
This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

<https://books.google.com>

ANNO

1716

Národní knihovna ČR
Historické fondy

24 A 9/T.11/P.1

Národní knihovna

1003031189

K. I.

XXIV
A 9

TRACTATIVS
ILLVSTRIVM
IN VTRAQUE
TVM PONTIFICII, TVM CÆSAREI
iuris facultate Iurisconsultorum,
De Iudicijs Criminalibus.

EX MVLTIS IN HOC VOLVMEN CONGESTI,
additls plurimis, etiam nunquam editis, hac * nota designatis;
& multò, quām antea, emendatiores reddit;

Summarijs singulorum Tractatum locupletissimis illustrati.

INDICES ACCESSERE ITA LOCVPLETES,
vt omnes materias, quæ sparsim leguntur, facillimè distinctæ Lectoribus appareant.

TOMI XI. Pars I.

VENETIIS, M D LXXXIII.

INDEX AVTHORVM

huius voluminis. Tomi XI. Pars I.

- De accusationibus publicorum iudiciorum, Placentini. 2
- De accusationibus, & inquisitionibus, Bonacconti. 5
- * De Criminibus ingenere, Bartholomei Tegij. 10
- De crimine lèse maiestatis, Martini Laudensis. 23
- De crimine lèse maiestatis, Incerti authoris. 24
- * De crimine lèse maiestatis, Hieronymi Gigantis. 33
- De seditionis, Nicolai Boerij. 89
- * De seditionis, Conradi Bruni. 98
- * De publicis concubinarijs, Bermondi Choueronij. 145
- * De quæstionib. Antonij de Canario. 195
- De carceribus, Baldi de Perusio. 200
- * De potestate procuratoris, & defensoris in causis criminalibus, Ioan. Antonij Rubei. 201
- * De defensionibus eorum, Iacobi Nouelli. 216.
- * De securitate ac saluoconducto, Gregorij de Magalottis. 231
- De fuga, Ioannis Thierry. 240
- De tormétis, siue indicijs, & tortura, Guindonis de Suza. 241
- De indicijs, & tortura, Frācisci Bruni. 246
- De indicijs homicidij, Marci Antonij Blanci. 260
- * De maleficijs, Francisci Casoni. 281
- De indicijs, & tortura, Antonij de Roselis. 290
- De quæstionibus, Iacobi de Arena. 291
- De quæstionibus, & tormentis, Baldi de Periglis. 292
- De quæstionibus, & tortura, Pauli Grilandii. 294
- De pénis omnifariam coitus illiciti, eiusdem. 298
- De quæstionibus, & tortura, Amberti de Antramonia. 306
- * De executore, seu mandato, Antonij de Canario. 308
- * De tormentis, Francisci Casoni. 311
- * De amortizatione honorū, Petri Peckij. 316.
- Pēna mortis in quibus causis à lege est imposita, Gulielmi Bontijs. 328
- Iudex secularis in quibus potest impone-re manus in personas clericorum sine metu excommunicationis, Bernardi Laurentij. ibi.
- De potestate secularium ecclesijs, seu ecclasiasticis personis, Stefani Aufrerij. 329.
- * Forma procedendi extraordinariè in cōtrouersijs criminalib. Antonij Columba. 341
- De relaxatione carceratorum, Pauli Grilandii. 347
- De bannitis, Iacobi de Arena. 355
- De bannitis, Nelli à S. Geminiano. 357
- * De tregua, & pace, Octauiani Velpelli. 406.
- * De fide tregua, & pace, Nicolai Moroni. 418.
- * Quæstiones criminales, Francisci Casoni. 455.

INDEX AVTHORVM

Partis Secundæ. Tomi XI.

- * De Hæresi, Ambrosij de Vinate, cū Additione Francisci Pagnæ. 2
- De hæreticis ac eorum pénis, Pauli Grilandii. 24
- De hæreticis, Io. Nicolai Arelatani. 29
- De hæreticis, Gundissalui de Villadiego. 32.
- * De hæreticis, Ludouici Carerij. 42
- * De agnoscendis assertionibus catholicis, & hæreticis, Arnaldi Albertini. 52
- * De catholicis institutionibus, Iacobi Simancæ. 119
- * De hæreticis, Ioannis à Royas. 208
- * De hæreticis, Zanchini Vgoloni. 234
- * De hæreticis, Conradi Bruni. 271
- * Lucerna inquisitorum, Hæreticæ prauitatis, Bernardi Comensis. 333
- * De strigibus, eiusdem. 348
- De lamijs, Francisci Ponzinibius. 350
- * De strigibus, Fratris Bartholomei Spinei. 356.
- * De præminentia sacræ Theologiæ, eiusdem. 369
- * De lamijs, eiusdem. 375
- De sortilegijs, Pauli Girlandi. 382
- De sortibus, Troili Maluetij. 398
- De superstitionibus, Martini de Arles. 402.
- * De modo procedendi contra apostatas, Incerti Authoris. 408
- * De brachio, seu auxilio implorando per iudicem ecclasiasticum, vel econtra, Martini de Fano. 409
- * De forma procedendi contra inquisitos de hæresi, incerti Authoris, cum Additione Francisci Pagnæ. 412

TRACTATUM

TOMVS XI.

*IN QVO EA QVAE AD IUDICIA CRIMINALIA
pertinent, continentur. Primo procedunt concernentia criminata publica quam
priuata, modisq; in ipsis procedendi. Subsequuntur deinde
spectantia ad S. officium inquisitionis.*

TRACTATVS DE ACCUSATIONIBVS PUBLICORVM IUDICIORVM. Authore Placentino, antiquissimo Iuris ciuilis interprete.

S V M M A R I V M.

- 1 Accusare est aliquem velut reum criminis deferre.
- 2 Accusatio qualiter concipi seu formari debeat.
- 3 Accusans subscribere debet se accusationem executuram.
- 4 Accusatio qualiter sic exequenda.
- 5 Reus confessus non statim pro iudicato est habendus.
- 6 Damni nullus debet causa non audire.

De accusationibus. Tit.I.

Vādoquidem de

accusationibus dicturi sumus, vīdendum est primum quid sit accusare, & quo ordine sit accusandum, & quando accusatio sit exequēda, & quibus licet accusare & quo usq; f. Accusare nihil aliud est q̄ reum criminis deferre. Hūc ordinem, masculo accusante, in omni crimen esse scrūandum, vt in scriptio pponatur, q̄ magnitudinem criminis tempusque designet, vt alterutram partem digna legum possit terrere auctoritas, nisi id fiat q̄ pro inscriptione habetur, vt cum querela apud acta deponuntur, q̄ vt fiat, tātum in crimen iniuria rum conceditur, & excipitur crīmē abigeatus & adulterii, cū iure mariti intenditur, quo casu inscriptionis necessitas remittitur. verum hodie maritum inscribere oportet, qui si non p̄bet, ijsdem sit poenis subdendus, quas fuerat mulier passura, si accusatio comprobata fuisset, vt C.de accu.l. qui de vno. & l. i. cau. & l. si cui. & l. quis. & C.de iniuri.l. vi. C.de abige. Auct. vt licet ma. & aui. colla. 8. §. quia vero. f. Cuius talis esse debet cōceptio, vt diem quo facta est, contineat, imperatoris annis numeratis. Accusantis quoq; & accusati, & prætoris nomine apud quem accusat hoc modo dēt dicere insertum. Ego Lucius Tius apud te Gaium prætorem vel proconsulem pfitor, Meviam leg. Iulia de adul. ream deferre, quam dico cum Gaio Seio in ciuitate illa, in domo illius, mense illo consulibus illis mississe adulterium diem autem vel horam inuitus nō comprehendet, vt C.de accusa.l. si quis & C.de adulte.l. quamuis, & in Auct. vt Præpo.no. Imper. & ff. eod. libellorum, & ff. de adul. l. accusaturus. §. Item subscribere debet se executurum accusationem, vel alius pro eo, si literas nesciat. Si circa inscriptionem errauerit corrigere licebit si tempora suffragant. Accusatio f. vero sic est exequenda, vt fideiussor ab utraque parte præstet ur pro lite exercenda, alioquin inopia idonei fideiussoris uterque in custodiā mittitur, donec de crimen iudicetur. vt si reo absoluto accusator per calumniam intendisse puniatur, pari modo puniatur. nisi sit ea causa q̄ sine metu calumniq; vindictam persecutur, vt pater, mater, filius & extraneus heres, q̄ suspicionem quam de morte sua habuisse defunctus cauit, exequitur, cum inter voluntariam accusationem & officii necessitatē h̄dis multum intersit, vt ff. eod. l. si cui. & ff. de cust. reo. l. 2. C.de acc. l. vi. & C.de app. l. eos qui. §. si super his, ff. ad fenatus con. Turp. l. i. & C. de calum. l. mater. f. Sed si reus confessus fuerit non utique pro iudicato habebitur, sed in carcerem ponetur omnimodo condemnandus. si vero absuit per contumaciam qui non est confessus, poterit relegari, non tamē deportari, vel capite damnari, vt ff. de cus. & exhi. reis. l. si confessus, & ff. eodem. l. absentem. & ff. de requi. reis. l. C.co.

- 6 Labentem. f. Neque inaudita causa quemquam damnari eq̄ tatis ratio patitur, sed tempus statuetur, intra quod si non venerit, bona anno tabuntur, deinde annus expectabitur, intra quem reuersus, si se crimen purgauerit, res arbitrio iudicis signatas recipiet. anno vero transacto innocentiam purgando audietur bonis apud fiscum manentib. Sed eo annotato si p̄ 20. annos bona fiscus non occupauerit postea præscriptione, vel ab ipso reo, vel ab heredib. eius submovebitur. Quamcumque enim questionem apud fiscum, si nō alia sit propria præscriptio 20. annorum silentio præscribi diuī principes voluerunt, vt C.de requiren. reis. l. 1. & 2. & ff. de requi. reis. l. 2. & 3.

S V M M A R I V M.

- 1 Mulier quandoque potest accusare non exacta inscriptione.
- 2 Accusare qui nequante.
- 3 Accusare nequit qui ob id pecuniam accepit.
- 4 Vxor potest lenocinium marito obüere.
- 5 Filius matrem de partu supposito accusare potest.
- 6 Accusare potest quilibet suam iniuriam, vel mortem propinquorum proficiens.
- 7 Crimina que ab omnibus deferri possint.
- 8 Crimina notoria accusatione non indigent.

Quibus non licet accusare. Tit. ii.

Vidam prohibentur pro-

- 1 **Q** uod sexum in publico iudicio accusare, vt mulier cui interdum permittitur non exacta inscriptione, id est, cum crīmē perduellionis vel annonę, vel suam suorumque iniuriam exequitur, ut ff. eod. l. qui accusare. & l. certis, & C. ad l. Iuliam de anno. l. fina. §. fi. & l. lege Corn. & C. qui accusa. non posl. de crimen. f. Quidam propter etatem, ut p̄ illus, aut propter sacramentum, ut miles. quidam propter protestat, ut magistratus, ut ff. de iniurijs. l. nec magistratib. Qui dam propter delictum, ut infames, ut C. eodem. l. criminis.
- 2 **Q** uidam p̄pter turpem questum, ut qui pecuniam ad accusandum uel non accusandum accepit, uel duos reos subscriptos habet, uel eiusdem delicti est particeps, ut ff. ad l. Iul. repe. l. easdem. §. 1. & 2. Quidā p̄ suam conditionem, ut filius, etiā libertus, uel de pari, uel maiori crimen accusatus, ut ff. de p̄ bli. l. is qui. f. Excepta muliere, cui lenocinium obiicere marito p̄mittitur, ēt eo excepto qui suam suorumq; iniuriam exequitur, sicut etiam is prohibetur: qui a prima etate in domo uixit, licet ut ingenuus, ut ff. ad l. Iul. de adul. l. j. Nec non & frater, quod si capitale crimen intendat, non solū non est audiendus, sed etiam exilio pena plectendus, vt ff. ad l. Pomp. de Parti. l. frater. excepto criminis adulterii & parricidij, de facto tñ parentes uel patroni, suarum rerū defendarū gratia, quēti nō prohibentur, ueluti si dicant ui se a possessione expulsoſ, s. non ut crimen in eis intendant, sed ut possessionē recipiat. f. Nam & filius nō quidem prohibitus est de facto matris quēti, si dicat suppositum ab ea partum, quo magis coheredem habeat, sed ea ream le. Corn. facere permisum ei non est, ut ff. eo. l. hi tñ. Alii p̄ suspicionem calumniq; ut illi qui falsum testimoniū subornati dixerunt. Alii p̄ paupertatem, ut sunt q̄ minus qn quaginta aureis habent. f. His omnes, si suam iniuriā, mortē ac propiu quorū exequantur ab accusatione non excluduntur, sed liquider plures ueniant iudex idoneorem eligere debet, quod erit estimadū ex dignitate & ex eo q̄ interest dumta
- 3 Crimen in eis intendant, sed ut possessionē recipiat. f. Nam & filius nō quidem prohibitus est de facto matris quēti, si dicat suppositum ab ea partum, quo magis coheredem habeat, sed ea ream le. Corn. facere permisum ei non est, ut ff. eo. l. hi tñ. Alii p̄ suspicionem calumniq; ut illi qui falsum testimoniū subornati dixerunt. Alii p̄ paupertatem, ut sunt q̄ minus qn quaginta aureis habent. f. His omnes, si suam iniuriā, mortē ac propiu quorū exequantur ab accusatione non excluduntur, sed liquider plures ueniant iudex idoneorem eligere debet, quod erit estimadū ex dignitate & ex eo q̄ interest dumta
- 4 Crimen in eis intendant, sed ut possessionē recipiat. f. Nam & filius nō quidem prohibitus est de facto matris quēti, si dicat suppositum ab ea partum, quo magis coheredem habeat, sed ea ream le. Corn. facere permisum ei non est, ut ff. eo. l. hi tñ. Alii p̄ suspicionem calumniq; ut illi qui falsum testimoniū subornati dixerunt. Alii p̄ paupertatem, ut sunt q̄ minus qn quaginta aureis habent. f. His omnes, si suam iniuriā, mortē ac propiu quorū exequantur ab accusatione non excluduntur, sed liquider plures ueniant iudex idoneorem eligere debet, quod erit estimadū ex dignitate & ex eo q̄ interest dumta
- 5 Crimen in eis intendant, sed ut possessionē recipiat. f. Nam & filius nō quidem prohibitus est de facto matris quēti, si dicat suppositum ab ea partum, quo magis coheredem habeat, sed ea ream le. Corn. facere permisum ei non est, ut ff. eo. l. hi tñ. Alii p̄ suspicionem calumniq; ut illi qui falsum testimoniū subornati dixerunt. Alii p̄ paupertatem, ut sunt q̄ minus qn quaginta aureis habent. f. His omnes, si suam iniuriā, mortē ac propiu quorū exequantur ab accusatione non excluduntur, sed liquider plures ueniant iudex idoneorem eligere debet, quod erit estimadū ex dignitate & ex eo q̄ interest dumta

Traçta Tom. xj.

A 2 men

Placen.de accusatio.

men caueat ne ob id crimen plu rib.legib. reus fiat, ne de codem sepius accuserur, nō solū ab eodē, sed nēc ab alio, nisi sua interessē, sc̄eque accusationem institutam ignorasse docuerit, vel si sc̄iuit priorem p̄uaricatam dōcebit, vt ff. eodem l. si plu res, ff. de sepul. vio. l. 3. ff. de libe. ho. exhi. & ff. co. l. senatus. & l. si cui. † Sunt tamen quādam crimina, in quorum delatione personarum delectns non habetur, cum & serui aduersus dominos audiantur, vt crimina maiestatis, & falsæ monetæ, & legis Corneliaz, arctioris annonę populi Romani, de falsis, cum super pressas tabulas testamenti queruntur, in quibus libertatem sibi reliquam assuerant, vt C. de epi. & cleri. l. si quis, ff. de iud. l. 8. vix. & ff. ad l. Corne. de Fal. l. nullo. † Sunt autem crimina quæ notoria appellantur quorum accusatio non exposcit, sed p̄ officiales pr̄sidibus nuntiat. vt C. eodem l. ea quidem. Accusare licet usque ad 20. annos a die commissi criminis, excepto crimine iniuriarum, quod anno finitur, vt C. ad l. Corne. de Fal. l. querela, & C. de iniu. l. si non conuicij. Nec non & peculatus, & eo quod aduersus senatus consultum apertis tabulis eius, qui a familia occisus dicitur, ab extraneo committit, quæ quinquennio finiuntur, vt ff. ad l. Iuliam pec. l. peculatus, & ff. ad Sill. l. in cognitione. Et exceptis criminibus ex lege Iulia de adulterio vel stupro descendantibus, quæ simili modo quinquennio finiuntur, vt ff. ad l. Iuliam de adul. l. mariti, §. p. terea. Et excepto crimine parricidij, & suppositi partus, & criminis concussionis, quod nullo temporis pr̄scriptione depellitur, licet ea decesserit quæ partum supposuisse contenditur, vt ff. ad l. Pompe. de Parti. l. si. & ad l. Corn. de Fal. l. qui falsam, §. j. & ff. de concu. l. i.

S P M M A R I V M.

Criminum multiplex est diuiso.

- 2 Crimina quare publica dicantur, & quæ sint.
- 3 Crimina priuata quæ sint.
- 4 Crimina ordinaria quæ dicantur.
- 5 Crimina extraordianria dicuntur quorum pena iudicis arbitrio mandatur.
- 6 Dignitatis & conditionis ratio attenditur in penis.
- 7 Miles artem ludicram exercens capite plebitur, non autem paganas.
- 8 Crimina quæ publica sint, & ordinaria simul.
- 9 Crimina priuata & ordinaria simul quæ dicantur.
- 10 Infamia pro quibus irrogatur criminibus.
- 11 Infamia notatur qui lenocinium fecit, aut cum bestiis depugnauit.
- 12 Sponsalia bina aut binas contrahens nuptias infamie nota inuitat.
- 13 Infamia irrogatur ex sententia damnato a iudice.
- 14 Infamis non semper efficitur damnatus.
- 15 Fama quandoque minuitur ex genere penæ.
- 16 Damnatus ad opus temporalium non efficitur infamis.
- 17 Sernitus non inducitur ex delicto.

De diuisione criminum.

Tit. iiij.

- **Riminum alia publica** & priuata, alia nec publica nec priuata. Itē, alia sunt ordinaria, alia extraordianria, alia priuata, & ordinaria alia priuata & extraordianria. Item, alia irrogant infamiam ex genere delicti, alia ex snia, alia ex genere poenæ: † Hæc sunt quæ ex legibus publicorum iudiciorum sunt introducta, ex eo dicta publica quod cuiilibet ex populo plerumque executio eorum detur, vt Iulia maiestatis, Iulia de adulteriis, Corneliaz de Sicariis & Veneficis, Corneliaz de testamentis, Viscellia de libertinis, & falsæ monetæ, Iulia de vi priuata, sepulchri violati, termini moti, Iulia ambitus, & crimen suspecti, raptus & pr̄uaricationis interdum, Iulia repetundarum, & Fauia de plagiariis, Iulia de annonā, & Corne. de Fal. vt ff. de pub. iud. l. i. & Inst. de pub. iud. in prin. C. de fal. mo. l. i. & ff. de sepul. vio. ff. de ter. mo. l. agraria. C. de rapto. vir. & ff. de pr̄ua. Eum quoq; vel eam q̄ seruo suo se supposuit, vel Mathematicam artem exercevit, vel militiam deseruit, vel p̄ honore pecuniam dedit. vel vt latro itinera frequentata intidiis aggressionis obsedit, vel Barbaros telis instruxit, vel incognitam ante peritiam cōficiē di naues docuit, criminis publicum committere nemo ambigit, vt C. de mul. quæ ser. pro. se iunx. & de Math. l. vi. & C. quā. li. ceat vni. si. in l. opprimēdorum, & l. i. C. quæ res expor. l. nemo & C. de poenis. l. vi. † Cetēta vero sunt priuata, exceptis criminibus stellionatus, quæ nec publicis nec priuatis iudiciis connuerantur, vt l. i. C. de cri. stcl. & de poenis. l. respiciendum. Ordinaria, siue quorum pena certa est, dignitatis ratione habita, vel omissa, vt crimen maiestatis, in quo est omnium æqua cōditio. In quibus criminib. iudex neq; penam augere neq; minucere potest, nam vt ait Pomponius, facti quidem quæstio in ar-

bitrio est iudicantis, penæ vero persecutio non eius voluntati mandatur, sed legis auctoritate referuatur. Verum tamen legi severitatem debet cum aliquo tēperamento benignitatis subsequi, maxime cum minor etas inteluerit. Quorum de numero est crimen quod lege Iulia maiestatis coactetur, & Iulia de adulterio & stupro, & Corneliaz de Sicariis, necnon Pompe. in de particidiis, Corne. de Falsis, Iulia de vi publica, Iulia de vi priuata, Iulia peculatus, & de residuis, & illiciti collegii. Iulia ambitus, & crimen raptus, & falsæ monetæ, & alia plura, vt C. de adu. l. quamvis. & Inst. de pub. cri. ff. ad l. Cor. de sic. l. eiusdem, C. de his qui paren. occid. l. i. & ad l. Iul. de vi pub. priu. & ff. de illiciti. coll. l. qui illicitum, & C. de fal. mo. l. vltim. † Ex traordinaria sunt quorum pena iudicis arbitrio mandatur, dignitatis & conditionis habita ratione, quibus quid fieri debeat non dicitur, sed quid fieri soleat interdum ostenditur, vt ait Vlpianus, ff. de iniu. l. vlt. & ff. de pen. moris. Hodie licet eis qui extra ordinem de crimine cognoscunt, q̄ volunt sententiam ferre vel grauiorem vel leuiorem, dum tamen in utroque modo rationem non excedant, vt ff. de pœ. l. hodie. † Dignitas, vt dixi ratio habenda est, vt si sit decurio, decurione filius vel parens, qui neque in metallum damnari, neque in opus metalli, neque fustibus subiici, vel vnius exuri, vel capite puniri debet, vt cum parētem occidet, vt ff. de poenis. l. moris, §. sed enim. Conditionis quoq; ratio habetur, id est, si sit liber, aut seruus, infamis, aut integræ famæ, nam maiores nostri in omni supplicio seruierunt. vt ff. de poenis. l. quedam. quæ omnia inspiciuntur. Extraordinariis qui annonam attentant vel vexant, & in crimen sepulchri vj. l. at, concessionis, abigeatus, & pr̄uaricationis interdum, id est cu extraordianria crima obiiciebantur. † Fures quoque & effractores, & expilatores, & sollicitatores, alium nuptiarum, item matrimoniorum interpellatores, & si effectu sceleris potiri non possunt, propter voluntatem pernitionis libidinis extra ordinem puniuntur, vt ff. de exiracrd. cri. l. annonam, ff. de sepul. vio. l. vlt. & ff. de abige. l. i. & 2. ff. de effrac. expila. Expilata hereditatis, termini moti, iniuriarum, Viscellia de libertinis, & Iulia repetundarum, & quorundam criminum stellionatus extraordianriam esse penam nemini venit in dubium, vt C. de accusatio. l. prima, ff. ad l. Iuliam repetund. l. lex. §. vlt. † Publica & ordinaria crimina sunt, crimen legis Iulia maiestatis, Iulia de adulterio & stupro, Corneliaz de sicariis & beneficis, Pompei de parricidis, Corneliaz de falsis, Iulia de vi publica vel priuata, uliq; am bius. Seruum quoque qui dominam corrupit, necnon desertorem militiæ, & publicos latrones crimen publicum & ordinarium esse mittere nemo abigit. Publica & extraordianria sunt ista, crimen suspecti, & Iulia repetundarum, & termini moti, & Iulia de sacrilegiis. Et Viscellia de Libertinis, Iulia de Annona, & Fauia de Plagiariis. Exceptis his qui vinetum filiorum miserandas infligunt parentibus orbitates, quibus certam penam Constantinus iniunxit, vt ff. de suspect. l. prima, & C. ad leg. Fauiam de l. la. vltima. † Priuata & ordinaria crimina sunt, famosi libelli, seditionis, illiciti collegii, & suppositi partus, vt C. de famo. libel. Crimina & ex tempore sunt hæc, crimen iniuriarum, concussonis, abigeatus, pr̄uaricationis interpum, repetundarum, furti, effractus, expilata, vt ff. de iniuriis. l. 3. & ff. de concusso. † Ex genere delicti irrogatur infamia contra Imperatorem vel eius consiliarios, vel rempu. cogitantibus, & eorum seruis, & his qui pro eis interueniunt, & militi alienas res conducēti, vt C. ad l. Iul. maiest. l. quisquis. C. de lo. & con. l. vlt. Item infamia irrogatur ei, qui eam quam in potestate habuit genero mortuo, cum id sciret, & intra tempus luctus, in matrimonium collocavit ei, qui sciens eam duxit, etiam si miles fuit, ignorantia enim, non iuris, sed facti excusat. Quod verum est, siue non fuit in potestate, sine consensu eius cuius in potestate fuit, matrimonium contraxit, vt C. ex quib. caus. inf. in. l. decreto, ff. de his qui notan. inf. l. prima, & l. liberorum. C. de secun. nup. l. i. Notatur etiam, qui eum quem in potestate habebat, ducere iussit, quo casu venia dignus est qui obtemperauit, vt ff. ex qb. caus. inf. in. l. qui iussu. Excusantur tamen illi supradicti, si eis sit, quæ itra tempus luctus peperit, vel cum qua carnalis commixtio non fuit, quæ eadem locum habent, si sine morte, sed diuortio matrimonium soluatur. † Notatur qui Lenocinium fecit, & qui cum bestiis depugnauit, quiue in scenam prodit artis ludicræ exercenda cava & exercuit, si autem non exercevit non notatur, non enim ea res adeo turpis, vt etiam consilium puniri debeat, vt ff. de his qui norātur. l. qui autem. Notatur qui bina sponsalia binas nuptias, sibi vel ei quem in potestate habuit, constituit, quiue sibi vel filio suo pupillam suam, nullo diuino impetrando beneficio, in matrimonio collo-

Tractatum Tom. XI.

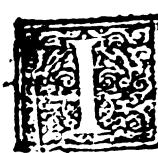
3

collocauit, uidetur enim confessus de tutela, quia huiusmodi coniunctione fraudem administrationis tegere laborauit, ut ff. de his qui no. inf. l. quid ergo, §. si qs. & C. de inter. mat. in l. si tutor. Ei quoq; qui domum moribundi ascendit, ipsum uel alios qui ibi suat molestas, uel alio modo exequias prohibuit, uel usuras usurarum exegit, infamie pena ipso iure irrogatur, vt C. de sepul. viol. l. & in auc. vt defun. seu fune. §. sancimus. & §. sivero. collat. 13. ff. ex quibus cau. infam. ir. l. antepenulti. 12. Ex sententia irrogatur infamia a iudice, damnato, arbitri etenim sententia infamiam non importat, & non solum cōdemnatus infamis efficitur, sed & depræhensus interdum, vt de ea legitur quæ in adulterio depræhensa fuit, quæ siue postea condemnatur, siue absoluatur, notata manet, lex enim non sententiam sed factum notat, sed & si confiteatur vel pacifatur ob malam conscientiam pecuniam numerando, sua enim sententia se condemnat, infamia notatur. vt. ff. de his qui no. inf. l. quid. §. ex compromissio. & ff. de ritu nuptiarum. 13. Ipam. t. Non tamē ex omni criminis damnati infames efficiuntur, sed dunta xat ex eo quod publici iudicij causam habet, nisi id crimen ex ea actione fuit, quæ etiam in pecunario iudicio infamiam condemnato importat, veluti furti, vi bonorum raptorum, iniuriarum, vt ff. ex quib. cau. inf. irro. Lathleras. §. item si quis. Ex genere poenæ fama aliquando minuitur, quoties manente libertate circa statum dignitatis pena plectit, sicuti cū relegatur quis, vel cū ordine mouetur, vel cum prohibetur honoribus publicis fungi, vel cum plebeius fustibus ceditur, vel in opus publicum datur ad tempus, vel cum in eam causam quis incidit quæ ex edicto perpetuo infamia numeratur, dum tamen animaduertamus in personam plebeiorum quam decurionum, esse illud contumum, vt qui maiori poena afficitur, quam legibus statuta est, infamis non fiat. t. Ergo & si opere temporario quis multatus sit, vel tantum fustibus casus, licet in actione famosa, veluti furti, dicendum erit infamem non esse, quia & solus fustium iustus grauior est quam pecuniaria condemnatio. vt ff. de variis & extra. cogn. l. cognitionum. §. minuitur. ff. de poen. l. in seruorum. Consumitur vero quoties magna capitatis diminutio interuenit, id est, cum libertas amittitur, veluti cū aqua & igni in perpetuum interdictum, vel cum plebeius in opus metalli vel in metallum datur. t. Sed nouo iure nullus ex edicto seruus efficitur. vt ff. de variis & extraordina. cognit. cognitionem. §. vltim. & in Aucten. de nuptiis. §. quod autem.

S. V M M A R I V M.

- 5 Adulterium proprio dicitur quod cum nupta committitur, & stuprum quid sit, & cum quibus committatur personis.
- 3 Pares familias de crimine possunt accusare, & mulieres de matrimonio violato conquarentes non admittuntur ad accusandum.
- 3 Filius & libertus iure mariti tantum accusare possunt.
- 4 Accusatio fieri debet intra quinquennium a die commissi criminis continuum.
- 5 Stupro per vim admisso non potest prescribi.
- 6 Accusatorum delectus qualis sit habendus.
- 7 Maritus, in accusanda vxore, extraneo, & etiam patri est preferendus.
- 8 Dies viles quidicantur.
- 9 Iuris versuti prestigia vltionem pudoris excludere non debent.
- 10 Accusatio quedam propter utilitatem personæ dicitur cessare, & accusatio adulterii per qua posse excludi.
- 11 Lenocinium marito obiectum onerat ipsum, vxorem tamen non excusat.
- 12 Maritus adulterum cum vxore repertum interficere potest.
- 13 Marito quando liceat occidere cum quem suspicatur vxoris castitati vel le illudere.
- 14 Criminum publicorum pena est ordinaria, & adultera verberib. subiecta competentibus in monasterium detruditur.
- 15 Incestus seu incestus quid proprio dicitur, & cum quibus committatur.
- 16 Delinquens palam lenias punitur, clam vero grauius, & incestus quaque tatur pena.

Ad legem Iuliam de adulterio & ff. pro. Tit. IIII.

N primis videndum est cū quibus stuprum committitur, cum quibus adulterium, item qui possunt de adulterio & stupro accusari. & quo tempore sit accusandum, & quo ordinis, & qui sint preferendi, & intra q̄ tempus, & quibus ex

- causis remoueantur, & quibus adulterium perire liceat, & quo loco, & quæ sint hæc crimina, & quæ poena. t. Adulteriū quidem proprio committitur. cum nupta propter partum ex altero conceptum composito nomine. Stuprum vero committitur in virgine, & puerō excepta concubina, non habita distinctione maris iure Romano, sed foeminae dunataxat, vt di xi. lex tamen Iulia idifferenter hoc vocabulo vritur. His criminibus poslunt puberes accusari, hæc enim crimina post puberitatem incipiunt, nec in his merentur restitutionem minores, nisi quatenus miseratio ætatis producit iudicem ad minorē poenam, non enim excusat ut aduersus præcepta legū is qui, dum leges inuocat, contra eas committit. vt ff. eodem. l. inter liberas. ff. de concu. l. r. in Auct. de trien. & se. §. sinautem. ff. de verborum significatione. l. indifferenter. & ff. eodem. l. si adulterium. ff. de min. l. auxilium. Accusare possunt de criminis omnes patres familias, dixi, quoniam filios familias tunc demum etiam inuito patre publico iudicio reum facere permittitur, cum de adulterio suę vxoris cōqueritur, proprij em̄ doloris vindictam consequitur. vt ff. co. l. filius familias. & l. inter liberas. §. filius familias. Mulieres quoque non admittuntur, etiam si de suo matrimonio violato conquerantur minores etiam agentes ante 25. annum prohibentur, nisi sui matrimonij iniuriam exequantur, & quamuis etiam iure extranei accusent, ex casu recipiuntur, cum sane si iuuenili facilitate ducti, vel seruore ætatis accensi, ad accusationem prosiliierunt, accusantibus eis non facile calumnia poena irrogabitur, vt C. eo. l. t. ff. eodem, si maritus. §. lex iulia. t. Excipiuntur tamen quidam robustæ ætatis, & filius, & libertus, quibus non facile permittitur, sed tantum iure mariti accusare conceduntur, quemadmodum si atrocem iniuriam passi essent, iniuriam recte ageretur, vt ff. de accu. l. hi. opinionis quoque accusantis ratio habetur, sicut in plerisque criminibus habenda docetur. nec minus serui aduersus dominos torquentur quod
- 4 criminis stupri non obseruatur, etiam quando cum incestu committitur, vt ff. co. vim passam. C. co. de adulter. Accusandum est autem intra quinquennium continuum a die commissi criminis numerandum, intra quod vj. menses viles ex die diuortii prestantur, duo intra quos iure mariti accusat, quatuor intra quos iure extranei admittitur, quibus transactis accusator audit. Si vero ex die cōmissi criminis quinquennium transferit, ex die diuortij. lx. dies sint, dicendum est maritū accusare non posse, vt quod dantur. vj. menses viles, sic sit intellegendū, nec crimen quinquennio continuo sopotū excitetur. Quod erit verū siue de reo, siue de rea, de lenocinio vel stupro, q̄ratur. omnib. n. admissis ex l. iulia venientibus quinquennium est præstitū. vt ff. co. quinquennium. ff. el. miles. §. adulterii. & ff. ad Turp. l. j. & ff. cod. mariti, §. præterea. t. Nisi cum p̄ via est stuprum admissum, tunc enim huic præscriptioni locus non erit cum vim publicam fecerit, ff. ad l. iul. de vi publi. l. qui cetu. §. qui vacantem. Est enim casus quo sex menses non a die diuortii connumerantur, verbigratia. Si mulier repudiū oblatione sine villa legitima causa a se dati, decesserit, tunc enim ne viduitatem, ita pri procacitate commaculet, accusatio repudiato marito iure permittitur, quo casu non a die diuortii, sed commissi criminis sex menses computari ratio permittit. vt C. eo. l. si mulier, & l. quamuis. Ordo talis seruatur, quod vbi inscriptio præmittitur, marito primum accusante diuortium sequitur, iure est in hac partes opita, vt C. eo. l. quamuis. t. Personarum quoque quæ accusantur iste habendus est delectus, sit masculus, an foemina, & an nupta, an vidua. nam si masculus erit ab eo poterit incipi, id est si nupta nōdum est, dummodo ante denunciationem nupserit, alioquin adulterum primum accusandus, & condemnandus est. Quod si fuerit ab solitus, non solum ab eodē accusatore, sed nec ab alio accusabitur, nisi prius præuaricatio arguatur. Si vero fuit condemnatus, non ideo mulier erit condemnanda, sed religiosum iudicem sortita fortassis pudicitiam defendet gratia vel iustitia, vel legis auxilio, cum ille fortassis inimicis oppressus vel falsis argumentis, vel testibus subornatis grauatus, prouocare voluit, sed non potuit, qui quidem si ante accusationem moratur, nupta iure accusabitur, cum etiam si eo viuo hec vidua fuerat ab ea incipi possit, vt in Aucten. vt liceat ma. §. si quis ei, ff. de accusa. l. si cui. ff. eo. l. denuntiale. & l. adulter. §. si. ff. de prima. delictis. Nuptam, dum nupta est, hac præscriptione lex tunc tur. si tamen vxor cum seruo adulterium fecisse arguatur, diuus Pius rescriptis accusare potius mulierem eū debere, quā in piudicium eius seruū torquere. In criminis stupri eiusmodi disputationes non habentur, vt ff. eodem. l. si quis adulterium. t. Preferendus est autem maritus non solum extraneo verum etiam patri, & non tantum si nunc primum instituenda est accusatio, sed et si pater, vel alias accusationem instituit, ea que etiam abolita sit, dummodo doceat se non neglexisse, sed idoneis causis se impeditū, vt facilius iudicari de adulterio faciat. etenim verisimile, pp̄eiore iure, & maiore dolore accusationē cū executa
- 7 Tract. Tom. xj.

Placen.de accusatio.

tūrī, eī quoq; reī, si iusta vxor fuit, intra sexaginta dies vtiles
 ex sola iūpicio, faciet dūmō noscat se nō probādo eisdem
 pēnis hodie subdēdū, quas mulier erat paſtura, si accusatio p-
 8 bata fūlset, in cīe ſupri partum p̄ferēdū existimatiū. † Vt
 les dies ſunt ouibus ſolēnia accusationū implere poruit, vt ff.
 e.l. 2. §. si ſimul. & l. & ſi maritus. §. vlt. ff. eo. l. 2. & l. vxor. C.e.l. q
 uis. & l. iure mariti. Au&tentica vt liceat ma. §. ſi quis. Post ſexa
 ginta dies ex die diuortij maritus. & pater p̄fertur, intra
 enīm hos ſoli admittuntur, nec vlli alij accusandi potestas
 datur niſi prius Lenocinij maritum reum faciat, vel accu-
 ſationi renuntiaſſe doceat, quibus traſtaſis neutrī volun-
 tas ſpectatur, p̄ſcriptionib⁹ omnib⁹ nouo iure in adul-
 terij quæſtione de medio abolitis, p̄ter quinquennii tem-
 poris, & Lenocinij, quod marito ab extraneo obiicitur exce-
 ptionem, & illam, quæ poſt diſſolutū prius matrimonium
 9 ante denuntiationem nuptā competit. † Indignum enim eſt,
 vt vltionē pudoris p̄ſtigia verſuti iuriſ excludant, ſed in
 criminē etiam priuato puto huiusmodi diſtinctions habe-
 ri, vt ff. eodem l. ſi maritus. l. ſi cuius. & l. coſtantē. Si poſtula-
 verit. & l. prima. §. qui hoc C. eodem ita vobis. Ceffat autem
 accusatio alia propter vtilitatem personæ cum qua adulte-
 rium vel ſuprum commiſſum dicitur, alia propter condi-
 tionem accusantis. Propter vtilitatem personæ ceſſat accu-
 ſatio ſupri, ſi ſit ancilla, vel ea quæ meretricio more vul-
 go ſe p̄ſebuit, vt C. eodem l. & ſi. & l. ſi ea. l. quamdiu, ff. eodem
 vxor. Adulterii quoque accusatio excluditur, ſi ea quæ in rea-
 tu deducitur, vna intemperantia in taberna ſubministra-
 uit, haꝝ enim ſunt immunes a iudicia ſeueritate, quas vi-
 litas vitæ dignas obſeruantia legum non credidit. mariti ta-
 men etiam in has adulterium vindicare non prohibentur,
 quamuis, ſi viduæ eſſent, impune quo ad ſeudi leges, in eas
 ſuprum committeatur. Propter cōditionem accusantis ceſſat
 accusatio, excipit maritus, ſi duos reos ſubscriptos ex alio
 criminē habebat, vt ff. eodem l. inter liberas, §. maritus. & l. pri-
 ma. Hæc enim cauſa non cedit ſibi in numerū cōterarum
 11 accusationum. † Lenocinium vero quod marito opponit ip-
 ſum quidem onerat, ſed mulierem non excusat, quod certe
 non iſ feciſſe creditur qui nitiam vxoris credulitatē timēs
 quantumcunque patientiam p̄ficit, ſed iſ dumtaxat qui
 ſuam ignorantiā p̄textu incredulitatis adumbrare non
 potuit. Sed haꝝ p̄ſcriptiones quæ ſolent ex persona accusan-
 tiſ compere, in initio ſunt opponendæ. Cōterum Reo ſe-
 mel recepto fruſtra obiiciuntur, vt ff. eodem l. mariti Lenoci-
 nium. & l. ſi maritus, §. p̄ſcriptiones, C. eodem l. ſecunda.
 † Adulterum perimere marito permittitur, ſed & patri adulte-
 rum ſimul cum filia quam in potestate habet, ius occiden-
 di datur, non ſolum in domo ſua deprehēſum, ſed etiam
 mariti, ſed marito quidem domi ſuꝝ deprehēſum occi-
 dere licet, ſi tamen alibi deprehēſum occideret, non erit ſub-
 ueniendum, quamuis iuſtum dolorem temperare ſit difficulti-
 um. Patri ideo, non etiam marito, mulierem, & omnem
 adulterum permiſſum eſt occidere, quod plerunque pietas
 paterni nominis conſilium pro liberis capit, vt ff. eodem l. pa-
 tri. l. nec in ea, & l. ſi maritus, & l. marito. Cōterum mariti &
 13 calor & impetus facile decernentis ſuit refrenandus. † Sed no-
 uiffimo iure hoc additum eſt, vt ſi quis ſuſpicatur aliquem
 ſuꝝ vxoris velle illudere Caſtitati. etiam confeſtationes ex
 ſcripto ei tres delinauerit habentes teſtimonia trium viro-
 rum fide dignorum, & poſt has tres ex ſcripto confeſtationes
 inuenierit eum conuenientem ſuꝝ vxori, ſiquidem in ſua do-
 mo, aut ipſius vxoris, aut adulterii, aut i popinis, aut in ſubur-
 banis, eſſe licentiam viro propriis manib⁹ talem perimere,
 nullum periculum ex hoc formidanti. ſinautem in alio lo-
 co talem inuenierit, cum ſua vxore loquentem, licebit ei pu-
 niendum eum tradere iudici nullam aliam probationem ex-
 quirenti, vt in Aucten. vt liceat ma. & auſ. §. his quoque. Facit
 ad hoc, ſi quisquam, extra de cohabita. clericorum &
 mulierum. ſunt autem hæc crima publica, nam ex lege pu-
 blicorum iudiciorum ſunt introducta, & eorum accusatio
 14 in commune deſertur, vt Institu. de pub. iud. † Horum crimi-
 num poena ordinaria eſt, nam & adulterum gladio puniri
 oportet, & qui cum masculis nefandam libidinem exercent.
 ſupri quoque flagitiū punitur publicatione dimidiæ par-
 tis bonorum, ſi ſit honestior, ſi humilis coeretur cum re-
 legatione, vt C. eodem l. cum vit. & Instituta. de publicis iudic.
 Adulteram competentibus verberibus ſubactam in monaſte-
 rium mitti oportet, marito tamen licentia erit permiſſa in
 tra biennium ducenti, alioquin poſt biennium tondenda
 eſt, & perpetuo ibi conſtat, quoniam incestum committi-
 tur per illicitum coitum, ſicut adulterium, & ſuprum, vt in
 Aucten. vt nulli in. §. adulteram. & C. eodem l. quamuis. Vi-
 dendum eſt quid ſit incestus, quæ ſit poena incestus, & quo
 15 tempore liceat de incestu acculare. † Incestus eſt cōſanguinea
 rum vel affinum, carnaliscopula, vt ff. ad legem Iuliam de

adulteriis. l. adulterium. Contingit autem incestum commi-
 tit ſimul cum adulterio, aliquando ſine matrimonio, aliquan-
 do iuriſ errore, aliquando tanguinis contumacia, quæ fer-
 omnia ſuas admittunt diſtinctions, ferre dico, quoniam ſi im-
 celsus committit in adulterio, vt pote cum nouerca, nu-
 ru, priuigna, ſimiliter vt adulter punitur, id eſt, capite, id
 enim, remoro etiam adulterio, euueniet. Si vero propter matri-
 monium illicitum incestus fiat, quamquam natura grauius
 eſt quam adulterii crimen, coerceri ſolet, porro ſi mulieres
 in iure errantes, per matrimonium incestum commiſſerunt,
 eſas non teneri certum eſt, quamuis in adulterio depre-
 hēſe nullam poſſent excuſationem habere. Mares vero excuſant
 etate, vel puniendi excuſatione, utique ſi error allegatur, &
 facilius ſi nemo eos reos poſtulauerit, vt ff. ad legem Iuliam de
 adulteriis. l. ſi adulterium. † Palam quoque delinquentes leuius
 puniuntur, clam vero grauius, cuius diuersitatis illa ratio eſt
 circa matrimonium, quod palam delinquentes, vt errantes
 maiori poena excuſantur, clam committentes, ut contuma-
 ces plectuntur. Huius criminis poena ſi cum adulterio com-
 mittitur, adulterii, ut dixi, ſi autem propter matrimonium, po-
 na eſt confiſſatio bonorum, tam ceterorum, quam dotis, exi-
 lium etiam, & ſinguli, ſi eo potitur, ſpoliatio, verberatio quo-
 que ſi vilis eſt, ſoemina quoque ſcienter talia peccante ſimili
 poenæ ſubiuganda, ſubſtantia ſic amilia, liberis, quos habet le-
 gitimos, patris ſupplicio ſuꝝ poſteſtatis factis applicetur, vt ta-
 men pater alatur ab eis, quibus non extantibus fisco defertur
 vt ff. de ritu nuptriarum, l. vltima. & C. de inceſt. nup. l. ſi quis. &
 in Aucten. de inceſt. & ne. nup. §. primo columna ſecunda con-
 ſti. fin. Inceſti quoque commune crimen aduersus duos reſte
 intendit, nec inuidum adulterium quinque annorum p̄ſ-
 criptione, ſed viginti tollitur, vt Digestus eodem l. vim
 paſſa.

S Y M M A R I V M.

- 1 Crimen publici iudicis illegitime in ſenatusconsultum Turpiliānum incidit.
- 2 Crimen ſtellionatus, vel hereditatis expilate deferens, non incurrit poena ſenatusconsulti, deſiftens.
- 3 Libido ſeu licentia mentiendi impunita eſſe non debet in criminum de late-
ribus. & calumniari quid ſit, & quid praevaricari.
- 4 Tergiuſari dicitur is qui ab accusatione totaliter deſiftit. abolitione quid
ſit. & publica que ſit, que priuata, & que ex lege.
- 5 Abolitione quib⁹ ſit neceſſaria. & deſiftere ſeu deſtituiſſe ab accusatione quis
dicatur.
- 6 Deſerre ſeu detuliffe quis dicatur.
- 7 Crimen intendere ſen. deſerre deproperans quid agere debet.
- 8 Abolitione a quibus & qualiter ſit concedenda.
- 9 Abolitione quandoque permittitur inuito reo.
- 10 Abolitione in quibus deſergetur criminis.
- 11 Abolitione ante ſententiam confeſſa quid operetur, & quid poſt.
- 12 Abolitione priuata reperire indulta quando liceat.

Ad ſenatusconsultum Turpiliānum, & de abolitionib⁹. T.i.v.

Idendum eſt quis incidat
 in ſenatusconsultum Turpiliānum, & quæ ſit po-
 na Turpiliāni, item quid ſit abolitione, & quot gene-
 ra abolitionis, & quibus ſit abolitione neceſſaria, & quibus ſit
 concedenda, & quibus confeſſa proficiat, & quando reum re-
 petere liceat, & ita quod tempus. † In ſenatusconsultum Tur-
 piliānum is incidiſſe videtur, qui crimen publici iudicis detu-
 lit, & cauſa criminis ordinata, id eſt inſcriptionibus depositis,
 & fideiūſſore de exercenda lite p̄filito, coque qui accusatur
 ſub cuſtodia officii facto, non impetrata abolitione ab execu-
 tione criminis deſtitit, ut C. ad ſenatusconsultum Turpil. l. ſi
 2 demum. † Quapropter qui crimen ſtellionatus obiecit, vel ex
 pilate hereditatis, & deſtitit. in poenam ſenatusconsulti non
 incidit, ſed officio iudicis culpa eius coercebitur, vt ff. eodem l.
 l. ſi quis. ſed & qui crimen iniurię proprię poſt interpoſitam
 denuntiationem deſitens commiſſit, vel libello principi po-
 recto falſum ſe obiecurum minatus fuerit, licet non obiece-
 rit, ſenatusconsulto Turpiliāno non tenetur, vt ff. eodem l.
 mulier. l. queſitum. Et Turpiliāno etiam poena quinque libra-
 rum auri cum infamia imponitur, & legitima, id eſt, quā reus
 ſuit paſſurus, ut ff. de preua. l. ab imperatore. † Noscant ergo q
 crimen intendunt non fore impunitam ligentiam mentiēdi,
 cum calumniātes ad uindictā poſcat ſimilitudo ſupplicii, quo
 rum

Tractatum Tom. X.

4

cum temeritas tribus poenis subiicitur, aut anim calumniantur aut tergiuersant, aut prævaricatur, ut C. de calum. l. ulti. Calumniari est falsa crimina scienter intendere, ut ff. eodem l. j. Prævaricari est uera crimina abscondere. † Tergiuersari est invniuersum ab accusatione desistere, sed non utique qui nō probat quod intendit protinus calumniari uidet, nam eius rei inquisitio arbitrio iudicis committitur, cuius pronuntiatione qd conum accusatio fecerit, manifestat. Nam si ita pronunciauit, non probasti, pepercit ei. Si auctor pronuntiauerit, calumnias, condemnauit eum, quo calu licet de poena nihil subiicer, tamen legis potestas aduersus eum exercebitur, nam ut ait Papinianus, facti quidem qualio in arbitrio iudicantis, poenæ vero persecutio non eius voluntati madatur, sed legis auctoritati reseruatur. † Abolitio est, vt assimo, accusationis institutæ utrique vel alteri facta remissio, quæ fit, aut publice, aut priuatim, aut ex lege. Publica qd fit ob diem insignem aut publicam gratulationem, priuata quæ fit actore postulante. Ex lege fit abolitio accusatore mortuo, vel ex iusta causa impedito, quominus accusare possit, ut ff. eo. l. abolitio. l. aut priuati, ff. ad l. Iul. pecu. l. vi. Similiter si propter mortem rei, destituit accusator, non potest senatusconsulto teneri, quia morte rei indicium soluitur, nisi tale crimen fuerit; cuius actio aduersus hæredes durat, veluti maiestatis, & repetundarum peculatus, & de residuis, hærescos, apostatus, & illicitæ negotiationis, ut ff. eodem l. in senatusconsultum, §. si propter mortem, & l. ex iudiciorum, & ff. ad l. Iul. pecu. l. vi. C. de hæred. l. Manicheos, C. de apost. l. vi. ff. de his quib. vi. indig. l. vltima. † Est autem necessaria abolitio reis delatis, & his qui deferunt li desistant. De statuisse cum accipimus, qd vel accusationi renuntiauerit, vel pñstum a præside tempus, suum reum non peregit, nisi sit talis, qui de calumnia agi prohibetur, ut pater, patronus, vel nisi permisso principis accusationem distulit, ut ff. eodem, l. ab accusatione, §. destituisse, & l. destituisse, & l. in senatus. † De tulisse quoque non eum accipimus, qui aliquem in hoc senatusconsultum incidisse dicit, sed qui accusatorem summittit, & instigat, atque adeo qui mandat alicui, & instruit eum ad accusationem capitalem, dando probationes, allegando accusatores, & merito, nam diffutendo de criminis quod mouet, & eximendo se periculo calumniae vel desertionis, merito calumniantis, & desistentis poenæ subiici debuit, nisi subornatus accusator probauerit crimen quod intendere suscepit, ut ff. eod. l. §. incidit. Nec interest, an per se mandauerit accusationem, an per alium. sed etiam summissus accusator eodem senatusconsulto plectitur, id est, propter hoc solum puniatur, quod ministerium alieni timoris receperit. † Studebit ergo probationibus qui crimen intendere deproperat. Exceptiones quoque qd sibi obstatre possint diligenter inquirat, ne, qualicunque exceptione remotus, abolitionem petere necesse habeat, excepta muliere, & minore, qui si fuerint remoti propter sexum, vel status, circa abolitionem senatusconsulti poenam cuitant. † Concedenda est autem abolitio vel a principe, vel a competenti iudice, partibus presentibus, causa cognita, siue errore seu temeritate, vel calore ad accusationem prosiluerit, hoc enim accusator explanans abolitioni locum faciet, ut C. de abo. lib. secundo. Sinautem per deceptionem, vel pecuniis a Reo corruptus ad postulandam abolitionem venit, redemptio miserationis vox minime admittitur. Sed aduersus nocentem reum inquisitione facta poena competens ingeritur, non publica abolitione, nec specialis indulgentia tales subducit, ut C. de calum. l. falsa. Hi autem qui suas suorumq; iniurias defendunt, & qui cognatos suos in accusationem deducunt, omnimodo abolitionem petere non prohibentur. † Præterea interdum est inuito reo abolitio intra 30. dies permittitur, quibus transatis, nisi reus consentiat, abolitio non tribuitur. Sinautem vel fallaciter incusavit, vel sincera mente accusationem instituit, & reus aliquid iniuriaz scriptio illata tolerauerit, id est, si vel verbera vel carcerem sustinuit, abolitio non conceditur nisi forte qui hoc passus est ad perēdam abolitionem suum consensum accommodauit, ut C. eodem l. fallaciter. Quod si ingenuorum vel plebiorum, qui consciæ vel participes criminum non erant, testimonii gratia corpora fuerint laceratae, verberibus, tormentisque vexatae, abolitionem etiam duarum patrum consensu petitam, iubemus vigorem iudicis denegari, & crimen propositum, cuius examen tormentis iam ceperat, agitari. † Sinautem testibus tormenta minime sint illata, & sic abolitio nō dabatur in illis criminibus, ut in violata maiestate, aut patria oppugnata, vel prodita, aut peculatu admisso, aut sacramentis militaribus desertis, omnia quoque quæ iure veteri continentur, in quibus iudex non minus accusatorem ad docenda quæ detulit, quam reum ad purganda quæ negat debet urgere. † Abolitio vero concessa, siquidem ante sententiam, in primam conditionem restituit, si vero post sententiam, poenæ gratiam facit, sed infamiam ex sententia interrogatam nō adimit, nisi cum in integrum se restituere princeps

dixit, tunc enim ad restitutionem tantum indulgentia valet, quantum ad correctionem sententia valuit, utque deportationis ipsum per se nonen rem omnium spoliatio est, ita intelligentia restitutio, bonorum ac dignitatis uno nomine amisorum est recuperatio. † Repetere vero priuata abolitione in dubia non semper licet, sed cum princeps concessit, vel cum criminis capitali, ut in re pecuniaria, abolitionem periit, tunc enim nihilominus accusationem restaurare concedit, sed et non probando hoc quod proposuit poena multabitur, ut C. de gene. abo. l. vltima, C. de lente. pa. l. fina. & C. de abo. l. i. & ff. eod. l. vi. Tempus autem repetitionis est, 30. dierum utilium, a die quo feriae finitæ sunt, vel abol. concessa, computandorum, ut ff. eo. l. aut priuatum.

S P M M A R I V M.

- 1 *Quæstio quando sit applicanda reo.*
- 2 *Serni quando de facto suo possint interrogari.*
- 3 *Liberi an & quando possint torqueri.*
- 4 *Liberi in pecuniaria causa non sunt torquendi. Et serui quando possint tortura applicari.*
- 5 *Serius aduersus dominum torqueri non possit.*
- 6 *Serius universitatis aduersus nonquemque interrogari potest.*
- 7 *Quæstioni non semper nec tamen nunquam datur fides.*
- 8 *Quæstioni inimicorum non creditur.*

De questionibus. Titus. vi.

Ciendum est quo ordine

- 1 *est veniendum, & in qua cauila quæstio sit habenda, & quomodo sit interrogandum, & qui, & aduersus quos non possunt torqueri, & de fide quæstionis. † Ad quæstionem ita veniendum est, ut epistola diuini Adriani cauteretur, cum reus est suspectus, & aliis argumentis ita probationi amouetur, ut sola confessio seruorum deesse videatur. Idein diuus Adrianus Claudio Quartino rescriptis, quo rescripto il lud expressit a suspectissimo incipendum, & a quo facilime posse sciriverum, iudex crediderit, ut ab eo qui timidior est, vel teneræ ætatis videt, ut ff. eodem l. in criminibus, & Lvnius.*
- 2 *† Interrogari seruos de facto suo non solum in criminali causa, sed etiam in pecuniaria, veluti quando per eos depositi vel commodari nomine, vel i. alius causis legib. cognitis, res alii præstite sunt, posse nos ambigitur, ut C. eodem L interrogari. Ita tamen, ut primum astimentur, adeo scilicet, ut si in quæstione decedant, vel deteriores fiant, duplum a calumniato*
- 3 *re præstetur, ut ff. de quæstio. l. certo. † Sed libertantum in criminali causa torquentur, exceptis compluribus, qui nec in criminis torquentur, eo scilicet quod etas suspectiores eisdem facit ad mentinendi facilitatem. Torquenti tamen solent, & habent, vel seruula cedi, exceptis mulieribus, & eminentissimis quædem, nec non perfectissimis viris, & qui ex his sunt usque ad pronepotes, ut ff. ad senatusconsul. Sylle. l. 3. ff. eodem l. Ex libero, §. de minorc, & C. de quæstio. l. diu. In decurionibus & eorum filiis idem serui, Domitius Vlpianus in publicarum disceptationum libris ad perennem scientiam & memoriam scriptum refert, excepto criminis, & falsi, & maiestatis, quod ad personam prin. attinet, in eo enim omnes omnino cum res exiguntur, torquentur. † In pecuniaria etenim causa, ut dixi, non solum liberi non sunt torquenti, sed nec statuliberi, nisi cum eorum deficit conditio, ut ff. ad legem Corne. de Fal. l. si quis decurio. Porro nec serui quibus fideicommissaria libertas debet ait quæstioni applicantur, nisi cum quæstionibus aliorum concernant, ut ff. eodem l. is cui interrogazione uero quæstionem habitur, nō sic specialiter interrogare oportet, an Lucius Titius homicidium fecerit, sed generaliter quis hoc fecerit, aliter. n. magis suggesterentis quam requirentis uideat, ut ff. de quæstio. l. prima §. qui quæstionem. † Superest ut videamus qui aduersus quos torqueri non possunt, & in primis seruos aduersus dominos torqueri non oportet, siue sint proprii, siue bona fide possessi, siue communies, nisi cum uel dominus loci, uel uxori interfecisse dñe, ut C. ad legem Corne. de sica. l. ul. & C. eo. l. hoc quod, ff. ad senatuscon. Sylle. l. & si certus sit percussor. Et exceptis adulterii criminibus. Item fraudati census accusationibus, & criminis maiestatis quod ad salutem principis attinet, & cum de Vlciscenda morte testatoris aduersus hæredem queratur, ut C. de quæstio. l. prima, & ff. eodem l. prima quod nō sotum seruandum est in eo qui tempore quæstionis est sevus, sed iam in eo qui est redhibitus, uel distractus, uel in metallo dñi dñatus, et si se ministrū facinoris cōmissi cōfitebat. † Si uero seruus fuerit uniuersitas, & nō singulorū, aduersus uniuersitatem interrogari posse placuit. In cā uero pecuniaria, nec in opia probationū, serui aduersus dñm interrogat, ut ff. eo. l. et, & ff. eo.*
- 4 *Tra. To. XI. A 4 l. ex*

Placen.de accusatio.

7 *I. extraneo. Quæstioni fidem non semper, nec tamen nunq̄ habendam constitutionibus declaratur, etenim res est fragilis, & periculosa, & quæ veritatē fallū. Nā pleriq; patientia siue duritia tormentorum, ita tormenta contemnunt, vt exprimi ab eis veritas nullo modo possit, alii tanta sunt, impatiētia, vt in quois mentiri, quam pati tormenta, velint, & ita fit vt vario modo fateantur, vt non tantum se verum etiā alios*

8 *criminēt. † Præterea inimicorum quæstioni fides haberi nō debet, quia facile mentiuntur, nec tamen sub prætextu inimicitarum detrahēda erit fides quæstioni, sed causa cognita habenda fides, aut non habenda, dum tamen in vnius ferui vel liberi quæstione, fides rei non ponatur, vt ff.co.l.prima, §. q̄. fioni, & §. ijdem.*

S V M M A R I V M.

- 1 *Crimen variis committitur modis.*
- 2 *Criminum puniendorum quatuor genera sunt septem modis consideranda.*
- 3 *Relegari debet qui ad conceptionem medicamentum propinavit.*
- 4 *Persona in crimen puniendo est attendenda unde serui sunt liberis Seuerius puniendi & famosi quam ii qui fama sunt integrae.*
- 5 *Locus attenditur in puniēdis criminibus. & sacrilegium dicitur cum sacrū de sacro auferatur.*
- 6 *Emansor quis dicatur, & quis fugitiuus.*
- 7 *Expilatores dicuntur fures atrociores, a furibus aliis qualitate discreti. & fur ab abigeo quantitate secernitur.*
- 8 *Euentus spectatur si de puniendo crimen agatur.*
- 9 *Dolus pro factō accipitur in lege Cornelia. & voluntas seu cogitatio quando puniatur sine factō.*
- 10 *Crimina quæ transseant ad hæredes.*
- 11 *Crimen per duellionis morte punitur.*
- 12 *Patrē de crimine damnato, quæ liberis relinquatur portio.*
- 13 *Bona damnatorum non publicantur nouissimo iure.*
- 14 *Pēna in multiplici consistunt specie.*
- 15 *Pena mortis quibus & quot inferatur modis. & gladio qui communiter plectantur.*
- 16 *Vallum transcendens aut per murum castra ingrediens capite punitur.*
- 17 *Præfides seu iudices ius concedendi liberam mortis facultatem non habent. & ibi quod serui dominis suis insidiati vel dominabus carnaliter commixti exuruntur igni.*
- 18 *Latrones suspendio vel beltiis subiecti priuantur aura vitali.*
- 19 *Plagiarii qualiter sint puniendi.*
- 20 *Parricida qua sit afficiendus pena.*
- 21 *Damnari nemo debet ad tempus in metallum nisi ad decennium.*
- 22 *Plagiarii fures, & effractores, vt plurimum damnantur in metallum.*
- 23 *Ciuitas quibus admatur criminibus. & ibi quod tutor deportatur qui pullam violenter flupravit.*
- 24 *Deportandus est qui filium ad militiam delectum debilitat, vt inhabilis fiat.*
- 25 *Exilium quib. irrogetur vel ad tempus vel in perpetuum.*
- 26 *Exilium quotuplex sit. & corpore qui & quando coerceri dicantur.*
- 27 *Creditor auctoritate propria res debitoris occupans infamia notantur.*
- 28 *Contrahere prohibetur qui extraordinario crimen notatur.*
- 29 *Membrum nullum abscondi debet pro crimen nisi sola manus.*
- 30 *Furca suspenditur qui aliquem violenter aggreditur.*
- 31 *Facies hominis pulchritudinis cœlestis instar formata non est pro crimen maculanda.*

De criminibus. Tit.vij.

Vm criminum frequēs sit

vsus, ipsorum quoque in iudiciis quæstio, quibus modis ipsa crima committuntur videamus, & quæ crima transseant ad hæredes, & quæ sint pœnæ corporales, & pecuniarie. † Crimen omne aut committitur pposito, aut imperio, aut casu. Proposito delinquunt latrones, qui factioē habent. Imperio autem cum per ebrietatem ad manus aut ferrum venitur. Casu vero cum in venando telum in feram missum hominem interfecit. Quæ distinctione in omnibus criminibus aut iustum pœnam eligit, aut temperamentum admittit, vt ff.de pœnis.l.respiciendum, §. delinquunt. Quorundam facta aut puniuntur, vt furtæ, & cedes, aut dicta, vt conuicia & infideles aduocationes, aut scripta, vt falsa, & famosi libelli, aut consilia, vt coniurationes, & latronum conscientia, quo usq; 2 alios suadēdo iuuisse sceleri est instar, vt ff.co.l.aut facta. † Sed hæc quatuor genera consideranda sunt septem modis, causa, persona, loco, tempore, qualitate, quantitate, euentu. Causa, vt in verberibus, quæ sunt impune, vel a magistro vel a parentibus illata. Puniuntur verbera, cum quis per iram extraneum pulsauit, quo casu factum ad exemplum punitur, nisi crimen vlciscatur, quod fecisse non creditur, qui brevi furore impeditur, non enim quod ira fit vel dicitur, ante factum vel dictum estimatur quam si perseverantia animi indicium fecisse con-

- 3 stiterit, vt ff.de reg.iu.l.quicquid. † Sicut relegari iubetur, q̄ nō malo auimo, sed malo exemplo medicamentum ad conceptionem dedit, ex quo ea quæ acceperat decesserit. quod simili liter in eis, qui abortionis aut amatorium poculum dant, inspectur, nam & si non dolo id faciant, quia tamē res mali exēpli est, humiliores in metallum damnantur, honestiores in insulam, amissa parte honorum relegantur, quod si ex eo mulier aut homo perij summo suppicio afficiuntur, vt ff. ad lco. 4 Corne.de sica.l.eiusdem, ff.co.l.si quis aliquid. † Persona duplíciter spectatur, & eius qui fecit, & eius q̄ datus est, aliter. n. puniuntur ex eisdem facinoribus serui quam liberi, & aliter milites quam plebei, nec nō aliter qui quid in dominum parētem ve ausus est, quam qui in extraneum, vel in magistrū, vel in priuatum, vt ff.co.l.aut facta, §. persona. Nostri etenim maiores in omni suppicio Seuerius seruos quam liberos, famosos quam integræ famæ homines punierunt, vt ff.co.l.capitalium, §. fina. Exceptis quibusdam delictis, quæ pagano aut nullam aut leuiores pœnam irrogant, militi vero grauiorē aut leuem, nam si miles artem ludicram fecerit, vel in seruitu tem se venire passus est, capite puniendum Menander scribit, vt ff.eodem, l. quædam delicta. † Locus facit vt idem vel furtū vel sacrilegium sit, & capite luendum, vel minori suppicio, vt ff.co.l.aut facta, §. locus. Fit sacrilegium, si res sacra de sacro auferatur. si enim res priuatorum in eadem sacram depositæ surreptæ fuerunt, furti actionem, non sacrilegii esse diuo Seuero placuit. Capite puniri locus facit, vt dixi, si in ecclesiis ministris aliquid iniuriæ importetur. Sicut plenius coercetur, qui a stabulo abegit dominium pecus, non a Sylva. vel a grege, vt ff.ad l.Iul.pec.l.diui.C.de epis. & cle. ff.de Abig.l.oues. Tempus discernit emāsorem a fugitiuo, & effractore vel furem Diurnum a nocturno. † Emāsorem autem dicimus eum qui diu vagatus ad castra regreditur. Fugitiuum vero qui vnum aut alterum gradum ad fugiendum promovit, vt ff.co.l.aut facta, §. tempus, ff.de re mili.l.3. §. mansor, & l. qui cum. Qualitate, cum factum, vel atrocious, vel leuius est, ut furtæ manicitæ a non manifestis discerni solent, Rixæ a grassaturis, expilationes a furtis, a violentia, petulantia. Grassatores qui prædæ gratia rixam faciunt, rixa aliter tit. † Expilatores sunt atrociores fures qui qualitate discernuntur a furibus, & a Petulantibus, qui libidinis causa ancillas rapiunt, ut ff.eodem, l. aut facta, §. qualitate, ff.co.l.capitalium, §. Grassatores. Quantitas discernit furem ab abigeo, nam qui unum suem furripuit, ut fur coerceditur, qui Gregem, ut abigens, qui, tamen unum uel alterū saepius abegerunt non minus abigei sunt. Gregem faciunt. 10. oues. Porci etiam quinq; uel quatuor, sed & qui unum e quinque uel bonem surripuit abigens est, ut ff.eodem l. aut facta, §. quā 8 titas. ff.de abige.l.oues. §. qui saepius. † Euentus spectatur ut a de mentissimo quoque facta, id est casus, sicut & ætas. nam si insans uel furiosus hominem occiderit. l. Cornelia non tenebitur, cum alterum innocētia consilii tuetur, alterum fati infelicitas excusat, ut ff.co.l.aut facta, §. enentus, ff.ad l. Cor.de sic. l.infans. Quamquam lex non minus eum qui occidendi hominis causa cum telo ambulauit, quam eum, qui occidit punitat. † In l.enim Cornelia dolus pro factō accipitur, nec lata culpa dolo comparatur, rectius ergo dicitur, si non dolo crimen committitur, uoluntatem non exitum spectari, ut ff.ad leg.Corn.de sica.l.in lege Corn. ff.co.l.diuius. Exceptis duobus criminibus quæ culpa sola committuntur, ut in tutele luspeccio, & in commentariense legitur, ut Inst.de suspe. tuto. §. lus peccio. & C.ad l.Iul.ma.l.quisquis. Et excepto eo q̄ contra imperatorem uel eius cōsiliarios cogitauit, & qui profugam de sancto sanctorum ecclesi. abstrahere tentauit, qui non solum si affectauit tenetur, uerum etiam pro sola cogitatione punitur, ut C.de his qui ad ec.confus.l.præsent. Erit uidere quæ crima 10 transseant ad hæredes. † Transseunt autem quasi lis fuerit contestata & condemnatio consecuta, excepto crimen reperundarum & maiestatis, hæresecos, apostatus, de residuis, peculat⁹, & similia inueniuntur, quæ etiam reis mortuis cum quibus nihil actum est, exerceri placuit, adeo vt nisi hoc crimen a successoribus purgetur, hæreditas fisco uendicetur, ut C.ad l.Iul.repe.l.sciant, C.de hær.l.manicheos, C.de apol.l.ultima, ff.ad le.lul.pecu.l.ul.C.ad.l.Iul.ma.l.quisquis, & ff.ad l.Iul.pel. l. Julianum. maie. l. quisquis. † Non tamen quisquis maiestatis reus est damnatus in eadem erit conditione, sed is dun taxat qui perduellionis conuincit, & qui hostili animo aduersus principem vel rempublicam est animatus, cuius criminis pœna mors est & bonorum ademptio, & successorum infamia, & pro his interuenientiū, licet alius nullum patris delictū innocentī filio pœna esse debuit, ut in genere loquar, toties supplicij damnatione bona publicatur, quoties aut uita amittit, aut ciuitas, aut seruili conditio irrogatur, ut ff.de bo.dam. 12 l. † Sed portio dimida, id est, legitima bonorum patris liberis legitimis & non in fraudē adoptatis relingtur, ut ff.de bo.dā. l.cū criminē maiestatis in quo solis filiab. tm Falcidia ex bonis matris

Tractatum Tomus Xj.

5

matri relinquuntur, quoniam minus ausuras esse pro sexus infirmitate creduntur, cum in masculis hereditarij criminis exempla metiuntur, vt C.ad l.Iul.ma.l.quisquis si vero sit crimen propter quod pars bonorum publicatur. nulla pars libris debetur, nisi iudicem moueat liberorum numerus, vt C.de bo.proscripto.l.vlt.C.ad l.Iuliam ma.l.nullus. Verum non uissimo iure, quia res non delinquit, sed personæ bona non sunt publicanda, sed vel ascendentibus vel descendantibus & ex latere usque ad tertium gradum applicanda. si vero uxore habeant condemnati, dotem, & propter nuptias donationē, & aliam largitionem propter matrimonium factam, debent habere. Si vero sine dotibus fuerint coniuncti, quartam eius substantiæ permittuntur accipere, siue filios habuerint condemnati, siue non. Si vero neminem prædictorum habeant, mac eorum substantia fisco sociatur, excepto crimine maiestatis, in quo veteres leges obseruantur, vt in Authen.de man. princ. §. oportet. C.de bo.dam.l.si quis. Nunc genera poenarū nobis enumeranda sunt, quibus præsides adficere quemquā possint. Sunt itaque poenæ quæ aut vitam adimunt aut seruitutem iniungunt, aut ciuitatē auferunt, aut exilium, aut coetionem corporis continent, aut damnum cum infamia, aut aut aliquam dignitatis depositiōem, aut corporis diminutionem, quæ poenæ ex quibus criminibus imponantur persequemur, vt ff.eodem l.si quis.forte. §. nūc genera. & l.aut damnū. ¶ Poenæ criminum ex quibus vita adimitur gladio, aliquando suspendio, aut bestijs subiiciendo, aliquando eculeo. Gladio adimitur vita adulteris, in maiestate committentibus, & his qui cum masculis nefandam libidinem contraxerunt, necnon raptori, & incendiario, & ei qui famolum libellum cōpositum vel recitauit, & ei qui de sepulchro ossa detraxit, si sit humilior, summo suppicio afficitur, honestiores vero in insulam deportantur vel relegantur, aut in metallum damnantur, vt C.ad l.Iul.maie.l.quisquis. C.ad l.Iul.de adul.l.quamuis. Cde rap.virg.C.de p̄e.l.capitalium.ff.de famo.libel.l.legis Cor. ff.de Sepul.vio.l.vlti. Prædicto quoque modo punitur miles, qui pacem turbavit, vel qui in bello rem a duce prohibitam fecit, vel mandata non seruauit, etiam si res bene gesta sit, vt ff.de re milit.l.4. Sed qui vallum transcendit, aut per murum castra ingreditur, capite punitur. Nam & Romuli frater Remus fuit occisus bbbhoc quod muros transcendere voluit, vt ff.de re diuifio.l.vlti. cuius conditionis habentur qui præpositum suum protegere noluerunt vel defuerunt. nam occisi capite puniuntur, vt ff.de re mili.l.omne. Vnde in his crībus & in alijs quam pluribus gladio animaduerti oportet, non securi, vel telo, vel fuste, vel laqueo, vel aliquo alio modo, proinde nec liberam mortis facultatem concedendi ius ipsi præsides habent, multo magis nec veneno necandi, sed nec damnare quem sic possunt, vt de faxo præcipitetur, vel si liber sit, vt in vinculis habeatur, vt ff.eo.l.aut damnū. §. vita.cum. §. sequen. & l.si diutino. C.de pœ. l.incredibile. Igni exuruntur serui, qui cum suis dominabus rem habuisse deteguntur, vel suis dominis insidiati fuerint, vel artem mathematicam excuerunt. hostes. item violatores monetæ, & aggeris Nili corruptores, & renunciatores consiliorum, & incendiarij plerunque flamarum exustionibus mancipati torquentur, vt C.de mul. quæ se pro.l.vnica. C.de Mathe.l.nullus. C.de Nili agg.l. vnica. ff.eo.l.si quis aliquid. iij. §. transfug. & C.de fal.mo.l.si quis. ff.eo.l.capitalium. ¶ Suspendio aut bestijs subiiciendo adi- mitur vita latronibus, in his maxime locis in quib. sunt gra- sati, vt conspectu ab eisdem facinoribus alij deterreantur, & solatio sit cognatis & affinibus iteremotorum, qua poena interdum afficiuntur transfuge ad hostes, consiliorum renunciatores, & seditionis & tumultus authores populo concitate, qui pro qualitate dignitatis, aut in furcam tolluntur, aut bestijs subiiciuntur, aut in insulam portantur, vt ff.eo.l.si quis aliquid. z. ¶ Plagiarij quoque qui viuentium filiorum miserandas infligunt parentibus orbitates, si quidem sunt serui, aut libertati donati bestijs subiiciunt, ingenui gladio perficiuntur. sed sacrilegi, quia manus etæ dei templo effregerunt, aut bestijs damnantur, aut igni comburuntur, aut in furcam suspenduntur, vt C.ad l.Iul.de plag.l.vlti. Noua poena ex l.Pompeia de patricidiis, afficitur, qui parētis, aut filii, aut filiæ, aut affectio- nis eius qui patricidij nomine continetur fata præparauit, neque gladio, neque ignibus, neque villa alia soleuni poena subiungatur, sed insutus coleo cum cane & gallo gallinaceo, & viperæ & simia. & inter eas ferales angustias constitutus, secundum quod regionis qualitas tulerit, in vicinum mare, vel in amnem projiciatur. vt omni elementorum carere viuus incipiat, & ei cœlum superstiti, & terra mortuo auferatur. vt ff.ad l.Iul.p̄e.l.lege Iulia, & C.de his qui paren. occi. l.vnica. Quo crimen tenetur hi quorum dolo factum est, vel cōscii criminis extiterunt. Nam, vt Scuola ait, frater eius qui tantum cognouerat filium patrem veneno velle necare, nec indicauerat, regatus est, & medicus suppicio affectus. vt ff.ad legem.

Pomde pe par.l.frater. Serui efficiuntur damnati in metallū vel opus metalli. nam inter eos in vinculis tantum dñs est, sed non utique Cesaris, vel fisci, sed poenæ tantum, in quo numero sunt quibus aqua & igni perpetuo interdictur. ¶ Verū sciendum est, in metallum ad tps neminem damnati debere, nisi usque ad decennium, alioquin, licet metallicū opus faciat vel liber manebit, ff.eo.l.aut damnū. C.de bo.dam.l.in metallum. C.de his qui pro non script.hab.l.3. ff.e.capitalium.l.si ne præfinito. Sed si ad tps damnatus refugit, duplicato tempore damnari solet, tantummodo quod ad poenam supererat, nisi cum decennium fuerat duplicatio excessura, tunc enim tpe poena non arctatur. ¶ In metallum damnatur plerunque plagiarij, & fures, & effractores, qui gladio se defenderunt, nec tamen quemq; percusserunt, vt ff.eo.l.aut damnū. ff.ad l.Flu.de plag.l.vlti. Necnon & humiliores qui nondum virpotentes virginis corruerunt, ille quoque qui instra penes se deposita alteri reddit, pro personæ conditione, aut in metallū damnatur, aut in insulam deportatur, vt ff.eo.l.si quis aliquid. 2. §. qui nondum virpotentes. §. instra. ¶ Ciuitatem adimunt ea crima quæ deportationem iniungunt. Lex Cornelia de sicariis. qui altiores in insulam deportantur, & Corne.de falsis. & Iulia peculatus, quæ aquæ & ignis interctionem continet, & in cuius locum hodie deportatio successit. Item deportatur tutor qui pupillam suam violenter stupravit, & qui vim publicam commisit. vt ff.ad l.Iu.de sic l.eiusdem. §. legis Cor. 14. C.ad l.Iul.de ui pub. vel pri.l.si quis ad se. ¶ Sed & qui filium deleūtum ut inhabilis militiæ sit, debilitauit, præceptum di. Adriani deportauit, necnon & eum & eadem poena afficit qui filium suum, qui nouercam adulterabat in venatione necauit, eo.s. q latronis magis q patris iure. eū interfecisset, nā patria potestas in pietate debet, non in atrocitate consistere, vt ff.de remis.l.si qui cum vno. ff.ad l.Pompe.l.diuvus. ¶ Exilij poena afficiuntur qui ad tps, vel in perpetuum relegantur. Ad tps, vt recuperatores abigeorum qui x.annis relegantur, vt ff.ec abige.l.vlti. ff.de effrac. & expila. In perpetuum, vt effractores, honestiores autem ordine ad tps mouentur, iudices quoque pedanei, si pecunia corrupti dicantur, plerunq; a præside, aut curia sumouentur, aut in exilium mittuntur, aut ad tps relegantur, & alij q plurimi, qui omnes & testi factionem nō admittunt, & ciuitatem Romanam retinent. ¶ Exilium autē triplex est, aut certorum locorum interdictio, aut lata fuga, ut omnium locorum interdicatur præter certum locum, aut insulæ vinculum. i. relegatio in insulam. potest ēt quis sic damnari ne de domo sua exeat, vt ff.de interdic. & releg.l.exilium. l.vl. Corpore coercentur q verberibus afficiuntur, ut q p ignorantiam aut fortuitu lapides finales furatisūt, vt ff.de ter. mo. l.diuvus. Damno cum infamia afficiuntur, cum priuatū, vel ambitus crimen commiserunt. ¶ Nam & creditor q sine autoritate iudicis res debitoris occupauit infamis efficitur, & tercia par.bonorum multatatur, & q ambitū commisit centum aureis cum infamia punitur, vt ff.ad l.Iul.de vi.pri.l.vlti. Dignitate deponuntur q militia exauctorātur, vel dignitate aliqua ejiciuntur, vt milites q sua arma alienauerunt, uel aliena surripuerunt, & aduocati decuriones q falsum instram cognoscēte præside recitauerunt. Hi.n.oēs in Corneliam falso cīracitu, non facto incident, vt ff.de re mi.i.desertorem. §. miles. ff.ad l.Cor.de fal.l.falsi. ¶ Contractus phibitionem continent extraordinaria crimina, ex qb. q trahentib. interdī aliquia negotiatio, vt in persona Dardaniorum qtingir, vt ff.de extrao.cri. l.annonam. ff.e.l.moris est. Abscessionem posse aliqua crīa p̄tinere ex eo colligi pōt q dī, nullum sibi debere existimare permisum ēt alicui sceleratissimo alterutras manus aut pedes amputare, aut huiusmodi quedam iusferre supplicia, per quæ articuli dissoluātur, q a membrorum dissolutio grauior est vtriusq; mauis abscessionem. ¶ Si vero criminis qualitas membra absencionem exigat fieri, vnam sīlam manū dēre amputari, pro futuro vero nolumus omnino quodlibet mēbrū abscondi aut mori, sed aliter eum castigari, fures aut vocam' q oculte, ēt sine armis, huiusmodi delinquunt. ¶ Eos vero qui violenter agrediunt, aut cū armis, aut sinu armis, in domos, aut itinerib. aut in mari, pēnis legalib. subdi iubemus, hoc est furca suspensi, vt in Auth. vt nulli iu.in fi. C.de p̄e.l.si qs. ¶ Sed hoc quoq; neminem fugiat, q si qs pro criminum deprēhēsorum qualitate fuerit in metallum damnatus, minime in eius facie scribarur, cum & manib. & in suris possit pēna dānationis vna præscriptione comprehendendi, quo facies, quæ ad similitudinem puchritudinis est celestis figurata, minime maculetur.

F I N I S.

T R A.

D.Boniconti de accusationib. & inquisit.

TRACTATVS AVREVS
DE ACCVSATIONIBVS
ET INQVISITIONIBVS,
DOMINI BONICONTI,
filii D.Ioannis Andreæ.

S V M M A R I V M .

- 1 Curia Romana agit de crimine duobus modis.
- 2 Accusare quis possit, & quis accusari. Et ibi.
Actio criminalis quæ dicatur & quod.
Iuris ordo est seruandus.
- 3 Pena certa a lege statuta debet imponi.
- 4 Crimen non graue arbitriam requirit penam.
- 5 Procurator licet interuenire non debeat si tamen interuenias & non excipiatur, valet quod cum eo agitur. Et ibi.
Actio mixta quæ dicatur.
- 6 Crimen excipiendi quod sit.
- 7 Inscriptio quando non sit necessaria.
- 8 Denuntiatio euangelica ad penitentiam tantum agit, non ad penam.
- 9 Disputandum non est de iuris apicibus, cum de bona fide agitur.
- 10 Beneficium retineri, sine peccato, quando non possit.
- 11 Repudius ab accusatione ad quid admittatur.
Privata denuntiatio per quos sit.
- 12 Denuntiatio euangelica, & canonica quid inter se differant.
- 13 Remedix appellations rei debemus contra grauamina.
- 14 Juramentum non est exigendum ab inquisito.
- 15 Iudicialis denuntiatio est duplex.
- 16 Denuntiatio privata quæ sit.
- 17 Index ecclesiasticus denunciationem an indistincte admittat.
- 18 Inquisitus an invare teneatur super inquisitionis capitulis, cum ad denuntiationem alterius procedatur.
- 19 Euangelica denuntiatio requirit, quod denuntians sit sine macula.
- 20 Regularis denuntiatio quæ sit.
- 21 Ordinaria inquisitionis quot sint species.
- 22 Ordinarius vel visitator cum visitat, nulla præcedente infamia inquirit sive per statu ecclesia.
- 23 Criminosi, iniurici, & conspiratores quando admittantur ad testimonium.
- 24 Legitima defensio referatur ei contra quem crimen vel infamia probatur.
- 25 Ordinarius quilibet potest ex officio inquirere de fama subditorum, & infamia reperta de crimen.
- 26 Officium indicis valde exuberat circa modum inquirendi.
- 27 Inquisitus vel correctus an possit appellare a correctione vel sententia.
- 28 Index ecclesiasticus super interesse singulari vel priuato alicuius persona non potest per inquisitionem procedere ex officio.
- 29 Inquisitus cum habeat suo sacramento de veritate respondere nunquid possit mittere procuratorem.
- 30 Agens per viam inquisitionis dicitur agere ciuiliter.
- 31 Inquisitio criminum ad euangelicam denunciationem spectat.
- 32 Inquisitus quoties non habet sub iuramento respondere, potest procurator interuenire.
- 33 Ordinarius potest inquirere contra subditum, licet non infamatum, dummodo sit sibi suspectus.
- 34 Monitio charitatua præcedere debet inquisitionem.
Republica vtile est ne crima remaneant impunita.
- 35 Crimen quod denuntiatur, si habet facti perseverantiam, vel fornicatio, qui libet admittitur.
- 36 Generalis inquisitio quæ dicatur.
- 37 Prelatus solus ubi est diffamatus, inquiri potest tam in capite quam in mebris.
Capite languescente cetera membra languent, vel languere presumuntur.
- 38 Legitima defensio semper est seruanda.
- 39 Exhibitio si fuerit denegata, quando possit inquisitus licite appellare.
- 40 Inquisitus si flet consumaciter absens, in eius odium (prius facta fide de infamia) procedetur ad receptionem testimoniū, & ad diffinitiū, etiam lite non contesta.
- 41 Infamia per quod testes probentur.
- 42 Litera inquisitionis per excommunicatum impetratae an valeant.
- 43 Index quando ex suo mero officio procedat ad criminis inquisitionem, vel denuntiationem officialis publici.
- 44 Superior sine index in indicando quam formam seruare debeat.
- 45 Clamosa & frequens denuntiatio an sufficiat contra constitutum in dignitate, & si equitatem quod nites inducas.
- 46 Iuramento inquisito præstito, an ad inquisita respondere teneatur.
- 47 Facultas omnis legitime defensionis inquisitu reservatur. Et ibi quod le-

- 48 Vocandus est is contra quem est facienda inquisitio ut se defendat.
- 49 Prelatus procedere potest quacunque via melius potest, ut attingat criminis veritatem.
- 50 Inquisitio specialis quomodo fiat.
- 51 Testes an possint compelli quando index procedit in visitando, vel confirmando.
Peccata nocentum reipublica expedit esse nota.
- 52 Bonus & idoneus quilibet presumitur, nisi contrarium probetur.
- 53 Denuntians prelatum an debeat ab ecclesia expensas habere.
Innocentiam suam probare nunquid possit is contra quem facta est inquisitio per familiares vel cubicularios suos.
- 54 Inquisitor publicatis attestacionibus an possit super eodem crimine iterum alios testes inducere vel recipere.
Inquisitor si in aliquo minus bene processerit, an illud revocare & de novo procedere possit.
- 55 Commisso quando sit in modum simplicie inquisitionis, quid in ea apponatur.

Iuini nominis inuocatio-

tione permisso, ac intemerata virginis gloriosæ, & ptiolissimi confessoris ac doctoris Beati Hieronymi. Ego Bonicontus decretorū Doctor natus patris venerabilis do-
lo. And. decretorū Doctoris, hanc mate-
riam tractaturus, quæ quotidiana est & practicabilis, de qua-
tuor modis procedēdi super criminibus specialiter tractabo.
Vbi sciendū, quod Hoff. & d.p.m. recitant in decretali quali-
ter. 2. hoc eod. tit. super ver. Tribus modis in curia & Romana
duobus modis agi de crimen, scilicet per modum iustitiae, &
per modum gratiæ. Et primo modo sex modis. Secundo qua-
tuor, sed quia hoc est speciale in Romana curia, ideo hoc o-
missio, dicas de crimen agi posse quatuor modis, scilicet, ac-
cusando, excipiendo, denuntiando, & inquirendo de quorum
tribus habetur, eo. ut. super his, & prima gl. ibi addit quartura
de istorum autem singulis, & procedendi forma in ecclesiasti-
co foro, & ipsorum poena videamus. Et primit⁹ de primo, sed
2 ante omnia scias, & t̄ quis possit accusare. & quis accusari tra-
Etat Guil. in Spe. de accusatore. & titulo de accusato. & de ma-
teria etiam titu. de criminibus & eorum cognitionib. vnde in
hoc non instabo.

Et autem sciendum, quod quandoque contra ali-
quem agitur per modum accusationis,
de crimen criminaliter ad poenā legitimam infligendam, &
dicitur talis actio criminalis. Et quid hoc casu contine re de-
beat libellus, notatur de procura. in gl. in quarta. & glo. seq.
Cum autem tali modo proceditur est iuris ordo seruandus, ut
scilicet libellus offeratur, fiat litis contest. & alia omnia obser-
uentur quæ in alijs causis sunt obseruanda. Poena autem pro-
3 bato crimen in hoc modo agendi est, t̄ quia si certa poena est
statuta, siue sit corporalis, siue dignitatis remotio, siue famæ
lesio, illa imponatur. C. qui accus. non posl. non ignorat. & l.
qui de crimen. & l. pen. non autem imponetur tunc durior,
vel leuior. Si non est certa statuta, si crimen fuerit graue, degra-
detur ab ordine, vt e. ti. qualiter. ver. verū ita, & ibi, diminutio-
nem capitū, norat d.p.m. de septem speciebus poenarum. Qd
autem dixi, quod hoc casu debet degradari, intelligas verbaliter,
hoc est quod ab officio & beneficio deponatur, non autē
intelligas de actuali degradatione, nisi tale esset crimen, quod
ipsum requereret. de ipius autem actualis, & verbalis forma,
4 dic vt de poenis degra. lib. 6. si vero crimen non sit graue, im-
ponetur arbitria. de offic. delega. de causis. de transact. capitulo finali.

Et scias q̄ cum hoc modo proceditur non interuenit
procurator ad totā litē, posset autē procurator in-
teruenire ad certū articulū tñ, pura ad productionē testimoniū,
vel ad videndum illos iurare, vel ipsorum publicationem, vel
similem actum, vt not. d.p.m. post In. de test. ex parte adç. ī gl.
scilicet pro procuratorem. Quid autē circa hoc teneant legi-
stæ, & quasdam questiones de materia vide per Cy. C. qui acc.
non po. l. reos. fallit tamen hoc in casibus notatis in decre. ve-
niens, eo. ti. in prim. gl. & circa hoc videre potes ibi scripta p
5 d.p.m. super ipsa gl. sed scias tamen, t̄ quod licet in hoc casu ī
teruenire non debeat procurator, si tamen interueniat, & nō
excipiatur, valet quod cum eo agitur, vt no. de iu. c. t. lib. vi in
glo. intelligas, & uide ibi scripta per d.p.m. super ipsa gloss. Et
est in hoc casu inscriptio necessaria, vt de accu. super his. Quā
doque est talis actio ciuilis, vt ago contra te surti ad rei recu-
perationem, non ad poenam, vel ago iniuriarum ad emendā
vel satisfactionem, non ad poenam. Mixta autem quādoque
dicitur talis actio, quando agit maritus contra uxore de adul-
terio, non ad poenam, sed ad iurori separationem de procur.
tu. & talis mixta sapit naturam ciuilis, vt notat. d.p.m.

Et

Et in his duobus ultimis casibus bene interuenit procurator ut in prealeg. decre. tuæ. & de accusa. super his. & no. de iudic. c. lib. 6. Crimine vero probato, cum actio est ciuilis, vel mixta, consequitur agens id ad quod est actum, non autem poenam criminis, & obligabit agens tunc se ad poenam extraordinariam, ut no. in praedicta decree. tuæ.

Nunc autem de secundo agendi

Modo videamus, scilicet quādōtagitur de crimine excipiendo, de quo quandoque excipitur contra accusatorem, vel testimoniem, ut ab accusatione vel testimonio repellatur, ut de ordi cogniti. cum dilectus de excep. c. j. & hoc casu de crimine non punitor, nec ex hoc infamia iuris notatur, sed solummodo de testimonio testis repellitur, siue eius dicto fides non adhibetur. ut in iuri præalleg. Accusator ab accusatione remouetur. ut de accu. c. j. nec hoc casu inscribitur, ut eodem titu. super his. Quandoque vero contra promouendum excipitur, & tunc, aut per confirmationem erat ius consecutus, licet non plenum quia nondum forte conservatus, palleatus, vel possessionem adeptus, & tunc non est taliqua inscriptio necessaria, ut in præalleg. cap. super his. aut per confirmationem erat ius consequitus, ut vinculum speciale contractum, ut de translatione, inter corporalia. Et hoc casu, quia deicxit ab ipso iure quāsito per confirmationem, licet ius plenum non sit, inscribitur, non ad poenam talionis, sed ad extraordinariam, iudicantis arbitrio, ut in præalleg. capi. super his. Puto tamen quolibet præmisso casuum procuratorem interuenire posse, quia non agitur hoc modo ad poenam criminis a iure statutam, nec etiam arbitrariam infligendam, sed solū ad repellendum eum contra quem exceptio proponitur, ut de excep. c. j. & c. dilecti.

Subsequenter de tertio est

Vidēdum, quando. s. p viam denunciationis de crimine agitur. Circa quod est sciendum, q̄ denunciationis quadruplices est species. Quia alia euāgelica. Alia canonica. Alia iudicialis. Alia regularis. de quibus per d. p. m. videte pessis in decre. nouit. de iudi. in vlti. sua glos. De prima. s. euangelica est sciendum, quod t̄ per ipsam poenitentiam tantum agitur non ad poenam. Potest tamen tam de delicto commisso, quam etiam de committendo fieri, ut scripsi. d. p. m. in decre. præal. nouit. de iudi. Oportet autem q̄ huiusmodi denunciationem duplex præcedat monitio. Prima quare probatur per solum iuramentum denunciantis. Secunda per ipsius eiudem denunciatiæ, & vnius vel duorum testium secum exhibitorum, ut in prædi. decre. nouit. & de testi. in oī negotio. Item potest talis denunciatio fieri a quolibet etiā infami, dummodo non perseveret in crimine. ff. mandat. l. si fiduci. ss. or. vbi dicitur, q̄ t̄ cum de bona fide agitur non est de iuri apicibus disputandum. In hac autem non est inscriptio necessaria, cum agatur ad poenitentiam tantum, non ad poenam. Et potest per procuratorem fieri, ut co. ti. super his. Huius autem effectus est, crimen per hunc modum probato, poenitentia impositio, & cum poenitentia iunt arbitriæ, consideratis circumstantiis, poterit ordinarius ipsam imponere ad sui arbitrium crimine probato, ut de homi. sicut dignum. & de poe. & re. Deus qui. & cap. omnis. & capitu. significauit. vbi de hoc. Et hoc in occultis locum habet, ut ibi scripsit. d. p. m. super glos. secun.

Nec erit hoc casu ille priuandus

Beneficio crimine probato, si foret clericus & beneficiatus, nisi tale foret, proprie quod retento beneficio poenitere non possit. ut est homicidium, & simonia, ut hoc eodem titu. inquisitionis. Et idem puto quādo denunciaretur q̄ se intrusisset in beneficio, vel quod illud minus canonice fuisset adeptus, ita sine peccato retinere non possit, quia cum in his eadem subsit ratio, ergo idem erit iuris. de consti. translato. cum concor. ibi nota. Alia vero est canonica, quā tamen habuit ortu a lege veteris testamenti, quā non solum de perpetrato, sed et de perpetrando crimen potest fieri. Si illud recipiat argumentum, ut cum quis persistit in illicito concubitu, & ad hāc quilibet tenetur. xj. distinc. diaconi. non tamen præcise, nisi sicut ad alia pia opera, & de hoc per Inno. de iudi. nouit. Et scias, q̄ hāc duplex est. vna publica, alia priuata. Publica quā fit de crimen publico. sicut est, cum denuntio duos cōiuges in gradu prohibito cōiunctos, ut de despon. imp. ad disoluendum, de spon. præterea de clan. despon. cap. fina. & in hac est seruandum quod habetur. qui matrimonium accu. pol. cum in tua. Et in hac non requiritur tria monitio. t̄ Et ad hanc etiam admittetur qui ab accusatione repelleretur. Et iudex facta denunciatione, ex officio, etiam denunciante non prosequente, tenetur procedere & inquirere, ut no. Guil. in Specu. de denun. § i. alias. 2. ante ver. in summa. Probato autem crimine per hunc procedendi modum, fieri quod dicam. inf. in versi. p-

bato autem. Priuata autem fit per clericos, ut habeant bonos prælatos, ad hanc admittuntur hij quorum interest, ut patronus, & alij vicini seu parochiani. xvi. quæstio. 7. filii. vbi de hoc. & de testib. ex parte ade. & debet in hac interuenire tria monitio, ut hoc eodem titu. qualiter. ii. vbi dicit. d. p. m. id verum quando processus initiatur a denunciatione. sed si initie retur per viam inquisitionis ex officio, licet aliquis officium coadiuvarer, tunc non requiritur admittitio, quia non inquisitur ex officio, nisi super his de quibus infamia præcessit, ut in prædicto. capitu. qualiter. & capitu. cum dilectus & de simo. licet hely. nec ad hanc admittiut qui ab accusatione repelleretur.

12 **Est autem differentia t̄ inter euāgelicam & canonican denunciationem**, quia prima fit ad poenitentiam, secunda ad poenam. In prima interuenit bina monitio. In secunda tria, & de materia in Specul. de denuncia. §. alias. ij. versi. canonica quæque. nec puto hoc casu denunciantem teneri inscribere, etiam extraordinariam poenam. Ad quod faciunt quæ scripsit. d. p. m. post Innocen. eodem tit. inquisitionis. super glo. 2 licet Host. ibi contra. Et sic huiusmodi dicti ratio, quia cum debeamus quolibet remedio uti ad eum tantum vñsum ad quem est invenitum, & ipse. d. p. m. no. vt lit. non contesta. accedens. j. super prima glo. vbi dicit t̄ q̄ re medio appellationis uti debemus contra grauamina, reculatio. nis contra suspectos, non autem econuerso. sic & in proposito. habemus enim in criminibus tres modos agendi contra aliquem ad poenam vel ad poenitentiam. hoc autem iō dixi. ut excludam quartum modum. s. excipiendi. de quo. §. §. prox. Primus est accusationis. Secundus denunciationis. Tertius inquisitionis. Cuilibet autem istorum est suum onus annexum. scilicet accusationi inscriptio, denunciationi monitio, inquisitioni clamota insinuatio, ut eodem tit. qualiter 2. circa. fi. nec vñterioribus est querendū s̄m ipsum, & hoc potissimum, quia non est in hoc magna vis facienda, quia siue inscribat siue nō, temper punitur calumniosus, ut in tit. prox. ca. 2. vbi de hoc. & scias, q̄ hoc casu inquisitus non tenetur iurare de veritate respondenda super capitulis inquisitionis, cum hic procedatur ad denunciationem alicuius, nec hoc casu vitiatur inquisitio criminis, licet omittatur inquisitio infamie, parte cōtra quam requiritur non contradicente, ut eodem titu. cap. 2. libro 6. Nec t̄ est ab ipso inquisito iuramenum exigendum. ut no. Guil. in Spec. de inqui. §. nunc tractemus. versi. inquisitores quoque & versi. in hac igitur via. & versi. sed ut q̄ præmissa. Et puto q̄ possit in hac denunciationis prosecutio. procurator interuenire, quia cum habeat inquisitus necesse iurare super capitulis inquisitionis, ut prædicti, poterit per alium respondere. Licet secus putem, vbi ipse habeat iurare. per decre. hoc eodem titu. ad petitionem. & de de iudi. cap. i. li. 6. ut infra. dicam. §. restar. versi. nec puto. Probato autem crimen per hunc agendi nouum, siue denunciatio sit publica, siue priuata, debita poena imponetur, vel per peccatum fieri prohibebitur, vel aliter prout requirit denunciationis modus seruabitur, ut scripsit. d. p. m. eodem. titu. qualiter 2. c. ad corrigendos. in fi.

Iudicialis autem denunciatio du

plex est. tnam alia est publica, alia priuata, publica, cum ordinarius ad denunciationem officialis ad inquisitionem & relationem deputati, de quo in iuribus statim. inf. allegandis, ut archiepiscopi, de quo in decre. Romana. j. allegata, ex merito & puro officio suo de crimen publico inquirit. xxxv. quæst. 6. episcopus in synodo. 4. quæstio. 4. §. aliquando. alias est. cap. & ista habet locum in notoriis tantum, & hæc ex officio competit, in qua non requiritur monitio, & de ista habetur. de accusationibus. sicut olim. & de censi. Romana. libro 6. Et in hac tenetur iurare inquisitus secundum alteram ex formis de quibus. inf. §. prox. versi. si autem interest. Nec in hac admittetur procurator, propter rationes de quibus. inf. §. prox. versi. nec puto. & dic ut ibi. Et in hac est monitio necessaria, ut nota. d. p. m. e. ti. qualiter. super verbo, peruenit.

16 **Priuata est quā fit t̄** Ad priuatum seu propriū exemplum per decre. nouit. de iud. vel si fideiussi pro te, & iurasti me seruare indennem, quia non soluisti ī termino fui coactus soluere pro te. vnde denuncio te, quia adhuc stas in periurio, petens ut cogaris iuramentum seruare. item in deposito & similibus. Et an hāc denunciatio possit in seculari foro fieri scripsit. d. p. m. in præallega. decre. nouit. in vlti. sua glos. & ista quando expeditur etiam non præcedente monitione, in foro vero ecclesiastico est monitio tria necessaria, ad minus duarum vñmarum plena probatio. Tamen de plano expeditur, ut in d. nouit secundum ipsum Guil. tamen. d. p. m. in hoc vñmio contra, qui dicit q̄ oportet ipsam in scriptis porrigi, & item

D.Boniconti de accusationib. & inquisit.

- Item super ipsa cōtestari, quod probat per verba decr. nouit. ibi dicitur in fi. vtrum iusta sit quæ monia vel iniusta. & idē Host. vt d.p.m. scripsit in dicta decre. nouit. in vlti. sua gl. Licet 17 tautem iudex ecclesiasticus præcedentem denunciationem indistincte admittat, non tamen istam indistincte, quia non admittere nisi in defectum iustitiæ secularis, vel cum crimen est ecclesiasticum, vel ratione pacis, vel iuramenti, vel quando crimen est notorium, vel quando non auditur in foro seculari, vt quia obligatio ei naturalis tantum, vel si hanc proponit miserabilis vel depressa persona, vt de iudi. nouit. de pat. qualiter. & lxxxvij. distinct. per totum. Alias si indistincte admitteretur, periret temporalis gladij, & iudicis secularis iurisdictio, & per hūc modum omnis causa ad ecclesiam deferretur. Scias autem quod hanc denunciationem indistincte facit iudici ecclesiastico, his qui grauatur ab illo, qui immedia- 23 te subest imperatori. in Authen. diffe. iudi. §. si tamen contige- rit. col. 9. Et per hanc agitur ad interesset tantum, vel vt res re- situatur, & istius denunciationis solummodo est talis effectus. Nec hoc casu tenetur inquisitus iurare super inquisitionis capitulo, cum ad denunciationem alterius procedatur, non ex puro officio, vt dixi. sup. eo. §. vers. & scias cum hoc casu. & in hac puto trinam monitionem necessariam. Et licet videatur placere Guil. in Specu. titu. de denunciatione. §. pri. ver. qualiter. quod hoc casu denunciants repellit possit per exceptionem criminis. puto tamen id falsum, etiam quando denunciat ad priuatum commodum. probatur hoc. 4. quest. 7. omnibus. & hoc potissimum, quia cum iudex hoc casu teneatur ad denuncia- tionem inquirere. & procedere, vt ipse idem notat Specu. præ- alleg. §. versicu. prædicto, alias est versiculus per se, & incipit, iudicialis. ar. 2. quest. v. Mennam. & cap. omnibus. & eodem ti. qualiter. 2. §. penu. decre. autem nouit. quam Guil. allegat pro se, non facit, qd illa loquitur in euangelica denunciatione, in 19 tqua requiritur quod denunciants sit sine macula. Scias autē qd ad hanc priuatam denunciationem admittitur nisi Iesu, et in hoc differt hæc ab euangelica, vt scripsit. d.p.m. in decre. nouit. de iudicijs. Probato autem crimen per hunc agendi modum, cum denunciatio est publica, erit locus poenæ, de qua inf. §. prox. versicu. sin autem. si vero sit priuata denunciatio, tunc consequetur suum interesse, quandoque estimationem iniuriæ, vt scripsit. d.p.m. in decre. 2. §. ad corrigendos. in fi. alias de iudiciis. olim. Item credo ad prosecutionem huius iudicia- lis priuata denunciationis procuratorem admittendum, per rationes assignatas. sup. codem. §. versicu. & puto. tum etiam quia istius denunciationis effectus est cuius, non criminalis, vt supra dictum est.
- 20 Regularis autem est tqua fit secundum cuiuscunque ordinis regulæ instituta, & ad correctio- nem secundum regulæ normam, & ideo circa ipsam certa non potest dari doctrina, & ob hoc non est instantium. Sed vt scripsit. d.p.m. in præalleg. decre. nouit. est ista regularium determinationi relinquenda. Et ista fit de plano, & non serua- ta forma iuris, vt de appella. reprehensibilis. de statu monac. ea qd de regulari. c. fina. vt scripsit. d.p.m. hoc eodem tit. qualiter. 2. super verbo peruenit. Quid autem iuris, sit Abbas inq- rit de excessibus monachi, & facta sibi copia inquisitionis & processus, ipse dicat se velle defendere, & petat expensas pro procuratoribus, aduocatis & aliis ad defensionem necessariis, nunquid sit audiendus notat. Guil. in Specu. de inquisitione. §. vlti. versic. item pone. vbi distinguit inter regularem & iudi- ciale inquisitionem, vt in prima non audiatur. in secunda sic. dic vt ibi. Restat videre de quarto modo procedendi super inquisitionem ordinariam. Circa quod est sciendum, quod huius ordinaria inquisitionis duæ sunt species. t. Vna qd dicitur præparatoria. Alia qd dicitur solennis. In quibus aut̄ differat inquisitio ab aliis iudiciis videre posses in Specu. de in- quisitione. §. i. in fi. Præparatoria est illa quando. si iudex ex suo puro & mero officio, nulla denunciatione sibi facta, & nulla infamia præcedente, inquirit contra aliquem quem habet sus- pectum, vt dicam infra. versi. nec posset. & licet regulariter ad inquisitionem non procedatur nisi procedente infamia. Sunt tamen quidam casus in quib. potest id fieri, quos notat Guil. in Specu. de inquisitione. §. 2. in principio. Item potest fieri talis inquisitio maleficio flagrante, qd licet notorie sit commis- sum, ignoratur tamen quis commiserit, nam tunc nullo voca- to procedit iudex contra incertam personam inquirendo in genere quis fuerit committens, & facta tali inquisitione pro- cedet demum contra eos contra quos laborat suspicio, vel quos culpabiles intellexit, vocando ipsos, vt super eo verita- tem dicat, & se, si possunt defendant, & ei contra quem proce- deretur legitima reseruatur defensio. de offi. ordi. c. j. ff. de offi. præsid. l. 4. & l. congruit. & hoc etiam placet Guil. in Specu. de notorijs crimi. §. j. in fi.

- 22 Item etiam cum ordinarius vel Visitator visitat, nam etiam nulla præcedente infamia inqui- ret super statu ecclesiæ. Et ista talis dicitur generalis, nec in ip- sa est seruandus ordo vel forma decre. qualiter. vt notat dom. pater meus in ipsa decre. qualiter. super verbo, peruenit. Et in- quiretur si ecclesia est collegiata vel plures habet clericos nul- la nominata persona tam in capite quam in membris. Si ve- ro non habet nisi vnum rectorem tantum, vel rectorem & clericum, tunc bene nominabitur, & testes recepti deponent de quoconque de ecclesia, sit vnum, vel plures, & tunc etiam admittuntur qualescumque testes de ipsa ecclesia. Si ecclesia habet collegium vel plures clericos, alias admittuntur paro- chiani, si ecclesia sit parochialis. si non est parochialis, admit- tantur qui magis sunt vicini vel oropinqui. de purga. ca. c. 2. quia illi melius presumuntur scire. de præsump. quodam. & cap. quanto. & t admittuntur tunc ad testimonium etiam cri- minosi, & conspiratores, licet conspiratione vel inimicitia po- stea detecta non creditur conspiratoribus contra eos contra quos conspirauerunt, vel quorum sunt inimi. de iudi. exhibi- ta. de iudi. cum I. & A. & codem tit. cum oporteat, nec hoc ca- su ante completam inquisitionem tradentur inquisitionis ca- pitula. postea vero tam capitulorum, quam nomium testiū, & dictorum est inquisito copia facienda, vt in Specu. de inq. §. nunc tractemus. versicu. sed vt quæ præmissa sunt in fi. quod de nominibus dixi, verum est, præterquam in crimen hære- sis, vt de hæreti. cap. vlti. libro 6. & tunc. inquisitus ad ad capiu- la inquisitionis respondere cogetur per sacramentum, vt eq. titu. si constiterit. & cap. cum dilecti. & hoc tenent Goffr. in de- cre. licet de simo. & d.p.m. in præalleg. decre. qualiter. 2. super verbo, debet. Guil. in Spe. de inqui. §. nunc tractemus. versicu. inquisitores quoque. & ver. sed vt quæ præmissa sunt.
- 23 Qualiter autem respondeatur Ad. capi. non tibi dico. de pœnit. distinct. pri. quod dicit, non tibi dico vt te prodas, scripsit. d.p.m. in præalleg. ca. qualiter. 2. super ver- bo facultatem. t Ei autem contra quem crimen vel infamia hoc modo probatur legitima defensio reseruatur. de accu. cū dilecti. & cap. cum oporteat. & cap. cum dilectus. & de re iudi. , cum I. & A. & tunc debet ad locum seu ecclesiam descendere, vt eodem titu. qualiter. 2. & capi. cum dilecti. de simo. licet Hely. & proposito verbo Dei recipiet iuramentum ab his qui examinandi sunt, secundum formam quæ habet eodem ti. qualiter. 1. in fi. subsequenter ab his inquiet qualiter clerici ecclesiæ visitatæ se habeant tam circa officium quam etiam circa alia. Item ecclesia parochialis sit, inquiret de fide, vita & conuersatione parochianorum, de capitulis aut in huiusmodi inquisitione formatis vide Spe. de inquisit. §. secun. versi. vt autem. §. seq. ver. licet autem. de teste. §. nunc tractandum pro- prie. ver. porro in causa. Et si inuenit eos bene viuere, & ecclesiæ & eius bona bene regere & gubernare, gratias referat al- tissimo. Nec possit subditus ex eo appellare. quia dicat infamia cōtra eum nō laborare, quia potest ordinarius quilibet ex officio defama inquirere subditorum, & infamia reperta inquirere de crimen. vt de offic. ordi. cap. j. & cap. irrefragabi- li. & de accu. sicut olim. & ut eccl. benef. sine di. confer. capit. vno. qd etiam. & x. quest. j. placuit. de censi. Romana. §. sane. li. 6. Nec obstat, qd post Host. scripsit. d.p.m. in decre. cum oport- eat. hoc eodem titu. super verbo non subditio, quia ibi loqui- tur in casu illius decre. s. quando procedit ad alicuius denua- ciationem, hic cum ex officio, & facit ad ea quæ dicam. J. ver. nunc quoque. Et hoc potissimum quando visitando procedit, & inquirit, & præmissa posses colligere ex diffuse no. per Guil. in Spec. de inquisitio. §. secun. & potissimum in vers. licet autem. & §. nunc tractemus. versicu. hoc autem scias. & de notorijs criminibus. §. j. versicu. vlti. ibi dicit Guil. qd circa huiusmodi 25 inquirendi modum valde exuberat officium iudicis, quod la- tissime patet. ff. de iuris. om. iud. l. pri. & scripsit. d.p.m. hoc eod. titu. cum oporteat. super verbo, non subito. & no. eodem ti. c. secun. libro 6.
- 26 Si autem per huiusmodi visitatio- nis inquisitionem inuenierit aliquem grauiter delinquisse, si habeat administrationē seu prælaturā, remouebitur ab ipsa. sicut villicus a villicatione, qui suæ villicationis non potest dignam reddere rationem. vt hoc eo. ti. qualiter. 2. Non haben- tes autem administrationem seu prælaturam iudicis arbitrio puniūtur, nisi cum ipsis misericorditer ageretur, & prædicta sunt vera nisi tale foret criminis quod impediret etiam post pa- gnam pœnitentiam ordinis executionem, vel beneficij reten- tionem, vt homicidium, & simonia, de quibus no. eo. ti. inq- usitionis. j. gl. & multos tales casus notat Inno. de tēpo. ord ex te- nore Host. plures de renun. nisi cum pridem. §. propter consciē- tiam. & ibi vide in nouella. qui tunc puniētur ac si per viā ac- cusā.

Tractatum Tomus XI.

guationis de ipso foret actum. de quo. s. §. i. vt eo. ti. qualiter. 2.
vbi de hoc. & c. inquisitionis. vbi hoc etiam tenerit. d. p. m. & eo.
ti. qualiter. 2. §. ad corrigendos. in fi. & de hoc in Spec. de inqui-
sitione. §. nunc videtur. post princ. Hęc vera intelligas nisi cer-
ta alia poena foret a iure statuta, quia illa esset infligenda, vt

- 27 2. q. 3. §. notandum, de offic. deleg. de causis. † Nec hoc casu po-
terit inquisitus & correctus a correptione vel sententia appellare, vt de ap. ad nostram. & c. reprehensibilis. & de offi. ord. ir-
refragabili. nec forsitan modus excedetur. vt eod. tit. de priore.
& hoc placet Guil. in Spe. de inqui. §. nunc tractemus uer. qd
si prelatus. Si uero leue sit crimen, quod tali modo est probatum,
si certa poena est pro illo a iure statuta, illa imponeret, alias
imponetur arbitraria, consideratis personę conditione, criminis
qualitate, & an publicum sit vel occultum, & coeteris circums-
tantibus. Quid si crimen non fuerit hoc modo probatum, sed
sola criminis infamia probatur, hoc casu non punietur, sed i-
dicetur sibi purgatio, vt eo. ti. inquisitionis. ad fi. & de test. tam
literis, in qua si deficiat, punietur vt conuictus. de purg. c. cum
28 p. de simo. & hoc. & c. insinuatum. Vnum tamē no. † quod iu-
dex etiam ecclesiasticus super singulari vel priuato alicuius p-
sonae interesse non potest ex officio per inquisitionem proce-
dere, secundum Guil. qui hoc no. in Specu. de inqui. §. 2. versi.
& in causa. Quod puto verum si inquireret directe ad conse-
cutionem illius interesse. Sed indirecte possit vbi periculum
animae verteretur, primo inquirendo de infamia, & demum
de veritate, qua comperta, cum non possit poenitentia, nisi sat-
faciat, eū cogit ad satisfactionem. vt de vsl. cum in diecesi. &
facit eo. ti. eas dudum. & de iure. ad nostrā 2. & quod ibi no.
in gl. 3. ad quod faciunt quae scripsit. d. p. m. hoc eo. ti. qualiter,
super verbo, peruenit. in fi. sua glo.

Nec puto quod quando per hunc mo-

dum procedit iudex necessario teneatur procuratorem admittere, & sit rō

- 29 potissima huius dicti, quia † cum inquisitus habeat suo sa-
cramento de veritate respondenda præmissio ad inquisitionis
capitula respondere, vt dixi. §. eodem. §. versic. nec hoc casu.
quomodo ergo admitteretur procurator qui forte ignorat
vel ignorare potest criminis veritatem. Ad hoc optime fa-
cit eodem ti. ad petitionem. & de iud. c. i. li. vi. & hoc etiam
placere uidetur Gof. & Host. in decre. Veritatis. de do. & con-
tum. vt ibi post ipsos scripsit. d. p. m. super prin. secundæ glo. &
post ipsum Host. hoc eo. ti. qualiter. 2. §. debet autem super ver-
bo, illi. vbi dicit Host. hoc potissimum locum habere quando ci-
tatur, quod personaliter compareat inquisitus, vel vbi crimē
super quo est inquisitum executionem ordinis impedit. Sed
obiiciens de decr. tuę, de procu. quia cū ibi agatur qd plus est ēt
per viam accusationis de crīe ad thori separationē, & admittatur
procurator, multo fortius est admittendus quando agit

- 30 per viam inquisitionis, quia † etiam tunc dicitur agi ciuiliter,
vt de sim. per tuas, & in actione ciuili admittitur procurator,
vt hoc eo. ti. super his. in fi. in c. cum dilectus, ad hoc etiam fa-
ciat de testi. ex parte adq. ad decr. tuę. responde, agere ad thori
separationem propter adulterium est potius agere ad interes-
se singulare ipsius agentis vt absoluatur ab obligatione, &
seruitute qua erat ipsi adultero obligatus, quā ad poenam, &
quod hoc sit interesse, non poena, patet, quia cum poena non
imponatur, nisi a iudice, vt 33. q. 2. §. in hoc. & C. de iudicis. l.
nullus. & no. dediuor. porro, in glo. 2. Talis autem separatio
aliando fiat iudicis autoritate nō expectata, vt de diuot. si
gnificasti. ergo poena nō est dicenda. Decr. super his, loquitur
quando per modum denuntiationis euangelicæ ad poeniten-
tiā agitur, vel per modū exceptionis, ex qua nō debetur poe-
na, immo dicamus, quod ex quo in his casibus a iure permitti-
tur, in aliis intelligitur prohibitum. de presump. nonne. eum
concor. ibi no. decre. cum dilectus. intelligitur de euangelica

- 31 denuntiatione, ad poenitentiam, quod probatur, quia tibi mā-
datur inquiri an denuntiantes sint criminosi, quod in aliis de-
nuntiationibus non obstaret. circa, quod vide quod scripsit. d.
p. m. in decre. cum oporteat. eo. ti. super 3. glo. vel dic. qd ibi de-
nuntiantes & quorum nomine denunciatio facta fuit erant
consortes eiusdem litis, quia tam suo quam aliorum nomi-
nedenuntiabant, & ideo admitti debuerūt. Ad decre. ex parte
adq. potest responderi secundum vnam lecturam Innoc. qd ibi
fuerat procurator constitutus ad certum articulum tantum.
Vel dicas, qd licet admitti procurator non debuerit, ex quo
tamen de facto fuit admissus, nec exceptum, valuit quod cū
ipso fuit actum. Ad hoc bene facit hoc eo. ti. veniēs. & ibi no.
d. p. m. super 1. glo. & quod no. de iud. c. i. li. vi. & hoc vltimo
modo posset ad omnia contraria respōderi, posset autem ex
pmisso dari generalis doctrina, quod t̄ quoties inquisitus non
habet sub iuramento respondere, possit procu. interuenire. Se-
cus cum habet respondere cum iuramento, tamen si tunc ad-
mittatur, & non excipiatur, valet quod cum ipso agit. Indubi-
tatum tamen est qd ad allegandas causas absentia quae consi-

stant, siue in facto, vt quia infirmus cooperator nō potuit vel
similes, siue in iure, puta declinatorię iurisdictionis, vt quia
non tenetur comparere, quia excommunicati estis, vel non
valet rescriptum, vel quia non de suo foro, vel quod non ar-
efat citatio, pōt interuenire procurator vt no. post Inn. d. p. m.
hoce eod. tit. veniens, super prima gloss.

Nunc autem de solemnitate, circa quā est distin-
guendum, quia alia est ordinaria q
fit ab ordinario iudice, alia extraordinaria quae fit a delegato.

- 33 Est autem inter ista differentia, quia † ordinarii potest inqui-
rere contra subditum licet non infamatum, dummodo sit si-
bi suspectus, vt dixi supra in pri. huius §. sed in extraordinaria
secus est, quia delegatus non potest nisi contra infamatum, vt
eod. ti. cum oporteat. & vide qd ibi scripsit d. p. m. ipso inquisito
to conradicente. secus si nil opponat. vt eo. ti. c. 2. lib. vi. Mul-
ta autem quae opponi possunt tam contra impetrantem lite-
ras inquisitionis, quam contra tertium, seu etiam contra dele-
gati personam, & processum, videre posses per Guil. in Specu.
de inqui. §. i. in prin. In quolibet autem casuum præmissorum
subdistinguitur, quia aut inquisitio fit aliquo ipsam promou-
ente, & tunc non iurat inquisitus de veritate respondenda.
Aut ex officio ad denuntiationem officialis vel archiepisco-
pi, de quo supra. §. proxim. judicialis vel fama seu clamora in-
sinuatione deferente. & tunc iurat inquisitus super cōtentis i
inquisitione respondere veraciter, vel plenam & meram dice-
re veritatem, vt in Specu. de inqui. §. nunc tractemus. ver. inqui-
sidores quoque. & ver. hanc etiam. circa medium. & versi. sed
vt quae præmissa de forma autem iurandi dic vt dicam in f. ver
si. si autem interest. Aut nullo deferente nec clamora insinua-
tione deferente. & de hoc ultimo fatisdictum est sup. eod. tit.
§. in princ. vnde hic de hoc membro nil dicam. In primo casu
scilicet quando aliquo promouente & denuntiante crimen
procedit iudex, subdistingue, quia aut talis denuntiat ratione
priuati commodi. de quo de vsl. tuas dudum. & de iure iurā.
ad nostram. 2. & hoc calu fit inquisito etiam nulla fama. præ-
cedente, † dummodo charitatia præcesserit monitio, vt quia
duo interposito iuramento pāti sunt de aliquo adimplendo
quod alter negligit obseruare. hoc enim casu ex quo charita-
tive est tertio admonitus poterit denuntiari, & ad talem de-
nuntiationem debet iudex inquirere, & probatur de iudi. no-
uit, de iure. ad nostram 2. in fi. & quod ibi no. & hoc casu p-
bato criminis consequetur interesse suum. Aut denuntiat ra-
tione publici commodi puta ad poenam, quia publice utile
est ne crimina remaneant impunita, de senten. excommunic.
vt famę, ff. ad legem aquil. ita vulneratus. j. respon. ad fin. Et
tunc subdistingue, quia aut interest denuntiantis aliquo modo
vt quia forsitan est subditus qui ad hoc tenetur. 2. q. 7. qua prop
ter. vel patronus, vt 16. q. 7. filii. vel parochianus. 2. 3. dist. illis.
& tunc admittitur eo. ti. illa præpositorum. Aut nullo modo
interest, vt quia non est de illis personis, & tunc non admittit,
35 vt præalle. c. illa præpositorum. Eo saluo, quia t̄ si crimen qd de
nuntiatur habet facti persecutiam, vt fornicatio, tunc ad-
mittit quilibet 1. dist. diaconi. alias non.

Si autem interest denuntiantis, &

tunc, aut generaliter per denuntiationem agitur super sta-
tu ecclesiae, tam in capite quam in membris. Aut super excess-
ibus singularis personę. In primo casu non puto monitionē
necessariam, quia cum hic non agatur specialiter de alicuius
singularis criminis, quomodo debuit vel potuit monitio fieri
non video. sed nec etiam hoc casu tradetur capitula, vt scrip-
sit. d. p. m. in decre. qualiter. eo. ti. super verbo peruenit. vbi alle-
ga. decre. contra certam, de elec. li. 6. & tibi ipse dicit. hanc dici

- generalem inquisitionem, vt §. in prin. dixi. & debet hoc casu
inquisitor descendere ad locum, & ibi præmisso verbo dei, re-
cipiat iuramenta prælati & clericorum illius ecclesiae, qui iu-
rabunt plenam & meram dicere veritatem tam in capite quā
in membris, exceptis occultis criminibus, vt eod. ti. qualiter. j.
in fi. vel qd ad inquisita veraciter respondebunt, vt eo. ti. cum
dilecti, de forma autem talis iuramenti, vide in Specu. de teste
§. sequitur. ver. porro. vsque ad finē, tñ vt scripsit. d. p. m. in decre.
cum dilecti. eo. ti. cum agitur de statu ecclesiae propter vincu-
lum periurij, sufficeret si iurent tñ respōdere ad interrogata.
Cum vero de certis criminibus, tunc iurabunt, quod plenā &
meram dicent veritatem, tñ vt ibi dicit, qualiter cuncte agat,
potest iudex recipere quod maluerit iurā, dēt autē tale iura-
mentum præstari in publico vt de iplius forma possit fides fie-
ri si dubitetur, vt in præalleg. decre. cum dilecti. & hoc ibi scrip-
sit. d. p. m. super glo. simile supra. postmodum interrogetur se-
cundum quod habetur in Specu. de teste. §. nunc tractandum.

- 37 ver. porro. vñque ad fi. secundum quo sdam, tñ vbi solus prælat
est diffamatus, potest inquiri tam in cavite quam in membris,
quia capite languiente cōteria membra languent, vel lan-
guere præsumuntur. vj. q. c. ad idē. 2. q. 7. sicut inquit. & lxj. dist
miramur

D.Boniconti de accusationib. & inquisit.

Miramur. & hoc tenuit Inno. in decrecum dilecti. eodem ti. & de fini o. licer Hey. Sed Host. ibi, contra ar. de his quæ fiunt a maio. parte. cap. quasiuit. quod mihi placet, ratione quam ipse ponit. non enim sit inquisitio super occultis, vt eo. ti. qual. fateor tamen cum ipso Host. q. contra ipsum episcopum tam tum poterit eo casu fieri inquisitio, tam in capite quam in membris, vt videlicet inquiratur quæ sit habeat erga suā ecclesiā, ibi qualiter erga canonicos suos & alios clericos & laicos, qualiter in villis, castris, & ecclesijs & de hoc per d. p. m. hoc eo. ri. cum dilectus. placet Guil. in Specul. de inquisi. §. nunc tractemus. ver. si igitur aliquo ver. circa si. reprobatur op. istorum qui dixerunt, q. cum hoc modo procedetur sit libel lus offendens, lice contest. facienda, & iudicarius ordo seruādus, quod est falsum, immo hoc casu sufficit seruare formam decre. cum I. & A. de re iu. Tamen t̄ legitima defensio semper est seruanda, vt patet in ipsa decre. cum I. & A. Probato autē hoc modo criminē, fiet quod dixi supra eodem. §. versicu. si autem.

- Cum autem inquiritur super excessibus singularis personæ aliquo promouente inquisitionem, tunc primo citabitur inquisitus, & interrogabitur an sit infamatus de illo criminē, si confiteatur infamiam, tunc procedetur ad vñteriora, & fiet hoc casu libelli oblatio. lit. conte. & seruabitur subsequenter ordo iuris qui haberur eodem ti. qualiter. & patet hoc de simo. per tuas. in principio, quia subsequenter tradentur sibi capitula inquisitionis, & demum cito inquisito iurabunt testes, & super ipsis examinabuntur. & tam nominum quam dictorum testimoniū ei fiet copia, & ipsius defensiones legitimè admittentur tam contra personas quam contra dicta, vt sic sit differentia inter inquisitionem quæ sit super statu ecclesiæ, & illam quæ sit contra regularem personam, quod autem de nominibus dixi, verum intelligas, præterquam in criminē hæresis, vt de hæreti. cap. vlt. libro 6. Si autem t̄ exhibitio prædictorum denegarerur, posset inquisitio appellare licite, vt in Specu. de inqui. §. i. ver. & generaliter. sed si inquisitus negaret se infamatum, prius est probatio recipiē. super infamia, quod si denegaretur, vel non seruaretur, appellare posset, vt eodem titu. cum oporteat. & cap. qualiter. 2. probata autem infamia procedetur vt sup. alias ipse absoluatur, & denuncians punitur. vt de calum. cap. 2. An autem probata infamia admittatur is contra quem sit inquisitio ad probandum se bone famaz, & qui testes hoc casu præferendi, plene notauit. d. p. m. hoc eodem ti. cum oporteat super verbo, formam ipsius. post princ. suæ glos. & est iste modus seruandus quando inquisitus est præsens, alias vero ipso absente nō est contra ipsum procedendum aliquo modo, quod placet Guil. in Specu. de inqui. §. i. versi. queritur an contra. Sed t̄ si contumaciter abesset, tunc in eius odium, facta fide prius de infamia procedetur ad receptionem testimoniū, & ad diffinitiūam, etiam lit. non contest. vt lit. nō cont. qm. §. sunt & alii. de do. & contu. veritatis de accu. qualiter. 2. §. debet. præmissa autem colligi possent ex nota. in Specu. de inqui. §. nunc tractemus. versi. si autem. Et qualiter dicere debeant testes qui super infamia deponunt. Et an etiam si interrogati debeant nominare eos apud quos dicitur infamatus scripsit. d. p. m. eodē. tit. cum oporteat. super verbo, non dubito. & eodem ti. qualiter. 2. su. per verbo, honestis. vbi dicit̄ duos testes sufficere ad ipsā probandam. de quo etiam videre posses per Guil. in prædicto. versi. si autem. co. §. versi. hoc autem notandum. & sequentib. Tractatur quid iuris si in literis inquisitionis commissæ dicāt, tale significante accipimus quod talis sit de tali criminē infamatus, vel si nil de infamia dicatur in ipsis. Itē quid si in rescripto non fiat mentio de aliquo nunciante, sed dicatur, ad cuiusdam nostram peruenit, an primo sit super infamia probatio recipienda, necne de his autem dic vt scripsit. d. p. m. hoc e. ti. cum oporteat. super verbo famam ipsius. vbi, recitatis opinionibus aliorum, dicit distinguendum inter verba narratiua postquam. & c. scriptum. & lxxxvi. dicit. si quid de quocunque. alios conuerfatus, vel nisi propter prælati potentiam vel tyran & assertiua literarum apostolicarum. per decre. si Papa. de pri uil. lib. 6. dicens finaliter standum ei quod habetur in cle. literis. de probat. quolibet autem casuum præmissorum in isto. §. vsque ad versi. nunc autem. non tenetur inquisitus iurare, & potest procurator constitui. vt dixi. §. subsequenter. versi. & puto. de poena autem infligenda criminē per hunc agendi modum probato, dic vt §. eo. §. ver. si autem. de multis autē quæ contra rescriptum inquisitionis possunt opponi, videre posses in Specu. de inqui. §. i. An t̄ autem valeant literæ inquisitionis per excommunicatum impetratę. no. de rescript. ca. j. in gl. quid sit excommunicatus. lib. 6.**

Hoc autem est ponderandum,
Quia secundum d. p. m. vbi de prælato tantum agitur, inquirē

do de ipsius fama, est quæredum à capitulo & canonicis suis, & si apud ipsos non reperitur infamatus, non videtur vñterius procedendum. alleg. in arg. de præsump. quosdam. & c. quāto. & hoc eodem ti. qualiter. 2. respon. ver. debet igitur. §. de. c. c. præterquam in tribus casibus, puta nisi ipse prætatus esset iter alios conuersatus vel nisi propter prælati potētiam vt tyrannidem timeatur de occultatione veritatis, & contra ipsum verisimiliter præsumatur. de excess. prælato. tanta. vel nisi propter ipsum tergiuersationem & collusionem dubitaretur de occultatione de collusi. detegenda. in tantum. nam tunc fieret inquisitio famæ ipsius ab aliis, vt ipse plenius scribit hoc eo. ti. cum oporteat. super verbo, non subdit.

Nunc quoque videndum est.

- 43 t̄ Quando iudex ex suo mero procedit officio ad criminis inquisitionem, vel ad denunciationem officialis publici, ad inquirendū & denunciādum deputati, vel archiepiscopi, de quibus dixi. §. sequitur. ver. iudiciale. in princ. vel nullo denunciante. sed fama publica, vel famosa insinuatione deferente. & hanc quidam vt Host. vocant speciale inquisitionem, ut scripsit. d. p. m. in c. qualiter. 2. de accusat. vbi sciendum, quod 44 t̄ eo casu superior siue iudex seruare debet formam hanc, q. primo statuet terminum accusare volenti, & si appareat accusator ipsum audiat, vt eodem titu. veniens. v. q. c. i. de put. ca. ex tuarum. 2. q. v. omnibus. si vero non appareat accusator, vt appareat, sed per exceptionem repellatur, si vult, statim purgationem indicere infamato. Tamen si præmissa seruare nollet, potest incontinenti ad inquisitionem procedere super veritate criminis, & hoc casu refert, secundum Host. & d. p. m. ut ipse scripsit in præallega. decre. qualiter. 2. hoc eodem ti. super verbo peruenit. vtrum fiat contra secularem clericum, an cōtra regularem, si ḥ secularem. Aut in dignitate, vel personatu cōstitutum, Aut contra priuatū. In primo casu. s. quando contra constitutū in dignitate vel personatu, dicunt nō sufficere 45 t̄ solennem famam vel clamorem, etiam si sit frequens, nisi sit tanta quæ scandalum generet, vel quæ non possit. sine scandalo tolerari. in secundo vero, scilicet quaneo contra secularem priuatum, eo casu dicunt clamoram & frequentem sufficiere, etiam si non generet scandalum, & vt scripsit. d. p. m. c. ti. cum oportet. super verbo, non subito. duæ vices inducunt frequentiam allegat de vita & honeste. cle. monasteria. & de elec. venerabilem. in fi. Dicunt tamen hoc totum iudicis arbitrio relinquentum. Et quolibet præmissorum casuum dicunt formam seruandam quæ habetur in decre. qualiter. 2. eodem tit. & de simo. licet Hely. ut videlicet iudex pse vel aliū descēdat ad locum, & vocabit eum contra quem est inquisitio facienda, & si compareat, tunc tradet illi capitula super quibus est inquisitio facienda, & primo faciet illum iurare secundū formam alteram decre. cum dilecti. eodem ti. circa quod uidet q. dixi. sup. eo. §. versi. si autem interest. Et t̄ præstito iuramento ad 46 inquisita respondere, si confiteatur crimen, habet intēsum, & tunc cum ipso agetur. de elect. innotuit. vt etiam no. d. p. m. hoc eodem titu. qualiter. secun. super verbo reddere. nec posse confessionem impugnare quominus puniatur, ex eo quod non fuisset de illis infamatus, vel quia capitula tradita nō fuissent, vt eodem titu. cap. i. libro 6. Si autem negat crimen, non puto necesse recipi hoc casu testes super infamia, quando ipsa defertur, quia ipsa se exhibet. & facit q. dixi. §. eodem. §. post princ. versicu. nec posset. & ibi respondi ad dictum Hostien. sed statim recipiet testimoniū iuramenta eo præsente, & subsequenter ipsorum dicta, quorum dictorum & testimoniū nominum copiam faciet illi contra quem inquiritur, salvo quod de nominibus dicitur. de hæreti. capitu. vlti. libro 6. & t̄ omnis 47 legitimū defensionis facultas eidem reseruabitur. vt tamen dicit ibi. d. p. m. leuiores probationes sufficiunt contra priuatum, quam contra prælatum. infra de simo. licet Hely. de offi. delega. pastoralis. in princ. de senten. excommunicata. cum illo rum. §. si vero. Si contra regularem procederetur, aut ad correctionem secundum regularē, & tunc dic vt supra. §. sequitur. versicu. regularis. Aut vt remoueatur ab administratione. Et hoc casu si contra Abba. vel priorem conuentualem, vel curam habentem autoritate episcopi institutum, licet tunc ad vnguem non sit prædicta forma seruanda, quia illi possunt faciliter a suis administrationibus ammoueri ex leuioribus causis, & per leuiores probationes item liberius, quia nō admittentur & exceptiones. de si. licet Hely. & e. tit. qual. 2 vbi sic exponit. d. p. m.

Est tamen in hoc seruandum.

- 48 t̄ Vt his contra quem est facienda inquisitio vocetur vt se defendat. vt eodem titu. cap. secun. de simo. per tuas. Si vero agatur de simplici priore, officiali, vel ad obedientiam tenente. talis pro libito abbatis etiam sine causa poterit. de statu monacho. §. tales & cap. secun. & de triuileg. cap. secun. in fi. libro hic

Tractatum Tomi XI. Pars I.

8

vj. Et est in hoc differentia quādō proceditur ex officio, vt hic, quia tunc non inquiritur de infamia, quia ipsa differtur. Item quia iurat inquisitus, & non datur libellus, nec fit lit. consta. vt dixi supra in præcedent. versicu. cum autem. Si autem contumaciter abesset, fiat tunc quod dicitur, infra eod. §. versicu. sed si contumaciter.

Sed si prælatus diceret & subdito, video te infamatum, & inquisitio multa habet diffugia, volo quod te purges, nunquid potest hoc facere in iusto eo vtiq; quia procedere potest qua- cunque via melius potest assignare criminis veritatem seu pē- nam. 24. q. 3. ecce. ff. si certum petatur. l. quidem. nec valeret ap- pellatio contra præmissorum aliquod interposita, & prædicti sumi possent. ex notat. in Spe. de inquisitio. §. nunc tractemus. versi. porro. & versi. sequentibus. & per d.p.m. in præcedenti. c. qualiter. 2.

De pœna autem infligēda crimine hoc modo probato, dic vt supra eo. §. ver. si autē per huiusmodi. nec tenetur iudex, cū hoc modo procedit, procuratorem admittere, de quo dic, vt supra eo. §. versi. nec puto. quæ autem præmissa sunt locum sibi vendicant in criminibus nō notorijs, quia in notorijs, secus est. nam in illis non seruatur aliquis iudicarius ordo, nisi in hoc q; super notorio debent citari & interrogari, & eo præsente vel contumaciter absente sentētia fieri, de quibus per Guili. in Spe. de notor. criminibus. §. primo. in princip. & §. vltimo. per totum.

50 Est autem, & alia inquisitio spe-

cialis, que fit debito officio urgente, quando scilicet superior haberet electum vel postulatum confirmare, quam inquisitio- nem etiam facit nulla infamia præcedente, vel denuntiatione præmissa, inquiringendo scilicet de meritis electi & studijs eligen- tium, & electionis forma, vt 67. distin&t. de Petro. 61. distin&t. miratur. de electio. scriptum. & cap. postquam. & cap. cum no- bis olim. & cap. nihil est. & idem in consecratione & ordina- tionē Episcopi & cuiuslibet alterius clerici. 23. distinct. qui Epi- scopus. 24. distin&t. quando. 75. dist. ordinationes. idem etiam in matrimonio carnali. de clandest. desponsat. cap. 3. Item vbi- cunque ex mero & puro officio procedit iudex, in his maxime in quibus vertitur anima periculum. de iure iur. ad nostram. 2. de offic. ordinar. cap. primo, vt scripsit d.p.m. in præallego. de- cre. qualiter. 2. super verbo, peruenit. de materia per Hostien. in summa titu. de Inquisit. sub rubr. de criminibus, sine ordine pu- niendis.

51 An autem possint & testes compelli quando iudex procedit, vel visitando, vel confirmingo, vel in capite, & in membris in- quirendo, vel contra certam personam super crimen de quo laborat infamia tractat. Guili. in Spe. de inquisitio. §. nūc tra- temus. in fi. vbi videtur velle quod non cogatur. Cuius cōtra- rium puto quando inquiritur tam in capite, quam in membris vel contra singularem personam fama deferente. per decre. qualiter. 1. Item quia expedit reipublicæ peccata nocētum esse nota. sed quando visitat, non debet exigere iuramentum, per quod occultum detegatur, sed ex quo sine iuramento referunt aliqua corrigenda, potest super his exigere iuramentum, vt no- tar. de censibus. Romana. §. fane. libro lecto. Ipsius autem dictū posset locum habere, cum confirmingo inquirit, quia præsu- minus quemlibet & bonum & idoneum nisi probetur con- trarium. de scrutin. in ordin. fac. cap. vno. & de præsumption. dudum.

An autem admonitio quæ de- nuntiationem debet præcedere fieri possit per literas, vel nun- tiū absenti tractat. d.p.m. de simo. licet hely. super correctio. vbi tenet, quod sic, & idem Guili. in Specul. denuntiatio. §. 1. alias 2. versiculo quid si moriens.

53 Item an denuntians & prælatum debeat ab ecclesia habere expensas, not in Spec. eo. titu. §. vlti. in prin. vsque ad versi. item pone. Nunquid autem is contra quem facta est inquisitio pos- sit per familiares, vel cubicularios suos probare suam inno- cētiam, tractat. Guili. in Specu. de inquisi. §. 1. ver. generaliter. per ea. 1. 2. quæstio. 2. manifeste. & cap. sequen. & 2. quæstio. 7. cum pa- toris.

Vtrum autem, impetrante inquisitionem remoto, possit al- ter ipsam prosequi, tractatur in Specul. de inquisitio. §. 1. versic. quid si impetratio. de quo dic vt scripsit d.p.m. in decret. cum oporteat. super fi. penulti. glo. Et an inquisitore super quibusdā pronunciante, expiret eius officium super alijs not. Ber. de re iudica. cum L& A. & in Specu. de inquisitio. §. 1. versi. & not. & vterque tenet quod non expirat.

54 An vero inquisitor attestationibus publicatis possit super codē criminis iterū alios testes inducere vel recipere, & de hoc per d.p.m. in decre. fraternitatis. de testib. in 9. q. & de testibus. cū

clamor. & dic vt ibi, & de hoc etiam in Spec. de inquisitio. §. nunc tractemus. versic. sed nunquid publicatis. vbi tenet, quod possit, vbi ex officio procedit, secus si aliquo proponente, vel prosequente inquisitionem, quia tunc timeretur subornatio, & ut ibi not. potest inquisitor si in aliquo minus bene proce- serit illud reuocare, & de nouo procedere, dic vt in prædic. de- cre. cum clamor. scripsit d. p.m.

Præmissa autem in non notorijs locum sibi vē dicant, de notorijs verò & for- ma procedendi in ipsis, vide quod plenè scripsi in commento quod feci super decreta. vestra. de cohabit. cleric. & mu- lierum.

Quando autem delegationis litera impetratur sub hac for- ma mandamus quatenus vocatis qui fuerint euocandi super propositis, & alijs negotijs cōtingentibus, inquiras quæ fuerint requirenda &c. intelligitur negotium delegatum in modum judicialis indaginis, non autem in forma inquisitionis simpli- cies, vt de iudic. exhibita. & ibi not. in 3. gl. vnde d.p.m. post Vin- cent. scripsit super ipsa glo. quod ex quo patenter non constat quod huiusmodi negotium in modum commissionis comit- tatur, præsumitur quod in modum judicialis indaginis fiat cō- missio, vbi etiam dicit in fi. & quod quando fit commissio in modum simplicis inquisitionis semper consuevit in ipsa com- missione ponit de insinuatione clamosa. Remittit autē ad not. in Specul. de inquisit. §. primo. versicu. quid si in litera. & de hoc scripsi in materia rescriptorum. §. in secundo vero ca- su. in fine.

TRACTATVS DE FAMA,

D. Thomæ de Piperata Bononiensis
V. I. D. Clarissimi.

SVMMARIVM.

- 1 Fama quid sit in vera sui significatione.
Fama publica & opinio, seu existimatio, idem sunt.
- 2 Fama sufficit quod sit in maiori parte loci.
- 3 Romana ciuitas quomodo sit divisa.
- 4 Factum de quo dicitur esse fama, quod sit.
- 5 Fama totius ciuitatis quod requiratur in negotijs magnis, in paruis vero fama vicinia sufficit.
- 6 Iura diuersa, ex paruitate vel magnitudine rei statuantur.
- 7 Sine voce nil dicitur.
- 8 Dicere nemo extimatur, quod mente non cogitauit.
- 9 Verē scire, quod dicatur.
- 10 Errari quando dicitur.
- 11 Fama publica in quo differat à publica opinione.
- 12 Fama non publica quæ dicatur.
- 13 Fama unde dicatur.
- 14 Frager sonus dicatur.
- 15 Postulare quid sit.
- 16 Nomina rebus consonare debent.
- 17 Fama per quot testes probetur.
- 18 Notorium quod dicatur.
- 19 Fama qualiter probetur, & quomodo testes super fama deponere debeant. num. 22.
- 20 Fama origo est querenda.
- 21 Iudex tenetur ueritatem inuenire.
- 22 Rumori non est fides adhibenda.
- 23 Contractus celebratus cum filiofamilias, qui tempore contractus patrem familiās putabatur, tenet, & infra. nu. 25. vbi de intellectu ad l. 1. C. ad Ma- cedonianum.
- 24 Iudicium agitatum cum filiofamilias, patre familias per famam reputato ualeat.
- 25 In iudicio quasi contrabitur.
- 26 Seruus non potest esse index, arbiter neque tabellio.
- 27 Testamentum ad quod testis seruus, communī opinionē liber reputatus fuit adhibitus, ualeat.
- 28 Seruī non possunt esse testes in testamento.
- 29 Fama sola an probet, quando agitur ex contractu, & aliquid petitur ex promissione, vel rei vindicatione agitur, aut simili actione.
- 30 Testes in contractibus de veritate, & sua scientia deponere debent.

32 Atto-

Thomæ de Piperata. Defama.

- 52 Actoris intentio aperte probari debet, cum quid ratione domini, vel quod si petitur.
 53 Fama confirmat probationes testium, non omni exceptione maiorum.
 54 Testium multitudo quid operetur, & quid eorum dignitas.
 55 Scriptura scripturam declarat.
 56 Intellectus ad l.j. C.de testamentia.
 57 Intellectus ad l.s.i. mater. C.ne de statu. defun.
 58 Fama sola probata in modicis questionibus pecuniarijs, siue ciuibus, illi iuramentum defertur, pro quo fama probata facit.
 59 Fama probata in maleficijs, quid opere tur.
 60 Probationes in criminalibus, clariores esse debent.
 61 Fama in maleficijs firmat testium depositiones non omni exceptione maiores.
 62 Accusatus torqueri potest, ad veritatem maleficij inueniendi, fama sola probata.
 63 Iudicij legitimis non precedentibus à questionibus non est inchoandum.
 64 Testis vnius dictum facit indicium.
 65 Ius quod obseruatur in toto quo ad totum, obseruatur in parte quo ad partem.
 66 Malum omne de inimico presumitur.
 67 Accusator non compellitur legationem suscipere, ad amicum vel domesticum accusati.
 68 Inimicus à testimonio repellitur.
 69 Iactatio de maleficio facit indicium.
 70 Fuga facit indicium contra accusatum fugientem de loco tempore maleficij commissi.
 71 Fuga fugientem accusat.
 72 Semel malus, ex nunc malus presumitur.
 73 Index leges de iudicij loquentes, ponderose & mature de considerare.
 74 Index secundum municipalem legem determinantem quando procedendum ad tormenta, ad ea debet procedere & non aliter.
 75 Index habens arbitrium, secundum unum tantum indicium, potest ad tormenta procedere.
 76 Arbitrium datum potestati, quid importet, & numero 57.
 77 Iudices & potestates, omnia secundum leges facere tenentur.
 78 Iudices arbitrii in criminalibus habentes, quomodo se regere habent.
 79 Potestas habens arbitrium de dolo & lata culpa tenetur.
 80 Maleficium probatum per unum testem, per famamq; & vocem publicam, an & quando puniri possit.
 81 Fama probata tantum confirmat.
 82 Indicium quid sit.
 83 Indicium unde dictum.
 84 Indicium ex quibus habeatur.
 85 Iudicij effectus quis sit, & nu. 66. cum seq.
 86 Egrediens palidus cum gladio sanguinolento a loco ubi mortuus reperitur, contra se facit indicium.
 87 Paliditas siue trepidatio facit indicium.
 88 Arma portantes, de omni malo iudicium contra se habent.
 89 Gladius sanguinolentus facit indicium & coniectura ex qualitate facti capit.
 90 Inimicitia inter occisum & accusatum, facit contra ipsum indicium.
 91 Testes dicentes uidisse eam admenantem contra occisum, indicium faciunt.
 92 Aufugiens à loco maleficij commissi, habet indicium contraria se.
 93 Intellectus ad l.scient. C.de proba. & ad §. alias numerus. in l. testium. ff. de testi. & supra, nu. 66.
 94 Indicia indubitate que sint, quod quis aliquem occidi fecerit.
 95 Argumenta & presumptiones que dicantur.
 96 Presumptio & suspicio idem est. quod intellige ut infra nu. 78.
 97 Presumptionibus uel suspicionibus, quis damnari non debet.
 98 Presumptiones violentæ que dicantur.

Voniā circa famam, indicium, argumentum & presumptionem, multas dubitationes oriri contingit in iudicij: instantia prudentis viri domini, Gulielmi Iurisperiti ciuis Alexadriæ. Ego Thomæ de Piperata de Bononia iuris ciuilis dictus professor, infrascripta super predictis redigere curau, ad dictas dubitationes in singulorum animis amputandas. Igitur de fama hoc ordine est videndum. ut primo videamus quid sit fama.

Secundò unde dicatur.

Tertiò per quot testes probetur.

Quarto qualiter probetur.

Quinto quid operetur fama probata, siue quis sit effectus fama probata, & postea dicam de accusatione.

- 1 Respondeamus ad primum, tuidelicet quid sit fama. & quidem fama in una significacione dicitur dignitatis illeſe status, legibus ac moribus approbatus, & eodem modo in eadem significacione dicitur existimatio & opinio, haec enim tria fama, existimatio, & opinio, quantum ad illam materiam, idem significant, & hoc probatur & notatur. ff. de varijs & extraordi. cognitionum, circa medium. ibi, quia existimatio &c. Sed de illa fama quantum ad nostram materiam de qua agitur curandum non est. In alia significacione dicitur fama, quod homines alicuius ciuitatis, villæ, vel castræ, vel vici, vel contratae alicuius communiter opinantur & existimant, siue sentiunt, illud verbis siue loquelle afferendo, non tamen habent pro certo, & vero uel manifesto. de tali fama loquitur. ff. de testi. l. testiū. §. alias numerus, ibi, veluti consentiens fama &c. & ff. de poen. l. capitulum. §. famosos in ea dictione famosos, quæ ponitur in prin. d. §. sed in alia dictione famosos, quæ ponitur quasi in fine. d. §. non ponitur in dicta significacione, sed in alia, de qua supra dixi. Etiā haec fama dicitur opinio publica, siue communis, de qua loquitur lex. C. si seruus aut libertus ad decu. aspi. l. 2. & C. ne de sta. defunct. l. si mater & C. de sent. & interlocu omn. iudi. l. si arbiter. in fi. Item dicitur existimatio publica, siue communis, de qua loquitur lex instit. de testa. ordi. §. sed cum aliquis. & sic in uera significacione dicta tria significat. Item licet vulgariter, sic sermone communis utuntur homines vocabulo famæ, quam dicunt famam publicam. non autem utuntur uocabulo existimationis siue opinionis, tamen est talis fama communis opinio siue existimatio super non vero, & dicitur communis error, & hoc est, quod sèpè no. per Doct. quod error facit ius. vt no. ff. de offi. p. s. l. Barbarius. & C. de testa. l. 1. & ff. ad Macedo. l. 2. Quod autem dixi, homines talicuius ciuitatis &c. non sic debet intelligi, vt in omnibus partibus ciuitatis, villæ, castræ, vel vici, vel contratae, oporteat esse opinionem siue existimationem prædictam, immo sufficit quod sit in maiori parte. quia refertur ad vniuersos, quod sit per maiorem partem. ut ff. de reg. iur. l. aliud. §. refertur. Item ideò dixi contrata alicuius, quia potest esse fama, opinio siue existimatio publica, nedium in ciuitate, castro, uel villa, uel uico, de quo nulla dubitatio est. Sed etiam in contrata aliqua prædictorum locorum. Et ideò dicit lex. t quod ciuitas Romana est diuisa per regiones contratae, siue certæ partes ciuitatis, vt ff. de offi. p. r. fecti uigi. l. nam salutē, in prin. & sic de facto, & contumice in alijs ciuitatibus, castris, villis, & uicis, uidimus obseruari.

- 4 Circa hoc tamen considerandum est, t quod sit factum de quo dicitur esse fama. nam si ita sit siue ita magnum, quod per famam ab omnibus de ciuitate, castro, villa uel uico, scilicet à maiori parte ipsorum sciri debuerit, vel sciri soleat, immo sufficit esse famam de facto prædicto in alia contrata ciuitatis, castræ, vel vici. Si vero paruum sit factum, de quo dicatur esse fama, sufficit si in contrata illorum ad quos pertinet illud factum sit. puta D. Brancaleo. & D. Castellanus. de Andalotis, olim fuerunt senatores urbis Romanæ, nūc est questio in ciuitate Bononiæ si fuerunt senatores uel non ad probationem famæ, sufficit probare famam esse de hoc, quod fuerunt senatores urbis Romanæ in quarterio Portæ. S. Proculi. vel in contrata ipsorum, certè non. si vero duo populares fuerunt potestates aliquarum villarum ciuitatis Bononiæ, tunc sit questio super hoc. nonne sufficeret ad famam probandam probare de hoc esse famam in contrata ipsorum, certè sic. Si questio sit t de offenditione facta alicui de maioribus ciuitatis propter quam offenditione fuit magnus rumor in ciuitate Bononiæ, partes fortè fecerunt tumultum, & ad bellum se preparauerunt, si probatur famam esse de aliquo. qui dictam offenditionem fecerit, certè non sufficit probare famam esse de hoc in contrata aliqua. immo probari oportet famam esse per ciuitates & loca similia. Si de offenditione facta alicui paruo populari agitur, & fama sit probanda, sufficit probare famam contratae, & sic de similibus. Nam super magnis & arduis factis. potissimum magna fama solet oriiri, per totam ciuitatem, super paruis solet oriiri in uicinia, id quod solet fieri vel euenire considerandum est, ut ff. damn. infec. l. si finitas. §. j. & ff. de ædi. qd. l. quod si nollit. §. qui assida. Item ex paruitate uel magnitudine rei diuersa statuuntur iura. ff. de dolo. l. si oleum. & l. seq. & ff. de donat. inter vir. & vxo. l. vtrunq;. Item ideò dixi, illud verbis siue loquelle communiter afferendo, quia ex recitationibus singulorū constat seu ostendat p. sup. aliquo esse famam opinionem,

Tractatum Tomus XI.

9

7 nem, siue existimationem, & non aliter, † quia sine voce nil
dicitur, vt ff.de supelle.leg. Labeo, in si.ibi, tamen nemo &c.
Item quod sentitur ab aliquo & in mente ipsius est, per verba
declaratur, & ideo dicit lex, non arbitror quemquam dicere
quod nō sentit. Item nemo existimandus est dicere quod mē
se non cogitauit, vt d.l. Labeo. idem Tubero, sic certarum per
sonarum certarum recitatione, vt colligitur ex no. ff.de aq. plu.
arc. l.i. summa. §. idem Labeo ait. cum igitur &c.

8 Item † ideo dixi, non tamen pro certo vero vel manife-
sto, quia illud diceretur sciri vere, ita quod super eo quis falli
non posset, vt dicitur de inconstāte, ad quem cum tota fuerit
dubitatio, de qualitate solidorum debet doceri, vt contentio-
nem illam dirimat, qui pro fide & industria, nec fallitur,
nec falli potest, vt colligitur. C. de pōderatoribus & aurilla.
l.fi.libro x.fama vero & opinio, siue extimatio publica, super
incerto procedit, & idco aliquando dicitur error communis
9 vt supra not. Errari vero † dicitur, quando aliud est, & aliud
reditur, vt probatur. ff.de iurisd. omnium iudicium. l.si per er-
rorem, & ff.de iudi. l.secun. in princ. Item licet dixerint quod
fama publica & opinio publica. sint idem, tamen in aliquo
differunt, quia fama non potest esse nisi publica. est enim tu-
per eo quod omnibus, vel maiori parte sentitur vt supra pro-
batum est, & infra tangetur. & ideo dum lex loquitur de fa-
ma, non curavit dicere publica, sed opinio et existimatio pot
esse publica. & si intelliguntur leges allegatae. Item potest esse
non pub. vt puta, vnius, duorum, vel trium, vel plurium, &
de tali opinione vel existimatione, quae non est publica, legi-
tur. ff.pro hærede. l.pri. in prin. & ff.de intero. actio. l.de ætate.
§. si cum esset, in secundo dicto, & C.de iuramen. calum. l.2.
§. quod obseruari.

10 Sequitur videre vnde dicatur fama, † & licet per legem ali-
quam determinatum non sit. vnde dicatur fama, magistrali-
ter tamen dici potest, quod fama dicitur mentis fides, ex eo
quod in mente sua omnes vel maior pars sentiunt, & illud
voce declarant, siue exprimunt, ipsa procedit, & sic fa, inter-
pretatur fides, ma, interpretatur mentis, vt sic dicitur, fama
mentis, fides, vel dicitur fama, a sono magno, & sic fama in-
terpretatur sonus magnus, & sic dicitur fama sonus magnus:
procedit enim fama ab eo quod communiter agitur & senti-
tur ab omnibus vel maiori parte, vt supra notatum est, sic di-
citur suffragium patrocinium quod prēstant aduocari in cau-
sis, & dicitur suffragium sonus sufficiens, & si dicitur suffra-
gium a su, quod interpretatur sufficiens, & fragium, quod in-
14 terpretatur sonus, † nam fragor dicitur sonus. vt not. magistra-
liter. C.in rub.de suffragio. Opotet enim aduocatos in patro-
15 cinando sonum emittere siue facere, cum ipsi dicantur postu-
lare. At † postulare est desiderium & c. vt ff.de postulan. l.pri. §.
postulare, vt sic in vtroque vocabulo, in fama & in suffragio
16 nomen sit consequens rei, † debent enim rebus nomina con-
sonare, vt Insti.de donatio. §. est & aliud, & C.de episco & cle.
l.decernimus.

17 Sequitur videre per quot testes probetur fama, † & quidem
probatur per duos testes, quia numerus testimoniū &c. vt ff. de
testi. l.vbi. nisi iudicii constet de dicta fama, quia sit nota sibi
vt notoria. nam cum quid est notum iudicii, vt notorium, iu-
18 dicabitur † secundum illud & dicitur notorium quod nulla
tergiuersatione celari potest, nec est necesse quod probetur
notorium esse. ex quo sibi notorium erit. vt probatur & collig-
itur. ff. qui latida. cogn. l.si vero. §. qui pro rei qualitate, ibi,
evidentiissime locupletem, & c. & ff.de act. emp. & ven. Lemp.
torem. 2. dicto. ibi, quod manifestum & c. & in vtraque prædi-
rum concordiarum notatur.

19 Sequitur videre, † qualiter fama probetur, & quidem pro-
batur dum testes deponunt saltem maiorem partem populi
ciuitatis, castri, ville, vici vel contratae, ita sentire de tali facto,
& ita no. in dicto §. alias numerus &c. Sed ratio, immo nun-
quam vidi dicta aliquorum testimoniū. qui sic dicerent super fa-
ma. vnde dic, quod porrecta intentione vel capitulo continē-
te, quod de tali facto est publica vox & fama, vel quod de ta-
li, vel in tali facto consentit publica vox & fama. vt colligitur
in d. §. alias numerus. Si queratur a teste, quomodo scis, debet
respondere, quia ita sentit maior pars populi ciuitatis, castri,
ville, vicini, vel contratae. haec ergo verba potius sunt ad red-
dendam rationē super fama, quam de fama. & si talis reddat
ratio a teste, valde dictum ipsius. Si dicat testimoniū, nescio, vel
dicat, quod hoc audiuit a tali, & a tali, vel a.x. vel xx. homi-
nibus, non valet dictum ipius aliquid. vt Cod.de testi. l. testiū,
secundo reponso. vnde sapientes tabelliones querunt a teste
deponente super fama, quid est fama. item quot homines fa-
ciunt famam, item vnde habuit originem fama de qua
deponit.

20 Sed tñ nunquid de origine famae est querendum, lege deter-

minatum non est. argumen. quod sic. & colligitur in l. causā
& originem spectari debere. vt ff.de donatio. l. qui id quod. in
primo dicto, & alibi dicit lex iudicii non fore spectandum. ut
ff. depositi. l.pri. §. si seruus. & ff. procio. l.si id quod. §. si filius
† est enim hoc ad indagandam veritatem eius de quo agitur,
iudex enim modis omnibus quibus potest, veritatem inuenire
debet. vt colligitur. C.de eden. l. is apud quem. Item originē
famæ inquirendam esse, optimie probatur. C.de offi. rector. p.
uin. l.iustissimos. ibi, nam si vere, &c.

21 22 Sed quid si rñdeat † testis interrogatus ce origine famæ.
nescio vnde habuit originem? puto quod bene respondeat, si
nesciebat de origine famæ. quia potest esse fama antiquissi-
ma, & super antiquissimo factō. idem tamē si sit noua fama,
quia potest scire testis maiorem partem populi sic sentire, &
tamen nihil nouit de origine eius: Quid si respondeat quod
originem habuit a tali. qui primus hoc cœpit respondere, &
talis responsio videtur anhilare dictum eius. cum primus
depositisset de fama, nam si ex dicto vnius. duorum vel plu-
rium aliquid credatur vel dicatur, ab alijs de ciuitate castro,
villa, vico, vel contrata, potius diceretur testimonium credibili-
tatis, vel de credulitate, vel auditu alieno. quod testimonium
reprobatur a iure, licet de credulitate recipiatur in casu. vt p-
batur & notatur in l. testiū. C. de testibus. vel diceretur ex
23 hoc oriri rumor quidam, & non fama, quia rumore reproba-
tur a iure, nec fides ei adhibetur. vt ff.de hæred. Insti. l.fina. vel
dicitur ex hoc oriri voces mentales, quae reprobatur a iure.
ut d.l.iustissimos. Si vero respondeat testis, originem habuit fa-
ma ab ipso factō, de quo agitur, vel de quo est fama, puto res-
ponsionem optimam, nam factum potest hominib. esse cer-
tum, & tamen sentiunt illud ita suis. vt asseritur.

24 25 Sequitur videre de vltimo, icilicet † quid operetur fama p-
bata, vel quis sit eius effectus. & quidem fama probata aliquā
do operatur & habet effectum vt valet contractus celebratus
cum aliquo, vt sic cōdemnari possit, exceptione cessante. quae
alias si non probaretur, illa fama locum haberet. si mutuo
filiosfamilias, de quo fama sit, quod sit paterfamilias, nam si
pecuniam receptam ab ipso repetam, & ipse nunc exceptio-
nem opponat, & ego probauerō famam fuisse tempore dati
mutui, quod erat paterfamilias, cessabit exceptio supradicta,
& condemnabitur cum effectu. vt in di. l.secun. Digest. ad Ma-
cedo. & sic intelligitur. Cod. ad Macedo. l.pri. Idem operatur
26 circa † quasi contractus, nam si fuerit in iudicio cum filiosfa-
milias sine cōsensu patris, cum esset fama, quod dictus filius
familias esset p̄familias, † encabit iudiciū, quia ī iudicijs quasi
q̄hiſ, vt ff.de pecu. l.3. & idem scribit, sed si non fuisse dicta fa-
ma, nec probaretur, nec instantia iudicij, nec sententia vale-
ret regulariter. Codi.de bonis quae liber. l.cum non solum, in
prima eolum. in vericu. necessitatem & sententia, & arbitrium, in
stantia, & acta omnino alicuius, vt si de iudice, vel arbitrio,
vel tabellione, erat fama quod esset liber, & erat seruus, ut di.
l.si arbiter. Codi.de senten. & interlo. omn.iudi. & l.Barbarius,
& licet non loquatur in tabellione d.l.idem, tamen in eo de-
bet intelligi, argumen. dictarum legum, de similibus ad simi-
27 28 lia procedendum est, vt probant multa iura, nani seruus
cum prætor. §. non autem omnes. ff.de arbit. l. Pedius. §. in ser-
uum. Codi.de tabul. l.generali in princ. Sicque operatur † dicta fama,
quod valeat testamentum factum coram septem te-
stibus, inter quos vnuſ erat seruus. de quo esset fama quod es-
set liber, vt l.pri. C.de testamen. Sed alias dictum testamētū
29 non valeret, † quia adhiberi testes serui non possunt in conse-
tione testamenti, ut Insti.de test. §. testes, sed in dictis casibus
fama probata reddit id de quo agitur validum vt supra pro-
batum est.

30 Sed quid operabitur fama p̄ probata, cum agitur ex contra-
etu, & petitur aliquid. ex promissione, & probatur famam es-
se, quod ille a quo petitur illud promisit, vel quid si agatur rei
vendicatione, vel simili actione, & probatur famam esse, &
res petita sit petentis, vel agitur ciuiliter ex quacunque causa,
& actoris intentio approbatur per famam, nec probatur ali-
quid aliud, videtur quod non sufficiat fama probata, quia fa-
ma consentiens, confirmat rem de qua queritur fides, vt proba-
tur in dicto §. alias numerus, si dicatur fama consentiens con-
firmat & c. igitur oportet, quod pro actore sit aliud quod fa-
ciat præter famam, quod fama confirmari dicitur, quia si nō
sit aliud, quod faciat præter famam, quod faciat pro actore, iā
non esset quod confirmaretur a fama, respondeatur & induce-
tur in argumentū quod fama dicitur confirmare, non quod
per se non sufficiat, absque alia probatione, sed respectu asser-
tionis partis, quam assertionem fama cōfirmat, & ita sufficit
pro se absque alia probatione, allegavit dom. Accur. ff.de fun-
do Insti. l.cum delanionis. §. alinā & d.l.j. Cod.de testam. & d.
Insti.

Tract. Tom. xj.

B

Insti.

Placent. de accusatio.

Init. dñe. Ita. §. testes, & C. ne de stat. defun. l. si mater, & scriptū
 est in apparatu. Accur. polito in d. §. alias numerus, p̄ter p̄di-
 etā f. n. lo. quasi lo. prædicta dixerit & conscripserit, sed loan
 excluso qnod p̄dicta non scripsit nec dixit, immo dixit
 totum contrarium, quod fama sola non probat in casib. s.
 dictis, & hoc puto ipsam veritatem, q̄ fama probata in casib.
 supradictis non probat, illud enim quod petitur ex contra-
 stitu, probari debet per testes qui de veritate & sua scientia te-
 stimoniūm perhibeant. vt C. de testi. l. testium. & ibi not. Item
 cum t̄quid petitur ratione dominij vel quasi, vel ex causa si-
 mili aperte debet probari actoris intentio, vt ff. de rei vendi. l.
 in rem, & C. de probatio. l. cū res quinimmo actor quod alse
 uerat probare debet, & ei incumbit probatio qui dicit, vt C.
 de probat. l. actor. & ff. de prob. l. 2. Non obstat d. §. alias nume-
 rus, t̄ quia verum est q̄ consentiens fama confirmat fidem
 rei de qua queritur. quando p̄ter famam sunt a lix proba-
 tiones, quæ si quidem sint plene & sufficiētes, probant per se
 sine fama nihilominus confirmat fama ibidein, si non erant
 omni exceptione maiores, quod esse debet, vt colligitur &
 probatur. ff. de testi. l. 2. & 3. Si p̄ter dicta illorum testium q̄
 deposuerunt super factō de quo agitur, sit per alios testes fa-
 ma probata, illa fama confirmabit dicta illorum testium, &
 reddent illa valida. vt dicatur actoris intentio plene probata,
 & ita non loquitur ibi de confirmatione assertionis partis.
 ideo de confirmatione alterius probationis, sicut euidenter
 probatur ex testibus qui ponuntur in d. §. Primus casus est, a-
 alias numerus testium. Secundus casus est, t̄ alias dignitas &
 auctoritas. Tertius, alias fama consentiens confirmat & c. vñ
 de in ipso casu multitudine testium facit additamentum quad-
 dam ad probationem faciendam per eos, quæ non fieret si
 non esset multitudo ipsorum. quia non erant omni exceptio-
 ne maiores, & sic confirmat probationem faciendam p̄ eos.
 In secundo casu dignitas testium operatur, quod plenam fa-
 ciant probationem, quam non facerent alias. cum forte non
 essent omni exceptione maiores, vel quia erant amici produ-
 centis, vel simili ratione, & sic dignitas testium supplet quod
 alias deficeret, & confirmat probationem faciēdam per eos:
 in tertio casu in quo loquiur de additamento quod sit ad al-
 liam probationem, & de confirmatione alterius probatio-
 nis, vt supra notatur, nam vñus casus determinat aliū & dat
 intelligere in quo casu loquitur de fama, sicut vna scriptura
 determinat aliam, & declarat. vt ff. de testa. l. hæredes palam.
 §. sed si notam. & ff. de leg. j. l. si seruus plurimum. in fi. Non obst.
 §. A finam, vbi colligitur in fi. quod vulgi opinio est spectāda.
 quia illud est verum in significatione vocabulorum. vt ff. de
 suppleto. & leg. l. Labeo. §. verum. t̄ Nō ob. l. j. C. de test. & testes
 Init. de test. quia ibi non erat fama super eo de quo agebatur,
 esse factum, vel non esse. immo cōstatbat esse factum. sed erat
 fama alias circa personam testis adhibiti in confectione testa-
 menti. quia talis debet haberi communis opinio, & fama pu-
 tabatur esse tempore testamenti confecti. ne testamentum ir-
 ritetur, fauent enim iura vltimis voluntatibus. vt probant in
 infinita iura. Non ob. l. si mater. t̄ quod ibi fama probata non
 probat. principale de quo agitur. sed inducit p̄sumptionē
 ad tuēdum statutum defuncti & filiorum: quia si mater com-
 muni opinione & fama, vixit ante mortem, vt libera per quin-
 quennium, admodum non poterit quis mouere quæstionem
 de statu defunctæ vel filiorū. & ibi speciale fauore libertatis,
 vnde & contra pupillum & rem publicam inducitur ibi præ-
 scriptio: sola ergo fama non probat, nisi fama cohæreat. quia
 secūdum naturam sit id de quo est fama. vt soler dici de mor-
 te Bulgari, petitur p̄ aliquē. qui Bulgarus decepsit, iam sunt cē-
 tum anni: quo casu, sola fama probat. & sic sentit lo. in di. §.
 alias numerus. Sed non multas grates eidem debemus referre de hoc, per l. vt inter diuinum. C. de sacrosanct. eccl. Nam
 p̄sumptione iuris non viuit homo ultra centum annos, cui
 statut, nisi contrarium doceat. vnde licet non esset fama
 publica Bulgarum esse mortuum. hoc tamen ipso quod pro-
 baretur ætas Bulgari, & inueniretur ætatem Bulgari, excessi-
 se numerum centum annorum, probaretur & mors Bulgari.
 & sic ipsius hæritas peti posset argu. di. l. & ff. de vñsfru. l. an
 38 vñsfructus. Item sola fama t̄ probata in modicis quæstionib.
 pecuniarib, siue ciuib, facit deferri iuramenrum illi pro
 quo facit fama probata per l. in bonēfidei. Cod. de reb. cred. &
 sic no. in d. §. alias numerus, non tamen per hoc sentio quod
 fama obtineat medietatem plenē probationis, vt infra dicā.
 39 Item quid operatur fama in maleficiis. vt puta, accusatur qs
 de homicidio vel alio criminē, accusator non probat aliud
 nisi famam, & vocem publicam esse, quod accusatus aliud
 maleficium commisserit, de quo accusatus est, nunquid ex
 tali probatione erit condemnandus? certe sic, si verum est q̄
 sola fama probata, prohibet id de quo agitur, vt dicere volue-
 gunt quidam, sicut scriptum est in apparatu or. vt supra no. il-

la tamen sententia non est vera, vt supra not. vnde si non sit
 alia probatio p̄ter famam, absolu debet accusatus. nam a-
 40 etio non probante & c. vt C. de eden. l. qui accusare. t̄ In cri-
 minali enim debent esse probationes luce clariores, vt Cod.
 41 de proba. l. sciant. & C. de pœnis. l. qui sententiam, t̄ Qu id ergo
 operabitur fama in maleficiis respondet. quod confutabat
 alias probationes aliorum testium, qui non sunt omni i exce-
 ptione maiores, ut supra dixi, in causis ciuib, vnde e circa
 42 hoc. ibi dicta. & hic repetita intelligatur. t̄ Sed nunquid opera-
 bitur, vt torqueri possit accusatus secūdum iura communia,
 nam ad veritatem maleficii inueniendi, torqueri po test ac-
 cusatus, vt colligitur in d. l. qui sententiā. & probatur C. de
 quæstio. l. cum cognitionaliter, in fi. & l. milites ibi inuestigan-
 dæ veritatis gratia & c. & ff. de quæst. l. pri. in princ. & i. §. Di-
 uus, & in alio. §. diuus & in aliis infinitis, præcedentibus tamē
 43 indiciis, a quæstionibus enim inchoandum non est, nisi præ-
 cedant indicia siue argumenta. ut in d. l. milites, in versi. oportet,
 & Cod. ad l. l. i. a. l. si quis alicui in glo. & ff. de quæst.
 l. pri. in princ. & in l. vnius §. in ea, cum simi. Et videtur quod
 quia confirmat fidem rei de qua queritur, sed hoc verum nō
 puto, secundum iura Romana, nam fama probata iudicat in
 dicium, ad alias probationes validandas, vt supra no. Ex indi-
 cione vero non proceditur secundum iura cōmmunia, ad quæ-
 stiones, sed ex indicijs. vnde si p̄ter famam esset aliquod in-
 dicium p̄tra accusatum, t̄ vt puta dictum vnius testis, quod q-
 dem facit indicium. vt ff. de dote prælegata. l. Theopompus. si
 enim duo faciunt plenam probationem, ergo vñus semiple-
 nam. Nam ius qnod obseruatur in toto quo ad totum. obser-
 uatur in parte quo ad partem. vt ff. de rei vendicat. l. quæ de
 tota ff. de vs. qui scit, vel si constaret accusatum esse inimicū
 accusatoris, illa inimicitia induceret indicium, siue admini-
 46 culum maleficii ab eo commissi. t̄ Nam de inimico lex presu-
 mit omne malum. vt colligitur. Digest. de quæstio. l. pri. §. præ-
 terea. t̄ Et ideo non cogitur accusatur legationem assumere
 ad amicum accusati, quasi amicus accusati incipiat esse inimi-
 cus accusatoris, vt ff. de legationibus. l. sciēdūn. §. si accusatio.
 48 & eadem ratione repellitur t̄ inimicus aliquando a testimoni-
 o perhibendo, contra inimicum, vel si recipiatur, est factū
 ius oppendi contra dictum ipsius, ratione inimicitæ. vt in
 Authen. de testi. §. si vero, & ad hoc di. l. 3. ff. de testi. in princip.
 49 t̄ Idem si se iactasset accusatus de maleficio committendo,
 nam talis iactatio induducit indicium, quod maleficium po-
 stea commilit. si talis sit persona quæ verosimile sit, quod ta-
 le maleficium perpetret. argumen. C. quod me. cau. l. metum.
 50 & ff. quib. ex cau. maior. l. secun. & ter. t̄ Idem si visus fuisset ac-
 cusatus fugere de loco maleficij tempore maleficij commis-
 si, nam tuga ipsius facheret indicium. t̄ Nam dicit lex. quod fu-
 ga accusat fugientem. ut in Authen. de exiheben. & introduc-
 cen. reis. §. si vero, cum quidem. Idem alias maleficium per-
 petrasset in personam illius qui nunc dicitur offensus vel etiā
 52 alterius. quia qui semel fuit malus. t̄ & nunc presumitur ma-
 lus. vt ff. de accusatio. l. si cui. §. idem. Idem si aliud foret indi-
 cium. quod quilibet curiosus lector poterit de facilis perpen-
 dere, secundum facti varietatem, tunc in omnibus supradictis
 casibus existente alio indicio p̄ter famam probatam ad tor-
 53 menta posset procedi. non aliter. t̄ Est enim a iudicibus valde
 considerandum, quam maturè & ponderose loquitur lex.
 54 dum dicit de indicijs ex quibus proceditur ad tormenta. t̄ Et
 ideo dixi secundum iura communia siue Romana. quod quā-
 do lex municipalis determinat, quando sit ad tormenta pro-
 cedendum. per potestatem vel iudicem secundum illam legē
 municipalem est procedendum, & non aliter. Nam ciuitas
 Bononiensis habet legem municipalem. quod nullus ponat
 ad tormenta, nisi in certis casibus terminatis in ea: & subi-
 citur in eadem lege municipalī quod in dictis casibus possit
 quis ad tormenta ponit. si contra accusatum sint violen-
 tæ p̄sumptiones, de quibus violentis p̄sumptionibus infi-
 dicam. t̄ Et ideo dixi secundum iura communia siue Roma-
 na. quia quando potestas habet arbitrium, etiam si non eset
 indicia plura, sed vnum tantum, posset ad tormenta procede-
 re, t̄ quia dare arbitrium potestati, nihil aliud est, quam dice-
 re, quod bona fide procedat, ut sibi placuerit. & ut sua con-
 scientia sibi dictauerit, nam arbitrium supradictum potesta-
 ti siue iudicis largas habens. et hoc vult arbitrii interpre-
 tatio. Item quid possit facere potestas siue iudex ex tali arbitrio
 sibi dato, potius capit ex consuetudine terrarum quā
 57 exiure. t̄ Nam pro lege omnia debent potestates & iudices fa-
 cere secundum legem, & ideo dicit imperator omnia secun-
 dum legem agi violentes & c. vt in Authen. in medio litis non
 fieri sacras fun. in prin. vñi cū datur arbitriū potestati, nō dicat
 quis ad boni viri arbitriū, reducendū, arbitriū p̄tatis, vñdēna-
 tionē ab eo factā, aliud. n. est priuatos p̄mittere in arbitra-
 tores. quo casu ipsius arbitriū reduci dēt ad arbitriū boni viri.

Tractatum Tomus XI.

10

- vt si pro societate mecum , cum quatuor seq. legibus aliud est per legem municipalem vel reformationē populi, siue decurionum dari arbitrium potestati, quo casu per arbitriū, habet potestas quod dixi. Caeant, tamen sibi potestates & iudices ne prætextu arbitrii procedant ad tormenta sine aliquo indicio. quia saltem debet habere indicium, p. quod moueat animus ipsorum, quod accusat⁹ sit culpabilis maleficii de quo accusatur. Item licet in procedendo & in maleficio cognoscendo, possint obtinere ordinem & solennitatem iuris ex consuetudinaria & communi interpretacione arbitrii, non tamen prorsus non possunt vel debent omittere. Itē & cū ad finiam peruerent, caueant ne ratione arbitrii condemnent ex sola conscientia, vel ex sola fama, vel ex dicto vnius testis. sed si inueniant probatum maleficium, tūc condemnent. Idem si non sit omnino plene probatum, sed si ad probationem plenam ad modicum deficiat. forte ratione testium. qui non sint omni exceptione maiores. nam tunc cōdemnent secure per arbitrium quod habent, si tamē eorum conscientia & animus cum probatione concurrit. t̄ Tenetur enim potestas qui habet arbitrium, de dolo & lata culpa iudicio meo, sicut depositarius, vt ff. depositi. l. quod Nerua. t̄ Sed quid si maleficium est probatum per vnum testem omni exceptione maiorem, item per famam & vocem publicam. nū quid poterit condemnare potestas? respondeo quod non. secundum iura Romana & communia. nam probata fama habet confirmare probata. vt d. S. alias numerus. & sic nō habet probare, ex arbitrio tamen quod habet potestas bene poterit cōdemnare. & bona fide videtur procedere si condemnnet, nec propter hoc intelligo plene probatum. quia famam non potest facere dimidium probationis plene. t̄ Ex eo quod officium famæ videtur tantum esse in confirmingo probata. vt d. S. atque numerus. patet igitur ex prædictis probationem famæ, & in pecuniaris, siue ciuilibus questionibus, & in criminalibus sibi vendicare locum. & hoc manifeste probat dictus. S. alias numerus. vbi fit mentio de fama consentiente. Nam illa lex loquitur in multis locis in criminalibus. Item. l. i. dicti tituli loquitur in utrīque. Viso de fama, sequitur de indicij. t̄ Primo qd sit indicium. Secundo vnde dicatur. Tertio ex quibus indicium habeatur. Quarto quis sit effectus indicij. Et quidem indicium aliquando ponitur, pro demonstratione quam homo homini facit. sicut est quando mercede tibi data mihi indicas, id est demonstras furem rerum, vel fugitiuum meum. vt ff. de præscript. verb. solent. Item aliquando dicuntur indicia, plena probatio testium, sic accipiuntur indicia. C. de rei vendica. indicia. Sed de illis indicis non curramus. Aliquando dicitur indicium signum alicuius maleficii commissi, vel alterius rei de qua agitur. vt colligitur ex legib⁹ tractantibus de indicio, uel indiciis, quæ supra allegantur.
- 63 Sequitur videre, t̄ vnde dicatur indicium. & dicitur ab indicio. sicut probatur in d. l. solent.
- 64 Ex quibus t̄ indicium habeatur. certe ex ijs quæ notaui in præcedentibus notādo de indicio. quod debet esse cum fama, ut fama probata posset ad tormenta procedi.
- 65 Quis sit effectus indicij, t̄ & certe iōsius effectus est. vt moueat animum iudicii ad credēdum accusatum de maleficio, commississe maleficium. & si plura sint indicia. propter illa potest accusatus torqueri. vt dicunt dictæ leg. allegatae. quæ de indiciis tractant, ista vero indicia aut sunt ad probationem indubitate, aut sunt dubitata. primo casu quando sunt ad probationem indubitate, tunc ex ijs proceditur ad sententiam condemnatoriam. secundo casu non. sed mouent animum iudicis & c. vt supra dixi. Sed vbi erit exemplum de indiciis indubitatis. Certe exempli gratia solet ita dici est camera habet vnum aditum & exitum, & non plures. de dicta camera exiit siue egreditur aliquis pallidus, cum gladio sanguinolento in manibus, statim post eius exitum inuenitur in dicta camera homo occisus cum gladio, ista certe sunt indicia ad probationem maleficii indubitate, sic debet intelligi. l. sciant. C. de probat. t̄ Nam paliditas, siue trepidatio est vnum indicium contra ipsum, argumen. ff. de questio. l. de minore. S. pen. Delatio gladii est aliud indicium. t̄ Nam de portantibus arma lex præsumit omne malum, vt colligitur & not. in Authen. de armis in pluribus locis. & C. vt armorum v̄sus & c. l. Item quod gladius erat sanguinolentus, t̄ & ex qualitate facti capitur conjectura. ff. de dona. inter virum, & uxor. l. vtrum, cum similibus. raro tamen inveniuntur talia indicia. Vnde subiiciamus aliud exemplum de indiciis ad probationem indubitatis, quæ de factis possent venire. t̄ Ecce occiditur Titius in aliqua vinea vel fundo, accusatus est Seius, quod dictum Titium interfecerit, nulli testes deponunt, quod Seius occiderit eum, sed probatur hoc, videlicet quod Seius erat inimicus Titij. t̄ Item dicunt testis quod viderunt Seium admenantem cum gladio contra Titium. t̄ Item probatur potestes quod Seius fugit tempore

dicti maleficii, de loco in quo fuit commissum dictum maleficium. Item probatur vox & fama quod dictus Seius occidit istum Titium, certe omnia ista iuncta simul, & si singula pro se non sufficient, vel duo ex eis. quæ tamen sunt quatuor, quorum quilibet indicat dictum Seium prædictum maleficium commississimè: bene probant dictum Seium occidisse dictum Titium. sic intelligo d. l. sciāt, & d. S. alias numerus in si. & ibi not.

74 Ecce aliud exemplum, t̄ accusatur aliquis puta Seius. quod Titium fecit occi. non sunt testes qui hoc dicāt, sed probat hoc contra Seium. videlicet quod erat inimicus Titii: Item quod dictus Seius tempore maleficii perpetrati, erat prope locum maleficii. Item quod dictus Seius perpetrato homicidio, receperauit homicidiam: Item quod homicida erat domesticus & familiaris Seii: Item quod Seius iactabat se, quod ficeret dictum Titium occi. & est homo de quo verosimile sit, quod hoc ficeret, & hoc facere posset. Item quod olim aliquæ offendentes factæ fuerunt inter prædictos Titium & Seium, ista certe satisvidentur facere indicia indubitata. q̄ ille Seius fecerit occidi prædictum Titium. & sic possunt intelligi prædictæ concordantiae.

75 Sequitur videre de argumento & præsumptione, prædicta vero duo dicuntur idem quod indicia, ex quibus proceditur ad tormenta: vnde argumenta dicuntur indicia. sicut colligitur. C. de falsib⁹ in prin. & d. l. milites, versi. oportet, ibi sed

76 argumentis & c. & d. l. vnius. S. in ea. t̄ Item præsumptio & suspicio, sunt idem. & sunt sicut indicium. t̄ Ex præsumptione vero, vel suspicione quis damnandus non est. ut ff. de pœnis l. absente, in princ. & ff. de mino. l. i. circa princi. sed si ei probaretur. Fallit tamen. C. de adult. l. si. adulteri, & in Authen. vt lic. matri & auia. S. si illud. Præsumptionum autem multa sunt genera, quæ non prosequor, quia no. ff. quod me. cau. l. non est verosimile, & t̄ quod dixi præsumptionem & suspicione, sunt idem, intelligo de præsumptione & suspicione, quam habet iudex contra accusatum, & detali præscriptione loquitur lex. ff. de pœn. l. absente. & ibi dixit glo. not. quem ex suspicione non damnari. & ita sentit quod suspicio sit præsumptio: item de tali suspicione loquitur lex. ff. de questio. l. i. circa prin. ibi cum suspectum. & c. & S. i. ibi a suspectissimo, & c. & S. diui fratres, & ff. de cond. Institu. l. quidam. 2. dicto. Est autem hominis suspicio de qua loquitur. ff. de acquiren. poss. l. pri. & l. clam possidere in princ. ff. de cond. cau. da. l. cum seruus, quæ quidem hominis suspicio non est aliud indicium. de quo supra nota. scio tamen quod Italici vtuntur hoc vocabulo, quia dicunt quod est præsumptio violenta. vnde dicit lex municipalis Bononiae, quod nullus ponatur ad torculum siue tormentum nisi in certis casibus in quibus potest quis ponit, videlicet si sint cōtra cum præsumptiones violentæ.

78 79 Quæ ergo dicantur violentæ præsumptiones, respondeo magna indicia, quæ sunt minus indicis indubitatis, & plus indicis simplicibus, ex quibus proceditur ad tormenta, vt dictum vnius testis cum fama publica, vel dicimus præsumptiones violentas indicia, ex quibus proceditur ad tormenta. Nam et illa dicuntur manifesta argumenta.

F I N I S.

BARTHOLOMEI

TAEGII IVRECONSULTI

MEDIOLANENSIS

TRACTATUS VARII AD CRIMINALES causas pertinentes.

De crimine.

S Y M M A R I V M.

1 Crimen quadruplex dicitur.

2 Differentia inter crimen dilectum & maleficium.

3 Crimen propriæ non potest esse nisi adgit animus ad delinquendum.

4 Statutum dicens quod bannitus de criminis posse impune offendit an comprehendat bannitum pro lodo prohibito.

5 Delictum dicitur quando est animus ad delinquendum, & quando non est animus.

6 Delictum non est ubi non est pœna.

7 Maleficium propriæ dicitur omne malum officium, & omne malum factum siue verbis siue literis id fiat.

8 Duplicatio pœna in maleficis habet locum in Blasphemante, vel in patatio, vel de nocte iniuriante.

Bartho. Taegij tract. crimin.

- 9 *Quæstio nominum pertinacibus grammaticis est relinquenda.*
- 10 *Que nam crima dicantur priuata & quæ publica.*
- 11 *Quæ delicta dicantur levia, grauia, grauiora & grauissima.*
- 12 *Levia delicta dicuntur vbi dolus non requiritur, vel quando dolus interuenit circa rem modicam.*
- 13 *In dubio in modicis non presumitur dolus.*
- 14 *Grauia delicta dicuntur quæ dolum requirunt, & tendunt in graue præindictum alterius.*
- 15 *Grauiora facinora sunt publica delicta, & quando non imponitur pœna mortis.*
- 16 *Grauissima sceleræ appellantur crima publica vbi imponitur pœna mortis.*
- 17 *Quenam sint crima ordinaria, & quanam extraordinaria.*

P A R S P R I M A.

Ractaturus criminū Materiā, op
xi, volens sequi vestigia. C. in l. j. ff. de iusti. & iure
re, & in l. j. ff. de orig. iur. Primo demonstrare quid
sit crimen, Secundo, quæ sunt criminis partes, Tertio quomo
do crimen deducatur in esse, Quarto qua pœna plectantur hi
qui mediate & accessorie crima committunt, Postremo
quibus modis criminum censuræ considerari & terminari de
beant, † Crimen igitur quadruplex dicitur, quandoque quod
libet delictum, siue leue, siue graue, siue ex deliberatione,
siue ex ignorantia procedat, crimen appellatur tex. est in cap.
vnum. in ver. nomine autem criminis distinc. 25. interdum di
citur crimen, infamia procedens ex crimine. vt d.ca.vnum. in
ver. in epistola, s̄pē numero crīmē vocatur omne peccatum
quod ex deliberatione procedit siue illud sit mortale, siue ve
niale. vt in d.c.vnum. in ver. criminis appellatio. aliquando id
solum assumit nomen criminis quod est dignum dispositio
ne, Tex. est, & ibi glo. in d.c.vnum. 25. distinc. in ver. nomine,
2 Plerique non contempnendæ auctoritatis viri affirmant dif
ferentiam esse inter crimen, delictum, & maleficiū, asse
3 rentes † Crimen esse quotiescumque adest animus ad deli
ctum committendum. vt in l.j. C. si aduersus delicta, in princi
4 pio. † Ex quo infertur ad statutum dicens quod bannitus de cri
mine possit impune offendī, vnde si quis est bannitus pro lau
do prohibito potest impune offendī, ex quo ludus prohibit
fieri non potest animo non existente, & voluntate ad contra
ueniendum legi. Bar. in §. illud. in procēmio digestorum, † De
5 lictum etiam dicitur quando est animus ad delinquendum,
& quando non est animus. text. in l.j. C. si aduer. delict. ad id ē
est tex. in l. respiciendum. §. delinquunt, ff. de pen. licet Alexā.
6 † Dicat non esse delictum vbi non est pœna tex. in l.j. §. j. ff. ne
quis cum qui. hæc tamen omnia confunduntur, & vnum ca
pitur pro alio, vt voluit Archi in c.i. de cle. coniug. lib. 6. & est
7 tex. in l.j. & ibi Alber. ff. de leg. † Maleficium proprie dicitur
omne malum factum siue verbis, siue literis id fiat, tex. est in
l. ex maleficiis. ff. de acti. & §. j. Inst. de oblig. quæ ex delict. nasc.
vbi dicitur nasci obligationes ex delictis, veluti ex furto, dam
no & iuriā, & sic vult quod iniuria simpliciter sit maleficiū,
vnde sequitur, quod in statuto, vbi verba proprie & stricte in
terpretantur. l. interpretatione & l. preces de poen. maleficiū
8 dicitur omne malegestum, † & duplicatio poenæ in maleficijs
habet locum in blasphemante, vel in palatio, seu de nocte i
iuriante, vt affirms Bald. in l.i. C. de crimi. Stellio. Nulla ergo
prædictorū nominum habita ratione ad delictorū seu cri
9 minum distinctionem venio, † cum quæstio nominum per
tinacibus grammaticis sit relinquenda. glo. & Doct. in l. fina.
C. de const. pec. glo. & Doct. rub. ff. solu. matri. & late Plotus in
10 eius grammatica legali. §. Nomen, † Et eorum dico quædam
esse priuata, vt furti, iniuriarum, abigeatus, & similiū ad
quorum accusationem regulariter nullus admittitur, nisi cui
us interest, vt per totum Titu. de priua. iudi. Nisi tamen pœna
veniret applicāda fisco, tali enim casu quilibet admittitur ad
accusandum. glo. Din. & Bar. in rub. de popu. actio. & hæc qua
re dicantur priuata, ponit Marian. Soci. in repet. c. veniens. de
accusat. Et quædam publica vt homicidiū, adulterium, & si
milia ad quorum accusationem admittitur quilibet de popu
lo, & notandum est, quod crimen publicum tribus modis in
relligi potest, late, latissime, & stricte declarā, vt per Barto. in l.
j. ff. de publi. iudi. Publicorum enim iudiciorum quædam sunt
capitalia, & quædam non capitalia, vt in l. 3. de pub. iudi.
11 † Subdiuiduntur etiam delicta in levia, grauia, grauiora &
grauiissima, † Levia dieuntur vbi dolus non requiritur, vt quā
do aliquid contrit per imperitiam, vel culpam sine dolo, vel
quando dolus interuenit circa rem modicam, Panormita.
13 in cap. tuæ de poe. † In dubio tamen in modicis tamen in mo
dicis non presumitur dolus cum pro re modica quis non præ
sumatur velle delinquere, Crauet. consilio 75. Accusator. col.

4. versicu. fortius facit. volumi. pri. Alexand. consilio 74. col. 2.
volu. 1. Oldr. consi. 162. Thema tale est, † Grauia delicta dicū
tur, ut priuata crima quæ dolum requirūt, & tendunt in gra
ue præindictum alterius, seu reipublicæ. respiciendum. §. fur
ta. de poe. Bald. consi. 4. 12. & consi. 388. quarto volu. † Grauio
ra facinora sunt publica delicta, & quando non imponitur pœ
na mortis. Abb. in di. cap. tuæ. de poe. † Grauissima uero sceler
ra appellantur crima publica vbi imponitur pœna mortis,
vt late Flo. post Barto. in l. liber. homo, ad. l. Aquil. Et horum
criminum quædam sunt etiam † Ordinaria, vt adulterium, stu
prum, & similia de quibus in l. j. de pub. iud. & quædam sunt
extraordinaria non habentia nomen aliquod, & quæ extra
ordinem plectuntur, nec Ideo extraordinaria vocantur, quia
etiam multa sunt ordinaria quæ extra ordinem puniuntur,
Specu. in titu. de accusat. versic. nunc formæ, & quia circa poe
narum impositionem tria sunt consideranda, videlicet, cogi
tatio, actio, & perfectio. Aut enim quis tantum cogitat, aut
tantum agit, aut tatum perficit, aut cogitat & perficit simul,
aut agit & perficit simul, aut cogitat & agit simul, sed non p
ficit, aut cogitat, agit & perficit simul, Aut nec cogitat, nec a
git, nec perficit.

De his qui sola cogitatione delinquunt.

S V M M A R I V M.

- 1 Propter solam cogitati onem de iure ciuili nemo puniri debet.
- 2 Historia Sultani Solini Solimani Turcarum Tyranni.
- 3 Sola cogitatio de iure canonico est punibilis.
- 4 Qui in fide dubitat infidelis est.
- 5 Error in fide est principium heresis, & pertinacia est ipsa perfectio.
- 6 Hereticus proprius ille est qui de articulis fidei & sacramentis ecclesie ali
ter sentit quam Romana ecclesia, & in opinione sua pertinaciter insi
stit.
- 7 Qui mutuat pecuniam animo vt aliquid ultra sortem recipiat, in iudicio
anima iudicandus est usurarius.
- 8 Sola cogitatio est punibilis in eo qui animum habuit periurandi, furandi
et carnaliter mulierem cognoscendi. & nu. 9.

P A R S S E C V N D A.

Oglitationis poenam nemo

- 1 Patitur, vt inquit Vlpianus in l. cogitationis. de
poen. licet Impius Barbarus Sultan Solinus Soli
manus Turcarum Tyrannus in vrbe Cōstātino
politana paucis ab hinc diebus Hispanum quendam ex eius
strenuis belli ducibus, qui fidem Christi abnegauerat sequen
do Mahumeti perfidiam, & ob hoc eidem carissimum, crude
li morte trucidari fecerit, eundem viuum palo fetro infigi fa
ciēdo, eo qui a postquam eidem pepercera ob fugam præpar
atam per cum, vt in Hispania reueteretur, nauibus quibus
præcerat: Hispanus ipse dixit fugam duleidine patrię præparasse,
non animo offendendi eundem Solimanum nec eius re
gna, quia si eundem offendere voluisse id sibi de facili erat ī
promptu, cum Solimanus ipse plurimum de ipso confidebat
Hispano, adeo quod eundem iam senem & tibia. valitudina
rium potuisse occidere, dum familiariter in nauī essent, ita
quod se se saluare potuisse, quod tamen facere nunquam vo
luit, & ob talem cogitationem possenti eundem offendere
illum morti tradidit, Res quidem Barbara & tyrānica. sed nu
tu diuino id factum creditur, ex quo sanctam Christi fidem
3 atnegauerat, † De iure tamen canonico punibilis est sola co
gitatio, † vnde qui in fide dubitat infidelis est. cap. pri. & cap. ad
abolendam. extra de heret. Nec obstat si dicatur quod dubius
in fide non solum delinquit cogitatione, sed etiam perfec
tione, cum ipsa dubitatio sit perfectio delicti heresis, quia respo
detur, † quod † error in fide est principium heresis, & pertina
6 cia est ipsa perfectio, † cum proprius hereticus ille sit qui de
articulis fidei & sacramentis ecclesie aliter sentit quam Ro
mana ecclesia, & in opinione sua pertinaciter insisit, nec pa
ratus est corrigi, ita dicit tex. in cap. dixit Apostolus & cap. in
ecclesia. 24. quæstio. 3. & ita declarat Archi. in cap. heresis. eadē
q. Felyn. in rub. de hære. quæstio. prima. numero sexto. & ita est
de mente Aegidij Bossij in suo tractatu de hære. in principio
7 Accedit etiam quod sola cogitatio est punibilis ī eo qui mu
tuat pecuniam sine aliquo pacto, eo tamen animo, ut aliquid
ultra sortem recipiat alias non mutuaret si nihil crederet
habere ultra sortem, talis enim in iudicio anima est
iudicandus usurarius, vt ex euangelio. Divi Luci man
ifeste cognoscitur, in quo dicitur, Date munuum nihil
inde

Tractatum Tomus XI.

II

inde sperantes, ita super hoc casu consulenti responsum fuit
per Urbanum Tertium Pontificem. c. consuluit de usuris Idem
8 dicitur est de eo qui animū habuit perjurandi. c. autem. 21. q. v.
9 Idem dicendum est de eo qui habuit animum furandi. cap. si
propterea de pec. Cle. i. & c. qui autem. 21. q. 5. v. Idem de eo qui
viderit mulierem ad concupiscendum eam, quia iani moea-
tas est illam in corde suo , ut in sacro dicitur euangelio.

De his qui tantum agunt.

S U M M A R Y M.

8. Qui preferendum aliquid acceperit, & non sciuerit esse furtinum, non puniatur.

PARS TERTIA.

Ropter solam actionem
Non imponitur aliqua poena. † Vnde si qui alii-
quid perferendum acceperit, & non sciuerit esse
fartuum, nulla plectatur pena. I. si quis. ff. de fur.

*De his qui sola perfectione delictum deducunt
in esse.*

S Y M M A R I V M.

- 1 Domines in qua fabricatur falsa moneta est confiscanda, etiam quod dominus ignoruerit, dum tamen proximus loco fuerit.
 - 2 Index qui non dolose, sed per imperitiam omnisscrit facere ea que de iure facere tenetur in qua non iudicari vixit fuerit benebitur.
 - 3 In allegante ignorantiam facti presumitur bona fides.
 - 4 In allegante ignorantiam iuris presumitur mala fides, qua presumptione allegationi ignorantiae resistit.
 - 5 Ignorantia iuris an excusat a dolo.
 - 6 Error iuris impliciti dicitur probabilis, non secus ac error facti..
 - 7 Delictum probabili ignorantia commissum non punitur ab inferiore a principe.
 - 8 Qui errat in his quae sunt iuris naturalis vel genitum non excusatatur.
 - 9 Ignorantia earum quae sunt introducta ad rigorem iuris obseruandum non excusat.
 - 10 Rustico non parcitur qui non fecerit inventarium, aut ceſſauerit in solutio- ne canonis emphyteutici per triennium, aut ignorans sibi obſtare pre- scriptiōnem.
 - 11 Vbi rusticati parcitur, non parcitur quando rusticus est sagax.
 - 12 Errans in iure ciuilis vel statuorio motorio & indubitate non excusatatur.
 - 13 Ignorantia iuris non excusat rusticum ad dolo, quando sumus in his quae sunt contra speciem honestatis.
 - 14 Ignorantia affectata equiparatur scientia.
 - 15 Ignorantia an sit affectata quomodo cognoscatur.
 - 16 In his quae sunt introducta ad solemnitatem & formam actus, delinquens ignoranter, rusticitate & simplicitate non excusatetur.
 - 17 Rustico erranti in iure ciuilis parcitur cum peritores consulere non posse- rit nec fecerit.
 - 18 Delinquentibus ignoranter simplicitate aut rusticitate succurrunt tam in casibus a iure expressis.

PARS QVARTA.

Sola perfectione Crimina deducuntur in esse, cum præter dolum omittimus facere illud ad quod de iure tene-
mur, ipsa omissione est delicti perfectio sine præcedente cogitatione & actione, ut in i. C. de fal. mone.
1 & ibi glo. in ver. punienda, † ubi dicitur, quod domus in qua fabricata falsa moneta est diffiscanda est quod dominus ignorauerit, dum tamen proximus loco fuerit, † Et iudex quod non dolose, sed per imperitiam omis-
serit facere ea, quae de iure facere tenetur, in quantum iudicantibus visum fuerit tenebitur, si autem dolose neglexerit, tenebitur ad veram litis examinationem, ita Alcibiades p. I. si filius eius, §. i. de iudi. & est Decisionis speculatoris nisi dictum dispunitur. & aliorum & filii vero, sed quod si nolitur, & licet rite ignorantia excusat a delicto, intelligendum est de
3 ignorantia facti, & non iuris, † quia in allegante ignorantia facti presumitur bona fides, & quod nullus in eo fuerit animus delinquendi, quae presumptio iuris allegata ignorantiae non resistit, ut in I. pen. C. de præsc. log. temp. & in I. li. cura. §. ex iniusta. ff. de fideico. lib. & I. hoc autem ff. de admiss. tu. & I. verit.
4 de probat. † in allegante autem ignorantiam iuris presumitur mala fides, & per consequens dolus & animus delinquendi, quia talis presumptio allegationi ignorantiae resistit. I. 2. §. a Pupillo ff. pro empt. & leges. C. de leg. & I. i. ff. de iuris & facti ign. ubi dicitur, quod si decesserit agnatus meus, & omissero petere bonorum possessionem intra terminum centum dierum, ex quo sciuerim eum defundatum non excusari si ad defensio-

nem meam dixerat ignorare mihi ex successorio capite bonorum possessionem competere, & ratio est, quia error est in iure, & non in facto, † Non defunctus tamquam viri maximus auctoritas, qui teneant ignorantiam iuris excusare a dolo. glo. est notabilis in l. plagi. C. ad l. Fla. de plagi. & in l. de Abig. & pro illis est tex. in l. sed & si lege. §. siue. & ibi Bar. if. de peti. hære. & etiam voluit Pau. Cast. consilio ducentesimo septuagesimo-septimo. in causa carceratorum. colum. secun. Decius conti. 37. in causa rigorosa accusationis l. 4. Bal. consi. 9. ad eviden. 6 dicendorum. lib. 3. † Scias ultraius, quod error iuris implicitus dicitur probabilis non fecus ac error facti. Alexand. consilio 7 92. quod fuerit iuste condemnatus. colum. 4. libro primo. † Et delictum probabile ignorantia commissum non punitur ab inferiore a Principe. Rom. in l. de pupillo. §. nunciationem. ff. 8 de noui operis nuncia. † Prædicta tamen non procedunt in his quæ sunt tam omittendo quam committendo contra ius naturale, aut ipsius iuris naturalis rationem. tex. in l. 2. & ibi glo. & Docto. Cod. de in ius vocan. Bart. in l. respiciendum. §. delin. 9 quant. ff. de poen. Panormi. in capit. super literis. colum. 6. super glo. in versicu. simplicitate. de rescript. Item non procedunt in his quæ sunt contra ius gentium, per id quod notabiliter scribit Bald. in l. si quis in tantam. colum. 3. versicu. septimo 9 queritur. Cod. vnde vi. † Intellige etiam non procedere in his quæ sunt introducta ad rigorem iuris obseruandum. glo. in l. 10 cum quis. & ibi Barto. & Bald. C. de iu. & facti ignorantia. † Et ideo rusticus non parcitur, qui non fecerit inuentarium, aut cessauerit in solutione canonis emphyteutici per trienium, aut ignorauerit sibi obstat præscriptionem, & tacuerit in repetendo rem suam. glo. in l. in iuris. secun. ff. de iu. & facti ignor. 11. † Item notandum est, quod ubi rusticitati parcitur, non parcitur quando rusticus est sagax. glo. in l. athletæ. §. rusticis. 12 ff. de excusat. rito. † Addic etiam, quod non excusatur is qui errat in iure ciuili aut statutario notorio & indubitate. Ang. in l. ex consensu. §. vltimo. ff. de appella. & ubi quis facit uel omissit contra ius ciuile vel statutarium notorium & indubitatum, vel contra proclamata notoria, præsumitur esse in dolo, & non excusatur. Plotus. d. l. si quando. numero 260. versi. 13 secundo, quotiescumque ignoratur. Codi. vnde vi. † Item ignorantia iuris non excusat rusticum a dolo, quando sumus in his quæ sunt contra speciem honestatis. Bald. in l. cumque. Di- 14 gest. de serui. fugi. † Item notandum est, quod ignorantia affectata æquiparatur scientiæ. capit. eos. de tempo. ordin. Et ideo fingens se ebrium, si omiserit facere illud quod de iure 15 facere tenet non excusat. arg. text. in c. ita fidei. de iu. fil. † & ex personarum qualitate cognosci, ac præsumi potest, an ignorantia sit affectata vel ne, per tex. in l. an inutilis. Digest. de accept. 16 † Item delinquens ignorantia rusticitate & simplicitate non excusatur, quando sumus in his quæ sunt introducta ad solennitatem, & formam actus, exemplum in rusticus qui in testamento non adhibuit septem testes, ei non patrocinatur errore iuris, vt affirmat Bald. loquens in rusticus, minore, milite, & muliere, in cap. vltimo. de confes. Alexan. consi. 166. libro 6. & 17 consilio 7. attentis & ponderatis. colum. vlti. libro 7. † Item ad uertendum est, quod rusticus parcitur erranti in iure ciuilium peritiores consulere non potuerit. text. est in l. bonorum possessio. & Docto. in l. iuris. Codi. qui admittit. Rom. in l. duo. ff. de acquiren. hære. Et si in loco ubi habitant rusticus de sunt periti, consulant vicinam ciuitatem proconsules, alioquin non excusantur. Bald. & recentiores in l. iuris ignorantia 18 Cod. qui admitti. tex. in l. Diuus. ff. de tuto. & curato. † Aduertendum est, quod delinquentibus ignorantia simplicitate aut rusticitate succurritur tantum in casibus a iure expressis. glo. in capit. vlti. pri. quæstio. 4. Alexand. in l. si quis. id colum. 3 versicu. Item nota quod rusticus. ff. de iuris. omnium iudic. De ci. consilio 247. incipiente, viro punto. col. 2. versi. sed supra. Etis, & quod dictum est in rusticis, idem expressè statuitur in muleribus per d. glo.

De his qui cognitione et perfectione tantum delinquent.

S V M M A R I V M

- 1** *Iudex qui dolo omitit expedire processus, & super de iure *afferre
indicia, ita fecit lucem suam negligendo, sicut faciendo iniustitiam.**
 - 2** *Magis puniatur negligens quam faciens.*
 - 3** *Plus peccat index qui negligit, quam qui imprudenter male iudicet.*
 - 4** *Negligens dolo presumptio mitius puniatur quam negligens vero dolo.*
 - 5** *In crimine latae sententiae soli scientia non puniatur.*
 - 6** *An delictis excusat, qui non reuelas quid probare non posset.*
 - 7** *Nullus debet se submitti rei cognitis.*
 - 8** *Non est culpa non timere legem in criminis vice.*
 - 9** *Primi motus respondeat, et non secundum modum.*

Bartho. Taegij tract. crimin.

- 10 Propter exorbitantiam criminis iura multa concedunt, quæ alias non concederet.
- 11 Qui perituro non succurrere quando succurrere potest, dicitur homicida.
- 12 Index qui per imperitiam aliquem contra ius condemnat, punitur in quantum æquum videtur religioni iudicantis sed index qui do lo, omissis facere quod debuit, punitur insolidum ad interesse integrum.
- 13 Necare videtur non tantum qui partum profocat, sed et is qui alimoniam denegat.
- 14 Qui quod debet non soluit inuadere videtur res alienas.
- 15 Qui nolunt soluere decimas, res alicans inuadunt.
- 16 Non multum interest, iniuste detineas, an inuadas alienum.
- 17 Qui pauperibus non subueniunt, non minus furtum committunt, quam qui alie na forantur.
- 18 Qui patitur quod prohibere potest, ipse facere videtur.
- 19 Officialis qui non prohibet illicas actiones, atque is qui eas facit pari pena puniuntur.
- 20 Irregularis dicitur qui non prohibuit hominem occidere cum potuit.
- 21 Testis tam falsus est qui verum suprimit, quam qui falsum asserit.
- 22 Notarius qui omisit quedam necessaria, tenetur ac si falsum scripsisset.
- 23 Medicus ita peccat omittendo medicinas proprias, sicut dando non proprias.
- 24 Tantum peccat qui non facit quod debet, quantum qui facit quod non det.
- 25 Delictum commissionis an seuerius plectatur quam delictum commissionis.
- 26 Pupillus dolis capax, et minor 18. annis non tenetur de delicto in omittendo sed in committendo sic.
- 27 Quando pro delicto in omittendo possit iurari in item.
- 28 In committendo delictum commissionis non requiritur monitus, sicut requiritur in delicto omissionis.
- 29 Agentes et consentientes pari pena puniuntur in cooperando, non in negligendo.
- 30 Statutum primitens immunitatem alicuius offense que sit committendo, ita intelligi debet, ut idem dispositio videatur in offensa que consistit in omittendo.
- 31 Mores purgatio difficulter admittitur quando propter malefactum commissa est stipulatio, quam propter non factum.
- 32 Patri male administrans bona filiorum, in committendo auferatur administratio, in omittendo autem non.
- 33 Actio qua datur in officiales ob delictum quod consistit in omittendo, non transit in heredes, et si delictum consistit in committendo, transit.
- 34 Leges probientes transfigere super criminibus publicis, intelligendæ non sunt in criminib. que in omittendo consistunt.
- 35 Si dolus probatur in delicto commissionis, damna et interesse probantur partium iuramento, in delicto autem omissionis non sufficit iuramentum partis.
- 36 Minor restituuntur in integrum, si omiserit facere inuentarium, sed aduersus delictum quod consistit in committendo non restituuntur.
- 37 Quod falsus in uno in omnibus repudetur, non habet locum in teste qui interrogatus verum suppresserit.
- 38 Notarius in omittendo punitur manus amputatione, in committendo autem debet comburi.
- 39 Sententia laza contra absentem falsis allagationib. est ipso iure nulla, et si aduersarius omiserit allegare exceptiones absenti competentes, valebit sententia ipso iure.
- 40 Rescriptum subreptitum dat iurisdonē ipso iure, et valeat processus, nisi oportebat ab initio, secus si sit obreptitum.
- 41 Rescripta in lites nulla sunt ex obreptione, sed ex subreptione non sunt per exceptionem annullanda.
- 42 Si in rescripto aliquid veritatis taceatur, vitiatur solum illud caput in quo obreptio est facta, et alia capita sustinentur, in rescripto autem subreptitio, vitiato uno capite, omnia corrunt.
- 43 Expressus error viciat, non autem tacitus.
- 44 Dolus commissus in faciendo, licet non sit ordinatus ad casum, facit quem teneri de casu, sed dolus in omittendo, nisi quando est ordinatus ad ipsu casum, fecit teneri de casu.
- 45 Lewis culpa in faciendo punitur etiam criminaliter, secus est in omittendo.
- 46 Libertus in seruitutem reuocatur pro leui culpa in faciendo, quod euenerit pro leui in omittendo.
- 47 Lenissima culpa que in committendo consistit, venit in actionem. L. Aquilie secus in delicto omissionis.

- imprudenter male iudicat. Alex. in add. Bar. in vlt. de extraor. cogni. Et hoc cōprobat p ea q̄ dicit Bart. in l. demstrō falsa. in p. in 7. q. de cond. & demoſt. † Advertēdū tñ est, q̄ negligēs, do lo præsumpto, mitius punit q̄ negligens vero dolo. Aegidius Bos. in trac. suo de official. corrup. pec. nu. 24. † Ad hæc quoq; respicit, q̄a in cric. lesæ Maie. sola scientia & omissio reuelationis punit, licet nulla operō vel factum interuenerit, vt l. quisquis. in fi. ibi Doc. C. ad l. l. l. Maiest. l. quæsitum. ff. qui & a q. Bar. in l. vtrū. ff. de parvici. Sal. in d. l. quisquis. † Hoc tñ fallit, q̄ ille q̄ scit proba nq̄ pōt, vt tenet Bal. per l. q accu. ff. de re edē. Hip. de Mars. sing. 164. incip. nemo. † Nullus. n. dēt se submitte re formētis, quæ hoc casu delatori inferūtur: vt l. 3. C. ad l. lu. Maiest. & squalori carceris. vt l. fi. C. de accusat. † Non. n. culpa est non ponere se in discrīe vita gl. & l. neminem. C. de infā. ideoq; a delicto excusatur, qui nō reuelat q̄ nō pōt. l. nostris. ff. de calu. q̄a velit, nolit, visus videt. & auris audet, q̄a sensus corporis, † & primi motus non sunt in ptate nostra, ut in gl. l. j. & §. Ius nāle. ff. de iust. & iu. Sed Bal. tenet q̄ iudices sequentes opōnē Bar. in d. l. vtrū, sint homicidæ & apud Flo. p quodā Donato de Barbadoris, cōsulit q̄ doctrinā Bar. & iō dicit, qđ anima Bar. & eorum q̄ cum sequuntur, cruciātur in inferno. & no. can. in c. fi. de his quis se cœci. & Spe. in ti. de leg. §. iusta. col. 4. in ver. qđ si amice. opinio tñ Bar. & Saly. obseruatur in practica. † & pp. exorbitantiam istius criminis iura ita voluerunt, vt in §. alia. i Insti. de publ. iu. & ppea quilibet quā primū audit, vel notiam habet de aliquo tractatu q̄ suū priacipem, q̄ rem publicā, illicu debet reuelare & q̄seq; præmium suæ reuelationis; si autē ex interuallo reuelauerit, anteq; delictum executioni fuerit mandatū, aut per alium reuelatū, tunc nō punitur, sed præmiū perdit. Bar. & Bal. in d. l. quisquis. † Huc quoque respicit q̄ dixit Tiraq. in trac. suo de poe. caufa. 44. num. 7. valet. † q̄ qui perituro non succurrit, q̄i succurrere pōt, dī homicida: & q̄ delictum omissionis grauius sit delicto cōmissionis demonstratur ex eo q̄ index qui p imperitiā aliquē q̄ ius condēnat, solum punitur q̄tum æquum vñ religioni iudicantis. l. vlt. ff. de var. & extra Cogn. & l. ex maleficijs. §. si iudex. ff. actio. & oblig. sed iudex qui omisit condemnare, id est facere id q̄ debuit, punitur insolidum ad interesse. l. properandum. §. si autem. & §. sancimus. C. de iudi. in hanc partem facit etiā q̄ dicit Bar. in l. i. de iu. patro. & Iason in l. si mora. ff. lolut. ma. & d. l. sancimus. & si hac opinio non est ab omnibus probata, videntur saltem esse æqualia crimina in committendo & omittendo. tex. est in l. † necare vñ nō tñ q̄ partū pfocat, sed & isq; alimoniam denegat: & id quoq; q̄firmat ex eo q̄ q̄stiuade re vñ res alienas, si q̄ dēt nō soluit, ut est tex. in c. decimæ 16. q. j. vbi in hæc verba scribi. † Decimæ ex debito regrunt, & qui eas dare noluerūt, res alienas iuadūt. & si te est q̄ dicit text. in c. s̄ape. de rest. spo. vbi dī, † q̄ nō multū interest, an iuiste detineas, an inuadas alienū. & facit in similē rem text. in c. nolo. 12. q. i. & c. cū aurum. 12. q. 2. † vbi dī, † q̄ non minus ij furtū cōmittunt & rapinā, q̄ pauperib. non iubueniunt, q̄ q̄ aliena fu ranū & rapinū. † In hunc quoq; gregē est recipienda gl. in l. adigere. ff. de iu. pa. quæ dicit, q̄ q̄ patitur q̄ phibere pōt, id ipsum facere vñ. Adde tex. no. in l. pe. C. de canon. largi. titu. lib. x. Vbi officialis q̄ non phibet illicitas actiones, atq; is q̄ eas facit, pari pena puniunt, & iō Marian. in rep. c. ad audiētiā. q. 7. de homi. nō immerito censuit illud irregularē esse, q̄ non p̄hibuerit hoīem occidere, cum posset. † & Itē tā falsus est, & dī falto punit testis q̄ verum suprimit, q̄ q̄ falsum asserit. l. p̄scriptionē. & ibi Bar. & Ias. ca. si q̄ ius uel vtil. pub. & l. presbyteri. & ibi Bar. & Bal. C. de Epi. & cle. & expressius i. c. i. & ibi Pa. de crim. fāl. id tñ pcedit in teste pducto & iurato, m nō in q̄tuma ce, q̄ non vult venire ant iurare. Pet. Anc. 22. 4. iste dñs excusator. col. 2. vi. pcessu in cā inquisitionis. col. 3. li. 6. † id quoque pcedit in notario q̄ omisit q̄dam necessaria, & in alio q̄ dicta ret instīni notorio. Bart. in d. l. presbyteri. & Bal. in l. lube. ad fi. C. de test. Anc. consi. 24. iste dominus executor. col. i. Bar. in l. si q̄ obrepserit. ver. quæro cū pars dictaret. ff. ad l. Cor. de fal. simile addit. Inno. in l. tua nos. colum. j. de homi. † vbi dicit, q̄ medicus ita peccat omittendo medicinas proprias, sicut dan do non proprias. Hocque comprobatur ex eo, † quod tantū peccat qui nō facit dēt quātū qui facit q̄ nō dēt. arg. c. vi. 16. q. vj. & c. Abbes. 18. q. ii. prohibita admittere, & iusta non face re, æquale peccatum est. Fely. in c. cum dilecta. colum. 17. in x. ampliat. extra de rescrip. in nouis. † Ha. c. tamē sententia Bar. & Ias. reprobata est, & apud omnes in confessio est, quod seuerius plectitur delictum commissionis quam omissionis. gl. in l. si mora. ff. solu. matrim. & sequuntur fere omnes ibi, & Bald. in l. legis uirtus. ff. de legibus. & quod hoc sit verum, con firmitur ex eo, † quod pupillus dolis capax, & minor 18. annis & prodigus non tenentur de delicto in omittendo, sed in cōmittendo, sic tex. in l. i. §. impubes. ff. de S. C. Syl. in l. i. & ibi ēt Sa ly. in xv. no. C. de fal. mo. tex. i. auth. si cap. cū sua gl. C. de epi. & cler. & Sal. in l. si q̄s uñ vnde ui. tex. i. l. Fulcinus. §. adeo. ff. ex q̄bus

P A R S Q V I N T A .

Ogitatione & perfectione

Tanū delinquit ille, qui dolo vero, aut præsumpro omisit facere ea quæ de iure facere tenetur. † Exemplum in iudice, qui in cric. notorio vel ei denunciato, cum testib. & indicijs non procedit: talis iudex ita facit litem tuam negligendo & denegando facere iustiā, si cut faciendo iniustiā. gl. in c. excōicamus. in ver. neglexerit. de hære. probat tex. i. l. argēta. §. fi. ff. de edē. & ibi Ias. † Imo magis punit negligēs q̄ faciens. Ang. i. l. adictos. C. de epis. au. & l. i. C. de priu. cancer. & iō est. q̄a pl̄ peccat † iudex q̄ negligit q̄ q̄

Tractatum Tomus XI.

I 2

- 27 bus causis in possel. & pro delicto in omittendo, & pro delicto in committendo, quando possit iurari in litem, vide Plotum, in l. si quando. n. m. 6 i 2. versi. uigesimali tertio amplia. & nume. 6 i 3. ver. sed contra dolosum. cum seq. C. unde ui. Nec si lentio prætereundum est, t̄ quod quando quis committit delictum commissionis, non requiritur monitio, sed bene requiritur in delicto omissionis. Inno. in cap. extirpanda. de præben. & sequitur Bal. in cap. i. §. publici latrones. titu. de pace tenen. 29 supradicta confirmat, t̄ quod agentes & consentientes pari pœna puniuntur in cooperando, nō in negligēdo. lo. in l. placet 30 C. de excusatio. mu. li. x. succurrat t̄ & illud quod notabiliter consuluit Angel. consilio. 72. quod statutum promittens immunitatem alicuius offensæ, quæ sit in committendo, ita debet interpretari, vt idem videatur disposuisse in offensa quæ in omittendo consistit. Eiusdem notæ est quod trad. Bar. 31 in l. si insulam. colum. v. in vj. q. ff. de verb. obl. t̄ uidelicet, quod more purgatio difficilis admittatur, quando propter malefactualum commissa est stipulatio, quam propter non factum. Idem uoluit Fran. Arct. cons. i 57. quod incipit, visis diligenter 32 narratis. colum. vlti. t̄ nec alio respicit quod scribit Bald. in l. cum oportet. §. non autem, colum. j. C. de bon. qua libe. Quod si pater male administraverit bona filiorum in committendo ei, auferetur administratio, si vero in negligendo, compellit 33 administrare, & sumptus facere. l. j. C. de bon. mater. t̄ His quo que conuenit, quod actio, quæ datur in officiales & magistratus ob delictum, quod consistit in omittendo, non transit in 34 committendo, transit. l. 4. §. vlt. ff. de da mno infec. t̄ Accedit & huc, & leges prohibentes transligere super criminib. publicis, vt in l. traligere. C. de transfa. intelligençœ sunt in criminib. quæ in committendo consistunt, secus in omittendo. Dyn. in l. j. §. 35 usque ad eo. ff. de iniur. & Cy. in d. l. transigere. t̄ His adstipulat, quod in committendo, si dolus probatur, damna, & interesse probantur solo partium iuramento, vt patet per l. semper. §. hoc interdiq. & ibi gl. & Doct. ff. quod ui aut clam. quando autem dolus consistit in omittendo, tunc ad probanda dāna & interesse non sufficit iuramentum partis, sed debent plene probari, tex. in l. Argentarii, §. cum autem. ff. de æden. & ibi Bal. Ang. & Alex. ad hoc notant. Hoc tamen ultimum limita, vt per Plotum, in d. si l. si quando. nume. 6 i 2. & 6 i 3. cum seq. C. unde ui. vbi ex delicto etiam consistente in omittendo potest iurari in litem concurrentibus qualitatibus ibidem me moratis. t̄ Nec hinc longe abest quod dicit Ang. in tract. de intentario, quod minor omittens facere inuentarium restituēt in integ. gl. in l. auxilium. ff. de mino. sed minor aduersus delictum quod consistit in committendo, non restituitur. gl. in l. 37 si ex causa. §. nunc uidendum. ff. eod. t̄ Ad hæc facit, quod licet testis, in uno falso, in omnibus falso reputetur, ut uoluit gl. C. de transfa. hoc tamen uerum non est, si testis interrogatus uerum suppresserit. Iaco. Bu. in l. Lucius. ff. de his qui no. infami. Angel. consil. 194. visis processibus causæ. in s. column. 2. 38 t̄ Eodem ex fonte manat, quod notarius delinquens in omittendo, punitur manus amputatione. tex. in §. cogen. in aut. de mand. prin. colum. 3. & ibi gl. in verbo amputationem. quod si deliquerit in committendo, debet comburi. tex. est in l. i. C. de immuni. nemi. conce. lib. x. quæ tamen lex, respectu combustionis, procedit in casu speciali. d. l. i. ubi notarius confecit falsum instrumentum immunitatis, ut per Dec. ibidem, & in aliis casibus notarius falsarius punitur ex lege Corneliam de falso, ut patet per tot. ti. ff. ad legem Corneliam de falso. simile 39 est, quod t̄ intentia lata contra absentem falsis allegationib. est ipso iure nulla. l. si Prætor. §. Marcellus. ff. de iudici. quod si aduersarius omiserit allegare exceptiones absenti competentes, ualebit quidem sententia ipso iure. Inno. in ca. præterea de dilati. t̄ Huc etiam uergit, & rescriptum subreptitum dat iuris dictioñem ipso iure, & ualet processus, nisi opponatur ab initio. secus si sit obreptitum. Innoc. c. cum olim. de re iudicata. 41 t̄ Illud quoque subiungendum est, quod rescripta ad lites nulla sunt ex obreptione, sed ex subreptione non sunt per exceptionem annullanda, vt notatur in capit. cæterum. de rescrip. non tamen hoc procedit in gratiosis rescriptis. Docto. 42 in capit. ad audientiam, de rescrip. t̄ Adde præterea, quod si in rescriptis aliquid veritatis taceatur, illud solum caput vitia tur, in quo subreptio est facta, non autem alia capita ab illo separata, vt est tex. in c. si eo tempore, de rescrip. lib. sex. quod si falsum fuerit suggestum, omnia simul corruūt, etiam si fuerit separata. c. sedes Apostolica. de rescrip. t̄ & hanc sententiā confirmat, quod expressus error uitiāt, non autem tacitus. l. & ex diuerso. §. si in iudicio. & ibi glo. ff. solu. mat. & Alexan. in l. cū 43 quid. si cer. pe. t̄ Non omitto, quod dolus commissus in faciendo, licet non sit ordinatus ad casum, facit quæ teneri de casu, quia casus propter ipsum dolū non uenit tex. in l. i. §. si rē. ff. depositi. sed dolus in omittendo, nisi quādō est ordinatus ad 45 ipsum casum, facit teneri de casu. l. & in totū. de impen. t̄ Cōuenit etiam huic sententię, quod lauis culpa in faciendo pu-

- nitur etiā criminaliter. l. si fortuito. ff. de inc. rui. nauf. secus est 46 in omittendo. l. qui ædes. eo. ti. t̄ idque confirmat, quod pro leui culpa in faciendo commissa, in seruitutem libertus reuocatur, l. 2. C. de liber. & eorum liber. Sed hoc nō uenit pro leui, 47 in omittendo. l. solo. ff. de libe. cau. t̄ His quoque consonat, p̄ licet leuissima culpa, quæ in committendo cōsistit, ueniat in actionem. l. Aquila. l. in l. Aqui. 2. ff. ad l. A quiliam. fecus tamē in omittendo. tex. in l. si cuius. §. denique. ff. de vsuf. & ratio est, quia maior culpa est facere quam omittere. Bal. cons. i 44. præsumptio. col. 1. li. 1. Nūc ad delicta ueniamus, quæ actione & perfectione simul deducuntur in esse.

De his qui non cogitant sed agunt & perficiunt delicta.

S V M M A R I V M.

- 1 Maleficia voluntate & proposito discernuntur.
- 2 Delinquens præter intentionem non punitur vera pena delicti.
- 3 Quando lex loquitur de pena corporali, semper subintelligitur dolus.
- 4 Vbi lex presupponit dolum, non sufficit lata culpa.
- 5 In delictis vbi requiritur dolus, ipso cessante, non comittitur delictum.
- 6 Qui non industria aut dolose quicquam commisit aut non privatur, aut leuius puniri debet.
- 7 Statutum capitaliter puniens delictum, intelligitur si dolo fuerit cōmissione non casu, etiam si culpa internenerit.
- 8 In foro conscientia non punitur casus, etiam si culpa præcesserit.
- 9 Delicta non animo, sed culpa & negligentia commissa, impunita esse non debent.
- 10 Pro lata, leui, & leuissima culpa, pō agi criminaliter, sed delinquentes in similibus casibus mitius puniuntur.
- 11 Cuius regulariter morte non punitur, nec etiam famam propter culpam amittimus.
- 12 Qui nam sine casu in quibus capitaliter quis ex sola culpa puniatur, & lata culpa dolo equiparetur.
- 13 Quando nominatim dolus punitur, lata culpa non equiparatur dolo.
- 14 Quando lex vel statutum dicit panam esse impositam, quia scienter delictum est commissum, tunc in libello articulari debet tale delictum sive scienter factum.
- 15 Qualitas requisita a lege vel statuto debet allegari & probari.
- 16 In his quæ sunt de genere prohibitorum, dolus & scientia presumpta allegari & probari non debent.
- 17 In his quæ possunt esse ad bonum & malum, dolus & scientia allegari & probari debet.
- 18 Quando aliquis accusatur super facto negativo, scientia allegari & probari non debet, si vero accusatur super facto affirmativo, necessario scientia allegari & probari debet.
- 19 Quando probatur dolus in delictis ubi non presumitur.
- 20 Si delinquens dans operam rei licite casu occidat, si adhibuit diligentiam quam potuit non punitur.
- 21 Si delinquens dando operam rei licite non adhibuit diligentiam, punitur.
- 22 Si delinquens dat operam rei probabile, sive adhibeat sive non adhibeat diligentiam, semper ei imputatur.
- 23 Delicta non animo, sed impetu, & quasi necessitate commissa, pro modo culpe puniuntur.
- 24 In iuriam passo licet offendam vindicare, modo non excludat legitimum modum vindicandi.
- 25 Iustus dolor excusat homicidiam a pena mortis.
- 26 Iracundia calor inconsultus nullam panam sustinere potest.
- 27 Ira quid sit.
- 28 Iratus & furiosus quasi pari passu ambulaue.
- 29 Quicquid facit provocatus presumatur potius facere ad defensionem quam ad offendam.
- 30 Incipiens percutere, semper dicitur esse in culpa.
- 31 Qui in rixa occidit, magis casu quam uoluntate committit homicidium.
- 32 In potestate iudicis est homicidiam deportare, quem impulit iracundia ora aliunde quam ex facto offensi.
- 33 Confessio iudicialis, contractus, inraymentum, uotum, electio, acceptatio secundi beneficii, & professio calore iracundiae facta, nec tenet, nec obligat.
- 34 Factum a furioso perinde habendum est, ac si casu accidisset.
- 35 Damnum a furioso datum, eque estimandum, ac si quadrupes fecerit, aut regula cecidit.
- 36 Furiosus si delinquit, & parentes & alii consanguinei qui negligenter illū conseruarent, punitendi sunt.
- 37 Correptus furore, post patratum facinus mitius puniendus est.
- 38 Furiosus habetur loco absentis & ignorantis.
- 39 Furiosus mortuo equiperatur.
- 40 Furor post delictum adueniens, an excusat furentem tam a notatione bonorum quam a pena corporali.
- 41 Enormitas delicti facit, ut non concedenda concedantur.
- 42 Qui suasponte in furorem incidit, non excusat.
- 43 Furibundus qui post commissum delictum ad sanam memē peruenit, aliqua si penitentia afficitur.

Bartho. Taegij tract. crimin.

- 44 Ebrius est in duplice pena, uidelicet ebrietatis, & criminis.
 45 Qui industria se inebrianit, ut in ipsa ebrietate aliquid faciens perpetrat, non ei quoquomodo parcendum est.
 46 Delictum factum in leui ebrietate punitur.
 47 Delictum factum in ebrietate qua indicat mentis exilium, clementius punitur.
 48 Contractus ab ebrio factus non valet.
 49 Ebrii equiparantur furiosis & infantibus.
 50 Testamentum ebrii non valet.
 51 Matrimonium ebrii an valet.
 52 Clericus, si post primam monitionem non abstinerit ab ebrietate, officio & beneficio suspendendus est.
 53 Clericis antiqua concilia ingressum tabernarum prohibuerunt.
 54 Circa paenam clericis ebriis imponendam, que sint a iudice indicanda.
 55 Clericus ebrius qui hominem occiderit, an incidat in irregularitatem.
 56 Dormiens equiparatur furioso, & ideo si quicquam fecerit quod habeat speciem delicti, non punitur.
 57 Dormiens si deliquerit, & scions se tali ritio laborare, nullam diligemiam adhibuerit, non excusat.
 58 Impuberis vel pueri non doli capaces an si committant aliquod delictum puniantur.
 59 Adolescentes si delinquunt an puniantur.
 60 Si delinquens, propter tenellam etatem mitius per iudicem punitus fuerit, an effectus maior possit amplius de ipso delicto puniri.
 61 In sensibus ob ingraescencem etatem penam mitigatur.
 62 Qui pro numero ardenterque amore delicta committunt, mitius puniuntur.
 63 Amantes inter furiosos connumerantur.
 64 Amorem continere intra debitos limites, non muliebre, sed perfecta philosophia est.
 65 Tyrones si in arte inqua incipiunt versari delinquunt per imperitiam, eis ignoscendum est.
 66 Cui nouello, qui ignoranter quicquam facit contra statuta ciuitatis, parcendum est.

P A R S S E X T A .

- A**leficia voluntate & proposito discernuntur, vt l. qui iniurię ff. de furt. cap. cum voluntate. de sent. excom. Qui propter delinquentis praepter intentionem, non punitur vera poena delicti, sed arbitrio iudicantis, vt Bal. dicit in l. data opera. col. 3. C. qui accus. non posse. Dec. consi. i. 1. 19. & 34. Alexan. consi. 283. secundum volu. Soc. consi. 16. primo volu. & vbi cunque. n. lex loquitur de poena corporali seu capitali, semper subintelligitur dolus, Ias. in l. j. de leg. Dec. in consi. 9. in pri. col. & Ergo quando lex dicit quod homida capite puniatur, presupponit dolus, ita quod non sufficit lata culpa, quo cessante cessat poena mortis, & cessat nomen criminis. l. j. C. si aduer. delic. Ang. Aret. in tract. maleficis in verbo scienter & dolose. glo. & Doctores in l. respiciendū. §. delinquunt. ff. de poenis. l. inter eos §. Recepte. ff. de furt. stat ergo firma conclusio in delictis, quod vbi requiritur dolus, & ipso cessante, non committitur delictum. l. falsos. §. qui alienum. ff. de iniur. nec sufficit lata culpa. Plotus in d. l. si quando. num. 765. Vnde qui percussit & occidit aliquem non animo occidendi, non punitur tanquam homicida. l. i. de sic. & Qui. n. casu, seu imprudentia, siue facti ignorantia, non industria, aut dolose quicquam commisit, aut non punitur, aut leuius puniri debet. l. pri. §. Diuus. ad l. Cor. de sica. & l. absentem. §. vlti. de poenis. & tex. in l. 3. §. sed etenim. & l. qui aedes. & l. si fortuito. ff. de incen. Ruin. & naufra. Et quod in similibus casibus ignoscendum sit delinquentibus, comprobatur exemplo Adrasti Phrygii, qui vibrato in aprum iaculo, non illum sed Atym filium Cræsus Lydorum regis adeptus interemit, cui ipse Cræsus Rex, qui imprudens fecisset, pepercit. & Et, quod plus est, statutum capitaliter puniens delictum intelligitur si dolo fuerit commissum, non casu, etiam si culpa interuenerit. text. in l. cum autem. §. excipitur. ff. de ædili. edic. & In foro autem scientiae non punitur casus, etiam si culpa praecesserit. glos. in cap. præsbyterum. de homicid. Delicta enim non animo sed culpa & negligentia commissa, impunita esse non debet, immo desidia & negligentia cuiuscumque punienda est. l. vna. C. de officio. quæsto. & l. 3. de offi. præfect. pret. Et ideo Barto. in l. respiciendum. §. delinquunt. de poen. & tenet quod criminaliter agit possit pro lata leui, & leuissima, culpa, sed quod delinquentes in similibus casibus mitius puniuntur. Idem Barto. in l. in lege. de Sic. & Bal. consilio 19. incipiēte, Qui mortem aliter vitare. libro 4. & quod plus est, Bal. dicit nunquam reperi, quod etiam famam propter culpam amitteramus. & Hoc tamē non obstante, multi casus reperiuntur, in quibus quis capita-

- liter ex sola culpa punitur, tex. in l. i. C. de cust. reo. & l. si quis aliquid. §. qui abortionis. ff. de poen. & l. omne delictum. §. q. in acie. ff. de re militari. l. Milites. de cust. reorum. & l. prima C. de priuat. carcer. & l. vlti. C. ad l. lulliam. de vi. & l. pri. C. nem. lic. lig. Sal. & l. excipiuntur. ff. de Senatuscon. Sylla. vbi propter negligientiam etiam impubes punitur capitaliter. Add. l. 3. §. a. llio. Senatuscosulo. ff. ad l. Corne. de sica. In his omnibus casib. lata culpa dolō equiparatur, sed Ang. in multis ex dictis locis dicit doctrinam Barto. tunc solum procedere quando requiritur dolus, ad poenam inferendam, & eo casu lata culpa non equiparatur dolo. per l. si quis id quod. §. doli. de iurisdi. omni. l. i. ludi. certum. Enim est, quod vbi nominatum dolus punitur, lata culpa non equiparatur. dolo. glo. in d. l. in lege. ad legem Corn. de sic. & Panorm. consi. 4. facti ignorantia libro primo. & Iason in l. si pater tuus. colum. secun. C. de hæred. institu. & l. ne hac in re quid deesse videatur, sciendum est, quod & quando lex vel statutum, in quo poena pro delicto imponitur, exprimit eam poenam esse impositam, quia scienter factum est, tunc in libello articulari debet tale delictum suisse scienter factum, & rartio est, quia qualitas requisita in lege vel statuto debet allegari & probari. l. pri. §. ait pretor. & ibi notat Barto. ff. ne quid in flu. pub. & Bald. in l. li. quis non dicam rapere. C. de Episco. & cleric. Quando vero lex vel statutum non loquitur expresse de crimine. scienter facto, tunc ita distinguenda existimo, aut sumus in casibus in quibus dolus & scientia presumuntur, puta in his quae sunt de genere prohibitorum, quae licet possint excusari, tanien contra ea presumuntur. l. pri. C. de sica. & Bal. in l. dolum. C. de do. & hoc casu non videtur opere esse dolum aut scientiam allegari Ange. in l. si vacantia. Cod. de bo. vacan. libro decimo. & aut sumus in casibus in quibus dolus & scientia non presumuntur, puta in his quae se possunt habere ad bonum & malum, & semper in dubio in meliorē partem debent interpretari. l. merito. ff. pro socio. & capitulo 2. de re iudicata. & hoc certe. casu debet scientia siue dolus allegari, & ita loquitur Barto. in d. l. omnis. & Ange. in locis supra adductis. Hoc tamen fallit quando aliquid est communiter notum, ideoque presumuntur scientia. capitulo vltimo. qui ma. accu. poss. Bald. tamen super hoc articulo ita distinguit, & videtur licet, quod quando aliquis accusatur pro facto negativo, putata quod non denunciauit maleficiū, debet fieri mentio scientie, sed cum accusatur quod aliquid fecerit, non debet necesse allegari scientia. Bald. in l. pri. car. 4. versicu. super secundum puncto. Cod. qui accu. non possunt, allegat glo. no. in l. maledicis. §. longe minus. ff. de actio. & obligatio. & sed dato quod esset in delicto omissionis, & in his vbi dolus nec scientia presumuntur, cum difficultum sit cognoscere animum hominis, quomodo probabitur dolus? dicunt enim Doctores, animum aliquem occidendi perpendi ex genere instrumenti cum quo percutitur: vt in capitulo significati. ad fin. de homicid. & Barto. in l. diuus. Codi. de emen. ser. & in l. cum qui. Codi. de sic. compræhenditur etiam animus ex dictis & ex factis praecedentibus inter eos, & ex sequentib. actib. & ex qualitate percussionis seu iactus, ut in l. pri. §. eum qui. ff. de sic. Ex qualitate enim facti & conditione personarum capitul. conjectura, vt ff. de donat. inter virum & vxorem. Sed tamen, ut ad principale propositum negocium redeamus, circa delicta casu commissa dico ita esse distinguendum, & aut enim delinquens dat operam rei licet, aut non. primo casu, si adhibuit diligentiam quam potuit, & occidit, in nullo punitur, ut in d. l. respiciendum. §. delinquunt. de poenis. Si enim quis venando, crudus feram percutere, hominem intefecerit, non punitur. Ide si volens percutere seruum suum percutserit alium. tex. in l. illud. §. fina. & ibi Barto. de iniur. Ias. in l. clam. possidere. §. qui ad nundinas. ff. de acquiren. possessio. adde. cap. ex literis. & capi. significasti. & cap. dilectus. de homi. vbi dicitur, quod quidam clericus, cum equitaret, equus cui insidebat tam se quam ipsum proiecit in aquam, unde clericus ipsum graniter calcaratus stimulavit, equus vero cum existeret, bucca durus, praeter voluntatem sessoris raptus in cursum, mulierem quendam, quam obuiam habuit, ex improviso pedibus intefecit, cumque clericus affirmasset equi vitium ignorans, peracta leui poenitentia, non fuit impeditus quominus in suscepis ordinibus ministraret, & ad maiores valeret promoueri, & Si vero delinquens dabat operam rei prohibitę, siue adhibuit diligentiam, siue non, semper ei imputatur. l. culpa. Digest. de regulis iuris. & capitulo continebatur. de homicid. Item notandum est, delicta, non animo, sed potius impetu, & quasi necessitate commissa, pro modo culpæ puniri. Marsi. consi. sexagesimoquinto. & nonagesimo primo. in singul. suis. 247. Felyn. in capitulo fina. de homicid. Alexand. consilio 140. volu. 2. Bal. in l. venia. de ius vo. Et ideo si quis occiderit vxore suā inuentam in adulterio, vel interficeret aliquem sibi inferentem verba iuriosa, vel se defendendo occiderit aliquem debito mode ramine non seruato, vel interficerit aliquem qui noctis tempore.

Tractatum Tomus XI.

13

rescalis ad fenestram suam accedebat, vel iusto dolore cuiusque grauis iniurię accensus hominem occiderit ex improviso, non punitur pro toto primo homicidio poena mortis, sed tantum pro excessu, t̄ quia iniuriam passo licet offendam vindicare, modo non excedat; legitimū modum vindican di. l. 3. §. eum igitur. ff. de vi & vi arma. & Alexan. consl. 1. 40. 2. vol. t̄ Iustus enim dolor excusat homicidiam a poena mortis, sed mitiori punitur poena. quia considerata æquitas mitigat vim doloris, & criminosi audaciam corrigit, vt est tex. multū notabilis in l. si adulterium. §. Imperatores. ff. de adulterijs. & inconsultus iracundia calor caret omni uitio, t̄ & ob id nul lam poenam sustinere potest. tex. in l. j. §. quæsti possit. ff. ad Turpilian. Mar. in singula suis. 45 s. incipien. difficultum. idque Valerius Maximus confirmat exemplo cuiusdam mulieris, q̄ virum & filium eodem tempore venenis clam datis itata interfecerat, quoniam illi alterum eius filium ex viro priore genitum insidiis occidissent, quam rem Dolabella ad se delata. Athenas, ad Areopagi cognitionem reiecit, quia ipse neque liberare cædibus duabus contaminatam, neque punire eam iusto dolore impulsam sustinuit. t̄ Quid enim est ira nisi subita animi tempestas, quæ dum inordinate se concutit, cor hominis ad insaniam protrahit? vt l. si adulterium. §. Imperatores de adulter. Pau. Cast. in consl. 1. 92. & Are. in consl. 1. 3. s. vltim. colum. Quid enim distat iratus & furiosus? t̄ quasi pari passu ambulant, & propterea prouocatus ad iram factō seu delicto, ex cusandus est ab homicidio, & ei indulgendum est si ulciscitur Bar. in l. eum qui nocentem. ff. de iniur. t̄ nam quicquid facit prouocatus, præsumitur potius facere ad defensam, quam ad offensam, vt Mar. in l. 1. 9. lim. ff. de sicar. Idem in l. vnius. §. cognitum. ff. de quæstio. Idem in consl. 2. s. 29. 50. 59. 68. & 81. vbi concludit, t̄ q̄ incipiens percutere, semper dicitur esse in culpa, & contra autorem rixæ semper præsumitur. l. Quoniam multa. C. ad l. Iul. de ui pub. & in l. si ut. C. de sica. t̄ & q̄ in rixa occidit aliquem, magis casu quam voluntate committit homicidium. l. j. ff. de sica. t̄ tamen in potestate iudicis est homicidiam deportare, quem impulit iracundia orta aliunde quam ex facto offensi. tex. in l. lex Iulia. in fine, ad legē Iuliam repet. quem tex. magnificat Bal. in l. additos. C. de epis. au. Nō desunt etiam doctissimi & prudētissimi viri, qui affirmēt, facta dicta ue calore iracundia esse irrita. tex. est in l. 3. & ibi gl. ff. de diuor. tex. & ibi Bar. in l. quicquid. de reg. iur. in l. si filium tuum. ff. de inoffi. testam. t̄ ideoque confessio judicialis, contractus, iuramentum, votum, elec̄tio, acceptatio secundi beneficii, & professio calore iracundia facta, nec tenent, nec obligant. glo. in c. ex literis. in verbo admonita. de diuor. l. licitatio. in princip. ff. de publ. l. 2. C. ad l. Iul. in c. dudum. super verbo iracundia, de conuer. coniug. & ibi Anto. Firmanus in suo tract. de episco. in 1. parte. li. 3. q. 3. s. per tex. in c. auditis. de electio. Panor. in ca. de multa. col. 5. ver. extra easum. de præben. Anto. in c. sicut ex literis. & c. si vero. de iureciu. Et cum institutum metum sit hoc in loco tractare de delictis non cogitatione commissis, cum quæ furiosi nulla sit voluntas. l. furiosi. de reg. iur. t̄ & proinde habendum sit quod a furioso factum est, ac si casu aliquo id accidisset, t̄ ac damnum quod a furioso datum æque æstimandum sit, ac si quadrupes fecerit, aut tegula cecidet. l. sed & si. §. i. ff. ad l. Aquil. oportū existimo aliquid disserere de furioso. Dico igitur, quod furiosus delinquens satis suo furore punitur, & licet fati infelicitas illum excusat, vt in l. infans. ad l. Cornel. de sic. & l. Diuus. de offi. Præsi. t̄ tamen parētes & alij consanguinei, qui negligenter illum obseruarunt, puniendi sunt. tex. in dicta. Diuus. ante fi. illud quoque non est pretermittendum, quod furore corruptus post patratum facinus, t̄mitius puniendus est. Bal. Alex. & alij recentiores, in l. furio. sum. in fi. C. qui testam. facere possunt. t̄ & huius rei ratio est, tum quia furiosus habetur loco absensis & ignorantis. tex. in l. sed si vnu. §. filiosa. ff. de iniur. & l. Iulia. ff. de diuortijs. & pena corporalis ferire nō potest absentem. l. absentē. ff. de poen. tum quia furiosus mortuo æquiparatur. l. qui ad certuni. ff. locati, & mortus non patitur poenam corporalem. l. defuncti, ff. de publ. iud. aduertendū t̄ est, quod licet furor post delictum adueniens excusat a poena corporali, non tamen a bonoru annotatione. Bal. in l. humanitatis. col. 8. versi. tertio quæritur. & ibi Fran. Aret. C. de impub. & alijs subst. non desunt tamē prudentissimi iureconsulti qui huic opinioni reclament, sed tales, iudicio meo, contra communem inclinant, Alex. in l. ex facto. ff. de vul. & pupi. tenet q̄ furiosus non sit condemnandus si processus non fuit inchoatus ante furorem, sed si iam expeditus esset, dicit furentem posse condemnari, sed in omni catu propter immanitatem sceleris furori non est danda venia, t̄ quoniam enormitas delicti facit vt non concedenda concedantur. Bal. in l. i. de preci. Impera. offeren. & Innoc. in c. i. de const. t̄ Adde etiam, quod si aliquis sua sponte in furorem incidit, vt quia aliquid comedit, quod sciebat homines in furorem uertere, tunc non excusat, alias excusat. Ma-

rianus in repetitione cap. ad audientiam, in 3. q. 5. li. de homi. 43 t̄ Sed si furibundus post commissum delictum ad sanam mentem peruerterit, aliquali poenitentia afficitur. tex. in c. si quis i saniens. 15 quæstio. j. & quia furiosus nō lōge distat ab ebrio, qui pariter actione & perfectione simul nulla præcedente cogitatione delinquit, de eo quoque hic dicendum est. Pittacus igitur ille Mitilenensis ex septem græci sapientibus, dixit ebrios, si quem pulsauerint, maiori poena damnari quam si sobrii fuissent, quia in sua potestate erat ebrios non esse. Bal. in repetitione l. j. colum. pen. vers. extra quæritur. C. unde vi. fatetur febrium esse in dupli poena, uidelicet ebrietatis & criminis, sed multo deteriorē esse uerum dolum quam multas culpas, unde potest colligi quod ebrietas affectata non excusat. tex. in ca. ita fidei, ff. de iure fisici. & ideo si quis industria se inebriauerit, ut in ipsa ebrietate aliquod facinns perpetraret, non ei quoquo modo parcendum est, quia non solum est in culpa, sed etiam in dolo. t̄ Aliam etiam distinctionē facit Bal. in l. j. C. unde ui. quem locū nuper citauimus, aut enim ebrietas est leuis, & tunc delictum in ebrietate factum puniēdum est, t̄ aut ebrietas magna est, & tanta qnōd quasi inducit mentis exilium, & tunc ebrius, si delictum commiserit, clemētius est plebēndus. l. omne delictum. §. per vinum. ff. de remilitari. 48 t̄ Contractus ab ebrio factus non ualet. glo. in capitu. vnu. quisque. in ver. 22. q. 4. & Alex. post Bal. in l. colum. C. de dol. 49 mal. & per tex. c. sane 15. quæstio. 1. t̄ vbi cum nesciant quid loquantur, æquiparantur furiosis & infantibus, qui contrahere nequeunt, per l. j. §. furiosus, ff. de actio. & obligatio. nec etiam ualet testamentum ebrij. Bal. in cap. Crapula in principio. de uita & honestate clericorum. t̄ similiter non ualet testimo. 51 nium. Bal. in ca. j. & ibi recentiores, de testibus. t̄ Circa matrimonium, an ualeat, uide Philip. Deci. consilio 112. incipient. 52 in præsenti consultatione. t̄ Clericus autem ab ebrietate, & crapula non abstinenſ. & qui a superiori commonitus non satisfecerit, ab officio & beneficio suspedēdus est, vt habetur i cap. a crapula. de uita & honestate clericorum. t̄ Vnde, vt clericorum honestati consulcretur, etiam ingressum tabernarum illis inhibuerūt antiqua concilia, nisi itineris necessitate compulsis, ut habetur in concilio Cartaginensi. 3. & in concilio generali sub Innocentio II I. celebrato, de quibus in cap. non oportet. 43. dist. t̄ poena autem clericis in ebrietatem incidentibus in illis canonibus statuta non est, vnde hoc superiorib. censemur reliquum, vt consideratis frequentatione actuum, & personæ qualitate, & uidentium scandalo, ab ipsis puniti debeat. 55 t̄ Et an clericus ebrius, qui hominem occiderit, incidat in irregularitatem, uide Panormi. in c. quia diuersitatem. de concess. præben. & Maria. Soci. in repe. c. ad audientiam. in 13. q. 5. in prin. de homic. & lmo. in clem. 1. de homic. t̄ & quia dormiēs æquiparatur furioso. l. 1. §. adipiscimur. ff. de acqui. posselli. nec talis cogitatione delinquit, restat ut de eo quoq; disseramus. Dormiēs igitur si quicquam facit, quod habeat speciem delicti, non punitur. tex. in Clem. unica. de homici. sed hoc tamen intellige t̄ nisi in culpa fuerit dormiēs, quoniam sciebat se eo uito laborare, nec diligentiam adhibuit, ut huic rei obuiam iret, per id, quod haberet in l. legē Cornelia. ff. de sic. & l. si putator. ad l. Aquilam. & Pet. Ant. & Card. in Clem. j. de homic. 58 t̄ Et quoniam impuberes uel pueri non doli capaces adscribendi sunt numero illorum qui non cogitatione, sed actione & perfectione tantum delinquunt, de his quoque hic ordine dicendum est. tales igitur committentes aliquod delictum, oī no non puniuntur. l. illud. in prin. ff. de iureciu. quanqam lex alii cubi poenam capitalem imponat impuberibus, tex. est in l. ex cipiuntur. ff. S. C. Sylla. & l. si arrogati. ff. de tutel. t̄ & cum adolescentia natura sit ueluti proprium uitiorum irritamentum, ideo adolescentis delictum magis uitio ætatis, & quasi necessitatē, est adscribendum, quam pertinaci malitia & improbitati. huic enim ætati maxima inest consilij imbecillitas, & vt attestatur iureconsultus in l. j. ff. de minor. huiusmodi èratis consilium est infirmum, & fragile, vnde sit, vt adolescentes tutorum & curatorum auxilio egeant, eorum tamen delictū omnino impunitum relinquendum non est, in modo sint in ea ætate, in qua crimen, quod intenditur, cadere potest. l. impunias. C. de poen. & l. si quis te reum. C. de sica. t̄ Et si delinquens propter tenellam & florēcentem ætatem mitius p iudicem punitus sit, forte ex forma statuti maior effectus non poterit amplius de ipso delicto puniri. Mar. in l. infans. colum. 2. ff. de sic. Et quoniam senectus est ueluti altera adolescentia, atque pueritia, adolescentes enim quia non habent perfectum consilium mitius puniuntur, & senes quia bona partem mentis amiserunt, clementius quoque plebēntur, adeo quod propter ingrauentem ætatem poena mitigatur. l. si quis in graui. §. ignoscit. ff. de S. C. Sylla. & l. sere in omnibus. & ibi glo. de reg. iur. Ang. tamen in Authen. de mona. dicit illum textum loquentem de quodam annorum centum viginti p iudicentis simo, facere contra vulgares, qui dñt senes repuerascere, t̄ sed hoc

Bartho. Taegij tract. crimin.

- 61 Hoc in eo, est de raro contingentibus. Et quoniam illi qui deperdite amant, quique per nimio ardenterique amore delicta committunt, non ex animi scientia, sed furore concitati, id ipsum committunt, mitius puniendi sunt Old. consi. 210. regularis haber traditio, colum. 2. versicu. tertia consideratio.
- 63 Amantes enim inter furiosos connumerantur, ut in Phædro attestatur ipse sapientia Antistes Plato, Sed amorem continere intra debitos limites non muliebre sed perfectæ Philosophia est Bald. in l. precibus, colum. 6. versic. quid ergo. C. de im pub. & alijs subst. Cur. Senior consi. 67. super controuersia. col. 3. versicu. Transc. ad secundum. Et quod Clementius plecti sunt amantes, qui amoris vehementia & formæ gratia superati delinquunt, confirmatur exemplo Mundi Ducis equestris militia, quia, Tiberio Imperatore tantum exilio damnatus fuit, eo quia in templo Isidis fraude sacerdotum constupravit Paulinam Romanam spectatissimi generis foeminam. Quid dicam de Pisistrato Atheniensium Tyranno, qui cum adolescentibus cens quispiam Amore accessus eius filiam osculatus esset, vox hortanti, ut ab eo capitale supplicium sumeretur, respōdit, Si eos qui nos amant interficiamus, quid his faciemus quibus odio sumus? Et quia Tyrones in arte in qua incipiunt uersari sepe per imperitiam delinquunt, eis quoque ignoscendum est. tex. in l. desertorem, §. si plures, ff. de remil. Hinc est, quod parcendum quoque est cui nouello, qui ignoranter quidquā facit contra statuta ciuitatis. Rom. consi. 251. Clarissimum dī. & iterum consi. 491. in casu propositæ consultationis. & idem prope modum dixit Bald. in l. cunctos populos. colum. antep. versi. circa maleficium. & ibi Ias. apius in 2. lectura. C. de sum. Trini. Cur. Sen. consi. 27. incipien. Magnificus. numero 18. late per Plotum in l. si quando. nume. 332. ver. Hinc infertur. C. vn de ui. vbi dat duas ad hoc limitationes, quibus forensi & cui nouello facienti contra statutum non parcitur, sed iam ad alia p̄ergamus.

De his qui cogitant, & agunt sed non perficiunt delicta.

S V M M A R I V M.

- 1 In leui crimine delictum attentatum non puniatur.
- 2 In delictis attentatis delinquentes tantum verbo extraordinarie puniuntur.
- 3 In attentis delictis qui processerunt ad actum remotum, non tenentur ordinarie, qui vero deuenerunt ad actum factum proximum tenentur.
- 4 In atrocissimis criminibus non consumatis, delinquentes tenentur, qualiter cunque egerint, pena ordinaria.
- 5 Qui non perficit delictum eo quia noluit, venia dignus est.
- 6 Praesupposito quod in atrocibus delictis attentatis puniatur conatus, an hoc habeat locum in panis statutariis.
- 7 Filius non habet locum in legibus municipalibus.
- 8 Propositum cum actu imperfecto clementias plecit, quam cum actu perfecto.
- 9 Quotiescumque lex expresse non imponit eadem penam delicto attentato, & criminis consumato, aut nullam certam penam imponit, semper delicta clementius puniuntur.
- 10 In arbitrariis mitius punitur, qui attentavit quam qui perfecit.
- 11 In atrocibus puniatur conatus eadem lege, sed non eadem pena.
- 12 Communis opinio est, quod ad hoc ut habeat locum pena ordinaria in delinquente, requiritur actus perfectus & consumatus.

P A R S S E P T I M A.

- N**on casu attentati, & non consumatum existimo secundum mentem Bal. Aut. n. t̄su mus in leui crimine, & delinquentes excusantur, l. 1. ff. quod quisq; iur. aut sumus in atrocis delicto, & tum sub distingue, aut facto in primo casu tenentur extraordinarie, l. 1. C. de extra. crimi. t̄ in secundo casu, aut processerunt ad actum remotum, & non tenentur ordinarie, aut deuenerunt ad actum factum proximum & immediatum, & tenentur ordinarie. l. 1. qui cum telo. C. de sic. t̄ aut sumus in atrocissimis criminibus, & delinquentes tenentur qualiter cunque egerint poena ordinaria, l. quisquis ad l. Iuliam Maiestatis, & quod plus est, in criminis laesa Maiestatis sola scientia non revelata punitur, l. quem situm. ff. qui & a quibus. Alber. ita distinguit, aut quis t̄ non perfecit delictum quia noluit, & tūc venia dignus est, vt ff. de Fal. l. qui falsum. aut non perfecit quia non potuit, & tunc puniatur, quia in maleficiis spectatur uoluntas & non exitus, vt ff. de Sica. l. Diuus, & ff. ad l. Pompe. de part. l. prima, & C. de epis. & clericis, l. si quis non dicam rapere. Et licet de iure communis conatus delicto proximus & que puniatur in atrocibus, ac si flagitium perfectum fuisset, vt per Bald. in d. l. si quis non di-

- cam rapere. colum. 2. glo. in l. præsent. in verbo, cogitatione, C. de his qui ad eccl. conf. Math. de Affl. & in constitutione, si quis aliquem sub rub. de percusi. illici. cum armis. in 4. colum. subdit contigisse in quodam assassino qui traxit sagittam cu Balista, & dedit in Arzono equi, & non percussit eum in que traxerat, & attestatur talem fuisse punitum acsi occidisset, & ita fuisse determinatum & executum, & ratio est, quia, vt inq Barto. in l. non solum, §. si mandato, 3. colum. ff. de iniur. contra assassinos. semper solet augeri poena, eadem ratione. Bart. dicebat in l. 1. ff. de pari. quod monachi qui conati fuerunt dare venenum Abb. S. P. debebant plene puniri, licet delictum non fuisset consummatu & perfectum, ad mortem. Item Bart. & Saly. in l. 1. C. de malefi. & Math. Ang. in tract. malefi. in verbo, uestem celestem abstulit. 9. colum. versicu. sed aduertas. & regulariter puniri non deberet poena mortis naturalis propter solum conatum, ut tenet Speculator. in titu. de accusationib. prima parte, §. 1. versic. sed fallit tamen regula in delicto quod potest trahi ad exemplum. per tex. in l. si quis seruo, C. de furt. In crimen assassinij & laesæ maiestatis, punitur affectus & conatus acsi fecutus esset effectus. Bal. & Ang. in l. 1. §. hęc verba, ff. quod quisque iur. Felyn. in d. tract. conatus, in sexta fallētia. Atdato calu sed non concessu quod indistincte in omnibus atrocibus delictis puniretur conatus poena ordinaria, quare an hoc habeat locum in poen. statutariis. Ad hoc respōdit Barto. in l. prima, §. Diuus. de sica. quod non, & ratio est, quia 7 sc̄lus inceptum habetur pro perfecto non secundum veritatem, sed ex fictione, quæ non haber locum in legibus municipalibus, vt notatur in l. 3. §. haec verba, ff. de nego. gest. t̄ & quia talis etiam propositum tum actu imperfecto clementius plecti quam cum actu perfecto, l. si fugitiui, ff. de serui. fugit. Hinc est quod voluit Specula. legibus punientibus conatum esse derogatum per consuetudinem contrariam, quia delicta atrocia ferme ubique secundum statuta puniuntur, de quo g. Fely. late in suo tract. de conatu, & in capitu. i. de præsumptio.
- 9 t̄ Nec prætermittendum est non deesse qui dicant, non solum de consuetudine mitius puniri atrocia delicta attentata, sed etiam semper de iure communi, quotiescumque lex expresse non imposuerit eandem poenam delicto attentato & criminis consumato, aut nullam poenam certam imposuerit, & rationem quia tales mouentur, t̄ credo esse, quia i. arbitrariis mitius punitur qui attentavit quam qui perfecit, vt probatur in l. prima, ff. de extraordina. crimi. & l. quamuis adulterii. C. de adulteriis. & licet vbi agitur de poena criminali imponenda propter conatum mitius & extraordinarie puniatur arbitrio iudicis, vt probatur in l. prima, ff. de var. & extraord. cogn. nisi dominus hoc procedit vbi lex non specificat quantitatem poenæ. Bald. in l. si fugitiui. C. de seruitu. fugi. & bene probat tex. in l. prima, C. si quacunque præd. po. Cyn. in l. prima de extraord. crimi. Coepol. in suo vlt. consi. & Fely. in capitu. inquisitionis. 11 de accusationib. dicūt quod t̄ in atrocibus puniatur conatus eadem lege sed non eadem poena, & ita confirmant intelligi debere, quod in atrocibus puniatur affectus, licet non sequatur effectus, t̄ & communis opinio, iudicio meo, est, quod ad hoc, vt habeat locum poena ordinaria, requiritur actus perfectus & consumatus, & iura punientia conatum tanquam factum principale sunt hodie correcta per contrariam & generalis consuetudinem, prout late dixi sub rubrica de euentu, quo te remitto.

De his qui delinquunt cogitatione, actione, & perfectione simul.

S V M M A R I V M.

- 1 Semper maiori pena plecit, ille qui libertate delinquit, quam qui ex abrupo, ira, vel dolore motus sceleris committit.
- 2 Delinquendi præcogitatio non potest nisi præsumptione per actus extraneos probari.
- 3 Inimicitia capitalis arguit animi liberationem.
- 4 Qualitas inimicitæ qualitatem demonstrat deliberationis.
- 5 Quando inimicus ex tempore incidit in inimicum, an inimicitia excludat, deliberationem.
- 6 Sola inimicitia capitalis facit indicium ad inquirendum, non autem ad torquendum, nisi alia concurrentia.
- 7 Animi deliberatio colligitur ex eo quod quis ante commissum delictum transmisserit bona sua in alienam iurisdictionem.
- 8 Alienatio bonorum facta illico ante commissum delictum, educit suspicionem præcogitationis.
- 9 Aggressio nullis diets verbis facit idicium animi deliberati.
- 10 Locus remotus ab hominum frequentia arguit præmeditationem animi.
- 11 Si occisor uisus fuerit emere arma, & in eis se exercuerit, & deferrat pilas ferreas vel stocum sub cappa, & si amicum premonuerit ut aedictorum ore cum armis accurrat, cum omnia simul tendant ad eundem finem,

præ-

Tractatum Tomus XI.

14

- præcognitionem demonstrare.*
- 12 Pars corporis offensa arguit propositum.
 - 13 Pluralitas vulnerum facil indicium deliberationis.
 - 14 Tempus inducit suspicionem homicidii meditati.
 - 15 Assistentia hominum cum armis facit indicium ad tractatum.
 - 16 Habitus delinquentis arguit premeditationem animi.
 - 17 Armorum delatio in non solito deferre arma, inducit mali animi suspicionem.
 - 18 Modus percutiendi est signum propositi.
 - 19 Minæ & iactationes ante commissum delictum arguant deliberationem, maxime in solito eas exequi.
 - 20 Prodigio est indicium pensamenti.
 - 21 Secreta ad aures locutio, si statim sequatur homicidium, concurrence capi tali inimicitia, plene probat pensamentum.
 - 22 Reiteratio percussionis cum baculo, est indicium deliberationis.
 - 23 Rixa secunda vice facta parum post primam, pensamentum demonstrat.
 - 24 Præcognitionis colligitur ex genere armorum.
 - 25 Deliberatio animi demonstratur ex qualitate vulneris.
 - 26 Qualitas personæ attenditur ad cognoscendum an homicidium ex proposito fuerit commissum.
 - 27 Inquisitus cum narratione facti, & condemnatus an comprehendatur sub decreto gratiose absoluente condemnatum propter homicidii casu vel rixa commissum, & reseruante homicidia animo deliberato patrata.
 - 28 Principium gratiæ sunt late interpretanda.
 - 29 Delictum semper presumitur magis leue quam graue.
 - 30 Qualitas necessaria, quæ est de forma, si non probatur, cetera corrunt.
 - 31 Dolus præsumptus semper inducit cum factum illicitum deducitur.
 - 32 Credens occidere unum, si alium occiderit, an punietur secundum opinionem, vel secundum veritatem.
 - 33 Contra indicem male inquirentem, incarceraitem, ponentem ad torturam, & bannientem, potest iurari in litem.
 - 34 Verbum, deliberare, est quedam meditatio, & quoddam interuallum ad alium qui postea in animo destinatus sequitur.
 - 35 Rixa affectata non tollit qualitatem animi deliberati.
 - 36 Ad tollendam deliberationem, non refert an offensus provocaverit, vel tertius.
 - 37 Impone licet ad defensionem extranei occurtere contra insultantem.
 - 38 Non solum provocatio tertii, sed qualibet alia animum deliberatum excludit.
 - 39 Infra quantum tempus possit dici, quod delinquens calore iracundie deliquerit, ad exclusionem premeditationis animi.

P A R S O C T A V A .

VIenim tam horrenda In-

humanitate, detestandaque sauitia hominum mortem sitiunt, vt cogitatione precedente ad homicidia perueniat, lege Cornelia de siciatis puniuntur. I. j. ad. I. Cor. de sic. † Semper enim maiori poena plentur qui appesate & deliberate delinquunt, quā qui ex abrupto, vel in rixa, vel calore iracundie, vel impetu, vel casu, sive iera committunt, vt in I. respiciendum. §. delinquunt. & ibi gl. & Bar. ff. de poen. Bal. in consilio. 387. in tertio volum. & Alex. 2. in rub. ad I. lu. pecu. & Fely. in c. cum dilecti. de exceptio. † Verum quia delinquendi præcognitionis, malusque animus non potest nisi præsumptione, per actus extrinsecos probari, vt Bal. in I. Pacuvius. ff. de hæred. insti. Io. de Ana. consilio 19. incip. vi sis instrumentis. numer. 17. fol. 11. & Cyn. in I. fi. C. de sica. nūc dicam de accendentibus & circumstantiis animi præmeditacionem argumentib. Causa igitur qua impellitur homicida ad occidendum, vt inimicitia capitalis, arguit animi deliberationem. Doct. in I. aut facta. §. causa. de poen. † qualitas enim inimicitæ demonstrat qualitatem deliberationis, cum possit etiam animus esse deliberatus faciendi cicatricem, & non occidendi, iuxta notata per Aegidium Bossium in tractatibus suis criminum, sub rub. de homicid. Non desunt tamen qui dicat, ini- micitiæ excludere deliberationem, vt quando inimicus ex tempore incidit in inimicum, & illum occidit nil dicto, videatur enim non esse præsumendam premeditationem, ex quo statim uiso inimico in illum impetum fecit, hæc tamen præsumptione tollitur alia præsumptione, quod haberet ante anima ita faciendi, quæ docunque ei data fuisset occasio. uide D. Aegidium in d. tract. sub eo. ti. ex præparatorijs, & gestis ante maleficium, † sola tamen iniuricitia capitalis, ubi ignoratur delinquens, licet faciat indicium, ad inquirendum contra inimicum, non facit indicium ad torquendum, nisi alia adiungit inducia. Plotus d. I. si quando. numero 880. verticulum sextum indicium, C. unde ui. † Colligitur etiam animi præmeditatio, vt si quis ante commissum delictum transmisisset in alienam & separatam iurisdictionem bona sua mobilia

- & maximi valoris, vt l. & si amicis. in fin. iuncta. l. quod ait. in princip. & ibi glo. ff. de adul. Bald. in cap. tuę de procura. Dec. i 8 rub. de iudi. colum. 2. † Alienatio bonorum facta illico, vel ex partuo interuallo ante commissum delictum, inducit suspicionem præcognitionis, vt Bar. in l. post contractum. ff. de donatio. 9 tio. † Aggressio nullis dictis verbis facit indicium quod homicida deliberasset hominem occidere. Ancha. consil. 217. Doct. in l. respiciendum. §. Delinquunt. ff. de poen. Bart. in l. capite 5. 10 de adult. † Locus remotus ab hominum frequentia, & si occisor visus fuerit emere arma, eaque aptare, & si in eis se exerceverit, & si deferat in manum Pilas ferreas, vel stocum sub cappa, & si amicum præmonuerit, vt audito rumore, cum armis, accurrat in auxilium aggressoris, quæ omnia simul, cum tendant ad illum finem, demonstrant præcognitionem, homicidij meditati: tex. in l. prima, §. vi possidere. ibi, in hoc ipsum apptus & præparatus venit, ff. de vi & vii arma. Albe. in tract. stat. quest. 64. in 3. parte. Mantua. consil. 325. incipien. nisi innocencia. 12 tia. colum. 3. † Pars etiam corporis offensa, vt caput, arguit p. 13 positum. Bar. i. l. §. i. de sica. † Pluralitas vulnerum arguit animum deliberatum. Alber. in l. & si amici donum, ff. ad l. Iuli. de adulter. l. 2. ut facta, ff. de poe. & l. nemo, C. de episcop. aud. 14 † Tempus inducit etiam suspicionem præmeditationis, cum lex male præsumat contra agentem de no[n]le. glo. in l. furem 15 ff. ad l. Cornel. de sica. † Assistentia hominum cum armis facit indicium ad tractatum. Bald. in l. hæc verba, ff. de his qui not. 16 infam. † Habitus delinquentis facit indicium deliberationis, vt si tempore commissi delicti erat armatus tam armis defensus. l. licet inter priuatos, ff. de pac. † Armorum etiam delatio in non solito deferre arma inducit suspicionem mali animi, & præcognitionis. Doct. in l. fina. ff. de quest. † Modus quoque percutiendi, vt si quis ense punctum percussit, est propositi signum, & animi occidendi indicium. Bart. in l. respiciendum, §. delinquunt. ff. de poen. Marsil. consil. 7. l. prima, §. Diuus ad l. 19 Cornel. de sic. † Minæ & iactationes ante commissum delictū faciunt indicium mali animi, vt Doct. in l. fi. ff. de quest. & præsertim in solito eas exequi. Bald. in l. Metum. C. quod met. cau. 20 Gramm. consil. 3. numero 18. † Prodigio est indicium pessimum. Fely. c. i. de homicid. † Secreta ad aures locutio, si illico sequatur homicidium, concurrente capitali inimicitia, plene probat pensamentum. Bald. & Ias. in l. prima, C. de serui. fugitu. 22 Felyn. in cap. afferte de præsump. † reiteratio percussionis cum baculo arguit pensamentum. Bald. in l. licitatio, §. quod illicie. ff. de pub. & Grammat. in uoto. 17. numero 8. † Rixa secunda vice facta parum post primam pensamentum demonstrat. 24 Fel. in c. si cautio. extra de fide instrumen. † Præcognitionis colligitur etiam ex genere armorum, vt si quis archibusio occidit aliquem, vt in cap. significasti. ii. de homicid. † Deliberatio animi demonstratur etiam ex qualitate vulneris, vt homo scandalosus, & solitus delinquere, attenditur ad cognoscendum an homicidium ex præposito fuerit commissum. Saly. in l. i. C. de sic. Coepo. in consil. 3. colum. 3. versicu. noua prælump. Grammat. voto 2. colum. vlti. Et si studiosi circa hæc materiam plura seire de siderant, eos ad ea relego, quæ scripsit Marsil. in l. i. numero 27. C. ad l. Cornel. de sica. & Bar. vna cum gl. in l. i. §. Diuus. ff. ad l. Cornel. de sic. Alex. in consil. 138. in primo volum. Coepo. in consil. 29. Raph. Cu in consil. 134. Fran. Aretin. consil. 80. videant etiam Marc. Ant. Blan. in practica sua criminali, i. uersicu. visis indicis, numero 58. vbi secundum decem Aristotelis prædicamenta demonstrat delicta mediata. Videant etiam quæ dixi sub rub. de causis quibus delictorum poenæ tum augeantur tum minuantur. Sed priusquam a præsenti materia discedam, tqro quid si ex indiciis & natura facti qualitas animi deliberati colligatur, & tamen in inquisitione de ea nulla facta sit mentio, an condemnatus comprehendetur sub decreto gratiose absoluente condemnatum propter homicidium casu vel in rixa commissum, & reseruante homicidia animo deliberato patrata, pro condemnato facere videtur, quia principio gratiæ sunt late interpretandæ. l. fi. C. de const. princ. & l. li quando, C. de bonis uacan. † & delictum semper præsumitur magis leue quam graue. Soc. in cap. ad audientiam de homicid. Contra condemnatum facere videtur, quod necessaria est illa qualitas expressa a Principe, videlicet quod comprehendantur homicidia casu vel in rixa commissa, & si qualitas necessaria, quæ est de forma, non probatur, cetera corrunt. Bald. in consil. 181. incipien. iuri publico. Facit etiam, quod in inquisitione cum narratione facti non opus est quod opponantur illa verba, scienter, dolose, & appetente, quia t̄ dolus præsumptus semper inducit cum factum illicitum deducitur, vt in l. i. C. de sic. Ita tenet Angel. in l. si vacantia. C. de bonis uacan. lib. x. ver. pro intellectu illorum verborum. Et quia super hoc articulo in curia Mediolani alias dubitatum fuit, consultus fuit Eccel. Senatus, qui censuit, vbi sunt iudicia cum qualitate an i

Bartho. Taegij tract. crimin.

- animi deliberati, ea purget condemnatus in fortis iudicis cōstitutus, quero nunquid si delinquēt animo deliberato committit homicidium, sed credens occidere inimicum occidit patrem, paniatetur secundum opinionem, an secundum veritatem. Vide Aug. in tract. malefici. super versicu. scienter & appensate. fol. 238. uide etiam quę supra dixi, sub rubrica de his qui non cogitant, sed agunt, & perficiunt, & quia condemnati de homicidio cum qualitate animi deliberati, propter criminis immanitatem, raro a principibus gratia donantur, cumque ad cognitio[n]em præmeditationis multa & urgentiora indicia currere debeant, & cum presumptiones & conjecturæ alijs præsumptionibus & conjecturis tollantur, ut Bald. in l. fina. C. de probatio. capitu. i. de præsumptio. Alexand. consil. 103. vlti. colunt. primo, volumine Bald. in l. Pacuvius. ff. de hæred. instituendis. Gramma. consil. 3. iudices debent esse valde cauti & circumspicli ne temere forment inquisitiones cum hac qualitate, alioquin contra iudicem temere formātem inquisitionem de animo deliberato occidendi, vel de alio delicto etiam in rixa, legitimis indicis non præcedentibus, & contra iudicem temere aliquem incacerantem, vel condemnantem, aut ponentem ad torturam, aut baniuentem, posset iurari in item p[ro] inquisitum, incarcertum, aut bannitum, seu condemnatum iniuste, probando ex ipso iuramento contra iudicem in syndicatu omnia eius damna, expensas, ac interesse non solum pecuniarium, verum etiam honoris & existimationis iniurię, p[ro] ut late docet Plorus in l. si quando, numero 630. uersicu. vigesimo quinto amplia. C. vnde vi. Aduertant igitur iudices, ne temere forment inquisitiones cum qualitate animi deliberati, præsertim in dominio Mediolani, ubi extrat decretum te, horis infra scripti. Homicida capite puniatur, ita quod moriat, & tamquā homicidā puniatur quicunque etiam non sequente morte tantummodo vulnerauerit, aut insultum cum telo euaginato fecerit, animo tamen deliberato occidendi, et si non l[oc]eat vel occidat, pari modo intelligatur quicunque huiuscmodi pensato maleficio auxilium dederit, consiliumque, quamvis etiam is manus ad opus non extenderit, cum igitur in hoc dominio vigeat tale decretum, diligenter vidēdum est quo in modo cognoscatur talis deliberatio. † Verbum. enim deliberare, est quedam meditatio & quoddam interuallum ad actum qui postea in animo destinatus sequitur, toto t[em]po[re]. & C. de fur. Bald. in l. potuit, C. de fur. † Et quia rixa tollit qualitatē animi deliberati, aduertendum est, quod etiam potest interuenire rixa, & tamen erit animus deliberatus, in eo qui illam affectat ad finem deueniendi ad homicidium l. ei qui data opera, ff. ex quibus causis maior. † Aduerse etiam, quod ad tollendam deliberationem, nō refert an offensus prouocauerit, vel tertius. Rom. in l. cum mulier, ff. solut. matrimonio, col. 23. vers. ad recte tamen. & ideo, si video aliquem rixantem, & stimulo defensionis proximi, seu cuiuslibet etiā etiā extranei, nullis dictis verbis, alium insultem, non puniar poena memorati decreti, licet errauerim, quia fuit actus impetu factus, & non præcedente animi deliberatione. Bald. in l. raptore. C. de epis. & cleri. & Saly. in l. Gracchus, C. de adul. & Alexand. consil. 76. col. 2. volu. 2. † licet enim impune etiam ad defensionem extra nei occurrere contra insultantem. Ias. Dec. & Docto. l. vt vim, ff. de iust. & iur. & non solum prouocatio tertii, sed quilibet alia animū in deliberatum excludit, quoniam obrem Aegi. Bossi. dicit in suo tract. iu. de homici. quod si aliquis impatiēs & ira cundus cespiter, & pede lapidem seriat, & ita prouocatus nullis dictis verbis vulneret aliquem ex astantibus, qui de eo ridebant, nō est animus deliberatus, sed infra quantum tempus possit dici quod delinquens calore iracundia deliquerit ad execrationem præmeditationis animi, vide ea que dixi sub rubr. de his qui sola cogitatione & perfictione delinquunt. & Dec. in l. Qui calore, ff. de reg. iu.

*De his qui puniuntur, licet non cogitent,
nec agant, nec perficiant.*

S V M M A R I T M.

- 1 P[en]a est delicti satisfactio.
- 2 Dominus puniatur ex delicto serui.
- 3 Dominus amittit dominum ubi falsa moneta fabricata fuit.
- 4 In primipilaris officio mulier sine eius culpa amittit dotem.
- 5 Filiū legiti[n]i nati propter peccata parentum non admittantur ad honestos.
- 6 Quod aliqui sepe puniantur pro peccatis aliorum, probatur per multa exempla sacrae scripture.
- 7 Statuta quod pater pro filio, & dominus pro famulo, teneantur ad penam pecuniariam, valent.
- 8 Decretum Mediolani quo in crimine lese maiestatis puniebantur corpora

litter collaterales innocentes, fuit correctum a Carolo Quinto Imperatore.

- 9 Filii eorum qui inciderunt in crimen lese maiestatis pro paterno scelere plebantur.
- 10 Natus ex mala progenie, est suspectus, quod sit malus.
- 11 Nati ex sanguine infecto, infecti & ipsi presumuntur.
- 12 Filius presumitur eiusdem intentionis qua & pater fuit.
- 13 Qui habuit predecessores peritos alicuius artis, & ipse eadem arte vocatur, presumitur bene peritus in ea.
- 14 Auris egregiis an improbi proficiuntur filii.
- 15 Virorum herorum filii noxa.
- 16 Legali & probo viro saepe succedit illegalis, & improbus filius.
- 17 Qui promittit stare iuramento Titii, & decedat Titius antequam iure, non tenetur stare iuramento eius hæredis.
- 18 In criminis hæres, an ultio feratur non solum in autores scelerum, sed et in progeniem eorum.

P A R S N O N A.

- I**cet poena sit delicti satisfactio, & delictu[m] tenere debeat suum authorem. l. sancimus, ff. de peccatis, & teste Diuo Augustino, peccata parentum filiis imputari non debeant, nihilominus in multis casibus dilectione puniuntur illi qui nec cogitatione, nec actione, nec perficie delicto serui, cum teneatur eum dare pro noxa, vt C. & ff. de C. & ff. de C. noxa. Et si quis paup. fec. dicatur. † Idem in criminis falsa moneta, ubi dominus amittit donum vel fundum ubi falsa moneta fabricata fuit, C. de fal. mo. l. i. † idem in primipilaris officio, ubi mulier perdit dotem, vt C. de primipil. l. prim a. † idem in filiis illegitimis natis, vt extra de filiis presb. huc quoque veredit quod dicitur in j. quæst. 4. c. Ecclesia. † peccato enim Achor plebs Israëlitica in manibus hostium tradita fuit, & peccata filiorum Heli populus in manu Philistinorum corruit. Peccato etiam Aegiptiorum eorum possessiones grandini traditæ, iumenta, & primogenita eorum morte consumpta sunt. Itē peccato plebis, electi eorum sepe fuerūt puniti, & tandem cum eis prophete ducti fuere in captiuitatem, sceleres etiam Israëlitarum arca domini Philistæis tradita est, & criminis Amalechitarum animalia eorum iusta sunt interfici. Etiam quod aliqui sepe puniantur pro peccatis aliorum, probatur per exemplum Ionæ: per peccatum David populum numerantis, per parvulos Sodomitarum, & parvulos Datan & Abiron, per Chanaan qui patre peccante factus est seruus, per successionem Giezi, per reliquias Iudeorum, per quatuor successores Achab, per Idumeos qui descenderunt ab Esau, vt in d. cap. ecclesia, vide si potest. † Valens est statuta quod pater pro filio, & dominus pro famulo teneantur ad poenam pecuniariam, si filius vel famulus deliquerit, vt pater & dominus discant eos sub bona disciplina tenere, sed vt puniantur corporaliter non valent statuta, & quę statuta limita, vt per Plotum in d. l. si quando, num. 876. vers. 5. quero, C. vnde vi. Et alias ob facinus Andree Lampugnani S. Stephani occidit Galatium Sfortiam Mediolanæ. Ducem, molestabatur cius frater D. Princjallus Lampugna.
- 3 illius sceleris innocens, vigore † Dccreti antiqui Mediolanensis, quo in criminis lese Maiest. etiam corporaliter puniebantur collaterales innocentes, quod quidem Decretum antiquum erat iniquum & nullum, & contra illud consuluit Dec. consil. 64. incipien. præsupponit. & propterea Carolus Quintus Imperator in nouis constitutionibus dominij Mediolanensis a se editis illud inseri noluit, sed ipsum & alia decreta tyrannica
 - 4 antiqua sanciuit esse antiquata & correcta. † Accedat etiam, quod filii eorum qui inciderunt in crimen lese Maiest. pro parento scelere plebantur, vt in l. quisquis, C. ad l. Iul. Maiest. l. enim Iulia Maiest. sancitum est quod filiorum innocentia puniatur, ea potissimum ratione, quia filii solent esse similes parentibus, l. quod si nolit, §. si Mancipia, ff. de cedula. edi. & hanc sententiam affirmat Alexand. & ideo Bal. per d. §. si Mancipia. † dicit, quod natus ex mala progenie est suspectus quod sit malus, sique comprobatur, quod mala arbor fructus bonos facere non potest glo. in d. §. si mancipia. vnde Alberic. in consil. 12. † dicit, quod procreati ex sanguine infecto, infecti & ipsi presumuntur. Hinc est, quod natus ex patre partiali contra regem, eodem modo presumitur eius filius. Barba. in consil. 34. colum. xxiii. in ii. volu. incipien. præclarus, & Bar. in l. liberti, C. de operis liberto. † dicit, quod filius presumitur eiusdem intentionis qua & pater fuit. & tex. in c. fi. de consecrat. distin. 5. dicit quod non potest filius a se facere quicquam, nisi quod viderit patrem facientem. idem ait glo. in l. quisquis, C. ad l. Iul. maiest. cui accedit quod Specu. dixit in procœmio Specul. quod filius presumitur gesta parentis imitari. & præmissa intelligenda sunt nedum in vitiis, verum etiam in virtutibus, idcirco Alberi. de h. §. in l. ii.

Tractatum Tomus XI.

15

13. l. § quæ omnia, C. de ver. iur. enuc. f. dicit, quod si quis habuit prædeceſſores alicuius artis peritos, & ipsa eandem arte vta-
tur, præsumitnr bene peritus in ea, facit propterea quod Do-
ctores in dicto, §. si mancipia, dicunt, quod ad probationem
bonæ famæ consuevit fieri capitulum; quod natus sit ex bo-
nis parentibus. His adſtipulatur quod dixit glossa. in l. cum
vnus, ff. de alimentis, videlicet, quod natus ex bono patre præ-
ſumitur bonus, & hoc corroboratur ex eo quod bona arbor
non potest facere fructus malos. glossa in dicto §. si mancipia.
Non defunt tamen qui hanc opinionem reprobent. Elius, n.
Spartianus in vita Seueri Imperatoris ita dicit, Constat nem-
inem p̄tōpe magnorum virorum optimum & utilem filium
reliquisse. Et paulo post subdit, Quid Marco Felicius fuisset, si
Commodum non reliquisset hæredem? Quid Seuero Septi-
mio, si Bassianum non genuisset? Hic iure succedit, quod De-
mosthenes Græcē eloquentiæ uberrimus fons solebat dicere,
14 quod a viris egregijs improbi profiscantur filii. His quo-
que accommodari potest, quod Philosophi præstantissimi af-
firmant ex virtutib⁹ sapientibus dementes oriri solere filios, cuius
rei rationem reddit Alexander Aphrodisiæ in problemati-
bus, ad quæ te remitto. Ad hoc etiam optime facit quod pro-
verbio dici solet, videlicet, t̄ virorum herorum filij noxæ. quo
significatur a parentibus claris filios degenerare. Huc quoque
spectat illud Minucrē apud Homerum, Pauci enim filij simi-
les patribus sunt, plures peiores, pauci autem meliores. Et vt
15 ad iureconsultos redeamus, t̄ legali, & probo viro ſepe suc-
cedit illegalis & improbus filius, l. generaliter, C. de rebus credi.
17 & propterea ſi pacto conuento in contactu, aut iudicio pro-
mitto ſtarre iuramento Titij, & decadat Titius antequam iu-
ret, non tenor ſtarre iuramento eius heredis, & est com. op.
¶ Plorus, d. l. si quando numero 626. versicu. fallit secundo, &
numero 746. versiculo sexto fallit, C. vnde vi. Huc etiam ver-
git id quod Bald. dicit in capitulo primo colum. 4. de iudic. in
3. lechu. quod in prudentia & fide eadem persona non est pa-
tris & filii. Facit præterea quod dicitur in cap. recurrat, 23. que
ſtione quarta, scilicet ex bonis plerunque malos nasci. Sed
quia hoc ad tractationem nostram non pertinet, studi⁹ iu-
dicandum relinquo quismam præmissorum Doctorum iu-
ſtius arma induat. Et si, vt dicitur in capitulo vergentis extra
18 de hereticis. t̄ ſecundum legitimas ſanctiones, reis leſe Maieſta-
tis puniſtis capite bona confiſcantur eorum, filijs suis vita ſo-
lummodo ex misericordia conſeruata, quanto magis qui er-
rantes in fide verum Dei filium Iesum Christum offendunt,
acapite n̄o, quod eſt i pſe Christus, ecclesiastica diſtriſtione
præſcindi, & omnibus bonis temporalibus ſpoliari debent, cū
longe ſit grauius æternam quam temporalem kēdere Maieſta-
tem: nec huiusmodi ſeu eritatis censuram Orthodoxorum ex
hereditatio filiorum, quaſi cuiusdam miferationis prætextu, de-
bet VII latenus impedire, cum in multis caſibus, etiam ſecun-
dum diuinum iudicium, filii pro patribus temporaliter puniā-
tur, & iuxta canonicas ſanctiones quandoque feratur vltio
non ſolum in authores ſcelerum, ſed etiam in progeniem eo-
rum. Haec tenus ostendimus quibus modis delicta deducantur
in eſſe, ſed quia poſquam ſclera ſuum eſſe conſecuta ſunt,
nēdum puniuntur illi qui principaliter & immediate delin-
quunt, verum etiam mandantes, conſulentes, operiq; præſta-
tes, nunc operę p̄tium eſſe censui materiam hanc mandari,
conſilij, auxiliij que intactam non relinqueret.

De mandato.

S P M M A R I Y M.

- 1 Mandare quis dicitur,
- 2 Qui mandat hominem propter pecuniam occidi, assassinus dicitur, tam ipſe mandans quam mandatarius.
- 3 Assassinum an contrahatur nulla data pecunia vel promissa.
- 4 Mandatarius committit assassinum quando delinqvit ut complacat ali-
cuī a quo verisimiliter sperat conſequi remuneracionem.
- 5 Non ſola mandati ſuceptio, ſed eius executio attenditur.
- 6 In atrocibus delictis extra ordinem puniatur mandatarius, quando denemis
ad actum factum proximum.
- 7 Mandans committit assassinum, effectu non ſecuto an puniatur pena ordi-
naria.
- 8 Assassinus tanquam diffidatus a toto populo Christiano, a quocunque pot-
impune occidi.
- 9 Clericus rōne assassinii puniatur a iudice layco.
- 10 In crīe assassinii quis condemnatur corporaliter ex probabilitib⁹ argumē-
tis.
- 11 Testes de auditu in crīine assassinii an faciant indicium ad tortu-
rem.

- 12 Mandans an poſſit puniri, quando de mandato per ſolam confeſſionem co-
ſtat.
- 13 Confeſſus mandatum ad homicidium, non excusat etiam q̄ mandatarius
neget mandantem aliquid mandasse.
- 14 Mandans non excusat, ſi mandatarius diceret ſe motu proprio feciſ-
ſe.
- 15 Si de principali conſtat ſolum per bannum contumacie, non poſteſt procedi
contra mandatorem.
- 16 Mandatum non præſumitur, etiam quod amicus uel consanguineus occide-
ri inimicum.
- 17 Dictum mandatarii an faciat indicium ad torturam contra mandan-
tem.
- 18 Turpis persona an admittatur in testem cum tortura.
- 19 Decretum Mediolani puniens mandantes, & mandatarios effectu non ſe-
cuto, an comprehendat ratificantes.
- 20 Statutum capite puniens homicidiam, an extendatur ad mandantem fieri
homicidium.
- 21 Statutum loquens in caſu vero, comprahēdit etiam filium, quādo loquitur
ſecundum vel preter ius commune.
- 22 Mandans & mandatarius an puniantur eadem lege.
- 23 Mandans fieri homicidium plus eſt quam homicida.
- 24 Qualitas qua inheret mandatario, an intelligatur inherere mandanti.
- 25 Liberato mandatario, an intelligatur eadem ſententia liberatus man-
dans.
- 26 Existens Mediolani ſi mandat ut aliquis occidatur Rome, an poſſit puni-
ri Mediolani, caſu quo homicidium committatur Roma.
- 27 In inquisitione contra mandantem obligatum ex mandato ſolo, debet ap-
poni tempus & locus mandati facti.
- 28 In inquisitione contra obligatum ex delicto propter mandatum, debet ap-
poni locus & tempus consumati delicti.
- 29 Mandans committi delictum, ſi mandatarius exceſſerit fines mandati, an
teneatur de eo tantum quod mandauerit.
- 30 An mandatarius qui acceptauit facere delictum, probet contra mandan-
tem.
- 31 An mandator teneatur, ſi mandatarius diu ſteterit & poſtea commiſſerit
delictum.
- 32 Quando mandatum dicatur revocatum.
- 33 Mandans de mandato alterius, ſecuto delicto an puniatur.
- 34 Nunclū portantes literas vel ambasias de aliquo delicto, atroci puniun-
tur ut principales delinquentes.
- 35 Filii vel ſervi facientes aliquid de mandato patris vel domini an excuſen-
tur.
- 36 Laboratores coloni, & artifices, laborantes in alieno ſolo, ratione mandati
excuſantur.
- 37 Denuntiatio extra judicialis non conſtituit aliquem in mala fide.
- 38 Officialis an teneatur exequi mandatum iniustum Principis.
- 39 Iudicis mandatum iniustum an excusat exequentem.
- 40 Mandator an teneatur ex mandato ſi non expreſſe mandauerit, & famu-
lus eius occiderit iniuriantem.
- 41 Ratihabitio in delictis an mandato equiparetur.

P A R S D E C I M A .

D declarationem praefentis mate-
riæ t̄ p̄mitto, quod mandator ille dicitur qui committit deli-
ctum fieri propter ſeipſum ad ſuā voluntatis fa-
tisfactionem, eiusque propriam vtilitatē, verbis
quibuscumque interuenientibus, mandatum tamē importā-
tibus, & nulla data pecunia. Ang. in tract. malef. in verb. Man-
datorem. & ibi August. Arim. Dixi ad utilitatem ſuam, vt di-
ſtinguerem mandatorem a perſuasore, cuius gratia non com-
mittitur delictum. Bar. in l. non ſolum. §. ſi mandato. ff. de in-
iur. verbo. venio ad materiam. Dixi verbis quibuscumque in-
teruenientibus, mandatum tamen importantibus, quia Bar.
in d. l. non ſolum. §. mandato. de iniurijs. in 1. q. dicit quod in
hoc conſideratur substantia verborum & non ſonus, & pro-
pterea, licet nulla fiat mentio de mandato, ſed proferātur ver-
ba ex quibus æquipollens reſultet, tamen dicitur mandatum
Alex. in consl. 127. colum. 2. volumi. 4. & confilio ſequē. in fi.
2. Dixi, nulla data pecunia, ad differētiam assassinij: t̄ qui enim
mandat hominem pecunia mediante occidi, assassinus dicit̄
tam ipſe mandans quam mandatarius, vt in c. 1. de homc. 1. 6.
Bal. in l. non ideo minus. C. de accus. Bar. in l. non ſolū. §. ſi ma-
dato. ff. de iniu. & Ang. 1. l. qui ſepulchra. C. de ſep. vio. aduerte
tamen, quod non videtur differentia, an actu detur pecunia,
an ſolum promittatur. Arc. consl. 1. 64. car. v. colum. j. versic. 3.
3. & Saly. in l. non ideo minus. ad finem. C. de accusa. t̄ & nō ſo-
lum mediante pecunia data vel promissa contrahitur assassi-
num, ſed etiam aliquo alio dato vel promiſſo. Cur. ſen. consl.
20. trad. Io. And. Capyc. & alii in locis citatis per Carrerium i
eius prædicta criminali, §. homicidium, nume. 4. & faciūt trad.
per Gram. uoto. 9. numer. 2. ybi allegans Io. And. in ca. penult.
de cler. non resid. inquit, quod nedum pro pecunia, ſeu alia
rc

Bartho. Taegij tract. crimin.

redata vel promissa, sed etiā ut quis complacat alteri dicitur. committi delictum assassinij, & videtur sequi Alexand. in l.i. ff. de eo per quem fact. erit. Sed hæc opinio, si indistincte intelligitur, non videtur vera, quia mandatarius committit delictum propter lucrum pecuniae seu alterius rei, vel ut alteri complacat, vnde semper diceretur committere assassinium, & destrueretur hæc tota materia, in qua Doctores conueniunt, mandantem teneri in multis casibus de mandato tantum & non de assassinio, vnde Carrer. in loco de quo supra, sentiens hanc difficultatem, dicit opinionem Ioan. And. & Grammat. non procedere indistincte, sed ubi mandatarius delinquit ut complacat alicui, a quo verisimiliter sperat consequi remunerationem, & hæc distinctio placet, quia sapit veritate m., & crederem esse tenendam, ex quo opinio Doctoris dist inguentis sequenda est, quia neminem offendit. Alexan. consilio quinquagesimo numero septimo, libro septimo Socin. consilio 66. columna penultima. Ex his infertur, quod statutum Mediolanense, quod addit de promissione, non tollit hanc difficultatem, sed auget ius commune ut idem sit, licet promissio fuerit facta de alia re quam de pecunia, ita Bald. in consilio 388. in quinto volumine quod est repetitum in primo consili. 98. Insuper notandum est, quod licet mandatum sit res atrocissima, tñihilominus attenditur eius executio, & non sola mandati susceptio. tex. in l.item apud Labeonem, §. sicurae rit, ff. de iniur. & l. quæ seruo, §. plus, Pomponius. ff. de furtis, & l. prima, ff. de extraord. crimin. fallit tamen in atrocibus delictis, quando deuentum fuit ad actum factum proximum, tñc enim extra ordinem arbitrarie punitur delinquens, l. prima, §. fina. ff. de extraordina. crimin. & l. si fugitiu, C. de seruis fugit. Aduerte tamen, quod, in criminis assassinij, mandator, effectu non secuto, punitur poena ordinaria, text. est in capitul. pro humani. de homicid. libro sexto Fely. in tract. conatus. colum. tercia, in fine, & Corn. consi. 202. i. volumine & Ange. cō filio, i. 4. colum. fin. communis tamen Doctorum opinio est, quod mandans committi assassinium, delicto non secuto, puniatur poena extraordinaria. Vide Grammat. in voto 8. num. vigesimo, qui tamen Grammat. in dicto voto loquitur in mandante, sed in mandatario vera videtur opinio, quod indistincte puniat pena mortis naturalis, si peruenit ad actum factum proximum, percutiendo, licet non occidendo, & hanc distinctionem inter mandantem & mandatarium ponit Gramma. Voto nono in additionibus, ubi allegat quamplures decisiones, sed eius distinctio etiam indistincte non videtur vera, ex his quæ tradit Capyc. deci. 55. & Carrer. in loco supra citato, ubi adducunt quamplures decisiones, & adhibent longam distinctionem, & adeo abhorrent iura hoc nefandissimum crimen assassinij tam in mandante quam in mandatario, vt in eo multa specialia inducta sint contra iuris regulas, inter quæ hæc præcipue notabilia sunt, tñ primo, quod assassinus est diffidatus a toto populo Christiano, adeo quod a quocunque potest impune occidi, etiam a patre & filio. Gramma. dicto voto octavo, & nono in principio. Carrer. ubi supra, numero nono, ubi multa adducit, tñ Secundo, quod assassinus amittit omne priuilegium, adeo quod clericus ratione assassinij cognoscitur & punitur a iudice layco, vt trad. multi, quos referunt & sequuntur Gramma. & Card. in locis supra citatis. Tertio, quod etiā in criminalibus causis probationes requirantur plenæ & Clariſſimæ, l. fina. C. de probationibus. tñ in hoc tamen criminis assassinij quis condemnatur corporaliter ex indiciis & probabilibus argumentis, capitu. prohumani. de homicid. in sexta. Decis. consilio 189. columna secunda & tercia, Bald. in l. sciant cuncti, C. de probationibus, Grammat. ubi sup. & vot. undecimo. Mars. in practica criminali, §. examinata. tñ ubi etiam voluit, quod testes de auditu in tali criminis faciat iudicium ad torturam, quod tamen ultimum dicit Carrer. ibi numero decimonono periculorum fore, ubi alia non concurserent, per ea quæ trad. Grat. mat. vot. nono in fine. Alia pertinentia ad hanc materiam assassinij, quia non est principalis materia nostra, video apud Capyc. Gramma. & Carrer. in locis supra relatis. tñ Addic etiam, quod mandans non potest puniri quando de mandato per solam confessionem constat, nisi mandatarius attellaretur de mandato. Aegid. Bossius in tracta. suo de man. ad homici. numero quinquagesimo septimo. tñ Aduerte etiam, quod confessus mandatuni ad homicidium non excusat etiam si mandatarius neget mandantem aliquid mandasse, quia a socio criminis ellatio hæc habetur, vt dicitur in l. quoniam liberi maxime per Salyce. & Bald. C. de testi. tñ Eodem modo non excusat mandans si mandatarius diceret se motu proprio fecisse. Hyppoli. in l. prima, §. Diuus. columna tercia, ff. de quæst. tñ Scias etiam, quod si de principali constaret, quia tanquam contumax esset bñnitus, procedi nō potest contra mandatorem, per regulam, eius qui delatorem. tñ & per id quod ibi notat Barto. ff. de iure fisci. tñ Accedat etiam, quod mandatum non presumitur, etiam si amicus vel cōsan-

guineus occiderit inimicum eius text. est cum' gloss. in capitul. cum ad sedem de restitutione. spoliatorum in verbo, interdictum, & l. tercia, §. cum igitur, versiculo nam cum familia, ff. de vi & vi armata. Bald. consilio 383. columna finali volumine quinto. illud quoque prætermittendum non est, quod mandatarius facit indicium ad torturam contra mandatorem cuni aliquo indicio vel præsumptione post susceptum mandatum, sed ante susceptum mandatum indistincte facit indicium ad torturam. Bald. consilio 429. incipiente, an mandatarius. tñ Et quod socius criminis, vel alia turpis persona non admittatur in testem nisi cum tortura, vide gloss. in l. tercia, §. finali in verbo, palam, ff. de testibus, & Iaso. in l. tercia C. de summa Trini. & Cœpol. consilio 61. columna secunda, & Alexan. consilio nono in primo volumine. tñ Scias etiam, quod per decretum huius dominij, mandantes & mandatarij effectu non secuto puniuntur ea poena quæ ipsis imposita est, casu quo delictum consummasset, sed an tale decretum puniens mandantem comprehendat etiam ratificantem. vide Alexan. consilio 82. columna secunda, & versiculo vnde succedunt, volumine primo, & in l. prima, §. de illo, columna prima, ff. ad Trebellian. tñ Quid autem si statutum, nulla facta mentione de mandante, capite puniat homicidam, an extendatur ad mandantem fieri homicidium? Moderni in l. prima, in principio, de verbo rum obligation. affirmant esse communem opinionem quod statutum poenale non comprehendat mandantem, & ratio quia mouentur, est, quia statutum loquens in casu vero non trahitur ad factum, & sic ad factum per alium, l. tercia, §. hæc verba, ff. de negotiis gestis, l. prima, §. qui interdictum, ff. de furt. Barto. in l. hæc verba, ff. de adulteriis. idem tenet Barto. in l. si quis id quod, §. fina. ff. de iurisdictio. omnium iudicium. Aduerte tamen, quod iste articulus est valde disputabilis, multa enim pro & contra allegantur per Docto. quæ breuitati studebant hic transcribere nolui: te enim remitto ad Alberi. de Rosa. in tercia par. statutorum. quæst. quinquagesima quinta, ubi referuntur opiniones omnium Doctorum, tñ hoc tamen dixerim, quod statutum loquens in casu vero, comprehendit etiam factum, quando statutum loquitur secundum vel præter ius commune, alias secus. Alexan. dicto consilio 82. columna secunda, volumine primo, & in dicta l. prima, §. de illo, ff. ad Trebellianum. tñ Si autem quæramus, si de iure communi mandans & mandatarius puniatur eadem lege, videtur dicendum quod sic, quia mandans secundum iuris fictionem facere diciatur, vt in l. prima, §. de iecisse, ff. de vi & vi armata. tñ & mandans est plusquam homicida, quia delinquit in se & in alium quæ corrumpit, & dicitur princeps delicti, secundum autem ueritatem quilibet tenetur sua lege, vt l. non solum in principio de iure iurando. Alii distinguunt, aut verba legis sunt in rem scripta, & tunc comprehendunt utrunque, vt l. prima, §. primo, ff. de eo per quem fact. est. aut verba legis loquuntur personaliter, & tunc mandans non tenetur. Vide Salyce. in l. non eo minus, ff. de accusationibus. Vide etiam Cœpol. consilio trigesimo quattro. tñ Sed st̄ate presupposito, quod mandans & mandatarius puniantur eadem lege, dubitari potest, an qualitas quæ inheret mandatario intelligatur inherere mandanti, in hoc articulo variae sunt Doctorum opiniones, verum ego omnium veriorem esse credo, quod quilibet sit puniendus secundum propriam & inherenter qualitatem. Bald. in l. vñica, C. de cāducis tollendis. in penul. column. circa intellectum l. vñrum, ff. ad legem Iuliam de Pari. Nec obstat, d. l. vñrum, quia ibi est propter qualitatem inherenter offeso & non offendenti, vel propter criminis immanitatem, & si super hac quæstione opinionum conflictum videre cupis, vide Angel. in tract. suo maleficiorum, in verbo, mandatorem. quæstio. duodecima & ibi Augusti. Arim. in additione quæ incipit, tu autem in hac materia. tñ Quid si mandatarius liberetur sententia, an eadem sententia mandans intelligatur liberatus, & absoluto malefactore, videatur absolutus mandator? Dynus in capitulo ratificatione extra de regul. iuris, in sexto, dicit, aut liberatur mandatarius per sententiam, eo quod pronuntiatum fuit ipsum non delinquisse, & tunc sententia prodest mandanti, aut liberatur per gratiam. aliter tamen distinguit Barto. in l. adultera, §. si eo tempore, ff. de adulteriis. tñ Quid si ego existens Mediolani mando ut occidas unum Romæ, & occidisti, an hic Mediolani ego mandans possim conueniri & distingue, aut delictum mandantis recipiet consumationem in ipso mandato, aut in delicto postea secuto. in primo casu possum conueniri in loco mandati, vt in mandante committi assassinium, qui etiam homicidio non secuto, ex iniusto mandato tenetur, ut in capitulo pro humani. de homicid. in sexto, tunc enim mandatum de per se solum habetur pro delicto perfecto, etiam non secuto maleficio, in secundo autem casu, quando mandatum de per se solum non est delictum nisi sequuro delicto, tunc conueniri debet in loco commissi delicti. Angel. in tracta. maleficiorum, in verbo mandatorem. & Bald. in l. sed eximēdi.

Tractatum Tomus XI.

16

di. §. Rector. in fine. ff. ne quis cum qui ius vocatus est vi exi
mat. † Hinc est, quod i. inquisitione contra mandantem obliga
tum ex mandato solo debet apponi tempus & locus manda
ti facti, † & in inquisitione contra obligatum ex delicto pro
pter mandatum, debet apponi locus & tempus consumma
ti delicti, vt in l. prima, §. persuadere, ff. de ser. corrup. qui locus
& tempus inspicitur ad poenam augendam vel minuendam,
vt in l. prætor, §. hoc autem edicto, ff. de vi bon. rap. Vide An
gel. in t. acta. maleficio. in d. verbo, mandatorem. & in consil.
suo. 178. † Item nota, quod mandans aliquem percuti ligno vel
slapa, si mandatarius illum occiderit, non tenetur, nisi de eo
quod mandatum est Barto. in l. Diuus, §. fina. ff. ad leg. Cornel.
de sica. hoc tamen fallit quando genus instrumenti quo quis
mandauit percuti erat aptum ad occidendum, licet mandans
dicerit vt non occideret, ex quo vulnera non possunt inferri
ad mensuram, quia tenetur mandans, vt in capitulo fina. dc ho
mocid. in lexto: item fallit quando mandator ratum habuerit
delictum nomine suo per mandatarium commissum, vt pu
ta, si mandatario referenti ense occidisse Scium, responderit
mandator ipsum bene fecisse. Grammat. consilio 20. numero
30 quarto, † Item notandum est, quod mandatarius qui accepta
uit facere delictum, non probat contra mandantem, nisi quo
ad iustificationem tantum Bald. in consil. 429. in 3. volumin. an
mandatarius. & idem refert & sequitur Mars. in l. prima, §. Di
uuus Antonius, ff. de quæstio. hoc tamen fallit quando cum ta
li inculpatione concutruat alia indicia, & summus in his in q
busquis potest de sociis interrogari, ita consuluit Alexand. i.
31 consil. 89. in 3. volum. an assertio. † In super notandum est, φ
mandator tenetur, si mandatarius diu steterit, & postea com
miserit delictum. Inno. in c. ad audientiam extra de homicid.
hoc tamen intelligendum est nisi mandatum fuerit reuocatum
explicite aut tacite, vt quia mandator fecerit pacem, vel cōtra
xerit affinitatem cum inimico, vt l. 2. §. fi. & ibi gl. & Bar. ff. ad
adimen. leg. & Bal. in l. multum, C. si qs alt. vel sibi. in 3. col. in
32 ver. vnde dico in simili. † nec sufficit quod talis reuocatio man
dati fuerit facta, ni si peruerterit ad notitiam mandatarij. glo.
in c. cum quis. ex: ra de senten. excommunica. libro 6. Barto. in
l. si pecuniam, §. seruum, ff. de cond. cau. dat. & mandatum ad
homicidium, quando dicatur reuocatum de iure communi, vide Ias. in §. seq. col. 6. Inst. de aſt. Are. in l. Titio, §. idem respō
dit, ff. de verb. obl. † Item nota, quod mandans de mandato al
terius secuto delicto punitur. tex. eit in l. si ego, ff. φ vi aut clā
hoc tamen fallit in leuibus delictis, l. aut quid aliter, §. pe. ff. φ
34 vi aut clam. & in l. 1. §. incidit. ad Turp. Vnde Bar. infert, † φ cō
tra nuntios portates literas vel ambasciatas de aliquo delicto
atroci, per iudicem maleficiorum potest procedi, & tales pu
niti possunt vt principales delinquentes, & licet mandans
& mandatarius delinquentes puniantur vbi mādatum sit de
35 genere prohibitorum, vt fuit dictum, † scias tñ, φ filius vel seru
ficienes aliquid de mandato patris vel Domini excusantur,
vt per illum tex. trad. glo. in l. Velle. ff. de reg. iu. quam ibi sequū
tur Dec. & Cagnol. Hæc tamen conclusio procedit in delictis
leuibus, secus in graibus & atrocitatē habentibus, vt alle
gando iura probantia & decisiones trad. Dec. & Cagno. vbi
supra, quæ autem dicantur delicta leuia & quæ grauia, trad.
Bar. in l. leuia, ff. de accu. Salyc. in l. non ideo minus, col. 2. C. eo
dem. titu. Veron. consil. 11. & 62. Alexan. consil. 202. lib. 1. Bart.
in l. non solum, §. si mandato, ff. de iniur. vbi dicit quædam de
licta esse leuia, quædam grauia, quædam grauiora, & quæda
grauiissima, quæ declaranda sunt vt per me dictum fuit in pri
huius operis, & quamvis filius & seruus non excusentur in
graibus delictis prætextu mandati patris vel domini, tamen
mitius puniuntur secundum Dec. in d. l. Velle. numero secun
do & ibi allegatur text. & notata per Bald. & Salycet. in l. ser
uos. ff. ad leg. l. u. de vi publ. hæc tamen conclusio nō videtur
bene tuta in delictis atrocibus, vel vbi interueniat homici
dium, quia in his mandatum patris vel domini non excusat
a pena morris naturalis, nec operatur mitigationem po
ne ita allegando iura, & rationes trad. Cagno. in dicta, l. Vel
le. numero oītauo vbi tespondet ad tex. in d. l. Seruos. & sub
dit, quidquid dicat Dec. & Veron. caut. 40. non esse ab eius op
ione recedendum & quæ dicta sunt de filio & seruo, vt excu
sentur mandato patris vel domini in his quæ sunt de genere
prohibitorum, secundum tamen superius dicta procedunt ēt
in ceteris hominibus non sui iuris, in his tam. en quæ sunt de
36 de genere permissorum, † propterea laboratores, coloni, &
artifices, ligna incidentes seu laborantes in alieno fundo, ratio
ne mandati excusantur, & mandatarius tenetur de damno,
ita notanter inquit gl. in l. in rē, §. Tignū, ff. de rei ven. q̄ sequū
tur Ang. & Bal. ibi. Dec. in d. l. Vel. nu. 3. vbi allegat alias decis.
& attestat opinionē gl. cōter teneri, vt p. Plotū late in l. si qñ.
nu. 780. C. vñ vi. & licet articulus iste icidat, nec sit pprius hu
ius nři tractatus, ex quo mā est frequēs & quotidiana, vt hēas
principaliores terminos, scias φ op. gl. non procedit qñ labo

ratori, colono, & artifici facta fuisset denuntiatio ne ibi labo
rarent seu adificarent: ita in qua iunt l. mol. Rom. in l. de pupil
lo. §. nuntiationem. ff. de nou. operis nuntiat. Alex. conf. 36.
lib. 4. Bald. consil. 125. lib. 2. & consil. 19. lib. 3. & 109 lib. 4. Hæc
37 † limitatio & si pericolo la videatur, quia de nuntiatio extra
iudicia lis non constituit aliquem i. mala fide vt videtur tex.
ia l. pen. fi. pro empt per quē tex. Alex. in d. §. nuntiationem.
impugnat hanc limitationem, tamen tenenda est, quia com
munis videtur, vt attestatur Dec. in d. l. velle. co. fi. vbi rispon
det his quæ in contrarium adducuntur per Alex. & alijs ob
jectionibus quæ fieri possent. Retenta hac limitatione pro
vera, sublimata eam procedere si protestatio seu denuntia
tio fuit facta ante locatas operas, secus si post, vt trad. Bart. &
alii quos refert & sequitur Carrerius in eius practica crimi
nali. §. homicide. nu. 106. & faciunt trad. per Dec. in d. Luel
le col. 2. vers. & sic defenditur. Item intellige d. limitationem
procedere vbi adsit probabilis ignorantia, secus si non foret
probabilis, puta, quia essent vicini, & uerisimiliter scirent, vel
esset fama quod locus in quo p̄du eti scirūt esset alterius, &
non mandatis, per ea quæ trad. Dec. & Carrerius in locis de
quibus supra, vbi adducunt rat ones & quam plures decisio
nes. Et an opinio glo. procedat in laboratoribus colligentibus
seu deliuentibus fructus præcoce & immatuos, uide re
missione dicta per Cagnol. in d. l. uelle. nu. II. Accedit etiam
quod mandatum ad accusandum debet esse nedum specia
le sed specialissimum & i. iduido, & necesse est exprimi de
lictum de quibus aliquis accusari debet, vt habetur per Ias. &
De. in l. 3. §. si procurator. ff. quod quisque iur. Alex. in l. si pro
curator. C. de procu. Rom. con. 60. mandatum. Alex. conf. 17.
lib. 6. Ias. & scribentes late in l. si procura. ff. de condi. indeb.
† An autem officialis teneatur exequi mandatum seu præ
ceptum iniustum Principis vel sui su perioris, licet Cy. in l. fi.
C. si contra ius uel util. publ. & in rescipra. terria, & quarta
quæstionē, voluerit quod officialis teneatur obedire & ex
qui etiam mandatum seu præceptum, si sit sine causæ cogni
tione, & quod exequendo non teneatur etiam in foro con
scientiae, & eius opinionem sequatur Ab. in capitulo quanto
de iure iurand. pro quorum confirmatione facit uulgare
dictum quod mandato principi, licet duro obtemperandum
sit, nec sibi replicari possit cur ita faciat, vnde officialis non
obediens superioris mandato teneatur poena sacri legi. l. i.
C. vt dignit, oīd. seruetur & habeatur non in totum sed per
partes ex notatis. per Bar. in l. is cui. ff. de verb. obligat per Pa
ri. in tract. synd. in verbo, tortura c. mandauit Rex. & per Ias.
in l. 3. §. si procurator. ff. quod quisque iur. Contraria tamen
opinio, quod officialis non debeat exequi præceptum iniu
stum, sed supersedere ab executio ne, & Principi prescribere,
ac expectare secundam iuslitionem, tenenda est, quia com
munior creditur, vt uideri potest ex dictis per Pari. in d. tra
ct. in verbo, excedunt consiliar. vbi excludat contra talia man
data Principum, & ea exequentes Fely. in c. dilecti. de except
col. 5. Aret. consil. 165. Soc. consil. 120. & 164. Gramat. vot. 32
vbi ultra superius allegat adducit alias autoritates & rationes
& etiam conferunt trad. per Mars. sing. 349. & ratio est, quia
si Princeps, tanqnam homo affectibus & erroribus subic
etus iracundia, motus, aut inaduertentes, sine causa usæ cogni
tione, mandauit crudeles uini dictas contra subditos suos iu
dicibus mandatarij eas exequi non debent vsque ad triginta
dies, vt interim iræ affectus refrigescat, & in l. si vindicari C.
de poen. nam rescripta quæ lèdunt ius tertij, præsumuntur
uer importunitatem obtenta, ideo nulla sunt, l. quoties. C. de
prec. Impet offer. stat igitur conciludo quod officiales non
excusantur propter mandatum Principum, si incontinenti
crudelia eorum mandata executioni mandauerint, ut in d. l.
si uindicari. Hæc opinio tamen videtur recipere aliquas nota
biles limitationes. Prima est, quando Princeps cum consilio
suorum procerum & consiliariorum processisset ad man
dandum seu committendum aliquid iniusti, nā in tali casu
officialis tenetur exequi: ita notanter voluit. Bald. in l. huma
num. C. de legib. & refert ac sequitur Gram. d. vot. 32. nu. 17.
adducit alias autoritates. Sequitur Carr. in d. §. homicide. nu. 110. vbi dicit hoc idem sentire Fely. in capitul. que in eccl
esiast. de constit. & in tali casu, vbi vera sint, possunt proce
dere dicta per Cy. & Ab. in locis in contrarium adductis, vt
declarat Gram. d. uot. nu. 17. Secunda limitatio est, vbi officia
le uerisimiliter imminaret periculum vitæ nisi exequeretur
mandatum Principis vel superioris. Bal. in c. 1. §. iniuria. col.
fin. de pac. iur. fir. Bald. & Salyc. in l. 1. C. vnde ui. faciunt trad.
per Cors. in sing. suis in verbo metus, & multa congerens
trad. Carrerius vbi supra nu. 112. & vbi adeat uerisimilis me
tus mortis non solum excusatur officialis exequens iniu
stum mandatum Principis, sed qui libertatibus etiam
si interueniret homicidium, saltem quantum ad hoc non
puniatur poena meritis naturales: ita inquiunt Bal. & Saly. in
l. 1.

Placent. de accusatio.

¶.l.seruos,Cors. dicto Sing. & idem sentit Bart.in l.s. seruus,§. Jff.ad l.Aqui.

Tertio limitari potest,dicta opinio,vt non procedat, quando princeps, afferens esse informatum de aliquo delicto, mandaret officiali, vt exequatur aliquid quod iniustum foret aut videretur, nam in tali casu officialis debet & tenetur exequi, vt eōgerens rationes & authoritates trad. Maria. Socin. iun. consilio 92.libro secundo numero quarto hanc tamen limitationem non ausim affirmare,quia contra ipsam punctualiter tenet Grammat.dicho voto trigesimo secundo vbi multa cumulat,cogita tamen.

Scias tamē, & dici potest, esse quartam limitationem, quod prædicta opinio procedat quantum ad forum poli, non autem respectu alicuius poenæ, & quantum attinet ad forum fori, quia officialis faciens seu exequens aliquid iniusti de mandato superioris nec redargui nec puniri seu syndicari potest. Imol.in capitulo qualiter & quando.colum.decima,de accusationibus & in capitulo quæ in ecclesiast. de constitut. columna secunda, etiam inquit Ias.in l.tertia, §.si procurator, ff. quod quisque iur. quod officialis excusatur etiam si quid faciat iniusti vel illiciti mandato superioris, & conserunt trad. per Paris.in dicto tractatu, ver.arbitrium, numero sexto chart. quinquagesima tercia. Cætera ad hanc materiam pertinentia potest mandatum superioris iniustum excusat exequente vel non , vide Matant. in suis questionibus, question prima Capyc. decision. 132. Dec.consilio 539. Grammat. consilio quadragesimo quinto Pari.in dicto tracta. in verbo, familiaris in ver.potestas, & in verbo,tortura,& Mars.in l.prima in 15.limitatione,ff.de sica.

Supradicta procedunt in mandato principis, securus est in mandato iudicis, t̄quia iudicis mandatum excusat si iustum sit, & emanauerit iuris ordine seruato, vel saltem dubium foret an sit iustum vel non . vbi autem constaret quod esset iniustum, vel iudex processisset extra eius officium, non excusat, vt trad. Alexand.Castren. & alii in l.iuste possident, ff.de acquiren. possession. Dec.& Cagnol.in l qui iussu, ff.de reg.iuris, vbi multa congerunt. t̄ Sed quid si mandator non expreſſe mandaue rit, puta, quia non dixerit, mando, volo, rogo, vt in l prima, ff. mandati.an dominus teneatur ex mandato, si famulus occidi dat iniuriantem? tu autem distingue, aut iniuria illata fuit gra uis, & tunc, si dominus dixerit famulo, Non reuertaris domū, quin sentiam nona de iniuria illata, & famulus occiderit iniuriantem, tenetur dominus ex mandato, aut iniuria fuit leuis, & tunc, si famulus interficiat iniuriantem, propter supradicta verba dubia, dominus non tenetur, vt probatur per l.prima, C.vnde vi.per gloss. & Barto.in l.finali ff.ad legem Cornel. de sica.in verb.iniuria leui, & Bald.in l.prima, C.de serui. fugitiu. dicit, quod si loquor tibi in aure, & statim occidas inimicum meum capitalem, debeo puniri tanquam mandator illius homicidij. Quid si famul' meus mihi retulerit se occidisse inimicum meum, & ego responderim ipsum bene fecisse, an p. hæc verba dicat ratum habuisse dictum homicidium, & puniri debeam tanquam si comitti mandasset? t̄ dic quod ratiabitio in delictis mandato æquiparatur, duobus tamen concur rentibus, videlicet, quod sit gestum nomine meo, & quod eum ratum habeam tanquam gestum nomine meo. Saly.in l.non eo minus, C.de accusationib. in ver.nunc quæro de ratum habente, vbi etiam afferit quod dicitur quid factum seu gestum nomine meo, si illud genere tempore actus gesti dixit se facere nomine meo. Idem sequitur Gramm.cons. vigesimo nu.5.

Prædicta tamen tres patiuntur limitationes. Prima est, quod ratihabitio non æquiparatur mandato de iure canonico, quādo aliquid peruerterit ad manus ratum habentis. Anto. de Buitrio,in capitulo cum dilectus.extra de ordine cognitio. Secunda limitatio est, quod prædicta non habent locum in adulterio. gloss.in l.prima, §.primo quoties, ff.de vi & vi armata. Tertia limitatio est, quod prædicta non militant in foro poenitentiali, vbi licet delictum non sit nomine meo factum, tamen, si ratum habeo, tencor quo ad ecclesiam. glo.in capitulo cum qui s.extra de sententia excommunication. libro sexto. Adde etiam, quod in requirentibus speciale mandatum, ratihabitio æquiparatur mandato Bald.in l.quod si speciali, ff.de minor. & in l.si maritus, C.mand. Alexand.consilio 78.libro quinto, an autem in iudicio intentato coram Principe ratificatio valeat, vide Socin.in tract. fallentia.in verb.gesta per falsum procuratorem. Scias etiam, quod ad hoc vt ratificatio valeat, nō sufficit simplex scientia actus ratificati, sed necesse est ut ratificati, sed necesse est ut ratificandi legatur tenor actus ratificati. Castren.consilio quarantesimo libio primo, & consi. 312. libro secundo, columnæ secunda. Crauet.consilio 107. quamvis.libro primo columnæ fina. ubi pro confirmatione prædictorum allegat Bald.Oldrad.& alios, de quibus per eum, ad quem sufficit remissio, cum eius dicta possint in fonte videri, & habetur per Grammat.consilio 66. indiuidua. numero 69.

dicentem non ualere ratificationem non lecto tenore actus ratificati, posito quod interuenisset iuramentum. Prædicta confirmantur ex dictis per Paris consil. 100. numero 71. libr. 1. sed si circa materiam ratificationis in delictis plura scire desideras, uide quinque pulcherrimas questiones per Sal.forma tas in l.non co minus, C.de accu.

De consilio.

S V M M A R I V M.

- 1 Prudentia proprium est non temere credere.
- 2 Consultor debet iurare se recte consulturum.
- 3 Quanta sit vis mali consilii.
- 4 Granus plectuntur persuadentes quam impellentes.
- 5 Praestans consilium vt clericus percutiatur, non potest absolvi nisi a summo Pontifice.
- 6 Pena punitur clericus qui præfudit consilium ad homicidium committendum.
- 7 Si consultus sine concilio non erat patratus delictum, pari pena punitur consulens, si autem absque consil. erat patratus, punitur mitius consulens.
- 8 In atrocibus delictis indistincte pari pena punitur consilii & consiltores.
- 9 Pena male consulentis mitigatur nudo consilio.
- 10 Interdicto unde vi. quis non tenetur ex consilio.
- 11 Consulentes indistincte punitur quando eis specialis pena imponitur.
- 12 Consulens indistincte tenetur quando tractatur de puniendo eum de solo consilio non secuto maleficio.
- 13 Consilium per se consideratum est titulus criminis, & indistincte tenetur.
- 14 Consilium quando per se non consideratur, ad hoc vt consulens teneatur, requiritur consumatio delicti.
- 15 Consilium praefarsi debet in ipso actu.
- 16 Consulens non potest condemnari, si principalis fuit absolutus.
- 17 Consulens quandoque mitius punitur propter diuersam qualitatem facientis.
- 18 Statutum puniens facientem, non habet locum in consulente.
- 19 Omnes actus qui verbis tantum sunt gratia facientis, possunt dici consilium.
- 20 Quando peruenitur non tantum ad verba sed etiam ad actum, tuc dicitur potius auxilium quam consilium.
- 21 Quando mandans dirigit verba in mandatarium qui omnino deliberaverat facere homicidium, mandatum resolutur in consilium.
- 22 Consilium an reuocari possit, & forma reuocationis.
- 23 Consulens maleficium, an dicatur opem præstare. & vt praestans opem maleficio possit puniri.
- 24 Consulere & auxiliari sunt prorsus diuersa, & diuersorum delictorum diversa sunt pena.
- 25 Statutum puniens auxiliatorem, non comprehendit consultorem quando punitur auxiliator certi actus, securus autem quando statutum punit auxiliatorem, non ratione certi actus.
- 26 Statutum puniens homicidiam, an verisicutur in consiliente homicidium committi.
- 27 In dubio presumitur quod consultus motus sit ex consilio, sine quo non fuisset patratus aliquid delictum, cum in dubio non presumatur delictum.
- 28 Consulens, volens se excusare opus est vt probet malum animum principis, ex quo habet presumptionem contra se.
- 29 Quibus coniecturis cognoscatur animus principalis delinquentis.
- 30 In dubio debet interpretari quod bonum sit consilium, vt consulens non tenetur.

P A R S V N D E C I M A.

Valitate considerantur delicta, cum factum uel atrocius uel leuius est, ut discerni solent rixæ a crassaturis, expilationes a furta, petulantiae a violentijs, & furta manifesta a non manifestis, ut in l. aut facta, ff.de pœn.natura.n. facti conjecturare possumus an casu, ira, dolore, metu, ignorantia, doloue delicta fuerint commissa. t̄ animi enim deliberati qualitas non tam colligitur ex presumptionibus, ex antecedentibus & subsequentibus maleficium, ut Felyn.in capitulo significationis.de homicidio. & Mars.in l.prima, §.Diuus. de sacerdatis. quam ex facti qualitate & modo delinquendi, ut puta, si quis existens in abscondito de retro super caput uel punctum in rebus percutiat aliquem nullis dictis uerbis, presumitur quod appensate, proditorie, & per industriam id fecerit. Abb.Fely. & Innocen.in capitulo primo de homicid. t̄ natura enim facti il la

Tractatum Tom. XI.

17

la est que delicta distinguit, & secerunt species ostendit, ut
in d.l. aut facta. idque confirmatur Demosthenis testimonio
qui, recte Claudio iureconsulto, his verbis orabat apud Athene
dictata.

P A R S V N D E C I M A .

Vm hominum mōres tot simulatio-

obedientiā, vitaque mortalium tam magnas
lattebras altosque recessus habeat, vt difficulterū
sit improbus & probō discernere, Q. Cicero Mar-

1. ē Tuī frater solebat dicere, t̄ seruos atque artus esse sapientia, non temere credere, t̄ & ideo legislatores sanxerunt consilium debere iurare se recte coniuncturum: tanta. n. est vis mali consilij, ut eiuscā sape appetitus rationem quamvis inviam, & retinacantem ad le trahat, t̄ vt exemplum videri potest apud Virgilium in Didone, cuius animū non preces Aeneas, non generis nobilitas, non formæ dignitas, sed Annę & iōs fortis consilium expugnauit: delictum enim cōsilio patratus, & homicidium veneno commissum, p̄ se ferunt quādā speciem proditionis, ideoq; leges grauius plectunt necantes veneno q̄ gladio, t̄ & periuidentes q̄ impellentes, l. i. C. de malef. & l. i. S. vlli. de seru. corrup. idque confirmatur, co quod dicit Bald. Ang. Raph. & Imol. in l. quid ergo, S. Pon. ff. de lega. i. videlicet q̄ t̄ instigans & p̄stans consilium ut cōficus percussiatur, secuta percussione tenetur castigatio, si quis suadere diabolō. nec et talis potest absolvi nisi a sūni. Pon. tex. in c. mulieres, ext. de sen. exc. S. i. t̄ & clericus qua pena veniat puniendas, & an sit irregulāris, si consilium p̄stiterit ad homicidium contrittendum, & secuta fuerit mōs, videt tex. cū glia c. Petrus Diaconus, tra. de homi. & Doc. in c. sicut dignū, ex lib. 6. Circa autem poenam qua puniendi sit illi qui cōficio delinquunt, dico q̄ sūm communem opinionem fit talis distinctio, t̄ Aut ille cui consulitur, sine consilio non erat patratus delictum, & tunc consalens pari poena punitur: aut absque cōficio erat patratus, & tunc omnis punitur, ut in c. sicut dignum, S. qui vero de homi. in l. non solum, S. si mā dabo, de iniur. & gloriis. S. ope instade oblig. quā ex delict. t̄ in atrocioribus delictis consulens indistincte pari pena puniatur, & felicis, de paenit. & in cle. l. eti. 3 facere v̄, tex. in c. sicut dignum, iuncto, S. illud. vbi p̄stata distinctio habet locum in homicidio, q̄ est de atrocibus delictis, t̄ & pena male consilientis mitigatur aucto consilio. Ad h̄c responderet Dec. in l. consilij, de reg. hor. vbi dico q̄ tex. in c. sicut dignum, loquī in homicidio simplici, & q̄ p̄stata lenitatio defenditur per iura quā loquuntur de homicidio qualificato Cardinalis, vel Principis, ut in l. virum, de patrici. & l. quisquis, C. ad leg. iu. L. & Bal. in l. j. C. de seru. fug. subdit postea Dec. nec obli- gat, quia loquitur de consilio modo, quod nihil addit nec auger malitiam, licet alias esiet facturus: stat igitur q̄ p̄dicta distinctio non habeat locum in atrocibus delictis, ut velle v̄ Bal. in l. j. C. de seru. fug. t̄ Item norādom est q̄ interdictio unde vi. quis non tenetur ex consilio. t̄ Item adiecta est q̄ q̄s consilienti specialis poena imponitur, cessat p̄dicta distinctio, ut in l. j. C. de rap. vng. Item indistincte tenetur, q̄s solum tractatur de puniendo consilientem de solo consilio non secuto maleficio, ut l. i. S. persuaderet, ff. de let. corrup. t̄ cōsilio. n. per se consideratum, est titulus criminis, & indistincte punitur, Bal. in l. data opera, col. 17. in princ. C. qui accusa. t̄ Qā autem consilium per se non consideratur, ad hoc ut cōsulens teneatur, requiritur confirmatione delicti, Card. in cle. i. in prin. in q. 12. de potenis, t̄ & nota vñctus, q̄ in ipso actu debet consilium p̄stari. Signores in cōsil. 135. in qōne. cir- ca finem. t̄ Item nota, q̄ consilios non potest condemnari si principalis fuit abscusus, h̄c. in c. sicut dignum, de homicid. Item nota, q̄ pp diversam qualitatem facientes, consulens q̄s mitius puniatur. t̄ Adiecto etiam, q̄ statutum puniens facientes non habet locum in consiliente. Alex. consi. 65. Bar. in l. de fīca. t̄ Accedit et, q̄ ob actus qui fluit verbis tñi, & sic gratia facientes & non consilientis, possunt dici cōsilio, vt probatur, in l. furti, S. cōsilio, ff. de fortis, t̄ sed q̄s perue- nter non tñi ad verba, sed etiam ad actum, tunc d̄f quasi p̄- facta op̄con, d.l. in furti, S. ope. t̄ Addē, q̄ q̄s mādans dirigit verba in stragitarium, qui omnino deliberauerat facere homi- cadium, mandatarum resolutur in consilio. Ang. in consi. 22. incipiente, Pro decisiois qōne. t̄ An autem consilii pos- sit reuocari, dic q̄ sic, sed d̄portet q̄ persuaser p̄suadet 3-ram, & q̄ sit certus malefactorem mutasse propositum, alias teneat denunciare ei in cuius persona maleficium debebat cōstatari, vt te castigiat ne offendatur, Inro. in c. ad audien- tiā, exīta de homi. t̄ Quāsi ēt solet, an consulens maleficiū, dicatur op̄em p̄stare, & vt p̄stans op̄em maleficium possit puniri, Bar. in l. furti, S. cōsilio. de fur. tenet q̄ non, cū pro-

- prie consulēre non sit p̄stare operi, de quo vide Sal. in l. i. de rap. vir. t̄ & aduerte, q̄ ista sunt penitus diuersa & separata d.l. qui seruo, S. f. & diuersorum delictorum diuersa sunt p̄ce na, Inst. de oblig. quā ex delicto nasc. in S. at vbi ope ibi, sed tñ consilium dedit. & in hac materia vide Bal. consi. 160. incip. in qōne qua queritur. & Alex. consi. 69. in l. vql. & Bal. & Sal. in l. i. C. de ser. fug. ibi. a. plena & perfecte tractatur h̄c mate- ria, & ponitur quando quis de consilio tenetur, ex doctrina tñ Bar. in l. in furti, S. ope. ff. de fur. t̄ colligitur, q̄ statutum pu- niens auxiliatorem, non comprehendat consultorem, quan- do statutum puniit auxiliatorem ratione certi actus, ut si di- ca, Quidcumque p̄stiterit auxilium ad committendum ho- micidium, si autem puniit auxiliatorem non ratione certi a- ctus, ut si prohibeat p̄stari auxilium bannitis, tūc statutum habet locum etiam in cons. & quolibet iuuamine. t̄ Quid si statutum puniat homicidiam, an verisicetur in cōsulente ho- micidium committi. Bar. in l. h̄c verba. ff. de adulc. distinguēdo dicit, aut statutum loquitur in personam, vt puta si quis homicidium commiserit, tunc consulens non d̄f homicida, nec poena homicidii debet puniri: aut lex municipalis loqui in rem, ut pura, si homicidium fuerit cōmissum, vel pro ho- micidio sit tanta poena, tunc consulens tenetur Moderni ta- men dicunt hanc doctrinam Bartoli esse pericolatam, cum infinita reperiantur iura quā loquuntur in personam, & tam- men qui per alium faciunt, comprehenduntur in verbis le- gis, ut tex. in c. si quis suadente diabolo, 17. q̄s. 4. & in l. si quis per alium, ff. ne quis in ius uoca. Nunc ad declarationem p̄e dictorum videndum est, quando ad excusationem consulea- tis probabitur quod principalis non esset alias facturus: t̄ in dubio enim presumitur quod principalis motus sit ex consi- sine quo non fuisset patratus aliquod delictum, cum indu- bio non presumatur delictum, l. merito. ff. pro socio, & c. i. de scrutinio, & Bal. in d.l. data opera. t̄ Si vero consulens vult se excusare, ex quo habet presumptionem contra se, opus est ut ex conjecturis probet malum animum principalis, & quod ēt absque consilio fuisset facturus, ut notat Bal. in l. i. col. 4. C. de seru. fug. Vide ēt Bar. in l. si ventri, S. f. de priui. cred. t̄ & quā sint iste conjecturæ vide in Doctoribus allegatis per Ve- ciū in regula consilij non fraudulenti, de reg. iur. col. 3. ver. & ad p̄dicta. & si dubitaret super qualitatem cōsilio, t̄ quod 30 in dubio debet interpretari quod bonum sit consilio, ut consulens non teneatur. Bal. in l. i. col. 4. de seru. fug. Alexan. consilio 128. quoniam abunde lib. 4. & facit, text. in l. merito. ff. pro socio.

De auxilio.

S V M M A R I V M

1. Agentes & consilientes patria pena puniuntur.
2. In maleficiis voluntas spectatur.
3. Inter criminis reos & fraudis participes multum intercessit.
4. Auxiliatores an eadem pena que principales puniuntur.
5. Quando auxiliatores fuerunt causa homicidij, que pena reviant plectendi.
6. Auxiliator qua pena puniatur, si p̄stas operi ante delictum, & post de- licium, in ipso actu delicti, & post delictum.
7. Assilentia facit ut maleficiū habilius committatur, & malefactorem audaciorem reddit, & vulneratum timidiorem.
8. Inquisitio de auxilio p̄stilo non valit, nisi in ea apponatur verba, assi- stendo.
9. Assilentia in dubio non est punibilis.
10. Quae concurrere debeant ad hoc ut auxiliator puniatur tanquam prin- cipalis.
11. Si in rixa plares fuerint mortui, & ignoretur a quib. interficii fuerint, tunc incepit rixa solum puniūr de homicidio.
12. Ignorantia non quam presumitur in illo qui dat operam rei illicite.
13. Contra associantem post delictum commisum operam p̄sumptio consilio- vel occulti auxilii.
14. Receptans scienter malefactorem, en p̄dictat.
15. Receptans bannitum, si suspicatur ipsum esse bannitum, nec eius banni ba- beat notitiam, non puniatur.
16. Semper presumitur ignorantia nisi probetur scientia.
17. Banni scientia non sufficit in genere, nisi probetur scientia qualitatis bani- ni prohibita a statuto.
18. Quando ad loca solita & consueta fuerint proclamata, vnde quis- que presumunt seire.
19. Ex publico proclamata inducit p̄sumptio scientie.
20. Detinens gratiam infirmitate, minor, & fieri posse, non presumitur scire publi- cata proclamata.
21. Ignorantia excusat receptare rem banniti si in loco habitationis sua non fuerit publicatum bannum.
22. Habitans in uno loco p̄sumit ignorare bannum alterius loci.
23. Habitans in oppido cūtati subditis, p̄sumit ignorari proclamas: que sunt in ipsa ciuitate.

Tract. Tom. xi.

C

14 Decre

Inceto Authore de criminis læsæ maiest.

- 24 Decreti Mediolanensis declaratio, quo puniuntur illi qui præstant auxiliū & fauorem bannitis.
- 25 Aduocati & procuratores an dicantur præstare auxiliū & fauorem bannitis, presertim in crimenis læsæ maiestatis.
- 26 Rara delinquentes puniuntur penas ordinariis ob diversa scelerum accidentia.
- 27 In foro ecclesiastico fere omnes penas sunt iudicii arbitria.

P A R S D V O D E C I M A.

N Vnc autem propter affinitatem quam habent mali consultiores cum illis qui opem delinquentibus præstant, ad materiam auxiliis venio, & primo se offert r̄at quod agentes & consentientes

- 2 pari poena puniuntur, iuxta legem, item Mela, §. is qui ff. de jure fisci, que comprobatur, eo quod † in maleficijs voluntas spectetur, vt in l. ea qui mente, ff. de fur. tex. est, in cap. primo, extra de officio delegati, & §. at vbi ope. Insti. de oblig. que ex quasi delict. nascuntur, & l. i. C. de rap. virgi. & Bart. in l. si in rixa, ff. de sica. & l. qui seruo, §. fina. ff. de fur. & Innoc. in c. contumaciam, de cler. percu.
- 3 Ex alia parte videntur auxiliatores non debere puniri eadem poena qua principales, cum minus delinquant, & † inter criminis reos & fraudis participes multum intersit, ut in l. si multi. ff. de publico. cumque nemo de opere teneatur, nisi crime consummato, ut in l. saepe, ff. de verborum obligatio. &
- 4 † quod auxiliatores non puniantur eadem poena qua principales, probatur per Sal. in l. i. C. de rap. virgi. ita etiam dixit singulariter Andr. de Iser. in cōst. regni. sub rubrica de violencia meretrici illata, & huius opinionis fuit etiam Marsi. consilio 24. incip. viso. punto, colu. 3. versicu. ratio est. Idem tenet Coepo. consi. 27. incipiente, requisitus. pen. col. versic. nam secundum veram opinionem.

Et Gram. consi. 46. numero 41. propter hunc opinionum conflictum Gandinus in rub. de poe. asilo. & fugere facien. homicidam. dicit quod dicti auxiliatores puniri debent media poena qua principales venirent plectendi, hoc tamen limitatur non habere locum † quando auxiliantes fuissent causa homicidij, quia tunc eadem poena puniri deberent, per l. nihil interest. ff. de sic. † Ego autem ita distinguendum arbitror, aut auxilium præstatur ante delictum, aut in ipso actu delicti, aut post delictum. in primo casu, aut ignoranter quis præstat opem. puta quia diceret aliquis se velle ire rus, & ideo auxiliator commodaret ei equum & arma, & postea hominem occidisset, tunc opem præstans non tenetur. Bal. in l. quicunque, C. de ser. fugit. & l. apud antiquos, C. de furtis, aut scienter dat auxilium, ut ille qui præstat ferramenta domumque vbi se reponat, & de committendo maleficio inter se loquuntur, vt in l. si pignori, §. fina. ff. de fur. & l. qui domum, ff. de adult. & quia talis non æque delinquit, mitius punitur quam principalis. L. infans, ad leg. Corn. de sica. & Sal. in l. prima, Codice de rap. virgi. nec obstat, tex. in §. & vbi ope. Insti. de obliga. que ex quasi delict. nasc. quia ille tex. loquitur de pena quadruplici, & non de pena capitali, vt affirmat Angel. Arimi. in additi. ad Ange. in verbo. dicto maleficio.

- 5 In secundo autem casu. distinguendum est, aut auxiliator fert opem per actum factum. remotum, & tunc mitius punitur. Bald. in lege prima, Cod. de crimi. pecu. & Cyn. in l. prima. de Nli. agge. non rum. Ioan. And. in cap. foelicis, de poenis. libro sexto. dicit, quod opem ferens mitius punitur, & arbitrio iudicis, quādō fauor & auxilium fuit simplex, qā maleficium ita executioni mandarum fuisset si non interuenisset: aut feropem per actum factum proximum, & tunc punitur eadem poena qua principalis, in dicta lege prima, Cod. de rap. virg. & capit. primo. extra de officio delega. scias tamen, quod quādō auxilium siue proximum actui siue remotum a facto dedit causam homicidio, auxiliator punitur eadem pena qua principalis, alias non, & hoc patet per tex. in capit. sicut dignum, §. illi autem, de homicid. & Soc. consilio centesimo octuage simo. & tuo. colum. 3. & Coepo. consilio vigesimo septimo. colum. 2. hoc tamen intelligitur nisi qualitas plus in uno ad sit quam in alio. Barto. in l. iis, qui ff. de fur. cum enim auxiliator agit in actu, ut puta assistendo, punitur vt principalis, qā † assentia facit vt maleficium habilius committatur, & malefactorem audaciorem reddit, & vulneratum timidiorem.
- 6 Ita singulariter dixit Barto. in l. in rixa, in penu. colum. ff. de sica. & l. qui seruo, §. fina. ff. de fur. & Innocen. in capit. con- tinentiam, de cler. percu. & ideo † inquisitio de auxilio præstito non valet nisi in ea apponatur verbum, assistendo. Bart. in l. qui seruo, §. fina. ff. de fur. quem sequitur Alexand. in l. si de sica.
- 7 Aduerte tamen, quod † assentia in dubio non est puni-

bilis, quia presumitur quis casu assistere, sed tamen ex coniuncturis potest patere aliter, secundum Felynum in dicto. capit. sicut dignum, & in c. j. de of. deleg.

- 10 † Aduertas etiam, quod multa concurrere debent ad hoc vt auxiliator puniri possit tanquam principalis primo debet constare per sententiam de præstatioie operis, nec sufficit confessio aut conaemnatio principalis per contumaciam. Barto. in l. is qui rem, paragrapho. si tu Titium, ff. de furt. in l. si nec sententia lata contra principalem ordinarie coniunctum, Ancha. consilio centesimo decimo septimo. incipiente, nos Bartholomæus. Secundo oportet quod delictum perfictionem suam consequatur, & casus, in quibus affectus tantum punitur, non habent locum in auxiliatore, qui delicto non secuto non punitur. glo. & ibi Dynus in l. sed hanc diuinit. Digest. rerum amotarum, Baldus. in lege prima, C. de seru. fugit.

Tertio non punitur vt principalis quando sumus ia actibus ubi quis propter homicidium repellitur. Bart. in l. is qui ope. pem, ff. de fur.

- Quarto non punitur vt principalis, quādō non fuit probatum quod processerit tractatus de conueniendo simul ad maleficium committendum, tex. in l. tertia, paragrapho. omnes. ff. de vi bonorum raptorum, & si auxiliator dixerit ignorare quod principalis uellet committere homicidium, talis ignorantia solo iuramento probatur, lata in §. sed iste. Institu. de actio.

Quinto, oportet quod prius iudicii constet non solum de delicto, sed etiam de principali delinquenti: Anchara. dicto consilio centesimo decimo septimo. incipiente, nos Bartholomæus. Alexand. consilio tricentesimo nonagesimo. incipiente, copiose adeo. in primo volumine, & ideo † si in rixa plures fuerint mortui, & ignoretur a quibus interfici fuerint, tunc incepitor rixæ solum punitur de homicidio. tex. in l. quo niam multa, C. ad legem Iuliam. de vi publica. & Bald. in l. i. C. de ser. fugit.

Sexto oportet, ut supra dixi, quod auxiliator assit maleficio; Barto. in l. qui seruo. paragrapho. fina. Digestis de furt.

Septimo, non plectitur opem ferens ut principalis, quando ex qualitate extrinseca augetur aut minuitur poena ex confessione vel negatione principalis. Bart. in l. libertos, quos paragrapho Posthumus, ff. de alim. & ciab. leg.

Octavo non punitur auxiliator vt principalis, quando ex presso aliter punit principalem quam auxiliatorem.

- Postremo oportet qā opem ferens sciat qualitatem inherenterem principali, ad hoc ut puniri possit eadem poena. Ang. in l. i. C. de Nil. agge. non rump. ubi alle. l. ytrum, ff. de patrici. & exemplum ponit in auxiliatore qui iurabat principalem esse filium. illius in cuius personam commissum fuit homicidium, tñ super hoc dubitatur, quia † ignorantia nunquā præsumitur in illo qui dat operam rei illicitæ, ut tradit. Bart. in l. cum qui nocentem. §. pg. ff. de iniur. In tertio autem casu. principali, qā auxilium præstatur post commissum delictum, tñc non dñ propriè opem delicto. Bart. in l. non solum. §. si iu. rauero. ff. de iniur. & Bart. in l. raptiores, ff. de epis. & cle. & Dyn. con. 41. incipi. qā talis est. Fel. tñ. in c. sicut in tertia & 4. col. de homicid. dicit, qā † associantem post delictum oritur præsumptio consilij vel occulti auxiliij per quam cogitur talis probare. qā notat Bart. in l. non ideo minus. C. de accus. & dato qā auxiliator probauerit nullam præcessisse consilium, debet tñ puniri, non ut principalis, sed ex eo qā associauerit delinquentem ut tutus evaderet, & tenetur ex i. de iis qui latrovi. Bart. in l. furtum, §. non committitur, ff. de fur. Quæritur hic, † quid de eo qui malefactorem exceptit; distinguendum est, aut receptans sciebat malefactorem commissum delictū; aut nō: in primo casu tenetur, ut in l. i. §. qā autem. ff. de ser. corru. Sed intelligere debemus qā tunc receptor tenetur, quādō se fieri recepit in suo loco vel alieno, præstando causam se abscondi, ut in d. §. quod autem. Vide Bart. in l. quicunque, in prin. C. de ser. fug. & Romaa. ja. l. in delictis, ff. de box. ac. & non solum ignorans excusat, sed † si receptans bannitum suspicatur ipsum esse bannitum, & non habere veram notitiam, eius banni, non punitur. Bart. in lege 2. Codi. de adulte. † semper enim præsumitur ignorantia, nūi probetur scientia. l. Verius, ff. de prob. fallit tamen quando esset notiorum; l. prima. C. qui & aduersus quos, glo. & Barto. in l. prima, ff. de recept. immo. † nec sufficit scientia banni in genere nisi probetur scientia qualitatis bani prohibite a statuto, & hoc vbi statuta nō prohibuerint acceptari omnes bānitos, Dec. consi. 22. incipiente, viso, ver. nam statutum.

- 18 Aduertendum tamen est, qā † quando ad loca solita & consueta facta fuerunt proclamata, ynuisque præfumitur sciencie. Innoc. in c. j. extra de poslu. glo. in l. si tutor petitio, Cod. de peric. tuto. † ex publico enim proclamate inducitur præfum.

ptio scientiz Bar. in l. §. in pari. ff. de recep. arb. omnes enim de regno presumuntur scire ea quæ publice fiunt in regno. c. illud extra de cler. excom. & capitu. prim. de postula. præla-
to. & Iasos confilio 107. col. 5. primo volum. imo nedum Regnicote, sed etiam vicini in regno presumuntur scire ea quæ publice fiunt in regno. capitu. quanto. & cap. quosdam.
20 extra de præsump. & glo. in capitu. fin. 16. distinc. t̄ hoc tamē fallit in detenit⁹ graui infirmitate. Alexan. consilio 132. viso processu. in tertio volum. Item fallit in constitutis in furore, vel minoribus annis. I. oan. de Ana. consilio 70. in fin. visis & ponderatis. Non omitto tamen quod Baptista Plotus dixit in sua repetitione. l. si quando, C. unde ui nñmero 859. videlicet 21 quod ignorantia excusat receptatorem banniti, vel dantem auxilium, si in loco habitationis suę non fuerit bannum pu- blicatum, allegans. l. primam. §. impar. vbi gl. & Bar. de recep.
22 dicit, quod t̄ habitans in vna ciuitate vel loco, presumitur ignorare banna & præconia alterius ciuitatis vel loci, vt te-
net Ale. consi. 31. ponderatis. colum. l. in versicu. præterea cū non steterit. volum. 5. Ias. consi. 53. statuto. colum. 6. versiculo, quinto facit. volum. 3. tex. in capitu. cum in tua. & ibi Docto-
res. qui mat. accus. possunt. & in l. Titius. §. Lucius. Imo, quod 23 plus est, dicit quod t̄ habitans in oppidis ciuitati subditis præ-
sumitur ignorare proclamationes quæ fiunt in ipsa ciuitate, allegans Ias. in consi. 46. pro fisco. col. 3. versiculo secundo re-
24 spondetur. volum. 3. Bal. in Lplanc. ff. de excusa. tuto. t̄ Si statu-
tum dicat, Si quis bannito auxilium aut fauorem præstiterit, puniatur tali poena. sicut in decreto Mediola. cōtinetur, qua-
liter debet intelligi? Dic quod auxilium in tali casu intelligi-
tur late pro omni adiutorio, siue mutuetur, siue associetur, si
ue quicquid aliud factum fuerit quod ad banniti utilitem &
commodum pertineat, vt in l. 4. ff. ad l. iul. Maiest. & ibi uide 25 Barto. t̄ Hic queritur an aduocati aut procuratores bannitorū dicātur præstare auxilium & fauorem? omisis Doctorum al-
terationibus, dic, quod communis opinio est, quod tales nul-
lam merentur poenam, vt in l. Gracchus. C. de adulte. emnia
enim iura loquentia de auxilio & fauore, videntur loqui de
auxilio extrajudiciali. l. 2. C. de his qui latr. cap. sicut dignum,
§. si. extra de homici. fallit tamen in crimen lēse maiestatis. l.
26 quisquis. ad leg. iul. Maiest. t̄ Ft cum delinquentes raro poenis
ordinariis plectantur, propter diuersa t̄celerum accidentia, ob quę iudex potest & debet minuere aut augere, atque etiā
prosorsus remittere supplicia a iure, vel statuto, vel consuetudi-
ne determinata, cumque in poenis extraordinarijs & arbitra-
rijs discretus iudex delictorum circumstantias considerare, et
libero animo circūspicere debeat, ne rei qui iustitiae seuerita-
tem experiuntur, iuste possint de eius excessu conqueri, & alij
qui iustitiam esuriunt supplicij tenuitatem reprehendant, ne
cessarium etiam duxi hic adscribere modos quibus flagitio-
rum censurę considerari & terminari debeat, nam huius rei
visus quam sit frequens, vtilis, & necessarius, nemo est qui ne-
27 sciat, præsertim t̄ in foro ecclesiastico, vbi non tam specificę
clericorum excessibus statutę poenę legūtur, vnde iudices ex
arbitrio poenas imponentes, debent diligenter causam deli-
cti examinare, personam offensi & offendentis attendere, locum commissi t̄celeris ponderare, temporis perpetrati crimi-
nis rationem habere, qualitatem flagitij considerare, malefici-
orum quantitatē perpendere, facinorisque euentum co-
gnoscere, quibus omnibus per iudicem diligenter considera-
tis, facile erit intelligere quantum doli fuerit in delinquente.
De his igitur delictorum accidentibus consequenter di-
cetur.

De causa.

S V M M A R I V M.

- 1 Pena delitti minuitur iniuriis iram iustumque dolorem causanti-
bus.
- 2 Platonis opinio circa penam homicidii.
- 3 Causa iniusta an excusat a dolo.
- 4 Lenibus causis pena delitti augetur.
- 5 Quando doctori credatur attenti de consuetudine.
- 6 Propter quas causas pena delitti remittatur.
- 7 Quando sumus in dubio an offendit facta ex noua causa vel veteri, fieri debet interpretatio, vt offendit facta ex noua causa.
- 8 Offendit facta ex noua vel veteri causa, standum est iuramento offendentis.
- 9 Licet noua causa offendendi sit iniusta, remittitur tamen pena tutorum cō-
ventionalis.
- 10 Qui occidit aggressorem cum moderamine inculpata tutela, nullam mere-
tur penam.

- 11 Si provocatus facto vel verbis vñneret, seu occidat provocantem, non ad
hibito moderamine inculpat tutela, non debet puniri pena ordina-
ria.
- 12 Delinquens, si excedat moderamen inculpat tutela non ex proposito, non
punitur.
- 13 Si alium iniuria afficiens offendatur dicitur offensus, non a provocato, sed
a semetipso.
- 14 Si iniuriatus primo verbis vel facto iniurianem offendat facto vel ver-
bis, non tenetur.
- 15 Delictum a præcise coacto commissum, est impunibile.
- 16 Qui coactus delinquit, potius pati quam agere videtur.
- 17 Index an possit alterare penas a lege, consuetudine, & statuto introdu-
etas.
- 18 Index alterans penam ex causa, tenetur dictam causam exprimere, alias
efficitur infamis, & punitur eadem pena qua puniretur reus.
- 19 Si index non minuit penam, cum ex causa posse minuere, non potest ap-
pellari.
- 20 Quando mutatur pena, debet mutari in eodem genere, & ideo pecuniaria
non potest mutari in corporalem.
- 21 Omnes penas respectu principis sunt arbitraria, vbi nō agatur de pena ap-
plicanda parti.

P A R S D E C I M A T E R T I A.

A usis animum delinquentium mo-
uentibus, scelerum
poenę aut minuuntur, aut augmentur, aut remittū-
tur. In primo casu t̄ minuitur pena iniuriis iram
doloremque causantibus. tex. est in l. si adulteriu-
cum incestu. §. Imperatores. ff. de adulteriis. qui tex. rationem
redit intimis memoriaz præcordijs infigendam, quia difficulti-
mum est iustum dolorem temperare: cum enim commotus
ira aut dolore non sit suę mentis compos. vt in l. Gracchus.
C. de adul. propter conscientiam infirmitatis humanę natu-
ræ sanxerunt prudentissimi iureconsulti, delicta ira aut dolo-
re commissa non esse seuerius punienda, vt in l. hac consultis
2 sima. C. qui testam. fac. poss. t̄ idque confirmatur authoritate
Platonis qui, in tertio libro de legibus ita dicit. Nam ille qui
consulto ciuem manu propria iniuria occiderit, poena mortis
punitur, verum qui prima ire impetu, absque premeditatione,
interimit, non voluntario homicidj similis iudicatur,
nec tamen omnino est sine voluntate. Ille autem qui iram
seruans, nec repente, sed cum insidijs se postea vindicat, volū-
tarij homicidj habet similitudinem, non tamen omnino vo-
luntarius est, idcirco si quis repente, ira concitatus, absque i si
diis & premeditatione, hominē liberum interficerit, ad pur-
gandam iram exulet duobus annis. hoc etiam comprobatur
exemplo Fabritiani, qui cum matrem eiusque adulterum in-
teremisset, quia suum ipsius patrem obtruncaverat, Senatus
decreuit ne res illa Fabritiano fraudi esset. De aliis autem cau-
sis quibus flagitorum supplicia moderantur, late dixi sub ru-
brica de his qui non cogitant sed agunt, & perficiunt, ad ea
3 enim te remitto, nunc autem id tantum dixerim, quod t̄ etiā
iniusta causa & excusat a dolo. glo. in l. plagij criminis. & ibi no-
tat Ange. C. ad l. fla. de plag. & glo. in l. j. de abig. & ideo si cre-
ditor acceperit rem debitoris vt sibi de debito satisfiat, nō te-
netur vi bonorum raptorum, quia mentis suę non fuit rapi-
nam committere, & credidit sibi licere, cum voluntas & p-
positum distinguant maleficia. l. quae in iure, ff. de furt. Vide
Gramma. in consilio 50. colum. 3. aduerte tamen, quod non
præsumitur talis iniulta causa mouisse delinquentem, sed po-
tius dolus nisi per probationes & vehementes conjecturas p-
batum fuerit, vt Barto. & Ange. in l. sed & si lege. §. Scia. de pe-
ti. hære. & Rapha. in l. ex consensu. §. vltimo, ff. de appellation.
& Fran. Are. consilio 80. & Alexan. consilio 103. incipiente,
videtur prima consideratione. verbo, dato, quod comes. Vide
etiam Aegidium Bossium in tract. suo de decreto Mediolani,
ut non procedatur criminaliter quando res habet originem
a contractu numero 19. vbi dicitur, quod mulier contrahēs
matrimonium cum consanguineo, excusat, si probetur er-
ror iuris ex his qualitatibus, quod palam fecerit, & statim cū
ei fuerit dictum dimiserit.

Hoc tamē, q̄ causa iniusta excusat a dolo, quatuor recipit
limitationes. Primā ponit Bal. in l. Qui nō p̄basile. in 2. notabi-
li, C. de calū. vbi restringit regulā ad delicta extrajudicialia, &
iō vult, q̄ delictum calumniatoris non excusat iniulta causa
a præsumpta calumnia. Secundam limitationem ponit Bald.
in l. qui contra. C. de incē. nup. ubi vult quod regula non pro-
cedat vbi sufficiat dolus præsumptus & lata culpa. Tertia limi-
tatio est, quod non procedat vbi causa huiusmodi est et repro-
bata a iure naturali aut ciuili notorio & indubitate. Alexan.
cons. 103. & Frā. Cur. cons. 56. incipiente, super processu. col. 6.
Quarta limitatio est, quod quælibet causa excusat a dolo, sed
Tract. Tom. XI. C 2 non

Bartho. Taegij tract crimin.

non a lata culpa, vt voluit Bar. in l. iuste possidet ff. de acquir. poss. & Bal. in l. qui contra C. de incest. nupt. In secundo casu causa delictum aggrauat, vt quād pecuniae gratia commititur homicidium. vt in ea pro humani de homicid. in sexto. aut quando quis percutit inimicum reconciliatum, nulla de nouo superueniente causa. Bar. in l. aut facta ff. de poenis. aut quando quis furando rem valentem quinque solidos pacem ruperit, vt habetur in c. §. si quis quinque solidos de pa. tenet. da. in usibus feudorum. vbi inquit tex. quod si quis furatus fuerit rem valentem quinque solidos, laqueo suspendatur, si minus, scopis, & forbice excorietur & tondatur. Verum est qd Bald. in d. §. & in aut. sed nouo iure, C. de serui. fugit. colum. 2. inquit, quod. §. ille, si quis non seruatur de generali consuetudine, t̄ sed dici posset quod doctori attestanti de consuetudine non creditur, & ita videtur magis communis opinio modernorum, quidquid in contrarium dixerit Bar. in l. de quibus ff. de leg. ut trad. Roc. de Curt. in ca. fi. d. cons. colum. 5. 8. versicul. quāro. & d. consi. 402. penul. colum. & si diceretur quod doctori attestanti de consuetudine vel communī vsu loquendi non creditur respectu plenar probationis, tamen creditur respectu pr̄sumptionis quā transfert onus probandi in aduersarium, vt trad. multa congerens Craue. consilio. 166. numer. 9. Replicari posset, hanc limitationem procedere non indistincte, sed in curia in qua versatus est doctor ille qui attestatur consuetudinem, vt allegans decisiones trad. Duran. in tract. de art. testa. in titulo de subtil. caute. 35. numero 3. vt cunque sit, dici potest, quod vbi adsit magna causa, puta quia propter furtum rumperetur publica pax, dispositio d. §. etiam de consuetudine seruatur, vt trad. Ias. in §. maleficiis. num. 3. causa etiam gravatur homicidium animo deliberato patratum, per ea quā dixi sub rubrica de his qui cogitant, agunt, & perficiunt. t̄ In tertio & ultimo casu propter causam delicti poena remittit, vt quando in capiendo reos occiditur aliquis a familia praetoris, vt probatur in l. si seruus. & ibi Bar. C. de his qui ad ecclesiastis confugiunt, & Bal. in l. fi. C. de exhib. re. & in l. i. C. vnde vi. Ex causa etiam in totum tollitur poena in casu notabili, videlicet quando duo fecerunt pacem, & promiserunt seipso inuicem non offendere sub poena, nam si superueniat noua causa, non dicitur pax erupta ex parte offendentis, vt est celebrata doctrina Bar. in l. aut facta. §. causa. ff. de poen. trad. Alex. consi. 19. viso l. i. 1. & consi. 113. uiso. li. 4. docto. in l. semel mora. ff. solu. matrim. Bar. Bald. Ang. Imol. & Alexan. in l. qui insulam. ff. de verbis. obligatio. Cor. consi. 1. in litera b. lib. 1. & allegans cateruas doctorum trad. Mars. consi. 109. & consi. 122. numer. 18. Paris. suprascriptas & alias decisiones adducens consil. 164. numer. 24. & consi. sequenti nume. 26. Soc. & alij in locis relatis per Mar. Soc. iun. consi. 103. nume. 7. Riminal. consi. 22. lib. 1. num. 2. & est communis opinio, vt attestatur Alex. in d. l. qui insulam. & Paris. d. consi. 164. & quia casus pulchre est, & quotidianus, hac pauca scias t̄ Primo, quod si esset in dubio, an offensio dicetur facta ex noua causa vel veteri, ut non sit locus poenae, debet fieri interpretatio, vt offensio dicatur facta ex noua causa, ita egregie uoluit Bal. in l. si dictum. C. de ædil. edicto. Riminal. in l. cum proponas. C. de p. & consi. 22. 8 lib. 2. colum. 2. vbi voluit t̄ standum esse assertioni offendentis an offenderit. ex noua vel veteri causa, cuius dictum procedit absque difficultate, vbi interueniat iuramentum offendentis. 9 vt trad. addentes ad Riminal. d. consi. in litera D. t̄ Scias etiā, quod offendenti ex noua causa tutorum remittitur poena conventionatis, quamuis dicta noua causa non esset iusta causa offendendi, vt pulchre trad. Alex. d. consi. 19. colum. 3. cuius dictum sequitur & commendat Ias. in l. qui seruum. i. principio. ff. de verborum obligatio. colum. 2. Mars. d. consi. 119. nume. 2. & sin. 503. incipiente, ex pace, & quia vim vi repellere licet. l. 10 vt vim. ff. de iusti. & iur. vbi doctores iunctis uulgaribus, t̄ si aliquis cum moderamine inculpatæ tutelæ occiderit aggressorem, non punitur, cum id quod sit lege permittente nullam mercatur poenam. l. Gracchus. C. de adulte. & quia dixi, cum moderamine inculpatæ tutelæ, vnum in hac materia notatum dignum perpetuo notabis, videlicet, quod t̄ si quis insultatus seu provocatus facto vel verbis vulneret seu occidat, etiā non adhibito moderamine inculpatæ tutelæ, provocantem seu insultantem, non debet puniri, saltem poena ordinaria quā imponitur pro homicidio seu vulnere, ita voluit Alexand. consil. 2. colum. pen. & consi. 109. num. 13. lib. 7. vbi ultra decisiones per eum adductas dicit hoc probari per tex. in l. si quis adulterium cum. incestu. §. imperatores. ff. de adulter. inducendo, ut ibi per eum trad. Are. consi. 34. & consi. 80. colum. pen. & consil. 165. colum. fin. Cor. consi. 107. colum. 2. lib. i. Fely. multa congerens in c. dilecti. colum. pen. ver. 2. declaratio. de excep. refert & sequitur multa cumulans Mars. consi. 114. nume. 3. cum sequentib. plus voluit Gram. consi. 29. nu. 33. & 34. quod t̄ si delinquens excedat moderamen inculpatæ tutelæ, non ex propulo, nullam poenam meretur, etiam occidendo, & quam-

uis alleget quamplures decisiones, & pro eius dictis faciuntur
di. per Craue.consi. i 19.nu. 1. crederem eius opinionem esse
veram, ut delinquens non puniatur poena ordinaria delicti
commissi, sed pro excessu tantum, declarando, vt per Alex.d.
con. & ita intelligunt Aret.Cor.Fely. & alii supra allegati, vt
videlicet prouocatus delinquens, non adhibito moderamine
inculpatae tutelę, puniatur, non in totum, sed mitius, quibus
conferunt trad. per Mar.Soc.iun.consi. 38.num. 5. cum sequen-
tibus: hæc ea ratione inducta uidentur, quia, vt inquit Bald.in
l. qui ex plagiis. §. Tabernarius. ff. ad l. Aquil. tille qui incipit
aliuni percutere, offendere, seu iniuriare, semper dicitur esse
in culpa, unde si postmodum offendatur, dicitur offendus, nō
a prouocato, sed a semetipso, vt trad. Ab. & alii in locis de qui
bus per Mars.d.consi.nu. 9. hac ratione etiam inductum fuit.
14 quod t̄ si iniuriatus primo uerbis, vel facto, iniuriantē offendat
facto vel verbis, non tenetur, ut trad. Plo. & alii relati per
Mar. & Gram. vbi s. & inquit Mar. So.iun.d.consi. 38.nu.fin. q̄
si quis alicui dixerit, tu mentiris. poterit prouocatus uerbis tam
offendere & percutere prouocantem impune, & hoc
comprobatur ex multis quæ allegantur & corroborantur ex
his quæ pulchre in hac materia trad. Riminal.consi. 13.num.
27.li.i. & addentes ad eum, vbi multa bene dicunt in hac ma-
teria. Huc quoque respicit, quod t̄ delictum a præcise coacto,
16 commissum, est inipunibile, cum t̄ qui coactus delinquit, po-
tius pari quam agere videtur. rex. est in l. prima. §. remouent.
ff. de postul. & l. si uxor. §. si quis plane. ff. de adult. & l. foedissi-
mam, C. codem. Multe alij causæ sunt vltra superius num-
eratas, ex quibus iudex potest augere, minuere, & in totum re-
mittere poenas, & ex dictis causis aliquæ ponuntur per Parid.
dē Put. in tract. Synd. in verbo. iudex. §. quot sunt. Fel. in c. qua-
liter il. 2. §. ad corrigendos. col. 6. & multo plures per Tiraq. in
eius tract. de poe. leg. in quo ponit sexaginta quatuor causas
ex quibus licitum est iudicis pēnas alterare, & ad eorum dicta
sufficiat remissio, cum possint videri, in hac tamen quotidiana
materia ex ipsorum & aliorum dictis volui quedam no-
tabiliora in vnum colligere. Scias itaque, quod suprascripta
17 conclusio, videlicet, quod t̄ iudex ex causa potest alterare poe-
nas ordinarias, procedit nedum in poenis a lege & consuetu-
dine, sed etiam a statuto introductis, vt trad. Dec. & quam plu-
res alij citati per Tiraq. in d. tract. in prefatione nu. 19. & 20. et
licet in poenis statutarijs Bal. in allegatis locis, de quib. per Ti-
raq. nu. 21. contrarium voluerit, tamen precedentem opinio-
nem veriorem & communiores attestatur Tiraq. ibi. nu. 22.
& nu. sequenti, vbi inquit hoc procedere etiam si iudex iuraf-
set seruare statuta, & quamvis allegat rationes & authorita-
tes, hoc tamen penes me foret dubium, per ea quæ trad. Fely.
in c. i. de consti. col. 19. Dec. in l. 3. nu. 28. C. qui admit. vbi mul-
ta adducit, & vltra ibi per eum dicta faciunt trad. per Soc. sen.
conf. 7. fi. col. Posito q̄ opinio Tiraq. foret verior. potest limita-
ri aliquibus modis, de quibus infra. Primo, vbi superior de fa-
cili consuli posset, & periculum non foret in mora, quia tali,
casu non debet alterare poenas statuti, sed contulere superio-
rem, per ea quæ trad. Fely. in d. c. i. Barb. Rom. Alb. & alij quos
refert, & sequitur Dec. in d. l. 3. nu. 23. Non procedit etiā in mi-
noribus & pēdaneis iudicibus, qui tenentur statuta, præsertim
iurata, ad vnguem seruare, vnde non possunt ex causa poenas
statutas alterare. vt volūt Bal. Ias. Ro. in locis citatis per Mars.
sing. 244. vbi addunt iura, vt ipse dicit probantia. Item non
procedit in iudice delegato, nec post sententiam latam, vel si
in l. vel statuto diceretur, q̄ nulla alia poena imponeretur, vt
notāter trad. Fel. in d. §. ad corrigēdos. col. 6. & prædictas limita-
tiones probat ex authoritatibus per eum adductis, & ibi etiā
limitat alio modo, videlicet, quando pena applicaretur parti,
quæ limitatio confirmari potest ex dictis Hosti. & Bal. ac Dec.
in locis de quibus per Mars. sing. 524. dicentium, quod iudex
ex causa potest alterare poenam, vbi proceditur, per denun-
tiationem & inquisitionem, secus si per accusationē. & nul-
la alia ratio assignari potest, nisi quia ubi agitur per uiam ac-
cusationis, tractatur de interesse partis. Scias et q̄ t̄ iudex, ubi
alterat poenam ex causa, tenetur d. causam exprimere, alias
efficitur infamis, & punitur eadem poena qua puniretur reus
Rom. sing. 79. Hostiens. in c. de causis. de officio dele. Hoc idē
sequitur Tiraq. in d. tract. in loco superius citato, nu. 54. cū mul-
tis sequētibus, vbi licet nō supradictas, tñ multas alias autho-
ritates adducit. Insuper scias, quod t̄ & si iudex ex causa pos-
sit poenas minuere, secundum tamen superius dicta, si nō mi-
nuit non potest appellari, & t̄ vbi mutatur poena, debet mutari
in eodem genere, idcirco non potest pena pecuniaria muta-
ri in corporalem, vt trad. Fel. vbi s. Hoc etiam sentio, q̄ prædi-
cta non videtur habere locū in principe, qui cum causa vel
sine pōt pēnas imponere, ex quo, respectu Principis, omnes
poenæ sunt arbitriæ. Fely. vbi Iupra. Grammia. uo. 10. fin. col-
lum. Hoc tamen intelligendum videtur vbi non agatur de
poena applicanda parti, quia tunc adhibenda foret distin-

lio, de qua per Fely. in d. §. ad corrigendos. colum. 6. versi. fal
lit sexto. & remissiue per Tiraquel. in d. tractatu , causa. 16.
licet ea quæ inferius dicentur, comprehendendi possent sub capi-
te precedentem, quia persona offendit & offensi causa est ut
index possit recedere a poenis ordinariis vt trad. Paris. Tiraq.
& alii in locis de quibus supra, tamen quia persona est una
ex principalibus causis quibus recedatur a poenis , & volens
sequi ordinem Claudii iureconsulti in d.l. aut facta. si de poe-
circa hanc causam resultantem ex persona pauca quedam
in scriptis redigere volui .

De persona.

S V M M A R I V M.

- 1 Delicti pena propter dignitatem minuitur, & dignitate augetur.
- 2 Propter singularia merita singularis fit prouisio, que secundum generalia statut a non posset fieri.
- 3 Facta fortia, suscepta in bello cicatrices, nobilitas, & merita maiorum, præsidio sunt de inquietibus.
- 4 Vbi versatur medicum præiudicium, multa conceduntur contra iuris regulas, que alias non concederentur.
- 5 Vbi agitur de modico præiudicio, bona ecclesia possunt alienari sine solemnitatibus iuris.
- 6 In modicis currit tempus impeditis, & ecclesia potest statuere sine cōsen-
su episcopi, & testes singulares vel consanguinei probant, & liber rationum probat pro scribente, & probatio per iuramentum admittitur,
& summa plene probat, & literis ordinariis creditur sine testimonia subscri-
ptione, vt verba enuntiatiua probant, & in modicis non incidit in pena
si quis maior. ff. de transa. & in modicis non curatur subscriptio rescri-
pi, nec citatio.
- 7 Modicum vel parum quid dicitur.
- 8 Delinquens, propter insigne aliquod artificium uel robur, potest confusio
Principe impunitus dimitti, et respectu similiis personæ potest quilibet de
populo sententie executionem impedire.
- 9 Personarum integritas multum ponderis habet contra generalia legum
decreta.
- 10 Non omnes in eodem genere peccati similiter sunt puniendi.
- 11 Denuntiatu s a persona fide digna, potest inquiri, etiam quod index ignoret
eius infamiam.
- 12 Consilium celeberrimi Doctoris excusat victimum ab expensis, modo cum scie-
tia legali concurrat conscientia integritas.
- 13 Adiutori dicuntur partiales, et ideo eorum consilia non excusat victimum
ab expensis.
- 14 Testes fide digni si deponunt non verisimilia admittuntur.
- 15 Testes singulares quando probent.
- 16 De iure quilibet testis presumitur omni exceptione maior.
- 17 Quando l'ex vel statuum requirit testes omni exceptione maiores, vel pro-
batæ uite huiusmodi qualitates debent probari.
- 18 Quando in testibus requiritur qualitas positiva, puta quod testes sint ido-
nei, sunc sufficit allegare tales qualitatem.
- 19 Probitas et spectata fides viri testis supplet defectum confessis minus
idonei.
- 20 Per dictum testis habile, licet non sit spectata fide, sustinetur depositio te-
stis inhabilitas.
- 21 Testis nota fidei potest dictum suum corrigeret usque ad publicationem pro-
cessus.
- 22 Testis non iuratus, modo sit probatæ fidei, facit presumptionem, et aliorum
fidei corroborat.
- 23 Testis non citatus qui sponte deponit, facit f.dem, modo sit vir pro-
bus.
- 24 Testis si a' iter deponat quam notarius scriperit, cui sit credendum.
- 25 Consanguinei possunt esse testes idonei, si tales appareant qui preponat gra-
tie veritatem.
- 26 In probanda innocentia sufficit semiplena et dubia probatio.
- 27 Omnes testes qui ratione partis aduersi repelluntur, probant & sunt ido-
nei, si per partem contra eos non opponatur.
- 28 Protestatio, quod sit saluum ius opponendi contra testes, & eorum dicta,
non est necessaria, si testes producuntur contra absentes.
- 29 Afinis, amici, & coloni, licet non sint idonei testes, si tamen essent tres,
plene probant.
- 30 A fines in criminalibus possunt testificari ad defensam, modo per iudi-
cium agatur ex officio, secus si ageretur ad querelam seu accusationem
partis.
- 31 Dictum testis ualeat quando notarius scripsit quod idem per omnia depo-
suit atque aliit testes, modo sint bona fama & opinio.
- 32 Testium defectus suppletur per fidem & integratatem notarii.
- 33 Vxor bone famæ admittitur intestem pro marito.
- 34 Testes familiares & domestici admittuntur ad testimonium, mō sint proba-
ti & viri & opinionis.
- 35 Testibus nobilibus & in dignitate constitutis plus conceditur quā plbeis
& priuatis, quia tales presumuntur honestæ et probatæ viri, cum ob-

nihil aliud quam propter virtutem ad huiusmodi dignitatum gradus
propter ceteris assumantur.

- 36 Frater testis facit plenam fidem, quando est deuotus et probatæ fidei, et nu-
la de eo sit suspicio de mendacio.
- 37 Hospitatores tenentur de rebus quas hospites in eorum arcis reponunt.
- 38 Prelatus in consanguineos probatæ viri potest res ecclesiasticas alie-
nare.
- 39 Violenta presumptione bonitatis notarii facit ut presumatur per errorem
oraisse locum et tempus in contractibus.
- 40 Adversarius in lite presumitur inimicus , nisi esset magna sanctimo-
nia.
- 41 Adiutori et procuratores presumuntur inimici eorum contra quos pra-
stant patrocinium.
- 42 Quod ex lite presumatur inimicitia, an indistincte intelligendum sit.
- 43 Testis an presumatur inimicus illius contra quem testificatur tam in cō-
ciuili quam criminali, an contrahatur inimicitia ex lite, praesertim crī-
minali, an testis reconciliatus sit idoneus testis in criminalib. & an amē-
cūs inimici mei dicatur inimicus meus.
- 44 Iuramentum honestæ personæ sufficit ad probandum impedimentum.
- 45 Impedimentum in regulariter probatur iuramento, dum tamen ad sic verifi-
cariis presumptione.
- 46 In impedimento notorio non opus est probatione.
- 47 Impedimentus, ut impedimentum ei non noceat, protestari debet.
- 48 In quibus casibus non opus est protestatione.
- 49 Furti presumptionem aut indicium alias afficiens ad torturam, excludit
qualitas anteculta viri.
- 50 Vir spectatæ fidei non presumitur fur, licet res furti sublata apud eum re-
periatur.
- 51 Iudicis assertioni standū est, ubi proceditur summarie, & sine scriptura,
modo constet de iudicis legalitate.
- 52 Procurator ad exigendum poterit solutionem facere, si vir bona fidei fue-
rit.
- 53 Laicus propter persona integritatem potest assumi in episcopum.
- 54 Dominus non tenetur pro delicto famuli, qui res pignoratitias vel apud se
depositas surripuit, si famulus vir probus extimatus fuerit.
- 55 Debitor, qui per nuntium, qui consuevit esse probus, & diligens, mittit pecu-
niam ad creditorem, liberatur, si nuntius perdidit aut subtraxit pecu-
niam.
- 56 Si non probetur nuntium vel famulum fuisse probum an liberetur cōmoda-
tarius vel debitor, si pecuniam soluerit tali nuntio seu famulo afferenti
petere de commissione commodantis seu creditoris, licet nūcius ille me-
tiatur.
- 57 Debitor vel commodatarius habet instant causam credendi nuntiis, quorū
operis uti solebat credito vel commodans.
- 58 Omnis bonus vir est maximum indicium ut credatur eius iuramen-
to.
- 59 Praetor excusat in syndicatu, si viro nobili qui reputabatur integra op-
tionis palatum pro carcere assignauit, a quo tandem aufugit.
- 60 Cautio pro satisfactione est, si is qui indeubere debet est probatæ vita.
- 61 Cautio cum hypotheca bonorum an sit pro satisfactione in praetore qui ex
forma statutorum tenetur satis dare antequam officium accepit.
- 62 Diuitia excusat a satisfactione.
- 63 Qui non est suspectus, cauere tantum debet.
- 64 Persona tutoris legitimi, si fuerit ualde fida, ei remittitur satisfatio.

P A R S D E C I M A Q U A R T A .

Ersona ut inquit Cladius iurecō-
sultus in l. aut fa-
cta. ff. de poenis. dupliciter spectatur, eius qui facit
& eius qui passus est, aliter enim puniuntur ex
eisdem facinoribus ferui quam liberi, & aliter q
quid in dominum parentemque ausus est, quam qui in extra-
neum, in Magistratum quam in priuatum. ¶ delicti enim poe-
na læpe minuitur pp dignitatē, & s̄pē dignitate augetur. Ti-
raq. in tract. suo de pen. cā 3.2.nu j. 1.9.20. virtutis. n.admiratio
facit ut delicta aut remittantur aut minuantur. Horatius, qui so-
rorem gladio transegerat, populi Romani iudicio absolutus
fuit, virtutis admiratione potius, quam iure cause. Quid dicā
de Flauio scriba, qui cum librum legum Appio surripuisset,
cumque populo Romano tradidisset, non solum non punit⁹
fuit de furto, sed etiam prēmium a populo Romano conse-
cutus est. tex. notabilis est in l.2. §. postea cum Appius ff. de ori-
gi. iur. Hinc est, quod propter singularia merita singularis fit
prouisio, quæ secundum generalia statuta non posset fieri per
cap. si quis in graui. §. is quoque. ff. de S. sc. Syl. vbi Bar. notabili-
ter dicit, quod si in ciuitate prohibitum est forensi acquirere
possessionem, nihilominus singularis meriti causa posse hoc
3 ei concedi. & Bal. ad hoc facere dicit. l. si pater. ff. de donation.
¶ & non solum uirtus delinquenti, sed & facta fortia, su-
cepta, in bello cicatrices, nobilitas & merita maiorum suo-
rum ei præsidio sunt, ut pulchre voluit Roman. consil. 29.
in causa maiori . & Baldus consilio 355. præmittendum
Tract. Tom. Xj.

Bartho. Taegij tract. crimin.

est.col.3.versi.quid igitur.lib.1. quem sequitur Soc. consil. 84. accuratissime.colum.3.versiculo ex quibus in proposito,li.3. & habetur per Gram.multa cumulantem. d. consil.29.num. 38.& faciūt trad.per Paride de Puteo.in d. §. quot sunt. versi. itē quia peccans.vbi in argumēto adducens multa iura,sequitur, q̄ cā minorandi poenam est non solū qñ delinquens, sed eius progenitores pro republica laudabiliter se gesserint, & ita in specie trad.Tiraq.in d.tracta.causa. 49. nume. 13. quod tamen dixi de poena remittenda aut minuēda propter delinquentis aut maiorum merita , arbitror intelligendum, nisi quis atrocissimum facinus in temp.commiserit,cuius rei Spurius Cassius Vicellinus & M.Manlius Capitolinus testes esse poslunt,qui nulla suorum in temp.meritorum ratione habita,propter affectatam tyrannidem,de rupe dati fuerunt præcipes.Hoc etiam intelligendum videtur,nisi magnum aliorū præiudicium aliud suadeat,per ea quę voluit Bald.in l. 1.col. 3.ver.quid igitur.C.de conf.tradit multa similia adducens, Tiraque.nume. 13. cum multis sequentibus,& ex eiusdictis colgi potest sublimitatio,uidelicet,quod intuitu meritorum, nobilitatis,& aliorum de quibus supra,locus sit remissionis poenę, est quod agatur de præiudicio alterius, dummodo.tale præiudicium sit modicum , secus si magnum , possunt hæc confirmari ex his quę egregie tradit Crauet. consilio. 182. numero. 15. vbi per iura, & quam plures authoritates, inquit 4 quod † vbi versatur modicum præiudicium , multa concordunt contra iuris regulas: hinc est , quod † vbi agitur de 5 modico præiudicio , bona ecclesię poslunt alienari. sive solenitatis iuris: item † impeditis currit tempus , item ecclēsia potest statuere sine consensu episcopi in modicis,& vbi agitur de modico præiudicio, testes singulares probant,idem est in testibus consanguineis, item liber ratiū probat pro scribente in modicis , & in modicis admittitur probatio per iūfū, item fama plene probat vbi agitur de modico præiudicio,& pariter literis ordinarij creditur sine testiū subscriptio-ne, si agatur de modico præiudicio, item verba enūtiatua probant in modicis,& in modico contraueniēs nō incidit in poenam.l.si quis maior. C. de transac & in modico non curatur subscriptio rescripti,prout etiam in modicis non curatur citatio,quę volvi specificē ponere quia sunt notatu digna , & q. 7 non declarant prædicti Doctores quod dicatur modicum vel paruum,ex quo a iure non est determinatum, dicerem id relinqui iudicis arbitrio,per tex.in l.j.vbi doctores. ff. de iur.de liber,& per ea quę tradit in terminis Bal.in c.proposuit de applica.in prin.lmol.in c.f. de do.lo. And.in c.f. de offic.delega. 8 † Delinquens etiam propter insigne aliquod artificium uel robur potest co.assalto principe unpunitus dimitti. tex.est notabilis in l.ad bestias. ff. de poenis.vbi Dyn.inquit quod respetu qualitatis similis personæ quilibet de populo posset talis sententiæ executionem impedire.Sequitur Rōm.singul. 441. & 448. incipiente tu Senensis,& trad.multa cumulans lal. in l.i.colum.2. ff. de legib. Gramm. vltra prædictos allegat Neap. & Cassa.in locis per eum citatis,Cœpolia tamen caut. 3. inci. propter maximam,excipit latronem manifestum,seditiosum factiosum,& id genus sceleratorum,talcs enim morti adiudicandi & tradendi sunt etiam inconsulto principe. tex.in l.f. 9 lio exhæredato. §. si aut omnes. ff. de iniust rup. test. † Præterea sciendum est personarum sanctimoniam atque integritatem multum p̄dēris habere contra generalia legum decreta,clementius enim agendum est cum delinquentibus uiris alias optimis moribus,atque uitæ sanctimonia commendatis.tex: 10 est in l.non omnes. ff. de re milita. † vbi scribitur,non omnes in eodem genere peccati similiter esse puniendos,sed habendum esse rationem anteactæ vitæ.Alexan.consil. 12 1. uiso pro cessu.colum.2.versi.concurrit.li.7. & quod multa personarū integrati concedantur contra regulas iuris,confirmatur ex eo quod dicit Petr.Anch.in repet.l.cū acutissimi.col. 97. C.de fideicomis. quod licet criminum inquisitio fieri non possit nisi præcedente infamia.c.qualiter.de accusat, tamen si alijs denuntiatur a persona fide digna,& superior ignoret eius infamiam,poterit super illis inquisitionem committere.Felyn. in d.l.cum acutissimi.colum.2.ver.in glossa ultima huius factionis est quod dicit Fulgosius in l.iuris ignorantiam.C. qui 12 admitti.videlicet,quod † consilium nobilissimi & celeberri-mi Doctoris excusat victum ab expensis,& hoc procedit modo cum scientia legali concurrat conscientię integritas,quia sola scientia non sufficeret nec excusaret, vt ex mente docto-rum quos citat dicit Tiraq.in d.tract.cauf.lj. numero 108.vbi intelligit hoc procedere si consilium habitum sit a bono Doctorate,non a malo,sive parū eruditio,per ea quę adducit,ego etiam adderem aliam limitationem,uidelicet,quod consilia debeant esse ad minus duorum Doctorum ualentium,& nō aduocatorum,quia † aduocati dicuntur partiales,propter ea eorum consilia non excusant;ita notanter trad.Barba. in ad-ditio.Bal.in l.terminato. de fructibus,& li.expen. C.colum.3.

vbi dicit uidisse Ang.ita deciderc in ardua questione.In hunc 14 quoque gregem recipiendum est,quod † licet non sit credēdū testibus deponentibus non verisimilia.Innocen.in c. auditis. de prescrip.fallit tamen in testibus valde dignis.Mars. in repe-t. rub.C.de probatio.colum.15.versi.& in hac materia,& in sin-gu.273.notissimum est in iure.colum.penult. simile est & qđ de testibus singularibus dicit Paul Cast.in l.admonendi. ff. de iureiuran.& Soc.consil.262.in causa magn.col.v.'versi. & pro certo.Mars.singu.114.vulgatum & tritum est,quod † licet te-stes singulares non probent,si tamen sunt optimę opinionis & tam probatæ fidei vt adducant iudicem ad indubitatem si dem non debet iudex ipse curare de illa singularitate.Circa p̄ dicta tamen duo notabis.Primum est,quod & si dixerim te-stes singulares probare,hoq̄ indistincte nō procedit,quia vbi te-stes tendunt in eundem finem,licet per diuersa media,tunc singularitas non nocet,& propter ea te-stes singulares probat inrisditionem,famam,vsuras,hæresim,possessionem,& omne aliud in quo agitur de probando aliquid in genere,ita in quiunt Arc.Soc. Ang.Boer. & alii quos referri & sequitur Cra-uet.in tract.de antiqu.temp.4.parte. §. sed & enim . nu.11.& 12. & consil.73.nu.33.& in d.præctica. §.8.nume.xj. vbi multa cor-gerens,dicit,quod te-stes singulares admittuntur ad probandum uoluntatem alicuius,& quod te-stes singulares deponen tes ira audiuisse ab aliquo probant,& quod te-stes singulares,licet plene non probent,salet inducunt presumptionem,et ex mente Castrēn.in l.Lucins. ff. de infami.& in l.admonendi. colum.2. ff. de iureiuran.Subdit etiam,quod iudex potest fidē plenam adhibere testibus singularibus,si ex illis inducitur ad credulitatem,quod sequuntur Soc. Veronensis,Curt. iun.& alii in locis de quibus per eū.quod maxime procedit vbi qua-litas negotii hoc suaderet, seu concurrerent aliae præsumptio-nes,per ea quę adducit.item probant ubi deponunt verisimi-lia.Crauc.in d. § 8.nume.viſ & faciunt trad.per Riminal.con-sil.262.nume.27.& 28.dicentem,quod sicut te-stes singulares admittuntur ad probandum possessionem,pariter admittuntur ad probandum qualitates ipsius. Scias etiam , quod & si † de iure quilibet te-stis præsumatur omni exceptione maior, vi trad.Cur.sen consil. iv.nume 3.& Cur.iun. in tract. de te-sti.conclusione.35.tamen † ubi lex vel statutum requirit te-stes omni exceptione maiores seu probatae uitæ,vel optimę famę & conditionis,huiusmodi qualitates non solum debent alle-gari, sed etiam probari,‡ secus si requireretur qualitas positiva,puta quod te-stes forent idonei,quia tunc sufficeret allega-re tales qualitatem,ita trad.multa adducentes Paris. consil. 24.lib.3.& Socyn.consilio 274.colum.12.li.2. & hæc sententia 19 potest confirmari per id quod in simili dicimus,quod † probi-tas & spectata fides unius te-stis supplet defectum cōtestis mi-nus idonei.gli. in l.3. §.duæ causæ. ff. ad Carb. Id quoque voluit Salyce in l.in bonafidei.colum.x.C.de iureiur. & Paul. Castr. 20 consil.913.item sequendo ordinem libr.3. † & licet te-stis non foret probatae & spectatae fidei,si tamen foret habilis,per eius dictum sustineretur depositio te-stis inhabilis,vt notanter tra-dunt Bald.& Angel.in l.si quis ex argentariis. in principio. ff. de eden.Mar.iun.consil.32.colum.fin.lib.2.& consil.146. colum.3.libr.pri.nume.12.& Mars.consil.113.num.29. ubi mul-ta adducunt,hoc tamen non procedit ubi te-stis inhabilis ex toto repellere,vel si eius dictum foret penitus nullum,per ea quę trad.Crauet.consil.9.numero 12.ubi enim dictum te-stis inhabilis sustinetur ex dicto alterius,tunc habilis debet es-se onni exceptione maior,per ea quę adducit. Ad hanc quo- 21 que formam referendum est quod † te-stis nota fidei potest di-cium suum corriger usque ad publicationem processus.Fel. & Panor.in capi.præterea.de testi.cogen.Mars. in l.j. §.ad quę 22 sionem.colum.3. ff. de questio. Ad hæc respicit , quod † te-stis non iuratus vir probus & honestus, præsumptionē facit,alio rumque te-stiū fidem corroborat.Bar.in l.solam. C. de testi.in lectu.Bono. Mars. in l.1. §.ad questionem. ff. de questio.Nec si-lentio inuoluendum est,quod † dictum te-stis non citati , sed sponte deponentis,fidem facit,quando persona est fide digna Bal.in additio.Spec.titu.de testi.colum.ulti.versicul. valet di-cum te-stis non citati.His etiam adduci potest, quod Panor. scriptum reliquit in capitul.ad audientiam, in 5. nota.de præ-sump. uidelicet,quod, † si te-stis dicat se aliter deposuisse quam notarius scriptis exceperit,credendum est potius notario,nisi te-stis esset persona ualde notabilis. Quod autem dixi , cre-dendum esse potius notario,quam alteri afferenti dixisse cō-trarium eius quod scripsit notarius, non intelligas fore indi-stincte,quia hoc non procedit in causa criminali,sed in ciuili in qua etiam non præualeret authoritas notarii ubi plures te-stes contradicerent notario,per ea quę allegando copiolas decisiones,trad.Bossi.in suis tractatibus,in titulo de faltis,nu-mero 16.cum multis sequentibus,ad cuius dicta te remitto. 23 Huc quoque spectat , quod † omnes consanguinei pos-sunt esse te-stes idonei , si tales apparent quod præponant gratia

Tractatum Tomus XI.

20

gratię veritatem. Mar. in l. i. §. ad quæstionem. colum. 2. ver-
ſculo limita & hunc tex. ff. de quæſtio. gloss. pri. in ſumma.
3. quæſtione v. & §. eos qui teſtes. 4. quæſtione. 3. Salycet.
in c. ſuper hiſ. colum. penul. de accuſa. Non defunt tamen qui
hanc ſententiam aperie reprobenſt, & vbi conſanguinei & af-
fines non forent approbatę viṭę, & hec qualitas non probare
tur, crederem eos admitti quantum ad effectum, vt ſi non in
totum, aliqualiter probent, præſertim ſi ſunt coniuncti non
per lineam alſcendentem ſeu deſcendentem, ſed transuersale,
per ea quæ egregie tradunt Ang. consil. 194. viſis. Alex. consil.
161. viſo. colum. ſecunda, lib. 6. & faciunt trad. per Marſi. ſing.
139. affinitas. & ſing. 133. & habetur per Gramma. consil. 37.
nume. 16. Rurſus crederē conſanguineos, & affines eſſe ido-
neos teſtes, vbi aliud non obſtarerit, in cauſis criminalibus, ſi
ageretur ad deſenſam, per ea quæ tradunt Doſtores in cap. li-
teras de prælump. Crauet. consil. 1. nume. x. & 119. nume. 9. alſe
26 gando. Caſt. Dec. Alex. copioſas decisiones, inquit, quod in p
banda innocētia ſufficit ſemiplena & dubia probatio, & ad
mittuntur coniuncti & etiam fœminę, eſto quod loqueren-
tur de credulitate, vel de iudicio ſuo, per ea quæ trad. Mar.
27 fil. ſing. 19. Riminald. consil. 44. lib. pri. † Crederem in ſuper, q̄ li-
cet conſanguinei & affines non ſint regulariter integri teſtes,
quia diminuitur de fidē, tamen probarent & eſſent idonei ſi
non fuſſet oppoſitum per partem, quod procedit non ſolum
in teſtibus conſanguineis & affinibus, ſed & in omnibus alijs
qui ratione partis adueraſt repelluntur: ita Felyn. in c. literas.
de prælump. colum. 4. dicens aliud fore quando teſtes repellū-
tur eo quia ſint excommunicati, banniti, & laborātes huius-
modi morib. corroboratur hoc ex his quæ, adducens quam
plures decisiones, trad. Craue. in tract. in d. pri. par. §. quæritur.
nume. 27. cum aliquibus ſequentibus. protestatio autem quæ
regulariter facit, quod ſit ſaluuum ius opponēdi contra teſtes,
& dicta eorum conſeruat ius, & per eam tollitur tacitus con-
ſensus. † Hęcque protestatio non eſt neceſſaria ſi teſtes produ-
cantur contra abſentes, hocque conſirmatur ex diſtis per
Crauet. vbi ſupra nume. 32. ſciat etiam, quod licet conſanguineus
29 & affinis non ſit idoneus teſtis, tſi tamen eſſent tres, ple-
be probarent, per ea quæ in ſimiſi de amicis, coloniſi, & hmōi
peroniſi trad. Mar. Soci. iun. consilio 146. nu. 14. & 15. lib. j. &
30 quod dixi, conſanguineos & taffines eſſe idoneos teſtes in cri-
minalib. vbi agitur ad deſenſam, intellige procedere vbi agi-
tur per iudicem ex officio, & tractatur de mera deſenſa, ſecuſ
ſi ageretur ad quærelam ſeu accuſationem partis, vt trad. Bal.
Saly. & alii quos refert & ſequitur Gramma. consil. 32. nume.
31 12. huc quoque ſpectat, quod † diſtum teſtis valet quando
notarius ſcripſit id, quod idem per omnia deposituit, atque
alijs teſtes, modo ſit bone famę & opinionis. Doſt. in c. nihil.
de verb. ſigniſi. Fely. in c. ſuper hiſ. colum. penul. de accuſa. & Bal.
in extrag. de pace consil. ſ. vlti. vers. idem ſacramentum. Facit &
32 ad p̄dicta, quod teſtum deſectus ſuppletur per fidē & inte-
gritatem notarii. Bal. consil. 200. punctus inſcripti consilioſi ta-
lis eſt. li. 5. Succurrit & hoc loco dicendū, quod licet vxor nō
33 ſit teſtis idonea pro marito, tamen tſi vxor ſit bona famę ad-
mittitur. argu. §. eos teſtes. 4. q. v. vide Fely. in c. in literis. col. 4.
ver. fallit quarto in vxore. de teſtib. His fauere uidetur, quod
34 tſi teſtes familiareſ & domeſtici, modo ſint probatę uitę & opi-
nionis. admittuntur ad teſtimoniū. c. in literis. in fin. de teſti.
& ibi Inno. quem ſequitur ibi Bal. An. Imol. & Felyn. in L2. C.
35 de teſti. ſuperiora conſiſtantur quod † plus concedatur teſti-
bus nobilibus, & in dignitate conſtitutis quam plebeis & pri-
uatis. l. in teſtibus. ff. de teſti. & ratio eſt, quia ſimiles præſumiu-
tur honestę & probatę viṭę, vt pote cum ob nihil aliud quam
propter probitatem & virtutem ad huiusmodi dignitatū gra-
duis præceteris conſumantur. c. miramur. ante fi. 61. diſtinct. His
firmiſſimum eſt quod ſcriptis prodidit Imol. in c. canonicus.
colum. penult. de officio delega. & Imo. in capitū. in literis &
36 de teſt. quod, tſi & ſi frater teſtis non faciat plenam fidem,
tamen ſi deuotę & probatę fidei ſit, vt de mendacio nulla ſit
ſuſpicio, facit plenam fidem. idem pollet quod notanter me
37 morat Bal. in l. i. C. loca. vbi dicitur, quod tſi licet hospitatores
teneantur de rebus quas hospites in arcis ipſorum reponunt
etiam ſi fracta comperiantur, tamen, ſi hospitatores fuerint
bonę famę & probatę fidei, poterunt ſe iuramēto ſuper hoc
præſuſo purgare. argu. l. non omnes. §. a Barbaris. ff. de re mili.
Et quod dixi, hospitatores teneri de rebus quas hospites in ar-
cis ipſorum reponunt, vt ſupra, non intelligas indiſtincte pro-
cedere, ſed ſecundū diſtinctionē & dicta per Iaf. in l. in actio-
nibus. colum. penulti. ff. de in li. iuran. & in ſ. ſequens. Inſtitut. de actio. num. 28. Anch. consil. 286. & Cor. consilio. 518.
ad quorum dicta te remitto. Neque ſubticendū eſt, quod
38 tſi & ſi prelatus non poſſit in conſanguineos res ecclesiasticas
alienare, etiam in caſibus permifſis, authent. quibuscumque.
Codice de factolancis ecclieſiis. neque oeconomicum
ecclieſi conſanguineis committere. capitū. decenter. 89. di-

ſtin. tamen hoc non procedit in conſanguineis honestę & p
batae uitę. Bald. in c. 2. colum. 3. versicu. quæro iterum. de iudi-
39 ciis. & gl. in d. cap. decenter. His proximum eſt, q̄ tnotarius qui
omittit ponere locum & ipſi in contraſtu, præſumatur falſa-
rius, ſamen violenta præſumptio bonitatis notarii facit vt p
ſumatur hoc per errorem accidiſſe. Bald. in repe. rub. de fi. inſit.
col. 3. ver. & ex iſtis appetet. nec admodum huic diſſideret quod
40 ſcribit Barba. in c. 1. de iud. v3. q̄ tnotarius in lite præſumit
inimicus, niſi ſit magiſt̄ ſanctimoniz. Quod autē dixi, aduer-
ſarium in item præſumi inimicum alterius partis, t̄ videtur
hoc diſtum extendi poſſe ad aduocatos & procuratores, q̄a
præſumuntur inimici eorū t̄ quos præſtant patrocinium, p
ea quæ trad. Bar. in l. post legatum. § his vero, ff. de his quibus
vt indign. addentes ad Ab. in c. cum P. Manconella. de accuſa
41 tio. † Non intelligas tñ indiſtincte ex lite præſumi inimicitā,
diſtinguendum eſt. n. an lis ſit finita vel non, & ſi dure vel fi-
nita ſit, an fuerit omnium bonorum, vel majoris partis, vel
leuiſ, vel parua. Item habenda eſt conſideratio ad personas li-
tigantiū, quæ faciunt paruam, vel magnam cauſam. Item ag-
lis fuerit ciuilis vel criminalis, vt habetur ex diſtis Dec. in ca-
de quo vult Deo. de iud. Ale. in add. Bar. in l. 3. ff. de teſt. Alc. in
tract. præſum. reg. 2. præſum. 9. Fel. in d. cum P. Manconella. in
c. repellantur. de accuſa. iunctis addentibus ad eum. Blanch. in
l. fin. ff. de q. nume. 133. cum multis ſequentibus. Ioan. de An.
consil. 17. & Bolog. in additio. Crauet. consil. 9. numero 6. Sigis.
43 Neap. consil. 5. nu. 21. & 22. ex quorum diſtis etiam habetis. t̄ an
teſtis præſumatur inimicus illius t̄ quem teſtificatur, ſiue in cā
ciuili, ſiue criminali, & an t̄ hatur inimicitia, ex lite pſertim
criminali inter partes litigantes tantummodo, an ēt inter co-
ſanguineos, & affines dictarū partim, anque teſtis reconcilia-
tus ſit idoneus teſtis in criminalib. & an amicus inimici mei
44 dicatur inimicus meus. Iuxta p̄dicta annecti poſteſt, q̄ tura-
mentum personæ honestę ſufficit ad probandum impedimentū.
Imo. in c. cupientes, §. q̄ ſi per 20. col. 4. de elec. lib. 6. Scias
45 tamen, q̄ t impedimentum probatur regulariter, ſi aliud non
obſtat, iuſto impediti, dum tamē ad ſit veriſimilis præſumptionis,
46 Rota in antiquis. 302. † Nota q̄ vbi impedimentum eſt no-
toriū, non eſt opus vt probetur, ſed poſterit p quemcunq; allega-
ri. Vanti. in tract. de nulli. ſenten. ex deſectu iuriſ. nu. 196. & ſe-
47 quēti, & hoc ſciat, q̄ t impeditus, vt impedimentū ei non no-
48 ceat, protestari debet Alex. consil. 164. vol. 2. † q̄ non pcederet
vbi quis impediſtur factō iudicis, vel impedimentū foret no-
torium, & in q̄busdam alijs caſib. de quib. per Aſſli. dec. Nea.
50 nu. 5. Dec. cōſ. 356. Fel. in c. veneſab. de iud. concinuit et ſu-
periorib. q̄ t ante aetate viṭę qualitas excludit pſumptionem furii,
aut indiciū alias ſufficiens ad torturā. Ang. in l. milites. C. de q.
51 l. nō oēs. §. a Barbaris. ft. de re mili. Huic ēt quadrat, q̄ tlicet res
furto ſublata reperiatur apud quēpiam virū alioquin ſpecta-
tæ fidei, non præſumitur t̄ eū. Sal. in l. vlt. C. de queſt. Nec illud
omiferim, q̄ t assertioni iudicis ſtandū eſt in cauſis breuibus,
ubi pceditur ſine ſcriptura, q̄ ſi cōſtat de iudicis reſtitutioſe &
legalitate. Geor. Natta in rep. Cle. ſepte. iii. prin. col. 76. de uerb.
52 sign. Huitis classis eſt, q̄ t procurator ad exigendum poſteſt ſolu-
tionē facere, ſi bone fidei vir fuerit. Ang. in rep. l. fallas, co.
53 j. uer. ſe tu tieni. C. de fur. ſacit etiam ad ſupradicta, q̄ t laycus
poſteſt aſſumiri in Epifcopum p personę integritatē & ſancti-
moniā, tex. in ſ. his omnib. 61. dif. Fely. c. ſup his. de acc. eadem
rōne dicit Barba. in c. decernimus. col. 3. de iu. q̄ t laycus poſt aſ-
ſumiri uicariū Epifcopi, q̄bus & hoc quoq; adiſcies, q̄ t dñs nō
tenetur pro delicto famuli uel diſcipuli, q̄ res pignoratas uel
apud ſe depositas ſurripuit, & ſi famulus aut diſcipul⁹ ipſe uir
probū & fidus extimatus eſt. Bal. consil. 222. hac q̄o format idē
Bal. per l. argentum, ft. cōmo. dicit in l. alienū. col. ult. uer. quę
55 ro nunqd. C. de fur. q̄ t liberatur debitor, q̄ per nuntiū qui con-
ſueuerat eſſe probus & diligēs mittit pecuniam ad creditorē,
56 quam nuntius ille perdiſit, aut ſubtraxit, uidetur tamē, tſi nō
poſteſt nuntiū ſeu famulū ſuile probū & diligentem, q̄
cōmodatarius uel debitor tradēs rem cōmodatā, ſeu ſolueſ
pecuniā tali nuntio uel faſmulo aſſerēti petere de cōmissione
cōmodantis ſeu creditoris, libereſ, licet nuntius ille mentiaſ,
ut allegās decisiones & iura p̄bantia, tradit Rimin. consil. 162.
57 nu. 12. & 13. li. 2. † q̄ pcedere uſt abſq; dubio. ſi creditor & cō-
modas ſolebat uti operis nuntiū uel famuli in hmōi reb. q̄a di-
cunt h̄c iuſtā cām credendi, p ea q̄ trad. Riminald. & Dec. i lo-
cis de q̄b. per addentes ad eū. Ad ſtipulaſ & pcedētib. tex. i l. nō
oēs. §. a Barbaris. ff. de re mili. cuius hec ſunt uerba. Si bonus an
tea extimatus, prope eſt ut affirmationi eius credatur, quamo
58 brem dicit Bald. in l. uniuerſam, C. de Veſtigal. quod t̄ omnis
bonuſ uir eſt maximuſ iudicium, ut credatur eius iuramēto
59 to. Hinc eſt, quod t̄ p̄: excuſatur in ſyndicatu, ſi nobili
uiro, qui reputabatur integrę opinionis & ſincerę fidei, pa-
latium pro carcere aſſignauerat, a quo tandem aufugit,
Angelus. in l. a. bonę fidei, Digestis de rei uendicatione.
quod ſumptuū eſt ex diſtis gloſaſ notabilis in lege, Titio

Tract. Tom. XI. C 4 fun.

Bartho. Taegij tract. crimin.

fundus. ff. de conditio. quam glosam multum commēdat Ti-
raquel. in d. tract. cau. 5 i. ubi & numeris sequentib. multa alia
cumulat, ad quem te remitto. Eodem ferme pertinet, quod
60 t̄cagij pro satisdatione est, si is qui fideiubere debet sit pro-
batæ uite. gl. in l. §. his autem. ff. de rip. muni. Bal. in c. 2. col. 3.
ver. quārō iterum s̄i dubitetur. de iud. Nec hinc longe distat, q̄
61 t̄vbi ex forma legis municipalis tenetur aliquis satisdare re, an-
tequam officium acceptet potestatis, tamen si est idoneus, cre-
deretur soli cautioni cum generali hypotheca bonorū. Bart.
in l. quicunque. C. de fun. patr. lib. 12. non desunt etiam qui di-
cant, quod tex. in d. l. quicunque. loquitur de idoneo facultati
62 bus, & nō moribus, quia t̄diuitia excusant a satisdatione. Pau.
Cast. in l. diuortio. §. interdum. ff. qui satisdare cogantur. Alex.
63 l. 4. §. ait pr̄tor. ff. de re iu. Adde etiam, quod t̄ qui non est suspe-
ctus, cauere tantum debet. glo. in l. penul. ff. de pet. h̄ered. Huc
64 quoque peculiatariter spēt, quod t̄ si persona tutoris legitimi
sit valde fide & honesta, remittit ei satisdatio. tex. i. l. legitimos.
& ibi Bal. ff. de legi. tut. Sed redeundo ad institutum quod dixi
mus, p̄dicta propter personæ qualitates tum grauari tū mi-
norari, vide Doctores in l. aut facta. de p̄oen.

De loco.

S V M M A R I V M.

- 1 Eadem sceleræ in quibusdam prouinciis grauius, & in quibusdam leuius puniuntur.
- 2 Vbi propter magnam copiam delinquentiū exēplo opus est, maleficia grauius puniuntur.
- 3 Locus distinguit furem a scrilego.
- 4 Quis dicatur sacrilegus.
- 5 Locus arguit premeditationem animi.
- 6 Si statutum duplicat p̄enas offendentis aliquem in tali via, an offendens in foſatis puniatur p̄ena duplicata.
- 7 Qui offendit aliquem in foſatis, non comprehenditur a statuto duplicante p̄enam offendenti in re aliqua.
- 8 Quando homicidium committitur in platea, loci qualitas qualitatem animi deliberati tollit.
- 9 Delicta committentes in loco sacro, an ḡudeant libertate ecclesiastica.
- 10 An aliqua ratio habeatur improba consuetudinis, & iuri contrarie.
- 11 Consuetudo etiam nulla tribuit iustam causam ignorantiae, & excusat p̄ena.
- 12 Consuetudo ludendi pugnis & lapidibus, si unus alterum interimeret pugno vel lapide, credere occidentem nulla p̄ena plecti debere, ut in simili cōſuluit Anch. consi. 283. incipiente, iure stricto & consuetudine.
- 13 t̄ Adde etiam quod dixit Iaf. in l. de quibus. colum. 3. ff. de leg. & in l. singularia. col. pen. si cer. peta. uidelicet, quod defendit notarium Placentiū, qui Placentiæ, iuxta consuetudinem loci, in instrumento apposuerat verbum, numerauit, & tamē nulla fuit numerata pecunia. Idem Dec. consi. 170. uiso themate & his. col. 3. t̄ consuetudo ergo excusat a poena falsi, vt voluit etiam Bal. in ea. primo. titulo de feu. cogni. & in rubri. C. de fide instrum. colum. v. versi. quārō ergo quid. Item hic
- 14 notandum est, quod t̄ qui id facit quod alii facere solent, non solum non est in dolo, sed nec in culpa. Bar. in l. si pignore. §. vltimo. ff. de pig. actio. Rom. & Iaf. in l. certi condic̄o. §. si nū mos. ff. si cert. pet. t̄ affirmant consuetudinem facere licitum id quod alias erat illicitum. Adde etiam, quod generalis consuetudo facit bonam fidem. Io. zenob. inter consilia Bal. con fil. 370. incipiente, uerba rescripti. li. 3. t̄ item notandum est, q̄ iudex qui contra leg. iudicauit, si ita erat consuetudo, excusat
- 15 in syndicatu. Bar. in l. j. ff. quod quisque iuris. t̄ Nota etiā quod consuetudo examinandi reos qui non sunt in casu torturæ, in loco tormentorum, excusat iudicem in syndicatu. Cępo. cōſl. 40. cart. 2. colum. j. ver. circa septimum. & column. seq. t̄ addē etiam, quod consuetudo, quod non incedens in habitu clericali gaudeat priuilegio clericali excusat clericum non incedentem in habitu. Fulgo. consi. 124. tanta enim, t̄ est uis consuetudinis locorum, ut Romani, cū intelliſſent Barbaros quos dam Dijs immortalibus hominem immolasse, corum magistratus puniendos putauerunt, tamē cum id consuetudine faciſſe accepissent, impunitos eos dimiserunt, & Domitianus Romanorū Imperator, sanguinis humani audissimus, Scribas uenia donauit, ex consuetudine exercentes questorias negotiationes. l. Cornelius prohibitas. Adde etiā quod officiales excusantur faciendo ea quæ dicitat consuetudo, etiā, si mala fōret, & quæ tolabant facere eorū antecessores, ut trad. Ale xan. consi. 8. lib. 6. Ang. in l. irnpuberem, ff. de fur. & Iaf. in l. singularia, ff. si cer. pe. Hipp. consi. 90. & consil. 100. & statutum seu decretum quod non est receptum in obſeruātia, nec moribus utentium approbatum, non habet vires, & allegari nō potest. c. j. vbi gl. 2. ad fin. & ibi Doct. de treu. & pace. Iaf. in l. rē non nouam. C. de iu. colu. fi. facit optime Dec. consi. 262. in cā. col. fi. & Alex. consi. 132. uisa. uol. i. ſciias etiam, quod Doctori attestanti de consuetudine credendum est, iuxta tradita per Bar. in l. de quibus. ff. de leg. non desunt tamen qui dicant, q̄ attestatio doctoris de consuetudine operatur solum quātum ad hoc, vt transferatur onus probandi in alteram partem aſſerentem contrarium. Vide Cra. consi. 166.

P A R S D E C I M A Q V I N T A.

Oco maleficiorū supplicia

exacerbātur, minuūtūr, uel p̄enitus remittuntur. in primo casu exemplum habemus ī l. aut facta,
ff. de poe. vbi dicitur, t̄ quod eadem sceleræ in quibusdam pro-
uinciis grauius puniuntur, ut in Aphrica messium incenso-
res, in Mysia uitium & vbi metalla sunt, adulteratores mone-
ta. t̄ In locis etiam vbi propter magnam copiam delinquen-
tium exemplo opus est, malefici grauius puniuntur, vt in d. l. aut facta. in §. non unquam. nec obliuiscendum hoc ca-
spite censuimus, quod t̄ locus facit aliquem sacrilegum. dicta
4 leg. aut facta. cap. quisquis. 17. q. 4. & propterea t̄ licet ipsa bona
ablata sacra non fuerint, cum tamē locus unde ablata fue-
runt sacer sit, fur ut uerus sacrilegus gladio punitur, vt in d. l.
aut facta. sic in illo qui mortuorum cadauera, aut cistā mor-
tuariam furatur, talis enim gladio vt cæteri scrilegi, damnat,
5 l. fin. ff. de sepulc. violat. cum distinctione tamen vt ibi. t̄ Lо-
cus quoque arguit premeditationem animi. Albe. in tract. ita
6 tut. q. 64. in tercia parte, t̄ & quia ſēpe statuta duplicant p̄e-
nas offendentis aliquem in tali via, q̄ritur t̄ an offendēs in foſ-
satis puniatur p̄ena duplicata, & dico quod non, quia foſ-
tum non est uia. l. 2. §. ait pr̄tor. ff. ne quid in loco. idem dicē-
dum est de eo qui offendit aliquem in foſatis, quod non cō-

pr̄hendatur a statuto duplicante p̄enam offendenti in re aliqua. Bal. in l. riparum. ff. de re. diui. & Angel. in tract. maledi-
in verbo, in platea. nume. 6. In secundo casu, quando delicta leui ſuplico luūtūr, respectu loci sceleris patrati, exemplum habemus in c. inter alia. de immunita. ecclesiar. vbi qualitas

8 animi deliberati tollit respectu loci, t̄ cum homicidium fecit commissum in platea uel alio consimili loco publico, ubi non est verisimile, propter hominum frequētiam, quod quis appense & deliberate occiderit hominem. Adde etiam,

9 t̄ iura canonica uolunt, quod exceptis raptoribus, & homicidiis, & adulteris, committentes crimina in loco sacro, liberta tegaudent ecclesiastica. c. fin. extra de immunitate ecclesia.

Ang. in §. vltim. in fi. in Auth. ut liceat matri & auia. & Albe. de Rosa in rub. C. de his qui ad ecclesiā confugiunt. In tertio autem & ultimo casu, quando crimina propter locum patrati delicti omnino remittuntur, habemus gl. in c. cum venerabilis. in verbo, migrasse. de consue. per quam gl. Petrus de Aa

10 cha. in cons. incipiente, t̄ consuetudo quæ habetur dicit se excusasse electum quendam, qui ex loci improba consuetudine, & iuri contraria ante confirmationem administraverat.

sequitur etiam illam gl. Oldra. consi. 9. ver. unde licet. in fi. & Roma. consi. 466. Idem tenet Panorm. in c. vlt. in fin. de cons. & Franc. de Are. consi. 134. incipiente, cōſultatio propoſita

11 dicit per illam gl. quod t̄ consuetudo etiam nulla tribuit iustā ignorantiæ causam, & excusat a poena, t̄ hinc infertur ad consuetudinem Mediolani, vbi iuuenes pugnis & lapidibus ludunt, unde si unus alterum interimeret pugno vel lapide, credere occidentem nulla poena plecti debere, ut in simili cōſuluit Anch. consi. 283. incipiente, iure stricto & consuetudine.

12 t̄ Adde etiam quod dixit Iaf. in l. de quibus. colum. 3. ff. de leg. & in l. singularia. col. pen. si cer. peta. uidelicet, quod defendit notarium Placentiū, qui Placentiæ, iuxta consuetudinem loci, in instrumento apposuerat verbum, numerauit, & tamē nulla fuit numerata pecunia. Idem Dec. consi. 170. uiso the-

13 mate & his. col. 3. t̄ consuetudo ergo excusat a poena falsi, vt voluit etiam Bal. in ea. primo. titulo de feu. cogni. & in rubri. C. de fide instrum. colum. v. versi. quārō ergo quid. Item hic

14 notandum est, quod t̄ qui id facit quod alii facere solent, non solum non est in dolo, sed nec in culpa. Bar. in l. si pignore. §. vltimo. ff. de pig. actio. Rom. & Iaf. in l. certi condic̄o. §. si nū mos. ff. si cert. pet. t̄ affirmant consuetudinem facere licitum id quod alias erat illicitum. Adde etiam, quod generalis consuetudo facit bonam fidem. Io. zenob. inter consilia Bal. con

15 fil. 370. incipiente, uerba rescripti. li. 3. t̄ item notandum est, q̄ iudex qui contra leg. iudicauit, si ita erat consuetudo, excusat

16 in syndicatu. Bar. in l. j. ff. quod quisque iuris. t̄ Nota etiā quod consuetudo examinandi reos qui non sunt in casu torturæ, in loco tormentorum, excusat iudicem in syndicatu. Cępo. cōſl.

17 40. cart. 2. colum. j. ver. circa septimum. & column. seq. t̄ addē etiam, quod consuetudo, quod non incedens in habitu clericali gaudeat priuilegio clericali excusat clericum non incedentem in habitu. Fulgo. consi. 124. tanta enim, t̄ est uis consuetudinis locorum, ut Romani, cū intelliſſent Barbaros quos dam Dijs immortalibus hominem immolasse, corum magistratus puniendos putauerunt, tamē cum id consuetudine faciſſe accepissent, impunitos eos dimiserunt, & Domitianus Romanorū Imperator, sanguinis humani audissimus, Scribas uenia donauit, ex consuetudine exercentes questorias negotiationes. l. Cornelius prohibitas. Adde etiā quod officiales excusantur faciendo ea quæ dicitat consuetudo, etiā, si mala fōret, & quæ tolabant facere eorū antecessores, ut trad. Ale xan. consi. 8. lib. 6. Ang. in l. irnpuberem, ff. de fur. & Iaf. in l. singularia, ff. si cer. pe. Hipp. consi. 90. & consil. 100. & statutum seu decretum quod non est receptum in obſeruātia, nec moribus utentium approbatum, non habet vires, & allegari nō potest. c. j. vbi gl. 2. ad fin. & ibi Doct. de treu. & pace. Iaf. in l. rē non nouam. C. de iu. colu. fi. facit optime Dec. consi. 262. in cā. col. fi. & Alex. consi. 132. uisa. uol. i. ſciias etiam, quod Doctori attestanti de consuetudine credendum est, iuxta tradita per Bar. in l. de quibus. ff. de leg. non desunt tamen qui dicant, q̄ attestatio doctoris de consuetudine operatur solum quātum ad hoc, vt transferatur onus probandi in alteram partem aſſerentem contrarium. Vide Cra. consi. 166.

De tempore.

S V M M A R I V M.

1 Tempus in delictis consideratur qualitate & quantitate.

2 Grauius punitur qui noctu, quam qui sub lucem delinquit.

3 Tempus noctis facit indicium præcognitionis.

4 Statuta, quæ duplicant p̄enas maleficiorum commissorum de nocte, an duplētē risam p̄enas male dictorum, uel male scriptorum denotē.

Ma-

Tractatum Tomus XI.

21

- 5 Maleficiū factū de sero an dicatur factū de die vel de nocte.
 6 Statutū puniens illos qui vadunt de nocte sine lumine post sonum talis campanæ, an comprehendat illos qui vadunt de nocte in die Veneris Sancti, quo tempore campana non pulsatur.
 7 Pena illius qui post sonum campanæ inerit sine lumine, an exēdatur ubi campana non potest audiri.
 8 In delictis successiuis pœna delictorum tempore augentur, ut in criminis hęres.
 9 Temporis diurnitate minuitur pena in delictis momentancis, ut in homicidio cuius pœna decennio temperatur.
 10 An quis propter diurnitatē temporis admittatur ad compositionem.
 11 Diurnitate temporis decem annorum exentur testes a perjurio & falsitate, quia deponunt de his quae acta sunt per sex annos retro ante corū depositiones.
 12 Effectus banni non tollitur spacio triginta annorum.
 13 Si accusator multum steterit ad accusandum, accusatio redditur suspēcta.
 14 Ex tarditate præsumetur dolus, in proponente quamlibet exceptionem.
 15 Nō solum in criminibus diurnitas temporis operatur effectus notabiles, sed in cibilibus etiam facit ut omnia præsumantur solemniter acta.
 16 Ex diurnitate temporis præsumetur quod decretum iudicis interpositum fuerit cum causa cognitione.
 17 Violentia per lapsum temporis præsumetur controvēsa in consensu.
 18 Diurna cohabitatione ad iniucem purgatur uetus stuprum & præsumetur concubinatus.
 19 Diurnitas carcerationis inducit minorationem pœna ordinarię.
 20 Querelę exceptione viginti annorum excludentur.
 21 Iudicium ciuilē tollitur præscriptione triginta annorum.
 22 Iudicium ciuilē tollitur præscriptione triginta annorum non solum respectu actionum, sed etiam respectu officii iudicis.
 23 Resitio in integrum ex capite iuste & probabilis ignorantie conceditur aduersas præscriptionem 40. annorum.
 24 Atē criminalis, si instituta fuerit accusatio, tollitur biennio.
 25 Dispositio, l. querela, C. ad l. Cor. de Fal. non habet locum in criminis partus supposti, parricidii, concussionis, & ubi delictum est notarium, vel de eo constaret per confessionem.
 26 Stare confissione delinquentis, actio iniuriarum durat ultra annum.
 27 Dispositio, l. querela, C. de falsis. an cesset in omnibus enormibus delictis.
 28 Dispositio, l. querela, C. de falsis procedit respectu pœna imponend, non autē imposita.
 29 Dispositio, l. querela, C. de falsis procedit ubi opposita fuerit exceptio præscriptionis.
 30 Quo ad bona confiscanda præscriptio inducitur quinqennio.
 31 Quinquennii præscriptione tollitur crimen stupri.
 32 Quomodo & qualiter præscribatur contra fiscum tam circa bona incorporata quam non incorporata, & tam circa bona propria quam bona donata vel alienata per Principem.
 33 Annus quo durat actio iniuriarum est continuus, & currit etiam ignorantie.
 34 An viginti anni, l. querela, C. de falsis, sint continui & currant ignorantie.
 35 In criminis falsis an tempus sit continuum & currat ignorantie.
 36 Tempus in dubio penalibus intelligitur continuum.
 37 Stare statuto, quod index non posset cognoscere iam commissio delicto, post aliquod tempus, poterit tamen cognoscere si de eo constet per confessionem partis.
 38 Quando delictum continuetur ultra tempus præscriptionis.
 39 Quantitas temporis discernit emansorem a fugituo.
 40 Emansor quis dicatur, & quis fugitiuns.
 41 Scholaris, si per quinquennium vagat, desinit esse in matricula.
 42 Crimen sublatum præscriptione, minus prodest reo quam si constaret eum non deliquisse.
 43 Præscriptio criminum an incipiat a die commissi criminis, an vero a die scientia maleficium.
 44 Delicta an præscribantur in foro ecclesiastico.
 45 Qui bene honesteque vixit per triennium post commissum delictum, censetur emendatus & censetur purgata mala fama.
 46 Propter desitentiam ab iniquo genere vivendi, & reversionem ad bonam frugem, fingitur nouus homo.

PARS DECIMA SEXTA.

Empus delictis dupliciter spectat, qualitate, s. & quantitate, in primo casu grauius punitur qui noctu quam qui sub lucem delinqvit. Bart. in l. non minorem. ff. de transact. t. tempus. enim noctis facit iudicium præ cognitionis, cum male agat qui lucem odit, & lex male presumat contra ea quæ sunt de nocte gloss. in l. furem. ff. de sicut. Alexan. consilio 103. incipien. videtur prima consideratione, colum. 4. versicu. Non obstat. in j. vol. l. aut facta. S. sepius, ff. de pœn. Bal. in col. 427. in v. uol. Hinc est, q̄ statuta s̄pē duplicate

- 4 poenas maleficiorum commissorum de nocte, sed quæro, t̄an ubi tale viget statutū, duplēcēt pœnē male dictorū vel male scriptorū de nocte. Bar. in l. aut facta, ff. de pœn. dicit nō, & seq̄t Ale. i cons. 77. in j. uol. t̄ Quæritur, etiam an in maleficium factum in sero dicatur factū de die vel de nocte, vide Alber. in secunda parte statutorum. quæstio. i 8. t̄ Quid si statutum puniat illos q̄ vadunt de nocte sine lumine post sonum talis campanæ, an illa pœna comprehendat illos qui vadunt de nocte in die Veneris sancti, quo tempore campana nō pulsatur. vide Saly. in l. non minorem. C. de transact. t̄an aut̄ pœna extendatur ubi campana non potest audiri, vide Saly. in d. l. non minorem. & Angel. in l. si quis mortis. S. surdos. ff. ad Syllan. & ulterius ad declarationem statutorum in delictis distinguētum noctem a die, distingueendum est, aut sumus in loco ubi statuta distinguunt diem a nocte secundum sonum campanæ, & illud est seruandum, aut cessat tale signum, & tunc iudex considerabit, an esset tanta claritas, ut attribuatur diei, aut tanta obscuritas ut attribuatur nocti, & sic ei erit arbitrium, sed in duobus eligere debet mitiorem partem. Ioannes An. in c. si perso diens extra de homicid. In secundo casu, quando tēpus quætitate consideratur, dicendum est, quod temporis diurnitas aliquando pœnas delictorum augeat, s̄pē minuat, & interdum remittat. t̄ In primo casu intelligendum est de delictis non momentaneis sed successiuis, ut crimen hæresis, & matrimonium prohibitum, & alia id genus, in quibus eo grauius coercendus est delinquens, quo diutius in peccato permanescit. tex. est in cap. non debet. in fi. de consan. In secundo casu, t̄ temporis diurnitas minuit pœnam sceleris, quando delicta sunt momentanea, ut homicidium & cetera huiusmodi. Pœna enim homicidij iam supra decennium commissi minuitur. l. si diutino. ff. de pœn. Pau. Cast. cons. 195. in fi. & Bart. in extraag. quoniam nuper. in verbo, crescit. Abb. in ca. cum haberet. de eo qui duxit. Paris. in d. tract. in verbo, pœna. uerit. 10 an si. Affic. decūl. Neapo. 277. ubi t̄ quis propter diurnitatē fuit admisus ad compositionem, & ibi ponit aliquos casus propter quos minuitur pœna, & habetur per Grammat. cōl. 11 39. & Anch. cons. 39. & t̄ diurnitas temporis. i o. annorum operatur ut testes excusentur a perjurio, & falsitate, quia dependent de his quae acta sunt per sex annos seu plures retro, ante corum depositiones, ita egregie uoluit Gramma. cons. 47. co 12 lum. pen. motus ex his de quibus per eum: sed t̄ post banum etiam triginta annis non tollitur effectus banni. Nec in tract. bannitorum in 2. parte, ubi enim a patrato scelerē multum temporis intercessit, pœna mitius infligēda est. l. si diutino. ff. de pœn. unde si accusator multum steterit ad accusandum, accusatio redditur suspecta. Bal. cons. 37. incipiente. qui tabel. in 3. vol. & tex. in ca. primo. de frig. & malefi. & Ale. in consil. 115. incipiente, visa. in pri. col. ad finem in 7. vol. l. si in S. fierat in 5. col. instit. de actionibus. trad. Crauet. cons. 75. num. 9. vbi 14 post multa quæ allegat inquit, quod t̄ ex tarditate præsumitur 15 dolus in proponente quamlibet exceptionem, & t̄ scias, qd̄ diurnitas temporis non solum in causis criminalibus operatur effectus de quibus supra, & per doctores alibi s̄pē, sed in cibilibus operatur ut omnia præsumantur solemniter acta, 16 & propterea t̄ ex diurnitate temporis præsumitur quod decretum iudicis interpositum fuerit cum causa cognitione, secundum trad. per doct. in l. sciendum. ff. de verbis. obligat. que ratiōnē intelligenda videntur secundum dicta Alcia. in tract. prælump. regula. 3. prælump. x. Paris. cons. 98. & consil. 99. libr. 17 pri. & Ferrat cautel. fi. & t̄ violentia per lapsum longi temporis præsumitur conuersa in consensu. Spe. in ti. de prælump. 18 in S. species. i nverbo necessaria, addit etiam, quod t̄ diurna cohabitatione ad iniucem purgatur uetus stuprum, & p̄sumitur concubinatus. gl. in auth. quib. mo. natu. eff. sui. S. eos. col. 2. uide Gramma. uoto. 4. num. 3. fol. 174. nec præterēdum est, 19 quod t̄ diurnitas carcerationis inducit minoratem pœnæ ordinariæ. tex. est in l. si diutino. & l. respiciendum. ff. de pœn. & in Leum qui. ff. de iniur. & in Lomnes. C. de pœn. & Gram. 20 consil. 63. nu. 5. In tertio autem & ultimo casu, t̄ criminum querelæ exceptione viginti annorum excluduntur, ut in l. in cognitione. ad senatus consultum Syllanianum. & l. Quærela. 21 C. ad leg. Cornel. de fal. & c. cum uenerabi. de exceptio. t̄ Iudicium autem ciuilē tollitur præscriptione triginta annorum, vt notatur per Doct. in d. l. quærela. Nec obstat si dicatur, quod ibi gl. uoluerit, etiam officium inquirendi durare triginta annis, quia talis opinio est reprobata, ut ibi per Ang. quod au 22 tem dixi, t̄ iudicium ciuilē tolli præscriptione triginta annorum, habet locum non solum respectu actionum, sed etiam respectu officij iudicis, licet nullam præsupponat actionem, vt habetur per Bald. in tract. præscr. in quarta parte, quartæ 23 partis. qd̄. 30. t̄ ubi ponit casum in quo præscribitur spacio anni, quæ tamen procedit salua restringe in integrum, in casib. in quib. cōperit, præterim ex capite iuste & probabilis ignorantia, quæ ex dicto capite conceditur non solum aduersus

Bartho. Taegij tract. crimin.

sus præscriptionem triginta annorum, sed etiam quadraginta, ut uoluit Bar. in l.i. §. si quis autem ff. de itine. actuque priua. cuius opinio, quidquid in contrarium dixerit Dec. cōs. 29. communis est, vt attestantur Cagaol. in l.2. C. de paet. inter emp. nu. 219. Afflct. decisi. 37. Bal. in d. tract. in 4. parte, 4. partis principalis, q. 29. t & q. dixi, spatio 20. annorum tolli actio ne criminalē, intellige nisi instituta fuerit accusatio, quia si fuit instituta, debet fieri infra biennium. l. properādum. C. de iudi. & l. i. C. vt infra certū tps. Itena t dispositio. d. l. querela. secundum glo. ibi. non habet locum in crimine partus suppositi, nec in crimine parricidij, nec in crimine concussionis, & pariter non procedit vbi delictum est notorium, vel de eo constaret per confessionem, quia, non obstante dicto lapsu temporis, potest in dictis casibus delinquens cōdemnari vt voluit Bal. in c. si. de officio delega. Mart. cons. 87. Iohannes de Arno. singul. 30. vbi voluit, quod fstante confessione delinquentis, actio iniuriarum duret ultra annum: & scias quod Mars. in §. accusatio. l. qui falsam. ff. de falsis. t supra scripta extēdit ex maioritate rationis ad alia delicta enormia, vt est crimē Iesē Magistri, assassinij, falsae monetē, hæresis, & simonia. t Prædicta etiam intellige ut procedant respectu poenæ imponēdē, secus quo ad declarationem poenæ impositz. Anch. per illum tex. in c. si quis. de præscrip. in 6. Alex. post Bar. in d. l. querela. Item t intellige p̄dicta procedere ubi opposita fuerit exceptio præscriptionis, secus si non fuit opposita, vt uoluit Bal. in d. l. querela. t Scias etiam, quo ad bona confiscāda, quod præscriptio inducitur quinquennio. l. in cognitione. ff. ad Syllan. Aliud tamen seruat Mediolani, stante decreto quod a die commissi delicti censcantur bona publicata. uide Alexan. in d. l. querelam. t Quinquennij præscriptione tollitur etiam crimen stupri secundum glo. fi. in §. item lex Iul. de adul. Institu. de publ. iud. Quomodo t autem & qualiter præscribatur contra fiscum tam circa bona incorporata, quam non incorporata, & tam circa bona donata vel alienata per principem, vide Bal. in tract. præscrip. in 2. parte. 5. partis principalis, prima 2. col. & vide pulchrā distinctionē, & Boer. decisi. 263. nu. 19. Vbi notanter loquitur. Adde etiam, quod t actio iniuriarum durat per annum, qui annus est continuus, & currit etiā ignoranti. t Idem quæ dicendum in casu legis querela. C. de falsis. Alex. in l. fi. C. de dolo. & loquitur Alexan. t etiam in crimine falsi: ita etiam seruat Senatus noster. Vide etiam Bald. Salyce. Alex. & Dec. in l. quamdiu. C. qui admitti. Et t quod in poenālibus tempus in dubio intelligatur continuum, uide gl. pe. in l. i. C. de diuersi. & temp. præscrip. & Orian. in cap. quoniam. in versi. dilationes, colum. 3. de probationibus. t Nota etiam, q. stante statuto, ut iudex non possit cognoscere iam commissio delicto, post aliquod tempus, poterit tamen cognoscere, si de eo constet per confessionem partis. Alex. in l. fi. col. fi. C. de dol. & t quando delictum continuetur ultra tempus præscriptionis, uide Docto. in l. cum qui in popularibus ff. de iure iur. Quando autem interrumptur præscriptio, ponit Fely. in c. il lud. col. 6. de præscriptio. Insuper t notandum est, quod quantitas temporis discernit emansorem a fugitiuo. t emansor em ille est qui vagatur modico tempore, & fugitiuus qui prolixo tempore, vt in l. 2. §. emansor. ff. de re militari. Hinc est, quod Bar. in l. aut facta. ff. de poen. format questionem, t an scholaris qui habet priuilegia, si recedat, & domum reuertatur, gaudet priuilegiis, ut dicit habere limitationem, quod per quinquennium non reuertendo, quis desinat esse in matricula, vt C. de primice. l. 2. & de domeſt. & prote. l. 3. lib. 1. 2. Sed redeundo ad propolitum, dico quod si fallentias. d. l. querela. scire defideras. uide Mars. in l. qui falsam. §. pri. ff. de fal. Nec illud est omittendum, quod t crimen sublatum præscriptione minus protest reo quam si constaret eum non deliquisse, quia primo casu iudex potest eum non comparentem condemnare, & secus si constat eum non delinquisse. Bar. in l. absentē. ff. de poen. t Et si queratur an hæc præscriptio incipiat a die commissi criminis, an vero a die scientiæ maleficii, dic quod inq. a die commissi criminis Aegi. Bos. in tract. quando procedat per actionem in delictis. nume. 22. idem seruat etiā in casu mensis concessi a itatuto nostro, infra quem & non ultra possumus procedere de falso sacramento tam ciuiliter quam criminaliter, & quod tempus currat a die commissi delicti etiam occulti, adeſt decisi. Saly. in l. fi. C. de dolo. t Et si scire desideras an in foro ecclesiastico perscribantur delicta, uide Panor. in c. licet, & ibi Dec. col. 1. 8. de probatio. uide etiam Ioan. An. in c. super eo. de crimi. fal. Sed quæ nam sit ratio quod crimen processu temporis aboleatur vel minuatur, crederem esse, q. t qui bene honesteque vixit per triennium post commissum delictum, videtur emendatus, & censetur purgata mala fama vt est tex. in §. prim. ver. huic autem nobis. in Auth. de mona. Iaf. in l. fi. prius. col. 1. 47. ff. de oper. no. nunt. Rom. cons. 236. co. lami. 2. propter ſenim defiſtentiā ab iniquo genere viuendi, & reuectionē ad bonani frugem, fingitur nouus homo Bald.

cons. 52. col. 2. uer. quod ex præterito præsumitur. Fely. in c. cōf. in iure. col. j. de officio dele. Gram. cons. 45. & 55. Hac ratione fortassis motus fuit Cæsar Augustus, quando diuturnorū reorum nomina aboleuit, & Domitianus Romanorum Imperator qui discrimine liberauit vniuersos qui ante quinquenniū proximum apud ærarium perpendillent. Adde etiam, quod sufficit lapsus decennij a tempore conditi statuti, quo nō fecerit obseruatum statutum, ad hoc ut tale statutum sit nullius effectus, etiam superiore ignorante, quando a principio non fuit vſu receptum. gl. in c. fi. de consue. in sex. Iaf. in l. rem non nouam. in fi. C. de iud.

De qualitate.

S. V M M A R I V M.

- 1 Qualitas animi deliberati non tantum colligitur ex presumptionibus, ex antecedentibus, & subsequentibus maleficium, quantum ex facti qualitate.
- 2 Natura facti illa est qua delicta distinguit & scelerum species ostendit.
- 3 Grauius punitur qui occulte offenderit aliquem, quam qui aperte.
- 4 In occulto. peccare pertinet ad diminutionem peccati, cum tollat scandalum & signum sit verecundie.
- 5 Unde natum est illud proverbiū, Si non caste, saltem caute.
- 6 An grauius puniatur clandestinum delictum, quam publicum.
- 7 Exclamatio contra hypocrisim.

P A R S D E C I M A S E P T I M A.

Valitate consideratur

- delicta, cum factum vel atrocius vel leuius est, vt discerni solēt rixæ & crassiaturis, expilationes a furtis, petulatiæ a violentijs, & furtæ manifesta a non manifestis, vt in l. aut facta. ff. de poen. ex natura enim facti conjecturare possumus an casu, ira, dolore, metu, ignorantia, doloue delicta fuerint commissa. t animi enim deliberati qualitas nō tā colligitur ex presumptionibus, ex antecedentibus & subsequentibus maleficium, ut Fely. in c. significasti, de homicid. & Mars. in l. j. §. diuus. de sicariis, quam ex facti qualitate & modo delinquendi, vt puta, si quis existens in abscondito de retro super caput vel punctum in renibus percuriat aliquē nullis dictis uerbis, præsumitur quod appendite, proditoric, & g. industria id fecerit. Ab. Fely. & Inno. in c. j. de homi. t natura enim facti illa est qua delicta distinguit, & scelerum species ostendit, ut in d. l. aut facta. idque confirmatur Demosthenis testimonio, qui teste Claudio iureconsulto, his verbis orabat apud Athenienses. Non enim plaga repræsentat contumeliam fieri, neque verberari liberis est malum, quamuis est malum. si in contumeliam, multa enim vtique facit qui verberat, o uiri Athenienses, quorum qui patitur quædam, neq; annuntiare poterit alij, scheme, aſpeſtu, uoce, cum verberat, vt contumeliam inferens, cum vt inimicus existens, cum verberat fustibus, cum in pupilla, hæc mouent, hæc extra se p. stituunt homines corum non assuetos existentes vt conuiciarentur. Nemo enim o uiri Athenienses, denuntians hoc quod aggrauat audientibus præsentare potest, ita vt rei veritas se habet, cum tamen ipsi perpesso & uidentibus manifesta iniuria apparuerit. t Tanta enim apud iureconsultos habetur ratio modi committendi delicta, & eorum quæ in facto succedit, ut si quis occulte offenderit aliquē, grauius puniatur quam qui aperte, Mars. in l. j. ff. de sica. Hic tamen dubitari potest, an qui clam deliquerit, mitius si puniēdus, quam qui palam. nam plura per doctores afferuntur in utramque partem. Pro una parte habemus diuum Thomā. 2. q. 66. art. 3. vbi dicit, quod t in occulto peccare pertinet ad diminutionem peccati, cum tollat scandalum, & signum sit verecundie: accedit illud Esaiæ. 30. peccatum suum quasi Sodoma prædicauerunt, nec absconderunt, & hæc sententia confirmatur p. Platonem in libro de legibus. tex. etiam est in §. sed illud silendum. in fi. 5. o. distinct. & in c. ex tenore. de temp. ord. & c. j. de uoto lib. vij. & ibi glo. vbi magis punitur publicus peccator quam occultus. accedit etiam, quod Claudius Imperator iuuenem adulterum nihil amplius monuit quam ut aut extat, t pars, induceret, aut cautius, t unde fortassis natum est illud uulgare proverbiū, Si non caste, saltem caute. Pro alia parte adducitur tex. in c. cum ex iniuncto. de hæreticis. & l. non existimo. ff. de admi. iuro. & tex. in l. officiales. C. de epis. cop. & cleri. ubi dicitur t grauius puniri debere clandestinum delictum quam publicum: grauius enim est noctu quam sub lucem peccare, item grauius est persuadere quam compelle te. l. §. ultimo, ff. de scr. corru. grauius quoque est ueneno occidere

7 dare quam gladio. l. prima. C. de malef. t. Ego enim firmarem regulam in fauorem illorum qui palam delinquunt, nec hoc temere facerem, cum mihi maximo sint odio proditores, tristisque hypocritae, qui tanquam lupi rapaces sub ouium habitu delitescant, & in proparulo apparent impeccabiles, inter cutibus uero vitijs madescant, cuius generis hominum nostra tempestate tantam video copiam, ut periculose arbitrer iudicare probus ne sit quispiam an improbus, & rantis simulationum inuolucris tegitur hominis natura, ut nisi soli Deo possibile sit bonum a malo discernere. Multum enim nobis propter hypocritism imminet incommodi atque dispendij, cum sepiissime eueniaat ut probos, mentiente eorum uultu et oratione, eos iudicemus, qui tamen sunt omnium flagitiosissimi. Quot enim hodie video, qui in maximum Reip. praejudicium barba, oculis, & habitu, nomen sanctitatis usurpant, & revera sunt impostores nequissimi. Hinc est, quod diuus Hieronymus dicit in comparatione duorum malorum, esse leuius aperte peccare, quam sanctitatem simulare, quod confirmatur dicto Thespisii, qui teste Plutarcho, asserebat apud Inferos eos acerbius plecti, qui iniuste uiuentes praetextu uirtutis deliquerunt, quam eos qui palam flagitia perpetrauerunt.

De quantitate.

S V M M A R I V M.

- 1 Flagitia propter reiterationem grauius puniuntur.
- 2 Multitudine vulnerum arguit premeditationem voluntatis occidendi.
- 3 Geminatio percussionum, etiam si fiat in parte non periculosa, & instrumento non idoneo ad occidendum, propter reiterationem, tamen arguit premeditationem animi.
- 4 Geminans vulnera est sine spe venie.
- 5 Actus geminatus declarat enixam voluntatem agentis.
- 6 Rixa facta parum post primam, facit indicium animi deliberati.
- 7 Respectu publicae consuetudinis penes temporales reiteratione remittuntur.
- 8 Confectudo de non obseruando iuramenta, licet sit irrationabilis, tamē excusat a pena temporalis, non autem a diuina.
- 9 Princeps si semel delinquenti indulget, facinoroſo & habenti in consuetudine parcere minime debet.
- 10 Delictum non capitale, propter reiterationem efficitur capitale.
- 11 Confectudo delinquendi per quot actus inducatur.

P A R S D E C I M A O C T A V A.

Vm turpe sit, ut prouerbio dicitur, iterum in eundem lapidem impingere, cumque, ut dicere solebat Publius Syrus improbe Neptunum accuset, qui iterum naufragium facit, mirum non est si legistores propter reiterationem grauius flagitia puniunt, ut in l. 2. præses. & l. interpretatione. ff. de poen. t. multitudine enim vulnerum arguit premeditationem voluntatis occidendi. Mars. in l. 1. col. 5. ff. de sica. nam tanta habetur ratio germinationis p. 3. cussionum, vt si quis percutiat in parte non periculosa, & in instrumento non idoneo ad interficiendum, tamen propter reiterationem arguitur habuisse animum ad occidendum. Alb. in l. & si amici domum. ff. de adul. & Mars. in d. l. 1. de sica. & in l. aut facta. §. quantitas. de poen. Corse. in tracta. de verb. gen. min. nume. 1. 8. dicit, quod t. geminans vulnera est sine aliqua spe veniae: s. actus enim geminatus declarat enixam voluntatem agentis. Iason in l. cunctos populos. nume. 21. C. de sum. 6. Trini. & in l. cum filiofa milias. nume. 6. 4. de leg. 1. idcirco trixa secunda facta parum post primam facit indicium animi deliberati. Fely. in c. si cautio, extra de fide instrumento. & t. q. q. quantitatis accidens consideratur respectu publicae consuetudinis delinquendi, & respectu priuatæ, in pri. casu, dico quantitate & reiteratione penas temporales remitti, prout tener glo. in c. cum venerabilis, extra de consuetu. & gl. in c. deniq; quarta distinct. per quas glosas consuluit Rom. in consil. 466. 8. incipien. prima fronte. quod t. consuetudo de non obseruando iuramenta, licet sit irrationabilis, tamen excusat a pena temporali, non autem a diuina. Idem affirmat Iason in l. ait prætor. §. iurari. ff. de iure iurando. In secundo autem casu, quando quantitas consideratur respectu priuatæ consuetudinis delinquendi, dico, quod talis consuetudo auget delictum. Inno. in c. nouit. de iudic. idque comprobatur per ea quæ dixit Cyn. de blasphemante ex consuetudine. in l. 2. C. de rebus credi. & ideo dixit Bal. in l. 3. C. de Episcop. audien. quod excarcerandus die Veneris san. si reiterauit delictum, nō debet excusari amplius, idem sequitur Lud. in l. si vero. §. de viro. ff. sol. matri.

Hinc est, q. summus Pontifex prima vice parcit heretico, sed reiteranti & relapso dat poenas, ut in c. ad abolendam, extra de hereticis. & Bal. in ca. primo. extra de appella. dixit, quod licet pro vno furto non magno quis mori non debat, tamen si commiserit plura furta furcis suspediti debet, & ciues nouelli ignoranter contrauenientes statutis ciuitatum, si iterato de liquerint, poena competenti afficiuntur. tex. est in l. 3. C. de episcop. aud. unde Bal. notat ibi, quod qui gemitat delictum, nō debet sperare ueniam. Hinc est, quod si quis a principe gratia habuit de uno homicidio, faciatq; postea alterum homicidium & de illo obtineat gratiam, nulla homicidii primi facta mentione, huiusmodi gratia est subreptitia. Rom. in l. de pupillo. §. si in pluribus, & ibi quoque Iason col. pen. in fi. ff. de oper. no. nuntiatio. & hac ratione paucis ab hinc diebus Mediolanii quidam decapitatus fuit, quia in sua gratia non fecerat mentionem de primo homicidio. Andreas de Iscr. in versi. & bona committentium in ti. que sint reg. dixit, t. quod si princeps semel delinquenti indulget, facinoroſo, aut habenti in consuetudine, parcere minime deberet, & propterea Ange. in l. i. de superexactio. lib. x. dicit, reiterationem criminum puniri poena mortis naturalis, ei iam si alicui pro primo delicto veniret imponenda poena tantum pecuniaria, & huic sententiae assentit Imperator in l. omnes. §. delatores, C. de colla. eo. lib. 10. x. & sic delictum quod alias capitale non erat, ex reiteratione efficitur capitale. Rom. in l. si uero. §. de uiro. 13. cau. ff. sol. matrim. Bar. in l. illicitatio. §. quod illicite. ff. de publi. vnde si iudex eo casu capitaliter puniret, ob consuetudinem delinquendi non tenebitur in syndicatu. Paris. de Put. in tract. syndic. in versi. Poena. in cap. quia multa possunt occurtere. in uersicul. iudex potest cr. minosum propter consuetudinem. & Ange. i. d. l. i. C. de superexactio. dat formani procedendi contra tales reiteratores. Et quod criminolus possit condemnari ad mortem, non obstante quod eius crima de sui natura non fuerint capitalia, vide Thom. Gramma. in uoto. 9. colum. pen. ultim. nume. 26. & 27. Adde Mars. in l. i. §. Diuus. colum. vltim. de sic. vide et quod scribit Alber. de Gand. in ti. de homici. vlt. col. & Andreas Tiraq. in tract. suo de poenis. causa. 10. numero 4. Et quia parum prodest iudici scire consuetum delinquere grauius puniri, si ignoraret per quot actus inducatur consuetudo delinquendi, dico, quod glo. in c. ita nos 25. q. 2. & Bald. in l. 3. C. de episco. audi. & Angel. in cont. 14. affirmant t. per binum actum induci consuetudinem delinquendi, idem sequitur, Gramma. voto. 9. numero. 22. & decisi. 48. nume. 3. & ratione qua consueti delinquere tam acerbe puniantur, crederem esse, quia, vt inquit Aristoteles, habitus delinquendi, & non ipsum delictum distinguit uitiosum a non uitioso, & habitus malevolentis nil aliud est quam animi qualitas per consuetudinem acquisita, imitans uoluntatem hominis ad male operandum, vnde sicut saepius citharam pulsando aliqua ratione quispiam fit tandem bonus citharedus, ita saepius uitiose agere fit demum uitiosus, malos mores imbibendo, quos nunquam aut difficillime postea potest dimittere.

De euentu.

S V M M A R I V M.

- 1 Euentus in delictis dupliciter consideratur.
- 2 Conatus non punitur pena ordinaria, etiam si delictum sit atrocissimum.
- 3 Si venenum sumens medicorum remedio euaserit, illud porrigit non det pena mortis puniri.
- 4 Dans venenum non solum habet animum deliberatissimum occidendi, sed etiam proditionem.
- 5 An in assassinio puniatur solus affectus pena ordinaria.
- 6 In crimine adulterii conatus non punitur pena ordinaria.
- 7 Crimen Simonie equiparatur assassinio, et non punitur pena ordinaria nisi fuerit perfecte consumatum.
- 8 In crimine falsi non punitur conatus pena ordinaria.
- 9 Notarius fabricans instrumentum falsum, quod alias erat nullum, non est puniendus de falso.
- 10 Testis si dicit falsum vt alteri noceat, et ejus dictum sit nullum, adeo quod non noceat, non est puniendus de falso.
- 11 Iura punientia conatum tanquam factum principale, sunt hodie correcta per contrariam & generalem consuetudinem.
- 12 Prosper rerum euentus an criminis penam tollat.
- 13 In delictis, voluntas, & non euentus spectatur.
- 14 Apud Carthaginenses, Imperatores in crucem tollebantur, qui præcio corpore res prospere gerebant.
- 15 Mala facienda non sumit vt bona euocant.
- 16 Qui in bello rem a duce prohibitam facit, licet bene gesserit, capite punitur.
- 17 Actus hominum non euentus sed consilio extimantur.

Mart. Lauden. de crim. lēsæ maiest.

- 18 Cardinalis si occurrat illi qui ad mortem ducuntur, pena illi remittitur.
 19 Filius Regis an si obuiat condemnato ad mortem, possit eum a morte liberare.
 20 Condemnatus dum ducuntur ad supplicium, si obuiat corpori Christi liberatus est.
 21 Virgines Vestales si casu in aliquem incidissent qui ad mortem duceretur interficere eum non licebat.

P A R S D E C I M A N O N A.

- V**uentus in delictis dupli modo consideratur, pro fine & perfectione delicti, & pro eo, qd nō vltro & cōsulta opera, sed casu post consu mationē delicti euenerit. In primo casu tanta ratio habetur finis delicti, vt solus conatus non puniatur pena ordinaria, etiam si delictum sit atrocissimum. Andreas de Iter. in c.j. §. si vero, de capita, qui cur uend. crimen enim veneni est atrocissimum, & nihilominus si perfecte consumatum non fuerit, non punitur pena mortis naturalis, licet deuentum fuerit ad actum factum proximum. Bal. in consi. 443. incipiente, scire, oportet. in 3. vol. ultimā impressionis, & quod plus est, si ve nenum sumens, medicorum remedio euascerit, illud porrigitur non debet pena mortis puniri. Petrus Albicus de Pisis in suis allegationibus quā incipiunt, si dictus Ciccus senatus tamen videtur seruare contrarium uirtute decreti Mediolanen. pu nientis solum animum deliberatum occidendi iuxta legem is qui cum telo. C. de sica. & tāns venenum non solum hēt animum occidendi deliberatissimum, sed & prodictionem, vt not Bal. consi. 210. in 4. vol. causa etiam propter quam senatus ita seruat, vt attestatur Aegidius Bossius in suo trac. de homic. hēc est, vt domini reddantur securi a seruis suis, iuxta l.j. in principio. ff. ad Sille. addit etiam, quod tāns in assassinio, quod est crimen atrocissimum, ut in cap. pro humani. de homici. in 6. si mandatum de occidendo non fuerit perfecte consumatum, non plectitur pena mortis mandator vel mandatarius. Ang. in l. apud Labeonem. §. curauit. de iniuriis. tāns Idem dicendum est de crimine adulterii quod est atrocissimum, vt glo. in l. auxilium. ff. de minor. & tamen si non fuerit perfecte consumatum, nō punitur pena mortis, licet processum fuerit ad actum factum proximum. c. solicitatores. de poenit. distin. p. ver. extra ordinem. huc etiam respicit tāns crimen Simonia, quod æquiparatur assassinio, & est crimen atrocissimum, vt testatur Specu. in titulo de accusatio. §. j. in fin. & tamen in simonia non punitur affectus nisi sequatur effectus. glo. est in c. consulere. extra de simonia. tāns dicendum est de cri mine falsi, quod licet enormissimum sit, & habeat multa spe cialia, vt Bar. in l. Lucius. ad Turp. tamen si notarius fabricat instrumentum falsum, quod alias erat nullum, non est puniendus de falso. Bal. in l. prima. C. de scul. viola. & tāns si di cit falsum vt noceat alteri, & eius dictum sit aliqua causa in ualidum, adeo quod nō noceat, non est puniendus de falso, gl. in l. Diuus Adrianus. ff. de fals. ex quibus cōcludo, quod ad hoc vt habeat locum pena ordinaria, requiritur actus perse dus, & consumatus, & fiura punientia conatum tanquam factum principale sunt hodie correcta per contrariam & gene ralem consuetudinem, vt affirmat Bart. in l. i. §. Diuus. de sic. & Inno. in c. perpetua, de electio. in 6. & ita diebus proxime decursis per me uotatum fuit in curia archiepiscopali Medio lani, & votum meum a multum Recuer. D. Vicario & confocijs meis fuit comprobatum. In secundo autem casu, videlicet in eo quod euenerit post consumptionem delicti, dubitat Doctores tāns propter rerum euentus criminis poenam tollat. in vtranque enim partem multa per eos allegantur. Pro vna parte adest tex. in l. 2. §. postea. ff. de orig. iur. vbi fit mentio de Flauio Apij Claudij, qui Tribunus plebis creatus fuit, eo quod leges a se subtractas populo tradidisset. Accedit etiam quod Pariz nulli poenæ rationem addixerunt, quod patriam prodidisset, eo quod res ad commodum patriæ successit. Facit etiam ad prædicta id quod scribit Petrus Anchar. in repe. capi. primi. in 14. q. princip. versi. ponit Seneca. de consti. huc item uergit id quod scribit Barb. in l. scire debemus. §. si a iure. colum. 1. ff. de verbo. obligatio. Huic tamen tentiæ re clamant & refragantur fere omnes Doctores, cum tāns in delictis voluntas & non euentus spectetur, vt in l. i. §. Diuus. ad l. Iul. de sica. & l. si quis seruo. C. de fur. & quod prospero rerum euentu poena non tollatur, probatur exemplo Manlij Tor quaii, qui filium proprium securi percussit, eo quod contra paternum p̄ceptum in hostem feliciter pugnasset, & tāns partem probat Linius, qui tradit apud Carthaginenses in cru cem tāns imperatores qui prauo consilio res prospere gerebant. Accedit etiam tex. in c. ex tuarum. de sorti. & c. super eo. 25 de vfur. vbi tāns notat gl. non esse mala facienda, vt bona euenerit

- Hic etiam adiici potest tex. in l. defertorem. §. in bello. ff. de re militi. vbi tāns bello qui rem a duce prohibitam facit, licet bene gesserit, capite punitur, & propterea Alber. in ultima parte statutorum. q. 78. incipiente, disputavit. colum. 3. dicit illum esse puniendum, qui rem prohibitam facit, licet bonus sequatur effectus. tāns enim hominum non euentu sed consilio extimantur. tex. est in l. vere. §. sciendum. ff. de minori. neque enim decet rerum merita euentibus occasione subiectis ponderare, nec vt ait Plutarchus, satis recte iudicare iij uidentur, q. expeditionem Alexandri laudant, Croesi vero conatū improbant. Quid enim iniquius quam peccata & merita rerum eueniūt metiri: nā, vt inquit Demostenes, finis omnibus rebus fortunæ liber imponitur, electio vero consilij uires ostendit. Nostra etiam quod delicta aliquando remittuntur proprie euentum illarum rerum quē non vltro & eonsulta opera, sed ca su post consumationem delicti euenerint: tāns exempli in habemus in Cardinalibus, qui si obuiant ei qui ad mortem ducatur, pena omnino ei remittitur. Bal. in l. addic̄tos. de appell. & Barb in trac. de præstan. Card. in 9. q. prima parte, dicit tale pri uilegium recipit sex declarationes. Vide Coepol. cau. 2. addit Iason. in §. poenales. Inst. de actio. Idem tenet Paul. Castr. in l. addic̄tos. C. de ep̄. audien. Non desunt etiam qui dicant hoc tantum denum habere locum, si Cardinales ponant capellum super caput ipsius rei. Idem. Pau. Caſt. in d.l. addic̄tos. habetur per Pari. de Put. in traſt. syndica. in verbo, poena. uer. an si primo. vbi dicit tāns esse in filio regis, qui si obuiat condemnato ad mortem, potest eum a morte liberare, quod tamē respectu filij regis reliquit sub dubio rationibus per eum adductis. Idem uidetur si condemnatus dum ducitur ad supplicium obuiat corpori Christi, quia liberandus est. Archi. & Card. in clem. i. §. institutione. de reli. & venera. sanct. quod intelligendum videtur, dummodo ad ipsum corpus recurrit, & suscipiat communicem. Fely. in c. quārenti. de officio delega. vbi etiam aliquid circa ea quā dixi de Cardinali. Huc quo que spectat, quod tāns tempore Numæ Penipilij virgines Vestales, si casu in aliquem incidissent qui ad mortem duteretur, interficere eum non licebat. vt scribit Plutar. in ipsius Numæ vita.

F I N I S.

T R A C T A T V S

D E C R I M I N E L A E S A E M A I E S T A T I S S V M M I L E G V M D O C T O R I S

D. M A R T I N I L A V D E N S I S
quinquaginta quinque quæstionibus
summarie perstrictus.

Prima quæstio.

Nducibus & proceribus non habet locum, vt delinquens contra eorum statum puniatur secundum formam. l. quisquis. C. ad l. Iuli. ma. secundum Albe. de Rosa. in d. l. quisquis. limita hoc verum, nisi princeps non recognoscatur superiore, puta imperatore, quia tunc de eo vt de supremo iudice iudicandum est, argu. no. in l. hostes. ff. de cap. quia tunc habet locum poena d.l. quisquis. secundum Bal. in d.l. quisquis. Aduertendum tamen est, quod in principe recognoscere superiore committitur cri men læsæ maiestatis. l. j. ff. ad l. Iul. maie. non tamen poena exteditur ad liberos secundum formam d.l. quisquis. & de rebelibus vide Bar. in extraug. ad reprimen. in verbo, rebelles.

S E C U N D A Q V A E S T I O.

Qui mittunt literas vel nuntium hostibus dolose, incidūt in crimen læsæ maiestatis, & etiam nuntius scienter portans literas punitur. l. i. per Bal. ff. ad l. Iul. maie. & l. i. §. incidat. ff. ad turp. & quod no. Cy. in l. non ideo minus. C. de accul. & Barto. in l. j. §. ne autem. C. de cad. tol.

T E R T I A Q V A E S T I O.

Licet pluribus modis committatur crimen læsæ maiestatis. l. i. cum seq. ff. ad l. Iul. maie. tamen proprie committitur in persona principis vel astantium corpori eius. Cyn. in l. quisquis. C. ad l. Iul. maie.

Q V A R T A

Tractatum Tomus XI.

23

Quarta quæstio.

Mutuans vel donans pecuniam hostibus principis incidit in crimen læse maiestatis. I. cuiuscunque ff. ad l. iul. maie.

Quinta quæstio.

Rebellio subditorum non priuat dominum possessione ciuitatis, nisi eum vel officialis suos expellerent de ciuitate, vel caperent, vel incarceraarent. I. j. S. pen. ff. de vi & vi arma. & no. Bal. in repe. I. si aquam. C. de serui. & aqua. Nam si violenter expellitur, vel reuertens non admittatur, vel suspicatur repelli, dominus perdat possessionem ciuitatis. I. i. S. delicitur. ff. de vi & vi arma. I. clam possidere. S. f. ff. de acqui. pos. Et aduentus dum est, si princeps timore inimicorum suorum vel hostium dimittat castrum vel ciuitatem, non perdit possessionem. I. licet ff. de acqui. pos. dummodo hostes non occupauerint castrum illud. I. clam possidere. S. fin. Item qui capit ab hostib. perdit possessionem rerum suarum, & ejam non captus amittit possessionem rerum suarum captarum ab hostibus, Idenque ff. ex qui. eau. maio & Innocen. in capitul. 2. circa fi. de ope. no. nun. faciunt no. per lo. de Ligna. in c. dilecta. de cap. mo.

Sexta quæstio.

Qui frangit scienter saluum conductum tenet. I. iul. maie. Ange. in l. vtimur. ff. de sepul. vio. & vide Barto. in l. 3. in S. transfuga. ff. de sica. & in l. nullum vim. C. de sulcep. & archa. & non debet dari saluum conductus cum alterius damno. I. 2. S. si quis a principe. ff. ne quid in loco pu. licet hoc male seruer, & quis possit concedere saluum conductum vide Ang. in l. vtmur.

Septima quæstio.

Damatus de crimine læse maiestatis potest appellare glo. in l. Panionius. S. rei. ff. de acqui. hæred.

Octava quæstio.

Tractus & conspiratio contra principem potest probari per complices & socios criminis. Bald. in l. quoniam liberi. C. de testa.

Nona quæstio.

Facere conuenticulum de papatu viuente papa est crimen læse maiestatis. no. in c. veniens. de testi. & Bal. in l. quoniam liberi. C. de testi. quod habet locum etiam contra concilium non canonice congregatum.

Decima quæstio.

Vbicunque quis punitur usque ad alterum gradum, intelligitur de descendentiis. a masculis, non a foeminiis. S. vbiq; de poenis libr. vi. & in crimen læse maiestatis non puniuntur itablae uicul filii, qd. mulieres no sunt ita audaces. I. quisquis. C. ad l. iul. maie.

Vndecima quæstio.

Contra notorie tenentes & occupantes ciuitates ecclesiæ Romanæ sine citatione peruenitur ad sententiam secundum Balin proœmio feudorum.

Duodecima quæstio.

Ille dicitur facere contra statum principis qui vult dirige statum ad aliud regimen, puta ad aliud principem. Bald. in l. i. S. huius studij. ff. de iust. & iure.

Decimatertia quæstio.

Sola scientia puritut, quando maleficium est committendum in personam eius cuius maleficium committere volens est subditus, puta in personam principis. Bar. in l. vtrum. ff. de parrici. quod no. pro principibus contra subditos scientes præditiones.

Decimaquarta quæstio.

Propter publicam utilitatem, puta ob boni pacis recipub. potest concedi ut bona rebellium empta restituatur, vidi opini. magnorum doctorum allegantium Bart. in l. quæcunque. C. de fide instrument. & iur. hastæ fis. libr. 10. facit l. Lucius de ciuitatione.

Decimaquinta quæstio.

Poena transiens in posteros non comprehendit lineam se mineam. Et licet in crimen læse maiestatis confiscantur omnia bona, tamen non confiscantur bona feudalia. Ioan. And. in c. in quibusdam. de poenis. lib. 6.

Decimasexta quæstio.

Conspiratio est confederatio inter aliquos in præiudicium principis vel alterius. lo. An. in c. exhibita. de iud. & lo. de Im. in c. petitio. de iure iuri. Et dicuntur tyranni qui propter partititates ciuitatum faciunt se dominos. I. nemo exterus. in f. C. de iud. & 1. q. 1. incipiunt alias principatus.

Decimaseptima quæstio.

Filiij rebellium ciuitatis vel principis concepti tempore rebellionis non sunt ciues illius ciuitatis. Bald. in l. imperia. Ia. 2. ff. de sta. ho. & perdunt iura ciuitatis. Bald. in l. j. C. de hærc. insitu.

Decimaoctava quæstio.

In crimen læse maiest. ciuit. hodie non seruantur bona si

liis. aucten. bona damnatorum. C. de bonis damnato.

Decimanona quæstio.

Iuribus dicentibus, quod punitur affectus & si non sequat effectus est derogatum per generalem consuetudinem, nisi in crimen læse maiestatis, & patriæ opugnatæ. Ange. in l. fin. S. ff. quod quisque iuris.

Vigesima quæstio.

Pœna. I. quisquis C. ad l. iul. maie. habet locum etiam in filio naturali tantum, quia facere contra imperatorem vel papam est contra ius quali naturale, quia ita imperator sicut papa est pater omnium secundum Alber. in l. filium ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. eorum quolibet in suis terminis considerato.

Vigesimaprima quæstio.

Priuata inimicitia non excusat a poena rebellionis. Inn. & Bald. in capitul. 1. de offic. delegat. licet Barto. teneat contrarium. in l. hostes. ff. de capti. cuius sententia videtur humior.

Vigesimasecunda quæstio.

Licet quis efficiatur subditus propter delictum. I. j. C. vbi de cri. agi opor. non tamen taliter fit subditus ut cōmittatur crimen læse maiest. secundum Old. consi. xlj.

Vigesimatercia quæstio.

Nullus priuilegiatus torquetur excep. maiestatis crimen. l. nullus. C. ad l. iul. maie.

Vigesimaquarta quæstio.

In crimen læse maiestatis filius perdit legitimam secundum Fran. Zaba. in cle. pastora. de re iu. qui alleg. Ioan. de Ligna. ita tenere.

Vigesimaquinta quæstio.

Omnis ciues ciuitatum subditarum principi non possunt dare auxilium alteri princip. tex. & ibi Iac. de Belu. in Auc. de defen. ciuit. S. audient. facit quod nota. glo. in Linuitus. ff. de fide commit. liber.

Vigesimaseptima quæstio.

In crimen læse maiestatis admittitur laicus contra clericum pro testificando. glossia capitul. cum P. manconella. de accu.

Vigesimaoctaua quæstio.

Rebellis & proditor est qui reliquit principem suū & adheseret alteri. Bar. in extraua. quoniam nuper. in verbo. rebelles. & amittit iura sui principis. I. amissio ne. S. qui deficiunt. ff. de cap. dimi.

Vigesimanona quæstio.

Sicut per rebelliouem contra principem perduntur priuilegia, ita contuetudines priuilegiatae. Bal. in extrauan. de pac. constantia. in verbo. habetis. & rebelles dicuntur esse qui sunt in notoria inobedientia. gl. in l. si certarum. ff. de mil. test. Ang. in l. 2. S. f. ff. de iudi. Et rebellio subditorum no priuat dominū possessione. Bal. in l. si aquam. C. de serui. in repe. & vide Bal. in l. 1. & ibi scripti. C. de ser. fugi.

Trigesima quæstio.

Memoria damnatur post mortem in crimen læse maiest. S. per contrarium. Institut. de hæredita. que ab intellectato, vbi gloss.

Trigesimaprima quæstio.

Beneficium ecclesiasticum filii non publicatur propter crimen læse maiestatis commissum a patre. glo. lvj. dilt. c. satis puerum. & vide glo. in c. pastoralis. de re iudicata.

Trigesimasecunda quæstio.

Sententia non facit quem desinere esse hæredem ipso iure fallit in damnato qui fecit contra rem publicam vel principem glossa. que incipit. & not. in l. & si sinc. S. & si Papinianus. ff. de mino.

Trigesimatertia quæstio.

Qui est proditor contra imperatorem non amittit seudum quod habet ab ecclesia nisi per sententiam ecclesiæ. Bald. in l. ff. de re. diu. 4. q.

Trigesimaquarta quæstio.

Licet crimen læse maiestatis non cadat nisi in subdito. cle. pastoralis. de re iu. tamen hostis dicitur de omnigente. Bald. in l. nihil. C. de manu. vind. & qualiter procedatur in crimen læse maiestatis. vide text. & Barto. in extrauan. ad reprehendendum.

Trigesimaquinta quæstio.

Licet decreto ducis vel regis caueatur quod bona facientis contra statum suum publicentur, tamen filia debet habere legitimam. I. quisquis. S. ad filiam. C. ad l. iul. maie. & consuluit Ang. consi. 307. quod est singulare verbum.

Trigesimasexta

Mart.Lauden.de crimi.læſæ maiest

Trigesima sexta quæſtio.

Barones facientes contra statum principis habet magis puniri alij quam ciues.Bartol.in l.i.C.de condili.ii.

Trigesima septima quæſtio.

Omnis proditor perdit feudum.Iaco.de Bel.in c.j.quib.mō dis ſeu.amit.& ibi dixi.

Trigesima octaua quæſtio.

Vassallus vel subditus principis, qui inimicos permisit venire in territorio principis, est proditor Bal.in l.j.ff.de re.diui. in quæſtio xlii.

Trigesima nona quæſtio.

Pater non potest exhaeredare filium, quia sit proditor patriæ quia non est de causis insertis in ſ. cauſas. i Auc. vt cum de appell.cogno. quem. ſ. vide. Aduerte tamen, quia non successibilis est, quia est proditor patriæ. l.i.C.de hære.inſtit.& not.in l.eius qui ff. de teſta. facit. l. mini me. ff. de reli. & l. velut. ff. de iuſti. & iu. l. fallaciter, C. de aboli.

Quadragesima quæſtio.

Tenens caſtrum rebellatum contra rempublicam, debet mori. Bal. per tex. in l.i.G.de ſeditioſis.no.bene, & cadit etiam ſub rub. de caſtellanis.

Quadragesima prima quæſtio.

Arma eius qui non potest stare in ciuitate propter productionem patriæ debent deſtrui. Bartol. in l. ſecun. ff. de oper. pub.

Quadragesima ſecunda quæſtio.

Speciale eſt in crimen hæreſis & læſæ maiestatis, vt ſuperueniente accuſatore non ſileat inquisitor, ſecundum Ang. in l.ea quidem. C.de accu. no.ad limi. not. per Bartol. in l.3. ff. de adulte.

Quadragesima tertia quæſtio.

Proditor non potest eſſe teſtis ſecundum Bal. in c. dicet vniuersis. de teſtib.

Quadragesima quarta quæſtio.

Speciale eſt in crimen læſæ maiestatis vt iudex cogat accuſatorem ſuam accuſ. proſequi. l. fallaciter, C. de aboli. ſecundū Ang. in l. accuſa. de accuſa.

Quadragesima quinta quæſtio.

Bona caſtri rebellis ciuitatis poſtea reconcilia. non intelligitur reſtituta per ſolam reconciliationem. ſecundum Ang. in l. filio quem. ff. de lib. & poſth.

Quadragesima ſexta quæſtio.

Si ſubditus principis conturbauerit principem, nō incidit in crimen læſæ maiestata. ſed aliter debet puniri. vide An. de Iſer. in c.j. ſ. i. qui. mo. ſeu. amit.

Quadragesima ſeptima quæſtio.

In crimen læſæ maiestatis proceditur ſummarie. de plano, ſine ſtrepiuſ. & figura iudicii. vide tex. in extrauagā. ad reprimendum. quam Bar. glossauit.

Quadragesima octaua quæſtio.

Aliud eſt quem eſſe rebellem imperij, aliud eſt quem eſſe in odium imperii. primū, videlicet rebellio, eſt mortale, nec potest remitti niſi ex gratia, ſecundum eſt medicinalē, quod remittitur purgata contumacia, auſten. item nulla communitas. C.de epif. & cle. de quo plene per Bar. in extraua. ad repr. in verbo rebelles, vbi. plene.

Quadragesima nona quæſtio.

Reuelantes ſecreta in damnum principis hostibus, capite puniuntur, vt l. omnes exploratores. ff. de re mili. ſed reuelantes amico principis, ex qua reuelatione eſt factus inimicus, tenetur crimen læſæ maiestatis. l. cū dolo. ff. ad l. iul. maiestata. aliis caſibus reuelans in damnum principis punitur ſecundum l.j.C. ſiquis imperia. maledix. And. de Iſer. plene loquentem in c.j. qui. mo. ſeu. amit.

Quinquagesima quæſtio.

Bona eorum qui expelluntur de ciuitate quādo eſt diſſenſio inter ciues, puta ob partialitates, nō debet publicari, quia non ſunt hostes neque in crimen læſæ maiestatis. inciderunt. l. ſi quis ingenuam ſ. in ciuilibus, ff. de captiuis. ſed reuerſis debent reſtitui bona ſecundum Odoſ. & Albe. in auc. bona dānatorum. C. de bonis dām.

Quinquagesima prima quæſtio.

Populi Rebelles imperio poſſunt priuari libertate ſua, ſi habeant eam, vel ex priuilegiis imperatoris, vel per patientiā eiū ſecundum Bal. in c. ſicut. de iureiu. & ſi eam forte habet a papa. tunc rebelles papæ poſſunt priuari libertate ſua, ex ratione Bal. ibidem.

Quinquagesima ſecunda quæſtio.

Faciens ligam contra imperatorem incidit in crimen læſæ maiestatis. l. i. C. vt armorum viſus li. i. ſecus ſi contra alium. tex. in l. non dubito. ff. de captiuis. & notat Bal. in l. conuentio num. in recollectis. ff. de paſt.

Quinquagesima tertia quæſtio.

Proditorem principis debemus manifestare. l. Methr. odo.

rum. ff. de poenit. Andr. de Iſer. in capitul. i. que fuit prima cauſa benefic. amittend.

Quinquagesima quarta quæſtio.

Banniti Papæ vel imperatoris perdunt patriam potestatē, ſecus ſi ab inferiore, ſecundum Ang. in l. ſi cum dotem. ſ. ſi pater. ff. ſolu. matrim.

Quinquagesima quinta quæſtio.

Iura que non tranſcunt niſi ad filios non confiſcantur. l. in ſulam. in princ. vbi Bal. ſ. ſolu. matr. Martinus Laudenſis.

F I N I S.

TRACTATVS DE CRIMINE LAF SAE MAIESTATIS XII. QVABSTIONIBVS DISTINCTVS INCERTO Authore.

Prefatio.

Vm ſolito ſpeculationis
gaudio mens occuparetur, interlegendum nuper in manus excidit tractatus de criminis læſæ maiestatis nouiter editus, qui duodecim quæſtionum concludit examine. Hunc cum audiui, vt nouitas faciebat, aliquantiſ per lectionem, primū optimi authoris atque vti iure consulti prefe maiestatem ferre videbatur, ſed dum exactius ſingula deguſtarem, viſum fuit illius conclusiones non parū a iuris veritate diſſonas, cuius cum ſuper omnia qui cenzarum ſtudio ſus eſt maxime tutorem atque defenſorem eſſe deceat. l. vna, C. de vindi. liberta. tollen. quamque ſuper omnia amandam legislator exclamat in l. cum ita. ff. de condi. & demonſt. & pulchre Bal. in confi. diuino ſcismatis. quod poſuit ſuper rubr. C. ſi quis aliquem teſtari prohibuerit, quid enim veritate ſanctius, quid id diuinius eſt enim omnibus rebus humanis antefera renda, nam qui veritatem ſequitur deum ſequitur. vnde Augustinus ad Caſulanum, & habet in cano. quiſquis. i. i. quæſtio. 3. quiſquis metu cuiuslibet potestatis veritatem occultat, iram Dei ſuper ſe prouocat, melius eſt pro veritate pati ſupplicium, quam pro adulatione beneficium. Proin ſuppreſſa veritatem maxima etiam lucubratione oſtentare, & illi aduersantes coſclusiones optimis conſutare rationibus non parum boni viri officio conduceſſe duxi. Verum enim vero hāc ſuſcipere puinciam, in tantunque pelagus pedem referre maxime diſſuadebat, quod Marcum Antonium hominem quidem ingeniosum dicere ſolitum ferunt, ſe ideo nullam unquam orationem ſcripſiſſe, vt aliquando opus eſſet quid a ſe nō eſſe dictum, poſſet id ſe negare dixiſſe, quo fit ut maximo oneri ſe ſuppoſitum intelligat qui dicta ſua scriptis demandat cum infinitis censoribus ſe ſubmittat neceſſe ſit, ſed dām inter hāc alter caret veritatis amore vicitus, cenzorū non veritus ſententiā manum porrexi calamo pro clipeo, his qui male ſentient obijciens quod Hiero. dicit in prologo ſup Job. ſi aut fiſcellam &c. & quod idē tradit in prologo ſuper Eſdrā. plerique in publico detrahunt &c. & que traduntur in c. inter verba. in ſi. xj. q. 3. itaq; tractatum alium in materia in quo ſingulē auctoriſ quæſtiones ad vtranque partem examinentur, & tandem ſuis conſutatis argumentis, vera ſequat conclusio, edere & editum in lucem mittere ſtatui, in quo ſi quid perperam dictum fuerit, negare enim non poſſum quia pleraque dicam que iusta reprehensione digna videbūtur, vt verbis vtar Aug. in li. retractionum, & recitantur in c. negare. 9. diſt. correctorem beneuolum patienter ſuſtinebo, ſi vero aliquid ſubtiliter vel acute dictum reperiatur, id totum bonitati atque clementiē domini nostri Iesu Christi, atque eius virginis Matris attribuatur. Porro lectori rogo ne priuia dicet quam totum perlegerit. nam in plerisque quæſtionibus leuiora p̄mittentur fundamenta, que vero vrgentiora ſunt in calce ponentur.

S V M M A R I V M.

1 Bona rei in crimen læſæ maiestatis ipſo iure non confiſcantur.

2 Synodus tota ſapientia legalis ad eſſe dicebat, cū Dynus aliquam decidret quæſtionem.

3 Efficitus conſurgit fortior diſpositione, legis cum hominis concurrente contraria.

4 Fen-

- 4 Pendere ea conceditur conditione, ut vasallo feloniam committente resoluatur.
- 5 Statutum in uno equiparatorum in altero locum habet.
- 6 Privationis penam si ipso iure impositam non constet, interpretatio fit ut in ea requiratur sententia.
- 7 Cognitio causa requiritur in feudi priuatione.
- 8 Rens lese maiestatis honorum dominium ipso iure non perdit.
- 9 Feudum ob crimen lese maiestatis ipso iure non revertitur ad dominum.
- 10 Indivale potest index contra communem opinionem casum legis non habentem.
- 11 Feudum ipso iure ob feloniam non revertitur ad dominum, culpa per sententiam nondum coniuncta.
- 12 Deus ex conuentione sua obligari posset.
- 13 Contractus quidam in feudo esse censetur, ex quo ulterius citroque obligatio nascitur.
- 14 Consuetudo in principem disponens ipso principe maior est.
- 15 Princeps supremus vasallum feudo priuare nequit, nisi per sententiam, culpa coniuncta.
- 16 Regulam pro se habens intentionem fundatam habere dicitur.
- 17 Regulis iuris tenaciter inhibendum.
- 18 Interpretatio extensiva non sit in equiparatis, nisi equiparatio per modum regula facta sit.
- 19 Extensio passiva equiparatorum locum non habet in penis ipso iure impositis.
- 20 Ius utrumque in suo debet obseruari foro.
- 21 Autoritas dicentis non est attendenda, sed ratio potius.
- Bartolus legistarum Iudicium est.
- 22 Bona delinquentis vasalli an applicentur fisco ipso iure, & hoc specialiter.
- 23 Causa duorum lucratrice in confisicatione ob delictum non possunt concurrer.
- 24 Dominionum eiusdem rei ex pluribus causis eodem vel diversis temporibus concurrentibus queri non potest.
- Priuationis nunquam ipso iure imponitur, nisi in casibus aiuro expressis.
- 25 Dominus feudal qui lege obligetur ad non priuandum vasallum feudo nisi culpa coniuncta.
- 26 Extensio in correctoriis nullo modo fienda, etiam ex identitatem ratione.
- 27 Sententia requiritur ad feudi priuationem, etiam delicto existente notorio.
- Notorium pro sententia non habetur.
- 28 Episcopus notorius homicida non deponitur absque sententia.
- 29 Iudex de notorio crimine non potest condemnare, absque praecepti citatione.
- 30 Confessio non sufficit, ubi scientia requiritur in genere, exceptionem secundum tribentibus.

di cognominatis, ut refert An.de.Pratio veteri in præludijs ad reperto. Bar.tenuit Arch.Paul.de Cast.& Saly.videtur hæc opinio coniunctior, quare amplectenda in causarum decisionibus, l.vna.ibi, sane apud veteres crebrior &c. ff.de offi. consulis, & in c.in canonice scripturis, 19.distin. Bal. pulchre in l.fi. C.de pena iudi. qui male.iudi. cum plerisque similibus vulgari bus, & præsertim in feudo non videtur habere dubitationem, ut tenuit Bald.& Cardi. Alexan. in locis alkætatis per tractatus. & sequitur nouissime Franciscus Cur. in suo egregio opere feudo. in 4.par. in 3.reg. in 4.dubitacione.

Et ad confirmationem huius opinionis, ultra premissa, ad 3 duco, & quod ubi concurrit dispositio legis & contractus hominis, tunc fortior effectus resultat, ut eo casu etiam calibus permisis quod alias permitteretur prohibeatur & econtra, vt probat text. in S.alnctissimas, in Auct.de aliena. & emphym quem ponderat Ang. Imo. Alexan. & Mod. in l.filiusta. S.dhui. ff.de leg. r.Bal. in l. quoties, C.de fideicom. & in l. 1. C.de paet. & ponderauit ante eos glo. in cap. verum. de cond. appo. & in simili, quod dispositio hominis concurrens cum dispositione legis fortiorum effectum reddat, facit gl. in S.oportet. in Aut. de iudi. colla. 6. & gl. quam ibi summe no. Ang. in Auct. de exhiben. & introducen. reis ad prin. colla. 5. & gl. in l. si mulier, S. si quis re, ff.de leg. 3. quod tradit Bar. in l. 2. S.fina. ff.de vñuc. pro emplo. Bald. in l. 2. C.de vñu. quæ pro liberta. Panor. in c.pastoralis, de appell. cum simi. in quibus locis communiter concluditur, ex cōcursu dispositionis legis & hominis fortiorum debere induci effectum, & semper hominis dispositionem aliqd ultra debere addere ad dispositionem legis.

Quia in proposita quæstione, in feudo, extat primum dispositio legis ciuilis, quæ vult, bona committentis in maiestate 4 principis confiscari. textat secundo lex contractus feudalis, & sic dispositio hominis, ex qua feudum sub hac conditione datum videtur, si vasallus fidelis sit, ut sequita feloniam fiat resolutio, ut infra diceretur, ergo nimis si illa lex contractus cōiuncta cum l. scripta debeat operari, ut ipso iute feudum eo casu reuertatur ubi alias sententia esset necessaria, & cum Bal. qui hanc sententiam refuit non habeat contradicentem, non videtur ab eius opinione in practica discedendum, ut tradit Raphael Bulg. consi. 25. & dicit Alexan. in l.secunda, ff.de vulga. quod magna est auctoritas Bald. ubi non habet contradicentem, fuit enim virtus iuris nostri, secundum Ludo. de Roma. consi. 480. inc. in casu proposito, & de eos in plerisque consiliis mirabiliter exclamat eius germanus Ang.

Et præsertim, qd. vt dicit author. tractatus, in criminis hæresi, qd. æquiparatur criminis lese maiestatis ipso iure fisco applicentur, vel an sententia necessaria sit. Et concluditur per auctoritem tractatus, qd. in criminis lese maiestatis ipso iure bona confiscantur, nec opus est alera sententia. Et atlogat aliquos autores ita tenuisse, & ultra eos premissam conclusionem sit mans. Arch. & Ioan. And. in novel. in capit. felicis de pena, & vñdicunt bona committentis crimen lese maiestatis efficiendi ipso facto fisci, sicut bona ingredientis religionem efficiunt monasterij, & idem ex iam. tenuit Sal. Bononiensis in l. fi. C. de bonis proscripto, ubi dicit, qd. in criminis lese maiestatis ipso facto bona committentia fisco applicantur, & vide propositum tex. in d.l. quisquis ipso omnibus bonis fisco nostro addicatis, quæ verba cum ponantur in præterito non videtur opus altera finia, ut tradit. expresse Bar. in l. 1. ff. ad l. lul. de vi priuata ubi facit differentiam, ad dicatur bona sunt publicata, vel publicentur, ut prior. casu ipso facto committantur, & nimis quia multa alia sunt specia in hoc criminis, ut generaliter crimen exceptum dicatur, ut tradit. signanter Lud. de Roma. in l. si quis in graui. S. hi quoque, ff. ad Syltanianum, & quidam Moder. in l. de minore, ad principis de quæstio, & cum præmissam sententiam tenuerit. Dij. de Mugello quem allegat auctor cuius quanta sit auctoritas pulchre de eo commemorat Cyano in lvnica, C.de sententia quæ peccato quod iurereit proferuntur.

qd quando Dij. decidebat aliquam questionem dicebat adesse tota synodus legalis sapientia tenet etiam loam. An. in duobus locis, a cum opinatione tanquam à fundamento iuris non esse recedendum bellissime Bald. inquit in c. cum olim de re iud. fuit enim temporibus suis lumen mundi, meruitque hac salutatione Pontificali iudicari, bene veneris qui lux mū

Sed hinc omnibus non obstantibus in secreto, & veritate iuris contraria conclusio tenenda est, & p. eius fundamento adducuntur tres regulari quadratae iuris, prima generalis, qd. videlicet ubi non appetit expresse poenam pridatorum ipso iure impositam, semper interpretatio sit ut in ipsa priuatione ipso iure imponenda regatur finia, & non fiat ipso iure, ut tradit gl. in c. quicunque in verbo innodetur, de hæret. liso. gl. in c. in pennis de regia. ut. cod. li. & in c. cupientes. S. si vero, in verbo præuentus, de electo. lib. late. Moder. Cano. in c. si diligenti, de foro competenti & formalius Bald. in aucte. qui temet. C. quonodo & quando iudex. ubi dicit, quod lex in duobus non dicitur damnare quem ipso iure, sed per sententiam iudicis, l. 1. S. columnatores, ff. ad Turp. subiiciens & fortius, qd ubi lex disponit quem priuati causa cognita priuationis, et si lex diceret priuati ipso iure, si semper requiritur priuati. In iuria, argu. l. de qua re, ff. de iudi. & sine dubio in ita priuatione feudi requiritur causa cognitio, capit. 1. de feudo sine culpa non amittere. cum similib. & sequitur in terminis propriis pater vita-

Incerto Authore de criminis læsa maiest.

ritatis Ale. cons. 124. inci. omissis superfluis, colum. secunda vo-
in primo, & nouissime Ias. in l. 3. §. penul. ff. q̄ quisque iuris in
aliam statuc. & in confitacione q̄ non fiat ipso iure, sed per
sententiam traditur textualiter in l. auferatur, §. in reatu, ff. de
int. si. eum suis concor. prout late deducunt Doct. in l. post cō-
tractum, ff. de do.

9 Secunda, & specialis regula in crimine
læsa maiest. ipso iure reus non perdit dominium bonorum,
licet statim interdicatur ei a lege administratio, & ideo ante-
quam bona ex eo delicto censeantur fisco quæsita, opus est
sententia, tex. est rotundus in l. quæsitorum, ff. qui & a quib. ma-
nuis lib. qui non potest calumniari, quia punctualiter logit,
quod ante sententiam reus perduellionis remanet dominus
bonorum.

Aduerte quod illa lex quæsitorum dicit in ratio
dominus est, tamen posca decidit dominum qui commisit
crimen læsa maiestatis non posse manumittere, quod posset
si esset dominus, saltem favore libertatis, quæ est valde favora-
bilis, l. libertas, ff. de regu. iu. ideo ille tex. non bene probat, nec
est formalis, vt dicit author. Imo habes quod post commissum
crimen bona a filio vendicantur, l. sororu, & l. fin. ff. ad leg. lu-
diam maiest. Ideo fiscus erat dominus etiam ante sententiam,
ad eo quod habetur ratio fructuum a die commissi criminis
glo. sing. in Authen. de iustit. nup. in vers. imminete, coll. 2. q̄
Bald. ponderat in Marga. in vers. priuatio. & vide Barb. consil.
70. vbi Christus, colum. 1. 8. & sequens in 4. volum. alia vide q̄
addidi ad d. l. quisquis, P. Rob.

Et per illum tex. firmat Barto. in locis allegatis per authore, & idem Barto. in l. post contractum, ff. de dona. dum alle. dic.
l. quæsitorum, allegantur etiam alia iura, l. fin. C. ad legem Iuli.
maiest. in verbo punitus, & ibi firmant formaliter Cy. & Bald.
expressæ in d. l. quisquis. Ioan. de lmo. & alijs in d. l. post contra-
Quam, & communiter Docto. in tex. iudiciorum, ff. de pub. iu-
dicijs. Angel. Are. etiam predicationem conclusionem firmat in
tractatu maleficiorum super glo. tu hai tradito la tua patria,
& idem sententia Maria. de Senis. in consil. 2. In primo volumi.
hanc conclusionem formaliter & per literas grossas firmat
etiam in feudo, t̄ quod propter crimen læsa maiestatis ipso iu-
re non revertatur, Car. Floren. in consil. 2. & incip. in quæstio-
ne quæ vertitur inter Andream, l. colu. ad fin. & sequens & est
communior sententia, licet prefatus author voluerit contrarii
asserere, & licet non haberemus Doct. firmantem hanc
opinionem ratum tex. in d. l. quæsitorum est incutibilis, & ideo
superflua est disputatio, & omnis dubitatio, ex quo habemus
tex. vt dicit Bald. in l. cum antiquioribus, C. de iure delibe. & fa-
cit, l. ancillæ, C. de tur. & propriece alibi dicit idem Bald. in quo
dam tuo consil. inci. præponitur. in 2. volu. q̄ in causarum de-
cisionibus non per varias opiniones scribentium, sed per sili-
cias vias textum incedendum est, vnde idem Bald. in capitul.
x. §. iudices, de pace iura. firmant. admonet iudices. ne in dubio
a tex. & a regula recedant, & ideo etiam contra communem
opinionem permisum est iudicare in illa non habet casum
legis, ita Ant. de Bu. in cap. tua nos col. 2. de vñtr. refert & sequi-
tur Barba. consil. 10. volu. 2. & cum per legem ciuilem ita deci-
sum sit, secundum illam feudalismateria, cum contrarium p̄
feudales consuetudines non reperiatur cautum, regulari dēt,
tex. singularis, in capit. primo, in ff. de seu. cognit. Quia si perqui-
rantur omnes feudales constitutiones, non reperiatur tex. q̄
occidat contrarium, ergo legi ciuili vñtrum est, secundum
quam, vt prædicti, in criminis læsa maiest. est expressum reum
perduellionis ante sententiam honorum suorum retinere do-
minium.

Tertia regula in materia feudalitatis
traditur, t̄ quod videlicet feudum propter feloniam commis-
sam non revertitur ipso iure ad dominum, nisi conuicta cul-
pa per sententiam, c. 1. in princ. & §. si vasallus, si de seu. fuerit
contrarer. in ger. dom. & agna. vasallus in capi. l. defendo sine
culpa non amittit. non enim potest disuertire vasallum super
etiam imperator & Rex quicunque nisi causa cognita &
conuicta culpa, quia licet principi. Deus subiecerit leges, & tribu-
ta, non tamen subiecit ei conuentiones & consuetudines feu-
dales quibus ligatur, & ita pulchre Bald. inquit in capi. 1. de na-
tura seu. per tex. ibi. & idem Bald. in l. princeps, ff. de legi. & in
capitulo. primo, de probatio. nam & Deus ex conuentione ob-
ligaretur, vt idem Bald. inquit in l. prima, ff. de pact. & ideo Pa-
normi. in capitulo quæ in ecclesiast. de consti. dicit, quod
non creditur verbis principis attestantis feudatarium delictū
fecisse propter quod priuandus est, quia, si id diceremus, faci-
le posset evacuare omnem contractum cum eo. firmamen.
10 quod est: contra, l. Caesar. ff. de publi. in feudo enim est que-

dam contractus in quo vñtro citroque nascitur obligatio, ca-
de forma, 2. quæstio. 5. l. liber homo, ff. de verbo. obliga. & ga-
de natura feudi est vt non auferatur nisi cum causa cognitio-
ne, dicto. capitu. 1. de feudo sine culpa non amittit. secundum
Panor. in dicto. capitu. quæ in ecclesiast. cum quo ibi Mo-
der. transcurrit, & idem tradit in apostolis suis in clement. pa-
storale. de re iudicata, in fi. & Ludo Roma. consil. 3. 2. incip. que-
ritur primo, ad fi. idem Bald. signanter dicit in cap. 1. de natura
feudi. quod princeps non potest infringere feuda quæ concedit
nisi conuicta culpa, & quod consuetudo hoc dat natura-
ram, & eam assignat contractibus feudalibus, & ideo refert
de imperatore Friderico, i. qui fecerat communem Papis Comi-
tem in certis castris, quod nec ipse nec eius successor possunt
disuertire vasallum nisi conuicta culpa, & ideo signanter dicit
Bald. in aucten. omnes peregrini, C. commu. de succel. quod
ex quo consuetudo feudorum dicitur quod princeps non pot-
sit priuare vasallos nisi prius per pares iudicentur indigni, cer-
te non poterit imperator statuere contrarium, & quasi abusi-

11 uas facere dignates, t̄ quia consuetudo quæ disponit iu. ip-
sum principem maior est ipso principe. idem Bald. in capitu.
1. §. 1. versicu. quæro nunquid de noua forma fidelita. vbi etiā
dicit, quod consuetudo feudorum censemur ius naturale, & ele-
gantius Bald. in capitu. 1. §. quia vidimus, vers. quæro nunquid
imperator in ti. qui feud. dare possunt, decidit post glo. quod
imperator non potest disuertire vasallum nisi conuicta culpa,
assignat rationem, quia bona & naturales consuetudines li-
gant principes, quia potentius est ius naturale quam principa-
tus, & quia in ore principis firmior debet esse veritas, alle. in
lib. Esdræ. & quia non decet principem revocare suum benefi-
cium, ex quibus resulat firma conclusio, quod nec t̄ princeps
supremus in materia feudali commissa felonía potest vasallum
feudo priuare nisi per sententiam conuicta culpa, & hoc pro-
pter legem contractus qua ipse ligatur, & ultra traditur pro te-
gula, quod vñcunque in feudi fit mentio de ammissione feudi
propter feloniam, ita intelligitur culpa conuicta & iudicatio or-
dine, & non aliter. ita signanter Bald. in capitu. cœterum. de iu-
dicijs, idem Docto. in §. quicunque de pace tenet, per text. ibi
refert & sequitur Ioan. Baptista. de San. Seue. in repeti. capitu.
primo, de seu. cognitione. quod indubitanter procedit respectu
agnatorum, quia illi nūtquam priuantur nisi per sententiam
probata & conuicta culpa, ita signanter Bald. dicit, in capitu-
lo. primo. §. nulla. per quos fiat inuestitura, vbi dicit vñnum q̄
est magis singulare, quod ad priuationem feudi requiratur ex
authoratio de inuestiendo, vt si per annulum fuerit inuesti-
tus, de annuletur, sicut in clero ante quam possit p̄cipiti per
seculari iudicem, degradatio, & in milite exauthoratio,
quia opus est a tu retro simili. alleg. l. ab emptione, ff. de pact.
cum similib. quod expressus firmat & exclamat Ioan. Baptista
in suo commen. dicto, capitulo, 1. de seu. cognit. ex quo seq-
tur, q̄ ante quam deuestiatur vasallus non censemur feudum
reversum ad dominum.

Succedit nunc, quod cum habeamus tres
regulas quadratas iu-
ris prelibatas, quæ etiam loquuntur in imperio quando
felonia contra eum commissa est, habemus intentio p̄cm fun-
dataam, vt tradit glo. ordinaria in rubric. de regul. iur. in sexto
Barto. in l. quoties, ff. qui satisfare cogantur, & in l. secunda, co-
lumna secunda, ad fin. ff. si quis in ius vocates non ierit. Bald. in
capitu. 1. colum. 3. de alie. iudicij mutan. cau. facta. Panor. in ru-
buca, extra vt lite non contestata, & bene probat text. in l.
sum quoque, versicu. puto, ff. de herodibus instituer. Et in capi-
tulo. venerabilibus, §. fina. versicu. puto, quoque, de iudicio
excommunicatio. lib. 6. quibus iuribus trita est doctrina, t̄ q̄
habens pro se regulam dicitur intentio habere fundatam,

adeo quod dicens aliquem casum recipi a regula ita recitat
parte illum probare, & hoc est quod dicit Speculato. in
in titulo de officio. iudicis. §. 10. aut versicu. quinto, quod sta-
re omnino debetius regula quando tatus aliter non reperi-
tur exceptuatus, & propriece signante dicit Ioan. Ad. in capi-
tulo. salubriter. de vñtr. quod auctor. a regula remitti de-
bet. discedi per aliquam exceptionem nisi expresse ostendatur
text. pro limitatione regula, & probatur formaliter in capitu-
lo. secundo. de coniugio. lapido, & in capitulo sane, 1. 9. quæ-
sto. tertia. vnde regule tenaciter in hac etiā est sicut. Bodo-
nicus adhuc caro. ita gloss. singularis, licet vulga. in l.
omnis diffinitio. ff. de regis sur. & Bald. in capitulo primo, §. in
dices, de pace iuramentorum. admoneo. Inquit vos iudices
ne in dubio a text. & a regula recedatis, & idem Bald. in l. pri-
ma, C. de iactofan. ecclie. in uersicu. sed quarto quid in depon-
to, & in l. si tutor, C. de seruo. pign. dano. manumisso, dicit. q̄
tenaciter regulis in hac etiā debentia, nisi aliquid specialiter
& expresse p̄sum. iudicior. & idem Syl. int. si hominem,
ff. manuatu, vñtr. muchitur contra dimittentes regulas ,
nil

Tractatum Tomus XI.

25

nisi pro limitatione habeant tex. & ideo cum Bal. voluerit si ne tex. formare exceptionem in crimen lese maiestatis, retor quendum est in eum qd ipse dicit de gl. in l. res publica, C. ex quibus causis maio. quod ipse dicit de glo. in l. res publica, C. ex quibus causis maio. quod ipse loquitur ex capite suo, quia sine lege. & ideo An. de Bu. de Bal. dicit in c. consultationibus de iure patronatus quod plerunque dicta Bald. carent neruo rationis & legis. & ideo non est illis multum adhærendum. p. serum cum ipse dicat expresse contra tex. formales iuris, & et vi per præmissa patet, quod aliter sensit in multis locis. & in es-
18 sedu ista est vera & indubitata conclusio, quicquid dixerit au-
tor tractatus, salta pace dixerimus.

Nec obstant fundamēta quē pro

contraria parte adducta. Et primo dum allegatur capitulum;
14 cum secundum, de hæreticis. t. Respōdetur qd antequam in eq̄ paratis passiuā extensio locum habeat, requiritur quod æqui paratio sit facta per modum regulæ, ita tradit eleganter Mattheus de Mathesi. in tractatu extensionis, quem sequitur Aret. in S. ius ciuile, Inst. de iure naturali gentium vel ciui. Decius nonissime in c. translato. de const. Quia vt infra dicetur, crimē lese maiestatis & hæresis non æquiparantur per modum re-
gulæ.

Secundo respondetur & peremptorie, qd in poenitentia imponuntur ipso iure, illa extensio passiuā æquiparatorum non habet locum etiam propter identitatem rationis, ita signanter voluit Ioan. And. in regula odia. de regu. iur. in vj. firmat & sequitur Bald. in l. de quibus. 6. colum. ff. de lega. & expresse in crimen lese maiestatis tradit Socin. consi. 275. incip. in causa fratrum. ad f. v. colum. in 2. parte.

Tertio r̄sideret, quod deberet esse æquiparatio facta p oīa, ita qd omnino eadem militaret ratio, antequā fiat extensio po-
ne, ita glo. no. in c. 1. in verbo. sane de voto. in 6. & in c. consti-
tu. in ver. prorogamus. de reg. eo. lib. & firmat expresse i hoc
crimine Soc. in consi. alleg. sed vt infra dicetur non est æquipa-
ratio per omnia inter hæc duo crimina, sed est longum distri-
men, igitur &c.

Quarto & peremptorie, quia specialiter contrarium reperi-
tur dictum per ius ciuile in d. l. quæsitum. quæ loquitur in ca-
su individuo. t. & sic vtrunq; ius debet obseruari in foro suo,
nec enim ius canonicum etiam expresse legem ciuilem corri-
gere possit, ni si in concorrentibus forum animæ, vt late tradi-
tur in c. fi. de præscr. per gl. in reg. possessor. de reg. iu. in 6. gl. c. 2.
de arb. in 6. Doct. communiter in c. cum esses. de test. Nec ob-
eprimum. de noui. ope. nun. vbi traditur qd ius ciuile dubiū p
ius canonicū declaratur, nam minor deficit, qd cū habeamus
colum legis Rotundum, quæ non reperitur aliquatenus cor-
recta per aliam legē nouam, non est dubium, & hoc est qd di-
cit gl. singulatis in Auct. de non eligendo 2. nubentes, S. l. col.
2. qd dicit, qd superuacuo dubitabat Imperator. cum esset casus
legis all. e. l. ancillæ. C. de fur. quare sublatū est fundamentū pri-
cipale a authoris in hac materia. Nec ob. aauthoritas Io. An. &
aliorum, quia dicendum est cum Aug. in cano. ego solis. 9. dis.
16 &c. Et cum tex. in S. sed neq; ex multitudine authorū. l. 1. C. de
vete. iure enucleā. t. & qd in dicente non aauthoritas sed rō pō-
deranda est, vt dicit Hiero. super Hieremiam. & probatur i ca-
no. in 19. di. vñ dicit Car. in ps. 78. qd nunq; Io. An. voluit l opini-
one cedere nisi inquantū vrgebat rō, & habemus qd eū au-
thoritatē Bar. qd non est minoris pōderis, imo longe maioris i
foro Cef. in quo eius opinio vt idolum solet adorari, vt refert
pulchre Bal. de eo. & Rapha. Cum. in auct. nisi breviiores, C.
de sen. ex periculo recitandis. & dicit Ang. consi. 204. qd tremēs
auderet dicere qd opinionē Bar. cū fuerit lucerna & speculum
iuris, & refert Io. Bap. de S. Seuerino in tra. de modo studendi,
qd opinio Bar. in foro deficientibus legib. obseruatur p textu,
& multa de eo commemo. Fran. de Cur. in consi. 5. 6. col. 4. quæ
opi. melius est fundata, quā ēt tenuit Bal. vt dixi, qd nō est mo-
dice auctoritatis, tenuerūt ēt plures alij Doct. legistæ supradisti-
ti, ita vt cōsor sit, qd magis standū est in prato Cesaris, & in
his quæ sunt iuris ciuilis. arg. gl. singulatis in cano. vt veterū. 9.
di. & expresse Phi. Dec. in c. 1. de 2. dicit p illā gl. qd magis opi-
nio Bar. in iure ciuili stādū est qd op. Io. An. & eō in iure can.

Ad secundum fundamentum t. p

licet i feudo sit speciale vt bona cōmittētis ipso iure applicen-
tur fisco, eo qd dupliciter prin. persona offenditur, & qd facilius
auferē dñm vtile qd directū, eo qd quilibet res facile ad primę
uā nā vñ redeat, rñdef, qd istud fundamētū est valde debile, pri-
mo, qd p istud fundamētū nō allegat alijs tex. expressus, nec
in simili, qd si eset necessariū, atento qd habemus regulas in
dñi. Scđo. dñs feudi est op. qd deligat ex qua cā velit feudu ac-
quirere, nā respectu fisci pena dñ cā lucratua, pariter reuersio
feodi respectu dñi seculis, licet pp vltionē iniuriæ reuertatur
ad dñm, qd nā h̄ sibi abest de pena, qd dicaēt esse cā lucratua,

probatur in l. mulctarū, ibi, compēdia de mō mulctarū, C. &
ex ratione legis in summa. & l. qd placuit, dē iure fis. ff. & in ti.
C. de pœn. fiscalib. creditores p̄ferri, lib. x. & est tex. in Auct. de
nup. S. si vero altera. col. 4. i reuersione aut feudi ad dñm, licet
nō pprie cā lucratua dicāt, dñ tñ quasi lucratua, vt dicimus
i actione noxali, l. a pud Celsum, S. si qs aut, ff. de doli mali &
metus exceptione, qd oīo, vt ibi tradit, æquiparāt causæ lucra-
tiuæ. t. Quia succedit in delictis duas causas lucratuas in con-
fiscatione concurrere non posse, vt expresse tradit Bar. in l. Mē
vius, S. duorum testamentis. de le. 2. & pp̄terea licet duplex qua-
litas non reponit delictum in diueis spiebus, & vbi ita es-
set vna lege duntaxat, cum ex vtraque executio quantum ad
priuationem feudi fieri non possit, agendum est, iuxta tradita
in l. senatus, ff. de accusa. vbi Bar. & in l. nunquam plura, ff. de
priua. delictis. & in l. si genuina, ff. arbo. sur. Cesarum. Saly. ple-
ne in l. qui de crimen, C. qui accu. non pos. Bal. in l. qui sepul-
chra, C. de sepul. vio. vbi dicit, qd duplii lege pœna in execu-
tione imponi non potest. alleg. l. prætor edixit. S. i. ff. de iniuriis
& idem tradunt cōiter scriben. in l. quicunque, C. de scr. fug. &
coadiuuantur ex regula tradita in l. in numerationibus, ff. de so-
lu. & in l. 3. S. ex pluribus, ff. de acquiren. possessio. vbi traditur,
t. qd ex pluribus causis eodem vel diuersis temporibus concur-
rentibus dominium eiudem rei quārē nō potest, & presertim
in causis lucratuis, quarum prohibitus est concursus, l. inter
stipulantem, S. penul. ff. de verb. obli. vbi late Docto. qui alleg.
concor. & sic concluditur, quod necesse est ex altera dunta-
xat, & non ex vtraque coniuncta, inferri debere ad perditio-
nem & confiscationem bonorum feudalium. Quia quālibet
causa separata, vt dictum est, illud non operat, igitur &c. imo
& si vtraque concurrere posset, non reperitur iure cautum, qd
concurrus duplicitis causæ operetur priuationem dominii ipso
iure, & pœna priuationis ipso iure nunquam imponitur nisi
in casibus a iure expressis, ita text. formalis ad propositum in
Auct. de non eligendo secundo nubentes. S. cum igitur. ibi, cū
nulla lex sit aliquid tale dicens. col. 2. quem ponderat Bald.
in auct. ex testamento. C. de secun. nup. & bonus tex. in l. & si
quis, S. diuus autem, ff. de relig. & sum. fune. glo. quam ibi Par.
dicit singularem in capitu. fi. de iure patrona. t. & multa con-
gerunt Moder. in capitu. querelam, de iure curand. quæ videri
possunt. imo placet retorquere fundamentum adductum per
authorem contra eum, nam dum ipse se fundat in l. contra-
etus feudal, illa vt supra pluribus rationibus comprobatum
est, operatur vt dominus sit obligatus valetulo ad non disuc-
stiendum, nisi culpa conuictz, & maiorem causæ cognitionē
adhibere teneatur propter legem contractus feudal, cui su-
bjicif, & sic antequam ad eam priuationem deueniat ad cau-
sa cognitionem adhibendam maiori vinculo est astrictus, vt
supra late dictum fuit, etiam in imperatore, contra quem non
est dubium, quin quis incurrit lese maiestatis crimē. Nec ob-
stant iura quæ vltra authorem supra deduxi, quod videlicet in
pœna priuationis sit extensio pp rationis identitatem, nam,
vt supra dictum est, hoc non habet locum in pœna priuati-
onis quæ ipso iure imponitur, & iura allegata loquuntur in re-
uocatione donationis, quæ fit per viam actionis, tum etiam,
quia non militat, vt in sequentibus dicitur, omnino eadem
ratio in vtroq; crimen, hæresis videlicet, & lese maiestati-
tem, vt infra subiectetur, tum etiam quia induceret correctio-
nem. & in correctorijs etiam ex identitate rationis non
debet fieri extensio. glo. in aucten. quas actiones. C. de sacro-
sanct. ecclesi. late Docto. in l. si constante ad princip. ff. soluto
matrimonio. & facit glos. in capitu. cupientes, S. quod si per
viginti. de electio. lib. sexto cum similibus. Non obstat pariter
aliud fundamentum eiusdem authoris, dum dicit, quod res
de facili reuertitur &c. nam licet suam rationem comprobet
Alexand. quem ipse non allegat in l. cum mulier, ff. solu. mat.
vbi voluit quod in materia feudal in qua agitur de amissio-
ne dominij vtilis solum, facile fit extensio, quia facilis est re-
uersio &c. tamen salua pace tanti Docto. dixerim, cōfunditur
ex doctrina singulare Barto. in l. secunda C. de fund. patrimo.
lib. 11. vbi dicit quod ita difficultis est ablatio vel priuatio do-
minij vtilis sicut directi. & exclamant omnes in l. Gallus. S. &
quid si tantum, ff. de liberis, & posthumis & per illud dictum
Barto. reprobat dictum Alexand. Ias. de Mayno. in l. cum qui
dam. ad finem, quarta column, ff. de liberis, & posth.

Ex quibus omnibus præmissis quadrata sequitur conclu-
sio, quod etiam in crimen lese maiestatis commissio contra
principem dominum feudi, feudum non reuertitur ad do-
minum felidi, ipso iure, sed requiritur sententia, quod præ-
serim respectu agnatorum, vt supra dixi allegando Bald. in
S. nulla. in fine titulo per quos fiat inuestitura. non habet ali-
quod dubium, & ita intrepide tenendum puto, quicquid dixe-
rit auctor.

Incervo authore de crim. legem maicit.

Ex quibus etiam correlarie inseritur,
 22 cum requiratur sententia ad priuationem feudi etiam si delictum
 esset notorium, non poterat procedi ad executionem, licet n.
 dicat Inn. in c. ex parte de ver. sign. quod in notoriis debet po-
 tius procedi execundo quam condemnando, & Bal. in c. ad
 nostram, tertio, de iure iurā dicit quod in notoriis ordo est or-
 dinem non seruare, tamen antequam ad id deueniatur, & pē
 na censetur imposta, requiritur quod super illo notorio in-
 terueniat sententia, vsque adeo quod notorium non sufficit,
 vbi requiritur sententia, maxime in materia priuationis, ita
 expresse in materia feudal tradit Bal. per tex. ibi in ca. vnico.
 qualiter dominus feudi proprietate priuetur, vbi dicit forma
 liter notorium non haberi pro sententia, & in materia cri-
 minali quod requiratur sententia, nec sufficiat notorium ex-
 pressus dicit Bal. in l. si per illum tex. C. de male. & mathema. &
 ideo dicebat Bal. in l. si maritus. C. de do. inter vir. & vx. & in l.
 nam ita diutus. ff. de adop. & in l. cum fratre. C. de his quibus
 23 vt indig. t. licet episcopus sit notorius homicida, non tamen
 debet deponi sine sententia, & iuris ordine non seruato, & di-
 cit Bal. in c. ad nostram. in 3. de iure iuri. quod etiam in notoriis
 pars est citanda, & sententia est ferenda, quod in eis etiam re-
 quiritur talis qualis causae cognitio, quia sententia debet fer-
 ri de facto, ad quod allegat ca. cum sit Romana. de appellat.
 Et l. ea quidem. C. de accusat. Et pro hac opinione mea, ultra
 prædicta, adduco glo. communiter approbatam in capit. eu-
 dentia de actu. quae expresse dicit, quod super notorio senten-
 tia est ferenda, & idem dicit Bal. in d. l. cum fratrem præallega-
 ta, & firmant Moder. in l. si vero. in §. qui pro rei qualitate. ff.
 qui satista. cogan. & Ang. multum no. in l. libertas. in §. ff. de
 sta. homi. vbi dixit, quod si statutum dicit quod condemnatus
 de maleficio possit impune occidi, querit, quid si non
 est condemnatus, sed crimen est notorium, an poterit im-
 pune occidi, & dicit videtur q̄ sic, quia notoriū æquiparatur
 sententiæ, vt in l. emptorem. in prin. ff. de ac. empt. vnde in no-
 toriis proceditur executiue, idest potest incipi ab execu-
 tione, vt in l. iustus fustium. ff. de his qui no. infamia & no. Innoc.
 in c. statutus. de offi. deleg. & in c. ex parte in Christo. de ver-
 bo. signi. veritas tamen est in contrarium, dicit ibi Ange. quia
 hoc notorium non æquiparatur sententiæ, & dicit quod pro
 hoc est casus in l. quicunque. quae est lex fin. C. de malef. & ma-
 the. quod dicit esse notorium, pro quo facit quod voluit Bal.
 in l. presbyteri. la prima. in 3. colum. ibi, secundo quæto. C. de
 epis. & cleri. t. vbi dicit, quod licet iudici sit notorium, tamen
 24 non procedit ad cōdemnationem, nisi citet, quod dictum re-
 fert Fcl. in cap. cum olim. in 8. colum. post me. de re iudi. & ul-
 tra adduco decisionem Bar. in l. decem. ff. de verbis. oblig. Lu.
 dou. de Roma. & Iaco. in l. fin. ad prin. ff. si cer. petra. vbi dicunt
 quod licet non sit opus discussione, vbi notorium est debito-
 rem non esse soluendo, tamen requiritur sententia, per quam
 declararetur ita esse, & adduco tex. singularem quem nullus
 Moder. allegat in c. cum dilecti. de purga cano. in verbo nim-
 rum si crimen notorium existebat, non erat illi indicēda pur-
 gatio, sed in eum condemnationis sententia promulgata, &
 ibi lucerna iuris canonici Io. An. dicit, no. quod hic est tex. qd
 Et in notoriis ferenda est súa diffinitua. nec sufficit solum p̄-
 ceptum iudicis, etiam si reus cōfiteatur statim, ex quo destrui-
 tur altera conclusio authoris, dum dicebat, quod confessio
 operabatur effectu sententiæ, vt bona censerentur cōfisca-
 ta ipso iure. tnam & in poenis secundum trahentibus executio-
 nem, confessio non sufficit, vbi requiritur sententia, vt tradit
 glo. in c. super eo. in princip. de test. & in c. d. enique. de except.
 & probatur in l. 3. §. lege, ff. de testi. & in l. qui ad statum. ff. de
 poenis. & in l. qui iudicio. ff. de bonis eorum qui mortem sibi
 concuerunt. & in l. si confessus, vbi Barto. pleae. ff. de custo.
 reo. & Spe. & Bal. quos allegat author, numquam dixerunt il-
 lud ad quod ipse eos allegat, sed loquuntur duntaxat quod ra-
 tione confessionis poena efficitur transitoria ad hæredes, sed
 quod propterea bona ipso iure confiscentur sine sententia,
 numquam dixerunt aliquid, & infideliter referuntur per au-
 thorem tractatus, salua sua dixerimus honorificentia, vt ver-
 bis utr. tex. in cano. neque. ix. distinctione.

S V M M A R I V M .

- Feudū an dicatur nouum vel antiquum, si vasallus feudo priuatus ipsum recuperet. & ibi, quod debita per compositionē reformata non amplius censenda sunt hereditaria.
- Res semel alienata & per hæredem recuperata, penes ipsum esse censetur ex noua causa, & adiūcium radicitus destrūctum, si redificetur, omni-
mo nouum dicerur.
- Princeps rem suam infeudando de nouo, legem quam vult dicere potest.

- nam feudum iuxta principis voluntatem regulari debet.
- Verba que in concessionibus principum. ponuntur plene intelligi debentur. & restituere quid sit.
- Restitutio que sit ad bona est plenissime interpretanda.
- Princeps facere potest ut factum pro non factō habetur.
- Feudum quod restituitur, ex quadam subrogatione antiquum esse censemur.
- Fenda quo ad alienationem ad instar rerum patrimonialium sunt redacta.

Ecūda quæstio quæ se exa-
 minādam officit, est, tñū videlicet, si vasallus feu-
 do priuatus fuerit, & postea restitutus, feudum
 recuperatum dicatur nouum vel antiquū. in qua
 quæstione author tractatus allegat iura ad utramque partem.
 & satis plene tangit materiam, sed ego considerandum puto,
 an videlicet feudum fuerit veraciter acquisitum domino per
 realem apprehensionem post sententiā latam etiam ex veris
 probationibus, & tūc si per viam gratiæ fieret restitutio cum
 alteratione qualitatum substantialium, & non constaret ex
 verbis quod princeps velit iure feudi antiqui concedere,
 tunc sine dubio procederet authoris conclusio, per iura quæ
 ipse adducit. ultra quæ facit quod singulariter dicit Angel. in
 cons. 1. incipien. domi. Philippus. vbi pulchre dicit, quod de
 bita reformata per compositionem non dicuntur amplius hæ-
 reditaria, quia renouata causa non dicitur hæreditaria, & sic
 primæua allega. l. cum hæreditas. ff. ad trebel. & idē tradit pul-
 chre Arctinus in cons. 168. incipien. in quæstione posita, col.
 penultima, & facit bene tex. in l. si ad me. ff. ad l. falcid. quam
 author sequenti quæstione ad aliud propositum allegat. vbi
 2 probatur, t̄ quod res semel alienata, recuperata per hæ-
 redem, dicitur esse penes eum, ex noua causa, eo quod se-
 mel exiūset dominium suum, & ibi Bartolus, & Alexander
 inferunt ad quæstionem de emphyteuta alienante, &
 postea recuperante &c. & optime quadrant tradita per Bald-
 dum, & alios in l. ab emptione. ff. de pactis. quam Ioh. Ray-
 naldi pro hac opinione adduxit. vbi dicunt, quod vbi est se-
 mel facta traditio, & translatum dominium, si post dissolu-
 tur ille contraetus, censetur esse nouus contractus, vt & noua
 gabella debeatur, & ita etiam tradit Baldus in l. si pre-
 dium. C. de ædil. actione, Baldus, & Angelus in lege, iuris-
 gentium. §. adeo. ff. de pactis. idem Baldus, & Salyce. in le-
 ge secunda, C. quando liceat ab emptione discedere. cum si-
 milibus. Et in similis solet dici, quod quando ædificium omni-
 nino destrūctum est, tunc dicetur, si redificetur, omnino no-
 num ædificium, vt late tradit. l. in l. ius ciuile. allegata per au-
 thorem, & latius in repetitione. l. quominus. ff. de fluminibus
 & præmissa sine scrupulo procedunt, quando princeps non
 est visus, verbo restituo. led si verbo, restituo usus fuerit, tunc
 etiam post apprehensionem feudum dicitur antiquum, ad
 3 hoc dicendum mouorū primum, t̄ quod princeps infeudan-
 do rem etiam de nouo, potest dicere legem quam voluerit,
 & secundum eius voluntatem regulabitur natura feudi, vt
 pulchre Baldus inquit in consilio incipien. sanctissima & illu-
 strissima regina, quod est positum inter consilia Ange. con-
 sil. 1. 10. idem Bal. in c. 1. de alienatione feudi paterni. & in cap.
 primo. in penu. colum. an agnatus vel filius. Iac. Alua. post la-
 co. Ard. in c. j. de vasallo decrepitæ etatis. & in c. j. de gradibus
 succeden. in feudo. tenuit etiam hanc opinionem Andr. de
 Iser. in cap. j. de contro. feudi apud pares terminanda. eam etiā
 sequitur Mart. Laud. & Car. Mediolan. in c. primo. de alienat.
 feudi paterni. Alexander. cons. 30. incip. quoniam omnino datum
 optimum. col. 2. vol. 1. & cons. lvi. inci. perspectis. t. 4. [col]. in 4.
 vol. & cons. x. circa x. colum. v. volum. Francis. de Are. consil.
 penul. in l. si mihi, & Titio. ff. de ver. obliga. in quibus locis la-
 te concludunt, secundum principis voluntatem feudum re-
 gulari deberet, vt etiam si sit nouū ex voluntate principis pos-
 sit haberi pro antiquo, nimirum, quia princeps potest immu-
 nare substantiam actus, vt dicit gl. sing. in c. j. de capel. monac.
 in vj. ad eam autem voluntatem principis colligendam, ma-
 xime verborum tenorem, & vim considerare debemus & se-
 cundum verba dispositionem regulare, vt per multa funda-
 menta, quæ referre laboriosum esset, comprobat Francis. de
 4 Cur. cōs. 48. & cons. 49. vbi plenissime loquitur. t̄ & verba, maxi-
 me in principum concessionibus appolita, debent plene in-
 telligi. l. si de præp. agentium in rebus. li. xii. l. si quando. de bo-
 nis vacantibus. lib. 10. C. suecedit nunc, q̄ verbum, restituo, ex
 sua propria significatione significat repositionem in pristinū
 statum omnino tex. quadratus in l. secunda. §. fi. ibi, restituere
 autem videtur, qui omnia remittit in pristinum statum. ff. ne
 quid in loco publ. & tex. aureus in l. videamus. §. in fauiana,
 ff. de usuris, dicit, quod plenissimam significationē habet ver-
 bum, restituere, vt pro non factō actus restitutus habeatur,
 vt

ut per restitutionem casus pro non aduento reputari debeat. & facit vulga. l. quod si minor. §. restitutio. ff. de mino. & text. in l. prima. in fi. C. de sen. pal. & resti. & in l. princeps. ff. de verb. significata. & in §. restituti. Inst. qui. modis ius patriæ potesta. to. & in l. secunda. ff. de natal. restituen. & in l. i. C. de iure auctorū annulorum. verbum enim restitutio. latissime patet. l. restitue re. ff. de verborum significatio. l. in condemnatione. §. primo. & l. cum prætor. §. primo eodem titu. & facit capitu. venerabi li. in verbo. plenarie. de officio delega. & tex. in capitu. Pisani. de restitu. spoliatorum. & melior tex. in l. Lucius. §. primo. ff. de s. administ. tutorum. vbi restitutio facta ad bona plenissime interpretatur. vt extendatur etiam ad actiones quæ nūquam fuerunt in bonis. & tradit Barto. in l. fina. C. de sen. pal. vbi dicit. q̄ plenissime debet restitutio interpretari. Angel. & Moder. in l. fi. ff. de constitu. principum. & pulchre Anto. de Butrio consil. 20. colum prima. Sicque cum verba præmissa habeant plenā significationem remittendi omnia in pristinum statum. princeps. illis vtendo. nouiter non concedere. sed pristinam inuestituram suscitare voluit. q̄a cum secundum verba præsumat eius mens. constat q̄ de nouo voluit concedere. q̄ maxime p̄ cedit vbi est appositorum verbum. prout tui antecessores tenuerunt. quæ verba faciunt vt princeps iure feudi antiqui concedere voluerit. vt late deducūt scriben. in locis allega. & p̄ hac opinione est bonus tex. coniuncta glo. in l. filio quem pater. ff. de lib. & posth. ibi. sed antiqui redditus. & ibi ponderant omnes Docto. & bonus tex. coniuncta gl. & ibi ponderat Pau. de Castro. in l. peculum. §. si hære. ff. de peculio. & omnes post glo. in d. l. quod dicitur. allegata per authorem. ff. de impensis in rebus dotalibus factis. & probatur in dicta. l. filio. de libe. & post hu. quod etiam vbi facta esset executio habeat locū maxima præmissa. nam ibi loquitur tex. de filio emancipato. qui reuerata exierat patriam potestatem. & effectualiter. & tamē si arrogetur. dicit text. quod non de nouo in patriam potestatem afflui. sed antiquæ patriæ potestati redditus videtur. & tamen non est dubium quin omnino semel exiuisse. & ita in proposto. esto quod res feudales omnino per apprehensionem reversæ essent ad principem. tamen restituēdo non de nouo de dist. sed ablatum feudum reddidisse videtur. maxime quando vitur verbo. restituo. quod habet hanc plenam significacionem. nec obstat. l. ab emptione. ff. de pactis. in qua est fundata opinio Ioan. Raynaudi. quem allegat author contra. nam uideur quod princeps potest hic facere & fingere ī materia feudi etiam nouum feudum haberi pro antiquo. imo vt dictū est per verbum. restituo. videtur velle quod cōfiscatio habeatur pro non facta. t̄ & non est dubium quin princeps possit ēt quantum ad effectus præteritōs facere quod factum pro non factō habeatur. gloss. singularis in clementina prima in verb. pro in se. de immunitate ecclesiistarum textus in capi. is qui. desponsali. & matrimo. & tex. in clementina prima de cōcess. præbend. in fi. quare concludendum puto. quod quando principes utitur verbo. restituo. quod plenissimam habet significacionem. vt infra latius dicetur in quarta questione. adjiciendo maxime hæc verba. prout tui antecessores. feudum restitutum etiam post apprehensionem censendum esse feudum antiquū & non nouum. & maxime q̄ si apprehensio non fuit effectuālis per incorporationem. nec aliquid facit reseruatio q̄ fieret per principem in aliquib. iuribus. quia licet specialiter aliquid fuerit reseruatum. non p̄ hoc derogatum v̄r alijs qualitatib. q̄ alio modo & alia via includunt. vt no. dicit Saly. in l. de criminis. in 2. opp. per illum tex. C. de accu. facit tex. in l. i. & q̄ ibi no. Bald. C. de diuer. rescr. vnde Docto. in restitutione loquētes dicunt t̄ quod feudum restitutum censetur esse antiquum ex quadam subrogatione. Quia deiure quādō vñā res subrogat in locum alterius. quamvis ī aliquo discrepet. in aliis sapit naturam eius in cuius locum subrogatur. ita signanter tradit Pau. lus de Castro in consilio 129. incipien. licet ista domina Lisa. colum. fi. vers. Nec obstat & formaliter ad casum nostrum ad duxit. ita firmans Philippus Dec. cōsil. quinquagesimotertio. inc. placet mihi circa principium secūdæ colum. & ultra præmissa allegat decisionem magis expressam. Soci. in l. Gallus. §. etiam si parente. ff. de libe. & posthumis. vbi formaliter dicit quod licet apponatur aliquid pactum contra naturam feudi in inuestitura. tamen alteratur natura feudi in consecutiuis pacti dūt taxat. & non in aliis. & ibi alleg. optima iura nec est verum quod verba apposita in restitutione. pro te. successoribus tuis. & habētibus causam a te. alterent feudi naturam. q̄a illa verba in nullo alterant naturam feudi. quippe cum ex cōsuetudine generali Franciæ. de qua in sequenti questione late dicetur. t̄ feuda quantum ad alienationem sint redacta ad instar rerum patrimonialium. expressio enim eius quod tacite inerat per consuetudinem non alterat naturam feudi. nec aliquid immutat l. fina. C. de fideiūsoribus. not. in l. cum quid. ff. si certum p̄era. & late legitur & notatur in l. tertia. ff. de lega. primo. & ita hac ratione in simili concludebant consulendo.

de verbis. pro se & descendētibus in infinitum &c. Ias. de Mayo. & Ambrosius de Opizo. in causa illorum de beccaria. put eos reserūt consuliisse. ita vt prædictum est. collegium Bononiense in consilio suo posito inter consil. Fran. de Cur. consil. ad principium sextæ colum. vbi etiam approbat præmissam maximā quare illa verba exprimentia quod ex natura rei inerat. non potuerunt naturam feudi alterare. imo remansit reuera feudum antiquum. nec obstat argu. de adiectivis qualitatis. q̄a vt supra dixi. non operatur ultra consequentiua pacti. nec impedit quo minus in alijs sortiatur naturam antiqui feudi. & ita concludo.

S V M M A R I V M.

- 1 *Bona cius qui crimen læsæ maiestati commisit subiecta restitutio fideicommissi. an veniant in confiscationem.*
- 2 *Alienare prohibitus an possit delinquendo bona fideicommissio subiecta in fiscum transferre.*
- 3 *Vassallus ita testari potest de bonis feudalibus atque de allodialibus.*
- 4 *Vassallus qui subimfeudauit alteri. si feloniam comitterat. an feendum reueratur ad dominum.*
- 5 *Delictum vassalli communissimum in personam domini quando agnatis praivedetur.*
- 6 *Vassallus legem contractus feudalismus exire non potest.*
- 7 *Contractus feudalismus est innominatus. a consuetudine. & non a iure civili inventus.*
- 8 *Sententia contra condemnatum lata quando substitutis noceat. & aliis ius prætentibus.*

Ertia. quæstio quæ in hac materia proponitur est. t̄nam si bona committentis crimen læsæ maiestatis sint subiecta restitutio fideicommissi. venient in confiscationem. in qua quæstione tenuisse loquutus est author. salua sua pace dixerim. primum. adduxit in medium. quod in criminis læsæ maiestatis bona quæ non possunt transire in heredem extraneum. transirent in fiscum. & allegat aliqua iura quæ faciunt formaliter in contrarium. nam est tex. formalis in l. eos. ad legem Iuliam maiestatis. ff. quæ non reperitur in hoc correcta. qui vult per literas grossas iura patronatus quæ non transirent in heredem extraneum non transire in fiscum in crimine læsæ maiestatis. & est textus Rotundus in l. iura. ff. de iure patronatus. bene verum est. quod dictæ leges quæ dicebant iura patronatus reservari filii. sunt hodie correctæ. eo quia filii sint effecti incapaces per l. quisquis. & ita loquitur gloss. in his legibus. & etiam Barto. sed quod transirent in fiscum nō est uerum. imo potius liberarētur liberti a iure patronatus. ita formaliter tradit Bal. quem ibi sequitur Alexand. in apostillis. in illa. l. prima. C. de bo. liber. & sequitur ibi Salycet. quando videlicet tale ius patronatus. non proueniebat ex persona patris delinquētis. sed ex persona antecessorum. & est lata differentia inter illa iura patronatus quæ non possunt filiis in capacibus acquiri. & inter ius fideicommissi quod debetur agnatis. qui non possunt effici. ci incapaces ex delicto agnati. t̄nde prohibitus alienare expresse uel tacite non uidetur delinquendo in fiscum potuisse bona subiecta fideicommissio transferre. tex. formalis in l. imperator. ff. de fideicommissa. libert. uel faltem per iuta quæ au. thor deduxit uidentur debere transire cum onere suo. & traditur etiam in l. cum pater. §. hereditatem. de lega. 2. expresse loquens in fideicommissio. illa ratione. quod bona illi subiecta non possunt transire in heredem extraneum. quod nō transirent in fiscum. per multa iura & auctoritates quas allegat. concludit Alexand. in consilio 68. incipien. oportuniē consideratis. secunda & tertia colum. uolumine tertio rationes suas longum esset transcribere. uideri possunt. ultra illa iura facit. quia quando fit translatio. etiam in p̄enam legati de una persona in alteram. illa temper fit cum onere suo. l. Gaio. in prin. ff. de alim. & cibariis lega. ubi no. Battō. idem Bar. in l. legatum ff. de adimen. leg.

Confirmatur. & maxime quia in
Gallia feuda sunt redacta ad instar rerum patrimonialium. ut dicit Petrus Iacobi. in libellis suis in tit. de conditione ex mori. & uoluit Ioan. Fab. in Auēlen. ingressi. C. de sacro sanctis ecclesiis & hanc etiam consuetudinem Franciæ generalem refert Ias. in l. de quibus. ff. de legib. ubi dicit. t̄ quod ultra montes consuetudine generali obseruat. quod possit quis de bonis feudalibus ita testari. sicut de allodialibus. subiiciens id per cōsuetudinem introduci potuisse. alleg. it Bal. qui hoc dicit in capitulo. primo. ad fi. principii. quæstio. pen. de successione feudi. & idem nota. Docto. in capitu. significauit. secundo de resc. cum Tract. Tom. Xj.

D 2 si succe-

Mart. Lauden. de crim. lēfæ maiest.

si succedit, quod vbi vna res redigitur ad instar alterius, in se incipit qualitates & conditiones rei ad quam adequatur. ita probat tex. uo. in l. i. §. i. ff. si quid in fraudem patroni, & tex. in l. illud. in prin. ff. de dona. causa mortis. & late tradunt Doct. in l. i. ff. de leg. i. & pulchre Bal. in l. omnia. C. de epi. & cler. qm̄ enim vna res efficitur ad instar alterius, vt sit bona similitudo, necesse est qualitates quae insunt vni inesse alteri. tex. pulcher. in l. i. testamento, ff. de cond. & demon. Sicque videretur concludendum, q̄ sicut in rebus allodialibus fideicommissum nō extinguitur per confiscationem, ita nec in proposito in bonis feodalibus, quae ad instar rerum allodialium, saltem quantum ad alienationem, redacta sunt.

Cōfirmatur, & fortior ex eo quod

signanter tradit Io. Fab. in §. fi. Inst. de vsuf. & Io. Raynauldi in c. imperiale, §. illud. in ti. de prohibita feu. aliena. per Federi.

- 4 † Vbi querunt de quæstione, si vasallus subinfeudauerit alteri, & postmodum primus vasallus coimmitiat feloniam, an feudum reuertatur ad dominum. & primo dicunt q̄ vñ q̄ sic, quia resolutio iure datoris &c. Allegant. l. lex vestigali fundo, ff. de pigno. postmodum distinguendo dicunt, q̄ aut dñs consensit, aut non, si consenserit, non est dubium q̄ non reuertitur, aut non consenserit, & tunc reuertitur, nisi is q̄ habet ius a vasallo, q̄ commissit feloniam sit paratus seruire priori dñs, & ab eo feudum recognoscere ex quo sequitur in proposito, q̄ vbi agnati quib. feudum ex fideicommissio debetur essent parati seruire priori dñs, & ab eo recognoscere feudum, ipse tenet illos admittere, non obstante feloniam commissa, per decisionem alleg. quæ apponit gladium ad radicem, quam seq̄ Iacob. de S. Georgio in suo opere scudorum in verbo dicto; vasalli. ad fi. 3. col. & principio sequentis, qđ omnino sine dubitatione pcedit vbi vasallus postmodum restituitur, q̄a tūc secundus vasallus qui ius suum amisit in consequentiam ex resolutione iuris datoris, in consequentiam recuperat ius amissum, modo non fuerit in alium translatum medio tempore. ita signanter tradit Iac. de Bel. in c. j. in titu. hic finitur lex Conradi, deinde consuetudines regni incipiunt, quem refert & sequitur lac. de Sancto Georgio in loco allegato, & præsertim vbi non sunt descendentes, quo casu feudum debet applicari agnatis, & non reuerti ad dominum, etiam si feloniam in eius pignam commissa fuerat, & iura quæ dicunt, † quod delictū directo in personam domini commissum præjudicat agnatis, debent intelligi, stantibus descendantibus, tūc enim, q̄a descendentes qui titulo hæreditario deberent habere, capere nō possunt, tñ quia proximiores sunt, & excludunt agnatos, & ipsi excluduntur a dñs, nimis si dominus excludat tunc agnatos, quia si vincit vincentem te. &c. Secus vbi non sunt descendentes, tunc enim agnati quibus iure hæreditario feudum nō obuenit, & sunt capaces, debet admitti excluso dñs hæc op. medium tanq̄ per distinctionem, alias ad concordiam reducentem, amplexus est, & in ea persistit Iac. Alua. in ca. i. §. fi. in 2. conclu. in ti. quæ fuit 1. causa bene. ami. & est æqua opinio, & tanq̄ media distinguens sequentia, l. adeo, §. cum quis, ff. de acq. rer. do. & ita eam firmat & sequitur Fran. de Cur. in d. cons. 49. circa fin. consilii dicens, q̄ est æqua opinio, & ideo his causibus concludendum est feudum nō reuerti ad dñm. fateor, q̄ vbi præmissa cessarent, verior videretur conclusio, q̄ fideicommissum extingueretur, & ad id dicendum moueor primum, q̄a testator duntaxat sibi & hæredi suo legem imponere poterit, & non dñs feudi, vt videlicet feudum non reuertatur feloniam commissa per eum qui vasallus erit pro tempore, non potuit enim testator nisi successor suo legem imponere, ita Bald. in l. 2. C. de vsuca. pro emp.

- 6 Confirmatur, quia non est in potestate vasalli legem contractus feudalis euertere, ex qua ab initio feudum sub ea conditione datum videtur, si vasallus fidelis sit, & si ingratitudine committatur feudum ad ipsum dominum reuertatur, & hoc modo per concedentem conditionatum, & ideo nō possunt alii agnati de hoc cum iustitia conqueri, quia traditioni rei sua potest unusquisque apponere legem q̄ vult. l. legē. C. de pac. Ista ergo est quedam lex tacite apposita traditioni feudi, & istud est q̄ vult dicere tex. in d. c. i. §. fi. q̄ fuerit 1. cau. bene. ami. in illis verbis, vt habeat dñs hanc saltē sua iniuria vltionem, subintelligitur enim in concessione feudi tacita conditione, si primus cui fit concessio, & omnes ab eo descendentes, erunt grati versus dominum, argumen. l. cum quis, ff. de sol. & l. stipulationem, ff. de iure. do. ergo quam primum aliquis ex descendantibus primi inuestiti committit ingratitudinem contra dominum, cessat tacita conditione, sub qua feudum fait concessum, ideo non est inconveniens quod feudum ad dominum reuertatur argumen. l. prin. C. de dona. quæ sub mo. lo. Et hanc rationem formaliter assignat Franc. de Cur. in suo opere scudorum, in 5. par. in principio, & candē

rationem assignat Saly. in l. secunda, C. de liber. & eorum lib. Bald. in l. le. 12. tabu. C. de legi. hærc. vbi dicit, quod agnati priuantur propter legem contractus. & idem Bal. sentit eandem rationem in dicto capitulo primo, §. fina. quæ fuerit prima cā benefic. ami. vbi etiam dicit, quod ista reuersio fit ex lege contractus.

- 7 Et confirmatur & fortius, † nam contractus feudalis est qui dam in nominatus contractus est enim contractus inuentus a consuetudine & non a iure ciuili, nūquam enim fuit cognitus ciuibus Romanis, quia si cognouissent, habuissent illum exosum, quia quandam seruitutem sapit. ita Bald. in capi. quæ in ecclesiarum. de consti. Quia omnes contractus quos consuetudo inuenit, vt contractus feudi, quia nomen usuale habet, magis adhærent contractui in nominato quam nomina to, ita Bald. in rubric. C. de rerum permutatio. Idem Bald. in l. final. prima, q. C. quando licet ab emp. disce. Idem Bald. in c. fina. columa. fina. de causa possessio. & proprietate. & sic videtur q̄dam contractus corespectivus, quales sunt contractus inuominati, videlicet, do feudum vt facias, id est vt sis fidelis, & iō vbi ex parte vasalli non adimpletur contractus ex capite cause non fecutæ, repetitur res. succedit, quod vbi ex lege prioris contractus introducit illius resolutio, omnia onera medio tempore imposita tolluntur tex. est quadratus in l. 3. ad princip. ff. quibus modis pignus vel hypothec. solui. tradit expresse Bar. in l. in diem. ff. de aqua plunia. ascend. & in l. 2. ff. de in diē additione. cum simi. Et iste rationes sunt longe magis urgentes, quam quæ per auctorem deducuntur, tamen vt dixi, non procederent in casibus præmissis, debet etiam temperari procedere hæc conclusio, quando sententia lata cōtra vasallum suit lata ex veris probationibus, secus si ex facta confessione insurgente ex contumacia & banno, † licet enim sententia lata cōtra condemnatum noceat substitutis vel aliis qui possunt pretendere ius in consequentiam, vt probatur in l. contractu, ff. de re iudica. & tradit Bar. in l. in diem. de aqua pluvia arcenda & sequuntur omnes in l. filius familias, §. diui. de lega. primo. nec requiritur illorum citatio, per tex. singularem in l. priena, §. denuntiare, ff. de ventre in possessionem mittendo. tamen moderatur quando ferretur sententia ex veris probationibus secus si ex facta confessione resultante propter contumaciā vel bannum. ita formaliter tenuit Barto. in l. cum filius, ff. de verborum obligatio. quem ibi communiter omnes sequuntur, & idem tenuerunt Dy. & Raynerius in l. prima per illum tex. ff. quando ex facto tuto. Bal. & Saly. in l. i. C. ne filius pro patre. Albe. de Rosa. in opere statutorum. q. 258. Nellus de S. Geminiano in tractatu bannitorum in 2. par. q. 34. & probatur opium in l. qui repudiantis. ff. de inoff. testamen. quem ad hoc deducunt Imo. & Alexan. in l. s. p. c. de re iud. & multa gerit Fely. in c. cum Bertoldus. eo. ti. Secundo deberet temperari & intelligi vbi videlicet agnati essent citati saltē per proclamatione generale, secus si nullo modo, quia tunc non præiudicaret. ita tradit Bar. in extrauagati, ad reprimendum. in verbo, per dictum Bald. in l. si eo tempore, C. de remissio. pigno. A n gel. in l. si perlusorio. ad princi. ff. de appell. Socin. in d. l. cum filius Mod. repeten. in d. §. diui. & est communis conclusio quæ *
- * in propria materia feudali firmat summus feudista And. de Issenia, in capitulo si vasallus. in titu. si de feu. fue. controuer. inter dominum & agna. vasal. vbi concludit, quod si feudum anti quum erat penes vnum de agnatione, sententia contra illum lata non nocet aliis agnatis nullo modo citatis, & ita in hac quæstione concludo, salua cuiuslibet rectius sententis correctione.

S V M M A R I V M.

- 1 Fideicommissum quod semel per confiscationem extinguitur, an reuiniscatur si restitutio sequitur.
- 2 Iniuria pacto sublata, pacto subsequenti non potest reintegrari.
- 3 Beneficium ciuitatis quod per bellum auferitur, pace subsequita bellum re-motiu reintegratum non censetur.
- 4 Restitutio sui natura in statum pristinum reponit omnia.
- 5 Ciuis per restitutum semper ciuis retro fuisse fingitur.
- 6 Exhæredatio per patrem facta eo ipso extinguitur, & renocatur cum causa illius inducitua remouetur.
- 7 Restitutio omnia in pristinum reponens statum ad personas extenditur que in principalis consequentiam puniuntur.
- 8 Restitutio. I. quata actiones contra restitutum reuiniscuntur.
- 9 Filio capti ab hostibus ante patris redicu[m] obcunte, fingitur pater renversus retroflium habuisse in potestate.
- 10 Restitutio etiam in tertii præiudicium retrorahitur in iure sibi quæsito. ibi quod mens cōcedentis colligitur qualis fuerit ex verbis supplicationis.
- 11 Princeps in dubio præsumitur usus iure communis, non gratia speciali.
- 12 Qualitas accidentalis quando magis attendatur quam naturalis.
- 13 Feudi natura alteratur per uerba pro re & successoribus &c.

Quarta

Varta quæstio nunc se of-
fert, an videlicet fideicommissum semel per cōficationem extinctum, secura restitutione reuiuiscat, & hanc quæstionem ultra dedueta per auctorem ad vtrāque partem examinare statui. & pro parte negariua, quod ius fideicommissi extictum non reuiuiscat, accedit primum, iuris conclusio, quæ habet, q̄ subsequens dispositio ex intellecū non inducit repetitionem eorum quæ in prima dispositio ne sunt dicta, l. per retentionem. C. de vñscap. l. si tibi certam, ff. de adimen. lega. l. cum pater, §. pater certam, ff. de leg. 2. cum similibus.

Secundo, quia si qualitates adiectæ dispositioni primo durāti non possunt intelligi repetitæ in dubio in dispositione secunda, in quam illius primo tunc dicitur facta est trāslatio. l. notatione. ff. de nouatio. l. Labeo, §. fina. ff. de arbitr. l. si cum Hērāc. C. locati. l. Valerianus, ff. de præto. stipula. cum similibus. Consequens est, vt in multo minus qualitates onerosæ huiusmodi adiectæ feudo quas superueniens feloniam totaliter extinxit, non intelligantur repetitæ in hac restitutione sequenti. In quam non potest videri translata defuncti liberalitas inducitur a fideicommissi omnino exticta per confiscationem.

Tertio probatur, quia id renouatum quod de per se nō est causa fideicommissi non potest inducere eiusdem fideicommissi iam exticti renouationem ad hoc text. ad propositum valde notabilis, licet vulgaris, in l. si vñus, §. pac̄tus ne peteret, 2 ff. de pac̄tis. verii. sed si pactum. f̄ dicens iniuriam pacto. sublatum non possit pacto subsequenti reintegrari. & subiicit rationem formaliter sic, non enim ex pacto iuria nascitur, sed ex contumacia. ita igitur in proposito nostro, ipsum fideicommissum quod non inducit principis beneficium, sed voluntas defuncti, non debemus dicere reintegratum ex restitu-

tione.

Quarto, quia est notissima iuris regula, quod sublatio causæ præcedentis actus sublatiæ de per se solum actum iam sublatum non re integrat, sed opus est nouo q̄dū, quādoque volūtatio, quandoque coactio, prout sunt casuum diueritatem, vt patet in l. si quis accepto, ff. de conditio. ob causam & in l. metum, §. ex hoc edicto, ff. quod metus causa. l. ob eum, ff. de præscrip. verbis. & in l. cum mota. secundum vnum intellectum, C. de transact. posset etiam ad id adduci materia, l. qui res, §. arcā, ff. de solvito. l. inter stipulantem, §. sacram, ff. de verbis. obliga. l. deferre, §. fina. cum l. sequen. ff. de iure filii. l. quod in retum, §. si. de leg. j. ff. cum simi.

Quinto adduco aliud fundamentum magis astringens in simili. quod ponitur in l. 2. C. de libe. & corum liber. vbi probatur, q̄ beneficium ciuitatis ablatum p bellum, subsecuta patet remota belli non ceteretur reintegratum, quam ita pondusat Ludo. de Roma conf. 459. in proposita consultatione. & est bonus tex. in l. cum seruus, ff. de alimen. lega. vbi legatum extictum per alienationem factam de relegata, nō reconuiscit, eadē re per testatorem recuperata, cui non obstat, q̄ celsante cā & c. nam ex quo extictio semel operata est suum effectum, non debet reconualescere fideicommissum, licet post modum ce. set cauta extinctionis. tex. no. in l. fi. ff. vnde liber. p quem dicit Bart. in l. Titia, §. imperator, ff. de leg. 2. q̄ donatio revocata per superuenientiam liberorum, nō reconualescit, licet postmodum tollat causa extictua, vt pote, quia filii suscepit decedant superstitio parente.

Sexto & vltimo adduco decisionem Ang. formatam in illa, l. debitor, C. de sen. pas. vbi dicit, respōdēdo ad legem q̄ res, §. sacra, ff. de solu. q̄ illa lex tertia intelligitur vbi bona trāslatur in fiscum cum onere suo, q̄a tunc non censem omnino extictum debitum, & ideo nimurum si ad illa restitutus tenetur ad debita, a q̄rio sentit, q̄ vbi bona non transiſſent cū onere suo, q̄ iūc restitutus re incideret in pristinam obligatio nē, & h̄c sunt q̄ reuera iudicio meo nō parū stringunt. Quibus nō obstant, q̄ reuera non obstant, q̄ria cōclusio verior & vniuersalior de iure videtur, & accedit primum f̄ quod restitutio sui natura oīa reponit in pristinū statum, p iura quæ sup. deduxi in 2. q̄ qua ratione fideicommissum extictum p cōfiscatio nē s̄c̄m̄ari per restitutio nē decidit expresse Lu. de Rom. qui nō est leuis auctoritatis, in conf. 247. inc. 1. dī ad prin. 2. col.

Secundo facit q̄a restitutio equiparat fictioni postliminijs, & retrorahit, & perinde haberi dēt, ac si nunq̄ feloniam esset commissa. tex. optimus ad propositum in l. si qs filio exhāredato, §. pen. ff. de iniū. rup. irrito factō test. & q̄ restitutio retrorahatur. firmant expesse Ang. & Imo. in l. si alienū. §. in extraneis, ff. de h̄c. in st. & ibi clarus Pau. de Cast. post Bal. vbi dicunt, q̄ vbi restitut⁹ bona recuperat simpliciter restitutio trahit retro nisi agatur de præiudicio iurij, licet Bar. q̄riū senserit in d. §. pe. l. si qs filio exhāredato, & hanc in l. si oīno retrorahatur, firmat solēns Doc. Caro. Ruinus in rep. §. & qd si mī. l. Gallus. delibe. & posth.

Tertio adduco in simili decisio. Rogerij de Peru. in consil. cipien. punctus Paulutius. posito inter consilia Bal. consil. 64. in 6. per vbi dicit f̄ q̄ restitutus cuius semper fngit fuisse retro ciui, eo quod restitutio retrorahatur, & idem sequitur Franc. Tigrin. in consil. seq. p̄ quo allegat bo. tex. in l. Aristo, ff. de manu. testimoni. ita, & vñallus remissa feloniam retro semper debet fngit fuisse fidelis.

Quarto facit, quia iura in alium translata quæ fuerunt ab latia condemnato ministerio iuris dñtaxat, secura restitutio ne recuperantur, vt est tex. formalis, in l. siue patronus. in prin. ff. de iurepa. & tex. in l. fi. C. de ten. pas. & firmat Bald. in d. § & quid si uñ idem Bal. in c. dñs Guerra. iti. hic finit lex Corradi. & idem Bal. in ti. de pac. Constat. in verbo priilegia, & oēs nemine discrepante in d. §. & qd si uñ. & tamen eo catu ius respectu cōdemnati erat omnino extictum, & maxime in casu, l. fi. C. de sen. pas. vbi filius p deportationē patris. oīno erat exutus a patria potestate, & tamē illud ius iam extictum in p̄iudicium terrii, q̄a dñtaxat ministerio legis sine facto hoīs p restitutio nē fngit. si igitur respectu qdēnati restituti luf ciratio iurium extictorum locum habeat, a fortiori quantū ad alios. q̄ p̄e fngit retrotractua, q̄ illud opera, fundatur sup maxima equitate, vt late declarat Bart. in l. si is qui p̄ captore, ff. de vñscap. sed longe maior æquitas veritatis respectu tertij qui non deliquit, & qui miseratione dignissimus est, q̄ respectu delinquentis igitur.

Quinto facit quod singulariter tradit Bart. in l. 3. per tex. ibi, 6 ff. de adimen. lega. vbi eleganter inquit, f̄ q̄ exhāredatio facta per patrem eo ipso extinguitur & reuocatur q̄ causa illius in ductiu tollitur & removetur, sic & in propotito, sublata per restitutio nē principis feloniam, quæ fuit causa iudiciua extictionis fideicommissi, extictione cessare debet, & fideicommissu suscipit.

Sexto & fortius, q̄ restitutio trahit ad oēs qui fuerūt puniti in pñam, & quoū iura fuerunt resoluta resoluto in re vñalli cōmittētis feloniam, deduco decisionē expressam la. de Belu. in ca. 1. in ti. hic finit lex Corra. & Jacob. de S. Georgio in suo opere feudo. quos allegauit in q̄one p̄cedenti, qui formaliter volunt, q̄ p̄ restitutio nē eorum iura suscitat q̄ ex resolutione exticta fuerant, q̄ decisio habet magnam equitatem, & apponit se curim ad radicem.

Septimo adduco tex. formalē ad hoc a nemine pōderatū. l. fi. ff. de sen. pas. vbi tex. formaliter vult, q̄ restituto p̄nia. dñmato, restituit̄ is qui in p̄sequētaciū punitus fuit, & ita intelligit ibi gl. fi. Octauo & vltimo adduco decisionem ad propositum singularē Sal. in l. castitati. 1. col. C. ad l. l. l. de adul. vbi singula riter decidit, q̄ eo f̄ q̄ restitutio oīa reponat i pristinū statū, trahit̄ ēt ad p̄sonas, q̄ i pñiam princip. p̄niunt̄, sicut i calu subiecto. & p̄prie tex. i. d. l. si debitor, C. de sen. pas. q̄ author alle. decidit calum. Nec ob q̄ Ange. ibi dicere voluit q̄ illa l. h̄c locū vbi bona trāslabat in fiscū cū onere suo, nā reuera, salua pace tāui Doc. dixerim, nō est verū, & ad eū pñfundēdū ego adduco tex. singularē, quē nemo pōderat i l. 2. ff. de sen. pas. & restitutis, vbi vult tex. q̄ licet simpliciter restitutus sine bonis nō reincidat i pristinā obligationē, iñ si bona restitut̄, reincidit, ita q̄ si vellet dimitt̄ bona, nō posset se exuere obligationib. ex quo formaliter iste r̄t, q̄ obligatio p̄sonalis suscitat, & iñ nō p̄cipiat̄, r̄one p̄comitatiæ obligationis ad bona restitut̄ reincidit i pristinā obligationē, q̄a si dñtaxat illa r̄one dimittēdo bona libe raret p l. 2. ff. q̄ cū eo. cū simi. vulg. & iō glo. ibi singl̄ dicit, q̄ il lud est iō, q̄ ille i pristinū statū reponit, & nō alia, ergo seq̄t q̄ respectu rei nō tenet nec illa est p̄ri. rō q̄ bona trāslabat cum onere suo, sed eo q̄ i pristinū statum oīno reponit, q̄i recuperat bona, vñ ex quadā equitate lex nō vult q̄ dñnatus restitut̄ teneat, nisi bona recuperet, n̄mīū, q̄a bona intelligebant deducto ere alieno, & vbi nō trāslabat cū onere suo, dico q̄ remaneret obligat̄ dñnat̄, saltim naturaliter, sicut dicimus i feruo q̄ remanet obligatus naturaliter, sed q̄i creditores p̄nt h̄c regressum q̄ fiscum, nimurum si iūc liberet cōdemnatus, in vltimis aut̄ voluntatib. quin h̄eredes sint obligati ex quasi q̄dū acceptādo h̄ereditatē nemo est q̄ dubitet, q̄a sunt iura vulgaria, ad aliud fundamentū, dum dī, q̄ res semel exticta & c. Respondetur, q̄ fngit retrotractua restitutio nē stud operat̄, q̄ quantum ad effectum facit q̄ non censeat exticta ab initio obligatio. ad hoc deduco tex. singularem in l. 3. ff. de sen. passis.

8 vbi vult tex. f̄ quod secuta restitutio actiones directe q̄ restitutum reuiuiscant, & tamen nisi singendo nunq̄ fuisse extictas non possunt suscipi directo, led dñtaxat vtiliter, vt no. Doc. in d. l. inter stipulantē, §. sacram. & sic consequens eit vt restitutio quæ ietro singit, tollat oīno cauſam extictuam etiā quantum ad effectus præteritos, q̄ sine dubio princeps facere p̄t, vt dicit gl. singula. in cle. i. in verbo, pro infectis de immuni. ecclie. & propterea Bal. in l. imperialis, §. j. C. de nup. dicit per tex. ibi, q̄ restitutio purgat omnem maculam eo q̄ oīa reponat in pristinū statum.

Mart. Lauden. de crim. lēsæ maiest.

Nec obstat si dicatur, quod fictio retrotractiva, non potest habere locum hoc casu, eo quod medio tempore superuenit inhabilitas propter omnimodam extinctionem fideicommissi, nam respondet quod inhabilitas quæ concernit consequentia & non principale, non impedit fictionem translati uam retrotractiuam, etiam quantum ad illa consequentia, quæ principaliter non conceduntur. I. prima. in fin. princip. de au&torita. tuto. I. quoties, C. de iudi. capitu. de prudentia. de do. inter virum & vxorem hæc limitatio probatur in L. liber homo. §. si seruus, ff. ad legem. Aquil. & in l. penul. ff. de suis & legitimi. hæredibus vbi habetur, t̄quod si filius capti ab hostibus decesserit ante patris redditum, demum pater reuertatur, fingitur retro filium habuisse in potestate, & ideo omnia bona filij applicantur ei iure peculij, & tamen tempore quo pater rediit extreum a quo non erat habile, cum filius esset mortuus, & ratio est, quia illud extreum veniebat in consequentiā, ideo illius inhabilitas non consideratur. & istam limitationem ponit Bartol. in l. fina. C. de senten. passis loan. de Imo. & Raphael. Cuma. in dicta. I. si is qui pro emptore. sic intelligentes tex. in l. sed si quis stipuletur, §. primo. de vſuſtu. & ita resident. Ad fundamenta quæ pro contraria conclusione per auctorem tractatus adducuntur. & primo dum dicit, quod restitus non videtur amplius possidere bona recuperata iure hæreditario, sed ex superuenienti restitutione, & beneficio principis, quodque ex eo beneficio principis fideicommissum non inducitur &c. Respondetur, quod auctor falsum presupponit, quod videlicet bona recuperata non habeantur iure hæreditario, q̄a vt dictum est, illa restitutio retrotrahitur, nec aliquid de nouo dat, sed omnia repouit in pristinum statum, ita vt reddita bona non nouiter concessa videantur. Non obstat pariter a liud fundamētum in quo dicitur quod res semel alienata perpetuo durat alienabilis, nec reincidit in pristinum fideicommissum, & allegatur principaliter text. in l. pater. §. quindecim. de lega. tertio.

Nam respondetur primo, quod ille textus non habet locū in materia feudal i. vt est tex. singularis quem ad hoc formaliter ponderat Bald. pro limitatione dicti, §. quindecim. in capitulo primo, de eo qui sibi & hæredibus suis masculis. & foeminas.

Secundo respondetur, quod ista prohibitio est realis, & iō non procedit dispositio, §. quindecim. qui loquitur in prohibitione personali, ita formaliter Barto. in l. peto. §. fratre. de lega. secundo, & quod tradit idem Barto. in l. pater filium, §. fundū. de leg. 3.

Tertio respondetur, quod hic non fuit facta aliqua alienatio, licet enim per delictum videatur fieri alienatio, superueniens tamen restitutio, quæ retrotrahitur, singit nunquam delictum fuisse commissum, & in consequentiā alienationem non fuisse factam, quare suum fundamentum non procedit, quod maxime procedit vbi restitutio esset facta per viam iustitiae, tunc enim non est dubium quod trahitur ad omnes in consequentiā. ita Innocen. in ca. auditis. de præsc. Docto. in l. prima, C. si unus ex plurib. vnde & tūc eo q̄ omnia reponuntur in pristinū statum per l. quod si minor, §. Scuola, ff. de minorib. restitutio trahitur retro etiam in præjudicium tertij in iure sibi quæsito, ita tradit Raphael. Cuma. quem sequuntur nouissimi in dicto, §. & quid si tantum. Nellus de Sancto Germaniano in tracta. de banni. in prima parte tertij temporis. q. 11. & potest dici fuisse factam restitutio per viam iustitiae, quando in præfatione narrativa illius continetur restituentum condemnatum fuisse per contumaciam, quia ex verbis supplicationis qualis concedentis fuerit mens colligitur, text. notab. in l. prima. de diuer. rescri. C. & tex. in capitulo inter dilectos, §. coeterum, de fide instrumentorum Ioannes de Imo. in l. iudex, ff. de re iudica. & in simili in absolutione tradit Panormita. in capitu. cum pro causa. de sententia excommunicatio. & quod idem tradit in capitu. secundo de treuga & pace cum similibus, & etiam potest colligi mens principis ex suis proœmijs & præfationibus, l. final. vbi nota Bald. & Imola, ff. de hæredi. instituen. l. regula, §. licet. & ibi Barto. ff. de iur. & fac. ignoran. Bald. in capitulo cum terra. de electio. Alexan. in con filio, septimo incipit. vñsis. & animaduersis. columna tertia, volumine secundo. t̄ & in dubio iure communi præsumitur princeps vñsus, & non gratia speciali argumen. l. in testamento C. de testamen. mili. nam quando factum superioris p̄t referri ad ius commune, in dubio semper ita intelligitur, vt no. Bal. in l. bonorum, C. qui. admitti, & est doctrina Innocen. quam Ioan. And. Anto. de Butrio. & omnes sequuntur in capitulo, dudum. de decimis. & not. Paul. de Casl. in l. princeps, ff. de leg. cum similibus, vt tradit Alexan. in l. quamquam, C. de testam. mili. & in simili etiam dicimus, quod in dubio princeps videatur habere respectum ad ius commune, vt tradit Innocen. in capitu. innotuit. in principio de electio. Angel. in l. bene a Zeno, C. de quadrieni. præscrip. Pau. de Casl. in l. si testamentum

C. de testamentis. Panormita. in capitulo ad hæc de rescriptis, cum simili. & facit. l. si quando. ad princip. C. de in officio. testamento, & vbi utraque qualitas, iustitia videlicet, & gratia concurredet, qualitas iustitiae debet potius attendi, dupli ratione.

Primo, quia magis fouetur iure communi, vt pulchre decidit Bald. in l. si quis decurio, C. de falsis. Petrus de Anchara. in capitulo canonum statuta de constitutio. & est decisio tex. in l. nam & miles, ff. de iniusto rupto. & irri. fac. testamen.

Secundo, quia fauorabilior est, vt dicit Barto. in l. cum quis in § si quis pro eo, ff. de solutio. & sic magis attendenda, t̄ quia licet alias qualitas naturalis magis quam occidentalis consideretur, tamen vbi accidentalis est fauorabilior, illa est attendenda. tex. est peregrinus in l. hæreditatem. in principio, ff. de ca stren. pecu. si bene inducatur.

Dum postremo auctor tractatus deducit, quod vbi sunt apposita ista verba, & quibus dederis &c. Videtur concessa facultas alienandi, esset magna quæstio, quam ipse non intravit, an intelligeretur permitta successio ab intestato. nam Bald. formaliter in capitulo feudum ea lege. si de feudo fuerit controversia. dicit, quod per illa verba, duntaxat censeretur data facultas alienandi, & sub eis solum comprehenditur vera & propria alienatio, & propterea infert, quod non comprehenditur illa quæ fieret ex delicto, quia non est propria alienatio. l. si quis in tantam, C. vnde vi. ergo & in proposito videtur dicendū, quod non comprehendatur alienatio, quæ fit per successionem ab intestato, quia non dicitur defunctus propriæ alienasse, sed a lege defuerit, l. lege obuenire dicitur, ff. de verbōrum significacione, & l. tertia, §. de illo, ff. pro socio, & in proprie ac si de prouenit a defuncto, l. conficiuntur. & l. si quis cum nullum, ff. de iure. codicillorum, & formaliter Barto. iun. & eo quod dicunt ibi Angel. & Alexand. decidit in l. qui Romæ. in §. duo fratres, ff. de verborum obliga. quod vbi datur facultas alienandi grauato per eum cui debet fieri restitutio fideicommissi. ita demum præiudicat licentia concedenti, si bona fuerint alienata, vsque adeo, quod si non fuerint alienata debent peruenire ad concedentem licentiam prout alias peruentura erant, t̄ vnde illa verba, prote & successoribus tuis & habentibus causam &c.

Non alterant, vt dixi, naturam feudi in Gallia, cum tacite sit ex cōfuetudine, secundum quam permitta est alienatio rerum feudalium sicut allodialium. Quia vt dixi in questione secunda, expressio eorum quæ inhærent nihil operatur, & est longum discrimin inter ista verba quibus dederis, vel habentibus causam a te, quia per illa verba habentibus causam &c. non videtur esse data aliqua facultas nisi vbi alias habaret de iure, nec presumitur per ista verba princeps iuri agnatorum derogare voluisse, per iura vulgaria quæ deducere piget, & ita concludendum puto, salvo semper saniori iudicio.

S V M M A R I V M.

- 1 **Pena incapacitatis per legem, quisquis inflcta filius, an locum habeat in filiabus.**
- 2 **Dispositio odium irrationalis continens, nullatenus extendi debet. Et Statutum rni pro alio penam imponens, irrationalis dicitur, & iniquum.**
- 3 **Constitutio que puniit rnum pro alio est iuri naturæ & diuino contraria.**
- 4 **Statutum dictans filios rebellium de ciuitate expellendot, ad filias non est extendendum.**
- 5 **Filia non censetur comprehensa sub filiorum exheredatione. nam priuatio nunquam inducitur nisi specialiter exprimatur.**
- 6 **Penæ incapacitatis filiorum quo ad extraneorum successiones, non debet ad filias extendi. Et ibi quid Salycetus fuit excellentissimus Doct. Et praepcius veritatis investigator, cuius opiniones plerunque medullam iuris continent.**
- 7 **Verba quæ in dispositione odiosa apponuntur, ad alia non extenduntur.**
- 8 **Titulus institutionis respectu hereditatis parentum, est honorabilis.**
- 9 **Hæresis in quo differat a crimine lēsæ maiestatis.**
- 10 **Natus ex reducitis in pristinam seruitutem propter ingratitudinem, servis sunt.**
- 11 **Veritas ignoratur eius quod multipliciter exponitur.**
- 12 **Extensio ex præitate rationis non sit in penis ipso iure inflictis.**
- 13 **Dispositio penalis respectu delinquentis reipublicæ fauorabilis, respectu vero filiorum continet odium.**
- 14 **Filius est portio quedam corporis paterni, sed & eadem caro dici potest.**
- 15 **Natus ex sola muliere absque virili semine, non est maculatus peccato originali, sed quis ille Christus solus.**
- 16 **Maiestatem diuinam longe gravius est offendere quam humanam.**
- 17 **Constitutio penalis emanans ad uitāda animalium pericula, extēdi potest.**
- 18 **Penæ legis, quisquis quo ad incapacitatem successoris extraneorum, non trahitur ad filias.**

Quinta

Vinta quæstio quæ proponit

Quit in hac materia est, num videlicet poena in capacitatis filiis inficta per quisquis habeat locum in filiab. & breuiter quicquid dixerit auctor tractatus, vera conclusio est, quod poena illius legis, quisquis non trahatur ad filias, nisi dumtaxat inquantum exprimitur, nec sub nomine filiorum, quibus poena incipitatis, quantum ad omnem successionem infligitur, filiae possunt censeri comprehensa. Primo ista conclusio comprobabitur aucto. sribent. Secundo deducuntur rationes.

Tertio respondebitur ad argume nta deducta per auctore. & primo, quod in illa. l. quisquis sub filiorum appellatione non prebendantur filiae, dicit formaliter Bar. in l. j. ff. de verb. signifi. sequuntur Bald. Ang. Saly. & Fran. de Are. in l. quicunq; C. de seru. fugit. Imol. in l. si ita scriptum. de le. 2. & ratio est fm eos, galicet alias in materia penalii fiat extensio de persona ad personam, ut in l. si quis id quod alle. per auctorem, & in multis alijs locis, habet locum, nisi odium sit irrationalabile, quale dicunt esse in casu dic. l. quisquis. quod videlicet unus puniatur palio. & ideo quia irrationalabile odium continet, non debet aliquatenus fieri extensio, & ita etiam pulchre consulendo excludit Philip. Decies cons. lxiii. incip. diuino implorato praesidio & diligenter &c. colum. 2. & idem expressius firmat Fran. de Are. cons. 39. per totum. & quod contineat odium irrationalabile, adduco primum quod Cyn. dixisse signanter refert. legge Cornel. ff. de vul. qd statuta & constitutiones quibus pater pro filio, vel contra filius pro patre puniatur, sapiunt quandam tyrannidem. idem Bald. in l. dotis, C. de iure do. dicit, quod statuta que imponunt poenam filiis pro patribus, sunt valde dura & rigorosa. & idem tradit Ang. in Lancius. C. res iter alios adiicit, quod statutum imponens poenam vni pro alio, licet simile, tamen non est laudabile, sed valde iniquum. & ita idem Bald. in aucten. si captiui, C. de episcop. & cleric. dicit, quod statutum quo unus tenetur pro alio, nunquam tamquam odiosissimum, dicit extensi, maxime quod poena corporalis vel infamia, ut in proposito, imponitur, nam etiam si expresse hoc veller, non valeret tanquam iniquissimum & irrationalabile. dict. n. ratio naturalis, quod gesta debent ad auctores suos referri, & non extendi ad alios qui culpa carent, & ideo idem Bald. & Saly. in d. rub. res inter alios acta. & qui parant poenam infamie poenam corporali, pro qua & qui paratione facit tex. formalis in l. iusta, ff. de manu. nisi vindicta. & quod Bald. singulariter tradit in l. i. C. māda ex quibus firma resultat conclusio, quod institutio dictans, ut unus puniat pro alio, filius videlicet p. parte, est valde rigorosa & exorbitans ab equitate naturali, & a iure diuino, quare strictissime est interpretanda, nec dicit fieri aliqua extensio. Secundum adduco, quod videlicet ubi diversa ratio militat in filiab. quia in filiis, nungā dispositum in illis trahit ad filias. ita singulariter Bald. tradit in l. seruus, C. commu. de successio. sed in casu subiecto diversa rō militat, quippe in filiis. l. quisquis. dicit exempla crimi nisi paterni metu, in filiabus dicit illas esse minus auferas, nimirum, quādoquidem filii ad bella in eunda, proditio nes faciendas, habiles & apti esse possunt, filiabus vero arma deferre, proditio nes conspirare sexus fragilitas non permittit. propterea Bald. in l. illa quicunque. de seru. fugi. dicit, quod si statuto caueatur ut filii rebellium expellantur de ciuitate, nō extenditur ad filias, quia cessat ratio. non enim propter lexus fragilitatem, ita ausuræ presumuntur, ut docet experientia naturalis. unde prout est in texu verbum metuuntur, delictum presumptum filiorum punitur, quæ presumptio, ut dixi, cessat in illis, ergo sub filiorum appellatione non potuerunt comprehendendi, nec pena filiis imposita potest dici repetita in filiabus.

Tertio confirmant præmissa, quia ubi constitutio loquitur discretive de filiis, & filiabus, tunc quod dicitur in filiis unq; extensio ad filias, ita singulariter tradit Bald. in l. in multis, ff. de statu homini. sed in populo, lex illa, quisquis. loquitur discretive de filiabus, ergo non possint in dispositione filiorum intelligi comprehensio. Ex quo est sequitur, quod attentio quod hēt specialē determinatio non dicit fieri repetitio eius quod dicitur de uno in altero, p. tex. ad hoc no. in simili in c. cū dilecti. de dona. quem ibi ad hoc ponderant Car. & Imo. Bald. in c. 2. requiritur de appell. & in l. in fi. C. de leg. hære.

Quarto & expressius deduco quod voluit gl. in l. si ita. in verbo natus. ff. de iniu. rup. qd ibi ponderat & sequitur lo. de Imo. quod eleganter voluit, quod sub exhortatione filiorum non cēlent esse comprehensio filiae. & sic in proposito, sub exclusione filiorum ab hereditatibus extranorū, non debent censeri esse cō-

prehensio filiae, cum specialiter exclusio non reperiantur.

Quinto facit, quod in materia exclusio. punitua & priuata, qualis est ista, quod non est specialiter expressum non inducit priuationem, ut pulchre tradit Bal. in l. Chirographis, C. si certum peta. est ubi maior versaretur ratio. ita pulchre idem Bal. in auct. ex testo, C. de lecun. nup. per tex. in §. cum igitur in aucten. de non elig. 2. nub. col. 1. cum simi.

Sexto & ultimo confirmat, nam cum quantum ad exclusionem illa. l. sit valde odiosa, non dicit fieri aliqua extensio. vñ dicit ibi singulariter Ang. prout eū refert Soc. in 26. 275. quod habuit qōnem in Romandiola, in qua consuluit quod filii non prohibeantur capere ex testo parentum, qui non deliquerant, licet lex prohibeat illos capere ex testo extraneorum, eo quod expresse non prohibeat ex testo parentum, & etiam quia valde odiosa sit non debet fieri aliqua extensio, qua ratione motus Saly. tenuit poenam incapacitatis quantum ad successiones extraneorum non debere extendi ad filias, qui in hoc nō habet contradicentem, & est magnæ auctoritatis, de quo exclamat Pe. de Anch. in c. canonum statuta de const. dicens quod Sal. fuit excellentissimus Doctor, & præcipuus veritatis inuestigator, & quod eius opiniones solent communiter continentur modulam iuris, quem etiā secutus est, ut refert aucto, Ang. Aret. & isti duo non habent aliquem contradicentem, quare in materia penalii, ut infra latius dicetur, sequēda est eorum opinio cum quibus tamen sunt omnes Doctores quos deduxi, supn. in princip.

Supereft nunc ad argumenta in

triūm adducta rēdere. Et primo adducit quod §. ad filias loquitur limitatiue, & dispensatiue, nam rēdetur, quod non est verum quod loquatur limitatiue. imo est dispō separata de per se quæ fit in filiab. & licet limitatiue loquere, non ppea sequitur quod dispositio, §. præcedentis amplietur, in vi comprehensiua ultra suā significatiōnē, ut Bar. tradit in l. generali, §. vxori. p. tex. ibi ff. de vñfru. leg. nec ob. pariter quod dispensatiue loquaf, qd imo, ut dixi, est dispositio separata, & posito quod dispositio dispensatiue loquere, eset verum respectu hēreditatis maternæ, ut videlicet non obstante quod imperator illas ab ea hēreditate excludat, tñ refertur eis certam portionē. Non valet pariter argūi sumptum ex tex. in verbo, nec iure hēreditario. ad inferendū quod filiae sint incapaces tituli hēreditarii, nam uerum est respectu successionis maternæ, ad quod duntaxat uerba illa referuntur. quæ cum sint apposita in odiosa, fut dictum est, & infra latius dicetur, non debet extendi ad alias successiones. Nec valet dum dī, quod si respectu successionis maternæ incapaces sint filiae, quod magis eis debet, a fortiori respectu successionis extranorū. Nam rēdetur, quod quā ratione alicuius indignitatis inducitur incapacitas, magis sollet induci respectu successionis parentum quod extranorū, quibus esset quodammodo pena non posse relinquere, videntur in filiis spuriis, qui a parentum excluduntur successione, & tñ non prohibentur succedere extranorū vel cognatis &c. l. hac parte, ff. unde cognata. cum simili.

Scđo, si argūi de maiori ad minus nō habeat locū in dispositiōnib. simpliciter odiosis, ut est dictū singulare Hōs. in c. postulaſti. de ref. ubi sequitur omnes, a fortiori in hac materia quod est maxime odiosa, penal, & correctoria, tale argūi pcedere 8 re non potest, & minus valet dum dī, & quod titulus institutionis est honorabilis. de quo potuisse allegare tex. formalem in l. filiū. §. sed si portio coniuncta gl. in verbo. pleniore, ff. de leg. præst. nam illud propriæ pcedit respectu hēreditatis parentū est. n. satis dedecorum si nō nominaretur hēres patris, plumeretur quia ingratus, quod consideratio non cadit respectu extranorū respectu quorum ad paria iudicantur titulus institutionis vel alius, quia cessat illa consideratio particularis, ut no. Doct. in l. si quis priore, ff. ad Treb. nec pariter obstat dum dicit, quod tex. in sui ratione uoluit duntaxat per dictiōnem, ut quæ denotat causam finalem, quod filiae haberent solum mediocrem alimoniam, & non integrum emolumētum, nam ratio ad dispositionem suam adaptanda est, & sic respectu successionis maternæ noluit imperator quod haberent integrum emolumētum, sed duntaxat mediocrem alimoniam, quantū uero ad exterorum successiones lex nihil exprimit, quare non dicit fieri extensio, ut supra dictum fuit. Nec pariter obstat uerisclus, id quod de predictis ubi fm eum non repetitur uerbum filiae, sed filii tantum. & sic ibi sub appellatione filiorum comprehenditur filiae, nam posset id negari, uel si de filiabus intelligatur debet intelligi modo præmisso.

Non obstante alia argumēta quæ extra tex. appellatione filiorum continentur filiae, & primū adduxit c. vergentis. in fi. de hēre. ubi tex. loquitur de exclusione filiorum a bonis patris delinquentis, & tñ nemo dubitat quin comprehendat filiae, nā reuera nō possum nō admirari quod rā debile fundamen tu imediū obtul. nā cū bona hētici applicet fisco, nimirū si fi. Tracta. Tom. xi.

Tract. D. Mart. Lauden.

lia excludat, quia de necessitate illud sequitur. alleg. pariter. l. Manicheos. in verbo, filios. C. de hær. nam idem respondet, vel alitei respondendo dicimus, q̄ ut in sequentibus latissime dicetur, t̄lata est differentia inter crimen hæresis, & crimen lęsae maiestatis, crimen quippe hæresis principaliter animam inficit & animam concernit, & eadem ratio infectionis quantum ad animam quę militat in prole masculina, militat & in filia, quia quantum ad infectionem animę nō requiritur audacia, & fragilitas sexus nihil operatur. secus in crimen lęsae maiestatis, in quo, vt dixi, diuersa ratio militat, ex quo etiam sequitur solutio ad text. iuris diuini allegatus per auctorem. nam loquuntur de punitione delicti concernentis animam, & de punitione spirituali, nec est aliqua comparatio offendit Dei ad offensam hominis, imo est quasi hereticum velle equiparare hominem Deo, & dicere ita grauem esse offendit quę contra illum committitur, sicut contra Deum, vt in fra latius dicemus.

Non obstat pariter tex. in auct. quibus mo. natura. effi. sui. §. pen. nam adhuc istud fundamentum est debilius, quippe eadem ratio omnino quę militat in filiis, militat & in filiabus, eo quod ex damnato coitu natę sint, quia insectio proueniens ex cōceptione per legem damnata, equaliter concernit filios & filias, secus in casu subiecto, vt prædixi. Minus obstat tex. in l. 2. C. de liber. & eorum libe. nam de filiabus q̄ comprehenduntur, nec tex. nec glo. nec Docto. faciunt aliquam mentionem. & si comprehendenteruntur, alia ratio reformat pactum, nam vt ibi glo. intelligit in finali solutione, ille text. debet intelligi
10 t̄ quod nati ex his qui sunt redacti in pristinam seruitutem propter ingratitudinem, sunt serui, modo uterque parentum vel saltem mater sit ancilla, quia partus sequitur ventrem, alioqñ volunt ibi gloss. & Docto. quod filii non essent serui, & sic cū ista ratio conceptionis in seruitute &que militaret in filiabus sicut in filiis, nimirum si comprehendēderetur. Nec obstat pariter dum dicit author, quod ratio quę habet locum in filiis, quę est, vt pater magis torqueatur propter punitionem filiorum, militat & in filiabus. & ad hoc ponderat tex. in dicta, l. quisq. in verbo, perire enim debet paterno suppicio. exponit idem ad paternum supplicium. nam ratio expressa in dicta l. quisq. est, quia in filiis netuntur exempla paterni criminis in filiab. dicitur, minus ausuras confidimus. illa ratio est expressa & nō altera, vt dicemus, secundum illam igitur dūtaxat licet argue re, & non secundum non expressam, vt late tradit Innocen. in l. si vero. §. de viro, ff. soluto matrimonio. Alexand. late in l. si constante. ad princip. ff. eodem titu. bonus tex. in l. cum' patr. §. dulcissimis. de leg. secundo, & in l. pater, §. fundum. de lega. 3. Et dum dicit, quod imo altera ratio est expressa i tex. ibi, paterno suppicio, id est ad paternum supplicium. illa expositiō, vt vulgo dicitur. est gl. Aurelianen. quę corrumpit text. nā tex. dicit quod imperiali leuitate donatur vita filiis, qui debet perire paterno suppicio. & ibi glo. super verbo, pater no. dicit quod est interpositio, & sic illa verba referuntur ad causam remissionis pœnę capitalis, quę fit filiis, & non pro ratione pœnę incapacitatis prolata sunt, & quia etiam illa verba possunt intelligi, paterno suppicio perire debent, id est poena & supplicium patris debet in eos redundare, & illa est vera expositiō, nescio unde author suam traxerit. unde cum saltem illa
11 verba possint habere plures expositiones, t̄ eius quod multipli citer exponit veritas ignoratur, secundum Philosophum, vt refert Bald. in l. nec quicquam, §. vbi decretum. ff. de officio proconsul. & legati. & sic non potest argui ex eo. vt deducit late Ale. post Imo. in d. l. si constante. & dum postmodum subiectebat, quod expressa ratio in textu militat in filiabus, non est verum, vt supra dictum fuit.

Ex quo etiam sequit solutio ad alias rationes, quas ex aliis iuribus author tractatus trahit ad punitionem filiorum. nam responderetur quod illę rationes non sunt expresse in dicta, l. quis. ille pariter rationes sunt diuersae, & quando plures rationes assignari possunt, ex illis non potest fieri extensio, vt late cludit Alex. in illa l. si constante. ad prin. ff. solu. ma. & vt inferius subiectetur in criminibus in quibus rationes illę exprimuntur. est longe diuersa ratio.

Et dum ex p̄missis argumentis aut hor voluit concludere, quod appellatione filij fuerunt comprehensae filię, quodque si non ex natura verbi, saltem ex larga significatione, appellatione filiorum comprehenduntur filię, quo casu vbi militat rationis identitas potest fieri extensio, allegat aliqua iura, nam ad id multipliciter respondetur. Primo illa regula non habet locum in hac materia odiosa i p̄judicium tertij, vt expresse voluit Ioan. de Imo. in l. si vero, §. de viro. ff. sol. matrimo. dum allegat. l. patri, ff. ad legem Iuliā de adult. Idem Alex. in d. l. si constante. ad princ.

Secundo maxima authoris non habet locum vbi simul p̄nalis est dispositio & correctoria glo. singularis in clemen. vt

hi qui de ætate & qualitate quam firmant Imo. & Alexan. in locis alleg. quod sit pœnalis non est dubium, quod sit coram iuria antiqui, est textus in l. eos, ff. ad legem Iuliam maiestatis. & in l. iura, ff. de iure patronat. quibus expreſſio probatur, quod olim non puniebantur filii in crimen lęsae maiestatis, imo iura patronatus eis reseruabantur, & sic. l. quisquis in hoc corrigit dic. l. eos, vt voluerunt gloss. in dictis legibus. quare non debet fieri extensio.

12 t̄ Tertiò respondetur, quod illud non habet locum in pœnis infictis ipso iure, in quibus non sit extensio ex parte rationis, vt dixi supra in prima quæstione, & in propriis terminis allegauit Socin. ita tenentem in consilio cclxxv.

Quartò & peremptorie esset opus quod militaret eadem ratio, vt ibi dixi, sed eadem ratio in proposito per omnia non militat, igitur &c. Non obstat pariter quod materia est fauorabilis, quia interest reipublica &c. & allegat doctrinam Bartol. nam illa doctrina Barto. salua pace tanti Doctoris, non videatur vsque quaque vera. causa enim immediata imponendi p̄nam, est odium delinquentium, remota vero est fauor publicus, ad cognoscendum autem an dispositio sit fauorabilis vel odiosa, attendi debet causa proxima, & non remota, secundum Bald. in l. fina. C. de interdict. matrimo. quam rationem assignat Aretin. contra dictum Barto. in l. Gallus, §. & quid si tantum de liber. & posthum. & etiam quidam Modern. repet. in l. si is qui pro emptore, ff. de usufruc. pro empto. vbi dicitur, quod alias sequeretur quod omnis exceptio esset fauorabilis, cum principaliter vel in consequentiam conseruat fauorem. q̄ tamen est falsum, l. qui exceptionem, ff. de cond. ind. & facit bonus tex. pro hac opinio. in l. ob id. ff. ad l. Aqui. q̄ tradit Bar. in l. si. C. unde vi.

13 t̄ Secundo r̄sidetur, quod dispositio pœnalis est fauorabilis reipublice respectu delinquentis, sed quantum ad filios, vt dixi, continet odium irrationabile, & non debet aliquatenus extendi, imo sapit quandam speciem tyrannidis. quare nimirum si hoc casu non sit fauorabilis, & sic non debet fieri extensio. Non obstat pariter dum subiicitur, q̄ etiam in materia pœna li appellatione filiorum comprehenduntur filię. nam sup. ple ne r̄sum est, q̄ non habet locum in odio irrationabili, quale continetur in d. l. quisquis. Nec ob. gl. in d. l. quisquis. q̄ illā loquēte de parte extendit ad matrem. nā iusta rōne reprehendit a Sali. & ab Ang. Arc. & q̄ illa gl. male loquaē demōstro aperita rōne, nā pater q̄ hēt filios i ptate, nimirū si obliget filios ad pœnā, cum & illos vēdere possit i necessitate. l. 2. C. de patribus q̄ filios distraxe. quę vt ibi dicit oēs Doct. & signāter Bal. & Sal. nō hēt locum in matre, habebatq; olim p̄ ius vītæ & nec i filiū, vt dicit tex. in l. in suis, ff. de lib. & posth. q̄ ius nō pcedebat matri, vt ibi traditur. Scđo, p̄sumptum crimē q̄ punit in filiis ex p̄sumptione exempli, natalitatē i patre, & nō in matre, q̄ pecum p̄ tribuat formā i generatione, ab eo filij denominātur, & cū eo dñs eadē substātia, nec dñs diuersi a patre, vñi vna & eadem caro cēsent, fm. Philosop. & tradit tex. formalis in §.

14 hēc authoritas 3 s. q. 6. t̄ & ppter ea dī filius esse portio corporis paterni, tex. in l. cū scimus. de agr. & cen. li. 1. C. vnaq; & ea dē psona cum patre reputat. l. si. C. de impu. & aliis substitu. q̄ oīa si habēt locū i matre. facit gl. singularis i l. 2. C. q̄ etate vel professione se excusat. q̄ signāter dicit, iura q̄ dicūt filium & patrē debere censi eadē psona, nō hēt locū i eo q̄ nō est in ptate. & gl. si bī ūria in d. l. q̄ quis, dicit formaliter, q̄ filius emancipatus nō punit pœnai lius legis, ergo respectu matris nunq̄ punitur, cū mī nō hēt filios i ptate. Propterea tex. singularis i l. exēplo. de decu. li. 10. C. vult, iura q̄ dicunt filiū a patre denominari debere, & non a matre. q̄ iura late deducunt Modern. in c. Raynu. de test. vñq; adeo pcedere, vt nō valeat cōsuetudo in contrarium, eo q̄ iure quodā naturali, vt ibi dicunt Doc. illud pcedat, qua rōne S. Tho. in secunda 2. q. 8. 2. de artic. non recordan, tenuit formaliter in simili t̄ q̄ si cōtigeret aliquē nauci dū taxat ex muliere sine semine viri, vt fuit Christus solus, ille nō esset hētus peccato originali, eo quia mater non tribuat formā, sed materialē, & multa alia deduci possent.

Non ob. pariter dum dicit, quod illa lex quantum ad filios non continet odium irrationabile, nā i prīnc. huius qōnis multis fundamentis demōstrauit ūriū, & allegauit maximos legū vertices ita tenere, & dū dicit, q̄ Deus qui misericors est nō nū q̄ punit filios p̄ peccata parētū, miror q̄ iste Doc. velit os ponere i cēlum, & punitionem quę fit occulto iudicio Dei, vñle comparare punitioni humanę, cum nec in punitione nec in offensa sit aliqua comparatio, vt subiectetur.

Demum deduxit tex. in c. statutum. & in c. vñcūq; de pœnis, ubi dicit, q̄ istud est expreſſum i crimen hæresis q̄ punianē equaliter filię sicut filii, & q̄ crimē hæresis, & crimē lęsae maiestatis. q̄ equiparant, p̄ multa fundamēta, quę deducit in qōne sequenti, nam responderunt q̄ uidelicet lęsae grauius est diuinam quę humanam offendere maiestatem. L. hi

Tractatum Tomus XI.

29

hi qui sanctam C. de hæreti. & tex. in lillo. c. vbi cunque de pe-
nis. & tex. met. in illa extrauagan. Federi. quam ipse allegat dū
dicit, quanto magis, etiam vult augere a maioritate rationis,
quod argumentum procedit, sed econtra nunquam. & sic au-
genc econtra videlicet de crimine hæresis ad crimen leſe maie-
statis, esset arguere de maiori ad minus. Secundo respondeſt,
q̄ in criminē hæresis, q̄ poena & eius punitio extendatur, alie-
rationes militant, quae non militant in crimine leſe maie-
statis. Primo, quia illud tendit in fauorem fidei, tuuc enim ēt
in materia pœnali verba largo modo & impropræ intelligū-
tur, & sic fit etenio. ita singulariter not. Panormita. post Ho-
stien. in c. 2. in fi. de diuor. Secunda ratio, quia ex offensione di-
uina, si delicta grauiter non punirentur, pestes, terremotus, &
alia infinita mala prouenire possent. in Authen. vt non luxu-
riantur homines contra naturam. colum. 6. Tertio, quia tra-
tatur de fauore animarum, tunc enim debet fieri extensio
etiam iuris pœnalis. per illud quod notat. gl. in cap. sciant cū-
sti. & in cap. fina. de electi. in 6. & ita tenet domi. Abbas in co-
silio xxi. incip. in quaſtione nouenda inter Anto. circa finem
idem tenet lo. An. in c. ex tenore. qui filii ſint legitimi. & ibi Pa-
normi. reputat singulare, & non tradendum obliuioni, † q̄
17 constitutio pœnalis debet extendi per largō modo interpreta-
ri, quando emanauit, vt cuitentur pericula animarum. idem
tenet Geminia. in c. 1. § fina. in j. colum. de homi. in vij. & pro-
pterea Alexan. consilio 42. incip. super p̄misiſio themate.
colum fina. circa fi. j. volum. signanter dicit, quod fauore fidei
& animarum, etiam in materia correſtoria fit extensio. ſicut
enim anima p̄fertur corpori, ita bona illius p̄feruntur bo-
nis corporis. & ideo nimirum ſi quantum ad crimen hæreſis,
quod est contagiosum & multos inficere ſolet, vt pérículum
animarum cuitetur, fuerit introductum, vt pœna extendere-
tur. & hæc eſt ſolutio, cui Apollo non responderet. vt verbis
vñ Bald. in cap. quæ in ecclesiarum. de constitutio. Poteſt eſt
altri responderi, quod videlicet in illis iurib. compræhendū-
tur filii, quia expreſſum eſt.

Item illa iura non loquuntur quantum ad pœnam inca-
pacitatis rēſpectu ſucessiōni extraneorum, quare non milita-
nt, poſtremo author tractatus deduxerit aliud fundamen-
tum de extrauaganti Federici. vbi ponitur verbum, liberos. &
deſiſi. C. c. bonis proſcripto. vbi ponitur verbum, posteros,
per quæ verba vult. l. quisquis. quantum ad vim comprehen-
ſiūam verborum filii eſte declarata. nam quia nimis one-
rata eſlet hæc quaſtio, repondebitur plusquam peremptorie
in quaſtio. ſequen. in qua eadem iura deduxit author pro fun-
damento ſuæ opinis, & etiam repondebitur ad extensionem
paſſiuam, quam dicit habere locum in materia correſtoria.
ad quod etiam reponſum fuit plene in prima quaſtione. cir-
ca. 6. Ex quibus manent ſublata omnia fundamenta autho-
ris, quib. ſe Herculis manu clauam abſtuliffe putabat. † eſtq;
18 conſeq uens conclusio, q̄ pœna. l. quisquis quantum ad inca-
pacitatē ſucessiōni aliorum quam parentum non trahit
ad filias, & intrepide tenendum puto, ſaluo ſemper ſaniori
iudicio.

S V M M A R I V M .

- 1 Pœna legis, quisquis, que loquitur in filii, ad nepotes an exten-
datur.
- 2 Nepos etiam venit appellatione filii.
- 3 Nepos in materia correctoria venit nomine filii.
- 4 Infectio criminis leſe maieſtatis lepra quædam dicitur omnes inficiens.
- 5 Pœna in criminē hæresis ad ſecundum gradum extenditur.
- 6 Nepotes vere non veniunt filiorum appellatione.
- 7 Nepos non venit filii appellatione in materia odioſa, etiam in legis dispo-
ſitione.
- 8 Privilegium filii confeſſum ſi ad nepotes non extendatur, nec odium.
- 9 Pœna incaſcitatis ſpuriū non trahit ad nepotes.
- 10 Nepotes non veniunt nomine filiorum in his in quib. interpretatio ſtric-
teri debet.
- 11 Aius nepotes ad pœnam obligare non poteſt.
- 12 Nepotes aui mortuo concepti ad eum nibil ſpectare dicuntur.
- 13 Nepotes filiorum appellatione continentur filio de medio ſublato.
- 14 Verba legislatoris enunciatiua non disponunt.
- 15 Relatiuum debent intelligi ſecundum qualitates relati.
- 16 Error p̄fumitur quando aliud in referente quam in relato reperitur.
- 17 Collaterales non puniuntur ob crimen leſe maieſtatis.
- 18 Pœna in criminē leſe maieſtatis ad poſtremos traſmitti, qualiter intelliga-
tur.
- 19 Conſtitutiones extraordinaire ſunt apocriphæ, nec allegari merentur.
- 20 Leges Cæſaris non aliter recipiuntur in Galia quam quod bona ſunt. nam
Rex Francorum legib. Cæſareis non ſubditur.
- 21 Asperitas dominorum temperanda eſt, non immitanda.
- 22 Hæresis 2quipari potest criminis leſe maieſtatis, at non contrario.

- 23 Lex declaratoria pœnam imponens rēſpectu pœna non trahit ad p̄te-
rita.
- 24 Punitio ſratio non aequa militat in nepotib. ſicut in filii. Causa magis in
propinquo operatur quam in remoto.
- 25 Nepos patris imago dicitur.
- 26 Filius & nepos eadem persona censentur.
- 27 Delinquens in ſeipſo punitur, in filii aut nepotibus puniri non debet.
- 28 Pœna in capacitatē & infamia que infligitur filii non trahit ad ne-
potes.

Exto quæritur, An pœna. l. quisquis, loquentis i filii tra-
hatur ad nepotes, † & pro parte affirmativa, q̄ pœna. l. quisquis extendatur ad nepotes, ultra al-
legata per authorem tractatus, facit, quia ſicut fi-
lius dicitur eſſe pars corporis paterni, ita & nepos dicitur pars
corporis aui, vt eadem proximitas in uno videatur ſicut in al-
tero. ita bellissime Bald. inquit in consilio 14. volum. 3. quātum
enim ad naturam certum eſt quod nepos eſt ex radice aui, &
caro filij, patris, ſimiliter de nepote qui deriuatur ab auo na-
ſcendi ordine, vnde generatio nepotis eſt ex genere aui, nec
poſſet naturaliter aliud prouenire ſicut ſemen ex ſemine &
riuulus ex fonte. l. pronunciatio ſ. appellatur. ft. de verborum
ſignificatio. ita bellissime Bald. inquit in consilio clxxvij. volu-
m. 5. vnde idem Bald. in l. 3. C. de suis & legitimis heredibus. di-
cit, quod imago patris eſt nepos, & eandem affectionem quā
habet quis in filium p̄fumitur gerere ad nepotem. textus
2 ſingula. in l. cum auus. ff. de conditio. & demonstratio. † & p̄-
prie appellatione filii dicitur venire nepos. dic. l. liberorum. ff.
de verborum ſignifica. in uo de proprio ſignificato. nam pro-
prius ſeſſus vocabuli eſt ille quem lex ei dat, non quem vul-
gus imperitum assignat, totum ſignificat proprie quamlibet
ſuam partem, ſed nepos eſt pars ipsius filii. l. ſcimus. & l. ſed ad
es. C. de agric. & censi. libro vndecimo. & rēſpectu naturæ ap-
pellatione filiorum continentur nepotes l. tutelas. ff. de capi-
tis diminutione. & in dubio verba rēſpectu naturæ proferri vi-
dentur. l. fina. C. de his qui veniam atatis impetraverunt. Et q̄
propriæ ex significato naturali appellatione filii veniat ne-
pos, firmat Iacob. Butr. in quadam ſua diſputatio. quam late
refert Barba. in consilio centesimo octavo. Omnipotentem
immortalem Deum. colum. penultima, quarto volum. dicēs,
quod hoc procedit ex ſignificatione naturali proprie, & vere,
& nihil eſt ita verum ſicut natura. & allega. dic. l. liberorum.
in verbo, natura nos docet. eandem etiam diſputationē Iaco.
Butri. refert Bald. in l. maximum vitium. C. de liberis p̄feti.
vel ex hæreda. & in l. Gallus. ſ. instituens. ff. de liberis & po-
humis. & tradit Petr. de Anchar. capitu. primo. de constitutio. &
in clemen. prima de baptiſmo. & multa congerit Barba. in co-
ſilio x. volumi. ſecundo. i. & ſaltem non poteſt inficiari quin ex
lata ſignificatione vocabuli nepos veniat appellatione filii.
& vbi vnum venit appellatione alterius, etiam ſublata ſigni-
ficatione, modo fit eadem ratio, diſpōitum, in uno trahit
ad alterum. ita glo. in clem. j. de reſcript. coiuncta glo. in cle.
auditor. eodem titu. & glo. in clemen. j. de electio. ſed ratio ex
preſſa in d. l. quisquis, in nepotibus militat, igitur &c. & hanc
ſententiam fortins firmat Panormit. consilio 86. incipiente,
primo quæritur. vbi dicit, † quod etiam in materia correſtoria
propriæ appellatione filii venit nepos. Et hanc etiam con-
clusionem firmat late & ſequitur Barba. consilio lv. & consi-
lxij. volumi. ſecun. vbi plenissime loquitur. ſicque videretur
concludendum hoc caſu nepotes eſſe compræhensos ex pro-
prietate sermonis, quia in materia quantumcunque odiola
nunquam ea lata interpretatio excluditur quæ ex verborum
proprietate insurgit. ita Ange. in l. fina. ff. de confirutio. prin-
cipum. Pulchre Aretin. in l. cum lege. per text. ibi. ff. de testam.
Calde. consilio primo. & ſub titulo de consanguinitate. & affini-
tate.

Confirmatur, Quia vt declarat Salice. in d. l. q̄. ſ.
metuſit, p̄fumptum delictum filiorum punitur qui p̄fum-
unt imitatores morum paternorum, eo quod ex ſan-
guine infectio originem trahant, quæ ratio aequa militat in ne-
potibus. nimiri, † quia quantum ad id infectio criminis leſe
maieſtatis dicitur quædam lepra quæ omnes inficit, & ita
equiparat singulariter Bald. in consilio centesimo quinq̄agesi
mo octavo. incip. ſuper eo quod quæritur ad finem ſecundæ
colum. volum. 3. Et altera ratio, ſcilicet, vt retrahatur pater a
delicto, & equaliter militare videtur, cum equalis ſit ad filium
& nepotem affectio dilectio, vt ſentit Richart. malumb. quæ
refert Bald. in l. cum acutissimi. & formaliter tradit Barba. alle.
consilio. vñ. volum. ſecun. vbi alia deducit, & latius in allega. con-
ſilio. 64. eodem volumi. vnde & nepos immediate dicitur nasci
ex corpore aui. vt singulariter inquit Bald. in l. pri. C. de cond.
inſer

Mart.Lauden.de crimi.læſſe maiest.

Inser.sicque ratio qnæ militat in filio propter coniunctionē ex radice infēctā originem trahente in exempla hæreditarij criminis metuuntur videtur æquo marte militare & in nepo te , cum immediate dicatur ab auo deriuare .

5 Confirmatur nam cum in crimen hæresis sit declaratum poenā extendi vsque ad secundum gradum, a fortiori locum habere debent in crimine læſe, maiestatis , nam licet grauius sit diuinam quam humanam offendere maiestatem, tamen mitius in poena videtur debere agi cum Deo, quam cum ho mine.l. 2. §. fina. de policta. & est dictum singulare Innocent. in cap.sicut dignum.de homicid.& quod tradit glo. singul.in cap.fraternitatis. i 2. q. 2. cum suni. Ex quibus videretur cōcludendum,poenam incapacitatis.l. quisquis. extēdi ad nepotes, & ista iudicio meo non aſtingunt,& forte magis quam quæ in multiloquio per authorem adducuntur .

Sed tamen præmissis non obſtantibus, que reuera non obſtant, contraria conclusio eit veriſſima, & in punclo iuris iſtre pide tenenda , & pro fundamento veniat primum in aciem

6 communis in iure conclusio. † q̄ regulariter appellatione filiorum non compræhenduntur nepotes vt concludit glo. ordi.in l.filij. ff. de verborum significa. & glo.in clem.i. in verb.liberoꝝ. de baptismo.& ideo ex proprietate sermonis sub verbo filiorum non eit vis cōpræhensiua nepotum.vt nota Bart. in l.liberorum. ff. de verborum significat.vbi allega. Dyn. in l. iusta interpretatione. per illum tex. ff. de verborum significat. & idem sequitur Bald. in l. maximum vitium.colum.4. versic. ex præmissis.C. de libe.præte. vel exhere. & in l.Gallus. §. instituens. ff. de libe. & posthu. & in l.filium. ff. de his qui sunt sui vñ alie.iur.& Pet.de Ancha.in c.j. in xlj. colum.de consti. vnde in dubio ab ea communi regula & proprietate verborum non eit recedendum , præsertim in materia odiosa.l.i. §. is qui na uem. ff. de exercitoria.& propterea formaliter ad propositum dicit Io. And. in nouella.in c.ad extirpandas. de fi. presbyte. q̄ si in casu. c.statutum de hære. in s. non fuisset expressum de ne potibus, sub appellatione filiorum non fuissent compræhēsi, quod reuera ponit gladium ad radicem hæſitationis, & ibi se quitur Butri.idem Io. An. formaliter in c.in quibusdam.de pē nis.& non eit dubium, † q̄ in materia odiosa etiam in disposi tione legis appellatione filii non venit nepos, ita dicunt Do tho. in duab.decre.alle.& idem expreſſe Bar. in l.2. §. filius. ff. ad Tertu.Bald in l.Titius. ff. de libe. & posthu. & in l.filius. Cod.ad Macedo. & quod idem tradit in l. sed & milites.ad princ. ff. de excu.tuto. vnde ibi agitur de onere siue odio filiorum , nun quam sub illorum appellatione nepotes compræhenduntur. ita expreſſe Pau.de Cast.conſi. i 70. incip.in proprijs. colum.2. vbi dicit, quod appellatione filiorum non veniunt nepotes ex proprio significato,nec ex interpretatio.in qua cunq̄ue diſ positione legis vel hominis, quando non tractatur de ipsorū commido, sed onere.& iſtud per literas grossas voluit gl.sin gu.in Authen.de resti.fidei. §. nos igitur.colum.9. quæ singula riter dicit prohibitionem alienationis factam filiis, quia one roſa eit, non trahi ad nepotes, & idem tradit Barto. in l.filiiſ. familias. §. diui.de lega. i. Bat. in l.Lucius. §. Sempronius. ff. de 3. Alexan.conſi.lvij. i uci.idronandus vnde iureconsultus. ff. de excu.tuto.dicit, q̄ a ſignificatione ſumpta a voce non eit idē eſſe filii & eſſe nepotis.idem traditur in l. quid si nepotes. ff. de testamenta.tu. & §. fi. Inst. qui dari tnto pos.vnde dicit singula riter Bald.in cōſi. secun. volumi. i. ad fi. i. colum. † q̄ si priuilegium conſeuſum filiis non extēditur ad nepotes.l.iubem⁹. C.ad Treb.a fortiori nec in odium,& ſequeretur ſecōdū cum aliud inconueniens , quod eadem ratione odium ad omnes extenderetur,vt ff. de poſtulan.l.i. ad fi. cum ſequen. quod eft falso, ſecundum eum. & pulchre ſubiicit, quod filius eft prima persona,nepos ſecunda. ſed quod ſecunda persona ſit prima, implicat impossibilitatem naturę , & præmiffa non ha bēt dubium quādo verbum, filius profertur cum adiuncto, utpote, quia dicitur, filiis ſuis vel eius, vt dicit. l. quisquis. i ver bis eius filiis, quia tunc compræhenduntur aliquo modo ne potes. ita eleganter optima ratione decidit ſubtilis Soci. in d. l. Gallus. §. instituens. de libe. & poſhumis ad finem ſecundā colum.

8 7 Confirmatur & fortius , quia in Exhæredatione facta per verbum,filios , censentur duntaxat exclusi filii.j.gradus, ita quod illa exhæredatio certa appella tur, eo q̄ duntaxat liberi primi gradus contineantur. l.Titius. ff. de liber.& posthu.& ibi ornat omnes Do tho. & bonus tex. in l. si quis filio exhæredato.in principio. ff. de iuſto rupro.&c. in §. poſtumorum. Inſtit. de exhæreda. libero & magis expreſſe in casu ſubiecto deduco alia fundamenta quibus facile responderi non potest. Et primo deduco gl. ſingularem in Authen. quibus modis natu.effici.sui. §. fina. colla. 7.glo. in l. fina. C. de natur.libe. per quas Bal. in c. in præſentia. de proba. & in l.Gallus. §. quid si is. ff. de libe. & posthu. quem

9 ibi omnes Moder. ſequuntur, firmat, † q̄ poena in capacitatē filii ſpurij non trahetur ad nepotes , immo nepotes poſſunt capere a persona, vnde vitium originem trahit, videlicet ab auo,& & tamen non eſt dubium quin ex radice abominabili & damnata originem trahant. l.fina. C. de natura. libe. quod pulchra ratione eleganter Bald. consilio centesimoquarante simoſexto. in prima parte dicens, q̄ licet pater ſit ſpurius , tamen nepos eft habilis ad honores & ſuſcēſſiones & omnia, eo quia in eo non poſt dici macula , licet ex infecta radice natus videatur, potius enim debet impedi persona immedia ta quam mediata, quia cauſa proxima magis cohaeret cauſa to quam remota.l.cum tale. §. penul.de condi. & demonſt. ff. & nota. in l. ſimulier. ff. re. amota. & ſubiicit, q̄ non debet ne pos odio paterno excludi nec inhabilitari. allegat. l. non tan tum. §. ſi. emancipatus. ff. de bono poſſel. contra tab. quod di ctum proſecto apponit ſecurim ad radicem. Secundo deduco & ſpecialius deciſio. forma. Bal. & Salic. in l. ſecun. C. de patri. q̄ filios diſtra. in vbi terminis dicunt, q̄ poſteſtaſ confeſſa patri vendendi filium in neceſſitate, non extēditur ad nepotem quia materia ſubiecta odiosa reſpectu filii non patitur hanc interpretationem vt ſub illius appellatione nepos contineatur, quia longe maior eft poſteſtaſ in filium personam imme diatam, quam. in nepotem personam mediata. & ſic infer tur, q̄ ſi per contractum patri confeſſa fit facultas ſeruitute inducendi filios, non extēditur ad nepotes , nec per delictū id licebit, per tex. ad hoc optimum in l. imperator. ff. de fiedi commiſſia. liber. Tertio adduco decisionem Barto. in l. liberto rum. ff. de verborum ſign. ſiccat. quād sequitur Petrus de An chara. in clementi. i. de baptismo. & Anto. de Butr. in c. in qui busdam. de poenis. vbi dicunt, † quod in contractibus in quib. debet fieri ſtricta interpretatione, ſub nomine filiorum non compræhenduntur nepotes, ergo a fortiori in hac materia conti nente odium irrationabile , in qua longe ſtrictior debet fieri interpretatione, ſub appellatione filiorum non poſſunt cenſeri compræhensi nepotes , & quia bonum eft argumentum de contractibus ad delicta.l. omnem. ff. de iudi. l. ſecun. ff. de cuſt. & exhibi. reo. Quarto adduco quod in ſimiſi tradit Andre. de Barba. vt referunt quidam Moderni. in l. fina. C. de primi pilo. libro 12. vbi dicit, quod licet ex contractu primilarī teneatur filius licet non ſit hæres , non trahitur ad nepotem. quia ſuit induſtum vt pater propter filium ſagacius adminiſtraret, timo re ne filius cogatur ſoluere, quæ ratio non habet locum in ne potē, quia non preſumitur pater circa illum habere tantam affectionem quantam circa filium , & dicetur latius infra in reſponſione ad argumenta authoris. propter quam rationem etiam ſolet dici , quod lex. ter. Codice. de patria potestate. loquens in filio non habet locum in nepote, vt licet pater po ſit taxare poenam filio imponendam, quia bropter affectionem quam habet ad filium non preſumitur q̄ graue de eo ſupplicium petat, ſed quia minorem affectionem ad nepotē gerere preſumitur, non habet locum diſpoſitio illius legi. Quinto adduco decisionem formaram Barto. in l. patri. per il lum tex. ff. ad legem lul. de adulte. vbi dicit formaliter per rationem illius text. quod cum laquisquis. contineat odium ter tię personę, appellatione patris nō compræhenditur auus & ſic vult, quod licet pater obliget filioſ ad poenam, † tamen ſe cūs eft in auo, qui non poſt obligare nepotes ad poenam. & ideoglo. in ſing. in d. l. patri. voluit q̄ lex permittens patri occi dere filiam adulteram in adulterio depræhensam. non habet locum in auo, eo q̄ concernat odium tertię personę, & quia patri permittitur propter affectionem quam preſumitur ha bēt ad filiam, quam non preſumitur auus & qualem ad ne potem habere. & illam glo. pro ſingulari deduxit ad hoc pro poſitum Ludo. de Roma. in repeti. Authent. ſimiliter. C. ad l. Falcidiam. & reperio quod in terminis consulendo ſolennis. Do tho. adhuc viuens Philippus Decius conſi. 64. allegato in præcedenti quæſtione ita concludit in propriis terminis. Ex quibus omnibus concludendum puto, quod poena. l. quisq̄, loquens in filiis, non trahitur ad nepotes. quod maxime poedit vbi nepotes ſunt poſt mortem aui concepti. tunc enim nō poſſunt cenſeri exclusi nec effeci incapaces ex delicto aui, cum nihil tunc ei attinere dicantur. l. si quis filio. §. primo. de iniuſ. rup. & irri. ſac. test. bonus tex. in l. Titius. ff. de ſuis l& eg. hære. & l.i. §. si quis proximior. ff. vnde cognati. per quæ iura di cit Bal. in cap. pri. ad prin. ſecundā colum. in titu. si vallass feudo priuetur. quod inter nepotem conceptum poſt mortem aui & ipſum auum nulla vñquam fuerunt iura consanguini tatis. † nepotes enim qui poſt aui mortem concipiuntur, non proprie, ſed abuſiue nepotes dicuntur. l. item prætor. §. fina. ff. de gradi. alini. per quam Bald. ita dicit consilio centesimoſe piuagesimotexto. volu. quinto. ſubiiciens , q̄ nemo mortuus potest incipere eſſe auus. l. qui libertinis. §. poſthumus, ibi, nec quisquam. ff. de bonis liberto. & propterea dicimus in nepoti bus poſt mortem aui conceptis, ciuitatis & originis autem iu

Tractatum Tomus XI.

30

ra non inesse, nec suorum in hoc conditionem sequi anno-
rum.glo.in l.assumptio S.j.fl.ad munici. Cy.in l.2.C.de iurisd.
onimnum.iudicium.

Secundo procedit hæc conclusio sine dubitatione vbi pœ-
na habuit vel potuit habere locum semel in filiis. vbi enim
appellatione filiorum in aliqua dispositione compræhendū-
tur nepotes, si illa dispositio haberet vel potuerit habere ef-
fectum in personæ filii, etiam in favorabilibus, non debet ex-
tendi ad nepotem. ita formaliter concludit Bar.in d.l.libero-
rum.ff.de verborum significatio quem sequitur Alexan.con.
ev.colum.secun.libro primo.incip.perspectis verbis. idem A-
lexand.con filio vndeclimo.incip.ponderatis his.colum. 6.lib.
3.& alibi sæpe. & hoc est quod dicebat Iac.Butri.in sua dispu-
quem r efert & sequitur Bald.in d. l.Gallus. S. instituens.ff.de
libe& posthu.lo.An.& Anto.de Butrio.in d.cap.ad extirpā-
dass de filiis præsbyte. & multi solennes Docto.in eorum.subscriptionibus
ad quoddam consilium positum inter consilia
Soci.confl.vlti.primæ partis. † quibus locis voluerunt appella-
tione filiorum etiam ex dispositione legis nepotes contineri
quando filius est sublatus de medio, vbi vero filius est in me-
dio, tunc volunt ad nepotem dispositionem non trahi, eo q
filius sit in medio, in quo dispositio locum habere potest, &
multa alia deducentur fundamenta in responsione ad argu-
menta deducta pro contraria conclusione.

Nunc deueniendum est ad solutionem argumentorum de-
dictorum per authorem. Et potissimum fundamentum au-
thoris in verbo, liberos, apposito in extrauaganti Federici per
quam dicit l quisquis esse declaratum habere locum etiam in
nepotibus. & pro eadem declaratione deduxerit tex.in l.fina.
C.de bon.perscrub.in verbo, posteros; ad quæ iura multipliciter
responderi potest. Et primum, etio q extrauagans Fedrici
esset approbata & recepta in regno, tamen ex illa non potest
alium fundamentum validum.

Primo, illa verba sunt narratiua alterius constitutionis, &
ex verbis narratiuis legis non est licitum sumere aliquod ar-
gumentum, ita glo-que solet dici singularis in l.vna.C.quan-
do non petetiuun partes, quam ita allegat Lud. Roma.in Au-
then.similiter.C.ad legem Falcidiam. consilio 134. incip. pro
declaratione primæ dubitationis. & idem voluit glo. in capit.
audit. in verb.ex postfa&to.in fi.de electio. & glo. in capi.2.in
verb.non teneris. & ibi Geminia.ad hoc notat de dolo. & con-
tu.in 6.glo.in c.j.in verbo collationem, de rerum.permutat.e:
lib.& pulchre Rapha.Cuma.in l.si insulam. ff. de verborum
obligatio. & l qui Romæ.S. Calimachus. eodem titu. † vnde
hæc verba enunciatiua prolata a legislatore non disponunt,
nec licitum est ex eis arguere, secundum Barto.in l.extat.in vi
colum. ff. quod met.causa Salice.in l.accusationem.C.de ac-
usa. & in l qui se patris.in 8.colum.vbi late Alexand. Cvn-
de liberi. sic est consequēs, vt cum illa verba sint enunciatiua,
non pot est ex eis assumi argumentum validum. nec obstat
dum dicitur, quod ex verbis enunciatiuis potest inferri ad de-
clarationem, nam responderet peremptorie, quod attento q
hoc verbum, filiis eius, appositum in d.l quisquis. est verbum
cerum sui natura duntaxat in materia in qua probatum fuit
compræhesuum liberorum priui gradus.d. l.Titus.vbi not.
omnes. ff.de libe.& posthu.extendere vltierius non esse decla-
rate, sed tunc diceretur esse ndua dispositio. ita declarat Paul.
de Cast.in l.hæredes palam.S.ted si post. ff.de testa.idem Doct.
& consl. 155. incip. viso & examinato puncto. colum. fina. & in
simili tradit Pet.de Ancha.in consl. 399. incip. præmitto p clari-
ori decisione. col.fi. Or quod per illa verba enunciatiua in-
ducatur noua dispositio vt præmissum fuit, non pot illa ra-
tione sustineri, ergo nec quod per illam extrauagantem ad
nepotes fuerit facta extensio.

15 Confirmatur, † nam cum illa ex-
trauagans referat alteram constitutionem, debet intelligi se-
cundum qualitates relati, & ab eo debet recipere limitatione
& restrictionem. tex.aureus in Authen.de filiis natis ante do-
tula instrumenta.S.fina.colum.3.quem Bald. ad hoc proposi-
ta dicit singularem in rubri.de rescript.facit. l.nihil. ff.de co-
ionum emanci.libe. & quod generaliter referens intelliga-
tur secundum qualitates relati, & eo modo debet restringi. p-
batur in l.in testamento. & in l. si ita scriptum. ff. de condi.&
demon. & in l.ex assc. ff.de hære.institu.tradit formaliter Bart.
l. ff.de receptatoribus.idem Bar.in l.pri. ff.natu.cau.po.stabu.
& idem in l.si quis seruum.S.fina. ff.de lega. secundo. sed l.q.
quis relata per imperatorem, quia non potest censeri relata
altera constitutio loquitur in liberis priui gradus per verbū
filiis, ergo & illa constitutio Federici referens ponendo ver-
bum liberos, debet intelligi & de liberis priui gradus, vt a re-
lata restrictionem recipiat, & ad hanc maximam coadiuan-
dam accedit adhuc duplex iuris conclusio.prima. † quod vbi

in referente aliud quam in relato continetur præsumeretur
esse error. ita formaliter voluit Bald. in l.2.C. de errore aduo-
catorum. pulchre Alexan. consl.9. volumi.v.

Secunda, nouæ constitutiones per antiquas declarantur
& limitantur. l. non est nouum. ff.de legi.glo. in Authen. offe-
ratur.C.de litis contest. & glos.in l.sciendum. ff. qui sati&a.co-
gan. cum simili. & ideo nimurum si illa constitutio Feder. lo-
quens per verbum, liberos, restringatur & limitetur per l.quis-
quis. anteriorem in liberis priui gradus. magis enim præcedē-
tia faciunt ad declarationem sequentium, quam contra. Bar.
in l.filium. ff. vt in possessio.lega. & in l si a via. ff.de condi.&
demonstra. & in l.quisquis.de legat.3. & præsentis quia præ-
cedens constitutio, videlicet illa.l.quisquis, quantum ad id est
specialis loquens in liberis priui gradus, altera verogenerali-
ter, nimurum si recipiat restrictionem a speciali, per iura al-
legata.

Secundo respondemus & peremptorie tam ad verbum, li-
beros, positum in dicta extrauaganti, quam ad verbum, po-
steros, positum in dicta.l.fina. quod cum illa constitutio quā-
tum ad filios sit valde odiofa & irrationabilis, debet strictissi-
me interpretari, vt reducatur ad terminos saltē. l. quicquid.
Et pro ista ratione adduco decisionem singularem in termi.
Ioan. And.in nouella.in cap.vbicunque.de poenis. libro 6.vbi
dicit, q Papa propter crimen laizæ maiestatis condemnat Ti-
tium & cognationem suam, debemus secundum Gartiam, q
hancqōne Boni. disputatuit, tria considerare. † Primum, an
debuerit propter crimen laizæ maiestatis punire collaterales,
& certum est quod non. cano. si quis cum militibus. 6. quæst. j.
c.fœlicis.S.coeterum de poenis. Secundo an potuerit ex pleni-
tudine potestatis, & utique potuit, vt est casus clarus in dico.
S. coeterum. Tertio an voluerit. & in hoc dicit consulendum
principem. & si id commode fieri non possit, restringendam
esse sententiam vt non compræhendat collaterales, sed dun-
taxat eas personasque de iure puniri possunt, qua ratione in
simili concludit princeps iureconsultorum. Franc. de Aretio
consil. 39. q in casu ih quo consulebat in quo erat appositiu
verbum generale dubium, filiorum, dicit q nbi in intelligeba-
tur de filiabus in illo statuto facto super punitione rebellium,
eo q tale statutum debeat recipere interpretationem secun-
dum dispositionem iuris communis, & quia quantum ad fi-
lios continebat odium irrationabile, non censebantur com-
præhensæ filiæ. & in fi.confl. aliud dicit, q bene facit ad propo-
situm. q interpretationem suam coadiuuabat in casu i quo
consulebat, q intentio populi non fuerat aliquid de nouo sta-
tuere, tum quia vbi agitur de iuris iam concessi extensione,
restringitur vniuersalis dispositio ne quis indebita damnum
incurrat, allegat Bald. in l. sequens in princ.C.de inoffi.testam.
Barto.in l.1.S.nunciatio. ff.de operis noui nunciatio. & in l.1.
C.de sacrosanct.ecclesi. & in l.terminato.C.de fructi. & litium
expen. Ex quibus omnibus infertur ad propositum, quod ver-
ba-constitutionis Federici, & illius.l.finæ. debent restringi & li-
mitari secundum terminos. L quisquis. & istud est perempto-
rium & sine replica.

Respondemus vltierius ad l.fina.C.de bonis proscript. i ver-
bo posteros, quod dum dicit, † q in criminè laizæ maiestatis
poena ad posteros transmittitur, loquitur quantum ad confis-
cationem bonorum patris. nam in præcedentibus reseruabā-
tur filiis & filiabus bona patris in aliis delictis, in hoc autem
crimine dicitur, q poena scilicet confiscationis bonorum pa-
tris transmittitur ad posteros, & sic nihil ad propositum, quā
tum ad poenam incapacitatis dicimus vltierius, q illa extrau-
agans Federici non potest nec debet allegari in causarum deci-
sionibus. Primo illa nō est inserta in volumine Authen.ico.
& sic non censemur de approbatis glo.in cap. si Romanorum.
& ibi summe no.Domi. 19.distinctio. Anto.de Butrio in pro-
cessio decretalium.late.Fel.in capitul.pastoralis.defi.inst. & in
c.j.de re iud.facit gl.in l. e.C.de of. magis.mili. & q tradit Bal.
& oēs in l.scrinarios.C.de test. mili.vbi dicunt, q descripti in
li.aliorū sunt approbati, nō descripti vero nō sunt approbati.

Et propterea cum sit extraordinaria constitutio quæ non
reperitur in voluminibus iuris, non potest, & non debet pro-
lege allegari, ut in simili dicit glo.in titu.de prohibita feu.alie-
na.per totum. & in titu.quot testes sunt necessa.Bald.in capit.
j.de gradi.suc.in feu. † vbi dicit extraordinarias constitutiones
esse apocryphas & non debere allegari. & expressius Io. Ray.
in S.quia vidimus. qui feudum dare possunt.dicit, quod tales
extraordinariæ constitutiones non debent allegari nisi fuerit
practicata. & ideo licet Galli leges ciuiles ut bonas receperit,
vt in simili dicit Bald.in cap. translato. de consli.tamen illæ i-
telliguntur receptæ quæ sunt in volumine alias, & non a-
liq, & sic cum illa constitutio Federici non expresse nec tacite
recepta reperiatur, non ligat quantum ad poenam, nec debet
obseruari.glo.in c.1.de iurega & pace.Archi.in S.fi.4.distinctio.
Mathe.

Mart. Lauden. de crim. lēsæ maiest.

Mathe. & Cardi. Floren. in proœmio clementinarum. in §. vni ueritate. & pulchre Cœpola Veronen. consilio 13. incipien-
stante quodam decreto. colum. 3. & sequenti. vnde maxime
in hoc regno, leges imperatorum nos non ligant, nisi quate-
tenus fuerint receptæ, vt sentit alio singularis in verbo, Roma-
norum. Instit. de patria potestate. & propterea Bal. in l. nemo.

26 C. de senten. & interlocu. omnium iudi. dicit, quod Galli reci-
piunt leges Romanorum in quantum bone, & non alias.
& maxime in consistorio principis leges imperatorum pro-
ratione duntaxat debent allegari, & non pro auctoritate. Bal.
in capitu. j. §. iniuriam. de pace iura. firman. & propterea sing.
Oldra. dicit in consilio 69. colum. 3. quod in Hispania est sta-
tutum, vt quicunque in consistorio principis allegauerit legē
rigorosam imperatorum puniatur pena capitali. quod maxi-
me procedit in illustrissimo rege nostro Francie. Rex enim
Francorum francus est a legibus Romanis, & designatur legi-
bus subiici, & sola ratione intellectus regitur & gubernatur.
ita bellissime Bal. inquit consilio. ducentesimo quigesimo septi-
mo. in 3. parte. & in sequen. consili. dicit quod super omnes re-
ges mundi rex Francie obtinet coronam libertatis Regis au-
tem clementia debet rigorositatem legum temperare, quia
beatissimus est ille rex qui sedet super cathedralm æquitatis.

27 Vnde proprium regis est dispensare super lege rigorosa. † Nā
& lex ciuilis dicit, quod nimia asperitas dominorum tempe-
randa est, non sequenda. l. secun. ff. de his qui sunt sui vel alie-
iur. ita ad propositum Bald. inquit consilio. 3. 44. volumi. 3. sic-
que in regno hoc leges quæ saperent quasi tyrannidem non
sunt receptæ nec recipienda. cum & maxime temporis qual-
itas non requirat tantam exasperationem. & h̄c dicatur quod
illa extraua. Fede. est approbata per ius canonicum in illo. ca.
inquisitionis de hære. tex. ibi formaliter dicit q̄ est approbata.
in quantum punit crimen hæresis, non quantum alia. nam di-
cit formaliter tex. leges quas olim Romanorum imperatore
Federicum &c. Dei & ecclesie sive sancte honoré promouēt,
& hæreticorum exterminium prosequuntur, & statutis cano-
nicis non obseruantur, approbantes & obseruari volētes &c. &
sic quantum ad alia non approbatur.

Supereat nunc ad aliud fundamentum auctoris responde-
re, quo sublato remanebit firma conclusio quam supra deduxi-
mus, & adduxit in eo fundamento auctor tractatus text. in c.
statutum de hæreticis. vbi dicit esse declaratum in criminis hæ-
resis, & q̄ ista duo crimina æquiparantur. itaque lex noua su-
perueniens in vno debet trahi ad alterum, ego ad istud funda-
mentum amplissime in præcedenti quæstione respondi. q̄ vi-
delicet bene fit æquiparatio inter hæc crimina sicut de mino-
ri ad maius, † videlicet, crimen hæresis æquiparatur criminis
læsæ maiestatis, sed non econtra, quia, vt ibi late dictum fuit,
hæresis longd grauius est altero, & altera ratio militat in vno
quam in alio, & q̄ etiam in æquiparatis non habet locum il-
la extensio in poenam inflictis ipso iure. Secundo etiam non est
æquiparatio per omnia facta per modum regulæ. Tertio non
procedit vbi lex est poenalis & correctoria simul, vt in propo-
sito. Quarto respondens, quod interpretatio passiva in equi-
paratis non sit respectu poenæ. ita eleganter tradit lo. An. in c.
dispendia. de rescrip. in 6. idem. lo. And. in c. si forte. de elec. eo.
lib. Et utrobique firmet & sequitur Genini. & lmo. in cap. fi.
de rescriptis. Panormita. in proœ. decretal. & in cap. 1. de loca-
to. Anto. de Butr. in cap. fina. de confus. & expresse in propriis
terminis firmat Soci. consil. ducentesimo quigesimo quinto.
pro quo bene facit & formaliter ad propolitum, quod l3.
lex declaratoria trahatur ad præterita. §. primo. in Authen. de
filiis ante dota. instrumen. na. Bal. in l. non dubium. C. de legi-
cano. in cap. fina. de consti. † tamē si talis. lex declaratoria im-
ponit poenam, respectu poenæ non trahitur ad præterita. text.
in clemen. t. cum glo. in verbo, de coetero. de vsur. quam glos.
ad hoc ibi no. domi. Abbas. & ibi domi. Cardi. Floren. in secū.
colum. reputat singulari. idem. domi. Abb. & alii in di. cap.
fina. de const. & in cap. cum tu. de vsur. idem dom. Abb. in ca.
causam. in vlti. nō. per illum tex. de simo. & in cap. pri. per il-
lum tex. ne præla. vi. sua glo. in c. 1. §. qui vero. in verbo, re-
cepit. & ibi Gemi. no. de cleri. non residen. in 6. & in cap. 1. in 2.
colum. de his quæ vi met. vecau. in 6. quicquid noret idem Ge-
minia. in c. si compromissarius. in princ. per glo. ibi. in verbo
ipso. de elec. in 6. Quinto, quia in materia exclusiva priuationia
& puniuita, quod non est expressum in iure non inducit pri-
uationem seu punitionem. de punitione pulchre loqui. Bal.
in l. super chirographis. C. si certum petat per tex. in §. quia ve-
ro Leonis. in Authen. de non alienan. & bene facit tex. in l. &
si quis. §. diuus autem Marcus. ibi, poenam in eum statuta
non esſe. si. de relig. & sumpti. func. quem ponderat Bald. in l.
nemo. C. de sacro fanct. eccl. de priuatione etiam vbi versare
tur maior ratio. pulchre not. Bald. in Authen. ex testamento.
C. de secun. nup. per tex. in Authen. de non eligendo secundo

nubē. §. cum igitur. ibi, nec quelibet lex est aliquid tale dicens.
glo. in cap. cum vos. de offi. ordina. Alexan. conti. 104. 12. colu-
1. volu. sed in nepotibus in hoc criminis non repetitur expre-
sum. nam & tex. in d. c. statutum. non loquitur de successione
collateralium, prout ibi formaliter tener Philippus Franc⁹,
ita firmat per literas grossas dicens, quod nepotes per illa cō-
stitutionem non excluduntur a successione collateralium,
igitur &c.

24 † Non obstat pariter dum dicit author, q̄ æque militat pu-
nitonis ratio in nepotibus sicut in filiis, salua sua pace dixerim.
mus non est verum. nam si loquatur de ratione expressa in il-
la. l. quisquis secundum quam duntaxat licet facere extensi-
onem, illa non æqualiter militat in nepotibus sicut in filiis, nā
q̄ metuātur exempla scriminis paterni in filiis est ex quodam
imitatione naturæ quæ presumitur inesse filio propter maxi-
mam cōiunctionem quam habet cum patre, quæ ratio non
æqualiter militat in nepote, propter enim personam filij iter-
mediam non potest dici eadem causari qualitas a delinquen-
te in nepote sicut in filio, quia causa omnis magis operatur
in propinquo quam in remoto, & magis causa immediata
quam mediata considerari debet. l. si mulier. ff. rerum amora-
rum. Bal. in Linterpositas. C. de transact. & ideo non presumitur
æqualis morum imitatio in uno sicut in altero, & propte-
rea Bald. dicebat in l. 3. C. de suis & legi. hæred. † q̄ nepos est
imago patris. quasi non esset idem cum patre, & sicut imago
secundum eum differt a suo representato, ita & differre vide-
tur nepos a patre suo. & propterea Bald. in l. 3. §. si duo. ff. de le-
git. tuto. dicit, q̄ licet nepos representet personam patris sui,
scilicet filii, & reputetur eadem persona cum eo, illud est per
fictionem, & non secundum veritatem. & probatur in Auth.
de hæredi. ab intesta. §. hoc vero priuilegium. colum. 9. & in l.
fina. in verbo, intelligitur. C. de impu. & aliis substitu. verbum
enim, intelligitur, denotat fictionem. l. si is qui pro emptore.
& ibi no. Barto. in 12. colum. ff. de vsucap. & in l. si tibi homo.
§. cum seruus. de lega. 1. & expresse tradit Alexand. in propria
materia in consilio ducentesimo septimo. incip. consideratis
verbis ad fi. 2. colum. succedit, q̄ in materia poenali, etiā quæ
non contineret odium irrationabile, per fictionem non pot-
fieri extensio. tex. formalis in l. ob id. ff. ad leg. Aquil. & voluit
Barto. in l. fina. C. vnde. firmant & sequitur Franci. de Aret.
& Carolus Ruyrus in d. §. & quid si tantum. l. Gallus. ff. de lib.
& posthu. ex quo resoluuntur multa argumenta quæ deduxi

25 25 supra pro parte affirmativa, † q̄ filius & nepos censemunt ea-
dem persona, nam illud est per fictionem, & non veraciter.
Non obstat pariter altera ratio quæ per auctorem extra tex.
allegatur, quod videlicet puniuntur filii, vt pater eorum timo-
re magis retrahatur a delicto quam proprius timor ei pio-
prie poenæ. Nam respondemus, quod illa ratio non militat
æqualiter in nepotibus sicut in filiis, quippe quando filii sunt
in medio longe maiorem ad eos quam ad nepotes presumi-
tur pater gerere affectionem, quia propinquæ causa magis agit
quam retorta, ita expresse probatur in l. si viua matre. C.
de bonis mater. & hoc est q̄ volunt omnes Docto. in l. Gall.
§. quidam recte. ff. de libe. & posthu. vbi dicunt ordinem cha-
ritatis & affectionis cadere inter filium & nepotem, vt si æquali-
ter vocentur per copulatiuam, & resoluatur in disiunctam, vt
ordine successio vnu post alium censeantur vocati, non ne-
pos simul cum patre, quia non est eadem seu æqualis ad vtrum
que affectio. pro hoc bene facit tex. cum ibi no. in l. Pupillus.
§. fina. ff. de conditio. & demonstra. sicque æqualiter per om-
nia non militaret eadem ratio, igitur, cum presentim agatur
de odio irrationabili, non debet fieri extensio.

Confirmatur ex viua ratione. Nam
nraheretur ad nepotes, duplex inconveniens sequeretur.
27 † Primo, ex parte delinquentis, qui puniretur in filiis & in ne-
potibus & sic poena traharetur ultra suos limites. Secundo
& fortius ex parte filiorum, qui sine culpa plectuntur punire-
tur dupli poena. Primo poena infamia & incapacitatis quā-
tum ad seipso. Secundo punirentur altera poena grauiori p-
pter punitione suorum filiorum iuxta rationem auctoris, &
sic poenæ severitas maxime temperanda in eo qui non deli-
quit extenderetur, quod reuera est cōtra omnem equitatē
& iustitiam, & in talibus benignior assumenda est interpreta-
tio. l. vulg. preses. & l. interpretatione. ff. de poenis. & propterea
Bald. in l. moneo. C. de seruis expotan. dicit, quod in talibus be-
nignus dēt esse iudicantis animus. & idem Bald. in l. precib.
C. de impu. & aliis substitu. pulchre inquit, quod pro liberatio-
ne iudicantis animus semper inclinari debet. & propterea sin-
gulariter voluit Barba. consi. 60. in 1. volum. quem refert De-
cius in cap. 1. fi. colum. de consti. quod in materia criminali
eligenda est & sequenda opinio quæ liberationi faueat, etiam
si est singularis allegat in simili singulare dictum Hostien.
in c. si

Tractatum Tomus XI.

31

in c. si vir. de cogn. spiritua. tex. in cap. fina. de re iud. cum simili. & præscriptum vbi pro illa opinione sūt meliores & fortiora fundamenta. cap. capellanus. ibi, subtilioribus &c. de feris. l. i. §. sed neque. C. de vere. iur. enuclean. cum simi.

* 8 Ex quibus omnibus elicio hanc conclusionem. t. q. videlicet poena incapacitatis & infamiae inficta filiis per l. quisquis non trahatur ad nepotes, tanquam veriorem & equo rem in causarum decisionibus amplectendam puto, maxime in consistorio principis, in quo secundam æquitatem procedi dēt. et nō secundum. l. scriptam rigorosam. vt singulariter tradit Barto. in l. præsenti. C. de his qui ad eccle. consu. & Franci. de Aret. in l. si seruum. §. sequitur. ff. de verborum obligatio. & facit qd voluit Bald. in l. fina. C. de legi. quod tradit idem Barto. in l. vna. C. vt quæ desunt aduoca. cum plerisque similibus quæ conseruit Fel. cap. ad petitionem. de accusa. & alibi sāpe Doct.

S V M M A R I V M .

- 1 Pena legalis quisquis. quæ infligitur filius, an locum habet in iam natis.
- 2 Delictum patris quo in seruitutem redigitur, filii postea natis dūtaxat no cere præsumitur.
- 3 Qualitas odiosa patri superueniens, filius antea natis non obest.
- 4 Natura rerum testis optimus.
- 5 Iura antiqua in filiorum ob delicta parentum punitione coriguntur per noua.
- 6 Crimen lejæ maiestatis potest per mulieres denunciari.
- 7 Interpretatio passiva restrictiva legis civilis per legem ciuilem potius quæ per canones fieri debet.
- 8 Qualitas quæ naturaliter in est' difficilis tollitur quam ea quæ accidentaliter.

Eptima quæstio Quæ in hac materia proponitur est, tan videlicet pena. l. quisquis. habet locum in filiis iam natis. in qua quæstione. quicquid dixerit author tractatus, breuiter concludendum puto, quod poena dictæ. l. quisquis. non habeat locum in filiis iam natis, & hæc opinio primo comprobabitur auctoritate. Secundo ratione & auctoritate, videlicet Petri de bella Pertica Doctoris excellentissimi. & Cyni de Pistorio qui fixo pede ita tenuerunt in di. l. quisquis. quam etiam tenuit ibi sūmus praticus. Ioan. Fabri. sequitur etiam Ange. licet autos illum alle gauerit in contrarium & male, & hanc conclusionem tanquam benignorem, magis fauorabilem & æquorem sequitur, & dicit amplectendam optime conscientia vir Ioan. de Anania in capitu. vergentis. de hæreti. & in effectu videtur esse communior conclusio, & huiusc cœclusionis ratio, & fundamentum assumitur primum per l. secun. quam allegat author. C. de libe. & eorum libe. vt formaliter dicitur, t. quod delictum patris propter quod ipse in seruitutem redigitur nocet filiis dūtaxat postea natis & non ante. ratio est secundum Bald. quia qui postea nascuntur hi contrahunt originem a linea iam infecta. ita dicit ibi Bald. in 1. colum. 3. no. versi. item no. ex quo ad propositum infertur, quod cum filii delinquuntis in criminè lejæ maiestatis ea ratione puniantur quod originem ex sanguine infecto trahunt, qua ratione criminis paterni exempla in eis metuuntur, quam rationem formaliter assignat Cy. in l. sancimus. C. de penis. Io. An. in regu. sine culpa. de regu. iu. in 6. & Salice. in l. quisquis. & formaliter Philip. pus Decius in sāpe allega. consilio sexagesimoquarto. quam rationem in simili affinat tex. in peccato primi parentis. in §. sed his exemplis. 4. quæstio. 1. quod dūtaxat postea nati qui ex sanguine infecto nascuntur, & non antea puniuntur.

Secundo facit, quia si regulariter dignitas patris non proficit filio antea nato, vt dūtaxat hi ab ea qualitate paterna priuilegientur qui post eam adeptam concepti sunt. vulga. l. emancipatum. §. fina. ff. de senato. & tradunt omnes post glo. in l. imperialis. §. his illud. C. de nup. Barto. in l. senatores. de dignitatib. 1. 2. C. & in l. quicunque. de princi. agen. in rebus. eod. 3 lib. & l. filium senatoris. ff. de sena. cum simi. a fortiori, t. nec qualitas odiosa debet contrahi in antea nati. sed dūtaxat in nascituris.

Nec obilitat. l. moris. §. fin. ff. de poenis. l. filii. §. primo. ff. de decurioni. quia ille leges loquuntur vt filii poenam entent, iūc enim compræhenduntur etiam antea natis, alias secus ut in iuribus allega.

Tertio pro hac conclusione facit. l. pri. §. fin. ff. dc bono. posse. contra tabu. l. si necem. §. si deportatur. ff. dc bonis lib. quæ tradūtur. in l. diuo. C. de quæstio. cum simi. quibus iuribus cautum est casum superuenientem patri non debere obesse filiis antea suscepis, nec reddere illos incapaces successionis, & est communis conclusio, quod in odiosis maxime superueniens

macula patri non solet nocere filiis antea natis, & etiam naturaliter videmus, quod vitium naturale patris non solet inficere filios antea natos, sed dūtaxat post natos, quasi ex conceptione infecta contrahatur vitium, sic etiam in casu. d. l. qf. quis. sumptum delictum imitationis morum paternorum puenit ex infecta origine conceptionis in qua pater tribuit formam ratione cuius filii ab eo censentur omnino deriuari, & quantum ad inclinationem naturalem similes patri effici, sed qualitas quæ superuenit patri post nativitatem filiorum non potest infundi in antea natis & conceptis qui receperunt formam ante infectionem parentis, secundum qualitatem tunc in patre existentem, & ita est ratio naturalis secundum quæ licet arguere. vt pulchre dicit iureconsultus in l. scire oportet. §. sufficit. ff. de excusa. tuto. & cura. in verbo, & ex ipsa naturali iniustitia. & propterea dicit Bald. in l. testium. C. de testi. in 7.

4 colum. §. quod nō possumus habere meliorem testem quam rerum naturam, & propterea legem pedagogam naturæ apellat Ange. in consilio cx. incipien. sanctissima & illultrissima regina, & propterea Bald. in l. vna. in princ. C. de cadu. tollen. dicit, quod optimus legis clipeus est ratio naturalis. vnde idē Bald. in l. quoties. C. de suis & legi. hæredi. dicit, quod virtus legis est in ratione naturali, quia lex speculatur in natura, & propterea Bald. in consilio 467. incip. quæstionem in v. parte. pulchre dicit, quod ratio naturalis quæ est ratio certa & indubia habetur pro lege scripta, & est idem quod iustitia naturalis, & ideo prævalent rationibus coniunctis, sive in proposito, cum , vt dixi, secundum naturam in antea natis non possit qualitas infectionis infundi, nimirum si delictum paternum eis non noceat, quia cum non sint nati in vitio non præsumuntur ita infecti. & licet illa. l. quisquis. loquatur indistincte, tamē debet recipere interpretationem & a natura ipsa, & a legibus antiquis loquentibus in simili materia, per quas leges nouæ limitantur & restringuntur. glo. vulga. in l. sciendum. ff. qui satisfare cogant. & glo. in Authen. offeratur. C. de litis contesta. gl. in §. sed hodie. Institu. de satisda. & in §. suscep. in Authen. de exhiben. reis. colum. v. Barto. in l. sed & posteriores. ff. de legib. & in l. omnes populi. ff. de iustitia & iure. pulchre Io. de Imo. in l. si vero. §. de viro. ff. solu. matrimo. & Alexand. consi. cente simo. septimo. quinto. volumi. cum simi. t. & præsertim vbi agitur de correctione iuris antiqui, vt in proposito, vt supra dixi, corriguntur iura antiqua in punitione filiorum. tunc enim est si in l. noua esset apposita clausula, non obstantibus quibus cunque legibus, debet illa lex noua declarari per antiquam. vt voluit glo. valde singularis in Authen. de hæredi. quæ ab l. testa. in princ. in verb. vacantibus. colum. nona. & idem firmat Barto. in extraugāti ad reprimēdum. in verbo, non obstantibus. Ludon. de Roma. consilio trecentesimo. i. f. secundo. & alibi sāpe Docto. cum & præsertim hic agatur de odio irrationabili & præjudicio tertio inferendo sine culpa, quæ casu summa debet fieri restrictio, ne quis indebitate damnum patiatur, per id quod dicit glo. singularis quam ibi summe no. scriben. in l. fina. §. in computatione. C. de iure delibera. & tradit in propria materia Franc. de Areti. consilio 39. in fi. vbi allegat quotas alias. tum etiam quia eadem ratio limitationis, vt dixi, versatur hic sicut in aliis iuribus, vt etiā deduxit Ioan. de Ana. in di. cap. vergentis. de hæreti. qui hanc opinionem expresse tenet & firmat.

Non obstantibus fundamenta quæ per auctorem in contrarium adducuntur, quæ sunt in effectu quatuor. Primo dum dicitur quod neceſſe est. l. quisquis. intelligi de antea natis, eo q. a quæſi inutilis esset in postea natis. cum tex. dicat, pater gladio feratur, & sic non potest intelligi de postea natis, ex quo p. mortuus est. namadmiror, & non parum quod tale leue fundamentalium auctor adduxerit. t. quippe coniuratio in principem vel proditio parvæ potest longo tempore manere inulta, uel quia tales proditores soleant occulere, & secrete, fieri qua ratione lex voluit vt per mulierem denunciari possent. l. in quæstionibus ff. ad legem Iuliam maiestatis. vbi tcx. singularis loquitur de Iulia muliere quæ detexit coniurationem Catilinæ. vel quia propter potentiam vel alias tales conspiratores non possunt facile depræhendi, & per longum tempus non nunquam liberi a poena reliquuntur, quo tempore non est dubium quin possint concipere liberos, licet postmodum puniantur capite, & ideo argumentum auctoris non concludit, quia conclusio quam supra tenuimus loquitur in liber. natis ante crimen, & non potest vrimen ante sententiam, & sic nihil ad propositum. & eadem responsio satisfacit ponderationi. tex. dictæ. l. quisquis. in ver. vxores. vbi loquitur de lucris applicandis filiis. Nam debet intelligi filiis susceptis post crimen commisum. & l. fina. dc bonis proscrip. in vebo, ad posteros, nihil facit, quia loquitur in poena confiscaſionis quæ nimirū si transeat ad filios etiam antea natos vt supra diximus in præcedentibus quæstionibus.

Secundo adducitur text. in cap. statutum. de hæreti. in 6. & in cap.

Mart. Lauden: de crim. lēfæ maiest.

in c. scelis. de poenis. cod.lib. cum quibusdam alijs in quib. dicit au&tor esse expressum in criminibus de quibus ibi crimi ni lēfæ maiestatis secundum eum æquiparantis poenam imponitur filijs habere locum etiam in filiis ante crimen commissum natis. Nā esto quod illa iura per eum allegata de necessitate probarent, tamen non potest inferri quod ita sit in proposito nostro. ¶ Primo, quia vbi agitur de interpretatione restrictiua passiuæ legis ciuilis, illa debet potius fieri per alterā legem ciuilem, quam per ius canonicum, eo quia in habentibus symbolum, facilior est transitus. ita in simili eleganter cōcludit Petrus de Ancha. consilio 93. incip. ista domina. Idem Petrus de Ancha. in consi. trecentesimouigesimoquarto. incipien. viso puncto. colum. fina. & idem tradit Pau.de Castro in consi. 130. incipiē. dubitatur primo. colum. 5. vbi dicunt, q̄ vbi agitur de interpretatione restrictiua vel declaratione alicu ius legis municipalis, illa debet potius assumi si possit ex alia lege municipalī quam ex legē scripta, eo quia in habentibus symbolum &c. & sic in proposito infertur, quod declaratio. l. quicquid, potius debet fieri ex aliis legibus ciuilibus quam ex decretralibus. Secundo responderetur, quod, vt late diximus in quæstione de filiabus, longe diuersa ratio militat in crimen hæresis, quam in crimen lēfæ maiestatis. Tertio dicit, quod ratio. l. quisquis magis militat in filiis. antea natis quam in nascituris, eo quod illi viderint mores paternos, & potuerunt ex conuersatione assidua magis paternorum morum imitatores effici, nam respondemus, quod illa conuersatio salua sua pace dixerimus, non est ita fortis sicut in fusio qualitatis quæ naturaliter imprimitur in conceptione, vt qui nati sunt post infectam voluntatem patris eius imitatores præsumantur, illa quidem quæ ex conuersatione prouenit, superuenit accidentaliter, cuius effectus facile tollitur per punitionem pater nam propter quam filij retrahuntur a delicto, vnde difficilius tollitur, vt patet de per se, ¶ quod naturaliter inest, vt in filiis 2 postea natis quam quod accidentaliter inest ratione conuer sationis in filiis ante natis. Non obſt. pariter dum dicit, quod alia ratio erat in l. secun. C. de libe. & eorum lib. quam in d. l. quisquis. quia grauius est crimen lēfæ maiestatis &c. nam licet istud crimen in se grauius sit, tamen quantum ad poenam filiis infligendam eadem ratio militat in uno sicut in altero, eo q̄ originem trahat a linea idem infecta. Quarto & postremo deduxit glo. in cap. vt commissum. §. denique. de hæreti. cum quibusdam alijs glo. per quas vult inferre, quod in crimen lēfæ maiestatis habente in punitione filiorum specialiter rationem non debet dispositio noua. l. quisquis limitari per alia iūsalloquentia in alijs criminibus. nam vñico verbo responde mus, quod fundamentum suum procederet nisi utroque casu eadem ratio militaret, sicut in casu subiecto esse supra apte demonstrauimus. q̄ ita formaliter responderet Ioan. de Ana. in d. c. vergentis. Ex quibus concludendum puto hanc opinio nem tanquam equiorem & benigniorem esse amplectendā in causarum decisionibus, per quæ diximus supra in fine pre cedentis quæstionis.

S V M M A R I V M .

- 1 Princeps an possit filio restituti a pena criminis lēfæ maiestatis gratiam concedere, vt delictum patris reincidens ei non noceat.
- 2 Rescriptum remittens poenam ante delictum commissum est nullum.
- 3 Prohibitus vinum portare, censetur prohibitus portare! agens in causa degustationis.
- 4 Statutum est nullum quod pena pecuniaria punit homicidium.
- 5 Remissione pena prohibita, prohiberi censetur eius diminutio.
- 6 Filius pro patre puniri non debet secundum legem naturæ.
- 7 Obligatio naturalis ex tacito consensu delictis inest.
- 8 Penna ante delictum commissum remitti potest, & qui ex alieno punitur delicto.
- 9 Filii legitimi efficiuntur per oblationem curiae.
- 10 Princeps in his casibus dispensare potest in quibus & legem condere.
- 11 Homicidium quando & quia pecuniaria pena puniri possit.
- 12 Do'us præsumptus futurus remitti potest, non autem verus.
- 13 Mens principis manifesta est omnino obseruanda.

Ctauo quæritur ¶ Nunquid princeps possit filio eius q̄ alias incidit in crimen lēfæ maiestatis, & fuit restitutus, s. piaſeuiaum concedere gratiam, vt si pater reincidat, filio, dummodo patri non præbuerit assensum, delictum paternum non noceat, & in effetu est querere an princeps ante commissum delictum possit remittere poenam quæ imponitur filio ex delicto paterno. & quia tenuissime in hac quæstione, salua sua pace dixerimus, locutus est author, examinabimus hanc quæstionem ad vtrāque partem. Et primo pro parte negativa, q̄ princeps non possit facere talem gratiam, adduco, ultra, allegata per authorē, decisionem fin-

gularem Bal. in l. eam. C. de fideicommissolum. 12. vbi punctualiter ad propositum dicit, quod princeps non singere circa impossibile, vt quia contra bonos mores, vt infert, q̄ non potest legitimare spuriū antequam nascatur, eo quod pater spuriū futurum dolum remitte videtur, & daret occasione delinquendi, subiiciens, quod licet delicto commisso possit remitti poena tamen antea non, quia remitteretur pena & reatus. propterea Sali. post Iaco. Butri. in l. castitati. C. ad l. Iuliam de adulte. dicebat, ¶ quod rescriptum das remissionem poenæ infligendæ ante commissum delictum non valeat, quia iniuitat ad delinquendum. & quia remissio fit poenitenti, sed poenitere & operari simul stare non possunt, quæ ratio ultimo loco posita militat & in filiis in quibus secundum Salice. delictum præsumptum punitur, & sic eis dolus futurus præsumptus remitti videtur qui non videtur posse remitti sicut nec verus dolus. vt singulariter dicit Pau. de Castro in d. l. si vñus. §. il lud. ff. de pa&t.

Secundo confirmatur, quia princeps non potest aliquid turpe vel dishonestum facere, quia licet sit dominus legū, non tamen est dominus morum. vt singulariter dicit Bald. in speculo suo super Innocen. & facit quod idem tradit in l. 2. C. de serui. & aqua. & in §. vaſallus si ſecundum in titu. si de feu. fuerit contro. Or omne quod tendit ad materiam delinquendi est turpe quibuscumque verbis prolatis. vt singulariter dicit Bald. in l. 1. in 6. colum. C. de his qui poenæ nomi. sed in proposito daretur occasio delinquendi, ſaltem facilius, cum pater magis amore filiorum quam timore propriæ poenæ a delicto retrahi possit, vt deducit author. igitur talis remissio non videtur valida, vnde prohibita remissio poenæ principali delinquenti ne tribuatur occasio delinquendi videtur prohibitum omnne preparatorium, propter quod facilius perueniretur ad illud, ar. l. oratione ff. de ſponsa. quod tra. glo. in l. item quia. §. si na. ff. de pac. vnde eleganter Bald. inquit, in l. 1. C. que res redi

3 prohibent. ¶ quod prohibitus portare vinum prohibetur potare amphoram degustationis gratia. idem Bald. in cap. nam concupiscentiam. de consti. pulchre dicit, quod prohibitum in termino prohibetur & in via. fed in patre in quo poena terminatur istud prohibetur, ergo & in filio, per quem, si impunitis remane ret, posset ad delictum via preparari, omnino enim tollenda est occasio delinquendi. l. si a reo. §. item quod vulgo. vbi Barto. ff. de fideiſl. conuenire. ff. de pac. dotalibus. l. 1. cum glo. de eo quod certo loco. l. in commodato. in princ. ff. commodati. glo. in l. scire. C. ut in poss. lega. & propterea eleganter dicit Barto. in l. cum lex. ff. de legi. & in l. omnes populi. de iustitia & iu. quod quando lex poenam remittit, intelligitur p̄ præteritis casibus, & non pro futuris, ne præstetur occasio delinquendi, & sequitur Albe. in vlti. parte statutorum. quæ. lv. incip. similis quæſtio. Angel. in consilio sexagesimo secundo. inncip. ex themate. in secundo. dubio. Sal. in l. secun. per illum tex. C. de generali aboli. & alibi ſæpe Docto. & propterea dicunt Docto. quod non valet † statutum imponens poenam

4 pecuniariam pro homicidio, eo quod occasio delinquendi præstaretur. vt no. Hostien. & Abb. Moder. in cap. fina. de confus. Alberi. in secun. parte statutorum. quæſtio. 12. incipien. item quæro. cum huius. vt tradunt Ioan. de Ana. & Modern. in rubrica de homicidio, & proptera traditur pro firma conclusione, quod per legem vel statutum non potest introduci, vt filii spuriū succedant eo quod patres facilius delinquerent & allicerentur homines ad delictum. vt tradit Federi. de Senis in consi. 330. ordine meo, ita consuluerunt Iacob. Butri. & Paul. de Leaza. sequitur Bald. & ibi Ioan. de Imo. in l. testamenti. factio. ff. de testa. Bald. in l. 1. C. de iure aureorum annulorum. & late lo. An. vbi multa iura allegat in addi. Spe. in ti. de succ. ab intest. ver. quid si pater circa fi. Pet. de Anch. in c. 1. q. 11. principali. de constitutio.

Confirmatur † fortius, quia vbi Prohibetur remissione poenæ, & illius diminutio videtur prohibita, quia, etiam quando poena consueta minuitur occasio delinquendi præstari dicitur. licet in totum pena tollatur. ad hoc allego tex. singulari in l. in operis C. de poenis. sicut cunct in proposito diminueretur poena patris ex remissione facta filio, præstaretur occasio delinquendi, quare ex oī capite talis poenæ remissio non videretur valida. & hæc sunt quæ lōge magis altrimenti quam quæ per authorem deducuntur, ſalua ſua honorificentia dixerimus, quibus tamen non obstantibus contraria conclusio est verissima & intrepide tenenda, quod videlicet valet tale rescriptum per quod poena remittitur filiis, qui ex alieno, non proprio puniuntur delicto, immo tale rescriptum est summæ æquitatis & iustitiae. cum enim, vt supra diximus in quæſt. filiabus. lilla quisquis. continueat odiū irrationabile, & quandam tyrannidem ſapiat respectu filiorum qui non delinquerunt, gratia in contrarium coceſſa valde favorabilis (eo quod per illam ad ius primæ naturæ & ciuile

Tractatum Tomus XI.

32

ciuale antiquum redeatur, + secundum quæ non debet filius pro parte puniri) censenda est, & ideo est valde amplianda, p id quod dicit glo. singularis. in capitulo. starutum. de præben. lib. 6. facit. c. ab exordio. 3. s. di. & vulga. l. si vnu. §. pact. ff. de pact. & propterea dicebat singulariter P anormi. in cap. veniens. de præscript. colum. 6. quod licet alias prelatus non possit iura ecclæ remittere, tamen si remittat tale ius ex cuius remissioe redeatur ad primæum ius & statum, valebit & tenebit remissio. & multa congerit Felyn. in cap. cum accessissent. de consitu. nemini dubium, quod si poena filiorum quæ est ex causa valde odiosa, cum puniantur culpa aliena, remittatur, rediditur ad ius primæum diuinum & ciuale antiquum ut pmissum fuit, ergo tale rescriptum, remissuum illius poenæ maxime validum & fauorabile censendum est.

Confirmatur[†] nam regiariter

In delictis dicimus inesse obligationem naturalem ex tacito consensu qui videtur inesse in delinquendo facto ipso futura poena consentire videatur, eaque ratione maxime ad poenam obligatur, vt tradit glo. l. i. §. fina. ff. de postulan. & glo. in l. si seruus. ff. de his qui no. infam. tex. singu. in l. imperatores. ff. de iure fisci. in versicu. tu huic poenæ te subdidisti. quæ obligatio non potest dici inesse respectu filiorum, quin nec expresse vel tacite facto ipso possunt censeri confessio poenæ, & sic in eis omnino cessat causa obligationis ad penam, quare nimis si remissio eis facta valeat, & propterea lex dicit facile parcendum eis qui non suo sed alieno morbo laborant. l. leg. C. de natur. lib. vnde licet testator possit de bonis suis disponere ad nutrum, quia disponat testator & erit lex. vulg. §. dilponat. in Auth. de nup. colum. quar. tamen non potest facere vt propter culpam vel negligentiam vnius ex heredibus suis alius qui non fuit in culpa puniatur in sua portione hereditatis, tam ex summi iura habent vnu puniatur pro alio. text. est singularis in l. pater. ff. de hære. insti. & ideo nimis si lex continens talern punitionem censetur valde rigorosa, quam prius per suam gratiam moderare possit.

Secundo expressius deduco ad propositum formalem decisionem Bald. in loco satis trito, vide licet in l. rescripta. Cod. de preci. impera. offeren. vbi dicit, quod licet principaliter delinquenti non possit remitti poena ante committitum delictum, tamen bene potest remitti ei qui ex alieno delicto punitur, quia tunc non videtur quantum ad illum remitti dolus futurus, sed duntaxat poena, allegat. l. illud. ff. ad le. Aqui. & l. si famili. ff. de iuri. om. iudi.

Tertio adduco decisionem magis expressam Franci. de Aretia l. 3. in fi. 3. colum. ff. de testam. vbi eleganter dicit, quod licet non valeat constitutio disponens aliquid ad fauorem delinquientis, per quam datur materia delinquendi, quia non est honesta, & per consequens nulla, tamen si disponat principaliter ad fauorem alterius qui non est particeps delicti, licet aliquando pena imponatur vni pro altero. vt ipse ibi loquitur in filiis spuriis qui puniuntur ex delicto paterno, constitutio principaliter edita in eorum fauorem, licet videatur dare occasionem delinquendi patri, eslet valida, & pro hoc videtur tex. quem ipse adduxit in. Authen. quibus modis natu. effi. sui. §. fina. in verbo, non vtendo. vbi dicit tex. quod Constâ promulgauerat quandam l. super spuriis nascituris in eorum fauorem ad quani imperator non habet respectum, quia non vtendo perempta est. & sic datur intelligi, quod antequa tolleretur per non vsum erat valida. & hoc probatur in eodem Authen. primus modus. vbi imperator statuit tvt per oblationem curiae filii efficiantur legitimi, & succedat parentib. quæ lex videtur dare occasionem pariter delinquendi. & sequentur. quod non valeret. cap. cum haberet, de eo qui duxit in matrimonium. vbi permittitur, immo de necessitate, pater tenet alere filios spurios, quæ tamen permissio videtur ampliare habens concupiscentię, sed quia principaliter fit in fauore filiorum, qui puniūtur ex alieno delicto valet, debemus enim attendere principalem intentionem, & quod principaliter agit. Aliquis nec causam. ff. si certum peta. l. qui exceptionem. ff. de cond. indeb. & ideo i. principe. Bal. concludit in l. cunctos populos. C. de summa Trinita. & fide Catho. quod possit per legem permittere vt relinqueretur filiis spuriis, & tamen non est dubium, quin daretur occasio delinquendi patri. igitur a fortiori, si possit legem condere & corrigere iura contrarium dicentia, & omnino tollere, poterit dispensare in casu particuliari. vnde Marianus Soc. in c. ad audientiam. pe. charta. de ho. in versicu. quinto arti. dicit, quod in omnibus casibus in quibus princeps potest legem condere ipse potest dispensare, immo facilius, nam legatus non potest contra leges statuere, & tamen dispensare potest, ut tradunt But. & Imo. in cle. secun. de rescrip. per glo. ibi, & sequitur Andr. Sicut. in cap. cum omnes. de consti. qui enim condere potest, & relaxare. iuri. vulga. cum princeps per legem generalem potest, si celer, & de hoc

non est dubium, cum sit mere ius positum, totam legem, q. quis, quantum ad poenam filiorum abrogare, ergo a fortiori in aliquo casu particulari poterit contra illam dispensare, & præterim ibi non ex toto deletur poena paterna, licet enim statuta quæ tribuerit remissionem futuri delicti non valeat, tamen quando diminuunt de poena statuta, quia adhuc remainet aliqua poena propter quam potest quis retrahi a delicto, valent talia statuta. ita singulariter tradit Nellus in prima parte secundi temporis in suo tractu de bannitis. quæstio. i. vbi elegantissime loquitur, resert & sequitur Ioan Bapt. de S. Seuerino in repetitio. Homines populi. ff. de iustitia & iure. sed in proposito non ex toto poena patri remittitur, sed duntaxat diminuitur, non principaliter, vt dixi ad fauorem filii non delinquentis. & hoc est quod dicebat Bal. in §. iniuria. de pace firman. vbi dicebat, quod licet communiter concludatur non valere statutum quod imponit poenam pecuniariam pro homicidio, & remittit corporalem, tamen si illa poena pecuniaria sit magna, vt verisimiliter propter illam quis possit retrahere a delicto, valebit tale statutum. & sequitur Ponta. in suis singularibus. & allega. tex. no. ad propositum in §. poena. Institu. de iniur. sed in proposito, poena, quæ ultra poenam filiorum dicit imponi patri, quæ est poena mortis longe grauior quacunq; pecuniaria non est dubium quin possit patre retrahere a delicto, ergo valet remissio poenæ filiorum, non enim est dubium quin in talibus maior sit potestas principis quam legis vel statuti, pulchre Bald. tradit in Authen. hoc amplius. C. de fideic. & facit. l. si diuina domus cum ibi no. C. de exacto. tributo. libro decimo. cum simi. & huic fundamento respodeat author vel Appollo.

Confirmatur & fortius,[†] nam li-

cet dolus verus futurus non possit remitti. iuribus communibus, tamen dolus præsumptus futurus remitti potest. ita singulariter dicunt Io. An. in nouel & Anto. de Butri. in cap. fraternitatis. de testi. & idem voluit. Bald. in l. pri. in fi. Cod. de vñfru. & facit glo. singu. in l. vbi exigitur. ff. de edendo. que eleganter dicit, quod licet minor non restituatur aduersus dolum verum, tamen restituitur aduersus dolum præsumptum, sed i proposito prout dic. Lquisquis est in verbo metuuntur. præsumptus dolus & malitia filiorum punitur, qui a præsumptu mūtūtates morum paternorum, potuit autem ille futurus dolus præsumptus remitti, ergo & poena.

Nec obstat quod non sit apposita clausula, non obstante &c. quia ubi constat omnino de mente principis non est op illa clausula non obstante. ut voluit eleganter Bald. in l. rescripta. Cod. de precibus impera. offeren. si bene ponderentur ei verba. & propterea Anto. de But. in cap. ex parte. secun. de foro compe. dicit, quod ubi constat de mente principis illa omnino obseruanda est quamvis dura. & licet non sit apposita clausula, non obstante, nec debet referri ad ius commune, & idem expressius tradit Domi. in cap. statutum. in princ. colum. quarta. in fi. de rescrip. lib. 6. sed hic constat omnino de mente principis &c.

Secundo responderetur, quod vbi actus aliter non potest valere nisi de plenitudine potestatis, tunc princeps ita faciendo præsumit velle illa ita vti. pulchre tradit Pau. de Castro in l. ex impefecto. C. de testam. Modern. in cap. quæ in ecclesiaram. vbi alleg. alias quatas. de consti. sed secundum mentem authoris tractatus, non videretur nisi ex plenitudine potestatis potuisse concedi hæc gratia præleueratiua, ergo princeps illa præmitur vñs, cum aliter valere non posset eius concessio. Ex premissis etiam patet facilis solutio ad argumenta in contrarium adducta, quod videlicet daretur occasio delinquendi, nam ex prædictis plene potest responderi, & propterea non insisto, sed finaliter cōcludo talem præseruatiam gratiam optimo iure validam censeridebere.

S V M M A R I V M .

- 1 Litera principialis gratiose in curia præsidis non integratæ an possint ei qui eas obtinuit.
- 2 Impetrans literas principis gratiofas, ante integrationem illis se innare poterit, si opus fuerit.
- 3 Gratia principum executionem secum trahentes, non indigent alia execu-
tione.

Nono querit author[†] An litera hu-
iustmodi, si non
suerint integratae in curia præsidis vel alterius ma-
gistratus possint debent prodesse ei qui alias obti-
nuit, in qua questione etiam multa deduci possent. sed breui-
ter concludo, quod de factus integrationis in casu subiecto, vbi non agebatur de præjudicio tertii, & sic non erat opus cau-
sa cognitione in concessione gratia non impedit effectum
littere

Incervo authore de crim. lęfæ maiest.

literarum, quippe in aliis literis etiam remissionum vetu est quod requiritur integratio, quia etiam litera important caus cognitionem, cum agatur de prauidicio tertii, sed in proposito, vbi agebatur de simplici dispensatione gratiofa, & de solo prauidicio concedentis, non erat opus aliqua causa cognitione. Ita pulchre tradit Inno. in ca. nisi cum prident. in si de renuntia. Bal. in l. fi. C. quibus res iud. non nocet. Panor. in c. cum olim, de re iud. & ibi late Fely. & alibi s̄pē Doctores.

2 Secundo respondeamus, & peremptorie, quod etiam vbi est opus integratione, ante illam poterit impetrans se tueri, ex sua gratia. ad hoc additio quod in simili tradit Pau. de Ca. in l. mulier. §. non est dubitandum. ff. ad Trebellia. & l. si creditoris. C. de fideicommissis. vbi dicit, quod si bannitus obtinuerit gratiam ut cancelletur a barino, poterit illa vti etiam antequam realiter cancelletur, ita quod si ex statuto permittetur impune offendit, non poterit tunc propter suam gratiam, licet non fuerit executa, offendit, t̄q̄tia in gratiis principiis, maxime q̄ secundū trahunt excusationem, ut in remissione de qua in proposito, non est opus altera executione, quia per se operantur effectum, ut in simili in priuilegiis tradit Bal. in c. ad audienciam, de preser. & faciunt multa q̄ congetunt Moder. Papier. in l. quoties. C. de rei vendi, quātē concludo, quod in proposito non erat opus aliqua executione quam secundū litera habebant, cum non ageretur de alterius prauidicio, nisi solius concedentis, & ita debet intelligi & limitari stylus qui allegatur per authorem.

S V M M A R I V M.

- 1 Filius cui princeps concessit, ut non obstante paterno delicto succedere possit in omnibus iuribus &c. an possit extraneis succedere.
- 2 Legitimatio quae sit respectu bonorum paternorum non extenditur ad successiones collateralium.
- 3 Remissio pena ob delictum paternum facta filio amplissime extendi debet.
- 4 Argumentum a maiori in materia quantumcumque odiosa est validum.
- 5 Extensio & si prohibita sit, si tamen ratio expressa sit in lege, fieri potest.
- 6 Dispensationes odiosae non sunt ampliandæ, licet bene favorabiles.
- 7 Ius querendam faciliter abdicatur quam id quod iam quæsumum est.

1 **E**cimo queritur an si per tales literas princeps concederit filio ut non obstante delicto patrē non possit ipse succedere in omnibus iuribus, bonis paternis, an videatur rehabilitatus, quantum ad successiones aliorum, videlicet agnitorum vel cognitorum? & concludit author tractatus, quod illa gratia, videtur esse quædam dispensatio odiosa, quæ non debet extendi. allegat in simili c. primum. de filiis presbyteror. in vj. allegat etiam decisionem Ant. de Butr. in c. per venerabilem. qui fili sunt leg. quod legitimatio facta respectu bonorum paternorum non trahit ad successiones collateralium, & idem tradit Ang. & fortius quem ipse non allegat consil. xvij. vbi dicit, quod antequam valeat legitimatio quātum ad successiones collateralium requiritur quod interueniat illorum consensus, alioquin non valet, secundum eum. Sed hisce minime refugantibus, quæ rēuera non obstante in proposito contrariū verius de iure videtur, & ad id dicendum moueor. Primitiū, t̄q̄ videlicet illa remissio pena quæ sit filio sit amplissime extendenda, eo quod per talē remissionem ad ius primū redeamus, secundum quod in crimen lęfæ maiestatis nō puniebantur filii ex delicto paterno, quo casu etiā lex alias correctoria quæ non debet extendi, deberet amplissime interpretari gl. sing. alleg. in q. præce. in cap. statutum. in verbo, numerandum, de præbeh. in vi. & Anto. de Bu. in c. olim tibi de verbis. l. g. Alex. in l. si constante. ad prin. ff. solu. marr. l. a. s. i. aut. quas actiones. C. de sacrosanct. eccl. cum similibus. sicq; cum princeps reniserit penam futuram, et habilitauerit quātum ab bona paternā, debet trahi ad successiones aliorum, cum, ut dixi, sit valde favorabilis.

4 Confirmatur, quia in materia quantumcumque odiosa, bonum est argumentum a maiori. l. nec ea. vbi Bar. ff. de adul tel. in suis. in h. ff. de libe. & pothu. & per glo. in c. in literis, de restitutio. spoliato. & facit tex. in ca. cum illorum. de sentent. excomuni. & in cano. miramur. 23. q. prima, & in l. idignus, ff. de senato. & in l. ti. cui exfacto. ff. de leuis exp ort. & in l. relegatorum. §. dictum, ff. de interdictis, & relegatis. & in terminis in simili est tex. reforma. in c. per venerabilem, qui filii sint legitimi. Si igitur princeps voluerit ut delictum paternum nō noceret filio in bonis & iuribus patris, quibus magis debebat priuari quam successione collateralium. a fortiori videtur voluisse remittere etiam quantum ad successiones collateralium, quod maxime tineat dubitatione procedit vbi princeps affigat rationem generalem, vt pote si forte dicat, quod non vult quod filii sine culpa puniantur propter delicta a patre.

tia, tunc enim licet postmodū dumtaxat de iuribus & bonis patris faciat mentionem, extenditur talis gratia ad omnes successiones, eo quia ratio qua sit motus concedens tendit ad sublationem effectualem radicis, propter quam rationem licet extendere etiam dispensationes odiosas ad non expressa, vt formaliter voluit Abb. moder. in c. at si clerici, §. de adulterijs. de iud. & licet Fel. in c. postulasti. de rescri. voluerit in hoc reprehendere Abb. tamē communiter omnes illum sequuntur. vt refert Decius in d. §. de adulter. & assignatur ratio, t̄q̄ quia licet alias extensio prohibetur, tamē si ratio sit expressa in l. fieri potest, quia tali casu extensio non videtur, sed dispositio legis immediate reputatur. & ita in materia correctoria q̄ est valde odiosa. dicit Bal. in auc. quas actiones, colum. i. in fi. versi. sed ego dico, C. de sacrosanct. eccl. per tex. in l. his solis, C. de reuo. don. vbi etiam Bal. in j. ho. & idem Ba. in l. in l. si quis seruo pessuaserit. colum. 2. versi. & adde. C. de furtis, & nota. Alex. per illum tex. in l. cum mulier. in v. no. ff. sol. matti. Nam quando in pluribus casibus una & eadem ratio decidit omnes casus, sicut genus comprehendit species, ita ratio generalis diuersas species casuum complectitur. vt no. tradit Paul. de Cast. consil. 334. præsens casus. colum. 2. Alexan. in consil. 75. vi detur. colum. i. lib. v. & idem Bal. in auc. post frattes. vers. item frater. C. de legi. h̄r. & idem dicit in c. secundo requiris. in prī. de appell. Non obstat quod licet eadem ratio sit, tamē vide extensio, quia illud non est verum data idētate rationis, sed haberet locum si arguatur a similitudine rationis, vt declarat Pau. de Cast. in consil. præallegato.

6 **C**onfirmatur, quia iura quæ dicunt, t̄quod dispensationes non sunt ampliandæ, intelliguntur de dispensationibus odiosis ad beneficia propter ambitionem restringendam, c. quamvis. de rescriptis. lib. 6. vbi vero essentia in alia materia in qua posset fauor inesse, tunc debet extendi & latissime interpretari sicut alia beneficia principum, ita pulchre Panormit. & ibi omnes Moder. in illo §. de adulter. idem Panormit. in c. ad aures. de rescr. sed in proposito non potest esse magis favorabilis gratia quam ista, vt supra dixi, ergo latissime debet extendi, quibus casibus duobus præmissis non procedit dictū Host. vulga. in c. postulasti. vt ibi tradunt Moder. & in aliis iuri. alleg. potest autem, vt diximus in precedentibus quæstionibus, colligi mens & intentio finalis principis, & ratio qua motus fuit secundum quam oportet regulare suam concessionem ex suis præstationib. & verbis proemialib. l. fi. vbi expressè not. Bal. Ang. & Imo. ff. de hæredi. insti.

7 **C**onfirmatur t̄ vterius, quia si per restitutio. tutionem quæ post delictum commissum conceditur recuperentur iura cognationis, vt est tex. optimus in l. i. §. qui mortis, ff. ad tertiu. & probatur etiam in l. j. in fi. ff. de bono. pos. contra tabul. & ibi declarat Bar. & pariter recuperantur iura fideicommissi, cuius nondū dies cessit. l. Aris. ff. de manu. vindi. & l. ex facto. §. fi. vbi late omnes. ff. de vulga. maxime secundum iura hodierna. vt tradit Bal. in l. cunctos. populos. C. de summa Trinitat. & plenissime Socy. in l. si cognatis. ff. de rebus dubiis. vbl. plenissime tangit, a fortiori ista remissio quæ sit ante delictum commissum debet illud operari, quia multa impediuntur ficta & c. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. & facilius abdicator ius querendam quam ius quæsumum. l. qui autem in prī. ff. de his quæ in frau. credi. Inn. in c. admonet. de renuntia. Fed. de Senis. consil. 9. Cardi. & Imo. in c. j. de locato. Panormi. in c. potuit. eo. tit. Alex. consil. t. 4. 2. volum. sed ante delictum commissum non erat aliis agnatis vel collateralibus quæsumum ali quod ius exclusum filiorum, ex habilitate a successione, sed duntaxat erat querendū vel vt ipsi alii succederent, vel quæc non succederetur, quæ fuit ratio motiva Antonii de Butr. Igitur tale ius facile auferri potuit.

Ex quibus concludo, quod in casu subiecto concurrentibus præmissis gratia præseruatua ab incurso futuræ poenæ extenderetur generaliter ad omnes successiones, nec restingeretur propter expressionem bonorum paternorum, maxime vbi dicitur in iurib. & prærogatiis &c. quia iura, & prærogatiua, partis, maxime qui est comes vel dux, sunt ut ipse sit habilis ad omnes successiones, & honores &c. Ex quibus præmissis sunt resoluta fundamenta in contrarium adducta per authorem, & ideo non est opus amplius insistere circa illorum solutionem.

S V M M A R I V M.

- 1 Gratia rarer debet impetrata qui contrauenit contentis in ea.
- 2 Contractus principis quando habeat vim legis.
- 3 Sententia declaratoria requiritur in penis quæ sine executione infliguntur ipso iure.
- 4 Probationes liquidi. Tene requirū: ur autem quæ pena priuationis incurritur.

5 Deli-

Tractatum Tomus XI.

33

- 5 Delictum maius a paruo dignoscitur ex parvo qualitate.
- 6 Petilio venie non est sufficiens probatio delicti.
- 7 Actus sequens ad precedentis actus declarationem tendens quando. fuit fortius effectum.

VNdecimo queritur, si prin
ceps in concessione gratiae præseruatius apposue
rit clausulam, quod si filius cui siebat gratia con
sentiret patri in proditione, vel conspiratione contra princi
pem, vel faceret seu consentiret aliquid quod posset redun
dare in præindictum principis esset priuatus eoipso commo
do sua gratiæ, an si filius tale quid postmodum fecisset reperia
tur ipso iure priuetur commodo gratiæ, in qua questione &
si postremus multa allegare contra authorem, breui tamen
perstringemus stylo; & supposito pro vera conclusione † q
ex contraventione ipso iure priuetur effectu gratiæ, vt tradit
late Docto. Moder. in d. §. pactus ne peteret. l. si vnu. ff. de pact.
post Barto. quem author alleg. & idem Bart. in l. tale pactum.
§. qui pronocauit. eodem tit. & latissime disputat in fi. Phi. De
cius consilio centesimoquarantesimoquarto. cuius fundamē
ta referre pigeret. tamen ponderanda est, ratio, in qua Bart. se
fundat & coeteri Docto. que est, quod quando talis clausula
apponitur ab habente potestate legis condendæ, cum eius
contractus pro lege habeatur, nimirum si actio ex delicto que
semel extinta pacto priuatorum suscitari non potest, ex dis
positione tamen legis bene potest suscitari, cuius vim contra
actus principis obtinet, ex illo suscitetur, & illa est ratio præci
sa scribentium. sed ego reperio quod ita demum contractus
principis potestatem legis condendæ habet vim legis quando
in ipso contractu exprimitur, vt singulariter colligitur fuisse
de mente Barto. in consi. quod incipit ex facto proponitur q
nobiles viri, prout euni refert & sequitur maximus Doctor
Ioan. Bapti. de sancto Seuerino in repeti. Lomnes populi ff. de
iust. & iure. vbi etiama dicit, quod repetit istud dictum relatum
a quibusdam Mod. in l. i. ff. de consi. prin. ideo ita deberet tem
perari conclusio auctoris quando esset exprelsum quod habet
etiam vim legis, alioquin talis clausula videretur regulanda vt
pactum priuatorum sed circa id non insisto; sed dico, quod
talis clausula operaretur superueniente reincidentia ipso iure
priuationem commodi gratiæ requireretur quod liqui
dissime constaret aliquid tale esse commissum ex quo poena
priuationis gratiæ incurrebat, vt probat tex. sing. in l. in testo. i.
prin. ff. de cōd. & de quē ita ad propositū Bal. alle. in c. j. qual.
domi. feu. proprie. priu. & alibi s̄p̄c. & facta liquidatione, eēt
opus q̄ ita declaret per s̄niām, vc̄3 vasallum quenisse p̄mis
sionis suę, & ex hoc priuatū fuisse. nam vi per multa excludit
Soc. in consi. s̄p̄nū. aīo. reuolui &c. q̄ edidit pro Florētinis,
& est positū inter consilia Frā. de Curte. consi. 20. col. 11. in fi.
& duodecima per totū. q̄ ēt in penis que infligunt ipso iure
sine executione. requirit s̄nia declaratoria quicqđ dixerit Fel.
in c. Rodolph. de rescrisp. & in c. cū non ab homine, de iu. vn
de q̄n̄ reperitur aliqua s̄nia lata q̄ vasallum cui fuit gratia præ
seruatua concessa, nisi exprimeret cā rebellionis q̄ personā
principis non censeretur ex illa cōditionatus. sed ex alia leuio
ri. vt probat tex. in l. præses. ff. de p̄c. quem ad hoc allegat Pa
nor. in c. aduersario. de excepti. & hinc dicit glo. sin. in l. hēc. n.
ff. de suspec. tuto. q̄ sententia que potest censerri lata ex causa
irrogante infamia. vel ex tā que nō irrogat, ex ea cā tanq̄ la
uiori lata p̄sumit, adduco ēt alterā gl. singularē in c. si con
firmationē, de ele. in 6. que eleganter dicit, q̄ si non appetet
quare fuerit cassata electio, in dubio p̄sumit potius cassata
ex defectu formæ, q̄ ex vitio electi, tanq̄ ex leuiori cā & minus
nocua. & idē in simili tradit Rota deci. i. 4. In antiquis in Spe.
ēt in alio casu simili. in ti. de offi. iud. §. desinir. ver. quid si reus
vbi allegat. d. l. hēc. n. & in effectu est cōis. p̄clusio, que maxi
me in q̄one p̄posita p̄cedit, eo † q̄ ad incurēndā penā pri
uationis, vt dixi, requirunt liquidissime probationes sup factō,
et quo illa incurrenda est, nec est verū q̄ sola incarceratio sit
sufficiens ad probationē delicti hmōi, imo est valde intulsum
iudicare, q̄a incarceratio potuit fieri ex alia cā ēt graui q̄ ex
cā delicti q̄missi q̄ principē, tū q̄a incarceratio non p̄sluppo
nit plenā probationē delicti, q̄a p̄ fieri ex solis indiciis, vt sūt
iura tristissima, minus v̄z. dū dicit q̄ dēnatio ad petēdū. veniā
satis deīō strat delictū fuisse q̄missu q̄ p̄sonā principis, nā p̄la
cet retorquere suum fundū q̄ eū, nā pena & delictū sibi ad in
nicē corſident Bal. & Alex. in l. j. ff. ne q̄s eū, & in l. decuriones.
C. ex qb. cau. infa. irrog. a. & pulchre Ant. de Pra. veteri in quo
dā q̄l. posito in fi. primæ partis q̄litorū Barb. p̄pea Barba. q̄l.
47. incip. præclare scribit primo Regū. in antepe. c. 2. par. dicit,
† q̄ ex qualitate pena cognoscitur maius delictū a paruo p̄c
na. n. dēt cōmensurati delicto, vt p̄ multa iura coprobat Bal.
in c. 1. in j. no. de vas. qui q̄ cōst. Loth. scq; et q̄ns, q̄ et pena

imposita arguitur quale fuerit delictū, sed pena petitionis ve
nię, vel q̄ iterato p̄stef iūfū fideli. & c. non est pena quæ solet,
& debet imponi ex factione, vel conspiratione q̄ principem
que longe grauior est, igitur non p̄sumit fuisse tale delictū,
de iure petitio venie non est sufficiens p̄bō delicti, gl. sing. in
capi. exhibita. de homicidio. quam exclamat & sequitur. Lu
doui. de Roma. in l. j. §. nunciatio. ff. de noui ope. nun. & potis
p̄sumendum est vasallum fuisse condemnatum ad petē
dum veriam ad placandum principis animam forte motum
ex relationē masuolorum qui & plerumque solent incolere
principum curias, quam ex alia causa graui contra principē
q̄a tūc verisimilius est q̄ maior fuisse imposta pena. & istud
maxime sine dubitatione procedit, q̄s postmodum p̄ prin
cipē & pares curiæ fuit declaratū talē vasallū fuisse immunē
a delictis ei impositis. tūc. n. non est dubius quin fīsīa hmōi. p̄
bat efficaciter vasallū esse immunē a delicto. & vbi in vim de
clarationis nō valeret, operari de nouo effectū suū restitu
tiū, ut in simili tradit in l. s̄i q̄s mihi bona. §. sed qd si mādaue
rit. ff. de acq. hēre. & in l. 3. in prin. ff. de acq. pol. vbi eradicat p̄ fir
ma p̄clusione, † q̄ vbi actus subsequēs tendens ad p̄cedētis
actus declarationē vel confirmationem nō possit id operari, o
perabitur suū effectū de nouo q̄s is dependet a sola voluntate
facientis, vt in proposito, vñiebat a sola voluntate principis
declarantis cōcedere gratiā restitutoriā, & facere, q̄ ēt del
icta haberētur pro nō cōcessis, ēt q̄tum effectus p̄teritos, p̄
gl. singularem in cle. i. in verbo pro infectis. de immu. eccl. &
non est dubium quin talis sententia principis faciat ius apud
omnes, per late lecta, & no. in c. in causis. de re iu. & ideo stan
tē talis sententia declaratoria non esset dubium.

S V M M A R I V M.

- 1 Princeps inhabilem ea delicto paterno tractas vt fidelem vasallum, an censeatur eum rehabilitasse.
- 2 Princeps vasallum post feloniam commissam vt sua curiae parem vocans an censeatur ei culpam remisisse.
- 3 Mens deliberata principis colligitur ex actibus frequenter iteratis.
- 4 Patientia longi temporis nonnunquam obligationem, quandoque remisſō
nem, & aliquando alios actus inducit.
- 5 Feudo ad dominum ex mōra vasalli reuerso, si dominus eum recipiat ad
iuramentū fidelitatis, p̄sumiur mōra ingratitudinem remisisse.
- 6 Scriptura exhibit que abundant non solet vitiari.

Dodecimo queritur, † nungā
si princeps illū q̄ crat inhabi
lis ex delicto p̄nō vocauerit, & admiserit atq; tra
ctauerit vt fidelem vasallum, amicum & consilia
rium, an eo ipso videatur eum rehabilitasse, & author tracta
tus dicit, q̄ ista questio non habet dubium de iure. & verum
dicit, pro contraria cōclusione, quod vc̄3 ex tali admissione
& tractatione vasalli, v̄f purgata inhabititas. pro quo est text.
formalis peregrinus in iure in l. sed si acceptato v̄f togē. ff. de
iure fisci. vbi formaliter probatur, quod obsides qui recepto
v̄f togæ fuerunt reputati, & habiti veluti ciues Romani, es
ciuntur capaces successionum actiue & passiue, vbi alias es
sent omnino incapaces & p̄pa dicimus, quod pater q̄ tractat
aliquem ut filium videtur eū tamē approbare. c. per tuas. de
proba. ex tenore. qui filii sint leg. & formalius Bald. ad propo
sitū in l. imperialis. §. illud. C. de nupt. vbi dicit, † quod si prin
ceps vasallum commissa felonia vt parem sūz curie vocau
rit admiserit, v̄f eoipso omnem maculam absterrisse. non est
enim dubium q̄ actus superioris, vc̄3 principis qui est agere
& non pati, vt pote quia tractat vt fidelem, recipit ab eo iūfū
fidelitatis, & facit similia, operefectum rehabilitationis,
vt colligif & no. per Inn. & Butri. in c. veniens. de filiis presby.
cōiter per omnes Doct. maxi. Alex. in l. quidā consulebant. ff. de re iu. & in l.
idem Vlpianus. §. fi. de excu. tu. & maxime q̄n̄ ita reiteratur tra
ctatus & receptio ad iūfū fidelitatis. † Nā ex talibus ailib. rei
teratis, magis colligitur deliberata mens principis per id qđ
dicit glo. in c. si quis iratus. 3. quæst. 1. Bald. in cons. diuino schis
matis, quod posuit super rub. C. si quis aliquem testari prohib
uerit. vnde ex factis ipsis melius quam verbis voluntas prin
cipis colligi potest. l. ei qui §. si tamen. ff. de q̄dil. edic. facit. l. re
prehendenda. C. de institu. & substi. c. 2. requirit. de appellat. l.
pro hærede. §. fina. de acq. hæredi. cum s̄ni. Nec obstat illa cle.
si Romanus. & c. si Papa. quia loquitur in simplici nominatio
ne que adhuc siebat ignoranter, hic ero in questione p̄
missa, non solum reiterata nominatio sed tractatio, commis
sio, & receptio diutina interuenit. ex quib⁹ non potest infici
ri quin mens & voluntas principis cui inhabitas notissim⁹
erat, fuerit rehabilitare. & posse pro confirmatione huius opi
tionis adduci multa fundamenta, q̄ elicentur ex dictis scri
Tract. Tom. x.

E ben-

Hieron. Gigan. de crim. lēsa maiest.

bentum in I. sciendum. ff. de verborum obligatio. & in I. si cer-
tis annis. C. de pact. & in I. qui aliena. §. primo. ff. de acquir. hēre
dīta. in quibus locis multas adducunt decisiones ad proban-
dum, quod t̄ potentia longi temporis inducit nonnūquā
obligationem, nouunquam remissionem. & multos alios
effectus operatur, quos ibi Moder. deducant. Et vltra facit
quod tradunt Docto. in I. secun. post glo. C. de iure emphy. &
in capitu. potuit. de locato. vbi dicunt, quod si vasallus qui
commiserat feloniam fuerit receptus ad fidelitatem per do-
minum, videtur feloniam remissa. Et idem in simili tradit Bal.
in capitu. primo. quo tempore miles in uestitaram feudi pete-
re debeat. & idem Docto. in cap. quæ in ecclesiārum. de const.
vbi dicit, quod t̄ vbi feudū est reuersum ad dominum ex
mora vasalli, si dominus recipiat eum ad iuramentum fideli-
tatis, videtur remissis ingratitudinem morę, propter quam
priuatus erat.

Et infinita alia deduci possent, quæ breuitatis causa præter-
mitto. ex quibus præmissis concludo, quod dominus diutine
tractans vasallum vt fidelem amicum & consiliarium, & pas-
sim illum admittens ad homines, & alia vt parem suę curię, eo
ipso videtur omnem absteruisse maculam, & eum rehabili-
tasse.

Hicce finem dicendi impono, & si longior fuerim quam
deceper, mouit maxime, quod quæ abundant non solent vitia
rc scripturas, t̄ sed intelligentium implere cisternas, vt pulchre
Bald. inquit in I. fina. in fine. C. de iure emphyreut. fateor, quod
pleraque & pene innumera ad propositum deduci potui-
sent, sed locus & tempus. non. partebantur plenius deliberan-
di consilium, vt inquit iureconsult. in I. ad fi. prin. ff. de exerci-
to. opusque quasi raptum ex ingenti occupatione exceptum
fuit. vt & tempus labor suppleuerit.

F I N I S.

HIERONYMI

GIGANTIS IURIS C.

FORO SEMPRONIENSIS

DE CRL. LAESAB MAESTA.

L I B E R P R I M V S.

De origine legis criminis lēsa maiestatis, & cur
Iulia dicta sit?

S V M M A R I V M.

- 1 Lex maiestatis apud Athenienses scruta fuit.
- 2 Lex maiestatis, Cornelia a Cicerone nuncupata.
- 3 Lex maiestatis lēsa, cur Iulia nuncupetur?
- 4 Lex Iulia de adulteriis, non ab ipso Iulio Cæsare, sed ab Augusto lata fuit.
- 5 Iulus Cæsar primus fuit Imperator.
- 6 Iulus Cæsar primus Imperator legibus condendis, & ordinandis intentus fuit.
- 7 Crimen lēsa maiestatis contra Imperatorem, primo contra Iulium Cæsarem primum Imperatorem commissum fuit.

Ractaturus materiā cri-
minis lēsa maiestatis, quam sparsim Do-
ctores varijs in locis, non copiose, sed ad-
modum breuiter examinant, & ego illam
in vnum colligere, iuris studiosis commo-
do, & vtilitati studens, cum decreuerim
operæ premium, quin potius necessarium arbitratus sum, in
primis legis prædictæ originem querere, cum inconveniens
sit, omissis initii atque origine non repetita, illotis (vt ita di-
ixerim) manibus, protinus materiam aggerdi. Sacram mai-
estatis legem vna cum priscis regibus, & principibus ipsiis inter
mortales initium habuisse, reperio, dispari tamen ordine,
pro varia seculorum & principum conditione instituta, &
obseruata fuit, summo terrore ac religione, præcipue apud
barbaras nationes, perpetuo incultu fuit, vt vel Regem libe-
ro inspexisse vultu, capitale foret.

Apud Athenienses eam seruatam fuisse, in lege duodecim
tabularum compertum est, vt attestatur Vlpianus Iuriscon-

sultus in lege lex duodecim tabularum. ff. ad legem Iul. mai-
esta. demum legem Apuleius tuli, quod publicam minuens
maiestatem capite puniretur, vt testatur Ayma. Riual. in sua
historia iuris canonici, & ciuilis. numero centesimo quaran-
tisimo septimo. Hanc maiestatis legem t̄a Marco Tullio in Pi-
sonem, Corneliam appellari legimus, vbi his vtitur verbis,
Exire de prouincia, educere exercitum, bellum sua sponte ge-
tere, in regnum iniustu populi, aut senatus accedere, que cum
plurimæ leges veteres, tum lex Cornelia maiestatis, Iulia de
pecuniis repertundis, plenissime vetant. Apud Iurisconsultos
autem libro quarantesimo octavo. Digestorum eam Iuliam
nuncupati videmus, & itidem libro nono Codicis, sed in neu-
tro dictorum locorum mentio fit, quis eius legis Iuliz maie-
statis author fuerit, neque id haecenus apud ullum satis rece-
ptum scriptorem mihi reperire contigit. Si integra veterum
Iurisconsultorum monumenta extarent, dubio procul, id cū
pluribus aliis minime desideraretur. Cur autem a Iurisconsul-
tis ea Iulia appellatur? Odofredus in Rubr. C. ad legem Iuli.
maiestatis. eam a Iulio Cæsare editam, sic appellari dixit, nullius
tamen autoritate hoc comprobat, nec a denominatione
huiusmodi consequentia fieri potest, siquidem t̄ lex Iulia de
adulteriis, non ab ipso Iulio Cæsare, sed ab Augusto lata fuit,
vt testatur Vlpianus Iurisconsultus in I. prima. ff. ad legem Iul.
de adulteriis. & Suetonius Tranquillus in vita Augusti, & ta-
men Iulia appellatur. glo. in verbo, Augusti. in d. l. pri. eam
de adulteriis a Diuo Augusto, vel a Caio, vel ab Octauiano
latam fuisse asserit, demum querit cur dicta sit Iulia, si non a
Iulio Cæsare, sed ab uno predicatorum emanauit, & quæsito
respondens dicit, ideo sic dicta, quia Iulius Cæsar primus
eam induxit, sed morte præuentus perficeret non valuit. Caius
autem cum eam perfecisset, illam a nomine Iulii Cæsaris ei⁹
auunculi maluit, quam a se nominari, nec in ista opinione
persistens subdit, vel dic eam origin aliter a Caio traditam, li-
cet eā a Iulio Cæsare eius auunculo nominare voluerit, t̄ cū
is primus fuerit imperator. lo. Corasius Tholofas elegans Do-
ctor, amicissimus meus, in libello suo Miscelanearum. capitu
primo. numero octavo. dixit, prædictam legem Iuliam de
adulteriis ab Augusto cōditam, Iuliam appellari, quia sic pla-
cuit Augusto in honorem Iulii Cæsaris a quo hæres in testa-
mento institutus fuit, cum alias ipse incontinentis esset. cur au-
tem maiestatis lex Iulia dicta sit cogitanti mihi duo in men-
tem cadunt primum quod eam Iulius Cæsar introduxit,
quia cum ipse crimen lēsa maiestatis contra patriam com-
misit præcauere voluisse, ex quo primus Romæ Imperator
esset effectus vt metu poenæ nullus auderet huiusmodi nefan-
dum facinus contra se aggredi: t̄ fuit enim Iulius Cæsar le-
gibus cōdendis & ordinandis intentus vt legitur apud Suetoniu-
m Tranquillum in vita ipius Cæsaris qui scribit quod ip-
se Iulius Cæsar ius ciuile ad certum modum redigere atque
ex immensa diffusaque legum copia optima quæque & necel-
laria in paucissimos conferre libros data de hoc Marco Var-
roni cura destinauit, morte autem præuentus id efficere non
valuit, t̄ secundum quod fex prædicta lata fuerit ab Augusto
Octauiano vel Caio postquam occisus fuit Iulius Cæsar, &
sic ab interfectoribus crimen lēsa maiestatis commissum
fuerat, illam Iuliam nominari voluisse in honorem Iulij Cæ-
saris qui fuit primus imperator contra quem commissum
fuit huiusmodi crimen, siquidem per antea contra renapubli-
cam Romanorum committebatur.

Quotuplex sit maiestas.

S V M M A R I V M.

- 1 Maiestas duplex est.
- 2 Maiestas humana quadruplex est.
- 3 Maiestas Papæ omnium maior est.
- 4 Papavices Dei geris in terris.
- 5 Imperator iurat fidelitatem popla.
- 6 Maiestas dicitur Imperatoris.
- 7 Maiestas dicitur Regis.
- 8 Maiestas dicebatur populi Romani.
- 9 Populus Romanus omne ins Principem transtulit.
- 10 Venetorum Respublica succedit loco Respublica Romane.
- 11 Venetiarum ciuitas Roma vocatur.
- 12 Venetorum Respublica neminem in temporalibus superioris reco-
gnoscit.
- 13 Venetiarum ciuitas libera est.
- 14 Veneti Imperatorem recognoscere non tenentur.
- 15 Venetiarum ciuitas in suis terris omnia potest quæ imperator in suis.
- 16 Venetorum Respublica maiestatem babet. Et ciuitas Venetiarum est
aliarū ciuitatum Regina.

Snbdi-

Tractatum Tomus XI.

34

- 17 Subditus qui contra statum Venetorum machinatur, crimen laesae maiestatis committit.
- 18 Maiestas etiam Praetori attribuitur.
- 19 Gelfæ & Gibillinx patris nulla est maiestas.
- 20 Maiestas dicitur etiam principis gubernantis persuos subditos.
- 21 Quilibet liber populus maiestatem habere videtur.
- 22 Maiestas est nominis magnitudo siue dignitas.
- 23 Maiestas apud veteres Dea credita est.
- 24 Maiestas unde dicatur.

Aiestas duplex est. Diuina & humana. Authē. gazaros. Cod. de hæreti. cap. duo sunt. xcvi. distin& & habetur per Bald. in consilio quinquagesimono. licet eleganter columna prima. in prncip. in primo volumi. & Nellum in tracta. bannitotum. in prima parte secundi temporis. questio. 16. Diuina vnica est, quia vnu Deus scriptum est. enim Mathæ. cap. quarto. Deum tuum adorabis & illi soli seruies, & in decem præceptis que nobis seruanda Christus seruator noster reliquit similiter scriptum est: vnum cole Deum. Ad idem text. in l. pri. Cod. de summa Trinita. & fide catholica. † Humanam vero maiestatem tripli- cem esse testantur scribentes videlicet Imperatoriam, Regiam, & populi Romani. At ego dixerim quadruplicem esse principaliter Pontificiam, Imperatoriam, Regiam. & po- puli Romani olim, nunc vero extinctam. † Harum autem maior est Pontifica. Pontifici etenim vniuersalis ecclesiæ Im- perium a Deo datum est. vigesimasecun. distinctio. capitu. pri. 4 † & Pontifex Iesu Christi seruatoris nostri cuius vices in ter- ris gerit locum obtinet. capitu. inter corporalia. in princip. in versicu. non enim humana. de transla. episo. quinimmo dici- citur in capitu. quanto. §. primo. eodem titu. quod non puri hominis, sed viri Dei in terris vices gerit. & habetur per Ca- tald. de Bon compa. in tracta. suo de potesta. Papæ. columna quin. versicu. summa est. † Hinc est quod imperator. vti infe- rior fidelitatem papæ iurare tenetur. 63. distinctio. capitu. tibi domino. de quo plene scribitur in Cle. Romani. de iure iurian. & quod Pontificia maiestas Imperiali maior sit probat text. in capitu. solitæ benignitatis. de maiorita. & obedien. & habe- tur per Nico. Boc. in tracta. suo de sedi. in 6. presupposito. in versicu. idem conspirat contra papam. numero decimo septi- mo. Ad idem text. in capitu. si imperator. nonagesi. sex. distin- ctio. † Pontificiam imperialis sequitur maiestas, de qua in proce. Insti. in princip. & in l. quisquis, circa princip. Codice. ad legem Iuli. maiesta. & in l. prima. in princip. Cod. de legibus. ibi. quid enim maius, quid sanctius Imperiali maiestate. ad idem text. in l. apertissimi. in fine. Cod. de iud. † Post imperia- lem Regia se offert. maiestas, de qua in l. pri. Cod. vt nemo pri- uatiai Regia maiestatis. & in constitu. Fede. in titu. de pace te- nen. in visib. feudorum, vbi Mathæ. de Afflict. in secundo no- tabili. † Quarto Romani populi. maiestas dicebatur. Cic. in 3. Phil. Tantus autem consensus municipiorum, coloniarum- que prouinciae Gallie, vt omnes ad authoritatem huius ordi- nis maiestatem populi Romani. defendendam conspirasse vi- deantur. Et idem Cic. in oratio. pro Rabirio. inquiens, operâ- que darent vt imperium populi Romani maiestasque conser- uaretur. Et de maiestate populi Romani habetur in l. pri. ff. ad legem Iul. maiesta. Ista antem maiestas Romani, populi iam diu exticta. † Roma enim omne ius suum in principem trâ- stulit, vt habetur in l. prima. ff. de constitut. Prin. & in l. prima ff. de offic. præfect. præt. & per Andrea m de Isernia in sua glo. 10 super consti. Regni, in princip. numero duodecimo. † Loco autem Romanæ Reipublicæ inclita Venetorum successit Re- publica, vnde de ea loquens. Fulgo. in consilio sexagesim ote- cundo. in secan. colu. sic scribit. † Nouorem autem Romani intelligo Rem publicam Venetorum, que in sue ditioni sup- positos nouioris Romæ prærogatiua lætatur. Cuma. etiam consilio septuagesimosecundo. in fi. ciuitatem Venetiarum communem omnium patriam esse dixit. † Et iure merito Ve- netorum Respubli. Rom. olim Reipublicæ lætatur prærogatiua, quia sicut illam dum viguit neminem vñquam superio- rem recognouit, sic pariter & illa Venetorum neminem nisi Deum optimum maximum in temporalibus superiorum ha- bet, quod ea ratione esse dici potest, quia † ciuitas Venetiaru- cum sit in mari fundata libera est, vt scribit Bald. in Rubrica. Digest. de rerum diuisio colum. secun. in versicu. circa edificia quæc. Idem tenet Ioan Francisc. Ripa. in lege pri. numero d- & tuo. Digest. de acquiren. possessio. vbi dixit. † Dominas Ve- netos non teneri recognoscere imperatorem. & idem scribit in l. insulam. numero vigesimosecundo. Digest. de verborum obligatio.

Hoc idem firmat Bartho. Coepo. in tracta. de serui. rustic. pri. in capitu. de mari. numero quarto. & laſon in lege cunctos populos. in repet. colum. 19. Cod. de summa Trinita.

- fide catholi. & idem Ias. consilio septuagesimo. columna pri. in ter. volumi. in quibus locis scribit quod † ciuitas Venetiarum uon recognoscit imperatorem inimico in suis terris vim imperatoris obtinet, & omnia potest que imperator in suis. 16 † Nonnulli ergo dubium ciuitatem Venetiarum quam so- leo appellare aliarum ciuitatum Reginam, maiestatem ha- bere. Nec obstat quod Bald. in consilio quinquagesimono. li- cet eleganter in primo volumi. dixerit, quod aliarum ciuitatium circa Romam nulla est maiestas, quia eius opinio non procedit in ciuitate Venetiarum, per supradicta. contra quā crimen laesæ maiestatis committi dicitur, vt voluit Pau. de Ca stro in l. 3. versicu. item nota text. C. de episcop. aud. vbi dicit quod † crimen lese maiestatis committitur quando per subdi- tum sit contra statum seu regimen ciuitatis quæ per se ipsam non per alium regitur, vt est ciuitas Venetiarum. Idem tenuit Preposi. in c. in primis. in §. de persona. col. 7. versi. 3. dicitur 2. q. i. vltra predicta.
- 18 † Attribuitur etiam maiestas pretori, ut in l. si familia. Dig. de iurisdi. omnium iudicium. & ibi per Alexand. & Claud. de Scifello in princip. ibi, secundo pondera. ad idem tex. in l. penulti. ff. de iustitia & iure. & not. Math. de Afflict. in titulo de pace tenen. & eius violat. columna pri. in secun. nota. in visib. feudorum & idem dixit Socinus consilio vigesimosecundo. sequendo ordinem. colum. 2. versic. sed hoc aduertendum. in primo vol.
- Hinc est, quod actio popularis est contra eum qui pretoris maiestatem contempnit, quia quilibet de populo, contra eum agere vel excipere poterit, ita voluit Dynus in consilio vigesimono. prima questio. circa medium argumen. ff. de iurisdi. om- nium iudicium l. si quis id. & l. si familia. publice enim interest pretorum decreta non contemni. ff. ad Trebel. l. seruo inuito. §. si pretor. & dixit Socin. in dicto consilio vigesimosecundo.
- 19 quod † partis Gelfæ & Gibillinæ nulla est maiestas, ga ha sūt due sectæ solum in locis in quibus videntur, quod voluit etiam Bald. in consilio quinquagesimono. in primo volumi. & Nellus in tractatu bannito. in prima parte secundi temporis, questio. 16.
- 20 † Dicitur etiam maiestas cuiuscunque principis dominium habentis & per se suos subditos gubernantis, ad quod facit text. in l. digna vox. Codice. de legibus. & text. in l. ter. Codi. de episcop. audien. Quinimmo, † quilibet liber populus maiesta- tem habere videtur, vt voluit Lucas de Pen. in lege prima. column. secunda. in fine C. de exacto. prædio. fiscal. libro vnde- mo. † dicitur etiam maiestas magnitudo dignitatis. iuxta illud Ouid. in 4. Metamorp. Non bene conueniunt nec in una sede morantur Maiestas & Amor.
- 23 † Dea quoque apud antiquos credita est esse maiestas, ho- noris ac riuerentia filia, de qua lib. v. Fastorum sic al ludens scripsit Ouid.
- Donec Honos placidoque decens Reverentia vultu.
Corpora legiūmis imposuere thoris.
Hinc sata maiestas quæ mundum temperat omnem.
Quaque die partu est edita magna fuit.
Nec mora confudit medio sublimis Olympo.
Aurea purpureo conspicienda sinu.

Et Rursus.

Affidet ipsa Ioui, Ioui est fidissima custos.
Et præstat sine vi sceptrra tenere Ioui.
Venit & interras coluerunt Romulus illam.
Et Numa: mox aliij tempore quisque suo.

- 24 Dicitur autem maiestas quasi maior status vel potestas. ita dixit Old. consilio quarantesimotertio. item queritur vtrum. columna secunda. versicu. circa textum, quem refert & sequi- tur. Prepositus in capitu. in primis in §. de persona, columna sexta. versicu. pro declaratione. secun. questio. pri. idem dixit Alberic. in l. quisq. colum. 6. in versicu. circa primam questionem. C. ad legem Iul. maiest. & hinc dicitur crimen le- se maiestatis, quia maior stans, seu maior status offenditur, & propterea quando non subditus committit in principem, quia princeps ille cui talis non est subditus, quod ad se, nō est maior stans, crimen lese maiestatis committere non dicitur de quo late dicam, infra suo loco.

Crimen laesæ maiestatis humana
quid sit. Rubr.

S U M M A R I V M .

- 1 Crimen laesæ maiestatis quid sit, secundum Vlpianum?
- 2 Dijinitio Aeronis.

Tract. Tom. xj.

E 2 3 Diffinitio

Hieron. Gigan. de crim. lęſæ maieſt.

Q V A E S T I O P R I M A.

- 3** *Difinitio eorum diffinire evanescere debet.*
4 *Omnis definitio per quam non cognoscuntur accidentia propria subjecti, non dicitur definitio, nisi equivoce.*
3 *Definitio, seu descriptio criminis lese maiestatis, secundum Authorem.*

VIdimus supra. Quotuplex sit maiestas, quibus sit attributa, & quare sic dicatur, nyc vero opere preium est vide re quid sit crimen læse maiestatis humanæ. Nam licet dixerimus supra, duplē esse in iustitiae, Diuinam videlicet, & humanam, in hoc nostro tractatu solum de læse maiestatis humanæ crimine agendum erit. ¶ Est igitur crimen læse maiestatis, secundum Vlpianum in l.j. ff. ad l. lul. maiest. illud quod aduersus Populum Romanum, eius securitatem committitur. Demum in l. pri. & secun. dicti titu. idem Vlpianus ponit casus in quibus crimen prædictum committitur, verum quia diffinitio prædicta solum comprehendit casus q. contra populum Romanum committebantur eo tempore, & ideo secundum tempora hodierna, diffinitio prædicta nimis restricta est, nec conuenit criminis prædicto in omnibus, secundum nostra tempora, quia ut supra diximus, Populi Romani maiestas extinta est, & omne ius suum in principem translatum, demum superuenit ius Codicis, quo dictum crimen dilatum fuit, ut habetur in toto titu. C. ad legem lulii. 3 maie. & præsertim in d.l. quisquis. ¶ Aliam diffinitionem, seu potius descriptionem, ponit Azo, in sua Summa dicti titu. C. ad l. lul. maiesta. Dicens, quod crimen læse maiestatis est vbiunque quis contra urbem aliquid molitur, vel quod profugit ad hostes, vel quod hostes qualitercumque adiuuat, vel armis, vel pecunia, vel consilio, vel quod subiectas prouincias nititur facere rebelles, vel quod in ciuitate seditionem mouet, vel quod magistratus vel princeps vel qui circa eius latitum sunt & militant occiduntur, vel arma sumat, vel loca occupet, contra rem publicam. Ita diffinitio Azonis vtique generalior est, & sic magis adaptatur ad dictum crimen, secundum ius Codicis. Attamen & ita non usquequaque satisfacit, quia ¶ diffinitio totum diffinitum euacuare debet, ut notatur in l. pri. ff. de testa. l. omnis diffinitio ff. de regu. iur. & est glo. in rub. C. de summa Trinira. & fide catholi. Diffinitio autem prædicta talis non est, quia non compræhendit scientiam habentes de tali criminis committendo, & non reuelantes, quod vriq; est crimen læse maiestatis, ut in præallega. l. quisquis. §. sane si quis, de quo dicam infra in titu. de pluribus questio. secun. Itē non comprehendit mittentes literas hostibus, ac alias casus omnes de quibus in l. 1. & 2. ff. ad l. luli. maiest. & in l. quisquis. C. eodem tit. Ideo prædicta propriæ diffinitione dici non potest, 4 quia ¶ secundum Aristotelem libro primo. de anima. Omnis diffinitio per quam non cognoscuntur accidentia propria subiecti, non dicitur diffinitio, nisi equivoce. ¶ Ea propter diffinitionis Azonis addendo, sic dicerein, ¶ Crimen læse maiestatis est, vbiunque quis subditus contra principem, rem publicam ve superiorem non recognoscendi aliquid molitur, vel q. ad hostes profugit, vel hostes qualitercumque adiuuat, vel armis, vel pecunia, consilio, eisque nuncios, vel literas mittit, secretave nunciat, vel subiectas prouincias nititur facere rebelles, vel in ciuitate seditionem mouet, vel efficit, quod princeps, senatores, collateralesve illius occidatur, vel quod arma sumat, vel loca occupet, cōtra Rem publicam vel principem, vel quod de proditione & tractatu contra principem, vel Rem publicam scientiam habeat, & non reueleret, vel quodcumque aliud quis dolo malo faciat, quo princeps, res publicave direxerit, patiatur. Ita diffinitio generalior est, non tam ex logicorum regulis sumptam, sed legali modo compactam dixerim, & vere potius descriptio quedam dicti criminis centenda est, quam diffinitio, per quam crimen læse maiestatis de quo tractare intendimus, cognosca ur, ut in simili dixit Vul. Zaf. in tract. suo feudotum, in print. circa scudi diffinitionem.

Qualiter & a quibus crimen laesam
statis committatur.

S V M M A R I V M.

- 1 *Maiestas papa, primum gradum inter terrenas maiestates obtineat.*
 - 2 *Conspirando contra papam. commititur crimen lœsa maiestatis.*
 - 3 *Eisdem modis committitur crimen lœsa maiestatis contra papam, siue per laicos, siue per clericos, quibus contra Imperatorem.*
 - 4 *Offendens Cardinalem incidit in crimen lœsa maiestatis.*
 - 5 *Papa ob demerita priuat imperatorem.*
 - 6 *Vetus imperator dicatur quem papa confirmat.*

Vm maiestas Summi Pontificis primum gradum

A decorative circular element featuring intricate floral and foliate patterns, possibly a book cover or endpaper design.

- Vm maiestas** Summi P̄tificis primum gradum inter terrenas obtineat maiestates ut supra diximus, opere p̄cium jmo debitum exsimiaui ab ipia exordiri. digniora etenim p̄ponenda esse testatur glo. in s̄. Institu. de iure natu. gen. & ciuil. in versi. ignoran.

2 ter & glo. in rub. C. de senten. prafec. p̄tor. affri. † Primo quādo quāro an crimen lēſe maiesta. committi dicatur cōtra papam quando aliquis contra ipsum consipirat & dicendum q̄ sic per tex. in c. imprimis. 2. quēſtio. i. circa finem vbi nota. per Prēposi. in §. de persona. col. v. in ver. nota etiam eleganter.

3 Quinimmo t̄ eisdem modis committitur crimen lēſe maiestatis contra papam, siue per laicos, siue per clericos, quibus contra imperatorem, de quibus in d.l. quisquis. C. ad Iul. maiest. & in toto ti. ff. eo. vt voluit idem Prēposi. in p̄ealleg. c. in primis, in §. de persona. col. 7. ver. qui autem. num. 20. 2. q. 1. adducit ad hoc tex. in c. fœlicis. de poenit. in 6. arguendo a fortiori. Ibi enim dī, q̄ † offendens Cardinalem incidit in crimen lēſe maiestatis, ergo multo magis offendens papam. Auth. multo magis. C. de epis. & cleri. ad hoc facit etiam tex. in c. de ligurib. 23. q. v. & hoc procedit, siue clericus, siue laicus sit qui papam offendit. per tex. in d.c. fœlicis, qui loquitur tam de clericis quam de laicis offendentib. Cardinalem, quod ex poenis inibi descriptis liquido constat in illis verbis, ibi, si qua vero. & rursus ibi, qd si quis, idem voluit Nico Boerius in tracta suo de seditio. in 6. presupposito. colu. v. versi. idem si consipirat contra papam, & ratio est in promptu, quia si consipirans contra imperatorem incidit in dictum crimen. d.l. qui quis. idem dicendum a fortiori de consipirante contra papam, qui imperatore maior est,

5 vt dictum fuit supra in prin. † Papa enim ob demerita imperatorem priuat. vt in c. ad apostolicæ de sen. & re iudi libro' 7.

6 Immo t̄s dicitur verus imperator quem papā confirmat. c. ve nerabilem dc electi. & hanc conclusionem, quod crīmē lēſe maiestatis dicatur committi contra papam, tenuit etiā Bonifac. in cle. pasto. in §. sanc. col. 2. verific. nota quod crimen lēſe maiestatis. de re iudi. nume. 23.

SYMMARIVM.

- 1 *Papa est omnium christianorum dominus.*
 - 2 *Imperator secundum veritatem ab ecclesia dependet.*
 - 3 *Imperator est adiutor & protector ecclesiae, & illam defendere tenetur.*
 - 4 *Imperatores Reges Principes ecclesiam & eius ministros defendere debent.*
 - 5 *Imperator conspirans contra papam, & sancte Romanae ecclesie statum crimen lesa maiestatis committit.*

Q V A E S T I O II.

A large, ornate initial letter 'S' is centered on the page. The letter is intricately decorated with floral and foliate motifs, including vines and leaves, which are typical of medieval or renaissance book illumination. The 'S' is contained within a rectangular frame that has decorative corner pieces. The entire letter is rendered in a dark, possibly black or dark brown, ink on a light-colored background.

SEcúdo quarto, An^o imperator offer-
d^rens papam in casib.
contentis in legibus loquentibus de crim. ne lē
maiestatis, & pro quibus alij incidūt in p̄dictū
crimen, ipse quoq; lē maiestatis crīmē commit-
tere dicatur. In hac questione, Prēp. in c. i primis, in §. de p̄so
na. tenuit q; sic in 8. col. in ver. qui autem sint. 2. q. i. t̄ est n. pa-
pa omnīū christianorum dñs c. cuncta per mundum. 9. q. 4. &
2. t̄ imperium f̄m veram conclusionem ab ecclēsia depēdet, vt
voluit Bar. iuris autiga extrauag. ad reprim. Super verbo totū
orbis. Papa. n. vtrunque gladium hēt, spiritualem & t̄ palē, sed
exercitium t̄ palis ecclēsia concessit imperatori, vt concludit
Abb. in c. nouit. col. 7. ver. ex quib. omnib. de iudi. & Pet. de An-
cha. in d. cle. palt. col. 7. ver. 26. nota. de sen. & re iud. & habetur
per Restaurum in suo tra. de impe. q. v. col. 3. in versi. pontifex.
3. nu. 4. Comprobatur, quia t̄ imperia. adiutor & protector est ec-
clēsī. illamq; defendere tenetur, vt per Ant. Roiel. in trac. suo
de potest. papē & imperia. §. f. nu. 3. hinc eti, q; fidelitatem pa-
pē iurat. 63. ditti. c. tibi domino, & per Bellenci. in tra. de subsi-
carit. q. 56. & Pe. de Monte in tra. de monarch. concilij. q. 4. nu.
4. 8. t̄ Constituti etenim sunt imperatores, reges, ac principes,
vt ecclēsiā eiusq; ministros defendere debent. 2. 3. q. v. c. pri-
cipes. & c. regnum. & c. administratores. per que iura ita dixit
Spe. in trac. suo de mod. general. concil. congreg. rub. 40. nu. 2.
Erit ergo ex p̄temissis conclusio. q; t̄ imperator conspirans cō-
tra papam & sanctę Romanę ecclēsię statum quem defende-
re tenerur crīmē lē maiestatis committit.

S U M M A R I V M.

- i** *Non subditus offendendo principem cui non est subditus crimen lese maiestatis non committit.*

3 Subdi-

- 1 subditus imperatoris est subditus papæ, habitu, licet non ab eo.
- 2 Subditus Imperatoris si papam, offendat incidit in crimen læsa maiestatis.

Q V A E S T I O III.

Tertio quæro, An subditus imperatoris vel statum ecclesiæ crimen læsa maiestatis committere dicatur? dicendum videtur quod non, nam non subditus crimen læsa maiestatis non committit offendendo principem cui non est subditus, vt per Doct. in l. quisquis. vbi Albe. C. ad l. Iul. maiest. & probat tex. in clemen. pastoralis, & ibi not. scribentes de re iud. contrarium verius esse dicas. subditus enim imperij est subditus papæ, habitu, licet non actu, vt not. Bart. in extrauagan. ad reprimen. in sua gl. in verbo totius orbis, & per ea quæ no. Præposit. in c. cum verum. 96. distin. & in c. nouit. de iudi. t̄ ideo si papam offendat incidit in crimen læsa maiestatis, & hoc sentit Bar. in Extraua. qui sint rebelles in versic. rebellando, hanç etiam opinio. sequitur Præpo. in c. in primis, in §. de persona. col. 6. versi. intellige subditus. nu. 2. 8. 2. q. j. & Bonifa. in d. clemen. pastoralis. §. sane. col. 2. in versicu. nota quod crimen læsa maiestatis. nu. 2. 3. vbi istam opinionem rationibus cōprobat, de quibus per eum ibi, licet nonnulli contrariorū teneant, faciunt pro prædicta conclusione quæ sup. dixi in secunda quæstione proxima præcedēte, in qua conclu sum fuit imperatorem machinante cnotra papam incidere in crimen læsa maiestatis, si enim secus esse diceremus in subdito imperatoris, vtique in hoc melioris cōditionis esset subditi quam ipse imperator, quod nimis absurdum esset.

S V M M A R I V M.

- 1 Imperator non potuit ferre sententiam condemnatoriam pro crimen læsa maiestatis contra Regem Robertum, quia non erat eius subditus.
- 2 Subditus Papæ offendens imperatorem, & si crimen læsa maiestatis contra imperatorem non committat, illud tamen committit contra papæ.
- 3 Imperator est defensor papæ & ecclesiæ, & ipsius papæ confederatus, eiq; fidelitatem iurat.
- 4 Subditus papæ si non directe, saltim per quandam consequentiam papam offendere dicitur offendendo imperatorem, qui est fidelis confederatus papæ & ab eo coronatur.

Q V A E S T I O IIII.

Quarto quæro, quando subditus papæ imperatorem offendit? dicas quod crimen læsa maiestatis non committit, vt est decisum per tex. clemen. pastoralis. de sent. & re iudica. vbi habetur, q̄ t̄ imperator non potuit ferre sententiam condemnatoriam pro crimen læsa maiestatis contra Regem Robertum quia non erat subditus imperatoris, sed papæ de quo ibi late per scribentes, vbi Pe. de An ch. in 19. uo. dicas tamen, q̄ t̄ subditus papæ imperatore offendens, si non committit crimen læsa maiestatis contra imperatorem, tñ illud committit contra papam imperatorem offendendo, lèdit enim papæ maiestatem, quia t̄ imperator est defensor papæ & ecclesiæ, vt dixi supra in 2. q. & est ipsius papæ confederatus, & ei fidelitatem iurat, ut clemē. j. de iure iuran. ideo papam offendere dicitur. facit tex. in l. in prin. ff. ad l. Iul. maie. & in l. non. dubito. ff. de capt. & postli. reuer. & ita tenuit Bar. in extrauagan. qui sint rebel. in ver. rebellando. in versi. 2. 4. potest intelligi, vbi dixit, quod t̄ subditus papæ si non directe, saltim per quandam consequentiam papam offendere dicitur imperatorem offendendo qui est fidelis confederatus papæ, & ab eo coronatur. Hanc etiam cōclusionem tenuit Præpos. in præalle. c. in primis. in §. de persona. col. 7. ver. de imperatore. nu. 22. 2. q. 1. & idem tenet etiam Pet. de Anch. in d. cle. p̄lio. col. 3. circa medium. in 8. not.

S V M M A R I V M.

- 1 Federicus imperator capere faciendo cardinales, & alios prelatos eantes ad concilium sacrilegium perpetravit.
- 2 Papa est Romane ecclesiæ sponlus, & Cardinales sunt eius filii spirituales primi gradus, ipsique maiestatem habent sicuti papa eorum pater, & offendens incidit in crimen læsa maiestatis.
- 3 Cardinales sunt pars corporis papæ.
- 4 Cardinales offendens incurrit crimen læsa maiestatis.
- 5 Cardinalis est collateralis papæ.
- 6 Episcopi licet iurent fidelitatem papæ, tamen Cardinalis tanquam viscera & pars corporis papæ huiusmodi iuramentum præstare tenetur.

- 7 Cardinales sunt consiliarii papæ & illi assistere debent cotine, in curia commorantes.
- 8 Cardinales dicti sunt, a cardine, quia sicuti ostium in cardine vertitur, ita in eis administratio totius universalis ecclesie versatur.
- 9 Cardinales se habent ad papam sicuti senatores ad Imperatorem.
- 10 Imperatori si offendere Cardinalem aliquo ex modis contentis in c. felicis. de p̄o. in 6. in crimen læsa maiestatis incideret.
- 11 Cardinalis offendens crimen læsa maiest. & sacrilegium committit.
- 12 Crimen læsa maiestatis commissum contra principem seculariem, dicitur crimen sacrilegio proximum.
- 13 Quibus modis Cardinalem offendens quis incurrat crimen læsa maiestatis.
- 14 Dispositio c. felicis. de p̄o. in 6. fallit in eo qui ad sui defensionem Cardinalem percussisset.
- 15 Pœna legis cessat, in percutiente aliquem se defendendo.
- 16 Dispositio d. c. felicis, dum loquitur de ratificatione, non habet locum in sola ratificatione, sed requiritur quod fuerit gestum nomine ratificationis.
- 17 Receptatores delinquentium contra cardinales puniuntur & ipsi penit. de quibus in d. c. felicis.
- 18 Affines & consanguinei receptantes offendentes cardinalem non puniuntur eadem pena qua extranei, attamen non absoluuntur, sed mitiori pœna cum eis agendum erit.
- 19 Cardinalis qui effet rebellis papæ expresse vel occulte impune potest occidi.
- 20 Idem dicendum effet si Cardinalis effet proditor papæ.
- 21 Quis dicatur proditor.
- 22 Franciscus Alidosius Cardinalis Papiensis licite potuit occidi a Francisco Maria Feltrio de Ruvere Urbini Duce, & sancta Romana ecclesia Capitaneo Generali, quia dum praefectus exercitui ecclesiastico vī legatus, ducibus Gallici exercitus inimicis secreta nunciabat.
- 23 Christopherus Pierius Gigas Poeta Authoris Patruus.
- 24 Occultus rebellis seu proditor impune occidi potest, & q̄ fuerit occultus rebellis in iudicio super homicidio probatur.
- 25 Urbanus sextus Pontifex septem Cardinales qui clam cum Clemente cū eo de Pontificatu contendente conspirant, saccis inclusos in mari demergi iusfit.

Q V A E S T I O V.

Quinto quæro, An offendens Cardinale statis? videtur dicendum quod non, sed quod sacrilegium committat per text. in clem. pri. de pœnis, vbi text. dicit, si quis in hoc genus sacrilegij inciderit quod quem uis Pontificem iniuriose & temere percuferit. Secundo facit tex. in cap. ad apostolicæ. in §. perpetrauit. de senten. & re iudi. 2 in sexto. vbi habetur quod Imperator Federicus sacrilegium perpetravit capere faciendo Cardinales & alios prelatos cutes ad concilium. Tertio pro ista opinione facit text. in capit. felicis. de pœnis in sexto in princip. ibi si quis deinceps in hoc sacrilegij genus irrepererit: communis tamen Doctorum opinio est in contrarium, videlicet, quod offendens Cardinalem * læsa maiestatis crimen incurrat, quam tenuit And. de Isern. in constit. regni que incipit. vt participatio. colum. secun. versicu. 3 in cardinalibus: vbi dixit, quod t̄ Papa est Romane ecclesiæ sponsus, & Cardinales sunt eius filii spirituales. priui gradus tamen, & ipsi maiestatem habent sicuti eorum pater papa, & ideo dicit quod eos offendens incidit in crimen læsa maiestatis. Hanc etiam opinionem tenuit Petr. de Anchara. in dicto cap. felicis, per illum tex. colum. secun. in versicu. quarto nota. & Mathe. de Affliction. cap. pri. in versicu. & bona commitmentum. colum. octaua. circa fi. in titu. que sint regal. in vībus feudorum, idem tenuit Ioan. Andreæ in dicto capitulu. ad apostolicæ. in §. perpetrauit. in versi. cardinales. idem voluit Præposit. in capitulu. in primis, in §. de persona. columna septima. numero 20. in versicu. qui autem sint. 2. q. pri. vbi ratione alignat, 3 quia t̄ Cardinales sunt pars Corporis Papæ, & dixit Anto. Roselli. in tract. de concil. in §. sed ex. nu. 45. & Bellene. in tracta. de subsidio. carit. q. 3. num. 5. & Gondisal. Villadiego in tracta. de Card. lega. numero undecimo. Barb. in tracta. de præstan. Car. in prima parte. numero trentesimoquinto. & dixi tracta. mco de pensio. quæstio. 59. numero 12. & 13. & ista ratio mihi plus placet, quam ratio adducta per Andr. de Iser. quod Cardinales & ipsi maiestatem habere dicantur, & cum ratione Præpositi concurrit Petr. de Anch. in dicto capitulu. felicis. colum. secun. in versicu. quarto nota. supra allegato, vbi dixi quod 4 t̄ offendens Cardinalem incurrit crimen læsa maiestatis, quia 5 læso Cardinali lèditur maiestas Papæ, quia t̄ Cardinalis est collateralis Papæ. Idem dixit ibidem Ioan. Andr. colum. pri. in primo notabi. firmatur ista conclusio per tex. expreßum in d. cap. felicis. in princip. ibi, sicuti reus criminis læsa maiestatis: confirmatur etiam prædicta conclusio per ea quæ notanter voluit Hostien. in cap. antiqua de priuileg. vbi dixit, quod t̄ licet episcopi iurent fidelitatem papæ, vt in cap. ego enim de iure tract. Tom. x).

Hieron. Gigan. de crim. lēsæ maiest.

- yan:attamen Cardinales t anquam viscera & pars corporis & papa huiusmodi iuramentum præstare non tenentur, vt etiā dixit Mart. de Laude in tracta. de Cardin. quæstio. 39. & in se- cundo tracta. simili. quarta. quæstio. & Barba. in præallega. suo tracta. de præstan. cardin. quæstio. pri. numero ventesimosexto. Gondisal. in tracta. de potesta. Cardin. quæst. quinta. numero decimoquarto. potest & alia ratio prædictæ decisionis adduci:
- 7 quia † Cardinales sunt consiliarij papæ, idco illi assisteret de-
8 bant continue in curia commorantes. † dicti enim sunt Car-
dinales a Cardine. quia sicuti in cardine ostium vertitur ita in
eis versatur administratio totius vniuersalis ecclesiæ, vt dixit
idem Gondisal. in tracta. de orig. digni. ac potesta. cardin. quæst.
v. numero 12. & ibidem numero vndecimo. dixit, quod papa
permittere non debet Cardinales a se discedere propter eo-
rum consilium habendum, quia collaterales eius, & de sui la-
tere, & pars corporis sui dicuntur, & † Cardinales se habent
ad papam sicuti senatores ad imperatorem, vt ait Barbat. in
præallega. tracta. de præstan. cardin. in prima parte. quæstio. secū.
numero decimosexto. sed offendens consiliarium & senato-
rem imperatoris committit crimen lēsæ maiestatis. I. quis-
quis, in princip. C. ad legem Iuliam maiestatis, ergo a fortiori
offendens cardinalem consiliarium & senatorem, papæ
qui imperatore maior est, vt dixi supra in principio huius tra-
ctatus.
- 10 † Quinimmo si offendens Cardinalem aliquo ex modis
contentis in dicto capitu. fœlicis. de poenit. in vi. esset impera-
tor, in crimen lēsæ maiestatis incideret, vt voluit Præposi. in
præallegato capitu. in primis. in §. de persona. in octaua colu.
versicu. qui autem sint. & ita expresse tenuit glo. in di. capitu.
ad apostolicæ de senten & re iudic. in vi. in verbo cardinales,
& licet in illo text. in §. perpetrauit. dicatur, quod Federicus
imperator capi faciendo cardinales sacrilegium perpetravit.
At tam postmodum superuenit dispositio dicti capitu. fœli-
cis, de poenit. in sexto. in qua dicitur generaliter „quod offendens
cardinales incidit in crimen lēsæ maiestatis, & sic atten-
ditur ista noua dispositio, & licet etiam in d. capitu. fœlicis, di-
catur, si quis in hoc genus sacrilegij, & sic, etiam ibi videatur
dici quod sit sacrilegium offendere Cardinalem, dicere po-
sumus quod † offendens Cardinalem vtrunque crimen com-
mittit, videlicet sacrilegium, & crimen lēsæ maiestatis, vt pro-
bat text. in dicto capitu. fœlicis. & ita procedant iura supra in
contrarium allegata, & tanto maius est sacrilegium quanto
persona contra quam committitur maior est, vt dixit Ioan-
nes Monac. in d. capitu. fœlicis. parum post princ. in versicu.
quod est maius. alleg. text. in I. secun. & quart. ff. de re militari.
idem dixit glo. in dicto capitu. fœlicis. in versicu. sacrilegium.
& quod offendens Cardinalem sacrilegium committat, te-
nuit etiam Barbatia in præallegato tractatu. de præstan. Card.
in prima quæstio. Basilica primæ partis, colum. decima. in ver-
sicu. vltimo facit nu. 30.
- 12 Nec mirum, quia † crimen lēsæ maiestatis commissum cō-
tra principem secularem dicitur crimen sacrilegio proximū,
- 13 ad quod est tex. notabilis in I. pri. ff. ad legem Iu. maiest. † Mai-
estatis etiam crimen solum is committit qui cardinali per-
cutit, sed etiam qui illum hostiliter infecutus fuerit, aut coep-
erit vel facientis socius fuerit, aut fieri mandauerit, vel fa-
tum habuerit, aut ad id consilium dederit, vel fauorē, aut
ex post receperuerit, vel scienter defensauerit huiusmodi faci-
norosos, vt expresse dicit tex. in d. c. fœlicis.
- 14 † Illud autem quod in dicto capitu. fœlicis dicitur de percu-
tiente cardinali quod in crimen lēsæ maiestatis incidat, fal-
lit in eo qui ad sui defensam cardinali percutisset. talis e-
nīm poenas de quibus in dicto capitu. fœlicis non incurrit, vt
voluit glo. ibi in verbo percutserit, nam non peccat qui au-
thoritate legis aliquid facit. vigesimalteria. quæstio. quarta. ca-
pitu. qui peccat idem tenuit Dominic. in præallega. capitu. fœ-
licis, in versicu. in glo. in verbo percutserit. † cessat enim poena
in percutiente se defendendo capitu. significasti. el secun. de
homici. vbi est text. ad hoc notabilis. & capitu. si vero. de sen-
ten. excommunicata. Accedat allegans Ciceronis dictum in oratio. pro Milone. vbi sic scribit: hoc & ratio doctis, & necessi-
tas barbararis, & mos gentibus, & feris natura ipsa prescri-
psit, vt omnem semper vim quacunque ope possent a corpo-
re, a capite, & vita sua propulsarent.
- 16 † Et quia text. in dicto capitu. fœlicis, disponit quod habēs
ratum factum contra Cardinalem, in terminis de quibus ibi,
incurrat in poenas inibi contentas, quero an hoc indistincte
verum sit? dicas, solam ratihabitationem, siue, vt utar verbis
Archidiaconi ibi, placentiam, alio non prævio. & quod non
sit gestum illius nomine, vel eo consulente, non facit aliquē
incurrere poenas de quibus in illo tex. ita dixit credere Archi.
in dicto capit. fœlicis. colum. secun. in versicu. ratum habuit.
allegat tex. in I. si vero. §. si post. ff. manda. referens huius op-
tionis fuisse Tancredum in capitu. mulieres. de sentent. ex-

communica. facit, quia voluntas in mente retenta nil opera-
tur. Socin. in I. cum quid. colum. vlti. prope, finem, nu. quaran-
tesimo sexto. ff. si certum petatur. Areti. in I. Titia. §. item ref-
pondit. el primo. in fine. ff. de verborum obligatio. idem in I
hærede. in princip. colum. prim. a. ff. de acquiren. hæredita. Bart.
Socin. consl. 131. in presenti. circa fi. colu. 3. Idem Soc. in Pau-
lus. ff. de reb. dubijs.

- 17 † Et dum in dicto capitu. fœlicis. in quo receptatores delin-
quentium contra Cardinales puniuntur & ipsi poenis de qui-
bus ibi, dicas id locum non habere in consanguineo & affi-
ne delinquentis eundem receptante, ita voluit ibi Ioan. Mo-
nach. colum. secun. in versicu. contrarium. & ibidem Philipp.
Franc. colum. secun. in prin. in versicu. in glo. in verbo recepta
uerit, & Petr. de Anchara. colum. pri. in versicu. Et circa rece-
ptatores. in quibus locis concludunt Doctores præleg. quod
18 † affines & consanguinei receptantes offendentes Cardina-
lem non puniuntur eadem poena qua extranei receptatores
punirentur. attamen non absoluuntur, sed mitiori pena cum
eis agendum erit, idem tenuit Francisc. de Platea in tracta. de
excommu. in §. 33. colum. secun. in prin. in versi. quærit. gl. nu.
quarto.
- 19 † Conclusio sapradicta, quod occidens vel dicens Cardina-
lem incidat in crimen lēsæ maiestatis, & puniatur poenis de
quibus in præallegato. capitu. fœlicis, fallit secundo, quando
Cardinalis esset rebellis papæ expresse vel occulte, quia tali
casu impune occidi, capi & detineri posset. facit text. in I. prodi-
tores. Digest. de re militari, & ita dixit de rebelle Bar. in extra-
uagan. qui sint rebelles. in verbo rebellando. in versicu. de pe-
na vero numero 13. idem voluit Cumanus consilio cente-
mo quinquagesimotertio. Ad primum respodetur. circa prin-
cip. & quod etiam rebellis occultus possit impune occidi. sen-
tit idem Barto. loco præallega. in versicu. circa secundum, de
20 quo dicam infra in titu. de rebel. quæstio. vndeci. † Idem dicen-
dum esset si Cardinalis esset proditor Papæ, quod multis mo-
21 dis accidere potest, ut infra dicam in titu. de proditor. † & præ-
sertim quando secreta papæ eius inimicis reuelaret. quo casu
quis proditor dicitur, vt late deducit Hippolit. Marsil. prece-
ptor & promotor meus in consilio primo. in prima & secun-
da colum. & dicam latius infra in titu. de prodit. in secun. que-
stio. † Hinc est, quod licite potuit Franciscus Alidosius Cardi-
nal. Papiensis occidia Francisco Maria Feltrio de Ruvere Vr-
bini Duce inuictissimo sancte Romanæ ecclesiæ tunc Capita
neogenerali tempore Iulij secundi Pontificis maximi: dictus.
nanque Cardinalis dum legati de latere munere fungeretur
pro eodem pontificè in ciuitate Bononiæ, vigente tunc in-
ter prædictum Pontificem & Gallorum Regem bello, ecclæ-
siastici exercitus secreta, cui vti legatus prægerat, ducibus Galli-
ci exer citus nunciabat, ea propter Rauennæ, vbi pontifex ip-
se aderat, ab eodem Francisco Maria confessus interiit. de cu-
ius nece, cum ad cardinalatus honorem non virtutibus, sed
vti prædicto Iulio gratus, assumptus fuisse Christophorus
Pierius Gigas patruus meus Poeta non obscurus, sic alludens
scripsit.

Quisquis ad immeritos quotiens aspirat honores.

Mox voti est compos factus & ille sui.

Metiri discat rerum qui finis habendus.

Omnibus exemplo tu Papiensis eris.

- 24 † Formato igitur Romæ processu super prædicti cardinalis
morte, & in eodem cōstituto quod fuerat ipsi pōtifici proditor
propter reuelationem secretorum sui exercitus, Franciscus
Maria Dux tanti sceleris vltor aboluitur, idque iure factum
fuit, siquidem † occultus rebellis seu proditor impune occidi
potest, & quod fuerit occultus rebellis seu proditor in iudicio
super homicidio probatur, de quo etiam latius dicam infra
in titu. de rebell. q. 11.

- 25 Addo, quod, postquam hec scripsoram, inueni quod super
prædicto casu domi. Caro. Rui. preceptor meus celeberimus.
Doctor consuluit ad fauorem prefati illustrissimi Ducis, q.
videlicet Cardinalem prædictum ecleesiæ rebellem occultum
impune occidere potuerit, vt haberetur consilio eius iiiij. pro-
ponitur in themate. per totum. in v. volu. Non omitram quod
26 † Urbanus sextus Pōtifex maximus duces maria Nuceria
ad Genuam septem Cardinales, qui clam cum Clemente cū
eo de pontificatu cōtendente conpirant, nulla mitiori poena
in eos contentus fuit, quam vt saccis quisque eorum seorsum
alligatus & inclusus in mari demergetur, teste Baptista Ful-
go. in libello suo de dictis factisque memoratu dignis, lib. 6. in
sub. de seueritate. exemplo. 25.

S V M M A R I V M.

- 1 Offendens vicarium Imperatoris vel Papæ, non in cōtempn. Papæ, sed
ob priuatam iniuriam, crimen lēsæ maiestatis non comittit.
- 2 Cardinalis vel legatus aut officia's Papæ, si esset episcopus, & sub sue
episco-

Tractatum Tomus XI.

36

- episcopali iurisdictione haberet aliqua castra, & aliquis eius subditus ab eo rebellare ficeret aliquid ex dictis castris, talis propterea non committeret crimen laesae maiestatis.
- 3 Subditus Lædens prelatum inferiorem iure proprio dignitatem seu titulum comitatus vel episcopatus habentem crimen laesae maiestatis non committit.
- 4 Crimen laesae maiestatis contra Papam committi dicitur quando quis contra Cardinalem Legatum prouinciam gubernantem, & contra pacificum statum terrarum Romanae ecclesie machinatur.
- 5 Leges loquentes de imperatore vel ipsius officialib. etiam quod sunt penales, extenduntur Papam & eius legatum.
- 6 Magna est coniunctio inter Romanam ecclesiam & imperium.

QV AE S T I O. VI.

SExto quarto An offendens Legatum vel Vicarium Papæ incidat in crimen laesae maiestatis? Et dicendum quod sic, ut voluit Barto. in extrauagan. ad reprimen. in verbo rebellando. versicu. quod dicitur, numero 4. idem tenuit Cardina. in clemen. pastoralis. in princip. colum. ter. in si. de re iudica. & Præposi. in cap. imprimis in §. de persona. numero ventesimo. & ventesimoprimo. secun. quæstio. 1. & Cuma. consilio 153. ad primum respondetur. vbi contuluit quod † offendens Vicarium imperatoris incidit in crimen laesae maiestatis, hoc sane procedit quando legatus vel vicarius Papæ principaliter offenditur in contemptum ipsius Papæ illius potestatem & autoritatem ac iurisdictionem denegando, securi si dageretur ob priuatam iniuriam. eo etenim casu offendens Vicarium seu Legatum Papæ crimen laesae maiestatis non committeret, vt tenuit Præposi. in dict. capitu. imprimis. præallegato. §. de persona. idem sentit Barto. in prædicta extrauagan. ad reprimen. in versicu. ex tenore, & in dict. versi. rebellando. allegat Præpositus ad hoc Ancha. consilio ducentesimo septuagimo. subdens, quod † si Cardinalis vel Legatus, aut officialis Papæ esset Episcopus, vt puta Parmensis, & sub sua episcopali iurisdictione haberet aliqua castra, & aliquis eius subditus ab eo rebellare ficeret aliquid ex dictis castris, quod talis propterea non committeret crimen laesae maiestatis, eo etenim casu non offendit eum tanquam Cardinalem, vel Legatum Papæ, sed vti Parmensem Episcopum. Ad idem et consilium Calderi. in rubr. de accusa. consi. 6. & vltimo. vbi consuluit quod volens debellare castrum pertinens ad ecclesiam Rauennatem, quo ad temporalem iurisdictionem, crimen laesae maiestatis non committit: † Nec crimen laesae maiestatis committi dicitur, quando prædatus inferior, qui iure proprio dignitatem seu titulum comitatus vel episcopatus habet, a suo subdito læditur. vt voluit Calde. consilio septimo. in tit. de accusa. ad idem facit quod voluit Petr. de Anchara. in cle. pastoralis. colu. 2. circa fin. in viii. not. de re iu. vbi dixit, q̄ rebel lis dñ q̄ ſe propteratē imperatoris vel imperij aliquid facit, securi si cōtra alium inferiorem. Conclusionem supradictam, quod offendens Legatum Papæ incidat in crimen laesae maiestatis, contulendo tenuit Petr. de Anchara. in consilio ducentesimo septuagimo. ex prædicta facti narratione. colum. 4. v. vbi dixit, quod † crimen laesae maiestatis contra Papam committi dicitur, etiam quando quis cōtra Cardinalem Legatum Papæ prouinciam gubernantem, & contra pacificum statum terrarum Romanae ecclesie machinatur. per textus. in l. quis quis. in prin. C. ad l. lul. maiest. & in c. si quis cum militibus. vi. q. j. † Et si quis dixerit, quod iura prædicta loquuntur quando aliquid contra imperatorem vel eius officiales quis molitur, nō quando committitur contra legatum Papæ, ideo ad casum prædictum non extenditur, cum poenalia sint l. interpretatione. ff. de poenis. cap. in poenis. de regu. iuris in sexto. Responde, iura prædicta papaw & eius legatum extendi. Nam si quando quis Cardinalem non legatum offendit, & contra ipsum machinatur. incidit in crimen laesae maiestatis, vt vidimus supra quæstio. quin. & eit tex. in capitu. fœlicis. de poenis. in sexto. a fortiori id dicendum erit quando quis machinatur contra statum Romanæ ecclesie, vel contra Cardinalem apostolicæ sedis legatum, etenim calu talis videtur facere etiam contra statum & trā qualitatem Imperij, cum imperator sit aduocatus & defensor ecclesie, vt dixi sup. quæstio. 2. & ideo † magna est coniunctio inter Romanam ecclesiam & imperium, vt in Authen. quomodo propter episcopos, in prin. & ita voluit Petr. de Anchara. in præalga. consi. 277. col. 2.

S V M M A R I V M.

- 1 T. Philippus Decius consuluit pro nonnullis cardinalib. qui a Iulio secundo max. defecerunt, & conciliabulum Pisis indexerunt.
- 2 T. Philippus Decius consuluit pro nonnullis cardinalib. qui a Iulio secundo max. defecerunt, & conciliabulum Pisis indexerunt.

QV AE S T I O. VII.

SEptimo quarto. An is qui papa viue ticalam facit incidat in crimen laesae maiestatis? & dicendum quod sic, ita voluit Io. Andr. in capitu. veniens, de testibus. Idem tenuit Marti. Lauden. in tracta. suo de crimen laesae maiestatis. quæstio. 9. allegat Bald. in l. quoniam liberi. Cod. de testibus. quod notandum esse dixit contra concilium non canonice congregatum vt accidit tempore Iulii, secundi pontificis maxi. a quo differtunt nonnulli Cardinales & conciliabulum Pisis indexerunt, quibus Philippus Decius insignis Doctor nescio quo spiritu adhuc sit, & pro illis consuluit, vt habetur consilio centesimo quinquegesimo primo. maximi ponderis, in primo volu. quod tam conciliabulum improbatum fuit, & approbatum concilium lateranense indictum per ipsum Iulium, mox post illius obitum sine debito terminatum per Leonem decimum dicti Iulii successorem: & conclusionem prædictam, de faciente de Papatu conuenticularm Papatu viuente, tenuit etiam solensis Doctor præceptor natus domi. Hippol. de Marsi. In consilio primo. colum. quarta. numero ventesimotertio. in primo volu. mi. & Alexand. in l. pri. ff. ad legem Iul. maiest. pro qua conclusione facit text. in capit. si quis Papa. 79 distinctio. idem tenuit Mathe. de Afflict. in c. primo. in ver. & bona commitentium. col. 8. versicu. trigesimo octavo. nume. 101. in tit. que sint rega. in vībus seudo.

2 † Idem dicas de tractante de imperio vel regno imperatore, vel rege viuente, vt voluit idem dominus meus in dicto consilio 1. sequitur Restaur. in tracta. de imperatore. quæstio. 1 18. in fine.

S V M M A R I V M.

- 1 Imperator est federatus Papæ & eius aduocatus & defensor.

QV AE S T I O. VIII.

Octauo quarto. An offendens imperatorem papam offendere dicatur, & sic incidat in crimen laesae maiestatis quo ad papam, siue imperatoris, siue papæ subditus sit? Dicendum quod sic, quia lēdes imperatorum qui † est foederatus papæ & eius aduocatus & defensor, vt habetur per Petrum de Monte in tractatu de monarch. concil. versiculo postquam numero 3. Pari. de Puteo in tracta. de re milita. in §. poenæ. numero. Michal. Vulcur. in tracta. de regim. mundi. in secunda parte. 4. quæstio. numero 16. Franci. Arias in tracta. de bello. numero centesimonagesimooctauo. Marcus Mantua in tracta. concil. numero centesimonagesimooquarto. & per Restaurum Perusinum in tracta. de imperatore. quæstio. 73. numero septimo. & octauo. Papam lēdere & offendere dicitur, & ita voluit Barto. in extrauagan. qui sint rebelles. in versicu. rebellando, columnæ tertia. & Petrum de Ancharo in clemen. pastoralis. columnæ. quin. & in consilio ducentesimo septuagimo. & Oldr. in consilio 43. & Præposit. in capit. imprimis in §. de persona. numero ventesimocundo. 2. q. prima.

S V M M A R I V M.

- 1 Notorium probatione non indiget.

- 2 Super notorio non est necessaria sententia.

QV AE S T I O. VIII.

Nono quarto. An Cardinalis Legatus papæ contra quem sicut comisum crimen laesae maiestatis de quo dixi supra quæstio. sexta. possit declarare offendentem ipsum incurrisse poenas de quibus in capit. fœlicis. de poen. in vi. statutas contra offendentem Cardinalem, supposito tamen quod delictum sit adeo notorium; quod negari non possit, vt putasi de eo tota vicinia sit testis, vt in capi. penulti. de purgat. cap. & 41. distinctio. capit. in sacerdotibus. in sing. & 24. quæst. 2. c. sanc. Circa quæstionem prædictam Arch. in d. c. fœlicis. col. pe. ver. sed nunquid legatus pro parte affirmatiua plura adducit fundamenta, & præsertim, quia scientia condemnatoria. tales facinorosos lata est per constitutionem d. c. fœlicis. & sic executionem secum trahit, ita quod Cardinalis offendens non est huiusmodi sententiæ promulgator, sed notificator siue denunciator, allegat. 24. q. 1. c. 1. ibi, factus sū exequitor constituti, non promulgator noui. Præterea, in faciendo huiusmodi notificatione non vñ, sūa iniuriam prosequi, sed potius Romanæ ecclesie quod p̄t, vt in c. Guiliarius & lequen. 23. quæstio. 4. subdens, quod cū præsupponatur factum notorium, & † notoria Tract. Tom. xj.

E 4 proba-

Hiero. Gigantis de crimi. læſæ maiest.

probatione non indigeat. 2. q. i. c. manifesta. & c. quoniam. de
2 fil. presbi. & propterea non sit necessaria sententia super cri-
mine vel iniuria notoria, non dicetur praedictus legatus iudex
in causa propria, sed exequitor siue notificator poena, quod
facere potest. cap. nouit. de appell. & hanc partem dicit tenuisse
Innocent. in c. j. de offic. deleg. in gloss. vlti. versi. iniuriam. con-
cludit tamen Archid. quod melius est, quod talis notificatio
sit per superiorum dicti Cardinalis legati, cuius opinionem
sequitur ibi Ioan. Andreæ. colum. penul. in princ. & ibid. Pet.
de Anch. colum. penult. versi. secundo quæro iuxta praedicta,
& ista opinio mihi magis placet.

S V M A R I V M .

- 1 Extrahens confugientem ad ecclesiam diuinam offendit maiestatem.
- 2 Etiam qui conatus fuerit extrahere aliquem de ecclesia, licet de facto non extraxerit, incidit in crimen læſæ maiestatis.
- 3 Confugientes ad ecclesiam quantumcumq; grauia delicta commiserint in eadem tuti sunt.
- 4 Concedere licentiam iudicib. extrahendi de ecclesia enormium delictorum perpetratores est de referuatis pape.
- 5 Extrahens de ecclesia publicum latronem, vel nocturnum depopulatorem agrorum non incidit in crimen læſæ maiestatis.
- 6 Qui dicantur publici latrones, & nocturni depopulatores agrorum.
- 7 Extrahens de ecclesia eum qui in ecclesia ea intentione deliquit ut ab ea defendetur, non incidit in crimen læſæ maiestatis.
- 8 Extrahens de ecclesia eum qui per insidias & industriam homines occidit non incidit in prædictum crimen.
- 9 In terris ecclesia occidens etiam per insidias & industriam hominem gau-
dere deberet immunitate ecclesie.
- 10 Tex. Exodi. cap. 21. procedebat olim in altarib. veteris testamenti, que non
erant tanta authoritatis quantæ nostra sunt.
- 11 Depositio est mors ciuilis.
- 12 Quoties a canonib. mentio fit de morte, intelligitur de morte ciuili, & pote-
tiam intelligi de sententia excommunicationis.
- 13 Lex antiqua faciens mentionem de morte, exponitur, id est per sententiam
excommunicationis.
- 14 Canones facientes mentionem de morte intelligendi sunt de morte ciuili, quo-
nam ipsis non imponunt penam mortis naturalis.
- 15 Alius intellectus ad tex. in d. c. 21. Exodi.
- 16 Tex. in c. i. extra de homici loquitur de clero per insidias homicidiū per-
petrante.
- 17 Opinio authoris circa d. tex.
- 18 Proditor quis datur.
- 19 Proditorie hominem occidere plus est quam ex proposito occidere.
- 20 Extrahens de ecclesia cum qui proditorie hominem interfecit non incidit in
crimen læſæ maiestatis.
- 21 Idem dicendum de extrahente de ecclesia eum qui appensate hominem ex-
tra ecclesiam interfecisset.
- 22 Qualibet causa etiam bestialis excusat apena.
- 23 Extrahens de ecclesia eum qui veneno aliquem peremis non incidit in cri-
men læſæ maiestatis.
- 24 Plus est hominem veneno occidere quam ferro.
- 25 Triplex homicida non gaudet immunitate ecclesie.
- 26 Quando opiniones Doctorum sunt varie, rnam sequens excusat a culpa
& dolo.
- 27 Index si captum in ecclesia libere relaxet, & dum ille relaxatus discedit
facit illum iterum capi non dicitur ipsum relaxasse.
- 28 Qui tenetur a' quem relaxare non liberatur ab obligatione illum simplici-
ter relaxando in suo territorio, sed debet facere secure cōduci extra suū
territorium ad locum ubi possit secure stare.
- 29 Extrahens de ecclesia reum criminis læſæ maiestatis commissi contra prin-
cipem non incidit in crimen læſæ maiestatis.
- 30 Captus extra ecclesiam, licet per ecclesiam ducatur, inde violenter ex-
trihi potest, nec tali casu immunitas ecclesie violari dicitur.
- 31 Veniens de ultra mari cū equis & armis, & trāficiens per regnum Siciliae,
ex quo equi & arma non possunt extab. sine regis licentia, poterit eos
conducere ad locum sui domiciliū extra regnum sine aliqua regis licen-
tia.
- 32 Ductus per cimiterium, licet extra captus, inde amoueri non potest.
- 33 Et sic semel vidit obseruari author in ciuitate Venetiarum, quamvis con-
traria opinio in iure sit verior, secundum eum.

Q V A E S T I O X.

Decimo quarto, lenter de ecclesia ali-
quem ad eam confugientem committere dicatur
crimen læſæ maiestatis? Dicas quod sic. tex. est cla-
rus de hoc in l. 2. C. de his qui id ecclesiastis confugiunt, & ratio
2 huius decisionis assignari potest. Nam extrahens con-
fugientem ad ecclesiam diuinam offendit maiestatem, quia
ecclesia domus Dei est, vt habetur in euangelio Ioannis cap.
2. ibi, nolite facere domum patris mei domū negocianonis, q;

offendere plus est quam terrenam offendere maiestatem, sed
offendere temporalē maiestatem est incidere in crimen læſæ
maiestatis i. quisquis. Cod. ad l. Iul. maiesta. a fortiori offendens
diuinam l. ne quicquam. versicu. cum sane. & l. si quis in
hoc genus. Cod. de episcop. & cleric. canonizata 2. quæstio. i.
cap. li quis in hoc genus: & igi glo. & Authen. gazaros. C. de
hæreti. & cap. vergentis. extra codem titu. rationem praedicta
adducit Odof. in l. secu. Codi. de his qui ad eccles. config. pos-
set iudicio me & alia assignari ratio dictæ decisionis, cum con-
fugientes ad ecclesiam sint in ea terti ex canonum dispositione
pariter & legum, nec ex ea possint extrahi, nisi de licetia sum-
mi Pontificis, vtique extrahens illos immediate lredit pontifi-
cis iurisdictionem, & attribuit sibi iurisdictionem quam non
habet, sed soli Papæ competit: ideo committit crimen læſæ
maiestatis, per ea quæ dicam infra quæstio. 22. sub hac metru
bric. conclusionem praedictam, quod extrahens aliquem de
ecclesia autoritate propria incurrit crimen læſæ maiestatis,
tenuit Abb. in cap. inter alia. colum. octaua. in fine. de immu-
ecclesiarum. & rursus ibidem colum. a 9. in princip. in versi. et
faciunt hæc. & idem Abb. in cap. penultimate. codem titu. & Nicol.
Boer. in tra. Q. de seditios. in 7. & ultimo presupposito, colum.
2 12. numero 56. & 57. † Quinimo non solum qui de facto &
violenter aliquem de ecclesia extraxerunt incident in crimē
læſæ maiestatis, sed etiam hi qui extrahere conati sunt, vt vo-
luit gl. fi. in d. l. secun. quam ibi sequitur Salice. † Cum etenim
confugientes ad ecclesiam, quantumcumque grauia delicta
commiserint, in eadem terti sit. præallegato capitu. inter alia
cap. fina. de immunita. ecclesiarum. cap. sicut antiquitus. capit.
miror. cap. diffiniunt. 17. q. 3. hinc est, quod extrahens inde ali-
quem authoritate sua, sede apostolica inconsulta, dininam of-
fendit maiestatem, quia violat immunitatem domus Dei: of-
fendit terrenam maiestatem videlicet pontificem, sine cuius
4 authoritate talis extractio fieri non potest. † Et cum concede-
re licentiam iudicibus extrahendi de ecclesiis enormium de-
lictorum perpetratores sit de referuatis Papæ, hinc est, quod
quando Papa mittit vnicos suos ad potentatus consuevit illis
tribuere facultatem legati Cardinalis de latere, & dare illis
authoritatem concedendi secularibus iudicibus licentiam hu-
iusti, vt sepe vidi in facultatibus concessis sanctitatis suæ
nuntijs apud illustrissim. Do. Venetorum residentibus, vt fuerūt
Hier. Verallus tunc Rotæ auditor, & Fabius Mignanellus Cla-
rissimi iuris Doctores quorum vterque cardinalatus honore
donatus sacrosanctum illum senatum virtutum suarum ra-
diis illustrat.
5 † Fallit tamen conclusio praedicta in eo qui de ecclesia ex-
trahit publicum latronem, vel nocturnum depopulatorem
agrorum, vt voluit tex. in d. cap. inter alia. de immunita. eccles.
6 † qui autem dicatur publici latrones, & nocturni depopula-
tores agrorum. vide per Doc. vbi Abb. in d. c. inter alia.
7 † Secundo fallit in extrahente de ecclesia, cum qui in ecclesia
ea intentione deliquit ut ab ipsa defendetur ecclesia, de quo
est tex. in c. fi. de imm. eccl.
8 † Tertio fallit in eo qui per insidias & industriam hominē
occidit, & ad ecclesiā configit, extrahens. n. talem, cū id iure
permittente faciat, capit. primo. de homicid. non delinquit, ut
habetur etiam Exodi capit. vigesimoprimo. Aduertas tamen
quia ista fallentia non videtur procedere, nam dispositio illa
Exodi registrata in dicto capit. primo. de homicid. procedebat
olim ex veteri testamento, quo tempore nondum emanarāt
leges humanæ immunitatem ecclesiis cōferentes, sed hodie vi-
detur secus dicendum, ut sentit Abb. in dicto capi. i. colum. i.
9 in versicu. in glos. 2. de homicid. dicens, quod † in terris eccl-
esiæ occidens etiam per insidias & industriam hpminem gau-
dere deberet immunitate ecclesiæ, allegat ad hoc text. per lo-
cum a speciali in dicto cap. fina. de immunit. eccl. vbi habetur
quod committēs ex proposito in ecclesia stomicidium, vt ab
ipsa ecclesia defendatur, tali priuilegio gaudere non debet,
ideo punitur in eo in quo deliquit. cum enim in ecclesia deli-
quendo sacram viola a sacro non est defendendus, & sic ille
tex. loquitur de homicidio ex proposito commissio i. ecclesia,
ergo secus si homicidium ex proposito quis extra ecclesiam
committat per tex. in dicto cap. inter alia. ibi, quatuncunque
graui maleficia, dicens, quod cum casus de quo in dicto c. i.
de homicid. non reperiatur exceptus a generali regula text. in
dicto capit. inter alia. standum erit regulæ, præterim quia illa
est lex Exodi, & non noua. Innocent. vero in dicto cap. i. dicit
10 quod ille tex. Exodi procedebat in altaribus veteris testamen-
ti, quæ non erant tantæ authoritatis quantæ nostra sunt.
Alij intelligunt: illum tex. de mortuo per poenitentiam, scilicet
11 vt moriatur in peccatis suis, vel vt deponatur, † depositio
enim est mors ciuilis, 2. quæst. 7. cap. quia ergo. Hostien. autem
dicit quod tex. in dicto capi. 1. intelligi potest de incorrigibili,
tandem Aba. relatis aliorum opinionibus, distinguendo dicit,
text. in dicto capi. 1. de homicid. intelligi posset tam de clero
quam

quam laico de laico scilicet ut ab altari euellatur, id est, ab ecclesia. & a fideliū commuuiione per excommunicationem
 13 t̄ quoties enim a canonibus mentio fit de morte, intelligitur de morte ciuili, & etiam intelligi potest de senten. excommuni-
 14 vt probatur in capitulo. per venerabilem. qui filii sint legitimi
 15 tibi enim lex antiqua faciens mentionem de morte, exponi-
 16 tur, moriatur, videlicet per sententiam excommunicationis,
 17 quia per eam veluti mortuus a communione quis separatur,
 18 & ad hoc ille tex. est notabilis, veruntamen negare non pos-
 19 mus quod illo tempore text. ille Exodi nō loqueretur de mor-
 20 te naturali, per id quod legitur & notatur in capitulo placuit,
 21 27. quest. i. sed postquam dispositio illius tex. est incorpora-
 22 ta in decretalibus inter canones, intelligi debet ciuiliter, secundum
 23 ipsorum canonum naturam, quorum dispositio de mor-
 24 te loquens intelligitur de ciuili, cum canon non imponat p̄e
 25 nam mortis naturalis. Secundo modo dicit Abba. in d. capi.
 26 primo. intelligi posse illum text. in clericō. qui cum sit affixus
 27 & obligatus, subdens, quod hodie duplicit potest intelligi,
 28 primo de depositione, quae est quædam ciuilis mors. Secundo
 29 intelligi potest de morte naturali, ut puta quando homicidium
 est adeo qualificatum quod non videatur ad poenam suffi-
 30 ciente ipsa dispositio, nam eo casu deponi deberet & tradi curia
 31 seculari ut moriatur, ita dixit idem Abba. in capitu. primo. de
 his qui fil. occider. & in capi. at si clericī de iud. At Felin. in d. c.
 32 primo. de homicid. dicit, quod dictum Abbatis, quod ille tex.
 33 loquatur & procedat tam in layco quam in clericō, implicat
 aliqualem contradictionem, dicens, quod si loquitur in laico
 34 pditorie aliquem occidente, procederet intellectus glossi. ibi,
 in verbo per insidias quæ dixit, quod is qui per aggressionis in
 fidias aliquem occidit nō iuuatur immunitate ecclesiæ: & sic
 35 quod iste erit quartus casus exceptus a supradicta regula gene-
 rali, tex. in dicto capitu. inter alia. si vero loquimur de clericō
 36 ipse degradabitur & tradetur curia seculari, dicens, quod t̄ per
 tex. in d. ca. primo. ita consuluit contra quandam episcopum
 Pe. de Anch. consil. 153. ex nar. ratis in facto. column. 2. quidi
 xit, quod tex. in dicto capitu. i. de homicid. loquitur in clericō
 37 per insidias homicidium perpetrante, nam clericus dicitur p̄-
 38 proprie cuelli ab altari, laicus enim non potest dici cuelli, q̄a cir-
 39 ca altare non ministrat, vnde qui radices non egit in loco, ut
 fecit clericus in ecclesia, cuelli non potest, priuatio etenim ha-
 bitum presupponit, l. decem, ff. de verborum obligationibus,
 Ido dicit debere intelligi illum text. ibi, euellas per degradationem
 40 ut moriatur, uidelicet ut moriatur per executionem
 iudicis secularis, nam verbum, moriatur, referri debet ad mor-
 tem naturalem, ut notatur in capitulo placuit, 17. quest. i. ca.
 41 suceptum. de rescript. in 6. subdens Anchā. loco præallegato.
 quod dum ille tex. dicit, euellas, loquitur prælato, & subdit im-
 personaliter, moriatur, quasi dicat, non per prælatum ecclesia-
 42 sticum, sed per iudicem secularem ei mors inferat, dicens ista
 43 dispositionem esse magis consonam menti illius text. Exodi,
 44 quam sint aliae quas refert Ioan. And. in d. capit. j. & quod illa
 45 lex Exodi redacta fuit in volumine decretalium, ut seruet nō
 46 frustrā membranas occupet. Idem dixit etiam ipse Petr. de
 Anch. in repe. cap. ea quæ. col. 29. in fin. in versi. 19. quæro.
 & col. 3 o. in prin. in versi. quidam miter sacerdos. de regu. iu. in
 47 6. vbi refert miserabilem casum qui accidit tempore suo in ci-
 48 uitate Venetiarum, quod q̄dam sacerdos alium sacerdotem
 49 per industria occiderat, contra quem ipse consuluit, & ibi
 sequitur prædictum intellectum ad tex. in dicto ca. i. de homi-
 50 cid. referens, tunc consuluscō episcopo Venetiarum, quod sa-
 51 ceros ille homicida pditorius degradari poterat, & tradi cu-
 52 ria seculari, ut vere moreretur, per tex. in præallegato cap. i. &
 ibidem hanc opinionem tenuit Ioan. de Ana. col. fi. vbi tenet
 53 quod ille tex. cap. primo. de homicid. loquitur de eo qui prodi-
 54 torie hominem interfecit, & licet ista opinio, quod ex illo tex.
 55 inducatur quod clericus ex tali delicto mori debeat, videatur
 rigorosa, tamen ut dicit idem Anch. in dicto capit. ea quæ. ha-
 bit in se æquitatem, quia si contigeret quod clericus & laicus
 56 conspirarent in mortem alicuius, & aliquem in simul prodi-
 57 torie occiderent, adeo quod laicus ex tali delicto dilaniaretur
 58 sacerdus solum ad perpetuos carcères damnaretur, iter eos
 59 esca nimis magna poenæ inæqualitas, prælettim quia damna-
 60 ti ad perpetuos carcères, ut plurimum carceribus fræctis aufu-
 61 giunt, quod scandalum parat laicis contra clericos & præla-
 62 tos.

17 Opinio Pet. de Anchā. & Ioan. de Ana. quod tex. in d. ca.
 63 jde homicidio loquitur de homicida proditorio, mihi pla-
 64 cer, & propterea recte cōsuluisse arbitror Pe. ipsum tunc epi-
 65 scopo Venetiarum circa illum sacerdotem qui pditorie aliū
 66 occiderat sacerdotem, quem persuaserat quod iret ad eius do-
 67 mum pro accipiendo maluatico, & cum ille iuisset ad id sua-
 68 sus pro habēdo maluatico fuit a prædicto proditorio interfe-
 69 dus, t̄ proditor enim is dicitur q̄ proximum circumuenit &
 70 cum callide seducit, ut illum in periculum saluistraha. 24. q.

3. capitu. transferunt. 15. q. i. capit. si cupis, & item is proditor
 dicitur qui dum se amicum ostendit postea damnum iniuriā
 vel machinationem infert, ut dixit Angel. in §. interdum. Inst.
 de hæred. quæ ab intesta. deferun. ad idem est glo. in 46. distin.
 capi. clericus. & 1. q. 3. cap. nolite, & late dicam infra in rubr.
 de prodit. in 1. quæ. ab illo enim qui aliud in ore aliud in cor
 de gerunt difficultimum est cauere, de quibus loquitur serua-
 tor noster dicens, populus iste labijs me honorat. cor autem
 19 ipsorum longe est a me, ut habetur Math. cap. 15. t̄ Et prodi-
 20 rie hominem occidere plus est quam ex proposito occidere,
 ut puta inimicum apensare & apostate occidere, quia ab ini-
 mico cauere possimus, ab eo autem qui se amicum extrin-
 se gerit, & intrinsecus inimicus est, fere impossibile est caue-
 re. nec assentio opinioni dicentium quod tex. in d. cap. j. de ho-
 micid. loquatur de occidēte hominem ex proposito, quia hu-
 21 iusmodi intellectus aduersatur dispositioni tex. in c. fin. de im-
 muni. eccl. qui text. loquitur de committente. homicidium i
 ecclesia ea intētione ut ab ipsa defendatur, & sic ponit casum
 exceptum a regula generali dict. cap. inter alia. eodem tit. qui
 tex. a cōtrario sensu probat, quod committens homicidium
 22 ex proposito extra ecclesiam ad illam postmodum configuiēs-
 tueri ab ea debet ne inde extrahatur. confirmatur hoc, q̄a ex-
 ceptio debet esse de regula, sed casus excepti in dicto ca. inter
 alia sunt tales qui ex proposito & præmeditate committunt,
 23 vt est in publico latrone, & in nocturno depopulatore agro-
 rum, qui excipiuntur in illo tex. ergo & regula illius tex. intel-
 ligi debet etiam in homicidio pensato, non tamen prodi-
 24 rie, per supradicta. t̄ Erit ergo conclusio, quod extrahens de
 ecclesia eum qui proditorie hominem interfecit non incidit
 25 in crimen læse maiestatis. t̄ Et idem dicas de extrahente de ec-
 clesia eum qui apensate hominem extra ecclesiam interfecis-
 set. non ea ratione, quia talis, ut dixi supra, possit inde extrahi,
 sed ex eo quod tex. in dicto capitu. primo. de homicid. patitur
 26 plures intellectus & quælibet causa etiam bestialis excusat a
 poena & dolo, ligatur. §. potest, ff. de liberali. cau. Cassio. decis.
 27 nu. 4. super regul. Cancel. Roch. de Cur. in tract. de contue.
 nu. 124. & dixi in tractatu de pensio. q. 75. nu. 2. & facit text. in
 l. i. in fi. ff. de abige. ibi. siue iustus siue iniustus & scribit Boer.
 dec. 168. nu. 11. in j. par.
- 28 t̄ Quarto fallit supradicta conclusio, quod extrahēs aliquē
 de ecclesia incidat in crimen læse maiestatis, in eo qui ex ec-
 clesia extrahit eum qui veneno aliquem peremit, talis enim
 proditor dicitur, ut dixit Fely. in præallegato capitu. j. de homi-
 29 cido, & ibidem Ioan. de Ana. col. j. num. 1. t̄ plus est enim ho-
 minem veneno occidere, quam ferro, l. i. C. de malefic. & Ma-
 the. per quem tex. dicit Bald. in l. nemo, C. de summa Trini. &
 fide catho. quod qui alicui venenum exhibet illum prodito-
 30 rie interficere dicitur, & casus hm̄oi procūl dubio comprehē-
 ditur sub dispositione tex. in d. capi. j. de homicid. cum verum
 sit dicere quod propinans alicui venenum, ex quo ille moria-
 tur, dicitur illum per industram & insidias occidisse, nam ve-
 nenum ut plurimum subministratur ab eo de quo venenatus
 confidit, & s̄e in magnis viris præparatur, a quo pauperes &
 viles regulariter sunt immunes, iuxta illud Iuuenalis. Fictilib.
 nulla miscent acouita. Et licet Io. de Ana. in d. c. i. quem seq-
 31 tur idem Nico. Boer. decis. 109. nume. 5. in prima parte. dicat φ
 forte dici potest quod t̄ triple homicida non gaudeat in mu-
 ecclesia. Primo, qui in ecclesia occidit, secundo qui veneno ne-
 cat aliquem, Tertio is qui proditorie occidit, ut in dicto c. i. de
 homicid. nihilominus id mea quidem sententia sine dubita-
 32 tione tenendum est, per supradicta, & quamvis variæ sint in
 hoc Doctorum opiniones. Istud etiam comprobat pdictam
 quartam ac etiam tertiam fallentiam, quia t̄ vbi variæ sunt Do-
 33 torum opiniones, ut in casu nostro, in quo aliqui tenent præ-
 dictos esse tutos in ecclesia. aliqui non, edcūsat a dolo & a cul-
 pa vnam sequens: secundum not. per Inno. in cap. ne innitatis
 de const. & notatur in l. cum prolatis, ff. de re iud. & habetur p
 Stefan. de Federicis in tracta. de interpret. iur. in vlt. parte, col.
 fina. in fi.
- 34 t̄ Vnum tamen in hac materia nota dignum nō omittam,
 quod si iudex captum in ecclesia relaxet libere, si dum ille re-
 laxatus discedit facit illum iterum capi, non dicitur ipsum re-
 laxasse, ut not. Arch. in capitu. miror. 17. quest. 4. Bart. in l. i. per
 illum text. C. de nauicula. libro vndecimo in versicu. venio ad
 versicu. uenientes. Idem dicit Felin. in capit. ego enim. col. fin.
 versicu. item refert. de iure iurand. Et ideo dixit Abb. in c. acce-
 dens. in prin. per illum text. de procurato. quod t̄ is qui tenet
 aliquem relaxare seu restituere non liberatur ab obligatione
 illum simpliciter relaxando in suo territorio, sed debet illum
 facere secure conduci extra suum territorium ad locum ubi
 possit secure stare.
- 35 t̄ Quinto fallit in extrahente de ecclesia rerum criminis le-
 se maiestatis commissi contra principem, de quo dicam infra
 in titulo de pluribus questionibus. quest. quarta, vide ibi di-
 eta,

Hieron.Gigan. de crim.lēſæ maiest.

Quia talem nanque de ecclesia extrabens crimen lēſæ maiestatis committere non dicitur.

30. † Sexto fallit, quādo aliquis extra cimiteriū vel ecclesiā a iustitiario vel officialibus est captus, & ducitur per ecclesiam, nam tunc inde etiam violēter extrahi potest, nec tali casu immunitas ecclesiæ violari dicitur, ita voluit Arch. in c. sicut. 17. q. 4. & Ioan. Lupus in repet. rubr. de donati. inter vir. & vxor. vt refert & sequitur Nicol. Boe. in suis decisio. decisio. 178. nū me. 1. 3. in prima parte, facit ad hoc quod voluit And. de Iser. in rubrica quā sint rega. in vībus feudorum, vbi dixit, † quod si quis veniret de ultra mare cum equis & armis, & transiret per regnum Sicilię, ex quo equi & arma non possunt extrahi sine regis licentia, quod poterit eos conducere ad locum sui domiciliū extra regnum sine aliqua Regis licentia, per textum in lege si quis post hanc, in versiculo data similiter, C. de aedi. priuat. & ibi glo. & Cy. Alberi. & Angel. † contraria partē, quod imo ductus per cimiterium inde amoueri non possit tenuit Marcus Mantua. consil. Ix. circa finem. num. 17. allegat Romanum in lege plerique, & ibi l. s. ff. de in ius vocand. & in argumentum tex. in lege quis sit fugitius. §. idem Celsus. ff. de ædilitio edict. & in l. sicuti. §. Arist. & ibi Bald. ff. si fuit vendic. pro prima opinio. facit text. in capitul. inter alia, de immunitate ecclesiarum, qui loquitur in configiente ad ecclesiam, & text. in capitul. diffiniuit, & in capitul. sicut. 17. quēt. 4.
31. † Ultimam tamen opinionem semel seruari vidi in alma ciuitate Venetiarum aliarum ciuitatum Regina, sed primam veriorem puto. Nec obstante allegata per Mantuanum, quia procedunt in eo, qui insecurus ab officialibus, vt caperetur fugiens se in ecclesiam recepit, & sic ad eorum manus non pervenit. & similiter tex. in dicta l. quis sit fugitius. §. idem Celsus. loquitur de seruo fugiente, qui se in turram locum recepit, nec similiter obstat dictum Bald. in dicta l. sicuti, §. Arist. qui a loquitur in bannito insequo ab officialibus vt caperetur, qui aufugit in alienum territorium, nam ibi capi non potest.

S V M M A R I V M .

1. Qui hominibus armatis templo occupat lēſæ maiestatis reus est.

Q V A E S T I O XI.

2. Ndecimo quāro. vidimus in p- denti quāstione, qualiter extrahens aliquem de ecclesia propria authoritate ad quam ille confugerat incidit in crimen lēſæ maiestatis, per textum in l. 2. C. de his qui ad ecclesi. configuiunt. Modo videamus quid dicendū de eo qui sibi templum occupat? Dicas, quod talis incidit in crimen lēſæ maiestatis, vt probat tex. in l. i. ibi, locave occupentur vel templo. ff. ad legem iuliam maiest. ad idem est tex. in l. 2. ff. de colleg. illici. iuncta gloss. ibi, in verbo, tenetur. vbi tex. iuncta gloss. probat quod si qui hominibus armatis templo occupat lēſæ maiestatis reus est. facit etiam ad id text. in l. denunciamus. C. de his qui ad ecclesi. config. & ita tenet Ludo. Montal. in tract. suo de reprobatio. sentent. Pilati. articulo primo. nume. 70.

S V M M A R I V M .

1. Impediens nuncios per legatum apostolicum ad Papam missos, & spoliates eos literis pape directis, incident in crimen lēſæ maiestatis.
2. Imperator obtinet primum locum post papam.

Q V A E S T I O XII.

3. Vodecimo quāro. an qui nuncios apostolicum ad papam missos in via publica impediunt, & literis papae directis spoliant cr̄is lēſæ maiestatis delictum incident? Circa hoc Rom. consi. 275. queritur primo, tenuit quod sic, per tex. in l. i. in prin. ff. ad leg. Iul. maiest. Verum quia vt supra diximus in j. q. huius Rubr. crīmē lēſæ maiestatis committitur contra papam, siue per clericos siue per laicos eisdem modis quibus committitur contra Imperatorem, vt in toto. tit. s. & C. de crimi. lēſæ maiest. vt etiam dixit Pr̄eposi. in c. in primis. in §. de persona. col. 7. versicu. qui autem. nū. 20. 2. q. j. ideo deueniamus ad materiam criminis pr̄dicti, videlicet quod & quibus modis crimen pr̄dictum committatur cōtra Imperatorem, alias Principes et ciuitates, et quia † citra papam, Imperator primum obtinet locum, ab eo exordiendum erit.

S V M M A R I V M .

1. Machinando contra personam Imperatoris, crīmē lēſæ maiestatis com-

mittitur.

2. Perduellionis reus dicitur qui contra personam Imperatoris, crīmē lēſæ maiestatis committit.
3. Duellum hoc solo casu fieri lex Romana permittebat.

Q V A E S T I O XIII.

Ertiodecimo quāro, quando Imperator offendit dicatur, vt quis crīmē lēſæ maiestatis contra eum commissile dicatur. † Responde, quando aliquis machinatur contra eius personam, procul dubio crīmē lēſæ maiestatis committit, vt dixit Odofr. in Rubri. C. ad leg. Iul. maiest. & Pr̄eposi. in c. in primis. in §. de persona. col. 7. versi. de Imperatore. 3. q. j. & est tex. in l. quisquis. in princ. C. ad l. Iul. maiest. & hoc p̄cedit, siue quis id solus faciat, siue cū aliis conspirando in necem ipsius Imperatoris, sine cum militibus siue cum priuatis, siue cum barbaris, vel illum offendere promittendo, vel iureiurando affirmando, vt h̄f. in d. l. quisquis. in prin. & ibi Doct. & tales per duelles dicuntur, vt testatur Vlpianus in l. s. ff. ad legem. iul. maiest. idem dixit Ioan. de Turre Crema. in c. si quis. §. porro. 6. q. j. inqpiens, & † perduellionis dicitur reus is qui contra personam imperatoris crīmē lēſæ maiest. commisit. Duellum etenim Romana lex hoc solo casu fieri permittebat idem dixit etiam Turris Crema. in summa, 3. q. 4. & Spe. in ti. de accusa. §. j. versi. secundo crīmē perduellionis.

S V M M A R I V M .

1. Conspirando in necem consiliarii vel collateralis Imperatoris, offenditur Imperatoria Maiestas.
2. Consiliarii, vel collaterales Imperatoris dicuntur pars corporis ipsius imperatoris.
3. Consiliarii vel collaterales Imperatoris, & ipse Imperator dicuntur vnu corpus.
4. Consiliarii dicuntur inhārere Principi sicut stellæ firmamento celi.
5. Priuata inimicitia non excusat aliquem a crīmē lēſæ maiest.
6. Occidens consiliarium, siue collateralē Imperatoris ex priuata inimicitia non incidit in crīmē lēſæ maiest.
7. Andreas de Iserna dum esset Regius consiliarius in Regno occisus fuit & Ex constitutione Regni occidens Consiliarium Regis ex priuata inimicitia tenetur crīmē lēſæ maiestatis.
8. Occidens Consiliarium Principis in ipsius Principis odium siue Reip. vt tali Consiliario caret, incidit in crīmē lēſæ maiestatis.
9. Secus si ob priuata inimicitiam regulariter.

Q V A E S T I O XIV.

Vartodecimo quāro, quid dīcēdum de conspirante in necem Consiliarii Imperatoris, vel illius collateralist? Dicas & hunc in crīmē lēſæ maiest. incidere & offendit enim ex hoc imperatoria maiestas: † tales namque pars corporis ipsius imperatoris dicuntur, vt dixit textus in dicta l. quisquis. in princ. C. ad legem Iul. maiest. facit tex. in c. foelicis. de poen. in 6. & habetur per Lucam de Penna in l. nihil. C. de pala. sacr. larg. libr. 12. ad idem est tex. in ca. si quis. 6. q. j. & ibidem Pr̄eposit. † Ex Imperatore enim Rege, vel principe vnu corpus fieri dicit & creari cum eius consiliariis, vt habetur in pr̄allegato. ca. si quis. & in d. l. quisquis. & in e. c. foelicis. ac in l. humanum. C. de legi. † Quinimo consiliarii dicuntur inhārere principi sicut stellæ firmamento coeli & Bald. in l. cum multa. C. de bonis quæ libe. & veluti splendor fulgent firmamenti. argum. text. in c. super Specul. de magistr. & dicuntur Solis radii, capi. multi. de poen. distin. 2. & tradit. Nicol. Boer. in tract. autoritate mag. consi. nume. 22. 9. Et pr̄dicta videtur procedere ēt si quis ex priuata inimicitia occideret collateralē vel consiliarium Principis, nam vt dicunt Bal. & Innoc. in capitul. 1. de offi. delega. priuata inimicitia non excusat aliquem a crīmē lēſæ maiestatis.
- 6. † Contraria autem partem, quod occidens consiliarium seu collateralē principis ex priuata inimicitia, non committat crīmē lēſæ Maiestatis, tenuit Bar. in l. hostes. ff. de capti. & postli. reuer. quem sequitur An. de Iser. & in c. j. in §. & bona committentium. in ti. quæ sint regal. in vībus feudoru qui circa hoc plura scribit. idem tenuit Mart. de Laude. in tract. de cri. lēſæ maiest. q. 21. & Matth. de Afflict. in d. §. & bona committētum. colum. j. & ii. referens, quod † And. de Iser. dū effet Regius consiliarius in Regno occisus fuit, ob cuius mortem Regina Ioanna constitutionem edidit, quod occidens Regis consiliarium etiam ex particulari odio, vel inimicitia siue vt Rex illo vtili consiliario careat, poena criminis lēſæ maiest.

Tractatum Tomus XI.

38

iestatis teneretur. & idem Mat.de con. regn.li.2.in tit. de his q
fidei. num.38.vbi attestatur vidisse rescriptum Reginę Ioan
nę primę in quo cōdemnabantur de cri. lēse maię. sceleratissi
mi illi qui virū insontem & reipublicę vtilē An.de Iser.prēdi
ctum interfecerunt. upradictā op̄i.tenuit etiam Aymo Crau.
consil.6.col.18.in versicu.tertio arguitur.num.79.in j.volum.
& Aegi.Bella. consi.15.erit ergo ex pr̄missis firmata conclu
sio, quod occidens consiliarium Principis, siue eius collatera
lēm, in ipsius Principis odium, siue reipublicę, vt tali consilia
rio careat, in crimē lēse maiestatis incidit, quod etiam tenuit
Lucas de Pen. in l. quoties, col.7.versic.sic dicimus.C.de exact.
trib.lib.10. fsecus si ob priuatam inimicitiam. voluntas enim
& propositum distinguunt maleficia.l. qui iniuria. in prin. ff. de
fur. idem erit in offendente senatorem principis, per tex. in d.
L quisquis. in prin. nam licet secus statutum fuerit per Reginā
Ioannam in regno Neapolitano, dicta constitutio non con
stituit ius vniuersale.

S V M M A R I V M.

- 1 Christum Crucis affigere dicuntur qui eius sacerdotes persequun
tur.
- 2 Hippolitus de Marsilius magnus criminalista fuit preceptor & promotor
authoris.
- 3 Dux Valentinus Alexandri sexti Pont. Max. filius, vicarios perpetuos q
erant in Romandiola partim ferro, partim veneno sustulit, scelesta domi
nandi cupiditate.
- 4 Christophorus Pierius Gigas Poeta, authoris patruus.

Q V A E S T I O X V .

Vinto decimo quarto, ^{qd dicen} dum de offēdente vicarium Imperia Regis, vel principis? dicas quod ex hoc lēditur maiestas principis, ea p
per talis lēse maiestatis reus erit, tūc enim perinde est ac si p
Principem ipsum attentatum esset. facit quod logitur 3. quæst.
1 prima cap. nulli. in fine. vbi dicitur, quod Christum Crucis affigere dicuntur, qui eius sacerdotes persequuntur. Deus namque organo Zachariæ Prophetæ capite eius secundo dixit, q
vos tangit, pupillam oculi mei tangit, & transumptive habetur secunda quæst. 7. capit. accusatio. ad idem facit quia qui Christi sacerdotes recipit aut spernit, Christum spernere, aut recipere videtur vigesima primā, distinet. capit. in nouo. 8. q. prima, capit. qui vos. Ad idem facit quod habetur 16. q. j. ca.
revertimini. vbi dicitur, quod cum affligūtur sacerdotes, Christus affligitur. Hanc opinio. tenuit Raph. Cuma. cons. 153. Ad prium respondet, vbi dixit, quod per iniuriam factā vicario principis crimen lēse maiest. committitur, ad quod plura allegata quæ transcribere non curauit, videre poteris ibi p. cū.
2 idem tenet in magnus criminalista preceptor & promotor meus dñs Hippo. de Marsili. consil. j. col. 2. num. 20. in j. vol. & Laurē. Calcan. cons. 51. licet his quæ supra, col. 2. num. 6. Hanc etiam opinio. tenuit Ang. in tracta suo malefi. in verbo, che hai tradito la tua patria. in versicu. quæro aliquis congregat. in fi. versic. secus si contra. num. 4. vbi dicit hoc notandum esse cōtra Vicarios perpetuos in prouincia Romandiola, quorum tamen nullū extare istis temporibus videmus, vt olim tempore quo Ang.
3 prædicta scripsit extabant. Nam Rauen næ, Polentani, Celez, & Arimini Malatestæ, Foroliuij Ordelaffi demum Riarij, Imolæ Alidosii, post Riarij, Fauetiæ Manfredi, pro sancta Romana ecclesia Vicarii fuere perpetui, quorum aliquos Cæsar Borgia Dux Valentinus nuncupatus Ale. sexti Pont. Max. filius ferro partim, & partim veneno sustulit, scelesta dominandi cupiditate ductus, ob quam tot Italiz principes suis eiecit sedibus, de quo cum mortuo Alexand. patre omnia amisisset per belle alludet Christophorus Pierius Gigas patruus meus Poeta non obscurus sic scripsit.

Sepe Valentinus Cæsar dixisse notatus,
Aut nihil in terris, aut ego Cæsar ero.
Tunc sua fortuna fuerat rota, nam albula fluxit,
Et fluxit Rodamus ad sua uota diu.
Nunc vero in sicco est fluuius, defecit, uterque,
Hetrusca, & prima Clausus in arce fremit.

S V M M A R I V M.

- 1 Offendens Ambasciatorem Principis perinde est ac si Principem offendet.
- 2 Rumpens securitatem datam a Principe incurrit crimen lēse maiestas.
- 3 Legatus conueniri non potest in loco sua legationis, sed habet ius reuocandi.
- 4 Ambasciator sui Principis vices fungitur.

- 5 Ambasciatores securitatem de iure gentium habere dicuntur.
- 6 Ambasciatores dicuntur sancti, nec possunt pro repræsaliis cap.
- 7 Offendentes Ambasciatores sacrilegium committere dicuntur.
- 8 Bannitus ex Florentia, si ad Florentinos Ambasciator per suum principem mittatur, offendit ibi tanquam bannitus non potest.
- 9 Offendens Ambasciatorem alicuius Principis cuius dittus offendens non erat subditus, crimen lēse maiestatis non committit.
- 10 Non subditus offendens Principem crimen lēse maiestatis committit.
- 11 Offendens legatum Principis non odio ipsius Principis, sed particulari iniurie non incidit in crimen lēse maiestatis.
- 12 Offendens Ambasciatorem qui finita sibi commissa ambasciata redditum suum retardabat non incidit in crimen lēse maiestatis.
- 13 Legatus qui differt reuerti cum possit, legatorum priuilegio non gaudet.
- 14 Offendens legatum Principis reuertentem ex legatione sua, postquam est ingressus principaliorum ciuitatem sui Principis, in qua ipse Princeps residet, non incidit in crimen lēse maiestatis, quia non dicitur amplius legatus.
- 15 Offendens legatum Papæ in reuersione postquam ingressus est portam Romæ, non incidit in crimen lēse maiestatis, nisi talis legatus esset Cardinalis.

Q V A E S T I O X VI .

Ex tօdecimo quæro, ^{quid dicen} dum de offendente Ambasciatorem principis, sic enim principis legatum vocant, an incidat in crimē lēse maiestatis? dicas quod sic, vt voluit Bald. in capit. i. de offic. deleg. per tex. in l. offa. §. fi. ff. de reli. & sump. fune. tperinde enim est ac si principem ipsum offendisset, vt inquit Bal. in d. ca. i. ad p. facit tex. in c. ex literis. eo. ti. opinionem Bal. sequitur Fely. in p. alleg. cap. i. in fi. vbi pro opinione Bal. sic arguit rumpens securitatem datam a principe incurrit crimen lēse maiestatis tex. est in l. 1. ff. ad l. Iul. maie. Sed Ambasciatores hanc securitatem habere dicuntur. l. 2. ff. de iud. ergo offendēs istos ipsum principem offendere dicitur. Dicas tu quod in dicta l. 2. in §. le. gatis, non probatur intentio Fel. quia ibi disponit p. legatus conueniri nō potest in loco sua legationis, sed habet ius reuocandi, & sic ille tex. non loquitur de alia securitate, opinio autem Fely. in se vera est, sed alia ratione Ambasciator etenim sui principis vice fungitur. facit tex. in c. lane. de offic. dcleg. & ibi no. Abb. hinc est, quod offendens illum, & eius principem offendere dicitur. x̄rēt creātisti legati quos Ambasciatores vocant securitatem de iure gentium habere dicuntur, ideo nemo eos offendere debet, l. fi. ff. de leg. l. sanctum, ff. de rer. diuisi. & habetur per Bar. in l. i. versi circa hanc legem quæro, ff. ad l. Iul. maie. & per Mart. de Lau. in tra. de le. prin. q. 18. facit, quia iusti legati dicuntur sancti, vt habetur p. Angel. in l. 2. §. legatus. de iud. Nec possunt pro repræsaliis capi, vt voluit Bart. in l. fi. ff. de lega. & Mat. de Lau. in præallegato tracta. q. 33. & 38. I mot offendentes legatos, qui sancti dicuntur committunt etiam sacrilegium, vt nota. Angel. in l. consensib. §. legatis. de iudic. quod tenet idem Martin. in præalle. quæst. 38. & licet ipse Martin. in codem tracta. quæst. v. dixerit, quod is qui principis legatum verberat, vel ei iniuriam infert teneatur lege Iulia de vi publica. Attamen opinio Bal. & sequacium, tenentium, quod offendens principis legatum crimen lēse maiestatis committat, mihi plus placet, p. ea quæ supr. dixi, in qua opinione fuit etiam Bart. in extraug. qui sint rebel. in verbo rebell. in ver. quod hic dicitur, nu. 4.

- 8 tEt in tantum verum est, quod Ambasciatores habent de iure communi securitatem, quod si aliquis esset bannitus, vt puta ex Florentia, attamen si ad Florentinos Ambasciator p. suum principem mitteretur, offendit ibi tanquam bannitus nō posset, vt notanter dixit Ang. in §. teucrendissimi. in Auth. de sancti episco.
- 9 tConclusionem supradictam, quod offendens legatum principis fiat reus criminis lēse maiestatis, limita modis infra scriptis. Et primo, vt non procedat quando talis offendens non erat subditus illius principis cuius legatus vice fungebatur.
- 10 tNam quando non subditus principem offendit crimen lēse maiestatis non committit clemen. pastoralis, & ibi Doctor. de re iudicata. Et notatur per Docto. in l. quisquis, C. ad leg. Iul. maie. si igitur non subditus offendens principem non committit crimen lēse maiestatis, vt etiam legitur apud Old. cōsil. 43. queritur utrum citatio, colum. 2. versicu. circa sextam, & dicā latius infra sub hac eadem rubrica, quæst. 78. ergo idem a fortiori dicamus esse in offendente eius legatum, cum accessoriū naturam sui principalis sequatur, vulgato ca. accessoriū de reg. iu. in 6. facit, quia surrogatus est eiusdem iuris & cōditionis cuius est is, in cuius locum surrogatur, l. cum qui, §. qui in iuriarum, ff. si quis cau.
- 11 tSecundo fallit dicta conclusio in offendente legatum principis, non odio principis, sed ex particulari inimicicia, per ea quæ

Hieron. Gigan. de crim. lēsæ maiest.

qua voluit Bait. in l. hostes, ff. de capti. & postli. reuer. & per ea
qua voluit And. de Iser. in c. j. §. & bona committentium. in ti.
qua sint regal. in vsl. feud. & ibidem Matth. de Afflict. in qui-
bus locis concludunt, quod offendens consiliarium principis
ex particulari inimicicia, non incidit in crimen lēsæ maiest. fa-
ciunt dicta supra q. 14. proxima præcedente.

12 † Tertio fallit prædicta conclusio in offendente Ambascia-
torem seu legatum principis, qui finita sibi commissa ambas-
ciata redditum suum retardabat. Talis enim priuilegio legati
non gaudet, vt voluit Bar. in l. f. C. de mercat. Idem voluit Mart.

13 de Lau. in trac. de lega. principium, q. 11. vbi dixit quod lega-
tus q. differt reuerti cum possit, legatorum priuilegio nō gau-
det, allegat tex. in l. item hi. §. j. & ibi glo. ff. ex quib. cau. maio.
& tex. in l. f. C. de coher. & merca.

14 † Quarto fallit conclusio prædicta in offendente legatum
principis reuertem ex legatione sua postquam est ingressus
principaliorum ciuitatem sui principis in qua ipse princeps re-
sideret. Nam eo casu non dicitur amplius legatus, secundū Mar-
tin. de Laud. in præalleg. trac. de leg. prin. q. 33. alleg. tex. in l. fin.
ff. de offi. procon. & leg. & Specu. in titu. de leg. §. fina. tunc em̄
cum offendens non incurrit crimen lēsæ maiestatis quia of-
fensus non repræsentabat vlt̄rius personam principis, & sic
eo casu principis maiestas non laeditur, sed persona priuata.

15 † Idem erit in legato Papæ si offendatur postquam ingressus
est Portam Romæ, tunc enim non est amplius legatus, vt di-
xit Mart. de Lauden. loco proxime allegato. si tamē legatus
Romam reuersus eset Cardinalis, prædicta locum non ha-
berent, per text. in cap. fœlicis. de pœn. in sexto. & per ea que dī-
xi supra q. 5.

S V M M A R I V M.

- 1 Statutum puniens turbantes vel turbare voientes statum ciuitatis, intelligitur principaliter, non secundario.
- 2 Arbitrium datum sapientibus super utilitate publica, vel ciuitatis statu, principaliter, non secundario intelligitur.
- 3 Statutum puniens certa pena facientes rumorem in ciuitate, si quis aliquem percutiendo rumorē oriri fecerit, non tenebitur pena statuti prædicti.
- 4 Statutum concedens alicui quod possit facere vindictam de offensa sibi illata, intelligitur perse, non per interpositam personam.
- 5 Banniti qui nolunt ire ad confinia ipsi assignata per principem, non incidunt in crimen lēsæ maiestatis.
- 6 Index qui iudicat contra constitutionem Imperatoris non tenetur criminis lēsæ maiestatis, & que sit ratio.

Q V A E S T I O X V I I .

- D**ecimo septimo quæro. an sicut
do principaliter publica laeditur maiestas crimen
lēsæ maiest. committitur, l. 1. in princ. & l. 2. iuncta
gl. in verbo tabulis, ff. ad l. Iul. maiest. Ita dicendum sit qn̄ non
principaliter, sed secundario maiestas publica laeditur. Breui-
ter dicas quod non, vt voluit Bal. in l. j. C. de priua. carce. quem
refert & sequitur Albe. Bru. consil. 69. vilo processu inquisitio-
nali, col. 2. ver. 3. moueor, facit ad hoc q. voluit Bal. in l. j. §. j.
col. 2. ff. de iust. & iur. vbi dixit, q. statutum puniens turbantes
vel turbare voientes statum ciuitatis, intelligitur principaliter
non secundario. † Hinc est, quod arbitrium datum sapientibus
super utilitate publica, vel ciuitatis statu, principaliter, non se-
cundario intelligitur, & ideo arbitrari non poterunt super iu-
ribus priuatorum principaliter, licet secundario publicum cō-
modum concernant, vt voluit Bald. in d. l. j. §. j. col. 2. ff. de iust.
& iur. & latius per Bar. in l. ambitiosa, ff. de descr. ab ord. fac. &
per Nel. iur. tracta. banni. in 2. parte 2. tempo. q. 50. vbi dixit, † q.
si existat statutum puniens certa pena facientes rumorem in ci-
uitate, si quis aliquem percutiendo rumorē oriri fecerit, nō
tenebitur pena statuti prædicti, cum illius verba principaliter
non secundario sint intelligenda. † Et ideo si alicui per statutū
conceditur quod facere possit vindictam de offensa sibi illata
intelligitur per se, non per interpositam personam, vt attestatur
Bal. in l. vt vim, col. 2. ff. de iu. & iu. idem dixit Bart. Cep. con-
sil. 17. ver. præterea istud, faciunt dicta supra q. 14. de offendente
consiliarium principis. hoc idem tenuit Aymo. Crœu. cōsil.
6. col. 17. ver. 3. arguitur in fauorem. 1. volum. Ad idem facit q.
voluit Bart. in consil. 139. queritur utrum in i. vol. vbi cōcludit,
5 quod filie qui nolunt ire ad confinia sibi assignata, & omnes q.
exules sunt, & principi non obediunt, non propterea commit-
tent crimen lēsæ maiestatis, sed tunc demum quando q. prin-
cipaliter insurgit contra ipsum principem, quod refert & seq-
tur Deci. consil. 410. in causa meta. Mediolani, column. vlt. 3.
vol. & pro ista conclusione est text. in l. prima, C. ad legem Iu-
6 liā maiest. a. vbi dicitur, † quod iudex qui iudicat contra consi-
tutio. nō iudicat imperatoris non tenetur criminis lēsæ maiestatis, &

ratio est, quia factum iudicis tali casu non respicit. principali-
ter offendam imperatoris, sed secundario.

S V M M A R I V M.

- 1 Offendens habentem securitatem a domini Venetis, vel ab aliquo alio su-
periorē non recognoscere, ne ab eo vexetur, crimen lēsæ maiestatis cō-
mittit.
- 2 Omnia que dicuntur de populo Romano attribuenda sunt Regi & ciuitati
superiore non recognoscendi.

Q V A E S T I O X V I I I .

Decimo octavo quæro. an olim
crimē lē-
se maiestatis incurabant hi qui aduersus securita-
tem alicui a Populo Romano factam, ne ab eo
vexarentur, attentabant? Dicas quod sic, tex. est in l. 1. & ibi gl.
1. ff. ad legem iul. maiest. & habetur per Math. de Afflict. in c.
1. in §. & bona committentium, nume. 58. in situ. que sint re-
gal. in vslibus feudorum. † Idem dicas hodie in his qui ab Impe-
ratore Rege, vel ciuitate superiore non recognoscēte, vt est
alma ciuitas Venetiārum, securitatem haberent, per ea q. vo-
lunt Doctores in l. hostes, ff. de capti. & postlimi. reuer. & p. Sa-
lycet. in l. quisquis. C. ad l. iul. maiest. & hoc voluit etiam idem
Math. de Afflict. in d. §. & bona committentium, col. v. vers.
2 secundo modo. numero 58. vbi dixit, quod omnia que dicun-
tur de populo Romano attribuenda sunt Regi & ciuitati su-
periore non recognoscendi, per noi. per Doctores in d. l. ho-
stes, & Guil. de Cun. in l. ex hoc iure genti. ff. de iust. & iur. & Sa-
ly. in dicta l. quisquis. Et in ista materia, de frangente alicui sal-
uum conductum, vide que latius dicam infra in hoc eo. titu.
que. 33.

S V M M A R I V M.

- 1 Populus Romanus olim dominus erat, & post omne ius suum in imperato-
rem transfluit.
- 2 Tanta erat apud Romanos religio seruande fidei etiam hostibus, vt si quan-
do obsides ab eis dati aufugissent Romam reuersi illos ad hostes remi-
tebant.
- 3 Obsides sine principis cui dati sunt licentia testari non possunt, quia sunt
quasi serui.
- 4 Bona quæsita per obsides fisco acquiruntur.
- 5 Obsides captiui aequiparantur, & serui quodammodo sunt.
- 6 Clerici a papā solo in obsides dari possunt.
- 7 Clericus in obsidem ab episcopo suo etiam pro fiducia treugue dari non pos-
test.
- 8 Intellectus verus c. ex rescripto extra de iure iu.
- 9 Abbas potest monachum etiam in iuri pro necessitate & utilitate sui Mo-
nastrī in certo loco deputare.
- 10 Monachus non potest Abbatī resistere cum eius voluntas a voluntate Ab-
batis dependeat.
- 11 Obsides ab inferioribus ab Imperatore vel Papa, an dari possint.
- 12 Statutum hominis immutare solius Principis est.
- 13 Facientes fugere obsides datos ab inferioribus a Principe, qui proprie
obsides non sunt, committerent crimen lēsæ maiestatis.
- 14 Obsides dati ab una ciuitate alteri ciuitati, cum non sint vere obsides, testa-
menti factionem non amittunt.
- 15 Habens iura principis, seu ius bellī indicendi, obsides dare & recipere po-
test.
- 16 Obsides inter priuatas partes pro obseruatione pactorum quandoque dan-
tur, hic tamen proprie obsides non sunt, nec sic dati sunt loco pignoris.
- 17 Obsides pro causa publica, non priuata, dari possunt.

Q V A E S T I O X I X .

Declmonono quæro. si sint dati obsi-
des imperatori,
Regi vel Principi per eius inimicos, p. pactis inter eos
initis seruandis, an faciens eos fugere crimen lēsæ ma-
iestatis committat? Dicendum vtique eum reuni huiusmodi
criminis fieri per tex. in l. 1. ff. ad l. iul. maiest. vbi dicitur, quod
is qui dolo malo consilium iuierit quo obsides iniussi prin-
cipis fugerent crimen lēsæ maiestatis tenetur, & licet ille text.
1 loquatur de obsidibus datis populo Romano † qui tūc orbis
dominus erat, cuius omne ius in principem postea translatu-
est videlicet in imperatorem, vt habetur in l. 1. ff. de const. pri.
& in l. 1. ff. de offic. præfect. prætor. ideo ille tex. procedit in obsi-
dibus imperatori datis dabātur etenim obsides Romano po-
pulo, vel pro pace componenda, vel pro composita seruanda
& econtra per populum Romanum similiter aliis assignabā-
tur, vt dixit gl. in verbo obsides, ff. de te.

Erat

- 2 Erat que tanta religio apud Romanos seruandę fidei etiā hosti, vt si quando obsides ab eis dati aufugissent Romanum reuersi illos ad hostes remittebant. Vnde legitur in Romanorū hillorijs, quod inita pace inter Romanum populum & Porsenam Etruscorum Regem, obsidioneque soluta, Porsena initē pacis ieruādē pignus decem Patriorum vtriusq; sexus filios sibi obsides dari voluit, dumque inter eos aliquę virginēs obsides datę in balneum descendissent, custodesque earū honoris gratia lecessiſſent, ipſe amne in quo lauabantur traxero Romam abierunt, inter quas cum Valerij Consulis filia esset, is paterno superato affectu Senatui persuasit vt virginēs illę ad Porsenam pro fide seruanda remitterentur.
- 3 † Et obsides isti sunt quasi serui, & ideo sine principis cui dati sunt licentia testari non possunt, ut est tex. in l. obsides, ff. de testam. & rationem assignat ibi glo. in verbo obsides, quia t̄bōna quęsita per eos dum sunt obsides fisco acquirūtur, tex. est in l. Diuus. ff. de iure fisc. & ibi glo. in verbo bona, quę dicit, φ ille text. intelligi debet de obsidibus qui dati erant imperatori pro aliquo pacto seruando, siue pro aliquo capto qui recesserat eo dimisso, & istos dicit illa glo testari non posse, quam sequitur ibi Bart. vera autem ratio, quare obsides testari non possunt, non illa est, quia bona per eos quęsita sint fisci, loquēdo de quęsitis in obsidatu, siue etiam secundum aliquos, etiā de quęsitis antea, sed secum portatis in ipso obsidatu, sed q̄a
- 5 † Obsides captiūs æquiparantur, & serui quodammodo fiunt, quod probatur in d. l. diuus, ff. de iure fisiuncto tex. in l. cius q. ff. de testa.
- 6 † Sed an clerici in obsides dari possint? dicendum quod sic, sed a solo papa vt propriam obsidum naturam sortiantur, ar gumen. tex. in c. cuncta per mundum. & c. per principalem, 9. q. 3. ita voluit Abb. in c. ex rescripto. in ver. venio ad secundum membrum. de iureiuran. vbi dixit sic procedere gloss. in capi.
- 7 vt pridem, 23. q. 8. † A suo autem episcopo clericus in obsidē darinon potest, etiam pro fiducia trengue, gl. est reputata singularis in d. cap. vt pridem, quam ad hoc pro singulari allegat Roma. in sing. 409. incipiente nunquid episcopus, afferit tamē curiales communiter contrarium dicere, allegantes tex. in p. allega. ca. ex rescripto. ad quem tex. responderet Roma. quod ibi Abb. dederat monachos in obsides de consensu papę, subdēs hoc verū esse sicuti Deus est Deus. Dicas quod Romanus sic intelligendo illum tex. vult diuinare, cum ibi nulla fiat mētio de consensu papę, ideo eius intellectus ad illum tex. tanquam diuinatorius est rei ciendus. iuxta gl. in l. filium quem habentem. C. fam. i. erc. ita dixit An. Corse. singulari suo, incipiē. an 8 episcopus, in verbo obsides. † Verus autem intellectus predicti cap. ex rescripto erit, quod ibi Abb. monachos pro obsidibus dederat ei qui sibi pro vtilitate sui monasterij grandem pecu 9 ne quantitatē mutuerat. † Nam pro necessitate & vilitate sui monasterij Abb. potest monachum etiam inuitum deputare in certo loco, & † monachus non potest in hoc Abb. resistere, cum eius voluntas a voluntate Abbatis dependeat, vt in c. religiosis. de elect. in 6. & c. non dicatis, 12. q. 1. ita dixit Abb. in d. c. ex rescripto. cuius dicta rea sumit Anto. Corset. in præallega. singulari tuo. Neque proprie dici possunt obsides monachi illi casu d. c. ex rescripto, vt per Abb. & alios ibi. qui nimo licet papa in d. c. mandet seruari promissa p monachos, id non est ea ratione quia monachi pro obsidibus dari potuerint per eorum Abbatem suo creditori, sed quia illi monachi iurauerant de obseruanda conuentione, vt aperte ibi dicitur.
- 10 † An autem obsides dari possint ab inferioribus ab imperatore vel papa? glo. in l. 2. C. de patri. qui fil. distra. dicit quod nō, fateur tamē quod contrarium de facto est usurpatum, idem dixit Azo in summa, ff. de testa. quem etiam refert Barto. in d. l. obsides. eodem titu. & Abba. in d. cap. ex rescripto. in præallegato versicu. cum queritur. vbi dixit quod dari non possunt, vt sint proprie obsides, vt quodammodo libertatem perdant.
- 11 † Statum enim hominis immutare est solius principis, argum. 12 ix. in l. 1. S. de qua, ff. de postulan. † Ideo faciens fugere huiusmodi obsides, qui proprie obsides non sunt, non committit crimen leſę maiestatis, quia text. in præallega. l. j. ff. ad l. uli. maiest. loquitur de veris & p̄priis obsidibus datis populo Romano, cuius omnia iura in imperatorem transiſſa sunt, vt su prædictum fuit, & habetur in l. 1. ff. de const. prin. & in l. 1. ff. de offic. p̄f. p̄rato.
- 13 † Nec isti obsides dati ab una ciuitate alteri ciuitati, cum nō sint vere obsides, testamenti factionem amittunt, vt dixit Dy. quem refert & sequitur Barto. in d. l. obsides, ff. de testa. & omnia ita notanda sunt, tam pro intellectu d. l. 1. ff. ad l. iul. maiest. quam l. Diuus. ff. de iure fisc. & d. l. obsides, quia facientes fugere illos obsides qui vere obsides non sunt, non puto crimen leſę maiest. a. perpetrate.
- 14 † Quid autem dicendum sit in aliis principibus habentib. iura principis, seu ius belli indicendi, Abba. in d. c. ex rescripto.

versi. vnde cum queritur, de iurei. assert credere quod obsides dare possint, & quod dati ab eis vere obsides sint, idem esſedicas in ciuitatibus superiorum non recognoscuntib, vt est ciuitas Venetiarum, nam cum iura principis habeant, vt dixi supra in t. ru. quotuplex sit maiestas, & dare & recipere obsides poterunt.

- 16 † Dantur etiam quandoque obsides inter priuatas partes p obſeruatione paclorum, uel pro obſeruantia rei indicatę, & conuentionum. hi tamen proprie obsides non sunt, nec tū dati sunt loco pignoris, ut dixit glo. in d. ca. expōta. de art. facit ad hoc tex. in præall. c. ex rescripto. de iurei. & tex. in d. c. expoſita. & faciunt ea quę in locis predictis dicunt Docto. maxime Abba. & in dictis iuribus, dati pro obſeruantia conuentionū abusiue obsides nuncupantur. obsides enim pro causa publica non priuata dari possunt, ut per Bal. in l. obſes, C. de actione & obliga. & idem in l. obſes, C. de pred. minor.

S V M M A R I V M.

- Mittentes literas munciosue inimicis vt hostes adiuuentur contra Principem incident in crimen leſę maiestatis.
- Cives aduertere debent ut rebellibus ciuitatis literas vel aliud signū mitte per quod ipsi iuuari possent cōtra ciuitatem, quia incident in crimen leſę maiestatis.
- Qui literas scienter hostibus portant incident in crimen leſę maiestatis.
- Scribens non dolose hostibus eis que nuntium mittens, aut eis signum dans, non vt principi noceat vel ciuitati, non incident in crimen leſę maiestatis.
- Nullus debet literas nuntiosue mittere hostibus etiam pro suis priuatis negotiis bona fide & sine dolo, principe inconsulto.
- Non solum a malo, sed etiam a suspitione mali cauendum est.
- Bonarum mentium est ibi culpar timere rbi culpa non est.
- Qua pena puniantur qui literas publicas priuatasue aperiunt.
- Non restituens literas ei cui reddere mandatum suscepit, sed illas alteri pandens, non tamen aduersariō mittentis, incident in crimen falsi.
- Qui literas alterius aperit & d iuuagat ad alterius iniuriam tenetur actione iniuriarum.
- Qui literas alteriscriptas lacerat vel comburit tenetur criuine facti.
- Remouens sigillum de literis alterius tenetur de fallo.
- Clericus aperiens alienas literas est deponendus.
- Hi qui ex apertura literarum publicarum consilium inueni quo hostes principis aduersus eam iuuentur, incident in crimen leſę maiest.

Q V A E S T I O . XX.

- V**igesimo quero. an hi qui nuntios lite rasue inimicis mittūt incident in crimen leſę maiest. circa quod dicas eos dicti criminis reos effici, ut est tex. in l. i. ff. ad leg. iul. maiest. & ibi no. Bar. de quo per Bar. Coepo. in confi. 15. uifa commissione. colum. 8. nume. 30. hoc sane intellige de h s qui dolose hostibus literas scribunt nuntiosue mittunt, nam ita loquitur tex. in d. l. i. & ita etiam dixit Mar. de Laud. in suo tract. de crimen leſę mai. q. 2. & Matth de Affli. in cap. 1. in §. & bona committentium. nume. 65. in ti. quę sint regal. i usib. feudo. ubi dixit, † quod mittentes literas nuntiosue inimicis, ut hostes adiuuentur contra principem, incident in crimen leſę maiest. Idem uoluit Nicola. Boer. i suo tracta. de seditio. in 6. presupposito. colum. 4. numero 15. ad idem facit quod uoluit
- Angel. in d. l. i. in fi. ff. ad leg. Iul. maiest. ubi dixit, † quod cives aduertere debent ut rebellibus ciuitatis non mittant literas, neque eis aliquod signum prebeant, per quod ipsi rebelles iuuari possent contra ciuitatem, nam incident in crimen leſę maiestatis. Largo tamen modo. & idem dicendum est de faciente hostibus signum, ut dicit text. in dicta l. i. ff. ad legem. xu. maiest. & ibi Docto.
 - † Quid autem dicendum sit de his q̄ lras hostibus portant i terminis supradictis. Dicas quod si scienter id faciunt icidunt i crimen leſę ma. ut dixit Barto. i d. l. i. ff. ad legem. Iul. ma. & Mar tin. de Laude. in tracta. de crīe leſę ma. q. 2. † Si autem quis, nō dolose hostibus scriperit, eis que nuntium misserit, neque eis signum dederit, ut principi noceret, uel ciuitati, eo casu nō icidit in crimen leſę ma. ut probat tex. i d. l. i. argumento a contrario lensu. † Arbitror tamen nullum debere hostibus lras nuntiosue mittere, et iam pro suis q̄a non solum a malo, sed etiam a suspitione mali cauendum est, & † bonarum mentis est ibi culpar timere, ubi culpa non est, sed si fecerunt non propterea incident talia facientes in crimen leſę maiestatis.
 - † Qua autem poena puniantur qui literas publicas priuatas que ad alios directas aperiunt, Barto. in l. qui testamentum, ff. ad legem. Corn. de fals. ita distinguunt, aut quis aperuit dictas lite-

Hieron.Gigan.de crim.læſæ maiest.

- 11 literas ut aduersario mittentis eas ostendat, & tali casu incidit in poenam falsi, allegat ad hoc tex. in l.i. §.is qui deposita, ff. ad leg. Cornel. de fal. si vero aperuit vt ipſe eas legeret, alij autem non ostenderit, & hoc catu dicit Barto. non putarem eum in cidere in poenam falsi, sed' punieſt extraordinarie criminē stel lionatus, allegat, tex. in c. cum olim magister. de offi. dele. idem dixit Roma. in consi. 367. in versi. dum vero. & similiter hoc tenet Alc. in suo consilio impresso post eius tractatum de duel. nu. 54. † Quid si aliquis non restituit literas ei cui reddere man datum fuisse perat, sed illas alteri pandit & manifestat (non tam aduersario mittentis) Bart. in l. Titio. in versicu. venio ad secundum, ff. ad munici p. tenet quod talis incidit in crimē fal si, per tex. ii. d.l. §.is qui deposita. ff. de fal. & l. si quis aliquid, §. 10 qui viui. & seq. ff. de poen. † Item qui literas alterius aperiret & divulgareret ad alterius iniuriam, actione iniuriarum teneretur vt voluit Gondisaluus Villadiego Hispanus, in tracta. de lega. in 3. par. q. 1. num. 4. allegat tex. in l.i. §. si quis tabulas, ff. deposi. subdens quod non dicitur literas aperire qui clausuram earū detrahit, si aliter eas non aperiat nec legat pro quo dicit esse text. no. in l. si quis in graui, §. in tabulas, ff. ad Salyc. & ibidem 11 Barto. † Qui autem literas alteri scriptas lacerat vel comburit falsi criminē tenetur, vt voluit Abba. in præalleg. c. cum olim. de offi. deleg. 12 Remouens autem sigillum de literis alterius tenet de fallo, secundum Bal. in l. Paulus, ff. de fal. & ita voluit etiam Ioā. Bertach. in suo tracta. de episcop. in prima parte, in versi. vltius quæro. numero 36. referens sic fuisse punitum quendam ser Gerutium de Monte sancto qui amouerat sigillum de literis Reuere adissimi Cardinalis Firmani tunc legati Provinciæ 13 Marchiæ Anconitanæ. † Sciendum tamen est, quod si aperiens alienas literas esset clericus, eius poena esset depositio. c. ad falsiorum, de crimine falsi ita dixit Roma. in præallegato consilio. 165. 14 † Vnum tamen non omittam, quod si quis ex apertura literarum publicarum consilium ineat, quo hostes Principis, aut reipublicæ aduersus eos iuuentur, tali casu aperiens literas publicas incidit in crimen læſæ maiestatis, vt dixit Rom. in præal. le. consi. 165.

S V M M A R I V M.

- 1 Consiliarius Regis reuelans Regis consilium inimicis eius incidit in crimen proditionis. 2 Proditor quis dicatur. 3 Reuelans secreta inimicis incurrit crimen perditionis, & falsitatis simul. 4 Idem est in secretario principis vel Reipublicæ. 5 Secretarius principis vel reipublica dicitur in dignitate constitutus. 6 Scientia secretarii habetur proscientia Papæ. 7 Reuelatores consiliorum regis, aut vni exuruntur, aut furca suspendoruntur. 8 Consiliarius regis reuelans consilia regis amico regis animo damnificandi regem, incidit in crimen læſæ maiestatis. 9 Quid si ex tali reuelatione nullum damnum regi est sequutum. 10 Quia poena puniatur reuelans secretum principis animo non damnificandi eum, sed animo iniuriandi tertium. 11 Quia poena teneantur subditi, quibus vt plurimum secreta principum committuntur, reuelantes secreta sui principis. 12 Ad hoc vt vasallus reuelans secretum domini feudum perdat tria requiruntur. 13 Vasallus si non animo damnificandi dominum secretum reuelet, sed forte ex eo putans dominum laudare, feudum non amittit. 14 Quis probabit animum damnificandi affuisse, vel non affuisse. 15 Vasallus reuelans secretum domini Sempronio, quod ipsum dominus vult interficere, non amittit ex hoc feudum. 16 Quia poena teneatur is qui, non sibi secretarius vel vasallus principis, cuius secreta reuelat. 17 Reuelans secretum principis super re honesta, & alteri non nocua poena mortis est puniendus, etiam si quis iurasset non reuelare, tenetur illi cui prodeſſe potest, & non obesse patet. 18 Manifestans secretū quod est inter fœderatos ad pacem, pacem ipsam violare dicitur. 19 Antiani ciuitatis si iurauerunt aliquid tenere secretum, & id reuelent in damnum communitatibus, ab officio remoueri debent. 20 Sisyphus qui duorum secreta patefecit hominibus, apud inferos puniatur. 21 Tarquinius Marcum Tullium Duumvirum eo quod librum secreta cinnium sacrorum continebat eius custodie commissum corruptum Petronio Sabino rescribendum dediſet, culeo infutum in mare præcipitari iussit. 22 Tria fecerunt Romanos dominari. 23 Variis modis secretum panditur. 24 Secretum quod dicitur. 25 Secretum unde dicitur.

- 26 Secretum propriæ est, quod vulgus ignorat. 27 Secretorum principis scientia quam maxime fugienda est. 28 Philippides Atheniensis Lysimacho regi, respondit, id tantum ab eo expereſtere, ne arcanorum suorum quicquam ipſi crederet. 29 Consiliarii principum, quibus princeps suam secretam voluntatem in aliquo gerendo negotio propalat, que sint contraria diuinis legibus, illi more canum applaudentes eiusque voluntatem sequentes male faciunt. 30 Si regi detur per Papam prælatus suspectus in ecclesia sui regni, qui eius secreta parat, & sit ei suspectus, rex potest eum non admittere, sed Pōfifici reſcribere. 31 Princeps propter timorem reuelationis secretorum non tenetur admittere prælatum sibi suspeſtum.

Q V A E S T I O XXI.

Vigeſimo primo quæro, an reuelans secretum principis crimē læſæ maiestatis incurrat? In hac quæſtione considerandi sunt plures casus.

- 1 † Primo videamus de consiliario Regis reuelante Regis consilium inimicis & hostibus eius, de quo dicendum est, quod 2 incidunt in crimen proditionis. Proditor enim dicitur reuelans secretum hostibus. l. omne delictū, §. exploratores, ff. de re militi. vbi dicit tex. quod qui hostibus secreta nuntiant proditores sunt & capitum pœnam luunt, & ideo dixit Ang. in consi. 356. 3 quia consultatio. col. 9. quod per reuelationem secretorum hostibus vel inimicis factam incurrit quis crimen proditionis & falsitatis simul. facit tex. in l. si quis aliquid, ff. de poen. & l. i. C. de commer. & merc. & l. 3. ff. de præua. & l. j. C. de aduo. diuer. iudi. & hanc opinionem tenet And. de Iser. in capi. j. quib. mod. feu. ami. & ibidem Matth. de Affl. colum. 4. versi. vi. quæro. Mar. de Laud. in tracta. de crimi. læſæ maiest. q. 49. & idem in 4 tracta. de consilia. prin. q. 2. † Et idem dicendum erit de secretario principis, vel reipublica † qui ex eo quod est secretarius dicitur esse in dignitate constitutus, vt dixit Bart. in l. adem. col. 2. ff. ad leg. Iulia. maiest. & Bonus de Currilli in tracta. de nobilitate. lit. in tertia parte numero 243. † Et negotium quod geritur inter principem & eius secretarium in tatum dicitur secretum quod Innocen. in ca. cum dilecta. de reſcrip. dixerit quod scientia Cancellarij, seu secretarij habetur pro scientia Papæ, quod refert & sequitur Matth. de Affl. in d.c. 1. col. 5. versi. scias tamen. num. 25. in ti. quib. mod. feud. ami. Ad idem facit tex. in l. 7 si quis, §. transfigur. ff. de poe. vbi dicitur quod reuelatores consiliorum Regis aut viui exuruntur, aut furca suspenduntur. 8 † Secundus erit casus de consiliario Regis reuelante consilia Regis, amico Regis, animo Regem damnificandi, vt puta quia ex tali reuelatione amicus Regis eius inimicus factus est, quo casu similiter punietur crimen læſæ maiestatis. Ita cocludit And. de Iser. in d. capit. j. quibus modis feud. ami. & ibidem Matth. de Affl. in versi. vi. quæro. facit ad hoc tex. in l. cuius dolo. ibi, vt ne ex amicis hostes, ff. ad l. Iul. maiesta. † Si vero ex tali reuelatione aliquod damnum non est sequutum, & tunc quia animum habuit damnificandi regem, punietur in feudi amissione, si quod feudum a Rege tenebat, cuius consilium detexit, per tex. in præallega. capitu. j. quibus modis feud. ami. si autem aliquod feudum a suo Rege vel principe non tenebat, de periurio tenetur, vt in d.c. 1. de nou. form. fidel. & ita tenet Bal. in l. nullum, C. de testi. vel de falso punietur, vt in l. i. §. is q. ff. de fal. Bar. in l. solam. de testib. Inn. in c. literas. de præscr. & si officium haberet, illud perdit. Bal. in c. i. in versi. credentia. de pace Corstan. 10 † Si vero secretum reuelat animo non damnificandi Regem, sed animo tertium iniuriandi, & in infamiam tertii, & eo casu puniatur poena, l. si quis in metallum, §. si quis instrumentum. & §. si instrumenta, ff. de poen. sed verius videtur quod puniatur poena de qua in d.l. i. §. si quis tabulas, vt sensit Matth. de Affl. in d. cap. 1. quibus modis feud. ami. Circa istum articulum vide quæ remissive scribit Nicola Boer. in suis decisio. in tracta. de autho. magn. consilii, numero 155. qui habetur in 2. parte sua cum decisio. 11 † Videndum modo est quid dicendum sit de aliis reuelantibus secreta principis, qui tamen non sunt consiliarii, aut secretarii, sed bene subditi ipsius principis, quibus vt plurimum secreta principis committuntur l. proximos, C. de proxim. sacror. scrinio, libro 12. facit tex. in c. ego episcopus. de iure iurandi. nec debent secreta sui principis q. vulgo ignorant reuelare. Odof. in extraugan. de pace constanc. circa fi. Mai. de Laud. in tracta. de princip. quærit. 216. dicas, quod si reuelans sit vasallus & reuelat consilium secretum, vel verba secreta sibi per dominum dicta, punietur in amissione feudi, vt in d. cap. 1. quibus modis. feud. amitt. & in cap. i. de form. fid. & in cap. i. §. penul. de noua forma fideli. vbi est expressum ne vasallus secreta domini reuelat, ita voluit And. de Iser. ibidem, & etiam jbi Matth. de Affl.

Tractatum Tomus XI.

40

siq.column.i.versicu.notanda sunt duo. Hoc sane intellige quando vasallus animo damnificandi dominum secretum eius reuelauit, ita dixit gloss.in d.cap.j. quam ibi omnes sequuntur ex qua Docto.notant, quod ad hoc vt vasallus reuelando secretum domini feudum perdat, tria requiruntur: Primo, quod secretum reuelet. Secundo, quod animo damnificandi dominum id agat. Tertio, quod damnnum inde principi sequutum fuerit. & ita dicunt ibi Bald. Alua. Praepo. & Matth. de Affli. vbi Alua.col.i.ver. quarto, cum gl.nu.4.

¹³ † Verum si non animo damnificandi domiaum vasallus secretum reuelet, sed forte ex eo putas dominum laudare. Tunc feudum non amittit, vt voluit And. de Isern. in praetalegato.c. i. quibus mod. feud. ami. in versicu.item nota quod dicit gloss. & ibidem Bald. ac etiam Matth. de Affli. col.3. & Praepo. in rubri. col.j. versic. primo est, & idem col.2. versic. extra glo. & ibi Alua. col.i. versi. quarto, an sola manifestatio. † Quis autem pro habbit animum damnificandi non assuisse, vel assuisse, vide ibi dem latissime per Docto. maxime per Matth. de Affli. in 3. colum. in versicu. vltorius quarto quis probabit, & idem colum. 4. & Alua. col.vlt.

¹⁵ † Norandum tamen est, quod si dominus in secreto dixit vasallo, quod vult aliquem, vt puta Sempronium interficere, si vasallus hoc Sempronio retulerit, illi dicendo quod caueat, quia interficietur, feudum ex hoc non amittit, vt voluit And. de Isern. in c. i. de noua forma fid. quem refert & sequitur Affli. in d.c.j. colum. 4. vers. item quarto quid si dominus nu. 2. i. & est gl. in c. vtrum. 23. dist. quam sequitur Affli. in d.c. i. col.2. versic. fallit singulariter.

¹⁶ † Quid autem si reuelans secretum principis non sit consiliarius, secretarius, vel vasallus illius principis cuius secretum reuelat? Dicendum erit, quod si ad damnum principis id faciat poena mortis puniri debeat, & si quis aliquid. §. transfuge, ff. de poen. ideo ad mortem punitus fuit Ioab ex eo quod literas secretas contra Vriam reuelauit, vt habetur 2. Regum capit. 12. dicit etiam Nic. de Lira in 3. Regum c.2.

¹⁷ † Et quod reuelans secretum principis poena mortis puniatur. tenuit etiam Gondisal. Villadiego in tract. de leg. in 3. par. q. i. in ver. & notandum. numero 36. quod dicit intelligi debet. redimendo secretum sit super re honesta, & alteri non nocua, alias autem etiam si quis iurasset non reuelare teneret illi cui prodesse potest & non obesse patet facere, vt voluit glo. no. in cap. ego enim. de jure. iurand. facit tex. in ca. hoc autem, 22. querit.

¹⁸ † Vnum silentio non omittam, quod is qui manifestat secretum, quod est inter federatos ad pacem, pacem ipsam violare videtur. Ideo pace carere debet, sicuti supradictum est de vasallo, qui domini credentiam manifestauit, vt feudo priuetur. Ita voluit Gondisal. Villadiego loco proxime allegato, numero 35. & Antiani alicuius ciuitatis si iurarunt aliquid tenere secretum, & id reuelent in damnum communis, ab officio remoueri debent, vt dixit Bald. in situ. de pace constan. in ver. credentia quem refert & sequitur Gondisal. vbi supra, numero 36.

²⁰ † Fuit & apud antiquos maximum scelus reuelatio secretorum hinc dicunt quod Sisyphus qui Deorum secreta homini bus patefecit ea apud inferos poena plectitur, vt ingens saxum ad Montis Cacumen deferat, quod iterum relapsum statim repetat, & in huiusmodi labore continue verteretur.

²¹ † Et de Tarquinio legitur, quod Marcum Tullium duum virum ex eo quod librum secreta ciuilium sacrorum continetem eius custodiz commissum corruptum Petronio Sabino rescribendum dedisset, culeo insutum in mare precipitari ius sit, vt attestatur Valer. Maxi. libr. 1. sub ti. de cultu Deorum, & idem Valer. in rub. de inst. antiq. dixit, quod tria fecerunt Romanos dominari, videlicet, sanum consilium in republica: secreta tenendo, & priuata paupertas, ideo Conso, quem consiliorum Deum Romani appellabant, templum sub tecto in circulo posuere, vt ostenderent testum debere, secretumque esse consilium.

²³ † Sciedum est etiam, quod variis modis secretum proditur, itaque quo ad poenam incurriendam pro reuelatione secreti non refert an quis verbo, signo, aut alio quoquis modo secretum nuntiat, quo cunque enim casu dicitur quis secretum reuelare & tenet poena imposta pro expressione, vt no. Ab. in c. om.

²⁴ bis virtusque sexus in 9. no. de poe. & remi. † Quando autem dicitur secretum, dicas quod pluribus modis secretum dicitur. Primum secretum dicitur esse illud quod pluribus non est notum, vt pura quod sit coetu Cardinalium, vt dixit Troil. Malui. in suo tracta. de canoniz. sanct. in 4. dub. numero 24. Secundo secretum dicitur quod sit in consiliis & datur consiliariis sacramentum de non reuelando, † secretum etenim dicitur quasi segregate actum, id est separate ab alijs, & dixit Geminia. in ca. piti. h. n. a. §. 1. de heretic. in 6. quod secrete fieri dicitur id quod coram pluribus in secreto sit. allegat de poeni. dist. 1. §. contra

²⁶ iuxta gloss. in verbo secreta. † Attamen secretum proprium est, quod vulgus ignorat, l. prima §. summa, ff. de his qui deiec. vel effuder. Bald. in situ. de pace constan. in §. sine autem, facit tex. in l. si quis in graui. §. aperire. in versicu. palam vel publice, vel secreto. ff. ad Syllania. de quo per eundem. Troil. Malui. loco pre allega. numero 26. & plura congerunt ad hoc Docto. in cap. i. quibus mod. feud. amittit. Et Hippoly. de Marci. dominus meus in consil. i. in primo volumine. † Fugienda est igitur quam maxime scientia secretorum principis, quia nil utilitatis sed pluri mum incommodi, & detrimenti afferre potest. † Ideo Philippi di Atheniensi, qui ob singularem eius virtutem maxime charus ac per quam familiaris Lysimacho regi erat, Lysimacus cum dixisset, an aliquid rerum suarum expetaret, respondit ille, id solum abs te peto, ne arcuorum tuorum quicquam mihi credas.

† Vnum non omittam, quod consiliarii principum, quib. princeps suam secretam voluntatem in aliquo gerendo negotio propalat, que sit contraria diuinis legibus, illi more canum applaudentes eiusque voluntatem lequentes male faciunt, eorum etenim iniusta mandata obseruare non tenentur, vt inquit Fel. in capi. 2. de maior. & obed. & Domi. in ca. admonendi, 2. q. 7. † Et adeo inuigilare debet princeps ne secretaria Regni a quoquam reuelentur. quod si detur sibi per papam prælatus suspectus in ecclesia sui regni, qui eius secreta pandat, & si ei suspectus, potest eum non admittere, sed Pontifici scribere, vt per Abb. in ca. quod sicut. de elect. & ita dixit Mar. de Lau. in tract. de dign. q. 4. ad hoc etivm vide Abb. in c. ex parte, colum. v. de testi. & Roch. de Cur. in tra. de consue. nu. 490. & Inno. in c. super his. de accu. Io. de Selua in tract. de benefi. i. 2. par. q. 23. num. 26. Abb. in c. i. columna secunda uerfic. item respectu, & in capitulo cum terra, colum. prima in v. nota de election. in quibus locis concludunt, quod propter timorem reuelationis secretorum Princeps non tenetur admittere prælatum sibi suspectum.

S V M M A R I V M.

- 1 Faciens se regem assumit sibi iurisdictionem quam non habet, occupando sibi iurisdictionem Regis cui locus in quo se Regem facit est suppositus.
- 2 Duo non possunt esse reges eiusdem regni.
- 3 Ut pax seruetur inductum est, vt vni regno unicum præst caput qui populum & multitudinem regat.
- 4 Absens se regem regni Neapolitani, quod est patrimonium Beati Petri, cum non sit incidit in crimen laesa maiestatis.
- 5 Qui non intrat per ostium fur est, & latro.
- 6 Christus idem est quod unctus.
- 7 Reges Siciliam intrantes absque licentia Papa, crimen laesa maiestatis incurrunt.
- 8 Sicilia est de patrimonio Beati Petri.
- 9 Contra inuidentes regnum Sicilia Papæ duellum permittere posset, quia tales contra Papam crimen laesa maiestatis committunt.
- 10 Exorta guerra inter regem Carolum & regem Petrum de Aragonia super insula Sicilia, Pontifex cum collegio Cardinalium voluerunt quod purgnarent in simul cum centum milibus pro quolibet, & vitter remane ret & dominus illius insule.
- 11 Mortuo in prælio contra Mauros in Hispania Alfonso rege, Hispanus quidam qui ei persimilis erat facie, se Alfonsum esse finxit, dissimulatus se ob accepta cladi dedecus velle ignoto habitu perigrinari id veritus Alfonsum qui in regno successerat comprehendens eum suspendique mandauit.
- 12 Quidam ab Eremo profectus se Henricum quartum esse palam affirmabat, qui per antea mortuus fuerat, cumque multi ad eum configissent, graues inter Germanos discordia ortæ fuerunt, tandem veritate comperta, relegatus fuit in monasterium.
- 13 Gerens se pro rectore sine legitimo titulo in aliqua ciuitate, puto Illustrissimi Domini Veneti, superiorum non recognoscens, incidit in crimen laesa maiestatis.
- 14 Tyrannus est qui non iure principatum tenet, & lege Iulia maiestatis natur.
- 15 Assumens sibi propria autoritate officium magistratus cum falsis literis & vel alio modo malo gerens se pro magistratu, cum non sit, crimen laesa maiestatis committit.
- 16 Crimine laesa maiestatis non solum tenetur is qui facit sergem vel rectore (cum non sit) sed etiam is qui non fecit, sed facere curauerit.
- 17 Gerens se pro rectore alicuius loci (cum non sit) non solum crimen laesa maiestatis incurrit, sed etiam crimen falsi.

Q V A E S T I O. X XII.

Vigesimo secundo quarto. ^{an facies se regem, cum Rex}

Hieron. Gigan. de crim. lēſæ maiest.

- Rex non sit, incidat in crimen lēſæ maiestatis? Ludo. Montal. in tracta. suo de reprobatione. Pilat. art. 4. colum. 2. versicu. nunc condescendo, numero 8. mouet hāc questionem, q̄ sic, allegat tex. in extrauagan. ad reprimen. & ibi Bart. † Et est rō, quia faciens se regem assumit sibi iurisdictionem quam non habet occupando iurisdictionem Regis, vel Imperatoris, cui locus in quo se regem facit est suppositus, & sic illum priuando, facit tex. in l. tertia, ff. ad legem Iuliam maiesta. pro hoc facit, quia † duo non possunt esse, Reges eiusdem regni, argum. tex. in l. si vt certo, §. si duobus vchiculum, ff. comod. facit ēt quod voluit Oldrad. consi. 1. 44. col. 6. vbi dixit quod † vt pax seruetur inductum est, vt vni regno vnicum prælit caput, qui populum & multitudinem regat, idem tenuit Anto. Corset. in tracta. de potesta regia. in v. & vlti. parte colum. 1. 3. versic. quæro octauo agessimo septimo: vbi dixit, quod faciens se Regem nō habens iustum titulum incidit in crimen lēſæ maiestatis, allegat Bartol. in l. lex duodecim tabularum. in l. not. ff. ad l. Iulia. maiesta. hoc idem tenuit etiam Matth. de Afflict. in capitul. j. in §. & bona committentium. colum. 9. nume. 109. in t. q. sine regal. in usibus feudo. vbi dixit, quod † asserēs se Regem Regni Neapolitani, quod est patrimonium Beati Petri, vt in cap. ad apostolicæ de re iu. in 6. cum non sit, incidit in crimen lēſæ maiestatis. † qui enim non intrat per ostium fur est & latro. c. relatu de iure patro. c. insinuat. de simo. glo. in verbo ingressum. in c. non furem, 7. q. 1. facit ad prædicta quod legitur Ioannisc. 10. vbi Iudæi querentes accusationem contra seruatorem nostrum, vt illum accusarēt dicebant illi, si tu es Christus dic nobis palam, † Christus enim idem est quod vñctus. ga Reges vñgebantur, et si respondisset se Christum esse, statim eum accusassent vti rebellem contra Romanum Imperium, cui ipsi Iudæi erant subditi, & tanquam ad regnum aspirantem, vt declarat ibi Nicol. de Lira in sua glo. in verb. si tu es Christus. hinc est quod Pilatus Iesum interrogavit dicens, tu es Rex Iudæorum, cui Iesus respondit, a remetipso hoc dicas, vt habetur Io. capit. 18. in Evangelio passionis, & rursus in eodem Evangelio dicebant Iudæi Pilato, si hunc dimittis non es amicus Cæsar, omnis enim qui se Regem facit contradicit Cæsari.
- † Quin imo Reges Siciliam intrantes sine licentia Papæ lēſæ maiestatis crimen incurront, vt dixit Pe. de Perusio in tract. de re mili. lib. i. §. in terris. num. 3. & in §. si mortuo. lib. 7. nume. 7. & est ratio, quia † Sicilia est de patrimonio Beati Petri, vt habetur in c. j. 1. 14. distin. & per Docto. in clemen. Romani. de iure reiurand. idem dixit An. de Iser. in const. regni. quæ incipit quæ plurimum, in titu. de adiutor. exigen. ab homici. colum. 1. nu. 2. idem tenuit Paris de Puteo in tract. de re mili. li. 1. in §. in terris ecclesiæ, vbi dixit, quod † contra inuidentes Rēgnum Siciliæ papa duellum permittere posset, quia tales contra papam crimen lēſæ maiestatis committunt. Refrens quod texorta guerra iter Regem Carolum & Regem Petrum de Aragonia super insula Siciliæ, Pontifex cum collegio Cardinalium voluerunt quod pugnarent in simul cum centum militibus pro quolibet, & qui pugnādo victoriam reportaret remaneret dominus illius in sulæ.
- Et nūltotiens accidisse legimus, quod nonnulli se Reges esse finixerunt cum non essent, de quibus multa hic annecti possent exempla, sed duobus tantum contentus ero. † Mortuo in prælio cōtra mauros in Hispania Alphonto Rege. Hispanus quidam qui ei persimilis erat facie, se Alphonsum esse finxit, dissimulans se ob acceptæ cladis dedecus velle ignoto habitu peregrinari, quod cum multi crederent ex eo quod ultra similem effigiem multis alijs signis se verum Alphonsum ostendere videbatur, quo circa magna hominum multitudo, ita cū esse arbitrabatur, vt multi cum vi Alphonsum sequerentur, id veritus Alphonsus qui in Regno successerat, comprehendendum suspendique mandauit.
- † Accedit etiam anno a Virgi nei partus cētesimo trigesimo septimo supra mille in Germania apud urbem quam solum aureum vocant, quidam ab Ercmo prefectus se Henricum quartum esse palam affirmabat, qui per ante mortuus fuerat, ideo cum multi ad illum cōfugerent, graues inter Germanos content ones orti sunt. Alii etenim falsum, alii verum esse Henricum contendebant. Sed tandem fictione comperta, secum Urbanus agēdo relegatus fuit, vt Clutij monasterium monachus inhabitarent, vt est legere apud Baptistam Fulgensem in libello de diuis factisque memorabilibus libro 9. in vti. ti. vbi plura his similia cumulat exempla.
- † Supradictam conclusionem dicas etiam in eo procedere qui se pro rectore gereret sine aliquo legitimo titu. in aliqua ciuitate, præserium imperio subiecta, siue alicui ciuitati superiori non recognoscendi, vt est alia ciuitas Venetiarum, de qua dixi supra in rub. quotplex sit maiestas † Is enim tyrānus est qui non iure principatum tenet, & l. Iul. maiesta. tenetur, vt dixi Bart. in tracta. de iyrān. q. 6. alleg. tex. in l. 3. in fin. ff. ad l. Iul. Iul. maiesta. quod etiam tenet Maria. Socin. iunior consi. 2. 2.

- in 1. volum. idem voluit Matthæ. de Afflict. in cap. 1. §. & bona committentium, colum. 7. versicu. 2. 5. numero 85. in titu. quæ sint rega. vbi dixit, quod † si quis propriæ authoritate officium magistratus assumpsit cū falsis literis, vel alio modo dolo ma lo se pro magistratu gesserit, cum non esset, crimen lēſæ maiestatis committit, allegat tex. in dicta l. tertia, ff. ad legem iul. maiestatis, ibi quiue priuatus, & tex. in l. qui nomine, ff. de fals. diecens, quod † non solum tenetur criminis lēſæ maiestatis, qui prædicta facit, sed etiam is qui non fecit, sed facere curauerit, vt dicit tex. in dicta l. tertia. in fine. facit lex final. vbi Bald. C. q̄ res exporta. non debet. & not. in capitu. primo. de Capi. qui curri. vñdi. & not. in l. si quis non dicam rapere. C. de episcop. & cleric. facit etiam tex. in l. quisquis. ibi, eadem enim severitate voluntatem, &c.
- † Quinimo gerens se pro rectore alicuius loci, cum non sit non solum crimen lēſæ maiestatis incurrit, sed etiam crimen falsi, ita voluit Angel. in dicta l. 3. ff. ad legem iul. maiesta. allegat tex. in l. eos, ff. ad legem Cor. de fal. Ad idem est decisio capella Tholosanæ. nu. 401. & habetur per Gui. Papæ. q. 423. sicut casus.
- S. V M M A R I V M.
- 1 Congregans gentem contra ciuitatem superiorem recognoscem, non tenetur criminis lēſæ maiestatis.
- 2 Congregans gentem contra ciuitatem quæ superiorem non recognoscit, vt est alia ciuitas Venetiarum, contra eam eiusque loca, vel consilium est fauorem ad hoc præbens, crimen lēſæ maiestatis committit.
- 3 Ciuitates superiorem non recognoscentes Romæ equiparantur.

Q V A E S T I O XXIII.

- V** Igessimo tertio quæro an qui gentem cōgregat in ciuitate contra eam eiusque loca, vel cōsiliū, auxilium & fauorem ad hoc præbet sit reus criminis lēſæ maiestatis? Dicas, quod olim si quis congregabat gentem ad prædictum effectum in Vrbe Roma crimen lēſæ maiestatis proculdubio committebat. tex. est in l. prima, ff. ad leg. iul. maiesta. vbi gloss. in verbo in Vrbe dixit, secus esse in aliis ciuitatibus, congregans enim gentem in alia ciuitate tenetur leg. iul. de vi. l. cuni sit, ff. ad legem iul. de vi. & l. vlt. C. eodem titu. & illam glo. sequitur ibidem Barto. † Tu autem distingue, quod aut loquimur de ciuitate quæ superiorem non recognoscit, aut de ciuitate quæ superiorem recognoscit. Primo catu dicas, faciens prædicta in ciuitate quæ superiorem recognoscit non tenetur criminis lēſæ maiestatis, quia huiusmodi ciuitates vice priuatorum funguntur, l. eum qui vñdigat ff. de verborū significatio. facit tex. in l. fallaciter. in fine, C. de abolitio. vbi crimen oppugnat patriæ & crimen lēſæ maiestatis, vt species differentes ponuntur. Hoc etiam voluit Bartol. in extrauagan. q. sint rebel. in verbo rebellando, & Baithol. Socin. in consilio 275. in causa frattrum Andreæ de Meis. colum. 2. versic. sed premissis non obstantibus, in secundo volum. ubi dixit, quod crimen lēſæ maiestatis committitur tantum contra principem. vel rem publicam Romanorum, per gloss. in dicta l. prima, superius allegatam, quam etiam sequitur ibi Cyn. & Angel. in aliis autem est poena capitalis, l. prima, C. de seditionib. & est gloss. in §. publica. Institu. de public. iudic. & secundum hanc opinionem consuluit Bal. quem refert & sequitur Nell. in tractatu banito. in prima parte secundi tempo. q. 16 ubi dixit, p ista parte vidisse consultum per viros magnę authoritatis, & attestatur plures suisce seruatum Florentiæ.
2. † Secundo uero casu congregans gentem in ciuitate superiorem non recognoscente, ut alia ciuitas Venetiarum, contra eam eiusque loca, vel consilium & fauorem ad hoc præbēs crimen lēſæ maiestatis committit, & sic idem erit quod olim fuit in Roma, per not. Barto. in l. 2. ff. ad legem iul. maiest. idem tenet Maria. Soci. iunior consilio, 22. sequendo ordinem col. 2. uersicu. uerum prædictis, idem tenet etiam Matthæ. de Afflict. in c. i. in §. & bona committentium, col. 5. nume. 55. in tit. quæ sint regal. in usib. feudo. † Ciuitates enim quæ superiorem non recognoscunt Romæ equiparantur, ut dixit Angel. in tracta. malefi. in uerbo & huius tradito la tua patria. in uersicu. quero aliquis congregat, ubi tenet prædictam opinionem. Adducens not. per Bartol. in dicta l. hostes, ff. de capti. & postli. reuer. & in l. lex duodecim tabularum, ff. ad leg. Iul. Iul. maiesta. quod dicit Angel. esse notandum contra illos qui quotidie in ciuitatibus & maxime Bononię populum concitant, & gentium faciunt congregationem.

Tractatum Tomus XI.

41

S V M M A R I V M.

- 1 Delinquens contra propriam patriam improprie dicitur committere crimen læsa maiestatis.
- 2 Contraria pars teneri probabiliter potest.
- 3 Conscius perturbationis ciuitatis sua vel alterius delicti commissi in sua patriam punitur ut particeps ex sola scientia.
- 4 Delictum oppugnatæ patriæ idem est quod crimen læsa maiestatis, quando quis patriam oppugnare nititur, ut illius dominium usurpet.
- 5 Marinus Falerio Dux Venetiarum facta cum nonnullis plebeis coniuratione de nobilibus interficiendis ad occupandam per Tyrannidem patriam, re detecta, multi ex coniuratis suspendio necantur. At ipsi Falerius Dux, super scalam lapideam Atri Ducalis Palatii securi percussus fuit, eiusque edes dirutæ, editioque publico cautum est ne unquam redificari possint.
- 6 Falsificans monetam sue patriæ incidunt in crimen læsa maiestatis, veluti is qui principis monetam falsificat.
- 7 In crimine oppugnatæ patriæ, sicuti in crimen læsa maiestatis, testes tam accusatoris quam rei admittuntur.
- 8 Contrarietas distinctionibus iuuari debent, & ad concordiam reduci.
- 9 si patria proditur, non ut principi principali auferatur, sed tantum baroni non est crimen læsa maiestatis.
- 10 Si quis incurrit in crimen læsa maiestatis ob patriam proditam, penæ l. quisquis, C ad leg. iul. maiesta. non habent locum contra eius filios, nec rei memoria post eius obitum damnatur.

QV AE S T I O XXIII.

Vigesimo quarto quæro. an is patriam oppugnat vel prodit læsa maiestatis crimen committere dicatur? In ista questione videtur dicendum, quod non, per tex. in l. fallaciter. C. de abolit. vbi crimen læsa maiestatis, & crimen oppugnatæ patriæ ponuntur ut species differentes. hoc tenuit glost. in l. i. ff. ad legem iulianam maiesta. & ita voluit etiam Nellus in tracta. suo bannit. in prima parte secundi temporis. quæst. i. 6. quod maxime procedere dixit, vbi non tractatur de subuertenda patria, sed de mutuis dissensionibus & partialitatibus, allegat tex. in l. i. §. iij. dem temporibus. ff. de origin. iur. & tex. in l. si quis ingenuam, in ciuib. ff. de cap. & attestatur sic vidisse consultum per magnos viros, præsertim Bal. ex eo, quod titulus talis criminis est seditionis, non perduellionis. Hac partem tenet etiam Barto. in extraugan. qui sint rebelles, in verbo rebellando, & Joan. Cald. consil. 6. in titu. de accusa. & pro ista parte consuluit Pet. de Anchar. consil. 287. iste B. de Guarnario, quam venirem esse dicit Nellus loco præallegato, & cum ea. videtur transire Soc. consil. 57. in causa restitutionis, colum. 3. cum sequenti. in 4. volu. & idem consil. 123. in causa fratris Andreæ, col. 2. in 2. vol. & in consil. 21. præmittenda est dispositio. col. j. in 4. vol. in quibus locis late examinat hanc materiam, eadem opinionem videtur tenere Matth. de Afflict. in cap. j. in §. 3 & bona committentium. colum. v. nu. 50. vbi dixit, quod de linquens contra propriam patriam dicitur improprie committere crimen læsa maiestatis.

2 Contrariam partem, quod oppugnans & prodens patriæ incidat in crimen læsa maiesta. tenere probabiliter possum, per tex. & ibi glo. in verbo, prodita. in dicta. l. fallaciter. §. fi. de aboli. quæ gl. aperte voluit quod in casu prædicto, quis incurrit crimen læsa maiesta. allegans tex. in l. 1. 2. 3. & 4. & in l. maiestatis. ff. ad leg. iul. maiest. & tex. in l. postliminium. §. transfugæ, ff. de cap. & postli. reuer. & in l. omne. §. transfugæ. ff. de remilitari. Istam opinionem tenet Maria. Soci. lun. in consil. 22. secundo ordinem col. 2. ver. verum prædictis. in 1. vol. adducens ad comprobationem huius opinionis, quod cōscius perturbationis ciuitatis sua, vel alterius delicti commissi in sua patriam punitur ut particeps ex sola scientia. l. vtrum. ff. ad le. Pompei. de parricid. & quod notatur ibi per doctor. sicuti si p̄ principem suum quis sciret aliquid moliri. l. quisquis. C. ad le. iul. maiest. subdens, quod sicuti pro illo crimen quis bona amittit, ita damnati de isto bona perdunt, allegat tex. in l. non dubito. ff. de capt. & l. 3. C. de epis. aud. & pro ista opinione cōsuluit etiam Alexand. consil. 13. consideratis his. col. 1. & seq. in 6. vol. Hanc etiam partem tenuit Paul. Cast. consil. 171. visa & ponderata. col. fin. in 1. volu. vbi dixit, quod delictum oppugnatæ patriæ comparatur criminis læsa maiestatis. At ego dixerim non solum comparari, sed idem esse vbi quis patriam oppugnare nititur, ut illius dominium usurpet, vt accidit de anno MCCCLIII. In Marino Falerio, qui dum creatus fuisset Dux Venetiarum, ut patriam tanti muneris in se colati maxima ingratitudine recompensaret, ad occupandam per tyrannidem Patriam, facta cum nonnullis plebeis cōiuratione de nobilibus interficiendis animum vertit, at re detecta multi ex

coniuratis capti, ac tanti sceleris conuicti suspēdio necantur. At Falerius ipse Dux super scalam lapideam Atri Ducalis palatij securi percussus fuit, vt testatur Petrus Marcellus in suo libello de vitis principum Venetorum in vita ipsius Marini, quin etiam eius ædes dirutæ sunt, & editio cautū publico ne unquam redificari possint.

- Pro ista parte facit etiam quod voluit Bald. in l. 2. C. de fals. 6 mone. vbi dixit, quod falsificans monetam sua patriæ incidunt in crimen læsa maiestatis, veluti is qui principis monetam falsificat. Ad idem facit quod voluit Spec. in ti. de probatio. §. 1. 7 versi. decimum, vbi dixit, quod in crimine opugnatæ patriæ sicuti in crim. læsa maiest. testes tam accusatoris quam rei admittuntur.
- 8 † Verū quia distinctionibus contrarietas iuuari debent, & ad concordiam reduci, utramque opinionē sustineri posse arbitror, sic distinguendo, aut quis patriam oppugnat suscitādo in ea partialitates & dissensiones quæ sunt inter ciues, nō tamen animo occupandi illius dominium, & isto calu procedat prima opinio supra relata, & sic videtur sentire Soc. in præalleg. consil. 121. præmittenda colum. 2. in 4. volumi. & Soc. junior in dicto consil. 22. colum. 3. in 1. vol. Aut quis patriam oppugnat, ut sibi occupet vel a b aliis occupari velit illius dominium, & isto casu locum sibi vendicet Secunda opinio, q̄ oppugnans patriam incidat in crimen læsa maiestatis, & ideo meritum supplicium sumpterū illustrissimi domini Veneti, de prefato Marino Falerio, eorum Duce. Dicas, tamen quod 9 si Patria proditur, non ut principi principaliter auferatur, sed tantum baroni, quod eo casu non est crimen læsa maiestatis, ut voluit Sali. in præalleg. l. fallaciter. quem sequitur Matth. de Afflict. in cap. j. §. & bona committentium. colum. v. nu. 57. in tit. que sint rega. in usib. feud.
- 10 † Vnum tamen non omittā, quod quādo quis incurrit crimen læsa maiestatis ob patriam proditam, vel occupatā, tali casu locū non habēt penæ, de quibus in l. quisquis. C. ad leg. iul. maiest. contra filios talium delinquentium, nec rei, aut reorum memoria post eorum obitum damnat, ut in l. fi. C. e. ti. ita voluit Ale. in d. consil. 13. col. 2. in 6. volu. & Soc. in consil. 123. in causa fratris Andreæ. colum. 2. & 3. quod sequitur Afflict. in præalleg. cap. j. §. & bona committentium. colum. 5. nume. 55.

S V M M A R I V M.

- 1 Rebellis quis datur.
- 2 Incidunt in rebellionem non solum illius authores, verum etiā de ea scientiam habentes, illamque non reuelantes.
- 3 Conspiratio quid sit.

QV AE S T I O XXV.

Vigesimo quinto quæro, an ex 2 federa- tione facta contra principē, machinatione seu cōspiratione ad eius offensam, vel ex tractatu, & ordinatione, q̄ fiat rebellio, crimen læsa maiestat. quis incurrit & dicendum q̄ sic, ut voluit Alb. Bru. col. 2. 8. nobilis dñe. 1 col. 2. †Rebellio autem constat, ex eo, quod homines alicui⁹ loci, vel eorū partem a subiectione eorum domini quis subtrahit, & eos alieno domino subiçere tetat, iuraque eorum domini extingue, ut per Brun. in præallegato consil. col. j. in versi. rebellio autem. allegat no. per Bar. in extraug. qui sint rebel. in ver. rebellando. & Bal. in l. amissione. §. qui deficiunt, vbi glo. ff. de capit. dimi.

2 †Quinimo in rebellionem ipsam non solum illius authores, verum etiam de ea scientiā habentes, illamque non reuelantes incident, per no. per Bar. in l. vtrum. ff. ad legem Pompei. de parricid. Et quia diximus, quod conspirans ad principis offensam incidunt in crimen læsa maiesta. sciendum est, quod 3 †conspiratio dicitur m achinatio ab aliquibus facta in detri- mentum alicuius personæ, vel eiusdem dignitatis, secundum Laurent. quem refert & sequitur Card. in clement. pastoralis, col. 1. in 7. nor. de re iud. allegat tex. in cap. petitio. de iurciūdo, & idem voluit in clement. prædicta loan. de Imol. colum. 4. num. 48. & Ioan. de Turre Crema. in ca. coniurationum. nu- mer. 5. t. 1. q. j. dixit quod conspirare est contra aliquem simul in vnum maligno spiritu insurgere, & idem in ca. conspiratio num. eadem causa & questione. qui dixit etiam, quod conspiratio est confederatio facta in præjudicium personæ, vel dignitatis alicuius.

S V M M A R I V M.

1 Occidens officiale Regis habentem merum & misum imperium Tract. Tom. xj.

F

Hiero.Gigantis de crimi.læſæ maiest.

- committit crimen læſæ maiestatis : quia Principis maiestas lædi dicitur.
2 Non solum occidens magistratum principis, sed etiam procedens ad actum occidendi incidit in crimen læſæ maiestatis.
3 Occidens magistratum principis ex particulari odio, vel inimicitia, non incidit in crimen læſæ maiestatis .

Q V A E S T I O XXVI.

VIgesimo sexto queritur, an occidens qui in aliqua prouincia, vel ciuitate magistratum pro principe gerebat, incurrat crimen læſæ maiestatis? Dicendum est, quod sic, per text. in l. j. ff. ad leg. iul. maiest. Ita voluit Matth. de Afflict. in cap. j. in §. & bona committentium. colum. 5. versi. septimo. nume. 63. in titu. quæ sint regal. in vñibus feudo. vbi dixit, quod occidens officialem Regis habentem merum & mistum imperium committit crimen læſæ maiestatis, quia principis maiestas lædi dicitur cum eius læditur magistratus. facit 6. q. i. cap. si quis. & l. quisquis. C. ad legem iul. maiest. in princ. faciunt dicta supra quæst. 14. & 15. & hoc erit verum si occidatur magistratus, vt illam prouinciam, vel ciuitatem occidens priuet tali magistratu, vel proper odium, quod quis habet contra principem, cuius magistratum occidit, vel alia ex causa, respectu tamen officij. Et tamen dicta conclusio vera est non solum in occidente, verum etiam in eo, qui ad actum occidendi processit, vt probatur in dicta. l. quisquis. in princ. Sed tamen si quis magistratum principis occidat ex particulari odio, vel inimicitia non in odium principis, eo casu non incidit in crimen læſæ maiestatis, & ita voluit Andreæ de Iser. in consti. regni, que incipit, vt participatio, que sequitur Afflict. loco superius allegato.

S V M M A R I V M.

- 1 Perduellis quis, & unde dicatur.
2 Crimen læſæ maiestatis proprio contra personam principis, & astantum eius læsi committitur.

Q V A E S T I O XXVII.

VIgesimo septimo quæro, an positus iurisdictioni alicuius principis subtrahens se ab eius obedientia, & principi suo se aduersariū constituens crimen læſæ maiestatis incurrat? Dicas quod sic.
1 talis enim perduellis vocatur, id est, perfecte ad duelum paratus siue ad clandestinum, vel publicum bellum accinctus, ideo huiusmodi crimen perduellionis vocatur, vt habetur in l. quos nos hostes. ff. de verbo. sig. & in l. dohationes. §. fi. ff. de dona. & in §. per contrarium. Insti. de hæred. quæ ab intell. defer. ac in l. cum filius. §. reis. ff. de leg. 2. ita voluit Old. consilio 43. quæritur utrum citatio. colum. nn. in prin. & Mar. de Lau. in tractat. de criminis læſæ maiestatis, quæstione 3. vbi dixit, quod licet multis modis dicatur committi crimen læſæ maiestatis, tamen proprio committitur contra personam principis & astantum eius lateri, de quo dixi supra quæstio- ne 13. 14. & 15.

S V M M A R I V M.

- 1 Crimen læſæ maiestatis committi dicitur, etiam quando offenditur aliquis princeps, vel communitas, vt puta Venetiarum, qui superiorum non recognoscunt, saltem de facto, ab immemorabili tempore circa.
2 Rex Francie an recognoscat Imperatorem in superiorum, remissive.
3 Venetiarum ciuitas an recognoscat Imperatorem in superiorum remissive.

Q V A E S T I O XXVIII.

VIgesimo octavo quæro, an crimen læſæ maiestatis committi dicitur contra principes & ciuitates superiorum non recognoscentes? In hoc Doctores, nemine excepto quod viderim, concludunt, quod sic. Ita tenuit Ang. in l. 3. ff. ad leg. iul. maie. Pau. de Leaz. & Io. de Imo. in Cle. pastoralis. de re iudi. Soc. consil. 57. in cā restitu- tionis. col. 3. nu. 14. in 4. vol. Idem consil. 121. præmitrēda est dis- putatio. nu. 3. idem voluit Sal. in l. quisquis. C. ad leg. iul. maie. Ang. in tractat. de malef. in verbo, che hai tradito la tua patria, ver. quæro aliquis cōgregat. Io. And. in c. fœlicis. de poe. in 6. & ibi Dom. idem tenuit Ang. Are. in §. publica. colum. 1. Institu. de pub. iud. Bru. consil. 28. nobilis domine. col. j. in fi. & col. 2. in pri-

- ci. & Præp. in c. in primis. i. §. de persona. col. 7. circa fi. ver. 3. dī
1 committi. 2. q. i. vbi dixit, quod tamen crimen læſæ maiestatis com-
mitti dicitur etiam quando offenditur aliquis princeps, ut puta Rex Francie, vel communitas Venetiarum, qui superiorum non recognoscunt, saltem de facto ab immemorabili tempore circa, nam tales supremis principibus comparari asserit, & in suis terris in quibus superiorum non recognoscunt supremi principis autoritatē hñt, i. imperatoris videlicet, per ea quæ habentur in c. per venerabilem, qui filii sunt legitimi, & ibi Do-
cto. & Calde. & Panor. in c. cum te. de re iudi. Bartol. in l. infamem. ff. de pub. iud. & ideo eorum subditi eos eorumque statum offendentes crimen læſæ maiestatis incurront, sicuti dictum est de offendente imperatorem & eius statum. Bartol. in l. lex 12. tabularum. ff. ad legem iul. maiesta. gloss. & ibi Sa-
li. in l. fallaciter. C. de aboli. Pau. de Cast. in l. 3. C. de episc. aud. Sal. in l. 2. C. de fal. monet. Ad idem est decisio Guid. Papæ, nu-
me. 344. & habetur per Nic. Boer. in tractat. de seditio. in 6. præ-
2 supposito. Quod autem tamen Rex Francie non recognoscat im-
peratorem in superiorum latissime disputat Io. Igneus in sua
3 disputa. An rex Francie subsit imperia. tamen & ciuitate Venetia
rum dixi etiam supra sub Rub. quætuple maiestas. in vers. lo-
co autem.

S V M M A R I V M.

- 1 Crimen læſæ maiestatis improprie & largo modo contra principes supe-
riorum recognoscentes committi dicitur.
2 Licet committat quis crimen læſæ maiestatis offendendo dominos superio-
rem cognoscentes, tamen ipsius filii non tenentur penitentia de quib. in l. quis-
quis. C. ad legem iul. maiest.
3 Pena de quib. in d. l. quisquis, non habent locum quo ad filios, nisi contra
illos qui attentarunt contra personam imperatoris, vel aliorum de qui-
bus in l. quisquis. C. ad leg. iul. maiest.

Q V A E S T I O XXIX.

Vigesimo nono querero, an crimen læſæ maiestatis committat subditus inferioris principis recognoscens superiorum a quo habet plena regalia, vt est Dux Florentie, Dux Ferrarie, Dux Vrbini, Dux Mantua? & dicendum est, quod sic, etiam si cōfent Marchiones, & Comites. ita voluit Cum. consil. 153. Ad primum. nam huiusmodi principibus papa vel imperator re-
spectu videtur dedisse omnem suam potestatem in illo Du-
catu, vel principatu, vt voluit Ang. consil. 214. in causa accusa-
tionis. & Præposi. in c. in primis. §. de persona. numer. 24. 2. q. j.
idem voluit Ioan. And. in c. fœlicis. & ibi Gemini. in v. q. de poe.
in 6. & Pau. de Cast. in l. 3. C. de episco. aud. qui dixit, quod ad
probandum hanc op. ibi est melior tex. quam sit in iure, sub-
dens, quod quicquid sit de iure, saltem de facto, ita scrutatur,
prout sensit Ang. in l. ff. ad l. iul. maiest. & refert & sequitur Al-
ber. Bru. consil. 28. col. 2. in princ. quod & cōsilium incipit, no-
bilis domine. vbi dixit quod tamen impropri & largo modo con-
tra huiusmodi dominos superiorum recognoscentes dicitur
2 crimen læſæ maiestatis committi. tamen non obliuiscaris, quod in huiusmodi casibus licet committatur crimen læſæ maiestatis. attamen filii delinquentium non incurront
penas de quibus in l. quisquis. in §. filii vero eius. C. ad leg. iul.
maiest. ita sentit Pau. de Cast. in dicta. l. 3. in verbi. item nota
3 tex. C. de episco. aud. vbi tenet, quod tamen pena de quibus in d. l.
quisquis. locum non habent quo ad alios nisi contra illos quæ
attentarunt contra personam imperatoris, quāvis plura sint
capita criminis predicti. & hoc idem sentit August. de Ari. in-
sua add ad Ange in tractat. de malefic. in verbo, hai tradito la tua
patria. in addition. quæ incipit, tu autem in hac materia. nu-
mero 6.

S V M M A R I V M.

- 1 Contra principis statum facere dicitur ille qui loca illius in alterius regi-
men dirigere conatur, & alteri principi submittere.
2 Effectus punitur licet non sequatur effectus, in crimen læſæ maiestatis.
3 Non subditus attentans quod aliquod castrum vel locus subiectus alicui domino alteri subiicitur crimen læſæ maiestatis. non committit.
4 Inimicis & hostibus permisum videtur insidias parare.

Q V A E S T I O XXX.

Rigesimo quæro, an attentans, quæ
seu locus subiectus alicui domino alteri subiicitur, in læſæ maiestatis committat, etiam si effe-
ctus

Tractatum Tomus XI.

42

1. *Cūs non sequatur dicendum quod sic l. quisquis in princ. C. ad legem iuliam maiest. ibi, eadem enim leueritate. t̄ ille c̄m contra principis statum facere dicitur qui loca illius in alterius regimen dirigere conatur, & alteri principi submittere,*
2. *vt scribit Bal. in l. §. huius studij. ff. de iusti. & iure. t̄ & in hoc criminis speciale est, vt affectus puniatur non sequuto effectu p̄ allegato. l. quisquis ita dixit Calcan. consil. 2. nu. 59. & 60.*
3. *& Cyn. in l. si quis non dicam rapere. colum. 2. vertic. modo p̄ declaratione. C. de episc. & cle. & idem Cy. in d. l. quisquis in 3. not. & quod attentans castrum, quod discedat a Regis fideli- tate incidat in crimen lēse maiestatis. tenuit etiam Matthæ. de Afflīct. in cap. j. in §. & bona committentium. colum. 8. num. 102. in titu. quæ sint regal. in vīsibus feudor. idem not. Card. in Clement. pastoralis. in 11. no. de re iudic. hoc tamen intellige*
4. *t̄ quando attentans erat subditus illius principis sub cuius do- minio erat castrum illud, per not. per Doct. in d. Clem. pastoralis. de re iudi. vbi habetur, quod non subditus crimen lēse maiestatis. committere non dicitur, de quo dicam infra quæstio-*
5. *38. & pr̄fertim quando talia attentans esset subditus hostiū vel inimicus illius principis contra quem sic machinatur.*
6. *4. inimicis enim & hostibus permisum videtur intidas para- re, vt no. Angel. in l. cuiusque dolo. ff. ad legem iuliam maiestatis. facit illud Poetæ, dolus, an virtus quis in hoste re- quirat.*

S V M M A R I V M.

1. *Mouens guerrā sine principis licētia occupare dicitur quæ principis sunt, & incidiū in crimen lēse maiestatis.*
2. *Mouere guerram ad solum principem pertinet.*
3. *Illiūtum quod sine principis licētia mouetur.*
4. *Commitens bellum iniuītum crimen lēse maiestatis admittit.*
5. *Bellum mouens sine principis iussu, licet vīctoriosus existat, incidit in cri- men lēse maiestatis.*
6. *Epm̄inūdē in filium suum animaduersio, ex eo quod contra eius iūsa pu- gnasset, licet vīctor extitisset.*
7. *Posthumū Tiburti in filium animaduersio, quia inimicos contra eius iūsa fudisset.*
8. *Torquati in filium animaduersio.*
9. *Mouens guerram sine licētia principis, si copiam sui principis habere nō posuit, a quo belli mouendi licētiam petere non potuisset crimen lēse maiestatis non incurrit.*

Q V A E S T I O X X : X I .

1. *T Rigesimo primo quæro, mo- uens guerram sine licētia principis incidat in cri- men lēse maiestatis? circa quod dico, quod sic, &*
2. *est ratio, quia t̄ mouens guerram sine principis licētia, occupare dicitur quæ principis sunt, ideo crimen p̄dictum committit. l. 3. ff. ad legem iuliam maiestatis. t̄ Mouere enim guerram ad solum principem pertinet, vt habetur per Doct. in l. ex hoc iuregentium. ff. de iusti. & iure. & per Innocen. in c. olim. el. j. de restitu. spol. & in ca. sicut, de iureiuran. Bar. in l. ho- stes. ff. de capti. & postli. reuer. Oldr. consil. 70. And. de Iser. in cō- sili. regni, quæ incipit Comes. & Baro. in tit. de cul. pacis. & ibi- dem Matth. de Afflīct. nume. 76. & t̄ illicitum est bellum, qđ sine principis licētia mouetur, vt l. furem, ff. ad leg. Cor. de sīcar. & in l. si alius. §. est & alia, ff. quod vi aut clam. commit- tes autem t̄ bellum iniuītum crimen lēse maiestatis admittit. est tex. in l. Papinianus. §. rei perduellionis. ff. de acqui. heredit.*
3. *t̄ quod procedit etiam si bellum gerens sine iussu Principis vīctoriosus existat, vt scribit Albericus in d. l. 3. ff. ad l. Iul. ma. allegat tex. in l. desertorem. §. qui bello. ff. de re milita. vbi iūsiū consultus inquit, quod qui in bello rem prohibitam facit, aut mandata ducis belli non seruat, etiam si rem bene gerat.*
4. *6 capite punitur, facit quod t̄ de Epaminunda legitur, qui cum contra Lacedēmonios ducem ageret, instaretq; tempus creā- dorum magistratum, idque in vrbe sine ipso fieri non pos- set, cum p̄t̄or esset, Stesimbroto filio exercitus cura com- missa, eidem, ne cum hoste manum consererer, iniunxit.*
5. *At filius contumeliis hostium laceſſitus in aciem contra eos descendit hostesque fudit ac profligauit, sed cum reuerso pa- tria victoria se latus obtulisset, ab eo primum ceu vīctor co- ronatus, demum quia patris iussa neglexerat capite multata- tus est, teſte Bap. Fulg. in l. suo de dict. faclisque memor. dig.*
6. *7 Idem de Posthumio Tiburto apud Vale. Maxim. in rubr. de dict. mil. legamus, qui Aulum Posthumium filium, quia sine eius iusu spōte in hostes progressus eos fuderat, vīctorem se- curi feriri iussit. t̄ Quod & Manlius Torquatus Latino bello consul in eius filium similiter fecit, nam cum ille prouocatus a Geminio Metro Tusculanorum duce ad dimicandum pa-*

tre ignaro descenderat, gloriosam victoriam, & spolia specio- la referentem comprehensum a lictore in modum hosti- mactari iussit, vi testatur idem Valeri. Maxim. in titulo, de discipli. milit.

9. *t̄ Supradictam tamen conclusionem, quod mouens graua- men sine licētia superioris incurrat crimen lēse maiestatis, intellige sane procedere, quando mouens guerrā habere po- tut copiam sui superioris, a quo belli mouendi licētiam pe- tere potuisset, tecus dicendum quādo superior erat ab tens, cu- ius copiam habere non poterat. facit ad hoc tex. in l. si aliud. §. bellissime. ff. quod vi aut clam, & quod no. in l. nullus. C. de iudæ. ad idem facit tex. in l. ait p̄t̄or. §. si debitorem. ff. quæ in frau. cred. per quæ iura ita tenuit Mar. de Laud. in trac. de bel- lo quæst. ij.*

S V M M A R I V M.

1. *Potestas Bononia, qui denegat baculum successori suo consignare ne offi- cium exercere possit, incidit in crimen lēse maiestatis.*

Q V A E S T I O X X : X I I .

T Rigesimo secundo quæro,

- si quis sit destinatus ad regimen alicuius ciuitatis, vel prouinciae a summo pontifice, imperatore, rege, vel principe contra quem committi potest crimen lēse mai- estatis, & dum iuisset ad exercendum dictum officium, is qui inibi magistratum pro eodem principe gererat, eidem magi- stratum consignare denegauit, prohibuitque ne se pro magi- stratu gereret, an talis prohibens crimen lēse maiestatis cō- mittiat? Ang. in l. quive. ff. ad l. iul. maiest. mouet hanc quæstio- nem, & exemplificat in p̄t̄estate Bononia, qui denegat ba- culum successori suo consignare ne officium exercere possit, dicens, quod incidit in crimen lēse maiestatis per illū tex. in l. sequen. in §. quive. faciunt pro hac q. quæ dicam infra hoc co- ti. q. xlviij. & 50.

S V M M A R I V M.

1. *Priuatus qui promiserat sub pena milie ducatorum non offendere alterū priuatum, si offendat eum, ultra p̄nam a lege impositam pro modo of- fensionis, incidit etiam in penam conventionalem.*

2. *Priuatus qui simpliciter promiserat non offendere alterum priuatum, ar- bitrio iudicis, grauius tamen quam si securitas non esset data; punic- tur.*

3. *Offendens illos qui de iuregentium securitatem habent, ut sunt Ambascia- tores, & legati principum qua p̄na puniatur.*

4. *Legati principum sancti dicuntur.*

5. *Qua p̄na puniti fuerunt a Romanis, Minutius, & Manilius, qui pulsa- runt legatos Carthaginem Romam missos, ad pacem petendam.*

6. *Qua p̄na puniti fuerunt Q. Fabius, & Gne. Apronius, Aediles, qui Le- gatos ab urbe Apolonia Romanam missos verberarunt.*

7. *Offendens habentem securitatem de iure ciuili, seu saluum conduci a prin- cipe, sine a indice, qua p̄na sit puniendus.*

8. *Ignorans saluum conductum a principe concessum alicui, si illum of- fendant, non tenetur tanquam violator securitatis, aut saluconduc- tus.*

9. *Bannitus affidatus a principe occisus ab eo qui ignorabat illum esse affida- tum impune occidi potuit.*

10. *Offendens legatum principis in odium ipsius principis incidit in crimen lē- se maiestatis, secus si ex particulari odio.*

11. *Affidatus pro se & sociis secum venientibus, si cum eo veniebat Hebreus qui captus & derobatus fuit, an ad illum securitas huiusmodi porrige- tur.*

12. *Christiani prohibentur habere familiaritatem iudeorum.*

13. *Iudeus ad christianorum literarum ludum non potest ad discendum ire de- rigore & veritate iuris.*

14. *Iudeorum societas nos reprobatur, licet enim cum eis contrahere.*

15. *Iudeus esse potest procurator christiani, & pro eo, & contra eum interue- nire.*

16. *Immunitas concessa incolis alicuius loci comprehendit etiam iudeos.*

17. *Iudeus si incidenter in itinere associatus fuerit cum eo qui securitatem pro se & sociis secum euntibus habebat si derobatus ac captus fuerit huiusmodi securitas ad eum non porrigitur.*

18. *Socius quis dicitur remissive.*

Q V A E S T I O X X : X I I I .

T Rigesimo tertio quæro,

vitū fregit saluum cōductum alicui per principem fa- Etiam crimen lēse maiestatis committat Circa §.

Tra&t. Tom. xj. F 2 Angel.

Hiero. Gigantis de crimi. læſæ maiest.

Angel. in l. vtimur. ff. de sepul. viola. tenuit quod sic. Idem sentit Martin. de Laud. in tract. de crimi. læſæ maiesta. q. 6. allegat Bart. in l. 3. §. transfuga. ff. ad l. Cornel. de sica. & in l. null. viii. C. de suscep. & arch. lib. x. candem opinionem sentit Lucas de Pen. in l. j. in versi. & not. quod is. C. de nauicula. lib. i. o. allegat tex. in l. j. in princip. ff. ad l. iul. maiest. idem tenuit Paul. de Castro in consil. 23. in j. volum. & Fely. in cap. ego .n. colum. fin. in versiculo. item infert. in fi. nu. 12. de iure iur. Nicol. Boer. in suis decisioni. deci. 179. numer. 2. in prima parte. Dicas tamen quod in hac quæstione doctores nostri in varias opinio- nes se diuisere, vt resert Albe. in l. illicitas. in §. ne potentiores. colum. fin. in ver. sed quæro quid si talis securitas. ff. de offi. pre- fid. Nam aliqui dixerunt quod offendentes habentem securi- tatem dari debent offenso, & eius arbitrio puniri. argum. tex. in l. fi. ff. de leg. Alii vero quod violenti securitatem poena du- plicari debeat. l. aut damnum. §. secundo. ff. de poen. sed ex me- te Barto. & Alber. in d. §. ne potentiores. distinguendum sic erit, videlicet, quod taut priuatus priuatum offendit, quem ta- men non offendere promiserat, & eo casu subdistigue, quod ait talis promissio poenalis erat, & tunc ultra poenam a lege impositam pro modo offensionis talis incidit etiam in penā conuentionalem. l. si quis reum. ff. de cust. re. Aut promissio de non offendendo simplex erat, & tunc arbitrio iudicis, gra- uius tamen, quam alias si securitas data non esset, puniatur, ad hoc alleg. Alberic. in dicto. §. ne potentiores. tex. in §. si quis hominem. & in §. si quis alium. in titulo de pace tenen. in vili- bus feud. Si vero offensa fieret his qui securitatem habet de iure gentium, vt sunt legati hostium, vel oratores principum, quorum offensores incident in poenam sacrilegij, ut sensit Angel. in dicta. l. j. §. legatis. ff. de iudic. & Martin. de Lau. in tra- gati. l. sanctum. ff. de rerum diuisione. vel dabuntur puniendi, hostibus quorum legatum offenderunt. l. finali. ff. de legatio- nib. & hoc tamen speciale est in legatis hostium, vt scribunt Barto. & Alber. in præalleg. §. ne potentiores. Quod seruatū fuisse a Romanis legitur. nam cum legati Carthaginensium Romam petiissent, pacem a senatu populoque Romano pe- tentes, altercatione inter predictos legatos & L. Minutium ac C. Manilium orta, Minutius, & Manilius legatos ipsos pulsaverunt, vnde eos legatis dandos senatus censuit, darique eis dem illos fecit, teste Valer. Maxi. libro sexto in rubrica de fide publica. hoc idem seruauit idem senatus contra Q. Fabium, Gn. Apronium, ædiles qui legatos vt vrbe Apollonia Româ missos orta inter eos controversia verberarunt, illos etenim eisdem legatis dari iussit, vt idem Valer. loco præalleg. scribit, de quo possent multa alia exempla hic annecti que omittuntur.

Aut offensio facta fuit habenti securitatem de iure civili, seu saluum conductum a principe, siue a iudice, & tunc si talis offensa fuit personalis, & mors ex illa fuerit lequuta, eo ca- su punitur offenditor capitali poena, & incidit in crimen læſæ, maiestatis, vt uoluit Barto. in dicta. l. tertia. §. transfugas. ff. ad legem Cornel. de sica. & Paul. de Cast. in dicto conti. 33. in j. volum. aut ex tali offensa non est lequuta mors, & tunc pro delicti qualitate poenam arbitrio iudicis subibit offendens, vt per Barto. & Albe. in dicto. §. ne potentiores. §. Intellige sane predicta si scienter contra securitatem vel saluum conductum fiat offensio, contrarium namque erit si ignorantur, tunc. n. tanquam violator securitatis, aut salui conductus non tenet, iuxta ea quæ voluit Paul. de Cast. in præallegato consi. 33. faciunt quæ scribit Deci. consi. 327. in 2. volumi. viso casu proposito. colum. 3. ver. & non obſlat, quod bannitus, vbi dixit al- legando Alber. in 3. parte statu. quæſtio. 37. in fi. quod taut banni- tū affidatus a principe occisus ab eo qui ignorabat illum es- se affidatum impune occidi potuit, circa quod plura adducit Ucci. & distinctionem predictam sequitur etiam Gregor. Ma- galottus in tract. securit. & salui conduc. in fine, tauticas tamē quod quando offenditur legatus principis, vel reipublicæ in odium principis, aut reipublicæ, tali calu crimen læſæ maiestatis committitur, secus quādo ex particulari odio vel inimici- tia, de quo tamen vide quæ late iſcripsi supra hoc eodem titu- q. 16. nam ad dicta ibi me remitto.

Sed quæro, quid si data fuerit alicui securitas pro se & so- cijs secum yacentibus, a principe, vel republica, si cum illo veniebat Hebræus, qui captus & derobatus fuit, an ad illum securitas huiusmodi porrigitur? in ista quæstione videtur di- cendum securitatem huiusmodi ad Hebreum non extendi,

quia taut christiani prohibentur habere familiaritatem iudæo- rum. c. nullus. 28. q. 1. facit quod no. Abb. in c. j. de iudæo. vbi di- xit, quod taut de rigore & veritate iuris iudæus ad christianorum literarum ludum non potest ad dictandum ire. attamien quæ- stionem hanc mouit Bar. in l. in ver. quæro fuit data. ff. ad l. iul. maic. & ibidem dicit, quod ex quo iuncqō de facto pen-

debat, nolebat aliquid dicere. Ang. tamen in l. vtimur. in versi- cu. item attende quod si quis. ff. de sepulch. viola. dixit iudæum socium comprehendendi in dicta securitate, ea ratione, quia taut Hebreorum societas non reprobatur, licet enim cu. eis con- trahere. l. quicunque. C. de iudeo. ita scribit etiam Felin. in cap. ego enim. colum. vltima, in versicu. item infert. de iure iur. & Barba. consilio 63. licet in medium. in 4. volum. taut quinimmo iudæus esse potest procurator christiani, & interuenire pro eo, & contra eum, vt scripsit Bal. in l. Spadonem. in §. iam autem. ff. de excusa. tutor. & Roch. de Cut. in tract. de consue- in ver. decimoquinto quæro. num. 752. & taut immunitas cōces- sa incolis alicuius loci comprehendit eliam iudæos, vt dixit Bal. in d. l. Spadonem in §. iam autem. & sequitur Rochus. loco præalle. & Barba. in præallega. consi. 64. in 4. uol. taut Quod tamen dixi de iudæo existete in societate eius cui facta est secu- ritas pro se & socijs secum cunctibus, intellige sane procedere quando iudæus determinato proposito vt socius a principio cum habente huiusmodi securitatem socialiter venit, secus si incidenter in illius societatem in itinere incidisset, vt sepe co- tingit. facit tex. in l. item apud Labeonem. §. si quis comiten. ff. de iniu. ita scribit Ange. in l. j. circa principium. ff. ad l. in l. ma- ieſtatis. vbi ad hunc propositum declarat taut qd dicatur socius.

S V M M A R I V M.

- 1 *Mutuans pecuniam hostibus illis opem ferre dicitur.*
- 2 *Statutum puniens præstantem auxilium & fauorem delinquenti, comprehendit etiam mutuantem ei pecuniam.*
- 3 *Opem & auxilium criminoso delinquenti præstans, quando puniatur.*
- 4 *Mutuans pecuniam rebellibus, aut aliquo modo eos iuuans, incidit in cri- men læſæ maiestatis.*
- 5 *Pecunia est bellum neruus.*
- 6 *Intellectus ad tex. in l. cuiusque dolo. ff. ad leg. iul. maic. & numero 14. cum sequen.*
- 7 *Pecunia verbum tribus modis sumi potest.*
- 8 *Pecunia verbum, in statutis exorbitaneibus, & odiosis, intelligitur de pe- cunia numerata.*
- 9 *Pecunia uerbum, in scripturis, intelligitur de numerata.*
- 10 *Pecunia uerbum, late sumitur pro his que pondere, numero, mensurare consistunt.*
- 11 *Pecunia verbum, latissime intelligitur pro omnibus rebus, & corpori- bus.*
- 12 *Pecunia est quicquid homines habent in terra, videlicet omnia quorum domini sunt.*
- 13 *Pecunia appellatione, veniunt etiam credita nondum exatia, & sic nomi- na debitorum.*
- 14 *Pecunia appellatione, de proprietate vocabuli, veniunt omnes res.*
- 15 *Diffinitio proprietatem arguit, & rei proprietatem ostendit.*
- 16 *Pecunia appellatione ea tantum comprehenduntur, que in nostro patri- monio sunt.*
- 17 *Rei appellatio, latior est quam pecunia, & comprehendit etiā ea quæ ex- tra nostrum patrimonium sunt.*
- 18 *An mutuans hostibus principis sui falsam monetam, vt eos iuuet, incidat in crimen læſæ maiestatis.*
- 19 *Pecunia falsa, non venit appellatione pecunia.*
- 20 *Pecunia reprobata, venit sub generali nomine pecunia, vt res existens in patrimonio, non ut pecunia proprie.*
- 21 *Fræciscus Maria Feltrius de Ruere Vrbini Dux adulterina moneta exer- citum validum comparavit.*
- 22 *Dominicus Michael Dux Venetiarum dum Tyrum urbem obſideret; cum numeroſa clafe, & cum procul effet a patria, & stipendio indigeret, ne socii ſtipendii causa militiam detrectarent, ex aluta ad tempus, pe- cuniam publica forma signauit. classiariisque adnumeravit, ea con- ditivne, vt domum reuerſis, aurea & argentea pro temporaria eis da- retur.*
- 23 *Pecunia uita hominis dicitur.*
- 24 *Pecunia est fidelisſio futurae necessitatis, secundum Aristotelem.*

Q V A E S T I O XXXIII.

Rigesimoquarto quæro, viru- tuans pecuniam hostibus principis sui incidat in crimen læſæ maiestatis? Dicas quod sic. taut mutuans enim pecuniam hostibus, illis opem ferre dicitur, tex. est in l. cuiusque dolo, vbi Bart. not. ff. ad l. iul. maiest. qui ex illo text. taut infert ad statutum puniens præstantem auxiliū, & furorē de linquenti, vt comprehendat etiam mutuantem ei pecuniam. ex hoc enim dicitur illi auxiliū, & fauorem præstare, hāc opinione tenuit etiam Marti. de Laud. in tract. de criminis læſæ maiest. q. 4. & Matth. de Affl. in c. i. in §. & bona committē- tium, nu. 66. in ti. quæ sint rega. in vſib. feud.

Quando

Tractatum Tomus XI.

43

3. Quando autem prestans opem & auxilium criminoso delinquenti puniatur, vide Bart. in l. si furti. in §. ope. ff. de fur. vbi dixit, quod quando prestatur auxilium extra iudicium, criminoso, ignorante superiore, ut pura pecunia illi mutuando, vel aliud adiutorium dando, tali casu punitur talis, per tex. in d. 4. Icuiusq; per quem tex. dixit ibi Ange. † quod mutuans pecuniam rebellibus, aut aliquo modo eos iuuas, incidit in crimine 5. laesae maiestatis. † est enim pecunia belli neruus, ut per Io. Pirum in tract. de magist. Rom. parte secunda, in rub. de questor. ma- gistr. nu. 3.
6. † Sed quarto quomodo intelligere debemus text. in d.l. cuiusque, dum vult, quod adiuuantes hostes pecunia, incident in 7. crimen laesae maiestatis cum pecuniae verbum, tribus modis sumi possit. Primo stricte, pro pecunia numerata tantum. l. Julianus. §. mutui dationem, ff. ad Maced. & sic secundum cōmanem usum loquendi, ut dicit Bart. in l. talis scriptura. ff. de 8. leg. j. Et ideo in statutis exorbitantibus & odiosis verbū pecunia, intelligitur de pecunia numerata, ita scribit Bart. in d.l. talis scriptura. & idem in l. singularia. in 4. col. ver. 5. est speciale. ff. si certum petat, facit quod scribit Rom. in singu. 2. 15. incip. tu 9. habes gl. vbi dixit, † quod in scripturis verbum pecunia, intelligitur de numerata. allegat Innoc. in c. sedes. de rescrip. & ibi 10. Imo. † Secundo modo verbum pecunia, late sumitur pro his que pondere, numero, vel mensura continentur. l. secunda. §. creditum. ff. si certum petatur. & l. secunda. ff. de constituta pecunia.
11. Tertio modo verbum pecunia, intelligitur largissime, pro omnibus rebus & corporib. l. pecuniae verbum. ff. de verborū signific. vt etiam ponit Barto. in d.l. talis scriptura. & per gloss. & Docto. in l. 2. §. creditum. ff. si cert. petat. accedat quod scribit Augustinus, in libro, de doctrina christiana, vbi dixit, qđ 12. pecunia est quicquid homines habent in terra, videlicet omnia quorum domini sunt, ut habetur in cap. totum. i. qđ. 3. fa- 13. ciunt tex. in l. pecuniae 1. 2. & 3. ff. de verbis. significat. † Quin- 14. imo & pecuniae appellatione, veniunt etiam credita nondū exacta. Ita singulariter dixit Floria. in l. procul. ff. de usufruct. & sic nomina debitorum. Dici forte posset † text. in d.l. cuiusque, non simpliciter intelligendum de pecunia numerata, id est, de omni re que pecuniae appellatione veniat, iuxta text. in l. pecuniae verbū. ff. de ver. signi. vbi habetur, quod pecuniae verbum non solum numeratam pecuniam complectitur, verū omnem omnino pecuniam, hoc est omnia corpora, ad idē tex. in d.l. pecuniae nomine, ff. e. ti. Intelligendus est ergo tex. in d.l. cuiusque, dum de pecunia loquitur, de omni re que est in nostra potestate, quam hostibus damus, ad eos iuuandum contra principem aut rempublicam, per iura præallegata, ad idē facit tex. in l. 2. circa finem. ff. de consti. pecu. vbi dicitur, quod veteres pecuniae appellatione, omnes res significari diffiniunt. 15. Ergo de proprietate vocabuli, omnes res appellatione pecu- 16. niae veniunt, † diffinitio enim proprietatem arguit, & rei proprietatem ostendit, ut scribit Aret. in l. moribus, col. 3. versic. secundo not. ar. ff. de vulg. & pupil. substit. & Bal. in proce. de ceteral. diffinitionem esse dixit, propositionem substantiae propriam qualitatem comprehendens. Sed huic intellectui ad tex. in d.l. cuiusq; videntur obstat verba immediate ibi sequētia, post verbū pecunia, que talia sunt, aliae aliqua re adiutti erunt. ex quibus verbis clare apparere videtur, quod verbū pecunia ibi, de numerata intelligitur, nam alias dicta verba sequentia essent ibi sine effectu aliquid operandi, quod non est dicendum. c. si papa. de priu. in 6. Dicas, quod dicta verba non obstant intellectui prædicto, quia verba, aliave aliqua re, intelligi possunt, de his rebus, que sunt extra nostrū patrimoniū. † pecuniae enim appellatione, ea tantum comprehendit, que ī nostro sunt patrimonio. † Rei itaque appellatione, latior est quam pecuniae, cum comprehendat etiā ea que extra nostrū sunt patrimonium, ut declarat Paulus Jurisconsultus in l. rei appellatione. ff. de verb. signific. Verius tamen potest quod verbum pecunia positum in illo tex. intelligat propriū videlicet de numerata, propter verba præcedentia dictū verbum pecunia, que talia sunt, comeatu, Armis, tēlis, equis, de inde sequitur pecunia, aliave aliqua re.
17. † Sed incidet quod de norabili questione quam a nullo tactam inueni, an sub dispositione tex. in d.l. cuiusque. comprehendatur is qui hostibus falsam monetam mutuat? Et vi- 18. detur dicendum quod non, quia falsa pecunia, pecuniae ap- 19. pellatione non venit. l. eleganter. §. qui reprobos. ff. de pignor. actio. Bart. in l. quamuis. ff. de auro & argen. lega. & docto. in l. mutui datio. in §. creditum. si cer. pera. & falsus denarius, non est denarius. gl. in l. omnes. C. de hēre. Alexan. consi. i. 04. statu- tum loquens, col. 2. uersicul. pro hoc in penult. volum. Tira- quellus in tractatu de vitroque retract. char. 376. nume. i. 1. 12. & 13. Cōtrarium puto verius, videlicet quod mutuās seu dās falsam pecuniam hostibus, ut eos iuuet contra principem, seu rempublicam, crimen laesae maiestatis committat. Nam † pe-

- cunia reprobata, venit sub generali nomine pecuniae, non ut pecunia proprie, sed ut res existens in patrimonio dantis illā hostibus facit textus in præallegata. l. rei appellatio. ff. de ver. signi. † Præterea, etiā ex falsa pecunia iuuantur hostes, quia multotiens illam dant militib. simul cum legali. Et vidi ego validum comparatum exercitum, pro maiori parte, ex adulterina pecunia, ac etiam victoriolum, nā de anno 1517. Cū Frāciscus Maria Feltrius de Ruvore Vrbini Dux iuicissimus, Vrbino totoque eius dominio a Leone decimo Pont. Max. electus fuisset, naēta occasione pacis inter imperatorem tūc Veronam occupatē, & Illustrissimos dominos Venetos ini- tē, Verona Venetis restituta, Franciscus Maria fortē militū Hispanorum cohortem, quē ex Verona exierat, ac aliam si- milem tam Italorū quam aliorum manum, quē a Venetis, pace composita, missa erat, initio cum dictis militibus foedere ut irent, sibique adiumento essent ad amissum eius domina- tum recuperandū, comparauit, verum cum nō fatis pecu- niarum ad id peragendum illi eseret, collecta adulterinę pecu- nię summa, eam permixtim cū legali, militib. errogauit, ea cōditione, ut recuperato eius statu, inter subditos suos, utile galeni eam expendere valerent, cumq; profligatis tēpius ho- litib. statum recuperasset, edictō cauit, ne quis subditus a mili- tib. suis adulterinam pecuniam accipere recusaret, quia ipsa adiutus pontificis exercitum, in quo ultra triginta milia hominum fuisse dñr, paruo militū numero, forti tamē stipatus pluries fudit fugauitque, re post modum composita, per The- saurarium suum omnē adulterinę pecuniae summā militibus eius subditis, pro reb. ab eis emptis, errogaram, colligi iuſſit, ac legalem illius loco, dari præcepit. Res profecto tanto prin- cipe, ac incomparabili militū duci non minus fortissimi, quā sapientissimi, ac iusti, digna, & in omne cūum memoranda.
23. Accedat & aliud exemplum Dñici Michael. Venetiarū du- cis sapientissimi, qui dū Tyrum urbem circa Siriam, cum nu- merosa classe obliteret essetq; obſidio ipsa non minus labo- riosa quam longa, & quia procul a patria, stipendio indige- bat, ne socij nauales remigesque stipendij cā militiam detre- clarent, exoluta ea pellis est, quam corium vocant ad tēpus pecuniam, publica forma signauit, classiarij; adnumeravit, ea cōdōne, ut domum reuersis aurea & argentea pro tempo raria daretur, cui nauales turnē crediderunt & alij in nauib. existentes, publicamque fidem, & Ducis autoritatē sequentes, quam diu foris bellatum extitit, sine discrimine, imaginaria ī ter se vīl sunt pecunia, quib. reuersis aurea & argentea repen- ta, loco illius fuit, testatur Sabellicus, in suo opusculo, de exē- plis, li. 6. in rub. de Imperatorum, & ducum in milites auth- ritate, in quinto exemplo.
24. † Pecuniam vitam hominis esse habetur, in l. aduocati, iū- da gl. ibi, C. de aduoc. diuer. iudic. & per Doct. vbi Decius in l. mutui datio. §. creditum. ff. si cer. pet. & Fran. Cut. in tract. de se- quest. in princ. in verl. & ideo Aristoteles, vbi etiam allegādo
25. Aristotelem dicit † nummum esse fiduciōrem futurę ne- cessitatis.

S V M M A R I V M.

1. Priuatum carcerem exercere dicitur is qui ultra 20. horas aliquem deti- net.
2. Rectores qui sciunt aliquem carcerem priuatum exercere, & tollerant; in- cidunt in crimen laesae maiestatis, a die scientie.
3. Carcerem priuatum exercens merum imperium sibi usurpat.
4. Carcer est meri imperii.
5. Dominus potest detinere seruum suum in priuato carcere ad correccio- nem.
6. Dominus potest seruum suum confinare in certo loco.
7. Pater potest filium suum in priuato carcere detinere ad correctionem.
8. Maritus potest detinere uxorem suam carceratam in domo sua ad agen- dum paenitentiam de adulterio.
9. Bannus, qui potest impune offendī, potest in priuato carcere detineri.
10. Creditor qui auctoritate iudicis debitorem suum caput, & rogatus fuit ab eo, ne eum duceret ad carcere, sed ut custodiret se in domo sua donec ei solueret, si id agat non incidit in crimen laesae maiestatis.
11. Carcerem priuatum exercens in meretricem ex causa libidinis non com- mittit crimen laesae maiestatis.
12. Carcerem priuatum an quis dicitur committere, detinēdo mulieres libe- ram ex causa libidinis, que tamen non sit meretrix.
13. Abbas detinens monachum in carcere non committit priuatum car- cern.
14. Parentes & consanguinei detinentes furiosum in carcere, non committunt priuatum carcere.
15. Carcerem primus Anchus Martins Romanorum Rex adificauit.
16. Ius carceris occupans, in crimen laesae maiestatis incidit.
17. Carceris definitio.
18. Torquens detentum in priuato carcere, incidit in crimen laesae maiestatis.

Hiero. Gigantis de crimi. læſæ maiest.

Q V A E S T I O XXXV.

- R**igesimoquinto quæro, clausum est quod nemini licet in priuato carcere aliquem detinere, & is dicitur priuatum carcerem exercere, qui ultra viginti horas aliquem detinet. l. capite quinto, ff. ad leg. iuliam de adulterio. quod delictum committere dicatur, exercens priuatum carcerem? dicas quod talis in crimen læſæ maiestatis incidit. tex. est in l. i. C. de priuata carcere. & ibidem not. Cyn. Bal. & Alberi. & est ratio, quam ponit ibi tex. quia ex talia actu publica leditur maiestas. Amplia dictam conclusionem, ut procedat etiam in rectoribus locorum qui predicta sciunt & tollerant, per tex. in d. l. i. nam & ipsi incident in crimen predictum non prouidentes a die scientiae cum poslunt, ut inquit Bal. in d. l. i. in versi. in textu ibi, venerit, usurpat enim detinentes aliquem in priuato carcere sibi merum imperium, ut testatur idem Bal. loco præalleg in versic. in textu ibi custodiam, 4. Carcer enim est meri imperii. vt per Doc. in l. imperium, ff. de iuris d. omn. iud. vbi l. a. col. 8. ver. 3. mouetur, & quod committens priuatum carcerem incidat in crimen læſæ maiestatis, tenuit etiam Paris de Put. in tract. de re mili. lib. 9. in §. an si miles. nu. 8. & lo. de Anan. in c. j. col. 2. in versi. vlti. quia hic de clero percussor.
5. Fallit predicta conclusio in domino qui seruum suum in priuato carcere detinere potest ad correctionem, ut dixit glo. in d. l. i. de priuata carcere. & ibi Bal. Cin. & Alber. & Barto. in l. capite quinto. ff. de adulterio. Quinimo dominus potest seruum suum confinare in certo loco, ut in l. ex facto. §. proinde si seruus. ff. de heredi. insti. iuncta. l. i. ff. de liber. hom. exhib. & ita tenuit Cin. in d. l. i.
7. Secundo fallit in patre filium detinente in priuato carcere, per tex. in l. 3. §. & 2. ff. de libe. homin. exhib. hoc enim ad correctionem facit, ut dicunt Doc. in d. l. i. de priuata carcere. vbi. Cin. Alb. & Salic.
8. Tertio fallit in marito detinente vxorem suam carceratam in domo sua ad agendum poenitentiam de adulterio. 33. qd. 2. cap. placuit. & ibi no. & c. quemadmodum. in fi. vltim. gloss. de iure iurand. ut voluit Albe. in d. l. i. subdens, quod forte hoc non est verum de iure ciuili, quia immo mulier tali casu detru di debet in monasterium, auth. sed hodie, C. de adult. dicas qd. in d. authen. sed hodie. mulier adultera pro pena verberatur, & in monasterium detruditur ad poenam, marito autem licet eam domi in priuato carcere, non ad poenam, sed ad correctionem detinere, ut in iuribus præallegatis, ut de filio & seruo dictum fuit.
9. Quarto fallit in bannito qui impune offendit potest, nam si occidi potest impune, a fortiori in priuato carcere detineri poterit, ut scribit Bal. in præallegata. l. i. C. de priuata carcere. in versiculo, querit hic Iacobus, & idem voluit ibidein Salicetus.
10. Quinto fallit in creditore, qui auctoritate iudicis debitorem tuum caput, & cum eum ac carcerem vellet ducere rogatus fuit ab ipso debitore, ut custodiret se in domo sua donec ei solueret, ne si ducat ipsum ad carceres ibidem ab aliis suis creditoribus interdicatur. Ita decidit Alberic. in d. l. i. C. de priuata carcere & allegat tex. in l. 3. §. si quis volentem. ff. de liber. homi. exhib. & cil. ratio, quia volenti non sit iniuria neque dolus. l. cum donationis. C. de transact. & ita obtentum suis se a. testatur in ciuitate Bergomi, vbi dicit fuisse de facto questionem.
11. Sexto fallit in detinente meretricem ex causa libidinis, Talis etiam de priuato carcere non tenetur, ut voluit Bar. in l. verum, in fi. ff. de fur. Quid autem dicendum sit in detinente mulierem liberam ex causa libidinis, que tamen non sit meretrice Bar. in d. l. vnum. dicit aduentendum, utrum eam detinuerit ultra horas 20. per tex. in l. capite quinto. ff. de adulterio. Dicerem ego, qd. si inuitam detinet priuatum carcerem committat, & incidat in crimen læſæ maiestatis, per d. l. primam. C. de priuata carcere.
12. Septimo fallit in abbate detinente monachum in carcere, vt per Bar. in l. j. per illum tex. C. vbi quis decur. vbi Salicetus. & scribit Nicol. Boer. deci. 174. Dominus an possit. nu. 2. in 2. par. Et idem decis. 304. nu. 2. eadem parte.
13. Octauo fallit in parentibus & consanguineis quibus permisum est ligare furiosum & incarcere. l. congit. §. furiosi vbi Bal. in 1. & 2. no. ff. de offi. præsid. & habetur post alios per Boer. in præallegata decis. num. 3.
14. Carcerem autem primus Ancus Martius Romanorum rex edificauit, ut testatur Plinius minor in suo libello de viris illi stiribus, & Liuius ab urbe condita. Eutropius autem inuentio ne carceris ad custodiari & terrem Tarquinio superbo regi ascribit. Vtque sit, inuenitum regium fuit, hinc est, quod

ius carceris occupans in crimen læſæ maiestatis incidit, præal leg. l. i. C. de priuata carcere.

17. Quomodo autem definiatur carcer, Bald. in tract. suo de carcer. dicit sic definiendū esse, quod est locus securus & horribilis, repertus non ad poenam, sed ad delinquentiū vel debitorum custodiam.
18. Prædictis adde quod a fortiori, criminis læſæ maiestatis teneretur is qui detentum in priuato carcere torqueret, cū plus sit torquere quam detinere. l. i. in gl. nec puniri, in fi. C. de cust. reorum. ita scribit Bar. in d. l. i. in versic. in tex. ibi violator. C. de priuata carcere.

S P M M A R I V M.

- 1 Tributum unde habuit originem.
- 2 Tributum seu censum degens soluere principi in contemptum incidit in crimen læſæ maiestatis.
- 3 Principis securitasладitur ex denegatione tributi.
- 4 Tributum a contributione est dictum, quia ex eo militibus contribuitur.
- 5 Tributum prestat in signum obedientie & recognitionis.
- 6 Tributum soluit imperatori pro recompensando labores, quos profuit subditis subit.
- 7 Tributum prestat principi, ut ipse hostibus suis resistere possit.
- 8 Consulens quod tributum Principi non soluat in crimen læſæ maiestatis.
- 9 Tributi prestatio subiectiōnem probat.
- 10 Christus tributum Cæsari soluit.
- 11 Stater duo Didragma valebat, & Didragma duos denarios vsuales.
- 12 Christus tributum Cæsari soluit, non quia teneretur, sed ne alios scandalizaret.
- 13 Tributum quid sit.
- 14 Tributum, cum praestetur principi in signum supreme potestatis, nunquam prescribitur contra principem.
- 15 Ecclesia Romane & imperio non prescribitur in his quae sunt reservata in signum uniuersalis Domini.
- 16 A solutione census seu tributi excusat solum ille qui habet a principe immunitatem tributum non soluendi, que ei inviolata permanit per annos quadraginta.
- 17 Tributi præstatio licet & denegari potest principi iustitiam non ministranti subditis.
- 18 Compensatio non admittitur in solutione tributi, nec in decimis.

Q V A E S T I O XXXVI.

T Rigesimo sexto quæro. An denegans soluere tributum principi in crimen læſæ maiestatis incidat? Sed antequā deueniam ad resolutionem huius

- questionis, non erit ab re uidere, ut de tributum sumptū pri mā originem. Polidorus Virgilius Vrbinas in libello suo de inuentoribus rerum libro 2. in rubr. de tripli regiminis genere, scribit initium tributi fuisse apud Hebreos, nam de eo Deus mandatum dedit Moysi, ut habetur Exod. cap. 30. dicēs quando tulerit summam filiorum Israel iuxta numerum dabant singuli pretium pro animabus suis domino, & non erit plaga in eis. & illud soluebat omnes a 20. annis supra, & quis que siclum dabat, qui nummus argenteus est Hebraicus, quē Græci stateram vocant, teste Iosepho li. 3. de antiqui. secundū vero Arch. in c. magnum. 1. 1. q. 1. tributum fuit. Primo statutū a Cæsare Augusto, refert & sequitur lo. Bertach. in tract. de gal. seu vestigial. in præludijs, in versicu. & adde qd. tributū est.
2. Prima tamē opinio verior est Modo dicas, quod denegās tributum seu censum soluere principi in contemptum incidit in crimen læſæ maiestati commitit enim contra principis honorē & securitatem. facit text. in extraug. qui sint rebel. in prin. ibi.
3. contra honorem nostrum. Nam dicitur enim principis securitas ex denegatione tributi, quia si princeps tributa non haberet, stipendiū militibus, quos pro securitate status sui tenet, vtq;
4. soluere non valeret: Et tributum est dictum a contributione, quia ex eo militibus contribuitur, tex. est in l. agere, §. stipendiū. ff. de ver. lig. Berrach. vero in præallegato tract. de gabel. in prælud. versi. & dicitur tributum. scribit, quod tributum dicitur a tribu, quia prius soluebatur per singulas tribus secundū Isidorum. Pro supradicta conclusione facit tex. in l. i. ibi, qui contra securitatem. ff. ad leg. iul. maiest. hanc etiam opinionē tenuit Ludovic. Montal. in tract. de reproba. sent. Pilat. arti. 2.
5. num. 51. & num. 52. facit, quia tributum præstatur in signū obedientia & recognitionis, vt no. Bartol. in l. competit. C. de præscript. 30. anno. facit tex. in l. mediterraneę. C. de anno. & tribut. lib. x. denegans ergo tributum Principi soluere, ei obediētiā denegant, qui autem ab obediētiā sui principis se removet incidit proculdubio in crimen læſæ maiestatis, de quo dixi supra.

Tractatum Tomus XI.

44

- 6 supra.q. 27. Secundo soluitur imperatori census seu tributū pro recompēsando labores, quos pro suis subditis subit. facit tex. in l. benc. a Zenone. C. de quadriennali prēscript. in fine. & tex. in Auth. vt iud. sine quoquo suffrag. in prin. ad idē tex. in Aut. vt diuinę iussiones, in pri. vbi Imperator dixit, Ideoq; vo luntarios labores appetimus vt subiectis quietē p̄p̄arem̄us.
- 7 Idem dixit pontifex in cap. i. de restit. spolia. in 6. & sic. † Tribu tum prēstatut ob communem utilitatem, videlicet ut in impe rator hostibus suis resistere possit, in hoc subditorū saluti. cō fulens. l. nō carcerem, circa finem, C. de exactor. tribut. lib. 10. hanc etiam conclusionem firmat pluribus fundamentis Ludouic. Montal. in præallegato eius tracta. artic. 3. colum. 1. 2. 3. & 4.
- 8 † Adde p̄dictis, quod sicuti denegans tributū soluere p̄cipi in crimen lēse maiestatis incidit, ita dicendum erit de cō sciente, quod tributum principi, seu centus non soluāt, vt per eundem Ludouic. in d. tract. artic. 3. versic. & not. quod Deus. nu. 4. † Tributi cuius siue census prēstatio, subjectionem pro bat. c. 2. de censib. Alij dicunt, quod est subjectionis signum. c. recipimus. de priuile. in c. magnum. i. 1. q. i. Inno. in c. p̄terea. de transī. & Berrachi. in tract. de gabell. in prēludijs, versic. Et 10 adde quod tributum, nu. 4. † Quinimo Christus saluator no ster tributum Cēsari soluit, vt habetur Matth. cap. 17. prope sūnē. vbi scriptū est, quod Christus iussit Petro, a quo didragma petitū fuerat pro se, vt iret ad mare & hamū immitteret, & primum tolleret pīscē; & aperto eius ore inuenio statere illū tolleret, & eis, qui didragma petebat solueret pro se & ipso.
- 11 † Stater enim duo didragma valebat. Et didragma duos dena rios v̄sualē, vt habetur per Archid. in d. c. magnum, vnde ver sus, dat nō mos didragma duos, stater id duplicabit. Hinc dice bat Ambrosius cōtra Auxenicū, si enim cēsum filius Dei sol uit, quis ut tantus es qui putas esse non soluendum. quod trā 12 sumptuē habetur in d. ca. magnum, i. 1. quēst. j. † Verum tamē est quod Christus tributum soluit, non quod ipse teneretur, sed ne alios scandalizaret, vt Augustinus ad Potentiū scribēs dixit, & transumptuē habetur in c. lam. nunc. in versic. vnde ipse dominus. 29. quēst. i. Et tamē perfidi ludēi inter alias cau sas, ex quibus Christum morti tradi petebant, ea fuit, quia di cebant eum prohibuisse tributum dari Cēsari, quod falsu erat, quia imo, & ipse voluit tributum soluere, & tentantib. illis circa tributum Cēsari soluendum respondit viso num̄f mate cuim imagine Cēsarī, quod Cēsarī Cēsari, quod Dei, 13 Deo. Est autē tributum quicquid in auro, argento, vel ære tri buitur principi ordinari, & uniformiter propter obedientiā principaliter, siue ratione personæ, siue rei annuatim, ita di xit Ludouic. in d. tract. artic. 3. Et vnum scias, quod † tributū, cum pr̄stetut principi in signum supremæ potestatis, vt no gloi. & Bald. in l. 1. §. i. ff. de pub. & Abb. in capit. tua nobis. de decim. nunquam pr̄scribitur contra principem, vt habetur ad do. Etrinam Panormit. in ca. ad audientiam, de pr̄scri. Bal. in l. tūc. col. fin. C. de pr̄scrip. 3 o. annorum, vbi dixit, quod 14 † Ecclesia Romana, & Imperio, non pr̄scribitur in his quā sunt reſcriuta in signū vniuersitatis Domini. Idem tenuit Io. Franc. Balbus in suo tract. de prescript. in 2. par. v. par. princip. col. 3. in versi. i. est quēstio. Et solum † quis excusat a solutio ne census, seu tributi, quando habet a principe immunitatē, tributum, aut cēsum non soluendi, quē ei inuiolata permā sit per annos xl. vt no. in l. fi. C. de fund. patrim. lib. 12. ita dixit Bal. in l. competit. C. de pr̄scrip. 3 o. annorum, & Iason l. Imperium. xi. colum. in fin. ff. de iuridict. omnium iud. & sequi tur Balbus loco præallegato. dicas tamen, quod † tributi pr̄ statio denegari potest licite principi iustitiam nō ministranti subditis, cum tali casu illi relisti possit etiam de facto, vt voluit Lucas de penna in l. j. C. de superindict. lib. 10. refert & se quitur Alc. in l. placet. nu. 11. C. de sacrosanc. eccl. scias etiā, q 15 † compensatio non admittitur in solutione tributi, nec in dc cimis, vt per Abb. in c. tua nobis, de deci. & de tributo est text. in l. 3. C. de compensa.

S V M M A R I V M.

- 2 Subditus Regis, qui arma mouet contra ipsum, crimen lēse maiestatis cō mittit.

Q V A E S T I O XXXVII.

Rigēsimoseptimo quēro, quid dicēdum de eo, qui est subditus Regis, vel p̄cipi, aut reipublicæ, qui arma mouet contra ipsū, vel rempubl. cañ. Dicas, quod is crimen lēse maiestatis com mittit, l. 1. in p̄inci. ibi, quoque armati homines. & rursus ibi, quoq; e quis contra rempublicam arma ferat. ff. ad l. uul. maie sta. qui tex. licet loquatur in co qui arma mouet contra po

pulum romanum, rem publicamue, tamen idem erit in eo q contra regem vel principem arma sumit, vt dixit Barto. in l. hostes. ff. de cap. & postlim. reuers. & idem in l. lex duodecim tabularum. ff. ad leg. in l. maiest. hanc etiam conclusionem te net Martinus de laud. in tracta. de crimi. lēse maiestat. & Matthæ. de Affl. in cap. i. §. Et bona committentium. column. v. num. 54. in titul. quē sint regal. in v̄sibus feudorum. faciunt quē supra dixi quēst. 24. hoc eodem titulo, de oppugnante patriam.

S V M M A R I V M.

- 1 Setta facta cum pactis iuramento firmatis ad exitium principis concinē crimen lēse maiestatis.
- 2 Martinus Bocconius Venetus plebei ordinis cum sociis ad geminas columnas suspenduntur ob sectam coniurationem factam contra principem & optimates Reipubl. ca. Veneta.

Q V A E S T I O XXXVIII.

Trigēsimoctavo quēro, quid dice qui lectas faciunt cum pactis iuramento firmatis, an incident in crimen lēse maiestatis. Dicas, quod si hu iutmodi secte tēdunt ad exitium regis, principis, aut reipubli cæ, tales incident in dictum crimen, vt voluit Angel. in l. cu jusque dolo. ff. ad legem iuliam maiestatis, & Brunus consilio lxxix. viso processu inquisitionali. colum. secunda. in fi. Dicas hanc cōclusionem apertissime probari per textum in 2 l. 1. ibi, quoque coetus conuentus, ff. ad leg. iul. maiestat. Pos sent de hoc allegari multa exempla, sed uno tantum conten tus ero. Venetijs sub duce Petro, Gradoñico, qui anno Domini 1290. Venetiarum Dux creatus fuit, quidam Marinus Boc conius plebei ordinis, homo multum audax, & ad facinora promptus, in principis, & optimatum cedem cū multis alijs conspirauit, sed Dei opt. Max. ope, coniuratione cognita, Marinus cum socijs ad geminas columnas suspendio necantur, teste Petro Marcello in libro de vitis principum Venetorū, vita dicti Petri, Gradoñici principis.

S V M M A R I V M.

- 1 Templum Deo quis primus posuerit.
- 2 David tēplum Deo primus extruere parauit, at Deus per Nathan Pro p̄betam, eum, quod manus hostium sanguine pollutas haberet, reuocauit eique iussit vt templi illius edificationem Salomonis filio relinqueret.

Q V A E S T I O XXXIX.

Trigēsimonono quēro, an occu templum incidat in crimē lēse maiestatis? Dicas bre uiter, quod sic, textus est in l. prima. ibi, locae occu pentur, vel templa. ff. ad legem iuliam maiestat, ad idem textus in lege secunda. ff. de colleg. illic. facit etiam textus in l. de nuntiamus, C. de his qui ad ecclesi. configiunt. Et ita tenuit Ludouic. Montal. in tractatu suo, de reprobat. sentent. Pi lati art. primo, num. 70. Quis autem primus templum Deo omnipotenti posuerit, Salomonem fuisse legitimus, q. Hebreo rum Rex ab ortu Adam primi hominis tribus millibus centum & duobus post annis illud Hierosolymis condidit, vt te 2 statur Ioseph. libro octavo antiquitatum, veruni † David Pa ter illud extruere parauerat, at Deus per Nathā Prophetam eum, quod manus hostium sanguine pollutas haberet, reuo cauit, eique iussit, vt templi illius edificationem Salomonis filio relinquiceret.

S V M M A R I V M.

- 1 Maledicere principi est contra diuinum præceptum.
- 2 Ebrietas mentis exilium inducit.
- 3 Vbi est ebrietas ibi est furor.
- 4 Lubricum lingue nullus homo domare potest.
- 5 Maledicens principi ex iniuria ad principem remittendus est.
- 6 Si quis dixit illusorie verba maledicta contra principem, parcitur ei ob te meritatem.
- 7 Maledicta pensanda sunt ex hominum personis.
- 8 Agrippa qui orabat Deum pro morte Tiberii Imperatoris, vt ei succede ret in Regno Caius Nepos, viuente Tiberio fuit in carceribus detru sus, & postea a Caio fuit liberatus & sublimatus.
- 9 Ex foliis maledictis contra principem crimen lēse maiestatis non incurritur.
- 10 Ex separatione titulorum dixerit as criminum arguitur.

Tract. Tom. x. F 4

Hiero. Gigantis de crimi. læſæ maiest.

Q V A E S T I O X L

Vadragesimo quarto, an maledicēs principi incurrat crimen læſæ maiestatis?

Videatur dicendum quod sic, nam sine dubio maledicens principi illius maiestatem offendere dicitur, & quoties lēditur principis maiestas dictum crimen committitur, vt habetur in l. quisquis. in principi. & ibi Docto. C. ad leg. iul. maiest. & dictum sicut supra in pluribus qōnib. Maledicens principi est cōtra diuinum prēceptum. Scriptum est enim Exodi cap. 2. circa finem. Diis non detrahēs, & principi populi tui non maledices. Pro resolutione huius questio nis distingue, aut maledicens principi id facit ex leuitate, aut furore, seu violentia. Nam si furore, satis est quod suo furore puniatur. l. diuus. ff. de offic. præsid. Si violentia, clarum est quod Ebrietas mentis exilium inducit. capit. a crapula. extra de vita & honestate clericorum. & ideo dixit Specula. in tractatu de modo generali. concil. congreg. parte 4. rub. 35. numero 2. quod vbi est ebrietas, ibi est furor. Sinautem ex leuitate, lubricum lingue non est facile ad poenam trahendum, vt dixit iurisconsult. in l. famosi. ff. ad legem iul. maie ad idem & prædicta facit etiā tex. in l. prima. C. si quis imper. maledix. & lubricum lingue nullus homo donare potest. Ecclesiast. c. 20. Iaco. cap. secundo. Ang. in dicta l. famosi. in versi. sequitur in text. nec lubricum. Aut qui quis ex iniuria principi maledixit, & tunc ad principem remittendus est, vt in d. l. i. faciunt not. in cap. si quis iratus. 2. q. 3. & cap. quem pœnituerit. §. notandum. & ibi glo. eadem causa & q. Dictum enim hominis quā doque magis noua iactatione iactatur, quam aliqua opinio ne robatur. 2. 6. dist. cap. deinde. Aut t̄ verba maledicta contra principem quis illusorie dixit, vt in l. hic aut. ff. si cui plus quam per leg. falci. & per Alber. in l. filiam. C. de inoff. testam. & in l. Gracchus. ff. de adulter. & isto casu parcitur delinquenti in principem ob temeritatem. facit tex. in l. omne delictū, §. penul. & in l. respiciendum. §. delinquunt. ff. de pœnis. & l. milites. ff. de custodia reor. & Iacobus de Beluis. quem refert Alberi. in d. l. famosi. dixit, t̄ tex hominum personis maledicta pensanda esse. ad idem Matthæ. de Afflīct. in decisi. Neapolit. decisi. 164. vbi refert exemplum Domi. Anton. Archiepiscopi Floreniini, qui in prima parte sui historialis titu. vj. c. 21. §. 3. refert, quod Agrippa, qui imperiū affectabat pro Caio ne pote Imperatoris Tiberij, dixit, utinam viderem mortem importuni senis, videlicet Tiberij, & Caium Dominum totius orbis, de hoc Tiberio accusatus de crimine læſæ maiest. quia Deum orauerat pro morte imperatoris, eundem Tiberius in carcerem detrudi mandauit, in quo sterit mensibus sex usque ad mortem Tiberij, quē Caius, q. illi in imperio successit, liberauit pariter & sublimauit. ad hoc vide Afflīct. in prædicta decisi. nu. 62. ex prædictis concluditur, quod t̄ tex solis maledictis contra principem crimen læſæ maiest. non incurritur. facit, quia huiusmodi delicta, videlicet crimen læſæ maiestatis, & crimen maledictiæ contra principem, ponuntur sub diversis titulis, ex separatione enim titulorum diuersitas criminum arguitur, & isto genere argumentandi utuntur s̄pē Doct. vt Oldr. consi. 310. Regularis. colum. 1. Abb. consi. 57. colum. 3. versi. 3. principaliter. in 1. volum. firmat Aymon. Cravuet. in consi. 6. Plura videnda sunt, in princ. & in 2. col. vide et ad hoc Matth. de Afflīct. in capit. primo. §. & bona committentium. colum. 3. numero 104. in titu. quæ sint Regal. in vſibus feudorum.

S V M M A R I V M.

- 1 Furca meri imperii signa sunt.
- 2 Furcarum erectione iurisdictionem probat.
- 3 Furcas erigens propria autoritate, usurpat autoritatem principis, & crimen læſæ maiestatis incurrit.
- 4 Per furcarum erectionem retinetur possessio meri imperii, licet de facto non occurrit casus per annos centum, quod aliquis ibi suspensus fuerit.
- 5 Furcarum erectione inuenta fuit, ut homines conspectu earum terreatur, & delinquentibus accedant ad pœnam.
- 6 In furcarum erectione publica versatur utilitas, ne maleficia sint impunita, & ut male meriti publice puniantur.

Q V A E S T I O X L I.

Vadragesimoprimo quæro, an si quis erigat in loco furcas sua propria auctoritate, incidat in crimen læſæ maiestatis?

Dicas, quod sic. ita voluit Bal. in l. data opera. col. 3. prope finem. C. qui accusa. non posunt adducit tex. in l. i. §.

- fin. ff. ad legem iul. maiest. ibi, quiue priuatus p. potestate magistratue, & rex. in l. eos. §. qui se. ff. ad leg. Corn. de fals. idem voluit Guilel. Bont. in tractatulo suo de casibus. in quibus pēna mort. impon. numero 3. qui habetur in 1. Tomo tract. & licet neque Bal. neque Gui. in locis prædictis rationem assident huius decisionis, dicas rationem esse, quia t̄ furcae meri imperij signa sunt, vt dixit Paris. de Puteo in tractatu, de sindic. in §. contumacia numero 8. Et dixit Ioan. Bertachi. in tracta. de gabel. seu vestig. al. in prima parte. nume. 37. quod t̄ furcarum erectione iurisdictionem probat, secundum Bal. in l. a. p. curatore. C. mand. & in cap. j. ti. quid sit inuestitura. & in Larboribus. §. de illo. ff. de vſiſtruct. vbi Floria. dixit, id procedere. etiam si per annos centum in illis non fuerit aliquis hō suspensus. idem voluit Io. Bertac. in tractatu de gabel. in j. par. col. 8. nu. 37. Qui t̄igitur ppria authoritate furcas erigit, sua autoritate usurpat authoritatē principis & magistratus, merito crimen læſæ maiest. incurrit. d. l. 2. §. si. idem dixit laſ. in l. imperiū. col. 8. ver. 2. quia qui non habet ff. de iurisdictio. omnium iudic. facit quod dixit Franc. Balb. in tract. de præscrip. nume. 17. vbi dixit, quod t̄ per furcarum erectionem retinetur possessio meri imperij, licet de facto nō occurrit casus per annos cētum, quod aliquis ibi suspensus fuerit. Et dicit Paris de Put. in d. tract. de sindic. in prædicto. §. contumacia. num. 7. quod t̄ furcarum erectione inuenta fuit ut homines conspectu earum terreatur, & delinquentibus accedant ad pœnam. subdens, t̄q. in furcarum erectione publica versatur utilitas, ne maleficia sint impunita, & ut male meriti publice puniantur.

S V M M A R I V M.

- 1 Restores prouinciarum finito officio non possunt egredi prouinciam seu ciuitatem, nisi post quinquaginta dies, quibus tenentur stare ad sindicatum.
- 2 Fuga officialis, qui debet stare ad sindicatum, facit eū incidere in crimen læſæ maiestatis.

Q V A E S T I O X L I I.

Vadragesimo secundo quæ

- 1 ro; certum est, quod de iure communis t̄ Rectores, prouinciarum, finito officio non possunt egredi prouinciam, seu ciuitatem, in qua restores fuerunt, nisi post quinquaginta dies, quibus tenentur stare ad sindicatum, ut est tex. in l. i. C. vt omnes iud. tam ciui. quam crimin. modo quæro, si rector prouinciæ, vel ciuitatis, infra dictum tempus discedat, & nolit stare ad sindicatum, quod criminis committat? Dicas, quod incidit in crimen læſæ maiestatis. text. est de hoc apertus in dicta l. i. C. vt iud. tam ciuil. quam crimin. facit etiam tex. in l. 2. ff. ad l. iul. maie. & ita dixit Alberic. in rubr. ff. eod. titu. idem voluit Matth. de Afflīct. in cap. j. in §. & bona committentium. col. 6. nu. 70. in titu. quæ sint regal. in vſibus feudorum. vbi dixit, t̄ quod fuga officialis, qui debet stare ad sindicatum, facit eum incidere in crimen læſæ maiestatis. subdens, quod non tamen hoc delictum intelligitur in primo capite legis iulie maiestatis, quando huiusmodi delictum nō est contra principem vel Republic. Idem tenet Restaur. in tracta. de imper. q. i 18. nu. 20.

S V M M A R I V M.

- 1 Scribens, & falsum recitans ad damnum principis, incidit in crimen læſæ maiestatis.
- 2 Scribens falsum scienter in libris Reipublicæ vel principis, ad dānum ipsius principis incidit in crimen læſæ maiestatis.

Q V A E S T I O X L I I I.

Vadragesimotertio quæro,

- 1 an q. scribit & falsum recitat ad damnum reipublicæ vel principis incitat in crimen læſæ maiestatis? Dicas quod sic. ita tenuit Alberic. in rubri. ff. de crim. læſæ maiestatis. per tex. in l. 2. ff. ad l. iul. maiest. ibi, quiue sciens falsum scripterit, vel recitauerit. & hoc enumeratur in primo capite criminis læſæ maiestatis, ut ibidem dicit tex. hoc tamen sanc intelligendum est de eo, qui scienter in libris Reipublicæ, vel principis falsum scripterit. Et licet hoc crimen non sit de direcione commissum cōtra Republicā vel principem, attamen est in primo capite legis iulie maiestatis. vt dixit tex. in d. l. 2. & tenet Matth. de Afflīct. in c. j. §. & bona committentium. col. 6. nu. 73. in titu. quæ sint Regal. in vſibus feudorum. vbi dicit menti tenendum hoc genus falsi, quod inducit crimen læſæ maiestatis.

S V M.

Tractatum Tomus XI.

S V M M A R I V M.

45

Q V A E S T I O . XLVI.

- 1 Solicitans vel concitans milites vel rebellent contra principem crimen lese maiestatis committit.
- 2 Qui concitat hostes vel bellum sumant vel aliquid contra regem faciunt in eius damnum, incidit in crimen lese maiestatis.

Q V A E S T I O . XLIV.

Vadragesimoquarto quæ-
ro: tñ quid dicendum de eo qui solicitauit, vel con-
citauit milites vel rebellarent contra Regem vel
Rempublicam, vel solicitauit, vel cōcitauit ipsos
milites, vel seditionem, vel tumultum, aduersus Regem, vel
Rempublicam facerent? Dicas, quod talis crimen lese mai-
estatis committit, vt probatur per text.in l.j.ibi, qui vc milites,
ff.ad leg.Iul.maiest. facit ad idem tex.in l.2.& 3.ff.cod.tit.ita con-
cludit Cardinal.in Clemen.pastoralis.in principio.in 9.not.de
re iudic.idem tenet Matthæ.de Afflict.in cap.j.in §.& bona cō-
mittentium.col.6.numero 69.in titu.quæ sint Regal.in vñibus
scudorum.& tñ dicendum de eo qui hostes concitauit, vt
bellum sumant, vel aliquid contra Rempublicam seu Regē
faciant in eius damnum, vt in l.3.in princip.ff.ad legem Iulia.
maiestata.hoc enim lege duodecim tabularum cautum fuit, vt
dicit ibi tex.

S V M M A R I V M

- 1 Tiberius antequam ad imperium consenseret in Germania exercitum
ducas praefecto legionis ignominie notam intulit, ob id solum quod li-
berto suo quosdam equites venatum trans Renum sine ipsis licentia
misserit.
- 2 Priuatis ad hostes confugiens crimen lese maiestatis incurrit.
- 3 Africanus superior, deuicta Carthagine, cum omnes qui de exercitu Ro-
mano ad Poenos transierant in suam redigisset potestatem, eos qui Ro-
mani erant tanquam patriæ fugitiuos Crucibus affixit.
Latinos vero, tanquam perfidos socios securi percussit.
- 4 Miles è prælio recedens vel quid faciens quod eius ope hostes victoriam
babecant, incedit in crimen lese maiestatis.

Q V A E S T I O . XLV.

Vadragesimoquinto de eo
videndum est, qui exercitum sine superioris licen-
tia deseruit. Dicas illum crimen lese maiestatis cō-
mittere, vt probat tex.in l.2.ibi, aut qui exercitum deseruerit,
ff.ad leg.Iul.maiest. ad idem Matth.de Afflict.in capitu.j.§.&
bona committentium,colum.6.numero.71.in titu. quæ sint Re-
gal.in vñibus feudo. Propterea tñ Tiberius antequam ad imperium
consenseret, cum in Germania exercitum duceret, præfecto
legionis ignominia notam intulit, ob id solum, quod cū suo
liberto paucos equites venatum trans Renum, ab eo licentia
non petita, misserit, quia vt ab hoste intercipi possent pericu-
lum adiuerat, vt refert Bapti.Fulgosiis in suo opere, de dictis
factisque memoratu dignis.lib.2.in rubr.de mili. discipli. in 9.
exemplo.Idem erit in priuato ad hostes confugiente, vt dixit
3 Vipianus in dic. l.2. Ideo probe factum legimus tñ ab Africano
superiore, qui deuicta Carthagine, cū omnes qui de exer-
citu Romano ad Poenos transierant in suam redigisset potes-
tatem, eos, qui Romani erant tanquam patriæ fugitiuos Cru-
cibus affixit, in Latinos vero trans fugas aliter animaduertit:
illos namque tanquam perfidos socios securi percussit, vt te-
statur Valer.Maxi.in libro 2.in rubr.de discipl.milit. Idem est
in eo armigero vel milite, qui e prælio recessit, aut quid fecit,
q̄ eius ope hostes victoriam habuere, l.3.ibi, qui in bellis re-
cessit, ff.ad leg.Iul.maiest.

S V M M A R I V M.

- 1 Communitatibus & priuatis personis licet loca propria muris circundare
& custodire.
- 2 Aedificiorum colatio est de iure gentium, & per consequens licita.
- 3 Castella limitanea, videlicet iuxta Imperii fines posita, alicui priuato re-
nere non licet.
- 4 Habentes castra in confinibus territorii alicuius ciuitatis coguntur ea di-
mittere ciuitati in cuius territorio sunt, nisi ex permisso ciuitatis sine
eis concessa.
- 5 Castrum primus omnium Cecrops condidit, qui ante tempora Deucalionis
fuit, idque a se Cecropiam nominavit.
- 6 Tres a quibus fuerint inuenta.

Q Vadragesimosexto quæ-
ro: tñ quid dicendum de eo, qui sine principis licetia ar-
cem seu fortilitum in confinibus regni tenet, an
crimen lese maiestatis committat? Dicas quod sic. ita tenuit
Matth.de Afflict in cap.j.§. & bona committentium. colum.
6.numero 77.in titu. quæ sint regal.in vñibus feudo.per tex.in l.

- 1 2.C.de fun.limitro.vbi Ioan.de Plat.per illum tex.dicit, tñ li-
cet alias licitum sit communitatibus & priuatis personis lo-
ca propria muris circundare & custodire, l. per prouincias,C.
2 de cōdifici.priua. & l. omnes prouinciarum.C.de oper.pub. tñ cum
aedificiorum collatio sit de iure gentium, & per consequens
licita,l.ex.hoc iure.& ibi Barto.ff.de iusti.& iur.nisi ad æmula-
tionem ciuitatis fiat, vel inde scandalum, aut seditio contra
3 principem sequi possit, vt in glos.ibi in verbo, antiquitas. tñ Ta-
mē Castella limitanea, videlicet iuxta Imperii fines posita, ali
cui priuato tenere non licet.& dixit Ang.in dicta l.2.quod tñ ha-
bentes castra in confinibus territorij Perusini, seu alterius ci-
uitatis, coguntur ea diuermittere communitati Perusiae, vel ciu-
tati in cuius territorio sunt cum eorum territoriis, si modo ex
permissione ciuitatis non sint eis concessa. tñ Castrum autem,
seu oppidum, primus omnium Cecrops cōdidit: qui (teste Lu-
stino lib.2.) fuit ante tempora Deucalionis, idque a se Cecro-
piam nominavit. Tres autem Cyclopes inuenierunt, vt Asi-
stoteles ait: secundum autem Theophrastum Phœnices, Vir-
gilius autem Palladi ascribit, vnde in Bucolicis dixit, Pallas,
quas condidit Arces, ipsa colat.ad quod videndus est Pollido-
rus Virgilius in libello suo de inuentorib.rerum libro 3.ca-
culo.9.

S V M M A R I V M.

- 1 Castellani non restituentes castrum iussu domini incident in crimen lese ma-
iestatis.
- 2 Castellani non restituentes castellum ciuitatis Bononiae ad iussum antianor-
um incident in crimen lese maiestatis.

Q V A E S T I O . XLVII.

Q Vadragesimoseptimo quæ-
ro: si aliquis erit tñ Castellanus in aliquo castro pro
rege, principe, vel Republica, si princeps illū amo-
ueat, & alium Castellatum in ipso castro destinet scribendo
illi quod castrum nouo Castellano a se misso consignet, & ip-
se id facere recuset, an crimen lese maiestatis committat? Di-
cas quod sic, vt est tex.in l.3.ibi, aut castra concederit. ff.ad le.
Iulia.maiest. ita dixit Matth.de Afflict.in capitu.j.§.& bona
committentium.colum.6.in fin.numero 78. in titu. quæ sint
regal.in vñibus feudo.vbi dicit tex. in dicta l. tertia intelligendu-
m esse in omnibus istis casibus, videlicet, siue quis recusaue-
rit consignare castrum nouo Castellano venienti cum literis
principis, siue milites ad hostes miserit sine principis licentia,
seu castrum ipsum hostibus tradat. & hanc quæstionem tāgit
Nicol.Boer.in tract.de custo.Clavium.colum. 6. numero 25.
& numero 26.idem tenet, & not.Angel.in dicta l. 3. vbi dixit
2 ex illo text,tñ notandum, contra Castellanos non restituentes
Castellum ciuitatis Bononiae ad iussum antianorum, quia in-
cidunt in crimen lese maiestata. Et eodem modo si illud hosti-
bus concedunt, per glibi.

S V M M A R I V M.

- 1 Committentes collegium illicitum incident in crimen lese maiestatis.
- 2 Validum est argumentum a diuersitate titulorum. Et quando procedat. nu-
mc.6.
- 3 Ciuitates & barones, qui sub uno eodemque principe sunt, cōfederationes
inter se facere non possunt, nisi cum consensu eius sint.
- 4 Collegium illicitum quid sit. Et quod si approbatum vel reprobatum, & nu-
me.5.

Q V A E S T I O . XLVIII.

Q Vadragesimo octavo quæ-
ro: tñ committentes collegium illicitum incidat
in crimen lese maiestatis? Videtur prima facie di-
cendum quod non:nam in ff.titu.de collegis illicitis est titu-
lus separatus, a titu.ad legem Iuliam maiest. Ergo diuersa sunt
2 crimina, tñ arguendo a diuersitate titulorum, quod argumen-
tum est validum per ea quæ dixi sup. quæst.40.prope finem.Di-
cas tamen contrarium esse verius, quod iimo facientes colle-
gium

Hiero. Gigantis de crimi. læſæ maiest.

- gium illicitum incidunt in crimen læſæ maiest. vt est tex. iuncta gl. ibi, in l. 2. ff. de colleg. illicit. & ibi not. Bart. idem probat tex. in l. j. ibi, quiue coetus. ff. ad leg. iul. maiest. & dicit Barto. in l. sodales. col. 2. versic. & ideo istæ teſtæ quod tñ ciuitates, & barones, qui sub vno eodemq; principe sunt, cōfœderationes inter se facere non possunt, quia semper huiusmodi ligæ & cōfœderationes præsumuntur factæ addānum status principis sub quo sunt, nisi sint cū contentu superioris, ita voluit etiā Marti. de laude. iu. trac. suo. de confœder. princip. quæſt. 2. o. allegat Innoc. in cap. dilecta. extra de excess. prælat. idem tenuit Franc. Lucanus. in tract. de priuile. fisci in 2. parte, princ. versic. Decimus quartus. nu. 14. cōclusionē (upradictam quod faciēs collegium illicitum puniatur crim. læſæ maiest. tenuit etiam Lucius. Montal. in tracta. de reprobatione. sent. Pilat. articul. 2. col. 3. 4. versi. secundo pro eadem parte. Quid autem sit collegiū illicitū opere preciū est scire, ideo dicas illicita & reprobata esse oia collegia, quæ a superiori non sunt approbata vel permis- fa. l. 3. §. in summa. ff. de colleg. illicit. Bart. in l. sodales. in j. col. 5. versic. secundo quero, ff. eo. tit. & dicit Innoc. quod tñ collegia illicita dicuntur cōuenticulae, nisi sint a superiori cōfirmatae: cuius dictū habetur in c. cum ab Ecclesiarū, in gl. sua, in verb. prælatus. de offi. ordi. & Bald. in ca. cōuenticulas. in 2. col. in versi. item nota quod omnia collegia. in tit. de pac. iurament. firman. in vſib. feud. ad idem Abb. in ca. dilecta, in ver. in glo. j. extra de excess. præla. vbi dicit etiam quæ sint collegia licita, ad idem Paul. de Castr. & Barto. Soci. in l. cum senatus, ff. de reb. dub. & Feli. in capit. accedentes, in princ. de præscrip. Erit ergo firma conclusio, quod committens collegium illicitum 6. incidit in crimen læſæ maiestatis. Ad id, tñ quod supradictum est in contrarium arguendo a diuersitate titulorum dicas; id non procedere quoties in iure eit expressum contrarium, qd probatur in dict. l. 2. ff. de colleg. illicit. tunc enim argumentū, a diuersitate titulorum non concludit.

S V M M A R I V M.

1. Es qui facit ne Comes vel Baro obediatur suo principi in crimen læſæ maiestatis incident. 2. Reges omnes olim populo Romano suberant.

Q V A E S T I O X L I X .

1. V a dragesim onono quero, quid erit dicendum de eo, qui dolo malo egit, ne Comes, Baro, vel alius inferior obediatur suo Principi? Hunc in læſæ maiestatis crimen incidisse dicxerim, per tex. in l. cuiusque, ibi, vtve ex amicis. ff. ad legem iul. maest. & ibi, cuiusve dolo malo opera factum, &c. Olim tñ omnes Reges populo Romano suberant, idco statuit ibi Seç uola, quod si aliquis tantè fuerit temeritatis, vt daret operam quod aliquis eorum regū non obediret populo Romano, q talis in crimen læſæ maiestatis incidat. firmat hanc conclusio nem Matthæ. de Afflict. in c. j. §. & bona committentium. col. 7. nu. 92. in titu. quæ sint regal. in vſibus feudorum.

S V M M A R I V M.

1. Deputatus a principe ob gubernationem exercitus, si illum recusat confidare successori ab ipso principe missō, incidit in crimen læſæ maiestatis.

Q V A E S T I O . L.

1. V inquagesimo quarto, quid di- cendū de eo, q erat deputatus a principe gubernator exercitus in aliqua Prouincia ad principis beneplacitum, qui recusavit exercitū contignare alteri gubernatori ab ipso principe missō ad regimē & gubernationem ipsius exercitus? Dicas, quod proculdubio is inæstatis reus erit. ita probat tex. in l. 3. in §. eadem legc. ibi, quiue, cui ei successum in Prouincia, & c. ff. ad leg. iul. maie. ad idem facit tex. in l. i. C. vt tam ciuil. quam mili. iudi. pro ista quæſtione quæ late dixi supra quæſtio. 32. sub hac eadem Rubrica & quæſt. 47.

S V M M A R I V M.

1. Subditus principis commonens hostes de præparatione ipsius principis cōtra eos committit crimen læſæ maiestatis.

Q V A E S T I O . L I .

1. Quinquagesimo primo quarto, an crimen læſæ maiestatis committat is qui cū principis sub-

ditus sit, cognoscens quod princeps hostes suos capere vel do bellare facile potest, vt ipsius principis felici successu obuiaret, hostes de præparatione principis contra eos, vt caueant, ne in eius potestate veniant, cōmonet? Dicas quod sic. tex. est in l. 4. ibi, quominus hostes in potestate populi Romani, & c. ff. ad l. iul. maie. Hanc etiam conclusionem tangit Matth. de Afflict. in c. j. §. & bona committentium. col. 7. nu. 88. in ti. quæ sint regal. in vſibus feud.

S V M M A R I V M.

1. Affectus non sequitur effectu non est punibilis. 2. Primi motus non sunt in potestate nostra. 3. Voluntas sola est punibilis in crimen læſæ maiestatis. 4. Voluntas quid sit. 5. Delictum attentatum, non consummatum, punitur in crimen læſæ maiestatis. 6. In probatione verborum contra principem attendenda est qualitas personæ, locus, & tempus. 7. Homicidium committens per ebrietatem puniri non debet. 8. In ebriis nulla est ratio, nullum ritus gerenda consilium, nec vlla ars, nec gestorum, aut letitionum memoria, aut industrie prouidentia est. 9. Virtus Dei est: ebrietas Diaboli opus. 10. Dionysii maioris Siciliae tyranni, animaduersio in duos innenes, qui inter cænandum de insidiis eius capiti parandis inter se sermonem habuerunt. 11. Indicente verba contra principem, considerandum est, an ex lubrico lingue id dixerit. Item locus, & tempus, nu. 13. 12. Julianus Cesaris tepidum responsum. 13. Responsum factum Pirro a quibusdam dum ebræ male dixissent de eo.

Q V A E S T I O . L I I .

QV inquagesimo secundo viden- dū est, si aliquis iurauit se velle Principem interficere, vel aliquod illi magnum malum facere, siue id etiam sine iuramento dixerit, an crimen læſæ maiestatis ex solo dicto, aliquo non sequuto effectu incurrat? Circa hanc quæſtio nem dicendum videtur quod non, per tex. in c. j. §. si voluerit. in titu. de Capi. qui curiam vendi. vbi dicitur, quod si vasallus dominum offendere voluerit, nihil tamen fecit, quod nisi illi insidiatus fuerit feudum non propterea amittit, quia tñ effectus non sequitur effectu non est punibilis, vt late habetur p. Doct. in l. si quis non dicam rapere. C. de episco. & cleric. vbi Cyn. & Bald. & Salic. facit tex. in l. i. in si. ff. quod quisque iuris l. qui falsam. ff. ad legem Cornel. de fal. facit, quia id forte dictum fuit calore iracundia, l. quod calore. ff. de regu. iur. vnde versus.

Ira impedit animum, ne posse cernere verum.

2. Primi tetenim motus (vt Philosophus ait) non sunt in potestate nostra, vt habetur in l. qui ea mente. ff. de poe. imo scriptum est, quod cogitationis nemo poenam patitur. l. cogitatio nis. ff. de poen. Contrarium tamen dicendum esse videtur, tñ q in crimen læſæ maiestatis sola voluntas est punibilis. l. quis in princip. ibi, eadem enim seueritate voluntatem tñ celeleris, qua effectum puniri volumus. C. ad legem iul. maiestat. etiæ enim tñ voluntas deliberatio animi intelligentis & acceptatis id quod vult Bal. in l. in emptis. col. 3. vers. modo veniēs ad q̄ones. C. de contr. emp. & præsumitur durare nisi mutata p. betur. l. fideicommissi. §. si rem, ff. de leg. 3. & ibi Bar. Bal. in l. i. C. de colla. l. eum qui. ff. de prob. tñ Delictum enim attentatum non consummatum punitur in crimen læſæ maiest. vt notat dixit Ang. in l. j. §. h. ec verba. in si. ff. quod quisque iur. quæ sequitur. Matth. de Afflict. in c. j. §. si voluerit, in ti. de Cap. qui curiam vend. col. j. nu. 5. & hanc cōclusionem videtur firmare idem Matth. in c. j. §. & bona committentium. colum. 7. nu. mer. 86. in titu. quæ sint regal. in vſibus feudorum. pro qua est text. in l. 3. in princip. ff. ad legem iuliam maiest. In ista materia tñ considerandam esse arbitror qualitatem personæ sic iurantis, aut dicentis, locum, & tempus huiusmodi prolato rum verborum, iuxta illud Ouidij, libro. i. de trist. in prima Elegia.

Judicis officium, vt res, ita tempora rerum
Quarere, quæ ita tempora tuus erit.

- Personæ dico qualitatem spectandam, quia si talia verba prolatæ essent ab eo, qui læuis (vt aiunt) esset armaturæ, vtq; parui momenti & considerationis esse deberent apud principem. Idem esset si ab ebrio, vel insano, dicta essent. facit tex. in l. j. C. si quis Iam. e. maledix. & ibi glo. in verbo, temulentia, & probantur predicta per tex. in l. famosi. ff. ad leg. iul. maiest. 7. vnde dicit Albe. in d. l. j. p. tis, qui per ebrietatem maleficium committit, puniri non debet, nam ebrius ibi furioso cōparatur.

Tractatum Tomus XI.

46

tur. facit tex. in c. venter. 3 s. distinct. ad idem facit tex. in capit. a crapula. de vita & honesta. clericor. vbi scriptum est, quod ebrietas mentis inducit exilium. inde Proper. Elegia secunda scribit.

Vino forma perit: vino corrumpitur atas:

Vino saepe suum nescit amica virum.

- 8 Et idco dicebat August. ad sacras virgines, in t̄ ebrijs, non vlla ratio, non vllum virt̄ gerend̄ consilium, nec vlla artium nec gestorum, aut lectionum memoria, aut industria prouidentia est. Et Chrysostomus in Homilia ad Antiocheos ait, t̄ vinum Dei est, ebrietas autem Diaboli opus, & idem super cap. 9. Genes. Homi. xxix. inquit grauissimum quidem ebrietas est delictum, & quod potest excēdere sensus, & mentē sub mergere, & hominem irrationabile animal facere.
- 10 Nec ad t̄ Dionisij maioris Siciliæ tyranni hic subne&temus exemplū, scribit Plutarchus in suis apophthegmatibus, quod cum eidem Dionysio accusati fuissent duo iuuenes, q̄ inter coenandum de insidijs eius capiti parandis inter se sermonem habuissent, id scire dissimulans ipsos iuuenes ad coenandum secum inuitari iussit, dumq; in mensa secum essent, aduertit eorū alterum valde sobrium & parce loqui, alterū vero large potantem & loquacem, istum in columem dimisit sobrium autem interimi iussit.

Cōsideranda est etiam persona sic dicentis, an talis sit qui id facere potuerit, & an ex lingue lubrico id dixerit, vt dixit tex. ad hoc notab. in l. famosi. ff. ad legem iuliam maiestatis. Et t̄ ideo Iulius Cæsar, cum ei dictum fuisset, quod a Galba sibi caueret, qui Crassus erat, respondisse dicitur, cauendum mihi est a Pallidis & Macillentis, & non a Crassis, inferens a Caio Cassio, & Bruto sibi cauendum esse. hi enim pallidi, & macilenti erant, quod testatur Plutarchus in vita eiusdem Iulij Cæsaris.

- 11 12 Considerari non ab redixi t̄ locum, & tempus prolatorum huiusmodi verborum, videlicet an in mensa, vel ieiuno stomacho. Nam plerunque, quæ in mensa aduersus principē dicuntur, excusari possent, iuxta illud quod apud Valeriu Maximū lib. v. in Rubri. de humanit. de Pirrho legimus. Nam cū ipse audiuisset quosdam in conuiuio Tarentinorum parū honoratum de se sermonem habuisse, eis accersitis quæsiuit, an ea quæ ad eius aures peruerterant dixissent, cui ex his vnum respondit, nisi nobis vinum defecisset, ista, quæ tibi relata sunt, p̄r̄ ijs quæ de te locuturi eramus lusus & iocus fuissent: quo responso is iram Regis in risum conuertit. Si quando igitur casus acciderit iudicantis auriga Modestini iurisconsult. decisio facile esse poterit, de qua in dicta l. famosi. ff. ad legem iul. maiestatis.

S V M M A R I V M.

- 1 Qui milites de aliis militibus delegit sine iussu principis, crimen leſa maiestatis committit.

Q V A E S T I O L I I I .

Vinquagesimo tertio quæro, an magister militum, aliusue, qui milites de aliis militibus sine principis licentia delegit, incidat in crimen leſa maiestatis? dicas quod sic. tex. in l. 3. iuncta glo. in verbo, delectum. ff. ad legem iuliam maiestatis, quæ gl. allegat ad hoc tex. in l. militem. C. de re milit. l. 12. credo quod voluerit allegare tex. in l. neminem. C. eodem. ti. allegat etiam gloss. tex. in l. iubemus. C. de offi. magistr. mili. quæ lex non est sub illo titulo, credo quod voluerit allegare tex. in l. milites. in dicto titu. de offi. magist. mili. prædictam cōclusionem tenuit Matth. de Afflict. in capitu. i. §. & bona cōmittentium. col. 7. nume. 8. i. in titu. quæ sint regal. in v. lib. feudorum.

S V M M A R I V M.

- 1 Vasallus morem gerens domino feudi, ex eo quod dominus feudi sibi non p̄fstat quæ p̄fstat tenetur, an incidat in crimen leſa maiestatis.
- 2 Inauititura feudal, est quidam contractus nominatus.
- 3 Licet vnicuiq; partium contrahentium, quando sibi cōuentia ab altera parte non seruantur, nec ipsa quæ ad se attinent seruare.
- 4 Reciproca est obligatio vasalli ad dominum, & econtra.

Q V A E S T I O L I I I I .

Vinquagesimo quarto quæro, vtrum vasallus t̄ qui morem non gerit domino feudi, in his quæ ei tenerit secundum ius feud.

- 1 dorum p̄fstat tenetur suis vasallis, incidat in crimen leſa maiestatis? Dicas quod non, ita dixit Alberi. in l. i. ff. ad leg. iul. maieſtatis. 2 iest. allegat tex. in c. de forma, 22. q. v. eit enim inuestitura seu dalis quidam contractus, vt poit alios habetur per Zafium in suo tract. feudorum. in j. parte, versi. feudum autem, ibi dixit esse contractum nominatum, contractus autem est vltro citroque obligatorius. l. Labeo, §. contractum. ff. de verb. signis.
- 3 ideo licet vnicuique partium contrahentium, quando sibi conuenta ab altera parte non seruantur, nec ipsa quæ ad se attinent seruare, cum reciproca sit obligatio vasalli ad dominum, & domini ad vasallum, vt tradit idem Zafius in d. tra. stat. de feud. in vj. parte, in titulo, ad quid vasal. domino, & dominus vasal. teneat. in versiculo. Nunc ad secundum punctum.

S V M M A R I V M.

- 1 An statuentes contra honorem principis incident in crimen leſa maiestatis.
- 2 Facientes flatuta dolo malo vt iurisdictionem occupent, contra honorem principis statuere dicuntur.
- 3 Pronuntians aliquid tanquam index, cum index non sit, qua pena teneatur.

Q V A E S T I O L V .

Vinquagesimo quinto que-

- 1 ro: an statuentes t̄ contra honorem principis incident in crimen leſa maiestatis? Et hi t̄ statuere dicuntur contra honorem principis qui statuta faciunt non habentes statuendi autoritatem, quod tamē sane intellige quando dolo malo, vt iurisdictionem occupet statuta condunt, vt dixit Bart. in l. omnes populi. in 8. q. primæ questionis princ. vers. Octauo quæro qualiter. ff. de iust. & iur. allegat tex. in l. 3. §. fin. ff. ad leg. iul. maieſtatis. Idem voluit Ioan. Bart. de sancto Seuerino in repet. l. omnes populi. colum. 10. 3 in versico. Octauo & vltimo quæsiuit Bar. vbi dixit, t̄ quod si quis tanquam iudex aliquem scienter suspendendum iudicauit, cum iudex non esset, vel aliter occidendum pronuntiauerit, & occidi fecerit, quod non solum tenetur de occiso, sed etiam lege iulia maiestatis, per textum in d. l. 3. in fin. si vero hominem non occidisset, sed leuiora tanquam iudex exerceuit, tunc punitur extraordinarie, vt ibi per cum. Opinionem Barto. sequitur etiam D. Ioan. Crotus præceptor meus in repet. d. l. omnes populi. colum. 8. versicul. Octauæ conclusioni Bartoli.

S V M M A R I V M.

- 1 Subditi Imperatore negligente eos defendere, nec valentes ipsi eorum viribus se tueri, possunt se submittere alteri domino potentiori qui eos defendat.

Q V A E S T I O L VI .

Vinquagesimo sexto quæ-

- 1 ro, an subditi imperio, vel alteri Domino, qui ab eo nō defendunt imminēte necessitate, subiiciuntur se alteri Domino incident in crimen leſa maiestatis? Dicas quod non. ita decidit And. de ller. in c. imperia. l. lem. §. preterea. de prohi. feud. alie. per Federi. Quin immo t̄ subditi, imperatore negligente eos defendere, nec valentes ipsi eorum viribus se tueri, possunt se submittere alteri Domino potentiori qui eos defendat, vt voluit Ioan. de Ligna. in sua disput. ciuitatis Tusciae, & Pau. in repe. l. ex hoc iure. colum. 4. in versicu. Regna. ff. de iusti. & iur. vbi expresse dixit, quod ciuitates & castra minus potentia existentia sub imperatore negligente ea gubernare possent se submittere alteri Regi maiori & potentiori a quo regant, protegantur, & defendantur, nec propterera crimen leſa maiestatis committunt, quod sequitur Soc. in confilio 39. column. penultima. idem voluit Lan. cilottus Galiaula in repet. l. j. §. si quis ita, numero. 7. ff. de verb. obligatio.

S V M M A R I V M.

- 1 Conturbans suum principem an incident in crimen leſa maiestatis.

Q V A E S T I O L VII .

Vinquagesimo septimo quæro, q. 40. vidimus. animaledicēs principi crimen leſa maiestatis.

Hiero.Gigantis de crimi.læſæ maiest.

ſe maiestatis incurrat.Nunc videamus, an is, qui suum cōtū
bauerit principem t̄incidat in dictum crimen? Et dicendum
est quod non, ſed talis alia poena puniri debet, vt voluit An-
dræ.de Iſer.magnus feudista in cap. i. §. 1. in titu. quibus mo-
dis feudum amittit in vſibus feudorum.Et Martinus de Lau-
de.in tracta.de criminis læſæ maiestatis, quēſtione quadra-
fima ſexta.

S V M M A R I V M.

- 1 An eripiens aliquem de manib⁹ curia cōdemnation vel confession de de-
licto incidat in crimen læſæ maiestatis.
- 2 Confessus ſpe condemnatus dicitur.
- 3 Si ereptus de manib⁹ familiæ non erat damnatus pro criminis læſæ mai-
estatis, neque pro eo captus, ſed pro alio, et eripiens hoc facit vt offendere-
ret & minueret imperium publicum, vel vt imperium ſibi vendicaret,
comittit crimen læſæ maiestatis.
- 4 Eripiens aliquem de manu familiæ in ceteris caſib⁹ qualiter puniatur,
remifue.
- 5 Lex generaliter loquens non potest per hominem, ſed ſolum per legem re-
ſtrigi.
- 6 In alternatiis ſufficiat alteram partem eſſe veram.
- 7 Magistratus, qui relaxat reum de criminis cōfessum, tenetur lege iulia ma-
iestatis.
- 8 Eripiens de manu familiæ condemned vel condemned, cum eſſet con-
fessus de criminis, incidit in crimen læſæ maiestatis.
- 9 Vadens ad carcerem & liberans detentum, tenetur lege iulia maieſta-
tis.

Q V A E S T I O L V I I I .

QVinqagesimo octauo quæ-
ro, an eripiens ſtaliq̄em de manib⁹ curiæ qui cō-
demnatus erat de delicto vel cōfessus incidat in cri-
men læſæ maiestatis: Dicendum videtur quod ſic. l. cuiusque,
ibi, item qui confessum in iudicio reum, & ibi Barto. ff. ad le-
gem iuliam maieſta. Idem voluit Lucas de Penna in l. quoties.
in princ. C. de exaſtor. tribut. lib. i o. vbi dixit, quod is, qui con-
demnatum vel confessum de criminis eripit, t̄quod caſu con-
fessus ſpe condemnatus dicitur. l. ſi viſtum, ff. de re iudicat. in
gloss. iuxta illud Ouidij, non eſt confeffi cauſa tuenda Rei. vel
cum contra quem probatum erat, argum. tex. in l. fi. in fi. ff. de
bon. eorum qui ante ient. incidunt in crimen læſæ maiestatis,
ſubdens, quod credit hoc procedere ſi ereptus de manib⁹ fa-
miliæ erat damnatus de criminis læſæ maiestatis, vel de illo cō-
fessus, aut conuiētus. pro cuius opinione videtur glo. in d. l. cu-
ijsque. in verbo, reum quæ exponit verba textus ibi, qui con-
fessum in iudicio reum. dicens de alio criminis læſæ maiestatis.
Distinguit tamē Lucas de pen. loco præallegato, quod aut
loquitur in iam damnato ad poenam perduci, vel in carce-
rem mitti, & hoc caſu talem eripiens dicit crimen læſæ maieſta-
tis committere, quando talis ſic ereptus erat dannatus,
vel in carcerem initii iuſlus pro criminis læſæ maiestatis. al-
legans ad hoc prædictam glo. in præalleg. l. cuiusque, & in ar-
gumentum not. in l. in eos. cum glo. ibi, penult. ff. de cūſt. reor.
& plura alia de quibus ibi per cum. Si vero t̄ talis ereptus de
manib⁹ familiæ non erat damnatus pro criminis læſæ maieſta-
tis, neque pro eo captus, ſed pro alio, & eripiens hoc facit
vt offendere & minueret imperium publicum, vel vt impe-
rium ſibi vendicaret, & etiam in iſto caſu dicit committi cri-
men læſæ maiestatis, alias non, argumento text. in l. eum qui.
§. cum aliquis. ff. de iniur. & l. quis ſit fugitiuſ. §. j. & §. idem
ait interrogatus. & §. illud. ff. de ædil. edict. & ff. ad l. iul. maieſ.
l. 3. in fi. in ceteris autem caſib⁹. t̄quādo quis eripit aliquem de
manu familiæ, quid dicendum ſit, & qualiter puniatur, vide
eūdem Lucam loco præallegato. Ego vero indiſtincte ſentio,
quod eripiens reum condemned vel confessum de cri-
mine capitali, pro quo cunque criminis de manib⁹ officialium,
crimine læſæ maiestatis teneatur, moucor per tex. in d. l. cuius
que, in fi. vbi tex. generaliter & indiſtincte loquēs dicit, quod
is, qui confessum in iudicio reum & propter hoc in vincula
coniectum emiserit, tenetur criminis læſæ maiestatis. Lex t̄ n.
generaliter loquens non potest per hominem, ſed ſolum per
legem reſtrigi. Bar. in l. prospexit. ff. qui & a quibus. & vbi lex
non diſtinguit nec nos diſtinguere debemus. l. de pretio. ff. de
publica. & d. l. prospexit. nec glo. in d. l. cuiusque. contrarium
tenuiſſe dici potest. nam alternatiue loquitur, vel de eo qui
de alio criminis dānatū eſt, vel de eo qui damnatus eſt de cri-
mine læſæ maiestatis, in alternatiuis t̄ enim ſufficiat alteram
partem eſſe veram l. ſi quis ita. ad fin. & ibi Alex. & Doc. ff. de
verbo. obliga. Bal. in l. ex lege. colum. vlti. versic. vltimo queri-
tur. C. de condic. ob caſ. ca. cum inter. de reſcrip. glo. & Cardinal. in
clement. j. in versic. quem etiam de conceſ. p̄bend. Et

hanc opinio. videtur ſentire Ange. in l. ne quis. ff. de cūſt. rea-
rum. Vbi dixit, t̄quod magistratus, qui relaxat reum de crimi-
ne confeſſum tenetur leg. iu. maieſ. & ſic loquitur indiſtincte.
idem videtur ſentire Barto. in dicta l. cuiusque. in versic. item
8 not. tex. vbi dixit, quod t̄eripiens de manu familiæ condēna-
tum, vel condenmandum, cum eſſet confeſſus de criminis, iſi
dit in crimen læſæ maiestatis, quod dicit eſſe notandum. Quid
autem ſit in alijs vide ibi per cum, & ad idem vide Bald. &
alios in l. aditos. C. de epi. aud. vbi Bal. ver. ſi autem quis. dicit.
9 t̄quod vadens ad carcerem & liberans detentum tenetur le-
ge iulia maiestatis.

S V M M A R I V M.

- 1 An corrumpens imaginem proditoris principis pede altero ſuſpensi incurrat crimen læſæ maiestatis.
- 2 Ad hoc vt quis criminis læſæ maiestatis teneatur, requiritur quod princeps principaliter offendatur, non ſecundario.

Q V A E S T I O L I X .

Vinqagesimo nono quæ-

ro. An corrumpens imaginem proditoris prin-
cipis, quæ ad ciuſdem proditoris infamiam pieta e-
rat, vt puta pede altero ſuſpensa, incurrat crimi-
ne læſæ maiestatis? Dicas quod non, ſed tantum punitur in quin-
gentis aureis. l. ſi quis id quod. ff. de iuriſdict. omnium iudic. &
ibi Docto. Et ita tenet Marti. de laude, in tract. ſuo de criminis
læſæ maiestatis. q. 25. Et ratio huius decisionis eſſe potest, quia
corrumpens dictam imaginem id non facit iuiniuriam prin-
cipis, ſed vt amoueat a conſpectu populi illa imago tan-
quam ignominiosa familiæ illius, & licet ſecundario videa-
tur etiam princeps offendit ex illo actu, tattamen non habet
ex hoc locum crimen læſæ maiestatis, quia illud locum hēt,
quando direkte princeps offendit, nō quando ſecundario,
vt late dixi ſupra quēſtione decima ſeptima, ſub hac eadem
rubrica.

S V M M A R I V M.

- 1 Is cuius ope factum fuit ut exercitus principis in manus boſſium incedat, crimen læſæ maiestatis committit.

Q V A E S T I O L X .

Exagesimo quæro, quid dice- cuius opera, opeue, factū ſuerit, ut principis, vel Reipublicæ exercitus proditorie in manus ho- ſuum inſidijs dilabatur? Dicas hunc t̄ crimen læ- ſæ maiestatis committere, vt probat text. in l. 3. ff. ad legem iu- liam maiestatis quod multis modis, aſſutijs, & coloribus fieri potest, vt dixit Mathe. de Affliet. in capitu. j. §. & bona com- mittentium. colum. vij. verſiculo 27. numero 87. in titul. quæ ſint rega.

S V M M A R I V M.

- 1 An attentans aliquid contra Rempublicam incedat in crimen læſæ mai-
estatis.
- 2 Priuilegium Reipublicæ Romanae extendit hodie ad ceteras Reſpubli-
cas aliarum Cinitatum.
- 3 Reſpublica maiestatem habere dicitur.
- 4 Veneta Reſpublica ob eius religionem, iuſtiſiam, & legum obſervationē
huncque regnauit annis 1129.
- 5 Veneta urbis primordia iacta fuerunt anno Christi 421.
- 6 Venetorum Reſpublica totius Christianitatis decus & ornementum.
- 7 Venetiarum cinitas est omnibus communis patria, vt olim Roma
fuit.
- 8 Attentans aliquid contra Rempublicam Venetam, crimen læſæ maiestatis incurrat.

Q V A E S T I O L XI .

Exagesimoprimo quero.

An attentans aliquid contra Rempublicam, vel
in eius priuilegiū, incedat in crimen læſæ mai-
estatis, loquendo de Republicis nostri temporis,
quia de Republica Romanorum non erat dubium. l. 1. 2. 3. &
2 4. cum ſequentiibus. ff. ad leg. iul. maieſ. Dicas quod hodie ex-
tendimus priuilegium Reipublicæ Romanae, ad ceteras Reſ-
publicas aliarum cinitatum, dc quo per Ioan. de Plate. & Lu-
cam

Tractatum Tomus XI.

47

cam de Pen.in l.Rempublicam. C. de iure Reipub.libr. 11. & tradit N ic.Boer.in tract.de custod.clavi.col.7.num.33. Et diximus supra in prin.huius tract.sub rub quotuplex sit maiestatis. 3 Respublicaenim maiestatem habere dicitur, † vt videmus 4 hodie in Republica Veneta, quæ ob eius religionem, iustitiā, & legum obseruantiam, iam annis centum viginti nouem supra mille durauit, computato præsentis Millesimo quingen- 5 tesimo quinquagesimo. † huius etenim Inclytæ vrbis primor dia anno Christianæ salutis quadrigètesimo vigesimoprimo fuisse testatur. Sabellicus lib.j. primæ Decadis Historiæ Venetiæ. † Estque venetorum Respub. totius Christianitatis decus & 7 ornameuentum. & Ciuitas Venetiarum est omnibus communis patria, vt olim Roma fuit, vt testatur Raphael Cumæ. in consilio 72. visis prædictis, in fine. & Restaur. in tractat.de imper. quæstione quinquagesimaquarta, numero 10. Ideo iure merito attentans aliquid contra eam crimen læse maiestatis incurrit.

S V M M A R I V M.

- 1 Anfalsificans principis Monetam incitat in crimen læse maiestatis.
- 2 Falsificantis monetam omnia bona fisco applicantur.
- 3 Domus in qua sit falsa moneta fisco applicatur, nisi esset alicuius vidua, vel pupilli ignorantis, vel etiam impuberis scientis.
- 4 Moneta falsa, fabricari in quibus casibus dicatur, remissive.
- 5 Fabricantes falsam monetam qualiter puniantur, remissive.
- 6 Quis primus fuerit, cuius nomen in moneta descriptum fuerit.
- 7 Moneta erat tempore legis antique.
- 8 Moneta prima quæ fuit fabricata in mundo, fuit facta per Thales patrem Abrahe.
- 9 Lydi omnium primi (secundum Herodotum) numnum aureum & argenteum ad rendendum percusserunt.
- 10 Romæ Aureus Nummus percussus fuit anno vrbis. 642. et dictus est Ducatus.
- 11 Nummus Argenteus omnium primus signari docuit Phedon.
- 12 Nummus Aereum, primus omnium Ianus signasse dicitur.
- 13 Nummus Aureus quem Ducatum nuncupati, in ciuitate Venetiarum primo cœptus est sub Ioannis Danduli Ducatu.

Q V A E S T I O L X I I .

Exagesimosecundo quæro.

an falsificans Regis vel principis monetam incidat in crimen læse maiestatis. Videtur dicendum, quod non arguendo a diuersitate titulorum, nā in C. titulus de fal.monet.est separatus a titulo ad leg.iul.maiestatis. Dicas tamen, quod talis incitat in crimen læse maiestatis, p̄ea quæ voluit Bal. in l.2.C. de fal.mone. vbi dixit, quod falsificantis monetam regis crimen læse maiestatis committit, subdens idem esse si aliquis subditus ciuitatis falsificaret monetam illius ciuitatis. quod sequitur Andr.Barba. in consilio 60. incipiente vbi Christus.colum.15.versi. & si ita videantur. in 5.volum. Probatur ista conclusio per tex.expressum in l. si quis. C. de fal.monet. & ibidem tenet Sal. † hinc est, quod omnia bona falsificantis monetam principis fisco applicantur, ut est tex. i. d.l. si quis. Quinimo † & domus in qua sit falsa moneta fisco applicatur. l. i. C. de fal.monet. Bald. in d. l. si quis numeros. C. eo. ti. allegando Paul.de Lazar. in clemen. pastoralis. de re iudica. Hoc tamen, quod dictum est de domo, faliit si dicta domus esset alicuius vidua vel pupilli, qui de hoc ignari essent. Idem erit si talis domus esset impuberis etiam scientis, cum eius etas quicquid videt ignoret. l. i. §. domus. §. vi duas. & §. impuberis, C. de fal.monet. P. tractam conclusiōnem sequitur etiam Matth.de Afflict. in cap.j. §. Monetæ. in t. tu. quæ sint regal. in vībus feudorum. vbi ponit † in quibus causibus dicitur moneta falsa fabricari, & multa circa hanc materiam accumulat, quæ transcribere non intendo, eum vide re poteris. † Et qualiter puniantur fabricantes falsam monetam, late ponit Jacob.de Beluis. in sua practica. in j. tit. in ver. sicut falsarium, colum.3.versi. iuxta præmissa, vbi discurrit per siegulos calus.

6 Quis autem primus fuerit, cuius nomen in moneta descripsum traditur, Mat.de Afflict. loco præallegato refert aliquos dicere, quod fuit Imperator Philippus allegando tex. in l. Quirinus Mutius. §. penul. ff. de aur. & argen. legat. Id tamen tex. ille haud dicit, Moneta tamen fuit ante imperatorem Philippum, † Genesis enim cap.22. habetur quod moneta erat tempore, antiquæ legis: dicitur namque ibi. Quadrageitos solidos probatæ monetæ publicæ. Et dicit Alber. in l.j. in prin. ff. de contra ben. emptio se reperisse in scriptura authentica † quod prima moneta, quæ fuit fabricata in mundo, facta fuit per Thales patrem Abrahæ, qui fuit optimus artifex, & eam fabricauit, ad petitionem Regis Nini, qui Ninius regnauit, & quod fu-

runt primi nummi triginta quos ille fabricauit, hi qui dati fuere Iudeæ per iudicos pro traditione Iesu Christi seruatoris 9 nostri Herodotus autem in i. volum. Histor. Roma. Lydos omnium primos nummum aureum, & argenteum, ad vtendū 10 percussile testatur. At † Romæ Aureus nummus, vt Plinius memorat, percussus fuit anno vrbis 642. & dictus est ducatus 11 a Ducatu Romano. Argenteū † vero numisma omnium primus. authore Strabone. li.8. Geographia signari docuit Phedon, Romæ autem Argenteus signatus est circiter annum 483. vi testatur Eutropius in lib.2. suarum Historiarum. In 12 † Aere autem primum numisma Ianus signasse dicitur, in quo ab una suā, ab altera vero parte nauis imaginem signauit, vnde Ouidius lib.j. Fastorum sic scriptum reliquit.

Multa quidem didici, sed cur Naualis in Aere.

Altera signata est, altera forma Biceps?

Quid nam autem in causa fuerit, quod prædictum Acreū numisma sic signauerit, declarat Polydorus Virgilij. Vrbinas in suo libello de inuentoribus rerum lib.2. cap.20. In falso autem Venetiarum ciuitate Aureus Nummus, quem Ducatum nuncupant, primo cudi cœptus est sub Ioannis Danduli Ducatu. qui Dux creator de anno 1280. Teste Petrus Marcello in suo libro de vīs principum Venetorum in vita præfati Ioannis Danduli Ducis.

S V M M A R I V M.

- 1 An clericus coniurationem faciens contra principem vel Rempublicam crimen læse maiestatis committat.
- 2 Clericus non ligatur paenitentiis ciuilibus.
- 3 Clericus licet sit exemptus, a iurisdictione secularium (quod priuilegium est de iure diuino) non propterea definit esse distictualis vel prouincialis sui principis.
- 4 Clerici ratione vniuersalis dominii, quod habet princeps in regno suo, dicuntur naturaliter siue originarie esse de dominio, & ditione ipsius principis.

Q V A E S T I O L X I I I .

Exagesimotertio quarto;

x an clericus coniurationem faciens contra regem, principem, vel Rempublicam, crimen læse maiestatis committat? circa hoc videtur dicendum q̄ non, quia clarum est, quod clericus non habet superiorem seculariem principem, sed solum Ecclesiasticum. cap. at si clericus de iudic. cum similibus. Ita voluit Pet. de Anch. in c. quam quis, de pœn. in 6. vbi dixit quod † Clericus non ligatur paenitentiis ciuilibus, allegando tex. in clem. pastoralis, de re iudic. vbi laicus non subiectus imperatori dictum crimen contra imperatorem committere non potuit, ergo a fortiori, clericus in formam domini assumptus. 12. quæstio. j. cap. duo sunt genera. Idē videtur voluisse Card. in ca. vergentis, de heretic. vbi dixit, q̄ clericus non incidit in pœnas. l. quisquis. C. ad leg. iul. maiestatis. idem voluit Barb. in consil. 21. in tertio volum. & Nicol. Boer. in tract. de seditionis in uerbo, presuppono etiam sexto. nume. 3. faciunt quæ voluit Soc. in consil. 1. quæst. 4. in primo volu. Contrariam tamen partem veriore esse testatur idem An. Barb. in consil. 70. incipiente, vbi Christus. col. 16. post prin. in 4. vol. vbi ad hoc allegat tex. in c. si quis laicus. 22. q. v. vbi dicitur, quod si episcopus, clericus, vel diaconus crimen læse maiestatis commiserit degradetur. & loquitur ille tex. de episcopo, clericu, vel diacono, qui regem offendunt. ad idem allegat Abb. in c. at si clerici, in prin. in f. verbis, de iud. vbi allegando tex. in d. cap. si quis laicus, dixit, quod si clericus, presbyter, vel Episcopus coniurationem faciant contra regem, seu Dominum terræ degradatur, intelligens tex. in d. cap. si quis laicus. lo. qui de actuali degradatione. Et ratio huius decisionis est, q̄ alicet Clericus ex clericali priuilegio sit exemptus a iurisdictione secularium, quod priuilegium est de iure diuino, vt habetur perglo. in cap. si Imperator. 96. dist. non propterea definit esse distictualis, vel prouincialis sui principis, vt no. in cap. fin. §. j. de offi. deleg. in 6. Old. in consil. 3. 2. q. est vtrum sacerdos.

4 Et fratre vniuersalis dominij, quod habet princeps in suo regno, clerici terrarum subditarum illi principi, nō est dubium quod dicuntur naturaliter siue originarie esse de dominio & ditione ipsius principis, vt communiter tenet Doct. & ibi lo. And. in c. f. §. j. per illum tex. de offi. deleg. in 6. Istam opinionem tenet etiam Prepositus, qui hanc questionem latissime examinat, respondendo etiam obiectis contrarium tenentium, in c. in primis. in §. de persona. colum. 4. 5. & 6. q. que. 1. cuius dicta videre poteris.

S V M M A R I V M.

- 1 Recipiens literas ab hostibus an incitat in crimen læse maiestatis.

Q V A E

Hiero. Gigantis de crimi. læsæ maiest.

Q V A E S T I O L X I I I .

Exagesimoquarto quæro,

supra questio.xx.lub hæc eadem rubrica vidimus qualiter mittens nuntium seu literas hostibus incidit in crimeh læsæ maiestatis, quid modo dicē-

1 dum de recipiente literas ab hostibus an incidat in dictum cri-
men? Breuiter dicas, quod non. Id enim iure cautum non re-
peritur, quod recipiens ab hostibus literas criminis læsæ mai-
estatis teneatur, nec tex. l. i. circa finem. ff. ad legem iuli. maie-
statis loquens de mittente nuntium, literasve hostibus exten-
di debet ad recipientem hostium literas tanquam exorbitans
argumen. tex. in l. si vero. §. de viro. ff. solu. matrim. facit tex. in
capi. odia restringi. de reg. iuris. in vj. & sic per predicta tenuit
etiam Matthæus de Afflic. in cap. j. §. & bona committentiū.
colum. 6. numero 67. in titu. quæ sint regal. in vñibus feudorū,
facit illud Ouidij in episto. Aspicit acceptas hostis ab hoste
notas.

S V M M A R I V M .

- 1 An crimen læsæ maiestatis committi datur contra tyrannum.
- 2 Tyranni nulla maiestas dicitur.
- 3 Guelfæ & Gebelline partis nulla dicitur maiestas, cum sint nomina parti alitatis.
- 4 Contra Tyrannum, qui communiter est tolleratus pro principe, & de facto principatum habet, committitur crimen læsæ maiestatis.
- 5 Tyrannum ob propriam utilitatem non est licitum occidere, secus ob publicam.
- 6 Offendens Tyrannum, qui non habet iustum titulum, non incidit in crimen læsæ maiestatis.
- 7 Offendens Tyrannum, qui communiter tolleratur pro principe, licet de facto principatum habeat, incidit in crimen læsæ maiestatis nisi pro publica utilitate eum offendere.
- 8 Offendens Tyrannum, qui ciuitatem occupauit, postea fuit inuestitus de ea, incidit in crimen læsæ maiestatis.
- 9 Tyrannus unde dicatur.
- 10 Fortes reges olim tyranni vocabantur.
- 11 Tyrannus tacitus & velatus (vt est ille qui se facit creari vexilliferū, vel Confalonerium, siue ciuitatis custodem) iniustitiam faciens, expelli potest.
- 12 Federicus Barbarossa imperator, qui tyrannico more viuebat, fuit per Innocentium quartum Pontificem maximum præsente sacro consilio imperatoria dignitate priuatus.
- 13 Tyranni etiam dicuntur qui propter partialitates ciuitatum faciunt se dominos.
- 14 Rex cum est iniustus tyrannus est.
- 15 Tyrannorum mores qui sint.
- 16 Occidens Regem seu principem, qui tyrannice viuit, non incidit in crimen læsæ maiestatis: Et de iure diuino etiam puniendus non esset.
- 17 Tyrannum occidere meritorium est.
- 18 Tyrannus primus omnium fuit Athenis Theseus.
- 19 Dionysius Siracusarum tyrannus, qui mortem metuebat, carbone canden ti sibi capillos adurebat.

Q V A E S T I O L X V .

Exagesimoquinto quæro,

an crimen læsæ maiestatis committi datur con-
tra tyrannum, qui iurisdictionem sibi usurpauit?

Et regulariter dicendum erit quod non. † Tyran-
ni enim nulla dicitur esse maiestas. Facit quod voluit Bald. in
consil. lxi. licet elegi inter. in r. vol. vbi dixit, † y partis Guelfæ,
& Gebelline, nulla dicitur maiestas, eu sint nomina partiali-
tatis, de quibus notatur in c. statuum. §. cum autem. de rescr.
& per Bar. in tract. de Guelf. & Gebel. & hanc opinionem te-
nuit Soc. in consil. ccxx. colum. 3. in 2. volum. allegat gloss. Io.
Andreae in capit. j. de Baptis. quæ dixit, quod illa litera, quæ de
principibus loquitur, locum non habet in dominis tyrannis,
Italiæ, qui de facto sibi iurisdictionem usurpant, quam gloss.
ibi sequuntur Doctor. præsertim Cardinal. & Ioan. de Mol.
Idem tenuit Socinus in consilio 67. in causa restitutionis. colum. v. num. 16. in 4. vol. & Alexand. in consil. 13. in 6. volum.
hanc opinionem tenuit etiam Cardinal. in clem. pastoralis,
in princip. colum. 7. & Præpo. in ca. in primis. §. de persona. nu.
3 25. 2. quæst. j. i. tamen verum esse dicit, nisi esset talis Tyran-
nus qui communiter esset toleratus pro principe, & de facto
principatum haberet, dicens, quod ita intelligit Sali. in d. qf
quis. C. ad l. iul. maiest. & allegat not. per Bald. in l. ex hoc iure.
circa princ. ff. de iust. & iur. & no. per Innocen. in cap. nihil. de
elect. idem voluit Imo. in dicta clement. pastoralis. columna
quarta. num. 50. de sentent. & rc iudi. & hoc idem sentit An-

- gel. in tract. malefi. in verbo, che hai tradito la tua patria. in ver-
sicol. quæro aliquis congregat. nume. 3. versic. idem si contra
dominos. ubi dixit, quod commititur crimen læsæ maiestæ.
etiam quando offenduntur domini tyranni Italie, quia cum
loco principis habentur, per no. per Bar. in l. hostes. ff. de cap.
& postlim. reuersi. perinde est, ac si tale delictum contra prin-
cipem esset commissum, tam contra delinquentum perso-
nas, quam contra eius filios, vt in d. l. quisquis. dicit tamen vi-
dendum Barto. in extraug. qui sunt Rebel. in gloss. in verbo,
contra nostrum honorem. versicu. sed an hæc constitutio. vbi
tenuit, quod locum non habet crimen læsæ maiestatis, quod
dicit Angel. credere uerum esse proprie. Bart. tamen in tract.
de Guelf. & Gebellin. in versicu. secundum probatur quo ad
4 propriam utilitatem. nume. 9. dixit, † quod ad propriam utili-
tatem non est licitum Tyrannum occidere, secus ad utilitatē
publicam. In hac materia. puto sic distinguendum esse ex
mente doctorum, quod aut loquitur de tyranno, qui iustum
non habet titulum, & illum offendens non incidit in crimē
læsæ maiestatis, & sic procedat prima opinio. Bal. & aliorum
6 supra relata. Aut loquimur de tyranno qui non communi-
ter tolleratur pro principe, licet de facto principatum habe-
ret, & isto casu procedat quod voluit Preposi. in dicto cap. in
primis. in §. de persona. & alijs supra allegati. Hoc tamen sane
intelligerem, nisi quis pro publica utilitate huiusmodi tyra-
num offenderet, iuxta ea quæ dixit Bar. in d. tract. de Guelf. &
7 Gebel. loco supra allegato. † Aut tyrannus ciuitatem quam
prius occupauerat nūc titulo possidet, ut puta quia de ea fuit
inuestitus ab imperatore vel pontifice, & isto casu illunr offendens
incideret in crimen læsæ maiestatis, quia, ex quo ti-
8 tulum habet iuste principatum tenet. Vnde † autem tyran-
nus dicitur. Bar. in tract. suo de tyrannia. in princ. dicit, quod
tyrannus dicitur a tyros, Cræce, quod Latine fortis est, siue an-
9 gustia. † Vnde olim fortis reges tyranni vocabantur. Post ae-
10 cedit tyrannos vocari pessimos & improbos reges. † Tyran-
nus vero, secundum Gregorium in libro xj. moralium. Is est,
qui communis Reipublice non iure principatur, & qui in ci-
uitate non iure principatur tyrannus est, imo ex defectu ti-
tuli dicitur tyranus manifestus, ut habetur in tractatu de po-
test. secula. & eccle. cap. 134. colum. 2. nume. 8. Et Antonius
Corse. in tract. de potest. reg. in 1. parte. colum. penultima. mu-
11 me. 13. dixit, † quod tyranus tacitus & velatus est ille, qui sub
quodam velamine non iuste principatur in ciuitate, vel obti-
nuit sibi titulum fieri, cui nulla quasi iurisdictione competit, vt
puta si se creari fecit vexilliferum, vel confalonerium, siue ci-
uitatis custodem. Talis enim tyranico more viuens, & iniusti-
tiam faciens expelli potest. allegat ad hoc Bal. in l. 2. colum.
12 12. versi. sed nunquid. C. de seruit. & aqua. † Et de Federico im-
peratore Barbarossa nūcupato traditur, quod, cum regnum,
tyranico more viuens conquassasset, & regni homines ser-
uili conditione viuere compulisset, fuit ab imperio per Inno-
centium quartum pontificem maximum præsente sacro co-
cilium imperatoria dignitate priuatus, vt habetur in ca. ad apo-
lice dignitatis. de sent. & re. iu. li. 6.
13 Dicuntur etiam tyranii, qui propter partialitates ciu-
tatum faciunt se dominos. In nemo exterius. in fi. C. de iudæ. ca-
14 pitu. principatus. prima questione prima. † Et rex, cum est iniu-
stus, Tyrannus est. Vt dixit Augustinus in lib. de ciuitate Dei.
15 † Tyrannorum vero mores sunt, iniustis legibus populum
opprimere, collectis, & tributis indebitis aggrauare, rebus pro
prijs spoliare, munieribus indebitis hostibus subditos non de-
fendere, & iniquos magistratus ad populorum excoriationē
habere. ita dixit Paris de Put. in præallegato tract. de sindicat.
in rubrica de Regum. principum, & Ducum excessibus. in §.
Rex autem. in princ. Et de his principibus, qui titulum habet
sed tyranice viuunt, Prouerbio. c. 18. sic scribitur, Leo rugiæ,
& Ursus exuriens princeps ipsius super populum pauperem.
& Esaiæ c. decimo octavo. Scriptum est, principes tui infideles
socij furum.
16 An autem occidens Regem, seu principem, qui Tirannice
viuit incurrit crimen læsæ maiestatis? Dicendum videtur φ
non, quinimo de iure diuino etiam puniendus non esset. ac-
cedat quod habetur in l. iud. ca. 4. & 5. vbi loel mulier Sisam
regem interfecit, qui tyranus erat, & tamen a Deo benedi-
cta fuit. Dum enim iniipius occiditur Christo iufundit, & vbi
abominatio aboletur satisfactio consecratur. 14. questione
prima. cap. Nec is. ad idem facit quod dixit Seneca in Hercule
turente vbi sic ait. Nulla amplior magis viðima loui ma-
tri potest quam rex iniquus. † Quinimo Tom. 2. secundæ artic.
penulti. testatur, meritorium esse tyranum occidere. & ita in
rege tyranico videtur cōcludere Paris de Put. in d. tract. de syn-
dic. loco præallegato in §. an licet occidere regem. Vbi pro
ista conclusione multa adducit, utramen in Concilio Consta-
tienti in 15. sessione. colum. 4. versi. præcipua. damnatur opi-
nio Ioannis Hus tenentis licitum esse occidere quemlibet ty-
rannum,

Tractatum Tomus XI.

48

rum, de quo plura scribit Restaurus Perusinus in tract. de imper. quest. 8. colum. 1. nume. 4. & sequentibus. Tyrannus autem primus omnium Athenis fuit Theseus, post eum Phalaris Agrigentini. ac demum plures alii, quos enumerare potius laboriosum esset quam subtile. Et mirum quippe, quod morte dignos se arbitrantes tyranni semper timent sibi mortem parari. Inde Dionysius Syracusarum tyrannus cultos metuens tonsorios, tondi a filiabus voluit dum iuniores essent, cum vero adultæ factæ essent, carbunclant sibi capillos adurebat.

S V M M A R I V M.

- 1 An voluntas, qua ad actum non venit, sine opere puniatur in criminis laesæ maiestatis. vñi quod cogitationis pœnam nemo pati debet.
- 2 Voluntas in mente retenta nihil operatur.
- 3 Cogitatio sola quandoque punitur.
- 4 Attentatio sola quandoque punitur.
- 5 Conatus solus quandoque punitur.
- 6 Volumen sola quandoque punitur.
- 7 Expectatio sola quandoque punitur.
- 8 Intentio sola quandoque punitur.
- 9 Aggressio sola quandoque punitur.
- 10 Avisus solus quandoque punitur.
- 11 Solicitatio sola quandoque punitur.
- 12 Voluntas quid sit.
- 13 Cogitatio sola committendi crimen laesæ maiestatis, cum qua voluntas concurrit, punitur, licet non sequatur effectus.

Q V A E S T I O L X V I

San voluntas, qua ad actum non venit, sine opere puniatur in criminis laesæ maiestatis? Dicendum videtur quod non, quia cogitationis pœnam nem pati debet. de pœni. distin. 1. cap. cogitationis. & l. cogitationis. ff. de pœni. Et voluntas in mente retenta nil operatur. Barth. Socin. in l. cum quid, colum. vltima. prope finem. nume. 46. ff. si cert. petat. Aret. in l. Titia. §. Item respondit. ei primo fine. ff. de verborum obliga. Et idem in l. pro hærede. ff. de acq. hæred. colum. j. Barth. Soc. consi. 13 l. in præf. nti. circa fin. idem in l. Paulus. nume. 1. ff. de rebus dubiis. Dicas, tamen scimus esse, in criminis laesæ maiestatis, in quo voluntas qua ad actum non deuenit, puniatur, per tex. in c. a. verum 6. quæst. 1. & l. quisquis. in princip. ibi, eadem enim seueritate. C. ad l. iul. maiest. vbi no. Doctor. & in cap. si quis. vbi Archid. colum. 2. in versic. in glo. non punitur. j. quæst. 6. vbi dixit notandum, q. 3. quandoque punitur sola cogitatio, vt in d. c. & in c. quisquis. 4 de pœni. distin. j. Quandoque sola attentatio punitur ca. si quis non dicam. cod. titu. & distin. & 26. q. 2. cap. si quis non dicam. Quandoque solus conatus punitur. 14. quæst. 4. ca. quando multi. Quandoque sola voluntas. 27. q. 1. ca. nuptiarū bonum. Quandoque sola expectatio punitur. 14. q. 3. c. si scener. raueris. Quandoque sola intentio. de pœni. distin. j. c. si quis cum telo. Quandoque sola aggressio. cap. si quis necandi. contum. titu. & distin. Quandoque solus auius. c. si quis pul. status. de pœni. distin. prima. Quandoque sola solicitatio. eadem distin. cap. solicitatores. facit pro conclusione supra dicta tex. in cle. pastoralis. in verbo tract. de re iud. Hanc conclusionem tenuit etiam Matth. de Affili. in c. j. §. & bona committentium. colum. 2. nume. 23. in 8. speciali. in titul. quæ sint regal. in v. lib. feud. & habetur in c. j. §. si voluerit, in titul. de ca. qui cur. vendidit. Et ratio huius decisionis assignari potest, q. a. 11. t. voluntas est deliberatio animi intelligentis & acceptantis id quod vult, secundum Bald. in l. in ementis. colum. 2. versic. modo venio ad quæstiones. C. de contrahenda emp. & præsumitur durare nisi mutata probetur. l. fidecommissa. §. si rem. fide leg. 3. & ibi Bar. & Bal. in l. eum qui. ff. de proba. Corn. cō fil. 50. in 2. volum.

SIdem dicendum est de sola cogitatione committendi crimen prædictum, cum qua tamen cogitatione voluntas concurrit, vt probatur in dic. L. quisquis. in §. emancipationes. in fi. ibi, quo primum memorati de incunda factione & societate cogitarunt. faciunt not. in §. j. in gloss. in verbo, moliri. institu. de public. iudic. & in cap. sed penitendum. vj. distin. & ita tenet Sigismundus Lofredus in consi. 22. inc. Quando Lucas. col. 3. prope medium. nu. 8. & Iacob. de Arena. in l. si quis non dicā rapere. C. de episc. & cleric.

S V M M A R I V M.

Carenti dolo an imputari possit crimen laesæ maiestatis, & Dux Grauina,

qui ab inimicis Cæsareae maiestatis coactus fuit arma sumere contra terras Imperii, a quo imperio feudum recognoscet, & personaliter aggredi illas sub pena priuationis feudi prædicti & sui status, nō propterera crimen laesæ maiestatis incurrit.

- 2 Praeceptum pœnale inducit iustum mecum.
- 3 Soluens ad praeceptum tyranni sponte soluere non dicitur.
- 4 Voluntas non exitus in maleficiis spectatur.
- 5 Adulterans vxorem eius cum quo facta fuit pax, vel illi furtum faciens, pacem fregisse non dicitur, nec in pacis ruptæ pœnam incidiisse dicuntur.

Q V A E S T I O L X V I I

Exagesimo septimo quæ-

ro, an crimen laesæ maiestatis imputari possit carenti dolo? Breuiter dicas quod non. l. i. ibi, dolo malo. ff. ad l. iul. maiest. ad idem tex. in extraugā. ad reprimendum. in princip. ibi, hostili animo. Ita tenet Andreas de Iser. in c. j. §. item si fidelis. quibus modis feudū amittat. Grammat. in consil. 2. 1. numero 39. faciunt quæ late scribit solemnis Doct. D. Carolus Ruin. preceptor meus in consil. 23. viso Themate. col. 2. vsque ad fin. vbi consuluit, quod Dux Grauinae qui ab inimicis Cæsareae maiestatis coactus fuit arma sumere contra terras imperii, a quo imperio feudum recognoscet, & personaliter aggredi illas sub pena priuationis feudi prædicti, & sui status, crimen laesæ maiestatis non pp. pterea incurrit, ex quo praæceptum pœnale inducit iustum mecum, vt habetur ex no. per Bar. in l. creditor. de solut. cum alijs ibidem per eum adductis. & maxime tex. in l. 1. & 2. ff. quod smetus cau. & l. 1. §. qui exonerand. ff. quarum rerum act. nō datur. & facit tex. in l. Fulcinius. §. quid sit latitare. ff. ex quibus cau. i. poss. eat. facit quod voluit Abb. consi. 60. in i. volum. col. 1. penultim. vbi dixit, t. quod ille, qui soluit ad praæceptum tyranni, sponte soluere non dicitur. Et ad hoc plura adducit Ruinus in præallegato consil. colum. 3. facit tex. iuncta gloss. 4. ibi, in extraugā. qui sint rebel. in uersi. machinatur. t. voluntas enim non exitus in maleficiis spectatur. l. diuus. ff. ad legē, Corne. de sicar. faciunt etiam ad hoc ea quæ voluit idem Rui nus in consil. 2. primo queritur, colum. 2. nume. 4. in v. volum. vbi dixit, quod crimen laesæ maiestatis non incurrit quis, nisi quando dolo malo contra prosperitatem & securitatem pri cipis, vt illum offendat, aliquid attentat. facit t. quod dixit Bar. in d. l. diuus. ff. ad legem Cornel. de sicar. vbi voluit, quod facita pace, cum aliquo, adulterans eius vxorem, cum quo pa. cem fecit, vel illi furtum faciens, pacem fregisse non dicatur, nec in pacis ruptæ pœnam incidit, quia hoc non fecit animo iniuriandi, sed principaliter causa luxurie vel lucri. ad idem faciunt adducta per Aymon. Crauet. in consilio 6. column. xvij. versiculo. 8. arguitur. in 1. volumin. vbi plura adducit ad probandum, quod is, qui coacte aliquid fecit, rebellis dici nō potest.

S V M M A R I V M.

- 1 An non subditus machinans aliquid contra principem crimen laesæ maiestatis incurrit? Qui Imperio non subest, licet aliquid feudum ab Imperatore recognoscatur, si aliquid contra imperatorem machinatur crimen laesæ maiestatis non committit.
- 2 Feudum non dat imperium Domino feudi in feudarium.
- 3 Licet ratione delicti vel contractus quis sortiatur forum illius principis sub quo deliquerit vel contraxit, non propterera efficitur ex hoc eius subditus.
- 4 Licet quis secundum leges feudi sortiatur forum coram Domino feudi, sicut non est subditus Domini feudi, si sub eius Dominio nō habet Domicilium.
- 5 Clericum recognoscere feudum a principe seculari, coram quo forū sortitur rationem feudi secundum leges, nullus dixerit esse illius subditum si in Dominio ipsius Domicilium non habet.
- 6 Non subditus imperatoris vel alterius principis solicitans, vt a suo principe rebellarent, tenetur crimen laesæ maiestatis.
- 7 Licet ratione delicti non subditus efficiatur subditus, non tamen adeo subditus efficitur, vt dicatur committere crimen laesæ maiestatis.
- 8 In criminis laesæ maiestatis agitur de publico interesse.
- 9 Subditus naturali iure tenetur ad obedientiam principi suo.
- 10 Licet subditus papæ offendendo imperatorem non committat crimen laesæ maiestatis quo ad imperatorem, attamen dictum crimen incurrit respectu papæ.
- 11 Feudum tenens ab Ecclesia offendens impe. qui est confæd. papa, feudo illo priuari debet ab Ecclesia a qua illud recognoscet.

Q V AE

Hieron. Gigan. de crim. lēſe maieſt.

Q V A E S T I O L X V I I I .

Exagesimo octauo quero,

an non subditus aliquid machinatus contra principem cui subditus non est, crimen lēſe maiestatis incurrat? Dicas quod non. Ista conclusio probatur per tex. in clem. pastorali, de re iudica. & ibi Doctor. vbi dicitur, quod licet Robertus Sicilię Rex teneret quoddam fēdum ab Imperatore, non propterea ex eo, quod contra Imperatorem machinatus fuerit, potuit ab ipso imperatore damnari de crimen lēſe maiestatis, cum ipse esset subditus Ecclesiæ. Hanc conclusionem tenuit Bald. in l. secunda. C. de falsa monet. Oldrad. consilio 43. quæritur vtrum citatio, colum. secunda. versiculo circa sextam. vbi concludit t̄quod is, qui imperio non subest, licet aliquod feudum ab imperato re recognoscatur, si aliquid contra imperatorem machinatur, crimen lēſe maiestatis committere non dicitur: quia t̄ feudum non dat imperium domino feudi in feudarium. concessio enim feudi est quidam contractus, in quo quis alteri obligatur, non autem imperium concedit, allegat notata per Innocentium in capitulo. postulasti. de foro competenti. ad hoc facit tex. in dicta clementi. pastoralis, de re iudicata. per quem text. dixit Pr̄positi. in c. in primis. in §. de persona. i. quæſtione prima. quod licet in aliquo particulari iure, vt puta feudi, vel delicti, quis efficiatur de foro alicuius principis, tamen si ratione domicilij vel originis non sit subditus dicti principis crimen lēſe maiestatis committere non dicitur offendendo principem ipsum, & communiter Doctores sentire testantur in dicta clem. pastoralis. & rationem assignant: quia, t̄ licet ratione delicti vel contractus quis forum sortiatur illius principis sub quo deliquit vel contraxit, non propterea efficitur ex hoc eius subditus. glossa est communiter approbata in clemen. vnica, in verbo, subditos de foro competenti. & per Decium in capitulo Ad nostram, columna prima. versiculo quis autem dicatur, de appellationi. Sic de feudo dicemus, quod t̄ licet quis secundum leges ratione feudi forum sortiatur coram domino feudi, tamen proprie nō est subditus domini feudi, si sub eius dominio nō habet domicilium, vt probatur in ca. transmissa. & in c. verum, de foro competenti. t̄ pater etiam in clericō recognoscente feudum a principe seculari, coram quo forum sortitur ratione feudi, vt in illius curia iuxta leges feudorum iudicetur, & tamen nemo diceret clericū esse illius subditum, si in dominio illius principis, a quo feudum tenet domicilium non habet, siue originem.

Et quod non subditus non dicatur committere crimen lēſe maiestatis. tenuit etiam Baldus in consilio centesimotrigesimo. in primo volumine. idem in l. nihil. C. de manu miss. vii. & in l. si omnes. §. si vero. C. de episcopis, & clericis. & in l. data opera. columna penultima. C. qui accusare non possunt. Grammatic. voto decimo. numero trigesimo-primo. Imo. in dicta clementina pastoralis. columna secunda. numero vigesimo-octauo. versiculo, Nota tertio. idem tenuit Dominus Hippolyt. Marsil. preceptor meus in l. de minore. in principio. colum. secunda. versiculo, Adde in hoc criminis ff. de quæſt. idem tenuit D. Carol. Ruinus & ipse preceptor meus in consil. 23. viso Themate. column. 2. versiculo sed istis non obstantibus. numero. 6. in j. volum. idem tenuit Nico. Boer. in tract. suo de seditiosis. in §. præsuppono etiam. numero secundo. & Andr. Barb. in consilio secentagesimo. vbi Christus. columna tertia. versiculo, & si ista. in quarte volumine. Cypol. in consilio decimoseptimo. column. quinta. versiculo, sed in contrarium. Et hoc etiam tenui in capitulo, ad nostram. in prima column. in addition. ad lectionem Decij de appellationibus. Lucas de Penna. C. de conduct. & procurat. seu exact. prædior. fiscal. column. secunda. versiculo, An scilicet crimen lēſe maiestatis. libro decimo. ad idem Ioannes Igneus in l. necessarios. §. non alias. numero quadragesimo decimoseptimo. ff. ad Syllanianum. ad idem Martin. de Laude, in tractatu de crimen lēſe maiestatis. quæſtione vigesima secunda. Limita tamen hanc conclusionem non procede re, quando non subditus imperatoris, vel alicuius principis, ad defensionem cōtra suum principem solicitauerit, vt a suo deficerent principe, rebellarentque, nam eo casu tenebitur crimen lēſe maiestatis talis. ita limitat idem Ioan. Igneus in d. §. non alias. numero. 417. supra allegat. pro qua limitatione adducit in argum. tex. in l. vtrum. ff. ad legem Pompe. de parciid. ibi, proinde conscientia & extranei eadem poena. & text. in §. alia. Inſti. de public. iudic. ibi, vel conscientia criminis existens. & ibi not. Ioan. Faber. Ita limitatio iudicio meo de iure non p̄cedit, quia ea ratione non subditus crimen lēſe maiestatis nō committit, quia illi principi, contra quem est machinatus, ra-

tione domicilii vel originis fidelitatem non debet, & propterea, cum illius maiestati non sit subditus, tale crimen non incurrit. Nec iura allegata per Ignatum probant dictam limitationem. text. in l. vtrum. ff. ad legem Pompe. de parciid. dicit, quod conscientia parciidij eadem poena punitur etiam si sit extraneus. & est ratio quam ponitib⁹ glossa. in verbo afficiendi. videlicet, quia etiam extranei si occident, poena legis Cornelij tenentur, & agentes, & consentientes pari poena puniuntur. Sortitur enim ibi forum extraneus consentiens parciadio ratione delicti. Sed t̄ licet ratione delicti non subditus efficitur subditus, l. prima. C. vbi de criminis agi oportet, non tamen adeo subditus efficitur, vt dicatur committere crimen lēſe maiestatis, vt dixit Martinus de Laude in tractatu de crimen lēſe maiestatis. quæſtione vigesima secunda. 7 Alia etiam ratio reddi potest, t̄ quia in criminis lēſe maiestatis agitur de publico interesse, ex morte enim & leſione principis totus status patriæ concurrit, vt dixit Deci. consilio tricentesimodecimo. colum. fina. numero 26. in tertio volume. in casu vero l. vtrum. ad legem Pompe. de parciid. agitur de interesse priuato, hoc est de iniuria priuato facta. Preterea subditus naturali iure tenetur ad obedientiam principi suo. Paul. ad Rom. cap. duodecimo. non sic non subditus, qui eam maiestatem reuerteri non tenetur cui subditus non est, vt inquit Barto. in extraugan. ad reprimend. in verbo, Rebellando, in versiculo quid si aliquis homo de terris ecclesiæ dum reddit rationem, quare Rex Robertus non potuerit condemnari ab imperatore de delicto contra eum commissio p̄ crimen lēſe maiestatis. Ad text. in paragraph. alia. institut. de public. iudic. qui idem dicit, responde modo premisso. Dicas 9 tamen t̄ quod licet subditus papæ offendendo imperatorem non committat crimen lēſe maiestatis, quo ad imperatorem, vt in dicta clementina pastoralis, de re iudic. attamen dictum crimen incurrit respectu papæ, nam cum imperator sit fidelis, & confidatus papæ, & ab eo coronatus, tanquam confidatum principem papæ offendens crimen lēſe maiestatis committit, non tamen de dicto criminis tunc imperator, sed papa seu eius iudex cognoscet, ita voluit Barto. in d. extrauganti ad reprimend. in verbo rebellando. in dicto versiculo, 10 quod si aliquis homo de terris ecclesiæ facit, quod t̄ veluit Bald. in lego prima, versiculo quadagesimo secundo quero, ff. de rerum diuisione. vbi dixit, quod tenens feudum ab ecclesia offendens Imperatorem, qui est confoederatus papæ, feudo illo priuari debet ab ecclesia, a qua illud recognoscebat. Idem voluit Sigismund. Lofred. in consilio quinto. Omissa facti serie. column. octaua. circa principium. numero 33. & numero 34. adde etiam que dixi supra quæſtione octaua, sub hac eadem rubrica.

Quis de crimen lēſe maiestatis cognoscere posset.

S V M M A R I V M .

- 1 Principi soli referuata est cognitio criminis lēſe maiestatis.
- 2 In Regno Francie solus Rex cognoscit de crimen lēſe maiestatis.
- 3 Principes si concedant ad tempus alicui Baroni siue Capitaneo merum & mistum imperium in aliqua Ciuitate, Terra, vel Castello cum omnibus prouentibus, in tali generali concessione cognitione criminis lēſe maiestatis non venit.
- 4 In generali concessione meri & misti Imperii, nunquam censetur concessio punitio criminis lēſe maiestatis, falsa moneta, & heresis.
- 5 Reservari consueta censetur reservata etiam si non sit expressum.
- 6 In generali concessione facta alicui per Regem de omnibus Regalibus, non venit cognitione criminis lēſe maiestatis contra ipsum Regem.
- 7 Nec minus ea qua ipsi Regi in Privilegium Regiae Corona reservatur.
- 8 Si castrum alicui in perpetuum per Regem concederetur, videtur concessio merum imperium & omnia que penes Regem concedentem erant, quæ talia erant que per subditum possideri possunt.
- 9 In Ciuitate Venetiarum cognitione criminis lēſe maiestatis, falsa moneta, & sodomie, spettat Illustrissimo Decemviral Consilio solo.
- 10 In regno Neapolitano sola magna Curia Vicaria cognitionem habet de crimen lēſe maiestatis.
- 11 An imperator vel habens autoritatem ab eo posse procedere contrarii non subditum, ex eo quod machinatus fuerit contrarie vel eius Imperium.
- 12 An si clericus committat crimen lēſe maiestatis in principem secularium, iudex laicus procedere possit contra eum.
- 13 Clericos deprehensor in quibusque criminibus etiam atrocissimis, non licet alicui principi seculari iudicare.
- 14 Clericatus est de iure divino.

Clerici

Tractatum Tomus XI.

49

- 15 Clerici de iure diuino ab imperatore exempti sunt.
- 16 Princeps secularis etiam in criminis lese maiestatis non potest procedere contra clericum. Nisi ratione feudi quod ab eo teneret.
- 17 Imperator Henricus, qui fecit extrauagantem ad Reprimendum quosdam Episcopos propter Rebellionem suis feudis priuauit.
- 18 Tex. in Lquisquis, in §. filii vero, C. ad legem Iulia. maiestatis, non comprehendit filios clericos.
- 19 Reprobatur Confuetudo Anglicana, quod Rex possit cognoscere & Iurisdictionem habere in clericos solitos in actionibus ciuilibus etiam mere personalibus vel criminalibus ubi agitur ciuiliter.
- 20 Domini Veneti ex indulto eis concessa a diversis Romanis Pontificibus in Atrociis procedere possunt contra quoscunque clericos in sacris or dinibus constitutos, tam seculares quam regulares, etiam ordinum mendicantium.
- 21 An clerici qui pensionem habent super fructibus alicuius beneficij Ecclesiastici dicantur beneficiati. remissive.
- 22 Indices ordinarii Clericorum in crimen lese maiestatis erunt bi quibus id oneris iniunctum erit a Pontifice.
- 23 Concilium generale de crimen lese maiestatis ab episcopo commisso iudicare poterit.

Idimus supra qualiter &

a quibus crimen lese maiestatis committatur: Nunc opere pretium est videre, cui spectet huius criminis perscrutatio, cognitio, & punitio: ¶ Et dicendum est quod soli principi, quia id est de reseruatis sibi, ut habetur per Matthaeum de Afflictis in capitulo primo in §. & bona committentium columna secunda numero decimo octavo in titulo quae sint regalia. in vobis feudorum. & habetur etiam in tractatu, de potestate seculari. & Ecclesia. incerti authoris, capit. centesimo octavo simonono. in verbo miles. numero 3.

¶ Et in Regno Francie solus Rex cognoscit de huiusmodi crimen scribit Nicol. Boer. in tractatu de seditionis in sexto praesupposito. numero vigesimo. & vigesimoprimo. Hinc est, qd si princeps concedat ad tempus alicui Baroni, siue Capitanorum & milium imperium in aliqua Ciuitate, Terra, vel Castro, cum omnibus prouenientibus, in tali generali concessione cognitio criminis lese maiestatis non venit. ita scribit Matthaeus Afl. loco præallegato versiculo vigesimo, ubi dixit, quod se Imperator in huiusmodi concessione censes reseruata principi concedenti punitionem criminis lese maiestatis falsa moneta, & heresis, dato quod in generali concessione non sicut exceptum de eis, per textum in capitulo cum M. Ferrariensis. de deconstit. quem tex. dixit ibi Bal. esse ad hoc meliorem quam sit in iure, ad probandum, quod consueta reseruari, censentur reseruata etiam si non sit expressum. ad idem Luc. de Penna. in l. prima, C. de priu. scholar. libro undecimo. secus tamen quando non ad tempus, sed perpetuo essent concessa aliqua regalia in territorio, nam tunc veniunt regalia de quibus in titulo quae sint regalia. in vobis feudorum, ut voluit Paul. de Castro in consilio ducentesimo vigesimo septimo. ad primum. circa finem. refert & sequitur Felin. in dicto capitulo quae in ecclesiariis. de constit.

¶ Dicas tamen, quod etiam isto casu non veniret cognitio criminis lese maiestatis commissi contra ipsum regem concedentem omnia regalia. ¶ Nec minus comprehenderet talis concessio ea, quae ipsi Regi in priuilegium regiae Coronae reseruantur, ut voluit Lucas de Penna. in dicta l. prima, C. de priu. scholar. libro undecimo, quem sequitur Matth. de Afl. loco præallegato. Si vero Castrum alicui in perpetuum concederetur, videtur concessum merum imperium & omnia quae penes Regem concedentem erant, quae talia erant, quae per subditum possideri possunt, alia vero quae principis personae cohererent, ut credere monetam, condere leges cognoscere de crimen lese maiestatis, & similia, concessa non videntur, ut tradit idem Lucas de Penna in dicta l. prima, C. de priu. scholar. & in l. prima C. de vetera, libro duodecimo. & habetur per Sigismundum. Lofredi. in consilio vigesimoquarto, vertitur in Regia columnna secunda. versicul. & per hoc ultra. Hinc est quod in almae Ciuitate Venetiarum cognitio criminis lese maiestatis spectat Illustrissimo Decemvirali Consilio, quod Consilium ut supremum de tali delicto, ac etiam falsa monet, & nefando criminis sodomie, solus cognoscit. In regno, ¶ autem Neapolitano sola magna curia Vicaria de hoc crimen cognitionem habet, ut testatur Matth. de Afl. in capitulo primo in paragrapho. & bona committentium numero quadragesimo sexto, in titulo que sint Regalia. in vobis feudorum.

¶ Sed quero, an Imperator, vel habens autoritatem ab eo, procedere possit contra sibi non subditum ex eo quod, machi-

natus fuerit contra se, vel eius imperium? Distingue, aut talis delinquens suit deprehensus vel ad eum remissus, & isto casu Imperator vel habens autoritatem ab eo procedere poterit contra alienum subditum, ut puta Ecclesie ratione delicti commissi. Aut reus talis criminis erat absens, & tunc Imperator siue habens autoritatem ab eo contra talem absentem procedere non poterit, ut probatur per textum in Clementina pastoralis de re iudicat. ita voluit Bartol. in extrauagan. qui sunt rebel. in verbo, rebellando. in versiculo. sed an contra hominem. nunc 10.

- 12 Sed quid erit dicendum, si clericus crimen lese maiestatis committat contra principem secularis, utrum iudex laicus procedere possit contra eum? Dicendum quod non, iudicibus enim secularibus in clericos nulla est attributa iurisdictio, siue potestas. capitulo. Nullus iudicium capitulo at si clerici. & capitulo cum non ab homine. de iudicij, facit quod dixit Deci. post alios. in dicto capitulo at si clerici. in fine principiis ubi voluit, ¶ quod non licet regi nec alicui principi seculari iudicare clericos, siue in furto, siue in homicidio, vel periurio, seu in quibusunque alijs criminibus deprehensi fuerint: & hoc dicit locum habere in quolibet delicto etiam atrocissimo.
- 13 Et ideo Docto. maxime Ioan. Andrei. in capitulo vergentio in versicu. conteruata. de hereticis dicunt, quod clerici exempti sunt a iurisdictione Imperatoris. ad idem facit textum in capitulo Boni. nona distinctio. ¶ Est enim clericatus de iure diuino, ut per Abba. in capitulo solite benignitatis. in versiculo

- 14 Nota ibi Pontifex. de maioritate. & obedientia, ubi Abbas dicit, ¶ quod clericide iure diuino ab Imperatore exempti sunt: nam eo ipso quod quis ordinatur in clericum efficitur res sacra, & in sortem domini transfertur duodecima questio. prima capitulo cui portio. & quod clericatus sit de iure diuino. notat etiam glossa in capitulo si imperator xcvj. distinct. & habetur per Prepos. in capitulo imprimis, §. de persona. columna secunda numero sexto secunda questione prima. Erit ergo ex premissis conclusio, quod tertiame in crimen lese maiestatis princeps secularis contra clericum procedere non poterit. Hanc opinionem tenuit Bartol. in extrauagant. ad repri men. in versiculo conditionibus. ubi dixit, quod iudex laicus, in isto crimen non potest procedere contra clericum. Nisi ratione feudi quod ab eo teneret, per tex. in capitulo verum. de foro competent. & tex. in authen. statutus. C. de episcopis, &
- 15 17 clericis. Dicens, ¶ quod imperator Henricus, qui fecit illam extrauagantem, quosdam episcopos propter rebellionem suis feudis priuauit. & ita tenuit etiam Signorel. de Homodeis. in consilio vigesimoprimo. statuto ciuitatis. columna secunda. Restaur. in tracta. de imperat. quest. capitulo primo colum. fi. numero 1 o. facit pro ista conclusione ¶ quod dicunt Docto. in Lquisquis. C. ad legem iul. maiestatis, ubi volunt, quod textum in §. filii vero non comprehendat filios clericos. quod etiam tenuit Arch. in cap. si quis. 6. questione 1. de quo dicam infra in ti. de pén. quas fil. incur. patr. committente criminis lese maiestatis. questio. vndeclima. facit decisio Rot. numero 839. incipit, utrum valeat. in antiquo secundum vero Modernam impressionem est decisio. decima in rubrica de consuetudine. ubi per plura fundamenta reprobatur consuetudo Anglicana quod Rex possit cognoscere & iurisdictionem habere in clericos solitos in actionibus ciuilibus etiam mere personalibus, vel criminalibus ubi agitur ciuiliter.

- 16 20 Fallit predicta conclusio, ¶ quando princeps secularis habet priuilegium a sede apostolica, quod in dicto crimen posset etiam contra clericos procedere, ut habent Domini Veneti a diversis Romanis Pontificibus, quorum priuilegia plures vidi, & legi. Est namque ipsis indultum, quod in atrocioribus, ut puta in crimen lese maiestatis, falsa monet, ac in nefando crimine sodomie, procedere possit contra quoscunque clericos in sacris ordinibus constitutos tam seculares quam regulares etiam ordinum mendicantium. In coeteris vero criminibus ex indulto Clementis, septimi procedere possunt contra clericos, dummodo non sint in sacris ordinibus constituti, vel beneficiati.

- 21 21 An autem clerici, qui pensionem habent super fructibus alicuius beneficij ecclesiastici, dicantur beneficiati, dixi in tracta. meo de pension. Ecclesiast. questio. 14. ubi videre poteris.

- 22 22 Et idem esse in regno Neapolitano testatur Matth. de Afl. in sua glossa super consti. Regni. lib. i. in ti. ubi clericus pro reale si. debeat conueniri. ubi dixit, quod in gare dilectionis constitutionis clericus pro crimen lese maiestatis poterit a indice layco puniri. Ordinarii ergo iudices clericorum in tali delicto puniri do erunt hi, quibus id oneris iniunctum erit a Pontifice. ¶ Et 23 etiam generale Concilium de tali crimen ab episcopo commisso iudicare poterit, ut factum sit in synodo Tolerana celebrata de anno 693. sub Rego Flavio Figa, a quo synodo

Tract. Tom. xi. G Sisber.

Hieron. Gigan. de crim. lēsa maiest.

Sisbertus Toletanus sedis episcopus loco, & honore ac omnibus suis bonis priuatus, & regi prædicto applicatis, in exilium que perpetuum missus fuit ex eo, quod præsumtum regem non solum regno priuare, sed simul cum alijs complicibus intermiserat proposuerat, quod referunt Moderni Hispani in eorum practica criminali canonica in capitulo 10. in verbo lēsa maiestatis Rei.

Qualiter in criminis lēsa maiestatis procedatur.

S V M M A R I V M.

- 1 Quibus modis procedatur in criminis lēsa maiestatis, vbi quod in criminib. Tripliciter procedi potest, per viam accusationis, Denunciationis, & inquisitionis.
- 2 Regulariter ad Accusationem criminis deuenitur, cum illud ad actum deducatur.
- 3 Accusatio in criminis lēsa maiestatis, etiam Delicto non consumato, neque ad actum deducto, admittitur.
- 4 Accusatio quid sit.
- 5 Inscriptio ad pœnam talionis in criminis lēsa maiestatis accusatione non est necessaria.
- 6 Hodie de consuetudine inscriptione ad pœnam Talionis recessit ab Alula.
- 7 Inscriptio hodie non est in usu de iure ciuili secus de iure canonico.
- 8 In curia Romana, vbi quis impetrat beneficium per priuationem alterius ex aliquo crimen, non datur sibi signatura quo ad priuationem, nisi se inscribat ad pœnam talionis.

Q V A E S T I O PRIMA.

- D**ecimo quarto. quibus modis procedi possit contra inculpatum de criminis lēsa maiestatis? Dicas procedi posse tripliciter, tñ videlicet per viam accusationis: inquisitionis, & denunciationis, vt est de hoc tex. in extrauagan. ad reprimen. post principium vbi Barto. & tradit Andr. de Iser. in capitulo primo §. & bona committentium. in titu. quæ sint regal. in usibus feudorum. & ibidem Matth. de Affl. & column. secunda, numero vigesimo sexto. in fi. Nec id speciale est in criminis lēsa maiestatis quia & in alijs crimini bus si uiliter procedi potest via accusationis, denunciationis, & inquisitionis, vt per Specula. in titu. de accusa. in princ. per accusationem scilicet, vt in l. cu m suppositi. C. ad legem. Cor. de fals. & l. tertia, C. ad legem Fla. de plagi. per denunciationem l. ea quidem. C. de accusa. per inquisitionem, vt in l. congruit, ff. de offic. presi. Et tñ licet regulariter ad accusationem criminis deueniat, cum illud ad actum deducitur, alioquin cogitationis nemo pœnam mereatur, nec ex eo accusatio procedat, vt de pœni. diuin. i. cap. cognitionis. & l. cognitionis, ff. de pœni. 3 vt tradit Speculato. loco præallega. tñ Atamen in criminis lēsa maiestatis accusatio admittitur de dicto crimen etiam non consummato, neque ad actum deducto, et probat tex. in l. q. 65. sub titu. qualiter & a quibus crimen lēsa maiestatis. committit. tñ Quid autem sit accusatio? Dicas quod nihil aliud est, q. ius prosequendi vindictam publicam, Institu. de publi. iudicis in princ. vel dic, quod accusatio est delatio alicuius criminis ad vindictam publicam in iudicio legitima interueniente descriptione; ita communiter diffiniunt accusationem Doctor. vt testatur Felyn. in rubric. de accusatio. versicu. quarto quid sit accusatio. & accusare secundum Azonem in summa, in titu. C. de his qui accus. non possunt. nihil aliud est, quam reum criminis per libellum deferre. Ad idem Hostien. in summa in titu. de accus. extra. in princ. vbi dixit, accusationem esse criminis alicuius hominis apud iudicem competentem legitime facta delatio. addit, inscriptione interueniente.
- 5 tñ Hanc tamen inscriptionem ad pœnam talionis, dicas necessariam non esse in accusatione criminis lēsa maiestatis. Imo dicas, tñ quod hodie de consuetudine inscriptione ad pœnam talionis recessit (vt aiunt) ab Aluarot. Ita dixit Angel. & post eum Salice. in l. qui crimen. C. qui accus. non possunt. & idem Salice. in authentica sed nouo iure. per illum tex. C. de adulto. Barto. in l. si cui. in princ. ff. de accusa. & Præposi. in capitulo primo 2. questio. octaua column. quarta in versicu. etiam si accusatio. vbi ponit, quid sit de iure canonico, & de stylo curie. & idem Præposi. in capitulo per scripta, in §. libellorum. column. fina in versicu. glossa super verbo. vbi dixit, tñ quod inscriptione hodie non est in usu de iure ciuili. Allegat Angel. in tractatu de malefic. in verbo, necnon ad querelam in princ. secus ta-

- 8 men de iure canonico, subdens quod vbi quis impetrat beneficium per priuationem alterius ex aliquo crimen, non datur sibi signatura quo ad priuationem, nisi se inscribat ad pœnam talionis, & ita quotidie seruari in curia Romana testatur.

S V M M A R I V M.

- 1 An quando proceditur per viam accusationis sit necessarius libellus accusatorius.
- 2 Accusare quid sit.
- 3 Tam in criminibus publicis quam priuatis requiritur libellus accusatorius in scriptis.

Q V A E S T I O II.

Secundo quarto. an quando procedit in accusationem, sit necessarius libellus accusatorius? videtur dicendum quod non, per text. in dicta extrauagan. ad reprimen. vbi dicitur, quod in hoc crimen procedi debet summarie, & de plano, sine strepitu, & figura iudicii. Contrarium tamen dicas verius esse, quod imo libellus accusatorius requiratur. ita tenuit Barto. in dicta extrauagan. in sua glossa in dicto verbo, summarie, quod verbum exponit summarie, id est breuiter, non diminutiu.

- Vnde dicit, quod requiritur libellus accusatorius, & ita pleine formatus sicuti quando ordinarie proceditur, quia in tali casu in procedendo nil de substantialibus omitti debet. Idem tenuit Lucas de Penn. in l. quisquis. column. prima in fine. in versicu. quid si quis accusat. C. de petitio. bonorum, subla. libr. decimo, allegatur tex. in l. si quis in hac. in fine, C. de episcopis & clericis, & tex. in l. tertia C. ad legem iuliam maiestatis. ibi, accusationem suam. & l. fina. codem titu. in fine ibi, arguatur. vbi glossa. exponit, id est, argute accusetur. & l. eorum, C. de iure ficti. libr. decimo. tñ Accusare enim nihil aliud est quam per libellum aliquem de crimen coram iudice deferre, vt dixit Azo loco supra allega. ad idem vide late Præposi. in capit. j. col. 4. in versicu. ponitur in diffinitione accusationis. 2. q. 8. & idem ibi. 3. dem colum. 6. in versic. Et dum subiicit. num. 18. vbi dixit, tñ siue simus in criminibus publicis, siue priuatis, requiritur libellus accusatorius in scriptis, l. pen. & l. fina. C. de accusa.

S V M M A R I V M.

- 1 Forma libelli in criminis lēsa maiestatis.
- 2 Dies commissi delitti an sit necesse quod exprimatur in libello accusationis.
- 3 Index quando cogere possit accusatorem ad exprimendum diem commissi delitti.
- 4 Index aducrtere debet ne expressio diei calumniost petatur.
- 5 Dies instituta accusationis notandus est in porrectione libelli accusatorii.
- 6 Processus non valeret si non appareret de die productæ accusationis.
- 7 Inquisitio valet etiam quod non appareat de die qua porrecta fuit.
- 8 Procedere sine solennitate, & repentine, est Regum & principum.
- 9 Ordinarie procedere in criminis lēsa maiestatis quando dicatur.
- 10 Quomodo sit procedendum quando mandatur in causa procedi de plano.

Q V A E S T I O VI.

Sexto quarto. qualiter formabit dictus libellus in criminis lēsa maiestatis? Speculato. in titu. de heret. in versicu. Ceterum cum crimen lēsa maiestatis dicit, huiusmodi libellum formari debere hoc modo, videlicet, tñ Præpono ego N. contra B. quod ipse hoc anno. men se tali, imperante tali Imperatore semper Augusto, cum talibus scelestam iniuit factio nem de nece ipsius imperatoris in tali urbe, in domo sua propria, in prima camera ipsius domus, super quo eum vobis accuso & peto ipsum lege iulia maius puniri, & ad pœnam ipsam sententialiter condemnari. Ista forma traditur in capitulo. per scripta. in §. libellorum, 2. q. 8. & late ibi ponunt Docto. maxime Proposi. ad idem text. in l. libellorum, ff. de accusatio. & ibi late Bartol. tñ Dies autem commissi criminis non est necesse quod exprimitur in accusationis libello, vt dicunt Docto. in dicto §. libellorum ibi Præposi. column. 1. in versi. nota quod sufficit. Hoc tamen intellige, nisi essemus in casu in quo certa dies ficeret aliquid commissum tali die esse delictum quod alias non esset, vt dixit Barto. in l. non solum, §. sed ut reprobari, ff. de noui ope. nun. An. & Abb. in capit. 2. per illum tex. de resti.

Tractatum Tomus XI.

50

resti. spoliꝝ quos sequitur Pr̄posi. in dicto §. libellorum. col. j.
3 in præallegato versicu. nota quod sufficit. vbi etiam dixit, t̄q̄ iudex cogere potest accusatorem ad exprimēdum diem com-
missi delicti, quando id accusatus peteret, quia vellet reproba-
re testes accusatoris, per ea quæ habentur in capitu. ex tenore
de testibus. vel vellet probare, quod ad sui defensionem fecit,
vel aliter delictum vellet excusare: nam in omnibus prædictis
casibus iudex posset accusatorem cogere ad declarādum diē;
quo delictum, de quo accusat, commissum fuit. allegat Barto.
in l. is qui reus, ff. de public. iudic. & in l. secunda, in §. quod si
Ephesi. ff. de eo quod certo loco. & quæ not. Bald. in l. prima in
4 Seditiones, ff. de eden. subdit tamē, t̄quod iudex aduertere de-
bet, ne expressio diei calumniose petatur, vt per Bald. in d. §.
editiones. & declarat notabiliter B. lib. Inst. de publi. iudi. in prin-
cip. iti secunda column. Vnum tamen non omittam, quod
5 licet diem commissi criminis quis non teneatur exprimere in
libello accusatorio, attamen dies institutæ accusationis anno
tandus est in protectione libelli accusatorij. Ita dixit Barto. in
6 extraugan. ad reprimen. in versicu. per inquisitionem. t̄Nam
si non appareret de die productæ accusationis non valerer p-
cessus superinde formatus: t̄secus dicit esse in inquisitione quæ
valet licet non appareat de die qua porrecta fuit. & Bar. sequi-
7 tur Pr̄posi. in dicto capitu. præscripta. in §. libellorum. colum-
na prima in versicu. nota quod sufficit accusatorem.

Nec obstat quod dicatur in dicta extraugan. ad reprimen.
quod in hoc crimine de plano proceditur: quia Bar. ibidem in
dicto verbo, de plano. circa intelligentiam dicti vei bi distin-
guit, inter causas minores, & causas graues, at quo ad casum
nostrum illud verbum, de plano, dicit intelligēdum non sine
8 solennitate & repentine, quia t̄ procedere sine solennitate &
repentine, id est stylus nimis altus, & solum Reges, & Principes
9 hoc faciunt: t̄sed ordinarie procedendo in hoc crimine est p-
cedere de plano quando temperate proceditur, non frequen-
10 ter nec stylo alto. addet quod quando in causa mandatur pro-
cedi de plano regulariter censem remota necessitates dandi si-
ue offerendi libellum, ac necessitas obseruādi dies feriatos ob
hominum necessitas introductos, ac necessitas cognoscendi p-
tribunali, vel sententiandi, ac litis contestandæ necessitas, non
autem c̄setetur remota necessitas iustitiam, aut veritatem, nō
ludendi, aut de causa plene cognoscēdi, nisi causa de qua age-
retur, natura aliud expoteret, vt in auth. Nisi C. de len. ex
pecificitan. ita dixit Bonifa. in d. clem. s̄p̄e. col. 2. in fin. in ver. ex
qubus infero. de verb. signifi.

S V M M A R I V M.

- 1 In causis beneficialibus & matrimonialibus proceditur sine strepitū & si-
gura iudicii.
- 2 Verba sine strepitū & figura iudicij quid importent.
- 3 Patroni causarum aliqui in clamore victoria spem ponunt.
- 4 Alii in arrogantia spem ponunt.
- 5 Aduocatis de iure prohibitum est viii procacibus, & improbis ver-
bis.
- 6 Aduocati officium laudabile est & homini ritę maxime necessa-
rium.
- 7 Aduocati officium est de iure divino.
- 8 Dilatio ad inueniendum aduocatum in crimen læsa maiestatis non datur,
secus in aliis.
- 9 Ante extraugantem ad reprimendum aduocati in crimen læsa maiestati
interueniebant.
- 10 Papa si mandet procedi in causa sine strepitū & figura iudicij quid agen-
dum sit.
- 11 Remotio strepitū parum aut nihil prodest.

Q V A E S T I O I V .

Varto quæro. dicitur in d. extraugan. ad reprimen. quod in cri-
mene læsa maiestatis procedi debet sine strepitū &
figura iudicij, t̄qui modus procedendi est etiā sta-
tutorum in causis beneficialibus & matrimonialibus ac alijs; vt
in clemen. Dispendiosam: de iudic. iuncta clemen. s̄p̄e. de ver-
borum significatio. & in capitu. olim. de accusatio. & in capi-
ta quæ de statu monachorum. Ideo videamus quid impor-
tent illa verba, sine strepitū? Barto. in dicta extraugan. in d.
verbo sine strepitū, dixit, quod sicuti per illud verbum de pla-
no remouetur altitudo loci & stylī, ita per hoc verbum, sine
strepitū remouetur altitudo vocum, & declamationum, cum
vt plurimum, clament & vocem attolant aduocati in defen-
sionibus causarum, præsertim criminalium, & sic strepitū
faciunt, ideo rauci s̄p̄ios fiunt, de quibus Martialis, in 2. Epi-
grammatum libro sic inquit.

Prima salutis atque altera, continet horas.

Exercet Raucos tertia causidicos.

- Hinc est quod etiam quandoque dicitur sine aduocatorū
strepitu, vt est tex. in c. fin. in princip. ibi, simpliciter, & de pla-
no sine aduocatorum, & iudiciorum strepitū, & figura, de hę
3 retic. in vj. t̄namque aliqui causarum patroni, qui in clamore
spem victoriae ponunt, de quibus Bernard. ad Eugenium pa-
pam lib. 1. capitulo nono sic inquit, Ranae significant clamora-
fas aduocatorum allegationes, quæ inani, & inflata modulatione
velut Ranarum sonis & canibus mundo deceptionis
fabulas intulerunt, ad nihil enim aliud utiles sunt, nisi quod
sonum vocis improbis & importunitis clamoribus reddūt. Sūt
4 t̄ & plerique aduocatorum qui eorum spem in arrogātia po-
nunt, de quibus August. in epistola ad Macedonium sic lo-
tūt, nihil impudentius arrogātia aduocatorum qui garruli-
tatem autoritatem putant, & parati ad lites in subiectos tu-
mide intonant.
- Hinc est, t̄quod in iure procacibus & improbis verbis vt
aduocatis prohibitum est l. fina. §. in refutatorijs. C. de appella-
tion. ad idem tex. in l. quisquis. in §. ante omnia. C. de postulā.
vbi Imperator de aduocato lequens sic ait, vt nō ultra quam
litum exposcit utilitas in licentiam conuiciandi & maledicē
di temeritatē prorumpant. Inique profecto agunt aduocati
6 sic facientes, t̄ cogitare etenim deberent, laudabile esse & ho-
minum ritę maximę necessarium officium aduocati. l. aduo-
cati, C. de aduoc. diuersi. iudici. de quibus Salustius loquens sic
dixit, ea enim officia apud omnes sunt honestiora, quæ inge-
nio, quæ intellectu, quæ denique eloquentia, ac dicendi suau-
dendique artificio constant, vt sunt officia aduocatorum, qui
non minus humano generi prouident, quam si præliis atque
vulnibus patriam parentesque saluarent, vt inquit tex. in d.
l. aduocati.
- Quinimo meminisse eos oportet t̄ aduocationis officiū
de iure diuino esse, & Christum salvatorem nostrum quando
que pro salute humani generis, & multorum aduocati subiis-
se munus: quod eleganter pluribus comprobavit Ioan. Baptist.
- Caccialup. in tracta. suo de aduoc. q. 1. Et declarando t̄ dictum
verbū, sine strepitū, positum in extraugan. ad reprimen. di-
cit ibi Barto. quod licet alias deit partī dilatio ad inuenien-
dum aduocatum, vt in l. ab hostibus. in fin. & in 4. ait prætor:
ff. ex quibus cau. maior. Tamen quod in isto crimine huius-
modi dilatio danda non erit, cum in eius iudicio sit remotus
streitus aduocatorum, per dictam extraugan. dicas tu, quod
- 9 tante dictam constitu. Henrici Imperatoris statutum erat, q̄
in crimen læsa maiestatis, aduocati interuenire non deberet,
de quo extat decretum Honorij & Arcadij Imperatorū in l.
quisquis. in §. denique iubemus. C. ad leg. lul. maiest. Ergo non
est verum, quod virtute illorum verborū, sine strepitū, aduoca-
ti in hoc crimine excludantur. quod etiam ex alio comprobo
nam tex. in d. clem. dispendiosam. dicit, quod in causis benefi-
cialibus, usurarum, & matrimonij, ac aliis ibi expressis, proce-
dat, simpliciter, & de plano sine strepitū, & figura iudicij, quo-
rum verborum declaratio ponitur in clemen. s̄p̄e. de verbis
obligatio. vbi dicit, aduocatorum, & procuratorum conten-
tiones, & iurgia testiumque superflua multitudinem refre-
nando. & sic non prohibet in causis contentis in d. clemen. di-
spendiosam. posse aduocatos interuenire, sed tantum statuit
quod aduocatorum iurgia refrenentur, pariter & contentio-
nes. Erit ergo vera conclusio Barto. in d. extraugan. in verbo
streitus, quod in causa criminis læsa maiest. interuenire non
possint aduocati, non ex suo fundamento, sed ex eo quod ita
specialiter de iure ante dictam extraugantem statutum erat,
per text. in dicta l. quisquis. in §. Denique iubemus.
- 10 Adde prædictis, t̄quod si Papa mandet vt procedatur sine
streptū iudicij, non censemur per hoc obseruatiam ordinis iu-
diciarii remouisse, sed solum clamorem strepitum aduocato-
rum, & procuratorum, multitudinemque ipsorum inutilē,
ita dixit Bonifac. in d. clem. s̄p̄e, col. 3. circa prin. in ver. ex qui-
bus infero. subdens, t̄quod secundum hoc patrum aut nihil p-
dedit remotio huiusmodi strepitū, cum iudex ex officio suo
possit refrenare vbique multitudinem inutilē aduocatorū
& procuratorum sicut & testium, vt in l. prima, in fin. ff. de testi-
bus. iuncta l. Neç quicquam, §. aduocatos, ff. de officio procon-
sul. & legat. & no. in c. statuta. de heretic. in 6. nisi dicatur, q̄ in
hoc casu multo magis hoc facere potest.

S V M M A R I V M.

- 1 Verbum sine figura iudicij, quid importet quando mandatur in causa pro-
cedi sine figura iudicij.
- 2 Eigura est eius quod figuratur similitudo.
- 3 Nemo inferior Papa vel Princeps, etiam si sit camerarius. Papa sine lega-
gatus Cardinalis de latere, potest per se cognoscere, nec alii committere
quod in causa procedatur iuris ordine non servato.

Tract. Tom. xj.

G 2

4 Qua-

Hieron. Gigan. de crim. lēſæ maiest.

- 4 Qualiter sit procedendum, quando committitur causa in Palatio Apostoli co, vt terminis non seruatis sola facti veritate inspecta procedatur. remissive.

Q V A E S T I O V.

Vinto quarto. quid importet illud verbum, sine figura iudicii, positum in d. extrauag. ad reprimen. Bar. ibi, in sua glossa super dicto verbo, & figura, dicit, quod p. dictum verbum tolluntur substantialia iudicij inducta a iure ciuii, non autem ea que sunt de iure naturali seu gentium inducta naturali ratione. & ideo dicit, quod iudex per illa verba relevatur ab omni forma & figura iudicij a iure ciuii introducta, & obseruare tenet omnem figuram, & formam iudicij, de iure naturali vel gentium, naturali ratione introducta.

- 1 Qualiter autem hoc verbum, sine figura, intelligi debeat qui mandatur in causa procedi, sine figura iudicij, ponunt Doct. in clemen. s. epe. de verborum significatio. vbi Bonifac. colum. 3. in versicu.

Quatum postremo, dixit, quod hoc verbum, figura iudicij, interdum sumitur pro similitudine iudicij, ad denotandum quod non est iudicium sed quasi iudicium, sicut figura est eius quod figuratur similitudo. l. vna, §. similius modo. C. de lati. liber. tollend. & l. non figura, ff. de actio. & obliga. & ibi no. in terdum sumitur pro forma iudicij, vt in capitu. indemnitatis, §. si vero. de electio. in 6. ad idem glossa. in verbo, nonne. C. quorum bonorum. Et ex his infert, quod quando mandatur procedi sine figura iudicij, censetur remota hodie litis aliqua forma: sed non totalis ordinis iudicarij. Et menti tenebis, quod quisque papa inferior, etiam Camerarius Papæ, siue est legatus Cardinalis de latere, & multo magis alius principe inferior, nō potest per se cognoscere nec alij committere quod in causa procedatur iuris ordine non seruato: ita dixit Bonifa. in d. clemen. s. epe. colum. 2. in princip. in versi. ex istis infertur, numero 13. de verborum significa. Quando autem causa cōmittitur in Palatio apostolico, vt terminis non seruatis sola facta veritate inspecta procedatur, qualiter sit procedendum, vide decis. 2. Rotæ in nouis in ti. de rescrip.

S V M M A R I V M.

- 1 Citatio an requiratur in criminis lēſæ maiestatis. vbi, quod citatio est de irre diuino & naturali.
 2 Etiam, si Papa vel Imperator causam alicui committeret cum facultate procedendi vt voluerit, sine citatione procedi non posset.
 3 Citatio est adeo substantialis quod princeps eam tollere non potest.
 4 Defectus iudicij procedens ex citatione omessa, siue nullitas processus, non quam sanatur quando citatio omessa vel non legitime facta fuit.
 5 Curia Romana, cum petitur sanatio nullitatem factarum in processu cause, omnes alias nullitates sanat præterquam prouenientes ex defectu citationis, iurisdictionis, vel mandati procuratorii.
 6 Etiam sententia principis in his que notorie non sunt, sine citatione late non tenet.
 7 Citatio non requiritur quando papa non procedit contra committentem crimen lēſæ maiestatis retinendo terras ecclesie vel Imperatori violeter.
 8 Urbanus contra Spoletanos, qui de facto terram ecclesie occuparant, processit sine citatione.
 9 Citatio, quibus, & quos modis scripsi possit, & debeat remissive.

Q V A E S T I O VI.

- 1 **Epto quarto.** an citatio requiratur in criminis lēſæ maiestatis. Dicas breuiter quod sic, vt in terminis dixit text. in d. extrauagan. ad reprimen. ibi, per nuntium vel literas seu euam per edictum. & ibidem Barto. in verbo & figura. in versic. quero igitur vtrum. Est enim citatio de iure diuino & naturali: Nam Deus Adam citavit antequam eum damnaret dicens, Adam Adam vbi es? vt habetur Genesi. cap. 3. & habetur in clementina pastoralis. de re iudica. vbi per Papam incisa fuit sententia Henrici Imperatoris authoris prædictæ extra uagantis ad reprimen. ex eo quod Robertum Sicilie Regem vii reum criminis lēſæ maiestatis sine legitima citatione condemnauerat.
 2 Quinimo tertiame si papa vel Imperator causam alicui cōmitteret cum facultate procedendi vt voluerit, sine citatione procedi non posset, vt dixit Roma. in consilio 157. & adeo test substantialis citatio, quod princeps eam tollere non potest. Abba. in cap. cum olim. in versi. ad idem tex. colum. penultimo numero 25. de senten. & re iud. subdens, quod ipse Deus cita-

tionem induxisse videtur, pariter & causæ cognitionem, vt colligitur ex text. in capitu. Deus omnipotens 2. quæst. prima, vbi dicitur, quod Deus peccata Sodomæ punire noluit nisi prius descenderet, & videtur. Imo defecitus iudicij procedens ex citatione omessa, siue nullitas processus nunquam sanatur quando citatio omessa vel non legitime facta fuit. Ideo curia Romana, cum petitur sanatio nullitatem factarum in processu causa, omnes alias nullitates sanat, præterquam prouenientes ex defectu citationis, iurisdictionis, vel mandati procuratorij. Rationem esse dicas: quia vbi alterum istorum deficit, videlicet iurisdictionis in iudicante, seu mandatum procuratorum agentis vel defendantis, seu citatio sit omessa vel non legitime facta, iudicium consistere non potest: cum id ex actore iudice, & reo consistat, l. secunda, C. de assertio. tollend. capit. forus. de verborum significatio.

- 6 Quinimo tertiame sententia principis, in his quæ notoria nō sunt, sine citatione lata non tenet, vt voluit Abba. in dicto capitu. cum olim. in versiculo. Nam mihi plus placet nume. 24. de senten. & re iudic. Ad idem Marianus Socinus junior in cōsilio 122. numero 38. in 2. volumine. & l. finali. in principio. cū glossa. secunda, C. de legibus. & ibi Bald. notat Alexand. consi. vndecimo. Alias consului. colum. 1. in 7. volum. Marianus Socin. Senior in tractatu. de citatione. in septimo articulo princ. in prin. in versicu. & hæc procedunt.

7 Limita prædictam conclusionem non procedere, quando Papa procederet contra committentem crimen lēſæ maiestatis retinendo terras ecclesiæ vel imperii violenter, talis enim condemnari posset sine citatione, dictum fuit singulare Ioannis Andreæ. in dicto capitu. cum olim. de senten. & re iudicat. per illum tex. quem sequitur Math. de Afflict. in capit. primo §. bona committentium. columna quarta, versic. vigesimum nonum speciale: in titulo quæ sint regal. in vsibus feudorum idem dixit Felyn. in dicto capitu. cum olim. in versicu. vltimo nota dictum Hostien. referens quod Urbanus ita fecit contra Spoletanos qui de facto terram Ecclesiæ occuparant. allegat ad hoc Bald. in proemio feudorum, columna duodecima. & Roman. in singular. numero 678. & in l. 1. C. de hered. institu. Marian. Socin. in rubr. de dilatio. hoc idem voluit summus criminalista. D. Hippolytus de Marsilijs p̄ceptor meus. in l. de vno quoque. colum. 2. versicul. Nec habet obstat, ff. de re iudica. & Iaso. in l. prima. columna. 2. ff. de constitut. princip. & in l. ne quicquam. colum. 6. in versicu. quarto limita. ff. de offic. 9 proconsu. Quibus autem & quot modis fieri possit & debeat dicta citatio, per nuntium, literas, vel edita, vide plene p. Docto. in clemen. pastoralis. de re iudic. & per Bar. in d. extrauag. ad reprimen.

S V M M A R I V M.

- 1 Libellus accusatorius in criminis lēſæ maiestatis inepte formatus an rite. 2 Accusatio non rite facta non est accusatio, & per eam delictum in iudicio non deducitur.
 3 Libellus accusationis vel inquisitionis ineptus reiici debet.
 4 Libellus dicitur ineptus quando ex narratis in eo actio non resultat.
 5 Reo confitente delictum non attenditur ineptitudo accusatorii libelli & processus.

Q V A E S T I O VII.

Eptimo quarto. vidimus supra quæst. 2. proxima præcedente, an quando in hoc criminis lēſæ maiestatis proceditur per viam accusationis sit necessarius libellus, & diximus quod sic: Modo videndum est, an si libellus accusatorius inepte formetur valeat? videtur prima facie dicendum quod sic, quia in isto criminis proceditur summarie, & de plano sine strepitu, & figura iudicij: vt habetur in extrauagan. ad reprimen. Dicas quod Bartol. in hac quæstio. in dicto. ex trauagan. in sua glossa. in versiculo per accusationem. voluit, quod in hoc criminis quando per viam accusationis proceditur, libellus accusatorius debeat esse rite formatus, l. non putauit. §. non quæquis, ff. de contra tabul. accusatio enim non rite facta non est accusatio, & per eam delictum in iudicium non deducitur, l. accusatorius, ff. de adulteriis, & l. prima, §. accusatio, ff. ad Turpilianum ibi, nulla erit. & licet text. ibi contrarium probare videatur, cum ibi sit necessaria absolutio, & l. libellorum in §. quod si libelli, ff. de accusation. ex quo uidetur inferri posse, quod aliqua sit accusatio: attamen Bart. in d. extrauag. loco proxime allegato, ad hoc respondens dixit, quod licet ibi accusatio sit nulla, tamē de facto saltim est qua lisqualis, iō est necessaria absolutio in illo casu, sed in casu no stro

Tractatum Tomus XI.

51

stro reperitur quod accusatio sit rite & recte facta in forma, vt super ipsa procedi possit, secundum formam dictæ extrauagantis. Dicas tu, quod ista conclusio probatur expresse, in d. §. quod si libelli. vbi dicitur, quod si libelli legitime ordinati non fuerint Rei nomen aboletur. & glossib. in verbo, Aboletur, exponit, id est, cancelletur accusatio reo perete. ad idem vide Præposi. in ca. per scripta. in §. libellorum. col. 1. in versicu. Nō ta quod vbi libellus. 2. q. 8. ad idem Ioan. Fran. Purpuratus in repe. l. edita, num. 111. ff. de eden. vbi dixit, libellum accusatio nis vel inquisitionis ineptum rei sci debere, allegat Ang. in cō fil. 178. vīsis actis. & in consil. 242. pro prædictis. & tineptus di citur libellus quando ex narratis in eo actio non resultat, vt patet ex gloss. in L. in §. circa. st. de excus. dot. Abba. in capitu. ex parte. colum. 4. de iudic. Corn. in consil. 123. quanquam circa finem. in 1. volumin. & tradit Purpurat. loco proxime allegato. tñ Vnum tamen notabili dignum non omittit, quod inepti modo accusatorij libelli & processus non additur quando reus delictum confitetur. ita voluit Angel. in l. ea quidem. col. 6. C. de accusatio. & idem in Linter stipulantem, §. si Stichum, ff. de verbo. obli. Bal. in Ledita col. antep. C. de eden. Ange. in l. 1. C. de confess. & Bal. in cap. j. §. iniuria. de pace iuram. firman. ita refert & sequitur Ale. in cōf. 12. §. visa inquisitione, col. 2. in prin. in 4. vol. facit illud Ouidij.

Non est confessi causa tuenda Rei.

S V M M A R I V M.

- 1 Inquisitio ex esse debeat in eadem forma in qua est forma accusationis. et in crimen Hæresis procedi potest per inquisitionem.
- 2 Inquisitio duplex.
- 3 Inquisitio specialis quid sit.
- 4 Inquisitio in crimen læsa maiestatis an debeat esse in eadem forma, in qua est forma accusationis.
- 5 In inquisitione, cum non offeratur iudici, sed ipse inquirat, non est necesse quod prius inquisitio in scriptis formetur, & postea in actis cause redigatur.
- 6 Index sumptis iustificationibus inquisitionem in scriptis formabit.
- 7 Inquisitio ab accusatione in quo discrepet.
- 8 Inquisitio formata in crimen læsa maiestatis, an debeat habere conclusio nes.
- 9 Quomodo concludatur de consuetudine in accusatione, & in inquisitio ne.

Q V A E S T I O . VIII.

Ctauo quæro. Dicitur in dicta extra uagan. ad reprimen. q̄ in isto crimen læsa maiestatis procedi potest per inquisitionem, de quo etiam habetur per Speculat. in titu. de inquisit. in §. quando autem. versi. tertio decimo. ad ducit tex. in l. 2. & 3. C. ad legem Iuliam maiesta. idem dixit per dicta iura Ange. in tracta. de malefi. in verbo, hæc est quædam inquisitio. in ver. secundo principaliter. colum. 1. nume. 2 1. vbi dicit. quod inquisitio in crimen læsa maiestatis formari potest. allegat d. l. 2. & 3. ad legem Iul. maiest. & tñdem dicit in criminе hæresis. l. apostata. C. de apostat. & plures alios casus exprimit in quibus formari potest inquisitio, quos videre poteris. idem voluit Alber. de Gandi. in suo tract. malefi. in prin. in titu. quid sit accusatio. colum. 1. versicu. quartus decimus casus, vbi enumerat omnes casus in quibus per inquisitionem procedi potest. Sed an inquisitio in isto crimen esse debeat in eadem forma, in qua est forma accusationis de qua supra vidi mus? antequam deueniam ad decisionem istius questionis. Vi dendum est tñquid sit inquisitio? Ang. in dicto. tracta. de malefi. loco præallegato dicit, dupl. cem est inquisitionem: vnam videlicet generalem, & alteram specialem: generalem autem dividit in quatuor species quas ibi enumerat, & eas, quia de his impreuentiarum non tractatur. videre ibi poteris per eū. Sed tñngitio specialis, quæ ea est de qua loquimur, tam quo ad delicta, quam quo ad personas. Ang. loco præallegato in versicu. Et pro expeditione istius materiæ. nume. octauo, sic diffinit, quod est quædam ius per officium procedendi ad condemnationem & punitionem contra aliquos nominatim in quilitos de certis delictis diffamatos, & hoc dicit esse de mente Barto. in l. 2. §. si publico. ff. de adulter. Ange. in l. si vacantia. in verbo, sumus expediti, C. de bon. vacan. libro decimo Hos. autem in sua summa. in titul. de inquisitione. §. primo, dicit, quod inquisitio est aliiuius criminis manifesti ex bono, & exquo iudicis competentis Canonice facta inuestigatio. Augustinus de Arimino. in addition. ad tracta. Angel. de malefic. in dicto verbo, hæc est quædam inquisitio. in additio. Incipiente,

tu autem in hac materia, adde quod licet Barto. numero vñ decimo dicit hanc diffinitionem morderi posse, quia inuestigatio sonat in factum, sed inquisitio est quoddam ius, vt Barto. diffinit, in dicto §. si ex publico, ideo dicit quod sibi plus placet diffinitione Barto. quod inquisitio sit quoddam ius, non factum, allegat Barto. in l. ea quidem, C. de accusat. dicas quod non meretur morderi diffinitione Hostiensis. ex eo quod licet inquisitio sit ius quoddam, attamen ius ex facto oritur, ideo facti inuestigatio accessoria est, videlicet utrum delictum de quo inquiritur sit commissum vel non ab eo contra quem inquiritur.

Hanc reprehensionem Augustini de Arimino. nos procedere contra definitionem Hostiensis. comprobo ex diffinitione inquisitionis generalis quo ad personas, & specialis quo ad delicta, quam ponit Præposi. in capitulo primo col. de cimateria, in versicu. inquisitio generalis. secunda questione octaua, vbi dixit, quod inquisitio est ius procedendi per officium vel inuestigandi personam quæ maleficium commiserit vbi etiam ponit de multiplici specie inquisitionis. Fely. etiam in rubrica de accusatio. extra. inquisitionem sic diffinit, videlicet, quod est alicuius criminis manifesti ex bono & exquo a iudice competenti canonice facta inuestigatio. & sic tam Præposit. quam Felyn. in sua diffinitione ponunt dictum verbum, inuestigatio, prout etiam est in præallegata diffinitione Host.

- 4 Redendo ad principalem questionem, videlicet, tñ inquisitio quæ formatur in isto crimen debeat esse in eadem forma; in qua esse debet forma accusationis, de qua dixi supra quest. tertia proxima præcedente: Barto. in dicto. extra. uagan. ad reprisen. in verbo inquisitionem. mouet hanc questionem, & ad dicit gloss. Institutu. de publi. iudic. quæ generaliter loquendo dicit, quod non. & idem dicit Innocen. in capitulo fina. extra. de purgatione canonica. Iacob. vero de Beluis. Institutu. de actio. in principio contraria tenuit opinionem dicens, quod eadem solennitas requiritur in inquisitione quæ in accusatione, cuius opinionem amplectitur Barto. loco præallegat. quantum ad hoc, quod in inquisitione inseratur locus & tempus eodem modo quo in accusatione, cum non conueniat in tanto crimen vagari, allegat text. in l. prætor edixit. in princip. ff. de injur. & in l. idem exigit, ff. de dolo. idem voluit Barto. in l. secunda, §. si publico. versic. quæro utrum inquisitio, ff. ad legem lulliam de adulter. subdens, quod licet accusatio debeat in scriptis offerri, vt l. libellorum, ff. de accusatio. & authen. offeratur, C. de lit. contesta. & in capitu. per scripta, §. libellorum. secunda quest. octaua. attamen, tñcum inquisitio non offeratur iudici, sed ipse inquirat, non est necesse quod prius inquisitio. in scriptis formetur, & postea in actis causæ redigatur. Dicas.
- 5 tamen, tñquod iudex sumptis iustificationibus inquisitionem in scriptis formabit, ita dixit Ange. in dicta l. si vacantia. in versicu. Item quæro quando fieti debeat inquisitio. Et fuit originalis dictum Azon. in Authen. de exhiben. Reis in §. scimus. in fine gloss. magnæ, quod refert & sequitur Angel. in suo tra. malefic. in verbo, hæc est quædam inquisitio. in versiculo quarto principaliter, columna prima, in fine in versi. Item requirit quod inquisitio.

- 7 Et in inquisitio ab accusatione in hoc discrepat, quia si non appareret quando fuit exhibita, accusatio non valet, cum sit de substantialibus dies in quo producitur, vt in dicta l. libellorum, & nota in l. in causis, C. de accusatio. sed securus est in inquisitio ne, in qua si non appareret de die, dicit Barto. quod forte non vitiaret processus: nam dies, quo quis super ipsa inquisitio ne citabitur, vel dies in quo inquisitus respondet inquisitioni, ille poterit dici dies formata inquisitionis. idem tenuit intrepide Præposi. in dicto capitulo per scripta. in §. libellorum, col. 1. in versicu. Nota quod sufficit. 2. q. 8. & dixi supra. q. 3. sub isto titulo.

- 8 An autem tñ inquisitio, quæ formabitur in hoc casu, conclusionem habere debeat? Barto. in dicta l. secunda, §. si publi co. versicu. tertio quæro numero decimotertio. dicit quod non, quemadmodum conclusio non est necessaria in libello accusatorio. dicta l. libellorum. & habetur per Præposi. in dicto capitulo per scripta, §. libellorum. subdit tamen Barto. in dicto, §. si publico, tñquod de consuetudine & in accusatione, & in inquisitione concluditur sic: super quibus omnibus & singulis intendit procedere, & punire culpabiles secundum formam iuris & statutorum. idem dicit Angel. in tracta. malefic. in verbo, hæc est quædam inquisitio. in versicu. 4. prin. versicu. & subdit. D. Angel. numero 53. ad idem Roman. i consil. 15. Bartholom. Coepol. i consil. 14. columna tertia versicu. Nec obstat. & Angel. in d. l. vacantia.
- 9 Inquisitio an fieri possit non præcedente fama.

S V M M A R I V M.

I Inquisitio an fieri possit non præcedente fama.

Tract. Tom. xj.

G 3 Regu-

Hieron. Gigan. de crim. lēsæ maiest.

Regulariter inquisitio non valet fama non precedente.

3 Si diffamatio non procedit, nec inquisitio procedit.

3 Testes examinati in processu inquisitionis formata non precedente diffamatione non probant.

4 In crimen lēsæ maiestatis valet inquisitio non precedente diffamatione.

5 Crimen lēsæ maiestatis est enorme delictum.

6 In enormibus delictis inquisitio formari poterit etiam fama & indicus nō precedentibus.

7 In enormibus iuris solennitatis non seruantur.

8 Rescriptum Papæ vel Imperatoris mandantis contra aliquem inquire, & non precedente fama subreptitium videtur, & debet expectari secunda iussio.

9 Papa vel Imperator rescribens motu proprio presumitur uti absoluta potestate.

10 Moius proprius excludit subreptionem.

11 Rescripta contra ins, licet in dubio concessa censeantur per importunitatem, tamen in rescriptis motu proprio concessis secus est.

12 Rescriptum motu proprio emanatum habet vim eandem quam habet secunda iussio.

Q V A E S T I O I X .

Nono quarto. an inquisitio fieri possit nō ne lēsæ maiestatis? Dicas, t̄quod regulariter inquisitio non valet fama non precedente.ca. qualiter & quando.de accusa. e.licet Heli.de simo.& late per Specula. in titu.de inquisitio.in Rubr.qualiter in inquisitione sit procedendum.per totum.maxime columna tertia, & Hostien.in titu.de inquisitione columna secunda, quomodo procedatur. & late Præposi.in capitulo primo secunda. quæst. octaua. & per Angel.in tracta.suo malefic.in verbo,hæc est quædam inquisitio.in versicu.quarto principaliter.vbi dixit,quod requiri tur quod fama publica a fide dignis p̄cedat, & non semel sed s̄epius, & quod si tanta quod scandalum generet. & sine périculo tollerari non possit.capitulo ad petitionem. & capi. qualiter & quando p̄allega.& capitu.cum oporteat. extra de accusationibus.& ita dixit Angel.in l.si vacantia,C.de bo. vacan.libro decimo dicens idem Angel.t̄quod si ista diffamatio non procedit,nec inquisitio procedit:mo corruit inquisitio formata non precedente diffamatione.& t̄ testes examinati in processu dictæ inquisitionis formata non precedente diffamatione non probant:Specu.in ti.de inquisi. §. Nunc viden dum.colum.3.in principio, quem sequitur ibi Bald.in additio ne,& idem Specula.eodem titu. §.nunc tractemus.colum, i. 1. versicu. Nam si aliqua. & sequitur Grammat. in consilio trigesimo octauo.columna tertia, in fin. numero vigesimo tertio.idem voluit Grammat.in suis votis,voto 3.numero trigesimoprimo.& trigesimosecundo.Dicas tamen t̄secus esse in crimen lēsæ maiestatis,quia tunc quando proceditur contra imputatum pro crimen lēsæ maiestatis valet inquisitio non precedente diffamatione,vt voluit Angel.in tracta. de malefici.in verbo,hæc est quædam inquisitio.in versicul.quarto principali ter.Etiam Bartol.in dicta extrauagan.ad reprimen.in verbo inquisitionem.numero vigesimonoно.& Preposit.in capitu. primo colum.vigesimaseptima, verlicu.in crimen tamen numero 64.secunda quæstio.octaua vbi dixit,quod in crimen lēsæ maiestatis,etiam si fama non p̄cedat, sed occulite dicatur iudici,iudex iquirere poterit. t̄Et est ratio, quia delictum hoc est enorme. t̄in enormibus autem inquisitio formari poterit, etiam fama & indicis nō precedentibus. facit text. in l.si quis in hoc genus.C.de episcop.& clericis,l.prima.C.de falsi mon. in huiusmodi enim delictis iuris solennitates non seruantur, secundum Innocentius.in capitulo cum omnes.de constitu.Bald.in l. quid ergo, §. poena grauior.columna quarta,ff. de his qui notant.infani. & in crimen lēsæ maiestatis.idem scribit Alciat.in capitulo pernitoso.numero 46.47.48.de officio ordin.Vnum tamen notatum dignum scias, t̄quod si papa,vel imperator mā dat contra aliquem inquiri, non obstante,quod fama non p̄cedat, rescriptum huiusmodi subreptitium videtur, & debet expectari secunda iussio,vt voluit Hostien. in capitulo. qualiter & quando,el primo.de accusatio.& Præposi.in d.capit.primo numero 60.2.quæst.8.Hoc tamen limita non procedere, quādo rescriptum huiusmodi esset factum motu proprio, quia tunc Papa vel Imperator p̄sumitur uti absoluta potestate, secundum Anton.de Butr.in capitulo constitutus.in tertia columna de rescripto. quem refert & sequitur Felin.in capitulo.causamque el secundo.columna tertia versicu.tertio nota quod licet papa,de testi.facit etiam, quia t̄motus proprius excludit subreptionem gl.in clemen.si Romanus.in verb. validam. de præbend.Felin.in capitulo.causamque el secundo columnna prima,in versicu.in glossa.placet,numero tertio de testibus,cap. si motu proprio.de præbend.in 6.ad idem facit, quia t̄licet re-

scripta contra ius indubio censeatur concessa per importunitatem,vt per glossa.in capitulo primo in verbo.nascatur.de cōstitutio.in sexta tamen in rescriptis concessis motu proprio se cūs est dicendum,vt not.Bald.in l.quod fauore,columna ter tia,C.de legibus.& Abba.in capitu.accedens.de prescription. & Felin.in dicto capitu.causamque.columna penultima in fine in versicu.decimo tertio not.numero decimo sexto. de test. ad idem facit, quia t̄Rescriptum motu proprio emanatum habet vim eandem,quam habet secunda iussio,vt no.Bald. in l.nec damlosa,C.de precibus Imperator.offerend.& Decius in capitulo si quando columna prima in fine de re script. & vide quæ dicam infra quæst.decima quinta circa finem sub hac eadem rubrica.

S V M M A R I V M .

- 1 *Citatio an sit necessaria quando proceditur per viam inquisitionis in crimen lēsæ maiestatis.*
- 2 *Inquisitio succedit loco accusationis, & est eiusdem naturæ cuius est accusatio.*
- 3 *An in citatione inseri debeat copia inquisitionis.*

Q V A E S T I O X .

Decimo quarto. an sicuti quando proce die inquisitio via accusationis citatio necessaria est, vt vidimus supra quæst 6.proxima precedente, ita sit q̄si per viam inquisitionis proceditur:circa hoc dicas:quod inquisitio succedit loco accusationis,vt per Barto.in l.infamem, ff. de publ.iudic.Pau.de Castro in cons. 59 Ideo dicendum quod sit eiusdem naturæ cuius est accusatio,l. i. §.hēc a dīo,ff.si quis testan.en.lib.esse ius.fuerit,ita cum specialis inquisitio fit contra certam personam, illa citanda erit,vt dixit Bald. in l. 4. §.i. ff.de conditio.ob turpem causam.facit tex.in ca.inquisitus,de electio.& in clemen.pastoralis.de re iudic.& per Alber.in tracta.suo.de testi.in 3.pat.in ver.consequēter.nu. i 4.idem voluit Angel.in l.si vacantia,C.de bonis vacan.lib. x.ad idem tex. in extrauagan.ad reprimen.& habetur per Præposi.in cap. 1.col. trigesimalecunda versicu imprimis.numero 81.2.q.8.allegat tex.in c.nos in quemq uā.& c.Deus omnipotens.& ca.vnus 2.q.1.An autem t̄in tali citatione inseri debeat copia inquisitionis glo.in cap.præterea.de dilatio.dicit quod sic,attamē di cas sufficere reum citari ad respondendum super tali delicto sine alia expressione circumstantiarum, loci, temporis, seu indi ciorum, quæ sibi postea exprimentur in articulis,l. i. C.de exhiben.reis.Barto.in extrauagan.ad reprimen.in verbo.super di cto criminis,idem in l.inter accusatorem,ff.de publ.iud.& Sa jycet.in l.absentem,C.de accusatio. quos sequitur Præposi.in dicto cap.i.& versi.in primis,supra allegato . Et quia de mate ria citationis fiendē cum p̄ inquisitionem vel accusationem proceditur in hoc crimen late tradit Bar.in d.extrauag.ad reprimen.in verb.sup.in verb.per nuntium.in verb.per edictum & in verb.per literas.Ideo ibi videre poteris, & p̄ Doct. in cle pastoralis.de re iud.& per Præposi.in d.ca.j.loco p̄allegato,i quibus locis ad saturitatem de istis citationibus fiendis scriptū inuenies.

S V M M A R I V M .

- 1 *Inquisitio an cesset si ea pendente superueniat accusatio.*
- 2 *Pendente iudicio super inquisitione, si superueniat accusatio, cessat iudicium inquisitionis regulariter.*
- 3 *In crimen lēsæ maiestatis superueniente accusatione non cessat inquisitio.*
- 4 *In crimen lēsæ maiestatis & heresis potest simul & semel procedi super viraque, & sententia ferretur super inquisitione, vel super accusatione, prout melius in uno processu quam in alio probatum fuerit.*

Q V A E S T I O L I X .

VNdecimo quero. si pendente iudicio super inquisitione sa perueniat accusatio,an cesset iudicium inquisitionis & regulariter videtur dicendum quod sic, t̄ut p̄ Bart. in l.tertia in fine. ff.ad legem Iuliam.de adulteri.de hoc tamen uide latissime scripta per D.Præpo.in capitulo primo, colum. quadragesima prima.quadragesima secunda 2.q.8.Et p̄ Ange in tracta.suo male.in verb.hæc est quædam inquisitio.in versic. Quæro an inquisitus,& ibi per August. de Arim. in sua addit. quæ incipit,tu autem in hac materia adde Bartol. At t̄ in cri mine lēsæ maiestatis dicas superueniente accusatore non ces sare inquisitionem: ita tenuit Martin.de Laud.in tracta.suo

dc

Tractatum Tomus XI.

42

S V M M A R I V M.

- 1 Usque ad quantum tempus inquire possit de maleficio.
- 2 In crimen suppositi partus perpetuo agi potest.
- 3 In crimen parricidii idem est.
- 4 Idem in crimen lese maiestatis, & apostatarus.

Q V A E S T I O XIII.

Decimo quarto quarto, usque ad tempus inquire possit de maleficio? Dicas, quod a die commissi criminis † usque ad annos viginti & non ultra, ut in l. ait pretor, si ad leg. Aquil. querela, S. falsi, C. C. de falsi ita dixit Bonifac. de Vitelli. in tra. suo malefi. in rubr. de inquisitio. & earum form. colum. fin. in versic. sed usque ad quod tempus. idem tenuit Ioan. Fran. Balb. in tract. suo de prescrip. in 2. par. 4. partis princi. fol. 94. in versicu. secundo quarto. versi. Amplia istam, & iste tracta. habetur in volu. tract. secundum Venetam impressionem Tomo 3. Istam conclusionem, quod officium iudicis inquirendi super maleficio commissio duret annis 20. tenent Bartol. Angel. & Salicet. in d. l. querela, C. de falsi. & ibi commun. Doct. habetur etiam per Nicol. Boe. in suis Decisi. in prima parte Decisi. 26. vbi istam conclusio- nem late examinat. Hoc tamen sane intellige, nisi per statutum ciuitatis breuius tempus ad inquirendum de delicto statutum fore, ut est in ciuitate Brixie, & Vincentie. Fallit hoc in crie suppositi partus in quo perpetuo agi potest, l. qui falsam, S. i. ff. ad legem Cornel. de falsi. Item fallitur in crimen parricidii, l. fina. ff. de parricid. l. in cognitione, ff. ad Syll. & sequitur Bon. loco preallega. & habetur per Balbum, in d. suo tracta. de prescrip. loco proxime allegato. Idem dicendum t'puto in crimen lese maiestatis viuente reo, nam contra ipsum agi poterit & inquire donec vixerit, secus eo mortuo, tali namque calumna cum tractetur solum de damnanda ipsius memoria, ius accusandi & inquirendi solum quinquennio durabit, vt scripsi in fra queſtione 23. idem in crimen apostatarus, in quo agitur perpetuo reo viuente, eo autem mortuo solum quinquennio durat actio, ut est gloss. in l. querelam. in verbo, sicut coetera, C. ad legem Cornel. de falsis. vide ea que scripsi infra queſtione vigelmanona.

S V M M A R I V M.

- 1 In crimen lese maiestatis an possit per denuntiationem procedi, & Denuntiatio quid sit.
- 2 Denuntiare quid sit.
- 3 Quot sim species denuntiationis.
- 4 Per viam denuntiationis procedi potest denuntiante non nominato.
- 5 Denuntianti non potest opponi quod sit infamis.
- 6 Denuntians vim habet cuiusdam instigatoris, ideo desistendo incidit in Turpianum.
- 7 Quilibet, qui adjungitur ad accusandum, admittitur etiam ad denunciandum & qui prohibetur accusare, prohibetur denuntiare.

Q V A E S T I O XV.

Decimo quinto quarto. an posse. in hoc crimen lese maiestatis per denuntiationem. Dicas quod sic: tex. est in extrauegan. ad reprimendam quae in hoc inducit quid nouum in hoc crimen. Nam de iure antiquo denuntiatio non admittebatur nisi per officiale, ut l. diuus, ff. de custodia reo. & l. ea quidem, C. de accusatio. ita dicit Bar. in d. extraua. in verbo denunciationem. † Sed quarto, quid sit denuntiatio, Docto. commun. in rubr. de accusatio. (vt testatur ibidem Felin. in versi. quarto quid sit accusatio.) sic etiam diffiniunt. Denuntiatio est ius deferendi criminis alicuius hominis dolii capacis ad poenitentiam vel correctionem, legitima monitione praecedente. Hostiens. vero sic eam diffinit: Denuntiatio est criminis alicuius apud iudicem sine inscriptione legitime facta delatio ad poenitentiam peragendam, vel aliam legitimam poenam imponendam, vel etiam ad vitrumque. & ista descriptio comprehendit omnem speciem denuntiationis, quam sequitur Praeposit. in cap. 1. in versic. Circa denuntiatio nem. numero 145. 2. q. 8. Denuntiare autem secundum Salicet. in l. ea quidem, C. de accusatio. est crimen alicuius deferre apud competentem iudicem sine inscriptione legitima ad poenitentiam peragendam, vel aliam legitimam poenam subeundam. Quot f' autem sint species denuntiationis: Salicet. Tract. Tom. xj. G 4 loco

de crimine lese maiest. q. 42. allegat Angel. in l. ea quidem, ff. de accusa. & Bar. in d. l. 3. ff. de adulter. addit. tu Bart. in extrauegan. ad reprimendam. in verbo. Denunciationem. idem tenuit Praeposit. in c. i. colum. 42. in versi. Nam accusatio superueniens. nu. 108. 2. quæst. 8. allegat Innoc. in c. ex parte. de verbo. significa. Ant. de Burr. in c. qualiter & quando. el 2. in §. debet igitur. de accusatio. & Bar. in d. l. si maritus, S. i. ff. de adulter & Angel. in l. si vacancia. col. 3. 5. C. de bonis. vacan. li. 1. o. idem voluit idem Praepo. in d. c. j. colum. 43. vbi dixit, † quod in crimen lese maiest. & Hazardis poterit simul & semel procedi super inquisitione & super accusatione, & sententia ferretur vel super inquisitione, vel super accusatione, prout melius in uno processu quam in alio probatum fuerit, allegat tex. in c. per hoc. de hærc. in 6.

S V M M A R I V M.

- 1 Si iudex procedens in crimen lese maiestatis sit inimicus illius contra quem procedit, an indicare poterit.
- 2 Regulariter omnis exceptio, que contra accusatorem opponi potest, contra iudicem opponi poterit, excepto eo quod concerneret quia est magistrus.
- 3 Inimicus repellitur ab accusatione in crimen lese maiestatis.
- 4 Omnes exceptiones que opponi possunt contra iudicem inquirentem remis fine.

Q V A E S T I O XII.

De decimo quarto, quid dicendum inquirens sit inimicus illius. contra quem inquit de crimen lese maiest. Dicas quod iudex contra quem opponitur inimicitia capitalis non poterit esse iudex. capitu. qualiter & quando el 2. iuncta gloss. ibi. in versi. ad inquirendum. de accusatio. ad idem facit, quod dixit Barto. in l. 2. §. i. ex publico. in versicu. item queritur vtrum contra iudicem, ff. de adulter. vbi dixit, † quod regulariter omnis executio quæ contra accusatorem opponi potest, contra iudicem opponi poterit, excepto eo quod concerneret, quia est magistrus. & hoc sequitur Ange. in tract. de malefi. in verb. Hæc est quodam inquisitio. in versi. quinto principaliter queritur, in versi. secundo potest opponere. Inimicus autem repellitur ab accusatione in isto crimen, vt dicam infra in titu. qui accus. possunt. quæst. 6. ad idem Salicet. in l. ea quidem. versicu. quinto, C. de except. Angel. in l. si vacantia, C. de bonis vacan. libro x. ad idem Alexand. in consilio 64. & in consilio 73. & in consilio 175. in secundo volumine & Cuman. in consilio 27. & vide ad praedicta Praeposit. in capitulo primo columna quarantesima. in fin. in versicu. Nam iudex inquirens. 2. quæst. octaua. vbi etiam ponit omnes exceptiones, quæ opponi possunt contra iudicem inquirentem. vide etiam Speculato. in titu. de inquisi. S. j.

S V M M A R I V M.

- 1 Inquisitio in crimen lese maiestatis an fieri possit contra diffamatum a suis inimicis.
- 2 In crimen lese maiestatis etiam infames admittuntur ad accusandum, & testificandum.
- 3 In crimen lese maiestatis inimicus repellitur a iudicando, & a testimonio, & etiam ab accusando.

Q V A E S T I O XIII.

Decimo tertio quarto. an inquisitio ne lese maiestatis fieri possit contra diffamatum a suis inimicis, & maliolis? videbatur dicendum quod si quia etiam infames admittuntur ad accusandum, & testificandum in tali crimen l. famosi. & ibi Docto. ff. ad legem Julian. de adulter. Contrarium tamen dicas: † quia inimicus repellitur a iudicando in huiusmodi crimen, vt in proxima praecedenti queſtio. Item repellitur a testimonio, vt dicam infra in rubrica quomodo crimen lese maiestatis probetur. quæſtione secunda. Item repellitur ab accusando, vt dicam in rubrica qui accus. possunt quæst. 6. facit pro ista conclusione text. in capitulo qualiter & quando. el secundo. de accusatio. & ea quæ voluit Angel. in l. si vacantia, C. de bonis vacan. libro decimo. Itam conclusionem tenet etiam Cataldi. de Boncomp. in suo tracta. de Syndic. in versicu. adde quod licet iudex numero 142. & Abb. in d. capi. qualiter & quando. el 2. in versicu. quo ad primum. numero 29. & ibidem lo. de Ana. colum. fi.

Hieron. Gigan. de crim. lœfæ maiest.

loco præallegato, & Bart. in dicta extrauagan. ad reprimen. in versicu. per denuntiationem, & Angel. in tracta. de malefic. in versicu. Nec non ad denunciationem. dicunt, quod denuntiationis plures sunt species: nam alia est Euangelica, alia Canonica; alia regularis, alia iudicaria. & habetur per Doct. in cap. nouit. de iud. Attamen solum de iudiciali nunc tractamus, & per viam denuntiationis procedi potest denuntiante non nominato, & si pendente iudicio super denuntiatione superueniat acculacor non sumpitur propterea iudicium super denuntiatione, vt dixit Barto. in d. extrauagan. loco supra allegato. fa ciunt dicta supra q. 10. proxima præcedenti. † Nec denuntianti opponi posset quod sit infamis, vt dicit Bart. in d. extrauag. in ver. & contra personas. Vnum tamen non omittit quod denuntians vim habet cuiusdam instigatoris, ideo desistendo incidit in Turpilianum, l. ab accusatore, §. Denuntiationis. & l. §. incidit, ff. ad Turpil. & habetur per Barto. in d. extrauagan. in verbo, denuntiationem. in princ. Et scias quod quilibet, q. ad mittitur ad accusandum, admittitur ad denuntiandum, & omnis qui prohibetur accusare prohibetur denuntiare, iuxta l. q. accusare. cum l. iequent. ff. de accusa. & cap. cum omni. extra. de accusatio. ita dixit Salicet. in d. l. ea quidem. versicu. 3. ratione materiae. vide tamen ad prædicta Ange. in tracta. malefi. in d. verbo, nec non ad denuntiationem. in versic. secundo principaliter queratur, & ibidem August. in sua additione quæ incipit, tu autem in hac materia adde. & late ponit Præposit. in cap. primo, colum. 60. in versic. An prohibitus accusare. vbi in hoc articulo notabilem facit distinctionem, & plene tractat materiam denuntiationis. 2. q. 8. de qua etiam Angel. in dicto tractatu de malefic. in dict. verbo. Nec non ad denuntiationem. per totum.

S V M M A R I Y M.

- 1 In crimine lœse maiestatis, siue procedatur per accusationem, siue per inquisitionem seu denuntiationem quid sit officium iudicis. et Iudex quocunq; modo procedat in crimine lœse maiestatis semper veritatem inquirere debet.
- 2 De crimine lœse maiestatis quandoque quis falso accusatur, & ponitur pulchrum exemplum quod accedit in personas Nob. Veronens. Comi. de Pompeis.
- 3 Si iudici post sententiam condemnatoriam appareret de innocentia rei, id principi scribere debet, nec executioni mandare sententiam.
- 4 Si princeps mandaret contra aliquem fieri executionem alicuius sententiae capitalis, non erit illico parendū quando appareret de innocentia rei post sententiam, sed expectanda esset secunda iussio, & principi rescribendum. facit tex. in capitū. si quando de rescriptis & in terminis tex. in l. si vendicati, C. de pœn. capitū. cum apud. sexta quest. tercita & habetur per Moder. in l. prima, C. de summa Trini. & fide catho. ad id facit text. cum gloss. in §. deinde. in Authentic. de mand. princ. vbi glo. inuehit contra eos, qui non audent reclamare contra literas imperatoris vel papæ iniustas. ad idem glo. in §. fina. in Authen. vt determini. sit nume. clericorum. in verbo, contradicere. & late per Igneum. in d. sua disputatione. numero. 125. & 126. vbi videtur impugnare dictum Cyni in l. rescripta, C. de p cibus Imperia. offerend. approbatum per Abba. in capi. quanto. de iure iurando. Nam dixit Cyn. in d. l. rescripta. † quod iudex si mandatum habet a principe, quod aliquem etiam sine causa cognitione morti tradat, illum mori faciendo, id iuste facit, & exequitur sine peccato: mouetur Cyn. dupli ratione.
- 5 Prima quia princeps est lex animata in terris, §. si. in Aut. de consul. colla. 4.
- 6 Secunda ratio est, quia † acta principis presumuntur legitime facta.
- 7 Tertiam rationem dicas esse. quia † non est qui principi dicat, cur ua facis.
- 8 Non est qui principi dicat, cur ua facis.
- 9 Principis error ius facit.
- 10 Antiochus tertius Asie rex omnibus regni sui Vrbibus scripsit, quod si aliquid in literis, quæ eius nomine scriberentur, esset quod legibus aduersari videtur, crederent eas esse ignaro scriptas fuisse, & propterea eis non parerent.
- 11 Sanum consilium est, cum aliquid a principe contra ius mandatur superdere, & rescribere, expectando secundam iussionem.
- 12 Vbi maius est periculum ibi cautius est agendum.
- 13 Licet iudex, qui habet causæ cognitionem, debeat supersedere, & rescribere cum aliquid ei a principe contra ius mandatur, secus tamen est in executor, qui sententiam superioris etiam iniustum exequi debet.
- 14 Iudex si ei mandetur a principe ut exequatur sententiam criminalis & corporis afflictionis iniustum, debet supersedere, & rescribere, maxime quando constat de innocentia eius contra quem scribitur.
- 15 Si princeps motu proprio scribat ut aliquis morti tradatur, non est expectanda secunda iussio.
- 16 Secunda iussio & motus proprius equiparantur.

Q Y A E S T I O XVI.

Ecimo sexto quæro. siue procedulationem, siue per inquisitionem seu denuntiationem, quid sit iudicis officium? In quo articulo dicas, † quod quocunque modo iudex procedat in dicto criminis semper veritatem inquirere debet pro vtraque parte. facit tex. in authentic. qui semel. C. quomodo & quando iudex. ibi, per quæ sita veritate. ita dixit Bartol. in extrauagan. ad retri-

mend in verbo, receptionem. ad idem tex. in l. famosi, ff. ad legem Iulia. de adulter. & istud procedit etiam in quocunque alio delicto. facit tex. in capit. Deus omnipotens. 2. quæst. j. & c. j. semper eadem causa, & q. Et in crimen lœse maiestatis, & verita inquirenda sit per iudicem, est optimus text. in l. famosi, ibi, sed in veritate. ff. ad legem Iul. maiest. in l. cum dictum crimen sit atrocissimum, & sepe aliquibus ab eorum amulsi & inimicis false impingatur, ut fieri quandoque vidi, præsertim de anno 1551. contigit in ciuitate Venetiarum, quod quidam sceleratissimus presbyter Veronensis capitali odio prolequens magnificum Comitem Ioannem Paulum de Pompeis & fratres nobiles Veronenses, quorum progenitores & ipsi semper inclita Venetorum Republica optime meriti fuere, confictis quibusdam falsis literis, quæ videbantur scriptæ manu ipsius Comitis Ioannis Pauli, eundem apud illustrissimos Presides Decemuiralis Consilii, quod machinatus fuerit ciuitate Verone alieno Dominio supponere, accusauit. Tandem huiusmodi accusationis falsitate comperta accusatorem ipsum vidi ego ad geminas columnas laqueos suspensum, & sic tanti facinoris poena luit. Præfatus vero Magnificus Comes Ioannes Paulus cum ceteris eius fratribus non solum absoluti fuere, verum etiam a prefato excelsa Decemuirali Consilio munib; ob sinceram eorum progenitorumque suorum erga illustrissimum Dominium Venetum fidem donati. Ideo iudices, cum aliquis de dicto delicto accusatur, solliciti & diligenterissimi esse debent ad inquirendam veritatem, iuxta tex. in dicta l. famosi. † Quinimo si iudici post sententiam condemnatoriam appareret de Innocentia Rei, id principi scribere debet, nec executioni mandare sententiam, l. prima, §. si quis ultra ff. de quæstio. Ita voluit Bartol. loco proxime allegat. quod reasumit Ioan. Ignetus in sua disputa. An Rex Francie recognoscit imperatorem. numero 124. & numero 125. adducens tex. in l. Diuus ff. de re iud.

- 4 Quinimo † si princeps mandaret contra aliquem fieri executionem alicuius sententiae capitalis, non erit illico parendū quando appareret de innocentia rei post sententiam, sed expectanda esset secunda iussio, & principi rescribendum. facit tex. in capitū. si quando de rescriptis & in terminis tex. in l. si vendicati, C. de pœn. capitū. cum apud. sexta quest. tercita & habetur per Moder. in l. prima, C. de summa Trini. & fide catho. ad id facit text. cum gloss. in §. deinde. in Authentic. de mand. princ. vbi glo. inuehit contra eos, qui non audent reclamare contra literas imperatoris vel papæ iniustas. ad idem glo. in §. fina. in Authen. vt determini. sit nume. clericorum. in verbo, contradicere. & late per Igneum. in d. sua disputatione. numero. 125. & 126. vbi videtur impugnare dictum Cyni in l. rescripta, C. de p cibus Imperia. offerend. approbatum per Abba. in capi. quanto. de iure iurando. Nam dixit Cyn. in d. l. rescripta. † quod iudex si mandatum habet a principe, quod aliquem etiam sine causa cognitione morti tradat, illum mori faciendo, id iuste facit, & exequitur sine peccato: mouetur Cyn. dupli ratione.
- 5 Prima quia princeps est lex animata in terris, §. si. in Aut. de consul. colla. 4.
- 6 Secunda ratio est, quia † acta principis presumuntur legitime facta.
- 7 Tertiam rationem dicas esse. quia † non est qui principi dicat, cur ua facis.
- 8 Quarta ratio erit, quia † principis error ius facit. l. 3. §. fina. ff. de adiunctis legat. facit tex. in §. sed & quod principi. Insti. de iure naturali, gent. & ciuil. subdit tamen idem Ignetus, quod tutius erit iudici expectare secundam iussionem, per textum in capitū. apud Thessaloniam 11. quæst. 3. & dict. cap. si quando. de rescr.
- 9 Nec iusto principi molestum erit, quod eius iussa, quæ iudici, cui iunguntur, non iusta videntur, executioni missa non fueriat. facit, quod de Antiocho tertio Asie rege scribitur. Is enim omnibus regni sui Vrbibus scripsisse traditur, quod si quid in literis, quæ eius nomine scriberentur, esset quod legibus aduersari videbatur, crederent ignaro se eiūmodi literas scriptas fuisse, & propterea eis non parerent. facit tex. in l. digna vox. C. de legi. sanum † fitur erit consilium iudicis, cui ali quid simile, a principe demandatur, supersedere & rescribere expectando secundam iussionem, tum quia, (vt inquit iuuenialis) nulla unquam de morte hominis cunctario sera est. Tum quia, † vbi maius est periculum ibi cautius est agendum. cap. vbi periculum. de electionibus. in sexto & præcertim quia hoc consilium rescribendi, quando mandatur quod iniustum non bis videtur, est introductum a sacris Canonibus, vt in dicto capitulo si quando. de rescriptis. † & licet ista conclusio, quod iudex in casu premisso supersedere debeat, procedat quādo scribitur iudici qui habet causæ cognitionem, secus dicendum videtur in executor, qui sententiam superioris etiam iniustum exequi debet capitulo pastoralis, §. quia vero, ff. de officio de legatis, & capitulo si quando eodem titulo attamen id

Tractatum Tomus XI.

4 I

4 id sane intelligendum est, nisi essemus in sententia criminis & corporis afflictiuas; vt nota. Abb. post Innocen. in dicto §. quia vero. & maxime hoc procedit quando constaret de innocentia eius contra quem scribitur: nam tunc omnino esset supersedendum, vt not. Bald. in l. additos. circa finem. versic. dicit etiam Innocen. Cod. de episco. audien. vnum tamen scias,

15 tquod quando literat principis alicui scriptae, vt aliquem morti traderet, essent scriptae motu proprio, eo casu secunda iussio non esset expectanda: tquia secunda iussio, & motus p-

16 prius aequiparantur, vt not. Bald. in l. ncc damnosa. C. de precipi- bus Impe. offeren. quod dictum pro singulari notat Koma. in l. uero. in §. de viro. ff. solu. matrimo. in 3 t. fallen. Alexand. in l. in priac. ff. quod quisque iur. refert & sequitur Deci. in di- capitulo, si quando colum. i. in fi. de rescr.

S V M M A R I V M.

- 1 Accusator in crimen laesae maiestatis an cogatur prosequi suam accusationem, & nemo inuitus accusare compellitur.
- 2 Accusator sua accusationi renunciare potest.
- 3 Accusator an & quando possit desistere a sua accusatione impune.
- 4 In crimen laesae maiestatis index cogit accusatorem ad prosequendam suam accusationem.

QV AE S T I O XVII.

Decimo septimo quarto, An accusator in crimen laesae maiestatis cogatur prosequi suam accusationem? videtur dicendum quod non: quia

- 1 tne nemo inuitus agere vel accusare compellitur. l. vnica. Cod. vt nem inuit. ager. vel accusa. cogat. t Et accusator sua accusa- tionem renunciare potest. Barto. in l. maritus. §. si negauerit. ff. de adultere. Salice. in l. si ea. C. qui accusa. non possunt. Bald. in l. trah. 3 ligere. C. de transact. & Alexand. in dicto §. si negauerit. Et tjan & quando accusator impune possit desistere a sua accusatio- ne, late scribit Præposi. in cap. 1. columnna nona. secun. quæst. 8. vbi dixit, quod si citato reo ad respondendum accusationi contra eum propositæ, ipse non compareat, vel si reus non dum erat citatus, eo casu potest accusator impune desistere ab accusatione. l. quæstum. & ibi Bart. l. in senatus. §. qui post. ff. ad Turp. l. Miles. §. sacer. ff. de adultere. no. in cap. licet. & in ca- qualiter & quando, el secun. de accusatio. prædicta tamen re- gulariter procedunt, t sed in crimen laesae maiestatis secus, est nam in eo speciale est, quod iudex cogat accusatorem ad pro- sequendam suam accusationem, vt voluit Ange. in l. accusatio- nis. Cod. de accusatio. idem voluit Mar. de Laude in tracta- suo. de crim. laesae maiest. quæst. 44.

Et pro ista conclusione est text. ad literam in l. fallaciter. in §. fine. C. de abolitio. ibi, vt iniuriantur maiestate, aperte enim ibi dicitur, abolitio criminalis: non datur in crimen violatae maiestatis, aut patris oppugnat, vel proditæ.

S V M M A R I V M.

- 1 Accusatus, inquisitus, vel denunciatus de crimen laesae maiestatis citatus & veniat ad se defendendum, si non compareat in termino ei in citatorio assignato, an damnari debeat. quia ex sola contumacia de iure com- muni quis non habetur pro confesso.
- 2 Reus per legitimas probationes conuinci debet, vel per confessionem.
- 3 Si iudicii constet citationem non peruenisse ad notitiam citati, vel citatum fuisse legitimate impeditum quominus venire potuerit, an possit tunc pro- cedere contra talem citatum non valente comparere.
- 4 Et dicitur & non, imo processus est ipso iure nullus. nu. 6.
- 5 Legitime impeditus quominus comparere possit, contumax dici non po- test.
- 6 Si a termino citationis aliquis compareat ad excusandum citatum, & di- cat illum esse in longinquis partibus, adeo quod impossibile esset com- parere infra terminum citationis, vel dicat citatum legitime impeditum comparere non posse, & offerat se probaturum, index debet dare citato alium terminum habilem ad comparendum.
- 7 Index, qui terminum habilem ad comparendum absenti vel legitime impe- ditio assignare neglexerit, fecit ut processus sit nullus.

QV AE S T I O XVI.

Decimo octavo quarto, Accusat° vel denunciatus, de crimen laesae maiestatis, citatus per nuncium, siue literas, vel per edictum, (iuxta

- 1 in extrauagan. ad reprimen.) quod veniat ad se defendendum, si non compareat in termino ei in citatorio assignato, an damnari debeat tex. in dicta extrauagan. dicit quod sic: Hoc terri- bille esse dixit Ioan. Igneus, in sua copiola disputatione, an Rex Franciæ recognoscat Imperatorem. numero centesimo- uigesimotertio. & centesimouigesimoquarto. t cum ex sola contumacia de iure communi quis non habeatur pro confes- so, vt per Barto. in l. lex Cornelius. §. fina. ff. ad Syell. & idem Barto. in dicta extrauagan. in verlicu. receptionem. Reus t enim per legitimas probationes conuinci debet. l. fina. Cod. de pro- batio. cap. Nos in quenquam. secun. quæst. j. siue per confessio- nem. dicta l. lex Cornelius. ff. ad Sylle. & l. qui sententiam. in fi. C. de pœn. l. inde Natius. §. fina. cum l. sequenti. ff. ad legem Aquil.
- 2 t Sed quid erit dicendum si iudicii constet quod citatio non peruenierit ad notitiam citati, vel quod citatus fuerit legitimate impeditus quominus venire potuerit, vt puta quia citatus tē- pore citationis erat alibi detentus in carceribus pro debito si- ue delicto, & sic non fuit in eius potestate posse comparere:
- 3 t Ille enim contumax dici non poterit. l. contumacia. §. con- tumacia. ff. de re iudica. l. de vno quoque. §. primo. eodem titu. Barto. in consi. ducentesimo uigesimo octauo. Catharina accu- sauit, in verlicu. Quinto quod ipse publicatio, an tunc iudex procedere possit contra talem citatum non valentem com- parere? Et dicas quod non per tex. in dicta extrauag. ad repre- men. ibi citatum neglexerit in termino personaliter. & c. nam
- 4 t ad hoc vt qnis dicatur neglexisse comparere requiritur sci- entia citationis, & q non fuerit legitimate impeditus.

Quinimmo, si tali casu iudex procederet, processus esset ip- so iure nullus, tali namque casu citatus nec vere nec siue ne gligit comparere, ita tenuit Barto. in prædicta extrauagan. ad repre- men. in verlicu. neglexerit. allegat no. per glo. in l. quæsti- 6 tum. ff. de re iud. verum, t si in termino citationis aliquis com- parens, excusando citatum, dicat illum esse in longinquis par- tibus, adeo quod impossibile esset compare infra terminum i citatione contentum, puta octo dierum, quia intra dictum ter- minum notitiam dictæ citationis citatus habere non poter- rit, vel dicat citatum esse legitimate impeditum & comparere no posse, quod excusator offerat se probaturum: eo casu cita- to dari deberet alius terminus habilis ad comparendum: q multoties seruari vidi in alma ciuitate Venetiarum, vbi æqui- tas quam maxime consideratur.

- 5 Sin autem t terminum habilem iudex assignare cōtempse- rit: eo casu processus contra talem agitatus erit nullus, vt di- cit Barto. in dicta extrauagan. in verlicu. neglexerit.

S V M M A R I V M.

- 1 An in crimen laesae maiestatis processus contra reum formatus publicari debeat.
- 2 Quod testimoniū examinatio in crinalibus fiat in secreto est de iure naturali seu Diuino.
- 3 Illa constitutio regni quis per inquisitionem, quomodo procedat.
- 4 Reo accusato inquisito vel denunciato de crimen laesae maiestatis processus publicari debet, vt suas possit facere defensiones.
- 5 In crimen Hæresis testes publicantur.
- 6 Quid obseruetur in ciuitate Venetiarum in causis criminalibus, circa publi- cationem processus.

QV AE S T I O XIX.

Decimo nono quarto, An in cri- mine laesae maiestatis processus contra reum formatus publicari debeat? Barto. in extrauagan. ad reprimen. in ver. figura iudicii. in verlicu. circa vero dicta testimoniū. dicit, quod glo. in l. si quando. Cod. de testib. dicit, t quod per Danie- lem inductum fuit, quod testimoniū examinatio in crinalibus fieret in secreto, vt legitur Danielis capit. 1. 4. & sic hoc est da- iure naturali seu diuino: Ideo dicit Barto. quod ex hoc sequi- tur, quod publicatio testimoniū fieri debeat: nam si secus fieret auferretur reo defensio: cum processu no publicato oppone- re nun posset contra testes & eorum dicta. quod iuri naturali repugnaret. Idem tenuit Math. de Afflict. in cap. 1. in §. & bona committentium colum. i. numero 9. in titu. quæ sint rega- in vñibus feudorum, vbi dixit, quod constitutio regni, quæ incipit, si quis per inquisitionem: quæ vult. quod in crimen laesae maiestatis non detur copia testimoniū parti inquisitæ nisi facta consultatione cum rege, & si rex rescriperit dandam, dari de- bere, alios non: locum habet quando crimen laesae maiestatis est commissum cōtra regem videlicet ipsius regis personam secus si esset commissum cōtra illius collaterales. Erit ergo con- culsio,

Hieron. Gigan. de crim. lēſæ maiest.

- 4 clusio, t̄ quod processus publicari debet reo accusato, inquisito, vel denunciato de tali crimine: ad hoc vt suas possit facere defensiones pro qua cōclusione faciunt quæ scribit Præp. in cap. nominationis. iu. §. sententia. in verisu. publicatio autem. vbi dixit, quod publicatio processus fit ne ius partis lēda tur. 2. quæſtio. 6. facit etiam pro dicta conclusione text. iuncta glo. in cap. fina. de hæreti. in 6. vbi habetur, t̄ quod in crimen hæresis testes publicantur. ad idem est tex. in cap. quoniam frequenter. iu. §. sunt & alij ext. vt li. non contest. vbi expreſſe dici tur, φ in causa inquisitionis testes publicari debent.

Et de ista materia publicationis testimoniū in causa criminali, vide etiam per Ange. in tracta. suo malefi. in verbo, quia iudex dictum processum publicauit. & ibi August. de Arim. in sua addi. attamen in alma Ciuitate Venetiarum fecus seruat: nam in criminalibus, neque reis datur copia indiciorum, neque ei publicantur attestations, neque testimoniū nomina, vt possint suas facere defensiones. Bene posſunt ipſi rei in eorum constitutis dum examinantur dicere, si forte contra me examinati eſſent talis & talis, eis ſic & ſic oppono, quod probare intendo per tales & tales testes, eos nominando, & testes per ipsos reos nominati examinari debent denum. Sed formato toto processu tam ad offensam quam ad defensam publicatur reis processus, & facta publicatione non admittitur alter reus ad opponendum contra personas testimoniū: niſi ad producendum scripturas publicas, ex quibus appareret quod testes examinati contra ipsum eſſent condemnati, vel banniti, ſiue infames effetti, qui stylus, licet videatur aliquantulum durus, tamen seruandus eſt, l. prospexit. ff. qui & a quibus.

S P M M A R I V M.

- 1 An crimen lēſæ maiestatis ſimul cum pena morte rei extinguitur, & generaliter quacunque crima ſimul cum pena morte extinguntur, & procedit etiam ſi poſt latam ſententiam contra eum appellatione pendente reus mortuus fuerit.
 2 Si reus ante ſententiam mortuus fuerit, ſiue ipſe mandauerit delictum fieri, ſiue ipſe fuerit, eius bona ſuis refuerantur hæredibus.
 3 Bona rei qui viuens condemnatus fuſt ſuis non refuerantur.
 4 In crimen lēſæ maiestatis proceditur, dato q̄ reus pendente iudicio vel eo nondum cœpto mortuus fuerit.
 5 Quomodo formari debeat libellus, & contra quem quando de crimen lēſæ maiestatis poſt obitum rei proceditur.
 6 Forma inquisitionis contra memoriam alicuius proditoris.

Q V A E S T I O X X .

- 1 **V**igesimo quæro. Claram eſt in iure, cuncte crima ſimul cum pena morte extinguitur. l. 1. & 2. C. ſi reus vel accusa. mor. fuerit. 2. quæſt. 2. c. in ſumma quod etiam procedit ſi reus poſt latam contra eum ſententiam pendente appellatione mortuus fuerit. l. fin. C. ſi reus vel accusa. mor. fuerit. l. 2. C. ſi pendente appella. reus mortuus fuerit. t̄ Et in illis caſibus, ſiue reus mandauerit delictum fieri, ſiue ipſe fecerit, eius bona eo mortuo ſuis refuerantur hæredibus. l. defunctis. C. ſi reus vel accusa. mor. fuerit. fallit 3 tamen t̄ hoc quando quis condemnatus fuſlet, vt l. corum, & ibi no. Bart. C. de iu. fili.
 Quid dicemus in crimen lēſæ maiestatis? Dicas in eo ſecus eſe, propter immanitatem ipſius criminis. Nam t̄ in eo eſt poſt obitum imputari de tali crimen, ſi mortuus quis fuerit pendente iudicio, ſiue eo nondum cœpto, procedi ſuper eo potest. l. pen. & vlti. Cod. ad legem lul. maiest. l. fina. ff. ad le. lul. maiest. §. publica. Inst. de publ. iudic. ad idem eſt bonus tex. & ibi glo. in verbo, maiestatis. in l. ex iudiciorum. ff. ad accusa. & eſt bona glo. in cap. in ſumma. vigesimaquarta. quæſt. enumerat oīnnes caſus in quib. proceditur poſt obitum alicuius. ad idem glo. in cap. accusatus, de hæret. in 6. iuncto ibi text. in verbo, poſt mortem. & no. in §. interdum. Inst. de hæret. quæ ab intelato deſe. Et iſto caſu non damnaſur defunctus, ſed ei⁹ memoria, vt per diſtū §. per contrarium. Inst. codem titu. & l. ſecun. in fi. C. de testam. manum. & in d. l. fina. C. ad legem lul. maiest. Roma. ſingu. 432. incipit, de crimen lēſæ maiestatis, & ſingu. 778. incipiente, tu ſclſ quod in caſibus in quibus, & habetur per Barto. Cœpo. in consilio decimoſeptimo. viſa commiſſione. colum. 3. numero 3. idem tenuit Henric. Boich. in c. ſi Episcopus. colum. 1. verisu. ſuper eo. extra de hæret. quod tamen dicit procedere in crimen perduellionis, iedſt, illius, qui hostili animo aduetus Rempublicam vel Principem animatus fuſt. l. ſi. ff. ad l. lul. maiest. & ibidem connumerat alios caſus in quibus poſt obitum proceditur.
 5 Sed videamus t̄ qualiter confirſari debeat libellus, quando poſt obitum deputati de crimen lēſæ maiestatis procedi-

tur, & cōtra quem fieri debeat processus. Dicas quod processus & inquisitio non formabitur cōtra ipsum mortuum, ſed contra eius memoriam, quæ damnanda venit per confiſcationem bonorum: ita dixit Ange. Areti. in dicto §. interdum. Inst. de hæret. quæ ab insta. deſer. vbi bona glo. in verisu. memoria, dicit, quod defunctus nō eſt damnandus cum iam ſit mortuus, nec contra eum formandus eſt processus, cum mortuus citari non poſſit. l. de qua re. t̄ iff. de iudic.

6 Sed hoc modo formanda erit inquisitio, videlicet, t̄ Hæc eſt quædam inquisitio, & c. quæ fit contra memoriam talis proditoris, & c. in eo, de eo, & ſuper eo, & c. Idem dixit Ange. in tracta. malefi. in ver. che hai tradito la tua patria. in verisu. & bene aduertas. & idem Ange. in dicto tracta. in verbo, qui iudex videns, & cognoscens. in verisu. & prædicta procedunt. Vbi dixit, quod in inquisitione quæ fit in tali caſu debet peti eius memoriam damnari, & pronunciari eum contra Principem vel Rempublicam fecisse: & propter hoc eius bona in filium inferri.

S P M M A R I V M.

- 1 An aliqui ſint citandi cum proceditur contra defuncti memoriam in crimen lēſæ maiestatis, & citandi ſunt filii, cognati, & ſucceſſores defuncti ut veniant ad contradicendum ne memoria defuncti damnatur.
 2 Citandi ſunt filii, cognati, & ſucceſſores non ſolum quando poſt mortem egiptum fuit iudicium, ſed etiam quando in vita fuit accusatus, & pendeſte appellatione deſeffit.
 3 Reus quis non dicitur niſi porrecta accusatione contra eum, & ſequela litis confeſſatione.
 4 Litis confeſſatio fit per porrectio libelli, & ſequela reponſionem.
 5 Reus in criminalibus proprie quis dicitur quando processus contra eum fuit formatus & citatus ut veniat ad ſe defendendum.
 6 Hæretici memoria poſt obitum damnatur.

Q V A E S T I O X X I .

- V**igesimo primo quæro, An aliqui ſint cum proceditur contra defuncti memoriam in hoc crimen lēſæ maiestatis? Dicas, q̄ t̄ citandi ſunt filii, & alii agnati, cognati, ſucceſſores defuncti, quod veniant ad contradicendum quicquid volunt & poſſunt, ne memoria, puta Titii, damnetur, virtute & occaſione cuiusdam inquisitionis formatę contra memoriam dicti Titii, ex eo, φ viuens crimen lēſæ maiestatis contra principem commiſſerit. Ita voluit Ange. in §. interdum. column. 2. in verisu. in glo. in verbo damnato. Inst. de hær. quæ ab intel. deſer. vbi dicit, quod non eſt mirum quod prædicta citari debeat. quia eorum inter. l. 1. 2. & 3. ff. de liberal. caſa. & l. lege Cornelii. in princ. ff. de iniur. ac etiam ſua interest propter bona. vt l. 1. & per totū. C. ſi reus vel accusa. mor. fuerit. ad idem Ange. in tracta. de malefi. in verbo. haitradito la tua patria. in verisu. Et bene aduertas. idem voluit Ange. in l. fina. C. ad legem Iuliam maiestat. & Ange. in §. publica. iudic. Bald. in consi. 43. in 3. volum. Ioā. Igneus in l. 1. verſic. ſi ſibi manus. nu. 202. ff. ad Sille. Et t̄ citandi ſunt filii, & agnati defuncti, tam quando contra defuncti memoriam tale iudicium coepit eo iam mortuo, quam quando defunctus fuſt in vita accusatus & pendente accusatione deſeffit: pro primo caſu eſt tex. in d. l. pen. & fi. C. ad legem Iul. maiest. pro ſecondo caſu eſt tex. in l. fina. ff. codem titu. nam text. 3. tex. in prædicta l. fina. loquitur de reo maiestatis: t̄ reus autem quis non dicitur, niſi porrecta accusatione contra eum, & ſequela litis confeſſatione. l. Adulteram. Codice. de adulter. litis 4. t̄ autem confeſſatio fit per porrectio libelli, & ſequela reponſionem. l. 1. in princ. C. od. de lit. confeſſ. vel dicas rectius loquendo t̄ in criminalibus proprie reum dici ali quem formato processu contra eum ſuper crimen, & eo citato ad ſe defendendum, vt per Pari. de Put. in tracta. ſuo de remili. in §. cum plerunque, numero primo. & dicam infra quæſtio. 2. proxime ſequen. in verisu. in iſta quæſtione. & text. in d. l. fina in iam accusato mortuo intelligunt Doct. ibidem. & Lucas de Penna in l. quisquis. colum. 2. in principio. C. de petiſio. bonorum ſubla. libro decimo. idem ſentit Ange. in tracta. ſuo maiest. in verbo, qui dominus iudex videns, verisu. & prædicta procedunt. nu. 41. Et idem t̄ eſt in hæretico, cuius memoria poſt obitum damnatur. c. accusa. §. in eov ero. de hære. in 6. & Specu. in titu. de accusatore. §. 1. in verisu. Item quod reus eſt mortuus.

S P M M A R I V M.

- 1 Quando proceditur contra reum criminis lēſæ maiestatis iam mortuum qualiter pronuncietur.

a Fiftus

Tractatum Tomus XI.

54

3. Fisces porrigitur debet accusationem contra rem criminis lese maiestatis, & declarare facere defunctum commissum crimen lese maiestatis, cunque talis declaratio in rem transuerit in rem iudicatam, fiscus bona ipsius defuncti apprehendet.
4. Sicut in crimine lese maiestatis non debet ferri contra defunctum, quia neque accusatio contra defunctum datur, sed contra defuncti memoriam.

QV AE S T I O XXII.

Vigesimo secundo quarto,

Qualis erit forma condemnationis henc in tali casu? glo.no.ad hoc. in §. per contrarium. Institu. de hæred. quæ ab intestato deser. in verbo damnatam, sic pronunciandum esse dicit. Pronuncio contra Imperium Luciū Titium fecisse, & ideo eius bona in fiscum inferri. Nam per hoc defuncti memoria damnatur, & infamia quadam defunctus afficitur. quam glo. sequitur ibi Ange. & idem Ange. i tra. Et prædicta procedunt. ad idem Coepo. in consilio quarantena secundo. visa commissione. in versicu. quantum vero ad condemnationem.

Et Barba. in l. qui a latronibus. §. fina. ff. de testam. Ioannes de Pla. in l. eorum patri nomina. colum. fina. circa princip. C. de iure fisci. libro decimo. qui dixit, quod oportet quod fiscus porrigit accusationem, & declarare faciat defunctum commissum crimen lese maiestatis: quo facto, postquam talis declaratio in rem transuerit iudicatam, fiscus bona eiusdem defundi apprehenderet.

5. Et notandum, quod tali casu sententia & non fertur contra defundum: quia neque accusatio contra defundum datur, nam nulliter ageretur, vt dixit glo. in l. si scruus. in fine. ff. de bonis auctoritati iudic. possiden. sed processus formabitur contra defuncti memoriam, & illa damnari petitur, vt habetur vtra alias per Gulielmum Maynerium in l. sicuti poena. nu. rs. fde regu. iu.

S V M M A R I V M.

8. Quanto tempore duret ius accusandi memoriam defuncti post rei obitum.
2. In accusandi memoriam durat solum annis quinque.
3. Quarrela inofficiosa testamenti intentari potest solum infra quinquennium.
4. Accusatio adulterii durat quinquennio.
5. Accusatio apostatatus durat quinquennio post obitum apostatae.
6. Accusatio de criminis peculatorum durat quinquennio.

QV AE S T I O XXIII.

Vigesimo tertio quarto,

Quanto tempore duret ius accusandi memoriam defuncti, tempore duret huiusmodi ius accusandi memoriam defuncti. At & post rei obitum? & videtur dicendum quod usque ad annos 30. superinde fieri possit accusatio, per tex. in Lomnes. C. de prescrip. 30. vel 40. annorum.. vel saltim annis 20. faciūt dicta supra quæstio. decimaquarta. proxima præcedenti, vbi diximus quod in viginti annos inquire potest de delicto, vt in l. ait prætor. ff. ad legem Aquil. Dicas tamen quod istud ius accusandi defuncti memoriam durat solum annis quinque, vel vt habetur in l. secun. Cod. de apost. & de hoc gl. singularis, in l. Manicheos. Cod. de hæret. & habetur per glo. 24. quæst. secun. in summa, & per Roma. in singu. 42. 1. Incipi. de crimine lese maiestatis. idem voluit Ang. in tra. de malef. in verb. & hærit tradito la tua patria. in versicu. & bene aduersitas, in fi. vbi dixit, quod tali iuri damnandi memoriam defundi delinquentis quinquennio præscribitur, argumento l. secū. Cde apost. idem voluit Ange. in l. in §. interdum, columna secunda in versicu. in glo. damnato. in fi. Inst. de hæred. quæ ab intestato deser. idem voluit Alberic. in l. fina. in finalibus verbis. ad legem Iul. maiesta. & Alexand. in apostil. ad Bart. in d. lina. & ista est communis op. Glossa tamen in capitu. accusatus. de hæret. in sexto. videtur tenere, quod istud ius duret annis 40. quam menti tenendam & singularem dicit Augūs de Arl. in addi. ad Ange. in tra. de malef. in verb. & hærit tradito la tua patria. numero decimo septimo. dicens, quod licet illa glo. loquatur in hæretico, tamen locum habet in criminis lese maiestatis. & ita illam glo. intelligit Ioan Andreæ ibi in nouel. & ibidem Gemin. communis tamen opinio (vt dixi) est de quinquennio.

3. Erat eodem temporis spacio durat etiam quæstia inofficio si testamenti, quæ solum intentari potest intra quinquennium.
4. l. si quis filium. in fi. Cod. de inoffi. testam. idem & in accusacione adulterii. l. adulter. C. ad legem Iul. maiesta. idem & in accusatione apostatatus post obitum apostatae. l. secun. C. de apost.

6. & l. apostatarum. eodem titu. idem & in criminis peculatorum. legge peculatorum. ff. ad legem Iuliam pecu. & in quibusdam aliis criminibus, de quibus vide glo. no. in l. quæst. in verbo sicut coetera. & ibi Docto. Cod. ad l. Cornel. de fals. & ibi Odofred. in versicu. Or signori.

S V M M A R I V M.

1. An in omni casu criminis lese maiestatis damnatur defuncti memoria post eius obitum.
2. Bona defuncti auferuntur heredibus in duobus tantum casibus, videlicet quando defunctus molitus est contra Imperatorem, & contra rem publicam.
3. Commisso crimen lese maiestatis contra principem inferiorem, non habet locum damnatio memoria defuncti, nec pena l. quisquis. C. ad l. Iul. mai. quo ad filios.
4. Cum dicitur de republica, intelligitur Romanorum.
5. L. ff. ad l. Iul. mai. dum de principe loquitur, intelligitur de supremo principe Romanorum.
6. Dispositio d. l. fina. ff. ad l. Iul. maiest. & l. penul. & fin. Cod. eodem titulo locum non habent in Duce Mediolani qui ab Imperatore maiestatem habet.

QV AE S T I O XXIII.

Vigesimo quarto quarto,

An iomini lese maiestatis damnabitur defuncti memoria & post eius obitum? glo. in l. penu. C. ad legem Iul. maiest. in verbo meminisse dicit, quod non: sed solum id fieri contra illius memoriam, qui contra Imperatorem vel Rem publicam est molitus. ad idem est tex. in l. fina. ff. ad legem Iul. maiest. vbi Vlpianus iureconsultus expresse dixit, quod non omnis, qui lese maiestatis reus est, in eadem conditione est, vt contra eum post mortem procedi possit: sed tantum is, qui perduellionis reus est hostili animo aduersus Rem publicam vel principem animatus. coeterum si quis ex alia causa Iuli lese maiestatis reus sit per mortem a poena criminis liberabitur. ista sunt verba Vlpiani in d. l. fina. ff. ad legem Iul. maiest. Erit ergo in dictis duobus casib. speciale, quod bona defuncti ab eius heredibus auferantur, ita voluit etiam Azo in summa. in titu. de crimi. lese maiestatis. C. in §. sunt autem per tex. in d. l. fina. Odofre. in l. eorum patrimonia. colum. 3. versicu. secundo modo. numero decimo quinto. C. de iure fisci. libro decimo. et Bald. in consilio sexagesimo tertio. si quis commisit. in quarti volumi. idem voluit Alexand. in consilio decimo tertio. Consideratis his quæ in themate. columna secunda. in quinto volumi. vbi dixit, quod & quando tale crimen est commissum contra principem inferiorem, non habet locum damnatio memoria defuncti, nec poena l. quisquis. Cod. ad legem Iul. maest. quo ad filios. hoc etiam tenuit Ioan. Igneus in sua disputatio. An Rex Franciæ subsit Imperia. numero centesimo octauo. idem voluit etiam Math. de Affli. in capit. primo. in §. & bona committentium, columna secunda. numero decimo quinto. in titu. quæ sint regal. in visibus feudorum, & tradit post alios Fracisc. Lucanus in tra. suo de priuileg. fisci. in prima parte. numero undecimo. & Angel. in consilio ducentesimo uigesimo tertio. columna 1. in versicu. Contrarium est verum. & est tex. in §. publicorum. versicu. publica autem. Inst. de public. iud. glo. in §. per contrarium. in verbo, post mortem. Inst. de hæred. quæ ab intestato deser. & in d. §. publicorum, in versicu. publica autem. in glo. in verbo memor. Inst. de public. iud. Et dum dicitur & de Republica, intelligitur Romanoru⁹ Deci. in consilio ccccx. in causa mota. columna pen. versicu. Et ita ex omnibus in tertio volumi. vbi dixit, quod non esset idem, si tale delictum committeretur contra Rem publici. Florrentinorum: tunc enim defuncti memoria damnari non possit. adducit ad hoc Ange. in l. pri. C. ne ex delict. defunct. colu. 1. in versicu. glo. ibi ex duobus. & sequitur Coepol. in consilio decimo septimo. visa commissione. columna v. numero duodecimo. & numero decimo tertio. Et & d. l. fina. ff. ad legem Iul. liam maiest. dum de principe loquitur, intelligitur de summo principe Romanorum: unde Deci. in d. consi. consuluit, quod & dispositio d. l. fina. ff. ad legem Iul. maiest. & l. penulti. & fi. Cod. eodem titu. locum non habent in Duce Mediolani, qui ab Imperatore maiestatem habet, quem recognoscit: quod probat edictum ex verbis d. l. fina. ff. ad legem Iul. maiest. dum ibi dicitur, plane non quisquis maiestatis reus est, in eadem conditione est, vt eius memoria damnari debeat: Sed solum &c.

Et prædictam conclusionem, quod quando quis commisit crimen lese maiestatis contra principis inferiores eius memoria post eius obitum damnari non possit tenuit etiam Dom. Carolus Rui. præceptor meus in consilio 4. col. v. nu. 12. in v. volu.

Hieron. Gigan. de crim. leſæ maiest.

vota & ibidem concluditur, quod cuiusdam, qui crimen laſæ maiestatis contra Ducē Mediolani commisit, damnari nō potuerit memoria: vt per eum in d. colum. 6. Et istam esse communem opinionem, & veram attestatur Nicolaus Boerius in tracta de seditio. in 6. præsupposito. numero vigesimo. *

quam procedere dixit etiam in non recognoscentibus superiorum de facto ex priuilegio vel consuetudine præscripta: Allegat Socinum in consilio ccclxxv. in causa fratri Andr. in secundo volumi. & ita seruari dicit in Regno Franciæ: In dominis & principibus ab ipso Rege inferioribus, & ipsum Regem recognoscentibus.

S V M M A R I V M.

- 1 Si fiat flattum in ciuitate q. in criminis leſæ maiestatis, vel oppugnare patria damnari posse defuncti memoria & eius bona confiscari post rei obitum in his casib. in quib. cessante dicto statuto id de iure alias fieri non posset, an dictum statutum valebit.
- 2 Sententia confiscaſionis bonorum lata contra mortui memoriam nō ex eo q. mortuus machinatus eset contra Cæſarem aut Rempublicam, sed in aliis capitibus d.l. Iuliæ, est ipso ire nulla.
- 3 Sententia lata contra iuris dispositionem expressam est nulla.
- 4 Sententia lata contra rationem legis etiam loquentis in aliis terminis est nulla.
- 5 Sententia lata contra statutum est nulla.
- 6 Sententia lata contra consuetudinem notoriam est nulla.

Q V A E S T I O XXV.

Vigesimo quinto quæro. statutum in ciuitate, t̄ quæ ius statuendi habeat: quod in criminis leſæ maiestatis vel oppugnare patriæ, damnari possit defuncti memoria, & eius bona cōfiscari post rei obitum: in ijs casibus, in quibus cessante dicto statuto id de iure alias fieri non posset, an dictum statutum valebit? Ange. in consilio ducentesimouigesimalterio. pro decisione consultationis. columna prima. versicu. Concludo igitur. dicit, q. dictum statutum valebit: Cessante vero dicto statuto, si esset t̄ lata sententia, contra mortui memoriam confiscaſionis bonorum propter crimen leſæ maiestatis, non ex eo q. mortuus machinatus eset contra Cæſarem aut Rempublicam Romanorum, sed in aliis capitibus dictæ legis iuliæ, de quib. late dixi supra in Rubri. qualiter & a quibus crimen leſæ maiestatis committa. talis sententia esset ipso iure nulla, nisi virtute alicuius statuti ciuitatis fieri potuerit, vt decidit Ange. in dicto consilio ducentesimouigesimalterio. in 1. colum. versicu. cōclude igitur. & erit ratiō: quia dicta sententia, cessante statuto, esset contra casum legis, quia dictum est per legem, quod in alijs capitibus legis Iuliæ maiestatis præterquam in duobus supra specificaris, post rei obitum procedi non possit. d. l. fina. ff. ad legem Iuliam maiesta. Sententia t̄ autem lata contra ex preſam iuris dispositionem nulla est. capitu. primo. vbi late ponunt Docto. & maxime post alios Fely. de re iudic. t̄ quod etiam locum habet, quando sententia est lata contra rationem legis etiam loquentis in aliis terminis, vt per Anto. de Butri. & Abb. in dicto capitu. primo. & ibidem Felyn. in principio. idem est, quando sententia fertur contra legem municipalē, Bar. & Ange. in l. cum pro latis. ff. de re iudica. & Ange. in lege 1. de appella. idem erit, quando t̄ sententia lata eset contra consuetudinem notoriam, Felyn. in dicto cap. primo. colum. secun. vel amplia secundo. Quinimmo dicas, quod fuit dubitatum apud veteres, an iudex, qui pronunciasset contra Imperatoris constitutionem, de criminis leſæ maiestatis accusari posset? & Imperator Alex. statuit, quod non, vt est tex. in l. 1. C. ad legem Iul. maiest.

S V M M A R I V M.

- 1 Si offendatur maiestas Reipublica Veneta an damnabitur defuncti mortui.
- 2 Republica Veneta superiorem non recognoscit, & vim Imperatoris obtinet in toto suo domino.
- 3 Republica Romanorum extinta & eius loco successit. Republica Venetorum.

Q V A E S T I O XXVI.

Vigesimo sexto quæro. Vidimus in proxima præcedenti quæstio. quod in aliis casibus præterquam in duobus expressis in l. fina. ff. ad legem Iuliam maiesta. & in l. penu. & fi. C. eodem titulo videlicet quā dicitur offenditur persona Imperatoris, vel Respubica Romana

non damnatur defuncti memoria: quid dicendum erit, si offendatur maiestas Reipublica Veneta proculdubio dicendum erit idem esse. t̄ cum illa superiorem non recognoscit, & vim Imperatoris obtineat in toto suo Dominio, vt late dixi supra in præcip. præsentis tracta. in rubrica quæplex sit maiestas.

3 Quinimmo, t̄cum iam diu Romanorum Respubica extinta sit, eius loco successit Respubica Venetorum, vt dixit Raphael Fulgos. in consilio sexagesimo secundo. columna secundū. vbi inquit, nouiorem autem Romanam intelligo Rempublicam Venetorum, quæ in suæditioni suppositos nouioris R. m. prærogativa lætatur. faciūt ad prædicta ea quæ supra dixi. quæstio. i. in titu. qualiter crimen leſæ maiestatis contra Imperat. comit.

S V M M A R I V M.

- 1 Qui teneatur probare, an accusator vel fiscus, crimen leſæ maiestatis fuisse ab eo commissum cuius memoria vult damnari, an hæredibus incumbat onus probandi innocentia defuncti, & accusator vel fiscus tenetur probare defunctum commisſe crimen leſæ maiestatis antequam bona ab hæredibus auferantur.
- 2 Heres tenetur defuncti innocentiam defendere. sed fiscus probare debet, & nisi probet eo ipso heres dicitur probasse innocentiam. Et numero quarto.
- 3 Iura iuribus declarantur.
- 4 Reus quis dicatur & nu. 2.
- 5 L. fina. ff. ad legem Iuliam maiestatis, loquitur in reo delato ante eius mortem.
- 6 Heres defuncto reo, & citato tenetur purgare indicia contra defunctum facientia.
- 7 Verbum, instaurari, quid significet.

Q V A E S T I O XXVII.

Vigesimo septimo quæro;

Dictum fuit supra quæstio. vigesima. & aliis sequentibus sub hoc eodem titu. quod mortuo imputato vel accusato de criminis leſæ maiestatis post eius obitum damnatur eius memoria, & omnia eius bona fisco applicantur, & auferuntur hæredibus illus, per tex. in l. penul. & fi. C. ad legem Iul. maiest. & l. fina. eodem titu. t̄ Quis teneatur probare, an accusator, vel fiscus, delictum esse ab eo commissum qui defunctus est, an hæredibus incumbat onus probandi innocentia defuncti? Odofred. hanc quæstio. examinat in lege eorum patrimonia. Codi. de iure fisci. libro decimo. vbi casum ponit, quod is qui dicitur commisſe crimen leſæ maiestatis antequam de hoc accusaretur mortuus fuerit, & fiscus ex tali imputacione velit illius bona apprehendere tanquam rei criminis predicti; negantibus hæredibus defunctum tale crimen commisſe, an fiscus dicta denegatione non obstante bona defuncti apprehendere possit? & dicit quod non: nam defunctus debet de hoc accusari, vel inquire, & conuinci, ita q. constet ipsum huiusmodi delictum commisſe. allegat tex. in lege quisquis. cum l. sequent. Cod. ad legem Iul. maiesta. & l. res quæ in controværia. ff. eodem titu. ibi, conuictio mortuo memoria eius damnetur.

- 2 Ergo patet quod necesse est quod accusator vel fiscus probet defunctum tale crimen commisſe antequam bona ab hæredibus auferantur.

Huic tamen conclusioni duo iura obſtare videntur: videlicet textus, in l. fina. ff. ad legem Iuliam maiesta. ibi, nam nisi hoc crimen a successoribus purgetur hæreditas fisco vendicatur. Et tex. in d. l. res quæ. ff. de iure fisci. ibi, & defuncto maiestatis reo parato hæredi purgare Innocentiam mortui, & c. per quæ duo iura videtur, quod onus probandi Innocentiam defuncti incumbat hæredi. in quibus iuribus Odofred. d. l. eorum patrimonia, responderet dicendo, quod verbum, purgent, in dictis iuribus positum intelligitur, hoc est, defendant: t̄ tenetur enim heres defuncti Innocentiam defendere: Sed fiscis probare debet, & nisi probet, eo ipso hæredes dicuntur probasse Innocentiam defuncti. argumen. tex. in l. fina. ff. de bo. eorum qui ante senten. & l. conuictio. Codice. qui test. facer. poss. & facit text. in d. l. eorum patrimonia. & indubitate leges predictæ presupponunt delictum esse probatum, vel saltim vñemēter esse indiciatum, quia alias purgatio non requireretur, & ipsa duo iura ita intelligi debent, quia t̄ iura iuribus declarantur. tex. enim. in d. l. fina. C. ad legem Iuliam maiesta. requirit, quod mortuus sit conuictus ad hoc ut eius memoria damna possit.

- 3 Defunctus enim, nisi contrarium probetur, Innocens presumitur, nam dolum allegans illum probare debet, ideo fiscus probare tenetur. l. fina. ff. de bon. eorum. Et ad tex. in d. l. res quæ. qui

Tractatum Tomus XI.

55

C. qui test. poss. respondet Odofred. in d.l. eorum patrimonia. columna fina. numero ventesimo septimo, quod eo ipso hæres probat Innocentiam quando dictum non probatur. & istam opinionem sentit etiam Alber. in d.l. fina. ff. ad legem iul. maiest.

In ista questione distinguendum esse sentio: quod aut quis in vita non fuit de isto crimine. laesæ maiestatis accusatus, inquisitus, vel denunciatus, & contra ipsum processum non fuit, & isto casu locum habeat quod dicitur in l.fina.C. ad l.Iul. maies. oportet enim tunc quod defunctus de crimine conuinatur ut bona ab eius hæreditibus auferantur, & fisco applicentur, ut ibi dicit tex. Aut quia in vita accusatus, inquisitus, vel denunciatus fuit de tali crimine, & formato processu probatum contra eum fuerit, vel taliter indicatum quod contra defunctum, si viueret ad torturam procedi potuisset: & isto casu locum habeant tex. in d.l.fina. ff. ad legem iul. maiest. & tex. in d.l.res quæ ff. de iure fisci. quod manifeste patet: nam tex. in d.l.res quæ dicit, defuncto maiestatis reo parato hærede purgare &c. & sic loquitur de eo qui reus erat. Reus autem quis nō dicitur nisi formato processu contra eum, & postquam fuit citatus ad se defendendum, ut per Paridem de Put. in tractatu de re milita. in §. cum plerunque numero quinto. Ant. de Busto. in cap. cum inter de excep. nam † quando quis est citatus eius nomen dicitur inter reos receptum, ut per Ange. in tract. de maleficis in verbo ad quærelani. Titii. versicu. & adde quod Barto. in l. quis reus. ff. de publi. iudic. † tex. vero in d.l.fina. ff. ad legem iuliam maiest. similiter loquitur in eo, qui erat reus huius criminis. patet ibi, is qui in reatu &c.

Et quia reus si viueret deberet purgare indicia contra eum laborantia, ut ex probationibus fidei, vel medio torturæ, iō non mirum si hoc onus purgationis eo defuncto in hæredes transferitur, si defuncti bona non ad fiscum pertinere prætendunt, sed eis remanere debere. Et ista est vera intelligentia illorum iurum. Nec placet quod dicitur, quod hæres ex sola suscepione defensionis dicatur purgare innocentiam defuncti si non est probatum, quia istud procederet quando post obitum eius cui tali crimen imputatur contra eius memoriam inchoatur processus, ut loquitur tex. in d.l.fina.C. ad legem iul. maiest. sed † quando post formationem processus reus citatus morceretur, tunc necessario erit purgatio hæredis. ut d.l.fina. ff. codem titu. & d.l.res quæ in princip. ff. de iure fisci. & in leg. penu. Cod. ad legem iuliam maiest. ibi, nam post rei mortem crimen instaurari solere. loquitur enim de eo qui ante eum factus reus huiusmodi criminis per processum formatum contra eum: verbum nanque, instaurari, ibi positum id indicat.

† Instaurare enim nil aliud est, quam iam coepit denuo prosequi facit illud Vergilij in 8. Aeneid. Certatim instaurant quas, id est, denuo ponunt. & alibi idem dicit, Instaurati animi Regis succurrite testis.

S V M M A R I V M.

- 1 Aduocatus an interuenire possit quād agitur de damnanda defuncti memoria.
- 2 Hæres post obitum defuncti, de cuius memoria damnanda agitur, possunt instare quod procedatur ad sententiam super defuncti Innocentia, quoniam eorum interest.

Q V A E S T I O XXVIII.

Vigesimo octavo quæro, An q̄d damnanda defuncti memoria imputati de criminis laesæ maiestatis interuenire possit. Aduocatus ad se defendendam rei memoria? Et videbatur dicendum qđ non, quia pro reo criminis laesæ maiestatis Aduocatus interuenire non possunt, ut vidimus supra quæst. 4. Hanc questionem examinat Præposi. in cap. si quando. colum. 3. ver. & prædicta 24. & ibi dixit, quod in hoc casu, ex quo non agitur de imponenda pena ordinaria pro crimine isto, nec locum habeat rationes per quas alias in criminalibus defensor interuenire non possit, poterit defensor accedere pro defuncto qui se personaliter tueri non potest. adducit Bal. in l. reos. in fi. C. de accusatio. & Albe. in l. seruum. §. publice. ff. de procurator. & in C. de hære. qui attestatur, q̄ ita seruatum fuit tempore Clemens Papæ V. quando Philippus Rex Franciæ volebat, q̄ damnaretur memoria Bonifacii viij. Ponti. Maxi. tanquam hereticus. facit tex. in l. 4. §. fi. cum seq. ff. de liberal. causa. & l. non tantum de appella.

Et plura ad hoc adducit Præpo. loco præallegato quæ vide poteris, quia eius dicta transcribere potius esset laboriosum quam subtile. Confirmatur conclusio prædicta, quia cū tractetur post obitum defuncti solum de auferendis defuncti

bonis ab eius hæredibus, illi citandi sunt, ut vidimus supra qđ. 20. proximæ precedent. Ideo absurdum eslet dicere q̄ tali causa defensor interuenire non posset pro eis, cum nullo iure id prohibitum inueniatur: sicuti statutum est quando ad poenam ordinariam contra viuentem pro hoc crimine proceditur.

2 Sed quæro: † an hæredes post obitum defuncti, de cuius memoria damnanda agitur, instare possint, pro eorum intercessione, pro purganda iniocetia ipsius defuncti, quod procedatur ad sententiam super rei Innocentia iam defuncti: & dicas, q̄ sic, ita voluit Ioan. de Plat. in l. eorum patrimonia. colum. 1. num. 3. C. de iure fisci. libro x. pro quo dicit esse casum singularem in l. filio. §. Seja. ff. de adimen. lega. facit tex. in l. fina. ibi, nam nisi hoc crimen a successoribus purgetur, & c. ff. ad legem iuliam maiest. Interest enim hæredum defuncti, quod ex quo accusata est defuncti memoria fiat abolutio.

S V M M A R I V M.

- 1 Quanto tempore duret ius accusandi in crimine laesæ maiestatis?
- 2 Ius accusandi in criminalibus durat annis xx.
- 3 Accusatio in crimine apostatus durat perpetuo dum vivit apostata, & post eius obitum durat quinquennio.
- 4 In crimine suppositi partus perpetuo agi potest.
- 5 Idem in crimine parricidij. nu. 5.
- 6 Et in crimine laesæ maiestatis. nu. 6.
- 7 Accusatio peculatus quinquennio tollitur.
- 8 Accusatio iniuriarum anno tollitur.
- 9 Si per statutum assignetur certum tempus ad accusandum, ultra illud tempus inquire non potest.

Q V A E S T I O XXIX.

Vigesimo nono quæro, Vidimus supra. q.

- 14 hoc eodem titu. quanto tempore duret ius inquirendi de crimine, & fuit conclusum quod annis xx. per rex. in l. querela §. falsi. C. de fal. & supra q. 23. trahauimus quanto tempore duret ius accusandi memoriam de functi pro crimine laesæ maiestatis, & dictum fuit quod durat quinqennio, restat videre quanto tempore duret ius accusandi in hoc crime. Breuiter dicas, † quod ius accusandi in criminalibus durat annis xx. hoc enim temporis spacio regulariter criminales actiones tolluntur. tex. est in d. l. querela, & in l. par. princip. in versicu. secundo quæro, versicu. amplia istam. idem voluit in d.l. querela Cynus & Odofredus ibidem in versicu. Or signori.
- 3 Fallit ita conclusio † in crimine apostatus, quia dum vivit apostata accusatio perpetuo durat. l. 3. & l. apostatarum. C. de apostatis. post obitum vero apostata durat quinquennio,
- 4 tantum. Item fallit, † in crimine suppositi partus, de quo perpetuo agi potest. l. qui falsam. §. i. ff. ad l. Corne. de fals. Item fallit,
- 5 † in crimine parricidij l. fina. ff. de parricid. Et habetur per Bonifa. de Vitellin. in tract. suo malefi. in rub. de inquisitio, & carum form. colum. fina. idem putat dicendum † in crimine laesæ
- 6 maiestatis, quod scilicet durante vita eius qui dictum crimen commisit etiam ultra annos xx. accusatio fieri possit propter criminis atrocitatem. faciunt dicta supra q. 14. nec obstat tex. in d.l. querela. ibi, sicut coetera quoque fere crimina, quia crimen laesæ maiestatis de se requirit speciale mentionem. facit, quia statutum concedens generalem oblationem criminum non comprehendit crimen laesæ maiestatis, de quo vide ea quæ scripsi infra q. 8. in rub. de pluribus questionibus. Accusatio
- 7 † vero peculatus quinquennio tollitur, ut no. in l. fin. ff. de cri. 8 peculat. Et † accusatio iniuriarum anno tollitur. Inst. de iniur. in fi. & habetur per Odofred. in dic. l. querela. in fi. Alex. in Lita demum. ff. de procurat. & Petr. de Anch. in consi. cxc. Et scias
- 9 † quod si per statutum assignetur certum tempus ad accusandum ultra illud tempus inquire non poterit de dicto. Barto. in d.l. querelam.

F I N I S L I B R I P R I M I.

HIERO-

Hieron. Gigan. de crim. lēsæ maiest.

HIERONYMI GIGANTIS IVRISC. FORO SEMPRONIENSIS DE CRI. LAESÆ MAESTA.

LIBER SECUNDVS.

*Qui accusare possint in crimen
lēsæ maiestatis.*

S V M M A R I V M .

- 1 An forensis admittatur ad accusandum in crimen lēsæ maiestatis, nam forensis in crimen publico non admittitur ad accusandum.
- 2 Stante statuto q. quilibet accusare possit, non admittetur forensis ad accusandum.
- 3 Si iniuria fiat sacerdoti quilibet talera accusare poterit.
- 4 Forensis in crimen lēsæ maiestatis admittitur ad accusandum.

QVÆSTIO PRIMA.

Rimo quæstro. An forensis admittatur ad accusandum in crimen lēsæ maiestatis? videtur dicendum quod non, quia crimen lēsæ maiest. est crimen publicum. l. i. ff. de pub. iudi. facit tex. in cap. ius publicum. iuncta glo. i. j. distinct. § publica autem. Inst. de public. iu dic. forensis tamen in crimen publico non admittitur ad accusandum, vt tenet glo. in l. i. s. qui reus. ff. de pub. iud. & Ange. in rub. ff. de pub. iud. quia, cum sit forensis, sua non interest et ratione patriæ facit pro ista op. tex. in l. i. in prouincial. in §. fi. ff. de ope. noui nuncia. vbi Pau. de Castro per illum text. dixit, q. quod stante statuto, quod quilibet accusare possit, quod forensis non admittetur ad accusandum. & Ias. ibi ad hoc alle ganit Bald. qui hanc opinionem tenuit in cap. ex parte. Adæ, de testibus. columna secunda. versi. dicit Barto. ad idem facit, q. quod voluit Bal. & Pau. de Castro in l. prima. §. huius studij. ff. de iust. & iure. vbi dixerunt, quod si iniuria fiat sacerdoti, q. libet de populo talera accusare poterit, dummodo sit de populo illius loci. quod sequitur etiam Preposit. in summa. q. 8. Contrarium tamen dicas tenuisse Imo. in l. i. ff. de iudic. Imo & Ang in l. i. quis. ff. de priuat. delict. vbi i. indiuiduo tenet, q. forensis accusare poterit, & idem tenuit Ange. in tracta. malefic. in verb. ad querelam Titii in versicu. in crimen autem publico. de quo tamen tradit idem Ang. in tracta. malefic. in verb. che hai tradito la tua patria. in versicu. in crimen autem publico: & ibi in addi. Sed q. quicquid dicant in hoc Doct. in criminis lēsæ maiestatis forensem admitti ad accusandum cœfeo, nam in isto crimen omnes admittuntur ad accusandum, etiā alias prohibiti, vt per Ange. in d. suo tracta. de malefic. in d. ver. hai tradito la tua patria. in ver. quero qui possit accusare facit tex. in l. famo. i. ff. ad legem Iuliam maiest. Quinimmo ex quo, hoc crimen publicum est, non solum ciuis, sed etiam forensis ad accusandum admitti debet. Barto. in dicta l. i. s. qui reus: & ibi Imo. super glo. fina. & Ange. in dicto tracta. in verbo ad querelam Titii. in dic. versicu. in crimen autem publico.

S V M M A R I V M .

- 1 An mulier admittatur ad accusandum in crimen lēsæ maiestatis, nā mulier ad accusandum non admittitur nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur regulariter.
- 2 Mulier admittitur ad accusandum in crimen lēsæ maiestatis.
- 3 Fiducia mulier coniurationem Catilinæ detexit.
- 4 Mulier admittitur ad accusandum in lege Iulia de annonæ.
- 5 Mulier admittitur ad accusandum suspectum tutorem.
- 6 Mulier admittitur ad accusandam eum, qui falsum commisit circa testamentum, licet ad eam, vel alios suos non pertineat.
- 7 Mulier admittitur ad accusandum in crimen heresie.
- 8 Mulier accusat sacrilegium.
- 9 Mulier admittitur ad accusandum in crimen simoniae.
- 10 Mulier admittitur ad accusandum pastorem bona ecclesie dilapidatorem.
- 11 Computer accusare potest occisorem compatrii sui.
- 12 Mulier in casibus, in quibus potest accusare tenetur de iure ciuili inscribe se ad penam talionis: secus. bodie.

QVÆSTIO II.

Ecundo quæstro. An mulier admittatur ad accusandum in hoc crimen lēsæ maiestatis? videtur prima facie dicendum quod non ratione fragilitatis sex. l. de crimen. C. qui accusare non possunt. t. vbi, mulier ad accusandum non admittitur, nisi suam vel suorum iniuriam prosequatur. l. secun. ff. de accusatio. & habetur per Ange. in tracta. suo malefic. in verbo, ad querelam Titii. in versicu. Et licet in supradictis, & per Præpot. in cap. prohibentur. in princip. 2. quæst. i. & ibidem Ioan. de Turre Cremat. colum. 2. in versi. prohibentur, ad idem tex. in l. senatus. C. qui accusare non possunt. l. i. & ibi Ang. ff. de accusatio. predicta tamen regulariter procedunt. Attamen t. secns est in crimen lēsæ maiestatis, in quo mulier admittitur ad accusandum. Specu. in titu de accusatio. §. i. versicu. item quod est mulier. Hippo. Marsili. preceptor meus. in l. de minore, in princip. columna secunda. versicu. & subdit etiam ff. de questio probatur ista conclusio in l. in questionibus. ff. de accusationib. & 6. questio. prima. capit. nullus, & hoc tenuit etiam glo. in verbo prosequatur, in dicta l. de crimen, & ibi Bart. vbi glo. dixit, t. quod Fulvia mulier coniurationem Catilinæ detexit, facit tex. in l. in questionibus. ff. ad leg. iul. maiest. ad idem glo. in l. secun. in verbo, testamentaria. ff. de accusatio. & tex. in cap. certis de causis. §. in digestis. xv. questio. 4. ubi tex. in versicu. in questionibus, dixit q. Julia mulier coniurationem Sergii Catilinæ detexit, & Marcum Tullium Consulem in iudicium eius instruxit, idem dicitur in dicta l. in questionibus, vbi dicitur, Fulvia non Iulia. & Petr. Andr. Gammarus in sua glo. supra Constit. Iulii 2. Potti. Maxi. de simoniaca Electio. Papæ dicit illam fuisse Iuliam, non Fulviam. Secundo t. fallit supradicta conclusio, quod mulier non admittatur ad accusandum in l. Iulia de annona. in qua mulier ad accusandum admittitur. l. i. in fi. ff. ad legem iuliam. de Annona. Tertio t. fallit in acusatione suspecti tutoris nam ibi mulier admittitur. §. consequens. Institu. de suspect. tutor. Quarto t. fallit, quando mulier accusat cum qui falsum commiserit circa testamentum, licet ad eam vel ad alios suos non pertineat: id. n. speciale pp est criminis immanitatem, vt dixit glo. in l. 2. in verbo testamentaria. ff. de accusat. Quinto fallit in crimen heresie. l. Manicheos. C. de heret. c. vergentis, de hereti. Sexto t. fallit in crimen sacrilegi. l. si quis in hoc genu. C. de episcop. & cleri. & secun. quest. prima. cap. in primis. Septimo t. fallit in crimen simoniae. l. si quemquam. C. de epis cop. & cleric. Octauo t. fallit quando Pastor Ecclesie dilapidat cap. licet Heli. de simo. hos omnes casus enumerat. Specu. in titu. de accusa. in fi. & Salice. in dicta l. de crimen. C. qui accusa. non possunt. Nono t. fallit in Commatre, quæ accusare potest occisorem Compatrii sui, de quo And. Barba. in cap. coram. colum. 6. versicu. Ego auduco. de offic. de lega. vbi approbat dictum Bald. hoc tenentis in l. i. C. qui accusa. non possunt. Et circa predictos casus, quod mulier possit accusare, idem dixit Preposi. in capitu. prohibetur. secun. questio. 1. col. 2. versicu. vlti. quæstro. & Ange. in tracta. malefic. in verbo, ad querelam Titii. versi. & licet in supradictis. vbi August. & Hierony. in additio. Mulier tamen in casibus, in quibus ad accusandum admittitur, inscribere se debet de iure ciuili ad poenæ talionis, alias non admitteretur. d. l. de crimen. C. qui accusa. non possunt. Ange. in dicto tracta. de malefic. in predicto verbo, ad querelam Titii. in versicu. & licet in supradictis. Secus autem est de iure canonico, de quo habes glo. 15. questio. tertia. in capitu. de criminis. & 2. questio. prima. cap. mulierem. idem tenuit glo. 2. quest. 8. & glo. in cap. super his. de accusa. & Albe. in d. l. de crimen. Sed (vt alias dixi) hodie poena talionis recessit ab Aula, nec seruatur de consuetudine.

S V M M A R I V M .

- 1 An frater in crimen lēsæ maiestatis admittatur ad accusandum fratrem? nam regulariter fratri fratrem non permittitur accusare.
- 2 Frater dicitur quasi sacerdos alter.
- 3 Frater naturalis tantum, non admittitur ad accusandum fratrem.
- 4 Frater, qui suam vel suorum in uriam prosequitur, admittetur ad accusandum fratrem etiam in crimen capitali.
- 5 Frater in crimen lēsæ maiestatis accusat.

QVÆSTIO III.

Tertio quæstro. An frater in hoc crimen lēsæ maiestatis admittatur ad accusandum fratrem? Dicas, t. quod regulariter fratri fratrem non non permittitur accusare. l. magnum. C. qui accusa. non possunt, & est ratio, sanguinis conjunctio,

Tractatum Tomus XI.

56

Q V A E S T I O V.

Vinto quero.

Iure cautum est, quod **f** socius criminis non admittat ad accusandum. I. si filium. Cod. de librali causa. i. s. quæstio. 3. cap. nemini, Grandi. in tracta. suo de malef. in rub. qui possit accusare. in versicu. item quod est socius. Specu. in titu. de accusa. §. primo. versus. item repellitur qui fuit socius. Bald. in rubri. Codi. qui accus. Ange. in tracta. malef. & ibi August. in addit. in versicu. ad querelam Titii. versicu. Decimonono repellitur, Alexand. in consilio centesimo uigimo septimo. in quarto. volumi. Ista conclusio regulariter procedit: Fallit tamen in crimen læse maiestatis, vt voluit Ioan. de Turre Crema. in cap. si quis. secun. colum. versicu. respondeo. distin. 79. ad idem est text. in cap. veniens, el. primo, & ibi glo. de test. & nota. in l. fina. C. de accusat. Alberic. in l. famosi. ff. ad legem Iuliam maiestata. & ibi Ange. text. in cap. quæro ergo. §. verum. 6. quæstio. 1. & in cap. primo. de confes. & cap. si quis Papa. & ibi glo. lxxix. Distin. idem voluit August. in tracta. malef. Ange. in sua addi. versicu. prædicti: Decimonono. idem tenuit etiam Ioan. Ignæus in sua disputatione, an Rex Franciæ recognoscatur. Imper. numero centesimo uigismo.

- 2 Fallit tamen in fratre, qui suam vel suorum iniuriam prosequitur: tunc enim frater ad accusandum fratrem admittitur etiam in crimen capitali, sicuti de matre dicitur in l. propter. & in l. si sororem. C. qui accu. non possit. Specu. in titu. de Spec. in titu. de accusatore. §. primo. versic. Item quod est frater. August. de Arim. in addit. ad tracta. Ange. de malef. in additione super dicto versicu. quinto repellitur. Corrobatur dicta conclusio, quod frater non admittitur ad accusandum fratrem in crimen capitali: nam, ut supra diximus, secundum Aulum Gel. libro decimotertio. noct. articulatum. frater dicitur quasi se alter.
- 3 Et Salustius in Iugurata sic inquit, quis autem amicior quam frater fratri: aut quem alienum fidum inuenies: si tuis hostis fueris facit illud Pauli ad Hæbreos ca. 13. Charitas fraternitatis in verbis maneat. Dicas tamen secus esse in crimen læse maiestatis: nam in isto crimen frater fratrem accusat, ut voluit Spec. in d. titu. de accusa. §. 1. in d. ver. Item quod est frater: allegat. tex. in l. p. C. de acc. idem tenuit magnus criminalista D. Hipp. præceptor meus in l. de minore. in prin. col. 1. numero. 3. ff. de qd. & Plac. in tracta. suo de accusa. publi. iudi. tit. 2. numero 7.

S V M M A R I V M.

- 1 An infamis admittatur ad accusandum in crimen læse maiestatis, quia regulariter ab accusando repellitur.
- 2 Infamis admittitur ad accusandum in crimen læse maiestatis, etiam qui fuit damnatus de crimen publico.
- 3 Infamis non potest accusare inimicum suum, etiam in crimen læse maiestatis.

Q V A E S T I O IIII.

Varto quæro.

Quid dicendum de infamis in hoc crimen admittatur? Dicas tamen infamem regulariter ab accusando repelliri. I. qui criminis. C. qui accusa. non possit. Et ratio dicitur esse, propter presumptam calumniam. Regula. semel malus de reg. iuris. in 6. l. Cassius. ff. de senat. Cyn. in d. l. qui criminis, aliam addit ratio rem: quia si is qui accusat non probat, perdit famam. l. fin. C. de accusa. sed infamis, cum iam famam amiserit, eam amplius perdere non potest. l. cognitionum. §. primo. ff. de var. & extraordi. crimin. l. 2. C. ut infra certum temp. idem dicit Io. de Turre Crema. in cap. in primis. colum. 3. versicu. nam infames. 2. quæstio. j.

- 2 Fallit tamen ista regula in crimen læse maiestatis, in quo infamis admittitur ad accusandum. Ange. in tracta. de malef. in verbo, & ad querelam. versicu. sexto ab hac accusatione, & text. de hoc clarus. in l. famosi, & ibi Barto. & omnes. ff. ad legem ipliam maiest. idem Barto. in l. in questionibus ff. ad legem iuliam maiest. Et hoc procedit etiam in damnato de crimen publico. Ange. in prædicto tracta. in verbo che hæritadito la tua patria. in versicu. quæro quis possit accusare. idem voluit Ange. in l. qui iudicio. ff. de accusat. & vide August. de Arimino in addit. ad Ange. in dicto tract. super dicto versicu. quæro quis possit accusare. Erit ergo firma conclusio, quod in hoc crimen læse maiestatis infamis admittitur ad accusandum. Ista tamen conclusionem limita tam non procedere, quando infamis est inimicus illius quem accusat: nam tunc non admittetur ad accusandum, etiam in hoc crimen. ita voluit Ange. in dicta l. famosi. in princip. in versicu. in textu ibi. ff. ad legem iuliam maiest. inimicus enim repellitur ab accusando in isto crimen, ut infra quæstio. sexta. proxime sequent.

S V M M A R I V M.

- 1 An socius criminis admittatur ad accusandum in crimen læse maiestatis, nam non admittitur ad accusandum regulariter.
- 2 Socius criminis admittitur ad accusandum in crimen læse maiestatis, in crimen simonia. nu. 3. & crimen heresis. nu. 4.
- 3 Socius criminis effectus inimicus non admittitur ad accusandum in crimen læse maiestatis.

S V M M A R I V M.

- 1 An inimicus admittatur ad accusandum in crimen læse maiestatis, quia regulariter ad accusandum non admittitur.
- 2 Crimina per testes non per accusatorem probantur.
- 3 Inimicus in crimen læse maiestatis repellitur ab accusando.
- 4 Idem in criminibus exceptuatis, ac in notoriis. nu. 6.
- 5 Inimicas repellitur obiciendo in crimen per viam exceptionis.
- 6 Inimicus qui prohibetur accusare, an denunciare possit.
- 7 Inimicus ad repellendum accusatorem qualis esse debeat.
- 8 Vbi agitur de repellendo a præmio, sufficit quelibet odiositas qualitercumque concepta.
- 9 Inimicitia capitalis, quot, & quibus modis dicatur.
- 10 Inimici amici, repellitur ab accusando: & quomodo intelligatur.
- 11 Complices dicuntur qui sunt confocii ad malum non ad bonum.
- 12 Inimicus admittitur ad accusandum de heresi, stricto modo sumpta.
- 13 Quod committitur in diuinam religionem in omnium fertur iniuriam.

Q V A E S T I O VI.

Exto quæro.

An inimicus accusa. possumus dicendum prima facie quod sic: quia admittitur in famis, qui alias repellitur, ut dixi supra quæst. 4. proxima precedente. Item admittitur ad accolandū in hoc crimen socius criminis, ut vidimus in proxima precedenti quod contrarium dicas: tamen inimicus regulariter ad accusandum non admittitur. cap. per tuas. de simo. §. si vero quis odiosus. In Auth. de test. Inst. de excus. tuto. §. inimicitia. 3. q. v. c. accusatores. Ioan. de Turre Crema. in cap. in primis. colum. 3. numero octauo. secun. q. 1. Abb. tamen in cap. licet Heli. colum. secun. versi. vlti. collige. de simon. dixit, in iure ciuili non repelli inimicum accusare non posse. & videtur tenere, quod inimicus accusare possit, & rationem assignat, quia tamen criminis per testes non per accusatorem probantur, ideo facilius admittitur accusator quam testis. Idem reuui! Abb. in cap. 1. in versi. circa tertiam & ultimam. de accusatio. lmo. in l. is qui reus. ff. de public. iudic. tenet opinionem Abbatis de iure ciuili, secus dicit esse de iure canonico. idem dixit Felin. in cap. primo. col. secunda. versicu. vtrum inimicus de accusa. allegat. cap. memini. nimus. & cap. cum oporteat. codem titulo ad idem est text. in cap. accusatores. el. primo. 3. quæstio. v. ad idem text. in capitul. cum P. Manconella. de accusatio. Bald. ramen & Ange. in dicta l. is qui reus, tenet inimicum repellere ab accusatione. Et idem tenuit Ange. in tractatu malef. in verbo ad querelam Titii. versicu. vigesimo repellitur, & ibi August. in addit. Dicas tamen in crimen læse maiestatis non est dubium inimicum ab accusando repellere, ita tenuit Specu. in titu. de accusatio. in primo §. versicu. fina. in fine per text. in cap. per tuas. de simon. idem in ritu. de accusatio. in tertia parte in §. secundo. in versic. primo. Angel.

Hieron. Gigan. de crim. lēſæ maiest.

gel. in l. qui accusat. ff. de accusa. in inimicus enim capitalis non accusat. Præposit. in cap. episcop. in versicu. in ea glo. ibi. 3. q. 1. & idem in cap. in primis. §. quia ego, columna 1. in versic. No ta quod inimicus. 2. quæst. 1. ad idem in cap. accusatores. el 1. 3. quæstio. v.

Et quod inimicus non admittatur ad accusandum in hoc criminе, tenuit etiam Alber. in l. famosi, in versicu conspiratores tamen. ff. ad legem iuliam, & ibidem Ange. in princ. vbi dixit, quod † in criminibus exceptuatis inimici ad accusandū non admittuntur, per tex. in cap. pertuas, extra de simo. idem tenuit August. de Arim. in addit. suis ad tract. Ange. de malefi. in verbo, ad querelam Titii in addit. quæ incipit, tu autem in hac materia: versic. tene tamen menti. Quinimmo † inimicus repellitur etiam ab obijciendo crimen per viam exceptionis, vt est tex. in dicto cap. memintimus. de accusatio. Talis enim voluntaria obiectio accusationem sapit, vt nota. in capit. exhibita. de iudic. & per Innocen. in cap. Dudum. de elec. ita dixit Præposi. in cap. accusatoribus, in j. no. quæstio. v. idem voluit Arch. in dicto cap. accusatores. el 1. 3. quæstio. v. & Specul. 6 in titu. de accusatio. in versicu. item cum inimico. † Amplia prædictam conclusionem, quod inimicus ab accusando repel latur, vt procedat etiam in notoriis, secundum Roman. consilio trecentesimo quarto. in proposita consultatione, & Alexand. in consilio centesimo quinto. visa inquisi tione formata, in columna fina. in fine in quarto volumi. ad idem est tex. in capit. nulli episcoporum. tercia quæstio. v. Sed † qd dicemus de inimico qui accusare prohibetur, an saltim poterit denunciat. Decisio huius dubij pendet ab illa quæstione, vtrum prohibitus accusare possit denunciare: in qua Joan. And. & Arch. in cap. indemnitatibus. §. primo. de elec. i 6. dixerunt, quod sic. & idem voluit Bald. in lege prima. Codi si tuto. non gesier. per illum tex. ad quod facit quod tradit An ge. in lege quæstum. ff. de in ius vocand. illum articulum ex minar. seriole Præposi. in cap. pri. secunda quæstio. octaua. columna quinquagesi. secun. in versicu. an prohibitus accusare. numero centesimo quarantesimonono. vbi facit longam dif finitionem, vide ibi per eum. Qualis autem debeat esse ini micitia ad repellendum accusatorem, tradunt Doct. in dicto. cap. accusatores, & vide per Ange. in tracta. de malefic. in verbo ad querelam. In versic. vigesimo repellitur inimicus, & ibi August. in add. in quibus locis concludunt, ex inimicitia, capi tali repelli quem ab accusando: allegat Ange. loco præallega to no. in lege Labeo. ff. de arbit. & in lege inimicitie, ff. de his quib. ut indign. & 1. 3. §. fina. & ibi Barto. ff. de adimen. lega. idem voluit Joan. de Ana. in cap. repellatur, versicu. vtrum autem quælibet inimicitia, de accusatio. vbi refert opin. Vincentij, & sola capitalis inimicitia repellat accusantem: quod dicit verū esse vbi agitur de repellendo inimicum, a iure communī, vt i 1. licet. ff. de arbit. sed vbi agitur de repellendo a præmio, suffi cit quælibet odio satis qualitercunque concepta, allegat text. in l. testamento Centurio. ff. de manu. testam. & l. Lucius. ff. de lega. secundo.

10 Quot † autem, & quibus modis dicatur capitalis inimicitia: vide Felin. in cap. cum oporteat. columna 4. de accusat. vbi etiam ponit quid dicendum de inimico reconciliato, de quo etiam habetur per Doct. in c. accusatoribus. terria q. 5.

11 Et non solum inimicus repellitur ab accusando, sed † etiā amicus inimici: ita dixit Joan. de Ana. in d. cap. repelluntur, in princ. allegat. quod habetur in cap. accedens, el secon. vt lite non contesta. vbi probatur, quod inimicitia extenditur ad ter tiam personam, subdens quod regulariter ista materia nō est multum extendenda, vt not. Innocen. in cap. insinuante, de of fice. delega. & illud quod dictum est de amico inimici, intellige de cohabitante cum inimico cohabitatione continua: secus si modico tempore, per id quod habetur in l. licet. §. in factū actio. ff. Naut. caup. labu. ita dixit Joan. de Ana. loco proxime allegato, vide Præposi. in d. cap. accusatore. in fi. 3. q. v. Felin. au tem in cap. cum oportea. columna 4. in versicu. Nota sexto. di cit, quod eo ipso quod quis conuersatur cum inimico meo, inimicus meus presumitur: ideo dicit, quod non solum cohabitantes cum inimico meo, vt in d. cap. repellantur, admitti non debent ad accusandum, sed etiam conuersantes, & etiā complices. Subdens, quod † complices dicuntur qui sunt con socij ad malum, & non ad bonum. Conclusionem † supradictam, quod inimicus ab accusando repellatur, limita nō pro cedere in hæreti stricto modo sumpta: quia tunc dicitur pro se qui suam vel suorum iniuriam † quod enim committitur in diuinam religionē in omnium fertur iniuriam l. Manichos. Cod. de hære. ita voluit Francic. Episcopus Squillacensis. in tra de fide cat. c. 51.

S V M M A R I V M.

11 An pupillus admittatur ad accusandum in criminē lēſæ maiestatis, quia regulariter non admittitur ad accusandum.

- 2 Pupillus cum autoritate tutoris admittitur ad accusandum in criminē lēſæ maiestatis.
- 3 In criminē lēſæ maiestatis omnes admittantur ad accusandum, qui alias accusare prohibentur.

Q V A E S T I O VII.

Eptimo quæro, re poterit? Dicas, φ

- 1 tregulariter non admittitur ad accusandum. l. 1. & 2. ff. de accusa. cap. prohibentur. secunda. quæst. 1. l. 1. Cod. de fals. moneti. 4. q. 3. cap. inuiti. & per Barto. di. l. 2. §. pupillus. ff. de accusat. Ange. in tracta. malefic. in verbo, & ad querelam Titii. in versicu. Duodecimo prohibetur Pupillus, idem voluit Joan. de Turre Cremat. in cap. prohibetur. colu. 1. in versic. prohibentur. secun. quæst. 1. & est ratio propter fra gilitatem & rati, & parentiam intellectus, vt dixit Ange. in di.
- 2 tracta. malefic. in præallega. versicu. Dicas, † quod in crim. lē ſæ maiestat. pupillus accusandum ad admittitur cum auth oritate tutoris: ita voluit Specu. in titu. de accusa. §. pri. in versic. item excipitur, quod est Pupillus, allegat. tex. in l. clarum. C. de au tor. præstan. idem dixit Grandi. in suo tracta. malefic. in ru br. qui accusare possunt. columna prima. in versicu. item i cri
- 3 mine lē ſæ maiestatis, facit, quia † in isto criminē omnes admit tuntur ad accusandum, qui alias accusare prohibiti sunt, vol uit Ange. in dicto tracta. de malefic. in verbo, che hai tradito la tua patria. in versic. quæro quis possit accusare, in prin. ad idem facit tex. in l. famosi. ff. ad legem iuliam maie. vbi Ang. in prin. dixit, φ etiam prohibiti accusare de criminē publico admit tuntur ad accusandum criminē lē ſæ maiestatis.

S V M M A R I V M.

- 1 An filius admittatur ad accusandum patrem in criminē lē ſæ maiestatis, nam alias pater a filio accusari non potest.
- 2 Filios castigatores esse parentum suorum lex erubescit.
- 3 Filius admittatur ad accusandum patrem in criminē lē ſæ maiestatis propter criminis immanitatem.
- 4 Filius tenetur indicare patrem contra imperium vel Rempublicam machi nantem.
- 5 Castrorum disciplina est antiquior quam liberorum charitas.
- 6 Pro patria pater in filium, & filius in patrem, insurgere debet.
- 7 Filius accusans patrem de criminē lē ſæ maiestatis (si cum veritate procedat accusatio) ingratus non dicitur.
- 8 Vasallus sciens patrem suum velle grauiter delinquere contra dominum suum, contra quem non committitur crimen lē ſæ maiestatis, & non re uelans eum, non perdit feudum: scilicet si aliud præter patrem.
- 9 Maior est fidelitas quam filius præstare domino feudi tenetur, quam
- 10 Obligatio filii erga patrem est de iure naturali & diuino.
- 11 Obligatio feudarii erga dominum feudi est de iure ciuili.

Q V A E S T I O VIII.

Ctauo quæro. An filius admittatur ad accusandum patrem

- 1 in hoc criminē lē ſæ maiestatis? Et dicendum vide tur quod non: quia † pater a filio accusari non po test. l. iniquum. C. qui accusare. ff. de accusat. † Erubescit enim lex filios castigatores esse parentum suorum. §. sed quod san citum, in Authen. de nup. collat. 4. cum oportet. Cod. de bon. quæ liber. præsertim ne videantur filii sanguinem suum trade re, quem excusare tenentur. l. 1. ff. de bon. eorum qui ante sen ten. mor. libi consciuer. & l. fina. ff. de popul. actio. facit tex. in decimo octavo. Leuit. vbi dicitur, turpitudinem patris tui & matris tuz non discooperies. Dicas tamē, † quod tantæ immu nitatis est hoc lē ſæ maiestatis crimen, quod filius ad accusandum patrem admittitur. Ita tenuit Joan. Igneus in sua disputa tione, an Rex Franciæ recognoscet Imperatorem: allegat tex. in l. famosi. ff. ad legem iul. maie. & l. hi quos. ff. de accusa. l. vix. certis. ff. de iudic. l. fina. C. ad legem iul. maie. & hanc suā conclusionem comprobat hac etiam ratione, quia si hoc ca su lictum est filio patrem occidere, (de quo inferius loco suo dicam) a fortiori licebit filio patrem accusare, & sic via iuris 4 contra eum vt facit pro ista opinione id † quod voluit Andr. de Iser. in cap. i. præterea. in princip. in titu. quæ fuit prima cau fa benefic. amittend. in visibus feudo rum, vbi dixit, quod filius tenetur iudicare patrem contra Imperium vel Rempublicā machinantem allegat Tullium libro 3. de offic. vbi dixit, φ † castrorum disciplina est antiquior quam liberorum charitas, l. postliminium. §. filius. ff. de capit. & postlim. teuersad idem dicas facere, quod rursus dicit idem Cicero in codem libro 3. officiorum.

Tractatum Tomus XI.

57

officiorum. cuius hęc sunt verba: Quid si Tyrannidem occupe, si patriam prodere conabitur pater, silebit ne filius? Immo vero obsecrabit patrem ne id faciat: si nil proficiet, accusabit: minabitur etiam ad extremum: si ad perniciem patrię res spectabit, patrię salutem anteponet saluti patris, facit ad hoc glo. in capitulo primo, in verbo, & Christiani de conuer-

6 infid. quę dixit, † quod p. patria pater in filium & filius in pa-
7 trem insurgere debet. † Nec propterea filius de hoc crimine patrem accusans ingratius dicetur, si cum veritate procedat accusatio, ita dixit notanter Matth. de Afflict. in capit. primo. in §. & bona committentium, columna quarta, versiculo, & scias quod tanta numero quarantesimo primo. in titu. quę sunt regal. in vībus feudorum; de quo dicit esse glossā in consti-
tū. regni. quę incipit Inconsutilem, de hæret. in verbo flam-
marum.

8 Vnum tamen not. dignum non omittam, † quod si vasallus sciuit patrem suum velle grauiter delinqnere contra do-
minum suum, contra quem non committitur crimen læsa maiestatis, si hoc non reuelet domino feudi, non debet pro-
pterea feudum perdere: led si alius pr̄ter patrem volebat do-
minum suum interficere, vel contra eum grauiter delinque-
re, tenetur id domino suo reuelare: & ita intelligi debet text.
in capitulo primo. §: pr̄terea si vasallus in titu. quę fuit pri-
ma causa benefi. amitten.

In hoc tamen visetur dislentire Matthæ. de Afflict. in di-
cto §. pr̄terea. Ea ratione: quod † maior sit fidelitas quam filius pr̄stare domino feudi tenetur, quam patri: dicit tamen cogitandum.

10 At dixerim ego secus esse. nam † obligatio, quam filius er-
ga patrem habet, est nedum de iure naturali, sed etiam diu-
no: pr̄cepit enim Deus parentes honorari. Deuteronom. cap.
5. Matth. cap. 15. Exod. cap. vigesim. Leuitic. cap. vigesim. Proverb.
11 cap. vigesim. Obligatio † vero feudatarij erga dominum feudi
est de iure ciuili. Ciuilis autem ratio naturalia iura perimere
non potest. I. iura sanguinis, ff. de regu. iur. & in §. minus, Instit.
de hæred. quę ab intesta. defer.

S V M M A R. I V M.

- 1 An pater filium de criminis læsa maiestatis accusare poterit? & car-
men suam nemo odio habere tenetur.
- 2 Pater longe plus filium amat, quam filius patrem.
- 3 Pater sciens filium contra regem machinari, non tenetur illum regi re-
uelare.
- 4 Pater filium in criminis læsa maiestatis accusat.
- 5 Pater in filium, & filius in patrem, pro patria insurgere debet.
- 6 Romani filios contra patriam machinantes non solum denunciabant, sed ipsi
met puniebant.
- 7 Exempla de Lucio Bruto primo Consule, & de Caffio. nu. 8.
- 8 Si filius patrem, vel pater filium accusat, vel denunciat, mitius accusatus
puniri debet.

Q V A E S T I O IX.

Nono quęro; An pater filium de crimi-
ne læsa maiestatis accusa-
re poterit? videtur prima facie dicendum quod no:
quia † nemo carnem suam odio habere tenetur,
capitu. dilecto. de præbend. vigesimatertia quæstio. secunda, ca-
picum extimemus. Et licet filius patrem accuset in hoc crimi-
ne, vt vidimus supra proxima præcedent. quæstio. Tamen † pa-
ter longe plus filium amat, quam filius patrem: vt testatur A-
ristote. libro octauo. Et hicorum, facit † quia si pater sciuit fi-
lium machinari contra regem, non tenetur illum regi re-
uelare, per tex. in l. milites argumen. §. desertorem, Digest. de
re milita. ita dixit Ioan. de Anan. in capit. fina. de his qui fili.
occid. idem tenet Felin. in capitulo primo, columna secunda,
versico. limita non habet locum in patre. de offic. delegat. vbi
per tex. in dicta lege milites argumen. & tex. in l. vtrum, ff. de
parcid. dixit, quod pater filium quem scit contra principem
machinari denunciare non tenetur.

4 Dicas tamen † contraria partem veriorem esse, quod
immo pater filium accusat in hoc criminis. Ita tenuit Ioan.
igneus in sua disputatio. an Rex Franciæ recognoscatur. Impe-
ra. vbi dixit, quod immo pater filium contra Imperatorem
machinantem tenetur illi offerre: allegat text. in l. qui cum
vto. §. filium, ff. de re milit. ibi, vel a patre postea exhibitus,
quem textus, Bartho. Coepola Veronen. ad hoc notat in pri-
ma sua Cautela, facit glo. in capitulo primo, de conuersat. in
fidelis. in verb. Christiani, quę dixit, † quod pater in filium, &
filius in patrem pro patria insurgere debet. ad idem facit

quod voluit Matth. de Afflict. in capitu. primo. in §. pr̄terea
si vasallus, columna 3. versico. sed iuxta hoc quęro, numero
vigesimo. in tit. quę sit prima causa beneficii amittend. vbi re-
probat opinionem Ioan. de Anan supra relata. Et quod pa-
ter filium denunciare teneatur in criminis læsa maiestatis, la-
te tradit Matthæ. de Afflict. in capitu. imperiam, §. insuper, de
prohiba feud. alien. per Federicum, & habetur per eundem in
suaglo. super Constitu. Regni, in titu. ne filius pro patre in prin.

6 Quinimō Antiqui Romani filios p. patriam machinatē nō
solū denunciabant sed p̄sime puniebāt: de quo possent plura
adduci exempla, led duobus tantum contentus ero. † Lucius
Brutus, filios suos Tarquinij dominationem a se expulsam re-
ducentes, summa Imperium Romæ obtinens, comprehen-
sos, proque tribunal virginis casos, & ad Palū m. religatos se-
curi percuti iussit. exiit namque patrem ut consulem ageret,
orbisque vivere quam publicæ vindictæ deesse maluit: vt to-
statutus Valerius Maximus, libro quinto. capitu. 4. in titu. de pa-
rentum seueritate aduersus liberos, in primo exemplo. † Lu-
cio Bruto Aemulatus Cassius, filium, qui dum Tribunus Ple-
bis esset Agratiā legem primus tulerat, ac multis aliis re-
bus populariter hominum animos amore sui deuictos tene-
bat, postquam potestatem illiam filius depositit, Cassius pro-
pinchorum & amicorum adhibito Consilio Affectati Re-
gni criminis domi damnauit, ac verberibus actum necari ius-
sit, illiusque peculium Cereri consecravit: Teste Vale. Maxi-
9 codem loco, in secundo exemplo. Scias tamen, † quod quando
filius patrem, vel accusat, vel denunciat, mitius accusatus
puniri debet. dicta l. milites argumen. in fine, ff. de mili. dc quo
vide Bartho. in dicta prima sua cautela: & infra latius dicam.
q. 6. in titu. de variis questionibus.

S V M M A R. I V M.

- 1 An miles in criminis læsa maiestatis accusare poterit? quia alias miles
prohibetur accusare, & quae sit ratio numero 2. & quomodo intelliga
tit nu. 6.
- 3 Miles in criminis læsa maiestatis admittitur ad accusandum.
- 4 Miles qui suam vel suorum iniuriam prosequitur potest accusare.
- 5 Item pro amona fraudanda.
- 7 Milites hodie, cum non subiulant se sacramento, accusare poterunt.

Q V A E S T I O X.

Decimo quęro. Certum est, qđ miles
prohibetur accusare, cap. pr̄hiberi. 2. quæstio. 1. qui accusare, ff. de accu-
satio. l. non prohibentur, C. qui accusare non pos-
sunt, & ratio est, quia militaribus exercitiis operam dare de-
bent, vt l. milites. C. de procurat. idem tenuit Ange. in tractatu
malefi. in uerbo ad querelam Titii in versico. vnde decimo pro-
hibetur. Et Gandi. in tractatu suo malefi. in rub. qui accusa. in
versico. item milites prohibentur, quia debent suoscies de-
fendere, & in castris insistere, & non versari circa lites, nec in-
scriribus esse terribiles. Quod miles accusare non possit, vo-
luit etiam Speculator, in titu. de accusa. in versico. item excipi-
tur quod est miles, vbi dirit, quod miles propter sacramentū
accusare non potest, secunda quæstio. 1. capi. pr̄hiberi. Quid
dicendum in criminis læsa maiestatis? Dicas, † quod fallit præ-
dicta conclusio in dicto criminis, in quo miles admittitur ad
accusandum, ita dixit Specula. in præallegato versico. item
quod est miles: per tex. in l. nullus, Cod. ad legem Iuliam ma-
iestatis. idem voluit Do. Hippolit. de Marsil. præceptor meus
in l. de minore in prin. colu. 2. versi. & subdit etiam, ff. de qua-
stio. idem tenuerūt Cyn. Odof. & alii in dicta l. nullus. Secun-
dot, † fallit prædicta conclusio in milite, qui suam vel suorū in-
iuriam prosequitur, nam tunc accusare potest. l. non prohi-
betur, & ibi Ang. & alii. C. qui accu. non pos. & l. si crimen eo.
tit. ita dixit etiam Specu. in prædicto versi. item quod est mi-
lites, in tit. de accus. & Gandi. in tractat. malefic. in dicta rubric.
qui accusa. poss. præallegat. uersico. item milites prohibentur,
idem voluit Mar. de Laude in trac. de mili. quæstione xlj. Ter-
tio, † fallit pro Annona fraudanda, l. mulierem. ff. de accusati-
& hoc iō est, ne, a susceptis signis auocetur argum. C. locato-
l. fi. & l. milite. & 16. qō. 1. cap. generaliter. ita voluit Spe. in pre-
6 allega. versi. item quod est miles, vbi dixit † quod prædicta pro-
cedunt in milite qui iurat se mortem non evitaturū pro repu-
blica, ff. ex quibus cau. maior. l. penult. & ff. de his qui no. infa.
l. 2. non autem procedunt prædicta in milite q̄ stat in domo
propria, qui modo prædicta non iurat nec stipendium mere-
tur. l. qui stipendia. C. de procura & in dicta. l. qui accus. idem
Tract. I. mo. xi).

H dixit

Hiero. Gigantis de crimi. læſæ maiest.

dixit August. de Arim. in add. ad Angel. in tracta. de malefi. in dicto verbo, & ad querelam Titij. in add. super versic. vnde cito prohibetur. vbi dixit, t̄ quod cum hodie milites non subi- ciant se sacramento prædicto, quod accusare poterunt. alleg. tex. iuncta glo. magna in d. l. qui accusare. ff. de accusatio. Et q̄ milites nostri temporis accusare non prohibeantur, tenuit ēt Salic. in d. l. non prohibentur. C. qui accusa. non possunt. idem tenuit Ange. in tracta. de malefi. in d. verbo, ad querelam Titij præalleg. versic. vnde cito prohibetur.

S V M M A R I V M.

- 1 An seruus dominum accusare poterit in crimen læſæ maiestatis? nam Seruus dominum non accusat regulariter.
- 2 Seruus in crimen læſæ maiestatis admittitur ad accusandum dominum.
- 3 Seruus in occultis regulatriciter, maxime quando per alios melius detegi non potest q̄ domi fit, admittuntur ad accusandum.
- 4 Et in lege Iulia de Ambitu.
- 5 Item in lege Iulia de Annona.
- 6 Seruus accusat illum qui tabula testamenti subtraxit in quo sibi libertas reliqua erat.
- 7 Seruus admittitur ad accusandum de nece domini.
- 8 Seruus quo tempore cœperit, & n. 9.

Q V A E S T I O XI.

VNdecimo quarto, t̄ regulariter seruus dominū non accusat. l. qui accusare. ff. de accusatio, l. seruus, C. de iud. & per Gandi. in tracta. de malefi. sup rubr. q̄ accusa. pos. vel non, in princ. vbi dixit, quod seruus accusare prohibentur, quia quantum attinet ad ius ciuile serui pro nihilo habentur, l. quod attinet, & l. seruitutem, ff. de regu. iur. Quid dicendum in crimen læſæ maiest. Dicas q̄ admittitur ad accusandum l. meminisse. C. ad legem Iuliam maiest. l. vix certis, de iudic. l. famosi. ff. ad legem Iuliam maiesta. l. penult. qui accusa. non poss. Barto. in l. i. C. de preci. impe. offerend. rationē dicit esse Ioan. Igneus in sua disput. an Rex Franciæ recognoscet Imperia. numero centesimodecimo octauo. huiusmodi crimen occulte fit, & nemini panditur: & ideo t̄ in istis oculis, etiam in aliis criminibus regulariter seruui admittuntur in defectum, & maxime quando per alios melius detegi non potest quid domi fit. l. consensu. t̄ super plagis. C. de repud. l. fi. S. licentia C. de iur. delib. S. si vero absunt, in Auth. de hæred. & Falcid. S. distrahitur, in Auth. de nupt. & no. in Authen. si dicitur. C. d. etest.

4 Secundo fallit supradicta conclusio, quod seruus non admittatur, ad accusandum in l. Iulia de ambitu, vbi admittitur seruus. Tertio fallit in l. Iulia de Annona, l. i. ff. ad legem iul. de Anno. Quartofallit, quia seruus quandoque accusat illum qui tabula testamenti subtraxit, in quo sibi libertas reliqua erat. l. nullos. ff. ad leg. Corne. de fals. l. istas fallentias ponit Gandi. in d. tract. de malefi. sub rub. qui accusare possunt, in princ. 7 adde tu t̄ Quintam fallentiam, quod seruus admittitur ad accusandum de nece domini, vt per Bart. in l. i. num. 1. & 3. C. de precibus Imperia. offerend. de quo est tex. expressus in dicta l. i. Non erit fortasse inutile scire t̄ quo tempore cœperit seruitus, quod seruitus coepit sub Rege Pharaone in Aegypto quando fames totam terram oppresserat annis septem: nam tunc homines, ne fame perirent, se ipsos in seruitutem regiam dabant, vt habetur Genes. c. 57. & t̄ ex ebrietate videtur ortum habuisse seruitutem, manebat ante quam vinum iueniretur, omnibus inconcussa libertas, nec esset hodie seruitus si ebrietas non fuisset, dicit tex. in c. 6. die, in S. manebat autem. 3. 5. dist. glo. in c. ius gentium. in verbo seruitutes, Distin. j.

S V M M A R I V M.

- 1 An vasallus accusare poterit dominum de crimen læſæ maiestatis quia vasallus delator vel accusator domini sui feudum perdit.
- 2 Vasallus dominum accusat in crimen læſæ maiestatis.

Q V A E S T I O XII.

Dodecimo quarto, An vasallus ac dominum de crimen læſæ maiestatis? videtur prima facie dicendum quod non. t̄ Nam vasallus, qui fuit delator vel accusator domini sui, feudum perdit, vt habeatur in c. j. S. item si delator, & ibi glo. in verbo perdit, in tit. quæ fuit prima causa benef. amitten. in vsibus feudorum. Dicas tamē t̄ quod vasallus dominum acusat in crimen læſæ maiestatis, vt uoluit glossa in d. S. item si delator. & ibidem Matth.

de Afflict. numero 3. 1. idem voluit Specu. in titu. de accusa. S. j. in versicu. item quod est libertus, allegat tex. in l. pcnu. C. ad legem Iuliam maiest. faciunt ad hoc quæ dixi supra in Rubrica qualiter & per quos crimen læſæ maiestatis committatur. que stio. vigesimaquin.

S V M M A R I V M.

- 1 An libertus dominum accusare possit ac crimen læſæ maiestatis? nam re gulariter dominum suum accusare non potest.
- 2 Libertus dominum alcere tenetur, & si non alit potest in seruitutem reuoca ri. numero 3.
- 3 Liberti, & eorum filii, & familiares prohibetur accusare patronos proper reuerentia, nisi suam vel suorum iniuriam prosequantur.
- 4 Libertus in crimen læſæ maiestatis dominum accusat.
- 5 Libertis non admittitur contra dominum in accusatione famosa.
- 6 Libertus in crimen Annonæ admittitur ad accusandum dominum.
- 7 Item in crimen falsa moneta.

Q V A E S T I O XIII.

Tertio decimo videamus de Liberto, an dominum suum accusare possit? & regulariter dicendum est quod non, vt per Specu. in titu. de accusa. S. primo. versicu. item quod est libertus. ubi dixit, quod libertus dominū accusare non potest, sicuti nec seruus, facit, t̄ quia libertus dominum alcere tenetur, glo. in l. j. C. de o per liber. not. in l. si quis a liberis, S. si quis libertis. ff. de libe. agnosced. quinimmo t̄ si libertus dominum non alit, potest in seruitutem reuoca. Specu. in titu. qui filii sint legi. versic. & no. vide ad hoc, quod libertus teneatur patronum alcere qui non habet vnde se alat, quæ scribit Pau. de Citad. in tracta. suo de iure patro. in v. parte, in 6. articu. columnā secunda, in versic. quinto. alitur a liberto patronus, idem dixit Gandhi. in tracta. de malefi. in rub. qui accus. poss. vel non columnā 1. in fine, in versicu. item prohibentur liberti. vbi dixit t̄ quod liberti & eo rum filii & familiares prohibentur accusare patronos proper reuerentiam, quam eis debent, nisi suam vel suorum iniuriam prosequātur, l. qui accusare, ff. de accusatio, l. hi tamē. S. i. qui accus. non pos. l. iniquum, & l. si quis ex familia. & l. similiem. C. eo. titu. Dicas tamen t̄ quod in crimen læſæ maiestatis libertus dominum accusat, vt dixit Spe. in dicto titu. de accusatore. S. i. in dicto versi. item quod est libertus, circa finem p. tex. in l. pen. C. ad legem Iuliam maiest. faciunt dicta supra q. 8. vbi uidimus, quod filius patrem accusat in hoc crimen, & etiam seruus dominum, ut q. 1. prox. preceden. & t̄ quod libertus non admittatur contra dominum in accusatione famosa, habetur in l. adoptiui. S. patronum, ff. de in ius vocando cum sequent. & l. honori. & in l. liberto. de obseq. a liber. præst. præterquam in crimen læſæ maiestatis, tenuit etiam Pau. de Citadi. in suo tracta. de iure patro. in v. parte, in vi. arti. in versi. secun. debetur honor. Erit ergo ex prædictis concluno, quod libertus patronum non accusat. fallit pluribus modis. Primo, quando libertus suam vel suorum iniuriam prosequitur dictum fuit supra. Secundo fallit in crimen læſæ maiestatis, de quo dictum fuit supra. Tertio t̄ fallit in crimen Annonæ in quo admittuntur personæ alias prohibitas ad accusandum, l. mulier, ff. de accusatio. Quarto t̄ fallit in crimen falsa moneta. 2. t̄ 2. C. quibus. ex caus. ser. pro præmio. lib. & prædictos causis ponit Pau. de Citad. loco supra alleg. versi. secundo debetur, in 1. colum.

S V M M A R I V M.

- 2 An alimentatus alimentatorem suum accusare possit de crimen læſæ maiestatis, nam alimentatus in domo alicuius regulariter alimentatorem suum accusare non poterit.
- 3 Alimentatus in crimen læſæ maiestatis admittitur ad accusandum alimentatorem suum.
- 3 Familiaris regulariter non admittitur ad accusandum dominum suum: fallit in crimen læſæ maiestatis

Q V A E S T I O XIV.

Varto decimo quarto, Quid di de eo, q̄ a tenacia erate est alimento in domo alicuius, an alimentatorem suum acusare poterit? Dicas q̄ nō, p̄t tamen t̄ cuim agere ciuiliter, ut est tex. i. l. iniquū, C. de his qui accu. nō pos. Spe. in ti. accusato. S. j. ver. itē q̄ est libertus, ista regulariter procedunt: t̄ in crimen autē læſæ maiestatis admittetur, vt voluit idem Specu. loco. præalleg. in

Tractatum Tomus XI.

58

3 si dicti versiculi. Idem t̄ dicendum erit de familiari, qui alias accusare prohibetur dominum suum, nam admittetur ad accusandum eum in hoc crimen. tex. est apertus in l. si quis ex familiis, C. qui accusa. non possunt, & habetur per Specul. in d. verbi. item quod est libertus, in f. & Gandi. in tracta. male. in tit. qui accus. pos. in versi. item prohibitur libert.

S V M M A R I V M.

- 1 Anmaritus, & vxor inuicem se accusare possint de crimen laeſe maiestatis, & qui non potest esse testis contra aliquem, non potest eundem accusare.
- 2 Vxor non potest esse testis contra maritum cui reverentiam debet.
- 3 Pater pro patria in filium, & filius in patrem, & maritus in vxorem insurgere debent.
- 4 Vir licite dimicere potest uxorem suam machinante contra imperium: & contra vxor virum.
- 5 Enim potest accusare de crimen laeſe maiestatis, etiam ille qui alias est prohibitus.
- 6 Vxor non tenetur denunciare seu accusare virum de crimen laeſe maiestatis.
- 7 Non est amor, qui coniugalem vincat.
- 8 Vxor sciens virum velle committere crimen laeſe maiestatis, licet illum accusare non debeat, debet tamen illum dissuadere.
- 9 Vxoris obligatio erga maritum maior est quam filii erga patrem, & contra.
- 10 Matrimonium est de iure divino, & fuit a Deo institutum in Paradyso Terrestri. n. 11. & est sacramentum. n. 12.
- 13 Vxor si accusaret virum prodicionem committeret, & fidem coniugalem frangeret.

Q V A E S T I O . XV.

Quinto decimo quæro. Quid dicendum de marito & vxore, an alter alterum accusare possit in crimen laeſe maiestatis? & videtur dicendum quod non: nam scriptum est & erunt duo in carne una. Matth. cap. 19. Pauli ad Ephes. cap. v. Marc. 10. Genes. cap. secū. facit, quia, t̄ qui non potest esse testis, non potest accusare, vt per Specul. in titu. de accusator. §. primo. versicu. item quia non potest esse testis. t̄ vxor autem testis esse non potest contra maritum, cui subiecta est & reverentia debet, vt voluit Cy. in legge secun. Cod. de testibus. Abb. in cap. literis, in fine extra de libibus. immo etiam marito volente, vxor contra ipsum testificari non potest. ita notanter dixit Ioan. Andreæ. in additi. Specula. in titu. de teste. §. primo. versicu. sed quid de vxore. ita add. quæ incipit, vbi subest sola ratio. & habetur per D. Hipp. Marisi. præceptor meum in consilio vigesimo secundo. gratia Domini non me deserat. columna secun. numero quinto. volumine primo.

Pro contraria parte, quod maritus vxorem, & vxor maritum accusare possit in crimen laeſe maiestatis, facit gl. in cap. primo. in verbo, & Christiani. de conuersi infidel. quæ dicit, t̄ quod pro patria pater in filium, & filius in patrem, & maritus in vxorem insurgere debent. ad idem facit, quia vir licite dimicere potest vxorem suam machinantem contra Imperium, & contra vxor virum. tex. est in lex consensu. in principio, & in §. vir quoque. C. de repud. comprobatur prædicta conclusio t̄ ex doctrina Angeli in tractatu de malefici. in verb. t̄ ehe hui tradito la tua patria. in versicu. quæro quis possit accusare in princ. vbi dixit, quod omnis potest accusare de crimen laeſe maiestatis, etiam ille qui alias est prohibitus, facit textus in legge famosi. & ibi not. Docto. & l. questionibus, ff. ad legem Iuliam mai est.

Nec obstat quod regulariter vxor testis esse non possit contra maritum, quia filius contra patrem testimonium non dicit, & tamen admittitur in crimen laeſe maiestatis ad accusandum patrem, vt vidimus supra quæstio. octaua. proxima præcedente. Hanc quæstionem tangit Matth. de Afflict. in cap. r. Sæpere, columna 3. in f. versicu. sed iterum quæritur, in titu. quæ fuit prima causa benefi. amitten. numero 22. Et idem in titu. de pace ienen. & eius violat. in c. 1. §. si quis hominem, in versicu. vnde decimo nota. column. 3. numero 26. & utroque se remittit ad ea quæ circa hoc dixit Andr. de Iser. in constitutio ne incipiente, poenam in titu. de vxoribus foriudicatorum, & parentibus in constitut. Regni. vbi Andreas tenet, t̄ quod vxor non teneatur denunciare seu accusare virum de tali delicto, dicens, quod in iure non inuenitur quod coiunctus maritum denunciare teneatur, vt dicitur de patre & filio. Nam licet dicitur quod nullus amor vincat paternum, l. si pater. C. de spōsibus, & in l. isti quidem, ff. quod met. causa. Attamen Christus dicit, t̄ quod non est amor quia coiugalem vincat, qui scri-

- ptum est Marci. ca. 10. & Genes. 2. Dimitteret homo patrem & matrem, & adhæredit vxori, & erunt duo in carne vna facit. C. debitum, de bigam. cap. gaudemus, de diuor. & Mauta. capit. 19. & Pauli ad Ephes. 5. & dicit idem Iser. loco præallegato, t̄ q̄ vxor sciens virum velle committere crimen laeſe maiestatis, licet illum denunciare non debeat, tamen illum in quantum potest dissuadere & retrahere debet ne id crimen perpetret. Et tenendo istam opinionem non obstat quod dictum est de filio qui patrem accusat, & econtra: quia t̄ maior est obligatio vxoris erga maritum, quam filii erga patrem, & econtra, vt supra dictum fuit: quia vir reclinare debet patiē & matrem & vxori adhære. Nec obstat istud quod dicitur: quod vir licite dimicet vxorem suam machinantem p̄ imperium pec. tex. in dicta lege consensu. in principio, & §. vir quoque. Cod. de repud. quia dispositio illa procedit de iure ciuili, quod locum non habet in matrimonio, sed in eo seruatur ius canonici, secundum quod statutum est, quod quos Deus coniunxit homo non separat. præterea, excepta causa fornicationis, ex nullo crimen vxorem dimittere quis potest, c. in coniugio. trigesima quæstio. prima. cap. omnes accusationes, eadem causa. quæstio. septima. confirmatur prædicta conclusio, quia t̄ matrimonium est de iure diuino. capitulo primo, de voto, in sexto. capitu. sunt qui dicunt. vigesima septima. quæstio. secunda. & not. Abb. in cap. cum ad monasterium, in fina. column. extra. de statu monach. t̄ fuit enim in Terrestri Paradiso, a Deo institutum. Genes. cap. 1. & habetur per Corine. in consilio octauo. column. fina. numero quarto. in quarto volumine. 12 Et t̄ matrimonium est sacramentum. capitulo. gaudemus, de diuino. in princip. cap. omne. vigesima septima. quæstio. secunda. & fides unum est ex bonis matrimonii, ut dicit ille text. Ergo concluditur, quod obligatio, quam vxor habet erga virum, & econtra, est de iure diuino: & sic longe anterior obligatio, quam quis erga patriam vel Imperatorem habet. t̄ Et propteræa dicendum non est vxorem posse aut debere accusare virum de crimen laeſe maiestatis: Id enim si faceret proditio nem committeret, vt dixit Andr. de Iser. in dic. constitutio. poena carceri, column. secunda, de vxoribus foriudicatur. & fidem coniugalem frangere, quæ etiam hosti seruanda est. vigesima octaua. quæstio. prima. capitulo. noli. & cum ista op. vi de iure vñiori transeo.

S V M M A R I V M.

- 1 An ille, qui erat in coniuratione contra principem uel rem publicam, si reuelat coniurationem impunitatem mereatur?
- 2 Reuelans tractatum de morte papæ liberari, & præmiari debet.
- 3 Præmium, quod datur reuelantibus, licet non participi: reuelanti, tamen secus est in crimen laeſe maiestatis.

Q V A E S T I O . XVI.

- E**cimo sexto quæro. Quid dicendum qui erat in coniuratione contra principem vel Rem publicam? Dicas, t̄ quod si a principio coniuratio nem reuelauit, non solum impunitatem, sed etiam præmium meretur. Si vero non a principio, sed post aliquod tempus antequam delictum fiat id reuelat, nulla tamen prius de eo habita notitia per principem, tunc impunitatem tantum, non aut præmium consequitur: tex. est ad hoc notab. in l. quisquis. §. sa ne si quis. C. ad leg. Iul. maiest. c. si quis. & ibi Præp. 6. q. 1. t̄ dicitur dicas in reuelante tractatum, qui fieret de morte pontificis: quia, etiam si particeps esset, liberatur & præmiari debet. c. si quis Papa. in f. xxvij. Dist. & ex hoc limita doctrinam Bart. in l. 3. ff. de cond. ob. turp. causam, vbi dixit, t̄ quod præmium quod datur reuelantibus non datur participi reuelanti: vt eius doctrina non procedat in reuelante crimen laeſe maiestatis modo prædicto: quia reuelans dictum criminis, a principio præmiū consequitur iuribus prædictis.

S V M M A R I V M.

- 1 An laicus clericum accusare possit de crimen laeſe maiestatis? quia laici non admittuntur ad accusandum clericu vel episcopoe.
- 2 Laici clericos in crimen laeſe maiestatis accusat.
- 3 Laici suam uel suorum iniuriam prosequentes clericos accusat.
- 4 Laici clericos accusat in crimen heres.
- 5 Item in crimen simonie.
- 6 Item in crimen sacrilegii.
- 7 Item in crimen dilapidationis.
- 8 Laicus accusans clericum bona vita, & ipse debet esse bona vita.
- 9 Laici ignoti, vel suspecti de falsitate seu iniusti, non admittuntur ad accusandum clericos in casibus superscriptis.

Tract. Tom. xj.

H 2

Q V A E

Hiero. Gigantis de crimi. laesæ maiest.

Q V A E S T I O X V I I .

Decimo septimo quæro, An laicū accusare possit in criminē laesæ maiestatis? & videtur dicendum quod non, quia t̄ laici non admittuntur ad accusandum clericos vel episcopos: tex. est in cap. i. secun quæstio. 7. & in capitu. nullus, & in capitu. laico. eadem causa, & q. c. clericū n̄ cuiuslibet. vnde. quæstio. i. c. cū P. de accusatio. & habetur per Ioan. de Turre Cremat. in d. c. 1. colum. i. Ita conclusio fallit primo ī criminē laesæ maiestatis, cap. sane. i. 5. quæst. 4. idem voluit glo. in ver. quod vero, 2. q. 7. in summa. & ibidem Præposi. & Archid. & Egid. Bellemera, ita tenuit etiam Tur. Cremat. in d. cap. i. columnā. i. versicu. se cundus casus.

Secundo fallit t̄ quando laicus suam vel suorum iniuriam prosequitur. 4. q. 6. c. omnibus. c. de cetero. de test. gl. in d. verbo, quod vero, 2. q. 7. & ibi Præposi. Archid. tamen dicit hoc solū procedere, quando ciuiliter agitur. sed Hostien. in d. cap. de cetero, de testib. contrarium tenuit: quod immo quando suam vel suorum iniuriam prosequitur etiam laicū clericum criminaliter accusat. pro cuius op. Præp. in c. quod vero. 2. q. 7. colu. 2. in princ. allegat text. in c. Maximianus, 8 i. distinctio. Tertio fallit t̄ in criminē hæresis. c. sacerdos. c. oues. 2. q. 7. Quarto fallit t̄ in criminē simonia. c. tanta. de limo. Quinto fallit in criminē sacrilegij, 17. q. 4. §. qui autem. Sexto fallit t̄ in criminē dilapidationis, 7. q. 2. c. non liceat, prædictas fallentias ponit etiam glo. præallega. in d. versi. quod vero. 2. q. 7. Dicit tamen Ioan. de Turre Cremat. loco præalle. quod in his criminibus admittitur laicus ad accusandum clericum, duobus cōcurrētibus. Primo, quod laicus bono zelo denunciet crimen. ext. de Simon. c. licet Heli. Secundo, quod clericus accusatus talis vitæ fuerit suspectus, vt in cap. in primis. 2. q. i. si aurem t̄ clericus esset bonæ nitē admitteretur tātum laicus bona vitæ, c. per tuas, de Simon. idem dixit glo. præallega. in summa. in d. versi. quod vero. quæ voluit, quod si clericus qui accusatur sit malæ vitæ, admitteretur ad accusandum eum ī casibus prædictis etiam laicus malæ vitæ: per tex. in d. c. per tuas, de Simon. Vnum tamen non omittit: quod in casibus in quibus laici admittuntur ad accusandum clericos, ignoti vel suspecti de falsitate seu ini mici non admittuntur. 4. q. v. accusatoribus, & cap. canonica, & c. accusatore, nisi prius inquiratur de vita, & fide, & intentione eius, 2. q. 7. c. si qui. & c. quærendum, vel nisi habeat aliquas literas testimoniales de persona sua, vel saltim testimonium populi, 2. q. 7. c. terminationes, ita per iura prædicta dixit Egid. Bellam. in d. c. de cetero, col. fina. prope finem. de tes. alleg. lo. And. & Arch. in d. cap. quærendum, & Innocen. in c. cū P. de accusat. in glo. i. in fi. prædicta sane intellige, quando agitur de criminē criminaliter: alias secus secundum op. Collectarii recitata in Bellemera in d. cap. de cetero, in fine.

S V M M A R I V M .

- 1 Ansacerdos teneatur reuelare si audiret aliquid in confessione, qui ei dixit quod crimen laesæ maiestatis contra principem committere volebat?
- 2 Confessio sacramentalis est de iure diuino: & ita eius celatio.
- 3 Confessione sacramentalis reuelator est violator sacramenti.
- 4 Confessio sacramentalis ad impedendum malum non debet reuelari.
- 5 Sacerdos licet iurat se nihil scire, licet quid sciat in confessione.
- 6 Sacerdos non potest confessio sacramentalem reuelare, etiam ex license & precepto superioris, etiam si papa id mandaret sub pena excommunicationis. & nn. 7.
- 7 Sacerdos in actu confessionis vices veri Dei gerit.
- 8 Sacerdos an possit de licentia confitentis reuelare confessionem sacramentalem.
- 9 Confessio sacramentalis est de peccato commiso non committendo.
- 10 Confessio sacramentalis est de peccato commiso non committendo.
- 11 Confessio quod vult delictum aliquid committere, & q. ablinere non potest, sacerdos debet quanto cautiis potest reuelare ut peccatum impeditur, non tam in propalando quoquo modo. nn. 2.
- 12 Peccatum commissum dicitur detegi in penitentia, non committendum.

Q V A E S T I O X V I I I .

Decimo octavo quæro, Vtrū sacerdos, t̄ q. aliquem in confessione adiut, a quo intellexit q. volebat criminē laesæ maiestatis committere in principem vel Rempublicam, sine quod tale crimen commisit, an hoc reuelare teneatur? Hæc est ardua quæstio: circa quam Ange. in tractatu suo de malific. in verb. che habi tradito la. tra-

patria. in versicu quæro an sacerdos. dicit, quod salua opinione Canonistarum & Thologorum cui se submittit, ipse tenet quod talis sacerdos non teneatur reuelare huiusmodi confessionem, per tex. in cap. omnis virtusque sexus, in versicu. Caueant autem de pœniti. & remissio. & ibi not. per Innocent. & Anton. de Butr. Demum idem Ange. sic distinguit, quod aut aliquis confessus est sacerdoti crimen laesæ maiestatis iam cōmitum, vt puta confessus est quod ipse interuenit in tracta. fa. elo contra principem vel Rempublicam, & tunc hususmodi crimen per sacerdotem propalari non potest, quia eo ipso q. illam pœnitentiam iniunxit, & peccatum iam commissum est & perfectum, princeps vel respublika laedi non potest ex illo non propalatione, ideo sacerdos id reuelare non debet, cap. sacerdos, cap. nemo, cap. significasti, de pœnitent. & remissio. Et idem dicit esse, quando quis confessus est quod est in tractatu contra principem, & eum pœnitent, & præterita volūtatis sibi pœnitentiam iniungi perit, quæ sibi iniuncta fuit: Nam enī hoc casu id sacerdos propalare non debet, c. cū quidam. de pœnitent remis.

Quando vero quis cōfiteretur sacerdoti, & ei diceret, quod habuit, habetque tractatum, & quotidie illum exerceret contra principem vel Rempublicam, & quod huiusmodi tentatio ni non potest resistere, & quod omnia exequetur cum aliis, hoc casu dicit Ange. se credere, quod si sacerdos manifestet illis, quibus prodesset, non obesse potest, non accusando personam, & illis dicendo, caueatis, quia tali die & tali loco tumulus fieri debet, vel aliud scandalum in populo: id iuste faceret cap. hoc videtur trigasima. distinctio. quod tamen verum est, dicit si confitens tantummodo de se dixit: Si vero nominat cōfite socios in specie, vel dixerit quod sunt plures alii, & isto casu siue eti. mi illum pœnituerit de suo malo proposito, & pœnitentiam petat, dicit se credere, quod sacerdos non male faceret notificare illis quibus obesse & non prodesset posset, quod est tractatus in ciuitate contra principem vel Rempublicam ipsum confidentem, aliter nec etiam alios nominando qui confessi non sunt, sed sibi a cōfidente nominati, capitu. nemo, de simo. subdens Ange. hec dicta pro se corrigenda, ut iuris est.

- 2 Tu autem in hac materia considera, t̄ quod sicuti confessio sacramentalis est de iure diuino, ita pariter dicendum est de eius celatione, quæ pariter de iure diuino censenda est, ut dixit Ioan. de Turre Cremat. Cardina. in capitulo sacerdos. columnā secunda. verlicu. Tertio ratione necessitatibus, de pœnitent. distincti. sexta. & rationem assignat quare sacerdos teneatur confessionem celare, quia in sacramentis id quod exterius geritur signum est eius quodgetur interius, ideo sicut Deus homini cōfidenti tegit peccatum interius, ita & sacerdos exterius celare debet, & hinc est, t̄ quod tanquam violator sacramenti est reuelator confessionis, & multas alias rationes adducit in dicto cap. sacerdos, quas breuitatis causa non referto: eum videre poteris, conferunt ad prædicta ea quæ scribit Archiepiscopus Florentinus in quarta parte suę summę. in ii tu. 17. capi. vigilius secundo. in principio, ubi dixit, t̄ quod ad impediendum malum non debet reuelari confessio, vt puta ad prodictionem detegendam: subdens, quod tenentes contra rium fallum dicūt. subiungit tamen, quod confessor debet monere cōfidentes vt desistant, & principi vel prælato dicere quod vigilet circa suum gregem sive alia reuelatione. adducit Thomam in 4. senten. distinctio. 21. Quin immo si iudex desert iuramentum sacerdoti de veritate dicenda, tali casu sacerdos licite iurat se nihil scire: quia quod scit non scit vt homo, sed vt Deus, ita dixit Guliel. quem resert & sequitur præfatus Archiepiscopus Florentinus loco præallegato. Nec tamen per licentianū aut superioris præceptum, etiam si papa id mandaret sub pena excommunicationis, tenetur, nec possit sacerdos confessionem reuelare, quia sigillum cōfessionis (ut dictum est s.) est de iure diuino, & de necessitate sacramenti, secundum Petrum de Pallude in 4. distinctio. 21. Demum dicast quod sacerdos in actu confessionis vices veri Dei gerit, vt est tex. iuncta glo. in cap. dilectus, de excessib. prælatorum, habetur in cap. sacer. de offic. ord. & in hoc est maior Papa, q. vices puri & veri Dei, haud hominis representat, ca. quanto, de translat. episcopi. hinc est, quod non potest compelli a patre tanquam t̄ ab inferiore in illo actu, & minus a quoque q. alio ordinario, ut confessionem reuelet, seu ea quæ a cōfidente habuit in actu confessionis, ita dixit solennis Doctor præceptor & promotor meus ad gradum iuris canonici in almo Bononiensi Gymasio D. Augusti Berous in suis quæstio. familiar. quæstio. i. numero 2. 3. An t̄ autem de licentia cōfidentis reuelatio fieri possit? vide eundem Archiepiscopum loco supra allegato, & Ioan. de Turre Cremat. in dicto capit. sacerdos, & late per Doctor. in dicto cap. omnis virtusque sexus. de pœnitent. & remissio. Egid. Bellem. in d. c. sacerdos, de pœnitent. distinct. 6. dixit, quod quando quis dicit suo confessori, q. vult aliquem

Tractatum Tomus XI.

59

aliquem interficere, & quod non potest tentationi huiusmodi resistere, vel quid simile, quod ista non est proprie confessio: quia totius confessio est de peccato commisso, non commitendo: & propterea quod tali casu sacerdos non tenetur omnino celare, sed id tali personae reuelare posset cui possit profidere & non obesse. 2. quæstio. v. cap. hoc videtur, non tam propalando confitentem. Idem videtur tenere Jacob. Zochetus Ferrarien. qui fuit præceptor Felyn. in d. cap. omnis vtriusque sexus. in versicu. in ordine sequitur 2. quæstio. de pœnit. & remissio. dum recitat opinionem Ioan. Andreæ ibi, qui dicit se credere quod sacerdos quicquid poterit circa hoc facere ut peccatum impediatur, quando aliquis est confessus vel homicidium committere, facere debet, ut occuratur delicto sine proditione personae. hoc idem voluit Innocen. in di. cap. omnis vtriusque sexus. dicens totius quod quando aliquis dicit confessori quod vult delictum committere & quod absit nec non potest, hoc peccatum non dicitur confessori detegendum in poenitentia: ideo sacerdos debet quanto cautijs potest reudare ut peccatum impediatur. subdens tenendum semper menti, totius quod peccatum commissum non committendum dicitur detegi in poenitentia: & hoc sequitur Abb. in di. cap. omnis vtriusque sexus. columna fina. circa medium, vbi dixit, hoc procedere quando peccator dicit se omnino factum delictum: secus si poeniteret de predicta voluntate: nam tunc esset peccatum commissum saltum respectu voluntatis. idem voluit Cardina. Zabarel. in di. cap. omnis vtriusque sexus, columna vlti. in versicu. in §. Cœant. & ibidem Anton. de Butr. columna octaua. versicu. secundo quæstro. Est igitur commun. opin. canonistarum, quod quando quis confitetur, si dicat confessori, quod vult committere homicidium in personam talis, & quod non potest resistere huic tentationi, quod eo casu pro obuiando ne tale delictum sequatur, sacerdos eo cautijs modo quo facere poterit id reuelet ei cui pro defesse non obesse potest, non tamen nominando aut propalando personam quoquo modo: alias ei denegatur quantūcumque malum exinde sequi posset. Et vide post alios Adrianum Florentinum, qui postmodum fuit Papa, & eius nominis sextus in suo libro in 4. sentent. in titu. de confessione, in §. circa materiam confessionis, colum. 12. & decimatercia. folio centesimoquarantesimo primo.

S V M M A R I V M.

1. *Associus criminis læsa maiestatis si socium accuset, & non probet, saltem excusetur a crimine præsumpta calumnia?*
2. *Calumniator præsumitur qui non probat quod impinxit.*
3. *Conficius criminis læsa maiestatis si accusat socium & non probet, excusat a pena præsumpta calumnia.*
4. *Accusat in crimine falsa moneta, si non probet, non punitur de calumnia.*
5. *Falsans monetam Principis incidit in crimen læsa maiestatis.*

Q V A E S T I O X I X .

Ecclimonono quæstro, Vidimus super proxima precedente de eo qui erat in coniuratione criminis læsa maiestatis qualiter reuelando modo præmium modo impunitatem consequatur: Quid dicendum de socio criminis totius predicti qui socium accusat & non probat, an saltem excusetur, a pena præsumpta calumnia? & dicendum videtur quod non: sed puniri debeat, per nota. per Docto. & ibidem Cyn. in l. qui crimen. C. qui accusare non possunt, lege vlti. Cod. de accusatio. l. i. ff. ad Turpilia. præsumitur, enim calumniator eo ipso quod non probat quod impinxit. no. in cap. primo. de elect. in sexto. cap. secun. de calumnia. l. non ignorat. C. de fruct. & lit. expens. & istam opin. communiter teneri testatur Ioan. de Fantu. in capit. qui non probauerit secunda quæst. 3. & hanc opinio. tenuit Holtien. in rubr. de dolo, & contuma. in summa in capi. quæ pœna. §. sed si peratur, in versicu. alij vero dicunt, & istam partem tenet etiam Præposi. in di. cap. qui non prouauerit & in cap. quemquam. columna prima, in fi. versicu. in ea Gloss. ibi, iustus dolor. di. secun. quæstio. 3. Dicas sane, quod predicta regulariter procedunt. Attamen in crimen læsa maiestatis secus est, in quo conscientius criminis læsa maiestatis si accusat, si non probet excusatur a pena præsumpta calumnia, ita dixit Ioan. Igne, in sua disputa. An. Rex Francie recognosc. Impera. numero centesimoquarantesimo primo. Allegat Cyn. post Petr. in l. i. Cod. de fals. monet. Cyn. tamen ibi nil dicit de crimen læsa maiestatis, sed ibidem in versicu. secundo oppono dicit, quod totius accusator in crimen læsa moneta si non probet non punitur de calumnia: quod speciale esse dicit in eo crimen. Adducit

similiter Igneus ad probandam predictam conclusionem Specula. in titu. de libe. concept. in §. nunc autem dicendum, versicu. 16. vbi Specu. dicit, quod in accusatione falsæ monetæ accusator habet immunitatem pœnae, per tex. in l. prima. C. de fals. monete. & ibi glo. in verbo immunitatem, licet non probet, dicens d. glo. quod si sunt socii non puniuntur, allegat text. in l. quisquis, in fi. Cod. ad legem Iuliam maiestati. & sic allegata per Igneum, cum non loquantur in crimen læsa maiestatis, non videntur probare supradictam conclusionem, dicas falso uando Igneum, totius quod falsans monetam Principis incidit in crimen læsa maiestatis, lege secun. vbi de hoc est text. expressus, C. de fals. monete. & dixi supra late. quæstio. 5. i. sub rubr. qualiter, & a quibus crimen læsa maiestatis committatur. Ergo quæ dicta sunt de accusatore non probante in crimen falsæ monetæ procedunt in accusante in crimen læsa maiestatis, per predicta.

S V M M A R I V M.

1. *An quilibet principis proditorem manifestare teneatur, nam malefactoris quis indicare non tenetur regulariter de iure ciuili, secus de iure canonico.*
2. *Proditorem Principi manifestare quilibet tenetur: dummodo sit subditus. numero 3.*
3. *Vxor non tenetur manifestare maritum in crimen læsa maiestatis.*

Q V A E S T I O X X .

VIgesimo quæstro. An quilibet Principis proditorem manifestare teneatur? dicendum quod totius regulariter de iure ciuili quis malefactorem indicare non tenetur. 1. in ciuile. C. defur. de iure autem canonico secus est. c. q. cum fur. ext. de fur. Attamen dicas, totius sic pertex. in L. Methro- 2. dorum. ff. de pœn. & ita dixit Mart. de Laud. in tra. de cri. læsa maiestatis. q. 3. & idem in tra. de princip. q. 55. 8. And. de Iser. in capit. 1. §. præterea, in prin. in versic. quatuor regulariter. in titu. quæstio fuit. i. cau. benef. ami. Prædicta tamen conclusio totius procedit in subdito. Ange. in l. 2. C. de Parricid. gl. in Clemen. pastoralis, in verbo non sufficit, de re iud. quæ dixit, quod crimen læsa maiestatis non committitur per non subditum, quod exclamat Bald. in l. nihil. C. de manumis. Oldra. in consil. 44. Fel. in c. i. col. 1. versi. fallit tertio. & versi. confirma hoc de offic. delegat. de quo late dixi supra q. 58. sub rub. qualit. & a quibus crimen læsa maiestatis committit. Secundo fallit in vxore quæ non tenetur accusare, nec manifestare virum suum in crimen læsa maiestatis, ut diximus supra quæstio. i. 5. proxi. predicto.

Quomodo & per quos crimen læsa maiestatis probetur.

S V M M A R I V M.

1. *An ex confessione rei probetur crimen, quia confessio dicitur legitima probatio.*
2. *Nulla est maior probatio quam oris proprii confessio, dum modo spontanea & judicialis sit. nu. 3.*
Et de delicto constet. uu. 4.
3. *Reus confessus sine alia probatione est damnandus.*
4. *Confessio spontanea Rei est tanta potentia, quod licet alias index inordinata processerit contra reum, attamen confessus non poterit dicere de nullitate processus.*
5. *Confessio ficta, scilicet quando ex forma statuti quis habetur pro confesso, est alterius nature.*
6. *Ex confessione vera licet quis ex inordinato processu condemnari possit: tandem secus est in ficta.*
7. *Si reus ficte confessus condemnatur ex inordinato processu sententia est ipsa iure nulla.*
8. *Confessio ficta vere delictum non probat.*
9. *Notarius ex vera confessione, vel quia convictus condemnatus de falso, nunquam ulterius instrumenta confidere poterit. Secus si effet damnatus ex ficta confessione propter consumaciam.*
10. *Sententia lata contra sponte & vere confessum vel convictum facit illum infamem quo ad omnes.*
11. *Secus si ex ficta confessione, quia non est inhabilitas nisi quo ad illam personam tantum ad cuius instantiam fuit condemnatus.*
12. *Que possint opponi contra confessionem sponte per reum in iudicio fictam.*
13. *Confessio rei in crimen notorio post tempus datum & limitatum per statutum ad accusandum non valet nec ei nocet.*
14. *Confessio rei ficta extra iudicium non inducit probationem delicti, sed solum indicium ad torturam.*
15. *Confessio rei in crimen notorio post tempus datum & limitatum per statutum ad accusandum non valet nec ei nocet.*
16. *Confessio rei ficta extra iudicium non inducit probationem delicti, sed solum indicium ad torturam.*

Tract. Tom. xi.

H. 3 16 Confessio

Hiero. Gigantis de crimi. læſæ maiest.

- 17 Confessio rei facta in tormentis an probet delictum. Et numero 18.
Et 19.
- 20 Reus quando dicatur perseverare in confessione.
- 21 Confessio in tormentis sub promissione gratia a iudice sibi promissa, si perseveret in sua confessione, illa sibi non nocet.
- 22 Confessio in tormentis non precedentibus indicio, si perseveret in sua confessione, illa sibi non praediudicat.
- 23 Index a tormentis incipere non debet.
- 24 Tortura data reo sine indicio tanquam contra leges factum non valet.
- 25 Confessio torti sine indicio, etiam si milies sit ratificata ad baculum iuris, nulla est: Nisi primo extra iudicium reus sponte fecisset illammet confessionem. n. 29.
- 26 Cuiatio illegitime facta facit ut processus, sententia, & omnia inde sequuntur sint nulla.
- 27 In criminis læſæ maiestatis quis non potest torqueri non precedentibus indicio.
- 28 Confessio facta in crimine læſæ maiestatis non precedentibus indicio non valet.
- 29 Confessio indicio non precedentibus facta in tormentis, etiam si superueniat indicia non valet.
- 30 Confessio indicio non precedentibus, etiam ratificata cum iuramento non valet.
- 32 Idem si confessus fuerit in tormentis repetitus que repeti non poterant, ex tali confessione non poterit condemnari.
- 33 Et quicquid ex ea sequitur non valet.

Q V A E S T I O P R I M A .

Rimo quæro, An ex confessio-
rem meum in repe. Rub. C. de proba. numero 7. t Nulla enim
est maior probatio, quam otis proprij confessio. l. i. C. de con-
fessi. proinde. §. notandum. ff. ad legem Aquil. c. Pisani. de resti-
spoliat. Barto. in l. si confessus. ff. de cust. reo Alexand. in consi-
centesimo uigesimo quinto. visa inquis. colum. j. in fi. in quar-
to volum. Id sane intellige, in confessione spontanea iudicia
li. t Et ideo reus confessus sine alia probatione est damnatus,
4 vt communiter concludunt Docto. quod testatur Bonifa. de
Vitel. in tracta. suo malefi. in rub. de confel. in prin. facit tex. in
l. cum reis. ff. de poen. l. confessus. ff. de cust. reorum. in confes-
sum enim nullæ sunt partes indicis nisi in condemnando, l.
proinde. ff. ad leg. Aqui. fallit illud Ouidij.

Non est confessi causa tuenda rei.

5 Prædicta, quod confessio rei plene probet, procedunt quā-
do de delicto constat: alias confessus puniri non poterit ex
sua sola confessione. Ange. in l. certum, in princ. ff. de confess.
adde Bald. in Authe. sed nouo iure, columna secunda, in ver-
sicu. sed pone quod quis confitetur. Cod. de seruis fug. & per
Domi. Hippo. Marsi. dominum meum in sua practic. crimi. in
§. principium, numero 6. Nam si securus diceremus, quis mem-
brorum suorum dominus efficere, contra legis dispositio-
nem. l. liber homo. ff. ad legem Aqui. & plura ad hoc adducit
Aimon. Crauer. in consi. 262. Protestor nolle. col. secun. num.
3. & 4. in 2. volu.

6 Et scias, t quod est tantæ potentiae spontanea rei confessio,
quod licet alias iudex inordinate processerit contra reum, at-
tamen confessus non poterit dicere de nullitate processus: vt
per Ang. in tracta. de malefi. in verb. qui dominus iudex videns,
in versi. queritur tamen versicu. sit igitur multum cautus, ubi
dixit, quod iudex secure potest cōdemnare reum confessum
sponte ex ordinato processu. quod not. Bar. in d. l. i. confessus,
ff. de cust. reorum. idem uoluit idem Ange. in d. tracta. in ver.
comparent dicti inquisiti & confitentur, in versic. quæro an
fessus. de hoc videtur tex. in c. i. de accusat in 6. Alex. in consi.
34. in 4. volum. Abb. in consi. 24. Pau. de Castro in consi. 17.
Potesas, & late per August. de Arim. in add. ad tracta. Ange.
de malefi. in verbo comparent dicti inquisiti, præallegato, in
add. quæ incipit, tu autem in hac materia adde ea quæ dicit
Roma. ad idem vide Thomam Grammati. in consilio 40. in
causa Magnifici Tristani, columna fin. sub numero 29. alle-
gat, ultra alios, Abbatem antiquum, in ca. Pisani, de restitu.
spolia. Prædicta flocum non sibi vendicant in facta, & non ve-
ra confessione, vt puta quando ex forma statuti contumax
habetur pro confesso: ista enim confessio facta est alterius Na-
ture, vt per Ange. in præallegato. tracta. de malefi. in versicu.,
qui dominus iudex videns. versicu., queritur tamen ad idem
Jacob. de Arena in l. fina C. de iura. calum. vbi dixit, quod con-
fessio resultans ex contumacia non est vera, sed facta cōfessio,
ad iem Bald. in l. ita demum. C. de procurato. Bartd. in l. eius

qui delatorem, ff. de iure fis. D. Hippo. Marsi. præceptor meus,
in consilio decimo. casus dubitationis, columna secunda. nu-
mero vndecimo. in primo volumi. idem consilio 73. num. /2.
in 1. volumine.

- 8 Et multum differt ista facta confessio a vera. Primo, quia ex vera confessione quis condemnari potest ex inordinato pro-
cessu, vt per Barto. in d. l. si confessus, ff. de cust. reorum, & di-
xi supra proxime. Attamen secus ex facta confessione: nam
cius vigore nunquam aliquis dñari potest nisi processus fue-
rit rite, & recte formatus, vt dicit Ange. in dicto tracta. de ma-
lefi. in verbo, qui dominus iudex videns, versi. sis igitur multum
cautus, ad idem Petr. de Ancha. consi. 409. & Abb. consi. 24.
9 immo si reus facta confessus condemnaretur ex inordinato
processu, sententia esset ipso iure nulla, singulariter dixit Bal.
in add. Specu. in titu. de accusa. in §. & nota quod accusatio,
versicu. & nota quod ubi libellus, & sequitur Angel. in dicto
tracta. loco præallegato. Secundo differt vera confessio a facta
quia vera vere delictum probat. dicta l. si confessus, & l. i.
& l. 3. ff. de confess. & l. inde Neratius, ff. ad legem Aquil. atta-
menti facta confessio vere delictum non probat. hinc est, quod
11 facti Notarius ex vera confessione, vel quia sit conuictus, condé-
natus sit de falso, nunquam ulterius instrumenta confidere
poterit. §. fina. in Authen. de tabellion. Barto. in l. eadem. §. pri-
mo. ff. ad legem Iuliam repetundar. Damnatus vero ex facta
confessione propter contumaciam, instrumentorum confo-
ctionem non perdit, ut notat Barto. in dicta. l. ideo, in princi-
pi. ff. de cuius. & Bald. in l. trasigere, circa medium, C. de transact.
Pau. de Cast. in consi. 198. Bar. in consi. xi.

Eo enim casu magis ob suam absentiam & contumaciam
sententia lata esse dicitur, quam quod maleficium commis-
tit, l. qui repudiantis, in fi. ff. de inof. testam. & ad hoc vide Barto.
in l. Papianus. §. meminisse, ff. eodem titu. & l. i. in fi. ff. l. q. s
ius dicenti non obtemperaue. & in l. omne. §. 1. ff. de remilita.
12 Tertius effectus est, t nam sententia lata contra vere & spon-
te confessum, vel conuictum de delicto facit illum infamem
quo ad omnes, ut in d. l. si confessus, ff. de cust. reorum. & lege
13 quoniam. ff. de infam. Attamen t sententia lata in contumaciam,
& sic ex facta confessione, non inhabilitat condemnatum, nisi quo ad illam personam ad cuius instantiam fuit cō-
demnatus: ita singulariter dicit Bart. in l. eius qui delatorem,
in fi. ff. de iure fis. per tex. in l. secun. §. fina. ff. eodem titulo. &
prædicta sequitur Ange. in dicto tracta. de malefic. in præalle.
verb. qui dominus iudex videns. columna secunda. & Roma.
in consilio quinquagesimo quarto. & Barto. in consilio cente-
simodecimo sexto. statuto Perusinæ ciuitatis, & Abb. in consi.
14 Scias tamen, t quod plura opponi possunt cōtra confessio-
nem sponte per reum in iudicio factam, de quibus per Bonif.
de Vitel. in tracta. suo de malefi. in rub. de confel. & contra eā
quid sit faciēdum: vbi ad saturitatem videre poteris. Vnum ta-
men silentio non prætereo, t quod si confessio criminis fa-
cta fuerit per reum in crimen notorio post tempus datum
& limitatum per statutum ad accusandum, talis confessio nō
valet, nec illi nocet: ita dixit Bald. notanter in cap. fina. colum-
na penultima. de offic. delegat. in versicu. pone quod malefi-
cium. idem refert & sequitur præceptor meus Dominus Hippo-
politus de Marsi. in lege fina. ff. de iurisdictione omnium iudi-
cum, columna prima, numero pri. & secun. Socin. consilio
cvii. præsupposito statuto. columna penult. post med. in 4. uo-
lumi. pro quo dicto plura allegat præceptor meus loco præ-
leg. quem videre poteris. Quid autem dicendum erit de con-
fessione rei facta extra iudicium: an ex ea inducatur probatio
delicti? Dicas quod non: sed solum indicium facit ad torturā,
l. capite quinto. ff. de adulter. & ibi not. per glos. Bart. ad idem
Angelus in tractatu de malefic. in verbo, comparent dicti in-
quisiti, in princip. numero 4. Marsi. Præceptor meus in l. eos,
columna 3. numero 20. in versic. alio etiam casu. ff. ad le. Cor-
nel. de fals. Petr. de Ancha. consilio 186. ex prædict. Romanus,
consi. 7. vīlis necessarijs, post princ. & consi. clxvii. Anton. accu-
satus, circa medium. Felin. in cap. ad hoc. de Simon. Marsi. in l.
de minore, columna septima. numero 29. ff. de quæstio. ubi
17 multas cotas ad hoc congerit. Sed t quid dicimus de confessio-
ne tei facta in tormentis: an ex ea delictum probetur? Regu-
lariter dicendum erit, quod si reus in ea perseveret, habebitur
pro confessio, ut l. prima. §. Diuus. ff. de quæstion. & Codice. quo-
rum appella. non recipian. l. 2. Hoc sane intellige quando talis
confessio naturæ conuenit: alias securus. l. confessionibus, §. 1. ff.
de interroga. actio. Præceptor meus in rub. C. de prob. nu. 106.
18 Secundo intellige, t si talis confessio sit possibilis: nam si alias
esser impossibilis reo confitenti non nocet, argu. l. fi. ff. quæ se-
ten. sine appella. rescind. & ff. de reg. iur. l. impossibilium. Ita vo-
luit Bonifac. in tracta. de malefi. in rub. quæ indi. præcedere. dc
be. tortu. in versicu. sed confitetur in tormentis, ad idem præ-
ceptor meus in l. i. §. præterea, num. 33. & nu. 35. ff. ad leg. Cor.
de siccari. & in l. i. in princ. numero 33. ff. de quæstio. Tertio pro-
cedit

Tractatum Tomus XI.

60

19 cedit supradicta conclusio, quando confessio est versimilis: alias confitenti non nocet, ut habetur per dictum Domini num meum, in l. i. in princ. numero trentesimoquinto. ff. de quæstio. & idem in l. de minore, in prin. numero 30. eodem titu. & per Grammat. in cons. decimosexto. incomprehensibilis, colum. i. numero secundo. Ancha. consilio vigesimotertio. vi 20 sa inquisitione. & idem consi. ducentesimoquaratesimo septimo. Extra ordinem. Quando tamen autem reus dicatur persecuta re in confessione, vide Gaudi. in tracta. prædicto de malefi. in rubr. de persecutione, post tormenta in prin. vbi inter coetera dixit, quod talis persecutantia fieri debet in loco vbi ius redditur, allegat in argumentum l. penul. ff. de iust. & iure, & lege si locus, ff. de iudic. vel in alio loco publico & honesto. l. voluit. ff. de interrog. action. cum l. sequen. & l. 3. Cod. de custo. reorū, ibi publico testimonio, conclusionem supradictam, tamen quod confessus in tormentis si perseveret in sua confessione, illa sibi noceat, limita non procedere in eo qui confessus sub promissione gratia vel indulgētione sibi a iudice promissa si decidū fateretur, quod etiam procedit etiam in confessione iudicaria re facta sine tormentis sub dicta promissione. Ita singulariter dixit Ioan. de Imo. in consi. centesimono. v. visa inquisitione, quem refert & sequitur dominus meus Hippol. de Marsi. in lege j. S. quæstionis. colum. fina. versicu. modo redeundo. numero duodecimo. ff. de quæstio. & ibi plura pro hoc dicto allegat. idem in l. si quis obrepserit, numero 10. ff. ad leo. Cornel. de fals. & idem in rubrica. C. de probatio. numero centesimodecimoquinto. & in consilio decimoquarto. numero vigesimono. & consilio 32. numero vigesimosecundo. in primo volum. Secundo limita in confessione illi, 22 qui indicijs non præcedentibus tortus fuit, nam si vigore tormentorum confiteatur, ut in sua perseveret confessione, non valet dicta confessio, nec sibi præjudicat, l. diuus. S. ex quibus, ff. de quæstionis. ita notanter dixit Bonif. in tracta. Iuo de mael. in rubr. que indi. debeant præced. tortu. columna fi. in finc. & rationem dicit esse: quia tamen iudex a tormentis incipere non debet, nisi indicia præcedant legitima vel probationes, l. milites, ff. de quæstio. Lunius. S. in ea. & l. maritus, & l. fina. C. de fals. sicut Hypo. in rubr. de probatio. numero centesimo sexagesimo. Ideo tamen si quis torqueatur sine indicijs, id tanquam contra leges factum non valet, l. non dubium. Cod. de leg. idem voluit Ioan. de Ana. in consi. decimo septimo. visa relatione, columna prima. versicu. Tertio præmitto. & Ias. in consi. centesimo octauo. Spectabilis Dominus, columna j. numero secundo. in secundo volumine, & Floria. in l. emplo rem, in prin. in versic. ea ibi de probatio. & præsumptio. ff. idem tenuit Hippol. præceptor meus in l. i. columna v. versicu. pri. enim, numero decimoquarto. ff. de quæstio. vbi dixit, tamen si tortus sine indicijs confitetur delictum, etiam si milies ratificet suam confessionem ad banchum iuris, confessio nulla est. * glo. not. in l. quæstionis. & ibi Bar. ff. de quæstio. & commu. ita tenent Docto. Ange. in l. i. Cod. de consel. Petr. de Anchar. in clemen. i. de homic. & Salice. in l. secun. columna fina. Cod. de custo. corum & plures alios hoc tenentes allegat Dominus meus loco præallega. additum quod idem tenuit Thom. Grammat. in consilio decimoquinto. conditoris machinæ. colum. fina. numero decimo. idem Dominus meus in consi. octauo. in causa magistri Ioannis, colum. 4. versicu. nam confessio facta. numero 13. in j. volumi. & in consi. vigesimo. Digneris quæsto. colu. i. numero 2. & 3. in l. volum. vbi dixit, quod ratificatione, & omnia inde sequuta sunt nulla, argumē. eorum quæ voluit glo. in l. accusatoribus, in glos. fina. C. de accusatio. quæ dixit, tamen si citatio non est legitime facta, processus, sententia, & omnia inde sequuta sunt nulla. & idem in consilio vi gesimono. solamen omnium. colum. v. in fi. numero 28. in l. volum. & in consi. 45. licet allegationes, colum. i. circa principium, numero 1. in j. volum. Grammat. in consi. 73. viso pro 27 celu numero 6. & numero 8. Et tamen prædicta procedunt etiam in reo criminis læse maiestatis, qui torqueri non potest non præcedentibus indicijs, tex. est notab. & ibi glo. Cin. & Salicer. in l. si quis alicui. C. ad legem Iuliam maiest. Ange. in tractatu malefi. in verb. che hai tradito la tua patria. in primis verbis, Dominus meus de Marsi. in l. de minore, numero 9. ff. de quæstio. & in l. i. columna. 7. versicu. modo redeundo. eodem titu. Ideo etiam hoc casu, videlicet in crimine læse maiestatis, talis confessio non valet, ut habetur per eundem dominum meum in consi. quarantesimo sexto. Omnipotens sempiterne Deus. col. 3. in fi. versicu. & prædicta iura. in l. volu. Fallit prædicta con 29 cui io, tamen quando reus primo extra indicium fecisset illammet confessionem sponte, ut voluit, glo. in l. capite quinto. ff. de adulteri. idem voluit Ioan. de Imo. in cap. at si clerici, de iudic. Fel. in cap. olim. columna. v. verlicu. fallit octauo. de rescrip. & in c. significati, el j. circa medium verlicu. si ex conjecturis, de homic. Marsi. d. minus meus in l. quæstionis habendæ. versic. vñterius semper tenebas menti. ff. de quæst. idem sequitur Tho.

Grammat. in consilio 40. in causa Magnifici Tristani, colu. 3. numero 19.

- 30 Amplia prædicta conclusionem, tamen quod confessio torti sine indicijs non valeat, ut procedat etiam si antequam confessus in tortura, ponatur in prælima libertate, superueniat indicia, nam non propterea validatur dicta confessio nulla. ita dixit Ange. in tracta. malefic. in verbo Fama publica, in verlic. quanto quero iudex torsit, & ibi August. in add. Barto. in l. maritus, columna 1. versicu. item soluit glo. ff. de quæstio. Bald. in l. fin, post glo. ibi. Cod. de accusatio. colum. j. in versicu. in glo. fallit. Præceptor meus in l. quæstionis habendæ. colum. secun. in ver. modo redeundo ad tex. numero x. & ibi dixit, quod hoc fundamento duos a morte liberauit quos etiam nominat, & in v. columa. numero 28. versicu. vñsis modo dictis. ff. de quæstio. vbi multa adducit ad hoc & Grammat. in consi. 21. colum. 4. numero 20. & in consilio 37. viso processu mihi transmissio, col. 2. num. 6.
- 31 Secundo amplia tamen procedat etiam si reus tortus sine indicijs ratificasset suam confessionem ad banchum iuris, etiam cum iuramento, ita tenuit idem Domiu. meus, qui latissime examinat hunc articulum ad partes arguendo in d. l. quæstionis habendæ. columna 8. versicu. quero vñterius, ff. de quæstio. nibus, columna vñdecima. & penultim. in versicu. & istis omnibus, vbi concludit, quod talis inualida confessio iuramento rei non validatur, & idem dixit in consilio vigesimo Digneris quæsto. columna fi. numero sexagesimotertio. in primo volumine.
- 32 Tertio amplia tamen non solum procedat in torto sine indicijs, sed etiam in reo qui confessus est post tormenta repetita quæ repeti non poterant. ex tali enim confessione non poterit condonari, per tex. in l. repeti. ff. de quæstio. iuncta glosa. ibi dixit Par. de puto, in tracta. de syndicat. fol. 100. colu. 3. in versi. & ideo reus, quod sequitur prefatus Dominus in d. l. quæstionis habendæ. columna quarta. versi. & scias etiam, nu 24. ff. de quæstio.
- 33 Quarto amplia prædictam conclusionem, tamen sicuti non valet confessio rei facta in tormentis sibi illatis, indicijs non præcedentibus, ita pariter ipso iure non valet quicquid posita sequitur ex ea. Paris de Puteo in dicto tracta. de syndica. folio 102. colum. 3. versicu. confessio refertur, sequitur idem Dominus meus in l. de vno quoque. numero 37. ff. de re iud. & idem in dicta l. quæstionis habendæ. columna 4. versicu. vñterius amplia. numero 25. ff. de quæstionibus.

S V M M A R. I V M.

- 1 *An inimicus in crimen læse maiestatis admittatur ad testificandum, cu conspirantes & inimici non admittantur in testes in crimen læse maiestatis.*
- 2 *Crimen læse maiestatis est crimen exceptum.*
- 3 *Inimicus etiam constitutus in articulo mortis, & recipiens corpus domini, si deponeret contra suum inimicum in crimen læse maiestatis ei non esset credendum.*
- 4 *Idem si inimicus esset examinatus cum tormentis.*
- 5 *Dictum capitalis inimici indicium non facit ad torturam.*
- 6 *Inimicus si post examen reconciliatus fuerit, ei contra quem depositus, eius dictum propterea non revalidatur.*
- 7 *Capitalis inimicitia ex quibus causis oriatur.*
- 8 *Capitalis inimicitia oritur ex solo minus de occidendo, si ille minas erat consuetus minas executioni mandare, vel si erat potens ad illud facendum.*
- 9 *Capitalis inimicitia oritur ex sola prolatione iniuriarum ad iniucem.*
- 10 *Capitalis inimicitia oritur ex accusatione capitali.*
- 11 *Capitalis inimicitia oritur ex tortura illata, & etiam ex sola carceratione, & semper durare presumitur nisi contrarium probetur.*
- 12 *Capitalis inimicitia oritur contra testimoniem, qui in causa capitali contra aliquem depositus.*
- 13 *Capitalis inimicitia oritur contra eum qui occidit consanguineum vel affinem meum.*
- 14 *Capitalis inimicitia oritur vbi mouetur quæstio status, vel de bonis omnibus, aut de maiori parte eorum.*
- 15 *Capitalis inimicus dicitur qui alterius vxorem seu eius terram tenet.*
- 16 *Capitalis inimicus id dicitur qui aliquem offendit in persona, aut rebus.*
- 17 *Capitalis inimicitia oritur ex facto in honesto.*
- 18 *Capitalis inimicitia quandoque oritur ex spoliatione vnius rei.*
- 19 *Capitalis inimicitia oritur quando est quæstio de magna quantitate pecuniarum.*
- 20 *Bona temporalia sunt vita hominis.*
- 21 *Capitalis inimicus dicitur qui aliquem vulnerauit in facie.*
- 22 *Capitalis inimicitia quæ dicitur ultra casus expressi relinquitur arbitrio iudicis.*
- 23 *Inimicus repellitur a testimonio ferendo, etiam si inimicitia sit causa cu' p' eius contra quem testis producitur.*
- 24 *Nisi talis inimicitia esset in fraudem procurata.*

Tract. Tom. xi.

H 4

25 T. 25

Hiero. Gigantis de crimi. læſæ maiest.

- 25 Testis esse non poteris qui dudum fuerat inimicus & de recenti reconciliatus fuit.
- 26 Iudicium de proximo effectus christianus testis esse non poteris contra christianum.
- 27 Commorans vel habitans cum capitali inimico meo inimicu[m] mens præsumitur, & a testimonio, & ab accusando repellitur.
- 28 Idem amico inimici mei capitalis ei magna amicitia iuncta.
- 29 Idem in eo qui ligam vel parentelam fecit cum inimico meo capitali.
- 30 Omnia inimicitia, quem concludit testem non diligere illum contra quem testificatur, illum repelle dicitur a testimonio.
- 31 Si quis non demonstraret odium concepsisse contra eum a quo est offensus, si apparet præcessisse verisimilem causam magni odii, talis a testimonio repellit debet etiam ab accusatione, tanquam inimicus.
- 32 In testibus recipiendis idem iudicatur de inimico præsumpto quod de vero.
- 33 Quando subest causa inimicitie inter testimoniū & partem semper testis repellitur, licet alias de inimicitia non appareat, etiam testis ipsi attestetur nullam habere inimicitium.
- 34 Inimicus etiam si dicitur, qui alicui non loquitur, cui per antea erat solitus loqui.
- 35 Inimicus etiam dicitur non solum qui nocet, sed etiam si qui noceret si posset.
- 36 Inimicus etiam dicitur, qui parentelam seu confederationem fecit cum inimico meo.
- 37 Quæ differentia sit inter inimicum capitalem, & non capitalem in testificando.
- 38 Inimicus qui examinari non poterat, si exaudiretur, non facit indicium, nec aliquid probat.

Q V A E S T . I O II.

Ecundo quæsto,

- An inimicus in criminis laſæ maiestatis admittatur ad testificandum? Breueriter dicas quod non, ita voluit Barto. in l. in questionibus ff. ad legem iul. maiest. Alb. in l. famosi. ff. e. vbi dixit, tibi conspirantes & inimici non admittuntur in testes in tali crimine: allegat text. in cap. per tuas extra de Simonia, vbi nota. idem tenuit dominus meus Hippolit. de Marsil. in l. de minore, in princip. columna 2. numero 8. ff. de quæstio. & licet text. d. cap. per tuas, loquatur in simonij, & sic in crimen excepto;
- 2 Idem etiam erit in crimine laſæ maiestatis, quod pariter crimen exceptum est, vt habetur in cap. si quis cum militibus. 6. q. 1. Specu. in titu. de accusat. col. fina. circa medium. Et glos. in c. 1. in vlt. glo. de test. in 6. Et quod inimicus non admittatur in testem in isto crimen laſæ maiestatis tenuit et idem Specu. in præalleg. tit. de accusa. §. in vltimis verbis, & Abb. in cap. inquisitionis. in §. tertia, de accusatio. Roma. in l. si vero. §. de viro col. 22. versi. quintadecima. ff. solu matri. Bal. in l. in his. §. 1. in fi. ff. eo. titu. idem tenuit Thom. Gram. in consilio. 49 in causa mag. Tristani. uumero 8. & 9. idem Gram. in suis votis. voto 3. col. v. in fi. & colu. 6. in prin. & voto 11. col. 2. nume. 17. & Ale. in consi. 127. in fi. in 4. volum. & tex. in c. cum P. Manconella, & ibi Abb de accusat. Ange. in l. qui accusare. ff. de accus. Bal. in l. præscriptio. col. 11. ver. terrium exemplum. C. li contra ius vel vtil. publi. Matth. de Afiliat. in c. 1. §. & bona committentium, col. 1. nu. ne. 9. in tit. quæ sunt regal. in vñib. feud. Et prædicta conclusio procedit etiam si inimicus esset contilatus in articulo mortis, & recipiens corpus domini deponeret contra suum inimicum, ei nou esset credendum, vt notan. dixit Ba'. in titu. de pace Constan. in ver. vasali refert & sequitur Tho. Gramma. in consi. 47. numero 7. idem voluit dominus meus Marsil. in l. 1. §. præterea. col. 2. nume. 7. ff. de quæstio. idem pro-
- 4 cedit tibi etiam si inimicus esset examinatus cum tormentis, ita dixit notan. Præposit. in cap. illi qui, in 1. colum. verticu. glos. 5 secunda. 5. qd. 5. Nec dictum capitalis inimici indicium facit ad torturam, vt notab. dixit Bal. in consilio 316. præsuppolito 6 statuto. col. prima, in quarto volum. item tibi amplia prædictam conclusionem, vt procedat enam li inimicus fuisse de facto examinatus, & post examen reconciliatus ei contra quem de posuit, nam eius dictum propter contra non revalidatur, vt voluit Io. An. in add. Specu. in n. de teste, in prin. Fel. in cap. quoties. columna 2. de test. dominus meus Marsil. in l. 1. §. præterea. nu. 102. ff. de quæstio.
- 7 Modo videamus, tibi quibus causis oriatur capitalis inimicitia ad hoc ut sciamus quando quis ratione inimicitie repel-
- 8 latur a testimonio. Primo capitalis inimicitia oriatur ex solis minis de occidendo, vt dixit glo. in l. licet. ff. de arbitrii Ange. in consi. 261. ponderandum Alex. a consi. 14. in quarto volum. Abb. in c. repellantur. nume. 4. de accusatio. Cardi. in cap. cum non oporteat, de accusa. & ibi Ioan. de Ana. in 1. col. qui dicit hoc limitandum fore (secundum Bal. in l. metum. C. qui met. cau) ille minans erat consuetus eius minas executioni mandare, per no. per Doct. in simili. in l. 1. C. vnde vi. & in l. vt vim. -

- ff. de iust. & iu. vel si minans erat potens ad illud faciendum, ita refert & sequitur idem Marsil. in d. l. 1. §. præterea. colu. 6. ff. 9 de quæstio. Secundo in inimicitia capitalis oriatur ex sola prolatione iniuriarum ad inuidem, vt dixit Bal. in c. veniens, in fin. per illum tex. de iure iuram. quem sequitur las. in l. procuratoribus. C. de procurator. & Marsil. in d. §. præterea. colu. 6. in fin. versic. item oriatur etiam capitalis inimicitia, & dicit, quod ita sicut judicatum. idem in consi. 3. col. 2. verbi. item oriatur. Gram. in consilio 57. in causa mihi transmissa col. 1. nu. 10. Tertio inimicitia capitalis oriatur ex accusatione capitali, Bart. in l. 4. §. fin. ff. de a. d. m. leg. glo. in l. 3. ff. de arbitrii. Abb. in accedens, vt lit. non conte. glo. in §. item si propter. Inst. de excusat. tut. Gram. in consilio 46. column. secun. in prin. nume. 3. 4. Dominus meus Marsil. in l. 1. §. præterea. col. 7. in princ. ff. de quæstio. Barto. in l. 1. de his quibus vt indign. & lege 4. in princip. ff. de test. & per Doct. in l. liber. C. de inotis. testa. Quarto tibi inimicitia capitalis oriatur ex tortura illata, imo etiam ex sola carceratione: & sepe durare presumitur, nisi contrarium probetur. Bal. in l. ignorat. in fi. C. ad exhibend. & in l. seruus. C. famil. exercunde, & in Authen. si dicatur. C. de test. Fel. in cap. cum oporteat. in 6. col. de accusatio. Grammat. in consi. 46. in causa mag. Tristani. co. 1. numero 1. & 2. Quinto tibi inimicitia capitalis oriatur contra testem, qui in causa capitali contra aliquem depositum. Abb. in cap. cum P. in fine de accusatio. Alexan. in l. testibus. ff. de test. Bart. in d. Auth. si dicatur, C. de test. Specu. in titu. de test. §. 1. in princip. glo. & Bart. in l. 3. ff. codem. Innocent. & Docto. in d. c. cum oporteat. & in c. cum P. Manconella. codem titu. Gram. in consilio 46. col. 2. nume. 4. & 5. loa. de Anan. in d. cum P. col. j. ver. Nota quod testis, vbi dixit, quod repellitur etiam ab accusando. Sexto tibi inimicitia capitalis oriatur contra cum qui occidit consanguineum vel affinem meum, Bar. in l. 4. §. fina. ff. de adimen. le. ad quod allegat tex. in l. lex Cornelii. ff. de iniu. Do minus meus Marsil. in l. 1. §. præterea. col. 6. parum ante finem. ff. de excusatio. tuto. Septimo tibi inimicitia capitalis oriatur ubi mouetur quæstio status, vel de bonis omnibus, aut de eorum maiori parte: vt probatur in cap. frequens. de rest. spoliato. glo. in Authen. de teste, in §. si quis vero. in verb. quæstiones, & in versi. inimicus, in dicto cap. cum oporteat. & ita dixit Bald. in l. athletæ. §. dat remissionem. ff. de excusatio. tuto. & Abb. in capit. 1. nume. 3. extra de iudic. Octauo tibi inimicitia capitalis inimicusque vxorem alterius seu eius terram tenet, ut voluit Bald. per illum tex. in cap. accedens, el 2. ext. ut lit. non contest. quem sequitur Marsil. Dominus meus in dicta l. 1. §. præterea. col. 6. num. 23. ff. de quæstio. idem dixit Anton. de Butr. in dicto cap. accedens.
- 16 Non tibi inimicus capitalis is dicitur, qui aliquem offendit in persona, aut rebus, vt voluit Bal. in l. in his. §. 1. ff. solut. matri. quem sequitur præallegat. Dominus meus in dicta l. 1. §. præterea. col. 6. in fi. Decimo tibi inimicitia capitalis oriatur ex facto in honesto, ut in l. cum ibi no. ff. de his quibus vt indign. glo. in l. sororem. Cod. codem titu. vt de hærede vel legatario qui usurpavit uxorem defuncti, pro hoc allegat Abb. tex. in cap. non est crudelis. 23. quæst. v. ita voluit Ioan. de Ana. in dicto cap. 18 cum oporteat. co. 3. sub nu. 60. Undecimo tibi inimicitia quandoque oriatur ex spoliatione vnius rei, vt in cap. item cum quis. de restitu. spolia. facit tex. in cap. accedens: vt licet non contest. ita tenuit loan. de Anan. in dicto cap. cum oport. colu. 3. nume. 7. de accusat. Duodecimo tibi inimicitia capitalis oriatur quando est quæstio de magna quantitate pecuniarum, ut uoluuit Bart. in l. 3. de test. facit quod uoluit Bald. in l. parentes. C. de test. vbi causam ciuilem magnam æquiparat causam criminali. idem voluit Pet. de Anch. in conti. 27. rationes inducit. circa fine. & in consilio 93. in causa quæ vertitur. col. 2. & Dominus meus Marsil. in l. 1. §. præterea. colum. 6. nume. 23. ff. de quæstio. Nec est mirum, quia tibi bona temporalia sunt vita hominis, ut in l. aduocati. C. de aduoc. diuerti. iudic. Tertio decimo tibi inimicus qui aliquem vulnerauit in facie, vt voluit Alexan. in consi. 99. in cauta inquisitionis. colum. 1. 1. j. volumi. vbi plura allegat ad hoc refert & sequitur Marsil. Do minus meus in d. l. 1. §. præterea. colu. 7. circa princ. ff. de quæstio. Quartodecimo tias, tibi inimicitia capitalis inimicitia quæ dicitur, ultra causas expressas, arbitrio iudicis relinquitur, vt voluit gl. in cap. 2. 4. q. 3. Gemini. in cap. quæuis, de procurat. in 6. Feliu. in cap. cum oporteat. de accusat. Quintodecimo tibi inimicus qui repellitur a testimonio ferendo, locum habent etiam si inimicu[m] tia esset causata culpa eius contra quem, testis producitur: ita dicunt Doct. in c. repellantur, de accusat. & Innocent. in c. cum l. 1. & A. de re iudic. Hoc tamē sanos intellige, tibi culpa esset artificiose adhibita ad causandam inimicitiam ne ille posset eule teſtis contra se: ut faciunt alii, scientes quod aliquis poterit testificari contra eos, ut illum repellant, antequam ille in testem producatur dant ei alpam vel alterius verberat, quod ut fiat ſæpe auocati cautellosi qui Deum non timent consulunt: Nam talis inimicitia in fraudem procurata non obſtaret. Bart. in l. 1. §. li seruus, & in §. cum quis. ff. de

de quæ h̄o. refert & sequitur Præposit. in ca. accusatores. in ver
sici. & ex h̄o. dictis. 3. q. 5. Sextodecimo testis esse non poterit
qui dudum fuerit inimicus, & de recenti reconciliatus fuit. c.
accusatores. et i. & ibi no. Docto. maxime. Præpoli. & Ioan. de
Turre Cremat. 3. q. 5. idem tener Felin. in c. eam te. in versi. infi
delitas. ibi. limita secundo. de rescrip. Alexand. in consil. 149. in
causa inquisitionis. colum. 1. in 1. volum. Ioan. Crotius Præce
ptor aieus insignis Doctor in tractatu suo de test. fol. 6. col. 3.
in si. ibi decimo extenditur. & prædictos sequitur consulendo
Dominus Maria Soc. Nepos. in consil. 67. numero 42. in 1. vo
lumi. idem tenet Hippol. Marsil. D. mens in d. l. j. §. præterea. co
lum. 1. in versicu. amplia etiam hunc tex. ff. de quæstio. allegat
ultra alias Roma. in singu. 20. Iunocen. in e. cum l. & A. & gl.
in c. constituit. 17. q. 4. quæ dixit. t̄quod Iudeus de proximo es
fectus Christianus testis esse non poterit contra Christianum
17 Decimo septimo commorans vel habitans cum capitali ini
mico meo, inimicus meus præsumitur, & a testimonio & ab
accusando repellitur. capitulo accusatoribus, & ibi Præposit.
in 2. not. capitu. repellantur, & cap. cum oporteat. de accu
28 Decimo octavo inimicus inimici mei capitalis non admit
titur ad accusandum me neque ad testimonium ferendum 2
tra me, si inimico meo sit magna amicitia iūctus, vt dixit Præ
pos. in d. c. accusatoribus, per illum tex. 3. q. 5. t̄Et idem erit de
eo qui ligam vel parentelam fecit cum inimico meo capita
li. Bald. in l. liberti. C. de inoffic. testam. & idem tenet in d. c. ac
cusatoribus Præpo. in 2. no. in fi.
30 Decimonono scias, t̄quod omnis inimicitia, quæ conclu
dit testem non diligere illum contra quem testificatur, illum
repellere dicitur a testimonio, vt est tex. no. in c. inquisitionis.
extra de accusa. & 3. q. 5. c. accusatores. & cap. testes. per quæ iu
ra ita dixit Præposit. in capitu. quod vero. colum. fi. in princ. ea
31 dem cau. & q. vbi dixit fortius, t̄quod si quis non demonstra
ret odium concepsisse contra eum a quo est offensus, si appa
ret præcessisse verisimilem causam magni odii, talis a testimo
nio repelliri debet, & etiam ab accusatione tanquam inimicus
allegat Bald. in l. præscriptione, col. 15. C. si contra ius vel vtil.
publ. Roman. in rub. ff. de arb. col. 1. & An. de Bu. in dicto ca
pitu. cum oporteat. de accusat. & gloss. in dicto capit. accusa
tores. 3. quæst. v. facit ad prædicta, t̄quia idem iudicatur de in
imico præsumpto, quod de vero in testibus recipiendis, secun
dum Innocen. in capi. cum l. & A. de re iud. & Bart. in l. 1. in fi.
C. de his quibus vt indign. Bald. in authen. si vero dicatur. C. de
testi. & sequitur Thomas Grammat. in consil. 58. in causa Io
annis Dominici Melæ. colum. 2. nume. 10. Hippol. de Marsil.
Dominus meus in l. 1. §. præterea. col. 1. versicu. Amplia etiam
vbi plures idem tenentes allegat, ff. de quæstio. Ad idem facit
33 t̄quod quando subest causa inimicitie inter testem & partem,
contra quam producitur, semper testis repellitur, licet alias de
inimicitia non appareat, etiam si testes ipsi attestetur nullam
habere inimicitiam, vt dixit Innocen. in dicto capi. cum l. &
A. in fi. de re iudic. & Bald. in l. præscriptione, colum. antepen.
C. si contra ius vel vtil. publ. & in authen. si dicatur, C. de testi
bus. Abb. in capi. rep. ellantur. & in cap. cum oporteat. de accu
satio. Bal. in consil. 316. præupposito. in 4. volum. Alexand. in
consil. 164. visa inquisitione. in 1. volum. & consil. 19. eod. vol.
Thom. Gramma. in consil. 46. col. 3. num. 16. Marsil. Dominus
meus in l. 1. §. præterea. col. 1. in verticu. Amplia etiam. in fine,
ff. de quæstio. & latissime. in singulari suo nu. 178. Scias etiam,
t̄quod inimicus is dicitur, qui alicui non loquitur. gloss. in ca
pitu. cum Adrianus. 63. distin. & quam Barba. in dicto capit. re
pellantur. ad hoc singularem esse dicit. hoc tamen sane intel
lige de eo q. per antea erat solitus cum eo loqui, ita dixit post
alios Barba. loco præalleg. & Dominus meus in dicta l. prima
§. præterea. col. 2. num. 8. Item inimicus etiam dicitur non so
lum qui nocet, sed etiam is qui noceret si posset. Bald. in auth
si dicatur. C. de testi. & idem in l. prima, circa finem, C. si qua
cunque prædit. potest. Idem dixit xoan. de Ana. in dicto c. cum
oporteat, 2. colum. de accusa. & Marsil. in præalleg. §. præterea.
35 Dicitur etiam inimicus qui parentelam seu confœderationem
leuit cum inimico meo, vt volunt Doctor. in dicto capit. re
pellantur. Bald. in l. liberi. C. de inoffic. testamen.
37 Sed t̄quæ erit differentia inter inimicum capitalem, & in
imicum non capitalem in testificando? Responde, quod inimi
cū capitalis omnino a testimonio repellitur, vt supra dictum
fuit. led inimicus non capitalis admittitur ad testificandum, li
cer ubi diminuatur fides, vt voluit xnnocen. in dicto capitulo
cum oporteat. & Docto. in præallegata authen. si dicatur. & ra
tionem allegat Salyc. in dicta authen. quia pro leui inimicitia
de facili quis non ita præluminetur mentiri, licuti pro graui, vt
notat. in authen. i. de teste. in §. si vero quis dicatur. & in l. licet
ff. de arb. & habetur per Marsil. Do. meum in præallegata. l. 1. §.
præterea colum. 2. verticu. Amplia etiam hunc tex. nume. 7. in
fi. Vnum nō omitto, t̄quod testis inimicus qui examinari nō
poterat, si examinetur, non facit indicium. nec probat aliquid

Bar. in l. 1. §. si cum quis ff. de quæstio. Bal. in l. imperator, ff. de
statu homin. Angel. in l. inter stipulantem. in §. Stichum. ff. de
verbo. oblig. Roma. in consil. 359. Alexand. in consil. 126 in 4.
volu. Floria. in l. licet. §. lex iulia. ff. de testi. Tho. Gram. in consil
lio 42. sunt iam anni. col. 2. num. 4. & 5. idem consil. 38. for. nata
inquisitione. numero 14.

S V M M A R I V M.

- 1 *An infamis in criminis laſe maiestatis in testem admittatur? nam regula riter tam in causa ciuilis ardua, quam in criminali non admittitur ad testificandum.*
- 2 *Infamis in criminis laſe maiestati ad testificandum admittitur.*
- 3 *Non tamen dicitur integer testis. Et unus testis infamis non sufficeret ad inferendam torturam. vide tamen nu. 5.*
- 4 *Infames in casibus in quibus specialiter recipiuntur ad testificandum non debent recipi sine tormentis.*
- 5 *Testes infames, aliis non concurrentibus adminiculis, solam presumptionem faciunt.*
- 6 *Infames in criminis simonia non admittuntur ad testificandum.*
- 7 *Infamis qui etiam sit inimicus non admittitur ad testificandum in criminis laſe maiestatis.*

Q V A E S T I O III.

- 1 **T**ertio quæsto. *an infamis in criminis laſe maiestatis in testem admittatur?*
Dicas, quod t̄licet infamis regulariter tam in causa ci
uili ardua quam in causa criminali non admittitur
ad testimonium, vt per Bald. in cap. ad nostram. in princ. de p
batio. Alexan. in consil. 40. circa primum dubium in 1. volu.
& in consil. 179. in causa Anglorum. & consil. 4. animaduertis.
in 2. volu. Decius in consil. 163. in cœla. colum. 8. in j. volu. &
Tho. Gramma. in consil. 38. col. 2. numer. 10. Marsil. Dominus
meus, in sing. suo. 109. incipit infamis. vbi dixit, quod infamis
infamia facta in totum repellitur a testimonio in causa ciuilis
ardua, ad quod plura allegat. Attamen in criminis laſe mai
estatis infamis ad testimonium admittitur, per tex. in l. famosi,
ff. ad legem iuli am. maiesta. & ibi not. Docto. maxime Barto.
& l. in quæstione, ff. eo. ti. vbi est tex. clarus ad hoc. vide tex. in c.
per tuas. ext. de Simon. no. Ioan. Andr. & Abba. in cap. fi. de tes
Specia. in ti. de excus. tutorum. in §. primo, in fin. & D. Ioan. Cro
tus præceptor meus in tracta. de testi. column. nona numero
quarante tertio.
- 3 *Dicas tamen, t̄quod licet infamis in criminis laſe maiestatis admittantur in testes, non propter ea dicuntur inter
gri testes, vt in dicto capit. per tuas. de simoni. Et ideo unus te
stis infamis non sufficeret ad inferendam torturam, per ea que
habentur in l. prima, §. Item lex Cornelius, & ibi Bartol. ff. ad le
gem Corne. de fal. & ita dixit Alexand. in consil. vndecimo nu
mero 9 in j. volu. & ibidem nume. decimo, vbi dixit, t̄quod in
casibus, in quibus speciali iure inductum est, quod testes infam
es recipientur contra accusatum, vel inquisitum, huiusmo
di testes non debent recipi sine tormentis. alleg. no. per glo. In
noc. & alios, in cap. cum P. de accu. & glo. in d. cap. per tuas idē
voluit Fulgo. in consil. 173. in cœla inquisitionis, in primo uo
lumna. Alexand. in dicto consil. vndecimo, circa princip. in te
cunda col. primo, volu. Marsil. Dominus meus in consil. 109. co
lum. antepenul. num. 14. in j. volu. Gramma. in consil. 70. &
vlt. in fi. Alberic. in tract. de testi. column. 25. & idem Marti. in
consil. 79. talus omnium. in tercia column. in secundo volu.
5 *Scias tamen, t̄quod in eo, q. dictum est quod unus testis infamis non facit indicium ad torturam, contrarium tenuit Bald.
in l. j. col. 6. C. de sum. Tri. & fide catho. refert Dominus meus
in singul. 457. inc. testimoniū infamis, qui tamen non audet
6 dictum Bald. approbare. Et prædicti testes infamis solam præ
sumptionem faciunt alijs non concernentibus adminiculis.
tex. est in dicto cap. per tuas. in §. nos vero vbi Abb. in 4. no. de
simi. gl. in cap. j. in verb. ad testimoniū de testi. in 6. & Ale. in
7 dicto consil. 1. Et t̄quod indistincte testes infamis non admitt
tantur in criminis si. nonq. voluit etiam D. Io. Corasius mihi
vti frater honorandus in suis Miscellaneis ca. 20. li. 5. Et scias,
8 t̄quod licet testis infamis admittatur, vt prædicti in hoc crim
laſe ma. Attamen secus esset quando esset inimicus eius contra
quem in i. testem produceretur, per ea q. dixi i. proxima prece
den. quæst. Et ita dixit Ang. i. d. famosi. i. versi. in tex. ibi. ff. ad le
gem lui. mai. Si cupis ad latitudinem videtur materia itam de
teste infame, vide Dñm meum U. Io. Crotum i. præal. tra. suo. de
test. col. 8. versi. circa tertium. nu. 30. cum sequens. vñque ad nu
34 & Felyn. in ca. testimoniū de testibus.**

Hiero. Gigantis de crimi. læſæ maiest.

S V M M A R I V M

- 1 An accusati de crimine pendente iudicio possint esse testes in crimine læſæ maiestatis.
- Accusatus criminaliter, pendente accusatione contra eum, regulariter testis esse non potest.
- 2 Secus est in crimine læſæ maiestatis, heresis, & simonia.

Q V A E S T I O IIII

- Varto quæro**, an accusati de crimine esse testes in crimine læſæ maiestatis? Dicas, quod regulariter pendente accusatione de crimine contra aliquem talis testis esse non poterit, ut probat tex. in cap. non debet. & ibi Docto. maxime Abba. in l. no. ext. de test. vbi dixit, quod ex pendentia causæ criminalis contra aliquem gravatur eius opinio, ut interim non dicatur integri status. Et hinc est, quod accusatus criminaliter pendente accusatione repellitur ab ordine, subiungens idem Abba. quod in omni actu in quo requiritur integritas status, talis repellitur: Atramētse eus est in crimine læſæ maiestatis, in quo admittuntur in teste & idem est in crimine heresis, & simoniae. capitu. non debet. ext. de testib. & ita voluit Albe. in l. famosi, ff. ad legem Iul. maiestatis idem tenuit D. Anto. de But. in cap. sfp. de testi. per tex. in cap. in fidei fauorem. de hær. in 6. hoc etiam voluit Crotus Dominus meus in tract. de testi. num. 103. in versi. limitatur tamen. Nec obstante supra allegata, quia procedunt regulariter, in crimine autem læſæ maiestatis propter criminis atrocitatē multa conceduntur, quæ alias denegarentur, ut in quest. 2. & 3. supra proximis præcedentibus.

S V M M A R I V M

- 1 An infames admittantur ad probandum adminicula criminis læſæ maiestatis in quo stricta interpretatio fieri debet.
- 2 Qui vult consequens vult etiam necessarium antecedens.
- 3 Authoritas rectoris successoris testibus etiam legalibus, non est probanda sed scriptura.
- 4 Legato Cardinali non creditur de sua iurisdictione, vbi agitur de alterius præiudicid.
- 5 Stante statuto quod adulterium probari possit per testes infames, non tam idem erit in probando matrimonio.
- 6 Matrimonium probandum non est in crimine adulterii quando est notorium, nisi negaretur. Et ad probandum illud requiruntur testes omni exceptione maiores.
- 7 Causa matrimonii dicitur grauis & ardua.
- 8 Infames in causis ciuilibus arduis non admittuntur in testes.

Q V A E S T I O V.

- Vinto quæro**, supra q. 3. vidimus, quod in probandum crimen læſæ maiestatis, an admittantur ad probandum adminicula talis delicti? Et vide dicendum quod non: quia in isto crimine stricta interpretatio fieri debet, ut dixit Thomas Grammaticus in p. si. 3. 1. Trenendi Dei. nu. 41. allegat And. de Iser. & Præposi. in c. 1. §. item si fidelis ver. turpiter luserit. in ti. quib. mo. feu. amit. in v. lib. feu. & An. de Iser. c. 1. §. & bona committentium, col. 13. in ti. quæ sint regal. no. Bar. in l. in qonibus, ff. ad legem Iul. maiest. Et ibi dixit, quod testes infames licet admittantur ad probandum crimen læſæ maiestatis, attamen non admittantur ad probandum adminicula talis delicti. Et exemplificat Bart. in dicta l. in qonibus, in ver. item dicit in eo qui dum est rector Provincie successorum non admisit. nam si volo hoc probare id probare posero per testes infames, quia qui successor sibi in off. a superiori missum non admittit, crimen læſæ maiestatis incurrit, ut vidimus supra sub Rub. qualiter & a quib. crimen læſæ maiestatis commit. q. 2. sed ad probandum adminicula, scilicet, quod ille erat legitima successor, infames non admittentur, cum solum admittantur ad probandum delictum, non autem ad minicula delicti, ut dicit tex. in dicto c. per tuas. de Simon. & h. d. Bart. esse perpetuo menti tenendum, op. Bar. sequitur loan. de Ana. in ca. per tuas, colum. 2. in versi. nunquid autem tales criminosi. de accu. Idem voluit Matth. de Afflict. in d. c. 1. §. & bona committentium, nu. 7. & 9. in ti. quæ sint rega. in v. lib. feud. Et pro doctrina Bar. facit, quod voluit Bal. in auth. si dicatur col. v. C. de testibus. vbi dixit, quod si statuto cauetur, quod infames possit adulterium probare, quod licet adulterium non possit esse sine matrimonio, quod non poterunt testes infames matrimonium probare. Ego autem de dicta doctrina Bar. semper

- dubitau, quia crimen læſæ maiestatis additi deberet ad probandum eadem ratione qua testis infamis admittitur ad probandum adminiculum sine quo dictum crimen non traheret, nam cum alicui aliquid conceditur, eidem omnia concessa intelliguntur, per quæ ad illud peruenitur, l. 2. ff. de iuris omnium iud. vbi illi, cui mandata est iurisdictio, omnia concessa intelliguntur, sine quibus iurisdictio exerceri non potest. & contra doctrinam Bar. tenuit Angel. in dicta l. famosi, vbi dixit, quod non credit esse verum dictum Bar. nisi quod adminicula non respicerent substantiam delicti, secus quando adminicula essent de substantia, ut in exemplo Bar. alleg. in arg. tex. in l. ad remobilem, & l. ad legatum, ff. de præc. & tex. in d. l. 2. ff. de iuris omnium iud. & certe antequam vidissim Ang. dubitau de dicto Bar. quod tex. per ipsum alle. in dicto c. per tuas, pro eius dicto id non probat, adeo quod eius dictum consistit in sola eius autoritate, quæ magna est, sed non necessaria, quamvis probabilis. Distinguendum igitur esse arbitror pro concordia contrarietatis quod est in ter Bar. & Ang. in hoc articulo, quod aut adminicula ad quæ probandum inducit infamis, erant de substantia criminis læſæ maiestatis, adeo quod illis non probatis non erat probatum crimen læſæ maiestatis, adeo quod illis non probatis non erat probatum crimen læſæ maiestatis, & hoc casu locum habeat quod dicit Angel. qui voluit testes infames admitti ad probandum dicta adminicula, ex quo ad probandum ipsius crimen admittuntur, & ratione comprobo sumendo exemplum Bar. de eo qui non admisit successorem suum in officio: Nam ad hoc ut crimen læſæ maiestatis committatur, requiritur quod probetur non admissum esse legitimum successorem. ergo ista qualitas est pars substantialis dicti criminis, ex qua ipsum crimen resultat eigo infamis, qui admittitur ad probandum crimen læſæ maiestatis, dicta l. famosi, & ibi Docto. ff. ad legem iuliam maiestatis admittetur ad hoc probandum: quia idem iuris est de parte quod de toto, l. quæ de tota, ff. de rei vend. facit, quia qui vult consequens vult etiam necessarium antecedens. Alias si secus dicemus, esset dare casum in quo infamis non admitteretur ad probandum crimen læſæ maiestatis, quod esset contra tex. in dicta l. famosi, & ea quod dixi supra q. 4. proxime precedente. Aut logmur de adminiculis non substantialibus ad dictum crimen, & eo casu procederet op. Bar. cum quo in hoc casu concordat etiam Ang. in dicta l. famosi. Nisi dicemus, quod in predicto exemplo Bar. verum esse diceret, quod testes infames non admittentur ad probandum illum esse legitimum successorem. ergo ista qualitas est pars substantialis dicti criminis, ex qua ipsum crimen resultat eigo infamis, qui admittitur ad probandum crimen læſæ maiestatis, dicta l. famosi, & ibi Docto. ff. ad legem iuliam maiestatis admittetur ad hoc probandum: quia idem iuris est de parte quod de toto, l. quæ de tota, ff. de rei vend. facit, quia qui vult consequens vult etiam necessarium antecedens. Alias si secus dicemus, esset dare casum in quo infamis non admitteretur ad probandum crimen læſæ maiestatis, quod esset contra tex. in dicta l. famosi, & ea quod dixi supra q. 4. proxime precedente. Aut logmur de adminiculis non substantialibus ad dictum crimen, & eo casu procederet op. Bar. cum quo in hoc casu concordat etiam Ang. in dicta l. famosi. Nisi dicemus, quod in predicto exemplo Bar. verum esse diceret, quod testes infames non admittentur ad probandum illum esse legitimum successorem. ergo ista qualitas est pars substantialis dicti criminis, ex qua ipsum crimen resultat eigo infamis, qui admittitur ad probandum crimen læſæ maiestatis, dicta l. famosi, & ibi Docto. ff. ad legem iuliam maiestatis admittetur ad hoc probandum: quia idem iuris est de parte quod de toto, l. quæ de tota, ff. de rei vend. facit, quia qui vult consequens vult etiam necessarium antecedens. Alias si secus dicemus, esset dare casum in quo infamis non admitteretur ad probandum crimen læſæ maiestatis, quod esset contra tex. in dicta l. famosi, & ea quod dixi supra q. 4. proxime precedente. Aut logmur de adminiculis non substantialibus ad dictum crimen, & eo casu procederet op. Bar. cum quo in hoc casu concordat etiam Ang. in dicta l. famosi. Nisi dicemus, quod in predicto exemplo Bar. verum esse diceret, quod testes infames non admittentur ad probandum illum esse legitimum successorem. ergo ista qualitas est pars substantialis dicti criminis, ex qua ipsum crimen resultat eigo infamis, qui admittitur ad probandum crimen læſæ maiestatis, dicta l. famosi, & ibi Docto. ff. ad legem iuliam maiestatis admittetur ad hoc probandum: quia idem iuris est de parte quod de toto, l. quæ de tota, ff. de rei vend. facit, quia qui vult consequens vult etiam necessarium antecedens. Alias si secus dicemus, esset dare casum in quo infamis non admitteretur ad probandum crimen læſæ maiestatis, quod esset contra tex. in dicta l. famosi, & ea quod dixi supra q. 4. proxime precedente. Aut logmur de adminiculis non substantialibus ad dictum crimen, & eo casu procederet op. Bar. cum quo in hoc casu concordat etiam Ang. in dicta l. famosi. Nisi dicemus, quod in predicto exemplo Bar. verum esse diceret, quod testes infames non admittentur ad probandum illum esse legitimum successorem. ergo ista qualitas est pars substantialis dicti criminis, ex qua ipsum crimen resultat eigo infamis, qui admittitur ad probandum crimen læſæ maiestatis, dicta l. famosi, & ibi Docto. ff. ad legem iuliam maiestatis admittetur ad hoc probandum: quia idem iuris est de parte quod de toto, l. quæ de tota, ff. de rei vend. facit, quia qui vult consequens vult etiam necessarium antecedens. Alias si secus dicemus, esset dare casum in quo infamis non admitteretur ad probandum crimen læſæ maiestatis, quod esset contra tex. in dicta l. famosi, & ea quod dixi supra q. 4. proxime precedente. Aut logmur de adminiculis non substantialibus ad dictum crimen, & eo casu procederet op. Bar. cum quo in hoc casu concordat etiam Ang. in dicta l. famosi. Nisi dicemus, quod in predicto exemplo Bar. verum esse diceret, quod testes infames non admittentur ad probandum illum esse legitimum successorem. ergo ista qualitas est pars substantialis dicti criminis, ex qua ipsum crimen resultat eigo infamis, qui admittitur ad probandum crimen læſæ maiestatis, dicta l. famosi, & ibi Docto. ff. ad legem iuliam maiestatis admittetur ad hoc probandum: quia idem iuris est de parte quod de toto, l. quæ de tota, ff. de rei vend. facit, quia qui vult consequens vult etiam necessarium antecedens. Alias si secus dicemus, esset dare casum in quo infamis non admitteretur ad probandum crimen læſæ maiestatis, quod esset contra tex. in dicta l. famosi, & ea quod dixi supra q. 4. proxime precedente. Aut logmur de adminiculis non substantialibus ad dictum crimen, & eo casu procederet op. Bar. cum quo in hoc casu concordat etiam Ang. in dicta l. famosi. Nisi dicemus, quod in predicto exemplo Bar. verum esse diceret, quod testes infames non admittentur ad probandum illum esse legitimum successorem. ergo ista qualitas est pars substantialis dicti criminis, ex qua ipsum crimen resultat eigo infamis, qui admittitur ad probandum crimen læſæ maiestatis, dicta l. famosi, & ibi Docto. ff. ad legem iuliam maiestatis admittetur ad hoc probandum: quia idem iuris est de parte quod de toto, l. quæ de tota, ff. de rei vend. facit, quia qui vult consequens vult etiam necessarium antecedens. Alias si secus dicemus, esset dare casum in quo infamis non admitteretur ad probandum crimen læſæ maiestatis, quod esset contra tex. in dicta l. famosi, & ea quod dixi supra q. 4. proxime precedente. Aut logmur de adminiculis non substantialibus ad dictum crimen, & eo casu procederet op. Bar. cum quo in hoc casu concordat etiam Ang. in dicta l. famosi. Nisi dicemus, quod in predicto exemplo Bar. verum esse diceret, quod testes infames non admittentur ad probandum illum esse legitimum successorem. ergo ista qualitas est pars substantialis dicti criminis, ex qua ipsum crimen resultat eigo infamis, qui admittitur ad probandum crimen læſæ maiestatis, dicta l. famosi, & ibi Docto. ff. ad legem iuliam maiestatis admittetur ad hoc probandum: quia idem iuris est de parte quod de toto, l. quæ de tota, ff. de rei vend. facit, quia qui vult consequens vult etiam necessarium antecedens. Alias si secus dicemus, esset dare casum in quo infamis non admitteretur ad probandum crimen læſæ maiestatis, quod esset contra tex. in dicta l. famosi, & ea quod dixi supra q. 4. proxime precedente. Aut logmur de adminiculis non substantialibus ad dictum crimen, & eo casu procederet op. Bar. cum quo in hoc casu concordat etiam Ang. in dicta l. famosi. Nisi dicemus, quod in predicto exemplo Bar. verum esse diceret, quod testes infames non admittentur ad probandum illum esse legitimum successorem. ergo ista qualitas est pars substantialis dicti criminis, ex qua ipsum crimen resultat eigo infamis, qui admittitur ad probandum crimen læſæ maiestatis, dicta l. famosi, & ibi Docto. ff. ad legem iuliam maiestatis admittetur ad hoc probandum: quia idem iuris est de parte quod de toto, l. quæ de tota, ff. de rei vend. facit, quia qui vult consequens vult etiam necessarium antecedens. Alias si secus dicemus, esset dare casum in quo infamis non admitteretur ad probandum crimen læſæ maiestatis, quod esset contra tex. in dicta l. famosi, & ea quod dixi supra q. 4. proxime precedente. Aut logmur de adminiculis non substantialibus ad dictum crimen, & eo casu procederet op. Bar. cum quo in hoc casu concordat etiam Ang. in dicta l. famosi. Nisi dicemus, quod in predicto exemplo Bar. verum esse diceret, quod testes infames non admittentur ad probandum illum esse legitimum successorem. ergo ista qualitas est pars substantialis dicti criminis, ex qua ipsum crimen resultat eigo infamis, qui admittitur ad probandum crimen læſæ maiestatis, dicta l. famosi, & ibi Docto. ff. ad legem iuliam maiestatis admittetur ad hoc probandum: quia idem iuris est de parte quod de toto, l. quæ de tota, ff. de rei vend. facit, quia qui vult consequens vult etiam necessarium antecedens. Alias si secus dicemus, esset dare casum in quo infamis non admitteretur ad probandum crimen læſæ maiestatis, quod esset contra tex. in dicta l. famosi, & ea quod dixi supra q. 4. proxime precedente. Aut logmur de adminiculis non substantialibus ad dictum crimen, & eo casu procederet op. Bar. cum quo in hoc casu concordat etiam Ang. in dicta l. famosi. Nisi dicemus, quod in predicto exemplo Bar. verum esse diceret, quod testes infames non admittentur ad probandum illum esse legitimum successorem. ergo ista qualitas est pars substantialis dicti criminis, ex qua ipsum crimen resultat eigo infamis, qui admittitur ad probandum crimen læſæ maiestatis, dicta l. famosi, & ibi Docto. ff. ad legem iuliam maiestatis admittetur ad hoc probandum: quia idem iuris est de parte quod de toto, l. quæ de tota, ff. de rei vend. facit, quia qui vult consequens vult etiam necessarium antecedens. Alias si secus dicemus, esset dare casum in quo infamis non admitteretur ad probandum crimen læſæ maiestatis, quod esset contra tex. in dicta l. famosi, & ea quod dixi supra q. 4. proxime precedente. Aut logmur de adminiculis non substantialibus ad dictum crimen, & eo casu procederet op. Bar. cum quo in hoc casu concordat etiam Ang. in dicta l. famosi. Nisi dicemus, quod in predicto exemplo Bar. verum esse diceret, quod testes infames non admittentur ad probandum illum esse legitimum successorem. ergo ista qualitas est pars substantialis dicti criminis, ex qua ipsum crimen resultat eigo infamis, qui admittitur ad probandum crimen læſæ maiestatis, dicta l. famosi, & ibi Docto. ff. ad legem iuliam maiestatis admittetur ad hoc probandum: quia idem iuris est de parte quod de toto, l. quæ de tota, ff. de rei vend. facit, quia qui vult consequens vult etiam necessarium antecedens. Alias si secus dicemus, esset dare casum in quo infamis non admitteretur ad probandum crimen læſæ maiestatis, quod esset contra tex. in dicta l. famosi, & ea quod dixi supra q. 4. proxime precedente. Aut logmur de adminiculis non substantialibus ad dictum crimen, & eo casu procederet op. Bar. cum quo in hoc casu concordat etiam Ang. in dicta l. famosi. Nisi dicemus, quod in predicto exemplo Bar. verum esse diceret, quod testes infames non admittentur ad probandum illum esse legitimum successorem. ergo ista qualitas est pars substantialis dicti criminis, ex qua ipsum crimen resultat eigo infamis, qui admittitur ad probandum crimen læſæ maiestatis, dicta l. famosi, & ibi Docto. ff. ad legem iuliam maiestatis admittetur ad hoc probandum: quia idem iuris est de parte quod de toto, l. quæ de tota, ff. de rei vend. facit, quia qui vult consequens vult etiam necessarium antecedens. Alias si secus dicemus, esset dare casum in quo infamis non admitteretur ad probandum crimen læſæ maiestatis, quod esset contra tex. in dicta l. famosi, & ea quod dixi supra q. 4. proxime precedente. Aut logmur de adminiculis non substantialibus ad dictum crimen, & eo casu procederet op. Bar. cum quo in hoc casu concordat etiam Ang. in dicta l. famosi. Nisi dicemus, quod in predicto exemplo Bar. verum esse diceret, quod testes infames non admittentur ad probandum illum esse legitimum successorem. ergo ista qualitas est pars substantialis dicti criminis, ex qua ipsum crimen resultat eigo infamis, qui admittitur ad probandum crimen læſæ maiestatis, dicta l. famosi, & ibi Docto. ff. ad legem iuliam maiestatis admittetur ad hoc probandum: quia idem iuris est de parte quod de toto, l. quæ de tota, ff. de rei vend. facit, quia qui vult consequens vult etiam necessarium antecedens. Alias si secus dicemus, esset dare casum in quo infamis non admitteretur ad probandum crimen læſæ maiestatis, quod esset contra tex. in dicta l. famosi, & ea quod dixi supra q. 4. proxime precedente. Aut logmur de adminiculis non substantialibus ad dictum crimen, & eo casu procederet op. Bar. cum quo in hoc casu concordat etiam Ang. in dicta l. famosi. Nisi dicemus, quod in predicto exemplo Bar. verum esse diceret, quod testes infames non admittentur ad probandum illum esse legitimum successorem. ergo ista qualitas est pars substantialis dicti criminis, ex qua ipsum crimen resultat eigo infamis, qui admittitur ad probandum crimen læſæ maiestatis, dicta l. famosi, & ibi Docto. ff. ad legem iuliam maiestatis admittetur ad hoc probandum: quia idem iuris est de parte quod de toto, l. quæ de tota, ff. de rei vend. facit, quia qui vult consequens vult etiam necessarium antecedens. Alias si secus dicemus, esset dare casum in quo infamis non admitteretur ad probandum crimen læſæ maiestatis, quod esset contra tex. in dicta l. famosi, & ea quod dixi supra q. 4. proxime precedente. Aut logmur de adminiculis non substantialibus ad dictum crimen, & eo casu procederet op. Bar. cum quo in hoc casu concordat etiam Ang. in dicta l. famosi. Nisi dicemus, quod in predicto exemplo Bar. verum esse diceret, quod testes infames non admittentur ad probandum illum esse legitimum successorem. ergo ista qualitas est pars substantialis dicti criminis, ex qua ipsum crimen resultat eigo infamis, qui admittitur ad probandum crimen læſæ maiestatis, dicta l. famosi, & ibi Docto. ff. ad legem iuliam maiestatis admittetur ad hoc probandum: quia idem iuris est de parte quod de toto, l. quæ de tota, ff. de rei vend. facit, quia qui vult consequens vult etiam necessarium antecedens. Alias si secus dicemus, esset dare casum in quo infamis non admitteretur ad probandum crimen læſæ maiestatis, quod esset contra tex. in dicta l. famosi, & ea quod dixi supra q. 4. proxime precedente. Aut logmur de adminiculis non substantialibus ad dictum crimen, & eo casu procederet op. Bar. cum quo in hoc casu concordat etiam Ang. in dicta l. famosi. Nisi dicemus, quod in predicto exemplo Bar. verum esse diceret, quod testes infames non admittentur ad probandum illum esse legitimum successorem. ergo ista qualitas est pars substantialis dicti criminis, ex qua ipsum crimen resultat eigo infamis, qui admittitur ad probandum crimen læſæ maiestatis, dicta l. famosi, & ibi Docto. ff. ad legem iuliam maiestatis admittetur ad hoc probandum: quia idem iuris est de parte quod de toto, l. quæ de tota, ff. de rei vend. facit, quia qui vult consequens vult etiam necessarium antecedens. Alias si secus dicemus, esset dare casum in quo infamis non admitteretur ad probandum crimen læſæ maiestatis, quod esset contra tex. in dicta l. famosi, & ea quod dixi supra q. 4. proxime precedente. Aut logmur de adminiculis non substantialibus ad dictum crimen, & eo casu procederet op. Bar. cum quo in hoc casu concordat etiam Ang. in dicta l. famosi. Nisi dicemus, quod in predicto exemplo Bar. verum esse diceret, quod testes infames non admittentur ad probandum illum esse legitimum successorem. ergo ista qualitas est pars substantialis dicti criminis, ex qua ipsum crimen resultat eigo infamis, qui admittitur ad probandum crimen læſæ maiestatis, dicta l. famosi, & ibi Docto. ff. ad legem iuliam maiestatis admittetur ad hoc probandum: quia idem iuris est de parte quod de toto, l. quæ de tota, ff. de rei vend. facit, quia qui vult consequens vult etiam necessarium antecedens. Alias si secus dicemus, esset dare casum in quo infamis non admitteretur ad probandum crimen læſæ maiestatis, quod esset contra tex. in dicta l. famosi, & ea quod dixi supra q. 4. proxime precedente. Aut logmur de adminiculis non substantialibus ad dictum crimen, & eo casu procederet op. Bar. cum quo in hoc casu concordat etiam Ang. in dicta l. famosi. Nisi dicemus, quod in predicto exemplo Bar. verum esse diceret, quod testes infames non admittentur ad probandum illum esse legitimum successorem. ergo ista qualitas est pars substantialis dicti criminis, ex qua ipsum crimen resultat eigo infamis, qui admittitur ad probandum crimen læſæ maiestatis, dicta l. famosi, & ibi Docto. ff. ad legem iuliam maiestatis admittetur ad hoc probandum: quia idem iuris est de parte quod de toto, l. quæ de tota, ff. de rei vend. facit, quia qui vult consequens vult etiam necessarium antecedens. Alias si secus dicemus, esset dare casum in quo infamis non admitteretur ad probandum crimen læſæ maiestatis, quod esset contra tex. in dicta l. famosi, & ea quod dixi supra q. 4. proxime precedente. Aut logmur de adminiculis non substantialibus ad dictum crimen, & eo casu procederet op. Bar. cum quo in hoc casu concordat etiam Ang. in dicta l. famosi. Nisi dicemus, quod in predicto exemplo Bar. verum esse diceret, quod testes infames non admittentur ad probandum illum esse legitimum successorem. ergo ista qualitas est pars substantialis dicti criminis, ex qua ipsum crimen resultat eigo infamis, qui admittitur ad probandum crimen læſæ maiestatis, dicta l. famosi, & ibi Docto. ff. ad legem iuliam maiestatis admittetur ad hoc probandum: quia idem iuris est de parte quod de toto, l. quæ de tota, ff. de rei vend. facit, quia qui vult consequens vult etiam necessarium antecedens. Alias si secus dicemus, esset dare casum in quo infamis non admitteretur ad probandum crimen læſæ maiestatis, quod esset contra tex. in dicta l. famosi, & ea quod dixi supra q. 4. proxime precedente. Aut logmur de adminiculis non substantialibus ad dictum crimen, & eo casu procederet op. Bar. cum quo in hoc casu concordat etiam Ang. in dicta l. famosi. Nisi dicemus, quod in predicto exemplo Bar. verum esse diceret, quod testes infames non admittentur ad probandum illum esse legitimum successorem. ergo ista qualitas est pars substantialis dicti criminis,

Q V A E S T I O VI.

E X T O Q U A R O. an mulier testis esse potest? Dicas, t̄quod de iure canonico mulier i criminalibus testis esse non potest, vt est glos. in cap. exco. 15. q. 3. & tradunt Docto. in c. 3. vbi Abb. Anto. de Bu. & alijs extra de test. & ibi Fel. glo. in c. forus. in fi. de verb. signific. Arch. in c. 2. de iud. in 6. Dominus meus Io. Crot. in tract. de test. num. 55. Fallit tamen, t̄quando crimen probari non possit per testes masculos, vt per Alexand. consi. 64. viso themate in prin. in 1. vol. laſon in l. fina. in fi. C. de his quibus vt indign. Ioan. Andr. in titu. de teste. in §. 1. in uersic. item excipitur q̄ est mulier. in add. Specu. Ale. consi. 24. animaduersio. in 2. volum. Marsil. Dominus meus in l. Diuus. in 2. col. ff. de quæſtio.

3 Deſiure vero ciuili mulier in cā criminali poterit esse testis, vt voluit Specul. in ti. de teste. §. j. in ver. item q̄ est mulier. Abb. in c. quoniam. extra de test. vbi per Feli. late per totum. & c̄l gloss. in c. forus. de verb. sign. & in c. ex eo. 15. q. 3. & ita com. & muniter tenent Docto. vt dicit Fel. in d. c. quoniam. & dominus lo. Cro. præceptor meus in tract. suo. de teste. nu. 57. & pro ista cōi opinione est tex. in l. 3. §. lege Iulia. ff. de test. vbi mulier in accu. legis Iuliæ de vi repellitur, q̄a sui corporis quæſtum fecit. Ergo a contrario si mulier non laborasset tali vitio admittetur in similib. causis. ad idem facit tex. a contrario sensu in 4 Lex eo. ff. de testi. Quare tautem mulier repellatur in cā testamenti a testimonio, rōnē assignat p̄fatus dñs meus in palle. ga. tract. de test. nu. 57. & Fel. in d. c. qñ. 2. col. In t̄crimine vero maiestatis non erit dubium quod mulier in testem admittat, quia si de iure ciuili admittitur regulariter in criminalibus, vt proxime dictum fuit, a fortiori admittetur in crimine leſe maiestatis, in quo infames etiam, & criminosi admittuntur, q̄ in alijs criminalibus repelluntur, vt in l. famosi. ff. ad legem Iul. maledicta. & dixi supra q. 3. & quæſt. 4. proxime præcedentib.

6 Quinimo, t̄in crimine leſe ma. admittitur mulier etiam si sit infamis. & hoc est quod probat tex. in l. in quæſtionibus. in verb. etiam, ff. ad leg. Iu. maie. qui loquitur de muliere infami, iparet per exemplum q̄ ponit, & ita sentit ibi Bar. & ita illū tex. intelligit Fely. in dicto cap. quoniam. col. 2. de test. & sequitur Cro. dñs meus in dicto tract. de test. num. 57. vbi dixit, q̄ Iulia (de qua in d. l. in quæſt.) quæ coniurationem Catilinæ detexit, fuit meretrix. Ex quo notabis, quod tenentes quod specia leſit in crimine leſe maiestatis, quod mulier in testem admittatur per illum tex. videntur non recte loqui, sed bene ex eo probatur, quod mulier etiam infamis admittit in dicto criminis, & hoc speciale est. Et quod mulier admittatur in testem in crimine leſe maiestatis, tenuit etiam Alber. in dicta l. famosi. & Martin. de Laude. in tracta. suo de crimine leſe maiestatis. quæſtio. 27.

S V M M A R I V M.

- 1 An socius criminis admittatur ad testificandum in crimine leſe maiestatis, cum regulariter non admittatur contra socium.
- 2 Socius criminis contra socium admittitur in testem in crimine leſe maiestatis.
- 3 Etiam si iurasset non reuelare, ac etiam si pretium pro hoc accepisse.
- 4 Dummodo ex qualitate testificantis, & persona contra quem deponit verisimile sit eum non mentiri.
- 5 Sola depositio socii criminis ad torturam non sufficit, nisi cum ea sit alius presumptio vel aliud indicium.
- 6 Socius criminis etiam in crimine leſe maiestatis non admittitur ad testificandum si est inimicus.
- 7 Et etiam si alias esset criminosa vel infamis ex alio delicto.
- 8 Statutum quod accusatori credatur de damno dato, vel alio criminis, non comprehendit infamem, infamia facti.
- 9 Statutum quod libris mercatorum plena fides adhibetur proscribente, non comprehendit mercatorem infamem vel suspecta vita.
- 10 Duo specialia circa idem concurrere non possunt.
- 11 Instrumentum quod sit de nouo repertum statutum iuramento producētis.
- 12 Nisi producens esset alias periurus.
- 13 In quibus casibus socius criminis admittatur in testem, vel de sociis interrogari possit remissive.

Q V A E S T I O VII.

E P T I M O Q U A R O. quid sit dicendum de mittatur ad testificandum in crimine leſe maiestatis? Dicas, t̄quod regulariter non admittitur cōtra socium, l. fi. C. de accu. c. j. extra de confes. l. qñ. C. de testibus. c. veniens. & c personas. de test. Dicas tamen, t̄secus esse in criminis leſe maiestatis in quo socius criminis contra locum in testem admittit, vt voluit Albe. in l. famosi. ff. ad leg. Iu. maie. Doct. &

max. Saly. in d. l. quoniam. C. de testibus. Mar. de Laud. in tract. de cri. l. æt. & maie. allegat Bal. in l. qñ. liberis, C. de testi. idem voluit Dominus Hipp. Marsi. Dominus meus, in l. de minore, in pri. col. 1. num. 3. ff. de quæſtio. idem probat tex. in c. quæſtro ergo, §. verum, 6. q. 1. 79. Distin. ca. si quis Papa. & ibi gloss. Alex. in conſilio 13. colum. 3. versicu. octauo præſuppono. in 6. volu. vbi. dixit, t̄quod ad probandam conſpirationem factam cōtra principem admitti possunt testes etiam particeps criminis, & qui iurassent non reuelare, etiam quando pretium pro hoc accepissent allegat tex. in cap. fi. de test. cogend. & glo. in c. veniens, c. 1. de test. ad idem Marsi. in consi. j. in 1. volu. nume. 32. & in consi. 109. num. 1. in 2. vol & lo. Cro. Dominus meus, in trac. de test. num. 92. Prædictam conclusionem sane intellige ſecundum Are. in capi. cum P. Manconella. colum. 8. de accu. quæſd 4 t̄ad hoc vt loco criminis credatur etiam in criminalibus exceptis, vltra alia dimicula & coniecluras, reqniritur, quod ex numero testium, vel ex qualitate deponentium, vel eorum psonis contra quos deponit verisimile sit eos non mentiri. allegat ad hoc tex. in capi. in fidei. §. fina. de hære. in 6. idem voluit Marsi. Dominus meus in consi. 74. numero 13. in 1. volu. Math. de Afflict. in cap. 1. in §. & bona committentium, colum. 3. num. 27. in ti. que ſint regal. in vſibus feudo. vbi dixit, t̄quod ſola depositio socii criminis ad torturam non sufficeret, niſi cū ea eſſet alia preſumptio, vel aliud indicium: allegat Ale. consi. 89. in 3. volu. Abb. in c. 1. de confes. & Fran. Bru. in tract. de qō. q. v. ad idem Gramma. consi. 35. in cauſa Magnifici Antonij. 1. fi. num. 49. Prædictam conclusionem, t̄quod ſocius criminis admittatur ad testificandum in crimine leſe maiestatis, limita non procedere quando eſſet inimicus eius contra quem depoñit, tunc enim nullatenus eſſet admittendus. ita voluit Alex. in consi. 126. eſſet ramen consilium D. Vincentij Paleoti, Doctoris Bononien. quem refert & ſequitur Tho. Gram. in consi. 38. forata inquisitione, colum. 3. in prin. nu. 3. faciūt dicta ſupra q. 2. proxima preceſed. vbi vidimus, quod inimicus in testem non admittitur in hoc crimine leſe maiestati. Limita t̄ secundo p̄dictam conclusionem, vt procedat, niſi alias ſocius criminis eſſet criminiosus vel infamis ex alio delicto. ita dixit idem Gramma. in consi. 35. in cauſa Magnifici Antonij Berna. col. 4. num. 27. alleg. Angel. in l. qui in iudicio, ff. de accuſa. vbi dixit, quod 7 t̄ ſi ex forma ſtatuti accuſatori eſſet credendum de danno dato vel alio criminis, ei non crederetur ſi eſſet infamis infamia facti. idem voluit Dominus meus Marsil. in consi. 74. col. 3. in j. volum. Corſe. ſingu. ſuo in verbo integer. & hanc opinionē corroborat Gramma. in d. consi. ex eo quod dixit Bald. in ſua repe. l. cunctos populos, col. 15. versi. Quintum exemplum, C. de ſum. Tri. & fide catho. vbi dixit, t̄quod ſtante ſtatuto, quod libris mercatorum plena fides adhibetur pro ſcribente, id ſane intelligi debet, niſi alias mercator eſſet infamis vel ſuſpetu. & vte. idem voluit Iaſ. in l. admonēdi. ff. de iur. iuran. tu adde aliam rationem, quare ſocius criminis alias infamis nō ſit admittendus in testem in crimine leſe maiestatis, quia, quod ſocius criminis admittatur in crimine leſe maiestatis. hoc eſſet ſpeciale in d. criminis, quia regulariter non admittitur in alijs criminalibus, vt dixit Math. de Afflict. in d. §. & bona committentium, loco p̄ allegato. quando antem ſocius criminis eſſet in famis concurrerent duę ſpecialitates, vna quod tanquam ſocius criminis admitteretur, alia quod tanquam infamis, quod eſſe non debet, t̄ quia duo ſpecialia circa idem concurrere nō poſſunt, l. 1. vbi glo. Bar. & Doct. C. de do. promissio. Oldrad. in consi. 79. facit etiam illud, quod duo vincula magis stringunt quam vnum, §. affinitatis. Institu. de nup. authen. Itaque. & ibi Bar. C. commu. de ſuccesſio. facit etiam, quia t̄ quod instrumentum ſit de nouo repertum ſtatur iuramento producentis. Bar. & Doct. in l. admonēdi. ff. de iur. iuran. habetur in c. paſtoralis. de excep. Hoc tamen non procedit, ſi producens instrumentum de nouo repertum eſſet alias periurus, vt dixit Roma. in d. l. admonēdi. t̄ Et in quibus aliis caſibus ſocius criminis in testem admittatur, vel de ſociis interrogari poſſit, vide que maſtraliter & copioſe ponit Do. Ioan. Crottus Dominus meus in p̄ allega. tracta. ſuo. de test. in versicul. Octauo p̄incipali. ter. num. 91.

S V M M A R I V M.

- 1 Testes singulares in crimine leſe maiestatis admittuntur.
- 2 Iura loquentia de singularitate testium, quomodo ſint intelligenda.
- 3 Testes singulares in crimine bareſis admittuntur, cum diſtinzione tamen ut ibi.
- 4 Adprobandum aliquid in genere an testes singulares ſufficiant.

Q V A E S T I O VIII.

O C T A U O Q U A R T I T U R. quid dicendum de probent in crimine leſe maiestatis, cū alias nul lo modo probent, l. iuliurādi, C. de testi. c. licet cauſam

Hiero. Gigantis de crimi.læſæ maiest.

- 1 sam.de probatio.Dicas, fquod in d.crimine admittuntur , ita not.dixit Pe.de Anch.in consi.440.Ex prædicta facti narratio ne.in z.dubio.vbi notabiliter dixit,aduertendum est in mate ria singularitatis testium: Nam quandoque deducitur vnum factum quod perficitur vno loco & tempore,vt puta homici dium,vel adulterium,aut vna obligatio ex consensu descendens, & isto casu quando testes deponunt, de diuersis locis & temporibus,vt singulares non probant identitatem facti, & hoc modo intelligendum est exemplum de Susanna & iura loquentia de singularitate. Aliquando vero deducitur aliquod factum quod momento temporis essentiam non capit,aut in vno loco tantum,veluti est conspiratio,coniuratio, & tracta tus,qui contra principem fiunt,& isto casu dicit,quod singu laritas testium non infringit probationem , quinimo probat. quod comprobatur per iura & rationes de quibus per eum ibi. & hoc tenet etiam Cro.Dominus meus tract.de test.in versic. Nona sit conclusio num.325.idem tenuit Math.de Afflict. in c.1.in §.& bona committentium.col.3.num.29.in 8. Speciali. in ti. quæ sicut regal.in vñibus seu.Et Marsil. Dominus meus in consi.j.col.4.versi.quia respondeo.in 1.volum.Io.de Anan.in cap.licet Heli. col.4.de simon.idem tenet Nicol.Bellon.in con si.23.num.3.& idem est in probanda hæresi,vt per Bald. in l. actor,col.3.C.de probatio.Fely.autem in ca.licet el 2. col.v.de testi.In hæresi distinguit,quod aut testes inducuntur ad probā dum hæresim in genere,& isto casu dicit procedere opinionē Bald.in d.l.actor.Aut tractatur de probanda hæresi in specie & eo casu dicit testes singulares non probare, vt ibidem late per eum.† An autem verum sit,quod vbi agitur de probando aliiquid in genere testes singularcs sufficient,vide eūdem Do. Io.Cro.in d.tract.suo.de testi.in versicu. Septima sit conclusio. sub num.324.vbi adducit tenentes & negatiuam , & affirmatiuam partem circa hoc,& tandem ipse videtur residere ī par re negatiua,videlicet quod etiam quando tractatur de probā do aliiquid in genere testes singulares non admittantur.vide dicta per eum ibi.

S V M M A R I V M .

- 1 An frater contra fratrem in crimine læſæ maiestatis, testificari cogatur? cum Attinentes v̄sque ad septimum gradum testificari non coguntur, regulariter,tam in ciuibus quam in criminalibus.Possunt tamen , si volunt,testificari.
- 2 Index,attinentibus fronte deponentibus,debet facere scribi in actis, quod volentes deponunt.
- 3 Frater contra fratrum in maioribus criminibus & exceptis testificari cogitur.
- 4 In defectum tamen aliarum probationum.
- 5 Crimen læſæ maiestatis est de exceptis.
- 6 Frater ad fratris defensam an testificaci posse.
- 7 Frater vel consanguineus si sit multum nota fidei, & integra vita,in cauſa fratris vel consanguinei probat.
- 8 Fratres & consanguinei in criminalibus ad meram defensionem & probationem innocentiae admittuntur. Secus ad reprobationem testium.

Q V A E S T I O I X .

- O**no quæro. an frater contra fratrem in testificari cogatur? Dicas, fquod regulariter attinē tes v̄sque ad septimum gradum testificari non co guntur,vt habetur in l.legi Iulia,ft.de test.vbi glo.in verb.de nuncietur.dixit,hoc esse verum tam in ciuibus quam in cri minalibus.ad idem gl.in l.ſemina.in verb.iniuriam,C.ad Tur pilia.Io.de Imo.in c.dilectionem.de test.cogen. possunt tamē si volunt testificari , sed eo casu quando volunt examinari, tunc cautus sit iudex,quod in actis describi faciat,quod volen tes deponunt.ita notan.dixit Bar in auth.presbyterios.in 3.no. 3 C.de epi.& cle.& ibidem Cy. fallit tamen regula prædicta in maioribus criminibus,in quibus frater contra fratrem testifi cari cogitur,vt per Spec.in ti.de test.in §. de testium compulsione.ver.led nunquid frater cogitur.vbi dixit,quod idem est in criminibus exceptis.allegat tex.in c.literas.de præsump. vbi 4 frater contra fratrem in crimine hæresis depnit. fthoc tamē sane intelligēdum est in defectum aliarum probationum, vt dicit idem Spec.loco præal.allegat tex.in l.quoniam.in fi.C. de hære.& in c.quanquam.14.q.2.Constat autem crimen læ ſæ maiesta.esse de criminibus exceptis: Ergo in crimine læ ſæ maiesta. frater contra fratrem testificari cogetur.facit,quia in hoc crimine frater fratrem accusat,vt vidimus supra in rubr. 6 qui accu.poss.q.3.An tautem frater ad fratris defensam testifi cari possit?Videtur dicendum,quod si frater vel cōsanguineus esset vir integræ vitæ & magnæ sanctimonie, in quo cestaret verisimiliter si spacio quod mentiriatur,pro fratre vel coniun cto,talis admitteretur ad probandum Innocētiā fratris vel

- consanguinei in criminalibus.facit quod dixerunt Ioan. An. & Ioan.de Imo.in cap.cum R.Canonicus extra de officio de lega.vbi volunt, fquod si frater vel consanguineus producat in testem in causa fratris vel consanguinei,ei⁹ fides nō dimi nuitur,si sit multum nota fidei, & integræ vitæ. quorum diētū sequitur Cro.Domiuus meus in præalle. tractatu de testibus, numero 85.& 86.vbi pro ista opinione aliegtat tex. in capi.in 8 literis,in fi.extra de test.Dicas, fquod consanguinei,etiam fra tres admittuntur in criminalibus ad defensam,per tex. in l.parentes,ff.de testib.& in capi.literas . de præsump.Id tanien locum habere dicas vbi ad meram defensionem & probationē Innocētiæ inducuntur,secus si ad reprobationem testium es sent producti,vt scribunt Bal.& Saly.in l.parentes,C.de testib. & sequitur Ale.in consi.v.in 3.col.in 1.vol.& Granuma.conf. 52.in causa mota,col.2.nu.12.

S V M M A R I V M .

- 1 An iudeus poterit esse testis in crimine læſæ maiestatis? nam regulariter contra Christianum in testem non admittitur.
- 2 Iudeus contra Christianum in multis partibus in testem admittitur.
- 3 Iudeus in causa matrimoniali vertente inter Christianos, quando ab aliis vocatur in contestem,potest testificari.Et ita consuluit author cum cele berrimis Doctoribus Paduæ legentibus.
- 4 Iudeus in crimine læſæ maiestatis,& hæresis, contra Christianum testis es se potest.
- 5 Maior est prohibitio in heretico quam in Iudeo.
- 6 Brimen hæresis & læſæ maiestatis equiparantur . Et de vno ad aliud arguitur.
- 7 Iudeus in aliis causis quando admittatur in testem remissive.
- 8 Iudeus testificando iurare debet super suam legem.
- 9 Iudeo in qua forma iudex deferre debeat iuramentum remissive.
- 10 Iudeus iurans secundum suam legem,si diceret,de falso punitur.
- 11 Iudeus nuper ad fidem conuersus,non potest esse testis contra Christianū, in casibus in quibus , cum erat Iudeus,non poterat.
- 12 Periratus etiam post peractam penitentiam testis esse non poterit.
- 13 Stante statuto quod percutiens Antianum puniatur in duplo, an percutiens cum qui de proximo fuit Antianus puniatur pena dicti statuti.

Q V A E S T I O X .

- D**ecimo quæro. quid dicendū de iudeo, an poterit esse testis in crimine læſæ maiesta.Dicas, fquod regulariter iudeus contra Christianum in testem non admittit, c.iudæi extra de iudeo.2.q.7.c.alicui,l.quoniam,C..de hære.l.z. in fi.C.de summa Tri.& fide cathol.c.1.de test.c. licet vniuersis.eo.ti.c.placuit.4.q.3.Specu.in ti.de teste.§.1.ver. Item quod est iudeus. Alex.consi.60.viso processu inquisitionis.in 1.vol. 2 Veruntamen in multis partibus Iudei contra Christianum in testes admittuntur,vt testatur Specu.in tract.de mod.gene. 3 concil.congregand.rubr.61.numero 30.Et ftho cōsului alias in Ciuitate Venetiæ in causa matrimoniali quæ inter Nobiles vertebatur,quod qdam magister Lazarus Hebreus Medicus,qui fuerat præseus contractui matrimonii,& ab aliis testibus examinatis vocabatur in contestem , examinari posset super contractu matrimonii,& Consi.meo Celeberrimi Doctores tunc Paduæ legentes,D.Petrus Paulus Parisius,qui post modum fuit Cardinalis,D.Marianus Socinus Nepos,D.Ant. Fran.de Doctoribus Patauin.& D.Bernardinus Gamarus Bononiensis,se subscriptere.Dicas,quod in crimine læſæ maiestatis iudeus testis esse poterit , sicuti contra Christianum in crimine hæresis admittitur. capitulo . contra Christianos. de hære.in 6.capitulo. si hereticus,2. q.8.cap.in fidei fauorem.de heretic.in sexta quæ iura quamvis in heretico loquantur,attamen intelliguntur etiam in iudeo,quia t̄ maior est prohibitio in heretico,quam in iudeo,secundum gloss.in cap.pagani, 2. q.7.pro qua facit tex.in c.1.de hære.in 6.Et quod iudeus admittatur in testem in hoc crimine læſæ maiestatis,videtur sentire Felyn.in d.cap.iudæi.de testi.in 6.fallentia.vbi ponit regulam, quod iudei non admittuntur in testes contra Christianos:De tum dicit,quod d.regula fallit in criminibus exceptis. idem dixit Gondital.de Villadiego,in suo tract.de hære.q.13. versic. 6 Est tamen speciale in hoc criminе,numero 10.facit,quia t̄ crimen hæresis & læſæ maiestatis equiparantur,cap.vergentis,de hæretic.ubi glo.in uerb.exheredato.& in l.manicheos, C.de hære.& de uno ad aliud arguitur,glo.in l.nutum,ff.de acquir. hære.& gloss.in d.l.manicheos,in uerbo debet.glo.2. in c.1.de testi.in 6.quam ad hoc pro singulari allegat Alexan. in l.si q̄ filio §.hi autem,ff.de iniu.rup.& irri.testam.Quando t̄ autem iudeus admittatur in testem in aliis causis,uide per D.Io.Crotum

Tractatum Tomus XI.

63

tum præceptorem meum, in tracta suo de test. in versicul. No
no quartur. numero 136. & per Felyn. in d. capi. Iudici. de testi.
8 & ibi per omnes. Et quando Iudeus admittitur in testem iu-
rare debet super suam legem, non super Euangelia, vt p. Ioā.
de Imo. in clemen. 1. de testi. Anto. de Butr. in procēmio Gre-
goriano, & tñ in qua forma iudex deferre debet iuramentum
Hebræo. vi. de Specu. in ti. de iuram. calum. in §. testat. verbi. pe-
10 nul. Et si Iudeus iurans secundum suam legem deierat, de fal-
so puniri potest, quia statutus eius sacramento quando iurat p
suam legem. Ita dixit Andr. de Stern. in consti. regni. quæ inci-
pit, si quis posterum. in rubr. de defens. imposit. num. 3. Vnū
11 non omitto, tñ quod in casibus in quibus Iudeus testis esse nō
potest contra Christianum, in eisdem iudeus nuper ad fidem
conuersus contra Christianum testis esse non poterit. facit ad
hoc gloss. in l. qui cum vno, §. ignominia, ff. de re mili. quæ vo-
12 luñ quod periurus etiam post peractam pœnitentiam testis
esse non possit. ita dixit Do. Hippo. Dominus meus in l. prima
§. præterea. colum. 2. versicu. pro quibus etiam facit, numero
5. ff. de quæstio. allegat in argum. tex. in l. filii. §. vidua. ff. ad mu-
nicipal & in capitu. is qui. in fi. de sepul. in 6. Et pro ista opin.
yide eundem D. meum in singu. suo num. 179. incipien. viget
communiciter. vbi examinat illam questionem.

13 Antstante statuto quod percutiens Antianum siue priorē
puniatur in duplum, percutiēs eum qui de proximo fuit An-
tianus siue prior puniatur poena dicti statuti, & tandem addu-
ctis Doctorum in hoc discrepantium opinionibus, ipse sequi-
tur opinionem Alberici, qui tenuit partem affirmatiuam, p
qua opinione multa adducit pro cōclusione supradicta. facit
iudicio meo mirabiliter tex. in capit. accusatores. & quod ibi
not. lo. de Th. Crema. & Preposi. 3. q. 5. vbi habetur, quod ini-
micus nouiter reconciliatus non admittitur in testem. de quo
dixi supra q. 2. proxima precedenti sub hac eadem rubrica. in
ver. sexto decimo testis.

S V M M A R I V M.

- 1 An periurus in crimen laſe maiestatis admittatur in testem. nam periurus nō admittitur in testem, etiam si emendatus sit.
- 2 Periurus in crimen laſe maiestatis admittitur in testem. Et quibus concer-
nentibus, nu. 8.
- 3 Periurus in crimen hæresiſ quando admittatur in testem.
- 4 Et quando in crimen simoniſ.
- 5 Crimen hæresis est maius criminis laſe maiestatis.
- 6 Idem etiam dicitur de crimen simoniſ quando hæresim sapit.
- 7 Respectu simoniacæ hæresis cetera crimina quasi pro nihilo reputar-
tur.
- 8 Servus, vilis persona, vel liber & criminofus, ac infamis, obscurus, vel
ignotus, sine toritura non admittuntur in testes.

Q V A E S T I O XI.

Ndecimo quæro, certum est quod
periurus non ad-
mittitur in testem, etiam si emendatus eset, nam
perdit perperuo fidem aliquid probandi per suum
iuramentum. glo. est ad hoc communiter approbata in cap.
per tuas. in versicu. adulterij, de limon. & in cap. testimoniorum
de testi. facit tex. in capitulo. Paruuli, vigetim a secunda, quæst.
quinta.

Notant Docto. vbi Alexand. & Iat. in l. 2. §. quod diximus,
ff. si quis cautio. Felyn. in capitu. ex parte. de testi. sed quid dice-
mus in crimen laſe maiestatis, an periurus in testem admittendus sit? Teneo quod sic, cum temperamento tamq. de quo
infra dicam. Moueor, quia tñ periurus admittitur in testem in
crimen hæresiſ, tex. est in cap. accusatus, §. licet vero periurus.
de hæreſiſ. in sexto quod tamen procedit, quando quis fuit peri-
urus ex eo, quod coram iudice tam de se quam de alijs in facto
hæresiſ veritatem dicere iurauit, & tamen eam celando deie-
ravit, & postmodum dictum suum corrigeret velit, tam con-
tra quam contra alios suos complices deponendo, nam si
ex manifestis indicis appareat talem non animi levitate aut
odij sordite seu corruptione pecuniæ, sed zelo fidei Chistia-
ne dictum suum velle corrigeret, ac ea que iure invando tacue-
rat reuelare ad fidei fauo rem, nisi aliud obstat, eius stari debe-
ret depositioni tam contra se, quam contra alios, vt ad literam
dicit tex. in d. §. licet.

Et per illum tex. ita dixit in crimen hæresiſ Gondisal. Villa-
diego Hispan. in tracta suo de hæretic. quæst. decima tercia, col.
secunda, numero duodecimo vbi dixit, quod admittuntur in
testes periuri in crimen hæresiſ, & ita deum eorum dictis si
des adhibetur, si ex verisimilibus coniecturis, & ex numero te-
stium, & ex qualitate tam deponentium quam eorum cōtra
quos deponunt, ac aliis circumstantijs, sic testificantes falsum
dicere non præsumantur, vt dicitur in dicto cap. in fidei fauo-

rem. de hæreſiſ. in 6. vbi habetur quod excommunicati, & parti-
cipes ac socij criminis admittuntur in crimen Hæresiſ in Te-
stes, concurrentibus tamen supradictis.

Nec oblitat predictis gloss. in dicto capi. per tuas. el primo. in
4 verbo adulterij supra allegata, de limon. quæ voluit, tñ quod
in crimen simoniſ periurus non admittatur, & tamen crimen
simoniſ & hæresiſ parificantur.

Nam dicere possumus, quod idem erit in crimen simoniſ
quod in crimen hæresiſ. quando concurrent ea de quibus su-
pra. & dictum glo. in dicto capi. per tuas. regulariter procedit
sed secus erit cum dicto temperamento de quo in d. cap. in fi-
5 dei. Et licet crimen hæresiſ maius videatur crimen leſe maie-
statis, cum plus sit diuinam quam temporalem offendere ma-
ieslatem, vt dixit tex. in capitu. vergentis. de hæret.

6 Et si etiam crimen simoniſ (quādo tamen hæresim sapit)
maiis crimen leſe maiestatis humanæ, vt dicit tex. in dicto ca-
7 pitulo per tuas. in §. hæc omnia. vbi dixit, quod tñ simoniaca hæ-
resiſ est tantæ immanitatis quod ad eius comparationem co-
8 tera crimina quasi pro nihilo reputantur. Nihilominus quan-
do apparet quod zelo iustitiæ periurus deponeret in crimen
leſe maiestatis, concurrentibus supradictis, indubie teneo ip-
sum admittendum esse, argum. tex. in dicto capitu. per tuas. in
versiculo præterea. de Simon. Prædictis tamen non concurre-
tibus dicere periurum non admittendum sine quæstionib.
per gloss. in capitulo in lumina decima quinta quæstio. sexta,
9 quæ dixit, quod tñ seruus, vilis persona, vel liber, & criminolus,
ac infamis, obscurus, vel ignotus sine tortura non admittun-
tur.

S V M M A R I V M.

- 1 An minor in crimen laſe maiestatis testis esse possit. quia regulariter in
criminalibus non admittitur in testem qui non sit maior annis vi-
ginti.
- 2 Nisi quando crimen non posset per alios probari.
- 3 Et multo minus minor quatuordecim annis.
- 4 Qui non potest torqueri, sed feruia cædi debet, vel minus terreri ad verita-
tem dicendam.
- 5 Minor in crimen laſe maiestatis examinatur, & torquetur.

Q V A E S T I O XII.

DVodecimo quæro, an minor testis
certum est quod
1 laſe maiestatis. Dicat quod regulariter in cri-
minibus nisi quis sit maior annis 20. in testē nō
admittitur, l. testimonium. & ibi gloss. ff. de testib. Hoc tamen
2 fallit, tñ quando crimen non posset per alios probari. Tūc enim
minoris testimonium in subliſum admittitur, secundum lo-
an. And. in titu. de testib. §. primo, versicu. item excipit quod
est impubes. in additio. Specula. idem dixit Alexand. in consil.
vigesimoquarto animaduersis. in secundo volumine. Crotus
3 dominus meus in tracta suo de test. numero 71. Nec etiam &
multo minus testificari poterunt in criminalibus minores an-
nis decimoquarto, torqueri enim non possint, sed feruia cædi
debent, vel minus terreri ad veritatem dicendam, l. de mini-
ore, ff. de quæstio. in princ. & l. ex libero, §. de ninore, ff. codem
titulo, l. prima, §. impuberis, ff. ad Sylle. & habetur per Bonif.
de Vitelli. in tracta suo malefic. in titu. de questio. & tormen.
& quæ personæ ab eis excusent. & l. inuiti, ff. de testi. Attamen
4 tñ crimen leſe maiestatis minor in testem examinatur, &
etiam torquetur propter criminis atrocitatem. tex. in l. de mi-
nore. in princ. ff. de quæstio. & ibi Doctor. idem dixit Alber.
in tracta de testi. in rubric. quando repelluntur testes ratione
personæ. in versicu. præterea inquit, versiculo. repellit ut etiam
testis, numero decimo ad idem Anto. Capitius in suis Decisi.
Neapolita. Decisi. centesimotrigesima numero quinquaginta
quinq. In isto enim crimen multa conceduntur contra regu-
las iuris, vt patet ex his quæ supra in pluribus quæstionib.
in rubric. qui accusare possunt. & longe plura adducit Ma-
th. de Afflict. in titu. quæ sint regal. in capitulo primo, in §. &
bona committentium, vbi enumerat omnia specialia q. sunt
in hoc crimen laſe maiestatis, idem facit Anto. Capit. in præ-
allegata Decisi. 130. numero 9. & D. Hippol. de Martiſ. Domi-
nus meus in l. de minore in princ. in prima, & secunda colum-
na, ff. de quæstio. facit ad predicta, quod pupillus & impubes
cum autoritate tutoris admittuntur ad accusandum in hoc
crimen, qui in alijs repelluntur, vt habetur per Specu. in titu.
de accusatore, §. primo, versicu. item excipit quod est dupli-
lus, & dixi supra in rubric. qui accusare possit q. 7.

S V M M A R I V M

- 1 An meretrix poterit esse testis in crimen laſe maiestatis? que regulariter

Hiero. Gigantis de crimi. læsæ maiest.

- ter repellitur a testimonio.
 2 Meretrix in crimen læsæ maiestatis admittitur ad testificandum.
 3 Tamen eius dictum aliis non concurrentibus, indicium non facit ad torturam.
 4 Meretrix publica quæ dicatur.
 5 Meretricum publicarum usus a Solone institutus fuit.

Q V A E S T I O X I I I L

- T**ertio decimo qd dicemus de meretrice: an poterit esse testis in criminis læsæ maiestatis? Dicas, tquod regulariter meretrix repellitur a testimonio, quia infamis. Infamis enim repellitur regulariter a testimonio in criminalibus, l. sciant, C. de probatio. & habetur in c. testimonium. de testi. & dixi sup. quæstio. tercia sub hac eadem rubr. Et quod meretrix tamquam persona infamis repellatur a testimonio in criminalibus, tenuit Alexand. in consilio vndecimo circa primum. column. prima versicu. & dicit Bart. in primo volumine. Dicas tamen, tquod secus erit in hoc crimen, in quo infames ad testimonium admittuntur, vt vidimus supra proxime in dicta, q. 3. Et ita dixit Alexand. in d. consilio 9. columna prima, in princip. & probatur hoc per tex. in l. in questionibus, ff. ad legem Iuliam maiest. vbi Iulia quæ meretrix fuit, detexit coniurationem Catilinæ. faciunt ad hoc quæ dixi supra quæst. sexta proxima præcedenti in versicu. in crimen vero. Dicas tamen, tquod eius dictum tamquam non integri testis per se solum alijs non concurrentibus indicium non faceret ad torturam, quia testis non integræ opinionis & famæ indicium non facit ad torturam, vt dixit Bald. in capit. sacramentum. de consuetu. recti seu. Barto. in l. admonendi, colum. i 2. ff. de iure inrand. Alex. in consi. supra allegato, qui in meretrice loquitur. idem dixit Marci. Dominus mens in consi. 101. in præmissa causa, colum na secunda, numero 18. in 2. volum. Publicat autem meretrix ea dicitur, quæ publice & palam prostituitur, l. palam. ff. de titu nup. mulieres enim quæ sui corporis quæstum faciunt (vt supra dictum est,) a testimonio regulariter repelluntur, ad ultra superius allegata est bonus tex. in l. tercia, §. lege Iulie. ff. de testi. vbi mulier, in accusatione legis Iuliæ de vi, repellitur quia sui corporis quæstum fecerat. t Mereticum publicarum usum a Solone institutu Philemon scribit, vt ea Venere contenti iuuenes a pudicis solicitandis abstinerent, vt testatur An. Alc. in l. Massurius scribit, ff. de verb. signific.

S V M M A R I V M .

- 1 An clericus contra laicum admittatur in testimoniis in crimen læsæ maiestatis.
 Clericus vbi pena sanguinis ingreditur non admittitur in testimoniis.
 2 Clericus testificari potest contra laicum in crimen Ecclesiastico, coram iudice Ecclesiastico.
 3 Clericus in iudicio seculari admittitur in testimoniis quando veritas aliter haberi non potest.
 4 Clericus vbi agitur civiliter de crimine potest esse testis.
 5 Secus si criminaliter.
 6 Clericus contra laicum in causa criminali vbi pena sanguinis non ingreditur in utroque foro testificari possit.
 7 Clericus in crimen læsæ maiestatis contra laycum non cogitur testificari.
 8 Secus post obitum inculpati quando agitur de damnanda eius memoria, quia tunc cogitur a suo iudice Ecclesiastico.
 9 Inabilitas clericis scilicet quod non possit testificari in causa vbi ingeritur pena sanguinis procedit ratione ordinis clericis.

Q V A E S T I O X I I I I L

- V**artodecimo quæro, an Clericus contra laicum in testimoniis admittatur in crimen læsæ maiestatis? Dicas, tquod clericus, vbi pena sanguinis ingeritur, in testimoniis non admittitur. glo. in capit. testimonium nona quæstio. prima per tex. in cap. de cætero. de testi. ad idem tex. in dicto cap. testimonium. & per Felin. in d. cap. de cætero, in principio. & ibi Abba. & Doctor. & gloss. in capit. j. 52. Distin. in verb. sacerdotes. Crotus Dominus meus in tract. de test. nume. 69. Limita prædictam conclusionem, tvt hñ procedat si laycus accusaret de crīe corā Ecclesiastico Iudice, vt voluit Abba. in dicto capit. de cætero, & ibi Fel. columna i. in princip. de testi. & Arch. in dicto capi. testimonium. vbi Præpo. in princip. adducit. 6. quæstio. i. capit. i. Et idem tenuit Ioan. de Tur. Crema. in dicto c. testimonium.
 3 Limita 2. tquando in iudicio seculari veritas aliter haberi non posset, vt per Abba. in dicto capit. de cætero. per tex. in capit. quanquam, i. 4. quæstio. secunda Anton. de Butr. in ca-

- pitulo dilectorum. colum. vltimæ. de testi. cogend idem remittit. Præposi. in dicto capitu. testimonium. & ibidem Turris Crema. i. quæstio. prima. Felyn. autem in dicto capitu. de cætero. columna prima versicu. fallit 2. dicit in hoc bene considerandum, quia si loquimur vbi non agitur criminaliter. Clericus admittitur, vt not. Archid. in clemen. testimonium. de testi. vbi dixit, quod vbi de crimen agitur ciuiliter clericus potest esse testis, nec ei noceret. si postea iudex laicum sanguine puniret. idem dixit Turris Crema. in dicto capitulo testimonium. vndecima quæstio. prima. Sin autem loquimur in causa criminali criminaliter mota, secus dicit Fely. esse dicendum. Nam eo casu clericus testis esse non poterit, alleg. no. per Specula. in ti. de legat. §. iuxta. versicu. Item litigiosus. & gloss. in capitu. i. li. Distinct. subdens, quod in hoc non vaieret protestatio, de qua in capitulo secundo de homicid. in sexto quia esset contraria factio, cum nihil ciuiliter ageret. facit quod dixit Thom. secunda secundæ quæst. 70. articulo primo. in fi. vbi dixit, quod ministri altaris cogendi non sunt testificari in causa sanguinis. 6 Potes tamen Clericus contra Laycum in causa criminali, vbi non ingeritur poena sanguinis, siue coram Ecclesiastico causa agatur, testificari capit. quandoque decima quarta, quæstio. secunda Abba. & Aretin. in dicto capitu. de cætero. de testi. Item rati casu clericus cogi poterit, vt voluit Anton. de But. in capitulo dilectus. extra de testi. cogend. & Crotus Dominus meus in tra. de testi. nu. 69. versi. secunda. conclusi.
 7 Ex præmissis colligo, tquod clericus in crimen læsæ maiestatis (in quo ingeritur poena sanguinis, vt in l. quilibet, C. ad legem Iuliam maiest.) contra laicum non cogetur testificari, per præmissa.
 8 Fallit tamen prædicta conclusio, tquando agitur de crimen læsæ maiestatis, post obitum rei ad damnandum eius memoriæ, quia cum tunc agatur amplius de pœna sanguinis, cum mortuus sit inculpatus de tali crimen, sed solum agatur de fiscalatione bonorum defunctorum, l. penult. & final. C. ad legem Iuliam maiest. l. fina. ff. eodem. clericus contra talē cogetur testificari. a suo iudice ecclesiastico tamen, per prædicta. Erit ergo conclusio, quod in crimen læsæ maiestatis quando traditæ de pœna sanguinis, clericus contra laicum in testimoniis non admittetur, & tanta inhabilitas in clericis procedit ratione ordinis clericalis, non defectu personæ, vt dicimus de infame criminoso vel similibus, qui, ex quo alias repelluntur a testimonio, tamen in crimen læsæ maiestatis admittuntur, vt in l. fano si, ff. ad leg. Iu. maie.

S V M M A R I V M .

- 1 An laycus admittatur ad testificandum contra clericum in crimen læsæ maiestatis. nam regulariter non admittitur in testimoniis contra clericum in criminali causa.
 Etiam si clericus sit tantum prima tonsura.
 2 Laici clericis sunt infesti.
 3 Laicus gradu & conuersatione non est par clericis.
 4 Clerici Dei legatione funguntur.
 5 Laicus in crimen læsæ maiestatis admittitur in testimoniis contra clericum, & sub num. 7.
 6 Crimina excepta quæ sunt.
 7 Laici contra clericos in criminalibus exceptis admittantur in testes.
 8 Laici in quibus casibus admittantur in testes, contra clericos. remissi ue.

Q V A E S T I O X V .

- D**ecimoquinto quæro. quid dicetis. dum eccl. contra, an laycus admittatur in testimoniis contra clericum accusatum de crimen læsæ maiestatis? Et videtur dicendum quod non, quia regulariter laycus non admittitur in testimoniis contra clericum in criminali causa. text. est. in capit. de cætero. de testi. & procedit hoc etiam in clericis primis tonsure, vt dixit Felyn. in dicto capitu. de cætero. in princip. & Dominic. in capit. sicut sacerdotes, secunda quæstio. septima, & probatur per tex. in dicto capitu. de cætero. in verbo. clericum iuncto ca. clericos. & ibi gloss. in verbo Psalmistas, vigesima prima distin. Huius decisionis duplex ratio reddi potest, secundum dñm Domi. Ioan. Cro. præceptorem meum in tracta suo, de test. numero 59. Prima, tquia layci clericis sunt infesti. cap. layci. & capit. laycus. secunda quæstio. septima. Secunda ratio est secundum Aretin. in dicto capitu. de cætero, quia laycus gradu non est par clericis, neque etiam conuersatione, & hæc ratio recuerentiam respicit qua laycus clericum debet prosequi.
 4 quoniam clericis Dei legatione funguntur. capit. accusati. in fin. secunda quæstio. septima, facit tex. in capit. quis dubitat & in capit. duo sunt, i. 5. distinctio. prædicta regulariter procedunt sed in crimen læsæ maiestatis secus dicendum arbitror. Constat

stat enim crimen læse maiestatis esse crimen exceptum, ut te-
net Alberic.in l.famosi,ff.ad legem Iul.maiestat. vbi dixit, tqo
crimina excepta sunt, maiestatis, simoniae, heres, fraudatione-
s, fraudatae Annonae, & crimen dilapidationis.

In criminibus autem exceptis layci contra clericos admit-
untur.capitu.tanta.de simon.gloss.in d.cap. de cetero. & ibi
Doctor maximus Felyn.colum. 2.in fi. versicu. limita sexto.de
testi. Et hoc in crimen læse maiestatis firmat Alber.in d. l.fa-
mosi. vbi dixit, quod in crimen læse maiestatis recipiuntur in
testes foeminae, layci, & criminosi, contra clericos, & quod lai-
cus contra clericum in crimen læse maiestatis testificari pos-
sit, tenuit etiam glosa in capi.cum P. Manconella.de accusatio-
& ibi Docto.& Boer.in tracta.de sedis in 6. & ultima praesup-
posito.numero 5.in fin.& vide ad hoc Specula. in titu. de ac-
cusator.in versicu.in summa nota. vbi etiam enumerat crimi-
na excepta. In tqibus autem alijs casibus layci contra clericum
admittuntur, vide per Docto.late in dicto cap.de cetero
vbi Felyn.& per dictum D.mcum in tracta.de testi. nunc. 59.
cum sequen.

S V M M A R I V M

1. An serui, criminosi, & infames, admittuntur in testes contra clericos in crimen læse maiestatis.
2. Serui, criminosi, & infames, in crimen læse maiestatis contra clericum male vocis, & fame, in testes admittuntur, sicuti contra laicos.
3. Secus si est bona vocis, conditionis & fame.
4. Ex vita præterita praesens presumitur.

Q V A E S T I O XVI

Decimo sexto quarto. clarum est, quod serui, crimi-
nosi, & infames, admittuntur in testes in crimi. læ-
se maiestatis contra Dominos, vt vidimus sup' que-
stione tertia de infami, & criminoso. questione quarta, & se-
quente xi. & xiii. proxime precedentibus. & de seruis habet
1 in l.famosi,ff.ad legem Iuliam maiestat. tqAn huiusmodi per-
sonæ admittuntur in huiusmodi crimen contra clericos? Di-
2 stinguere, quod tqaut clerici accusati, inquisiti, vel denunciati de
crimen læse maiestatis sunt male vocis & fame, ita ut verisimiliter
credere possimus eos huiusmodi delictum commisisse,
& eo casu infames, criminosi, & serui contra eos ad accusan-
dum, & testificandum admitterentur, sicuti admittuntur cou-
tra laicos. ita probat tex. in capitu. in primis. in §. de persona. in
versic. quod autem dicatur a seruis, 2. quest. prima. tqAut tales
clericis accusati, inquisiti, vel denunciati hactenus fuerunt bo-
na vocis, conditionis, & fame, vt non videatur verisimile eos
talia commisisse, & eo casu serui, infames, & criminosi layci
4 contra eos non recipierentur, nam tq ex eorum vita præterita
praesens prelumitur. 28. Distinctio. capitu. quia sunt. & distinctio. 61.
capi. miratur. Distinctio. 40. capitu. multus. Ioan. de Turre Cre-
ma. in dicto capitu. in primis. colum. vlti. versic. non enim ser-
ui. numero 12. Idem sentit Prepo. in §. de persona. col. 8. in fi.
ver. Nota quod Episcopus.

S V M M A R I V M

1. An serui, criminosi, infames, & alias inhabiles admittantur ad excusandum reum inculpatum de crimen læse maiestatis.
2. Actor & reus non debent ad imparia iudicari.
3. In criminibus exceptis ad excusationem imputati testes non admittuntur, nisi sint idonei.
4. Domestici & familiares, qui alias admittuntur ad probandum ea quae domini sunt, non admittuntur ad excusandum inculpatum de crimen læse maiestatis.

Q V A E S T I O XVII.

Decimo septimo. vidimus supra qualiter
alias inhabiles admittuntur contra inculpatum de cri-
mine læse maiestatis propter dicti criminis atrocitatē,
1 Nunc autem quarto, an tqsimiliter testes prædictæ qualitatis ad-
mittantur ad excusandum reum inculpatum de tali criminis?
2 & videtur dicendum quod sic, quia tq Actor & reus non debent
ad imparia iudicari, l.fina. C.de fruct & lit. expen. Contrarium
3 tam dicas, quod tq in criminibus exceptis ad excusatio-
nem imputati testes non admittuntur, nisi sint idonei, ideo tq Do-
mestici, & familiares, qui alias admittuntur ad probandum
ea quae Domini sunt, l.con sensu, §. super plagiis, C.de repudiis.

casu non admitterentur. casus est nota. quem ad hoc poterat
ibi Aretin. in dicto cap. fi. de testib. refert & sequitur D.Io.Cro.
Dominus meus in tra. de testib. num. 104.

S V M M A R I V M

1. An crimen læse maiestatis per duellum probari possit.
2. Duellum in crimen læse maiestatis equiparatur tortura.
3. Et eius loco succedit.
4. Duellum permittitur in crimen læse maiestatis.
5. Qualia, & quæ indicia esse debeant ut duellari possit in crimen læse ma-
iestatis, relinquunt arbitrio iudicis.
6. Duello locus non est quando crimen testibus vel aliis probationibus proba-
ri potest.
7. Duello ut sit locus in crimen læse maiestatis quo reperiantur.
8. Si Duellantes per totam diem statutam pugnassent, nec appareret quis cf-
set victor, an sequenti die sit pugnandum.
9. Imputatus de crimen læse maiestatis virtus in Duello an habeatur pro
confesso, & sub nu. 10.
10. Quotiens ex indiciis etiam indubitate reus condemnatur, nunquam im-
ponitur sibi vera pena delitti, sed mitior.
11. Duellum licet sit species probationis, tamen est irregularis probatio.
12. Comprobatur exemplo quatuor nobilium Florentinorum qui pugnarunt
duo pro parte super quædam querela, & unus pro parte occisi fuere.

Q V A E S T I O XVIII.

Decimo octavo quarto. an crimen
læse maiestatis per duellum probari possit? Dicendum breui-
uiter quod sic, vt not glo. in l.fi. ff. ad legem Iuliam
maiestat. Et hinc est, quod hoc crimen perduellionis vocatur:
vt dixit Math. de Afflict. n. capitu. primo, §. & bona commit-
tentum, columna tertia numero 34. in 17. speciali. in tit. que
fint regal. in vsibus feudorum. ad idem Calcan. in consilio se-
cundo. Quod autem columna sexta. versicul. item dicit. nota
vndecimo, & Marianus Socinus iunior in consilio 122. Nole
bam profecto. columna secunda. numero 2. in secundo volu.

2. Sciendum tamen est, tqod Duellum in hoc casu torturæ eq-
paratur, quæ indicis non precedentibus inferri non debet, vt
in l.maritus, ff. de questio. ita dixit Bal. in capitu. j. §. si quis ho-
minem. in ti. de pace tenet. in vsibus feudorum quem refert
& sequitur idem Afflict. numero 60. Et idem Natth. in sua gl.
super constit. regni. in titu. in quibus causis pugna locum ha-
beat. super constit. incipiente. Monarchia, numero quarto.
& Paris de Puteo in tracta. de re mili. in §. An prouocans ad
3 duellum. quinimo tqloco torturæ succedit, vt per Calcan. in p-
allega. consi. secundo colum. 6. versicu. & istud etiam probari
4 potest. tq Et quod duellum permittratur in crimen læse maiestat.
tenuit etiam Ioan. de Ligna. in tracta. de duello, in versicu. cir-
ca quintum. allegat ad hoc tex. in Longobarda, de publi. cri-
minai. in l. si quis. idem tenuit Bald. in l. qua actione, §. si quis,
ff. ad legem Falcid. idem voluit Paris de Puteo in tracta. de re
milita. in capitu. An pugna & Duella singularium personarum,
& Calcan. in preallega. consilio secundo columna quin-
ta, & columna sexta. Contrarium tam partem uidetur sensi-
se Bald. in l. cum filius, §. fina. ff. de legat. secundo, & ibi glo. cu-
ius opinionem sequitur Iacob. de Castillo Hispan. in tractat-
suo de duello columna 5. numero 33. in uersicu. aliqui etiam
predicis. annumerant.

5. Qualia tq autem, & quæ indicia esse debeant, ut duellari pos-
sit in hoc crimen, relinquendum est iudicis arbitrio, ut inquit
6 Bald. in dicto cap. 1. §. si quis hominem. Quando uero tq tale cri-
men testibus probari posset, uel per alias manifestas probatio-
nes, duello locus non esset, ut probat tex. in dicto, §. si quis ho-
minem. dicitur enim in illo tex. quod si delictum potest mani-
feste probari probatio per duellum locum non habet. Ergo a
contrario sensu, quando manifeste probari non posset, admit-
tetur probatio per duellum, & ille tex. probat supradictam 2-
clusionem, quod duello probari possit crimen læse maiestatis,
ex quo patet quod opinio Bald. in d. l. cum filius, §. fina. & Iac.
de Castillo, contrarium tenentium non est uera, Nisi distin-
guas, quod prima opinio procedit quando tale crimen proba-
ti non potest.

Secunda uero, uidelicet Bald. & Iaco. de Castillo. procedat
quando crimen potest aliter probari, & sic concordabis hac
discrepantiam. tq Non omitto quod Bald. in dicta, l. cum filius,
§. fina. dicit se audiuisse ab imperatore, quod multa sunt neces-
saria in isto duello. Primo, quod ille qui prouocatur de hoc
crimine sit diffamatus. Secundo, quod crimen probari non
possit per ueram probationem.

Ter-

Hiero. Gigantis de crimi. læsæ maiest.

Tertio, quod ille qui prouocat sit maior vel par, nam ini-
noti maiorem prouocare non licet. Quarto, quod aga-
tur de poena personali: nam si ageretur de bonis tanius, duellum fieri non deberet. Quinto requiritur, quod pri-
mo sit electa via armorum, non judicialis, nam si esset elec-
ta via judicialis esset renuntiatum Duello. Sed quero de
notabili dubitatione, † si die statuta ad pugnam duellantes per totam illam diem pugnassent, nec posset apparere quis esset viator vel vinctus, an sequenti die sit pugnandum? Bald. in dicto §. si quis hominem. monet hoc dubium & di-
cit, quod sequenti die non erit pugnandum, sed vinctus dice-
tur qui se obtulit per duellum probare certa die & non pro-
bavit. adducit in argumen. tex. in l. si. viam. §. fi. ff. quod vi aut
clam. dicens, quod in pugna, in qua unus alium superare ha-
bet, non dabitur noua dilatio, argumen. tex. in l. in executio-
ne. §. fin. ff. de verborum oblig. refert & sequitur Afflict. in di-
cto. capit. i. in §. si quis hominem, in titu. de pace tenen: in fin.
Sed † quid erit si imputatus de crimine læsæ maiestatis re-
mansit vinctus in duello, an ex eo habeatur pro confessio? Di-
cas, quod regulariter vinctus in duello non habetur ac si per
omnia esset confessus delictum: Nam dicitur præsumptione e
confessus: ideo ex tali præsumptione non posset ad mortem
condemnari, sicuti posset is qui vere esset confessus, vt uoluit.
Matth. de Afflict. in constit. regni. in tit. de sacramen. præstan.
in constitutione incipiente, summo periculo. num. 4. allegat
tex. in cap. afferte, de præsumptio. & Bald. in ca. i. §. si quis ho-
minem. de pace tenen, & eius viola. in vñibus feud per gl. ibi
facit, † quia quotiens ex non veris probationibus, sed ex indi-
cijs & præsumptionibus etiam indubitatis reus condemna-
tur, nunquam sibi imponi potest aut debet vera poena deli-
cti, sed mitior; vt notanter dixit Innocen. in cap. quia uerisimile.. de præsumptio. quod dictum extollunt Docto. ibi. & in di-
cto cap. afferte. & in aliis locis, maxime lunimus criminalista D. Hippol. præceptor meus in consil. 7. nume. 36. in primo vo-
lumine. Veruntamen, in casu nostro Matth. de afflict. loco
præallegato nume. 9. tenuit, quod in crimine læsæ maiestata. vi-
ctus in duello habetur ac si vere esset confessus & conuictus
& propterea quod ultimo suppicio puniri debeat: & sic te-
net, quod uera poena delicti puniri debeat. cuius opinio mihi
nimis rigida videtur: quia † licet duellum sit species proba-
tionis, attamen est irregularis probatio, vt voluit Paris de Pu-
teo, in tract. de re milit. in Rub. quod pugna est species proba-
tionis. vbi dixit, quod ideo reus uictus in duello poena confes-
si punitur, licet mitius agatur cum eo quam cum confessio:
quia est conuictus ex præsumptionibus, quo casu quis mitius
punitur. alleg. gloss. & Bald. in titulo de pace tenen. in dicto §.
si quis hominem. facit quod voluit Abb. in capitulo primo,
de torneam. ubi dixit, quod aliqui agunt duellum ut Deus o-
stendat Miraculum: quia credunt quod habens iustitiam vin-
cat Deo operante, quæ ratio est fallax: quia, ut plurimum, ini-
nus fortis succumbit, cum semper non repellantur duo pu-
gnantes paris fortitudinis. capitu. secundo, de cleric. pugnan.
in duel. & capitulo secundo, de purga. vulgar. comprobatur
hoc † per exemplum illorum quatuor Nobilium Florenti-
norum, qui de anno 1530. pugnarunt in castris sub Floren-
tiam ex interibus, quorum duo erant in civitate, videlicet Dā-
tes Castellionus statura satis grandi, & Ludouicus Martellus
statura potius parua quam mediocri: isti duo pro patria pu-
gnantes dixerant Ioannem Bandinum, & Bretinum Aldo-
brandi, quorum Ioannes erat statuta maior, esse rebelles pa-
triæ, ex quo adhærebant Illustri familiæ Medicæ, & super
ista querela statuta die pugnarunt, & tandem duo statura tri-
ores, unus pro parte, singuli duello occisi fure: Nam Dan-
tes Castellionus Bertinum Aldobrandi, & Ioannes Ban-
dinus Ludouicum Martelli occidit. Itaque apparet duel-
lum non esse ueram, & indubitatam probationem de-
licti.

S V M M A R I V M.

- 1 An standum sit assertioni principis dicentis aliquem commississe crimen læ-
sæ maiestatis contra se?
- 2 Non creditur regi nec principi, si per suas literas attestetur quod talis
fuit eius proditor, & quod propterea feudum amisit quod a se te-
nebat.
- 3 Quod procedit etiam in Papa.
- 4 Ex eius narratione quis non potest iure suo priuari.
- 5 Limitatio ad clemen. prim. in de probatio.
- 6 Principis dicto non statuer in crimen læsæ maiestatis, quia in eius facultate
esset aliquam priuare iure suo sine causa.

Q V A E S T I O XIX.

Decimonono quæro. An standum
sit assertio-
ni principis dicentis aliquem commississe crimen
læsæ maiestatis contra se? Et dicas quod non: quia agitur de

suo interesse ratione confiscationis bonorum. Ita dixit Car-
dinal. in consil. 128. in questione que uertitur. in prin. vbi con-
cludit in Duce Mediolani, quod illius assertioni non erit stan-
dum afferentis quandam contra se crimen læsæ maiestatis co-
mississe. idem tenuit Andreæ de Isern. in cap. i. in fin. in tit. quo
temp. mil. ubi dixit, † quod nec regi, nec principi creditur si
per suas literas attestetur quod talis fuit eius proditor, &
quod propterea feudum amisit quod a se tenebat: cum testi-
monium dicat in causa propria, in qua nullus est idoneus te-
stis. in nullus. ff. de testibus. Hoc † etiam & in Papa locum ha-
bet: quia † ex eius narratione non potest aliquis iure suo pri-
uari, vt habetur per Abb. in clementi. prima. de probatio. &
idem in cap. que in ecclesiarum. colum. fin. de constitut. † &
hoc casu limitatur dicta clemen. prima, ut dixit Deci. in consil.
528. pro resolutione casus. columna secunda, in princip. in 7.
volumine, qui sequitur supradictam opinionem, & in consi-
lio 544. Serenissimus Imperator Caro. columna secunda, vbi
concludit, non esse standum assertioni dicti Imperatoris affer-
tentis in quadam sua declaratoria, quod illustres Domini Fe-
dericus & Pirrus de Gonza. fratres essent sui rebelles: & pro-
pterea omnia eorum feuda ad ipsum Cæsarem esse deuolu-
ta, ex quo talis rebellio non erat aliter probata, cum de eius
interesse tractaretur, allegando Andr. de Isern. loco præalle-
gato. † Si enim staretur principis dicto in hoc, esset in eius fa-
cultate priuare aliquem iure suo sine causa ex sola eius affer-
tione, quod utique iniustum & absurdum esset: vt dixit Felin.
in d. c. que in ecclesiarum, de consitu. ad quod multa allegat
Deci. in dicto suo consilio 544. columna secunda, & ideo be-
ne dixit Card. in dicto consilio 128. in princ. quod ex quo, in
casu in quo consuluit, crimen læsæ maiestatis non erat proba-
tum per testes, nec instrumēta, nec per confessionem, nec ali-
ter, non erat standum assertioni Ducis Mediolani. idem te-
nuit Decius in consilio 410. in causa mors Mediolani. colum-
na secunda, versicul. Tertio principaliter. in tertio volumine,
idem uoluit Ias. consilio 34. ad motiu. columna sexta, nume-
8. & nume. 9. in primo volumine, & idem tener solenitis Do-
ctor præceptor meus Dominus Carol. Ruinus in consil. 147.
vitis his que proponuntur. numero 8. in primo volumine, &
consilio 3. videtur prima facie. columna 3. nume. 5. in quinto
volumine.

S V M M A R I V M.

- 1 An testes qui deponunt audiuisse aliquos coniurantes contra principem
mediante curvina, vel tenui pariete vel alicuius muri fissura probent cri-
men læsæ maiestatis? vbi, quod testimonium in re perceptibili per sen-
sum auditus, vt sunt verba, valet, licet partes, vel curtina in medio fue-
rit inter testes & contrahentes.
- 2 Quod in testamentis locum non habet: quia testes debent esse ad presentia
testatoris.
- 3 Testes de auditu mediante curtina vel quid simile in contractibus vaient,
dummodo noscant uoces contrahentium.
- 4 Secus est in causa ubi agitur de dissolutione matrimonii.
- 5 Cautela ad probandum aliquid, vbi non sunt testes, nec scriptura. & sub
numero 6.
- 6 Et an procedat in criminalibus supradicta cautela. & nu. 7.
- 8 Testes de auditu mediante curtina vel tenui pariete, in crimen læsæ mai-
estatis probant.

Q V A E S T I O XX.

Vigesimo quæro. Vtrum testes, † qui
aliquos coniurantes contra principem, mediante
curtina vel tenui pariete, vel alicuius muri fissura,
probent crimen læsæ maiestatis? Dicas, quod glo. in l. in sum-
ma. §. idem Labeo. ff. de aqua pluui. atcend. dicit, quod tale te-
stimonium in re perceptibili per sensum auditus, ut sunt ver-
ba, valet, licet paries vel curtina in medio fuerit inter testes &
contrahentes, vel testatorem. & illam glo. dicit ibi Imol. esse
singularem. Veruntamen, † quod dicit illa glo. de testatore
communiter reprobatur, ut ibidem testatur lo. de lmo. quia
in testamentis testes esse debent ad presentiam testatoris. l. si
non speciali. & ibi do. C. de testa. faciunt que habentur in l.
iubemus. C. cod. tit. & in l. hac consulfissima. §. at cum huma-
na. C. qui test. facere poss. Bar. autem in dicto §. idem Labeo,
sentit hoc procedere eo casu quo testes prius testatorem non
vidissent nec audiuissent: secus autem esse dicit, si testes testa-
torem prius uiderant & cum audierant, & postea post curtin-
am vel tenuem parietem suissent. Imol. vero in dicto §. idem
Labeo. tutius esse dicit, quod in testamentis testes sint prese-
ntes, cuius opinioni adhæco propter multas fraudes que fieri
possent, & per tex. in dicta l. non speciali. In † contractibus
vero

Tractatum Tomus XI.

65

Q V A E S T I O XXI.

verò dicit Imo. communiter teneri, quod huiusmodi testimoniū non vitietur, dummodo testes habeant notas voces cōtrahentium, allegat gl. 4. quæst. 9. in ca. testes. & in §. si vero ab sunt. in authen. de haered. & falcid. Alia vero gl. in cap. præterea. de testi. voluit, quod testimonium de auditu proprio non probet pariete intermedio sine alijs adminiculis. Tu autem dicas, t̄ quod gl. in dicto cap. præterea. in verb. de auditu. loquitur, vbi agitur de dissolutione matrimonij, in quo articulo testes de auditu mediante tenui pariete vel curtina, nisi concurret fama & alia adminicula, non probarent gl. vero in dict. §. idem Labeo, loquitur in contractibus, & isto modo concordari possunt ne ad inuicem sint contraria, ita eas concordando dixit Imol. in dicto §. præterea. in fi. vbi dat Cautelam, t̄ quod quādō aliquis veritatē fateri non vult i præsentia aliorum, quod potest adduci ad confitendum in loco vbi post curtinam essent testes, qui audirent, & qui de hoc essent admoniti, dummodo notas haberent partiū voces. vide de hoc 6 Fel. in d.c. præterea. col. 2. & vlt. in ver. vlt. pondera. Sed t̄ quid dicemus in criminalibus? Hostiens. in c. 2. de consuet. ponit causam in quodam tabernario, qui subtraxerat sive furtive absulerat Ganex Scyhpum suum argenteum, quem nollebat restituere, nec in præsentia testium confiteri, licet cum esset solus cum ea id nō negaret: at illa mulier Notariū, & quosdam testes posuit post parietem, & tabernarium calefactum ad id confitendum induxit, qualiter sibi Scyphum subtraxerat, & restituturum promisit, quo auditio mulier rogauit tabellionē & testes de confessione tabernarij. & sic sentit Hostiens. prædiqam confessionem hoc modo probari potuisse. quod refert Abb. in dicto cap. 2. de consuet. vbi Andr. Barba. colum. 11. refert de quodā accusato de crimine capitali, qui seueriter tortus constanter negabat se illud delictum commisisse, sed post modum cum solus esset cum Potestate confitebatur delictū, quod corā testibus fateri nollebat. Potestas posuit testes & Notarium post parietem, & blando sermone ab illo extorsit cōfessionem, & rogauit de hoc Notarium stantem in abscondito de dicta confessione, & sic illum decapitari fecit. subdens Barba. quod p̄m̄ illius Potestatis debuisset esse laqueus. & certe bene dixit, quia illa confessio fuit extorta; & sic illius 7 vigore non debebat ille mori. Quod t̄ autem testes de auditu medio pariete, vel curtina non probent in criminalibus, licet notas habeant loquentium voces, sentit Fely. in dicto capit. præterea. col. 2. versic. vlt. pondera. licet ad hoc nil alleget, nisi Imo. in dicto §. idem Labeo, qui dixit, quod glo. in dicto cap. præterea. loquitur in poenalibus. Contrariam partem tenuit Alexan. in consil. 166. Animaduersis colum. 3. versicu. Nec obstat quod iste testis. in 2. vol. vbi dixit, quod præterquam ad p̄bandum testamentum, testes, qui audierunt medio pariete, vel curtina, si notam habent vocem eius contra quem depoñunt, probant ac si illum vidissent, & propterea consuluit cōdendum cuidam mulieri, quæ depositus cōtra quendā in causa criminali quem non vidit, sed tantum illius vocem, quam 8 notam habebat, audiuit. Concluderem ego, t̄ quod in criminibus maiestatis huiusmodi testes admittendi essent & probarent, quia tractatus & cōspirationes secrete fiunt, & vt plurimum intra priuatō lares. Iudex autem ex circūstantijs arbitrabitur quanta fides illis adhibenda sit iuxta text. in l. 3. ff. de testi. nam si dicti testes deponerent vidisse & agnouisse ingrediētes camerā, licet eos non viderint quando insimul loquabantur, arbitror eos tali casu probare, de quo vide Dominū Carolū Ruin. præceptorem meum in consilio septuagesimo primo, quamvis circa primum. colum. penultima. versiculo hinc etiam videmus. numero 21. in 3. volumen. vbi dixit quod si testes vidissent ingredientes cameram, plene probarent. alleg. Abb. qui hoc dicit in capitulo cum causam, de testib. De ista materia, quando probent testes deponentes audiūsse medio pariete vel curtina, vide per Domin. Ioan. Crot. Dominum meum in tractat. de testib. numero 346. usque ad numerum 351.

S V M M A R I V M.

- 1 An crimen lese maiestatis per instrumentum probari possit, nam Crimē testibus, non testimonii, probandum est.
- 2 Delictum non consistit in instrumento, sed extrinsecus, non probatur directo per instrumentum plene, & sub nu. 3.
- 3 Delictum per literas non probatur in iudicio.
- 4 Delictum directo per instrumentum quando probetur. & nu. 5.
- 5 Testibus non citatis nec iuratis in alterius præiudicium non creditur.
- 6 Nemo est dominus membrorum suorum.
- 7 Crimen! lese maiestatis instrumento probari potest, quia coniuratio ex eo probatur.
- 8 Quod procedit etiam si scriptura coniurationis inita esset manu priuata.

VIgesimo primo quero. an crimē testis per instrumentum probari possit: circa quod videtur cōendum ḡ non, per tex. in l. diuus Adria nus. in prin. ff. de cuf. & exhi. reo. & per tex. in l. 3. §. diuus Adria nus. ff. de test. in quib. iuribus dicitur, quod t̄ testibus, non testi moniis, credendum est. Et quod crimen testimonii probari non possit, tenuit Ias. in consilio 34. Ad motiuā data. col. 6. nu. 9. in 1. volum. Et Aymon Crauet. in tract. suo de antiqui. tempor. in 1. parte in versic. quarto limitatur. nume. 13. idem tenuit Collect. in c. cum in ecclesiis. in princ. extra de maior. & obedien. & Flori. in dicta l. 3. §. diuus. vbi dixit, quod t̄ non cōsilit in instrumento sed extinsecus, non probatur directo ḡ instrumentum plene. subdit tamen quod facit adminiculum.

- 2 Et, t̄ quod delictum per literas nō probetur in iudicio, tenuit Egid. Bellem. in cap. placuit. 6. quæst. 3. Pro contraria parte, φ immo crimen per instrumentum probetur seu priuatam scripturam, facit tex. in l. scnatus. in princ. ff. ad senat. consul. Turpilian. & ibidem Bar. Bal. in l. contra negantem. C. ad leg. Aq. idem. in l. 2. ff. de fer. & Bar. in l. non intelligitur. §. tacite, ff. de iure. fi. vbi dixit, quod per priuatam scripturam delictum probatur, quod tamen procedere testatur quando delictum promittendo vel contrahendo committitur, vt dixit Bar. in d. l. se natus, ad prædicta vide gl. in c. cum in ecclesiis. de maiorita & obed. & in c. cum impositionibus. de iure iur. in 6. Et per Ioan. And. in regula, semel malus. in Mercur. & Sali. in l. fi. C. de probatio. & in d.c. cum in ecclesiis. in versic. in gl. tertia. vbi dixit, quod aut ex tenore instrumenti pater crimē ita quod directe instrumentum non fuit confessum super crimine, & tunc crimen per instrumentum probatur, & ponit exemplum in canoniciis, qui se adinuicem per instrumentum super coniuratio ne, quam contra eorum episcopum faciebant, obligarunt.
- 3 Nam dicit Abbas per hoc instrumentum coniurationis crimen probatur. Aut agitur de probatione directe fienda per instrumentum, & tunc distinguit, aut instrumentum scriptū sicut sine consensu illius qui crimen commisisse dicitur, & nō probat, nani si secus diceremus, quis de facilis de criminē quin ceretur. Nec est hoc officium notarij nec testes descripti in illo instrumento darent illi fidem, cum t̄ testibus in alterius præiudicium non credatur, nisi citati fuerint & iurauerint, vt in cap. 2. de testib. Si vero ille, qui criminosis dicitur, instrumento consenserit, & isto casu instrumentum probat, quo ad pœnam cui imputatus de crimine potest se subiucere. allega. ad hoc tex. in cap. cum dilecti. de electio. & in cap. penult. extr. de crim. fals. quo vero ad pœnam, cui se obligare non potest, instrumento non creditur, cum t̄ nemo sit dominus membrorum suorum. l. liber homo. ff. ad legem Aquil. & in capitulo, contingit, ei primo. de sententia excommunicatio. Fel. in dicto capitulo, cum in ecclesiis. Regulam ponit, delictū instrumento probari. adducit tamen octo fallentias ad regulam prædictam, & quia eius dicta transcribere non intendo, eum videre poteris, ex cuius dictis comprobatur prædicta distinctione Abbatis. Erit ergo ex prædictis conclusio, t̄ quod crimen lese maiestatis quod committitur ex coniuratione facta contra rem publ. vel principem, instrumento probari poterit, cū coniuratio instrumento probetur, vt dixit etiam Fel. in dicto cap. cum in ecclesiis. col. 2. vers. fallit quarto. vbi alios adducit
- 4 t̄ subdens hoc procedere etiam si scriptura initē coniuratio nis esset manu priuata.

S V M M A R I V M.

- 1 Conspiratio quid sit?
- 2 An conspiratio & coniuratio sint r̄num & idem.
- 3 Iniquum est crimen contra proximum coniurare.
- 4 Conspiratio fit pacto tantum sine iuramento. Et r̄nde dicitur.
- 5 Conspiratio dicitur mulcorum cōuenio, quæ fit ad subversionem statutus vel dignitatis alterius.
- 6 Conspiratio quandoque in bonam partem accipitur.

Q V A E S T I O XXII.

VIgesimo secundo quero. dictum est in proxima præcedēti quæstione, quod coniuratio per instrumentum probatur, & in quæstio. 14. in rubric. qualiter, & a quibus crimen lese maiestatis committat. quod conspirantes in necem principis seu eius consiliariorum incident in crimen lese maiestatis, modo videamus quid sit conspiratio, & quid coniuratio? circa quod dicas, t̄ quod conspiratio dici potest omnis coniuratio multorum, quæ ad actum illicitum.

Tract. Tom. xj.

I fiat.

Hiero. Gigantis de crimi. læſæ maiest.

fiat. 11.q.1.c.coniurationum.cum quatuor sequentibus ca. & ibi no. Doct. maxime Ioan.de Turre Crema.facit quod habe tur.in c.j. §.conuenticulas.de pace iuramen.firm.in vſib.feud. Alex.in consi.13.colum.3.in fi.in 6.volum.idem dixit Marti. de Laude in tracta.de crimine læſæ maiestat.q.16.allegat Ioan. And.in c.exhibita.de iud.& Imol.in cap.petitio.de iureiurā ad idem Franc.Lucanus in tractat.suo de priuil.fisc.in 2.parte princip.in Rubr.de crimine læſæ maiestat.col.3.nu.14.Sed vi 2 dendum est, tan conspiratio,& coniuratio sint vnum & idē, vel diuersa: Et breuiter dicas, quod sunt diuersa,nam cōiuratio dicitur quando fit cum iuramento: dicta, a coniurando, hoc est,in simul iurando.ita dixit Aegid.Bellam.in dicto cap. coniurationum.& ibidem Io.de Turre Crema.& Archid qui 3 dixit, t̄quod coniuratio est plurium contra aliquos in vnum facta iuratio,& est iniquum crimen contra proximum conjurare,de quo habetur 2.Regum capit.15. quod Absalon in odium patris sui coniurationem fieri procurauit.& Actuum Apostolorum.cap.18.dicitur, quod plusquam quadraginta 4 viri in Pauli necem coniurationem fecerant. t̄ Conspiratio autem fit pacto tantum sine iuramento.Dicitur autem con spiratio,a conspirando,id est,simul aspirando contra aliquem. ita dicunt in dicto capitu.coniurationum.Archid.Io.de Tur re Crema.& Aegid.Bellam.& ibi Turris Crema.dixit, quod conspirare est contra aliquem simul in vnum maligno spiritu insurgere.Nam sic Iudæi contra Christum conspirarunt, 6 vt habetur Ioannis ca.11.&t̄ dicitur conspiratio multorum conuentio, quę fit ad subversionem status vel dignitatis alterius:vt dicit Archid.in c.conspirationum.in princip. 11.q.j. facit glo.in c per tuas.in verb.conspiratio.de simon.& de iure iuran.c.petitio.vbi colligitur,quod conspiratio est confederatio facta in præiudicium alicuius personz,vel eius dignita tis.Accipitur tamen quandoque conspiratio in bonam par tem.glo.in c.si quis clericorum.distin.11.q.1.Preposi.in dicto cap.conspirationum.colum.j.versi.& proprie. & vide eundē in dicto ca.si quis clericorum.vbi ponit quando conspiratio licita sit.colum.1.versi.in glossa ibi licet.vbi Aegid.Bellam. su per eadem glo.

S V M M A R I V M .

- 1 Delictum an probetur, si quis veniam petat a principe.
- 2 Vbi non est delictum non cadit petitio venie.
- 3 Petitio venie non est sufficiens probatio delicti.
- 4 Petens veniam quando delictum fateri videatur. & nn.5.6.
- 5 Cautela petentis veniam iudicialiter, ne videatur delictum fateri.
- 6 Petens absolutionem ab excommunicatione an videatur fateri se excommunicatum? & numero 9.

Q V A E S T I O XXIII.

Vigesimo tertio vidimus s. sub de.n.rub.q.1.qualiter crimen læſæ maie. confessione rei probet:Nūc q̄ro tan delictū hmōdi p̄betur, si quis venia petat a principe, & sic, an venia petens videatur delictum fateri,cum accusatus,inquisitus vel denūciatus fuerit contra principem conspiras: In hac quæstione videtur di 2 cendum quod sic,quia vbi non est delictum non cadit petitio venie,priuatio enim habitum præsupponit.l.decem.ff.de verbo.obligatio.Dicas tamen contrarium esse de ture verius. 3 Nam t̄ petitio venie non est sufficiens probatio delicti, vt est glo.singularis in c.exhibita.de homicid.quam exclamat & se quitur Roma.in L.1.§.nunciatio.ff.de oper.nou.nuncia. accusatus namque veniam petendo ad placandam principis irā contra se ex falsa maleuolorum informatione causatum.Di 4 stinguendum tamen est in hac materia,ex mente Docto.in d.c.exhibita,quod aut quis solemniter coram iudice veniam petat,aut extra iudicium,primo casu perēs veniam delictum fateri videtur,vt dicunt Hostien.Anton.de Burr.Ioan.de An. Cardina.& Abb.in d.c.exhibita. vbi tenet quod ita procedat ea quę habentur in cap.venerabilis.de ele&to.& in l.decem. ff.de verbo.oblig.Secundo vero casu,t̄petens veniam fateri non videtur delictum,hoc etiam voluit Cœpol. in consilio 2 1.colum.4.versicu.led plus dico supradictam distinctionem sequitur Mar.Blanch.in tractat.suo de indic.num.308. vbi dicit quod glo.prædicta in d.c.exhibita.iuncto tex.non probat illud ad quod allegatur per Doct.quia in illo text. clericus ille non erat culpabilis de nece pueri,de quo ibi,quia illum non percussicerat, sed puer ille ex negligētia & medici imperitia, obierat, & petierat veniam a patre pueri vt illius dolorem mitigaret,& sic ibi constabat,quod petitio venie criminis cōfessionem continere non poterat subdens,quod gl.illa in verbo postulauit,ex qua doctores argumentum sumunt de petitio venie,non loquitur,sed de dispensatione petita a sum-

mo p̄tifice.Tu autem dicas,quod immo ille tex. probat cōclusionem prædictam doctorum etiam iuncta d.gi.in verbo postulauit.nam in d.tex.dicitur,qnod puer ille veniam petierat a patre pueri percussi,vt illius dolorem mitigaret,licet assereret puerū illius filiū non percussisse,& quia petitio venie videbatur arguere ipsum cōfite culpabilem, licet contrarium ipsum assereret,ideo episcopus,ex quo ille veniam petierat, a sacrorum ordinum susceptione repellebat, tanquam illius delicti culpabilem,ideo papa mandat, quod constito ita cōse ut ille asserebat,qui veniam petierat, Episcopus ipsum a susceptione ordinum non repelleret, & sic ibi aperte probatur id quod dicunt Doct. t̄quod petitio venie ibidem extraiu dicialiter facta delicti confessionem non inducit,& d.glos.dic cit,quod Episcopus male faciebat repellendo illum, ex quo veniam petierat a patre pueri percussi susceptione sacrorum ordinum.ergo sentit d.glo.quod ibi petitio venie delicti confessionem non inducat.& sic iuncta textui optime probet intentionem doctorum ad quod no.ibi eam Abb.in 2. nota. & idem Abb.ibidem in c.exhibita.in fi.vbi etiam id not.Pet. de 7 Anch.in v.no.Dicas tamen, t̄quod licet petitio venie iudicia liter facta delicti confessionem inducat,attamen,ad hoc euitandum cautela erit, quod quis dicat,non puto me fecisse, sed si in aliquo læſi,veniam peto,ita voluit Abbas in d. c.exhibita.in fin.verbis, & ibidem Pet.de Ancha.in v.not. vbi dixit,quod petitio venie etiam in iudicio facta ad cautelam de 8 licetum non probat.& idem terit in excommunicato,nam licet quis petendo absolutionem ab excommunicatione videatur fateri se excommunicatum,cum absolutio vinculum præsupponat.c.ad dissoluendum.de despons. impuber. & l.de 9 cem.ff.de verborum obligat.Attamen si quis in iudicio absolutionem petat ab excommunicatione ad cautelā nō ex hoc se excommunicatum fatetur,vt dixit Ioan. And.in d.c.exhibita.colum.vlt.in ver.in gl.pen.allegat tex.in cap.Venerabili.de senten.excommunic.

S V M M A R I V M .

- 1 In crimine læſæ maiestatis an ex solo dicto socii criminis quis ad torturam ponи possit?
- 2 Quid dicendum si cum dicto socii criminis sit aliquid indicium, vel presumptio?
- 3 Qui requirantur ut dictum socii criminis indicium faciat?
- 4 An dictum socii criminis receptum in tortura sine iuramento indicium faciat ad torturam contra aliquem?

Q V A E S T I O XXIII.

Vigesimo quarto vidimus su

pra sub hac eadem Rubri.q.7.quod socius criminis admittitur in testem contra socium eiusdem cri minis in crimine læſæ maiestatis.Modo quero,cum t̄ nemini de se confessio in aliud credatur,nisi in dicto criminis c.nemini.15.q.3.& no.in c.vlt.de test.cogend. Rom.in l.si quis in gra ui.ff.ad Syll. no. in c.cum monasterium.de confes.& in l.quo niam liberi.C.de testib. An in crimine læſæ maiestatis ex solo dicto socii criminis ad torturam procedi possit contra imputatum de tali criminis? Dyn.in suo tractat.de quæstio.dixit.

- 2 t̄quod inculpatio facta per socium criminis illis casibus , in quibus de socio interrogari potest,qui ponuntur per gloss.in l.accusationis.C.de accusationib.indicium facit ad torturam si cum dicto socii criminis sit aliqua præsumptio vel aliud indicium,alias sola assertio illius ad torturam non sufficeret,vt etiam voluit Abb.in c.1.de confess.glo.in l.accusationis. C.de accusat.Brun.in tract.de quæstio.q.5.Barto.in l.repeti.ff.de quæstio.Alexand.in l.1.eod.titū.& in consil.89.in 3.volumi.& cō fil.128.in 4.volum.Bal.in l.quotiam.C.de testib.& Matth.de Afflīct.in capitū.j.in §.& bona committentium.colum.3. in tit.quæ sint regal.in vſibus feudorum.vbi dixit, quod ita vidit practicatum,& iudicatum.idem tenuit Thomas Grammat. in consilio 3.5.in causa Magnifici Antonij.in fin.numero.49. faciunt quæ dixi supra.q.7.lib hac eadem rubr. Et premissa conclusionem tenuit etiam Guid.de Suzar.in tractat.suo de tormento.colum.8.& Salicet.in l.fi.de accusatio.Alexan. in cō fil.89.viso themate ante scriptę inquisitionis . colum.2. in 3. volum.Hippol.dominus meus in l.1.§.diuus Antonius . col. 2.ff.de quæstio.& in singulari 209.in incipiente,socius criminis,
- 3 t̄Vnum tamen perpetuo menti tenebis , quod ad hoc vt socius criminis indicium faciat contra socium,requiritur quod deponat medio iuramento,deinde in tormentis,nam si extra torturam deponeret,eius dictum nil ualeret, ita singulariter dixit Rapha.Fulgo.in consilio 173.in causa inquisitionis, colum.prima.& Soc.in regula.375.in 4.fallentia.& hoc dictum multum exclamat idem dominus meus in sua practica criminali,

Tractatum Tomus XI.

66

criminali, in §. diligenter. nume. 6. & Dec. in consil. 342. in cā. 4 in 1. & 2. colum. † & dixit singulariter idem dominus meus in dicta sua practica, & in dicto §. aggredior. nume. 62. in versiculo. Aliud enim venit singulariter notandum, quod dictum socii criminis etiam receptum in tortura sine iuramento indicium non facit ad torturam contra eum, quem inculpat.

S V M M A R I V M.

- 1 An unus testis in crimen lese maiestatis indicium faciat ad torturam.
- 2 Ad probandum indicium duo testes requiruntur.
- 3 Vbi plura probarentur testibus singularibus, ex illis resultaret plus res presumptiones quae ad torturam sufficerent.

Q V A E S T I O XXV.

Vigesimo quinto quæro, an vnus testis in crimen lese maiestatis indicium faciat ad torturam? & dicendum quod sic, vt nota. Alberi. in l. in questionibus ff. ad legem iuliam maiestatis. per text. ibidem in fin. ex vno enim iudicio videtur quod procedi possit ad torturam in crimen lese maiestatis, vt videntur tenere Petr. & Cyn. in l. si quis. C. ad legem iuliam maiestatis. & no. Bald. in l. milites. C. de quæstio. Sed contra hanc conclusionem videtur tex. in dicta l. si quis. ibi, si alijs manifestis indicis accusacionem suam, &c. Et quod plura indicia requirantur in hoc crimen lese maiestatis, tenuit etiam per tex. in d. l. si quis. Io. Igneus in sua disp. An Rex Franciæ recognoscet Imperato. numero 121. & in hoc tamen distinguendum est, quod aut versus testis deponit de veritate facti, & eo casu indicium facit ad torturam regulariter. Cyn. in l. fina. C. de quæstio. not. in d. l. si quis. C. ad legem iuliam maiestatis. & in l. maritus. ff. de quæ. 2 filio. Bar. in l. j. §. item Cornelio. ff. eo. † Aut unus testis deponit non de facti veritate, sed de indicio, & tunc, quia ad probandum indicium duo testes requiruntur ad minus. glos. singula- 3 ris, & ibi Docto. in l. fina. C. famil. ercisc. Bar. in l. fin. ff. de quæ. adidem facit quod no. in l. cum Sillianum. C. de his quibus vniuersaliter. idem dixit Ang. in suo tract. malefic. in verbo. Quod fama publica præcedente. in versicul. quæro qualiter probetur, & Salice. in l. fi. C. de quæstio. dictum vnius testis indicium nō facit, vnum tamen nota. dignum non omitto, † quod licet quodlibet indicium duobus testib. probari debeat ad hoc, vt indicium sit sufficiens ad torturam, attamen vbi plura essent indicia, & probarentur testibus singularibus, ex illis resultarent plures presumptiones quæ ad torturam sufficerent, vt voluit Fulgo. in d. l. fina. C. famil. erciscund. quem sequitur. Socin. consilio 54. in 3. volumi. Fancisc. Brun. in tract. de iudi- ci. & tortura. colum. 2. Et Grammat. constl. 30. in causa mo- ta. col. 2. nu. 10.

S V M M A R I V M.

- 1 Index an procedere debeat ad torturam contra imputatum de crimen si ne indicis solemniter receptis.
- 2 Quid dicendum in crimen lese maiestatis.
- 3 Iudices male faciunt, qui imputatum de crimen lese maiestatis statim si ne indicis torquent.
- 4 Index qui a lege vel ab homine habet quocunque arbitrium, sine legitimi- mis indicis reum ad torturam ponere non potest.
- 5 Reus imputatus de delicto exculpatus ab offenso, etiam si contra eum es- sent legitima indicia torqueri non potest.

Q V A E S T I O XXVI.

Vigesimo sexto quæro, iure cautum est, quod index accedere non debeat ad torturam contra imputatum de crimen sine indicis solemniter receptis, de quo habetur in l. in princ. ff. de quæst. & in l. i. C. eo. titu. & habetur per Marti. D. meum in d. l. j. ff. de quæstio. in 2. colum. & per eundem in singulari. i. 17. incipiente, ad torturam, & per Ange. in tract. de malefi. in verbo fama publica. in versic. quæro an vnum indicium. & est tex. in c. cum in contemplatione. extra de regu. iur. † An idem sit in crimen lese maiestatis, & videtur dicendum quod non, sed quod ad torturam procedi possit etiam quod indicia non præcedat per doctrinam Bald. in l. quicunque. C. de ser. fugit. in fi. vbi dixit, quod in tractatibus qui secrete fiunt propter difficultatem probationum incipiendum esset a tortura, cum sint etiam alii casus, qui tantum non continent facinus, in quibus a torturam. cipi potest sine indicis, vt not. per gl. 1. 2. q. 2. cap. quæstio.

Contrarium autem dicendum est quod immo in crimen lese maiestatis ad torturam procedi non potest legitimis non præcedentibus indicis, text. est in l. si quis, & ibi Sali. C. ad legem iuliam maiestatis. & Ang. in tract. de malefi. in verb. che hai trædito la tua patria. in princ. & ibi August. de Arim in addi. 1. hæc opinionem tenuit etiam Barbarus consil. penul. & Ange. in d. l. si quis. & facit tex. in l. famosi. ff. ad legem iuliam maiestatis.

- 3 & ibi Alberi. qui dixit, † quod iudices non debent in hoc crimen statim reū cedere, sed veritatem inquirere, dicens hoc esse contra multos Rectores & iudices, qui statim quod quis inculpatur quod aliquid fecerit vel tractauerit contra principem, ponunt eum ad torturam & aspergime torquent, nam contra iura procedunt, vt probatur in d. l. famosi. idem dixit idem Alberic. in rubric. ff. ad legem iuliam maiestatis. vbi dixit, quod in isto crimen & alijs non est procedendum ad torturam sine legitimis indicis. Eandem opinionem tenuit Dominus Hippolytus. D. meus, in d. l. de minore. in princ. col. 2. in fi. versic. secundo etiam eductas ff. de quæstio. & in l. i. in prin. in 2. colum. in versicu. secundo debent præcedere. eod. titu. & idem in singulari suo. 117. incipiente, ad torturam. suprallegato idem tenuit Matth. de Afflict. in c. j. ih. §. & bona committentium. colum. 3. uersi. vigesimali tertium speciale. in ti. que sint regal. in vñbus feudorum. Et prædicta conclusio adeo vera est, † quod etiam si iudex a lege vel ab homine haberet quocunque arbitrium, etiam tunc non posset ponere reum ad torturam legitimis non præcedentibus indicis, ita voluit Ias. qui plura allegat ad hoc in l. milites. C. de testam. mil. & sequitur præal. D. meus in d. l. i. colum. 2. præalleg. versic. secundo debent præcedere, idem voluit Ant. Capi. in suis Decisi. Neapol. 126. num. 4. allegat Alex. in l. filius familias. in v. apostil. ad Bar. & Pau. de Leaz. in c. grauis. de deposit. Vnū nō omitto, † quod si offensus exculpauerit imputatum de delicto et si contra eum essent legitima indicia, non posset contra eum procedi ad torturam. ita singul. dixit Bal. in l. i. col. pen. C. com. mu. de legat.

S V M M A R I V M.

- 1 Doctor & miles regulariter torqueri non possunt.
- 2 Quid dicendum in crimen lese maiestatis.
- 3 Princeps mandans constitutum in dignitate in crimen lese maiestatis torqueri, sine indicis malefacit.
- 4 Rex dicitur a regendo secundum iustitiam.
- 5 Tortus de mandato regis, si sit nobilis, etiam confessus, confessio sua ei nō noceret.
- 6 Index torquens aliquem de Antianis sine prioribus ciuitatis quo casu capite puniatur.

Q V A E S T I O XXVII.

Vigesimo septimo quæro, iure cautum est, quod Doctor, & miles torqueri non possunt. l. omnes iudices. C. de decur. lib. 10. l. milites. C. de q. & no. in l. diuus. & in l. 3. §. 1. ff. de q. Quid dñm in cri. lese maiestatis. Dicas, † quod ipsi, & alij alias priuilegiati ne torqueantur, torqueri possunt, priuilegio non obstante, & hoc propter huiusmodi criminis atrocitatem. tex. est in l. nul. lus. C. ad leg. iul. malef. & in l. si quæquam. C. de epis. & cle. l. de curiones. C. de q. & habetur per Io. Igneū, in sua disp. an Rex Franciæ. recog. imper. nu. 114. & Abb. in c. cum in contemplatione. col. 2. in ver. 5. quæro de reg. iur. † Hæc tamen conclusio, q. miles & doctor in crimen lese maiestatis torqueri possint intellige sano modo, videlicet, si contra tales personas in dicta extarent, & non aliter. ita voluit An. de Iser. in const. reg. in ti. de pugno. sublat. li. 2. nu. 27. vbi dixit, quod si princeps sine indicis mandaret torqueri constitutum in dignitate pro crimen lese maiestatis de potestate absoluta & sine iusta causa male faceret, quia suam excederet potestatem. Nam † Rex dicitur a regendo, secundam iustitiam. 25. q. v. c. Regū, & idem dixit Matth. de Afflict. in ead. const. regni. li. 2. nu. 27. vbi subdit † quod si Rex mandaret Nobilem torqueri sine indicis, & ille sic tortus confessus fuisset, quod talis confessio ei non noceret, per tex. in l. diuus. §. ex quibus, ff. de quæst. & hoc dicas p. cedere etiam si perseveraret in confessione, nam talis perseverantia ei non nocet. ita notan. dixit Bonifa. in tracta. suo de malefi. in ti. de quibus caus. quis poss. torq. in versi. Dico, quod ante. col. fin. in fi. alleg. tex. in d. l. diuus. §. ex quib. ff. de quæstio. & de hoc dixi latius lupta, q. i. versi. Ex prædicta procedunt, & vers. Secundo Amplia cum seq. lub hac eadem rub. vbi ple ne scripsi circa confessionem rei factam in tormentis nō præcedentibus indicis. Vnum tamen non omitto, † q. index torquens aliquem de Antianis siue Priorib. Ciuitatis, præterq. in crimen lese maiesta. vel præditionis Populi, capite panit. ita Tract. Tom. xj.

I 2 dixit

Hieron. Gigan. de crimi. lēſæ maiest.

dixit Ioan. de Ana. in capitu. i. colum. 2. in versicu. vltim. quia hic. de cler. percusio. vbi allegat Angel. in l. Decuriones. C. de quæltio. vbi dixit, quod iudex qui torquet non torquendum capite punitur.

S V M M A R I V M.

- 1 Clerici an in criminis lēſæ maiestatis torqueri possint?
- 2 Clerici in sacris ordibus constituti, si sint infames, an torqueri possint.
- 3 Clerici & etiam presbyteri si sint suspecti an torqueri possint?
- 4 In criminis lēſæ maiestatis in quibus casibus laici torquentur, an torqueantur clericis?
- 5 Tortura in clero moderata esse debet.
- 6 Clericus regulariter torqueri non potest per laicum.
- 7 In criminis lēſæ maiestatis torquentur non solum reus, sed etiam accusator & testis, & quicunque nobilis, & in magnitudine dignitate constitutus.
- 8 In criminis simoniae milites & alii privilegiati quando non possint torqueantur?

Q V A E S T I O XXVII.

- V**igesimo octavo quæro, quid dicendum de clero: An in criminis lēſæ maiestatis torqueri poterit? tex. in l. presbyteri. la. 1. C. de episc. & cler. dicit, presbyteros torquendos non esse testimo niū dicentes ita tamen ut falsa non simulcent, in ceteris vero dicit seruandum ius commune. Abb. vero in c. j. de depo. col. 2. in prin. in ver. Nota vltierius. per illum tex. dixit, quod clericus etiam in causa ciuili habente delictum annexum torqueri poterit. sed Cardinal. Zabarel. in c. cum in contemplatione. colum. 3. in fi. & colum. 4. in princip. extra de regu. iur. dixit, clericos non constitutos in sacris militibus & equiparari, & sicuti milites torqueri regulariter non possunt, ita erit in clero. Dicas tamen, t̄ quod clerici in sacris ordinibus constituti, nisi sint infames torqueri non possunt, secundum Doct. in cap. grauis. de depositi. itaq; tex. in d. l. presbyteri. intelligitur de presbytero non infami secundum Cardi. in d. c. cum in contemplatione, colum. 3. prope finem. nam talis torqueri non potest etiam si testificando vacillaret, vt dixit Bal. in d. l. presbyteri. Et licet aliqui distinguant inter clericos in sacris constitutos, & alios non constitutos in sacris. Attamen communis opinio est, quod clerici, & etiam presbyteri si sunt iuscepti, possunt ex causa torqueri ut voluit Abb. in d. c. cum in contemplatione. colum. 2. versi. Communis conclusio. extra de regu. iur. vbi dixit, quod Abbas antiquus in c. j. extra de depositi. dixit not. verbum, videlicet, quod non reperitur clericos esse torquendos nisi sint infames, & hoc dictum communiter approbari testatur Cardin. in d. c. 1. col. j. in v. no. de depositi. vbi dixit, quod hoc non probatur per tex. in d. cap. j. quia licet papa ibi dixerit, quod audiuit, non propterea probatur quod ille clericus esset infamis, & ista ratione motus Abb. in d. cap. 8. dixit, dubitare de dicta doctrina Abbatis antiqui, quæ vt dixit Car. Zabarel. loco supra allegato, communis tenetur a Doct. contra d. doctrinam Abbatis antiqui, tenuit etiam Alciat. in c. perniciosa. num. 43. 44. & 45. de offi. ordinari. opinionem tamen dicti Abbatis antiqui sequitur Pau. de Lazar. ibidem, & Andre. Barbat. in cap. si conlitterit. in 3. colum. de accuta. & D. Hippoly. Dominus meus in l. editum. colum. 2. versic. Item etiam clerici. ff. de quælt. & in singulari suo. lv. incipiente, aduertas. vbi dicit hoc practicasse in ciuitate Cumaru & obtinuisse, quod qui dām pauper presbyter non torquereatur, quia non erat diffamatus, & predicitam doctrinam Abbatis antiqui sequitur Et Fely. in ca. veniens. cl. 2. de testib. & in ca. vniuersitatis. de sent. excommuni. & in ca. cum oporteat, colu. penult. de accusat. & Bonus de Curtili, in tract. suo de Nobilit. in v. parte. colum. 2. numero. 7. & Cardina. in d. capit. cum in contemplatione. colum. 2. circa medium. extra de regul. iur. & Nicol. Boer. in prima parte suarum Decision. Dec. si. 416. numero 6. t̄ Idem erit in criminis lēſæ maiestatis, ut voluit Cardinal. in dicto cap. cum in contemplatione. colum. 4. circa princip. & Prepo. in c. presbyteri. el. 1. in versi. in eadem gl. 6. q. 1. vbi dixit, quod in quibus casibus laici torquentur ad inuenientiam veritatem, torquentur & ipsi clerici si oportet, ut puta, si essent infames vel criminosi, & alias tales qui non recipiuntur ad testi monium, & Egid. Bellem. in d. c. presbyteri. in fine. idem facit tex. in c. nullus. 6. q. v. vbi habetur, quod in criminis lēſæ maiestatis nemo cuiuscumque dignitatis priuilegio excusat a tormentis. secus tamen in alijs criminibus. ad idem tex. in l. nullus. C. ad leg. iul. maiest. idem tenuit Nicol. Boer. in tract. de se ditios. in 7. præsupposito parum post principiu. sub numero. 2. t̄ Tortura tamen in clero debet esse moderata, ne potius in peccatum transeat, quam in indagationem veritatis, vt

dixit Abb. in c. vniuersitatis. de senten. exco. in munica. Præposit. in c. illi qui. colum. 2. numero. 7. v. q. v. ad idem Card. in ca. cū 6. in contemplatione. colum. 4. extra de regu. iur. t̄ Scias tamen, quod clericus regulariter torqueri non potest per laicum, gl. in c. illi. ibi, per clericos. v. q. v. ad idem gl. in c. presbyteri. ead. causa. & q. & gl. in c. in fun. ma. 45. dicitur. & glos. 23. q. 5. in verb. Episcopis. Abb. in c. vt fama. de senten. excommunicati. de quo vide per Praepoli. in d. cap. illi qui. colum. 2. in uersicul. 7. in ea gl. ibi, v. q. v. t̄ Quinimo in hoc criminis propter eius atrocitatem torquetur non solum reus sed etiam accusator, & testis, & quicunque sit quantumcumque sit nobilis, & in magna dignitate constitutus, nec aliquis auditur volens opponere exceptionem, quod torqueri non debeat, secus tamen est in simonia, in quo criminis quandoque reus torquetur, quandoque testis, sed tantum vilis, ut puta seruus vel infamis & huius modi personæ. Præterea in criminis simoniae milites, decuriones, & alii priuilegiati possunt exceptionem sui priuilegij opponere, quādo mādantur torqueri sine licentia & consensu princ. ipis. Ita notanter dixit Io. de Turre Crema. in c. si quis. S. porro, in fin. 6. q. 1. probatur eius dictum per c. nullus. eadem causa & q. Et quod accusator torqueatur in criminis lēſæ maiestatis, tenuit etiam Preposi. in d. c. illi qui. in 1. colum. versicu. oppono quod accusator. v. q. v. vbi dixit, quod accusator torqueari non debet, nisi in criminis lēſæ maiestatis, quod etiam voluit ibidem Egidius Bellem. colum. 1. in princ.

S V M M A R I V M.

- 1 Crimen lēſæ maiestatis an presumptionibus probari possit?
- 2 Probatio per conjecturas admittitur in his que sunt difficilis probatio.
- 3 Crimen lēſæ maiestatis cum sit enormissimum euidentiores presumptiones requirit.
- 4 Index temperare debet suam sententiam quando aliquem cōde m̄as presumptionibus & indiciis.

Q V A E S T I O XXIX.

- V**igesimo nono quæro, an crimen lēſæ maiestatis presumptionibus probari possit? Dicendum videtur quod sic. Nam videmus cetera crimina presumptionibus, & indiciis probari ac iudicari posse.
- 2 l. fi. C. de probatio. circa fin. t̄ in his enim que sunt difficilis probationis probatio per conjecturas admittitur, secundum Barto. in l. si quis ex argentariis. S. penul. ff. de edend. & in l. si quādo. C. vnde vi. & An. de Butr. in cap. veniens. el. j. colum. final. de test. & de hoc late scribit D. Hip. Marsil. preceptor meus in consi. 44. numero. 8. & consi. 6. 1. numero. 2. 6. codem volum. & in consi. 1. 1. 5. numero. 1. 0. & consi. 1. 1. 7. numero. 3. 5. in 2. volum. t̄ verum, cum crimen lēſæ maiestatis sit crimen enormissimum & gravissimum, maiores, & euidentiores in eo presumptiones ac aperta iudicia requiri dixerim facit tex. in c. literas. iuncta gl. ibi de presumptione. & quod dicunt Docto. maxime Abb. ibi, in versi. nota quod suspicio. col. 2. vbi dixit, notādum est ex illo text. quod quanto crimen est grauius, tanto presumptiones estē debent vehementiores, vbi enim maius est periculum, ibi cautius agendum est. c. vbi periculum, de electione. in 6. & facit optime tex. in l. famosi. ibi, hoc tamen crimen a iudicibus, 4 ad leg. iul. maiest. t̄ Sciendum tamen est, quod quando quis presumptionibus & indiciis condemnatur, iudex temperare debet suam sententiam, & non debet condemnare reum ordinaria poena delicti, per no. per Innocen. in ca. quia verisimile. de presumptione. de quo late scribit Aug. de Aut. in tracta. Ang. de malefic. in verb. quod fama publ. precedente, in additione sua que incipit, tu autem in hac materia, in versiculo, ad de tam en quod ex presumptione. & habetur per predictum D. meum in consi. 7. colum. 7. numero. 36. in 1. volum. & per Thom. Grammat. voto. 2. 1. numero. 8. 9. & 10. ad idem Bal. in l. non est verisimile. quod met. cauta. & Alex. in consi. 1. 1. 5. in 3. volum. Abb. in cap. auditis. de prescrip. & idem Abb. & Anton. de Butr. in c. quanto. de presumptione. & Petr. de Anch. in c. semel malus. de regu. iur. & l. seruum fugitiuum. col. 4. C. de seruis fugit. Bald. in l. 2. C. de his que pœn. nomine, & Grammat. consilio 13. columna penultima. numero 37.

S V M M A R I V M.

- 1 Accusatus in criminis lēſæ maiestatis accusatore non probante an absolvit debet?
- 3 Et quid sit in criminis falso.

Q V A E

Tractatum Tomus XI.

67

Q V A E S T I O . XXX.

Rigesimo quæro, si accusator i cri
statis non probauerit, an reus absolui debeat? Et
dicendum videtur quod sic, quia regulariter accu
satore nō probate reus absoluatur. l. qui accusare, C. de eden.
l. i. ff. ad Turp. quinimo id etiam dicimus in causa ciuili, quod
actore non probante reus absoluatur. l. 2. de probation. l. fina.
C. de rei vendic. cap. cum ecclesia Sutrina. de causa pos. & pro
priet. c. j. vt ecclesia. benefi. sine diminu. conser. imo scriptum
est in iure, quod actore non probante reus & si nullam facit
defensionem, quam tamen facere nō cogitur, absoluēdus est.
2. Istruſtra, & l. actor. C. de probatio. c. accusator. vj. q. v. † prædi
cis tamen nō on obſtantibus, que regulariter procedunt, in cri
mine læſe maiestatis secus est, quia & si accusator in proban
do deficiat, accusatus tamen suam innocentiam probare
tenetur, & indicia contra se existentia, aut probationibus aut
per torturam purgare. l. si quis. C. ad leg. iul. maiestatis. † idem
est in crimine falli. l. vbi autem. C. de falli. & ita dixit Ioann.
igneus in sua copioſa diſputatione. an Rex Franc. Imperat. re
cogn. num. centesimo vigesimo secundo.

De pœnis committentium crimen læſe maiestatis.

S V M. M. & R. I V M.

- 1 Rei criminis læſe maiestatis apud veteres diversimode puniebantur.
- 2 Conuicti reo maiestatis. criminis olim quarta pars bonorum eius accusato
ri dabatur, residuo reliquo eius liberis.
- 3 Lege duodecim tabularum pœna capitii tantum rei predicti punieban
tur.
- 4 In re Longobardorum reus criminis læſe maiestatis periculum uite incurre
bat, et eius bona fisco applicabantur.
- 5 Diuus Seuerus statuit, quod bona rei criminis læſe maiestatis liberis dam
nati conseruarentur.
- 6 Honorius, & Archadius Imperatores reos criminis læſe maiestatis capi
ti pœni, & eorum bona fisco applicari statuerunt.
- 7 Apud dominos Venetos rei dicti criminis suspendio necantur.
- 8 Laquei pœna ignominiosissima, vilissima, atque fedissima habetur.
- 9 Cui introducta sit per dominos Venetos pœna laquei contra reos criminis
læſe maiestatis.
- 10 Index cadauer eius qui suspensus est non permittet in ligno manere, sed &
ex die sepeliatur.
- 11 Antiquitus apud Venetos homicidæ suspendebantur; Michaelis Mauroce
ni Ducus Venetorum tempore lege cautum fuit, quod homicidæ secu
ri percuterentur.
- 12 Nobiles regulariter suspendi non debent.
- 13 In crimine adulterii aliter puniuntur Ignobilis, quam Nobilis, & num
ero 14.
- 14 In crimine læſe maiestatis Nobilis sicut Ignobilis torquetur, et Nobilitas
sepe auger de! ſatum.
- 15 Nobilis si sit proditor altioribus farcis suspendi debet, quod in Gallia feru
tur.
- 16 Florentini Archiepiscopum Ecclesiæ Pisanae pro crimine læſe maiestatis
suspendebantur.
- 17 In Gallia Transalpinarei criminis læſe maiestatis, quatuor alligati equis
dilaniantur.

Q V A E S T I O . PRIMA.

Ei criminis læſe maiestatis diuersimode apud veteres puniri co
pertū est. Nā apud Macedones ſequiſſima pœ
na afficiebātur. Non ſolū enim in ipſos No
centes pœna statuta erat, ſed illorum paren
tes, & propinquai omnes cum ipſis reis occi
deabantur. quod Alexand. Magno nimis durum viſum fuit, &
ideo hanc pœnae duriſiem mitigando, ad nocentes tantum ill
am reuocauit, vt testatur Quintus Curtius. libr. 7. quod refert
Ioan. Ferrarius in suis annotationibus in libris institu. in titu
de hæred. quæ ab intest. defer. in verb. perduelles. in versiculo,
2 Maiestatis apud. † Demū conuicto Maiestatis reo quarta pars
bonorum eius accusatori dabatur, residuo bonorum liberis
concesso, ut Author est Corn. Tacit. lib. 4. Silio inquit conde
natio Marcus Lepidus quartā accusatoribus secundum ne
cessitudinem legis, cætera liberis concessit, quod refert And.
Alciat. elegans Doctor in Lindicasse reum. ff. de verborum si

- 3 gnificatione. † Lege autem duodecim tabularum rei huius
modi criminis tantum capitii pœna puniri statutū fuit, vt ha
betur in l. lex Duodecim tabularum, ff. ad leg. iul. maiest. vbi
Martianus iurisconsultus dixit, quod is, qui hostes concitauerit
quiue opem hosti tradiderit, lege duodecim tabularum capi
te punitur. Postmodum iure Longobardorum cautum erat,
quod qui contra regis vitam cogitauerit, aut consilium dede
rit vitę periculum incurreret, & eius bona fisco applicaretur,
vt habetur in l. libr. diſtarum legum ſub rubric. de malefic. &
publicis crimi. cap. j. † Diuus vero Seuerus statuit rei criminis
læſe maiestatis bona liberis damnati conseruari, ſed illis non
existentib. fisco vendicari decreuit, vt habetur in l. eorū, ff. ad l.
iul. maiest. Postremo † vero Honorius & Archadius Impera
tores statuerunt, reos criminis læſe maiestatis non ſolum ca
pite puniri, ſed eorum bona omnia fisco addici, vt habetur in
l. quiſquis, C. ad leg. iul. maiest. & hoc iure cōmuniter uirunt.
de aliis vero pœnis contentis in d. l. alibi. infra dicemus.
7 † Apud vero dominos Venetos rei criminis læſe maiestatis
ſuspendio necantur, quod recte factum arbitror: Nam cum
tale crimen omnium nefandissimum sit, ita ſediflora poena
eos puniri conuenit qui huiusmodi crime commiserunt. Si
quidem laquei poena ignominiosissima, vilissima, atque ſe
dissima habetur, vt per Bal. in rubr. extra de offi. delega. in pe
nult. colum. versic. contra notorium. & in l. omnes. vbi etiam
lo. de Plate. C. de delator. lib. x. & Ange. in auth. ſed nouo iu
re. ante finem, C. de seruis fugiti. & per Andr. Tiraquel. Regiū
Consiliarium in tracta. ſuo de nobili. capit. vigesimo. numero
106. vbi alleg. illud Euripidis in Helena, turpes quidem laquei
ſublimes. & ibidem multa circa hoc foedissimum mortis ge
nus, quod etiam apud antiquos in vſu fuit congerit. † Nec ab
re huiusmodi mortis genere in reo criminis læſe maiestatis
vtuntur Domini Veneti. ſiquidē & Iudas Scariot vnuſ ex duo
decim discipulis Iesu Christi Saluatoris nostri, cum in eius ma
iestatem proditionis crimen commiſſet, eundem Phariseis
tradendo, ſe ſediflora morte ex criminis predicto dignum iu
dicans laqueo ſuspendit. de quo Augustinus contra Petilia
num ſic ſcribit, laqueo traditor perit, laqueum talibus dere
liquit, quod transumptive habetur in c. tu dixisti. 23. q. 5. & Ni
colaus de Lyra ſuper primo cap. Actuum Apostolorum, de p
diō Iuda Scariot loquens ſcribit, quod dignam ſibi traditor
poenam inuenit, dum guttū, quo vox proditionis exierat,
laqueo neccauit, & dignum etiam locum interitus quæſiuit, vt
qui Angelorum & hominum dominum prodiderat, cœlo.
& terræ perosus, quaſi aeris spiritibus ſociandus, (iuxta exem
plum Achitophel & Absolon) in medio aeris periret, digno
etiam exitu & mors ipsa ſuccedit ut viſcera eius, quæ proditio
nem cōceperant, rupta caderent, & in auras euoluerentur, vn
de ſcias, quod tūdix cadauer eius, qui ob delictum ſuſpensus
fuit, non permittet in ligno permanere. Sed eo die ſepeliatur,
11 vt habetur Deutero. ca. 2. 1. in fine. † Quinimo antiquitus apud
eodem Dominos Venetos homicidē etiam ſuspendebātur,
verum postmodum ſub Michaeli Mauroceno inclito eorū,
Duce. lxj. lex lata fuit, vt de coetero homicidē ſecuri percute
tur, vt eſt legere apud Petru Marcellū in ſuo libello de vitiis pri
Venetorum, in vita d. Michaelis Ducus. Et licet regulariter no
biles tali mortis genere affici non debeant, cum nobilitati de
feratur in pœnis infligendis. c. fi. vbi gl. & Doc. extra de pœn. &
ſacit tex. in c. qui contra ecclesię pacem. 24. q. j. & in c. cōtuma
ces. 50. distin. not. Alber. in l. presbyteri. C. de episcop. & cle. fa
cit quod no. Bar. in l. ſi quis viduam. ff. de quæſtio. post glo. ibi,
vbi Bar. dixit, † quod in crimine adulterij aliter punitur igno
bilis, aliter nobilis. Ignobilis enim decapitatur. l. quamuis, C.
12 de adulter. Nobilis † vero deportatur, vt in dicta l. quamuis, &
dixit Bart. in l. defore, in ſ. pœna militum. vbi gloss. de
re milita. quod ex delicto, ex quo plebeius ſuſpendi debet, mi
les ſeu nobilis non ſuſpendetur, ſed decapitabitur, quod dicit
in Italia ſeruari, ſed non in Francia. de quo late ſcribit Bonus
de Curtili in tractat. ſuo de nobili. colum. 1. & post eum ad fa
turitatem Andre. Tiraq. in p̄alleg. tract. ſuo de nobilit. cap.
13 vigesimo. numero 106. † Attamen in crimine læſe maiestatis
nobilitatis priuilegia ceſtant, quia in eo nobilis ſicut ignobilis
torquetur. l. ſi quis alicui, C. ad leg. iul. maiest. Quinimo dicas,
quod nobilitas ſepe auger delictum. l. omne delictum. ſ. Au
getur. ff. de re militari. cap. nullus itaque. vbi bona glo. j. quæſ.
prima. cap. vltim. 30. quæſ. j. glo. in cap. inter corporalia. versi
ſane quoniam. de transla. episcopi. vbi glo. allegat illud luſ
nalis ſatira. 2. facito tamen authore, Omne animi vitiū tanto
conſpectius in ſe crimen habet, quanto, maior qui peccat ha
betur. & plura circa hoc adducit Tiraquellus, loco p̄alleg.
14 cap. 2. 2. nume. 112. † Quinimo nobilis ſi sit proditor non mo
pœna Ignobilis, ſed & grauiori puniēdus erit, vt voluit Bald.
in cap. cum quidam. de iurciuran. vbi dixit, quod nobilis inci
dens in criminis proditionis altioribus ſuſpendedēdus erit.
Traq. Tom. xj. I 3 . quod

Hieron. Gigan. de crim. lēſæ maiest.

quod in Gallia seruari asserit. & ibidem refert & sequitur Fe
li. in versicu. tertius est, & i versicu. quod autem dictum est, &
idem Feli. in capitu. pastoralis, columna prima, versi. secundo
fallit. de off. delega. & reassumit idem Tiraquellus loco pre
alleg. † Et isto mortisgenere vni sunt domini Florentini anno
salutis, quadringentesimo septuagesimo octauo supra mille
in eos, qui corū ciuitatis statū turbare, tentarūt. inter quos, cū
esset Franc. Saluiatus Pisane ecclesiç Archiepiscopus, qui per
fraudem Palatium occupare inuentus, eundem ad ipsius Pa
latij fenestrās suspenderunt. Illique Iacobum Pat um equestri
dignitate magnisque opibus insignem qui in coniuratorum
numero esse inuentus fuerat, ad eiusdem Palatij fenestrās sus
pensum addiderunt, vt scribit Bapt. Fulgos. in libro suo de dic
factisque memorabilibus. libro 6. lub rubric. de seuerit. Exem
plo xxvij. † In Gallia autem Transalpina rei criminis lēſæ ma
iestatis, (vt mihi retulit Joan. Corasius Tholos. vir sane de no
stra legali scientia optime meritus, nunc Ferrariæ legens,) conuicti seu confessi quatuor alligati equis viui dilanian
tur.

S V M M A R I V M .

- 1 Cona rei criminis lēſæ maiest. extra territorium condemnantis existentia, an
veniant in confiscatione bonorum.
- 2 Bona damnati cum confiscatione bonorum an fisco illius loci in quo sita
sunt applicentur.
- 3 Si condemnatus haberet mercantias, pecunias, & alia mobilia, extra ter
ritorium, illa pertinent ad fiscum condemnantis.

Q V A E S T I O II .

Ecundo quæsto. in proxima præce
vidimus qualiter damnato reo maiestatis om
nia eius bona fisco applicantur, per tex. in l. quis
quis. C. ad leg. iul. maiest. an bona alibi sita extra
territorium condemnatis ad ipsum condemnatum spectan
tia veniant in dicta confiscatione? Bar. post Gui. de Cunio in l.
cunctos populos. colum. penul. & vi. C. de summa Trini. & fid
Catho. in ista quæstione sic distinguit, quod aut iurisdictiones
sunt separatæ, sed fiscalis Bursa in effectu est una in utroque
loco, videlicet in loco condemnationis, & in loco vbi bona
sita sunt, aut sunt separatæ bursæ fiscales. Primo casu, dicit q
si publicatio fit de iure communi bona utriusque loci veniunt
in confiscatione, allegat tex. in l. si quando. C. de bo. vacan.
dit tamen quod fieri executio per officiale illius loci vbi bo
na sita sunt, & hoc procedit vbi tam locus condemnationis,
quam locus situationis bonorum sunt sub eodem domino.
Aut talis publicatio bonorum fit non ex forma juris com
munis, sed ex forma statutorum, & specialium constitutionū
illius loci in quo fit condemnationis, & tunc subdistinguit, quod
aut illæ leges speciales sunt in utroque loco, videlicet in loco
condemnationis & in loco situationis bonorum, & tunc om
nia bona quæ sunt sub eodem domino veniunt in cōfiscatio
ne bonorum. Aut dictæ leges speciales non se extendunt in
utroque dictorum locorum, & tūc dicit Bar. quod talis bono
rum publicatio non extendit se extra locum, in quo se exten
dunt speciales leges loci condemnationis, per tex. in l. extra ter
ritorium. ff. de iurisd. om. iud. c. vt animarum. de constit. in 6.
cum allis per eum allegatis.

Secundo vero casu quando distinctæ sunt iurisdictiones, &
distinctæ bursæ fiscales, aut publicatio bonorum non fit de iu
re communi, & eo casu dicit Bart. quod non extendit ad
bona alibi sita per iura predicta. Aut fit iure communi, & tūc
etiam ad bona alibi sita extēditur. Et isto casu dicit, q̄ quelibet
ciuitas habebit bona sua in eius territorio. Hanc distinctionē
facit etiam Signorol. de Homodeis, in repetitione sua l. cun
ctos populos. columna fin. versi. mihi autem videtur. quam re
cit, tacito Bartolo, veluti suam. de quo miratus sum. Nellus
etiam in suo tract. Bannit. in prima parte secundi temporis.
quæst. i. 4. hanc quæstionem latissime examinat, & aliorum, q
de ea scripserunt opiniones recitata p̄dicta distinctione Bar
to. quam approbat in omnibus suis membris, p̄terquam in
ultimo. in quo Barto. concludit, omnia bona publicati sed q
vnaquæque ciuitas habet bona in suo territorio sita. Hoc n.
dicit per omnia verum sibi non videri, vt scilicet alia ciuitas
in cuius territorio sunt bona damnati ea habeat vigore dictæ
condemnationis, cum hoc condemnationis forma nō patia
tur, in qua dici solet, & omnia eius bona fisco nostro applica
mus. Sed dicit quod illa ciuitas, in qua bona condemnati sūt
habebit illa tanquam vacantia, per tex. in l. cum vñus. §. penul
tim. ff. de bon. author. iudic. possiden. quia condemnatus est ef
fectus seruus poen. l. qui vñimo. ff. de poen. & hæredem non

habet. quod maxime procedit quando quis esset damnatus p
crimine lēſæ maiestatis, argumen. text. in l. quisquis. C. ad le
2 gem iuliam maiestat. Et, † quod bona damnati cum co[n]fici
catione bonorum existentia extra territorium condemnatis
fisco illius loci in quo sita sunt applicentur, tenuit etiam Mat
thæ. Afili. & in cap. j. §. denique. in ti. quæ fuit prima causa bene
fic. amitten. circa fin. numero 35. Itud[t]amen sane intelligas
in bonis stabilibus, nā si cōdemnatus haberet mercantias, pe
cunias, & alia bona mobilia in alterius territorio, illa spectat
fisco illius ciuitatis quæ condemnavit, & est ratio, quia bona
mobilia concernunt personam condemnati, vt voluit Bald.
in l. mercatores. C. de cōmer. & merca. Oldrad. in consilio 17.
circa principi. Alexander consilio 1. 6. in fin. in primo volum.
vide etiam circa prædicta Angelum in tractatu de malefic.
& ibi Augustin. in addition. in verbo, & eius bona publica
mus. & Alberic. in tractat. statutorum. in prima parte, qua
stione 56.

S V M M A R I V M .

- 1 Bona alienari prohibita an veniant in confiscatione bonorum.
- 2 Quid dicendum quando alienatio est prohibita a testatore in favorem eius,
qui alienare prohibetur.
- 3 Vsusfructus bonorum alienari prohibitorum, an veniat in fiscum vivente
reo.
- 4 Vsusfructus alienari non potest.

Q V A E S T I O III .

1 **T**ertiō quæro, quid dicendū de Bonis alic
i in confiscatione bonorum? Breuiter dicendum est q
non. facit tex. & ibi Barto. in l. imperator. ff. de fideicō.
lib. ad idem tex. in l. iura libertorum. ff. de iurepat. idem voluit
Io. An. in addi. Spe. in ti. de feu. & Alex. in conf. 2. 3. opportune
consideratis. in 1. vol. & in col. 89. in 4. vol. Marti. de Laude. in
tract. suo. de fisco. quæst. 263. Et quod in confiscatione bono
rum non veniant bona per testatorem alienari prohibita, est
casus in authen. bona damnatorum, C. de bo. proscript. & ha
betur per Deci. in consi. 442. in causa in qua molestatur. col. 5.
num. 27 Bar. in d. l. imperator. Ludouic. Roma. in l. si con
stante. §. fin. ff. sol. matr. quem sequitur etiam Ange. in tractat.
malefi. in verb. & eius bona publicamus. in versi. Et nota, qđ
facta. & idem Ludouic. in l. si finita. in §. si de vectigalibus, ff.
2 de dam. infect. Hoc[t]amen procedere dicas quando prohibi
ta est alienatio in alterius fauorem, quam eius, qui alienare
prohibetur a testatore. vt no. Bar. in l. si quis in tantam, circa
med. C. vnde vi. faciunt etiam no. per Salice. in l. C. de bo. li
ber. ad idem Maria. Soci. Junior. in consi. 1. 58. Abunde. colum.
11. nume. 36. in 2. volum. vbi dixit, quod bonorum cōfiscatio
fideicommissio non nocet, iuxta no. per Bar. in d. l. imperator,
ff. de fideicom. liber. & per moder. repetentes in l. filius familias.
§. diu. ff. de legat. j. & per D. Augu. Beroum præceptorem & p
motorem meum in suis quæstionibus familiar. quæst. 41. Sed
3 quæritur: † an saltim vesusfructus huiusmodi bonorum alie
nari prohibitorum vesusfructuario, cuius bona publicata sunt,
naturaliter vivente, veniat in d. confisca[ti]one. circa hoc Bald.
& Salicet. in l. C. de bon. quæ liber. Tenuerunt, quod non per
4 tex. in l. corruptionem. in fi. de vesusfruct. † Vesusfructus enim alic
nari non potest. l. vesusfructus. fi. de iur. do. §. finitur. inst. de vesus
hoc idem tenuit Alex. in consi. 88. opportune consideratis. in
3. volu. & Matth. de Affli. in ti. de capi. Corrad. in §. præterea.
colum. 1. nu. 5. in vñibus feudorum. Contrariam autem partē,
quod immo vesusfructus bonorum prohibitorum alienari, du
rante vita naturali ipsius cōdemnati in fiscum veniat, tenuit
Io. Ant. Rubeus Alex. in consi. 1. 54. Decreueram in hac cauſa.
versicu. circa illud. numero 2. pro cuius opinione adduco ea,
quæ voluit Matth. de Affli. in titulo quæ sint regal. in §. & bo
na committentium. colum. 1. numer. 5. vbi dixit, quod licet in
confisca[ti]one bonorum feudum non veniat, quod tamen fisc
cus feudum tenebit durante vita ipsius condemnati, illo ve
ro mortuo feudum ad illius Agnatos ad quos spectaret mor
tuus condemnato deuoluitur, adducit ad hoc Andra. de Iser.
in cap. j. §. præterea. in tit. quæ fuit prima causa benefi. amitte.
& in §. denique. codem titu. idem voluit Paul. de Castr. in l. in
sulam. in princi. ff. solut. matrim. Et pro ista opinione, quam
piro veriorem, faciunt quæ dicam infra, quæstio. v. sub hæc
dem rubr. vbi examinatur illa quæstio, vtrum feudum veniat
in confisca[ti]one bonorum, & vide in q. sequenti, in versicu.
concordando. & in q. 6. proxime sequenti in versic. vnum ta
men non omittam.

S V M .

Tractatum Tomus XI.

68

S P M M A R I V M.

- 1 Ius patronatus an veniat in generali confiscatione bonorum rei criminis lese maiestatis.
- 2 Ius patronatus in translatione odiosa vniuersitatis non venit. Secus in voluntaria & favorabili.
- 3 Dominium Venetum totius Christianae Republicae speculum determinavit ius patronatus non venire in confiscatione bonorum in crimen lese maiestatis.
- 4 Concordia opinionum diversarum in dicto articulo.
- 5 Ius patronatus damnati de crimen lese maiestatis, venditis per fiscum omnibus eius bonis, an transcat in emptorem dictorum bonorum.
- 6 Quid dicendum in iure patronatus consistente in aliquo castrorum vel villa ipsius condemnati venditis.

Q V A E S T I O IIII.

Varto quero. an ius patronatus veniat in generali confiscatione bonorum facta ob crimen lese maiestatis? In ista questione Doctores varijs fuere. Nam Floria. in l. via. §. si fundus. ff. de seruit. rustic. præs. Te nunt ius patronatus transire in fiscum facta generali bonorum confiscatione. Ea ratione, quia ius patronatus transire cum universalitate bonorum. idem sentit gloss. in c. filiis. i. 6. q. 7. idem tenet Alb. & Ioan. Andrae. in c. nobis. de iure patron. idem Abb. in c. cum laici, & in c. quanto. eod. tit. idem tenet etiam Cardinal. in d. cap. quanto, dicens, quod ita alias consuluit. idem sentit Pau. de Cittadi. in suo tract. de iure patronat. parte 9. quæl. 30. vbi dixit, quod quando delictum est adeo graue quod omnia bona delinquentis confiscantur, tunc ius patronatus transire cum vniuersitate bonorum. Contrariam autem partem semper arbitratus sum veriorem esse. pro qua sepe allegavi, et consuliui, quod in generali bonorum confiscatione ius patronatus non veniat, & hoc tenuit glo. in ca. satis peruersum, s. o. distinct. & gloss. in clemen. pastoralis. in verbo subiect. de re judic. Bartol. in extrauag. ad reprimend. in verbo, rebellando, Card. in clemen. si plures, de iure patr. Matth. de Afflict. in ca. vnic. §. ex eadem l. nume. 9. in titu. de leg. Corrad. in vñib. feudorum. idem tenuit Ioan. Bertach. in tract. suo de episco. in 4. parte. versiculo, Trigesimo quarto, numero 69. allegat gloss. Butr. & Doct. in d. clemen. pastoralis. de re iud. idem tenuit Archi. in d. c. filiis. i. 6. q. 7. Imol. in l. insulam. ff. soluto matrimon. hanc etiam opinionem sequitur Angel. in tracta. maleficiorum. in verbo, & eius bona publicamus. in versi. & nota q. fa da. nume. 15. idem tenuit Præposi. in cap. i. colum. penultima, 10. dñs. vbi dixit, t̄q̄ in translatione vniuersitatis odiosa, ut puta in confiscatione bonorum, ius patronatus non venit, secus autem in translatione voluntaria & favorabili. idem tenuit Felin. in d. c. quanto, colum. 3. de iudi. & hanc questionem latissime examinat Rochus de Cur. in tract. de iure patronat. in verbo ipse vel is. q. 29. vbi recitat aliorum opinione, tandem concludit, quod opinio tenentium, quod ius patronatus non transire in generali confiscatione bonorum, sit æquior, quā dicit tenuisse Andraeam Pomum Rotz auditorem in dict. ca. quanto. de iudi. idem tenuit Nellus in tract. bannitor. in 1. part. secundi temporis. q. 32. & Albe. in tract. statut. parte 3. q. 16. & 17. idem voluit collectar. in cap. in quibusdam, versic. sed nun quid patronatus extra de p. vbi dixit, quod patronatus Ecclesie condemnatus per iudicem secularis de crimen lese maiestatis ius patronatus non amittit. idem voluit collect. in cap. fin. ver. quid si patronus, de iure patron. Et istam partem ego alias defendi & obtinui dum verterem questionem Venetiis: vtrū in generali confilicatione alias facta de bonis cuiusdam Enselmini de Enselminis ciuis Paduæ olim rebellis Illustrissimi Domini Venetorum, qui erat patronus ecclesiæ sancti Antonij extra muros Taruissi, quod erat penes ipsum Enselminum simul cum eius bonis deuenisset in prefatum Illustrissimum Dominium. Et tenebam quod non, sed quod eo mortuo deuenierat in eius descendentes, quam questionem obtinui committi excellentissimis Doctoribus tunc Paduæ legentibus de cedam, & sic consultum fuit contra Dominum, de quo vide consilia Clarissimorum doctorum D. Mari. Socin. Nepotis numero 51. requisitus a Magnific. in secundo volum. & D. Mar. Mantua consilio v. vñis scripturis. Secundum quorum consilia idem Illustrissimum Dominum totius Christianæ Republicæ, speculum determinauit. Et hanc opinionem, q. ius patronatus nonveniat in generali cōfiscatione bonorum, tenuit etiam Barto. Cepol. consilio 80. Andrae. de Isert. in cap. licet. in ti. si de feudo sue. controversia inter Dominum & Agnat. Card. in clement. prima. de excel. prælatorum. & Pe. de Anch. in c. scolasticis. in 10. nota de poen. in 6. & ista opinio com-

muniuit, a qua in iudicando & consulendo non esset recessum. Concordando tamen prædictas opiniones forte dicere possumus, t̄q̄ quod prima opinio tenentium, quod ius patronatus confiscatis bonis omnibus delinquentis in fiscum transeat, procedat, donec viuit condemnatus, vt scilicet eo viuente fiscus habeat præsentare eueniens causa vacationis beneficij patronalis, sicuti præsentare potuisse cōdemnatus, ante condemnationem faciunt ad hoc tex. in l. vestig. ali fundo. ff. de pignoribus, & l. peto. §. præmium, ff. de lega. 2. & l. Statius, §. Cornelio fœlici, ff. de iure fisc. & cap. i. ia. fi. de capit. Corrad. quæ iura ad hoc allegat Roch. de Cur. in d. tract. de iure patr. præalleg. q. 29. colum. 3. versic. vel dicamus, qui tamen in ista opinione non firmat pedes, pro qua tamen faciunt dicta supra q. 3. proxima præced. circa fi. Secundavero opinio locum habet post obitum condemnati. nam eo mortuo ius patronatus non erit apud fiscum, sed transibit in descendentes dānati. & in isto casu consulerunt D. Marian. Soc. & Dom. Mar. Māwa supra allegati.

Ex præmissis deciditur alia dubitatio, an videlicet ius patronatus, quod erat apud datum de crimen lese maiestatis venditis per fiscum omnibus bonis rebellis transeat in emptorem omnium bonorum? Et dicendum, quod non: quia in fiscum non transit, (vt est commun. op. Doctorum,) a fortiori non transibit in emptorem, cum nemo plus iuris in alium transferre potest, quam ipse habeat. vulga. cap. Nemo plus iuris, de reg. iur. in 6. fallit hoc, t̄q̄ quando ius patronatus esset in aliquo Castro vel villa, ad ipsum condemnatum pertinens, nam tūc confiscato castro vel villa ad ipsum condemnatum pertinet, & eius facta venditione, transiret ius patronatus prædictum in emptorem, quia continetur in isto vniuersali. cap. cum secundum. de iure patro. & no. 16. q. 7. cap. Pię mentis. & habet per Andrae. de Isert. in cap. vnic. §. ex ea l. de leg. Corrad. & in cap. generali, in ti. si de feu. fuerit controversia, & per Matth. Affili. in dicto §. ex ea l. nume. 8. in vñibus feud. Et hoc modo limitabis conclusionem supra firmatā, quod in generali confiscatione bonorum ius patronatus in fiscum non transeat, vt non procedat quando esset confiscatum castrum vel villa, in qua esset ius patronatus, nam tunc cum ipsa vniuersitate Castris seu villis in fiscum deueniret, per iura prædicta.

S P M M A R I V M.

- 1 Feudum an veniat in generali confiscatione bonorum in crimen lese maiestatis.
- 2 Bona ecclesia non publicantur ob delictum clericorum.
- 3 Feudum an veniat in confiscatione prædicta, salvo iure dominii.
- 4 Fiscus an condemnato viuente feudum tenebit donec ille vixerit.
- 5 Concordia opinionum in dicta materia.
- 6 Feudum quod esset transitorium ad extraneos heredes, an in fiscum transeat per confiscationem bonorum.
- 7 Et quid quo ad usumfructum.
- 8 Quid dicendum in fendo Ecclesia.
- 9 Vasallus qui crimen lese maiestatis commisit contra dominum feudi, an feudo priuetur ipso iure.
- 10 Vasallus in Regno Neapolitano committens crimen lese maiestatis, ipso iure amittit dominum & possessionem feudi.

Q V A E S T I O V.

Vinto quero, quid dicendum sit de generali confiscatione bonorum facta pro crimen lese maiestatis, seu alio pro quo bona omnia condemnati confiscantur? In ista questione varijs sunt Doctorum opinones. Alexan. in l. si finita, §. si de vestig. ff. de damno infest. tenuit quod nō, & ibi pro ista opinione multa accumulat, post Bart. ibi, colum. 1. idem tenuit, Alber. in auth. si vero Dominus temporalis. C. de haeretic. & Mart. de laud. in suo tract. de crimen lese maiestatis. quæst. 15. vbi ad hoc alleg. Ioan. Andrae. in c. quibusdam, de poen. in 6. & idem Mar. in tract. de fisco. q. 263. Alex. in consil. 88. vtrū emphyteulis, versi. idem videmus in feudo, in 4. vol. Nellus in tractatu suo bannitorum, in prima parte secundi temporis, quæstio. 23. & pro ista opinione Albe. in dict. authen. si vero Dñs. allegat tex. in clementina secunda de haereti. vbi t̄propter delictum clericorum bona ecclesiæ non publicantur, & ibidem per lo. Andr. adducit etiam tex. in cap. in quibusdam. §. fi. de poen. & in cap. scolasticis. eodem tit. in 6. in ver. si qua vero feuda. i. hac etiam opinione fuit D. Alex. cōsilio 88. opportune consideratis. columna secunda. in 3. volumi. & Ioan. Bapt. Caccialup. in tractatu feud. in versiculo incipiente, vigesimo quia possesso, numero 49.

Tract. Tom. xj.

I 4

Secun-

Hieron. Gigan. de crim. lēsæ maiest.

3 Secunda vero opinio fuit, t̄ quod feudum veniat in cōfiscatione cum cāteris bonis damnati salvo iure Dominij. & hāc tenuit Alberi. in tractatu suo statut. in 3. parte. qd. 16. pro qua opinione adducit in argumen. dict. authent. si vero Dominus temporalis. C. de here. & tex. in l. si quis presbiter. C. de episco. & cler. & tex. in l. si finita. §. si de vēctigalibus. ff. de damno infēcto. & ibi Dyn. & Guid. de Suzar. in suis quæstionibus statutorum. folio 5. versi. sed pone questionem de facto quidam vasallus. vbi dicit, quod in vita vasallī feudum remanebit penes fiscum, vel quod extimabitur ius Domini, & sibi per fiscum satisfiet. Hanc etiam opinionem tenuit Gaudi. in tractatu maleficiorum in rubric. de pœn. reor. in versiculo, item pone quod in statuto contineatur. & Specula. in titu. de feud. in §. quoniam, versiculo quadragesimo quæritur. Opinionem Guid. de Suzar. refert etiam & sequitur idem Alberi. in dicta authen. si vero Dominus temporalis. & Soci. in consilio 14. in causa quæ vertitur. columna 17. versiculo. Postremo non omitto. in 2. volum. Et hanc opinionem tenuit etiam Matth. de Afflīt. in ti. quæ sint regal. in §. & bona committeatum, columnā prima. numero quinto, vbi dixit, quod licet Agnati eius, qui commisit crimen lēsæ maiestatis tenentis antiquum feudum, in quo ipsi Agnati succedunt ipso damnato & eius 4 bonis publicatis, prædicto feudo non priuentur. t̄ Fiscus tamē condemnato viuente, feudum tenebit donec ille vixerit, eo vero mortuo Agnati succedent q̄ alias succedere deberēt, & hoc etiam voluit And. de Iser. in cap. j. in §. præterea, in tit. quæ sit prima causa beneficij amitten. & in §. deniq. cod. titu. t̄ Cōcordando prædictas opiniones possumus dicere, quod aut q̄rimus, an confiscatis bonis omnibus damnati de crimine lēsæ maiestatis feudum trāseat in fiscum quo ad proprietatem, & dicendum quod nō, per supradicta. & ita procedat prima 6 opinio supra relata. hoc tamen locum non habere dicas, qñ vigore concessionis de eo facte feudum esset transitorium ad extraneos hæredes, vt in c. feudum. si de feudo fuerit contro. inter Dominum. & Agna. & in c. j. in ti. de feud. non habente propri. natu. feud. tali enim casu feudum transibit in fiscum in generali confiscatione bonorum etiam quo ad proprietatem, voluit Curt. Iunior consil. 4. super controversia vertente. colum. penult. numer. 20. in primo volum. Aut quærimus: 7 tan feudum transeat in fiscum quo ad vsum fructum durante vita condemnati, cuius omnia bona fisco obuenta sunt ex tali condemnatione, & isto casu procedat opinio doctorum tenentium, ex confiscatione bonorum omnium feudum in fiscum transferri. Limita t̄ tamē supradictam conclusionem, quod feudum amittatur per eum qui crimen lēsæ maiestatis commisit, vt non procedat in feudo, quod is, qui tale delictū commisit, tenebat ab ecclesia, nam cōfiscatio bonorum omnium talis qui contra Imperatorem, Regem, vel Rēpublic. huiusmodi delictum commisit, facta per iudicem secularem cum non priuat feudo per eum ab ecclesia recognito, nisi presentiam Ecclesiæ sit priuatus. tex. cit. in clement. pastoralis, de re iudicata. & ita dixit Bal. in l. j. quæstio. 42. ff. de rerum diuīsione. & Jacob. Alua. in cap. j. §. illud. in fin. in ti. de prohib. feu. alie. per Federic. & Mart. de laud. in tracta. de crimine lēsæ maiestatis. q. 33. & habetur per doct. in d. clement. pastoralis. t̄ An autem vasallus, qui crimen lēsæ maiestatis commisit contra Dominum Feudi, illo priuetur ipso iure, & sic feudum recuperatur ad dominum non expectata aliqua sententia, in casib. in quibus ad Dominum reverti debet. Dicas, quod expectanda erit sententia, vt voluit Bal. in tract. suo feudorum. numer. 45. & ita etiam consulendo tenuit Cardin. consilio 127. in q. 8 quæ vertitur inter Andræam. colum. 1. ad fin. t̄ In regno vero Neapolitano vasallus committens crimen lēsæ maiestatis ipso iure amittit Dominium & possessionem feudi etiam sine alia apprehensione vigore consti. regni, vt dicit Matth. de Afflīt. in cap. j. in §. sed nec alia. colum. fina. nume. 107. in ti. quæ fuit prima causa beneficij amittē. vide ad hoc quæ dicam latius infra quæst. 25. sub hac eadem rubrica.

S V M M A R I V M.

- 1 An confiscatis bonis omnibus rei criminis lēsæ maiestatis, in tali confiscatione veniant bona Emphyteuticaria?
- 2 Emphyteusis quæ ab ecclesia recognoscitur in fiscum non transit, & quare.
- 3 Fiscus est loco extranei hereditis.
- 4 Emphyteusis quæ est concessa ea conditione vt transeat, etiam ad extraneos transit in filium.
- 5 Emphyteusis ecclesiæ quæ ex conjectu ipius ecclesia est trāsitoria ad extraneos transit in fiscum.
- 6 Emphyteusis ecclesiastica venit in confiscatione bonorum facta per indicē ecclesiasticum.
- 7 Emphyteusis quæ recognoscitur a priuato, regulariter transit ad extraneos

hæredes.

- 8 Emphyteusis priuati cui est appositum pactum ne trāseat ad extraneos hæredes, non transit in fiscum.
- 9 Quando Emphyteusis non potest in fiscum transire ex confiscatione bonorum, transibit saltem quo ad vsum fructum uiuente reo.

Q V A E S T I O VI.

- E X T O Q U E R O**, an. confiscatis bonis omnibus rei criminis lēsæ maiestatis, in tali confiscatione veniant bona Emphyteuticaria? In hac quæstione distingue, quod aut loquimur de Emphyteusis quæ ab ecclesia recognoscitur a priuato. Primo casu dicimus t̄ Emphyteusis, quæ ab ecclesia recognoscitur, in fiscum non transire. Ratio est, quia non est transitoria ad extraneos hæredem, vt per Bar. & alios in l. si finita, in §. si de vēctigalibus. ff. de damno infēct. ea enim quæ ad extraneos hæredes non sunt transitoria, in fiscū non transeat, vt habetur per glo. & Doct. in l. etiam. in princip. ff. solu. matrimo. & per Soc. in consil. 121. præmittenda est disputatio. num. 18. in 4. volu. & quod Emphyteusis ecclesiastica in fiscum non transeat, tenuit etiam Mart. de Lau. in tracta. de fisco. quæst. 3. Alexan. in consil. 88. opportune consideratis. in 2. & 3. colum. in 3. volu. & in consil. 88. vtrum Emphyteusis ecclesiastica in princip. in 4. volu. & per D. Carolum Rui- nū præceptorem meum in consil. 155. Quantum ad casū. 3 colum. 2. in fi. & col. 3. num. 10. & 11. Fiscus finita est loco extranei hæredis. l. libertorum, vbi Barto. not. ff. de iure patron. & in l. eorum. ff. ad legem iuliam maiestatis. l. cum qui, ff. de interdict. & relegat. ad quem dicta Emphyteusis non est transitoria, vt per Barto. & Doct. in dicta l. etiam. idem voluit Deci. consil. 42. præsens consultatio. colum. vj. num. 31. in 3. volum. & rursus Decius in consil. 171. colum. j. in j. volum. Calderi. in consil. 6. in rubr. de locato. Idem tenuit Vincen. Herculanus p̄ceptor meus in l. insulam. colum. 2. versic. ex hoc infertur. nu. 4. ff. solut. matrimo. & Anton. de Butr. in consil. 61. stricte non 4 repuso. in fin. Prædictam conclusionem tripliciter limita. t̄ Pri mo vt non procedat quādo Emphyteusis ecclesiastica ea cōditione esset concessa, vt etiam ad extraneos transiret: Nam tunct transiret etiam in fiscum cum alijs bonis confiscatis, vt dixit Soc. consil. 266. in causa quæ vertitur. colum. xj. versicul. ex quibus infero. in 2. volum. quem sequitur Ruin. Dominus meus in præalleg. consil. 155. Quantum ad casum. colum. fin. circa princ. ff. solu. matr. vbi dixit, quod ex legitimis causis emphyteusis ecclesiæ potest alicui concedi ea conditione, quod transeat etiam ad extraneos. Secundo limita prædictam conclusionem procedere t̄ quando cōsuetudo ecclesiæ illius, quæ Emphyteusis cōcessit, se haberet, quod emphyteusis a se cōcessa transiret etiam ad extraneos. Ita uoluit Alexan. in dicta l. etiam. in princip. colum. penult. versicul. Hec tamen secunda. Anto. de Bu. in consil. 23. Alexand. consilio. 180. consideratis his. in 2. volum. in versicu. alia ratione colum. 2. vbi ad hoc allegat tex. in cap. j. in princ. cum ibi no. in titu. qui feud. dare poss. iuncta l. licet excepto. C. locati. Curt. in dicta l. etiam. in princ. in sua Apostil. ad lect. Alexand. ibi. Tertio limita cōclu sionem supradictam non procedere, t̄ quando cōfiscatio bonorum fieret per iudicem ecclesiasticum. Tunc enim Emphyteusis ecclesiastica veniret in confiscatione bonorum. Ita voluit Mart. de Laude, in tract. suo de fisco. quæst. 3. allegat Bald. in l. si. ff. de rerum diuīsio. & 9. quæst. 5. cap. quia. Albcti. in l. cū duobus. §. si. ff. pro socio. & Oldrad. in consil. 17. & facit quod dixi supra. quæst. v. proxima præcedenti. in versic. limita tamē. 7 t̄ Secundo vero casu si loquamur de Emphyteusis priuati, quæ non ab ecclesia, sed a clericō, de bonis tamē suis patrimonialibus, non ecclesiæ, (nam ista regulatiter transit ad extraneos, vt per Calder. in consil. 6. in rubric. de loca. vbi attestatur ita cōmuniter teneri. alleg. tex. in l. si domus. §. fin. & l. si tibi. ff. de legat. j. & l. in conventionibus. in fin. ff. de verbo. signifi. & habetur per Alex. in l. si patroni. in princip. colum. vltima. versicu. Respondeo finaliter. ff. ad Trebellia. vbi dixit hanc esse commun. op.) non erit dubium, quod ista veniet in confiscatione bonorum, & in fiscum transibit. Fallit tamen hoc, t̄ quando in Emphyteusis priuati pactum esset appositum, quod ad extraneum hæredem non transiret, vt no. in dicta l. si finita, in §. si de vēctigalibus. & ibi commun. Doct. ff. de damno infēct. Bal. & alij. in l. si quis presbyter. C. de episcop. & cleric. Bald. in dicta l. insulam. Oldrad. consil. 17. Thēma tale est. Petr. de Anch. in repe. cap. postulasti. in 8. quæst. de foro competent. Anton. de Butr. in consil. 62. stricte. in fi. Socin. in consil. 121. præmittenda est. col. 4. in prin. volum. vlti. Deci. in consil. 445. In causa in qua molestatur, colum. 6. versicu. Idem est in bonis, numero 21. in 3. volum. Alexand. consil. 88. opportune consideratis. colum. 2. versicu. Idem etiam communiter concluditur. in 3. vo lumi.

Tractatum Tomus XI.

69

Iam & in cons. 24. in j. volumi. & cons. 49. viso Themate. column. 3. in 6. volum. tamen non omittam, quod eo causa, quo Emphyteus ex generali bonorum confiscatione non transit in Fiscum. Fiscus tamen durante vita condemnati fructus & commoditatem talis vtilis dominij percipiet, soluendo tamen donec fructus percipit annum canonem, ab inde enim supra cōmnioditas & fructus dicitur. Fundus. ff. famili. ericund. l. fructus. ff. solu. matrimo. mortuo autem condēna to res Emphyteutica ad dominum vel ad eos ad quos denoluit reueretur. l. lex vēctigalis. ff. de pignor. & ita dixit Nellus in tract. bannitorum. in j. par. secundi tempor. questio. 24. faciunt quæ dixi supra questio. 3. 4. & quinta. proxime præcedentibus.

S V M M A R I V M.

- 1 An in confiscatione bonorum veniant bona etiam futura?
- 2 Substitutio futura an veniat in confiscatione bonorum?

Q V A E S T I O VII.

Septimo quero. confiscatis bonis omnibus eius, qui crimen læse maiestatis commisit, an in prædicta confiscatione comprehendantur bona non solum præsentia, sed etiam futura? Hanc questionem ponit gl. in l. nam ad ea. ff. de condit. & demonstrat. quæ dixit, quod bona futura in tali confiscatione non veniunt. Idem voluit Bar. in l. si certa forma, C. de iure fisc. libr. 10. facit text. in l. si tibi mandauero. §. is cuius bona. ff. mand. & hoc voluit etiam Nell. in tract. bannit. in j. parte secundi tempor. questio. 18. & Alberic. in tract. statutorum. q. 1. 3. & Ang. in tract. de ma leſi. verbo, & eius bona publicamus. in versic. & nota quod factum. 12. Idem voluit Imol. in l. ex facto. §. fin. ff. de vulg. & pupil. Et hinc est quod in tali confiscatione bonorum non venit futura substitutio, ut est casus. & ibi Bal. in dicta l. ex facto. §. fin. idem voluit Alber. in tract. statutorum, parte 12. in fi. vbi dixit, quod si homicida erat alteri substitutus, & post bannum & sententiā extitit conditio substitutionis, illa bona non veniunt in confiscatione, per tex. in l. substitutio. cum ibi not. sicut acquir. rer. Domin.

S V M M A R I V M.

- 1 Hæritas delatae condemnato de crimine læsa maiestatis, antequam condemnaretur, nondum tamen adita, an veniat in confiscatione bonorum?

Q V A E S T I O VIII.

Ctauo quarto; quid dicendum erit de condemnato de crimine læsa maiestatis antequā condamnatur, quæ tamen nondū erat adita, an veniat in confiscatione bonorum facta ex tali delicto, vel alio pro quo bona omnia confiscantur? Hanc questionem mouet Nellus, in tract. bannit. in prima par. secundi tempor. questio. 30. qui dicit eam vidisse de facto, & quod terminatū fuit, quod talis hæritas non veniret in huiusmodi cōfiscatione bonorum, per multas rationes de quibus ibi per eum, quas referre esset potius laboriosum quam luctile, quia videre poteris ibidem. Et quid sit etiam dicendum, quando condemnatio aliquid ex contraetu vel ex ultima voluntate debetur sub conditione, & talis conditio est purificata post condemnationem, an id veniat in confiscatione bonorum, vide eundem Nell. in præalleg. tracta. in eadem prima parte secundi tempor. questio. 31.

S V M M A R I V M.

- 1 Pater an teneatur dare legitimam filii condemnati de crimine læsa maiestatis his fisco?
- 2 Pater filium qui commisit crimen læsa maiestatis exhibere dare potest.
- 3 Filius proditor patrie dicitur parentum & liberorum occisor.
- 4 Filius qui commisit crimen læsa maiestatis, si præteratur a patre in cogimento, illud non rumpit.
- 5 In cōfiscatione bonorum an veniat id quod pater singulis annis dare solitus erat filio pro alimentis?

Q V A E S T I O IX.

Nono queritur. si condemnetur filius de crimine læsa maiestatis, an pater eius legitimam fisco dare teneatur? Dicas, quod filius patre viuente nullam habet a-

ctionem ad petendum legitimam, vt habetur in l. post emanationem. ff. de liber. lega. facit tex. in l. & si condemnatus. ff. de nox. & tex. in l. si qua poena de his qui sunt sui vel alie. iur. & habetur per Bar. in l. f. ff. de libe. agnos. idem tenuit Nellus in tract. bannit. in prima parte, secundi tempor. questio. 33. Cōprobatur ista conclusio ex eo, quod pater, filium qui commisit crimen læse maiestatis exhibere dare potest, vt voluit Andr. de Isern. in cap. j. §. præterea vasallus. colum. 3. in versic. Audiu iudicatum. in ii. quæ fuit prima causa benefi. amitten. ad idem facit, t̄ quia filius proditor patrie dicitur parentum & liberorum occisor. l. minime. ff. de religios. & sumpti. funerum. per quem textum Curt. junior in authent. non licet, column. quinta, numero 26. C. de libe. præterit. dixit, quod filius ex tali causa exhibere dare potest a patre, & dictam causam esse de cōprehensis in §. causas. in authen. vt cū de appell. cognos. t̄ Qui nimo filius qui commisit crimen læse maiestatis, si a patre in testamento præteratur, tanquam præteritus patris testamentum non rumpit, vt per Bart. in l. hac edita. C. de secund. nū. pt. Erit ego conclusio ex præmissis, quod pater nō poterit molestari, a fisco super legitima filij, qui condēnatus fuisset pro criminis læse maiestatis cum confiscatione bonorum. Quid autem dicendum sit de eo, quod pater filio singulis annis solitus erat dare pro alimentis, an saltem id veniat in cōfiscatione? Dicas quod non, secundum Nellum in prædicto tract. bannit. in prima par. secundi temp. q. 36.

S V M M A R I V M.

- 1 Peculium profectum, confiscatis bonis filii condemnati de crimine læsa maiestatis, an veniat in tali confiscatione.
- 2 Pater habet dominium in peculio profectum filii.
- 3 Peculium profectum est pleno iure patris, etiam quo ad proprietatem.

Q V A E S T I O X.

Decimo quarto. quid dicendum erit de Peculio profectio, an publicatis bonis filij condemnati de crimine læse maiestatis, id veniet in tali confiscatione? Do. Ioan. Crot. solennis Doctor, & preceptor meus recolēdē memorię in sua repet. l. frater, a fratre. colum. 6. numer. 19. versic. Prima sit conclusio. ff. de cond. indeb. decidit, quod publicatis bonis filij dictum peculium publicatum nō censeatur, quia in eo Pater Dominium habet, ideo dicitur esse in bonis patris. l. certum, C. famili. ericun. & ibi glo. hinc est, quod tāquā res aliena in confiscatione non veniet. Idem voluit Alber. in l. 2. §. sed vtrum. col. 3. versi. Extra gloss. ff. de mino. idem voluit Dominus Carolus Ruinus, Dominus meus, in cons. 25. quia copiose. col. 2. nu. 5. & colum. 3. in princip. in s. volum. t̄ est. n. pleno iure patris peculium profectum etiam quo ad proprietatem. l. si plures. §. in arrogato. ff. de vulga. & pupil. l. placet. ff. de acquir. hæred. iuncta. cum oportet. in princip. C. de bon. quæ. liber.

S V M M A R I V M.

- 1 Peculium aduentitium, filio condemnato de crimine læsa maiestatis an veniat in confiscatione bonorum.
- 2 Publicatis bonis filii in casibus in quibus in eo pater non habet usum frumentum peculium aduentitium transit in fiscum.

Q V A E S T I O XI.

Vndecimo. quid dicemus de peculio aduentitio, an ad id veniat in cōfiscatione bonorum facta filio condemnato de crimine læsa maiestatis? Dicas quod cum illud filius contrahendo non possit alienare. l. f. §. filius autem, C. de bo. quæ lib. ideo multo minus delinquendo, vt no. Bar. in l. si finita. §. si de vetalibus. colum. penul. ff. de dam. infesto. idem tenuit Maria. Soc. junior in consil. 77. colum. secun. in versic. Secundus casus. numero 8. in 2. volumi. idem tenuit Alberic. in tract. suo statu. in 3. par. q. 12. & Nellus in tract. bannit. in prima parte secundi tempor. q. 25. vbi respondit ad no. per Spec. in titu. de stat. monach. uer. queritur, quod procedit in eo qui religionem intravit, non autem in condemnato, & alleg. nota. per Bal. in l. 3. C. qui bon. ced. possit. Et uidetur expressum in l. si filius, C. de bon. proscri. t̄ In casibus, autem in quibus pater usum fructum non habet in peculio aduentitio filij, publicatis bonis filij, huiusmodi peculium publicatum censebitur, cum de eo filius disponere possit, §. j. in authen. ut licet Mat. & Auia. colum. 8. & ita voluit Dominus meus Ioā. Crotus in sua repe. l. frater a fratre. colum. 7. numer. 2. ff. de condic.

Hieron. Gigan. de crim. lēsæ maiest.

condic inde.idem tenuit Do.Carolus Rui.præceptor meus in consi.24.quia copio.c.col.3.nu.6.in 5.vo.vbi dixit hāc cō munem opinionem.

S V M M A R I V M.

- 1 Peculium Castrense, vel quasi filio condemnato de criminis lēsæ maiestatis an veniat in confiscatione bonorum.
- 2 Filius in tali peculio habet plenum ius, & in eo est loco patrisfamilias.

Q V A E S T I O XII.

DVodecimo quæro, an peculiū Castrense vel qua si filio condemnato pro criminis lēsæ maiestatis cum confiscatione bonorum veniat in huiusmodi cōfiscatione? Et dicendum videtur quod nō, per tex.ad hoc sīgu.in l.2.C.de bo.proscr.per quem tex.ita dicunt Bart. & alij in l.si finita,in §.si de vestigalibus.ff.de damno infuso, & idem voluit Cy.in d.l.3.C.de bon.proscriptor.& Alberti.in tra.eta.statut.in 3.par.q.1 2.& in l.3.§.sed verum. ff.de min.in ver. extra glo. quærun. Contrariam tamen partem, quod immo peculium castrense vel quasi veniat in tali publicatione bonorū filij, tenuit Ang.in l.si filius.ff.de dam. infuso. & mouetur, t̄quia filius in tali peculio habet plenum ius, & in eo est loco patrisfamilias, per tex.in l.2.ff.ad Macedon. & illud potest alienare, & de eo libere, disponere. Ergo delinquendo potest illud amittere. Alienare enim illud tacite dicitur, cum delictū bonorum con fiscatione dignum quis perpetrauit, argumen-to tex.in l.i imperatores.ff.de iure fisci.& hanc partem tenuit Nellus in tract. sub bannitorum in prima parte secundi tempor. q.25. Et solennis doctor præceptor meus Do. Ioan. Crot-tus, in repet.l.frater a fratre,colum.7.& colum.21.in versi.ter-tia conclusio,ff.de condi.indeb.vbi respondeo, ad tex.in d.l.si filius.C.de bon.proscr.(super quo fundatur opinio tenetum contrarium, de qua supra dixi,) dicit illum tex.procedere secū dum iura antiqua, secundum ea, quæ pater occupabat bona filij iure peculij.l.2.ff.de castrensi. pecul. sed hodie filiusfamilias in peculio Castrensi hæredem habet ab intestato. §.i. in au-th.de hæredit. quæ ab intest. defert. colum.9.& etiam not. per gl. & scribentes in l.si infant. C.de iure deliber. subdens, quod fiscus in talibus bonis tanquam hæres succedet.l.2.C.ad leg. iul. de vi. Et istam opinionem de iure vetricē arbitror, præstet tim in criminis lēsæ maiestatis, in quo filiusfamilias commisso ta li delicto amittit omnia sua bona, nec reperitur iure cautum quod fieri beat aliqua distinctione inter bona quæ sunt sua de iure communi, & ea quæ sunt ex priuilegio, vt puta pecu-lium Castrense, vt distinguebat Pet.in d.l.si filius.cuius distin-ctionem refert ibi Cy. Præterea dicta distinctione, casu quo pro cederet, militaret in confiscatione bonorum filii nihil opera-retur, quod esse non deber. l.si quando. ff.de legatis primo.

S V M M A R I V M.

- 1 An publicatis bonis patris ob crimen lēsæ maiestatis, veniat peculiū profectitum, aduentitium, vel Castrense.
- 2 Peculium Castrense est filii, ideo non venit in confiscatione bonorum patris.
- 3 Peculium profectitum, licet sit paternum, non venit in publicatione bonorum.
- 4 Aduentitium filii est, ideo non venit in confiscatione bonorum patris. Hoc tamen procedere videtur.

Q V A E S T I O XIII.

SErtio decimo quæro, an publi-catis bonis patris ob crimē lēsæ maiestatis in tali publica-tione veniat peculium profectitum, aduentitiū, vel Castrense? Et dicendum est quod non, vt uoluit Alberti.in tracta.suo statut. in 3.part.q. 1 2.& in l.3.§.sed vtrum.col.3.ver sic.extra glos. ff.de minor.idem tenuit Nellus in tractat. ban-nit.in j.parte secundi tempor. q.26.vbi dixit, quod t̄publicatis bonis patris non venit peculium castrense, quia illud est filii; peculium t̄ autem profectitum, licet sit paternum, tamen ex Diui Piis constitutionis benignitate non publicatur, vt in d.l. 3.§.sed vtrum.t̄ Aduentitium fortius dixit non publicari, licet in eo pater habeat vsumfructum, quia filij est.l.cum oportet, C.de bon. quæ libe. Ego vero circa peculium profectitum an ceps sum, quia illud patris, non filij est.l.certum, C.fami. ercif-cun. & ista ratione non venit in confiscatione bonorum filij, vt dixit Nellus in tract.bannitorum, in prima parte secundi te-

por. q.25. Ergo cum sit patris, illius bonis confiscatis veniet & peculium profectitum. faciunt dicta supra in 10. quæst. proxime præcedenti. & præsertim hoc procedere dicerem, quando pater esset damnatus pro criminis lēsæ maiestatis, iuxta termi-nos l.quisquis, C.ad legem iul. maie. vbi nedam pater, sed & si iij puniuntur ex paterno delicto, & successionum etiam ex-traneorum incapaces fiunt. Et quod in contrarium dicitur ar-bitror procedere quando ex delicto patris filius non punire-tur sicuti punitur in criminis lēsæ maiestatis in terminis præal-legat̄ l.quisquis.

S V M M A R I V M.

- 1 An legata, & hereditates delata ei qui crimen lēsæ maiestatis commisit, fisco obueniant.
- 2 Quando aliquis non est incapax sed indignus, tunc fiscus aufert.

Q V A E S T I O XIV.

SVarto decimo quæro, an lega-reditates delatae, & reliqua ei qui crimen lēsæ maiestatis commisit, fisco obueniat, siue ad hæredes trāscant, vel ab intestato venientibus remaneant. Dicas quod fisco nullatenus obueniunt: Nam quando aliquis est incapax hæreditatis vel legati, tunc fiscus non aufert tan-quam ab indigno. Sed id remanet penes venientes ab intestato. l.si quis mihi bona. §. si quis plane, ff.de acquirend.hæredit. & ita tenent Iaco de Aren. Cy.Barto. Ang.Paul. de Cast.Bald. Fulgo. & alij, in l.j.C.de hæred.institu.& probat in l.si metal-lum. ff.de his quæ pro non scri.habentur, & in l.in metallum. ff.de iure fisc.Bal.in l.1. C.de secun.nup.vbi post Petr.dixit, q quando quis non potest capere non est locus fisco, sed illud efficitur pro nō scripto, & ideo remanet alijs ab intestato suc-cendentibus.idem voluit Bar.in l.si deportati, ff.de le. 3.hoc idē tenuit Marian.Soc.consi.22.versic.verum prædictis. colum.4. in j.volum.vbi dixit, hanc opinionem, maxime in hæreditate quæ ab intestato defertur, tenuisse Iac. Butri.in d.l.1.C.de hær. inst.alle. etiam quod nō gl.in §.legati.insti.de lega.& in l.si qs, mihi bona, §. si quis. ff.de acquiren. hæredi.ad idem loan. de Imo.in l.si seruus eius,cod.ti.t̄ Secus tamen dicendum quan-do aliquis non esset incapax, sed indignus, tunc enim aufert fiscus tanquam ab indigno. vt ff.de inoffi.testa. l. Papinianus, §.meminisc. & l.cum talibus. §.fin. ff.de his quibus vt indig.& hane op̄.tenuit etiam Bal.in d.l.si quis,colum.5.versic.tertio dicitur hic.

S V M M A R I V M.

- 1 Legitima detrahenda per condemnatum criminis lēsæ maiestatis grauatum restituere hereditatem si sine filiis decederet, cui applicabitur.

Q V A E S T I O XV.

SVinto decimo quæro, suis ali-quin 2- demnatus pro criminis lēsæ maiestatis, & eius bo-na publicata, verum cum ille esset grauatus resti-tuere hereditatem in euentum quod sine filiis decederet, cui t̄legitima ex dictis bonis detrahenda ad ipsius condemnatu spectans, applicabitur: Dicas quod fisco, ita dicit Bal.in cōsi.8. in 4.vol.pro quo facit tex.in l.quisquis,in prin.C.ad l.iu.lma-iſ. vbi dicitur, quod bona omnia damnati pro dicto criminis fiscus capit.

S V M M A R I V M.

- 1 Primogenito condemnato de criminis lēsæ maiestatis, quid post patris obitum in feudo successit, cui applicabitur eius feudum.

Q V A E S T I O XVI.

SExto decimo quæro, primoge-nitus qui post partis obitum in feudo iucessit, si in criminis lēsæ maiestatis incidat contra Dominum, an feu-dum deueniat in Dominū feudi vel in fiscum, si ue in eius fratrem secundogenitum? Matth.Afflic.in c.j.in §.p tereia si vasallus.in versi.gli.tertia.num.8.i. in ti. quæ fuit prima cau.bene.amit. vbi dicit, quod si feudum est paternum acqui-situm per antecessores istius primogeniti, & secundogeniti p se ipsis & eorum descendentibus, & sic est paternum, non au-tem hæreditarium, sed pertinet in descendentes ex pacto & pro-

Tractatum Tomus XI.

70

providentia. Et tunc crimen primogeniti non habet nocere secundogenito. Eo enim casu secundogenitus non succedit primogenito, sed illi a quo radicem habuit ipsum feudum. Primogenitus namque per delictum commissum in dominū feudum alienare non potest in praejudicium agnatorum, vt in cap. si vasallus culpam, in titu. si de feudo fuerit controvicia. Et ideo in casu praedicto frater secundogenitus fiscum excludit, idem tenuit Andr. de Iser. ibidem sive iure Francorum, sive iure Longobardorum viuatur. Fallit primo praedicta conclusio, quando feudum esset cōcessum alicui & eius filiis primogenitis successiue futuris. Eo enim casu, si primogenitus crimen lese maiestatis committat, secundogenitus non succedit in feudo, quia non est primogenitus primi acquirētis, nec fratris delictum committentis, sed fiscus succedit, quia considerata forma inuestitur nullus superest. Agnatus qui succedere poslit, ita voluit Matth. de Affl. in d. capitu. i. in §. p̄. tercia si vasallus. nume. 84. Secundo fallit in feudo nouo, in quo fiscus, non secundogenitus succedit, ita voluit Andr. de Iser. quem sequitur Matth. praedictus loco preallegato numero 87.

S V M M A R I V M.

1 Si unus ex duobus fratribus qui inter se feudum diuiserunt committas crimen lese maiestatis cui eius portio deueniat?

Q V A E S T I O X V I I .

Decimo septimo quarto, duo fratres diuiserunt feudum paternum, in quo iure Longobardorum vel communis iure feudorum sive Romano viuebatur, si eorum unus crimen lese maiestatis in Dominum suum, a quo feudum recognoscebat cōmiserit, an illius pars Domino feudi, & sic fisco vel alteri fratri applicetur? Dicas, quod portionem praedicti feudi alter frater per ius accrescendi consequetur, ita voluit Andr. de Iser. in c. §. fina. in titu. quæ fuit prima causa benef. amitt. & ibidem Matth. de Affl. c. colum. fin. nu. 31. & idem Matth. in c. j. §. sed & res. in titu. per quos fiat inuesti. & in c. j. de duobus frat. a cap. inuesti.

S V M M A R I V M.

1 Damnato filio de criminis lese maiestatis, mortuo postea eius patria, an fiscus eius legiūmam capiat?

2 Bona postea quæsita non veniunt in confiscatione bonorum.

Q V A E S T I O X V I I I .

Decimo octavo quarto, vidimus q. 9. an damnato filio de criminis lese maiestatis fiscus cogere possit patrem ad exhibendam legitimam eius, quid si viuo patre filius dictum crimen committat, demum condemnato filio pater moriatur, an fiscus capiet legitimam ipsi filio debitam in bonis patris? Et videtur dicendum quod sic, quia mortuo patre legitima filio debetur, vt probatur, & not. in Auth. si quæ. C. de sacrosanct. eccles. & l. Dco nobis §. hoc etiam. C. de episcop. & cleric. Contrariam tamē partem veriorem esse testatur Specu. in t. de execus. sentent. in §. sequitur videre in quibus, in versicul. quid si filius familias. & versi. quidam tamen dicunt quod legitima. vbi dixit, quod si filius delinquit viuo patre etiam post obitum patris legitima ad curiam non peruenit. hanc etiam op̄. tenuit Martin. Laud. in tract. suo de fisco. q. 6. t. facit, quia in confiscatione bonorum non veniunt bona postea quæsita, nec legata, quorum dies non cessit. gl. in l. nam ad ea, ff. de condi. & demonstratio. Bald. in l. 3. de privileg. fisc. Mart. de Laud. in tracta. suo de fisc. q. o. Bal. conf. 2. 57. quæritur utrum, in 3. volu. faciunt quæ dixi supra q. 9. proxima præcedente. & est ratio, quia filius viuo patre delinquit, quo viuente nullam habet legitimam, vt in auth. de hæred. & falcid. §. si quis autem non implens. Docto. in l. si qua poena. vbi Cy. ff. de his qui sunt sui vel alieni. iur. Comprobatur prædicta conclusio etiam ea ratione, quia in confiscatione bonorum non veniunt bona futura, vt dixi supra q. 7. proxima præcedente, faciunt etiam dicta supra quæst. 8. proxima præcedente.

S V M M A R I V M.

1 Vſuſruſario de criminis leſe maiestatis ab vſuſruſtus in fiscum deueniat.

2 Pater qui crimen leſe maiestatis committit. ius patrie potestatis amittit.

Q V A E S T I O X I X .

Decimo nono quero, si vſuſruſtua, crimen leſe maiestatis & condemnetur, an vſuſruſtus in fiscum deueniantur? Bal. mouet hanc quæstionem generaliter in damnato cum confiscatione bonorum, in l. i. C. de bon. liber. & tenet, quod non per tex. in l. corruptio nem. C. de vſuſruſt. Contrarium tenuit Bar. in l. si quis in tantam. C. vnde vi. vbi dixit, quod vſuſruſtus publicabitur per tex. in l. vſuſruſt. ff. solu. matrim. idem tenuit Ange. in l. eorū. ff. de dam. infect. vbi dixi, quod talis cōmoditas publicabitur, durante vita condemnati, per tex. in l. veſtigali. C. de pignor. In hac materia distingue, quod aut quærimus, vt reo mortuo vſuſruſtus, qui erat penes eū, in fiscum deuenire debeat vigore confiscationis factæ de eius bonis, & dicendū q̄ nō, & isto casu procedat op̄. Bal. in d. l. i. C. de bo. libe. Aut quærimus, an reo viuente eius bonis publicatis vſuſruſtus, q̄ erat apud eū, in fiscū deueniat, & hoc secūdo casu distingue, quod aut reus erat vſuſruſtarius ex dispositione hoīs, aut ex dispositione legis. Si ex dispositione hoīs, vt pura quia relictus fuerat vſuſruſtus vel ab aliquo donatus, & isto casu publicatis eius bonis etiam dicta commoditas vtendi & fruendi publicata cēsetur, & ita procedant dicta Bar. in d. l. si quis in tantam. & Ange. in d. l. eorū. Aut condemnatus vſumfructū habebat ex legis dispositione, ut pater qui propter Patriam potestatem vſumfructū habet in bonis filij, & isto casu dicendum est, quod aut pater vſumfructū filio remiserat, iuxta formam. l. cū oporteat. §. finautem. C. de bon. quæ liber. & hoc casu fiscus nil petere poterit, sicuti nec petere possent hæredes condēnati, quorum loco fiscus succedit, l. 3. C. ad le. iul. de ui. Si vero pater vſuſruſtum filio non remisisset, & tali casu, aut bannitus cum publicatione nō perdit patriam potestatem, & eo casu ipsa cōmoditas vtēdi & fruendi, & transibit in fiscum iuribus supra deductis. Aut perdit patriam potestatem, & tunc eatenus vſuſruſtus ad fiscum transibit quatenus remanet penes patrem cum filius patriam exit potestatem, videlicet dimidia, vt in l. cum oporteat, §. cum autem. prædictam distinctionem facit Nellus in tract. suo bannit. in prima parte secundi tempor. q. 27. t. constat autem, quod pater qui crimen leſe maiestatis commisit ius patrie potestatis amplius non retinet, cum omnia q̄ iuris ciuilis sunt, statim amittat secura condemnatione presertim cum ab imperatore vel papa bannitur vel ab eorū representantib. vt per Ang. in l. si cum dotē. §. si pater. ff. lo. ma. Mar. de Laud. in tract. de criminis leſe maiestatis. q. 54. Nellus in tract. bāni. in j. par. secundi tempor. q. 4. ver. Præterea pone. & secundum distinctionem prædictam puto dicendum etiam in damnato pro criminis leſe maiestatis, cuius bona ad fiscum translata sunt uigore confiscationis.

S V M M A R I V M.

1 Filius qui comisit crimen leſe maiestatis, si ad gratiam restituatur an feudum recuperet.

2 Restiuere damnatum capite in integrum est de reseruatis principi.

3 Soli principi spectat recipere ad gratiam eius eius offensores. Idem in restitutionem bonorum damnato.

4 Restitutio non tollit ius tertio quæsitum.

Q V A E S T I O X X .

Vigesimo quæritur, supra q. 16. proxima præced. vi dñius, qualiter feudum amittitur commissio criminis leſe maiestatis per filium, quid si filius ad gratiam restituitur, an feudum recuperet? Matth. de Affl. móuet hanc questionem, in capitu. i. §. præterea si vasallus. in ver. glo. 3. numero 90. in titu. quæ fuit prima causa benefic. amittit. & ibi distinguendo dicit, quod aut filius fuit in integrum restitutus patre viuente, vel eo mortuo, si patre viuente, eo casu, quia tempore mortis patris reperitur habilis mediante restitutio & indulgentia, succedit in feudo quod pater tenebat ac si nunquam inhabilis fuisset. argumen. tex. in l. imperialis, C. de nup. & l. quod ita. ff. de qdil. edict. & hoc procedere assentit quando a rege est restitutus, secus si ab inferiore, vt puta ab eius officiali, nam eo casu non habetur ac si nunquam fuisset inhabilis secundum Andr. de Iser. in d. §. præterea si uassallus. t. Facit, quia restituere damnatum capite in integrum, est de reseruatis principi, l. si quis filio ex hæredato. §. penul. ff. de iniust. rup. & irrit. fact. & l. diui. in fin. princip. ff. de poen. t. Et soli principi spectat recipere eos qui eum offendierunt ad plenitudo dinem suę gratię, vt cū tex. in titu. de pace Constan-

in

Hieron. Gigan. de crim. læſe maiest.

- 1 In princ. in vſibus ſeudorum. & pariter ad ſolum principem pertinet reſtituere bona damañato. l.2.C.de ſent. paſſ. Secundo vero caſu quando filius reſtituitur poſt obitum patris, & iam ſecundogenitus feudum ex patris morte habuerat, & iſto caſu diſcas reſtitutionem huiusmodi ſecundogenito non præjudicare, vt voluit Andr. de Iſer. in d. ſ. præterea ſi vasallus. ar- gumen. tex. in l. ſi poſt mortem. ſ. fin. ff. de conſtat. & l. ſicut. C. loca. † Et quod reſtitutio talis non tollat ius queſitum ter- tio, facit tex. in cap. quamuis. de reſcrip. lib. 6. Egid. Bellem. De- cīſ. dcccxlīij. his ſuppoſiſis. & idem Decīſ. dcccxlīij. conſluſio patet. & l. ſin. C. de ſent. paſſ. Bar. in l. Gallus. in ſ. & quid ſi tan- tum. column. penultima. ff. de libe. & poſthum. & ibi laſ. nu- me. 63. & Galliaula. nu. 58. cum seq. & per Pari. conſi. 69. num. 165. in 3. volum.

S V M M A R I V M.

- 1 Primogenitus babens feudum crimen læſe maiestatis commisit, propter quod illud amisiſt, & ipſe ac eius filii fatti ſunt incapaces, ideo feudum ad ſecundogenitum deuenit, ſi filius primogeniti reſtituatur, an feudū ad eum tranſeat.

Q V A E S T I O XXI.

- 1 **V**igesimo primo quæro, primo feudum tenens crimen læſe maiestatis commisit, propter quod feudum amisiſt, ipſe & eius filii ſunt effetti in capaces, & ideo feudum ad ſecundogenitum tranſuit, ſi filius primogeniti per principem reſtituatur, contra quem crimen prædictum commiſſum eſt, an mortuo patre dictum feudum ad filium rei diſtri criminis reſtitutum tranſeat, vel remanere debeat apud fratrem daminati ſecundogenitum? Matthēus de Afflīctis mouet hanc queſtionem. in ca- pitulo primo. ſ. præterea ſi vasallus. in verſicuſo glossa. tertia, numero nonagesimo quinto, in tit. queſuit prima cauſa be- neficij amittendi. & ibi dicit, quod feudum remanebit penes ſecundogenitum excluſo filio primogeniti, & rationem affi- gnat, quia filius primogeniti nunquā feudum habuit, & ideo reſtitutio ſibi non dat quod nunquā habuit. cuſi priuatio ha- bitum preſupponat, vulgata lege decem. ff. de verborum obli- gationibus. Hoc tamen lane intelligendum dicit, niſi aliter ſonarent verba reſtitutionis, quo caſu eſſet excuenda & ob- feruanda forma, & tenor reſtitutionis.

S V M M A R I V M.

- 1 Reſtituto primogenito qui erat damañatus de crimeſe læſe maiestatis, an filius ei natus poſt delictum commiſſum reſtitutus intelligatur.
2 Testamentum filii familiæ poſtea a patre emancipati non reconuale- ſcitur.
3 Filii nati ex concubina per ſubsequens matrimonium legitimi efficiuntur, matrimonio intermedio non obſtantem.
4 In annexo idem iuriſ eſt quod in principali
5 Reſtitutio ſui natura omnia reponit in pristinum ſtatum.
6 Reſtitutio equiparatur fictioni poſtliminii.
7 Reſtituto principali eſt reſtitutus damañatus in illius conſequentiā, & nume. 8.
9 Reſtitutio purgat omnem maculam.

Q V A E S T I O XXII.

- 1 **V**igesimo ſecundo quæro, filius pri- mogenitus crimen læſe maiestatis commisit, qui feudum pa- ternum tenebat, deinde ſibi filius natus eſt, quo caſu ipſe primogenitus & omnis eius deſcendentia ad iſum feudum inhabiliſ eſt, & feudum iſum deuoluitur ad fratrem ſecundogenitum, ſi primogenitus eſt reſtitutus a principi- eſtra quem tale delictum commiſſerat, & ad illius gratiā ſit re- ceptus, non eſt dubium, quod feudum recuperat, ſecundum Andr. de Iſer. in capitul. 3. de vasall. decrep. 2. etat. ſed mortuo primogenito reſtituto feudum iſum deuenerat ad filium ipſius primogeniti, vel ad fratrem reſtituti ſecundogenitum? Hanc queſtionem ponit Matth. de Afflīct. in capitul. 1. ſ. præ- terea ſi vasallus. in verſi. glo. 3. colum. pen. in fin. & colum. vlt. in prin. in ti. queſuit prima cauſa benefi. amitten. ubi dixit q̄ hanc queſtionem nemo tangit, & quod filius primogeniti, non ſuccedat in d. feudo. adducit rationem, quia ipſe nūquā ſuit habiliſ, cum non habuerit legitimum principium, ex quo tempore eius nativitatis propter patris delictum repe- riebatur inhabiliſ. comprobo hoc fundamentum ex tex. in l. quisquis, in ſ. filij vero. C. ad legem Iuliam maiestatis, & ibi not. Doctor. quod inhabilitas filiorum, (de qua ibi) trahitur

- etiam ad filios natos poſt commiſſum delictum, & licet pa- ter reſtituatur, dicit filium non reſtitui. alleg. in argum. illud, 2 † quod ſi filius familiæ teſtamentum fecerit, & poſtea eman- ciperat a patre, dictum teſtamentum non recenualeſcit, cu legitimum principium non habuerit. l. j. ſi filius. ff. de leg. ter- tio. ſecundum Bal. in l. ſcrus. C. de lega. Sed ſi ante crimen eſt natus, ex quo habuit legitimum initium, feudum ad ip- ſum transbiſt patruo excluſo, quia ceſſante impediſtamento fi- niſ ad principium trahitur, & econtra, non conſiderato me- dio, vt dicit notari in l. ſi ff. de Reg. Caton. † facit ultra allegata per eum quod no. Abb. in c. tanta. extra qui fil. ſint legiti. col. 1. vbi dixit, quod ſi quis ſolutus filios habuit ex concubina, de- dum in vxorem aliā accipiat, & moriatur poſtmodū vxor, ſi tali mortua uxore redeat ad concubinam, & illam in uxo- rem accipiat, filij nati in primo concubinatu, non obſtant primo matrimonio intermedio, per ſubsequens matrimon- nium legitimantur. Iſtis tamen non obſtantibus contrarium decidit quod immo patre reſtituto tali caſu eius filius qui propter ſe erat effeſtus inhabiliſ reſtitutus cenſetur, quia nihil tam naturale quam eodem vinculo quid diſſoluatur quo ligatur. erat. l. nihil tam naturale. ff. de regul. iuriſ. filius autem propter patrē erat ligatus. Ergo eo diſſoluto, diſſolitus eſt filius, 4 † quia idem iuriſ eſt in annexo quod in principali, iuxta no. in c. translato. de conſt. & c. quanto, de iudiſ. Iſtam opinione, quam puto veram comprobo, inſcriptis fundamen‐ tis. 5 † Primo, quia reſtitutio ſui natura omnia reponit in pristinū ſtatum. l. 2. ſ. final. ibi, reſtituere autem videtur. ff. ne quid in loc. publice. l. videamus. ſ. in Fauiana. ff. de vſur. vbi habetur, q̄ adiuſ reſtitutus pro non facto habetur, facit text. in l. 1. in fin. C. de ſenten. paſſ. & tex. in l. reſtituere. ff. de verbo. lignificatio. 6 l. 2. ff. de natal. reſtituend. † Secundo, quia reſtitutio equiparatur fictioni poſtliminij, & trahitur retro, & perinde habetur ac ſi nunquam felonía commiſſa fuifet. l. ſi quis filio ex hære- dato. ſ. penul. ff. de init. rup. & irri. testam. Et quod reſtitutio retrotrahatur, tenuit Ang. & Ioā. de Imo. in l. ſi alienum, ſ. in extraneis, ff. de hæred. inſt. operabitur ergo reſtitutio facta patri per principem, quod ſit ac ſi pater nunquam damañatus fuifet, ſed ſi nunquam pater damañatus fuifet, vtique filius eſt capax ſeudi, & ſecundogenitus eius patruo excluſeret: er- go idem erit in caſu noſtro ſtante diſta reſtitutio. † Tertiio facit, quia reſtituto principaliter damañato reſtituitur is qui 8 in conſequentiā eius dānatus ſuit. l. ſi. ff. de ſent. paſſ. † Quar- to facit notabilis doctrina Salycet. in l. caſtitati. colum. 1. C. ad leg. iul. de adulſt. vbi notabiliter dixit, quod cum reſtitutio re- ponat omnia in pristinum ſtatum trahitur etiā ad illas per- ſonas que in conſequentiā cum principali damañatæ ſunt, facit tex. in l. ſi debitor. C. de ſen. paſſ. Quinto adduco illud, q̄ commu. concludunt Doctor. quod tex. in d. l. quisquis. in ſ. fi- lij vero, vbi ſtatur, quod patre commiſſore crimen læſe maiestatis filij puniantur ex patris delicto, continet odium irrationabile, vt dicunt ibi Docto. & eſt ratio, quia cum nihil ipſi deliquerint cōtra iuriſ regulas ex rigorofitate leg. illius in odium patris puniuntur. Reſtitutio igitur de patre facta eiā eis proderit, quia ipſi accessione ad patrem ſine eorū delicto puniti erant. ſublatō etenim principali accessione corruit. 9 Ad idem facit, quod dixit Bal. in l. imperialis. ſ. i. C. de nup. vbi per illum tex. voluit, q̄ reſtitutio purget omnem maculā, ex eo quod omnia reponit in pristinum ſtatum.

S V M M A R I V M.

- 1 An committens crimen læſe maiestatis ſtatiſt amittat administrationem bonorum ſuorum.
2 Committens crimen læſe maiestatis, antequā accuſetur, ſtatiſt adminiſtratio bonorum ſuorum ei interdicitur.

Q V A E S T I O XXIII.

- 1 **V**igesimotertio quæro, an is q̄ cri- men læſe maiestatis commisit, ſtatiſt perdat administrationē bonorum ſuorum? In iſta q. Dyn. in l. imperator. ff. de iur. ſiſ. dixit quod non. Contrariam partem tenuit Bar. ibi, reprobata opinione Dyn. per tex. in l. penulti. & fi. & ibi gl. C. ad leg. iul. maiest. & l. iudiciorum & ibi glo. ff. de pub. iud. & l. queſitum, ff. qui & a quibus. no. Bar. in l. poſt contraclum, ff. de dona. & ibidem lo. de Imo. & Cy. in l. fina. C. ad l. iul. maieſt. Marian. Soc. conſi. 2. colum. 3. verticuſo tertio probatur, in 1. volum. Et ſcias, † quod committenti crimen læſe maiestatis ſtatiſt quod tale delictum commisit, etiam antequā accuſetur, administratio bonorum ſuorum ſibi interdicitur, vt dixit Odofred in l. eōrum patrimonia. colum. 2. nume. 7. de iure ſiſ. C. lib. x. & pro hoc ei bonus tex. in d. l. fi. ibi, ex quo quis tale crimen contraxit, C. ad legem iul. maiestat. ad idem eſt tex.

Tractatum Tomus XI.

71

apertus in d.l.quisquis in §.emancipationes, ibi, quo pri-
m memorati de incunda factio ac societate cogitarūt.
d leg.iul.maest.

S V M M A R I V M.

iationes factae post crimen conamissum sunt nulla.
id de alienatione bona fide facta.
ut ignorantia habetur pro scientia.
irratici contratio criminis heresis, an possint alienare quicquam de eo-
rum bonis.
scus casu quo reuocetur alienatio, an teneatur emptori pretium restitu-
re.
Donatio facta a reo criminis lese maiestatis an validetur sequuta restitu-
tione.
Is cuius bona confisca fuere, si restituatur satisfacere tenetur creditori-
bus antiquis.

Q V A E S T I O XXIII.

Igesimo quarto quarto, an
alienationis facta per eum qui crimen lese maie-
statis commisit, post perpetratum delictum etiam
ante accusationem sint nullae? Et dicat quod sic per text.ad
hoc expressum in l quisquis §.emancipationes. C. ad leg.iul.
maest. ad idem est tex. in l.f. cod.ti. & l.queſitum. f. qui, & a
quibus. Quinimo alienatio facta post contractum crimen le-
se maiestatis, licet reus moriatur antequam condemnetur, si
contingat post illius obitum de criminis quæri, imperfecta
alienatio declaratur, si ipsum tale crimen commisisse consti-
rit, vt dixit Jacob.de Aren. in l.post contractum, f. de donat.
2. Sed quid dicemus de alienatione facta alicui bona fide reci-
pichi, an valeat? Videtur dicendum talem alienationem va-
lere, quia bona fidei emptor damno affici non debet. l. qui a
debitore, ff. de his quæ in fraudem credit. l. senatus. ff. ad Sylla.
hanc questionem mouet Jacob.de Are. in l.meminiſſe. C. ad
legem iuliam maest. vt ibidem refert Dyn. & distinguit, qd
aut alienatio est facta titulo lucrativo, aut titulo oneroſo, vt
lucrativo, vt p̄ta cauia dotis. primo casu, quancio alienatio
est facta titulo lucrativo, dicit alienationem reuocari, vt ff. de
donationes. §. vlt. & d.l. meminiſſe. Secundo vero casu
aut alienatio est facta scienti, aut ignorantis, si scienti, reuoca-
tur, vt l.chirographis. §. fin. ff. de administratio. tutorum. & d.l.
qui a debitore, si vero est facta ignorantis, aut iusta est ignorā-
tia, & tunc non reuocatur. d.l. qui a debitore. Aut iniusta sit
& eo catu reuocatur, quia iniusta ignorātia habetur pro sciē-
tia, vt d.l.chirographis. argum. tex. in l. 2. §. sed facti. ff. de iniur.
& fact. ignoran. Tertio vero casu quando iusto titulo fit alic-
nano, vt p̄ta causa dotis constituenda, & tunc dicit quod lo-
cum habet. l.superior. §. dotes, cum determinatione. l. si funda-
tor. §. 1. ff. de his quæ in fraud. credit. & cum ista distinc. Iaco.
de Aren. pertransit Cy. in d.l.meminiſſe. & Ange. licet neque
de Cyn. mentionem faciat. voluit tamen quod etiam aliena-
tionis facta ex causa dotis reuocetur, per tex. in d.l. quisquis, in
§.emancipationes, C. ad leg.iul.maest. Salice. autem in l. si qs
pos. C. de bon. proscript. dixit, quod quando sumus in casu in
quo ipso facto bona confiscantur, vt in crimen lese maie-
statis, tunc donatio vel alienatio non valeat tanquam facta de
re non sua, vt per eum ibidein colum. §. circa medium. &
colum. penul. in versi. ex præmissis igitur. vbi dixit, quod aliena-
tiones factæ post reatum quando bona ipso facto sunt publi-
cata, siue administratio fuit a lege interdicta, vt in crimen le-
se maest. si sunt voluntariae, indistincte reuocantur & prohi-
bitur sunt, necessariae vero valent si interuenit bona fides eius
qui soluit, & dicit Ange, in d.l.meminiſſe. in fin. predicta esse
notanda ad hoc, tan heretici contracto criminis heresis alie-
nare possint quicquam de eorum bonis vendendo, donan-
do, aut dotem constituendo, quia & ipsi sunt rei criminis le-
se maest. in quibus dicit in omnibus dicendum, vt supra di-
ctum est. An autem fiscus eo casu, quo reuocatur alienatio,
teneatur emptori pretium restituere. vide Cy. in d.l.meminiſſe.
6. Se. infi. Sed an donatio facta ab eo qui crimen lese maie-
statis commisit, quæ propterea nulla fuit, validetur sequuta re-
stitutione? Et videtur dicendum quod sic, per tex. in l.fundum.
ff. de fund. dotat. vbi dicitur, quod si maritus vendat fundum
dotalem, etiam quod venditio nulla sit, attamen, si postmo-
dum maritus dotem lucretur, illa venditio confirmetur ex
iure nouo superueniente ipsi venditori. ad idem confert tex.
in l.cum vir. ff. de vsucap. vbi habetur, idem esse in vendente
rem furtiuam. facit ad hoc quod volunt Bal. Ange. Alexan.
& alii in l. si marito. in prin. circa fin. ff. solut. matrimonio. vbi
dicunt, quod is cuius bona confisca fuere, si restituatur, sa-
tisfacere tenetur creditoribus antiquis. Predictis tamen nō ob-

stanib⁹ secus videtur dicendum in casu nostro ad quod fa-
cit, quia, quod a principio non subsistit tractu temporis non
conualeſcit.

S V M M A R I V M.

1. Committens crimen lese maiestatis, an amittat dominium bonorum suo-
rum ipso iure, vel requiratur sententia.
2. Rebellis ipso iure amittit utile dominium bonorum suorum et committens
crimen lese maiestatis amittit ea que sunt iuris civilis.
3. Vasallus committens crimen lese maiestatis ipso iure feudum amittit.
4. Concordia diuersarum opinionum in dicto articulo, per Iocannem
Igneum.
5. Approbatur opinio Bar.
6. Improbatur distinctio Ignei in articulo predicto.
7. Opinio Bar. vt idolum adorari solet.

Q V A E S T I O XXV.

Vigesimo quinto quarto, an
comittens crimen lese maiestatis amittat dominium
bonorum suorum ipso iure, vel requiratur senten-
tia? Dyn. in l. Imperator. ff. de iure fisc. per illū text. dixit quod
ipso iure dominium dictorum bonorum in fiscum transit, p
tex. in l. fina. C. ad leg.iul.maest. & l. ex iudiciorum. ff. de accu-
l. donationes, in l. fi. ff. de donat. ad idem est gl. in l. fi. C. de iure
fisc. lib. 10. quæ dixit, quod in crimen lese maiestatis bona in
fiscum transmittuntur, licet reus viuens nec accusatus nec con-
demnatus fuerit, idem sentit glo. in l. si quis in tantam. versi.
super quarto quero. C. vnde vi. gl. in l. ex publicorum. ff. de ac-
cusa. glo. in c. cum secundum. de hæretic. in 6. & hanc partem
videtur sentire Bar. in extrauaganti. qui sunt rebelles. in verb.
2. rebellando. in versic. item quarto quod de dominio, tibi con-
cludit, quod rebellis ipso iure amittit utile dominium bono-
rum suorum, cum sit introductum de iure ciuili, nam ea que
iuris ciuilis sunt amittit committens crimen lese maiestatis,
l. amissione. §. qui deficiunt, ff. de cap. dim. hanc etiam opinio
nem videtur sensisse Bal. in c. imperiale. §. callidis. de prohi-
bit. feud. alienatio. per Federic. tibi dixit quod vasallus com-
mittens crimen lese maiestatis, ipso iure feudum amittit. idē
Bal. in l. 2. ver. ita in feu. C. de libe. & eorum liber. Andreas de
Ifernia, in cap. j. in fi. in titu. de feu. sine culpa non amitt. idem
in feudo dixit Are. in l. si quis post accu. ff. de testamen. Io. An-
dr. in c. Fœlicis. de pœ. in 6. & ibi Dom. & idem in capi. pro hu-
mani. §. fin. de homic. in 6. & idem tenuit Luc. de Penn. Tol-
fanus, in l. 1. C. de pet. bonorum subla. lib. 10. & idem in l. cū
allegatis. C. de re mil. lib. 12. hanc partem tenuit etiam Nicol.
Boer. in suis decis. decisi. 277. nu. 1 2. in 2. part. vbi dixit, quod in
crimine hæresis & lese maiestatis ex die cōmissi criminis bona
sunt ipso iure confisca, sed illorum apprehensio non fit
per fisca nisi post latam sententiam.

Contrariam partem, quod is, qui crimen lese maiestatis
commisit, ipso iure non perdat dominium bonorum suo-
rum, tenuit Barto. in d.l. imperator, ff. de iu. fisc. colum. prima.
circa fin. vbi dixit, quod in crimen hæresis & lese maiestatis
quis non amittit dominium rerum suarum ipso iure, sed tan-
tum bonorum suorum administrationem, per tex. in l. penul.
& fina. C. ad legem iuliam maest. l. ex publicorum. ff. de ac-
cusatio. l. auferre. §. in reatu. ff. de iur. fisci. l. queſitum. ff. qui &
a quibus manu. liber. acci. idem tenuit Bar. in §. 1. in auth. de ī
celtis nupt. col. 2. & in l. si debitor, in fi. ff. que in fraud. credit.
& in l. post contract. ff. de don. hoc idem voluit Bal. sibi con-
trarius, in l. ynica. C. ne ex delict. defun. & Cyn. & Iac. de Aren.
in l. penul. C. ad leg. iul. maest. & Pau. de Cast. in d.l. post
contractum. ff. de dona. & in l. qui a latronibus. vbi etiam Aret. et
Imol. in §. 1. ff. de testamen. & idem Are. in l. Pantonius. §. rei
perduellionis. ff. de acquiren. hæred. & in l. si quis post accusa-
tionem. ff. de testam. Rom. in l. eorum. in prin. ff. de dam. infe.
& in d.l. post contractum. ff. de donatio. loan. Faber. in §. 1. in
stitu. quib. aliena. licet. loan. de Plat. in d.l. eorum. C. de iure fi.
lib. 10. tibi Hanc questionem latissime arguendo ad partes ex-
aminat loan. Igneus Doc. vtramontanus. in rep. l. necessarios.
§. non alias. ft. ad Syllan. vbi post multa num. 52. concludit
predicas opiniones contrarias hoc modo concordari posse
videlicet, quod verum sit, quod ipso iure commissio crimi-
ne lese maiestatis statim reus amittat dominium bonorum
suorum, & ita procedat prima opinio, sed quod illorum po-
ſſione priuari non possit, donec p ſententiam iudicis crimen
commisum consliterit. nam sequuta ſententia non dictorū
bonorum dominium, sed illorum poſſeſſio per fisca vendi-
cabitur, & a poſſessoribus auferetur, d.l. fi. C. ad leg. em. iul. ma-
iest.

Hieron. Gigan. de crimi. lēsa maiest.

test. & d.l. quæ situm, ff. qui & a quibus manum iſ liber. accipi. & h̄res que. §. i. ff. de iure fisc. lēntentia enim lata, statim apparet retro dominium fisco competuisse. d.l. cum filius. §. fi. ff. de leg. 2. c. cum secundum, de h̄retic. in vj. l. Papinianus. §. memini nisse. ff. de inoffic. testam. licet enim quis bona sua ipso iure amittat, & illa fisco querantur, non tamen possessio eorum ipso iure fisco acquiritur. Bar. in l. commissa. ff. de public. Martin. de Laud. in tract. de fisc. q. 53. ¶ In ista opinionum varietate, arbitror secundam opinionem, quod dominium ipso iure bonorum rei criminis lēsa maiestatis ante sententiam fisco non queratur, veriorem esse. Et propterea sequor opinionem Bar. in d.l. imperator. & sequacium. Et pro ista opinione est rex apertus, cui nō video responderi posse, in d.l. quæ situm, ff. qui & a quibus, vbi Paulus iurisconsultus ita dixit, quæ situm est an is qui maiestatis crimen reus est manumittere possit, quoniam ante damnationem Dominus est. & sic ineuitabili ter probat dominium rerum & bonorum rei criminis lēsa maiestatis statim commisso crimen ipso iure in fiscum non transire, & istam partem tenuit etiam Laurentius Calcan. in consi. 5. 1. licet his quæ supra. colum. 2. in princ. versicu. quia licet bona afficiantur. & in vers. ad tollendum ergo, ad fin. ead. colum. & idem Calcan. in consi. 66. visis omnibus. & pōndē ratis. colum. 1. in princ. ¶ Nec placet distinctio Ignei supra relata, quod prima opinio procedat quo ad dominium, secunda vero quo ad possessionem. Nam licet verum sit, quod possessio ipso iure in aliquem transire non possit, cum sit quid facti, & requirat aequalē apprehensionem. I. cum h̄redes, ff. de acqui. h̄red. & sic expectari debet sententia pro ea apprehendenda, idem est in dominio quod statim non transit commisso crimen, per rex. in d.l. quæ situm. Videtur propterea alter dici posse videlicet, quod prima opinio procedat quantū ad bonorum suorum administrationem. Illam enim reus criminis lēsa maiestatis statim amittit commissio crimen, & ipso iure, vt in l. quisquis. §. emancipationes. C. ad legem iuliā maiesta. & dicta. l. quæ situm, & dixi supra quæstio. 23. proxima præcedente. Secunda vero opinio Bart. & sequacium procedat, quo ad dominium quod illud non transeat in fiscum nisi sequuta sententia, quæ tenenda est, ¶ Bartol. enim opinio vt Idolum adorari solet, vt inquit Cuma. in auth. nisi breuiores. C. de sent. ex peric. recitan. & hanc opinionem inuenio tenuisse etiam Iacob. d.l. post contraclum. colum. secunda, in versicu. Dominus Odofred. ff. de donation.

S V M M A R I V M .

1 Reus criminis lēsa maiestatis an pendente accusatione alimentari debeat de bonis suis.

Q V A E S T I O X X V I I .

Vigesimo sexto quæro. vidimus su
23. proxima præcedente, & etiam in proxima superiori. q. quod ei, qui commisit crimen lēsa maiestatis est interdicta administratio bonorum suorum. An accusatione pendente reus ali debeat de bonis suis? Circa quod b̄r dicas, quod sic. pro quo facit rex. in l. ait prætor. §. si fundus. ff. de iur. delib. Et ita voluit Albe. in l. fina. C. de ordi. cogni. & Marti. de Laud. in tract. suo de fisc. q. quæstio. 252. vbi dixit, pro hoc videndum bonum verbum Bar. in fisco, in l. prætor. in prin. ff. de secul. viola. Tu dicas, q. Bart. in d.l. prætor, nil poenius de hoc dixit.

S V M M A R I V M .

- 1 Debitor illius qui commisit crimen lēsa maiestatis, ei soluendo an libetur a debito.
- 2 Item quid dicendum de soluente nondum accusato, inquisito, vel denuntiatio pro dicto crimen.
- 3 Soluens creditori putatio liberatur ut si soluisset vero creditori.
- 4 Debitor solvens mandato iudicis plenissimam liberationem consequitur.
- 5 Debitor ex iusta causa soluens putatio creditori, etiam sine mandato in dicto, liberatur.

Q V A E S T I O X X V I I I .

Novembris Igesimo septimo quæro; an debitor illius, qui commisit crimen lēsa maiestatis, ei soluendo anteq̄ sibi inhibetur, a debito liberetur, ne postea a fisco molestatari possit? In hac questione

videtur dicendum quod sic, ita sentit Imo. in c. pastoralis. col. 3. versi. Et not. argumen. de senten. & re iudic. subdit tamē de hoc dicendum, vt in l. post contraclum, ff. de donat. Tu dicas contrarium verius esse, quod immo debitor rei criminis lēsa maiestatis si illi soluat etiam ante conditimationem non liberatur. l. penult. C. ad legem iul. m. adesta. & probatur in capi. scelis. de pœn. in vj. ibi, nullus ei debita reddat. Secus est in alijs cito minibus. vt in d.l. post contraclum. ff. de donat. hanc opinionem tenuit etiam Maith. de Afflict. in tit. quæ sint rega. in §. & bona committentium. nu. 15. col. ii. in vñibus feudor. ¶ Lim ita tamē conclusiōnem p̄dictam, vt procedat quādō quis soluit il li qui de criminis lēsa maiestatis erat accusatus, inquisitus, vel denunciatus, vel notorium erat siue publicum cum tale crimen commisisse, secus si quis nō erat accusatus, inquisitus, vel denunciatus pro dicto crimen, immo erat occultum cum esse huiusmodi criminis reum. Tunc enim ei soluens liberaretur, argumen. in l. Barbarius Philippus. ff. de effic. presi. ¶ Tadidem facit, quia soluens creditori putatio liberatur ac si solueret vero creditori, vt not. in c. nihil. de electio. & voluit Gasp. de Perusio, in tract. suo de reserua. benef. in versi. qui sit effetus reseruationis. versic. quæro primo. Quod presertim procedit quando quis solueret creditori putatio mandato iudicis, vt dixit Marc. Ant. Bauer. in tract. suo. de mora. in prima parte. ¶ facit, quia debitor soluens mandato iudicis plenissimam liberationē consequitur, vt no. in l. ait prætor. §. permititur, ff. de minor. & habetur per Bar. in l. minor. vigintiquinque annis, e. ti. & per D. Carolum Ruin. præceptorem meum: 5 in consi. 15 l. visis consilijs. colum. 2. numero 3. ¶ Quinimo ibidem num. 4. dicit, quod ex iusta causa soluens putatio creditori etiam sine iudice liberatur. l. i. §. si rem a seruo. ff. depo. & per Bar. & Alber. in l. urbana. ff. de condi. indebit. Quinimo cum hoc sit de speciali iure, quod debitor soluens ei qui commisit crimen lēsa maiestatis non liberetur, vt est gl. in verbo, soluere, in d.l. fi. C. ad le. iul. maiest. nam in alijs reis secus est l. reo. ff. de solut. ideo sane intelligi debet, quando debitor sciebat, vel scire debebat, facultatem soluenti creditori sublatam esse, nam alijs ignoras, dummodo ignorantia non esset supina, liberaretur, argumen. eius quod dicitur de soluente procuratori revocato. l. cum quis. ff. de solutio. ita dixit Salic. in l. meminisse, circa fin. C. ad leg. iul. maiestatis.

S V M M A R I V M .

- 1 Accusatus de crimen testari potest pendente accusatione, & valebit eius testamentum.
- 2 Quid dicendum de reo criminis lēsa maiestatis.
- 3 Ratio cur secus sit in crimen lēsa maiestatis.
- 4 Opinio authoris, an testamentum accusati, inquisiti, vel denuntiati, de dicto crimen valeat.

Q V A E S T I O X X V I I I .

Vigesimo octavo quæro. regulatiter accusatus de crimen testari potest pendente accusatione, & valebit eius testamentum. l. qui a latronibus. §. fi. & l. si quis post accusationem. ff. de testa. 2 l. ex iudiciorum. ff. de accusatio. ¶ Quid dicendum erit de reo criminis lēsa maiestatis? Dicas in eo secus esse, quia intestabilis efficitur, vt dixit Specul. in titulo de instrument. editione. in §. compendio. versiculo quarto. allegat textum in l. penultima. C. ad legem iuliam maiestatis, idem dixit D. Hippol. Marsi. præceptor meus in l. de minore. colum. 2. in prin. versiculo item ille, qui committit, ff. de questioni. vbi dixit hoc melius probari per textum in l. fi. C. ad legem iuliam maiestatis. idem dixit Specul. in titulo de iudic. §. j. in versiculo. Est & alia petitio, circa fi. vbi ad hoc allegat textum in l. quisquis. C. ad legem iuliam maiestatis. idem voluit Cur. Iunior. in cō filio c. presupponitur in facto. columna ultima. in principio, 3 numero quinto. in 2. volum. ¶ Cur autem diuersum sit in isto crimen lēsa maiestatis? Dicas, quod in isto crimen propter eius atrocitatē immediate eo commisso, committēt est pri uatus administratione bonorum suorum vt vidimus supra, quæst. 23. proxima præcedente, & habetur in l. quisquis. in §. emancipationes. & in d.l. final. C. ad legem iuliam maiestatis, & in c. si quis. 6. q. j. & hanc opinionem tenuit etiam Iohannes Igneus, in sua disputatione, an rex Franc. Imperator recog. numero 109. & Marth. de Afflictis in c. j. §. & bona committentium. in titulo quæ sint regalia. columna tertia. numero 31. in vñibus feudorum ad quod allegat textum in c. scelis. de pœn. in 6. ¶ Dicerem ego validitatem testamenti eius qui est accusatus, denunciatus, vel inquisitus, & testatus est accusacione pendente pendere a futuro euentu, nam si condemnabitur de

Tractatum Tomus XI.

72

bitur de tali crimine proculdubio testamentum non valebit, si autem absoluatur testamentum validum erit, quia accusatio suum non est sortita effectum, cum secundum iuris regulam, non praestat impedimentum quod de iure non sortitur effectum. cap. non praestat de regulis iur. in 6. cap. si verum. 3. quæst. 2. l. si dari stipuler. ff. de verbo, oblig. cap. congregato. de electio.

S V M M A R I V M.

- 1 An reus criminis lese maiestatis gaudeat beneficio præscriptionis.
- 2 Committens crimen lese maiestatis priuatur omnibus his, qua introducta sunt de iure ciuili.
- 3 Item priuatur beneficio consuetudinis, qua ceteri gaudent.

Q V A E S T I O XXIX.

Vigesimo nono quæro; an committens crimen lese maiestatis gaudeat beneficio præscriptionis? in hac quæstio. Matthæ. de Affl. in cap. j. in §. & bona committentium. colum. 3. num. 33. in tñ quæ sunt regal. in vñibus feudorum. dixit, quod committens crimen lese maiestatis in regno vigore constitutio- nis illius regni, quæ incipit bona proditorum, non gaudet ip- se nec eius filii præscriptionis beneficio. † Tu dicas, quod idē erit in alijs locis. nam committens tale crimen priuatur om nibus his quæ introducta sunt de iure ciuili, vt per Bar. in ex- trauagan. qui sunt rebel. in verb. rebellando, versicu. quæro qd de domiuo. num. 17. Et in versi. ex prædictis. nume. 2. 1. præscri- ptio autem est de iure ciuili introducta propter bonu publicu. cum. 1. & 3. ff. de vñucapi. Azo in summa. ff. de vñucapi. pro empator. circa princip. Franc. Balb. in tract. de præscr. par. 1. col. 6. in prin. versi. 4. principaliter quæro.

3 Item priuatur committens crimen lese maiestatis bene- ficio consuetudinis qua ceteri gaudent. ita voluit Matthæ. de Affl. in d. c. 1. in d. §. & bona committentium. nu. 24. in tñ. quæ sunt reg. idem de Rebelle dixit Bal. in extraug. de pace Const. in versi. habet. & idem voluit Mar. de laud. in tract. de crim. lese maiest. q. 29.

S V M M A R I V M.

- 1 Clericus committens crimen lese maiestatis contra principem vel regem, an priuari possit beneficiis ecclesiasticis.
- 2 Clericus pro magna culpa beneficio ecclesiastico priuari potest.
- 3 Pana priuationis beneficiorum nunquam locum habet, nisi vñilex vel canon hoc dicit.
- 4 Clericus committens crimen lese maiestatis contra papam sive Cardinalem prominciam gubernantem beneficiis priuatur.

Q V A E S T I O XXX.

Rigesimo quæro, an cler- cus committens crimen lese maiestatis contra principem seu regem priuari possit beneficiis ec- clesiasticis quæ obtinet? In ista quæstione distinguendum pu- lo, quod aut clericus committit crimen lese maiestatis cōtra regem recognoscetem suum regnum in feudum a papa, aut contra alium principem non recognoscetem statum suum in feudum a papa. Primo casu dicerem clericum a suo iudice ecclasiastico priuari debere beneficijs, ita dixit Matthæ. de Affl. in cap. primo, in §. & bona committentium. colum. 9. nu- me. 14. aliegar ad hoc tex. in cap. primo regum. vbi, dicitur quod si peccauerit vir in virum placari ei potest Dominus: si autem vir in Dominum peccauerit, quis orabit pro eo? quasi dicit nullus. Videtur enim delictum in ecclasia commissum cum talen regem committitur, qui ab ecclasia regnum ha- bet. Illa namque suum defendere feudatarium tenet. sub- densidem Matthæus, quod talis clericus, qui contra Cardinalem rebellionis crimen commisit, vt in cap. foelicis. de poe- na in 6. dicit enim magnam fore culpam esse contra Domini- dum temporalem quem ecclesia defendit. † Pro magna au- tem culpa clericus beneficio priuari potest. 16. q. 1. ca. inuen- tum. & ibi gl. Inno. in c. ex tuarum. de purga. can. Hanc etiam opinionem, quod clericus qui commisit crimen lese maiestatis contra regem recognoscetem suum regnum in feudum ab ecclesia (vt est Rex Neapolis & Rex Sicilia) beneficiis ecclasiasticis priuetur, tenuit idem Matthæ. de Affl. in consti. Reg. lib. j. in tit. vbi cler. pro malefic. debeat conueniti. nu. 3. 4. 5. & 6. Aut clericus commisit tale crimen contra alium principem & fuit condemnatus cum confiscaione bonorum, & dicas qd tali casu beneficiis non priuatur. & hoc sentit idem Matthæ.

loco proxime allegato, vbi dicit secus esse, quando alio modo quam contra Regem vel imperatorem clericus crimē lese maiestatis committeret, faciunt plura quæ adducit Ias. in consi. 86. in causa R. D. Gentilis. colum. 3. in versi. Nam poena priuationis. in 3. vol. vbi consuluit pro R. D. Gentile Balliono tunc Episcopo Urbeuetano. † & ibi dicit, quod poena priuationis beneficiorum nunquam locum habet nisi vbi lex vel Canon hoc dicit. Ad quod facit tex. in §. cum igitur in verbo, nec qualibet lex, in authen. de non eligen. secund. nubet. Bal. in authent. ex testamento, C. de secun. nupt. glo. & ibi Docto. in c. fi. de iure patr. Curtius Iunior in authen. non licet. nu. 25. C. de liber. præterit. Et prædictam cōclusionem intellige, quādo condemnatio a laico fieret, ita dixit Collectar. in ca. in q- busdam. versi, sed quid erit de beneficiis extra de poe. quia nil ad Imperatorem de bonis ecclesiæ, vt dixit ibi glo. ad idem tex. optimus in clementi. pastoralis, de re iudicat. & ideo dixit idem Matthæ. in dict. §. & bona committentium. numero 1. 14. supra allegato, quod nunquam vidit clericum beneficio priuari propter rebellionem commissam in principem secu- larem.

- 4 † Quando vero clericus commisit crimen lese maiestatis contra papam, sive cōtra Cardinalem prouinciam gubernantem, tunc nō est dubium quod ob tale crimen beneficiis priuabitur. facit tex. in d. c. foelicis. de poe. in 6.

S V M M A R I V M.

- 1 Qui crimen lese maiestatis commisit, an succēdere possit alicui ex testa- mento, vel ab intestato.
- 2 Hæreditas est de iure ciuili.
- 3 Committens crimen lese maiestatis priuatur omnibus qua iuris ciuilis sunt.

Q V A E S T I O XXXI.

TRigesimo primo quæro, an is qd lese maiestatis commisit, possit ex testamento vel ab intestato alicui succedere? Dicendum breuiter quod non. I. prima. ft. de hæreditibus instituen. l. quisquis. C. ad leg. iul. maiest. si enim filij eius ob delictum paternum incapaces fiant hæreditatis, & successionum etiam extranorum, vt in dict. l. quisquis. §. filij vero. A fortiori idē erit in patre reo dicti crimi nis. auth. multo magis. C. de sac. sanct. eccl. & ita tenuit etiam Francis. Lucan. in tract. suo. de priuileg. fil. in 2. par. prin. in ver sic. vigesimus casus. num. 20. † Est enim hæreditas de iure ciuili. l. obuenire hæreditatem. ff. de verb. sign. l. tutelas. ff. de ca. di minutio. c. ius quirium. j. distinc. l. 2. ff. de acqui. hær. & habet per gl. ius quirium, quæ dicit hoc esse verū, sive hæreditas ab intestato sive ex testamēto obueniat. † Et cōmittens crimen lese maiestatis priuatur omnib. quæ iuris ciuilis sunt, de quo supra q. 29. proxima præcedenti fatus dixi.

S V M M A R I V M.

- 1 Reo criminis lese maiestatis defuncto an aliqua pena contra eum locum habeant?
- 2 Regulariter quacunque crima morte cum pena extinguntur.

Q V A E S T I O XXXII.

TRigesimo secundo quæro: vidimus hucusque de penis reorum criminis lese maiestatis quæ ipsi viuentibus infliguntur. Nunc vidēdū an ipsis mortuis aliquibus penis locus sit? Et videtur dicendū 2 Q non, † quia regulariter quacunque crima cū poena, mor te extinguntur. l. 1. & 2. C. si reus, vel accu. mor. fuerit, secus tamen esse dicas in crimen lese maiestatis, quod morte rei nō extinguitur. de quo s. q. 19. in rubric. qualiter in crimen lese maiestatis procedatur. Quia in isto crimen etiam reo mortuo damnatur eius memoria, & bona ipsius fisco applicatur. l. penul. & vlt. C. ad legem iuliam maiest. fin. ff. cod. §. publica. inst. de publi. iudic. Lex iudiciorum. & ibi gloss. in verbo maiestatis. ff. de accus. §. per contrarium. inst. de hær. quæ ab intestata. defer. & istam materiam per plures quæstiones examinavi su pra in præallegata rubr. qualiter in crim. lese maiestatis pro cedat. & late deduxi quæ scrupuli debeant, quādo defuncti memoria damnatur. videre poteris ibi omnia, quia iam scripta indignum esset, & pœnitius frustratorium repetere.

S V M M A R I V M.

- 1 Reo criminis lese maiestatis pendente accusatione mortuo, nunquid fieri alia iniuria eius cadaveri.

2 Reus

Hiero. Gigantis de crimi.læſæ maiest.

- 2 Reus criminis siue ante, siue post condemnationem moriatur nulla ei iniuria fieri, & Iudices errant qui cadavera puniendorum ad furcas mittunt.
- 3 Iudex faciens suspendi cadaver delinquentis mortui, tenetur in sindicatu.
- 4 Latrones famosi etiam mortui suspendi possunt.
- 5 Si effet confuctudo in loco quod cadaver delinquentis suspenderetur, tolleranda effet.
- 6 Cadaver rei eriminis qui semetipsum in carceribus interfecit, an penae sufficiendum sit.
- 7 Cadaver rei mortui suspendi, vel bestiis dari potest propter atrocitatem delitti.
- 8 Et hoc servatum fuit in ciuitate Venetiarum.
- 9 Saul percussus a muliere se occidi mandauit, ne a muliere occisum dici posset.
- 10 Occidens semetipsum in carceribus an heredem habeat.

in l.final.C.ad legem iuliam maiestatis, & in authent. idem de infam.C.de hære.

S V M M A R I V M.

- 1 Damnatus pro crimine læſæ maiestatis si extra patriam moriatur an in patria sepeliri possit.
- 2 Accusatio rei regulariter morte extinguitur.
- 3 Cadavera mortuorum ne in ciuitate sepelirentur Romana lege cautum erat.
- 4 Idem lege Duodecim Tabularum statutum erat.
- 5 Corpora mortuorum in ecclesia sepeliantur Canonum dispositione introductum est.
- 6 Princeps solus concedere potest quod cadavera rebellium extra ciuitatem sepulta, in ciuitatem reducantur.

Q V A E S T I O XXXIII.

Q V A E S T I O XXXII.

- Rigesimo tertio quæro !**
- 1 quid dicendum erit de reo criminis læſæ maiestatis mortuo pendente accusatione, vtrum eius cadaueri fieri aliqua iniuria, vt puta illud suspendendo, vel quid si mile faciendo? Dicas, t̄quod siue ante, siue post condemnationem, reus criminis mortuus fuerit, nulla ei iniuria fieri, per Ange. in l. si quis. in versic. in tex. ibi, C. si reus, vel accus. mort. fuerit, vbi dixit, quod errant iudices qui cadauera puniendo rum ad furcas mittunt. idem Ange. in l. i. ff. de public. iudic. & ibi Imo. & Bald. in l. i. C. ne ex delict. defunct. allegat Cyn. in l. 2. C. qui testam. face. possunt. dicens Angel. ibi, quod t̄uidex ca uere debet quando delinquens moritur processu pendente, quod illius cadaueri suspendi non faciat, alias in sindicatu tenerentur, quia cadaueri iniuria fieri non debet. l. i. §. quoties, ff. de iniur. idem voluit Sebas. Sapia. in repe. l. imperium. co lum. 7. nume. 10. ff. de iurisd. omnium iudic. t̄vbi tamen Imola dixit, quod contrarium seruatur in famosis latronibus, & hoc in eorum odium videtur tollerari posse, vt in cap. mulier, 15. q. 1. hanc eandem sententiam sequitur Angel. in tractatu suo malefi. in verbo, qui Dominus iudex videns. versiculo. Et prædicta procedunt, numero 43. ad idem Gondisal. Villadig. Hispan. in tractat. suo de hære. quæstio. 22. numero. 4.
 - 2 t̄vbi inuehit contra iudices cōtrariūm facientes, quos in sindicatu teneri dicit, subdens tamen, quod vbi contrarium de consuetudine seruatur toleranda eset talis consuetudo propter delicti atrocitatem. t̄ Sed quid dicemus de cadauere rei criminis, qui ad euitandam infamiam & supplicium de cōsumendum in carceribus existens semetipsum interfecit, vel sumpto veneno necauit, an eius cadaueri subiiciatur poena quæ viuo corporaliter infligenda veniret? Dicas, quod non, vt per Alexand. & alios post Cyn. in d. l. 2. C. qui testam. fac. poss. vbi Rom. t̄ Prædicta tamen conclusio procedere nō videtur quando quis enormiter deliquit, nam propter atrocitatem & enormitatem delicti cadauer rei mortui suspendi, vel bestiis dari potest, vt est glosa nota. in l. 3. ff. arbor. furtim cæsar. exemplificans in famoso latrone, & ita intelligens. tex. in l. capitalium. §. famosos. ff. de poen. quam glos. Roma. in l. si vero. §. de viro. in 46. fallentia mirabilem esse dicit. idem tenuit Gaspar. Valla. in sua repetitio. l. imperium. colum. 6. numero 15. ff. de iurisdicō. omnium iudicū, attendenda tamen erit locorum consuetudo, vt supra dixi. t̄ Et vidi ego sc̄m in inclita ciuitate Venetiarum, quam appellare solitus sum aliarum ciuitatum Reginam, teruatum fuisse, quod cadauer cuiusdam rei qui atrocissimum delictum commiserat, eius enim materteram cum duobus illius filiis parvulis in eorum domo propria penes ecclesiam sancti Mauritij una, & eadem hora interfecit, vt illi pecunias & localia pro satis notabili summa eriperet, tādeni captus & in carcerem detrus, ad mortem condemnatus, vt fortis erat animo ad euitandam poenam infamiam illiusque atrocitatem, semetipsum sumpto veneno necauit, attamen eius cadauer dilaniatum fuit, iuxta condemnationis formam. t̄ Imitatus est Saul qui percussus a muliere se occidi mādauit, ne a muliere occisum dici posset, vt habetur. 2. Reg. cap. 1.
 - 3 An autem is qui crimen commisit, & semetipsum in carceribus detentum interemit heredem habeat? Franciscus Lucanus in tractatu suo de fisc. in secunda parte principali in rubrica, de publica. bonorum, nume. primo. circa hoc distinguit, vt ibi per eum. subdit tamen, quod si talis erat reus criminis læſæ maiestatis vel hæresis, pro quibus criminibus post obitum rei illius memoria damnatur, & se in carceribus perimat, heredem non habebit, vt in §. per contrarium; institut. de hæreditatibus, quæ ab intestato deferuntur, &

- si alii damnatus pro crimine læſæ maiestatis, & bannitus extra patriam moriatur, an illius cadauer conduci possit ad eius patriam, vel in aliud locum vbi ex forma sui banni viuens permanere non poterat inibi sepeliendum? Dicas breuiter, q̄ nō. Ita voluit Bar. in l. §. i. ff. de cadauer. punit. vbi dixit, q̄ sicut bannitus viuens stare non pōt in ciuitate, ita nec mortuus ad illam vt ibi sepeliatur adduci potest. & Bart. sequitur Hier. Buttigella. in repetit. l. quod te, ff. si certum petatur. in final. verbis; & idem erit dicendum in quocunque alio bannito ex identitate rationis. t̄ Et licet in contrarium faciat, quia morte rei regulariter extinguitur accusatio. l. secunda. C. si reus vel accusat. mort. fuer. item quia morte bannum extinguitur, iuxta illud, Mors faciet certo ne sim cum veterit exul. Dicas tamen cōclusionem supra firmatam in reo criminis læſæ maiestatis defuncto veram esse, quia propter atrocitatem talis criminis videmus, quod post obitum imputari de tali criminie proceditur ad illius memoriam damnandam. l. penult. & ultima. C. ad legem iuliam maiesta. & dixi su pra quæstio. 32. t̄ Quinimo testatur Cicero olim Romana lege cautum, ne mortuorum quorumcunque cadauera in ciuitate sepelirentur. Traianus autem imperatorum omnium solus intra vrbe (teste Eutropio) sepultus est, eiusque ossa in aurea vnam collocata in foro a se ædificato sub columna reposita fuere. t̄ Et lege duodecim tabularum similiter cautum fuit ne in vrbe mortuorum cadauera sepulturæ traderentur, cuius legis hæc sunt verba, ne in vrbe sepelito, neve vrto, ne facito rogum, Ascia ne polito. idque etiam ciuili iure prohibitum esse probat text. in l. mortuorum. C. de religios. & sumptib. funerum. t̄ Verum, vt mortuorum corpora in ecclesiis se pelarentur, sacrorum canonum dispositione introductum est, vt habetur in toto titulo, de sepultu. extra. t̄ Dicas tamen, quod solus princeps concedere potest quod cadauera rebellium extra ciuitatem sepulta in ciuitate reducantur. l. 2. C. de cadauer. punito. & habetur per Matth. de Afflict. in titul. quæ sint regal. in princ. colum. 5. versicu. vigesimo secundo. numero 3. in vñibus feudorum.

S V M M A R I V M.

- 1 Domus committentis crimen læſæ maiestatis destrui debet.
- 2 Idem de domo blasphemii olim erat. Idem de domo eius qui Cardinalem interfecit.
- 3 Idem de eo qui pacem tenere & iurare voluit.
- 4 Editum Regis Ioanna de morte And. de Iser. eius consiliarii.
- 5 Poena destructionis domus rei criminis læſæ maiestatis erat etiam apud Romanos.
- 6 Domus Marini Faletri Ducis Venetorum destruta ob crimen læſæ maiestatis.

Q V A E S T I O XXXV.

- Rigesimo quinto quæro.** an domus committentis crimen læſæ maiestatis eo damnato, destrui debeant? Istam quæstionem tangit Lucas de Penna Doctor Tholosanus in l. quisquis. column. 2. versiculo, vitrum autem in tali criminie. C. de petitione bonorum sublato. vbi dicit nulla lege cautum reperiri domum committentis crimen læſæ maiestatis dirui debere; sed id fieri æquissimum esse in detractionem huiusmodi criminis. t̄ Blasphemus enim tali poena afficiebatur. vigesima tertia quæstio, quarta, capitulo quando. in versiculo. Nabuch Donosor. Idem de eo qui Cardinalem interfecit. capitulo felicis. de poenis. in sexto. Idem de eo qui pacem tenere & iurare noluit, vt in titulo de pace iuramen. firmand. §. præterea bona, procedi enim debet in his criminibus de similibus ad similia. leges famosi

Tractatum Tomus XI.

73

famosi in si.ibi, ad exemplum legis Iuliæ. Idem tenuit Matth. de Afflict. in capitulo primo, in §. & bona committentium. columna quarta in 19. speciali. numero 37. in titulo. quæ sint rega. in vsibus feudorum vbi dixit, quod domus eius qui com misit crimen læsa maiestatis destrui debet usque a fundamen sis, subdens, quod hec est noua poena imposita, per textum in dicto capitu. scelis. de poenis. in 6. & attestatur vidisse quod dam edictum Regis Ludouici, & Reginæ Ioannæ primæ de morte D. Andreæ de Isernia consiliarij tunc regii, qui in ciuitate Neapolis occisus fuit quoddam sero diei 11. Octobris, anno Christianæ salutis 1353. & eius occisores damnati fuere ad poenam mortis, confiscationis bonorum, & quod eorum domus destruerentur. † Dicas tu, quod ista non est noua poena, imo antiqua Romanorum, vt legitur apud Plinium minorem. in suo libello de viris illustribus, vbi dixit, quod Quintus Cincinatus Dictator effectus Sp. Melium, a Seruilio Hala magistro equitum occidi iussit, & illius domum solo æquari, ex eo quod regnum affectauit. Id enim proculdubio maiestatis crimen erat, vt de Gigatibus scriptum legimus hoc Carmine.

Afflasse fuerunt Regnum Celeste Gigantes.

6 † Legimus & in Venetorum Historijs, quod Marinus Falero Dux deprehensus cum quibusdam plebeis conspirasse vt ex ciuitatis Duce, cuius temperata est potestas, Tyranni de ciuitatem occuparet, qui captus a Senatu iussus est capite mulctari, eiusque ædes solo æquatæ.

V M M A R I V M

- 1 Vxor an prohibere posset ratione sua dotis, ne Domus mariti rei criminis diruitur.
- 2 Domus mariti delinquentis cuius fundus est dotalis an dirui possit.
- 3 Malefactores ita puniri debent vt Innocentes non puniantur.
- 4 Domus rei mortui cuius memoria damnatur non diruitur.
- 5 Domus rei criminis læsa maiestatis diruitur, quando sumus in primo capitulo.

Q V A E S T I O XXXVI.

1 T Rigesimo sexto quarto, quando domus, rei criminis læsa maiestatis destrui debet, vel quando id municipal iure statutum est, an vxor delinquentis domum ne diruatur ratione sue dotis defendere possit? Hanc questionem tangit Gandin. in tractatu suo maleficio. in rub. de bon. malefact. columna prima, numero tertio, vbi tenet, quod de iure mulier defendere poterit ne dominus diruatur, p. tex. in l. prima, C. ad legem Iuliam de vi publica. & l. 3. C. ac vxor pro marit. & de hoc dicit esse casum in l. creditoris, ff. de distract. pignor. præfertur etenim mulier alijs creditoribus, l. assiduis, C. qui pot. in pigno. habeant. Idem tenuit Roman. in consilio cxxviii. & licet Gandin. loco preallegato dicat, quod istud de iure verum est, atamen de consuetudine aliter seruari per rectores. loquitur enim in statuto, dicens quod ex quo potestas iurauit seruare statuta, aliter facere non potest quamcumque statutum durum sit. l. prospexit, ff. qui, & a quib. domus enim tempore maleficij erat in bonis mariti, licet hypothecata doti vxoris, l. sciendum. ff. qui satisfare cogantur. Hanc opinionem tenuit etiam Albericus in tractat. suo stat. in tercia parte, quæst. 7. facit, quia licet domus illa esset vxori obligata pro dote, tamen in bonis mariti debitoris dotis remansit. l. si dominum, C. de pigno. actio. Ideo in tali domo statuum locum habebit, non delictum impunitum remaneat. l. ita vulneratus, ff. ad legem Aqui. l. si a reo, ff. de fideiusto. & ita dixit Alb. loco prealleg.

2 † Predicam conclusionem limita non procedere, quædo talis domus esset fundus dotalis ipsius vxoris. Nam tunc non dicitur propriæ esse in bonis viri, cum ab eo neque alienari neque obligari possit. l. lex Iuliæ, l. Julianæ, & l. sed nec libertas, ff. de fun. dotali. si enim domus, quæ esset fundus dotalis possit dirui ob viri delictum, vtique de facili mulier indotata remaneret, & sine delicto puniretur, quod non est dicendum, nam malefactores ita puniri debent, vt Innocentes non puniantur, l. 2. in fine, C. de his qui latro. facit pro ista opinio. textus, in l. quisquis, §. vxores, C. ad legem Iuliam maiestatis. vbi habetur, quod licet vir incidat in crimen læsa maiestatis, vxo ritamen eius dos restitui debet.

3 † Secundo limita non procedere, quando post obitum rei criminis læsa maiestatis contra eius memoriam procederetur. Nam, cum eo casu non procedatur contra mortuum, sed tamen eius dos restitui debet.

tum ad damnandam eius memoriā per confiscationem bonorum, vt l. penultima & ultima, C. ad legem Iuliam maiest. & l. ultima. ff. codem titulo, locum non habebit dicta pena disruptionis domus.

5 † Tertio dicerem, dictam poenam disruptionis domus ob crimen læsa maiestatis locum sibi solum vendicare quando essemus in primo capite dicti criminis iuxta terminos, quisquis, C. ad legem Iuliam maiestatis, secus in aliis capitibus dicti criminis quæ plura sunt, de quibus dixi supra in rubrica, qualiter & a quibus crimen læsa maiestatis contra imperator. & alios prin. committat. in plurib. quæst.

S V M M A R I V M.

- 1 Domus rei criminis læsa maiestatis si dum diruitur, det damnum Domini vicini, quis de tali damno teneatur.
- 2 Domus si sit communis inter duos fratres, an & quando dirui possit.
- 3 Quando fiscus non succedit in omnibus bonis, & socius velit partem destruendam redimere an admittatur.
- 4 Domus quam reus criminis læsa maiestatis in pignus dederat, an propter crimen læsa maiestatis. Domini illius destrui debeat?
- 5 Domus quam reus criminis læsa maiestatis in pignus habebat an destrui debeat.
- 6 Domus rei criminis læsa maiestatis diruta, an readificari possit.
- 7 Papa solus remittere potest poenam disruptionis Domus, de qua in capitu. scelis. de pén. in 6.

Q V A E S T I O XXXVII.

T Rigesimo septimo quartitur.

quid dicendum, si dum diruitur domus eius, qui crimen læsa maiestatis commisit, aliquis murus domus predicitæ cadat supra domum vicini, ex quo is damno afficiatur, quis vicinum de huiusmodi damno resarcietur. videtur dicendum, quod rector qui domum ipsam dirui mandauit, argumento textus, in l. 2. §. tribuni, ibi, lesiones & dama, C. de his qui latro. l. 3. ff. quod metus cau. l. quemadmodum, §. magistratus, ff. ad legem Aquilam. l. nec magistratus, ff. de iniuriis. prædicta tamen procedunt, quando rector non iure fecisset, sed quando exequitur legem, statutum, vel consuetudinem, aliud dicendum videtur, verum si ob crimen læsa maiestatis domus destrueretur, ex quo tali casu omnia bona rei in fiscu deueniunt, l. quisquis in principio, C. ad legem Iuliam maiest. tunc dicendum esset fiscum de tali damno teneri, l. tutoris, C. ad legem iuliam de vi. alias autem malefactor teneretur, ita per prædicta dixit Alberic. in tracta. suo statutorum parte 3: q. nona circa hanc questionem vide etiam Gandin. in tract. tralefic. in rubr. de bon. malefact. columna tertia versicul. item q. ro aliquis commisit maleficium, & in versicul. sed nunc quæro. colum. 3. in fin. † vbi dixit, quod si Domus vel Turris communis inter duos fratres fuerit, & unus delictum committat, propter quod vigore statuti destruitur pars dictæ Domus vel Turris, quæ pura erat pars superior, de damno quod alter frater non delinquens patitur, a fratre delinquentे resarciri debet, si soluendo esset, sin minus regresum habebit contra comun. argumen. l. miles, ff. de adulte. Circa hoc ultimum quædo committens crimen læsa maiestat. vel aliud propter quod eius Domus destrui debet, si is dominum communem cū alio habeat, quid agendum sit, Archidia. & Ioan. Andr. mouent hanc questionem in d. capitu. scelis. de pén. in 6. vbi referunt dicta Bartholom. Brixien. in sua questio. Dominica. nume. 44. & tandem pro decisione remittit se ad not. per eum in addit. Speculato. in rubr. de bon. & per Barto. in l. art. eius, in §. de eo, ff. de aqua pluvia arcend. Philip. Franc. in dicto capitu. scelis. in prima columna in ultima not. dicit quod si propter tale delictum Domus fuit destruta, tunc socius recursum habere poterit contra delinquentem. argumen. tex. in l. si is cum quo ff. commun. diuidun. secundum Bart. ibi. Si vero Domus non fuit destruta, sed lata est sententia de ea destruenda, quod eo casu fiscus redimet partem socii. vt tota destruatur, secundum Bart. ibidem. & hoc modo dicit posse procedere opinionem Ioann. Andr. de qua loco supra allegato, subdens, idem esset non lata sententia, si tamen maleficium esset scandalosum, sed si maleficium non esset scandalosum, fiscus ramen in omnibus bonis succederet, vt in crimen læsa maiestatis, l. quisquis, C. ad legem Iuliam maiestat. † & idem dicit esse quando fiscus non succedit in omnibus bonis, & socius velit partem destruendam redimere, eo casu erit admittendus, Tra. To. Xj. K. non

Hieron. Gigan. de crimi. lēſe maieſt.

Q V A E S T I O PRIMA.

- non autem cogendus. Si autem socius nolit partem deſtruendam redimere, tunc huiusmodi pena in aliud commutari debet. argum. l. & si Seuerior, C. de infam. secundum Bartol. in d. §. de eo. Et si cupis circa istam quæſtionem plura videre, vide Docto. in d. l. ſc̄elicis. vbi Franc. & Barto. in d. l. haſtenus, ff. de aqua pluvia arcenda, & in l. ſi interdum, ff. commun. diui. & Bald. in d. l. & ſi ſeuerior. Alber. in traſta. statuto. in verbo bona, verſicu. statutum diſtat quod bona, & in eodem traſt. in verbo delinquens. in verſicu. statutum quod pro delicto. & in verb. maleſicium. colum. i. verſicu. statutum diſtat quod p maleſicio. ¶ Quid autem dicendum sit quando aliquis domū ſuam alicui in pignus dedit, demum in crimen incidit, ppter quod eius domus deſtrui debet? circa hoc vide Alber. in d. traſta. ſuo ſtatut. parte 3. quæſt. 14. ¶ Et quid erit quando creditor qui talem domum in pignus habebat incidit in crimen ſimi le, an domus ei pignorata deſtruatur? vide eundem Alber. in d. traſta. quæſt. i. 5. in d. 3. parte. & ibidem etiam ponit quid diſcedum erit quando maritus conſtituit vxori quartam partem ſecundum legem Longobardam, an poſſit mulier deſendere diſtam quartam partem bonorum mariti qui crimen lēſe maie commiſit, & ſic Domum ne deſtruatur.
- ¶ Sed utrum deſtructa Domo, puta rei criminis lēſe maieſtatis, illa poſtmodum reedificari poterit? videtur dicendum, quod ſi in ſententia condenmatoria contra eum lata nō fuifet prohibita reedificatio, quod refici poſſit, ita ſenſit Donii. in praallegato. c. ſc̄elicis, columna prima, in verſicu. Nota ar gumen. quod mandatum de poen. in 6. Sed dicas contrarium verius eſte, vt tenet Philipp. Franch. in d. capit. ſc̄elicis. columnā prima, uerſicu. vltimo noſto. vbi dicit quod iſta pars, vide licet quod domus deſtructa ob crimen reedificari nō poſſit, eſt verior, & quod fuit diſputatum & conſlusum in ſimili q̄ftione de ciuitate condenmata, a papa ad deſtructionem mu rorum, quod non poſſit reparare muros dirutos ſine licen tia Papæ, ſecundum Cyn. in l. ſeruus, C. de poen. & Barto. in l. ſi quis adulterium, §. primo, ff. de adulter. ¶ Quinimo dixit idem Franch. in d. cap. ſc̄elicis. in v1. no. quod diſta poena diſruptionis Domus de qua in d. capi. ſc̄elicis. remitti non poſteſt niſi p Papam, per no. in capi. ſicut Sancti. in fin. i. 5. diſtinct. quia poenæ iuris ab alio quam a papa remitti non poſſunt, ſecundum omnes ibi. ad quod diſt. in capitulo frater, i. 6. quæſtione, prima, & idem voluit Dominic. ibi in prima columnā. in verſicu. querendo an iſta.

FINIS SECUNDI LIBRI.

HIERONYMI GIGANTIS IVRISCON.

FORO SEMPRONIEN.

DE CRIMINE LAESEA MAIESTATIS.

LIBER TERTIVS.

*De paenis quas filij incurruunt patre committente
crimen lēſe maieſtatis.*

S V M M A R I V M.

- 1 An filios puniatur ex delicto patris in crimen lēſe maieſtatis. iuxta illud. Filius non portabit iniquitatem patris.
- 2 Non occidentur patres pro filiis, ſed unusquisque in ſuo peccato morietur.
- 3 Paena ſuos tenere debet anbore.
- 4 Filii committentium crimen lēſe maieſtatis in principem, excluduntur a materna, aucta, & omniam proximorum hereditate.
- 5 Item testamento extraneorum nihil capiant.
- 6 Item perpetuo ſunt infames, nec ad honores admittuntur.
- 7 Patres comedetur uiam acerbam, & dentes filiorum obſtupac runt.
- 8 Princeps habetur quaſi Deus in terris.
- 9 Paena legis quisquis, C. ad legem Iul. maieſta. contra filios locum non habet, niſi in caſibus ibi expreſſis.
- 10 Commiſſo crimine lēſe maieſtatis contra Regem Francia non habent locū paenæ d. L. quisquis.

Idimus hucusque qui bus poenis affiantur comiuitentes cri men lēſe maieſtatis, modo opere preium est videtur, vtrum corum filij ex huiusmodi paterno delicto aliquam incurant penā? Et videretur dicendum quod non, † filius enim patris iniquitatem nō portabit, vt habetur Ezechiel. c. 17. & in c. Iudæi. i. q. 4. l. ſeniam, ff. de poen. l. quotiens, ff. de noxal. l. emancipatio, §. fina. ff. de ſena. & habetur in totu. ti. C. ne fil. pro pat. facit illud L. cuius. c. 24. † vbi dici rur, non occidentur patres pro filiis, nec filij pro patribus, ſed unusquisque in peccato ſuo mortietur. & idem dicitur Regū. 4. cap. 14. idem habetur Paralip. lib. 2. c. 25. & Deuter. ca. 24. & Regum, 4. ca. 4. facit tex. in l. ſancimus, C. de poe. † vbi habetur, quod poena ſuos authores tenere debet. nec viterius progredi contra eos qui procul ſunt a calumnia. ad idem facit tex. in l. ſi quis in ſuo, §. legiſ, C. de inoffic. teſtam. l. legem, C. de natura lib. lib. in fin. in 1. respō. & l. ob maritorum, C. ne vxor pro ma rito, l. ſi pena, & l. crimen. de poe. l. 3. §. quod pater, ff. de mune. & hono. l. actione, §. diximus. ff. pro ſoci. l. generali, §. fi. ff. de ri tu nup. l. maritus, ff. ſol. ma. l. fin. ff. ad Sylla. & in Auth. vt nulli iudic. §. fi. colum. 9. Dicas tamen quod praedicta omnia ſibi lo cum vendicant regulariter loquendo, ſecus tamē eſt in crimi ne lēſe maie. l. quisquis, §. filij vero, C. ad leg. Iuliam maieſta. ¶ tnam filij eorum qui in principem commiſſerunt crimen lēſe maieſtatis, primo, a Materna & Auita, ac etiam ab omniū proximorum hereditate ac ſucceſſione alieni habentur. ¶ Se cundo, teſtamento extraneorum nil capere poſſunt. ¶ Tertio, perpetuo infames ſunt, & ad nullos honores admittuntur, vt eſt expreſſum in d. l. quisquis, §. filij vero. & habetur etiam 6. q. 1. cap. quæro, §. vtrum. de poe. ditlin. i. c. quisquis, facit quod habetur Hierem. c. 5. vbi dicitur, patres nostri peccauerunt & non ſunt. & nos iniquitates eorum portauimus. ¶ Et quod ha betur Hiero. c. 3. i. vbi legitur: patres comedetur uiam acerbam, & dentes filiorum obſtupuerunt. Idem habetur Ezech. c. 18. Et ratio quare ſic ſtatutum ſit in crimen lēſe maieſta. eſt propter immanitatem. diſti criminis, † offenditur enim prin ceps, qui habetur quaſi Deus in terris, ut eſt tex. in Authen. de conſul. §. fi. col. 4. præterea pena iſta q̄ imponitur filiis propter delictum patris ſtatuta eſt a lege in duriorem patrum vindicatam ac poenam: pater enim terretur magis propter filii penā per tex. in l. iſti quidem. in fi. ff. q. me. cau. & §. fina. Inſt. de no xalib. ¶ Et quod pena d. l. quisquis. non habeat locum in aliis caſibus criminis lēſe maieſta. quo ad filios, niſi in caſibus ibi expreſſis, tenuit etiam Nic. Boer. in traſta. dc ſeditio. in 6. pſuppoſito, nu. 20. 2. 1. & 2. 3. ubi dixit quod licet in Regno Franciæ locum habeat crimen lēſe maieſta. contra Regem commiſſum: tamen pœnæ d. l. quisquis, quo ad filios & eorum inca pacitatem locum non habent, cum poſſint ſuccedere, & capere reliqua eis in teſtamento ſuorum & aliorum, etiam ab in teſtato, nec efficiuntur infames, & ad honores præmoueri poſſunt, ſed tali caſu pena d. l. quisquis. ſolum locum habet, quo ad penam corporalem & bonorum conſiſcationem. penam. n. contra filios ſibi uendicant in primo capite d. legis Iu li. de quo in d. l. quisquis. ſecus in aliis caſibus in quibus delictum patris filio non nocet. de quo habetur etiam per Ioannem Corasium Tholofanum nunc Ferrarię legentem mihi uti fratrem honorandum. in d. l. ſeniam. in uerſicu. auferendam ff. de ſena.

S V M M A R I V M.

- 1 Filius committentis crimen lēſe maieſtatis, an capiat bona ex donatione matris.
- 2 Donationis actus eſt contrarius ſucceſſioni teſtamenti vel ab in teſtato.
- 3 Ex ſucceſſione teſtamenti, vel ab in teſtato ad eſum donationis non inferatur.
- 4 L. quisquis, C. ad legem Iul. maieſta. an ſu. penalit. eſt odiosa, vel favorabilis.
- 5 Le x quantuncunque ſit favorabilis, tamen quādo penam imponit eſt odio ſa & non extendenda.
- 6 Filius rei criminis lēſe maieſtatis eſt capax donationis inter viuos ſibi a matre facta.

Q V A E S T I O II.

Ecundo quæro. uidimus ſup. pxi. φ. filius cōmittētis cri me lēſe maie. efficit et in capax maternę hereditatis, tam ex teſtamento, quam ab in teſtato, l. quisquis. ſ. filii.

S. filii vero. C. ad leg. Iuliam maiestatis. Quid dicendum erit de bonis, a matre filio donatis? Hanc questionem late exanimat Paris. in consil. 69 numero 26. cum sequent. in 3. volu. vbi arguit ad utramque partem, & tandem nume. 171. concludit, quod tex. in d.l. quisquis. in d.s. filii vero. non vendicet sibi locum in bonis donatis per matrem filios, cum ex dispositione d.l. quisquis. filii reddantur incapaces maternæ successionis, tam ab intestato quam ex testamento. nec prohibet ille tex. matrem inter viuos filios posse donare. tunc enim actus donationis est penitus contrarius successioni testati vel ab intestato, contineens tacitam voluntatem ipsius morientis, l. conficiuntur, ff. de iure codic. & quia dicti actus inter se nihil commune habet, l. verba contrarerunt, ff. de verbis signifi. tunc nec ex successione ex testamento vel ab intestato ad casum donationis inter viuos inferri potest, l. inter stipulanten, §. sacram, ff. de verbo. oblig. facit gloss. in l. i. in verb. donationem, C. de secund. nup. & in donatione inter viuos habetur per Alexand. in l. 2. colum. 3. versu. item in alio, ff. de lega. 1. & pro ista conclusione lōge plura adducit Paris, in d. suo consil. 69. quem videre poteris. comprobatur conclusio prædicta per ea quæ voluit Saly. in d.l. q. s. quis. in §. filii vero. colum. 1. ver. adhuc quero, quid si mī, tūbū dicit quod materia d.l. quisquis. est pœnalis & odiosa, ideo nō extendenda. Et licet aliqui dicant quod immo d.l. quisquis. sit favorabilis non odiosa, quia introducta fauore publico, vt homines a tam graui delicto abstineant metu pœnæ, iuxta illud Horatii, Oderunt peccare mali formidine pœnæ. vt noluit Claud. de Seysel. in l. si quis id quod. colum. 2. circa medium, ff. de iurisd. omn. iud. nihilominus dato quod hoc verum esset, non tamē obstat, tūquia quantuncunque lex sit fauorabilis, tamen vbi est apposita pœna erit odiosa, & non extendetur, vt dixit Bal. in l. illud. colum. 2. versicu. istud est notandum, C. de sacrosan. eccl. per tex. in Authen. de non alienand. §. quia vero Leo- nis. el secundo, & ibi Iacob. de Beluis. tunc ergo conclusio, §. filius rei criminis læse maiestatis erit capax donationis inter viuos sibi a matre factæ: licet matris neque ex testamento neque ab intestato succedere possit. Considera tamen quod contra istam conclusionem videtur facere text. in d.l. quisquis. in §. filii vero. ibi, sint perpetuo Egentes & Pauperes. & ibi, sint potremo tales ut bis perpetua egestate sordēribus fit & mors solatium, & vita supplicium. quæ dispositio esset inanis & frustratoria, si tales filii capere possent ex donatione matris, & capere non possunt ex testamento vel ab intestato in bonis maternis, & sic fieret fraus dictæ legi. cum ergo ratio paupertatis conseruandæ in dictis filiis militet etiam in donatione, & vbi est eadem ratio, ibi debeat esse eadem iuris dispositio, vulgariter in iuribus: Ergo idem videtur dicendum de donatione. Nec mirum si propter atrocitatem ranti criminis filii innocentes puniuntur, nam Deus propter illud nefandissimum crimē de leuit funditus ciuitates Sodomæ, & Gomorras, & tres illis finitimas ciuitates, & tamen ibi proculdubio erant infiniti infantes & furioli, qui innocentes erant.

V M M A R I V M

1. **Filius damnati de crimine læse maiestatis, an sit capax donationis causa mortis sibi per matrem facta.**
2. **Donatio causa mortis sapit ultimam voluntatem.**
3. **Testari qui non potest ratione defectus consensus, non poterit donare causa mortis.**
4. **Vsurarius manifestus qui non potest testari, nisi seruata certa solennitate, non poterit donare causa mortis.**
5. **Cardinalis vel episcopus habens facultatem testandi a Papa donare poterit causa mortis.**

Q V A E S T I O III.

Tertio quarto, quid dicendum de donatio matrem filio patre damnato de crimine læse maiestatis? Dicas huiusmodi donationem non valere, prohibitum est enim filio damnati de dicto crimine posse aliquid capere de bonis maternis, tam ab intestato, quam ex testamento, l. quisquis, §. filii vero. C. ad legem iul. maiest. tunc donatio autem causa mortis sapit ultimam voluntatem, l. fina. C. de donat. caus. mort. Inst. de dona. §. 1. Bald. & alii in l. tam is. §. filius ff. de donat. causa mortis & habetur per Barto. & Docto. in l. 2. ff. de legat. primo, & ibi solennis Doctor præceptor meus Dominus Vincent. Hercu. de Perusio, columna tercia. vbi dixit, quod donatio causa mortis videtur ultima voluntas, cum requirat quinque testes, prout requirunt alii ultime voluntates, circa testamentum, l. fi. C. de donat. causa mortis. l. fi. C. de codic. & qui non potest testari ratione statis, non potest donare cā

3. mortis, l. prima, §. primo, ff. de tutel. & ratione distrah. tunc q. ratione defectus consensus testari non potest, non poterit donare causa mortis, l. discretis, C. qui test. facer. possunt. tunc Hinc est quod vsurarius manifestus qui testari non potest, nisi seruata solennitate de qua in capitu. quanquam. de usur. in 6. ita etiam non poterit donare causa mortis, vt habetur per Lap-pum alleg. 1. 25. vbi dixit quod non valet donatio causa mortis facta ab usurario, nisi restitutis usuris vel prestita cautione, 5. vt in d.c. quanquam. tunc facit etiam, quia si a papa conceditur facultas Cardinali vel Episcopo testandi, poterit vigore huius modi facultatis fieri donatio causa mortis, & codicilli, vt dixit Angel. de Perig. de Perusio. in d.l. 2. colum. 1. versi. sed si cederetur, ff. de lega. 1. Concludo igitur, quod donatio causa mortis facta per matrem filio reddito incapaci maternæ successionis, tam ex testamento, quam ab intestato, ex eo quod crimen læse maiestatis commisit, non valeat.

S V M M A R I V M.

1. **Filius dannati de crimine læse maiestatis, an priuetur feudo.**
2. **Delictum patris quo ad feudum nocet filius, sed non agnatis.**

Q V A E S T I O IIII.

Varto quarto, quid dicendum de feudo, mince læse maiestatis filius qui ex patris delicto efficitur insuccessibilis, iuxta terminos l. quisquis, C. ad legem Iuliam maiestatis. illo priuetur. Andr. de Isern. in capitulo primo, in §. præterea. in titu. quæ fuit prima causa beneficii amittit. dixit quod in feudis omnis descendens ex illo sanguine maculato & infecto est priuatus feudi successione, non habita distinctione, an feudum sit paternum & antiquum, & sic ex paclio & prouidentia, vel hereditarium. Hanc opinionem Isern. refert etiam & sequitur Matth. de Afflict. in dicto, §. præterea. in versicu. gloss. tertia numero octauo, quando sumus in crimine læse maiestatis, per textum in dicta, l. quisquis, 2. C. ad legem Iuliam maiestatis. tunc ibidem dixit, quod quo ad feudum delictum patris filius nocet, sed non agnatis. & alleg. ad hoc Bald. idem dicentem, in l. prima, in versicu. vigesimo-octavo quero, ff. de rerum diui. & tex. in capitulo primo in titulo si vasal. feud. priue. uide ad hoc Afflict. loco præalleg. colum. 2. num. 1. vsque ad num. 14. uide ad prædicta quæ dixi supra, q. 5. in rub. proximi præced.

S V M M A R I V M.

1. **Dispositio l. quisquis, C. ad legem Iul. maiest. an locum habeat in filiis iam natis.**
2. **Filius propter delictum patris, quando puniuntur, regulariter intelligi debet de filiis post delictum natis.**

Q V A E S T I O V.

Vinto quarto, an dispositio l. quisquis. bilitat filios eius qui crimen læse maiestatis commisit a successione paterna, materna, & auita, ac omnium proximorum & etiam extraneorum, locū habeat in filiis iam natis tempore delicti? In hac quæst. Cyn. & Pet. in d.l. quisquis, C. ad legem iuliam maiestatis tenuerunt quod nō, 2. per tex. in l. secunda, C. de liber. & eorum lib. tibi uidetur tradire regula, quod quando propter delictum patris filii puniuntur, intelligi debet de filiis post delictum natis. ad idem allegat tex. in l. diu. Marco. C. de quæst. & in l. emancipatum, ff. de sena. in quibus iuribus probatur, quod attenditur tempus natuitatis seu conceptionis filii ad qualitatem, quam filius a patre suscipit indagandam. idem tenuit Angel. in dicta l. quisquis, columna prima uerific. in tex. ibi filii nati, ubi dixit quod intelligi debet ibi de filiis natis post crimen contractum, tunc enim sunt ex sanguine reprobato & infecto, & ideo illi puniuntur tamquam criminis quodammodo participes, & quod ante nati & concepti non puniuntur pena dictæ legis. Contrarium tamen partem magis communiter tenent Docto. quod imo etiam nati ante delictum comprehendantur in dispositione dicta l. quisquis. quæ cum loquatur generaliter. generaliter intelligi debet, l. de pretio, ff. de publician. cum vulgaribus, & hanc opinionem sequitur Claudio de Seysel. in l. ii quis id quod. colum. quinta, sexta & septima, ff. de iurisdictio. omn. iud. pro qua ibi multa adducit, idem tenuit Gemin. in capitu. quisquis, 6. quæst. 1. & Specula. in titu. de sen. §. 2. uerific.

Tra. To. Xj.

K 2 quinto

Hiero. Gigantis de crimi. læſæ maiest

quinto quero. Saly. & Albe. in d.l. quisquis column. prima ubi dixit quod ratio quare filius puniatur in d.l. quisquis. est, quia præsumitur imitator patris, quæ ratio militat etiam in filiis ante delictum natis, & postmodum nascitur. Hanc etiam partem tenuit Angel. in tract. malefi. in verb. che hui tradito la tua patria. in versic. querit ibi Saly. numero 13. vbi dixit idem esse in iam natis quod in nascitur. & ad hoc August. de Ari. ibi in addi. alleg. not. per glo. Bat. Bald. & Salyc. in l. 2. C. de liber. & eorum lib. Nellus in tracta. suo Bannito. in 2. parte primi temporis. q. 10. dicit quod opinio Cyn. & Petr. supra relata, quod nati ante contractum delictum non comprehendantur in d.l. quisquis. sed solum procreati & nati post delictum commissum, æquitatem sapit. Sed contraria opinio, quod indifferenter nati & nascituri comprehendantur, forte verior est. Et istam opinionem, quod nati ante, comprehendantur in d.l. quisquis, §. filii vero, quæ communis est, sequor, pro qua incutabiliter facit tex. in d. §. filij vero. vbi vita reseruatur ex Imperatoria lenitate filiis eius qui crimen læſæ maiestatis commisit. Ergo de iam natis loquitur.

S V M M A R I V M.

- 1 Filii emancipati a patre, ante commissum crimen læſæ maiestatis, an puniantur.
- 2 Filii emancipati desinunt esse de familia patris.
- 3 Emancipatio facta per patrem de filio, parum ante commissum crimen læſæ maiestatis, præsumitur in fraudem facta.
- 4 Donatio facta ante delictum, sed postquam delinquens delictum facere proposuerat revocatur.
- 5 Factum suspitione pena in fraudem fisci factum censetur.
- 6 Crimen læſæ maiestatis semper fit præmeditate.
- 7 Donatio facta omnium bonorum ante commissum delictum præsumitur facta in fraudem fisci.
- 8 Factum in fraudem fisci & pæna præsumitur, quando de propinquuo sequitur delictum, & n. 9.
- 10 Fraus præsumitur ex vicinitate actus.

Q V A E S T I O VI

- E**xto quarto, quid dicendum de filiis emā-
ticipatis a patre ante commissum per eum crimen læſæ maiestatis, an hi in-
cidant in poenas de quibus in d.l. quisquis, §. filii
vero, C. ad legem Iul. maiest. Dicas breuiter quod non. Ita di-
xit gloss. in capitū. si quis cum militibus. in verbo filii vero, 6.
q. 1. vbi est tex. idem ad literam, vt in d.l. quisquis. & voluit illa
glo. quod filii per patrem emancipati ante delictum non com-
prehendantur in d.l. quisquis. Idem tenuit ibi Ioan. de Turre
Crema. in versic. sed hic surgit quæstio. Idem dixit ibidem Prae-
po. in fi. & Archidia. in versi. in gloss. filii hanc eandem senten-
tiā seq. Lucas de Pen. in l. quisquis, colum. 2. versicu. filii au-
tem. C. de peti. bonorum subla. lib. 10. ad idem Matth. de Afl.
in sua glo. super consti. regni. in tit. de patre recept. colum. fi.
2 in fine. & rationē huius decisionis esse, putō quia filius
emancipatus desinit esse de familia patris sui l. quinetiam, §.
fi. ff. de rit. nup. nomen filii amittit. l. senatori, la 2. ff. de senat.
3 Hanc conclusionem admittēdam censeo cum hoc tem-
peramento, videlicet: quod non procedat: quando pater filium
seu filios emancipauit parum antequam crimen læſæ maiestatis
cōtra principem vel eius collaterales committeret. Talis
enim emancipatio præsumēretur facta in fraudem scilicet, vt
filius non incurret in poenas d. l. quisquis, §. filii vero facit. ad
hoc quod voluit Bar. & Doct. de donatione facta ante delictum
commissum in l. post contractum, ff. de donat. vbi Bar.
4 in versi. & vt plene dicit quod quando donatio facta est ante
delictum commissum tempore quo iam delinquens delictū
facere proposuerat & sic propter delictum committendum
alienauit, quod tunc talis donatio eodem modo revocatur,
5 prout revocatur donatio post delictum facta: & quia factum
suspitione pæna in fraudem fisci factum censetur l. in fraudē.
6 in prih. ff. de iure fisci, l. sed si maritus. in fi. ff. qui & a quib. fa-
cit, quia vt videmus crimen læſæ maiestatis semper fit præme-
ditate probatur in d.l. quisquis, C. ad legem Iul. maiest. Et præ-
dicta maxime procederent quādō pater antequam delictū
huiusmodi commisisset filiam emancipasset, eidem bonoru-
sorum in præmium emancipationis parte assignata arg. co-
rum quæ not. Bar. in d.l. post contractum. in versicu. & prima
7 est præsumptio vbi dicit quod si is qui deliquit ante commis-
sum delictum donavit omnia bona sua præsumitur id in fra-
dem fisci fecisse l. omnes §. Lucius, ff. de his quæ in frau. credi.
faciūt no. per Bal. in l. 1. colum. vi. C. qui bon. cede. possunt, &
8 in l. si quis post hac, C. de bon. proscrip. & factum enim in frau-

dem fisci & pæna p̄sumitur q̄ de propinquuo sequitur delictū
l. si ventri, §. fi. ff. de priuilegiis. & l. sed Julianus, §. sed si filius,
ff. ad Macedo. c. officiis. ext. de elec. per quæ iura dixit Barto. in
9 d.l. post contractum. in versi. quinto præsumitur quod dona-
tio facta a delinquente ante contractum delictum censemur
facta in fraudem fisci. Et probatur ista opinio in casu nostro
pertex. in d.l. quisquis. in §. emācipationes. in fi. ibi, quo pri-
mum, & ibi, bona gloss. in verb. non valeant. & facit etiam quia
ex vicinitate actus fratus præsumitur. de quo etiam per Corne.
in consil. 61. visa copia processus, colum. prima in versi. secun-
do dictus. in 3. volum. & per Chassaneum in consil. 33. Hug. &
Martinum, colum. fi. numero 15. quod etiam probatur, argu-
tex. in l. si ventri, §. fi. ff. de priuilegiis. & l. si quis post hac. fi. de
bon. dam.

S V M M A R I V M.

- 1 Filii naturales commisso criminis læſæ maiestatis per patrem an punian-
tur, vbi & spuriis appellatione filiorum continentur.
- 2 Filius natus in seruitute spurius est.
- 3 Filius spurius patrem occidens tenetur lege Pompeia, de Parricidio.
- 4 Princeps est omnium subditorum pater.
- 5 Statuum faciens mentionem de filio, intelligitur de legitimo & natu-
rali.
- 6 Luxuria non debet esse melioris conditionis quam castitas.
- 7 Filii vbi condementur per iudicem vel statutum ex delicto patrit, veniūt
etiam naturales.
- 8 Papa, vel Imperator est omnium pater.
- 9 Bastardi non possunt appellari de domo, familia, seu agnatione pa-
tris.
- 10 Bastardi non possunt vti insignis domus paterna. & sunt infames, & vilis
conditionis.
- 11 Filius naturalis etiam legitimatus, non admittitur ad feudum concessum pa-
tri prose & filii.
- 12 Domini Veneti filios legitimatos non admittunt ad nobilitatem & eorum
consilia. nec etiam legitimatos per subsequens matrimonium, sed bene
ad bonorum successiones.
- 13 Bastardi per Mosaycam legem templum domini ingredi vque ad decimam
generationem prohibebantur. & ibi, quod Frater testamentum fratris
querelare potest, si frater institutus bastardus eius heredem.
- 14 Filius naturalis tantum cuius pater præsumptive certus est, comprehendit
tur in l. quisquis, C. ad legem Iul. maie.
- 15 Filius spurius, quando sunt banniti omnes de tali domo comprehendun-
tur.
- 16 Filius adoptivus an comprehendatur in dispositione dicta legis quis-
quis.
- 17 Filius adoptivus an in vclimit voluntatibus, contractibus, & privilegiis
comprehendatur.

Q V A E S T I O VII

- E**ptimo quarto, quid dicendum de fi-
liis naturalibus eius q̄
crimen læſæ maiestatis commisit, an & ipsi com-
prehendantur in l. quisquis, §. filii vero, C. ad legem
iuliam maiest. Et videtur dicendum quod & ipsi subiaceant
pœnis de quibus in d. §. filii vero. eorum patre committente
2 crimen læſæ maiestatis. in principem siue eius collaterales. & Ap-
pellatione enim filiorum spuriis continentur, l. cum pater, ff.
de lega. secundo. facit, quia vulgari sermone naturales filii ap-
pellantur, cui appellatione standum est, l. si seruus plurimum, §.
final. ff. de lega. primo, l. Labeo, ff. de supellec. lega. l. cum De-
lanionis, §. Asinam molendinariam, ff. de fund. instru. Et hanc
conclusionem Albe. in d.l. quisquis, columna secunda refert
tenuisse quandam Thomam Formagiarum Doctorem Bo-
nonensem disputando, & inter alias rationes adducebatur,
3 & quia filius natus in seruitute spurius est, vt cauetur l. ex libe-
ra, ff. de suis & legiti. demum alia lega cauetur, quod nati in
seruitute appellatione filiorum continentur. l. Lucius, §. fina.
ff. de leg. secundo. Hanc conclusionem tenuit etiam Ioannes
Andr. in capitulo statutum. de haeret. in sekro. & Ange. in §. in-
terdum. columna secunda, versiculo quod habetur. Inst. de hc
red. quæ ab intest. defer. & Bald. in dicta, l. quisquis. sequitur cā-
dem opinionem, & dixit ibi, quod si filius spurius patrem
occidat, lege Pompeia de Parricidio tenetur. Ergo idem esse det
cum de principe occidendo tractatur, & quia princeps est om-
nium subditorum pater, vt in l. postliminium, ff. de ca. & post
lim. reuer. & hoc dicit esse verum quando de iure communi
in materia indifferenti profertur istud verbum filii, & sed qua-
do a statuto profertur, tunc dicit intelligendum de filio legi-
timio

Tractatum Tomus XI.

75

nmo & naturali, nam verbum filius, est simpliciter prolatum & nemo simpliciter appellari potest filius nisi sit iustus, l.vlt. ff.de iur.delib.l.generaliter.in fi.ff.de instit.& substit.quod etiā ostenditur ex diffinitione filii l.filium diffinimus. ff.de his qui sunt sui vel alie.iu.item spuri filij nuncupari non debent. Autem ex complexu.C.de incest.nup.& in auth.qūibus mōd.natural.effic.sui, S.præterea.Et pro ista opinione, quod filij naturales tantum comprehendantur in d.l quisquis, S.filii vero. Cad legem Iuliam maiesta.facit ratio t̄quia luxuria non debet esse melioris conditionis quam castitas. casus est in simili in l.quarta,iuncta rub.C.de interd.matri.ad idem glosi.in capit.statutum felicis.in verb.voluntas.de hære.in 6.Angel. Imo.& Alex.in l.ex facto,S. qui rogatus,ff.ad senat.cont. Tre bellia. vbi dicunt, quod si ex delicto patris condemnantur filij per iudicem, vel per statutum puniatur, quod filiorum applicatione veniūt etiam illegitime nati. idem dixit Dominus & Preceptor meus Carol.Ruin.in consi.70.de duobus est vindendum.colum.5.num. 13.in 3.vol.idem voluit Angel.in tracta.de crimi.læsa maiestatis, quæstio. 20.vbi rationem adducit, t̄quod facere contra Imperatorem vel Papam est contra ius quasi naturale, quia Imperator & papa est omnium pater.allegat ad hoc Alber.in dicta,l.filium diffinimus. Facit pro ista opinione tex.in capit.si gens Anglorum , 56. distinet. vbi habetur quod bastardi sunt prompti ad omnia deteriora. In contrariū tamen facere videtur, t̄quod isti naturales, quos bastardos vulgo appellamus, non possunt appellari de domo familia, seu agnatione patris.Dyn. in Lcum pater . S.mater,ff. de leg.3.And.de Iser.in capi. 1.in ti.si de seu.defundit. t̄nec pos sunt insignis Domus paternæ vti, vt late per And.Tiraque.in tracta.suo nobilit.capitu.25. numero 12. & 13. item infames & vilis conditionis sunt, vt per Azon.in summa, C.de infam. Bald.in l.3.in princip.in vlt.not.ff.de liber.& posthum. Bal.in consi.373.pt̄mittendum est. in princip. in primo volumine. facit etiam legitimatus admittitur naturalis filius ad feudum concessum patri pro se & filiis, vt habetur in cap.naturales.& ibi late Docto.in titu.si de feud.fuc.controu.inter Do.& agn. 12. t̄ & Domini Veneti tales legitimatos non admittunt ad nobilitatem, nec ad eorum consilia, vt dixit Fulgos.in consilio, 61.stante statuto,columna secunda versicul.hoc quoque cū dentius. Quinimo Domini Veneti nec etiam legitimatos per subsecuens matrimonium admittunt ad eorum nobilitatem, sed bene illos admittunt vti legitimatos ad bonorum successiones ad fideicommissa & feuda,iuxta terminos capitulo.tanta,qui fil. sint legitimi facit, quia propri filii naturales appellatione filiorum non veniūt, quia de iustis intelligitur, l. vii ff.de iur.deliber. t̄ quinimo Mosayca lege isti bastardi templum domini ingredi usque ad decimam generationem prohibebantur, vt habetur Deut.cap.23.Et de iure communi si bastardus instituatur hæres in testamento fratris, frater tanquam sit instituta turpis persona, testamentum fratris querelare potest, vt per Cyn.in l.fratres,C.de inoffi.testamen.Alexand.in l.ex fact. colum.5.in princ.ff.de vulgar.& pupillari substi. In hac quæst. Cyn.in d.l quisquis,C.ad legem Iuliam maiesta.ad partes arguit, quem vide ibidem in secunda colum.in versicu. quarto quærit, demum distinguit sic, quod aut filius natus est ex certo complexu, vt ex concubinatu vel ex alio coitu certo, licet a lege damnato,& tunc quia pater est certus, dicit in eo locū habere, d.l quisquis.quia talis est de sanguine improbat. arg. tex.in Ln i hil,& l.adoptiuus,S.seruiles,ft.de ri.nuptia.aut est natus de tali coitu, ex quo patet reputatur incertus.& tunc dicit Cy.non habere locum l.prædic quisquis.quia cessant rationes secundum quas nos informare debemus, vt in S.oportet. in Authen.de iudic.& ff.de ri.nup.l.lege,S.j.cum ista distinctione vñsit Alberic.in d.l quisquis,colum.2.& Saly.ibidem colum. 14.versicu. quæro tertio. t̄ Erit ergo conclusio, quod filius naturalis tantum, cuius pater præsumptive certus est, comprehendetur in d.l quisquis.in S.filii vero, C. ad legem Iuliam maiesta.& hanc conclusionem tenuit etiam D.Io.Corrasius Tholos in l.liberos.in fin.ff.de sena. t̄ Pro qua facit, quod voluit Ang.in l.ita stipulatus,S.Grisogonus,ff.de verb.ob.vbi tenuit q̄ si sunt banniti omnes de tali domo, includuntur etiam spuri, propter communem vñsum loquendi, licet propri nō sint de domo. Ad idem Felyn.in procēm.Decre.colum.2.num.9. 16. t̄ Sed quid dicemus de filio adoptiuo, an comprehendetur in dispositione d.l quisquis,S.filii vero,C. ad legem Iul. maiesta. Dicas quod non, & erit ratio, quia ex quo non descēdit a sanguine infectio non militant in eo rationes de quibus in d. S.filii vero. Ergo nec militabit eadem iuris dispositio, capi.cum cessante.de appella.cum vulgaribus. t̄ facit etiam, quia filius adoptiuus in vñtis voluntatibus, in contractibus, in priuilegiis,& etiam in dispositione legali appellatione filii nō venit,

1. si ita quis, S.finā ff.de lega.secundo, & no.per Specula. in titu.de loca.S.nunc aliqua,versiculo 68.Alex. in l.adoptiuum, ff.de in ius vocand.& l.fideicommissum,ff.de condicō.& demonstra.& per Domi.Carolū Ruinū Preceptorem mēū in consi.87.Quiā Matthæus.columna octaua,num. 16.in 3. volumine.

V M M A R I V M

1. L.quisquis,C.ad legem Iuliam maiesta.an locum habeat in hæredibus secundi gradus.
2. Iurasanguinis,& carnis, magis transfunduntur in filios quam in Nepotes.
3. Liberorum appellatione comprehenduntur ceteri descendentes.

Q V A E S T I O VIII.

Ctauo quæro. an dispositio l. quisqs, S.filii vero, C.ad legem Iuliam maiesta.locum habeat in hæredibus secundi gradus, videlicet in nepotibus? Hanc quæstionē examinat Alberic.in d.l quisquis.colum.1.versicu.item quæritur vtrum.vbi dicit, quod Ricardus sub dubio forte tenebat quod sic.allegando tex.in l.senatus consulto,ff.de ritu.nup.& tex.in l.filium,ff.ad Macedon. facit pro ista parte tex.in l.libe rorum,ff.de verbo.signif.& l.filii.& l.iusta co.ti. Pro contraria vero opinione allegat tex.in l.quod si nepotes,ff.de testamen tutel.& hanc opinionem, quod hæredes secundi gradus non comprehenduntur in dispositione,d.l quisquis,S.filii vero. refert tenuisse Thomā Formagiarium Doctorem Bononiensem, q̄ hāc quæstionem disputauit,in quæstione quæ incipit, quæritur nunquid vbi dixit, quod in nepotibus non est eadem ratio q̄ est in filiis.t̄ quia iura sanguinis & carnis magis transfunduntur in filios,quam in nepotes,qui remotiores sunt.ar.l.cum q̄ ritur,ft.de excep.rei iud.Cyn.autem in d.l quisquis,col. 1.versi. tertio quæro.dicit, quod hoc dubium est sublatum per quandam constitutionem Federici Imperatoris,quam Romana ecclēsia post illius damnationem approbavit,in qua vñtit verbo liberorum t̄ quorum appellatione comprehenduntur cæteri descendentes,l.quod si nepotes,ff.de tes.tu.& l.liberorum ff.de verbo.signifi.

S V M M A R I V M.

1. Filius clericus patre committente crimen læsa maiestatis, an priuatur be neficio ecclesiastico.
2. Filius clerici non comprehenduntur in l.quisquis,C.ad legem Iuliam maiestatis.
3. Filius clericus ob delictum criminis læsa maiestia. a patre commissum non priuatur sua prabenda.
4. Filius committentis crimen læsa maiestatis si post delictum patris fiant clerici, sunt incapaces beneficiorum ecclesiasticorum propter infamiam.
5. Iuspatronatus an transeat in fiscum commissio criminis læsa maiestatis.

Q V A E S T I O IX.

Ono quæro. quid dicēdum de filiis clericis, an comprehendātur, in l.quisquis,S.filii vero,C.ad legem Iuliam maiestatis? Ioannes de Turre Cremata in capitulo si q̄ in versiculo surgit hic dubium, sexta quæst.prima,dicit, secundum opinionem Laurentii quod non. idem not.gloss. 56.dist. in capitulo satis peruersum. vbi dixit, quod filius clericus patre committente crimen læsa maiestatis in principem non priuatur suo beneficio ecclesiastico, quia cum sit clericus est exemptus a iurisdictione Imperatoris,vt no.Docto. maxime Ioannes Andræas in capitulo vergentis.in versiculo conservata.de hære.clericatus enim eos exemit a iurisdictione iudicium secularium,96.dist.capitu. bene quidem. hanc opinionem tenuit etiam Augustinus de Ariminō,in additio. ad tra. Et. Ange.de malefi.in uerbo & hai tradito la tua patria. in additione quæ incipit. Tu autem in hac materia. t̄ Et quod filii clerici non comprehenduntur in dispositione dicti l. quisquis, sentit etiam Archid. in dicto capitulo si quis sexta, quæstione prima,& Matth.de Afflīct. in capitulo primo,S. & bona com mittentium.columna 9.in fin.numero 118. in titulo quæ sint regal.not.Docto.in clemen.pastoral.de re iud. Imo. in l. cum filius,ft.de uerborum obligation.& Angelus in tractatu maleficio.in versiculo , & cius bona publicamus. in uerſicul. 3. quid si filius familias, numero 27. t̄ ubi dixit, quod filius Tra.To.Xj.

K ob

Hiero. Gigantis de crimi. læſæ maiest.

ob delictum criminis læſæ maiestatis, a patre commissum nō priuatur beneficio ecclesiastico quod obtinet, neque sua p̄e benda. Idem tenuit Collectar. in capitu. in quibusdam, versic. sed quid si pater extra de poen. idem tenuit Henric. Boich. in dicto capitulo vergentis. columna fi. in fin. de hære. vbi dixit, quod cum clerici sint exempti a iurisdictione iudicis secularis. 16. distinct. capitu. duo sunt. & prima quæst. 4. contrarium non perdunt beneficia ob crimen læſæ maiestatis a patre commissum, subdens, quod si tempore del. si commissi per patrem filii erant clerici, admittuntur etiam ad obtainenda beneficia ecclesiastica. ¶ Secus vero si tunc erant laici, & post patris delictum effetti sunt clerici, quia tunc propter infamiam ad obtainenda non essent capaces, per textum in capitu. infames, 6. q. 1. istam opinionem tenuit etiam Cardinal. Zabarel. in d. capitu. vergentis in fin. de hæret. & ibidem Ioannes de Anania. columna secunda versiculo vtrum autem filius, pro qua adduco ea quæ late dixi supra quæstio. quarta sub rubrica de p̄enis committent. crimen læſæ maiestatis. ¶ Vbi vidimus, an iuspatronatus transeat in fiscum commissio criminis læſæ maiestatis, & propterea confiscatis bonis delinquētis, & decisum fuit quod non, & tamen iuspatronatus est annexum spiritualitati. capitu. quanto. de iudic. si ergo pater ex tali delicto iuspatronatus non amittit quo ad proprietatem, a fortiori filius ex patris delicto non amitteret beneficium ecclesiasticum, quod est quid spirituale. Quid autem dicendum sit, quando pater crimen læſæ maiestatis commisit offendendo papam vel eius Cardinales, an eo casu filius amittat beneficia ecclesiastica q̄ obuiuet? vide infra q. 1. 1.

S V M M A R I V M.

- 2 Filii rei crimine læſæ maiestatis in puniantur qualitercunque per patrem tale delictum sic commissum.
- 2 Secundo filii rei crimini læſæ maiestatis, qui molitus est contra Rempubli- cam sue ciuitatis, an comprehendantur in l. quisquis. C. ad legem Iuliæ maiestatis.
- 3 L. quisquis, C. ad leg. Iul. maiestatis, continet nouam p̄enam contra offendē tem principem, vel eius collaterales.
- 4 Filii rei crimini læſæ maiestatis in ciuitate Venetiarum Nobilitate pri- uatur.

Q V A E S T I O X.

Decimo quæro, an dispositio, l. quisquis, filij vero, C. ad legem Iuliam maiestatis. vbi filii illius qui commisit crimen læſæ maiestatis efficiuntur incapaces successio- nis paternæ, maternæ, auitæ, & omnium proxiniorum, ac ēt extrancorum, locum sibi vendicet qualitercunque per patrem committatur dictum crimen? Dicas quod non, sed solum q̄ si pater dictum crimen commisit contra principem, & eius col- laterales, qui pars principis reputantur, vt in d. l. quisquis. ¶ Secus si quis molitus esset contra Rempublicam Romanorum aut suæ Ciuitatis. ita dixit Angel. in d. l. quisquis. columna 1. in fi. in versicu. in tex. ibi proximorum & allegat tex. in l. eorum ff. ad legem Iuliam maiestatis. idem sentit Cyn. in d. l. quisquis. ¶ filij vero. columna prima versiculo tertio oppono & Soci. consi. 275. in causa fratrum Andræ. columna secunda, versi. confirmatur allegat tex. in l. prima secunda & tertia ff. ad leg. Iuliam maiestatis. in quibus legibus ponitur p̄ena quam incurrit committens tale delictum contra Rempublicam Ro- manorum, & tamen non irrogatur filiis aliqua p̄ea. ¶ facit quia tex. dicit. l. quisquis. continet nouam p̄enam contra offendentem principem, vel eos qui sunt ad latus. illius, dicens. 4 quod cum simus in odiosis extensio fieri non debet. ¶ & ego vidi seruatum in Alma Ciuitate Venetiarum quod patre dānato de crimen læſæ maiestatis filij tantum nobilitatis gradu priuati fuere, & non inhabili tati ad successiones aliquorū, p̄terquam paternam, quia patris bona omnia in fiscum dela- ta fuere.

S V M M A R I V M.

- 1 Filius patre committente crimen læſæ maiestatis contra Papam amittit beneficia ecclesiastica.
- 2 Filius patre committente dictum delictum contra papam vel Cardinalem fit inhabilis ad beneficia Ecclesiastica obtainenda.
- 3 Idem est si pater damnatur de heresis.

Q V A E S T I O XI.

VNdecimo quæro, vidimus supra q. proxima p̄e- dente, quod filius patre committente crimen læſæ maiestatis contra principem, siue eius Collatera-

les non priuatur beneficiis ecclesiasticis, quæ obtinet. Quid dicendum erit, si pater criminē prædictum cōtra Papam vel eius Cardinales committat? Dicas tali casu filium beneficiis ecclesiasticis quæ obtinet priuari, argum. c. j. de scisma. no. Ioan. de Imol. in l. si quis insultaret in fi. pri. ff. solu. matrimo. Et hanc conclusionem videtur tentire Ioā. de Turre Crema. in cap. si quis, 6. quæst. prima in versic. surgit iterum quæstio, vbi dicit quod si pater committeret crimen læſæ maiestatis contra papam, credit, quod hoc casu filius eius clericus priuaretur bene- ficiis, vt in capitu. scel. de poen. in 6. & ita etiam tenuit Hen- ric. Boich. in capitu. vergentis. colum. fin. in fin. de hæret. ¶ Vbi dixit, quod si pater committit crimen læſæ maiestatis contra Papam vel Cardinalem amittit filius beneficia quæ obtinet, & ad obtainenda inhabilis efficitur. Et pro ista conclusione est textus expressus in dicto cap. scel. in §. quod si quis prædicto rum. vbi expresse dicitur, quod filii necnon & nepotes eorū, qui crimen læſæ maiestatis Cardinalem hostiliter insequentes vel percutientes, siue capientes committunt, beneficiis ecclesiasticis priuantur, etiam si pontificali dignitate prefulgeant. 3 de quo Docto. late in p̄eallegato capi. scel. ¶ idem est in he resi: nam si pater damnatur de heresi, eius filius si sit clericus non solum fit incapax ad obtainenda beneficia ecclesiastica, sed etiam iam obientis priuatur, vt habetur per Henric. Boic. in dicto cap. vergentis. colum. fin. prope fin. alleg. tex. in capit, quicunque, §. hæretici. cod. ti. in 6.

S V M M A R I V M.

- 2 Filii committentium crimen læſæ maiestatis incurruunt infamiam, non ex suo sed ex patris delitto.
- 2 Filii prædicti an ab honoribus ecclesiasticis, & etiam ordinibus repellantur
- 3 Filii eius qui commisit crimen læſæ maiestatis, si restituantur ad famam siue ad ordines per Papam, an in foro Imperiali ad honores admittantur.
- 4 Infamis restitutus ad famam per Papam etiam damnatus per secularem iudicem recipiendus est ab Imperatore.
- 5 Filii rei crimini læſæ maiestatis restituti ad famam per Imperatorem, an ad ordines Ecclesiasticos recipiantur.
- 6 Infamis ex proprio delicto ab Imperatore restitutus ad famam ad ordines Ecclesiasticos promoueri non potest.
- 7 Pater damnatus de crimen læſæ maiestatis, ex cuius delicto filii effetti sunt infames, si restituatur ab Imperatore, an ceſerantur & ipsi restituti.
- 8 Principali sublato tollitur accessorium.

Q V A E S T I O XII.

Dodecimo quæro, certum est op- tentiū crimen læſæ maiestatis in principem vel eius consiliarios efficiuntur infames, vt habetur in l. quis. in §. filii vero, C. ad legem Iul. maiestatis. & est speciale in crimen isto, vt quis incurrat infamiam, nō ex suo, sed ex alieno delicto, vt no. Archid. in cap. si quis. 6. quæst. prima. ¶ an propter hoc repellantur isti filii ab honoribus ecclesiasticis, & ēt in ordinibus? Et dicendum est quod sic. Infames enim omnes sunt qui, a legibus seculi infamantur, capitu. secundo 6. q. 1. ita dicit Preposi. in d. capitu. si quis. in versicu. an tales repellantur. facit vulgata iuris regula in capitu. infamibus. de regulis iuris in 6. vbi dicitur, quod infamibus portæ dignitatum non patet l. infamia, C. de decurio. libro decimo l. iudices, C. de dign. lib. 3 12. & habetur per Dyn. in d. cap. infamibus. ¶ Sed quid si papa filium eius qui crimen læſæ maiestatis commisit, restitueret ad famam siue ad ordines habilitares, an talis etiam in foro imperiali ad honores esset admittendus? Et dicendum quod sic. per text. in capitu. per venerabilem qui fil. sint legitimi, & non in capitu. cum te. de re iudica. ita voluit Preposi. in dicto capitu. si quis. in versicu. supra allegato, & idem voluit. ibidem ante eum Ioanuem. de Turre Crema. in versicul. ita eni: insurgit hic alia quæstio, vtrum si papa. idem tenuit Collect. in cap. in quibusdam. versicu. qnid si Papa, extra de poen. ¶ Vbi dixit, quod si papa aliquem damnatum per secularem restituat ad famam, quod talis recipiendus est ab imperatore, qui minor est papa, allegat Archidia. in capitulo verum. sexta quæstion. prima, reprehendentem Gratianum dicentem, infamiam ex lege ortam non nisi per imperatorem tolli posse, quia imo et papa illam tollere potest. ¶ Quid autem dicemus si imperator prædictos filios restituat? Dicas, quod ecclesia statim illos ad ordines recipiet, cum ipsis nunquam deliquerint, ita dixit pre- posi. in d. cap. si quis. in versicu. quæsto an tales. ¶ Secus autem est in

Tractatum Tomus XI.

76

in his q ex proprio facto infames sunt. Tales enim et ab Imperatore restitui & ad ordines promoueri non possent, nisi papa eos restitueret. capi. illi. 6. q. 1. ita notanter dixit Ioannes de Turre Cremata, in d. cap. si quis in versiculo item insurget 7 alia qd, Quid de aliis qui infames sunt eadē causa & q. t Sed quid dicendum sit, quando Imperator patrem damnatum de criminis laesae maiestatis restituit, an filij qui ex patris delicto infames facti sunt (vt in d. l. quisquis, §. filii vero, C. ad legem Iul. maiestatis) censentur & ipsi restituti, & ab infamia liberati, adeo quod ad ordines ecclesiasticos promoueri possint sine alia Papæ dispensatione? Dicas quod sic: Ita voluit lo. de Turre Cremata, in d. cap. si quis. 6. q. 1. ver. item surgit questio, ytrū 8 si Imperator. nu. 8. t facit, quia sublati principali tollitur accessorium: filii enim ex facto patris, non suo, infames effecti sunt patre igitur, & sic principali ad famam restituto ab Imperatore, & ipsi filii restituti censendi sunt.

V M M A R I V M

- 1 Patre damnato de cūmine laesae maiestatis in contumaciam, quia voluit compasare, an filii puniantur.
- 2 Regulariter ubi quis ex alterius delicto punitur, non tenetur quando contra principalem ob eius contumaciam fertur sententia.
- 3 Distinctio Autoris in casu prædicto.

Q V A E S T I O XIII.

Tertio decimo quero, si pater im- crimine laesae maiestatis contra principem vel illius Collateralem citatus ad se defendendum a tali im- putatione non compareat, & contra ipsum contumacem sit lata sententia bannitoria & confiscationis bonorum, iuxta terminos l. quisquis. in prin. C. ad legem Iuliam maiestatis, an talibus puniantur eius filii, vt continetur in d. l. quisquis, §. filii vero? Videlur dicendum quod non, t quia ubi aliquis ex alterius delicto punitur non tenetur quando contra principalem ob eius contumaciam fertur sententia. facit tex. in l. si iō, de cuius l. preses. C. de pign. & ibi gloss. Dyn. in l. prima, C. quan docet fact. tut. & habetur per Bart. in l. cum filius. in princ. ft. de verb. oblig. t In isto articulo distinguerem, quod aut ex processu contra talem formato probatum est ipsum crimē lese maiestat. in principem siue eius Collateralem commississe, & eo casu, quia sententia lata est contra coniunctum, licet contumacem, dicere filios affici poenam, de quibus in d. §. filii vero, quia vere constat de patris delicto: Aut crimen in processu nō erat probatum, sed pater condemnatus fuit ex mera contumacia, & isto casu dicerem prædictam sententiam filii non nocere, & sic locum esse superius dicitis. Cogita tamē: Dubium enim facit, quia dicitur in d. l. quisquis. quod eadem severitate voluntas sceleris huiusmodi, qua effectus puniri debet.

S V M M A R I V M.

- 1 Fille committentis crimen lese maiestatis an incident in penas in quas incidunt.
- 2 Filius committentis crimen lese maiest. & filia eiusdem, quinque modis inter se differunt.
- 3 Femina regulariter masculis timidiiores sunt, secus in aliis Venereis.
- 4 Animalia masculina femineis audaciore sunt exceptis Vrsā, & Pantherā nam femine maribus sunt audaciore.
- 5 Filiae faminae, an infames sicuti masculi in casu l. quisquis, C. ad l. Iuliam maiest.
- 6 Extensio in materia panali, licet fiat de persona ad personam, quando hoc procedat.
- 7 Masculinum licet alias in materia odiosa concipiatur femininum, secus est quando odium est irrationale.
- 8 Rebellis si quis factus sit cum suis, an feminae ex ipso rebelle natura comprehendantur.
- 9 Filii bannitorum si prohibeantur a statuto stare in civitate, femine non comprehenduntur.
- 10 Dispositio l. quisquis, C. ad legem Iul. maiest. quo ad filios continet odium irrationale.
- 11 Constitutiones in quibus unus pro alio puniatur, sunt contra ius natura, & diuinum.
- 12 Statutum quod imponit penam unius pro alio non est laudabile, sed valde ini- quam. & nunquam extendi debet.
- 13 Dispositio in filiis non habet locum in filiabus, quando est diversa ratio.
- 14 Filius natus ex patre partiali contra Regem presumitur esse eiusdem vi- tii. nam Filius gesta patris imitari presumitur.
- 15 Filius presumitur eiusdem intentionis cuius fuit pater.

16 Posteriorum appellatione veniunt etiam famina.

17 Index in iudicando, a communī opinione regulariter recedere non debet.

18 Index qui contra communem opinionem iudicat, censetur per imperitiam iudicare.

19 Index iudicans contra communem opinionem latem suam facere dicuntur.

Q V A E S T I O XIII.

Quarto decimo quero. an pena in famie & in capacitatibus, de qua in d. l. quisquis. in §. filii vero. inducta contra filios eius, q in principem vel eius Col laterales crimen laesae maiestatis committunt, locum habeat etiam in filiabus? Et dicendum quod non, per tex. in dicta l. quisquis. §. ad filias sane, C. ad legem Iuliam maiestatis, ubi filiae capiunt Falcidiam ex bonis matris, siue testata siue intestata decesserit, ex quo tex. iuncto tex. ibidem in §. filii vero. olures eliciuntur differentiae inter filium, & filiam eius qui commisit crimen laesae maiestatis.

2 t Prima erit, quod filius, a successione materna siue ex testamento siue ab intestato totaliter excluditur, dicto §. filii vero, attamen filia Falcidiam in bonis matris habere debet, vt in dicto §. ad filias.

Secunda differentia erit, quod filius excluditur a successione extraneorum ex testamento, vt in dicto §. filii vero. & tamē in filiabus hoc dispositum non reperitur, vt patet ex dicto §. ad filias.

Tertia erit differentia, nam filii perpetuo egentes & pauperes esse debent, vt in praetexto §. filii vero. ac filiis mediorum Alimoniam potius quam emolumenntum & nomen heredis habere debent, vt disponitur in dicto §. ad filias.

Quarta erit differentia, quia filios paterna infamia semper concomitatur. Quinta erit differentia, quia filii paterni hoc est hereditarii criminis exempla metiuntur, vt inquit text. in dicto §. filii vero, filias autem pro infirmitate sexus minus auras esse confidimus: ideo circa eas mitior debet esse sententia, vt dicit tex. in praetexto, §. ad filias sane. in fin. t ex quo not. Cyn. quod foeminae regulariter masculis timidiiores sunt, secus tamen dicit esse in aliis Venereis, allegat illud Iuuenialis.

Fortem animum præstant rebus, quas turpiter agunt.

4 t Idem dicas esse in animalibus in quibus foeminae pariter timidiiores sunt, vt inquit Aristotle. libro 9. de animal. Excipit tamen Vrsarn & Pantheram, quas dicit audaciores maribus esse. t Sed quarto, an secunda & quarta differentia circa foeminas veritatem contineant, & sic an filiis in casu d. l. quisquis, C. ad legem Iuliam maiestatis reddantur infames sicuti filii. & pariter incapaces ad successiones extraneorum: Barto. in l. prima, ff. de verborum signi. tenuit, poenam infamie & incapacitatis bonorum, de quibus in dicto §. filii vero. si tenui non debere ad filias foeminas: dum ibi dicit, quod appellatione filiorum non veniunt filiae, & sic quod masculinum non concipiatur foeminum in terminis d. l. quisquis. §. filii vero, & rationem esse dicit, quia dicta l. quisquis. continet odium irrationabile. & idem tenuere Bald. Angel. & Salicet. in l. quicunque

5 6 C. de seruis. fug. quia & ipsi ea ratione mouentur, t quod licet alias in materia poenali extensio fiat de persona ad personam, vt not. gloss. & Docto. in l. si quis id quod, ff. de iurisdictio. omnium iudicium. & not. Bald. per illum textum in capitulo primo §. porro. in titulo quod fuit prima causa benef. amittend in vobis feudorum. Hoc tamen procedit quando odium est rationale, secus si sit irrationale, vt in dicta l. quisquis, §. filii vero. nam irrationale est, quod filius pro patre puniatur quādo ipse non deliquit. Isto enim casu de una persona aliam non sit extensio: ita dixit Dec. in terminis d. l. quisquis. in consilio quadragesimoquarto. Et diligenter pro viribus, columna penultima, versiculo confirmatur hoc, quia, in primo volum.

7 Quinimo licet alias in materia odiosa masculinum concipiatur foeminum, vt in dicta l. si quis id quod. Tamen quando odium est irrationale, secus est, vt in dicta l. quisquis, §. filii vero. & hoc etiam tenuerunt Bald. Angel. & alii, in l. Gallus. in prin principio, ff. de liberis, & posthum. Imola in l. si ita scripsit. de lega. secundo Cyn. & alii in dicta l. quicunque, C. de seruis. fugi. Et quod propter odium irrationale quod continet dicta l. quisquis. in §. filii vero. ibi masculinum non concipiatur foeminum, tenuit etiam Ias. in dicta l. si quis id quod. columna secunda versiculo item vbi tractatur de odio. & ibi de columna tertia versiculo, Sexto iuncta. & idem voluit Aretinus in consilio trigesimo uno. per totum, tib. innotanter dixit, quod si aliquis sit factus rebellis, ipse & sui, ea ratione quā ipse tradidit Arcem siue fortitudinem Hostibus, quod sub illo verbo, sui, non venient foeminae ex ipso rebelle natura.

Tra. To. Xj.

K 4 ad

Hiero. Gigantis de crimi. læſæ maiest.

ad idem facit quod dixit Baldus, in l. quicunque. C. de seruis fugit. † vbi voluit, quod si ex forma statuti filii bannitorum prohibeantur stare in ciuitate, sub dispositione dicti statuti filie fœminæ non comprehenduntur. Idem tenuit Cur. iunior, in consilio 176. præsupponitur in facto. columna 3. numer. 8. & Cur. iunior, consil. 30. in facto contingit dubitari. Et quod vbi agitur de odio irrationali (vt in dicta l. quisquis.) masculinum fœmininum non concipiatur. tenuit etiā Dominus Carolus Ruinus præceptor meus in consil. 103. visis legitimatis nibus, columna 8. numero 14. in 3. volumine. † Pro conclusione prædicta, quod dispositio dicta l. quisquis. in dicta §. filij vero. continet odium irrationalis, facit quod legitur. Ezech. cap. 17. & in cap. Iudæi. j. quæst. 4. vbi scriptum est, quod filius iniquitatem patris non portabit. ad idem facit quod uoluit Bald. & ibidem Salyc. in rubr. C. res inter ali. acta. † ubi dixit, quod constitutiones in quibus unus pro alio punitur sunt contra ius naturæ & diuinum. Et dixit idem Bald. in l. dotis. C. de iure do. quod statutum quod filiis pro patribus pena imponit, est valde durum & rigorosum. † & dixit Angel. in l. Sancimus. C. res inter alias acta. quod statutum quod imponit penam uni pro alio non est laudabile, sed valde iniquum. ad idem facit quod voluit Bal. in l. captiui. C. de epis. & clericis. vbi dixit, quod statutum quo unus pro alio punitur, tanquam odiosum nunquam extendi debet, maxime quando pena corporalis uel infamia imponitur. Confirmatur prædicta conclusio, quod dicta l. quisquis. in §. filij vero. continet odium irrationalis, ex eo quod filius ex patris delicto puniatur: quia id est contra iuris communis dispositionem, quo cautum est, quod pena suos tenere debeat authores. l. Sancimus. ff. de pen. & in rub. C. ne fil. pro patre. & rursus est contra ius diuinum, in quo scriptum est: anima quæ peccauerit, ipsa morietur, c. si habes. 24. quæst. 3. est etiam contra ius canonum quo cauetur, vt nullus odio alterius prægraet. ca. non debet. de regul. iur. in 6. Et quod masculinum non concipiatur fœmininum. in d. §. filij vero. propter odium irrationalis, de quo ibi, tenuit etiā Deci. in l. fœminæ. numero 409. ff. de reg. iur. comprobatur & alia ratione: quod in dicta l. filij vero. appellatione filiorum non veniant filiæ: † quia vbi cunque est diuersa ratio in filiabus quam in filiis, dispositum in uno non habet locum in alio, ut notanter dixit Bald. in l. seruus. C. commu. de success. in dicta auth. filij vero. dicitur quod ideo ibi disponitur contra filios: quia paterni, hoc est hæreditarii criminis exempla in eis metiuntur. quod ibi dicit Saly. in 2. no. quod filius censemur hæres eiusdem prodictionis, & de simili prodictione contra eum est præsumptio, per verba textus ibi, in quibus &c. Adde tu, quod filius natus ex patre partiali contra regem, præsumitur & ipse esse eiusdem vitij, vt notanter dixit Ange. in l. si fugitiui, C. de seruis. fugit. & filius gesta parentis imitari præsumitur.

Specula. in procem. Specul. † ad idem facit quod voluit Bald. in l. liberti libertaque, C. de oper. lib. vbi dixit, quod filius præsumitur eiusdem intentionis cuius pater fuit. faciunt plura quod ad hoc congerit Thom. Gramm. in consilio 13. in causa Milioniana. column. 2. & idem in consil. 3. in causa mag. Io. Bap. column. prima, numero 45. In §. vero ad filias sane, in eadem l. quisquis, C. ad legem. Iul. maiestat. dicitur, quod circa eas minor debet esse sententia, quas pro infirmitate sexus minus ausuras confidendum est, & sic pater, quod diuersa est ratio in filiab. * quam in filiis, merito de maleculo ad fœminam ibi non fier extensio. Et ista est commun. op. contra quam insurgit Cladius de Seyfello in d. l. si quis id quod ff. de iurisdi. omnium iudic. vbi voluit, quod pena incapacitatis & infamiae statuta contra filios committentis crimen læſæ maiestatis (de qua in dicta §. filii vero.) locum habeat etiam in filiabus, asserens ita consoluisse in quadam causa, quod tunc indecisa pendebat, & multa circa hoc pro, & contra, adducit, & tandem residet in dicta contraria opinione. Et licet omnia adducta per Claudium contra dictam communem opinionem transcribere non intendam, non propterea omittam respondere aliquibus per cum adductis, quod magis stringere videntur pro eius opinio.

Et primo non obstat quod idem Claud. dixit, quod tex. d. l. quisquis. in §. filii vero. declaratur per tex. in l. fin. C. de bona. damn. in fi. vbi dicit tex. quod committens crimen læſæ maiestat, iustum penam ad suos etiam posteros transmittit, & posteriorum appellatione veniunt etiam filiæ, vt per gloss. in l. sordidorum, C. de excusat. munc. libro decimo, & facit text. in cap. vbi cunque. de pœ. in 6.

Nam dico quod d. l. fi. in fi. C. de bon. damn. non declarat d. l. quisquis. immo ab illa declaratur, vt colligitur ex gl. in verb. transmittit. in d. l. fi. quod declarando illa verba, ad suos posteros transmittit, refert se ad tex. in dicta l. quisquis. ad quod facit et tex. in auth. bona. damn. C. eo. ti. de bon. damnat. quod aut. im mediate sequitur post. d. l. fina & dicta authentic. in fin. dicit, in maiestatis vero crimine condemnatis veteres leges seruari iubemus. & ibi gloss. in verbo iubemus. dicit, vt supra ad leg.

Iul. maiesta. Ex quo clare patet d. l. fi. in fi. non declarare tex. in d. l. quisquis, sed ab illo declarari. Nec etiam obstat communis opinione tex. in dicta l. si quis id quod, ff. de iurisdi. omn. iudic. in quo Claudius facit magnum fundamentum, pro sua opinione, quia licet ibi verbum, si quis, declaratur per illum tex. comprehendere tam fœminam quam masculum contra uenientem, id merito procedit, quia poena suos Authores tenet, quod etiam erit in criminis læſæ maiestata.

Nam nemo dubitat quod in dicta l. quisquis, C. ad leg. Iul. maiesta. illud verbum, quisquis, non comprehendat etiam fœminam committentem crimen læſæ maiestatis: sed in d. §. filii vero, disponitur, quod filii non ex suo, sed ex patris delicto puniatur, ergo non est bona illatio quod idem sit in filiabus, in quibus est inducta alia dispositio diuersa, vt habetur in eadem l. quisquis. in §. ad filias sane.

Secundo respondetur, quod tex. in dicta l. si quis id quod, cōtinet odium rationale, quia punit pariter & masculum & fœminam delinquentem, sed tex. in dicta l. quisquis, §. filii vero, punit filium, non ex suo sed ex paterno delicto; quod est irrationalis, vt supra dictum fuit. cum igitur tex. in d. l. si quis id quod, continet casum longe diuersum, ex eo ad casum nostrum, non erit bona illatio. l. Papinianus exuli. de minor. ff. Eccl. dum subdit Claudius loco præallegato, quod eius opinio tenenda est in iudicando & consulendo, & quod temerarium esset aliter iudicare, cōstat ex præmissis secus fieri debere, maxime quia (vt dixi.) Prima opin. communis est, & a communis opinione regulariter in iudicando recedere non debemus, vt no. Docto. in capi. primo vbi Abba. colum. 3. versiculo, & vt habeas. de consti. & Bald. in l. prima, in fine. ff. de vulgari & pupillari substit. & in capi. primo in fin. de nat. success. secundo. Alexand. in consilio vigesimoquinto num. 2. in 6. vol. Soc. nec pos. cons. 179. nu. 74. in 3. vo.

† Quinimo iudex, qui contra communem opinionem iudicat, censemur per imperitiam iudicasse, vt dixit Ale. in l. cun. prolatis. & ibi Angel. ff. de re iudic. l. in l. fina. colum. penult. ff. qui satisfacta. cogan. & dixit Barto. in l. secunda. C. de pœn. iudic. qui mal. iudic. † quod judicans contra communem dicitur facere litem suam. Ceterum si cupis videre quibus casib. masculinum concipiatur fœmininum, vide per Archid. in capitul. si quis suadente. 17. quæst. 4. & ibidem per Egi. Bellamer. latissime. Et per Doct. in d. l. si quis id quod, ff. de iurisdi. om. iu. & per Docto. in l. quicunque. C. de ser. fugi. & per Decium, in d. l. fœminæ. ff. de regu. iur.

S V M M A R I V M.

- 1 *Filia damnati de criminis læſæ maiestatis an dotari debeat a fisco, in quæ bona patris deuenierunt.*
- 2 *Ferdinandus Rex Neapolis Principis Rosani filias, qui contra cum crimen læſæ maiestatis commiserat, honorifice dotauit.*
- 3 *Filiis imitatores patris esse censemur.*
- 4 *Feminae minus ausura iudicantur.*
- 5 *Feminae timidiiores viris sunt, præterquam in actibus venereis.*
- 6 *Ratio cur mulieres sint quadratores viris in actibus venereis.*
- 7 *Filia quando simul cum patre machinata est contra principem vel eius statum, aequa punitur.*
- 8 *Mulieres de Bocacius Brixianus damnata fuere pro criminis læſæ maiestatis.*

Q V A E S T I O X V .

- Vintodecimo quæro.** an filia dñi de criminis læſæ maiestatis dotari debeat a fisco, in quæ bona patris damnati bona deuenierunt? In hac quæstione Bald. in l. i. patri, colum. 3. C. de dot. promissio. tenet quod sic. quem refert & sequitur Matth. de Afflict. in cap. 1. in §. præterea si vasallus. iu. versic. gloss. 3. numero 80. in ti. quæ fuit prima causa benefi. ami. & idem Matth. in ti. quæ sint regal. in §. & bona committentium, colum. 1. circa princip. † vbi tenet dñs. hanc opinionem refert, quod tempore suo Ferdinandus Rex Neapolis hoc seruauit: Nam cum fuisse damnatus Princeps Rosani, qui notoriæ maiestatis crimen commiserat contra ipsum regem, illius bonis omnib. fisco delatis, idem rex eiusdem dñnat filias honorifice nupti tradidit, easdē ex paternis bonis fisco additis dotando. Et sic ex hoc confirmatur conclusio de qua sup. q. prox. præced. Quod filie rei criminis læſæ maiest. non puniuntur. eisdē penis, quib. masculi ex huiusmodi patris delicto. † Et diuersitatis ratio est, quod filii imitatores patris esse censemur, & eius delicti heredes, d. §. filii vero, l. quisquis. C. ad leg. iul. maiest. † fœminæ vero minus ausuræ iudicantur, cum maribus timidiiores sint, vt no. Doct. in d. l. quisquis. in §. ad fœminas sane. vbi Cyn. in 6. not. dicit, fœminas timidiiores viris

Tractatum Tomus XI.

77

viris esse, pariter quam in actibus veneries, in quibus vir audaces sunt. facit illud Ouidij li.4. Metham.
Callida per tenebras versato Cardine Tysbe.
Egreditur, nullusque suos, ad opertaque rultum.
Peruenit ad tumulum, dictaque sub arbore sedet.
Aut acem faciebat amor.

6. † Rationem autem, cur mulieres audaciores sint viris in actibus veneries esse puto, quia (vt inquit Aristotele libro quarto de animali.) foeminae habent partes inferiores validores quam viri: viri vero partes superiores validores quam foeminae. Ideo mulieres ad luxuriam proniores sunt.

Et quia tempore Arstiuo mulieres magis stimulantur ad venerem, quam tempore hyemali, puto casus audaciores in actibus veneries esse Aestate quam hyeme: secus in masculis quam mulieres venerem appetunt, teste Aristotele, libro quinto de animali. † Limita tamen supradictam conclusionem non procedere, quando filia simul cum patre machinata fuisset contra principem, vel eius statum, per tex. in dicta l. quisquis, Cad leg. lul. maiest.

Nam sub illo verbo, quisquis, comprehenditur tam masculus quam foemina committens crimen laesae maiestatis, ut no. ibi Docto. & habetur expressum in l. si quis id quod. ff. de jurisdicti. omnium iudicium multoties enim reperitum est feminas etiam in praedictum crimen incidisse.

7. † Et ego vidi condemnationem latam usque de anno domini millesimo quadragesimo duodecimo die trigesimo Julii, per quendam Domi. Petrum de Ballano tunc potestate Brixie, pro magnifico Domi. Pandulfo de malatestis, tunc Brixie & Bergomi Domini, contra quasdam mulieres de Bocca suis pro crimine laesae maiestatis, que insimul cum eorum viris rebellabant ab eodem Domino Pandulfo, & adhaeserant Domino Fazino Cani Scaligero, qui tunc Veronae Domina cum tenebat, fuere etenim dictae mulieres ad poenam capititis, & bonorum confiscatione concegnatae.

S Y M M A R I V M.

1. Hermaphroditus patre committente crimen laesa maiestatis an puniatur sicut ceteri filii eiusdem.

2. Hermaphroditus incalescens magis in sexum feminineum, quam virilem, non succedit in feudo, a quo foeminae excluduntur.

3. Hermaphroditus cum baptizatur, quando sibi imponatur nomen maris vel feminae.

4. Hermaphroditus an possit esse testis.

5. Feminae in testamentis an possint esse testes.

6. Primus Hermaphroditus fuit Veneris, & Mercurii filius.

7. Androgynae sunt Populi in Aphrica utriusque sexus.

8. Hermaphroditus pariter incalescens in utroque sexu quomodo sit iudicatus.

9. Hermaphroditus incalescens pariter in utroque sexu ad ordines clericales promoueri non potest.

10. Reprobatur opinio Praepositi circa Hermaphroditum.

11. Vna & eadem res non debet diuerso iure censi.

12. Incertitudo actum viciat.

13. Hermaphroditus partiter in utroque sexu incalescens, an ad successionem feudi admittatur.

14. Imperfectus non est omnipotens qui perfecto similis est.

15. Hermaphroditus quod incalescat magis in uno quam in alio sexu, quomodo cognoscatur.

16. Hermaphroditus qui utriusque membra officio fungi potest, cogi potest alterum eligere quo uti relit. & ibi habes, quod equus Turchus in ciuitate Venetiarum virus est habens utriusque sexum.

17. Hermaphroditus tenetur singulo anno confiteri peccata sua.

18. Hermaphroditus incidit in paenam legis, si quis in tantam. Codice. unde vi.

19. Statutum quod mulieres contrahere non possint sine consensu consanguineorum an comprehendat hermaphroditum.

20. Matrimonium contractum cum Hermaphroditu an teneat.

21. Incertitudo Venetiarum Hermaphroditus quidam qui reputabatur puella nupsit: & matrimonium fuit dissolutum.

Q V A E S T I O XVI.

Sexto decimo quarto, Vidim⁹
 1. & quarto. 2. proximei precedentibus qualiter ex patris delicto in criminis laesae maiestatis filius puniatur: & quod cum filiabus mitius agitur, & quod tex. in l. quisquis, in princ. C. ad legem Iuliam maiestatis comprehendit, tam foeminam quam masculum dictum crimen perpetrantem.

† Quid dicendum est de Hermaphroditu, an iudicandus

sit secundum dispositionem, tex. & dicta l. quisquis, in §. filii vero. aut secundum dispositionem d. in §. ad foeminas sane, & sic an uti filius vel vti filia illius qui crimen laesae maiestatis commisit iudicandus sit? Pro intelligentia huins questionis distinguendum puto: quod aut Hermaphroditus incalescit magis in sexum virilem, aut magis in sexum foemineum Primo casu ut masculus iudicabitur, l. sed & qualitatem, & ibi Docto. maxime Alex. ff. de liber. & posthum. Et eo casu vti filius masculus iudicabitur incurrisse poenas, de quibus in dicta l. filii vero patre committente crimen laesae maiestatis.

Secundo vero casu, quando magis incalescit in foeminum sexum, & tunc vt foemina censendus est, cum queritur, ff. de stat. hom. & sic comprehendetur sub dispositione d. §. ad filias sane.

2. † facit ad hoc, quia quando Hermaphroditus incalescit magis in sexum foemineum quam virilem, (quo ca-

su iudicatur vt foemina,) non succedit in feudo, a quo regula riter foemine excluduntur, ut voluit glo. in l. de quibus, in verbo quibus, ff. de legibus, per text. in dicta l. cum queritur, sec-

si magis in virilem sexum incalescat, vt voluit Bald. in capitul. primo. de alien. feu. pater. & idem in cap. si clientulus, colum.

3. 4. de alien. feud. Docto. in lega 1. C. quæ sit longe consuetud. & Bal. in lege fina. Cod. de suis & legi. † facit, quia cum baptizat Hermaphroditus, si eius sexus magis in virilem præualeat, ei nomen masculi imponitur: si secus, foeminae nomen ei impo-

nendum est, ut per Bald. in l. quoties. Cod. de suis & legi. & An-

gel. in l. de quibus, ff. de legibus.

4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 999. 1000. 1001. 1002. 1003. 1004. 1005. 1006. 1007. 1008. 1009. 1009. 1010. 1011. 1012. 1013. 10

Hiero. Gigantis de crimi. læſæ maiest.

dem res non debet diuerso iure censeri. l. cum qui ædes, ff. de
vſu cap. facit, quia vbi aëtus est ī incerto non est satis factum le
gi requirenti certam qualitatem, pura masculinatis, vt in l.
repetundarū, ff. de testi. & in d.c. si testes, § Hermaphroditus, 4.
22 quæst. 3. t̄ videmus enim quod incertitudo actum viciat. l. duo
sunt Titij. ff. de testam. tutel. præterea si teneremus opinionem
Præpositi, esset destruere dictum Hugo. quem refert & sequi
tur idem Præposit. in dicto §. Hermaphroditus. qui voluit,
quod in paritate sexus Hermaphroditus iudicetur vt fēmina.
Nec obstat fundamentum Præpositi, dum dicit, quod edictū
de testibus est prohibitorum certarum personarum, l. prima.
& l. 3. ff. de testib. & qui nō reperitur prohibitus testificari po
test: quia respondeo, quod in casu nostro decisum est in iure,
qualitatem sexus magis incalescentis in Hermaphroditō spe
etandam, vt sciamus, an in negocio de quo agitur testis esse
possit, vt in l. repetundarum. & in dicto §. Hermaphroditus.
23 t̄ Quid autem dicendum erit quo ad feudi successionem,
an Hermaphroditus æqualiter in utroque sexu incalescēs ad
illam admittatur? Ange. in l. de quibus, mouet hanc quæstio
nem in secun. columnā. versicu. sequitur. in glo. idem erit. Et
ibi decidit, quod si talis peteret se ad feudum admitti tanquam
masculus. & exciperetur contra eum quod esset fēmina, tūc
cum probationes essent æquales, succumberet agens. argum.
tex. in l. si vero. §. qui pro rei qualitate. ff. qui satisda. cogantur,
Bald. vero in l. quoties, columnā secun. versi. Sed contrarium
dicebatur. C. de suis & legitim. dicit se consuluisse, quod si vi
sis pudendis, quæ sunt vilissima pars corporis nostri, non ap
pareret maior incalescentia in uno sexu quam in alio, si ta
men ex aliis operibus virtutis videlicet quod agilitate corpo
ris in eo virilitas præponderaret, quod tali casu in feudo suc
cederet, quia non est omnino imperfectus qui similis est per
cto, quia imperfæctio tali casu est occulta, quia tegitur, perfe
ctio autem est cūdens & manifesta, & ideo dicit hanc eligen
dam. t̄ Sed quæro quomodo cognosci possit, qđ Hermaphro
ditus magis in uno quam in alio sexu incalescat? Præposit. in
c. testes, §. Hermaphroditus, 4. quæst. 3. refert Hugo. dicere, quod
hoc cognoscitur per aspectum corporis 'vel' cōuersationem,
vel si barbam habet, & semper velit & verilia pertractare &
exercere, non autem fēminea, ac semper cum viris vult
esse & conuersari, non autem cum fēminis. dicit enim ex
hoc significari quod in virilem sexum magis incalescat, &
si vero barba careat, & semper velit esse cum fēminis,
opera fēminea exercere, & eo casu iudicari posset fēmi
neum sexum in eo præualere. Idem dixit ibidem Iaco. de Tur
re Cremat. & ibidem dicit Præposi. quod ad huiusmodi pro
positum multum facit inspectio genitalium. Dicas tamen, qđ
si ex inspectione genitalium non appareret, quod magis in
uno quam in alio sexu præualeret, sed ex corporis agilitate &
aliis virtutibus virilibus, & operibus virilitas constaret, ut mas
culus iudicaretur, vt dixit Bald. in præalleg. l. quoties, columnā
penult. versicu. sed contrarium dicebatur, C. de suis & legit.
hæred. t̄ Quid si Hermaphroditus vtriusque membra offici. fun
gi posse, quod utriusque quandoque accidisse inuentum est? Et
Holt. in summa in situ. de teste, in versic. quid de Hermaphro
dito. Testatur, quod in sua villa Scrusia Hermaphroditus in
uentus est, qui & fēminei & virilis sexus officio utebatur.
Dixit Holt. ibidem, quod cogi potest eligere quo uti velit,
& iuriurando astringentur de cōteroac altero non utendū:
cum duplice officio, & maxime tam diuerso fungi nō debeat.
argum. 1. 6. q. 1. c presbyteros & argum. tex. in c. diversis, de cle
ric. coniugat. & l. plures, ff. de paci. quod suo tempore fecisse
dicit Episcopum Taurinensem eius Diocesanum. Et ego vidi
in Cittate Veneriarum hoc anno 1551. de mense Ianuarij
equum unum Turchum habentem utrunque sexum, & carē
tem testiculis: sed sexus fēmineus in eo erat admodum pa
ruus ac inutilis, emittebat enim urinam ex membro, quod etiā
27 erat satis parvulum, non ex signo fēmineo, t̄ Coeterum Her
maphroditus tenet singulo anno confiteri peccata sua, ut
masculus & fēmina: Ita dixit Anton. de Butri. in cap. omnis
vtriusque sexus. de pœnit. & remissio. & ibidem Iaco. Zochus,
Ferrariensis. t̄ Item Hermaphroditus incidit in pœnam l. si quis in
tantam. C. vnde vi. secundum Barto. & Bald. in d.l. si quis in
tantam. t̄ Quid dicendum stante statutorum mulier contrahere
non possit sine consensu consanguineorum, an in eo
comprehendetur Hermaphroditus? Bal. in lege omnes popu
li. columnā 9. versi. quid si statutum dicat. ff. cō iusti. & iure &
dixit, quod non: quia Hermaphroditus est homo mistus, nō
autem propriæ mulier. idem tenuit Petr. de Anchara. in repet.
cap. canonum statuta. in versic. venio ad quartum membrū.
de constitu. de quo vide solennem Doctorem Præceptorem
meum Dom. Guliel. Pontanum Perusinum in l. stipulationū.
colum. 8. circa fi. versicu. quod firmat Bal. ff. de verborum obli
gatio. t̄ Ex prædictis deciditur quæstio; utrum matrimonium
contractum cum aliqua tanquam uiuliere, quæ rauen virū-

que sexum habebat, tenuerit: Nam si sexus masculinus pre
ualeat, vtq; matrimonium erit inualidum, si uero in ea fēmi
ninus sexus validor esset, vtique matrimonium tenebit. t̄ Ee
casus accidit am multis annis in hac alma Cittate Venetia
rum, quod quedam nobilis puella, (ita enim reputabatur) nu
psit cuidam nobili, a quo transducta, & viro ut secum tang
cum eius uxore matrimonium consummaret requisita, in
uenta est magis in virilem quam in fēmineum sexum incale
scere, quo circa re in iudicium coram Reucredissi Patriarcha
loci ordinario deducta matrimonium inter eos contractum
inualidum existere pronunciatum extitit, de quo per belle albu
dens Christophorus Pierius Gigas Patruus meus egregius pos
ta sic scripsit.

Sanguine Patrio Puer est, & nata Puella.

Credita femella est: mas fuit ille simul.

In dubio est sexu, maris at plus parte calefit.

Pro Pudor. Ut mulier nupfit Adulter erat.

S V M M A R I V M.

- 1 Mater committens in principem sicut pater, incidit in crimen læſæ maiestatis.
- 2 Lex exhorbitans aliquando loquens in matre ad patrem extenditur identitate rationis.
- 3 Filii matre committente crimen læſæ maiestatis in principem, an incidente in pœnam l. quisquis, C. ad leg. Iu. maie.
- 4 Filius non dicitur una persona cum matre, sicuti cum patre.
- 5 Mater committens crimen læſæ maiestatis punitur eisdem pœniis, quibus pater tale delictum committens.
- 6 Secus quo ad filios.
- 7 Quando aliquis punitur a iure, vel ab homine usque ad certam generacionem descendentes ex linea masculina tantum comprehenduntur.
- 8 Privilegia conceſſa masculis & eorum posteris, ad feminas non extenduntur.
- 9 Posteri p'us in delicto patris quam matris puniuntur.
- 10 Statuta loquentia in patre non extenduntur ad matrem.
- 11 Marius non punitur vxore committente crimen læſæ maiestatis.
- 12 Filius a feminis viri procedunt, non matris.
- 13 Filius patri non matri assimilatur.
- 14 Filius generationem a patre non a matre consequitur.
- 15 Masculus potest generare in alio feminis uero, est qua generat ab alio.
- 16 In generatione an requiratur concursus paterni & materni seminis.
- 17 Filius cum patre una & eadem caro reputatur.
- 18 Crimen læſæ maiestatis, & crimen heresie equiparantur.
- 19 Argumentum de crimen læſæ maiestatis, ad crimen heresie validum est. Non contra.
- 20 Maiestatem diuinam offendere p'us est, quam offendere terrenam.
- 21 Aequiparatio criminis læſæ maiestatis, & heresie, quo casu procedat.

Q V A E S T I O X V I L

Decimo septimo quero;

Vidimus hucusque quomodo ex delicto læſæ maiestatis per patrem commissio filii puniatur iuxta terminos l. quisquis. C. ad legem Iuliam maiestati. verum quia etiam mater committens dictum crimen, incidit in pœnam illius legis, quam non est dubium a dicta lege comprehendi, ut dixit Ange. in tracta. malefi. in verb. che hai tradito la tua patria. in versicu. & aduertendum est, vbi refert, quod licet inuisitatum videatur, quod mulier huiusmodi crimen committat, tamen quod ipse semel de facto uidit Bononiae. Idem tenuit Ange. in §. interdum. Institu. de hered. quæ ab intestato de ferunt. t̄ vbi dixit, quod glo. in d.l. quisquis, in §. ad filias sanc, in verbo non ausuras, quæ dicit, quod mater incidit in crimen læſæ maiestatis, si in principem committat, vt est dictum de patre in eadem l. quisquis, in princip. est communiter approbata, t̄ nec hoc est mirandum, quia aliquando lex exorbitans loquens in matre ex identitate rationis ad patrem exteditur.

3 ut not. perglo. in l. fēminea. Cod. de secund. nup. t̄ An autem commissio criminis læſæ maiestatis in principem per matrem filii puniantur, sicuti i puniuntur quando pater huiusmodi. crimen commisit. In ista quæstione Alberic. in dicta l. quisquis, colum. penul. d. x. t, quod non, t̄ quia filius non dicitur una & ex sona cum matre licuti cū patre. Et q̄ ille tex. hoc nō dicit: ergo extendi non debet. l. interpretatione. ff. de pœn. hoc tenuit Odrosred. ibi in versic. sed quæro quid erit si mater. vbi dixit, quod Azo coattrahit tenuit; quamvis pro sua opinione non alleget al quam legem. & quod dicta l. quisquis. loquitur tantum de patre, & nil de matre dicit: unde cum sit pœnalis & odiosa, vt colligitur argumentum. ff. de liber. & posthum l. cum quidam.

Tractatum Tomus XI.

78

5 quidam extendi non debet. ¶ Oldrad. vero in hac questione ut refert Alberic. in d.l. qui quis. distinguebat, quod aut loquuntur de poenis, quibus puniuntur committentes dictum crimen, quod ipsius committentis personam concernunt. Et eo casu idem sit in matre talem delictum committente quod est in patre, videlicet quod capite puniatur, & eius bona fisco applicetur, & isto modo procedat glo. in dicta l. quisquis, supra allegata.

6 Quo vero ad poenas quae alios tangunt, vt puta quod filii bonis maternis sicuti paternis, quando pater delinquit, puniatur, vel quantum, ad id quod sint incapaces successionum aliorum, quod hoc casu d.l. quisquis. locum non habeat. Et ita etiam tenuit Hostien. in c. vergentis, de haeret. & rationem adducit, nam quoties ab homine, vel a iure puniuntur aliqui usque ad certam generationem, solum illi qui descendunt ex linea masculina puniuntur, non autem ex linea foeminina, nisi aliud a lege vel ab homine exprimatur, ca. vbicunque, de poen. in 6. ¶ sicuti & priuilegia concessa masculis eorumque posteris, non ad foeminas sed solum ad masculos extenduntur, l. §. ff. de iure immu. ergo poenae ad eas multomagis non sunt trahendae, vt no. in c. statutum, de haeret. in 6. i. & ista decisione residet Alberic. in d.l. quisquis, columna 1. ¶ facit pro ista opinione, quia posteri plus in delicto patris quam matris puniuntur, & est ratio, quia maior est dignitas in sexu virili. l. j. ff. de se nator. & not. Iean. Monach. in cap. statutum, in princi. de haeret. in 6.

Contrarium vero partem, quod immo & filii matre committente crimen laesae maiestatis puniatur eisdem poenis, sicuti quando pater dictum crimen admisit, tenuit glo. in d. l. quisquis. in §. ad foeminas sane, in verb. minus ausuras, quam glo. sequitur Petr. vt refert vbi Cyn. columna 1. circa medium. In versicu. circa legem istam, vbi dicit, quod ratio qua Petrus bonus, illa est, quia eadem ratio est in matre quae in patre, & vbi eadem est ratio, ibidem idem ius esse debet. l. a Titio. ff. de verborum obligatio. Et in ista opinione videtur etiam Cy. reside reproqua est glo. in cap. statutum. el secon. de haeret. in 6. i. verbo inane, quae tamen ad hoc nil allegat, sed tantummodo refert glo. in d.l. quisquis. Sal. tamen in d.l. quisquis, in §. filii vero, columna prima. versicu. adhuc quæro, relata opinione Petri & Cyni dicit eorum opinionem sibi non videri tutam, cu[m] materia sit penal & odiosa. ¶ Ideo statuta in patre non sunt ad matrem extendenda, argum. eorum quæ non in l. secun. C. de patr. qui fil. distraxerunt, & argum. eorum quæ notantur in l. raptiores, C. de episc. & cleric. & in §. item misita. Insti. de actio. ¶ & rationem adducit: quia si vxor committit crimen laesae maiestatis, maritus & sic pater filiorum non punitur. 11 Ergo nec filii, qui a semine viri procedunt, non matris, vt l. leg. duodecim tabularum, §. 1. C. de suis, & leg. haeret. & in hac opinione residet Sal. cuius opinionem tanquam æquorem amplector. ¶ pro qua facit, quia filius patri non matri assimilatur, iuxta illud, Sæpe solet filius similis esse patri. & hinc est, quod in crimen laesae maiestatis filius patris criminis haeres esse censetur, vt dixit Tex. in dicta l. quisquis, §. filii vero. ¶ Item facit, quod filius generationem a patre non a matre, consequitur: Nam principium motus in generatione pater est. Mater vero est sicut materia, vt dixit Aristote. libro decimoquarto. de animal. hinc est, quod foemina non generat per se, quia indiget principio motus, quod est mas: vt idem Aristote. testatur eo libr. cuius dixit, quod mas est illud quod potest generare in alio. Foemina vero est quæ generat ab alio: merito ergo patris non matris naturam filius sequi presumitur.

16 An autem in generatione requiratur concursus paterni & materni seminis, vel sufficiat solum emissio seminis patris receptum a matre? vide quæ late circa hoc scribit Nicolaus Bocrius alias referens decisio. 251. numero 7. & numero 8. in 2. parte. Et hinc est, quod filius dicitur esse portio paterni corporis, quem scimus, C. de agrico. & censi. libro undecimo. & cum patre (ut dictum fuit) una eadem persona, l. fina. C. de imputabili. & ali. libellit. ¶ quinimmo filius cum patre una & eadem caro reputatur, vbi habetur 35. quæstio. 6. c. haec authoritas. Et pro ista opinione, quod filii non puniantur matre in principem crimen laesae maiestatis committente, facit etiam, quod not. Docto. in dicto cap. statutum, el 2. de haeret. in 6. vbi Phil. Franc. & Pet. de Anchara, dicunt quod maior est infectio in patre quam in matre.

17 Nec obstat, si quis dixerit, quod cum crimen laesae maiestatis & crimen haereticæ æquiparantur; per Tex. in l. Manicheos, C. de haeret. & cap. vergentis, eodem titu. & ibi gloss. in verbo exhortatio. Ergo dispositum in uno debet in alio locum habere: cum de crimen haereticæ ad crimen laesae maiestatis arguatur. glo. id l. Manicheos, in verbo debet. & no. in Authenti. Gazaros. C. de haeret. vbi Cyn. & Sal. sed in haereticis si mater

incidat, eius filii puniuntur, vt habetur in d.c. statutum. de haeret. in 6. & ibi glo. in verbo. Inane: Ergo idem erit in criminis laesæ maiestatis. ¶ Respondeo ad huiusmodi obiectum, dicas, quod de crimen laesæ maiestatis ad crimen haereticæ validum est argumen. sed non econtra. Si enim in criminis laesæ maiestatis aliquid est permisum, multo magis id erit in criminis haereticæ, dicta l. Manicheos, & in preallegata Authē. Gazaros, C. de haereti. & in dicto cap. vergentis, in fi. Non tamen omnia quæ in criminis haereticæ admittuntur locuti habent in criminis laesæ maiestatis, ita uoluit Ioannes Igneus in repeti. l. necesse fari, §. non alias, numero 6. & 45. ff. ad Sylle. ratio predictæ diuersitatis esse potest: quia per haereticum offenditur diuina Maiestas: per crimen laesæ maiestatis offenditur maiestas terrena.

20 ¶ plus autem est diuinam quam terrenam offendere maiestatem, l. hi qui sanctam. C. de haeret. cap. vbi cunque. de poenis.

21 ¶ Quinimmo æquiparatio predicta de crimen haereticæ, ad crimen laesæ maiestatis habet locum in his quæ in iure expressa sunt, ut uoluit Preposi. in c. penu. §. porro. 6. q. 1 sed iure cautu reperitur, & in criminis laesæ maiestatis filii puniantur ex delicto matris: Ergo in hoc non procedet æquiparatio inter haereticum, & crimen laesæ maiestatis, per predicta.

S V M M A R I V M.

- 1 Crimen laesæ maiestatis commissum per maritum, an nocet eius vxori.
- 2 Vxor pro marito pati non debet.
- 3 Vxor marito committente crimen laesæ maiestatis, quo tempore dotes suas repeatet.
- 4 Exilium paupertatem inducit.
- 5 Vxor etiam bonis mariti non publicatis dotem suam repeatere poterit.
- 6 Vxor repeatit suam dotem a fisco, a quo bona mariti sunt occupata.

Q V A E S T I O X V I I I .

¶ **E**cimo octauo quæro. Si ma crimen laesæ maiestatis in principem commiserit, ritus an ex hoc aliquod documentum sequatur eius vxori? Dicas quod non: per Tex. in l. quisquis, §. vxores sane. C. ad legem Iuliam maiest. ubi Tex. dicit, quod uxores committe tium crimen laesæ maiestati, recuperat suas dotes. ¶ Non enim 2 vxor pro marito pati debet. l. ob maritorum. C. ne vxor pro marit. & habetur in toto illo titu. Nec ex mariti delicti conditio vxoris in suis bonis sit deterior. l. i. C. ad legem Iuliam de vi publi. & l. i. C. de priuile. fisc. & ita tenuit etiam Anto. de Bu. 3 consilio 61. stricte non reputo. numero 1. ¶ Sed videndum est quo tempore vxor dotes suas repeatere poterit? & dicendum est, quod si mulier non est in culpa, statim viro bannito illas pete 4 re poterit. ¶ Exilium enim paupertatem inducit. glo. no. in Au then. de exhib. & intromit. reis, in princ. idem dixit Iean. And. in titu. de donat. §. fina. super versicu. quid si vir est in banno. i addi. Specu. Et ita tenet Alexand. in l. n. cum dotem, §. si maritus, versicu. Ex his infert Imo. ff. olu. matrimo. Ange. in l. cum acutissimi. §. illud. C. de prescript. 30. annorum. & Roman. in confilio 187. ¶ Quinimmo etiam bonis mariti banniti non publicatis vxor dotem suam repeatere poterit, ut voluit Barto. in d.l. si constante. in versicu. quinto quæro, pone quod maritus. 6 ¶ Et si bona mariti essent a fisco occupata, mulier dotem suam a fisco repeatere poterit, ut in l. i. & ibi not. C. de repu. ita dixit etiam Baptista de sancto Blasio, in suo tract. de priuile. dor. Ceturia 2. in versicu. centesimo trigesimo. numero 46. & habetur per Campeg. in tractatu suo de pote. in 3. parte. quæstio. vi gesimateria. incipiente, si maritus sit bannitus.

S V M M A R I V M.

- 1 Vxor sequens maritum reum criminis laesæ maiestatis, an incuriae aliquæ penam.
- 2 Vxor non tenetur capere, vel denunciare regi maritum suum rebellem, ut capiatur.
- 3 Vxor dans opem marito contra regem puniatur.
- 4 Opem ferre dicitur, qui aliquem adiuuat ad peccandum.
- 5 Vxor an teneatur sequi maritum bannitum.
- 6 Maritus & vxor dicuntur socii diuinae & humanae Domus.

Q V A E .

Hero. Gigantis de crimi. læſæ maiest.

Q V A E S T I O X I X .

DEcimonono quæro, Si vxor maritum p. cri-
mine læſæ maiestatis bannitum sequatur, an incur-
rat in aliquam poenam? Dicas quod non: quia
propter mariti rebellionem non separatur matrimonium.
Scriptum est enim Matthæi cap. 19. & erunt duo in carne vna
idem Genes. cap. 2. Pauli ad Ephes. ca. 5. & ad hoc Corinth.
cap. 6. Mar. cap. 10. Hoc tamen procedit, dummodo ipsa vxor
contra principem a liquid machinata non fuerit: vt habetur
per Andr. de Iser. in cap. 1. §. si quis hominem. de pace tenend.
& in cap. 1. §. porro, quæ sit prima causa benefic. amittend. &
idem voluit Matth. de Afflict. in consti. regni. libro 2. de vxor.
2 foriudicat. numero 4. † Hinc est vt dicit ibi idem Matth. quod
vxor non tenetur capere, vel denunciare regi maritum suum
rebellem vt capiatur: de quo habetur in Authen. vt nul. iudi.
§. si vero contra imperium Arctissima enim coniunctio, quæ
est inter virum & vxorem, illam a tali denuncia excusat: Et
ita iudicatum fuisse testatur ipse Matthæ. loco præallegato.
3 † Secus tamen esse dicit, quando debet opem marito contra
regem, vt puta si venderet sua iocalia, vt maritum rebellantem
contra regem iuuaret. † opem enim fere dicitur qui aliquem
adiuuat ad peccandum. 14. quest. 6. cap. si res. l. qui opem. C. de
fuit. Et quod vxor non tenetur denunciare maritum rebel-
lentem, tenuit etiam idem Matth. in const. regni. libro primo. in
titu. ne fil. pro pat. numero 7. † Sed an vxor tenetur sequi ma-
ritum bannitum, habetur per Barto. in l. Mauia. § fina. ff. de
annu. legat. per Alexan. & alios, in l. si cum dotem. §. maritus,
ff. solu. matrimo. & in cap. 1. de coniug. lepros. per Doctor. in
quibus locis concludunt, quod vxor tenetur sequi maritum
bannitum. † dicuntur enim maritus & vxor socij diuinæ &
humanæ domus, l. aduersus. C. de crim. expil. hære. Quid enim tā
humanum est quam vt fortuitis casibus mulieris martos, aut
vxorem viri participem esse, vt dicit tex. in dicta l. si cum do-
tem. §. si maritus. ff. solu. matrimo. & habetur per Ioan. Bo-
sche. in tracta. suo de iniust. nup. libro 2. versicu. quantum ad
exilium. numero 8. & per Claud. de Seysel. in l. si constante. in
3. column. ff. solu. matrimo.

S V M M A R I V M .

- 2 Receptans malefactorem punitur eadem pena, qua puniendus esset male-
factor.
- 2 An vxor acceptans virum bannitum pro crimine læſæ maiest. tenetur pe-
na receptatorum.
- 3 Vxor de infortunio mariti participare debet.

Q V A E S T I O X X .

VIgesimo quæro, Cautum est iure no-
malefactorem puniatur eadem pena, qua male-
factor puniendus esset. l. 1. C. de his qui latro. & l. 1.
ff. de recep. vbi tex. dicit pessimum genus est receptatorum, si-
ne quibus latere nemo diu potest. † Quid dicendum de vxore
receptante virum bannitum, maxime pro crimine læſæ maiestatis? Dicas, quod tali casu pena receptatorum non tenebi-
tur vxor, ita tenuit Alberi. in tracta. suo statut. in 4. par. quest.
7. vbi dicit ita fuisse Parmæ iudicatum, per tex. in l. 1. C. de re-
pub. ibi, non mutet vxor affectum, præfertum quia vxor de-
3 infortunio mariti participare dēt, l. si cum dotem. §. maritus,
ff. solu. matrimo. idem tenuit Ange. in tract. suo malefi. in ver-
bo maleficio semper astitit. numero vigesimoquinto. & ibi-
dem August. de Arimin. in sua additio.

S V M M A R I V M .

- 2 Vxor an tenetur alere virum bannitum pro crimine læſæ maiestatis, vel
pro alio delicto.
- 2 Vxor tenetur alere virum suum extra territorium.
- 3 Si fructus dotis sufficerent ad alimenta viriusque, Alias secus.
- 4 Vxor an cogetur alimenta præstare viro suo bannito, ex bonis paraferna-
libus qua ipsa habet.
- 5 Vxor an cogetur alimenta præstare ex bonis parafernalibus viro suo,
qui esset hostis Cinitatis? Et de veritate istius conclusionis vide nu-
mero 7.
- 6 Iuri particulari bonum publicum præfertur.
- 7 Obligatio vxoris erga maritum & econuerso est de iure divino.

Q V A E S T I O X X L

VIgesimo primo quæro. An v-
xor vi-
rum bannitum pro crimine læſæ maiestatis, vel a-
lio delicto alere, teneatur? Specu. in titu. de donat.
inter virum & vxorem. §. fina. versicu. Sed quid si vir est in bā-
no. dixit, quod vxor quæ suam exegit dotem iuxta formam L.
vbi adhuc. C. de iur. dotium, tenetur alere virum suum banni-
tum siue excommunicatum de dotis suæ fructibus. idem vo-
luit August. de Arim. in sua addit. ad tracta. Ange. de malefic.
in verbo. Et dicto maleficio semper astitit. in vlt. add. in versi:
2 sed tu vide Speculatorin, † ubi dixit vxorem teneri alere vi-
rum suum extra territorium. & Specu. sequitur Bart. in l. si cō-
stante. in ver. Quinto quæro. Pone quod maritus, ff. solut. ma-
trimo. vbi dixit dictum Specu. esse menti tenendum: pro quo
facere dicit tex. in l. mutus. §. manente. ff. de iure dotium, &
tex. in Authen. de incest. nup. in §. si vero contigerit, columna
secunda.
3 † Hanc tamen conclusionem procedere dicas, si fructus
dotis sufficerent ad alimenta viriusque, alias secus, vt dixit
Ioan. Franc. Ripa in d.l. si constante in princip. colum. x. versi.
Quarto dum Barto. ff. solut. matrim. Sed pone, † fructus dotis
4 non sufficiunt, mulier tamē est diues habēs bona parapher-
nalia, an ex talibus bonis cogetur viro alimenta præstare? †
circa hoc glo. in l. si stipulata. in ff. ff. de dona. inter uirum &
vxorem, tenuit quod non: sed communiter reprobatur a Do-
ctoribus. Contrarium enim tenuerunt Barto. Ange. & Alex.
in l. si cum dotem. §. sin autem in sœuissimo, ff. solut. matrimo.
& Specu. in tit. qui fil. sint leg. §. i. versic. quid si mulier diues.
Et hanc opinionem humanam esse tenendam attestatur so-
lennis Doctor Dominus & præceptor meus Ioan. Crot. in re-
pet. d.l. si constante, columna decimasexta. in versicu. tertia sic
conclusio, num. quarantesimo octavo. licet ingenii exercen-
5 di gratia contra ipsam arguat. † Prædictam tamen conclusio-
neni limita non procedere, quando maritus esset hostis ciui-
tatis, vt dicitur de bannito, qui ex forma statuti impune occi-
di posset. l. amissione. §. qui deficiunt. ff. de capit. dimin. Ita præ-
dictam conclusionem limitat Bald. Nouel. in dicta l. si consta-
te. † mouetur ex eo, quia iuri particulari bonum publicum
præfertur. l. veluti. arguendo ab ordine literæ, ff. de iust. & iure.
7 l. 1. §. si eadem. ff. de ventr. in poss. mitten. † prædicta limitatio
non videtur vera, nam uidemus quod propter insolubilem
obligationem, quam habet vxor erga virum suum, uxor nō
tenetur denunciare maritum reum criminis læſæ maiestatis,
de quo late dixi supra in rubri. qui accusa. poss. in crim. læſæ
maiestatis. q. 15. Idem vxor virum bannitum etiam pro crimine
læſæ maiestatis sequi tenetur, ut dixi supra questio. 19. proxi-
ma præcedente, vbi dixit, quod vxor receptans virum & bā-
nitum etiam pro crimini. læſæ maiestatis non punitur. † Quin-
8 immo obligatio vxoris erga maritum, & econuerso est de
iure diuino. Scriptum est enim in euangelio, & erunt duo in
carnæ vna. Matth. cap. 19. & Marci. cap. 10. ac Genes. c. 2.

S V M M A R I V M .

- 1 Filio committente crimen læſæ maiestatis, an pater ex eius delicto aliquā
penam incurrat.
- 2 Pater non portabit iniquitatem filii.
- 3 Dispositio l. quisquis. in §. filii uero. C. ad le. Iu. maiest. continet odium irra-
tionale. Ideo extendi non debet.
- 4 Interpretatio stricta fieri debet in materia criminis læſæ maiestatis.

Q V A E S T I O X X I I L

VIgesimo secundo quæro,
Vidimus supra qualiter filij filiazue committentis
crimen læſæ maiestatis in principem puniantur
iuxta terminos l. quisquis. C. ad legem Iuliam maiest. † modo
videndum est, an econuerso filio committente crimen læſæ
maiestatis pater ex eius delicto aliquam poenam incurrat?
Sal. in l. quisquis, in §. filii uero. in verlic. ad dictum vero sacre
scripturæ. dicit, quod non, † quia scriptum est in sacris literis,
quod pater non probabit iniquitatem filij. Item adducit alia
rationem, quia in patre cessat ratio successionis sanguinis im-
probati. facit, quia vbi cessat ratio dispositionis, cessat & ipsa
dispositio, c. cum cessante, de appellat. Tertiam adducit ratio-
nem, quia poenæ sunt molliendæ. l. interpretatione, ff. de pen.
3 Addo, quartam rationem, quia dispositio d.l. quisquis, in præ-
alleg.

Tractatum Tomus XI.

79

alleg. §. filij vero continet odium irrationale: quia ibi filius ex facto patris punitur. ita dicunt ibi Doct. ideo extra suos terminos extendi non debet. Hinc est, qd dispositio d. §. filij vero nō extenditur ad filias, de quo late dixi supra q. 14. proxima praecedenti sub hac eadem rubri. & hanc opinionem tenuit etiā Odofred. in d. l. quisquis, in versi. Or Signori. idem tenuit Dec. in consi. 410. causa mota Mediolani, col. 3. nu. 16. in 3. vol. ¶ Stricta enim interpretatio fieri debet in materia criminis læse maiestatis, ut etiam dicit idem Deci. in d. consi. 410. colum. 16. versicu. Et vltius. numero 15.

S V M M A R I V M.

- 1 Dispositio l. quisquis. præsertim in §. filii uero. C. ad leg. Iul. maiest. & an locum habeat in omnibus capitulis criminis læse maiestatis.
- 2 Dispositio d. l. cōtinet nouam dispositionem contra offendentem principem, & eos qui sibi assistunt.
- 3 Pena d. l. respectu filiorum, de consuetudine non seruatur.
- 4 Crimen læse maiestatis proprie committi dicitur quando contra personam principis, & astantium ad eius latus, & quisi corporis pars dicetur, committitur improprie vero, ceteris aliis casibus.
- 5 Si quis commiserit crimen læse maiestatis contra ciuitatem nō recognoscē tem superiorem, eius filii non incidunt in penas de quibus in d. l. quisquis. §. filii vero.
- 6 Secus tenet Saly.
- 7 Concordia opinionum per Authorem, in supradicto articulo.
- 8 De principe superiore non recognoscēte idem iudicatur, quod de supremo principe.
- 9 Quam opinionem tenet Author, in supradicto articulo.
- 10 Author videt Venetiis seruatum, qd damnato quodam nobili de crimen læsa maiestatis, eius filii tantum nobilitate priuati fuere, sed non propria redditu incapaces successionum aliorum.
- 11 Ciuitas Venetiarum superiore non recognoscit, & ideo Domini Veneti quod agunt in sua Ciuitate, iure suo agunt.
- 12 Domini Veneti cur Imperatoris legibus non vtuntur.
- 13 Vera ratio assignatur per Authorem.
- 14 Nec est reprehensibile eorum institutum, immo laudabile.
- 15 Melius est iusto principe regi, qui secundum equitatem causas iudicet, quam iusta leges.
- 16 In Gallia solennitates iuris, & subtilitates etiam in curiis secularibus non scruntur. Et actiones contraria in Gallia cumulantur. Et laici legib. imperialibus non vtuntur.
- 17 Parisi, & in locis circumiacinis ius ciuale non legitur, & Consuetudines feudales in tota Gallia non fuerunt recepta, & Galli Romanis legibus non vtuntur, nisi in quantum ratione nituntur.
- 18 In Hispania lege cautum est, qd quicunque legem imperialem receperit capite puniatur, & Paucæ provinciæ reguntur iure ciuali.
- 19 Provinciæ que iure ciuali non vtuntur.
- 20 Offendens Consiliarium de latere Imperatoris ab eo missum ad regendam provinciam vel Ciuitatem, an puniri debeat tanquam delinquens in magna stratum, vel tanquam delinquens in Consiliarium Imperatoris.

Q V A E S T I O XXIII.

Vigesimo tertio quarto, An dispo quis. C. ad leg. Iul. maiest. præsertim in §. filii vero. locum habeat in omnibus capitulis criminis læse maiestatis quæ plura sunt, vt vidimus supra sub Rubr. qualit. & a quibus crimi. læse maiestatis committi. in pluribus questionib. dicendum videtur, qd dispositio d. l. quisquis, in §. filii vero, inhabilitans filios committentium crimen læse maiestatis ad successiones maternas, & aliorum etiam extraneorum, locum sibi nō vendit, nisi in terminis l. quisquis, videlicet, quando tale crimen cōmittitur contra principem & eius Col laterales in eorum necem conspirando, et sic in primo capite ciuinis prædicti. ita tenuit Cyn. in d. l. quisquis, cuius opinionem sequitur Soc. in consi. 175. in causa fratrum Andreæ, col. 1. 2. versi. Confirmatur, in 2. volumi. pro qua allegat tex. in l. 1. 2. & 3. ff. ad legem Iul. maiest. in quibus legibus exprimitur pena quæ cōmittenti crimen læse maiestatis contra Républicam Romanorum infligitur, & tamen pena prædicta inhabilitatis & infamiae filiorum non imponitur, nec mirum, tquia tex. d. l. quisquis, continet nouam dispositionem contra offendentem principem, & eos qui sibi assistunt, vt ibidem dicit Doct. Ergo extendi non debet, cum simus in poenilib. & odiosis, c. odia restringi. de regu. iur. in 6. & c. in poenilibus, c. titu. idem voluit Ang. in d. l. quisquis, col. fi. in versicu. Item in tex. ibi, vbi dixit, quod pena de qua ibi, quod filii aliquid capere non possint, etiam ex testamento extraneorum, locum habet solum quando eorum pater damnatur ex crimine læse maiestatis directe in principem, vel eos q. recte principis pars reputantur, commiso: non autem ex eo quod quis contra Républicam Romanorum, aut sus ciuitatis machinatus

- sureit. allegat tex. in l. eorum. ff. ad legem Iul. mai. idem voluit 3 Ange. in l. fallaciter. C. de Abolition. tvbi dixit, quod poena d. l. quisquis. respetu filiorum de consuetudine non seruatur, qd verbum Angeli tanquam virti excellentissimi magni practici multum esse ponderandum a iudicibus affirmat Soci. in pre-allegato consi. 275. colum. 2. in versi. confirmantur. hoc idem videtur sentire Sal. in dicta l. quisquis, in prin. in prima oppos. 4 tvbi dixit, quod licet crimen læse maiestatis pluribus modis committatur, tamen proprie committi dicitur, quando cōtra personam principis, & astantium ad eius latus, & qui sui corporis pars dicuntur committitur, improprie vero cōteris aliis casibus. Idem voluit Card. consi. 191. & Ioan. Fab. in §. publica. iudic. ubi dixit, quod patre committente crimen læse maiestatis, filii tantum puniuntur, in casu d. l. quisquis, & pro ista opinione tanquam verissima multa congerit Soci. in consilio 275. per tres aut quatuor colum. ad idem Soci. in d. consi. 121. præmittenda est disputatio. versicu. secundo respondeo. in iiiij. volumine. idem voluit Augustin. de Arimin. in addit. ad trac. Angel. de malefic. in verb. *hai tradito la tua patria.* in secunda addi. incipiente. Tu autem in hac materia. tvbi tenuit, quod si quis commiserit crimen læse maiestatis contra Ciuitatē non recognoscētem superiorem, eius filii non incident in poenas, de quibus in d. l. quisquis, §. filii vero. pro qua opinione al legat text. in l. prima. iuncta Rubrica. C. de seditio. vbi habetur qua poena puniantur committentes contra propriam Rem publicam. Et pro ista opinione consuluit Bartholom. Coepol. in cōsi. 80. vbi expresse dixit, qd dispositio d. l. quisquis, in §. filii vero. priuans filios committentium crimen læse maiestatis successione extraneorum, procedit, quādo huiusmodi crīmē committitur contra principem, seu eos qui sunt pars corporis ipsius principis: secus esse dicens in aliis capitulis dicti crīminis. ¶ Sal. vero qui videbatur sentire in d. l. quisquis, in principio prædictam opinionem, ibidem in versicu. Iuxta hoc quę ro. secus tenet. Dicit enim, qd si quis crimen læse maiestatis cōtra aliquem ex dominis Italie non recognoscētem superiorem committat, de eo iudicandum esse vti de committente tale crimen contra personam Imperatoris, argumento notatorum per Doct. in l. hostes. ff. de capti. & postlim. reuersi. & per Gulielm. in l. ex hoc iure. ff. de iust. & iur. Quando aero huiusmodi crimen committeretur contra principem recognoscētem superiorem, vt puta in Italia fuit aliqui Vicarii Imperatoris, si quis aliquem eorum offendat, licet committat crīmē læse maiestatis, ut in l. prima. ff. ad legem Iuliam maiestat. Tamen hoc casu dicit Sal. pena ad filios non extēdetur, ex quo dicit insurgere quoddam mirandum, quod maior erit, pena, quando tale crimen committitur cōtra cum qui de facto dominatur, quam quando contra cum, qui dominatur de iure, seu cum titulo iuris. quod ideo esse dicit quia in isto secundo casu quis non offendit principem sed eius vicarium. hoc tamē probat August. de Ari. in add. ad tractatum Ange. de malefic. in verb. *che hai tradito la tua patria.* in versicu. quāro aliquis cōgregat. per tex. in d. l. quisquis. Dicas t qd opinio August. procedere posset in eo qui esset Vicarius Imperatoris in aliqua Ciuitate imperio subiecta, non tamen perpetuus sed ad tempus: Sed Vicario perpetuo qui Titulum habet, secus dicerem. Et est ratio, quia vicarius perpetuus, licet habeat iurisdictionem ab Imperatore, tamen illam exercet nomine suo: Vicarius autem temporalis, non suo, sed Imperatoris nomine iurisdictionem exercet. ad quod voluit Barto. in extraugan. qui sint rebell. in verbo rebellando, ubi dicit, quod solum crimen læse maiestatis committitur contra personam principis & eius officiū, qui nomine ipsius administrant: Secus est contra eos qui principaliter propter se iurisdictionem administrant, licet illam a principe habeant, quod tequitur Deci. in consil. ccccx. in causa mota Mediolani. columnā fina. in fi. in quarto. vol. & ad prædicta est tex. optimus in d. extraugan. qui sint rebell. ibi, cōtra nos & officiales nostros in his quę ad commissum eis officium pertinent rebellando. faciunt ad hoc dicta supra in rubric. qualiter & a quibus crimen læse maiest. comitquestione 6.
- Erit ergo conclusio secundum Sal. in d. l. quisquis. qd pena d. l. quisquis, quo ad filias locum habeat, etiam quando quis commisit crimen læse maiestatis contra aliquem principem vel Républicam superiorem non recognoscētem. hanc opinionem tenuit etiam Mar. de Lau. in tractatu suo de crīmine læse maiestatis. q. 1. & rationem adducit, tquia de principe superiore non recognoscēte idem iudicatur quod de supremo principe: adducens in argumen. nota. in d. l. hostes. ff. de cap. & postlim. reuersi. ideo dicit, qd tali casu erit locus poenis de quibus in d. l. quisquis. etiam quo ad filios: secus tamen esse tenet quando tale crimen esset commissum contra principem superiorem recognoscētem. ¶ Prima opinio supra retala, qd poenæ de quib. in d. l. quisquis. quo ad filios locum non habent extra casum illius legis, mihi plus placet, & est communis.
- 3
- 9

Hiero. Gigantis de crimi. læsfæ maieſt.

munis. & licet Ange. in d. træta. malefic. in verbo. & *hai tradito
la tua patria*, in primo versicu. incipiente. quæro aliquis congre-
grat gentem. dixerit, & si contra Dominos Italiz, qui com-
muniter foco principis habentur, quis committat crimen læ-
se maiestatis, perinde esse ac si contra principem tale delictū
cōmissum esset, tam contra delinquentium personas, quam
contra personas eius filiorum, vt in d.l. quisquis, hoc non pro-
cedere constat, quia dicit, vide tamen Bart. in tra&ta. qui sine
rebell. in glo. contra nostrum honorem. versi. Sed an hæc con-
stitutio. vbi nil dicit, de hoc credo & voluerit allegare Bar. ibi,
In verbo rebellando, qui contrairū tenuit, vt dixi supra. Et præ-
dictam opinionem, quæ ut dixi communis est, tenuit etiam
Nico. Boer. in tra&ta. suo de seditionis. in 6. præsupposito num.

- 19 26. Et ego † vidi Venetijs seruatum, q̄d damnato quodam Nobili de criminē lēse maiestatis eius filij tātum Nobilitate priuati fuere, sed non propterea redditi incapaces successionum aliorum, vt disponitur in d.l. quisquis, in §. filij vero. C.ad leg.
 20 Iul. maiest. Et tamen clare constat † Ciuitatem Venetiarum superiorem non recognoscere, vt dixi supra in prin. huius traet. Et q̄ agunt Domini Veneti in sua Ciuitate iure suo agūt.
 21 viuunt enim eorum proprijs legibus, non cōmuni iure. † Cur autem Imperatoris legibus non vrantur? nonnulli id factum putant, nē Venetæ libertati præiudicium fiat, nonuallorum regum exemplo. Bernardus vero Iustinianus Venetę Historię scriptor id factum arbitratur: vt lites breuiores fierent. At Bal. in l.milites, colum. 2.C.de milit. testat. in versicu. Ex prædictis apparet, dixit, q̄ Domini Veneti reputant se adeo sapientes, q̄ iure communi viuere nolunt. Ludou. vero Bologninus in sua addi. ad consilium Io. de Ana. 53. in fi. detrahens Venetorum gloriæ ausus est dicere, q̄ Domini Veneti id ex superbia faciunt, ex eo q̄ non dignantur viuere secundum leges imperiales, quod erroneum esse liquido constat. Nam Domini Veneti omnes alias eorum Ciuitates Imperialibus legibus vti permittunt, q̄ vtiique non facerent, si superbia & authoritate vti vellent, vt inconsidere asserit Bolognin. Vera igitur † ratio,
 22 quare Domini Veneti in eorum Ciuitate vsum imperialiū legum non receperint, ea fuit, vt lites breuiores fierent, ideo eorum statutis, & de bono & æquo in Ciuitate ipsa Vrbanae causas iudicant, quod sane fieri constat pro maiori commoditate incolarum, præsertim cum Ciuitas ipsa infinitis mercātilibus negocijs repleta sit. † Nec est reprehensibile eorum institutum, immo laudabile, quia secundum Aristote. Poli. lib. 3. melius est Ciuitatem regi a viro optimo, quā lege optima. Et not. Bar. & ibi Paul. de Castro in l. præsenti. C. de his qui ad eccl. config. † melius est iusto principe regi, qui secundum æquitatem causas iudicet, quam iusta lege. Ideo Dauid Psalm. 95. dicit, Indicabit orbem terrę. in æquitate, & populos in veritate sua. Clarum est igitur, q̄ neque ex eo q̄ Domini Veneti reputent se nimium sapientes, vt dixit, Bal. in d.l. milites, neq; ex eo q̄ ex superbia non dignentur viuere secundum leges imperiales, vt dixit Ludo. Bologni. loco præallega. sed pro commodiori & celeri causarum urbanarum eorum ciuitatis expeditione, in iudicandis causis non admittunt imperialium legum dispositionem. † Quinimmo videmus q̄ etiam in Gallia sollennitates iuris, & subtilitates etiam in curijs secularibus non seruat, ita q̄ actiones contrariae in Gallia cumulātur, vt ciuitetur circuitus, & tamen secus est de iure communi, ut per Doct. in l. edita. C. de ædend. & ita testatur Chassan. in consil. 51. colum. v. & vi. in versi. ex quo sequitur. Quinimmo in Frācia laici legibus imperialibus non vtuntur. Hinc est † q̄ Partis & in locis circumuicinis ius ciuile non legitur, text. est in c. super specula de priuileg. immo consuetudines feudales in tota Gallia non fuerunt receptræ: Nec Galli Romanis legibus vtuntur, nisi in quantum ratione nituntur, nec eas pro legib. receperunt, vt dixit idem Chassa. in consi. 8. super duobus, versicu. item & maxime. col. v. † Et in Hispania lege cautum est, q̄ quicunque imperialeū receperit capite puniatur. de quo Ioan. Andr. in capi. super specula, in princ. de priuileg. allegat ad hoc Vine. ibi Quinimmo scribit Hosti. in d. cap. super specula, in §. quia tamen, q̄ paucæ prouinciae reguntur iure ciuili: † Nam Hispania, Anglia, Scotia, Balia, Hibernia, Alemania, Dacia, Suctia, Vngaria, Boemia, Polonia, Bulgaria, non vtūtū legib. seu iure ciuili: sed spālib. & suetudinib. & statutis, excepta Italia, & regno Arrelatense. & Ant. de Butr. in d.c. super specula. in princip. scribit, quod in Italia excipitur Nobilis Ciuitas Venetiarum, quæ vt plurimum regitur iure non scripto. † Sed pōne, Imperator misit aliquem ex suis consiliariis, q̄ resident apud se, & eius lateri adhærent, ad regendum & gubernandum aliquam suam prouinciam seu ciuitatem, quæritur, si quis illum offendat vel cōtra eum proditionem faciat, an incidat in pœnas de quibus in d.l. quisquis. C. ad legem Iuliam. maiest. & sic an puniri debeat tanquam delinquens in magistratum vel tanquam delinquens in consiliarium Imperatoris? Sal. mouet hanc questionem in d.l. quisquis, in versi.

quero tertio, pone princeps. & ibi dicit, quod credit quod talis puniri debeat tanquam in magistratum committens: quia ille magistratum agebat re & nomine, licet tunc, consiliarius Regis seu Imperatoris esset, ideo dicit attendendam qualitatem magistratus, allegat tex. in l. qui sub praetextu, & ibi nota per Guiliel. de Cun. de sacrosancte eccl. & tex. in loco quæritur, de stat. hom. allegat etiam tex. in d.l. quisquis, que de his Consiliariis tantum loquitur, qui Consiliariis & consistorio Principis intersunt. & ad idem adducit in simili text. in l. legatus seruis s. officio ff. de leg. 3. pro opinione Salic. adduco text. in extrauagan. qui sint rebell. vbi Imperii rebelles pronuntiantur etiam illi, qui contra officiales imperij in his, quae ad comissum eis officium pertinent, rebellant.

De proditoribus.

S Y M M A R I V M.

- 1 Proditor quis sit. & proditor dicitur, qui propter timorem taceat, & veritatem non defendit.
 - 2 Proditor dicitur, qui alterius crimen sibi soli notum, malitiose decagit.
 - 3 Proditor dicitur, qui secretum sibi commissum publicat.
 - 4 Proditionis crimen ex tribus causis dicitur maius vel minus.
 - 5 Proditor dicitur is, qui bellum mouet sine dissidatione.
 - 6 Proditor dicitur, qui alicui venenatam potionem propinat.
 - 7 Proditor dicitur, qui non ostendit se facere illud quod facit, & secreta contrarium facit eius quod facere debet.
 - 8 Proditoris dicuntur qui veniunt contra fidem datam.
 - 9 Proditor dicitur, qui dum se amicum ostendit, postea damnum, iniuriam, vel machinationem infert.
 - 10 Proditor est qui ad hostes se transfert, vel eius literas mittit in damnum reipublicae vel domini sui.
 - 11 Proditor dicitur subditus, qui infamat dominum suum, vel aliquid contra illius honorem facit.
 - 12 Proditor dicitur is, qui Castrum, Arcemque, seu locum consimilem sua fidei commissum hostibus tradit.
 - 13 Proditor dicitur vasallus, vel subditus principis qui permisit venire in sui principis territorio eius inimicos.
 - 14 Quandoque quis dicitur proditor Dei.
 - 15 Proditor principis dicitur proditor Dei.
 - 16 Proditorie occidere dicitur quis, quando sine dissidatione aliquem occidit.
 - 17 Dux Valentinus proditorie occupauit statum Guidobaldo Feltrio Vrbini Ducis.
 - 18 Guidobaldus Vrbini Dux fuit ad modum eruditus literis Grecis, & Latinis.

Q V A E S T I O PRIMA.

Rimo quæro quis sit
Proditor. Dicasq; proditor quis dñ multis
modis, ut inquit glo. in cap. clericus qui a-
dulationibus, 46. dist. & ibi Ioan. de Turre
Cremata col. 2. in fi. Et primo proditor dñ
qui propter timorem tacet, & veritatem
non defendit. 11. q. 3. ca. nolite de quo dixi in tra. meo de Re-
sid. Episc. in procœmio. † Secundo is proditor dñ, qui alterius
crimen sibi solum notum malitiose detegit. 2. q. 1. cap. si pec-
cauerit. † Tertio proditor dñ, qui proximum circumuenit &
cum callide seducit, vt i illum periculum salutis trahat. 24. q.
3. c. transferunt, & 15. quæst. cap. si cupis. Quarto is proditor
dñ, qui fraterna discordia infectus iura charitatis & veritatis
spernit. 11. quæst. 3. cap. abiit. Quinto dicitur proditor, qui se-
cretum sibi commissum publicat. de poen. distin. 1. cap. si pec-
cauerit. 2. q. 1. & in cap. nolite. 11. quæst. 3. Et in hoc sciendum
est, tq; crimen proditionis ex tribus causis dicitur maius vel
minus. Vno modo ex parte personæ quæ prodit secretum, ut
puta, si sit sacerdos, ut præalleg. cap. sacerdos. Secundo modo
ex parte personæ prodit: Magis enim peccat, qui Dominum
suum prodit quam alium. cap. de forma. 22. q. v. Tertio & vlti-
mo modo ex modo proditionis: Longe enim differt an secre-
tum in poenitentiam commissum fuerit, an non. † Sexto pro-
ditor dicitur, is qui bellum mouet sine dissidatione, vt dixit
6. Ioan. And. in cap. 1. de homic. in 6. † etiam proditor dicitur q;
alicui venenatam potionem propinat, vt fecit scelerissimus,
ille illustriss. & inuictissimo Franc. Maria Feltrio de Ruete
Vrbini Duci, & Illustrissimi Dominij Venetorū generali Ca-
pitano, ex qua potionem cum vniuerso totius Italæ, ac etiam
7 extenorum moerore extintus fuit. † Septimo proditor dicitur,
qui non ostendit se facere illud quod facit, & secrete contra-
rium facit eius quod facere debet. Lomne delictum & explorata

Tractatum Tomus XI.

80

moreff.de re milita.l. ff.de prevaricat.l.Athletas. §. penul.ff.
de his qui no.infa.Bart.in l.recipiendum, in §. delinquent.ff.
de poen.Io.And.in c. i.de homic.in 6.in nouel.Bald.in c. i.in
prin.in titu.quibus modis feud.amit.in visib.feud.& in Authē.
Item nulla.C.de episc& cleric glo.in c.clericus qui.46.di.Bar.
in extrauag qui sicut rebel.in verbo rebellis, ver.item nota q
proditorie.† Octauo proditores dicunt, qui veniunt contra si
dem datam Auge.in L. §. non sicut ff.de dol.allegat tex. in l.p
ditors,ff.de re milit.& tex.in l. f. C.de delator.libro 10. Alex.
in consi. 13.consideratis his quae in themate,colu.2.num. 9.i
6.volum.† Nono proditor dicitur qui dum se amicum osten
dit, pollea damnnum iniutiam vel machinationem infert, vt
dixit Ange.in §. interdum,nume.6.Inst.de hæret.quæ ab intes.
deser.ad idem glo.46.dist.in c.clericus & 1.q.3.c.nolite.† Dec
imo proditor est qui ad hostes se trāfert, vel eius literas init
mit in datum Reipublicæ vel Domini sui, vt dix Matth.de
Affl. in c. i. §. porro qui Dominum,nu.26.in ti. quæ sicut pri
cau.benef.amit.in visib.feu.† Undecimo proditor dicitur subdi
tus qui infamat Dominum suum, vel aliquid contra illius ho
norem facit. Ita dixit D.Hippo. Marsi.præceptor meus in con
si.1.column.3.num.22. in t.vol.alleg.Io.And.in c. i. de feud.
quem refert & sequitur Bal.in c. i.in prin.col.6. vers. quid de
rebus,in titu.quibus caus.feu.amit.† Duodecimo proditor
dicitur, is qui Castrum, Arcemue seu locum consimilem suæ
fidei commissum, hostibus tradit, 22.q.v.c.de forma.† Tertio
decimo proditor dicitur, vasallus vel subditus principis, qui
permisit venire in sui principis territorio eius inimicos, vt vo
luit Bald.in l. i. ff.de rerum diuis.q.42.& Mart.de Lau. in trac
de crim.læsa maiest.q.38.hoc tamen sane procedit, si vasal
lus vel subditus poterat impedire, ne gentes inimicæ pertran
sirent facit text.in l.si quis a Barbarijs,ff.de re mil.& ita tenuit
Matth.de Affl.in c. i. in §. & bona committentium,nu.100.in
titu quæ sint regal.† Quandoque quis dicitur proditor sui ip
sius, vt puta in muliere quæ extrinsecus ostendit nolle viro
consentire, & illi resistit aliquantis per, tamen aliud in corde
gerit, & se vietam dissimulat: de qua Ouid.alludens dicit.
Quæ, cum ita pugnaret tanquam quod vincere nollet.
Vita: non egre proditione sua.

Et si cupis plura videre in hac materia, videas Paridem de
Put.in tract.de re milita.in titu.quando prouoc.ad pugnam ra
tione prodit.numero 5.& ibidem numero 3.dicit, † q prodit
or principis dicitur proditor Dei: allegat 23.quæst. v.capit. si
apud & 2.quæst.7.cap.non potest.& Prouer.cap.7. & l.fina.C.
de summa Trinita.& fide cath.yde etiam late per Lucam de
Penna in l.fina.C.de delat.lib. 10.& dicit idem Luc. in l.quis
quis,columna 2.in versicu.tales delinquentes.C. de peti.bon
sublat.libro 10.quod proditor dicitur is qui crimen læsa ma
iestatis commisit.

Proditorie autem occidere dicitur quis, quando sine diffi
catione aliquem occidit, vt habetur in cap. 1. de homic. in 6.
& per Matth.de Affl.in suis decisio. Napolita. Decis. cclxv.
numero 64.Et proditorie quid fieri dicitur, quando fingo me
amicum,& trahit ut inimicum, vt dixit Bartol. in extrauag.
ad reprimē.in verbo rebellis.facit illud Psalmi lxi. Ore suo be
nedicebat: corde autem male dicit. & quod dicitur, Populus
iste labiis me adorat: cor autem ipsorum longe est, a me, ut
habetur Matth.cap.15.† Et ita fecit Cæsar Borgia Alexand.6.
Ponti.Maximi filius, Valentinus Dux nuncupatus, qui fingens
se amicissimum Guidobaldi Feltrij eius nominis primi Vrbi
ni Ducis, velleque per ius loca cum exercitu in Romandiola
prouinciam iterus pertransire,circiter annum Domini mille
simum quingentesimum, cum primum ciuitatem Callij, ut di
cti Vrbini Ducis amicus ingressus est, illam occupauit:& nisi
te intellecta Guidobaldus Dux Vrbini existens insperatae rei
bountate perterritus fugam arripuisse, in illius sanguinolenta
manus incidisset:& propterea merito illum proditorie id
egit scribit Ioan.in consi.8 i.in causa Reuerendiss. Domini
Gentilis, in 3.volum.Et haec ipse noui, quia tunc puer eram, et
Cuius Forosempromij mihi patria demum de anno 1502.de
mense Octobris direpta & lacerata fuit miserabiliter ab exer
ciu dicti Valentini Ducis,& ipse in tenera ætate tunc consti
tutus præda dictorum militum fui, qui me aliquandiu in Fa
nenis primo, demum in Pisaurensi Arce captiuum detinueret,
donec a patre meo tercentum aureorum numorum precio re
demptus fui.Sed relinquamus ista quæ potius ad Historiam q
ad præsentem tractatum pertinent.† Hoc vnum silentio non
præteribo, q Guidobaldus Dux præfatus admodum literatus,
Græcas enim & Latinas literatus non minori studio, in quib.
admodum eruditus fuit, quam Federicus ille summus armo
rum Dux, ac semper victoriosus eius pater literatissimus co
luit, cui Christophorus Pierius Gigas Patrius meus ob singu
larem eius doctrinam Poeta nō obscurus, admodum gratus
exit, eique ut patrem imitaretur sic scripsit.
Quid opus est Graios videas librosue Latinos.

Vt belli & pacis tempora nosce queas.
Nam propria virtute Duce clarumque triumphis.
Ante oculos si vis ponere, pone patrem.

S V M M A R I V M.

- 1 An proditor dicitur qui iustitiam baratauit.
- 2 Qui iustitiam opprimunt, cum positi sint ad illam administrandam, prodit
ores nuncupandi sunt
- 3 Arma iudicium qui iustitiam pervertunt, depicta in Ciuitate seu Palatio
deleri debent ad eorum vituperium.
- 4 Index qui i commissi sibi officio iuste & laudabiliter se gerit, Dei minister
appellabitur.

Q V A E S T I O II.

Secundo quæro; An proditor dicatu
tauit? Dicas q sic: & q cōtra eum procedi debet
ad instar rei criminis læsa maiestatis, ut in l. i. & i
Authen.ibi posita.C.de poen.iud qui mal.iudica
& ita tenuit Paris de Put.in tracta.de syndic. in prin. colum.2.
2 num.9.† Tales enim qui iustitiam optimunt, cum positi sint
ad illam administrandam, iustitiam prodere videntur: merito
igitur proditores nuncupandi sunt.& propterea dixit idem Pa
ris loco præallegat.† q iudicium, qui iustitiam pervertunt, Ar
ma depicta in ciuitate seu Palatio deleri debent ad eorum ui
tuperium, argumen.tex.in l.eorum, cum ibi no. per Bar. ff.de
poen.† Dei enim minister appellabitur iudex, qui in commis
so sibi officio iuste & laudabiliter se gesserit 23.quæ.5.cap qui
malos, & ideo tales publice commendandi sunt.l.iustissimos,
C.de officio rector.prouinc.facit quod dicitur Psa. 32.Rectos
debet collaudatio.Econtra vero iustitiam vendens, aliter per
vertens Satanæ minister nuncupandus erit.

S V M M A R I V M.

- 1 Filius si sit proditor patriæ vel domini sui, an ex hoc poterit a patre exher
edari.
- 2 Filius si crimen læsa maiestatis commiserit, & a patre præteratur in
suo testamento non propterea tanquam preteritus testamentum rumpit.

Q V A E S T I O III.

Tertio quæro; Si filius sit proditor patriæ
poterit a patre exheredari? Videtur dicendum quod
non: & est ratio, quia ista causa non est de enumera
tis in §. causas in Authē.vi cum de appella. cognosc.ex quib.
pater filium exheredare possit, ita dixit Mart. de Laud. in tra
dc cri.læsa maiest.q.39.Verum tamen talis filius patri succede
re non poterit: quia est proprius proditor.l. i. C.de hæred.inst.
& not.in l.eius qui ff.de test.& in l.fall aciter,C.de abolitio.In cō
trarium, quod imo pater filium proditorem patriæ vel prin
cipis sui exheredare possit, facit quod dixit And. de Ifern.in c.
1. §. præterea si vasallus,colu. 3.in versicu. Audiui iudicatum,
titu.quæ fuit prima causa benefic.amittend.vbi voluit, quod
pater exheredare possit filium crimen læsa maiestatis com
mittentem, & qui fuit proditor regis vel Domini sui, facit,
2 † quia si filius crimen læsa maiestatis commiserit, & a patre
præteratur in suo testamento, non propterea tanquam pre
teritus, licet paternum testamentum rumpit censetur, enim
mortuus, viuat, ut uoluit Bart.in l.hac edictali.C.de secun.nu
pt. quem sequitur Matth.de Affl.in c. i. §. & bona committen
tum,col.3.nu.32.in ti.quæ sint rega.in vis.feu. facit etiam,q
si filius patre committente crimen læsa maiest.contra perso
nam imperatoris vel eius Consiliiorum punitur, quia infam
is efficitur perpetuo, & insuccessibilis hæreditatum, tam
ab intestato quam ex testamento, quorumcunque etiam ex
trancorum, ut in l.quisquis,§.filij vero.C.ad leg.lul.maiest.er
go multo magis cum ipse commiserit huiusmodi crimen a
patre exheredari poterit. Authen.multo magis, C.de episc.&
cleric.cum similibus .

S V M M A R I V M.

- 1 An Proditor a duello repellatur.
- 2 Maximum delictum attribuitur ei, cui proditio impingitur.
- 3 Fulvia,sive Julia mulier impudica detexit coniurationem Catilina,in Ro
manam Rempubliam.

Q V A E S T I O IIIII.

Quarto quæro; An proditor a duello repellatur?
Circa hoc Paris de Puteo in trac
fuo

Hieron. Gigan. de crimi. lēſæ maiest.

suo de re milit. in titu. quando prouoc. ad pugn. ratione prodictionis, in princ. tenet & sic. Hoc tamen sane procedit, quando notorium esset, vel per sententiam appareret aliquem proditorem esse: secus autem esset, quādō non sūisset de proditione condēnatus, vel non adessent testes probantes dictam prodionem. Isto enim casu si quis aliquem proditorem appellaret, ille sic infamatus se defendendo posset ipsum infamantē & proditorem nuncupantem ad Duellum prouocare: ita voluit Paris de Puteo loco præallegato. Maximum enim delictum attribuitur ei cui proditio impingitur: nam prodictionis poena ipsius eiusque honorem, famam bonam, & posteros maculat. facit tex. in l. quisquis, C. ad legem Iul. maiest. & l. proditores, ff. de re milita. Ita voluit etiam elegans Doctor And. Alcia. in tract. suo de Duello, in titu. quæ excep. repellant prouocantem. vbi ponit, an huiusmodi exceptio, tu es proditor, repellat prouocantem ad Duellum in crimine lēſæ maiestatis. & & talis non repellatur, facit, quia quicunque admittitur ad accusandum & testificandum in dicto crimine, etiam si sit in famis, l. famosi. & ibi Doct. ff. ad legem Iuliam maiest. Et Lucij Sergij Catilina in Romanam Rempublicam factam coniurationem, Fulvia impudica mulier (alij. Iuliam dicunt) detexit. & Marcum Tullium Contulem in eius iudicium instruxit. putat tamen Alciatus loco præallegato etiam tali casu a Duello proditorem rejici.

S V M M A R I V M.

- 1 *Vasallus si fuerit proditor domini sui, an feudum amittat.*
- 2 *Fieri non posse dicitur, quod honeste & sine decoro fieri non potest.*
- 3 *Qui prodictionem commisit, ita deinceps facturus presumitur.*
- 4 *Proditor stare non potest in curia principis.*

Q V A E S T I O V .

Vinto quarto; Si vasallus fuit proditor Domini sui, an feudum amittat? Dicas breuiter & sic. cap. i. in titu. An ille qui interfecit fratrem Domini, feud. amitt. ad idem tex. in c. i. in §. item, in titu. quibus mod. feu. amitt. Ideo talis in curia Domini sui sine dedecore esse nō potest. Dicimus enim quid fieri non posse, non solum quando secundum naturam fieri non potest, vt dixit Iacob. de Beluis. in d. c. i. in præallegato. titu. An ille qui interfecit, allegat ad hoc tex. in l. an eadem, ff. ex quibus cau. maior. Dicas pro hoc esse tex. apertum in l. Neps proculo. ff. de verboram sig. vbi dicitur, quod fieri posse non dicitur, quod honeste fieri non potest. ad idem tex. in l. filius, ff. de condi. inst. t. qui enim proditio nem commisit ita deinceps facturus presumitur, argumen. ff. de accusa. l. si cui. §. iisdem criminibus, & l. fi. eo. ti. t. Ideo proditor stare non potest in curia principis. imo a conuentu principum repellitur, vt dixit Bald. in dicto cap. i. in titu. An frater qui interfecit fratrem domini. & ibi Matth. de Afflict. colum. 3. numero 23.

S V M M A R I V M.

- 1 *Qua poena puniatur Proditor Principis, Regis, vel Domini sui.*
- 2 *Idem dicitur de proditore populi cui subest & patria.*
- 3 *Quo genere mortis proditores puniantur, attenditur c. consuetudo regionis.*
- 4 *In Italia ut plurimum furcis suspenduntur.*
- 5 *Nobilis proditor punietur grauiori pena quam ignobilis.*
- 6 *Nobilis si prodictionem committit in Gallia, altioribus furcis suspenditur, & ibi Rebellen, & committentes crimen lēſæ maiestatis qua pena puniantur.*

Q V A E S T I O VI .

Exto quarto; Qua poena puniatur proditor Principis, Regis, vel Domini sui, vt puta Baronis, Comitis, Marchionis, vel Episcodi temporalem iurisdictionem habentis? Dicendum quod poena mortis punietur: quia crimen lēſæ maiestatis vel quasi committit, vt voluit Bald. in l. data opera. colum. 3. ver. ultimo, in hac. C. qui accus. pos. t. Idem dicendū in proditore populi cui subest & patriæ. Dicitur enim committere crimen lēſæ maiest. vt voluit Alex. in consi. i. 3. Consideratis his quæ in themate, col. i. in 6. volu. vbi dixit, hoc probari in l. fi. cum glo. ibi in verbo prodita. vbi no Doct. C. de abol. vbi etiam Ang. qui dixit ad hoc illam glo. esse singularem. & no. Iacob. de But. in dicta lege quisquis. in fi. C. ad legem Iuliam maiest. & Bal. in l. i. de fals. mo. t. Quo autem genere mortis proditores puniantur, attendenda erit consuetudo regionis in qua huiusmodi delictum committi-

4 tur. Sed ut plurimum in Italia furcis suspenduntur, t. quod re. Et factum exemplo est nobis Iuda Schariot unus ex duodecim discipulis Iesu Christi Scruatoris nostri, qui postquam Christum phariseis tradidit semetipsum laqueo suspendit, vt testantur Mattheus, Marcus, Lucas, & Ioannes Evangelistæ, in eorum Euangelijs passionis. t. Sciendum tamen est, quod si Nobilis sit proditor non ea poena qua Ignobiles pro talide licto punietur, sed grauiori, ut dixit Bald. in cap. cum quidam. extrā de iure iurian. vbi voluit, quod Nobilis incidens in crimine prodictionis altioribus furcis suspendatur, quod in Gallia seruari dicit. & res est ac sequitur Felyn. ibidem in versicu. Tertius est. & in versicu. quod autem dictum est. & in cap. Pastor. colum, i. versicu. secundo fallit de officio delegat. & prædicta reasumit solennis Doctor Andr. Tiraquellus in tract. suo de nobil. cap. 20. numero 116. At curiosius agens t. quæsiui a præclaro Doctore Dom. Ioan. Corasio Tholosano, cum quo mihi arctissima est amicitia, & qui in Ferrarensi Gymasio modo ius ciuale legit, quo nam mortis genere rebelles Regis, & qui crimen lēſæ maiestatis in regem committunt, in Gallia puniantur? qui mihi retulit, quod huiusmodi nefandissimi criminis rei quatuor ferocissimis equis manibus pedibusq; alligati viui dilaniantur. Vide ad prædicta quæ latius scripti supra in rubrica de pœn. committent. crimen lēſæ maiestatis, quæstio. j.

S V M M A R I V M.

- 1 *Si quis fuit proditor principis, & tandem ad gratiam restitutus fuerit, si post huiusmodi restitutionem aliquis illum proditorem vocet, an iniuriarum agere possit contra nominantem ipsum proditorem.*
- 2 *A Principe restitutus amplius proditor dici non potest.*
- 3 *Restitutio tollit omnem maculam.*
- 4 *Proditori a principe restituto, si quis dixerit, tu fuisti proditor, iniuriarum, actione non tenebitur.*
- 5 *Si quis dicat proditori restituto, quod est proditor, & quod vult cum eo pugnare & probare, & est proditor, talis restitutum, ad duellum iniuste prouocaret.*

Q V A E S T I O VII .

Eptimo quarto; Si quis fuit proditor Imperatoris vel Regis seu alterius Principis, & tandem ad gratiam restitutus fuerit, princeps sibi namque indulxit, si post huiusmodi restitutionem & indulgentiam aliquis illum proditorem uocet, an iniuriarum agere possit, contra nominantem ipsum proditorem? Hanc questionem mouet And. de Iser. in capitu. pri. §. præterea si vasallus, column. v. versicu. Vnde qui vocat hunc. in titu. quæ fuit prima causa benefic. amittend. vbi dixit, quod vocans restitutum proditor rem actione iniuriarum tenetur per tex. in l. imperiale. §. 2. C. de nup. & l. quod ita statutum, ff. de c. edicto. idem dixit Matth. de Afflict. in dicto §. præterea. in versicu. glo. tertia. nūme. 98. t. per restitutionem enim a principe factam amplius proditor dici non potest, cum princeps de inhabili habilem face re possit. l. quidam consulebant, ff. de re iudica. & l. 2. C. de cri. 3. sacrileg. t. Restitutio enim tollit omnem maculam, ut voluit Andr. de Iser. in c. j. in titu. de vasal. decrep. æta. & etiam in d. §. præterea, per tex. in l. j. ff. de postu. & l. non omnis, §. a Barbaris, ff. de re milita. Verumtamen t. si quis dixit tali restituto, tu fuisti proditor, iniuriarum actione non tenebitur, vt dicit idem Iser. in d. §. præterea. quem sequitur ibidem Afflict. in di. versic. glo. 3. nume. 101. Et hoc procedit etiam si princeps in restituzione dixisset, volumus, quod tibi dici non possit, quod fuisti proditor, de quo Afflict. loco præallegato. Vnum non omitto, t. quod si quis dicat restituto quod est proditor, & velit. cū eo pugnare, dicens quod vult probare, quod est proditor, talis restitutum ad duellum iniuste prouocaret: quia facta restitutio amplius non est proditor, ita dixit Iacob. de Castillo in tract. suo de Duct. lib. 4. cap. 7.

S V M M A R I V M.

- 1 *Damnati de prodictione per eum contra principem commissa, & propter eas banniti, an eius arma depicta in ciuitate, a qua ipse ob tale delictum exul fructus est, deleri debeant.*
- 2 *Qua pena puniatur corrupti rebellis, aut proditoris imaginem in fornicatione ad illius ignominiam, vt oculis appareat.*
- 3 *Depingere figuram alicuius propter prodictionem, vel tandem, est impius, vel iurisdictionis. Et depingens eam, sine superioris licentia, tanquam viens imperio & iurisdictione, incidit in crimen lēſæ maiestatis.*
- 4 *Proditor non potest esse testis in aliqua causa.*
- 5 *Principis proditor, Dei proditor dicitur.*
- 6 *Proditorem principis qui ibet denunciare tenetur.*

Q V AE-

Q V A E S T I O VIII.

Octauo quæro, Aliquis damnatus fuit contra principem commissa, & propterea bannit, an eius arma depicta in ciuitate, a qua ipse ob tale delictum exul factus est, deleri debeant? Dicendum quod sic, secundum Bartol. in l.2.de oper public. idem tenuit Marti. de Lau. in tract. de crim. lxiæ maiesta. q. 41. Matth. de Afflict. in c. 1. in §. & bona committentium, colo. 2. in x. speciali. nu. 25. in tit. quæ sint regal. facit tex. in l. corum, ff. de poe. quam ad hoc singularem esse dixit Rom. in singulari suo cccclxxvij. incipi. Forum Arma. & idem singulari dclxix. idem dixit And. Tira quellus in tract. suo de nobilit. cap. 20. nu. 16. idem dixit Bart. in d. l. eorum. & las in §. poenales, Inst. de actio. & Paris de Put. in tract. suo de syndic. in pia. nu. 9. Vide adhuc ea quæ scripsi in rubr. de rebel. q. 23. infra. † Sed quæ poena punitur is, qui rebellis aut proditoris, imaginem in foro pictam pedibus, seu pedum altero suspensam ad illius ignominiam, vt cunctis appareat, corruptit, seu delet, ne cognosci possit? Dicas talen puniri in ducatis quingentis, l. si quis id quod. ff. de iurisdiction. omn. iud. & ibi Docto. idem dixit Mar. de Lau. in tract. de cri. læsæ maiesta. quæstio. 3. Ad predicta vide, quæ scripsi supra quæstio. 59. in rub. qualiter & a quibus cri. læsæ maiesta. committ. Vnum non omittam, † quod depingeret signaram alicuius propter proditionem vel laudem est imperii, vel iurisdictionis: Ideo fieri non potest sine autoritate superioris: immo talis sine superioris licentia id faciens, tanquam vtens imperio & iurisdictione, cū illam non habeat, incidit in crimen læsæ maiestatis, vt scribit Curtius iunior. in l. si quis id quod, colu. 5. nu. me. 5. ff. de iurisd. Sciendum est etiam, † quod proditor non potest esse testis in aliqua causa, secundum Bal. in clict vniuers. de testi. quod tenuit etiam Marr. de Lau. in suo tract. de criminis læsæ maiest. q. 43. facit, † quia principis proditor ipsius Del. proditor esse dicitur, 23. q. v. c. si apud. & 2. q. 7. c. non potest. & proverbior. c. 8. & l. fina. C. de summa Trinita. & fide Catho. & 6 ideo † licet de iure quis non teneatur aliquem denunciare, ni hilominus proditorem principis quilibet denunciare tenerur, l. Methrodorum. ff. de poe. ita dixit Andr. de Isern. in c. 1. §. 1. in titu. quæ fuit prima causa benefi. amittend. idem tenuit Mart. de Lau. in tract. de principe q. dlvij. & idem in tract. de crim. læsæ maiest. q. 53. & Matth. de Afflict. in c. 1. in §. & bona committentium, nu. 373. in tit. quæ sint regal.

S V M M A R I V M.

1. *Inproditor, & rebellis inter se differant, & Non subditus, non dicitur committere crimen læsæ maiestatis.*
2. *Proditor potest esse etiam qui subditus non est.*
3. *Proditor sui episcopi vel alterius domini spiritualis habentis temporalem iurisdictionem, crimen læsæ maiestatis committere dicitur.*
4. *An proditor, vel quicquam proditorie facere differant.*
5. *Associans aliquem in itinere, & nulla inter eos superueniente rixa, socium percutiens, id proditorie fecisse dicitur.*
6. *Proditorie agens contra priuatum, non dicunt proditor, sed proditorie agere.*
7. *Proditor dicitur is, qui contra Principem vel rempublicam proditionem facit.*
8. *Multis modis contra principem, vel Rempublicam committitur proditio.*

Q V A E S T I O IX.

Nono quæro, An proditor & rebellis interseruntur, ter se differant, an vero sint vnum & idem? Dicas quod differunt, quia rebellio non cadit in non subditum illius principis contra quem committitur, de quo dixi, infra q. 7. sub rub. de rebell. & ita voluit Bar. in extrauagan. qui sint rebel. in verbo rebellis ad idem Bald. in l. amissione, §. qui deficiunt, post glo. ibi. ff. decapit. diminut. & habetur per Sigismund. Lofredi. in consil. v. omisla facti serie, col. x. prope finem nu. 42. & faciunt dicta supra q. 68. in rub. qualiter & a quibus crim. læsæ maiestatis committat. vbi vidimus, quod non subditus non dicitur committere crimen læsæ maiestatis, † proditor vero potest esse et qui subditus non est, vt dixit Barto. in d. extrauagan. qui sint rebel. in d. verbo rebellis. & propterea dicitur, quod non omnis proditor dicitur committere crimen læsæ maiestatis, sed solum is qui dum subditus est proditionem committit, in magnum principis aut Reipublicæ, cui subest, damnum, vt dixit Matth. de Afflict. in c. 1. §. & bona committentium colu. 8. versicu. Trigetimo septimo. in fi. numero 99. in tit. quæ sint regal. in vñibus scudorum. Ideo † proditor sui episcopi vel alterius domini spiritualis, habentis temporalem iurisdictionem

crimen læsæ maiestatis committere dicitur, ita dixit Bald. in l. data opera. C. qui accusa. non possunt. quem sequitur loan. de Anan. in c. qualiter & quando 2. §. fina. colum. 3. de accusat. & Præposi. in c. in primis. in §. de persona, colum. 3. verticu. quod proditor. 2. q. 1. † Sed an proditor, vel quicquam proditorie facere differant? Bar. in l. respicendum, §. oclit. quunt, ff. de poen. in princ. dixit, quod prodere est vnum, actibus ostendere, & aliud in mente gerere: allegat no. in l. 1. ff. de præuaricatu & text. in l. 3. in princ. ff. ad legem luliam maiest. Ideo dicit, † quod si quis associat aliquem in itinere, & nulla inter eos superueniente rixa socium percutiat, id proditorie fecisse dicitur: quia aliud gerezat in animo quam in actu. l. fina. C. de delator. lib. x. velcum aliquis ostendens se alicuius amicum illum retro percutit, id proditorie egisse dicitur, vt per Bart. in d. §. delinquent. quem sequuntur Docto. in cap. 1. de homicid. vbi Pet. de Anchara. loan. de Anan. & Felyn. & tali casu † proditorie agens contra priuatum, non dicitur proditor, sed proditorie agere, l. Athletas, §. 1. ff. de his qui no. infam. ad idem Alexan. in consi. 145. viso themate. colum. secun. versicu. & ex his. in l. 7. volum. & Alber. in l. si amici domum, ff. de adult. † proditor autem dicitur is, qui contra principem vel Rempublicam proditionem facit, vt declarat Bar. in d. extrauaga. qui sint rebe. in verb. rebelli. in. versicu. item nota quod proditorie Multis modis contra principem vel Rempublicam committitur proditio, de quibus dixi supra in princ. in 1. q. huius Rub. Multa alia de proditoribus scripsi supra Rub. j. & in variis quæstib. quæ hic non reperto.

De rebellibus.

S V M M A R I V M.

1. *Rebellis quis dicitur.*
2. *Rebelles dicuntur etiam, qui rebellant contra prosperitatem papa.*
3. *Rebellis dicitur omnis in proterua & notoria inobedientia existens. & rebellis pluribus modis quis dicitur.*
4. *Rebellis, a rebellando dicitur, & rebelles appellantur, qui in fide non permanent, & iussis Principis non obediunt.*
5. *Rebellis exponitur, id est infidelis, & rebellio dicitur quasi reiteratio beli, & post pacem ad bellum reuersio.*
6. *Resistere quis dicitur pluribus modis, & transfuga appellabatur ab Antiquis, qui recedebat de terris principi subiectis, & ibat ad hostes.*
7. *Isti viui exuruntur, aut furca suspenduntur.*
8. *Scipio Africanus superior deuicta Carthaginem, grauius in Romanos quam in Latinos transfugas animaduertit.*
9. *De iure ciuili antiquo, qui rebellando locum in quo sub principis obedientia stabant retinebant, speciale nomen non habebant, sed hi qui deficiunt vocabantur.*

Q V A E S T I O PRIMA.

Vm etiam hi, qui à principe rebellant, in crimen læsæ maiestatis incidunt: Ideo de eis quoque videndum erit. Et primo quæro: † quis dicitur rebellis? Dicas, quod is dicitur, qui quomodounque publice vel occulte contra principis honorem & fidelitatem rebellionis opera facit, & contra Imperij prosperitatem aliquid machinatur, vel contra principem & eius officiales in his quæ ad commissum eis officium pertinent rebellando, ita dicit text. in Extrauagan. qui sint rebel. † Rebelles dicuntur etiam non solum qui rebellant contra prosperitatem imderatoris, sed etiam qui rebellant contra prosperitatem Papæ, vt per las. in consilio octuagesimo sexto. in causa Reuerend. Domini Gentilis columna tertia. versic. Rebelles, in tertio volumine, & idem las. in consilio centesimo trigesimonoно. in praesenti consultatione, columna secunda. in fi. versicu. Nam rebellis, vbi dixit, † quod rebellis dicitur omnis in proterua & notoria inobedientia existens. Dicitur etiam quis pluribus aliis modis rebellis: sed quia alii modi quibus quis rebellis dicitur, non faciunt ad materiam nostram, ideo de illis aliter non scribam, sed poteris videre Barto. in d. Extrauagan. qui sint rebel. in verbo rebellis, & per Docto. in clementi. pastoralis, de re iudicat. & Præposit. in capi. in primis, in §. de persona. secunda quæstio. prima. † Et dicitur rebellis, a rebellando: nam rebello, verbum repugno significat, & quasi bellando aut certando, contrauenio & contend. vnde rebelles appellantur qui in fide non permanent, & iussis Principis non obediunt. Ita testatur Ambrosius Calepi. in suo Dictionario, ad idem Bartol. in d. extrauagan. qui sint rebel. in verb. rebelli, † vbi exponit rebellis id est intende. Tract. Tom. xj.

L lis,

Hieron. Gigan. de crimi. lēsæ maiest.

lis, & idem in eadem extrauag. in verb. tenore, vbi dixit, quod rebellare id est quod resistere. Et isto vocabulo antiqui legū conditores non vtebantur. Et propter Henricus 7. Imperator constitutionem prædictam fecit ad hoc declarandum, vt testatur ibidem Barto. in prædicta glo. Dicitur & rebellio quasi reiteratio belli, & post pacem ad bellum reuersio, vt dixit domini. in c. fi. 3. distin. istud autem competenter ciuitatibus, quas bello deuicisset princeps, quæ demum ab eo rebellaret. ¶ Resistere autem quis dicitur pluribus modis. Primo aliquid faciendo contra, vel non faciendo, vt puta, non obediendo. Et quia antiqui (vt dictum est) hoc nomine, rebellis, non vtebantur: Quando aliquis recedebat de terris principi subiectis ad hostes eundo, transfuga appellabatur, vt in l. si quis aliquid s. trā fugia. ff. de pœn. & in l. postliminium, s. transfugæ. & s. filius, ff. de capt. & postlimi. reuersi. ¶ Iste aut viri exutuntur, aut surca suspenduntur, dicit text. in dicta l. si quis aliquid. s. transfugæ. ¶ f. & ideo Scipio Africanus superior deuicta Carthaginem, cū omnes, quos de exercitu Romano ad Carthaginenses transfugerant, in suam redegisset potestate in, grauius in Romanos quam in Latinos transfugas animaduertit. Romanos enim tanquam patriæ fugitivos crucibus affixit, Latinos vero tanquam perfidos socios securi percussit, vt testatur Val. Maxi. lib. 2. in rub. de milit. discipl.

¶ Quādōque autem quis rebellando locum, in quo sub principiis obediēdia stabat, retinebat. Et isti de iure ciuile antiquo, speciale nomen non habebat, sed hi qui deficiunt, vocabantur in l. amissione. s. qui deficiunt, ff. de cap. diminut. Ita declarat Bart. in præalleg. glo. in verbo tenore. subdens, quod isti si rebellant faciendo bellum principi, tanquam hostes ipso iure puniebantur, & ea quæ iuris ciuilis sunt amittebant, illi autem qui principi non obediendo rebellant, vt puta non acceptādo eius gentem, ipso iure non puniebantur, nec ea quæ iuris ciuilis sunt amittebant, nisi senatus vel princeps id declareret, vt in præalleg. l. amissione. Ideo in hoc Henricus Imperator supplet prædictam suam constitutionem, statuendo, q. quoniam docunq; aliquis contra principis honorem cōmitat, vel machinetur rebellando, rebellis sit, & ita declarat Bart. in dicta sua glo.

S V M M A R I V M.

- 1 An rebellis Imperii dicatur, qui se imperio subditum fatetur, sed odio personæ imperatoris rebellat.
- 2 Non potest quis dicere, quod est rebellis imperatoris, et non imperii, nec e contra.

Q V A E S T I O II.

Secundo quarto, An rebellis imperio subditum fatetur, sed odio personæ imperatoris rebellat? Et est dicendum quod sic, per tex. in l. amissione, ff. de capi. dimin. & per tex. in d. extrauagan. qui sint rebel & habetur per Bart. in sua gl. in verbo tenore. in d. extrauagan. vbi dicit, quod non potest ¶ quis dicere,

2 quod est rebellis imperatoris, & non imperii, nec contra de quo Bart. in gl. in verb. in præalleg. Extrauagan.

S V M M A R I V M.

- 1 An is qui officiali principiis parere recusat, rebellis dicitur, qui parere recusat officiali principiis, in his, quæ ad commissum illi officium a principe spectant.
- 2 Rebellige improprie dicitur, qui officiali principiis parere recusat in his, quæ ad commissum illi officium non spectant, uterius Rebellige dicitur etiā, qui iudici suo non vult parere.
- 3 Rebelles intelliguntur omnes, qui sunt in proterua & notoria inobedientia.
- 4 Verbum Rebellige, est verbum generale, & comprehendit quemlibet subditum contradicente vel facto sui superioris.

Q V A E S T I O III.

Tertiio quarto, An is qui officiali principiis parere recusat rebellis dicitur? Responde distinguendo, quod aut quis parere recusat officiali principiis in his, quæ ad commissum illi officium a principe spectant, aut non. Primo casu talis rebellis dicitur, vt dicit tex. in extrauag. qui sint rebel. & per Deci. in c. fane. cl. 2. in 4. not. col. 2. de officio delegat. ¶ Secundo ve 2 casu dicitur rebellis, sed improprie. Nam non solum dicitur rebellis qui domino suo refusit, sed etiam ille qui iudici suo non vult parere, vt dicit Decius in d. c. fane. de officio delegat. in 4. notab. allegat tex. in c. ea quæ s. i. de stat. monach. ibi, cō-

tumaces & rebelles. & in c. 2. de noui operis nunciat. ubi Dec. 3 dicit, ¶ quod omnes qui sunt in proterua & notoria inobedientia, rebelles intelliguntur, quod no. Ang. in l. 2. s. fina. de iudic. ad idem Bal. in l. si vero. s. qui ergo. ff. de milit. testam. vbi dixit, ¶ t. q. verbum rebellis, est verbum generale, & comprehendit quemlibet subditum contradicente dicto vel facto sui superoris. Ita non omnis rebellio inducit in crimen lēsæ maiest. sed solum quæ statum imperij concernit, vt dixit Bonifa. in clem. pasto. s. fane, in 1. colum. numero 4. versicu. Non enim omnis rebellio. de re iudica.

S V M M A R I V M.

- 1 An rebellis dicitur, qui coacte & per metum rebellionem fecit.
- 2 Voluntas coacta non est proprie voluntas.
- 3 Rebellige facta per Castrum Ducia contra communiam Imole, ex quo fuit meticulose facta, & ex iusto timore, puniri non debet.
- 4 Rebellige facta ad importunas preces alicuius Tyranni, puniri non debet.
- 5 Facere metu Tyranni, & ad illius importunas preces facere equiparatur, nam Preces Tyranni iussi equiparantur.
- 6 Renunciatio beneficii metu perdendi patrimonium suum a clericis facta non valet, etiam si esset iurata.
- 7 Matrimonium metu contractionem est nullum.

Q V A E S T I O IIII.

Varto quarto, An rebellis dicitur q. rebellionem fecit? Dicas q. non: ita voluit Bald. i consi. 36. proponitur consuetudo Ciuitatis, in 3. vol. vbi dixit, q. talis rebellio dicitur passiva, non activa. facit ¶ quia voluntas coacta non est proprie voluntas, vt dixit Bal. in cōsili. suo schismat. quod est impresum sub rub. si quis aliquem testa. prohibu. Abb. in consi. 3. q. vi. in 2. volu. & Inno. in consi. 3. 4. visis & ponderatis, col. fi. ver. circa secundū vbi consuluit, ¶ q. rebellio facta per Castrum Ducia contra communiam Imole, ex quo fuerat meticulose facta, & ex iusto timore puniri non deberet, cum non sit imputandū illi qui aliquid propter iuslum metum facit, per ea quæ notantur in l. j. & per totum titulum. ff. de eo q. met. cau. ¶ & hoc procedit etiam si rebellio esset facta ad importunas preces alicuius Tyranni, nam metu Tyranni facta diceretur. ¶ Aequiparant enim ista, aliquid facere metu Tyranni, & ad illius importunas preces facere, vt dixit Inno. in c. petitio. de iure iur. & Bart. i tract. de Tyra. q. 7. preces. n. eorum iussi equiparantur, vt per gl. in l. i. in prin. ff. q. iussi. circa quod plura allegat Marth. de Affili. in suis decisi. Neapoli. Decisi. lxix. nu. 5. facit, ¶ quia renunciatio beneficii metu perdendi patrimonium suum a clericis facta, non valet, c. Abb. ext. de his quæ vi metusue causa fiunt. vbi tex. in fi. dicit, q. qua metu fiunt, de iure debent in iurum reuocari. Imo si renunciatio beneficii metu facta esset ēt iura ta non valeret, tex. est in c. ad audientiam, c. ti. ¶ idem dicitur de matrimonio metu contracto, q. est nullum, vt per Abb. & & alios in c. cum locum. de spon. & in c. consultationi. e. ti. Idē Abb. in c. veniens, ver. item potest notari. de spon. & in c. ad id quod. ver. no. pri. e. ti. vbi concludit, q. matrimonium metu p. etum, est ipso iure nullum. Et præmissam conclusionem, q. rebellis non sit qui metu rebellionem fecit, tenuit etiam Aymo Craue. in consi. 6. col. 1. 8. in ver. 7. arguitur, nu. 84. ad ident. Lau. Calc. in consi. 81. col. 2. & vide Gramma. in consi. 3. 1. in causa mag. Ioan. Bap. per totum, vbi consuluit in contingentia facti pro ista opin.

S V M M A R I V M.

- 1 Machinari contra imperium quid sit.
- 2 Machinari est aliquid dolose ordinare, & Machinatio in arte verborum consistit.
- 3 Bebellans contra officiales imperatoris pro his que petunt pro statu imperii, sine dubio, rebellis dicitur.

Q V A E S T I O V.

Vinto quarto, Dux s. in diffinitione rebelli, q. rebellis est qui aliquid machinatur ē prospexitatem imperij. modo videndum, quid sit machinari ē imperii. Bar. in extrauag. qui sint rebel. in verb. machinantur, dicit, ¶ q. machinari est aliquid dolose ordinare: machinatio. n. in arte verborum consistit, vt ff. de do. l. i. s. i. & ibi not. & ita dixit d. gl. ibi in verb. machinationem. vt puta dicit ibi Barto. faciendo inter se ligas, & societas prohibitas, sub aliquo velamine vel colore licito, allegat tex. in l. secunda. ff. de extraord. criminis subiungens Exemplum, quando Imperatore vel eius

cuius nuncio volente ingredi Ciuitatem pro recuperandis iuri bus Imperij, tam ibi quam alibi aliqui respondent, quod non sunt tot armatos vel tantam eius gentem, quia esset periculum eorum statui, & sic illi dant verba: donec labatur tempus in quo multa fieri possent pro prosperitate Imperij. Dicit.n. Bart. ibi, quod iste sunt quædam machinationes, licet ad bellum auctus non sit deuentum. Ista nāque machinatio, inobedientia sequuta, illos rebellos facit. ad idem vide Curt. junior. consi. i 37. colu. 3. num. i 2. in 2. volum. vbi dixit, † qd quando aliquis rebellat contra officiales imperatoris pro his quæ pertinet pro statu Imperij, sine dubio rebellis dicitur. ideo concludit quod homines cuiusdam castri qui denegarunt hospitari milites Cæsarē Maiestatis ad mandata Capitanci generalis merito dici poterunt rebelles Imperij.

S V M M A R I V M.

- 1 An esse rebellem imperii, vel esse in odium imperii idem sit, & Rebello est quid mortale.
- 2 Esse in odium imperii est medicinale.

Q V A E S T I O VI.

Sexto quæro; An esse rebellem Imperii idem sit? Dicas quod non: nam rebellio est quid mortale, nec remitti potest, nisi ex Principiis gratia, ut habetur per Docto. in c. i. §. & bona cōmittentium, vbi Matthæ. de Afflīct. in tit. quæ sint regal. in vsi. feudo. † Esse autem in odium imperii est medicinale: remittunt enim odium purgata contumacia, Auth. item nulla com munitas. C. de epis. & cleric. ita voluit Matthæ. de Lau. in tract. de crim. lœfæ maiest. q. 48. Dicas quod fuit originalis doctrina Barto. in extrauag. qui sint rebel. in sua glo. in verbo rebellis, in versu. item nota quod aliud.

S V M M A R I V M.

- 1 Sibi qui libertatem ab imperatore recognoscunt, siue ex priuilegio, siue ex Imperatore patientia imperio sint rebelles, an priuari possint libertate.
- 2 Et an idem sit in his qui a Papa libertatem recognoscunt...
- 3 An idem sit in Dominis Venetiis.
- 4 Domini Veneti liberi sunt.
- 5 Ciuitas Venetiarum cum in mari fundata sit Imperatorem recognoscere non tenetur.
- 6 Nonnulli dicunt Dominos Venetos ex eo liberos esse, quia libertatem cōtra Imperatorem præscriperunt, & Albericus de Rosate, testatur vi diſe priuilegium exemptionis concessum Duci & Ciuitati Venetiarū Bulla aurea munitum.
- 7 Non subditus rebellionem non committit.
- 8 Ciuitas Venetiarum vim Imperatoris habet, & potest in suis terris omnia quæ Imperator in suis.
- 9 Quilibet ciuitas quæ superiorem non recognoscit, tantum habet imperium in suo territorio quantum Imperator in vniuerso.

Q V A E S T I O VII.

Septimo quæro; Si hi qui libertatem recognoscunt, ab Imperatore recognoscunt, siue ex priuilegio, siue ex Imperato ris patientia, imperio sint rebelles, an priuari possint libertate? Dicas sic, secundum Bald. in cap. si cut, de iure iururan. † Idem erit in his qui à Papa libertatem recognoscunt, ita voluit Mart. de Laud. in tracta. de crim. lœfæ maiest. q. 51. sed † in quantum dicunt de Dominis Venetiis, ab eis dissentio; quia Domini Veneti sunt liberi iuris, cum eoru. Ciuitas in mari fundata sit. Bald. in rubri. ff. de rerum diuisio. colum. versicu. circa ædificia quæro, iure enim gentium Ciuitates in mari fundatae sunt ipsorum ædificantium, l. interim. in princ. ff. de rerum diuisio. Barth. Coepo. in tracta. de seruit. rast. 4 prædio. in cap. de mari. nume. 4. † cum igitur Domini Veneti non in solo alicuius, sed in mari eorum ciuitatem ædificaerint, liberi sunt: vt ratione prædicta, tenuit etiam Ias. in l. ex hoc iure, numero 6. ff. de iust. & iur. idem voluit Ioan. Francis. Ripa in l. possessio. colum. 2. numero 8. ff. de acquiren. possessi. vbi dixit, † quod ideo ciuitas Venetiarum Imperatorem recognoscere non tenetur, quia in mari fundata est. ita etiam dixit idem Ripa in l. insulam. numero 22. ff. de verborum obligat. 6 Nonnulli alij dicunt Dominos Venetos ex eo liberos esse, quia libertatem contra Imperatorem præscriperunt, vt dixit Barto. in l. ff. de rerum diuisio. & ibidem Bald. idem dixit Io. Ignetus in repc. §. non alias, l. necessarias, ff. ad Syllania. nume. 203. l. s. in d. l. ex hoc iure. colum. 4. numero 6. Alberi. in l. cun dicos p o pulos. colu. v. in versi. communiter glo. & omnes, C. de

summa Trinita. & fide Catho. vbi dixit, quod ciuitas Venetiarum allegat præscriptionem libertatis tanti temporis cuius initii memoria non existit: licet postmodum subdat vidisse priuilegium exemptionis concessum Domino Duci, & ciuitati Venetiarum, bulla aurea munitum. vt cunque sit, siue dicimus dominos Venetos liberos esse, quia eorum ciuitas est in mari ædificata (quod mihi plus placet) siue ex eo quod libertatem præscriperint: vtique verum est dicere quod non sub sunt imperio: ergo non possunt dici committere rebellionem

- 7 contra imperium, quia † non subditus in dictum crimen nō incidit, vt dixit Barto. in d. extrauagan. qui sint rebelles, in verbo rebellando, in prin. & in versicu. quod si aliquis homo de terris Ecclesiæ, ad hoc, quod non subditus non dicatur committere crimen rebellionis habetur; etiam per Paris. consi. 101. Bona de quibus, numero 33. in primo volumi. faciunt quæla te dixi supra in Rubr. qualiter & a quibus crim. q. 68. Et ex istis liquido constat dictum Marti. de Laud. de Dominis Venetis nō esse verum. Et quod domini Veneti non subsint imperio, tenuit etiam Matthæ. de Afflīct. in cap. 1. in versicu. in glos. 1. in princ. in titu. de pac. tenend. & eius violat. in vsibus feudorum, ad idem facit, quod voluit Ias. in d. l. cun dicos populos, colum. 19. vbi dixit, † quod Ciuitas Venetiarum Imperatorem non recognoscit, immo & ipsa vim imperatoris habet: & quod potest in suis terris omnia, quæ Imperator potest in suis. hoc idem dixit idem Ias. in consi. 70. in 3. volumi. facit quod notanter dicit Barto. in Linfamem, in fi. C. de publi. iudic. vbi dixit, † quod quilibet Ciuitas quæ superiorem non recognoscit, tatum habet imperium in suo territorio quantum Imperator in vniuerso.

S V M M A R I V M.

- 1 An quis possit esse rebellis occulte.
- 2 Rebells occulte. an impune oocidi possit.

Q V A E S T I O VIII.

Octauo quæro; An quis possit esse rebellis occulte? Et vide tur dicendum quod non, quia secreta cordis iudicat solus Deus, & occulta solus scit. c. erubescen. 32. distinet. Dicas tamen aliquem posse esse occulte rebellem, ut habetur in extrauagan. qui sint rebel. ibi, publice vel occulte. 2 Sed † an impune occidi possit rebellis occulte? Dicendum qd sic: quia ipso facto rebellis incurrit poenam contentam in d. extrauag. & an fuerit occulte rebellis iustificabitur in iudicio super homicidio. argumen. tex. in l. de pupillo, & §. si quis ri uos, versicu. toties, ff. de ope. noui nuncia. & ita voluit Barto. in d. extrauagan. qui sint rebel. in verbo rebellando, versic. circa secundum. Idem voluit Petr. de Anchara. in consilio 288. ex prædicta facti narratione, colum. 2. faciunt, quædixi supra q. v. nu. 19. in rubr. qualiter & a quibus crim. lœfæ maiest. committat. in versi. conclusionem supra firmatam, vbi tenui Cat dinalem expresse vel occulte rebellem Papæ posse impune offendit, quod est no. ad limitationem tex. in c. scilicet, de pe. in 6.

S V M M A R I V M.

- 1 Vasallus anteneatur obedire domino rebelli cui ante rebellionem præstari at iuramentum fidelitatis.
- 2 Debitor fidelitatis non tenetur obedire domino rebelli.

Q V A E S T I O IX.

Nono quæro; An vasallus teneatur obe bellionem fidelitatis præstiterat iuramentum? Et dicas quod non. ita tenuit Barto. in extrauag. qui sint rebel. in ver. rebellando, vbi dixit. † qd debitor fidelitatis nō tenetur obedire domino rebelli, non ex eo quod sit liberatus à fidelitate per rebellionem domini: sed tanquam a principio promissio fidelitatis fuisset conditionata, videlicet, si non erit rebellis principi, per tex. in c. 1. in titu. hic finitur lex, deinde in cip. const. cum ibi no. & ita etiam tenet solennis Doctor præceptor meus D. Caro. Rui. in consi. cv. casus iste de quo queritur. col. j. nu. 4. in 1. vol. ad idem Albe. Bru. in consi. 28. Nobilis domine, col. 1. ver. rebellio autem. in 2. volu.

S V M M A R I V M.

- 1 An ciuitates quæ a Tyrannis per vim capiuntur vel occupantur, qui Tyranni hostes Imperii sunt, rebelles dicantur.
- 2 In ciuitate rebelle & eius territorio, quilibet potest prædari, & comburere.

Hieron. Gigan. de crimi. lēfæ maiest.

Q V A E S T I O X.

Decimo quæro. An ciuitates quæ a Tyranis per vim capiuntur vel occupantur, qui Tyrani hostes imperij sūt, rebelles dicantur? Responde quod non: sed quæ proprio motu ciuium vel maioris partis eorum rebellant, rebelles sunt. Et in istis quo ad amissionem eorum iurium idem scribitur quod in priuato. t̄ quo autem ad pœnam per hominem inferendam, dicendum est, quod quilibet potest prædari in dicta Ciuitate & eius territorio, ac etiam cōburere, & similia facete quæ consuevere fieri in eos contra quos nobis est bellum, l.3. in f. ff. de acqui.rer.do. ita notanter dixit Bar. in d. extrauag. qui sint rebel. in verb. rebellando, versi. item istæ pœnæ.

S V M M A R I V M.

- 1 An per rebellionem subditorum princeps sua possessione priuetur.
- 2 Domini a subditis non dependent.
- 3 Seruus aufugiens a domino non potest suam possessionem domino interuertere.
- 4 Subditi alicuius non possunt iurisdictionem quam ipsi non habent in alium transferre.
- 5 Subditi rebellantes, si dominum summ repellant de territorio, vel in carcere coniiciant, intervertunt ei possessionem.

Q V A E S T I O X I.

Vndecimo quæro. An per rebellio principis sua possessione priuetur? Dicas quod nō, per tex. & ibi no. per Doct. in l. i. C. de serui. fugit. vbi dicitur, quod ex fuga serui domino suo damnum non sit, & ibi Bald. in v. no. dicit, q̄ ex fuga serui & malitia subditorum non sit præiudicium domino: t̄ cum Domini a subditis nō de pendeant. subditi enim a Dominis inuiti possidentur, l. male agitur. C. de præscrip. 3. annorum. ita dixit Bald. in d. l. i. col. 3. versicu. solue quod per furtum. C. de serui. fugit. t̄ subdens ibi dem, quod seruus qui a Domino suo aufugit, non potest suā possessionem Domino interuertere, immo iram, & vindictā contra se prouocat qui rebellat. l. si certus. §. apetitus, ff. ad sena. consul. Sylla. l. omnē delictum, §. contumacia. ff. de remili. & l. liberi. in f. C. de in offi. testam. & hanc opinionem, quæ vera est, tenuit Bal. in l. si aquam, in sua repe. C. de seruit. & Mart. de Lau. in tracta. de crimine lēfæ maiest. quæstio. v. comprobant prædicta. t̄ quia si rustici se lūbmittant alterius iurisdictioni, & se etiam constituant, id ius nomine illius cui se submiserunt possidere, non tamen propter hoc trāsferunt in illum aliquod ius iurisdictionis, si subditi erant iurisdictioni alterius Domini. nam subditi alicuius non possunt iurisdictionem, q̄ ipsi non habent, in alium transfere: ita voluit Bart. cum quo ceteri transeunt, in l. q̄ meo. ff. de acquiren. possesso. colum. vlti. versi. sed si rustici. Et hoc tenet etiam Egregius Doctor regius Consiliarius Dominus Andræas Tyraquellus in tract. de iure constit. possessor. in 2. parte, Ampliatione 32. numero 4. allegat idem tenere Inno. in c. dilectus. extra de capel. monacho. & in c. olim inter. de restit. spolia. hanc etiam conclusio nem, q̄ per rebellionem subditorum Dominus non priuetur sua possessione, tenuit etiam Antonius Corletus in suo tract. de potest. regia in prima parte colum. penult. nu. 7. t̄ illam tam men sane limita non procedere, quando subditi rebellantes dominum suum rebellarent de territorio, vel in carcere cōiiceret, l. i. §. penult. ff. de vi & vi arma. vt voluit Corset. loco præallegato.

S V M M A R I V M.

- 1 An communitas rebellando contra suum dominum crimen lēfæ maiest. committere dicatur.
- 2 Quando Regimina deputata delinquunt consi. solenniter congregato, totus populus interpretatiue deliquisse dicitur.
- 3 Quod facit consilium, totus populus facere videtur.
- 4 Si communitas vel vniuersitas effet pro rebellione punienda pecuniariter, innocentes & qui contradixsent non essent collectandi & exequendi.
- 5 Bononia propter rebellionem scilicet aratum passa est, ac demum ex gratia readificata.
- 6 Idem Carthagini continet.
- 7 Ansi vniuersitas punita fuerit propter rebellionem, possit etiam contra particulares personas pro tali delicto procedi? Et nu. 8.
- 9 Ciuitas si rebellat officiali principi propter principem, quia non rule ipsi principi parere, crimen lēfæ maiestatis committit. Secus si rebellaſſet propter ipsum officidem tantum.

Q V A E S T I O XII.

Duodecimo quæro. An communitas rebel lando contra suum do-

minum crimen lēfæ maiestatis committere dicatur? Et dicas quod sic: punitur enim. esto q̄ sint aliqui innocentes, & aliqui contradixerint ne rebellio fieret, t̄ quādo naque regimina deputata delinquunt consi. solenniter congregato, totus populū interpretatiue deliquisse dicitur, vt per Bar. in Laut facta. §. deliquū. ff. de pœ. Abb. in c. dilectus, el 1. & ibi late per Io. de Anan. extra de simo. accedit quod voluit Ange. in l. metum. §. animaduertendum, in f. ff. quod met. cau. vbi dixit, t̄ q̄ illud quod facit consilium totus populus facere videtur. t̄ Quinimmo licet delictum fieret non conuocato consilio, si tamen causam suę cessiuam habeat, vt & in rebellione, & guerra, ac similibus propter tolerantiam vniuersitatis, ac communitatis, delictū quæ si tacite ratificatur, secundum Io. And. in d. c. dilectus, el 2. col. antepenu. Petr. de Anch. in consi. 158. ex narratis, & Felyn. in c. cum omnes, in 6. declaratio. de const. quos refert & sequitur Albert. Brun. in consi. 28. Nobilis dominus, col. 2. in f. sciendū tamen est, t̄ q̄ vbi communitas vel vniuersitas pro tali delicto esset punienda pecunialiter, innocentes, & qui contradixissent non essent collectandi & exequendi, vt dixit Ioan. de Ana. in d. c. dilectus, & sequitur Brn. nus. in d. consilio 28. col. 2. 8. num. 12. Luc. de Penna in l. 3. col. 6. de exactorib. & executor. lib. 12. C. & habetur in d. c. dilectus, per Doct. t̄ & dixit Bar. in d. §. delinquunt. & Io. de Anan. post Abb. in d. c. dilectus, quod Bononia propter rebellionem semel aratum passa est, ac demum ex gratia readificata. t̄ idem Carthagini contigit, quia & ipsa aratum passa est, vt dicit tex. in l. si vſuſructus Ciuitatis, ff. quibus mod. vſuſruct. amittat. t̄ An autem, non obstante statuto q̄ vniuersitas punita fuerit propter rebellionem a se factam, possit etiam contra particulares personas pro tali delicto procedi? Est dicendum quod sic, quia pœna quæ imponitur pro tali delicto, videlicet capitū & confiscaſionis bonorum, l. quisquis. C. ad leg. lul. maiest. melius conuenit singulis personis quam vniuersitati, vt voluit Cy. in l. si quis tantum, colum. 3. versi. sed pone quod ciuitas, C. vnde vi. Salicet, in l. i. C. de sedition. vbi ad hoc allegat text. in l. j. ff. de magistr. conuenient. Bald. in l. Polla. Cod. de his quibus vt indig. Ioan. Monach. & Ioan. Andr. in capit. fina. de pœn. in 6. vbi dicunt, t̄ quod etiam si esset processum contra vniuersitatem, & illa condemnata & punita, adhuc tamen puniri possent singulare personæ vniuersitatis prædictæ: quod in Ciuitate Viterbij seruatum dicunt, argumen. l. semper, §. in sepulchro, ff. quod vi aut clam. not. Barto. in l. aut facta. C. de pœn. & Anton. de Butri. in diſto cap. dilectus, el secundo, de simoni. & ita voluit Alexand. consilio 13. conderatis his quæ in themate. colum. 3. versi. quinto præſuppono. in 6. volumine, & ita tenet etiam Albert. Brun. in præallegato consilio suo 28. numero 11. & in versicu. ex quibus omnibus, & vide ad prædicta Lucā de Penna, in l. 3. colum. penul. & vltim. C. de exactor. & executorib. libro 12. vbi ad partes arguit. t̄ Idem dicendum est, quando ciuitas est rebellis officiali principis propter principem, quia noluit ipsi principi parere: secus si rebellaſſet propter ipsum officidem tantum, vt voluit Barto. & Alexand. in lege hostes, ff. de capti. & postlim. reuersa dicit Anton. Capit. in suis decisio. Neapolitan. decisio. xxx. numero quarantemoscundo.

S V M M A R I V M.

- 1 An Caſtrum rebellans proprie Ciuitati committat crimen lēfæ maiestatis.
- 2 Si propter partialitates vna pars ciuium alieni expelleret, non est crimen lēfæ maiestatis.
- 3 Caſtrum rebellans proprie ciuitati superiore non recognoscendi, incidit in crimen lēfæ maiestatis.

Q V A E S T I O XIII.

Decimo tertio quæro. An caſtrū propriæ ciuitati committat crimen lēfæ maiestatis? In hac q. Petr. de Anchara. in consilio ducentesimo octavo. iste B. de Garnario Bannitus, arguit ad utramque partem, & tandem concludit quod non incidit in crimen lēfæ maiestatis caſtrum rebellans propriæ ciuitati: quia non contra Imperatorem seu Principem principaliter rebellio facta est direkte, per not. Barto. in extrauagan. qui sint rebelles. in verbo quoniam, circa princip. quem sequitur August. de Arimin. in additio. ad tracta. Ang. de malefic. in verb. che hai tradito la tua patria. columnæ secund. in addi. quæ incipit, tu autem in hac materia adde & dic, vbi dixit, t̄ quod id est quando propter partialitates vna pars ciuium alieni expelleret. Nam eo casu nō est crimen lēfæ maiestatis. prædictam conclusionem dixerim ego procedere, quādo caſtrum rebellat

1. proprie ciuitati, quæ superiorem recognoscit, vt puta ali-
quod Castrum Cesenæ vel Imolæ rebellat a sua ciuitate, non
tamen ab ecclesia seu pôtifice. ¶ Iecus autem quâdo aliquod
castrum rebellaret a ciuitate superiore non recognoscet,
vt est ciuitas Venetiarum. Nam tali casu castrum rebellans
incideret in crimen læse maiestatis, per ea quæ dixi supra 11.
12. & 16. quæstio in rubric qualiter & a quibus crim. læse ma-
iestatis committat.

S V M M A R I V M.

1. *An ex sola assertione principis afferentis aliquem esse suum rebellem, ille probetur rebellis.*

Q V A E S T I O X I V .

Varto decimo quæro; An ex assertione principis afferentis aliquem esse suum rebellem ille probetur rebellis? Dicas quod non, ita tenuit Deci. in consi. 544. Setenissimus Imperator Carolus, colum. 2. in 3. volumi. vbi concludit non esse standū assertioni dicti imperatoris, afferentis in quadam sua declaratoria, quod Illustres D. Federicus & Pittus de Gonzaga essent sui rebelles, & propterea omnia eorum feuda deuoluta esse ad ipsum Casarem: ex qua talis rebellio aliter probata non erat, cum de imperatoris interesse tractaretur. idem tenet idē Deci. consi. 4. o. in causa mota Mediolani, colum. 2. versi. Tertio principaliter, in tertio volumine. & Domi. Carol. Ruini. preceptor meus in consilio 147. visis his quæ proponuntur, nume. 8. & in consi. Tertio videtur prima facie, colum. 3. nu. 5. in v. volu. & 1. as. in consi. 34. ad motiuā data, in j. volu. & in consi. 16. in causa Reuerend. D. Gentilis, colu. 4. versic. sed fortassis in 7. volu. vbi de assertione Papæ loquitur, afferentis aliquem esse rebellem ecclesiæ, quod non probet.

S V M M A R I V M.

1. *Statu statuto, quod extante masculo filia non succedat, an si filius sit re- bellis filia succederet.*

2. *Filius rebellis singitur non extare.*

3. *Statuum supradictum intelligitur, si masculus qui extat sit habilis ad suc- cedendum, nam Inhabilis quantum ad successionem habetur pro mor- tuo.*

Q V A E S T I O X V .

Decimo quinto quæro; Statu sta-
tuto, tuto, quæ extante masculo filia non succedat, quid dicendū erit si filius sit rebellis, an filia succederet Bal. in l. il-
licitas. §. qui vniuersas, ff. de officio præsid. tenuit filiam suc-
cedere, & testatur idem tenuisse Cynum. ¶ nam filius, ex quo ef-
fectus est rebellis, singitur non extare, & sic sequens admitti. idem voluit Matth. de Afflict. in c. 1. §. præterea. in ver. gl. 3. nu.
84. in t. quæ fuit j. cau. benef. amit. in v. lib. feud. facit, ¶ quia præ-
dictum statutum, quod stantibus masculis filiæ non succedat, intelligitur si ille masculus, qui extat, sit habilis ad succeden-
dum: Inhabilis quantum ad illam successionem habetur pro mortuo. l. 1. §. f. ff. de cōtratab. & per Bal. in l. foeminae. C. de in-
offi. testam. Laurus de Pallat. in tractatu suo, quod stantibus
masc. foem. non succedit. in princ. nume. 10. Sed nulli dubium,
quod rebellis est inhabilis ad succendum. l. quisquis. C. ad le-
gem Jul. maiest. ergo foemina eo casu admitteretur.

S V M M A R I V M.

1. *Sic decreto Ciuitatis aliquis sit factus rebellis ipse & sui, an sub illo verbo sui, filiae famine comprehendantur.*

2. *Statuum loquens per verba indefinita omnes casus complectitur, in quibus est eadem ratio, ex interpretatione potius, quam ex proprietate sermonis.*

3. *Statuum loquens per verbum, si quis, & sic per adiectivum sine termino, foemina non comprehendit, quando non militat eadem ratio.*

Q V A E S T I O X VI .

Sexto decimo quæro; Si ex de-
ciuitatis aliquis sit factus rebellis ipse & sui, an sub
illo verbo, sui, filiae foeminae comprehendantur? Di-
cas quod non, vt voluit Are. consi. 36. in facto di-
citur contigisse. mouetur ea ratione, quia dictio, sui, posita in
decreto est indefinita loquutio, & propterea vniuersalis,

ac si dictum esset, & omnes sui allegat not. in l. si pluribus, ff. de leg. 3. Et eo casu succedit doctrina Bart. in Lomines populi. 2. in 6. q. princ. ff. de iust. & iur. vbi dixit, ¶ quando statutum lo-
quitur per verba indefinita omnes casus complectitur in q. b.
est eadem ratio, ex interpretatione potius quam ex proprieta-
te sermonis: allegat tex. in l. si seruitus, ff. de seruit. urbano. præ-
dio. Casus vero in quibus non est eadem ratio, ex sua propria
significatione non complectitur, sed in casu nostro nō est ea-
dem ratio puniendi foeminas sicut masculos, in criminis læse
maiestatis, l. quisquis, in §. filij vero. iuncto §. ad filias sane. C.
ad legem Iuliam maiest. ad idem facit doctrina Bart. in l. t. in
prin. ff. de pecu. ¶ vbi voluit, quod si statutum loquitur per ver-
bum, quisquis, & sic per adiectivum sine termino, vt in q. nostra,
foeminam non comprehendet, quando non militat eadem
ratio puniendi foeminam sicuti masculum, & plura allegat
Are. in præallegato consi. ad probandam hanc conclusionem,
pro qua faciunt quæ dixi supra in rub. de poe. quas filij incurrit.
Patr. commit. cri. læse maiest. q. 14.

S V M M A R I V M.

1. *Si Castro rebellanti fuerint ablata bona, & postmodum sequuta reconciliatio, an ex sola reconciliatione intelligantur illi restituta bona.*
2. *Rebannitus ex indulgentia bona non recuperat, & Ex restitutione, omnia restituta videntur.*
3. *Rebannitus an recuperaret bona alienata per fiscum.*
4. *Qui emit a fisco, inquietari non potest.*
5. *Si bona rebelium aliis sunt concessa, facta pace reddenda sunt primis do-
minis, & Pax non habet vim simplicia indulgentia, sed restitutione
in integrum.*

Q V A E S T I O X V I I .

Decimo septimo quæro; Castru-
bit, propter quam rebellionem fuerunt sibi ablata
bona, sequuta est postmodum reconciliatio, quæ-
ritur an ex hoc intelligantur illi restituta bona ex sola recon-
ciliatio. Martin. de Laud. ponit hanc questionem in tract.
suo de cri. læse maiest. q. 49. & decidit ¶ non recuperet bona
ex simplici reconciliatione. allegat ad hoc Ang. in l. filio quæ.
ff. de liber. & posth. Nellus in tracta. bannitorum, in t. par. ter-
tii temporis, q. 4. tangit hanc questionem in bannito, an recu-
peret bona quando fuit simpliciter rebannitus, vel a banno
exemptus, & deinde cancellatus a banno, & diffentia facit, an
ex rebannitione consequatur indulgentiam, aut restitutionem:
2. ¶ quia ex indulgentia bona non recuperat, si vero restitutus
fuerit, tunc omnia restituta videntur, l. 1. C. de sen. passi. l. fin.
3. c. titu. ¶ Sed an recuperet bona alienata per fiscum: idem Nel-
lus ibidem. q. v. diecit, quod communis opin. tenuit Bart. in d. l.
fina. C. de sent. pas. pluribus: & primo, quia qui a fisco emit,
nullo modo inquietari potest. ¶ bene a Zenone. C. de quadri.
præscrip. Secundo, quia idem esse debet in qualibet ciuitate,
nam post bonorum publicationem fiscus legitime tenuit, vti
hæres, bona confiscata. l. 3. C. ad legem Iul. de vi. ¶ & qui emit
4. a fisco inquietari non potest. l. sed si lex. §. item si rem. ff. de pe.
hære. ad hoc facit glo in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de lib.
& posth. quæ dicit, quod restitutio non trahitur ad ius quæ si-
tum, & in ista opinione residet Nellus. pro qua facit text. in c.
quamuis, de rescrip. in 6. & ibi vide inglo. magna. idem tenuit
Bal. in l. sed si hac. §. sed si poenam. ff. de in ius vocand. idem in
l. data. C. de appellationib. lmo. in l. si marito publico, in prin.
ff. solu. matrimo. & latissime tradunt Docto. in d. §. & quid si
tantum. vbi per Alexan. colum. 8. & 9. ad idem Alexand. con-
sil. 149. in 3. volumi. & consi. 1. in secundo volumi. & Bal. con-
sili. 1. in 4. volumi. ¶ Dicas tamen secundum Nicol. Boer. in suis
decis. dec. 3. 8. nu. 7. in 1. parte, quod si bona rebellium aliis sunt
concessa, facta pace reddenda sunt primis Dominis, per text.
quem Bal. dicit singul. ad hoc in extraug. de pace Constant.
in verbo priuilegia. Pax enim non haberet vim simplicis indul-
gentiae, sed restitutionis in integrum, quod sequitur Aret. in d.
l. Gallus, in §. & quid si tantum. ff. de liber. & posth. & Soci. in
consi. lvij. colum. 2. circa med. versic. ad hoc dici potest quod
ex quo in 3. colum.

S V M M A R I V M.

1. *An Extraugans, qui sine rebel. locum habeat contra eos qui rebellant cōtra regem vel principem, vel contra propriam Ciuitatem.*
2. *Extraugans supradicta quos officiales comprehendat.*
3. *Quando rebellio fit contra regem, principem, vel Ciuitatem, quod ius ser-
nari debeat.*
4. *Extraugans supradicta comprehendit eos qui rebellant contra rectores
per Romanam Ecclesiam in partibus Italæ positos.*

Tract. Tom. xj.

L 3

Q V A E-

Hieron. Gigan. de crimi. leſæ maiest.

Q V A E S T I O XVIII.

S V M M A R I Y M.

- D**ecimo octauo quero; An extra
sint rebelles, locum habeat contra eos qui rebel-
lant contra aliquem regem vel Principem, vel con-
tra propriam ciuitatem Barto. in d. extrauagan. in verbo re-
bellando, in versicu. sed an hæc constitutio, dicit, quod vide-
tur dicendum quod sic, ex quo dicitur in illo text. contra offi-
ciales nostros: nam omnes prædicti dici possunt officiales Im-
peratoris, qui vel ab eo, iurisdictionem habent, ex constitutio-
ne, cōcessione, vel longa consuetudine, quæ consuetudo vim
habet constitutionis. alleg. tex. in l. j. §. denique. ff. de aqua plu.
atcen. & in l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quoti. & æsti.
Istis tamen non obstantibus Barto. in d. versicu. sed an hæc con-
stitutio, contrarium tenet, ea ratione, quia quando cōtra Re-
gem, alium Principem, vel propriam ciuitatem committitur
rebellio, tunc non fit propteritatem imperatoris principa-
liter. licet ex tali rebellione Rex Princeps, vel respubli. læditur,
& de hoc dicit esse casum in l. si quis ingenuum. §. in ciuib.
ff. de cap. & postlimi. reuers. † & illa constitutio dum de offi-
cialibus Imperatoris loquitur, intelligitur de illis qui princi-
paliter & directe pro eo sunt, vt sunt Legati & Vicarii Impe-
ratoris, l. 2. C. de his qui vic alter gerunt. lege prima. §. depor-
tatos, ff. de legat. 3. Nam reges, & ciuitates licet iurisdictionem
habeant ab Imperatore, tamē illam exercerent principaliter
propter se, non propter imperatorem, ideo dicit Barto. quod
isto casu cessat illa cōstitutio quæ contra eos, qui machinatur
cōtra principis personam, vel eius officiales, aut imperii p̄fē-
ritatem, & sic in his tantum casibus prouidet d. noua consti-
tutio. † Quando autem rebellio fit contra Regem vel principe-
m, vel ciuitatem, seruari debet ius antiquum, uideli-
cet dispositionem l. amissionem. §. qui deficiunt, ff. de cap. dīni.
quæ de his qui deficiunt, a iurisdictione eorum sub quorum
Dominio sunt, generaliter loquitur, & hoc sequitur Petr. de
Anchara. consilio eclxxvii. incipit, iste B. de Garnario, & Io.
Calde. in consilio 6. in titu. de accusa. & Deci. in consi. ccccx.
colum. ultim. circa fin. in 3. uolumi.
4. † Quid autem dicendum sit de his qui rebellant contra res-
tores per Romanam Ecclesiam in patibus Italie positos, ut
puta Bononiæ, Perulii, in Marchia Anchonitana, & alibi.
Bart. in d. extrauagan. qui sint rebel. in uerbo rebellando, l. uer.
sed quid si quis rebelat, dixit, quod eo casu est locus dictæ cō-
stitutioni, nam eo casu imperium est ecclesia, & sic huiusmo-
di rebellantes faciunt cōtra prosperitatem imperii, faciunt ad
hoc quæ ad hoc propositum seriose scribit Petr. de Anch. in
consi. 277. ex prædicta facti narratione.

S V M M A R I Y M.

1. An bona rebellium vendita, propter bonum publicum, restitui possint ip-
sis rebellibus.
2. Princeps ex causa indulgere potest delinquentibus, etiam in praedictum
publicum, & prælatorum. & Causæ indulgentie multæ esse possunt.
3. Princeps quando possit tollere ius alteri quæsumus.

Q V A E S T I O XIX.

- D**ecimo nono quero. An bona
vendita propter bonum publicum, vt putat, pacis
Reipu. restitui possint ipsis rebellibus? Dicas quod
¶ sic, ita tenet Mar. de La. in tra. suo de cri. l. xxi. mai. q. 1. 4. vbi te-
statur circa hoc uidisse opinionem magnorum virorum al-
legantium Bartol. in l. quæcumque. C. de fid. instrum. iur. hast.
fiscal. libro x. facit text. in l. Lucius. ff. de euictio. † Item facit
quia Princeps ex causa indulgere potest delinquentibus, etiam
in praedictum publicum prælatorum Causæ vero indulgen-
tiae multæ esse possunt, videlicet propter publicam utilitatem,
vt puta pro pace habenda, vt colligitur ex non per Innocen.
in cap. in nostra, de iniur. & dam. dato. Hostien. in summa, de
penit. & remiss. §. fina. versicu. Sed pone quod guerra. Alexan.
in consilio ducenti simodecimo sexto. in secundo volumine,
& habetur late per Matth. de Afflict. in cap. j. §. & bona com-
munitentium, numero centesimo trigesimo octauo. in titu. quæ
sunt regal. in vñibus feudorum. † ad hoc faciunt etiam adducta
per Nellum, in tracta bannitorum, in prima parte tertij tem-
poris. quæst. octaua. vbi dixit, quod quando liberatio a banno
fit propter utilitatem publicam, tunc Princeps potest tollere
iux quæsumus alteri. l. Lucius. ff. de euictio. Item si Verberatus,
§. fina. ff. de rei vindicatio.

- † Si filius feudatarii sit rebellis, & moriatur in rebellione viuo patre, reliquo
filio vel filia, demum pater defuncti rebellis moriatur, & sic Andri,
an feudum quod Andri viuens tenebat fiscum transeat, vel ad nepotem ex
filio rebellis.

Q V A E S T I O XX.

- V**igesimo quæro. Si filius feudatarij
sit rebellis, & mor-
tuus fuerit in rebellione viuo patre, reliquo tamē
filio vel filia, demum pater defuncti rebellis mo-
riatur, & sic Andri, an feudum quod Andri viuēs tenebat ad fis-
cum transeat, vel ad nepotem, & sic filium vel filiam rebellis
defuncti? Andr. de Iser. supet consti. regni, quæ incipit, ob fi-
liorum culpas in titu. vt pater foriudicati, ex delicto filii nō te-
hcatur. mouet hanc questionem, & tenet, quod filius rebellis
succedit in feudo, excluso fisco, secus tamen dicendum esse
asserit, si filius qui fuit rebellis moreretur post obitum patris,
nam tali casu, fiscus succederet, ita etiam tenuit Matth. de Af-
flict. in c. i. §. præterea si vasallus, in versicu. glo. tertia, nu. 79.
titu. quæ fuit pri. cau. benefi. amitten.

S V M M A R I Y M.

1. Si suditus alicuius principis armas sumat contra principem confederatum
principi suo, ab eius principi tanquam suis rebellis puniri poterit.
2. Confederatio est tantæ potentie, quod de duobus corporibus unum facit ad
mutuam defensionem contra Hostes.
3. Princeps confederatus punire potest hostes & rebellis sui confederati.
4. Mutua iurisdictione datur in rebellis confederatorum, & Ciuitas bannitorum
alterius confederatae receptare non debet.
5. Bellum iustum indicitur contra rebellis.

Q V A E S T I O XXI.

- V**igesimo primo quæro, Si sub-
ditus alicuius principis, arma sumat contra principem
confederatum principi suo, an ab eius principi
tanquam suis rebellis puniri poterit? Dicas quod sic nam vi-
detur etiam contra suum principem arma sumere. ita dixit in
l. secunda. columna antepenul. versicu. & nota. C. de seti. &
aqua. & Bald. sequitur Sigism. Loffred. in consilio quinto. co-
lum. 8. numero 38. † facit, quia confederatio est tantæ poten-
tie, quod de duobus corporib. unum facit ad mutuam defen-
sionem contra hostes, vt dicit idem Sigism. ibidem, & qui alte-
ri adhæret videretur esse unus spiritus cum illo, iuxta illud quod
habetur in cap. damnatus, C. de summa Trinita. & fide cath.
quod qui Deo adhæret, unus spiritus est cum illo. facit illud
Psalmist. Adhæsit anima mea post te, Psal. lxvii. adde text. in
cap. i. de postulat. ibi, qui regi tunc temporis adhærebat, & in
ea. conquæsti. ibi, & eius sequaces, de senten. excommunicata. &
plura ad hoc adducit Felyn. in rubr. de treug. & pac. col. penu.
3. numero 20. † Hinc est quod princeps confederatus punire po-
test hostes & rebellis sui confederati, per text. in l. non dubi-
to. ff. de cap. & postli. reuer. idem voluit Barto. in extrauagan.
qui sint rebel. in verb. rebellando. dum ponit intellectum cle-
men. pastoralis, de re iudica. ideo dixit Bald. in rubr. de treug.
4. & pac. † quod datur mutua iurisdictione in rebellis confedera-
torum, adeo quod vna ciuitas bannitorum alterius ciuitatis con-
federatae receptare non debet, idem dixit Sigism. Loffred. in d.
suo consi. v. omessa facta serie, col. 7. nu. 3. ad idem Pet. d' Anch.
in consi. i. 38. col. 2. ex narratis, idem tenuit Alb. Bru. consi. 86.
dubitatur an regia maiestatis, nu. 7. allegat Bart. in l. hostes. ff.
de capti. & postli. reuer. & Bal. in rubr. de treug. & pac. † & ad-
de quæ contra rebellis iustum indicitur bellum, ut per And. de
Iser. in consti. regni, quæ incipit pacis cultum, in versicu. con-
tra rebellis, in tit. de cult. pac.

S V M M A R I Y M.

2. Si aliquis diffamat rebellis cum non sit, quo remedio scilicet succur-
rendum, ne huicmodi infamia labore.

Q V A E S T I O XXII.

- V**igesimo secundo quæro. Ali-
quæst. qui
diffamat rebellis cum non sit, queritur quo
remedio sit illi succurrendū, ne huicmodi infamia
labore. Dicas quæ contra diffamantes agere poterit remedio. l.
diffamari. C. de ing. & manu. & petere se pronunciari nō esse
talē, ita voluit Bart. in extrau. q. sint rebel. in ver. rebellando. in vers.
tercio

Tractatum Tomus XI.

84

terio poena imponitur, allegat illud, quod principaliter peti potest, ut de ætate pronuncierut. l. de ætate. ff. de minor. l. 2. ff. de fer. & ibi no. & hoc dicit Bar. fieri potest ciuiliter agendo, sicuti enim ciuitas admitteretur ad vindicandum ciuem suum, eadem ratione ciuis perere posset se pronunciari ciuem esse eiusdem ciuitatis, & per consequens non rebellem, l. deiure. ff. ad municipal. not. in l. i. §. peti hanc. ff. de rei vend.

S Y M M A R I V M.

- 1 Quid faciendum sit de insigniis rebellium pictis aut sculptis in ciuitate. Et quid de armis preditorum.
- 2 Veneti effigiem simul cum insigniis Marini Faletri eorum Ducis, qui imperium sibi vendicare machinabatur, ex aula in qua singulorum ducum effigies pictæ sunt, deleri fecerunt.
- 3 Rebelis ius reddi non debet, & principis rebellem quis denunciare tenebit sub pena relegationis.

Q V A E S T I O XXIII.

VIgesimo tertio quæro, Quid dicendum de insigniis rebellium pictis aut sculptis in ciuitate? Dicas quod deleri debent vbi cunque reperiantur, lege eorum. ff. de poen. & ibi Barto. idem dixit Roman. in singulari. suo numero allegat text. in lege eorum, quem ad hoc dicit etiam singularem. hoc idem Iac. in §. poenales, columna 3, numero decimoquarto. & decimoquinto. Institu. de actio. qui ad hoc allegat etiam tex. in l. tertia. Cod. de offic. Rector. provinc. & idem de armis proditorum dicit idem Roma. in singu. numero quadragecentimo septuagesimoquarto. incipit. re, eorum arma. & ideo Domini Veneti effigiem Marini Faletri eorum ducis, qui per Tyrannidem Imperium sibi vendicare machinabatur, & propterea decapitatus fuerat, ex aula vbi magna comitia celebrantur, in qua singulorum Ducum effigies pictæ sunt, deleri fecerunt, insimul cum eius insigniis.

Hoc unum non omittam, quod rebelli ius reddi non debet, vt voluit Cyn. in l. prima. C. de natura. liber. & Bal. in Authen. habita. columna 3. versicu. Tertio not. C. de fil. pro patr. & Principis rebellem quis denunciare tenetur, sub poena relegationis. lege Methrodorum, versicu. fina. ff. de poen. idem dixit Franc. Lucanus, in tracta. suo de reprob. sent. Pilat. in secun. dubio, articu. 4. in versicu. ultimo pro nunc addas, numero decimosexto. & Roman. in singu. suo, incipiente, nunquid teneatur quis. numero 78. vbi dicit quod tex. in dicta lege Methrodorum, est singularis ad probandum, quod quis indicaret teatetur rebellem principis.

S Y M M A R I V M.

- 1 An qui rebellat contra officiales principis crimen læse maiestatis incurrit.
- 2 Officials principis ultra eins officium aliquid facienti legitime resisti potest.
- 3 Rebellant contra principis officiales, in his que ad statum imperii pertinet, crimen læse maiestatis incurrit: alias secus.
- 4 Secus etiam si offenderetur talis officialis ob priuatam iniuriam.

Q V A E S T I O XXIIII.

VIgesimo quarto quæro, Claram qui rebellat contra Principem crimen læse maiestatis incurrit, sed quid dicendum de eo qui rebellat contra officiales principis? Dicas quod idem est, ut habeatur in extrauagan. qui sint rebel. Hoc tamen intellige de his qui rebellant contra principis officiales, in his que ad communissimum eius officium pertinent, secus in aliis. & nam si ultra eorum officium aliquid ficerent, eis legitime resisti potest, l. prohibitam. C. de iure fisci. libro decimo. l. de uotum. C. de merci. libro duodecimo. & Item intellige etiam predictam conclusionem, quando quis rebellat in his que ad statum imperii pertinent, alias secus esset, vt est tex. in d. extrauagā. qui sint rebel. in versicu. rebellando. & ibi Barto. in princip. dicti versicu. ad idem Proposit. in cap. in primis. in §. de persona. in versi. quod tamen dicitur, numero vigesimoprimo. secunda quæst.

4 prima. & vbi dixit supradictam conclusionem procedere, quando officiales offendenter in contemptum ipsius imperatoris vel principis, cuius potestatem denegando, secus tamen quod ob priuatam iniuriam offendenter, tunc enim offendens eos; crimen læse maiestatis non incurrit, ita dixit Oldra. consilio quartante. in tertio. & Petr. de Anchara. consilio cdxx. Bart. in l. hostes. ff. de capti. & postlimi. reuersi. & Bald. in

cap. primo, de officio delegat faciunt ad hoc ea que dixi supra quæsto. 16. in rubrica qualiter & a quibus cui. latet maiest. lib. i. & quæsto. xiiiij.

S Y M M A R I V M.

- 1 Rebelles quibus penitus subiaceant.
- 2 Rebelle impune occidi possunt.
- 3 Etiam si sit occulte rebellis. Et in iudicio super homicidio liquidabitur ipsum fuisse rebellem.
- 4 Rebello occidi potest ante sententiam contra eum latam.
- 5 Publicæ interest quod rebellis occidentur.
- 6 Rebelle capi possunt & detineri ut serui. Item damnari potest ut capite puniatur.
- 7 Locus rebellis principis perdit tam priuilegia quam etiam consuetudines priuilegiatas.
- 8 An pro occidendo rebelle licet conuocare amicos.
- 9 An filii rebellium natu & concepti post rebellionem sint ciues sue ciuitatis.

Q V A E S T I O XXV.

VIgesimo quinto quæro, Quib. subiaceant rebellis? Dicas quod quædam est poena, que ipso iure eis infligitur ut scilicet omnia que 2 iuris civilis sunt perdant. l. amissione, ff. de c. dimin. & Secundo impune occidi possunt, l. i. ff. ad leg. Corne. de fisc. l. proditoris, ff. de re milit. & habetur per Thom. Gram. in suis votis, voto x. nu. 36. & D. Carol. Rnini. præceptorem meum, consi. i. colum. tertia. in si in quinto volumine, & ibidem numero vn decimo. eadem colum. & hoc procedit etiam, quando quis 3 esset occulte rebellis: nam occidi potest impune, & in iudicio super homicidio liquidabitur ipsum fuisse rebellem, ut per Barto. in extrauagan. qui sint rebel. in verbo rebellando. versi. circa secundum: & sequitur idem Præceptor meus loco præal legato, & Petr. de Anchara. consilio ducentesimo septuagesimo septimo. & quod nota, quia speciale est in rebelle, quod occidi possit ante sententiam contra eum latam: & ratio est, quia periculum est in mora, & ac etiam quia publicæ interest, 5 quod rebellis occidentur, ut perdictos Doctores in locis præ allegatis. Tertio capi possunt & detineri, ut serui. l. transfuga. ff. de acquirend. rerum domi. Quarto damnari potest, ut capite puniatur, l. si quis aliquid. §. transfugæ. ff. de poen. ita Bart. in extrauag. qui sint rebel. in verbo rebellando, in versicu. de pena vero rebellium, numero 13. vbi late dicit, de his que rebelles facti amittunt, ad idem Curt. iun. in consilio cxxvij. colu. 7 3. numero 13. in secundo volu. & ibidem dixit nu. 14. quod locus rebellis principi perdit tam priuilegia quam etiam consuetudines priuilegiatas, secundum Bal. in tit. de pace Constan. in verbo Nos Romanorum, vbi dixit quod locus rebellis habetur pro mortuo. & Sed quæro, an pro occidendo rebelli, qui impune occidi potest, licitum sit ad id conuocare amicos? Dicas breuiter q. sic, facit quod voluit Iac. But. & Pau. de Castr. in l. refractionis, per illum text. Commun. prædio. vbi dicunt, q. cui licet aliquem impune offendere, idem ad idem faciendū licet amicos & etiam extraneos conuocare, de quo vide per eundem Ruin. Dominum meum, in præallegat. consi. pri. 2. in princ. in v. volu. & Vlterius quæro, an filii rebellium natu & concepti post rebellionem, sint ciues sue ciuitatis? Glosa reputata singulatis in l. imperator. in si. dixit quod non, vbi Bal. Ange. & Alber. ff. de stat. homi. & Nico. Boer. decis. xiiij. nu. 27. in pri par. suarum decisio. sequentes glo. prædictam.

S Y M M A R I V M.

- 2 Quando bona rebellium tempore rebellionis aliis personis concessa sunt, an facta pace primis eorum dominis sint reddenda.

Q V A E S T I O XXVI.

VIgesimo sexto quæro, Quado bona tempore rebellionis aliis personis concessa sunt, an facta pace primis eorum dominis sint reddenda? Dicas q. sic, tex. est quem Bal. singularem dicit, in extrau. de pace Constan. in verb. priuilegia. Et est ratio, quia pax non habet vim simplicis indulgentiæ, sed restitutionis in integrum, quod voluit Are. in l. Gal. §. & quid si tantum. ff. de lib. & pol. & Soc. consi. 58. col. 2. circa medium. in ver. adhuc dici potest. in volum. Ita scribit etiam Nico. Boer. decis. xxxvij. num. 7. in prima parte. predicta tamē procedunt, nisi aliter actuū sit in capitulis pacis.

Trad. Tom. xj.

L 4

De 3

Hieron. Gigan. de crimi. lēsæ maiest.

De pluribus, & varijs Questionibus.

S V M M A R I V M.

- 1 In Rex seu Princeps contra quem fuit commissum crimen lēsæ maiestatis. etiam non notorie delinquentem bonis suis priuare possit, quamvis non vocatum neque conuictum, nam crimen lēsæ maiestatis est satis horrendum, & iuste censetur maximum omnium peccatorum.
- 2 Impunito de crimine lēsæ maiestatis in principem commisso, non citato legitime, bona sibi auferri non possunt, nec damnari potest, nisi simus in notorio crimen.
- 3 Citatio est de iure divino, & tolli non potest, & princeps iudicat ut Deus.
- 4 Reus etiam in crimen lēsæ maiestatis damnari non debet, nisi veritate comperta.
- 5 Citatio fit, vt quis se defendere ualeat.
- 6 Imperatore contra non legitime citatum, procedere non potest.
- 7 Defensio est de iure naturali, & tolli non potest.
- 8 Quo casu in crimen lēsæ maiestatis procedi possit sine citatione.

Q Y A E S T I O · PRIMA.

Rimo quero, Vidimus supra q. 6. in rubrica quali. in crim. lēsæ maiestatis procedat. quod citari debet inculpatus de crimen lēsæ maiestatis, antequam condemnetur, de quo est tex. in extrauag. ad reprimend. † Modo quero, an

- 1 Rex seu princeps contra quem fuit commissum huiusmodi crimen, etiam non notorie delinquentem bonis suis priuare possit, quamvis non vocatum neque conuictum? Lucas de Penna in l. quisquis, columna secunda. versicu. quinimmo. C. de peti. bonorum sublat. libro decimo. decidit quod sic allegat 2. Regum cap. 16. post princ. immo plus dicit, quod etiam si Rex vel princeps sic agendo errauerit, & bona per eum ablata alteri donasset, non propterea reuocarentur, allegat Regum 2. cap. 19. subdens, quod hoc crimen est fatis horrendū, & quod iuste censetur maximum omnium peccatorum, vt in Anthen. de nup. §. fungitur. & est etiam scælestissimum. l. fi. C. ad legem Iuliam maiest. Ideo dicit, quod hoc crimen est severissime vendica ndum: nam si quod in regiam admittitur, maiestatem vindicta compressum nō fuerit, quod i. minores subditos admittitur in ultum transire dubitari non debet. 23. q.v. cap. relegentes.
- 2 † Contrarium teneo, videlicet quod nisi simus in notorio crimen lēsæ maiestatis, imputato de tali crimen in regem seu principem commisso, non citato legitime, bona sibi auferri non possunt, nec damnari potest, facit tex. in d. extrauag. ad reprimend. vbi statuitur, quod imputatus de crimen lēsæ maiestatis per nuncium vel per literas, seu per edictum citari debet, antequam contra ipsum ad aliquam procedatur cōdemnationem. † Citatio enim est de iure diuino, quæ tolli nō potest. Princeps autem iudicat ut Deus, secundum Bald. in lege sancimus, Cod. de iudic. Deus autem cui apertum & notissimum erat Adam transgressum fuisse eius mandata, & peccasse, antequam illum daminaret, vocauit eum, Dicēs Adam Adam, vbi est vt habetur Genes. cap. 3. Et quod citatio necessaria sit in crimen isto, dixi supra questi. 6. in præallegat. Rub. qualiter in crim. lēsæ maiestatis proced. † Secundo hanc opinionem comprobo, quia etiam in crimen lēsæ maiestatis damnari non debet reus, nisi veritate comperta, exemplo Summi Dei, qui volens delicta ciuitatum Sodomæ, & Gomoræ punire, & si sibi aperta essent eorum sceleræ, attamen dixit, Descendam, & videbo vtrum clamorem qui peruenit ad me, ope re compleuerint. cap. Deus omnipotens, secun. quæ. 1. ad idem facit tex. in l. famosi. ff. ad legem Iuliam maiest. ibi, hoc tamen a iudicibus, vbi dicitur crimen lēsæ maiestatis a iudicib. non in occasionem, ob principalis maiestatis venerationem habendum est, sed in veritate rei iudicatæ, & sic probat ille tex. quod imputatus de criminis lēsæ maiestatis non ex abrupto, sed causa cognita damnandus est. Accedat quod habetur Actuum Apostolorum, cap. 25. vbi scriptum est, quod non erat Romanis consuetudo, damnare aliquem hominem prius, quam is, qui accusaretur, præsentes haberet accusatores, locumque defendendi acciperet, ad abluenda crima que ei obijciuntur. † facit, quia cum citatio fiat, vt quis se defendere valcat, cum defensio de iure naturali sit, & propterea nulli de neganda, & procedere contra non citatum, nil aliud est, quæ defensionem tollere: † quinimmo nec Imperator contra nō citatum legitime, præsertim in isto crimen lēsæ maiestatis procedere potest, clemen. pastoralis. de re iudic. vbi Doct. & Mrian. Socin. iunior, in consilio decimo octavo. viso themate. in secun. volumi. columnaa vltima. versicu. nec mirum. nume.

- 7 31. † Et quod tolli non possit defensio, cum sit de iure natura- li, vide ultra alios per Marc. Mantuam, in suis Dialog. libro v. Dialo. 98. † Quo autem casu in crimi. lēsæ maiestatis procedi pos- sit contra aliquem sine citatione, vide quæ dixi supra præal- q. 6. in versicu. limita prædictam, in rubri. qualiter in crim. lēsæ maiestatis procedatur.

S V M M A R I V M.

- 1 An solascientia sit punibilis in crimen lēsæ maiestatis, non subsequuto aliquo consensu, consilio, vel facto.
- 2 Scientia sola punibilis est, quando maleficium committi debet in personam eius, cui ipse sciens, suppositus est.
- 3 Scientia filii de nece patris punibilis.
- 4 Scientia vasalli de morte domini punibilis est.
- 5 Nō indicans rebellionem, incidit in pœnam relegationis. & Vasallus sciens & non indicans rebellionem, in feloniam incidit, & feudo priuatur.
- 6 In crimine lēsæ maiestatis punitur affectus, licet non sequatur effectus.
- 7 Isocrates in quadam sua oratione quid sentiat in ista conclusione.
- 8 Scientia quæ probari non potest, in crimen lēsæ maiestatis, non est punibili- lis, & Nemo se tormentis, & squalori carceris submittere debet.
- 9 Culpa non est, in discrimine vita se non ponere, & Qui audiuit & non reue- lauit, quia probare non poterat, immunis est a delicto.
- 10 Iudices homines occidentes ex ea sola causa, quod secretum non revelant, quod probare non possunt, omnes sunt homicidi.
- 11 Opinio Bar. & Sal. in conclusione ista seruatur in præctica. Quæ tamen nimis rigorosa videtur authori.
- 12 Scieatia vxoris scientis maritum velle committere crimen lēsæ maiestatis. & econtra, non est punibilis.
- 13 Scientia non subditi in crimen lēsæ maiestatis non est punibilis.

Q V A E S T I O . II.

Ecundo quero; An sola scientia sit punibilis in crimine lēsæ maiestatis, non subsequuto aliquo con- sensu, consilio, vel facto? Breuiter videtur dicen- dum quod sic, propter atrocitatem & immanita- tem ipsius criminis, ad hoc facit tex. in l. quisquis. & ibi Doct. Cod. ad legem Iuliam maiest. & hoc tenuit Ange. in §. publi- ca. instit. de public. iudic. in versicu. singulariter tene menti. al- legat ad hoc text. in l. vtrum, ff. ad leg. Pompe. de parricid. vbi dicitur, quod conciij parricidii eadem poena puniendi sunt. Dicas tu quod ille tex. non probat intentionem Angeli, quia ibi non punitur nuda scientia, sed puniuntur conciij & parti- cipes ita illum tex. declarat ibi glo. in verbo conciij, quæ dixit, quod sola scientia sine participatione non puniretur in casu illo dicit etiam idem Ange. ibidem, quod ita communiter ser- uatur, & licet opinio Angeli non probetur, vt dixi per text. in dicta lege vtrum. est tamen vera, & ita tenet Barto. in dicta l. vtrum. vbi approbando glosam ibi, quæ tenuit simplicem scientiam non esse punibilem, pro ea allegat text. in lege cul- pa caret. ff. de regu. iur. & in cap. non est sine culpa. de regu. iu. in sexto. † Demum dicit, quod sola scientia punibilis est, quæ- do maleficium committi debet in personam eius, cui ipse sciens suppositus est, ut si seruus est sciens de morte Do- mini lege prima. §. si seruus, ff. ad Syllanian. † vel in filio si sciens fuit de nece patris, vt in lege secun. a, codem titu. de parricid. 4. † Item si vasallus fuit sciens de morte Domini, eadem ratio- ne, & de eo qui sciens fuit de turbatione status sue Ciuitatis, vel de alio in Ciuitatem suam seu suum Principem commis- so, vt in dicta lege quisquis. in fine. C. ad legem Iuliam maiestatis, in aliis autem casibus dicit procedere glos. in dicta lege vtrum. hanc etiam opinionem in casu quæstionis nostra te- nuit Alberic. in consilio suo xxvij. Nobilis domine, colum. secunda. versicu. quod autem conciij, vbi dixit, quod Roma. 5. in singulari suo, numero 794. incipiente. Nunquid. † voluit, quod non indicans rebellionem incidat in pœnam relegationis, per tex. in lege Methrodotum, §. fina. ff. de poe. & si sciens & non reuelans ret. Ilionem sit vasallus, in feloniam incidit, & feudo priuatur, vt soluit Petr. de Anchara. in consilio qua- dringentesimo quarto arantesimo. in prima. & secunda. columna. Primam autem opinionem, quod ex sola scientia non re- uelans quis incidat in crimen lēsæ maiestatis, tenuit etiam Salicet. in dicta lege, quisquis. & Ange. in tractatu maleficiorum, in verbo. Et huius traditio la tua patria. in versicu. quod crimen. nu- mero decimo. idem tenuit Decius, in l. culpa caret. numero vnde decimo. ff. de regu. iu. & Marti. de Laude in tractatu de cri- mine lēsæ maiestatis, quæstio. decimatertia. ad idem Calcane. consilio secundo. Quod autem, columna tertia. versicu. vnde cimo pro hoc facit, & punitur etiam in hoc crimen affectus, licet non sequatur effectus. Ange. in lege fina. §. fina. ff. quod quif-

Tractatum Tomus XI.

85

quisque.iur.Archidia.in capitu.ego 12.questio.secunda & ad hoc vide Restaurum Perusinum,in tracta.suo.de Imperat.q. cxvij.colum.2.& Felyn.in capitu.de cætero.column.vlt.de re iudic.† Et pro hac conclusione facit quod pulchre scribit Iso- crates,in 2.sua Oratione,quam in Nicoclis Cypriorum Regis persona conscripsit,vbi Rex loquens dixit:Ne silentio præ- reatis(tubditis loquens)si quisquam indigne se circa Domina- tum meum gerere videretis,sed reprehendue potius,eademq; poena dignos existimetis.& magistratui meo vim faciētes & huiusmodi iniurias eontegentes.† Limita tamen prædictam conclusionem,quando talis scientia probari non posset: ni- mis enim absurdum esset,quod quis teneretur reuelare quod probare non posset,cum nemo se tormētis submittere dēat, quibus huiusmodi criminis delator supponitur,l.3.C.ad leg. iuliam maiestatis.& similiter squalori carceris,l.fina. C.de ac cusatio.

9 †Nec culpa est in discrimine vita se non ponere,vt inquit gloss.in lege neminem,C.de infam qui enim tantum audiuit & non reuelauit ex eo,quod id probare non poterat,immu- nis est a delicto,per text.in lege nostris.in fi. C.de calunia. & hanc opinionem sequutum fuisse Bal.in quodam suo con- fili testatur Angel.in d.tracta.malefic. loco præallegato.† tub- dens,quod Bal.in dicto suo consi.dicebat,quod iudices sequē tes opinionem Barto.in dicta l.vtrum.& homines occidētes, ex ea sola causa,quod secretum non reuelant,quod probare non possunt,omnes sunt homicidæ,& quod Bal. in prædicto suo consilio deplorat memoriam fidelis militis Domini lo- annis Barbadori,qui ob hanc causam cum aliquibus eius se- quacibus fuit decapitatus,quod refert Iohann.de Plat.in §.publi ca.Inisti.de public.iud.istam opinionem tenuit etiam elegans Dodo.And.Alciat.in lege bona fides.numero 20.ff.ddeposit. & idem in l.4. § Cato.numero 30.ff.de verborum obligatio.vbi dixit hanc esse communem opinionem,subdit tamen se du- bitare de hac opinione,dicens non esse verū,quod talis sciēs & reuelans tormentis subiecti debeat,quia tex.in dicta lege 3. Cad legem Iuliam maiestatis.loquitur de accusante aliquem ad pœnam,non in reuelante,vt .princeps caueat,allegat not.

11 per Soc.in consi.202.in quarto volumine.†Opinionem Bar. & Saly.in practica seruari attestatur ipse Angel.loco præalle- gato,& ibidem Augustinus de Ariminio, in sua additioне, q incipit,Tu autem in hac materia adde quod alias, dicit illam seruasse,& allegat Barto.in l.1. §.occisorum,ff.ad Syllanian. & ibi Ang.& Abb.in cap.1.de rest.spolia & in cap.1.in c.1.de of. delega.& ita tenuit etiam Matth.de Afflict in cap.1.in §.& bo na committentium.colum.8.versicu.quadragesimo,numero 103.in titu.quæ sint regal.in vñibus feudorum.Ista ultima opi- nio ruihi nimis rigorosa videtur.

12 †Secundo limita conclusionem prædictam,non procede- re in vxore sciente,quod maritus vult committere crimen læ- se maiestatis,vel econtra,non enim tenet vxor maritum,& maritus vxorem tali casu denunciare,vt late dixi supra , q. i.5. in rubr. qui accus.possunt,in crimen læse maiest.vide quæ ibi scripsi.

13 †Tertio limita conclusionem prædictam,non vendicare,si bi locum in non subdito sciente crimen læse maiestatis com- mittendum contra aliquem principem,& non reuelante,vt voluit Angel.in l.frater,ff.ad legem Pomp.de Parricid. vbi di- xit,quod forensis qui non est de populo,& sic ius populi tue- ti non tenet,licet sciat conspirationem,tamen si non reue- lat eam,puniri non debet.facient pro ista limitatione ea quæ scripsi supra in rubrica.qualiter & a quibus crimen læse ma- iestatis committat.quæstio.68.vbi conclusum fuit,quod non subditus committere non dicitur crimen læse maiestat.

S V M M A R I X M.

- 1 An is qui commisit crimen læse maiestatis confugiens ad ecclesiam inde extrabi possit inconsulto Romano Pontifice, vel alio ab eo authoritate habente.
- 2 Nuntius apostolicis apud Dominum Venetum cxiſtentibus est data facil- itas extrahendi ab ecclesia enormium delictorum reos. & reus quantum cunque grana crimina commiserit,si ad ecclesiam confugerit, non est inde violenter extrahendus.
- 3 Extrahere reum de ecclesia inconsulto Pontifice, vel habente ad id autho- ritatem,est crimen læse maiestatis.
- 4 Crimen læse maiest.est crimen exceptum.
- 5 In crimen læse maiest.recedimus a communibns regulis.
- 6 Mius & minus delictum ex qualitate pœna cognoscitur.
- 7 Filii publicorum latronum,& nocturnorum depopulatorum agrorum,nō puniuntur ex patris delicto.
- 8 Crimen læse maiest.dicitur possimum omnium peccatorum.
- 9 Facientes aliquem per abſtos occidi sunt excommunicati, & ab omni

- Christiano populo diffidati.
- 10 Qu aliquem veneno necauit,non sentit beneficium, e. inter alia de immo- ecclie.
 - 11 Exceptio regulam firmat, sed non ampliat.
 - 12 Crimen læsa maiest.requireit de se speciale mentionem.
 - 13 Cardinalis licet ex consuetudine liberare possit cum qui ad mortem duc- tur, si illi obuiet, attamen non liberabit reum criminis læsa mai- statis.
 - 14 Casus exceptus extenditur ex identitate rationis.
 - 15 Si crimen læsa maiestatis comprehendetur sub regula tex.in c.inter alia dcimmo.ecclie sequeretur absurdum, quod sub regula remaneret casus longe maior, quam essent excepti.
 - 16 Argumentum ab absurdo vitando valet. Et est optimum & concludens.
 - 17 Crassus Brutus Romanus,a Casio patre qualiter punitus,pro crimen la- se maiest.
 - 18 Excommunicatus,Blaſphemus,Iudai,Infideles,& sacrilegi,nin gaudente immunitate ecclesiarum.
 - 19 Hæretici non gaudent immunitate ecclesiarum.

Q V A E S T I O III.

2 **T**ertiō quæsto. vtrum is qui commisit crimi- nis læse maiestatis confugiens ad ecclesiam inde extrahi possit inconsulto Romano Pö- tifice.vel alio ab eo authoritatem habente,vt puta le- gato de latere,vel nuncio Apostolico cum authoritate Lega- ti Cardinalis,de latere,vt est nunc in Alma Ciuitate Vene- tiarum Reuerend.Pater D.Ludouicus Beccadellus Bononiësis,Episcopus Rauellensis,vir sane integritate & exemplarita- te uitæ conspicuus,ac de Græca Latinâque lingua optime me- ritus,cui indultum est a sede Apostolica posse iudicibus laicis licentiam extrahendi de ecclesijs immanium delictorum præ- paratores,concedere.In hac quæstio & dicendum videtur, q̄ rei criminis læse maiestatis in ecclesia secuti esse debeat,per tex.in cap.inter alia.de immun.ecclesiarum,vbi ponitur regu- la,quod reus quantumcunque grauia crimina commiserit,si ad ecclesiam confugerit,non est inde violenter extrahendus, a qua regula ille text. excipit duos tantum casus,videlicet pu- blicum latronem,& nocturnum depopulatorum Agrorum.Tertius casus excipitur quando quis ea intentione in ecclesia deliquerit,vt ab ecclesia tucatur,vt est tex.in cap. fin. eodem ti- tulo de immunitate ecclie.

Ergo cum non excipiatur a dicta regula eius criminis læse maiestatis,remanet sub regula prædicta,quia exceptio regulā firmat in casibus non exceptuatis,cap. quoniam frequenter, vt li.non contesta.l.nam quod liquide,§.fina. ff.de penu.legat. l.quæsum,§.denique.& ibi Bar. ff.de fund.instru.l.legata inu- tiliter.vbi Barto.in princip. ff.de lega.primo,32.quæst.7.ca. Do- minus noster.†facit pro ista opinione, quia extrahere reum de ecclesia inconsulto Pontifice,vel habente ad id authorita- tem,est crimen læse maiestatis,tex.est in l. secunda,C.de his q ad ecclesi.confug.de quo late dixi supra in rubric. qualiter & a quibus crimen læse maiestata committatur , q. 10.In contra- rium,quod imo is qui crimen læse maiestatis commisit, con- fugiens ad ecclesiam in ea non sit tutus , faciunt infra dicen- da.† Primo,quia crimen læse maiestatis est crimen exceptum, vt habetur in cap.si quis cum militib us,6.q. 1.& per Specu.in titul.de accusatore, columna vi.circa medium,gloss.in capi.j. in gl.vl.de testi.in 6.

5 †Ideo in isto crimine recedimus a communibns regulis, vt late tradit Matth.de Afflict.in cap.1.in §.& bona commit- tentium,in titul.quæ sint rega.in vñibus feudorum vbi enum- rat multas specialitates quæ sunt in isto crimine, & de quibus dixi supra in rubr.qualiter & a quibus crim. læse maiest.com- mit.in pluribus questionibus.

Secundo facit,quia si publicus latro,& nocturnus depopu- lator agrorum non gaudent immunitate ecclesie,vt in d.cap. inter alia,a fortiori si qui crimen læse maiestatis commisit,cū hoc illis maius sit delictum †probo.nam maius & minus deli- citum ex qualitate pœna cognoscit, cum pœna delicto sit commensuranda,vt dixit Bald.in cap.1.in 1.no.in titu.de vas. qui contra constitu.Loth.in vñibus feudo.pœna autem crimi- nis læse maiestatis contra personam principis commissi, lon- ge maior est,quam ea qua punitur publicum latrociniū,& qua nocturni depopulatorum agrorum:probo,nam commit- tentes crimen læse maiestatis in principem decapitantur , vel secundum consuetudinem aliquarum regionum iuspendun- tur & eorum bona,confiscantur , ac eorum filij infantes per- petuo efficiuntur,& insuccessibiles fiunt,etiam hereditatum extraneorum,vt habetur in l.quisquis in principio,& in §.fi- lij uero,C.ad legem iuliam maiest.†at filii publicorum latro- nūm,& nocturnorum depopulatorum agrorum nō punitur ex pa-

Hieron. Gigan. de crimi. lēſe maieſt.

- ex partis delicto, si igitur in minori delicto quis nō tuerit ab ecclēſia, ergo a fortiori in maiori, vt est crimen lēſe maieſtatis authenticum. multo magis, C. de ſacrosancte ecclēſi. tād idem facit. quia crimen lēſe maieſtatis dicitur pefſum omniū peccatorum, vt in Auth. de nup. S. i. igitur.
- ¶ Tertio adduco, quod habetur in capitulo. j. de homicid. in 6. vbi hi qui faciunt aliquem per affafinos occidi, ſunt excommunicati, & ab omni Christiano populo diſfidati. quoſ claram eſt, li ad ecclēſias conſuget, ab illarum immunitate penitus alieni eſſent, & tamen haud dubium, quod crimen lēſe maieſtatis illo maius eſt delictum, vt ex genere poenae clare cōstat per ſupradicta. tād etiam, quia vt videtur ſentire Ioannes de Anania, qui aliquem vheno necauit, non ſentit beneſcium dicti capitul. inter alia. de immunitate ecclēſiarum ita dixit idem Ioannes de Anania. in capitulo primo, column. 2. in princip. de homicid. de quo dixi ſupra quæſt. x. versi.
- Quarto fallit. in rubric. qualiter & a quibus crimen lēſe maieſtatis commi. Et tenendo iſtam opinionem, non obſtant al legata in contrarium, quibus repondeo. Et primo nō obſtat uod dicitur, quod exceptio firmat regulam in caſibus nō excepturnatis, per tex. in dicta l. nam quod liquide. S. fina. ff. de poe. lega. cum alijs ſupra allegatis, ergo cum caſus uolter non ſit de exceptuatis remanet ſub regula. tād Nam iſta conſequentia falſa eſt, & eſt ratio, quia exceptio firmat. ſed nō ampliat, adeo quod plus in ea coniprchodatur, quam ſit de naatura regule, vt dixit Bartol. in l. generali, S. vxori, ff. de vſu fruct. lega. & in l. quæſitum, S. denique, ff. de fundo instruct. & per Felynum in capitulo quoniam frequenter. colum. prima versi. iſta & his ſimilia. vt li. non conteſta. ſed regula tex. dicti capitulo, inter alia, quæ generaliter loquitur de delictis quantumcunque grauibus, non comprehendit crimen lēſe maieſtatis, & eſt ratio, quia huiusmodi crimen requirit de ſe ſpeciali mentionem, comprobo, quia ſi ſit alicui confeſſa abolitio omnium delictorum, ſeu criminum, non propterea censetur confeſſa abolitio criminis lēſe maieſtatis, per ea quæ voluit Angel. in ſua diſputarione, quæ incipit, Exorta guerra. & Romanus in l. ſi quis in graui. in S. hi quoque, ff. ad Syllan. Barba. in traſt. de prætant. Cardinal. in quaſtione primæ partis, in versic. ſed pone quod aliquis, tād dixit quod licet Cardinalis ex conſuetudine liberare poſlet eum qui ad mortem ducitur, ſi illi obuier, attamen non liberabit reum criminis lēſe maieſtatis, & habetur per D. Hip. Marsil. præceptorem meū in l. vnicā, C. de rapt. virgin. num. 108. & in l. 1. numero 23. ff. de quaſtione. & idem in l. de minore. numer. 2. eodem tit. A le. in l. de pupillo, S. ſi pluribus, ff. de oper. nou. nunci. & idem Præceptor meus in ſingul. 164. incipiente, nemo debet ſe submittere, faciunt etiam pro prædicta opinione quæ dixi ſupra in rubrica quis de lēſe maieſta. crimin. cognos. poſſit. & ea quæ ha- bentur per Felyn. in d. cap. quoniam frequenter. in prima & 2. colum. tād Secundo repondeo, quod caſus exceptus extendit ex identitate rationis, vt no. Abba in ca. cum dilecta, de cōfir. vitil. vel inut. in 5. no. Ergo a fortiori dicemus exceptum caſum noſtrum, in quo non identitas ſed maioritas rationis militat, per ſupradicta.
- ¶ Tertio dicitur, quod ſi dicemus caſum noſtrum cōpre- hendi ſub regula tex. in d. c. inter alia. ſequeretur absurdum, & ſub regula remaneret caſus longe maior quam eſſent excepti quod nō eſt dicendum, quia quod absurditatem inducere poſſet, damnandum eſt, c. cum ſatis-absurdum. de offic. Archidia. cap. ſolite, de maior. & obedien. Abb. in c. iniuſtum. de rerum permu. tād dixit, quod valet arguunt. ab absurdio vitando. facit tex. in l. nam absurdum, ff. de ope. libet, idem no. ex illo tex. D. Guel. Pontanus, Perusin. in ſignis Docto, & præceptor meus, in l. diuortio. in 5. colum. num. 7. ff. ſoluto. matrimo. Coepol. in l. exempli. in 3. notabil. ff. de ædi. edict. Et iſte modus arguendi ab absurdio vitando eſt optimus, & concludens, vt per Socin. neptorem, in confi. 10. colum. 4. num. 16. in 2. volu. & idem in consi. 168. colum. 1. 2. in prin. nu. 74. eo. vol. nec obſtat, quod ex traſtens aliquem de ecclēſia dicatur comittere crim. lēſe maieſta. nam id ſaſte intelligitur, quando ſi qui ab ecclēſia extra hitur ex iuriſ dispositione, inde extra hi nō poſteſt, ſecus in caſibus non prohibitis, vt eſt caſus noſter, & ita ſeruati vidi in reis criminis lēſe maieſta. & etiam apud antiquos Romanos ſeruatum legi, quod Crassus Brutus nomine, in bello Latino, conuenit cum Latinis certa mercede, portas urbis eis aperire, & cum in hoc deprehēſus fuifet, ad Paladis auxiliare templū conſugit, patet vero illius Cassius occulſus dicti Templi foribus necatū filium fame, in ſepulturā abiecit.
- ¶ Nunquid antem excommunicatus, blaſphemus qui co- ſuetus eſt blaſphemare Deum & glorioſam Virginem, Iudei, inſideles, & ſacrilegi, gaudeant immunitate ecclēſię? Vide vi- tra dicta per Docto. in d. cap. inter alia. & in cap. fi. de immu. ecclēſiarum. Nicola Boer. De c. 110. in prima parte ſuarum de

cionum. & eundem decision. 109. eadem parte, & de excom- municato, idem tenuit Mantua. in consi. 60. nume. 4. & 5. vbi dixit, quod gaudet immunitate ecclēſię.

- ¶ De heretico etiam eſt dicendum quod non gaudeat immu- nitate ecclēſię. gloss. in Authentic. de mandat. princip. S. neque autem, column. 3. Gondisal. Villadiego, in traſt. de heret. queſtio. nona.

S V M M A R I P M.

1. An valeat ſtatutum quod in crimen lēſe maieſtatis puniantur etiam fra- tres delinquentis, ne tepidi, & remiſſi ſint circa fratrum ſuorum inſolentias cohibendas & reprehendendas.
2. Statutum Florentie, quod vno de familia delinquentे alii puniantur, ve- let.
3. Statutum buiſſimodi locum ſibi non vendicat contra fratres & affines delinquentis absentes, & penitus ignorantem voluntatem fratris.
4. Item locum ſibi non vendicabit contra fratrem ſeu affinem delinquentis, cui idem delinquens erat inimicus.
5. Item locum ſibi non vendicaret, quando frater eſſet adeo ceruicofe natura, quod fratris & aliorum admonitiones omnino contemne- ret.

Q V A E S T I O I I I I .

1. Varto quer. an valeat ſtatutum, quod in crimen lēſe maieſtatis puniantur etiam fratres delinquentis, ne tepidi & remiſſi ſint circa fratrum ſuorum inſolentias. co-hibendas, & reprehendendas? Videtur dicendum ſtatutum p- diuum valere, per ea quæ voluit Bar. in quodam ſuo consilio incipiente. Christi nomine amen, videtur quod vigore dicti ar- bitrij, vbi consuluit, valere ſtatutum Florentinum, quod pro confortibus delinquentibus alii tenerentur, dicens veriſimile eſſe quod facilius abſtinebunt ab huiusmodi delictis, ſi vide- bunt alios de ſua familia ex eorum delicto puniri, quod conſ. refert & ſequitur Pe. de Anchār. in cap. 1. in vndeциma prin. q. extra de conſ. & poſt eum Decius, in consilio 64. & diligenter pro viribus, colum. 2. in princ. in versic. quantum vero ad Du- calis, in primo volu. & idem tenet Bartol. in l. iure prouifum, C. de fabricenſ. libr. 11. tād ex illo text. colligit Argumentum valere ſtatutum Florentię, quod vno de familia delinquentē alii puniantur, idem in l. 1. S. familię, ff. de publ. & idem Bart. in traſt. de repreſal. in 3. quæſt. princ. & idem poſt Gui. de Suzā. in l. ſancimus, C. de poen. idem tenuit Decius, in præalleg. conſil. 64. colum. 2. vbi concludit, quod vigore ſimilis ſtatuti, dicētis, quod collaterales eius qui crimen lēſe maieſtatis commiſſit, puniantur ultimo ſupplicio, frater qui eſſet abſens a fratre, & cum quo non eſſat in amicitia puniri non deberet. & propterea iſta ratione consuluit, quod Dom. Princiuallis de Lam pugnano frater Ioannis Andreę, qui Galeatium Mariam Me diolani Ducem interemit in poena ſtatuti predicti non in- ciderit, ex eo quod dictum ſtatutū, ſeu constitutio Ciuitatis Me diolani exprimit rationem, quare vult collaterales delinquentis puniri, ne tepidi ſint & remiſſi circa collateralium ſuorum cohibendas, & reprehendendas inſolentias.
3. ¶ Et ex deductis per Deci. in d. consi. 46. norabiliter infertur huiusmodi ſtatutum locum ſibi non vendicare cōtra frātres, & affines delinquentis absentes, & penitus ignorantes volun- tam fratris volentis huiusmodi nefandissimum facinus co- mittere, quibus non eſt quid imputādum, ſi fratris vel affinis inſolentiam non cohibuere.
4. ¶ Secundo quod idem ſtatutum locum ſibi non vendicabit contra fratrem ſeu affinem delinquentis, cuius idem delin- quens eſſat inimicus, per iura & rationes adductas per Dec. in d. consi. 64. colum. 3. & 4. quas videte poteris, idem tenuit Alc. in l. 1. S. ſi quis ita. nu. 6. ff. de verb. obl.
5. ¶ Tertio, limitarem conclusionem predictam non proce- de, quando frater eſſet adeo ceruicofe natura quod fratris & a- liorum admonitiones omnino contemneret, quia impossibili- lum nulla eſt obligatio, l. non dubium, C. de legibus, l. apud Julianum, S. 1. ff. de lega. r. videmus enim quod impossibilitas excusat ab excommunicatione, c. quæſtioniſ. & ibi gl. & Doc. de Appel. de quibus obſtinatis ſic Guidius, l. primo, de Re- medio amoris teriplit.

Impatiens animus, nec adhuc tractabilis arte
Repuit, atque odio verba monentiſ habet.

- ¶ An filius patrem damnatum pro crimen lēſe maieſtatis alere rea- tur.

2. Per-

- 1 Persona patris, & patrōis sancta filio & liberto videri debet esto quod turpis effet.
- 2 Filiū receptane patres bannitos vel hereticos, pēna statuta contra receptatores talium non puniuntur, propter naturalem obligationem, quam filii erga parentes habent.
- 3 Filius patrem indigentem etiam infidelem alimentare tenetur.
- 4 Filius alimenta denegare non debet etiam patri rebelli.

Q V A E S T I O V .

Vinto quarto, an filius patrem damnatum pro crimine lēse maiestatis alere teneatur? Dicas quod sic, per tex. in l. mutus, §. manente, ff. de iu. dot. vbi Paulus iurit cōfultus voluit, quod filia patrem in exilium seu in insulam deportatum alere debeat. ad idem facit tex. iuncta gloss. tertia, l. Llegatum, ff. de capiti. & postlimi. reuersi. & tex. in §. si vero contigerit, in Authen. deinceps. nup. ¶ Persona enim patris & patrōis, sancta filio & liberto videri debet, esto quod turpis esset, l. libert. & l. j. in fi & l. honori, & l. licet, ff. de obsequi. libe. ¶ hiūc est quod propter naturalem obligationem quam filii erga parentes habent, filii receptantes patres bannitos vel hereticos poena statuta contra receptatores talium non puniuntur, l. fi. ff. de reco. & ita tenuit Alb. in tract. suo statutorum parte 3. q. 7. & loan. Igneus, in disputatione sua: An Rex Frāciae recognoscit imperat. num. 117. vbi expresse dixit, quod filius patrem damnatum pro crimine lēse maiestatis alere tenetur. allegat tex. in c. 30. distin. vbi praecepit filio, quod patri subueniat, licet infideli. ad idem tex. in §. 1. in Auth. de incest. nup. in versi. paucis, & adducit no. in c. non satis, 86. distin. facit ad praedicta qua voluit Henri. Boich. in ca. vnicō. colum. fi. de expo. & langui. ¶ vbi dixit, quod filius patrem indigentem, etiam infidelem alimentare tenetur. Et praeclaram opinionem, quod filius teneatur alere patrem damnatum de criminis lēse maiestatis, tenuit etiam Barto. in tract. suo de alimen. ¶ vbi expedit, quod etiam patri rebelli filius alimenta denegare non debet, facit illud Ciceronis in res. arusp. dicētis. Parētibus nos primum natura conciliat, quos non alere nefarium est. & alibi, in oratione post redit. ad sena. ad idem dicit, Parentes charillimos habere debemus, quod ab his vita, patrimonium, libertas, & Ciuitas, tradita est.

S V M M A R I V M .

- 1 Si filius crimen lēse maiestatis commisit pro quo decapitari deberet per patrem fronte sua principi contra quem commisit presentetur, an decapitari debeat.
- 2 Comes Palatinus filium suum qui lēse maiestati crimen contra Imperatorem commiserat, Imperatori presentavit, Imperator viso tex. in l. milites agrum in §. desertorem, ff. de re mili. pepercit illius vitam, illumque ad tempus in exilium misit.
- 3 Idem dicendum est in patre Hebreo presentante filium, qui crimen lēse maiestatis commisit.
- 4 Sicut pater Christianus in causa capitali admittitur ad defendendum filium, ita pater Hebreus admittitur ad defendendum filium Hebreum. nam Iudei vivunt iure communi quo ad iudicia.
- 5 Si pater crimen lēse maiestatis commisit, & per filium principi presentetur an mori debeat.

Q V A E S T I O VI .

Exto quarto, de notabili qdnc filius criminis, pro quo crimini in fortiam iustitiae peruenient decapitari debet, l. quisquis. in prin. C. ad leg. lul. maiest. Pater illum sponte sua principi contra quem filius deliquerit, presentavit, an decapitabitur, ex quo clare constat ipsum crimen lēse maiestatis in principem suum cui cum pater presentauit, commisit. Pau. de Cast. in l. propter insidias. C. qui accus. non possunt dixit quod non, per tex. in l. milites agrum, §. desertorem, ff. de re mili. hanc etiam opin. tenuit Salyc. in d. l. propter insidias, per tex. in d. §. desertorem. quem ad hoc notabilem esse dicit, & pro ista opinione dixit Rayner. de Forli. in d. l. propter insidias. consuluisse in ciuitate Forlii. ¶ & Pau. de Cast. ibidem refert, quod cum Comes Palatinus filium suum qui lēse maiestatis crimen contra Imperatorem commisit, Imperatori presentasset, Imperator viso tex. in d. §. desertorem. pepercit illius vitam, illumque ad tempus in exilium misit, hanc opin. sequutus est Barth. Coepol. in suis caueis. cautel. 1. & Augusti. de Arimin. in sua addi. ad tract. Ange. de maiest. in verbo. necnon ad querelam. versicu. vigesimo primo, & Fely. in capitul. accusasti, colum. ultima. de accula. idem vo-

luit D. Hippolytus de Marsi. magnus Criminalista, Preceptor & promotor meus, dum Doctoratus gradum in almo Bono nensi Gymnasio de anno 1514. sumpli. in l. i. §. auditum, numero 8. ff. ad leg. Cornel. de sicc. & idem in l. i. §. ad questionem. numero 16. ff. de questio. & in l. viii. §. seruus. numer. 7. eodem titu. idem voluit Alciat. in c. placuit. in prima regula presumptionum. in 4. presumptione. de presumptione. idem voluit Matthe. de Atflie. in c. imperiale, §. in super. numer. 18. in titu. de prohib. seu. alie. & Nicol. Boer. in tract. suo. de sedition. §. 8. & viii. numero 27. ¶ idem dicendum esse arbitror in patre Hebreo presentante filium qui crimen lēse maiestatis commisit argumen. eorum que voluit Bartholom. Coepol. in consi. 75. Pater potest admitti, ¶ vbi consuluit, quod sicut pater Christianus in causa capitali admittitur ad defendendum filium, ut p. Docto. in l. seruum quoque, §. publice, ff. de procurat. & in l. pen. §. ad crimen, ff. de public. iudic. & in c. veniens. ext. de accusati. Ita pater Hebreus admittitur ad defendendum filium Hebreum, facit, quia iudei vivunt iure communi, quo ad iudicium. iudei Romano. C. de Iude. ¶ Quid autem econtra dicemus si pater crimen lēse maiestatis committat, & per filium principi presentetur, an mori debeat? Dicas quod relaxabitur patri vita tantum, intuitu filij illum presentantis, ut notabiliter voluit Angel. in l. si adulterium cum incestu. in §. liberto, in fine, ff. de adul. quem sequitur idem Dominus meus, de Marsi. in l. i. §. in auditum filium, numer. 9. ff. ad legem Corn. de sicc. & in l. i. §. ad questionem. numer. 16. & numer. 17. ff. de questio.

S V M M A R I V M .

- 1 An licitum sit filio patrem damnatum de criminis lēse maiestatis impune occidere, & econtra patri filium.
- 2 Pater honorari debet a filiis.
- 3 Filius qui non honorat patrem suum maledictus erit.
- 4 Filius qui maledixit patri suo aut matri, morte morietur.
- 5 Miles qui patrem suum vel matrem maleficum appellat, militia priuatus ejt.
- 6 Filius dicitur pars corporis patris. & pater & filius censetur una eademque persona.
- 7 Is qui se obligauit defendere aliquem aduersus omnes homines, non tenetur assumere defensionem aduersus filios, & proprios parentes.
- 8 Filius patrem reum criminis lēse maiestatis, & rebellem, impune occidere potest.
- 9 Idem dicendum, quando pater effet hostis fidei.
- 10 Si pater adhuc damnatus non esset, principis, tamen vel patria se iniurium fecisset, a filio impune interfici posset, & econtra filius a parente.
- 11 Plus patris quam parentibus debemus.
- 12 Aduocatus debet potius aduocare pro patria, quam pro patre.
- 13 Maior charitas est in patriam quam in patrem. nam pro republica filius in patrem, & pater in filium insurgere debet.
- 14 Crassus Brutus eius filium pro criminis lēse maiestatis, qualiter puniuit.
- 15 Pro viru bannitum pro criminis lēse maiestatis impuno occidere posset.

Q V A E S T I O VII .

Eptimo quarto, an licitum sit filio patrem damnatum de criminis lēse maiestatis impune occidere, & econtra patri filium? Videur in hac questione dicendum quod non, qui a pater quamvis impius, crudelis, & contemptor legum sit, tamen pater est, ut inquit tex. in §. 1. in fine in Authen. de incest. nup. colum. 2. & idem de filio no. in l. 3. §. emancipatus, ff. de bonorum possessi. contra tabu. ¶ facit, quia scriptum est Ecclesi. c. 4. Qui honorat patrem suum iocundabitur in filiis, & in die orationis suę exaudieretur. & ibidem. Qui honorat patrem suum, vita viuet longiore. & ibidem rursus. Qui timet dominum, honorat parentes. & rursus ibidem. Honora patrem tuum, vt superueniat tibi benedictio a Domino & eod. lib. ca. 7. Honora patrem tuum, & gemitus matris tuę ne obliuiscaris, memento quoniam nisi per illos natus non fuisses. ¶ scriptum est Deuter. c. 16. Maledictus qui non honoret patrem suum, & eod. lib. c. 5. Honora patrem tuum, & matrem sicut precepit tibi dominus Deus tuus, vt longo viuas te pore, & bene sit tibi in terra. ¶ Et dicitur Lcui. c. 20. Qui maledixit patri suo, aut matre morte moriatur. facit quod voluit Marti. de Laud. in tract. suo de mili. q. 2. 1. ¶ vbi dixit, quod miles qui patrem suum vel matrem

Hieron. Gigān. de crimi. lēſæ maiest.

Item malificium appellat, militia priuandus est. ad idem facit quod voluit Cicero. lib. i. Epist. familia. in Epistola ad Lentulum, vbi dixit, Vim neque patræ, neque parenti afferre oportet. & rursus idem Cicero, in oratio: pro Roscio, sic inquit, Cōmūnū sanguinis portentum. atque monstrum certissimum est esse aliquem humana specie & figura, qui tantum immunitate bestias vicerit, vt propter quos hāc suauissimam lucem aspicerit, eos indignissime luce priuauit, cum etiam feras inter se se, partus, atque educatio, & natura ipsa conciliat. tād idem facit, quia filius dicitur pars corporis patris, vt ait Arist. lib. v. Ethicor. ad idem tex. in l. cum scimus, §. vltim. C. de agric. & censi. lib. i. Quinimo, pater & filius censentur vna & eadē persona. l. fina. C. de impub. & alijs subst. Comprobatur opinio prædicta, ex eo quod supra. in 5. proxima præcedenti q. di xi, vbi conclusum fuit ex mente Doctorum, quod filius patrem damnatum de crimine lēſæ maiestatis alere tenetur, ad quod optime facit tex. in supra alleg. §. i. in fi. in Authen. de incest. nu. colum. 2. nam si teneremus quod filius patrem rebellem impune occidere posset, vtique non teneretur eidem aliena præstare: cum denegare alimenta sit necare. l. necare, si. de liber. agno. & l. fi. C. de alen. liber. tāfacit, quia is qui se obligavit defendere aliquem aduersus omnes homines, non tenetur assumere defensionem aduersus filios, & proprios parentes, ira dixit solennis Doctor præceptor meus, Domin. Cap. Ruin. con. si. 43.

Quia ad plenum, colum. pen. versi. præterea. num. 18. in 4. volum. allegat glo. in ca. de ferijs, 22. q. tāContrariam vero partē quod imo filius patrem reum criminis lēſæ maiestat. & rebellē impune occidere possit, tenuit Angel. in l. fallaciter, C. de abolitio. & idem in l. famosi. in versic. sequitur in tex. ff. ad leg. Julianam maiest & idem Angel. in consi. 223. pro decisione consultationis, in princ. vbi dixit, quod patriam oppugnantes a liberis, & parentibus occidi possunt, & Parricidii, vel legis Corneliae nullam poenam subeunt, allegat tex. in l. minime, ff. de religiol. & sump. funer. & ibi glo. vbi Alexand. idem sequitur, & ampliat idem etiam esse quando pater esset hostis fidei.

¶ Quinimo, etiam si pater adhuc damnatus non esset, principis tamē vel patræ suę se inimicum fecisset, a filio impune interfici posset, & econtra filius a patre, ita voluit Ioā. Igneus. in sua disputatione, an Rex Franciæ recognol. Impera. num. 126. tā& ratio est, quia plus patræ quam parētibus debemus, vt habetur in l. veluti. vbi Bar. & alijs, ff. de iust. & iur. & quod filius magis patræ quam patri sit obligatus, facit dictum Bal. in l. qui necessitat, C. de aduo. diuersi. iudic. & Alexand. in l. velut. ff. de iust. & iur. tāvbi tenuerunt, quod aduocatus debet potius aduocare pro patria, quam pro patre. subdit tamen idem Igneus ibidem, quod prædicta procedunt in foro contentio-

¶ Sed quod in foro animæ, & poenitentiali dubitaret, tā& p. prædicta opinione facit, quia maior charitas est in patriam q. in patrem. gloss. in l. veluti, ff. de iust. & iur. que citat illud Ciceronis, in primo Officiorum, cuius hæc sunt verba: Vnicuique nostrum chari sunt parentes, chari sunt liberi, & familiares, sed omnes hominum charitates vna patria complexa est, præqua non dubitet quis mortem appetere. & idem Cicero, de somnio Scipionis, inquit, Omnibus qui patriam auxerint, ad iuuerint, atque seruauerint, certum esse in cœlo diffinitum locum, vbi beati semper in ævo fruantur. facit tex. in l. i. §. li ea, ibi, Republicæ nascimur, ff. de ven. in possessio mitten. & tex. in d. l. minime, ff. de reli. & sum. funer. facit etiam pro ista opinione glo. in c. j. de conuersi. infide. que dixit, quod pro Repub. blica filius in patrem, & pater in filium insurgeare debet. tād id etiam facit, quod in Romanorum Historijs legitur, quod Crassus Brutus nomine, in bello Latino, pax cum Latinis mercede, portas urbis eis aperiſſe pollicitus, deprehēsus ī hoc, ad Palladii auxiliare templum confugit, at eius pater Cassius occulis dicti templi foribus necatum filium fame insepultū abiecit.

Quid dicendum sit in præsentī difficultate, dubium sum, q. vt utr. verbis Virgilij, in primo Eneidos, Hinc inde vastę rupes, approbo, tamē Igni distinctionem supra relatam, quod aut loquimur in foro animæ, & tunc locus erit primæ opinio ni, quod filius patrem damnatum etiam pro lēſæ maiestata. criminē interficere impune non possit, aut tumus in foro fori, & sic in foro judiciali, & eo casu nunquam cōsulerem, quod filius patrem qui crimen lēſæ maiestatis cōtra principem vel suam Rem publicam commisit, occideret, sed si casus eveniret, dicierem cum puniri non debere, per prædicta. ad hoc accedit, quod voluit Alcia. in l. bonafides, numero 11. ff. depositi. vbi dixit, quod si pater hostis publicus sit iudicatus, mandatum que sit, vt quicunque possit eum occidat, dicendum erit, quoc si iurius regi rem ipse cōtr. us, filius huic legi parere tenetur, allegat tex. in d. l. minime, ff. de reli. & sump. fune. Sed si naturali intuecamur & quicquid, secus erit: Humanius autem

agendo, dicendum erit filium tali decreto non teneri, sed si id fecerit, poenam non mereri.

¶ Sed quid dicemus de uxore, an virum bannitum pro criminē lēſæ maiestatis impune occidere possit? Dicas quod non, ita consuluit Bartholo. Cœpol. in consi. suo v. Casus talis est, quæ sequitur loan. Franc. Ripa, in l. si constante, col. x. nume. 48. ff. solu. ma. & pro ista opinione faciunt ea que dixi supra in rubri. de poen. quas filij incur. patr. commi. crim. lēſæ maiest. quæ stione 19. 20. & 21.

S V M M A R I V M.

- 1 Statutum concedens abolitionem criminum delinquentibus, an comprehendat etiam crimen lēſæ maiestatis.
- 2 Abolitio criminis lēſæ maiestat. est de reseruatis principi, sicuti est illius cognitio.
- 3 Crimen lēſæ maiestatis, requirit specificam mentionem in abolitione.
- 4 In generali sermone non veniunt ea que requirunt specialem mentionem.

Q V A E S T I O VIII.

- 1 **Ctauo quero.** An statutum concedens abolitionem criminum delinquentibus, comprehendat etiam crimen lēſæ maiestatis Breniter dicas quod non. ita voluit Ang. in disputatione sua, quæ incipit, exorta guerra. & Roman. in l. si quis in graui, §. hi quoque, ff. ad Syllani. & Dominus meus de Marci. in l. ynica, C. de rap. virgin. numero 108. idem in l. i. numero 23. ff. de quest. Idem in l. de minore, num. 2. ff. eodem titu. Alexand. in l. de pupillo, §. si pluribus, ff. de ope. nou. nun. & idem Dominus meus in singulari suo, 146. incipien. Nemo
- 2 debet se submittere, & erit ratio huius decisionis, tāquia abolitio criminis lēſæ maiestat. est de reseruatis Principi, sicuti est illius cognitio, vt vidimus supra in rubr. quis de lēſæ maiestata.
- 3 crimen cognosc. possit. tā& istud crimen, cum illius cognitio, & punitio sit de reseruatis principi, requirit specialem mentionem, vt per Andr. de Iser. & Mat. h. de Aſſiſt. in cap. i. §. & bona committentium, numero 46. in titul. que sint regal. in visibus feudorum. tā& facit, quia ea que requirunt specialem mentionem, non veniunt in generali sermone glosa. in cap. inquisitionis. de her. in 6. & dixi supra leco preallegato. hoc etiam tenuit An. Cap. in suis dec. Neapo. dec. 130. num. 56. allegat ad hoc Barb. in consi. xij. in 2. volu.

S V M M A R I V M.

- 1 An licitū sit supplicare Papæ vel Principi pro his, qui lēſæ maiestatis crimen in eos commiserunt.
- 2 Princeps Deus mundi dicitur.
- 3 Supplicari non debet pro clero turbante statum Ciuitatis sue.
- 4 Supplicare licet principi pro reis cæterorum criminum.
- 5 Aduocare an licet pro filiis rebellium, seu pro ipsis rebellibus, & his qui crimen lēſæ maiestatis commiserunt.
- 6 Aduocati interuenire non debent pro hereticis.
- 7 Aduocatus & defensor interuenire potest, quando agitur de damnata rei criminis lēſæ maiestatis memoria. post eius obitum, & similiter quando agitur de damnata memoria eius qui de heresi est inculpatus.

Q V A E S T I O IX.

- 1 **Ono quero.** An licitū sit supplicare papæ vel principi pro his, qui lēſæ maiestatis crimen in eos commiserunt? Dicas quod non, imo. supplicantes pro huiusmodi delinquentibus perpetuæ infamiæ poenam incurunt, l. quisquis, §. iubemus, C. ad legem Iul. maie & ibidem notat Ang. adducens illud, quod habetur Reg. cap. 2. vbi dicitur, si peccauerit vir in virum placari ei potest Deus, si autem in Deum peccauerit, quis orabit p. eo quasi dicat nullus. tāprinceps enim Deus mūdi dicitur, vt no. in l. imperiale, in fide proh. feud. alien. per Fede. & dicitur princeps habere celeste arbitrium. l. i. in fin. C. de sum. Tri. tā& dixit Ange. in d. l. imperiale quod pariformiter supplicari non debet pro clero turbante statum Ciuitatis sue.

Quinimo ab ea cōfici debet, per cētum milliaria, allegat tex. in l. si quis, C. de episcop. & cler. ad idem vide Barro. in l. in farr. §. ope. in princ. versic. Tamen circa hoc dicas, ff. de farr. comprobatur conclusio prædicta, quia nemo veniam expectare debet a Domino, cōtra quem huiusmodi nefandissimum crimen est molitus, vt in simili dixit tex. in l. ynica, C. de Thesau. lib.

lib. i o. & in l. fi. S. cum autem, C. de iure. liberandi. fin coeteris vero delictis supplicare licet Principi, l. cum reus, C. de poen. Imo & delinquentes saepius restituit etiam quo ad omnia l. C. de senten. paf. & l. fallaciter, C. de abolito. & hoc etiam vobis loan. Igneus in sua disputatione, an Rex Franciæ Imperatorem recognosc. num. i 13. Sed an licebit aduocare pro filiis rebellium, seu pro ipsis rebellibus, & his qui crimen lese maiestatis commiserunt? Et dicendum quod non, facit ad hoc tex. in c. felicis. in princ. ibi, vel defensauerit, de poen. in 6. vbi dicitur, quod is qui scienter defensauerit eum qui Cardinalem offendit, sicut reus criminis lese maiestatis perpetuo infamis esse debet, ac alijs poenis subiicitur, de quibus ibidem. & ita tecum Marthæ. de Afflic. in c. j. in §. & bona committentium. nū me. q. in t. quæ sint Rega. fidei dicendum est in crimine hec resis, in quo aduocati interuenire non debent. cap. si quis aduersus de hære. idem habetur in c. fin. de hære. in 6. Et pro predicta cōclusione, & aduocatus interuenire non possit pro eo qui crimen lese maiestatis commisit, tex. est etiam, in d. l. quis quis. denique iubemus, C. ad legem Iul. maiest. & habetur p. Bartol. in extrauag. ad reprimen. in verb. sine strepitu, de quo dixi supra in rubr. qual. in crim. lese maiest. procedat. q. 4. At tamen quando agitur de damnanda rei criminis lese maiestatis memoria post eius obitum, & similiter quando agitur de damnanda memoria eius qui de hæresi est inculpatus, aduocatus & defensor interuenire potest, vt per Bal. in l. recos. in fi. C. de accu. & late habetur per Præpo. in c. si quando. col. 3. 2. q. 7. & dixilatius s. in rubric. qualiter in crim. lese maiest. procedat. q. 27.

S V M M A R I V M

- 1 Receptatores reorum criminis lese maiest. qua poena puniantur.
- 2 Filius receptans patrem damnatum de crimi. lese maiest. siue post huiusmodi criminis commissum, ante condemnationem sine post condemnationem, an pena capitio puniri possit.
- 3 Bannum & excommunicatio equiparantur.
- 4 Filius receptans patrem damnatum de criminis lese maiestatis commisso in personam principis, siue eius lateri astantiū, non est immunis ab aliquali pena extra ordinaria.
- 5 Affinis vel consanguineus receptans affinem vel consanguineum qui contra Cardinalem deliquerit, in terminis c. felicis. de pen. in 6. non punitur per ordinaria, de qua ibi.
- 6 Viror receptans virum bannitum vel condemnatum de criminis lese maiest. siue an puniatur pena receptatorum.
- 7 Receptator qui per vim, & violentiam sibi illatam, a bannito vel condemnato, receptauit eum, nullatenus puniri debet.
- 8 Receptator banniti vel condemnati de criminis lese maiestatis ita demum punitur, si scienter delinquentem receptat, secus si ignoranter, dummodo notorium non sit receptatum esse delinquentem.
- 9 Scientem non ignorantem lex vult obligari.
- 10 Per notorium probatur scientia.
- 11 Violator pacis non potest impune receptari ab agnato, nisi per ignorantiam illum agnatus receptauerit.

Q V A E S T I O X.

Ecimo quæro, qua poena puniatur receptatores reorum criminis lese maiestatis? Dicas quod capite puniuntur. Bar. in l. fi. C. de fabricensi. & in l. omnes, C. de agricol. & censi. lib. i o. & no. in l. j. ff. de recep. Et ita seruari videlicet in decreto regio lato in morte Domini Andreæ de Iser. testatur Matthæ. de Afflic. in titu. quæ sint reg. in §. & bona committentium. colum. 4. versicul. vigesimum secundum speciale in vñibus feudi.

†Sed quid dicemus de filio receptante patrem damnatum de criminis lese maiestatis, siue post huiusmodi crimen commissum, ante condemnationem, siue post condemnationem virum tali poena puniri possit? Dicas quod videtur dicendum quod non, vt voluit Albe. in tracta. suo statu. parte 4. q. 7. vbi dicitur, quod filii receptantes Patres bannitos, vel Hæreticos, poena receptatorum non puniuntur. adducit tex. in l. fin. ff. de receptator. & tex. in c. inter alia. de senten. excommunicata. & 11. q. 3. quoniam multos, †dicens quod Bannum, & excommunicatio æquiparantur, allegat tex. in capit. i. in titu. hic finitur lex Corrad. deinde consuetu. regni, inci. †Dixerim ego in hoc articulo, filium receptantem patrem damnatum de crimi. lese maiestatis non esse immunem ab aliquali poena extraordinaria, quando in personam Principis, siue eius lateri astantiū huiusmodi crimen commissum fuerit, iuxta terminos tex. in l. quisquis, C. ad legem Iuliam maiest. videmus enim, quod talis calu. filius, et si nil deliquerit, punitur tamen, ex delicto patris, vt in d. l. quisquis, §. filij vero. quinimo. vt supra vidimus,

q. 7. proxima precedente, licet filio impune occidere patrem. rebelle, vel damnatum de criminis lese maiestatis, faciunt ad predicta quæ voluit Pet. de Anch. post gloss. ibi. in cap. scel. c. columna prima versicul. Et circa receptatores. de poen. in 5. vbi dixit, quod affinis vel consanguineus receptans affinem vel consanguineum qui contra Cardinalem deliquerit, in terminis d. ca. scel. non puniatur poena ordinaria, de qua ibi & ibidem voluit in terminis questionis nostræ And. de Iser. in const. Regni, quæ incipit Patarenorum, in ver. ratio quare, nūme. 2. in t. de recepta. Patare. & Dominic. in d. c. scel. columna 3. circa fin. in versi. in glos. in verb. receptauerit. idem voluit Archidia. in d. c. scel. colum. 2. in versic. receptauerit, vbi dixit, consanguineos receptantes consanguineum delinquentem, non puniri in casu predicti ca. hoc tamen sane intellige, scilicet poena inibi statuta contra receptantes delinquentes, qui in Cardinalem inlurrexerunt, attamen in totum non excusantur, mitiori etenim poena cum eis agendum erit, d. l. fina. ff. de recepta. & ita tenent Cyn. & Bald. in l. prima, C. de his qui latron. vbi dicunt, quod mitiori poena puniuntur receptantes proximum, vel patronum, quam si alias non esset persona coniuncta, quod voluit Alexand. in add. ad Bartol. in d. l. fi. ff. de receptat.

6. †Quid autem dicendum sit de vxore receptante virum Bannitum, vel damnatum de criminis lese maiestatis? Dixi supra in rub. de poen. quas filii incur. patre commit. crimen lese maiest. q. 20. vbi conclusi, quod poena receptatorum non punitur. & dictis ibidem adde, quod ita tenuit etiam And. de Iser. in const. regni, quæ incipit Patarenorum. num. 5. in rub. de recip. Patare. & Alexand. in d. add. sua ad Bar. in d. l. fi. ff. de recip.

7. †Prædictam conclusionem de receptante condemnatum, dicas non habere locum, quando bannitus vel condemnatus violentiam fecisset receptatori, qui per vim illum receptasset, nam eo casu ille nullatenus puniri debet, vt dixit Alex. loco proxime allegato. & idem voluit Bal. in tra. suo statu. in verbo receptare, ver. statutum dicit.

8. †Secundo conclusionem predictam, de receptante damnatum de criminis lese maiestatis, in telle procedere, in eo qui scienter delinquentem receptat, secus si ignoranter, & ignorantia presumitur, nisi probetur scientia, dummodo notoriū non sit receptatum esse delinquentem, ita dixit gloss. in l. i. ff. de recip. quam ibidem sequitur Bar. ad idem Roma. in consti. lio. 463. circa propositam, vbi glo. prædictam sequitur, & est ratio, quia scientem non ignorantem lex vult obligari, l. generali, C. de tabul. lib. i. o. l. fi. C. de decre. ab ordin. facien. c. cognoscentes, de const. c. vt animarum, cod. titu. lib. 6. prædictam glo. in d. l. i. ff. de recip. sequitur etiam Bart. in d. l. omnes, C. de agri. & censi. lib. 12. pro qua Roma. in præalleg. consil. 463. dicit esse casum, in l. Methrodorum. a contrario sensu. in versicu. facies, ff. de poe. ad idem tex. in l. 2. §. sed etenim, ff. de inc. ruin. & naufrag. †Scientia autem probabitur, vt inquit Bartol. in d. l. i. in princ. ff. de recip. si erat notorium per contractum talem esse delinquentem, facit & voluit Bald. in ca. i. in §. cōuenticulam. de

11. 11. pac. iuram. firmand. in vñib. seu. †vbi dixit, quod violator pacis non potest impune receptari ab agnato, nisi per ignorantiam illum agnatus receptauerit.

S V M M A R I V M.

- 1 An bona condemnati pro criminis lese maiestatis possit aliquis petere sibi a principe concedi.
- 2 Si bona condemnati pro criminis lese maiest. ex mera principis liberalitate alicui concederentur, valeret huiusmodi concessio.
- 3 Feudum deuolutum ad principem contra quem est commissum crimen lese maiest. alius potest petere sibi concedi.
- 4 Principi de consilio procerum suorum bona ad se deuoluta criminis lese maiest. potest alteri concedere.
- 5 Principis concessio de bonis ad se deuolutis ex criminis lese maiest. ap. posita clausula non obstante iure communis, valet.
- 6 Idem si princeps dicta bona concedat alicui motu proprio.
- 7 Princeps de bonis damnatis de criminis lese maiest. ad se deuolutis, cum aliquo contrahere potest.

Q V A E S T I O XI.

Ndecimo quæro, an bona condēmna pro criminis lese maiest. possit aliquis petere sibi a principe concedi: Dicas quod non, quinimo. si quis ea sibi concedi petierit, tanquam pacis violator puniendus esset, vt habeatur in l. quisquis, C. de peti. bono. sublat. vbi dicitur, quod si forte nimia mentientis importunitate per principis rescriptū dicta bona essent alicui concessa, tale rescriptum reiciendū esset.

Hieron. Gigan. de crimi. leſæ maieſt.

- 2 **eret.** † Quando autem bona prædicta ex mera principis liberalitate alicui concessa essent, valeret proculdubio huiusmodi concessio. † Fallit tamen ista conclusio, in quinque casibus enumeratis per Matth. de Affl. & in const. regni. lib. i. in tit. de hæreti. num. 66. vericu in gloss. si. Primo nisi Imperator, Rex, vel Princeps contra quem tale delictum est commissum fecundum quo d. tenebatur a delinquente ad se deuolutum, ad postulationem petentis illi concedat, quia concedi solitum erat ita voluit Bald. in l. i. C. de pet. bono. subla. allegat tex. in §. preterea in Auth. de refer.
- 4 † Secundo fallit, quando princeps de consilio Procerum & consiliorum suorum bona prædicta ad se deuoluta petenti concessisset. Ea enim quæ sunt cum consilio Procerum magis valent, vt voluit And. de Iser. in cap. i. de prohib. feud. alic. per Lothar.
- 5 † Tertio fallit, quando princeps concedens dicta bona, in rescripto huiusmodi concessionis apposuisse clausulam, non obstante iure communi, & dispoliti one l. i. C. de pet. bono. sublat. vt voluit ibidem glo.
- 6 † Quarto fallit, quando in rescripto concessionis dictorum bonorum esset apposita clausula, motus proprij, vt habetur in d. l. i. C. de petitio. bono. subla.
- 7 † Quinto fallit, quando princeps de bonis damnati pro crimine leſæ maiest. ad se per eorum confiscationem deuolutis, cum aliquo contrahit, vt voluit Affl. & loco preallegato.

S V M M A R I V M.

- 1 An confiscatis bonis delinquentis, volentibus eius creditoribus sibi satisfieri in bonis delinquentis, fisco ante omnia satisfieri debeat de expensis.
- 2 Si pro re tua iumentanda ego aliquid expendo, illas expensas mibi restituere teneris.
- 3 Expensa factæ pro re communi, presumuntur pro rata factæ.
- 4 Expensis factas per patrem vel fratrem in obtinendo beneficio ecclesiastico pro filio, an pater deducat de portione filii.
- 5 Filius clericus beneficium ecclesiasticum quod obtinuit expensis patris, iure quæ caſtrensis peculii possidet.
- 6 Impensa quæ fit pro punitione criminis, fisco incumbit.
- 7 Fiscus ad quem deuoluuntur bona damnati, loco hæreditis habetur.
- 8 Expense quas facit dominus in fructuum perceptione, non repetuntur.

Q V A E S T I O X I L

Dodecimo quæro, an confiscat is delictum commisit, volentibus eius creditoribus sibi satisfieri in bonis dicti delinquentis sui debitoris, fisco ante omnia satisfieri debeat, de expensis utilibus & necessariis per eum factis, pro cōsequendo dicto eius rebelle, & illius bonis sibi incorporandis, adeo quod dictæ expense in primis deduci debeant? Hanc questionem mouet Matth. de Affl. in cap. j. §. & bona committentium, colum. 10. numero 119. in titu. quæ sint reg. in vībus feudorum vbi decidit, quod fisco ante omnia satisfieri debet de expensis predictis, & rationem assignat, quia fiscus habet ius retentionis in dictis bonis iuxta no. per Barto. in l. si non inducta, C. in quibus cau. pigns tacit. contrahit at. † Item quia si pro re tua iumentanda ego aliquid expendo, illas expensas mihi restituere teneris, vt per Barto. in l. falsus, §. qui alienum. in fin. ff. de fur. ergo idem erit, si expendi pro illa recuperanda. item dicit facere, quia si fiscus vtiliter negotiorum creditorum gessit, ergo vtili negotiorum gestorum actione tenetur, pro eorum ratis ad expēnas predictas, per ea quæ notantur in l. si pupilli, §. si Titij, ff. de nego. gest.

3 † Item facit, quia expensæ factæ pro re communi. præsumuntur pro rata factæ, l. sed & l. § adeo, & ibi Barto. ff. de pet. hære

4 di. † ad idem adducit, quia expensas factas per patrem vel fratrem in obtinendo beneficio ecclesiastico pro filio, pater deducit de portione filij, vt voluit Guiliel. de Cunco. in l. tres fratres, ff. de pa. & ex istis in hac opinione residet ipse Matthæus, subdens, quod D. An. Baldasi Regius consiliarius sibi dixit, ita suis iudicatum per consilium Regis Castellæ: dicit tamen, quæ si antequam per fiscum factæ suulent tales expensæ, creditores protestati fuissent quod dictis expensis subiacere non int̄ debant, quia ius eorum aliquo tempore recuperabunt, talia causa non tenerentur ad eas, per no. in l. fin. C. de nego. gest. & ibi Alexan. Dicas quod istud fundamentum non est verum, quia expensas quas facit pater, vt filius consequatur beneficium ecclæsticum, ei non imputantur in legitima nam ecclæsticum beneficium neque vendi neque transmitti potest ad hæredes † quinimo, filius beneficium huiusmodi iure quasi castrensis peculij possidet, l. factos auctæ, C. de eplico. & cle. & q.

pater creditur tales impensas fecisse propter onera ecclesiasticae dignitatis, ideo filius illas habere debet precipias, l. j. §. sed an id. ibi propter onera dignitatis, ff. de colla. bonorum, & ita scribit Ioan. Franc. Ripa in l. in quartam, ff. ad legem Falcid. numero 166. sequutus Barto. Bald. & alios, quos refert idem tenetes. Circa prædicta, in quantum Matthæus voluit, quod fiscus recuperet expensas quas facit in consequendo eius rebelle, & illæ imprimis & ante omnia deducantur, ad præjudicium anteriorum creditorum. Dixerim ego id de iure (mea quidem sententia) non procedere, † quia omnis impensa quæ fit pro punitione criminis, fisco incumbit, vt per Doct. in l. prima, C. de muli. quæ ser. public. se commiscuer. & est ratio, quia fiscus accipit multas, & poenas, vt patet in l. prima, & toto tit. C. de mod. mul. & per Azon. in ti. de pe. in Summa, præsertim quæ omnia bona delinquentis confiscantur, vt fit in crimen leſæ maiestatis, l. quisquis, in princip. C. ad legem Iul. maiestatis, p. nota. per Bald. in l. non ignorat, C. de fruct. & lit. expens. Quantum vero ad illud quod voluit idem Matthæus, quod expensæ quas facit fiscus pro incorporandis sibi bonis sui rebellis, debeat in primis & ante omnia deduci. similiter etiam in hoc ab eo dissentio, † & est ratio, quia fiscus ad quem deuoluunt bona damnati, loco hæreditis habetur, vt voluit Mar. de Laud. in tracta. de fisc. q. 86. & Franc. Luc. in simili tract. suo, de fisco, parte j. nu. 4. idem voluit Matth. de Affl. & in tracta. de iur. Pro thomis. in §. 4. nume. 25. vbi dixit, quod fiscus succedens in bonis ex aliquo delicto, loco hæreditis habetur.

At iure cautum nō reperitur, quod hæres detrahatur alias expensas per se factas in consequenda hæreditate. ergo idem 8 in casu nostro, † facit, quia expensæ quas facit Dominus in fructuum perceptione, non repetuntur, quia non ad perpetuam utilitatem fiunt, Pet. de Vbal. in tracta. de duobus fratri. parte 1. numero 62.

S V M M A R I V M.

- 1 Appellatio an detur in crimen leſæ maiestatis.
- 2 Distinctio, an detur appellatio in crimen leſæ maiestatis.
- 3 Aequior est opinio, quod detur appellatio condemnato de crimen leſæ maiestatis. nam appellationem denegare, est defensionem adimere.
- 4 Appellatio in crimen leſæ maiestatis non datur, quando crimen effet per re confessionem, aut per testes clare probatum.
- 5 Appellatio in crimen leſæ maiestatis non datur, quando est notorium facti per manentis, quod quis commisit crimen leſæ maiestatis.
- 6 Appellatio regulariter in notoriis nō admittitur, nisi legitima causa exprimatur.
- 7 Index in notoriis delictis statim potest ad executionem procedere.
- 8 Appellatio non datur in crimen leſæ maiestatis, quando in proditione effet sededitio concitata, vel factio ordinato.

Q V A E S T I O XIII.

Ertio decimo quæro. An in crimen leſæ maiestatis detur appellatio? Angel. in §. publica, in fin. Inst. de publ. iud. tenuit quod non, idem in l. cōstitutiones, ff. de appell. & in tract. suo male. in verb. præsente, & appellante, idem tenuit Dominus Hippolitus de Marsi. præceptor meus, in consi. 3. numero 1. in primo volu. & idem in l. de minore. in prin. col. 2. num. 7. ff. de questio. & Ang. in d. trac. malefi. in verb. Et hæ traditio la tua patria, in princi. hoc etiam voluit Ioan. Igneus Doct. Vlramontan. in sua eleganti disputatione, an Rex Franc. recognosc. Imperator. numero 128. & Roma. in l. Pantonius, §. rei perduellionis, ff. de acquirend. hæredi. qui arguit contra glo. ibi, quæ contrarium tenet. Contrariam vero partem, quod imo in d. crimen detur appellatio, tenuit Martin. de Laud. in suo tract. de crim. leſæ maiestatis, q. 7. allegat predictam gloss. in d. l. Pantonius, §. rei. & hanc opiniavit etiam And. de Iser. in cap. j. in 9. colum. in titu. quæ sint regal. vbi dicit, iure cautum non teperiri, quod in crimen leſæ maiestatis appellatio sit prohibita, idem voluit Matthæus de Affl. in d. cap. 1. in §. & bona committentium, colum. 4. numero 42. in versicu. vigesimum primum speciale, in preallegato tiru. quæ sint regal. allegat no. per gloss. in cap. manifesta in gloss. magna, 2. q. prima. & in ca. præterea, & in ca. cum sit Romana. de appell. opinionem predictam tenuit etiam Augu. de Arimin. in sua addi. ad tract. Angel. de malefi. in verbo, præsente Gaio & appellante. Ioan. Igneus in d. sua disputa. num. 129. 2 In isto articulo sic distinguit, quod aut accusatus de crimen leſæ maiestatis est taliter coniunctus, quod huiusmodi delictū negare non valet, & tunc ei appellatio denegabitur, per rationem l. 2. C. quorum appell. non recipiant. & isto modo dicit procedere tex. in d. l. cōstitutiones, ff. de appell. aut delictū non est plene probatum, ita quod de eo fit dubium, & isto casu dicit

cit appellationem dari, & executioni sententiae supersedendum esse, & hoc modo dicit intelligendum esse tex. in d.l. Pan tonius, §. rei perduellionis, cum sua glosa. s. de acquiren. hære dita. ibi, si per se cognitio ne, & ibi, cui de innocentia, subdæ quod si mors in exequendo esset scandalum paritura, aut p iudicium, si sententia executioni non mitteretur, q tūc appellatio danda non esset, alias secus, allegat Pau. de Ca. in d. §. rei perduellionis, & in d. §. hi autem.

3. † Opinionem tenentum appellationem dari, condemnato de crimine lœse maiestatis, & qui potest esse arbitrator, denegare enim appellationem, est defensionem adimere, quæ est de iure naturali, l. vt vim, ff. de iusti. & iur. & ibi not. facit tex. in l. famosi. ibi, hoc tamen crimen a iudicibus. vbi Modestinus Iuris consultus, quod non in occasionem, ob principis maiestatis venerationem, crimen lœse maiestatis censendum esse ait, sed in veritate rei iudicatae habendum esse arbitratus est, qui tex. præstat nobis argumentum manifestum, quod de veritate rei iudicatae inscipienda est, ergo non statim exequenda erit sententia. Erit igitur conclusio, quod regulariter in criminis lœse maiestatis appellatione detur, quam tenet etiam Decius, in d. cap. cum sit Romana. col. 4. in nono no.

4. † Limita tamen conclusionem hanc ut inf. Primo, ut non procedat quando delictum esset clare probatum, per rei confessionem, vel per testes, per text. in d. l. 2. C. quorum appellat. non recipiant. ut tenuit Ignatius in primo membro suæ distinctionis, supra relatæ.

5. † Secundo limita dictam conclusionem, non procedere, qm notorium est facti permanentis, quod quis commisit crimen lœse maiestatis, ut puta, quia tencet terram ecclesiæ, vel impedit rebellam, vel in tali rebellione caperetur. Talis enim appellare non poterit, quia erat notorium facti permanentis, ipsum esse rebellem. ita voluit Andr. de Isern. in capit. 1. in tit. quatuor regal. colum. 9. & sequitur ibidem Matth. de A ffl. in §. & bona committentium. colum. 4. numero 42. in versic.

6. Vigescimus primum speciale. † & pro ista opinione facit, quia regulariter in notorijs appellatio nō admittitur, nisi legitima causa exprimatur, ut per Abb. & Docto. in c. consuluit, & ibi Decius, colum. j. in versicu. circa istum tex. de app. & facit tex. in c. cum sit Romana, & in c. cum speciale, §. porro. eod. ti. idē tenuit Roma. in consil. 324. in proposita consultatione, in fi. item facit ad prædicta, quia in notorijs delictis iudex statim non data dilatione potest ad executionem procedere, ut per Bald. in l. a. procedente, in vi. no. C de dilat. & idem in c. signifi cante. col. 2. de app. & in l. accusatoribus, colum. 2. in versi. & per hoc patet, C. de accu.

7. † Tertio fallit, quando in proditione esset seditio concitata vel saeclo ordinata, prout in d.l. constitutione, §. quid tamē, ff. de app. secundum opinionem Andr. de Iser. supra relatam. Tamen enim delinquens, quia est caput factionis, non appellat, secundum cum.

S V M M A R I V M

1. Quis datur perduellis.

2. Hujem antiqui pellegrinum vocabant.

3. Perduellis dicitur qui crimen lœse maiestatis contra principem vel rempublicam commisit.

4. Crimen lœse maiestatis latius est, quam crimen perduellionis.

5. Crimen lœse maiestatis contra principem, quare perduellionis datur.

6. Perduellis non dicitur qui ex alia causa quam Machinationis contra principem crimen lœse maiestatis commisit.

Q V A E S T I O X I V .

Varto decimo quæro. quis di catur p duellis? Caius Iurisconsultus in l. quos nos hostes, ff. de verbo. significa. dicit, eos quos nos hostes appellamus, antiquos perduelles vocasse And. Alci. elegans Doctor, in d.l. quos nos, dixit publicos hostes, merito inimicos appellari, quos veteres, q a cum illis duellum, id est bellum esset, perduelliones appellabant, nam ea dictione eos solos iudicati opinatus est, aduersus quos ius belli esset. Et ideo inimicus perduellio non dicetur, neque iuxta Ciceronis sententiam li. 2. de offic. latrones perduelles sunt, siquidem pyratæ ex perduellio numero nō esse, assuerat: † hostem autem, antiqui Pel legrinum vocabant, ut habetur apud Ambro. Calepin. in suo vocabulario, in versic. perduellis, † sed in materia criminis lœse maiestatis perduellis dicitur, qui crimen lœse maiestatis aduersus Rempublicam, vel principem commisit, ut testatur Vulpius. in l. fina. ff. ad legem Iuliam maiestatis. Itaque non omne maiestatis crimen perduellionis erit: cum crimen lœse ma

iestatis generalius sit, quod & multis modis committitur, vt supra vidimus, sed solum quando quis hostili animo, aduersus Rempublicam, vel principem suum animatus fuit, vt in d. l. fina. & ita voluit etiam Gof. in summa, de cler. pugn. in ducl. §. primo, & Cardin. Turr. Cremat. in ca. si quis, §. porro, 6. q. 1. † vbi & ipse dicit, quod crimen lœse maiestatis latius est, quam perduellionis, siquidem perduellionis reus quis dicitur, quando contra personam Imperatoris committit. Hoc enim solo casu Romana lex Duellum permittebat, quod etiam no. idē Turre Cre. 3. q. 4. in summa. & Spe. in ti. de accu. §. i. ver. Secundo, crimen perduellionis.

5. † Sed quare crimen lœse maiestatis dicatur crimen perduellionis? glo. in §. per contrarium, Inst. de hered. quæ ab intest. de fer. dicit, quod olim quando alicui imputabatur, quod crimen lœse maiestatis commisit, contra Imperatorem, vel Regem, eo casu pmissum erat duellum, videlicet duorum pugna, vel quod ex eo dicitur, quia perduelles hostes dicuntur, d.l. quos nos hostes, ff. de verbo. signifi. & idem dixit Matth. de Afflict. in const. regni, in titu. de herc. num. 29. loan. de lmo. in clem. pastoralis, colum. quarta, num. xlii. idem tener, & sequitur ibi dem Card. in 15. no. & in quest. 5. Egid. vero Bellam. in d. cap. si quis cum militibus, in d. §. porro. dixit, quod crimen lœse maiestatis, non ideo perduellionis dicitur, ex eo quod per duellum probari possit, sed dicitur perduellionis, id est crimen hostis, vel hostile, per text. in d.l. quos nos hostes, cuius opinionem si sequamur & aliorum hoc tenentium, reus criminis lœse maiestatis, in quoconque casu dicti criminis, perduellionis reus dicetur, quod esset contra tex. in d.l. fina. ff. ad legem Iul. maiestatis. & ideo mihi magis placet illa opinio, quod ideo dicatur crimen perduellionis, crimen lœse maiestatis, quando quis hostili animo in Rempublicam, vel principem insultavit, vt in dicta l. fina. quia eo solo casu duellum permittebatur, vt supra dictum fuit, vt cunque sit, hoc omnes tenent, quod perduellionis crimen, appelletur crimen lœse maiestatis, quod ex machinatione facta contra Rempublicam vel principem committitur, de quo est tex. in dicta l. fina. ff. ad legem Iuliam maiestatis. ad idem facit tex. in dicto, §. per contrarium. Inst. de hered. quæ ab intest. defer.

6. † Si vero ex alia causa, quis lœse maiestatis reus sit, perduellis non dicetur, nec eo mortuo eius damnabitur memoria, facit tex. in l. cum filius, §. fina. ff. de legat. secundo. Et de hoc verbo perduellis, plura scribit loan. Ferrarius in suis annotationibus in quatuor Institu. libros, in tit. de heredi. quæ ab intest. defer. in ver. perduellionis reus.

S V M M A R I V M.

1. An crimen lœse maiestatis, & crimen simoniae equiparentur.

2. Emendo quis spiritualia, vel rendendo, diuinam offendit maiestatem.

3. Crimen lœse maiestatis, heresis, & simoniae, qua heresim sapit, equipantur.

4. Aequiparatio supradicta procedit in his in quibus expressum inuenitur in iure.

5. Omnes qui in crimen simoniae admittuntur, admittuntur etiam in aliis criminibus exceptis. Sed non omnes qui repelluntur in huiusmodi criminis simoniae, repelluntur in aliis criminibus exceptis.

6. Ad comparationem simoniae, & heresis, omnia crimina pro nullo reputantur.

7. Simonia peior est idolatria.

8. Crimen heresis an criminu lœse maiestatis, & econtra equiparentur.

9. In crimen heresis, sicuti in crimen lœse maiestatis, quis accusari potest post mortem, & eius memoria damnari, & bona per fiscum ab eius heredibus auferuntur.

10. Plus est diuinam quam temporalem offendere maiestatem.

11. Distinctio, an valeat argumentum de crimen lœse maiestatis ad crimen heresis, & econtra.

12. Argumentum de minori ad maius validum est.

13. Crimen heresis est maius crimen lœse maiestatis humanae.

14. Timor domini timori hominum anteponendus est.

15. Quæ differentia sit inter crimen heresis & crimen lœse maiestatis.

16. Hereticus amittit dominum bonorum suorum.

Secus est in crimen lœse maiestatis.

17. In crimen heresis extenditur infamia usque ad secundum gradum, per linneam paternam, quando pater in heresim est prolatus, si vero mater, extenditur ad primum gradum.

Secus est in crimen lœse maiestatis, in quo pena extenditur solum ad primum gradum.

18. Filii hereticorum non solum furent in habiles ad beneficia obtinenda, sed et obiecta ipso iure perdunt.

Secus tamen est in filiis committentium crimen lœse maiestatis contra principem.

QVAE.

Hieron. Gigan. de crimi. lēfæ maiest

Q V A E S T I O X V .

Vinto decimo quæro , an cri-

men læfæ maiestatis, & crimen simoniæ, æquiparentur?

Dicas quod sic: nam quemadmodum quis machi-

nando contra Imperatorem, Regem, siue Principem suum,

læfæ maiestat. crimen committit, quia terrenam offendit ma-

iestatem, l. quisquis, C. ad leg. Iul. maiestatis. † Pari modo eme-

do quis spiritualia vel ea vendendo, diuinam offendit mai-

estatem, & sic læfæ diuinæ maiestatis crimen committit, tex. est

in l. si quicquam. in fi. & ibidem Bal. C. de episco. & eleri. facit

tex. in c. fi. ad fi. 6. q. 1. vbi Præposi. dixit, ista duo æquiparati, fa-

cit etiam tex. in c. lane, in prin. 15. q. 3. & tex. in ca. vergentis. de

hæretic. in 6 glo. in c. si quis Papa. in versic. pertulerit, 79. distin.

3. facit etiam glo. in cap. i. de testibus. in 6. quæ dixit, tria hæc cri-

mima æquiparari, videlicet læfæ maiestat. hæresis, & simoniæ,

intellige sane, de simonia quæ hæresim sapit, vt puta, quando

quis pecuniam dedit pro consequendo beneficium, vel eccle-

siaisticum ordinem, credens gratiam sancti Spiritus præatio ac

quiri posse: tali enim casu, simonia est specie hæresis, quini-

mo est quid derius, vt est tex. in ca. eos, j. q. j. & declarat Abb.

in c. licet Heli. el j. super glo. in verb. indifferenter, de simon. &

idem Abb. in c. ex diligenti. eodem titu. & in c. per tuas, el j. in

4. versi. sed contra hoc opponitur, eodem titu. † Intellige tamen

hanc æquiparationem, procedere in his in quibus expreßum

inuenitur in iure, vt noranter dixit Præpo. in c. pen. §. porro. 6.

5. q. j. † Scias etiam, quod omnes qui in crimine simoniæ admit-

tuntur, admittuntur etiam in alijs criminibus exceptis, sed

non omnes qui repelluntur in huiusmodi crimine simoniæ,

repelluntur in alijs criminibus exceptis, vt per Abb. in d. cap.

6. per tuas. versicu. in glo. in verb. de simonia. † & dicit tex. in ca.

fin. j. q. vlt. quod omnia crinia ad comparationem simoniæ,

& hæresis pro nullo reputantur, ad idem tex. est in d. c. p tuas,

el j. in §. cætera. de simon. † Imo simonia peior est idolatria. c.

cito turpem. j. q. j. ad idem Gaspar. de Perusin. in tracta. de refe-

rat. benefi. colum. 4. nu. 23.

7. † Quid autem dicendum sit in crimine hæresis, an crimine

læfæ maiestatis, & econtra æquiparetur? Videtur r eadem ratio

ne dicendum quod sic, per tex. in lege Manichæos, C. de hæret.

& in ca. vergentis, ext. eodem titu. & ibi glo. in verb. exhæreda-

tio, quinimo de uno ad aliud arguitur. glo. in l. mutum, ff. de

acquirenda hære. glo. in dicta l. Manichæos. in verb. debet, no.

Cy. & Saly. in auth. Gazaros, C. eodem titu. de hære. Geminia.

in c. si quis. 6. q. j. glo. in c. cum secundum, de hære. in 6. quæ di-

xit, quod dispositio illius tex. locum habet in crimine læfæ ma-

iestatis, & tamen loquitur in hæresi, ad idem glo. in cap. j. in gl.

2. de testibus. in 6. quam ad hoc pro singulari allegat Alexan.

in l. si quis filio. §. hi autem, ff. de iniust. rup. & irri. fact. testam.

ad idem glo. in c. 2. de hære. in 6. & glo. in c. fœlicis. eodem titu-

lo, & in capi. non debet. de regu. iur. in 6. hanc conclusionem

tenuit etiam Clau. de Seisc. in l. si quis id quod. colum. 2. in l. si

quis id quod. colum. 2. in fi. numero 7. ff. de iurisdiçt. omnium i

judic. & Ioan. de Turre Crema. in c. si quis 79. distinçt. numer.

8. ad idem Ange. in tracta. de malefi. in verb. Et hæ tradito la tua

patria, nume. 18. vbi dixit, quod crimen læfæ maiestatis, hæresis,

9. & simoniæ æquiparantur allegat gl. in c. j. de cens. in 6. † Hinc

est quod sicuti in crimine læfæ maiestatis, quis accusari potest

post mortem, & eius memoria damnari, l. fina. C. ad legem Iu-

liam maiest. Ita est in crimine hæresis cap. fin. de hæreti. & post

hæretici obitum, bona per fisicum ab eius hæredibus auferun-

tur, sicuti fit in crimine læfæ maiestatis, tex. est iun. & glo. ibi, in

verb. post mortem. in dicto cap. accusatus, §. in eo vero casu. de

hære. in 6. facit, quia hæreticus diuinam offendit maiestatem,

sicuti committens crimen læfæ maiestata. tempore lēdlt, q.

10. nimo plus est diuinam quam tempore offendere mai-

estatem, vnde diuus Bernardus super Cantic. sic ait, si reum re-

giæ maiestatis quamvis humanæ, legibus capite plecti sancitū

est, quis finis contemnit diuinam omnipotentiam erit?

11. † In isto articulo distinguerem ego sic, quod aut quærimus, an

de crimine læfæ maiestatis ad crimen hæresis argui possit, aut

quærimus an de crimine hæresis ad crimen læfæ maiestatis va-

leat argumentum. Primo casu dico argumentum valere, nam

ea quæ licent, in crimine læfæ maiestatis, a fortiori licent in cri-

mine hæresis, ita arguit Imperator, in dicta l. Manichæos, C. de

hære. facit tex. in auth. Gazaros, C. eodem titu. & in cap. vergen-

12. tis, in fi. ext. de hære. † Tunc enim arguitur de minori ad maius

quod argumentum validum est, & hoc sentit Ioan. Igneus, in

repe. §. non alias, l. necessarios, numero 6. & numero 45. ff. ad

Syllaniam. Secundo vero casu, dicas non valere argumentum

de crimine hæresis ad crimen læfæ maiestatis, esset enim argu-

te de maiori ad minori, quod profecto esset absurdissimum,

13. † quia crimen hæresis proculdubio, est maius crimen læfæ ma-

iestatis humanæ, vt no. Ioan. Monach. in cap. statutum. in pri-

cip. de hære. in 6. vbi dixit, crimen læfæ maiestatis minus esse cri-

mine hæresis, quod patet, quia per hæresim offenditur diuina

maiestas, facit tex. in ca. duo sunt, 1. 7. distinct. & d. authen.

Gaza. ros. & dicto c. cum secundum, in quibus locis habetur, quod

plus est diuinam, quam temporalem offendere maiestatem,

14. † & timor domini timori hominum anteponendus est, vt no.

per Ioan. Monach. in cap. inquisitionis, in prin. de hære. in 6. &

a Deo est omnis terrena potestas, vt habetur Pauli c. 13. ad Ro-

ma. & Petri prima c. 2. & Ioannis c. 19. vbi Christus Pilato respi-

der, Non haberet potestatem aduersus me ullam, nisi tibi da-

rum esset desuper. longa tigitur est differentia inter crimen hæ-

resis, & crimen læfæ maiestatis, quod etiam ex eo ostenditur, q. a

in crimine hæresis appellatione filiorum filiæ comprehenduntur,

vt in d. c. vergentis, in fi. de hære. & in dicto crimen hæresis

puniuntur filiæ hæretorum sicuti filij, vt est expressum in ca.

statutum. & in cap. vbi cuncte de poen. securus tamen est in cri-

mine læfæ maiestatis, vt est tex. in l. quisquis, §. ad filias vero, C.

ad legem iul. maiest. & dixi supra late in rubr. de poen. quas filij

incurr. patre committent. crimen læfæ maiest. q. 14. & habetur

per Docto. in d. l. quisquis item in crimen hæresis, hæreticus

amittit dominium bonorum suorum ipso iure. d. c. cum secun-

dum, de hære. in 6. c. quicunque, eodem titu. & no. Collectar.

in c. excommunicatus. in princ. extr. de hære. & idem in c. in

quibusdam. versi. Hodie tamen de poen. securus tamen est in cri-

mine læfæ maiestatis, vt est tex. qui cauillari non potest in l. que

sum, si. qui & a quibus de quo late scripti supra in rubric. de

poen. commit. crimen læfæ maiestatis, q. 25. item in crimen hæ-

resis extenditur infamia usque ad secundum gradum, per li-

neam paternam, quando pater in hæresim est prolapsus, si ve-

ro mater indicium crimen inciderit, extenditur ad primum gra-

dum, cap. l. statutum. de hæret. in 6. securus tamen est in crimine læfæ maiestatis, in quo poena extenditur solum ad primum gra-

dum, l. quisquis, C. ad leg. iul. maiest. in §. ad filias vero. † item

filii hæretorum non solum in habiles ad beneficia obti-

nenda, sed etiam obtenta ipso iure perdunt, securus tamen est in

filiis eorum qui crimen læfæ maiestatis contra principem feci-

larem commiserunt, vt habetur per Henric. Boich. in d. ca. ver-

gentis, colum. fi. prope finem. de hære. de quo etiam dixi supra

q. 9. in rubr. de poen. quas filii incur. patr. commit. crimen læfæ maiestatis, possent plura alia adduci, ad ostendendum, quod omnia ea que statuta sunt in crimine hæresis locum non habent

in crimine læfæ maiestatis, que breuitati studendo omitti. Erit

ergo conclusio, quod de crim. læfæ maiestatis. non habet

argumentum, sed econtra non, nisi quatenus in iure

expressum reperiatur.

S V M M A R I V M .

1. Habens priuilegium ab Imperatore, quod possit eos qui ad supplicium du-

cuntur liberare, an possit liberare damnatum de crimine læfæ maiestatis.

2. Crimen læfæ maiestatis requirit specificam de se mentionem fieri.

3. Concessa alicui iurisdictione causarum criminalium, non censetur ei conces-

sa cognitio criminis læfæ maiestatis.

4. Cognoscere de crimine læfæ maiestatis ad solum principem spectat.

5. Principi reservata non transeunt in aliquem ex generali concessione.

6. Cardinales ex consuetudine priuilegium habent, quod obviantes damnatum

ad mortem, qui ad supplicium ducuntur, illum liberare possint.

Liberare tamen non poterunt damnatum de crimine læfæ maiestatis. hæresis,

vel falsi.

7. An valeat concessio huiusmodi priuilegii.

Q V A E S T I O X VI .

1. Exto decimo quæro . Impera-

tor cōces-

sit alicui priuilegium, quod criminosi ad mortem

damnati, quando ad supplicium ducuntur tranteū

Tractatum Tomus XI.

89

minis lēse maiest. vt dixi. s. in rub. quis de lēse maiest. crim. cognos. poslit. t. Tertio mouetur, quia cognoscere de crimine lēse maiestatis, ad solum principem spectat. & ad eundem libet. rebus ipsius criminis spectabit, cum eius sit absoluere cuius est condemnare. l. nemo qui condemnare. ff. de regu. iur. & quod liberare reū huiusmodi sit de reseruatis principi, nō. per Doct. in ca. 1. versic. & bona committentium. in titu. quē sint regal. in vīb. feudor. t. Quarto facit, quia reseruata principi, non transiunt in aliquem, ex generali concessione, vt habetur in materia criminis huiusmodi, per Lucam de Pen. in lege prima. C. de priui. scholar. li. 1. t. Quinto adduco, q̄ licet Cardinals ex consuetudine priuilegium habeant, q̄ obuiantes damnatum ad mortem, qui ad supplicium dicitur, illum liberare possint, vt per Bat. in l. additos. C. de appell. & per Mar. de Laud. in tract. de Card. q. 48. Attamen liberare non possūt vigore dicti eorum priuilegii damnatum de criminis lēse maiestatis, heres, vel falsi, vt scribit Barba. in tracta. de præstant. Card. in 9. q. primē partis.

t. An antem valeat cōcessio huiusmodi priuilegij? Videtur dicendum q̄ non, per tex. in l. quicunque. C. de diuers. rescr. li. 12. & hoc tenuit Andræ de Iser. in c. 1. in ver. & bona committentiam, vbi etiam Mat. de Afflict. colum. 7. in fi. & 8. in prin. & col. 1. nū. 135. in ti. quā sint rega. in vīb. feu. eslet. n. iniquū & contra publicam utilitatem, quā dictat maleficia non debet remanere impunita, & dixit Afflict. loco præalle. q̄ vidit plura ex dictis priuilegijs, quā hodie non sunt in vīb, subdens q̄ non valeret talis consuetudo quantumcunque antiqua in aliqua domo, vel ciuitate, quia eslet cōtra neruum correctionis, induceret enim peccatum, & propterea non valeret, c. fi. in gl. vīb. de consuetud. 8. distinc. c. frustra.

S V M M A R I V M.

1. In scīens parentelam, vel confederacionem, cum inimico domini sui cēscatur illius hostis, & rebellis, ita quod feudo priuari debeat.
2. Confederati sunt eiusdem intentionis & voluntatis.
3. Feudum tenens ab ecclesia si offendat imperatorem, feudo priuari debet ab ipsa ecclesia.
4. Offendens confederatum principis, vel ciuitatis, puniri potest in ciuitate confederata.
5. Mutua iurisdictio datur in rebelle confederatorum.

Q V A E S T I O X V I L

Ecimo septimo quāro. An scīens parentelam, vel confederacionem cum inimico Domini sui cēscatur illius hostis, & rebellis, ita q̄ feudo priuari debeat? Bal. in l. liberti, circa fin. C. de inoffic. te. tenuit quod sic, idem voluit Mar. Laud. in tract. de confeder. princ. q. 26. rationem assignat, t. confederati sunt eiusdem intentionis, & voluntatis, allegat Bal. in d. l. liberti, facit ad hoc glo. in c. 1. §. porro. in titu. quā fuit prim. causa bēnē. amit. t. & dixit idem Bal. in l. 1. versiculo quadragesimo secundo quāro. ff. de rerum diuis. quod tenens feudum ab ecclesia, si offendat Imperatorem, qui est confederatus cum ecclesia feudo priuari debet ab ipsa ecclesia, quē sequitur Sigismund. Lofred. in consi. v. omisla facti serie. colum. 8. nume. 33. & nume. 34. t. & offendens confederatum principi, vel ciuitatis puniri potest in ciuitate confederata, vt scribit Mart. de Laud. in dicto tract. de confeder. princ. q. lxij. allegat Ang. in Auth. de rebus immob. alien. & Bar. in l. non dubito. ff. de cap. & postlim. reuers. ad idem Bar. in extraugan. qui sint rebel. in verbo, rebellando, ad idem facit quod dixit Bal. in rub. de treug. & pac. t. vbi scribit, quod datur mutua iurisdictio in rebelle confederatorum, adeo quod vna ciuitas alterius ciuitatis confederatae bannitos receprare non potest. idem dixit Petr. de Anc. in consi. clvij. ex narratis. col. 2.

S V M M A R I V M.

1. Confederatus alteri principi, si demum feudum habuerit ab imperatore, an impune possit defendere confederatum, cui Imperator bellū mouit.
2. Prima obligatio secunda præfertur.
3. Colligatus duobus insolidum, est obligatus secundo, salvo iure primi.
4. Confederatus vni prius, potest etiam alteri confederari, salvo iure primi.
5. Comes Nicola. de Pūthiglano Capitanus generalis Venetorum, qui pro eis militauit contra Regem Francorum, an propterea priuari debuerit feudo, quod tenebat a rege Hispanie confederato dicto regi Franco rūm.
6. Distinctio Authoris in dicto casu.
7. Confederationes factae inter principis subditos non valent sine superioris consensu.

Q V A E S T I O X V I I I.

Ecimo octavo quāro, Aliq̄s nus confederationem fecit cum aliquo Principe, qua confederatione tante nulli dubiū, q̄ dicti confederati mutuo inter se obligati sunt ad defensionē, alter alterius, deinde unus dictū confederatorū in feudū habuit aliquod castrum ab Imperatore, quāratur si bellum moueat per imperatorem contra principem, cum quo eius feudarius confederatus est, & talis confederatus adiuvet suū cōfederatū ē imperatō, in tali bello, an incidat in crimen lēse maiestatis? In hac q. dicendum arbitror q̄ non, t. quia prima obligatio secundē præfertur, facit quod in simili dixit Mart. de laud. in tract. de confeder. princ. q. lx. vbi voluit, q̄ si Dux Mediolani confederationem fecit cum Iamensibus. primo secundo loco cum Rege Francorum, prima confederatione secundē præferenda erit, per regulam l. qui prior. ff. de regu. iur. ex prima. n. confederatione causatur obligatio personalis, ad præstandum auxilium in bello, confederato, ego prioritas temporis prioris confederati iura potiora facit, per text. in l. operis, ff. loc. allegat Io. And. in c. recolentes. de statu monac. i nouella. t. vbi dixit q̄ quando quis est colligatus duob. in solidum, est obligatus secundo, salvo iure primi, nam cōfederatus vni prius, potest etiam alteri cōfederari, salvo iure primi, c. j. §. fin. in ti. de nou. for. fideli. faciūt quā latissime adduxit Si 4. gismond. Lofred. in consi. v. omisla facti serie, t. vbi cōsuluit, quod comes Nicola. de Pūthiglano, qui erat generalis capitaneus Reipublice Venetorum, & militauit pro dicta Republica contra Francorum Regem confederatum regis catholici, licet postq̄ erat Capitanus generalis dicta Reipublice, quodā feudum in regno recognouisset, ab ipso Rege catholicō, attamen quia prius obligatus erat Illustri. Dominio Venetorum, q̄ propterea crimen lēse maiest. non commiserit in di. Etiam regiam maiestatem, & per consequens nō meruerit seu do ipso priuari. t. In hac questione distinguendum arbitror sic, q̄ ante præfati duo principes confederati aliquē superiore principem recognoscabant, aut non, si superiore principem recognoscabant, distinguo, aut talem confederationē cum autoritate principis superioris fecerunt, aut non, si cū autoritate principis superioris confederationem fecerunt, & tunc procedant superius dicta, aut dicta confederatio facta est sine licentia principis superioris, & tunc seceus dicendū.

6. t. Etit ratio, quia confederationes factae inter principes subditos non valent, sine superioris consensu, vt per Inno. in c. dilecta, de excels. prælat. quem refert & sequitur Mart. de Laud. in tract. de confeder. princ. q. 20. idem voluit Petr. de Anch. in clem. pastoralis. colum. 1. in 4. no. de te iudi. si tamen superior erat absens, ita quod eius consensus requiri non poterat, confederationes valebunt, vt dicit idem Anch. loco prædicto, aut superiore non recognoscabant, & tali casu confederationes valebunt secundū Bar. in l. si. ff. de col. illic & ita dixit Mar. de Lau. loco præal. & in hoc casu procedat cōcluio. s. firmata.

S V M M A R I V M.

1. Filius præteritus a patre, si crimen lēse maiestatis committat, an quē la inofficio fisco competat.
2. Fiscus loco hæredis habetur.
3. Filius bannitus, mortuus reputatur ante patrem.
4. Filius damnatus de crimen lēse maiestatis præteritus per antea a patre, quo casu transmittat dictam querelam in fiscum.
5. Fiscus in quem damnati bona deuenient, habetur loco extranei hæredis.

Q V A E S T I O X I X.

Ecimo nono quāro, si filius a patre in testamento, quo casu testamentum patris nullum dicere poterat. l. Gallus. §. in omnib. & l. inter cetera. ff. de lib. & post. crimen lēse maiestatis cōmutat. & oīa eius bona in fiscum deueniant, an fiscus qui dicto filio successit, propter dictū delictum ex persona filii, dicere possit testamentum nullum? Videtur prima facie dicendum quod sic. t. Nā fiscus loco hæredis habetur. l. inter eos. §. si. ff. de fideiussor. l. 2. C. ad leg. iul. de vi. public. Contrarium, quod imo fisco non competat dicta querela inofficioli. testa. voluit Bal. in l. si qua pœna. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. quē sequitur Frā. Crimen. in suis singu. 12. & 89. incip. pone quod filius. Et ratio huius decisionis erit, t. quia filius bannitus mortuus reputatur ante patrem, vt in d. l. si qua pœna. Ergo non poterit dictam actionem in fiscum transmittere, quam ipse bannitus non habebat, capitul. nemo plus iuris. de regul. iuris. in 6. l. tradito. ff. de acqüiten. rerum dominio. t. In ita questione distinguendū patre. q̄ aut filius defuncto patre antequā condonaretur Tract. Tom. xi. M. naretur

Nic. Boer, de seditionis.

S V M M A R I V M .

naretur, iam querelam contra patris testamentū instituerat, vel preparauerat, iuxta tex. in l. quemadmodum ff. de inoffic. testam. aut non. prīmō casu dicerem, querelam huiusmodi ī fiscum transire, quia tali casu mortuo filio querela transit ad eius heredem, etiam extraneum, tex. est iuncta glo. ibi, in verbo, ad heredem. in l. posthumus. in si. ff. de inoffi. testa. † Fiscus autem in quēm damnati bona deueniunt loco extranei hæreditis habetur. l. libertorum. vbi not. Batt. ff. de iur. patron. l. eū qui. ff. de interdict. & reлага. Secundo uero casu, dicerem huiusmodi querelam in fiscum non transire, quia talis querela non transmittitur eo casu, nisi ad suos hæredes, facit glos. in d. l. posthumus. supra allegata, & est tex. in l. si quis filium. circa si. C. de inoffic. testam. Aut filius patre adhuc viuente, a quo ī testamento iam condito fuerat præteritus, commisit crimen læsa maiestatis, & est capitaliter bannitus, cum confiscaōe bonorum, & isto casu querela inofficiosa de persona filii cui fiscus successit, fisco non competit. & idem erit in quocunq; alio delicto, pro quo filius esset capitaliter damnatus, cū confiscaōe bonorum, & ita procedat opinio Bal. ind. l. si qua poena. & Cremens. in dictis suis singular.

F I N I S.

P R A E C L A R V S, E T E L E G A N S T R A C T A T V S

D E S E D I T I O S I S O M N I B V S,
ciuitatum, villatum, & castrorum, dominis Scabinis
seu consulibus, ac ceteris reipublicæ administrato-
ribus utiles, quotidianus ac necessarius,

T E R C L A R I S S I M U M V I R V M D O M I .
Nicol. um Boher. ii. l. V. interpretem, de Montepessulano, Christia-
nissimi domini nostri Francorum principis, in suo excel-
so consistorio consiliarium ordinarium editus.

I summo ingenio parique frē-
tus scientia officium scribendi facile me implere posse
credere, tamen tam arduum hoc opus in-
gredi sine magno difficultatis timore nō pos-
sum. Scribendum tamen est. Cum tempori-
bus decursu sēpe ortæ sunt, nunc indices oriantur de ciuitati-
bus, villis & castris huius Christianissimi Francorum regni se-
ditiones, tumultus, seu populorum commotiones, aduersus
illusterrimum ac Christianissimum principem dominū meū
suprēnum vel eius officiarios, consules ac administratores ci-
uitatum & locorum regni sui. Necnon alios terrarum domi-
nos, & quod p̄eius, & agreferendū est in ecclesiis & ministros
Dei. Cū longe grauius sit ēternam quam temporalem of-
fendere maiestatem. Quæritur qua pēna tales seditionis veniāt
de iure plebisci. Ideo l. E S V Christi benedicti, ac interne-
ratæ, & gloriose virginis eius genitricis prius nomina inuoco
vt ipse p̄iissimus Iesus media eius matre Maria veritatem po-
nat in ore meo, ipse enim ad Moysen dicit. Ero semper in ore
tuo & docebo te quid loquaris. Et ad suos gloriosos Aposto-
los ait. Duni ite teritis ante reges &c. dabitur enim vobis in illa
hora quid loquamini, cum veritas super omnia amāda sit
l. cum ita legatum. ff. de cond. & demon. tutores veritatis esse
debemus. l. l. C. de lat. lib. tol. quoniam omnia vera consonant
vt ait Aristoteles. 4. Ethic. ac etiam victoriā contra mihi emul-
los (quam eius gratia huc usque tribuit.) luxta virtutem mei
nominis Nicolai (qui populi victor dicitur) concedere digne-
tur signantes nos signo sacro lanctō crucis † ad omnem enim
actum, ad omnem incessu manus pingat crucem, vt inquit
Hiero. in 3. parte Epistola. 4. c. 1. 5. de contemplatione, oratio
ne & lectio. colum. 2. & tex. cum gl. in cap. postea signatur.
de consecra. dist. 4. v. bigl. refert illud quod dicit diabolus de iu-
deo qui supra te fecerat signum crucis. Inueni vas vacuum sed
signatum & in Epistola. 17. eo. li. col. 1. 2. dicit, crebro signacu-
lo crucis munias frontem tuā, ne exterminator Aegypti in te
locum reperiatur. accedit rub. & nigrum. Nemini licere signū
saluato. Christi. &c. Idcirco illud in medio afferam Bal. quod
venit in mentem in commento. l. precibus. C. de impube. &
alijs. tubis. col. 1. 4. ea inquit quæ sunt a magistris tradita rectio,
& post terga metentium quali spicas colligendo vado. & Ruth.
2. c. tanti Doctoris tretus auctoritate id sequar, & breuius,
quam res tanta dici possit. Ad cuius euidentiam aliqua puto
esse p̄emittenda & p̄esupponenda.

- 2 Seditio generatur per proprii commodi procurationem.
2 Mores nouos ad vita retitudinem non necessarios inducere, & discordiam inducere.
3 Seditio, et discordia generatur, si aliis alienatio, alii nimis in collectis graventur.
4 Seditio facilius erit si delicta non puniantur.
5 Injustitia dicitur anima ciuitatis.
6 Index toto conatu seditionibus obuiare debet, & officium iurarcha, quale.
7 Clericos arcens a seditione non incidit in canonem, si quis suadente diabolico.
8 Impotentia seu difficultas puniendi, exclusat iudicem a puniendis delictis.
9 Indici non imputatur, si aduersus seditiones potiores non processavit.
10 Fatuitas maxima ex seditione erit. & Crudelitas nimia descendit ex partialitate & seditione.
11 Crudelitas Adonibesech regis Iebus hic memoratur.
12 Libertas summa est sub domino iusto degere.
13 Seditiones fugere qui debeant. & Crimina qua ex partialium seditionibus oriantur.
14 Seditio Luci Catilina olim Romani qualis.
15 Seditionum cruentarum exempla hic recensentur.
16 Seditio C. Marii & aliorum Romanorum militum qualis fuerit.
17 Mutilus Scæuola quid aduersus Porsenam regem tenauerit.
18 Fortitudo quando virtus dici possit.
19 Seditio qualis a Tyberio Gracco Africano extitata fuerit.
20 Gaius Gracchus qualem olim extitauerit tragidiam.
21 Seditio Liuii Drusi & aliorum Romanorum qualis fuerit.
22 Lemouicenses in seditione Marcum exactorem tributorum tempore Chilperici regis interemerunt. et Scholares Parisienses qualem aduersus ciuitates tempore diuini Ludouici regis mouerint seditionem. & Paſtorelli in Francia qui fuerint, & qualem fecerint seditionem.
23 Paſtores francigena Syriam profecti prope Carcassonā ab incolis sunt interficti, & Moneta variatio tempore Philippi pulchri Parisiis fuit in causa seditionis.
24 Stephanus barbetus ciuis Parisiensis quid suo tempore fecerit.
25 Autores seditionis sunt illaqueandi furcis. & Domum delicatam habere nostra non interest, ne ob id a forensibus vexari nos oporteat.
26 Edificare volentes domos quid facere debeant, & Seditio qualis & ob quam rem apud Atrebatum orta fuerit temporibus Ioannis regis.
27 Seditio ob monetæ mutationem Parisiis orta fuit Ioannis regis tempore.
28 Prædones Constantienses & Ebroicenses agrum Parisiorum populati sunt.
29 Seditio quanta fuerit Lutetie aduersus Carolum regem Ioannis regis primogenitum.
30 Seditio qualis in Montepessulano fuerit tempore Caroli quinti Francorum Regis.
31 Parisienses aduersus Carolum sextum ob nimiam vettigalium exacti grandem mouerunt seditionem.
32 Onera plurima subeunt qui populo presunt.
33 Gandenses qualem ob nimiam pecuniarum exacti aduersus Ludovicum Flandrensum comitem excitarint exetram.
34 Lutetiani quancam seditionem fecerint tempore Caroli sexti. 35. 36.
37 Arverni etiam aliquando seditionis fuere autores, ducē sibi Petrum Brunum constitentes, & Gandenses Caroli septimi tempestate a suo Philippo Burgundorum duce discierunt.
38 Iauenses populares aduersus nobiles seditionem fecerunt aliquando, & Agenenses ob subdiam super rebus venalibus seditionem qualiter extarint & n. sequentibus.
42 Trecentes aliquando a seditione non fuerunt immunes.

Et primo quod tria sunt quæ generant seditionem & discordiam in ciuitatibus & villis secundum beatum Antoni. archiepis. Florentinū
1 in 2. parte summæ lxx. ti. 4. c. 8. §. 3. † Primo proprii commodi procuratio inordinata, quando aliquis nimis intendit suę utilitati t̄p̄ alij inde grauantur, & modicam cum eo possunt habere concordia. vnde ait Senec. in prou. principiū discordia est aliquid ex communi suum facere. Turpiusq; nihil est quam cum illo bellum gerere cum quo familiiter vixeris, propter quod dī in c. erit autem lex. 4. distin. q̄ lex quæ ligat homines subditos ad sui obseruantiam, ligat in concordia & pace, qd nullo priuato commodo, sed pro communi ciuium utilitate debet esse scripta. Exemplum de Roboam qui nimis voluit providere bursæ lxx, vt posset facere expen. superfluas in ciuria sua, vt pater eius Salomon. Et diminuere noluit exactio nem tributorum seu taliarum, ex h̄c tāta est orta discordia inter tribum Iuda & tribus Israel, quod nū quam tolli potuit, & amisiit magnam partem dominij sui, vt habetur 3. Reg. 1. 2. Indu-

Tractatum Tomus XI.

90

3. Inducere tenim nouos mōres non necessarios ad reūtitudinē. vītē inducit discordiam. & in decre. dicitur, discordiam parit. p̄sumptio nouitatā, vel fm Pe.lac.in tit.de refecti.murorū. versi.modo quāritur an principes &c. Quod propter mone-
ta, seu pecunia mutationem, & deteriorationē, quā sit ple-
rumq; quāsito colore adiuēto, vt ex illo lucro a Deo & ho-
minibus maledicto princeps possit guerram sustinere. Ideo
descendunt machinationes & maledictiones populi, intellige
quando tributa sine causa imponit & grauat subditos, secus
si propter iustam defensionem status secundum Inn. in ca. q.
super, de voto. & Bal.in c.cum ab ecclesiarum.de offi.or. quia
tunc potest superindicta ponere. l. i. & per totum. C. de super.
indi.li. i o. & tenet Mar.Laud. in trac.de prin. §. 7. tamen si sine
causa opprimeret, non debent in eum conspirare, vt sing.vō
lit D.Steph.buynardus.in repeti.l.quisquis. in l. no. C. ad le-
gem iuliam maiestatis. licet sit permisum, in finibus defensio-
nis stare, vt ibi per eum qui extendit & corroborat prædicta p.
plures rationes & dicta &c. † Secundum generas discordianas
& seditionem est, quando aliqui nimis vexantur in collectis,
& in alijs laboribus, & alij nimis alleuantur, vel cum hono-
res, & officia aliquibus copiose conferuntur, alijs vero parum
aut nihil.l. quis tam inueniri, C. de decur. lib. i o. vnde genera-
tur discordia inter eos, vel etiam quando rectores & admini-
stratores recipi.nimis grauant subditos, propter quod subditi
minus diligunt eos. tex.est celebris & mente tenēdus in Auc.
de man.prin. §. deinde conueniens est. collat. 3. ibi, vt nulli po-
puli ciuitatum alterutri, seditionem faciant, sed omnem pacē
Dei esse ciuitibus dum æquitas seruatur hic nostris subic-
tis, & neque lucri neque passiones alicuius causa ad aliquā
partium declinatur. vnde dicit Greg. in ca.ad hæc. 89. di.dum
reuerentiam minores potentioribus exhibent, & potētiores
minoribus dilectionem impendunt, vera concordia fit, & ex
diuersitate contentio. & recte officiorum administratio geri-
tur singulorum. & dixi in tract.de auctoritate magni consilij
parlamentorum regni. post princ. 2. postil. † Tertium est per
sequitur seditio & discordia, non punire delicta. Nam per
hoc datur audacia malis ad ledendum alios, ex quo seditio-
nes, discordiae, & inimicitiae sequuntur. Et si puniantur aliqui
impotentes, & non alij potentes & maiores, orisit indigna-
tiones & murmurations, exemplum de tribu Beniamini quā
noluit punire scelus commissum ab hominibus ciuitatis Ga-
baa, qui erant in tribu sua, inde orta est discordia inter eos, &
alias tribus, & propter hoc mouentes bellum contra eos, pe-
ne totam gladio peremerunt. & hoc in casu erant claves iusti-
tiae, vt dicit gl.in l.ad splendidioris.C.de diuersis offic. lib. i 2.
quando delicta potentum celantur, & non puniuntur, de
quo dixi de auto.magni consilij & parlamentorum regni. fo.
13. † Nam iustitia est anima ciuitatis secundum Albe.de rosa.
in l.iustitia.ff.de iusti. & iure. Multum ergo secundum Beatū
Ant.vbi supra caueri debet discordia, maxime quia vt ait Hie-
ron. post Sallust.in Iugurtino. Concordia paruae res crescunt,
discordia maximē dilabuntur. quia sicut virtus ynta est magis infinita, idest, fortior, ita quanto magis est diuisa tanto de-
bilitatur, & demum deficit, quoniam omne regnum in se di-
uisum desolabitur. & idem dicit Lucas de Penna. in l. vnica,
in verbo concordiam.C.de irenarch.lib. i 1. Et de prædictis 3.
quærebantur Agenenses contra consules & iuratos ciuitatis,
vt inf.dicam. & maxime quod honores consulares continuā-
tur in illos qui erant eiusdem domus & familiæ, vt de patre
in filium, vel generum, aut in nepotem, vel alios consanguineos, & in seipso, quod fieri non debet. l. i. C. de mu. & hon.
lib. i o. nisi aliis idoneis deficientibus.l.honor. §. pen. & fi. ff.co.
tit. Nulli autem magis commaculantur communitatē dif-
cordis quam seditionis & partiales, † video quam primum iu-
dex videt prouisiones, & materiam dispositam ad seditiones,
monopolia, rixas, tumultus, ac delicta committenda, totis co-
natibus debet obuiare, vt dicit tex.in d.Auc. de mand. princ.
§. deinde conueniens est. & ibi gl.& Jacob.de Beluiso.col. 3.
quia ad eius officium spectat ne veniatur ad rixas & arma.l.
æquissimum.ff.de vslfr. & Luc.de pennia in l. i.colum. i 5. post
prin.ver. sed secundum ius Romanorum.C.pub.letitiae.lib. i 2.
& in d.l. vnica.de irenarch. & officium irenarchē erat, qui ad
prouinciarum tutelam quietis & pacis per singula territoria
faciebat stare concordiam. & ibi glo.super rub.& Io.de Pla.&
lac.rebuff.& tenet Paris de Puteo.in tract.sindicat. in verbo,
iudices.versi.vbi sunt prouisiones, & in verbo, officialis. versi
cu.si duo sunt &c. quoniam scriptura est Lucae. 2 1. cum autē
audieritis prælia & seditiones, nolite terri. &c. & j.ad Corin-
th. 6.e. In multa patientia, in tribulationibus, in necessitatib.
7 angustijs, in plagis, in carcerib. in seditionibus &c. † Quinimmo
etiam clericos arcere a tali turba & seditione, nec iacidat
in canonem si quis suadente diabolo. 17.q.4. vt tenet ibi gl.in
verbo, violentas alias si non occurrā, debent priuari officio,
vt no. Cyn. in l.scrus.C.de nox.actio.Bar. & Bal.in l. i. ff. le.of

fic.præfe.vrb. Et Bal.in l.nullus.C.de sum.Tri. & Paris de Put.
in d.tracti.de offi.sindi. §.sindicantur etiā officiales qui violē-
tas manus &c. Et etiam incurruunt sententiana excommuni-
cationis.c.fœlicis. §.fi. & ibi Philip.franc.in j.nota.de poenis.li.
6. Et hoc si possunt sine grandi periculo obuiare, vt d.cap.fœ-
licis. §.fi. ibi, & facultas ei affuerit &c. & ibi Phi.fran. in §.not.
8. † dicit, q; a pena quā iponitur ratione negligentiæ excusat in-
potentia seu difficultas, si delicta una puniri non potest propter
potentiam facientis, vel multitudinem delinquentium, vel
graues scandalum, vt quia armis se defendunt, vel loci difficul-
tate se protegunt secundum Archi.& lo.An. ibi, q; facit ad q.
secundum Philip.de villa, vel iudice obligato capere malefa-
ctorem, vt excusat si capere non potest. §.dictis interuenien-
tibus.de quo per Bart.in l.j. §.occisorum.ff.ad fil. quia vt dicit
Bal.in tract.schisma.coluna.3.in versi.porro multitudo modū
non seruat. & nemō est qui furentis populorum morem non pa-
ueat, pro hoc adducit tex.in ca.statutum. §.cum vero. ibi, nisi
actor eandem ciuitatem, vel diocesim intrare non audēs, aut
aduersarij potentiam merito horreſceas &c.de rescriptis. lib.
6.vbi gl.in verbo, non audēs. dicit forte erat Gibelkinus, & ibi
9. regunt Guelphi, veleconuerso. † Ideo non potest imputari or-
dinario & maioribus iudicibus Agenensis qui non fece-
rant informationes nec processerāt ad captionem seditionis.
rum ad aduentum usque domini in fratribus mei domini Ber-
trandi de chassaignes iurium professoris ac in supremi Bur-
degale parlamenti consiliarij optimi, ac boni & recti iudicis.
per dictam curiam ad contraria ipsos seditionis procedendum co-
missū & deputati, qui postea fuit collega adiunctus, vt j.dicam
cum ob metum seditionis communitatis Agenensis ausi non
fuerunt, vt j.dicēdis apparebit, quia in huiusmodi seditionib.
& partialitatib. reperiuntur & descendunt tria magna mala
10 secundum Beatum Ant.vbi. §. † Prima, magna fatuitas, quia
non vñ sub cælo esse stultiorgens q; partiales, qui ex appetitu
& desiderio malii, dum partialitatem & diuisionem affectant,
ponētes in periculo substantiam temporalem, corpus, filios,
consanguineos, amicos & eorū bona. Quid. n. boni ex partia-
litate lucentur non videtur, nisi hæc pericula experiri. Et hu-
iusmodi partiales similes sunt frenetico, qui gaudens exponit
se magnis periculis nil reputans ea, & hoc quia rōne caret. Se-
cundū malū est, nimia crudelitas, nō. n. inuenitur tanta crude-
litatis in aliquo genere hominum quanta in partialitatib. & se-
ditiosis, rō. n. est secundum eum, quia habitum odij semper
habent contra homines contraria partis, tā notos, quā igno-
tos, prælentes, pteritos, & futuros, aduersus infantes, & senes.
Aliquando aduersus consanguineos & atines, & contra eos
qui aliquando sibi in multis seruerunt, & eorum omnium
quibus odium gerunt, & in mente homicidæ dici possunt.
Qui enim odit fratrem suum homicida est. j.Ioan. 3. Sed vñ
odium cordiale quis exprimere valeat seueras & immanes
crudelitates, quas contra aliam partem exercent? non par-
cunt atati, non sexui, non consanguinitati, non amicitiae,
non fidei, non religioni, non sanctitati, sed vñque ad deuo-
rationem humanæ carnis perueniunt. † Sed istis iusto Dei
iudicio frequenter evenit quod accidit crudelissimo Adoni-
bezech regi Iebus, seu Hierusalē, cui capto fuerunt abscisi pe-
des & manus, & positus fuit sub mensa comedētum sicut ca-
nis, qui memorans suę exercitæ crudelitatis, ait, reddidit mihi
Deus quod feci. Septuaginta.n. reges abscisis manum & pedū
summitatib. colligebant sub mensa mea reliquias ciborum,
sicut feci, sic mihi factum est. Iudicum.j.ca. Et quod etiam ac-
cidit crudeli Tyro regi Persarum, qui ex crudelitate delectaba-
tur effundere sanguinem humanū, sed hūc captū regina Ta-
maris, cuius filiū occiderat, decapitari fecit, et caput eius i ollā
seu vtrē sanguine plenū demergi dicēs, sanguinē sitisti, sangu-
11 uē bibe. † Sub iusto enim dño summa libertas est fm Ang. in
l.j.in fi. ff.de serui.vrb. præd. qui alleg. Senecam. Quid Bartho-
lomeo de Salyceto iurium professori propter istas partialita-
tes accidit, expulsus, relegatusque & confinatus ad ciuitatē Pa-
duanam exitit, vt refert And. Barb. in rep. Ioannina c. Raynal-
dus.charta. i 6.col.3.ver. pro certo se valde commendat. de te-
sta. & in c.Rodulphus. & ibi Fel.col.2.de recip. Tertium ma-
lum est, magna in eo diuertitas. Nam semper morātur i hu-
iusmodi diuisionibus & partialitatib. Et multiū difficile est di-
mittere partialitatē i qua iueterati sunt & firmiter habituati,
vñ fm Beat. Ant.vbi. §. de talib seditionibus & discordiis q; sūt
in ciuitatib. & castris, dici pō illud q; Psal. preclarissimus diu-
no cantauit ore, Vidi iniuriatē & q; diuisionem in ciuitate, to-
ta die circundabant eā super muros eius iniurias, & labor in
medio eius & iniustitia, q; exponit ipse singulariter ibi, Qua-
lem ciuitatis statū delcribit Ver.li. i. Aenei. Ac veluti magno i
populo coorta est seditio, sequitq; animis ignobile vulgus, lāq;
faces, & laxa volāt, furor arma ministat. † O hoīes honesti, la-
gaces, ac præcipue iurisperiti istas seditiones, discordias, & par-
tialitates fugere & præcauere debent, ne cibi assumere nomē
13 faces, & laxa volāt, furor arma ministat. † O hoīes honesti, la-
gaces, ac præcipue iurisperiti istas seditiones, discordias, & par-
tialitates fugere & præcauere debent, ne cibi assumere nomē
Tract.Tom.xi. M 2 Gucl-

Nic.Boer de seditionis.

Guelphi, vel Gibellini, aut communitaris, vel secta seditionis, ut no. Bar. in tract. de Guelph. in 3. q. princi. in si. ar. l. facta. in §. in danda. s. ad trebel. & Marti. lauden. in trac. de prin. §. 153. dicit, quod ista nomina sunt diabolica, quæ nō possunt esse ad bonum publicum, immo ad consumptionem reipubl. vt experientia docet. Multa enim profecto criminis ex maluolentia partialium & seditionis orū oriuntur. Hinc homicidia, hinc adulteria, illinc meretricia, raptus fornicationes, monialium violationes, rapinæ, furta, incendia, sacrilegia, alij fame moriuntur, alij igne comburuntur, alij decapitantur, alij membris detruncantur, manibus, lingua, & aliis membris, etiam q̄ vere cundum est dicere prudentibus &c. In clericis continentia, in religiosis deficit vita regularis, vt appareat claris exemplis instr. dicēdis. Postquam enim, vt inquit Beatus Ant. in ciuitate Romana conquelito dominio orbis ingressū sunt urbem partia litatum & seditionum discordię, agente Mario contra Syllā. Et ecōtra Catilina, cōtra Sertoriū, & Ciceronem. Cesare & Pompeium innu. nre cedes ciuium secutæ sunt, sanguis humani modum effusus, vt j. dicam. Et si tempore Octavia ni imperium pacificum fuerit, hoc tummo Deo ob natu. tem Christi operante euenerit, demum paulatim ad nihilum deductum est. & orta est sedition in Ephraim & lepte, & occiduntur Ephraim cogniti in prolatione cuiusdam verbi, vt ludicū. Item alia aduersus reges, vt primi Eſt̄c. 4. & etiam apud Machabeos alia sedition. vt. 2. Machabeorum. 14 c. ¶ Et il lam Catilinæ coniurationem quam Sallust us describit sciunt omnes. & de supplicio agentibus Caesar parcendum dignitati. Cato animaduertendum pro scelere censebat, quam sententiam secutis omnibus in carcere particidę strangulantur, & quamvis parte coniurationis oppresſa, tamen ab incepto Catilina non destitit. sed infestis ab E. hauria signis patria petens obuio Antonij exercitu opprimitur, quam atrociter dimicatum sit, exitus docuit, & idem Iustinus in Luci flori epithome lib. 4. Et Valerius maximus lib. 9. ca. 7 ti. de vi & seditione, & de populo Ro. tam violentiæ, & seditionis togatę, quam è armatae facta refert. & primo Togatorum. L. Equitum, qui se Gracchi filium simulabat, tribunatumq; aduersus leges cum L. Saturnino petebat, a Mario quintū cōsulatum gerente in publicam caldiam ductum, populus claustris carceris conuallis raptum hominis suis per summam animorum alacritatem portauit. ¶ Idem Q. Metellum centorem, quod ab cotanquam Gracchi filio censuā recipere solebat, lapidibus proternere conatus est, affirmante tantummodo tres filios. T. Graccho fuisse. E. quibus unum in Sardinia stipendia meret. Alterum infante in Prænestine. Tertium post patris mortem Romę deceſſisse, nec oportere clarissimę familię ignatas fortes inseri, cum interim imprudentia & audacia aduersus consulatum & censuram tetendi, principesque suos omni petulantia genere vexauit, vesana hæc tantummodo, illa etiam cruenta sedition, populus enim Minutum cōpetitorem Saturnini nomen iam creatis tribunis vnoque loco candidatis duobus restante vi prius in ædes priuatas compulit. extra statum deinde interemit, vt cæde integrum ciuis facultas adipiscenda poterit, tetramotu daretur. Præterea creditorum, quorum conlernatio aduersus Sempronij affellonis prætoris urbani caput intolerabil modo exarsit, quem quia causam debito suscepit. concitati a L. Cassio Tr. Pl. pro æde cōcordię sacrificium facientem ab ipsis altaris fugere extra forum coactum. Inque tabernacula latitante in prætextatum discerpserunt, detestanda fori conditio. Nunc de seditionis militibus refert. ¶ Et primo quod cum C. Mario lege Sulpicia prouincia Asia vt aduersus Mithridatem bellum gereret priuato decreta esset, missum ab eo Gratidium legatum Lu. Syllam cōsullem accipiendarum legionum causa milites trucidarunt, proculdubio indignati, quod a summo imperio ad eum qui nullo in honore versaretur transire cogerentur. Sed quis ferat militem scita plebis exilio legati corrigentem pro consule istud tam violenter exercitus illud aduersus consulem. Item Q. Pomponium Syllę collegam senatus iussu ad exercitum, Cn. Pom. quem aliquamdiu inuita ciuitate obtinebat, contendere ausum ambitiosi ducis illecebris corrupti milites sacrificare incipientem adorti in modum hostię mactauerunt, tandemque scelus curia castris cedere se cōfella inultum habuit. Tum quod ille quoque exercitus nepharie violentus qui C. carbonem fratrem carbonis terconsulis propter ciuilia disolutam disciplinam militarem præfractus & rigidius astringere conatum priuavit vita, satiusque duxit maximo scelere coquinari, quā prauos ac ferocios mores mutare. Reperio præterea Cornelium nepotem, alias Plinium aut Suero, appellatum, de gestis Ro. referentem in capitu. duodecimo. ¶ quod cum Porsena rex urbem obsideret, Mutius Sceuola Cordes, vir Romane constantię tenatum adiit. Et veniam transfigiē di petiit, necem regis repromittens accepta potestate in castra

Porsenę venit. Ibiq; purpuratum scribam pro rege deceptus occidit. Apprehensus ad regem per traet us dexteram aris impulit, hoc supplicij area exigens quod in cede peccasset. Unde cum misericordia redi distrahatur quasi beneficium refrens ait, trecētos aduersus eum similes coniurasse, qua re ille teritus bellum acceptis obsidibus depositus. Mutio prata trans Tyberim data ab eo inutia appellata, statuaque ei honoris gratia constituta est.

Idem refert de eodem Mutio Titus Liuus, in secundo libro decadis, tamen viderur propter illius manus combustionem voluntarie factam, necem quam quis sibi iactationis causa consciuit, vt fecit Empedocles. l. si quis filio. §. eius . ff. de iniusto rup. testam. actum non esse virtuosum, quia secundum Bar. ibi hoc faciunt ut ostendant se fortis & de nulla re time re, led non est actus virtuosus, t̄quia ad hoc vt fortitudo sit virtus requiritur quod tendat ad debitum finem, quia attentare magna pericula non est magnanimitas, sed temeritas, vt voluit lo. de pla. in l. in his. in 6. not. C. de prēd. nauic. lib. 1. allega. illud Senecę in libro de quatuor virtutibus. Eris magnanimus si pericula non adperas &c. Idēq; Cornelius c. 19. refert de C. Neomarcio qui captis Cariolis urbe Volscorum coriolanus dictus, ob egregia militię facinora a Postumio optionē numerum accipiens, equum tantum & hospitem sumpsit, virtutis, & pietatis exēplū. hic consul graui annona aduentum e Sicilia frumentum magno pretio populo dādum curauit, ut hac iniuria plebs agros non seditione coleret. Ergo a Tr. Pl. Decio dicta die ad Volscos concessit, eosque duce Actio Tullio aduersum Romanos concitauit, & ad quartum lapidem ab urbe castra posuit. Cumque nullis ciuium legationib. fletur, a Veturia matre & Volūnia uxore matronarum numero comitata motus, omisso vt proditor occisus est. Ibi templum fortunę muliebri constitutum, hoc idē refert Titus Liu. eo. li. sic accidit Holoferni, cui ludith caput amputauit. vt Iudith. 12. c. & dixi in trac. de cust. cla. por. ciui. in ult. prēsup. ¶ Item refert idē Cornelius nepos de Tyberio Graccho Africano, qui ex filia nepos quęsto. Mancino in Hispania fœdus eius flagitiosum probauit periculum deditiois eloquentie gratia effugit. Tr. Pl. legem tulit, ne quis plus mille agri iugera haberet. Octavio collega intercedente nouo exemplo magistratu abrogauit. deinde tulit ut ea familia, quę de Attali hęre diuine erat ageretur & populo diuideretur. Deinde cum prorogare sibi potestate vellet aduersus auspicia in publicum processit, statimque capitolium petiit, manum ad caput referens qua salutem suam populo commendabat. hoc nobilitas ita &c. e. vit, quali Diadema posceretur. Segniterque cessante M. tio consule. Scipio Nasica sequi se iussit, qui saluam rem publica. vellent. Gracchum in capitolio percutius op̄ pressit. cuius corpus Lucretij ædilis manu in Tyberim mitum, unde ille Vespollo dictus Nasica vt inuidia substraheretur per speciem legationis in Asiam ablegatus est, huius Tyberii Gracchi seditionem refert etiam Iustinus in 3. Epithom. refert L. cij. flori ¶ Necnon aliam causam Gracchi, fratri Tyberij mortui seditionem etiam Cornelius idem. Nam cū statim & mortis & legum fratri sui vindicta non minore impetu īcaluit ipse Caius, qui cum pati tumultu atque terrore plebem in arietos agros ac cesseret, & recentem Attali hæreditatem in alimenta populo polliceretur. Iamque nimius & potens altero tribunatu secunda plebs volitaret, abrogare aucto legibus suis Municipio tribuno fretus comitum manu fatale familie suę capitolium inuasit. Inde proximorum cede depulsus, cum se In auentinum receperit. Inde quoq; obuia senatus manu ab optimo consule oppressus est, insultatum quoque reliquis illud caput tribuni plebis percussoribus auro pensatum est. Ni hilominus Apilius Saturninus, vt ait Iustinus, Gracchanas assisterere leges non destitit, tantum animorum viro Marius dabant, qui nobilitari inimicus, consulatu præterea confisus, occasio palā comicus animo competitori tribunatus subrogare conatus in eius locū Caiū Gracchum hominem sine tribu, sine nomine, sed subito titulo in familiam ipse se adoptabat, cum tot tantisque ludibrijs exultaret impune rogandis Gracchorum legibus ita vehementer incubuit, vt senatum cogerebat in uerba iurare, cū renuentibus aqua & igni interdictum se minaretur, unus tamen exitit qui mallet exiliū, igitur post Metelli fugam omni nobilitate percussa, iam cum tertiu annum dominaretur, eo vesania progressus est, vt cōsularia quoque comitia noua cede turbaret, quippe vt satellitem furoris sui Glauciam consulem saceret Gaiū Mēniū competitorē interfici iussit. Et in eo tumultu regē ex Satellitib. suis appellatū letus accepit. Tum vero iā cōspiratione lenatus ipso quoq; iā Mario cōsule, q̄a tueri nō poterat aduerso directe in foro acies, repulsiū īde capitolium inuasit, sed cū abruptis fistulis obliterat, tenuatq; p legatos pēnitētię fidē faceret, ab arcedigressus cū ducib. factiohis recept⁹ in curiā est, ibi ī eū facta irruptione, populus fusiib. faxisq; cooperū, ī ipsa quoq; morte la. cerauit.

21. Item de Lutio druso seditiō adduxit ibi Iustinus eo lib. Denique idem Titus Liuius lib. 3. in prin. refert seditiones alias fuisse Romae ob legem de Agrarijs. a T. Emylio consule cum quinto Fabio laetani, & atrox certamen aderat, nisi Fabius cōsilio neutri partium acerbo rem expeditisset. Eo demque libro plures magnas discordias & seditiones ibi fuisse propter creādos decem tribunos qui su. n. m. rei p̄cēsēt militarique honore illos tribunos militum appellari. Aduersus quos. SP. Oppius senatui p̄cēdēns. Nihil asperē quippe agi voluit, ne ip̄is seditionis eset locus. sed mittuntur tres legati consulares C. Iulius. P. Sulpitius. Sp. Tarpeius, qui quārent senatum vrbis, cuius iussu castra deseuissent, aut quid si bī vellent. & tandem plebs decem creari tribunos obtinuit, & tempore etiam Martini papē quarti fuit Romae sedition, ex eo q̄ Carolo Sicilię regi senatoriam dignitatem, qua a Nicolaio papa iij. priuatus fuerat, restituit, quod non ita ab omnib. probatum est, maxime ab Vrfinis & Hannibalibus, vt refert Platina in dicti Martini quarti chronica. Non omitto illas vespere sicutas siue Sicilianas contra Gallos, qui nullo sexus discrimine habito cōsili sunt, qua in re adeo certe sāuitum est, vt etiam mulieres Gallico compressu pregnantes cōsae dicātur, vt ibi per Platinam.

22. Sed in regno nostro Franciæ maiores numero seditiones fuisse factas comperio. Tempore enim Chilperid regis, qui in singulos imposuit, qui vineas, vel possiderent, vel colerent pendere quotannis vini vrecoleum, idest amphoram. Cui tributo legēdo Marcus quidam apud Aquitanos exactior positus, dum pensionem superbe cōtumeliosque exigit, a Lemovicensibus occiditur, vt patet in chronica ciuidem per Gauimum edita. fol. 1. 2.

Alia insuper tempore diui Ludonici inter scholares, & ciues Parisienses, ita vt nonnullis vtrinque occisis, cum libi de iniuriis illatis latē non esset factū scholastici dicēt, eo indignati de vniuersitate transferēda, quos rex Anglii Francorū perpetuus & implacabilis hostis clandestinis nuntiis vt id facerent sollicitabat, vt in eiusdem diui Ludouici apparer chronicā. fol. 59. Item suo etiam tempore Pastorelorum fuit sedition, qui Parisios Aurelianosque & Bituriges profecti, cū nō furto, non adulterijs abstinerent, a Biturigibus, non longea vico, qui mortuorum mare dicitur, quo ad nouam villam iter est, perempti sunt.

Hi enim pastorelos se nominari volebant. de quibus hoc dislichon scriptū recitat Guuinus, fo. 6. 1. verso. N. Semel. & bis. c. l. coniuge dice. Duxit pastorum saeuia megera chorūm.

23. Alia pastorum sedition fuit tempore Philippi lōgi, qui admoniti cōfessi, vt ipsi dicebant oraculo in Syriam religionis Christianę causa profecturos se iactabant. qui postquam magno numero aucti sunt, latrunculis non dissimiles cum prādas agerent. Carcassonam vsque progressi ab incolis dissipati auferunt, pluribus intersectis, & patibulo strangulatis.

Prēterea fuit alia tēpore Philippi pulchri bellonacorum in eorum episcopum nomine Symonem sedition facta, quæ eo processerat, vt ciuitate extorris p̄f̄sul nobilium quorundam manu collecta ciues quosdam ex insidijs ceperit, subiugis igne consumptis. Eodem tempore a Parisiis ob monetæ vsum alia fuit non modica sedition. diuites enim qui suas inquiline & variorum ministeriorum opificibus domos locauerant, minoris pretij monetam accipere annuæ pensionis loco recusabant, alteram quē iustioris ponderis erant exigētes. Cuius inuenti auctor Stephanus barbetus habebatur. Et hic Stephanus in delitijs habebat hortos a suo nomine barbetos appellatos cum p̄claris cōdibus in eo loco, cui barbeti porta nomē postea mansit, populus furens in barbeti possessiones delatus quicquid in cōdibus & hortis fuit, vastat, atq; incendit, mox inde mouentes ad viam sancti Martini vbi ipse barbetus incolebat se conferunt, fustibus, clavisque & verubus, vt cui arma furor ministrabat, instrueti. Effractis barbeti portis domum, suppellectilemque omnem diripiūt. erat per hos dies Philippus pulcher apud tēplarios, quē nihil periculi expectantē seditionis in tēplo cōfestim obsidēt. Nec q̄cō ad eum inferri sustinebant, quod non, vel raperēt, vel coequo interficerent. tam repento populi motu attonitus rex, misso ad seditiones Patisiā cum quibusque aulicis p̄posito, dicere illis imperat, si quid in illos a quopiam commissum esset aut iniuria illata se regem eis qui eos tueri possit, petant modo si quid a rege optent. Et domum abeant se protinus curaturum vt populo melius consultum sit, his pro tempore simulatis, leuis populus a furore temperans cum domum quisque petiisse. Et nihil cunctatus ipse rex Philippus seditionis auctores ad octo & viginti correctos, furcis ad quatuor vribis celebriores portas erēctis, illaqueari, & strangulari manūdat. Nec multum post monetam ad legitimū cōris valorem eudir, vt in eius chronica. fol. 69. cum sequen.

Nota quod non interest nostra habere donum delicate-

ita & habilem vt eius intuitu a forensibus vexemur imme-
se, & tenet Ang. in l. per gl. ibi, in ver. non licere, ibi, quia plu-
res homines veniebant a me. ff. de teruit. vrbani prædi-
cētes tene menti tu q̄ in viridarijs delectaris, q̄a premeris sum
ptu continuo. Et hoc faciunt nonnulli qui corum nomen
perpetuare cupiunt, cum ex magnitudine cōdificiorum
p̄sumatur quis magnanimus, tex. in Lin. his. in fin. ibi, per in-
dustriam hominis animosi accessit. C. de prædijs nauiculalib.
1. vbi Bar. dicit, q̄ ex illo tex. habemus vnum modum pro-
bandi hominem ingeniosum & magnanimum, & idem ibi,
Io. de pla. in 6. no. & Lucas de pena colum. 2. Ibi dicit, quod
sunt nonnulli quia laboriosæ & tatis initio quēstu omīlo, &
& agricultura & delitijs in eorum vita sumunt auspicia, de-
corem domus excogitant, eam tandem laboriosē constructā
vacuam habitare coguntur, contra quos adduxit illud Pro-
verbio. 24. Præpara foris opus tuū, exercet diligenter agrum
tuū, vt postea cōdifices tibi domum.

Item Bernar. ad quandam nobilēm ait. Si vis cōdificare do-
mū inducat te necessitas, non voluntas. Cupiditas cōdificandi
cōdificando non tollitur, nimia & inordinata cōdificandi cupi-
ditas expectat cōdificiorum venditionem Turris completa &
Archa euacuata faciunt tarde hominem sapientem. vt ibi p̄
eum, qui plura adduxit. Nam qui altam facit domum suam
quārit ruinam. Proverb. 17. Non omittit illud Tullij. i. offi. or-
nanda est dignitas domo, non ex domo tota quārenda, nec
domo dominus, sed domus domino honestanda est, & utilia
cunctis habenda ratio, non sua solum, sed etiam aliorum.

Fuit deniq; alia tēpe Ioannis regis apud ciuitatē Attreba-
tensem sedition, Cuius seditionis ipsorum plebeiorū aduersū
primores ciuitatis cā fuit ipsoī ad belli vsum cēsus exactio,
plebs. n. in opulētos insurgeō aliquot interfecit rei publicē re-
gimen v̄surpauit. Ad quos missus a rege Arnulphus dangre-
gus serie callus centum supplicio affecit, vt fol. octo agelimo
per Gagui. Et codem tempore fuit alia Parisiis ob monetæ
mutationē, quam non bono animo Parisienses ferentes An-
degauorum comitem vicarium, a Carolo Normanię duce q̄
Ioannis regis ab Anglis capiti primogenitus erat, reliquā plu-
rimo populo comitante conueniunt, vt monetę v̄lūm inhibeat,
quod comes, dum Carolus ab imperatore redire, conce-
dit. Carolo ab Imperatore reuerso mercatorum p̄positum
ad sanctum Germanum altissiodorensem per archiepiscopū
Senonen. vocat. Quem cum ingenti arimatē plebis multitu-
dine venientem archiepiscopus monet nō aduersari legi quā
de moneta Carolus tulerat. Sed plebis frequentia fretus p̄-
positus pernegrat id se facturum, neque permisurum cā mo-
netā in v̄lūm venire, atq; ita loquutus domū discessit, moxq;
quosq; opifices ab opere cessare, & in armis esse paratos iu-
bet. Trepidatum est, ne quod a plebe insigne flagitiū patra-
retur. Exācta nocte Carolus sub initium lucis palatiū petiit
quo idem mercatorum p̄positus se confert. Quē Carclus
alloquens dicit, ego p̄posito bono aīo fero q̄ a conciūib.
tuis commissum est. Et si quid culpæ est illā tibi remitto, nec
impedio conuentum procerum habere, eosque ab officijs se
mouere placet, qui sub patre p̄tētē gesse. Monetę vero cōsi-
derationem atq; v̄lūm ad arbitrium eorum deferre placet q̄
a publico cōuentu delegabuntur. Caroli verba p̄positus li-
bēs exceptit, petit de ipsius chyrographum ab ipso cōscribi, q̄
Carolus facile admisit. & tandem concessionem ad parlamen-
tū Carolus vocat. Et obtinet patisiēs in petitis sine alia puni-
tione. Et eodē tēpe non pauci ex Constantiensi atque Edricē
territorio parisiorū p̄dones agrū incurvant, cuncta popu-
labāt. Et licet in eos cū copijs missus esset Petrus viliarius p̄-
fectus vigilū nullos grassatores dāno affecit. Ea propter occa-
sione lumpa Carolus copias ḥhit, siue vt p̄donibus, vt ipse
dicebat occurreret, siue vt plerique sentiebant, Parisio & vici
nis oppidis p̄f̄sidiū collocaret, idque metuentes parisiaci
Carolum admonent ne id faciat declarando se in urbe mi-
lites non admissuros. Et ob id veriti parisientes ne aperto bcl
lo arma circumferrentur signum libi ciuilis concordiae accō-
modant, capuciola rubri & blani coloris cōsuunt, quæ quiq;
ferāt, hæc ad dissēsionē spectare aduertēt Carol⁹ ad forū quē
halas vocāt, vbi Parisienses cōuenire frequēter soliti esēt, p̄di
re cōstituit, & ad illos orationē habuit vt ibi. fo. 83. Et paulo
post monetę p̄tētū mutatū est. Nā mutonus, id. n. monetę au-
reū nomē erat, q̄ arietis effigie quē mutonē Franci dicū scul-
ptā haberet, solidis turonē. triginta cōtimatū est, vñ Perrinus
marcus cāpsoris cuiusdā insitior lo. baileiū Caroli p̄fati thesa-
uratiū incautū a tergo occidit, quē i cōdē diui Mederici latētē
Carolus inde euelli iubet, & manu qua Baileiū p̄emerat
abscissa homicidā patibulo strāgulari. Postridie tēpēo parisius
in cōdē diui Eligij magno populi cōsuū, cēso prius Reginaldo
dāny, dū a palatio domū petit, mercatorū p̄positus Stephanus
marcellus cubiculū Caroli ingreisus. Nihil inquit serene
princeps inter ea q̄ gesturi sumus cōtristeris, & simul hæc dicēs

Tract. Tom. xj. M 3 Con-

Nic.Boer de seditionis.

Confluum campanum marescallum Carolo conspiciente
necant. Robertumque claromontensem inde fugiētem in pe-
netrali interimunt. Quibus cædibus perterritus Carolus, atq;
a suis desertus, ait illi, tu præposite libera Carolum & serua.
Securus esto præpositus respondit, & hoc tuo capiti capucio-
lum impone. id enim vestimenti genus erat, quod sibi popu-
lus ad diuersæ partis discrimen desumpserat. Carolus igitur
commutato cum præposito capucio, per omnem diem illā,
populari insigni vīsū suum præposito capucium ferre permi-
ſit. Cælorum cadavera trahi a satellibus & ad mensam mar-
moream quæ in atrio ad gradus palatiū est projici inspiciēte
Carolo præpositus, iubet, vbi ad populi spectaculum ad ves-
peram vīque relicta iacuere. Itaque eo superbia processit po-
puli furor, vt præpositus tyranno perfimilis abuteretur magi-
stratu. Et lancos Carolo pannos bicolores misit. Ex quibus ca-
puciola suis aulicis conficeret, futura munimenta aduersus
seditiones. Id quoque Carolus non recusauit. Conuocatis præ-
terea in augustinensium cænobio permultis qui per eos dies
in communi Franciæ conuentu agebant, cedem a se factam
præpositus, admittente maxime Roberto corbio, laudari pro-
barique imperat. Carolum deinde in senatu parlamenti,
ius dicentem cum plerisque armatis conueniens petit, ea oīa
illibata seruari quæ ad triū statuū de legatis iustitia decretaq;
essent, neque impediret aliquot ex suis magistrat. ammoueri,
sed sineret eos rem publicam moderari a quibus regendam es-
se populus decreuerat. Reciperetque in suum consilium tres,
aut ad summum quatuor Parisianos ciues quos populus desi-
gnaret. Postulata Carolus admisit. Cumque Nauarro rege do-
nationibus ab ipso Carolo factis pacato. Parisiani considera-
tes ne per principum benivolentiam male cum eis ageretur.
Et pellimorum faciōrum pœnas fuerent ad alias ciuitates
& regni primiores literas dant, suadentes suam societatem p-
fiteri, & capuciolum Parisien. fœderis atque communis ami-
citiæ præferre, quod iam Carolus ipse, & Nauarrus rex, Phi-
lippus præterea Aurelianus franciæ regis frater, & comes Stā-
peniſs assumptiss, litteris acceptis p auci assumptere. Inter
tot reipublicæ damna Carolus consilium caput, non se regis
vicarium & locum tenentem, vt solitus erat regentem appellare,
plus auctoritatis in ea appellatione esse ratus. Et ipso Ca-
rolo apud Compendium existente Parisiani arcem luparā oc-
cuparunt, & præsidio imposito machinas inde bellī ad ædes
publicas vrbis transduxerunt. Itaque parum absuit quin ad
priorem aduersitatem nouæ factiones accederent, nam abeū
te Parisio Carolo nemo nobilium Parisios inuisebat, Carolū
sequentes. Et aliquot ciuitates cum Parisijs sentiebant, sed lō
ge plures Caroli partes tuebantur, & iuinitæ seditiones secu-
to rē fuere, vt ibi fol. 83. cum sequenti. † Fuit præterea eodem Ca-
rolo tunc rege quinto existente, cedes apud Montem pessula
num nobile castrum, in quo originem lumpi, a ciuibis tru-
culenter occisis octoginta viris ingenuis atque nobilibus, in-
ter quos fuere Gulliemus poncellus eques, Andegauorum
ducis cancellarius. Guido defferus, & Arnoldus eiusdem loci
prætor. cædis causa hæc fuisse memoratur secundū Guagui-
nam in chronica eiusdem Caroli. erat in prouincia Narbo-
nensi, cui lingue Occitanæ nunc nomen est. Ludouicus An-
degauus Caroli frater positus a rege gubernator, cuius nomi-
ne cum ob bellum quod in ea regione gerebatur pœsum ma-
gistratus exigerent, seditione facta sauguinarij ciues eos truci-
darunt, deiectis in altos putoes cadaveribus occisorum. tam
detestabile flagitium non præterierunt impune, nam armatis
instructus dux apud Montem pessula. cum aduenissent omnis
populus fletu metore lachrimi que confessus vrbe egressus,
& loci consules funes ex canabe collo tanquam morti ob-
noxij gestantes per vias prostrati duci obuiam pergunt mise-
rabilis clamore ignosci sibi flagitantes. Assistebant duci, cardi-
nales, auerniæ, cum pontificis Clementis oratoribus, qui eo
placandi ducis caula conuenirent, postridie aduentus ducis
in villam ipse in tabulatum quod ei in foro edictum erat, cū
pluribus præcipua dignitate viri comitatus cōscendit. Ex quo
ab omni plebe conspectus cum grauem admodum in ciues
tentiam tulisset. sublato rursus clamore populus veniam
frequenter repetebat, quorum fletibus votis cardinales ora-
toresque pontificis accedentes animum tandem ducis inflexer-
unt, sententiæ severitatem rigoremque moderantes, quod
ipsorum misertus fuit, habuit igitur locum miseratio. Nam
cum sex centi necis iudicium exceperint, soli cædis auctores,
& qui operæ lœleri dederant regis arbitrio referuntur sunt. cun-
que omnium incolarū bona fisico depurata forent, dimidiū
remissum est, armis omnibus quæ apud illos extat deditis, p-
sata insuper ad plenum impensa quam dux ob huiusmodi cē-
dem sustinuerint, vt ibi vide, fo. 91. † Item etiam tempore Ca-
roli sexti, quædam ex Parisianis plebecula, nouis furijs acta
est, videns se vœtigalium magnitudine premi, itaque Præpo-
situm mercatorum aggrediens ad coationem venire hoīem

cogit, vbi vñus ex plebe audentior, vice multitudinis petit p-
siones & vœtigalia tolli. Quod quandoque quidam oīi po-
stulassent, nec fuissent exauditi, iam adeū tempus, cum satis
illis factum esse oporteat. Concitate multitudini plerique so-
brie oblistere cupientes, rati si res in crastinam deferretur, cō-
paci suorem posse, in posteram diem negociū remittebant
quod intelligens quidam veterum calceorum sutor temere
exurgens, pompa, inquit, aulicorum & fastus, in humeros po-
puli recidunt, & quæ ab illis per luxum profunduntur, dam-
na nostra & calamitates sunt. Hæc vilis opificis temeritatē ar-
guere ausus est Ioannes Dornianus, regius cancellarius, obti-
nuitque in alterum diem postulata transferri. Non restrinxit
mora furorem. Enim uero reddit postridie concitatior plebs,
& petita, ex regis primorumque eius snia, reportanit. Et vt
sedator domini plebs repeteret ad illam adhuc furērem cō-
cionari Ioannē Maresium Carolus imperat, atque causas me-
morare, quamobrem census, & vœtigalia reipu. moderatori
bus pendantur. † Oportere eos qui præsunt multa onera subi-
re, bella plurima a Carolo patre gesta. Et item a filio geren-
da esse, quæ sine populari ope bene procedere non possunt
Regios prouentus & fitcum Anglorum iniquitate, immi-
nentes esse, Regē publice liberatis, & populi tutorem, populum
coadiutorem esse, debere æquo animo ferre, si quid non nun-
quam durius per necessitatem imperetur. nihilominus tamē
gratum nūc regi esse vœtigalia tolli, dicendo abirent. Abeat
ipsi domū, & quiescant tumultuari. Et cum ad hanc Ioannis
orationē sedata turba esse speraretur, sublato clamore, volu-
mus inquiunt, iudeos vrbe expelli. Quibus respondentे loan-
ne de re ipsa ad regem relaturum se, procurrens confessim q-
que plebeius publicanorum ædes aggrediuntur, aique effra-
ctis pixidibus vbi reposita de vœtigalibus pecunia erat, num-
mos in vias dispergit, libellosque rationum ministris interfe-
ctis carpit & laniat, iudeos uero demos aliquot & bona diripit.
Quæ tametsi reddi restituīque rex iussit, nequaquam tamē
obtemperatum est, vt vide in chronica eiusdem fol. 92. ver-
so. in fi. cum seq.

33 † Item eo tempore alia fuit apud Flamingos & Gandenses
sedition, ob nouam pecunię a Ludouico Flandrensi comite,
exactiōem. Qui nam siue egens, siue pecunię audis a Gan-
densibus, qui propter oppidi magnitudinem & populi fre-
quentiam primi inter Flandrenses habentur, grandem pecu-
niā arrogantissime petens, cum ea sibi constanter negaret
loco discedens, & ego, inquit, huic populo me principē & do-
minum exhibeo. Et Halso militi attributis copijs, & Anglo-
rum manu nādat Gandensibus bellum inferre, qui mox Ga-
densem agrum quotidianis incursionibus vexat. Ibant nihilominus
Gandenses armis instruti, seque viriliter tuebantur
incōmodis multis hostem afficiētes. Recordati tamen de bi-
te suo comiti subiectionis perūt ab illo se audiri, Admisit eos
comes. Quorum hæc breuis oratio fuit. Tui, inquit, comes,
sumus. Tu nobis es princeps & comes. Tibi cum oratione pa-
rare nos decet, tu nos tueri debes, si quid in te peccauimus &
tibi molestum sit, id nobis condonari suppliciter flagitamus.
Tantum ne libertatem tollas, quam a maioribus acceptam,
Gandensis populus tueri instituit. Cogi se vœtigalibus neſcit.
Si rebus suis per aliquam necessitatem opus est pecuniarium
subsidiū, id tibi non coactione, sed sua se sponte daturum
liber populus offert. His comitem verbis placasse rati, ab au-
licis imprudentibus, & per æratem rerum imperitis, iniurias
aceperunt, iactantibus comitis & potestate esse illorum ob-
stinatam rebellionem flectere calcaribus perinde ac stimulis
asellum illos agi oportere, & omni modo iugum imponere.
Quo accepit cōiunctio Gandenses abierte. Comes vero magno
pere studebat illos rerum & commeatus penuria afflīctari, vt
egentes, potestati eius se crederent. At Gandenses animo ere-
cti, vim propulsare bello constituūt quoad fugam comes de-
derit, vt in præfati Caroli sexti chronica, vide fo. 94.

34 † Fuit deniq; alia apud Parisianos eiusdem Caroli. 6. tpe &
duce Andegauo Franciæ regente sedition. Andegauus. n̄ durū
alij item principes & regii plerique consultores, qui reb. gerē
dis præterant, nouū tributi genus instituere contēdūt. Habitis
aliquot concionibus, nō blandis, nunc amicorū interuentu,
adducere non paucos ī suā sniam studebant. Obsistebat tñ po-
pul⁹, nec Petro Bilerio, nec Ioāni Maresio qui maxime popu-
lates erāt, aures accōmodabat, tametsi diceret ex ea p̄tinacia
regē irritatū iri. Et hinc periculū grauioris alicuius p̄enē im-
pendere. Itaq; discedens a principib. populus arma capit, de-
canos quadragenariosque & quinquagenarios per ciuitatē
ponens. Cathenas quæ ad compita viarum intra vrbem erant
prætendebat, positis contra nocturnas insidias, excubijs, custo-
dib. præterea ad portas ordinatis, Idq; facere incipientib. Par-
isanis reliquæ fere regni vrbes sequuntur. Itaq; ducenti ex Ro-
thomagenibus plebei homines hoc exemplum imitati, quæ-
dā obesum ciuem qui ob crassā corpulētiā Crassus vocabat,
alioquin

Tractatum Tomus XI.

92

alioquin renitentem, sibi regem præficiunt, curruique imponi-
tum per urbem circumferentes, tandem in terum venalium
foro constitutum ad abolendis vestigalibus legem ferre, &
cam promulgare compellunt, a cæde non abstinentes. Sætu-
num enim est in vestigalium quæstores, & expilatū diui Au-
doeni cœnobium. Propterea quod in eo priuilegia quædā re-
posita esse audierant, quæ libertati ciuitatis non congrueret.
Arcē quoque oppugnare adorti, inde a præsidio repulsi sunt
aliquot interemptis dū hæc Rothomagi geruntur. Adegatus
dux regens post quartum mensem cum Parisianæ plebis sedi-
tionem sedatam esse putat, legem de vestigalibus exigendis
tulit, & in foro iudicali apud Castelletum pronulgare iubet
institutis ministris qui legendi vestigalis officiū exequeretur.
¶ Ad Kalendas Martias cū eius officij causa quæstor ad mer-
catū apud hallas aduenisset obolumq; p naſturtio a mulier-
cula, cui Perota morela nomen erat, exigeret, quæsta & voci-
ferans anus, mercatores aliquod in quæstorem excitauit,
qui hominem multis vulneribus confossum trucidauerunt,
eius facinoris fama vbi per ciuitatem vulgata est protinus vi-
lum artium ministri arma capiunt, perque ciuitatis vias
circumcurrant, ad cædem perpetrandum animati, quibus cū
perdiri plerique, & nullius estimationis homines facile acce-
debāt, & vt inermibus arma non defessent, publicas ædes ado-
riunt, vbi emotis euulsisque postibus cōmunia arma rapiunt
& ea induuntur, fuere ex prudentioribus nonnulli, & inter il-
los Parisianus antistes, qui tot malis insurgentibus coactas
clam fortunas suas ciuitate exportarent, tuiore se loco com-
mittentes. Inter arma quæ furibunda plebs sumperat, erant
plumbi mallei quibus obuios quosque subsidii pecuniarij
exactores trucidabant, domos eorum fortunis omnibus spo-
liantes, nec ad ecclesiam profugientibus immunitas præsta-
batur, vnum enim diuī Iacobi hospitalis æde, diuī Mariæ si-
mulachrum amplexantem, protinus necauerunt. Simile ad
diuum Germanum de pratis, quo nonnulli configureret, cum
facere molirentur, defendantibus le incolis, inanes in urbem
reversi. Castelleti itē & episcopi carcere recluso, capituos oēs
& Hugonem aubriotum soluerunt, hunc sibi ducem præficiē-
tes. Sed cōscius quid pensi furijs incitata plebs haberet noctū
se ex vrbe proripuit, quo in sequente luce domi non inuento
seuia furere omnes coeperunt, constitueruntque Charento-
num pontem petere, & profernere. Sed destiterunt a Ioāne
Maresio admoniti. Tūq; frigescere illis cepit hæsternus furor
& mentis insania. ¶ Parisian a seditione ad Carolum perlata,
auctores suppicio grauissimo plebētere cōstituit. Sed regis in-
dignationem quidam ex ciuib; & schola Parisiensi delecti
sapientes mitigauerunt. de his tantum poena sumpta est qui
castelletū violauerūt, subsidio pecuniario abrogato, de quo
postea contentio fuit non modica, vt ibi vide, fo. xcvj. Nā in-
curtraci publicis ædibus literas repertæ sunt Parisiacæ factio-
nis, quas illis de seditione Parisienses dedisse subscriptio an-
notabat. Id Carolus egerrime admodum tulit, atque s. mōrē
furia corruptus, plerisque mortem minatur. & iphi regi per ci-
uitatem pergenti. Præpositus magna ciuium multitudine sti-
patus, humili, pronusque occurrentis, cum loqui cōpisset, rex
audire nō soluit. Præpositique præces omnino aspernatus est, iu-
bitque eum a conspectu procerum discedere, sed præteriens
ad diuī Mariæ templum protectus, supplicatione absoluta
Palacium rediit. Erant per compita & diuersoria urbis dispo-
siti ad custodiā milites, prohibiti ne populo; & ne militi
populus iniuriam faceret. E dicti tamen contemptores duo
ex plebe fuere, qui mox cōprehensi a suis fenestris illaqueati
strangulatiq; pepēderūt, & sic cōtumaciz & superbiæ pēnas
dederunt. Incesserunt eo die per urbem Biturigum & Burgun-
diaz duces, magna armatorum manu vallati, & seditionis insi-
gniores auctores trecentum in vinculum primū coniectos,
paulopost carnifex capite multauit, inter quos fuerunt Guili-
ermus Cenomanensis, Ioānes filiolus, & Martinus doublus
& paucis interiectis diebus. Nicolaus flamingus, suppicio eo-
rum expleto, cathez omnes ex compitis euulsa in arcem vi-
cenarum arma per quasque domos inuenta, partim in Lupa-
ram, partim in Palatiū deportata sunt. Et Ioannes Marsius,
homo populo gratus, delatus quod inter seditiones furēti ple-
bi fauisset, & cum eo duodecim capite puniti, prius scabinis,
& Præposito mercatorum ab eorum officijs priuatis. Inter
hæc ad gradus Palatinos, vbi Philippi pulchri simulacrum vi-
sit, extruso throno, Carolus patruelibus, & aulicorum nobilitate
circuncessus, Petrum Diogmontem cancellarium affa-
ri, qui conuenerat populum, iubet. Qui a Carolo quinto ad p-
sentia tempora orationem deducens præteritas seditiones &
populi flagitia regia præterea gesta, & ex Flamingis habitas
victorias, prolixa oratione memorauit. Hæc postquam loquu-
tus est cancellarius, ad Carolum conuersus, Hæc ne sunt in-
quit serenissime rex, quæ mihi dicenda commiseras. Assentiē-
te rege, Patrules eius genua. Caroli procluēs, populo induit-

37

geri orant, nobilitatē quoque atque fortunis insignes scēni-
næ, passis crinibus lachrymantēs, procumbente humi popu-
lo, regis miserationem expectabāt. Mouit regem miserabilis
clamor, & mortis suppl cū pecunaria mulcta commutauit.
Nam dimidiā fortunarum omnium partem, reus quiq; redimēdi sui cā pendit, quæ militi ad stipēdium distributa est.
¶ Eadem quoque tempestate Aruerni, adiunctis Lemouicen-
sibus atque Pietauis, grauissimam seditionem excitauerunt,
ducem sibi quendam Petrum breuerium instituentes, atq; ira
p nequissimā licentiam grasiātes, nobilem quenque clerū
item & alicuius pensi hominem sibi obuium, sine misera-
tione obtruncabant. Nam depræhensi forte per viam scoti equi-
tis capiti initium cassidem imponunt, Sacerdoti amputatis di-
gitis, capitis verticem deglubunt, deinde cremant. Religiosū
hospitalis ordinis per allas procedere arbori appensum, sagi-
tis telisque confossum necant. Nec modus illis erat villus se-
uiendi. Pluris inter illos habebatur qui duriora flagitia com-
mitteret, huius tam detestandę in humanitatis nuntio accep-
to, Biturigum dux qui Auenionem salutandi pontificis cau-
sa perebat delecto nobiliū exercitu in seditiones mouet, quos
non difficili prælio, multis occisis, multisque laqueo stran-
gulatis superauit. Item tempore Caroli: 7. Gādenses a Philip-
po Burgundiorū duce discessere, ob salis tributum quod illis
imponere conabatur. Hinc bello excitato, magna pars regio-
nis cēde, atque incendio vastatur. Redierunt tandem in du-
cis beniuolentiam Gandenses, rebellionis poenas magno ere-
luentes. Et apud Parisios tempore Ludouici. 11. qui ad princi-
pes regni Ludouico ob bonum publicum aduertētes orato-
res milissent, proscriptionis pœnā Ludouicus in oratores qui
ad cōiuratos legati fuerāt pronūtiauit, vt ibi vide, fo. 142. Præ-
terea apud Bituriges codē tēpore, ob tributū in aliquod sup
reb. impositum, fuit populi eleuatio aduersum ipsius tributū
receptorem, quem trucidarūt, cuius mortis pēna nō euasere.
Nam rex ipse Ludouicus armatos misit milites, & in eorū stil-
licidijs decē & tres ex fautoribus laqueo strāgulari præcepit,
& alios plures eiusdem ciuitatis prisonarios supra currū per
aliquot menses se quoconque ibat loco iussit.

38

¶ Item apud Ianuenses communis populus aduersus nobis
irruit, & tandem aduersus dominum nostrum supremū re-
gem Ludouic. 12. cuius animā possideat paradisus. Et hac no-
stra tēpestate anno præsenti 513. supra mille, in ciuitate Age-
nenſi p̄p subsidium super reb. venūdandis imponendum ad-
refectionem siue reparationem pontis ciuitatis supra fluuiū
Baronem existen. conuertendum, ac propterea alia grandia q
sibi communitas dicebat non iure fuisse, sed contra ipsius ci-
uitatis priuilegia, consuetudinis, & statuta imposta quorum
etiam denariorum siue reipu. reddituū sibi a cōsulibus, & cō-
siliarijs, quos vulgus iuratos vocat rationē reddi postulabat.
Nec non ob electionem consularis dignitatis quæ quotannis
est fieri solita, ī diligēdo vno ex prudentioribus cuiuslibet sta-
tus siue guyethi non celebratam, sed veteres cōsules suos pa-
rentes affines & amicos contra ciuitatis morem ex quadam,
vt iphi dicebant, inter eos firmata paxione eligebant. Aduci-
sus quos communitas die quo subsidium deliberatum fuit,
quæ secūda Iulij erat, circa solis occasum ī surrexit. Inter quos
auctores erant Petrus de la Sarre, dictus Clerguet, Andreas de
la Grossa vocatus broſſet, Guyrandus de Podio veteri, in vul-
gari Vasconio dictus de Peylo viet, & plures alij ad numerū
mille & ultra, sed non æque principales auctores erant, vt in
fra in sententia inserta continetur, qui p̄vias ciuitatis publi-
cas paucis armatis circumcurlant, ad iniurias, & cēdem, vt ali
qui dicebant, consulibus & iuratis ac alijs Regijs officiarij in-
ferendum, & perpetrandum animati, quibus perditū plerique
& nullius est imitationis homines & pueri accedebant voci-
ferantes, vbi sunt nūc isti latrones consules, vestigial nouum
quod ipsi rheuam appellant, imponere volentes, trucidere. n.
eos oportet, & altum communis plateę puteum ex cadaueri-
bus ipsorum repleri, clamanteque more Tuscorum & Apu-
lorum, viuat, viuat rex & communitas quæ tandem in com-
muni platea se contulerunt, manū a circūstantib. leuare
præcipiunt, eosque & eorum partem sequi astringētes. ¶ Et ne
consules iuratique consiliarij ac alijs officiarij a ciuitate nocte
illa vel sequenti luce fugam arripere possent, ad clavium por-
tarum ciuitatis custodes seu clavigeros accesserunt, eisq; cla-
ues pluribus noctibus seruandas quibusdam ex ipsi tradide-
rūt, inter quos fuere præfatus Petrus de peylo viet, Petrus da-
que, Ioānes bastardus, dictus trompeta, & Petrus de domo no-
ua remouerunt. Et exacta nocte, sequenti die lunæ, quæ terra
Iulij erat, post initium lucis, in diuī Mariæ carmelitarum cō-
uentu & pradello eiusdem in numero duorum millium ad
campanarum ecclesiārum eiusdem conuentus sanctorum
Hylarij, Fidis, & Capralij sonum seu pulsationem, quæ ad ho-
minum vocationem ignis extingueendi cā fieri solet, se cōgre-
gaucrunt. Ad quos eo in loco nobilis Petrus Gaillardus, do-
minus

Tra&. Tom.xj.

M 4

minus

Nic.Boer.de seditionis.

minus de Bucinto eius plebi gratus, causa placandi & pacis inter eos eomponendae se contulit. Eosque hartatus est, ut ex ipsis aliquot magis honestiores, ad ipsis consulibus sua praetensa grauamina demonstranda eligerent. Id quoque facere furibunda plebs recusat, declaransq; omnem plebem interesse velle. Et subito ad communem seu publicam domum accesserunt per vias publicas criando, vbi sunt latrones consules, & vias more bidellorum viuiscitarum ante se deferti facientes. Sed cum illic consules ac ceteros ciuitatis consiliarios non inuenissent, centum ex ipsis peiores ad ipsam communem domum inultos consules adducendum delegerunt. ¶ Qui eos dem consules ad domos eorum, & vias publicas ac eges sacras circunquerentes duos quibus nomen erat Raynaldus, alias Ioannis Theobalbus iutisperitus & integræ famæ vir, & Petrus abbrecombus in diui Stephani æde missam audientes, violenter diuina perturbantes officia, extra ad domum communem adduxerunt. Alium autem qui ad diui Dominici pinaculum quo confugerat nomine Armaniacum, sutorum, q; eos de seditione increpauerat, eripitur. Quendam alium nomine loannem de broha, publicum scribam in vicini domo absconditum, per crines extrahi iubat, qui præ timore mortis in suas caligas se extercorauit, quo in derisum postea extecator leu iuxta corum vulgare, Cacator vocatus fuit. Eo dæq; ac plures alios ciues prisonarios constituerunt, Claves archiuorum a manibus consulum, propterea, quod in eis priuilegia quædam reposita esse dicebant, quæ libertati ciuitatis cōgruerunt, ac pariter leras Atchiuorum ferreis instrumentis per unum ex fabris euelli conati sunt. Statutorumque libros & rationum in numero quinque e domo communis, exportari per Antonium rimbacum fecerunt, alias insuper seditiones, & congregations tam de die quam de nocte, quam uister a iudice maiore, ne ipsas sub mortis poena & bonorum confiscatione facerent, admoniti fuissent, peregerunt. Itaque eo superbiæ pccati populi furor, vt omnes primores se mortuos esse crederent. ¶ Cumque Agenenses considerantes ne per iustitiam male cum eis ageretur, & pessimorum facinorum poenas fuerent, ad aliarum ciuitatum & castrorum primores literas dant, suadentes suam societatem profiteri, & eorum foederis ac communis amicitiae esse. Quorum literis habitatores castrorum sancti Clari de podio mugio acquieuerunt, idē in eorum locis committentes. Itaque q; cæteras Vasconiaz, ciuitates exemplo eorum maxime in castro de Logmaine, in comitatu Armaniaci existente, contra consules ac proprios dominos, & officiarios regios, nisi quod hanc Agenensem seditionem adchristianissimum principem dominum nostrum supremum perlatam¹, ac annulos commissarios per ipsum ad seditiones puniendos deputatos intellexissent moneri, & se leuari omnes aiebant. Postquam per compita & diuersoria, vrbis Agenij dispositi fuere ad custodiā, præter custodes ad portas ordinatos, ducentum & plus armati homines, ne noctu in eorum lectis prisonarij ad Burdegalem curiābvi adornati fuerant ducerentur. Sed hanc Agenensem seditionē rex Ludo. dominus noiter supremus cuius anima requiescat in bona pace egerim admodum terens illorum punitionē clarissimo viro & illustri domino Bertrando de Stilaco, equiti, domino eiusdem loci, ac Præthagoricensis senescalco consiliarioq;, & ipsis regis chambellano, & nobili ac spe etabili viro iurium professori, do. Bertrando de chasaignes, dño loci Stanfortis, etiam in suprema Burdegala curia consiliario, & mihi Nic. Boerij, inter ceteros tui sacri regalis consistorij consiliarios minimo per patentes literas commisit & deputauit, de quorum punitione appetit per sententias per nos commissarios ante dictos in fine operis insertas. ¶ Præterea nobis apud Agenenses sic existentib. similis populi cōmotio facta in capania apud Trecenses, ad quos puniēdos potens dñs de auraule, eiusdem campaniæ gubernator, & nobilis, ac clarissimus vir. d. Petrus de la verahde, iurium professor, & eques, consiliariusque, & magister requestarū regalis hospitij ordinarius missi fuere. qui per eorum sententiam duos principales seditionis authores ad mortem in patibulo subeūdam, aliosque in emendam retinentes condemnauerunt, quorum sententia, quæ appellacione tulipens fucrat, per arrellum fuit confirmata, ac etiam profecto hoc anno apud Pannoniæ seu Ungariæ regnum fuit magna aduerlus eorum principem populi seditionis, qui seuerē puniri fecit eosdem, vt in exemplo & historia impressa patet.

S V M M A R I V M.

- 1 Sedatio dicitur perturbatio quietis seu pacis publicæ.
- 2 Seditionis dicitur qui animorum, diffensiones facit & discordias gignit.
- 3 Sedatio proprie sit inter partes multitudinis inter se dissidentes, & Bellum & rixa differunt a seditione.

- 4 Sedatio quid sit, & in quibus locum habeat.
- 5 Congregatio multis nominibus vocatur.

Ecundo presuppono quid sit sedatio, & est quietis publicæ perturbatio. I. c. & 2. C. de sedi. vnde secundū gl. ibi, sedatio dicitur quasi seorsum itio, quia in diuersum vadunt, aliosque trahunt, vel dicitur a sedo as. per contrarium, quia plerunque populo discordante itur ad manus, & apud gloriosos dicitur pharatea c. coniurationū. xi. q. i. vbi glo. exponit a Phares quod est diuisionis, inde Pharis ei c. seditionarios. 46. di. & sedatio secundum Beatum Ant. archiepi. Floren. in 2. part. suz. sum. ii. 4. ca. 8. §. i. importat discordiam, non quancunque, sed inter partes alicuius multitudinis, quia discordia est sexta filia inanis gloria, sub qua continetur sedatio, secundum Bea. Tho. 2. 2. q. 47. articu. r. Ideo lido. in li. Etymo. dicit quod seditus est, qui diffensiones animorum facit, & sic discordias gignit. Conuenit autem secundum diuum Tho. vbi supra, in aliquo cum schismate, rixa & bello, & in aliquo differt. Conuenit in hoc, quia importat quandam contradictionem, sicut illa. Differt autem a schismate, quia schisma opponitur uniti speciali scilicet multitudini ciuitatis. Differt autem a bello, & rixa, quia bellum est contra extraneos hostes, quasi multitudinem. Rixa vero est vnu ad vnum, vel paucorum ad paucos. vt per Bar. & Ang. in l. si in rixa. ff. de sic. & l. quoniam multa facinora. C. de vi pub. ¶ Sed sedatio proprie est inter partes vnius multitudinis inter se dissidentes, puta cum una pars ciuitatis excitatur in tumultum contra aliam, vt colligi potest ex d. II. de sedi. & tenet Cat. Alex. in d. c. seditionarios. post Archid. & idem Ang. de claua. in sua sum. in verbo, sedatio. Secundo etiā bellum & rixa in hoc differunt a seditione, quia bellum & rixa important impugnationem in actu, sed sedatio dici potest, siue sit huiusmodi impugnatione in actu, siue fiat praeparatio ad impugnationem huiusmodi, vt s. dicam in solutio. ne q. princ. qua poena puniantur seditionis. vnde glo. dicit. 2. ad. 4 Corint. i. 2. quod seditiones sunt tumultus ad pugnam. s. qui bus se præparant & intentant pugnare, vt dicit Iudicum. i. 2. ideo sedatio habet locum in exercitu, in classe, in campo, in schola, & vbiq; multitudine est hominum. Ideo fm Bonif. de vitalli. in dicto suo trac. criminū. tit. de sedi. seditionis dñ ille qui seditionē, vel præditionē tractat de aliqua ciuitate vel castro habendo vel dando, causa faciendi guerram & publicā vtilitatem, vel tractat facere nouitatē in ciuitate vel bonū publicum statum ipsis, vel tractat se fieri dominū terræ vel alterius loci. & ad præmissa facit quod tradit Bal. in cōsi. i. 22. inc. decretum domi. volum. i. quod verbum congregationis est genus generalissimum. l. j. §. conventionis. ff. de pacl. ibi dū dicit, in vnum locum congregantur et veniunt &c. & prædicta tur de conventione nuda in qua aliquibus pactionibus non firmantur, sicut est congregatio ad audiendam aliquam prædicationem vel harengam, vel aliquod parliamentum. ¶ Item etiam de congregatione in qua aliqd pactionib. vel statutis firmatur, quæ habet diversa nomina, secundum q; congregati ei nomen imponunt, vel secundum quod ius imponit, nam aliquando vocatur vno, aliquando confederatio, aliquando secta, aliquando conuenticula, aliquando coniuratio. i. simul iuratio, aliquando conspiratio, id est simul vel in idem spiratio, & de vtroque est tex. cum sua glo. in cap. constitutio nem. §. i. cum seq. de verborum significatio. lib. 6. vbi licet coniuratio capiatur pro coniuratione, & conspiratio pro coniuratione, secundum Doct. Fely. in c. fi. de testib. cog. & in c. exhibita. colum. 2. versi. nota limitationem. de iud. & Coepo. vero hen. in consi. 4. col. 3. cum seq. & Luc. de pen. in l. magistros. colum. vi. C. de profess. lib. x. & Archi. in d. ca. coniurationum. i. 1. q. i. Aliquando mutinatio, & inde mutini in Francia vocantur, quæ omnia fere colliguntur ex l. i. & 2. ff. ad legem iut. maiest. Aliquando monopolium, vt C. de monopo. Aliquando consilium, vt d. l. i. & passione dominica dicitur, Mat. 26. Tunç congregati principes sacerdotum, seniores populi in atrium principis sacerdotum qui dicebatur Cayphas, & consilium fecerunt vt Iesum dolo tenerent, & occiderent. dicebant autem, non in die festo. Ne forte tumultus fieret, & idē Marc. i. 2. & Luca. 23. Nam hæc omnia, secundum Bald. in d. consi. significant quendam contensum inter se fidei interpositione firmata, quibus homines ad seditionem, & tumultum contra rempublic. vel tertium prouocantur, vt nota. Fel. in d. c. fin. de testi. cogen. & in aliis iuribus. in 4. præsuppo. alleg.

S V M M A R I V M.

- 1 Homines quatuor gentes constitutum.
- 2 Multitudo an posuit in quatuor confidere.
- 3 Populus ex decim hominibus constitui potest.

Ter-

Terzo præmisso quo homi-

nes faciant congregationem, & Bart. in l.2. ff. vi bo. ra. pt. & in l.j. st. de probatio. dicit, quod quatuor homines faciunt gentem. & pro eius opere est tex. in Lombar. in l.r. de aggre. in vico facta, quæ est canonizata. i i.q. 2.c. cum deuotissimam. ibi, si quis manu armata usq; ad quatuor homines in vicini alterius. &c. & in l.2. de sedi. contra iudicem vel cuius satem levata. eo. li. 2.c. 1. & ibi per omnes. & in c. congregato, de eccl. Sed Bal. in l.1. §. ff. de iusti. & iur. & in consi. 186, in fi. colum 1. tenet contrarium, quia d.l. 1. hoc non dicit, quia ibi ponitur genus pro geniculo, non pro collectione multitudinis, maxime, in statutis & decretis seu ordinationibus punientibus facientes congregationem, vt l.2. ibi Bal. in versic. collecta gerit. C. de sedi. de quo statim dicam, & quod quatuor homines non dicantur multitudo, adducit tex. in l. fi. C. de testamēt. ideo secundum ipsum, quatuor, aut quinque congregantes se ad malefactores puniendos non incidunt in pœnam statuti congregationes prohibentis, ideo Bituriges qui pastorelos de quibus dictum est supra, occiderū, non tenentur, licet sine auxiliis. princ. se congregauerint. faciunt no. in l. si Barsatoram. C. de fidei. & quæ dixi in §. 19. de iur. om. iudi. & idem secundū Bal. in d. consi. 185. si convocauerint amicos beneuelos ad extirpandas istas bestias condemnatas quæ regioni nocent, vt no. in l.3. §. cum igitur ff. de vi & vi arma. sicut enim ad tuitionem rerum licet congregare amicos, vt ibi cum not. in l. r. C. vnde v. multomagis ad tuitionem publicam, & idem tenet Bar. in suo trac. de Guelphis & Gibellinis. in 3. princ. q. & dico quod debet relinqu arbitrio iudicantis, quod homines faciat congregationem. secundum gl. & Doct. in c. latores. de cler. ex cō. ministrā. & in c. disciplina. 45. di. & Fel. in c. dilectus. in 2. colum. in fide simo.

3. Sed de cem homines bene faciunt populum. vt no. in d. c. 1. & alijs iuribus supra alleggl. & lo. Fab. in §. si grec. inst. de lega. & Bald. in d.l. 1. §. huius. colum. 3. vbi dicit quod facile sit turba coadunata, idest decem hominibus vel pluribus ad idē flagitium committendum. nam turba a turbo dicta est ex genero tumultus. l. prætor. ff. vi bo. rapt. sicut dicitur tēpusturbatum, quando est inuolutum, & aer commixtus. & turbare idē est quod confundere, vel inquietare, vel imbrigare. l.j. §. fi. ff. de ser. corrup. & per Bart. in ti. qui sunt rebelles. in verbo, rebellis, & in verbo tenere.

S V M M A R I Y M .

1 Qualitas personarum in delictis puniendis attendi debet.

2 Qualitas cause in puniendis delictis debet considerari.

3 Inimicitia priuata excusat a rebellionis pena.

4 Amicos & cognatos conuocare quando sit licitum.

Varto iuxta prædicta præmitto, q; in talibus congregationibus puniendis vel remissius cōpletendis, deberet considerari qualitas personarum & cause. l. aut facta. §. causa. & §. persona. & ibi per Docto. ff. de poe. & de qualitate personæ patet, quia ex personis hominum dicta pensamus. l. 1. C. si quis imperato. maledi. & l. famosi. §. i. ff. ad legem iuliam maiesta. & l. fi. ff. de aet. & obli. & l. si quis aliquid. §. authores. ibi, pro qualitate dignitatis. ff. de poe. ideo si probata fuerint aliqua verba contra principem tempore seditionis furore durante, veluti quod se alteri regi. s. Anglie vel Aragon. redderent, si vellet rex noster eos subsidijs opprimere, vel contra consules & cōsiliarios ciuitatum, dicendo quod eos occidere oportebat, & putatum corporibus eorum repleri totum, vt aliqui Agen. dicebant non veniunt in consideratione, quia lubricum lingue ad pœnam facile non trahendū. d.l. 1. & d.l. famosi. §. 1. & olim Præpositi laborum corrigebant eos qui male loquebantur de principe, vt no. gl. super rubr. C. de præpo. labo. lib. 12. tamen si nobiles Burgenies & alii diuites hęc dicerent contra principem, magis escent puniendi quam ciues plebei & pauperes, vt voluit Mar. lauden. in d. tra. & ta. de cri. l. et. maie. §. 36. allega. Bal. in l. 1. C. de conuento. & procura. lib. 1. tamē genus istud maledicendi sub criminis leſe maiesta. non compræhenditur, vt d.l. iuris & tenet. D. Steph. bnynardus. d.l. quisquis. in 1. not. 2. ver. secundo dictum notabile. De secundo, icilicet de qualitate cause, pater per tex. in l. mulier. ff. rerum amota. & d.l. 2. ff. vi bo. rap. tex. in l. Pomponius. in 2. ff. de neg. gest. & Oldr. in terminis in coni. 3. 15. in fi. versi. ex præmissis itaque appetet, & hoc probatur Numeri. 20. o.c. in prin. quod cum populus aqua indigeret, conuenerunt aduersus Moyse & Aaron, & in ver. si. in seditione dixerunt. Quare nos fecisti ascendere de Egypio, & eduxisti in locum illum pessimum, qui seri non potest, nec gignit, nec vineas nec malogranata, nisi super & aquam no-

habet, & tūc Moyses, & Aaron orauerūt pro populo, & exaudiuit dominus clamorem populi. vel secundum Bal. quando est inimicitia priuata. non præsumitur talia fieri contra principem vel rempublicam, sed solummodo ut priuatus a priuato se defendat. tex. est celebris in l. si quis ingenuam. §. in ciuib. ff. de cap. licet ipse idem Bal. teneat contrarium post Innocen. 3. in c. 1. de offi. deleg. sed Bar. tñet primum, quod priuata inimicitia excusat a pœna rebellionis, in l. hostes. de cap. cuius sententia videtur humanior, secundum Marti. Lau. in trac. de cri. mi. l. et. maie. §. 2. 1. & hoc sere natura inductum est. Quia, ut ait Arist. congregat separatis mos communis timor, vnde secundum Bal. in d. consi. 130. hęc consue. inolevit, vt de pace iur. si §. conuenticulas. cū ibi no. quia si quis vult diuidere aliquam cognitionem, debet ei resisti saltem consulendo. l. possessionem. C. communia vtriusque iud. Nam quia mente aliquid fiat, animaduerti conuenit. alle. tex. in l. ex charitate amici. c. ff. ad exhiben. quam non inueni ibi, quia amicus amico vult bona. l. offi. C. de neg. gest. & d.l. 3. §. cum igitur, de vi & vi aram. & Hester. v. vbi Aman reuersus ad domum, conuocauit ad se amicos, ex eo quod Mardocheus sedens ei non assurgit. & etiam habetur Luc. 15. vbi dominus qui ouem perdiderat & inueniens conuocauit amicos & vicinos. & 2. Machabe. 7. c. vbi Iudas Machabeus & qui cum illo erant conuocauerūt cognatos & amicos. &c. & idem tenet Car. Alexan. in d. §. conuenticulas. colum. 2. ver. vnde si aliquis & c. de pace iurament. firmans. & per piadicta, & alia per ipsum Bald. adducta in dicto consi. 130. decidit tñod stante cōstitutione & decreto domini, disponente quod nullus audeat vel presumat palam vel secrete, directe vel indirecte vel aliquo quælito colore contra here & fabricare, nec modo aliquo celebrare adiuicem aliquam ligam, vñionem, confederationem, scđam vel conuenticulam, nec vñiam conuersationem, vel conspirationem sub pœna p̄ris, & personæ eiusdem domini arbitrio imponenda &c. quod si aliqui, ne eorum amici de stirpe domus diuidantur inter se ad instantiam quorundam, accesserint ad quendam locum vbi plurimos conuocauerint & congregauerint, qui inter eos hęc verba habuerunt & protulerunt. Amici vos cognoscitis & nos cognoscimus instigationes & astutias illorū de Gambarinis qui volunt vos diuidere, & quia virtus vñita fortior est ipsa dispersa, rogamus vos vt eis non credatis, nec aliqualiter adhærere velitis. Quinimmo vestro solito more in defensionibus, & offenditionibus, vbi offendere uos velint, esse beatissimis in idem, alias in finalem consumptionem faciliter incurrere poteritis &c. quod non debent puniri, sed eorum pœna est ipsi principi reseruata, qui pro motu animi sui sit declaratur, cui nihil potest aliud quam periuaderi, quod imponeat pœnam pro motu & pietate animi iuxta modicitatē non enormem.

S V M M A R I Y M .

1. Populus quando licite posse se congregare sine superioris, que suorum iudicium auctoritate.
2. Monachi an possint licite iurare se defensuros aduersus quemlibet monasterii bona diripientem.
3. Congregationes laicorum an sint licite.
4. Congregatio licita censetur cuius finis licitus reperitur.
5. Guelphis sua permituntur statuta & Gibellinus sua.
6. Sedicioi non dicuntur qui regimen tyrannicum perturbare intantur.
7. Tyrannus in populo sibi subiecto sediciosus est, & ideo expellendus.

Quinto iuxta præmissa præmitto, an populo licitu sit se congregare sine superioris aut suorum iudicium auctoritate? & videtur quod nō, vt probat. 1. Macha. 1. 4. ante s. ibi. ne liceat vñi ex populo & ex sacerdotib. irritu facere aliquid horum, & q; dicere his quę ab eo dicuntur, aut cōuocare conuētū in ragione sine ipso, & vestiti purpura. sic & etiam Psal. 15. non congregabo conuenticulam eorum. & in aucten. de mand. prin. §. deinde conueniens, & §. deinde competens, coll. 3. in l. denunciamus. C. de his qui ad eccl. confug. & tenet Abb. post Holt. in d. c. fi. de testi. cogen. & Doct. per illum tex. in l. conuenticulam. C. de episco. & cler. & in d. §. conuenticulas. & Car. Alexan. in ca. il. iud. col. 5. di. 23. & ita habetur i. stilo, & libro contue. & ibi, per Ausfreri. ia. ti. quorū cognitio pertinet ad regem, & tenet lo. Faber in l. addictos. C. de epi. audi. & in l. 1. de offic. mili. iudi. & Inno. iu. cap. significasti, & ibi per Doct. insuper Fel. de offi. de legat. & bo. tex. in auct. vt neque miles neque federa. collat. 8. & in c. 1. & 3. 23. q. 3. In cōtrarium, quod possit se congregare, voluit gl. in d. §. conuenticulas. vbi dicit, q; de consue. ciuitates, faciunt iuratas cōfederationes maxime in Italia; & i ciuitatibus expressis in pace constantiz, & præcipue si fiat super licto tangente communitem, vt puta, vt clericci non permittant episcopo

Nic.Boer.de seditiosis.

episcopo res ecclesiae alienare, ut tenent Archi. Pet. de Anch. & Phil. Franc. in d.ca. constitutionem. de verb. sig. lib. 6. in illa
 2 queat. an monachi qui videntes suum monasterium in temporalibus labi. ex dilapidatione abbatis, iurauerunt insimul se iuuare & defendere pro posse, tam contra abbatem, quam contra quamcumque aliam personam monasterium destruendum, dicantur coniuratores a iure reprobati, ubi concludunt, quod si ex causa de praesenti & communii contra praelatum & superiorem, & quia iam dilapidabat & male tractabat per sonas & bona monasterij, quod possit fieri praedicta coniunctio, sed si contra superiorem nihil apparet de praesenti iniustum vel presumptum, quod tunc non licet subdito coniurare vel cōspirare contra praelatum. per d.ca constitutionem, quia iste conuentiones alliciunt subditos ad peccandum & ad iurgia, quae licet per se non sunt mala, tamen quia malum ex eis sequitur reprobantur a iure, ut no. in c. Et si Christus de iure iurando. & tenet Luc. de penna inl. magistrorum. colum. vi. de prof. & med. li. 10. & Io. Fab. C. de monopo. & Andr. de Isern. & Card. Alex. in d. §. conuenticulas. & Docto. in l. per iniquum, C. de iur. omi. iud. & Bar. in l. f. ff. de colle. illic. & Holt. in sum. de iure iurant. §. sed an sit licitum. & Bald. in d. consil. 130. t & ideo iste fraternitates quae sunt per laicos, sive mares, sive mulieres ad bonum, sunt licite, de quo per Archid. in cap. si despicit. dist. 41. & Fel. post Abb. sicut in c. accedentes. colum. r. & 2. de prescrip. vbi Fel. ponit signa cognoscendi collegia, licita, tamen requiritur quod iste conuenticulae mercatorum sint auctoritate superioris approbatæ vel confirmatae, ut no. Bart. in l. f. de colleg. illic. & in l. 1. §. 1. sub praetextu. de extraor. crimi. vbi etiam dicit, quod superior potest mandare collegijs, ut portent sibi statuta collegiorum suorum. de quo plene per Card. Alexan. in d. §. conuenticulas. col. 2. vbi ponit regulam, quod omnia collegia, cōgregations & sodalites sunt prohibite. l. j. in princip. ff. de colleg. illic. vnde secundum eum per finem licitum legitima cognoscitur congregatio, & contra per finem illicitum, quod sit illicita. l. l. a reo. §. fina. ff. de fidei. & per Ang. in consil. 376. col. 1. & Lud. de Ro. in consil. 37. & huiusmodi confratriz solent de stilo Francie per ipsum principem approbari. & ita tenet Bonif. de Vitalinis, in trac. malef. tit. de colle. illic. vel secundum Bart. in trac. de Guelphis & Gibelli. in 3. q. princ. quando congregationesten dunt principaliter ad bonum publicum, ut ciuitas recte & quiete gubernetur, licet tamen non possint aduersariis resistere nisi sub uno partialitatis nomine, ut Guelphorum vel gibelli norum, aut communitatis, tunc licitum est communi se cōgregare. Et ideo dicit Bal. in l. 2. §. deinde cum esset ff. de ori. iuris. quod plebei possunt sibi facere legem de per se. Et magna tes de per se. t & sic secundum eum Guelphi possunt habere sua statuta, & Gibellini sua, & idem dicit Bal. in consil. 160. in prin. vol. 1. & dixi in trac. de custo. clauium porta. fo. 8. colu. 2. Sed quando vna pars non solu vult resistere, sed vult ponere in administratione, & regimine alios regentes, istud est simili citet illicitum, ut d. l. t. de sedi. & ibi no. per gl. de eo qui voluerat deponere potestatem, ut dicam. j. in solu. q. princ. nisi secundum Bart. tales regentes quos volunt deponere, essent tyran ni, tunc duobus concurrentibus licitum & permisum est deponere. Primo si habendo recursum ad superiorē non possit tyrannides deponi sine magna difficultate. Secundū, quod ipsi hoc faciant propter utilitatem publicam, ut status ciuitatis restauretur, secus si hoc facerent, ut alijs expulsis, nouam tyrannidem innouarent, ut ipse hoc probat iuribus & dictis sacerdotum Doct. ut ibi per eum, tamen istis duobus interuenientibus, si peruercent ad actum, ita quod tumor vel tumultus irrepserat in ciuitate, non incident in l. 1. C. de sedi. alleg. Beatum Tho. 2. 2. q. 42. art. 2. & idem Mart. de Laude in tracta. de princ. §. 111. & Ang. de clau. in sua summa, in verbo, seditione. in vlti. q. & etiam diuus Anto. in d. sua sum. 2. parte. ti. 4. c. 8. §.
 6. j. vbi volunt quod cum regimē tyrannicum non sit iustum, quia non ordinatur ad bonum commune, sed ab bonum priuatum regentis ut dicitur. 3. Politi. Ideo perturbatio huiusmodi regiminis non habet rationem seditionis, nisi forte quando sic perturbatur inordinate tiranni regimen, quod multitudine subiecta maius detrimentum patitur perturbatione se-
 7. quenti quam tyranni regimine. Magis autem tirannus t. seditionis in populo sibi subdito seditiones & discordias nutrit, ut diutius dominari possit, & tener Barto. in tracta. de tyrani. & in l. decernimus, & ibi Moder. C. de sacro. sanct. ecclesi. & Marti. de Laude. in tracta. de confedera. pace & coniunctio. princip. §. 14. Vnde Ioiada summus sacerdos, qui cum multitudine armata abstulit regnum iuda. ab Athalia, quod sibi iniuste usurpauerat, non fuit seditionis, sed virtuosus.
 4. Reg. 1. t. Similiter Aioth & Gedeon auferentes dominia ab oppressoribus suis. ut in lib. iudicium habetur.

S. V. M. M. A. R. I. V. M.

1. Oppugnans vel prodens propriam ciuitatem vel alium principem ab im-

- peratore inferiore, an incidat in crimen læse maiestatis.
 2. Monetam & imaginem Cæsaris falsificans, crimen læse maiestatis incurrit.
 3. Forensis licet conspirationem a populo factam scierit, non tamen punitur & Clericus an possit committere crimen maiest. læsa.
 4. Marchio Ferrarensis iura de criminis læse maiestatis loquacia contra suos subditos exercet.
 5. Ciuitas Florentia ex privilegio sibi iudicio regalia habet.
 6. Crimen læse maiestatis etiam aduersus dominum ciuitatis committi potest.
 7. Crimen læse maiestatis incurrit qui cardinales, clericos, vel religiosos insultant.
 8. Ciuitates quæ ius fisci habere dicantur.
 9. Crimen læse maiest. committere dicuntur, qui in principem, vel eos qui ad latus eius sunt, moliuntur.
 10. Conatus in quibus puniatur criminibus.
 11. Maiestas duplex est, divina scilicet & humana, & postrema hac triplex reperitur.
 12. Filii non puniantur ob crimen læse maiest. a parentibus commissum.
 13. Oppugnans ciuitatem imperatori subiectam & obedientem in perduellionis crimen incidit. & Inimicos principis sui in terram intrare permitens, læse maiestatis crimen incurrit.
 14. Ciues mutantes literas rebellibus ciuitatis, aus aliquod signum dantes criminius læse maiest. rei efficiuntur.
 15. Nuntium vellueras hostibus mittens, aut aliud signum faciens quo posse sine ciuitatem & eius dominium occupare crimen incurrit maiestatis læsa, & Crimen læse maiest. quis proprio dicatur committere item Perduelles qui dicantur.
 16. Crimen læse maiest. non committitur vbi subtractio non fit a iurisdictione principis.
 17. Maiestas papæ est maior imperiali maiestate. & Rex francorum de iure superiori non recognoscit. hinc est, quod Ciuitatem regi Francorum subditam oppugnans reus est maiestatis læsa.
 18. Laicus iuramentum violando prophanans quod regi & domino suo iurat & peruerse & dolose regnum eius traçat, & in mortem ipsius insidietur, crimen maiestatis læsa irretitur.
 19. Maiestas dicitur maior thanas, sive maior potestas.
 20. Crimen maiest. læsa an extinguitur morte.
 21. Confiscatio qualibet bonorum ad ipsum regem deuenire debet.
 22. Rex Francorum solus in regno suo gratiam seu remissionem concedere potest.
 23. Crimen læse maiest. locum habet contra regem Francie, tamen filii eius, qui crimen commisit non sunt infames.
 24. Princeps occupatori violento ciuitatis vel prouincia non potest ipsam cedere.

PResuppono etiam sexto, tan op vel rebellans aut prodens propriam ciuitatem vel alium principem ab imperatore inferiore recognoscens vel non recognoscens superiori incidat in crimen læse maiestatis. ita quod habeat locum. l. quisquis. C. ad l. iuliam maiestas. Vel dicatur seditionem committere, quæ non solum contra principem committitur. l. 1. C. de sedi. scilicet etiam contra ciuitates, castra, & alia oppida ac loca, ut l. 2. in princ. de sedi. dum dicit, in nonnullis locis aut ciuitatibus &c. & l. denuntiamus. ibi, collecta multitudine in qualibet parte ciuitatis vel vici cuiuslibet loci &c. C. de his qui ad ec. confus. & l. 1. ibi, locave. occupantur. & l. 3. ff. ad legem iuliam maiest. & circa hanc. q. gl. & Doct. sunt varij. Nam glo. in l. fallaciter, §. fin. in verbo, prodita. quam ibi sequitur Bal. C. de abol. tenet quod committit crimen læse maiestatis. & Bal. ibi not. illū text. in versi. oppugnata. adduo. Primo, contra venientes cum vexillis eleuatis hostiliter contra ciuitatem. Secundo, contra predictores populi, qui incident in crimen læse maiest. & idem tenet Bal. in l. si quis nummos, C. de falsa monet. t qui dicit, quod falsificat monetam & imaginem Cæsaris in derogatione sua maiestatis committit crimen læse maiestatis. & idem dicit in ciuitate ista, loquendo de ciuitate Perusij, si quis subditus eiusdem ciuitatis falsaret monetam ipsius. alleg. Pau. de Leaza. in cōsil. l. 5. in 2. q. & Steph. Buinar. in d. l. quisquis. in 1. no. versic. 6. addendo predictis. & Io. Fab. in l. meminisse. C. ad leg. iul. maiest. & Bal. in l. 2. ad fi. C. de vind. manu. Et ideo dicit Angel. in l. frater ff. de parvic. in fin. t quod forensis qui non est de populo, & sic ius populi non debet tueri, licet sciatur conspirationem, tamen non debet puniri ex hoc quod non reuelauit. & singulariter Old. in consil. 43. colum. 2. versi. circa. vij. & Marti. lauden. in tract. de crimi. læse maiest. §. 22. & sic videatur quod clericus non dicitur committere crimen læse maiest. nec habet locum

Tractatum Tomus XI.

94

locum in eo. Lquisquis ad legem iuliam maiest. vt voluit An
dr. Barba. in consil. 21. volum. 3. de quo per Bart. Soci. in consil.
12. in 3. & 4. q. volum. 1. Abb. sic. in c. at si clerici. in princ. in fi-
de iudi. & tex. in c. si quis laicus. 2. q. o. v. de quo dicam. j. circa
fi. q. prin. & singulariter Htero. de tortis in suo eleganti consil.
in Florentinos, qui archiepiscopum Pisatum suspenderunt,
edito, quod reperitur inter consilia do. Ant. de But. vltimum.
& per Bald. in consil. 24. volumi. 4. incip. quidam plebanus, &
Steph. Buinar. in d. l. quitquis. in 1. no. ver. 5. declaratur. & hanc
Bal. op. sequitur Coepola in consil. 1. 7. colum. 3. versic. cum er-
go casus nosler. dicens in 4. colum. ver. 1. præterea licet &c. q.
in Italia est talis consuetudo inter principes etiam recogno-
scentes superiori ecclesiam Romanam ut est marchio Fer-
rarien. qui publicat bona & exercet iura loquentia de crimi-
lae maest. contra subditos suos sibi rebelles & proditores,
& idem And. Barb. consuluit pro prædicto marchione Ferrar-
ien. in consil. 5. o. incip. vbi Christus. colum. 1. 2. cum seq. versic.
capiro primum. volum. 4. vbi hanc tenet multum singulariter
& pro ipsa adduxit tex. in d. c. si quis laicus. 2. q. o. v. per quem
tex. probat quod crimen lae. maest. committit, qui offendit
regem aut dominum terræ. & idem tenet Ang. in consil. 3. 5. 7.
incip. Dominus Greg. pagnocij. &c. qui Gregorius fuit ob cau-
sam turbationis status condemnatus ad mortem, & omnia
eius bona confiscata communictati Florentiæ, & talis senten-
tia tenuit de iure, secundum eum, teo quod ciuitas Florentiæ ha-
bet regalia ex priuilegio sibi induito per Cesarem, quæ sint
regalia, c. j. alias esset nulla publicatio, tanquam facta a iudi-
dice iurisdictione carente. l. j. C. de bo. vaca. libr. 1. o. & pariter
Odofr. in d. l. 2. C. de sedi. per tex. in d. l. 1. ad l. iul. maest. & etiā
Ang. in tract. malefi. in gl. che hai tradito la patria tua. in 1. q.
in ciuitatibus superiori non recognoscuntibus, quia tales
ciuitates & qui parantur ciuitati Romanæ, vel principi, ut not.
Bar. in l. hostes. circa. fi. ff. de capt. Et habebit locum hoc criminis
quocunque modo aliquid contra ius fiat, sicut si fieret con-
tra ciuitatem Romanam d. l. 1. 2. 3. & 4. & idem tenet ipse An-
ge. Are. in §. per contrarium, quem legit cum §. interdum. inst.
de hære. quæ ab intest. deseruntur. & idem Pau. de Cast. in l. 3.
per illum tex. C. de epi. aud. & hoc quādo per seiphas se regūt,
vi Perusia & Bononia, etiam si sint alicui subditæ. & ita dicit
seruari de facto, quicquid sit de iure, dicens quod in hac q. o.
Bal. & Ang. fratres, fuerunt in consulendo contrarij. & idem
tenet Barth. Brixien. in reper. in verbo. maestas. t. dicens, quod
necum aduersus reges, sed etiam aduersus dominum ciuitatis
committitur crimen lae. maest. alleg. d. l. 3. & in hanc par-
tem videtur inclinare Fely. in c. cum non licet. colum. 6. de p.
scri. & Archi. in c. soelicis. & ibi Pe. de Anch. in 4. no. de p. enis.
lib. 6. & Zaba. in d. cle. pastoralis. in 5. quæstio. & ibi Ioan. An.
& de Imol. & Ioan. Fab. in proemio. inst. per tex. in l. non du-
bito. ff. de cap. & idem tenuit Odof. in l. fi. in 4. nota. C. de iu-
re reipu. li. 1. o. vbi dicit, quod respu. Romanorum & aliarum
ciuitatum in hoc parificantur, quia pariter puniuntur seditiosi
si contra Roma. vel aliam ciuitatem. d. l. j. ad l. iul. ma. & d. l. falla
citer. & ista partem tenet Mart. Lau. in tract. de cri. lae. ma. i. prin.
si non recognoscatur superiori, sed si non recognoscatur, committit
crimen lae. maest. l. 1. ad l. iul. maest. non tamen poena ex-
tentitur ad liberos, secundum d. l. quisquis. & idem tenet Lu-
douic. Bolog. in consil. 7. 5. volens t. quod etiam habeat locum
contra insultantes vel delinquentes aduersus episcopos, cardi-
nales & clericos vel religiosos familiares Papæ & Cardina-
lium. de quo per Io. de Ana. in consil. 76. & prædictam senten-
tiam tenuit Egid. Bellam. in d. consil. 1. 5. in 1. q. si ex priuilegio
vel permissu Imperatoris aut de consuetudine tanti tempo-
ris, de cuius initio non extet memoria, vñus rex haberet su-
ppremum dominium, & sic ab eo appellari non possit, tunc
contra talcm principem crimen lae. maest. committitur, &
ibi ita constulit pro Ludo. rege Hierusalem & Siciliæ comi-
te Prouinciæ, a quo non appellatur, & est supremus, licet re-
cognoscatur imperatorem secundum eum, & ego vidi in Ar-
chivis ciuitatis Aquensis comitatus Prouinciæ iuramentum
fidelitatis sub sigillo aureo, & in comitatibus Prouinciæ &
Folcalcherij habet comes iura imperialia ex priuilegio, vt di-
cit Albe. de Rosa. in prima parte statu. q. 16. 5. & istam partem
tenet ipse in 3. parte statu. q. 19. t. vbi dicit, quod licet de stricto
iure ciuitates & regna ius fischi non habeant, fallit in ciuitatibus
Lombardia, quibus propter pacem Constantiæ conces-
sum fuit merum & mixtum imperium & regalia, & idem
credit in alijs dominis & ciuitatibus habentibus merum im-
perium ab imperatore. & idem in regno Franciæ, & alijs re-
gnis, tamen secundum Bar. in rubr. ff. de rerum diuisio. ciuitas
vel dominus non recognoscens superiori habet de consue-
tudine regalia, & iura fiscalia, & etiam Mart. lauden. in tract.
de prin. §. 1. 2. & 1. 87. & idem tener Guido papæ. in. q. 344. vo-
lens, quod habeat locum in Delphino & duce Burgundiæ, &
etiam Duce Sabaudia, licet recognoscatur in superiore impe-

ratorem, & ita dicit fuisse iudicatum, & in Delphino duce comite consanguineis regiis, & in paribus Francie respectu ad principem, & per quandam consequentiam, & non respectu ad eos tenet Steph. Buy. in d.l. quisquis. in 3. no. sed fin Aegi. in d. cons. contra aliquem ducem, comitem, vel Baronem Regni Franciae, sed solum contra ipsum regem, qui supremus est dominus in regno, crimen lese maiestatis infra regnum committed potest, quia nullus alius quam rex supremus dominus in regno dici potest, ille enim a quo appellatur, supremus dici non potest, vt etiam dixi in tract. de custo clauium portarum, & hoc tenet Io. Barberii in viatorio iuris. tit. de criminis lese maiestatis. in 2. membro. Sed contrarium tenet gl. in d.l. 1. ad l. iuliam 9 maiestatis. tanta illi dicuntur committere crimen lese maiestatis qui contra principem vel contra eos, qui iuxta latus suum sunt aut contra rem publicam Romanorum moluntur ut ibi, d.l. quisquis. Non autem illi qui contra alias ciuitates moluntur, ut probatur in d.l. fallaciter. in fi. vbi crimen lese maiestatis & crimen patriae oppugnare ponuntur ut species differentes, ciuitates enim alienae ab urbe Roma funguntur iure priuatorum. I. cum qui vestigal. ff. de verbo. signi. & Bal. in consi. 49. in prin. volum. 2. & secundum hanc opini. consuluit Bal. prout refert & sequitur Nellus de sancto Geminio. in tracta. bannitorum. in 1. parte, vbi dicit ita vidisse per viros magnae auctoritatis consultum, quod pluries in ciuitate Floren. obseruatum fuit. Et hanc similiter tenent Aug. Ariminensis. & Bernardus Landri. in addi. Ang. Are. tra. de malefici. in gl. che ha tradito. Nam secundum ipsos titulus talis criminis est seditionis, non per duelionis vel maiestatae alleg. tex. in d.l. 1. de sedi. & ideo Aug. Arim. dicit gl. in d.l. fallaciter. esse falsam. per tex. ibi, in quo ponuntur causas separati, scilicet demolitio contra patriam, & crimen lese maiestatis. dictum est. I. allega. Bald. in d. consil. incip. Quamquam allegata sint multa & plura &c. quod potui inuenire. & Ange. Pau. de Cast. Alex. & Ias. in l.j. §. fin. ff. quod quisque 10 iur. dum volunt, tanta quo conatus non puniatur, nisi in criminis lese maiestatis & in crimen patriae expugnare, vel turbationis status, & Ange. in l. 6. ad legem iuliam maiestatis. vbi dicit quod est solum poena capitalis, per text. in d.l. 1. de sedi. vbi idem tenet per tex. in auctoritate mand. princip. §. fi. & in l. capitalium. §. solent quidem. ff. de poen. vbi gl. ponit exemplum in Ioseph de curione Bononiensi, & Bergollo Pisano, qui aduersus quietem ciuitatum suarum sepe conuenerunt, & populum concitaue runt, & facit secundum eum. Ecc. 26. c. circa princ. dum dicit, deleretur ciuitatis & collectione populi &c. & idem vult Bal. in d.l. 1. de seditione. dum dicit, quod tenens castrum rebellatum contra principem debet mori, & Ang. in l. lex. 12. tab. in fin. ff. ad legem iuliam. & Ang. in additio. ad Bart. in d.l. 1. ad legem 11 iuliam maiestatis. & dixi in q. de cult. clavi. tanta certum est, quod duplex est maiestas, diuina & humana. auc. gazaros. C. de heretico. & dicam. j. circa fi. q. prin. Et est humana triplex. si imperatoris, ut in prohe. inst. ibi, imperatoriam maiestatem, & etiam regia. l. 1. C. ut nemo pri. ibi, regis maiestatis &c. item populi Romanorum. d.l. 1. ad legem iuliam maiestat. dicitur enim maiestas, cum loco priuatorum habeatur, ut dictum est, ita tenuit Cy. in d.l. quisquis. quem ibi sequuntur Ang. & Saly. in j. oppo. vbi dicit Ang. quod hodie de consuetudine in filiorum & filiarum personis non habet locum, idem dicit in d.l. fallaciter. & in l. vna. colum. 2. C. ne ex delic. defunc. & tuba veritatis Bart. in d.l. 1. in fi. ad legem iuliam maiestatis. vbi dicit quod tenetur solum lege iulia de vi publica. & latius in extrauagantia. qui sint rebelles. in verbo, rebellando. post prin. ver. Sed an hoc contumeliam habeat locum &c. & hoc per tex. in d.l. si quis ingenuus. §. in cinilibus. ff. de capt. & Ang. in d.l. frater, de parric. & Hippo. de Marsi. in suo fin. 164. ante fi. & Io. de pla. in d. §. j. insti. de pup. iud. & Petr. de Anch. in d. cle. pastoralis. versicul. octauo no. & Cald. in consi. vlt. ti. de accu. & singulariter Ang. in consil. 23. inc. causas talis est, fortis guerra. &c. maxime ut filii non puniantur, secundum d.l. quisquis. & idem Io. Fab. in §. publica. de iud. tanta que ibi dicit quod filii tantum non puniuntur in terminis d.l. quisquis. licet alias possit dici crimen lese maiestatis. tamen filii non puniuntur. & pulchre & amplissime tenet hanc partem illustris Doc. Barth. soci. in consi. 275. inc. in causa fratris And. volum. 2. qui dicit hanc esse communem, & responderet singulariter ad iura in j. parte adducta, volens illud habere locum, etiam si tales principes non recognoscant superiorem ex priuilegio vel ex consue. prescripta, aut ex concessione superioris, quae singula membra separatim examinat. Idem tenuit Anto. de Bu. in consi. 61. in princip. Quid dicendum, Saly. in d. l. fallaciter. concordat istas opinio. videlicet aut patria proditur vel oppugnatur, ut principi vel populo Romano auferatur, & tunc procedit op. glo. in d.l. fallaciter. supra primo loco relata, quod tunc crimen lese maiestatis committatur, quae maiestas cui debent obedire offenditur, ut d.l. & l. penult. ad l. iuliam maiestatis. Aut oppugnatur vel proditur patria aut ciuitas, sed non ad finem ut principi auferatur, tunc non com-

Nic.Boer.de seditiosis.

mittitur crimen læse maiestatis, & ita loquitur glossa in d.l. i.
ff.ad le.iuli maie. secundo loco adducta, & sic Saly.tenet q
in dubio vel indistincte non est crimen læse maiest. quod cō-
mittitu: contra inferiorem a principe . Et ista distinctio est
valde singularis,quam sequitur Ioan.de pla.in d.S. i. in vlt.q.
inst.de pub.iud.& illustris Doc.Bar.soci.in consi. 2.colum.2.
ver.sed hic aduertendum. cum seq.vol.i.quia secundum eum
aut loquimur de his qui oppugnat per partialitatem, expelli-
do vnam partem aut factionem , eo quod sunt de alia par-
te seu factione,& introducendo partem suam,non tamen oc-
cupando dominium ipsius ciuitatis, & tunc non dicitur cri-
men læse maiest.committi.& ita loquuntur iura secundo lo-
co allegata,quia secundum eum Gibellinæ, & Guelphæ par-
tes sunt due seclæ solum approbatæ pro locis in quibus sunt.
alleg.Bar.in l. si quis a filio. si princip. sed non ubique, & Io.
And.in capit. statutum. S. cum vero,in verbo,non audens.de
rescrip.lib.6. & idem Cardi.Alexan.in d.S.cōuenticulas.col.3.
ver.quæro quid in parte Gibellina,& Guelpha,& dixi supra,
in proxि.præsuppositione.

23 Aut oppugnat ciuitatem Imperio subiectam & Imperato-
ri obedientem, illius do minium & iurisdictionem mixtum
& merum Imperium occupando, & talis indubitanter dici-
tur crimen læse maiest. incurrere, quia qui contra principem
arma sumunt, cum tangere totum videntur. l. vulgaris. in
princip. ff. de fur. & ita loquuntur iura superius in prima parte
adducta, quia ille dicitur facere ḥ statum principis, qui vult di-
rigere statum ad aliud regimen, puta regem, vt voluit Bal. in
l. j. §. huius studij. colum. 2. in fin. versicu. & dicitur status a sto-
stas. ff. de iusti. & iure. & Martinus lauden. in d. tract. de crimi.
læse maiest. §. 1. 2. vel etiam si inimicos principis permitteret
intrare in territorio vel regno principis. tex. celebris in l. si qz
barbaris scelerata faclione. C. de re mili. li. 1. 2. vbi gl. ponit exē
plum de potestate castri Franci qui permisit venire Mutinen-
ses corruptus ab eis. tener Bal. in l. 1. q. 42. ff. de rerum diuisio.
& Mart. lauden. vbi §. §. 3. 8. quia qui non tenetur ponere forti-
licium in manibus inimicorum, tenetur curare, ne per inimi-
cos occupetur, quantum potest, vt eleganter dicit Angel. in l.
non est impossibile. in fin. ff. de pac. & Mart. de Laud. in tract. de
castel. & castris. §. 3. 1. & 3. 3. p quo adduco bo. tex. in l. dolo. in
princip. ff. si ven. nom. in pos. & ibi gl. singula. & dixi in trac. de
culto. clau. in 3. præsuppositione, & pro hac parte facit qz di-
cit Ang. in d. l. j. ad. l. iul. maiest.

14 Nota vt current & aduertant ciues, vt rebellib. ciuitatis nō
mittant literas, neque aliquod signum p̄̄beant eis, per quod
ip̄lī possint se iuuare contra ciuitatem. Nam contrarium fa-
cientes incident in maiestatem, per illum tex. accipiendo, ma-
iestatem large, vt ip̄se dicit, quod dictum adducit Barba. in
dicto consil. 70. contra Salycer. & ego pro Saly. quia Ange. ibi
in princip. sequitur gloss. quod non habeat locum in alijs ci-
uitatibus, & dominis inferioribus a principe, & sic non est ve-
risimile quod in fin. per dictum supra allegat. voluerit con-
trarium, quia dictum Doctor. debet intelligi secundum le-
gem quam allegat. vt dicit Bartolus in l. non solum. §. si li-
berationis. ff. de libe. lega. & dixi in addit. ad Mandago. de ele.
in 1. addi sed dictum Ange in d. l. 1. ad legem julianam maiestat.

in P. add. eccl. dictum. Attinge. in d. i. i. ad legem Iuniam. In hac statua.
& etiam op. Saly. probatur per tex. ibi, qui ve hostibus popu-
li Romani nuntium, literasve miserit, signumve dederit, fe-
ceritve dolo malo quo hostes populi Romani consilio adiu-
15 uentur aduersus rempu. qui tex. clare vult, tquod mittens nū
tium vel literas, aut lignum faciēs hostibus, quo possint occu-
pare ciuitatem, & dominium illius usurpare, cōmittit crimē
laſia maiest. ita tenet Mar. de Laud. in d. tract. de cri. laſia ma-
ergo sequit, si ad hunc finē non fecerit, non incidit in crimē
laſia ma. §. 2. vbi dicit quod dolose mittat. & Ludo. de Ro. in d.
consil. 365. in fi. & Cœpo. in d. consi. i 7. colum. 6. in princip. &
Oldra. in d. consi. 43. in 6. q. vbi dicit, quod ille proprie dicitur
crimen laſiae maiestatis committere, qui iurisdictioni & pote-
stati Imperij suppolitus, ab obedientia se realiter subtrahens,
hostis animum assūmit, & se domino suo aduersarium pa-
rat. & ideo tales perduelles vocantur, id est perfecte ad duellū
sue bellum clādestinum vel publicum parati, & accincti. vn-
de & tale crimen vocatum est crimen perduellionis. l. dona-
tiones. §. fi. ff. de dona. & §. per contrarium. inst. de hæredi. quæ
ab interita. defe. & l. cum filius. §. reis. ff. de le. 2. idem tenuit Bal.
in ti. qui sint rebelles. in ver. tenore. & Mar. lau. vbi supra. §. 26.

16 facit.l.amissione.¶.qui deficiunt.ff.de capi.dimicat vbi ergo non
est subtractio a iuris. potestate. princ. non est crimen lessae maiestatis secundum eum In hoc articulo, ego , saluo temper saniore iudicio,hanc vitam partem tanquam in iure verissimam,in consulendo & in iudicando firmiter tenendam censco & sequor,quod contra rebeliem & proditorem Ducum, Marchionum,Comitum,& aliorum dominorum temporaliuum ac ciuitatum superiorum recognoscendum poena legi quis.ad legem iuliam maiesta. Non habeat locum , quo ad

bona & personas liberorum, sed solum poena erit capitallis, per d.l.j.de seditio.nisi proditio fieret cum armis, tūc propter vim publicam bona veniunt publicanda, vt ī. dicāt in solutione.q.qua pœna puniantur seditiosi, isto in casu filij nō erunt incapacas, nec secundum. d.l.quisquis. quia indicens taliter bellum, non dicitur committere crimen læse maiestatis. l.hostes. ff.de capt. vi voluit Oldra.in dicto consl. 43. in 6. quæst. & istam partem tenet Alber.de Rota.in d.l quisquis. Secus vero est quando fit rebellio contra propriam personam ipsius Imperatoris.d.l quisquis. † Idem si consipiretur contra Papam c.in primis.in fi.2. quæst. j. Cuius maiestas maior est Imperiali, c.solitæ.de maio.& obedien. aut rebellio fiat in personam superemi domini nostri regis, qui de iure non recognoscit superiori cap.per venerabilem. §.insuper, qui filij sint legitimi, & ibi per Innoc.& Modernio.& dixi de auc.magni cōlili, & parliamentorum regni. Aut etiam contra eos qui iuxta latus eorum sunt, vel si oppugnatur. aliqua ciuitas eis subdita ad finem vt eis auferatur, & tunc habet locum poena dictæ.l. quisquis.vt tenet ibi Cy.& Steph. Buynat.in tertio notabili, & idem dicit si contra Augustum committeretur, per illum tex.& semel vidi in magno consilio, scilicet Anno quingeniesimo octavo supra mille processum in criminis læse maiestatis per summum pontificem Iulium secundum, motum contra illos de Bētiuolis, ex eo quo præfati de Bētiuolis dominium ciuitatis Bononiæ sibi occupabant, qui tandem fuit per cōsilium remissus perficiendus determinandus coram certis nō suspectis iudicibus per ipsum papam deputandis. & hanc conclusionem probo per tex.in d.c.si quis. laicus. 22. quæstione. 5. de quo fecit festum Barb.in dicto consilio 70.supra in prima parte alleg. Nam tex.dicit. † Si quis laicus iuramentum violando prophanat, quod Regi & domino suo iurat, & postea per uerse & dolose eius Regnum tractauerit, & in mortem ipsius aliquo machinamento insidiatur &c.& sic copulatiue loquitur, non solum quando prodit Regnum, sed & in mortem ipsius Regis insidiatus est. Non enim videtur habere locum in alio domino terra a principe inferiore, nec est sub correctione mens illius literæ. & ita tenet Oldr.in dicto consilio quædragessimotertio.in 6. quæstio. vbi vul. † quod maiestas dicitur maior statis siue maior potestas, arguendo ab etymologia vocabuli.l. decernimus.C.de episcopis & clericis.& l. tugurii. ff. de verborum significatio.l. prima ff.de acquirenda possestio. l. finali. ff.ad munici. & omnes post Bart.in l. prima fl. solut. matrimonio, sed crimen læse maiestatis non committitur nisi cum laeditur maior potestas, sed in inferiore nulla est potestas in læso respectu laudentis, loquendo de potestate, prout accipit lex, potestatis ff.de verbo.sig.

Posito etiam quod talis rebellis teneat ab eodem inferiore domino feudum, quia secundum Oldra. illud non dat domino imperium in suum vasallum. Est enim quidam contra eum in quo quis alteri obligatur, vt de noua forma fideli. cū aliis per eum allega. vbi consuluit pro quodam rege qui auxiliu præbuerat aliquibus contra imperatorem, concludendo quod ille Rex non commisit crimen læse maiestatis. vt ibi per eum. Et istud tenet Bal.in consl. 60. vol. 2. inci. punctus seu facti narratio &c. vbi vult⁹ q̄ crimen læse maiestatis principē vel rempu. Ro. commissum, morte nō extinguitur, sed bene contra alios principes & ciuitates commissum per mortem extingatur. alleg. l. fi. ff. ad legem iuliam maiestatis. idem tenet gl. in d. l. meminisse. C.e. tit. Et ista est vera & communis opī. & etiam in non recognoscentibus superiori de facto, ex priuilegio vel consuetudine præscripta, vt patet per Sc. ci. in d. consl. 375. Quia in delictis mitior & benignior poena est accipienda. l. interpretatione, ff. de pœn. Et in hoc regno Franciæ ita obseruat in istis dominis & principibus ab ipso rege inferioribus, & ipsum recognoscentibus, secundum Albe.de Rosa. in d.q. 19. in sing. per Egi.de bellameræ in d. consl. 15. & ita reperi in grādi consuetudinario Franciæ nouiter in vulgari impressio. ti. de iuribus rega. colum. 6. versi. Item la ou vne ville ne obeist au Roy. &c. quia ad eū solum spectat cognoscere de criminis læse maiestatis, prout in d.lib. consue. eo. tit. fo. v. ver. Itē au Roy nostro syre &c. quod de facto fuit iudicatum contra regem

Nauarre. † Et ibi etiam dicitur quod omnis confiscatio bonorum spectat ad ipsum regem, & non ad alium, etiam altum iustitiarium, de quo ultimo, an bona publicata spectent ad ipsum principem vel ad domini num immediatum, vide Egidium in dicto consl. 15. in 2. q. & Guidopapæ. in q. 341. et Auffrarium in q. capelle Tolosæ. q. 395. & plene per Bar. & omnes Moder. in l. si finita. §. si de vestigib. ff. de damno infest. & Albe.de rosa. in 3. parte q. 7. & Io. Fab. in auct. bona damnatorum. C.de bonis dam. & Spec. ti. de feu. vers. 40. & quid de bonis cler. vide quę dixi in §. 10. de iuris omnium iud. & Fel. inc. excommunicamus. in princ. de hære. & Steph. Buynat. in d.l. q. suis. in 4. not. ver. 3. procedit. cum ver. sequen. quia in hoc regno solum contra ipsum regem, & non contra alios principes.

Tractatum Tomus XI.

95

pes sibi subditos, crimen lese maiestatis committitur, ut supra dictum est. Præterea habet solus cognitionem quo ad portionem armorum, si fiat publice cum multitudine gentium, vel in itinere publicis, quia ipse solus prohibet usum armorum, ideo solus offenditur, ut videre licet in stilo parlamenti, in prima parte tituli de iuribus reg. & ibi per Austrerium. & pariter nullus princeps præter ipsum in regno potest gratiam & remissionem criminis facere, cum solum ad supremum dominum illud spectet. l. 3. C. de episc. audi. & l. f. C. de senten. passis, & l. f. C. de genera. abolit. & tenet Signo. de homodeis in consil. clv. col. secunda. versicu præterea non est nouum quod princeps &c. & etiam reappellare deportatos ad ciuitatem. l. relegati. in f. ff. de poe. nisi inferior ex causa ficeret. l. is qui reus per gloss. & Barff. de publ. iud. & Ange. in l. si decesserit. is. qui satisda. cogantur. & in l. 1. §. non fuit. ff. de dolo. faciunt not. per Bald. in l. prima. C. de iure aureo. annulo. qui possit referuata principi. sed hic nullo modo possunt etiam ex causa & per Fely. in termone, hodie mecum eris &c. & etiam partem tenuit domi. Gulliel. domini Accusarii in quadam q. per cum disputata incipit. quidam Albertus arnixii &c. secundu. n. Alberi. de Rosat. in dicta quæstio. 19. q. ac de iure communis, & etiam diuina pro- 33 cedat ut ibi. Et licet in hoc regno habeat locum crimen lese maiestatis. contra principem nostrum supremum, ut dictum est. tamen pena dictæ l. quisquis. quo ad filios, incapacitatem seu inhabilitatem ipsorum, non habet locum quin possint succedere, & capere eis reliqua in testamento suorum parentum, aliorum, & etiam ab intestato, nec efficiuntur infames, sed ad honores possunt promoueri, sed habet locum quo ad poenam corporalem & confiscationem bonorum omnium, quia consuetudo est generalis in hoc secundum Ange. in d. l. quisquis, ut s. dictum. Si alii domini & principes coirariam habeat consuetudinem, ego me remitto consuetudini, & conscientiae eorum & suorum consiliariorum. & etiam de iure d. l. quisquis. Joquitur in filiis in potestate constitutis, & non in emancipatis ut voluit August. Arimin. in additio. ad Angel. Aret. in tracta. male. in gl. che ha tradito. versic. matrem. per gloss. in cap. si quis. 6. quæstio. prima, quam non inueni. volens plus Aug. ibi quod poena d. l. quisquis. non habeat locum si filii sint cleri. & per gl. in cap. satis peruersum lvj. distin. non priuantur beneficiis, & tenet Mart. de crimine lese maiestatis. §. 3. 1. de quo plene dixi in addit. ad Dyn. in regu. non debet aliquis alterius odio pregrauari. de regu. iur. lib. 6. & no. quod violento occipatori ciuitatis vel prouinciae, princeps non potest concedere ciuitatem vel prouinciam violenter occupatam. l. meminire. C. vade vi. & ibi Bart. nisi ex causa vera & iusta princeps faceret concessionem, non obstante dicta violentia. l. lucius, ff. de euangelione. & tenet Martin. Lauden. in d. tractat. de princip. §. 12.

S U M M A R I U M .

- 1 Seditio est crimen graue & enorme.
- 2 Appellatio & si per iudicem, a quo non admittatur, tamen executio diffiri debet.
- 3 Index unius ciuitatis non potest cognoscere de seditione facta in alia, & delictum universitatis nisi notorium & famosum esse potest.
- 4 Delictum per x. homines commissum potest dici notorium.
- 5 Consultor non tenetur si per viam iusticia procedatur.
- 6 Uniuersitas vel populus seditionem vel tumultum faciens qualiter puniri debeat. & Uniuersitas delinquere potest in omittendo.
- 7 Uniuersitas qualiter in committendo delinquere possit.
- 8 Sindicus uniuersitatis quando legitime censeatur ordinatus.
- 9 Deliberatio consilii non requiritur in delicto consistente in omissiendo, & Ciuitas sine deliberatione delictum continuatum committere potest.
- 10 Voluntas & intentio potius factis quam verbis demonstratur.
- 11 Uniuersitati quando posse praividicare pars maior.
- 12 Uniuersitas ex consilio deliberatione delictum committens an censeatur delinquere.
- 13 Ciuitas an teneatur de delicto consulum.
- 14 Uniuersitas non dicitur delinquere in eo quod a quolibet priuato committi potest.
- 15 Uniuersitas qua in faciendo deliquit an possit criminaliter puniri.
- 16 Pena que infligi possit pro delicto uniuersitatis.
- 17 Ciuitas priuatur privilegio episcopali ob delictum homicidii.
- 18 Inquisitio facilius sit contra uniuersitatem quam contra personas singulares.
- 19 Ciuitas tota ob heresis crimen potest comburi.
- 20 Panitia temporalis uni quandoque infligitur ob delictum alcerius, scilicet non spiritualis seu eterna, & Ciues omnes priuuntur ob iudicis delictum.
- 21 Uniuersitas decapitari non potest.
- 22 Uniuersitas nil aliud est ab hominibus ipsam representantibus.

- 23 Uniuersitas vere dicitur delinquere in bis qui reperiuntur confessi: delicto.
- 24 Multitudine delinquentium est causa rigoris iuris relaxandi. & papa non potest omnes clericos vel episcopos priuare.
- 25 Multitudini insipiem casibus non parcitur. & Multitudini in delicto maximo non parcitur, nec etiam multitudini religiosorum.
- 26 Multitudini non parcitur in delicto committendo, licet bene in commissu.
- 27 Uniuersitas illa puniri potest ob delictum in qua infantes, aut persona similes non reperiuntur.
- 28 Sed itiosi qui sint pena afficiendi.
- 29 Seditiosi ades alienas expilantes capite plectuntur.
- 30 Bona damnatorum hodie non sunt publicanda, nisi in criminis lese maiestatis, & Deportatio nil aliud est quam omnium bonorum publicationis.
- 31 Bona damnatorum non censentur confiscata nisi hoc expresse in sententia dicatur.
- 32 Seditiosi derobatores puniuntur per l. si quando. C. unde vi.
- 33 Seditiosi ex proposito, dolo, & conspiracione machinata monentes, pro dignitatis qualitate sunt puniendi.
- 34 Dictio studiis, in delictis malum animum significat.
- 35 Seditiosi mori debent si sedicio innaluit cruenta, & factio prærupta.
- 36 Offendere personam publicam gravius est quam priuatem.
- 37 Delictum coram iudice pro tribunali sedente commissum, nullam probacionem alienum exigit.
- 38 Authores seditionis sunt capite puniendi.
- 39 Preparamenta ad aliquid faciendum sufficere dicuntur ut ipsum factum censeatur.
- 40 Procedere in delicto quid sit, & quid ipsum consummare.
- 41 Tractatus solus etiam in atrocissimis non est puniendus.
- 42 Conatus solus in quibus criminibus puniatur, nullo etiam effectu sequitur.
- 43 Turba non punitur, sed bene quod in turba perpetratur.
- 44 Seditio iustitia opprimit, & communia bona.
- 45 Seditio Choræ qualis fuerit, & qualiter periret qui in seditione fuerunt.
- 46 P'aga in Israel cessauit Moysè & Aaron pro populo orientibus.
- 47 Seditiosis toto conatu resistere licet etiam eos occidendo.
- 48 Consulatum sibi propter suam nobilitatem usurpare volentes sunt fustigandi, & postularis priuandi.
- 49 Agenenses seditioni de quibus arguantur.
- 50 Persona honesta non sunt fustigandæ, sed viles bene.
- 51 Lapidem iaciens ex lascivis, si aliquem interficerit, mitius puniri debet.
- 52 Tumultu per accidens incidente, pena pecuniaria locum haberet, & non corporalis.
- 53 Aurelianenses clamantes aduersus scholares, moriantur, vel occidantur, pecuniaria pena multati sunt.
- 54 Militia crescente, debet etiam pena augeri.
- 55 Seditiosi vicinque sunt excusandi, si magistratus aut consul'um auctoritate seditionem fecerint.
- 56 Clerici in episcopum proprium seditionis depositi traduntur curie seculari, & Extrahentes aliquem de ecclesia crimen lese maiestatis incurvunt.
- 57 Maiestatem celestem offendentes gravius puniuntur quam qui tempora-lem.
- 58 Pœna extrahentium aliquem de ecclesia qualis sit hodie de iure canonico.
- 59 Mulieres tempore guerra possunt ciuitatem tueri, & defendere, ubi nota quod Carcassona ciuitas a Carcassa rectula dicta est, quod sola eam ciuem defendere.
- 60 Mulieres possunt crimen lese maiestatis incurvare.
- 61 Milites ex proposito & dolose seditionem facientes in exercitu belli debet capite plecti.
- 62 Patrem velle filium mori non est verisimile.
- 63 Miles qui per lasciviam aliquibus rixantibus seditionem fecerit militie gradu priuari debet.
- 64 Pugilum fortitudo clamoribus incitatur, & sermo imperatoris paratas ad prælium acutosque mucrones accendit.

Septimo & vltimo presuppono.

qualiter contra seditiones & conspiratores & similes sit procedendum, Et quomodo proberetur rebellio & sedicio? vide Ange. arc. in d. tracta. malefi. in gloss. che ha tradito. in princip. l. vbi dicit, quod quamvis istud crimen sit enorme & graue, ut probatur in passione dominica. Lu. 23. vbi iudei accusabat Iesum Christum benedictum dicentes. Hunc inuenimus subuententem gentem nostram &c. & ibi sequitur, at illi inualebant dicentes, commouit populum, docens per uniuersitatem Iudeam, incipiens a Galilea usque hunc, &c. Sic etiam diu Paulum ut Actuum. 24. Inuenimus hunc hominem pestiferum & concitantem seditiones omnibus Iudeis in uniuerso orbe, & authorem seditionis sectæ Nazarenorum &c. ita quod appellari non potest. l. constitutiones. & ibi Bar. Ange. Aret. & Mod. ff. de app. & Alex. in addi. ad Bar. in d. l. si qd a filio. §. hi autem

Nic.Boer de seditionis.

- autem de iniu.rup.testa.& in l.Pantonius §.rei perduellionis.
fi.de acqu.hæc.& lo.An.Arch.& sequa.in c.fœlicis.de poe.li-
2 6.¶ licet secundū Bar.in l.i.ff.de of.eius cui man.est iuris.appel-
latio per iudicem tenet.Alexā.in d.§.hi autem.& Marti.laud.
in d.tract.de crimi.læſe maiesta.§.7. tamen procedi nō potest
ad torturam, nisi præcedentibus indicis & alijs præsumptio-
nibus per tex.gl.Cy.Bar.Bal.& Ang.& Saly.in l. si quis alicui,
C.ad legem iuliam maiestatis.& ipsis præcedentib.omnis po-
test torqueri nullo priuilegio obstante, siue sit miles armatae
vel cœlētis militie, siue doctor.ca.1.de deposito.& Barb.in cō-
sil.43.colum.4.versl. & si quispiam.li.1.& tex.in l.nullus.& ibi
omnes.C.ad legem iuliam maiestatis, & contra seditiones p-
ceditur per viam inquisitionis, vt in aucten.de princ.§.fi.& ibi
Ange.pro hoc alleg.l.1.in fi.C.de abol.& aduertendum est se-
cundum Ange.ibi,¶ quod de hoc crimine seditionis vnius ci-
uitatis,puta Perusij,non potest cognoscere iudex Florentia, &
per tex.ibi,quia de seditione commissa in ciuitate Constanti-
nopoli non potest præses prouinciæ cognoscere, sed debet in-
quirere & inuestigare diligenter contra facientes seditionem,
& ipsis ad ciuitatem remittere,quod est singulare, quia regu-
lariter delictum alibi commissum potest hic puniri,vt volunt
Doc.in l.1.C.vbi de cri.agi opor.& per Bar.in l. si cui. §.cū sa-
crilegium.ff.de accu. & dixi in §.24.in gi.1.de iur.om.iu.li.con-
fuc.Biturig.Sed facilius inquiritur contra vniuersitatem, quæ
contra singulares personas,quia delictum magnæ vniuersita-
tis non potest esse nisi notorium & famosum.l.iustissimos.C.
de offi.rec.prouin.& tenet Alexan.in addi.ad Bart.in Laut fa-
cta.§.nonnumquam,de poe.Et hoc verum secundum Barto.
ibi,si vniuersitas delinquit, vt vniuersitas,quia proposito &
deliberato consilio hoc fecit, vt j.dicam,secus si non propo-
sito & deliberato consilio,quia tunc debet inquiri cōtra sin-
gulos atque singula.Pau.de Ca.in d.consi.cccxv.vol.vi.versi.
secunda pars verborum.vol.antiq.vbi consuluit pro commu-
nitate lanuensium,quæ tunc transtulerat dominium ciuita-
tis lanuæ in regem Franciæ,vt ipse refert ibi.colum.7.versicu.
nunc ad propositum.& idem tenet Pau.de Cast.in consi.105.
incip.in causa Sforci.vel nouo.Ideo dicit Bal.in l.j.§. fin.ff.de
iust.& iur.¶ quod delictum quod fit per decem homines, vel
supra est notorium,vnde secundum Bar.in suo tract.de Guel-
phis.in 4.prin.quest.quis potest probari esse de factio Gie-
bellinorum vel Guelphorum,vel illis adhædere, quando ex-
presse dicit se esse illius factiois,quod sufficit,nemo enim vi-
detur dicere quod mente nō cogitauerit.l.Labeo.ff.de supell.
le.vel quia illi parti fauebat in consiliis, & in armis,ac in aliis
factis.Et hoc intelligit in factis voluntariis,put faciebat nobilis
vir, & eques veteranus Bertrādus de forces eiusdem loci dñs,
q in consiliis, & alijs fauebat cōitati seditione Agenensi, & p
ipsa vniuersitate iuit erga Christianissimū regem nostrum,et
pro hoc tex.in d.l.j.de sedition.ibi,publicam disciplinam defen-
dere fortasse tentauerint &c.quod exponit Ioan.Faber ibi,de
facto,& non de iure,vt j.dicam.¶ Quia vbi proceditur per viā
iustitiæ, aduoçatus cōsulendo iure aut plebiscitado,non tene-
tur,ideo dominus Nico.Bertrandi iuris vtriusque Doçto. qui
fuit aduocatus pro dicta communitate coram nobis commis-
sariis ante dictis teneri non potest de consilio. & etiā statim
dimisit illos.Ideo est intelligēdū de consilio fraudulēto cir-
ca seditionem faciendam,aut post factam & commissam,de
fendendo verbo & facto.l.consilij.non fraudulentifff.de re iu-
di.& in regula nullus ex consi.& ibi dixi post Dy.co.lib.6.bo.
est tex.in l.aut facta.in prin.ibi,consilia vt coniurationes.&c.
ff.de poe.& Colle&.in c.nuper.& ibi per Do. Celsus Hug.in
addi.de sen.excoimmu.& in cap.sane.de renun.& tractatus &
conspiratio per complices & socios criminis potest probari,
vt no.Bal.in l.quoniam liberi.C.de testi.maxime quæ fit con-
tra principem,tenet Mar.Lauden.in d.tracta.de crimine læſe
maiestatis §.8.voiens ibi in §.11.quod contra notoriæ tenen-
tes ciuitates ecclesiæ Romanæ, sine citatione proceditur ad
sententiam.alleg.Bald.in proç.fendo.Et laicus contra clericū
in crimine læſe maiest.potest testificari,vt tener gl. in c.cū.p.
Manconella.de acc.& Mar.vbi §.27. de quo per omnes in d.
c.cum.p.Manconet.
6 His præsuppositis venio ad solutionem.q. f qua poena de-
ju.puniatur populus,collegium,capitulum,vel vniuersitas se-
ditionem,rebellionem & tumultum faciens , aut aliud deli-
ctum committens,circa quam Doc. j.allegandi mouent plu-
res quæstiones,quas omnes per vnam claram distinctionem
& breuem,omissis,argum.compræhendam.Ideo , aut agitur
de seditione facta in ciuitate, aut in acie & bello.Si in ciuita-
te,tunc aut vniuersitas delictum committit in omissendo,
aut in faciendo . Si in omissendo , & tunc vniuersitas potest
vere & propriè delinquere,vt tener Cy.in l. si quis in tantam.
colum.3.1.er.sed pone iuxta hoc.C.vnde vi. vbi mouet istam
qua?io.& etiam Bar.in l.aut facta.§.nonnumquam,ff.de pe-
nis.& Saly.in d.l.1.C.de sedi in 1.q.& 2.& Antdc But.Abb.li.

- cu.in c.dilectus.in 2.colum.pen.& ibi lo.de Ana.colum.;.dē
simo.& secundum ipsos punitur totum collegiū seu vniuer-
sitas,licet secundum Saly.nulla conuocatio & consilij deli-
beratio tuerit facta,vt liubemus nullam nauem.C.de sac.ec-
cle.& ratio est,quia licet negligentia regentium vniuersitatē
hoc contingat,tamen ipsa vniuersitas diciur negligere, vt d.
liubemus,& negligentia illorum quibus madatur non excu-
sat mandantem.l.procurator.¶ si tutores.in fin.ff.manda.¶ Si
vero in faciendo & committendo , & tunc , aut per modum
vniuersi,vt quia populus & vniuersitas quocata extitit perso-
num campanæ vel tubæ, vel alio simili signo more solito. l.
2.iuncta glo.C.de decurio.lib.10.& consil. deliberato ad hoc
delictum committendum processit,dicitur delictum commis-
tere,alias vniuersitas ipsa non dicitur committere, sed singula-
riter sing.tex.est celebris in l.semper.¶ si in sepulchro.ff.quod
vi aut clam,& hoc est quod vult gl.in l.si ex dolo.¶ 1.ff.de do-
lo.& expreſſe in l.aliud.¶ auferatur.ff.de regu.iur.& in l.sicut,
ff.quod cuiusque vniuer.& Sal.in d.l.1.in 4.q.de sedi. & Bart.
in d.l.aut facta.¶ nonnumquam.ver.vterius quer. & Ange.
in l.metum.¶ animaduertendum.ff.quod me.causa.& singu-
Old.in d.consi.cccxv.& gl.in prag.sanc.in ti.de numero card.
in verbo ibi,collegialiter.& etiam in ti.de interdi.in princ. in
verbo,locorum.& Pau.de Cast.in consi.cv.inci.in cā Sfortii,
ver.nouorum.& Dyn.in regula delictum personæ, & quæ ibi
dixi in addi.& post me.d.Celsus Hug.de reg.iur.lib.6.& Collc.
in c.plerunque,in pe.q.& ibi.d.Cellsis.de rescri.& ample Hie-
ro.de tortis in d.consi.l. in fauorem Florētinorum edito.col.
2.in princ.vbi refert lo.de Ligna.in clem.1.de poen.ita dixisse
coram summo pontifi.& cardinalibus in ciuitate Bononiæ
si.facit tex.& quod nota.ibi Bar.in l.auctuarios. C.de numera-
8 & chartul.li.12.¶ quod sindicus creatus non congregata vni-
uersitate ad sonum campanæ,vel alio signo,vel non congre-
gata in loco vbi alias conueta fuerat congregari,vel non cō-
gregata de mandato superioris,prout consueuerat,non dicit
legitime ordinatus,& ita dicit de facto se obtinuisse , & idem
Anto.corse.in singu.consuetudo.Ita etiam quod si omnes ci-
ues velo eleuato,& vexillo erecتو,& pulsata prius campana,
iuisset ad hoc faciendum,non dicetur vniuersitas delinquere
si deliberatio non præcesserit.Et isto casu illi qui conuocae-
runt,& eleuauerunt vexillum,& campanam pulsauerunt,di-
cuntur incitatores personarum,& tenētur tanquam seditionis
secundum Bar.in d.¶ nonnumquam.& Saly.in d.l.1.in 3.q.de
sedi.& Abb.sicu.in cap.dilectus.in q.penulti.& ibi lo.de Ana.
colum.5.q.3.& colum.seq.versicu.dicit etiam per not. in capi-
tu.cum omnes,de constitu.& idem Fely.in capit.dilectus.co-
lum.vltim.ver.sexto in quantum & omnes &c. vbi hoc limi-
tat tribus modis.
9 ¶ Primo vt habeat locum in delicto quod consistit in facie-
do , secus in omissendo , in quo non requiritur consilij deli-
beratio,vt s.in primo membro dixi.
Secundo consistit verum in delicto quod non habet tra-
ctum successiuum , sicut est homicidium , & similia, secus si
estet delictum continuatum,vt rebellio,guerra,tolerantia p-
fidis erga subditos opprimentes,vnde in istis credit quod sine
deliberatione,& pulsatione campanæ , & cōngregatione so-
lenni,si fuerit ab vna vniuersitate perpetrata,vel si fuerit vna
ciuitas passa per subditos perpetrat aliquo tempore,quod ve-
re illud dicatur delictum vniuersitatis,postquam totus popu-
lus concurrit,secundum Pet.de Anca.in consi.clviii.incip.ex
narratis in facto appetit &c.& in clem.1.post Card.ibi 4.q.de
poe.¶ Satis enim,secundum eum,factis ipsis declaratur inten-
tio vniuersitatis,& evidentius declaratur voluntas hominis
factis quam verbis.ca.dilecti filij, de ap.& reprehendenda tu-
magis es.ff.de insti.& substi.quod etiam sequitur lo.de Ana.
in d.capit.dilectus.colum.v.versicul. & circa prædicta an &
quando ecclesia &c.Et sic videtur secisse communitas Agen-
ensis, que die lunæ tertia Iulij contiuando tumultum & se-
ditionem nocte præcedente incohata, pulsare fecit campa-
nas ecclesiarum , & virgas tanquam vexillum anteferri fa-
ciebat ad conuentum carmelitarum usque, vbi se congrega-
uit.Ad requisitionem tamen Domini Dubuscon volentis se-
dare tumultum , & communicato cum eodem Dubuscon
qui nihil potuit proficere,velo eleuato accessit ipsa cōmuni-
tas ad domum ciuitatis communem,& postea continuauit p-
niensem & ultra faciendo guicatum armis,et alia peregit,pro-
ut supra narratum est,vt in sententia per dominos mihi col-
legas lata ad longum inserta continetur. Sed per hoc dicitur
vniuersitas Agenensis deliquisse . Tum quia totus populus
nō occurrit nec hic fecit, quod requirebatur,vt volunt Doc.
Salle.licet essent mille & plus de plebeis rusticis et miserabili-
bus personis.¶ Tum quia ad hoc vt maior pars possit præjudi-
care vniuerlitati,secundum legem quod maior pars ff.ad mu-
ni.requiritur quod illa tendant ad utilitatem,vel saltē nō on-
tendant ad damnum.Sed quando tendunt ad damnum & de-
liatum

Tractatum Tomus XI.

89

- lietum, requiritur quod omnes concordent, alias contradicatio vniuersitatis faceret ne videatur gestum ab ipsa vniuersitate, vt tenet Gui. de cu. in d. l. iubemus. quem ibi sequitur Pau. de Castro colum. 2. & Fely. in d. capit. cum omnes colum. 9. versi. in eadem glo. ibi, si sint plures. de consti. & Alex. in d. l. quod maior pars vbi in fin. dicit quod illa lex non habet locum in criminalibus. alleg. gl. in cap. milites. lvj. distin. Et tenet Bald. in d. l. metum. §. animaduertendum. vbi dicit, quod si maior pars canoniconorum delinquit, non videntur propterea omnes delinquere. l. i. in prin. ff. de magi. conue. quod not. quia videtur restringere dictum omnium Docto. & violentium vniuersitatem delinquere si ex consilij deliberatione commiserit delictum, sed non facit. Nam istud intelligitur quando maior pars delinquit sine conuocatione & deliberatione precedente, quia vniuersitas tunc non dicitur delinquere, vt supra dictum est. faciunt no. per Abba. in ca. auditis. de elec. & capitu. i. de his que si. a maior. & ideo nos processimus tanquam contra singulares & particulares, vt supra dictum est. tertio nisi p. conjecturas & actus sequentes detegatur voluntas populi, forte non puniunt, nec in exilium ponunt delinquentes. ita colligitur secundum Fely. ex verbis Cardi. in d. cle. i. in 4. q. de poe. ¶ Et praedicta conclusio procedit, etiam si consules & officia ciuitatis delictum ipsum commiserint, vt voluit Bartol. in d. §. nonnunquam. licet Io. de Ana. in d. capit. dilectus, colum. 6. versicu. quarto principaliter. & Cyn. in d. l. iubemus. teneat contrarium, sed op. Bar. est verior quam tenet Oldr. in d. consil. cccxv. & quod nullo modo dicatur vniuersitas delinquere nisi fecerit de liberationem, vt dictum est, & hoc casu vera est conclusio, quando delictum est commissum circa id quod a sola vniuersitate fieri potuit, puta statuta illicita condendo, vel collectas imponendo, & tunc secundum Bar. in d. §. nonnunquam. cum priuatus hoc facere non possit, ipsa vniuersitas dicunt vere propri facere, i. qua hoc ius residet. l. omnes populi. ff. de iusti. & iure. & auc. calfa & irrita. C. de sac. sanct. ecclesi. & auc. item nulla communitas. C. de episc. & cler. istud tenet Saly. in l. i. in 4. q. de sedi. & Abba. sicut. in d. capi. dilectus. colum. penult. & ibi Io. de Ana. colum. 3. in fi. qui ambo post Ant. ibi alle. tex. in d. c. grauem. & in c. nouerit. de sententia excommuni. nica. Idem Maria. soci. in ca. dilectus. ¶ Si vero est commissum circa id quod a qualibet priuato fieri potest, vt est crimen homicidij, rapine vel violentiae, aut doli, & tunc secundum Bart. vniuersitas proprie non dicitur illud committere, quia non cadit in vniuersitatem, & ad eorum commitionem & perpetrationem vna persona exigitur, & pro hoc alleg. d. l. sed si ex dolo, §. i. de dolo. & l. i. §. fin. ff. de acquirend. post. sed vniuersitas non est vera persona, sed ficta. l. mortuo. ff. de fidei. ideo si & non vere delinquit, vt ipse probat, & ipsum sequitur Io. Barbe. in suo viatorio, eo tacito. & tenuit Spec. ti. de accus. in fi. & Abb. si. i. d. c. dilectus. col. pe. & ibi Io. de Ana. col. 4. post princip. Sed Saly. in d. l. i. de sedi. in 3. & 4. q. tenet contrarium circa hoc ultimum, quod vniuersitas vt persona representata dicitur vere facere, quia vniuersitas nihil aliud est quam homines vniuersitatis, sed hoies vniuersitatis vere fecerunt, ergo & vniuersitas vere fecit quod homines. Pro hoc alleg. text. in d. l. semper. §. in sepulchro. & in l. si familia. ff. de iurisd. omniū iudicium, & hoc dicit esse verum, quando homines vniuersitatis ad hoc faciendum conuenerunt vt vniuersi, vt dictum est, alias si singuli conuenerunt sine deliberatione vniuersitatis, tunc uerum dicit Bar. & istam partem tenuit Albe. de Galdino in tract. inale. ti. de homi. ver. q. talis est sepe de facto contingit, commune seu vniuersitas & c.
- ¶ Sed in modo puniendo ipsam vniuersitatē quae delinquit in faciendo, quod puniatur criminaliter, est altercatio nō modica. Nam Cy. d. l. si quis in tantam. ver. sed pone quod facit homicidium & c. varias refert opiniones, & finaliter concludit, quod teneatur criminaliter, sed alterabitur poena propter multitudinem, secundum gl. in §. nonnunquam, quia fieret magna hominum strages, & idem tenet Ang. in d. l. si familia. in prima fallentia, sed Inno. in d. c. dilectus. & in d. c. grauem. de sententia excommunicata. tenet contrarium, quod vniuersitas non puniat, ne innocentes, vt pupilli, furiosi, & similes personae, quae non possunt delinquere puniatur, sed pena transmutetur in poenam pecuniariam, nisi ex delicto aliquid peruerterit ad ipsam vniuersitatem, tunc teneatur. d. l. si ex dolo, §. 1. & hoc tenet omnes. tex. in c. sepe. de resti. spo. & in capitu. quia. v. de iudic. & Paul. de Castro consil. cccxv. colum. 2. vel tertio videndum est & c. vsque ad fi. quod est sangu. incip. quia scio quod super isto. volumi. antiq. Sed Bar. in d. §. nonnunquam reassumit illas op. & tandem dislinguit.
- ¶ Aut delicti pena est realis, aut personalis, primo casu, aut non quae cadit illa poena in singulos de vniuersitate sicut in ipsa vniuersitate exemplum, publicatur res ex delicto, si illa res est vniuersitatis, ipsa vniuersitas puniatur. d. l. iuberaus. de sacro. sanct. eccl. & in hoc conueniunt omnes scriben. in locis

supra alleg. & Abba. & Io. de Ana. in d. cap. dilectus. de offi ordi. Aut poena quae cadit in singulos, vt poena certe pecunia, vel quantitatis, & tunc dicit. Aut collegium est paruum, & est collegium ancianorum, vel capitulum canonicorum, vel collegium Doctorum. Aut magnum, vt puta ciuitas aut castellum. Primo casu, q. non puniatur collegium, sed tantum hi qui consenserunt, per tex. in prin. ff. de magist. conuen. Secundo vero casu quod puniatur vniuersitas, vt d. auget. item nulla communitas. §. i. de pace.

- Ratio diuersitatis secundum Bar. est, quia in collegio amplio & diffuso, nō ita de facili cognoscunt dissidentes a conscientibus, seu delinquentes a non delinquentibus. sicut in collegio paruo. & idem tenet Abb. sicut. & Io. de Ana. in d. c. dilectus post Anto. qui ambo all. g. tex. in c. ita nos. 25. q. tubi ciuitas priuatur dignitate episcopali propter delictum homicidii, quod proprie non cadit in vniuersitatem, sed tenetur ex eo quod mandauit, vel ratum habuit. pro quo etiam allegat cap. vbi periculum. §. ciuitas, de elec. lib. 6. accedit similis tex. in d. c. foelicis. §. fi. & ibi Francus in ultimo nota. Sed Saly. in d. l. j. de sedi. dicit quod est truffa, q. i. fantes, furiosi, mulieres, ac multi alij possent discerni, ergo non est bona ratio i. casu certi, vt ipsem Bar. secundum Sali. uidetur fateri dum dicit, q. si pro poenam soluendo det collecta imponi, quod non conscientes non tenentur ad contributionem per d. l. i. in princi. de magist. conuen. & ideo nō placet sibi distinctione collegij parui, vel diffusi, vt infra dicam. Item etiam, quia facilius ingreditur contra vniuersitatem, quam contra singulares personas, quia delictum magnē vniuersitatis non potest esse nisi notarium, vt dixi in ultima presuppositione supra. Sed quando pena est personalis, & tunc secundum Bar. Aut tale est crimen q. afficit filium propter patrem, ut crimen laetare maiestatis. L. quis quis. C. ad legem iuliam maiestati. vel crimen heres. c. statutum. de her. lib. 6. & c. foelicis. de poe. eo. lib. & tunc vniuersitas vel communis criminaliter punitur, vt factum fuit de Carthagin, quae passa fuit aratum. l. li. vsus fructus ciuitati, ff. qui. mo. vsus. ami. vbi glo. idem dicit de Troia. vnde Bartol. refert se uidisse quandam sententiam diffinitiuan imperatoris Henri. quam dedit contra ciuitatem Brixiae. quae fuerat sibi rebellis, in qua dicebat illam ciuitatem esse subiiciendam aratro, quam poenam ex misericordia relaxauit. Et etiam dicit Bonifacium Papam ita fecisse propter heresim quorūdam templariorum quod totum collegium destruere fecit. vnde Fely. in d. capit. dilectus. colum. penul. ver. secundo in quantum dicunt & c. al. leg. tex. in capit. li. audieris. 23. tvbi propter heresim tota ciuitas potest comburi. & idem tenet Pet. de Anchara. in capitul. Romana. §. vniuersitatem. de sententia excommunicatione libro sexto. Et sic bona in communi existentia publicantur, & idem voluit Bar. in ti. qui sint rebelles. in verbo, rebellado. colum. ultima, & Abb. sicut. in d. capit. dilectus. colum. penul. Ioan. de Ana. column. 4. dicentes, quod ciuitas Bononiæ etiam fuit profus destruēta & passa aratum ex sententia imperatoris, sed post ex indulgentia fuit redificata, vt legitur in legenda Sancti Ambrosij, vt refert Bar. in procemia. ff. §. hæc tria. Sic etiam secundum eos, Deus deleuit funditus Sodomam & Gomorram & tres finitimas seu vicinas ciuitates, & tam ibi erant multi & infantes & furiosi qui non poterant delinquare. ¶ Ex atrocitate ergo delictis saepe unus punitur pro alio temporaliter, non autem spiritualiter. pro quo vide bonam glo. 24. quest. 3. in summa. & in §. ecclesia. l. q. 4. & lic. secundū ipsos, in huiusmodi delictis cessant rationes Inn. Et op. videot seruari in hoc regno secundum quod repeti scriptum in magno consuetudinario Franc. titu. de iuribus rega. fo. 6. ver. Item la ou vne ville ne obeist an Roy, elle doit estre rafree. Et pro hac op. facit tex. in l. iudices. C. de naui. lib. ii. vbi propter delictum iudicis puniuntur omnes ciues, quem text. inducit Barto. ibi, quod propter denegatam iustitiam a iudice vel reatore loci concedatur repræsalia & contra omnes ciuitates, tex. cum glo. in cap. dominus noster. 23. questio. 2. idem Ant. cor. in singulari. iudex, immo secundum Innocent. in capi. cum ex iniuncto. denoui oper. nuntiatio. ciuitas potest mori, si prius caps. eam damnat ad aratum, & tenet Mar. lauden in tract. de princip. §. cij. Aut crimen non est tale quod affligatur alius quam committens, vt est homicidium, violentia, vel rapina, & secundum Bar. ¶ cum vniuersitas non habeat caput, sed fiducia decapitari non potest, sed poena illa comminabitur in pecuniariam, vt. l. quid ergo. §. poena grauior. si. de his qui no. inf. & l. hos accusare, §. omnibus. ff. de accu. & isto casu habebit locum op. Inno. ne innocentes pro innocentibus puniatur. & ipsum Barto. sequitur Abb. lic. in d. cap. dilectus colum. na. vlti. uer. scilicet in modo puniendi. & etiam Ioan. de Ana. colum. 4. Sed praedictam distinctionem repudiat. ut Salice. in d. l. i. de iuditio. dicens, quod siue collegium sit uniuersale, siue particolare, magnum & diffutum, siue paruum, quod soli puniantur qui consenserunt, per d. l. i. in prin. de magistr. conuc.

Nic Boer de seditiosis.

conue. Et illius l. fuit ratio, q̄a p̄sentes qui fuerunt maior pars totius, toram vniuersitatem repräsentant. l. quod maior pars, ff. ad munici. Ergo per eos repräsentata vere facit, vt supra dīctum est. † Cum vniuersitas nihil aliud sit, quam homines ipsam repräsentantes, merito lex ipsos solum puniri voluit, & dicetur vniuersitas punita taliter, qualiter fuit repräsentata. Et idem secūdum eum, vbi pœna est per sonalis eadem ratione, tam in homicidio quā in crīmine latet maiestatis, in quo ex patris delicto filii puniuntur, & non alij de genere suo. Iōtiuitas non subiicitur aratro sine principis conscientia, vt voluit ipsemēt Bar. in extraua. qui sint rebel. in verbo, rebellando. quasi ad fi. Et istam op̄i. tenuit Gand. in d. ti. de homici. vbi dicit quod auctores & participes homicidij, si appareat, puniri debent, per tex. in l. quoniam. C. ad legem iuliam, de ui pub. Si vero non appareant, tunc pecuniariter. Sed in hæresi, bene dicit Bar. secundum Saly. quia singuli de collegio dicūtur p̄ ecceare, merito puniuntur. Scilicet si op̄i. Saly. eslet vera, frustra, queritur an vniuersitas tractatu p̄cedēte & cōsilio deliberato deliquerit, si solū singuli consentientes tenentur, quemadmodum si sine consilij deliberatione delinquissent, vt dictum est, & ipsemēt voluit in d. l. j. de sedi. in 3. q. † Sed potest responde fi, quod vniuersitas tunc vere delinquit, & etiam punitur in illis qui reperientur consensisse, & culpabiles ipsam vniuersitatem repräsentantes, cum per deliberationem consilij vniuersitas ipsa deliquerit. Et eius op̄i. est equa, & multum mihi placet, vt statim dicam. tamen secundum Sal. eo in casu si collegium eslet magnum, ita quod ex præsentium pœna sequetur magna strages, tunc principaliōibus punitis pœna aliorum in pecuniariam vel aliam commutari debet. ar. l. qui cædem. ff. de sica. & hoc est quod vult dicere gl. in d. l. aut facta. §. nonnunquam. & facit tex. in l. si quis aliquid. §. auctores. ff. de p̄c. & in d. c. dilectus. de sim. & in l. si famili. ff. si fami. sur. & c. vt constitueret. l. di. ibi, sed populorum plurimorū strages destrahendum est aliquid seueritati & c. & Alb. de Ros. in l. a. procedente. C. de dila. & Martin. Lauden. in dicto tracta. de prin. §. cxij. & in §. ccxxxv. & no. in c. sane. de temp. ordi. & sentit Bart. in suo tract. de Guelphis & Gibel. in 4. princ. q. vers. quid enim si una pars erat extra ciuitatem & c. † quia multitudo inducit iudicem ad dispensandum contra iuris rigorem, cum ob populum multum crimen pertranseat in ultum. v. dist. iurib. & c. non potest. 23. q. 4. Et etiam propter scandalum euitandum, quia scandalosum eslet totum populum vnius ciuitatis int̄ sicere, & depopulare urbe in detrimentum reipub. cuius interest amplam habere sobolem, ad replendas ciuitates liberi hominibus. l. ff. iol. matri. vnde interrogatus Homerus qđ maximum eslet ornamentam ciuitatis, pueri (inquit) & turres, per pueros numerositatem significans, de quo per Soci. in consi. cxxxix. colum. 6. ver. vltra ostendit. l. t. & dixi in §. 1. de consue. iuri. stat. persona. quoniam in lata gente, gloria principis, & diminutione populi, contritio principis denotatur. j. q. 4. c. ecclesia. §. item David, & ideo dicit gl. in c. fi. ix. q. vi. quod Papa nō potest priuare omnes clericos, vel omnes episcopos quia vniuersalem statum ecclesiæ turbaret. Et licet multitudo parcat, vt dictis iurib. hoc fallit in septem casibus, secundum lo. de Ana. & Fely. in d. dilectus. col. 1. † Primo, nisi multitudo defenderet ex quadam auctoritate delictum suum, vt tenet gl. in ca. comitulationes. xluij. dist. prout fecisse uidentur seditioni Agerenses, qui per plures noctes ibant per portas ciuitatis faciendo guyatum, dicentes quod nullum commissariū auctoritate curiæ supremæ Burdegale. deputatum intra ciuitatem introire linerent. Quinimmo eundem in quadam parva nauicula vocata in eorum vulgari, gabarrot, line aliquo remo supra Baronam ponerent, posteaque ei dicerent, venitis de Burdegale reuertimini Burdegale. & ab exclusis molendinorū precaueatis, & plura verba de quibus in sententia interta sit aliqua mentio. ratione cuius processimus magis rigorose, quia ex quo quis perseverat in malitia, grauius puniēdus est quam alius. l. t. q. 3. cap. præcipue. & 2. q. 4. cap. quanto & dixi in §. 2. de iuris. om. iu. Secundo nisi eslet delictum maximum, vt voluit Arch. in cap. denique. 4. dist. fac. 2. q. 1. multi. Tertio, nisi eslet multitudo religiosorū. vt tenet Hol. in c. eaq; de statu mona. Quarto nisi loquamur in pœna eterna. gl. in d. c. denique. † Quinto, nisi eslet delictum nō commissum sed cōmittensum, vt voluit Bar. in d. §. nonnunquam. Sexto, nisi cessaret scandalum, quia illo cessante potest puniri. gl. in c. latores. de cleri. excom. mini. Septimo, nisi in multitudine escent aliqui principiatores, qui illi poterunt puniri, secundum gl. in d. ca. latores. vt supra dixi. Et istas limitationes ponit Domini. post Arch. in d. c. denique. & d. c. vt constitueretur. l. di. & omnes isti casus fallen. reincidunt cum di. Barto. Et quamuis op̄i. Bart. sit communis, tamen mihi magis placet op̄i. Sal. qđ si cōsentientes teneantur, non alii, nec toti ciues qui nō deliquerunt, qui forte erūt maior pars totius, quia in iplis cōgregationibus consilij populorum, nō sunt sensu carentes

vt mulieres, iſantes, suriosi, ebetes, & huidshodi similes vōcāti, nec vocari consueverunt, secundum Ang. in consi. lxij. in fi. & in d. §. animaduertendum. & dixi in §. 10. in gl. 1. antefi. dē consue. iur. stat. perso. licet tales personæ leuantur alios, qui tamen ignorant quo pacto & animo, aut iure res agatur & fiat. l. 1. C. de fal. mon. l. diuus. ff. de offi. præsi. & l. omnes. C. de pœn. quia peccatum vnius alios prouocat ad peccandum. 2. q. 7. Paulus. in 1. & c. magnæ. §. j. de voto. ergo iniquum esset quod tales personæ, quæ non consenserunt proprii delictum aliorum puniretur, hoc voluit Barth. Brix. in c. episcopus qui māc. cip. i. 2. q. 2. dūm dicit, † q̄ illa vniuersitas poterit criminaliter puniti, in qua non sunt infantes & similes persona. Et in pœnis mirior pœna est amplectenda. l. præses. ff. de p̄c. & in regulā, in pœnis. de re. iu. & quæ ibi dixi post Dy & ſ. in 6. præluppositione. Et profecto Cy. Inno. & corum sequaces videntur habuisse bonam & æquam rationem, & ipsos sequitur Alb. de Rota. in d. l. aliud. § refertur. qui alle. Gand. in d. ti. de homi. alias sequereur quod appellatione personæ, in odiosis, compræhenderetur vniuersitas, q̄ no. vt uoluit l. de Ana. in c. cū in illis. circa fi. de præben. li. 6. Secūs in fauorabilibus, vt ibi p̄cum, & Car. Alex. in d. §. conuenticulas. in primo no. de parte nen. vbi vide. & istam op̄i. tenet Pau. de Cast. in d. consil. cv. & Ange. in l. qui cedem. ff. de sica. qui alleg. Inno. in d. c. grauem. & sentit Alb. in 2. pat. statu. q. lxxi. & q. lxxvij. & facit ecc. 2. 6. vbi dicitur. A tribus timuit cor meum, & quarto, facies mea metuit. Deleum ciuitatis & collectiōne populi. & c. & in ista partem inclinat Bonifa. de vitali. in d. træt. de seditio. in fi. & l. titu. ad legem iuliam maiestatis. Si vero p̄ modum particula. rium & tanquā singulares fiat seditio, & tunc pœna sequitur suos auctores. l. sancimus. C. de pœn & c. quæliuit. de his quæ fiunt a prælat. † Quia aut cum seditione occurrit, & commissum est aliud delictum, aut non. Si non occurrit aliud delictum, aut est facta in ciuitate Romana, & tunc tales committunt crimen latet maiestatis, in qua specie sunt hi qui fecerunt homines armari cum telis et lapidibus, conueneruntve, vt homines ad seditionem conuocentur aduersus rem publicam, aut quo quis magistratus qui Imperium haberet, occidatur, & alijs casibus no. in l. 1. 2. & 3. cum seq. ff. ad legem iuliam maie. & per l. Fab. Ang. Are. & Io. de Pla. in §. 1. insli de pub. fid. & hoc tenet Car. Alexand. in d. cap. seditionarios. xlvi. dist. In alijs vero ciuitatibus, qui turbę, seditic nisve faciendæ consilium inierunt, & gentem cum armis congregauerunt, vim publicam committunt. l. 1. & 3. in prin & l. qui dolo. ver. hac. l. tenet ff. ad legem iuliam, de vi publi. & l. fina. C eo & ista fuit op̄i. Bartol. & vera in d. l. ad legem iuliam maiestas. vt supra dixi, in 6. præsuppositione. Quorum pœna est mortis. l. 1. C. de seditio. latem deportatio cum publicatione bonorum omnium insti. de public. iudi. §. item lex iulia. de vi. & ibi Ang. & Docto. supra alleg. & l. 1. & 2. C. de vi publi. Et tenet Bonifa. de vitali. in tract. de malefi. titu. de colleg. illic. versicul. vnde notandum est. & tract. ad legem iuliam de vi publi. † Et si in tali turba & seditione ædes alienas, aut villas expillauerint, expugnauerint cum armis, tunc capite puniuntur. l. si qui ædes alienas ff. de vi publi. & Alex. in consi. cxj. colum. 4. versi. nec prædictis obstat. volum. l. quod fecerunt Agenenses accipiendo per vim ex archiuis statuta & alia ciuitatis documenta, illaque ad eorum domum portantes. & idem Guido-pap̄e in deci. 422. vbi tenet quod qui extrahunt aliquem per vini cum armis de domo sua (in qua debet esse tutus). l. t. C. de præto. li. 1. 2. & l. plerique. cum. l. seq. ff. de in ius vocā. & l. nemo de domo sua. ff. de rcg. iu. & constituerint prisonariū, quod committunt tria delicta. Primo, niuriam, per dicta iusta. Secundo crimen capitale triplici modo, vt ibi per eum. 30 Tertio vim publicam, per iura suprallega. † ramen in hoc casu secundum ipsum hodie non publicantur bona, sed deferruntur ascendentibus & descendebus, nisi in criminis legiæ maiestatis. auc. bona dominatorum. C. de bo. dam. ex quo perdit viram, aut ciuitatem, vel statum, non perdit bona, vt tenet ibi Bal. & Ang. sed sub correctione d. auc. bona dominatorum. non corrigitur iura antiqua in illis casibus in quibus imponunt pœnam ademptionis bonorum expreſſe & pet sei, & non in consequentiā alterius pœnae, vt tenet Petr. de bella Pertica, quem sequitur Cy. in d. atic. bona. & Bar. in l. ff. de bo. dam. vbi ista dicit esse cōdem. scilicet pœna. l. iulię de vi pœna est deportatio. d. l. qui dolo. §. fi. cum iua gl. & d. §. item lex iul. sed deportatio nihil aliud est q̄ oīum bonorum publicatio. l. t. §. fi. ff. de fal. & in §. item lex Cornelia in verb. deportatio. inst. de pœn. iud. Tum etiam non h̄t locum d. aut. bona dam. qđ expreſſe per sententia bona publicant & fisco applicantur, vt tenet Ang. Are. in tract. malefi. in glo & eius bona publica mus. in prin. talias secundum eum bona regulariter non intelliguntur cōfiscata, quamuis quis sit dominatus ad mortem naturalem vel ciuilem. Idem tenet Alb. de gandi. in tit. de bo. malefic. in 1. q. ideo iudei esse cauius, quod in sua couſiſſet

Tractatum Tomus XI.

97

Acta Se publicet bona deportati, propter op. uitandas, prout fecimus in sententia per nos contra seditiones Agenenses lata, et infra per tenorem eius apparebit. & sic se habet stylus cariarum Francie, tam in aliquibus ciuitatibus & locis sunt consuetudines & statuta circa publicationem bonorum, ut apud Burdigenses, apud quos bona delinqüentium pro quounque criminis, etiam laesa maiestatis vel heresis, non confiscantur, sed remanent eorum patribus, ut dixi plene in §. x. & 12. de iuris diu. omnib. t. Et non quod contra tales seditiones de robatores habet locum dispositio, l. si quando, C. vnde vi. & c. fina. quod met. causa, ut tenet Ioan. de Imo. in conf. 2. & etiam ad omnia resarcendum damnata tenentur, secundum Bald. in capitulo primito, §. Iniuria. quem ibi lequitur Card. Alexan. in filio de pace iura. s. Si vero sine armis, tunc non perdunt omnia bona, sed certam partem, ut dicto, §. item lex lul. de vi. Et si forte banniantur ad tempus, debent ipsi reseruari, & reuersis restituti bona dimissa, secundum Odofre. & Albe. de Rosa. in dicta, atque bona damnatorum. refert & sequitur Martin. de Lau. in tractate de criminibus laesa maiestatis. §. quinquagesimo. vel etiam si homicidium comitissimum fuerit in seditione, quod pariter teneantur de homicidio, ut tenet glo. in l. quod omnia multa fatimora, C. de vi pu. & p. hoc tex. in d. l. qui dolo. versic. hac. l. teneantur & qui conuocatis hominibus vim fecerint quod quis verberetur & pulsetur, et si neque homo occisus sit. &c. & legitur in passione dominica, Marci. 13. & Luc. 23. de Barabba qui cum seditionis erat vinculus propter seditionem quandam factam in ciuitate & homicidium &c. & ita iudicatum fuit per Caroli V. contra primatum Marcum seditionem, qui a tergo occiderat Ioan. Bailletum eiusdem Caroli thesaurarium in ciuitate Parisiensi, ut supra in exemplis ostensum est, quia violentia praetambula non confunditur propter delictum secutum, ad cuius factum tenebat, l. si confidis. & ibi ita tenet Ang. C. de vi pub. Et ideo circa istum articulatum concluditur, quod si contra principem Romam aut urbem Romanam vel regem Francie committatur, quod teneantur crimine laesa maiestatis, ut dictum est. supra in sexta, presuppositione, & supra probatum est in exemplis in prima presuppositione positis, tempore regis Philippi pulchri, tunc in ciuitate Parisien. apud templarios existentis. Si vero simplex sedition fuit contra temp public. aliarum ciuitatum aut dominorum, & tunc secundum Bart. in l. capitalium §. solent quidam qui se vulgo iuuenes appellant. versicul. non nunquam, ff. de poen. aut sit per lasciviam & insolentiam populi, aut ex dolo & proposito ac malitia, l. respiciendum, §. de linquunt, ff. de poenis. t. Si ex proposito, dolo & machinata con spiratione, ut quia secundum Bart. acclamauerunt fortis, quod moriantur consules, qui regunt, vel incitauerunt & congregauerunt populum per campanarum pulsationem & vexili delationem, ut supra dictum est in print. huius, quest. & in 6. presuppositione, & tunc debent tales auctores seditionis per qualitate dignitatis puniri, iuxta formam tex. in l. si quis aliqd. §. auctores, ff. de poe. quia aut surcha tolluntur, aut bestiis subiiciuntur, aut in insulam deportantur, & hoc videtur velle etiam tex. in dicto, §. solent. ibi, qui si nihil amplius admiserint &c. & in l. prima, & 2. cum sua gloss. de sedi. vbi glo. dicit quod volebant, deponere potestatem & alium facere. & idem tenet Bart. in d. suo tract. de Guelph. in 3. quest. principali. quando secundum eum possunt habere recursum ad superiorem, hoc facere non debent, etiam ad utilitatem reipublic. ideo debent puniri dictis poenis. & tenet Bald. in d. fallaciter, §. fina. de aboli. & in l. denuntiamus, ff. de his qui ad ecc. confugiunt. & tenet Ang. in d. l. prima, ad leg. lul. maiestatis, & in dicta, l. secunda. de sedi. vbi dicit quod requiritur quod studiose rumorem concitauerint & ad finem tumultus, quia in delictis, verbum studiose, significat in alium animum i. dolosum, sed in actibus bonis significat, actu meritorum, secundum Bal. in l. prima, §. huius studij. colum. i. ff. de iusti. & iure, vbi adducit ad quest. de statuto panicente aliquid studiose factum. & idem no. colum. secunda, ver. item si statutum est factum contra turbantes. & quod sic debeant puniri, tenet Barto. in l. si in rixa, ff. ad legem Iuli, de sicc. & Ioan. de Pla. in §. primo, in si. Inst. de pub. iud. & Ios. And. Anto. de Bu. Abba. sicut. & Felyn. in dicto, cap. fin. de testibus cogn. & Alexand. in d. consi. 11. colum. 4. versic. nec praeditis obstat, vol. i. & Card. Alexan. in d. c. seditionarios, vbi cum que enim inualuit seditione cruenta, & praeupta factio, debent tunc tales seditionis mori, l. si quis filio ex haeredato, §. hi autem. omnes, ibi, seditione praerupta factioque cruenta &c. si de iniust. rup. testa.

Et exemplificant ibi Bald. & Imo. praeuptam factioem & seditionem cruentam, quando seditionis interficiunt magistratum aut Patricium ciuitatis, vel cōfulem vel aliquem de maioribus. idem tenet Hiero. de Tortis in d. suo consi. colum. 9. versi. sed ipsa occiso fuit facta &c.

t. Nam grauius est offendere personam publicam quam pri-

vatam, ideo grauior poena est imponenda, secundum Ale. in 4. l. si familia. per illum tex. de iuri. omn. iud. allego bo. tex. in l. aut facta, §. in magistratum vel in priuatum. de pen. & in l. prætor, §. si. ff. de iniur. quia iudices & magistratus dicuntur habentes maiestatem, vt voluit Ioan. Fab. in proœmio iusti. in prin. & Egid. Bellameri. in dicto consi. i. 5. non dico quod habeat locum crimen laesa maiestatis vel heresis, non confiscantur, sed remanent eorum patribus, ut dixi plene in §. x. & 12. de iuris diu. omnib. ibi. t. Et non quod contra tales seditiones de robatores habet locum dispositio, l. si quando, C. vnde vi. & c. fina. quod met. causa, ut tenet Ioan. de Imo. in conf. 2. & etiam ad omnia resarcendum damnata tenentur, secundum Bald. in capitulo primito, §. Iniuria. quem ibi lequitur Card. Alexan. in filio de pace iura. s. Si vero sine armis, tunc non perdunt omnia bona, sed certam partem, ut dicto, §. item lex lul. de vi. Et si forte banniantur ad tempus, debent ipsi reseruari, & reuersis restituti bona dimissa, secundum Odofre. & Albe. de Rosa. in dicta, atque bona damnatorum. refert & sequitur Martin. de Lau. in tractate de criminibus laesa maiestatis. §. quinquagesimo. vel etiam si homicidium comitissimum fuerit in seditione, quod pariter teneantur de homicidio, ut tenet glo. in l. quod omnia multa fatimora, C. de vi pu. & p. hoc tex. in d. l. qui dolo. versic. hac. l. teneantur & qui conuocatis hominibus vim fecerint quod quis verberetur & pulsetur, et si neque homo occisus sit. &c. & legitur in passione dominica, Marci. 13. & Luc. 23. de Barabba qui cum seditionis erat vinculus propter seditionem quandam factam in ciuitate & homicidium &c. & ita iudicatum fuit per Caroli V. contra primatum Marcum seditionem, qui a tergo occiderat Ioan. Bailletum eiusdem Caroli thesaurarium in ciuitate Parisiensi, ut supra in exemplis ostensum est, quia violentia praetambula non confunditur propter delictum secutum, ad cuius factum tenebat, l. si confidis. & ibi ita tenet Ang. C. de vi pub. Et ideo circa istum articulatum concluditur, quod si contra principem Romam aut urbem Romanam vel regem Francie committatur, quod teneantur crimine laesa maiestatis, ut dictum est. supra in sexta, presuppositione, & supra probatum est in exemplis in prima presuppositione positis, tempore regis Philippi pulchri, tunc in ciuitate Parisien. apud templarios existentis. Si vero simplex sedition fuit contra temp public. aliarum ciuitatum aut dominorum, & tunc secundum Bart. in l. capitalium §. solent quidam qui se vulgo iuuenes appellant. versicul. non nunquam, ff. de poen. aut sit per lasciviam & insolentiam populi, aut ex dolo & proposito ac malitia, l. respiciendum, §. de linquunt, ff. de poenis. t. Si ex proposito, dolo & machinata con spiratione, ut quia secundum Bart. acclamauerunt fortis, quod moriantur consules, qui regunt, vel incitauerunt & congregauerunt populum per campanarum pulsationem & vexili delationem, ut supra dictum est in print. huius, quest. & in 6. presuppositione, & tunc debent tales auctores seditionis per qualitate dignitatis puniri, iuxta formam tex. in l. si quis aliqd. §. auctores, ff. de poe. quia aut surcha tolluntur, aut bestiis subiiciuntur, aut in insulam deportantur, & hoc videtur velle etiam tex. in dicto, §. solent. ibi, qui si nihil amplius admiserint &c. & in l. prima, & 2. cum sua gloss. de sedi. vbi glo. dicit quod volebant, deponere potestatem & alium facere. & idem tenet Bart. in d. suo tract. de Guelph. in 3. quest. principali. quando secundum eum possunt habere recursum ad superiorem, hoc facere non debent, etiam ad utilitatem reipublic. ideo debent puniri dictis poenis. & tenet Bald. in d. fallaciter, §. fina. de aboli. & in l. denuntiamus, ff. de his qui ad ecc. confugiunt. & tenet Ang. in d. l. prima, ad leg. lul. maiestatis, & in dicta, l. secunda. de sedi. vbi dicit quod requiritur quod studiose rumorem concitauerint & ad finem tumultus, quia in delictis, verbum studiose, significat in alium animum i. dolosum, sed in actibus bonis significat, actu meritorum, secundum Bal. in l. prima, §. huius studij. colum. i. ff. de iusti. & iure, vbi adducit ad quest. de statuto panicente aliquid studiose factum. & idem no. colum. secunda, ver. item si statutum est factum contra turbantes. & quod sic debeant puniri, tenet Barto. in l. si in rixa, ff. ad legem Iuli, de sicc. & Ioan. de Pla. in §. primo, in si. Inst. de pub. iud. & Ios. And. Anto. de Bu. Abba. sicut. & Felyn. in dicto, cap. fin. de testibus cogn. & Alexand. in d. consi. 11. colum. 4. versic. nec praeditis obstat, vol. i. & Card. Alexan. in d. c. seditionarios, vbi cum que enim inualuit seditione cruenta, & praeupta factio, debent tunc tales seditionis mori, l. si quis filio ex haeredato, §. hi autem. omnes, ibi, seditione praerupta factioque cruenta &c. si de iniust. rup. testa.

Tractare est colloquium habere, qualiter quid geriqueat, t. cum olim. de arbi. c. dudum. de reb. eccl. non alien. l. 6. l. Ponius cum sua gl. ff. de negotiis gestis. t. procedere est proseq. inchoata & maliuolum, actum animi & propositum conari producere ad finem. l. possessio, ff. de vñcapio. Consummata delictum est id facere quod cesset esse delictum. vnde aliqui dicunt delictum esse consummatum quando lex punit consilium principaliter non accessorie, l. prima, §. persuadere, ff. de seruo corrupto.

Et quedam non consummata in opere sunt consummata in crimen, quia factiosam voluntatem notant, & multo fortius factiosam factioem. l. qualitatem, ff. qui & a quib. & tales ordientes em eū lex tenuit esse reos, quia post factum non habent iudicem punitorem, debet enim factum habere ultorem, dicta l. qui quis ad legem Iuliam maiestatis & §. per contrarium, Insti. de haeredita. que ab intestato, deferunt. sed propter solum conatum sine aliquo actu ex proposito celebrato, viderur durum quod debeant suspundi, ut in sequenti membro dicam, quia secundum Bald. in l. non ideo minus. in sexta questio. C. de accus.

t. Solus tractatus & sola ordinatio non punitur, etiam in atrocissimis, nisi sit processum ad aliquem actum ordinatum de presenti ad ipsum factum, quia vbi lex punit affectum ac si delictum esset consummatum, iudex potest ex potestate sibi a lege concessa mitigare penam, sed non tenetur ita dicebat Bal. in voce, prout resert Salycket. in dicta, l. is qui cum telo, p. text. singula. & optimum in l. aut facta, §. euētus, ff. de pe. q. est cor. Tra. To. XI.

N di

Nico.Boer.de seditiosis.

- di tenendū, & m. Saly. & Et Fel. in tra. de coiat. in fin. versicu. ultimo scias, quem posuit post titu. de appella, ideo dicit Specu. in titu. de accusatio. §. i. ver. Quid si in primo actum fuerit &c. esse omnibus legibus volentibus conatum puniri derogatum per contrarium consuetu. quæ verba nrultum commandant Arg. & Pau. de Cast. In d. prima, §. ii. quod quisque iuris. & Fe lyn. in d. tra. & colum. 3. versic. & ideo dicit Bat. &c. quod intel ligunt Verum Ange. & Paul. t̄ pr̄terquam in critām. l. se ma iestatis, & criminē oppugnat patr̄ in quibus non spectatur eventus, sed sufficit simplex eohatus, quia sero paratetur vindicta criminē consummato, vt si quis facet tractatum contra statum ciuitatis, & ipsos sequitur Alexand. ibi & Iaso. & Martin. Laudē. in d. tracta. de criminē l. se maiestatis, §. i. 9. & * ista est communis in istis duobus casib⁹, & in simbria, & in volente intoxicate aliquem veneno, de quo per Felyn. in dict. tracta. versicu. quinto fallit. cum versi. sequen. & intelligo quā do. conati sunt prodecere & expugnare patriam vel ciuitatem, & ad aliquem processerunt auctum, vt tenet Bald. in d. consilio 24. & Bonifa. de Vitali, in dicto tracta. de criminibus. titu. de se ditio. versicu. vt dixi peruenientia ad auctum &c, sed in alijs de lietis non puniunt conatus de consuetu. hec l. is qui cum telo, habet locum in partia consuetudinaria, vt not. Austrer. In stylo parlamenti. 4. parte, §. i. 36. licet Barto. in l. prima, §. Diuus, ff. de siccari. reprobet illud Spe. dictum, vt ibi vide.

43 + Quia lex dicit, non punitur turba, sed factum in turba, l. p̄ tor. ff. vi bono. rapto. & d. metum. post prin. p̄ met. cau. & voluit Bald. in consili. 13. o. volum. i. Præterea Alberi. de Rosa. iudi cito suo in verbo seditione, dicit quod facere seditionem est graue peccatum, vnde Apostolus. numerat seditiones inter alia peccata ad Gala. v. etiam iuris. in d. l. constitutiones. de app. & in alijs iuribus, sup. alleg. & est speciale peccatum, quia habet speciale bonum (cui opponitur) scilicet unitatem & pacem multitudinis. Et ratio est secundum Bea. Thom. ii. ii. quest. 40. artic. 2. & etiam diuini Anton. in sua summa. in 2. parte titu. 4. capi. 8. & Ange. de clava. in sua summa. in versicu. seditione. in 1. q. & secunda, quia seditione opponitur unitati multitudinis populi ciuitatis vel regni. Et dicit August. 2. 1. de ciuitate. Dei quod populum determinant sapientes, non omnem cœtum multitudinis, sed cœtum iuris consensu & utilitatis communione sociatum. vnde manifestum est unitatem cui opponitur seditione esse unitatem iuris & communis utilitatis. + Ex quo pater, quod opponitur iustitia & bono communis, ideo ex genere suo est mortale, & tanto grauius quantum bonum commune quod impugnat per seditionem est minus quam bonum priuatum quod impugnatur per rixam. Et delictum huiusmodi secundum ipsos primo quidem & principaliter pertinet ad eos qui seditionem procurant, qui prauissime peccant sicut filius Bocri, qui clamans coram omni populo Israel. non est tibi pars in David &c. fecit seditionem, faciens tribus Israel. re cedere a regimine David, sed loab procedens contra eum fecit eum decapitare, vt habetur. 2. Reg. 20. Secundo pertinet ad illos qui sequuntur eos perturbantes bonum commune, sicut illa multitudine quæ secura est Absalonem in coniuratione contra patrem suum David & suos adhærentes & sequaces, sed puniti sunt quando ex peste morui sunt. 70. millia virorum. 2. Reg. vigesimo secundo non enim soluti propter peccatum David, sed propter coniurationem populi occisi sunt secundum Tho. Et David tamē luxit Absalonem tribus diebus & tribus noctibus, vt not. Cy. in l. proprie. insidias, C. qui acc. non possit & Tho. Ferracij. in caur. 35. ante fi.

45 + Item legitur Choræ filii Esau, filii Cahat. filii Dathan, atque Abiron, de filiis Eliab, Non quoque filio Pheleph. & de filiis Ruben. qui surrexerunt contra Moysen & Aaron dicentes quare le eleuabant supra populum dñi &c. Et itatus Moyses valde ait ad dominum ne respicias sacrificia eorum &c. lo quensque dominus ad Moysen, & Aaron, separamini de medio congregacionis huius, vt eos repente disperdam, & separatis Choræ, & Datain, & Abiron cum uxoris & liberis ac bonis, confessim dirupta est terra sub pedibus eorum, & aperiens os suum deuorauit illos, descenderuntque viui in infernum, & perierunt de medio multitudinis, vt habetur numeri. 18. & ibi sequitur, cūque oriretur seditione, & tumultus in cœteret, Moyses & Aaron fugerunt ad tabernaculum Federis, quod postq ingressi sunt operuit nubes & apparuit gloria domini dixitq; ad Moysen. Recedite de medio huius multitudinis, etiam nūc delebo eos. + Cunque iacerent in terra, dicit Moyses ad Aarō. Tolle Thuribulum & hausto igne de altari mitie incensum desuper pergens cito ad populum, vt roges pro eis, iam enim ingressa est ira a domino, & plaga desequit, quod cū fecisset Aaron, & cum curreisset ad medium multitudinem quam vastabat incendium, obsulit thymia, & stans inter mortuos & viuentes pro populo deprecatus est, & plaga cessauit, fuerunt autem qui percussi sunt. 14. millia hominum septigenti, abq;

46 his qui peierant in seditione. Choræ illi vero qui bonum eam minne defendunt eis resistentes non sunt dicti seditionis. Sunt nec illi qui defendunt se cum inuiduntur ab aliis, dicendi sunt, vt contingit domino du Biscon, vt supra dictum est, sic factum suis legitut in auctibus. Apostolorum per quendam nomine Iasonem qui Thessaloniam p̄to dico. Paulo Apostolo seditionem commouentibus, ut his temetipsum dederit vt Apostolo dicendi faceret libertatem, vt refert diuus Hier in epistola. 82. scribens super epistolam ad Roma. que incipit, Paulus seruus Iesu Christi. libr. primo, & dixi supra in tercia p̄suppositione, timo. lictum est eidem tota ciuitate resistere et eos occidendo, vt singulariter voluji Hiero. de Tortis in dicto suo consi. Si vero per lasciuiam, tunc debet procedi secundum Barto. eo ordine & forma p̄c. illum, §. solent tradita, quia aut non est peruentum ad auctum, sed solum est statum & remansum in terminis insolentie & acclamatio. vt quia secundum Barto. in d. §. solent acclamauerunt ut turbarent populares dum fallo clamant foras vel ad arma, & glo. ibi exemplificat in Bergollo Pisano, & non de Ioseph ab Arimathia nobili decurione qui non acclamabat sicut ceteri iudei quod Christus Crucifigeretur, quoniam ipse discipulus Iesus erat, occultus autem ppter metum iudeorum, & debet esse loco Bon. bonus & iustus, vt Luce. 23. in fin. pro hoc bonus tex. in l. 3. §. si intra vociferacionem, aut leuem querelam seditione mota est &c. & se re mil. vel secundum glo. in d. l. secunda, C. de sedi. t̄ volebant esse consules proprii suam. nobilitatem, & non processerunt ultra, tales debent de rigore fustigati per tex. in dicto, §. solent. & carere debent effectu postulatorum, dicta l. secunda de seditione. & illa glo. multum commendat ibi Angel. in fin. contra facientes rumorem in palatio, vt ad officia assumentur.

47 Et est in Tuscia multum in vnu, vt ipse dicit, quia contentio sis verbis non est strependum. capitul. in loco benedictionis, v. quæstio. quarta, ibi, nullus debet, aut indiscretus vocibus p̄fere, aut quibuslibet tumultibus perturbare, nullis etiam fabulis vanis vel risibus agi.

48 Et (quod est deterius) obstinatis disceptationibus tumultuosas voces effundere. Et ne vndique cæchinis & vocibus aer resonet & audientium aures præstrepitu terreatur, vt dicit Hieron. in epistola 14. cap. 7. libro tertio. Sed cum omni modestia stantes uno loquente ceteri silent. Nec alter alterum ex audiace loquendi interruat & prebeat impedimenta loquenti. Secus si acclamatio per populum fieret propter letitiam dictendo, viuat talis, tunc non debet in aliquo puniri gl. & Doc. insuper Lud. bolog. in secundis interpret. in l. i. C. de quæst. li. 1. 2. vbi Land. alle. bo. tex. in l. i. iustissimos. ibi, publicis acclamatiōibus collaudandi damus omnibus potestate, vt honoris eius auctores proferantur. C. de offi. reg. prouin. t̄ sed si fiat fma cum p̄g seditionem tunc dent puniri, quæadmodū Ageneles fecerunt, q̄ p̄ vias & vicis ciuitatis acclamabant, viuat Rex & communitas faciendo defterri ensem & virgas ante eos congregando populu, & dicendo, vbi sunt isti fures cœsiles & alia plura, vt sup. dictum est, sic et fecit quidam plebanus de puericia Romandiole, vt refert Barto. in d. consili. 24. vol. 4. qui clamauit postq ingressus fuit portæ ciuitatis q̄ prodere intendebat, viuat viuat nobilis antedictus, vt ibi vide. & non solum p̄ talē vociferatione seditionem quis tenet, sed et profecto qn̄ quis dicit alios ad vociferationem, vel qui submisit ut vociferaret l. apud Labeonem, §. fecisse conuicium, ff. de iniu. faciunt quæ dixi consil. 1. incipien. Si quis animo iniuriandi, posito in fi. li. consue. Biturig. vbi posui de scholare uociferante contra Doctorum legentem. & etiam quod dicit Bald. in d. tracta. schismatis de Romanis acclamantibus tempore electionis Papæ Urbani, ante conclave Cardinalium, Romano uolemo, Italiiano lo uolemo, ut dixi in additio. ad mandag. in tracta. de elect. c. 103. + Et intellige q̄ fustigari debent si sint ullæ personæ quia nobiles & honoriæ personæ non patiuntur illas uiles penas, ut tenet Barto. in §. terci. celi, qui. §. dependet ex d. §. solent, & Cœp. in consili. 40. colum. 3. versi. quantum ad mortem &c. dixi in tracta. de custo. clavi. fol. 6. columna tertia, sed debet alias in emendam condemnari secundum facultates eorum, quia causa & personæ considerari debent, l. una, C. si quis impi. maledi. ut dixi, sup. in 4. p̄suppositione, & isto modo debet procedi ad punitionem talium seditionis, nisi ad proditionem ciuitatis uel patriæ, aut dominij ipsius per aliquem auctum processissent, ut supra dictum est, alias oportet distingue text. in dicto, §. Solent gloss. & Doctor. hic alle. & mens intellectus Angel. & lequac. est iste. & pro hac conclusione faciat quod tro. Paul. de Castro. in l. j. C. ubi sena. vel clari. + quod quando tro. tempore, quod potius ex lasciuia quam dolo præsumitur, aliquis proiectit lapidem & percusit unum q̄ mortuus est, ipse consuluit quod debet mitius puniri, scilicet pecuniariter, uel forte sibi dare banuum pro ali-

Tractatuum Tomus XI.

98

quod tempore & idem Cœpo. in l. prima, colum. octaua, versi.
ex quo refert, C. de ser. fugi. dicens esse bene notandum ad ad-
iuandum pueros & homines ludentes per lasciuiam ad lapi-
des sicut ludunt Veronæ secundum ipsum. & Pet. de Ancha. in
consilio 283. incipien. iure scripto & consuetudine. & dixi in
§. vigesimoquarto, in additio. 3. de iurisdict. omnium judic. vel
ludent ad niuem vel ad poma auricentia, ut in Montepessu-
lano & Anenione tempore carnispricioj. sicut etiā fit in mul-
tis alijs locis. & aliquis in eo ludo occidatur per iactum lapi-
dis vel niuis aut Aurecentium pomorum, quod occidens nō
debet puniri poena mortis vel corporali, facit, l. item si obste-
trix, §. sed si per lasciuiam. cum §. sequen. & l. sequen. ff. ad leg.
Aquil. vbi Bal. in §. quemadmodum no. illum text. cōtra istos
qui faciunt seditiones. & in l. omne delictum, §. penult. ibi, per
vinum aut lasciuiam, ff. de re mili.

52 †Quia etiam quando per accidēs tumultus inciderit, quod
debeat poena pecuniaria condemnari. voluit Ange. in d. l. se-
cunda, de seditio. quoniam non fuit mota controversia in exi-
tum reipub. l. si quis ingenuam, §. in ciuilibus. de cap. & ibi Ale-
xand. in additio. per quem tex. dicit ibi Barto. quod propter dis-
sensiones ciuiles respubli. læditur. & Felyn. in dicto capitulo fi-
na. de testi. cogen. vbi allega. Bald. in l. prima, §. fina. ff. de iustit.
& iure quod si statutum puniat morte turbantem statum ci-
uitatis, debet intelligi si principaliter hoc agit, non autem si
venit in consequentiam alterius delicti. & est ratio, quia debet
attendi quod principaliter agitur, l. si quis nec caulam valde
remotam, ff. si certum peratur. quod intelligit Felyn. quando
occasionaliter, & per causam valde remotam contingit turba-
tio status. secus si immediate, & ex aetibus proximis estdeuen-
tum ad concitationem & rumorem populi. allegando Bal. in
dicto consilio ex insultu, & idem tenet Angel. in dicta l. me-
tum, §. animaduertendum. vbi dicit, quod si populus cogat p
legem subditum ad aliquid faciendum, non potes conqueri
de populo. & ideo ne res translat in exemplum malum debet
remissus puniri. dicta l. si quis aliquid, §. qui abortionis, & te-
net Bald. in dicto consilio 130. in fin. Et Agenenses ab initio
bene fecerant se opponendo & contradicendo ne subsidium
& Rhena pro ponte reficiendo imponeretur. Sed malo freti
consilio se postea congregauerunt modo & forma quibus su-
pradicatum est, & ita secundum istam conclusionem fuit iudi-
catum per arrestum supremaz. cutiæ Parisiensis pro vniuersi-
tate Aurelianensi, contra quosdam particulares ciues eius-
dem ciuitatis, qui fuerunt in emendam condemnati, ex eo p
clamauerant contra scholares a morte a morte, ut refert dom.
Stepha. aufrerij in stylo parlamenti in quarta parte de arrestis
§. 76. & idem Ioan. Galli. in quest. 12 l. in fine, sequendo de ver-
bo ad verbum ipsum Auferium, licet alio stylo, scilicet per
modum questionum.

Si vero tales acclamantes fuerant prius admoniti & prohibiti a iudice ne talia facerent, tunc grauius puniuntur ppter contemptum iudicis, ut dicit tex. iuncta gloss. in dicto, §. solēt.
ibi, nec ante sint a præside admoniti, &c. prout fuerunt Agenenses qui per iudicem maiorem fuerant prohibiti, tam in iu-
dicio quam extra per vocem præconis, igitur &c. pro hoc fa-
tit tex. in capitulo, si quis clericorum auctoritate interdicente,
vndeclima questio. prima, vbi Doctor. dicunt, quod si inter-
cidit auctoritas superioris etiam ad bonum, est prohibita con-
iuratio, licet alias auctoritate non intercedente valeat, ut per
glo. ibi, & dixi, supra in §. præsuppositione. Si vero semel fusi-
gati & correcti secundo acclamauerint, tunc debent mitti in
exilium per dictū, §. solent. Sinautem sepius seditione & turbu-
lenter se gesserint in eadem temeritate propositi perseverauer-
int, tunc capite plectendi sunt, ut dicit textus. in dicto, §.
solent.

64 †Quia crescente malitia crescere debet & poena, l. si di-
not tempore, & ibi gloss. ff. de poen. & dixi in §. 22. in princip. de
iurisdictio. omnium iudicum. Et intelligo sepius, qui ter sedi-
tione se habuerit per d. §. solent, & tex. in l. seruos, §. seruos, ibi.
viles autem infamesque personæ, & hi qui his aut sepius vio-
lentiam. &c. C. de vi public. prout fecerat dictus Clerget. qui
auctor trium fuerat seditionum. videlicet duarum præceden-
tiū, ut sponte coram nobis confessus est, & huiusmodi vlti-
mæ quæ fuit grandis & continuata seditione duorum mensium
spatio, ex qua solum debebat suspendi, tamen misericorditer
cum eo & aliis complicibus suis procedendo fuit, & plures alii
in sententiâ nominati fustigati, nam ipsi Agenenses soliti sunt
seditiones facere, quoniam Archidiaconum majoris ecclesiæ
intra Garonæ fluuium violenter ab ecclesia extractum submer-
serunt, ut a fide dignis ibi tunc intellexi. †Si vero sedition fuit ex
mandato & instigatione iudicum seu magistratum, aut con-
fusat, quod committentes sunt excusandi, sed non in totum,
quia iusli magistratus & sua ciuitatis, villæ, vel castri volun-
tate fecerunt, l. que aquam, ff. de aqua plu. arcen. & l. non vi-

detur, §. qui iussu, ff. de regul. iur. & que no. Dyn. in regula, q. q.
que mandato iudicis. & ibi dixi in addi. eod. ti. lib. 6. & hoc te-
net Alber. de Gardi. ti. de homicid. vbi dicit hac ratione na-
tum fuisse imperatorem Federicum, ad parcendum ambasias
toribus Lombardis, qui missi fuerant contra eum in Alania
niam pro discordia concitanda inter eum, & filium eius Hen-
ricum, quia inerant præcepto eorum ciuitatum & magistratuū.
Sed de iure canonico, seditionis, si sint clerici, puniuntur p sim-
plici seditione, quia promoueri ad sacros ordines prohibent,
dicto cap. seditionarios, 46. distin. & iam promoti priuatur ho-
nore quo vtebantur, cap. coniuratorum, & capitu. sequen. 11
q. prima, de quo vide quod dictum est, sup. in sexta, præsup-
positione.

56 †Et si fiat contra proprium episcopum, & sint incorrigibili
les, debent deponi, & tradi curiæ seculari, ut tener glo. Abb. &
Docto. in d. cap. fin. de testib. cogen. Si vero layci, excommuni-
cantur, & in una libra auri condemnandi, sunt §. d. conuenti-
culas. & §. episcopus. de pace tenend. Aut seditio fit in ecclesia,
& per laycos, tunc ultimo supplicio debent plecti, d. l. denun-
ciamus. & ibi Odof. & Docto. de his qui ad ecc. confu. & gloss.
in capit. j. §. prohibeantur. etiam ne diuina officia tumultuosè
quorumque per ecclesiam &c. in versicu. perturbent. de his q
tempore diuinorum off. vag. per eccl. in pragnia. sanc. & Ale-
xand. in d. consil. 111. column 4. versicu. nec prædictis obstat
volum. 1. & non immerito, quia tales extrahentes de ecclesia
eos, ad quam propter devotionem accesserat, aut seditionem.
& tumultum eirandum confugerant, tenentur criminis læse
maiestæ. ac si illud crimen commisissent, l. 2. C. de his qui ad ec.
confu. vbi Odof. dicit, quod est priuilegium ecclesiarum, præci-
pue Gallicarum, quia in eas configiuntur sunt securi. Idem te-
net Lucas de Penna, in l. j. de Palatijs & Domib. domini. libr.
57 11. †Nam sicut tenentur criminis læse maiestæ qui offendunt ter-
restrem. maiestatem, l. quisquis. crebro alleg. multo fortius qui
offendunt celestem, l. si quenquam, versi. cum sane. & l. si quis
hoc genus sacrilegii, C. de epi. & cler. canonizata, 2. q. 1. si quis
hoc genus. & ibi gl. & auct. Gazaros, C. de hære & vnde sumi-
tur de statu. & consue. contra lib. §. Gazaros. & in cap. vergen-
tis. de hære. Et tenet Stephanns Buynar. in d. l. quisquis. in tertio
nota. Et non solum qui ab ecclesia de facto abduxerunt. sed q
conati sunt abducere, ut tenet gloss. fina. per illum tex. in d. l. 2.
quam ibi sequitur Saly. propter verbum, ibi, tentauerit, positū
ut supra dixi. Et aliquando tales seditionis extractos ab ecclesia
carceribus mancipante & intrudunt, quod est aliud crimen ca-
pitale, l. prima, de coarta. & prin. libr. 12. imo censor est cri-
men læse maiestæ. l. 1. C. de priua. carce. de quo ibi per Doct. &
Barto. in l. capite quinto, ff. de adulter. & Lucas de Penna in d.
l. 1. colum. 2. versicu. quid ergo. si quis capiat. de coarta. quod
est nota. quia sepe contigit, ut supra visum. Sic secisse viden-
tur Agenenses, qui consules & iuratos viliæ per quos ciuitas re-
gebatur, capitu. fin. de procura. ac etiam alios qui eorum ligati
non sequebantur, vel qui eos de factiōne reprehendebant, a
maiori, & Iacobitarum ecclesiis extraxerunt, nec non a do-
mo propria & intra carceres domus communis induxerunt. Per
quos etiam actus videntur regem domiuum eorum possesso
ne ciuitatis priuasse l. prima, §. pen. ff. de vi & vi arma. no. Bal.
in repe. l. si aquam, C. de seru. & aqua. & Mari. de Lauden. in di-
cto tract. de criminis læse maiestat. §. 5. incip. rebellio subditum.
&c.

58 †Sed hodie est alia poena de iure canonico, secundum Ioā.
Fab. in d. l. 2. de his qui ad eccl. configiuntur. contra tales tuni-
tuosos extrahentes homines de ecclesia, videlicet, quod ultra
excommunicationem debent condemnari in summa trigan-
ta librarum argenti, & ad damnorum restitucionem. decima-
sexta. questio. quarta, quisquis. capitulo nullus. & capitulo
si quis contumax, eadē. causa. & questio. & in cap. si quis in
consil. 1. questio. tertia de quo per gloss. Archidiaconum, &
sequa. in d. cap. constitutionem, §. primo, & secundo, de verb.
signifi. lib. 6.

Et not. quod non solum viri, sed etiam mulieres possunt fa-
cere seditionem & insultum, ut supra visum est in exemplis de
Perota Morela Parisien. Quem plerunque & pro maiori par-
te ex consilio & persuasione maritorum committunt, ut in
Lombarda. de aggred. in vico facta, l. relatū est nobis. secun-
dum quam ille mulieres tonis capillis debent sustigari per ci-
uitatem. Et ego vidi in prouincia prouinciae mulieres cuiusdā
castris, quæ præsentibus maritis se irruerunt in procos eorum
domini temporalis & illos occiderunt, ut dixi in d. l. relatū. in
annotationib. nostris, t̄ga mulieres pñt delinquere, & tucrī ci-
uitatem t̄pē guerræ vt no. Luc. de Pen. l. est verum, C. de incol.
li. 10. & dixi in qđ. de cust. calvium. Et apud Valeriu Maxi. li. 4.
tit. de amore coniugali. Legitur de Hypsicratea vxore Mithri
datis, quæ tonsis capillis equo se & armis astuefecit. Et in
Francia de Ioanna puella quæ tempore Caroli sexti,

Alberti Bruni de seditio.

Francorum regis purgauit Frācia Anglis, vt dixi in §. septimo de consuetudin. feudorum column. penul. & facit tex. in l. prima, de vxor. mil. tamen sine licentia principis vxor non debet ire ad maritum militem in exercitio armorum existentem, l. quicunque. & ibi Ioan. de Pla. Jacob. Rebuff. & Luc. de Penna C. de re milita. libro duodecimo. & Martin. Lauden. in tracta. de nullite, §. vndecimo, & 9. Et communiter dicitur de quadā Bauci & vetula Carcassa, quae sola defendit ciuitatem Carcasone, & inde ciuitas illa Carcasona a praedicta vetula Carcassa nomen assumpsit. Et agenti per informationes comperimus quod quādam Guillardina de Cumber vidua fecit de nocte durante seditione pulsare campanā ecclesiae de capella & ideo dicebat Vergi. secundo Encidos. Notum. q. furens qd foemina possit. Et licet lex eas minus ausuras quam viros psumat, dicta Lquisquis. ad leg. Iuliam maiestatis, & l. optimam C. de contrahend. & commit. stipu. tamen secundum glo. in l. quisquis in verbo, ausuras. crimen læse maiestatis. committere possunt, & idem tenet Angel. Aret. in dicto tracta. malefic. in glo. che hai tradito. vlti. colum. versiculo & aduertendum est. de quo ibi per Angel. Arimin. & Bernar. Landri. in additi. & Franc. de Are. in consilio trigesimono, & facit, l. si quis in tam, C. vnde vi. vbi glo. extendit illam, l. penalem loquentem in viro ad mulierem. & Pau. de Ca. in l. si quis id quod, ff. de iu risdictio. omnium iudic. & Docto. in l. si quis maior, C. de transact. de quo ibi per Thom. Parpalia. in sua repetition. columna prima. Sed in pœnis eisdem infligendis, vel cuitandis, sufficit mulieribus parvus seu modicus error, secundum Oldrad. consilio 291. ante fin. Aut vero seditio fit in acie seu exercitu belli per ipsos milites ex proposito & dolo, tunc capite plecti debent, l. tertia, §. qui seditionem, ff. de re milita. vbi gloss. ponit exemplum, primo in eo qui incitavit milites in aliquem & non in hostem. Secundo quando quis retraxit seu temouit milites saeuentes in hostes ab illo proposito.

Tertio quando incitauit etiam in hostem, sed non ex præcepto Duci belli, vt in dicta, l. tertia, §. in bello, vt fecit T. Manlius, filius T. Manlii torquati consulis, qui contra edictum consulam pugnauit aduersus latinos, quamvis prospere pugnasset, pater ad se vocari iussit. Quando quidem inquit tu. T. Manlii neque imperium consulaire, neque maiestatem patriam veritus aduerius edictum nostrum extra ordinem in hostem pugnati. Et quantum in te fuit disciplinam militarem, qua stetit ad hanc diem Romana res, soluisti, neque in eam necessitatem adduxisti, vt aut reciplic. mihi, aut mei in corumque obliuiscendum sit, nos potius nostro debito plectemur, quam respubic. tanto suo damno nostra peccata luat. Triste exemplum, sed in posterum salubre iuuentuti, crimus. Me quidem cu ingenita charitas liberum, tum speciaen istud virtutis de ceptum vana imagine decoris in te monet, sed cum aut morte tua sanctienda sint consulum imperia, aut impunitate imperpetuum abroganda, nec te quidem si quid in te nostri sanguinis est recusare censeam, quin disciplinam militarem tua culpa prolapsam poena resilias, itaque velut emerso ab admiratione animo cum silentio defixi stetissent, repente postea cum ceruice cæsa visus est cuor. Tum libero conquestu coortæ voces sunt, vt neque lamentis, neque execrationibus parceretur, spoliisque contellum iuuenis corpus, quantum militaribus studijs funis vlluta concelebrari potest strido extra vallum rogo concremaretur. Manalia namque imperia non in præsentia modo horrenda, sed exempli etiam tristis impost erum essent, fecit tamen atrocitas poenæ obedientem Duci militem. ita resert Titius Liuius. octauo primæ decadis.

62. non enim verisimile est patrem velle mori filium, l. qui vno §. qui filum, & l. milites agrum. §. desertorem, ff. de re mil. per quem tex. dicunt Docto. quod si pater filium qui commisit aliquod delictum, puta crimen læse maiestatis offerat & exhibeat iudici, quod filius non deber mori, nec est ita puniendus de quo per Coepo. in sua prima cautela. & Bald. in l. fina. in fi. C. de vslur. rei iudi. & Iaso. in l. de quibus, columna dccccima quinta, ante fin. ff. de legi. & de leueritate & indulgentia parentum in liberos, vide Valeri. in v. circa fin. & Cyn. & Docto. in dicta l. propter insidias. qui accusa. non possunt, & in istis tribus casibus debent poena capitali puniri. & tenet Martin. de Laud.

63. in tracta. de mili. §. 49. Sed si per lasciuiam aliquibus rixantibus, vel vociferantibus, aut lèuem querelam habētibus miles fecerit seditionem. debet militię gradu priuari, dicta l. tortia, §. si intra vociferationem, & in §. fina. in Authentic. de man. princip. vnde Iustinus, libro duodecimo grandenarrat iudicium factum per Alexan. magnum, qui dimissis veteranis exercitū ex minoribus supplet, sed recentem Veteranorum discessum eger ferentes, missionem & ipsi flagitabant, nec annos, sed stipendia sua numerari iubebant, pariter in militia lectos, patiter sacramento solvi equum crescentes.

Nec iam precibus, sed contentione agebant, iubētes cum

patre suo Hammone finire bella, vt milites suos fastidiat, contra ille, nunc castigare milites, nūc lenibus verbis monere, ne gloriam militia seditionibus infuscent, at postremum cum nihil proficeret verbis, ad corripiendos seditionis authores, e tribunali in cōdicionem armatam inermis ipse desiliit, & ne mine prohibente. 13. correptos manu sua ipse ad supplicia duxit, tantam vel illis moriendo patientiam metus regis, vel hinc exigendi supplicia constantiam disciplina militaris dabat, & diuus Hieron. in decimo septimo. Episcop. in tertia parte dicit, 64. t̄pugilum fortitudo clamoribus incitatur, paratas ad prelium acies, acutosque mucrones sermo imperatoris accedit, & de pluribus aliis militaribus seditionibus visum est, supra in exemplis enarratis secundum Valerium & alios, supra alleg. vnum non omitto in hac seditionum materia singulare, quod quādo aliquis expulsus est de ciuitate propter seditionem & proditionem, vbiunque arma eius sunt depieta, in sui honorem, debent destrui, yt no. Bar. in l. eorum per illum tex. singu. ff. de poen. & vbi ad infamiam talis proditoris est depieta imago, ve quia suspensus pedibus, vel aliquod aliud, q̄ corrumpens vel radens talē imaginem punitur in quingentis aureis, l. si quis id quod, ff. de iuriū. omn. iud. & ibi per Docto. tenet Martin. Lau. in tracta. de cri. l. c̄s maest. §. 26.

F I N I S.

CONRADI BRVNI TRACTATVS. DE SEDITIONIBVS LIBER PRIMVS.

Quid sit Seditio.

S V M M A R I V M.

1. *Seditio a seorsim eundo dicitur perturbantiorē populi motu. num. 2. Describitur. nu. 3. verius definitur. nu. 4. Potest esse vbiunque est boni- nū multitudine nu. 5.*
6. *Multitudinem quo homines faciant, iudicis arbitrio relinquunt, promota via subiecta.*
7. *Seditio, ex Tyrannis quomodo differat.*
8. *Bella externa non continentur appellatione seditionis.*
9. *Seditio bellum ciuale dicitur & differt a rixa. num. 10. & a rebellione. non ad quem effectione sint. num. 12. Vnde nomen & formam accipiat, mo- mero 13.*
14. *Aemulatio inter cives non est seditio.*
15. *Discordia inter eunes potest esse bona & mala.*

C A P. P R I M V M.

Editio † a seorsim eundo

dicta glo. in Rubr. C. de Sedi. Archidia. Ioan. Andr. quos resert Dom. capi. docet de Imm. ecclesiistarum libro sexto Ias. consilio 161. 4. vo- lumine l. secunda, §. populo deinde aucto. & §. & cum placuisset, ff. de orig. iu. est vt Ciceroni placet, in Bru. seu de clar. orator. libro secundo, in Catilinam. in ora. pro Clæ entio. capitu. coniurationum, prima quæstio. prima, quod ple- bis vel inter se, vel cum magistratibus dissentientis, seorsim scedat.

Vnde & seditiones, quibus plebs Romana a patribus secedens, primum quidem in sacra montem trās Anienem, post reges exactos anno septimo, ac deinde post annos Quadragesima, in montem Auentinum se contulit, secessiones a scriptori bus vocantur.

Fit autem seditio, † per turbulentiorē poupli motum, vni & impetus, motus, iucursio, cōcitatio plebis, vis multitudinis, appellatur. Græci Pharateam a diuisione, vt opinor: Germani Auffruer Auffstanndt, vocant. Ab eodem nimurum motu plebis donicatore. Propter quem & seditio, nunc vehementiori morbo, Cyp. Epi. 5. ad Corn. in Pythia. nunc incendio, turbini, & a Pindaro tempestatis comparatur Quā & tempesta- tem aliquoties appellat Liuius li. 2. ab vrb. cond. Ad quam comparationem, et Poeta noster allusisse vt, qui Aelium ventosoratione sua placare fingens, eos seditioso populo comparat.

Ac vobis (inquit) magno in populo cum seorsim est,

Sedi-

Tractatum Tomus XI.

99

: Seditio, sicutque animis ignobile vulgus,
Iamq; faces & saxa volant, furor arma ministret.
Tum pietate grauem, ac meritis si forte virum quem,
Conspexere silent, arrectisque auribus astant,
Ille regit dictis animos, & pectora mulcet.
Sic cunctus pelagi cecidit fragor, ex quora postquam
Prospiciens genitor, caloque inuestitus aporto.
Flectit equos, curruque volans dat lora secunda.

Hinc etiam concilari, incendi, flagrare, cestuare, sequire seditiones apud authores dicuntur. Cicer. de eratore, in oratione in Vati. ab incendio videlicet, ex morbo sumpta metaphora; & seditionis ipsi turbulenti, & tumultuosi appellantur. Est autem seditionis (vt quidam definiunt) quietis publice perturbatio. Nicolaus Boerius in tractatu de Seditio. ver. 2. preluppono. nu. 2. Sed hec descriptio potius, qd definitio seditionis esse v. Neque enim cum definitio conuertitur. Etsi enim omnis sedition quietem Reipublice perturbet, non tamen omnis reipublice perturbatio sedition est. Nam & Tyrannide, & externis bellis, Reipublice status plerunque commouetur, ac perturbatur, & tamen neque Tyranni, neque qui extrinsecus bella reipublice inferunt, seditionis appellantur.

Verius itaque definitur sedition, t vt sit motus populi & subditorum, eorumque qui eiusdem multitudinis partes sunt, vel in eadem multitudine versantur, quo vel plures inter se, vel unus plures aduersus eos, quibus fidelitate astricti sunt, vilitatis alicuius consequenda, vel dimini alijs aut iniuriæ inferenda causa, scientes & volentes in detrimentum & dampnum Reipublice, ad dissensionem concitantur.

Motum in hac definitione pro genere ponimus, non quidem vt generaliter mutationem in Republica designet, vt generationem, corruptionem & similia: nee vt quemlibet etiam animi motum denoter. vt in illo Iureconsulti. l. obsecrandum, ff. de officio praesidijs. Non est constantis, & recti iudicis, cuius animi motum vultus detectus. Item in illo Ciceronis. secunda de clar. cratoribus. & de natura Deorum libro secundo. Omnes motus animi, tanquam ventus hominem deferrunt. Item Nunquam animus agitatione & motu vacuus est se potest.

Sed vt studium & conatum ardenter aliquid machinandi significet. Quia in significatione, accipitur illud Ciceronis. in Catilinam libro secundo ls omnes motus Catilinæ conatusque prohibuit. Ac talis quidem conatus interdum in actum exit, interdum res conuitijs. iurgiis, rixis, querelis, & verborum velitatione agitur, manibus abstinetur, & quo minus ad effsum perducatur, bonis consiliis iupeditur. Vtique autem modo, & cum perficitur, & cum impeditur, seditionem motus appellatur. Liuius libro secundo ab urbe conditæ. eam seditionem, quæ nec dum erupit, sed vt erumpat iam apparata est, maturam appellat. Ea res (inquit) maturam iani seditionem, ac prope erumpentem opprescit. Addidimus in definitione, Populi, Cuius appellatione hoc loco omnis hominum multitudo venit. Nam seditione potest, vbi cuque est hominum multitudo, vt in populo, in gente, in collegio, in exercitu, in classe, in schola, & in quolibet coetu & congregatione. Cicero. de cla. or. & pro Cuentio.

Vnde quod seditione factum est, veteres populariter factum esse dixerunt. Instituta de iure personarum §. fina. l. Imperato. ff. de legatis primo l. secunda. §. hoc rescripto vbi Bartol. ff. ad Syllianam. Bald. in l. antiquitas. C. de usufruct. l. sed & si suscepit, ff. de iudic. Ita populariter loquitur, qui seditione loquitur: populariter agit, qui seditione agit, & contentiones seditiones, populariter concitari dicuntur. Coeterum, quot homines multitudinem, quot populum, quot collegium, quot gentem, quot exercitum, quot coetum & congregationem faciant: certa quidem regula dari non potest. Siquidem interdum duo, interdum quatuor, interdum septem, interdum quadraginta, interdum quinquaginta, interdum maior pars vicinæ, multi dicuntur.

Sed & idem numerus hominum, ad diuersa facta comparatione, nunc multitudo, nunc paucitas appellatur. Panor. in capitulo latores, de cleric. excommuni ministra. Sic decem aut viginti hominum millia, relatione ad ciuitatem aliquam facta, multi homines dicuntur, & tamen habito ad magnam aliquam prouinciam respectu, iidem homines pauci dicuntur. Ita Moyses, Exod. trigesimo secundo, capitulo disciplina quadragesima quinta, distincio. cuius iussu Viginti tria hominum millia occisa leguntur, tam paucorum vitam gladio extinxisse dicitur.

Et ad eundem modum, degente, de populo, de collegio, de turba, de coetu, de congregatione, aliisque similibus constitutis leges, Baldus in Authentic. quod locum, C. de collati. Barto. in l. sicut, ff. quod quisque iure no. glossa. in capitulo primo de electione Barto. in l. prima, ff. de probation. & in l. præ-

tor. la seconda, ff. de vi bonorum raptorum. Innocen. in capitulo primo de electione Bald. in l. prima, C. de tutorib. & curatore, illustr. personarum. vt populum dcccem, turbam virginem, collegium tres, duo congregationem, coetum decem homines constituant: Et taenien interdum plures, interdum pauciores has appellationes recipiunt. Est igitur in arbitrio iudicis, t & boni viri positum, vt ipse, quot homines multi sint vel pauci, quot populus, turba, gens, coetus, congregatione &c. interpretatur, eamque rem ita arbitretur, vt materie subiectæ conuenire exilimabit subditorum.

Hoc additum est propter Tyrannidem, qua tametsi ipsa res publica commouetur, tamen huiusmodi motus non sedition est, sed Tyrannis: Inter seditionem enim & Tyrannidem hoc interest, t quod Tyrannis caput, Seditio membra Reipublicæ occupat. Nec potest caput, sed membra, seorsim ire & secedere.

Sed & propter rebelles, additur verbani ubditorum. Rebellio siquidem subditorum est erga Dominos suos, nec ad numerum vel multitudinem hoc casu respicitur. glossa in dicto capitulo lato. vbi Panor. de cleric. excommunica. ministrante. Siue enim multi sunt, siue pauci, Si obedientia dominis suis subtrahunt, seditionis & rebelles appellantur.

Eorumque qui vel eiusdem multitudinis partes sunt, vel in eadem multitudine versantur: Hoc additur propter bella externa, t quæ ideo appellatione seditionis non continentur, quia non ab his, qui eiusdem multitudinis partes sunt, vel in eadem multitudine versantur: sed ab externis inferuntur, atque extrinsecus intentantur, non secedendo, & seorsim cunctando, sed aliunde in nos per viam iruendo sunt.

Vnde & seditiones, t ciuilia, intellina, & domestica mala & bella, appellantur veteres, quod ea ipsa non extrinsecus inferantur, sed in ipsis visceribus vnius corporis, inter ciues videlicet & domesticos enascantur. Quod nomen Cicero seditioni Catilinariæ tribuit, in Catilina. libro secundo, dum inquit. Atque hæc omnia sic agentur quirites, vt res maxime, minimo motu, pericula lumina, nullo tumultu: bellum intestinum & domesticum, post hominum memoriam crudelissimum & maximum, me uno togato duce & Imperatore sedetur. Quo vel plures inter se: Hoc additur, propter eos motus, & dissensiones, qui inter paucos alicuius multitudinis concitantur, qui non seditione, sed rixa potius appellantur. Siquidem seditione, t quæ inter subditos ipsos ortur, non paucorum est, sed multorum, & eorum quidem, qui sunt vnius multitudinis partes, vel in eadem conuersantur. Rixa autem in duos tantum, aut paucos orto conflitu concitat, veluti si duos plures aduersus eos, alicuius prædii alterantes, alter alterum eiiciat, verberet, interficiat. In rixa, ff. ad legem Cornelia, de Sicar. l. qui multa, ff. ad legem Iuliam, ff. de vi publ. L. 4. ff. vi bo. rap.

Vel unus plures aduersus eos, quibus fidelitati astricti sunt: Hoc addidimus propter rebellionem, t quæ vel Vasallorum est, aduersus dominos suos, vel subditorum & domesticorum aduersus eos, quorum Imperio subiecti sunt, & fidelitate obstricti.

Nam qui non sunt Vasalli, subditi aut domestici, si tumultuosis aliquid agant, seditione quidem sunt, rebellus autem dici non debent. Vel vilitatis consequenda, vel damni aliis, aut iniuriæ inferenda causa: Hæc verba finem seditionis denotant.

Omnis enim seditione sit aut ob vilitatem aliquam consequenda, aut damnum iniuriamque a nobis repellendam, aliisque inferendam. Inter se ad dissensionem scientes & volentes in detrimentum & damnum Reipublice concitantur: His verbis forma seditionis explicatur: Quippe a discordia seditione & non mē & formam accipit. Nam quid aliud est securum ire, quam cum aliis dissentire? Nec omnis discordia seditionem parit, sed ea tantum, quæ Reipublice detrimentum, & damnum affert, & quietem illius & Tranquillitatem perturbat. Nam & inferendis legibus, disceptandis controversiis, & aliis rebus iudicandis, & ordinandis magistratibus, Ordines alicuius Regni vel ciuitatis, plerunque inter se dissentunt: nec tamen huiusmodi discordia seditione est, vt q Reipublice prodest magis quæ obest.

Quippe quæ collatis inter se diuersorum & eorumdem dissidentium sententiis, tandem in concordiam coalescit. Sic nec mutua inter ciues emulatio t & dissensio, qua alter alterum prudentia, consilio, & rebus gerendis, superare intendit, seditione est: Nam & ipsa Reipublice, non solum non noxia est, sed etiam utilis. Auctalem quidem discordiam Apollonius apud Philostratum, dissidentem concordiam appellat, & ciuitati in primis utilem affirmat. Philostrat. libro quarto, de vita Apol. Ciuitas, inquit, recte habitanda dissidentis concordie indiget, quæ salutem quandoq; affert. Nam vt sedition, quæ ad gladios, mutualque plagas ciues deducit; a ciuitatibus,

Tra. To. Xj.

N 3

excer.

Alberti Bruni de seditio.

extirminanda penitus est, sic mutua ciuium emulatio, p communi ciuitatis bono, ceu quod alius alio melius tentiam dicat, aut magistratum rectius gerat, aut preclarus legatione fungatur, aut etiam splendidiora construat edificia; aut in aliquo huiusmodi excellat: Talis, in qua hi, contentio, aut emulatio ciuitati plurimum confert, licet ciues pro communi bono faciat dissidere: Atque hac ratione discordia ciuitium bonorum & malorum, ad malos collata, sedatio appellatur; ad bonos vero, Republica defensio. Nam huiusmodi motus, quatenus mali cum bonis dissentunt, damnum: quatenus vero praevis malorum conatibus resistunt, utilitas tem Republicae afferunt: Ideoque & mali huiusmodi discordiarum vel auctiores, vel satires, & particeps, paucim in historiis seditionis boni verò eorundem persequutores, merito Republica vindicantes, tutores, & defensores appellantur. Iaso. consilio 86. tertii volumi. Neque vero omnis dissensio, quia detrimentum Republicae infertur. Sedatio est. Felinus in rubrica de treug. & pace. Sed ea tantum, quæ eo animo fit, ut Republica officiatur. Ideoque si quis in rixa inimiciti verbaret, inde tumultus aliquis oriatur, quo Republica offenditur, non est ob id seditionis dictendus: Mar. de Hyp. singu. 247. & in I. prima, de c. sicut. Quia non eo animo in rixam venit, ut tumultum aliquem contaret, aut in exitum Republica contendet. Non enim ad ea quæ occasionaliter: Sed ad ea potius, q̄ principaliter aguntur, respiciendum est.

Prima diuisio seditionum, in Monasticam, Oeconomicam, & Politicam.

S V M M A R I V M.

- 1 Seditionum genera varia sunt.
- 2 Sedatio inter carnem & spiritum quam sit periculosa & grauis effigatur ratio nu. 3.
- 4 Conscientiae vis quanta sit cuius bellum vero quiescit in homine, numero 5.
- 6 Sedatio domestica quæ sit.
- 7 Sedatio Politica quæ sit.

C A P. II.

Vnt autem Varia seditionū

genera. Ac primum quidem, seditionum alia est Monastica siue vnius hominis ad ipsum, alia Oeconomica siue Domestica, alia Politica siue Ciuilis. Aug. de Salut. documen. c. 16. Monastica duplex est, una carnis aduersus Spiritum, & Spiritus aduersus carnem: De qua accipendum est, quod Apostolus dicit Gal. 5. Caro enim concupiscit aduersus Spiritum, Spiritus autem aduersus carnem: Hac enim sibi inuicem aduersantur, ut non quæcumque vultus, illa faciant. Item illud Rom. 7.

Video aliam legem in membris meis repugnarem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Et iterum. Ego enim mente seruo legi Dei, carne autem legi peccati. Item veritas ipsa Dominus noster Iesus Christus dicit. Spiritus quidem promptus est, caro autem confirmata Matth. 26.

Quibus aliisque his similibus scripturæ testimonijs & exemplis ostenditur, quam grauis sit illa inter carnem & spiritum collectatio, & discordantibus ad se inuicem quotidianam congreSSION, ut non quæ volumus ipsa faciamus: Dum spiritus esse leitia & diuina querit, caro terrena & secularia concupiscit. Ceterum quantum inter se pugnant, ipsorum quoque inter se pugnantia & contraria opera demonstrant. Manifesta sunt enim (vt idem Apostolus testatur Gal. 5.) opera carnis: Quæ sunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, beneficia, inimicitiae, contētiones, emulaciones, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiae, homicidia, ebrietates, comestationes & his similia.

Fructus autem spiritus sunt, Charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Et hæc quidem interna sedatio, eo quæ grauer est, quia perpetua in nobis est, & quæ nunquam, quam diu in hac mortali carne peregrinatur, extingui potest. Fomies quippe huius mali intus in ultimis carnis recessibus latitat, nec vñquam titillatorijs sensus non stimulant. Qui eti rationis auctoritate ad tempus domerur, tamen vñquæ credit stimulus semel repressus, maxime in ijs membris, in quibus libidinum appetitus residet.

Nam vt catena membra imperio rationis obedient, & ar-

bitrij retineant libertatem: tamen vbi hic Babylonie fornax exarserit, & quasi pice & Naphtha conspersi libidinum ebullierint appetitus, inflammata caro aliquando libertatis priuatur honore: In tantum, ut rebellia membræ (velit nolit tatio, in motu hecarios interdum audacter exurgat). Altera animæ sedatio est quam aduersus Spiritum, iam a carne vñctum, exercet Conscientia, quæ nullo non supplicium generare no[n] tenet iam territat & affigit. Ab ipsa siquidem conscientia, tanim peccatrix captiuatur, accusatur, conuictitur, cōdem natura, at mo[n]ti traditur.

Est autem Conscientia, ut Origentes alibi scribit, in epis. ad Roma. libro secundo capitulo secundo, Spiritus, qui ab Apostolo anima esse dicitur, velut quidam paedagogus ei sociatus & rector, ut eam de melioribus moneat, vel de culpis castiget & arguat. De qua & illud dictum est. primo Cor. 2. Quia nemo scit hominum, quæ sunt hominis, nisi Spiritus hominis, qui in ipso est. Et ipse fit conscientię Spiritus: de quo dicitur IIIle Spiritus testimonium reddit Spiritui nostro. Sed & conscientię bellum & vero quiescit in homine. Neque enim sine aliquo conscientię vulnere esse possumus, nec quisquam sic sibi Bladiri de puto atque immaculato corde potest, ut innocentia sua fretus, nullius se peccati sibi consciū esse dicere possit. Cū scriptum sit. Prover. c. 20.

Quis gloriabitur se habere castum cor, aut quis gloriabitur mundum se esse a peccatis? Et iterum in Epistola sua Ioannes prima captu. 1. ponat & dicat. Si dixerimus quia peccatum non habemus, nosmetipso decipimus, & veritas in nobis non est. Sedatio Octonómica siue Domestica est, quæ vxore & marito, parentibus & liberis, domino & seruis inter se discordantibus, in societate Domestica excitatur. Sedatio Politica siue ciuilis est, quam subditi aduersus Dominum, vel alterutrum inter se vicini vel ciuitates vnius Imperij vinculo concitant.

Interschisma & seditionem quid conueniat, & quid interficit.

S V M M A R I V M.

- 1 Seditionum ciuilium diuisib.
- 2 Schisma vnde dictum. Quid sit, ex Augustino, nu. 5.
- 3 Ecclesia est corpus, & fideles membra. cuius unitas diuersis modis sciatur. 4. & 6. 9.
- 7 Sedatio Chois, Dathan, & Abiron contra Moysen & Aaron.
- 8 Schismati in nouo testamento multi recensentur.
- 10 Schismata virginis: nouem in ecclesia de contentione Pontificatus narrantur.
- 11 Unitas ciuilis societatis seditione scinditur & perturbatur. & numer. 13. alio modo. nu. 15.
- 12 Seditiones Gracchorum quales fuerint.
- 14 Sedatio a Fabio Ambasio Tribuno plebis excitata qualis fuerit.
- 16 Romanum imperium a trigesima Tyranno sub Galieno occupatum.
- 17 Regilianus per iocum factus imperator.
- 18 Marii ex Fabro Ferrario in principem creatio & interitus.
- 19 Imperii diuisio sub Ludouico tertio.
- 20 Schisma in imperio per obitum Henrici. VII. anno Domini. 1314.

C A P. III.

Lia diuisio seditionum est.

- A** Nam ciuilium seditionum quodam ob res sacras, quodam ob prophanas oriuntur, illa proprie schisma, hæc vero sedatio appellatur. Nec est inconveniens, ut sedatio tanquam genus in schisma & seditionem scindatur. Nam id in aliis quoque vñi venit, ut genere in certas species diuisio, species ipsa nomen generis retineat, ut de adoptione, & plenisq; aliis lures consulti affirmant.
- 2 Schisma Χριστi dictum est, quod est scindo, quia per ipsum Ecclesiæ unitas scinditur. Ecclesiæ unitas est, qualis & corporis primo Cor. 12. Nam ut corpus diversa membra habet, diversis officiis distincta, de uno tamen spiritu & virtute participantia: Sic ecclesia & ipsa corpus est, cuius membra sunt fideles, multa quidem & inter se diversa, sed mutuæ charitatis, & unitus spiritus coniuge, ita coniuncta & unita, ut in idipsum pro inuicem solicita sint, & siquid compatitur unum membrum, compatiantur & alia: Si glorietur unum, glorientur & alia, ut Apostolus Paulus docet.
 - 4 Hæc unitas diuersis modis scinditur. Primo pp diuersa fidei professionem, vel diuersam in actib. Ecclesiasticis finiam, cum discessione ab Episcopali & Ecclesiastica obedientia coinnctæ iuxta

5 Iuxta illud Prophetæ Esaiæ 22. Scissuras ciuitatis videbis, quia multiplicata sunt. Et in hac significatione schisma ab Augustino diffinitur libro 2. contra Cresco. Gram. Ut sit recens cōgregationis, ex aliqua sententiarum diuersitate dissentio.

6 Ad quem modum omnes haeretici, schismatici appellantur, atque huius generis tot fere schismata sunt quot haereses. Nam vix haeresis vñquam fuit, quæ præter hoc quod eius assertores a Catholicis dissententes, seipso ab Ecclesia separaverunt, subinde etiam inter Christi fideles, non aliquam diuisiōnem, & multorum Episcoporum suorum ab obedientia defectionem peperit. Cuius rei innuera fere exempla a me referri possent, de quibus post hac non nihil dicimus, cum de seditionibus ex haeresibus descendantibus tractabimus. Secundo cum Episcopi, aliique inferioris eiam conditionis homines, Rom. Pontifici tanquam Ecclesiæ capiti perūnaciter, & cum quadam rebellione debitam obedientiam subtrahunt: de quibus B. Cyprianus, ad Cornelium Papam, ad hunc modum scribit, libro primo epistolæ prima. Nec enim haereses aliud ortæ sunt, aut nata schismata, quam inde, quod sacerdoti Dei non obtemperatur. nec vñs in Ecclesia ad tempus sacerdos & ad tempus iudex, Christi vice cogitatur, cui si secundū ministeria diuina obtéperet fraternitas vniuersa, nemo post diuinum iudicium, post populi suffragium, post coepiscoporum consensum, iudicem nō se iam Episcopi, sed Dei saceret, nemo dissidio vnitatis Christi Ecclesiam scinderet. Idē ad Florentium Papianum.

7 Inde, inquit, schismata oriuntur, dum Episcopus, qui vñs est & præst, superbe quorundam præsumptione contemnitur: & homo dignatione Dei honoratus, indignus hominib. iudicatur.

8 Ac talis quidem seditio fuit Choræ, Dathan, & Abyron, cum eorum asseclis. Hij tuimirum, ab obedientia summi sacerdotis sese subtrahentes, adeoque profani ipsi eorum officia usurpantes, ac contra Moysen & Aron stantes, dixerunt.

Num. 16. Sufficiat nobis, quia omnis multitudo sanctorum est, & in ipsis est dominus. Cur eleuamini super populum Domini? Dein de vocati a Moysi dixerunt, Non veniemus, nunquid parum est tibi, quod eduxisti nos de terra Aegypti, quæ lacræ & melle manabat, vt occideres in deserto, nisi & dominatus fueris nostri: an & oculos nostros vis crueris non venies &c.

9 In nouo testamento, t̄ instituto iam vere Euangeliico sacerdotio, veteres hos schismaticos imitati sunt, Nouatus, Vucleph, Hus, & innumeri alii schismatici. Et nostris temporibus Lutherus, Zwinglius cum eorum & diaboli satellitibus, infinita prope Lutheranorum & Zwinglianorum cohorte, qui & idem, summo in Ecclesia sacerdoti Summo Pontifici, alijsque Episcopis resistentes, nihil scribunt & docent, quam Omnes Christiani sunt ex æquo sacerdotes & Episcopi: Omnis multitudo sanctorum est, in ipsis est spiritus Dei, Quid eleuamini super ipsis, cum & ipsi omnia munia sacerdotis implere possint? Quid vobis consecrandi munus arrogatis, cum & mulieres consecrare, & corpus Christi confidere possint? Quid tibi primatum in Ecclesia usurpas Romanæ Pontifex: cum omnes tecum sacerdotes, per Vniuersam Ecclesiam, parem potestatem & iurisdictionem habeant? Quid presumitis Episcopi, cum omne officium & iurisdiction, quā haec tenus in Ecclesia exercuistis, totum ad magistratus sæculares pertineat? Deinde admoniti a summo Pontifice, reliquisque Episcopis: Ecclesiæ prælatos, vt ministros debita veneratione & obedientia prosequantur, miris modis in plebe vociferantur, In iusto se dominio premi, & nescio quod lac & mel verbi Dei, & communicationis in vtraque specie, multo tempore eis fuisse subtractum, & innumera eiusdem genitris similia, quorum omnium plena eorum scripta reperiuntur, & tempora eorum boatu complentur.

10 Tertio diuiditur vñtas Ecclesiæ, t̄ duobus pluribus de Pontificatu, siue summo siue inferiori contendentib. Nam qui hoc modo se pro Pontificibus gerunt, nolentes per celum rem, renunciationem, aliosque legitimos modos, vt vñs Ecclesiæ Episcopus legitimate præficiatur consentire, pro schismaticis habendi sunt: qui Ecclesiasticam vñtatem scindunt, non quidem eius autoritati detrahentes: sed obedientiam potius Christo, q̄ est verum & primarium caput Ecclesiæ, subtrahentes.

11 Huius generis viginti nouem schismata, fin Romana Ecclesia numerantur. Primum, inter Cornelium, & Nouatum anno domini. 251. Secundum, inter Liberum, & Fœlicem anno domini 335. Tertium, inter Damasum, & Vrlicum. anno 366. Quartum, inter Bonifacium primum, & Euhalium. anno 493. Sextum, inter Bonifacium, & Diotcorum. anno 530. Septimum, inter Stephanum, & Constantiū secundum. Octauum, inter Eugenium secundum, & Sisinnium. Nonum, inter Leonem quintum, & Christophorum

presbyterum. decimum, inter Ioannem secundum, & Leonem octauum. Undecimum, inter Gregorium, & Ioannem Episcopum Placentinum. duodecimum, inter Benedictum nonum, & Sylvestrum tertium. decimum tertium, inter Benedictum octauum, & alium quendam Antipapam, per seditionem suffectum. decimum quartum, inter Benedictum decimum, & Gerardum, Episcopum Florentinum, decimum quintum, inter Alexandrum secundum, & Cadulum, Episcopum Parmensem, ab Henrico Imperatore creatum, & Clementem appellatum. decimum sextum, inter Gregorium & Episcopum Parmensem. decimum septimum, inter Paschalē secundum, Gibertum Theodoricum & Magnulphum. Decimum octauum, inter Gelasium secundum, & Britonem Barearensem Archiepiscopum, qui ab Henrico Imperatore Antipapa factus, Gregorius appellatus est.

12 Decimum nonum, inter Innocentium secundum, & Petrum, Petri Leonis ciuis Romani filium, qui facinorosotum seditionibus creatus, Anacletus appellatus fuit. Vicesimum in ter Alexandrum papam tertium, & Octavianum Cardinalem appellatum Victorem, Guidonem Cremensem, & Ioannem Sarnensem, Antipapas.

Vicesimum primum, inter Ioannem Vicesimum tertium, & Petrum Corbonensem Minoritam, a Ludouico Bravaro Imperatore creatum. Vicesimum secundum, inter Urbanum sextum, & Robertum Gebennensem Cardinalem Clemensem appellatum.

Vicesimum tertium, mortuo Urbano inter Robertum Gebennensem, & Petrum de Tomatellis, qui Bonifacius nonus appellatus est. Vicesimum quartum, inter eundem Bonifacium, & Petrum de Luna, qui mortuo Clemente, Antipapa creatus est, & Benedictus decimus tertius appellatus. Vicesimum quintum, mortuo Bonifacio inter Innocentium septimum, & eundem Petrum de Luna, Vicesimum sextum, inter eundem Petrum, & Angelum Corarium, qui Gregorius duo decimus appellatus fuit. Vicesimum septimum, inter Alexandrum quintum, & eodem Benedictum, & Gregorium, quibus propter Schisma in Concilio Pisanô depositis, Alexander electus est.

Vicesimum octauum, inter Ioannem vigesimum quartum alii vigesimum tertium dicunt, mortuo Alexandro V. creatum, antea Balthassar Cossa nuncupatum, & eodem Benedictum & Gregorium. Inter omnia autem grauissima certe schismata, quæ ab Urbano sexto, vsque ad Martinum quintum, & ita annis circiter Triginta nouem continuis duraerunt, ac tandem in Concilio Constantensi, amotis tribus Pontificibus, & Martino quinto suffecto, sublatum est. Vicesimum nonum, inter Eugenium quartum, & Amadeum Sabaudiz Ducem, in Basilienti Concilio electum, & Fœlicem V. appellatum. Seditio est, t̄ qua vñtas ciuilis societas scinditur, ac perturbatur. Nam vt in Ecclesiastica communione ita, etiam in ciuili societate multa membra, certis officiis distincta, vñ corpus Ciuale construunt, quod & ipsum variis modis scinditur, atque perturbatur.

13 Primum propter diuersum in republica studium, quo vel ad nouandas, rite semel latas leges, vel constituta iudicia contendit. Nam vt huiusmodi studiis æqualitas illa communis iuris turbatur, qua scilicet in rebus causisque ciuium æqualitas conseruat, ita & vñtas ipsa ciuium, ad discordias & dissensiones ciuiles, per huiusmodi mutationem conuertatur necesse est. Ac tales quidam ferunt Gracchorum seditiones, t̄ quas ob id tantum excitatas esse constat. Quod Gracchis populo gratificari studentibus, quædam ab ipsis leges latæ sunt, quibus quum agrorum possessiones, & iura a diuitibus in tenieres, & iudicia a senatoribus in Equites transferri videntur, variis inter ciues concitatis dissensionum studiis, non solum maxima, inter omnes Reipublicæ ordines turbatio & discordia exorta est: verum etiam totius reipublicæ status conuersio subsequuta.

Secundo diuiditur vñtas ciuilis, quoties plebs ipsa aduersus magistrarum reipublicæ insurgit, vel authoritatē eius detrahendo, vel sibi ipsi authoritatē contra leges arrogando, vel obedientiam legibus magistratibus aut dominis suis subtrahendo.

14 Et ad hunc modum scissa & turbata fuit vñtas ciuilis, quā do plebs in montem sacrum secedens, scilicet a partibus diuisit, & idem magistratum Tribunicium extorsit. Quā diuisione nulla nunquam in republica Romana pernicioſior fuit: Quippe quæ omnium seditionum causam excitauit, & earundē tons, & origo fuit, & Lucius Florus testatur. libro tertio, capitulo. 12.

Epit. Eiusdē generis est sediticæ filia, a Fabio Ambusto tribuno bis excitata, qua patrum authoritatē in tantum derogatum est, vt noua lege lata, alter consulū ex plebe creari cōperit. T. Liui. libro sexto, ab urbe condita. Plinius de viris illustrib.

Alberti.imbrun.de seditionib.

Eodem pertinent seditiones, quibus subditi a dominis suis deficienes, debitam eis obedientiam subtrahunt. Cuiusmodi est calamitosa illa, & nunquam satis deplorata sedatio, quam nostra erat in vniuersa prope Germania, rustici contra principes & dominos suos. Et altera, qua principes quidam imperii, aduersus inuictissimum Ro. imperatorem Carolum eius nominis Quintum, excitarunt, qua nembra imperii ita inter se scissa, & diuisa, & a capite diuisa, & respublica imperii dilacerata est, vt de salute ipsius iam desperatum esset, nisi Christianissimi illius, & fortissimi imperia. potentia & virtute, tanta atrocem seditionem sedata, ac seditionis authoribus sublati, omnia ad pristinum statum, unitatem, & concordiam redactum.

15 Iri speratemos. Tertio ciuilis unitas dissipatur, quoties multis de Imperio contendentibus, ipsa Respublica in diuersas partes distrahitur. August.lib.3.ca.30.de cinitate Dei. Cuiusmodi sunt contiones ille inter Marium & Syllam: inter C. Cesare & Pompeium Magnum: inter Octauium Augustum, & M. Antonium. Qui omnes pari stu dio ad principatum Reipublica aspirantes, ac urbem & Imperium sibi vendicantes, varijs bellis non tam in aduersos bellum geserunt: quam contra patria pugnarunt, vt inquit Appianus. de bell. Ciui.lib.1.2.3.& 4. & libro j. de bel. ciui. Rom. Donec tandem Sylla sponte sua potestiam deponente, & C. Cesare in Senatu viginti tribus vulneribus confosso, & vitam simul & Imperium amittente: Octavius Augustus Caesar, primum Lepidum dignitate spoliaret, & Antonium circa Actium bello vinceret, ac deinde omnibus ciuibus bellis confessis, a Valerio Messala oratore, nomine Senatus & populi salutatus Augustus, & vnicus Imperij Romanii Princeps declararetur. Ad eundem fere modum, respublica Romanorum sub Galieno Principe, qui vino, nimis, & meretricibus magis quam Imperio vacavit, scissa fuit: quo regnante, uno tempore triginta Tyranni, in diuersis orbis partibus, contemptu mali princepis, Imperium affectarunt simul, & arripuerunt. Quibusdam eorum a gentibus, alijs a militariis exercitibus, alijs a foeminis, alijs sponte, alijs inter coniuia, & veluti per iocum ad id fastigii euectis. Trebellius Pollio in libro de triginta Tyrann. Siquidem de Regilio traditur: cum milites cum eo quidam coenarent, vnum ex his dixisse, Regilliani nomen unde credimus dictum? & alium continuo respondisse, Credimus quod a regno: Tu scholasticum quendam quasi Grammatice cepisti declinare, & dicere. Rex, Regis, Regio, Regillianus: ad quae milites, Ergo potest Rex esse. Item aliis, Deus tibi nomine posuit: Quibus ita dictis, cum alia die mane processisset, a Principibus Imperator est salutatus. Atdo inter hos abiecit & humiliis conditionis, vt Zenobiani foeminam, & Marium ex fabro ferrario principes esse creatos. Ac Marius qui idem cum triduo tantum imperasset, a milite quodam, qui in eius quondam officina fabrili operatus fuerat, occisus est: additis ad facinus his verbis. Hic est gladius, quem ipse fecisti. Similis vero diuisio post Imperium in Germenos translatum aliquoties facta est: Cuiusmodi inter alias fuit, anno a nativitate Domini, DCCCCXIII. qua Ludouico tertio Imperii gubernacula tenente: Germanis contemptis, Itali quoque, & Galli Imperium sibi vindicarunt. Nam Itali Berengarium, Galli Ludouicum Bosonis filium; Germani vero defuncto Ludouico tertio, Conradum ex Fratrum generi oriundum, Imperatores elegerunt. Idem accidit anno a salute reparata M. CCCXIII. quo tempore imperio per obitum Henrici Imperatoris eius nominis Septimi, Fredericus Dux Austriae, in discordia Principum electus, tribus videlicet in Federicum, & tribus aliis (nam eorum sex fuerunt) in Ludouicum suffragia sua conferentibus, Reges Romanorum electi fuerunt. Nec dissimilia his fuerunt schismata, quae Henrico quarto, & Rudolpho Sueviae Duce (qui regnare comedem Henrico, a paucis quibusdam principibus in Forchem in Ro. Regem electus fuit) Phylippo & Othonem Quarto, & iidem regnantibus aliquanto post tempore Bertholdo de Zerlingen, aliisque uno & eodem tempore in discordia Principum Germanorum in Reges Romanorum electis, & simul Imperii gubernacula arripientibus & tenentibus, exorta fuerunt.

De rebellione.

M M A R I V M

- 1 Sedatio in rebellionem & factionem diuiditur, & que utraque sit.
- 2 Potestatum gradus sunt tam in temporalibus quam in spiritualibus.
- 3 Ecclesia Romana est mater & caput omnium ecclesiarum.
- 4 Imperator est dominus omnium subditorum imperii.
- 5 Obedientia consistit in tribus, enumeratis & declaratis ibi.
- 6 Deo primum obedendum est. Deinde potestatibus quoque humanis numero 7.

- 8 Subditorum fidelitas erga superiores quo & quibus capitibus consistat.
- 9 Vasalli & officiales qualiter obedientiam erga dominos exhibere debent.
- 10 Obedientia domesticorum qualis in dominos & patres familias esse debent.
- 11 Rebelles Deo qui sint.
- 12 Rebelles hominibus qui dicantur.
- 13 Subdici, vasalli, & officiales quando dicantur rebelles dominis suis.
- 14 Vasallus adulterans vxorem domini, ipso volente, vel non reclamante, executatur a rebellionis crimen.
- 15 Crimina aliena quomodo committenti imputentur vel non.
- 16 Seuera vxoris Valentiniani Imperia. Stolidia simplicitas quam sibi nocuit.
- 17 Hermilinda vxoris Cuniperi Regis Longobardum stellida & sibi nocuens simplicitas.
- 18 Mulieres Zelotipa sunt, maritis alienum amorem potius inuidentes quam indulgentes.
- 19 Subditi tenentur obedire Dominis, si iusta precipiat, secus si iniqua & De contraria.

C A P. IIII.

Versus sedatio in rebellionē & Factionem diuiditur: Illa inferiorum & subditorum est, aduersus superiores & dominos suos: Hec vero inferiorum, & subditorum inter se. Rebellio verbum nonum est, & priscis legum conditoribus incognitum, vt Bartolus scribit. in extrauag. qui sint Rebello, in verbo Re bellis, & verbo tenore. Est autem a rebellando dicta, Rebellio quasi repugnantia & inobedientia: Rebellare siquidem, repugnare est. Decius consilio 544. in tertio volumine, quomodo Et vulnera, vlcera, aliae vitia apud Plinium rebellare dicuntur, quæ se mel curata denuo repullulant. Plinius libro secundo capitulo 33. nat. hist. Est igitur Rebellio repugnatia, qua qui aliorū potestate subiecti sunt, aut aliqua fidelitate astricti, debitā eis obedientiam relinquunt, atque abiiciunt. Obedientia inferiorum est erga superiores, & eos qui potestate aliqua funguntur. Supremam potestatem habet Deus, cui omnia subiecta sunt, in celo & in terra: Matt. vii. cuius potestas est sempiterna, Daniel. 4. & regnum eius in generatione & generationem, quod nunquam corrupetur. Daniel. 7. Inter homines autem potestatum gradus quidam sunt, tam in spiritualibus quam in temporalibus. Ac in spiritualibus quidem primum locum habet Romana & Catholica Ecclesia, & illius caput Romanus Pontifex. Ecclesia siquidem Romana omnium Ecclesiarum mater est, & caput, quam qui deserit, in Ecclesia esse non potest, vt inquit Cyprianus. lib. 1. Epist. 1.

Secundum locum sortiuntur Episcopi, Episcopo presbyter, presbytero Diaconus, Diacono Subdiaconus, Subdiacono Acolytus, Acolyto Exorcista, Exorcista Lector, Lectori Hostiarius, Hostiario Abbas, Abbat Monachus subiectus est. In temporalibus vero, Imperator dominus est omnium Regum, Principum, & Subditorum Imperii, a quo in reliquos omnes, veluti a fonte omnis potestas & iurisdictio deriuatur. Post imperatorem Reges & Principes, Superiores & Domini sunt, quisque eorum, qui sub imperio ipsius constituti sunt. His addimus potestatem, quam parentes in filios, Domini in seruos & officiales, Mariti in uxores, Patres familias in familiam, Duces exercitus in milites: Magistri & praepositi scholarum, in discipulos, & alijs ad eundem modum in alios habent. In hoc igitur ordine potestatum & Magistratum generaliter, qui sunt inferiores iis, quorum sub imperio sunt, obedientiam praestare debent, etiam si ipsi quoque aliorum sunt superiores iustum est enim, vt qui scit se aliis esse prepositum, non molestie ferat, aliquem sibi esse prelatum, sed obedientiam quam exigit, ipse etiam dependat, vt Iulius papa ad Orientales Episcopos scribit. epistola prima, ad Orientales Episcopos glo. 93. distin. in summa.

5 Porro obedientia in tribus rebus consistit: In mandato suscipiendo & conficiendo, in reuerentia exhibenda, & in iudicio subeundo. Mandatum, leges, & precepta superiorum comprehendit: Vnde mandatis obediunt, qui legibus, & preceptis superiorum parent. Reuerentia, fidelitatem, honorem, omnia que alia officia, & obsequia, complectitur, quibus inferiores iis, quorum sub potestate sunt, astringuntur. Itaque ruerentiam exhibent, qui eos quorum sub imperio sunt, diligunt, & debito honore afficiunt, tum fidelitatem eis & debita obsequia praestant. Iudicium potestas est, qua qui superiorum iurisdictioni subiecti sunt, coercentur, vt quod iustum est, faciant: quod iniustum est, deuident. Iudicium igitur suscipiunt, q. iudicū, quorū iurisdictioni subiecti sunt, preceptis & iententis parenti

Tractatum Tomus XI.

101

6 rent. Primum igitur Deo + obediendum est: quod tum fit, cū ipsius mandata custodimus, & debitum illi cultum & honorem exhibemus. Iuxta illud Diligas Dominum Deum tuum, & obedias voci eius, & illi adhæreas, & custodias mandata illius: Dcūt. 30. Et illud. Afferte Domino gloriam & honorem. Psal. 28. Item illud. Soli Deo honor & gloria. Tim. 1. Deinde potestatibus + quoque humanis obediendum est, Paulo Apostolo ita præcipiente. Omnis anima, inquit, potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas nisi a Deo: quæ autem a Deo sunt, ordinata sunt. Itaque qui potestati resistit, ordinationi Dei resistit. Rom. 13. Idem Petrus Apostol. præcipit. Subiecti (inquit) estote omni humanæ creaturæ: siue regi, quasi præcellent: siue ducibus, tanquam ab epmissis Pe. 2. Tum autem recte regibus & potestatibus obedimus, cum eorum iustis mandatis, & legibus, & rectis iudiciis paremus, debitam illis reuerentiam & honorem exhibemus: fidelitas item tributa, aliaque obsequia præstamus. Fidelitas subditorum certa quedam habet capita, De forma fidelitatis, c. unico, de noua forma fide. c. 1. in vībus feudorum. ea nimis sunt, quæ his verbis continentur. Incolume, tutum, honestū, vtile, facile, possibile. Incolume, ne dampnum Domino in corpore afferant. Tutum, ne damno sint Domino arcana eius reculando. Honestum, ne faciat, quo fama Domini laudatur, neue iustitia, aliaque quæ ad honestatem eius pertinent, impediantur. Vtile, ne faciat, vt bonis eius & possessionibus dampnum aliquod aut detrimentum afferatur. Facile vel possibile, id ipsius dolo faciat difficile vel impossibile. Et vt summatis dicam, subditi dominis suis obedire debent, non dominari: iuxta illud Sapientis Proverb. 14. Non decent stultum diuitiæ, nec seruum dominari Principibus. Item Proverb. 30. Per tria mouetur terra, & quartum non potest sustinere: per seruum, cum regnauerit, per stultum, cum fuerit saturatus cibo, & per odiosam mulierem, cum assumpta fuerit Matrimonio, & p. ancilam, cum fuerit hæres dominæ suæ. Eandem obedientia & fidelitatem vasalli, + & officiales dominis suis debent. Nam & ipsi ad certa seruitia dominorum obligantur, nec quicquæ agere debet, quo dominus vitam amittat, vel membrum, vel quo in persona laetionem, vel iniuriam aliquam, vel contumeliam, accipiat. Quin curare etiam debent, quo minus hæc ab aliis in dominum committantur, aut si tale aliquid resciuerint, quam primum hoc & domino renunciare, & ipsi, quod ad possunt, impedire tenentur. Sed & secreta domini, nunquam sine iussu aut permissione ipsius, manifestare debent. Ad idē fere genus pertinet filiorum + erga parentes, seruorum erga Dominos, & vxorum erga maritos obedientia. Nam & ipsi tam diuino quam humano iure, ad quedam obsequia, tum reuerentiam & honorem his ipsis præstanta astringuntur. De filiis si quidem & seruis dictum est, Filii obediunt parentibus vestris in Domino. Ephes. 6. Item, Honora patrem & matrem tuam. Exod. 20. Item. Serui, obedite dominis carnalibus cum timore & tremore, in simplicitate cordis vestri. Coloss. 3. Sic & vxor viro subiecta est, cui & communī lege naturæ, & præcepto diuino seruire tenetur. Siquidem mulieri dixit Dominus Deus. Genes. 3. Sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tibi. Sed & naturalis ordo est, vt in omnibus seruant scemina viris. 3. q. v. cap. est ordo. & cap. hæc imago. & Glo. in capitul. a Subdiacono. 93. distinctio. quia nulla iustitia est, vt maior seruat minori, vt inquit Augustinus, cap. cum caput 23. quæst. 5. Certum est autem, virum muliere esse maiorem. Nam vir ad imaginem Dei factus, imago & gloria Dei est, non mulier, vt Apostolus testatur. 1. Corinth. 11.

Atque hæc sane fusus aliquanto de obedientia dicere voluimus, quæ eo pertinent, ut iam intelligamus, qui eam relinquent & abiiciunt: Quibus modis inobedientia & rebelliois crimen committant. Nam rebelles sunt, ut inquit Baldus, in l. si vero. §. qui ergo ff. de testa. Iaf. consilio t. 39. volumine 4. & consilio 86. volum. 3. qui dicto vel facto superiorum contradicunt: siue, vt Ang. d. Pcrusio videtur, in l. 2. ff. de iud. perglo. in l. si certarum, §. fina. in glo. fina. ff. de testam. militis. qui sunt in notoria protervia, & inobedientia. Et vt varijs atque diversis sunt gradus obedientiæ, ita varijs etiam sunt modi, quibus ab obedientia deciditur; vnde & variæ species rebellionis oriantur necesse est. Ac primum quidem Deo rebelles sunt, quæ leges vel mandata Dei transgrediuntur, quique cultum, & honorem illi debitum, detrahunt. Quo sane a nomiue, populis Israel vt rebellis a Moysè reprehenditur. Contemplisti, inquit, Imperium Domini Dei vestri, & non credidisti ei: neq; vocem eius audire voluisti: sed semper fuisti rebelles, a die qua nosse vos coepi. Recte Deo rebelles hic vocat scriptura, qui Deo non credunt, & qui. Imperium Dei, siue (ut alio loco scriptura dicit) verbum Domini contemnunt, neque vocem eius audiunt. Nam in his duabus rebus, vera erga Deum obedientia consistit: nempe, vt Deo credamus, id est, Deum vera fide, spe & charitate colamus, qui est vincus & verus cultus, & honor

Deo debitus, & vt mandata eius custodiamus: quæ qui neglexerit, quoniam inobedientes Deo sunt, merito & rebelles 12 Deo dicuntur. Deinde hominibus rebelles sunt, qui in aliena potestate constituti, obedientiam eorum, quorum sub imperio sunt, relinquunt: Id est, debita eos reuerentia & honore frustrantur, vel leges & mandata eorum transgrediuntur vel iusta eorum iudicia declinant atque contemnunt. Bald. in l. be nignus, ff. de legibus, c. Nclite t. 1. distinct. Sic filius non obediens parentibus, nec debitam eis reuerentiam exhibens: & seruus, abiiciens obedientiam domini, non seruens eidem cū timore, & tremore in simplicitate cordis sui: ille quidem parentibus, hic vero domino, rebelles esse dicuntur. Sic vxor marito rebellis est, quia eius imperio non parer, nec reuerentia ei, & honorem, & obsequia debita coniugalia præstat. cap. li teras. vbi Panor. de ref. spoli.

Sic rebelles sunt subditi, + vasalli, & officiales dominis suis, qui debitam eis obedientiam subtrahentes, imperium eorum contemnunt, nec debita illis seruitia & obsequia, aliqua quæ ad fidelitatem eorum pertinent, ea qua oportet fide præstant. Similiter & subditi in hoc genere rebelles sunt, qui dominorum suorum leges & mandata transgrediuntur, eaque, quæ iura & leges præcipiunt, discere atque agere detrectant: Quos sacri Canones ob id diaboli, non Christi membra esse pronuntian. cap. fina. 83. distinct. & ibi Domi. Ludo. Roma. consil. 523. numero t. 6. Item, qui iudicum, quorum iurisdictioni subiecti sunt, præceptis aduersantur, & iurisdictionem per vim, alij siue illicitis modis remorantur atque impediunt. cap. 1. vbi Bald. de offic. delega. Veluti si ad iudicium vocati, dicant, se nolle parere, nec ut iustitia fiat permittere: aut eos, qui ad iudicium vocati fuerint, vi exemerint. Item subditi, & vasalli, q. violentas manus in dominos iniecerint, aut armis, veneno, alij siue similibus rebus, dominorum vitæ insidiati, aut tale ali quid machinati fuerint, quo dominus vitam amittat, vel membro laudatur. cap. 2. de ope. nou. nunc. Abbas in cap. sane. 2. de offic. deleg. Iaf. in consil. centesimotrigesimonono. volumi. 4. Similiter qui dominos in prælio campestri, vel priuato certamine deserunt: nec dum mortuos, aut ad mortem vulneratos, aut qui captos, non liberant. cap. 1. §. si quis miles. de feud. sine culpa amitt. Nam vt seruorum, ita etiam subditorum & Vasallorum fides exigit, ut dominos suos etiam aduersus parentes & liberos suos iuuet, & ab eis, si possunt, omnem vim & iniuriam propulsent: quos si deserant, inobedientes utique sunt atque rebelles. cap. domino guerram. §. in a. in titu. hic finit text. Similiter rebelles sunt subditi & Vasalli, qui amicities contrahunt cum ijs, qui dominis sunt inimici, & qui suorum dominorum arcana reuelant. Denique rebelles sunt subditi & Vasalli, qui honorem & existimationem dominorum suorum, vel laudant, vel non defendunt: veluti si conuicijs & probris eos infestauerint, & iniustas in eos calumnias struxerint. glo. in dicto cap. 1. quibus modis feudum amitt. vbi And. de Ifern. Bald. & Aluarotus. Similiter si in vxorem, sponsam, matrem, filiam, neptem, nurum, sororem domini, volentes vel inuitas, adulterium vel stuprum commiserint, aut committere tentauerint: vel cum vxore turpiter luserint, amplexi aut osculati eas fuerint, aut quo hoc ab alijs fieret, consilium vel opem tulerint. Nam quicquid in has personas, etiam de adulterio vel stupro alioqui suspectas, admiserint, no solum ad ipsarum, sed ipsorum etiam dominorum iniuriam pertinere intelliguntur: quæ tanto maior est, quanto maiore fide, qui ea perpetrant, dominis suis astrikti sunt. Minorem siquidem dolorem afferunt mala, ab extraneis illata (vt inquit Gregorius in Homelia Martyrum.) quam quæ a domesticis & cōiunctis, & de quibus nihil mali suspicari aut præsumere possimus, inferuntur. Iuxta illud Psalmi. 54. Si inimicus meus male dixisset mihi sustinuisse utique: Et si is, qui oderat me, super me magna loquutus fuisset, abscondi forensan ab eo: Tu vero homo vñanimis, dux meus, & notus meus, qui simul dulces tecum capiebas cibos.

Atque omnia hæc ita accipienda sunt, si inuito domino hæc fiant. Nam si eo cōsentiente, subditus vel vasallus, + adulterium vel stuprum in vxorem vel sponsam domini commiserit, & si neque dominus a crimine lenocini, neque subditus & vasallus a reatu adulterii & stupri immunes sunt: tamen subditus & vasallus a crimine rebellionis excusabuntur. Neque enim domino rebellant, qui ipsius voluntati, obtuperant, aut saltē non repugnant. Cœterum inuito domino fieri intelligitur, non solum quod prohibetur, sed etiam quod non expresse ab eo permisum est. Neque enim aliena crimina nobis imputantur, nisi quæ expresse nobis vel mandatis vel permittentibus perpetrantur. Atque certe nescio an Candalem Lydorum Regem a lenocinio exensem, qui (Herodoto teste libro primo. & Inst. libro i.) Gygi vni ex Sa tellitis uxori suam, omnium sceminarum pulcherrimā, non solum de foma laudauit: sed vt nudam etiam conspicere,

Alberti Brunii de seditio.

ret, summopere repugnante impulit, & in cubiculum, in quo mulier cubauit, clami eum introduxit, ac se absente, nudus ipsius vidende potestatem dedit. Quo facto & amicum in adulterium vxoris illectum, hostem sibi fecit, & vxorem veluti tradito alii amore a se alienauit. Nam ut a dolo sortasse excuserur, qui nihil defi de Gygis dubitauit, ut cuius in rebus etiam maximis consilio vsus fuit: tamen culpa quomodo vacet, non video. Quis enim leuitatem eam, cum tanto periculo coniunctam, non culpet? & quis tam stupidus est, qd intimoctiam amico, & eidem soli, & in abdito & secreto loco, vxorem nudam conspiciendam permittat, non solum qd graue sit, in ea re in vxore eiusmodi periculum facere: sed et quod in honestum & inuercundum sit, honesta vxoris hoc modo pudicitiam tentare. Quod & ipsa memorabilis exempli vindicta plane testata est. Quippe hoc modo leuitatem mariti experta, optionem Gygi dedit, ut vel maritum Cadaulem interficeret, & scipsa simul & regno poteritetur, aut ipse simili modo occumberet. Quia necessitate coactus Gyges, ut ipse superesset, quam saluo domino periret, elegit, ac dominum, ipsa pugionem præbente Regina, dormientem Cadaulem in eodem cubiculo, quo nudam Reginam conspexerat, obtruncauit, vxoreque & regno eius potius est, atque ita vxor mariti sanguine dorata, regnum viri & se pariter adultero tradidit. hoc loco uec Candaulem a suspicioe lenocinij: nec Gygem ab adulterio excusare possunt. Verum non video, cur Gygem hunc rebellem domino suo suis dicamus, ut qni nihil temere, nihil proterue, nihil inobedienter agens: sed domini sui voluntati obtemperans, nudam eius vxorem contemplatus est. Illud vero magis mirandum, quod Seuera, † Valentini imperatoris, vxor Iustinianam virginem, nudam a se in balenis conspectam, ita marito commendauit, ut non veritas dicere tam speciosam eam essem, ut ei amore ipsa quoque, eti mulier, capta esset. Quo sermone permotus Imperator, virginem postea viuente Seuera, sed tamen non repudiata, vxorera duxit: & ita simul duas vxores habuit, atque ut idem alijs quoque liceret, lege sanciuit. Socrates in tripartita libro octavo. cap. 21. Theodor. in catalogo Cesarum in Valentinia no. Huic aud dissimile est, quod Paulus Diaconus in historia Lombardica. de Hermilindat vxore Cuniperti Regis Longobardorum refert: Quæ cum in baleno, Theodotam puellam, ex nobilissimo Romanorum genere ortam, ac forma in primis eleganti, flavis plexisque capillis, pene, usque ad pedes decoratam, vidisset pulchritudinem virginis Regi laudauit. Quo sermone vxoris magno puellæ accensus amore, paulo post cu ea concubuit: sed corruptam tamen deinde monasticæ vitæ in monastero, quod ex nomine ipsius appellauit Ticini, mancipauit.

Hæc exempla eo tantum adduxi, ut in his mulieribus simplicitatem magis miremur, quam culpam reprehendamus. Etenim † ut mulieres plerunque Zelotypæ sunt: ita rara sunt earum exempla mulierum, quæ maritis alienum amorem non inuident, magis quam indulgent. Coeterum † de custodiendis legibus, & mandatis superiorum diximus, ut qui ea transgrediuntur rebelles sint: de ijs accipiendum est, quæ iusta sunt. Quæ autem iniqua sunt & iniusta, & Deo contraria, ea neque suspicienda sunt, neque conficienda. Itaque hoc casu seruandum est, quod Canon consulit, cap. non semper, cap. si dominus, & cap. si is. 1. quæstio. 3. ut si dominus, pater, & maritus, ea iubeat, quæ non sunt aduersa sanctis scripturis, & iustitia regulis: subiiciantur subditus, seruus, Vasallus domino: filius patri, vxor marito. Si vero contraria præcipiunt, magis obedientiæ scripturis quam corporis domino & potestati. Et si bonum est, quod præceperint, iubentium exequantur voluntatem: si malum respondeant. Oportet Deo magis obedire, quam hominibus Actus. c. 5.

De Rebellobus Romanae & Apostolicae Ecclesiæ.

S V M M A R I V M.

- 1 Potestates supremæ due sunt, scilicet, sacerdotium & imperium, & de utraque plura.
- 2 Imperium a quo & quomodo a pop. Roma. in imperatorem fuerit translatum.
- 3 Romanæ ecclesiæ obedientiam qui vere exhibeant. & numero decimo-septimo.
- 4 Pontifici Romano qui debitam exhibeant reverentiam & honorem.
- 5 Confuetudo ecclesiæ servanda erit in honore deferendo Pontifici.
- 6 Honor non ritæ, sed dignitati principis deferendus est. nam vita ipsius indicabit. nu. 7.
- 8 Federicus Barbarosa imper. quibus verbis vsus fuerit in petendo veniam ab Alex. Pont.

- 9 Fidelitatem a persona subditorum metimus, & quomodo.
- 10 Ecclesia in unitate non manet, nisi qui Rom. eccles. & eius capiti Bz. Pto. obtemperat.
- 11 Episcopi quale iuramentum Ro. Pont. exhibeant.
- 12 Imperator Roma. fidelitatem Roma. ecclesie, ut eius Prefuli Roma. Pont. iurat.
- 13 Romanorum Rex quale iuramentum Ponti. exhibeat per se. & quale Natio Apostolico. nu. xiii.
- 15 Elegitus in regem Ro. anteunctionem & coronationem iurat in manib. Archiepiscopi coloniensis, in ecclesia Aquensi, & super quibus, & sub qua forma. & post unctionem & coronationem præstat aliud. numero 16.
- 18 Rebelloes Romanae ecclesiæ & sumo Pontifici in primo genere qui sunt.
- 19 Romanae ecclesiæ autoritas multa completitur.
- 20 Romanam ecclesiam solus Christus fundavit, a qua deinde alia ecclesia insituta sunt.
- 21 Romanae ecclesiæ primatum negantes rebelles in Deum sunt.
- 22 Ecclesia Constantinopolitana sape rebellis fuit ecclesia Romanae.
- 23 Ecclesiæ autoritate salua haereses & schismata non facile nascuntur, vel nata propagantur.
- 24 Principes seculares inuestituras Episcopatum, vel alicuius ecclesiastica dignitatis alicui staro attentate ecclesia Romanae autoritatem innominant, & qui id commiserint multi numerantur. Dimis. ut numero 25.
- 26 Anastasii imperatoris rebellio contra papam.
- 27 Rebelloes Romanae ecclesiæ sunt, qui ipsam, & legitima consilia, ius potestatemque condendorum canonum. habere negant.
- 28 Rebelloes Romanae ecclesiæ in secundo genere qui sunt.
- 29 Theodora Iustiniani imperatoris coniux Romanae ecclesiæ rebellis fuit.
- 30 Romani sape rebelles fuerunt Romanis Pontificib. quando & quibus. & numero 31.
- 32 Cincius Romanus ciuis Benedictus sex. Pont. carcerauit, & same intermit.
- 33 Cincini Romani in Gregorianum Papam septimum nephanum & honorandum scelus.
- 34 Antipapæ fraudibus & dolo Rom. Pont. a sede sua electio surrogati.
- 35 Romana ecclesia terras hospitaliter inuadentes rebelles eius sunt, ut fuit Otto. quartus.
- 36 Rebelloes Romanae ecclesiæ in tertio genere sunt, qui incausis ad ipsa spectabibus se ingerunt.
- 37 Pontifici iniusta præcipienti impune non obediuntur.
- 38 Precepta & diffinita a Domino, Prophetis, vel Apostolis, nulla Pont. cōstitutione mutari possunt.

C A P. V.

A m ad eam partem Rebellois
nis reuer-
torum est subditorum & vasallorum aduersus do-
minos suos, cuius tres sunt partes. Quarum prio-
ribus quidem duabus, supremis a Deo ordinatis
potestatisbus resistitur: Altera ad Romanam & Apostolicam
Ecclesiam, altera ad Romam. Imperium recipit. Quibus addi-
tur terria illa, qua potestatisbus inferiorioribus, Sacerdotio, &
Imperio subiectis, sua cuique obedientia subtrahitur: de qui-
bus omnib. ordine iam, & de vnaquaque sigillatim dicemus.

- Primum igitur sciendum est, duas esse supremas potestates,
1 Sacerdotium & Imperium: Illud quidem diuinis ministrans,
hoc vero humanis præsidens, ac diligentiam exhibens: sed v-
trunque tamen ab uno proficisciens principio, & a Deo ordi-
natum, ut inquit Impe. Iustinianus. in Authen. quomodo o-
por. Episcopos. in princip. Panorm. in cap. 1. nume. 6. de tran-
sla. Episcopi. Roma, 13. Sacerdotium per Clericos, Imperium
per laycos administratur: vtriusque autem exercitum, in v-
nam aliquam personam, tanquam caput, collatum est. Sacer-
dotii quidem in Romanum Pontificem, & eam quam mode-
ratur Roma. Ecclesiam, immediate per Christum vni dicente
Petro. Matth. 16. Tu es Petrus: & super hanc petram ædifica-
Ecclesiam meam. Item Pasce oves meas. Imperii vero in im-
peratorem Romanorum a populo Romano, per Valerium
Messaalam oratorem nomine Senatus & populi Romani, O-
ctauium Cæarem, ciuilibus omnibus confectis bellis, Impe-
ratorem, & Augustum salutantem? Institu. de iure nat. gent.
& ciuili. §. sed & quod princ. C. de vet. Iur. En. l. 1. §. cum eum
ff. de orig. Iur. l. secunda. §. igitur. Porro Sacerdotii siue ec-
clesiastice potestatis imperio & obedientia subiecti sunt.

In ordine quidem Ecclesiastico, omnes Ecclesiæ & earum
prælati, Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, Episcopi, Sacer-
dotes, aliquique Clerici, id est, in sortem domini uocati, & diui-
nis ministeriis mancipati. In ordine vero & statu Laycorum,
omnes prouincie & regna, eorumque præsides, imperator,
Reges, principes, & quibus præsident gentes, populi & subditi,
qui vnius Christianæ & Catholicæ fidei confessione, & Sacra-
mentorum participatione & communione, Christiani appelle-
Ecclesiæ,

Tractatum Tomus XI.

102

lantur. A qua quidem obedientia Romanæ & Apostolicæ Ecclesiæ, nemo, quantlibet etiam dignitate præfulgeat, exēptus est; cap. certum distinetio. immo a qua nemo eximi a quoquam, & ne à Rōmano quidem pontifice, potest: Pan. in cap. cum instantia de censibus.

Tum quia omnis anima sublimioribus potestatibus subiecta, eisdem fideliter obedire debet: 1. Pet. 2. Roma. 3.

Tum quia hæc Ecclesia omnium aliarum mater est & caput. Cui non solum aliæ omne communi lege naturæ, tanquam minores maibri seruire & obediare: sed ipsius etiam iudicio omnes reges principes voluntatem suam subdere, & legibus & mandatis parere tenentur. 3. quæst. v. cap. est ordo Cœtum obedientiam & huic Ecclesiæ exhibent: Primum, qui ea quæ ab Apostolis, & eorum successoribus, tum sacris Conciliis & sanctis Patribus constituta atque decreta, & communis Ecclesiæ consensu etiam sine scripto tradita & recepta sunt, fideliter custodiunt.

Deinde, qui sanctæ Ecclesiæ, & eius præsidi Romano Pontifici, debitam reuerentiam & honorem exhibent. Porro t̄ reuerentiam Roma. Pontifici exhibit: Primum, qui ipsum tanquam patrem animarum, & summum sacerdotem venerantur. Nam si humano more illos vereri solemus, quorum iudicio nunc erigi, nunc deprimi possumus: & in primis sacerdotes, quibus & Christus, rametis malis, & sacrilegis, honorem exhibendum esse vt verbo docuit, & reipsa declarauit. Matth. 8. cap. nonne. 1. quæst. 1. Quanto magis omnes reuerebuntur eum sacerdotem, cui omnium animarum cura a Christo commissa est, dicente Petro pasce oves meas: Matth. 1. 6. Et & qui ligare & solvere animas in coelo & in terra potest, iuxta verbum Domini. Quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in coelis: & quodcumque soluetis super terram, erit solutum & in coelis. Coeterum in honore deferendo pontifici. Ecclesiæ & consuetudo seruanda erit, nec culpandum & refundendum, quod multis retro actis sæculis a maioribus nostris custoditum esse scimus. Veluti, quod Roma. Pontificem Sanctissimum Beatissimum appellamus: pedes ipsius osculari, & quæ sunt generis eiusdem. Neque enim nouus est hic honor, vt quem ante annos mille & eo amplius, Reges etiam & principes, & orbis Monarchæ, Romanis pontificibus exhibuerunt: tunc sanctissimos eos & beatissimos appellantes: nunc pedes eorum osculantes, vt principum quoque Constitutionibus multis in locis declaratur. in Authen. de monach. S. fina. in Authen. de mensura ordinandorum Clericorum. S. fina. in Authen. de sanctiss. Episc. in rub. in Authen. vt Ecclesia Romana. cum similibus.

Sed nec vitam spectabimus eius, quem honoramus. t̄ Neque eim personæ meritis, sed dignitati supremæ huius Sedis, quæ toto orbe venerabilis est, & cui quicquid fideliū est ubique submittitur, eum honorem deferimus: nihil dubitan tes, sedem istam, etiam si Pontifex inutilis sit, nihilominus tamen dignitatem suam retinere: Ut ad Carolum scribit Leo papa III. Ad quem modum Christus leprosis præcipiēs Luc. 17. vt se sacerdotibus ostenderent, non vitam eorum, vt quos vano tantum nomine sacerdotes, immo sacrilegos magis, quam sacerdotes esse sciebat: sed dignitatem & officium potius in ipsis honorandam esse demonstrat. Ita & nos Romanum Pontificem sanctissimum appellantes, & pedes ipsius osculantes, dignitatem & officium ipsius, non vitam, honoramus. Nam vitam ipsius Deus t̄ iudicabit & remunerabit, siue bonam siue prauam. Nec nostrum est, ante tempus judicare, maxime eum, quem inter omnes Deus specialiter suo iudicio referuavit: nec scimus, quis in terribili iudicio Dei qualis futurus sit. 1. Cor. 4. Nam sunt multa, quæ de iudicio illius homines ignorant: quia fortasse quæ nos laudamus, ille reprehendit: & quæ nos reprehendimus, ille laudabit.

Atque eo sortassis respexit Federicus t̄ Imperator Barbaros sa ut resert Nauclerus libro 2. Chronographiæ, generatione xl. qui cum ad pedes Alexandri Pôtificis prouolutus, veniam denuo postularet, ac Pontifex ciudem collum pede comprimens, dixisset scriptum est. Super Aspidem & Basiliscum ambulabis, & conculcabis Leonem, & Draconem: Psal. 90.

Respondit, non tibi, sed Petro, cuius successor es, pareo. Ni mirum significans, obedientiam & honorem, quem pontifici exhibebat, non ipsius personæ, sed dignitati sedis, cui præsideret, a se deferri. Deinde reuerentiam Rom. Ecclesiæ, & summo pontifici exhibent, qui fide, quæ ijsip̄is obstricti sunt, fideliter præstant. Fidelitatem & a persona subditorum metimur.

Nam alia priuati, alia publicis officiis Præpositi, alia Clerici, alia Layci obligantur: ac primum quidem generaliter omnium Christianorum fides id exigit, vt Ecclesiæ, cuius membra sunt, honorem autoritatem tucantur, nec se ab unitate eius scindant.

Neque enim in schismate fides esse potest, c. aduocant. 24.

9. i. ideoque qui se ab Ecclesiæ unitate separant, et si fidem etiā erga Deum teneant, tamen erga Dei Ecclesiam non tenent, cuius patiuntur velut quosdam artus, deinde & membra lacrari. In unitate autem Ecclesiæ t̄ non manet, nisi qui Rom.

10. Ecclesiæ, & illius capiti Roma. pontifici obtinerat. a cuius tanquam capitis unitate, unitas etiam Ecclesiæ Catholicæ perficitur, vt inquit Cyprianus: & cuius communicatio Catholicæ ecclesiæ unitas pariter, & charitas ab eodem appellatur.

Deinde speciali fidelitate Ecclesiæ Roma. & Summo Pontifici obligantur, qui dignitatem aliquam ab eis accipiunt, aut publicis officiis præficiuntur: quam & conceptis verbis, ad eam certa forma iurare tenentur. Cuiusmodi est, quam iurat Episcopi sub hac forma. t̄ Ego N. Episcopus, ab hac hora fantea, fidelis ero sancto Petro, sanctæque Romanæ Ecclesiæ, dominoque meo papæ N. eiusque successoribus Canonice intratibus. Non ero neque in consilio, neque in facto, ut vitam perdat vel membrum, vel capiatur mala captione.

Consilium, quod mihi aut per se, aut per literas, aut per nūcium manifestabit, ad damnum eius nulli pandam. Paparum Roma. Ecclesiæ, & sanctorum patrum adiutor ero, ad defendendum & retinendum saluo ordine meo, contra omnes homines. Voca tus ad Synodum veniam, nisi prepeditus fuero Canonica præpeditione: Legatum Apostolice sedis, quem certum esse cognoero, in eundo & redeundo honorifice tractabo, & in suis necessitatibus adiuuabo. Limina sanctorum Apostolorum, singulis annis, aut per me, aut per certum nūcium, visitabo, nisi eorum, absoluat licentia: Sic me Deus adiuuet, & hæc sancta Euangelia. cap. ego N. Episcopus de iure iur.

Sub hac forma coeteri quoque Ecclesiarum prelati, qui dignitates suas a Romana Ecclesia accipiunt, fidelitatem iurat. Sed & Imperator Romanorum, t̄ fidelitatem Rom. Ecclesiæ,

12. & eius præsuli Romano pontifici, iurat. Primum quidem, eu electus iam in Regem Romanorum, tanquam ad imperialis dignitatis celitudinem sufficiens & habilis a Summo pontifice declaratur, approbatur, atque confirmatur, sub hac forma quæ habetur in cap. tibi domino 6. dist.

Tibi Domino N. papæ, ego N. promittere, & iurare facio, per Patrem & Filium & Spiritum sanctū, & per lignum hoc viuificæ crucis, & per has Reliquias sanctorum, quod si permittente domino Romam venero, sanctam Roma. Ecclesiæ, & te Rectorem ipsius exaltabo, secundum meum posse: et vitam aut membra nunquam, neque ipsum honorem quem habes mea voluntate, aut meo consilio, aut meo consensu, aut mīa exhortatione perdes. Et in Roma nullum placitum, aut ordinationem faciam, de omnibus quæ ad te, aut ad Romanos pertinent, sine tuo consilio: & quicquid de terra sancti Petri, ad nostram potestatem peruenit, tibi reddam: & cuicunque Italicum regimen commisero, iurare faciam illū, ut adiutor tui sit, ad defendendum terram sancti Petri, secundum suum posse. Deinde t̄ approbatus & confirmatus iam Romanorum Rex, consecratio & coronatio insignia accepturus, ita iurat l. i. de iure iurando. Ego N. Romanorum Rex, annuente domino, futurus Imperator, promitto, Ipendeo, & polliceor, atque iuro, coram Deo & Beato Petro, me de cetero proletorem, procuratorem, & defensorem fore summi Pontificis, huius sanctæ Roma. Ecclesiæ, in omnibus necessitatibus, & utilitatibus suis, custodiendo & conservando possessiones, honores, & iura eius, quanto diuino suero sustulatus adiutorio, secundum scire & posse mecum, recta & pura fide: Sic me Deus adiuuet, & hæc sancta Dei Euangeliæ.

Postremo, priusquam Italiam ingreditur, vel ibidem iura aliqua exercet, sub testimonio suarum patentium literarum, Apostolico ad hoc missio Nuncio, eidem pontificis & Roma. Ecclesiæ nomine, tactis sacrosanctis Euangeliis, hæc capitata iurat.

14. Quod Ecclesiam, t̄ & fidem Catholicam, pura fide, totisque viribus conseruabit reuerenter, & defensabit: omnemq; hæresim, schisma, & hæreticos: quoslibet sautores, receptatores, & defensores ipsorum exterminabit, ac nunquam cum Saraceno, Pagano, Schismatico, aut alio quolibet communionem Catholicæ fidei non habente, aut cum aliquo alio, Romanæ & Catholicæ Ecclesiæ inimico vel rebelle, seu eidē manifeste suspecto, unionem, quamlibet seu parentelam, & cōfederationem inibit: sed pontificum, honorem, & statum mantinet, & defendet, & conseruabit, contra omnes homines cuiuscunq; existant præminentia, dignitatis, vel status. Ac postremo omnia priuilegia per Imperatores Romanorum, prædecessores suos, Romanæ Ecclesiæ: omnium vero maxime per Constantiū, Carolum, Henricum, Ottoneū III. Federicū II. atque Rodolphum, super concessione, recognitione, annotatione, quittatione, & libera dimissione, territorialum, & prouinciarum Roma. Ecclesiæ ubilibet positarum, sed Apostolice Romanisque pontificibus concessa, ac etiam ab aliis recognita, confirmata, ac ex certa scientia innouata,

ac

Alberti Bruni de seditio.

et eam de novo concessa, incōcessa retinabit. Nec terras aut provincias, ad ius & proprietatem Rom. Ecclesie pertinet, villo inquam tempore occupabit, seu ab alio, quantum ab ipso erit, occupari permittet: Nec eis, aut aliqua parte ipsarum, iura aliqua, possessiones, aut tenutas habebit, seu quomodo liber possidebit, nec in eis jurisdictionem quancunque exercebit: quodque Ecclesiam ut princeps Catholicus, & ipsius adiutorius atque defensor, iuuabit, & consilii & auxiliis illi assit opportunis, contra quoscunque inobedientes, & rebelles. Quod item non solum Romanam, sed alias etiam Ecclesias, earumque libertatem, bona, iura, praelatos, & ministros, pro virili tua manutenebit, cōseruit, atque defendet, ac Romanę Ecclesiae vasallos contra iustitiam nullatenus offendet: dilecti. 1. de iure iurant, deuotos ac fideles Ecclesie, etiam in Imperio constitutos, benigne trahat, nec eos opprimet, aut per alios opprimi sustinebit, sed in suis potius iurib. & iustitiis seruabit. Henningus, consi. j. Atq; haec sunt capita iuramenti, quod Ecclesia Romanę, & Summis pontificibus, Reges Romanorum electi, & futuri Imperatores, præstare tenentur: quod proprium iuramentum fidelitatis appellatur, ut Concilio Viennensi Clemens V. declarauit. Eiusdem sere generis est, quod electus, fin Romanorum Regem in ecclesia Aquensi, anteunctionem & coronationem Archiepiscopo Colonię, interroganti respondet, atque iurat, ad hanc modum. Colonensis a rege electo querit. Vis sanctam fidem Catholicam, & sanctis Apostolis traditam, tenere, & operibus fide dignis seruare? Respondet ei Rex, volo. Colonensis. Vis sanctis ecclesiis, Ecclesiarumque ministris fidelis esse tutor, & defensor? Rex, volo. Colonensis. Vis regnum Dei tibi a Deo concessū, secundum iustitiam prædecessorum tuorum regere, & efficaciter defendere? Rex, volo. Colonensis. Vis iura & regna Imperij, bonaque & iura eiusdem iniuste dispersa, conseruare & recuperare, & fideliter in usus regni & imperij dispēfare? Rex, volo. Colonensis. Vis pauperum, diuinitum, viduarum & orphanorum, & quos es iudex, et plus defensor? Rex volo. Colonensis. Vis integrissimo in Christo patri, & domino Romano pontifici, & sanctae Romanę Ecclesie, defensionem debitam & fidem reuerenter exhibere? Respondet Rex, positis duobus dignitatibus manus suae dextræ super altare, Volo, in qua tum diuino sustulit fuero adiutorio, & precibus Christianorum adiutus: quantum valucro, omnia præmissa fideliter adimplero: Sic me Deus adiuuet, & sanctum Dei Euangeliū. Post unctionem autem & coronationem, iuramentum præstat sub hac forma: primum Latine, deinde Germanice. Profitor, & promitto, coram Deo & Angelis eius, amodo & dein ceps, legem, & iustitiam, pacemque Dei ecclesiæ seruare, populoque mihi subiecto prodeste, & iustitiam facere, & regni iura conseruare, salvo condigno diuinæ misericordia respescu, sicut cum auxilio principum, & fidelium regni atque meorum, melius inuenire potero. Sanctissimo Romano pontifici, & ecclesiæ Romanę, catenisque pontificibus & ecclesiis Dei, condignum & Canonicum honorem exhibere volo: ea etiam quæ ab Imperatoribus, & Regibus, Ecclesiis, seu Ecclesiasticis viris collata sunt, erogata inuiolabiliter ipsis conseruabo, & faciam conseruari. Abbatibus, & Ordinibus, & Vallis regni, honorem volo portare & exhibere. Dominino nostro Iesu Christo mihi auxilium præstante, fortitudinem, & decorem.

17 Tertio obedientiam Romanę & Ecclesie & summo Pontifici præstant, qui iudicium Ecclesie agnoscunt, & obediēter suscipiunt. De quo ita scribit Innocentius papa ad Ruffum, & ceteros Episcopos per Thessalam constitutos. patet. & 6. cuncta 9. quest. 3.

Nemo inquam Apostolico culmini de cuius iudicio non licet tractari, manus obuias audacter intulit, nemo in hoc rebelli extitit, nisi qui de se voluit iudicari. Et Gelatius Papa. Nec de iudicio Romanę Ecclesie Canones inquam præperunt iudicari, sententiamque illius constituerunt, non oportere dñs, cuius potius sequenda decreta mandauerunt: & idem, cuncta per mundum nouit ecclesia, quod sacra sancta Romana Ecclesia fas de omnibus habeat iudicandi, neque cuique de eius liceat iudicare iudicio.

Atque hec de obedientia Romanę Ecclesie & summi pontificis, ideo præfari voluimus, ut intelligamus, qui ab ea decadunt, id est, qui Romanę ecclesie, & summorum Pontificum, sanctorum Conciliorum, & sanctorum Patrum leges, regulas, præcepta, & traditiones non custodiunt, nec reverentiam honorem eis exhibent, nec eorum iudicia agnoscunt & subcunt: eos Romanę Ecclesie, & summo pontifici inobedientes esse, & rebelles. In primo igitur genere rebelles sunt, qui Romanę Ecclesie & summi pontificis autoritatem immiscent, & quantum in ipsis est, protinus tollere & subuertere conantur. Ad autoritatem autem Romana Ecclesie & inter alia hec quoque pertinent, ut primatum Ecclesia: retineat ut Ro-

pontificem eligat, & sedem Apostolicam ordinet: ut inuestituram Episcopatum, aliarumque dignatum concedat: Canonones condat: De maioribus causis cognoscat: & ut uno verbo multa complectar, ut reliquis ecclesijs in partem curarum vocatis, ipsa plenitudine potestatis utatur. 3. questio. 6. capitulo. multum. Quæ quidem authoritas Romana Ecclesie, non ab hominibus data, sed ab ipso Christo diuinitus cōcessa est, cap. omnes. 22. distincio. Nam cum alias quidem Ecclesiastomnes, siue Patriarchales, siue Metropoliticas, siue Cathedrales, Romana Ecclesia instituerit, illam solus ille sudauit, & supra petram mox nascentis fidei erexit, qui Beato Petro aeternę vitæ clavigero terreni simul & coelstis regni iura commisit: non quidem terrena sententia, sed illo verbo, quo constructum est cœlum & terra, & per quod omnia cōdita sunt elementa. Hanc igitur Romanę Ecclesie authoritatem prius imminuunt, qui primatum eidem auferre conantur. Propter quod non solum rebelles sunt, & contumaces inueniuntur esse ei, qui eam cunctis Ecclesijs prætulit: sed etiam hęretici, ut qui verbum Christi vel negantes vel adulterantes, eam ipsam alijs vel parem vel inferiorem constituunt.

Quomodo Constantinopolitana, Mediolanensis, & aliquæ Orientis, quam Occidentis Ecclesie, earumque Episcopi super Roma Ecclesie rebelles fuerunt. Maxime autem & Constantinopolitana, quæ non solum Romanam, ut matrem, non agnouit: sed primatum etiam ipsius per ambitioem sibi arrogauit, & adiuuantibus eam Constantinopolitanis Imperatoribus multo tempore usurpauit: donec Romana huiusmodi priuilegium, quo spoliata fuerat, tandem beneficio Phocæ Imperatoris recuperauit. ad eundem modum nostra quoque ètate, aduersus Romanam Ecclesiam rebellant quedam Ecclesiæ in Germania, & qui eas occupant hęretici & schismati, qui & ipsi multis iam annis huius ecclesiæ primatum, quæ plurimis in eam rem editis scriptis, suppressere, & abrogare co[n]natur: Non alia nimiratione, quam ut hoc modo Romanę ecclesie conculcata authoritate, ipsi impune suos errores docere, & quam latissime diffundere possint.

Quippe qui, & suggestente authore eorum diabolo, probe norunt, huius ecclesiæ authoritate salua, haud facile hęretes & schismata vel nasci posse, vel natas propagari. Quod & Cyprianus Epistolarum libro primo, epistola 3. testatur his verbis. Neque enim (inquit) aliunde hęretes orti sunt, aut nata schismata, quam inde, quod Romano pontifici, tanquam Roma. Ecclesiæ capiti, non obtemperatur: Nec unus ad tempus Sacerdotes, & ad tempus iudex, vice Christi cogitatur. Deinde Romanę Ecclesie & authoritatem imminent Imperatores, Reges, Duces, Marchiones, Comites, vel quilibet aliæ seculares personæ, que inuestituram Episcopatum, vel alicui ecclesiasticæ dignitatis, cuiquam dare attentauerunt. Quales inter imperatores fuerunt Henrici, Quartus, Quintus, & Sextus: Quorum ille, defunctis in imperio ecclesiarum prælatis, annulos & baculos eorum pastorales accipiens, familiares suos ecclesiis uacantibus intrusit. ut dicit Nauclerus in secundo Chronographi.

At filius eius, Henricus Quintus, cum uenisset Romam, a Paschali II. ut ait Platina in Paschali 2. honorifice suscepit, post exosculatos pedes eius, ipsum simul cum Cardinalibus cepit, & coegit eum confirmare illos, quibus ille Episcopatus dederat. Sextus vero Henricus, Federici primi filius, Leodiensem Episcopum, quod præter decretum eius confirmatus esset occidit. Quibus Federicum secundum cōmunerauerim, qui & ipsi variis modis ditionem pontificiam uexans, pontifices & Episcopos in ecclesijs posuit, & a Romano pontifice institutos expulit. ut dicit Nauclerus libro secundo generatio ne 41. In eadem causa sunt imperatores, qui sine consensu Romanę Ecclesie, Romanum pontificem eligere, & sedem Apostolicam ordinare præsumunt. cap. Adrianns, cap. in Synodo. cap. ego Ludouicus, cap. constitutio. 63. distin. Quales sunt, qui propria autoritate ius ordinandi Apostolicam sedem, si bi vendicarunt. At qui permittente Romana ecclesia, hoc iure vii sunt, minimi inter rebelles numerantur. Itaque ab hoc crimine immune fuerunt, Carolus magnus, Otto primus, & eius successores, usque ad Henricum primum, qui consentiente, ac eius ordinandi sedem Apostolicam in ipsis transferente Romanę ecclesie, Romanos pontifices elegerunt. Ceterum, qui iedem iure denuo, a Ludouico, Ottone, & Hérico Imperatoribus, Romanę ecclesie restituto, pontifices elegerunt: a criminis rebellionis minimis excusantur.

26 Tertio, Romanę & ecclesiæ authoritatem imminent, qui dogmata, mandata, interdicta, sanctiones, vel decreta, quæ pro catholica fide, vel ecclesiastica disciplina, pro correctione imminentium vel futurorum malorum, a Sedis Apostolice præsule salubriter promulgata sunt, contemnunt: cap. si quis. 25. quest. 2. cap. generali. 25. quest. 1. p[ro]ceri reges, Episcopi, alii que potentes, qui indignum potentia sua arbitratur, ut cuiusque

que imperio pareant. Quemadmodum Anastasium Imperatorem legimus, apud Platinam in Hormisda. Legatis suis ad Hormisdam papam missis, inter cetera illud quoque in manu datis dedisse, ut sciret, imperatoris proprium esse imperare, & non imperata pontificis, aut cuiusvis alterius accipere. Omnium autem maxime in hoc genere rebellis sunt q. Ro. Ecclesiam, & legitima Concilia, ius, potestatemque condendorum Canonum, habere negant. Quales nostra aetate sunt omnes fere haeretici & schismatics, quibus illud in primis familia re est, ut dicant: Nullam esse neque pontifici, neque sedi Apostolicae, neque sacris Conciliis, quicquam diffiniendi aut statuendi facultatem: quin potius quae ab eis hactenus quoque tempore statuta sunt, ea velut humana figmenta, non solum non esse seruanda, sed etiam qui custodiunt ea hypocritas esse de quibus Christus dicit, Matth. 15. Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum. Quam sententiam quo magis probarent, & rebellionem confirmarent, ante multos annos, omnes ecclesiasticarum Constitutionum libros, quod nos corpus Canonum vocamus, in cōtempnum Apostolicæ authoritatis condemnauerunt, atque igne combusserunt Anno Domini 1520. Vuitenbergx. In secundogenere, Roma. Ecclesiae rebellis sunt, qui dignitatem, honorem, vitam membra pontificis tradidunt, aut aliud quid faciunt, quo sancta Romana Ecclesia, vel qui illi praestet Romanam pontificem, iniuriam aut damnum in persona vel rebus accipiunt.

Sic rebellis olim Roma. Ecclesiae fuit Theodosius Rex Gothorum, qui Ioannem pontificem, ut ait Platinus in Ioanne primo. Liberatus in Breuiario. c. 22. primum quidem ut legatione non admodum honesta ad Iustinum Imperatorem fungeretur, compulit: Deinde eadem legatione rite functum, ac Rauennæ ad se venientem, & legationem renunciarem, hoc tantum nomine, quod a Iustino comiter exceptus, & honorifice tractatus fuisset, in carcere coniecit, ubi & pædore, si tu, & iædia perijt.

Sic Theodora & Augusta, Iustiniani imperatoris coniunx, Roma. Ecclesiae rebellis sunt, teste Platinus in Syluerio. ut cuius impia & fraudulenta machinatione Syluerius papa, homo sanctissimus, quia Anthemium, ob Eutichianam heresim damnatur, ac a Sede Constantinopolitana, cui præcerat, depositum, reuocare detrectabat, pontificatus dignitate destitutus, & in Pontiam insulam in exilium pulsus, mortuus est.

Ad eundem modum Romani & Iæpe Romanis pontificibus rebellis fuerunt, ut Leoni III. quem dum Letaniam maiorem, a Gregorio papa institutam, cum populo & Clero ageret, quorundam insidijs captum, ac pontificali habitu priuatum, multisque verberibus adeo cæsum, ut oculis & lingua captus putaretur, in monasterio sancti Erasmi, i. vincula conicerunt, quem & occidissent, nisi a Vinigilio Duce Spoleto liberatus, clam Spoletum deductus fuisset. Sic & Ioanni & decimo tertio rebellarunt, quem, ut dicit Nauclerus libro secundo generatione. 33. in Ecclesiam Lateranensem irruentes, ceperunt. Captum primum in Adriani molem (quod Castrum S. Angeli vocant) perduxerunt, mox in exilium perulerunt.

Quanquam sunt, qui scribant, ut Platinus in Ioanne. 13. & Luitprandus libro 6. cap. 9. hunc pontificem, in Synodo ob immania & iniipijsima facin ora sua, pontificatu destitutu, ac Leonem illi Octauum fuisse suspectum. Sed & priuati quidam homines, Romanis pontificibus in hoc genere rebellis fuerunt, teste Nauclerus libro 2. generatione 33. Ut Cincius Romanus & Ciuis, a quo Benedictus papa Sextus captus, & in arcam Sancti Angeli ductus, & ibidem carceri mancipatus, & non multo post strangulatus, vel (ut alii scribunt) fame interemptus fuit. Et alius item Cincius, & qui Gregorium papam Secundum, in festiuitate nativitatis Domini, Missam celebravit, ac hostiam iam in sacrificio frangentem, raptum Altario deturbavit, attractumque ad domum, quæ sibi eo loco erat, tunc inclusit. In eadem conditione sunt, & quorum fraudibus & dolo, Romanis pontificibus a fede sua eieccis, alii Antipapæ surrogantur. Quomodo Henricus imperator huius nominis Quartus, Gregorio papæ Septimo, Gibertum Rauenam Archiepiscopum, quem Clementem appellavunt. Federicus primus, Alexandro papæ tertio, primum Octauianum in seditione electum, quem seditionis Victorem appellavunt: Deinde eo defuncto, Guidonem Cremensem, quem Pichalem vocarunt. Et illo similiter mortuo, Ioannem Sarciensem, Abbatem Cardinalem, ex Pannonia, hominem malum, & furto infamem, a seditionis quibusdam electum, surrogarunt: eosque tanquam legitimos pontifices venerantur. Et eisdem non ipse solum, sed multi etiam Germani principes, tam ecclesiastici quam seculares, obedientiam fecerunt. Postremo in hoc genere Romana Ecclesia rebellarunt, & qui eisdem terras hostiliter invaserunt, & occuparunt.

In qua re alios crudelitate superavit Otto Imperator, huius nominis Quartus, qui Innocentio papæ tertio ecclesiam gubernante totam penè Romaniolam, & Regni Neapolitanii provincias, suo subiugavit Imperio, ut ait Nauclerus libro 2. generatione. 41. Quin & Apuliam intrans, multas ad regnum Siciliæ pertinentes ciuitates, principatumque Capuæ cum palatio ciuitatis, accepit. Multaque alia ad ius, dominiumque Roma. Ecclesiarum, & Parrimonij Petri pertinentia, in suam potestatem rediit, propter quod & rebellis, & inobedientis, Ecclesiarum Romanarum declaratus, primum anathemate percussus, deinde etiam imperiali dignitate priuatus fuit.

36 In tertio generale sunt, qui personas, & causas, ad Iurisdiictionem Romanarum Ecclesiarum pertinentes, vel ipsi iudicant, vel quo minus ab Apostolica sede de his cognoscatur atque iudicetur, impediunt. Quales sunt nostræ & ratis schismatics, qui sine illius sedis authoritate, scripturas interpretantur, doctrinas examinant, & fidei religionisque causas decidunt: Sacramenta Ecclesiarum & diuinorum ministeriorum ritus abolunt, ministros Ecclesiarum instituunt, atque destituent: de matrimonio, alijque mere ecclesiasticis causis cognoscunt: iurisdictionem in Episcopos, aliosque Clericos usurpant.

Denique, ne quid harum causarum, siue per appellationem, siue aliis legitimis modis, secundum regulas ecclesiasticas, ad Sedem Apostolicam referatur, impediunt. 2. 4. quest. 1. ca. quies, 3. q. 6. cap. accusatus, & cap. sequens. 17. q. 4. cap. nemini. 2. 1. distinct. cap. quod autem. 9. quest. 3. cap. ipsi sunt cum similib. Nam haec omnia ita Romanarum Ecclesiarum iurisdictioni subiecta sunt, ut de his iudices, & magistratus secularis, non solum nullam cognoscendi, diffiniendique potestatem habeant: sed etiam quæ a sede Apostolica super his iudicata, diffinitaque fuerint, firmiter custodire teneantur.

Coeterum, quæ de mandatis, sanctionibus decretis, & iudicij Romanorum pontificum custodiendis diximus, de iustis 37 accipienda sunt. Siquidem iniusta præcipienti pontifici, & impune noui obeditur. Veluti si tale aliquid decteuit, aut mandaverit, quo status universalis Ecclesiarum turbetur, aut unde scandala & peccata enascantur: vel quod aduersetur iis, quæ Dominus Prophetæ, vel Apostoli docuerunt, atque preceperunt. 38 Nam quod dominus, & vel Apostoli, & eos sequentes sancti Patres, diffinierunt, nulla constitutione, decreto, vel mandato Romani pontificis, mutari potest: 25. q. 1. c. sunt quidam. quin potius quod ita prædicatum est, ipse usque ad animam & sanguinem confirmare tenetur.

De Ditione Romani Imperij, & subditis eius.

S V M M A R I Y M.

- 1 Imperio Romano qui subiecti sunt, & qui ab eo exempti, magna est alteratio.
- 2 Potestas duplex, legitima, & Tyrannica, utraque a Deo, & quomodo, & ad quid ordinate. 3.
- 4 Potestatem iniustam Deus permitit, ut ex ea bonum aliquo deliciat.
- 5 Deus non solum per malos, sed etiam per bonos peccata populorum puni.
- 6 Regum superbiam reprobavit Deus similitudine ferræ & securis.
- 7 Reges puniendo peccata serviunt Deo, & comprobatur exemplis. numero 8. 9.
- 10 Peccata quando puniantur a Deo cum culpa, vel sine culpa eorum qui puniuntur.
- 11 Peccata bonorum aliquando puniuntur Deus, ut tandem per bonos correctos ipsi quoque puniantur.
- 12 Regibus & bonis & malis Deus bene reitur.
- 13 Potestas in ecclesia est, vel sanctorum vel malignantium, & quomodo.
- 14 Regnum Tyrannicum descendit a Cham filio Noe, & quomodo.
- 15 Potestas legitima a Noe capitur, & quomodo.
- 16 Indices & Reges regnarunt post Abram, qui ex semine eius descendunt.
- 17 Pontifices & reges udem erant in veteri testamento.
- 18 Melchisedech fuit Rex Salem, & sacerdos Dei altissimi.
- 19 Christus tranque potestatem, sacerdotalem, & Regiam in Petrum & eius successores Romanos pontifices pleno iure conculit, & duos gladios. numero 21.
- 20 Pascere oves quid sit.
- 21 Sacerdotis nutritus quid sit.
- 22 Christus rognum recusavit, & quare nil tamen prohibet quin vicarius Christi in terris, exigente necessitate, etiam regiam potestatem exercere posset. nu. 24.
- 23 Apostoli cura gladii usus abstinerint.
- 24 Romanum pontificem de temporalibus indicare non est dignum.
- 25 Potestas temporalis subest spirituali, hac a Deo est immediate & principaliter, illa mediata, quia per ecclesias transfusa est in imperatorum.

28 Impera-

Alberti Bruni de seditio.

- 28 Imperium Romanum usque ad Constantinum Tyrannicum fuit.
 29 Imperio in ecclesiam per Christum translatum & Romana monarchia qualitas & conditio mutata est.
 30 Populus Romanus quam potestatem in Augustum transfulerit.
 31 Nabuchodonosor prefigurauit utrumque imperium.
 32 Monarchia Romani imperii non fuit legitima, sed Tyrannica.
 33 Imperium legitime acquisitum, qui auctoritate ecclesia ad illud evehuntur.
 34 Subditi Romano imperio qua contra illud prescribere possint & qua non.
 35 Venetorum dominium quo iure sit exceptum a iurisdictione Romani imperii.
 36 Reges Galliarum, & Hispaniarum, & quidam alii quomodo ab imperio excepti sunt.
 37 Imperator quomodo dicatur Monarcha & dominus totius orbis.
 38 Potestates secularis ita ab imperatore dependent sicut membra a capite.
 39 Imperator cur varios magistratus constituerit.
 40 Magistratus infimi qui dicantur.

C A P. VI.

V Enio iam ad alteram specie

V Rebellionis, eius videlicet, quæ aduersus Romanum imperium, & illius Monarcham, Romanum principem imperatorem, committitur: Quam & ipsam ex obedientia eorum, qui Romano imperio subditi sunt, metimur.

Neque enim commode cognosci potest, qui sint Romano imperio rebellis, nisi prius cognoscatur, qui sint Romani imperij, a subditis imperij, vel praetetur vel subtrahatur. Quod ut certius intelligamus, primū omniū discutiendū erit, qui sint Romani imperij iurisdicti & potestati subiecti. Deinde in quibus rebus cōsistat ea, quæ subditi Romano imperio debēt, obedientia: & postremo, quibus modis ab obedientia & potestate Romani imperij, per rebellionem discedatur. Primum igitur, quod ad iurisdictionem Romani Imperij attinet, magna semper apud Iureconsultos altercatio fuit, qui Romano imperio subiecti sint, & qui ab eius potestate & iurisdictione excepti: Alijs dicentibus, imperatorem totius orbis tenere principatum, nec quenquam ab eodem esse exceptum. Alijs contra affirmant ibns, multos Reges, principes, Nationes, & populos, a iurisdictione imperij Roma esse exceptos. Ego rescissis disputationum ambagibus, de hac re sententiā mē in breues aliquot conclusiones conseruam. capitu. quid culpatur. 23. quæst. i. c. aud. aucter. 8. q. 1.

2. Prima conclusio. Duplex est potestas, & Legitima, & Tyrannica: & utraque a Deo, illa quidem iubente, hanc vero permitente: ac de utraque dicitur. Non est potestas nisi a Deo, Rom. 13. vt docet ac testatur Augustinus, Epistola. 48. & 50. Itaque omnis potestas a Deo est, vel operante, ut potestas bonorum principium, quam legitime accipiunt: vel permitente, cuiusmodi est potestas malorum, vi aut dolo sibi potestam usurpantium. at. 2. quæstio. 7. capitu. i. & 23. quæstio, quin. S. hinc notandum.

Secunda conclusio. Potestates & ita a Deo ordinatae sunt, ut per Legitimam boni a malis defendantur: per Tyrannicā bonorum patientia probetur, & malorum iniustias puniantur. De bonis dicitur. Rom. 13. Principes non sunt timori boni operis, sed mali: vis autem non timere potestatem, bonū fac, & laudem habebis ex illa. Dei enim minister est, tibi ī bonum. Si autem male feceris, time: non enim sine causa gladium portat. De malis dicit dominus per Prophetam. Osee. 8. Ipsí regnauerunt, & non ex me. Quod explicat Hieronymus. cap. audacter. 8. quæst. i. Audacter (inquit) fortassis aliquid dicimus, tamen quod scriptum est dicimus. Non semper princeps populo, & iudex ecclesiæ per Dei arbitrium datur, sed prout merita nostra depositunt. Si mali sunt aclus nostri, & operamur maligna in conspectu Dei: datur nobis princeps secundum cor nostrum. Et hoc tibi de scripturis ascetis probabo. Audi nanque, quid dominus dicat. Osee. 8. Fecerunt sibi Regem, & non per me: principem, & non per consilium meum. Et hoc dictum videtur de Saule illo, 2. Reg. cap. 10. quenq; utique ipse dominus elegerat, & regem sibi fieri iusserset: Sed quoniam non secundum Dei voluntatem, sed secundum peccatoris populi meritum fuerat electus, negat cum sua voluntate vel consilio constitutum. Mali igitur principes, nō ex Deo regnant: qui a non ipso cooperante regnant, sed prout merita. Ideo autem Deus in iustam potestatem permittit, ut ex ea bonum aliquod eliciat. Nam et si malum non efficiat, omnes ordinat, ut inquit Augustinus: Tamen malorum potestatem permittit. Primum, ut per eam qui probati sunt, manifestiores fiat: malorum vero peccata potentius vindicetur. Sic diabolo, in iustum virum Iob, potestas permissa est, non alia

ob causam, quam ut ipsius iustitia & patientia probaretur, in Iudam vero, ut damnandus se suspenderet. Neque vero pro multis tantum, sed etiam per bonos, peccata & populorum punit Deus. In vtrorumque siquidem manibus gladii accipites, ad faciendam vindictam in nationibus, & increpationes in populis: Psalm. 149. Illorum quidem nescientium, horum vero scientium. Per neScientes peccata punit, cap. remittuntur. 23. quæst. v. sicut Sennacherib, & per Nabuchodonosor Regem, & per Antiochum, & per Principes Romanorum, & per ab nullis reges gentilium, populum Israëliticum delinquentem aliquando captiuauit. Vnde ipse Dominus ait per Prophetam. Esa. 19. Virga furoris mei Assur: ipse autem non cognovit. As sur erat virga furoris Domini: quia per eum innumeratas gentes diuina iustitia flagellare dispositus, ipse vero nō cognovit: quia in superbiam elatus. Victoria, quam asseditus fuerat, non diuinæ potentie, sed suis viribus attribuit. Vnde contra eius superbiam Dominus loquitur dicens. Nunquid gloriatitur serra contra eum, qui secat in ea? aut nunquid exaltabitur securis contra eum, qui cedat in ea? Quib. similitudinib. sati perspicue ostenditur, qui sicut serra & securis, nec secare, nec cedere ligna possunt, nisi ab alio regatur, ac ideo contra regentem, se superbire non debent: sic illi, per quos Deus punit, absque nutu diuinæ dispositionis nihil agere valent: ac iō contra regentem se, superbire eis non licet. Tales in eo, quod puniunt, Deo seruire dicuntur: in eo autem quod ignorantes, se esse ministros iræ Dei, impia vanitate superbiant, nec mercedem suæ seruitutis a Deo non (nisi temporalem) inueniunt: poenam vero suæ superbizæ non effugiunt. Vnde cum Dominus diceret ad Prophetam de Nabuchodonosor. Quid dabo ei pro labore, quo seruuit mihi apud Tyrum: statim subiunxit. Hiere. 27. Ezech. 26. Da (hoc est datam sibi pronuncia) Aegyptum & Aethiopiam. Cum autem in corde suo superbient postea diceret. Nonne hæc est Babylon, quam ego condidi in robore regni mei? &c. Statim immutauit Deus rationabilem mentem eius, & induit eum ferina bestialitate, ut ab hominibus fugiens, cum bestiis viueret.

8. Per Antiochum, & quem, cum idolatriam iudaicæ plebis dominus punire decreuisset: & pacem quam ex lege Dei abiecta, & ex ea sacris nationum assumptis quarebant, illis in perniciem verteret. Quia Dei dispositionem ignorans, suæ facultati deuastationem illius plebis attribuit imprecatur in eum Prophetæ, dicens Psalm. 78. Effunde iram tuam in gentes, que te non nouerunt: & in regna, que non nouerunt nomē tuū: ne forte dicant iā gētibus, vbi est Deus eorum. Similiter, cum per Romanos & peccatum mortis Christi Deus punire decreuisset, vrbis excidium, & iudaicæ plebis miseram captiuitatem, suis yribus ascribere coepérunt: Vnde contra eos Prophetæ imprecatur, dicens. Psal. 73. Leua manus tuas in superbias eorum, qui te oderunt: & qui multa maligna operati sunt, monumenta suæ victoriae posuerunt in medio atrio tuo.

Per scientes peccata puniuntur, sicut Deus per filios Israel voluit peccata punire Amorrhæorum & Chananæorum, & aliarum gentium, quarum terram Israëliticis possidendum dedit: Quibus etiama præcepit, Deut. 7. ut nemini eorum parcerent, sed omnes morti traderent.

Quod propter peccata eorum illis contigesset, ex verbis Domini apparet, qui cum diceret ad Abraham: Genes. 15. Semini tuc dabo terram hanc, veluti quereret, Quare non modo das mihi audiuist. Non dum enim sunt peccata Amorrhæorum consummata: Quæ tunc intelliguntur fuisse consummata, cum populus ille de Aegyptiaca seruitute liberatus, terram eorum (sicut Abrahæ promisum fuerat) hereditatem accepit. Cum ergo sic diuino iussu & ad puniendum peccata populi excitatur (Sicut populus ille iudaicus est excitatus ad occupandam terram promissionis, & ad delendas gentes peccatrices) sine culpa noxiis sanguis effunditur: & quæ ab eis male possidentur, in ius & dominium rite transeunt bonorum. Cum vero occulto instinetu aliqui monentur ad persequendum malos (sicut Sennacherib, & ceteri qui populum delinquentem persecuti sunt) licet occulto instinetu operante, illorum meritis incitentur ad persequendum: tamen quia prævia intentione, non peccata delinquentium punire, sed illorum bona rapere, vel suę ditioni subiungere querunt, non sunt immunes a crimine. De quibus etiama notandum est, & quod aliquando excitatur ad puniendum peccata bonorum, ut tam per bonos correctos ipsi quoque puniantur: Sicut in libro 3. & 6. Iudicium legitur, de labi Rege Chananæorum, et de Madianitis, quod propter idolatriam populi suscitauit eos Deus, ut Israel affigerent, & terram eorum occuparent. Cum autem populus Dei, sub manibus eorum diutius afflatus, peccatum suum recognosceret, & per poenitentiam sibi Deum placaret Iud. 5. & 7. Dei præceptio & Barach comitatus Delbos Prophetissam vxorem Lapidoth, labi regem Chananæorum, & Zizarā Duxem exercitus sui contrivit, & Gedco Zebeç

Zobee & Salmana Reges Madianitarum, & Oreb, & Zeb Duxes eorum morti tradidit. Apparet ergo quod aliquando per legitimam potestatem gerentes, aliquando per populos divino iussu excitatos mali propeccatis suis non solum flagrantur, sed etiam rite perduuntur.

Vtrunque igitur potestatem, tam bonam quam malam, Deus f^t ordinat. Bonam quidem propius, malam vero iratus. Reges enim quando boni sunt, ministeria diuini: Quando vero mali sunt, sceleris est populi. Nam secundū meritum plebium, rectorum quoque vita disponitur, ut non immetit dictum sit. Job. 3.4. Qui regnare facit hominem hypocrita, propter peccata populi. Irascente enim Deo, tales rectores populi suscipiunt, qualem pro peccata meruerunt. 2. q. 7. c. d. c. audacter 8. q. 1.

13 Tertia conclusio. Omnis potestas f^t in Ecclesia est: Vel ea quae dicitur malignum, vel ea quae vocatur sanctiorum. Nam omne in imperium, sive iustum sive iniustum, de congregacione aliqua hominum constituitur. Quae quidem congregatio, sancta fuerit, sanctorum: si vero maligna, malignantum Ecclesia vocatur. Qui in priore Ecclesia sunt, filii Dei: Qui in posteriore, filii hominum in sancta scriptura appellatur. Gen. 6. De priore dicitur in Psalmo. 1.49. Laus eius in ecclesia sanctorum. de altera idem Psaltes: Psa. 2.5. Odiu ecclesiam malignantum: & cum impiis non sedebo. In ecclesia igitur sanctorum, legitima: in ea vero quae dicitur malignantum, Tyrannica regna constituuntur.

14 Quarta conclusio. Tyrannicum regnum f^t a Cham dedit, filio Noe, illo videlicet, qui pudenda patris fratribus detexit. Nam ex filio eius Chus natus est Nemroth, qui primus soror potens esse in terra, & fuit robustus venator coram domino, id est permittente Domino. Genes. 10. Huius regni principijs fuit Babylon, ut scriptura testatur: A quo descenderunt Reges gentium Amorrhorum & Chananorum, iniusti & violenti usurpatores inuasores regnum. Propter quod & regna eorum a domino dantur Abraham & semini eius. Genes. 12.13.15. De quibus dicitur in Psalmo. 7.8. Eflunde iram tuam in gentes, que te non nouerunt: & in regna, quae nomen tuum non inuocauerunt. Et vox illa Domini: Matth. 2.1.

Ausertura vobis regnum Dei, & dabitur genti, facienti iustitiam. Et illud Ecclesiast. 10. Regnum a gente in gentem transferetur, propter iniustias, & iniurias, & contumelias, ac diversos dolos. Item paulopost. Sedes Ducum superborum destruxit Deus, & sedere fecit mites pro eis.

15 Quinta conclusio. Potestas f^t legitima, quae Deo cooperata ordinata est, a Noe coepit. Nam cum ante tempora Noe, Deus mundum per se ipsum gubernasset, ut qui & precepit hominibus dedit, & delinquētibus poenas impoluir: a tempo Noe creaturas suas per ministros regere coepit.

Quorum ipse Noe, qui & arcā iubete Domino gubernavit, per quam Ecclesia designata est: 2.1. quæst. Quoniam leges dedit subditis, inter quas prima fuit, per quam Chanaan filius Cham propter delictum patris, quod in Noe patrem puden- cius fratribus ostendendo perpetrauerat, maledixit: Sem vero & Iaphet, quia verenda patris operuerant, benedixit. Genes. 9. Mal edictus (inquit) puer Chanaan, seruus seruorum erit fratribus suis. Benedic dominus Deus Sem, sit Chanaan seruus eius: Delatet Deus Iaphet, & habitet in Tabernaculis Sem, siisque Chanaan seruus eius. Post Noe Sem filius, & post hunc post eum eius, siisque ad Abraham filium Thare, qui & ipse a Sem descendit, gladij potestatem habuerunt. Post Abraham f^t regnarunt iudices & reges, qui ex semine eius descendederunt, sicut promiserat ei dominus. Genes. 17. Ponam (inquit) te in gentibus, Regetque ex te egredientur. Et iterum: Et bene dicā vxori tuae, & ex illa dabo tibi filium, cui benedicturas sis: Erisque in nationes, & Reges populorum orientur ex eo. Porro Abraham & Regibus ab eo descendantibus successit Christus, Rex regnum, & Dominus dominium, cui omnipotestas data est (ut de seipso testatur) in celo & in terra. Matth. 6.16. De quo & Propheta ait Zach. 9. Potestas eius a mari usque ad mare. Et in Psalmo. 7.1. Et dominabitur a mari usque ad mare.

Sexta conclusio. Quemadmodum in veteri Testamento item erant pontifices f^t & Reges: Ut de Samuel testatur scriptura. Et Samuel (inquit) Psal. 98. inter eos, qui inuocant nomen Domini. Item Samuel inuocator nominis Domini, & idem tamen populum Israel cunctis diebus suis iudicauit, & rex Israel. Regum. 7. Sic tempore Abraham fuit Melchisedech, idem & rex Salem, & sacerdos Dei Altissimi, offerens panem & vinum, & benedicens ei. Hic primus Rex verus & iustus fuit, qui in diuina scriptura memoratur. Genes. 14. Qui secundum Apostolum Rex iustitie interpretatur. Heb. 7. Sic Moses sacerdos fuit, de quo dicitur. Psal. 98. Moyses & Aron in sacerdotibus eius. Exodi. 7. Et idem rex populum Israel omnibus diebus vita sua, ut de eo scriptura testatur. Exod. 1.8. Sic n.

in Exodo loquitur ad eum dominus. Ecce, constitui te Deum Pharaonis. Item: altera autem die sedit Moses, ut iudicaret populum. Ita & Christus in novo Testamēto, secundum carnem, & Regia potestatem habuit & Sacerdotalem, idem Rex & Dominus omnium, & summus sacerdos. Ac de sacerdotio eius, cuius Typus gessit Melchisedech, in Psalm. 109. dicitur tu es sacerdos in eternum, secundum ordinem Melchi sedech. De Regia autem potestate idem psaltes Psal. 7.1. Deus iudicium tuum Regi da, & iustitiam tuam filio Regis: iudica repopulum tuum iniustitia, & pauperes tuos in iudicio. Et aliis Propheta. Hiero. 2.3. Et regnabit Rex, & sapiens erit, & faciet iudicium & iustitiam in terra. Et illud Apostoli. Heb. 1. Thronus tuus Deus in seculum seculi: virga aequitatis, virga regis tui. De vtrisque autem potestate, & que illud in Psal. 44. dicitur. Vnxit te Deus, Deus tuus, oleo lumen & præ-consortibus tuis. In eogeno siquidem iudorum, Reges & Sacerdotes vngabantur.

19 Septima conclusio. Christus f^t vtrunque potestatem, Sacerdotalem & regiam, in Petrum, & eius successores Romanos pontifices, pleno iure contulit. Ut cuiam quicunque in ecclesia primatum teneat, generalis Christi Vicarius sit, & vtrunque potestatem obtineat, & Spiritualem & Temporam. Cum enim plenaria potestat ea receperit Christus (ut antea dictū est) conueniens fuit, ut eiusdem plenitudinem Vicario suo in terris relinquat. cap. pro humani de homicid. libro 6. Pano. in cap. venerabilem. de elect.

Si enim diligens pater familias ita familiam suam curat, ut etiam absente se nihil illi desit, quod ad profectum eius pertinere videatur: Quanto magis Christum credendum est, plenam curam & autoritatem Vicario suo in terris commisisse, ut se quoque absente nihil ecclesie suæ decesset, quod ad foecitem eius gubernationem, tam in spiritualibus quam in temporalibus, pertinere videatur? Hanc igitur potestatem Christus Petro mandauit, Ioan. vltim. quando eidem Ecclesie sua administrationem committens, dixit, pacem oves meas. Quo loco & vniuersas oves, & curam vniuersam, quae ad profectum tam animarum quam corporum pertinet, id est, administrationem omnem, tamen in spiritualibus quam in temporalibus, per quam & salutem animarum, & publicæ hominum tranquillitati & paci consulitur: & quicquid adeo Christus ipse posuit, Petro tanquam Vicario suo, mandasse intelligitur. 20 Pasceret siquidem oves, est credentes, ne deficiant, confortare, terrena subsidia, quories necesse est, iubidis administrare exempla virtutum præbere, aduersariis oblistere, peccantes corrigerere &c.

21 Octava conclusio. Quemadmodum Ecclesia f^t duas potestates a Christo accepit, alteram spiritualem, alteram temporalem: ita & duplē gladium habet, alterum quidem Spiritualem, ad puniendum spiritualiter: alterum vero Materialē, ad puniendum corporaliter. Quorum etiā pars sit ius & potestas, tamen diuersum est exercitium. Siquidem Spiritualem habet secundum vsum & metam exercutionem: materialē vero, secundum nutum & imperium. Quod Bernat ad Eugenium scribens, his verbis confirmat. Quid tu (inquit) denud usurpare gladium tentas, quem scinel iulus es reponere in vaginam? Quem tamen qui tuum negat, non satis mihi videatur attendere verbū Dñi, dicentis. Conuerte gladium tuum in vaginam. Tuus ergo, & euaginandus ad tuum nutum: aliqui si nullo modo ad te perrineret & is, dicentibus Apostolis: Ioan. 1.8. Matth. 2.6. Luc. 2.2. Ecce gladij duo hic, non respondisset dominus: Satis est, sed nimis est. Vterque ergo est Ecclesia & spiritualis & materialis: Sed is quidem pro ecclesia, ille vero ab ecclesia exercendus: ille sacerdotis is militis manus. Sed sane ad nutum sacerdotis, & iussum imperatoris. Nutum 22 Sacerdotis f^t intelligimus, signum illud voluntatis, quo sacerdos per prædicationem verbi Dei, per exhortationem aut etiā per iussionem quandam demonstrat, vindictam de sceleratis hominibus esse sumendam.

Hanc subsequitur iulus principis secularis, imperantis militi, ut quod sacerdos admonuit, id ipse armata manu exequatur. Aluanus libro 2. de planct. Ecclesiæ. 2.69. versicu. quid autem sit hoc gladium. In exercitio igitur temporalis gladii tria concurrunt: Nuxus sacerdotis, tanquam primum mouens, sed remorum: iussio & imperium principis, tanquam proximum mouens: Et exercitio ministri.

23 Nona conclusio. Etsi Christus f^t in terris vivens regnum tenum temporaliter administrare noluerit, ipso id testante & dicente. Ioan. cap. 1.8. Regnum meum non est de hoc mundo. Item Nunc autem regnum meum non est hinc. Non dicit: Regnum meum non est hic. Hic est enim regnum eius, usque in finem seculi: sed tamen non est hinc, quia peregrinatur in mundo, ut inquit Augustinus. Sic etiam ab exercitio iudicatrix potestatis absconde se ostendens dixit. Luc. 12. Quis me constituit iudicem aut diuizorem super vos: non quod iudicādi

Conradi Bruni de seditionis.

di potestatem non haberet, sed quia propter diuina descendat, tertenna declinare voluit, ut inquit Ambrosius. Tamē nihil prohibet, quin t̄ Vicarius Christi in terris, exigente necessitate, etiam regiam potestatem exercere possit. Quod & in veteri Testamento sacerdotes fecisse legitimus, qui & ipsi necessitate studente, materiali gladio v̄l sunt. Sic Moyses. Exod. 2. Aegyptum interfecit, qui tamen sacerdos fuit. Iuxta illud Psal. 98. Moyses & Aron in sacerdotibus eius. Idem mandauit Leuit. Exod. 3. Numb. 2. 5. vt interficerent fratres suos idolatrias. Sic Phynees, filius Elazari sacerdos, & ipse sacerdos, accepto pugione, scutum perforauit, & iudeum coquorem cum Madiantide. 1. Reg. 2. 5. Pro proprio quod meruit pacem sacerdotij seipsterni. Sic & Samuel, minister Dei. 3. Reg. 18. & 19. Agag tegem pinguissum in frusta concidit. Et Heliās Prophetarum eximus 4. Reg. 1. Propheas Baal, & duos quinque genarios Ochozie occidit. Sic & Matathias. 1. Machab. 2. filius Ioannis sacerdos Domini, Zelatot legis, iudeū super Aram sacrifican tem interfecit. Sic Petrus Anahiam & Zaphiram actu. c. 5. trucidauit. Paulus Act. 1. 3. Elimam Magum, vijs dominii resistētē, eterna seueritate damnavit. Neque vero Christus ab v̄lu gladii temporalis ideo abstinuit, quod eius potestatem non habuerit.

Quomodo enītē gladij potestatem non habuit, cui data est omnis potestas in celo & in terra. Matth. v. 11. Sed vt exemplo suo doceret, vt qui spiritualibus intenti esse debent, eos se cularibus negotijs minime implicari debere. Sic & Apostoli a multis rebus abstinuerunt, & quorum tamen plenam potestatem habuisse dīnoscuntur: partim quia potioribus intentis indignum esse iudicantur, vt circa minutotā versarentur: partim, quia potestate sua ita v̄li holuerunt, ne quod impedimentum darent Euangelio Christi, sed omnia ad ædificationem fierent. Ideo indignum esse putabant, vt verbum Dei relinquerent, & mensis ministaret: Act. 6.

Et Apostolus Paulus. 2. Thess. 3. Denunciatmus (inquit vobis) fratres in nomine Domini nostri Iesu Christi, vt subtrahatis vos ab omni fratre, inquiete ambulante, & non secundum traditionem, quam accepserunt a nobis. Ipsi enim scitis, quomodo vos, neque panem ab aliquo gratis manducamus: Sed in labore & fatigacione die ac nocte laborantes, ne quem vestrorum grauaremus. Non quia non habuerimus potestatem: sed vt nosmetipso formam daremus vobis, quia vobis imitamini &c. Et idem Apostolus. 1. Cor. 9. Nescitis (inquit) quoniam qui in templo operantur, que de templo sunt edūt. Et Qui altario deserviunt, cum altariō participant? Sic & Dominus ordinauit ihs, qui Euangelium annunciant, de Euangelio vivere. Ego autem nullo horum v̄lus sum &c.

Quibus v̄tique locis Apostolus demonstrat, non ex altario se vivere, sed manibus querere, non quod potestatem non habeat, sed ne quod impedimentum det Euangelio Christi. Et ad hunc modum idem Apostolus scribit. 2. Tim. 2. Nemo militans Deo, implicat se negotijs secularibus & Non quod pontifices & sacerdotes, maxime vero Romanus pontifex, de temporalibus iudicandi potestatem non habeat: sed quia indignum est, vt de minimis iudicet, cui maxima iudicandi potestas data est. Quod idem Apostolus, ad Corinthios. 1. ca. 6. scribens, his verbis significat. An nescitis (inquit) quoniam sancti de hoc mundo iudicabunt? Et si in vobis iudicabitur mundus: indigni estis, qui de minimis iudicetis? Nescitis, quoniam Angelos iudicabimini: quanto magis secularia? Secularia igitur iudicia si habueritis: contemptibiles qui sunt in ecclesia, illos constituite ad iudicandum.

Quem locum Apostoli exponens Bernard. libro 11. de conf. ad Eugenium: ita ad Eugenium scribit. Itaque secundum Apostolum. 2. Tim. 2. inquit, indigne tibi usurpas tu Apostoli ce, officium vile graduum contemptibilem. Vnde & dicebat Episcopus, Episcopum instruens: Nemo militans Deo, implicant se negotijs secularibus. Ego autem parco tibi: non enim forti a loquor, sed possibilia. Putas ne h̄c tempora sustinerēt, si hominibus litigantibus pro terrena hereditate, & flagitantibus abs te iudicium, voce Domini Luc. 1. 2. responderes. O homines, quis me constituit iudicem super vos? in quale tu iudicium mox venires. Quid dicit homo rusticanus & impetratus, ignorans primatum suum, in honorans summam præexcelsam sedem, detrahens Apostolicā dignitati: Et tamen non monstrabunt uto, qui hoc dicent, vbi aliquando quispiam Apostolorum index federit hominum, ac divisor terminorum, aut distributor terrarum. Stetisse denique lego Apostolos iudicandos: sedisse iudicantes non lego. Erit illud: non sicut ita, Nec immunito est dignitatis seruus Prover. 22. si no vult esse maior domino suo: aut discipulus, si no vult esse maior eo, qui se misit: aut filius, si non transgreditur terminos, quos posuerunt patres sui. Quis me constituit iudicem, ait D. Luc. 12. & Magister: & erit iniuria seruo, discipuloque, nisi iudicet vniuersos: Mihi tamen non videtur bonus existimator

terū, qui indignum potat Apostolis seu Apostolicis v̄ris, non iudicare de talibus quibus datum est iudicium in maiora.

Quid ni contemnant iudicare de terrenis possessiunculis hominum, qui in coelestibus & angelos iudicabunt? Ergo in criminibus, non in possessionibus potestas vestra, quoniam propter illa, & non propter has, accepisti claves Regni cœlorum. Prædicatores v̄tique exclūiri, non possessores. Vt scitis, ait Lat. 3. quia filius habet potestatem in terra dimittē di peccata, &c.

Quoniam tibi maiori viderit & dignitas & potestas, dimittendi peccata, an prædia dividendi? Sed non est comparatio, habent haec infirma & terrena iudices suos, Reges & principes terræ. Quid fines alienos inuaditis? quid falcam vestrā in alienam messem extenditis? non quia indigni vos, sed quia indignum vobis talibus insistere, quippe potioribus occupatis. Denique nisi necessitas exigit: audi quid censeat, non ego, sed Apostolus. 1. Cor. 6. Si enim iudicabitur in vobis mundus, huic indigni estis, qui de minimis iudicetis. Sed allud incidenter excurrere in ista, causa quidem urgente: aliud vltro incumbe istis tanquam magnis, dignisque tali taliunque intentione rebus.

27 Decima conclusio. Esi v̄raque potestas & ab uno principio descendat, nempe Deo, & ab eodem in Ecclesiam derivata sit: tamen ita intet se ordinata sunt, vt altera dependeat ab altera: Oportet enim gladium esse sub gladio, & temporalem authoritatem spirituali subiici potestari. Nā cū dicat Apostolus. Nō est p̄tā nisi a Deo quā a Deo sunt, ordinata sunt. Quō ordinatae esse possent, nisi gladius esset sub gladio, & tanquam inferior reduceretur per aliquid in suprema? Spirituales autem tanto & dignitate & nobilitate temporalem precelit, quanto spiritualia temporalia ab recessunt. Sic igitur v̄raque potestas a Deo est. Spiritualis quidem immediate & principaliter, ut quā immediate a Christo in Ecclesiam collata est: Temporalis vero mediate, quia per Ecclesiam in imperatore transfertur. In Authen. quomodo oport. Epis. in princi. 96. distinc. cap. si quis dubitet. & Dud. sunt. Quo fit, vt hodie legitimus Imperator esse non possit, nisi qui a Romano pontifice tanquam ecclesiæ præside & Vicario Christi, approbatus fuerit & confirmatus: A quo & intungitur, consecratur, & coronatur. Cle. Roman. de iure. & Cle. Pastoralis de re iud. cap. ad apostolicā de re iud. libro 6. Panormita. in capit. Venerabilem. de ele. Bald. in l. cunctos populos in 1. C. de summa Trinitate. & fide catho.

Ad Ecclesiam enim pertinet, electum imperatorem examinare: & eundem, si iustus & Catholicus fuerit, approbare. Si vero infidelis vel hereticus, vel Ecclesiæ rebellis fuerit, reprehendere.

28 Undecima conclusio. Imperium t̄ Romanū, etiā iustissimis legibus fundatum, & latissime probatum fuerit: tamē ex eō tempore, quo conditum fuit, vsque ad Constantiū Māgnū Imperatorem (qui inter Romanos principes primus ad Christi fidem conuersus est) Tyrannicum fuit: nō a sanctorum, sed a malignantium Ecclesia propagatum: & a Deo, nō quidem iubente, sed permittente, ordinatum.

29 Duodecima conclusio. Imperio in Ecclesiam per Christū translato, t̄ simul & Romanæ Monarchie & conditio mutata est. Nam quod in antea in Gentilibus Tyrannicum fuit, tū demum in Constantiō, alijsque Christianis principibus successoribus eius, legitimū esse coepit: Quippe ab ecclesia malignantium, in ecclesiam sanctorum translatum. Quo fit ut lōge diuersissimo iure Imperium Romanum tenuerint principes, qui Constantiū præcesserunt: & qui eidē in administratione Imperij succederunt. Nam si quis originem Romani Imperij spectet, facile compieret, violentam eam fuisse & Tyrannicam. Nam si Romulus & Remus primum urbem ipsam Romanam considerunt, & regnum instituerunt: Quod eis iure gentium permisum fuisse videtur. ff. de orig. iur. l. ex hoc iure ff. de iust. & iure. Tamen hoc ipso Tyrannidem exercebunt, & Romulus occiso fratre, per violentiam aliorum quoque regna invaserit, ac terminos imperij Romani, occupatis alienis regnis & possessionibus, dilatauit. l. fina. ff. de rerum diuisi. Vnde, etiā populus Romanus t̄ in Octauium Cæsarem Augustum, omnem potestatem Imperii transtulerit: tamen quēadmodum populus per Tyrannidem Imperium occupauit, sic non aliam quam Tyrannicam potestatem in ipsum, vt principem transferre potuit. Inst. de iure na. gen. & ciui. §. sed quod princip. C. de vet. iure Encl. l. i. §. cun. eum. ff. de origi. iur. l. 2. §. igitur. At Christo iam nato, Monarchia Romana, quæ antea Tyrannica fuit, in ipsum Christum, & per Christum in Ecclesiam in ipsos Romanos principes legitimo iure translatā est: Ut iam imperium, quod in idolatria antea Tyrannicū fuit, in Christianis legitimū & sit & habeatur. Regna siquidem idolatrarum & paganorum, Deum verum non colentium, ad ecclesiam (cuius antea erant, licet per eos occupata)

Tractatum Tomus XI.

150

cupata) rediderunt. cap. si de rebus. 23. q. 7. ad omnes enim impios & infideles illa vox Domini valet: Matth. vigesimo primo. Auferetur a vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti iustitiam. Etsi autem Christo adhuc in carne nobiscum versante, & Apostolis Ecclesiam Christi gubernantibus, idolatræ usque ad Constantinum magnum Romani imperij gubernacula tenuerint, quin multis etiam modis ecclesiam persequuti fuerint, idque Christo & Apostolis non solum permittentibus, sed eorum etiam potestatem approbantibus: Tamen nihilominus eorum imperium Tyrannicum fuit, ut quod Christo permittente magis quam iubente, administrauerint. Et utrumque saepe tempus, & quod sub Apostolis habuit, & quod nunc habet ecclesia rege illo, qui Nabuchodonosor vocabatur, præfiguratum est. Dan. tertio. Vide epistola quarantesima octaua.

Temporibus siquidem Apostolorum & Martyrum, illud implebatur, quod figuratum est, quando Rex memoratus pios & iustos cogeberat adorare simulachrum, & recusantes mittebat in ignem: Nunc illud impletur, quod paulo post in eodem Rege figuratum est, couensus ad adorandum Deum verum, decreuit in regno suo, ut quicunque blasphemaret Deum Sidrach, Mithach, & Abdenago, poenis debitissimis subiaceret. Prius ergo tempus illius Regis, significabat priora tempora regum infidelium, quos patiebantur Christiani pro impiis. Posterior vero tempus eiusdem Regis, significabat tempora Regum fidelium, quos patiuntur impii pro Christianis. Ac de infidelibus dicitur in Psalmo secundo. Quare fremuerunt, gentes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in unum, aduersus Dominum & aduersus Christum eius. De fidelibus vero accipitur, quod in eodem Psalmo dicitur. Et nunc reges intelligite: Erudimini, qui iudicatis terram: Servite domino in timore, & exultate ei cum tremore.

32 Decimatercia conclusio. Etsi imperium + Romanum primum sub Regibus, deinde sub Consulibus, ac postrem sub idolatriis imperatoribus latissime propagatum fuerit, ut Augusti temporibus vniuersus orbis Roma. imperio subiectus fuerit, ut Lucas Euangelista testatur. capitulo secundo. & Antoninus imperator suis quoque temporibus non dubitauerit, Dominum se mundi appellare. Ego quidem, inquit, mundi Dominus, lex autem maris. Digestis. ad leg. Rhod. de iact. l. deprecatio.

Tamen non fuit, quod tunc obtinuerunt, legitimum, sed Tyrannicum potius imperium: ut pote ab his, qui de Ecclesia malignantium fuerunt, occupatum. Vnde nec Reges, nec Consules, nec Imperatores eius temporis legitimi orbis Domini, sed violenti potius inuasores & occupatores, fuerunt. Siue enim eorum antecessores, speciemus, siue successores: filii hominum fuerunt, neque a Sem, neque ab Isaac, stirpe videlicet legitimorum Regum, sed a Cham & Ismael, linea Tyrannorum, descenderunt: Vnde & successores vitiorum & culpæ, Tyranni non legitimi Domini orbis vel imperii fuerunt. Digestis. de diuersi & tempo. præscrip. lege cum hæres. & l. 2. C. de fruct. & lit. expens.

33 Decimaquarta conclusio. Quemadmodum Christus. fortius orbis Rex & Dominus, Imperium & totius mundi dominium ab iniustis possessoribus vendicavit, & in ecclesiam suam transtulit: Ioan. vigesimo primo. Ita qui autoritate ecclesiæ ad imperialis dignitatis culmen enechuntur, simul etiam orbis dominium acquirunt, omniumque gentium, regnum & populorum monarchæ, tam divino quam humano iure constituantur. lege cunctos populos. Codice. de summa Trinitat. & fide Catholica. in extrauagan. ad reprimendum. Quomodo in crimine læse maiestatis proced. Diuino, quia quod Ecclesiæ authoritate fit, diuina iussione fieri intelligitur, iuxta verbum Christi. Pasce oves meas: Humano, quia & humanæ leges Romanos Imperatores totius orbis dominos esse pronunciat.

34 Decima quinta conclusio. Etsi Romano imperio subditi, + contra ipsius obedientiam præscribere non possint. capitulo cum non liceat, de præscript. vbi Abb. Panormitan. in dicto capitulo cum non liceat de præscript. tamen nihil prohibet, quin iura imperii vel priuilegio principis acquire, vel temporis diuturnitate præscribere possint, ita ut a iurisdictione imperii exempti, plenitudine potestatis, quam imperator in vniuerso imperio habet, ipsis in suis regnis utantur. Quo casu non obedientia abiecta, sed libertas potius data vel præscripta esse censetur. Præposit. Alexandrinus in tit. de pace iura. fir. in prin.

35 Atque ad hunc modum Venetorum dominium, a iuris-

dictione Romani imperii, priuilegio principis exemptum esse fertur. Bar. in l. hostes ss. de capt. & postli. reuersi. Bal. in c. sicut de iure iurian. Quod priuilegium Albe. de Rot. videlicet testatur: Ut alibi tradit Iason. in l. cunctos populos C. de summa. Trita. & fide Catho. Quanquam sunt, qui Veneros ipso etiam iure a Romano imperio exemptos esse contendant: Hac ratione moti, quod ciuitas Venetiarum non in solo, sed in mari ædificata iure gentium eorum sit, qui eam ædificaerunt. At Galliarum & Hispaniarum, & quidam alii Reges, ab imperio exempti sunt, non quidem ipso iure, vel priuilegio aliquo principali, sed tanti temporis cuius initii non est memoria hominum, præscriptione. Quo sane tempore, cum imperator nullum in eos imperium aut iurisdictionem exercuerit, videtur usui iurisdictionis, quam in ipsis habuit, renunciasse, & veluti per obliuionem amississe, & libertatem exemptionem eis ab imperio per tacitum consensum permisisse. Necnam qui ad hunc modum libertatem & exemptionem contra imperium præscribunt, acephali esse dicentur. Nam etsi ab imperij iurisdictione exempti sint, tamen obedientiam ecclesiæ, etiam in temporalibus minime abjicere possunt.

36 Decima sexta conclusio. Etsi Romanum imperium + certis semper limitibus conclusum fuerit, nec unquam tam late processerit, quin quædam regna, nationes, & populi, ab ipsius potestate iurisdictione fuerint exempta: l. de precatio. ff. ad leg. Rho. de iact. d. l. cunctos populos, C. de summa Trinitat. & fide Cath. Tamen nihilominus & ipsum totius orbis monarchia, & Romani Imperatores, tam idolatræ quam Christiani, eiusdem monarchæ & domini: Illi quidem iniusti & Tyranni, hi vero legitimi fuerunt, & appellari potuerunt. Etsi enim quædam populi aliorum regum imperio subiecti sint, nihilominus ius vniuersalitatis totius orbis apud Imperatorem remanet. Bar. in extrauagan. ad reprimendum. in verbo totius. ut ipse dominus vniuersalis orbis appelletur, etiæ certa quædam regna particulares dominos habeant. Propter quod & totum orbem a possessore vendicare potest: Quemadmodum gregem vendicare potest, cuius est gressus, etiamsi quædam capita ipsius esse negentur. l. i. in fi. & l. secunda. & 3. ff. de rei vendicatio.

37 Decimaseptima conclusio. Etsi Duces, Marchiones, Comites, Barones, & quædam etiam ciuitates imperiales, vel ex priuilegio principum Romanarum, vel tanti temporis præscriptione, cuius initii memoria hominum non existit, in ditinibus suis etiam ea, quæ ad potestatem Romani Imperatoris pertinent, pleno iure exercere possunt, ut qui locum imperato. in terris suis tenent. lo. And. in add. spe. in ti. de inst. ed. §. porro. Alex. de Imo. in consi. 1. quinti vol. Tamen nihilominus iurisdictioni & obedientiæ Roma. imperi, & principum Romanorum, subiecti sunt: Non solum ut vasalli, qui regalia sua in feudum ab imperio tenent, sed et ut subditi, quæ iure subiecti & parendi necessitate, velint nolint, Romanorum imperatorum obedientiæ obnoxii astringuntur. Pau. de Ca. in consi. 34. in 2. par. Quemadmodum. n. membra in corpore naturali a capite dependent, a quo influxu virtutum naturalium recipiunt, c. singu. 89 dist. tamen inter le alia aliis & dignitate & operationib. antecellunt: ita & in Republi. qui praest & dominatur, vice capititis fungitur. Subditi vero instar membrorum habent, quorum alii aliis & dignitate & officiis sunt præcellentiores. Sed omnes tamē, quantilibet dignitate præfulgeant, quicquid honoris & munera obtinent, totum hoc a capite, a quo omnes dignitates & officia in Rempubli. cam deriuantur, recipiunt. Ad quem sane modum imperii quoq; honores & munera ab imperatore, tāquam a capite, in officiales imperii, membra, distribuuntur: siquidem fons est imperator, a quo magistratus tanquam riuuli descendunt. Vnde imperio Romano, a populo Romano in Imperatore translato, imperator vniuersale quidem imperium obtinet. l. i. ff. de const. Bar. in l. Imperium. in 3. col. ff. de iurisd. om. iu. Verum, cum vniuersa imperii negotia & causas ipse unus & solus per se expedire non possit, magistratus constituit, & iter hosgradus quædam fecit, ut alii aliis sint dignitate & officio præstatores, quos in partem curarum & solicitudinum uocans, maioribus quidem maiores, inferiorib. vero inferiores causas expediendas committit: Glo. in c. quod translatione, de off. leg. quædam etiam in singnum summę potestatis sibi expediendas referuauit. Bald. in l. rescripta. C. de precib. Imper. offerend. Porro maiores magistratus olim erant Senatores, Consules, Patricij, Dictatores, Praefecti prætorio, præfeci vrbis, Praesides, proconsules, prætores, Quæstores: Quorum alii Superillustres, alii illustres, alii Speciales, alii Clavigerii appellabantur.

38 Et his causæ maiores, quales sunt meri & mixti imperii demandabantur. Infimi autem Magistratus + erant muni-
Tract. To. xj. O cipales,

Conradi Brunii de feditiosis.

cipales, quibus causae ciuiles committebantur. Iason in lege quæcunque. ff. de offi. eius, cui mandata est iuris.

Ac maioribus quidem Magistratibus hodie succedunt reges, Cardinales, Patriarchæ, qui æquiparantur Præfectis prætorio, & vocantur illustres. Bartolus in lege omnes populi. Digestis. de iustit. & iure. & in lege prima. in principio Digestis. quod cuiuscunq; vni. no. Similiter Duces, Marchiones, Comites, & Episcopi: qui Specabilium locum obtinent, qui iidem illustres appellari possunt, aut similes illustribus. Sic Abbates, & reliqui, qui merum & mixtum imperium ab imperio habent, loco Clarissimorum sunt.

Nihilominus tamen imperatori, tanquam præcellenti, non solum vt Vasalli, sed etiam vt missi & subditi, iure subiectionis & ea fidelitare obnoxii sunt: a qua, ni volente & consentiente Imperatore, nulla ratione absolui Possunt. Hic igitur omnes, quantilibet in imperio potestate & iurisdictione prædicti sint, tamen Romano imperatori tanquam membra capiti, subiecti sunt. Propter quod & Præsides, & a Rege tanquam præcellenti missi ab Apostolo dicuntur. pri. Pet. secun. Qui Regalia dignitatesque & officia sua ab imperio in feudum tenent.

Hæc habui, quæ de potestate & iurisdictione Romani imperii, quantum quidem ad institutum nostrum pertinet, dicere volui: quæ ideo in breves has conclusiones contraxi, vt quæ ab alijs prolix & confuse referuntur (quæ res plerunque magnam obscuritatem parere solet) ea commoda ac breuitate, & certo expeditoque ordine, explicarentur.

De obedientia subditorum Roma. Imperij, & in quibus rebus consistat.

S V M M A R I V M.

- 1 Romano imperio qui obedire astringantur, & qui ab eiusdem obedientia exempti censeantur, & in quibus Romani imperii obedientia consistat.
- 2 Leges Romanæ ab omnibus Romani imperii subditis obseruari debent, & quomodo lex definiatur.
- 3 Legis oraculum certius est quam principis, eiusque ratio sufficienter hic explicatur.
- 4 Mandatum principis, & lex quomodo differant, & quid sit mandatum principis, nu. 5. & quo modis lex fiat, & quis mandatis principum parere dicatur.
- 5 Iudiciorum diversæ species sunt nam alia magistratus, alia vero imperia lia esse dicuntur.
- 6 Iudiciorum imperialium multiplex differentia reperitur, nam aut ad certas causas, aut ad uniuersitatem demandantur.
- 7 Iudicium camerae imperialis quale sit & quando in causis competere dicatur.
- 8 Principum electorum imperii exemptiones hic breuiter relata cernuntur.
- 9 Mores populorum seruandi in deferendo honore regibus, & plurimum hic referuntur.
- 10 Aethiopes adeo reges suos excolebant ut si quando aliqua corporis parte debilitaretur turpe existimarent non eadem parte debiles esse.
- 11 Erulorum mos refertur quo vxores post viri obitum se neci dare solebant.
- 12 Romanis principibus qualis honor præcipius exhibebatur, & quando, & quo adorandi mos introductus fuerit.
- 13 Ritus salutandi imperatores variis exemplis demonstratur, & qualiter se in salutationibus gerent.
- 14 Principi honor deferendus iuxta consuetudinem temporis, vel preceptum legis.
- 15 Imperatori quales nunc honor exhibeatur ab omnibus principibus, & ab electoribus, tam in comitando, quam seruendo.
- 16 Subditi imperio fidelitatem ei iure iurando præstant æque, sed tamen sub diversa iuris iurandi forma.
- 17 Vasallus sub qua forma dominis suis fidelitatem iurent & quid significet illa verba, incolume, tutum honestum, utile, possibile.
- 18 Vasallus sub qua forma dominis suis fidelitatem iurent & quid significet illa verba, incolume, tutum honestum, utile, possibile.
- 19 Siquidam & vasallus imperii differunt, nam vasallus potest renunciare feudo, subditus vero minime eo in iusto se extinere potest.

Caput VII.

Is ad hunc modum de dictione Roma. imperii & subditis eius breuiter explicatis, subest, vt de obedientia subditorum

Romani imperij, & in quibus rebus consistat dicamus. Ad obedientiam igitur Romani imperii astringuntur omnes Reges, & nationes, & populi: Dukes, Marchiones, Comites, Barones, & quicunque eidem feudi subiectionis, vel quocunque alio iure obligati sunt. Rursus vero ab eadem obedientia eximuntur, quicunque libertatem, vel ex priuilegio principis acceperunt, vel diuturnitate temporis præscripti sunt. Porro obedientia Romanis imperatoribus a subditis tum demum recte præstaretur, cum & eorum legibus & mandatis obtemperant. Et debitum eis honorem venerationemque exhibent, & iudicialibus eorum sententiis & præceptis parent. Etenim in his tribus obedientia Romani Imperij consistit.

2 Primum igitur leges & Romanæ ab omnibus Roma. imperii subditis obseruari debent, vt Imperatores, Valentianus & Martianus, constituerunt. lege leges sacratissimæ. Codice de legibus. Leges (inqiunt) sacratissimæ, quæ constringunt hominum vias, intelligi ab omnibus debent, vt vniuersi præscripto earum manifestius cognito, vel inhibita declinent: vel permitta secentur.

Legem Iureconsulti diffiniunt regulam esse, iustorum & iniustorum: & eorum, quæ natura ciuilia sunt. leges secunda. Digestis de legibus & Senatus consultis.

Est enim præceptrix faciendorum, prohibitrix autem non faciendorum. Etsi autem & Imperator ipse viua lex in terris sit, vnde & penes ipsum vnum, legum condendarum potestas est: Tamen certius est legis, quam principis oraculum. Nam principes quantumlibet sancti, tamen homines sunt, perturbationibus obnoxii: quibus affecti, non raro iniusta etiam dercernunt. capitulo septimo. & capitulo duodecimo. Lex autem mens est sine appetitu: Vnde qui legem præesse iubet, videatur Deum iubere præesse & leges. Qui autem iubet hominem solum præesse, quantumlibet prudentem, adiungit & bestiam. Libido quippe talis est, atque ita obliquos agit, etiam viros optimos, qui sunt in potestate. Quafane ratione Theodosius & Valentinianus, lege digna vox. Codice de legibus. et si Romani principes, & legum conditores, vocem maiestate regnantis dignam esse dicunt, legibus alligatum se principem profiteri: & maius imperio esse fatentur submittere legibus principatum. Eiusdem fere virtutis est mandatum & principis. Nam & ipsum legi æquiparatur, nec alio ab lege & constitutione differt, quam species à genere. Mandatum si quidem sub lege continetur, quod lege vniuersaliter sancitur, id particulariter mandato præcipitur: Immo, si uniuersale sit, ipsum quoque pro lege habetur. Glos. in Rubrica. Codice de manda. princip.

Si quidem legem ex eo metimus, quod a principe vniuersaliter constituitur: siue ad proceres missa oratione datur: siue per modum mandati & edicti promulgetur: siue spontaneo motu principis adatur: siue relatio vellis mota eius occasionem postulauerit. lege leges vt generales, & lege finali. Codice de legibus. lege prima. Digestis de constituti. princip.

5 Est autem mandatum principis, & vt Accursius diffinit, in Authen. de manda. princip. in princip. constitutio quædam, continens præcepta de laudabiliter prouincia gubernanda. Legibus igitur & mandatis principum parent, qui quod his ipsis sancitur atque præcipitur, fideliter exequuntur.

Deinde iudicia Romani imperii in hoc constituta sunt, vt quæ a legibus, iuste præcipiuntur, ea per iudices iustos exequutioni demandentur. Parum est enim ius, in Republica esse, nisi sint, qui iura reddere possint. legge secunda. paragrapho. post originem. Digestis. de origi. iuris. Iudiciorum & quedam ab Imperatore, quedam a Magistratibus ab eo creatis exerceatur. Illa imperialia appellantur: Hæc vero vel a Magistratibus ipsis, vel a prouinciis, territoriis & ciuitatibus, quibus præsunt, nomina soluntur. Rursus imperialium iudiciorum & quedam pro-Tribuali Cæsaris, & ex ipsis persona & nomine reduntur.

Quædam ab ipso principe aliis tanquam delegatis, vel ad certas causas, vel ad vniuersitatem causarum, exercenda demandantur. Et eorum, quæ ex persona & nomine Cæsaris exercentur, quedam in omnes vniuersi imperii subditos, & in vniuersis causis, tam ciuilibus quam criminalibus, redduntur. Cuiusmodi sunt, quæ in curia Cæsaris eduntur.

Quædam in vniuersos quidem imperiis subditos dantur, sed ad certa tamen causarum genera restringuntur. Quæle

8. **le est iudicium + Imperialis camerae.** Quod in omnes quidem Romani imperii subditos competit, sed a cuius iurisdictione primum causae criminales exemptae sunt: exceptis his, quae sunt fractae pacis. Deinde in ciuilibus causis. In prima quidem instantia personae, & causa principum Imperij. In secunda vero principis Electores, + quibus ex constitutione Caroli Imperatois, huius nominis Quarti (quam auream Bullam vocant) concessum est, ne a sententiis, quas vel ipsi, vel eorum iudices tulerint, ad Tribunal Cæsareum appellari possit. Quo iure Dux Saxonie, & Marchio Brandenburgensis vtuntur. Qui vero circa Rhenum sunt Archiepiscopi, & imperij Archicancellarii, & Comes Palatinus, eti cedem iure, quo coeteri muniti, tamen appellationem his, qui se grauatos eorum sententiis conqueruntur, permitunt. Postremo reverentia quoque & honor, Roma principi exhibendus est: Quod & scripture præcipit. Estote (inquit Petrus Apostolus) subiecti omni humanæ creaturæ propter Deum: siue Regi, tanquam præcellenti: siue Ducibus ab eo missis. Et paulo post. Règem honorificate. 1. Pet. 2.

10. Cæterum in deferendo honore Regibus, + mores gentium, popolorumque spectandos arbitror Nam vt in coeteris, ita in hac re quilibet prouincia suo sensu abundat. Quibusdam in more fuit, Reges suos flexis genibus adorare: Quod de Aethiopibus tradunt. Diod. Sic. libro quarto. de fab. antiqu. gest. Alii statuam Regis sui adorarunt. Philostr. libro primo. de vita Apoll. Alii Regem quidem suum adorauerunt, sed non nisi purpura induitum: Quod a Romanis obseruatum esse legimus. lege vndecima. Codice de Fabricensibus. Illud quoque de Aethiopib. satis miratu dignum narratur. + Quod illorum Regibus amici, præter adorationis honorem, illum quoque cultum exhibuerunt. Ut si quando aliqua corporis parte Rex ex quaquis causa debilitaretur: domestici homines sponte sua eandem partem debilitarent. Turpe enim existimabant, Rege clando, non etiam omnes amicos claudos esse. Et quidem absurdum videbatur, cum veræ sit amicitia, ex rebus aduersis amicorum dolere, lamentari secundis, non & corporis quoque doloris participes esse. Quint illud quoque consuetudinis esse ferunt, amicos vltro in Regis morte vita defungi: existimantes eum interitum gloriosum, veræque amicitię testem.

11. Simile aliquid de Erulorum + moribus (qui populus fuit olim super Histrum flumen habitans), tradit Procopius libro secundo. de bello Goth. Nam Erulo viro vel obsequium, vel aduersam valetudinem ex humanis exempto, pri corum amore necesse erat, vt vel vxor ipsa, quæ virtutis existimationem aliqua fuisse ad id tempus adepta, vel sibi gloriam in posterum relinquere vellet, laqueo apud viri sc pulchrum non longe post vitam finiret. Ei vero, quæ non ita secessisset, reliquebatur de coetero ignominia nota, odijque in viri propinquos conuincebatur.

12. Sed redeamus iam ad principes. Præcipiuus honor, + qui olim Romanis principibus exhibeat, erat adoratio, vt paulo ante dixi. Ea nihil aliud fuit, quam salutatio principis, quam & salutationem sepe Romani etiam leges appellant. Glos. in lege pen. Codice. de consulibus. Quanquam non desint, qui scribant a Diocletiano adorandi principi morem introductum fuisse, cum ante eum cuncti salutarentur. Eutropius lib. 9. rerum Romanarum.

Ego, siue adoratio illa, siue salutatio appetetur, omnino religiosum quandam cultum fuisse censeo, quem Veteres principibus, velut terrestribus quibusdam numinibus, ac omnem potestatem a Deo habentibus, tribuerunt. Nec vero aliis adorandi Romanis principibus purpuram facultas erat, quam quibus hoc ex beneficio principis concedebatur. Glo. in lege prima. Codice. de vetera. Milit. Quales fuerunt Cornicularii præfectorum prætorio, Veterani milites, Apparitores præfecti vrbis, domestici protectores principis, Prunicerius Fabricesium, militantes in sacris scrinijs, honorati vehiculis, & legum Doctores. Quibus omnibus non solum Secretarium principis ingrediendi, salutandique principem ius erat: sed quietem simul, omniumque personalium munierum vocationem eodem ipso beneficio consequebantur. Tandem eo res processit, vt salutatio principibus non tam honori, quam maximo oneri, omnium salutantium assiduitatem, fuerit. Propter quod Adrianum ferunt, neminem salutantium, nisi ob rem necessariam, receperisse: Author Dion Casius in Adriano. Iam & ritus + salutandi varius fuit. Maximino juniori Romano principi vitio vertebatur, quod in salutationibus manum porrigeret, & genua osculari sibi pateretur, nonnunquam etiam pedes. Contra vero seniori Maximino laudi dabatur, quod huismodi pedum oscula recusaret. Nam ad pedes eius aduoli volentibus, dixisse fuit. Dij prohibeant, vt quisquam ingenuo-

num pedibus meis osculum figat: Autor Iulius Capitulinus in duobus Maximinis. Quod igitur tantopere a Veteribus

13. + obseruatum est, vt in deferendo honore principi, mores & consuetudinem cuiusque temporis spectandam esse censerent: Idem hodie quoque custodiri debet, vt cum honorem Romanorum Imperatori exhibeamus, quem vel lex præcipit, vel imperij consuetudo approbat. Veluti, vt adituri principem, in genua procumbamus, aut etiam pedibus eius aduoluamur: quod quidem ad omnes pertinet. Similiter, vt Electores, atque principes, in deferendo Romanorum imperatori honore, cum morem custodian, qui a veteribus inductus, & ad hæc usque tempora custoditus est.

14. Veluti, + quod Cæsari curiam celebranti, omnes principes in Comitatu assistunt, & vel factorum caula ad templum, vel propter publicas imperii consultationes, ad procerum coetum proficiscentem, quisque suo ordine comitantur.

Quod item Electores principes vel praecentes, vel sequentes, qui que proprium officii sui insigne, vt Comes Palatinus orbis figuram, quam pomum vocant, gladium Dux Saxonie, Marchio Brandenburgensis Sceptrum Imperiale: & quibusdam Conuentibus & actibus, tres Archiepisci, imperii Archicancellarii, quisque in sua prouincia, Imperij Sigillum collo appensum gestant.

Sic & certi quidam ritus sunt, quibus Electores principes Cæsari ad mensam ministrant: Quæ omnia, quibus modis quoque ordine peragenda sint, in constitutione Caroli Quartii (quam auream Bullam vocant) ordine describuntur. + Illud quoque ad reverentiam & honorem Romani imperatoris pertinet, vt fidelitas ei a subditis imperii praestetur. Ea duplex est: Vna, qua Romano Imperatori subditi sunt. Altera, quatenus Vasalli obligantur. Quæ & capita quædam communia habent, quæ ab utriusque iurantur, quanquam diuersa iuramentorum forma expressa. Subditi ei, sub cuius iurisdictione sunt nominatim, vitam, membrum, mentem, & eius rectum honorem, custodire iurant. capit. vnic. Qualit. iur. deb. vasalli.

15. 18. Vasalli + vero sub hac fere vel simili forma dominis suis fidelitatem iurant. De noua forma fidelitatis, capitulo vnic. in vñibus feudorum. Ego Titius iuro, quod ab hac hora in antea, usque ad ultimum diem vitæ meæ, ero tibi. N. domino meo fidelis, contra omnem hominem, excepto Imperatore vel Rege: ide est, nunquam scienter ero in consilio, vel auxilio, vel in facto, quod tu amittas vitam, vel membrum aliquod: vel quod tu recipias in persona aliquam lesionem, vel iniuriam, contumeliam: vel quod tu amittas aliquem honorem, quem nunc habes, vel in antea habebis. Et si scilero, vel audiiero de aliquo; quod velit aliquod istorum contra te facere, pro posse meo, vt non fiat, impedimentum praestabo: Et si impedimentum praestare nequiero, quam cito potero tibi nunciabo, & contra eum, prout potero, auxilium meum tibi praestabo. Et si contigerit te rem aliquam, quam habes vel habebis, iniuste vel fortuito casu amittere: eam recuperare iuuabo, & recuperatam omni tempore retinere, & si scilero te velle iuste aliquem offendere. Et quando ego generaliter vel specialiter fuero requisitus, meum tibi, potero praestabo auxilium. Et si aliquid mihi de secreto manifestaueris, illud sine tua licentia nemini pandam, vel per quod pandatur, faciam. Et si consilium a me super aliquo facto postulaueris, illud tibi dabo consilium, quod mihi videbitur magis expedire tibi. Et nunquam ex persona mea aliquid faciam scienter, quod pertineat ad tuam vel tuorum iniuriam vel contumeliam. Sane hec iuramenti forma multa habet capita, quæ his verbis continentur. Incolumem, tutum, honestum, vtile, possibile.

Si quidem incolumne valet, ne Vasallus iurans sit in damno domino de cordore suo. De forma fidelitatis, capitulo vnic. in vñibus feudorum. Et hoc est quod iurant, se nunquam consilio, vel auxilio, vel facto interfuturum, quo dominus amittat uitam, vel membrum aliquod in persona lesionem aliquam, iniuriam, vel contumeliam recipiat. Tutum, significat, ne Vasallus iurans domini secreta reueleret: aut munitiones suas, quo minus tutus esse possit, prodat. Et illud est, quod vasallus iurat, se cretum, quod ei manifestauerit dominus, sine licentia domini ie nemini reuelaturum. Honestum, videlicet, ne Vasallus tale aliquid faciat, quo honorem aliaue amittat, quæ ad honestatem eius pertinere videntur. Et hoc est, quod in prestatata forma vasallus iurat, nihil tale facturum, quo dominus honorem aliquem amittat. Vtile, designat idem, quod in Tract. To. xj.

O 2 pradi-

Conradi Bruni de seditiosis.

prædicta forma exprimitur, ut vasallus iure, si dominus rem aliquam iuiuste, vel fortuito casu amiserit, se vt eandem recuperet, auxilio futurum. Facile idem significat, quod in prædicta forma Vasallus iurat, se impedimenta quoque, quæ domino, quo minus hæc omnia consequatur, obstatre poslunt, remotorum: aut ut remoueantur hæc ipsa, domino renficiaturum. Sane his capitibus ea quoque continentur, quæ subditi dominis suis, sub quorum iurisdictione sunt iurant. Nā quid aliud est vita, membrum, mens, & rectus honor, quam quod in iumento vasalli, incolume, tutum & honestum? Tantum enim hæc valent, ac si subditus iure, non se consilio, auxilio, vel facto interfuturum, quo dominus amittat, vel vitam, vel membrum, vel honorem: nec arcanum aliquod in pernicië domini reuelaturum. Iacobinus de sancto Georgio in tracta de homagijs. columna septima. versiculo octauo. homo & subditus. Coeterum, inter subditum & vasallum imperii ea differentia est, Quod vasallus regulariter potest feudum suum domino renunciare: subditus vero ab obedientia domini coiuito, se minime eximere potest.

Item igitur quoque Romano imperio subiecti sunt, siue vassalli siue subditi, ea fidelitate astringuntur Romanorum imperatori, vt ipsius tum in columnitatem & securitatem, tum honorem etiam conseruare, & arcana custodire. Et in his quæ ad utilitatem imperij pertinent, consilio & auxilio iuuare: Quæ vero imperio noxia esse cognoverint, impedita teneantur.

Obedientiam Romanis Imperatoribus, alijsque potestatibus, tam iustis quam iniustis exhibendam esse.

S V M M A R I V M.

1 Principibus iura malis, sicut bonis ex precepto Dei obediendum est, amplius ut nu. 3. & 4.

2 Seruire iuxta loquendi morem scriptura, obedire est.

3 Obedientia superioribus debita, intelligitur in iustis, & divino verbo non contraria.

6 Potestas iniquorum non est perpetua.

Caput VIII.

I Am vero quæ de obedientia

Romanis Imperatoribus praestanda dicta sunt, non solù in bonis, sed etiam in malis principibus & potestatibus locum habent. Etenim de utrisque dictum est. Roma. decimo tertio. Omnis potestas a Deo est: & qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Nam & mali principes & a Deo permittuntur, vt per eos peccata populorum puniantur, vt supra demonstratum est. Sed nec minus illis, quam bonis & iustis, ex precepto diuino obediendum est.

Sic in veteri Testamento, tametsi mala & Tyrannica fuit potestas Nabuchodonosoris, Cyri, & aliorum Idolatrarum: Tamen nihilominus Deum non solum monarchas eos esse permisit, atque etiam præcepit, vt debita eis a subditis obedientia praestaretur. Nam & Christos eos & seruos appellat. Dan. 3. In hoc videlicet ordinatos, vt iniquitas populorum per eos compescatur. Similiter atque præcipit, vt omnes gentes eis seruant. Hiere. 28. quod utique obedientiam eis præstandam esse significat. Seruire & siquidem, iuxta loquendi morem scripture, obedire est. In quo sensu accipendum est illud, quod Dominus ad Rebeccam dicit. Hen. 25. Duæ gentes sunt in teatro tuo, & duo populi ex ventre tuo diuidentur. Populusque populum superabit, & maior seruiet minori. Item illud Isaac ad Jacob filium: Seruant tibi populi, & adorent te Tribus. Gene. 27. Similiter in nostro Testamento, Christus & Apostoli & verbo & exemplo docuerunt, Regibus tam iustis, quam iniustis: tam idolatris quam Catholicis, esse obediendum. De utrisque enim, tam idolatris, qui tum fuerunt: quam Christianis, qui post futuri erant accipendum est illud, quod Dominus dicit. Matth. 22. Reddite Cæsari, quæ sunt Cæsaris: & Deo quæ sunt Dei. & illud Apostoli Petri. Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum: siue Regi, tanquam præcellentis: siue Ducibus: tanquam ab eo missis, ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum. Et post pauca: Regem honificate. 1. Pet. secun. Similiter illud Apostoli Pauli. Roma. 13. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Non est enim potestas, nisi a Deo. Et post ali-

qua. Vis non timere potestatem? bonum fac: & habebis laudem & illa: Dei enim minister est, tibi in bonum. Si enim malefecerit, time: non enim sine causa portat gladium. Dei enim minister est, vindictam in iram, ei qui male agit. Ideoque necessitate subditi estote, nono solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. Ideo enim & tributa potestatis: ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum seruientes. Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vestigal, vestigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Et hæc quidem verbo Christus & Apostoli docuerunt. Illa vero ad exempla

3 pertinent, quibus & ipsis & obedientiam & honorem Romanis principibus non solum Christianis, sed etiam idolatris, praestandum esse docemur. Ac primum quidem Christus, didrachmam Cæsari pro se & discipulis solui iussit: non quod ipse aut discipuli subditi essent Cæsari. capitulo magnum undecima quæstione prima. sed ut hoc exemplo ostenderet, tributum eo magis soluendum esse Cæsari a subditis, cum idem ipse & discipuli soluerent, necessitatib[us] tributi soluendi minime obnoxij: Quod verba Domini plane demonstrant. Sic enim ad Petrum loquitur. Matth. 17. Quid tibi videtur Simon Reges terræ a quibus tribum accipiunt vel censem? a filiis suis, an ab alienis? Cunque Petrus respondisset, Ab alienis. Dixit illi Dominus. Ergo liberi sunt filii. Ut autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum: & eum pescem, qui primus ascenderit, tolle: & aperte ore eius, inuenies staterem: illum sumens, da eis pro me & te. Sic Apostolus Paulus Aet. 25. ut obedientiam suam cgrā Cæsarem testaretur, accusatus a iudeis coram Festo præside, ac rationem reddens eorum, quæ in eum afferebantur. Neque in templum (inquit) neque in Cæsarem quicquam peccavi. Cunque Festus in gratiam iudeorum Paulo dixisset, Vis Hierosolymam ascendere, & ibi de his iudicari apud me? Respondit Paulus. Ad tribunal Cæsaris sto, ibi me opportet iudicari: iudeis non nocui, siicut tu melius nosti. Si enim nocui, aut dignum aliquod morte feci: non recuso mori. Si vero nihil est eorum, quæ illi accusant me: nemo potest me illis donare. Cæsarem appello. Aet. 27. Quam Apostoli appellationem angelus quoque Domini eidem nocte assistens, approbavit. Ne timeas (inquit) Paulus, Cæsare oportet te assistere. Coeterum, quod de obedientia Imperatoribus Romanorum etiam malis præstanta, dictum est: Idem etiam in coeteris potestatibus inferioribus locum subi vindicat, vt & ipsis etiam si inquis, obediendum sit. August. in Psalmo centesimo uigesimo quarto. Ac prima quidem & quotidiana potestas, a qua coeterarum quoque gradus coniuncte licet, est domini in seruum: at serui dominis suis obediere tenentur. Iuxta quod Paulus præcipit Coloss. 3. Obedite, inquit, dominis vestris secundum carnem, cum timore & tremore, & in simplicitate cordis: non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed quasi serui Christi facientes bonam voluntatem Dei, ex animo cum bona voluntate.

Hic serui dominis suis obediere iubentur, non bonis tantum, sed etiam malis. Neque enim qui dominos nominat, malos excludit, quos expresse etiam nominat Petrus Apostolus. Serui (inquit) subditi estote in omni timore dominis: non tantum bonis & modestis, sed etiam dyscolis. Hæc est enim gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, patiens iniuste. 1. Pet. secun. Idem quoque Christi exemplo confirmatur, qui omnium Dominus multa in passione mala a seruis inquis sustinuit. Nisi enim iniqui fuissent, Dominum suum honorassent, non contumelij affectarent. Si igitur Dominus cœli & terræ, per quem facta sunt omnia, seruuit indignis, immo pro saevientibus & furentibus etiam rogauit. Ait enim: pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt: Luc. 23. Quæ magis non debet deditnari homo ex toto animo, & ex tota voluntate bona, cum tota dilectione seruire dominum etiam malo? Quod autem de domino & seruo dictum est, hoc de omnibus etiam potestatibus & Regibus, & de omnibus culminibus sæculi intelligendum est. Aliquando enim potestates bonæ sunt, & timent Deum: Aliquando non timent Deum. Et utrisque obediendum est: Sed in his tamen 5 quæ sunt licita, nec diuino verbo contraria. In his enim, quæ Dei mandatis repugnant, oportet Deo magis obedire, quam hominibus. Aet. c. 5.

Iulianus nonne infidelis imperator fuit? nonne Apostata fuit iniquus & idolatra? Milites Christiani seruierunt imperatori infideli vbi ueniebatur ad causam Christi, non agnoscabant, nisi illum qui in cœlo erat.

Quando volebat, ut Idola colerent, vt thurifacient, preponebant illi Deum. Quando autem dicebat, producite aciem, Ite contra illam gentem: statim obtemperabant. Distinguabant Dominum æternum a domino temporali. Neque 6 vero blandiantur sibi potestates, & Reges, & domini iniqui, & in bonos eis potestas a Deo permittitur: non. n. sic erit semper. Quo-

Quoniam non derelinquet dominus virgam peccatorum super sortem iustorum, ut non extendant iusti ad iniuriam manus suas, ut inquit Psalmus 124. Sentitur ad tempus virga peccatorum super sortem iustorum, sed non ibi relinquitur, non erit in æternum. Veniet tempus, quando unus agnoscatur Deus: veniet tempus, quando unus Christus in claritate sua apparens, congregabit ante se omnes gentes, & diuidet eos, sicut diuidit pastor hædos ab ovis: oues ponet ad dexteram, hædos ad sinistram: Matth. cap. 25. & videbis ibi multos seruos inter oues, & multos dominos inter hædos. Et rursus, multos dominos inter oues, & multos seruos inter hædos.

De his, qui Romano Imperio rebellis sunt.

Caput IX.

S V M M A R I V M.

- 1 **Rebellis & infideles imperio qui proprie dicantur.** nu. 7.
- 2 **Regum Francie olim immunita potestas.**
- 3 **Imperator quæ non possit in imperio sine procerum consensu tractare.**
- 4 **Imperialis potestatis plenitudinis que sint.**
- 5 **Rebellis imperio sunt qui leges nouant aut abrogant.**
- 6 **Lex agraria quatuor cruentas seditiones peperit.**
- 7 **Rebellis dicuntur, qui non permanent in ea fide & obedientia qua imperatori astrikti sunt.**
- 8 **Constitutio Henrici Septimi de rebellibus.**
- 9 **Potentia, genus, dignitas, vel diuitiae non excusat a crimine rebellionis, nec sanguinis nec fustudo.** nu. xi.

Is Itaque Ditione Romani imperii, & obedientia subditorum & Vasallorum eius, breuiter examinatis atque discussis: Consequens est, vt ad alteram iam rebellionis speciem veniamus, quam eorum esse diximus, qui Romano imperio debitam obedientiam subtrahunt: cuius & ipsius multa genera consideranda sunt. Primum eorum, qui principis autoritatem diminuunt, dum vel Monarcham ipsi orbis esse negat, vel de authoritate eius aliquid derogant vel ipsi sibi imperia potestatem arrogant. In quo genere rebellis sunt, quidam nostri temporis seditiosi. Qui famosis aduersus imperatorem editis libellis, plenam illum in Imperio potestatem habere negant. Tum quæ illi propria est, eam sibi in Ditionibus suis videntur, & quam imperatore certis limitibus, ita contractam esse dicunt, vt nihil illi permisum sit soli, vel tractare, vel constituer, vel decernere, quod non procerum imperij consenserit prius confirmatum fuerit, atque roboratum: eam se liberam, & nullis terminis coartatam habere contendant. Ac merito quidem † rebellis & infideles imperio vocabimus istos, vt quid quod imperatoris proprium est, id maiestati eius illi admittunt, & sibi attribuunt: & qui subditi sunt, domini sui non solum potestatem, sed etiam nomen usurpat. Talem quidem in imperio imperatorem fingentes, quem olim Galli Reges sibi constituebant. Solebant enim Franci † antiqua Regum stirpe Reges habere, sed qui nil clarum in se præter inane Regis vocabulum habebat. Nam & opes & potentia Regni penes palatij prefatores, qui maiores dom' appellabatur, & ad quos summa imperii pertinebat, tenebantur, nec aliud quicquam Regi permittebatur, quam vt regio tantum nomine contentus, crine profuso, barba submissa, in solio resideret, ac specie dominandi effingeret. Legatos vndeunque venientes audiret, ciusque abeuntibus responsa, quæ doctus erat aut iussus, ex sua velut potestate redderet: cum præter inutile Regis nomen, & precarium vitæ stipendium, quod ei praefectus Aulæ pro vt videbatur, exhibebat, nihil aliud possideret.

Actalem quidem nostri etiam seditiosi imperatorem & eis & habere capiunt, nempe truncum, & mutam potius principis imaginem, quam principem, autoritate aliqua fungentem. Non me fugit, multa esse, de quibus imperator in imperio sine consensu procerum nihil tractare, statuere, aut decernere potest: maxime quæ eiusmodi sunt, vt formam aliquam generalem constitutionis exposcant. Siquidem ita longa coniunctio ac pactis introducuntur, vt ea ipsa primum ab universis imperii ordinibus tractentur, & quod maiori parti procerum placuerit, id deinde imperiali autoritate confirmetur.

Quod & veteribus, imperio necdum in Germanos translato, in usu fuit, in Theodosij & Valentiniani constitutione comprobatur: lege humanum Codice. de legibus. ac veteres quidem, quæ ad hunc modum constituebant, pragmaticas sanctiones: nostri ordinationes imperij appellant. At rursus negari non potest, multa præterea esse, quorum omnis tractus & dispositio non ad ordines imperii, sed ad solum im-

peratorem pertinet. Cuiusmodi sunt, quæ plenitudini potestatis eius reseruata esse dicuntur. Nam commeatum, remeatumque Exulibus dat solus imperator. Bald. in in lege recripta. Codice. de precibus. Imperia offerend. Rem iudicatam solus rescindit sine appellatione: causas iudicibus delegat, appellatione remota: ordinem iudiciorum peruetit. Ius aliorum tollit: de propria causa cognoscit: defectus contractuum supplet atque resarcit. Tabelliones & Comites Palatinos creat: spurious natalibus restituit: minoribus veniam & tatus cōcedit. Emancipationem infantis permittit: iuri communi derogat, aliaque multa solus agit imperator de plenitudine potestatis suæ. Cuius qui participes esse volunt, non video, quomodo non autoritatem eius diminuant, & subditi domino suo rebellent? Iam & Imperiale potestatem quomodo sumere sibi possunt, imperii subditi & Vasalli? Qui tamen Regalia ab imperio teneant, & quædam etiam quæ supremæ potestatis sunt, exerceant: tamen eo non proprio, sed vicario quodam iure obtinent, quibus & submoueri, si ijs non legitime videntur, imperatoris Decreto & Authoritate possunt.

5 Simili modo imperio † rebellis sunt, qui publicas imperii leges & constitutiones, vel temere transgrediuntur, vel propria authoritate nouare aut abrogare conantur. Et enim hoc velut proprium omni rebellioni, vt per eam vel exolecant leges, vt sine legibus viuatur. Quod exactis regibus Romanis accidit, ex quo ipse viginti prope annis popu. Romanus incerto magis iure & consuetudine aliqua vti, quam lata lege coepit, vt Pomponius luteconsultus scribit: lege secunda. §. exactis ff. de orig. iur. vel nouæ ferantur. Quemadmodum lex

6 Agraria Tiberio non solum per rebellionem lata fuit, sed etiam quatuor cruentas seditiones peperit: Quarum primam ipse excitauit, alteram C. Gracchus, illi quem dixi Tiberii frater: Tertiam Apuelius Saturninus, Quartam Liuius Drusus: nec aliam sane ob causam, quam quod legem Agrariam a Tiberio Graccho latam defenderent.

7 Et nostris quoque temporibus videmus, quam perfidiose rebellis quidam leges, tam Canonicas quam Ciuiiles, calumniantur. Quarum alias quidem impias & iniustas, alias per adulatio Episcoporum a principibus extortas, alias fictis titulis sub nomine Imperatorum, alicui legum codicib. insertas esse mentiuntur, vt alias a nobis enarratum est.

7 Alterum genus rebellionis † Roma. Imperij eorum est, qui iudicia Romani imperii, vel in. alios ordines transferre, vel in totum abolere conantur tum iudices etiam ipsos variis calumniarum generibus persequuntur. Cuiusmodi olim fuit C. Gracchi rebellio, De qua Appianus de bell. ciuilibus. Ro. libro primo. qui lege lata iudicia a Senatoribus ad Equites transfuerit: Et Equites, velut principes, super Senatores exult. Senatores vero quali noxios illis subdit: sed quæ res nec ipsa diu durauit. Posterioribus enim temporibus iudicandi munus, quod Gracchus erexit, Senatui ad Equites, Sylla ab illis ad Senatum transtulerat, Contra æqualiter inter vtrunque ordinem partitus est. Velleius Paterculus lib. 2. Roma. historiæ. Quanta vero a rebellibus nostri temporis, tum iudicierum, tum iudicum, imperii commutatio facta sit, res ipsa demonstrat, quæ ob omnium iam oculos versatur, supremo illo imperialis campania iudicio suspenso. Et ex his etiam facile cognosci potest, quæ alias a nobis de variis calumniis in iudicem afflentes eiusdem iudicij concinnatis, ac de iniusta etiam iudicis & affessorum exauthoratione a nobis relata sunt. Sed quæ omnia tam miserrimæ antea seruiti obnoxia, suppressa seditioso. rum audacia, ab Inuitissimo Imperatore Carolo, huius nominis Quinto, velut postlimio, in pristinum statum restituta sunt.

8 In tertio genere rebellionis † numerantur, qui non in ea, qua Romanorum imperatori astrikti sunt fide & obedientia, permanent: Id est, quorum consilio, auxilio, & dolo malo fit, vt imperator vitam vel membrum aliquod amittat: vel ut personæ ipsius damnum aliquod, iniuria, vel contumelia inferatur: vel ut ipsius honor & existimatio ledatur: vel qui hec ipsa eidem non renunciauerit, quo minus perpetrarentur, impediuerit. Similiter, qui arcana sibi a principe concredita, non diligenter custodiuerit. Denique qui quæ utilia esse putaverit, vt quæ ad fidem, honorem, & debita principis obsequia pertinent, ea pretermiserit: ea vero, quæ non utilia, id est, quæ vitæ in columnitati, securitati, honori, potentiaue principis aduersantur, ea admiserit.

Atque hæc sanc, quæ de tribus illis generibus rebellionum 9 & infidelium diximus, Henricus Imperator, † huius nominis Septimus, Constitutione illa, quam rebellibus sanctiuit, brevibus his verbis. Tenore (inquit) præsentium decernimus & pronunciamus, quod illi omnes & singuli sunt rebellis & infideles nostri imperii, qui quomodo unque publice vel occulte contra nostrum honorem & infidelitatem rebellionis opera faciunt, & nostri imperij

Conradi Bruni de seditionis.

prosperitatem aliquid machinantur, contra nos seu Officiales nostros in his, quæ ad commissum eis officium pertinent, rebellando. Nam quod in hac Constitutione declaratur, eos rebelles & infideles imperii esse qui contra honorem & infidelitatem principis opera rebellionis faciunt: idem est, quod nos in numeratis tritum generum rebellibus, eos rebelles imperio esse diffiniimus, qui auctoritate principis diminuunt, Romani imperii leges, iudicia, & iudices contemnunt, abili-
ciunt, atq; perfide persequuntur: nec in ea, qua Romanorum imperatoris altricti sunt, fiduciam habent, sed ipsius tu vita & incolunt, tum honori & existimationi insidiantur &c. ac imperii imperatorisque prosperitati, consilio, auxilio, & facto aduersantur: siquidem haec qui perpetrant, recte rebellionis opera contra honorem & fidelitatem principis facere, & contra prosperitatem imperij machinari intelliguntur. Porro non solum priuati, sed etiam Duces, Comites, prouinciae, ciuitates, & communitates, & quicunque alij imperij subditi & Vasali, rebelles esse possunt: t neque enim a reatu huius criminis eximunt, genus, dignitas, potentia vel diuinitas. Siquidem par est in hoc genere omnium conditio, ut qui rebellionis opera perpetrant, cuiuscunque conditionis sint, rebelles esse dicantur: non tantum singulares, sed etiam multorum hominum coniunctæ communitates & societas, id quod verba quoq; constitutionis imperialis pra se fertur. Quod n. Omnes & singuli, dñi, nemo excluditur: quin potius omnes imperii subditi & vasalli cuiuscunq; conditionis sunt, accipiuntur. Deinde verbum, Omnes ciuitates & communitates: Singuli vero, singulas personas designat. Hac igitur ratione vt dicit Naucl. vol. 2. generatione 36.38. & 44. Federicus & Conrad. fratres, Dukes Sueviae, Lothario: Gualfagus. Dux Mediolanensis, & Henricus Dux Saxonie, Federico primo: Rudolphus, Dux Alemaniae & Burgundiae, & Bertholdus Dux Corinthiorum, id est, de Ierigen, & Guelpho: Dux Bauariae, Henrico Quarto: Eberhardus, Comes de Vuirtenberg, Henrico Septimo. Mediolanum, & aliae Longobardorum ciuitates, eidem Federico primo, & Federico secundo: Guelpho, Bauariæ Dux, Henrici Superbi frater, Conrado imperatori. Padua, Bononia, Florentia, Cremona, Parma, & aliae quædam ciuitates Italie, Henrico Septimo: Ulma Germanie ciuitas, Lothario: Moguntia Henrico Quinto, & omnes Saxonie Principes Henrico Quarto. Et nostris temporibus Ioannes Federicus, Dux Saxonie, & Philippus Læd grauius Hassie, cum multis alijs principib. Comitib. Baronib. & imperij ciuitatib. Carolo Imperatori, huius nominis Quinto, rebellarunt. Sed nec ulla sanguinis necessitudo, t a criminis rebellionis excusationem præstat. Nam & filius patri, frater fratri Imperatori rebellis fuisse inuenitur. Quomodo Ludouico Pio filii eius, a quibus & captus fuit. Et idem Ludouico Bernardus Rex Italie, eius ex fratre nepo. Similiter Lintol dus filii, & Henricus frater Ottoni Magno: Henricus patruo suo Ottoni Secundo, & alij alijs sibi languine iunctis imperatoribus rebelles fuerunt. Naucl. volu. 2. generatio. 38.

Derebelli: ne, que aduersus inferiores Potestates, sacerdotio & Imperio subiectas, committitur.

S V M M A R I V M.

- 1 Rebellium genera tria.
- 2 Rebellio cleri contra episcopum Moguntinum sub Henrico quarto.
- 3 Seditio plebis Norinbergensis aduersus senatum anno 1539.
- 4 Seditio rusticorum dioecesis spirensis aduersus episcopum spirensim & canonicos quam fuerit crudelis, cuius coniurationis articuli quatuordecim numerantur. nu. 5.
- 5 Seditio rusticorum sub specie Euangelii anno 1525. terribilis & perniciosa.

C A P. X.

Equitur iam, Ut de tercia specie rebelium diximus, qui in inferioribus potestatibus sacerdotio & imperio subiecti, debitam obedientiam non præbent: Cuius & ipsius tria genera sunt. Primum eorum, qui Magistratus, quorum imperio subiecti sunt, administratione submouent, eorumque officia visulstant, statuta & ordinationes abrogant, aut per contemptum transgrediuntur. 95. distinet. c. presbyteros. 7. q. 1. Quia. 93. dist. 5. quia, & c. seq. 2. q. 7. sacerdotes. Alterum eorum, qui iudicia eorum legitima vel commutant, vel prorsus abolent, vel contumaces refugiunt: quique iudices, eorumque sententias alpervantur, co-

temnunt atq; reiiciunt, & eosdem contumeliis ac conuicis proscindunt. Tertium eorum, qui in fide dominorum suorum non permanent, nec debitum eis honorem reddunt: sed ea facere curant, quibus eorum vel vita vel fama laedatur, vel prosperitati officiatur, vel quæ honesta & utilia sunt, quæq; expediunt, remoueantur: quæ turpia & inutilia ingerantur. Sed audiamus iam de rebellibus huius tertiae speciei, pauca quædam exempla: non externa quidem illa, quorum multa sane in hoc geneere in Iralicis, Gallicis, Anglicis, & quarundam aliarum nationum historiis reperiuntur. Sed nostrata, & quædam est non ita procul a memoria nostra remota: ut vel ipsa experientia docente intelligamus, non minus hos, quam superiores illos Ro. ecclesiæ & imperio rebelles, dñorum suorum obediens detrectare. Ac primum quidem atrocissima fuit rebellionis, quæ sacerdotes & clerici Henrico Quarto Ro. imperii gubernacula tenente, aduersus Archiepiscopum Moguntinum concitarunt, anno salutis 1074. Quippe mandanti epo, ut concubinas suas, quas ð Apostolica præcepit uxori loco habebat, dimitterent, & celibem vitam ducerent: non solum non paruerunt, sed et in id conspirarunt, vt si quid durius eo nomine in eos pronunciaret, ep̄s, cu episcopali sede deturbarent, & occiderent. Sed nec minus atrociter sepe etiam laici aduersos dominos suos rebellarunt. Cuius rei innumera prope exempla referre possem: sed satis fuerit, pauca aliqua & eadem insigniora commemorare, vt his ipsis cognitis, facilis quæ ad id genus pertinent, ex historiis cognosci possint. Primum igitur notissima sunt, quæ in Annalibus nostris de rebellionibus ciuitatum quarundam imperii leguntur. Cuiusmodi est, quam Nurenbergæ plebs aduersus Senatum concitauit, anno 1539. In qua collegia artificum, vulgo Zunft, extinta fuerint. Et alia, quam ciues, & precipue pescatores, aduersus Senatum Constatiensis ciuitatis, cum Suitensibus se coniungere & confederare uolentem, moverunt, anno 1511. Et alia item, quæ pp nimiam pecuniarum exactiōem, Spiræ aduersus Senatum combata fuit, anno 1512. & alia a ciuibus Coloniëbus, ex eadē fere causa aduersus senatum excitata, anno 1513. Heluctiorū item aduersus Archiduces Austriæ, circa annum 1536. & post Sed vt dicit Naucl. volu. 2. generatio. 46. & multis sepe principib. in eodem genere subditi rebellarunt, ac talis quidem fuit rebellionis rusticorum, aduersus Vdalricum Ducem Vuirtenbergensem, pp diminutum pondus libræ concitata, anno 1513. Quam pauperem Conradum vocarunt. Eiusdem generis est, sed aliquanto crudelior & truculentior rebellionis, t de qua rusticis quidam Dioecesis Spirensis in agro Pruchesellano, aduersus Episcopum Spirensim & Canonicos, concitanda conspirarunt, quam ipsi Buntschuch vulgariter appellant. cuius autores fuerunt duo rusticci, qui per callidas perfluviones paulatim in eandem coniurationem plurimos alios pertraxerunt. Atque huius coniurationis arcana, Quatuordecim articulis complex sunt. Quos Nicolaus Basilius in additione ad Chrographiam lo. Naucleri, hoc fere ordine refeet. 1 Primus, Vt aucti numero, iugum omne seruitutis abiiceret, & omnitudinem sibi libertatem more Heluctiorum armis vendicarent. Secundus, Vt quisquis in hanc sotulariam ligam assumptus fuisset, singulis diebus quinques Dominicam orationem, cu Angelica salutatione, i memoriam quinque vulnerum Christi principalium, flexis genibus oraret, pro obtinenda victoria. Tertius, Symbolum sibi constituerunt Deiparam Virginem Mariam, & Diuum Ioannem Euangelistam. Signum vero mutuæ inter se cognitionis erat, dum aliquis ex coniuratione interrogatus fuisset, alteri interroganti respondere potuisset, in hunc modum. Mas ist nun fux ein vuesen id est. Quid nunc rei est? Respondit interrogatus, si fuit de coniuratis. Mit mogen vox den pfaffen nit genesen. id est, a sacerdotibus premissimur. Quartus, Conabatur omnem principatum & Dominium extinguere, atque contra omnes turmatim cum vexillo in bellum procedere, omnesque sibi resistentes miserabiliter clade trucidare. Quintus, Vt primum oppidum Bruchsal inuaderent, quod & facile futurum sperabant: quia dimidiam virorum in eodem oppido partem sibi coniuratam habere gloriantur. Quo facile (vt præsumebant) obtento, vterius contra Marchionatum Badensem, armati procederent. Sextus, Constituerunt inter se bona Monasteriorum, Ecclesiarum, & Clericorum in circuitu direpta, diuidere: atque ministros ecclesiæ humiliare, ac quantuni possent, eorumdem imminuere. Septimus, Vt ad sufficientem numerum congregati, amplius 24. horis in uno loco hædquaquam moras traherent, sed ad vteriora semper procederent, donec omnia sua coniurationi subiicerent. Octauus, Tantum sibi præstabant, vt dum semel congregati ad bellum procederent apertū, oēs sibi adhærere ciues, & rusticos libertatis amore, etiam non compulso inducerent. Nonus, Intendebant extintis Monasteriis & Ecclesiis, atque in nihilum Ecclesiastica libertate redacta, neque decimas, neque census dare velle, neque Monachis,

nachis, neq; clericis neq; principib, neq; nobilib. Decimus, cō iurarunt addiem S. Georgii eiusdem anni cōuenire, & arma ta manu (vt diximus) oppidum Bruchsal mane diluculo in uadere. Duodecimus, libertatem sibi a misericordia inuicem coniurarunt omnimodam, nec deinceps alicuius pati Dominium velle, nec census dare, nec decimas, nec precarias principibus, non vectigal, aut quippam tale: sed ab omni tributum genere, se liberos esse, m penitus exemptos.

Duodecimus, propulerant venationes, p̄ficationes, pascua, nemora, & omnia, quæ principum confueuerunt v̄sibus de seruire priuatis in communitatem reuocare, vt cuiq; liceret venari atq; p̄scari, q̄si, vbi, & q̄nō vellet, sine cuiuscunq; pro hibitione & impedimento. Tertius decimus, decreuerunt ma nu valida suorū procedere: Primo 3 Marchionē Baldensem, deinde 2 episcopum Spirens. & demum 2 monachos & clericos: & quicunq; 3 dixisset, sine misericordia interficeretur, tñq; iustitiae Dei trius, inobediens, & rebellis. Hęc aut in per nicię Reipub. 3 Episcopos, principes, religiosos, & cleru om nem, excogitauerat rusticorum temeritas i Vnderngumpach, Gelingn, & in oppido Bruschal, alijsq; villis & locis in circui tu. Quorū tñi pr̄sumpta temeritas, a Deo fuit denudata, reccepuntq; iustum suorum male gestorū p̄gnā, publicis expositi cruciatib. quam quidem Maximilia. Romanorū rex suis in literis p̄pea emanatis, eis inflixit. Hos articulos ideo hic insere re libuit, vt intelligamus, quæ rebelles alii aduersus dños suos per inobedientiā, singuli quidē multa, sed singula tñi, particula ti ad miserū ea & p̄ spiratores illos p̄petrata fuisse vniuersa, vt iā in vno hoc exēplo huius gñris rebellionis, singula in obe diētē capita ligdo p̄s; icere possim. Huic haud dissimilis fuit 6 rebelio, t̄ q̄ rutili, quorundam hæreticorū & schismaticorū persuasionib. instigati, concitarunt, Anno 1525. Nam & ipsi aduersus principes & dños suos, in hoc cōspirarunt, vt oīne obedientiā iugum excuterēt, solius Cæsaris imperiū le agnoscere simulantes: iura & leges abolerent, iudices exterminaret, propria tribunalia erigerēt: bona ecclesiārum & monasteriorū diriperēt, & sibi vendicarent, monasteria aut ipsa diruerēt. Sed nec decimas, nec census, nec vectigalia, nec tributa ali qua soluerent. Quin nemora ēt, p̄ficationes, venationes, i pri uatos principiū & nobiliū v̄sus deputata, oīb. cōia facerent, ac dños suos seditionis istis conatib. resistentes, occiderēt. Hoc tñ supradictis rebellib. nocentiores: quia quod alii fraudibus eorum detectis pr̄uenti nō potuerint, isti quod deliberarūt, opere ēt ipso compleuerunt. Nam & mandatis dñorum suorum parere detrectarunt, iura & leges abrogarunt: iudices de tribunali. deicerunt: bona ecclesiārum & monasteriorum deprædantes, in v̄sus suos conuerterunt, ac monasteria ipsa de ualunt, & incendio consumperunt. Decimas, census, tributa, & alia seruitia dñis suis soluere & prestare recularūt. Venationes, syrias, & flumina omnia, omnibus communia fecerunt, ac sibi resistentes milite trucidarunt.

De crimine læsa maiestatis. Cap. XI.

S V M M A R I V M.

- 1 Rebellionis nominem multa facinora continentur.
- 2 Maiestas duplex Diuina & humana.
- 3 Crimina duo propter violatam maiestatem contrahuntur, & quæ sim.
- 4 Perduellionis crimen quid sit, & quanta sit eius vis. nū. 5.
- 5 Subditū ēt iūnum crimen læsa maiestatis tenentur.
- 6 Maiestatis læsa crimen qui contrahant, & qui non, nū. 8. & xi.
- 7 Caput iuste semper presumitur Rens, nisi contrarium probetur.
- 8 Caput a priori, & sine iudicio auctoritate eripiens commendandus magis quam arguendus est.

Vemadmodum Alias s̄ape vnum varias ipsius qualitates & circūstatiās, i varias sp̄es scinditur, l. quoniam. C. ad leg. lul. de vi publ. & ob id varia etiam & diuersa nomina sortitur: ita & vno nomine 1 rebellionis & multa facinora continentur, quæ & ipsa varias habent appellations. Cuiusmodi sunt: crimen læsa maiest. crimen proditæ & oppugnatæ patriæ, crimen desertionis, & ab imperio ad hostes defectio, & si qua sunt similia. De quib. & 2 ipmis, quantum quidem ad institutum nostrum attinet, dicendum est. Primum igitur sciendum est, duplē esse maiest. tem: t̄ Diuinam & Humana: l. i. ff. ad leg. lul. maiest. ac de diuina quidem, quā omnium max. lēdunt hæretici. Aut. Gazatos C. de heret. in libris, quos de hæreticis & schismaticis scriptissimus, dictum est. Humanā oīm populi tantum Romani esse dicebatur, l. non dubito ff. de captiuis. & postli. sicut au thoritas Senatus. Populus enim sciscere solebat, & iubere, Se natus censere & auctor esse: Cic. Philipp. 3. sed & magistratuū quorundam maiestas erat, vt pr̄toris. l. pc. & l. si familia. de ju

risd. om. iud. In sequenti autem tempore, imperio per legem Rhenniam a populo in principem delato, simul etiam maiestas in imperatorem translata est, quæ & ob id imperatoria di citur. Sunt autem duo crimina, t̄ quæ propter violatam maiestatem p̄hantur: Alterum imminutæ, alterum læsa maiestatis appellatur. Inst. in procœmio in prin. Maiestatem in. minuunt, qui de dignitate, amplitudine, aut potestate principis, aliquid de Repub. cum potestatem non habeat, administrat. Soc. cōl 22. i. partis. læsa autem maiestatis crimen est illud, quod aduersus imperium Romanum, vel aduersus iuritatem eius comittitur. Bald. in consi. 59. primæ partis. Idem crimen veteres Perduellionem, & qui id admisissent, perduelles, id est, hostes Imperij vocarunt. Cic. de inuent. Quos enim nos hostes appellamus, veteres perduelles appellabant: l. quos nos ff. de verbo. sig. per eandem adiectionem indicantes, cum quibus bellum esset. Cic. l. i. offi. Et crimen ipsum perduellionis est, cum quis 4 hostili animo aduersus Rempu. vel principem animatus fuit. Nec tamen crimen omne, quod læsa maiestatis dicitur, idem & perduellionis est: illud enim se habet vt genus, hoc vero ut species. Vnde non quisquis maiestatis t̄ reus est, qui in ea condicione est, vt etiam post mortem condemnari possit: sed ista tum, qui perduellionis reus est. l. fina. ff. ad leg. lul. maiest. Si q̄s enim ex alia causa maiestatis re sit, morte criminē liberatur. 6 Porro crimen læsa maiestatis t̄ subditū tantum tenentur. Card. Zabare. cl. 2. S. rursus. de re iud. Bal. in l. 2. C. de falsa mo. Bar. in extrauag. qui sint rebel. in verb. rebelland. Qui enim a iurisdictione imperii exempti iunt, in ea condicione nō sūt, vt lēdere maiestatem eius possint, etiamsi imperii vasalli sint. Nam vasallus, non subditus etiamsi domino rebellis esse possit, tamen si subditus non sit, crimen læsa maiestatis committere non potest. Primum igitur crimen t̄ læsa maiestatis con trahunt, quorum opera dolo, malo cōsilio, initium aut factū erit, ut armati homines aduersus Rempub. Imperii Romani aut principis conueniant, aut ad seditionem cōuocentur. De inde qui principem cōsiliariosue principis, senatores, vel quos libet alios qui principi militant, aut imperio vel potestate aliquā apud principem funguntur, factionem aliquam sc̄lē stan quacunque ratione inierint, aut in mortem ipsorū quicquam machinari fuerint, aut arna aduersus eos sumiserint, exercitum principis deseruerint, aut ad hostes perfugerint, litteras eis misserint, signumue dederint. ff. ad leg. lul. maiest. l. 1. 2. 3. & 4. Similiter, cuius dolo malo, exercitus imperii aut principis Romani, in insidias deductus, hostibusue proditus fuerit, aut armis, telis, equis, pecunia, alijsive ad bellum necessariis rebus deltitus, aut ipsiis hostes adiuti fuerint. Item quorum dolo malo, opera, factum fuerit, vt ex annicis hostes imperii Romani fiant, aut subditū ab imperio deficiant, aut nationes imperio minus obtemperent. Item quorum ope, consilio, do lo malo, prouincia vel ciuitas ab hostibus prodita fuerit. Eadem lege tenentur, qui iniussu principis bellum gesserint, dele etiū habuerint, aut exercitum comparauerint. Item qui damnatum vel confessum in iudicio reum, & propter hoc in vincula cōiectum, emiserit. Item si probationibus conuidus fuerit reus: nam qui tales emittunt, crimen læsa maiestatis te nentur. Si tamen eo animo id fecerint, ut imperium publicū diminuant, aut sibi vendicent. ff. de iniuriis Leum qui. S. cū ali quis. ff. de cōdili. edic. l. quis sit fugitius. in princip. S. j. ff. ad legē lul. maiest. l. 3. in fi.

8 Nam id generaliter obtinet, t̄ ut qui non diminuēt aut lēdēt maiestatis causa, sed iuris fortasse priuati persequendi gratia, imperatori eiusue officialibus repugnant, ab hoc crime immunes sint. Qua ratione crimen læsa maiestatis minime obnoxii fuissent, filii & nepotes Ludouici Pij imperatoris, qui nimiam libertatem, quam instigante vxore Judith, in vnum Carolum filium exclusis fratribus contulerat, etiam p̄ vim oppugnarunt, si non eundem patrem suum omnem imperiale dignitatē deponere coegerint. Sic & qui Consilia principis occidit, non eo animo, vt principem aut Rem publicam eius opera deslituat, sed ut iniuriam sibi priuati il latam vlciscatur: hac lege minime tenetur. And. de lsern. in v̄sus feudorum, in titu. quæ sunt rega. in verb. bona committentium crimen læsa maiestatis.

Qui autem accusatum tantum, non etiam condēnat, confessum aut conuidum emiserit, si id armis factum sit, lege Iulia de ui publica: si uero sine armis, de ui priuata tenetur. l. lege lul. ff. de ui publ. l. lege legis lul. ff. de ui priuata.

Quod tamen eo tantum casu locum habet, si qui emisus est auctoritate iudicis per eos, quibus id ex officio publico in cumbit: aut quibus specialiter a iudice demandatum fuerit, iuste captus ac detentus fuerit. Ex officio & potestate publica capere possunt Irenarchæ, Stationarij milites, cohortales, defensores ciuitatum, & alii, ad quod cura tuendæ 9 popularium quietis pertinet. Semper autem iuste captus prelūmitur reus, tñisi iuste cum captum esse arguitur cuius Tract. Tom. xj.

Conradi Bruni de seditionis.

dentibus probetur: quia in dubio pro his presumendum est, quæ ab eo, qui publica potestate fungitur, aguntur. ss ad Treb. l. seruo inuito. §. cum prætor. de iud. l. si prætot. ff. ne quid in loco publ. l. fina. C. in presentia extra de prob. Ideoque in dubio retinendi magis sunt a custodiendi ac iudicib. capti, quam emitendi: nec subditorum est, de sententia iudicis, iusta ne sit an iniusta, inquirere: Quin potius quod iusserit Magistratus, id fideliter debent exequutioni mandare. Alioqui enim a priuato & sine iudicis authoritate captum eripiens, t commen-

10 dandus magis, quam arguendus est.

Non enim in ferenda, sed in depellenda iniuria, lex virtutis est. 2. 6. distinct. c. deinde. 2. 3. quæst. 4. cap. non inferenda. & c. for. titudo. Qui enim non repellit a loco iniuriam si potest, tam est in in uitio, quam ille qui facit, vt M. Ciceronem sequutus, inquit Ambrosius. lib. 1. de off. Immo & auctoritate iudicis, sed iniuste tamen captus & detenus, impune emittitur. Postremo, lege Maiestatis t resistentur, qui priuati scientes dolo malo pro potestate Magistratus quid gesserit, qui imminuerre potestatem principis dicuntur. l. lex 1. 2. tabularum ff. ad leg. Iuliām maiestatis. Item qui quid eorum quæ supra scripta sūt, facere curauerint. Reliqua quæ ad hoc crimen spectant: cuius modi sunt, quæ de iudicibus, de iudicario ordine & processu: de poenis item aduersus reos Maiestatis constituta sunt, infra libro quarto prosequemur.

Crimen læsa maiestatis, an aduersus eos, qui Romanorum Imperatori subiecti sunt, committatur.

S V M M A R I V M.

- 1 Maiestatis læsa crimine qui teneantur.
- 2 Magistratus & potestates imperio subiecti per se considerati, & non ad principem vel rempublicam relati, loco priuatorum habentur.
- 3 Prescriptio temporis non tribuit ius maiestatis inferioribus potestatis.
- 4 Lex maiestatis de Rep. Rom. & Imperatore lata, tanquam penalit & odiosa, ad inferiores ab imperatore non debet extendi.
- 5 Maiestas conuenit proprio soli imperatori.

C A P. XII.

Etus admodum Qd est, An in eos, qui principe sunt inferiores, crimen læsa maiest. committatur: quæ & grauissimis argumentis in viranque partem a luce peritis disputatam & arbitratam esse animaduerti. Sed ego vi tatis ambagibus, communem opinionem sequar, quam optimis alibi rationib. confirmat Maria. Soc. consi. 175. 2. partis. Ea nimis est cri. læsa maiest. t eos tantum teneri, qui hostili animo aduersus tempuplicam imperii vel principem animati sunt: Non eos, qui eorundem auctoritatē vel minunnt vel lēdunt, qui Principe sunt inferiores, siue ipsius Imperium recognoscant, siue non recognoscant. Ac primum quidem de recognoscētib. imperium principis, certū est, eos non habere maiestatē, pp q læsa in huiusmodi crimen ēhi pōt: a quo n. remouetur nō mēn maiestatis. ab eodem remouetur & res ipsa et effectus. C. de fētis l. nullo. Ideoq; nec q principes, nec q ciuitates, aut quoscunque alios imperio subiectos, critnen læsa maiest. committitur, nisi quis eo animo in principem, ciuitatem, vel aliū imperij subditum, s̄euiret, vt eos ipsos a iurisdictione & imperio principis eximeret. Gl. in l. 1. ff. ad leg. Iuliā maiest. quia tunc nō subditus ipse, sed princeps in subdito læsus esse intelligitur. Nam hoc modo, vt totum corpus lēdere videretur, qui partem eius minimam, & ut dicit Bal. in consi. 59. 1. partis. auriculam etiam lēdit: sic Rempublicam Romanorum, & ipsius caput Romanorum imperatorem lēdit, qui non solum Duxem. Comitem, aut ciuitatem aliquā, sed quēlibet etiam minimum imperij subditum eo animo lēdit, vt eunde p̄tē principis & imperij eximat. Ac per se considerati Magistratus t & potestates imperio subiecti, & non ad ipsum vel Rempublicam Romanam relati, loco priuatorum habentur. l. ob pecuniā. ff. de fur. l. eum qui vestig. ff. de ver. sig. Sola. n. ea publica sunt, quæ reipub. Romanę, & qui illi præst. Romanorum imperatoris sunt. l. bona ciuitatis. ff. de verb. sig. Vnde & crimen, quod in priuatos istos & Romano imperio subiectos, Magistratus & potestates cōmittitur, seditionis, aut rebellionis, non læsa maiest. appellatur. tex. in l. 1. C. de seditionis. Deinde, qui imperium principis non recognoscunt, aut id de factō faciunt, aut ex prescriptione tuis, cuius in ūriū memoria hominum non existit: aut ex privilegio principis. At nullum ius maiestatis aduersus imperium vel subditos suos h̄c possūt, qui id ipsum de facto usurpare p̄sumūt:

Alioqui vnde puniri deberent, inde p̄mium & priuilegium consequerentur. Nec par ius est eorum, qui iurisdōnem de factō exerceant: & eorum, qui de iure l. relegatorum. §. interdic. re. ff. de interdic. & releg. Sed nec t̄pis prescriptio, ius maiestatis inferiorib. p̄totatib. tribuit. Primū, q̄a suprema p̄tas prescriptio t̄pis non acquiritur, quominus imperatorē recognoscere teneātur. Nam si ē supremam p̄totatem papae scribi nō p̄t, lñ. in in c. bone. il 2. de post prel. q̄a a Deo est: nec ē p̄ta tem imperatoris ipsius prescriptio locum h̄c p̄t, quæ & ipsa a Deo est. in Aut. q̄uo opor. Ep. & ibi gl. in verbo sancti. c. solite de maio. & obe. Deinde singamus, supremam ē p̄totatem prescriptio t̄pis acquiri posse: t̄fi ob id in terris suis non sūt imperatores, sed locū tm̄ imperatoris esse habent. At diuersa sūt, Imperatorē esse, & loco Imperatoris esse. Vnde & maiestas solius imperatis est, non eius, qui loco imperatoris est, quantū libertatē p̄scripterit. in Aut. de eccl. tit. §. 1. & in Aut. 4. vt Eccles. Ro. Igitur lex̄ maiestatis de Republica Romana & imperatore lata, tanquam penalit & odiosa, ad inferiores potestates & magistratus, q̄ proprii imperatores non sunt, extendi non dēt. l. mercis ff. de verb. sig. Bar. in l. 1. in prin.. ff. de suis & leg. & in l. si is, qui pro emptore. ff. de vsucap. Præterea frustra ēt priuilegio principis nituntur inferiores p̄tates, quasi hoc ipso suffulti, non solum principi subiecti non sint, sed etiam imperialis maiestatis iura in subditos suos exercere possint. Nam licet p̄tas inferior donata libertate ab imperatore, aliqua ratione sit redacta ad instar imperatoris, & priuilegio libertatis gaudeat: t̄fi non est p̄p̄ea imperator, nec sibi sumere p̄t id q̄ maiestati imperatoris proprium est. tex. in l. meminimus, & ibi Bal. C. de leg. h̄red. Nam quantalibet potestate inferiores, t̄fi in Ditionib. suis p̄redit̄ sint, t̄fi maiestatem non habent, quæ solius est principis: vt qui totius orbis Dñs est & monarca, imperium habens super omnes nationes, ēt si multi ab impetio ipsius & iurisdictione sunt exempti. Cuius item potestas tanta est, quæ nec per papam supprimi aut extingui possit. Pau. de Cast. in l. 1. 2. tabula. ff. c. & in l. fi. §. in computatione. C. de iure delib.

De crimine proditionis. Caput XIII.

S V M M A R I V M.

- 1 Crimen læsa maiestatis & proditionis in quo differant.
- 2 Proditorib. proprium est, vt occidente & sub prætexu honestatis offendant.
- 3 P̄uaricatores qui dicantur, & quibus exempli manifestentur. num. 4.
- 4 Proditors omnium maximi qui sint.
- 5 Maiestati patria parentum auctoritas subiicitur.
- 6 Exempla qui pro patria mortem oppetere non dubitarunt.
- 7 Leges Romanae pro patria etiam cōtra parentes & sanguinem pugnare, immo & filio patrem, & patri filium occidere permittunt.
- 8 Patria parentibus præferenda est.
- 9 Veritatis proditors qui dicantur.
- 10 Proditors proprie qui sint.
- 11 Persidia quæ dicuntur.
- 12 Qualitas adecta delicto non inducit pluralitatem delictorum.

Inter crimen læsa maiest. & proditionis hoc interest. t Qd illud manifeste: hoc vero occulte, aduersus principē & rempublicā Romanā perpetratur. Bal. in c. i. col. 7. ver. quid de reb. quib mo. feu. amit. Generaliter siquidē proditors sunt oēs, q̄ aliud actib. manifeste ostendunt, aliud occulte in mēte agitant. Ale. de lmo. consi. 13. Sexti vol. Quos recte scripture nouacula cōparat. Sic cut (inquit psaltes. Psal. 5. 1. Ambro. li. 3. offi. c. 11.) nouacula acuta fecisti dolum: Nimirū nequit̄ arguens proditorē, eo q̄ insīrm huiusmodi ad hominis adhibet ornatū, & plerunque vicerat. Proditorib. t n. proprium est, ut occulte & sub prætextu honestatis offendant. Sed & quo testior sit proditio, amicitiam quoq; simulant, proditors, blandi sunt sermone. Iuxta illud Psalmi 5. 4. Melliti sunt sermones eius super oleū, & ipsi sunt iacula Luc. de pen. in l. 1. C. de dila. li. x. Qui & adulantur, applaudunt, rident, & quævis magnifica pollicent̄: Dcū obstant, jurant. Nā ad iurandum omnīū maxime faciles sunt, & q̄ bus dictū videri p̄t, q̄ est apud sapientē. Ecclesiast. 1. 7. Oīs amicus dicet & ego amicitiā copt̄lau, sed solo nomine amicus.

3 Ac tales qdē sunt, qui ex vtraq; imo ex diuersa parte, in iudicio p̄sistunt: quos p̄uaricatores. i. causarū proditors, appellam̄. l. i. st. de p̄uaricatores. t̄fir. qui pericula intentant iis, quibus cū affinitas, societas, aut alia causæ necessitudinis, intercedunt. Propter quas, & ab oī aduersus eos doli mali suspicione abesse p̄sumunt. Bar. i. l. respiciendū. §. 1. ff. de p̄c. Veluti, si sociū socium in itinere comitem, nulla interueniente rixa, verberet: aut amicus amicum a tergo nihil tale suspicantem, offendat: vel discipulus Magistrum. seruus Dominum: cuius magistrum, in periculum aliquod incautum adducat.

Atque

Atque ad hunc sane modum gratiam pretendens, & dolum
neces Doeck, quem celare & protegere debebat, eum ad mor
tem prodidit: Ambroſ lib. 3. off. cap. 11. Quippe per funestā p
ditionis indicium, Abimelech Sacerdotiū necem detulit, eo q
Prophetam hospitio suscepit, quem rex inuidia stimulis ac
cenius, persequebatur. 1. Reg. 2. Sic Simon quidam ad expu
gnandas turres, in quibus hostes Idumaei erant, a Machabeo
deputatus, & qui cum coerant, iniqui lucri cupiditate ducti, a
quibusdam, qui in turribus erant, suasi pecunia, Septem milli
bus didrachmis acceptis, & hostes aufugere permiserunt, aduer
sariisque eorum dimissis, prodiderunt 2. Machab. 10. Sic & Iu
das discipulus, Christum magistrum, Dominumque suum pe
cunia vendens, morti tradidit. Luc. 6. Mar. 14. Omnia autē
maxime proditores sunt, t̄ qui malo consilio & proditorio
animo patriam relinquunt, aut hostili mente in eam aliquid
machinantur. L. Postliminium. §. transfig. ff. de cap. & postli
m. reuers. Vnde & recte constitutum est, vt hostium numero ha
beantur. Neque enim necessitudo & coniunctio maior est,
quam qua ciuius patria obligatur. Maiestati t̄ si quidem patria,
etiam illa, quam Deorum numinibus æquatur, authoritas parē
tum vires subiecit. Soci. conf. 35. primæ partis ac fraterna etiā
charitas æquo animo ac libenter cedit, vt inquit Valerius Ma
ximus. lib. 5. cap. 6. Idque summa quidem cum ratione: quia
euersa domo, interdum Republica status manere potest. At
patria ruina penates omnes secum trahat necesse est. l. i. §. &
generaliter, ff. de ventre in postl. mittend. l. postlimi. §. filius. ff.
de cap. & postli. reuers. Ideoque & patria nasci dicimur, & ma
gis etiam quam parentibus, quod & a Platone præclare scri
ptum, & a Cicerone relatum est. libr. 1. off. Plato in epistola ad
Architam Tarentinum.

Non solum, inquit, nobis nati sumus: ortusq; nostri partem
patria, partem parentes, partem amici vindicant, ac propter
talem quidem coniunctionem uniuicue dulcissima est pa
tria sua. Iuxta illud Poet.

Nescio qua Natale solum dulcedine cunctos.

Ducit, & immemores non finit esse sui.

Et Marcus Cicero in Catilinam oratione 2. & lib. 1. de ora
torore. Cic. de finib. lib. 3. Commune patria solum omnibus
charum est, tum vero dulce atque iucundum. Cuius & tanta
vis est (vt idem alibi dicit) ac tanta natura, vt Irhacam illam,
in alpetrimis saxulis tanquam nidulum affixam, sapientissi
mus vir immortalitati anteponeret. Imo chariorem nobis de
bet esse patriam, quam nobis nosmetipso. Ac proinde vnicui
que (inquit lib. 1. officio.) nostrum chari sunt parentes, chari li
beri, propinqui, familiares, sed omnes omnium charitates pa
tria vna complexa est, pro qua quis dubitet mortem oppete
re, si ei sit profuturus? Cuius rei multa etiā veterum extant
texempla Valerius Max. libr. 5. cap. 6. Cuiusmodi sunt, quæ in
historijs de Curtio Romano, de Genutio Cippo Prætor, de
Publico Decio & eius filio, de Scipione Africano superiore, de
Camillis, de Fabijs, de Fabricijs, de Maximis, de Aemilijs, de
Codro Rege Atheniensium, de Themistocle, de Erithei Regis
filiabus, & plerisque aliis, a Cicerone, Valerio, aliisque histori
cis referuntur.

8 Sed & Romanæ leges, t̄ pro patria etiam, contra parētes &
sanguinierū pugnare, imo & filio patrem, & patri filium occi
dere permittunt: Adeoque prēmio etiam afficiendum esse cō
stituunt, sū ad patriam delendam, & parentes & liberos interfici
endos venerint. l. minime, ff. de relig. & sum. fun. Sic & filius
9 in pari causa necessitatis patriæ, magis quam parentibus sub
venire, & aduocatus patrocinium patriæ, magis quam patri p
flare, & mandatis patriæ, magis quam parentum obedire, dēt
Bal. in l. qui necessitati, C. de aduo. diuers. Iud. Alex. in l. veluti,
ff. de iust. & iure. Quanto igitur magis commadandi sunt, ac
omnibus honoribus & prēmiis afficiendi, qui hisce charitatis
vinculis obstricti patriæ, nihil non periculorum pro ea defen
denda subeunt, tanta detestabilior est eorum immanitas, qui
omni scelere iacerat patriam, & in ea delenda occupati sunt:
Quos recte proditores patriæ appellamus, l. milite, C. de procu
rator. Ale. in d. l. veluti. quia patriam persequuntur, quam nec
natura ab eis quicquam saui criminis aduersus se suspicari p
mittit. *Quales Pullus, Numitor & Fregellanus, & alij pleriq;*
fuisse narrantur.

10 Sed & veritatem omnes summo studio colere, & sup om
omnia amare debemus, quam qui lædunt, vel eam ipsam ta
cendo, vel falsum dicendo, veritatis proditores appellantur. l.
cum legatum, ff. de cond. & demon. Ut alibi Beatus Ambro
sius testatur. 11. q. 3. cap. nolite & lo. Chrysost. Non solum (in
quit) qui transgrediens veritatem, palam pro veritate meida
cium loquitur: Sed etiam qui non libere veritatē ipsam pro
nunciat, quam libere pronunciare oportet, aut non libere ve
ritatem defendit, quam libere defendere coauenit, proditor
est veritatis.

Nam sicut sacerdos est debitor, vt veritatem, quam audiuit
a Deo, libere prædict: Sic laycus debitor est, vt veritatem, quā
audiuit a Sacerdotibus probatam quidem in scripturis, defen
dat fiducialiter, quod si non fecerit, prodit veritatem, per simi
lis Iudei, qui & ipse Christum, qui est veritas, prodidit. Vnde, q
veritatem produnt, Deum etiam prodere intelliguntur. 11.
q. 3. abiit. & Beda super Marcum. Qui enim veritatis & chari
tas iussa spernunt, Deum utique, qui charitas est & veritas, p
dunt: maxime, cum non infirmitate vel ignorantia peccant,
sed ad similitudinem Iudei opportunitatem querunt, qualiter
remoris arbitris, mendacio veritatem, & virtutem crimine cō
mutent. Ioan. Crysoſt. in expositio. in Matthæum, Home
lia 25.

Quemadmodum igitur qui obſessam patriam ab hostibus
cum possit liberare eam, non defendit, patriæ proditor est. Sic
qui videt veritatem ab imperiis expugnari, cum eam portuſ
ſet defendere, si loqui voluſſet, tacens eam ipsam expugnare
& prodere videtur. Et hēc quidem generalis est proditionis ap
pellatio.

11 At pprie proditores ſunt rebelles & infideles imperii, qui
corpoſe quidem inter subditos imperij, animo vero inter ho
stes versantur. Apud illos quidem fidem & amicitiam simulā
tes, apud hos vero omnia pſidioſe & hostili animo aduersus
principem & Rempublicam Romanam agentes. ff. ad legem
Iuliam, maiestatis 1. 2. 3. 4. Veluti qui hostibus imperii nun
ciūm literasue miferint, ſignumue dederint, fecerintue dolo
malō, quo hostes principis & imperii consilio aduersus Rem
publicam imperii, iuuentur. Cuius item dolo malo exercitus
in infidias deductus, hostibusue prodiſus fuerit. Item transfu
ga, & qui ſecreta principis reuelauerit. Item cuius opera, dolo
in malo, hostes imperii pecunia, comeatu, armis, aliaue aliqua
re adiuti fuerint.

12 Quæ vero ad eundem modum aduersus inferiores potesta
tes, vel etiam priuatos exēctetur perfidia: t̄ crimen quidem ip
ſum, ſui generis nomen retinet, ſed per proditionem tamē p
petratum eſſe dicetur. Veluti ſi priuato cuiquam clanculum
calumnia intentetur, vel mors per insidias inferatur. Bald. con
ſil. 361. in quarta parte. Crimen quidem ipsum calumnia vel
homicidium vocabitur, ſed cum ea tamen adiectione, vt per
proditionem commiſſum eſſe dicatur: nec tamen propter hu
iſmodi qualitatis adiectionem, crimen ipsum vel variatur,
vel multiplicatur, ff. de accuſa. l. Senatus censuit, ff. de noxali.
l. in delict. §. ſi detrac̄ta. Siquidem vnum Homicidium eſt, non
13 plura, quod per pditionem committitur. Quia qualitas adie
ctionis delicto, nō inducit pluralitatem delictorum, ſicut nec plu
ribus poenis, qui huiusmodi crimen admisit, punitur.

De Factiōibus.

S V M M A R I Y M

- 1 *Factio quid sit.*
- 2 *Factiones olim in ſpectaculis circenſibus quatuor.*
- 3 *Factiones Phyloſophorum.*
- 4 *Factiones tum ſunt licite, cum pro defenſione Republica inueniuntur.*
- 5 *Factio iusta que dicatur.*
- 6 *Factio ex propria ſignificatione ſemper in malam partem accipitur. & alia quando habet ſpeciem ſeditionis. nu. 7.*
- 7 *Ciuitates Græcia quam fuerint factioſa.*
- 8 *Factiones tres olim Athenis. Diacriorum Pediorum, Paraliorum.*
- 9 *Factiones multæ apud Romanos fuerunt.*
- 10 *Guelphorum & Gibellinorum factiones quales fuerint, & quibus adheſerint, & vnde originem traxerint, & nu. 12. & 13. & quonodo mutata nomine dicti ſin Albi & Nigri. nu. 14.*
- 11 *Factiones Turrianorum & Vicecomitum quo tempore Mediolani vige
rint.*
- 12 *Factiones Columnenſium & Vifinorum que ſint, & vnde originem tra
xerint.*
- 13 *Factiones in imperio quales fuerint tempore Henrici quarti.*
- 14 *Factiones priuate que ſint.*
- 15 *Factiones oriuntur etiam ex diuersariorum religionum cultu.*
- 20 *Scriptores contra heresēs enumerantur.*

C A P. XIIIIL

16 *Actio t̄ eſt diuſio multitu
dinis alicuius per emulationem, in diuersa ſtudia,
cū inter ipſos aliis alijs priores eſſe volunt. Q p&c
honestis ex causis, & ex in honestis fieri potest. Vnde & fa
ctio in bonam & in malam partem accipitur, ac initio quide
factio*

Conradi Brunii de seditionis.

factio honestum vocabulum erat. Vnde & factiones Histrionum, & Quadrigariorum dicebantur. Nam horum studia eo intendebant, vt quia quisque per simulationem sectam instituisse, eam ceteris eiusdem ordinis antecellere, & primariam esse contenderet. Erant autem in Circensisbus spectaculis quatuor Quadrigariorum factiones, a quatuor coloribus appellatae: Veneta, Prasinia, Alba, & Rosea. Cassiodorus (vt alibi refert Philippus Beroaldus) factiones quatuor totidem coloribus, propter quatuor anni tempora notatas fuisse, commemorat. Si quidem Prasinus, qui viridis est, virenti Veri dicatus erat. Roseus flammeæ stati. Venetus nubilæ hyemi. Albus prouinoso Autumno.

Suetonius scribit, Domitianum Imperatorem duas Circensisbus Gregum factiones ad quatuor pristinas addidisse, nempe, alteram aurati, & alteram purpurei panni. Haec pernitate cursus inter se decertabant, inter quas & una siue populari, siue Imperatorio fauore præualebat. Eiusdem fere conditio nis fuerunt, Philosophorum factiones, tamen & ipse varijs contentionibus concertantes, aliae alias superare studebant. Quippe Academic Stoicis: Stoici Peripateticis, utrisque Peripateticis, & aliae item alijs Philosophorum sectis, antecedere volebant. Sic & collegia artificum videmus similibus fere studiis inter se digladiari, alijs aliquos artificii laude & gloria superare contendentes.

Quin & in publicis administrationibus factiones oriri vide mus, cum in diuersas partes diuiso populo alij in illos, alij in alios, tanquam princeps & primarios in Republica, studia sua fauoresque conferunt.

Atque huiusmodi sane factiones, tamen sunt licet, cum pro defensione Reipublicæ incuntur. Veluti, si pars aliqua ciuium legitimos Magistratus abrogare, & alios in eorum locum subrogare velut, nihil vetabit, quim altera pars coeat, & legitimos illos Magistratus, quo minus amoueantur, tueatur. Nam vt prior illa factio seditiosa est, & illicita, ita posterior, non solum iusta est, sed etiam premio afficienda. Nor. in l. vt vim, ff. de iustitia, & iure. Quod si enim ad defensionem rerum nostrarum amicos congregare possumus, quanto magis pro defensione Reipublicæ, bonis inter se societatem inire, & aduersus improbos ciues Rempublicam tueri licebit? Sicut & iusta est factio, tamen ob id inter bonos ciues coalita est, vt Tyranni & Republica ejciantur, qui nulla alioqui ratione commode expelli possunt. Nam si vnicuique licitum est, propria authoritate ius sibi dicere, si copia iudicis haberi non possit. I. nullus, C. de Iudic. ait prætor, §. si debitorem, ff. de his quæ in fraud. credito. Bald. consi. 425. in 5. parte, l. ingenuam, ff. de cap. & postli. Quæto magis id ipsum, si ad Reipublicæ a iugo Tyrannidis liberationem fiat, vbi auxilium superiorum deerit, permittetur? Sed nec illicita factio est eorum, qui socios & amicos congregant, quorum auxilio freti, ad certa loca securi proficiunt possint. Nam & coniurationes licet sunt, quæ ob defensionem fiunt.

Et haec quidem bona est, & honesta factonis significatio, sed improperia tamen: propria enim significatione, factio semper in malam partem accipitur. Est enim factio malorum cō sensus & conspiratio, vt Sallustius testatur. in bello Iugurtino. Inter bonos, inquit, amicitia, inter malos factio. Ad quem modum & apud Prophetam factio lascivium dicitur. Amos. 6. Et de malorum factione Tertullianus. Cum enim, inquit, probi cum bonis coēunt, cum pij & casti congregantur, non est factio dicenda, sed Curia. At e contrario illis nomen factorum accommodandum est, qui in odium bonorum & proborum conspirant. Vnde & conspiratio & proditio non nunquam factiones appellantur. In hac igitur significatione factioem speciem seditionis fecimus, qua scilicet ciuiū animi, vel ob priuatū commodum, vel in odium aliorum, & Reipublicæ detrimentum, in diuersa studia scinduntur. Quia quidem nihil in Republica perniciens esse potest, vt scribit Liuius, libro quarto, ab yr. cond. Certamina (inquit) factorum pluribus populis magis exitio sunt, quam bella externa, quam fames mortive, quæque alia in Deum iras, velut ultima publicorum malorum vertuntur. Et in hac significatione factio interdum etiam secta, interdum partes a scriptoribus, & a nostris partialitas vocantur. I. quisquis. ad legem Iuliam, maiestatis, l. constitutiones de app. ff. in episto. Quomodo Cicero Cæsaris Imperium sectam appellat, & eos qui Cæsari adherent, e mediis partibus Cæsaris esse dicit. Et Antonium reprehendit Philip. 13. ad Hircium & Cæarem scribentem, qui cōuentum bonorum aduersus rebelles, partes potius quam defensores patriæ appellat. Quin eas partes esse diffinit, quibus cædes bonorum, non quibus Senatus authoritas, populi Romanæ libertas, & Reipublicæ salus proposita est.

Extant autem huius generis factorum innumera prope veterum exempla, tam Græcorum, quam Romanorum, & multa etiam nostra: Sed quæ non omnia hic enumerandi

locus est, pauca tantum aliqua referemus, vt ex his alia quoque inuestigandi, his qui harum rerum studiosi sunt, occasio præbeat. Ac primum quidem Historiarum peritis notum est, tamen factorum certaminibus Græcorum ciuitatis olim agitatæ fuerint. Nam sèpe quot discrimina regio habuit, tot in partes diuisa ciuitas fuit.

Erat apud illos (vt ex multis vnam commenoremus quæ refert Plutarchus in Solone.) Solone Athenis existente, Diacriorum genus maxime populae, Pediorum autem paucorum administrationi vehementer studebant.

Tertii vero Paralii medium quendam ac mixtum regendi modum complexi, & utriusque impedimento erant, & ne altera pars in Republica vinceret, prohibeatur. Quæ factiones post discessum Solonis, in maximas etiam seditiones cōversæ sunt: ac Pediorū factioni Lycurgus, Paraliorum autem Megacles Alemæonis filius, præfuit. Diacriorum autem Pisistratus, in qua debitorum turba continebatur, quæ vehementer diuitib. inimica & infesta erat. Apud Romanos item multæ factiones tamen fuerunt, nunc plebis aduersus nobiles, nūc pauperum aduersus diuites, nunc Equitum aduersus Senatum, nonc pluribus ad principatum pari potentia aspirantibus, quæ & ipse partes Duces suos & patronos habuerunt. Nam alii diuitibus, alii pauperibus, alii Senatui, alii Equitibus, patrocinabantur. Sic alii Syllæ alii Marii: alii Cæsaris, alii Pompei: alii Antonii, alii Lepidi, alii Octavii partibus, tanquam factorum Ducibus adheserūt. Inter nostra numeramus factiones Guelphorum & Gibellinorum, quorum illi a Romano Pontifice: hii vero ab Imperatore, steterunt, a tali nimirum euentu. Quia commissio prelio inter Conradum Imperatorem, eius nominis Tertium, & Guelphonem Ducem Bauariæ, qui ex instigatione Rogerii Regis Siciliæ, fratri sui Henrici superbi, ope Italorum, Longobardorum, & Siculorum, tum etiam Pontificis adiutus, Imperatori rebellabat. Qui Guelphoni adhærebār, clamarunt. Hie Guelph. Vicissi vero Regii. Gie Gniabelm. Quia scilicet Conradus in pago Vuaiblingen enutritus fuerat, vnde & multo post tempore Cæsariani Gibellinorum, & qui Pontifici & Ecclesiæ fauerunt, Guelphorum nomen retinuerunt. Na uel volumine secundo, generatione. trigesima octaua, & generatione quadragesima octaua. Bartholus in tract. de Guelph. & Gibel. hæc nomina affectionum esse scribit, que tametsi initio eos, qui Pontifici & Imperatori adheserunt, significauerint, sed alio tamen ab euētu, & alia item per ipsum vocabulorum interpretatione facta. Ipse siquidem historiam, non in Conradum Tertium, sed in Federicum primum illū qui cognomento Barbarossa dictus est, confert, & Gibellinos a Dominis de Gebello agnatione Federici: & Guelphos quasi Zelatores fidei dictos esse existimat. Tamen subsequentibus temporibus nomina quidem mansisse ait, ipsas vero affectiones in diuersum mutatas fuisse. Nam & fuisse per multis Guelphos & Gibellinos, qui retentis nominibus, nihilominus rebelles, Guelphi quidem Ecclesiæ: Gibellini Imperio fuerunt. Aliam originem Guelphorum & Gibellinorum refert Platina in Grego. Nono. Quippe Fridericuum Secundum scribit Pisis existentem, cum non sciret, qui partes suas, quiue Pontificis sequeretur, ciuitates Italiæ in duas factiones diuisisse, & qui Pontifici fauabant, Guelphos: qui imperatori, Gibellinos appellatos fuisse. Sic & circa annum 1300. Guelphi & Gibelli ni Albi & Nigri, tamen sunt vt scribit Nauclerus generatione 44. tempore videlicet, quo in Pistorio Cancellarii gens ditissima numero aucta, in duas partes diuisa est. Nam altera quidem Guelphorum alibi, altera vero Gibellinorum nigri vocati sunt: Quas quidem factones Florentini quoque receperunt, sed nigri numero & potentia prævalentes, albos e Florentia eiecerunt. Platina in Clemente. 5. Similes quoque factiones circa annum 1310. Henrico Septimo Romanum imperium gubernante, Mediolani fuerunt, quarum altera quæ Guelphorum est, fuit Turrianorum, altera vero quæ Gibellinorum, Vicecomitum dicebatur. Sunt & hodie factiones in Italia duæ, quarum altera Romano Pontifici fauens, Vrsinorum, altera imperatori adhærens, Columnensem vocatur, q̄ & ipse originem a Guelphis & Gibellinis ducunt. Columnenses siquidem Gibellinorum: Vrsini Guelporum sectas sequuntur. Vnde & contentio illa inter Pontificem Romanorum & Columnenses orta est, quos & mirum in modum psequunti sunt, vt refert Platina. in Bonifacio 8. Ac tales etiam factiones in imperio fuerunt regnante imperatore Henrico, huius nominis Quarto vt refert Nauc. volu. secundo, generatione 37. aliis quidem Romano Pontifici fauenteribus, Simoniacos & forniciarios usque adeo psequebatur, vt eorum Missas audire omnibus interdicteret. Quin idem etiam censuris Ecclesiasticis percellebat Reges ac principes, qui ad Episcopatus inuestient, & Clericos, qui inuestituras ab his reciperent. Aliis vero imperatori adhærentibus, qui dicebat sibi pro more præcessere.

cessorum suorum, & ex priuilegijs Apostolicis ius ordinandi Sedem Apostolicam, & inuestiendi Episcopos & Abbates, in Imperio competere: quas factiones vtroque per totum fere se pteponium souente, totum Imperium, præda, igne, & ferro va
18 tariqm fuit. Est & aliud factionum tgenus, earum videlicet, q
ad priuata magis, quam publica negocia respiciunt. Quales fere sunt, quas ciues nonnunquam priuatorum affectuum causa, per las ciuiam excitant: Vt uti, si duo iuuenes, vnius virginis nuprias ambientes, quisque amicorum suorum ope ad
matas virginis compos fieri contendat, aut duorum matitorum yxores, paribus honorum prærogatiis gaudere velint. Cuius
rei quedam apud Liuum extant exempla libro sexto, capi. 8.
& lib. 9. cap. 27. sed quæ a nobis postea referentur, quando de
seditionibus, quæ ex certamine partium oriuntur, dicemus. po
stremo ex diuersarū etiam religionum cultu, factiones oriun
19 tur: Quales sunt, iudeorum, paganorum &c. Omnia autē
pernicioſiſſimæ sunt factiones, quæ propter hæreses contrahū
tur. Cuiusmodi apud iudeos fuerunt factiones Saducæorum,
phariseorum, & Essenorū, & eorum, qui iudea & Sadocco
adhærebant: Iosephus lib. 3. iud. antiq. capitulo octauo, &
libro 18. capitulo secundo, & lib. 2. de bello Iud. capitu. 7. quan
quam & hæ ipse ad philosophorum sectas referri possunt.

Quorum omnium professionem, studia, moresque, elegatissime ab ipso Iosepho describuntur. post Christum autem natum, tot factiones in Religione nostra Orthodoxa ortæ fuc
20 runt, quot hæreses. Quarum octuaginta Epiphanius enumera, simul & confutat: Quib. multas preterea addit Philastrius,
Augustinus, Hieronymus, & plerique alij Ecclesiastici scripto
res, & inter recentiores Alphonsus Minorita. Imo nulla fere
hæresis est, quæ non & ipsa, si latius serpere permittatur, in plu
res factiones scindatur. Quod a nobis de Arriana, & quibusdā
alijs hæretibus in his libris, quos de hæreticis scripsimus, satis
comprobatum est. Sed quid longe veterum exempla petimus
cum & his temporibus nostris alias sup alias hæresum factio
nes in Germania, non solum in vniuersa natione ipsa, sed in
singulis prope familijs & domibus, & exerceri, & quotidie
enalcí videmus.

DE SEDITIONIBVS LIBER SECUNDVS: QVI EST DE CAVSI SEDITIONVM.

De causa efficiente seditionum in genere.

S V M M A R I V M.

- 1 Seditiones ex quatuor generibus causarum oriuntur, efficiente, materiali, formalī, & finali.
- 2 Octavius Lepidum & Antonium contrarium viros vicit.
- 3 Servi ſepe authores fuerunt seditionum, & comprobatur exemplis.
- 4 Spartaci gladiatoriſ crudiſ bellum Rome.
- 5 Mulieres quædam seditionum authores fuerunt.

C A P . P R I M V M .

Postquam ea a nobis su
periori libro explicata sunt, quæ ad definitionem seditionis, & partium eius pertinere videntur, sequitur iam recte, ut de causis quoq; seditionum dicamus, quæ & ipse ad perfectam earum cognitionem pertinent. Tum enim perfectam rei scientiam habere intelligimus, cū cautas eius cognoscimus, vt inquit Aristoteles lib. primo, Analytic posteriorum. Sunt autem quatuor genera causatum, tñx quibus seditiones oriuntur: Efficientis, Materialis, Formalis, & Finalis, de quibus ordine iam differemus. Ac primuni quidem de causa Efficiente dicemus, quæ est duplex: principalis, & instrumentalis. Principalis duas partes sunt: propinquæ, & Remota. propinquam vocamus homines, quorum consilio, opera, vel ope, seditione ipsa excitatur, vel perficitur. Remotam res, propter quas homines ad commouendas seditiones prouocant. porro eorum, qui seditionibus operam dant, quidam earum ipsatum authores sunt, qdam socii, participes & sectatores, quos in vnum collectos coetum, turbam, multitudinem appellamus. Authores & princeps delitorum, a Iurisconsultis generaliter principales & capitales. Seditionum vero, speciali

ter dementiae, & factionum Duces, a scriptoribus appellantur Bal. in l. prima, C. de ser. fu. Quorum alii quidem Magistratus, & publica officia gerunt. Quales olim fuerunt, Sylla, Marius, Gracchus, Apuleius, Cæsar, Antonius, Lepidus, qui inter se cōtendentes, quis sibi prius vrbem vēdicaret, verbo in aduersantes, re autem ipsa, bellum contra patriam gesserunt, & patria velut Bravio in medio constituto, contra patriam pugnarū, vt inquit Appianus lib. 1. Alij initio quidem Imperium, veluti possessionem ppriam, inter se parti, aliis alium ciecit, donec vnuſ tandem vctor totum sibi Imperium vendicauerit.

2 Quod Antonius, Lepidus, & Octavius fecerunt. Nam inter hos Octavius Lepidum, cui Lybia ex sorte obvenerat, dignitas respoliauit. postremo Antonium circa Aegium vicit, & totū imperium primum quidem per seditionem in se trastulit: deinde autem, a populo Romano per legem Rhemiam legitimo iure acquisiuit.

Alij nullo Magistratu fungentes, sed priuati, seditiones excitant, & inter hos quidam nobiles, vt Catilina, & Manlius, vt refert Sallustius in Coniuratione Catilinæ. Alii plebeii, vt Marius, nobilitati maxime inimicus vt scribit l. Florus lib. 3. capi. 16. & alii complures.

3 Sed & seruif ſepe seditionum authores fuerunt, vt Herdonius Sabinus, qui inter initia vrbis Seruile bellum tentauit, & Syrus quidam nomine Eunus, qui in Sicilia Quadraginta amplius Millium seruorum exercitum contraxit, Regiisque decoratus insignibus, castella, oppida, vicos, miserabili direptione uastauit. l. Florus libro tertio cap. 19. Nec minorem exercitum in eadem insula conflauit Cilix quidam, qui ueste purpurea, argenteoque baculo, & regio more, fronte redimita, acrius aliquanto, quam prior ille fanaticus, quasi & illum vindicaret, vicos, castella, oppida, diripiens, in seruos infestius, quā in trans fugas ſauiuit. De alio tumultu seruili scribit Liuius li. secundo, de bell. Maced. & Asiat. ac de alio item, libro 4. ab vr be coind.

4 Fuerunt & ab alijs infimæ sortis hominibus, ſepe seditiones & bella ciuilia concitata. Quæ le fuit, quod gladiatore quođā Spartaco! Duce commotum fuit vt refert l. Florus lib. 3. ca. 20. qui iusto contra dicto exercitu, Thoram, totamq; Campaniam peruagati sunt, nec villarum atque vicorum vassatione contenti, Nolam, atque Nuceriam, atque Metapontum, terribili strage populati sunt, tandem etiam Consulares aggressi, in Apennino Lentuli exercitum cecidit. Apud Mutinam Caij Crassi castra deleuit, sed tandem a Licinio Crasso victus est.

5 Sed & mulieres ſeditiones quasdam cōmouisse legimus, quæ lis est ſiue vera illa, ſiue ficta, qua virorum omne genus in aliqua insula a stirpe ſublatum fuisse fertur: Et illa item apud Romanos de qua Liuius de bello Maced. & Altat. libro quarto, qua mulieres in publicum ſe effundentes, pristinum ſibi ornatum, lege Oppia abrogata, reddendum eſſe contendebant. Et quædam alia, quæ & ipſe procul dubio neque coepit sine Duplicibus foeminis, neque peracte fuerunt. Remotæ cauteſ ſeditiōnum ab Aristotele numerantur, lucrum, honor, contumelia, metus, præpotentia, contemptus, incrementum excessuum, diſsimilitudo, negligentia: De quibus omnibus iam ordine dicemus.

De ſeditione, qua propter contumeliam, auaritiā, & iniqua lucra eorum, qui Republicas administrant concitatur.

S V M M A R IV M.

- 1 Auaritia cauſa eſſeditionum & omnium malorum.
- 2 Fiscus eſſ camera in qua pecunia publica principis reponitur.
- 3 Peculator crimen quid sit.
- 4 Auaritia in priuatis bonis quomodo fieri dicatur.
- 5 Auaritiam fugere quam sit laudabile in publica officia exercentibus principiis, exemplis demonstratur.
- 6 Antoninus imperator quam fuerit alienus a grauando prouinciales largitionibus.
- 7 Antoninus Pius quam fuerit reipublicæ amator, & fisco contrarius.
- 8 Antoninus Philoforus, alienus ab auaritia nunquam fisco fuit.
- 9 Octavius Augustus quam fuerit liberalis, & alienus ab auaritia.
- 10 Pertinax quam fuerit alienus a conſequendis priuaterum bonis.
- 11 Domitianus fiscales calumnias magna calumniarum penam reprobavit.
- 12 Vespasianus diuinitus diuicium non inhibebat.
- 13 Adrianus imp. dicebat ita ſe rempublicam gesturum, vt ſciret populi reſeſſe, non propriam.
- 14 Luxuria eſſ mater auaritiae quod multis exemplis comprobatur. Caligula, nu. 15. Neronis, nu. 16. Vſpaziani, nu. 17.
- 18 Apollo Pythius oraculum adidit spartam nullam re alia nisi auaritia eſſe peri-

Conradi Brunii de seditiosis.

- perituram.*
- 19 *Fœnus est determūri avaritia genus, propter quod subditi facile ad seditiones provocantur.*
- 20 *A sellii prætoris lex contra fœneratores.*
- 21 *Seditiones varia ex avaritiae radicibus.*

C A P. IL

Arcus Cicero in ijs librīs,

quos de Officijs scripsit, ob eam maxime causam Respublicas ciuitatesque constitutas esse affirmat, vt his præsidij sub bonis Magistratibus homines res suas tuto custodire possint. Quamobrem opera danda est, his qui rebus publicis præsunt, vt non solum publica bona, pro necessitate & utilitate Reipublicæ recte dispensentur, sed etiam ne subditi rebus suis contra ius & fas spolientur. Est enim in omni præcuratione, negocii & muneris publici, caput, vt avaritiae expellatur etiam minima suspicio. Est autem avaritia iniuriosa appetitio alienorum, vt idem Cicero diffinit. li. quarto, ad Hennium. Ea quandoque ex rebus publicis fit, quandoque ex priuatis. C. de pœnis fiscalib. cred. præfer. C. de vñl. fiscal. C. de bo. vacan. lib. i o. per tot. tit. Publica bona sunt, tributa, veſtigalia, annonæ, & alia, quæ in fiscum publicum inferuntur, vt pœnæ fiscales, debita fiscalia, vñluræ fiscales, bona vacantia, & quæ sunt generis ciuidem: id crimē veteres peculatum appellantur.

2 Est autem fiscus Camera, in qua pecunia publica reponitur, siue Principis & Reipublicæ Romanæ, siue aliorum principum, potestatum, & rerum publicarum. Nam & ipsi ius fisci habent. l. j. ff. ad legem Iuliam, peculatus. Ioan. de Plat. in ru. C. de iure fisci. lib. i o.

Sed & munera realia ad ius fisci pertinent, vt quæ pro publicis necessitatibus imponuntur, vel personis tantum, nullo respectu habitu ab res ipsas seu patrimonia, quod lureconsuli Capitationem appellant. l. sed Cels. in princ. ff. de contrahenda emptione, vel personis pro rebus, quod imponitur promodo patrimoniorum, per æs & libram. Ad quod genus referuntur; Collectæ, quæ & ipse munus reale sunt. Sed certam tamē, & limitatam formam non habent, sed cuilibet secundum imminentes & occurrentes necessitates, imponuntur. Bar. in l. prima, C. de mulierib. & in quo loco. lib. x. Veluti, si principis vel Reipublicæ fiscus exhaustus fuerit, Iason. in l. Placet, C. de fac. sanct. eccles. quo tamen casu ad impositionem Collectæ perueniri non poterit, nisi aliunde necessitatibus occurrentibus de bonis principis, vel reipublicæ consuli non possit. Item, si dominus captiūus, pecunia redimendus: si filia dotanda: si domino filio eius insignia militaria cōferenda, si terra aliqua domino emenda sit: glo. in l. rescripto, § fina. ff. de munc. & honorib. Nam ob has & similes causas haud iniuste Collecta, subditis a Domino imponitur. Bar. in l. prima, ff. quod cuiusq; vni. no. Sed eorum tamen interueniente consilio, & accedente voluntate. Nam ab inuitis & renitentibus nihil exigi potest. Bald. & Cyn. in l. neminem, C. de sacro sanct. ecclie. Præpos. Alexand. in prælud. feud. col. 22.

3 In publicis igitur bonis tum avaritia exerceatur, cum in priuatis magis, quam publicos vñlus conuertuntur: Quod crimē veteres peculatum appellantur. Vel cum profusis publicis bonis, ad immoderatas & insolitas exactiones subditorum peruenitur. In priuatis vero bonis fit avaritia, t̄ cum qui sunt tenuioris fortunæ, a potentioribus, vel parés etiam a paribus, patrimoniis suis spoliantur. Quo vitio omnium maxime carere debent, qui officia Magistratusque publicos gerunt. Nullum enim vitium est tertius, quam avaritia, præsertim in principibus, & Rempublicam gubernantibus. Habere enim quæstui Rempublicam, non modo turpe est, sed sceleratum etiam & nefarium. Cicero libr. secundo, Officiorum. Quemadmodum igitur continentia & abstinentia eos, qui rebus publicis p̄sunt, omnibus commendabiles facit: ita rursus avaritia omnibus eos odiosos reddit & detestabiles. Cicero eodem libro. Propter

5 continentiam & abstinentiam laudatur Scipio Aphricanus Laudatur & Paulus, qui omni Macedonū Gaza (quæ fuit maxima) potius, tantum ī ærarium pecuniæ inuexit, vt vnius Imperatoris præda finem imposuerit tributorum. Laudatur & Aphricani superioris filius, & eius collega L. Mumius, nihilo Iccupatores domum reuersi, Carthagine cœrsa.

Laudantur & principes quidam, qui ne fisco quidem & patrimonio suo pepercérunt, vt subditis res suas & iura illeſa conservarent. Sic L. Annus Antoninus Imperator, t̄ confectio bello Marcomānico, cum ærario exhausto largitiones nullas habet, neque in animum induceret, vt extra ordinem prouincialibus aliquid imperaret: in foro diui Traiani auctionem ornamenti Imperialium fecit, vendiditque aurea pocula, Chryſtallina, & Murrhina, vasa etiam regia, & vestem vxoriā

ac suam ſericam & auratam, & ornamenta gemmarum, quæ multa in reſitorio ſanctiore Adriani repererat: ac per duos quidem continuos menses venditio celebrata est, tantumque auri redactum, vt reliquias bellii Marcomannici ex ſententia persequutus, post victoriam emptoribus potestatem dæcerit, vt ſi quis vellet, empta redderet, ac precium recipere: Nec moles vlli fuit, qui maluit ſeimē empta retinere, vt Iulius Capitolinus in M. Antonio Philosopher. & Eutropius lib. 8. in l. Anno Antonino. teſtantur.

7 Et Antonini Pij hoc fertur, cum ab uxore argueretur, quæ ſi parum nescio quid ſuis largiens, dixerit. Stulta, poſtquam ad Imperium transiūimus, & illud quod habuimus ante, perdiſimus. Idem patrimonium priuatum in filiam contulit, ſed frumentus Reipubl. donauit. Species Imperatorias ſuperfluas & praedia vendidit, & in ſuis fundis proprijs vixit, nec vllas expeditiones obiit, niſi quod ad agros ſuos profeſtus eſt, ad Campaniā dicens: Grauem eſſe prouincialibus, comitatum principis etiā nimis parci. vt refert Iulius Capitoſinus ī Antonino Pio. Alij ob id etiam laudantur, quia lucra quæ a prouincialibus accipere potuerunt, vel remiserunt, vel accepta reddiderunt. Quemadmodum idem Antoninus Pius, procuratores ſuos modeſte ſuſcipere tributa iuſſit: excedentes modum, rationem factorum ſuorum reddere præcepit: nec vñquam latus eſt lucro, quo prouincialis oppreſſus eſt. Idem hereditates eorum, qui filios habebant, repudiauit: Sed & publicatio bonorum eo imperante rata fuſit.

8 Et Antoninus Philosophus, curatoribus regionum ac viarum potestatem dedit, vt vel punirent, vel ad præfectum vrbi puniendos remitterent eos, qui vltra vētigalia quicquam ab aliquo exegiffent. Idem ſi quos repetundarum damnauerat, eorum liberis bona paterna restituit: ea tamen lege, vt illi prouincialibus redderent, quod parentes acceperant Fisco in cauſis Compendij nunquam iudicans fauit, & delationes, quibus fiscus augeretur, contemptit. Quin & procuratores ſuos ſemper monuit, ne quid arrogantius facerent, & hereditates delatas

9 reddens proximis, aliquando refuit. Sed Octavius Augustus vt refert Suetonius in eius vita legata vel partes hereditatunt, etiam a quibuscumque parentibus relata, ſibi aut statim liberiſ eorum concedere, aut ſi pupillari ætate eſſent, die virilis togæ, vel nuptiarum, cum incremento reſtituere coſueuit. Et Iulius Capitoſinus in Pertinace refert, quod Pertinax t̄ legem tulit, vt testamenta priora non prius eſſent irrita, quam alia perfecta eſſent, neue ob hoc fiscus aliquando ſuccederet. Quin ipſe etiam profellus eſt, nullius ſe aditum hereditatem, quæ aut adulatione alicuius delata eſlet, aut lite perplexa, vt legitimi heredes & necessarii priuarentur: addiditque Senatus consulto hec verba. Sanctius eſt, P.C. in opem rem publicam obtineſe, quam ad diuītarū cumulum per discriminū atq; dedecorum vētigia peruenire.

10 Simile quid de Domitiano fertur, qui fiscales calumnias magna calumniantium pœna repressit: Cuius & illa vox fuit. Princeps, qui delatores non castigat, irritat Suetonius in Domitiano.

11 12 Vespasianus Saluum liberalem caſidicum in defenſione Hipparchi diuītis rei, dicere aulūm. ſcribit Suetonius in Vespasiano. Quid ad Cœarem, ſi Hipparchus ſeſtertium millies habet: ne inhiare diuītis diuītis rei videretur, ipſe quoque laudauit. Ael. Spacianus in Adriano. ſcribit, quod Adrianus t̄mperator infinitam pecuniam, quæ fisco debebatur, priuatis debitoribus in vrbe atque Italia, in prouincijs vero etiam ex reliquijs ingētes ſummas remiſit: Syngraphis ī foro Dini Adriani, quo magis ſecuritas omnibus roboraretur, incenſis, qui & in concione, & in Senatu ſepedixit. Ita ſe Rem publicam geſtum, vt ſciret populi rem eſſe, non propriā. Hęc & multa alia his similia olim principibus laudi data ſunt, q̄a his ipſis ſe publicę, & priuatorum magis, quam ſuę vtilitati, operam dare declararunt.

13 14 Contra vero propter avaritiam t̄ vituperantur, qui propria cupiditate ducti, vel ḡrarium depculat, vel iniuſis exactiōnibus ſubditorum bona deprendantur. Cic. de Oratore. Quod vitium maxime propter luxuriem contrahitur. Avaritiam ſi tollere vultis (inquit Cice. in oratione pro San. Roscio.) mater eius eſt tollenda luxuries. item, in vrbe luxuries creatur, ex luxuria avaritia exiſtat necesse eſt: ex avaritia erumpit audacia. Sic C. Cœsar Caligula, t̄ luxuria in avaritiam prolapsus eſt. vt ſcribit Suetonius in eius vita.

Cuni enim immensas opes prodegiffet, quippe q̄ vities ac septies millies II. S. non toto vertente anno abſumpſit, ad rapias conuertit animum, vario & exquisitissimo calumniarum & audionum, & vētigalium genere. Ac primam quidem vētigalia noua atque inaudita, primum per publicanos, deinde, quia lucrum exuberabat, per Centuriones, Tribunosq; Prætorianos exercuit, nullo terū aut hominum genere oniſſo,

Tractatum Tomus XI.

III

so,cui non tributi aliquid imponebat pro edulij, quæ tota v̄ be venirent.Certum statimque exigebat pro litibus atque iudicibus v̄bicunque cōceptis Quadragesime summæ, de qua litigaretur, nec sine poena, si quis compoñisse vel donasse ne gocium conuinceretur. Ex Gerulorum diurnis quæstionibus pars octaua, ex capturis prostitutarum, quantum quæq; uno concubitu mereret. Lupanar in Pallatio constituit, destruciſque & i[n]struciſ pro loci dignitate compluribus cellis, in quibus Matronæ ingenuisque starent. Misit circum foras & Basiliæ nōmenclatores, ad inuitandos in libidinem iuuenes senes que, præbita aduentientibus pecunia sc̄enebris, appositique q[ue] palam nomina subnotarent, quasi adiuuantium Cæsaris redditus. Idem Galliarum, Hispaniarum, Syriæ & Græciæ principes confiscauit, ob tam leue & impudens calumniarum genus, vt quibusdam non aliud sit obiectum, quam quod partē sci familiaris in pecunia haberent. Idem Ca. Lentulum Angorem, cui census maximus fuit, metu & angore ad fastidium vitæ eo egit, vt ne quo nisi ipso hærede moreretur. & dicit Sue 16 tonius in Nerone, quod Nero & Claudio Cæsar, tantum in prodigendis pecuniis luxum exercuit, vt diuitiarum & pecuniarum non alium fructum esse putaret, quam profusionem. Vnde sordidos & parcus esse dicebat, quibus ratio impensarum cōflaret: contra vero magnificos, qui abutentur ac perderent, ac propterea laudabat mirabaturq; auunculum Caium nullo magis nomine, quā quod ingentes a Tiberio relictas opes in breui spacio prodediget.

Quare nec largiendi, nec absumenti modum tenuit. Hoc luxu exhaustus, & egens, calumnijs rapinisque intendit animum. Itaque insituit, vt ingratorum in principem testamenta, ad hiscum pertinerent: Et, vt qui scripſissent vel dictassent ea, punirentur. Nulli item delegauit officium, vt non adiiceret: Seis quid mihi opus sit, & hoc agamus, ne quid quisquam habeat. Sed & templis complurib. bona detraxit, simulachra que ex auro vel argento fabricata, conflauit.

17 Vespasianus † item vt refert Suetonius in eius vita tamē si optimus alioqui princeps, tamen ob avaritiam reprehēditur, quod non contentus omissa sub Galba v̄ctigalia reuocasse, noua & grauia addidisse, & auxisse tributa prouincijs, nouullis & duplicasse: Ipse quoque præter hæc, negotiaciones pudendas palam exercuerit, coemendo quædam tantum, vt pluris postea distraheret: sed nec Cædidiatis quidem honores, reisue tam noxijs, quam innocentib. absolutiones vendicare cunctatus est.

Traditur etiam Procuratorum rapacissimum quenque ad ampliora officia ex industria solitum promouere, quo locupletiores mox condemnaret. Quibus quidem, vulgo pro sp̄gj dicebât vti, quod quasi & siccus madefaceret, & exprimeret tumentes. Quanquam sunt, qui opinentur ad rapinas necessitate compulsum summa ærarij fiscique inopia, de qua testificatus sit initio principatus: professus, quadringenties milles opus esse, vt respublika stare posset.

Cæterum hæc & similia, tum luxuriæ tum avaritiae portenta, non solum turpia sunt principibus, aliisque rem publicam gubernantibus, sed omnium maxime etiam Reipublicæ perniciosa. Quippe ex quibus subditi non raro ad discordias & seditiones, tum inter se, tum aduersus principes & Magistratus 18 concitantur. Itaque quod Apollo Pythius oraculum ædedit, Spartam nulla re alia nisi avaritia, esse perituram: Cicero interpretatur. Lib. 2. offi. non solum Lacedemonijs, sed etiā omnibus opulentis populis prædictisse. Sic potestas iudiciorum a Senatu in Eques translata, v̄ctigalia, id est, imperii patrimonium, per seditionem suppressit. I. Florus lib. 3. ca. 12. Sic potenter avaritia, qua plebs depulsa agris suis fuit, seditioni Gracchanæ occasionem præbuit, per quam lex Agraria lata est, vt nemini licet ultra 30. telluris iugera possidere: Quæ multorum deinde causa malorum & seditionum fuit. I. Florus lib. 3. cap. 14. Iam & ob avaritiam & impotentiam sc̄eneratorū, quibus in terga quoque seruiliter sc̄uentibus, in Sacrum monrem plebs armata secessit, sedatio orta est. I. Florus libro primo cap. 2. 3. Fremebant enim primum se foris pro libertate & Imperio dimicantes, domi a ciuibus captos & oppressos esse, alijs vincula, alijs foeda recentibus verberū v̄stigijs terga, aliasque deformitates, ostentantibus: Et ne id mirum quidem. Est enim sc̄enus deterrium avaritiae genus, a quo omnium gentium honesti homines omnium maxime semper abhorruerunt, ppter quod & subditi facile ad seditiones prouocantur, quod & veterum testimonio & exemplo confirmat Appianus, lib. primo de ciuilibus Rom. bellis. Per idem tempus (inquit) Optimates in vrbe contendere cœpercere, cum quidam debita cum usuris emerent, lege quadam veteri iubente, supra sc̄enus sc̄enerari minime licere: qui id fecisset, eandem mulctam ab illo subeundam esse. Abhorruisse mihi quidem videntur veteres Romani sc̄enoris consuetudinem: Quemadmodum & Græci,

nec secus ac cauponandi quæstum quandam existimatæ, grauem intolerabilemque pauperibus, & inimicities vltro procreantem.

Quæ ratione commoti Persæ, cōmodari deceptibile quod dam, mendaciisque referrum esse existimant. Consuetudine deinde temporis sc̄enus approbante, hi quidem secundum modum exigeabant: illi uero v̄cluti ex bello & seditionibus redditiones exhibebant. Erant & qui sc̄enatores poena mulctandos esse præpicarent. Quippe Asellius Prætor, ad quem ista se rebantur, cum sc̄enus dissoluere nullo modo posset, iudicia illis vicissim attribuerat, quæ difficultatem ex moribus leges prodentem, diffinirent Legem itaque veterem innouari modeste ferentes, qui sc̄enus exercebāt, seditione mota, Asellium interemere. Quæ cedès ac dissensiones, longo post tempore in testinæ ciuilesque per partes extitere. Ti. Liuius libro septimo ab vrbe cond. Sed & multa ſepe tristia iudicia Romæ in sc̄enatores facta sunt, nimirum, vt horum ipsorum avaritia suppressa, seditiones vel oris comprimerentur, vel futuræ cuitarētur. Postremo multas quoq; eiusdem generis seditiones, ſex nostratib. Historiis cōmemorare possem, ex eiusdem fere avaritiæ radicibus ortas: Quippe quarum alię propter mutationem monetæ, alię propter diminutionem libræ, alię propter nouas pensiones & v̄ctigalia, alię propter salis, aliaque nouæ & insolita tributa, alię propter ſubſidium rebus venundandis impositum, alię ppter iniustas exactiones, aliasue ſimiles causas, in Germania, Gallia, Anglia, aliisque nationibus excitatae traduntur. Sed quarum exempla notoria vulgatiora sunt, his qui Historias norunt, quam quæ debeat: & numerosiora, quam quæ poſſint hoc loco omnia a nobis enumorari.

De seditionibus, quæ propter honores inegaliter distributos, oriuntur.

S V M M A R I P M.

- 1 *Acqualitas in honoribus distribuendis seruari debet, alias datur seditionis materia.*
- 2 *Infames a publicis muneribus sunt repellendi.*
- 3 *Ira est apparentis v̄litionis cum dolore propter apparentem immerito in ſe vel in ſuos contemptum, quod exemplo Fabii ambulii declaratur, numero 4.*
- 5 *Ambitio eorum qui ad honores etiam indigne aspirant, seditionum ſepe causa fuit quod exemplo Spurii Molii comprobatur.*

C A P. III.

N distribuendis honorib.
equalitas seruari debet, quæ vt amicitiae author est vt est apud Platonem, libro. quinto. de legib. ita in equalitas discordiarum & seditionum causa. Neque vero equalitatem ita accipimus, vt equalia omnibus omnia, id est, iuuenib[us] ac ſenibus, Doctis & indoctis, ſtultis ac ſapientibus, robustis ac debilibus, reddenda ſint: sed vt cuique pro dignitate ſua distribuatur. Quod quidem iustitiae munus est, quam Ariſtoles communium bonorum distributivam vocat. Ii. quinto, Ethic. capit. 2. & tertio, Ea est, qua honores, premia, & poenæ, ſecundum equalitatem proportionum honoris, premiorum, dignitatis & meritorum, poenæ item & delictorum, diſtribuuntur: alioqui inequalibus equalia erunt inequalia, vt idem Plato ait.

Et vt ſumma ius in ſumam iniuriam vertitur: ita ſumma equalitas, ſumma fit inequalitas. Atque ex hoc iustitiae fonte emanant leges, I. honor, ff. de honorib. & vt gradatim, ff. de munib[us] & honorib[us]. I. cum q. C. de decurionib[us] libro decimo, quibus ſancit. In deferendis honoribus ordinem adhibendum eſſe, & rationem dignitatis personarum habendam, vt ſcilicet non aliis quam dignis conferantur, & inter plures iis, qui ſunt digniores. Sed & a minoribus ad maiores peruenientum, nec ad honores assumendos eſſe, niſi idoneos: niſi idonei non erunt, qui honoribus fungantur, ac propterea ſpurios, facinorosos, iudicos, hereticos & infames, ab honoribus & publicis munib[us] eſſe repellendos. I. decurionat. ff. de vaca. mu. ne. I. generat. §. ſpurios, & I. ſpurii, ff. de decurionib[us]. neque famosis. C. de dignitatib[us] libro duodecimo, I. fin C. de Tironib[us]. Ii. 12. I. ſi quando, C. de diuers. off. Similiter honoris augmentum non ambitione, ſed labore ad vnumquer. que deuenire debere. item celiorem gradum honorum eos obtinere debe re, quibus laborum aliuditas, & ſlipendiorum prolixitas ſuffragatur. item ad honores euhēdos eſſe, quibus meritorum ali-

Conradi Brunii de seditionis*s*

astipulatutur insignia, & si quæ sunt similes. Fit autem s̄epe, ut
hic regula distributiæ iustitiae ab his, qui rebus publicis præ-
sunt, neglecta, indigni ad honores vocentur: aut qui sunt mi-
nus idonei, his qui sunt digniores præferantur, & qui de repu-
blica optime meriti sunt, honoribus arceantur: Contra vero,
facinorosis & infamibus hominibus publica munera, hono-
resque demandentur. Quæ quidem summa inæqualitas est,
propter quam boni iniuria se affici & neglectui haberi existi-
mantes, ad iram concitantur. Et irati subinde vindictam me-
ditatur. Est enim ira & apparentis vltionis appetitus cū dolo-
re, propter apparentem inimicitio vel in se, vel in suos cotem-
ptum, vt inquit Aristoteles, li. secundo, Rheticum ad Theo-
dect. & cum vindicare se propter impotentiam non possint,
tum ad seditiones conuertuntur.

Vnde recte dictum est, inæqualitatem in distribuendis ho-
noribus seditionum cauam esse: ipsi enim in honorati, alios
honoratos cernentes, seditionem aggrediuntur. Cuius rei vnū:
tantum ex Liuio exemplum proferre libet. Fabius & Ambu-
stus ex duabus filiabus alteram & minorem Licinio Stoloni
illustri viro, sed tamen Plebeio: alteram maiorem S. Sulpitio
Patricio, coniugem dedit. Quarum Plebeia, cuius sororem fa-
luitaret, cuius vir Tribunus militum consulari potestate erat,
fasces lictorios foribus appositos, cum indecenter expauisset,
ob id satis insolenter risui sorori fuit, miranti id ignorare so-
rorem: Id ægre ferens se honore anteiri, a sorore patri causam
doloris sciscitanti, confessio simul & questa est, impari se iun-
ctam esse, & in domo nuptam, quam nec honos, nec gratia
intrare posset. Hæc patre cum genero communicante, gener-
animum ad Tribunatum conuertit, sperans in eo Magistratu-
ad alios etiam honores viam sibi aperturam. Hinc seditio nō
parua inter Patricios & Plebeios orta. Siquidem C. Licinius,
& L. Sextius Tribuni creati, promulgant leges: Vnath de ære
alieno, vt deducto eo de capite quod vñoris pernunieratum
est, id quod superesset, triennio & quis portionibus perfolue-
tur. Alteram. de modo agrorum de quis plus quam quin-
gentia iugera agri possideret.

Tertiam, ne Tribunorum militium comitia fierent, Consulumque: vtque alter ex plebe crearetur. Haec igitur leges, vt
cunque Appio Claudio resistente, tamen latæ sunt. Et prius
Licinius Stolon Consul creatus est, vt Plinius scribit. d. e. vir. il-
lust. cap. vigesimo, alij tamen l. Sextium eiusdem ordinis fa-
ctum esse existimant. Tit. Liuius libro sexto ab vrb. cond. Iam
& ambitione, qui ad honores etiam indigni aspirant, sa-
pe seditionum causa fuit res quidem in republica omnino mi-
serima, de qua præclare est apud Platonem vt refert Cicero lib.
primo, officiorum. Similiter eos facere, qui inter se contende-
rent, vter Rem publicam potius administraret, vt si nautæ in-
ter se certarent, quis eorum potissimum gubernaret. Ac talis
quidem seditio fuit, quam Sp. Melius, & vir Equestris ordinis,
ob honorum tahtum cupiditatem concitare conatus est vt
Ictibit Ti. Liuius lib. quarto ab vrb. cond. Is faint laborante po-
pulo Romano, frumento priuata pecunia ex Hetruria em-
pto, largitiones frumenti facere instituit, plebemque hoc mu-
nere delinitam, non solum de Consulatu, sed etiam de regno
agitare coepit. Cui cum Consulatus non contigisset, allatis in
domum suam armis, conciones priuatas habere, & de Regno
consultare coepit, emptis ad hoc mercede Tribunis. Ac seditio
certe atrox orta fuisset, nisi creatus Dictator, eam suborien-
tem ia compressisset. Nam Dictator per Magistrum suum
Equitem, Melium cum caterua sua in foro discursantem, vt
ad se veniret, vocauit.

Hinc orto maximo tumultu, tergiuersantem iam Appar-
itor iussu Magistri Equitum eum duceret, ereptum a circunstâ-
tibus ac fugientem, & fidem plebis Romanæ implorantem,
multaque alia vociferantem, assequutus Magister Equitum
obtruncavit. Sic subito orta seditio, seditionis capite extinto,
subito etiam extincta fuit.

De seditionibus, quæ propter contemptum orientur,

S V M M A R I Y M.

- 1 Seditiones fiant propter contemptum.
- 2 Amor multitudinis quibus medius acquiratur.
- 3 Fides comparatur iustitia & prudentia.
- 4 Obedientia esse non potest vbi est contemptus.
- 5 Eq. i. Iu'ii Cæsar's qualitas & natura.
- 6 Familiaritas nimia contemptum parit.
- 7 Humilitas loci, generis, vel conditionis multis sape causa fuit vt contem-
ptui haberentur, & obedientia eis subtraheretur.

- 8 Marius ex Fabreferrario imperator factus, & a milite occisus.
- 9 Maximini Imperatoris in suum genus crudelitas.
- 10 Respublica quomodo florere dicantur, ex Platone.
- 11 Seditiones varia Gallieni temporibus fuerunt.
- 12 Zenobia & Vidorina mulieres tempore Gallieni imperarunt.
- 13 Gallieni temporibus quam fuerit diminutum imperium.
- 14 Humilitas generis & conditionis contemptibilis esse soleat in Duce belli.
- 15 Seditiones oriuntur ex contemptu partium inuicem se pueritum.
- 16 Seditione Canuleii Vribum plebis Roma aduersus patres.
- 17 Laici clericis sunt infestæ, & quare.
- 18 Hereses & schismata nostri temporis unde originem habuerint.

C A P. IIII.

Ropter contemptum fiunt

- 1 seditiones, & cum subditi dominos suos despiciunt: vel partium, quæ in vna Republica versantur, contra le inuicem contendentium, altera spernit alteram. Ac prius quidem generis seditiones ex inobedientia oriuntur. Nam vt principum, & eorum qui Republicas administrant, honor & dignitas, & subditorum erga eos obedientia tum maxime conseruatur, cum & a multitudine diliguntur, & fides eis habetur, & cum admirat ione quadam honore digni putantur. Cicero libro secundo, officiorum. Ita turpis ad contemptum eorum & inobedientiam prouocant subditi, si nec diliguntur a subditis, nec fides eis habetur, nec digni honore existimantur. Coeterum amorem singulorum, tum multitudinis, otium maxime commouet fama & opinione liberalitatis, beneficiorum, iustitiae, fidei, omniumque eorum virtutum, que ad misericordiam & morum facilitatem pertinent. Nam qui his virtutibus prædicti sunt, eos a natura ipsa diligere cogimus.
- 2 Fides & autem duabus rebus comparatur: iustitia & prudentia. Iustis autem & fidis hominibus, id est, bonis viris, ita fides habetur, si nulla in his sit fraudis iniuria & suspicio. Prudentibus autem fidem habemus: quia plus eos intelligere quam nos arbitramur, cum futura eos prospicere credimus. Dignos autem cum admiratione honore putamus, in quibus magna quedam & præter opinionem animaduertimus, & in quibus excellentes quasdam singularesque virtutes perspicimus. Contra vero odio habemus eos, quos feris & truculentis moribus, & immires, partos, & iniustos esse videamus.
- 3 Fidem derrogamus eis, quia fraudulentos & improbos, & ad faciendam iniuriam instructos esse perspicimus. Contemnimus vero & despiciimus: quia in his nihil virtutis, nihil animi, nihil nerorum esse putamus, & qui nec sibi, nec alijs prodesse dicuntur: in quibus nullus labor, nulla induitria, nulla cura est. Ad hunc igitur modum qui odio & contemptui habetur, quomodo eos, qui potestati & Imperio eorum subiecti sunt, in obediencia & fide retinebunt? Vbi contemptus est, obediencia non potest. Sic filius patris præcepta negligit, quem contemnit. Discipulus præceptoris doctrinam & disciplinam negligit, quia pro nihilo eum putat.
- 4 Quin irrationalia quoque animalia videmus, vel obediencia esse vel contumacia pro moribus eorum, quorum familiari destinata sunt. Quomodo de Bucephalo equo Alexandri Magni legimus apud Plutarch. in Alex. Magno. Iust. libro decimo Breuiarij. cum præter dominum suum alium seforem non admisisse, propter quod & in tanto ipsum honore habuit, vt ex ex nomine eius ciuitatem super eo penes Hydassem conditam Bucephalam vocauerit: cuius mortem quoque acerrime tulit, amicum quendam & familiariter amisisse se existimans. Simile qddam de equo lulii Cælaris tradit. Suetonius, in Iulio Cæsare. quem pedibus prope humanis, & in modum digitorum, vngulis scissis, apud senatum magna cura aluit, nec patientem lessoris alterius, primus ascendit.

- 5 Quanto magis inter homines, opinio iustitiae, prudentiae, alia rumque virtutum obedientiam, corum autem, quæ his con-
traria sunt, inobedientiam efficiunt, & subditos ad rebellio-
rem aduersus dominos suos prouocant? Iam & ex eo inobe-
dientia & subditorum nascitur, quia a dominis suis in nimiam
familiaritatem admittuntur. Nam ex conuersatione æquali-
contemptio dignitatis nascitur. Proinde veteres id presidibus
prouinciarum obseruandum esse putarunt, vt in adeundo
quidem se faciles præberent, sed contemni tamen se minime
sustinerent, ac propterea a nimia eorum familiaritate abstine-
rent, & ita in administrationibus publicis versarentur, vt au-
thoritatem dignitatis sue non solum non minuerent, sed etiam
ingenio suo augerent. Sed & humilitas loci, generis, vel con-
ditionis, multis sape causa fuit, vt contemptui haberentur, &
obedientia eis subtraheretur. Veluti si priuatus nullo antea pu-
blico

blico functus munere, publicæ administrationi præficiatur, aut Plebeius dignitate nobilium decoretur, aut infirmæ fortis homo regno administrando præficiatur. Quemadmodum Marius, †triginta Tyrannorum unus, qui Gallieni tempore ad Imperii gubernacula euecti sunt: ex fabro ferrario in imperatorem a militibus electus, cum triduo regnasset, a quodam milite, qui eius quondam in officina frabrilis operarius fuerat, contemptus, & ab eodem etiam occisus est: his etiam interemptoris verbis additis. Hic est gladius, quem ipse fecisti. Quanquam is generis sui & conditionis utilitatem adeo non veritus est, vt de suo quoque artificio non nihil gloriatus sit.

Siquidem eius Concio prima talis fuisse dicitur. Scio commilitones, posse mihi obiici artem pristinam, cuius mihi omnes estis testes. Sed dicat quisque quod vult, utinam semper serum exercet: non vino, non floribus, non mulierculis, non popinis, vt facit Gallienus, indignus patre suo, & suigeris nobilitate, depereat. Ars mihi obiiciatur ferraria, dum me & exteræ gentes ferum attrahasse suis cladibus recognoscant in Italia. Denique vt omnis Alemania, omnisque Germania, cum ceteris quæ adiacent gentibus, Romanum populum Ferratam putant gentem, vt specialiter in nobis ferrum timeant.

Vos tamen cogitetis velim, fecisse vos principem, qui nunquam quicquam scierit tractare, nisi ferum. Quod idcirco dico, quia scio mihi a luxuriosissima illa peste nihil opponi posse, nisi hoc, quod gladiorum armorumque artifex fuerim.

9 Contra vero Maximinum †Imperatorem, siue superbiam siue metu contemptus, ita generis sui puduit, vt ignobilis, tegendæ causa, omnes consciens generis sui intercederet. Fuit autem viroque parente, patre & matre, barbaro natus, & in prima pueritia pastor, nonnunquam procer, qui latronibus insidiaretur, & suos ab incursionibus vindicaret. Author lulus Capitoninus in Maximinis duobus.

10 Quemadmodum igitur florere Respublicas †videmus, si, qui illis prætunt, prudentes sunt, iusti, atque aliis virtutibus prædicti, & vt Plato dicit, si aut Philosophi imperent, aut imperatores philosophentur: Quod verbum Antonino Philosopho Imperatori frequens in ore erat. Ita tumultibus & seditionibus cœtient necesse est, in quibus dominantur, qui vel propter improbitatem, vel imprudentiam, vel propter nimiam familiaritatem, vel propter generis conditionem, aut fortunæ tenacitatem, a subditis contempni habentur. Quales sane fuerunt variæ militum in diuersis Romani orbis partibus seditiones, † Gallieno imperii gubernacula tenente, ministrum ob id concitatæ, quod is princeps, tum propter uitam, quam egit turpissimam: rum propter res minus a se prudenter gestas, ac lubricam eius fallacemque fidem, non solum a viris, sed etiā a mulieribus contemptui habebatur.

Vnde annos, quibus Gallienus & Valerianus imperium tenerunt, triginta Tyranni extiterunt. vt scribit Trebellius Pollio de triginta Tyrannis. Quorum unusquisque per rebellionem Imperatoris Romanorum titulum & nomen usurpauit. Inter quos & Zenobia † & Victorina mulieres imperarunt, interim Gallieno vino & popinis vacante, ac Lenonibus seminis & meretricibus dedente, ac bona naturæ luxuriaz continuatione deperdente: Et cum inter hæc tempora varias mundi partes, Romano imperio subditas. amitteret, quasi detrimētis vilium ministeriorum videretur affici, iocabatur. Nam in ter cetera cum nunciatum esset, † Aegyptum desciuiste, dixisse fertur. Quid, sine lino Aegyptio esse non possumus? Cum aut vastatam Asiam & Elementorum cōcursionibus, & Scytharum incursionibus comperisset. Quid, inquit, sine Aphroditis esse non possumus? Perdita Galia, arrisisse ac dixisse prohibetur. Non sine Trabeatis Sagis tutâ Respublica est? Illud ad humilitatem † generis & conditionis pertinet, quod de Graftio, C. Marii proconsulis Asiæ legato refertur. Valerius Max. libro nono capitulo. septimo. Nam hunc a proconsule ad I. Syllam consulem accipendarum Legionum causa missum, milites trucidarunt, id indignati, quod a summo imperio ad eum, qui nullo in honore versaretur, transire cogerentur. Iam vero & propter contemptum † partium, inuicem sese spennentium, ad seditiones peruenitur. Veluti in paucorum potentia (libet enim exemplis Aristotelis, libro quinto pol. capitul. tertio,) quando plures sunt illi, qui a repub. excluduntur. Potentes enim se putant.

Et in populari statu opulentis, contemnentes inordinationem & malam administrationem eorum, qui rempub. gubernant. Ceu apud Thebanos post pugnam in Oenophitis commissam, mala gubernatione popularis status interiit. Et in Megarensibus, cum per inordinationem & Magistratum negligientiam superati sunt. Et Syracusis ante Gelonis Tyrannidem: & Rhodij populus, antequam contra insurgeretur. Etad

16 hoc genus refertur seditio, quam Romæ Canuleius, † Tribunus plebis, aduersus Patres concitauit vt refert Titius Linius libro quarto, ab urbe condita. qua in id contendit, quod & tamdem a patribus etiam exegit, vt promiscua essent plebis patrumque connubia, & vt alter Consul ex plebe crearetur.

Illud quoque videmus, in magnum læpe Laicorum contumium veire Episcopos, prælatos, omnemque adeo Clerum, quia vel indoctos eos, minusque ad dispensanda ministeria diuina idoneos, vel morum leuitate atque turpitudine corruptos esse vident.

Quæ res & ipsa multarum sepe seditionum, heresum, & schismatum, causa fuit. Nec id mirum quidem. Nam cum alioqui Laici † Clericis oppido sint infesti, tum in eos maxime eorum acerbantur odia, cum eos ipsos tum doctrina deficiente, tum vita & moribus scandalum aliis prebentes, viderint. Ut verisimile a Beato Augustino dictum sit cap. nemo 83. distinet. Neminem in Ecclesia Dei nocere amplius, quam qui peruerse agens, nomen vel ordinem sanctitatis & sacerdotis habet. Delinquentem nanque hunc redarguere nullus presumit, & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reverentia ordinis peccator honoratur. Nam hinc occasionem naeti Laici, non solum culpabiles ipsos, sed totum etiam ordinem Clericorum contemptui habent. Quod & in maximum non modo ipsorum, sed etiam ipsius Ecclesiæ damnum redundat. Ac propter talem contemptum aduersus eos, ad grauissimas tandem seditiones, hereses, & schismata conuertuntur.

18 † Ac ex cadem causa hereses & schismata nostri temporis, partim orta, partim etiam deinde propagata, noscuntur. Etenim propriæ ignorantiam † pectorum & sacerdotum, instigatoribus Apostatis quibusdam Mopachis, eo processerunt, vt iam non vereantur eos ipsos, tanquam sacrarum scripturarum rudis & indoctos, docendi & prædicandi munere indigos esse, pronunciare, & procul etiam arcere, sed etiam hec eadem ipsi (qui od nulio, neque diuino neque humano, iure eis permisum est) usurpare, omnemque adeo tam docendi, quam sacra administrati potestatem, laicis, etiam uollo sexus discriminé habito, & viris & mulieribus permittere. Quæ res tandem eo etiam crevit, vt iam non vereantur Layci (quod & olim in Gallia factum, sed auctoritate R. Pontificis denuo restinatum fuisse, narrat historia) sacerdotum sermones, quos pro officio pastorali ad populum habent, utriusque Testameti testimonijs vt auctoritatibus, siue in paruum sensum detoritis scripturis veros: siue secundum verum diuinuarum scripturarum sensum falsos, in os predicatorum resistentes, quin ipsi etiam Bibliorum locis in medium productis, reprobare.

De seditionibus, quæ propter metu fūnt,

S V M M A R I V M.

1 Metus est instantis periculi vel futuri causa mentis trepidatio.

2 Catilina metu iudiciorum fatus est seditiosus.

3 Seditio anabaptistarum monasterii unde ortum habuerit.

4 Iudex in irrogandis penitentia non debet esse durior nec remissor lege.

5 Seditionis Gracchonatur quæ fuerit causa.

6 Seditio contra Tarquinium superbum unde orta.

7 Seditio in Appium C'laudium Decemuirum unde orta.

8 Seditio quam in militibus excitauit Appi Claudi sauitia, qualis fuit.

C A P. V.

Enio iam ad metum, quem

& ipsum seditionum causam esse diximus. Est autem Metus, † instantis periculi vel futuri causa, mentis trepidatio. Sed & quod per vim sit, id metu quoque fieri videtur. I. prima, ff. de eo quod me. causa. Est autem vis maioris rei impetus, qui repellere non potest. Propter metum igitur ad seditiones denentiunt, qui instantium vel futurorum periculorum terrore percussi, ea ipsa priusquam afferantur, declinare aggrediuntur.

Veluti, si scelerati homines ludicrorum metu aduersus Magistratus insurgant: aut subditi Tyrannorum vim & crudelitatem formidantes, ne tale quid patiantur, eorum imperium auersentur.

Ac in primo quidem genere conscientia scelrum, ac metu iudiciorum exagitatus Catilina, † seditionem in patriam, omnium, nisi industria M. Ciceronis sapientia fuisset, crueltissima futu-

Conradi Bruni de seditionis.

futuram excitauit. Huic enim ab adolescentia bella intestina, rapina, discordia ciuilis, grata fuere, qui & repetudarum reus, ad nullos honores peruenire potuit: Sed & familiares illi fuerunt Lentulus, Antonius, Cethegus: & quicunque alienum eis consenserant, quo flagitium & facinus redimerent. Propterea omnes vndeque patricidæ, sacrilegi, cœnati iudicijs, aut profactis iudicium timentes: ad hoc, quos manus atque lingua p. iurio, aut ciuili sanguine alebat.

Postremo omnes, quos flagitium, egestas, conscius animus exagitabat: Quibus sociis confitus Catilina, propter metum infligendarum ob perpetrata facinora penarum opprimendæ reipublicæ consilium cepit. Sic apud Rhodum olim nobilitas contra plebem insurrexit metu iudiciorum, quæ ibi parabantur.

Iam & ex eadem causa nostris quoque temporibus Anabaptistarum seditiones conflatae est. Nam & ipsi multorum sibi immanissimorum scelerum consciæ, metu poenarum in Anabaptistas non ita pridem constitutarum, ciuitatem Vespucii Monasterium occupantes, ac validissimis praesidijs munientes, constituto inter ipsos personato quodam rege, non solum Episcopo Monasteriensi, eius loci domino, sed universo etiam imperio rebellarent. Quod malum proculdubio latius etiam serpisset, nisi quorundam principum & ordinum imperij potentia, restinatum & compressum fuisset. Ad alterum genus referuntur seditiones, quæ propter poenas innocentibus inique, aut nocentibus durius, quam oportet, irrogatas: aut alias iniurias subditis a potentioribus illatas, commouentur.

Nam iustitia & æquitas que ratio exigit, ut in irrogandis peccatis nihil a iudicante durius aut remissius constituatur, quam causa deposita. l. respiciendum, ff. de poenis. Nec enim saueritatis aut clementiae gloria affectanda est, sed perpenso iudicio, prout quæque res expostulat, statuendum est: capitu. corripiatur quadragesima quarta, vigesimoquarto. & ita consti-tuenda poenæ & correctiones, ut ex charitate veniant, non ex furore, capitu. ita plane vigesimalteria, quæstione qua- ta, pro culparum diuersitate diuerse, vel minores vel ampio-res, & ut delicta non sequentis plectantur animo, sed meden-tis. Sane hac iustitia & æquitas regula, in inferendis poenis custodita, recte suum officium iudicantes, etiam sine subditorum offensione, absolvunt: neglecta vero, occasionem praesta-bunt, ut & ad iram qui sunt offensi concitentur, & ne quid simile deinceps patiantur, formidantes adulitionem prouocentur. Atque huiusmodi Gracchanæ & seditionis causam qui-dam fuisse putant, ut refert Vell. Paternus libro secundo, Ro. hist. nempe Mancini Consulis, ob foedus turpiter iustum, hostibus per Feciales factam ditionem. Quæ cum iniu-sta T. Graccho eiudem foederis authori videretur, immanem ciuitatis dissensionem commouit. Sic & iniuria a Magistratibus affecti, subditi ad vindictam & seditiones conuertuntur.

Atque ex hac causa orta seditiones aduersus Tarquinium Superbum Regem ut scribit Tit. Liuius libro primo, ab vrb. condita & Eutropius, l. primo, nimirum propter vim & libidinem ipsius in Lucretiam intentatam, & nefandum stu-prum ei illatum, & miserabilem eius cædem, quæ & ob superbiam Regis, & varias iniurias ab eo plebi illatas, miseras & labores plebis in fosas cloacasque exhauriendas demersas, eos usque crevit, ut Imperium Regi abrogaretur, exuleisque esse iuberentur, L. Tarquinius cum uxore & liberis. Similis & ex eadem causa orta sedition fuit, quam in vrb. Decemviro-ratus libido conflavit. Titu. Liuius libro tertio, ab vrb. condita l. Florus libro primo, capitulo vigesimoquarto, & Plin. de viris illi-strib. capitulo vigesimoprimo.

Nam in eo imperio Appi & Claudio co-insolentia elatus est, ut ingenuam virginem stupro destinaret: oblitus & Lucretia, & Regum exætorum, & iuris, quod ipse composuerat. Quam rem quum iniquo animo ferret puellæ pater Virginius, homo plebei generis, & filiam in medio foro interficit, & milites ad vindicandum facinus accedit: qui creatis decem tribunis, Auentinum occuparunt, Decemviro abdicare se Magistratu præceperunt, eosque omnes aut morte aut exilio punierunt. Pomponius luteconsultus in l. secunda, ff. de orig. iur.

Eiusdem fere generis est sedition, tamen in militibus excita uit Appi & Claudio saevitia. Is enim cum plebem odissit plus-qua paterno odio, quod opponente & resistente Consule, legem obtinuisset, vix plebeij Magistratus tribunitijs comitiis fierent, &c. saevio Imperio exercitum stimulare cœpit, & aque saevitia eo inobedientiæ adegit exercitum, ut ipsius Imperium protinus neglœcto, productus in hostem, voluntaria fugæ terga hosti daret: & productus in hostem, non solum ut Fabianus exercitus vincere noluerit, sed etiam vin-

cioluferit, ne Triumphum imperati debet in quare-ret.

De seditionibus, quæ propter aliquorum præpotentiam & incrementum excessum, in republica fiunt.

S V M M A R I V M.

- 1 Proportio & equalitatis diuinarum & honorum esse debet in Republica bene constituta.
- 2 Seditiones fiunt propter præpotentiam & incrementum excessum.
- 3 Decemvirorum insolentia qualis & quanta fuerit.
- 4 Sylla, Marius, & alii quibus mediis dominati sint.

C A P. VI

 N Republica bene consti-tuta, certa amicitiarum, diuinarum, & honorum, equalitatis proportio & esse debet. Quemadmo-dum enim in cœteris artibus equalitas quedam proportionis obseruatur: a qua si discedatur, opus sibi non recte constare videatur.

Neque enim pictor excedentem mensuram pedem animal habere patitur, quamvis pulcherrimus pes ille sit: neque nau-um artifex proram, aut aliani partem nauis: neque magi-gister chori, eum qui pulchriorem & meliorem toto cho-ro vocem emitit, sine in choro esse: Ita & in Republi-ca, si quis super excellat, quasi nullam ad cœteros equalitatis proportionem habens, ciuili corpori minime congrue-re videtur. Ideoque & propter præpotentiam, & incre-mentum excessum, seditiones fiunt.

Quorum illud ad singulares personas: hoc vero ad ordi-nes Republicæ spectat. Primum igitur, si qui maiores & potentiores sunt, vel unus, vel plures, quam secundum ciuitatem & potentiam Republicę, mox consequitur, ut unus dominatio vel gubernatio violenta fiat, ut inquit Ari-stoteles. libro quinto politicorum. capitulo tertio, & libr. tertio, politicorum. columna nona. Vnde & qui ad eam ipsam consequendam contendunt, & qui aspirantibus ad eam re-luctantur, ad seditiones deuenire solent. Sunt enim qui flagrantissima laudis & honoris cupiditate æstuantes, quanto in Republica amplioribus honoribus funguntur, tanto maiorum adipiscendorum cupiditate accenduntur, nec ante satiantur, quam dominationem in omnes sibi comparent: imo ne tum quidem satiantur, nisi & superbissimo dominatu quoscunque libet pro libidine sua suppressant: grauiter ferentes, aliquid a se factum infirmari, ut de T. Graccho refert Velleius Paternus. Libro secundo, Historię Ro-manę.

Actalisane Decemvirorum insolentia fuit, qui Consuli-si mandata potestate abusi, primum quidem insigni Imperii, quod penes unum erat, in omnes retulerunt, ac omnes omnia proprijs libidinibus agitarunt. Titus Liuius, libro tertio, ab vrb. cond. Orosius libro secundo, capitulo decimo-tertio. Itaqd inter cœtera, quæ insolentissime cuncti præsumebant, cum hoc insigne regium in orbem suam cuiusque vicem per omnes iret, subito omnes cum Duodenis fascibus, ceterisque imperii insignibus, prodierunt. Et de nouo improbae ordinationis incepto, alegata religione Consulum, emi-cuit agmen Decem Tyrannorum, augentesque insolentissimo factu plurima, die quo deponere Magistratus mos etat, cum iisdem insignibus processerunt.

Qua re territis omnibus, non solum infimis, sed etiam pri-moribus Patrum: maxime vero plebej, qui nisiere ab istis Tyran-nis trahabatur.

Nam & virgis cedebant alios, alios securi subiiciebant, quo-bona potentioribus donabantur.

De dominis supplicium sumebatur, acerrimum in ipsos odium conflatum est. Quod & eo processit (interim inuidiam augente Appii Claudi in Virginem virginem illata iniuria) ut non tam priuatæ iniuriæ vindicande, quam publicæ li-bertatis afferendæ causa plebs ipsa in Auentinum secesserit, a quo etiam non ante discessit, quam Decemviri se Magistratu abdicarunt.

Ad eundem fere modum, Sylla, Marius, Cœsar, Antonius, Lepidus, & plerique alii, summa ambitione ad summos ho-nores contendentes, adeoque ad regum aspirantes, in aliis dominari, & rerum potiri voluerunt: quæ res & ipsa maximas seditiones excitauit.

De

Tractatum Tomus XI.

113

De seditionibus, quæ propter incrementum excessum suum fiunt.

S V M M A R I V M.

- 1 *Seditiones in Republica oriuntur propter incrementum excessum. & id quomodo.nu.6.*
- 2 *Respublica & ciuitas ex diuersis ordinibus, velut ex partibus constat.*
- 3 *Respublica Romana quando sibi confiterit, & ex omni parte secum ipsa consenserit.*
- 4 *Incrementum excessum in Republica fit ex fortuna & industria, & id quomodo, exemplis probatur.nu.5.*

C A P. VII.

Am & propter incrementum excessum suum fiunt seditiones, non quidem singularium in Republica personarum. Nam hec ad prepotentiam pertinent, ut antea diximus: ex Aristot.li.5.Poli.c.3. Sed diuersorum potius in Republica ordinū, quorum & ipsorum certa qualitatis proportio esse debet. Ut enim corpus ex partibus suis constat, quas simul pro modo quamque suo crescere oportet, ut comensurationis maneat harmonia, & nisi fiat, corruptitur. Veluti, si pes quatuor cubitorum sit, reliquum vero corpus duorum palmorum longitudinem habeat: interdum etiam in alterius animalis figuram transire queat, si non solum quantitate, verum etiam qualitate immoderatum fieret incrementum. Et quemadmodum in fibibus ac tibijs, atque cantu ipso ac vocibus, concentus est quidam tenendus ex distinctis sonis certa proportione concordibus, isque concentus est dissimillimarum vocatione, concors tamen efficitur, & congruens. Qui mutata vocatione, in eam dissonantiam transmutatur, ut ne ferri quidē ab eruditis auribus possit: Ita & ciuitas & Res publica & diuersis ordinibus, velut ex partibus, constat. Cuiusmodi, exempli causa, in Republica Romana fuerunt Ordines Patritiorum, Equitum & Plebeiorum: qui si certa interser proportione consentiant, tum bene constituta & concors Respublica dicetur, nimirum ex summis, medijs, & infimis interieatis Ordinibus, ut sonis consensu dissimillimarum concordibus, certa ratione coalita. August.lib.2. cap. 21. de ciuitate Dei, qui refert Ciceron.lib.2.de repub. & quæ harmonia in Musicis dicitur, ea in ciuitate concordia appellatur, arduissimum videlicet & optimum in Republica uinculum incolumentatis. Sin vero mutata partium ciuitatis harmonia & concordia, vna pluresuæ latenter succrescant, dissonantia & discordia inter eas oriatur necesse est. Sic Romana Respublica & tum recte sibi constituit, & ex omni parte secum ipsa consensit, quando summis, medijs, & infimis Ordinibus Patritiorum, Equitum, & Plebeiorum, suis cuique honos ex dignitate sua delatus & datus fuit, aequalitate proportionis vbiique seruata. Contra vero male cohaesit, ac varijs discordijs & dissensionibus attrita, succrescere, & extollit contra morem maiorum vnum Ordo super alium, & ad ampliores dignitates aspirare coepit.

4 Ceterum duo sunt, quibus incrementum & excessum in Republica fit: Fortuna & Industria. Per fortunam fit, velut apud Tarentum (ut refert Aristoteles, li.5. Polit.c.3.) cum superati prælio, ab Iapygensibus nobilitatis magnam partem amiserint, & Argui post cædem suorum in Hebdoma a Clemone Sparciata factam, coæsti sunt, inquilinos quosdam ad Rempublicam recipere. Et Athenis cum terra male pugnaret aduersus Lacedæmonios, nobilitas attenuata est, cum ex descripto se submittere ad bellum cogeretur. Per industriam autem fit, veluti & cum vnum Ordo alteri honoris & dignitatis prærogatiuam data opera præripit. Quod Equites operatib. Gracchi fecerunt, qui iudicis a Senatu in Equestrum Ordinem translatis, legem tulit, ut Equester Ordo bis tantum virium in Senatu haberet, quam Senatores ipsi. Statuerat enim 300. Senatores essent, Equites 600. ex qua re multæ subinde seditiones coortæ fuerunt: Quibus in tantum aucta potestas Equitum fuit, ut fata, fortunasque Patrum, viasque principum, in manu haberent, qui & interceptis vedi galibus, iure suo Rempublicam peculati sunt. T. Liuius lib.85. & 60. Appianus lib.1. bell. ciuil. Sed nec nostris temporibus huiusmodi seditionum fomenta desunt, quibusdam Ordinibus Imperij, aliis quidam suas honorum dignitatumque prærogatiuas præripere, eosque velut in Ordinem redigere conantibus: Alijs vero ad nouos honores, quibus

hæc enus nunquam functi sunt, aspirantibus. Quæ res, ut multis sepe odiosis contentionibus in conuentibus procedrum agitatæ sunt: ita nisi Cæsar's intercessione, siue autoritate potius aliquando componantur, periculum est, ne quæ iam velut priuata sunt singulorum Ordinum, ea euentu aliquo non bono, quasi publica mala olim in Rempublicam sint redundatura. Neque vero ob augmentum tantum, sed etiam ob nimiam extenuationem aliquorum Ordinum, in reliquis incrementum & excessum fieri continet. Quæ enim proportio esse potest, vbi potentiores omnia, tenuiores vel pauca vel nihil possident? Quæ concordia, vbi non solum de bonis communibus nihil participant pauperes: sed etiam quæ sunt eorum propria, a potentioribus diripiuntur? pares quidem in oneribus sustinendis, in commodis vero participandis prorsus exclusi. Quales temporibus Gracchorum Romæ fuerunt Plebeij, de quibus in concione Tiberius Gracchus dicere solebat. ut scribit Plutarchus in Gracchis. Feras quidem bestias lustrum atque tectum, quo se reciperent, in Italia habere: illis vero, qui quotidie pro Italia pugnarent, atque interirent, præter aerem ignemque, nihil in Italia esse, sine lare, sine sede, cum liberisque coniugibusque uagari. Mentiri autem Imperatores Romanos, cum milites hortarentur, ut pro aris atque focis depugnarent. Carere enim iis Romanos ciues non lares paternos, non monumenta maiorum eos tenere: sed pro aliena luxuria opulentiaque pugnare, pro aliis vulnera ac mortes subire, dominos orbis terrarum verbo quidem appellari, re autem vera, terræ glebum non habere. In hac igitur inæqualitate, ut olim plebs Romana a Patribus secessit: ita nihil mirum, si & hodie ex simili causa tenuiores ad seditiones aduersus diuites excitentur. Quippe non tolum iniuriæ atrocitate, ad vindictæ cupiditatem accensi, sed etiam paupertatis onere pressi, ad nihil non audendum prouocati. Nam (ut vulgo dici solet) nihil boni suadet paupertas, & ut Horatius ode 13.lib.3.inquit.

*Magnum pauperies opprobrium iubet,
Quicquid vis & facere & pati,
Virtusque viam deserit ardue.*

De seditionibus, quæ propter dissimilitudinem loci, & naturalis originis eorum, qui in una Republica degunt, oriuntur.

S V M M A R I V M.

- 1 *Dissimilitudo, eorum qui in una Republica versantur ciuilium discordiarum causa est.*
- 2 *Seditio inter Iudeos & Syros circa Cæsaream.*
- 3 *Concordia rara est in una & eadem ciuitate.*
- 4 *Oratio Claudii Imperatoris in Senatu.*
- 5 *Romuli sapientia in conciliandis hostium animis.*
- 6 *Respublicæ ab alienigenis maiorisæpe cum laude quam ab indigenis administrantur. Quod Cyri exemplis demonstratur.nu.7. & legibus in favorem alienigenarum latis.nu.8.*
- 9 *Cognitio linguae & morum necessaria est in magistratibus.*

C A P. VIII.

Am & dissimilitudo & eorum qui in una Republica versantur, ciuilium discordiarum causa est. Hæc Quinque fere ex rebus nascitur. Originæ & loco, genere, officio, artificio, & religione. Propter originæ & locum dissimiles sunt, qui ex diuersis locis naturalem originem ducunt, ut Germanus & Hispanus, Gallus & Anglus, in indigena & alienigena. Propter genus dissimiles sunt, qui stirpe & gentilitate diuersi sunt, ut nobiles & plebeii. Officio, quod diuersis in Republica muneric. funguntur, ut Doctores, scribæ, milites. Artificio, qui diuersas artes profitentur, ut Lanij & fulloes, fabri ferrarij, & aurifabri, &c. Propter religionem & dissimiles sunt Iudei, Christiani, Catholicæ & heretici, Lutherani & Zuingiani. Propter dissimilitudinem igit originis seditiones oriuntur, inter milites diuersarum nationum in uno exercitu, veluti si Itali & Germani, & Galli, & Hispani, Franci & Suevi, inter se in uno exercitu discordent: aut in una ciuitate Iudei & Gentiles, qualem circa Cæsaream inter Iudeos & Syros Ioseph.li.2. de bell.iud.ca.12. ex tali fere causa cōmotam fuisse tradit, & fluidæ si quidem postulabant, ut eorum fieret ciuitas, Iudeum Tract. Tom. xi. P. cius

Conradi Brun de seditionis.

cius fuisse conditorem dicentes: Erat autem rex Herodes. Aemuli vero, Syri conditorem quidem fatebantur Iudeum, ipsam vero ciuitatem fuisse Gentilium vindicabant. Ob has ergo causas inter se populus vterque iurgabat, & contentio usque ad arma procedebat, & quotidie ad cōfliendū audaces quique partes alterutre profiliabant. Neque enim Iudeorum seniores cohibere tumultus gentis suę poterant, & Grēcis turpisimum videbatur, Iudeis inferiores videri. Similiter inter alienigenas & indigenas, rara est in una & eadem ciuitate cōcordia, tūt Aristotle scribit. Ego vero plurimū referre puto plures ne sint an pauci, qui in ciuitatem admittuntur alienigenae: & an artibus & moribus ciuitatis imbuti sint, an corū rudes & imperiti. Quoniam si pauci fuerint, & si cum ceteris dissident: tamen, quia & numero & viribus indigenis inferiores sunt, nullum ab eis dissensionis periculum erit. Sin vero vel numero, vel potentia superiores, tum viribus suis confisi, facile ad seditiones conueruntur: Cuius rei aliquot exempla ab Aristotle referuntur lib. quinto pol. cap. 3. Quale est, quod Achaei Sybarim una cum Trozeniis incolentes, Trozenios pepulerunt. Vnde ortum est odium Sybaritae: & in Turiis idem fecerunt Sybaritae, contra illos qui eos receperant. Nam plus habere volentes, sed suis agris pulsi sunt. Et apud Byzantium adueniæ in oppressionem ciuium coniurari cognita reprælio, & armis expulsi sunt. Et Amisiani exules ex Chio suscepitos, tandem armis deicere coacti sunt. Sancti vero, qui Samios receperunt, mox ab eis sunt propria ciuitate deiciti. Appoloniatæ, qui sunt in Euxino ponto, adueniæ receptis, seditione agitati sunt. Et Syracusani post Tyrannos expulsi, cum hospites & conductos milites fecissent ciues, in seditionem & prælium inciderunt.

Et Amphipolitæ, receptis Chalcidensium colonis, pulsi tandem ab illis sunt fere omnes. Et ad eundem modum artium & morum ciuitatis ignari & imperiti alienigenæ, facile ad seditiones aduerteris indigenas concitantur. Inter quos tamen hand ægre cōcordia coalescit, si diutina contuetudine ijsdem artibus & moribus fuerint asluefacti, nō secus atque si equos iungas inter se ignotos, qui ab initio quidē non facile se ferunt, at vbi diutina asluefactio alter alterius habitui aslueferit, tum facile sub idem iugum coalescunt, & cōcordes fiunt. Atque hac sane ratione Romani olim alienigenas non solū ciuitate Romana donarunt, sed publicos etiam honores & munera, eis detulerunt. De qua re pulchra admodum Claudi Imperatoris ad Senatum apud Cornelium Tacitum extat oratio. Nam cum de supplendo Senatu ageretur, ac primores Galliæ, qui foedera & ciuitatem Romanam pridem assequuti, ius adipiscendorum honorum in vrbe expetissent, ac multis super ea re variusque rumor, & studijs diuersis apud principem certaretur: asluerantium, non ita agram Italiam, vt Senatum vrbi suę suppeditate nequiret, suffecisse olim indigenas consanguineis populis: nec pœnitere veteris Reipublicæ princeps contra disseruit, & uocato Senatu, ita exortus est.

4 Cor. Tac. li. 1. Aug. hist. referente. Maiores mei, quorū antiquissimus clausus origine Sabina, simul in ciuitatē Romanam, & familias Patritiorum ascitus est, hortantur vti paribus Consiliis Rempublicam capessam, transferendo huc, quod usquam egregium fuerit. Neque enim ignoro Iulios Alba, Coruncanos Camerio, Porcios Tusculo: & ne vetera scrutemur, Etruria, Lucaniaque & omni Italia in Senatum accitos. Postremo ipsam ad Alpes promotam, vt non modo singuli viritum, sed terræ gentesque in nomen nostrum coalescerent. Tunc solida domi quies, & aduersus externa florimus, cum Transpadani in ciuitatem recepti, cuni specie deductarum pro orbem terræ legionum, aditis prouincialium validissimis, felso imperio subuentum est: num pœnitet Balbos ex Hispania nec minos insignes viros e Gallia Narbonensi transiisse? Manent posteri eorum, nec amore in hanc patriam nobis concedunt. Quid aliud exitio Lacedæmonijs & Athenensib. fuit, quanquam armis pollerent, nisi quod viatos pro alienigenis arcebant? At conditor nostri Romulus, tantum sapientia valuit, vt plerisque populos eodem die hostes, dein ciues habuerit. Aduenæ in nos regnauerunt. Libertinorum filii Magistratus mandati: non, vt plerique falluntur, recens, sed priori populo factum est. At cum Senonibus pugnauimus, scilicet Volsci & Equi nunquam aduersam nobis aciem instruxeris: Capti a Gallis sumus, sed & Tuscis obsides dedimus, & Samnitum iugum subiuvimus: Attamē si cuncta bella recēscas, nullum breuiore spacio, quam aduersus Gallos cōficitū, continua inde ac fida pax. Iam moribus, artibus, affinitatibus nostris mixti aurum & opes suas inferant potius, quam separati habeant. Omnia. P.C. quæ nunc vetustissima creduntur, noua suere; Plebeij Magistratus, post Patritios: Latini, post Plebeios, coeterarum Italiæ gentium, post Latinos. Inueterat hoc quoque, & quod hodie exemplis tremur, inter exē-

pla erit. Hæc Claudius princeps. Quam sententiam sequi Senatu, mox Heduis Senatorum ius in vrbe datum est.

6 Sed & maiore sēpe cum laude & gloria Reipublicæ, tab alienigenis quam indigenis adminitrantur, vt recte dictum sit ab Ennio apud Ciceronem in epist. ad Trebatium.

Multū suam rem bene geſſere, & publicam patria procul. Multū qui domi quietem agerent, propterea sunt improbati.

Qua sane ratione factum esse putauerim, vt Romanorum Imperatorum Constitutiones, olim in deferendis publicis muneribus, alienigenas indigenis prætulerint. Tametsi enim indigena naturali quodam necessitudinis vinculo patriæ & ciuibus astrici sint, propter quod & publicam utilitatem, magis quam alienigenæ curare presumuntur, vt pulchre alibi docet Ioannes Neuianus in consi. suo, quod est inter consi. Alberti Bruni. Et apud Xenophontem lib. 8. de pædia Cyri. eadem de re pulchram sententiā profert Cyrus. Itaque, inquit

7 tūsi alias quodam tentabis regni concustodes efficere nūquā aliunde, prius incipe quam ab eo, qui ex eodem loco natus est. Quare & hoīes ciues alienis præferēdi sunt, & qui una sunt aliti, iis, qui contubernales non sunt: Tamen propter eam ipsam naturalē charitatem, qua se complectuntur indigenæ, veteres veriti, ne Præpositi publicis officiis multa in ciuibus corrigenda per gratiam dissimularent; Tum etiam, quia videbant indigenas minus timori esse, & Euangelica vox habet. Luc 4. raro in patria sua gratū & acceptum esse Prophetam alienigenis ea, quam indigenis demandare maluerunt.

8 Quod multis legib. declaratur. Quales sere sunt. Nulli patriæ suę administratio, sine speciali permisso principis, admittatur l. f. C. de effi. rect. Provinciæ. Item, Nullus in prouincia, in qua oriundus est, vel in qua habitat, siue latem constituit, publicū officium gerere debet. l. nullus. C de diuersis off. lib. duodecimo. Item, in prouincia propria non debet quis administratio nem sumere, nisi ex certa scientia id ei concedatur a principe, l. f. C. de cri. sacrilegi. vbi Saly. Item Nemo in prouincia sua assidere potest ultra tempus a constitutionibus concessum, quod est quatuor Mensiū m. l. hij qui ss. ex quibus causis maior.

Immo & poena in eos constituta fuit, qui in sua prouincia ultra tps a iure destinatum, iudicibus assidissent. l. in consiliariis. C. de Assessoribus. Bal. in l. Parabolam. C. de Epit. & Cleri. In Consiliariis (inquiunt, Theodosius & Valentinianus) obseruari censemus, vt cum, qui in sua prouincia ultra quatuor Menses moderatoribus assederit, aduersus leges antiquas, & diuorum retro principum scita, proscriptio bonorum, & accusatio publice criminis, immineat.

9 Ceterum in diligendis Magistratibus extraneis, ea mode ratio seruanda erit, vt populo, cui gubernando præponuntur accommodati sint gnari, videlicet & consuetudinis eorum, & in primis lingua patriæ, vt scilicet Grēcis præsint, qui sciunt Crēce, qui autem Romanę loquuntur, his præsint, qui eandē locutionem habent. Sic & Italici Italicę, Germanici Gallis Gallicę, Hispanici Hispanicę linguarum periti adhibeātur. Quod si enim secus fiat, accidit, quod Apollonius apud Philostratum libro 5. de vita Apollonij in Peloponeso accidisse testatur. Nam cum illic vir præsideret, Grecę linguę ignorans ita vt nec ipse Grecos, nec ipsum Graci intelligerent: errabat ipse plerunque, & in multis etiam fallebantur Peloponnesiaci. Assessores namq; Consiliarii & iudicii consorts, pecunia corrupti, peruerse causas iudicabant: calumnias in Præsidem, velut seruum, referentes. Sed & honestissimos esse operari, quibus aliena prouincia vel ciuitate publica munera demandantur. Gl. in capitul. licet. 8. q. 1. in electionibus quidem id obseruatur, vt boni sint qui eliguntur, si fuerint indigenæ: optimi, si alienigenæ.

De seditionibus, quæ propter dissimilitudinem generis, officiorum & artium excitantur.

S V M M A R I V M.

1 Seditiones nobilium & plebiorum inter se frequentiores sunt, & crudelis asignalur ratio. m. 2.

3 Tribunorum plebis seditiones mores.

4 Seditiones uicium, inter facios magistratus oriuntur.

Tractatum Tomus XI.

II4

Seditiones saepe propter discordias collegarum in eodem officio commouentur. & propter artis dissimilitudinem inter eosdem artifices. n. 5.

C A P. IX.

Nter seditiones, quæ propter dissimilitudinem generis & stirpis oriuntur, frequentiores sunt, quas inter se Nobiles & Plebei cōcitant. Illi quidem, quia nobilitate generis freti, spretis Plebeis, publica munera & honores soli, & quasi ex debito poscent. Hii vero, quia virtutem magis quam nobilitatem gentis in ijs qui ad honores vocandi sunt, siue Nobilebus, siue Plebeis, spectandam: nec aditum ad honores Plebeis, fortibus alioqui & strenuis, ob generis humilitatem præcludendum, esse censem. Ac tales quidem olim fuerunt Tribunitiæ seditiones, ex concertationibus videlicet Consulum, & Tribunorum plebis orationibus. Quarum multa quidem ex historiis Romanis exēpla profici poscent, sed quæ historiarum studiosis notiora sunt, quæ hoc loco enumerentur.

Ceterum, quod ad causas huius generis seditionis pertinet non aliunde facilius & perfectius cognoscuntur, quam ex orationibus, quas inter se dissentientes Consules & Tribuni, Nobiles & Plebei, vel gliscientibus iam vel grāssantibus seditionibus, habuerunt. Cuiusmodi fere sunt, quas vt referunt T. Liuius lib. 2. ab ur. cond. & Diony. Halicar. lib. 6. Appius Claudius in prima secessione plebis in montem Sacrum: Martius Coriolanus, Tribunitiæ potestatis hostis, ante damnationem suam aduersus Plebeios: & rursus, quas Marcus Valerius pro Plebeis aduersus Appium Claudiū, & L. Brutus aduersus Martium Coriolanum. Similiter, quas Gracchi, aliquod in favorem Plebeiorum, pro legibus Agrariis dixerunt: Quibus haud absimilis est oratio Marij apud Sallust. in bello Iugurthino. quia se etiam si nouum hominem, honoribus tamen dignum, ac Nobiles etiam nulla virtute præditis, quantalibet veteris prosapia dignitate ac maiorum imaginibus splendentibus, præferendum esse demonstrat. Et Cicero in oratione pro L. Murena. suo quoque tempore gloriatur, suo labore perfectum, ne viris fortibus ignobilitas generis obijceretur: Et claustra nobilitatis ita a se fuisse refracta, vt aditus ad Cōfūlatum non magis nobilitati, quam virtuti pateret. Quibus sane alijsque innumeris prope eiusdem generis orationibus perspicuum fit, ex eo maxime discordias inter Nobiles & Plebeios suboriri. Quia Nobiles à virtute maiorum suorum degenerantes, nec tamnam eorum & gloriam sua quoque virtute adæquantes, indignos se esse munieribus & honoribus, qui bus funguntur, demonstrant: imperium in Plebeios superbe magis & insolenter, quam prudenter exercentes. Sallustius in bello Iugurthino. Plebei vero & noui homines, qui olim per virtutem Nobilitatem soliti erant anteuenire, furtim & per latrocinia potius, quam bonis artibus ad honores & Imperiaqñituntur. Quod sèpe Tribunos fecisse legimus, t̄ qui cōcordiæ impatiens, non solum ad nouos tempore honores contenderunt: sed & ægri aliquid in Republica esse voluerūt, vt esset, ad cuius curationem ipsi a plebe adhiberentur. Unde & semper nouandi res causas inuenierunt, ac plebis animos, quo minus dicto patrum audientes essent, & obediens sollicitarunt. Nam ad hunc modum dissoluta vera illa in Repub. & consonante Harmonia, & Ordinum concordia, omnia quoque seditionibus agitentur necesse est. Propter dissimilitudinem officiorum sunt seditiones, quoties Magistratus diuersis officijs præpositi, inter se discordant, vt iam de Consulibus & Tribunis dictum est: Qui inter se digladiantes sèpe atrocissimas seditiones concitarunt. Cuius rei multa apud Liuium lib. 2. & 3. ab vrb. cond. aliosque Romanarum Historiarum scriptores, exempla reperiuntur. Et ex eadem sece causa, inter sacros quoque Magistratus interdum seditiones oriuntur, qualis est, quam alibi ex Iosepho refert Euse. in Eccles. hist. lib. 2. cap. 20. Inflammatur autem, inquit, sedatio acerbissima a Pontificibus, aduersum Sacerdotes & Primarios plebis Hierosolymorum, quorum singuli conquirentes subimper perditorum iuuenunt, & nouis rebus gaudētiunt magni. Duces semetipos propriæ factionis instituebant, qui cōfligentes ad inuicem primo, conuicijs laceſſere, tum deinde & laxis sternere: nec quisquā erat, qui coerceret, sed agebātur omnia tanquam in vrbe non habente Rectorem. Igitur pontifices in tantam venere proteruiam, vt seruis suis ad areas missis, inuaderent decimas, quæ Sacerdotibus debebantur: & accidebat, vt nonnulli ex minoribus Sacerdotibus, quorū alii moniæ vi fuerant direptæ, inedia deperirent, ita seditionū violencia, ius fasque confuderat. Quin sèpe etiam propter discordiam Collegarum, in eodem officio seditiones commouentur, qualis fuit, quæ Cæsare & Bibulo, simul Consulatum administrantibus, coorta est; ac tanta quidē atrocitate, vt ad vul-

nera tandem peruentum fuerit, vt Appianus scribit li. 2. de bellis ciuilibus. Sic Appij Claudi, & P. Seruili Consulū contrarijs studijs effectum est, vt sedatio plebis aduersus patres, propter nexos ob æs alienum concitata, quā antea Seruilius cōposuerat, solo Appii in Collegam odio deum recruduit. T. Liuius lib. 2. ab vrb. cond. Sed & propter dissimilitudinem artium, qui eas profitentur, ad seditiones deueniunt, ad quod genus referuntur Philosophorum concertationes, quarum sèpe in Dialogis suis meminit Lucianus. Et ad eundem modum aliarum quoque artium professores, discordare solent: Cuiusmodi olim fuerunt contentiones Thomistarū & Scotistarum in Theologia, & aliorum similiter in aliis artibus professorum. Sed & æmulatio quædam inter mechanicos artifices solet, propter quam ad discordias perueniunt. Immo & se pæ vnius & ciuidem artis professores inter se dissentunt, quæ tamen concertationes plerunque magis prodeſſe solent quæ obesse, vt alibi testatur Hesiodorus in opere, cui titulus: Opera & Dies.

*Semper, inquit, vicino vicinus est amulus, hunc ut
Condere cernit opes, properantem graniter, atque
Concertatio conducit mortalibus ista
Odit ita fabrumque faber, figuloque molestus
Est figulus, mendico protinus inuidet alter
Mendicus, Cantor Cantorem liuidus odit.*

Deseditionibus, quæ ex diversitate atque dissimilitudine Religionum descendunt.

S V M M A R I V M .

- 1 *Seditiones sunt propter diversitatem religionis.*
- 2 *Bacchanalia, eorumque institutiones & mores qui erant.*
- 3 *Secta Adamitarum seu Bicardorum qua fuerit.*
- 4 *Anabaptistarum furiosa & inhumana secta, & eius mores.*
- 5 *Seditio inter Eleazarum ducem militem temporibus Claudii imperatoris, & Pontifices & Phariseos.*
- 6 *Seditiones inter catholicos & hereticos pernicioſe.*
- 7 *Seditio Arrianorum contra Chrysostomum pernicioſa.*
- 8 *Heresis qualibet per se est sedatio.*
- 9 *Seditiones inter Gentiles & Christianos pernicioſa.*
- 10 *Seditio propter aditum Mithrae Alexandria Christianis pernicioſa. & numero. 1. 1.*
- 11 *Seditio in Alexandria sub Theodosio imperatore inter Gentiles, & Christianos cruenta.*
- 12 *Paganorum indignatio contra Christianos propter simia simulachrum in Alexandria.*
- 13 *Iudei semper Christianis propter religionem infensi fuerunt.*
- 14 *Cyrillus episcopus Iudeos expulit.*
- 15 *Seditio Iudeorum aduersus Christianos eorumque facinus contra infans tulum Christianorum. numero. 1. 7.*
- 16 *Iulianus apostata Christianos ut seditiones persequutus est.*

C A P. X.

Propter dissimilitudinem Religionis sunt seditiones pluribus videlicet inter dissentientibus in Religione, vel vna & eadem vel pluribus & diuersis. In vna & eadem, vt quæ do in Ethnicorum Religione Ethnici: in Iudaica Iudei: in Christiana, qui nomē in Baptismo Christo dederūt, Christiani inter se discordant. In diuersis, vt quādo cum Christianis vel Iudeis Pagani: vel cum Paganis Iudei, de his quæ ad alterutorum Religionem pertinent, altercantur. Ac ad prium quidem genus pertinet seditio, quæ olim Romæ propter sacra Bacchanalia orta est, vt refert T. Liuius lib. 9. de bello Maced. & Asiat. Ea eiusmodi fuit. Erat locus, quem Bacchis sacrum esse fingebant eius seditionis authores. Id autem sacrarium foeminarum erat, nec quenquam virum eo admitti solitum: ac primum quidem tres in anno statutos dies habebant quibus interdiu Bacchis initiantur, non viri sed mulieres. Deinde mutato in diuersum ritu, ex diurno sacro factum est nocturnum, & pro tribus in anno diebus, quos singulis mensibus initiorum dies fecerunt, quibus non solum foeminae, sed etiam viri initiantur: nec initiantur annis 20. Captabant enim ætates & erroris & stupri patientes. Ex quo inde promiscua sacra facta sunt, & permixti viri foeminas, & noctis accedente licentia, nihil ibi facinoris, nihil flagitijs prætermissum. Plura virorum inter se, quam foeminarum stupra, & vi quisque introducebatur, simul Sacerdotibus velut victimæ tradebatur. Sed & locus talis erat, qui circum Tract. Tom. xj.

P 2 sonabat

Conradi Brunii de seditionis.

Sonabat v'lulatibus, cantuque Symphonię, & Cymbalorum & Tympanorum pulsū, ne vox quiritantis, cum per vim stuprum inferretur, exaudiri posset: Et si qui minus patientes de decoris erant, & pigiores ad facinus, eos pro victimis immolari nihil nephias ducebāt. Hęc summa inter eos Religio erat, viros velut mente capta, cum iactatione fanatica corporis, vaticinabantur: Matronę Baccharum habitu crinibus passis, cū ardenti bus facibus, decurrebant ad Tyberim, demissasque in aquam faces, quia viuum sulphur cum calcer inerat, integra flamma efferebant, raptos a diis homines dicebant: Quos machinę illigatos, ex conspectu in abditos specus abripiebant, eos esse dicebant, qui aut coniurare, aut sociari facinorib. aut stuprum pati noluissent. Ac sub tali quidem pretextu Religio nis, supra septem milia virorum ac mulierum conspirarunt, tantaque perditionum vtriusque sexus hoīm multitudō cōfata fuit, vt vix discuti tam nefaria coniuratio posse videretur: Sed quæ tamen Posthumi Consulis prudentia & consilio, si ne tumultu & cēde, tandem compressa & extincta est.

- 3 Atque huic haud dissimilis est Biccardorum seditio, † ante annos plus minus centū & viginti, in Bohemia ortam, & a Biccardo quodā ex Gallia Belgica nomen sortita. Is nō paruā mulierū virorumq; plebem ad se trahens, ac nudos incedere iubens, nouam sectam instituit, sectatoreisque suos Adamitas vocauit, occupata insula quadam amne Lusmitio cinctā, filium Dei se dixit, & Adam vocari. Connubia eis promiscua fuere, nephias tamen iniussu Adam mulierem cognoscere: sed quisque libidine incensus, in aliquam exarlit, eam manu prehendit, & adiens principem. In hanc, inquit, spiritus meus cōcaluit. Cui princeps. Ite, inquit, crecite, & multiplicamini, & replete terram. Ex his quadraginta viri insulam exire, & intrantes vicinas villas, euaginatis gladijs, super Ducentos homines agrestes interfecere. Hęc & alia de ipsis scribit Aeneas Sylvius, in hist. Bohemica cap. 41. Hos nostra ętate sequuti
- 4 Anabaptistæ, † simili prope furore & iſdem ritib. venere vli sunt publica & mixta. Adeo non cessat Diabolus, sc̄mēl sopia-
tas impietate; & errores, denuo in multorum perniciem ve-
lūt ab Orco reuocare, quories occasio offertur. Sed nec nouā
fuisse crediderim eam quam a Biccardis introductam fuisse se-
ctam dixi, Nam & Epiphanius, lib. 2. To. 1. h̄res. 52. qui Basili-
o Magno, & Gregorio Theologo, & Ioanni Chryſostomo
contemporaneus fuit, temporib. Valentis & Gratiani, circa
annum a nativitate Domini Quadrageſimum, Adamita-
rum h̄eresim fuisse refert: ideo sic appellatorum, quia & ipsi
nudi incellerunt, quippe latibula & spelūcas in Hypocaultis,
ideit, locis qui subter incenduntur, habuerunt: quas ingressu-
ri, siue uiri siue mulieres foris exuebantur, & sic nudi ingredie-
bantur, velut ex matre, vniuerso corpore. Eiusdem generis est
seditio, cuius alibi meminit Iosephus de bello Iud. lib. 2. ca. 17.
5 quam apud Iudeos Eleazarus, †dux militum temporib. Clau-
dij Imperatoris, ex tali fere cauta commouit. Quia cum ho-
stias Casaris, quæ pro Romano populo offerri solitæ erāt, re-
iecisset, persuadens his qui sacrificijs ministrabant, vt nullius
munus aut hostia, qui non esset de Iudeorum gente, suscep-
retrur: Contra vero Pontifices & Pharisæi, non solum Iudeorum, sed etiam gentium munera recipienda dixissent, idque
maiorum suorum exemplo, qui exterarum etiam Gentium
sacrificia suscepissent: maximus propter huiusmodi dissensio-
neum tumultus in ciuitate inter Pontifices, & eos, qui Eleaza-
ro adh̄erebant, concitatus fuit, quo per Septem dies durante,
graues vtriusque partis cædes facta sunt. Omnia autem per
nicioſissimæ sunt in hoc genere seditiones, † quæ in Religionē
nostra Christiana inter Catholicos & h̄ereticos oriuntur: illis
quidem Catholica dogmata & ritus in Ecclesia custodientib.
his vero adulterinas & Catholicæ veritati contrarias Doctri-
nas configentibus. Ex qua quidem causa dubium non est, or-
tam fuisse seditionem apud Corinthum Euseb. li. 5. Eccl. His-
to. c. 6. referente propter quam ex persona Romana Ecclesiæ
Clemens ad Corinthios Epistolam scripsit, qua eos in pacem
reuocavit, & fidem eorum, quæ conculta fuerat, renouauit.
Sic Arriani, vt in histo. Trip. lib. 5. c. 32. legitur, propter doctri-
nam consubstantialitatis aduersus Homousianos: Et alij si-
militer h̄eretici, ad impugnanda alia Catholica dogmata
aduerius Catholicos, multis ſepe & easdem crudelissimas fe-
ditiones concitarunt. Et propter eandem rationem ob diuer-
ſos ritus ſepe inter Catholicos & h̄ereticos seditiones ſubor-
taſſerunt: qualis fuit, quam Ioannes Chryſostomus ab Ar-
rianis passus est. Quam ad hunc modum narrat in Tripartita
- 7 Socrat. li. 10. c. 8. Arriani, † inquit, extra ciuitatē collectas age-
bant. Sabbato autem atque Dominica inter portas & porti-
cus congregati, Hymnos & Antiphonas ex Arriano dogma-
te compotitas, decantabant. Et hoc maxima noctis parte fa-
cientes, diluculo cum ipsis Antiphonis, per medium ciuitatē
egregii portam, ad suam Ecclesiam concurrebant. Cunque
hoc crebro, quasi ad vituperationem Orthodoxorum, face-

- re non cessarent, frequenter etiam hoc cantabant: Vbi sunt, qui dicunt tria virtute vnum? Tum Ioannes, metuens, ne ſimplices huiusmodi cantibus traherentur, instituit ſuum populū vt & ipſi nocturnis occuparentur Hymnis, vt & illorum obſcuraretur opus & fideliū profectio firmaretur. Studium ergo Ioannis valde utile, cum turba periculisque finitum est. Nam cum clariores Hymni Homousianorum noctu appare-
rent (fecerant enim etiam cruces argenteas, quæ cum argenteis cereis portabantur, expensas ad hęc Eudoxia Augustā p-
bente) tum Arriani zelo tracti, vtque ad cædem insurgunt.
Vna ergo nocte, facta congreſſione, lapide in fronte percus-
sus est Brison, Eunuchus Augustæ, qui ad Hymnos exercen-
dos fuerat deputatus: sed etiam quidam ex populo vtriusque
partis extinti sunt. Ex his motus imperator, prohibuit Arria
8 nos Hymnos publice decantare. Sed & quælibet h̄eresis † per
ſe rebellio est, etiam si nullus ex ea tumultus oriatur. Nam
hoc ipso, quod Catholicæ doctrinæ aduersantur h̄ereses, ſi-
mul etiam qui eas amplectuntur, Catholicæ Ecclesiæ, & eo-
rum qui illi præſunt, obedientiam abiūcere intelliguntur. Se-
pe etiam accidit, vt inter ſe quoque h̄eretici, propter dissimi-
litudinem falsorum dogmatum, dissentiant: Immo & vna ſe-
pe h̄eresis in multas & diuerſas partes ſciſſa, ipſa ſibi aduer-
ſetur, vt dicit Euseb. li. 5. c. 13. Ruffinus in Eccl. hist. libro x. c.
25. Quales fuerunt Martionis, Arrij, & quorundam aliorum
ſectæ, vt in libris nostris de h̄ereticis demonstrauimus. Quan-
quam raro ex hac cauſa ad ſeditiones inter ſe perueniant ni-
mirum eo ſpectantes, vt quantumlibet inter ſe discordes, Ca-
tholicam magis Ecclesiam, quam ipſa ſe inuicem persequan-
tur. Etiā enim capitibus diuīſæ ſunt: tamen caudas habent col-
ligatas, de vanitate in idipsum conuenientes, vt inquit Inno-
centius papa. c. excommunicamus. de h̄ereticis. Perimiles ſa-
ne vulpibus Sanſoni, quæ vultibus quidem diuīſæ, caudis
vero colligate, igne ſuppoſito, ad incendendas Philistino-
rum ſegetes immīle furunt. Iudic. c. 15. Qua nimirum figura
recte ſignificatur, h̄ereticos omnes ſimul ad deſtruptionem
quidem bonorum fructuum conuenire: ſecum vero in do-
ctrina diſcordare, vt pulchre alibi docer, pius iuxta & docti-
ſimus Ambroſius Catharinus, Epifcopus Minoriensis, lib. 1. de
conſideratione, & iudicio præſentium temporum. c. 13. Ad al-
9 terum autem genus referuntur ſeditiones, † quæ inter Gentiles & Christianos oriuntur. Qualis eit, quam idem Socrates
in Tripartita. l. 6. c. 8. commemorat. Erat, inquit, locus quidam
in ciuitate antiquis temporibus desolatus atque neglegitus,
multaque forde complectus: hic Pagani olim deo Mithrē ſa-
crificantes, homines immolabant. Quem locum Constanti-
nus quali vacantem Ecclesię Alexandrinę conſerferat. Hic
Georgius (is erat Christianorum Epifcopus) volens oratoriū
extruere, locum repurgari faciebat. Quod dum fieret, inuentū
eſt illic Adytum in multa profunditate contructum, in quo
Paganorum mysteria celebrauerunt. Erant enim ibi caluariæ
hominum plurimæ, maiorum pariter & infantium, qui peri-
bebantur illic extinti, vt ex eorum viſceribus artes Magicas
exercerent. Hęc igitur Christiani reperientes in Adyto Mithrē
ſtuduerunt ad irriſionem Paganorum vniuersis hęc facinora
reſerare, diuulgabantque capita hominum, quæ compererāt.
10 Hęc Alexandria Pagani videntes, † & opprobrium non ferent, ira ſuccensiſi ſunt, & omne quod ad præſens inuenientur ar-
ma iudicantes, impetu contra Christianos facto, multos inter-
remerunt, alios gladijs, alios fustibus aut lapidibus, alios funi-
bus strangulantes, quosdam etiam crucifigentes ad ſacrę cru-
cis iniuriam, plurimos diuertiſi vulnerib. affligentes. Et ita fa-
ctum eſt, vt neque proximis parceret, ſed Philoponus Philo-
ſphum percussit, & frater fratrem, parentes filios, & inuicem
in mutua nece graſlati ſunt. Quamobrem Christiani eūdem
locum purgare quieuerunt.
Sed nec longo poſt tempore alia eiusdem generis, & ex ea-
dem fere cauſa, excitata fuit ſeditio, vt in histo. Trip. li. 6. capit. 9.
11 † Mortuo enim Constantino Imperatore, ſub quo, quæ iam
narrata ſunt, perpetrata fuerant, populus Paganorum impe-
tu facto in eum, quem dixi Georgium, vinculis eum alligau-
erunt, quem paulo poſt venientes ad carcerē, peremerūt, eiusq;
cadaver imponentes Camelō, a mane v̄que ad vesperam
per totam traduxerunt ciuitatem, & circa ſerum dici concre-
mauerunt.
Nec diſsimilis huic ſeditio in Alexan-
12 dria nata eſt ſeditio, † quam ad hunc modum narrat idem So-
cates, apud Cassiodorum in Tripart. lib. 9. c. 27. cui eo quoque
maior fides adhibenda eſt, quia ſuo tempore, quæ commemo-
rat, acciderunt. Preceperebat, inquit, Imperator, vt opera Theo-
phili in Alexandria Paganorum templa deſtruere. Theophili
potestate præcepta ſluidit Paganorū deſtruere mysteria,
& tēplū quidem Mithræ purgauit, Serapidis vero ſubuertit.
Verum Mithrē ſacra, vbi homicidia perpetrabant, publice
patefecit. Serapidis autem & aliorum riſu plena monſtrauit,
iubens

13 iubens p medium plateam portari verenda, quę Paganicū maximo honore venerabantur. Hæc Pagani videntes, maxime Philosophi, iniuriam ferre nequieuerūt. Vno namq; impetu contra Christianos factō, neces innumerās perpetra- rūt, resistentibusque Christianis, clades hēc uisque ad im- mensum bellum processit. Mortui denique fūnt in ea cōgres- sione Paganorum pauci, Christianorū uero plurimi, ex vtra- que parte innumerāi vulnerati. Porro Pagani metu principis postquam cēde fuerant faciatī, per loca singula celabantur, multi quoque etiā de ciuitate fugerūt. Inter quos Helladius Ammoniusq; Grammatici, apud quos ego ualde puer Con- stantinopoli legi. Et Helladius qdē Sacerdos Louis esse diceba- tur. Amonius vero Simiæ. His ita gestis, Theophilo in de- structione templorum auxilia subministrabāt, p̄fectorus Ale- xandriæ, & Dux ordinis militaris. Idola autem Idoliorū con- flabantur ad faciendas ollas, & ad Alexandrinæ Ecclesiæ di- uersos vsus, cui ab Imperatore donati fuerant dij ad expensas egentium. Cum igitur Theophilus omnes contriuisset Deos, vnum tantummodo reliquit Simiæ simulachrum, t̄iubens id publice proponi atque seruari, ne sequenti tempore Pagani negarent, tales se adorasse deos. Quam rem noui ego grauter tulisse Ammonium Grammaticum, dicentem, Paganos mi- hil tam graue perpessos, nisi quod non conflatum est & ipsū: sed pro derisione vnum illud Idolum seruaretur. Helladius autem gloriabatur, dicens. Quod in congressione Christiano- rum, nouē ipse peremisset. Sed Iudei semper Christianis propter religiouem fuerunt infensi, propter quod & varias aduer- sus eos seditiones, easdemque atrocissimas concitarunt, & va- rias iniurias eis intulerunt. Qualis est, quam idem Socrates in Trip. lib. 1. c. 12. ex huiusmodi fere causa ortā esse scri- bit. iudizi, inquit, cum essent semper Christianis infensi, Horo- ste p̄fectoro Alexandriæ festiuitatem quandam, quam Poli- tiam vocant, in Theatro celebrante, vbi & aderant quidam fautorum Cyrilli, tum Episcopi Alexandrini, inter quos & Hierax Docto Puerilium literarum, & Cyrilli auditor: viden- tes in Theatro Hieracem Iudei, clamabant aduersus eum, & propter nihil aliud venisset, nisi vt in Theatro seditiones in- ter populos excitaret. Quibus fauens P̄fectorus, arreptū Hie- racem publice fecit in Theatro agi verberibus. Cyrus vero 15 t̄cūocatis Primoribus Iudeorum, admonuit, ne cōtra Chri- stianos seditiones vterius excitarent. Porro turba Iudeorum hoc parvipendens, in atrocissimam aduersus Christianos cō- uera est seditionē, in qua & plurimi Christiani trucidati fue- runt; de quibus tādem vindictam sumens Cyrilus, in Synago- gas eorum irruit, & illas quidem abstulit, Iudeos autē expulit ciuitate, eorumque substantiam diripere populo imperauit. Hocque modo iudei a temporibus Alexandri Macedonis il- lam habitantes vrbum, tunc nudi prorsus expulsi sunt, & per singula loca dispersi.

16 Idem de alia seditione t̄ Iudeorū aduersus Christianos, in hunc modum scribit Trip. lib. 1. c. 13. post modicum vero tempus, inquit, Iudei rursus illicite contra Christianos agētes, puniti sunt in loco, qui dicitur Mestar, posito inter Chalcidē & Ancyram Syriæ. Hic itaque Iudei consueta quedam ludi- cra celebrantes, per ebrietatem accensi, inter alia Christianis, ipsique Christo derogare cēperunt: illudentes Crucis, & spem in eo qui est crucifixus habentibus. Compr̄hendentes enim infantulum Christianum talligatum cruci suspenderunt, & primum quidem deludebant & irridebant eum, postea vero correpti v̄sania, ipsum infantulum verberibus peremerunt. Ob hoc ergo dira cōgressio inter eos atq; Christianos exorta est. Quod cum princeps cognouisset, prouinciarum iudicibus mandatum est, vt huiusmodi quererentur: & authores, & pu- nirentur: & hoc modo dignam vltionem malitiaꝝ suꝝ recepe- runt.

17 Quin illud Iudeis & Pagani peculiare fuit, vt omnium se- ditionum causam & culpam in Christianos transferrent, et si alijs ex causis excitarunt: Sicut Iudei Christum ipsum seducto rem turbarum appellarunt. Ioā. 7. Et Tertullus Paulum Apo- stolum coram Felice Pr̄side accusans, A. 2. 4. Inuenimus, ia- quit, hunc hoīem pestiferum, & concitantem seditiones om- nibus Iudeis in vniuerso orbe, & authorem seditionis secta- Nazarenorum.

18 Et Julianus t̄ ille Apostata Imperator, Christianis iterdixit peregrinis, ne venirent Cyzicū credens, quod religionis causa excitarent seditiones. Trip. lib. 6. c. 27. Et idem Julianus Episcopos p̄cepit ciuitatib. expellere, quasi turbas facerent in populo, vt in ead. Trip. li. 6. cap. 28. inter quos cum Titum quo que Bostrensem Episcopum expellere iussisset, & ob id Titus libellum principi obtulisset, in eo contestatus, quod inimica inter se esset turba Paganorum, & Christianorum, & suadente Christianos a seditione quietcere. Imperator per hanc oc- casionem Tito inimicitias commouere studens, Bostrenib. scripsit. Titum corum accusatorem fuisse dicendo, ipsius mo-

nitis non sua voluntate populum a seditione cessasse, propter quod & populo, vt eū velut hostem expellerent, suadebant.

De seditionibus, qua a populo ob Religionem in diuersas partes scisso, propter alterutra- rum partium Doctores & Prelatos concitantur.

S V M M A R I V M .

- 1 Populus propter diuersa religionis studia interdiuersas partes scinditur.
- 2 Seditio propter Ioannem Chrysostomum excitata qualis fuerit, non semel, sed iterum. num. 3.
- 3 Tumultus Constantinopolitanus propter Macedonum Episcopum catholi- cum.
- 4 Seditio Arrianorum Leontio Arriano Antiochenam ecclesiam gubernan- te. gr. nu. 6.
- 5 Seditio inter Arrianos & catholicos apud Mediolanum pernicioſa.
- 6 Seditio apud Antiochiam inter Arrianos & catholicos ora.
- 7 Seditio inter Gaias & Theodosianos.

C A P. XI.

A m & multarum s̄pe seditio- nū cau- sa fuerunt diuersa populi studia & affectus, quib. erga Magistros & pr̄latos diuersarum Religio- num afficiuntur. Nam ita fere fit, vt quemadmo- dum propter dissimilitudinem dogmatum & rituum, Reli- gio ipsa diuiditur ita populus quoque propter diuersa Reli- gionis studia, in diuersas partes scindatur, & quam quisque Religionem & sectam sequitur, eius quoque Doctorem colat, atque veneretur, impugnatorem vero hostili mente perse- quatur. In huiusmodi enī dissensionibus, non solum Eccle- sia p̄fules ratiocinationibus inter se certant: sed etiam pop- ulus ipse diuiditur. Alij nāque illi, alij isti consentiunt, vt de Alexandre Constantinopolitano, & Eusebio Nicomediensi, & quibusdam aliis Episcopis contraria fidei dogmata asser- tibus, Ecclesiastice tradunt historię. vt Trip. li. 1. c. 17.

Ac primum quidem ad hoc genus referuntur seditiones, quę ad vindicandas iniurias, alteutrarum partiū p̄fatis illa- tas, excitantur.

- 2 Qualis sane fuit quę Io. Chrysostomo a quibusdā aduer- se partis Episcopis damnato, ac deinde a principe quoque ip- so in exilium acto, a populo concitata fuit, de qua ita scribit Socrates in Trip. l. 1. o. c. 13. His, inquit, ira p̄paratis, cōuenie- tes Episcopi in suburbano Chalcedonensi, quod Rufini no- mine vocatur, vbi est ī honorem Petri & Pauli Apostolorū Basilica constituta, euocauerunt Ioannem, satisfaeturum pro quibus accusabatur, iusseruntque, vt cum eo venirent Scra- pion, & Tigrius eunuchus Presbyter, & Paulus Lector: Isti . n. simul accusabantur. Cunque Ioannes euocantes velut inimicos refugeret, vniuersalem Synodus fieri proclamauit: At il- li nihil morati, quater eum euocauerunt. Qui cuna no- luisset occurtere, sed Synodus fieri proclamaret, damnae- runt eum, in nullo culpātes, nisi quod vocatus noluisset obe- dire. Cunque hoc fuisse circa vesp̄eram nunciatum, populus ad maximam seditionem excitatus est, & noctu cōcurrentes, eum trahi ab Ecclesia non sinebant, sed clamabant, vt apud maius Concilium de eo agitaretur examen. Porro iussio prin- cipis vrgebat, velociter eum ejici, & in exilium deportari. Hoc cognoscens Ioannes tertio damnationis die, circa meridi- em seipsum populo ignorante cōtradidit. Cogitabat enim ne vlla propter illum sedatio nasceretur: & ille quidem in exi- lium ducebatur. In populo autem sedatio enormis est exorta ita, vt etiam multi inimicorum eius mitericordia mouerentur, dicentes, eum calumniam passum, quem paulo ante desi- derabant videre depositum. Ceterum populo in huiusmodi seditione disurrente, & ad ipsa Regalia proclamante, idem

- 3 oannes denuo ab exilio reuocatus est. Augusta t̄ si quidem Eudoxia permota, rogauit imperatorem, vt eum reuerti p̄- ciperet, quo reuertente, & populo contendente, vt in Episco- palī sede sederet, & orationem pacis p̄beret. Cum coactus sermonem ad populum fecisset, alia subinde inter Constanti- nopolitanum populum & Alexandrinū suborta sedatio est. Finito si quidem sermone, Theophilus Alexandrinus Episco- pus, inimicus Io. Chrysostomi, questionem de ordinatio- ne Heraclides contra eum mouit, vt Ioannē huius rei occasio- ne deponeret. Verum Heraclides non aderat, iudicabatur autem velut p̄fens, quasi quodam iniuste cēdisset, cathe- nisque vinclos mis̄er in pompā Ephesi per mediā ciuitatē. Cunque pars Ioannis diceret, auditorium debere iuste consti-

Tract. Tom. xi.

P 3 tui

Conradi Brunii de seditionis.

tui, Alexandrini contendebant, ut Heraclidis accusatores suscipierentur. Hinc ergo seditio & cædes inter Constantinopolitum populam & Alexandrinum vehemens est exorta, ob quam rem plurimi vulnerati, pauci etiam mortui sunt, ut in Tripudia tradidit Socrates, li. 5. c. 14. Similis Constantinopoli tumultus propter Macedonum catholicum Episcopum sub ortus est, quem cum Imperator Anastasius, Calcedonensem Synodum anathematizare detrectat, iniurijs affecisset: multitudines cum mulieribus & liberis, Abbatibusque Orthodoxorum Monachorum congregatae, conclamarunt. Tempus Martyri Christiani: ne derelinquamus patrem nostrum in iuriis lacerare Imperatorem satagentem, ut Manichæum, & in dignum Imperio. Quæ seditio cocreuit, ut Imperator ostia papalium claudere, & naues preparare ad fugiendum cogeretur. Author Nicephorus. Eiusdem fere generis sunt seditiones, quæ mortuis aut depositis alterutrarum partium prælatis, suboritur. Fit enim sæpe, ut seditiones quæ viuentibus diuersarum religionum Episcopis quasi sub cineribus sepulta occultantur, iisdem mortuis subito erumpant & in apertum producantur.

Quod Leontius Arriano, † Antiochenam Ecclesiam gubernante, accidit. Quippe quo viuente, & si Arriani & catholici in discordis Hymnis dissidentes, illi quidem gloria Patri & Filio, velut æqui honoris gloriam dicebant, hi vero Patri in Filio per interpositionem præpositionis Filium secundum esse monstrabant, nec tamen tumultum aliquem mouebant: Tamen eo mortuo, quæ antea latuerat, subito commota fuit seditio quod & ipse viuens diuinauerat. Nam tangere caput suum iam canum, dixisse fertur. Hac niue soluta lutum coget immensum. Tri. li. 4. c. 3. 5. Omnia autem maxime in electionib. huiusmodi seditiones fiunt, in quibus scilicet pro diuino partium studio & favore, diuersa etiam suffragia in personas diuersarum religionum conferuntur. Sic mortuo Alexandro, † Constantinopolitanæ Praefulæ Ecclesiæ, cum populus in duas diuisus esset partes, aliquique defenderet Arrianum dogma, alij vero Nicæni de Creta Concilij: Arriani Macedonium, Catholici Paulum Catholicum elegerunt Episcopos. Ex qua dissensione orti sunt non parui tumultus & seditiones, ut in Tri. libro. 4. c. 22. Nam propter Macedonium Constantinopoli ortum est intestinum bellum, cum multi sanguinis effusione, qua re motus Constantinus imperator, & ipse Arrianus, Paulum Ecclesia pepulit, unde alia excitata seditio est. Quippe Hermogene magistro militum ad hoc ab Imperatore destinato, Paulum manu militari expellere conante, Catholici ei resistentes, eius domum incenderunt ipsumque trahentes, in teremerunt, Trip. lib. v. c. 32. Arriani vero Paulum tanquam seditionis authorem, ad periculum usque mortis perduxerunt. Quin & Macedonius ipse, vicinas Constantinopolitanæ urbis provincias & ciuitates seditionibus turbauit, affligens eos, qui ei assentire nolebant, non solum Orthodoxos, sed etiam Nouatianos, propterea quod Consubstantialitatis nomen recipiebant Ruff. li. 11. Ec. hilt. c. 11. Tri. li. 7. c. 8. Sic apud Mediolanum, mortuo Auxentio. Arriano Episcopo, dissensio grauis, & periculosa seditio inter Catholicos & Arrianos orta fuit, ut exitium etiam urbi, nisi mitigaretur, parare videretur. Nam Arriani Auxentij secta similem sibi fieri concertabant: rursum Orthodoxi sui dogmatis nitebatur habere Episcopum. At ea seditio diuino Ambros. in Episcopum electo, facile sedata fuit, non solum quia multa antea secundum leges & publicam disciplinam, pro quiete & tranquillitate publica orauerat: sed etiam quia populo postulante, Episcopus ordinabatur: Cuius vius auctoritas, qua apud populum valebat, tantum effecit, ut animi dissentientes subita quadam conuersione in unum consensum. vnamque sententiam, fuerint reuocati. Similis seditio apud Antiochiam orta est, ut in histo. Tripli. 2. c. 25. Eustachio Catholicico Episcopo per calumniam Arrianorum deposito. Nam in electione Episcopatus, tantus ignis accensus fuit, ut pene ciuitas viuensa periclitari videretur, nimis populo in duas partes diuisio, alijs quidem Eusebium Palestinæ transferri contendentibus: alijs autem postulatis, ut Eustachius reuerteretur. Erat nam in ytraque parte & populus ciuitatis, & militaris manus, & tanquam aduersus hostes ita cuncti mouebantur, ut pene usque ad gladios peruentum fuerit. Quin propter ipsas etiam translationes Episcoporum, sæpe tumultus & seditiones excitantur: quas ut euitarent, veteres etiam lege Canonica sanxerunt, ut in concil. Carth. Sexti. c. 15. ut ne de ciuitate in ciuitatem, nec Episcopum, nec Presbyterum, nec Diaconum, transferri liceret. Sic & Gaiano Alexadrino Episcopo ius Theodoræ Augustæ deposito, ut scribit Liberatus in Brevia. c. 20. & a Narrete in exilium missio, ac Theodosio in eius locum suffecto, magna seditio orta fuit, paucis qui dem Theodosio communicantibus, maiore autem parte populi pro Gaiano pugnante. In qua multi occisi sunt, non solum ciues, sed etiam milites, mulieribus etiam in milites gravantibus: De superioribus enim domorum iactarunt super

milites, quicquid manibus occurrerat. Quo schismate ciuitas ipsa longo etiā post tempore diuisa fuit, ut alij Gaianiæ, alij Theodotiani in ea vocarentur: Id est, Phantasiastæ & Corrupticola, a duabus videlicet secessis ita appellati, quas Seuerus & Julianus introduxerant, ut refert Liberatus in Brevia. c. 19. quorum ille corpus Christi corruptibile: hic vero incorruptibile esse affirmabat. His igitur venientes in multitudine, ciuitatis Ecclesiam illam diuiserunt, & illos quidem fecerunt Corrupticolas: incorruptibilitatis autem assertores, Phantasiastæ appellari.

De seditionibus, quæ propter negligentiam eorum, qui præsunt rebus publicis, oriuntur.

S V M M A R I Y M.

- 1 Negligentia eorum qui Republicas administrant multarum sæpe seditionum causa fuit. Et exemplis comprobatur nu. 2. &c. 4.
- 4 Hæreses & schismata ex negligentia prælatorum oriuntur.
- 5 Hæresis Arriana Constantini diligentia in consilio Niceno damnata & suppressa negligentia, Constantii in inanemus aucta totam prope urbem turbavit atque deuastauit.
- 6 Mahometi secta ex reliquis Arriana hæresis orta est.
- 7 Hæresis Euthichiana negligentia Theodosii iunioris vires assumpit.
- 8 Hæresis Hussitica in Bohemia Huuanteslai negligentia nata quantum rubor accepit.
- 9 Conciliorum intermissio occasionem hæresum prebent.
- 10 Seditiones oriuntur propter facilitatem & negligentiam principum secularium in his rebus, que ad prophanicarum rerum administrationem pertinent, quod exemplis comprobatur.
- 11 Seditiones omnium maxime oriuntur ex negligentia in coercendis subditiis delictis.
- 12 Seditio inter tribum Beniamin, & alias tribus unde ortasit.
- 13 Seditiones aliquando ex populi negligentia oriuntur.

C A P. XII.

- 1 **A**m & negligentia † eorum, qui strant multarum sæpe seditionum causa fuit. Est autem negligentia earum rerum, que ad vniuersitatem officiorum pertinent, prætermisso. Quemadmodum in ordine Ecclesiastico Pontifices, & prælatos recte negligentes appellabimus, qui nec honestam, & ordini suo conuenientem vitam ducunt: nec oves sibi commissas, quo minus a lupis in ouile irruptentibus diripientur, curant & custodiunt. Nec verbo Dei & Sacramentorum pabulis reficiunt, & mercenariis magis, quam fidelibus pastoribus, eas pascendas committunt. Sic & prophanos Magistratus negligentes vocabimus, qui nec iuste & honeste viuunt ipsi, nec sibi conuallis subditis iustitiam administrant: Id est, non id curant, ut suum cuique tribuantur pro cuiusque dignitate, & ut honeste viuant, & ne cui noceatur, sed communis utilitati seruiantur: Et ne boni a malis opprimantur. Tum curam etiam administratiois sua, sæpe pessimis etiam hominibus committunt, ut ab his regi potius quam regere ipsi videantur. Quales olim inter Romanos principes fuerunt, ut dicit Cornel. Tacit. Sueton. in Sergio Galba referente, Tyberius, † qui se atque Rempublicam vius Seiani hominis facinorosissimi permisit. Et Sergius Galba trium arbitrio regi se passus est: Iunii, Legati eius in Hispania cupiditatis immissæ: Cornelij Laconis, arrogancia & cordiaque intolerabilis, & Iceli Liberti. His enim diuiso vitiorum genere grassantibus, adeo se abutendū permisit, & tradidit, ut vix sibi ipsi constaret: modo acerbior partiorq;, modo remissior ac negligentior, quam principi conueniret.
- 3 Et Honorius Imp. ut scribit Paul. Diac. li. 13. Re. Ro. eadem facilitate, ne dicam leuitate, Reipu. moderationem Ruffino, Malzezari, & Stiliconi concredit, qui quanta apud principem autoritate valuerint, Panegyrici Claudiani poetae in ipsos compositi declarant. Sed quanto maiora a principe beneficia acceperunt, tanto deinde in ipsum facti ingratii, grauiores poenas perpenderunt. Siquidem Ruffinus, cui Orientalis aula a Theodosio Honorij patre cura commissa fuerat malo, perfidiæ depravatus, cum barbarorum solatijs regnum tentaret in uadere, morte iustissima poenas luit. Malscélzer rerum secundarum insolentia tumens, quia Ecclesiam Dei temerare ausus fuerat, ex qua quosdam non dubitauit extrahere, scrilegijs poenam passus, post aliquantulum temporis & ipse perire. Stilico quoque Occidentis tutor Imperij, immemor collatorum in se a principe beneficiorum, immemor item affinitatis (nam sacer erat Honorij) regnum & ipse Euchario

rio affectans filio, in gentia Reipublica intulit mala, propter quod & ipse miserabilem exitum sortitus est. Possem & alia huius rei veterum, & quedam est non ita procul a memoria nostra remota exempla afferre, sed quae malo historiarum studiosis & presentium quoque temporum obscuratoribus inquirenda reliquere. In his igitur & similibus reb. qui inertes & de fides sunt, eos nemo dubitat officiis suis deesse, atque ob id merito etiam negligentes appellari. Nam quod ad Ecclesiastis eos attinet, non implent, quam eis Apostolus imponit cura, dicens. Act. 20. Attendite vobis & gregi uestro, in quo uos Spiritus Sanctus posuit Episcopos, regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo. Sic nec prophani Magistratus praestant quod scriptura eos admonet. Hier. 22. Diligite (inquiens) iustitiam, qui iudicatis terram. Et iterum. Facite iudicium & iustitiam, & liberate vi oppressum de manu calumniatoris, & ad uenam, & pupillum, & viduam, nolite contritare, neque opprimatis inique. Sed nec eorum negligentiam dissimulat scriptura, si quidem negligentes sacerdotes arguens Propheta. Ezech. 13. Non ascendistis, inquit, ex aduerso, neque posuistis vos murum pro domo Israel, ut staretis in prælio in die Domini. Et ad Reges, Principes, & Magistratus prophanos dicit. Sapient. 6. Prebet aures vos, qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum. Quoniam data est a Domino potestas vobis, & virtus altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur: quoniam cum effetis ministri regni illius non recte iudicatis, nec custodistis legem iustitiae, neque secundum voluntatem Dei ambulatis. Horrende & cito apparebis, quoniam iudicium durissimum in his que presunt, fiet. Ex quo enim conceditur misericordia, potentes autem potenter tormenta patiuntur.

Primum igitur ad hoc genus pertinent seditiones, quas ex controversijs religionis nasci paulo ante demonstrauimus. Cuiusmodi sunt haereses & schismata, & quae ex his excitantur, turbæ & tumultus. Nam inde haereses & schismata oriuntur, iuxta parabolam Euangelicam; Matth. 13. Quia dormientibus Prælatis, & ea quae, & ad diligentem culturam agri Dominici pertinent, negligentibus, venit inimicus diabolus, & superseminat in medio tritici, id est, Catholicorum zizania, quae sint haereses & schismata, ut sancti patres interpretentur. Sicut enim Arriana haeresis, ut Constantini principis dilectionia in Concilio Niceno damnata atque suppressa fuit: Ita negligentia Constantii in immensum aucta, totum prope orbem turbauit, atque deuastauit. Ex cuius reliquijs, longo post tempore pernicioſima quoque Mahometi facta orta est, quæ & ipsa hodie magnam orbis partem detinet. Sic Eutichianæ haeresis & negligentia Theodosii Iunioris, in Concilio illo Latrocinali Ephesino Secundo (Sic enim a diuinissimo Leone appellatur) tantum virium collegit, ut & si diligentia Martiani Imperatoris in Concilio Chalcedonensi postea sapientia fuerit, tamen multo post tempore, quantalibet succendentium Patrum Principum diligentia & prudentia radicitus extirpari non potuerit. Quippe quae ad Iustiniani vique tempora durauit, qui & ipse una cum coniuge Theodora ab initio Eutichiani fuerunt, ut Ecclesiastice tradunt historiæ. Et Vuentzeslai negligentia Hussitica haeresis in Bohemia, non solum nata, sed ita etiam confirmata est, tantumque roboris accepit, ut tametsi in Concilio Constantiensi, ante annos plus minus centum & triginta, damnata fuerit, tamen hodie etiam maiorem Bohemici Regni partem occupet, & ipsam nostris temporibus (incertum pontificum, ne an principum negligentia) denuo recrudescentem, non solum in Germania, sed in ceteris etiam Christiani orbis Regnis & Nationibus, quam latissime diffusam ac propagatam esse videmus. Quanquam haec ipsa, ut ceteræ quoque haereses & schismata, ad prælatorum magis Ecclesiasticorum, quam secularium potestatum negligentiam referri possint. Nam ex eo maxime haereses & schismata in Ecclesia oriuntur, quod pontifices & prælati Concilia tuae nascuntur, & iam natæ latius etiam propagantur. Ex qua sane causa cum multæ aliae, tum & illa ipsa quam dixi, Hussitica, & antea eam Vniclephica, haereses primum natæ, & postea auctæ ac propagatae, & ex his aliæ quoque subortæ fuerunt, quas ut Conciliorum intermissione olim peperit, ita hodie nil aliud quam Conciliorum quoque auctoritas abolere potest. Sed & propter facilitatem & negligentiam principum Magistratum secularium, in his rebus, quae ad prophatarum rerum administrationem pertinent, seditiones oriuntur. Cuius rei multa apud historicos extant exempla, sed inter quæ magis insigne est, cuius antea quoque minimus, quod sub Gallieno principe accidit, quo scilicet gubernacula imperij tenente, propter ipsiusustum vitæ, morumque prauitatem, tum inertiam & negligentiam, triginta simul Ty-

ranii diuersas impetum prouincias per rebellionē occuparunt. Omnia autem maximæ seditiones ex eo oriuntur, quia Magistratus, tam Ecclesiastici quam seculares, in coercendis subditorum delictis sunt negligentes. Nam generaliter inferorum culpæ ordinum: ad nullos magis referendæ sunt, quam ad delices negligentesque Rectores, qui multam sèpe nutriunt pestilentiam, dum austriorem dissimulant adhibere medicinam. c. inferiorum. 86. dif. Quemadmodum in Tribum Beniamin, Iudic. c. 20. & alias Tribus Israel, maxima & eadem cruenta seditione orta est. Quia Tribus Beniamini homines suos de Gabaa, propter immanissimum scelus, quod in uxorem Leuitæ perpetraverant, punire detrectarunt. Postremo ad idem genus referuntur seditiones, tæque ex populi negligentia oriuntur. Veluti si ad Magistratus & summas potestates in Republica assumi permittat, qui non sunt amici status eius, per quem Republica gubernatur: Ac per eum modum apud Horeum euerfa est paucorum gubernatio per Heradeorum, qui Magistratum naclit, gubernationem ciuitatis, ex paucorum potentia ad popularem statum traduxit, ut Aristoteles testatur libro. 5. polit. cap. 3.

De alijs quibusdam causis seditionum.

S V M M A R I V M

- 1 Verbum stolidum seditionem patit.
- 2 Seditiones aliquando casu oriuntur.
- 3 Sedition inter duos iuuenes in nuptiis eiusdem tendente.
- 4 Situs ciuitatum aliquando seditionum causa fuit.
- 5 Alexandria quasi fataliter & suope more fuisse seditionem.
- 6 Romam fataliter fuisse seditionem.
- 7 Deus propter peccata nostra seditionibus nos, aliisque persequitionibus affligi permittit.

C A P. XIII.

Vnt & multæ aliae seditiones, quas omnes longum esset enumerare, nos aliquas tatum, quas quotidiana nobis historiarum lectio suggestit, sed promiscue tamen & nullo certo ordine, quatenus ad presentem tractatum pertinere videbitur, his, quæ Aristotelem sequuti, de causis seditionum ordine iam commemorauimus, velut Auctarij vice adiiciemus. Ac primum quidem inter militares seditiones quædam ob fractam & mutatam fidem eorum, qui ducunt exercitus, oriuntur. Sic militibus Volas oppugnantibus cum Tribunus militum, eam prædam militis fore edidisset, sed oppido expugnato fidem mutasset, aduersus eum seditione concitata est. Sic & ob eiusdem stolidam & uocordem acerbius in concione prolatam uocem, magna inter milites oborta seditione est. Nam tibi Tribuno plebis legem Agrariam ferenti, simul Volas quoque ut mitterentur Coloni laturi se dicenti, tum dixisset. Malum quidem militib. meis, nisi quierint: maximam ea vox in castris indignationem cōmouit. Vnde & Quæstor P. Sestius coercere seditionem volens, saxo ictus turba excedere coactus est. Et Posthumius ad hunc tumultum accitus, asperiora omnia questionibus & supplicijs agens, nec irmodum faciens, ita militum exasperauit animos, ut Tribunus militum, qui tumultum stolida sua voce excitauerat ab exercitu suo lapidibus cooperiretur, quamquam hec seditione ad contumeliam etiam referri possit, de qua s. diximus. Quia milites ob contumelia sibi affecti videbāt, quod ager Nolanus, quem armis cepissent, eis a Tribuno denegatus videtur, ut ait Val. Max. li. 9. c. 3. Cui haud dissimili est, qua exercitus in Fabium Consulem, ut eius imperio reluetaretur, cōmotus est. ut resert Ti. Liuius li. 2. ab ur. cōd. Siquidem memor legem Agrariam ab eo impeditam, cum hostiū copias & tufo, & facile delere liceret, immobilibus persistens, neutriū vincere voluit. Titus Luius, li. 1. sec. bel. pu. ex licetia diutino ocio collecta, ait ortam seditionem, eam quam nunciata morte Scipionis, C. Albius Calenus, & C. Aetius Umbrius, sub hoc prætextu commouerunt, quod stipendiū non esset militib. ad idem datum. Similem fere, & ex eaqem causa ortā, narrat Cornelius Tacitus li. 1. Augus. hist. sub Germanico. In ea si quidem milites lasciuia suet, laborū intolerantes venisse tps aiebāt, quo Veteranū maturā missionē, itineres largiora supēdia, cuncti modū miseriarū exposcerēt sequitāq; Centurionū uiciscerēt, & eiulde generis alia multa vociferabantur. Casu quoque oriūt seditiones, qñ videlicet nulla itercedēte deliberatione aut cōsilio, sed īcidēte iprouulo aliquo casu, ad discordias & tumultus puenit. Qualis est, q. Socrates in Tripar. li. 5. c. 3. t. ex hmōi cā labortam esse narrat. Domus (inquit) in qua erat arca, Cōstantini

Conradi Brunii de seditionis.

Statini principis corpus habens, ruinam minabatur. Ideo que custodes eius, & qui ad orationem intrabant, erant positi sub timore. Macedonius ergo cogitauit imperatoris ossa transferre, ne arcum ruinæ casus comprimeret. Hoc cognoscentes populi prohibebant, dicentes. Non oportere principis ossa transferri, ne quasi exsopiri viderentur. Ob quam rem in duas partes populus est diuisus, alijs dicentibus esse translato mortuo lesionem, alijs afferentibus esse nephias: cum quibus etiam erant *muos* defensores. Macedonius autem paruipendens verba contradicentium, transtulit corpus Imperatoris in Ecclesiam, ubi corpus iacet Martyris Achatij. Quo facto, concursus discordantium populorum ad illam venit Ecclesiam, & ad manus usque peruetum est: ita, ut multi hominum morerentur, & vestibulum Ecclesie ac vicina porticus sanguine compleceretur. Eiusdem generis est: tunam propter nuptias duorum iuuenium orta fuisse, ad hunc modum narrat Liui³, lib. 4. ab urbe cōdi. Inter duos (inquit) iuuenes viius virginis nuptias ambiētes, virgo crat Plebeij generis, hanc duo iuuenes uxorem expetuerunt: alter genere par, tutorib. frētus, qui & ipsi plebeij erāt. Alter nobilis, nulla re prēterque forma pueræ captus, Optimatiū studijs adiutus. Itaque certamen partium in domum pueræ penetrauit, matre partes nobilis tuente, quæ quam splendidissimis nuptiis iungit pueram volebat, tutoribus suuī defendantibus: Res in iudicium deducta, matris & tutorum postulatis audiatis, Magistratus secundum parentis arbitrium, dant ius nuptiatum, præualuit uis alterius partis. Nam manu facta, virginem ex domo matris rapiunt. Iuuenē alterum copia Optimatum sequitur, quibus cōcurrentibus, sit atrox prælium, pulsa plebs armata ex urbe profecta, colle quodam capto, in agros Optimatum ferro ignique excusiones facit, urbem obſidere parat: Optimates in auxilium urbis obſcē Romanos vocant. Plebs ad expugnandam secum Ardeam Volscos exciucere, quam obſidentibus Volscis, Consul Romanus exercitum contra eos dicens, omnes ad intermissionem deleuit, uix nuncijs cedat relictis. Et ad hunc modum ea primum casu excitata, deinde non paruo negocio extinta fuit seditione. Arisoteles, lib. 5. pol. c. 36. nonnūquam situm ciuitatum, tuditionum causam esse scribit, vt quando talis est locus, vt non ad unam eandemque gubernationē sit aptus, vt Calzomenijs accidisse ait, qui in Chytro habitant, contra eos, qui habitat in Insula, & Colophonijs erga notios. Et Athenis quoque non eodem modo, sed multo magis populares fuisse, qui Pyero habitarunt, quam qui in urbe. Ut enim prælijs transitus foſtarum, ciuiam admodum parurum sint, inter rumpit ordines militum: Ita in ciuitate dissimilitudo omnis videtur dissensionem facere. Sic de Alexandria tusert Ammianus Marcellinus lib. 22. eam quasi fataliter & suopte more fuisse seditionem: Ita, vt ibi causæ etiam non suppetent, seditionibus crebris agitaretur, & tumultibus. Cui consentit quod Socrates in Tripartita scribit, lib. 11. cap. 12. Alexandrinorum populum plus quam alias generationes seditionibus deditum fuisse. Apianus, in eo libro, qui Syrus inscribit, narrat Magos Seleuco Regi de fortuna urbis Seleuciæ a se condenda consulenti, de die & hora fundamentorum urbis respondisse. Sunt etiam, qui Romā tu fataliter seditionem fuisse tradant, idque mali a prima statim fraterna seditione, Romuli & Remi, in posteris quoque descendisse. Quod Poeta Horatius libro Epodon ode 7. hic carminibus significare videtur.

Quoquo scelesti ruitis? aut eur dexteris
Aptantur enses conditi?
Parum ne campis, atque Nēptuno super
Fusum est Latini sanguinis?
Non ut superbas inuidæ Carthaginis
Romanus arceis ureret,
Intactus aut Britannus ut descenderet.
Sacra catenatus uia:
Sed ut secundum vota Parthorum, sua
Urbis hæc periret dextera.
Neque hic lapsi mos, nec fuit leonibus.
Uerquam, nisi in dispar feris.
Furor ne cœcus, an rapit vis acrier?
An culpa tu responsum date.
Tacent, & ora pallor albus inficit,
Mentesque perculse stupent.
Sic est, acerba fata Romanos agunt,
Scelusque fraternal necis,
Ut immeritis fluxit in terram Remi
Sacer nepotibus crux.

Iam & propter peccata nostra Deus tu seditionibus nos, alijsque persequitionibus affligi permittit. c. sciscitaris. 7. q. 1. Sicut a iudæis ex eo tempore, quo Christum crucifixerunt nunquam seditionum furor recessit, nunquam bella mortis

que cessarunt, donec eos ultimum & exitiale malum obdicionis temporibus Vespasiani inclusit. Euseb. lib. 2. c. 6. Ecclesiast. historiz.

Nimiam felicitatem, esse causam seditionum.

S. V. M. M. A. R. I. V. M.

- 1 Felicitas nimia est precipua causa seditionis, & quid felicitas dicatur. num. 2.
- 3 Respublica quando dicatur esse felix.
- 4 Injustitia est vinculum concordie in republica.
- 5 Respublica Romana sub consulibus optima.
- 6 Felicitas rem publicam defravit.
- 7 Avaritia & ambitio duo pestes Republica.
- 8 Felicitas falsa in prauis moribus.
- 9 Felicitas terrena qua sit.
- 10 Otiosi insuscitare uitios, quibus milites corrumpuntur.
- 11 Roma non omnes prope ciuiles dissensiones ex nimia felicitate natu, fuit quod exemplis comprobatur, num. 12.
- 12 Della feruilia unde nata fuit.

C A P. XIII.

Multe & variæ à nobis seditionum cæt enumerare sunt: sed quæ ad unam omnes, a qua ueluti fonte quodam deriuantur, referende videntur, ea nimia sum est nimia felicitas. † Nam & luxus, avaritia, ambitio, contemptus, præpotentia, incrementum, negligentia, dissimilitudo, praui mores, atque aliae eiusdem generis seditionum cause, ab una illa, quam diximus, nimia felicitate descendunt.

2 Porro felicitatem tuocamus, non eam, quæ in vsu Iustitiae, Prudentiae, Fortitudinis, Temperantiae, aliarumque virtutum consistit. Sed quam vulgus ex vniuersitate viuendi moda & voluntate estimat, alijs quidem in voluptate, alijs in diuitiis, alijs in honor e, alijs in alijs similibus rebus, felicitatem ponentibus.

Etenim quæ prioris generis felicitate gaudet Respublica, a discordijs & seditionibus immunis est. Nam ad hunc modum Respublica tuum felix esse dicitur, quum res populi bene & iuste geritur, siue ab uno Rege, siue a paucis Optimatis, siue ab vniuerso populo. tulustria si quidem virtus est, quæ concordia, arctissimum atque optimum omnium in Republica vinculum incolunitatis, conseruatur. Cum uero iniustus est Rex, quem Tyrannum appellanus, aut iniustus Optimates, quorum consensus factio esse dicitur, aut iniustus ipse populus quem & ipsum Tyrannum appellare possumus, non solum non felix, sed nulla etiam Respublica esse dicetur. Quia neque res populi esset, quæ non iuste geritur, sed Tyranni factio capessitur. Immo nec populus quidem esset, qui non esset coetus iuris consensu, & utilitatis communione sociatus.

3 Ac talis quidem Respublica Romanorum fuit, primum sub Regibus, ac deinde multo etiam tempore sub Consulib. qua tempestate (vt scribit Sallustius) omnes laudis audi, pecunia liberales erant. Gloriam ingentem, diuitias honestas uolebant, bonique mores domi militique colebantur. Concordia maxima, minima avaritia erat, apud quos ius bonum que non legibus magis, quam natura ualebat. Iurgia, discordias, simultates cum hostibus exercebantur. Ciues cum ciuibus de virtute certabat. Duabus his artibus, audacia in bello, vbi pax euenerat, æquitate seque remque publicam curabant.

4 Huic contraria est felicitas, tunam posterioribus temporibus Romani in diuersum mutatis moribus constituerunt. Nam (cui idem Sallustius ait) postquam labore atque iustitia Respublica crevit, Reges magni bello domiti, nationes fecerunt & populi ingentes, ui subiecti. Carthago, æmula Imperij Romanorum, a stirpe interiit. Cuncta maria terraque patabant: sequitur fortuna copit, qui labores, pericula, dubias atque asperas res facile tolerauerant, ijs ocium diuinitique optando, alijs oneris miseriaque fuere.

5 Igitur cupiditas pecunie primo, deinde imperij crevit, ea quæ si materies omnium malorum fuere. Nanque avaritia fidem, probitatem, ceterasque bonas artes subuerit: pro his superbiam, crudelitatem Deos negligere, omnia venia venalia habere, edocuit. Ambitio multos mortales falsos fieri subegit, aliud clausum in pectore, aliud in lingua promptum habere. amicitias inimicitiasque, non ex re, sed ex commodo estimare, magisque vultum, quam ingenium bonum habere. Hæc primo paulatim crescere, interdum vindicari: post, ubi contra

gio quasi pestilentia inuasit, ciuitas est immutata, imperium ex iustissimo atque optimo, crudele intolerandumque factum est: Auaritia & ambitio hominum animos exercebant.

Postquam igitur diuitiae honori esse coepere, & eas gloria, imperium, potentia, sequebatur: hebescere uirtus paupertas probro haberi, innocentia pro malevolentia duci coepit. Igitur ex diuitiis iuuentutem luxuria atque auaritia cum superbia inuasere, rapere, consumere, sua paruipendens, aliena cupere, pudorem, pudicitiam, diuina atque humana promiscua nūi pensi atque moderati habere. His igitur moribus infecta Republica, t̄ quid mirum, si aliam quoque cum his consenserent fœlicitatem, si modo in sceleribus fœlicitas esse posset, proponēdam sibi putauit. Sed age audiamus iam qualis omnino sit ista fœlicitas, cuius imaginem ad hunc fere modum referunt, qui eam colunt, vt scribit Augustinus, lib. 2.c. 20. de ciuitate Dei. Nullo modo curamus, inquiunt fœlices illi, pessimam ac flagiosissimam non esse Rēpublicam: Tantum sit, tam floreat copijs reserta, victorijs glorioſa, vel q̄ est felicius, pace secura sit. Et quid ad nos? Immo id ad nos magis pertinet, si diuitias quisq; ſemp augeat, quę quotidiani effusionibus ſuppetant, per quas ſibi etiam infirmiores ſubdat quaque potenter. Obsequantur diuitibus pauperes cauſa ſecuritatis, atque vt eorum patrocinij quieta inertia perficiuntur, diuites pauperibus ad clientelas & ad ministerium ſui faſtus abutantur. Populi plaudant non Consultoribus utilitatū ſuarum, ſed voluptatem largitoribus. Non iubeatur dura, nō prohibeantur impura. Reges non curent quam bonis, ſed q̄ subditis regnent: prouinciae Regibus nō tanquam rectoribus morum, ſed tanquam terum dominatoribus, & delitiarum ſuarum prouisoribus, ſeruant, eosque non ſynceriter honoret, ſed nequiter ac ſeruilitate timeat. Quid alienæ uitæ potius, quam quis ſuę uitæ quaque noceat, legibus aduertatur. Nullusducatur ad iudices, niſi qui alienæ rei domui, ſaluti, vel cui quā inuito fuerit importunus, aut noxius. Cæterum de ſuis, vel cum quibuscumque volentibus, faciat quaque quod liber. Abundent publica ſcorra, vel propter omnes, quibus frui placuerit, vel propter eos maxime, qui habere priuata non poſſunt. Extruantur amplissimæ atque ornatissimæ domus, vbi opipara conuiua frequententur, vbi cuique libuerit, & potuerit, die noctuque ludatur, bibatur, uomatur, defluatur.

Saltationes vnde concrepent, theatra in honestæ latitudine vocibus, atq; omni genere, ſive crudelissimę, ſive turpissimę voluptatis exauſtent. Ille sit publicus inimicus, cui haec fœlicitas displicet. Quisquis eam mutare vel auferre tentauerit, eum libera multitudine auerat ab auribus, euertat a ſedibus auferat a viuentibus. Illi habeantur Dij veri, qui hanc adiicientiam populis procurauerint, adeptamque ſeruauerint. Colantur vt voluerint, ludos expoſcant, quales uoluerint, quos cum ſuis, vel de ſuis poſſunt habere cultoribus, tantum efficient, vt huic fœlicitati nihil ab hoſte, nihil a peſte, nihil ab villa clade timeatur. Hęc eft igitur fœlicitas t̄ illa, ad quam omnes ſeditionum cauſas referri dicebamus, & id non omnino mala ratione. Nam quę iſto modo fœlix eft Rēpublica, diuitiis quidem abundat, in ocio delitiatur, voluptatib. indulget, victorijs glorioſa, & ab hoſte extero ſecura dominatur: Verum his rebus ciuium moliti atque corrupti animi, in ea vitia prolabantur necesse eft, quibus discordia, contentiones, & ſeditioes prouocantur. Etenim voluptatem luxus, luxum auaritia, auaritiā iniqua lucra & ambitio, & quę ſunt reliqua ciuilem generis comitantur, ex quibus enasci ſeditiones, ſupra demonſtrauimus. Sed & ocium & ſecuritatem, multa ma la ſequuntur.

Et in priuis vitiis insueſunt, qui in ocio degunt. Quemadmodum exercitus L. Sylla, quem in Asia duclauerat, vbi loca amœna, voluptaria, feroceſ militum animos molliuerat: tum priuum insueuit amare, potare: ſigna, tabulas pictas, vata celata mirari, ea priuatim & publice rapere, delubra ſpoliare, lacra, prophanaque omnia polluere, vt Salustius ſcribit de coniuratione Catilinæ. Sic & Hannibal exercitum, quę poli Cannensem pugnani Capuę hybernans, in teatris habuit aduersus omnia humana mala ſepe ac diu durantem, bonis inexpertum & insuetum, quem nulla uis mali vincere potuit, nimia bona ac voluptates immodice, ſomnus, vinum, epule, & ſcorta, balneaque & ocium, perdiderunt, & ita corpora, animosque eneruauerunt, vt magis deinde preterite victorię eos, quam preſentes tutarentur vires, vt Liuias reſtatur li. 3. ſecundi belli l'uniq;. Ideoque negocium populo Romano, melius quam ocium committebatur, vt Appium Claudium dicere ſolitum accepimus. Val. Max. li. 7. c. 1. Non quod ignoraret, quam iucundus trāquillitatis ſtatus eſet, ſed quod anima aduerteret, prępotentia imperia agitatione rerum ad virutem capiſſendam agitari, nimia quietem desidia refouui. Et rete ſubdit. Sane negocium horridum nomine ciuitatis noſtrę mores in ſuo ſtatū contineuit, blandæ appellationis

quies plurimis vitiis respertit.

Ex hac igitur fœcilitate nimia, omnes prope ciuiles Roma noruin diſſenſioneſ tenataſ ſunt. Quod & Lucius Florus testatur his verbis lib. 3. c. 1. 2. Epitomeſ. Haec inquit, illa tertia ètas populi Ro. transmarina, qua Italia progredi ausus orbe toto arma circūtulit. Cuius ætatis ſuperiores centum anni ſancti, pi, & aurei, ſine flagitio, ſine ſcālere, dum ſyncera adhuc, & innoxia paſtorię illius ſcētē integritas, dumque Poenorum hoſtiū īainens metus, diſciplinā veterē continebat. Postremi cētum quos a Carthaginis, Corinthi, Numantiaque excidiis, & Attali Regis in Asiatica hereditate, deduximus in Cæſarē & Pompeium, ſequutumque hos, de quo dicemus, Auguſtū, vt claritate terum bellicarum magnifici, ita domesticis cladi bus miſeri & erubescendi. Quippe, ſicut Galliam, Thraciam, Ciliciam, vberrimas, validissimasque prouincias, Armenios etiam, & Britannos, vt non in vīlum, ita ad imperij ſpeciem magna nomina acquisiſſe pulchrum atq; decorū: ita eodem tempore dimicasse domi cum ciuibus, ſocijs, mancipijs, gladiatorijs, totoque inter ſe Senatu, turpe atque miſerandum.

Ac nescio, an ſati fuerit populo Romano, Sicilia & Aphrica contentum fuſſe, aut his etiam ipſius carere dominantis Italia ſua, quā eo magnitudinis crescere, vt uiribus ſuis cōfice retur. Quę enim res alia furores ciuiles peperit, quam nimia t̄ fœlicitas? Syria prima nos vieta corrupit. Mox Asiatica Pergami Regis hereditas. Illę opes atque diuitiae affixere ſeculi mores, meritaque vitiis ſuis, quali ſentina Rēpublicā pefſundere. Vnde enim populus Romanus agros & cibaria flagitaret, niſi per famam, quam luxus fecerat: Hinc ergo Gracchana, & prima, & tecunda, & illa tertia Apuleiana ſeditio. Vnde vt regnaret de iudicariis legib. diuulsus a Senatu Eques niſi ex auaritia, vt vēſigalia Rēpublicā, atque ipſa iudicia ī quæſtu haberentur? Hinc rursus & promissa ciuitas Latio, & per hoc arma ſociorum. Quid autem bella ſeruilia? vnde nobis, niſi ex abundantia familiarium, vnde gladiatoriij aduersus dominos ſuos exercitus, niſi ad conciliandum plebis fauore effusa largitio? Quum ſpectaculis indulget, ſupplicia quoniam hostium artem facit. Iam vt ſpeciosiora vitia tāgamus, nōne ambitus honorem ab hiſdem diuitiis incitatus? Atque inde Mariana, inde Syllana potestas: aut magnificus apparatus conuiorū, & luſtuosa largitio, nonne ab opulentia, paritura mox egestatem? Hęc Catilinam hoſtem patrię ſuę impegit. Denique illa ipſa principatus & dominandi cupido, vnde, niſi ex nimis opibus venit? Hęc Cæſarcin atque PG peium, ſuriabibus in exitium Rēpublicā facibus armavit.

Quibus modis ſeditioes, per fraudes ſeditioſorum collectis coactis que in eorum ſocietatem hominibus, augeantur atque corroborantur?

S V M M A I I Y M.

- 1 Seditioem cauſa iſtrumentalis que ſit.
- 2 Fraus duplex in materia ſeditioem, que utraque ſit, & qui ad munus quodque genus pertineat. nu. 3.
- 3 Sedicioſi oppriment legum & magistratum authorit. tem.
- 4 Catilina ſeditioem aduersus patriam meditatus quorum commerciis rūſus fuerit.
- 5 Inueniū animi molles & etate fluxi dolis haud diſculter capiuntur.
- 6 Oratio Catilinę ad ſuos in abdito loco.
- 7 Catilinæ coniuratio humano ſanguine confirmata.
- 8 Spectacula ad commouendos affetti apta.
- 9 Populus Israel contra verbum Beniamini qua cauſa mortuus ſeditioem noſcrit.
- 10 Seditio Romana plebis contra potentiiores proprieas alienum.
- 11 Spectaculum de viro militari & creditore ſuo indigne tractato.
- 12 Sedicioes contra hominum multitudinem corroborantur.
- 13 Notalis confessor deceptus hereticorum fraude quomodo in communione ecclesiastici corporis revocatus ſit.
- 14 Timotheus Herulus qua arte & ſeditio Alexandria episcopatum adcepit ſit.
- 15 Vlphidas Gothorum Episcopus priuus literas Gothicas adiuuenit.
- 16 Hereticis & schismatici qua fraude utantur ad auertendos homines a catholicæ ecclesiæ communione.
- 17 Lucius & Magnus Arriani temporibus Valentis imperatoris Arriane impieſtatis duces catholicos multis modis perſequiti ſunt.
- 18 Anabaptiſtē & Arriani catholicos in Africā minis & blandis verbia corrumpere conati ſunt.
- 19 Conſpiratio Guilielmi Regis Sicilia, et ciuitatum uniuersa prope Italia cōtra Frider. imperatorem.

Per-

Conradi Brunii de seditionis.

- 21 Persequitio Hunericis Regis Vandalarum Arriani & Anabaptista contra Hortulanum Florentianum, & alios catholicos episcopos, eiusque iniquissima sententia contra eos. nro. 22.
 23 Simulatio hereticorum ad pacem pro decipiendis catholicis.
 25 Cerdon hereticus quibus artibus in fouendis erroribus rbus fuerit.

C A P. XV.

Actenus de causa efficiente Princi-
piatum est ut de Instrumentali dicimus. Porro In-
strumentale faccimus media, quibus velut instris
quibusdam seditiones non solum excitantur, sed etiam augen-
tur atque corroborantur. Quemadmodum autem in ceteris
rebus duobus modis, i.e. aut vi, aut fraude fit iniuria, ut inquit
Cicero: Ita & duo sunt media, quibus seditiones exercentur,
Vis & dolus, ut scribit Aristoteles lib. v. Politicorum. cap. 4. Vis in-
fertur vel statim ab initio & inconsulto, gliscente iam seditione,
vel ex interuallo & consulto. Ab initio & inconsulto, ut
quones tumultus subito & casu oriuntur. Ex interuallo & co-
sulto, ut quae præparata aliquando tpe seditione, & interuenient
2 te deliberatione aliqua irrogat. Fraus & duplex est, quædam enim
in congregandis cogendi que ad corroborandam seditionem
hominibus concipitur. Quædam vim infert his, qui seditionis
rum conatus resistunt, vel inferendam illatae ab eisdem
repulsat. Vis in armis: Dolus in fraudulentis consilijs, verat.
Fraus quasi vulpecula: Vis leonis videtur. Vtrumque alienis-
simum ab homine est, sed fraus odio digna maiore, ut idem
ait Cicero. Ad primum igitur genus fraudis pertinent consilia,
& quibus id agunt seditionum authores, ut quas parturiunt
seditiones, & maturius enascantur, & natu ruerius crescant,
augeantur, & quam latissime propagentur. Ea ruitus duplicitis
sunt generis. Nam quædam occulte, quædam aperte capiuntur.

Prioris generis sunt, clandestine consultationes, & occulta
colloquia, quibus singulorum animos pertinent, & multorum
exploratis ingenij, eos sibi societate iungunt.

Quos & ipsos a moribus suis minime abhorrentes, di-
sensionum studiosos, & ad excitandos tumultus idoneos esse de-
prehenderint, homines videlicet sceleratos, callidos, & versu-
tos, & ad quidvis audēdum promptos & imperterritos. Alterius
generis sunt, deliberationes, quæ vel successione in loco
aliquo abditæ, vel in publicis conuentibus fiunt, in quib. col-
lecta iam multitudine, per eos, qui prudentia aliqua & elo-
quentia ceteris præstare videntur, causam, quam occulte ante
deliberarunt, publice cognoscendam proponunt, quæ &
argumentis ad eam rem pertinentib. confirmant, & quæ sunt
his contraria confutant.

Omnium autem maxime legum, & qui earum ministri
sunt, Magistratum authoritatem deiiciunt, rati nimis
hac ipsa tranquam scelerum suorum vindice sublata, nihil su-
peresse, quod eorum conatus oblitore possit. In quibus om-
nibus, nihil etiam eorum omittunt, quæ ad concitandos affe-
ctus eorum, apud quos causa agitur quacunque ratione per-
tinere videntur. Si quid enim fauorabile, inuisum aut misera-
bile in re est, aut videri potest: id totum ante oculos ponunt,
nunc metum injicientes, nunc inuidiam, odium, iram conci-
tantes, nunc ad cominilationem commouentes, & lachry-
mas etiam ipsa oratione excutientes.

Postremo, quo firmior inter eos constet fides, & semel con-
tracta conspiratio, iuris quoque iurandi religione eam ipsam
confirmant. Verum, quo clarius haec omnia cognoscantur,
exemplis quoque ea ipsa probanda videntur. Catilina sedi-
tionem aduersus patriam meditatus, ut refert Sallust. de con-
iur. Catilinæ. primum omnium societatem cum pessimis qui-
busque hominibus contraxit.

Nam quicunque impudicus, adulter, Ganeo, alea, manu-
uentre, pene bona patria dissipauerat, quique est alienum grā
de conflauerat, quo flagitium & facinus redimeret. Præterea
omnes vndeque parricida, sacrilegi, conuicti iudiciis, aut pro
factis iudicium timentes, ad hoc, quos manus atque lingua p-
iurio, aut ciuili sanguine alebat. Postremo omnes, quos fla-
gitium, egestas, conscientia animus exagitabat, iij Catilinæ pro-
xime familiaresque erant. Quod si quis etiam a culpa vacuus
in amicitiam eius incideret, quotidiano vsu atque illecebri,
facile par similisque ceteris efficiebatur. Sed maxime iuueni
vel adolescentium familiaritates appetebat, eorum animi mol-

lest & ætate fluxi, dolis haud difficulter capiebantur. Nam ut
cuiusq; studium ex ætate flagrabat, alijs scorta prebebat, alijs
canes atque equos mercabantur. Postremo neque sumptui, ne
que modellæ suæ parcebat, dum illos obnoxios fidoque li-
bi faceret, ut hac & alia multa, ad eandem rem pertinentia,
de eo scribunt Sallustius, Cicero, Appianus, & alijs Romanorum
rerum scriptores. Ac talem quidem societatem familiari-

tatem, per occulta colloquia cum singulis contraxit, quos &c
singulos consiliorum suorum participes fecit.

Deinde, ubi cum singulis egit, in rem fore credens vniuersi-
fos appellare & cohortari, in abditam partem ædium secedit,
atque ibi orationem huiusmodi habuit, ut idem refert Sallu-
stius. *Nisi* (inquit) virtus atque fides vestra satis peccata mihi
foret, ne quicquam opportuna res cecidisset. Spes magna,
dominatio in manibus frustra fuissent, neque ego per igna-
viam, aut vana ingenia, incerta pro certis captarem: Sed ga-
multis & magnis tempestibus vos cognoui fortes, fidofq;
mihi, eo animus ausus est, maximum, atque pulcherrimum
facinus incipere, simul quia uobis eadem, quæ mihi bona
malaque esse intellexi. Nam idem velle, atque idem nolle, ca-
demum firma amicitia est: Sed ego, quæ mente agitaui, om-
nes iam antea diuersi audistis. Coeterum mihi in dies ma-
gis animus accenditur, cum considero, quæ conditio vi-
tae futura sit, nisi nosmetipsos vindicemus in libertatem.

Nam postquam Respublica in paucorum potentium ius
atque ditionem concessit, temper illis reges, Tetrarchæ, uecti-
gales esse populi, nationes, stipendia pendere. Ceteri oës, stren-
nui, boni, nobiles atque ignobiles, vulgus suimus, sine gratia,
sine authōritate: his obnoxij, quibus si Respublica valerer,
formidini essemus. Itaque omnis gratia, potentia, honos, di-
uitiae, apud illos suut, aut vbi illi volunt. Nobis reliquæ peri-
cula, repulsus, iudicia, egestatem. Quæ quoisque tandem pa-
ticmini o fortissimi viri: Nonne emori per virtutem præstar,
quam vitam miseram atque inhonestam, vbi alienæ super-
biæ ludibrio fucritis, per dedecus amittere? Verum enim uero
per Deum atque hominum fidem, victoria in manu nobis
est, viget ætas, animus valet: Contra, illis annis atque diuitijs
oia consenuere. Tātūmodo incepto opus est, cetera res ipsa
expedier. Etenim quiuis mortalium, cui virile ingenium est,
tolerare potest, illis diuitias superare, quas profundant in ex-
truendo mari, & montibus coquandis: nobis rem familia-
rem etiā ad necessaria deesse: illos binas aut amplius domos
continuare, nobis larem familiarem nusquam ullum esse?
cum tabulas, signa, toremata emunt, noua dirunt, alia
edificant. Postremo omnibus modis pecuniam trahunt,
vexant, tamen summa libidine diuitias suas vincere ne-
queunt.

At nobis est domi inopia, foris est alienum, mala res, spes
multo asperior: Denique, quid reliqui habemus, præter misere-
ram animam? Quin igitur expurgescimini: En illa, illa quam
sæpe opaftis libertas. Præterea diuitiae, decus, gloria in oculis
sita sunt: Fortuna omnia ea victoribus præmia posuit. Res, te-
pus, pericula, egestas belli spolia magnifica, magis quam ora-
tio mea vos hortentur. Vel imperatore uel milite me utimi-
ni, neque animus neque corpus aberit a vobis.

Idem quoque oratione habita, & cum populares ad iusura-
dum sceleris sui adduxisset: humani corporis sanguinem, vi-
no permixtū, in pateris circumulit, ut cum inde post execra-
tionem omnes degustasent, sicut in solennibus sacris tum-
fieri consuevit, alias alij tanti sceleris conciij, magis inter se
fidei forent.

Iam vero quod ad mouendos affectus pertinet, & non dic-
do tantum, sed etiam faciendo & rebus ipsiis, velut spectacu-
lis quibusdam ob oculos positis, concitatis affectibus, quo vi-
sum fuerit flectere auditorum animos deliberant.

Quam rem & casus s̄pē, nulla etiam intercedente delibe-
ratione, adiuuant. Quintil. li. 6. orat. inst. Deliberationis fuit il-
lud, quod in seditionem ob Cæsarism neceſſam ortam, in forum
prætexta ipsius cruenta prolata fuit. Quod spectaculum Ro-
manum populum in furorem egit. Similiter corpus ipsius
lecto impositum, quæ ita imaginem sceleris representarunt,
ut non occisus Cæsar ipse, sed tamen maxime occidi vide-
tur.

Similiter illud, & quod Leuita. Iud. 20. cadaver vxoris suæ,
quam viri ciuitatis Gabaa per furorem libidinis occiderant,
in duodecim partes ac frusta concidit, & cōcitandos omnes
ad vindictam sceleris, in omnes partes Isracl misit: horrendū
sane spectaculum, quo & commotus est populus Israel, ut pu-
gna contra Tribum Beniamin instituta, tam horrendum scel-
lus vlti, viginti quinque milia occiderint, ex omni eorum nu-
mero sexcentis tantum viris, qui per fugam elapsi fuerunt, re-
lictis. Ad casum vero pertinere videtur illud quod Romæ sedi-
tione propter æs alienum, & foenus, quibus plebs a poten-
tioribus grauabatur, accidit. Nam & plebe inualidam se esse ad

dissoluendum est alienum dicente, propter exhaustos in mili-
tiam sumptus, aliaque dampna & incomoda, quæ domi mi-
litęque accepérant. Contra vero creditoribus huiusmodi ca-
lamitates, omnibus fuisse cōmunes contendebat, & ob id
nihil plebi remittentibus, cum iam varius esset concursus, &
ceteri hominum inter se diuersi: Ecce vir senior in foro ap-
paruit panis armisque obsitus, barba promissa, & capillis,
qui

qui efferauerant speciem oris clamans, & implorans ab hominibus auxilium. Concurrente autem proprius turba, stans ipse eo, vnde a multis conspiciendus esset, se fuisse ait liberū, militasse bellis omnibus, atque duo de triginta prælijs decertasse, præmiaque victoriae ex illis sæpenumero accepisse. Verū ubi urbem tempora detinuerat, in ultimas eam angustias ad ducentia, coactum ait se, pecuniam sumere mutuo, soluendo rum tributorum necessitate: ac posteaquam rus ei populati sunt hostes, resque urbanas viæ quotidianus absumpsi: Nō habēs (inquit) vnde possem æs alienum dissoluere, abductus sum a Creditore seruus, cum duobus filijs. Imperatore vero domino opus quoddam haud facile, contradicens ei, verbera plurima. Et hæc dicens, proiecit pannum, ostenditque peccatum plerum cicatricibus: dorsum vero ex verberibus repletum sanguine. Ad hæc visa auditaque, clamor ingens oritur, nec foro iam se tumultus continet, sed passim totam urbem peruidit, nexus vincit solutique se vndique in publicum proripiunt. Quo quidem spectaculo ita omnium affectus tum ad iram, inuidiam & odium, aduersus Creditores: tum ad commiserationem misere ob æs alienum oppressæ plebis concitati sunt. Et ita multitudinis accensis animis, ipsa quoque inflammata sedatio fuit, vt nisi Consules ad comprimentam seditionem interuenissent, etiam ad manus & arma ventum fuisset, vt dicunt.

13 Illud quoque ad hanc speciem fraudis pertinet, † qua seditiones coacta hominum multitudine corroborantur. Quia quos non possunt verbis & eloquentia suco, eos pecunia, aliiisque datis munieribus, & magnificis promissionibus, corrumpunt, tum minis quoque & terriculamentis cōpellunt. Quod cum omnibus seditionis proprium, tum vero maxime hereticis & schismaticis peculiare est.

14 Sic Noralist Confessor Catholicus, vt scribit Euseb.li.5.c.3.8. deceptus aliquando ab Asclepiodoto quodam & Theodoro collectariis, qui ambo discipuli erant Theodoti Coriatij Heresiarchæ, qui Romæ ausus est dicere, purum hominem fuisse Christū. Ob quæ errorē, & a Victore Romanæ urbis Episcopo cœctus est, a communione Ecclesiæ repulsus: certa pactione quinquaginta Denariorum menstruæ præstationis, nominari Episcopum illius factionis passus est. Sed qui admonitus a nino in somnis, & cū eas visiones negligentius suscipieret, tandem etiam ab Angelis per totam noctem verberatus, & pœnis grauibus excruciatus, cum errorem suum deflens, omnem Ecclesiam prouocasset, vt indulgentiam sibi a Christo continuis & iugibus pro ipso præcibus implorarent: vix aliquando in Communionem Ecclesiastici corporis reuocatus est. Sic & de Timotheo Herulo, † Eutichianæ sectatore heresis, narrant Historiæ videlicet Niceph.in Eccles. Historia. cum noctu Monachorum cellas circuissæ, & vnumquemq; ex nomine vocasse, & respondentibus dixisse. Ego Angelus sum dicere omnibus, vt abscedant a Communione eorum qui Calcedone conuenissent, & Timotheum Herolum in episcopū Alexandriæ proueheret. Verum cum is eam sedē huiusmodi fallacia obtinere nō posset, multitudine inquietorum virorum empta per seditionem, eam ipsam adeptus est.

15 Petrus Gnaphæus Zenonem Imperatorem hereticum sequutus, dēna Millia hominum, Apollinaristarum errore infestum, mercede contra Catholicam fidem corduxit, Tri.li.5.c.3.8. Sic Vlphilas Gothorū Episcopus, qui primus literas Gothicas adiuenit, & scripturas diuinæ eam conuertit lingam, semper antea Nicænam fidem amplexus, tandem verbis pecunijsque ab Eudoxio Arriano corruptus, eo actus est, vt Communionem Valentis Imperatoris Arriani amplectetur. Tri.li.8.c.13. & li.7.c.13.

Iam & ad auertēdos a Catholicæ Ecclesiæ Communione homines, ea fraude vtuntur heretici & schismatici, vt quos intelligunt fiduciam aliquam in potentiam Catholicorū collocare, eos ab ea spe deducentes, & ad desperationem adducentes, quasi per metum suorum criminum, socios atq; participes faciant. Sic Arriani vt legitur in Trip.li.9.c.20. & c. 23. tempore quo maximus Tyrannus de Britannorum partibus aduersus Theodosium Principem Romanorū infestabat Imperium Cōstantinopoli positi, diueritas opiniones in populo seminates, dixerunt, & exercitū imperatorē amisisse, & ipsum Tyranni ducibus subiugatū, aliaq; multa quæ solent inimici voto malitia iactare: Ita vt crebro hæc audiētes, nō vana aut incerta, sed vera iam crederent: eo nimur animo hæc comminiscentes, vt & Catholicæ de victoria & potentia Catholicæ Imperatoris desperantes, a Communione Catholicæ fidei deficerent: Et heretici ea spe erte & firmati, cōstantius in errore suo perseverarent, & atrocis Catholicos perseuerent, sicut & euentus docuit. Nam eo rumore Arrianorum populous accensis, dominum Nestarij Catholicæ Episcopi concremavit. Sic Lucius & Magnus Arriani, temporibus Valentis Imp. Arrianæ impictatis Duces, antea multis modis Catholicis.

cos persequuti, tandem ad minas & alia terriculamenta, ac postrem ab bona etiam verba conuertuntur, & vt in Trip.lib.7.c.40. legitur Presbyteros & Diaconos Decem & nouem tanquam sceleratos homines comprehendentes, quorum quādam Octogesimum etiam transcederant annū, his verbis eos adoruntur. Flectimini inquit Magnus, miserrimi, & Arrianorum concordate dogmatib. Flectimini: ignoscet enim nobis diuinitas, licet vera Religionis cultum exhibeatis, non sponte, sed violenter hoc facientes. Necesse est nanque satisfactio adest: Spontaneam vero voluntatem accusatio digna subsequitur. Quapropter huiusmodi rationes præoculis habentes prompte sequimini, & dogmati Arrino subscribite, & nunc prædicat Lucius, bene sciētes, quod si obediatis, pecunias, que situs, honores, ab imperatore percipietis: Resistentes vero carceres, supplicia, tormenta, flagella, vincula sustinebitis. Pecunijs simul, possessionibusque priuati, & postea pulsi, loca crudelia inhabitare damnabini. Sic iste fortissimus seductor minas seductioni contemperans, inuitabat atque cogebat, ut omnes a pia sententia deuident. At illi nihil amarius existimantes, quam pietatis proditionem, huiusmodi responderūt verbis, virtute fortique sensu seductionem minasque subdētes. Quiesce iam, quiesce his nos terrere sermonibus, cessa verba vana proferre: Nos neq; nouum, neque recentem colimus Deum. Et licet inaniter furias, teque concutias, sicut vehementis ventus, in dogmatibus pietatis ad mortem usque cōsistimus.

19 Et ad eundem modum Anabaptistæ & Arriani Catholicos in Aphrica minis & blandis verbis corrumperem conati sunt: Quod his verbis testatur Victor de persequitione Vandalarum lib.11. qui & ipse quæ scripsit, coram etiam vidit. Superuenientes, inquit Comites duo subtilitate dñabili, blādis sermonibus cum Dei confessoribus (quos tum carceribus inclusos tenebant) agere cōoperunt. Quid uobis, inquiunt, videatur, vt ita pertinaces Domini nostri præceptis minime obtemperatis, qui esse poteratis in conspectu Regis honorabiles, si eius fideliter facere voluntatem? Statim illis clamantibus & dicentibus ingenti vociferatione Christiani sumus, Catholicæ sumus, Trinitatem vnum Deum inuiolabilem confitemur. Includuntur grauiore quidem, sed adhuc latiore custodia, vbi nobis copia dabatur & introire, & verbum admonitionis fratribus facere, & diuina mysteria celebrare. Et Augustinus epist. retert, multos Catholicos in Aphrica ad reiterandum Baptisma, ab Anabaptistis fuisse coactos. Sed nec satis habent feditosi, aliorum societatem & familiaritatem comparati, niti & quos semel deceperunt, eorum ēt fidem, interposita iuris iurandi religione, obitringant. Sic Apuleius, vt refert Appianus de bell.ciuitib.Ro.li.1.lata lege Agraria, ac populo iplius promulgationi instanti, Senatum præfixo quinque die rum termino, in legem iurare, aut iusurandum non prestatesset, Senatu amouere cogebat: Et vltius viginti Talētorum poena populo soluendo eos condemnare.

Nec apud veteres tantum ea seditionis forum malignitas fuit. Nam & posterioribus temporibus, vt est natura hominum semper ad dissensiones prona, seditionis ad seditiones vel excitandas, vel fouendas & confirmandas, iisdem prope diuersis etiam temporibus concionibus usi sunt. Sic longo post tempore Federico Primo Imperij gubernacula tenente ac contra ipsum multorum coniuratione facta, rebelles ipsa etiam iuris iurandi Religione, seditionem ipsam confirmare conati sunt. Siquidem aduersus Imperatorem conspirantib. & Guilielmo Rege Siciliæ, & vniuersæ prope Italiae ciuitatibus, id interconspirationes conuenit, & iurecurando interueniente, confirmatum est, vt nulli ab altero recedere liceret, vel imperatoris gratiam nisi consentientibus omnib. requirere: Nacl. vol.2. genera. 30. Ad eundem modum heretici quoque & schismatici, Catholicos cogere solebant, & non solum iure iurando ad negandam Catholicam veritatem adigere, sed etiā sub pretextu iuris iurandi, varijs eos perplexitatibus innescere: De qua re tale Regis Vandalarum Hunericus, † Arriani & Anabaptistæ, extat exemplum apud Victor.lib.3. de persequ. Vandalarum. Nam instituto ab eo in causa Religionis colloquio, cum venissent Episcopi, charta eis ostenditur inuoluta, diciturque illis. Dominus noster Rex Hunericus, licet doleat, quod fueritis contemptores, & adhuc voluntati eius obedire tardetis, vt eius efficiamini Religionis, cuius est ipse: nunquam bonum de vobis cogitauit. Si iuraueritis ita, vt quod ista charta continet, faciatis: dimittit uos Ecclesijs & domibus vestris. Ad quod vniuerli Episcopi reponderunt, semper dicimus & diximus & dicturi sumus. Christiani sumus, Episcopi sumus, Apostolicam fidem vnam & veram tenemus. Facto que post confessionem silentio modico illi qui a Rege fuerant detinati, feltinabant extorquere Episcopis sacramentum.

Tunc Beati viti, Hortulanus & Florentinus Episcopi, pro omnibus, & cum omnibus dixerunt, Nunquid animalia nos

Conradi Brunii de seditionibus.

nos irrationalia sumus, ut nescientes, quid charta contineat, facile aut temere iuremus? Accelerauerunt quoque illi a Regis destinati, scripturæ eius propalare tenorem, qui huiusmodi sermonibus fuerat coloratus. Sic enim calumniosa series continebat. Iurate, si post obitum domini nostri Regis, eius filium Hilderichum desideratis esse Regem, uel si nullus vestrum ad regiones transmarinas epistolas diriget: Quia si sacramentum huius rei dederitis, restituet vos Ecclesijs vestris. Cogitauit tunc multorum pia simplicitas, etiam contra prohibitionem diuinam sacramentum dare, ne Dei populus in posterum diceret, quod vitio sacerdotum, qui iurare noluerunt, non fuerint Ecclesiæ restitutæ. Alij quoque astutiores Episcopi, sentientes dolum fraudis, nequaquam iurare voluerunt, dicentes, prohibitum fuisse Euangelica autoritate, ipso Domino dicente. Non iurabis in toto. Quibus ministri Regis, secedant, in parte, inquiunt, qui iurare disponunt: qui cum secederent, Notarijs scribentibus quis quid diceret, & ex qua ciuitate fuisse exceptum est. Similiter factum est & de illis, qui minime iurauerunt. Statimque pars vtraque custodiæ recipitur. Post vero pars, quæ celabatur, apparuit.

- 22** Iurantibus dictum est. † Quare contra præceptum Euangeli iurare voluisti? Iussit Rex, ut ciuitates atque Ecclesiæ vestras nunquam videatis, sed relegati, colonatus iure ad excœlendum agros accipiatis: Ita tamen, ut nō psallatis neque oretis, aut ad legendum codicem in manibus gestetis. Non baptizetis, neque ordinetis, aut aliquem reconciliare præsumatis. Similiter non iurantibus ait. Quia regnum filij Domini nostri non optatis, idcirco, iurare noluerunt. Ob quam causam iussi estis in Corsicanam insulam relegari, ut ligna profutura nauibus Dominicis incidatis. Ad alterū genus fraudis, quod ad vim vel inferendam vel propulsandā pertinere diximus, eas consultationes referimus, quibus id agunt seditionis, ut arma illaturi, pacem & concordiam appetere videantur. Cuiusmodi sane fuere consilia Iulij Cæsar, Pompeij, & aliorum, qui armæ deposituros simulantes, magnis interim instruti exercitibus, nulla re magis, quam armis ad principatum aspirabant. Eadem fraude heretici: † & schismatici vntunntur. Nam & ipsi tum maxime: cum ad inferendam vim & parati iam & instructi sunt, pacem & concordiam apud Catholicos simulant, & ad amplectendam Ecclesiæ pacem & unitatem paratos se esse promittunt. Ac sub tali quidem prætextu, non solum vim & iniuriam, quam in Catholicos machinantur, pulchre ad tempus occultant: sed etiam simpliciores & incautos, interim in barathrum errorum suorum præcipites agunt. Ac huiusmodi dolis aduersus Catholicos usi fuerunt olim Arrius, Achilles, & Colluthus, de quib. ad huc modum scribit Alexander, Alexandrinus Episcopus, ad Alexandrum Episcopum Constantinopolitanum. Conati sunt, inquit, illi discursionibus uti, & aduersum nos machinari, qui apud vnamines comministros nostros, figuram pacis & unitatis dignitatem se exercere fingunt. Quod autem verum est, abripere quosdam eorum ad peletem propriam per bonilo quia ficta festinant, & literas ab eis manifestas & indubitas exigunt, ut relegentes eas seducti a se personis, sine poenitentia eos in delictis suis faciant remanere, tanquam vnamines habentes eadē fīm decernentes Episcopos. Nō enim quæ apud nos male docuerunt & egerunt, ea fatentur, propter quæ etiā sunt expulsi: Sed hæc aut taciturnitatē contradunt, aut fictiōe ratiocinationibus, & quibusdam obumbrationibus sepiunt. Verisimilibus vero & pomposis corruptibilem doctrinam suam velantes eloquij, attrahunt in deceptionem quemlibet incautum, non abstinentes, etiam apud omnes nostræ pierati calumniari. Et ad eundem fere modum alijs quoque heretici tum maxime discordias & bella meditantur, cum errorum suorum emēdationem simulantes, pacem se & concordiam affectare fingunt. Sic Cerdon theticus (qui ante Martionem fuit) aliquando quidem poenitens, errorem suum confitens, excusabat: aliquando rursus occulite, interdum etiam publice impietatem docebat. Eusili. 4.ca.1.i. Irenæus lib.3.c.4. Simili fraude Arrius Nicæni, & alijs heretici aliorum conciliorum Decretis subscripti erunt. ut in hilt. Tri.li.3.c.10. Nempe ut hoc modo ad tempus concordiam simulantes, sub specie pacis facilius Ecclesiæ unitatem scindere, & errores suos quam latissime diffundere atque propagare, tum etiam multorum vndique conquitis auxilijs, si ita videretur, armis etiam defendere possent.

De moribus seditionibus.

S V M M A R I V M.

- 1** Mores seditionibus, & multitudinis natura quæ sit, & nu. 10.13.
2 Ambitiosi seditionis sunt.

- 3 Seditio propter diuitias cuius nature sint.
- 4 Seditio turpia honestis palliant vocabulis.
- 5 Eunus Syrus prætextu inspirationis numinum seditionem mouit.
- 6 Heretici omnium maxime ad congregandam sub specie honestatis turpitudinem idonei sunt.
- 7 Diabolus quomodo induxit primos parentes ad prævaricandum.
- 8 Heretici & schismatici sunt organa diaboli.
- 9 Simulatio vite sancte indonea est ad homines decipiendos.
- 10 Seditio Parisiana ob nouum tributi genus institutum, Carolo sexto regnante.
- 11 Rullius Bataeus Rex Anabaptistarum Monasterii in Ueustralia per seditionem creatus.
- 12 Simplicitatis deriso.
- 13 Corcyra multis seditionibus obnoxia.

C A P. XVI.

A m & fraudes

seditiosorum, omnium maxime ex moribus corum depræhenduntur. Quorum alij quidem omnibus seditionis communes sunt: alij hereticis & schismaticis (qui & ipsi seditioni sunt:) proprij & peculiares. Ac de moribus hereticorū satis a nobis in his libris, quod de hereticis & schismaticis scripsimus, dictum est: Nuc de moribus, qui sunt seditionis omnibus communes, alijs qua dicemus. Sunt autem alij singulorum, alij multitudinis mores. † Et rursus singulorum alia eorum, qui sunt seditionis principes & authores: Alia eorum, qui ab eis decepti sunt, studia. Multitudinis ea natura est, ut aut seruat humiliter, aut dominetur superbe: libertatem, quæ media est, nec spernere mode, nec habere sciunt, ut inquit Liuius secundi belli punici. li.4. Authores seditionum pro diuersis causis, quibus ad excitandas seditiones commouentur, in diuersa quoque studia in cumbunt. Ita qui propter ambitionem ad seditiones prouocantur, a multis honorari, & ad magnos honores euehi gaudent: Quos vt consequantur, neque laboribus, neque facultibus parcunt. Quemadmodum Iulium Cæsarem, & plerosq; alios legimus, principatus & imperij Romani adipisciendi causa, multas & eisdem immensas largitiones, tam priuatim quam publice, distribuisse.

3 Ita qui propter diuitias seditionis sunt, nulla honestatis habita ratione, eo actiones suas dirigunt, quo & sacra & pphana omnia diripere, & in suos vius conuertere possint. Qui illatas sibi iniurias per seditionem vlciscuntur, neque honores, neque diuitias curantes, id tantum agunt, ut sumpta de aduersarijs, vindicta, gloriose de ipsis triumphare possint. Et eodem modo alijs quoque quisque pro causæ conditione, propter quam ad excitandam seditionem commouentur, alios sibi, & alios mores assumunt. Sed qui callidores sunt, eos ipsos cautius disimulando, & sepe diuersam etiam adeoque contraria voluntatem præ se ferendo celant. Simpliciores autem & decepti, plerunque authorum & magistrorum suorum mores imitantur, planeque verum ostendunt esse, quod vulgo dici solet.

Mobile mutatur semper cum Principe vulgus.

- Illud omnibus tam singulis siue authoribus seditionum, siue deceptis, quam multitudini commune est, † Quod simili studio & conatu actionum suarum, turpitudinem sub specie aliqua honestatis contegentes excusant, quæ per se turpia sunt, tamen honestis vocabulis enunciant. Sic vt scribit L. Florus. li.3.c.12. seditiones Gracchorum, & Apulei plebis tuendæ: Sylla, Marii, Cæsaris, Pöpeij, & aliorum patriæ a Tyrannide defendendæ: Catilina & aliorum libertatis conseruandæ causa: re autem ipsa ad dominationem acqrendam commotæ sunt. Alij numinum inspirationem simulantes, seditiones mouerunt, ut de Euno Syro refert Florus, qui se furorematris Deum corruptum simulans, ad libertatem & arma seruos concitauit, idque ut diuinitus fieri probaret, in ore abdita nuce, quam sulphure & igne stipauerat, leniter inspirans,flammam inter verba fundebat: Ac tali quidem prætextu quadraginta amplius millium exercitu facto: quatuor etiam Prætorum castra capiunt. Omnium autem maxime ad congregandam sub specie honestatis turpitudinem, idonei sunt heretici. † Primum enim quid honestius sacrosancta nostra Religione, sub cuius tamen prætextu certū est, hereticos & schismaticos omnes seditiones & tumultus concitare. I. sub prætextu. si. de extraor. cri. Deinde vitæ quoque, & morum, actionum que suarum turpitudinem, & in primis doctrinæ errorem, sub confusa honestatis veritatisq; specie celare, alijs suggestere co-sueuerunt. Et vt humani generis inimicus Diabolus primos nostros parentes, vt vetito cibo vescentes, mandatum Dei prævaricarentur, ea ratione induxit, quia mendacium sub specie veritatis eis suggestit. Nequaquam, inquiens, moriemini. Sic enim Deus, quod in quacunque die comederitis ex eo apere-

rientur oculi vestri, & eritis sicut dij, scientes bonum & malū
 3 Genes. 3. Ita organa ipsius, hereticī & schismātici, quæ honesta & salutaria sunt, ea tanquam turpia & noxia fugienda: quæ vero mala sunt & pestifera, ea tanquam honesta, & quæ salutem afferre possint, amplectenda esse simplicibus persuadent. Ac primum quidem ipsi quoque vitæ sanctitatem simulant, ut tamē in omnium vitiorum sordibus cōtaminauti, vt scilicet hoc modo sub specie honestæ vitæ, errores suos probabiliores reddant. Quare & multos saepe misere deceperunt, vt Origenis, Hieronymi, Augustini, aliorumque sanctorum Patrum testimoniis in his libris, quos de hereticis scripsimus, probatum est. Deinde magnam scripturarum scientiam iacent, seque adeo solos verum earundem sensum tenegroriantur. Contra vero quæ Catholici docent, ea vana eleſtigmenta & incommodas opiniones calumniantur: Propter quod & ipsos (quod Arriani & plerique alij fecerunt,) nō verentur, homines etiam hereticos & ineruditos appellare. Ac tali quidem fraude deceptis simplicioribus, facile sub praetextu honestatis & veritatis, turpitudinem & mendacium obtrudunt. Quod & nostris temporibus re ipsa experimur. Nam hoc ipso, quod soli heretici veram scripturarum scientiam habere, Catholici vero earundem imperiti esse creduntur: falsissima quæque dogmata, tam ad fidem, Sacra menta, & cælestes monias, quam ad disciplinam Oeconomicam, & iudicia Ecclesiæ pertinentia, tanquam verissima recipiuntur, & quæ sunt his contraria, vera & Catholica, tanquam falsissima ab ijs ciuntur. De qua re alias a me abunde dictum est.

10 Iam & seditiones orū tæ ea quoque natura est, quod & ipsum ad mores eorum pertinet, vt facile legitimis principiis atq; Magistratibus fastiditis, nouos & adulterinos i eorum locum sufficient. Id quod plerūque subditis, aduersus dominos suos rebellantibus, accidit. Sicut apud Romanos imperio per diueria terrarum occupato, Syrus quidam nomine Eunus, vt refert L. Florus li. 3. c. 19. (cuius paulo ante meminimus) seditionem in Sicilia mouēs, magno exercitu factō, regis se decorari insignibus paſlus est: Qui, & castella, oppida, & vicos, miserabiliter direptione valuit. Sic milites seditionis in expeditionibus existentes, saepe ex ipso exercitu elegerunt: quos imperatores non solum exercitus, sed vniuersi etiam Romani imperij ditioni subditi salutarēt, vt antea de Triginta Tyrannis, Gallieno imperiū gubernante, paſsim a militibus electi dictum est.

Sic apud Gallos vt scribit Rob. Gaginius de Francorum gestis in Carolo Sexto. Carolo Rege, eius nominis Sexto, regnante, seditiones ob nouum Tributi genus institutum, apud Parisianos exorta, ac in reliquas etiam regni ciuitates propagata: Ex Rotomagensibus plebeis homines quēdam obesum cuem (qui ob crassam coproris habitudinem, Crassus dictus est) Regem sibi prefeccerunt, curruique impositum, per urbem circumferentes, tandem in rerum uenialium foro constitutū de abolendis uectigalibus legem ferre, & eam promulgare compulerunt. Sic nuper Anabaptistæ per seditionem Monasterium, Vuestualiæ Metropolim, & ciuitatem Episcopalem occupantes, regem creauere Rullum, hominem Battauum, & eundem facinorosum, & seditionis: qui mox vt creatus Rex fuit, coronam ac Diadema regni gestauit. Quin & calcaribus aureis vtentem, & equo insidentem, quoties iter per urbem fecit, præter aliam Satellitum turbam, duo pueri præcesserunt, quorum alter gladium, alter vetus. Testamentum portauit: Et vt summatim dicam, oēm sibi regni honorem exhiberi nō solum paſsus est, sed etiam vt exhibetur mandauit. Atque hæc sane aliqua multa, quæ de moribus seditionis, ab historiarum Scriptoribus paſsim traduntur singula, vnu idemque grauissimus ille rerum Græcarum scriptor Tucydides, de Corcyrenium seditione loquens, velut in vnum fasciculum colligata, paucis verbis complectitur vniuersa.

Agitati sunt (inquit) seditionibus status ciuitatum, & quicquid alicubi actum audiebatur, aliorum animos ad id postea superandum acuebat, vel rerum nouitate, vel conatus solertia, vel vltionis insolentia, consuetis rerum vocabulis in excusationem immutatis. Temeritas enim, fortitudo amicorum studiosa vocabatur: considerata cunctatio, honesta formido: modestia, ignavia velamentum, in omnibus solertia, in omnibus segnities, præcepis indignatio, virilitati ascribatur: tuto cōsultare, excusata tergiuersatio erat: qui exēstuarer, is fidelis semper, qui huic contradiceret, is suspectus habebatur, cui insidiæ succedebant, hic erat astutus, & eo astutior, si alterius insidiæ prouidisset: qui prospiciebat, ne foret in partibus, amicitiæ dissolutor, & aduersariorum timens. Omnino q; in nocendo alterum præuenisset, laudabatur, & qui ad hoc non cogitantem exhortatus esset: Quin etiam ex alienis quā ex propinquis, sodalitium potius quam ad audendum sine excusatione paratus erat. Non enim huiusmodi conuentus per leges latas ob vtilitatem, sed contra leges ob auaritiam, fiebant. Nec fidem inter se magis habebant iure diuino, quam

aliquo in Republica scelere. Ea quæ ab aduersariis probe dicebatur, non animi generositate admittebat obseruabantq; sed si ad suā vtilitatem redundarent, pluris faciebant rationē reddere, quam nihil iniuriae pati, lusiurādum si quādo inuicē interponeret de fide presentis reconciliationis tādiū valebat, quādiū aliunde viriū accedebat. Quantulacunq; in re quis audiendo alterum occupasset, quem fecurum vidisset: hoc sibi iu cundius propter illius fidei fiduciam ducebat, quam si ex professo id ficeret. Quoniam id & tutum factū esse, & quia malitia vicerat, certamen extitisse prudentiæ arbitrabatur: cum facilius nocentes (quæ magna multitudo est) vocentur industrij, quam imperiti boni. Et in hoc quidem homines erubescant, in illo quidem gloriantur. Quarum rerum omnium causa est auaritia, & honorum appetitus, & vbi de illis certamen est, partium studia. Nam qui in ciuitatibus præerant honesto vtrique nomine, alteri statum popularem, equalitatem ciuillem: alteri paucorum regimen Optimatū appellantes, præferbāt, & verbo quidem Rempublicam souentes certabant. Sed hoc inter eos quoquo modo vincendi erat certamen, tū atrocissima quæque audendo, tū atrociōres poenas irrogādo, non illas ex modo iustiæ, aut ex vtilitate ciuitatis: sed sua semper voluptate mentientes, quam vtrique de alteris vtcunque capiebant, siue per iniqua suffragia condemnatis, siue vi oppressis expediti ad implendam ita tum animi concitacionem. Adeo neutri deorum religionem vlliū momenti faciebant in contrahendo, sed si aliquid commodius translegisset colore verborum, iij ab omnibus melius audiebant. Quisquis ciuiū in partibus nō erat, is ab vtraq; factione occidebatur, vel quod ab illa non stabar, vel propter inuidiam, quod maiorum erat immunis: Ita propter seditiones omne facinoris genus in Græcia exitit. Et simplicitas, tæque præcipue generositatis est particeps, cum derisu exterminabatur, mutuoque cōfilia cum perfidia intercipere, res excellens existimabatur. Inter reconciliatos enim nullus sermo robur habebat: nullum Iuslurandum timori erat, & cuncti ad diffidendum, quam ad fidendum proniori cogitatione malebant sibi prospicere, ne quid calamitatis acciperent, quam credere. Infirmitatis quoq; consilii homines, plerunque superiores erant: Quippe qui & sui sibi defectus consciij, & aduersariorum prudentiam intelligentes, veriti, ne eorum & disertæ orationi esent impares, & agilitate ingenij præuenirentur, ad rem agendam temerarij descendebant. At illi tum præhorum contemptu, quod longius prouiderent, tum quia non oportebat facto aggredi, quæ consilio agere licet, incauti magis opprimebantur. Apud Corcyram itaque multa huiusmodi audaciæ exempla sunt edita, & item quæcumque facerent, vel qui le aduersus vltores danni iniuria dati potius, quam iure rursus vlciscerentur: vel qui ex diuturna inopia eximi vellent, vel qui vicinorum bona affectantes, quæ maxima causa fuit, contra ius aſequi se illa cōfiderent: vel qui non auaritia, sed indignatione ducti, propter incitiam, quod id eorum præcipue ceterent, seque & in effrete inuaderent. Perturbataque tunc vita in ciuitate, viætrix legum solita hominis natura, ostendit illas libenter se prævaricari, impotenti ira imbecillior, iure potentior plura possidetis inimica, vindictam sanctitati, lucru in innocētię præponēs potentiæ nihil ipsi nocitū inuidens, & communes de his leges, in quibus reposita est omnibus spes salutis, inter aduersa dissoluens, in expertenda aliorū vltione, nec aliquid sibi relinquent, si quando ipsa in discrimen adducta, cgeat aliqua illarum.

Quibus modis seditioni vim, vel alijs inferant;
vel sibi illatam inferendamue
propulsent.

S V M M A R I V M .

- 1 Tumultus subitanei seditiones pariunt.
- 2 Seditione C. Gracchi & Fulvii huic qualis fuerit, & eius exitus.
- 3 Tumultus oriuntur ex variis causis.
- 4 Seditiones quomodo ex deliberatione oriuntur.
- 5 Catilina quibus consiliis vsus fuerit ad suam coniurationem mouendam, & nu. 6. eius oratio ad milites, nu. 7. quo ordine instruxerit exercitus ad pugnam, nu. 8. Petrei legati instructio exercitus ad pugnam contra ipsum, 9. pugnae initium & ipsius Catilina virtus in prælio, 10. eius interitus u. 1.
- 12 Seditiones due plebis Romanae contra Senatum.

C A P. XVII.

Comparatis igitur vndique per frau des auxiliis

Conradi Brunii de seditionis.

xilijs, mox ad arma se conuertunt seditionis, vel alijs inferenda, vel quæ eis illata fuerint repellenda. Id autem dupliciter fieri diximus: Ab initio & consulto, & ex interuallo & cōsulto: Ab initio & inconsulto ad manus peruenitur, in seditionibus, quæ nulla intercedente deliberatione, sed casu & quasi subito erumpunt. Quales fere sunt tumultus, qui conuenientibus diuersarum factiōnū partibus, siue preparatis antea siue non preparatis seditionibus excitantur.

Sicut Tiberius Gracchus Tribunus plebis, ut scribit Eutropius lib. 4. rerum Rom. Velleius Paterculus lib. 2. histo. Rom. cum comitiorum die seditiones populi accenderet, orto inter nobiles & plebeios tumultu, P. Scipio Nasica ex superiori parte Capitolij summis gradibus insistens, hortatus est, qui saluam vellent Rēpublicam se sequerentur. Ad quam vocem Optimates Senatus, atque Equestris ordinis pars melior & maior, & ea pars plebis, quæ pernicioſis consilijs adhuc intacta erat, subito in Gracchum irruere: Ac plebs quidem Graccho adhærens, Subselliorum fragmentis fugata. Gracchus autem detrac̄to amiculo, fugiens decurrente cliuō Capitolino, iictus fragmine Subsellij corruīt, rursusque aurgens alio iictu Daui cerebro impacti exanimatus est. Dacenti præterea in ea seditione interfecti, eorum corpora in Tyberim proiecta sunt, tum ipfius quoque Gracchi cadauer inhumatum extabuit. Testis est Appianus lib. 1. de ciuilibus Ro. bellis. Eutrop. li. 4. Vell. Patrc. lib. 2. Ro. hist. Sic a Senatu conuocato Concilio, ut leges, quæ a C. Graccho, illius quem dixi Tiberij Gracchi fratre, latæ fuerant, soluerentur, simul atque ut de Colonia deducenda quam Gracchus eo loco, ubi Carthago fuerat, condendam decreuerat: Cœterum vrbe designata, lupi metas positas dissipauerant, consultaretur. Conueniente ob eam rem multitudine, Gracchus t̄ quoque cum Fulvio Flacco ingenti stipatus agmine, Capitolium, ubi concio agebat, ascendit ibi subito tumultu excitato, quidam Præco, Attilius nomine, a Gracchanis interfactus velut signū belli fuit. Vociferatione namque intecuta, & demortui corpore in medium allato, intuentibus cunctis, & similē casum sibi præcautibus, primum quidem fuga facta est. Nam & Gracchus, & Fulvius Flaccus desperatis rebus domum perfugerunt, & qui cum illis erant, in vnum abeunt. Reliqua autē multitudo circa mediam noctem instantे periculo territa, forum inuadit. Deinde cum Gracchus & Fulvius armis assūptis, Auentinum montē alcendissent, mox eo relicto, Diana templum inuidentes, per vim retinere conati fuissent: Tandem Decio Brutus, viro Consulari, & C. Publio cum ingenti certamine in eos irruentibus, non valentes resistere, Duo quidem Flacci, pater filiusque, cum ex æde Lunæ in priuatam quādam domum desiliuerint, foreq; obiecissent, recilio Cratirio pariete confosssi sunt. Gracchus vero diu pro se pugnantibus & pereuntibus amicis, ægre ad pontem Sublicum peruenit: ibique ne viuus caperetur, ceruicem seruo suo prebuit. Domus eorum a populo direpta, complices cæteri inclusi, & Opimij Consulis mandato suffocati sunt. Sed & in monte Auentino, ex illa factiōne ducenti quinquaginta celi fuisse refuntur.

Sic & ex alijs causis, in diuersa studia distractis factiōnibus, tumultus oriuntur, in quibus subito quodā motu, nullo ante de inferendis armis habito consilio, s̄pē ad manus cruentasque cædes peruenitur. Quales sunt, quos supra commemo rauimus: Qui conuenientibus diuersarum artium, officiorū, & religionum partibus, aut ex ijsdem alijsue similibus causis, dissentientibus inter se Magistratibus, tam sacris quam prophaniis, oriuntur. Quæ res exemplis quoque cum aliis multis, tum ijs maxime, quæ ex historijs, tam sacris quam prophaniis, ante a nobis, cum de seditionibus, quæ propter dissimilitudinem commouentur, ageremus, relata sunt: liquido comprebatur. Ex interuallo & consulto tuis a seditionis infectur, vel illata repellitur, quæ capto prius de inferendis, repellendisq; armis consilio adhibetur. Ac illorum alij quidem arma capiunt, mox ubi naeti fuerint occasionem, vim illaturi: alij ut armis testi & tutiores sint, & facilius quod voluerint ab aduerterijs extorquere possint. Catilina t̄ vim patriæ illaturus, hūi simodi consilia coepit. Primum inter complices coniuratio nis, ita officia partiū est, ut Statilius & Gabinius cum magna manu duodecim simul opportuna loca vrbis, incēderēt, quo tumultu facilior aditus ad Consulē cæterosq; quib. insidię parabantur, fieret. Cethegus Ciceronis ianuam obseruet eumque vi aggredieretur: Alius autem alij. Sed filij familiarum, quorum ex nobilitate maxima pars erat, parentes interficerent. Simul cede & incendio perculis omnibus, ad Catilinam erumperent. Sed nec diu latuerunt huiusmodi coniurationis consilia Senatum. Quippe per Allobragum Legatos Consuli patefacta: sed quæ tamen occulta esse putabat Catilina. Ac propterea exercitum quoque instruxit, tum patefacta iam coniuracione, quo hostium quoque imperiū

declinaret, deliberauit. Quam rem omnem simul atque totius coniurationis exitum, Sallustius ad hunc modum describit.

6 Ex omni inquit, copia, t̄ quam & ipse adduxerat, & Manilius habuerat, duas Legiones instituit, cohortes pro numero militum complet. Deinde ut quicque voluntarius, aut ex socijs in castra venerat, equaliter distribuerat, ac breui spatio Legiones numero hominum expleuerat, cum initio duobus non amplius millibus habuisset. Sed ex omni copia circiter pars quarta erat militaribus armis intructa: ceteri, ut quenque casus armauerat, sparos, aut lanceas, alij præacutas lutes portabant. Sed postquam Antonius aduentabat cum exercitu, Catilina per montes iter facere, modo ad urbem, modo Galliam versus castra mouere, hostibus occasionem pugnandi non dare: Sperabat propediem magnas copias se habiturum, si Romæ socij inceptra patrauerint. Interea seruitia repudiabat, cuius initio ad eum magnæ copiæ currebant, opibus coniurationis fretus, simul alienum suis rationibus existimans videri, causam ciuium cum seruis fugitiis communicasse. Sed postquam in castra nuncius peruenit, Romæ coniurationem patefactam de Lentulo & Cethego, ceterisque, quos supra memoriai, supplicium sumptum, plerique, quos ad bellum spes rapinarum, aut nouarum rerum studium illexerat, dilabuntur: reliquos Catilina per montes alperos magnis itineribus in agrum Pistoriensem adducit, eo consilio, ut per tramites occulte perfugerent in Galliam trans Alpinam. At Metellus Celer cum tribus Legionibus in agro Piceno præsidebat, ex difficultate rerum eadem illa existimans, quæ supra diximus, Catilinam agitare. Igitur, ubi iter eius ex profugis cognouit, castra propere mouit, ac sub ipsis radibus montium consedit, qua illi delcensus erat in Gallia properanti. Neque tamen Antonius procul aberat, ut pote, qui magno exercitu locis cœquoribus expeditos in fugam sequeretur. Sed Catilina, postquam videt, montibus ac copijs hostium se clausum, in vrbe res aduersas, neque præsidij, neque fugę villam spem, optimum factu ratus, in tali refortunam belli tētare, statuit cum Antonio quam primum configere. Itaq; concione aduocata, huiuscmodi orationem habuit.

7 Compertum habeo milites, t̄ verba virtutem non addere, neque ex ignauo strenuum, neque fortem ex timido exercitum oratione Imperatoris fieri, quanta cuiusque animo audacia, natura aut moribus inest, tanta in bello patere ioler. Quem neque gloria, neque pericula excitant, ne quicquam horrere, timor animi auribus officit. Sed ego vos, quo pauca monerem, aduocaui, simul ut causam consilij mei aperi rem. Scitis equidem milites, socordia atque ignauia Lentuli quantam ipsi, nobisque cladem attulerit, quoque modo dum præsidia ex vrbe operior, in Galliam profici sci nequietum. Nunc vero quo loco res nostræ sint, iuxta mecum omne intelligitis. Exercitus hostium duo, unus ab vrbe, alter a Gallia oblitant. Diutius in his locis esse, si maxime animus ferat, frumenti atque aliarum rerum egestas prohibet: quoconque ire placet ferro iter aperiendum est. Quapropter vos moneo, ut forti atque parato animo sitis, & cum prælium inibitis, memineritis vos diuicias, decus gloriam, præterea libertatem, atq; patriā in dexteris vestris portare. Si vincimus, omnia nobis tuta erunt: commeatus abude, municipia atque Colonię patebunt. Si metu ceserimus, eadem illa aduersa fient, neque locus, neque amicus quisquam teget, quem arma non texerint. Præterea milites, non eadem nobis, & illis necessitudo, impendet. Nos pro patria, pro libertate, pro vita certamus: illis superuacaneum est pugnare pro paucorum potentia, quo audacius aggredimini, memores pristinę virtutis, licuit vobis cum summa turpitudine in exilio cœtatem agere. Potuisti nonnulli Romæ amissis bonis alienas opes spectare, quia illa fœda, atque intoleranda viris videbantur, hæc sequi decreuisti, si hæc relinquere vultis, audacia opus est. Nemo nisi viator pacem bellum mutavit. Nam si in fuga salutem sperare, cum arma, quibus corpus tegitur, ab hostibus auerteris, ea vero dementia est. Semper in prælio ijs maximum est periculum, qui maxime timent, audacia pro muro habetur. Cum vos considero milites, & cum facta vestra cœtimo, magna me spes victorię tenet. Animus, etas, virtus vestra me hortantur, præterea necessitudo, quæ etiam timidos fortis facit. Nam multitudo hostium ne nos circumuenire queat, prohibent angustię loci. Quod si virtuti vestre fortuna inuiderit, cautele, ne inulti anima amittatis, ne capti ticuti pecora potius trucidemini: Quin virorum more pugnantes, cruentam atque lucuolam victoriam hostibus relinquatis.

8 Hæc ubi dixit, paululum commoratus, t̄ signa canere iubet, atque instructos ordines in locum æquum dicit. Deinde, remous omnium equis, quo militibus ex æquato periculo animus amplior esset, ipse pedes exercitum pro loco atq; copijs instruit. Nam ut planicies erat inter sinistros montes, & ab qua

dexter à rupe aspera, osto cohortes in fronte constituit, reliqua signa in subsidijs arctius collocat, ab his Cēturiones omnes lectos & euocatos. Præterea ex gregariis militibus optimum quenque armatum in primam aciem subducit. C. Manlium in dextera, Fesulanum quendam in sinistra parte curare iubet. Ipse cum liberis, & colonis propter Aquilam adiicit, quam bello Cymbrico C. Marius in exercitu habuisse dicebat. At ex altera parte C. Antonius † pedibus eger, quod prælio adesse nequibat, M. Petreio Legato exercitum permittit. Ille cohortes Veteranas, quas tumultus causa conscriperat in fronte, post eas ceterum exercitum in subsidijs locat. Ipse equo circumiens, vnumquemque nominans, appellat, hortatur, rogat, ut meminerint se contra latrones inermis, pro patria, pro liberis, pro aris atque focis suis certare. Homo militaris, quod amplius annis Triginta Tribunus, aut Præfectus, aut Legatus, aut Prætor, cum magna gloria in exercitu fuerat, plaususque ipsos, factaque eorum fortia nouerat, et commemorando militum animos accendebat: Sed ubi, omnibus rebus exploratis, Petreius turba signum dat, cohortes paulatim incedere iubet. Idem facit hostium exercitus.

10 Postquam eo ventum est, † unde a Ferentariis prælium committi posset, maximo clamore infestis signis concurrunt. Pila omittunt, gladijs res geritur: Veterani pristinæ virtutis memores cominus acriter instare: Illi haud timidi resistunt, maxima vi certatur. Interea Catilina cum expeditis militibus in prima acie versari, laborantibus succurrere, integras pro saucijs arcessere, omnia prouidere, multum ipse pugnare, sæpe hostem ferire, strenui militis, & boni imperatoris simul officia exequebatur. Petreius, ubi videt Catilinam contra, ac ratus erat, magna vi contendere, cohortē prætoriam in medios hostes inducit, eosque perturbatos, atque alios alibi resistentes interficit. Deinde vtrinque ex lateribus ceteros aggreditur. Manlius & Fesulanus in primis pugnantes cadunt.

Postquam fusas copias, seque cum paucis reliquo videt Catilina, † memor generis, atq; pristinæ dignitatis suæ, in certissimos hostes incurrit, ibique pugnans cōfoditur. Iisdem fere consilijs vni sunt Marius, Sylla, Pompeius, Cæsar, & plerique alij, qui se pro patria pugnare simulantes, magnos exercitus in patriam, velut hostilem, & quasi brauium in medio constitutam duxerunt. Alio autem consilio plebs primum propter nexus æris alieni, in montem Sacrum trans Anicenm: deinde ob facinus Appij Decemuiri in filiam Virginij designatum, in montem Auentinum secedens, arma cœpit. Si quidem in monte Sacro sine vilo Duce, vallo fossaque communis castris quieti, rem nullam necessariam ad viandum sumiendo, per aliquot dies, neque lacefisti, neque lacefentes, sc̄e tenuere. Auentinum vero petentes, ac deinde insidentes ijs, qui ad sedandos eos motus accessiſſent, imperium si quis inhiberet, & viros & armatos esse responderunt: & vt quisque occurrerat plebem ad repetendam libertatem, creandisque Tribunos plebis, adhortati sunt: neque alia vox violēta audita est.

De Eloquentia seditionis.

S V M M A R I V M.

1 Eloquentia nihil vtilius, & nihil pernicioſius in Republica. Quibus modis noceat. nu. 2. est aptissimum instrumentum ad seditiones. nu. 3. exemplis comprobatur. nu. 4 & 5.

5 Locus Abacuc. c. 3. declaratur.

7 Dialectica est affinis eloquentiae, & in quo differat a Rhetorica arte.

8 Hereticos Hieronymus rectes appellat.

C A P. XVIII.

Vemadmodum nihil in Republica vtilius eloquentia, si eius vsus fuerit bonus ita nihil pernicioſius, si malus. Nam & prodest, & nocet eloquentia. Ac de vtilitate quidem nemo ambigit, de qua cum sæpe alias, tum libro secundo de natura Deorum ita scribit Cicero. Iam vero, inquit, domina rerum eloquendi uis quam est preclara, quam diuina, que prium efficit, vt ea quæ ignoramus, discere: & ea quæ scimus, alios docere possimus. Deinde hac cohortamur, hac persuademus, hac consolamur afflictos, hac deducimus perterritos a timore, hac gestientes comprimimus, hac cupiditates irasque restringimus: hec nos iuris, legum, urbium societate deuinxit: hec a vita immanni & fera segregauit. At eadem ipsa eloquentia, quibus modis noceat, ad hunc modi in declarat

Fabius li. 2. orat. inst. c. 17. Eloquentia inquit, poenis eripit scælestos, cuius fraude damnantur interim boni, confusa ducuntur in peius, nec seditiones modo turbæque populares, sed bella etiam inexpiablea excitantur, cuius denique tum maxime est vsus, cum pro falsis contra veritatem valet. Nam & So crati obijicitur a Comicis, docere eum quomodo peiorē causam meliorem faciat. Et contra, Lysiam & Gorgiam similia dicit polliceri Plato. Quibus consentiunt exempla Græcorum Romanorumque, quibus ostenditur, qui perniciosa non singulis tantum, sed rebus etiam publicis vni eloquentia, turbauerint status ciuitatum vel euerterint, &c. Que tametsi in eos dicat Fabius, qui in eloquentiam inuehentes, eam ipsam pestilendre conantur: tamen re ipsa ea ipsa quæ narrat, vera esse omnes compertum habent. Quibus tamen nihil eloquentia laudi detrahitur, sed id tantum ostenditur, quod Poeta dicit.

Nil prodest, quod non laedere possit idem.

Est igitur ad seditiones non solum concitandas, sed etiam exercendas, aptissimum instrumentum eloquentia. † Quo semper vni seditionum authores, miro in Republica tumultus concitarunt, atque summis immiscentes, in maxima pericula Respublicas adduxerunt. Quales fuerunt, Tiberius, & Caius Gracchi fratres, Tiberij Gracchi Clarissimi, & Eminentesissimi viri filii, Publi Scipionis Africani illius ex filia Cornelia nepotes: ambo non solum seditionis, sed etiam seditionum motuumque cuiuslibet quasi seminaria. Nam eloquentulum vtrunque sume omnes rerum Romanorum scriptores testantur. Cicero lib. 7. de natura deorum. Sed inter quos tamen Caius ingenio & eloquentia præsterior fuit, & ob id longe etiā maiora & acriora, quam frater repetens, nihil immotum, nihil tranquillum, nihil quietum denique in eodem illa reliquit; Vell. Paternulus li. 2. Hist. Rom.

4 Post Græcchos L. Apuleius † Saturninus, seditionis Apuleianæ author, eloquentissimus fuit, qui magis motu atque ipso amictu capiebat homines, quam aut dicendi copia, aut mediocritate prudentia. L. Florus lib. 3. capit. 14. & in epipheme lib. 60.

5 C. Cæsar † magnæ & elaborata eloquentia fuit, qui & A. Edili Curulis quotidie conciones habuit, vt Cicero scribit in Bruto. Cuius cōtempio causa fuit belli ciuilis Marian, vt Asconius Pædianus testatur. Sed & hæretum & schismatum authores & magistri, plerunque eloquentissimi fuerunt, de quorum eloquentia, multa etiam in scripturis sanctis pronuntiata sunt.

6 De eloquentia si quidem hæretorum, † quæ contra veritatem & Ecclesiā fluit, illud prophetæ accipitur Abacuc. 3. Nunquid in fluminibus iratus es Domine, aut in fluminibus furor tuus, vel in mari indignatio tua? Nam flumina, quibus iratus es Dominus, sunt hæretici: mare, autē, super quo impetus domini fit, sunt animæ eorum, qui circumferuntur omni vento, doctrinæ, & semper malitia fluctuant, & falsis gurgitis obruuntur, vt Hieronymus interpretatur libr. 2. comment. in Abacuc. c. 3. Qui & alio loco libro primo, comment. in Amos capitulo primo, de hæretorum eloquentia loquens. Sermo (inquit) hæretorum compositus, & habens pulchritudinem eloquentia sæcularis, vt faciliter decipient audientes. De eadem re intelligendum est illud Apostoli: ad Coll. 2. Hæc autem dico, vt nemo vos decipiatur in sublimitate sermonis.

7 Eloquentia affinis est ars Dialectica † hoc tantum a Rethorica arte differens, quod illa perpetuo: hæc vero concito orationis genere utitur. Quas ita coniunxit Zeno, vt hanc compresse in pugnum manus, illam explicitè diceret similē, vt refert Fabius Quintilianus libro secundo orat. inst. c. 2. Ideoque & Dialectica arte, cuius, & ipsis bonis viis c. i. si causis adhibeat bonis: malus, si malis, ad decipiēdos implices utuntur hæretici, siue nouos errores configant, siue quæ ab alijs male inuenta sunt, tueantur. Atque hac arte, vt in histor. Tri. libro quinto, ca. decimo tertio. vsus Arrius, nonum introduxit errorem. Eutius autem & Eunomius, & illius Magister A. Etius Syllogismis, & Enthymematisbus, immo Sophilariibus & Φαδομέναις, atq; Σωφρόνιος, quæ ab alijs male inuenta sunt, roborare conati sunt. Illos ottia: Hos vœtes appellat filius Hieronymus, libro 1. comment. in Amos cap. 1. de quibus illud dictum interpretatur. Conterant vœtes Damasci, & dispersam habitatores de campo ab Amos. 1. Petro vsque adeo sibi in Dialectica & Rethorica, omnium topiis, dogmatibus applaudunt hæretici, vt veram Ecclesie & simplicem doctrinam: quali ratiocinat, & in figura mysteriis suis, que & ipsi sibi quasi Idola continerunt, deficiunt, & pronuntiatio habent, vt idem Hieronymus relatur in comment. in Sophiam cap. 2. A quorum fallacijs vi cœcavimus, Apostolus quoque

Conradi Brun de seditionis.

qe nos admonet, dicens. Videte, ne quis decipiatur per Philosophiam, & inanem fallaciam ad Collo. 2.

De Materia, Fine, & Forma seditionis.

S V M M A R I V M.

- 1 Homines sunt materia seditionum.
- 2 Gradus in ordine ecclesiastico sunt & in seculari. n. 3
- 4 Principes & magistratus tam ecclesiastici quam seculares materia & subiectum sunt earum seditionum, quas inferiores aduersus superiores concitant.
- 5 Seditionum causa finalis quae sit.
- 6 Seditionis forma est, a qua denominatur seditionis.
- 7 Senis cuiusdam de pauperati miserabilis species.
- 8 Seditionis propter Appius scelus in Virginij filiam perpetratum cōcitata fuit, describitur.

C A P. XIX.

- ### Actenus de Efficiente causa seditionis
- D**ictum est: sequitur iam, ut de Materiali, Finali, & Formali causa dicamus. Materiam & seditionum vocamus homines, aduersus quos seditiones excitantur: Philosophi Materiam circa quam appellant. Eorum autem, in quos seditiones exercentur, quidam superiores sunt: Quidam inferiores. Superiores sunt principes & Magistratus, tam Ecclesiastici quam seculares. Inferiores sunt subditi, qui Imperio Magistratum subiecti sunt. Superiorum & Magistratum virtusque ordinis certi gradus sunt. In ordine Ecclesiastico, supremum gradum obtinet Romanus Pontifex: sub hoc sunt Patriarchæ & Primate: sub Patriarchis, Archiepiscopi: sub Archiepiscopis, Episcopi: sub Episcopis, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, & aliorum etiam ordinum Clerici. Sic in ordine secularium Primum tenet Imper. Romanorum. & Imperatori subiecti sunt Reges, Regibus Duces, Ducibus Comites, Barones, aliquique Nobiles. Sed & virtusque status supraem capta, ordinem inter se habent. Nam & Imperator, & qui sub eo sunt, Reges & principes, & omnes omnino Laici Roma. Pontifici, aliquique Archiepiscopis, & Sacerdotibus, pro modo districti atque iurisdictione vniuersi que in his, quæ ad Religionem & cultum Dei animarumque salutem, tum Ecclesiæ pacem & tranquillitatem pertinent, subiecti sunt. Quæ aduersus superiores commouentur, seditiones, rebelliones. Subditorum vero inter se turbæ, & tumultus, seditiones & factio[n]es appellantur. Earum igitur seditionum, quas inferiores aduersus superiores concitant, id est, rebellionum Materia, & veluti subiecti sunt, & principes & Magistratus, tam Ecclesiastici quam seculares. Sic earum rebellionum, quas haeretici & schismati ci aduersus Romanum Pontificem, & Ecclesiæ Primum & autoritatem concitantr, Materia est Pontifex Romanus, adeoque Romana ipsa & Catholica Ecclesia: & idem Romanus Pontifex, Archiepiscopi, Episcopi, & sacerdotes, earum seditionum, quas in eos exercent, eorum Pastorali curæ subiecti, tam Clerici quam Laici, recte Materia appellabuntur. Et eodem modo Romanorum Imperator rebellionum, quæ aduersus ipsum & Romanum imperium conflantur: & earum quas subditi in alios Reges & principes commouent, Reges ipsi & principes Materia dicentur. In ijs vero seditionibus, quibus inter se subditi agitantur, ipsi quoque subditi, alteri alteris commotarum inter se discordiarum, Materia existunt. Finem seditionum accipimus, gratia cuius seditiones excitantur. Arist. lib. v. pol. cap. 2. quadruplicem seditionum finem statuit. Lucrum & honorem: & his contraria, damnum & dedecus. Siquidem lucrum honorem, vel proprium, vel

amicorum suorum affectantes: vel damnum, vel dedecus de clinantes, vt illa adipiscantur: hæc vero deuident, homines plerique ad seditiones conuertuntur. Ad lucrum referimus, diuitias. Ad honorem, Magistratus, publica munera, & honores. Addamnum paupertatem, prepotentiam, & incrementum excessum. Ad deducus, iniuriam, contumeliam, contemptum, & si quæ sunt similia. Quæ tanetsi inter causas efficiientes seditionum numerauimus, quatenus scilicet ad concitandas seditiones homines instigant: tamen nihil prohibet, quin & ad finem seditionum hæc ipsa referri possint. Si qui dem horum vel consequendorum vel cuitandorum gratia homines ad seditiones deueniunt. Forma & seditionis est, a qua denominatur seditionis, vt concitator ille motus, & turba, & velut imago, qua dissensio inter se hominum & discordia representantur, & quasi ob oculos ponitur: quæ si subditorum sit contra dominos rebellio, si subditorum inter se, sedition & factio appellatur. Ac ad formam imaginis pertinent hominum promiscui concursus, armorum strepitus, clamor, horrenda ad accedendas hominum iras spe & acula. Cuiusmodi spe & aculi effigies est, quam Livius libro secundo ab vrb. cond. seditionem plebis, & ob nexus eris alieni concitatam describēs, ad hunc modum exprimit. Magno natu quidam cum omnium maiorum suorum insignibus le in forum proiecit, obsita erat squalore vestis, foedior corporis habitus pallore ac macie perempti, ad hoc prolixa barba & capilli efferauerant speciem oris: noscitabatur tamen in tanta deformitate, & ordinem duxisse aiebant, aliaque militia decora vulgo miserantes eum iactabant: ipse testes honestarum aliquot locis pugnarum cicatrices aduerso pectora ostentabat. Sciscitranibus, ille vnde esset habitus? vnde deformitas? quem circumfusa turba esset, prope in concionis modum, Sabino bello, ait, se militantem, quia propter populationes agri, non fructu modo caruerit, sed villa incensa fuerit direpta omnia, pecora abaeta, Tributum iniquo suo tempore imperatum, & alienum fecisse: id cumulatum usuris primo se agro paterno, aucto que exuisse, deinde fortunis alijs, postremo velut tabem peruenisse ad corpus: dum se a Creditore non in seruitum, sed in Ergastulum & carnificinam, inde ostētare tergum sedum recentibus vestigijs verberum. Ad hæc vita auditaque clamor ingens ortur: non iam foro se tumultus continet, sed passim totam urbem peruidit, nexus vincti solitique se vnde in publicum proripiunt, implorant Quiritium fidem: nullo loco deest seditionis voluntarius comes, multis passim agminibus per omnes vias cum clamore in forum curritur. Magno cum periculo suo, qui forte Patrum in foro erant, in eam turbam inciderunt: nec temperatum manibus foret, ni propere COSS. P. Seruilius, & Appius Claudius ad comprehendendam seditionem interuenissent. In eos multitudo verba, ostentare vincula sua, deformitatemque aliam: hæc se meritos dicere, reprobrantes suam, quisque alius alibi militiam postulare magis minaciter, quam suppliciter, vt Senatum vocarent curiamque ipsi futuri arbitri moderatores publici consilij circumsistunt.

Cui haud dissimilis est alia apud eundem Livium libro tertio ab vrb. condit. sedition, & quæ propter Appij scelus in Virginij filiam perpetratum, concitata fuit ad hunc modum. Representatur mactatus iam pater filiam abrupto ab lanius cultro. Hoc te uno quo possum, ait, modo filia in libertatem vendico. Peccatum deinde puellæ transfigit, respectansque ad Tribunal. Te (inquit) Appi, tuumque caput sanguine hoc consecro. Clamore ad tam atrox facinus orto, excitus Appius, compræhendi Virginium iubet: ille ferro, quacunque ibat viam facere, donec multitudine etiam prosequentium iuuenum tuente, ad portam perrexit. Icilius Numitoriusque exangue corpus sublatum ostentant populo, scelus Appij: puellæ insolitam formam, necessitatem patris deplorant. Sequentes clamitant matronæ, eam ne liberorum procreandorum conditionem, ea pudicitia præmia esse? Concitatur multitudo, clamatur ad arma, &c.

DE SEDITIONIBVS LIBERTERTIVS: QUI EST DE MALIS ET INCOMMODIS,

QVAE EX SEDITIONIBVS
proueniunt.

Seditionem per se malum esse,

S V M M A R I V M.

- 1 Seditionem malum est, quia est priuatio alicuius boni.
- 2 Malorum gradus sunt.
- 3 Seditionum, non natura malum, quare malum coercemus.
- 4 Sedition pacis & concordiae priuatio est.
- 5 Tenebræ & venenum propter sc malæ aliquando bona sunt.
- 6 Bellum propter pacem geritur, si iuslum est.
- 7 Bellum iniustum simpliciter malum est.

C A P. PRIMVM.

Vperiori libro de causis

Seditionū dictum est: segrur iam, vt de malis & incommodis, q ex seditionibus. proueniunt, agamus. Priusquam aut de malis ipsis, quorū causæ sunt seditiones, dicamus: illud in primis explicandum mihi videtur, se ditionē quoq; ipsam malum esse, atque eo minus mirādum, q ex ea alia quoq; mala enascantur. Ac primū qdem seditionē nem̄per se malum esse, ex eo facile conuincemus, q priuatio eius sit, q̄ bonum est: Id em̄ proprio malum dī. Nam hinc nomē dicit malū, q̄a boni priuatio est. Bonū aut̄ est, quicqd. a Deo creatū est, sub specie aliqua corū, q̄ a Deo creata sunt, contenturn. Nā vbi aliqua species, necessario aliquis modus, aliquid boni est. Vñ & sapientes concludunt, summum malū non est: quia summum malum modum non habet. Caret enim omni bono. Vñ cum nulla specie continetur, esse nō potest: ac propterea totū hoc nomē mali de speciei, id est eius q̄ bonum est, priuatione repertū est, vt alibi Augustinus docet libro 80.q.6. Cuius & illud est, quod alio loco dicit li. 10. de ci. Dei cap. 1 o. Mali nulla natura est: sed anūssio boni, mali nōmen accepit.

Sunt autem malorum gradus, t̄ si quidem aliud alio maius est, nullum aut sumnum. Id enim esse non potest: quia nulla specie coninetur, vt paulo ante dictum est. Non est igitur malum, quin sub specie aliqua contineatur, bonitatem aliquam coniunctam habeat, propter q̄, non malum esse dicitur, & ea tantum ratione malū est: quia eorum bonorum, quib. coniunctum non est, priuatio est.

Seditionē t̄igitur malum vocamus, non quia natura mālū. Nā & ipsa boni alicuius particeps est, vt post hac dicemus: Sed quia boni alicuius priuatio est, cui coniunctum non est. Id est autem pax & concordia, t̄qua quidē subtata, dissensio succedit & discordia necesse est: quæ vtrique est illa ipsa, quam di- xi, & cordiae priuatio. Sicut & alia qdā mala, catenus mala sunt quatenus boni alicuius priuatio in reliquum bona: quia cum bonis coniuncta, q̄ & ipsa utilitatem aliq̄ afferunt. Cuiusmodi sunt, fames, sitis, morbus, bellum, expoliatio, captiuitas, trucidatio, & si qua sunt similia. Aug.li.3.de ciu. Dei.c. 1.

Nam quatenus priuatio sunt alimoniaz, sanitatis, pacis, bonorum fortunæ, libertatis, vitæ, mala sunt. Quatenus autem hæc ipsa patientiam exercet, per quam beata vita acquiritur, bona sunt. Sic & tenebræ, t̄ & venenum mala sunt, quia illæ lucem nobis adimunt, q̄ bona est: Hoc vero sanitatem & aliq̄ ēt vitam, q̄ & ipsæ bonæ sunt. Aug.de quæst. vet. & no. test. c. 1. Sed rursus hæc ipsa bona sunt, quia pro loco suo ēt necessaria sunt. Nam tenebræ requiriēdant post laborē, & ex veneno sepe etiam salutares medicinæ componuntur. Sic bellum t̄ēt iustū, nemo negat esse malum: qui a s. pacis priuatio est, q̄ vtrique bona est. Sed quia bello iusto pax comparatur, & eadem bona: ipsum quoq; bellum bonum dī, vt cuius finem pacē esse constat. Qued Aug. his verbis ostendit de ci. Dei li. 19.c. 12. Qui, inquit, bella volunt, nihil aliud q̄ vincere volunt. Ad gloriosam ergo pacē bellando cupiunt peruenire. Nā quid aliud est victoria, q̄ subiecto repugnantium, q̄ cum sic factum fuerit, pax erit. pacis igitur intentione geruntur & bella, ab his ēt

qui virtutem bellicam studēt exercere, imperando atq; pugnādo. Vnde pacem constat belli esse optabilem finem. Omnis enim homo belligerando pacem requirit: nemo autem bellū pacificando.

7 At qui bellum iniustum exercent, eis pacem velle videntur, tamen non eam volunt, quæ bona est, sed quæ mala: id est quæ publicæ pacis confusio est & peruersio. Ideoque nec bonum vlla ratione huiusmodi bellum dici debet, sed simpliciter malum est, vt quo bona pax turbatur, & amittitur, nunq̄ comparatur.

Atque huiusmodi bella sunt seditionis & latronum, qui tamē si pacis aliquo fœdere coniuncti, pacem etiam per bellum comparare velint, tamen ea non bona est, sed mala. Et bonam quidem quæ est, extingui: malam autem quæ non est, de nouo componi & conciliari volunt.

De pace & concordia,

S V M M A R I V M.

- 1 Pax est a pactione dicta, & quid sit pactione.
- 2 Pax Dei qualis sit.
- 3 Christus author & priuexps pacis & quomodo eam dederit, nu. 4.
- 5 Pax mundi per se mala est.
- 6 Pax domini contraria est paci mundi.
- 7 Pacem aliter dat Christus, aliter mundus.
- 8 Pax Christi quid operetur.
- 9 Pax duplex interna, & externa, et de utraque, et nu. 10.
- 11 Pacis bonum quantum sit, et de pace monastica.
- 12 Pax Oeconomicā quæ sit.
- 13 Lex pacis etiam in bruis.
- 14 Pax politica quid sit.
- 15 Pax quid sit, & eius effectus.
- 16 Inimicicia non conuenit Christianis.

C A P. II.

Am vero cuiusmodi ina-

lum sit sedatio, tū reēte intelligimus, si prius quæle bonum sit pax & concordia, cuius quidem priuatio sedatio est, cognoscamus. Est igitur pax a pactione dicta. Est enim pactione, vt Vlpianus inquit l. ff. de p. duorum pluriumue placitū & consensus: vnde & qui consentiunt, pacem inter se habere intelligunt. Hanc quidā tranquilitatē liberā esse definit. Est aut̄ pax duplex, vna Dei: altera mundi. Nā pax Dei diuersa est ab ea, q̄ est mundi, ipso dño ita discernente, qui ait lo. 14. pacē meam do vobis: & continuo adiungit. Non quō mundus dat, ego do vobis. Est igitur pax Dei illa, q̄ datur a Deo patre, & dño nostro Iesu Christo, qua recōciliāmur Deo, q̄ precedit gratia, qua nobis peccata remittunt, quib. aduersamur Deo. Cū. n. per gratiā remissis peccatis absūptæ fuerint inimicitiæ, restat, vt pace adhæreamus illi, a quo nos sola peccata dirimebant Aug. in expos. Epi. ad Ro. Si cut Propheta dicit: Non grauabit aurē, vt nō audiat, sed peccata vestra iter Deū & vos separāt: quib. remissis p̄ fidē dñi nostri Iesu Christi, nulla separatione interueniente pax erit. Sed & eā pacē Dei appellare possumus, q̄ tranquillā hominū societate tuens, non aduersatur legi Dei. Qualis est tranquillitas illa vite, ex mutua hominū inter se benevolentia enata, donec videlicet præclarū a Deo mortalibus datū, & q̄ ad eā, quæ Dei sunt, agenda, ingens præstat adiumentum. Porro hanc pacem ideo Dei appellamus, quia non homo, sed solus Deus eā largitur. Hanc primum Christus, t̄ in carnē descendens, & homo factus Deus, de cœlo secum attulit: Angelis in scelici eius nativitate concinentibus. Lucæ. 2. Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Vñ & a Prophetis princeps pacis esse dicitur qui & pacis eius non esse finem futurum pronunciarunt. Esa. 9. Oritur, inquit Psaltes 72. in diebus eius iustitia, & abundantia pacis.

Vnde & pacis Deus, & interdum etiam pax nostra appellatur. Pacem habete, inquit Apostolus secundo, Corin. 13. & Deus pacis & dilectionis erit vobiscum.

Et iterum 2. The. 3. Ipse autem Deus pacis, det vobis pacē semperiternam in omni loco. Et alio loco. Eph. 2. Ipse n. est pax nra, q̄ fecit vtraq; vnu & medium parietem maceriq; soluens inimicitias in carne sua, legē mandatorum decretis euacuans: vt duos condat in semetiplo in uno nouo hominē faciens pacem. Sed & verbo simul & exemplo, pacis documenta idem nobis tradidit Christus t̄ Pacem, inquit Marc. 9. habete inter vos. Quod & Apostolus de Tract. Tom. Xj.

co

Conradi Brunii de feditiosis.

o te statut, dicens. Eph. 2. Et veniens euangelizauit pacem vobis, qui longe fuistis: & pacem his, qui prope. Quoniam per ipsum habemus accessum ambo in uno spiritu ad patrem. Et Apostoli sequuti Magistrum suum, ipsi quoque nos docuerunt pacem. Nolite esse (inquit Apostolus Roma. 12.) prudentes apud vosmetipos, nulli malum pro malo reddentes, prouidentes bona, non tam coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus: si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. Item. Heb. 12. Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum. Pax mundi est paucorum & impiorum hominum, ad explenda scelerata consensu atque concordia. Qualis est eorum, quos ad hunc modum loquentes introducit sapiens Proverb. 1. Insidierunt sanguini: abscondamus tendiculas contra insontem frustra: deglutiamus cum, sicut Infernas viuentem, & integrum quasi descendenter in lacum: Marsupium vnum sit omnium nostrum. Et rursum alio loco Sap. 2. Opprimamus pauperem iustum, & non parcamus viduam nec veterano: nec reuereamur canos multi temporis. Si autem fortitudo nostra lex iniustitia. Circumueniamus ergo iustum: quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris. Coeterum pax 6. Domini ita contraria est paci mundi, vt qui illam habet, haec habere non possit. Quia scilicet illa Diaboli est: hec Domini Quod Augustinus his verbis confirmat in quæst. noui test. q. 95. 10. 4. Qui, inquit, pacem iussit Saluatoris, inimicitiam cōtrahit mundi: Nisi enim discordauerit cum Diabolo, pacem non habebit cum Christo. Nemo enim potest duobus dominis seruire. Hic ergo a mundo discordat, qui legem Dei fideliter seruat: Christi pace munitus, omnium aduersariorum complicita. Quis enim audeat aduersus eum, quem scit Regis amicum? Aliter tamen mundus pacem dat, quam se Saluator dare promisit. Mundus enim aut metu dat pacem, aut p̄ce: Saluator vero, cum sit fortissimus omnium, nullum utique metuens, nō rogatus dat pacem. Saluatoris ergo haec pax est, quæ idcirco datur, vt munimentum sit contra hostes. Pax quidem uno nomine appellatur, sed lōgo interallo discernitur Dei & mundi. Haec enim fragilis est, illa fortis: haec carnea, illa spiritualis: haec terrena, illa coelestis: haec de necessitate est, illa de voluntate. Christus enim nullius egens, pacem offert inuallidis & inermibus: dominus seruis, bonus malis, Deus hominibus. Quicunque vero pacem Christi acceperit, alienus erit a vitijs huius mundi, quæ militant aduersus animam, & tandem adipiscetur vitam æternam. At mundi pax plena vitijs, non docet bonam vitam, non inducit ad patientiam, non prouocat ad iustitiam, nonhortatur ad misericordiam, non promittit vitam æternam. Haec Augustinus. Rursus pax duplex est: Interna & Externa. Pax interna eorum est, qui naturali quodam amicitia nexus coniunguntur. Et est triplex. Monastica, Oeconomica, & politica. Monastica est vnius hominis ad seipsum, eorum videlicet, quæ sunt in anima hominis motuum cum ratione concordia, & cognitionis actionisq; confusio. Quam Greci Latini tranquillitatem animi appellant. Oeconomica, quæ & domestica, est ordinata imperandi obediendique in una domo coabitantium concordia. Politica & ciuilis, est ordinata imperandi atque obediendi ciuium concordia. Aug. lib. 19. c. 13. de ci. Dei. Imperat qui consulunt, sicut vir uxori, parentes filij, domini seruis, Magistratus ciuibus, Reges ciuitibus, & regnis. Obediunt autem, quibus consulunt, sicut mulieres maritis, filij parentibus, serui dominis, ciues magistratibus, ciuitates & regna Regibus. Externa pax est eorum qui inter se dissenti, ac proprio quodam iure viuentes, nulla neque loci, neque officij, neque alia necessitudinis lege coiuncti sunt.

Qualis est hominis ad hominem, vicini ad vicinum, ciuitatis ad ciuitatem, regni ad regnum concordia.

11 Est igitur tantum pacis bonum, vt in terrenis & mortalibus rebus nihil gratius ea soleat audiri, nihil desiderabilius concupisci: deniq; nihil possit melius inueniri. Ac primum quidem quid optabilius pace monastica, in qua summa felicitas ponitur, non solum terrena illa & temporaria, quod & Ethnici senserunt: sed etiam coelestis & æterna, a qua scilicet Beati, qui eam habent, & ad finem usque retinent, & filii Dei appellantur. Beati (inquit Saluator & Dominus noster Christus Iesus Marth. 5.) pacifici, quoniam ipsi filii Dei vocabuntur. In pace enim perfectio est, vt inquit Augustinus de ser. domini in monte libro primo, & ideo filii Dei pacifici: quoniam nihil in eo resistit Deo, & utique filii similitudinem patris habere debent.

Pacifici autem in semetipsis sunt, qui omnes animi sui motus componentes, & subiectentes rationi, id est, menti & spiritui, carnaleisque concupiscentias habentes edomitas, sunt regnum Dei, in quo sunt ita ordinata omnia, vt id quod est in homine præcipuum & excellens, hoc imperet, cæteris non re-

luctantibus, quæ sunt nobis bestiæque communia, atque id sum quod excellit in homine, id est, mens & ratio, subiecta ut potiori, quod est veritas, unigenitus Filius Dei. Haec est illa pax quæ datur in terra hominibus bona voluntatis. Haec est mens illa secura, quæ a Sapiente prouerb. 15. iugi coniuicio compatur: qua qui prædictus est, pacificus est, pax gaudens, pietate religiosus, benignus mente, moribus castus, conscientia secura.

12 Deinde patres familiastri nihil magis optant, quam pacem domesticam, cum his, qui eorum imperio sunt subiecti. Nam his ad nutrum sibi obtemperantibus, delictantur: repugnantibus dolent, indignantur, corripiunt, vincunt, nec ante qui escunt, quam domus suæ pacem, si ita necesse est, etiam saeviendo componant, quam sentiunt esse non posse, nisi cuidam principio, quod ipsi in domo sunt, cætera in eadem domesticâ societate sint subiecta.

13 Quam legenij & & brutis animantibus, vt ab animalibus, cœrulis columbis, apibus: in quo & ab infociabilibus, soliuagis, & quibusdam etiam immanissimis beluis, custodiri videmus, quæ conjugia copulant, nidos congerunt, oua confouent, pullos atque & quasi cum sua matrefamilias societatem domesticam, quæ tâ possunt pace, conseruant.

Postremo a monastica & Oeconomicâ pace, tâquam a fonte emanat Tertia illa, tâquam politicam diximus, p quâ & ipsam ciuitates & regna, non solum constituuntur, sed etiam legitime gubernantur & conservantur. Atq; ex his omnib. iam satis, vt opinor, intelligimus, q bona & necessaria sit, ad conservandam humanam societatem, hominum inter se pax & concordia, vt recte a Cicerone dictum sit Philip. & nomē pacis dulce esse, & rem ipsam tum iucundam, tum salutarem, propter ḡ & gentiles quidam, pacem & concordiam inter bona beatitudinis statuerunt. Aug. ser. 166. At nulto plura eademq; excellentiora sunt Christianæ pacis commoda, a genitilib. ignorata, quæ hoc ordine enumerat Aug. ser. 57. De pace inquit, di-

15 cūtri, prius quæ pacis sint commoda videamus. Est pax serenitas mentis, tranquillitas animi, simplicitas cordis, amoris vinculum, confortium charitatis. Haec est, q simultates tollit, bella compescit, cōprimit iras, superbos calcat, humiles amat, discordes sedat, inimicos cōcordat, cūctis est placita. Nō, q̄ sit aliquid, nihil deputat suū: docet amare, q̄ odisse nō nouit. Nescit extolliri, nescit inflari. Haec ergo qui accepit, teneat, q̄ perdidit, repetat: q̄ amaret, acquirat. Qm̄ qui in eadem nō fuerit iuucatus, abdicatur a patre, exheredatur a Filio, & a Spiritu sancto alicius efficitur. Respuit. n. munus oblatum, q̄ datæ legis contemplatur bonū. Nec poterit ad hereditatē Dei peruenire, q̄ tamen noluerit obseruare: Non potest cū Christo concordiam habere, q̄ discors voluerit esse cum Christiano. Coniunctio ergo crimen est, q̄ iubetur contemnere, q̄ præcipitur nolle, quod imperatum est declinare. Quid tibi commune cū discordia Christians? t̄quid simultates amas, quod authori pacis placere nō potuit? quid exerces inimicitias, quas evadere non potuit, nec ille qui eas primus inuenit? Initio nanque inimicitias in protoplastum, dum serpens exerit, interficitur: dum homini inuidet ipse prosteritur: Dum Adam cupit decipere, ipse primitus iugulatur. Quare aut Christi charitatem amplectere Christiane, aut discordie authori similitudine operum parem te esse cognosce.

De bello & discordia,

S V M M A R I V M.

1 Paci & concordie contrarium est bellum.

2 Bellum iustum quid sit. & quid iuinustum, nu. 3.

4 Bella quadam geruntur vel Deo iubente, aut saltē non prohibente.

5 Tribus Beniamin propter nefarium scelus in uxorem levatae & perpetratum a reliquis tribibus ad internectionem prope modum est causa.

6 Bella geruntur a malis ad subversionem verę pietatis & iustitiae, & ad instam bonorum suppressionem.

7 Bellum quoddam internum, & quoddam externum, & quid utrumque sit.

8 Bella siue interna, siue externa ob id mala sunt, quia pacis primatio sunt.

9 Caro est hostis noster crudelissimus.

10 Conscientia in homine est horrendum bellum contra ipsum.

11 Conscientie obnoxiae magna est vis.

12 Facinora mala conscientia Flagellantur.

13 Bellum grauissimum est quod mundus & Diabolus extrinsecus homini inferunt, & nu. 15. 16.

14 Viuere secundum carnem quid sit.

15 Diaboli versuria & artes in homines quales sint, & nu. 18. 19.

20 Discordia domestica & ciuiles omnem legitime imperandi, odciendique concordiam eorum qui in una domo, aut republica uersantur, dissoluuntur.

21 Discordia politica quæ sit.

- 22 *Discordie externae quas vicini in vicinorum domos & familias exercentes noxiæ sunt.*
 23 *Bella externa plena periculis sunt.*
 24 *Bella etiam iusta, quanta incommoda afferant.*
 25 *Bellum a belluis nomen accepit.*

C A P. III.

Aci & concordiae cōtrariū

Iest bellū, & vt maximum bonum homini est pax & concordia, vt in Hierone inquit Xenophon. Est autem bellum duplex: Vnum domini, alterum mundi. Bellū domini vocamus, quod huius mundi etiam prudētes iustum appellant. Et est, quod iustæ & legitimæ pacis vel conseruandæ, vel recuperandæ causa suscipitur. Augustinus lib. 6. quæst. 2 super Iosue q. x. iustum definit esse bellum, t̄quod vlciscitur in iurias, si qua gens vel ciuitas, qua bello petenda est, vel vindicare neglexerit, quod a suis improbe factum est: vel reddere, quod p̄ iniurias ablatum est. Similiter iustum est, quod Deus imperat, apud quem non est iniquitas, & non it, quid cuique fieri debeat: In quo bello ductor exercitus, vel ipse populus, nō ipsam autor belli, quam minister iudicandus est. Cæterum, qua ad bellī iusticiam pertinet, nos in ijs libris, quos de legationibus scripsimus, satis explicauimus. In iustum bellum est, t̄quod iustæ & legitimæ pacis perturbādæ extinguendæ cā, infertur.

Atque illius Deus, huius vero Diabolus, auctor est. Nam & Deo vel iubente, aut saltē non prohibente, quædam beligeruntur. Cuiusmodi sunt, qua pro iustitia, ac tuenda religione: ob scelerā item punienda, & ad repetendas res per vim ablatas, captiuosque liberandos, & id genus alias causas, fusi piuntur. Sic ad custodiendam legem, per Moysen latam 1. Machab. 3. & seq. Machabæi fratres, Iudas, Ionathas, & Simon, ad uersus Antiochum, ac eius principes, arma suscepérunt. Et Iosue Deo auctore Chananæos, & reliquos populos, quondam habitans terram, populo Istrælitico repromissam, expugnauit. Iud. 20. Similiter Tribus Beniamin propter nefarium Icælus in vxorem Leuitæ perpetratum, a reliquis Tribubus ad intercessionem propemodum est Cæsa. Iu. 20. Et Abraham coaetos suorum vernaculorum exercitu, quatuor reges victores, qui inter cæteros captiuos Loth nepotem eius, vna cum tota illius substantia tulerant, Deo volente, prostrauit. Gen. 14. Sic David diuino admonitus oraculo 1. Reg. 30. sociis repente irruit in latrunculos & prædones, qui vastauerat Sicelech, eruit que de manu eorum uxores suas, & prædam, quam abduxerunt.

At qua ad subversionem verè pietatis & iustitiae, & ad iniuriam bonorum suppressionem, a malis geruntur bella, t̄ Diabolo auctore suscepta gestaque intelliguntur: quod & Ethnici crediderunt, qui malorum bella a tribus Furijs infernalibus Tisiphone, Megæra, & Alecto, mentibus humanis immitti dixerunt. Ad quem modum Poeta a Iunone bellum in Acene & Troianos excitatum fuisse fingit. Sic enim de Iunone, omnibus modis ira iam accensa, & ad vindictam parata, habet carmen Poeta, Virgi. lib. 7.

*Luctificam Alelio dirarum a sede fororum,
 Infernisque ciet tenebris, cui trifilia bella.
 Irreque, insidiæque & crimina noxiæ cordi,
 Quam Iuno his acuit verbis, ac talia fatur.
 Tu potes vnamimeis armare in pralia fratres,
 Atque odiis verfare domos, tu verbera teles.
 Funereasque iusferre faces, tibi nomina mille,
 Mille nocendi artes, facundum concute peccus,
 Disisce compositam pacem, sere crimina bellī,
 Arma velu, poscatque simul, rapiatque Iuuentus, &c.*

Et utrumque quidem bellum, t̄ domini & mundi, diuiditur ut quodam sit internum, quoddam Externum. Internum rursus triplex est: Monasticum, siue vnius hominis ad seipsum. Oeconomicum siue domesticum, & Politicum siue Ciuite. Monasticum duplex est: Vnum, quod Deo iubente contra malos affectus, vitia & cupiditates exercetur. Aug. li. de salutarib. Doc. c. 64. Qualis est cōtinua spiritus aduersus carnem pugna. Alterū, quod aduersus spiritum iam a carne viētum gerit cōscientia, qua nullo non suppliciorum genere nocentem iam territat & affigit. Bellum Domesticum est, quod vxor contra maritum, liberi aduersus parentes, serui contra dominos suos exercent. Bellum Politicum siue ciuale est, quod subditi dominis suis, vel alterutrum sibi vicini vel ciuitates, vnius imperii vinculo constrixi, per rebellionem, seditionem, vel factiōnem inferunt. Ac de triplici hoc bellorum genere, supra non nihil diximus.

Externum bellum est, quod Diabolus & mundus animæ, vicinus vicino, ciuitati, & Reges Regibus, inferunt. Iam

igitur bella, t̄ siue interna siue externa, ob id mala sunt, quæ pacis priuatio sunt. Ac primum quidem, quis non malum se dicet, internam illam pugnam carnis aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, qua si spiritus carnem vicerit, & morificauerit, vita, si succubuerit, mors datur, Apost. dicente. Rom. 8. Si secundum carnem vixeritis, moriemini: si autem spiritu facta carnis morificaueritis, viuetis. Sane crudelissimus hostis est caro. t̄ Caro siquidem omnem suggestionem malam concupiscit, & demonstrat. Caro concupiscit omne malum: caro hortatur maleficia: caro prouocat iram, homicidium, adulterium & rixam: caro inferit ebrietatem: caro portat omnem concupiscentiam malam huius saeculi, & omnia mala desiderat.

Deinde non minus horrendum est bellum, t̄ quo conscientia cum homine ob perpetrata delicta conflictatur. Qui enim conscientius sibi delictorū est, nusquam securus est, vt inquit Ambrosius in Apol. David. c. 9. sed tanquam hostiles acies ita lapsus culparum suarum, aduersantium modo, arbitrat sibi obsecere. Quicquid personuerit, quicquid increpuerit, culpa ei propria temper occurrit. Quicquid fuerit dictum aut lectum, in se dictum putat. Quicquid intenderit se nutu, se oculis designari putat. Si epuletur, si cogitet, si orei, ac deprecetur, ante oculos eius semper est error proprius, & momentis omnibus culpa pulsat conscientiam: nec quiescere, nec obliuisci finit, velut grauis cenit exagitare perpetuo terrore. Omnia igitur adversa habet, qui ipse sibi displaceat, ipse sui accusator, ipse sui testis est, nec inuenit, quo fugiat, qui ipse se purget & stimulet.

Magna certe vis obnoxia conscientiae, t̄ magna supplicia timebant Adam & Eua: & cum Domini vocem in Paradiso ambulantis audirent, cupiebant se abscondere, quos nemo querat. Cain quoque metuebat, ne omnis quicunque inueniret eum, occideret: ita sua conscientia in eum serebat sententiam, quod dignus esset, cui nullus ignoscet. Et ad hunc modum affligitur, qui in Psalmo quinquagesimo, dicit. Et delictum meum contra me est semper: Hoc est, sine interhallo aliquo recordatio & species ipsa mei me erroris impugnant.

Hæc Ambrosius. Idem quoque Ethnici senserunt, tametsi lumine fidei nostræ minime illustrati. Sic enim de hac conscientiæ pugna scribit Seneca libro decimo, epistolarum.

Prima est, inquit, & maxima peccantium poena peccasse, nec ullum scelus, licet illud fortuna exornet munieribus suis, licet tueatur ac vindicet, impunitum est: quia sceleris in scelerate supplicium est. Sed nihilominus & hæc & illam secundæ pœnitentiae præmunt ac sequuntur, timere semper & expauescere, & securitati distidere. Hic contentiamus, inquit, cum Epicuro, qui

air. Mala facinora conscientia flagellari: & plurimum illitorum mentorum esse, eo quod perpetuo illam sollicitando vrget ac uerberat, quod sponsoribus securitatis suæ non potest credere. Hoc enim ipsum argumentum Epicuri est. Natura nos a sceleri abhorret, quod nulli nō etiam inter tutu timor est: multis fortuna liberat poena, neminem metu. Hæc Seneca, cui Satyricus luuen. Sat. 13. etiam concinit.

*Exemplo quodcumque malo committitur. ip/i.
 Displaceat auctori: prima hæc est vicio, quod se
 Judice, nemo nocens absoluatur.*

Et post.

Cur tamen hosti

*Eusisse putas, quos diri conscientia facti,
 Mens habet attonitos? & surdo verbere cedit.
 Occultum quatiens animo tortore flagellum.
 Pœna autem rebemens, & mulcens illis,
 Quas & Cæditius grauis inuenit, aut Radamanthus.
 Nocte, dieque sumum gestare in peccore testem.*

Sed & grauissimum est bellum, t̄ quod mundus & Diabolus extrinsecus homini inferunt: quod vi caute declinemus. Apostolus Ioannes admonet, dicens primo Ioann. 9. Nolite diligere mundum, neque ea qua in mundo. Quia omne quod in mundo est, concupiscentia carnis est, & cōcupiscentia oculorum, & ambitio saeculi.

Cum hoc conflictatus Adami & Eua, & tandem vici, a Paradise delitarum, in hoc miserabile exilium eis & i sunt. Nam & concupiscentia carnis ab eis impleta est, quod de ligno vertito gustauerunt. Et concupiscentia oculorum quod sibi appetiri oculos cupuerunt. Et ambitio saeculi, quod se fieri posse, quod Deus est, crediderunt. Augustinus lib. de salutaribus, document. capitulo decimor tertio, & decimo septimo.

Sic & ad eundem modum mundum diligentes, id est, carnaliter viuentes, nos quoque a Paradise eternæ felicitatis eis ciemur.

Nam & Apostolus dicit Rom. 8. Si secundum carnem vixeritis, moriemini. Secundum carnem autem viuit, t̄ qui secundum Tract. Tom. Xj.

Q 2 scip.

Conradi Brunii de seditionis.

scipsum vivit, quia ipse homo est, & viuit, & secundum se ipsum viuit. Id est, pergit quo vult, dormit quando vult, & quā di u vult, loquitur quē vult, & cui vult, & ubi vult, manducat & bibit quando vult, & quantum vult: ridet & iocundatur tunc piter inter quos uult, & quando vult. Postremo, quicquid nāribus suave est, querit, quicquid tactu blandum, quicquid ocu lis delectabile, quicquid corpori suo iucundum, exercet & sequitur, qualiter vult, & quando vult: quia omnia licita & illicita carnaliter vult. Delectatur in vestimentis pulcherrimis, & equis & armis, sicut vult, & quando vult. Et sic non secundum Deum, sed carnaliter viuit, & omnia desideria carnis sue perficit sicut vult, & quando vult. Hęc & alia his similia, mundi bello vieti faciunt. Fortiores autem huiusmodi illecebrari arma, Apostoli doctrinā sequuti, cauius fugiendo declinant: Quod omnium certe maxime arduū est. Frequenter enim irrepit terrenarum illecebra cupiditatū, & vanitatum offusio mentem occupat, vt quod euitare studias, hoc cogites, animoque voluas, quod cauere difficile sit homini, exuere autem impossibile, vt voti magis ea res sit, q̄ effectus. vt inquit Ambroſius. de fuga sæculi. ca. i. & Aug. de bono perseueran. lib. 2. cap. 8. Quod & Prophetæ testimonio confirmat, dicentis. Declina cor meum in testimonia tua, & non in auaritiam. Psa. i. 18. Sed nec minus periculo sum est bellum illud externum, quod a Diabolo homini infertur, carnem eius occupans Aug. de salutarib. documen. capi. 64. Diabolus enim in carne nostra seminat semina sua, id est, homicidium, fornicationem, cōcupiscentiam, libidinem, iram, rixam, ebrietatem, superbiam, furtum, & omnem suggestionem malam, dicente Apostolo. Ephes. 6. Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus spiritus aeris huius, aduersus spiritualia in cœlestibus. De Diabolo enim hoc dicitū est, qui spiritus malus est, & non videtur: Et ipse spiritus neq̄uis proiectus est de Cœlo cum Angelis suis, de quibus dicitur in Apocalypsi c. 12. Ecce proiectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos die ac nocte, & ipsi vicerunt, eum, propter sanguinem Agni. De quo & Apostolus alio loco dicit. 1. Corin. i. 2. Datus est mihi stimulus carnis meæ Angelus Sathanæ, qui me colaphizet: propter quod tecum Dominū regaui, vt discederet a me, & dixit mihi. Sufficit tibi ḡra mea: nam virtus in infirmitate perficitur. Denique & in carne lob tentatus est a Diabolo, dicente Domino. Et data est ei potestas a domino in facultate eius. Et iterum. Dabo tibi illum in potestatem, præter animam eius lib. 1. & 2.

16 Atque huiusmodi Diaboli bellum, tanto periculosius est, quanto qui intentat hostis occultius, per insidias nos aggreditur. Versutus est enim iste hostis, & tortuosus (vt inquit Augustinus in lib. soliloquiorum. c. 17.) nec facile deprehendi possunt circuitus viæ eius, nec cognosci species vultus eius, nisi Dominus illuminet, vt patet infra lib. 4. cap. 5.

17 Nam nūc hic, nunc illuc, nunc agnum, nunc lupum, nunc tenebras, nunc lucem se ostendit, & singulis quibuslibet qualitatibus, locis, & temporibus, secundum varias rerum mutationes, varias exhibet tentationes. Nam vt tristes decipiatis, tristatur & ipse, vt gaudentes illudat, singit se & ipse gaudere, vt spiritales defraudet, in Angelum lucis se transfigurat: vt fortes primat, apparet agnus, vt mites deuoret, apparet lupus. Hęc quod omnia secundum similitudinem variarum Psal. 90. temptationum effici habent, sicut alios a timore nocturno, alios a sagitta volante in die, alios a negocio perambulante in tenebris, alios ab incursu, alios a Dæmonio meridiano. Psal. 90. Et ad hęc quis idoneus, vt cognoscat, & astutias eius qui cognovit, quis reuelabit speciem indumenti eius, & gyrum dentium eius quis agnoscet? En abscondit sagittas suas in pharetra, & laqueos suos abscondit sub specie lucis. Et hoc difficiliter perpeditur, nisi a te domine spes nostra lumen assumamus, vt videamus omnia. Nam non solum in carnis operibus, quae de facili cognoscuntur, nec tantum in ipsis vitijs, sed in ipsis spiritibus exercitijs laqueos abscondit subtile, & sub virtutum colore ipsa vitia induit, & transmutat se in Angelum lucis. Hęc & multa alia nititur contra nos, ipse filius Belial, ipse Sathan, Domine Dominus noster. Et nunc vt Leo, nūc vt Draco, manifeste & occulte, intus & extra, die ac nocte insidiatur, vt rapiat animas nostras. Et tu eripe nos Domine, qui saluas speras in te, vt ipse de nobis doleat, & tu lauderis in bonis domine Deus noster. Haec tenus Augustinus. Postremo Domesticę & ciuiles discordię, & omnem legitime imperandi obediendi, & cōcordiam, eorum qui in una domo aut republica versantur, dissoluunt, qua sublata, primum castissima illa viri & mulieris societas distrahitur, tum liberorum procreatio & educatione negligitur, & quae cuiusq; tam viri quam mulieris in administranda refamiliari tam domi q̄ foris, propria sunt officia, confunduntur. Et si quos forte procreauerint liberos, illos nec nutrit, nec erudiunt. Et rursus filij parentibus non cum, quem oportet, honorem exhibent, sed nec serui dominis eam, quam

21 oportet obedientiam, operarumque obsequia præstant. Sed & in administratione rerum publicarum, fabrogatis his, quae ad veram imperandi obediendique rationem pertinent, eo res deueniunt, vt nulla libertatis aut reipublicæ aut legum aut dignitatis, aut principatus sit utilitas: tum nulla etiam reuerentia neque legum, neque ciuium, neque patriæ ipsius, malorum & seditionis conatibus oblixi possit.

22 Nam minus noxiæ sunt discordię extēne, quas vicini in vicinorum domos & familias exercēt, a qua re & prouerbiū natum videri, potest, quo Lysimachus apud Plautum in Mercatore vtitur. Nunc ego, inquit, verum esse illud verbum exp̄rior, Aliiquid mali esse proper vicinum malum. Et vt magnæ cōmoditates a vicinis proueniunt, si boni fuerint: ita multa incommoda, si mali. Quod Hesiodus exprimit huiusmodi carmine.

*Εἰ γάρ τοι καὶ γρῦπι ἐγχάριον ἀλλογένηται,
Γεῖτονες αὐτοις εἰπούσαι, ξενόπατο δέπνοι.
Πάντα κακὸς γειτονία, οὐαν τὸ δίγαθός μέγ' οὔτε παρ.
Εμμορέ τοι τιμῆς, οὐ τὸ εμμορέ γειτονός έσθλον.
Οὐδὲ ἀν βουλαζόστε εἰ μη γείτων κακὸς εἴη.*

Quod ad hunc modum Latine redditum est.

*Si qua domi incidenti tibi res, tunc illico omisis,
Ad sunt vicini zonis cinguntur, at ipsi
Affines, noxa est, vicinus ut improbus ingens.
Contra ita maxima commoditas, si commodus adsit.
Deest honor huic bona, quem vicinia deficit, at nec
Intereat bos, ni vicinis rbi improbus adsit.*

23 Sic & bella extēna, quae a ciuitatibus aduersus ciuitates, vicinios, vel a Regnis contra Regna vicina intentantur, plena periculis sunt: ut quibus ingentes saepe populos subuersos esse, historiæ tradunt.

Quemadmodum Aetolis & Acarnanibus, Carthaginensisibus & Byzantinis, & quibusdam aliis euenerit, qui se mutuis cladi bus euerterunt.

Neque vero ad iniusta tantum bella pertinent, quae de incommodiis bellorum iam diximus, maxime eorum, quae Oeconomicæ & Politica appellauimus. Nam & ipsa quantumlibet legitima & necessaria, non solum ea quae enumerauimus, sed multa etiam alia mala comitantur.

Cuiusmodi sunt, quod religio neglecta iacet, spretus Dei cultus, templorum direptiones fiunt & sacrilegia: horrendæ audiuntur Blasphemie, variæ aduntur cædes, rapinæ, populaciones agrorum, depredatioes domorum, carceres, vincula, ausulti a sinu matrum filii. Raptæ ad stuprum virgines, incendia pagorum, vrbum, breuiter in bello etiam iusto.

Ius est in armis, opprimit leges timor.

Vt inquit Seneca, in Hercule furente.

Et iterum.

Arma non seruant modum.

Nontemperari facile nec reprimi potest.

Stricti ensis ira, bella delestat crux.

24 Vnde & prudentes quidam dicunt, non bonorum esse hominum bellare, sed ne latronum, ne hominum quidem. Belluarum enim est iste furor, vnde bellum & non en accepit, vt inquit Festus, & in officiis inquit Cicero. Et si quando iusto & sapienti viro bellandum est, tamen quia non nisi necessitate coactus, bellum inferre debet.

Dolendum simul illi est, iustorum sibi necessitatem extitisse bellorum, quia nisi iusta essent, ei gerenda non essent. Ac per hoc sapienti bella non essent: iniquitas enim partis aduersa, iusta bella ingerit gerenda sapienti, quae iniquitas vtique homini est dolenda: quia hominum est, et si nulla ex ea bellandi necessitas nasceretur, vt alibi cloctet Augustinus. De ciuitate. Dei lib. 19. c. 7.

Seditionem permicioſorem esse bello
externo,

S V M M A R I Y M.

- 1 Morbi interni gravis affligunt corpus, et curati difficultiores sunt quam extēni.
- 2 Malorum intestinorum ea natura est, ut cum maxime nocent, tum minime ea nocere sentiantur.
- 3 Insidie occultiiores nulla sunt quam haec quae latentes in simulatione officii, ames in aliquo necessitudinis nomine.
- 4 Bellorum extēnorum pericula.
- 5 Seditiones quanta mala pariant, & quanta incommoda nū. 8.
- 6 Romana potentia bellis extēnis crevit.
- 7 Carthaginis excidium quantum Reipubliæ Romanae nocuerit.
- 8 Domus non est composta ubi inter virum & uxori non est Pax.
- 9 Sedicio quam pernicioſior sit externo bello.

CAP.

Tractatum Tomus XI.

123

C A P. IIII.

Satis iam ex his, quæ dicta sunt, liquefis & pestifera sint, quæ quomodo cunque rebus publicis inferunt bella. Iā uero & illud explicadū est, multo teritoria & pñiosiora esse ītestina, q̄ q̄ extrinsecus, eītra rēpublicam suscipiuntur bella. Primū enim quemadmodum morbi interni grauius afflidunt corpus, & curatu difficiliores sunt, quam externi, vt quorum non raro causas, quia intrinseca sunt, ignoramus. Et si cognoscantur, tamen ad eos non facile quæ paratæ fuerint, medicinæ penetrare possunt, Ita & seditiones, intestina, ac domesticæ & ciuilia bella, periculosiores sunt, iis quæ extrinsecus admouētur. Nam & ipsa sēpe, prius quam cognoscantur, opprimunt, & cognita iam vix, & sēpe nullo etiam cōsilio supprimi aut extingui possunt. Est enim natura intestinorum malorum, vt cum maxime nocent, tū minime ea nocere sentiamus. Aug. de ciuit. Dei. libr. nono, cap. 10. Nam non raro, cum quibus pacem nos tenere putamus, eorum corda ignoramus, & si hodie nosse possimus, qualia crassura sint, nescimus. Etenim qui amiciores esse solent vel debent, quam qui vna etiam continentur domo, & tamen quis inde securus est, cum tanta sēpe mala ex eorum int̄sidiis extiterint, tanto amariora, quanto pax dulcior fuit, quæ vera pax est, cum astutissime fingeretur, propter quod omnium pectora sic attingit, vt cogat in gemitum. Quod ait Tullius. Nulla sunt occultiores insidiæ, quam hæ, quæ latent in simulatione officiū, aut in aliquo necessitudinis nomine. Nam eum, qui palam est aduersarius, facile cauendo vitare possis. Hoc vero occultum, intestinum, ac domesticum malum, nō solum existit, verum etiam opprimit, antequam prospicere atque ex plorare possis. Propter quod etiam diuina vox illa. Matth. 10. Et inimici hominis domestici eius, cū magno dolore cordis auditur. Quia et si quisque tam fortis sit, vt æquo animo perferrat: vel tam vigilans, vt prouido consilio caueat, quæ aduersus eum molitur amicitia simulata: eorum tamen hominum per fidorum malo, cum eos esse pessimos experitur, si ipse bonus est, grauiter excrucietur necesse est, siue semper mali fuerint, & se bonos finixerint: siue in istam malitiam ex bonitate mutati sint. Deinde bello externo, tēsi magni, sēpe exercitus conteruntur, amplissimæ vrbes delentur, multæ Regiones teraque longe lateque vastantur: tamen interim, quia in ipso virtute magis, quam primis studijs cū & aguntur, spes est bellatibus victoriæ: quam & sēpe magna etiam cum gloria consequuntur, nec damna tantum victores recuperant, sed vires etiam potentiāque suam augent, longiusque dominando propagant. In seditionibus autem, fin quibus quique inter se diuisi, suis affectibus ducuntur, interim nullis non turpibus rebus operam dantes, in eum locum res deducuntur, vt qui vincere videntur, omnium maxime vincātur, seque & a se victos implamque adeo Rempub. perdant; vt non tam ab hostibus, q̄ suis ipsa viribus tabescens Respubli. perdatur atque consumatur: Imo quo viribus potētior, tāto in ea seditio periculosior, vt recte dixerit Liuius in ciuilibus bellis: Respublicas magnitudine laborare sua. Sic Romanorum potentia vt refert Eutrop. lib. 2. rerum Roma. primum Italici, deinde vtriusque Punici, & post illud Macedonici, vtriusque Syriaci, ac Punici Terti, & item Macedonici Terti, Achaici, Numantini, Lugurtini, & quorundam aliorum extenorū bellorum, in immensum creuit. Quemadmodum autem potentia Romanorum, prior Scipio viam aperuerat: sic luxuriaz posterior aperuit. vt scribit Vell. Paternus lib. 2. historiæ Roma.

Quippe remoto Carthaginis metu, sublataq; Imperij æmula, non gradu, sed præcepti cursu a virtute, quæ in externis bellis exercetur, ad vitia decursum, vetus disciplina deserta, noua inducta, in somnum a vigilijs, ab armis in voluptates, a negotiis in ocium conuersa ciuitas Aug. de ciuit. Dei libro tertio capitulo 17.

Atq; huic plurimæ turbæ, seditiones, & ad postremum bella ciuilia orta sunt, dum pauci potentes, quorum in gratiam plerique concesserant, sub honesto patrum aut plebis nomine dominationes affectabant, bonique & mali ciues appellati, non ob merita in rem publicam omnibus pariter corruptis sed ut quisque locupletissimus, & iniuria validior, quia presenti defendebat, pro bono ducebatur. August. de ciuit. Dei li. 2. ca. 21. Propter quod Carthagine, tēmula Romani Imperij, ab stirpe deleta, tantis deinde malorum agnitiibus oppressa Respublica fuit, vt prosperitate ac securitate rerum, vnde nimium corruptis moribus mala ista congesta sunt, plus nocuise monstretur: Tam cito euersa, quam prius nocuerat tandem aduersa Carthago, vt alibi vere commemorat Augustinus. At tales quidem fuerunt seditiones Gracchanæ, Apuleiana, & bella quædam seruilia. Ciuitia item Marii, Syllæ, Cæsaris, Antonii, Lepidi, Augusti, & si quæ sunt alia, quæ ab Historicis non scribi. Et de bello Antonii aduersus Octauium Augu-

stum, pulchra Horatii querela extat, his expressa carminibus.

Ode. 16. lib. Epod.

Altera iam teritur bellis ciuibibas atas,
Suis & ipsa Roma viribus ruit.
Quam neque finitimi valuerunt perdere Marsi,
Minacis aut Hetrusci Porsene manus.

Aemula nec virtus Capuae, nec Spartacus acer,
Nouisque rebus infidelis Allobrox.

Nec fera cærulea domuit Germania pube,
Prætentibusque abominatus Hannibal.

Impia perdemus deuoti sanguinis atas,
Ferisq; rursus occupabitur solum.

Barbarus heu cineres, insistet viator, & urbem.
Eques sonante verberabit vngula:

Queque carent ventis, & solibus, offa Quirini

Nefas videre, dissipabit insolens, &c.

Iam & illud inter incommoda seditionum, haud extremū est, t̄quod exulare etiam sponte sua cogūtur, qui seditionum molestias ferre non possunt. Sic interiore illo conscientia bello tribulati, a conscientia sua exulant, ad quam redire nolūt, ne ibi litibus peccatorum euertantur. Sic qui vxores habent malas, ad forum exēunt, & gaudent: Et quando iam tempus instat, quo redituri sunt domum suam, contristantur. Intrari sunt enim ad tædia, ad murmura, ad amaritudines, ad euerſiones: quia non est domus, composita, vbi inter virum & vxorem pax nulla est, & melius est illi foris circumire. Sic & propter seditionem ciuilem, in tantam desperationem veniunt boni eiues, vt patrios focos relinquere malint, quam ciuium discordiarum incommoda perferre. Quod idem Poeta, de eodem ciuili bello loquens, eleganter subsequentibus carminibus significat.

Forte quid expediāt, communiter, aut melior pars,
Malis carere queritis laboribus.

Nulla sit hac potior sententia, Phœcæorum.
Velut profugit execrata ciuitas.

Agros, atque lareis proprios, habitandaque fana.
Apris reliquit, & rapacibus lupis:

Ire, pedes quoque ferunt, quoque per undas.
Notus vocabit, aut proterus Aphricus.

Sic placet: an melius quis habet suadere secunda
Ratem occupare quid moramur alite?

Sed iuremus in hac, simul imis saxa renarire
Vadis leuata, ne redire sit nefas:

Neu conuersa domum pigeat dare linteal, quando
Padus Matina lauerit cacumina.

In mare seu celsus procurrerit Apenninus.

Nouaque monstra iunxerit.

Mirus amor iuuet, vt tigreis subfidere cernis.

Adulteretur & columba milvio.

Credula nec flauos timeant armenta leones,

Ametque salfa leuis hircus aquora.

Hæc, & quæ poterunt reditus absindere dulcieis,

Eamus omnis execrata ciuitas.

Aut pars indocili melior grege, mollis, & expes
Inominata per primat cubilia.

Vos, quibus est virtus, muliebrem tollite lucum.

Hetrusca præter & volate littora.

Nos manet Oceanus circumuagus, arue beata.

Petamus arua, diuites & insulas.

Reddit vbi Cererem tellus inarata quotannis,

Et imputata floret vsque vinea.

Germinat & punquam fallentis termes olive,

Suamque pulla fucus ornat arborem.

Mella caua manant ex ilice, montibus altis.

Lewis crepante Lympba defilit pede.

Illic iniussa veniunt ad nautra capelle,

Refertque tenta grecus amicus ubera.

Nec intume scit alta viperis humus.

Pluraque felices mirabimur, vt neque largis

Aquosus Eurus arua radat imbris,

Pinguia nec siccis vrantur semina glebis.

Vtrunque rege temperante celitum.

Non huc Argoo contendit remige pinus,

Neque impudica Colchis intulit pedem.

Non huc Sydonii torserunt cornua nautæ,

Laboriosa nec cobors Vlyssai.

Nulla nocent pecori contagia, nullius astri

Gregem astuosa torret impotentia.

Jupiter illa piæ secrenit littora genti,

Vt inquinavit are tempus aureum,

Aere, de hinc ferro durauit scacula, quorum

Piis secunda vte me datur fuga.

Tra. To. XJ.

lam

Conradi Brunii de seditionis.

10 Iam & hoc perniciosior externo bello est seditio, † quia s̄epe non solum armis, sed etiam silentio & orio, Rempub. lat dunt seditionis.

Qd̄ gen⁹ militari maxime seditioni p̄priū est. Quēadmodū in bello, q̄ Fabius Consul contra Veientes gessit, accidisse tradit Liuus ab vrbe cond. libr. 2. In eo enim bello Consuli plus aliquanto negotij cum ciuib⁹, q̄ cum hostibus fuit. Nam cū pr̄ter cæteras imperatorias artes, quas parendo gerendoque bello ediderat plurimas, ita instruxisset aciem, vt solo equitatu emisso, exercitum hostium funderet: insequi fusos hostes pedes noluit, nec illos, et si non adhortatio inuisi Ducis, suū saltem flagitium & publicum in præsentia dedecus, postmodum periculum, si animus hosti redisset, cogere potuit gradū accelerare: aut si aliud nihil, instare instructos, iniussu signa re ferunt, mœstique, crederes viētos, execrantes nunc imperatorem, nunc nauatam ab equite operam, redeunt in castra. Ita vnum ille consul rempub. sustinuit, quam exercitus odio consulis non armis, sed ocio quantum in se fuit, prodidit. Violentior aliquanto fuit exercitus Appio consuli, bellum cōtra Volscos gerenti. Ti. Liu. lib. 2. ab vrb. cond. Non enim vincere tantum noluit, vt Fabianus, sed vinci voluit: producētus in aciem turpi fuga petit castra, nec ante restitit, quam signa inferente Volscum munimentis vidit, fœdamque extremi agminis cædem, &c.

De incommode rebellionis.

S V M M A R I V M.

- 1 Incommoda prouenientia ex seditionibus, quedam ad corpus reipublica, & quædam ad singulas eius partes referuntur.
- 2 Rebellionis incommoda que sint.
- 3 Inobedientiæ damna quanta sint.
- 4 Inobedientiam rebellium comitatur abdicatio bonorum magistratum, et surrogatio malorum.
- 5 Coniuratio Venetorum & Praisinorum contra Iustinianum Imp. virtute Augusta Belisarij & mundi opera oppressa.
- 6 Seditionis Antonianæ Satalites qui fuerint.
- 7 Integritas præsidentium subditorum est salus.
- 8 Officia ecclesiastica a laycis usurpata per Hæresim Lutheri.
- 9 Schisma laicorum Henrico. IIII. Romanum imperium gubernante.

Caput V.

Vod si igitur per se malum

est seditio, vt non oīno malis arg. iam demonstra se videor: qd̄ mirum, si ex ea alia quoq; mala & in cōmoda descendat? Porro earum, q̄ ex seditionib. pueniunt ī-
1 commoditatū, q̄dam ad corpus reipu. q̄dam ad singulas eius partes referunt. Idq; dupli rōne. Nam vt duplex est status rei pub. ecclesiasticus & secularis: sic vterq; incōmodis seditionū quisque p̄ sua conditione tam in p̄sonis priuatis, q̄ in vniuerso reipu. corpore afficit. Ac de damnis, q̄ ex seditionib. ordini ecclesiastico, & Ecclesiæ ministris, & catholicis hominib. affe-
run̄, abunde a nobis disputatū est in ijs libris, quos de h̄eticis & Schismaticis scripsimus. In hoc at lib. de prophanarū incōmodis seditionū dicemus. Sunt igitur incōmoda, qb. respu. pp seditiones afficitur, tranquillitatis publice perturbatio, & statutus reipub. mutatio. respu. perturbatur rebellionone & faōione.
2 Rebellionist incōmoda sunt, inobedientia, & q̄ ab hac descen-
dunt, Regū & magistratuū bonorū qdem abdicatio: malorū aut creatio, atq; surrogatio: legū abrogatio bonarū, malarū rogatio, iudiciorū translatio, & si qua sunt similia. Primū. n. q̄ maior reipub. perturbatio esse p̄t, q̄ qua imperādi obediēdi q; cōcordia dissoluitur? Nā vt oīa non solū in administratio-
nib. rerū publicarū, sed ēt in totius mundi rerū serie & ordine
tū sibi recte constant, cum inferiora superiorib. id est, creature
oēs, tam visibiles q̄ inuisibiles, Deo: & inter creatureas primū
in hoīe rōni cupiditates: in domo patrifamilias, q̄ sunt eiusdē
potestati subiecti: in ciuitatib. ciues Magistratui, & in Regnis sub-
diti dñis suis, obediūt: in ijs, q̄ recte ab ipsis p̄scribuntur, & mā-
dantur, custodiūt, debitumque eis honorē & reverentiā exhi-
bēt. Ita rursus oīa cōfusa perturbataq; sint necesse est, qñ nec
rationi sensus in hoīe, neq; in domo patrifamilias familia, ne-
q; in ciuitatib. & regnis, ciues & subditi, Magistratib. & regibus suis, eā q̄ oportet obedientiā exhibent. Imo vero ab vna ino-
bedientia primorū parētum, oēs discordiæ & perturbationes,
tam singulorum hominum, q̄ rerum publicarum, siue internæ siue externæ profiscuntur. Postq; enī vt ait Aug. de ci. Dei
li. 13. c. 13. a primis parentib. nostris p̄cepti facta trāsgressio est
vt aīa libertate p̄pria in puerum delectata, & Deo designa-

ta seruire, nouum inobedientiæ carnis suæ motū, tanq; reci-
procam inobedientiæ suę poena m, senserunt. Quia anima su-
periorem dñm suo arbitrio deseruerat, pristino corporis ser-
uitio destituta: nec inferiorem famulum suū corpus, ad suum
arbitrium tenere, nec omnino subditam habere carnem me-
ruit, sicut semper habere potuisse, t̄ Deo subdita ipsa mansis-
set. Atque hinc caro coepit concupiscere aduersus Spiritum,
& Spiritus aduersus carnem: q̄a hæc sibi inuicē aduersantur.
Gall. 5. Hinc alia lex in membris nostris, repugnans legi men-
ti nostrę: hinc inimicitię, contentiones, & emulationes, irā, rixę,
dissensiones, sectę, inuidiæ, homicidia, seditiones, hæreses, schi-
smata, bella interna & externa. Inobedientiam rebellium, t̄co-
mitatur abdicatio bonorum magistratum, & surrogatio ma-
lorum. Neque enim satis habent, non parere mandatis bono-
rum, nisi & ipsis omni honore & potestate destitutis, alios ma-
litia suæ patronos in eorum locum sufficiant. Quomodo &
reges & principes s̄epe a seditionis sedibus suis expulsos, alios-
que in eorum locum surrogatos fuisse, in Historijs proditum
est.

5 Sic Veneti & Praisini aduersus Iustinianum Imperatorem
rebellionem concitantes vt scribit Proco. li. j. de bello Persi. pri-
mū Ioānem & Tribonianū consiliarios, abire magistratibus
& officijs cogunt. Deinde Hyppacij leuem hoīem imperato-
rem consularunt, & cum ad manus Diadema, quo imperato-
res redimiri solēt, non haberēt, aurum quoddam super caput
eius ponentes, Romanorū imperatorem declararunt: coque.
Iustinianum principem cōpulerunt, vt iam de fuga capienda
consiliū caperet. Quam rem tñ dissuasit Thedora Augusta, sa-
tius esse rata, seditionis arma expectare, q̄ in non tolerabi-
le exilium cum ignominia agi: nec se vnū diem viuere posse
declarans, in quo non Augusta salutaretur, ac subinde iuxta
puerium pulchrum esse diūitans, in sepulchri Elogio impe-
ratorem ascribi. Quod consilium bonus quoque euentus in-
sequutus est. Nam & Belisarij & Mundi opera q̄es Hyppacij 2
iurati, c̄s. Et ipse Hyppacius e throno raptus, & ad imperato-
rem ducētus, altero die a militibus cæsus, & in mare proiectus:
fuit. Ioannes vero & Tribonianus prius honoribus deiecti, tē-
pore post eisdem restituti fuerunt. Atque ad hunc modum se-
data ea seditione, vno die triginta millia e populo desiderata
fuerunt.

6 Sic Cicero Philip. i. inter alia seditionis Antonianę incō-
moda, illud quoq; narrat: Prodigores, latrones, incendiarios,
aliosque sceleratissimos hoīes in senatū suum ascitos atque
electos fuisse. Et Plu. in Nicia prouerbio quoque dici solitum
affirmat, in seditione discordia que ciuili, plerunque sordidissi-
mis ēt viris honorib. potiri, contingere. Nimirum significans,
tum locum habere prouerbium Ḡēc̄is v̄sitatum. Er d̄ d̄ ixos
ει γνω ρεποντεις πολεμαρχε̄. Id est. Seditione orta, Dux est etiam
Androclides. Et item illud. Er d̄ d̄ ixos αστη γητα γηανε̄ εμμορετηνε̄
Id est. Rebus turbatis, vel pessimus est in honore. Sic Leo papa
Epi. 85. & habetur 61. d̄ miramur. ad Episcopos Africani
scribens, miratur tantum, apud eos p̄ occasionem temporis
impacati, aut ambientium pr̄sumptionem, aut tumultum va-
luisse popularem, vt indignis quibusque, & longe extra sacer-
dotale meritum constitutis, pastorale fastigium, & gubernatio Ecclesiæ crederetur. Quam negligentiam acrius reprehendens. Non est (inquit) hoc consulere populis, sed nocere: nec
7 pr̄stare regimen, sed augere discriamen. Integritas enim pr̄-
sidentium, salus est subditorum, & vbi est incolumentis obedi-
tiæ, ibi sana est forma doctrinæ. I. q. I. pauci patris. principatus
autem, quē aut sedition extorsit, aut ambitus occupauit, etiam
si moribus atque actibus non offendit, ipsius tamen initij sui
est perniciosus exemplo. illud etiam grauius est, quod s̄epe se-
ditioni bonos magistratus occidere solent. De qua re infra di-
cemus, quando de crudelitatibus seditionis agetur. De ab-
rogatione bonarum legum, & rogatione malarum, tum de
persequitionibus Legumlatorum, & de iudiciorum transla-
tione, satis multa a nobis supra libro primo, & in iis libris,
quos de H̄eticis & Schismaticis scripsimus, dicta sunt.

Vnum tantum hoc loco addimus, magnam hoc tempo-
8 re reipublice turbationem t̄ ex eo natam esse, quod leges non
solum Canonice, sed etiam Ciuitates, ad diuinum cultum, &
ecclesiæ cæremonias & politiam pertinentes, tot modis ha-
etenuſ, heretici & schismati primū qđem caluniati, ac deinde
potentiores facti, per vim etiam abrogarunt. ac iustis ac bo-
nis, non iustas & malas introduxerunt, iudiciaque sacra & Ec-
clesiastica, in prophanos iudices transtulerunt, vt iam causæ,
vſurarum, sacrilegiorum, rerum Ecclesiasticarum, Matrimo-
niorum, imo & controversiæ scripturarum & religionis, Epis-
coporum ordinationes & depositiones, aliaque maiora ne-
gocia, vni tantum Apostolicę Sedi referuata, ipretis, imo ab
officijs suis depositis Ecclesiasticis, in Laycos & prophanos
iudices translata decernantur. Ut interim non referam (quod
est aliquanto abominabilius) in eum locum res esse per ino-
bedientia.

Tractatum Tomus XI.

124

bedientiam seditiosorum redactas, ut & layci non vereantur non solum sancta sanctorum intrare, quod virtusque Testamenti autoritate prohibetur, ut in libris nostris de Cæremo nis ostendimus: sed etiam sacra tractare. Id est, quæ sunt Episcoporum & Sacerdotum, aliorumq; inferiorum ordinum ecclesie propria, officia usurpare.

⁹ Quod & in simili prope schismate Henrico III. Romano rum Imperium gubernante, layci fecerunt, qui & ipsi baptizant, inunxerunt, aliaque ad sacerdotum officia pertinentia, exercuerunt, ut scribit Nauc. volu. 2. generatione xxxvij. Chronogr.

De incommode factionum.

S V M M A R I V M.

¹ Ordinum turbatio est maximum in republica malum.

² Ordinum discordia venenum est Reipublica.

³ Bizantii populus olim in duas partes diuisus, Venetorum scilicet, & Præsinorum.

⁴ Fæcio Guelphorum & Gibellinorum quanta mala attulerit.

⁵ Bella externa pariunt intestinas discordias.

⁶ Imperia magna quibus venenis mortalia fiant.

⁷ Factiones Romam vincibilem fecerant.

C A P. VI.

Actionibus primum ordinem recipit, turbantur: quod est maximum in Republica malum.

¹ Titius Liuius li. 3. ab vrb. cond. venenum Recipit appellat, ac subinde cuiusmodi omnino malum sit, prolixa eademque elegantissima oratione declarat. Q. Cōsul, de factione Patriorum & plebiorum loquens, in qua & multa non solum eiusmodi factionum, sed etiam rebellionē incommoda (Nam & plebis cum patribus discordia, non immrito rebello etiam vocabitur) enumerat. Discordia, tñq; ordinum, est venenum vrbis huius, patrum & plebis certamina, dum nec nobis imperii, nec vobis libertatis est modus: dum tñdet vos Patriorum, hos plebiorum Magistratum, sustulere animos. Proh Deum fidem, quid vobis vultis? concupistis Tribunos plebis, concordia causa concessimus: Decemviro desiderasti, creari possi sumus: Decemviro vos pertensem est: abidere magistratum, manente in eosdem priuatos ira uestra: mori atque exulare nobilissimos viros atque honoratissimos passi sumus. Tribunos plebis iterum creare voluisti, creasti. COSS. facere vestiarum partium, & si patribus videbamus iniquum, Patrium quoq; Magistratū plebi donū fieri vidimus, auxiliū Tribunitiū, prouocationē ad populū, scita plebis iniuncta patrib. sub titulo æquandarū legū, nra iura oppressa, tulimus & ferrimus. Qui finis erit discordiarū? & qñ vnam vrbē habere, & qñ cōem hanc patriam esse licebit. Viēti nos equi re aīo quiescimus, q; vos viētores? Satis ne est vobis, vos metuendos esē? Aduersus nos Auentinū capiūt, aduersus nos Sacre occupatur mons: Esquiliae qdem ab hoste prope captas, & scandentē in aggerē Volscum hostem, nemo submouit: in nos viri, in nos armati esēs. Sed age libet iam factionum incommoda aliquot exemplis declarare. Bizantij populus ut scribit Procop. li. 1. de bello Pers. in duas partes diuisus, tñduarum sectarū fuit. Quarū altera Venetorū: Altera Præsinorū appella ta est. Fullonia hēc noīa fuerunt: Quorū gratia in certamina descendentes, nihil nō periculorū subibāt. Deniq; ignominiosam ēt mortē oppetrere non dedignabantur. Creditū est hunc animi morbū fuisse, q; omnes ciuitates & populos inuaserat. Inter hos igitur orta seditione, cōmagistratus quodā seditionis ad suppliciū duxisset: reliq; cōuenientes, ductos rapuerūt, & in carcerē ingressi, eos q; pari seditione, aut alia quavis turpi cā vincliti erant, liberarūt: ac ministros & Satellites Magistratū sequētes, interfecerūt. Ciues, si q; boni relicti erāt, in proximam continentē traiacentes confugerunt. Sed & domos in cenderunt seditioni, ex quo qdē incendio Sophiē templum, & Augustae domus vestibulū, vsq; ad domū Martis vocatam flagrant, ac p̄ter hēc porticus quoq; magnē vsq; ad forum Cōstantini appellatū, tum domus, opeisq; maxime cōsumptę &c. Quin & eo vsq; seditione processit, ut nouū sibi regem eligeret ut paulo ante dictum est.

Similis prope fuit Guelphorum & Gibellinorum in Italia factio. Teste Nauci. uol. 2. Chronogra. genera. 42. Guelphis vide licet Pontifici: Gibellinis vero Cæfari adhærentibus. Serpist aut̄ hēc factionum studium adeo late, ut nulla ciuitas, nullū oppidum, nullus populus ea labi perniciōissima manserit intactus. Vrbs enim in vrbem, prouincia in prouinciam, populi

Pars in alteram, nulla impellente alia, quam harū partiū causa, gessere bella. Sed nec insignia r̄m, in prælijs diuisa deferebāt: sed ēt diuersi colores, terræ fructus, vestiū habitus, ipse hominum incessus, digitorum concrepitus, & oris hiatus, suarū haerent partium significationem. Iam vero seditionibus omnibus, siue per rebellionem, siue per factionē ortis, illud cōcē est, ut ex iis bella externa vel nascātur, vel nata augeātur, atq; corroborentur: Ac discordias qdem intestinas bella externa parere, vt M. Valerius Dic̄tator i Senatu hmōi oratione declarat. vt dicit Ti. Liuius li. 2. ab vrb. cond. Sæpe, inqt, experti sunt Ro. confirmari aut bella externa, augeriq; hostiū animos domesticis insidiis, adeoq; victoriam ēt ipsis parari, pulchre coniectabāt. Veientes bellum iam populo Ro. intentatur, tñter nas esse opes Romanas dicebāt, nisi inter semetipsi seditionibus sanguirent: id vñ veneni, eam labē ciuitatib. opulētis repertā, ut magna imperia mortalia essent: diu sustentatū id malū partim q̄silijs, partim patiētia plebis. Iam ad extrema venisse, duas ciuitates ex vna fuisse factas, suoq; cuiq; parti magistratus, suas leges esse, primū in delectibus sanguire solitos, eosdē in bello tñ parere Ducib. qualicunq; vrbis itatu manente, disciplina militari fisti potuisse. Iam non parendi magistratib. motrem, tñ in castra quoq; Roma. militē sequi, prox. bello in acie ipsa, in ipso certamine consensu exercitus traditā vltro victoriā viētis Equis: signa deserta, imperatorē in acie relictum, iniussu in castra redditum: profecto, si insistetur, suo milite vinci Romā posse: nihil aliud opus esse, q; indici ostendiq; bellū. Cetera sponte sua fata & Deos gesturos. Hē spes Herruscos armarent multis casib. inuicē viētos viētoresq;. Hēc & innumera alia incommoda, quē p̄gignunt factiones, id est, dissidia inter se ciuiū in Repu. maxime vero eorū, qui rem publ. ipsam administrant, vt recte Cicero ad Quintū Fratrem de factionib. sui tē poris scribens, & multa q; ad incommoda hmōi discordiarum pertinēt, in pauca conferēs, dixerit. Τοιαυτ' ὅτι πάντας πολεμοὶ εἰσι γενέται. Id est, bellum vniuersa hēc sceleratū inuicit mala.

Propter seditiones respublicas, & earum statum & formam, mutari,

S V M M A R I V M.

¹ Mutatio status recipit, ex seditionibus oritur.

² Modi tres quibus res publica & gubernantur. Qui & in domesticis societatis bus reperiuntur nu. 4.

³ Monarcha & Tyrannus quomodo differant.

⁵ Patris imperium quomodo Tyrannicum fiat.

⁶ Fraus duplex qua mutatur forma res publice.

⁷ Status popularis quomodo recipiat mutationem. & datur exemplum, mero 8.

⁹ Res publica & populares quomodo antiquitus in Tyrannidem mutabantur.

¹⁰ Gubernationes paucorum mutantur interdum in similem speciem, interdū in popularem, interdum in Tyrannicam potestatem, idque multis modis & nu. 1. 1. 2. 1. 3.

¹⁴ Censupotes quae res publica vocatur, & paucorum potestia sepe causam mutantur.

¹⁵ Aristocratia siue optimatum potestas propter seditiones mutatur, & quo modo exemplis comprobatur, nu. 16. 17.

¹⁸ Tyrannis quomodo corruptatur, & propter quas causas insurgunt contra Tyrannos.

¹⁹ Tarquinio superbo imperium abrogatum fuit ob stuprum Lucretia illatū.

²⁰ Monarchia siue regnum quomodo mutetur vel destruktur.

²¹ Dominatio corruptitur duobus modis & quomodo.

C A P. VII.

Litterum Incommodum; quo Res publica propter seditiones afficitur, est status reipubli. mutatio. Quæ ex illa ipsa, de qua paulo ante diximus, bonarum legum abrogatione descendit: Ut & in libris de hereticis & Schismaticis ostendimus. Quemadmodum enim quilibet res publica bonis legibus non solum fundatur, sed etiam regitur & conservatur. Nā & leges in qualibet Republica dominantur. Bonæ quidem & recte positæ, in bona & iusta: male vero & iniusta latæ, in mala & iniusta. Imo, qui legem bonam præfere iubet, videtur iubere Deum præfere & leges: qui autem hominem iubet præfere, adiungit & bestiam. Aristo. lib. 3. pol. c. 3. Vnde magistratus in rebus publicis legum custodes sunt, non domini, ut inquit Aristo. lib. 3. pol. c. 12.

Ita legib. bonis abrogatis, & in earū locū surrogatis malis, ipsa quoq; respu. vel oīno corruat & subvertatur: vel que bona Tra. To. Xj.

Q 4 est,

Conradi Brunii de seditionibus.

est, in malam commutetur necesse est. Sunt autem tres modi, quibus Respublicas gubernantur: Aristoteles libro 8. Eth. c. x species sine foras rerum publicarum appellat.

Monarchia siue regnum, Aristocracia, siue Optimatum potestas: & Timocracia siue Censupotestas. His contrariæ sunt quas Aristoteles transgressiones vocat. Tyrannis, quæ est transgressio Monarchiæ, siue regni. Oligarchia, siue paucorū potentia, quæ est transgressio Aristocratiæ, siue Optimatum potestatis. Democratio siue popularis, quæ est transgressio Timocratiæ, siue Censu potestatis. Ex monarchia fit transgressio ad Tyrannidem. Quia Monarchætorum, qui ab ipso reguntur, Tyrannus vero suum commodum considerat. Ex Optimatum potestate, ad paucorum potentiam fit transgressio: quia qui præsunt, res ciuitatis præter dignitatem distribuunt, & cuncta bona sibi, vel plurima tribuunt. Vnde pauci & præui, pro paucis & ijsdem optimis dominantur.

Ex Censu potestate, ad popularium fit transgressio potestatem: quia & in populo multi præui, pro multis bonis domina ri volunt. Iam & in Domestica societate, tamen hec formæ & earum transgressiones reperiuntur, ut idem Aristoteles docet. Societas enim patris ad filios, regni præ se fert effigiem. Nanique patri sunt curæ, propter quod & Homerius Iouem patrem appellat. Ipsum nanque regnum, imperium est suapte natura paternum. Vnde & patres in domibus suis reges appellantur. iuxta illud Homericum.

Aνταπέδον οὐκοῦ ἄραις ἐστού μητερός,
Ἄειδισιν νοστρίσ εγώ Ρέγεμ γεσσέρο οὐνε.

Patri autem imperium Tyrannicum fit, quando filii vtitur ut seruiscant, quod olim Persæ fecerunt. Similiter Tyrannicum est imperium domini in seruos. Nam in ipso agitur utilitas domini. Viri autem & vxoris societas, similis est Optimatum potestati. Pro dignitate nanque vir præsidet in ijs, quæ virum decent. Sic & quæ vxoris sunt, eadem vxori tribuuntur. Hæc potestas in paucorum potentiam conuertitur, quando vir in omnibus dominatur. Similiter quando vxores dominantur, propter amplitudinem patrimonij. Fratrum vero societas, similis est Censupotestati. Sunt enim pares præter differentiam ætatis. Quo circa si multum ætatis differant, fraterna inter eos amicitia disoluitur.

Ac primum quidem illud omnibus rebus publicis, in vna quaque specie commune est, vt quandoque per vim, quandoque per dolum commutentur, vt scribit Aristoteles lib. quinto, polit. capitul. quarto. Nam & ijsdem modis seditiones exercentur, vt supra demonstratum est. Per vim autem, statim ab initio, aut postea compellendo. Fraus duplex est. Nonnunquam enim decepti, ab initio sua demum sponte recipiunt alium gubernandi modum, quem postea violente conseruant. Ut accedit, quando quadraginta illi Atheniensium Rempubli cani suscepserunt, affirmantes, quod Persarum Rex pecunias ad bellam contra Lacedæmonios subministraret, ac in eo mentiti, nihilominus postea vi retinere gubernationem conati sunt. Interdum autem ab initio persuadentes, ac postea rursus persuasis, sponte ac volentibus retinent gubernationem.

Deinde in vnaquaque specie rerum publicarum, tam bonarum, quam earum, quæ sunt bonarum transgressiones, singulæ quoque earum ipsarum per seditiones mutationum causa sunt. Primum igitur popularis status tamen mutationem recipit, propter perfidiam & calumniam: Quam qui sunt Ductores in populo, in ægregios quosque opulentosque exercent. Siquidem hoc modo iniuria affecti, facile aduersus calumniatores, & potentiores in populo conspirant, vt quibuscumque possunt rationibus, iniuriam sibi illatam vlciscantur: Qui voti compotes facti, mox omnem aduersariorum potentiam cōterentes, totum simul popularem statum subuertunt, & interdum in paucorum potentiam, interdum in Optimatum potestatem, interdum vero in Tyrannidem commutant. Apud Heracleam tamen potentes in populo illatis iniurijs nobilitatem expulerunt: illi vero postea conspirantes, & in vnum conuenientes, in urbem reuersi, populum oppresserunt, & paucorū potentiam constituerunt.

Haud dissimilis apud Megarenses popularis status interiit. Ductores enim populi, quo pecunias per bonorum publicationem haberent, multos e nobilitate pepulerunt: ex qua magna exulum multitudo facta. Exules ergo in vnum conuenientes, prælio superarunt, oppresoque populo, paucorum potentiam introduxerunt. Veteris temporibus (vt scribit Aristoteles) quando idem erat Ductor tamen populi & belli dux, populares respublicas, in Tyrannidem mutabantur. Qui & antiquorum Tyrannorum plurimos ex popularibus hominibus factos esse affirmat, ob eam nimirum causam, quod qui populum tunc ducebant, ijsdem bello gerendo præficerbantur. Sed quæ res postea mutata est, quando arte Rhetorica super-

ueniente, ijs tamen Ductores populi facti sunt, qui rerum belli carum rudes, dicendi tantum arte valuerunt: Imperiti autem disciplinae militaris, Tyrannidem inuadere non audeant.

10 Paucorum gubernationes mutantur, interdum in simile speciem, interdum in popularem, interdum in Tyrannicam potestatem: Idque multis modis. Primus, si qui potentes sunt, multititudinem iniuriis afficiant, aut locupletiores, eo quod eos non honorant, Magistratibus, per paucis videlicet existentibus, qui honorificas dignitates usurpant. Homines enim ab honoribus exclusi, nouas res moliri non cessant, quoad ipsi quoque honorentur.

Quod Aristoteles in Massiliensibus & Istro, & apud Heraclæam, & in aliis ciuitatibus accidisse scribit. Alius modus est, quo paucorum gubernationes ex se, id est, propter factionem eorum, qui populum ducunt, mutantur. Item aliis, quando prodigaliter viuentes qui gubernant, per luxuriam patrimonia consumperint. Optant enim res nouas huiusmodi homines, Tyrannidemque sibi ipsis, vel aliis afficiant, quam & seditionibus aduersus diuites concitatis consequuntur: Ut caparini, & Cleotimi exemplis comprobat Aristoteles. Quorum alter Dionysio Syracusis, alter Amphipoli seditionem in divites mouit, quæ & Tyrannidem induxerunt. Alius modus, tamen qui præsunt paucorum potentiam, Rempublicam furtis explant.

Nam vel per ipsos, qui furtum committunt: vel per eos, quæ eorum furtæ non tolerant, seditionibus concitatis status paucorum potentiarum in aliam formam commutatur. Quod Apolloniæ in Ponto factum esse Aristoteles commemorat. Fit & mutationes paucorum gubernationis in bello & in pace. In bello, vt quando qui Reipublicæ præsunt, conducto milite vntuntur, vt Corinthi Tymophanes: & hæc in Tyrannidem mutatur. In pace, quando propter dissidentiam, quam inter se habent, conductis militibus custodiā tradunt, præficiuntque illos aliquem virum, qui ad neutram partem magis inclinare videatur. Et hæc similiter ad Tyrannidem contendit mutationes. Nam qui hoc modo præficitur, sæpe dominus fit viriusq; partis: Quod in Larissa accidit, item circa Samum, & apud Abydum, vt inquit Aristoteles. Sæpe etiam paucorum gubernationes disolutæ fuerunt, ob nimiam dominationem: Seditiones videbantur ex eo orta, quod qdam eiusdem gubernationis participes, huiusmodi excessum non probarent: Ut accidit ijs, qui apud Gnidum, & apud Chium per paucorum potentiam gubernarunt, vt idem ait Aristoteles. Sed & Censupotestas, tamen que Republica vocat, & paucorum potestia, sæpe casu mutantur.

Nam in Censupotestate Magistratus a censu sumuntur, quo mutato, ipsi quoque Magistratus mutentur oportet. Fit autem sæpe, vt propter superuenientem rerum abundantiam, pacem vel aliam fortunæ prosperitatem, possessiones fiant maioris precii: propter quod & census, qui ante constitutus fuerat, mutatur. Vnde qui ante inhabiles propter census exiguitatem erant, iam aucto censu, ad cunctos Reipublicæ gradus, dignitatibusque suscipiendas fiant habiles, propter quod & potestas ipsa, quæ a censu sumuntur, & Censupotestas dicitur, commutatur.

15 Iam & Aristocratiæ siue Optimatum potestas, propter seditiones mutatur, quando vel pauci sunt honorum participes, vt apud Lacedæmonios, ii qui Partheniæ nuncupabantur, quos deprehendentes res nouas moliri, in Coloniam Tarentum misere, vt est apud Aristotelem: Vel multitudo eorum fuerit, qui prudentes existimati fuerint, & quasi similes secundum virtutem: Vel quando aliqui in honorantur, cum sine magni, & nihilo inferiores virtute illis, qui honores capiunt: Vel quando vir fortis, & magni animi, non sit participes honorum.

16 Quod apud Aristotelem Cynedon fecisse dicitur, qui coniuratione ob eam causam facta, circa tempora Agesilai Sparciatas opprimere tentauit. Præterea, cum alii paupertate nimia præmuntur, alii diuinitis abundant, quod maxime in bellis contingit: Propter quod exhausti, & ob bellum pauperes facti, agros equa portione ciuibus diuidendos esse censerunt, propter quas causas, ad seditiones concitati, vbi viatores eualebant, potestatem, quæ est Optimatum, in aliam formam Reipublicæ transmutant. Sed & propter iniurias, quibus qui diuinitis abundant, si Republica excellentiam eis tribuat, pauperiores afficiunt, seditiones commouentur, propter quas & ipsas, rerum publicarum formæ commutantur, vt Censupotestas ad popularem, Optimatum potestas, ad paucorum potentiam: vel Optimatum gubernatio in popularem, Censupotestas in paucorum potentiam transmutetur. Id autem, quod modo dictum est, in Thuriis contigit, vt scribit Aristoteles. Cum enim agros totos ibi possidisset nobilitas, populus bello excitatus ac potentior effensus, quam illorum custodes.

Tractatum Tomus XI.

125

cos nobiles cōpulit, quicunque contra leges tenebant agros, dimittere.

18 Tyrannis corumpitur, † vel per contrariam Rēpubli. ro bustiorem ab extra: vel cum in seipsis seditiones habent: vel quando qui subditi sunt in Tyrannum insurgunt. Sunt autem duæ causæ, propter quas maxime insurgitur contra Ty- rannos: Odium & contemptus. Odium & ira, quæ est odij particula quædam (vt inquit Aristoteles libro quinto. polit. cap. 10.) ex contumelia oritur. Contemptus ex prava vita. In voluptatibus enim viuentes, facile contemptui habētur, ac multas p̄r̄bent occasiones opprimendi sui. Ac talem ob causam vt scribit T. Liuius. libro primo. ab vrb. cond. Tarqui nio superbo imperium † abrogatum fuit, nam ob vim atque libidinem, & infandum stuprum Lucretiæ illatum. Quo propter Tyrannidem exacto, simul etiam monarchia in eam, quæ sub consulibus fuit, Reipublicæ formam, commuta ta fuit.

20 Monarchia † siue regnum mutatur, quando subiecti aduersus eos, qui in Monarchia sunt, dominos insurgunt. Id autem fit, quandoque in corpus dominantis, quandoque in dominationem ipsam. In corpus dominantis inducūtur homines insurgere, per contumeliam, per metum, & contemptum. Dominatio † ipsa corrumpitur duobus modis: Vno, si seditio oriatur inter eos, qui participes sunt regni. Alio modo, si Tyrannice gubernare pergunt, volentes esse domini pluriū, & contra legem. In regnis autem illis, in quibus i s ceditur per genus, corruptionis causa est, quod plerunque cō temnendi homines succedunt in regnum: & cum non habeant potentiam Tyrannicam, sed regium honorem, contumeliosè viuunt.

Decalumniosis seditionis in accusationibus, & has ipsas comitantur, crudelitatibus.

S Y M M A R I V M.

1 Calumnia unde dicta, & eius metaphora.

2 Calumnia morti a sancta scriptura prefertur, gladio acutior est. numero 3 sit in iudicio per accusationem, & extra iudicium per quancumque delationem. nu. 4.

5 Crudelitas est, qua per violentiam innocentis opprimuntur, & est duplicitis generis.

6 Crimen negasse non sufficit ad innocentiam tuendam, & ad accusatum cō demnandum non satis est accusasse.

7 Calumnia in metallum grauis, eius que exilium, & restitutio.

8 Accusatio in Rutileum grauis, calumniosa, & per factionem instituta.

9 Persecutiones calumniosa reciprocæ inter Marium & Syllam eorumque scuquæ.

Caput VIII.

Venio ad Incommoda, singula res personæ propter seditiones afficiuntur. Ea sunt, Calumnia, & crudelitas. Priscianus a verbo caluor deriuatam esse putat, quod decipere significat. Iuxta illud Plauti in Cassina. Vbi domi sola sum, sopor manus ca luitur, hoc est, decipit & frustratur. Siue (vt Alciato placet l. si calumniatur. ff. de verborum significatio.) a verbo caluire dicta est calumnia: † metaphoræ sumpta a caluis, qui eos fru strantur, a quibus capillis prendendi videntur. Est autem calumnia, per quam crima falsa scienter innocentibus inten duntur. Lucianus in oratione, de non temere credendo calumniæ. calumniam definit, Vt sit delatio clementia odio, clā culum reo calumniatori credita, delato ad respondendum ac refellendum non admisso. Quo sane malo, nec ullum aliud innocentius, nec formidandum magis omnibus bonis est: immo vero lernam quandam omnium fraudum malitia rum, mendaciorum, & fallaciorum, calumniam esse cœso. Illa siquidem bonos non solum iustis virtutum præmij de fraudat, viamque adeo ad virtutes, resque præclare gerendas præcludit: sed prorsus delere & extinguere, quicquid vsquam est boni conatur. Contra vero malos ita extollit, vt ad hono res non alii, quam mali & scelerati homines, sed nec ijdem tamen, nisi malorum ope, quorum scilicet voluntatem sca lere sibi deuincunt, prouehantur: Illa mendaces gratos efficit (vt inquit Isocrates in oratione, de retributione quæ est. 15.) eos, qui nihil iniuriæ intulerunt, vt iniurij videantur: Il la litigantes facit, vt peierent, ac funditus obscurant veritatē: illa falsam audientibus opinionem exhibet: illa quoquæ semel apprehenderit, iniquissime perdit. Denique, tantum 2 malum est calumnia, † vt etiam morti a sancta scriptura pre-

feratur. A tribus (inquit Sapiens. Ecclesiast. 26.) timuit cor meū, & in quarto facies mea metuit: Delaturā ciuitatis, & colle ctionem populi, & calumniam mendacem, super mortē omnia grauia. Quod & idem alio loco significat Ecclesiast. 4. dū ait. Vidi vniuersas calumnias, quæ sūt sub sole: & ecce lachry mæ eorum, qui calumnias subtinent, nec est qui consoletur eos. Et, In manibus calumniantium eos fortitudo, & nō est eis consolator. Et, Laudauit mortuos super viuētes: & melior super vtrosque, qui nondum natus est, qui nondum vedit op' malum, quod factum sub sole. Et inter maledictiones, quæ ve nient super eos, qui non custodiunt mandata Dei, illa quoq; numeratur. Deut. 28. Omni tempore calumniam sustineas, & opprimaris violētia, nec habcas qui liberet te. Vnde Thea ridas, † cum gladiū cote acueret, rogatus a quopiam, Num es acutus? Acutior, inquit, calumnia: nimis significans, rē omnium rerum nocentissimam esse calumniam, & quæ hominis & animum & corpus consumat. Propter quod & Sapiens dixit Ecclesiast. 7. Calumnia conturbat sapientem, & perdet robur cordis eius. Et ita quidem conturbat, vt ea ipsa oppressus, non facile mandata diuina custodire possit: Quod oratio p̄r̄ se fert eius, qui in Psalmo centesimo decimo octa uo. dicit Libera me a calumnia hominum, & custodiam mā data tua. Breuiter tantum malum est, vt inquit quod omnes boni & pii homines merito reformident, & vt cuitent, orare debent, exemplo eius, qui in Psalmo Ambrosi. in eundem Psalmo Sermone decimo septimo. orat. Feci iudicium & iustiam, non trades me calumniantib me. Suscipe seruum tuū in bonum: non calumnientur me superbi.

4 Porro calumnia † sit in iudicio per accusationem: & extra iudicium, per quancumque delationem. Ac de utriusque genera lis calumnia, multa a nobis dicta sunt, in libris, de hēticis & schismaticis, quæ tametsi illic ad hēreticos & schismaticos re feruntur, quia tamen omnibus seditionis cōmunia sunt, non inepte quisquis volet, hic quoque ea ipsa ad prophetas seditiones poterit accommodare.

5 Crudelitas eit, † qua per violentiam innocentis opprimū tur. Crudelitas duplicitis generis est. Nam quædam calumniosam accusationē subsequit quædā nullo præcedente iudicio exercetur. Sed & calumniosam ipsam accusationem, merito crudelitatem dixerimus. Si enim crudelis est, qui famam suā negligit. 12. quæst. 1. nolo. Quanto crudeliores putandi sunt vel accusatores qui alienam existimationem & innocentiam, per calūniosas accusationes impetunt & arrodunt: vel iudices, qui innocentes per calumniam accusatos, & criminata intentata, nec confessos nec conuictos condent?

Quemadmodum enim ad innocentiam tuendam nō suf ficit crimen negasse: ita nec ad cōdemnandum accusatum, satis est accusasse, vt Iulianus Imperator Cephidio Oratori acerrimo, Nicanorium, vt furem accusanti, & propter documentorum inopiam his verbis exclamanti. Nec quis floren tissime Cesar nocens esse poterit vsquam, si negare sufficerit. Redit. Et quis innocēs esse poterit, si accusasse sufficiet: ut refert Ammianus Marcellinus libro 18. Appianus de ciuib. Ro. bellis libro 1.

Ad primum igitur genus crudelitatis pertinent accusatio nes, & quæ has ipsas subsequutæ sunt crudelitates, quas Equites translati in se per Gracchanam seditionem a Senatorib. iudiciis, in ipsos Senatores variis ex causis, sed iūdem tamen per calumniam consarcinatis, exercuerunt. vt scribit Appia. de ciuil. Rom. bel. libro primo. Nec dissimilis huic fuit accusatio, quæ Metello † a Glaucia & Apulecio Apuleianæ seditionis authoribus decreta fuit, cui ob id, quod in legem, quam Apuleius tulerat, iurare detrectauerat, Consules per præconem annuciare iusserunt, igni & aqua techoque ab omnibus interdicendum esse. Sed & authoribus huius seditionis occisis, cum Cato, atque Pompeius rogationem, de redditu eius, totius vrbis gaudio promulgassent, ne ea perficeretur, pri mum Marij Consulis, & Furii Tribuni plebis factionibus, & simili fere calumnia intercessum est: ut dicit Eutropius lib. 5. rerum Ro. Sed quam calumniam, non longo post tempo re, manifesta vindicta inseguuta est. Sequenti enim anno Ca lius Cornelius Tribunus, Furium ipsum hac de causa in iudicium vocavit, populus non expectato Furii responso, in con spectu omnium statim ibidem depræhensum lacerauit. Ap pian. lib. 1. de bellis ciuib. Ro.

Similis prope huic calumnæ fuit accusatio in Rutileum, p 8 eandem factionem instituta. † Is adeo fidei atque innocentia constantia vsus, vt die sibi ab accusatoribus dicta, vsque ad co gnitionem neque capillum barbamue demiserit, neque for dida veste humiliue habitu suffragatores conciliarit, inimicos permulserit, iudices tentauerit. Orationem quoque, a p̄tore concessam, nihilo submissiore animo habuerit, cum e uidenti oppugnaretur calumnia, & opinione omnium bonorum iure absoluendus putaretur, periurio iudicum con dem-

Conradi Brunii de seditionis.

damnatus est: qui Smyrnam cōmigrans, literarum studiis cōtentus consenuit.

Eiusdem generis fuerunt accusations, + quas Marius in Syllanos, & Sylla in Marianos decreuerunt. Ac inter eos, quia a Marianis accusabantur, quidam ut calumniosi iudicia seditionis euitarent, mortem sibi consciuerunt. Siquidem Merula Flamen Dialis, venas sibi incidit: Catulus in cubiculo recens illinito & humido, carbonibus accensis sponte suffocatus est. A Sylla vero accusations fiebant, vel in pecuniarum exactionibus, vel in aliis ministerijs, vel omnino consilij alicuius in Syllam perpetrati. In delictorum quoque numero hospitalitates, amicitiae, & collationes, vel dantis vel recipientis ponebatur: vel si quis promptitudinis alicuius aut contubernij in itinere depræhensus extisset.

De crudelitatibus, que nullo precedente iudicio, per seditionem in innocentes exercentur.

S V M M A R I V M.

- 1 Crudelitatum in innocentes per seditiones exempla.
- 2 Seditiones Gracchorum excitate legibus agrariis initium fuerunt bellorum ciuilium.
- 3 Seditiones varia & immanes populorum Romanorum tempore contra eorum legatos.
- 4 Bellum sociale inter Marium & Syllam unde ortum habuerit, eius progressus. nu. 5.
- 5 Marius & Cinna quanta crudelitate vñsi fuerint aduersus Syllam eiusque sequaces, & nu. 7.
- 6 Pralia cruentissima Sylle contra Marianos, quibus interempti sunt. 150. milia ciuium Romanorum.
- 7 Sylla inermes contra fidem datā occidit eius crudelis oratio inconcione. numero 10. Proscriptio contra duo mille ex equestri & senatorio ordine nume. 11.
- 8 Bebi Mariani crudelis exitus per Syllanos.
- 9 Marci Marii gratidiani crudelis mors per Syllanos.
- 10 Sylla crudelitas nedum in priuatos, sed & in ciuitates.
- 11 Seditiones & bella ciuilia post Marium & Syllam.
- 12 Trium viratus Marci Antonii, Lepidi, & Octauii quam fuerit crudelis. Eius inhumana proscriptionis lex nume. 17. ob quam Cicero occisus est. nu. 18. de cuius occitore diuersi fuerunt Appianus & Plutarch. nume. 19.
- 13 Lucii opiniis consulis persecutio in Gracchum, & alios iudicaria inquisitione.
- 14 Seditionis quanta fuerit sancta exemplis comprobatur.

Caput IX.

Alterum genus Crudelitatum diximus, quibus nullo precedente iudicio, innocentes per seditiones lacerantur. Quales sunt proscriptiones, + exilia, publications bonorum, varia genera tormentorum & suppliciorum, cædes, homicidia, saevitia in mortuos, & si qua sunt similia. Et eorum rursus alia per ipsos seditiones, alia per eos, qui seditiones comprimunt, exercentur.

Initium ciuilium bellorum, fuerunt seditiones + Gracchus, Agrariis legibus excitatae, vt aliquoties ante a nobis dictū est. Ac sub initium statim horum tumultuum, immensæ hominum strages factæ sunt, nec legibus & ordine potestatum, sed turbis armorumque confictibus, nobiles ignobilesque necati sunt. vt scribit August. de ciui. Dei libro tertio. cap. 24.

Has seditiones insequuntur sunt peiores: neque enim studiū fuit deinceps aliis Gracchorum exempla deuitare, sed magis superare fuit propositum. Lucius siquidem Saturninus Tribunus plebis, & Caius Caesar, Seruilius prætor, & multo post M. Drusus, multo immaniores seditiones excitarunt, quibus cædes iam tum grauissimæ, deinde socialia bella exarserunt: quibus Italia vehementer afflita, & ad vastitatem miserabilem desertionemque perducta est. vt dicit August. libro 3. de ciui. Dei. cap. 26.

Nam Picetes, + Vestini Marsi, Peligni, Samnites, Lucani, Druso iam interfecti, cum adhuc occultā defectionē meditarentur, C. Seruilius prætorem, Romanorum Legatum ad se missum, apud Asculum occiderunt, statimque clausa ciuitate, omnes Romanos ciues indicta cæde iugularunt. Bellum socialis insequitur est, & ciuilia: inter quæ atrocissimum fuit Marianum & Syllanum, ob talem fere causam ortam. Marius affectauerat Septimium Consulatum, & vt ipse ad bellum Mithridaticum mitteretur. Quo Sylla cognito impatiens & pertinax, interpretataque ira percitus, cum quatuor Legio-

nibus primū ante urbem consedit, ibi Gradium Marij Legatum, quasi primam victimam belli ciuilis, occidit, vt Eutropius scribit. Mox urbem cum exercitu irrupit, faces ad inflammandam urbem poposcit, omnibus metu abditis, citato agmine in forum venit. Marius omnium auxilio destitutus, cū pugnare non auderet, in Capitolium cōcessit, in quem cum Syllanæ cohortes irruissent, magna suorum cæde diffugit: vt scribit Appianus libro pri. de ciuibib. Ro. bellis. Multi etiam Mario fauentes urbe pulsi sunt, quorum & necandorum, vel ad consules deducendorum, omnibus potestas data est: sed & bona eorum in publicum delata sunt.

Post deinde + Marius, vt refert Eutropius lib. 5. rerum Ro. qui per fugam elapsus, & variis casibus agitatus, vna cum Sextorio & Cinna, Sylla iam circa Mithridaticum bellum occupato eruperunt, & bellum aduersus Rempublicam instaurarunt: in quo Marius primum Coloniā Hostiensem vi. ingressus, omnia ibi genera libidinis, avaritiae & crudelitatis, exercuit. Deinde Antium & Aritiam ciuitates hostiliter irripuit, cunctosque in his, præter proditores interfecit, bona suis diripienda permisit.

Post Cinna cum Legionibus, & Marius cum fugitiis urbem ingressi, nobilissimos quosque & plurimos e Senatu viros Consulares interfecerunt, multos proscripterunt: Ipsius Syllæ domo cuersa, filios & vxorem ad sugam compulerunt. Factæ deinde Syllanorum expulsiones, bonorum publicaciones, priuationes dignitatum ac legum, reuocatione earum, quas Sylla condiderat, innumeræ factæ cædes, nec Senatorū aut Equitum delectus habitus, vniuersa Senatorum capita rostris affixerunt. Non Deorum reverentia, aut virorum indignatio, inuidiae timor in his perpetrandis vills affuit: verū sceleribus scelerata addentes, ad aspectus vñsi sunt nefandissimos. Quippe homines impie cedentes, defunctorum insuper colla secuerunt, miserabilesque aspectus ad timorem, stuporemque ac spectaculum crudele proposuerunt: Interfectorum capita in foro appensa, nulli sepulchri honos habitus, ex iis qui interficti fuere, auibus tantum & canibus laceanda illustrium virorum abiecere cœdauerat. Illud etiam crudelitatis addidit + Marius vt scribit Appianus lib. i. de ciuibib. Ro. bellis Eutropius libro v. rerum. Ro. August. de ciuit. Dei. lib. 3. capitu. 27.

Nam cum interfectorum ciuium capita illata conuiuiis, oblata Capitoliis, collata rostris ad spectaculum, ornatumq; (vt dictum est) caput M. Antonii eximij Oratoris abscissum, cum inde sanies mandaret, in ipso conuiuio manu pertracta uit: insultans insuper illudensque conuiciis, complexusque P. Annium, qui caput illud cruentus attulerat. Præterea in ipsi Marii oculis trucidati sunt, quibus salutib; dexteram porrigitere noluisset.

Interea Cinna bonorum neces, malorum cæde suppleuit. Nam cum introducta fugitiuorum manus insatiabilis præda di esset, npllanque partem authoribus præde Consulib. ministret, in forum quasi stipendi causa sollicitata, militibusq; circundata, inermis extincta est. Cæsa sunt igitur in illa die in foro urbis, Octomillia fugitiuorum: vt Eutropius lib. 5. rerum Rom. refert. post hæc residui Senatorum, qui potentiam Cinnae, scutitiam Marii, Sertorii audaciam, fuga euaserant, transuecti in Græciam, coegerunt præcibus Syllam, vt periclitanti, immo iam pene perditæ patriæ opem feret. Itaque mutatis COSS. Romæ, cum Marius + Marij iam defuncti filius, ac Papirius Carbo Consulatū accepissent, Sylla aliquot præliis, cū Marianis partibus consertis, in quibus & multa millia Marianorum cæsa sunt: tandem cum omnibus copiis suis ante ipsam urbem portamque Collisiam signa contulit, grauissimoque prelio tandem vicit. Octoginta millia hominum, ibi fusa dicuntur: Duodecim millia hominum sele dedidere, reliquam multitudinem in fugam versam, insatiabilis victori ciuium ira consumpsit. Sylla mox vt urbem vñctor intravit, tria millia hominum, qui se dediderat, per Legatos, contra fas & fidem! data, inermes securosque interfecit. Plurimi tunc quoque, non solum innocentes, sed etiam ipsius Syllanæ partis occisi sunt: quos fuisse plusquam nouem millia, fertur. Ita libere per urbem percussoribus passim vagantibus, vt scribit Appianus libro 1. de ciuili. Ro. bellis. Q. Catulus palam Syllæ dixisse fertur: Cum quibus tandem vñcturi sumus, si in bello armatos, in pace inermes occidimus? Fertur autem ad hunc modum Romanis in concione conuocatis, loquutus est. + Quoniam (inquit) populum meliorem in partem conuerterem, si mihi paruisset: nulli inimicorum, ad extremum usque supplicium parciam. Verum prætores, Quæstores Tribunos, & quosque alios, qui cum hostibus simul quippam egerunt, summis poenis afficiam. Quo dicto Senatores quadraginta: Equites mille & sexcentos, ad mortem condemnauit, descriptis, & premia interfectoribus, indicia his qui accusarent, & supplicia insuper occulētibus ascripsit: & vt dicit August.

g. de ciui. lib. 3. cap. 28. Quidam suspensi, & ad Syllam delati, ante pedes eius proiecti sunt: alii tracti verberatique, ut nemine intuente, vocem in tantis calamitatibus ob paucorem emittere audente, in urbe tota, quem vellet Syllanus quisque feriebat. Vnde tot funera numerari omnino non poterant ut refert l. Florus libro tertio. Epith. 21. donee Syllæ a Furfido suggereretur, finendos esse aliquos viuere, ut essent, quibus possent imperare, qui vicerant, tunc iam cohibita, quæ hac atque hac passim furibunda ferebatur licentia iugulandi. Primus ipse infamen illam tabulam proscriptionis, † cum magna gratulatione proposuit, quæ hominum ex utroque ordine splendido, Equestri scilicet & Senatorio, occidendorum ac proscribendorum duo millia continebat, quos qui proscripti erant, licebat occidere: Quarum etiam bona diuidebantur, & pars Syllæ, pars percussoris fiebat. Contristabat numerosus proscriptorū, sed consolabatur modus: Quia tot caderunt, tantum erat mœroris, quantum letitiae.

Quia cœteri non timebant, sed in quibusdam eorum, qui mori iussi erant, etiam licet ipsa crudelis cœterorum seueritas, genera mortium exquisita congemuit. Quendam enim sine ferro lanantium manus diripuerunt, immanius homines hominem viuum, quam bestiæ solent discerpere, cadaver abiectum. Hic Bebius fuit Marianus. † Nam duo Bebii fuerunt, alter Syllanus: alter Marianus, & ut Syllanus a Mariis antea vno tractus, dispersis visceribus interiit: sic Marianus eodem crudelitatis genere interemptus. est ut dicit Aug. libro 3. de ciui. Dei. cap. vigesimo septimo. ut etiam mirum videli possit, siue facto hoc, siue consilio factum sit, ambos eiusdem nominis Bebios, vno eodemque etiam fati genere occubuisse. M. Marius † Gratidianus, C. Marij propinquus, apud Catuli sepulchrum oculis effossis, & membris particulatim amputatis, in tantis cruciatibus diu viuere, vel potius diu morti coactus est.

Cum vero in singulos delationes defecissent, ad ciuitates sequens Sylla † conuertit, easque vicissim puniuit, aliarum arcis demoliri iubendo. Quarundam mœnia solo æquando, aut publicam mulctam illis imponendo, aut grauioribus tributis eos affligendo. ut scribit Eutropius libro sexto & septimo. rerum Rom. hoc fine conclusa sunt duo bella funestissima, sociale Italicum, & ciuale Syllanum. Consumperunt autem ultra centum quinquaginta millium Romanorum viros, Conulares triginta tres, prætorios Septem, Aedilios Sexaginta, Senatores ducentos, absque innumeris totius Italiz populis, qui sine consideratione deleti sunt, ut scribit idem Eutropius. Abello Mariano atque Syllano, ad bella Sertorij atque Catilinae: quorum alter a Sylla proscriptus, alter nutritus fuerat. Inde ad Lepidi & Catuli bellum: quorum alter gesta Syllana rescidere, alter defendere cupiebat. Inde ad Pompeium & Cæsar: quorū Pompeius secessor Syllæ fuerat, eiusque potentiam vel æquauerat, vel iam etiam superauerat. Cæsar autem Pompeii potentiam non ferebat, sed quia non habebat, quā tamen illo vieto imperfectaque transcendent. Hinc ad alium Cæarem, qui post Augustus appellatus est, peruererūt, quo imperante, natus est Saluator mundi, Christus. Nam & ipse Augustus cum multis gessit bella ciuilia.

Ac omisis crudelitatibus, quas Sertorius & Catilina, Lepidus & Catulus, Cæsar & Pompeius exercuerunt: eas tantum (quantum ad institutum nostrum pertinere videtur) enumerabimus, quas Triumuirorum, Antonij, Lepidi, & Octavii, tā concordia: quam discordia, ciuiles siue inciuiiles potius pepererunt.

Hij primum quidem discordes, † deinde autem concordes facti, ac imperium inter se pariti, & aduersus imperfectores Cæsar, & eorum fautores in urbe potiti via & via, Syllam imitati, proscriptionis tabulas proponendas esse decreuerūt. ut scribit Appianus libro tertio. de ciuil. Rom. bellis. & Eutropius libro septimo. rerum Rom. In quibus Senatorii Ordinis circa trecentos, Equestris vero ad Duo millia, in quibus etiam fratres & patrui proscribentium inerant: sed & ex potentioribus ad mortem condemnarunt Decem & Septem, inter quos & Cicero fuisse dicitur. His deinde Centum & Triginta, & paucis post Cetum & Quinquaginta virorum proscriptiones additæ, ac per varia urbis loca prolatæ sunt: Quorum omnium capita ad Triumuiros diffinito premio deferri iussum.

Erat autem lex proscriptionis, ut nullus aliquem eorum, qui proscripti essent, susciperet, aut aliquo præmitteret, neque pecuniis consideret, vel saluaret aliquem, vel iuuaret, aut cu illo seruiret.

Si quis contra legem fecisset, nulla venia dignus, & ipse in proscriptorum numerum ponetur. Eorum autem, qui interemptorum a secunda Triumuiris portarent, præmium erat libero quidem. Quinque supra viginti mille drachmæ: serui ultra proprii libertatem corporis, decies mille drachmæ Atticæ. Idem quoque præmium iudicibus erat constitutum.

Proscriptione igitur a Triumuiris ad huic modum annotata, crudelissime in proscriptos sequiturum est. Primum omnes urbis exitus, aut portus, aut stagna, aut quodcumque aliud, quod ad fugam suscipiendum erat, aut ad latendum per prouinciam prosfugis patebat, a Turmarum Ducibus obsidebatur, quibus perscrutari omnia ac discutere in iunctum fuerat: Et hec uno impetu simul facta sunt. Statim igitur per omnem prouinciam ac ciuitatem, ut quisque quod sperauerat, adeptus fuerat, hominum captiuitates plurimæ subitæque perpetrabantur. Varii ad hæc necis modi, capitum abscessiones mercedis gratia conspiciebantur, fugæ turpissimæ, aliis puteos, aliis subterraneos specus, & immunda quæque subeuntibus: alij subiectis regulis operti, miro silentio latuerunt. Mulieres non minus & pueros, quam percussores formidantes, qui non satis beneuole se erga eos habebant: alii ad pedes seruorum suorum præcidentes, cum clamore & ciuili, eos dominos suos, & saluatrices appellarunt. Quæ res eo miserior videbatur, quod omnium spe salutis destituti, nulla misericordia ab ullo leuarentur. Nam & suos repente ex necessariis hostes effectos esse cernebant, vel ob simultatem, vel munerum promissionem, vel ob repositum in domibus aurum & argentum. Infidus quippe unusquisque in domesticos effectus erat, & propriam utilitatem beneuolentiæ eorum ante tulerat: fidi autem & beuoli non auxilium afferre, non celare aliquem, aut cum ulla conuenire audebant, ob suppliciorum crudelitatem. Erant q se spontanea fame conficerent, qui laqueis vitam finirent, qui aquis immergerent, aut ex tecto precipites darent, aut igne se absumerent, aut iugulatoribus se offerent.

Cœterum, quid circa singulos actum, & quo genere immunitatis & crudelitatis in unum quenque eorum, qui proscripti fuerunt, sequiturum sit, præter ea, quæ iam in genere dicta sunt, ex Plutarcho, Appiano, aliisque rerum Romanarum scriptoribus cognoscere licet: nos unum tantum ex Appiano, de nece Ciceronis hoc loco abscribemus.

M. Cicero igitur, † qui post C. Cæsarem potens admodum, quantum popularis monarchia valuit, in urbe floruit, cum filio & fratre, ac fratri filio, omnibus denique necessariis eius, & clientibus amicisque proscriptione damnatus est. Quam autem inimici eius in eum crudelitatem exercuerint, ad huc modum describit Appianus. Is, inquit, fugiens paruam ingressus ratem, maris tempestate deterritus, ad proprios agros, quos ob historię huius passionem vidisse memini, circa Capuam, Italiz urbem delatus est. Tacite igitur accedentibus his, qui illum inquirebant, quippe pre cœteris ambitiōsissime hanc vi rum efflagitabat Antonius, & Antonii causa, quam plurimi corui aduolantes, obstrepare cooperunt, cundem a somno excitantes, vestem quoque rostris eo usque attraxere e quiescentis corpore, quo ad serui id signum a Deo missum arbitrati, lectica impositum, iterum ad mare per profundam sylluam occulto calle detulere. Multis per partes accidentibus, interrogantibusq; sicubi Cicero appareret: obui ob beneuolētiā misericordiamque, nihil nisi ablatum fuisse referebant. Verū Credo quidam Clodii clientulus, Ciceronis acerbissimi hostis, Lænæ Turmarum Duci, cum paucis asistenti, calleri indicit. Quo cognito, insequitur ille, & Ciceronis seruos longe plures, quam quos ipse deduceret, auxilio adesse cernens, milititer admodum cœpit exclamare. Ea voce qui in agris aderant postremi Turmarum Duces aduolant, quos intuētes Ciceronis serui, quam plurimis accidentib. territi, cœserunt. Lena vero qui propriam causam Ciceronis patrocinio tutatus, pœnam effugerat, caput e lectica primus extulit, similius pœcidiit, tribus feriens, secanisque vulneribus ob inexperiencedam. Abscidit & dexteram, qua orationes illas luculentissimas in Antonium, veluti Tyrannum exarauit, ad Domesthenis in Philippum editarum similitudinem. Quo facto nonnulli in equis, quidam nauibus præuecti sunt, ut hec Antonio primi nunciarent. Lena sedenti in foro Antonio, caput manuique Ciceronis a longe protuluit, ostenditq;. Qua ex re exulta ratus, Ducem coronauit, adornauitque donis, ducentis scilicet, & quinquaginta millibus Drachmis Atticis, quod maximum et & pugnacissimum inimicorum olim eius occidisset. Caput manusque Ciceronis, in foro ante tribunal per spaciū temporis pendere, quo in loco & ipse prius orare solitus. Ad id spē et aculum multi audientes, visendi causa conuenerunt. Ferunt & in die Antonium Ciceronis caput in mensa tenuisse, demum faciatum animo, ab hoc nefando spectaculo abstinuisse. In hunc modum! Cicero eloquentia admirabilis, præter cœteros in hanc etatem usque, & qui consularem dignitatem obtinuerat, in maximis patriæ usq; utilis, extinctus, ab hostibus contumelias affectus est.

Paulodiversius candem historiam narrat Plutarchus. Nā proditori illi ac callis indicem, quem Appianus Cerdonem, & Clodii Clientulum fuisse scribit: Plutarchus Philologum Q. fratri libertum fuisse ait: Eum videlicet, quem Cicero

Conradi Brunii de seditionis.

ro studijs liberalibus eruditus. Lænam vero, quem Turmarum Ducem fuisse asserit Appianus, Plutarchus nō Lænam, sed Popilium, A cūdem Tribunum militum fuisse tradit: cū videcerit, qui iam dudum parricidij reus, opera Ciceronis, qui causā suscepereat, defensus, iudicia euanis. Sed nec Læna caput Ciceronis præcidit. sed Herennius Centurio, qui per demonstrata semitam accelerans, illum consequutus est, vbi Cicero percussores imminere cognoscens suis vti leticam siste-rent imperauit. Inde ceu per sepe consuerat, cum genam sinistram imposuisset, immotis oculis percussores prospiciens, iugulum apparat.

Quod Herennius poscens erine nudum & extra leticam vulneribus prolatum, quia tunc Sexagesimum quartum era tatis ægit annum, caput & manus eius iussu Antonij præcidit. Antonius autem ea accipiens, ingenti voce proclamauit. Sic habeant finem proscriptiones. vt scribit August. libro 3. de ciui. Dei. cap. 30. Sic igitur diuersus ille artifex regendæ Republicæ Cicero, qui Augusto fuit, vt eius potentia contra Antonium nutritur, sperans cum depulsa & oppressa Antonii domiuatione, instauratur Reipublidæ libertatem ab eodem Augusto, cuius dignitatem & potestatem fouebat, Antonio, quadam quasi concordia pactione, occidens permisus est: nec libertatem ille Republicæ, pro qua multum clamauerat, instaurauit, sed ditioni potius propriæ subiugauit.

Alterum genus crudelitatum eorum esse diximus, qui seditiones comprimunt. Cuius multa quidein exempla cōmemorare possein: Sed quoniā hæc Historiarū studiosis passim obvia sunt, nihil est, vt pluribus lectorum suspēdam. Nam sat diu his rebus immoratus, ad alia mihi properandum video: vnum tantum, ne nihil de hoc genere dicere videar, afero. & August. de ciui. Dei libro tertio. cap. vigesimoquarto.

20 Lucius Opimius † Consul, qui aduersum alterum Gracchū intra urbem arma commouerat, iam eo cum sociis oppresso & extinto, ingentem ciuium straem fecit. Cunque quæstionem haberet, iam iudicaria inquisitione cœteros perseguens, tria millia occidisse perhibetur.

Ex quo intelligi potest, quant a saevitia fuerit seditionis. 21 quando etiā victoria contra seditiones obtenta, tanta multido hominum, non solum ī turbido ipso armorum strepitu, sed etiam iudiciorum, velut examinata cognitione præcedente interierunt.

Sunt & qui ad hoc genus postremum Sylla bellum, quod aduersus utrumque Marium patrem & filium gessit, referat, vt per quem oppressa iam a Mario patria, pristinæ libertati restituta fuerit. At quem crudelissime, non in hostes tantum, sed ī amicos etiam saeuierit Sylla, paulo ante declaratum est: Ut recte de ea vindicta, seu saevitia potius, Lucanus Poeta dicit. libro secundo.

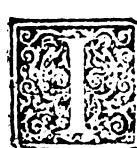
Sylla quoque immensis accessit cladibus ultro,
Ille quoque exiguum restabat sanguinis urbi,
Hausit, dumque nimis iam putrida membra recidit,
Excessit medicina modum, nimiumque sequuta est,
Qua morbi duxere manus perire nocentes,
Sed cum iam soli possent superesse nocentes,
Tunc data libertas odiis resolutaque legum
Erenis ira ruit.

Seditione nasci ex seditionem.

S V M M A R I V M.

1 Sedatio vna parit aliam, quod exemplis comprobatur nu. 2.
3 Schismata ex schismatibus, & hereses ex heresibus nascuntur.

Caput X.

Nter incommoda Seditionum, illud non minimum est, quod vna sedatio † parit aliam. Est. n. eius natura sedatio, vt vbi semel corpus Reipublicæ inuaserit, quasi repente ad singula etiam intima membra penetret, & nisi radicitus extirpata fuerit, nō solum breui tempore repululet, sed etiam alias ex se seditiones progignet.

2 Sic secessio plebis, † Tribunitiam potestatem patribus extorsit, quod ius Cn. Martio, qui Cariolani cognomen habuit, per occasionem diuidēdæ Annon, denuo patribus recuperare conātæ, excitata alia sedatio est: vt scribit T. Liuius. libro secundo. ab vrb. cond. Quam vix tandem Cariolano in exilium acto, cohibuit atque sedauit Senatus. Sed eam maius malum inseguutum est: Nempe Coriolanus. vt refert Vale-

rius libro secundo. capit. secundo. in exilio apud Volscos degens, iniuria memor, bellum Romanis intulit, quod una matr Veturia extinxit. Sic Gracchanæ seditiones initium, quidem fuerunt in vrbe Roma ciuilis sanguinis, gladiorumque impunitatis. Inde ius vi obrutum, potentiorque habitus prior, discordia que ciuium, antea conditionibus sanari solite ferro dijudicata, bellaque non causis inita, sed prout corū merces fuit. Ex Gracchanis igitur seditionibus, Apulciana, Drusiana, & ex his bellum Sociale, ciuilia & Seruilia orta sunt. vt scribit l. Flo. lib. 3.

3 Sic & ex heresibus hereses, † ex schismatibus schismata & nascuntur: vt alias a nobis abunde demonstratum est. lib. 2. de hereticis & schismaticis.

Nec id sane mirum: non enim ibi consistunt exempla, vt inquit Velleius Paterculus, lib. 2. Histo. Roma. vnde coepérūt, sed quamlibet in tenuem recepta tramitem, latissime euagādi sibi viam faciunt: & vbi semel recto decerratum est, in praeceps peruenitur, nec quisquam putat turpe, quod alii fuit fructuosum.

DE SEDITIONIBVS LIBER QVARTVS: QVI EST DE REMEDIIS,

Quibus Seditiones Comprimuntur.

Ad quorum efficiū pertineat, sedare seditiones.

S V M M A R I V M.

1 Belli duo genera apud Platонem lib. 1. de legibus.

2 Irenarchæ apud veteres qui dicebantur, eorum officium quale sit. nume. 3. & 4. 5.

6 Pœna in autores schismatum.

Caput I.

Vpereſt pars ultima Inſtituti operis huius de seditionibus, quæ remedia continet, quibus seditionum motus, in Republica comp̄rimuntur.

In qua re duo spectanda sunt. Persona tam eorum, qui medentur, quam eorum, quibus remedia adhibentur: & Ratio medendi. Primum igitur, si magnam apud omnes laudem & gloriam merentur, qui patriam ab iniuria hostium fortiter dimicantes defendunt: quanto magis laudandi sunt: qui ciuiles & intestinas discordias in Repub. sanant? Quod pulchre apud Platонem. libro primo. de legibus. confirmare videtur hospes Atheniensis, q̄ citato quodam Tirteti Poetæ, carmine, primum summis laudibus affert eos, qui optime se gerunt in bello. Deinde duo † bellī genera statuens: Alterum, quod seditionem appellamus, grauissimum sane, vt quod nemo in sua ciuitate esse vult: & si accidat, quam oxyus fieri potest, sedari cupiat. Alterum vero bellī genus, multo mitius illo, quo aduersus extēnos & alienigenas vtimur. Claros quidem eos esse ait, qui extera magno animo bella gerunt. At longe clarissimos, qui maximo in bello, id est, in seditione præstant: Theognis Poeta testimonium subinde citans, qui ait. Fidelem virum omni argento atque auro in seditione meliorem. Etsi autem, quod iure tam magistratus quam subditi, Rempub. a seditionum incommodeis custodiunt, etiā quibus premiuntur, ab ipsis etiā liberare tenentur: tamen singulariter ad officium eorum, q̄ præsumt rebus publicis, pertinet, vt pacate & quietæ prouinciae sint, quas regunt.

Quod tum facile obtinent, si solicite id agant, ut malis & seditionis hominibus prouinciae careant, eoque cōquirant, & vt quisque deliquerit, in eum animaduertant. l. congruit. ff. de offic. præsid.

Sic ad præfecti vrbis curam olim pertinebat quies populi, qui & dispositos milites stationarios habebat, ad tuendam popularium quietem, & ad referendum sibi quid vbiq; ageretur. lege prima. §. quies quoque. ff. de offici. præfect. vrb.

2 Veteres Irenarchæ † vocarunt: quia ad tollendas discordias, & pacādos ciuium animos, in ciuitate præfiebātur. επονειρην, id est, a pace concordia dicti. Idem etiam cognoscunt, quoties de finibus certatur, quanquam Martianus generaliter Irenarchs vocat, qui disciplinę publicæ, & corrigendis mori-

Tractatum Tomus XI.

127

Quales esse debeant Irenarcha, quibus seditionum componendarum cura iniungitur.

S V M M A R I V M .

- 1 *Eloquentia est non solum utilis sed necessaria.*
- 2 *Calliope musa irenarchae necessaria est.*
- 3 *Mores boni eloquentiae coniuncti valent.*
- 4 *Seditionum sedatores summopere laudantur.*
- 5 *Læna erat vestis militaris uillorum crassitudine calefaciens chlamidem.*
- 6 *Opinio prudentiae & probitatis plurimum momenti possidet in rebus publicis.*
- 7 *Seditionum sedatores sediciosis gratos esse oportet.*
- 8 *Personarum ratio habenda est.*

Caput II.

Vemadmodum autem Qui præ-

- sunt publicis administrationibus, iusti debent esse, prudentes, & boni viri, tum multo etiam rerū vsu exercitati: Ita & qui componendarum seditionum negocium aggrediuntur, primum omnium virtutibus prædicti, id est, iusti, prudentes, fortes & temperantes esse debent. Nemo enim integer & fidelis, sine omnium virtutū numero in seditionibus reperiri poterit, ut inquit Plato, libro 1. de legibus. Sed & eloquentem esse oportet, cuius officio atque curæ incumbit, discordantium animos ad amicitiam & pacem reuocare. Est enim eloquentia & tum omnibus, qui
- 1 *Respublicas administrant: tum vero iis, qui ad sedandas discordias, & conciliandam inter dissidentes ciues pacem destinati sunt, nō solum virilis, sed etiam necessaria. Propter quod & Reges olim. (vt, scribit Plutarchus in Politicis.) tametsi sceptris & purpura nobiles, satellitibus cōstipati, deorum demū oraculis inflati & tumidi, vulgus deterritare soliti, ac sibi subiçere: Volebant tamen verborum Oratores effici, gratiamque dicendi nequaquam aspernabantur. Conciones, in quib. clari solent effici viri, non negligebantur, nec louem duntaxat consiliū præsidem obseruabant, bellicosumque Martem, aut militarem Mineruam: Sed Calliope & quoque venerabātur, que Regibus veneranda comes accedit, ferociam vulgi suadela leniens atque pudore. Homo certe priuatus de ueste atque habitu populari ciuitatem regere, voluntatem populi preualere, multitudinis moribus modū facere non poterit, nisi oratione & eloquentia prædictus sit, quæ vna suadeat, assūciat, flectat, ducat, que multitudinem.*
 - 2 *Non igitur mores dicentis tantum sunt, qui persuadeat, nec sola oratio. Re enim vera vtrunque est, quod rem efficit, mores nimirum atque oratio: Quemadmodum nauis non solum a gubernatore, sed etiam a Claudio: & equus non solū ab equite, sed etiam a freno in gyrum versatur.*

- Qui igitur & uitutibus simul, & eloquentia clari & potentes sunt, hos ego omnium maxime ad sedandas seditiones idoneos esse existimio. Cuius velut effigiem Poeta hic carminib. depingit.*

- Ac ueluti magno in populo cum sepe coorta est
Seditio, sauitque animis ignobile vulgus,
Iamque faces & saxa volant, furor arma ministrat.
Tum pietate grauem, ac meritis si forte virum quem,
Confexere, silent, arrestisque auribus astant.
Ille regit dictis animos, & pectora mulcet.*
- 3 *Ciceron in Bruto, de clar. orat. iter summos Oratores & ingētibus eos laudibus effert, qui dicendo ciuiles discordias compreserunt. Qualis fuit M. Valerius Dictator, qui paucis annis post Reges exactos, cū plebs prope ripam Anienis ad tertium milliarium consedisset, eumque montem, qui Sacer uppallatus est, occupauisset, oratione discordias sedauit. Ob quam rem & honores ei habiti amplissimi, proter quod & primus maximus est appellatus. Ex eadem causa, M. Popilius laudatur, qui cum Consul esset, eodemque tempore sacrificium publicum cum Læna & faceret (ea fuit vestis militaris, uillorum crassitudine calefaciens Chlamidem) quod erat flamen Carmentalis, plebis contra patres concitatione, & seditione nunciata, ut erat Læna amictus, ita venit in coricionem, seditionemque cum autoritate, tum oratione sedauit.*
 - 4 *Similem laudem Scipio, ut refert T. Liuius. libro 8. secundi belli punci. & plerique alii meriti sunt, quorum & ipsorum orationibus magnæ seditiones compositæ sunt, quos hic nō est locus omnes commemorare.*

Neque

Conradi Brunii de seditionis.

- Neque vero fatis est, iustum, prudentem & eloquentem esse, cuius opera componenda seditione est: sed talis etiam a se seditionis ipsis, quorum animos prudentia & oratione sua leniendos suscipit existimari & haberi debet. Plurimum enim momenti in rebus publicis, prudentiae & probitatis opinio possidet. Nam oratio quantumlibet salutaris & bona, a malo proferatur, vel authoris odio displicere solet, nec quantu per se meretur, tantum ponderis & authoritatis habet. vide Gellium in noctibus Atticis libro decimoctavo. cap. 3. Ex qua causa cum Lacademone Demosthenes quidam in Senatu author suisset sententiae salutaris, & rei de qua agebatur, idoneas, non suisset ea quantulibet bona sententia, vel vnius a uthoris odio a Senatu approbata, nisi Ephori alium ex senioribus delegissent. Qui negocio sententiae dicendae sibi demandato, eandem pronunciasset: rati hoc modo gratiorem, & multitudini acceptiore fore, quae a bono & sincero, quam quae a malo, absoleto, & sordido vase, & ad transfudendam rem salutarem minus bene imbuto, sed absoleto & sordido prodijisset.
- Sed & grati sint seditionis oportet, per quos seditiones sediri debent. Nam quibus infensi sunt, eorum verba & gerrimae audiunt, ne dum consiliis non acquiescent. Quia ratione seditione & rebellione subditorum aduersus dominos suos orta, non ipsi domini, sed legati seditionis ipsi grati & accepti, faciliter seditionem component. Sic plebis seditione aduersus Senatum Romanum & patres commota. vt scribit T. Livius libro 3. ab vrb. cond. cum tres legati consulares, C. Iuli. P. Sulpitius, SP. Tarpeius, ad seditiones fuissent missi: Qui Senatus verbis querent, cuius iussu castra deseruerint, aut quid sibi vellent, qui armati Auentinum obsedit, belloque a uerso ab hostibus patriam suam cepissent: a multitudine cō clamatum est. Vt L. Valerium, & M. Horatium ad se mitterent, his se daturos responsum. Non alia procul dubio ratio ne, quam quia sibi gratis & acceptis, & quorum prudentiam cognitam, fidemque minus suspectam habebant, quam quorum eis fastus & potentia inuisa erat, respondere, eorumque consilia sequi maluerunt. Iam vero quod ad personas & eorum attinet, qui a seditionum morbis liberadant, alia mul titudini, alia singulis personis, alia item seditionum authoribus & magistris, alia ijs, qui seducti fuerint atque decepti: Alia viris, alia foeminas, alia iuuenibus, alia & tate prouectis, remedia adhibebuntur. De quibus omnibus posthac prolixius, & ordine quidem dicemus.

De diuino auxilio, in tribulationibus seditionum implorando.

S V M M A R I V M.

- 1 Seditionum remedia duplia sunt.
- 2 Tribulatio duplex, interna, & externa.
- 3 Deus exauditor in tribulationibus.
- 4 Remedium in tribulatione comparatur penitentia, & oratione, & potissima est oratio. nume. 5. comprobatur exemplo Iudith. numero 6. & 7. exempli Hester. numero 8. Azariae, numero 9. Danielis, numero decimo.
- 11 Peccatorum confessio ad diuinam clementiam oratione imperandam maximum remedium est.

Caput III.

- I**ctum est de personis ^{eorum, q} seditionis ^{incommodis medentur: Sequitur iam, ut de remediis seditionum dicamus. Remedii seditionis}
- † duplia sunt: Diuina & Humana. Diuinum est, quod a solo Deo praestatur, nimirum bonitas illa & clemencia diuina, qua Deus in tribulationibus succurrit eis, qui inuocant nomen eius. Sane hoc remedium nihil efficacius, nihil praesenti, nihil magis salutare. Siquidem nunquam deest diuina misericordia illis, qui sperantes in Dominum, inuocant nomen eius. quis enim permansit in mandatis eius, & derelictus est? Aut quis inuocauit illum, & despexit eum? Quoniam & misericors est Deus, & remittit in die tribulationis peccata, & protektor est omnibus exquirientibus se in ueritate. eccles. cap. 2. Ac vniuersale quidem illud remedium est, ad quod in omnibus tribulationibus recurrentem est: Sed quod omniū maxime in tribulationibus seditionum & bellorum inuat, ipso Domino ita per Prophetam permittente, & dicente Psalmo 80. In tribulatione inuocasti me, & liberaui te: Exaudiui te in abscondito tempestatis: probauit te apud aquam contradictionis.

tionis. Siue enim hoc de tribulatione & tempestate conscientia tñ intelligamus quæ est bellum illud internum, & omnium grauissimum, quo concupiscentia rationi, & caro spiritui rebellant: præsens est & salutare illud remedium. In tribulatione inuocasti me, & liberaui te, &c. Siue de tribulatione, qua ab internis & domesticis hostibus præmimur, accipiamus: idem remedium a Domino expecta. Inuoca ipsum in tribulatione, & liberabit te. Nam & de illis cum sacro Psalme dicere potes. Psal. 5. 4. Si inimicus meus male dixisset mihi, sustinuistis me: & si is, qui oderat me, magna loquutus fuisset, absconditsem me forsitan ab eo. Tu vero homo vanus, dux meus & notus meus, qui simul dulces mecum capiebas cibos, in domo Dei ambulauimus cum consensu. Veniat mors super illos, & descendant in infernum viuentes. Quoniam nequit in habitaculis eorum, in medio eorum. Ego autem ad Dominū clamaui, & Dominus saluabit me. Siue ab externis hostibus tribularis, si Dominum innocearis, liberabit te: Exaudi te in abscondito tempestatis: probabit te apud aquam contradictionis.

Quin & sancti Dei homines, † non solum sepe summi huius medici opem implorarunt, sed etiam ipsius remedio in tribulationibus adiutor se esse testantur. Tu es refugium, inquit psalmus 31. a tribulatione, quæ circundedit me: exultatio mea, erue me a circundantibus me. Et iterum Psal. 68. Exaudi me Domine, quoniam benigna est misericordia tua. Secundum multitudinem miserationum tuarum respice me: Et ne auertas faciem tuam a pueru tuo. Quoniam tribulor, velociter exaudi me. Intende animæ meæ, & libera eā, propter inimicos meos eripe me. Item Psal. 101. Domine exaudi orationem meam, & clamor meus ad te veniat. Non auertas faciem tuam a me: in quacunque die inuocaueris te, velociter exaudi me His & similibus medici opem a se impleratam testatur Propheta. Opem vero sibi latram esse, ad hunc modum clamat Psal. 117. De tribulatione inuocauit Dominum & exaudiuit me in latitudine. Dominus mihi adiutor, non timebo quid mihi faciat homo. Dominus mihi adiutor, & ego dispiaciam inimicos meos. Bonum est confidere in Domino, quam confidere in homine. Bonum est sperare in Domino, quam sperare in principibus. Omnes gentes circuerunt me, & in nomine Domini, quia vultus sum in eos. Impulsus euersus sum, vt caderem: & Dominus suscepit me. Fortitudo & laus mea Dominus, & factus est mihi in salutē. Item Psal. 17. In tribulatione inuocauit Dominū, & ad Deū meum clamaui, & exaudiuit de templo sancto suo vocem meam. Et clamor meus in conspectu ciuius, intravit in aures eius.

Porro diuinum hoc Remedium † duabus maxime rebus comparatur: penitentia, & Oratione. Orationem adiuuat iejunium & elemosyna, iuxta quod Angelus ad Thobiam dicit. Bona est oratio cum iejunio & elemosyna, magis quam Thefauros auri reconcordere. Thob. 12. Ac ad penitentiam quidem imperandam, hoc diuinum remedium non solum vtile, sed etiam necessarium esse, Dominus apud Prophetam admonet. Si penitentiam, inquit, egerit gens illa, a malo suo, quod loquutus sum aduersus eam: agam & ego penitentia super malo, quod cogitauit vt facerem ei. Et subito loquar de gente & de regno, ut ædificem & plantem illud. Si malum fecerit in oculis meis, vt non audiat uocem meam: penitentiam agam super bono, quod loquutus sum, ut facerem &c.

Hier. 18. Orationem † vero omnium maxime ad imperandum, quod dixi, remedium clementiae & misericordiae diuinæ efficacem esse, idem Dominus inuit, dicens Matth. 7. Petite, & dabitur vobis: querite, & inuenietis. Pulsate, & apperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui querit, iuicit, & pulsanti, aperietur.

Atque ad hunc sane modum sancta mulier Judith, diuino hoc remedio vfa, populo ab obsidione Holofernis liberavit. Holoferne siquidem Bethuliam ciuitatem obsidente, populum ciuitatem eidem, intra quinque dies tradere volētem, ad penitentiam & orationem adhortata, est † his verbis: Iudith. cap. 8. Posuisti vos tempus miserationis Domini, & arbitrium vestrum idem constituitis ei. Sed quia patiens Dominus est, in hoc ipso peniteamus, & indulgentiam eius fusis lachrymis postulemus. Non enim quasi homo, sic Deus communabitur, neque sicut filius hominis ad iracundiam inflammat. Et ideo humiliemus illi animas nostras, & in spiritu contriti humiliato, seruientes illi, dicamus flentes Domino, vt secundum voluntatem suam faciat nobiscum misericordiam suam, vt sicut conturbatum est cor nostrum in superbia eorum, ita etiam de nostra humilitate gloriemur. Quoniam non sumus sequuti peccata patrum nostrorum, qui dereliquerunt Deum suum, & adorauerunt Deos alienos: pro quo scelere dati sunt in gladium, & in rapinam, & in confusionem,

fusionem, inimicis suis. Nos autem alterum Deum nesci-
mans, præter ipsum. Expectemus humiles consultationem ei⁹,
& exquireret sanguinem nostrum de afflictionibus inimicorum
noscitorum: & humiliabit omnes gentes, quæcunque insur-
gunt contra nos, & faciet illas sine honore Dominus Deus
noster. Et nunc fratres, quoniam vos qui estis presbyteri i po-
pulo Dei, & ex vobis pendet anima illorum, ad eloquium
vestrum corda eorum erigite, vt memores sint, quia tentati
sunt patres nostri, vt probarentur, si vere colerent Deum
suum. Memores esse debent, quomodo pater noster Abram
tentatus est, & per multas tribulationes probatus, Dei
amicus effectus est. Sic Isaac, sic Jacob, sic Moyses, & omnes
qui placuerunt Deo, per multas tribulationes transierunt si-
deles. Illi autem qui, tentationes iudas non suscepserunt cum
timore Domini, & impatientiam suam, & improperiū mu-
murationis suę, contra Dominum protulerunt, exterminati
sunt ab exterminatore, & a serpentibus parierunt. Et nos er-
go non vici sciamur nos pro his quæ patimur, sed reputantes
peccatis nostris hæc ipsa supplicia minora esse flagella Domini,
quasi serui qui corripimus, ad emendationem, & non ad
perditionem nostram euensis credamus. Deinde & ipsa orationis
suum ingressa, cilicio se induit, & cinerem super caput
suum posuit, & prosternens se Domino, longam quidem
orationem habuit, quam his tandem verbis cœclusit. Judith.
capitu. 9.

Non in multitudine est virtus tua Domine, neque
in equorum viribus voluntas tua est, nec superbi ab ini-
cio placuerunt tibi, sed humilium, & mansuetorum semper
tibi placuit deprecatio: Deus coelorum, creator aquarum, &
Dominus totius creaturę, exaudi me miseram deprecarem,
& de tua misericordia præsumenterem &c.

Eodem remedio usi Hester, & ipsa populum iudeorum
ab insidiis Aman, & Tyrannide Artaxerxis Regis liberauit.
Hester. 14. Sic enim Dominum Deum Israel deprecata est:
† domine mihi, qui Rex noster es solus, adiuua me solitariam,
& cuius præter te nullus est auxiliator illius. Periculum meum
in manibus meis est. Audiui a patre meo, quod tu dominus
tulisses Israel de cunctis gentibus, & patres nostros ex omni-
bus retro maioribus suis, vt possideres hereditatem sempiter-
nam, secundum eis sicut locutus es. Peccauimus in conspectu
tuo, & idcirco tradisti nos in manus inimicorum nostrorum:
culimus enīm Deos eorum. Iustus es Domine. Et nunc no-
sis sufficit, quod durissima nos opprimunt seruitute: sed ro-
bur manum suarum, idolorum potentias deputantes, volū-
ta mutare promissa, & delere hereditatem tuam, & claudere
ora laudantium te, atque extinguere gloriam templi & al-
taris tui, vt aperiant ora gentium, & laudent idolorum forti-
tudinem, & prædicent carnalem regem in sempiternum. Ne
tradas Domine sceptrum tuum his, qui non sunt, ne rideant
ad ruinam nostram: led conuerte cōsilium eorum super eos,
& eum, qui in nos cœpit scire disperde. Memento domine,
& ostende te nobis in tempore tribulacionis nostræ, & da
mihi fidutiam Domine rex Deorum, & vniuersitatem potestatis:
tribue sermonem compositum in ore meo in cōspectu leo-
nis, & transfer cor illius in odium hostis nostri, vt & ipse pe-
reat, & coeteri qui ei consentiunt. Deus fortis super omnes
exaudi vocem eorum, qui nullā aliā spem habent, & libera
nos de manu inimicorum, & erue me a timore meo. Sic Da-
niel. 3. Azarias unus ex tribus pueris, qui apperiens os suum i
medio ignis, dixit Benedictus es domine patrum nostrorum,
& laudabile & gloriosum nomen tuum in sæcula: Quia iu-
sus es in omnibus, quæ fecisti nobis, & vniuersa opera tua ve-
ra, & via tua recta, & omnia iudicia tua vera. Iudicia enim
vera fecisti, iuxta omnia quæ induxisti super nos & super ci-
uitatem sanctam patrum nostrorum Hierusalem: Quia in ve-
ritate & in iudicio induxisti omnia hæc propter peccata no-
stra. Peccauimus enim, & inique egimus recedentes a te, & de-
liquimus in omnibus, & præcepta tua non audiuimus, neq;
obscurauimus, nec fecimus sicut præceperas nobis, vt bene
nobis esset.

Omnia ergo quæ induxisti super nos, & vniuersa quæ feci-
sti nobis, in vero iudicio fecisti, & tradidisti nos in manibus
inimicorum nostrorum iniquorum, & pessimorum, prævari-
catorumque, & regi iusto, & pessimo ultra omnem terram.
Et nunc non possumus aperire os: confusio & opprobrium
facti sumus seruis tuis, & in his qui cōsulunt te. Ne, quæsumus,
tradas nos in perpetuum, propter nomen tuum, & ne dissi-
pes testamentum tuum, neque auferas misericordiam tuam
a nobis, propter Abraham delictum tuum, & Isaac seruum
tuum, & Israel sanctum tuum.

Quibus locutus es pollicens, quod multiplicares semen eo-
rum. sicut stellas coeli, & sicut arenam, quæ est in littore ma-
ris: quia Dominus imminuti sumus, plusquam omnes gentes,
sumusque humiles in vniuersa terra hodie propter peccata

nostra. Sic Daniel † in captiuitate positus. vt patet Daniel. 9.
primi quidem peccata non tantum populi sui, sed etiam
sua confessio, deinde ad hunc modum orauit. Et posui facie
meam ad Dominum Deum meum in rogare, & deprecari in
ieiuniis, sacco & cinere: & oravi Domum Deum meum,
& confessus sum, & dixi. Obscurum Domine Deus magne &
terribilis custodiens pactum & misericordiam diligenter,
& custodiētibus mandata tua. Peccauimus, iniquitatem feci-
mus, impie egimus, & recessimus & declinavimus a manda-
tis tuis ac iudiciis. Et non obediuimus seruis tuis Prophetis, q
loquuti sunt in nomine tuo Regibus nostris, principibus no-
stris, omnique populo terræ. Tibi Domine iustitia, nobis aut
cōfusio facie: sicut est hodie viro Iuda, & habitatoribus Hie-
rusalem, & omni Israele, his qui prope sunt, & his qui procul
in vniuersis terris, ad quas eiecisti eos, propter iniquitates eo-
rum, in quibus peccauerunt in te Domine. Nobis confusio
facie, Regibus nostris, principibus nostris, & patribus nostris,
qui peccauerunt. Tibi autem Domino Deo nostro misericor-
dia & propitiatio: quia recessimus a te, non audiuius vocē
Domini Dici nostri. ut ambularemus in lege eius, quam po-
suit nobis per seruos suos Prophetas. Et omnis IsraeI præ-
dicati sunt legem tuam, & declinaverunt, ne audirent uocem
tuam: & illauit super nos maledictio & detestatio, quæ scri-
pta est in libro Moysei serui Dei Deut. 14. quia peccauimus ei.
Et statuit sermones suos quos loquutus est super nos, & sup
principes nostros, qui iudicauerunt nos: vt super induceret in
nos malum magnum, quale nunquam fuit sub omni cœlo,
secundum quod factum est in Hierusalem. Sicut scriptum est
in lege Moysi. Omne malum hoc venit super nos. Et non ro-
gauimus faciem tuam Domine Deus noster, vt reueremur
ab iniquitatibus nostris, & cogitaremus veritatem tuā.
Et vigilauit Dominus super malitiam, & adduxit eam super
nos. Iustus Dominus Deus noster in operibus suis, quæ fecit:
non enim audimus vocem eius. Et nunc Domine Deus no-
ster, qui eduxisti populum tuum de terra Aegypti in manu
fotri & fecistiti tibi nomen secundum diem hanc. peccauimus
Domine in omnem iustitiam tuam. Auertatur obscurus ira
tua, & furor tuus a ciuitate tua Hierusalem, & a monte san-
cto tuo: propter peccata enim nostra, & iniquitates patrum
nostrorum, Hierusalem, & populus tuus in opprobrio sunt
omnib. per circuitum nostrum. Nunc ergo exaudi Deus no-
ster orationem serui tui, & preces eius: & ostende faciem tuā
super sanctuarium tuum, quod desertum est. Propter temet-
ipsum inclina Deus meus aures tuam, & exaudi, & aperi o-
culos tuos, & vide desolationem nostram, & ciuitatem, sup
quam inuocatum est nomen tuum.

Neque enim in iustificationibus nostris prosternimus pre-
ces ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis. Exau-
di Domine, placare Domine: attende, & fac. Ne moreris pro-
pter temetipsum Deus meus: quia nomen tuum inuocatum
est super ciuitatem, & super populum tuum. Si ergo qui tan-
ta sanctitate prædicti fuerunt homines, † ut ignes & Leones
circa se innoxios habuerint, non dubitarunt in tribulationi-
bus, Domino peccata sua confiteri, & ad diuinam clemen-
tiam atque misericordiam confugere: Quanto magis nos
peccatores, seditionum, bellorumque procellis obruti, in ea
tribulatione, primum quidem de peccatis nostris penitentia
agemus, ac deinde pacem a Domino possemus, qui, vt est v-
nus idemque verus author pacis, ita & pacem solus largiri
potest: non solum temporaneam illam, sed etiam quam in
futuro sæculo, cum sanctis communem habebimus sempi-
ternam. Ipse siquidem Deus noster refugium & virtus, adiu-
tor est in tribulationibus, quæ inuenerunt nos nimis.

Seditionibus in tempore occurrendum eſe.

S V M M A R I V M.

- 1 Seditionum sedendarum ratio eadem fere est, quæ curandorum morborum corporis.
- 2 Seditionibus in tempore occurrere potissimum remedium est.
- 3 Sedition ex paruis initia est, & nisi extinguitur in infinitum crescit.
- 4 Sedition monasticha inter carnem & spiritum periculosa est.
- 5 Sedition domestica, nisi cito comprimitur, rix ad concordiam reduci po-
test.
- 6 Arrius in Alexandria una scintilla fuit, sed quia non statim oppressa
est, totum orbem eius flamma populata est.
- 7 Seditionis causa moram non recipit.
- 8 Irenarcha consilio agat, non precipitanter.
- 9 Caroli Quinti imperatoris prudentia in seditionibus opprimentis.

Conradi Brunii de seditionis.

C A P. IIII.

Mplorato aduersus Seditiosos

diuino auxilio humana quoque remedia sanandis seditionibus adhibenda erunt. Est autem eadem fere seditionum & sedandarum ratio, quae curandorum morborum corporis. Quemadmodum enim in curandis morbis, primum causae morborum, corundemque qualitates inquiruntur, quibus cognitis, tum deinde remedia ergatis adhibentur. Quin in ipsa etiam cura ratio habetur, ut alia repentinis, nullam moram patientibus: alia diuturnis morbis, quos Chronicos medici appellant, medicinae adhibentur. Ita & in depellendis a corpore Reipublice seditionum malis, primum quidem seditionum causae inuestigantur, ac his ipsis cognitis, tum eorum medendorum cura suscipitur, & alia subito & aperte ortis seditionibus, alia clanculum conceperis, ac paulatim glisceribus: & alia rursus in principio, alia in medio, & alia in fine remedia adhibentur. Ac primum quidem id generaliter in seditionibus & sedandis, comprimente disque & extinguendis obseruandum est, ut vnde cunque vel vbi cunque ortis seditionibus, in tempore occurrit, in nomine etiam orientur, prouideatur. Nam & in ciuilium discordiarum morbis locum haberet, quod dicitur apud Ouid. libro primo. de remedio amoris.

Principis obsta, sero medicina paratur,
Cum mala der longas inualuere moras.

Fit enim saepe, ut ex prauo membra vulnusculo vniuersu copus inficiatur, ac tandem, nisi in tempore conuenientibus remediis occurrit, intereat, & penitus consumatur. Scintilla res parua est, & pene dum cernitur, non videtur: sed si formitem comprehendenterit, & nutrimenta sui, quamvis parvus ignis inuenierit, mœnia, vrbes latissimos saltus, regionesque consumit. Fermentum quoque res modica videtur & nihil, sed cum farina conspersum, totam massam suo vigore corruperit: in illius vim transit omne quod mixtum est. Hieronimus in comment. in Episto. priorem ad Chor. quælibet 3 t ex paruis quidem initis est, sed quæ paruo tempore, nisi mox extinguitur, in immensum crescit, & non solum domos, vicos, & ciuitates, sed etiam prouincias, & amplissima Regna peruagatur: maxime vero heres & doctrina peruersa quæ ab uno incipiens, vix duos aut tres primum in exordio repetit auditores. Sed paulatim cancer serpit in corpore, & iuxta vulgare proverbiu. Vnius pecudis scabies, totum commaculat gregem. Igitur & scintilla statim ut apparuerit, extinguenda est, & fermentum a massa vicina semouendum. Secundæ putridæ carnes, & scabiosum animal a caulis ouium repellendum, ne tota domus, massa, corpus & grex ardeat, corruptatur, putrefaciat, aut intereat. Grauis est & periculorum plenissima pugna & carnis & spiritus, quam nos monasticam seditionem appellamus. Spiritu si quidem seruitur legi Dei: carne autem legi peccati. Itaque carne superante spiritum, in mortem incidimus (est enim lex peccati, ut quicunque peccauerit moriatur Gal. 5.) Spiritu vero carnem vincente, viuemus. Qui enim legi Dei seruit (quod fit spiritu) vitam habebit. Lex enim spiritus vita in Christo Iesu. Roma. 8. liberat a lege peccati & mortis. Et ut prudentia carnis mors est: ita prudentia spiritus vita, & pax. Etsi autem carnis aduersus spiritum perpetua pugna sit, ad finem etiam usque vitæ nostræ perduraturatura: tamen & in manu sua victoriæ habet spiritus, si adiutus gratia Dei (quæ nunquam inuocati derit) ab initio rebelanti carni, id est, concupiscentiæ eius, non consentiat. At ubi semel atque iterum carni frenum laxaverit, & concupiscentiæ eius indulserit, paulatim peccandi consuetudine subrepente. ut inquit Augu. lib. contra Fortunatum dispn. 2. ita animam perniciose dulcedo & voluptas consuetudine implicat, ut postea vincere non possit, quod ipsa sibi peccando fabricata est: Propter quod semel prostrata & uicta, in perpetua confusione iacet, & ignominia. Iuxta illud. Prover. 18. Impius cum in profundum uenerit peccatorum, contemnit, & sequitur eum ignominia, & opprobrium. Sic in domo dissentientib. inter se patrefamilias, & iis, qui eius potestati subiecti sunt: facile quidem ea discordia, & ab initio componi poterit. At, vbi diutius durauerit, vix perturbata semel domus, ad pristinam concordiam reuocari poterit. Et ad eudem modum seditiones ciuiles in tempore adhibito remedio, sedari possunt, quæ vbi latius serperint, vix magno negotio extingui possunt. Sic seditiones Gracchanæ, Apuleianæ, & aliæ, quæ ab initio facile componi potuerint, vbi aliquandiu sepulta, ac deinde resuscitatae recruduerunt, non solum non extinctæ, sed etiam ex his bella sociaria, ciuilia, & seruilia, suborta fuerunt. Ita Arius & in Alexandria una scintilla

sunt: sed quia non statim oppressa est, totum orbem eius flama popula est. Sic parua initia fuerunt Hussiticæ factio[n]is, quæ ab initio facile quidem comprimi potuerint: At, vbi tempore inuuluit, ne summa quidem summorum principum potestate & potentia extingui potuit.

Adhibenda est igitur huic morbo in tempore remedium. Nam saepe vidimus. ut ait Ouid. libro primo. de remedio amoris.

Quod fuerat primo sanabile vulnus,
Dilatum longæ damna tulisse more.

Atque ex hac sane causa processisse videtur, quod veteru Constitutionibus expressum est: ut inter caulas, quæ mora non recipiunt, seditiones quoque numerentur. Sic enim habet lex. Constitutiones, quæ de recipiendis nec ne appellatio nibus loquuntur, ut nihil noui fiat, locum non habent in eorum personis, quos damnatos statim puniri publice intereat: I. constit. ff. de appella. I. si quis filio. ff. de iniusto rup. & irri. testa. Ut sunt insignes latrones, vel seditionum concitatores, vel duces factio[n]um in his siquidem causis, ubi latro manifestus est, vel seditione prærupta, factio[n]e cruenta, vel alia iusta causa appellatio exequitionem non impedit: non poenitentiatione, sed præsumptiæ periculi causa. Tunc enim punire permittit præses, deinde literis excusare. Sed nec ita tamen festinabit prudens & Irenarcha, qui nomina bono consilio, nihil precipitanter agat: eius memor, quod proverbio dicitur. Qui nimium properat, serius absolvit: & saepe fit, ut ingenio magis, quam viribus proficiatur. Cuius rei pulchrum fæne & memorabile explu[m], nostra ètate addidit. In uictissimum & Gloriosissimum Imperator Carolus, huius nominis Quintus, t qui immensam seditiones atque rebellium multitudinem, quæ nullis uiribus vinci posse videbatur, ipse quasi occisus, consilio, & prudentia sua, nullo fuso sanguine, superauit, & ad obedientiam suam rededit: ut vere de eo dici possit, quod olim proverbio celebratum est. Sedendo vincit Romanus.

De remedij Monastica seditionis.

S R M M A R I V M.

- 1 Pugna inter carnem & spiritum internum hominis bellum dicitur, quod est tērrimum & exitiale, & magna secum fert incommoda. 2. quæ modo sedetur. n. 4.
3 Bellum conscientiae horribile, quod nulla fuga uitare licet.
5 Diabolus continuum bellum contra nos gerit, & quibus armis contra quæm quibus propugnaculis muniamur. numero 6. quibus telis ipsum ferire possumus. numero 7. in qua quanta sit efficacia orationis domini ca. nume. 8.

C A P. V.

Am vero ad species ipsas seditionum, ut earum tam generalia, & quæ sunt omnibus communia, quæ specialia remedia explicemus. Inter

1 quas prima est Monastica, & carnis videlicet aduersus spiritum rebellio: & spiritus aduersus carnem pugna. Quæ merito internum hominis bellum dicitur: quia inter spiritum & carnem geritur. Quæ etsi inter se discordent, tamen a Deo summo Opifice in hoc creata & coniuncta sunt, ut mutua inter eas esset pax & concordia, quæ & perpetua erat futura, nisi propter inobedientiam primi hominis turbata fuissent, & in perpetuam quasi discordiam commutata: ut quanidu viuit homo, verum sit, quod Apostolus dicit Gal. 5. Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Item Rom. 7. Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi menti meæ. Quin & cessabit aliquando hæc discordia, quando scilicet seminabitur corpus animale, & resurget corpus spirituale. 1. Cor. 15. Tunc enim caro nihil concupiscit aduersus spiritum, quando & ipsa spiritualis vocabitur. Quoniam spiritui non solum sine villa repugnativa, verum sine villa corporalis alimenti indigentia, in aternū uiuificanda subdetur. August. in lib. de continent. c. 8.

2. Est autem tērrimum & exitiale bellum, quod aduersus spiritum gerit caro, quæ & magna secum fert incommoda. Caro enim est, quæ animam perdit: caro est, quæ recipit inimicum cum vitijs. Eadem caro. ut scribit August. ad fratres in Eremo. scimicne quaræsimonono. seminat homicidia, seminat fornicationem, seminat concupiscentiam, seminat rixas, seminat libidinem, seminat Idolatriam, seminat cupiditatem,

tatem, seminat superbiam, & inter fratres discordiam, seminat inuidiam, seminat contra Deum blasphemiam, prouocat schismata, irritat hæreses, & intra Ecclesiam Dei infert divisiones, & inter populos Christianos ponit offendicula, & inter gentes pugnas, & inter consanguinitatem mutationes & quod peius est, in corda seruorum Dei diuersa cogitatione genera immittit. Pugnam carnis mox ut caro euaserit & victrix, sequitur bellum & conscientiae. Vtrumque sane horrible, vt quod nulla fuga euitare licet. Quocunque enim fugimus, hi hostes nos sequuntur, carnem nostram nobiscum portamus, sed nec est, quod fugiamus. Quicquid enim. volumus, fugere possumus: conscientiam nostram fugere non possumus. August. in Enarratione. Psal. 30. Intra in dominum tuam, requiescere in lecto tuo: intra in interiora, interius nihil habere potes, quo fugias a conscientia tua, si te rodunt peccata tua. Sed nec in Deum fugere potest peccator, quomodo timens iram Dei dicit Psal. 1. 3. 8. Quo ibo a spiritu tuo, & quo a facie tua fugiam? Si ascendero in cœlum, tu ibi es: si descendero in infernum, ades.

Ad sedandum igitur tam atrox, quod intra nos latet, carnis aduersus nos & conscientiae nostræ bellum, & primum omnium ad Deum pacis, quem fugere non possumus, confugiemus, ab illo opem petemus, ad illum dicemus. cum Propheteta Psal. 30. Esto mihi in Deum protectorem, & in domum refugij, vt saluum me facias. Quia fortitudo mea & refugium meum es tu, & propter nomine tuum deduces me, & enutries me. Deinde & nos, quantum in nobis est, contra carnem nostram pugnare debemus, alioqui si carnali concupiscentiae consentientes, secundum carnem vixerimus, moriemur: si autem spiritu facta carnis mortificauerimus, viuemus, ut inquit Apostolus. Roma. octauo. Tum autem contra carnem pugnabimus, si membra nostra mortificauerimus, quæ sunt super terram: id est, fornicationem, immunditiam, iram, rixam, vt Apostolus admonet Roma. decimo tertio. qui & alio loco dicit. Curam carnis ne feceritis in concupiscentijs vestris. Cœterum caro mortificabitur per abstinentiam in ieiunijs, orationibus & vigilijs. Nam vt ait August. de saluta. do cu. capitulo sexagesimo quarto. his & similibus rebus, & caro domatur, & diabolus exterminatur, qui carnem in potestate habet, non autem animam, & dicente Apostolo. secur. Corint. duodecimo. Datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus Sathanæ, qui me colophizet. Et in carne Iob. tentatus est a diabolo, dicente Domino Iob. primo. & secundo. Et data ei potestas a Domino in facultates eius. Et iterum. Dabo tibi illum in potestatem, præter animam eius. Ac proinde contra diabolum etiam pugandum est, qui & ipse continuū bellum contra nos gerit, vt supra ostendimus. Carnem autem possidet diabolus, qui & in carne nostra seminat semina sua, id est, homicidia, fornicationem, concupiscentiam, libidinem, iram, rixam, ebrietatem, superbiam, furtum, & omnem suggestionem malam, dicente Apostolo. Ephes. sexto.

Nō est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus spiritus aeris huius, aduersus spiritualia in cœlestibus. Hæc semina qui recipit, in carne quoque metet corruptionem, vt inquit Apostolus. Est igitur infestissimus hostis noster diabolus, qui nunquam non circuit tanquam leo rugiens, quærens quem deuoret, tanto formidabilior, quanto callidior. Est enim versutus hostis ille ac tortuosus (ut inquit Augustinus in soliloquiorum capit. decimo septimo. libro 3. c. 3. cuius verba & hoc loco repeterem libet, quamquam ea ipsa supra quoque libro tertio recensuimus) nec facile deprehendi possunt circuitus viæ eius, nec cognosci species vultus eius, nisi dominus illuminet. Nam nunc hic, nunc illic, nunc agnum, nunclupum, nunc tenebras, nunclucem se ostendit. Et singulis quibuslibet qualitatibus, locis & temporibus, secundum varias rerum mutationes, varias exhibet tentaciones. Nam ut tristes decipiatur, tristatur & ipse: vt gaudentes illudat, fingit se & ipse gaudere: ut spirituales defraudet, in angelum lucis se træfigurat: vt fortes comprimat, apparel agnus: vt mites deuoret, apparel lupus. Vnde non solum in carnis operibus, quæ de facili cognoscuntur, nec tantum in ipsis viis: sed in ipsis spiritualibus exercitijs laqueos abscondit subtilis, & sub virtutum colore, ipsa vitia induit, & transmutat se in angelum lucis. Has igitur astutias quis agnosceret? Quis reuelabit speciem indumenti eius, & gyrum dentium eius quis agnosceret? & abscondit sagitas suas in pharetra, & laqueos suos abscondit sub specie lucis. His & multis aliis machinis, clanculū adoritur nos inimicus ille noster filius Belial: Ideo que & fortiter contra ipsum pugnemus necesse est. Nec desunt propugnacula & arma, quibus illum non solum a nobis propellamus, sed etiam prosternamus. Ac primum quidem propugnaculum, & quo communimur, est turris illa, de qua in Psalmo dicitur. Turris fortitudinis, a facie inimici. Turris hæc Christus est, ad quem fugientes, non solum tela inimici,

diaboli per tota loca, tempora, & occasiones contra eos insidiantis, euitabunt: sed etiam in illum, quæ voluerint securi ipsi iacula buntur.

Quisquis igitur tutus esse vult, ne feriatur a diabolo, ad turrim fortitudinis fugiat Christum a. l. quam diaboli iacula nūquam pertingere possunt: Nec tutus tantum a diaboli iaculis erit, qui in hanc turrim intrat, sed ipse etiam in inimicum diabolum tela iaculari poterit, quibus ipse feriatur, & vincatur. Hæc nimis sunt, verbum Dei, fides, spes, opera charitatis, & oratio: Apostolus armaturam Dei appellat vt dicit August. in Enarratione. in Psalmo 60. Induite, inquit, uos armaturam Dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli. Quoniam non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem: sed aduersus Principes & potestates, aduersus mundi reges tenebrarum, contra spiritualia nequitiae, in cœlestibus: propterea accipite armaturam Dei, vt possitis resistere in die malo, & in oib. perfecte stare. State ergo succincti lumbos vestros in veritate, & induti loricam iustitiae, & calciati pedes in preparationem Euangeli pacis, in omnibus lumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere: & galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod est verbum Dei, per omnem orationem & obsecrationem orantes, omni tempore in spiritu. Omnium autem maxime 8 oratione & Dominica aduersus insidias diaboli nos tuebitur, qua nos Dominus cœlestem patrem orare iubet, ne nos permittat induci in temptationem. Hoc siquidem tactus iaculo, non audebit ad nos minus accedere. Scit enim inimicus noster diabolus, qui se his armis tuentur, eos sine dubio aduersus ipsum victoriæ obtinere. Neque enim ignorat, quod in Psalmo decimo septimo. dicit David. Quoniam in te, inquit, eripiar a temptatione. Et iterum: Psalmo qninq. gesimonono. In Deo faciemus virtutem, & ipse ad nihilum deducet omnes tribulantes nos. Scit etiam Deum semper paratum esse, vt nos a temptatione (vbi opem eius implorauerimus) eripiat, Apostolo Pau. dicente 2. Cor. x. Fidelis est Deus, qui non patietur nos tentari, supra id quod possumus: sed faciet etiam cum temptatione prouentum.

De remedij domesticæ seditionis,

S V M M A R I V M .

- 1 *Domus ex marito & vxore, parentibus & liberis, domino & seruis constat.*
- 2 *Vxor est instrumentum ad generationem.*
- 3 *Liberorum proeratio, & honesta educatio quo tendat.*
- 4 *Leges concordiae inter virum & vxorem.*

C A P. VI.

Domus [†]ex marito & vxore, parentibus & liberis, domino & seruis constat. Inter quos, qui cœteris omnibus dominatur, parentes familiæ: qui autem illi parentes, familia appellantur. Est autem ita natura comparatum, ut maritus vxori, parentes liberi, & domini seruis dominantur. Natura enim imperant & dominantur, qui mente prospicere possunt: vt ait Aristote. lib. 1. poli. c. 1. Qui autem corpore, quid imperatum fuerit, præstare possunt, natura parent. At vxor & seruus quasi instrumenta sunt, illa generationis, hic vero exequutionis, eorum quæ prudentis mariti & domini cōfilio fuerint prospecta. Vtitur enim maritus & vxore, tanquam instrumento ad procreationem liberorum, quibus deinde tota domus propagatur. Ni si enim mas & foemina ad generandum coniungerentur, nec liberos domus, nec seruos haberet. Seruo autem utitur dominus, vt ea quæ ad sustentandam familiam necessaria esse prospexerit, opere ipso exequatur.

- 3 *Liberos vero tum procreat, tum honeste educat, ut quos valentes ipsi suo labore tuentur & alunt, mox imbecilles ob senium facti, a valentibus eadem reportent: ut inquit Aristote. libro primo. Oeconomicorum capitulo tertio. & qui vivere ipsi perpetuo non possunt, etiam mortui in filiis vivant, & vt dici solet, natis natorum. Ex duabus igitur societatis domus coalescit, mariti & vxoris, & domini & serui. Vnde & Hesiodus Poeta dixit libro secundo operis ἔργα καὶ μέρα. Οἰκον μὲν πράτις τὰ γυναικεῖτε βοῦντ' ἀποτύπω. Id est. Primum ædes, deinde vxorem, inde bouem agricolantem. Hic præcipue ad viatum, illa ad liberos: quo loco per mulierem etiā virum intelligit, & per bouem aratorem seruum, & reliquam ad comparandum viatum necessariam possessionem: Bos enim pauperibus pro seruo est.*

Tract. Tom. xj.

R Sunt

Conradi Brunii de seditionis.

4 Sunt autem certae leges, † tam coniugum inter se, quam domini ad reliquam familiam, quibus custoditis, concordia souetur: Neglectis vero, discordia & sedatio in societate domestica concitatur. Concordia inter virum & vxorem his maxime legibus conseruatur.

Prima, vt inter eos iniuria ccesset, vt conuicia, amatoria mendicamenta, itnmoderata castigatio, & si qua sunt similia. Secunda, Vt ab externo & illegitimo concubitu astineant: Aristo. libro primo. Oeconomicorum. capitulo quarto. Est enim sacratissima nuptialis satio; † Ideoque nec ferere debent coniuges, vnde nasci quicquam nolent: & si fructus gignat, eorum eos pudeat, & quos maxime celent. Tertia, Sic venerare vrantur, vt neque praesentes egeant, nec vt cum aberunt, abstinere nequeant: sed ita assue faciendum, vt & praesentes, & absentes satis habeant. I. consensu. & Authen. ibi poss. vbi nota. Codice. de repud. glo. in lege quoniam iusurandum. de iure iurand. glo. in Authent. de nupti. S. sequitur. glos. in capitu. sicut. septima quæstio. prima. Et si hi, qui longinquis fuerant ortus sui tempore regionibus separati, inter se conuenerint, & si vir ad peregrina contenderit, nulla longinquitas, nulla absentia, complacitam minuat charitatem. Eadem lex praesentes absentesque coniungit: idem vero vinculum inter distantes & consistentes, coniugalis charitatis iura constringit. Eodem iugo benedictionis virtusque colla sociatur. Ambrosius in Exa. capitulo. septimo. etiam si alter o beat separatarum regionum longa diuertia, quia non coporis ceruice, sed mentis, iugum gratiae repererunt. Sed & eam pudicitiae legem feruabit vxor, vt ad ipsam vir, non ipsa ad virum accede videantur: neque enim decitare virum debet, sed nec tam ipfa prior tentare. vt enim hoc meretricis est, & impudentis: sic & illud fastuosæ, nec virum amantis. Sunt & propriæ leges vxoris Plutarchus in præcep. connubial. Prima, Probam mulierem omnium, quæ intra priuatos partites sunt, dominam esse oportet: quæ autem foris sunt, curabit maritus. In coeteris omnibus mulier viro parebit, nec quicquam eorum curabit aut tractabit, quæ extra domum vel publice vel priuatum aguntur: Ne ei accidat, quod matri Papyri pretexari, † quæ cum filium percontata esset, quidnam patres in Senatu egissent (nam & puer cum parête suo in curia fuerat) Papyri festiu mendacio matrem, quam nimis curiose negocia ad se non pertinentia curare intelligebat, eludens. Actum est (inquit) in Senatu, utrum videretur utilius, ex que Republica esse, unus ne vt duas uxores haberet, an vt vna apud duos nupta esset.

Quo pueri responso decepta mater, alias quoque matronas, ipsa quanquam imprudens, fecellit. Siquidem postridie cum lachymantes, atque obsecrantes orarent, Vna potius ut duobus nupta fieret, quam vt vni duæ, errore earum patefacto, ludibrio Senatoribus habita discesserunt. Aulus Gellius libro primo. c. noct. Acti. ca. 23. Secunda, Non permettit proba mulier quenquam domum ingredi, sine præcepto viri. Summopere enim formidare, debet, quæ facile de mulierum corruptione circunferri solent. Tertia, Sumptu, vestitu, & apparatu minore etiam vtratur vxor, quam leges ciuitatis permiserint. Considerare enim debet, quod nec vestimentorum nitor, nec elegantia forma, nec auri multitudo, tantum vallet ad mulieris commendationem, quantum modestia in rebus, ac studium honeste decorque viuendi. Lysandri filiab.

8 † vestes muliebremque mundum preciosum, Tyrannus Siculus misit: Lylander capere noluit, dicens. Hoc ornamentum de honestabit potius filias meas, quam ornabit. Sed ante Lysandrum hoc Sophocles dixit. Non est hic ornatus o infelix: verum dedecus videbitur, tuæque insania mentis. Ornamentum enim est (ut inquit Crates) quod ornat: ornat autem, quod honestiorem mulierem facit. † Talem vero præstat non aurum, non Smaragdus, non coccineus color: sed quæcunque grauitatis, moderationis, & pudoris speciem adhibent.

Quanquam nihil vetat, vxorem honeste quoque mundicia ornatus vti, modo ab honestatis & pudoris tramite non discedat. Nam et natura mulieres † mundiciem amant, & mundus muliebris dicitur, quod scilicet mulier mundior fit. Nam & tali ornatu mulieres etiam sanctissimas usas fuisse, traditum est.

Sic enim de sancta vidua Judith legimus. Judith. capitulo decimo. Et descendens in domum suam abstulit a se cilicium, & exuit se vestimentis viduitatis suæ, & lauit corpus suum, & vnit se myrto optimo, & discriminauit crinæ capitis sui, & imposuit mitram super caput suum, & induit se vestimentis iocunditatis suæ, induitque sandalia pedibus suis, assumitque dextrariola, & lilia, & inaures & annulos, & omnibus ornamentiis suis ornauit se: sed ita tamen, vt omnis ea compositione non ex libidine, sed ex virtute penderit.

11 Quarta, Est præterea mulieri † per coniunctionem Matri-

monii lex a Deo imposita, vt mores viri pro lege habeat ut inquit Aristoteles libro primo. Oeconomic. capitulo primo. Quos si æquo ferat animo, facile reget domum: sin contra difficultius. Quinta, Non solum in prosperis rebus, secundaque fortuna vnam rem se viro, prestatore, & seruire velle debet vxori: verum etiam in aduersis. Et si defectum patiatur rerum pauperieque prematur, corporis morbo labore, aut aliqua mentis impotentia, æquo animo ferat, & semper optima loquatur de viro, obsequatur in his quæ sunt licita & honesta: id solum cauens, nequid turpe aut indignum faciat. Sexta, Nec si quid animi perturbatione deliquerit maritus, in memoria habebit mulier, sed a gritudini ignorantiae ascribet. Nam quanto in his diligentius obsequetur, tanto sibi maiorem gratiam habebit, cum ab ægritudine fuerit liberatus: & si iubente aliquid turpe non patuerit melius recognoscet ad sanitatem reuersus. Illa quoque communis lex † coniugibus data est, vt vnam confiteantur fidem Christianam, & ut in una Catholica religione versentur. In coniugio siquidem primum queritur religio, non igitur Gentilis ducenda est, non Iudea, non alienigena, id est, heretica, & omnis a fide Christiana & Catholica aliena. Prima coniugii fides castitatis gratia, est, si idola colat, quorum predicatorum adulteria, si CHRISTVM negat, qui præceptor remunerator est pudicitiae, quo modo potest diligere pudicitiam? Si Christiana sit, non est sat, nisi ambo initiati sint Sacramento Baptissimatis. Simul ad orationem nocte coniugibus surgendum est, & coniunctis precibus obsecrandus Deus, vt alibi docet Ambrosius de Abraham Patriarcha. libro undecimo. capitulo nono. Quin & Ethnicis ea lex suit, ut curiosæ religiones & peregrinæ superstitiones a vestibulo domus arcerentur. Nulli enim Deo sacra occulta & abscondita, grata putabant, quæ a muliere fiebant. Plut. in preceptis connubialibus. Apostolus Paulus. Ephes. 5. eam legem prescribit coniugibus, ut unusquisque vxorem sicut seipsum diligat: vxor autem timeat virum suum.

13 Idem de parentibus & filiis hæc præcepta † tradit Ephes. 6. Coloss. 3. Filii, inquit, obedite parentibus vestris in Domino: hoc enim iustum est. Honora patrem & matrem tuam, quod est mandatum primum in promissione, vt bene sit tibi, ut sis longæus super terram. Et vos patres nolite ad iracundiam prouocare filios vestros: sed educate illos in disciplina, & correctione Domini. Eiusdem lex † est de dominis & seruis, quæ sic habet Ephes. 6. Col. 3. Serui, obedite dominis carnalibus, cum timore & tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo: non oculum seruientes, quasi hominibus placetes, sed ut serui Christi, facientes, sicut Domino, & non hominibus. Quoniam unusquisque quodcumque fecerit bonum, hoc recipiet a domino, siue seruus, siue liber. Et vos domini eadem facite illis, remittentes minas: scientes, quia illorum et 14 vester dominus est in cœlis, & personarum acceptio non est apud Deum. Et si autem filii & seruus obedientiam, vxori & seruus timorem iniungat Apostolus: tamen & obedientię & timoris in his diuersa est ratio, † quod & verba Apostoli designant. Siquidem obedientię filiorum & seruorum, timori item vxoris & seruorum diuersa subiunxit. Ad filios enim dicit. Obedite parentibus vestris in Domino. Ad seruos vero: Obedite dominis carnalibus, cum timore ac tremore. De vatore dicit. Vxor autem timeat virum suum. Quo loco timor pro reuerentia accipitur. De seruo autem dicit: Obedite cum timore & tremore. Sicut igitur inter seruum & vxorem metus diuersitas: ita & inter filios & seruos discrepat obedientia. Aristoteles libro primo. Oeconomic. capitulo. quinto. quod ad

16 administrationem domesticam attinet, duas species † seruorum facit. Prepositum siue domus procuratorem, & artificem, qui quipiam operatur: ac domino quidem ad seruos has leges prescribit. Prima, Proposito liberaliora, artifici minus liberalia negocia committet. Secunda, Ita seruus colloquetur, vt neq; insolencere, neque remissos esse sinat: & liberalioribus honorem, operum vero effectorib. cibū abunde ministraret.

17 Tertia, † Aut nihil aut parum vini seruus indulget. Nā vini potus etiam liberos insolentes, iniuriososque reddit. Quarta, In seruis tria sunt necessaria, opus, castigatio, & cibus. Ac cibus quidem sine opere & castigatione, vbi defecerint, insolentes eos reddit, & ad iniuriandum proclives. Opus autem sine castigatione & cibo res violenta est, & impotentes seruos reddit. Quinta, Sunt autem hæc seruus pro vniuersalitate dignitate distribuenda, ac melioribus meliora, deteriorib. deteriora prestanta. His itaq; mariti & vxoris, parentum & filiorum, dominorumque & seruorum, inter se seruatis legib. pulchredomesticæ societatis constabit concordia. Contra vero, vbi hæc ipsæ neglectæ, aut minus diligenter in administratione rerum familiarium custoditæ fuerint, in quacunq; tandem domus parte id fiat, mox dissolutis legib. quæ sunt verū societas domesticæ vinculū, & glutinū qddā, ipsa quoq; coradiis illa luat, dissentiōcēsque & discordiæ subnascantur necesse est.

18 † Veluti

18 elati si maritus vxori iniuriam inferat, vel contra vxor vi-
o, altero videlicet in alterum conuicia iaculantibus, q̄ tñ v-
xori magis proprium est: aut manus iniicientibus, quod fre-
tus solēt mariti: aut si absēte vel i scio viro, mulier viros
lectos aut incognitos in domū intromittat: maxi. vero, si
in quibus non decet, consuetudinem habeat: aut maiores
imperii, quam pro tuenda dignitate & decoro suo, in com-
parandis vestibus, & reliquo ornatu & mundo muliebri fa-
ciat: aut si ergo virum vel nimium morosa sit, aut petulans
& procax: aut si eorum quæ extra domum aguntur, nimis
curiosa fuerit, aut maritus eorum, quæ ad curam vxoris per-
tinent, nimis diligens curator: aut si vxor mores mariti fasti-
diat, vt plerique incepit & insulse solent, si icoante bladien-
te que marito, frontem ipsa contrahat, & agente aliquid fer-
rio iocetur & ridet. Nam ea sunt cum tristis, tum contemnē-
tis animi indicia: aut si in aduersis rebus, maritum vel negli-
git, vel contemnat, & si quid vel morbo, vel alia intempesti
vius urgente solicitudine affectus impotentius agat, id in pe-
iore ipam partem accipiat. Denique si non sit par eadē-
que vtriusque Religionis & fidei Catholicæ confessio: ex his
enim & similib. causis inter maritum & vxorem graues ple-
runque dissensiones nasci, vel ipsa experientia docet: quas &
ipas non inepte seditiones appellabimus. Iuxta illud Comicum
in Andria. Actu. 1. Scena. 1. Per pulisti me, vt homini adule-
scerulo in alio occupato amore, abhorrenti a revxoria fi-
liam darem in seditionem atque incertas nuptias. Sic & ani-
mum parentum a filiis alienat, si mandatis eorum non pa-
reant: & contra filii quoque parentum obedientiam relin-
quunt, si nimis eis duri sint, nec quæ vel honesta ratione
permitta sunt, eorum voluntati indulgeant. Nam vtrinque
peccatur: est enim peccatum filiorum, non obedire paren-
tibus. Parentum vero, paruulos atque lactentes ad iracundia
prouocare, aut certe iam adolescentibus & maturioris æta-
tis ea impetrare, quæ grauia sunt. Sicut igitur in filiis ol-
sequium & subiectiōnis merces est demonstrata: ita parenti-
bus moderatum iubetur imperium, vt non quasi seruis, sed
quasi filiis se præesse nouerint. Sed & eo peccat parentes, si nō
recte educauerint liberos: propter quod & precepto Aposto-
lico adjunctum est. Educate illos in disciplina, & correc-
tione Domini. Hieronymus in commēt. in Epist. Pauli ad Ephē-
sios. pro eo quod correctionem nos legimus, melius in Græ-
co dici putat *Nouberia*, quæ admonitionē magis & eruditio-
nem, quam austoritatem sonat. Sed nec Ethnici t̄ hanc libe-
rorum educandorum rationem ignorarunt, qui & ipsi pa-
rentum erga liberos disciplinam cum lenitate & facilitate
quadam coniunctam commendant: asperitatem & inclemē-
tiam vituperant. Cuius rei Mitio & Demea, quasi exempla
in Comœdia proponuntur. Ille enim urbanus & comes pater:
hic vero durus & asper inducit. Ac vtriusque quidem mo-
res Mitio ipse apud Comicum ahunc modum exprimit. Adelph. A & primo. Scena prima.

Fratri, inquit, nati filii
Duo sunt, inde ego hunc maiorem adoptavi mihi,
Eduxi a paruulo, habui, amavi, promeo,
In eo me oblecto solum, id est charum mibi.

Ille ut idem contra me habeat, facio sedulo.
Do, permitto, non necesse omnia habeo
Pro meo iure agere, postremo alii clanculum
Patre qua faciunt, quæ fert adoloscentia,
Ea ne me celet, confueci filium.

Nam qui mentiri aut fallere infueuerit patrem, aut
Audebit, tanto magis audiebit ceteros.
Pudore & liberalitate liberos
Retinere satius est credo, quam metu.
Hac fratri mecum non conueniunt, neque placent.
Nimium ipse durus, & preter æquum & bonum:
Et errat longe, mea quidem sententia,
Qui imperium credit grauus esse, aut stabilius,
Vi quod sit, quam illud, quod amicitia adiungitur.
Mea est sic ratio, & sic animum induco meum:
Malo coactus qui suum officium facit,
Dum id refutum iri credit, tantisper cauet.
Si sperat fore clam, rursum ad ingenium redit.
Ille, quem beneficio adiungas, ex animo facit.
Studet par referre, praesens absensque idem erit.
Hoc patrum est, potius confuecere filium
Sua sponcte recte facere, quam alieno metu.
Hoc pater & dominus interest: hoc qui nequit,
Faretur se nescire imperare liberis;

*

*

*

†

mercedes distribuunt: aut cum serui vel natura, vel indulgē-
tia & licentia dominorum, vel temulentia insolentiores in
eos, qui ingenio sunt mansueta inturgunt, & turbas in
domo tam in dominum, quam in reliquam familiam exci-
tant: maxime vero, qui improbi filiis familias turpium ma-
gistrorum & duces amorum existunt, quales plerunque in Comœ-
diis serui inducuntur. Nam paucos reperias, in quos conue-
nit, quod apud Comicum Terentius in Adelphis A & tu. quinto.
Scena 6. de Geta dicit Demea.

Is mibi est profecto seruus, spectat satis, cuius dominus cure est.

Multi vero, qualem se esse fatetur apud eundem Poetam
Dauus.

*Perturbavi, inquit, omnia:
Herum fecelli, in nuptias conieci herilem
Filium. Hem astutias: quod si quiescem, nihil euenerit.*

Idem in And. A & tu. 3. Scena. 4. Vnde & prouerbium natū
videri potest, cuius alibi Macrobus meminit in Saturnalibus.
Quot seruos habemus, totidem habemus & hostes, Ex his
igitur aliisque similibus causis, orta domestica seditione, pri-
num omnium diligens pates familias, vnde, & ex quibus cau-
sis nata sit, inuestigabit. Ut si propter suam erga vxorem, libe-
ros & seruos, duritatem & inclemētiam excitata fuerit, ipse
mores suos commutet, & clemētia & comitate ita emolliat,
& componat, ut familia diligere ipsum ac venerari malit,
quam timere. Siquidem comitas & clemētia patris familias,
t̄ totam familiam dictis audientem reddunt: duritia autem
& inclemētia, rebellem & contumacem. Quod apud Comœ-
dicum Terentium in Adelphis A & tu. quinto. Scena. quarta.
eleganter de se & fratre, moribus scilicet inter se dissimilli-
mis exprimit Demea.

*Re, inquit, reperi,
Facilitate nihil homini esse melius, neque clementia.
Id esse verum, ex me atque ex fratre cuius facile est cognoscere.
Ille suam semper egit vitam in ocio, in coniuio:
Clemens, placidus, nulli ledere os, arridere omnibus.
Sibi vixit, sibi sumptum fecit, omnes benedicunt, amant.
Ego ille agrestis, saevus, tristis, parcus, truulentus, tenax,
Duxi vxorem, quam ibi miseriam uidi: nati filii.
Alia cura. Porro autem dum studeo, illis ut quam plurimum
Facerem, contrivi in querendo vitam, atque etatem meam.
Nunc exulta etate, hoc fructi pro labore ab ipsis fero,
Odium: ille alter sine labore patria potitur commoda.
Illum amant, me fugitant: uli credunt consilia omnia:
Illum diligunt, apud illum sunt ambo: ego desertus sum.
Illum ut vivat, optant: meam autem mortem expectant, scilicet
Ita eos meo labore eductos maximo, hic fecit suos
Paulo sumptui: miseriam omnem ego capio, hic potitur gaudia.
Age age, nunc experiamur contra hac, quid ego possim
Blande dicere, aut benigne facere, quando eo prouocat.
Ego quoque a meis me amari & magnipendi postulo:
Si id sit dando atque obsequendo, non posteriores feram.
Deerit, id mea minime refert, qui sum natu maximus.*

23 Sin vxor molesta t̄ erit marito, filiis, aut reliquæ familiæ
benignitate ipsam ad mansuetiores reducit mores: aut si id
non iuuerit, moderate eam castigabit: filios rebelles corrigat,
alium quidem severius, alium leuius, vt cuiusque ingenium
& mores ferent: & ita quidem, ut patrem se, non dominum
erga eos, nec duro nimis, sed nec nimis leni animo esse offe-
dat. Seruos contumaces durioribus verbis, & si ita res exi-
get, insolentiores vinculis et & verberibus ad obedientiam
compelleret, incorrigibiles etiam domo expellat. Denique ita
se geret maritus ad vxorem, pater ad filios, dominus ad ser-
uos, tum inter se fratres, ut patris sit quasi regnum aliquod
in domo mariti & vxoris quasi Aristogratia, & fratrum inter
se quasi Censu potestas. Quorum regiminum leges si trans-
grediantur, tum ex regno in domo fit Tyrannis, t̄ veluti si pa-
ter filiis vtatur vt seruis: Et ex Aristocratia paucorum potes-
tas, vt si vir in omnibus dominetur, nec vxori suam quoque
potestatem in domo permittat. Similiter si vxor domine-
tur, ob amplitudinem patrimonii: Et ex Censu potestate po-
pularis potestas, vt si fratres multum ætibus differentes, in-
ter se dissident, &c. Quemadmodum superiori libro de-
monstratum est.

24 Iam & ex eo discordia t̄ domesticæ nascuntur, quod do-
mini in seruos imperium exercent vel durū nimis & asperū,
vel nimis lene, vel inæqualiter inter eos operas, præmia, &

Conradi Bruni de seditionis.

De Delatoribus et indicibus seditionum.

S V M M A R I V M.

- 1 Remedia contra ciuiles discordias septem.
- 2 Delatores qui sint, quid facere debant.nu.4.
- 3 Seruus deferens dominum in exemplum omnium proditorum, saeuissime sententiæ subiugatur.
- 4 Tabulae proscriptioñis triumviorum quid continebant.
- 5 Quinto Curio, quia primus consilia coniurationis Catilinaria detexerat, præmia publice a Senatu constituta fuerunt.
- 6 Constitutio synodi Romane sub Symmacho Papa contra ambitores papam, & quid de eadem re ciuili iure statutum sit.

C AP. VII

Am ad ciuiles discordias

venio, quarum septem sūt remedia.† Inquisitio, diuisio, transactio, vis armata, iudicialis vindicta, causarum ex quibus nascuntur seditiones, remo^{tio}, & contra futura seditionum redia cautio. Inquisitionis duæ partes sunt: Delatio denunciatio, & iudicialis cognitio. Principio igitur rumore aliquo latentis seditionis exorto, mox prudens & diligens Irenarcha, aut cui sedandarum seditionum cura commissa fuerit diligenter curabit, vt authores & principes seditionum, & clandestinos seditionisorum conuictus, tractatus, & consultationes caute inquirat. Ad quam rē in primis necessarii sunt delatores siue indices seditionum, quorum opera sollicite seditionisos conquerere possit.

- 2 Sunt autem Delatores, † qui vel crimina, vel facinorosos, vel eorum bona, Irenarchis, alijsque Magistratibus, & fisco denunciant.l. intra ff.de diuersi.præscript. l. nulli. §. fina. C.de Episcop.& Cleric.Porro omnes delatores esse possunt, qui legge non prohibentur. Primum igitur deferre nō possunt mulieres, propter sexus infirmitatem, & quia aliena negotia curare non possunt.ff.ex quibus causis maior l. nec nō §.quod eis.ff.de testa.l. l. & l. quæsumum ff. de proba. Alii a deferendo remouetur propter dignitatem, vt clarissimi viri: Alii propter pœnam deferre non possunt, vt qui fustibus cæsus in opus publicum erat datus.Similiter qui in metallum damnati sunt: idque ideo, ne desperati ad delationem facile possint sine causa configere.L. deferre ff.de iure fisci. l. qui accusare ff. de accusa. Veterani quoque sacris constitutionibus delatores esse prohibentur, propter honorem vtique & merita militia. Item milites propter honores stipendiiorum, quæ merentur, deferre prohibentur, & quia aliena negotia curare non possunt. Item qui tutores vel curatores fuerunt, deferre non possunt causam pupillorum, vel adolescentium suorum.C. de procura.l.item demum.& l. qui stipend. ff. qui accusare nō possunt l. Sed nec filii parentes, nec serui dominos, nec liberti patronos deferre possunt. Et seruus † quidem deferens do minum, in exemplum omnium proditorum saeuissimæ sententiæ subiugatur.l.fina.C.ded.lato.lib. x. Coeterum hii omnes, si suā iniuriam exequantur, mortemue propinquoruna defendant, nec a delatione, nec ab excusatione excluduntur: Sicut nec scipios deferre prohibentur.C.de dilatorib. l.fina.libro 10.
- 3 Postremo in causa rebellionum, & criminis læse Maiestatis, omnes quantumlibet alioqui deferre prohibiti, delatores esse possunt. Nec quisquam in causa tam nefarij criminis, a deferendo remouetur.ff.de iure fisci l.res quæ §. fina. ff. de iure fisci l. non tantum.l. senatus princip. & §. diuus l. fina. C.de accusa. cum simil.

- 4 Ceterum perlustere in delatione debent delatores, † & probare, quod ab eis fuerit delatum: ac propterea in probationibus deficientes, quia calumniari videntur, calumniatorum pœnam, sicut & accusatores calumniosi sustinebunt. Sed & infamia notantur delatores, qui non probant. Postremo omnibus, qui se læsos esse existimant, aduersus huiusmodi calumniosos delatores, licentia datur, implorandi iudicum seueritatem ferro districam.l. omnes iudices. C.de delatoribus lib. 10.Rursus vero vt pœnam non deuitant, qui calumniosi deferunt: sic præmia decerni debere iis, qui quæ detulerunt uera cīle probauerint, & moribus receptum, & sacris Constitutionibus confirmatum est. Quod & veterū exemplis, & quæ ea de re extant, tam ecclesiasticis, quam ciuilibus Constitutionibus, liquido comprobatur.

Ac primum quidem extant ea de re non pauca, & eadem insignia veterum exempla: Quale est (ut inter multa referā vnum) illud apud Liuium.libro 2.de bello Mac. & Asiat.Tē pore quo Carthaginem obsides Seciæ custodiebantur, excitato a seruis, qui cum oblidibus erant tumultu, indicibus

cius tumultus, quorum unus liber erat, duo serui: Libero quidem centum millia grauis æris, seruis, autem vicena in qua millia æris & libertas, tum præmium eorum dominis, patres ex ærario dari iusserunt. Et vt scribit Appianus libro 4. de ciui lib. Ro. bellis in tabulis † quoque proscriptioñis Triumvirorum, qui coniurationem percussorum Iulij Cæsaris vindicabant, inter coetera continebatur, ut indicantibus conluratioñis participes præmia darentur:nec quisquam qui ea accepit, in commentarijs eorum prescriberetur, ne hinc cuiquam manifestus fieret. Sic Quinto Curio, † quia primus consilia coniuratorum Catilinariæ seditionis detexerat, præmia publice a Senatu constituta fuerunt, qui & inter socios Catilinæ, Cæsarem nominauit, idque e Catilina se cognouisse dixit. Sed & alter eiusdem seditionis index L. Vectius, Chirographum eius Catilinæ datum pollicitus est. Verum Cæsar id nullo modo tolerandum existimans, apud Ciceronem, ne Curio præmia darentur, efficit. Vectium pignoribus captis, et direpta suppellestile, male mulctatum, ac pro rostris in conacione pene discrptum, coniecit in carcерem. Autor Suetonius. in C. Iulio Cæsare. Deinde in Synodo Romana, † sub Summacho Papa celebrata, de his qui coniurationem eorum, qui episcopatum Romanum ambiunt, ad hunc modū constitutum est. Propter occultas fraudes (inquit Canon) & coniurationum secretas insidias, quas huius sententia distinctionis consequitur, si quis ad ecclesiasticam pertulerit notitiam consilia eorum, qui contra hanc Synodum de Pontificali egerint ambitu, & rationabili probatione conuicerit, particeps actionis huiusmodi, non solum purgatus ab omniciula sit, sed etiam remuneratione, quæ non indigna sit, subleuetur. vt habetur dist. 19.91. transitus.

- 5 Sed & Honori † & Archadij de eadem re ciuilis extat Constitutio l. quisquis §. vlt. C. ad legem Iuliam maiest. a. quæ ad hunc modum habet. Sane, inquiunt, si quis in exordio initia factioñis studio veræ laudis accēlus, ipse prodiderit factioñem, & præmio & honore a nobis donabitur. Is vero, qui versus fuerit factioñe, si vel sero, incognita tamen adhuc, consiliorum arcana patefecerit, absolutione tantum ac uenia dignus habebitur. Deinde ad hunc modum per delatores & in dices seditionum authoribus, & eorum conuentibus & consultationibus patefactis, si necdum satis probatum fuerit crimen, iudices ordinariæ inquisitionis processu contra suspectos & diffamatos instituto, rite & legitime super crimen cognoscant. Et in eos, quos nocentes esse repererint, condignis poenis animaduertent. Innocentes vero absoluent: Maxime vero id curabunt, ut sine villa mora amentiæ duces auferantur. Titus Liuius lib. 4. secundi belli Punici.

Quibus modis seditionis coniurationes & consilia dissoluantur.

S V M M A R I V M.

- 1 Diuisio dissipat seditionis coetus et coniurationes .
- 2 Menenii ad plebem seditionis verba.
- 3 Seditionis coniurationes quo remedio dissoluantur.
- 4 Ducus sapientis est in uniuersum discordiarum inter hostes ferere causas.
- 5 Paulus Apostolus quo consilio diuiserit iudeos.
- 6 Seditionis causas diligenter spectare conducte ad seditionis consilia disrupenda, quod exemplo comprobatur.

C A VIII.

Ecundum remedium ciuilium seditionum est diuisio, †qua s. seditionis coetus & coniurationes, consilio & arte dissoluntur. In qua re primū danda erit opera, ut qui plurimum tum authoritate, tum fide apud multitudinem ipsa valent, eos primum periculorum iniecto metu, deinde honorum & præmiorum ostentata spe, aut aliis rebus, quibus eoru animus a concepta coniuratione defleti posse videbitur, inducamus, ut ad meliorem mentem redeant ipsi, & multitudinis quoque tum iram mitigare, tum furorem compescere contentur. Nam ad hunc modum capitibus demetiæ è furiosa seditionis turba diuulsis, tum facilime inter se quoque qui coniurationis participes, dispergentur.

Nunquam enim ad contumaciam, pari cosensu multitudine prorumpit: sed incitantur a paucis, qui vitiorum, scelerumque impunitate sperant peccare cum plurimis. Idem deinde cum ipsa multitudine aget prudens Irenarcha: nempe & pericula ciuius, & incommoda seditionis obuentura e- narrat-

narrabit: tum fidei eos, qui dominis suis obstricti sunt, fideli-
ter admonebit. Et quam laudem apud omnes, quanque fœ-
licem rerum suarum successum, si eam ipsam fideliter custo-
dierint: Contra vero, quam infamiam apud bonos & gra-
ues viros, si eam non seruauerint, contracturi sint, quanque
rerum suarum iacturam obituri sint declarabit. Sed nec villo
eos, contra fidelitatem & obedientiam dominorum suorum,
iurisurandi vinculo obligari contendet, & pro viribus etiam
conuinceret. Idque oratione, ut non affectata, sic non om-
nino simplici & neglecta, sed ut res ipsa exigat, ad flectendos
simplicium & deceptorum animos afficace. Qualis fuit illa
quam refert Titus Liuius libro secundo. ab vrb. cond. Vale-
nius libro octavo. capitulo nono. & Plin. de Illustr. viris capi-
tulo decimo octavo. qua Menenius Agrippa plebem sacrū
montem trans Aniene in incidentem, ad meliora & saniora
consilia, ac postremo ad concordiam etiam reuocauit. Iis
prisco illi dicendi & horrido modo, nihil aliud quam hoc
narrasse fertur. Sic enim Liuius narrat historiam: Tem-
pore quo in homine, non ut nunc, omnia in vnum conser-
tiebat, sed singulis membris suum cuique consilium, suus ser-
mo fuerat: Primum indignatas reliquas partes, sua cura,
suo labore, ac ministerio ventri omnia queri, ventrem in me-
dio quietum nihil aliud, quam datis voluptatibus frui: con-
spicuisse inde, ne manus ad cibum ferrent, nec eos acciperet
datum, nec dentes coſicerent. Hac ira dum venrem fame
domare vellent, ipsa una membra, totumque corpus ad ex-
ternam tabem venisse: Inde apparuisse, ventris quoque
haud segne ministerium esse, anec magis ali, quam alere eū
reddentem in omnis corporis partes hunc, quod viuimus, vi-
gemusque, diuīsum pariter in venas maturum cōfēto cibo
sanguinem.

Atque ad hunc modum narrata fabula, hinc comparatio-
nem fecit, Quam intestina corporis seditio similis esset irē
plebis in patres: Quippe Senatus & populus, quasi vnum
corpus discordia perirent, concordia valerent. Atque hoc
sane exemplo ostenditur, quantum oratio non modo ad di-
uidendam multitudinem, sed etiam ad reducendam eam
vniuersam in concordia valeat.

Illiud etiam ad dissoluendas seditiosorum coniurations
3 t proderit. vt docet Vergetius libro tertio. capitulo quarto.
de remilitari. si negotium eis bellicum aduersus hostes exter-
nos detur: maxime vero factionum ducibus negotia aliqua
illis haud ingrata, demandentur. Quo consilio ſepe Ro-
manos vlos fuisse legimus, ſicut & in ipsis expeditionibus bel-
licis Dux attentus esse debet, vt in eo omnibus legionibus, ſi-
ue auxiliis, vel vexilationibus, a Tribunis, vicariis, principi-
busque, ſi qui turbulenti vel seditiosi fuerint milites, non pro
inuidia luggerent, ſed pro rerum veritate cognoscat, eos
que prudentiori consilio segregatos a caſtris, ad agendum ali-
quid, quod ipsis prope videatur optabile: aut ad castella vr-
besque depurant muniendas atque seruandas tanta ſubtilita-
te, vt cum abiiciuntur, videantur eleeti.

4 Quemadmodum autem in vniuersum sapientis Ducis t est
(vt inquit Vegetius. libro tertio. capitulo decimo. de re mili-
ti.) inter hostes discordiarum ſerere cauſas: nulla enim,
quamuis sit minima natio, cito potest ab aduersariis deleri,
niſi propriis ſimultatibus ſeipſa conuoluerit. Nam ciuile
odium ad inimicorum perniciem præceps eſt, ad utilitatem
ſuæ deſenſionis incautum: Ita omnium maxime ad diſſi-
panda ſeditiosorum conſilia proderit, ſi inter eos discordia-
rum & diſſenſionum ſeminibus ſparsis, ipsis inter ſe com-
mittantur, eoque adigantur, vt quaz in alios nocendi arma
parauerant, ea ipſa in ſe tandem conuertant. Iuſtum eſtenim
coram Deo, iniquorum diſſolui concordiam: quippe id ip-
ſum Dominu per Prophetam præcipiente. Et aīz quinqueage-
simooctauo-Diſſolue (inquit) colligationes impietatis, ſol-
ue fasciculos deprimentes: dimitte eos, qui conſtaſti ſunt
liberos, & omne onus diſtrumpe. Sane hoc conſilio vſus.

5 t Apostolus Paulus A&vigesimoterio. cum ludorum (qui
tum eius vițe insidiabantur, & coram præſide quaſi reum
mortis accuſabant) alteram quidem partem Saducorum,
alteram Pharisaeorum eſſe ſciret, exclamauit in Concilio. Vi-
zifratres, ego Pharisaeum filius Pharisaeorum: de ſpe & re
ſurrectione mortuorum ego iudicor. Et cum haec dixiſlet,
facta eſt diſſenſio inter Pharisaeos & Saducos, & ſolu-
ta eſt multitudine, & factus eſt clamor magnus. Et exurgen-
tes, quidam Pharisaeorum (nam & illi reſurrectionem mor-
tuorum eſſe dicebant) pugnabant, dicentes: Nihil malis
inuenimus in homine iſto, quid ſi Spiritus locutus eſt, vel
Angelus? Sed & cauſas ſeditioñum diligenter ſpectare con-
ducet: Quippe ex his facile ſeditiosorum coniurations
6 diſtrumpendi conſilia capientur. Veluti, ſi multitudinis ſe-
ditiosorum, ex pauperibus conflatæ, auxilium a diuitiis,

quos ſibi coniurationis foedere copularint, pendeat: Re-
ete diſſoluentur colligationes iniquitatis, ſi lege lata diuiti-
bus, ſub certa pecuniaria poena ſeditiosorum communione
interdicatur.

7 Qua ſane ratione Theodosius t Imperator, coniuratio-
nem Donatistarum & Circumcellionum in Aphrica diſſi-
pauit. Siquidem promulgata lege in omnes hæreticos,
ut quicquid eorum Clericus vel episcopus vblibet eſſet inue-
tus, decem libris auri mulctaretur: multi eius poenæ formidi-
ne animaduertentes, in ea hærefi nihil ſe dignum inueniri,
propter quod tanta diuina paterentur, mox ſine vlla diſſi-
citate, ad vnitatem & concordiam ecclesiæ Catholicæ reuerti-
ſunt. vt dicit Auguſt. epifta. 50. ad Bonifac. Comitem.

De Transactionibus quibus ſeditioſi ad concor- diam reuocantur.

S V M M A R I V M.

- 1 Transactione eſt ſemedium ſedandarum ciuiliū discordiarum. quid in ipſa facienda primum ſpectandum ſit. nu. 2.
- 3 Pax & concordia iusta & honesta eſſe non potest inter catholicos & hereticos.
- 4 Concordia omnis de rebus in honestis fugienda eſt.
- 5 Imperii diminutio præbet ſubditis ſeditionum occaſiones.
- 6 Oratio Titii Quinti ad plebem ſeditiosam.
- 7 Simulatum non potest eſſe diuīnum.
- 8 Concordia ſimulatis & ſictis verbis pacta diuīna eſſe non potest.
- 9 Fides etiam hoſibus ſeruanda eſt. & nu. 13.
- 10 Pacta cum hoſibus bona fide ſeruari debent.
- 11 Thraces qua aſtria violarunt pacta cum Baotiiſ.
- 13 Helſai Prophetæ benigitas erga Syros.
- 14 Dues bellis ſeruare debent pacta que promittunt, nec ea dolo fallere li-
cet.
- 15 Pacta priuatorum de iure canonico ſeruanda ſunt, etiam ſimpli verbo ini-
ta.

C A P. IX.

Ertium remedium ciuiliū

 Discordiarum eſt transactione, t qua ſcilicet ſeditio-
ni certis legibus, vel datis, vel acceptis, ad concor-
diam reuocantur. Quo ſane remedio tum utimur, cum
ratio inita non potest, qua ſeditiosorum coniurations, &
conſilia commode diſſolui poſſint.

Primum igitur omnium prudens Irenarcha curabit, ve
iusta ſit, & honesta, quam cum ſeditioſis facit, transactione.
Porro honestam a personis, rebus, & conditionibus deno-
minamus, vt ſi inter personas fiat, quorum honesta concor-
dia eſſe poſſit. Similiter ſi honestis de rebus, legibus, &
conditionibus, pax & concordia concilietur, iusta & hone-
sta: Sin autem inter personas, quarum nulla iusta & hone-
sta ſocietas eſſe poſſit, aut de rebus turpibus & in honestis
conditionibus, pax & concordia componatur, turpis & iniu-
ſta appellatur.

2 Primum igitur in facienda transactione, t personæ ſpe-
ciale erunt: & ſi tales fuerint, inter quasi iusta & honesta
concordia eſſe poſſit, nihil prohibebit, quin pax inter eas tra-
ſactione, ſed iuſtis tamen & honestis legibus componatur.
Sin vero eius conditionis ſint, ut nulla inter eos honesta con-
cordia eſſe poſſit, tum armata potius vi comprimentur ma-
li, in iusta inter bonos & malos concordia concilietur. Itaque
3 inter Catholicos & hereticos orta ſeditio, t quoniam iusta
& honesta inter eos pax & communio eſſe non poſſit: ſi qui-
dem cum hereticis nullæ amicitia coiri poſſunt, ut cuni qui-
bus cibum capere etiam prohibemur. & ne aue quidem illis
dicere debemus. Idcirco nec transactione huiusmodi ſeditio,
ſi recueti ad vnitatem Ecclesiæ Catholicæ nolunt heretici,
ſed armata potius manu extingueda erit. 1. Corint. quinto.
De qua re & diuina lex extar. Sic enim in Deuteronomio
ſcribitur. capitulo. decimotertio. Si audieris in vna vrbium
tuarum, quoniam Dominus Deus tuus dabit tibi ad habitandum
dicentes aliquos. Egressi ſunt filii Belial de medio tui,
& auerterunt habitatores vrbis tuę, atque dixerunt. Eamus,
& ſeruamus dii alienis, quos ignoratis: Quare ſollicite, & di-
ligenter rei veritate perspecta, ut inuenitis certum eſſe quod
dicitur, & abominatione hæc opere petrata, statim pcuties
habitatores vrbis illius i ore gladii, & delebis eā, omniaq;
qua i illa ſunt, vſq; ad pecora. Quicq; eſt ſuppelleatilis fuerit,
Tract. Tom. xj. R 3 con-

Conradi Brunii de seditionis.

congregabis in medio platearum eius, & cum ipsa ciuitate succedens: ita ut uniuersa consumas Dominu Deo tuo, & sit tu mulus sempiternus. Non ædificabitur amplius, & non adhæredit de illo anathemate quicquam in manu tua, ut auctoratur Dominus ab ira furoris sui, & misereatur tui, &c. Deinde danda opera erit, vt de rebus honestis, & iustis legibus, & conditionibus, pax & concordia cum seditionis tristigatur.

4 Fugienda est enim omnis de rebus turpibus & in honestus conditionibus, inita concordia.

Qualis est, quæ inter infideles, hæreticos & schismaticos, de persequendis Christianis & Catholicis initur. Item, quæ inter Catholicos fit & hæreticos, his adiecit conditionibus: Vt Catholici cum hæreticis in fine & religione communient: Vt Ecclesiæ, earumque bona, quæ per vim occupant, retinere & administrare possint, & si quæ sunt similes, de quibus non nihil etiam in libris nostris de legationibus libro tertio. capitulo vnde decimo. diximus. Sunt autem aliæ leges, quibus rebelliones: alij, quibus factiones componuntur. Ac in sedandis quidem rebellionibus, omnium maxime caendum erit, ne quid de Imperio & potestate dominorum, aduersus quos rebellio excitata est, remittatur.

5 † Nam ubi semel impune dominorum imperium immutum esse intellexerint subditi, & si acceptis legibus ad tempus quiescere videantur; tamen ubi vel minimam occasionem nacti fuerint, maioris libertatis aut licentiae potius consequenda spe, facile ad semel condonatam rebellionem revertuntur.

Sic per primam illam secessionem plebis in Sacrum monte trans Anienem fluuim, omnibus Tribunitiis seditionibus fenestra aperta fuit: quia in tractatu concordiæ conditiones datæ sunt, vt plebi sui Magistratus essent sacrorum sancti, quibus auxilii latio aduersus consules esset, neue cui patrum capere eum Magistratum licet. Titus Liuius libro secundo. ab vrb. cond. Nam ad eum modum. Tribunis plebis creatis, ac patrum imperio non leuiter imminuto: mox alia super aliam, plebis nunc illos, nuc alias magistratus, vel abrogari, vel crea ri petentis, aduersus patres accensa sedition fuit. Quod Quintus Consul in oratione, quam vrbis imminētibus Equis volvitur ad populum habuit vt refert. Idem libro tertio. vrb. cond. grauiter conqueritur his verbis. Discordia & (inquit) Ordinum est venenum urbis huius, patrum & plebis, certamina: dum nec nobis imperii, nec vobis libertatis est modulus: dum tandem vos Patriciorum, hos plebeiorum Magistratum sustulere animos Proh deum fidem, quid vobis vultis? Tribunos plebis concupistis, concordiæ causa concessimus: Decemviro creari desideratis, creari passi sumus: Decemviro vos pertulimus est, abiecti magistratu, manente in eosdem priuatos ira vestra: Mori atque exulare nobilissimos viros atque honoratissimos passi sumus, Tribunos plebis iterum creari voluistis, creastis: Consules facere veitram partium, & si patribus videbamus iniquum, patritium quoque Magistratum plebi donum fieri vidimus: Auxilium Tribunitium, prouocationem ad populum, scita plebis iniuncta patribus sub titulo aquandarum legum, nostra iuria oppressa tulimus.

Quis finis erit discordiarum, & quando communem hanc patriam esse licebit? Viets nos equiore animo quiescimus, quam vos victores. Satis ne est vobis vos metuendos esset. Aduersus nos Auentinum capitut, aduersus nos sacerdotum capturatur mons: Esquilius quidem ab hoste prope captas, & scandentem in aggerem Volscum hostem, nemo submo uit, innos viri armati estis, &c.

Iam & illud cauendum erit, ne blandis verbis & adulatio nibus, prece aut precio, sed salutaribus admonitionibus, non factis quidem illis, sed veris & sinceris, subditi ad obedientiam reuocentur: neque enim diuturnum esse posse, quod est simulatum: † In principio quidem vernat, in processu tanquam flosculus dissipatur & soluitur: Quod autem verum & lincerum est, alta radice fundatur. Cuius rei Diuus Ambrosius libro secundo. off. capitulo vigesimo secundo. ex libris Regum. libro secundo. decimo quinto. tale assert exemplum,

Absalon erat David Regis filius, decore insignis, egregius forma prætans iuventa: ita, vt talis in Israel non reperiatur, a vestigio pedis usque ad verticem immaculatus. Is fecit sibi currus, & equos, & viros quinquaginta, qui præcurrerent ante eum. Surgebat diluculo, & itabat ante portam in via: & si quem aduertisset, Regis iudicia querentem, accederet ad eum, dicens. Ex qua ciuitate es tu? Respondit ille: Ex una tribu sum de tribubus Israel seruus tuus. Referebat Absalon. Verba tua bona sunt & directa, & qui te audiatur, non est tibi datus a Rege. Quis constitueret me iudicem: & quisquis ad me venier, cunctaque fuerit iudicium

necessarium iustificabo illum. Talibus delinibat singulos sermonibus.

Et cum accederent adorare eum, extendens manus suas, apprehendebat atque osculabatur eos. Sic conuertit in se corda omnium, duin blanditiae huiusmodi intimorum tangunt viscerum sensum. Sed delicati isti & ambitiosi, elegerunt honorabilia, & grata ad tempus & iocunda. Vbi autem parua processit dilatio, quam prudens omnium Propheta paupisper cedendo interponendam putauit, non potuerunt tolerare atque sustinere. Denique non dubitans de victoria David, commendabat filium dominicaturis, vt ei parcerent. Ceterum prelio cum Absalon & aliis, qui illi adhærentes, in patrem David coniurauerant, facto: & Absalon quidem in quercu suspensus, populus autem ab exercitu David casus est, in qua pugna viginti hominū millia ceciderunt.

Quo quidem exemplo liquido demonstratur, ea esse perpetua & solida, quæ vera sunt, & quæ sincere potius quam dolo transliguntur: Ea vero, quæ simulatione atque affectatione parva sunt, non posse diu perseverare, ac proinde nec concordia & simulatis & factis verbis pacta, diu turna esse potest. Ambrolius. libro secundo. off. capitulo vi. gesimotertio.

Nam qui factis & simulatis promissionibus, vel assentatione ad obedientiam redimuntur atque inuitantur, haud diu in fide manent. Nam ab initio facile quidem promissionibus & assentationibus capiuntur, sed quia antea imperia dominorum suorum declinare affueti sunt, si paulo duriora apparuerint: immo si verbo perstrinxeris, immurant, deserunt, & vt antea, obedientiam relinquunt. In factionibus autem nihil refert, quibus conditionibus & legibus, modo non turpibus & iniustis, concordia conciliatur. Postremo illud etiam diligenter custodiendum erit, vt quæ conuentiones & pacta cum seditionis inita fuerint, ea firmiter custodiantur.

9 Nam & hostibus veteres fidem & seruandam esse censuerunt, non solum Ehnici, sed etiam Christiani. Vt enim iustum est, hominem beneficio affici ab homine: nephas est, hominem homini contra iustitiam insidiari, siue amico siue inimico. Propter quod & veteres, vt ab omni etiam iniustitiae suspicione procul abscent, aduersarios molliore appellatione nominarunt, peregrinos vocantes, quos nos hostes appellamus. Et Hebrei aduersarios suos Allophylo, hoc est, alienigenas Latino vocabulo dixerunt. Iuxta illud, quod in libro primo. Reg. quarto. legitimus. Et factum est in diebus illis conuenerunt alienigenæ in pugnam ad Israel. Ac proinde quæ cum seditionis, aliisque hostibus nostris, pacta & a nobis inita fuerint, ea inconcusse seruanda erunt. Veluti si constitutus sit cum hoile certus aut locus, aut dies prælio, iniustum certe fuerit aut loco hostem, aut tempore præuenire, siue id contra expressa pacti verba fiat, siue per callidum aliquod commentum, verbis in alienum sensum detortis, contra paciscentium sententiam atque voluntatem. Quod Thracæ & olim fecerunt. vt refert Strabo libro quarto. Geographia, qui pactis cum Boeotis aliquot die rum induciis, noctu impressionem in eos fecerunt. Iam negligentius agentes induciarum fiducias, atque ex his non nullos trucidarunt, aliquot viuos abduxerunt. Deinde expostulantibus de violatis pactis, Boeotis, responderunt: Nihil se præter pacta fecisse, dies, non noctes pacto contineiri. Ex qua redeinde ortum prouerbium, Thracium commentum, quo excogitatæ cauillationes denotantur, quibus pacta eluduntur.

10 Atque idem quoque diuinorum literarum testimentiis confirmatur. tertio Reg. secundo. Ambrosius in Apologia Davidis capitulo nono. Nam & David moritus iam, supra in uoce filium Salomonem conuenit, vt innocentem sanguinem a se tolleret, quem fuderat Dux eius exercitus oab, quando Abner, eum de incunda societate tractaret, dux licet aduersarii agminis, insidiis appetitus occubuit: quem fleuit, & post luctum eius ambulans, depositis infulis, planctus exequiarum iusta curauit.

Quoniam factum diuinus Propheta docuit, & etiam aduersariis fidem esse seruandam, tum honorandam quoque in hoste virtutem.

Sed nec eandem in omnibus hostes severitatem exercēdam, sed pro diuersitate offendionum, & qualitate victoriæ, vel leuius vel atrocius quod in nos peccauerint, vlciscendum esse putauerunt, ut & in hac quoque parte institutæ æqualitatisque ratio haberetur. Interit enim, utrum aliquis pugna aliqua & conflictu grau, capiatur, an superiori gratia, vel aliquo eueniu.

Quod Diuus Ambrosius libro primo. off. capit. vigesimo nono. Madianitarum, & syrorum hostium exemplis comprobatur.

probat. Siquidem, inquit, vehementioribus hostibus & infidis, & his qui amplius læseriunt, vehementior refertur vltio: Ut Medianitis, qui per mulieres suas plerosque peccare fecerant ex plebe iudeorum. Vnde & Dei in populum patrum iracundia effusa est, & ideo factum est, ut nullum Moyses viator superesse pateretur Numeri. 31. Gabaonitas autem, qui fraude magis quam bello tentauerat plebem patrum, non expugnaret Iesus, sed conditionis impositæ afficeret iniuria. Iosue. 9. Sic nec Syros Propheta extinguere voluit, sed cum aliqua potius, gratia dimittere. [†]Sic enim legimus. 4. Reg. 6. quod in obsidione eius miserat Rex Syriæ exercitum suum, cognito quod Heliæsus esset, qui consilijs & argumentationibus eius obuiaret omnibus. Quem videns exercitum Giezi seruus Prophetæ, de salutis periculo trepidare cœpit, cui dixit Prophetæ. Noli timere, quoniam plures nobiscum sunt, quam cum illis. Et rogante Prophetæ, vt aperirent oculi seruo suo, aperti sunt. Vedit itaque Giezi totum montem equis repletum, & curribus in circuitu Heliæsi, quibus descendenteribus ait Prophetæ. Percutiat Dominus coecitate exercitum Syrie. Quo impetrato, dixit ad Syros. Venite post me, & ducam vos ad hominem, quem queritis. Et viderunt Heliæsum, quem corripere gestiebant, & videntes tenebre non poterant. Cunq; Rex Israel dixisset: Nunquid percutiam eos pater mihi? Et ille ait: Non percuties, neque enim cœpisti eos gladio & arcu tuo, vt percutias: sed pone panem & aquam coram eis, vt comedant & bibant, & vadant ad dominum suum. Appositaque est eis ciborum magna preparatio, & comederunt & abierunt, & dimisit eos, abieruntque ad dominum suum, & ultra non venerunt latrones Syriæ, in terram Israel. Quibus sane exemplis liquido conuincitur, etiam in bello iustitiam fidemque esse seruandam: maxime quam bellum duces hostibus promittunt. Nam quo inter se duces bellum pacificunt, tanquam publicæ conventiones, de iure gentium seruæ sunt. Coeterum, priuatos nihil prohibet de iure ciuili, hostes contra promissâ pacem fallere. Quo sane casu locum habet, quod dici solet. Dolus an virtus, quis in hoste requirat. Vnde & dolum bonum appellant Iureconsulti, si quis aduersus hostem latronemque machinetur. lege prima. §. non finit. ff. de dolo. De iure autem Canonico etiam priuatorum patra seruanda sunt, etiam simplici verbo inita: quia inter simplicem loquellam & iuramentum, non facit Deus differentiam. cap. pri. de paœl. vbi nota.

De seditionibus per vim armatam comprehendendis.

S V M M A R I V M.

- 1 Seditiones vi armata supprimi & extingui possum.
- 2 Hannibalis verba de Phormione fene deliri.
- 3 Seditiones quo remedio facile tollantur.
- 4 Bella seruilia quo modo suppressa.
- 5 Serui virgis & flagellis, non armis vincendi.
- 6 Victoria incruenta in seditiones procurari debet.

C A P. X.

Editiones + vi armata Suppri
mi & extingui posse, multis quidem & iisdem validis
simis diuinarum literarum, & humanarum scripturarum, tam Ecclesiasticarum quam ciuilium,
testimonij & decretis, in ijs libris, quos de haereticis & schismaticis scripsimus, probatum est. Coeterum, quibus modis
aduersus seditiones bella gerenda sint (quod quartum reme-
dij genus contra seditionem esse diximus) non hoc meum
est explicare: sed eorum potius, qui rerum militarium sunt
periti & exercitati, quibus merito in hac parte cedo, omnem
que illis de tota re & statuendi & decernendi autoritatem
relinquo: tum si quæ statuerint atque decreuerint, ijs liben-
ter subscribam. Haud ignarus, si iis de rebus vel statuendi vel
decernendi autoritatem mihi sumere, idem accidere mihi
posse, quod Phormioni illi Peripatetico Philosopho de quo

Cicero libro secundo de Oratore qui, cum Hannibal Cartagine expulsus, Ephesum ad Antiochum venisset exul, proque eo quod eius nomen erat magna apud nos gloria, inuitatus esset ab hospitibus suis, ut eum quem dixi si vellet, auditet.

Cunque is se non nolle dixisset, locutus esse dicit homo copiolas aliquot horas, de imperatoris officio, & de omni re militari. Tum cum coeteri, qui illum audierant, vehementer essent delectati, quæabant ab Hannibale, [†]quidnam ille ipse de illo Philosopho iudicaret: hic pœnus non optime Græce, sed tamen libere respondisse fertur. Multos se deliros senes sepe vidisse, sed qui magis quam Phormio deliraret, uidisse neminem Idem certe non iniuria mihi quoque, si de re militari præcepta dare præsumerem, merito obijci posset: homini videlicet, qui vtcunque in re literaria, & aliquantulum etiam in administrationibus publicis, nunquam tamen in castris versatus sum. Illud tantum iustum, pius, & prudentem Irenarcham, aliosque, qui ad comprimentos armata manu seditionum tumultus destinati fuerint, obseruare oportebit, vt manus conserturi cum hostibus, primum omnium confitentur peccata sua, & Dei misericordiam implorent, clamantes & dicentes cum filiis Israel. Peccauimus tibi, quia dereliquimus te Dominum Deum nostrum. Iud. Item: peccauimus, redde tu nobis quicquid placet, tantum nunc libera nos. Et cum Asa contra Zaram Aethiopem pugnaturo. secun. Paral. decimoquarto. Domine non est villa apud te distantia, vtrum in paucis auxilieris, aut in pluribus: adiuua nos Domine Deus noster: inte enim & in tuo nomine habentes fidutiam, venimus contra hanc multitudinem. Dominus Deus noster tu es, non præualet contra te homo.

3 Quemadmodum igitur pii Reges [†] cum hostibus conflicturi, omnem sapientiam & fidutiam in Deum collocarunt: Ita & eorum exemplum sequuti Christiani principes, & qui cunque alii seditionibus militari manu extirpandi præpositi, & ipse in virtute Dei, non in humana potentia confidere debent, & cum Propheta David dicere Psal. decimonono. Hui in curribus, & hij in equis: nos autem in nomine Dei nostri inuocabimus, &c.

Sane hoc remedio belli Romani omnium maxime seditiones seruiles sanarunt. Lucius Florus libro tertio. capitulo decimonono.

4 Sic Cyrus ille seruus, [†]Eunus nūcupatus, qui collecto exercitu quadraginta amplius millia, & castra prætorum cœperat, & Duces prætoris profugavit: tandem perpenna Imperatore bello superatus est [†]lege Florum vbi supra. Simili exemplo seditionem a Cylice seruo commotam, qui & ipse conflato exercitu, prætoris exercitus fuderat, Aquilius bello extinxit. Interclusum siquidem hostem commeatibus, ad extrema compulit, communiasque copias armis, fame deleuit. Pulchra sane victoria contra seruos, sed tauroris aliquanto exempli Scytharum aduersos seruos, quam Iustinus ad hunc modum narrat. libro secundo. Scythæ (inquit) tertia expeditio Asiana, cum annis VII. a coniugibus & liberis absens, seruili bello domi excipiuntur. Quippe coniuges eorum longa expectatione virorum festæ, nec iam teneri bello, sed deletos ratæ, seruis ad custodiā pecoris celiatis, nubunt: qui reuersos cum victoria dominos, velut aduenas armati finibus prohibent. Quibus cum varia victoria fuisset, admonentur Scythes [†] mutare genus pugnae, memores non cum hostibus, sed cum seruis præliandum, nec armorum, sed dominorum iure vincendos: verbera in aciem, non tela ferenda, commisoq; ferro, virgas & flagella, coeteraque seruili metu paranda instrumenta. Probato omnes consilio, instruti sicut præceptum erat, postquam ad hostes accessere, inopinatis verbera intentant, adeoque illos perturbant, ut quos ferro non poterant, metu verberum vincerent: fugamque non vt hostes vieti, sed vt fugitiui serui capessent. Quicunque capi potuerunt, supplicia crucibus luerunt. Mulieres quoque male sibi conscient, partim, ferro, partim luspendio vitam fierunt.

Quin & illud curare debent, quibus comprimendarum seditionum cura demandata est, vt quantum fieri potest, in-
cruentiam aduersus seditiones obtineant victoriam. [†] Quod
eo facilius fiet, quo seditiones plerunque inter se discrepantia
cosiliis iusti Irenarchæ prudentia, ac bellicis ad eam
rem pertinentibus strategematis dissipatis, ipsi velint nolite
pesteram coniurationem descreere cogantur.

Conradi Brunii de seditionibus.

DE SEDITIONIBVS LIBER QVINTVS, QVI EST DE POENIS SEDITIONIS ORVM.

Quis modus, in constituendis seditionibus poenias, seruandus sit: ac primum generulius seditionibus poena.

S V M M A R I V M .

- 1 *Vindicta in seditionibus qualiter sumenda sit.*
- 2 *Misericordia non est iusta, que in perniciem bonorum malis parcitur.*
- 3 *Iudex non debet statuere quid durans aut remissius quam causa depositit.*
- 4 *Judices in leuioribus causis proniores ad lenitatem esse debent, in grauioribus paenit severitas cum temperamento aliquo benignitatis mitiganda est.*
- 5 *Lex ciuilis quid disponat circa seditionibus.*
- 6 *Seditiones gravius & mitius secundum circumstantias punienda sunt.*

C A I

Edato itaque vtcunq,

Et compresso aliquantulum vel per diuisionem, vel per transactiōnem, vel per vim armatam, ciuilium discordiarum motu: quintum remedium adhibendum erit, quam publicam, quae de seditionibus lumina-

- 1 *tur, vindictam & poenam esse diximus. In qua constituta prudens Irenarcha, primum omnium ita affectus esse debet, ut amore corrigendi, non odio persequendi campam infligat. 23.q.4. Sic enim non solum castissimae innocentiae, sed et diligentissimae seueritatis officium implebit: quin ita etiam moderabitur poenam, ne maioris turbationis & periculi causa, quam presentis morbi curatio existat. Cum igitur eis, per quos Respublica regitur, adest pace salua potestas disciplinæ aduersus improbos & nefarios homines exercendæ, tunc neque secordia, neque segnitie dormiendum est illis, sed aculeis poenarum, quae ad seueritatem pertinent, seditionibus crima coercenda: Sic, ut nec patientiae nomine torpescere, nec obtentu nimiae diligentiae faziare videantur. Nec iusta est misericordia, tqua in perniciem bonorum malis parcitur. De malis siquidem coercēdis, scriptum est in lege. Deut. 19. Non misereberis illius. & in libro Regnum legitur. 1. Reg. 15. quod Saul contraxit offendam, quia miseratus est Agag, hostium Regem, quem prohibuerat diuina sententia feruari. Vbi autem pergraues dissensionum scissuras, non huius aut illius hominis est periculum, sed plurimorum strages iacet: Detrahendum est aliquid seueritati, ut maioribus malis sanandis, sincera charitas subueniat. cap. ipsa pietas. 23.q. 4.*

- 3 *Ac generaliter quidem respiciendum est iudicanti, tne qd durius aut remissius constituatur, quam causa depositit: & ne maior poena, quam culpa sit: & ne iisdem de causis alii pleantur, alij ne appellantur quidem. 1. respiciendum. ff. de poenis. Cic. lib. 1. de officijs. Nec enim aut seueritatis, aut clementiae gloria affectanda est, sed perpenso iudicio, prout quæque res postulat, statuendum est. Ac in leuioribus quidem causis, 4 proniores ad lenitatem iudices esse ebent: t in grauioribus poenit severitas legum cum temperamento aliquo benignitatis mitiganda est, & vt prouerbio dicitur: Sali adhibendum oculum. Ac primum quidem extant de seditionibus poena, constitutiones tam canonice quam ciuiles. Sic enim in Concilio Chalcedon. constitutum est. ca. coniurationum. 11. ques. 1. Coniurationum & conspirationum crimen, quod apud Græcos dicitur Phratria, publicis etiam legibus certum est penitus inhiberi: hoc multo magis in sancta Dei ecclesia, ne fiat, conuenit abdicari. Si qui vero clericis vel monachis inuenti fuerint coniuratores, aut conspiratores, aut Phratrias vel factiones componentes alias suis episcopis, aut alijs, omnino capant de proprio gradu. Et Calixtus Papa de eadem re. c. conspirationum. 1. q. 1. Antecessores (inquit) nostri, cum plurima turba episcoporum, quicunque huius criminis rei in sacerdotali honore sunt positi, aut existunt Clerici, honore, quo vivuntur, carere precepérunt: ceteros vero communione priuari, & ab ecclesia extorres fieri iusserunt, omnesque si mul viuisque ordinis viros infames esse censuerunt, & non solum facientes, sed etiam consentientes. Lex vero ciuilis, t qd Leo Imperator tulit, ad hunc modum habet. c. de seditionib. 1. 2.*

In nullis inquit, locis, aut ciuitatibus, tumultosis clamoribus cuiusquam interpellatio contumeliosa procedat, nec ad solam cuiusque inuidiam petulantia verba iacentut: Scituris his, qui huiusmodi voces emiserint, mouerintque tumultus, se quidem fructum ex his, quæ postulant, nullatenus habituros: subdendos autem poenam his, quas de seditionibus & tumultus authoribus, vetustissima decreta sanxerunt. Est autem seditionis poena, veterum Decretis & Constitutionibus introducta, eadem, quæ est per legem Corneliam in Sicarios, veneficos, & alios homicidas constituta. l. 3. S. alio. ff. ad leg. Cor. de Sic. Sed & de vi publica tenentur, qui turbæ seditionis facienda consilium inierint. Atque haec sane poena seditionis generalis est: sed quæ vel remissius, vel durius, per diuersis criminis circumstantiis, irrogatur. l. in eadem. l. qui cœtu fit de ui publi. Nam etiū omnis seditione t noxia sit & periculosa, & ob id graui etiam poena dignum crimen sit, ut quæ pax & tranquillitas publica, omnique adeo iustitia turbatur atque conculcatur: tum iura & leges, quibus Respublicæ gubernantur, vel negliguntur, vel prorsus subvertuntur, ut super demonstratum est: Tamen ut in ceteris delictis, ita etiam in seditionibus accidit, ut propter circumstantias diuersas, alia leuior sit alia grauior. l. aut facta in princ. ff. de poenis. Bald. in L. non ideo minus C. de accusa. Idem Bald. in Auth. sed nouo iure. C. de ep. & cle.

Ac leuiores quidem remissius: grauiores vero seuerins puniendæ. Sunt autem circumstantiæ, propter quas seditiones pena vel grauiore, vel leniore puniuntur: Causa, persona, locus, tempus, qualitas, quantitas, euentus. De quibus omnibus & singulis, ordinè dicemus.

Propter causam seditionum aliam alia grauiorem esse vel leuiorem, & ob id poenactiam seueriore vel mitiore dignam.

S V M M A R I V M .

- 1 *Affectus & actus humani quomodo inter se differant, ex Aristotele.*
- 2 *Voluntas & intentio opus vel bonum vel malum reddunt.*
- 3 *Bella Deo authore gerentes non faciunt contra præceptum, non occides.*
- 4 *Miles cum obediens potestatis sub qua legitimæ constitutus est hominem occidit, nulla ciuitatis suæ lege reus est homicidii, quod exemplis copratur, & ratione. nu. 5.*
- 5 *Iniuria licet sit de genere prohibitorum, aliquando tamen non est iniuria.*
- 6 *Seditio non semper crimen est.*
- 7 *Vim inferentibus, congregatis hominibus armis resistere possimus, quominus de possessione rerum nostrarum deiiciamur.*
- 8 *Tyrannum quo casu liceat vi armata ecorcere, & nu. x.*
- 9 *Seditiones quædam bona & utiles.*
- 10 *Seditio ex causis bona vel mala iudicanda est.*

C A P. II.

Ristoteles lib. 2. Eth. cap. 6. inter affectus & actus humanos hanc differentiam facit, ut quidam per se praui sint & mali, qui que adeo continuo nomine suo cum prauitate sint coniuncti. Ut malevolentia, imprudentia, inuidentia, adulterium, furium, homicidium: quæ ita mala sunt, ut nullum tempus sit, quo perpetratæ bona esse, aut videri possint. Quia quicquid istorum, & quæcumque efficitur, semper delinquit. Alii actus indifferentes, id est, neque boni, neque mali sunt, ut qui nullo consilio, sed casu fiunt. Alii boni maliue sunt, non quidem per se, sed secundum eius, qui operatur, propositum. Atque ad hunc sane modum legibus quoque ciuibibus quedam tanquam per se, & in genere suo mala prohibentur: quedam propter bonam malam eorum, qui agunt, intentionem & propositum: tum propter bonas malasue circumstantias, vel bona vel mala esse iudicantur. Vnde & vulgaria illa & trita iure-consultorum verba nata sunt. l. prima. C. ad legem Corn. de Sica. l. qui iniuriæ. ff. de furtis. Voluntas & propositum, distinguunt maleficia. Item. In delictis spectamus, quod principaliiter agitur. l. quid Reipub. ff. de iniuriis. Item. Affectio operi nomen imponit. l. si non conuicij. C. de iniuriis. & si qua sunt similia. Adeo autem voluntas & intentio opus vel bonum vel malum reddunt, ut ea etiam, quæ sunt de genere prohibitorum si bona intentione fiant: ipsa quoque, mutato nomine, iusta & bona esse dicantur. Sicut interficere hominem malum est, & de genere prohibitorum, imo & lege diuina prohibitum. Nam lex ait. Exo. 20.

No 1

Non occides. Ideoque qui mala intentione hominē interficit, homicida est, & vi homicida poena legis Cornelij de Sicariis percellitur. Et tamen qui hominem occidit, vel Deo iubēte, vel lege permittente, vel iudice mandante, neque homicidi reus est, neque ut homicida puniri potest, ca. cum homo. c. non solum. 23. q. 5. Ideoque nequaquam contra hoc Praeceptum, quod dictum est: Nen occides, fecerunt, qui Deo auctore bella geserunt. Et Abraham Genes. 22. non solum nō est culpatus crudelitatis crimen, verum etiam laudatus nomine pietatis, quod voluit filium nequaquam scelerate, sed obdienter occidere. Sed nec homicia sunt, qui personam gentes publicas potestatis, secundum ius legis, id est, iustissimae rationis Imperium, sceleratos morte puniunt. Non enim dicitur, c. non frustra, 23. q. 2. frustra sunt instituta, potestas Regis, & cognitoris ius, vngulæ carnifex, arma militis, disciplina dominantis, saueritas etiam boni patris: Habent omnia ista modos suos, causas, rationes, virilitates. Hęc cum timentur, & mali coercentur, & boni quiete inter malos uiuunt.

4 **I**gitur miles dicitur, in c. miles, 23. q. 5. cum obediens potestatu, sub qua legitime constitutus est, hominem occidit, nulla ciuitatis sua lege reus est homicidij: Imo nisi fecerit, reus est Imperij deserti atque contempti. Quod si tua sponte atque auctoritate fecisset, in crimen effusus humani sanguinis incidisset. Itaque unde punitur, si fecerit iniussus: inde punietur, si nō fecerit iussus. Sic qui ob tutelam corporis sui, vel vt ab alio propulset iniuriam, occidit alium: quia iure id fecisse existimat, nequaquam homicidij reus esse dicitur. I. vt vim, ff. de iu. & iur. Cū igitur homo ab homine occiditur, multum distat, vtrum fiat nocendi cupiditate, vel iniuste aliquid auferendi, sicut fit ab inimico, sicut a latrone: an vlciscendi vel obediendi ordine sicut a iudice, sicut a carnifice: vel euadendi vel subueniendi necessitate, sicut intermititur latro a uiatore, hostis a milite. Sic 6 contumelia, & conuicium, aut quævis alia iniuria, et si de genere prohibitorum sit: tamen si non iniuriandi animo fiat, neque iniuria nomen retinet, nec ab eo, qui se ea lassum esse dicet, vindicari poterit. L. si non conuicij, C. de iniurijs. Sic quod Reipublica venerandæ causa, secundum bonos mores sit, etiam si ad contumeliam alicuius pertinet: quia tamen non ea mente Magistratus faciat, sed ad vindictam maiestatis publicæ respiciat, actione initiarum non tenetur. I. quod Reipu. ff. de iniurijs.

7 **E**t ad eundem modum scditio, & quamuis & ipsa mala sit, & de genere prohibitorum, tamen si non turbanda Reipub. causa, sed ex alijs iustissimis, & honestis causis excitetur, neque mala esse dicetur, nec qui eam concitarunt, seditionis poenam sustinebunt.

Quemadmodum a crimine & poena conspiratorum immunes fuerunt, quadraginta illi Illyrici & Græciæ episcopi, q. conuenientes in vnum, per confessionem in scriptis factam, & a proprio Metropolitanu, Timotheo videlicet, Patriarcha Constantinopolitano, quem Concilium Chalcedonense Anatematizauerat, discesserunt, & Romam mittentes, Romano Episcopo communicare in scriptis professi sunt, quia iustum aduersus haereticum Episcopum conspirandi, & ab eius communione deficiendi, causam habuerunt. cap. sane 16. quæstio. septima.

Sic nec seditionis poenæ obnoxij fuerunt multitudines populorum, qui ab episcopo suo Dioctoro recesserunt: quia non a quibus potuit, manus impositionem accepit. Iusta. n. erat dissensionis eorum causa, quam & protinus allegabant, dicentes. Quia secundum quod continent canonies sanctorum Apostolorum, non est factus Episcopus, & ideo non recipietur. Principes enim intronizauerant eum. Sic factionum certam inibus perturbata republica, alijs quidem ad priuatum commodum spectantibus, alijs vero maiestatem Reipublicæ defendantibus, eam quidem partem, quæ congregatis etiam armatisque hominibus Reipubli. iura tuerunt, nec seditionem esse, nec vim publicam priuatumque his, qui priuato commendo studentes Reipublicæ, tranquillitatem turbare conantur, inferre.

Ac proinde nec poena etiam seditionis obnoxiam esse dicemus. Nam si vim nobis inferentibus, & congregatis hominibus, armis repellere possumus, quo minus de possessione rerum nostrarum deiiciamur, l. tertia, §. cum igitur, ff. de vi & viarma. quanto magis permisum est, coactis etiam & armatis hominibus, eos qui vim Reipublicæ inferunt, armis repellere? Sed & Tyrannum & rempublicam, propter commodum priuatum opprimentem, licebit vi armata coercere. Barto. in tract. de Guelph. & Gibel. si tamen in defectum auxiliij superioris id fiat, & ut reipublicæ status conseruetur, non vt noua Tyrannis inducatur.

Nam si aduersus milites vel priuatos, qui nocturni populi tores agros intraverint, aut itinera frequentata insidijs aggressi obsederint, libera resistendi facultas tribuitur, & quod

sequum est punire iudicio, id vi armata, & propria autoritate vindicare. C. de iud. l. nullus, & ibi not. ff. de his quæ in frau. in frau. cre. l. ait prætor. §. si debitorem, si de ope. nou. nun. l. de pupillo, §. si. & l. seq. Quanto magis ad repellendam a republica Tyrannicam crudelitatem omnibus licentia dabatur, vbi iudicis defuerit auxilium, etiam publicam Tyrannorum iniuriam congregatis & armatis hominibus vindicare, vt quam omnes defendere iure naturali tenentur. Idecirco qui adhunc modum Rempub. a Tyrannide liberant, etiam si id tumultu quodam & perturbatione motu fiat, tamen ob id minime in poenam seditionis incident. Nam regni Tyrannici, quo niam iniustum est, nō potest turbatio seditionis videri, nisi medicina ipsum modum excederet, maiusque incommodum ex destructione Tyrannidis, quam ex Tyrannico regime recipi publicæ afterretur.

11 Iam & seditiones & quædam a summis Oratöribus non solum non reprehenduntur, vt malæ: sed etiam commendatur, vt iustæ, bona & reipublic. viiles. Sicut Antonius apud M. Cicero. lib. 2. de Oratore. ostendens, quomodo C. Norbanum fodalem & Quæstorem suum, quem Sulpitius tanquam seditionis sumi ciuem accusauerat, ipse defenderit. Omnium, inquit, seditionum genera, vitia, pericula, collegi: eamque orationem ex omni Reipubli. nostræ temporum varietate repertui, conclique ita, vt dicerem, et si omnes molestæ semper seditiones fuissent, iustas tamē fuisse nonnullas & prope necessarias: tum illa, qua modo Crassus commemorabat, egi, neque reges ex hac ciuitate exigi, neque Tribunos plebis creari, neque plebiscitistoties Consularem potestatem minui, neque provocationem patronam illam ciuitatis, ac vindicem libertatis populi Romani dari, sine nobilium dissensione potuisse, ac si illæ seditiones saluti huic ciuitati fuissent, non continuo, si quis motus populi factus esset, id C. Norbano in nefario crimen, ac in fraude capitali esse ponendum, &c. Atque ex his 12 omnibus colligimus, seditionem & propter causam, vel bona esse vel malam: & earum quæ malæ sunt & iniustæ, alias qui dem alia esse vel grauiorem vel leuiorem, atque ob id poena etiam grauiore vel mitiore dignam.

Ac inter iniustas seditiones, non immerito eorum quoque conspirationem numerauerimus, qui improbe coeunt in alienam litem, vt quicquid ex condemnatione in rem ipsius actum fuerit, inter eos communicaretur. Propter quod & lege Iulia de priuata, & lege Cornelia de falsis, & poena concussionis teneantur. l. ex senatu consulto, ff. ad legem, Iuliam de vi priuata & l. i. §. primo, ff. ad legem Corneliani de falsis, ff. de concus. l. secunda.

De differentiæ Personarum, propter quas pena vel gravior, vel leuior contra seditiones constituitur,

S V M M A R I V M .

- 1 Personarum distinctio & consideratio etiam in crimine seditionis habenda est.
- 2 Inuentus ad concitandos tumultus propter feruentiores sanguinem natura prodior est.
- 3 Mulieres sepe ad seditiones commonentur. quod Amazonum probatur ex exemplo.
- 4 Sedatio Matronarum Romanarum abrogationem legis oppiae petentium. & quid dicta lex statuerit, n. 5.
- 6 Mulieribus & minoribus non subuenit in delictis.
- 7 Mulierum pena propter seditiones.
- 8 Mulieres in delictis pro excutienda veritate torquentur.
- 9 Infirmitas sexus, non calliditas, mulieribus auxilium praestat, idque non in delictis, sed in ciuilibus causis.
- 10 Mulier prægnans quo privilegio gaudeat.

C A P. III.

1 **E**rsona in crimine seditionis, vt in ceteris delictis, dupliciter spectatur: Eius qui fecit, & eius qui passus est. l. aut facta, §. persona, ff. de poenis. Earum autem personarum, per quas sedatio concitat, quædam minoris etiam sunt, quædam maioris: aliæ mares, aliæ foeminae: aliæ nobiles, aliæ plebecij: aliæ liberi, aliæ serui. Sic & inter personas, contra quas seditiones exercentur, differentia est.

Nam quædam seditiones a filiis in parentes, quædam a servis in dominos, quædam a subditis in principes & magistratus suis, quædam a ciuibus inter se concitantur. Ac propere diversitatem personarum, viriusque generis poenæ quoque in se

Conradi Bruni de seditionis.

ditiosos vel seniores vel leuiores constituuntur: De quibus deinceps iam ordine dicemus.

In primo igitur genere personarum, primum sibi locum vendicant seditiones iuuentutis, quae ad concitandos tumultus, propter feruentiorem sanguinem, natura proclivior est: propter quod & leuislimis ex causis, turbulentis se acclamationibus accommodare solet, maximè vero contentione propter nuptias, aut alias iuuentutis illecebras inter iuuenes orta. Ex quibus causis magni sèpe tumultus oriuntur. Cuius rei aliqua exempla ex Græcis scriptoribus ab Aristotele referuntur. lib. 5. Pol. cap. 4. & memorabile est, quod Livius alibi de duobus iuuenibus, vnius virginis nuptias ambientibus, narrat, cuius super quoque meminimus. Sed & mulieres sèpe ad seditiones commouentur ut scribit Iustinus lib. secundo, qualis fuit apud Scythas Amazonum ex factione optimatum orta, per quam cum duo Regii iuuenes, Plynos & Scholpythus, domo pulsati fuissent, ingentem iuuentutem secum traxere, & in Cappadocia ora iuxta amnum Thermodoonta confedere. Ibi per multis annos spoliare, finitos consueti, tandem per infidias populorum trucidati sunt.

Horum vxores cum viderent exilio suo additam orbitatem armam sumpserunt, & fines suos contra finitos bella inferentes, defenderunt.

Et ne fœliciores aliæ alijs viderentur, viros, qui domi remanserunt, interfecerunt. Tunc pace armis quæsita, negens interiret, concubitum finitimorum ineunt: si qui mares nascebantur, interficiebantur. Virgines in eundem ipsum motem, non ocio neque lanificio, sed armis, equis, venationibus exercebantur, in iustis infantium dexteroribus mammis, ne sagittarum iactus impeditirentur: Vnde & Amazones dictæ sunt. Satis quidem cruenta illa, quam dixi Amazonum, mulierum seditionem. Sed minor aliquanto Ro. matronarum, abrogationem legis Oppiæ petentium, quæ nulla nec autoritate, nec verecudia, nec imperio virorum retentæ, omnes vias urbis aditusque in forum oblederunt. vt scribit T. Livius libro quarto, de bello Macedo. & Asiat. Viros descendentes in forum, orantes, vt floriente republica, crescēt indies priuata omnium fortuna, maioriis quoque præstigiis ornatum reddi paterentur, sed COSS. Prætoreisque, & alios Magistratus adire & rogare audebat. Ac parum absuit, quin ex illa muliebri seditione, virorum quoque discordia concitata fuisset, alijs videlicet negantibus abrogationem legis Oppiæ, quam mulieres petebant: aliis ut lex, queadmodum matronæ rogauerant, abrogaretur, iuuentibus.

Erat autem lex Oppia, quam M. Oppius & T. Romuleius Tribuni plebis, Q. Fabio & T. Sempronio COSS. in medio ardore Punici belli tulerant, ne qua mulier plus semiuncia auri haberet, neu vestimento versicolori vteretur, neu iuncto vehiculo in urbe oppidoue, aut proprius inde mille passus, nisi sacrum publicorum causa, veheretur. Etsi autem in multis iuris articulis minoribus, & mulieribus, propter ætatis & sexus infirmitatem, contra iuris rigorem subuenitur. I. prima, ff. de minoribus, I. secunda, §. verba, ff. ad Senatusconsu. Vell. Tamē nullum est auxilium, quod in delictis in eis suffragetur. I. Auxilium, §. in delictis, ff. de minor. Infirmitas enim ætatis & sexus, non dolus & calliditas auxilium sumit. Quanquam interdum misericordia ætatis, iudicem ad mitiorem poenam perducat. Ac de poena seditionis iuuentutis, ad hunc modum veteres constituerunt. Solent quidem (inquit lex) qui vulgo se iuuenes appellant, in quibusdam ciuitatibus turbulentis se acclamationibus accommodare: qui si nihil amplius admoniserint, nec ante sint a præside admoniti, fustibus cæsi dimittuntur, aut etiæ spectaculum eis interdictum. Quod si ita correpti, in iisdem deprehendantur, exilio puniendi sunt, nonnunquam capite plectrandi: scilicet, cum saepius seditione & turbulententer se gessint, & aliquoties apprehensi tractati clementius, in eadem temeritate propositi perleuerauerint: serui cæsi solent dominis reddi. At mulieres seditiones in hoc, sicut in ceteris delictis, param cum viris poenam habent. Quemadmodum enim mulieres in perpetratis delictis non minus dolosæ & fraudulentæ, imo saepè etiam callidores sunt viris, a quibus & viri plerunque decipiuntur: Propter quod recte Sapiens. proverb. 5. & 6. Ne intenderis (inquit) fallacia mulieris, quia mulier viri preciosam animam capit: Ita iustum est, vt in eodem genere delicti, par etiam poena tam viros quam mulieres constringat.

Atque ex hac causa in delictis, pro excutienda veritate, de mulieribus per tormenta quæstio haberi potest. I. cum conditioniter, C. de questionibus de quibus & poena pro qualitate delictorum sumuntur, siue in se confessæ crimina, siue legitiinis probationibus fuerint conuictæ. Sic mulier, quæ intra quadraginta dies post cōceptum partum, intra quod tempus nec dum animatus est vilceibus suis, post diuortium vim intulerit, ne filium prociceret, temporali exilio coercetur. I. Cicer. fl. de poen.

Quæ vero accepta pecunia, post quadrasimum diem patrum iam animatum sibi medicamentis ab egit, lego Cornelia de Sicariis, & lege Pompeia de Parricidiis tenetur, & ultimum suppicio afficitur. Sic simili poena plectuntur vir & mulier, qui adulterium cum incestu, furtum, aliae similia criminis committunt. I. si adulterium cum incestu, ff. ad legem Iuli de adulte.

Atque ex his omnibus concludimus, seditiones mulieres, poena quoq; legis Cornelie de Sicariis, & legis Iuli de vi publica, quæ in seditionis constitutæ sunt, eque sicut viros teneri, a qua poena eas neque eras, neque sexus, modo sint doli capaces, excusat. Infirmitas enim, non calliditas mulieribus auxilium prestat, idque non in delictis, sed in ciuilibus causis, ff. ad senatusconsul. Velle. I. secunda. Neque enim in delictis propter fragilitatem corporis, mulieri impunitas conceditur gl. in I. nihil interest, ff. de adul. Nam etsi multis fœmina corporis incommodis obnoxia sit, tamen & maiores sèpe dolores, & vulnera etiam maiora, quam vir sustinere potest.

I. Coeterum eo priuilegio gaudet pregnas mulier I. pregnantis, vbi Barto. de poenis. vt poena eius, quoad pariat, ac nutrix, quæ partum soueat, haberi possit, differatur: Imo ne quæstio est de ea habeatur, quamdiu pregnans est. Quanquam non mulieri, sed partui potius, qui non tantum parenti, cuius esse dicitur, sed etiam Republicæ nascitur, huiusmodi priuilegium conceditur, I. prima, §. si ea, ff. de ventre in possessione mittendo.

In uno codemque genere delicti, poenas in seditiones pro conditione & qualitate personarum, vel seniores, vel iuveniores constitui,

S V M M A R I V M.

- 1 Personarum differentia & ratio in penis habenda est. & nu. 6. cum declaratione, vt nu. 10.
- 2 Ordinis ecclesiastici & secularis gradus distincti sunt.
- 3 Poenarum discrimina sunt, neq; omnes eadem poena affici possunt. ita & in custodia, numero 4. exempli, probatur, nu. 5. & 12.
- 7 Crimen est tractare publice de religione.
- 8 Serui grauius puniuntur quam liberi.
- 9 Penè licet sint in genere suo impares, quomodo tamen aequales indicentur.
- 11 Persona graduata ut tormentis subiiciantur que requirantur.

C A P. IIII.

Ecce & prudenter veterum constitutionibus sanctum est, vt poenæ pro conditione & qualitate personarum, vel grauiores, vel mitiores in uno codemque genere delicti constituantur. I. Pedius, ff. de incend. rui & naufr. vbi Barto. C. de ordi. cogn. I. tertia. Est autem ea personarum, quod ad irrogationem poenarum attinet, non differentia: Vt eorum qui delinquunt, quidam plebei: quidam publicis honoribus & munib; fungantur, quidam priuatam agant vitam: quidam liberi, quidam serui: & liberorum quidam honestiore, quidam humiliori loco natu, quidam honestioris, quidam folidioris conditionis: qdā etiā nullius dignitatis capaces sint.

Quales sunt artifices Mechanici, vt Pistores, custodes portarum, custodes pratorum, seu pascuorum, Salutarii, aliiq; alia eiusdem generis vilia ministeria exercentes. Quarum multa in constitutione Gord. Imperatoris, quæ est sub titulo de excusatione, Decimi libri Codicis, enumerantur. I. ne quis, C. de dig. libro duodecimo, & ibi Ioan. de Pla. & I. maxima arum. vbi idem Ioan. de Platea. C. de excu. li. x.

2 Sed & vtriusque Ordinis Ecclesiastici & secularis, distincti gradus sunt: Vt in Ecclesiastico ordine, Archiepiscopi, Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi. In seculari, principes, Comites, Barones &c. Rursus dignitatum quoque, & munib; publicorum differentia est. Quippe eorum, qui dignitate prediti sunt, alii illustres, alii spectabiles, alii Clarissimi, aliiq; modis alii aliis, vel superiores sunt vel inferiores.

Ac propter hanc quidem differentiam personarum, & eandem qualitatem & conditionem, delicta in una persona grauius, in alia mitius puniuntur. I. moris, §. sed enim, ff. de poenis. Sunt enim discrimina poenarum, nonque omnes eadem poena affici possunt.

Quemadmodum de Decurionibus constitutum est, vt in metal.

Tractatum Tomus XI.

134

metallum damnari non possint, nec in opus metalli, nec sur-
ces subiici, vel viui exuri. Et si forte huiusmodi sententia fue-
rint affecti, liberandi erunt. l. si matrem, C. eo. Sic nec praeses p-
uinciae, puniri Decurionem permittere sibi debet, sed recipere
cum in carcerem, & principi scribere de poena eius. Sic nec q-
stio de decurione haberi debet l. penul. C. de questio. etiamli
munera Decurionatus deposuerit. Nam & propter pristinam,
dignitatem, questionem non patitur. Et generaliter viri in di-
gnitatibus constituti, vsque ad pronepotes, & eorum liberos
plebeiorum poenis & questionibus non subiiciuntur. Iduo-
fide questionib. Sed & pro qualitate & conditione persona-
rum, discrimin quoque in custodia earum seruandum est, de
qua re olim proconsul aestimare solebat, vtrum in carcerem
recipienda esset persona, an militi tradenda, vel fideiussoribus
committenda, vel etiam sibi: l. prima, ff. de custo. reorum. Nam
hij fere modi sunt custodiaz personarum.

Hoc autem vel pro criminis, quod obiiciebatur qualitate,
vel propter honorem, aut propter amplissimas facultates, vel
pro innocentia personæ, vel pro dignitate eius, qui accusabatur,
facere solebat: Quo iure & hodie vtimur. Nam pro perso-
narum dignitate, & qualitate delictorum, alij carceri man-
cipantur, alij militi custodiendi traduntur, alij fideiussoribus,
vel sibi, id est, cautione iuratoria a se præstata, desilendo iuri
& respondendo dimituntur.

Sic in grauioribus delictis, fin quibus plebeij carceri intru-
dūt, Illustres militi commituntur, & interim cuiusmodi de-
lictum sit, & qualis poena imponenda, principi suggestur. l. si
gravis, C. de dig. lib. 2. Idem de decurionibus, principalibusq;
ciuitatum, qui capitale crimen admiserunt, obseruatur, l. diui
fratres, §. fi. ff. de poenis, l. omnes iudices, C. de decurio. libro de
cimo, vt si quid admisisse videantur, propter quod relegadi ex-
tra provinciam in insulam sint, vinceti custodiantur, & impe-
ratori, quod quisque commiserit, scribatur. Sed nec Illustres p-
pter crimen publicum vel priuatum, cui tamen non per pro-
curatorem respondere liceat, coram alio iudice, quam princi-
pe, vel cui princeps cognitionem criminis demandauerit, ac-
cusari possunt. l. quoties, C. ubi Senato. vel clar. lo. de Platea iq-
d. omnes iudices. C. de decur. Ceterum coram commissario
principis accusati, et si absolui quidem innocentibus possunt, &
demnari tamen nocentes inconsulto principe non possunt.

Atq; ex his vt opinor perspicuum iam fit, poenas pro qualita-
te & conditione personarum in eos quidem, qui dignitate ali-
qua prædicti sunt remissius: in eos vero, qui loco sunt humilio-
ri, & conditionis sordidioris, scuerius decerni.

Quod ita tamen accipendum est, vt si dignitas crimen au-
geat, poena quoque augeatur. Sin vero propter dignitatem le-
uius sit crimen, ipsa quoq; poena leuior irrogetur. Sin digni-
tas crimen non augeat, nec minuat, qualitas poenæ spectatur,
vt si corporalis sit, grauior plebeio & priuato, quam nobili at-
que in dignitate constituto. Sin vero pecuniaria sit, maior di-
niti, quam pauperi imponatur. l. illicitas. in fi. ff. de offic. præsid.
Sic quædam delicta pagano, aut nullam aut leuiorem poenam
irrogant: militi vero grauiorem vel leuiorem. l. quedam, ff. de
poenis. Nam si miles artem Ludricam fecerit, vel in seruitute
se venire passus est, capite punitur.

Quia vt huiusmodi delicta in persona militis, dignitate, gra-
du, specieque militie augmentur: Ita pena quoque militi, quam
pagano grauior irrogatur. l. 2. & l. omne, ff. de re mili. In his n.
& similibus casibus, tanto magis quisque poena dignus est, qua-
to plus honoris delatum fuerit, & cui plura committuntur, plu-
ra ab eodem exiguntur. l. presbyteri, C. de epi. & cle. & ibidem
gloss. Sic publice tractare de Religione, crimen est, quod digni-
tate minuitur. l. nemo, C. de sum. Tri. & fid. Cath.

Vnde & pena in eos, qui dignitate prædicti fuerint, leuior erit:
siquidem si clericus fuerit, qui de fide Christiana publice dis-
putare ausus fuerit, a consortio clericorum remouetur. Si ve-
ro militia præditus sit, cingulo spoliabitur. Coeteri etiam hu-
ius criminis rei, siquidem liberi sint, de ciuitatibus, in quibus
morantur, repelluntur, pro vigore iudicio etiam competē-
tibus supplicijs subiugandi. Si vero serui, seuerissimis animad-
versionibus plectuntur. Generaliter enim in persona seruorum
ff. de poenis. Nam ex quibus causis liber fustibus cæditur, ex his
seruus flagellis cedi, & domino reddi iubetur: Et ex quib. cau-
sis liber fustib. cæsus, in opus publicum damnat, ex his seruus
sub pena vincitorum, ad eius temporis spatium flagellis cæsus.
Dominus reddi iubetur, &c. Sed tamen exemplo seruorum pu-
niuntur etiam liberi, sed plebei tamen & humiles personæ. l.
Capitalium, §. fi. ff. de poen.

Nec obstat, et alibi dicitur. Quos par facinus coinqumat &
equat, eos similis quoque poena comitari debet, l. si quenquā
C. de epi. & cle. Nā eti in genere suo impares sint penæ, tquæ
in clericos & Laycos, nobiles & plebeios, publicis munierib.
& honorib. fungentes, & priuatos statuuntur: tamen relatione

secundum proportionem facta ad personas & earum qualita-
tes & conditiones, equeales esse indicantur.

Vt igitur in eodem genere poenæ inæqualitas est, si una ea-
demque poena nobilis & plebeios afficiantur, ita si uersi ge-
neris poenæ, altera quidem grauior plebeio, altera vero leuior
nobili inferantur, recte æqualitas esse dicuntur. Bart. in l. capitalium,
§. solent, ff. de poen. gl. in c. non coniunctur, 41. di. & gl. in
c. contumaces, 50. dist. Veluti, si nobilis & plebeios in vinculis
detineantur, aut tormentis subiiciantur: vna quidem pena, &
in genere suo æqualis est, quæ utrique irrogatur, sed relatione
facta ad personas, in æqualis est: Quippe alteri leuis, alteri gra-
uis. Rursus vero multa pecuniaria imposita diuini & pauperi
vna qdemi eademque æqualis pena est in genere suo: Sed quia
diuini leuis, at pauperi grauis est, relatione ad conditionem p-
sonarum facta, merito inæqualis esse dicetur.

10 Et hæc omnia, quæ de differentia poenarum diximus, tvt
pro conditione & qualitate personarum, vel mitius vel seue-
rius infligantur, ita accipienda sunt, si poenæ pro vnicuiusque
personæ cōditione, qualitate, & dignitate diffinitæ fuerint, Bar-
to. in l. ti. ff. de ter. diu. nam ita certum erit, quæ pena quam per-
sonam & dignitatem astringat. At si poena generaliter in om-
nes sine personarum & dignitatum differentia concepta fue-
rit, omnes quoq; nulla personarum differentię ratione habi-
ta, obligabit.

Qualis est poena exceptorum criminum, vt lese maiestatis:
In causa siquidem maiestatis, omnibus æqua cōditio est. l. nul-
lus, C. ad leg. lu. ma. l. Manichæos, C. de hære. l. si quenquam, C.
de ep. & cle. gl. in c. cum P. Manconella. de acc. Item hærelis &
Simmoniq;: nam & ipsa in omnes æquo iure stringuntur. Sic
& Magi, malefici, Mathematici l. & si excepta, vbi gl. C. de ma-
je. & mat. & rei criminis falsi. Item, qui priuati carceris exer-
cent custodiam. l. si quis decurio, C. ad legem Cornel. de falsi.
qui tanquam ipsius maiest. violatores, ultimo supplicio sub-
iungantur. His connumeramus, qui muneribus & honorib.
publicis fungentes, in officijs suis peccasse, tum furtis se aut alijs
sceleribus commaculasse, fuerint convicti.

Nam & tales non dignitas, sed poena omnibus tam publi-
cis quam priuatis personis communis debet comitari. Quin &
ab officijs remouentur, & quo minus ad ea ipsa redeant, in-
habiles redduntur. Nam qui semel in officio nræle versatus
fuérunt, is deinceps quoque male in ipso versaturus præsumitur
l. 1. C. de pri. carcerib. l. Iudices, C. de dig. li. 12. vbi lo. de Pla. Cæ-
terum ne in his & similib. casib. in quib. Clerici, & milites, Do-
ctores, aliquæque personæ dignitatib. præditæ, cruciatib. & torne-
tis subiiciuntur, iniuria aliqua dignati inféruntur: Constitutum
est, vt non ante ad irrogationem poenæ procedatur, q; qui po-
na afficiendunt, exauthorati, & qua fruuntur dignitate, sic
exit Bar. in l. 1. §. exercitus, ff. de his qui no. infam. tex. in
l. Iudices, C. de dig. li. 12. & tex. in l. i. si excepta, C. de mal. & Ma-
th. Atque hæc sane differentia poenarum, fin personis quoque
seditiosorum obseruandæ est.

Nam & ipsi pro qualitate & conditione personarum, vel
grauius vel mitius puniuntur. Sic enim habet lex. l. si q; is ali-
quid, §. authores, ff. de pen. Authores seditionis & tumultos,
populo concitato, pro qualitate dignitatis, aut in surcam tollu-
tur, aut bestijs subiiciuntur, aut in insulam deportantur, nisi
certa in seditiosos pena diffinita, aut propter atrocitatem cri-
minis seditionis equalis in omnes, nulla personarū aut digni-
tatum habita ratione, fuérunt constituta.

*Propter personas eorum, in quos seditiones exer-
centur, poenam vel grauiorem statui,
vel leuiorem,*

S V M M A R I V M.

1 Poene uel seueriores constituantur vel mitiores propter personas corum in
quos seditiones exercentur.

2 Crimina plura quomodo ex uno fatto nascantur.

3 Obedientiam dominorum suorum per seditionem relinquentes variis nomi-
nibus nuncupantur.

4 Rebellium differentia est.

5 Imperatores Romani a diversis Pontificibus excommunicati recensem-
tur.

6 Constitutio Bonifacii octauai contr. persequentes Cardinales, & forma pe-
nitentiæ iniungenda talibus, nu. 7.

7 Rebello ecclesiæ Romane sepe ab imperatoribus fuerunt puniti. probatur
exemplis, & nu. 9.

10 Rebellium imperii pena quæ sit. & nu. 14.

11 Alberius de carpi bonis feudalibus ab imperatore Maximiliano priuatus
fuit, quia amiciciam causa Gallorum rege Caesaris inimico fecerat.

12 Fri-

Conradi Bruni de seditiosis.

- 12 Fridericus Dux Saxoniae propter rebellionē electoratus dignitate & feni
dis quae ab imperio habuit a Carolo quinto Imperatore priuatus est. &
morti adiudicatus, vita demum ab eodem donatus, nū. 17.
- 13 Prodigores feudis priuantur.
- 14 Lex quisquis, C. ad leg. Iu. maie. perpenditur.
- 15 Bernardus Italiae Rex, quia bellum aduersus patrum suum Ludovicum
Imp. cognomento Pium molitus fuerat, primum maie. iudicio ab imper.
damnatus, deinde Aquigrani gladio Caesar.
- 16 Henricus Saxoniae Dux qua pena multatus fuerit a Friderico. I. Imper.
reatore.
- 17 Emichon Comes de Leyningen qui per rebellionem ab Imperio defecerit,
& ad hostem Francorum Regem transfugerat, qua pena a Maximilia
no Imperatore fuerit punitus.
- 18 Guelfagus princeps Mediolani imperio rebellis qua pena a Frideri. I. Im
pe. multatus fuerit.
- 19 Prodigorum, & ex causa maiest. damnatorum pena quae sit.
- 20 Prodigorum, & ex causa maiest. damnatorum pena quae sit.
- 21 Prodigorum, & ex causa maiest. damnatorum pena quae sit.
- 22 Prodigorum, & ex causa maiest. damnatorum pena quae sit.
- 23 Prodigorum, & ex causa maiest. damnatorum pena quae sit.
- 24 Prodigorum, & ex causa maiest. damnatorum pena quae sit.
- 25 Prodigorum, & ex causa maiest. damnatorum pena quae sit.
- 26 Prodigorum, & ex causa maiest. damnatorum pena quae sit.
- 27 Prodigorum, & ex causa maiest. damnatorum pena quae sit.
- 28 Prodigorum, & ex causa maiest. damnatorum pena quae sit.
- 29 Constitutiones penales extendi non debent nisi ad casus expressos.

C A P. V.

Am & propter personas eo

rum, in quos seditiones exercentur, poenāt vel se
ueriores constituuntur, vel mitiores. d. l. aut sa
ff. de poen. Nam crimina, quae in parentes, in Ma
gistratus & publicas personas perpetrantur, severius puniun
tur, quam quae in personas externas & priuatas committuntur.
Et ad eūdem modum grauiore poena dignae sunt rebelliones,
quam factiones, id est, seditiones, quae a subditis in dominos, q
quae a subditis inter se concitantur. Quemadmodum autem
2 in alijs accidit, vt ex uno facto plura crimina nascantur. l. qui
de criminis, C. de accus. l. si quis adul. cum incestu, ff. ad leg. Iu.
de adul. vt ex eo, quod stuprum in sororis filiam committitur
adulterium & incestus nascitur, & qui sacratissimas Virgines
rapuerit, stuprum & sacrilegium committit. Similiter, q
vxorem alterius rapit, simul adulter est & raptor. l. si quis nō dicā
rapere. C. de episco. & cleri. l. vnica, C. de rap. virg. Ita & ex uno
facto, quo subditi in dominos suos insurgunt, multa crimina
oriuntur, quae & diuersa nomina sortiuntur. Siquidem qui do
3 minorum suorum obedientiam per seditionem relinquunt,
interdum deficientes, interdum proditoris, interdum transfu
gaz, interdum rebelles, interdum rei criminis laesae maie. appelle
lantur. Deficientes: quia ab ijs, quorum sub Imperio sunt, desi
stunt, & in hostium numeris se conferunt. l. amissione, §. qui de
ficiunt, ff. de cap. diminu. l. postliminium, §. transfuga. ff. de ca.
& postlim. reuersi. Proditoris: quia aliud actibus pra se ferunt,
aliud occulte in mente agitant. Rebelles: quia quorum pot
estati & Imperio subiecti sunt, eis repugnant, & debitam obe
dientiam subtrahunt. ff. de remili. l. proditoris. Transfuga: q
de terris domino suo subiectis, ad hostes, vel ad eos, cum qui
bus nulla amicitia est, fide suscepta, transfugiunt.

Rei criminis laesae maestia. quia aduersus Ro. Imperium, vel
eos, qui in terris suis Imperij authoritatem tenent, & eorum
securitatem machinantur. ff. & C. ad leg. Iu. maest. per tot. t.

4 Iam vero vt rebellium differētia est. Nam alii a supremis, alii
ab inferioribus potestatibus deficiunt: Ita & poenarum discri
mina sunt, quae in rebelles constituntur. Ac primum quidē
rebellium Ro. ecclesiaz poena est, vt a communione fidelium
separentur, omnibusq; priuilegiis & beneficiis, q a Ro. ec
clesia habent, destituantur. A qua quidem poena nemo, quantali
bet dignitate preditus, & ne imperator quidem Ro. si rebellis
5 Ro. ecclesiaz extiterit, eximitur. Nam & Fridericus I. t. ab Ale
xandro III. Philippus a Celestino III. & Innocēto III. excom
municati. Otto III. ab Innocēto III. primum anathemate
percussus, deinde in pertinacia perseuerans, in concilio Præsu
lum Romæ celebrato, imperiali dignitate priuatus fuit. Sic &
Fridericus II. quia ecclesiaz Ro. rebellavit, ab Honorio III. pri
mum excommunicatus, deinde imperio regnisque priuatus,
& propter contumaciam eius, omnes imperii & regnum
suorum subditi, a sacramento fidelitatis absoluti, ac postremo,
ab Innocēto III. per tentationem ab imperio depositus. c. ad
apost. de re iu. lib. 6.

Sic & quidam alii imperatores, ab aliis Pontificibus Romi,
propter rebellionem, eodem genere poenæ percussi fuerunt.
Sed & qui sanctæ Romanæ ecclesiaz Cardinales offendent,
non secus atque violatores eorum, qui ad latus Romani prin
cipis militant, vt criminis laesae maestatis rei, puniuntur. c. sc̄li

6 cis. de poen. lib. 6. De qua re extat constitutio Bonifacij Pap
V 11. Si quis deinceps (inquit) in hoc sacrilegii genus irrepse
rit, q; sanctæ Romanæ Ecclesiez Cardinalem fuerit hostiliter in
sequutus, vel percusserit, aut ceperit, vel socius fuerit facientis,
aut fieri mandauerit, velfactum ratum habuerit, aut consiliū
dederit aut fauorem, aut postea receptauerit vel defensauerit
scienter eundem, sicut reus criminis leſe Maestia. percepit uo
si infamis, diffidatus nihilominus & bannitus: sit intestabilis, vt
nec Testamēti habeat liberam factionem, nec ad alicuius bo
na ex testō, vel ab intestato vocetur.

Quatenus ab oīnni successione repulsus, publicaque repul
sa confusus, minus inueniat suæ malitiae successorem: fiant ha
bitationes eius desertæ Psal. 108. & vi non sit qui eas inhabitet
dentur cuncta ipsius edificia in ruinam, & vt perpetuæ nor
mæ infamiae perpetua ruina restetur, nullo tempore reparentur:
nullus ei debita reddere, nullus in iudicio respondere tenea
tur.

Quicquid etiam in bonis iuuenitur ipsius, fisci vel reipubli
cæ dominio applicetur, vt ex illis nil transmittat ad posteros,
sed potius eum ipso quadammodo dammentur & sua. Si qui
vero feuda, locationes, officium, vel beneficium spirituale vel
temporale ab aliquibus Ecclesiis obtinet, sit eis ipso iure pri
uatus: quæ sic libere ad ecclesiæ reuertantur, quod Ecclesiæ ar
rectores de ipsis pro sua voluntate disponant. Quod si quis p
redicorum filium vel filios habeat, nepotem vel nepotes, per
rectam lineam descēdentes, beneficiatum seu beneficatos quo
uis beneficio (etiam si Pontificalem adeptus, vel adepti fuerint
dignitatem) sint eis ipso iure prinati, spe promotionis omnino
sublata. Nulli preterea talium filiorum atque nepotium ex vi
rili sexu descendenti ab eisdem, alicuius aperiatur iam uia
dignitatis, aut honoris Ecclesiastici vel mundani, seu ad aliciu
ius loci regimen sit ascensus: Sit eis postulaudi negata facultas,
sit notorie iudicatus, & quodlibet aliud officium seu ministe
rium publicum interdictum. in iudiciis eorum assertio contra
quæquam, nihil fidei, nihil credulitatis iuueniat, vt ad testimo
niū prorsus reddantur indigni: Sit eis ad ordines ascensus in
hibitus, sit ad beneficium vel officium ecclesiasticum denega
tus accessus, & (vt magis famosa sit eorum infamia) ad auctus
legitimos nullus eis pateat aditus, nulla porta pandatur, eisdem
super aliquo præmissorum, omni spe dispensationis adempta.
Præsenti nihilominus adiicimus sanctiōni, vt ex insequitione
predicā, sicut ex iniectōne manuum violenta, ipso facto ex
communicationis sententiā quis incurrat, & tam insecuritor,
q alii supradicti, tanti mali participes, quamdiu in sua contu
macia perdurabunt, singulis Dominicis dieb. & festiū, pulsati
campanis, & candelis accensis, per omnes illius loci eccl
esiæ, in quo tantum facinus fuerit intentatum, nec non ciuita
tum & Diocesum vicinarum excommunicati publice denū
cientur: nec ab alio, q a Ro. Pontifice, possint absolutionis be
neficiū obtinere, nisi duntaxat in mortis articulo consti
tuti.

7 Cum autem fuerint absoluendi, t. primo sufficienter & idone
ne caueant, quod inferendę poenę parebunt, & auxiliāte do
mino, poenitentiam peragent iniungendam: deinde per omnes
illius loci Ecclesiæ principales, vicinorumque locorum, Vo
minicis diebus & solennibus, incedant nudi coram populo, se
moralia tantum habentes, & ferulas deferentes in manibus,
cum quibus per easdem Ecclesiæ publice fustigētur, ituri post
modum ultra mare, & ibidem acturi poenitentiam per tres an
nos ad minus: nec exinde postmodum reuersuri, absque Sedis
Apostolicæ licentia speciali.

Verum cum talis gratiam reconciliationis meruerit (bene
ficio absolutionis obtento) indulgeatur ei licentia, vt suam &
suorum iniuriam prosequatur, & debitorum illorum quæ cō
tracta fuerint, de postmodum acquisitis repetitio nō negetur.

Illud autem non duximus omittendum, quod si quis fuerit
in præmissis nudo cōsilio aut simplici fauore culpabilis, iudex
in talē pēnam metiat ex culpa, vt fin q exēs exēgerit
vindicta procedat.

Coeterum, quia dignum est, vt nefandi ratione flagitii, vltio
nis seueritas amplius extendatur, & propter enormitatem cul
parum, plagarum modus exuberet, nec poenis solitis conten
tetur: Statuimus, vt ad collaterales, fratres videlicet nepotes
& pronepotes, talium possit extendere poenas, in huiusmodi
nostra constitutione contentas, circumspetio Ro. Pontificis,
prout circūstantiæ rationabiles suadebunt.

Præmissis etiam dignum tenuimus annectendum, vt si q
quam aliquo predicatorum excessuum, quenquam de clericis
vel religiosis nostri familiis, vel Cardinalium afficer forte p
sumperint, proportionetur poena delicto: ita, q vindicta ex
equo excessu respondentē, ab offerta nostrorum cohibent
deinceps manus temerariæ formidine vltionis, quas Dei vel no
stra, seu fratrum nostrorum reverentia non coercet. Si quis
vel per te, vel per alium occiderit Cardinalem (quod absit)
vel

Tractatum Tomus XI.

135

vel dederit causam mortis, ultra quam præmissa teneant: sic in eum potestas iurisdictionis insurgat, sic rigor ultionis insiliat, & contra vitæ subsidium mortis solatium inuocet, viuens penæ, non culpæ: vindictæ speculum, non offensæ.

Per hoc quoque sacerdotalibus potestatib. non adimimus facultatem utendi legibus contra tales, quas aduersus sacrilegos Catholicos principes adiderunt. Quis enim locus regiminis potest esse tutus? Quis rector securitate gaudebit, si Romana Ecclesia, quæ op. n.ium ecclesiarum, disponente Domino, caput est & magistræ, casibus istis subiicitur? Si eius filij speciales huiusmodi periculis exponuntur? Quem ecclesiæ filium, quem fiduciæ zelatorem, contumelia tanta non tangeret, & confusio ram aspera non moueret? Porro si filius est, dolebit, si fidelis, mancæ fidei læsa lædetur.

Quia propter si princeps, Senator, Consul, potestas, vel alias Domini natus sive Rector, contra presumptores predictos presentis constitutionis tenorem non fecerit obseruari, tam ipse quæ officiæ iles ipsius, infra mensem, postquam res ad notitiam eorum pervenerit, eo ipso sententiam excommunicationis incurrit.

Dicitur: Ope vero Archiepiscoporum, Episcoporum, alia rum que ecclesiasticarum personarum, & earundem poena, alio loco a nobis dictum est. Illud etiam addendum hoc loco videtur, rebelles Ecclesiæ Romanæ, sive etiam ab imperatorib. us Romanorū fuisse punitos. Sic Desiderius Italiae Rex, Romanæ ecclesiæ rebellis, a Carolo Magno Imperatore punitus fuit. Idem quoq; Carolus vt refert Platina in Leone. Paucis ies primicerium, & Campulum presbyterum, qui cōjurati one facta in Leonem papam Tertium, cum cuperant, ac Pontificali amictu priuatum, multisque verberibus cæsum, tā crude liter tractarūt, vt oculis & lingua captus putaretur, capite plectendos pronunciauit sed pro quibus intercedens Ponti sex sacramentis, tantum a Carolo Rege obtinuit, vt his vita condonaretur, & in Franciam tantummodo relegarentur.

Sic Otto Imperator primus, Romanos Ioanni papæ XIII. rebellantes, vt quem captum primum in Adriani molem, & sancti Angeli castrum vocant, perduxerant, ac mox hominem exulatum in Campaniam miserant, severissima pena affecit. vt scribit Nauc.lib.2.generatio.33.Chronogra. Nam cōsules, praefectum urbis, ac Decarchones, hiū enim rebellionis autores erant, in carcerem detrudi iussit. Coasules vincitos in Germaniam deportari fecit, Decarchones equilio suspensi sunt, & praefectus urbis, amentaque caput, ludibrio per urbis plateas, compitaque habitus, & interea dum traheretur flagellatus, in carcerem coniectus, inde ad cōsules in Germaniam deportatus est. Sunt tamen qui scribant, praefectum ipsum excrucianum ipsi Pontifici traditum, abrasa barba, capillis suspensum ad caput equi Constantiniani, aliquandiu stetisse. Inde autem ablatum, asinoque super impositum, verso ad clunes vultu, & manibus sub cauda ligatis, atque ita per urbem ductum, virgis cæsum, postea in Germaniam exulatum missu. Poena rebellium imperij est, vt primum deportentur, id est, banno imperiali subiiciantur: nam banniti hodie deportatis equiparantur. Bar. in I. amissione, §. deficientes, ff. de cap. dimissione ad leg. Corn. de Sica. l. i. §. fi. de remil. l. proditores, Præp. Ale. in ti. hic finitur lex. in prin. Olim a Senatu Romano hostes imperij declarabantur, q; poena eadem fuit, quæ est hodie imperialis banni. ideoque impune ab omnib. etiam priuatis & propria autoritate capi, & vt serui detineri, tum spoliari bonis, & occidi possunt.

Deinde omnia eis, q; ab imperio habent priuilegia, munera & honores adimuntur, omniaq; adeo in eis publica iura subvertuntur, vt nec magistratus, nec iudices maneant, nec nouo aliquo publico munere fungi possint.

Sed & terras, si quas habent, & iurisdictiones amittunt: nā & hec ad iura publica pertinent, tum subditi eorum ab omnifidelitate absolu intelliguntur. Feudis quoque imperij priuantur vasalli rebels, qui amicitiam fecerunt cum vasallis dominorum suorum. Glo. in I. prima, §. cum patronis, ff. de officiis pref. vbi. & in ca. I. §. i. quib. mod. feu. ami. & per multa alia quæ allegat Decius. consil. 44. in secunda parte tertiaz partis. Qua ratione Soc. refert Albertum de Carpi, bonis feudalibus ab imperatore Maximiliano fuisse priuatum, quia amicitiam cū Galorum rege Cæsarlis inimico fecerat.

Etnuper Ioannes Fridericus Dux Saxonæ, propter rebellionem & electoratus dignitate, & feudis, quæ ab imperio habuit, a Gloriosissimo imperato. Carolo, huius nominis Quinto, hoc eodem iure priuatus est.

Eadem poena in proditores constituta est: nam & ipsi feudis, propter crimen prodictionis priuantur. Quia fidem dominis non seruant, propter quod & proditores appellantur. Gl. in capitulo I. §. primo, in verbo qui fratrem. quam ad hoc no. lac. de Belu. in ti. quib. mod. feu. ami. Alexan. consil. 136. volu.

1. Qui vero ab inferioribus potestatibus deficiunt, ea tantum iura perdunt, quæ ab his habent, quorum obedientiam relinquent.

Vt si Rex sit Regni, si Dux Ducatus, si Comes Comitatus, si Episcopus Episcopatus, si ciuitas ciuitatis, beneficijs, priuilegijs, iurisdictionibus, muneribus, & honoribus destituuntur.

14 De poena vero rebellum, t̄ qui & ijdem maiestatem læsunt, talis extat constitutio. l. quisquis, C. ad leg. iu. maiest. Quis quis, inquit, Houorius & Arcadius imperatores, cum militibus vel priuatis, vel barbaris scælestam inicit factionem, aut factionis ipsius suscepit sacramentum vel dederit, de nece ēt illustrum virorum, qui consilijs & connitorio nostro intersunt: Senatorum etiam, nam & ipsi pars corporis nostri sunt, vel cuiuslibet postremo qui nobis militat, cogitauerit, eadem enim sequitur voluntate in sceleris, qua effectum puniri iura voluerunt, ipse quidem, vt pote maiestatis reus, gladio seriat, bonis eius omnib. fisco nostro addicatis.

15 Sane hæc lex duo capita habet: primum, vt rei criminis læsa maiestatis gladio vltore puniantur. Alterum, vt eorum bona publicentur, ac fisco vendicentur. Atque huius quidem constitutionis poenam, omnes semper principes in reos maiestatis exercuerunt.

16 Sic Bernardus Italij rex, quia bellum aduersus patrum suum Ludouicum imperatorem, cognomento Pium, molitus fuerat, primum Maiestatis iudicio ab imperatore damnatus deinde Aquigrani gladio cæsus est. Nauc. vol. 2. gener. 28. Ac talem quidem poenam anno superiori inuidissimus imperator Carolus, thuius nominis Quintus, in Ioannem Fridericū, Saxonie Ducem, pronunciauit. Sed quam precibus pro eo a quibusdam Magnatib. apud se pro cōdemnato Duce interpositis, clementer remisit, vitamque Duci donauit.

17 Sic Fridericus imperator, thuius nominis primus vt scribit Nauc. volu. 2. genera. 40. Henricum Saxonie Ducem, nepotem suum, quia per rebellionem tempore, quo Alexadriam in italia obsederat, ab eo defecrat: primum quidem, vt ad accusationem contra se propter crimen prodictionis, & læsa maiestatis institutam responderet, ad curiam citauit. Deinde cum respondere nisi intra terras suas Dux detrectaret, imperator legi lata, vt imperatori euocare principem pro iustitia ad locum quemicunque vellet, intra terminos imperii sui existentem licet, & eadem lege per sententiam confirmata, Ducatus quos habebat Dux, omniaque bona publicauit. Ac Noricum quidem Ducatum Ottoni Palatino, de Vuitlspach: Ducatum vero Saxonie Bernardo de Anhalt contulit.

18 Sic Maximilianus imperator vt refert Nic. Basel. in addi. &c. Michonem Comitem de Leyningen, quia ab imperio per rebellionem defecrat, & ad hostem Francorum regem transfugerat, affecit. primum enim maiestatis reum ipsum declarauit, deinde Banno imperiali tam ipsum quam omnia bona eius subiecit. Cuius etiam Castella, Villas, munitiones & agros, Comes Palatinus, alijsq; principes, in ditionem suā ex mandato & permissione imperatoris receperunt.

Sunt & aliae poenæ, quas pro conditione & qualitate personarum & temporum, imperatores rebellibus irrogantur.

19 Qualis est, quod idem Fridericus imperator, post captum Mediolanum, Guolfagum principem Mediolanensem, quia imperio rebellis fuerat, ac multa in urbe contra imperatorem molitus fuerat, captum triduo sub mensa ad modum canis tenuit, & multis flagellis cedi fecit.

Qui postquam multis annis in Germania in compedibus retentus fuisset, tandem ruptis compedibus easit. Nauc. vol. 2. gener. 39. postremo illud etiam ad poenam rebellium, proditorum, & corū, qui ex causa Maiestatis damnati fuerint, pertinet:

20 Quod eorum domus destruuntur, & solo æquantur, imagines in perpetuam eorum infamiam & opprobrium, in publico depinguntur, & si quæ statuæ ad honorem eorum erectæ, aut imagines pictæ fuerint, detrahantur & aboleantur. l. si q; id quod in princip. vbi Barto. ff. de iurisdictione om. iudic. l. corum vbi Barto. ff. de poenis, l. a. Inst. de actio. §. poen. nu. 15.

Etsi autem generaliter in persona eorum, qui crimina perpetrarunt, si vita functi fuerint, cum morte eorum simul etiā & criminis & poenæ extinguantur. Tamen repetuendarunt, & Maiestatis iudicia etiam mortuis reis, cum quib. nihil actu est, excentur, vt bona corum fisco vendicentur. Vnde & ex quo quis tale crimen contraxit, neque ex bonis suis alienare, aut manu mittere, nec iure ei debitor soluere potest.

Quin & memoria eius, qui crimen lese Maiestatis, siue diuinæ, siue humanæ cōmisit, dānati potest, vt lese constitutum est. Nam & propter atrocitatē huius criminis poena non solū luos tenet authores, sed etiā in filios eorum redundat.

Quod eundem principi constitutione his verbis expressum est. Filii vero eius, quibus vitæ imperatoria specialiter lenitate concedimus, paterno etiā im deberent ferire sufficio, in q; b:is

Conradi Bruni de seditionis.

S V M M A T I V M .

Bus paterni, hoc est, hereditarij criminis exempla metuuntur) a materna vel auita omnium etiam proximorum hereditate ac successione habeantur alieni. Testamentis extraneorum nihil capiant: sicut perpetuo egentes & pauperes, infamia eos paterna semper comitatur, ad nullos prorsus honores, ad nulla sacramenta perueniat. Sint postremo tales, ut his perpetua egestate lordenibus, sit & mors solatum, & vita supplicium. Denique iubemus etiam eos notabiles esse sine venia, qui pro talibus vnguami apud nos interuenire tentauerint. Sed nec filii poena paterni criminis sunt immunes, quamquam minor in eas, quam in filios poena constituitur, ut eadem lex his verbis declarat. Ad filias sane eorum, qui quolibet numero fuerint, Falcidiam tantum ex bonis matris, siue testata, siue intestata deceaserit, volumus peruenire, ut habeat mediocrem potius filiae alimoniam, quam integrum emolumenit, ac non men heredis: Mitior enim circa eas debet esse sententia, quas pro infirmitate lexus, minus ausuras esse confidimus, dicta. l. qu i quis, §. ad filias, C. ad legem Iuliam, maiestatis.

Eadem poena, qua parentes rei laesa maiestatis, & eorum filij plectuntur: Satellites quoque conscientiae ministri, filiiq; eorum tenentur, ut eadem constitutione cautum est.

Ceterum conscientias accipimus, parentes & dominos, filios & seruos, qui crimen laesa maiestatis, quod vel perpetratum est, vel perpetrandum erat, sciuerunt. Sed quod tamen illi, cum propter patriam & Dominicam potestatem possent, non prohibuerunt: hi vero, cum sub Imperio eius essent, in quem crimen commissum est, non reuelarunt: Sed nec tamen reuelare tenentur subiecti, nisi crimen, quod perpetratum, vel perpetrandum esse sciunt, probare possint. Qui enim solum audit & non reuelat, immunis est a delicto: nec quod ostendi non potest, iudicium animos commouere debet. Sali. in dicta. l. quisquis, §. id quidem, C. ad legem Iuliam. maiestatis, l. vtrum ubi Bart. & Hyp. de Marsi. ff. ad leg. Pomp. de Parricid. l. nostris, C. de calumniatorib.

Ceterum cum plura sint genera & criminis laesa maiestatis: Vnum, quod in principem, aut in eos, qui ad latus principis militant, committitur. Alterum, quod in Rempublicam Romanorum perpetratur. Tertium, quod in eos admittitur, qui superiorum non recognoscunt. Ad primum tantum genus referenda est poena, quam in reos criminis laesa maiestatis, & eorum filios & filias, lege Honorij & Arcadij constitutam esse ostendimus. Ac proinde qui Rempublicam & Romanorum laedunt, non personam principis, ut quorum opera, dolo malo consilium initum fuerit, quo armati homines cum telis lapidibus in urbe sint, conueniantue aduersus rempublicam, locae occupentur, vel tempora: quoue coetus conuentusue fiat, hominesue ad seditionem conuocentur: quorumue opera, dolo malo consilium initum fuerit, quo quis Magistratus populi Romani, quiue Imperium potestatem habeat, occidatur.

Quoue quis contra rempublicam anima ferat, aliaque eiusdem generis in rempublicam, non in personam principis aut Consiliarum eius, machinatus fuerit: et si crimen laesa maiestatis committant, & ob id capite plectantur, tamen ob paternum crimen, hoc casu neque filij, neque filiae puniuntur. l. 1.2. & tertia, ff. ad legem Iul. maiest.

Similiter qui patriam & oppugnant vel produnt, qui que crimen laesa maiestatis committunt aduersus inferiores potestates, etiam nullum superiorem recognoscentes, puniri quidem ipsi capite possunt: At eorum filij filiaeque, paterni criminis poenam minime sustinebunt. l. fallaciter, C. de abol. not. in l. hostes, ff. de cap. & postlimin. reuersi.

Nam qui non recognoscunt superiorem, siue de facto, siue ex prescriptione tanti temporis, cuius initij non est memoria hominum, siue ex priuilegio principis. Et si principis loco in terris suis habeantur, tamen non sunt princeps: quia aliud est, esse principem, aliud haberi loco principis. l. mercis. ff. de ver. significa. Barto. in l. prima, ff. de suis & legit. & in l. si is qui pro emptore, ff. de vnuca.

Ideoque constitutio, tque in personam principis, & eorum qui ad latus eius militant, concepta est, locum non habet in eo, qui proprie non est princeps, sed principis loco habetur: Maxime, quia odia restringi conuenit, & in poenis benignior interpretatio facienda est. l. tercia, §. hæc verba, ff. de nego. gest. Barto. in l. omnes populi, ff. de iust. & iur. quæst. 4. princip. Nec constitutioves penales extendi debent, nisi ad casus expressos etiamsi casus non expressi ex identitate rationis contineri videantur.

De Authoribus seditionum, & eorum penalis,

- 1 Principes et authores delicti grauius puniuntur, quam adhaerentes, auxiliatores, socii, et magistri.
- 2 Seditionum authores duplicitate peccant, et grauius, ne, nu. 4.
- 3 Iudicium penale datur in eum qui seruo persuasisse quod dicetur quo detriorem cum ficeret.
- 4 Delinquens grauius iustum est ut seuerius puniatur.
- 5 Pœna consistere debet unde culpa est orta.
- 6 Pœna rabi semel constituta est, nullam moram eiusdem execucio recipit.
- 7 Leges extantes de pœna authorum seditionum.
- 8 Seditionum authores tenentur & ciuiliter De omnibus damis, & iniuriis.

C A P. VI.

Llud quoque generaliter constitutum est, grauius puniri authores & principes delicti, quam corum adhaerentes, auxiliatores, socios, atque magistros. l. in hoc iudicio, ff. de seru. corrup. Vnde non immerito in authores quoque & principes seditionum, quam in multitudinem ab eis deceptam, se ueriorem pœnam veteres constituerunt. Siquidem grauius delinquunt, qui non ipsi tantum delictum perpetrant, sed etiam alios ad delinquendum hortantur, & ad aliquid improbe faciendum, vel cogitandum sollicitant. Ita enim duplice nomine peccat, t & quia delinquunt ipsis, & quia Authores sunt, ut ali quoque delinquant: quos vel malos cum boni sint, vel cu sint mali, deteriores reddunt.

Qua ratione in eum, qui seruo persuasisse quid dicetur, quo deteriorem eum ficeret, penale iudicium datur. l. prima, & 2. ff. de ser. cor. Veluti, si quis seruo persuadeat, ut iniuriam faciat, vel errori, vel malis artibus deditus sit, vel seditionis, vel amator, vel ut rationes Dominicæ intercidat, vel adulteret, vel ut rationes sibi commissas turbet, vel si luxuriosum cum vel contumacem faciat, &c.

Nam in eum, qui his aliisque similibus modis seruum corrumpit, quanti ea res erit, in duplum actio datur.

Ac tanto grauius etiam delinquunt seditionum Authores, 4 t quia non vnum aut alterum deteriorem faciunt, sed totam multitudinem, imo sepe magnas prouincias, & amplissima regna corruptunt. Quod facile intelligent, qui veterum historiarum legent, maxime, quæ de Hæresiarchis prodiæ sunt, quarum non pauca a nobis in iis libris, quos de hereticis scripsimus, relatæ sunt. Quin & nostris temporibus videmus, quæ multitudines, imo quæ prouinciae & regna, a quibusdam Hæresiarchis corrupta sunt. Quod & omnis generis immanissima crimina, ut blasphemie in Deum & sanctos eius, sacrilegia raptus sacrarum Virginum, illicita coniugia, rapine, incendia Templorum & Monasteriorum denastationes, Episcoporum, aliorumque ministrorum ecclesie, proscriptiones & exilia: ecclesiasticorum iudiciorum in prophanas personas translatio nes, legum tam diuinarum quam humanarum contemptus & abrogationes, & innumera alia eiusdem generis tertiama monstra, quæ authoribus Hæresiarchis nata sunt, liquido testantur. Qui igitur grauius delinquunt, iustum est, ut securius etiam puniantur. Quod & veteres fideliter obseruarunt, qui non solum grauius in seditionum Authores, quam deceptam multitudinem animaduerterunt: sed sepe etiam poena de principibus seditionum sumpta, multitudini pepercérunt, aut saltem de sequeritate aliquid remiserunt.

Nimirum scientes, nunquam ad contumaciam pari cōsentu multitudinem prorumpere, sed incitari a paucis, qui vitiorum scelerumq; impunitate sperant peccare cum plurimis.

Quod si fieri medicinam necessitas extrema persuaserit, etius est more maiorum (ut alibi inquit Vegetius libro tertio, capitulo quarto,) in Authores criminum vindicari, ut ad omnes metus, ad paucos poena perueniat. Sic ob falso nunciata militi Scipionis mortem, aliasque non nullas ob causas orta seditione in Hispania ut refert Tit. Liuius libro octauo, secundi belli Punici. cum denuo represa seditione fuisset, de eo consilium haberi coepit est, Vtrum in Authores seditionis tantum animaduerteretur, an plurium supplicio vindicanda seditione esset: Ac vicit sententia lenior, ut vnde culpa esset ora ta, ibi poena & consisteret: ad multitudinem fatis esse castigationem. Quod & Imperator deinde vinclis seditionis authorebus, ac oratione sane quæ eleganti & efficaci ad milites habita, eam ipsam in his verbis concludit. Itaque (inquit) quod ad uersus vos vniuersos attinet, si erroris poenitet, satis superque poenarum habeo. Albius Calenus, & Aetius Vmbrius, & certi nesarie seditionis authores, sanguine luent quod admiserunt.

runt, vobis supplicij eorum spectaculum non modo acerbū, sed latum etiam, si sana mens redijt, debet esse: de nullis enim quam de vobis infestius aut inimicus consuluerunt.

Atque eodem sane consilio erga Hæresiarchas quoq; vtē dum esse, Beatus Hieronymus existimat. In Amos Prophet. c. 9. ideo enim, inquit, Magistri hæreticorum percutiuntur, vt sa lui fiant discipuli: nimirum innuens, authoribus & inuentoribus hæresum nouarum, & veterum resuscitatoribus punitis, facile deceptorum multititudinem reuerti: De quo & in libris nostris de hæreticis a nobis dictum est.

Iam & illud ad seueritatem poenæ authorum pertinet, q; vbi semel poena constituta est, nullam moram eiusdem exequio recipit. Vnde constitutiones (inquit lex l. constitution. ff. de appell.) quæ de recipiendis nec ne appellationibus loquuntur, vt nihil noui fiat, locum non habent in eorum personas, quos damnatos statim damnari publice interest: vt sunt latrones vel seditionum concitatores, vel Duces factionum.

Ceterum de poena authorum seditionum, hæc fere leges existant. Qui author seditionis fuerit, lege Cornelia de Sicarijs tenetur. l. 3. §. item qui author, ff. ad legem Corn. de Sicar. Item, Authores seditionis & tumultus, populo concitato, pro qualitate dignitatis, aut in furcam tolluntur, aut bestiis subiiciuntur, aut in insulam deportantur. l. si quis aliquid, §. auth. ff. de poenis.

Sed & ciuiliter tenentur seditionum authores † de omnibus damnis & iniurijs, quæ quibuscumque modis in ipsa seditione siue per singulos, siue per ipsam multitudinem date sunt. Nā huiusmodi circumstantiae delictum agrauant in persona principium, non sc̄tatorum. Singuli vero quique id tantum q; ipsi peccarunt, præstare tenentur. Bart. in Lquoniam, C. ad leg. Iul. de vi pub.

Propter locum & tempus, in seditiones vel grauius vel leuius animaduerti,

S V M M A R I V M.

1 Locus & tempus faciunt vt quod delictum non est fiat delictum, aut quod delictum est vel seueriore vel mitiore pena luendum sit.

2 Negotiationes in templis illicitæ sunt.

3 Furtum ratione loci fit sacrilegium.

4 Inuria estimatur leuis vel atrox ex loco.

5 Desertor grauius & mitius punitur respectu loci.

6 Tempus auget & minuit delictum.

7 Emansor & Desertor qui dicantur, & quæ sit eorum pena.

8 Occidens adulterum nocturnum mitius punitur quam qui diurnum occidit.

9 Sedatio quæ in loco sacro concitatur atrocior est, quam quæ in prophæno.

10 Sedatio mota tempore quo bellū cum externis geritur veriori pena digna est, quam quæ tempore pacis.

C A P. VII.

A m etiam locus & tempus

faciunt, vt quod delictum non est, fiat delictū: aut quod delictum est, vel seueriore, vel mitiore pena luendum sit.

Ita negotiations, contractus, & commertia hominum, non solum illicita non sunt, sed etiam ita in Republica necessaria, vt sine ijs ne societas quidem hominum consistere possit: & tamen si hæc ipsa in locis sacris exerceantur, tñdeo illicita sunt, vt graibus etiam poenis, qui in hoc genere delinquunt, afficiantur. Nam & Christus, Dominus & Saluator noster Io an. 2. flagello de funiculis facto, de templo eiecit vendentes, oves & boues, & columbas: & numulariorum effudit æs, & mensas subuertit: & his qui columbas vendebant, dixit. Aufer te ista hinc, & nolite facere domum patris mei, domum negationis.

3 Sic contrectatio rei alienæ fraudulosa, delictum quidem est, nempe furtum. Inst. de oblig. quæ ex delicto nasc. §. 1. capi. si quis, 17. q. 4. Sed quod grauius fit, si lacrum de sacro, vel non sacrum de sacro, ablatum fuerit. Nam huiusmodi delictum, propter locum sacrum, non solum furtum, sed etiam sacrilegium esse dicetur.

4 Sic iniuriam † ex loco estimamus vel leuem, vel atrocem: Veluti, si cui in theatro, vel in foro, vel in conspectu prætoris facta sit. Inst. de iniur. §. Atrox. Sic desertor, † si in urbe inueniatur, capite puniri solet: alibi apprehensus, ex prima deserteione

restitui potest. l. non omnes, §. desertor, ff. de re mil. Sic grauius punitur delictum, quod in ciuitate, quam quod in ture fucrit perpetratum. Bald. in l. cum ancillis, C. de incest. nup. Similiter propter tempus, delictum † augetur & minuitur. Quemadmodum grauius est furtum nocturnum, quam diurnum Glo. in l. si ut alegas, C. ad legem Corn. de Sicar. Et atrociores sunt effractores nocturni, quam diurni. Ideoque hi fustibus cesi, in metallum damnari solent: Diurni vero post fustium cattigationem, in opus perpetuum vel temporarium dantur. l. 2. ff. de effracto. Sic qui diu vagatus, ad castra reuertitur, emansor † dicitur, & desertor, qui per prolixum tempus euagatus, reducitur. Quorum vtique poena propter tempus grauior est, quam eius, qui euagatus mox redijt: lmo & emansores & desertores, pro numero temporis vel grauius, vel leuius puniuntur. l. tercia, §. Emans. & §. desertor, ff. de re milita.

8 Sic mitius propter tempus punitur, qui adulterum † noctur no tempore depræhensum occidit, quam qui diurno. l. Gracchus, C. ad l. Iul. de adul. Ad eundem modum in seditiones pp locū & tps, vel grauius vel leuius cōstituit sic atrocior est sedatio, † quæ in loco sacro, quam quæ in prophano concitatur, l. denunciamus, C. de his qui ad eccl. config. Nam qui in sacra locis ecclesijs, aliisque venerabilibus locis, in quibus cū pace & quiete vota competit celebrari, seditionem mouerint, aut conclamationibus v̄sus fuerit, tumultum mouerit, aut impetum commiserit, aut conuenticulā collecta multitudine collegerit, aut celebrate conatus fuerit, ultimo suppicio subiacebit, vt Martianus imperator constituit.

Sic non solum periculosior, sed etiam maiore poena dignior est sedatio, † quæ eo tempore concitatur, quo foris bellis infestamur, quam quo pacem cum externis habemus. Nam & facilius vincuntur, qui inter se diuisi sunt & dissentientes, quam qui coniuncti & concordantes: Et facilius euelluntur pilicaudæ æquinæ singuli & paulatim, quam omnes vi & impetu vt scribit Plutarchus in vita Sertorii. Et idem Christus Salvator noster admonet. Omne, inquit Matth. 12. regnum in se diuisum, desolabitur. Et supra quoque ex historiis demonstravimus, tum maxime apud omnes semp nocuisse externa bella, q; in dissentientes inter se ciues, & ciuii discordia laborates, intentata fuerunt.

Propter euentum, seditionem grauius, vel mitius puniri,

S V M M A R I V M.

1 Euentus spectatur vt delictum vel durius vel remissius puniatur, qui ex proposito estimandus est.

2 Matronam qui non matronali habitu, sed veste meretricia induitam appellauerit, aut comitem ei abduxerit, iniuriarum non tenetur, quia non matronam sed meretricem se appellare putauit.

3 Occidens quando teneatur de homicidio circa eius animum sequito.

4 Ignem in unum domum immittens tenetur de omni incendio sequito licet præter eius intentionem.

5 Poculum abortionis aut amatorium dans, & si dolo non facit, tamen si ex ea sequatur mors, summo suppicio afficitur.

6 Euentus in criminis seditionis spectatur.

C A VIII.

V entus † quoque spectatur

vt delictum vel durius, vel remissius puniatur. Est autem Euentus malus, ex proposito & voluntate delinquentis estimandus, vt si earum rerum sit, quæ nobis vel illicitæ rei operam dantibus, vel saltem nihil male agentibus, nec agere volentibus accidunt: minime nobis, quod male evenit, imputetur. Reste enim cum Canone dicere possumus. ca. de occid. 23. quæstio. 5. Absit, vt ea quæ propter bonum & licitum facimus aut habemus, si aliquid hoc præter nostram voluntatem cuique mali acciderit, nobis imputetur, qua sane ratione, qui Matronam † non matronali habitu, sed meretricia veste induitam, appellauerit, aut comitem ei abduxerit, iniuriarum non tenetur: quia non matronam, sed meretricem se appellare putauit.

Sin vero earum rerum sit, quæ illicitæ rei operam nobis dantibus, etiam si præter voluntatem & propositum nostrum accidunt: merito quod male & secus etiam quam voluimus accedit, nobis imputandum erit. Sic qui aurum surripuit, qui æs surripere se putabat, eius quod surripuit, furtum committit. l. vulgaris, §. si quis æs, ff. de furtis, & qui rem sacram furto subtraxit, quam prophanam esse putabat, vt sacrilegus punietur.

Sic

Conradi Bruni de seditionis.

- 3 Sic rem alienam inuidet, vt de possessione dominum ejicit, si quis forte vel ex possidentis parte, vel eius qui possessio non temere tentauerit, interemptus sit, eti occidendi animū non habuerit, qui de possessione per vina occupāda sollicitus fuit; quia tamen illicita rei operam dedit, propter perpetratū homicidium ultimo suppicio afficietur. l. quoniam multa, C. ad leg. Iul. de vi pub.
- 4 Simili modo qui in vnam domum ignem immiserit dicit. l. j. §. incend. ff. de incen. rui. & nauf. eoque incendio aliq quoq; domus combustæ, aut ex adjacentibus domibus, quid raptū fuerit; & si vnam tantum domum comburere voluit qui incendium fecit, tamen aliarum quoque nomine iudicium in ipsū dabitur.
- 5 Sic qui abortionis aut amatorium poculum dant, eti do lo non faciunt, tamen si ex eo mulier aut homo periclit, summo suppicio afficiuntur. l. si quis aliquid, §. Si vero euentus de linquentis animo & voluntati respondeat, quanto peior erit euentus, tanto atrocior quoque pena in delinquentem statuē da erit. Imo sepe etiam qui effectu sceleris potiri non possint, propter solam voluntatem puniuntur. l. prima, ff. de extraord. cri. vbi Bar. Docto. in l. si quis ne dicam, C. de epi. & cler. l. j. §. di nus, ff. ad leg. Cor. de Sic. & l. diuus. vbi Bar. ff. eo. tit.
- 6 Etad eundē sane modum in crimen seditionis euētus spe statut, vt de eo etiam teneantur seditionis, maxime seditionis orū authores, quod male euenit. Etiam si ab alijs peccatum fuerit, ac peius etiam quam voluerint acciderit, tamen quanto euenus fuerit magis noxious, tanto in delinquētē seuerius animaduertatur. Quin etiam in crimen rebellionis & læsæ maiestat. eadem seueritate voluntas, qua effectus, punitur. l. quisquis, C. ad leg. Iul. Maiest.

De poenam multitudinis seditionis,

S V M M A R I V M.

- 1 Seditionis multitudine duplicitas generis est.
- 2 Collegia illicita reprobatur.
- 3 Populus non desinit esse populus, licet aliqui ex ipso decedant.
- 4 Vniuersitas gesta triplicia sunt.
- 5 Vniuersitas representantur per regentes & consiliarios.
- 6 Vniuersitas delinquit committendo et omittendo. et quomodo. num. 7
- 8 Vniuersitas ob crimen seditionis siue committendo, siue omittendo perpetratum ciuiliter, et criminaliter puniri potest.
- 9 Vniuersitas qua hæreses amplectitur, earumque authores, vel festatores fouet et defendit nedum humano, sed et diuino iure seuerissime plebitur. ratio. nu. 10.
- 11 Ciuitates Romanam ecclesiam tam in capite, quam in membris turbantes qualiter puniantur, et qua amittant. nu. 2.
- 12 Homines ciuitatis propter rebellionem condemnatae ciuitatem amittunt.
- 13 Carthago aratrum palsa est, et simili poena Brixiam subiiciendam pronunciat Henricus Imperator, et id ciuitatibus multis accidit. qua propter rebellionem incendio punitæ sunt. nu. 15.
- 16 Res particulares licet sint priuatorum, tamen ciuitas vniuersaliter considerata est principis, sicut et publica palatia.
- 17 Communitas et ciuitas rebellis subiicitur b. anno imperiali.
- 18 Multitudinis delictum singulos tenet; declara vt nu. 19.
- 20 Reipublicæ interest ne delicta remaneat impunita, et ita in facinorosos animaduertatur, vt pena proposit magis quam obsit delinquentibus.
- 21 Alexander Scuerus integras legiones exauthorauit.
- 22 Legiones decimatae vnde dictæ.
- 23 Peccatum a populo seu a turba commissum inultum transire solet.
- 24 Seueritas dormire non debet ubi male factum a multitudine quasi exautoritate defenditur.

C A P. IX.

Actenus de poenis singula

- rum personarum, & circumstantijs, crimen seditionis aggrauantibus, dictum est: Supereft, vt de pena multitudinis seditionis dicamus. Multitudine seditionis duplicitas generis est: Quædam a præsidente, Regentibus, & legitimis magistratibus regitur, & hæc vniuersitas siue communitas dicitur, vt ciuitas, exercitus, &c. Regentes vniuersitatis, interdum procuratores, interdum patres, interdum curatores appellantur. C. de decur. lib. 10. l. qui conditioni. vbi Io. de Pla. C. de his qui spon. mu. s. sc.

Quædam confusa turba est, qua nona habet præsidem, vel magistratus legitimos, & hæc proprie multitudo vocat. Nec interest siue ex ipso corpore communitatis eligatur, siue aliū de aduocentur regentes: nam & alienigenis munera publica demandari possunt, vt supra demonstratum est.

- 3 Sunt & congregations quædam hominum, q & ipsæ Re

gentes & magistratus sibi præficiunt, sed qua tamen ius vniuersitatis non habent: Cuiusmodi sunt, conuenticula hæreticorum, Monopolarum, aliaque illicita collegia. Etsi autem vniuersitas nihil aliud est, quam homines ipsi, ex quibus corpus communitatis constat: tamen fictione iuris vniuersitas vice personæ fungitur, qua aliud est, quam homines vniuersitas, l. mortuo, si. de fideiuss.

Siquidem de populo non modo uno aut altero, sed omnibus etiam decedentibus, nihilominus idem manet populus.

- 3 Sicut idem iudicium manet, si vnu aut alter, vel etiam oēs iudices fuerint mutati. l. proponebatur, ff. de iud. Et Legionē eandem haberri dicimus, ex qua multi decesserunt, quorum in locum alij subiecti sunt. Itemque nauem, si adeo refecta eset, vt nulla tabula eadem permaneret, qua non noua fuisset, nihilominus eandem existimari dicemus. Alioqui, si quis putaret partibus commutatis aliam rem fieri, foret, vt eius ratione nos ipsi nō iudicemus, qui ad hinc anno fuisset: propterea, quod, vt Philosophi dicerent, ex quibus particulis, minimis consisteremus, haec quotidie ex nostro corpore decederent, aliaeque extrinsecus in earum locum succederent. Quia propter cuius rei species eadem consisteret, rem quoq; eandē esse existimari oportet. Itaque idem hodie populus est, eadem ciuitas, eadem vniuersitas, qua ab hinc cētum annis fuerunt, etiam si intra tantum tempus homines, ex quibus ipsa cōmunitas & societas hominum consistit, sece decesserint, alijque in corum locum accesserint. Idcirco vniuersitas personam repräsentat, qua non est homines singuli, vt qua partibus commutatis, ipsa tñ eadem semper manere existimatur.

- 4 Porro eorum, qua ab vniuersitate geruntur, tquædam a rectoribus & maioribus iudicibus vniuersitatum, quædam a populo, quædam a consilio populi explicitantur: ff. de regul. iuris. l. aliud. §. refertur. vbi no. Sed nec rata sunt, qua a populo, vel consilio populi geruntur, nisi quæ toto populo, aut consiliariis populi, autoritate potestatis, vel alterius magistratus, vel sono tubæ, vel pulsata campana, vel voce præconis, solēniter ad locum publicum conuocatis, ac duabus, vt minimum, partibus conuenientibus, a maiore parte earum decreta fuerint atque ordinata. l. nominationum. C. de decur. libro decimo, l. nulli, ff. quod cuiusq; vni. no. vbi Doct.

- 5 Adeo autem per Regentes & consiliarios representatur vniuersitas, vt qua ab ipsis gesta fuerint, ea ab ipsa vniuersitate gesta esse intelligantur. Glo. in rub. vbi no. C. que sit long. consue. Felinus in c. dilectus. de Simonia. Sic & quod maior pars populi fecit, tota vniuersitas fecisse videtur. l. quod maior, ff. ad munici. l. metum, §. animaduertendum, ff. quod me. cau. l. am & delinquere potest vniuersitas, tquia & dolum committere potest. Idque dupliciter: Committendo & Omittendo. Committendo delinquit vniuersitas: quoniam & Regentes vel consiliarii vniuersitatis officia sua inique administrant. Veluti si iniustas leges ferant, iustas abrogent, publica munera & honores innqualiter inter ciues distribuant, vel iniustis eos exactioibus onerent, aut si populus hæc ipsa, aut maior pars populi communicato consilio perpetret.

- 6 Omittendo, vt si ea negligant præsidentes & consiliarii, que ad iustum Reipublicæ administrationem, tum ad publicam pacem & tranquillitatem, & ciuium salutem pertinent. Veluti si a malis & seditionis hominib. ciuitatem vel prouinciam non purgant. Hier. 2. l. si in facinorosos homines non animaduertant: Eta. 1. si ui oppressos, de manu calumniantium non eruant: si causam viduarum & pupillorū, non iudicent, Hie. 5. &c. Item si populus ipse Magistratum male in officio suo verfantem, nō reprehēdat, nec in iustis eius factis contradicat. Et in hoc genere vniuersitas etiam nullo communicato consilio delinquit, si delictū causam successiū habeat: nā tunc cōmunitas tenetur, etiā nullū consiliū precesserit, vt in rebellione &c. Iason. qui ad hoc allegat multa in consilio 139. quartę partis.

7 Atque ex his omnibus, vt opinor, satis intelligimus, quibus modis vniuersitas delinquat: Reliquum est, vt de poenis eius dicamus, ac de poenis cōmunitatum, qua hæreticorū doctrinā amplectuntur, aut eorum uel personas uel doctrinas foruent, & schismatū eorū se participes faciunt, satis superq; a nobis in libris de hæreticis & schismaticis dictum est.

- 8 Hoc loco de poenis cōmunitatum, prophanas seditiones concertiū & exercetiū, agemus, ac rē omnē, quo clarus cognosci possit, in breues aliquot conclusiones contrahemus. Prima conclusio. Cōmunitas siue uniuersitas ob crimen seditionis, siue cōmittendo siue omittendo perpetratū, ciuiliter & criminaliter puniri potest. l. metu, §. animaduertendū, ff. q met. cā. Ciuiliter, vt si lexis ad resarcienda & emendanda damna condemnetur.

Criminaliter, ut si solo adēquetur ciuitas, aut Imperiali Bāno subiiciatur. l. si usufr. ff. qb. mod. usuf. amit. l. nulla cōmunitas, C. de episcop. & cler. Secunda conclusio. Cōmunitas tque

Tractatum Tomus XI.

137

sq̄q Deo rebellis est, vt quæ heres amplectitur ea: umque autores vel factores souet & defendit, præter eas poenas, quæ jure tam Canonico quam ciuili in hæreticos constitutæ sunt, etiam diuino iure severissime plectuntur. Sic enim habet lex diuina. Deut. 13. & c. si audieris. 23. q. v. Si audieris in vna ex ciuitatibus, quas Dominus Deus tuus dabit tibi, inhabitare illic dicentes. Eamus & seruatus dñs alienis, quos deos non nos interficiens necabis omnes, qui sunt in ciuitate cedē gladij & incendes ciuitatem igni, & erit sine habitaculo in æternū, non redificabitur etiam nunc, ut auertatur Deus ab indignatione iræ suæ: & dabit tibi misericordiam, & miserebitur tibi, & multiplicabit te, si audieris vocem Domini Dei tui, & obserua eius precepta eius. Hæc lex fuit olim Iudeos in veteri Testamento obligavit: ita non minus hodie Christianos Euæ gelica lege promulgata constringit. Quod si enim aduentum Christi circa Deum colendum, & Idola spernenda, hæc præcepta seruata sunt: quanto magis post aduentum Christi seruanda sunt, quando ille veniens, non tantum verbis nos hortatus est, sed etiam factis? De qua re latius in libris de hæreticis scriptis. Tertia conclusio. Communitates & ciuitates, quæ Rom. Ecclesiæ, & qui huic præest Rom. Pontifici, rebelles fuerint, vt quæ authoritatem eius imminuerint, iudicia contingerint, ac reverentiam & honorem ei debitum subtraxerint: Quæ item personam ipsius, vel etiam Reuerendissimorum dominorum Cardinalium, hostiliter insequitæ fuerint, aut contumelijs alijs iniurijs astecerint: primum Pontifícia dignitate hoc ipso priuatæ erunt, deinde Ecclesiastico interdicto subiacebunt c. Fœlicis de poenis. li. 6. no. in c. Romana. §. in vniuers. de sent. excommu. lib. 6. De qua re latius in libris de hæreticis scriptis. Quarta conclusio. Communitates & ciuitates Rom. Ecclesiæ aut imperio Romano, & qui his præsunt, Rom. Pontifici & imperatori Romanorum, rebelles: vt dicit Bar. in extrauag. qui sint rebelles in verbo rebellando priuam omnia quæ iuris ciuilis sunt, amittunt, vt iurisdictiones, privilegia dignitates, Magistratus, &c. Ac pp̄terea priuilegia quoquæ vniuersitatum studiorum generalium, amittunt ciuitates, quæ propter rebellionem fuerint condemnatae. Inno. in ea grauem de senten. excommuni. & no. in c. priuilegia de re. iudicii. 6. in gl. & Doc. q. a autem, quæ sunt iurisgentium, retinēt vt dominia rerum. Quanquam & ea ipsa, si a priuatis capiantur, occupantium fiant: sicut & publicantur, si lèse Maiestatis per sententiam fuérint condemnatae. Quinta conclusio. Homines & ciuitates propter rebellionem cōdemnatæ, ciuitatem amittunt: propter quod & dimittere eam, & cum omnibus suis bonis ad aliam se transferre coguntur. Ar. C. de iure fisci. Læcta forma. lib. 10. & Bar. in extrauagan. qui sint rebelles. in verbo rebellando in si. Sexta conclusio. Quemadmodum singuli ab his, quorum imperio sunt defidentes, non solum vt rebelles, sed etiam vt criminis lèse Maiestatis rei, ultimo supplicio puniuntur: Ita ciuitates & communitates rebelles, quia & ipsa crimen lèse Maiestatis committunt, poena summi supplicij afficiunt. l. Est vsus. intus. ff. quib. modis vsusfruct. amitta. Quod tuin fit, cum vel aratum in ipsam inducitur: quam poenam olim Carthago passa est. Et Bartholus similem se sentiam Henrici imperatoris vidisse refert, quam Brixiae ciuitatem arato subiiciendam esse pronunciauit. Sic Federicus imperator, huius nominis Primus, quem Barbarossam vocavit vt scribit Nauel. li. 7. genera. 39. rebellionem ciuitatis Mediolanensis vindicaturus, cuncta ipsius moenia enertit, vrbeq; solo adæquata aratum per circuitum duci, & sal in perpetuam damnationem seminari iussit. Idem Placentinis & Brixiensibus, ne denuo a fide desiscerent, secundum iuramenta prestita, præcepit muros suos & fossata deiçere, turre euertere: & eodem modo reliquas quoque rebellium ciuitates dispossuit. Platina in Clemente. v. Eadem severitate in Cremenses, & Brixieles rebelles, vsus est H̄ericus Septimus Imperator: nam & ipse cuncta earum ciuitatum moenia euerit.

Similis fere poena est, quod ciuitates rebelles incendio deuantur, quam quidem poenam nostra ætate passum est opidum Vucinsberg, in Ducatu Vuirtenbergensi situm: Ita Sue uico foedere publicæ pacis, omnisque adeo Germanicæ libertatis custode fidelissimo, ac omnium quæ vsquam eo tempore exorierebantur, rebellionum acerrimo vindice, decernente: quippe propter crudelissimum facinus, quod in ea seditione, qua, ruricole Lutheranorum persuasionibus corrupti, vniuerſi prope superiorem Germaniam turbauerant, in nobilitatem Germanicam, cui tum antiquissimæ & generosæ prosperitatis, ipse generosissimi animi Comes ab Helfenstein, tanquam Capitaneus prefuit, immanissime perpetratum est, exactis primis ciuibus, totum deinde oppidum in perpetuam non solum tanti sceleris vindictam, sed etiam necessariæ vindictæ, memoriā & exemplum, incendio consumptum est. Cuius rei ideo meminisse libuit, quia & metum iuuene, tum vicem publicam, & in prioris dulcissimæ patriæ meæ, ex intimis præ-

cordijs, quantum tum mihi nō solum communis sensus, sed etiam publicæ honestatis ratio suggerebat, miserente, Tragedia illa plusquam cruente peracta est. Et hæc poena a solo præcipie irrogatur. Nam & si domiust particulates sint priuatorū: tamen ciuitas vniuersaliter considerata est principis, sicut, & publica pallatia ciuitatis. Ideoq; ciuitas sine voluntate & auctoritate principis destrui non potest. Bar in extraua. qui sint rebelles verbo rebellando Nam si principe inconsulto cōtra Decuriones finia mortis ferri non potest quanto minus ciuitas, nisi ex auctoritate principis huiusmodi poena afficeret.

Sed & Banno imperiali subiicitur communitas & ciuitas rebelis, Bal. in ti. de pac. constan in verb. Romanorum. quæ & ipsa poena grauissima est: quod & supra de singulorum rebellium poena demonstratum est. Septima conclusio. Illud quoque ad poenam communitatum & ciuitatum rebellium pertinet, quod nō solum ab ipso principe, & ab iis, qui rebus publicis presunt, poenis quas dixi, coercetur, sed etiam a priuatis hominibus, quæ contra principem ipse & Rempublicam deliquerint, vñdicari possunt. Nā & priuati homines ciuitates rebelles hostiliter inuadere, earumque ciues capere, bona prædari, edificia ruralia comburere, aliaq; in ipsis, quæ in hostes solemus, quasi iure belli exercere poslunt. l. 3. in fi. ff. de acquiter. do. Que vero publici iuris sunt ciuitatum, priuati vendicare nō possunt: Sicut nec urbana edificia, quib. destructis, vrbs deformatur, comburere possunt. Coeterū multitudo, vt nihil aliud est, quam singulæ personæ multitudinis & quæ nullū corpus representat: Ita delictum multitudinis singulos tenet, eosq; nocentes non vniuersos, nec innocentes. De pena vero multitudinis, quæ hæreses & falsas doctrinas amplectitur atq; defendit, in libris nostris de hæreticis satis multa scriptis. Quæ vero ad poenam earum multitudinum pertinent, quæ prophani seditionib. agitat, ex sequentib. cōclusionib. quā tum quidem ad institutū nostrū pertinet, cognoscere licebit.

Prima cōclusio. Multitudine feditiosa delinqüente, nō vniuersi & innocentes, sed perpetrati delicti rei, & nocentes puniuntur Bar. in l. aut facta, §. nonnūquam. ff. de poenis. Veluti si collecto coetu, multi homines in Ecclesiâ irruant, ac sacerdotib. & ministris, vel in ipso cultu, vel loco sacro iniuriæ aliquæ intulerint, etiam si leuato uexillo, & pulsata campana id fecerint, si nō præcesserit deliberatio & cōsiliū, singuli, nō uniuersi, si hmoi sacrilegiū ppetrasse dicentur: Propter quod singuli quoq; & ijdē nocentes, non vniuersi, nec innocentes punient. Scđa conclusio. In arbitrio prudentis Irenarchæ positum est, vt iplam ēt multitudinē puniat, si id a Republica esse, & ad restaurandam publicam pacem & tranquillitatem conducere existimauerit. Primum. n. omnium Reipublicæ interest, ne crimina maneat. impunita. Deinde, vt ita in facinorosos animaduertatur, vt poena proslit magis, quā obsit delinquentib. & salutarem illis afferat medicinam: tum innocentes ēt a contagione, & ab istantib. periculis illæsos custodiati. l. ita vñleratis cum multis cōcor. ibidem in gl. ff. ad leg. Aquil. Cum. n. contagio peccandi multitudinem inuaderit, diuinæ disciplinæ se uera misericordia est. c. non pōt. 23. q. 4. Nam consilia separationis & inania sunt, & perniciosa atque sacrilega. Quia impia & superba sunt, & plus perturbant infirmos bonos, quā corrigit animos malos. Qua sane rōne Ethnici quoq; olim turhas, & multitudines peccâter emēdarūt. Sic Alexâder Seuerus vt refert Lampri. in Alexâdro. integras Legiones examinavit: Quirites eos appellans, id est, ex militib. factos Paginos atque Quirites. Et idem de exauthorata apud Antiochiâ Legione exclamauit. Quirites discedite, atq; armæ deponite. Quo sane mirâdo exēplo depositis armis, depositis ēt sagulis militarib. oēs non ad castra, sed ad diuersaria militaria receperūt. Sitē est qđ ad milites dixit Julius Cæsar apud Lucanū. *Vadite neque meis ad bella relinquere fas,*
Inuenient hæc armam manus.

Et paulo post.
Vos defecta senes exhaustaque sanguine turba,
Cernetis nostros iam plebs Romana triumphos. Et rursus.
Iam certe mibi bella geram, discedite castris,
Tradite nostra uiris ignauisigna Quirites.

Idē ēt veterib. in vñ fuit, q; ex M. Cicerone colligimus, vt si a multis esset flagitiū rei militaris admis. ū sortitione ī quodā aīaduertere, vt metus videlicet ad oēs, pēna ad paucos pueniret. Fuit aut̄ mos antiquus, quo in Decimū quēq; militē sortitio aīaduertereā capitaliter: Vñ Decimatæ Legiones appellatae sunt, vt alibi doctissimus declarat Budæus in Anao. i. l. 2. ff. de his q. no. inf. Hūc morē sequutus M. Crassus vt scribit Plut. in Crasso. aduersus Spartacū delectus imperator, milites qđ mādatū eius pugnā cū hoste parū feliciter seruerāt, pri mū qđ abiectis armis ad se fugientes, sūnia ignominia exceptit: Deinde iterū armatis cōcedēs spōsores ab eis armorū servandorum postulauit, & ex eis, quingentos, qui primam fugā in acie cōperant, quique alijs timēdi fuerant authores in Tract. Tom. xj. S Quin-

Conradi Bruni de seditiosis.

Quinquaginta Decurias partitus est. Inde ex earum qualibet vnum sorte delegit, quem in totius exercitus oculis ultimo affecit suppicio: per etustum sane Romanorum puniendi momen, in consuetudinem reuocans, qui non minorē damno ignominiam continet, plurimumq; aspicientibus horrorem incutit.

Tertia conclusio. Quoties a populo aut a turba peccatur 23 † (quia in omnes propter multitudinem vindicari nō potest) inultum solet transire. c. quod. i. q. 7. Ideoq; priora dimitten da sunt Dei iudicio, & de reliquo maxima sollicitudine præcauenda: qā hoc casu peccante multitudine, seueritati aliquid detrahitur, & locū habet, quod Canon dicit c. commissiones. 44. dist. Non aspere, non duriter, non mō imperioso ista tolluntur sed magis docendo quam iubendo, magis monendo quam minando. Sic enim agendum est cum multitudine peccantium: Quin potius cum multitudine corrigi non potest. c. non potest. 23. q. 4. & id em morbus plurimos occupauerit, nihil aliud bonis restat, quam dolor & gemitus, vt per illud si gnum quod Ezechieli sancto reuelabatur, illāsi euadere ab eorum vastatione mereamur. Ezech. 9.

Quarta conclusio. Vbi autem male aliquid a multitudine fit & quasi ex autoritate defenditur, non debet dormire seueritas. † Nam quā est illa iustitiae inimica bonitas, palpare cri minosos, & vulnera eorum usque in diē iudicii incurata seruare? c. si quis. 50. dist.

Omnium autem maxime proderit, vt turba iniquorum, cum facultas est in populis promendi sermonem, generali ob iurgatione feriatur: & maxime, si occasionem atq; opportunitatem præbuerit flagellum desuper Domini, quo eos apparet pro suis meritis vapulare. d. cap. non potest. 23. q. 4.

De calumniatoribus legum, & pœnis eorum.

S V M M A R I V M.

- 1 Seditioni alia facinora adiungens grauius puniendns est.
- 2 Calumniator legum iusta positarum qua pena puniantur. & nu. 6.
- 3 Hæretici conuiciatores authoritatis Romanae ecclesie sunt.
- 4 Iudici non licet de legibus iudicare, sed secundum ipsas.
- 5 Hæretici & schismatici calumniantur leges & canones ecclesie Romane.
- 6 Constitutionibus falsis & abrogatis tanquam aureis utentes quibus pœnis subiiciantur.
- 7 Hæretici deprauant & corruptunt leges: & tales legis Cornelie de falso pœnis subiiciantur.

C A P. X.

1 **A**m & qui criminis seditionis alia facinora adiungunt, grauius puniendi erūt, siue singuli, siue vniuersi. Vt si blasphemia in Deum & Sanctos eius, si sacrilegium, si furtum, si rapina, si plagiūm, abi geatus, incendium, raptus virginum, aliave his similia perpetrarent, seditionis, præter poenas generaliter in seditionis constitutas, eorum etiam criminum, quā seditioni accesserint, pœnam sustinebunt. Ac de pœna blasphemorum, sacrilegorum incendiariorum, & quorundam aliorum criminum, quā falsarum doctrinarum assertionibus & schismatibus plerunque ab hæreticis & schismaticis adiunguntur, in libris de hæreticis. De pœnis autem calumniatorum, detractorum, delatorum, & falsorum accusatorum, in libris nostris, quos de caluminia scripsimus, satis a nobis dictum est.

2 Nunc de pœna eorum dicendum erit, qui iuste positas leges, tam Canonicas quā ciuiles, calumniantur. Quod & ipsum crimen seditioni adiunctum, ac omnibus fere seditionis peculiare est vt supra demonstrauimus. Id autem tribus modis facere consueuerunt. Quidam enim eo nomine leges abrogandas esse dicunt, quia non sint latæ ab his, qui condendarū legum potestatem habent. Quod fere omnes semper solent hæretici, qui sanctorum Patrum & Conciliorum Decreta, quos sacros Canones appellamus, ideo reiiciendos esse clamant: quia neque Ecclesia Romana, nec qui illi præst Romanus Pontifex, nec sacro sancte Synodi, siue vniuersales siue locales condendorum Canonum habeant authoritatem. Quin & scholas Catholicas, & Vniuersitates, studiorum generalium, & qui in his lras diuinæ & sacros Canones ad sensu sancte, & Catholicæ Ecclesiæ quemq; adeo Spiritus sanctus flagitat, & Catholicorum Doctorum captui suggerit, profitentur: Synagogas Diaboli, & falsarum & incommodarum opinionum confitores & auctores, eaque quā docent figura humana, inanes nugas & vanitates appellant. Quin autē qui talia asserunt, tñd est, qui sanctam & Catholicam Ecclesiam, & sa-

crosancta Conclia statuendorum Canonum authoritatem habere negant: quique conditos & receptos a Catholica Ecclesia Canones, quali vim legum non habentes, reiiciunt, ac authoritatem interpretandarum scripturarū approbatis Ecclesiæ Doctoribus derogant hæretici sunt: merito hæreticorū quoque poenam sustinebunt. c. 1. 2. 2. dist. c. generali de elect. li. 6. gl. in c. nulli sal. 19. d. Panor. in cap. cum non liceat. de præsc. Alij leges eo ipso reiiciendas esse dicunt: quia iniuste eas ipsas latas esse existimant. Contra quos dicit Canon. cap. in istis 4. dis. In istis temporalibus legibus, quamquam de his homines iudicent cum eas instituunt: tamen cum fuerint institutæ & firmatae, non licebit iudici † de ipsis iudicare, sed secundū ipsas. De qua re & alias fuisus scripsimus.

Alij leges tam Canonicas quam ciuiles, tanquā in iustas calumniantur: quia verbo Dei contrariae sint. Quod nostra èta te faciunt hæretici & schismatici, qui Canonicas ac imperiales Constitutiones, ad conseruandam sanctæ Romanae Ecclesiæ authoritatem, atque Ecclesiasticam authoritatem latas, tanquam diuino verbo aduersantes, & in primis cum ipso-rum conscientia minime consentientes, abrogandas esse contendunt: Alias etiam eo nomine abiiciunt, atque condēnare quod corpori legum ciuilium ementito falsorum authorū & Legumlatorum titulo sint inserta. Ac in tales legum calūniatores locum habet poena, † quā a Martiano imperatore ī eos constituta est. l. nemo. C. de sum. Trinit. & fide. Cath. Qui, quā semel iudicata, ac recte disposita sunt, reuoluere & dispu-tare contendere, ea est: Vt si Clericus fuerit, a consortio Clericorum remoueatur. Si vero militia prædictus fuerit, cingulo spolietur. Cæteri, si liberi sint, de ciuitatibus expulsi, in exiliū aguntur, pro vigore iudicario, etiam competentibus suppli-cis subluggandi. Si vero serui, seuerissimis animaduersionibus plecentur. Alii falsis & abrogatis Constitutionibus, † tanquā veris vtuntur. Et his secundum veterum Constitutiones, lege Cornelia aqua & igni interdicuntur. l. f. ff. ad le. Cor. de falsi. Nō uo autem iure de his Iustiniani imperatoris Constitutio extat. C. de Iustiniano. cod. confir. §. hunc igitur Panor. & Doct. in c. nouit. dc. Iud quā sic habet. Sciant, inquit, omnes, tam litigatores quam discretissimi Aduocati, nullatenus eis licere de cætero Constitutiones ex veteribus tribus Codicibus, vel ex his, quē nouellæ Constitutiones ad præsens tempus vocabantur, in cognitionalibus recitare certaminibus, sed solo ei-dem nostro Codice insertis Constitutionibus necesse esse vi: falsi criminis subdendis his, qui contra hoc facere ausi fuerint cum sufficiat carundem Constitutionum nostri Codicis recitatio, adiectis etiam veterum iuris interpretatorum laboribus, ad omnes dirimendas lites.

Alij iustas leges, quas negare non possunt, prudenter & iuste esse latas, deprauando corruptunt. Quod omnium maxime hæretici solent, qui leges non solum humanas, sed etiam diuinæ falsis vel adiunctionibus, vel detractionibus, vel compositione falsa, vel detorta allegatione, vel interpretatione fal-sa deprauant: Vt late de hac re in libris de hæreticis scripsi-mus.

9 Qui igitur leges siue Ciuitates siue Canonicas, ad eos quos diximodos, deprauant, atque corruptunt, lege Cornelia de falso tenentur l. hodie. ff. ad leg. Cor. de falsis. l. si quis id quod ff. de iuris d. omnium Iud. Sed nec ius ciuile caluniari, nec verba eius captare: quin potius qua mente vnaquæque lex lata sit, animaduertere oportebit. Qui enim verba legum captant, ac non verum earum sensum amplectuntur, fraudem legi fa-cere existimatur. L. p. ff. ad exhi. Bal. in l. benignus. ff. de legib. Maxime vero q̄ sacris doctrinis aduersates, verba scripturarū non fm traditionem Patrum, sed iuxta suum sensum, ac propria ingenij virtutem vel intelligentiā docēt. Sunt. n. multa verba in diuinis scripturis, quā possunt trahi ad eum sensum quem sibi vnuquisque sponte præsumperit. c. relatum. 3. 7. distin. & c. he res. 2. 4. q. 3. Sed quā res maximam in se habet bla sphemiam, vt qua sensus scripturarum, quē sanctus Spiritus flagitat, inuertitur, & agnita diuina veritas impugnatur. Ita quoniam sensus extrinsecus, alienus, & extraneus, q̄ scripturis sanctis quærendus est, vt quoquo modo ex scripturarum au-thoritate confirmetur: sed ex ipsis scripturis sensus capiendus est veritatis. Qui secus faciunt, ac scripturarum verba captantes, sensum veritatis inuertunt, pro hæreticis habendi sunt: Quorum & doctrina anathematizanda est, & ipsi vt hæretici seuerissime puniendi.

De seditionis, qui iudices & Magistratus calumniantur, deque pœnis eorum.

S V M M A R I V M.

- 1 seditionis insidiantur vita & famæ magistratum.

2 Calum-

- 2 Calumnia quid sit.
- 3 Calumniatores quibus pœnas subiiciantur.
- 4 Detractoribus quas pœnas irrogent canones.
- 5 Homicidiæ sunt non solum, qui manibus hominem occidunt, sed etiam quorum consilio, fraude, & exhortatione homines extinguntur.
- 6 Detractor qui sit, quibus pœnis subiicitur. num. 7.
- 8 Clericus maledicē degradatur, nec vñquam ante satisfactionem ad officium reuocatur.
- 9 Librum ad alicuius infamiam scribens, & famosum libellum apponens, vel consentiens &c. quas pœnas patiatur.
- 10 Reuelantes aliorum peccata occulta non sunt immunes a pœna.
- 11 Insidiantes vitam innocentium seuerissime omnium puniendi sunt.
- 12 Crimina grauia cognoscuntur ex genere pœnarum.
- 13 Crimen quod in Deos & sanctos committitur dicitur publicum.

C A P. XI.

Non solum autem lura & leges, sed et iudices & Magistratus, quibus earundem exequitio demandatur, calumniantur, eorumque famæ & vite insidiantur (editiosi.) Quod & ipsum crimen seditioni adiunctum est, & ob id competenti etiam pœna coercendum. Est autem Calumnia per quam falsa crimina scienter innocentibus intenduntur, siue in iudicio per accusationem, & falla testimonia: siue extra iudicium, per cōsuetudinaria, famosos libellos, proditiones, detractiones, aliasque similes alienæ existimationis offendendæ technas.

Est igitur prima & eadem generalis calumniatorum poena, ut similitudine supplicij coercentur. I. f. C. de accusa. & I. f. C. de calumniatoribus. id est, eadem poena, quam confessus conuictusque, qui calumniam patitur, sustineret, plectantur. Sic enim habet lex. Quisquis crimen intendit, non impunitam fore nouerit licentiam mentiendi, cum calumniantes ad vindictam poscat similitudo supplicij. Huic haud dissimilis est poena, qua lex diuina in falsos testes constituit. Si steterit, inquit lex Deut. 18. Exod. 20. testis mendax contra hominem, accusans eum prævaricationis: stabunt ambo, quorum causa est, ante Dominum in conspectu sacerdotum, & iudicium, qui fuerint in diebus illis. Cumque diligentissime perscrutantes inuenient, falsum testimoniū dixisse contra fratrem suum mendacium: reddent ei sicuti fratri suo facere cogitauit, & auferes malum de medio tui, ut audientes ceteri timorem habeant, & nequaquam talia audeant facere. Non misereberis eius, sed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede exiges. Sed & iure ciuili cautum est, ut qui operam dat, quo quis falsum iudicium profiteatur, ut qui innocens conueniat vel condemnetur. Item qui falsum testimonium dolo malo dixerit, quo quis publico iudicio rei capitalis damnetur: quiue Magistratus iudicue questionis, sub capitalem causam pecuniam acceperit, ut publica lege reus fiat, lege Cornelia de Sicarijs teneatur. I. f. ad leg. Cor. de Sic. Bald. in ca. 1. ver. quod falso. de pace tenend.

Porro de poena eorum, qui falsis detractionibus aliorum famam & existimationem laedunt, sic habet Canon. Caucat. vñusquisque, ne aut linguam, aut aures habeat prurientes, id est, ne ipse aut alijs detrahatur, aut alios detrahentes audiat. c. ex merito. 6. q. 1. Sedens, inquit Propheta, aduersus fratrem tuū loquebaris detrahendo, & aduersus filium matris tuæ ponebas scandalum. Psal. 49. Parcant singuli detractioni linguæ, custodiante sermones suos, ut sciant, quia cū ita quæ de alijs loquuntur, sua sententia iudicabuntur, nemo inuito auditori libenter refert. Officium singulorum sit, non solum oculos castos seruare, sed etiam linguam, nec quod in cuiusque domo agatur, alia domus vñquam per eos nouerit: habecat omnes simplicitatem columbae, nec cuiquam machinentur dolos, & serpentis astutiam, ne aliorum supplantentur insidijs. 5. c. periculose. de poenit. dist. 1. Sed & homicidæ sunt, non solū qui manibus hominem occidunt, sed etiam quorum cōsilio, fraude, & exhortatione homines extinguuntur. ca. homicid. de poen. dist. 1. Similiter detractores, quia, & qui occidit fratrem suum, & qui odit, & qui detrahit ei, pariter homicida esse demonstratur. Est autem detractor, qui quæ a Deo alicui collocata sunt, negat vel inuertit. Gl. in d. cap. homicidiorum. de poen. dist. 1. Vclu qui sapienti sapientiā, casto castitatem detrahit: vel qui, quæ bono zelo sicut, ea malo zelo fieri asserunt: Sicut Iudei dicebat Matth. 12. Christū in noī Beelzebub demona ejcere. Ac illorum quidem pœna est diuina, ut vitam eternam non habeant, dicente Apostolo. 1. Io. 3. Omnis qui odit fratrem suum, homicida est: & Icritis quoniam omnis homicida non habet vitam eternam, in se manentem. Humana, ut quasi calumniatores, & alienæ famæ insidiatores puniantur.

7 Præterea infamia norantur, & a communione fideliū se

parantur detractores, nec ad ferenda testimonia admittuntur: De qua re ita Anacletus papa. c. deteriores. 6. q. 1. Arc. in cl. summa iniquitas. 6. q. 1. Deteriores sunt, inquit, q. doctorū vitā morisq; corrūpunt his, qui substantias aliorū prædiaq; diripiunt. Ipsi. n. ea, quæ extra nos sunt, licet nostra sint, auferunt. Nostri quoq; detractores, & morū corruptores nostrorū, siue cui aduersus nos armantur, proprie nos ipsos decipiunt, & ideo iuste infames sunt, & merito ab Ecclesia extores sunt, &c.

8 Et clericus, maledicē degradatur, nec vñquam absque satisfactione ad officium reuocatur. ca. Clericus maled. 46. dist. Quin & iniuriarum tenentur ijs quorum famam falsis detractionibus lessisse conuincentur. I. si quis iniur. & I. fin. ff. de iniuriis. Etsi qui ob infamiam & egestatem iniuriarum iudicū contemnere, nec lessū satisfacere possint, eā rem iudex acrius in eos exequetur, ut qui non habent in eis, luant in corpore. Nam pro qualitate personarum vel sustibus subiiciuntur, vel exilio temporali, vel interdictione certę rei coercentur. Si

9 quis vero librum ad infamiam alicuius pertinenter scripsit, composuerit, ediderit, doloue malo fecerit, quo quid eorum fieret, etiam si alterius nomine ediderit, vel sine nomine. Item. Quid edendum, emendum, vendendum curauerit. Lex Cornel. §. si quis librum. ff. de iniuriis. Similiter si quis famosum libellum siue domi siue, siue in publico, vel quocunque loco ignarus repererit, non statim corruperit, vel igni consumperit, sed vim eius manifestauerit: de iure ciuili, quasi author huiusmodi libelli, capitali sententię subiacebit. I. vñica. C. de fam. libellis. De iure autem Canonico, Iesu Christi corporis & sanguinis participatione priuabitur. c. quidam. v. q. 1. I. Etsi tanti mali sibi conscientius & prohibitus, corpus & sanguinem Domini percipere presumperit, anathematis ultione percutietur: & si illam quoque pœnam contempserit, flagellis quoque subigetur. ca. qui alterius. 5. q. 1.

Sic nec immunes a pœna sunt, qui aliorum occulta per peccata reuelauerint. c. si peccauerit. 2. q. 1. Est enim grauissimum peccatum, occultum proximi peccatum reuelare. Nam qui solus nouit, quod aliis in ipsum peccauit, & eum corā omnibus arguit, non corrector, sed proditor est erroris, ut inquit Sapiens Proverb. 11. Et qui reuelat arcana, fraudulenter ambulat. Et iterum. Que viderint oculi tui, ne proferas in iugio eito, ne postea emendare non possis, cum de honestaueris amicum tuum.

Sed nec pœna vacabunt, quorum consilio & opera, innocentes existimationis bonorumque iacturam passi esse dicuntur: quiue tale aliquid reuelauerint, quo Respub. detrimētū patiatur. Omnia vero leuerissime puniendi sunt, qui innocentium vitę insidiati fuerint, ut qui clam, vel palam eos occiderint, aut ut occidentur, opem auxilium prestatent. Nā qui hec arque his similia necandorum hominum causa perpetraverint, lege Cornelia de Sicariis, tenentur. ff. & C. ad leg. Cor. de Sicar.

12 Atque hec sane crimina grauissima quidem in suo genere esse constat, quod & ex genere pœnarum, quibus coercetur, facile cognoscere licet. Siquidem ex seueritate pœnæ, simul etiam atrocitas delictorum cognoscitur. Bal. in Rub. C. qui accus. non pos. I. f. de publi. iud. Bal. in I. reos C. de accu. Sed que multo redduntur atrociora, & ob id grauioribus etiam pœnis plectenda, si in Magistratus, aliasque personas publicas admittantur. Nam crimina quæ in priuatos perpetrata priuata essent, si in personas publicas committantur, vel usurpādo vel offendendo, publica fiunt: ut non solum publico iudicio vindicentur, sed etiam vnicuique de populo ea ipsa vindicādi potestas concedatur. Cuiusmodi sunt priuati carceris usurpatio, Legatorum violatio & similia. ff. de postu. I. in princ. ff. de iuri. id. omniū iud. I. si familia. 2. q. 7. c. si quis Episcopo. Old. cōs. 7. I. I. C. de priuatis carceribus.

13 Sic & propter eandem rationem publicum crimen esse dicimus, quod in Deū & sanctos eius committitur. Itē quod in sacrosanctam Religio nem nostram, in sacerdotes, & ministros Ecclesię perpetratur.

Quibus modis in criminis seditionis procedendum sit.

S V M M A R I V M.

1 Ordo iudiciorum seruandus est in criminis seditionis, sicut in ceteris criminibus.

2 Pauli castren. dictum cons. 212. par. 2. declaratur.

3 Ordo iudicarius in enormibus & notoriis non est necessario seruandus.

4 Condemnari potest non citatus, in notoriis.

5 Sententia in notoriis non est opus etiam declaratoria, nec appellatio admittitur.

6 Processuum exempla duo in rebelles.

Tract. Tom. xj.

S 2 CAP.

Conradi Bruni de seditiosis.

C A P. XII.

N criminē seditionis, vt in
ris quoque delictis, solitus iudiciorum ordinē ser-
uandus est L. prolatam. C. de sent. & interl. om. iu-
di. vt nemo nisi confessus vel conuictus, ac per se
tentiam rite condemnatus, puniatur. Nam etsi rebelles sint,
& appellantur etiā qui occulte rebellionis opera faciunt, vt
Hentici imperatoris constitutione declaratur: In extrauagā.
qui sint rebel. Perr. consl. 96. 4. partis, tamen vt rebelles puniri
non possunt, nisi de rebellione legitimi cōdemnati: siue cor-
poralis, siue pecuniaria, aut alia quacunque poena imponē-
da sit. Nam nec priuilegia amittūt seditiosi, nisi de seditionis
crimine condemnati, vt alibi inquit Baldus. consilio. 96. 3.
partis.

Vnde quod Paul. de Castro alibi diffinit consl. 212. in secū
da parte. rebellem non esse, nisi qui condemnatus sit, de poe-
na rebellibus imponenda accipiendum esse puto: non de no-
mine, & esse rebelliū. Nam ēt nō condemnati rebelles sunt,
& appellantur. Sed qui tamen vt rebelles, nisi per sūiam con-
demnati, rebelliū poena affici non pñt. Porro in crimine se-
ditionis, maxime vero rebellionis & lēsa Maiestatis procedi-
tur, per accusationem, inquisitionem, seu denunciationem,
summarie de plano, sine strepitu & figura iudicii: vt Henrici
Imperatoris Septimi constitutione declaratur. In extrauag. ad
reprimend. quomodo in Cri. lēsa Maiest. proced. sit cuius hoc
loco verba inserere liber, quæ sic habent. Ad reprimendum
multorum facinora, qui ruptis totius debiti & fidelitatis habe-
nis, aduersus Romanum Imperium (in cuius trāquillitate, to-
tius orbis regularitas requiescit) hostili animo armati conan-
tur, nedum humana, verum etiam diuina p̄cepta, quibus
iubetur, quod omnis anima Romanorum principi sit subie-
cta, sceleratissimis facinoribus, & assiduis rebellionibus de-
moliri, nec ex eorum absentia in detestando lēsa Maiestatis
crimine, processus & a sententia retradetur, & tanti sceleris
nefanda tenetritas remaneat impunita: Hac cōstatli, Deo p-
pitio, perpetuo valitura lege sancimus; vt quocunque lēsa
Maiestatis crimine, & maxime ubi contra Romanorum Im-
peratores & Reges, aliquid, quod dicitum tangat, afferatur cō-
missum, possit procedi per accusationem, inquisitionem, seu
denunciationem, summarie & de plano, sine strepitu & figu-
ra iudicii, pro vt illi, qui iurisdictioni p̄fēst, videbitur expedi-
re. Ad hoc, Si qua communitas, corpus vel collegiū, vel alia
quævis persona, cuiuscunque status, dignitatis, vel conditio-
nis existat, super dicto crimine per nuncium, vel per literas,
seu per dictum publice propositum, citata vel citatum ne-
glexerit in termino personaliter, vel legitimate comparere: cō-
tra ipsam vel ipsum perinde ac si p̄fentialiter omnibus in-
teresseret, vel lis foret legitimate contestata, tam ad receptionem
testium, eorum publicationem, & sequentia, quam ad diffi-
nitiam sententiam, & eius exequitionem procedatur; le-
gibus & consuetudinibus non obstantibus quibuscum-
que.

Cæterum, quæ ad accusationem, inquisitionem, denuncia-
tionem, omnemque adeo processum, tam plenarium quam
summarium in ciuilibus & criminalibus, ac partes eorum,
quæ sunt, citationes, petitiones, exceptiones, & defensiones, p-
bationes, sententiæ, &c. pertinent: plene a nobis in libris de hæ-
reticis & schismaticis disputatum est. Quorum sane usus, quo-
niam seditionibus omnibus, & quæ ex causis sacrīs, & quæ ex
prophanis descendunt, communis est: non alienum fuerit, q̄
specialiter de processu in causis hæresum a nobis scripta sunt
ea communiter ad causas quoque prophararum seditionū
accommodeare. Illud tamen hoc loco addere libet, quæ ad p-
cessū in causa rebellionis, & criminis lēsa Maiestatis sancita
sunt, vt horum criminum rei, non nisi citati, defensi, & rite
condemnati, puniri possint: Ea in obscuris tantum, non noto-
rijs, nec quæ moram non recipiunt, locum habere. Nam in
enormibus & notorijs non est necesse iudicariū ordinem
obseruari: maxime in personis eorum, quos damnatos sta-
tim puniri publice interest, sicut & alias in enormibus iura
transigredi permisum est. Ut Innocentio placuit, cuius senten-
tia ab omnibus communiter recepta & approbata est. in ca-
j. de constit. Latissime Hip. de Mars. in l. vnius. §. cognitum.
ff. de quæst.

Ac propterea in notorijs, etiam non citatus condemnari
potest etiam si in aliis causis sententia non citatum, & non
defensum lata, sit ipso iure nulla: maxime, si crimen ita noto-
rium sit, vt nulla declaratione indigeat, certumq; sit, nullā ēt
defensionem reo competere. Bal. in præl. seu. in 18. col. gl. in l.
pc. ff. ex quib. caus. maior.

Sic nec sententia opus est in notorijs, etiam declaratoria:
nec appellatio corum recipitur, quos publice interest dam-

natos statim puniri, vt latrones, seditionum concitatores, &
duces factionum. Latissime Franc. de Arctio. consl. 163. cle. pa-
storali. de re iud. cum similib. Abbat. in c. cum non ab homi-
ne de iud. quem alleg. & seq. Feli. in c. Rodulphus, de rescrip.
L. constitut. ff. de appella.

Alia ad eandem rem pertinentia diligentissime a Bartho-
lo, perspicacissimo, simul & diligētissimo iuris interprete, iis
cōmentarijs, quos in p̄fata legem scripsit, explicantur: q̄ &
nos exactius aliquāto in quibusdā libellis nostris, de rebellioni
ne SchmalKaldicē factionis, in Germanica lingua scriptis,
sed nec dum ī in lucē æditis, discussimus. Quæ vero ad vsum
& exercitiū, & vt uocant, praxim p̄dictæ constitutionis per-
tinēt, & si crimē ipsum lēsa Maiest. & rebellionis a multis te-
tro Romanis principibus, legitimis in rebelles ipsos interrogatis
poenias, vindicatum fuerit, tuū certus etiam in cognoscendo
iudicandoque processus & ordo seruatus: tamen huiusmodi
processuum nulla veterum principum (quæ tamen ædita suis
se credibile est) exempla cernuntur. Et si alibi sunt, tamē quo
minus in lucem prodierint, haētenus occulto retenta fuerūt.
Hodic autem duorum tantum in rebelles processuum ex-
emplis textant, ea videlicet, quæ anno salutis. M. XLVI. & anno
XLVII. a Gloriosissimo & Inuictissimo & Romanorum im-
peratore Carolo, huius nominis Quinto, ædita sunt, quorū
alterum ad duo illa SchmalKaldicē cōiurationis capita, Ioā
nem Fridericum Dūcem Saxonē, & Philippum Landgra-
vium Hassiæ communiter: Alterum vero, ad p̄fattū Saxonē
Dūcem propriè pertinet. In quorū priore illo p̄fattū
Dux, & Philip. Haslię Lādgrāvius, tanquam lēsa Maiesta-
tis rei, rebelles, & publicē pacis violatores iūperi, imperiale
Bannum, aliasque poenas iuris incidentiæ, per sententiam impe-
ratoris declarantur. In altero vero, in p̄dictū Saxonē Du-
cēm, ab imperatore armata manu viētum & captum, capita-
lis sententia pronunciatur, qua ipsum gladio vltore, ultimo
supplicio afficiendum esse declaratur. Quorū processuum
quoniam ab imperatore in celebrioribus Imperii locis pu-
blicati, ac typis etiam Calchographicis excusli, ac omnibus in
super venales expositi fuerunt: Dubium non est, quin hodie
p̄sūlī per totū imperium exposita extēnt exempla, vt iam
non opus sit, illorum seriē hoc loco recitare, aut his scriptis
nostris interrere:

Hūlūd tantum admonitos esse velim omnium rerum pu-
blicarū administratores, qui obedientiē Romani imperato-
ris subiecti sunt, vt horum processuum exempla in archiūs
publicis retinēant, vt his ipsiis quoties vsu venerit, admoniti,
& ipsi sua officia summa cum fide adimplere, & subditos
quoque ipsorum admonere, & in obedientia retinere pos-
sint.

De vindicta diuina in seditiosos.

S V M M A R I V M.

- 1 Pœna humana non excludit diuinam, & diuina pœna quæ sit. num. 2. cō-
quomodo temporaliter percūtias. nu. 3. & 4. 6.
- 5 Affur virga diuina vindicta.
- 7 Per cata puniuntur per scientes, quod probatur exemplis.
- 8 Malū interdum excitantur ad puniendum peccata bonorum, vt cādem per
bonos correctos ipsi quoque puniantur.
- 9 Seditiosi quomodo a Deo puniti sunt.
- 10 Pœna in blasphemos diuino iure quæ sit.
- 11 Sacilegium quid sit, & quantum illud abominetur Deus probatur exem-
plis. nu. 13. 1. 4. 16.
- 12 Ozias Rex quare lepra percussus fuerit, & electus de domo Domini.
- 15 Res prophetas de templo surripere sacilegium est, grauiſſime a Deo p-
nitum.

C A P. XIII.

A Etēnus de penis humanis diximus, q̄ scili-
cet humanis Cōstitutionib. in se-
ditionos sancte sunt. Et si autem de eodem crīmī
ne non debeat s̄p̄ius referri questio tamen nul-
la pœna humana quantumlibet grauis & severa, diuinā pœ-
nam excludere potest Bal. in l. 1. C. de sum. Tri. & fi. Cath. Nā
si humanarum pœnarum ea conditio est, vt quæ inter se cer-
tum ordinem habent, alia alterius neque dilpositionē, neq;
exequitionem suspendere, impedire possit: quanto magis
fixa semper erit, ac nulla humana pœna impediēda vel exclu-
dēda, q̄ semel in facinorosos cōstituta suerit vindicta diuina.

2 Est autē pœna t̄diuina, quæ ab ipso Deo, vel a Dei ministris,
Angelis vel hoib. mandate Deo, vel diuina lege p̄cipiente,
delinquētibus irrogatur. Et est duplex: Aeterna, & Tēporalis.
Et si autem a propheta dictum sit. Non iudicabit Deus bis in
idip-

idipsum. Num. cap. 1. tamen non ideo, qui a Deo temporaliter puniuntur, non erunt etiam, si inter flagella penitentiam non egerint, eterna poena cruciandi. Nam qui inter flagella iuratores sunt, instar Pharaonis, presentibus eterna connequantur, ut temporale supplicium, sit eis eternæ damnationis initium. De poenit. distin. tertia. cap. sunt plures. §. authori.

3 Primum igitur temporaliter Deus per se puniuit Adam, Gen. 3. quem propter prævaricationem diuini mandati, de Paradiso elecit: multos etiam per ministros Angelos puniuit, qualis vindicta fuit, quam Dominus de Rege Asyriorum per Angelum sumpsit. Egressus est, inquit Propheta Esa. 3. 7. ca. 4. Reg. 1. 9. Eccles. 48. Angelus Domini, & percussit in castis Asyriorum Centum octoginta quinque millia, & surrexerunt manc, & ecce omnes cadauera mortuorum.

Sic viros Sodomorum domum Loth circundantes Genes. 19. percusserunt Angeli, & si quidem omnes a minimo viiq; ad maximum cæxitate percusserunt. Per homines autem Deus punit peccata. 15. q. v. c. remittunt. aliqui quidem nescientes: aliqui scientes. Per nescientes, sicut per Sennacherib, & per Nabuchodonosor Regem, & per Antiochum, & per principes Romanorum, & per nonnullos Reges Gentilium, populum Israeliticum delinquentem aliquando affixit, aliquando captiuauit. Vnde ipse Dñs ait per prophetā. Esa. x. Virga furoris mei Assur, ipse autem non cognovit. Etsi autem ministri Dei sunt, per quos Deus diuina iustitia peccatores punit: tñ & ipsi diuinæ vindictam haud evitant, si in superbiam elati victoriā, quam allequuntur, non diuinæ potentiae, sed suis viribus attribuunt.

5 Vnde de Assur dicit Dominus. ¶ Væ Assur, virga furoris mei: & baculus ipse est, in manu eius indignatio mea. Ad gentem fallacem mittam eum, & contra populum furoris mei mandabo illi, ut auferat spolia & diripiatur predam, & ponat illum in conculationem quasi lutum platearum. Ipse autem non sic arbitrabitur, & cor eius non ita estimabit: sed ad conterendum erit cor eius, & ad internicionem Gentium non paucarum. Et paulo post. Et erit, cum impleuerit Dominus cuncta opera sua in monte Syon, & in Hierusalem: Visitabo superfructum magnifici cordis Regis Assur, & super gloriam altitudinis oculorum eius. Dixit enim: In fortitudine manus meas feci & in sapientia mea intellexi & abstuli terminos populorum, & principes eorum depredatus sum, & detraxi quasi potens in sublimi residentes, & inuenit quasi nudum manus mea fortitudinem popolorum: & sicut colliguntur oua, quæ dederita sunt, sic vniuersam terram ego congregavi, & non fuit, qui moueret penam, & aperiret os, ut ganniret. Nunquid gloriarabitur securis contra eum, qui secutus in ea? aut exaltabitur terra contra eum, a quo trahitur? Quomodo si eleuetur virga contra eleuantem se, & exaltetur baculus, qui virtute lignum est. Propter hoc mittet Dominator Dominus exercituum in signoribus eius tenuitatem, & subitus gloriam eius succensa ardebit, quasi combustio ignis &c.

6 Sic Antiochus. 1. Macha. : per quem Idolatriam Iudaicæ plebis Dominus punire decreuerat, & Romanos per quos peccatum mortis Christi vindicare statuerat: quia Dei dispositio nem ignorantes, victoriā sibi a Deo in vindictam gentis peccatarum concessam, suis viribus ascriperunt, imprecations diuinæ audiunt. Qualis est illa prophœtæ Psal. 78. Effunde iram tuam in gentes, quæ non nouerunt te, & in regna, quæ non invocauerunt nomen tuum: ne forte dicant in Gentibus ubi est Deus eorum. Item Psal. 73. Leua manus tuas in superbias eorum, qui te oderunt: & qui multa maligna operati sunt, monumenta victoria sua posuerunt in medio atrio tuo.

7 Per scientes peccata puniūtur. Sicut Deus Numeri. 3. 1. per filios Israel punire voluit peccata Amorrorum & Cananæorum, & aliorum Gentium, quarum terram Israclitis possidēdam dedit, quibus etiam præcepit, ut nemini eorum parceret sed omnes morti tradarent.

8 Sed & malitierum excitantur ad puniendum peccata bonorum, ut tandem per bonos correctos, ipsi quoque puniantur. Sicut in libro Iudicum legitur cap. 4. & 8. de Iabin Rege Cananæorum, & de Madianitis, quod propter Idolatriam populi suscitauit eos Deus, ut Israël affligerent, & terram eorum occuparent. Cum autem populus Dei, sub manibus eorum diutius afflictus, peccatum suum recognosceret, & per Poenitentiam sibi Deum placaret: Dei præcepto & Barach comitatus Delboram Prophetiam uxorem Lapidoth, Iabin Regem Cananæorum, & Zizaram Ducem exercitus sui, contriuit, & Gedon, Zebee & Salmana Reges Madianitarum, & Oreb & Zeb Duces eorum, morti tradidit. Iudic. capit. quinto: & septimo.

9 Ad eundem igitur modum, seditionis quoque semper a Deo puniti sunt. Cuius rei inter multa exempla, quæ in historijs sacris referuntur, vnum tantum, quod de Chore, Dathan & Abiron propositum proferre liber: Ut quo non solum atrocitas deli-

cti cognoscenda, sed etiam diuinæ vindictæ seueritas timenda proponuntur. Hic nimis collectio cœru filiorū Israël, quippe Ducentorum quinquaginta virorum Procerum, insurges contra Moysen & Aaron, primum quidem aduersus vtrumque nimis superbe ac seditione. Si sciat vobis (inquiunt) quia omnis multitudo sanctorum est, & in ipsis est Dominus: Cur eleuamini super populum Domini? Deinde ad Moysen conuersi, quia eos ne sacerdotium sibi vendicarent, & ne contra Aaron starent, admonuerat Moyses, simul atq; ut altero die vnuquisq; cū turribulo suo, ad offerendū incensum veniret, precepit, ut sic appareret, qui electi a Dño sancti essent: Ipsa tā paternæ admonitionis impatiens (quod omnib; fere seditionis semper peculiare sunt) impudenter ac proterue respōderunt. Non veniemus, nunquid parum est tibi, quod eduxisti nos de terra Aegypti, quæ lacte & melle manabat, ut occides in deserto, nū & Dominatus fueris nostri? Reuera induxi tū nos in terram, quæ fluit riuis laetis & mellis, & dedisti nobis possessiones agrorum & vinearum, an & oculos nostros vis eruere? nō venimus. Haec tenus atrocitatem rebellionis exposuit scriptura. Deinceps seueritatem vindictæ declarabit, quæ quo magis multitudinis infigeretur animis, qualis & quanta ea esset futura, & quam non ab homine, sed a Deo esset immissa, priusquam ea infereretur, his verbis exposuit Moyses. Primum enim præcipiens vniuerso populo, ut separaretur a Tabernaculis Chore, Dathan & Abyron, dixit. Recedite a Tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere, quæ ad eos pertinent, ne inuoluamini in peccatis eorum. Deinde mox inseguitur pœna atrocitatem ingerens. In hoc scientis, inquit, quod Dominus miserit me, ut facerem vniuersa quæ cernitis, & non ex proprio ea corde protulerim: Si consueta hominum morte interierint, & visitauerit eos plaga, qua & ceteri & visitari solent, non misit me Dominus. Sin autem nouam rem fecerit Dominus, ut aperiens terram suum, deglutiatur eos & omnia, quæ ad illos pertinent, descenderintque viuentes ad infernum: scitis, quod blasphemauerint Dominum. Quibus ita per Moysen dictis, statim in sequuta pœna est. Nam confessim, ut cessauit loqui, dirupta est terra sub pedibus & aperiens os suum, deuorauit illos cū Tabernaculis suis, & vniuersa substantia eorum, descendenter que viuunt in infernum: operti humo, & perierunt de medio quæ titudinis. Et hec quidem pœna authorum seditionis fuit. Quod sequitur, ad pœnam multitudinis pertinet. Sed & ignis egressus a Domino (inquit historia) interfecit ducentos quinquaginta viros, qui osterebant incensum. Et cum die sequenti orta noua seditione & tumultu, omnis multitudo filiorū Israël contra Moysen & Aaron murmurasset, quasi populū Domini interfecisset, ipsis etiam iam pro populo oratibus, magna pars eorum incendio deuastata est. Fuerunt enim, qui percussi sunt, quatuordecim millia hominum & septingenti, absque his, qui perierant in seditione Chore.

10 Iam & blasphemæ sacrilegia, rapina, aliaque seditionib; adiuncta crima, a Deo semper punita fuerūt. Ac de blasphemis lex inquit Levit. capi. vigesimo quarto. Homo qui male dixerit Deo suo, portabit peccatum suum: & qui blasphemauerit nomen Domini morte moriatur: lapidibus eum opprimit omnis multitudo populi, siue ille ciuis, siue peregrinus fuerit. Quo sane exemplo filius Salumith Aegyptius, quia blasphemauerat nomen Domini, & maledixerat ei, extra casta eductus, ab vniuerso populo lapidatus est.

11 Sacrilegium, autem appellamus, primum quod in verum Dei cultum committitur: Quod ipsum quantum abominetur Deus, quanquam seuerissime semper vindicauerit, multis scripturæ exemplis comprobari potest. Ego ex multis pauca afferam.

12 Ozias Rex. 2. Paralip. 26. ob id, quod oblatus incensum sacerdotibus resistentibus minatus fuit, percussus est lepra, & eiecutus de domo Domini, leprosus fuit usque ad dicim mortis suæ. Nec vero eo tantum peccauit, quod sacerdotibus vim inferre conatus est: sed etiam quia sacerdotum officium usurpauit. Quod & ipsi sacerdotes significant his verbis. Non est tui officij Ozia, ut adolecas incensum Domino, sed sacerdotus, hoc est filiorum Aaron, qui consecrati sunt ad huiuscmodi ministerium. Egregere de sanctuario, ne contempseris: quia non reputabitur tibi in gloriam hoc a Domino Deo.

13 Achani Rex, aliisque multi. 2. Paralip. vigesimo noneno, qui direptis omnibus vatis domus Dei atque contractis, clausebant ianuas domus Dei, ad iracundiam prouocarunt Domum Deum patrum suorum. Quod & Ezechias Rex testatur 2. Paral. 29. qui cuin valvas domus Domini aperuisset, & instaurauisset eas, ita ad sacerdotes loquutus est. Audite me Leuitæ, & sanctificamini: mundate domum Domini patrum nostrorum, & auferite omnē iniurū iudicē de sanctuario. Peccaverunt patres nostri, & fecerunt malum, in conspectu Dñi Dei nostri, dereliquerunt eum: auerterunt facies iuas a Taberna-

Conradi Brunii de seditionis.

culo Domini Dei nostri, & præbuerunt dorsum : clauerunt ostia, quæ erant in porticu, & extinxerunt lucernas, incensum que non adolecerunt, & holocausta non obtulerunt in sanctuario Deo Israel. Concitus est itaque furor Domini super Iudam & Hierusalem, tradiditque eos in commotionem, & in interitum, & in sibulum, sicut & ipsi cernitis oculis vestris. En, corruerunt partes nostri gladiis : filii nostri & filii nostræ, & coniuges captiæ ducitæ sunt propter hoc scelus.

¶ 4 Et Athone mandato Domini lapidatus est. Iosue. 7. & cuncta quæ illius fuerant, igni consumpta: quia quædam spolia ciuitatis Hierico, quæ Domino consecrata fuerant, usurpauit.

¶ 5 Sed & prophanas res de templo surripere, & sacrilegiū fuit, quod & ipsum grauissime a Deo punitum est. Heliodorus. 2. Machab. 3. qui iussu Regis Seleuci templum Hierosolymitanum, pecunia in deposito custodita, ac a Simeone tēpli Præposito prodita, spoliare conatus est: virtute diuina subito corruptus, flagellatus, plagiis verberatus, in terrā concidit, multaque caligine circūfusus rapitur, & ex templo ejicitur, mutus, omniq; spe & salute priuatus: qui perijset, nisi oblato pro eo sacrificio a summo sacerdote, in eadem virtute diuina liberatus esset. Alchimus 1. Macha. 9. quia tēmuros domus sancte & opera prophetarum coepit, impedita sunt opera illius, & occlusum est os eius, & dissolutus est paralyticus: nec ultra potuit loqui uerbum, & mandare de domo sua. Cæterum quæ ad vindictam diuinam aliorum criminum, seditioni adiunctorum, pertinent: in libris de hereticis, satis a nobis, quantum etiam ad hoc nostrum institutum attinet, discussa sunt atque declarata.

DE SEDITIONIBVS LIBER SEXT TTVS, QVI EST DE REMEDIIS, QVIBVS SEDITIONES

NON MODO SED ANTIVR, SED
etiam extinguntur: Tum etiam præcauetur, ne
semel extinctæ, denuo renascantur.

Quibus modis seditiones, quas potentiorum auaritia peperit, extinguantur.

S V M M A R I V M.

- 1 Causa durante ut duret effectus, & ea cessante cesset, natura comparatione est.
- 2 Seditionum causa multæ numerantur, quarum remotissima, qua rebellio carnis dicitur, quomodo supponatur. nu. 3.
- 4 Sedicio orta avaritia eorum qui rempublicam regunt quomodo extinguitur.
- 5 Lex Iulia peculatus quem effectum operabitur.
- 6 Respublica nulla re vehementius continetur quam fide, quæ esse nulla potest nisi solutio rerum credita.
- 7 Mutatio repentina non caret periculo.
- 8 Arati prudentia in liberanda patria sine seditione.

C A P. PRIMVM.

Equitur sextum remedium seditionis, qđ est causatum, ex quibus seditiones oriuntur, remotio; tanto ceteris efficacius, quia superiora illa ad comprimentam & sedandam, hęc vero ad extinguidam etiam seditionem pertinent: tuni ad præcaendum etiam ne semel extinctæ seditiones, denuo renascantur. Siquidem diuisione, transactione, vi armata, & judiciali animaduersione, id tantum efficacius, vt seditio, quæ iam in motu est, ne vel latius serpat, neve ubi grassari coepit, omnia corrumpat atque deuastet. At causarum remotione id assequimur, vt non solum sedentur atque sopiantur seditiones, sed etiam radicibus extirpentur; vt ne periculum quidem sit, eas ipsas (ni si causæ de novo emergant) resuscitatum iri. Nam ita natura comparatum est, vt durante causa, & duret effectus: cessante, cesset, extincta extinguitur. Quam naturæ rationem medici quoq; quasi naturæ & Philosophorum architecti sequunt, in primis operam dant, vt ante omnia morbi causam cognoscant, ac cognitam deinde radicibus euellant. Ita n. fit, vt causa morbi sublata, non ad tempus tantum a morbo sublevetur æger, sed etiam in totum ab eo liberetur.

Quid obicit igitur, quin prudens Irenarcha, idem quoque in depellendo a ciuili Reipublicæ corpore seditionis morbo obseruet, vt primum diligenter causas seditionum inuestiget, & cognitas in tempore repellat. Sic enim facillime assequetur vt seditiones iam sōpītæ, & instar ignis velut sub cineribus latentes, non tantum prementur, sed etiam extinguantur. Primum igitur oīum reperienda hoc loco erunt, quæ libro secundo huius operis de causis seditionum scripsimus: quo facilius, quod de remouendis ipsis consilium daturi sumus, cognoscere possumus. Ac causas quidem seditionum & multas enumerauimus: & harum quidem alias principales, alias Instrumentales: & principalium alias propinquas, alias Remotas. Sed & remotissima causa seditionum est, ex qua cæteræ omnes, tanquam ex radice enascuntur. Hæc nimurum est, vitium illud ex peccato primi parentis nostri Adæ, in carne nostra contractum. rebellio illa carnis aduersus spiritum, de qua dñ. Caro concupiscit aduersus spiritum, spiritus autem aduersus carnem. Gal. 5. ex qua oīum seditionum semina producuntur, quæ nimurum sunt opera carnis, inimicitiae, contentiones, emulaciones, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiae, homicidia, & his similia: quibus dissensiones, quæ propter avaritiam, ambitionem, metum contemptum, & quæ ob dissimilitudines originis, generis, artium religionis: item quæ ob negligentiam eorum, qui præsunt rebus publicis, oriuntur, & si quæ sunt similes, quas nos causas principales seditionum, sed eas tamē remotas appellauimus. Similiter & Instrumentales fraudem, & vim, & quæ his ipsis coniunguntur, quas instrumentales nominauimus. Ac remotissima quidem illa seditionum causa (quam rebellionē carnis esse diximus) supprimi quidem & domari potest: extingui autem, & radicibus extirpari non potest, donec locum habebit, quod Apostolus dicit. 1. Cor. 15. Seminatur in corruptione, surget in incorruptionem: seminatur in ignobilitate, surget in gloria: seminatur in infirmitate, surget in virtute: seminatur corpus animale, surget corpus spirituale. Et paulo post. Cœpi enim tuba, & mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur. Oportet enim corruptibile hoc induere in corruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem. Remotæ vero seditionum causæ non solum sedari, sed etiam extingui possunt: non quidem perpetuo, sed ad tempus. Neque enim fieri potest, vt radice virente, nō aliquando etiam germē aliquod ex ea (nisi reprimatur) paulatim renascatur. Atque eo sancient hæc & similia. Oportet hæreses esse: Necesse est, vt scandala fiant. 1. Cor. 11. Matth. 18. Quandiu enim mortali hac carne circundati sumus, tam diu etiam seditionum sombra in nobis geritamus, in ipsa carne latentia, quæ ad tempus quidem extincta quiescunt: led cum tempore, ubi non reprimuntur, reuiviscent. Sed redco iam ad causas ipsas, quarum rationem extingendarum seditionum remedium esse diximus. In qua re nec iustiora, nec certiora, præcepta tradi possunt, quam quæ multo rerum usu & experientia a veteribus collecta sunt: quorum alia quidem historijs, alia in Constitutionibus principum, & veterum Iurisprudentum responsis, descripta & annotata reperiuntur. 1. constitution. ff. de appellat. Primum igitur opera danda erit prudēti Irenarchæ, vt principes seditionum, factionumque Duces (quos propinquas causas esse diximus) sine alicuius moræ interpositione e medio tollantur. Id autem quomodo fieri debeat, supra declarauimus.

Deinde, quod ad remotas causas attinet, singulari naturas diligent et considerabit: veluti si propter avaritiam eorum, qui Reipub. præsunt, exorta sit seditio, rationem inibit, quomodo radix illa avaritiae euellatur. In qua re plurimum proridet, si leges veteres ad coercendam tam Magistratum, quam priuatorum avaritiam latæ, si in desuetudinem uenerint, reuuentur, & ad iustum & legitimum usum reuocentur. Qualis est lex Iulia peculatus, lex iulia repetundarum, & si quæ sunt similes: quibus eorum avaritia reprimitur, qui cum aliquam potestatem habent pecuniam ob iudicandum, vel non iudicandum decernendum acceperint. ff. ad leg. iul. repetund. l. 3. 6. & 7. Similiter, qui ad accusandum, vel non accusandum ob hominem in vincula publica coniiciendum,vinciendum, vinciriue iubendum, vel ex vinculis dimittendum, ob denunciandum item, vel non denunciandum Testimonium, condicandum hominem absoluendum: ob litem æstimandam, iudiciumque capitum pecuniæ faciendum, vel non faciendum pecuniam acceperint. Similiter, qui ob militem legendum mitet, es acceperint. Qui item ob sententiam in Senatu publico, consilio dicendam, pecuniam acceperint: Hui enim omnes lege iulia repetundarum tenentur. Sic & lege iulia peculatus eorum avaritia coercetur, qui ex pecunia sacra, religiosa, publicaue quid auferunt vel intercipiunt, vel in rem suam

Tractatum Tomus XI.

140

siam vertunt. Eodem fere pertinet avaritia eorum, qui contra annonam fecerint, societatemue coierint, quo annona ca-
sior fiat: qui lege iudia de annona puniuntur. Ad leg. Iul. de
annon. l. 2.

Sed & Monopolarum nimis auaræ societas, conuentio-
nes, & pactiones dissoluantur. Quibus id agitur, ut species di-
uerorum corporum negociationis, non minoris, quam in-
ter se statuerint, venundentur. L. vnica. C. de Monopolijs.

Omnium autem maxime danda erit opera ijs, qui Repub.
presunt, ne sit æs alienum, quod Reipub. noceat, quod multis
rationibus caueri posse putat Cicero. Maxime autem, si hoc
non fuerit, ut locupletes suum perdant, debitores lucentur
alienum. Nec enim ulla res (vt ipse ait) vehementius Rempu.
continet, quam fides tque esse nulla potest, nisi solutio rerū
creditarum. In primisque operam dabunt rerum publicarū
administratores, ut iuris iudiciorumque æquitate, suum quis-
que teneat: & neque tenuiores propter imbecillitatem circū
veniantur, neque locupletioribus ad sua vel tenenda, vel recu-
peranda obfit inuidia. Cum autem s̄epe fiat, ut æquitate hac
neglecta, aliena possideant locupletiores, suis careant tenuio-
res, nec commode ob diuturnitatem temporis huiusmodi
difficultas emendari possit, quod iniquum videatur: ut qui a-
grum multis seculis possedit, tametsi alienum, cum repente
amittat, & qui non possedit, etiam si suum iam habeat, non
debet prudens Irenarcha statim ei qui possidet, quod habet
austerre, & qui non possidet, quod non habet dare.

Nam &ci æquitatem aliquam præ se ferre videatur, ut in di-
videndis agris aequalitas inter locupletiores & tenuiores,
portionis tamen custodita regula, obseruatur: tamen non
carebit tam repentina mutatio periculo. Nam ex hac cau-
sa Agrarie contentiones olim Gracchos perdidérunt. Et in
Gracorum historijs refertur, propter hoc iniuria genus Lace-
demonios Lysandrum Ephorum expulisse, & Agin Regem
necauisse, vt Cicero testatur Lib. 2. officio. Ideoque in tali dif-
ficulty media ingrediendum erit via, ut neque qui suis ca-
reant, neque qui aliena possideant, plus iusto lèdantur.

Quamobrem Aratum Sicyonium iure laudandum esse di-
cit, qui Methodo Tyrano oppresso, ac Sicyone ciuitate (quā
quinquaginta annos Tyranni tenuerant) liberata, simul atq;
sexcentis exilibus, qui locupletissimi fuerant eius ciuitatis, re-
stitutus, eū magnam animaduerteret in bonis & possessionib.
difficultatem, quod & eos, quos ipse restituerat, quorum bo-
na alii possederant, egere iniquissimum esse arbitrabatur, &
quinquaginta annorum possessores mouere nō nimis æquū
putabat: propterea, quod tam longo spatio, multa hæreditati-
bus, multa emptionibus, multa dotibus detinebantur: sine in-
iuria esse iudicauis, neque illis adimi, neque his nō satis fieri,
quorum illa fuerat, oportere. Cumque igitur statuisset, opus
esse ad eam rem constituendam pecunia, Alexandriam se p-
ficii velle dixit, remque integrum ad redditum suum iussit es-
se. Isq; celeriter ad Ptolomæum suum hospitem venit, qui tū
regnabat alter post Alexandriam conditam: qui cum expo-
suisset, patriā se liberare velle, causamq; docuisse, a Rege opu-
lento vir summus facile impetravit, ut grandi pecunia adiu-
varetur. Quam Sicyoniam attulisset, adhibuit sibi in consiliū
quindecim principes, cum quibus causas cognouit, & eorum
qui aliena tenebant, & eorum qui sua amiserant: perfectique
estimandis possessionibus, ut persuaderent aliis, ut pecuniam
accipere malent, & possessionibus eederent: aliis ut commo-
diis putarent, numerari sibi quod tanti esset, quam suum re-
cuperare. Ita perfectum est, ut omnes, concordia constituta, si-
ne querela discederent.

*Quibus modis seditiones, propter Ambitio-
nem nata extinguantur.*

S V M M A R I V M.

- 1 Ambitionem non solum christiani, sed etiam ethnici & gentiles semper fu-
giendam putarunt, sed de ea diversa senserunt.
- 2 Honerum distributione que propter largitiones fit, pessima est.
- 3 Magistratus duplices sunt, ecclesiastici & secularares.
- 4 Symonia quid sit, est crimen atrocissimum grauissime in utroque testamen-
to puniuntur. numero 5. ex quo multa perueniunt incommoda, numero
6. & 8.
- 7 Principio malo inchoata difficile est ut bono peragantur exitu.
- 8 Ambitus quid sit.
- 9 Candidati qui olim appellabantur, quibus largitionibus reiebantur.
- 10 Nomenclatores qui dicebantur.
- 11 Scitatores apud Romanos qui erant.
- 12 Marcus Cato laudatur.
- 13 Ludi theatrales circenses ad quid apud Romanos instituti.

14-15.

- 17 Venationes pantherarum & Leonum apud Romanos in circo, exercebantur.
- 18 Scena temporaria Scauri que fuerit.
- 19 Ludorum & spectaculorum mos in creandis magistratibus quam fuerit
frequens apud Romanos.
- 20 Largorum duo genera numerantur.
- 21 Theophrastus in materia largitionum reprobatur.
- 22 Necessitati venia datur.
- 23 Honores publicos adipisci sine largitione & munere honestius esse probatur
exemplis.
- 24 Ambitio honorum & magistratum etiam secularium pessiman cri-
men est.
- 25 Symoniaci quam sint detestabiles autoritatibus probatur.
- 26 Vendentes spiritum sanctum Iude proditori equiparantur, & aliis penit
plectuntur.
- 27 Seditiones ex ambitu orte quibus remedii supprimantur.
- 28 Saluti propria nullus presumitur ullum commodum anteponere.

C A P. II.

Mbitionem non solum † Christiani, sed etiam Ethnici & Gen-
tiles semper fugiendam esse putarunt: sed aliter
Ethnici, aliter Christiani. Ethnici ad honores &
gloriā contendere, Magistratus & munera petere,
non solum non verterunt vitio, sed virtutis etiam, & magni
animi esse dixerunt: ut quibus rebus ea comparanda esset
docuerunt, precium tantum in adipiscendis honoribus inter
uenire noluerunt. Cicero lib. 2. officiorū. Christiani vero, om-
inem quidem potestatem bonam esse dicunt, & a Deo ordi-
natam: ambitionem autem & honorum appetitionem ma-
lam. Quia scriptum est. Nec quisquam sibi sumat honorem,
sed qui vocatur a Deo, ut Aaron Heb. 5. Omniū autē pessimā,
2 que, pp̄ter lagitiones fit, honorum † distributionem. Quemad
3 modum autem duplices sunt honores & Magistratus. Eccle-
siastici & secularares: Ita & duplex est ambitio, vna Ecclesiastico-
rum, altera secularium honorum: illa Symonia, hæc
4 ambitus appellatur. Symoniā † diffinire possumus, ut sit stu-
diosa voluntas emendi, vendendie aliquid spirituale. I. dist.
c. studeat. Sunt autem spiritualia, quorum pecuniaria com-
mertia prohibentur, Sacramenta Ecclesiaz, ut Baptismus, Eu-
charistia, Ordo facer &c. c. si quis. c. Salvator. i. q. 3. Officia di-
gnitates Ecclesiaz, vel Episcopatus Prepositurę, Archidiaco-
natus: similiter Præbenda & beneficia Ecclesiastica. Hęc enim
& similia dona Dei sunt, res videlicet, quæ a Deo fidelibus,
& a fidelibus Deo donantur: De quibus dicitur. Gratis accepi-
stis, gratis date. Matth. 10. Ideoque qui eas non ad hoc, ad qđ
institute sunt, sed ad propria lucra, munere lingue, vel indebi-
ti obsequii, vel pecunia largit & adipiscitur. Symoniacus est.
5 c. quis studet. i. q. 1. Est autē atrocissimum crimen † Symonia, &
quod grauissime in utroque Testamento vindicatum esse cō-
stat. Giezi enim 4. Reg. 5. gratiam sanitatis, Helito vindican-
te, leprolus factus, amilis. Iudas Matth. 17. oium redemptorē
vendidit, mox laquo suspensus, eandem Redemptoris gra-
tiam non obtinuit: Ea merito, quia nemo potest retinere,
quod vendidit. Symon erian Magus Act. 8. a quo Symonia
nomen accepit, cuni eandem Spiritus sancti gratiam emere
vellet, damnationis sententiam a Petro audiuit. Pecunia tua
tecum sit in perditionem: quia donum Dei existimasti pecu-
nia possidere. Dominus etiam Io. 2. ut vendentes & ementes
huius gratię expertos ostenderet, cunctos alios peccatores p-
ratiam in templo dimisit, singulariter vendentes & emen-
tes increpans, & flagellans de templo eiecit, in quo vendito-
res & emptores & suos gratia Spiritus sancti constat destitu-
tos esse & vacuos. Quos enim Christus de templo eiecit
nusquam Spiritus Christi sibi faciet tēplum. Addo & multa
6 incommoda peruenire ex Symonia, ac generaliter quidem
principatus, quē aut seditio extortis, aut ambitus occupauit,
etiam si moribus & affectibus non offendit, ipsius tamen ini-
tij sui perniciosus est exemplo & difficile est, ut bono peragā-
7 tur exitu, quæ malo inchoata sunt principio. Deinde popu-
li quoque salus, cui per Symoniā p̄ficitur Magistratus, ne
glitur. Vulnerato nanque pastore, quis curandis ouibus adi-
bet medicinam: cap. fertur. & vulner. i. q. 1. aut quomodo po-
pulum orationis clypeo tucatur, qui iaculis hostium se-
riendum exponit? aut qualē fructum de se producturus
est, cui graui peste radix infecta est? Maior ergo metuenda est
locis illis calamitas, vbi tales intercessores ad locum regimi-
nis adducuntur, qui Dei magis in se iracundiani provocat,
quam per seipso placare debuerant. Postremo ipse quoque
8 qui per Symoniā p̄auitatem Magistratum † Ecclesiasti-
cū adeptus est, eiusmodi perplexitati se inuoluit, ut neq; in of-
ficio manere, neque idipsum tuto, & cum bona cōsciētia re-
linquere possit. De qua re ita scribit Grego. 13. dīl. ca. Nerui.
Alius inquit, p̄sare pōdus Ecclesiastici honoris negligēs, ad
Tract. Tom. xj.

S 4 locum

Conradi Bruni de seditionis.

locum regiminis præmijs ascendit, sed quia omne quod hic eminet, plus mœroribus afficitur, quam honoribus gaudet: dum cor plus tribulatione premitur, ad memoriam culpæ reuocatur, doletque se ad laborem cum culpa peruenisse, quanquam sit iniquum quod admiserit, ex ipsa fractus difficultate cognoscit. Reum se igitur cum impensis præmijs agno scens, vult adeptæ sublimitatis locum deferere: sed timet, ne grauius delictum sit suscepti gregis custodiam reliquise. Vult suscepti gregis curam gerere, sed formidat, ne deterior culpa sit regima pastoralis curæ dimittere, quam empta possidere. Per honoris ergo ambitum, ligatum culpa hinc inde se cōspicit esse. Quippe sine reatu criminis, neutrum videt, si aut sufficiens semel grex relinquitur, ac rursus sacra actio sacerulariter empta teneatur. Vnde metuit, & suspectus latus omne pertimescit, ne, aut stans in empto regimine, nō digne lugeat, quod non etiam deserens emendat: aut certe regimen deteres dum aliud flere nititur, rursus aliud de ipsa gregis destitutio-

9 ne committat. Ambitus est quo Magistratus honoresque sacerulares pecunia comparantur. Fuit autem ingens olim Romanorum ambitus, propter immensa commoda Magistratum, qui populi suffragijs creabantur. Quandoquidem mos erat, vt in dictis Comitijs, Tribus in Centurias distributæ (Nā populus in Centum turbas diuidebatur) in campum Martiū, ex qualibet turba delectis aliquibus conuocarentur. Erant autem Tribus Triginta quinque, quibus ita conuenientibus libera erat suffragandi potestas. Qui autem Magistratus petebant, † Candidati appellabantur: ita dicti, quia in candida veste sive toga in campum cum clientibus gentilibusque descēdebant, Tribus præhensantes, & circumeuntes; Immo & tenuissimos etiam & ignotos homines, quorum suffragijs nitebantur rogantes, tum vel per se, vel per communes amicos obsecrantes & obtestantes, vt sibi in consequendis honoribus, socij & adiutores essent, atque in petitione suffragatores. Sed & Nomenclatores sibi adhibebant, qui merita sua virtutesque domi forisque commemorabant: quanquam postea cautum fuit, ne Candidatis Nomenclatores aderent. Maxime vero elaborabent, vt adolescentes nobiles & summo loco natos haberent, qui se amicos suffragatores, duces atque assertores exhiberent: competitoribusque inuidiam, sibi autem studia hominum fauoremque conciliarent. Hic quoniam Candidates sequebantur, sectatores † appellabantur. Quorum tanta frequentia & assiduitas erat, vt modus quoque eis per legem Fabiam statutus fuerit: Vt est apud Ciceronem, in oratione pro L. Murena. Atque vt quatuor genera Comitiorum erant AEdilitia, Prætoria, Tribunitia, & Consularia; sic & ab his nomina accepérunt Candidati, vt qui AEdilitatem peterent, AEdilitij: qui Tribunatum, Tribunitij: qui Prætorij, Consulatum, Consulares appellaruntur. Nec fraudi cuiquam fuit, hoc modo suffragia populi petere: nec vitio datum, Nomenclatore & sectatoribus, clientibus, nobilibus, & amicis vti. Nam ad hunc modum incorruptissimi, ac virtutibus suis clarissimi, & populo commendatissimi homines suffragia petuerunt. Quod & Cicero se fecisse fatetur. Lib. 2.

12 officiorum, & in oratione pro L. Murena. Et M. Cato, † quē (vt idem Cicero de eo scribit) natura ipsa ad honestatem, temperatiam, magnitudinem animi, iustitiam, & ad omnes denique virtutes magnum hominem & excelsum finixerat: tamen in campum descendens, Tribunatum peti: t qui & omnes bonos Candidates sectatores habuit, & qui & cæteros ad mandandum Catoni Tribunatum cohortati sunt, vt poterit non honorem quereret, sed operam suam patriæ offerret, vt scribit Plutarchus in Catone Minore. Quin hoc etiam fertur, tantam fuisse multitudinem ei suffragantium, vt inter studia officiaque hominum pressus, in periculo fuerit, vixque habuerit facultatem, se a turba explicandi. At Nomenclatorem non habuit, solus legem seruans, quæ Candidato adesse Nomenclatorem vetabat.

Iam & largitiones immensas in populum faciebant Candidates. Sic Milo † Candidatus Consularis ad fauorem populi cœciliandum, tributum in singulos millia assium dedit. Budæus mille asses Decem auris Francicis estimat: Vnde si quis in singulos Tribus, quæ tringita quinque fuerunt, milenos redemptos suffragatores colligat, ad trecenta quinquaginta millia coronatorum hoc nomine sumptus euadet. Sic Iulius Cæsar † Paulum Consulem, Aureorum noningentorum millium estimatione redimere non dubitauit: ea lege, non quo d'commodaret ei, sed ne quid incommodaret. Et Curionem Tribunum Quindecies Centenaum millium, sed eo pacto, vt in omnibus se addiceret. Ac de ingenti & flagrantissimo Romanorum ambitu, deque immensis largitionibus, Cicero ad Qu. fratrem ad hunc modum scribit. Ambitus rediit immanis, nunquam fuit par, non dico Hyperbolas, vel sextarium Centies constituant. in prærogativam pronunciare. Erat autem prærogativa Tribus, cui sorte obtigerat, vt pri-

ma suffragia ferret in creandis Magistribus, & eam sepe reliquæ sequebantur assidentes ei. Idem Cicero eadem decre ad Atticum ita scribit, de Comitijs loquens. Sequitur nunc me in campum, ardet ambitus, foenus ex Triente Idibus Quintilibus factum erat bessibus. Et paulo post Pompeius fuit, queritur, Scauro studet, sed utrum fronte an mente dubitatur. Exoche in nullo est, pecunia omnium dignitatem exasperat. Messala languet, non quo animus desit, aut amicis careat, sed Cortio Cos. & Pomp. oblitus. Quin tanta etiam inuidia flagravit ea res, vt hi qui Magistratum petebant, cum singuli a largitionibus deterriti essent, in vnum conuenerint, contulerintque vnuquisque Duodecim millia Drachmarū argenti facta sponsione, vt qui ex his per largitionem peteret id argentum perderet: arbitrum Catonem elegerunt, & pecuniam apud illum statuerunt, sed ipse Cato pecuniam recipere noluit, fideiussores tamen recepit. Cum autem in summa pecunie deposita variet Cicero & Plutarchus, Budeus Ciceroni potius, quam Plutarcho credendum esse putat. Quin illud quoque moris fuit apud Romanos, vt AEdiles, & alii Magistratus, ludos vel munera magnifica facerent, & æderent in Theatro, vel Circo, vel Amphiteatro: Venationes item ac munera darent, id est, gladiatorum multa paria, ad vulgi ocoulos oblectandos depugnatura, quasi populo vniuersam, quædam mercedem collatorum suffragio suo Magistratum soluentes, in quæ rem & ipsam immenses sumptus fecerunt.

Ac de animalibus & venatoribus in Circo datis, ita scribit Plinius, li. 8. Primus autē Scaurus in AEdilitate sua varias (de Patheris loquitur) cœtum quinquaginta vniuersas misit.

16 Deinde Pomp. † Magnus, quadringtonas decem: Diuus Augustus quadringtonas viginti. Idem Leonum simul pharum putignā Romę princeps dedit Q. Sceuola. P. filius in Circu AEdilitate. Centum autem iubatorum primus omnium L. Sylla, qui postea Dictator fuit in Praetura. Post eum Pomp. Magnus DC. ac in ijs iubatorum CCCXV. Cæsar Dictator quadringtonos. Idem Plinius. Annalibus notatum est, M. Pitone. M. Messala Cœsilibus Domitium AEnobarbum AEditem Cœrulem vrsos Numidicos centum, & totidem viatores AEtios in Circo dedit.

17 De operibus vero magnificis idem Plinius. Scaurus fecit in AEdilitate sua opus maximum omnium, quæ vnuquæ fure humana manu facta, non temporaria mora, verum etiam æternitatis destinatione. Quibus verbis, vt Budæus interpretatur Lib. 1. de aſſe & partib. eius significat, Scaurum in AEdilitate sua ad populi oblationem scenam temporariam, & statim ludis factis, diruendam fecisse: sed quæ vinceret magnificientia clarissimum opus omnium, quæ nunquæ facta sunt, etiam eo animo, vt perpetuo essent.

Adeo autem hic largitionum, ludorum, & spectaculorum mos, † in creationibus Magistratum inueterauerat, vt non solum a Senatu non damnaretur, sed etiam approbaretur. Quod primum ex eo colligimus, quod de largitione a Iulio Cæsare, Luceio, & M. Bibulo Candidatis consularibus factis, ad hunc modum scribit Suetonius in C. Iulio Cæsare: E duabus Consulatus competitoribus L. Luceio. M. Bibulo, Luceiū sibi adiunxit Cæsar pæctus, vt is quoniam inferior gratia esset pecuniaque polleret, nummos de suo communis nomine, per Centurias pronunciaret. Qua cognitare Optimates, quos metus cooperat, nihil non auturum eum in summo Magistratu, concordi & cōsentiente Collega, authores Bibulo fucrū tantundem pollicendi: ac plerisque pecunias contulerunt, ne Catone quidem abnuente, eam largitionem e Repub. fieri. M. Cicero L. Murena aduersas accusationem M. Catonis defensor, ludos, coniuicia, & spectacula in Circo & Theatro, liberalitatem magis quam largitionem appellandam esse putat. Ac propriea nec Candidatis huiusmodi benignantatem, nec populo eorum fructus esse eripiendos: sed arbitror eum eo loco causæ magis inseruisse, quam quod dixit, ex animo asseruisse. Quod ex eo conicio, quod in Officijs scribit libro. 2.

18 Omnino, inquit, duo genera sunt largorum, † quorum alteri prodigi: alteri liberales. Prodigii, qui epulis & viscerationibus & gladiatorum munibis, ludorum venationumque apparatus, pecunias profundunt in eas res, quarum memoriæ aut breuem aut nullam sunt relicturi omnino. Liberales autem sunt, qui suis facultatibus, aut captos a prædonibus redimunt, aut eis alienum suscipiunt amicorum causam, aut in filiarum collocatione adiuvant, aut opitulantur, vel in re querenda vel augenda. Itaque miror, quod in mentē venerit Theophrasto, † in libro, quem de diuinijs scripsit, in quo multa præclare illud absurde: Est enim multus in laudanda magnificentia & apparatione popularium munierum, taliumque sumptuum facultatē, fructum diuinitatum putat. Mihi autem ille fructus liberalitatis, cuius pauca exempla posui, multo etiam maior videtur & certior quanto Aristoteles grauius & verius nos reprehendit.

prehendit, qui has pecuniarum effusiones admireremur, quæ fuit, ob multiudinem deliniendam. At hi, qui ab hoste obsidentur, si emere aquæ sextarium mina cogerentur, hoc primo incredibile nobis videri, omnesque mirari. Sed cum attēderint, veniam necessitati dari, in his immanibus iacturis, infinitisque sumptibus, nihil non magnopere mirari: cum præfatum nec necessitatibus subueniatur, nec dignitas augeatur. Ipsaque illa definitio multitudinis, ad breue exiguumque tempus sit duratura, eaque a leuissimo quoque animo, in quo ramen ipso cuni facietate memoria quoque moriatur voluptatis. Vnde etiam colligitur, hæc pueris & mulierculis, & seruis & seruorum similimis liberis esse grata: Graui vero homini, & ea quæ fiunt iudicio certo ponderanti, probari posse nullo modo. Haec tenus quid de largitionibus ludorum, spectaculorum, venationum, & munerum sentiat, declarauit: Quæ sequuntur, ad morem & institutum Romanorum pertinent. Quanquam, inquit, ipse Cic. l. 2. offi. inteligo in nostra ciuitate inueterasse iam bonis tēporibus, vt splendor Aedilitatum ab optimis viris postuletur. Itaq; & P. Crassus. tū cognomine Dives, tū copijs, functus est AEdilitio maximo munere. Et pauclo post. L. Crassus cum omnium hominum moderatissimo. Q. Muttio, magnificentissime AEdilitate functus est. Deinde C. Claudius, Appij filius, multo post Lucullus, Hortensius, Sylanus. Omnes autem P. Lentulus, me Consule, vicit superiores. Hunc est Scaurus imitatus: magnificentissima vero nostri Pompeii munera secundo Consulatu, in quibus oninib. quid mihi placeat, vides. Morem quidem patrīz, a tot excellentissimis viris obseruatū, reprehendere non audet: Verum quid honestius sit hoc ipso, innuit quod dicit. In quibus omnibus quid mihi placeat, vides. Omnia autem maxime in hac re, vt in ceteris, mediocritatem commendat. Immo honestius etiam iudicat, sine largitione & munere ad honores & publicos peruenire: Idque exemplis quoque probat. L. quidem Philippus (inquit) Q. filius, vir magno ingenio, in primisque clarus, gloriari solebat, se sine vilo munere adeptum esse oīa, quæ haberentur amplissima. Dicebat idem Cotta, Curio: Nobis quoque licet in hoc quodammodo gloriari. Nam pro amplitudine honorum, quos cūctis suffragijs adepti sumus, nostro quidem anno, quod contigit eorum nemini, quos modo non minavi, sanc exiguus sumptus adhibitus fuit. Postremo sentiam suam clarius exprimens ita concludit. Tota igitur ratio talium largitionū genere vitiosa est, tempore necessaria: & ramen ipsa ad facultates accommodanda & mediocritate moderanda est.

Hæc fusius aliquanto de ambitu ex historijs cōmemorare libuit, vt ex ipso ēt rerū euentu intelligamus, quā pessimū crīmē sit, etiā scularium honorum & Magistratum ambitio. Ex qua scilicet, præter alia incommoda & pericula, sepe etiā tērima bella & seditiones excitata fuisse cōstat. Iam igitur orta propter Symoniam seditione, quod omnium maxime grassantibus hæresibus sit, vt alias a nobis non paucis exemplis demonstratum est: vnicum remedium erit, vt sacri Canones sanctorumque patrum Decreta, ad coercendam Symoniam ædita, reuocentur. Cuiusmodi est Canon Chalcedonensis Concilij, qui sic habet. 1. q. 1. c. Si quis. Si quis Episcopus per pecuniam ordinationem fecerit, & pretio redemerit Spiritus sancti gratiam, quæ vendi non potest, ordinaueritque per pecuniam Presbyterum aut Diaconum, vel quemlibet de his, qui cognominantur in Clero promouerit, & dispensatorem aut defensorem, vel quemlibet, qui subiectus est regulz, pro sui turpissimi lucri commodo: Is, qui hoc hoc attentare probatus fuerit, proprij gradus periculo subiacebit: Et qui ordinatus est, nihil ex hac ordinatione vel promotione, quæ est pro negociatione facta, proficiat, sed sit alienus a dignitate, vel sollicitudine, quam pecunijs acquisiuit. Si quis vero mediator tam turpibus & nephandis datis vel accepertis exiterit: si quidem Clericus fuerit, a proprio gradu decidat: si vero Laicus, anathematizetur. ca. cito turpem. §. quia erg. 1. quæstio. 1. Sunt & alij multi Canones, quibus cauetur, apud Symoniacos, sacerdotium non subsistere, c. eos qui. 1. q. 1. c. qui studet. 1. q. 1. benedictionem eorum in maledictionem conuerti, nec in Christi corpore eos esse, qui sunt maledicti, nec sanctificare alios posse, nec corpus Christi tradere, vel accipere, nec benedicere alijs valere. c. reperiuntur. 1. q. 1. Vnde & Iudæ proditori tranquam seruum suum, Spiritum sanctum vendentes, & qui parantur, & pro hæreticis habentur, infamia notantur, anathematizantur, ab officiis & Magistratibus submouentur, aliisque poenit afficiuntur, quas hic omnes recensere nimis foret prolixum, ac fortasse nonnihil etiam lectori molestem.

Sin vero seditionē ob ambitum fuerit concitata, duo remedia erunt: Vnum, vt duobus pluribus Magistratum ambitiis, tertius quipiam creetur. Quod Scipione Hypseo & Milone, Consulatum petentibus, factum est. Cum enim hi nō

solum solitis illis visitatisque largitionib. sed etiam armis & necibus contendenter, ac temeritate & audacia bellum ciuiile concitassent, cum per multos dies tria veluti caltra forum ob siderent, censuit antequam summa necessitas cogeret, spōte & gratia Senatus eam rem Pompeio esse mandandam: ex duobus malis, quod minus foret, eligens, ne cum ciuitas seditionibus atque armis diu afflita esset, tunc demum in potestatem vnius deueniret. Sententiam igitur a M. Bibulo Cato, nisi necessario prolatam, qua censebat, solum Pompeium Cōsulem designandū, Cato quoq; assurgens, cōtra expectationē oīum, laudauit: afferens præstare, vt quævis potestas in urbe sit, quam Rem pub. sine Magistratu ac præside manere, vt scribit Plutarchus in Cato. minore. Alterum remedium est, vt leges quæ de ambitu coercēdo latæ sunt, in pristinum usum reuocentur, qualis est Theodosii imperatoris constitutio. l. sanctimus. Q. ad leg. iul. repetund. Sic. n. ad Flo. Præfectū prætorio rescribit. Sancimus eiusmodi viros ad prouincias regendas ac cedere, qui ad honoris insignia non ambitione vel pretio, sed probatæ viræ & amplitudinis tuæ solēt testimonio promoueri: Ita sane, vt ij, quib. honores p. sedis tuae, vel per nostrā fuerint electionem commissi, iurata inter gesta depromant, se pro administrationibus sortiendis, neque dedisse quipiam, nec daturos vñquam postmodum foret, siue per se, siue per interpolitam personam in fraudem legis sacramentique, aut venditionis donationisue titulo, aut alio velamento cuiuscunque contractus. Et ob hoc, exceptis solis Salariis, nil penitus tam in administratione positos, quam post depositum officium pro aliquo præstito beneficio tempore administrationis quā gratuito meruerunt accepturos. Et licet neminem diuini timoris contemnendo iurciurando, arbitramur immemorē, 28 vt saluti propriæ vñliū cōmodū anteponat: tñ vt ad salutis timorem etiā necessitas periculi subiugetur, si quis ausus fuerit præbita sacramenta negligere, non modo aduersus accipientem, sed etiam aduersus dantem, accusandi cunctis tāquā crimen publicum concedimus facultatem, quadrupli poena eo qui coniunctus fuerit, modis omnibus feriendo. Sed & Senatus consultū cautū, vt qui contra legem Iuliam de ambitu, Magistratū aut sacerdotiorum petierit in centū aureis cum infamia puniatur. l. vnica. ff. ad leg. Iul. de amb.

Quibus modis seditiones, propter metum Tyrannorum concitata, tollantur.

S V M M A R I V M.

- 1 Seditionum quæ propter metum oriuntur siue sedandarum, siue extingueruntur, non vna ratio est.
- 2 Tyrannum quomodo diffinant iuris consulti. Et quem nobis scriptura proponeat. nu. 5.
- 3 Seditiones propter metum Tyrannidis concitantur.
- 4 Tyrannidis causa duplex est.
- 5 Regis tyrannici ius quale sit. eius studia. nu. 9. Et que intendat. 10.
- 6 Deus exaudit inuocantes nomen eius aduersus eos qui nos opprimunt.
- 7 Opera tyrannica quæ sint.
- 8 Tyrannis summouendis quibus remedius veteres vñsi fuerint.
- 9 Philippus rex quare a Pausania occisus est.
- 10 Alexander magnus vñeno Antipatro authore interierit.
- 11 Trasybulus quo remedio contra triginta tyrannos Athenis vñsus fuit.
- 12 Julius Cæsar quare a coniuratis occisus fuit.
- 13 Caligula qua morte interierit.
- 14 Claudio Cæsar vñeno sibi ab Agrippina vxore in boleto dato interierit.
- 15 Nero Claudio Cæsar hostis senatu pronuntiatus, ignominiosissime fugiens ad quartum ab urbe lapidem se ipsum interfecit.
- 16 Marcus Sylvius Otto qua morte interierit.
- 17 Vitellius imperator quam ignominiose occubuerit.
- 18 Flavii Domitiani vita, & violentus interitus.
- 19 Lucii Antonini Commodi vita & interitus.
- 20 Didii Juliani decolatum caput fuit in rostris positum.
- 21 Antonini Bassiani Caracallæ mors.
- 22 Aurelius Antoninus Varius quam ignominiose interierit.
- 23 Iulius Maximinus apud Aquileiam seditione militum disceptus est, vna cum filio.
- 24 Valerianus imperator christianoram persecutor misere in servitute mortuus est.
- 25 Aurelianii miser interitus.
- 26 Valens Arriana hæresi infectus a Gothis incendio concrematus est.
- 27 Zeno Isauricus viuus ab uxore sepulchro inclusus interierit.
- 28 Flavius Valerius Anastasius Christianorum prosequitor divino fulmine perierit.
- 29 Phocas ca. de Mauriti imperatoris contaminatus ab Heraclio & Heracliona interfecitus est.

Conradi Bruni de seditionis.

- 33 Constantia a Langobardis rictus, in Sicilia dolo suorum imperfectus est.
 34 Iustinianus Heraclianus a Philippico pulsus ritam ex imperium pariter amisi.
 35 Philippicus priuatus imperia submersus est.
 36 Leo Armenus a M. Trajano quem in custodia detinebat, noctu per insidias casus interiit.
 37 Romanus Lecapenus quomodo expulsus finierit.
 38 Romanus Leonis iunior in matrem ex sororem impius veneni posione imperfectus est.
 39 Michael Colophates, a turba captus, oculorum usu priuatus.
 40 Michael Parapiscetus cum uxore ex filio cognobio a Nicephoro inclusus fuit.
 41 Andronicus ob scutiam omnibus iniisis quam crudeliter perierit.
 42 Imperium multi tyranice occupantes feda cede interierunt.
 43 Occisores tyrannorum laudantur.
 44 Senatus populusq; Romanus quam vindictam exercuerit in Commodum imperatorem.
 45 Sententia Christiana de tollerandis tyrannis ex Apostolo. nu. 46.
 46 Tyrannides quo remedia tollantur.
 48 Iuriuum tam a se quam ab aliis propulsare iure naturali vniuque permissionem est.
 49 Superioris officium quale sit.
 50 Coadiutores quo causa dentur.

C A P. III.

Seditionum, t quæ propter metum oriuntur, siue sedandarum siue extinguendarum, non una ratio est. Nam aliter, quæ metu iuste vindictæ aliter, quæ terrore & formidine iniuriarum vel illatarum vel inferendarum, excitatae fuerint vel comprimuntur, vel extinguntur. Nam quæ ob metu iuste poena cōcitantur, tum re& tolluntur, cum ea ipsa poena, quam formidant, seditionis afficiantur: Sic enim fit, ut aliquorum poena multis, quo minus similia perpetrare audeant, metum & terrorem incutiat. l. i. C. ad leg. iul. repetund. ff. de poenis. l. aut facta. S. f. Quæ vero ob metum iniuriarum oriuntur, alio remedio indigent, nempe, ut causæ metus, propter quem commotæ sunt, submoueantur. Porro inter causas, ex quibus iniuriarum metus nascitur, præcipua est Tyrannis, t Tyrannum Iurisconsulti cū esse definiunt, qui non iure in Repub. dominatur. Id autem duobus modis accedit. Vno, si dominationem sine legitimo titulo usurpet: Altero, si priuati magis quam publici commodi, qui dominatur, rationem habeat. Id autem non solum in regno, sed etiam in domo, in ciuitate, & in prouincta euenit. Nam & domesticam curam alieni & externi, nonnunquam sine titulo usurpat, tum ipsi etiam patresfamilias iniuste familiam regunt. Sic & in ciuitatibus & prouincijs, sepe quibus id, per quos oportet, mandatum non est, dominari contendunt. Immo & sui ipsius recte Tyrannum dicemus, qui impietatio rationis siue spiritu neglecto sensum, siue carnem in seipso dominari permittit. Vnde & propter metum tyrannidis, seditiones t Monasticæ, domesticæ, & ciuiles concitantur. Monasticæ, vt si in homine sensus. Domesticæ, vt si qui in domo præst Paterfamilias: Ciuiiles, vt si in ciuitate, qui ciuitatem gubernant: in prouincia, vt si qui prouinciam regunt: In regno vt si qui regni gubernacula tenent, iniuste dominetur. Ad tolendum igitur seditionem, quæ propter metum Tyrannidis oriuntur, vnicum remedium erit: vt Tyrannis ipsa, & causæ eius remoueantur.

4 Causa Tyrannidis duplex est. Propinqua & remota. Propinqua est Tyrannus ipse: remota, peccata nostra, quibus Deus offensus, principem dat populo, & iudicem Ecclesiæ, non per arbitrium suum, sed vt merita nostra depositum. c. audacter. 8. q. 1. Vt si mali sint actus nostri, & operemur maligna in conspectu Dei, detur nobis princeps secundum cor nostrum. Quod & de scripturis sanctis probatur. Sic enim dicit Dominus Oſe. 8. Fecerunt sibi Regem, & non per me: præcipem, & non per consilium meum. Et hoc dictum videtur de Saule illo, quem vtique Dominus ipse elegerat, & Regem sibi fieri iussit. 1. Reg. 9. Sed quoniam non secundum Dei voluntatem, sed secundum peccatoris populi meritum fuerat electus, negat eum cum sua voluntate, vel consilio constitutum. Idem eiuldem prophetæ testimonio comprobatur, ex persona Domini dicētis Oſe. 13. Dabo tibi Reges in furore meo. Et Iob. 3. 4. Qui regnare facit hominem Hypocritam, propter peccata populi.

Sed & tale aliquid intelligamus in Ecclesiis fieri, quod pro meritis aut in verbo, aut opere potens a Deo tribuitur Rector Ecclesiæ: aut si malignum faciat populus in conspectu Domini, & tales perseuerent, talis Ecclesiæ iudex datur, sub quo famam & sitim populus patiatur: Amos 8. non famam panis, neque sitim aquæ, sed famam audiendi verbum Dei.

5 Quin mores etiam, t conditiones, & potestatem principis ex primis scriptura, & velut ob oculos ponit Tyrannicam dominationem eius, quem propter peccata nostra constituit Dominus. Sic enim de Rege, quem seniores populi constitui sibi a Samuele petierunt, in libris Regnorum scribitur t. Reg. 8. Primum ipsi Regem petentes. Constitue, inquit, nobis Regem, vt iudicet nos sicut & vniuersæ habent nationes. Ad hanc petitionem populi Dominus declarans, se Regem datum populo propter peccata eorum. Audi, inquit ad Samuelem, vocem populi in omnibus, quæ loquitur tibi. Nō enim abiecerunt te, sed me, ne regnum super eos, iuxta omnia opera sua, quæ fecerunt a die, qua eduxi eos de Aegypto, usque ad diem hanc. Sicut dereliquerunt me, & seruierunt dijs alienis, sic faciunt etiam tibi. Nunc ergo vocem eorum audi: verum tamen contestare eos, & prædic ius Regis, qui regnatur est super eos. Dixit itaque Samuel omnia verba domini ad populum, qui petierat a se Regem, & ait: Hoc erit ius Regis, qui imperaturus est vobis, filios vestros tollet, & ponet in curribus suis, facietque sibi equites & præcursoris quadrigarum suarum, & constituet sibi Tribunos & Centuriones, & aratores agrorum suorum, & messores segetum, & fabros armorum & currua suorum. Filias quoque vestras faciet sibi vnguentarias, & focarias & panificas. Agros quoque vestros, & vineas, & oliueta optima tollet, & dabit seruis suis. Sed & segetes vestras, & vinearum redditus addecimabit, vt det Eunuchis & famulis suis. Seruos etiam vestros & ancillas & iuuenes optimos & asinos auferet, & ponet in opere suo. Greges quoque vestros addecimabit, volsque eritis ei serui, & clamabit in die illa a facie Regis vestri, quam elegistis vobis, & non exaudiet vos Dominus in die illa; quia petistis vobis Regem.

6 Ad hanc igitur causam remotam Tyrannidis tollendam auxiliij diuini remedio vtetur, qd ad seditiones in vniuersum sedandas extinguendasque, in primis salutare esse, supra multis scripturæ testimoniis & exemplis comprobauimus: Maxime vero exaudiet nos Deus inuocantes nomen eius aduersus eos, qui iniustas dominationes in nos exercet. Ipse enim est, qui dicit Regi, Apostata. Iob. 3. 4. Qui vocat Duces impios, nec cognovit Tyrannum, cum disceptaret contra pauperem. Ac proinde ad hunc modum placatus a nobis Deus, profigatis exterminatisque Tyrannis, principem nobis dabit secundum cor suum. Qualis in Deuteronomio ad hunc fere modum describitur: Deut. 1. 7. Cum ingressus fueris terrā (inquit lex) quā Dominus Deus tuus dabit tibi, & possederis eam, habitauerisque in illa, & dixeris. Constituam super me Regem, sicut habent omnes per circuitum nationes: eum constituens quem Dominus Deus tuus elegerit, de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem Regem facere, q; non sit frater tuus. Cumque fuerit constitutus, non multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Aegyptum, equitus numero subleuatus: præsertim cum Dominus præceperit vobis, vt nequaquam per eandem viam reuertamini. Non habebit vxores plurimas, quæ allicant animum eius: neque argenti & auri immensa pondera. Postquam aut sederit in solo regni sui, describet sibi Deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplar a fæderotibus Leuiticæ Tribus, & habebit secum, legetque omnibus diebus vitæ suæ, vt discat timere Dominum Deum suum, & custodire verba & Cæmonias eius, quæ in lege præcepta sunt. Nec eleuetur cor eius in superbiam super fratres suos, neq; declinet in partem dexteram vel sinistram, vt longo tempore regnet ipse, & filii eius super Israhel.

7 Alteram Tyrannidis causam, & eam quidem propinquā, Tyrannum ipsum esse diximus: Ipse est enim, qui facit opera Tyrannica. t Ea vero sunt, quæ ab Aristotele enumerantur: Veluti, quod potentiores decerpere, & sapientes perimere consueuerunt. Nam & coniunctissimos, quos eorum potentiae aduersari suspicantur, occidunt. Sed nec comedationes permitunt, nec sodalitatem, neque disciplinam, nec aliud quicquam tale, quin potius omnia cauere solent: Vnde coniuerunt inter ciues oriri duo: Intelligentia scilicet & Fides. Similiter nec scholas, nec conuentus alios vocationis alii cuius fieri concedunt, & omnia faciunt, ex quibus ciues inter se quam maxime incogniti sint omnes: Cognitio enim fidem magis inter ipsos generat. Præterea Satellites eorum semper apparent, & circa fores versant, quo minus latere possit, quid quisque agat: qui & explorant, an animum per feruitatem continuam submittant: Similiter exploratores habent, qui inuestigant quæcumq; quis subiectoru dixerit aut fecerit. Nam minus audent, qui talia formidant: & si audent minus latere posunt. Sed & illud Tyrannicæ prauitatis est, calumniari inuicem & discordias feminare, amicisque amicos configere, & plebem cum nobilitate, & diuitiis inter se ipsos, & subditos ad paupertatem redigere, vt neq; sumptus fiat in custodia, & illi

Tractatum Tomus XI.

142.

& illi quotidianis molestijs occupati, vacare non possint ad concilia contra Tyrannos ineunda.

9 Studet etiam bellum concitare Tyrannus, vt negociis occurritur ciues, & indigentia Dicis continuo detineantur. Adulatoribus in primis gaudent Tyranni, & mulieribus facultatem dant per domos euagandi, quo reuelēt virorum secreta. Qui subditorum honestati student, aut libertati, eos odio habent Tyranni tanquam eversores potestati sūs: quia minucie excellentiam atque praeminentiam videntur. Peregrinos etiam in conuiuia & quotidianum usum magis recipere, quam ciues, Tyrannorum est: quasi illos habeant hostes, hos autem non aduersantes. His & similibus studijs trijs conatur 10 efficere Tyrannus. Vnum, vt animos imminuat ciuium, vt pauca sapiant: nemo n. pusillanimis ḥ Tyrannum insurgit. Secundum, vt ciues inter se diffidētes reddat: nō enim prius eueritur Tyrannus, nisi ciuiū aliqui inter se fidem habeat. Quapropter & bonos viros persequit̄, quasi pestiferos & aduersarios dominationi suę, non solū quia non acquiescunt in seruitute vivere: verum etiam, quia fides eis, & inter se, & ab alijs plurima adhibetur, neq; accusant alios, neq; ipsi inter se accusant. Tertium, vt impotentes agendi reddantur: nemo enim impossibilia sibi aggreditur, quare neque Tyrannidem tollere possunt, quibus potentia deest. Ad remouendam igitur causam hāc propinquam Tyrannidis, in hoc vnum incumbendum erit, quomodo Tyrānus aut eueratur, & Magistratu submoueatur: aut ad meliorem frugem reducatur. Illud in primis arduum est: hoc vero prope etiam impossibile. Nam iuxta proverbium. Lupus pilos mutat ingenium non mutat. Ac in submouendis quidem Tyrannis, veteres duobus potissimum remedijs vlos fuisse animaduerto. Nam aut in corpus inturges dum, aut in dominationem putauerunt. In corpus, ut quoties a Tyrannis contumelia affecti, vltionis causa, vel clam per infidias, vel aperte per vim in eos impetum facientes, vel regnis eos pepulerunt, vel occiderunt. Cuius rei multa tam Græcorum quam Romanorum exempla, ab historiis referuntur. Liber insigniora aliqua afferre. Philippus † a Pausania occisus est: quia non vlciscebatur contumeliam sibi factam ab Attalo. Historiam ad hunc modum narrat Iustinus, li. 9. Pausanias primis pubertatis annis stuprum per iniuriam passus ab Attalo fuerat: cuius indignitati hāc etiā fēditas accesserat. Nam perduētum in conuiuio, solutumque mero, Attalus nō suę tantum, verum & conuiuarum libidini, velut scortum vilesubiecerat, ludibriumque omnium inter coquales reddiderat. Hanc rem agere fētens Pausanias, querelam sēpe Phillipo detulerat: cum varijs frustrationibus nō sine risu deseretur, & honoratum insuper Ducatu aduersarium cerneret, iram in ipsum Philippum verit, vltionemque, quā ab aduersario non poterat, ab iniquo iudice exegit.

11 Sed & filius Philippi Alexander Magnus, per insidias eorum, quos varijs contumelijs & iniurijs affecerat, veneno interiit. vt scribit Iust. lib. 12. insidiatum author Antipater fuit, qui cum charissimos amicos eius ab Alexandre interfecitos, videret, Alexandrum generum suum Lyncestem, occisum, se magnis rebus in Græcia gestis, non tam gratum apud Regem, quam inuidiosum esse. Accedebat ante paucos dies supplicia, in Præfectos deuictarum nationum crudeliter habita. Ex quibus rebus se quoque a Macedonia, non ad societatem militiæ, sed ad poenam euocatum arbitrabatur. Igitur ad occupandum Regem, Cassandrum filium dato veneno subornat: qui cum fratribus Phillipo, & Iolla ministrare Regi solebat. Quod & potionis Regis supermittens hauriendum ipsi dedit, quo sumptio paulo post extinctus est. Hoc etiam remedio vſus Thrasybulus, vt dicit Iust. li. 5. qui triginta Tyrannos Atheniensium expulit: hijs primum rectores Reipublicæ constituti, deinde Tyranni facti, cum omnia passim coedibus compleuissent, bona pars ciuium urbem relinquentes, sūgā si bi consulerunt. Inter quos Thrasybulus vir strenuus, & dominobilis, audendum aliquid pro patria, & pro communī salute ratus, magno instructus exercitu reuersus in urbem, triginta Tyrānos emigrare Eleusin iussit: substitutis decem, qui Rēpubl. regerent, qui nihil exemplo dominationis prioris territi, candem viam crudelitatis aggressi sunt: sed quos & ipsos deinde Pausanias Rex Eleusin migrare ad ceteros iussit. Iā & multa ex Romanis historiis occitorum Tyrannorum exempla proferri possunt, nos pauca aliqua referemus.

12 Julius Cæsar, † quia per vim solus dominari, & imperium sibi vendicare videbatur, sexaginta amplius in eū conspirantibus, C. Cassio, Marcoque & Decio Bruto Principibus conspirationis, tribus & viginti vulneribus confosus interiit.

13 C. Caligula, † ab initio quidem bonus princeps postea autē Tyrannus factus omnium crudelissimus, vt non immerito fax humani generis dictus sit. Suetonius in C. Caligula. & Ioseph. lib. 19 cap. 1. & P. Orosius. li. 7. c. 5. Cuius & hāc vox suis se fertur. Optare te populo Ro. vnam esse ceruicem, quo faci-

lius vno ītū absidi posse: Sed & duo libelli in Secretis eius reperti sunt, quorum alteri pugio, alteri gladius pro signo nominis ascriptum erat. A mō lectissimorum virorum vtriusq; ordinis, Senatorij & Equestris nomina & notas continabant morti destinatorū. Idem in pallatio matronas nobiles publice libidini subiecit. Is Chereç & aliorum coniuratione, per in fidias Chereç quidem vno, aliorum autem triginta vulneribus illatis, extinctus est. Claudio Cæsar † & ipse crudelissimus Tyrannus, vt referunt Suet. in Claud. & Oros. lib. 7. c. 6. cuius inter exempla, illud etiā memoratur, quod triginta quinque Senatores, & trecētos simul Equites Romanos minimis causis interfecerit: Hunc Agrippina vxor veneno in boleto dato interfecit. Nero † Claudio Cæsar. Oros. li. 7. c. 7. referente, foedis moribus & sceleris facinoribus turpissimus, vt qui pertulantiam, libidinem, luxuriam, avaritiam, nullo non scelerē exercuerit, quin tanta etiam crudelitatis rabie eferatus, vt plurimam Senatus partem interfecerit. Equestrēm ordinem penē destituerit: sed ne parricidijs quidem abstinuit, matrem, fratrem, sororem, vxorem, ceterosque omnes cognatos & propinquos, sine hæsitatione prostrauit. Is hōltis a Senatu pronūciatus ignominiosissime fugiens, ad quartum ab urbe lapide se se ipse interfecit. M. Sylvius † Otto, vt refert Suet. in Ottone Sylvio. propter male partum principatum, Tyranno dignam mortem obiit: quippe seipsum intra leuam papillam pugione trahiens, interfecit. Vitellius † imperator, vt scribit Oros. lib. 7. c. 8. cū multa crudeliter ac nequiter egisset, & inter cetera illud quoque crudelitatis exemplum edidisset. Nam Sabinum Vespasiani fratrem nihil mali tum suspicantem, cum ceteris Flauianis in Capitolium compulit, succensoque templo, & mixta simul flamma ruinaque, omnes in vnum pariter interiūtum ac tumultum dedit. Is a Vespasiani militibus ex cellula, in quam consugerat, protractus, cum per viam sacram nudus duceretur, passim cunctis in os eius coniectantibus, in forum deductus, apud Gemonias scalas minutissimorum ictūtū crebris cōpunctionibus excarnificatus, atque inde uncotractus, & in Tyberim merlus, etiā cōmuni sepultura caruit. Flavius Domitianus, † eo crudelitatis progressus est, vt scribunt Suet. in Fl. Domitiano. & Oros. lib. 7. c. 10. vt nobiles & Senatu alios palam interfecerit, alios in exilium traserit, ibique trucidari imperauit. Qui & confirmatissimam toto orbe Christi Ecclesiā, datis vbique crudelissimē persecutionis edictis conuicti reausus fuit. Is tādem crudeliter in palatio a suis interfectus est.

22 Lucius Antoninus † Commodus, vt refert Ael. Lamprid. in Commodo Anto. & P. Orosius lib. 7. c. 16. quam plurimos Senatores interfecit, maxime quos animaduertit nobilitate, industriaque excellere. Vendidit suppliciorum diuersitates, & alios pro alijs occidit: vendidit & nonnullis inimicorum suorum cades, cubicularios suos libenter occidit, cum omnia ex nutu eorum semper fecisset. His alijsque multis Tyrannicis operibus incitati, Q. Aelius Lætus Praefectus, & Martia concubina eius inierūt coniurationem ad occidendum eū, cui factio & Electus cubicularius eius interfuit, cum vidisset eum tam facile cubicularios occidere. Primum enim venenum ei dederunt, quod cum minus operaretur, per Athletam, cum quo exerceri solebat, strangularent. Didius † Iulianus, vt refert Eutrop. li. 8. Imperium a militibus emercatus, tandem a Scuero viētus, & fugiens in pallatio captus est, & in abditas pallatijs balneas ductus, extenta damnatorum modo ceruice decollatur, caputque eius in rostris ponitur. Antoninus † Bassianus Caracalla, fratrem suum Getain peremit, vt scribit Sex. Aur. Vic. Is cum Carris iter faceret, apud Aedes sam secedēs ad officia naturalia, a milite, qui quasi ad custodiā sequebatur, interfectus est.

25 Aurelius † Antoninus Varius, qui & Heliogabalus, homo impurissimus & crudelissimus, coniunctione a militibus facta in latrina, ad quam consugerat, occisus est, vt refert Ael. Lamprid. in Anton. Heliogabalo. Tractus deinde per publicum, addita iniuria cadaueri est, vt in cloaculam milites mittent: sed cum non cœpisset cloacula fortuita, per pontem Aemiliū annexo pendere ne fluitaret, in Tyberim precipitum est, ne vñquam sepeliri posset. Tractus est etiam cadauer eius per Circi spatia, priusquam in Tyberim præcipita retur.

26 Iulius Maximinus, vt scribit Sextus Aurelius Victor, dum persequitur pecuniosos, in fontes pariter noxiōsque, apud Ageriam feditio militum discepitus est, vna cum filio, conlantibus cunctis militari ioco: Ex pessimo genere ne catulū quidem habenduni. Huius imperio duo Gordiani, pater & filius, Principatum arripientes, unus post vnum interiere. Par etiam tenore Pupianus & Balbinus, regnum inuidentes, perempti sunt. Valerianus imperator, † Christianos per tormenta ad ludiatriam adigi, abnegantesque interfici iussit, fusio per omnē imperii latitudinem lantorum sanguine. Is a Sapore Rege

Conradi Bruni de seditionis.

- Rege Persarum captus, imperator populi Romani ignominiosissima apud Persas seruitute consenuit: hoc infamis officii continuu, donec vixit, damnatione sortitus, ut ipse acclivis humi, Regem temperatorem in equum, non manu sua,
 28 sed dorso attolleret. † Aurelianus de quo Sextus Aurelius Victor & Flavius Vopilus in Aureliano, sequens fuit, & sanguinarius, & trux omni tempore, etiam filij sotoris interfector. Is fraude servi sui, qui ad quoddam militares viros, amicos ipsius, nomina pertulit, adnotata, falso manu eius imitatus, tanquam Aurelianus pataret iplos occidere, ab iisdem interfactus est.
 29 Valens Artiana hæreti infectus, crudelissimus Catholicorum persecutor fuit. Is bello cum Gothis commisso, sagittis sanguinis, ac in catam deportatus vilissimam, superuenientibus Gothis, ignique luppolito, incendio concrematus est. Zeno,
 30 †, Faustus, Catholicus persecutor Ecclesie, hæreticorum fautor, & ipse hæreticus, & moribus plane Tyrannicus, viuus adhuc inclusus ab uxore sepulchro, frustra resipiens, & opem implorans interiit.
 31 El. Valerius Anastasius, † & ipse hæresarcam sequutus, ut scribit Paulus Diaconus, duas naturas in Christo denegauit, & ob id Catholicos grauiter persecutus est. Cum enim Hor misda Papa Legatos ad ipsum Constantinopolium, cum Catholicæ fidei scripto misisset, ut Anastasium ad Ecclesie gremium reducerent, non solum talubria eorum monita spreuit, sed insuper etiam a suis conspectibus non sine contumelia expulit, nauique fragili impositis mandauit, ne usquæ per totam Graeciam ad aliquam ciuitatem accederet. Quam eius impiam temeritatem, diuina uultio continuo subsequuta est: nam diuino fulmine astutus, periiit.
 32 Phocas, ex parte Mauriti imperatoris contaminatus, & aliqui homo impurus, cospiratione in ipsum facta, ab Heraclio & Heracliona interfactus est. Constan† Martinum Ro. Ponti fecit sibi aduersantem, compræhendi iussum, in exilio mori coegit; Is a Longobardis uictus, in Siciliam traiectus, cum illic anare & crudeliter tributum exigeret, tamen dolo suoru interfactus est. Iustinianus † Heracliana stirpis, homo prauus ingenij & hæreticus, Synodum aduersus Sextam a patre suo celebrata, indixit: Is crudelitate in Iugos inuisior factus Leontius Patrius & Callinicus Patriarchæ dolo deturbatur imperio, atque Chersonam relegatur, nare prius abscessa. Sed Trebellius Bulgarum Regis opera restitutus, multo post crudelior factus, Leontium, qui ei succederat, fugauit, & Callinicum Patriarcham luminibus priuauit. Postremo a Phillipico pulsus, vi tam & imperium pariter amisit.
 35 Philippicus imperium adeptus, ut refert Baptista Egnatius in eius vita. Sextæ Synodi decreta alter conciliabulo suo infirmare conatus est: Is cum opes imperii congregatas dissiparet, priuatus oculis, imperio submersus est.
 Illud etiam diuinæ indignationis in hæreticos evidens si-
 34 gnus est, quod principes aliqui boni, hæretum labi infecti, imperio pariter & vita priuati fuerunt, inter quos Leonem Amenum numeramus: Qui cum Dei & Sanctorum imagines penitus deleri iussisset, a M. Traulo, quem in custodia detinebat, nec per insidias casus interiit.
 37 Romanus Lecapenus † per Tyrannidem inuadens imperium, Constantino expulso, sed propter tyrannidem tandem a Stephano filio captus, insulae includitur, mox & eius filii a Constantino comprehendensi, alter in Procōneum, in Lesbum alter relegatur.
 38 Romanus Leonis iunior in matrem & sororem impius: ita, ut Regia ciecat, quæsum meretricium sint amplexus, vene-
 39 ni potionis interfactus est. Michael † Colaphates auare & crudeliter imperium administravit, ingratissimus in omnes: Patrium, authorem adepti honoris, primum ciecit, reliquos de inde consanguineos execuit. Inde Zoë matrem in insulam relegauit, quod cum indignissime omnes ferrent, populi con spiratione restituta Zoe, fugiens cum fratre Constantino, a turba capititur, & vterque oculorum usu priuatur.
 40 Michael † Parapinaceus, de quo Bap. Egn. in eius vita, pari ignominia & sauitia imperium administravit, ideoque Nicophoro imperium sibi afferente cum uxore & filio cœnobio inclusus fuit.
 41 Andronicus † ob sauitiam omnibus inuisus, tamen ab Isacio Angelo, præter suam omniumque opinionem, imperio dejectus fuit, captusque, ac per urbem Camelo sedens circumuersus, manu abscessa, oculoque effosso, turbæ vulgique tumulu lacer perierit.
 Hui fere sunt Romani & Orientis imperatores, legitime quædam ab initio ad imperium assumpsi, sed quos propter Tyrannidem vel occisos, vel imperio depulsi fuisse historię tradunt. Germanos vero aliquos quidem Romani Pontifices imperio submouēdos esse pronunciarunt, sed propter rebellionē magis, quam propter Tyrannidem.
 Iam & multi propria autoritate imperium sibi arripien-

tes, propter iniustum Tyrannicæ potestatis usurpationem vel trucidati, vel per viam regnis expulsi fuerent.

Sicut sub Virio Gallo, ut refert Sex. Aut. Vic. Aemilianus in Moesia imperator affectus, ab exercitu suo coeditur. Ita Licinio Valeriano & Gallieno regnabut, Regilianus in Moesia, Cassius Labienus Posthumius in Gallia, Aelianus apud Moguntiam, Aemilianus in Aegypto, apud Macedones Valens, Mediolani Aureolus, alijque multi per diuersas imperij prouincias (Trebellius Pollio triginta numerat) imperium per Tyrannidem inuaserunt.

Sic & sub Claudio imperatore Victorinus, sub Aureliano apud Dalmatas Septimius, in Gallijs Tetricus, sub Probo Saturninus in Oriente, Proculus & Bonosus Agrippinus, sub Diocletiano Cerausio in Gallijs, Achileius apud Aegyptum, Iulianus in Italia, Alexander apud Carthaginem, sub Constantino & Constante Verranio, Magister militum in Pannonia apud Marsiam. Sub Valentianino Firmus apud Mauritanię, sub Valente Procopius, sub Theodosio Maximus de Britannorum partibus. Sub Zenone Augustulus & Odoacer, ut in histo. Trip. lib. 9. c 20. 21. 22. 23. atque sub aliis quoque Romanis principibus alij Tyranni, Romanū imperium per vim arripuerunt. Pau. Diacon. referente. Quorum alii misere & crudeliter a suis interfici, alii aliis modis ab imperij dignitate, atque administratione submoti fuerunt. Et huiusmodi Tyrannorum interitum & vindictam Graeci, & Romani, non solum non repræhenderunt, sed plaruntq; summis etiam laudibus extulerunt. M. Cicero. T. Annium Milonem defendens, illud non solum non vindicandum, sed et laudi tribuendum esse contendit, quod Tyrannidis Clodij ultor extiterit: Graecorum subinde morē citans, qui honores tribuunt his viris, qui tyrannos necauerūt. Quod & vidisse se Athenis, alijque Graecæ vrbibus testatur. Ac Romanorū etiam notæ sunt acclamations, cædes Tyrannorum approbantium. Qualis fuit illa in Commodum imperatorem crudelissimum Tyrannum, a S.P.Q.R. ad pertinacem dicta. Hosti patriæ honores detrahantur, parricida trahatur, hostis patriæ, hostis deorum, carnifex Senatus: qui innocentes occidit, vno trahatur, parricidæ gladiatori memoria aboleatur, carnifex vno trahatur, carnifex Senatus more maiorum vno trahatur, prærogæ, prærogæ, Omnes censemus vno trahendum: qui omnes occidit, vno trahatur: qui omnem etatem occidit, vno trahatur: qui vtrunque lexum occidit, vno trahatur, qui sanguini suo non pepercit, vno trahatur: qui tempora spoliauit, vno trahatur: qui testamenta deleuit, vno trahatur: qui viuos spoliauit, vno trahatur: qui precia vite exegit, & fidem non seruavit, vno trahatur: qui Senatum vendidit, vno trahatur, &c. ut scribit Ael. Lampridius in Commodo Anton.

Mihi vero Tyrannist patienter magis ferenda, quam cede iudicanda, nec diuino iudicio resistendum videtur. Nam secundum merita subditorum, trahiuntur personæ regentium, ut sepe qui videntur boni, mox acceptio regimine permittentur, ut ait Greg. in Moral. li. 2 s. c. 20. Sicut scriptura de Saule dicit. 1. Reg. 15. Cum essem parvulus in oculis tuis caput te constitui in Tribubus Israel. Quin & Christianorum præceptum est, ut Tyrannos non solum non occidant, sed pro ipsis etiam orant. Nam & pro inimicis nostris orare iubemur, & persecutoribus nostris bona precari. ut scribit Tertius in Apolog. ca. 31. 32.

Obsecro autem primum omnium, inquit Paulus. 1. Thess. 2. fieri obsecrations, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate constituti sunt, ut quietam & tranquillitatem vitam agamus in omni pietate & castitate. Quod quidem precepit diligenter semper in mediis etiam tormentis obsecravut Christiani, ut pulchre declarat Apologeticus Tertullianus. cap. 30. Ad Deum suscipientes, inquit, Christiani, magnibus expansis, quia innocuit: capite nudo, quia non erubescimus. Denique sine monitore (quia de pectore oramus) precentes simul omnes semper pro omnib. imperatoribus, vitâ illis prolixam, imperium securum, domum tutam, exercitus fortes, Senatum fidelem, populum probum, orbem quietum. & quæcumque hominis & Cæsaris vota sunt. Hec ab alio oratione non possum, quam a quo scio me consequutur: Quoniam & ipse est, qui solus prestat & ego sum, cui impetrari debetur, famulus eius: qui cum solus obseruo, qui propter disciplinam eius occidor: qui ei offero optimam & maiorem hostiam, quam ipse mandauit: oratione de carne pudica, de anima innocentia, de Spiritu sancto profectam. Et post pauca, Sic itaque nos ad Deum expansos vngulæ fodiant, crucis suspenduntur, ignes lambant, gladij guttura detruncent, bestiæ insiliant: Paratus est ad omine supplicium ipse habitus orantis Christiani. Hoc agite boni Præsides extorqueat animam Deo suppliante pro imperatorc; hic erit crimen ubi veritas & Dei deuotio est.

Et

47 Est igitur aliud remedium, t̄quod ad tollendas Tyrannides a Chirillo erit adhibendum, nempe post preces ad Deum fūsas, ad auxilium superiorum confugiet, & in dominationem ipsam non in corpus Tyranni (quod alterum remedium aduersus Tyrannides esse dicebamus) insurgeret: quod & im partiti implorantibus tenentur. Regum enim officium est proprium, facere iudicium atque iustitiam, & liberare de manu calunianum vi oppressos, & peregrinis, pupilli, & viduis, quae facilius opprimuntur a potentibus præbere auxilium. Hier. 7. c. Regum. & habetur c. non frustra. 13. q. v.

48 Et si igitur iure naturali vnicuique permisum sit, t̄ finiuria tam a se quam ab aliis propulsare: tamen subditi Tyrannum neque occidere, neque regno eiicere possunt. Nam iuri superioris derogare non possunt. & si de facto expellant, non ob id superior dignitatem suam amittit, vt inquit Baldus in l. ex hoc iure. ff. de iust. & iure.

49 Ad officium autem superioris pertinet, t̄ ut subditos a servitute Tyranni liberet, ac iustis penit, qui iniuste subditos op̄ primunt, coerceant. C. de præfect. prætor af. l. in nomine domini. Sunt autem Tyrannorum poenæ, vt qui in corpora subditorum sequuntur. Similiter, qui discordias inter ciues seminat, quiq; dolo malo faciunt, quo minus iudicia ruto exerceantur, aut iudices, vt oportet, iudicent. Qui itē noua vestigalia exercent, & iniustis exactiōibus subditos grauant: lege Iulia devi publica teneantur, cuius pena est deportatio, l. dolo ma lo. l. ff. ad leg. Iul. de vi publ. Ideoque qui in hanc legem committunt, infamia notati omnes dignitates & iurisdictiones aliaq; que sunt iuris ciuilis, amittunt. l. quædam. ff. de pen. Qui autem Regna & imperia sine iusto titulo inuadunt, lege iulia Maiestatis tenentur. l. 3. ff. ad leg. Iul. Mai. Sed & feudo pri uari possunt domini, qui in Vasallos suos grauiora per Tyrannidem atrocioraque moliuntur. c. ad Apostolic. de re Iud. li. 6. & Spec. in ti. de feud. § quoniam. in fi.

50 Sepe etiam accedit, t̄ ut qui Rēpublicam iuste & prudenter gubernant, in morbum aliquem incident, quo correpti, aut alio quopiam casu impediti, inutiles ad curanda negotia publica redduntur: s̄ a superiore, & si superiore non recognoscant, a Romano Pontifice, coadiutor dandus erit. no. in c. grandi. de sup. negl. prælat. li. 6. & in c. vni. de cler. ægrot. eo. lib. Sunt etiam, qui dicant, Subditos, si superior requisitus regere eos & gubernare non possit, si aliter eis subueniri nō possit, alterius se subiūcere potestati & imperio posse: In alijs autem casib; pro arbitrio suo dominos mutare non posse.

Quibus modis tollantur seditiones, qua propter præpotentiam aliquorum, in Republica orta fuisse dicuntur.

S V M M A R I V M.

1 Ostracismus Atheniensium contra præpotentes quid esset. & nu. 2. eius in iusta pena. nu. 4.

2 Periandri responsum Tyrannicum Thrasybulo consulenti.

3 Seditionis Gracchanæ motus non fuisse iniustos quibusdam viis est.

6 Lex agraria Tiberii Gracchi quo motus concitauerit.

C A P. IIII.

D tollendas seditiones, que propter aliquorum in Republica præpotentiam orta fuisse putantur, quædam gentes Ostracismo t̄vse sunt, quo qui præpotentes in Republica erāt, vel propter diuitias, vel propter amicos, vel propter aliam aliquam ciuilem potentiam, in exilium relegabantur: non quidem vt hæc castigatio esset improbitatis, sed honestiore voce, elationis, ac grauioris potentiae moderatio. Erat si quident humani liuoris consolatio, quæ cum haud intolerabilis esset mœrorem ac dolorem, quem cuiuspiam amplitudo peperisset, suis ex finibus decem annos exterminaret. Fuit autem huiusmodi, vt Plutarchus refert in Aristide. Ostraci, t̄d est, calculi viritim in Concilio dabantur, & in eis quisque, quem ex ciuib; vrbe cedere vellent, literis indicabant, quem postea in vnum fori locum cancellis circumseptum, deferebant. Magistratus vero, quibus negocium dabatur, primum quidem vniuersos simul recensabant, qui nisi sex millium numerum excessissent, nihil confectum esset. Postea vniuscuiusque calculis depositis, cum quem pluribus sententijs damnatum cognoscerent, decem annos extorrem fore declarabant, vt fructus suos capere liberum relinqueretur. Etsi autem ratio illa que circa Ostracismum est, ciuilem quandam iustitiam hēat si ad commune bonum respiciatur: tamen non videntur, qui Ostracismo vñi sunt, ad illam æqualitatem & commodum

Reipublicæ, sed ad propriam potius utilitatem & honorem respexisse. Vnde per seditionem magis, quam iustitiae habitatione, introductus fuit Ostracismus.

3 Sicut Periandri consilium, vt scribit Arist. lib. 3. polit. c. 9. ei qui a Thrasybulo consilij petendi causa ad ipsum mis̄us fuerat, non quidem verbo, sed signo datum, quo scilicet spicas demetendo segetem ad aquarum, nimurum significans, super excellentes ciues auferendos esse: fortassis iustitia quandam speciem habere videri posset, sed quod tamen, si animum cōsulentis spectamus, a Tyrannide magis quam a iustitia profectum esse videtur.

Præstat igitur ab initio per legis conditorem prouideri, ne tales in Republica super excellentiae fiant, quam huiusmodi malum Ostraci remedio corrigere.

4. Et ad hunc modum Aristides, t̄ & plerique alii, propter p̄excellentiam per Ostracum in exilium acli sunt. Quod si tale aliiquid in eos, qui ceteris virtutibus præstant, exerceatur: reprehendendum magis, quam laudandum erit. Quis enim ferat, vt qui virtutibus excellunt, ex ciuitatibus pellantur, quos in aliorum exemplum fouere magis & colere conuenit, quā nihil tale meritos ciuili societate arcere? Sin vero non ob virtutum, sed diuitiarum excellentiam dissensiones oriuntur, fermentum fortasse fuerit, si grauius aliiquid in eos fiat, propter quorum nimurum ad acquirendas diuitias studium, seditiones fuerint concitatae. Qua ratione plerisque viis est, nec in iustos omnino fuisse Gracchanæ seditionis motus nimurum propter nimiam potentiorum avaritiam concitatos: Nec indignum, si modus aliquis, salua publica pace, tam effreni diuitiarum cupiditat, siue per legem Agrariam, siue alia iusta ratione statui potuisset. Fuit autem eius seditionis (vt refert Plutarchus in Gracchis) talis origo. Romani quantum vicini agri hostibus adimebant, partim venundare, partim in publicum redigere, ac egenis ciuib; pro modica pensione viendum tradere consueuerunt. Sed cū cœpissent eas diuities pensiones augere, pauperesque excludere: lata est lex, quæ supra quingenta agri iugera ciuem Romanum habere prohibebat. At ea res paucos annos aduerlus locupletes auxilio fuit. Nam primo subditis ad conducendum personis fraus legi fiebat, deinde aperte iam seipso diuities propriis nominibus occupare agros cœperunt. Ita ergo exagitatis hominibus, neq; militia dare nomina, neque filios extollere cura erat, coque processura videbatur res, vt breui exhausta liberorum multitudine, seruis ac Barbaris per quos diuities colebant agros, tota Italia completeretur. Cui malo mederi volēs Tiberius Gracchus, de serenda legē Agraria actionem suscepit. Quæ res cū vehementer offenderet diuities, variis contentionibus inter diuities & pauperes, propter eam inéqualitatem, ortis, tandem actio omnis in sequissimas seditiones conuerta est. Quarum & si cruentus fuerit, exitus, tamen origo, ex his quæ iam dicta sunt, nonnullam honestatis speciem habuisse videtur.

Scio per leges Agrarias sepe locupletiorū præpotentie suis se obuiam itum: Sed quo tamen remedio sepe tumultus novi magis excitati, quam veteres vel sedati, vel extinti fuerunt.

Quibus modis seditiones tollantur, qua propter dissimilitudinem oriuntur.

S V M M A R I V M.

1 Rerum dissimilitudines tollere est mundum destruere.

2 Dissimilia multa reperiuntur in corpore naturali & ciuili.

3 Ordine res omnes conseruantur, eiusque prætermisso parit seditiones & bella. nu. 4. eius bona quanta sint. nu. 6. & 7.

8 Sedition ob dissimilitudinem orta non potest, nisi dissimilitudine sublata.

9 Concordia fit quando prestatur officium quod quisque debet.

C A P. V.

D tollendas seditiones, propter dissimilitudinem oriuntur, non ipsa quidem dissimilitudo tollēda est: sed quæ ex ea oritur inéqualitas, ad inéqualitatis proportionē reducēda.

Nam dissimilitudines rerum tollere, est mundum destruere. Mundus si quidē ex rebus dissimilibus, immo ex contrariis ēt cōstat. An nō dissimilima sunt: cœlum, terra, spiritus, corpus, materia, forma, elementum, mixtum, substantia, quātitas, qualitas, actio, passio, ybi, situs, habitus, & si qua sunt similia. Contraria autem: vt calidum, frigidum: humidum, siccum: al bum, nigrum. Sic multa dissimilia reperiuntur in corpore naturali & ciuili. In naturali, vt caput, manus, pedes, oculi, aures, nares,

Conradi Brunii de seditionis.

baris, & cætera membra. In ciuili sacerdotali & eius partibus, ut in domo maritus, vxor, parentes, liberi, dominus, seruus. In regno, ut nobiles & plebei, & inter nobiles, Rex, principes, Dukes: Inter plebeios, agricolæ, artifices: & iter artifices, fullones, pistores, lanii, cerdones, &c. In Ecclesiastico, ut Pastores, Doctores, Prophetæ, Epi., Presbyteri, Diaconi, &c. Ad tollendas igitur seditiones, quæ ex huiusmodi dissimilitudinib⁹ oriuntur, non ipsæ quidē dissimilitudines tollendæ sunt, ut sine quibus Respubl. consistere non potest: sed deordinatione potius, quæ inter dissimilia nascitur, ad illā. qua inter se est dissimilia ordine certo cohærent, Harmoniam reducenda. Veluti si in domo maritus & vxor, parentes & liberi, dominus & seruus dissideant. In regno Plebeij nobilibus, alienigenæ indigenis, lanij, pectoribus, aduersentur: Non tollentur ob id iura Matrimonii, dominia in seruos, nobilitas, agricultura, & artes, sed id curabitur, ut quæ cuiusque lunt ordinis officia, recte & ordine a singulis præsentur. Ita enim facillime discordia, quæ turbato officiorū ordine concitata est, dissoluetur: & concordia, quæ certo dissimilium etiam rerum ordine secundum equalitatis proportionem coalescit, restituetur.

- 3** Quemadmodum enim ordine cuncta quæ sunt in mundo, seruatis, quas vnicuique rei natura præscripsit, legibus colligantur: Ita deordinatione, quæ natura etiam copulara sunt, dissoluuntur. De qua re pulchre differit Gregorius Nazianzenus in sermone, qui de moderandis disputationibus inscriptus est. Ordo, inquit, vniuersum constituit: continet tam coelestia quam terrestria: ordo est in mentalibus: ordo in sensibiliibus: ordo in Angelis? ordo in astris, motu, & magnitudine, habitudine, continentia, & splendore. Alia est claritas Solis, alia Lunæ, & alia astrorum: Stella enim a stella differt claritate. Ordo est in anni partibus & temporibus, quæ mundo nunc adueniunt, nunc tacite abeunt, ut austeritatem mediocritate mitigent. Ordo est in mensuris, interuallisque diei & noctis: ordo in elementis, e quibus corpora. Ordo circumegit cœlum, tenuavit aerem, terram supposuit, quin & superposuit: naturam humetam fudit & congregauit, ventos misit, quibus alios non submisit, aquam in nubibus colligauit, & non cohibuit, sed sparsit super faciem vniuersæ terræ indiscriminatim & bono ordine. Atque hæc non in paucis, neq; in vnam occasionem aliquā vel tempus, sed ab initio ad finē usque eadem via diriguntur, & circueunt. Solidata sunt, & mouentur: solidata quidem verbo mouentur, aut fluxu. Statuit, inquit Psal. 148. in sæculum sæculi: præceptum posuit, & non præteribit, & hoc solidationis est: Sed quod factū est aliquid, vel fiendum est, ipsum est fluxuræ. Quanidius autem ordo in reb. principatum tenet, vniuersum corpus κόσμος & proprio nomine mundus est, & immobilis perseverat rerum pulchritudo. Ordinis autem prætermissio, & ornatus negligētia, nouatis rebus induxerunt in aere fulmina, in terra commotiones, in mari inundationes, in vrbibus & domib. bella, in corporibus morbos, in animabus peccata. Ista omnia non ordinis, neque pacis, sed turbationis & deordinationis sunt nomina. Et post pauca. Ordo animantibus omnibus, natuitatis & educationis leges, ac suum cuique locum præscripsit, neq; Delphinum quis agros sulcantem, neque bouem aquis natatorem vidit, sicut nec Solem nocte minui & impleri, nec Lunam interdiu facem ignei lubaris proferre. Montes, ait, excelsi certuis: & petra refugium cuniculis. Fecit Lunam in tempora,
- 5** Sol cognovit occasum suum. Psal. 103. Et iterū. Ordo tamen brutis nos discrevit, ciuitates inhabitare fecit: leges condidit, virtuti præmia, sceleribus supplicia decrevit: artes inuenit, coniugia adoptauit, vitæ austeritatem amoris erga liberos affectione mansuetiorem reddidit, & maiorem aliquam, quam est humilis & carnalis illa, affectionem in intimis penetralibus collocauit, nempe eam, quæ in Deum est. Et quid opus singulatim percensere? Ordo eorum quæ sunt, parens est, ac conseruatio secura. Haec tenus Nazianzenus.

- 6** Ex quibus verbis liquido cognosci potest, ordine + cunctas res a Deo creatas cohærere, deordinatione vero dissolui. Qd non in naturalibus tñ, sed ēt in politicis rebus locum habet. Nam & in corpore ciuili Reipublicæ, tam Ecclesiastice quæ sacerdotalis, seruato distincto officiorum ordine, recte tam imperandi quam parendi leges custodiuntur. Nam & sunt qui imperant, & qui imperantium potestati subiecti sunt: & hæc quidem inter se a Deo ordinata sunt, dicente Apost. Ro. c. 13. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: non est enim potestas, nisi a Deo. Quæ autem sunt, a Deo ordinata sunt, Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Et in primis talis ordo in Ecclesiis etiam a Deo diffinitus est, ut idem Gregorius Nazianzenus eleganter deducit. Ordo, finquit, & in Ecclesiis diffiniuit, ut esset grec quidā, & essent pastores: esset quod regeret, & quod regeretur: & quod quidem quasi caput, illud vero manus, aliud autem pedes: aliud item oculus, aliud denique, aliud quoddam corporis membrum,

sive præstans, sive minus: præstans ad usum elegantemq; proportionem totius. Et sicut in corporibus membra inter se nō sunt diuisa, sed totum ex diversis cohærentibus, vnu est corpus. Neque eadem omnium operatio, etiamsi eadem sit, cum mutua opera ad necessitatem vti bencuole comprobant & annuunt. Et neque oculus ambulat, sed iter monstrat & ducatum præbet: neque pes prospectat, sed transit & transfert: neque lingua vocem excipit, neque aures loquuntur: quod lingua est, hoc non aurum est. Et nares olfactus sensoria sunt, guttur vero cibos gustat, ait Iob. Manus autem dandi recipie dique instrumentum est. Ceterum mens dux omnium, a qua sentiendi vis, & ad quam sensatio proficisci. Sic & apud nos qui sumus commune corpus Christi, omnes quidem unum corpus sumus in Christo: singulatum vero Christi & inter nos membra: & cum alterum principatum obtineat & præsideat, alterum dirigit & ducit. Et licet non idem sit regere & regi, sunt tamen vtraque unum, ab eodem spiritu in Christū coaptata & composita, etiam si subditi quantocunque inter se stitio distent: Et Duces quantacunque eminentia antecellat, eruditione, usu, & æstate. Hunc igitur ordinē si recte custodimus, id est, si id egerimus, ut membra corporis Reipublicæ, tam Ecclesiastice, quam sacerdotalis, quantumlibet dissimilia, sua quæque recte officia præstant, nec dominum se faciat, qui est seruus: nec nobilem, qui est plebeius, nec exercitum ducat, qui est iter milites ordinatus: nec pastorem agat, qui est ouis: nec Episcopum, qui est Presbyter: nec Presbyterum, qui est Diaconus. Tum enim omnis deordinatione cessabit, & cunctis in suum & genuinum ordinem redactis, vera concordia coalescat. In vna tantum re seditione job dissimilitudinē orta, tolli non potest, nisi ipsa dissimilitudine sublata. Ea nēpe est Catholicæ Religio, in qua nimur præceptum illud Apostolicum habemus. Vt idipsum dicamus omnes, & non sint in nobis schismata. **i. Cor. i.** Simus autem perfecti in eodē sensu, & in eadem scientia. Ideoque propter hæreses concitata seditione, vnicum remedium erit, ut sublatis hæresibus, omnes vniuersi corporis Christi membra, quantumlibet inter se dissimilia, vnam eandemque Catholicam Ecclesiam fidem, & doctrinam confiteantur. Et ab hac quicquid alienum & extratum tanquam prophanum & sacrilegum exercentur.

Prætereo iam multa, quæ ad seditiones ob contemptum, & negligentiam Magistratum, aliasque similes causas ortas pertinent, quæ & ipsæ sublatis earum causis, extinguntur. Nam qui sunt intelligentis iudicij, ex his, quæ remouendis extirpandisque aliarum seditionū causis dicta sunt, facile quid de submouendis harum quoque, quas dixi, seditionum causis statuendum sit, coniçere possunt. Quia ex his, quæ de ordine officiorum præstandorum a nobis dicta sunt, ad omnium seditionum causas remouendas ex æquo pertinet. Vclū, si seditione propter avaritiam potentiorum aut ambitionem, ortæ esse dicatur: efficax & sufficiens remedium erit, vt auarus & ambitiosus, relictis & vitatis avaritia & ambitionis crimini, ea præstet, quæ sunt officij sui. Ad eundem igitur modū de cæteris quoque seditionum causis statuendum erit, quecumque facile remouentur, si quod per deordinationem peccatum est, emendetur: & quæ sunt vniuersi quæ officij, iusto ordine peragantur.

Quibus modis tollantur seditiones, propter contumeliam excitatae.

S V M M A R I V M.

- 1 Morborum & seditionum comparatio.
- 2 Contumelia iram parit, que ira turba senescit. n. m. 3.
- 4 Seditionis autores e medio tollendi, & an eorum filii. n. m. 5.
- 6 Canes qui te lanient, catulique luporum non sunt pascendi.
- 7 Triumvirorum crudelitas in occidores Iulii Caesaris.
- 9 Thrasybuli plebiscitum post oppressam triginta tyrannorum se uitiam.
- 10 Discordia ciuilis propter Caesarum interfectum concitata quo remedio sedata fuerit.

C A P. VI.

Venadīmodum morbi + difficiliores curatu sunt, ut tradunt Medici, qui altius in corpore radices egrent: Ita maiore cum difficultate seditiones (que & ipse morbi Reipublicæ sunt) sanantur, quantum cauæ firmius in ipso Reipublicæ corpore fixæ sunt, atq; radicæ. In quo genere eas maxime seditiones numero, que ob iniuriam & contumeliam concitantur. Contumelia + si quidem iram parit, qua, propter illatas sibi iniurias perciti, quando vlcisci se proprijs viribus non possunt, ad aliena auxilia confugientes, plerunque ad seditiones conuertuntur.

Porro

3 Porro inter omnes affectus iratus natura est, ut tardissime
seneat, iuxta versiculos illos Sophocleos.

Θυμὸν γέρειν γῆς ἐστιν ἀλλο, πλὴν
Θαυμὸν των οὐδὲν ἀλλος απέτει. Id est,
Senecta nulla obtingit iracundia.

Nisi mors, sepultos nullis attingit dolor.

4 Omniū vero maxime seditionis, t& qui aliqua his ipsis necessitudine coniuncti sunt, seneat conceptam iram, vt cunque etiam sedata, atque compressa seditione tenacissime retinet: nec antea remittunt, quam illatam sibi iniuriam & contumeliam, vel vlciscantur ipsis, vel ab aliis vltam esse cognorint. Ad remouendam igitur tam alte radicatam seditionis causā veteres duobus potissimum remedis vlti sunt: Vnum eorum est, qui ipsis seditionum authores, eorumque amicos & necessarios, perimendos esse putauerūt: rati, ijs ipsis e medio sublati, simul Et & irā vlciscendi cupiditatē, seditionisq; adeo de nouo resuscitandæ atque reintegranda occasionem esse sublatam. Durū sane hoc & asperū, sed saepe tamē necessaria remediū, præsertim aduersus ipsis seditionū authores, qd. iuxta Proverbiū, non minus fortasse, quā lupis parcēdū sit.

Sunt & qui occisis seditionis authoribus, filios quoq; eorum occidendo esse potent. Quo consilio Philippū Mace donem vsum fuisse tradunt historiæ: Qui cum liberos eorum quos occiderat, e medio sustulisset, dixisse serf. Aut em̄ oportebat primum a parentibus occidendis abstinere, aut filios itē submouere, paternę necis vltores aliquādo futuros. Nec ignotus est versus hic Proverbialis.

Νίπιος ὁ πατέρα κτήνας νιούς ὑπολείτοι.

Et fatuus qui patre perempto pignora linquit.

Item ille Theocriti. in Hodaporis.

Δρέπανον λαυρίδεῖς, δρέπανον εἰς τὸ φάγοντι.

6 Quo nimurum significatur, non pascendos esse canes, t̄ q̄ te lanient, catulosque luporum. Cui Proverbio milites, qui Maximū Imperatorem, vna cum filio trucidarant, respondentes dixerunt. Ex pessimo genere ne catulum quidē relinquentum. Ego certe ad sedandas extirpandasque seditiones iustum esse puto, vt authores ipsis, & eorum adiutores, e medio tollantur: Quod & legibus sanctum est, vt supra demonstrauimus. l. quisquis. C. ad leg. Iul. Maest. Coeterum eorum filij, tametsi & ipsi paterno perire deberet suppicio, vt i quib. paterni, id est, hæreditarii criminis exempla metuuntur: Tamē veteres principes, eorum, qui in omni genere seditionis pessimi sunt, id est, reorum criminis læsa Maiestatis, filii vita donandam, ac mitiorem poenam infligendam esse constituerunt. Ea est, vt a materna vel auita, tum omnium etiam proximorum hæreditate ac successione alieni sint: tum nihil etiā testamentis extraneorum capiant, vt sic perpetuo egentes & pauperes, infamia eos paterna semper comitetur. Sed & ad nullos prouersus honores, & ad nulla Sacra menta eos peruenire, ac postremo tales esse voluerunt, vt his perpetua egestate sordentibus, & mors sit solatium, & vita supplicium.

Atque hac sane ratione iustum fuit, vt Lentulus, etiamsi Patrius ex gente clarissimorum Corneliorum: Cethagus itē, Statilius, Gabinius & Cæparius, coniurationis Catilinæ principes, laqueo strangularentur, atque hoc modo dignum moribus factisque suis vitæ exitum inuenient. Salust. de coniura ratione Catilinæ.

7 Contra vero nimis crudele fuit, quod Sylla t̄ aduersus Marianos: ac Triumviri illi, Lepidus, Antonius, & Octavius, contra Cæsaris percussores, & eorum amicos & necessarios, innumeros aduersarum sibi partium occiderunt, vt qui eo crudelitatis processerunt, vt nulla neque personarum, neque criminum facta differentia, nec cuiusquam erga Rempublicam meritorum habita ratione, præclarissimos quosq; ac de Republica optimi meritos viros, interemerint, & in tanto furore ne fœmineo quidē sexui pepercrint. Quorum numerus & nomina in tabulis proscriptionis, quas omnium primus Sylla introduxit, & hunc sequuti discipuli eius Triumviri pro posuerunt, continentur. Quo fato, vt multos alios taceam, M. Cicero, disertus ille artifex regendæ Reipublicæ, Antonio acerrimo eius inimico idipsum petente, & Octauio, qui tamē antea patris loco eum habuerat, ita annuente, ex Triumvorum pacto proscriptus, & a Satellitib. Antonij extictus est. Etsi enim hac seueritate effectum est, vt altera suppressa factione, omnia demum ciuilia extincta, ac totius Reipublicæ summa, ad unius principatum translata, ac pax vniuerso prope orbi regnante Octauio Augusto redditæ fuerit: Tamē minime laudanda est, quæ cum innocentium, eorumdemq; præclarissimorum hominum exitio, concordia comparatur: neque enim medicina modum excedere debet, nec mala facienda sunt, vt inde bona euéniant. Rom. 3.

8 Alterum remediū est, vt sublati seditionum authorib. lex feratur, ne qua præteritū discordiarū memoria refriceretur. Ac tali quidē remedio Thrasybulus, apud Athenenses vltus

fuisse dicitur. Is. n. cū ciuitate a triginta Tyrannorū scutia liberasset, plebiscitum interposuit, ne præteritarum rerū mentio fieret, & ne quis de præteritis actis accusaretur, aut multaretur, quæ lex obliuionis dicta est. Quin & socios volentes contra legem sequire in eos, cum quibus redditum erat in gratiam, publice cohibuit, & latam legem confirmauit: atq; h̄c obliuio, quam Athenenses vocarunt, concussum & labentem ciuitatis statum in pristinum habitū reuocauit: Authores sunt Valerius Maximus. lib. 4. c. 1. & Probus Aemilius. Idem remedium authore Cicerone Philippi. prima. in se danda discordia t̄ ciuili, proper Cæsarem interfactum concitata, adhibitum fuit, vt ipse Cicero testatur, his quidem verbis. Nec vero vltquam discedebam, nec a Republica dei ciebā oculos: Ex eo die, quo in ædem Telluris conuocati sumus, in quo templo quantum in me fuit, ieci fundamēta pacis, Atheniensiumque renouauit vetus exemplum, Græcum etiam verbum usurpauit, quod tum in sedandis discordiis usurpauerat ciuitas illa atque omnem memoriam discordiarum obliuione sempiterna delendam esse censui. Verum non tam fœliciter Romanis huiusmodi lex obliuionis cessit, vt illa Thrasybuli Atheniensibus. Quippe contempta discordiarū obliuione ab his, qui Cæsaris interitum dolebant, leditio non solum in præsens sedata non fuit, sed odii inter partes in dies magis magisque gliscentibus, atrocior etiam facta, non antea cessavit, quam imperio in Octauium Augustum translato, totius Reipublicæ status in formam Monarchiæ fuerit cōmutatus.

De Remotione causarum instrumentalium seditionum.

S V M M A R I V M .

- 1 Vis & Dolus sunt cause instrumentales seditionum.
- 2 Munitionum genera multa.
- 3 Conuenticula quid significet.
- 4 Congregationes ecclesiasticae varii generis.
- 5 Conuentus a Christo & apostolis originem acceperunt.
- 6 Congregationes世俗es quæ sint.
- 7 Contractus & commercia sunt iuris gentium.
- 8 Conuentus illiciti quisint. & quadruplices. nu. 9
- 10 Adamitarum, & Anabaptistarum conuenticula.
- 11 Conuenticula manifesta quæ sint.
- 12 Seditiosorum conuenticula numerantur inter illicitos conuentos.
- 13 Seditionum cause instrumentales quibus remedias tollantur.
- 14 Armorum usus ad quid inuentus, & ubi permisus, vel prohibitus.
- 15 Sedatio rusticorum in Germania anno. 152.
- 16 Seditiosorum munitiones destruendas esse exemplis cōprobatur. nu. 17.
- 18 Hæreticorum conuenticula interdicenda sunt.
- 19 Constitutiones multæ ciuiles contra illicita conuenticula referuntur.

C A P. VII.

Actenus de remotione causarum instrumentalium

Ecipalium seditionum diximus: deinceps de Instrumentalibus causis dicendum est: quorum & ipsorum remotione ad tollendas seditiones necessaria est. Hæ sunt,

1 Vis & Dolus, t̄ vt supra demonstrauimus. Ad vim referimus, Arma & Munitiones. Armorum appellatione veniunt, quæ ad offensionem defensionemq; parata sunt, vt in Aut. de ar. vt gladij, arcus, cuspides, bombardæ, Galeæ, Lorice, scuta: & quæ apud veteres in vlti fuisse Gellius commemorat lib. 10. c. 25. noc. At. Hasta, pilum, phalarica, semiphalarica: soliferrea, gesa, lancea, spari, rumigesstri, faces, tragulæ, frameæ, mesanculae, cateiæ, rumpæ, scoripus, scibones, lycilices, veruta, entes. i. cæ, machæ, spate, lingulæ, pugiones, climaculæ. Et quas Iulianus imperator in tit. de armis in Autenticis enumerat: Cuius Constitutionis verba infra ponuntur, alaque, quæ secundum cōmē consuetudinem inter arma cōputātur. Munitiones t̄ sunt ciuitati, muri, mēnia, turres, & quibus ea cingunt, ualla, & fossæ, castra, & fortalitia, & si quæ sunt his similia.

Ad dolum pertinent seditiosorum conuenticula, & quæ in his ipsis capiuntur, secretæ consultationes. Conuenticula t̄ vel ipso nomine illicitas congregations designant. Sunt enim duplices conuentus, Licitu, & Illiciti: Licitu, qui publicæ quietis & tranquillitatis conseruandæ causa aguntur. Et hi sunt duplices generis: Sacri vel Ecclesiastici, & Prophanis. sive Sæculares. Sacri sunt, t̄ qui pp cultū diuinū & religionē, aīatūque salutē fiunt: Quales sunt congregations hoīum, sacerdotū cā in vna Ecclesia conuenientiū. Immo & Ecclesia ipsa fideliū congregatio est, quæ si fiat in Parochia, Parochialis: si in Episcopatu Episcopalis: si in Archiepiscopatu, Archiepiscopalis: si in Patriarcatu, Patriarchalis dicitur. Quæ autem per totum orbem diffusa has omnes complectitur, Catholica dicitur:

Et hi conuentus a Christo & Apostolis originē acceperūt, ex quibus deinde alię quoque licet & honestę congregatio nes delicenderunt: Ut variorum ordinum Monasteria, frater

Conradi Bruni de seditionis.

nitates, Xenodochia, Orphanotrophia, Prochotrophia, Nosochochia, Gerontochomia, Cathotrophia, aliorūq; piorū locorū conuētus, a Christi fidelib. erectorū & fundatorū. Eiusdē gñis sūt Ecclesiastica Concilia, tā vniuersalia quā particula ria, in quib ea, q̄re ad necessitatē vtilitatemq; Ecclesiarum, Monasteriorū, & piorum locorum pertinent, deliberantur.

Prophanī siue s̄eculat̄ cōuentus sunt, qui pp iustā in homines vilit utē cō:ationē, & ad conseruandū tranquillū Rei publicæ statū aguntur. Q̄ales sunt, congregations hoīum ī domo, in vicinia, in ciuitate, in prouincia, in regno: Immo & domas ipsā, vicina, ciuitis prouincia, regnū, nihil aliud sūt, q̄ hoīum dōmesticē ciuitatis, societatis vinculo cōiunctorū cōgregations, & qđ has oēs cōpleteſt, imperiū vocat. Atq; hijs sāne conuentus oēs, a natura ipsa, & illa, qua humana societas cōseruaf, iustitia descendunt. De qua repulchre Cicero. li. 5. de finib. In oī, inqt, honesto nihil est tā illustre, nec q̄ latius pateat q̄ cōiunctio inter hoīes hoīum, & quasi qđā societas & cōicatio vtilitarū, ēt ipsa charitas generis humani, quā nata a primo satu, quo a procreatorib. diligunt, & tota domi coniugio & stirpe coniungitur: serpit tensim foras, cognatiōnib. tū affinitatibus, deinde amicitijs, post vicinatorib. cū cuius bus & ijs, qui publice socij atq; amici sunt, deinde totius cōplexu gentis humanæ. Quę animi affectio, suū cuiq; tribuens atq; hāc, q̄ dieo societatem cōiunctionis humanæ, munifice & aque tuēs iustitia dē. Iurisperiti huius gentis conuentus iu ringentiū esse dicunt, quo nimirū discrete gentes, & regna cōdita sunt. l. ex hoc iure. ff. de iust. & iu. Quin & p̄stus & cōmercia, quib. vtilitates inter hoīes cōicantur: Magistratus, itē qui hāc oīa ad normā iustitiae moderantur, ab eodē iure proficiuntur. Sed & scholæ, tam literariæ q̄ militares, collegia artificum & mercatorū, foedera itē, quę iustis legib. inter Reges, pri cipes, & ciuitates percutiūtur, & alię societates prophane, vel a iure ciuili ītroductæ, vel a Romanis imperatorib. ap. p̄bate, ī hoc ḡe licitorū conuētū numerāt. ff. de col. illic. l. j. vbi. Bar.

Illiciti quenrust̄ sunt, qui ad prophanandū & extinguendū diuinū cultum, impediendumq; protectum & salutem aīarū tū ad perturbandam Reipublicę quietē & tranquillitatem p̄hū tur. l. j. vbi Bar. de colleg. illic. l. j. c. de Monopolis. Cuiusmodi sunt cōuenticula latronū, Piratarū, Monopolarū, seditionis orū rebellū, hāreticorū & schismaticorum, & oīa collegia q̄ de iure nō sunt approbata. Et sunt duplicita: Occulta & manifesta occultat̄ q̄ in abditis & ab hoīū conuersatione remotis locis frequētāt. Cuiusmodi apud Romanos erat loc⁹, quę Bacchis sacrū esse dicebant, in quo q̄ Bacchis initiati erant nocturnos conuentus agebāt, ac promiscuos iter se coit⁹ viri atq; fœminē nudi exercebāt, quę sacra Bacchanalia ipsi vocabāt. Tit. Li. vii. li. 9. de bel. Mac. & Asia. De quo illud Poet. luuenal. Satyr. Qui Curios simulant, & Bacchanalia riuunt.

H̄is haud dissimilia sunt conuenticula & latibula Adamitarū & Picardorū quorū & ipsorū & promiscua cōnubia s̄ue runt: quorū oīum s̄. quoq; meminimus. Et nostra ætate Ana baptistæ clandestinas cōgregations in hortis & sylvis facientes, ipsi quoque promiscuam venerem exercuerunt, tū alia his etiam immaniora crimina perpetrarunt.

Manifesta cōuenticula sunt, q̄ ī locis publicis, & hoīum p̄spectui expositis, agitantur. Cuiusmodi sunt hāreticorū cōcilia bula, & seditionis orū cōuenticula: quorū multa in historiis cōmemorantur, ab Arrianis, alijsq; hāreticis oīim suis habita, vt Ariminense, Nicomedense vt in his. Tri. li. 5. c. 16. Et itē duo p̄ Athanasiū, vnū apud Tyrū, alterū apud Antiochiā Theod. li. 1. c. 30. Similiter vnū apud Seleuciam Isauriæ, & in vnū in Chalcedone p̄ Ioannē Chrysostomū Theod. li. 2. c. 26. & multa alia aliorū hāreticorum conciliabula fuerūt, in locis nō q̄ dem abditis & occultis, sed plerunq; tū hoīum frequentia, tū locorū celebritate in signiorib. congregata. Trip. x. c. 13. De p̄phanarū seditionū manifestis cōciliabulis nō eit opus, vt hoc loco longius veterum exēpla reperātur. Siquidē in oīum, vt opinor, recenti memoria herent, Schmal Kaldianorū in celeberrimis Germaniæ ciuitatib. habita conuenticula, quę adeo nō voluerūt esse occulta, vt quicquid quois tpe, in quois eorū Cōcilio decreuerūt, nō dubitarint, id ipsum libellis, p̄ tor mas Typographorū ī publicū editis, toti orbi facef manifetiū.

Inter illicitos igitur conuentus, onuenticula tēdīo: forū recte numerātū, quę ob id conuenticula & conciliabula vocamus, quia propria sunt hāc illicitorum conuentuum vocabula. l. conuentic. C. de epi. & cle. c. multis 17. dīt.

Ad remouendas igit̄ seditionū cās Inſrāles, viu & fraudē, his fere remediiſt̄ tremur. Primū, vt vim vi ppulsemus, & arte deludainus Etenim prudēris Irenarchæ officiū est, q̄ Lysāder de bono Duce dicebat, Vt quo leonina pellis nō attīgit, eo assuta vulpina contendat. Secundum, vt quos vim nobis armis intulisse constiterit, eos uictos armis quoq; spoliem⁹. Tertiū, vt veterū p̄incipū leges, qb. armorū vsus iter, if ad coēdā cauēdāq; seditionis orū vi & furorē renouēt. Ac d̄ armorū

v̄su variae qđē principū leges extāt: De iure Digestorū, armis tād v̄sū venationis, v̄l itineris, v̄l nauigationis p̄mittūt. In aliis vero casib. l. Iulia. de vi publ. tenēt, q̄ arma, tela domui suae in agroue, ī villave coegerit. l. j. ff. ad le. Iu. de vi. pub. Sed & arma ad defendēdū parata, hoc iure p̄mittūt. Nā q̄ telū salutis suę cā gerūt, nō v̄nī hoīes occidēdi cā portare. De iuī aut̄ Codicis inſcio & incōſulto principe, nemini armorū quorūlibet mo uēdorū copia tribuit. De iure vero Authē. priuatis oīū armorū, ēt ad defensionē paratorū fabricatio, & v̄lus interdī. De qua re lex Iustiniani imperatoris extat in Aut. de armis. §. fi. q̄ sic hēt. Prohibemus priuatos operari & emere arc⁹ & sagittas & spathas, & enses, q̄ vocare p̄uererūt semispatha, & q̄ vo cāt zanię siue lorice, & cōtos, & quolibet mō v̄l figura factas lāceas, & q̄ apud Isauros noīant̄ monocapia, & appellatos s̄tinos seu missilia. Insup & alpidas siue scura, & galeas seu casides: nō. n. ista alii cuidā iſtruere s̄linimus, p̄ter eos q̄ depurati sunt, in lacris n̄fis fabricēsib. Solos aut̄ fieri & vēdi a priuatis, et priuatis vēdi p̄mittimus, cultellos minores qb. nullus ī p̄dijs v̄t̄. De rusticis vero & mercatorib. sp̄aliter ad hūc modū. q̄ si tuit Fed. imperator in ti. de pac. ten. c. i. §. si q̄ rustic⁹. Si q̄ īquit rustic⁹ arma vel lāccā portauerit, vel gladiū iudex, ī cui⁹ p̄tāte repertus fuerit, vel arma tollat, vel viginti solidos p̄ ipsis recipiat a rusticō. Mercator negociādi cā p̄ puincia p̄etrāsiēs, gladiū suū suę sellę alliget, v̄l sup̄ vehiculū suū apponat, si vt que ledat īnocētē, sed vt a p̄done se defendat. Qđ si iḡt de iuī cōi armorū v̄sus priuatis oīb. interdictus est: quāto magis cōpreſfa & extincta seditione, legib. vel latis vel ferēdis cauēdū erit, ne seditionis arma vel fabricare, vel emere liceat, vel portare. Sane his remedij n̄fā ætate v̄si sunt, principes qđā p̄ seditiones tāt rusticorū multitudines, aduersus d̄fios suos paſſim ī Germania rebelliāt̄. Anno videlicet a restituta ſalute 1525. Primiū. n. armata & potēti manu multas rusticorū turbas, ī diuerſis ſuperioris Germaniæ partib. vt in Suevia, ī Oriētali Frācia, in Saxonia, & p̄ vniuersū fere traçātū Rheni, collectas, multis eorū milib. occidis fuderūt. Deinde armis quoq; ſup̄stitis & ī deditio: ſeceptos exuerūt, tū legib. quoq; latis armorū v̄sū ad certū ip̄s rusticis interdixerūt. Quartū ſremedīū erit, vt munitiones, id est, muros, turres, & mēnia ciuitatū ſeditiosorū: caſtra itē ſeditiosorū p̄cipū, Comitū & Nobiliū deſtruāt. Quo ſremedio ſape aduersus rebelles, Romanos imperatores v̄los ſuile legimus. Sic Fed. ſimperator, hui⁹ noīs. I. capto Mediolano, cū clā ciuitatis mēnia euertit. Nacl. li. 2. ḡnāt. 39. Sic Hēri huius noīs VII. quarūdā ciuitatū Italię, q̄ in p̄tinua rebello ne & inobedientia diu p̄aſtitirāt, mēnia demolitus est vt refert Platina in Clemēte V. Et Guiliel. ſimperator Siciliæ ciuitatē Bz rū ſūditus euertit: q̄a ciues illius Grēcis fauētes, nequissime p̄ ipsum conſpirauerant, vt Sigebertus ī Chronicis testāt̄. Eodē ſremedio v̄sus Rodulphas, poſtq; ſimperator electus, & a Romano p̄tifice confirmatus, rebellū motus in Suevia, Frāconia, & Alſatia, nec nō ī ḡbusdā prouincijs compreſſit, conuētū agens Erphordię, caſtra plus q̄ ſep̄raginta deſtruxit. P̄tro ad remouēdā cauēdāq; ſeditiosorū fraudē, vnicū & in ordine quintū ſremedīū erit, vt leges de interdictis ſeditiosorū Quēticulis latē, reuocentur. Ac de hāreticorū & schismaticorū p̄ueniculis, quę in v̄roq; iure cōſtituta sunt, diligenter a me ī libris de hāreticis & schismatis relata sunt: hoc loco eas tām leges cōmemorabimus, q̄ de prohibitis aliorū ſeditiosorū Quēticulis latē ſunt. Quale eit inter Canonicas Decretū ſillud Cōciliij Auctriānēsis. x. q. c. si q̄ cleric. Si qui Clericorū (vt nup in multis locis, per ſuperbiā, Diabolo instigātē, aetū ſuisse perpatuerit) rebellī authoritate ſe in vnū cōiuratione intercedēt̄ collegerint, aut ſacra inter ſe data, aut chartulā cōscriptā ſuif se patuerit, nullis excuſationib. p̄ ſūptio labat, ſed res deteſta, cū in Synodū v̄tū ſuerit, in p̄ſcriptores, iuxta pſonarū & ordinū qualitatē, a P̄tificib. q̄ tūc in vnū collecti ſuerint iduēti. Inter ciuiles aut̄ talis Archadij & Honorij extat. Cōſtō Cōueticula illīcītā ēt extra Ecclesiā in priuatis ēdib. celebrari p̄hibemus. proſcriptionis domus periculo imminēt̄, ſi dōs eius ī ea Clericos, nouā ac tumultuosa cōuētūla extra Ecclesiā celeb̄at̄ ſuſcep̄it. Et alia itē Fed. ſimperatoris in ti. de pa. te. iur. fir. §. cōuēt̄. q̄ ſic hēt. Cōuētūla quoq; ī ciuitatib. oēfq; cōiurationes & extra, ēt occaſione parentē, & inter ciuitatē & ciuitatē, & inter pſonā & pſonā: ſue inter ciuitatē & pſonā, modis oīb fieri prohibemus, & in p̄tēritū factas caſsam⁹, ſingulis cōiuratorū p̄ēna vnius libere auri puniēdis. Itē alia Martia. ſimperatoris. l. denunciamus, C. de his qui ad Eccl. cōf. De nunciamus, inquit, vobis oīb. vt in ſacrolanci. Ecclesiis, & in alijs quidē ſenerabilib. locis, in quib. cū pace & quiete vota cōpetit celebrari, abſtineatis ab oī ſeditio: nemo cōfam̄ationib. vtatur: nemo moueat tumultū, aut imperiū cōmittat, vel cōuētūla collecta multitudine in qualibet parte ciuitatis, vel vici, ī cuiuscunq; loci colligere aut celebrare conēt̄. Sciat ſane oēs, q̄ ſi alijs ī hīmōi Edicti normā aut agef aliqd, aut ſeditionē mouere tētauerit, ultimo ſup̄picio ſubiacebit.

B E R N.

B E R M O N D I
 CHOVERONII CAE SAREI
 PONTIFICIIQ. IVRIS DOC.
 PRAESTANTISSIMI,
 IN SACROSANCTIORIS LATERANEN. CONCILI
 (CONCORDATA VOCANT)
 TITVLVM DE PVBLICIS CONCVBINA.
 commentaria.

PRÆFATI ONES IN TITVLUM DE PVBLICIS CONCVBINA.
 concubinarijs in concordatis.

S V M M A R I V M .

- 1 Matrimonia principaliter ratione prolixi procreanda contrahuntur, & secundario propter utilitatem publicam.
- 2 Matrimonium non causa libidinis, sed propter liberos procreandois institutum fuit, aliter diceretur connubium.
- 3 Virginitas existens in Maria principem mundi se felliit.
- 4 Deus licet omnia possit, tamen virginem post ruinam suscitare non potest.
- 5 Virgines gentiles magis mori maluerunt, quam obedire carni, quod pluribus probatur exemplis.
- 6 Sanctius esset a præsenti vita migrare, quam in desideriis carnalibus viam ducere.
- 7 In India est quedam regio, in qua nulla libido reperitur, nulla sunt coniugia, nullique homines nascuntur, & nisi ibi quis castitatem seruauerit, perpetuo exilio datur.
- 8 Sacerdotii officium, sicut imperium a Deo processit.
- 9 Presbyteri in suis dominibus tenentes concubinas duo grania committunt.
- 10 Deo magis placet genitus pororum, quam cautus presbyterorum luxuriam.
- 11 Presbyteri peccata hominum suis precibus comedere debent.
- 12 Qui sordidus est ulterius sordes purgare non potest.
- 13 Decima instituta sunt, ut sint in cibum sacerdotibus.
- 14 Sacerdotes non secundum carnem, sed secundum spiritum vivere debent.
- 15 Opera carnis sunt fornicatio, incontinentia, & similia.
- 16 Sacerdotibus. Antiqua permittebatur posse frui suis uxoribus causa sobolis procreanda tantum.
- 17 Meretrici adhærens unum corpus cum ea efficitur.
- 18 Peccatum quocunque fecerit homo, extra corpus est, qui autem forniciatur in suum corpus peccat.
- 19 Presbyteri occidentales obligantur ad perpetuam continentiam.
- 20 Presbyteri etiam Graci non possunt uxores sibi copulare.
- 21 Apostoli pascebant uxores de mercede prædicationis.
- 22 Presbyteri occidentales quare ruerunt castitatem, quatuor assignantur rationes.
- 23 Clerici concubinarii incident in adulterium, sacrilegium, stuprum, incestum, contra naturam est que pena imponatur istis criminibus ex pluribus demonstratur.

A tres antiqui (ut refert Ambrosius in libro de virginib.) attestant virginitatem esse templum Dei: quoniam Christus cum voluisse assumere carnem, matrem suam, ex qua nascetur, virginem esse voluit. Et licet matrimonia prohibantur ea principia intentione procreandas sobolis: quia erat unum de tribus bonis matrimonij, & in hoc versat publica utilitas. I. hoc modo. ver. utilem reipublicæ causa sobolis procreandas, ff. de cond. & demon. & idem refert Calistratus in l. liberorum appellazione in ver. qui uxores ducunt voto, & animo liberorum procreandorum, ff. de verb. & rerum signi. refert etiam August. in li. 2 de bono coniugali, & quod matrimonium contractum sine spe prolixi, non matrimonium, sed connubium dicitur. Fuit enim institutum matrimonium non causa libidinis: sed propter liberos procreados, ut habetur in princ. Genesis, & Leuitici 21. ca. vbi legitur, quod in lege Mosayca non erat permisum coniuges de scorto accipere, aut viduas repudiatas, nec est virgines nisi duxerat causa procreandas sobolis & sic concubitus matrimonialis erat a peccato immunis.

Attamen Dominus noster IESVS Christus a tali cōmixtione nasci recusauit nobis apertissime declarans sibi magis placere virginitatem quam continentiam coniugalem, ut est apparer de Beato Ioanne Euangelista, quem Christus præcoeteris Apostolis dilexit, & cum tanquam familiarem elegit, eo, quod castitatem seruasset, & virginitatis lilio decoratus esset, quæ est virtus animi, & secum comitem habet scriptitudinem, & qui virginitatem habet, fortitudinem habere conuincitur. 3 illa est ergo quæ existens in Maria principem mundi se felliit:

illa etiam, quæ inter cœteras animi, virtutes seruari debet intata: quia si semel fuerit amissa, restitu non potest, vt est tex. in l. vñica, C. de rapto. virgi. vbi dicitur quod mulier corrupta, & violata restitu non potest & glo. ibi dicit quod etiam Deus facere non potest, quod illa, quæ fuit corrupta, non sit corrupta: tunc Deus omnia possit. tamē post ruinam virginem suscitare non potest, & ad illam gloriam concordat alia gl. in ca. super eo. de bigam. quod dictum refert etiam Hieronimus in epistola ad Eustochium, ut habetur transumptu in ca. si Paulus Apostolus. 32. q. 6.

Præterea hoc probant monimenta priscarum virginum, quæ plures secundum carnem viuere contempserunt: & magis maluerunt mori, quam obedire carni. vnde apud Romanos virginis quæ secundum carnem viuere contempserunt, in maxima reputatione habebantur, ut patet de duabus filiabus Romanis, quarum mater vocabatur Cedasa, quæ cum (absente patre) duos iuuenes prætereūtes iure hospitalitatis suscepisset. ipsi quoque iuuenes non indulserunt honori filiarum: sed diligenter virginibus nocte violentiam intulerunt propter quod stultum dicitur virginis mutuis mucronibus se considerūt: patet etiam de illa virgine, quam hostis Macedo corruerat, quæ modicum dissimulauit violentiæ sibi factæ desolatorem: & nihil minus tandem suum violatorem iugulauit, & mox gladio (et ipsam interfecit, nolens, perdita virginitate, ducere vitam).

Quid exempla ista designantur? nisi, quod carni non est assentiendum: quinimo melius foret a præsenti vita migrare, quam in defyderijs carnalib. vitam ducere: vnde Apostolus ad Romanos octauo dicebat, qui in carne sunt, Deo placere non possunt. & ad Galatas. 5. spiritu ambulate, & defyderia carnis non perficietis, & Apostolus primæ Corin. septimo, virgo cogitat, quæ domini sunt, ut sit sancta corpore, & spiritu.

Videtis ergo quanto affectu veteres castitatem amauerunt, ut etiam narratur de quadam Graeca sœmina Hypo, nomine, quæ cum hostium classe esset excepta, in mare se abiecit, ut morte pudicitiam tueretur. narratur etiam de quodam, qui filiam suam interfecit eo, quod Apius Claudius violenter ad stuprum ipsam inducere volebat: malebat enim pudicæ filiæ esse interemptor, quam pater corruptæ.

Narrat præterea Ambrosius in libro de virginitate. capitulo tertio, de Pelagia quæ cum esset apud Anthiocomum ætatis quin decim annorum, & prædonibus circunceptam se videt: matre absente suisque sociabus in aqua se proiecit malens mori quam violari.

Scribit etiam Solinus libro, octauo. tquod in India quædam est regio in qua nulla libido inuenitur atq; petulatiā ignoranti homines: itaque nulla sunt coniugia nullique nomines ibi nascuntur: & tamen ibidem plures coniugantur: nullus tamen ibi admittitur, nisi castitatis meritum prosequatur, quæ castitatem, nisi quis seruauerit a predicta regione submoctetur, & perpetuo exilio datur: recitat insuper contra Iouinianum Hieronymus, qualiter Duylius uxorem tantæ continentiae duxit, ut omnibus continentibus esset exemplum accidit, quod is iam senes & trementi corpore in quodam iurgio audiuit exprobari sibi quod os totidem haberet, quo auditio ad uxorem accessit ipsam redarguens cur sibi hoc non intimasset, quæ respondit fecisset (inquit) nisi putas omnibus viris sic os olere, ecce quanto pudicitia quæ nunquam alterius uiri flatu sensit.

Si igitur virginitas inter plebeios obtineat lillum, & coronam uirtutes, multo fortius continentia, & castitas a clericis in uiolabiliter uenit obseruanda, quoniam uitam Angelicam ducere debent ipsi enim Angeli Dei appellantur, ut refert Hieronimus super Malachiam. cap. 2. co. tquia officium sacerdotii sicut imperium a Deo processit in authentic. quomod. opor. epi. column. prima, ergo talem dignitatem sacerdotalem luxuriosis amplexibus ac aliis immundis & libidinosis actibus prophanare & maculare non debent, ne id obijciatur quod habetur Ezechielis. cap. 22. in quo dicitur sacerdotes contempserunt legem meam & polluerunt sanctuaria mea, & inter sanctū, & prophanum non habuerunt distantiam: & inter pollutum & immundum nusquam intellexerunt.

¶ Qui ergo presbyteri focarias, seu concubinas in suis dominibus tenent duo grauias committunt: primo Dominicum corporis maculant.

Secundo populum, & Ecclesiam scandalizant. Maxime si ex tali illicito coitu habeant spurios, quos coguntur alimentare de Christi, & pauperum patrimonio. Vnde propter uitam in pudicam, & luxuriosam talium sacerdotum Christus plerumq; ad preces nostras & oblationes aures dedita cōuertere: & nostra sacrificia cōtemnit, & holocausta tanq; abominabilia respuit orationes nostras non audit, dicente propheta non accipiā sacrificiū de manib. uestris, quia polluti estis. Vnde refert Augusti. 10 tquod Deo mugis placet rugitus leonū sive rugitus boum, uel grunis porcorū, quæ cantus presbyterorū luxuriantium. Viri enim

Bermon.Chouer. De publ. concub.

ecclesiastici ad hoc deputati sunt, ut in castitate Deo famulentur.

Quale enim erit obsequium illorum, si mens polluta fuerit? aut quomodo sacrificium offerent Deo, si eorum vita maculata extiterit.

Sed quare est, quod sacerdotes tot luxurijs inquinantur? r̄ detur propter consortia, conuiua, & cum mulieribus colloquia & secretas confabulationes: quia talia sunt præludia venneris, & sacerdotes lasciva voluptate corrupti, quia inquit Hieronimus Gladius igneus species mulieris: nam qui tangit pisces, ab ea coinquinabitur. ideo asper atque rigidus & brevis cum mulieribus est habendus sermo. Fugienda est ergo libidinis occasio, vt sacerdotes, non in carne, sed in spiritu sint; & ne memoriam in mulieribus ponat, prout legitur de Acerno Abate, quod cum mulier quedam sibi postulareret, vt in oratione haberet eius memoriam ipse respondit rogo. Deum vt ipse memoriam tuam auferat de corde meo. in admiracionem res ista deduci non debet si his temporibus Christus nobis iracutus, si tot flagella sua iracundie nobis immittat: si tot varias, & graues tribulationes patiamur, si tot discrimina belli, pestis, & inferilitatis nos aggrediantur. apertum est enim pro peccatis Christum pro suos sacerdotes debere placari, ad quos spectat pro peccatis populi orare, & illos apud Deum mediatores existere, & peccata hominum comedere, & suis precib. ea debent consumere, vt refert Hieronimus in cap. quia sacerdos. 10.q.1. & in cap. nulli. 3. q. 1. sed propter eorum vitam luxuriosam Deum, quem deprecantur, irritant iuxta dictū Gregorij dicentis: cum his, qui displicet, ad interdum mittitur ira in animus proculdubio ad deteriora prouocatur eorum incōtinentia tales sacerdotes concubinarios coram Deo deprecari reddit indignos in tātū, vt etiam pro propriis peccatis exorare non possunt. qualiter enim pro peccatis aliorum deprecabuntur, qui pro propriis Deum non valent reddere placabilem.

11

Apparet ex prædictis, quod sacerdotes ab eorum spurciis debent primitus mundari, quam alios a suis delictis mundare valeant maxime a fornicatione, & concubinatu publico, vel occulto, quæ non tantum corpus, verum etiam animam maculat: ideo apud vulgares natum est illud adagium quod qui sordidus est, ac immundus, quo modo alterius sordes purgare poterit? quod dictum legitur ecclesiastici. 3. cap. in quo dicit ab immundo quis mundabitur? quoniam Deus ex fornicatione sacerdotis quamplurimum irritatur eo, quia sacerdoti continentia, quam tempore sua ordinationis Deo promiserat inanem, & vacuam facit. refert enim Inno. secundus ita fuisse statutum in concilio Tolentano nullum debere recipi in sacerdotem, nisi cuius castitas ante susceptum ordinem fuerit approbata, quod si concubinam ex post repertus fuerit habere, officio, atque beneficio ecclesiastico carere voluit, ex quo tacite in collatione suorum ordinum seipsum obligauit ad perpetuam continentiam, quam si violare presumperit, non Christum, quem in extremis sperat iudicem aduersarium, sed seipsum fecellit.

12

Lege enim nedium canonica verum etiam diuina presbyteri maxime habentes curam animarum ex debito officij tenentur pro suis parochianis exorare, a quibus decimas, oblationes, & ceteras eleemosinas percipiunt: instituit enim Deus decimas, vt sint in cibum sacerdotibus in domo domini, vt legitur numerorum 18. ca. inhibet ibi Deus sacerdotibus dicēs, nihil aliud possidebunt decimarum oblatione contenti: quas in usus eorum, & necessaria separauit, quod hodie a sacerdotibus nostris non obseruatur quoniam veri negotiatores rurales, & mercatores effecti sunt & dicitur in eodem textu, quod qui mundus est, illis decimis vescetur, & non alias. Dolose ergo, & fraudulenter in interitum eorum animæ tales sacerdotes beneficiati decimas, & oblationes a populo accipiunt: ex quo pro peccatis suorum parochianorum non orant. nec pro eis sufficiētes sunt orare. vnde Deus loquens sacerdotibus immundis Esayæ cap. primo dicit facta vestra sunt mihi molesta & cum exten deris manus vestras, auertam a vobis oculos meos. & cum multiplicaueritis orationem vestram, nō exaudiā: quia immundi, & polluti esis.

13

Sic etiam loquitur dominus ad sacerdotes per os Malachi⁹ Prophetæ c. 1. dicentis non est mihi in vobis voluntas, & munus non suscipiam de manu vestra.

14

Caveant igitur viri ecclesiastici, vt non secundum carnem sed secundum spiritum viuant: quia (prout dicit Apostolus ad Romanos. octauo. c.) qui in carne viuunt, Deo placare non possunt. illi autem dicuntur viuere in carne, qui operatur secundum carnem: ei si queratur, quæ dicantur opera carnis.

15

Respondetur quod fornicatio, immundicia, & impudicitia: talia enim opera in viris ecclesiasticis reperi non licet: yn de beatus Iacobus in sua canonica loquens ad eos ait morti-

ficate membra vestra, quæ sunt super terram, ne incidatis in fornicationem, immundiciam, libidinem & malam concupiscentiam: quia propter talia venit ira Dei in filios in crudelitatem.

Quid enim magis maculat, & denigrat sacerdotes, quam immunda conuersatio sordidarum concubinarum: quid enim vilius est presbyteris, & quid sordidius, quam more porcorum libidinosis, & luxuriosis amplexibus delectari? quid enim fortidius est illis se meretricum & concubinarum reprobato cubitu damnabiliter commisceri.

Præterea curare etiam debent sacerdotes, ne viram ducant impudicam sequentes exemplum aliorum Apostolorum domini nostri Iesu Christi, qui prius quam fuerint assedit dignitatem sacerdotalem a suis propriis vxoribus abstinuerunt & qui tempore suæ vicis, id est, hebdomadæ in templo ministrabat, non erat sibi fas frui concubitu sua legitimæ vxoris, vt talis sacerdos liberius, & mundius valeret diuinis monasterijs intendere & finita sua hebdomada, illi sacerdoti permisit, ut posset frui vxore sua causa sobolis procreandæ tantum: ergo multo fortius sacerdotes nouæ legis (quisbus matrimonia etiā cum virginibus interdicuntur) debent se ab immundis, & corruptis meretricibus, & concubinis abstinere.

Hæc decisio fortificatur, quia in veteri testamento, qui erat destinati ad portandum archam foederis domini, debebant prius ab immundicia cuiusque fornicationis esse mundati, & sanctificati, vt habetur primi Regum cap. octauo, sanctificarunt Eleazarum, vt custodiret archam domini: & etiam primo Paralipomenon. cap. 15. sanctificati sunt sacerdotes, & Leuitæ, vt portarent archam domini: ergo multo fortius sacerdotes nouæ legis debent ab omni spurcitia esse mundi, qui non archam figuratam, sed fidem catholicam, ecclesiam, & corpus verum Christi habent custodire, portare, atque sumere: mundi ergo, qui fertis vas domini.

Talis reverentia, & mundicia in archa Mosayca debebatur propter tabulas Moysi, & virgam Aaron, quæ in ea repositæ seruabantur: quia digito Dei scriptæ erant: hoc idem probatur Exodi. 19. cap. vbi Dominus iussit filiis Israhel per os Moysi a suis propriis vxoribus per triduum abstinere, vt liberius deuotio, & orationi intendere possent multo magis sacerdotes nouæ legis debent se abstinere a libidinosis amplexibus.

Præterea fortius demonstratur Exodi. duodecimo, cap. nam filii Israhel in memoriam suæ liberationis de Aegipto singulis annis coluerunt edere agnum pascale vnde dominus per os Moysi præcepit eis, vt comendantibus eum lumbos pre cingerent per quæ nobis figuratur, quod sacerdotes nouæ legi similes agnum pascale, hoc est sanctissimum corpus Christi debent esse mundi corpore sicut & mente, quod idem habetur Exodi. 30. ca. postquam Moyses iuxta præceptum domini perfecit tabernaculum foederis, præcepit dominus, vt iuxta altare tabernaculi fieret labrum æneum, id est, vas aptum ad lauandum, vt quando Aaron, & eius filii vellent in altari Domini sacrificare, prius lauarent pedes & manus, & immaculati, & mundi in conspectu domini assisterent, per quod clare nobis demonstratur, quod sacerdotes nouæ legis prius quam ad consecrandum Dominicum corpus accedat a spuctitia per confessionem, & poenitentiam debent esse mundi: quoniam leuitici. vigesimo quinto. cap. dominus loquens ad filios Leui ait. docebitis filios vestros, & caueant immunditia & non morientur in sordibus suis estote sancti: quoniam ego sanctus sum: & hoc idem habetur Exodi. vigesimo primo, vbi dominus loquens sacerdotibus dicit, qui incensum, & panes offerunt Deo suo Sancti erunt vnde dominus ad Moysem loquens dicit loquens ad Aaron homo de semine tuo, qui habuerit maculam non offeret panem Deo suo. nec accedat ad ministerium eius.

Nec similiter eadem lege erat permisum offerre animalia immunda, & maculata. imo expresse erat prohibitum, vt habetur Deuteronomij. septimo. capi. non immobilis domino bouem ac ouem vbi sit macula, quippiam vitij, quia ab hominatio est domino tuo. & legitur Leuitici. decimo sexto, ca. vbi dominus iussit eum qui semine pollutus erat castra Israhel usque ad uesperam ejici: nec dignus erat ad templum domini intuire donec sanctificaretur & mundaretur.

Ergo multo fortius sacerdotes nouæ legis qui in suis domibus non uerentur publicæ tenere, & nutritre concubinas debent eiici a templo, & ministerio altaris, donec per confessionem, & poenitentiam eorum maculam & spurcitiam purgauerint.

Fortificantur prædicta quia (ut superius dictum extitit) in prioritia ecclesia prohibatum non erat sacerdotibus ac aliis ministris altaris commisceri cu suis legalibus uxoribus quibus tam ab ecclesia occidentalibus prohibatum fuit iuxta canones sanctorum patrum ne amplexibus matrimonialib. utant. ergo quædam gis a meretricibus & concubinis abstineret debet. unde Apostolus

Tractatum Tomus XI.

146

lus Thimotheo.3.ca.scribens qui erat presbyter, & episcopus eū præcipue hortabatur ad seruandam castitatem, & cōtinentiā. Sic inquiens, oportet episcopos:diaconos, & presbyteros esse pudicos: & Apostolus loquens presbyteris ad corinthios quā to sit dicit:nescitis,quia templum Dei estis & spiritus in vobis, eo quia præciōsum corpus Dominicum in suis corporibus recipiunt, ergo corpora sua immaculata custodire debent:quod facere non posseunt si amplexibus cōcubinarijs fruantur:quoniam (ut ait Apostolus primā ad Corinθios.6.cap.) qui adhæret meretrici, vnum corpus cum ea efficitur. nam omnia, & q̄ cuncte peccata, & animam tantum, & non corpus maculat, sed fornicatio vtrunque iuxta sententiam Apostoli ad corinthios.6.dicentis omne peccatum quodcumque fecerit homo extra corpus est:qui autem fornicatur, in suum corpus peccat caueant ergo sacerdotes, corpus suum, quod est templum Dei & habitaculū spiritus sancti ne per carnis concupiscentiam malent, ac diffamant, sunt enim membra Christi ergo mēbra meretricis efficere non debent.

Et nedium leges Apostolorum, verum etiam ciuiles statuerunt obseruare castitatem eos qui ecclesiasticam elegerunt p̄fessionem eis interdicendo consortium concubinarum, vt est casus in l. qui cum. C. de episcop. & cleri. ea ratione ne castitatem seu mundiciam quam ex voto seruare tenentur, quo usummodo corrumpere, aut maculare presumant, refert etiam imperator in §. si quis autem monachus. in Authentico de monachis colla. j. quod sicut clerici in sacris ordinibus constituti prohibentur contrahere matrimonium qui contractus erat actus ciuilis, & permisius vtraque lege ergo multomagis prohibentur secum tenere concubinas. fortificatur per tex. in §. clericos. in Authen. de sancti. episco. vbi clerici ordinari prohibentur, nisi sciant literas, & rectam fidem habeant nec etiam concubinam, nec bastardos ergo multo fortius iam promotus prohibetur tenere concubinam, quæ decisio obseruatur apud sacerdotes gentilium seu paganorum, qui secundum eorum ritum continentiam custodire tenebantur. ideo in Thimo Platonis ponit ut legitur, quod illi, qui dignitate sacerdotali erant præpositi in ciuitate Atheniensi a coetero populo separabantur, ne eorum castitas macularetur.

Hi igitur sacerdotes idolorum, seu simulachrotum se a libidinis amplexibus abstinebant ergo multo fortius facere tenetur sacerdotes nostri qui dictum corpus Dominicum conservant.

Videmus etiam, quod in ecclesia occidentali nunquam licitum est clericis in sacris constitutis matrimonium contrahere vel si iam contractum † erat ante susceptionem ordinū non debent vti amplexibus coniugalibus: sed inuiolabiliter, perpetuam debent obseruare castitatem, vt statuit Lucius papa prout habetur transumptiue. i. ca. ministri altaris. 81. distin. sed non talem castitatem in suis ministris obseruat ecclesia orientalis, quæ matrimonio per prius contracto secundum eorum ritum libere amplexibus cōiugalibus potest vti, licet si temel ad sacros ordines promotedi fuerint deinceps non possunt sibi vxores copulare. † sed ad perpetuam continentiam obligant. Et ista decisio facit contra plurimos, qui fronte inexagitata asserunt presbyteros Gr̄cos posse contrahere matrimonium. quod falso est vt statutum fuit in sexta synodo Nicena quæ habetur. in capitu. si quis eorum vigesima secunda distinctio. & in capitulo. cum olim. extra de cleric. coniuga. & ideo in illa ecclesia orientali, qui non possunt continere, & desiderant ad sacrum ministerium altaris ascendere cauti sint, vt priusquam ad ordinem presbyteralem deueniant vxorem ducant. & ista est differentia inter ministros ecclesie orientalis, & occidentalis. Præterea refert glossa in c. omnino. 31. distin. in verbo Pauli Apostoli. † quod Apostoli secum ducebant vxores, vt eis seruirent in cibis parandis: & ab eis pascerentur de mercede p̄dicationis, & non vt copula carnali vterentur, quod dictum tollit Panor. in c. consultationi. extra de frig. & male. subiiciens quod vxores Apostolorum caste, vt sorores viuebant: si ergo actus coniugalis, qui est ciuilis, & legitimus sit secundum canonicas sanctiones sacerdotib⁹ prohibit⁹, certe multomagis in eis videtur prohibit⁹ omnis actus meretricialis, & concubinatus, qui vtraque lege est damnatus.

Et si queratur quare est, quod in concilio Niceno statut⁹ fuit per ecclesiam occidentalem, quod eius ministri teneantur deuouere castitatem: & debeant abstinere ab vxoribus p̄ prius legitime habitis: respondetur, quod plures ex sacris canonibus possunt elici rationes: prima est, quia mariti sunt ea conditio nati, vt omni casu studeant, quo modo eorum vxoribus cō placere valeant: ergo minus possunt cogitare quæ ad diuinū seruitum spectant, & hanc rationem ponit Innocentius tertius in cap. diuersis fallacijs. extra de clericis coniugatis. p̄ qua facit dictum euangelicum Matthēi sexto capitulo. nemo potest duo bus dominis seruire: quia aut vnum odio habebit, & alterum

diliget: nec potest quis Deo, & Mammonæ simul seruire.

Secunda ratio, quia impossibile est, quod aliquis voluptatis, seu carnalibus desiderijs, & diuinis, seu ecclesiasticis seruitijs simul deuote vacare posset q̄a Cithara cum psalterio male concordat: & sic vita actualia, sub qua viuere videntur illi, q̄ habent vxores, non bene conuenit cum vita contemplativa, secundum quam sacerdotes viuere debent.

Tertia ratio, quia qui Deo dedicatur non in partem, sed in totum dedicari deberet: sed iuxta decretum Apostolicum quod recitat in concilio generali in c. non deberet extra defensan. & affini. in quo dicitur, quod maritus non habet potestatem sui corporis, led vxor, & econtra: ergo in potestate mariti nō est, obstante vxore se in totum Deo dedicare: qua ratione secundum decreta canonum constitutum est, quod si matrimonium fuerit consummatum per copulam carnalem, alter ex coniugibus non potest vouere castitatem, aut religionem ingredi, nisi alter consentiat: & similiter castitatem, & continentiam obseruet, quarta & ultima potest esse ratio, quia presbyteri corpore, sicut & mente debent esse mundi, quæ mundicia non videntur esse in coniugibus, licet copula matrimonialis sit immunis a peccato, quæ ratio auctoritate veteris testamenti probatur de Ozia rege Iuda vxorato, qui cum semel in templo officium presbyterorum exercere velleret, accepit incēlum vt iuxta altare domini adoleret: ab Acharia Propheta, & a ceteris presbyteris fuit prohibit⁹, ne talia faceret.

Ipse autem eorum prohibitionem contemnendo suis proprijs manibus accepit incensorium, seu thurribulum, vt adoleret: ea punitione fuit punitus q̄ in fronte sua indilata orta fuit lepra, quæ cum usque ad ultimum spiritum vitæ comitata est.

Videtis ergo quomodo vtraque lex in sacerdotibus laudat continentiam, & concubinatum damnat: & ea, quæ supra dimicimus, non propter omnes, sed propter certos concubinarios clericos dicta sunt: qui graue in ecclesia Dei, & populo scandalum generant: vnde alij qui sunt bona vita, & castæ conuersationis a laicis contemnuntur, & populo sunt fabula: scire n. debet viri ecclesiastici seculares, & rusticos ea conditione esse, vt si aliquid in honestum a quibusdam clericis perpetratum sit omnibus alijs obiicitur: & vt paucis multa comprehendant, & tanta gravia scandala per clericos concubinarios, maxime publicos euenire solent, vt vix grauiora, reperiri possint: quæ hic gratia clarioris doctrinæ enumerare licet.

Primo clerici concubinarij † dicuntur committere crimen adulterij ea ratione: quia presbyteri in assumptione sacerorum ordinum despontant spiritualiter. & in sponsam accipiunt sanctam, & immaculatam ecclesiam, cui in collatione dictorum ordinum promittunt, & iurant, saltem implicite, continentiam seruare. aliter non essent ordinandi, vt est tex. in §. sanctissimus, in versiculo si vxorem, aut concubinam in Authentico de monachis.

Præterea in collatione, seu institutione beneficiorum clerici iurant deseruire in debitis obsequijs ecclesiæ, quod debite, & salubriter facere non possunt, si concubinas habeant, vel saltem a ministerio altaris abstinere debent, quod nostris temporibus male obseruatur per Episcopos, & eorum vicarios, q̄ in collatione ordinum, vel beneficiorum clericos nō monet vi caste viuant, sed potius ad bursarum euacuationem, quam ad mores, & doctrinam illorum respiciunt.

Si igitur maritus carnalis fefellerit fidem sponsæ mulierem carnaliter cognoscendo incurrat crimen adulterij: ergo quanto magis crimen adulterij incurrit, qui fidem coniugi spirituali, hoc est, Christo, & fidem ecclesiæ, quam promisit, violare p̄ sumperit, & credo quod nemo sanx mētis dubitat, quod gravis est violare sponsam Christi quam proximi. Apparet ex p̄missis quod cum presbyteri per votum continentia Deo sint dedicati hoc est sacrati, certe si separant adeo per copulam carnalem eos esse sacrilegos, nuptiarum etiam spiritualium autoritates canonum sicut & legum attestantur, & sic clerici concubinarij in crimen adulterij & sacrilegii incidere videntur, prout infra latius de concubitu sacrilego declarabitur.

Tertio sacerdotes concubinarij incident in crimen stupri, quod pprie dicitur illicita virginis defloratio, vt si corruptus virginem corrumpat. vel si alijs cum corrupta virginitatem suam corrumpat. vel vterque virginitatem corruperit & ideo si ante, assumptionem ordinis sacerdotalis presbyteri erant priuati virginitate tamen per assumptionem dicti ordinis videntur redintegrati, q̄ gratia sancti spiritus esse & noui homines: vnde si ex post sacerdotes fornicationibus, & amplexibus, venereis corpus eorum polluerint, nō est dubium, quin in crimen stupri incident.

Quarto presbyteri concubinarij incident in crimen incētus Tra. Tom. XI. T 2 maxime

Bermon. Chouer. De publ. concub.

maxime si cum parochianis, aut filiabus spiritualib. quas de sacro fonte Baptis: natis leuauerunt, vel baptizauerunt, vel eas de confessione audiuerunt, quia per prædicta patres spirituales effecti sunt: & tanta iuno maior inter eos videtur attinencia, quanta est in patre carnali c. omnes. 31. q. 1. vnde secundū canones pœna graui sunt puniendi.

Quinto sacerdotes concubinarij incident in crimen cōtra naturam. patet quia virtusque lex dignitatem sacerdotalem appellat sanctam & immaculatam. cum uno respectu cēseatur dignior quam ministerium Angelorum: quia nec Rex, nec Imperator terrenus, nec Angeli, nec virgo Maria talem habent potestatem consecrandi Dominicum corpus: vnde beatus Petrus in sua canonica dicit vos estis genus electum, regale sacerdotium, quasi innuens regnum & sacerdotium in personis sacerdotum conuenire: cum ergo illud, quod est natura sit mundum, & immaculatum, fugiat illud quod est sordidū & immundum: ideo maculare illam dignitatem sacerdotale illicitis & libidinosis amplexibus est contra eius naturam, quia sacerdotes secundum canonicas sanctiones quantum ad matrimoniales amplexus mortui finguntur.

Sed quod est mortuum generare, vel generationis actus exercere naturaliter non potest. Patet ergo, quod presbyter concubinarius illis respectibus dicitur committere peccatum contra naturam. imo etiam in crimen homicidij incident sacerdotes concubinarij: quia per eorum scelus animas, nedum proprias, verum alienas in damnationem, & perpetuam mortem miserabiliter pertrahunt: quia secundum sententiam Apostoli stipendia peccati mors est: scilicet animæ. Si igitur qui corpus occidunt rei homicidij iudicantur: ergo multo magis illi, qui animam occidunt: quoniam grauius est occidere animam, quam corpus & sic anima occiditur per peccatum, non autem per virtutem occidi potest iuxta sententiam Christi dicentis, nolite timere eos, qui corpus occidunt animam autem occidere non posse: incident similiter in crimen apostasie: Apostatare enim secundū regulas grammaticorum dicitur recedere a suo gradu, ordine, statu, vel dignitate. & secundum Etymologiam vocabuli apostata dicitur quasi retrocedens & ideo cum clericus, vel religiosus habitum clericalem, vel religiosum dimittit. Apostatare dicuntur: nec reperitur maior apostasia, vt adeo pratis operib. recedere, ac amplexibus meretricibus adhaerere: vnde ecclesiastici. 19. ca. dicit Salomon, quod vinum, & mulieres faciunt apostatare sapientes.

Apparet ergo ex prædictis, quod uno coitu sacerdos fornando incident in adulterium, stuprum, incoëstum, sacrilegium, & peccatum contra naturam. de quibus in specie videndum est, & de pœnis, & scandalis, quæ obueniunt & imponuntur pro prædictis delictis, tam laicis, quam viris ecclesiasticis secundum dispositionem iuris diuini, canonici, & ciuilis: & demum & neminem ad declarationem ipsius tituli de publicis concubinariis qui ita copiose, & ingeniose commentatus fuit per egregium dominum utriusque iuris censem Rebuffi, vt vix nihil, aut parum ulterius dicendum sit: attamen plerunq; cogitauit, quod avaritia solitus temporis est honesta: & nihil excusat sine labore, vel quicquam laudabile fieri potest: cum generosum spiritum labor nutrit: cunctam autem maliciam docuit ociositas, nec a quoquam ambigendum est, quod labor studii multos ad alta extollit. & ignobiles nobiles facit. sopor autem & pigritia nullum: nec me latet, nec etiam vos lateat, quod legitur ecclesiastici. 12. capi. quod faciendi & describendi multos libros nullus finis reperi potest: & interdum qui faciunt illos, & scribunt multos habent emulos, qui vel ex imbecilitate ingenij, quia tot sunt artis hostes, quot sunt ignorantes. vel forte incitati ex quodam stimulo inuidiae eorum scripta: licet sint ciuilia quadam tamen lingua detractoria illa reprehendunt, & condemnant aliisque in alterius grassatur ingenium: contra quos exclamat Esaias quinto. Ve vobis inuidiosis, qui dicitis bonum malum & lucem facisis tenebras. Rogo tamen vos, ingeniosi auditores, vt nostram, prout benigne noueritis, excusaris, & corrigatis ignorantiam, & illam in melius emengetis: & quia forniciatio cum omnibus suis speciebus per vniuersam terram quamplurimum frequetatur: cum hodie ob fragilitatem naturæ difficile sit talem furorē refrrenare, merito in exquicidis pœnis, & qualitate dictarum specierū, materia nos reddet esse prolixum.

De fornicatione in genere. Rub.

S V M M A R I V M.

1 Fornicatio large, & stricte accipitur.

2 Fornicationis derivatio.

3 Fornicatio alia duplex, alia simplex.

- 4 Fornicatio alia carnalis, alia spiritualis, alia mixta.
- 5 Fornicatio carnalis est duplex.
- 6 Fornicatio alia est notoria, alia occulta, alia presumpta.
- 7 Liberi sacerdotis inducunt testimonium notorietatis, nec requiritur alia probatio.
- 8 Vxor per notoriam fornicationem potest dimitti a marito.
- 9 Rationes quare dominus concessit marito posse vxorem dimittere ob causam fornicationis.
- 10 Moyses permisit dare libellum repudii, vt manus evitaretur scandalum.
- 11 Repudium, & diuortium inter se diffirunt.
- 12 Fornicatio quare potius per illam separatur a thoro, quam pro ceteris delictis tres assignantur rationes.
- 13 Fornicatio spiritualis affida causam separationem. et per illam perditur dos et donatio propter nuptias, sicut per carnalem et in istis admittitur compensatio.
- 14 Fornicatio occulta non inducit separationem thori, licet vir non teneatur reddere debitum.
- 15 Fornicatio presumpta, dum tamen sit grauis, et violenta, facit quod manus potest dimittere vxorem.

 T In primis præmittit quod minus fornicatio dupliciter accipitur in iure uno modo large, & generaliter: scilicet pro quocunq; coitu, qui fit extra legitimam vxorem, & sic videtur esse gen' cuiuslibet illiciti coitus.

Secundo modo accipitur magis specialiter, & stricte, vt intelligatur de coitu: qui fit cum viduis meretricibus, & concubinis, vt declarat Papa Gelasius in capitulo lex illa præteriorum principium. 36. quæst. j. & in hoc differt a ceteris speciebus fornicationis, vt ex versibus sequentibus dignosci potest.

Fornicor cum vidua in virgine commiso stuprum.

In alterius thorum violando dicor adulter,

Incestum facio consanguineam violando:

Raptum commisi, et quam violavi rapui.

- 2 ¶ Deducit enim fornicatio a verbo fornicor quod idem est, quod meretricor eo, quia meretrices in fornicibus, hoc est in locis obscuris habitare consueverunt: & dicitur fornicatio ab etymologiae vocabuli quasi formæ necatio, id est animæ rationalis, quæ est formata ad imaginem, & similitudinem creatoris, utraque lex etiam diuina in plerisque locis hoc verbo
- 3 fornicatio vtitur, ¶ & sic secundum istam distinctionem fornicatio alia dicitur simplex quando fit cum personis solutis, cu quibus potest matrimonium esse.

Alia dicitur duplex quæ sit cum coniugata, vel cum soluta, & coniugato, & sit cum talibus personis, cum quibus de iure nuptiæ esse prohibentur.

- 4 Fornicatio triplex: alia carnalis, alia spiritualis, alia mixta. Spiritualis fornicatio, id est animi est quando anima fornicatur recedens a cultu Dei per infidelitatem, de qua habetur iudicium. octauo capitulo, in quo dicitur auersi sunt filii Israel, & fornicati sunt cum Balaam, id est cum quodam Idolo & legitur etiam libro primo Paralipomenon. v. capitulo dixerint querunt autem Deum patrum suorum, & fornicati sunt post Deos populorum terræ, & in Psalmo incipiente quam bonus Deus Israel in illo versiculo, quia ecce, qui elongant se a te, peribunt perdidisti omnes, qui fornicantur abste, & in Psalmo centesimo quinto in versu: & fornicati sunt in adiunctionibus suis: & sic spiritualis fornicatio dicitur esse Idolatria, quam infideles sequuntur: & etiam dicitur quælibet alia noxia superstitione: vnde ambigendum non est avaritiam posse dici fornicationem eo, quia avaritia est idolatria: & p. consequens fornicatio, vt resert Augustinus in libro de fide & operibus: & habetur etiam transumptio in capitulo idolatria: 28. q. j.

Alia dicitur fornicatio, quæ proprie, & indistincte dicitur omne peccatum mortale, p. quod receditur adeo, & seruitur Diabolo.

- 5 Fornicatio carnalis siue generaliter, siue specialiter capiatur, dicitur omnis illicitus coitus extra foedus matrimonij: & ista est duplex una tantum, quæ procedit ad actum exteriorem, vt quādo quis actualiter fornicatur cum muliere: alia est interior, & illa consistit in sola voluntate, vt si quis impudicis oculis viderit mulierem iamque fornicatus, & Mechanus est cum illa: Mixta fornicatio dicitur esse illa quæ partim participat de infidelitate, & partim de carnali fornicatione, vt ex prædictis exemplis appetat.

- 6 Rursus carnalis fornicatio subdiuiditur: ¶ quia alia est notoria, alia occulta, alia presumpta: notoria prie, seu notorios fornicatores appellamus, q. ita notorie in suis domib. focarias, & cubinas

Tractatum Tomus XI.

147

cubinas, meretrices detinent, quod nulla potest tergiuersatione celari, ut quia maiori parti vicinie et notoriorum maxime quando tales presbyteri, fornicatores ex sua damnata cōmixtione liberos habent procreatos: nam tales liberi inducunt testimonium notorietatis, nec requiritur alia probatio: & per istam notoriā fornicationem licitum est marito dimittere vxorē: quia dominus hoc expresse concessit, licet non iussit, ut habetur Mathei. i. 9. cap. dico enim vobis, quia quicunq; dimiserit vxorem, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mechatur, & sic propter illam causam tantum dimitti potest, ut est tex. in c. dicit dominus in euangelio. 32. quæst. j. & Lucæ decimo sexto. c.

Sed quæ fuit ratio, quare dominus concessit marito posse dimittere vxorem in prædicto crimen? Respondetur, quod duplex redditur ratio: prima procedit secundum regulas iuris ciuilis: quia frangenti fidem fides frangatur eidem, l. cum proposnas, C. de pace, l. pollicitans. & ibi Bartol. de dona. ante nupt. l. qui fidem, C. de transact. & Felyn. in ca. si cautio de fide instru. & in capit. peruenit. in 2. de iure iurand. & in capitulo, dilecti de excep. Soci. consil. 213. versicu. confirmatur. nam vxor fornicans facit contra fidem matrimonij: ideo vir non tenetur seruare fidem debitum reddendo, si vxor ab eo petierit. Secunda ratio redditur propter aliam doctrinam iuris, quia per quæ quis peccat, pereat torqueri debet: & ideo ex quo vxor fornicans peccauit in actu carnis, æquum est, quod illo actu puniantur: scilicet quod vir sibi deneget debitum carnis: & ista decisio procedit secundum legem diuinam, & canonicam per quas maritus non poterat vxorem dimittere, nisi propter fornicationem: sed aliud est secundum legem hebraicam, & ciuilem, secundum quas etiam propter fornicationem vir dato libello repudiij poterat dimittere vxorem, ut notatur per totum, C. & fide repud. & diuort. quia sicut Apostulus permisit secundas nuptias: ut evitetur fornicatio. capitu. sicut. §. his ita. 32. quæst. 2. Sic etiam Moyses permisit dare libellum repudii, ut evitaretur homicidium, ut dicit glossa in ca. hac ratione Apostoli. 31. quæst. j. hoc idem tradit Alexand. de Imol. in consilio 71. incipiente ponderatis. in secundo volu. & reportent noui auditores differentiam inter repudium, & diuortium, quia repudiū siebat ex causa indebita: ideo permittebatur hebreis propter rationem supra adductam: sed diuortium tantum siebat ex causa debita: alia erat differentia, quia vir dato libello repudiij poterat vxorem repudiare: sed non permittebatur vxori posse repudiare maritum: quod secus erat in diuortio. ideo vxor propter causam fornicationis poterat dimittere maritum sicut maritus vxorem: quia in isto casu maritus, & vxor non iudicatur ad imparia videtis igitur, quod propter notoriā fornicationem etiam lege diuina disponente maritus poterat dimittere vxorem, nisi in certis casibus, in quibus vxor adultera potest excipere contra virum, ut ab eo non dimittatur quos plene expediendo materiam adulterii declarabo.

De duabus iuxta præmissa dubitatur primo: quare est quod propter fornicationem carnalem potius separetur a thoro: & fiat diuortium quam pro coeteris delictis? Respondetur, quod tres possunt esse rationes: prima, quia fornicatio est culpa, q; folium non est contra Deum, & animam, & corpus proprium sed directe est contra bonum matrimonij: quia per fornicationem tollitur certitudo proliis, & fides frangitur, & non seruat coniunctio. cum unus coniugum carnem suam diuidat. Secunda ratio: quia pro tali crimine fit maior iniuria viro, quam pro alio: quia pro coeteris delictis corpus vxoris, & anima viri non maculantur, sicut pro fornicatione: tertia ratio: quia maius scandalum fit viro pro illo crimine, quam pro alijs: ideo licet alia crimina sint maiora ipsa fornicatione non tamē causant diuortium.

Secundo dubitatur vxor sub viro fornicata fuit, unde vir vult agere ad separationem thori, & priuationem dotis: vxor contra maritum replicat de fornicatione spirituali ad hoc, ut talia delicta tollantur mutua compensatione. Super isto punto resolutiue concludatis, quod in istis delictis admittitur compensatio: quia quantum ad resolutionem mutuae seruitutis fornicatio carnalis, & spiritualis parificantur, ut est tex. in cap. de illa. extra de diuortijs, & tex. clarior. in dicto capi. Idololatria. vigesima octava quæst. prima. eo quia fornicatio spiritualis cautat diuortium, sicut carnalis, ex quo est contra bonum matrimonii, quod est, ut proles educatur ad cultum Dei. Et istam opinionem sequitur Bartholomæus Brixensis in quæstione 86. in ti. de fornicatione, tibi concludit, quod propter fornicationem spiritualem perditur dos, & donatio propter nuptias.

Sed notate, quod licet haec duo fornicationes equiparentur, tamen differunt in uno: quia in carnali p. vnicum actum fornicationis potest procedi ad diuortium per iura supra alleata, Secus est in fornicatione spirituali: quia unus actus insi-

delicatis non causat diuortium sed propter consuetudinem, q; pertinacitatem ostendit.

- Secundo casu, quando fornicatio carnalis est occulta ita, quod in nihilo probari possit: tunc maritus non potest dimittere vxorem propter scandalum, poterit tamen vxori sue in occulto denegare debitum, nisi cogatur ei reddere perecciam, cui de fornicatione non constat, tamen probato adulterio posset maritus iudicio ecclesiæ dimittere vxore. Tertio casu quando fornicatio est præsumpta tantum, si tunc præsumptio sit grauis, & violenta, videlicet, quia maritus vident vxorem suam nudam cum nudo, vel solum cum sola in loco suspecto, & tempore suspectissimo, quoniam locus & tempus aggrauant delictum: tunc proper talis suspicionem poterit maritus vxorem suam dimittere: & in hoc Theologi, & canonista concordare videntur: ex quo ista sunt preparatoria adulterij, & isto casu de tali adulterio præsumpto iudicatur sicut de vero, ut in sequentib. audietis.

De adulterio.

Rub.

S R M M A R I V M.

- 1 Adulterii diffinitio.
- 2 Adulterium aliud simplex, aliud duplex.
- 3 Adulterii pena in foro conscientie remanet in arbitrio sacerdotis, sic et omnes penitentiales hodie sunt arbitria: nec in tali foro seruatur ordo iudiciorum.
- 4 Adulterii pena de iure Digestorum erat tantum, pena deportationis, de in re autem codicis est pena mortis.
- 5 Adulterii pena in nobilibus, vel dignitate constitutis non est pena mortis etiam iure codicis, sed sufficit tantum pena deportationis, & est communis opinio.
- 6 Adulterium dupliciter committitur, aut in figura matrimonii aut ex figuram matrimonii.
- 7 Coitus meretricialis habitus cum vxorata publice prostituta excusat a pena adulterii.
- 8 Publica meretrix dicitur, cuius turpitudine venialis est. unde talis coitus in re ciuili non est punibilis.
- 9 Adulterii pena qua sit de iure Authenticorum.
- 10 Canonico iuristatus & non ciuili etiam in foro iudiciali ubi ageretur de peccato, vel scandalo evitando: sic etiam in omnibus aliis casibus pertinentibus ad salutem animæ.
- 11 Adulterii pena iure canonico est excommunicatio.
- 12 Excommunicatio duos effectus principaliter operatur, unum euendi extraccliam, alium detinendi extra, quia excommunicatus mortuo, & heretico equiparatur.
- 13 Adulterii pena secundum legem Mosaycam erat, ut niterque moreretur.
- 14 Adulterii apud gentiles, & paganos reperitur diuersa pena vel causa.
- 15 Patri impune permittitur posse occidere adulterantem filiam eius, dum tamen seruata forma legis propriam filiam occidat, quod est verum, si filia erat in potestate patris, alias homicidium non remaneret impunitum.
- 16 Pater cui datur facultas occidendi filiam non potest talem vindictam alteri extraneo committere, sed bene suo filio, cum pater, et filius reputetur pro una persona.
- 17 Doctor, vel alia egregia persona deprehensus cum filia non potest impune occidi per patrem.
- 18 Maritus post trinam denunciationem licite potest occidere adulterantem vxorem suam.
- 19 Clericus repertus in adulterio licite a patre, vel marito citra excommunicationem, aut mortem potest vulnerari, et occidi.
- 20 Pater adulterans vxorem sui filii ab eodem filio non potest impune occidi, sic nec libertus patronum.
- 21 Maritus vxorem in adulterio repertam non debeat occidere quia talem in iuriam potest vindicare per alios legitimos modos, et si occiderit, non punietur de homicidio, sed alia pena mittior.
- 22 Homicidium quocunque hodie in Regno Francie est punibile. & opus est gratia etiam in casu licito.
- 23 Ecclesiasticus index potest cognoscere de crimine adulterii propter violationem sacramenti matrimonii, quia est mixti fori quod est verum quantum ad separationem thori, sed non quantum ad punitionem corporalem.
- 24 Clericus deprehensus in adulterio qua pena debeat puniri in foro penit. dic quod ad arbitrium sacerdotis.
- 25 Clericus pro gr. ui furto, homicidio, vel perjurio deponi debet.
- 26 Clericus pro adulterio de rigore deponi, & est communis maxime, ubi adulterium plene esset probatum puta per confessionem clericis alias ubi non probatur, nisi presumptive sequenda est humanior sententia, scilicet quod indicatur purgatio canonica tali infamato de adulterio.

Tra. Tom. XL.

T 3 27 Lex

Bermon.Chouer.De publ.concub.

- 27 Lex contentetur illa probatione, quae haberi potest, ubi agitur de materia, quae sui natura est difficultate probatione sicut est filio, et adulterium.
- 28 Sacerdos, qui deficit in purgatione sibi iniuncta, debet puniri eadem pena, qua punivetur si contra eum esset plene probatum.
- 29 Iudeus pro simplici fornitione habita cum Christiana punitur arbitrio iudicis in foro contentioso: sicut si forniciatio sit nominata, quia transire in speciale nomen delicti, quo causa seruatur distinctione.
- 30 Iudeus contrahens matrimonium cum Christiana punitur pena ultimi supplicii.
- 31 Odiosae persona non comprehenduntur in beneficiis generaliter concessis.
- 32 Saracenum, seu pagorum secta est minus mala quam secta Iudaorum.
- 33 Iudei dicuntur de populo, et corpore ciuitatis, licet non sint de corpore spirituali: ideo ligantur statuto ciuitatis.
- 34 Iudei ligantur legibus Romanorum et iustis, et legitimis contrahuntur penas, et filios habent in potestate.
- 35 Immunitas concessa incolis certi loci extenditur ad iudeos qui possunt esse procuratores pro Christianis.
- 36 Iudei in necessitatibus est subueniendum: et eis tenemur facere elemosynam iure naturali: et quicquid possident iure gentium possident.
- 37 Iudei creatione, gubernatione. et redemptione inserentes Christi computantur.
- 38 Iudei bona rapiens tali Iudeo contra Christianum datur actio in duplum: nec eis molestia fieri debet.
- 39 Iudei non sunt idolatri, nec hostes principum Christianorum.
- 40 Statuto stante quod pro adulterio puniatur quis pecuniaria, Iudeus comitens adulterum debet puniri pena statuti, et non pena iuris, id est mortis. et est communis opinio.
- 41 Vxor licet propter adulterium priuatur dote, non tamen ipso iure: sed requiritur sententia declaratoria. nisi adulterium fuerit notorium, et manifestum.
- 42 Clericus simoniacus, homicida, vel irregularis licet sit incapax in obtinendis beneficiis, tamen iam obtentis non priuatur ipso iure: sed requiritur declaratio: idem in excommunicato, qui ante declarationem non est vitatus.
- 43 Vxor propter adulterium ita debet perdere dote, quando matrimonium est putatum, sicut si esset verum.
- 44 In delictis non consideratur effectus, sed consideratur tantum animus, et merum factum hominis.
- 45 Incötinente non plus debet operari quam castitas quae videtur esse in muliere transeunte ad secunda vota.
- 46 Alienans rem quam sub pena est prohibitus alienare incidit in penam licet alienatio sit nulla.
- 47 Maritus putatus licet lucretur dote propter adulterium: tamen non potest accusare vxorem iure mariti, sed iure extranei tantum hoc facere debet.
- 48 Vxor sicut perdit dote ob adulterium, etiam priuari debet rebus Paraphernalibus.
- 49 Glossa opinio inter ceteras autoritates; tenenda est: et ibi vide plura de auctoritate glossae.
- 50 Paraphernalia bona an sortiantur naturam rerum dotalium, et an sint priuilegiata sicut bona dotalia.
- 51 Paraphernalia: quare sic appellantur.
- 52 Maritus que iura, et privilegia habet in paraphernalibus.
- 53 Vxor an possit repetere a marito paraphernalia quandocunque voluerit, vide distinctionem.
- 54 Fructus rerum paraphernalium an ad maritum, vel vxorem spectent, vel an sint communes.
- 55 Vxor propter adulterium mariti lucratur donationem propter nuptias sicut moritus lucratur dote.
- 56 Fidelitas castitatis seruanda inter coniuges est reciproca.
- 57 Dotarium quid dicatur, et quare sic appellatur.
- 58 Fructus rerum dotarium mortua vidua, quomodo inter heredes mariti, et heredes predefunctae diuidantur.
- 59 Vidua an propter adulterium commissum post mortem viri debeat perdere dote sicut perderet viuente marito disceptatur inter, Alexandrum, et Paulum de Cast.
- 60 Heres cognoscens relictam testatoris priuatur hereditate sicut si eam cognovisset eo viuente, idem in vasallo cognoscente relictam sui domini.
- 61 Reuerentia quae debetur patrino, debetur tam viuo, quam defuncto unde percutionis clericum mortuum incidit in excommunicationem.
- 62 Vidua committens stuprum infra annum lucius perdit donationem legatum augmentum dote, et priuatur a tacita pupilli, et quicquid a defuncto consequatur.
- 63 Vxor propter adulterium ita priuatur dote promissa, sicut si esset soluta: ideo marito datur actio ad dote non solutam.
- 64 Maritus in sex casibus non lucratur dote propter adulterium vxoris.
- 65 Pater merecator potest filiam meretricem exheredare: quod secundum est in matrem meretrice.
- 66 Exceptio similis adulterii debet opponi ante litem contestatam.
- 67 Index secularibus remedium potest constitutere maritum ad dimittendum concubinam.
- 68 Maritus eiicioendo vel verberando vixorem sine causa nihil lucratur de doce etiam propte a litterium postea commissum, quia videtur præbere causam adulterio.
- 69 Vxor quae iuste aufergit obsecuuntur mariti debet de bonis ipsius mariti etiam extra dominum alimentari et talis severitas debet probari per rectorem.
- 70 Adulterium commissum sine dolo non inducit iustam causam perdendi dote.
- 71 Adulterium quod non est vicepositum per maritum eo viuente non potest posse. Ita opponi per eius heredes, idem dicendum est in vasallo, et donatario committente ingratitudinem.
- 72 Maritus ad hoc, ut lucretur dote propter adulterium vxoris, non est necesse, quod eam accuset criminaliter, sed sufficit quod appelletur culpiter, et quod communicatur, et est communis opinio contra Bar.
- 73 Adulterium vxoris per reconciliationem mariti videtur remissum.
- 74 Maritus qui vxorem adulteram reconciliavit non facta prius paenitentia peccat mortaliter, nec post mortem vxoris posset promoueri ad sacros ordinates.
- 75 Maritus qui procurauit adulterium vxoris non lucratur dote, idem in parente et domino procurantibus adulterium filiae et ancille, quia liberantur a potestate patris et domini.
- 76 Leno, vel lena commodas domum, vel hortum alicui, ut ibi adulterium vel suorum committatur pena ultimi supplicii punitur.
- 77 Preparatoria adulterii an inducant dotes priuationem, sicut verum adulterium diffuse disputatur.
- 78 Preparatoria adulterii quae dicantur.
- 79 Index non debet imponere delinquenti priuationis penam sui iuris, nisi hoc expresse iure caueatur.
- 80 Maritus contra vxorem de nocte vagam habet malam presumptionitionem ob quam causam Caesar vxorem suam Pompeiam repudiavit.
- 81 Clericus alloquens vel de osculans mulierem non videtur hoc facere propter libidinem sed posuisse propter amicitiam et charitatem.
- 82 Monachi prohibentur osculari feminas.
- 83 Consuetudo debet esse decens honesta et expedita alias si esset nutritiva peccati diceretur abusus seu corruptela.
- 84 Accusatio adulterii ex primo capite debet intentari infra quinquennium.
- 85 Accusatio introducta ex secundo capite adulterii similiter debet intentari infra quinquennium idem dicendum est in querela inofficiose donationis.
- 86 Adulteria secundum Ioannem Fabri male in regno puniuntur nec proceduntur contra adulterum nisi vxor vel maritus conquerantur.

Vpereft. Ut ad species fornicationis descemtemus, qm suminiatas tdf alterius thori violatio hq pacium coiugale, et adulterio ab ethimologia quasi alienum uteru terens. Adulteriu aliud est simplex, aliud duplex. t Simplex df esle, qm vir maritus peccat cum soluta, vel qm mulier maritata peccat cu hoie solu tohoc. n. non v absolute verum: qm si vxoratus cognoscat soluta proprie non df committere adulteriu, saltem vt sit punibile & accusabile fm leges temporales, vt notat Sal. per illu tex. in l.i.C.de adul. secundo est, qm adulteriu dicit alieni thori violatio quasi transitus ad thorū alterius. qm non v verifieri in soluta nec in ea v hrc locum diffinitio adulterij & hoc tenet Host. in sum. ii. de adul. §.j. & Arch.c.nem. 32.q.4. qm est verum pprie, in inproprie tam fm canones qm fm leges, vt patet in c. non Mechaberis. & in l. inter liberos, §.j. ff. de adul. & tradit Guido Pa. c. 153. inc. in curia parlamenti. Duplex df esse qm maritat fornicatur cum vxore alterius: in vtroq; sexu christiana religio pari ratione illud condemnat, solus. n. concubinatus conugalis ad conseruationem humani generis licitus & necessarius conceditur, dum tñ debito mō, loco & tpe seruetur: sed alius quicunque coitus qm sit præter vxorium a lege canonica est punibilis vt habet in c. m. tretrices. 32.q.4.

Dubitatur mō, qm pena sit imponenda pro crimine adulterij? Bf si loquamus de iure, & foro conscientie: tunc sacerdos tali adultero dñe imponere penam fm sanctorum patrum sanctiones, vt peniteat p septem annos: sed verius est vt dicamus t penitentiæ esse imponendæ pro arbitrio sacerdotis, qm poterit augere, vel minuere penam confitenti et si certa, & specificata a canone imposita fuerit: ita cocludunt canonistæ post Pan. in c. at si clerici ext. de iud. attestat ibi Ab. hāc esse cōem. op. & alle. tex. fm cu singularē in c. mēsurā de pen. di. j. vos asit addite text. meliorē de iure in c. quē penitet ea. dist. in eo dū dñe in tex. ipsi. n. sacerdotes plus proficere, vel cōfiterib. parcere: dicamus ergo per intra superioris alle. pen. esse arbitrias: & vbi in foro pen. agetur de imponenda penitentiæ salutari tñc solenitates iudiciorū, seu ordo iuris non obseruantur, vt in terminis decidit Pan. & Fel. post eum in c. cum l. & A. ext. de re iu.

Sed o dubitatur qm pena sit imponenda p crimine adulterij in foro cōtentioso, cōmissi p laicū: Concludite qm diuersitati iuriū inducit diuersitatē penarū: & iō de iure Digestorū pro tali criminis non imponebat penam mortis: tñd tñ pena deportationis gl. est in l. ait ptor. §. miles. ff de his, qm no.inf. & cā no. ibi A. 1. be de R. subiçtis, qm illo iure p adulterio non erat pena mortis, ad idē facit gl. in l. qm cū vno in §. adul. in verb. recipien. de rem. ff. qm dicit, qm ipse illius legis p adulte. non erat pena gladij: & dicat

dicit gl. in I. Claudius, ff. de his quib. vt indignis. quod tempore Digestorū alia erat pena adulterii, quam sit hodie & pro opinione illarum glosarum adiuto vobis tex. formalem, quem reputant singularem Barto. & Sal in I. si quis viduam. in versi. in intulam deportandus est, ff. de quælio. de iure autem Codicis pro adulterio imponitur poena vtrimi supplici. I. quamuis. in secunda, in versic. sacrilegos nuptiarum gladio ferire oportet, C. de adulteriis, I. castitati. eodem titulo, vbi dicitur, quod ducens damnaram de adulteriis tanquam leno punitur poena lenocinij quæ est poena vtrimi supplicij, & idem tex. in I. ne quis, C. de iudicis. & in § inter illa Inst. de publi. iudi. solicitatores alienarum nuptiarum & matrimonii interpellatores extra ordinem coercentur, licet voto non fuerint potiti vi infra dicam.

Prædicta decisio limitatur, vt procedat quando adulterer esset vilis, & infimæ conditionis secus si adulterantes sint nobiles & honestæ vitæ, vel in dignitate constituti, quo casu t̄ hodiē nō est poena mortis, sed sufficeret poena deportationis & ita in terminis concludunt Barto. & Saly. in præallegata. I. si quis viduam, qui dicunt opinionem prædictæ glosæ. esse veram & eā refert & sequitur Alexan. in consilio 29. incipien. ponderatis in 6. volu. Alij autem aliter distinguunt dicentes, quod adulterium potest committi in duplici qualitate: t̄ primo in figura matrimonij vt si quis contrahat cum muliere, quæ erat maritata: quia si vterque sciebat impedimentum, vterque incurret poenam adulterij. Si vero vñus ex coniugibus tantum sciebat impedimentum: sciens puniretur tantum de adulterio. si autē adulterium fuerit commissum exira figuram matrimonij: q̄a maritatus fornicatus fuit cum maritata: & tunc in punitione adulterij seruatur prædicta distinctio, nisi talis mulier maritata esset meretrix publica, & prostituta t̄ certe isto casu talis coitus meretricialis eum excusaret a poena adulterij, quod nō committitur cum muliere coniugata more meretricio viuente secundum Barto. in I. quæ adulterium, C. de adulter. & dicitur publica meretrix & prostituta: licet nō resideat in lupanari, sed solum in quacunque domo stet si tamen pudori suo non parcat: quia vnumquemque potentem causam quæstus admittit: q̄a talis publica meretrix dici potest: t̄ cuius turpitudo venalis est, vt in præallegato. capi. meretrices. & sic iste coitus convertere in simplicem fornicationem quæ iure ciuii non est punibilis, vt declarat Barto. in I. verum si meretricem, ff. de furtis. ex prædictis vobis demonstratum est, quod poena adulterij, quæ erat imposta de iure Digestorum est correcta per iura Codicis.

Si vero nos loquamur de iure Authenticorum, & tunc expediens in muliere adultera, quod pro tali criminis non punitur poena mortis: sed leuiori poena t̄ primo debet verberari, demū detrudi in perpetuum carcerem remanentibus bonis apud filios vel parentes suos, quam adulteram maritū, si velit, poterit illam infra biennium repeterē, vt est casus in authenticis: sed hodie, C. de adulter. de iure autem canonico posset illam perpetuo reperere: quia licet iuri ciuii standum sit, quando aliquid illo iure decisum est, cuius contrarium de iure canonicō nō reperitur decisum, si tñ decisio iuris ciuii nō cōcernat peccatum t̄ & quando agitur de peccato, vel scandalo evitan- do iuri canonico statut, & non ciuiili etiam in foro contentio so, vt notatur in capitu. primo, & secundo extra de operis noui nunciatio. Imo vbi opinio canonistarum, & legistarum est diuersa, prima præualeret in iudicando, maxime vbi agetur de matrimonio, vel de pertinentijs, sicut dicimus de alijs casibus spiritualibus, vel ecclesiasticis & de omnibus alijs in quibus agitur de salute animæ. capitulo iuuenis. extra de sponsal. & in capitu. paruulos. de consec. di. 4.

De iure autem canonico secundum Hostiensem in titulo de adulter. laicus committens adulterium t̄ debet excommunicari: quia excommunicationem habet quid faciat. capi. cum non ab homine extra de iudicijs. excommunicationem habet tantum duos effectus principales. t̄ Vnum eiendi extra ecclesiam, alium detinendi extra: quia excommunicatus æquiparatur mortuo, & heretico secundum Panor. in capitulo secundo, de iudicis. & est membrum Diaboli. capi. audi denique. vndecima quæstio. tertia, & notat glo. in cap. dilectis. de appella. & alia ratione: quia saltem impropter adulterium committitur sacrilegium ex quo violatur sacramentum matrimonij, vt in c. debitum extra de bigamis secundum vero constitutionem veteris testamenti, t̄ & legem Mosaycam pro adulterio grauissima poena imponebatur, vt legitur Lenitici 20. ca. vbi dicitur, si quis mechatus fuerit cum vxore alterius, & adulterium perpetraverit cum cōiuge proximi sui, moechus, & adultera morte moriantur: & idem legitur numeri. 25. c. & hoc habetur expressæ transumptiæ in capit. reos sanguinis. 23. q. 5. vbi dicitur Phinges quoque iudæum cum madianita cocuntem gladio transfixit: q̄ est ei reputatum ad iussum.

Apud gentiles vero & paganos variæ poenæ pro adulterio reperiuntur impositæ, vt refert Guido de fontano in suo collectorio Hyltorico, & apud cœteros Hystoriographos dicentes t̄ quod pro adulterio in patria Aegiptiorum diuersimode puniti fuerunt. aliquando sancta fuit poena in adulteros, vt mēbrum virile eis amputaretur, aliquando adulteri virgis solum cedebantur mulieres vero adulteræ in naso mutilabantur ea ratione, vt ea parte facies deturparetur qua plerumque solent honestari. Alter autem secundum Romanos puniebantur adulteri, quia impunite permittebatur marito posse adulterā tem occidere. & ista poena videtur concordare cum decisione iuris ciuilis prout scriptum est de Graccho, qui cum vxore Mimi deprehensus fuisse in adulterio ab eodem Mimio occisus fuit.

Sed alia poena punitus fuit Caius Galius, qui cum deprehensus fuisse a Sempronio musica in adulterio vxoris ab eodem Musica flagellis duntaxat cæsus fuit. Præterea legimus Caium Mævium flagellis seu nrajs solum contudisse, hoc est verberasse Lucinum oītavum eo, quia in adulterio cum vxore sua fuit deprehensus: Alia autem poena pro adulterio lancita fuit: nam Bibienus & Publius Ceruius Carbonem Attienum & Pontium in adulterio deprehensos castrauerunt: ratio p̄diorum esse potuit: quia difficile erat marito tam iustum dolorem posse compescere & refrenare. I. Gracchus, C. de adulter. & I. si adulterium, §. imperatores, ff. eo. tit.

Ex prædictis posset suboriri dubitatio, an liceat marito impune posse occidere vxorem suam repartam in adulterio & etiam adulterantem cum ea & quid in patre? breuiter de patre resolutive concludati, t̄ quod ei permittitur occidere illū q̄ adulterium committit cum filia sua. dum tam filiam simul occidat. & quod hoc faciat primo motu, & sine aliquo intervallo & in domo sua scilicet patris vel sui generis, & nō in alia. dicta. I. quod ait lex rationem assignat ibi text. quia leg. flator putauit maiorem iniuriam fieri, quando filia committit adulterium in domo patris eius mariti quā si fieret in aliena, & quod illos occidat secundum formam legis lulie. & p̄ ista opinione adduco vobis tria iura ad literā, primo text. in d. l. patri. & in I. nec in ea. & in I. quod ait lex. §. fina. ff. de adulter. & ista homicidia tanquam facta lege permittente remanebant impunita, dicta. I. Gracchus & istud permittitur patri posse occidere filiam in adulterio deprehensam, propter patriam potestate: vnde si filia non esset in potestate patris, homicidium non remaneret impunitum per textum ad literam in dicta. I. patri, & in I. sic euenerit, ff. de adulter. & ista decisio in tantum procedit, quod licet pater occidat filiam prægnantem in flagranti adulterio deprehensam non puniretur de homicidio, ego adduco vobis originalem decisionem Bald. in I. imperator in secunda lectura, ff. de statu. hom. sed quæ fuit ratio, quare patri permittitur posse occidere filiam, & adulterum reportum in domo sua, vel mariti: & tamen marito non permittitur occidere vxorem, vt statim dicam sed tantum adulterum reportum in domo sua, & non socii. text. in dicta. I. nec in ea assignat rationem, vt patet in versiculo, quia plerumque piezas paterni nominis consilium pro liberis capit: cœterum matris calor, & impetus facile sequentis refrenandus fuit.

Nolite obmittere quod licet patri permittatur posse occidere tales adulteros non tamen poterit alteri committere, vt illos occidat, vt decidit Bald. in I. vt vim, ff. de iustitia, & iure. & Paul. de Castr. in I. si cum dotem, §. transgrediamur. in secunda column, ff. solu. matrimon. vbi dicit quod si caueretur statuto ciuitatis prout est Florentia quod vulneratus, vel verberatus possit se vindicare propria autoritate certe debet illud facere per se ipsum non autem potest talem vindictam alteri committere seu mandare: quia cum iste casus sit odiosus non debet excedere personam de qua lex statutum facit mentionē. & istam partem tenet Dynus de regul. iur. in sexto, quia istud permittitur parti ex priuilegio ergo non debet egredi illam psonam t̄ ista decisio procedit in extraneis non autem in filiis quibus pater potest committere, vt talem iniuriam seu vindictam exerceant, vt est textus ad literam in prædicta. I. Gracch. in versiculo idemque filiis eius qui patri paruerint, & ista est verior opinio de iure secundum Bartol. in I. non solum, §. si mandato mco, ff. de iniuriis, ratio est secundum eum quia ex quo reputantur pro vna persona, factum a filio videtur factū a patre, quæ decisio ampliatur secundum eundem Bartol. in I. marito, §. illud. circa principium, ff. de adulteriis, licet adulterans filiam haberet officium magistratus: quia pater vel eius filius adhuc impune possent illum occidere.

Prædicta procedunt si pater & eius filia quæ adulterium committit essent nobiles, vel alias honeste personæ: sed vbi pater & eius filia essent viles & infimæ conditionis tunc eo casu non permitteretur patri impune posse occidere: quia talis pater nō posset accusare iure mariti: ergo ei nō permittitur facultas occidendi.

Bermon.Chouerro.De publ.concub.

17 Ex quo singulariter insertur, q̄ pater vel maritus nō possunt occidere Doctorem in adulterio deprehensum, ex quo nō est vilis, sed egregia persona & tales personae non comprehenduntur sub lege Iul. per tex. in d.l. Gracch. Sed aliter patri vel marito succurritur p̄ actionem injuriarum si tamen ciuiliter adulterium possit probari.

Secundo dubitatur, an maritus licite possit occidere vxore suam cum adultero repertos in flagranti criminis de adulterio hoc est expeditum, quia si sit vilis persona potest occidi a marito, dum tamen sit conditionis, q̄ fm legem Iul. possit occidi, vt quia adulteri sit vilis persona, vt est casus in d.l. Gracch & in l. marito, ff. de adul. & q̄ occidatur in domo mariti & nō in alia: vel etiam si maritus in scriptis & in praesentia testium ter denunciauerit adultero, vt vltius non se reperiatur cū eius

18 vxore in loco suspecto, f̄cere post trinam denunciationem in quocunq; loco a marito in adulterio deprehensus fuerit licite poterit occidi vt est casus an authenticus. Si quis ei in verbo siue periculo perimat, C. de adul.

Decisio ita singulariter ampliatur, vt procedat in clero 19 reperto in crimen flagranti, hoc est, in adulterio tūc a patre, vel a marito impune vulnerari, & occidi potest, nec per hoc inciderent in sententiam excommunicationis lat̄ sententię, vt in terminis Raphael Fulgosius in l. quid ergo in §. si h̄eres, ff. de lega. i. & dicit ibi Bald. q̄ occidens clericum merentem ex permissione legis non debet puniri per tex. in c. si vero. versic. nec ille compellendus est extra de sen. exc. imo etiam permittitur iudici temporali, & mere layco postea propria autoritate sine aliquo mandato superioris capere clericum in flagranti crimen repertum ad fines remittendi, & cum adducendi ad iudicem ecclesiasticum nec per hoc incidit in excommunicationem.

20 De patre tñ contrariū f̄concludite, qui licet repertus fuerit adulterans vxorem sui filij ab eodē filio occidi non potest, q̄ idem dicendū est in liberto qui patronū suū repertum adulterante vxore suā occidere non potest, vt in terminis tenet Bar. in l. si adulteriu, §. liberto, ff. de adulter. quia videretur absurdū filium esse castiga orē patris, & libertum patroni, quib. honor & reuerentia in perpetuum debetur.

De vxore reperta in adulterio per maritum an licite possit occidi resolutiue f̄cōcludatis, q̄ non, quanvis maritus in adulterio eam deprehenderit, vt est casus in l. si adulteriu cum ic̄ stu. §. imperatores, ff. de adul. cui concordat. text. in specie. in l. nec in ea. in ver. patri autē, & non marito permittitur, ff. eodē titul. tamen: quia vxor cōmittendo adulterium infert marito grauem iniuriā propter violationem thori per tex. in l. si maritus. in §. lex Iul. ff. de adul. maritus potest illā iniuriā vendicare legitimos modos, puta q̄a potest vxorem accusare ad thori se parationē, & etiam agere ad priuationē dotis merito cum a iure h̄eat alia remedia, illam non debet occidere: quia non debet esse quis procluis ad homicidiū committendū, si tñ eam deprehendat in adulterio, & iusto dolore concuslus eam occiderit, non debet puniri poena vltimi supplicij, ex quo licebat marito vindicare iniuriam passam ex adulterio: sed quia modum in vindicando excessit: non debet puniri de homicidio, vt supra dixi: sed debet puniri de excessu punietur, & sic leuius scilicet poena relegationis, vel alia fm qualitatem personarū. si sit vilis persona, traditur in opus p̄petuum & sic maritus nō excusatur a toto: & h̄ec distinctione ponitur in d. §. imperatores. pro qua in terminis consuluit Ale. in consi. lxxvi. incip. Visa in quisitione in primo vol. omnis enim licentia occidendi adulteram, vel adulterum in terris ecclesiae etiam in foro seculari hodie de iure canonico est correcta, & interdicta, cui standum est, & non iuri ciuili, quādo agitur de peccato: ita declarat A. chid. in c. inter h̄ec 3. 3. q. 2. quem refert, & sequitur Imo. in d.l. quid ergo. in §. si h̄eres. de lega. i. idem Ioannes de Anania in c. si vero. de sen. excom. dicens etiam illam procedere in terris imperij ea ratione, quia lex ciuilis est nutritiua peccati ergo non potest obligare in c. erit autem lex. 4. distin. fin regno autem Franciæ omne homicidium est punibile & pro quocunq; homicidio opus est gratia ad restringendum temeritatem, & audaciam percutiendi.

Poena ergo ciuilis pro adulterio non habet locum de iure canonico, quo iure agit solum ad separationem thori, & dotis & donationis propter nuptias priuationem, & ista est communis opinio, quam tenet Bal. in c. tuæ extra de proc. & Pan. in c. gaudemus. de diuortijs. & in c. si vero. & in c. mā. supra allegatis. vbi dicit q̄ pro adulterio hodie non imponitur poena mortis, vnde iudex ecclesiasticus potest cognoscere de hoc crimen ratio est: q̄a licet mulier non sit de foro ecclesiastico, tamen quia agitur de violatione sacramenti matrimonij, quod est principale, & primæuum, vt in cap. debitorum. de bigamis. & sic agitur de sacrilegio: quia istos adulteros lex ciuils appellat sacrilegos, vnde olin de iure codicis pro illo crimen imponebatur poena mortis: ideo iudex ecclesiasticus non poterat co-

gnoscere: sed cum illa poena de iure canonico sit immutata: merito illud crimen coram iudice ecclesiastico decidi potest: sed circa hanc decisionem non multum est insistendum: quia crimen adulterij est mixti fori, vt tenet Guido Papæ in decisio ne. 178. incipien. de perjurio. & idem tenet Panorm. in capitul. cum sit de foro competent. vbi dicit quod si agatur de poena separationis thori ecclesiasticus iudex solum cognoscet, vt cō cludit Ioannes Andrae in capitul. fin. de foro compet. in 6. In alijs autem casibus est mixti fori, vt in terminis decidit Decius in consilio. 212. incipien. magnifici domini in 2. volu. & ista est vera resolutio canonistarum, quam late declarat Ludouic. de Roma. in sing. 667, qui dicit, quod de iure hodierno pro adulterio statuuntur tres poenæ vt ibi per eum: vidistis ergo poenas quas patiuntur layci pro adulterio.

Supereft, vt videamus qua poena sit puniendus clericus, cōtra quem plene probatum est de adulterio: distinguere, quod aut queritur de poena, quæ imponitur in foro poenitentiali: & tunc secundum iunctiones sanctorum patrum debet ei iniungi per sacerdotem, q̄ poeniteat per decem annos secundum formam traditam in concilio Gangreni, quod describitur in cap. presbyter si fornicationem fecerit, 82. distin&. hoc etiam decisum fuit in concilio Toletano, quod similiter describitur in capitulo deuotam, 27. quæst. ptima. alia autem iunctiones sanctorum patrum: clero adultero indixerunt penitentiam septennalem, prout scribit Isidorus ad Masonem Episcopum in cap. hoc ipsum. 33. quæst. secunda, & sic in clericis poenitentia fuit redacta ad septennium, sicut in laycis: f̄ed circa istam penitentiam salutarem non est insistendum ex quo poenitentiae sunt arbitriæ, vt supra dictum fuit.

Si vero queratur qua poena sit imponenda clero adultero de iure canonico in foro contentioso: concludite, quod est poena depositionis, vt est glos. in capitul. lator. 2. quæst. septima. in verbo, l. adultero. cuia dicit quod licet clericus pro simili fornicatione non debeat deponi: secus tamē est pro adulterio, ad idem facit glos. similis. in cap. li quis omnem. in verbo & si in fornicationem, 1. quæst. 7. & istam opinionem refert, & sequitur Panor. in capitul. vt clericorum. in 2. colla. in veris. quæro pro declaratione literæ, de vita, & honesta clericorum. qui allegat text. in capitul. cum non ab homine de iudicijs: sed tex.

25 ille non lequitur de adulterio: f̄ed iatum dicit, quod clericus deprehensus in furto, aut hom. cido, aut perjurio, vel in qui buscunque alijs criminibus ab ecclesiastico iudice vicit depo nendus: sed ponderetis dictiōnem, alio, positam in dicto cap. proxime allegato, quæ de sui natura est repetitua casuum similiū etiam majorum: ergo ille text clare videatur probare, quod clericus pro adulterio venit deponendus. Addite textum ultra Panorm. magis formalem in capitul. si quis clericus. 81. dī stin&. vñ in synodo, seu concilio Aurelianensi hoc statutum fuit, quid clericus conti&etus, aut confessus de adulterio ab or dine debet deponi, & demum omni tempore vita sua in monasterio debet agere penitentiam. Ratio monua constitutio nis synodalit fuit: quia in adulterio committitur sacrilegium. Vnde lex ciuili, vt spē dicit, eos appellat sacrilegos, & ista est communis opinio, quæ probatur per text. in capitulo si quis sacerdos. 30. quæst. 1. vbi dicitur quod pro graui adulterio presbyter debet deponi propter malum exemplum, quod dat cœ teris.

Ex prædictis habetis resolutum istum articulum, quod clericus pro adulterio f̄debet deponi, quamvis contraria opinio in pun̄to iuris, tanquam magis æquior, & humanior posset sustineri, scilicet quod clericus adulteri debet tantum puniri p̄cna suspensionis, & non depositionis, quæ esset nimis rigorosa cum difficile sit clericis seruare castitatem, & continentiā, eo, quia natura humani generis fragilis est, certe hodiernis temporibus pauci essent sacerdotes, qui non paterentur p̄nam depositionis, tamen in iudicando, vel consulendo nolite recedere a priori opinione, quæ est communis, licet sit rigorosa, & quamvis quandoque particularis opinio vincat cō munem. l. prima. §. sed neque de veteri iure enucleando: tamen absurdum, & temerarium esset recedere ab opinione communis, quæ in decisionibus est tenenda non obstantibus argumentis, quæ a Doctribus in contrarium solent adduci secundum Felin. in capitulo prudentiam. §. sexta nobis. extra de officio, delegatu. in capitulo cum ex officij. extra de præscriptione.

Concludite ergo, quod clericus constitutus in sacris scienter committens adulterium debet a ministerio alatris remoueri sicut de iure canonico, licet mulier esset meretrix, & impudica, quia propter hoc presbyter non excusatetur eo, quia illo iure omnis coitus excepto vxorio erat prohibitus, vt refert Augustinus in capitulo meretrices, trigesimalia, quæst. quar ta. & sic clericus adulteri grauius punietur, quam laycus, qui si cognoscet mulierem conjugatam si esset meretrix publica, vel prolatuta excusatetur ab adulterio, vt supra dixi.

Ego

Ego autem sum alterius opinionis, & eam tenerem si essem iudex, ut ministerium nostrum non vituperetur, ex quo plene, & specifice adulterium probari non potest secundum Canonistas per illum tex. in cap. præterea extra de testib. & in capitul. cum causam de proba. & in cap. tertio loco de presupt. & late declarat Anto. de But. in cap. significasti. de adulterio dicit tamen quod in probatione adulterii sufficiunt coniecturi, & presumptiones, quia alius probari non potest prout est dicimus de filiatione, quæ directe probari non potest; sed tantum per coniecturas secundum legistas, in l. filium, ss. de his qui sunt sui, vel alie. iur. & Hyppolitus de Martili. in rubr. ext. de probatio. f. & ideo quando agitur de materia, quæ sui natura est difficultis probatione lex contentatur illa probatione, quæ haberi potest secundum Bar. in l. in illa. ss. de verbis, obligatio. ergo pro humiori sequenda sententia iudex ecclesiasticus primitus deberet clericu infamato de adulterio purgationem inducere, in qua si deficeret, deberet suspendi, quando non ageretur ad certam poenam, vt est text. ad literā, & ibi Panormita. in cap. significasti. de adulterijs: f. sed si pro adulterio sacerdotis agatur ad certam pœnam, & ipse deficiat in purgatione sibi iniuncta, certe debet puniri eadem poena, qua puniretur, si contra eum plene esset probatum de adulterio tanquam coniunctus, vt est casus in capi. accedens extra de accusat. & ita declarat Hostiensis in summa. in tit. de adulterio sed hanc distinctionem non seruant officiales nostri temporis, qui ad solam assertionem mulieris dicentis se esse carnaliter cognitam a sacerdote eum incarerant, non seruando formam prædictorum iurim, & sine alia probatione condemnant, & cum filio Epilcopali improbe componere faciunt.

De punitione clericorum, & laicorum committentium adulterium visum fuit, videamus modo de cognitione carna li, quæ committitur a iudeis, & Christianis simul & quæ poena de iure pro tali coitu introducta. breuiter pūctus ille maxima indigeret inuestigatione: tamen in his, quæ sentio paucis absoluam, quod aut iste coitus fuit innominatus, puta quæ non transit in aliquod speciale nomen delicti, vt in adulterium, incoësum, stuprum, sacrilegium, vel peccatum contra naturā, sed tantum remanet in simpli fornicatione, ponit exemplum, quod iudex solitus cognovit Christianam solutam, certe secundum legem veteris testamenti debebat puniri pœna ultimi supplicij, vt est tex. in c. nos si incompetenter. §. Sed notandum. 2. quæst. 7. & in dicto cap. reos sanguinis. in toto autem contentioso quidam dicunt iudex esse punendum pœna mortis, alii autem non, sed leuius alij vero dicunt illum esse tradendum curie seculari condigna animaduertione puniendum. f. ego autem dico punitionem remanere in arbitrio iudicis, qui arbitrabitur, & attendet circa qualitates personarum fornicantium, si sint nobiles, vel viles personæ, aut erant minores, aut scienter, aut ignoranter, aut fuit via fornicatio, aut pluries continuauerunt: tunc iudex arbitrabitur qua pœna iudex debeat affici, & ita in terminis decidit præstantissim. D. Decius. in cap. 1. in 26. colum. in veris. alias fuit dubitatum extra ec. constitu. & refert. Oldradū hoc tenere in consi. 333. vbi etiam refert de quodam iudeo cui ante palatium Auenionis membræ virilia fuerunt absisa. & Ludou. de Ro. in consi. lv. incipien. iudeus quidam.

Si vero coitus fuerit nominatus, quia transit in speciale nomine delicti puta in stuprum, vel incoësum, vel in adulterium, maxime in figura matrimonii tunc distinguite prout infra dicam, aut scienter, aut ignoranter, aut in foro conscientiae, aut in foro contentioso, aut de iure canonico, aut de iure ciuili.

Sed iuxta prædicta difficilior, & subtilior apud legistas & canonistas posset, sub oriri dubitatio. Attento quod de iure pœna adulterij est pœna mortis, ponite casum, q̄ cauetur statuto ciuitatis, in qua sunt iudei (vt in Auenione, aut aliis terris ecclesiæ) quod pro adulterio commisso imponatur tantum pœna pecuniaria. virum iudex cognoscens carnaliter Christianam vxoratah puniatur solum pœna statuti, vel alia pœna juris, ita, quod in isto statuto iudei non comprehendantur? breuiter videtur concludendum iudeum debere puniri pœna ultimi supplicij, & non pœna pecuniaria statuti, patet, quia tale statutum videtur nullum ex quo est nutritiuanum peccati & correctorium præcepti diuin. Item facit q̄ iudei vivunt & regulantur secundum legem Mosaycam secundum quam pro adulterio imponebatur pœna mortis ut habetur in euangelio Ioannis, nos legem habemus & secundum legem debet mori. & in c. hæc imago. 23. quæst. v. vbi mulier adultera lapidabatur. ergo casus est indubitabilis, quod iudeus committens adulterium cum Christiana debet puniri pœna mortis & non pœna pecuniaria statuti.

Præterea, si iudeus contrahat matrimonium cum Christiana punitur ultimo supplicio, casus est in l. ne quis vxorem Christianam. C. de iudeis. Si ergo propter matrimonium con-

tractu quod est favorable iudex debeat puniri, ergo nullos fortius propter adulterium debet puniri pœna mortis & non pœna statuti, quia licet istud statutum immutet pœnam capitalem in pecuniariam tamen statuentes non videntur cogitasse, nec intellexisse de iudeis qui sunt de alio grege pœnitutus separato ut habetur in primo c. vbi Christus dicit a lias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ouili: cum ergo iudei sunt separati a grege nostro, & inimici nostri sunt, & insultantes fidei nostræ appellantur, vt est tex. in l. f. C. de iudeis, non debent comprehendendi in prædicto statuto.

31 Vtterius fortificatur. nam beneficis generaliter concessis personæ odiosæ non videntur comprehendendi, casus est ad literam, quem ad hoc expresse summant Jacob de Raue. & Barto. in l. Lucius in §. Lucius Ticius ss. de leg. 2. istud enim statutum est favorable: quia immutat pœnam criminalem in ciuilē. ergo non debet comprehendere iudeos, qui sunt personæ odiosæ, & infames, ei ab omnibus honoribus, dignitatibus, & officiis repelluntur. in cap. cum sit nimis absurdum. extra de iudeis. & legitur in euangelio, Ramis palmarum sanguis & maledictio sit super nos, & super filios nostros maledictionem sibi quæsuerint, quam infames & maledicti non debent comprehendendi sub statuto.

32 Ultimo facit: quia si pagani, ac saraceni, & gentiles committerent adulterium cum Christiana, clarum est, quod pœna mortis puniri deberent: multo fortius iudici f. quia secta saracenorum, paganorum, ac gentilium est minus mala, quam sit secta iudeorum. Et iuxta verbum CHRISTI dicentis tollerabilius erit sodomis in die iudicij quā vobis. & propheta Ezechiel dicit eis iustificā Sodomam. Augustinus exponit hoc est sodoma, habito respectu ad vos iusta facta est. & hoc refert idem Augustinus in cap. nōne sodomitæ prima quæstione prima. qui dicuntur pagani, & gentiles, Hebrei, machomiræ, & Saraceni, & quare sic appellantur & unde originem traxerunt declarant Hostiensis & Ioannes de Anania in summa ex. de iudeis. & Cardinalis Florenti. in clementina prima eodem titu. Ergo attenta paritate vel maiestate rationis (valet enim arg. a simili ratione Lillud. ff. ad l. Aqu. & vide P. Cam. Bononi. in dialectica lega.) iudeus committens adulterium, cum Christiana punitur pœna mortis, & nō pœna statuti & hęc sunt quę pro verificatione istius partis facere videntur.

33 Præmissis non obstantibus contrariam sententiam credo veriorem, quod immo in casu præmisso iudeus debet puniri pœna in statuto contenta, & non pœna mortis. & ista est communis opinio, pro qua consuluit Ang. Perusius in cōf. cxiiii. incip. licet primo aspectu, in primo vol. quia statuta aliquius ciuitatis, vel loci debent seruari in forma specifica sicut seruatur ius ciuile Romanorum, vbi alias non esset statutum per textum quam adhuc notant Barto. & Bald. in cap. i. de forma fidelitatis in vībus feudorum & in l. omnes populi. de iusti. & iure & scrib. in §. ius autem ciuile. In situ. de iusti. & iure. vbi habent quod populus regitur statuto ciuitatis sicut iure communi. sed iudei f. dicuntur esse de eodem populo & corpore ciuitatis, quanvis non sint de corpore spirituali. l. Christianis. C. de paga. & in §. ex hoc igitur. in Authentico de quæstore colum. 6. in veris. ciuitas nostra populosa est, & turbis diuersorum hominum. vnde dicunt feudistæ in capitulo primo. de forma fidelitatis, quod si caueatur statuto, quod stantibus masculis filiis non succedant tale statutum habet etiam locum inter iudeos, qui more & legibus Romanorum viuunt: ergo comprehenduntur sub prædicto statuto.

Secundo facit, quia iudei dicuntur esse de populo Romano ad hoc, vt illis legibus viuant. l. iudei Romano iure viuentes. C. de iudeis. vnde iudei filios habent in potestate glosa communiter approbata in capitu. ius Quiritur prima distinctione. 34 f. ea ratione quia legitimas & iustas cōtrahunt nuptias, vt in capi. gaudemus de diuortiis licet non ratas: ideo quemadmodum sub imperio Romano sunt & legibus imperialibus viuunt, comprehenduntur sub statuto, et pœna illius tantum puniri debent, & non alia.

Facit etiam tex. in l. Spadonem. §. iam autem. ff. de excusa. tuto. vbi dicitur, quod in actibus humanis iudei nobiscum participant: vnde appetit per illum text. q̄ iudeus potest esse procurator, Christiani, & pro eo intervenire in iudicio. ita cōsuluit Petrus de Ancha. in consi. 272. incipiente de titulis criminum. f. item immunitas concessa incolis certi loci extenditur ad iudeos vt concludit Bald. in d. §. iam autem. Si igitur iudei gaudcant statuto ciuitatis & sub illo comprehendantur, ergo solum pœna illius puniri debent & non alia. & aduerte quia ultra prædictum. §. iam autem. non reperi in libris digestorum nisi alios duos textus qui in specie loquantur de iudeo, seq iudaica superstitione vñus est in l. generaliter. in §. eos qui iudaicā superstitionem sequuntur. ff. de decurionib. & eo rū filiis. alius est in l. circuncidere iudeis. ff. ad l. Corn. de sica.

Vtimo

Bermon.Chouerro.De publ. concub.

Vltimo pro ista opinione facit quia principes Christani a regno & ciuitatibus non debet expellere iudeos tributarios pacifice viuentes. Sed quodam iure naturali, & diuino, & ex charitatis dilectione in eorum necessitatibus est subueniendum & eleemosynam facere tenemur. vt in cap. pasce. 86. distinct. vbi dicitur pasce fame morientem & si nō paueris, eū fame occidisti. item nec iudeis suis possessionibus, & habitationibus spoliari debent in cap. si de rebus. 23. quæstio. 7. & quicquid possident iure gentium possident, vt declarat Inno. in cap. quod super his extra de voto, & voti redempt. Præterea creatione, gubernatione, & etiam redemptione inter oves CHRISTI computantur. vnde Christus in euangelio Ioannis decimo dicebat alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, scilicet ecclesiæ. vnde papa super iudeos potestatem habet, sicut super oves suas, quas Christus ei commisit dicens Petre pasce oves meas. nullam distinctionem facies inter iudeos, & Christianos. cap. solit. §. penulti. extra de maiorit. & obe. nec eis debet fieri aliqua molestia, & si bona iudei fuerint capta datur iudeo contra christianum rapientem actio. in duplum. l. christianis. C. de paga & glo. in §. ex maleficijs. In situ. de actio.

Et q̄ iudei a ciuitatibus per principes expelli nō debeant scriptum est autem cœlum coeli, dominus autem dedit terrā filii hominum, vt cuiuscunq; in ea sit licitum habitare etiā seruo tributario si tamen domino tributum soluatur. ca. omnis extra de censib. Præterea Chananei, & Armoræ & lebæsi ab eorum terris expulsi sūt per filios Israel causa expulsio nis fuit idolatria, quæ est contra legem, quæ exclamat vnum Deum esse vt attestatur Paulus ad Romanos primo. Sed iudei non sunt idolatæ: sed alias sunt fideles, neque sunt hostes Christianorum principum: ideo illud propheticum dicit hæc gens infidelis viuet, vt in futurum testimonium afferat. Item Christus dicit non præteribit generatio in eternum: vt attestatur Paulus ad Romanos. ix. & sic videtis iudeos debere viuere legibus imperialibus etiam inter Christianos, & a qui busq; obprobriis illos defendi. Ex prædictis ergo cōcludite iudeum committentem adulterium cum christiana esse puniendum poena statuti tantum, & non poena juris, id est mortis & ista est communis opinio pro qua consuluit Alex. de Imo. in consi. 13. incipientis his, quæ in themate narrantur in 7. volumi.

Videamus modo de poenis ciuilibus, seu temporalibus, quas patiuntur adulteri, & adultera propter adulterium. breuiter concludite q̄ si vxor adultera fuerit sub viro, debet perdere dote. casus est ad literam in l. cum mulier. ff. solut mat. & in §. quia vero plurimas in versiculo si vir, & vxor in Authen. vt liceat matri, & auī colla. 8. & in l. consensu. §. sancimus. C. de repud. & in l. fina. in versiculo vtrum in lucro cadat marito vel heredibus mulieris. C. de adultere. quilibet de iure canonico concordat tex. in c. plerunque ext. de don. inter vi rum & vxo. & sic vxor quæ adulterium committit, priuat dote, & actione dotes: nec de ea testari vel alio modo dispone re poterit secundum Ludoui de Roman. in consi. 286. incip. hæc Iuliana. & talis dos non cedit lucro heredum vxoris. Sed remanet poena maritum licet per extraneum data fuerit nisi illam per stipulationem in contractu matrimonij sibi reddi prouiderit. l. si dote. C. de iure dotum. quæ dicit q̄ quādo vxor culpa sua priuat dote, talis dos nō reuertitur ad eum, qui eam dedit sed cedit lucro mariti: nisi expresse contrarium fnerit prouisum.

Aduertite tamen, q̄ licet vxor propter adulterium priuiter dote, non tamen est priuata ipso iure, sed requiritur sentia priuationis, nisi adulterium esset notorium & manifestum, quo calu si mulier agat pro dote repetenda maritus repellat eam per exceptionem adulterii secundum canonistas in d. c. plerūq; , quia poena priuationis non inuelligitur i. so ure sed per sententiam tamen prout dicimus in clero beneficiato si non niaco, homicida, vel alias irregulari, qui licet sit incapax ad beneficia obtinenda: tamen iam obtronitis non priuatur ipso iure sed requiritur declaratio. ut concluavit Innocen. in capit. in nostris de concess. præb. quem refert & sequitur Bal. in l. cū fratrem. C. de his, q̄ b. vt indignis. & in l. si maritus de don. inter virum & vxorem, & ita concludunt canonistæ per illum textum. in cap. ex literis. extra de excessib. prælato. quinquaginta distinc. quod idem dicendum est, in excommunicato, qui ante declarationem non est vitandus secundum legistas, in l. 2. C. de iure emphyteu. ex prædictis verificata est, communis opinio, q̄ vxor quæ adulterium commisit debet dote priuari: quia indignam se constituit matrimonio. Sed an hodie mulier propter adulterium perdat dote, sine repudio, vide te Bald. Nouellum, in tract. de dote charta. 37.

Oritur dubitatio, vxor commisit adulterium, propter qd priuatur dote: tamen ex post iudicio eccl. sic propter coniunctitatem tamen, vel aliud canonicum impedimentum

matrimonium, sicut declaratum nullum: an vxor possit post separationem repetere dote, qua per adulterium fuerat priuata? videtur q̄ sic, quia in veritate inter istos, nō fuit matrimonium: ergo nec adulterium, nec dos, quæ sine matrimonio esse non potest, & vbi nullum est matrimonium ibi nulla competit actio de dote. l. 1. C. de condic. ob cau. quia ex nihil nihil fit, & ex actu nullo nullus effectus sequi potest. l. non dubium C. de legibus. Præterea licet iudex ecclesiasticus priuauerit dote vxorem adulteram per sententiam, illa tamē sententia non transiuit in rem iudicatam. Immo possit reuocari, maxime quando ecclesia, in casu substantiali euidenter fuisse decepta per tex. in cap. fraternitatis, extra de frigid. & malefi. ex quibus patet dictam mulierem posse repetere dote.

Contrariam opinionem, tenet gl. in dicto cap. plerunque. in verbo non valebit: quia cum res iudicata accipiatur pro veritate, l. res iudicata. ff. de re iudicata. Ideo ex ista sententia priuationis ius dotis fuit acquisitum marito: & sic dos repeti non poterit: ex quo fuit soluta authoritate, l. non putarem, ff. famili. erciscun. & istam opinionem tenet Gostredus & Hostenlis in summa de adulteriis. & Alberic. de Rosa. in verbo dos: & duplex, vel triplex redditur ratio. prima, quia quo ad essentialia extrinseca matrimonium verum, & putatiuum non nullum differunt: quia sicut bigamia contrahitur per verum matrimonium: ita etiam per putatiuum secundū canonicas. in cap. debitum extra de biga. 2. ratio: quia adulterium procedit ex corde, & animo, & secundum intentionem iudicatur, cap. illud. 15. quæst. 1. vbi pupillo, & furioso subuenitur, in maleficijs, quia non debent imputari ad poenam, quæ ex mentis deliberatione non procederunt. & dicit glo. in dicto c. plerunque. q̄ negari non potest, quin mulier ex affectu mentis iniuriam fecerit illi, quem tenet pro vero marito & ita dolum commisit sine quo adulterium esse non potest: & gloria mouet alia bona ratione: quia in tali delicto adulterii, & similibus debet considerari principium, & non finis, vt in alijs mulieribus sic facere volentibus, quæ ad hoc faciendum præterit sunt remoueatur audacia.

Ex quibus patet istam esse communem opinionem, quæ sequitur Firminus in verbo vxor adultera: q̄ quia licet matrimonium sit putatiuum: nihilomin' propter adulterium priuabitur dote, quia priuilegia concessa verę vxori ratione dotis competunt vxori putatiue quia iudicantur ad imparia. vnde glo. in l. assiduis. C. qui potio. in pign. hab. dicit, quod vxor putatiua habet priuilegium tacita hypothecæ in bonis maij. ratione dotis, sicut vxor vera: vnde dicit glo. in l. dotale. in §. dotale. in verbo præstabatur, ff. de fun. dotali. q̄ sicut dos vera prohibetur alienari, sic etiam dos putatiua: quia fauor dotis respicit publicam utilitatem, & quando agitur, de publica utilitate causa, seu persona putatiua, & vera quo ad effectum æquiparantur, vt notat Barto. in l. Barbarius Philipus, ff. de off. præto.

Ego vero istam opinionem, confirmo quatuor rationib. prima, quia vxor, quæ transit ad secunda vota, non petito tute, nec redditæ administratione priuatur tutela §. s. autem. in Authentico de nuptijs. coll. 4. & patitur poenas de quibus habetur in l. 1. de secundis nuptijs. t̄ nec apud eum liberi primi matrimonij educari debent, & ista procedunt quanvis matrimonium esse nullum, & putatiuum: quia poena committitur, licet de facto fiat, quoniam in delictis non consideratur effectus iuris: sed consideratur tantum animus, & mecum factum hominis. l. eum qui. C. de adultere. secundo confirmatur, quia si maritus relinquit vxori vsumfructum certorum bonorum, vel aliquam possessionē quoad vixerit, sub conditione tamen, si vitam vidualem seruauerit, si postea ipsa contrahat matrimonium cum clericu in sacris constituto, licet matrimonium sit nullum tamen vxor priuatur usufructu, & illa possessione sibi relictis: quia nō plus debet operari incontinentia, quam castitas: quæ videtur esse in muliere transeat ad secunda vota.

Tertio confirmatur: quia sicut donatio facta constante matrimonio inter veros cōiuges non valet: sic etiam est prohibita inter putatiuos. l. tertia. videamus, ff. de donatio. inter virum, & vxorem. & ibi tex. assignat rationem: quia illi, qui delinquunt non debent esse melioris conditionis, quam qui actum ciulliter faciunt. cui cōcordat tex. in l. si ex voluntate. C. eodem tit. ultimo confirmatur: t̄ nam si quis alienat rem, quam sibi poena est prohibitus alienare, incidit in poenam, licet alienatio sit nulla, & hoc propter difficultatem recuperationis, vt patet in herede, vel vasallo alienante contra legē feudorum: quia licet alienatio sit nulla: tamen priuatur feudo, maxime quando in potentiore alienauit: restat ergo q̄ vxor putatiua propter adulterium priuatur dote: quia sicut non licet violare matrimonium, sic etiam non est licitū violare spem matrimonij. l. si vxor. ff. de adulteriis.

48 Vnum tamen non est, † q̄ licet maritus putatiuus lucetur dōtem p̄ opter adulterium, non poterit tamen accusare iure mariti, sed tantum iure extranei, vnde sufficiet probare matrimonium suisse contraq̄um, quanuis sit nullum. dī. l. si vxor. in principio. & istam opinionē sequitur Bartholomeus Brixieniis in quest. 63. incipiente mulier quādam a viro separata fuit: quia saltē quoad ecclesiam fuit matrimonium, cum filij, qui nascuntur ex eodem matrimonio ab ecclesia habeantur pro legitimis quousque separatio fuerit facta & parentibus tanquam legitimi succedere possunt, tex. in causa inter Ioannem. & in c. ex tenore. ext. qui fil. sint leg. & sic habetis primam ampliationem.

49 Secundo prædicta conclusio ampliatur: † vt vxor, quae commisit adulterium non solum priuetur dote, verum etiā priuatut rebus paraphernalibus, glo. est communiter approta in d. cap. plerunque, quam allegat pro singulari Bald. in l. j. ff. de iure dotium, licet aliqui teneant contrarium: quia cum iste casus sit odiosus, verba debent restringi simpliciter ad dōtem, & non ad paraphernalia: sed vos non recedatis ab opinionē prædictæ glossæ † cuius authoritas magna est, & quantum ad veritatem præualet opinioni multorum, & coeteras authoritates Doctorum antecellit, vt refert Iacobus Butrig. in l. 1. C. qui pro sua iuridict. vbi dicit, quod vbiglossa firmat pedem eam tener, nisi v̄sus esset in contrarium, quo casu ab ea recedendum est, quia etiam propter consuetudinem contrariam a lege receditur. Præterea dicit Cynus in l. non moriturum. C. de contrah. & committit. stipula. quod glo. est idolum aduocatorum, & melius est stare glossis quam nouas opiniones facere. & dicit etiam Sa. in l. quanquam. C. de sentē. quæ sine certa quantitate profecta, ille, qui nescit equitare debet se tenere ad arsonem: Sic etiam iudex quando videt aduocatos in opinione iudicando non debet recedere ab opinionē glossæ. & in magnis dubiis opinio glossæ semper est teneenda secundum Bald. in dicta l. quanquam. quod dictum extollit, Bar. in consi. v. incipiente, Andriolus. dum dicit sequere glossam ordinariam, quæ in defectu legis allegari potest: nolite ergo recedere ab opinionē glo. in dicto cap. plerunque. q̄ sequitur Romanus in singulari. 3 & 1. incipiente. propter adulterium & Cardi. in consi. 11. & Barto. in l. Lucius, ff. solut. magis. & ista est communis opinio secundum Fel. in cap. pa. floralis. in 3. coll. verlicu. mulier impudica. extra de iud. Albe. de Ros. in l. de quib. ff. de legibus. vbi fortius concludit, quod statutū q̄ faceret mentionem de dote haberet locum in reb. paraphernalibus, & quæ dicantur bona paraphernalia, & quare sic appellantur videte glossam in rubrica. Cod. de pact. conuenientiam super dote, quam ante nuptias donatio. † & antalia bona sortiantur naturam rerum dotalium, & an in illis maritus habeat administrationem, & an bona mariti sint tacite obligata, & an mulier in illis sit priuilegiata sicut in dote, & qua ratione repetantur, videte plene per Campiegium in tracta. de dote. quæstione septima, & octaua, & plene scripsi in repetitione l. assiduis. C. qui pot. in pigno. habeatur. in quinta ampliatione, sed quia non est aliud locus qui magis se offerat, quam hic ideo videamus, quæ dicantur esse bona paraphernalia: & quare sic appellantur. † concludite quod dicuntur esse illa bona, quæ habet vxor a patre suo ultra dōte, & communiter videris quod sponsa suo spōto tradit aliqua, quæ secum portat ex domo sui patris, quæ a iure vocatur res paraphernales, siue sint mobiles, siue immobiles: & a vocabuli derivatione dicuntur a para, quod est iuxta, & pherna q̄ est dōs, quasi iuxta dōtem, vt declarat glo. in præallegata rubrica & dominium, & omnimoda administratio istarum rerum paraphernalium spectat ad vxorem, nec maritus de illis debet se intromittere vxore sua contradicente, ut est text. qui de paraphernalibus loquitur, in l. hac lege. C. de pact. conuenientia autem vxor dimiserit administrationem dictarum rerum paraphernalium: & tunc in illis maritus censetur procurator, & tanquam procurator potest agere super his, nec tenet causare de rato secundum Barto. & Doctores in l. maritus. C. de procedura. quia ista bona censentur, quasi dotalia, & naturam dotaliū sortiuntur: unde sicut maritns in dote habet administrationem sic etiam in istis administrat ex tacito mandato, & tenetis menti, quod pro istis paraphernalibus omnia bona mariti sunt tacite obligata sicut pro dotalibus, & irat tenet. Azo in summa. in titu. quibus modis pigno. vel hypothaci. contro. C. quem refert, & sequitur Iason in §. fuerat. i. & collu. versi. nunquid autem mulier. Instit. de act. & ultra lassonem habetis glo. magistrali in cap. ex literis, in verbo ob ligata extra de sign. addit. tex. loquentem de paraphernalibus, in l. fina. Cod. de pact. conuenientia quanuis Panormita, in d. capit. p. c. unque. tener quod bona mariti pro eis non sunt tacite obligata, sed non recedatis a communi opinione, quæ est magis communis, & si dominium rerum paraphernalium facit ei annulatum in mariūm dicta res reperiens ab eo con-

ditione incerti, vel condicione sine causa, vel si dominium non fuerit translatum agetur ad exhibendum ex qualitate casuum, secundum Doctores, in l. sed si ego in §. dotis, in verbo parapherna. si. de iure dōtem, vel agetur actione depositi contra maritum vt ibi glo. in verbo depositum dicit & licet, supra dictum fuerit quod res paraphernalis sortiuntur naturali rerum dotalium, tamen in dictis bonis paraphernalibus mulier non est priuilegiata sicut in dote vt concludit Campegius in tractatu de dote in quæstione octaua qui alleget glo. in dicto §. dotis, & refert Sal. ita hoc ibi tenere & Bal. & in d. l. fina.

Visoquę dicantur paraphernalia, & vnde & quare & sic

54 appellantur & cuius generis & qualitatis sint, † nunc videntur an uxor quocunque tempore voluerit possit repete te a marito res paraphernalis quas sibi tradiderit: & ad quæ spectent fructus excepti vel ad maritum, vel ad vxorem, vel an sint coiuntes. certe iste punctus in iure uidetur difficilis propter varias opiniones. Reperio Alexan. de lmo. tangentē hunc passum, qui etiā consuluit in terminis in consilio 144. incipien. circa primū dubium in 2. colum. in 5. volum. & si militer Guidonem Papę, qui super hoc plures facit distinctiones in decisione 468. incipien. de fructibus rerum paraphernalium. Ideo ex dictorum dictis resolutiue concludamus, qđ aut res paraphernalis possidentur per vxorem: & tunc ipsa ad voluntatem suam de eis potest disponere, sicut posset de bonis propriis suis per contractum, siue in ultima voluntate & illa etiam constante matrimonio, cui voluerit poterit distribuere, licet maritus contredicat, ea ratione, quia non fuerunt ei data in dōtem, & semper remanserunt in dominio ipsius uxoris, per tex. in d. §. dotis, & in d. l. fina. nec maritus de illis inuita vxore debet se intromittere: imo fortius dicit Bald. in l. vbi adhuc. C. de iure dōtem, quod si ista bona possideatur a marito etiam de voluntate vxoris ipsa poterit illa recipere quando voluerit quanvis maritus non vergat ad inopiam.

55 De fructibus autem illorum sic concludite, † quod aut agitur de fructibus naturalibus, qui naturaliter sine aliqua opera nascuntur: & tunc pleno iure spectant ad vxorem: vnde B̄rto. in l. penu. ad l. Falcid. dicit, quod omnes fructus, qui tuut precepti contra voluntatem vxoris, debet restituui per maritum, vel eius hæredes, quanvis dicti fructus essent consumpti, ut est casus in l. de his. C. de donat. inter virum & vxor. & si maritus eos consumpserit de voluntate tamen vxoris certe tenebitur: in quantum fuerit effectus locupletior. d. l. de his & in l. si stipulata. in verbo condicere potest si effectus locupletior sit. ff. de dona. inter vir. & vxo. & istud procedit quando agetur de paruis fructibus consumptis: quia tunc maritus non tenet illos restituere. Si vero vxor conqueratur de fructibus industrialibus, certe si non fuerint consumpti, æquius est, ut inter virum & vxorem diuidantur, si autem sint consumpti: tunc ad maritum spectant, per gl. in d. l. fina. & quod dicitur de fructibus, idem dicatis de pensionibus quæ percipiuntur ex rebus paraphernalibus quæ annuatim locantur secundum Bal. in d. l. vbi adhuc. & pro istis pensionibus repeatendis competent conditions sicut competenter pro repeatendis fructibus, vt longe plenius istum articulū prosequitur Guido Papę in prædicta decisione exordiente de fructibus rerum paraphernalium.

Tertio prædicta conclusio ampliatur, vt procedat in marito committente adulterium, propter quod e conuerso † vxor lucratur donationem propter nuptias, per text. in §. si vir de adulterio. in Authentico ut liceat matri, & auiz. & glo. communiter approbata per canonistas in ca. i. ut lite non contes. Ratio videtur quia maritus committens adulterium grauius delinquit quam vxor: quia virtute, & exemplo scemnam regere debet. cap. indignantur mariti. 3 2. quest. 6. & maritus est caput uxoris ergo delinquendo grauius puniri debet, in cap. non Moechaberis, eadem causa, & quæstione. & pro ista ampliatione facit text. in cap. i. §. dominus quoque de noua fidelita. & in cap. domino committente. in titulo si de feudo fuerit controvener. inter dominum, & agnat. vbi in casibus in quib. vasallus feudo priuatur, sic etiam dominus priuabitur proprietate feudi pro adulterio commissio in vxorem vasalli. † sicut etiam inter coniuges habet locum maritus simili. fidelitatem tenet seruare vxori sicut uxor tenet seruare marito. & ista est communis opinio.

Et quia glo. in d. cap. plerunque, in verbo dotalitium laborat, quid dicatur esse donationem propter nuptias, † breuiter dicitur, quod dicitur esse illa quæ fit vxori a marito propter matrimonium. sicut ergo uxor donat dōtem marito sic etiam maritus facit donationem propter nuptias. item ista donatione facta vxori præsumitur esse facta in præmium pudicitiae. l. res vxoris. in verbo p̄mio pudicitiae cessit. C. de iure dōtem. vel præsumitur esse facta in compensationem dōtis. sed aduerti-

Bermon.Chouer.De publ.concub.

te quod gl. in d.c. plerunque. exponit dotalitium id est donationem propter nuptias. Alij autem dicunt quod dotalitium dicitur esse illud, quod vxor post mortem viri lucratur siue ex pacto matrimoniali siue ex statuto. Alij autem dicunt quod dotalitium dicitur esse quando in contractu matrimonij maritus assignat vxori certam pensionem annua, vel quod quolibet anno ex certa possessione quoad vixerit, certos fructus percipere possit. & in pluribus partibus vocatur doanriū ut a dote differat vos autem tenete primam expositionem quod dotalitium capit pro donatione propter nuptias. & similē. expositionem facit gl. communiter approbata in cap. ex parte extra de foro competen. in verbo dotalitij id est donationis propter nuptias, & in ea proceditur ad instar dotis, ita quod sicut in dote potest apponi pactum lucratuum, & sic etiam in donatione propter nuptias. super ista tertia ampliatione oritur dubitatio.

Maritus in contractu matrimonii casu quo prior deceperet vxori sua super certo castro, vel certa possessione bonorum suorum relinquit pensionem annuam viginti librarum percipiendam, eius vita durante tantum & soluendam in quolibet festo omnium sanctorum & idem dicatis de certa pensione bladi, vel vini quo tempore fructus sunt recolecti ponite, & post mortem mariti vxor, cui relictum est dotalitium moritur in mense Augusti, & sic ante tempus quo debebat percipi pensione quarebatur an heredes mulieris debeant habere pensionem totius temporis vel nihil ex quo vxor mortua est ante finem anni, vel an saltem lucentur pro rata temporis sicut fructus, & pensiones rerum dotalium? dicite, quod pensiones ultimi anni, quo vxor est mortua, dividuntur pro rata temporis sicut fructus, & pensiones rerum dotalium iuxta in cumbentiam oneris matrimonii, vt habeo in l. diuortio. ff. solu. matrimonio. quia sicut dos subiectur onibus matrimonii ita etiam donatio propter nuptias, l. vbi adhuc. C. de iure dotium. & notatur, per Panormi. in cap. per vestras extra de donat. inter virum & vxorem. Præterea sicut augmentum dotis est de iuribus dotis. l. etiam. C. de iure dotium, quia accessorium sequitur naturam sui principalis, vt in regula accessorum de reg. iur. in 6. sic etiam donatio propter nuptias, ut cōcludit Ioan. Pe. de Ferarijs in libello pro dote. vnde ista est communis opinio, quod sicut fructus, & pensiones dotis rerum dotalium dividuntur inter virum, & vxorem pro rata ultimi anni quo matrimonium duravit, & vir sustinuit onera matrimonii, ut notatur in d. l. diuortio. sic etiam dicendum est in dotalitio quod datur pro sustentando onera vxoris viduae maxime si esset nobilis: quia tunc pro rata temporis, quo ipsa sustinuit onera sui status debent habere heredes legitimi fructus & pensiones, quae percipiuntur loco fructuum anni ultimi secundum Iacob. Butr. in l. Julianus. §. si fructibus. ff. de acti. empt. prout dicitur in marito sustinente onera matrimonii, ut supra declaratum fuit, & sic habetis expeditam istam tertiam ampliationem.

Quarto praedicta conclusio amplatur, vt procedat etiam in vidua, quae mortuo marito stuprum commisit, quia similiter debet dote priuari Pau. de Cast. in l. sororem. C. de his, q. b. vt indignis. & in l. fideicommissum. C. de fideicommissi. & in cōsilio 121. incip. reuocatur in dubium. vbi concludit quod vidua, quae commisit stuprum ita debet dote priuari, ac si marito viuente commisisset, ratio videtur in prōptu: quia vidua durante viduitate dicitur remanere in priore matrimonio. C. de bo. mater. saltem fictione iuris cum infra annum luctus ipsa nubere non possit sine incursione penae legalis, §. soluta. in Authen. de nupt. & in l. pri. cum similibus. C. de secun. nupt. nec etiam potest petere dote pecuniariam, nisi elapsio anno luctus, nec sibi imputabitur: quare dote non petierit. l. vnic. §. exactio. C. de rei vxo. actione. & debet stare in domo viri, & ibi opera domus facere prout viuente marito consueuerat: & in memoriam transacti matrimonii infra illud tempus debet ali de bonis mariti etiam si dote non habuerit, l. si vnum ex familia. §. fina. ff. de legat. secundo. & quicquid vxor acquirit, vt evitetur suspicio turpis quantum presumitur quod ipsa acquisierit ex bonis mariti, l. Quintus. ff. de donat. inter virum, & vxorem. sic etiam dicendum est in vidua, ut acquisita intra annum luctus presumantur acquisita ex bonis mariti pre-mortui, vt omnis mala suspicio tollatur: quia lex tantam castitatem requirit in muliere intra annum luctus existente sicut constante matrimonio in Authen. de restitu. & ea quae parit. 11. mense. pater: quia etiam vidua gaudet priuilegio mariti, & dignitatem ipsius retinet. cap. ex parte. de foro competen. & donec alteri nuperit, retinet domicilium viri, ac si esset in priori matrimonio. l. fina. C. de bo. mater. immo fortius dicit Barto in l. his solis. C. de reuocan. don. quem refert, & sequitur Panorm. in d. cap. ex parte. quod omnes penae quae competit contra secundo nubentes habent locum in vidua luxuriose viuente: vnde si testator ignorans adul-

rium vxoris ei facit legatum, vel donationem non valebit talis relictum, vel si post ipsa commiserit adulterium certe omnia reuocabuntur, patet igitur ex prædictis quod vidua committens adulterium debet perdere dotem.

Contrarium opinionem tener Alexand. in præallegata. l. sororem. vbi concludit, quod vidua committens adulterium non priuatur dote: quia cum iste casus sit odiosus, & poenalis debet intelligi de adulterio commisso, viuente marito, non autem debet extendi ad stuprum commissum post mortem

60 viri: sed quicquid dixerit Alexan. nolite recedere ab opinione Paul. de Cast. quae uiderur æquior, eum sit conservativa pudicitie, nec obstat eius dictum: quia qualis in poenalibus non fiat extensio tamen in casu extenso militat eadem ratio sicut in casu a quo extenditur idem ius in utroque statuendum est: sed ratio finalis, & impulsiva est in utroque casu: quia per adulterium fit iniuria defuncto, & tota cognatio vituperatur, & ista ratio habet etiam locum post mortem mariti: vel etiam alia ratione: quia mulier quem post mortem viri luxuriose vivit presumitur viuente marito non caste vixisse. §. vnum si quidem. in verbo mulier in Authen. de restitu. & ea, quem patrit. 11. mense, & licet pro opinio. Alex. multa possent adduci ab illa tamen Pau. de Cast. non est recedendum.

Et quod vidua committens stuprum perdat dotem ita in terminis tenet Pe. Gerardi in singulari. 48. incipiē. scias quod mulier ubi refert. Alexad. non vidisse consilium Pauli de Castro. nec vidua quem stuprum commisit poterit dote ab heredibus mariti, & idem contra Alexan. tenet Fel. in capit. pastoralis. in versiculo mulier impudica. extra de iud. Ego autem fortifico opinionem Pauli contra Alexand. alio medio: quia si vasallus committat stuprum cum uxore vidua sui domini mortui, debet feudo priuari: quia dum stat in uiduitate dicitur perdurare in eodem matrimonio, ut in iuribus supra allegatis, & pro ista parte facit glo. singu. in l. sororem. Cod. dc

61 his, quibus, vt indig. quae dicitur quod si heres concubuit cum vxore testatoris post eius mortem ita debet priuari hereditate, ac si hoc fecisset, eo viuente quia efficitur indignus eo per

62 reliquit testatoris per stuprum cognoscit: & ratio est, quia reverentia quae debetur parrono debetur tam viuo, quam defuncto. l. apud Celsum. in versic. semper ei reverentia exhibenda est tam viuo, quam defuncto. ff. de doli mali except. per quod decidunt Canonistæ. in cap. quod in te. extra de peni. & remittit quod percutiens clericum mortuum ita incidit in excommunicationem, ac si percuteret clericum uiuum: quia utroque tempore debetur reverentia: quia iniuria infertur etiam cadaueri. l. i. §. quoties, ff. de iniur. patet ergo ex prædictis, quod vxor, quae post mortem mariti stuprum commisit, debet dote priuari.

Sed aduertite, si placet, quia videtur quod decisio Pauli sit nimis rigorosa, & illa Alexand. sit æquior: vnde aliter super hoc puncto ego me resoluo, quod si dos cōsistat in pecunia non competit actio pro ea repetenda, nisi elapsio anno. l. vni ca. C. de rei vxoris act. & tunc si intra annum luctus vidua commisit stuprum æquum erit vt si ipsa postea agat ad dote repellatur exceptione adulterii, cum infra illud tempus videtur durare in eodem matrimonio, & ita procederet opinio Pauli de Cast. vel etiam procederet post annum ubi dos adhuc non fuisset repetita: sed vbi repetita fuisset, vel consisteret in rebus immobilibus, & post annum luctus vidua committeret stuprum tunc procederet opinio Alexand. prædicta. l. sororem. etiam si dos non esset soluta: quia eo tempore licite potest transire ad secunda vota etiam sine metu poenæ legalis.

De donatione autem, aut delegato, vel augmentatione dotis hoc a inter expeditum est in vidua & quae si intra annum luctus stuprum commiserit perdit prædicta. §. fina. in Authent. eiusdem. C. de secun. nupt. & in verbo parit, hoc dicit, & idem Bart. in d. l. fideicommissum. quem in specie sequitur Guido Papæ in singulari. 463. incipien. si mulier vidua. & idem dicendum est de tacita pupillari comprehensa sub vulgari expressa, quae licet regulariter non admittatur contra matrem. l. fi. C. de insti. & substi. & glo. communiter aprobata. in l. precib. in verbo omnimodo. C. de impub. & ista est communis opinio quam late prosequutus sum in tractatu meo substitutio num, tamen si post mortem mariti vxor commiserit adulterium, certe ex presumpta mente defuneti substitutus in casu euidentis substitutionis admittetur ex tacita pupillari matre exclusa, ergo multis fortius priuatur legato, vel fideicommisso ex tacita mente defuneti per gl. in d. l. sorore, & in d. l. fideicommissu patet ergo quod vidua, quae adulterium commisit post mortem viri, priuatur dote, ac si hoc fecisset, viuente marito ac aliis rebus reliquis: cum tamen restrictione, de qua supra dictum fuit: promptius est tamen in dote humaniore esse sequendam sententiam Alexandri iuris rigore postposito.

Quinto

64 Quinto prædicta conclusio ampliatur, † ut nedum procedat in dote soluta, verum etiam in dote promissa, quæ propter adulterium a marito peti potest, ut concludunt Canoni sta. in d. cap. plerunque. eandem opinionem tenet Bald. in l. mulieri. in princip. ff. de conditio. institutio. vbi dicit, quod pātum de lucranda dote, habet locum etiam in dote non tradita, & est communis opinio secundum legistas, in l. iubem⁹. C. de sacro san. eccl. ex quibus remanet firmata prædicta regula, cum suis ampliationibus quod uxor quæ cōmisit adulteriu[m] debet perdere dotem, & alia, quæ a marito consecuta fuit: & omnia cedunt lucro mariti.

Prædicta regula sic intellecta, & declarata limitatur primo, ut procedat quando maritus, & vxor ex eodem matrimonio nullos haberent liberos: † securis si liberi extarent, quo casu propter adulterium maritus non lucratur dotem, nec vxor donationem propter nuptias, sed ista liberis eiusdem matrimonii referuantur, casus est in d. §. si vir de adulterio in Authentico, ut liceat matr. auiæ colum. 8. & istam opinionem insequitur Franciscus Cremensis in singulari. 86. incip. statuto cauetur vbi dicit alias se defensasle plures filios primi matrimonij, idem tenet Bald. in l. hac edictali in 3. column. versiculo: sed pone, quod Berta nupsit. C. de secun. nup. & ratio est: quia mater per pactum, vel contractum in dote non potest præiudicare filiis alienando, ergo nec poterit alienare per delictum per tex. in l. imperator. ff. de fideicommiss. libert. licet Corsetus in rubrica de iure iurant. dicat, quod si mulier in secundo matrimonio adulterium commiserit secundus maritus etiani stantibus filiis primi matrimonii lucrabitur de dote tantum, quantum vxor potest donare, secundo marito tamen non recedatis a præcedenti opione quæ est verior per gl. communiter approbatam iu di. c. i. in verbo recipere extra ut lite non contet.

Secundo prædicta conclusio limitatur, ut procedat, quando alter conjugum tantum commisit adulterium: securis si ab utroque fuerit commissum: quia ita sunt delicta, quæ pari, & mutua compensatione tolluntur: tunc alter contra alterum pro adulterio agere non potest. l. viro, atque vxore. ff. solu. matr. & in cap. fina. de adulte. & in cap. intelleximus. eodem titulo. quia etiam in delictis consistentibus in non facie do admittitur compensatio. Et clare pater in filia, quæ pro meretricio a matre exheredari non potest: si mater similiter sit metrix: quia qui laborat uno & eodem morbo alium de simili. virtio reprehendere non potest, quia nil nigrius nigro nil Catilina Setego. l. in arenam. C. de inossi testamento. & refert dominus Decius pluries se consuliisse pro hac parte, φ maritus tenens concubinam non potest agere contra vxorem committētem adulterium ad dotis priuationem: quia sicut habens duas vxores efficitur infamis, sic etiam habens vxorem, & concubinam: ne plus operetur luxuria, quam castitas † tamen prædicta decisio nō procederet in patre, qui licet sit hereticator: potest tamen filiam meretricem exheredare quoniam foeminas magis decet esse castas, quam viros glo. in l. palam. §. quæ in adulterio. in verbo deprehensa, ff. de riupt. sūptiatum & clarior text. in lege si qua illistris. Cod. ad Orphicianum.

Sed vos domini aduertite, quia prædicta ampliatio procedit, quando vxor accusata de adulterio opposuisset de simili adulterio ante litem contestatam, quo casu non posset illam accusare. l. nobis ita pudet. C. de adulte. † ratio est, quia ista exceptio non est peremptoria, sed dilatoria merito debet opponi ante litem contestatam. ut notatur in l. si maritus. §. prescriptiones, ff. de adulter. & in cap. pastoralis. de exceptionib. Et istud procedit, quando ageretur ciuiliter, ut dos, uel donation propter nuptias lucretur, quia cum vxor possit accusare vi rum, ut perdat donationem propter nuptias, ut in præcedentibus audistis: ergo multo magis, si vxor sit accusata de adulterio per maritum poterit contra illum replicare de simili adulterio alternatiue, vel quod maritus perdat donationem propter nuptias, vel quod ista adulteria tollatur mutua compensatione secundum Pau. de Cast. qui ita consuluit, in consilio cxxvij. incipien. hæc mulier, & hæc videtur verior resolutio.

Non tamen obmittatis, quod licet ista adulteria tollatur mutua compensatione tamen vxor non potest accusare maritum de adulterio, quanvis teneat concubinam, vel aliter adulterium committat. l. prima, & ibi Doctor. C. de adulteriis, quod securis est in uxore adulterium coinmittente, quæ a marito potest accusari criminaliter magis in uno casu, quam in alio potest assignari ratio: quia maius præiudicium generat marito propter adulterium vxoris, quam fiat, & generetur vxori propter adulterium mariti: scilicet, propter turbationem sanguinis, & dubitationem prolis & hæc rationem ponit Vl pianus iureconsultus. in l. liberorum, ff. de his, qui notat. infra. quæ etiam refert Pau. de Cast. in l. ex ea parte, in §. mulier,

ff. de verborum obliga. quia maritus nō dicitur violaretho ruin uxoris cum ipsa non dicatur habere thorum, quod tamen securis est in marito. l. publico. in versiculo. non idem privilegium foemini detulit. C. de adulter. & ideo licet vxor nō non possit possit accusare maritum de adulterio tamen potest per iudicem ecclesiasticum constringere maritum, ut concubinam, quam tenet, dimittat prout faciunt dictim officiales episcoporum sub poena excommunicationis, quam incurrit maritus, si illi non obtemperet. ut in c. si concubinæ de se. exc. Ad hanc gl. quam allegat Pau. de Cast. in c. Roma. in verbo offensa. de sen. exco. in 6.

Præterea consuetudo curatorum ecclesiarum parochialium hoc nobisclare demonstrat, qui sigulis diebus dominicis authoritate episcopalibus in suis acongiis excommunicat, hoc est, declarant excommunicatos concubinarios manifestos, & licet istud crimen cōcernat iurisdictionem ecclesiasticam,

68 † tamen iudex secularis posset secularibus remedis constrin gere maritum, ut dimittat concubinam non, quod crimen istud spectet ad eum, sed quia ad eius officium spectat facere ut homines in ciuitate male viventes honeste vivat. Ex quo singulariter infertur, quod mulier male famata de suo corpore, & dubitet, quod alias honestas mulieres seducat p maritos potest expelli ab illo loco vicino, quoniam resecandæ sunt putridæ carnes. capi. resecandæ. 24. quæst. 3. quia sicut vna ouis morbida totum gregem inficit: sic etiam mulier impudica coeteras inficit. cap. fed illud. 45. distinct. Et sic habetis articulum istum expeditum, quod quando agitur pro adulterio ciuiliter, maritus, & vxor iudicantur ad imparia, quod secesest in criminali accusatione, ut supra dixi.

Tertio prædicta conclusio limitatur, ut non procedat, quādo maritus sine iusta causa acriter verberasset vxorem, propter quam causam aufugisset a marito, & adulterium commisisset: tunc uxor non potest dote priuari, nec aliis, quæ sibi a marito obuenire poterant. ut consuluit Pet. de Anchara. in consilio 408. incipien. probata tanti viri sauitia. & in capi. literas, §. si vero tanti viri sauitia. extra de restitu. spoliato. vbi habetur, quod licitum est vxori recedere a marito eam male, & seueriter tractante: nec tenetur redire ad eum: nisi vir prestat sufficientem cautionem, quod a coetero eam male, & seueriter non tractabit. Ratio est, quia maritus verberando videtur prestare causam adulterio: merito ad priuationem dotis age re non potest.

Et pro ita limitatione facit dictum singulare Baldi in l. vnicia. in §. sed scimus, C. de latina liber. toll. vbi dicit, quod maritus, qui vxorem sine causa ejicit a domo, nil debet habere de lucro dotis. Ratio est, quia non est, equum, quod maritus ex suo facinore lucrum dotis sperret. ut dicit tex. in l. si ab hostibus, in §. si vir. ff. soluto matrimo. & idem dicit Bald. in l. fi. C. de senten. quæ sine cert. quantita. proferuntur. quod si vir si ne causa expellat vxorem tenetur ei dotem consignare, qđ dictum sequitur Fulgo. in Authen. præterea. C. vnde vir, & vox. subiiciens quod si vxor sit expulsa a domo mariti, & postea moriatur nihil debet lucrari ex dispositione prædictæ authentice, licet uxor nullos habeat consanguineos, † & istud haberet locum in marito ejiciente vxorem suam a domo & non sibi prouidente de alimentis: quia etiam isto casu nihil debet habere de lucro dotis secundum Pau. de Cast. in di. l. si ab hostibus. nec ex malitia sua commodum reportet. immo tenebitur vxori suę expulſę sine causa restituere dotem cum fructib. perceptis, quia licuit vxori aufugere a marito si sine causa eam acriter verberet. ut dicit tex. ad literam qui enumera plures casus in quibus vxor potest recedere a marito in §. mitiores, in versicu. an etiam super ea flagellis. utatur in Authentico de nuptiis, columna 4. nec tenetur redire ad eum nisi si præstata sufficiens securitate. d. c. literas, & ibi glos.

Decisio ista secundum Bald. in cap. pri. ut lite non contest. procedit in vxore, quæ licite recedere potest, si maritus in domum inducat concubinam, nec tenebitur ad eum redire nisi caueat de ipsam expellendo istam opinionem se quiritur Guido Papæ quæstione. 439. incip. an vir teneatur vxorem alimentare. † vbi concludit quod si vir seueriter vxorem tractet ex iusta causa licitum est uxori fugere & extra domum mariti alimentari debet bonis ipsius mariti. & refert Dynum: & Cynum tenere, in l. quod in vxorem. C. de nego. get. & ideo iura, quæ dicunt, quod vxor quæ a domo mariti aufugit, punitur poenis legalibus. debent intelligi, nisi maritus sit causa fugæ non poterit dote priuari nec ab illa diverti per text. in §. si uero plurimas, in Auth. ut liceat matr. & aui. se. us vbi maritus non esset in causa, quo casu uxor fugiens a domo mariti redditur de adulterio suspecta.

Sed an vxor teneatur probare seueritatem viri, vel an maritus teneatur, probare, quod eā bene, & humaniter tractat? Breuiter concludite, quod vxor tenetur probare sequitiam viri, ut tenet Pet. de Anch. in consilio 246. incip. super primo quærito

Bermon. Chouer. De publ. concub.

quæsito vbi concludit, quod si vir relinquerit alimenta, quā diu cum suis hæredibus permanerit in domo: si ipsa recesserit: quia allegat, quod male & seueriter tractatur p̄ hæredes, tenetur illud probare, nec hæredes extra domum tenerentur ei præstare alimenta, nisi probet, quod cum eis habitare non potest: & ratio est, quare vxor tenetur probare, quia verberaret atrociter, hoc est, & consistit in delicto, & delicta non p̄ sumuntur, nisi probentur. l. merito. ff. pro socio. ergo onus p̄ bandi ad hæredes nō spectat: idem dicatis in vasallo, qui crudeliter a domino directo tractatur, vel in colono, qui a domino fundi acriter verberatur, nam licite possunt aufugere. & si domini illos vendicare voluerint, non tenentur redire, nisi præstata sufficiens securitate, secundum Bar. in l. cum satis de agrico. & censi. libro vndecimo Codicis. pro isto dicto facit tex. in l. conuenerit. in versicu. si socius sit tam damnosus, & injiosus, ff. pro socio. vbi socius, qui promisit societatem non dissoluere: nam si socius sit rixosus alium male tractando societas non obstante pacto poterit dissolui. ex quibus remanet verificata ista limitatio quod si maritus sit in causa, quare vxor committit adulterium non debet lucrari dotem.

Quarto prædicta conclusio limitatur, vt procedat quādo sci enter & dolose vxor adulterium commisisset: secus ignoranter, & citra consensum, quia isto casu non debet dote priuari, vt concludunt Canonistæ post Host. extra de adulteriis. ponite exemplum marito absente a domo sua, & demum reuertente, reperit mulierem alienam iacentem in lecto suo credens eam esse vxorem suam & carnaliter cognovit, & mulier credebat illum esse virum suū: certe ipsa nec dotem perdere debet, nec vir donationem propter nuptias, nec similiiter vasallus, qui ignoranter cum vxore sui domini adulteratur feudo priuari debet secundum Doctores in capit. 1. quib. mod. feud. amitt. & in cap. i. §. rursus, quæ fuit prima causa benefic. amitt. in visibus feudorum. & † ratio istius limitacionis est, quia adulterium non committitur sine dolo malo, & consensu vt attestatur Cynus iureconsultus, in l. penu. in vers. Julianus responderet. ff. de adulte. sed ignorans non dicitur habere consensum l. mater decedens, ff. de inoffi. testam. & facit tex. melior de iure in argumentum, in l. si quis ignorans, ff. locati. vbi dicitur quod ille qui contraxit cum aliquo ignorans qualitatem suæ personæ non debet puniri. ergo sic dicendum est in isto casu, ut vxor quæ adulterium commisit ignoranter non debet priuari dote. & ista limitatio procedit nisi vxor esset in crassa, & supina ignoratia, prout dicitur de vasallo per glossam notabilem, in di. cap. i. in §. item si vasallus fidelis. quibus mod. feud. amitta. tamen secundum magis communem opinionem Doctorum lata culpa in adulterio nō equiparatur dolo ergo tale adulterium ignoranter commissum nō est puniendum, vt est casus ad literam, in c. in lectum 34. quæsti. se cunda.

Quinto hæc conclusio limitatur, vt procedat quādo vxor libere, & voluntarie adulterium commisisset: secus si adulterata fuerit per violentiam & oppressionem: quia tunc nō dēt perdere dotem cum oppresse mulieri nihil sit quod imputari possit: nec fornicaria, nec adultera dici potest, nec per hoc a marito debet dimitti, vt dicit tex. in cap. puto. 32. quæst. v. & in l. foedissimam. C. de adulter. vnde dicit tex. in l. si vxor. §. si quis plane. ff. codem titulo quod vxor, quæ per vim a tyranno, vel ab hostibus oppressa fuit non est in ea conditione, vt destupro, aut adulterio damnetur. Ratio est, quia corpus nō coinquinatur, nisi de volūtate mentis: immo oppressa castitas, & pudicitia duplicatur: quia violentia licet inferatur corpori, non tamen infectur animo, vt refert Ambrosius libro quinto de virginibus, & habetur transumptive in capit. quod autem. quæstione supra allegata: & ideo Bal. in l. eam quam, in 7. coll. in versicu. & scias. C. de fideicommiss. dicit quod mulier adulterata per tyranum potentē, vel per iniquum principem præsumitur esse adulterata per oppressionem, & metus ille tanquam iustus eam excusaret, & mulier quæ est in postribulo per vim non dicitur perdere pudicitiam, l. vim passam. de adulteriis. vbi dicitur quod violentia excusat a poena adulterij, & ideo non priuabitur dote & filij nati ex tali violentio coitu succedunt indifferenter matri ex testamento, & ab intestato, ex quo talis amplexus de iure accusari non potest: & refert ibi Bald. Aristotelem dicentem quod malus princeps tyrannus sit. cui concordat tex. de iure canonico, in cap. proposito. §. Lucretiam. 32. quæst. v. vbi Augustinus libro secundo de ciuitate Dei attestatur Lucretiam nobilissimam Romanæ pudicitiae ducem stuprum, seu adulterium passam a filio Sexti Tarquinij superbi vltimi Romanorum Regis quandois eis duo essent corpora tamen diversæ fuerunt voluntates factum istud non in adulterium, sed in castitatem Lucretiae reputatum fuit: raptor autem debet pati poenam mortis, & ideo lege diuina si quis sponsam id est, vxorem alterius violauerit, vel puellam sui proximi desponsatam duxerit in ea

causa est, vt poena mortis puniri debeat: legitur tamen leuitici. 30. c. quod si mulier oppressa fuerit in ciuitate ab homine, & non clamauerit puniatur tanquam adultera: secus si in agro: quia tunc violator debet mori. capitu. omne itaque. 27. quæstione secunda. Indistincte tamen adulteri puniendus videtur etiam consentiente rapta. l. vna. de rap. vir. C.

Sexto, & vltimo limitatur hæc conclusio, vt procedat, quādo maritus in vita sua egisset contra vxorem pro adulterio, & probasse: secus autem quādo maritus in vita nullo modo fuit conquæstus. & scribat adulterium fuisse commissum, & habuit facultatem conquærendi: quia isto casu hæres eā accusare non poterit, quanvis adulterium faciliter posset probari: immo fortius vxori agenti pro dotis restitutio hæres non potest opponere de adulterio, licet vxor in eo manifeste fuerit depræhensa ista originaliter decidit Speculator in titulo de dote post diuortium restituenda circa finē, qui pro ista opinione allegat duo iura in argumentum primo text. in l. omnimodo. in versicu. non licebit eius hæredibus eos ingratatos nominare. C. de inoff. testamen. secundo allegat text. in l. fina. in uersic. nulla licentia cōcedatur successoribus. C. de reuocandis donationibus. quibus dicitur, quod si testator, vel donator in uita nullam fecerit mentionem de ingratitudine causa ingratitudinis per hæredes institui non potest. Idem etiā si maritus sciebat vxorem suam fecisse adulterium, nec a uiuente, quoquo modo conquæstus est, licet facultatem habuerit, non poterit postea contra hæredes uxoris mortuæ quæstionem adulterii mouere ad hoc, vt dotem lucretur, quia tale adulterium taciturnitate, & dissimulatione uidetur remissum, vt tradunt Bald. & Doctores in l. fin. C. de adulteriis, ver. Cynus distinguit. dum quærerit an mortua vxore, maritus possit conquæri contra hæredes vxoris mortuæ repeatentes, quidā dicunt, quod si vxor sit mortua in bona gratia mariti, & tūc non potest agere contra successores quia talis iniuria videtur remissa ex quo non fuit conquæstus. si uero vxor fuerit mortua in mala gratia mariti isto casu non videtur remissa secundum Cynum in lege prima. in fine. Codice. de reuocand. donationibus.

Sed Bald. & Ange. in l. rei iudicata. §. hæredi. ff. solu. matri. aliter distinguit, quod si maritus sciuerit adulterium fuisse commissum per vxorem suam, & dissimulauerit ea uiuente: tunc non poterit agere contra hæredes: quia uidetur remissum: si uero uiuente vxore, adulterium ignorauerit non videtur remissum: ideo potest cōtra hæredes excipere de adulterio, vt dotem incretur: vnde si maritus, id quod tempore viuebat adulterium vxoris prætermiserit silentio, hæredes nullo modo poterunt vxorem repellere exceptione adulterij, secus est si in uita maritus illud ignorauerit hoc idem tenet Barto. in d. l. rei iudicatae quem refert & sequitur Guido Papæ in singulari. 43. 1. incipien. si maritus, & istam opinionem sequitur Ioannes de Imo. in l. cum mulier in versiculo. Item aduerte quia hoc procedit quando vir viuit, ff. solu. matrimo. vbi resolutiu concludit, quod si maritus mores vxoris suę adultere approbasset, quia cum sciisset, non fuit conquæstus: tūc hæredes non possent de hoc adulterio obiicere, si uero maritus mores suę vxoris improbauerit, ea uiuente, isto casu facultas obiiciendi istud crimen adulterii, vt priuetur dote, transit ad hæredes, licet maritus contra uxorem non egerit, ut quia ipse uxorem poena affecit, vel quia pro illo adulterio eam uerberauit tunc eius mores reprobassem videtur isto casu hæredes possent contra eam de adulterio opponere, & idem tenet Iacob. de Belloui in dicto §. quia vero plurimas & Alexandrinus in di. cap. plerunque, & ita in propriis terminis consuluit Alexand. in consilio centesimo octuagessimonono. incipien. causa & lite vertente, in 6. volumi. & idem And. de Isern. in c. 1. in §. porro in titulo quæ fuit prima causa benefic. amitt. ubi arguit a simili, quod si vasallus commiserit ingratitudinem contra dominum per quam posset feudo priuari, tamen si domino in vita sua mores sui vasalli approbauerit: quia eam non inquietauit, nec contra eum conquæstus est, licet sciuerit, & habuerit facultatem conquærendi tunc non poterit vasallus ab hæredibus domini inquietari: quia talis iniuria & in gratitudo videtur silentio remissa argumento. d. Lommino. & l. fina. & ista uidetur esse vera resolutio secundum Alexand. in præallegato consilio, vbi attestatur esse communem opinionem, † quod ad hoc vt maritus lucretur dotem propter adulterium vxoris non est necesse quod eam accuset criminaliter de adulterio, sed sufficit, quod ciuiliter fuerit appellata & conuicta licet Brto. in l. miles. §. sacer. ff. de adulter. tenuerit accusationem criminaliē esse necessariam, quia contra Barto. est communis opinio, a qua in iudicando non est recedendum. per glo. in l. omnis diffinitio, ff. de regu. iur. & canonis. in cap. ne innitatis de constitutio. Barto. in l. 1. C. de poena iud. qui mal. iudic. & Bald. in l. precibus. C. de impub. & tex. in capitulo. in canonice. 19. distin. l. scire oportet. §. aliud. cum.

73

Tractatum Tomus XI.

152

cum. §. sequent. ff. de excusatio. tut. & in clemen. 1. de summa Trinita. & fide Catho. & hoc tenuit Cyn. in l.j. de actio. & obligat & Ioannes Fabri. in procēsio Institu. in versicu. hoc hortor. & Petrus Iacob. in titulo de compendiosa subst. circa finem vbi cōcludunt, quod in decisionibus causarum cōmuis sententia Doctorum est tenenda, & quod non requiratur accusatio criminalis adhoc ut maritus lucreretur dote contra Bar. tenuerunt Bald. Pau. de Cast. & Ioannes de Imo. per illum tex. in l. cum mulier. ff. solu. matrimo & text. clariss de iure canonico in capi. plerunque de donatio. inter virum & vxorem, & tex. in l. fina. cum ibi notatis. C. de adulter. & cōtra Bar. in propriis terminis consuluit. Alexand. de Imol. in consilio 189. incipien. in causa. in 6. l. qui refert, ita tenuisse la cobum Butriga. Pet. de Bel. per Cyn. Bald. Sal. in Authent. sed hodie & Iacob. de Bellouisu, in dicto §. quia vero plurimas & Petrum de Anchara. in cap. intelleximus, de adulter. & La pum in allegatione. 1. 28. hoc etiam contra opinionem Bart. tenuit Ioannes And. in titu. de exceptio. in versicu. Item quæ ritur qui allegat tex. in præallegata l. fina. ex quibus remanet firma ista limitatio quod adulterium videtur remissum, si maritus in uita contra vxorem non fuerit conquæstus, cum habuerit facultatem, nec vxor agens pro dote ab hæredibus exceptione adulterii poterit repellere.

Similiter adulterium videtur remissum per reconciliatio-
74 nem, vt † quia maritus post adulterium vxoris eam carnali-
ter cognouit, cap. si quis vxorem. 32. quæst. 1. vel eam post sciē
75 ter retinuit, d.l. si quis vxori. † Et maritus qui vxorem adulterā
reconciliauit non prius facta penitentia secundum formam
canonis peccat mortaliter, immo fortius dico, quod si mari-
tus sciat vxorem suam commisisse adulterium & post cum
ea coierit ab inde remouetur ab omni promotione ordinū,
quia maritus vxoris corruptæ efficitur. casus est ad literam in
cap. si cuius vxorem. 34. distinc̄. quia eam reconciliādo &
cognoscendo non prius facta penitentia secundum formam
a canone traditam, vt supra dixi patronus turpidinis dici-
tur, & isto casu propter adulterium vxoris maritus nō lucra-
retur dote, immo maritus patiens se cucurbitari ab eius vxo.
re dicitur committere peccatum contra naturam, quia pati-
tur carnem suam ire in plures.

Præterea si maritus sit in causa adulterij vxoris suæ, idem
dicendum est, ut quia consilium præstitit, & data opera fecit,
ut adulterium faceret ad fines incrandi dotem isto casu uir
eam non lucraretur nec donationem sibi factam ab uxore.
76 † & quod maritus non lucretur dote, quando procurauit
adulterium vxoris est tex. clariss in argumentum, in cap. po-
sulatis, extra de concess. præben. vbi dicitur, quod licet potes-
tas conferendi ex negligentia episcopi vel capituli deuolu-
tur ad superiores, scilicet Archiepiscopum, tamen quando su-
perior procurasset negligentiam inferioris, certe ad eum nō
deuoluit illa potestas, ne ex dolo suo commodum repre-
ter: ergo ex inductione illius textus sic dicendum est in casu
nostro, ut maritus ex sua fallacia dote nō lucretur, ex quo
causam adulterij vxori suæ præbuit. Et idem dicendum est in
patre, & domino, qui adulterium vel stuprum filie uel ancil-
le procurauerit, quia illam exheredare non potest, immo fi-
llialiberatur a potestate patris, & ancilla a potestate sui domi-
ni, casus est ad literam in loco satis peregrino, in l. Lenones
patres, vel dominos, qui suis filiabus vel ancillis necessitatem
peccandi imponunt de spectaculis & scenicis, & lenonibus
libro 1. codicis. & in l. si Lenones patres. C. de episcopi audi-
& ideo, qui vxori suæ causam faciendi adulterium præstat, ei
& non uxori imputatur. cap. si tu. 2. 7. quæstio. 2. & marito ag-
ticōtra vxorem de adulterio excipietur de Lenocinio, nt de
clarat Speculator in titulo de accusatore in versicu. Item con-
tra agētem & Azo. & Host. in summa titulo de adulterijs vel
etiam quicunque hortum, vel domum præbuerit, ut ibi ad-
ulterium committatur, tanquam adulter. punitur, l. qui domum,
ff. de adulte. & refert Gregorius in translatione in cap.
apud misericordem iudicem 32. quæst. prima. quod maritus,
qui licet, & celat, vel patitur vxorem suam fornicari, patro-
nus lenocinij, & turpidinis appellatur, pro quibus facit tex.
singul. in l. 1. in versiculo si puellam interpellauerit, aut domū
præbuerit, capite punitur. ff. de extraordinariis criminib. qui
text. facit contra lenones, & lenas, † qui scholaribus accom-
modant talia, ut ibi adulterium, vel stuprum committatur:
nam poena ultimi supplicij priuari debent, & habentur clare
in Authentico de lenonibus, & idem dicendum, est solici-
tatoribus mulierum, & puellarum qui, perfecto flagitio, ca-
pite puniuntur, si vero delictum non fuerit perfectum, tales
sollicitatores deportantur, & a ciuitatibus tanquam leprosi, &
pestifери expelli debent. ut dicit text. in capit. sollicitatores. de
poeniten. disti. i.

Ratio est, quia lenones sunt deteriores meretricibus, cum
utranque infamiam incurrit, l. pri. in uerbo qui lenocinium
fecerit. & in l. athletas. §. ait prætor. ff. de his, qui notantur infa.
ex prædictis cōcludatis, quod propter adulterium vxoris ma-
ritus incratur dotem, nisi in casibus supra specificatis.

Difficilior oritur dubitatio an vxor propter adulterii præ-
sumptum, quia reperta fuit in præparatoriis adulterii debeat
perdere dotem: iicut si esset reperta in actu adulterandi, & sic
in vero adulterio, & si aliquis vestrum dicat, quæ appellatur
præparatoria adulterii respondetur quod tractus in honore, uisus
mechabilis, osculum in spurcale, & impudicum, & collo
quium luxuriosum. † Breuiter dicatis quod vxor reperta in
istis præparatoriis adulterii debet priuari dote, ac omnibus a-
liis, quæ a marito fuit consecuta, ut in terminis tenet Bald. in
cap. tuæ extra de procurato quoniam iste dissimilat, & dilate-
cerant matrimonium, ex quo dicuntur præludia veneris. se-
cundum glo. in l. 1. ff. de variis, & extraordinariis criminibus:
78 † vnde communiter dicitur visus, colloquium, tactus, post os-
cula factum. vt refert glo. in l. quod ait lex. ff. de adulter. nam p
confabulationem, & amplexus, præsumitur quam esse cor-
ruptam. glo. in cap. nec aliqua in verbo concubitus. 2. quæst.
1. & istam opinionem insequitur Fel. in capit. præterea in pri-
colum. extra de testibus. & refert ibi Panorm. in versiculo ad-
huc plus dico, quod adulterium, vel fornicatio probata erit,
si uir, & mulier reperiantur in loco secreto se osculanties, &
amplexantes, quia isti sunt actus propinquai ad coitum, quia
traditio osculi arguit amicitiam, & familiaritatē inter deos-
culates: & illa quæ aliquem deosculatur videtur præbere cō-
fensem ad actum cap. pacem. de consecratio. distinctio. 2. ma-
xime, quando sunt loco secreto, & suspeccio: osculum lasciuū
dicitur esse icitatiuum libidinis cum mulier, ex qualibet par-
te corporis possit corrupti dicto capit. nec aliqua. refert præ-
terea Bart. in l. fur manifestus, ff. de furt. quod si aliquis depræ-
hendatur in domo alicuius, in qua est mulier pulchra, & iu-
uenis, certe ex eo redditur adulterium notarium, & manife-
stum, licet nō fuerint reperti in actu, uel si mulier reperta fue-
rit iacens cum uiro aliquo quanvis nil aliud faciant, tamen
illud sufficit ad delictum probandum. glossa est in loco pere-
grino in l. Caij. Cassij. in verbo iacuit. ff. de fideicommissariis
libertauibus, & idem tenet Bart. in præallegata. l. quod ait lex.
ff. ad legem Iuliam de adulteriis, ubi dicit quod per ista præ-
paratoria & alia verisimilia probatur adulterium: quia ubi
probatio est difficultis, sufficit probatio per conjecturas. Sicut
dicimus de furt., & aliis casibus clandestinis, qui per conje-
cturas probantur argumēto. l. non omnes. a barbaris, ff. de te-
mili. quia in his, quæ a communiter accidentibus difficultis est
probatio, sufficit probatio per conjecturas. l. si vicinis. C. de nu-
ptijs, & in l. filiū diffinimus. ff. de his, qui sunt sui, vel alie. iur.

Ex quibus infertur, quod si statutum dicat, quod maritus
licite possit occidere adulterum depræhēsum cum vxore suā.
tale statutum uerificatur etiam si reperiatur in præparatoriis
adulterij.

Similiter si testes deponant, quod uiderunt aliquem in lo-
co secreto osculantem, & tangentem impudice mulierem
satis probatum est adulterium, ut etiam decidit Bart. in l. capite
quinto. ff. de adulter. & hęc opinio Barto. cōfirmatur a pa-
ritate, uel a maioritate rationis, nam sicut vasallus priuatur
in feudo, propter adulterium cōmissum vxorē sui domini,
sic etiam priuatur feudo, si reperta fuerit in præparatoriis a-
dulterii, cap. 1. quibus mod. feudum amitt. vbi dicitur, quod si
vasallus concubuerit cum uxore sui domini etiam si illam
cognouerit ea voluntate, & attractante, uel cum ea turpiter
luerit glo. exponit, id est manus ad peccatum uel manillas po-
luerit uel turpi fecit, quis enim appellat ludos, ex quibus cri-
mina, & dolores zelotopici oriuntur? remanet ergo opinio
Bal. verificata, q. vxor propter quasi indubitata præparatoria
adulterii priuatur dote, sicut pro vero adulterio.

Contrariam opinionem tenuit Ias. in l. 2. ff. solu. matrimo-
nio. ubi per plura iura & rationes concludit quod vxor reper-
ta in præparatoriis adulterii non debet dote priuari. & istam
opinionem sequitur dominus meus Decius in rubri. de éden-
do & in rub. de iud. & post eum dominus de Ripa qui arguit
ad vtrāque partem, nec absolute in alteram videtur inclina-
re nisi in casu ut statim dicam, & ista opinio Iasonis, & Decii
posset fortificari tribus rationibus, prima per doctrinam cō-
munem legistarum. s. quod in poenalibus, & odiolis non fit
extensio de calu uero ad calum fictum, hoc est præsumptum.
l. ait prætor. §. primo. ff. de nego. gest. qui tex. allegatur ad hoc,
quod verba statuti debent intelligi vere, & non ficte, & i. istis
terminis consuluit Romanus, in conti. 405. incip. præsuppositis.
Sed calus veri adulterii est poenalis: quia agitur de separa-
tione thori, & priuatione dotis ergo debet fieri illatio ad ca-
sum præsumptum.

80 Secunda ratio facit, † quia iudex nō debet imponere delin-
quenii poenam priuationis sui iuris, nisi hoc expressè iure ca-
uatur, glo. in cap. fina. in fine magnæ glossæ de iure patrona-
iur.

Bermon.Chouer.De publ.concub.

tus.led expresse nō cauetur iure quod vxor propter tactum, vel colloquium, vel osculum debeat perdere dote, ergo erubescimus,sine lege loqui.Tertia ratio facit, quia ex præsumptis probationibus non proceditur,maxime vbi causa esset criminalis,vel mixta, vt in isto casu.l.scient cuncti.C.de proba. nec videtur obstat tex.in d.cap. i. quibus modis feud. amitt. vbi præparatoria adulterij arguunt adulterium,quia respon detur quod ideo vasallus priuatur feudo: quia feudum,& vtilitas illius processit a domino ergo ex causa leui, & facili res reuertitur ad suam naturam,id est,ad dominū directum . vel aliter respondet, quod vasallus accipiendo inuestituram obligatur non committere adulterium cum vxore sui domini patet,quia de natura iuramenti fidelitatis venit honestas: iō vasallus turpiter ludendo cum vxore domini venit contra proprium iuramentum,ergo tanquam periurus,& indignus debet feudo priuari,quod aliter dicendum est in dote,quæ a marito non processit: sed solum habet administrationem: & sic videtis utrunque opinionem iuribus,& rationibus esse firmata, vnde videamus,quæ istarum sit magis verior in puncto juris: ratio istius conclusionis est scilicet propter grauitatem adulterii,quia adulterium in mente viri est grauius,quam occidio proprii filii.l.codicillis,§.matre.versicu. filium nostrum communem occidit & alia mihi deteriora fecit,ff.de lega.2. exponunt Doctores,id est vxorem nostram cucurbitauit. & quod adulterium sit grauius in mente viri,quam occidio proprii filii.est tex.ad literam,in cap.intelleximus. extra de his q. occide.vbi propter adulterium sit fil. separatio a thoro,& nō pp filii homicidium de grauitate adulterii habetur Genes. 149.cap.Iaco.loquens Rubē filio suo ait , tu es fortitudo mea & p̄cipuum doloris mei, hoc est, dicere licet plures sustinuerim dolores: tamē nunquam talem sustinui, sicut illum, quæ mihi intulisti coeundo,cū vxore mea,vnde dicit Io. Fab.Inst. de dona. q̄ plures sunt , qui magis vellent esse vulnerati,quā talia pati: rem igitur absurdam feci t Selucus rex Asie, qui suo filio eius vxorem tradidit adulterandam : quia eius perbat amore.

Breuiter non recedatis ab opinione Baldi quicquid per Iasonem & Decium dictum fuerit in contrarium, per tex.in d. S. quia vero plurimas,& in l.consensu.C.de repudiis, quæ iura volunt, quod si maritus ultra voluntatem suam reperiat vxorem suam pernoctantem sine iusta causa in loco suspicio: ista est causa , propter quam de iure ciuili fit separatio thori: t̄ quia contra mulierem de nocte vagantem seruare mala præsumptio : quia tenebrae noctis sunt aptiores ad malum committendum,l.i.ff.de ventre inspicio iuxta illud nocte vagatur adulter. & mulier,quæ se reperit in loco secreto de nocte cum iuuene masculo , certe nullam legitimam & verissimilem excusationem adducere potest, quod non venit ad male agendum: quia qui male agit , odit lucem. Cæsar enim vxorem suam Pompeiam non tamen in adulterio deprehensam repudiauit, sed quia tempore noctis in suspicione adulterij reperta fuit,quod tamen iure abrogatum est pontificio : idem etiam dicendum est de vxore accidente marito ignorantie , & inuitu ad balena cū viris, vel ad coniuia,quæ foeminis interdicta sunt gl.in cap.non oportet. 81. distinc.& in l.fina.in versicu. commune lauacrum cum viris libidinis causa.C.de repud. si igitur propter ista fiat separatio thori ergo multo magis procedi potest ad priuationem dote: sed non eundo per emendata suffragia ego aliter retor queo tex.in d.cap. i. quib.mod. seu. quia si vasallus qui minus est adstrictus seruare honestatem, & fidelitatem domino priuetur feudo propter ista præparatoria : ergo multo fortius propter ista præludia veneris vxor debet dote priuari,quæ est magis adstricta seruare fidelitatem marito cum adhoc teneatur lege diuina, & sic pro opinione Baldi concludite, quod vxor quæ reperta est in indubitatis indicis, seu præparatoris adulterij , & non leuibus debet dote priuari , sed quæ dicantur leuia,vel indubitata præparatoria , hoc enim remanet in arbitrio iudicis,quæ opinio procederet maxime quando maritus prohibuisset vxori ne cum tali sibi suspecto loqueretur, ne in tali loco suspecto se reperiret.

Prædicta conclusio limitatur quatuor modis: primo quando vxor patitur se tangi,vel alloqui,vel deosculari causa libidinis: sec⁹ si hoc facit causa charitatis,vel amicitie, vel propter infirmitatem,vel propter aliam iustum causam: quia isto casu non priuaretur dote,nec fieret separatio thori, calus est in argumentum in l.fin.C.de repud.in verbo libidinis causa: ergo si alia causa quam libidinis faciat , non debet pati poenā, & tūc procedit opinio Iasonis,& Decij: illa autē opinio Bar. Bald.& Fel.procedit,quando mulier in loco secreto, & suspecto per maritum reperitur in tactu,vel colloquio,vel osculo luxuriosis , & in honestis ita quod ista præparatoria marito, & iudici reputantur indubitata, puta, quia data opera vxor, marito absente,vel ignorantie,de nocte aliquem in domum

suam introducit,vel e contrario vxor fuit ingressa hora suspecta domum alicuius , de quo maritus habebat passionem in animo: quia de illo timebat, & suspicabatur , quoniam timor, & suspicio sunt passiones animi. isto casu quoad priuationem dote adulterium verum , & præsumptum non iudicantur ad imparia.

Secundo limitatur,vt non procedat in clericis,vel aliis religiosis,qui non præsumuntur tangere mulieres, vel illas alloqui & osculari causa libidinis: sed potius causa amicitie, & charitatis & examinationis suarum conscientiarum,ita dicit glo.in cap.absit. i i. quæst. 3. quæ dicit, quod si clericus amplectatur mulierem in dubio non præsumitur hoc facere causa libidinis, sed poti⁹ causa eam benedicendi, sed vos aduertite, quia ista limitatio non est vera per tex.in capit.non oportet. 81.distinct&.vbi dicitur quod clerici prohibentur intrare commune lauacrum cum mulieribus propter suspicionem: ergo a fortiori prohibentur illas alloqui,& deosculari.& illam glos.in dicto cap.absit.reprobant Doctores, in l neque natales.C.de probatio.de religiosis, monachis hoc a iure indubiatum est t̄ quod foeminas osculari prohibentur , ut est text. ad literam,in cap.monachi.de consecratione distinct. quarta. & si contingat religiolum loqui cum aliqua muliere caueat , ne intente eam respiciat , vel 'minus blande cum ea loquatur, sed alloquenti paucis uerbis satisfaciat:& cum illa eius sermo debet esset breuis,& rigidus .

Tertio limitatur , vt procedat quando maritus vxori seruaret similem honestatem: secus si impudice tangeret , & alloqueretur,vel deoscularetur mulieres alienas causa libidinis,tunc marito agenti ad dotem pro istis præparatoriis replicabitur,de simili delicto per d.l.viro, atque vxore : quia quoad punitionem adulterii vir, & uxor ad paria iudicantur notatur in cap.intelleximus,extra de adulte.quia nihil licet hominibus,quin liceat mulieribus, maxime quoad thori separationem, quoniam in his censentur eiusdem conditionis,ut dicit tex.in c.præcepit dominus.32. q. v.

Quarto , & vltimo limitatur, vt procedat quando in tali patria non est consuetudo loquendi,vel tangendi , vel deosculandi mulieres tunc uxor bene perderet dote,vt in Hispania Cathalonia:& Lombardia,in quibus amantes deosculatur manus suas ad misericordiam mulierum, secus est autem quando in illa patria esset consuetudo loquendi,tangendi,& osculandi, manusque ad pectus ponendi , prout commune est in pluribus partibus,propter ista non priuaretur dote, q̄a consuetudo etiam iniqua excusat a poena temporali,licet. & excusat a poena spirituali,ut notant Panormit. & Doctores, in gl.capituli cum venerabilis.extra de consuetudine, ratio est: quia usum longevæ consuetudinis non esse vilem auctoritatem iura ciuilia,& canonica testantur, vt habetur. Codi. quæ sit longa consuetudo & in capitu.consuetudinis.distinct& vndecima.

Ego autem puto istam limitationem non esse veram:t̄ q̄a omnis consuetudo debet esse decetes , honesta , & expediens . cap.maiores.de baptismo. non enim iste est vsus , sed abus⁹, immo potius corruptela, quam consuetudo non solum est: C. mala autem consuetudo. octaua distinctio. talis enim consuetudo non solum est contraria honestati, verum etiam nutritia peccati,nec ratione longi vius potest fieri licitum qd alias erat illicitum,quia tanto grauiora sunt peccata quanto diutius infoelicem animam detinet alligatam,cap.cum i eccllesia.de symo.& in cap.cum tanto.de consuetud. dituritas enim temporis peccatum non minuit,sed augmentat.c.non satis de symo.nec delinquentem excusat , immo de peccato veniali facit mortale.capi.unum horarium,§.criminis. 25.dī stin.nec confirmantur consuetudines male adiuentæ, §.i.in Authentico,vt nulli iudicū. quia cū canones , & sanctiones sanctorum patrum tradunt regulam recte viuendi secundū ecclesiasticam disciplinam,in cap.regula.& in capi. canon. 3. distinct ergo consuetudo,quæ obuiat talibus canonice institutis,vel quæ est contra normam ecclesiasticæ discipline dicitur irrationalis,& dicit tex.in cap.consuetudo. 1.distinctio. quod consuetudines debent congruere religioni, & disciplinæ ecclesiasticæ,& si illis contrariantur sunt improbandæ.ca. 2.de tempo.ordina. quia tendunt contra finem , & subiectū iuris canonici,& diuini,quod est felicitas animæ spectat.n. ad legem canonice dirigere hominem i Deum,ut dicit gl. in capitu.cum contingat.de iure iur. sed illa consuetudo quæ ad talem finem non tendit non rationalis,sed irrationalis dicenda est,ut in præallegato.capit. consuetudo.non enim attendendum est,quid ante nos homines faciendum putauerunt, sed quid Christus,qui ante omnes est prior fecerit & ius sit.& sic non homini⁹ consuetudinem, sed dei veritatem seq̄ oportet ergo non exemplis,sed iuribus videntur est. capit. sa na.9.distinct&. in l.nemo.C.de senten.& interlocut. ex quib. bus patet , quod talis consuetudo tangendi vel loquendi & deoscu-

deosculādi mulieres luxuriose per clericos aut alios religiosos ex quo est contra canouica instituta, & nutritiu peccati adulterij non excusaret vxorem. a pœna temporali, vt est tex tus multum singula. in capitulo ex parte vestra. in versiculo quid si vir dicatur vxorem : quæ de violatu, extra de consuetudine.

Postremo postquam visum fuit de pœnis criminalibus, & ciuilibus descendantibus ex adulterio, restat videndum intra quod tēpus debet intētari huius criminis accusatio. Breuiter ad intelligentiam istius articuli p̄emittatis vnam singularē juris, videlicet, quod lex Iulia de adulteriis in troducit primū caput adulterij per quod duntaxat punitur violator alterius thori. † & tale primum caput statuit accusationem adulterij debere fieri infra quinque annos vt est casus expresse, in l. qn. quennium. & in l. vim passus. §. p̄escriptionem, ff. de adulter. vnde elapso quinquennio, expiraret. vi in dictis iuribus. Demum in alia lege addit primo capiti secundum caput adulterij dicens posse accusari adulterio non solum illum, qui carnale adulterium commisit, verum etiam illum qui domum p̄ebuit, vel hortum vt in eis adulterium committatur vt est casus in lege qui domum. ff. de adulterij. & appellatione dominus continetur omnis habitatio vt ibi dicit text. & idem facit tex. in Lauxilium. §. in delictis. ff. de minoribus. vbi dicitur, quod si minor commiserit adulterium, vel fuit ī causa quod adulterium committeretur : quia p̄estitit auxilium, vel dominum non habet restitutionem in integrum ratione minoris ztatis: & accusatio adulterij datur & competit contra omnes cuiuscunq; conditionis, aut ztatis sint excepto impubere, in quem impuberem dolii capacem cadit omne delictum adulterij vt est easus in lege si minor anni. Digestis. de adulte.

Dubitatur modo nonne accusatione introducēt ex hoc secundo capite addito ad primum simpliciter sine alia p̄efinitione temporis intelligatur p̄efixum, & repetitum tempus quinque annorum, sicut erat in primo capite. † & breuiter concludit quod sic, casus est in l. mariti Lenocinium. §. hoc quinquennium. ff. de adulter. ea ratione, quia determinatio adiecta legali determinationi, cui sit additio, censetur tacite repetita in alia dispositione addente secundum Battolū per illum tex. in lege regula. ff. de iuris, & facti ignor. vbi concludit quod clausula posita in praecedentis legis dispositione intelligitur tacite repetita in dispositione sequentis legis maxime, quando identitas rationis, quæ concurrens suadet fieri repetitionē in utroque casu, vel etiam propter euitandam absurditatem prout dicimus. de quærela inofficiis testamenti, quæ fuit adiumenta contra parentes, qui in ultima voluntate totum eorum patrimonium alijs concedunt: nam talis quæ rela debet intentari infra quinquenium. demum alia lex addidit ipsi priori legi quærelam inofficio donationis contra parentes facientes imminētam donationem per quam contra officium pietatis alij filij erant fraudati: ideo quærebatur, an illud tempus quinquennij, quod erat p̄efixum in quærela inofficiis testamenti videtur tacite repetitum in constitutione addente hoc est in quærela inofficiis donationis, & imperator Constantinus in lege fina. Codice. de inofficio. donation. dicit, quod sic, quia iste duç quærelam in hoc assūmilatur. patet ergo ex predictis, quod accusatio quæ sit ex primo capite adulterij, uel ex secundo debet intētari infra quinquennium, quo elapso extinguitur. & ista viderur esse verior opinio de iure quam sequitur dominus Gulielmus de monte Ferrato. in commento pragmaticæ sanctionis circa medīa tertiae partis.

Plura alia super ista materia dici possent maxime super p̄batione veri & p̄sumpti adulterij, nec etiam aliter curio in sistere eo quod Ioannes Fabri. in §. ex non scripto. de iure natu. gent. & in lege prima. Codice. quæ sit longa consuetudo. † & Ioannes Berberij in suo iuris viatorio, in verbo adulterium. referunt, quod licet istud delictum magis cœteris frequentetur: tamen quod in presenti regno cessante violentia adulteria non puniuntur criminaliter, immo refert idem Berberij in titulo de adulteriis, quod fuit arresto parlamenti Parisijs di Etum, quod contra adulterium non possit procedi, nisi vxor, vel maritus conqueratur secundum glo. in pragmatica sanctione in titu. de concubinis in fi. & in §. item lex Iulia de adulteriis Institutio. de public. iudic. subiiciens quod in hoc regno adulterium reputatur pro industria, prout ipse ex pluribus comprobatur. Immo multi sunt, qui cum talia fecerint etiam clericū iactanter glorianter, quorum pœna apud Deum secundum theologos granissima reputatur. & in capi. quam sit extra de excessibus p̄clato. & hoc notat Panormit. in capitulo cum super extra de confessis, vbi dicit quod clericus, qui publice gloriatur de delicto commisso per eum, potest puniri a suo officiali absque alia accusatione, non ergo gloriatur adulter in sua spuria, sed in dominoglorie.

tur, vt legitur Hieremias. nono capitulo. vos igitur honorandissimi fratres cabete ne aliquando in tam letali periculo adulterij reperiatis ex quo secundum leges ciuiles homicidia pro eo remanent impunita, scire enim deberis, quod amor in honestus facit homines committere omne nefas, quoniam furore amoris nihil est vehementius, vt dicit textus, in §. illud in Authentico quibus modis natur. efficiant. legiti. & ibi glos. vnde Salomon ex nimia mulierum conuersatione cœpit idola adorare vt legitur. tertio Regum, capitulo vndecimo. & in capitulo Salomon. trigesimæ secunda quæstio. quarta. vbi contra eum ira Dei superuenit intantum, quod regnum illius fuit diuīsum. & maxima plaga in populo secura est, legitur etiam Ecclesiastes. decimono. capitulo quod vinum, & mulieres faciunt apostatare sapientes. & dicit Alber. de Rosa. in lege foedissime per illum tex. C. de postliminio reuer. φ vita meretricum miserabilis est: & qui eam sequuntur, vitam turpissimam eligere videntur.

Vix me retrahere possum quin tantum milesimam partem vitorum quarundam foeminarum. Breuiter exprimam ex quo earum genus est uenenosum, & luxuriosum, vt in futurum a circuventione illarum vos conseruetis: & ne etiam consilijs, & pollicitationibus adhæreatis: quia variæ mutabiles, inconstantes sunt, ut in capitulo forus. de verborum significatione. quicquid pollicentur hoc faciunt, vel propter luxuriam, vel propter auaritiam: quia lex p̄sumit mulierem luxuriosam, & auaram. lege fina. Codi. de repud. & in lege sed si ego. Digestis ad Velleianum. Immo lex ciuilis p̄sumit eam esse tam immoderatam, & interpretatam: vt vitæ etiam filiorum suorum insidietur. l. lex, quæ tutores. §. lex. C. de administratio. tutorum. Fugite illius consortium, quoniam refert Ecclesiasticus. vigesimoquinto capitulo, quod sicut non est caput nequius super caput colubri, sic nec ira super iram mulieris. Immo plus placebit commorari cum dracone, & leone quā habitare cum muliere nequam, quæ garrula, & linguosa est: vbi deberet esse verecunda & pauciloqua, ut dicitur in l. in coniunctione. C. de nupt. & si obtineat priuatū, hoc est, sit in aliqua nobilitate erit contraria marito & si sit Zelotipa brevis est omnis alia malitia super malitiam mulierum. Refertque Alber. quod mulier est dux malorum, scelerum artifex, propter cuius incontinentiam tot stupra ne-phandissima in ciuitatibus committuntur, illa est, quæ iter mali, & mortis vocatur, illa est serpentis discipula, consiliaria diaboli, fons deceptionis: & propter eam omnium rerum calamitas inducit, & secundum Originem vocatur peccati, mater & delicti, arma diaboli. expulso paradi si. hominem ad confusione inducit impedimentum viri vocatur, vas adulterij, animal pessimum, pondus grauissimum, aspis insanabilis: damnum inferens quotidianum, ianua diaboli, cauda scorpionis, & vulnus insanabile vocatur: bestia insatiabilis: continua sollicitudo, nafragium incontinentis viri, scutor continuus.

Vnde foemina denominatur a uiliori parte sui corporis, scilicet, ab inferiori parte foemorum. Præterea est superbia in comparabilis, caret lege, modo, & ratione, mel in ore habet, sed in corde venenum, & deceptionem, animam corruptit, bursas euacuat, impedimentum est doctrinæ, perturbatio est scholarium, vocaturque mater culpæ, radix vitiorum, diciturque principum, & finis cuiuslibet mali, ut habetur in capitulo vigesimoquinto. & legitur etiam præterbiuum. 23. cap. quod meretrix est fouca profunda, & putus angustus, insidiatur aliena in via quasi latro, & quos in cautos inuenerit interficit, nihil ergo infesta muliere crudelius, conseruetis vos, & a carnib. vestris abscondite illam, nec vobis a coetero abutatur. tales enim meretrices fictis adulatioibus viros etiam honestissimos decipiunt, ut dicit tex. in l. 2. C. de donatio. inter virum & vxorem. habet plura subtilia attracta mēta, ac infinitas malitias, & subtilitates pernicioſas ad scho lares decipiendoſ, quas in volumine etiam amplissimo numerare difficile esset, non ergo immerito nomen conuenit diffinitioni, quia mulier non solum a molitiz dicitur, verum etiam a mulceo mulces quasi viros maxime scholares multens, non tantum in sanguine, sed etiam in bursa. Rescendit. ergo sunt tales putridæ carnes, ut dicit tex. in d. c. rescendit.

De sacrilegio. Rubrica.

S V M M A R I V M .

- 1 Fornicans cum religiosa dicitur sacrilegium committere.
- 2 Mulieris qualitas in puniendis clericis ob fornicationem semper est consideranda: quia qualitas annexa aggrauat delictum.
- 3 Monialem carnaliter cognoscens uno instanti tria delicta committit adulterium,

Tract. Tom.xi. V terium,

Bermon. Chouer. De pub. concub.

- serium, incestum, & sacrilegium, & similiter committit stuprum.*
- 4 *Monialem cognoscens, qua pena debet puniri in foro conscientie, & contentioso.*
 - 5 *Monialem cognoscens a simplici sacerdote non potest absolui, sed est casus episcopalis sicut in crimen incestus.*
 - 6 *Laicus monialem cognoscens de iure canonico debet excommunicari de iure ciuili vltimo supplicio debet plecti, eius bona monasterio applicari; clericus vero debet deponi ab officio, & in monasterio detrudi.*

Ad sacrilegium quod est Se-
da species fornicationis descendamus. & breuiter
dicitur esse fornicatio illicita, damnabiliter con-
tracta contra votum religionis, vel ordinis. Vnde si solu-
tus cum religiosa, quæ Deo est dedicata per ingressum reli-
gionis, & professionis fornicationem commiserit, vel etiam
si religiosus cum soluta fuerit fornicatus: his enim casibus, &
similibus sacrilegium committi dicitur: idem dicendum est
de presbytero, qui per votum ordinis Deo dedicatur & ideo
si presbyter, vel religiosus cum sanctimoniali, vel alias Deo
dedicata fornicatus fuerit, duplex sacrilegium commitit: si
vero vxoratus religiosam carnaliter cognoverit, vel presby-
ter, aut religiosus cum vxorata fornicatus fuerit: isto casu ge-
minabitur delictum: vnde sacrilegium simul cum adulterio
dicetur: sed verius est, vt dicam itam decisionem procedere
in monacho, aut alio religioso fornicante, quo casu benedi-
ceretur sacrilegium dupli ratione: prima: quia violat sacra-
mentum, cum dicatur persona sacra: secunda ratio quia ve-
nit contra expressum votum scilicet castitatis ad quod om-
nes facientes professionem obligantur: ideo sacrilegium di-
cuntur committere: sed aliud est in clero, aut alio presbyte-
ro seculari, qui in assumptione ordinum tacite tantum deuo-
uet continentiam, & non expresse: ergo non tam grauiter
peccat: vnde in eo non dicetur sacrilegium, nec pro eo
venit puniendus, sicut religiosus, sed solum punietur de sim-
plici fornicatione, vel de stupro, vel addulterio secundum
conditionem, & qualitatem personæ cum qua fornicatus
fuerit & quia in puniendo clericos propter fornicationem:
qualitas mulieris semper venit consideranda: quia qualita-
tes annexæ, & circumstantiae aggrauant delictum, & vbi deli-
ctum est graue, grauior debet esse punitio. c. excommunica-
mus, §. credentes. ver. sane. de hæreti.

Dubitatur an cognoscens carnaliter moniale, aut aliam
religiosam professam dicatur simpliter committere fornicationem, vel stuprum, vel adulterium, vel sacrilegium, vel incoe-
stum ita, quod possit procedi contra eum, tanquam contra
incestuosum.

Breuiter canonistæ concludunt, quod sic, & dicunt ita fuisse
decisum in concilio Driburnensi, vt habetur trasumptive
in capitulo virginibus. vigesimaseptima questione prima. vbi
textus dicit, quod cognocentes moniales debent priuari com-
munione. & pondereris ibi tex. in verbo fœdera incoesta, sa-
crilegia: nam dicit ibi glo. & quod accedens ad moniale vnc
instanti committit tria delicta, & hoc expresse decidit Panor-
mita. in capitulo monasterio. extra de vita, & honestate cle-
ricorum, quem sequitur dominus meus Decius in consilio
tricentesimo trigesimo octavo. in tertio volumine primo
committit adulterium, quia sponsam Christi violat: & ita
committitur adulterium cum sponsa, sicut cum vxore carna-
litter cognita, ut tener Baldus in Margarita Innocentii in
verbo adulterium, qui allegat Innocentium hoc dicentem, in
capitulo discretionem. extra de eo qui cognovit consan-
guineam vxoris suæ: secundo committit incoestum, qui com-
mittitur cum affinibus, sicut cum consanguineis, dicto capi-
tulo de incestis. trigesima quinta questione quarta. sed in mo-
nialibus dicitur esse quædā affinitas spiritualis: quia est spōsa
Christi, qui est pater noster & nos sumus sui filii. ergo, qui
eius sponsam violat, dicitur incoestum committere. tertio. co-
gnoscens moniale dicitur sacrilegium committere: quia
monialis dicitur persona sacra. dicto capitulo virginibus. &
notate, quod licet pro quolibet crimen istorum imponatur
a iure diuersa pena: tamen effectualiter ille non punietur,
nisi pro uno delicto, & pro omnibus. poterit tamen de omni-
bus accusari, ut Christi notat glo. in d.c. virginibus. quam se-
quitur Abbas in d.c. at si clerici.. coloni. 12. & in c. pe. in 3. no-
tabili. de purgat. cano. cuius pena est, ut infra dicam, vt depo-
natur, & in monasterium, seu carcerem ad tempus detrudatur
iuxta delicti continuationem, & qualitatem. Addite etiā
vltra prædicta, quod cognoscens moniale incidit similiter
in crimen stupri ex quo iure consultus dicit in lege inter libe-
ras, §. stuprum. & in lege stuprum. Digestis. de adulterio. quod
stuprum committit: iur in virgine honeste viuente: ergo etiam
committit monialijq; et virgo Christi & ecclesiastice viuit.

Sed qua pena venit puniendus cognoscens carnaliter
moniale super isto articulo Canonistæ solent distinguere,
quod aut loquimur de punitione, quæ fit in foro conscientie:
et tunc licet poenitentia sint arbitria, vt superius dixi tamē
pro isto delicto inducta est specialis pena scilicet excommu-
nicationis, & si talis delinquens sit religiosus, vel religiosa de-
bet a consortio aliorum monachorum, seu monialium se-
parari: si tamen ille, qui tale delictum perpetrauit sit laicus
est excommunicatus, nec ulterius debet recipi ad commu-
nionem, nisi publicam, & concedentem fecerit poeniten-
tiæ, vt notatur in capitu. impudicas. vigesimaseptima quæ-
stione prima. quia tale sacrilegium carnale dum tamen per-
petretur. secundum naturam est destabile, & punibile coete-
teris delictis carnalibus, vt late notatur, in capitu adulterij.
vigesimasecunda quæstione septima. & ideo violatores ta-
liuin monialium sacrilegi dicuntur eosque filios perditionis
Apostolus appellat, vt expresse decisum fuit in concilio Are-
latensi, quod describitur, in capitu. sciendum. vigesimasepti-
ma quæstione prima: sed quicquid dicatur, ego semper sui
istius opinionis, quod in foro poenitentiali in talibus delictis
poenitentia est arbitraria dum tamen delinquens confiteatur
Episcopo: t̄ quoniam casus iste est episcopal: nec potest rela-
xari a simplici sacerdote, nisi in casu necessitatis: sicut in cri-
mine incoestuoso, ut statim dicam.

Si vero agatur de poenitentia imponenda secundum Ca-
nonistas, & sic in foro contentioso, tunc si laicus est, qui tale
delictum cum religiosa perpetraverit, debet excommunicari,
vt est tex. in cap. si qua monacharum, 27. q. 1. si vero fit cle-
ricus, certe debet deponi, ut est expresse decisum in 6. Syno-
do Nicena, quæ describitur, in c. si quis Episcopus. eadem que-
stione, vbi habetur, quod si Episcopus, aut alias inferior sa-
cerdos moniale carnaliter cognoverit debet ab officio de-
poni, & in monasterio detrudi, vt in dicto capitu. si qua mo-
nacharum. sed secundum legem ciuilem cognoscens monia-
lem, si est laicus debet puniri pena vltimi supplicij, & bona
sua applicantur monasterio predictæ monialis per text. in §.
penultimo. in Authentico de sanctissimis Episcopis, col-
la. 9. quæ decisio iuris ciuilis est canonizata. in capitu. si qnis
rapuerit. 27. q. j. qui est tex. multum singularis. Monialis autem,
quæ carnaliter passa est se cognosci, de suo monasterio debet
extrahi, & in alio debet recludi, vt securius seruetur, nec in ta-
li crimine reincidat, & ista videtur esse verior resolutio.

De incoestu. Rubrica.

S V M M A R I V M.

- 1 *Diffinitio incestus, & cum quibus committitur incestus crimen commis-
titur usque ad quartum gradum consanguinitatis vel affinitatis, quie-
ad illos gradus prohibentur matrimonia in transversalibus.*
- 2 *Incestus committitur cum affinibus spiritualibus sicut cum carnali-
bus.*
- 3 *Presbyter cognoscens filiam spiritualem, quam audiuit de confessione, uel
quam baptizauit, committit incoestum.*
- 4 *Affinitas contrahitur per coitum fornicarium.*
- 5 *Incestuoso, & nepharius diffrent.*
- 6 *Incestuosi quibus pœna iure canonico, vel ciuili puniantur.*
- 7 *Incestuosi non presumuntur constantes in fide sed a communione christia-
norum repelluntur.*
- 8 *Incestuosi institui non possunt, nec eis aliquid in testamento, vel inter vi-
uos relinquunt potest.*
- 9 *Incestuosi ipso iure priuantur dominio suorum bonorum nec testari pos-
sunt, nec ab intestato succedere, nec iure ciuili possunt in aliquo succe-
dere patri, uel matri.*
- 10 *Incestuosi non possunt legitimari per matrimonium: secus per rescriptum
cum clausula derogatoria.*
- 11 *Differentia inter legitimationem, & dispensationem.*
- 12 *Incestus nuptias contrahens statim, id est, ipso iure priuantur dominio bo-
norum suorum: nec in hoc requiritur sententia priuationis.*
- 13 *Verbum futuri temporis licet intelligatur per sententiæ, tamen quādo huic
verbo futuri temporis adduntur ista verba mox, illlico eo ipso cadat ip-
so iure omnibus modis, funditus, incontinenti, non requiritur sen-
tentia.*
- 14 *Vassallus contrahens incestas nuptias ipso iure est priuatus feudo, nec il-
lud potest recuperare, licet super incestu dispensatum fuerit quod est
verum, si dolose nuptias incestas contraxerit.*
- 15 *Cognoscens carnaliter commatrem suam vxoratam ipse, & commater de-
bet plebi pœna capitali secundum vnam opinionem.*
- 16 *Crimen incestus non presumitur, quinquennio sicut crimen adulterii.*
- 17 *Incestus pœna non est ultimi supplicii sicut adulterium, sed est pœna de-
portationis tantum, & est communis opinio per l. si quis viduam, in
verbo deportandus erit ff. de questionibus.*

Incestus

Tractatum Tom.XI.

154

- 18 Incestus nuptias scienter contrahens ultra separationem punitur in hoc: quia quandiu uiuet cum aliis non potest contrahere matrimonium.
- 19 Incestus commissus per clericum in paenitentiali foro quomodo sit puniendus.
- 20 Papa super primo vel secundo gradu consanguinitatis vel affinitatis dispensare non potest: quia gradus illi lege diuina sunt prohibiti.
- 21 Clericus, qui iactanter constetur, se cognouisse mulierem: licet verum non sit, sine alia probatione arbitrio Episcopi debet suspendi ab officio, & beneficio.
- 22 Clericus pro incestu simplici, vel qualificato debet priuari, & deponi omnibus ecclesiasticis officiis, & beneficiis.
- 23 Incestus crimen qualificatum est maius simplici adulterio.
- 24 Index ecclesiasticus non debet cum clero componere de criminis, quod requirit depositionem.
- 25 Filia, & filii spirituales qui dicuntur.
- 26 Filius presbyteri non potest ducere in uxorem illam quam eius pater baptizauit.
- 27 Presbyter cognoscens filiam spiritualem diuersis paenis debet puniri.
- 28 Presbyter potest audire de confessione, & absoluere cōcubinam, cum qua commisit adulterium, uel fornicationem & ei paenitentiam dare etiā pro illo peccato commisso cum ea.
- 29 Filiinati ex sacerdote non dicuntur ex incesto nati, nec talis coitus dicitur incestuosus.
- 30 Presbyter cognoscens solutam dicitur tantum committere simplicem fornicationem.
- 31 Intellexus gl.legis 2.C.de epis. & cler.
- 32 Incestus quomodo puniebatur ex lege veteris, & noui testamenti.
- 33 Pœna, quæ a iure ciuili pro crimine incestus infligitur non habet locum pro incestu postea introducto de iure canonico.
- 34 Incestus crimen an sit mere ecclesiasticum, uel seculare, uel mixtum, distinguuntur.
- 35 Incestus ignoranter commissus in figura matrimonii si incestuosus, mox quam sciuenter impedimentum esse, defixat a talibus nuptiis ante accusationem, nullomodo punitur de incestu, secus si scienter contraxerit.
- 36 Incestus commissus extra figuram matrimonii siue scienter siue ignoranter semper punitur: quia dabit operam rei illicite.
- 37 Absolutio criminis incestus ad episcopum & non ad simplicem sacerdotem spectat.
- 38 Episcopus licet solus absoluat de incestu, tamen super incestu dispensare non potest.

Ad tertiam speciem fornicationis, scilicet, ad incestum transeamus: & proprie incestus secundum Summistas dicitur omnis coitus perpetratus cum consanguineis, vel affinibus, transuersalibus, cuiuscunq; gradus, aut sexus existant ut expresse notat glo. in rubrica.

1 Codice.de incest.nup. vel.aliter diffiniatis, † incestus dicitur eo esse commixtio alicuiuscum ea, quæ consanguinitatis, vel affinitatis gradu sibi attinere dicitur: vnde Gelasius Papa in capitulo lex illa præteriorum principum.trigesima sexta. quæstione prima. in §. incestus, dicit, quod incestus dicitur coitus habitus cum persona consanguinea, vel affine.

Merito incestuosí dicuntur, qui conianguineis vel affinis abutuntur & generaliter dicatis, quod istud crimen committitur cum ea cum qua alias de iure matrimonium esset illicitum ut cum matre vel cum sorore vel cum nepte vel cum alia consanguinea, † & sicut istud crimen committitur usque ad quartum gradum consanguinitatis, ita etiam committitur usque ad quartum gradum affinitatis: quia matrimonium prohibetur inter affines sicut inter coniunctos sanguine in gradibus supradictis, quod est verum, quoad transuersales: quia in illis nuptiæ usque ad illum gradum prohibite sunt, ut in capitulo non debet, extra de consanguinitate & affinitate.

Sed quoad ascendentes, & descendentes prohibite sunt in infinitum. legi nuptiæ consistere. & lege adoptiū, paragraphe. nunc videamus. Digestis de riptu nuptiarum, & in lege non facile.paragrapho his. Digestis de gradibus cognitionum. ita & in capitulo in copulatione, & in capitulo progeniem & in capitulo consanguinitate. trigesima quinta quæstione tertia. & Hostiensis in summa consanguinitate. & affinitate. in versiculo usque ad gradum. & Cardina. in clementi. fina. eodem titulo: & Ioan. Andreas in arbore de consanguinitate. & in matrimonij prohibitius computatio graduum fit secundum ius canonicum, & non secundum ius ciuile & ubi agitur de causa fornicationis: affines, & consanguinei coniuncti non iudicantur ad imparia. capitul. primo. paragraphe. in quilibeta. de consanguinitate. & affinitate, & ideo si quis fuerit fornicatus cum nouerca vel cum socru vel cum nuru, vel cum priuigna, vel cum sorore uxoris, vel cum duabus sororibus, vel cognata uxoris, vel cum alijs personis affi-

nitate coniunctis dicitur committere incestum: & ista decisione nedum habet locum in affinibus carnalibus, verum etiā habet locum in affinibus spiritualibus, & sic in coniunctis cognitione spirituali, cum quibus prohibetur matrimonium de iure contrahendum: & iam contractum dirimeretur, in capitulo veniens, extra de cognitione spirituali. † & ideo si quis fornicatus fuerit cum commatre sua, vel cum filia illius, vel cum filiola sua, quam de sacro fonte leuauit, vel pater spiritualis, id est, presbyter fornicetur cum filia sua spirituali, quam audiuit de confessione vel quam baptizauit in praedictis casibus sic coeuntur committere incestum: unde sacerdos debere puniri poena despositionis Abbas in capitulo fina. de purgat. cano. Ioannes de Anania, in capitulo cum dilectus de accusat. & in capitulo significante de adulterio. Felinus in dicto capitulo at si clerici. collatio. fina. & ibi Decius collatio. vigesima prima. versiculo secundo limitatur Ioannes de Salua, in tractatu de beneficio. in tertia parte. in tertia quæstione circa finem.

Sed quia in ista cognitione spirituali non est tam graue delictum sicut in casibus superioribus, in aliis poenis ultra despositionē iniungendis iudex erga tales potest esse mitior & videte rationem quare sacerdotes coeuntur cum filiabus spiritualibus debeat puniri tali poena, scilicet ne prestatur audacia haereticis ex delictis eorum: & etiam alia ratione ne frigescente charitate ac timore Dei occasio detur maritis & patribus, uxores & filias retrahendi ab hoc sacramento.

Notent perpetuo canonistæ, quod affinitas contrahitur per simplicem fornicationem, sicut per matrimonium, vt est casus ad literam. & ibi glo. & hoc notat in verbo concubitu. trigesima quinta. quæstione tertia. & text. in ille capitulo incestus. enumerat personas affines cum quibus committitur incestus: & ideo si cognouero aliquam mulierem carnaliter: licet illam possim ducere in uxorem, tamen cum consanguinea illius mulieris usque ad quartum gradum sine dispensatione nullo modo potero contrahere, obstante affinitate, aliter si cum ea contraxero, vel simpliciter fornicatus fuero, sine dubio incido crimen incestus. & in capitulo distinctionem. de eo qui cogn. consang. uxor, qd quando tractatur de coitu fornicario illi qui procedunt ex affinitate æquiperantur, † & sic cum affine meretrice scienter coeunte committitur incestus. & super istis gradibus consanguinitatis vel affinitatis solus Papa dispensat, & non episcopus. capitulo quia circa. & capitulo quod dilectio. de consanguinitate & affinitate. & ibi hoc notat glo. quod idem dicendum est in legendis de latere prout notat glo. in capitulo cum dilectus. de electio. licet episcopi dicant istud ius dispensandi eis suis acquisitum ex consuetudine, & male quia ibi demonstratur avaricia ipsorum, vt dicam alibi in Trebeliana officialium. Dicitur autem incestus a deriuatione uocabuli quasi non castus verbum autem incesto, quantum attinet ad materiam nostram nihil aliud significat, quam cedo, & polluo: vnde Virgilius.

-Totumque incestat funere classem.

Sed aduentum est, quod licet coitus incestuosus, & nepharius dicitur, quando committitur cum consanguineis, vel affinibus, vt superius est dictum: † tamen lata est differentia inter istos duos: quia incestus proprie dicitur, quando committitur cum consanguineis collateralibus, scilicet, cum frater cognoscit carnaliter sororem, vel consobrinam, vel quancunq; aliam ex latere collaterali procedentem, tales enim secundum ueram significationem vocabuli dicuntur incestuosí. Sed coitus nepharius proprie dicitur quando committitur cum consanguineis ascendentium, vel descendientium, ut si pater carnaliter cognoscat filiam, vel neptem, vel si filius cognoscat matrem vel auiam: isti enim sic delinquentes non proprie incestuosí, nepharij appellantur prout apud hystriographos de natione scortorum legitur qui propriam coniugem non habent, sed, referente Hieronymo, cum quibus volunt coeunt, more pecudum, vt de Persis, & Medis, & Indis, & de Ethiopibus legitur, qui cum matribus, filiabus, & neptibus, & cum alijs consanguineis copulantur non facientes differentiam inter extraneam mulierem, & consanguineam, seu affinem: sed indifferenter coeunt, cum quibus libidinosa voluntas, & affectus impudicus perducit, isti enim asinis, iumentis, canibus, auibus, ac alijs brutis animalibus æquiparantur, qui in coeundo nullam seruant consanguinitatem, vt supra dixi, & istam differentiam prout glo. in rub. C. de incest. nup. & idem glo. in clem. j. de consanguinitate. & affinitate. & magis reprobatur coitus nepharius, quam incestuosus, vnde qui cum ascendentibus, vel descendantibus matrimonium contrahit nuptias nepharias contraxisse dicitur q; vero cum transuersalibus contrahit incestas nuptias copulasse videtur: pro qua differentia orta est illa rub. C. de incest.

.x.

V 2 &

Bermon.Chouer. De publ.concub.

& nepharijs nuptijs : & in Authentico eodem titulo §. non ergo, Instit. de nupt. Sed attendite, si placet, quia contra istas glossas videtur text. apertus in contrarium, in l. fina. ff. de ritu nupt. vbi Paulus iureconsultus dicit : iuregentium incoestum committit qui ex gradu ascendentium vxorem duxerit : predicta differentia non videtur vera. Sed super hoc multum non insisto : quomodo quis fornicetur, vel matrimonium contrahat, cum illis, quibus licet non potest copulari incoestum, seu incoestas nuptias contrahere dicitur.

Viso ergo quid dicatur incoestus, & cum quibus committatur nunc videndum est, quibus poenis incoestos puniatur. respondetur, quod aut loquitur de poena priuationis iuris, aut de poena punitionis criminis. ¶ primo casu omnis ille, qui est pollutus macula incoestus incurrit utrunque infamiam. capitu. consanguineorum coniunctiones. tertia quæstione quarta, vbi text. dicit quod incoestos intantum sunt odiosi quod eos defendant, & eis patrocinium praestantes similem incurront infamiam, nec sit differentia in persona, cum qua tale crimen committitur, siue sit pudica, & bonæ famæ, siue non : quia etiam cum affine impudica, & meretrice prostituta committitur.

Secundo incoestos puniuntur in hoc, quia ad quancunque accusationem non admittuntur : nec etiam in causis ciuilibus, vel criminalibus testificari possunt. de consanguineorum: quia infamia eos repellit. capitu. infames. in verbo incoestos, & adulteros. sexta quæstione prima. cautela est ergo, ut hæc exceptio incoestos statis obiciatur testi : quia vbi constaret, repelletur a testificando secundum Speculator. in titulo de actore in versiculo. item quod sit incoestos. quia tales in tide non presumuntur constantes, sed a communione christianorum repelluntur & inter gentiles & cathecuminos habentur capitu. incoestos. & in capitu. de hijs qui incoestis pollutione se maculant. trigesima quinta. quæsti. tertia. nec inter christianos cibum capere debent, & in hoc circa ista ipso iure videntur suspensi ut dici glo. in dicto capitu. de incoestis. trigesima quinta. quæstionc secunda. & sic ad similitudinem criminis læsa maiestatis in odium sceleris, & patris committentis incoestum : eius filij secundum dispositionem iuris ciuilis sunt infames, & in perpetua egestate sordescere debent, argumento legis quisquis. Codice. ad legem Iuliam maiestat. & argumento capitu. vergentis. de hereticis: quia illo iure tales filij incoestosorum non merentur liberi appellari. ¶ nec in aliquo possunt heredes institui, nec simiter eis iure legati vel fideicommissi relinquunt potest & si contrarium factum fuerit remouebitur ab eis, tanquam ab indignis & fisco applicabitur, quod late prosequitur Speculator in titulo de instrumento. editio. in versiculo oppono: sed iure hæc opinio Speculatoris, & aliorum sequacium procedit de ciuili quo iure tales filii incoestos non sunt alimentandi: tamen de æquitate canonica filiabus ex incoestu natis datus, quæ hoc casu succedit loco alimentorum: filii vero masculis assignatur aliquid pro alimentis quoad vixerint tantum, ut concludunt Bartolus & Doctores in Authentica ex complex. C. de incoestuo. nuptijs prout magis ample istum articulum declarabo inf. expediendo textum.

Addite predictis, quod committens incoestum efficitur intestabilis & intantum procedit in odium istius criminis quod si testamentum fecerit & post eius mortem fuerit inquisitorum & probatum de incoestu ¶ certe tale testamentum annullabitur ex quo incoestos ipso iure priuatur dominio bonorum suorum ut statim audietis, nec similiter incoestosi possunt esse testes in testamento sicut de legitimis dicitur. ut notat Baldus in lege cum acutissimi. in versiculo extra nota, quod incoestos. Codice. de fideicommiss. nec ab intestato possunt succedere: & sic perpetuo reportetis, quod liberi, qui sunt procreati ex incoestis nuptijs, vel ex coitu incoestoso iure nostro Cœsareo sunt incapaces in bonis patris, & matri, licet iure pontificio consequantur alimenta tantum : nec etiam possunt rumpere, aut dicere testamentum nullum secundum Albericum de Rosa. in lege si suspecta in §. primo. ff. de inofficio. testamento, nec etiam possunt legitimari per subsequens matrimonium secundum Cynum in l. Paul. ff. de statu homi. & Bald. in capitu. primo. §. naturales in titulo. si de feudo fuerit controværia inter dominum, & agnatos. & idem ante Baldus, tenuit Speculator in titulo de successionibus ab intestato. & Baldus post cum in lege eam, quam. versi. legitimati non sunt in §. col. C. de fideicommiss. alias sequetur, quod istud crimen incoestus excludetur per matrimonium, quod videtur contra textum, in l. non solum. ff. de ritu nuptiarum.

Attento, quod liberi incoestosi non possunt legitimari per subsequens matrimonium, an statim possint per rescriptum? ¶ breuiter super isto articulo diliguite unico verbo ¶ quod

aut incoestos legitimatur per imperatorem : & tunc ualeat legitimatio quoad temporalia tantum. ita concludit Bald. in lege prima. in versiculo. sed dubitatur, in secunda column. Codice. de iure aureorum annullorum. ea ratione, quia in imperatore sola voluntas ponitur pro causa ut notatur in capitu. cum nostris, de concessio. præben. quod secus est in comitibus palatinis, & aliis inferioribus. Si vero legitimatio fiat per rescriptum principis, & tunc non tenet, nisi in rescripto apponatur clausula expresse derogatoria, ut firmant Cardinalis Alexand. & Canonistæ, in capitu. per venerabilem extra qui filii sint legitimi. Ad intelligētiā terminorū aduertēdū est quod isto casu proprie nō diceretur legitimatio sed dispensatio ¶ quia legitimatio seu legitimatus dicitur esse, qui est natus inter eos, inter quos poterat esse matrimonium, ut si quis ex soluto & soluta nascatur & iste casus verificatur in bastardis naturalibus tantum. Sed dispensatio seu dispensatus proprie dicitur qui est natus inter eos inter quos non poterat esse matrimonium tempore conceptionis, & natuitatis, & ista dispensatio est odiosa quia est contra ius commune & in ea nulla potest cadere fictio, sicut in legitimatione, quæ est fauorabilis, nec est contra commune. & in ea habet locum fictio, cum legitimatus non solum fingatur legitime natus, verum etiam fingitur legitime conceptus per textum, singulari. in lege qui in prouincia. §. diuini Adrianus, Digestis. de ritu nuptiarum. & in casu præmisso consuluit Petrus de Ancha. in consilio ducentesimo quarante et secundo. inc. tenore priuilegiij. quen, refert & sequitur domin. Deci. in consil. trecentesimo nonagesimo tertio. incip. consului superiori bus diebus in §. vol.

Præterea crimen incoestus impedit matrimonium contrahendum & ideo si quis cognoverit carnaliter mulierem, certe non poterit illius affinem, vel consanguineam in uxorem habere propter incoestum per prius commissum. vel si quis consanguineam sive uxoris carnaliter cognoverit matrimonio ratione debiti carnalis separari debet per textum. in capitu. qui dominerit. cum duobus sororibus. vigesimali septima quæstione secunda. & vltierius committens incoestum, seu incoestas nuptias ¶ statim post delictum commissum ipso iure incoestus priuatur dominio bonorum suorum per tex. ad literam in Authentica incoestas. Codice. de incoest. nupt. collatio. secunda. in versiculo liberi paternam mox accipient successiōnem. glo. in dicta Authentica exponit dictionem mox, id est ipso iure. & illam expositionem sequitur Barto. ibi & in lege si quis maior. Codice. de transactio. & Bald. in lege iubemus. Codice. de sacrosanc. eccl. & hoc specificé notat Mathealanus in notabili. centesimoduodecimo. incipien. vbiunque. vbi concludit ¶ quod quando. lex vititur ipsis verbis, scilicet morum. illico, eo ipso cadat, ipso iure omnino, omnibus modis, funditus, incontinenti, sententia nō requiritur & idem tenet Ludouicus de Roma in primo singulari & dicit Franciscus Cremensis in septimo singulari, tu scis quod licet verbum futuri temporis additur aliquid expeditis verbis. intelligitur ipso iure & sine sententiæ. & idem est quando tale verbum proferatur a testatore quia etiam intelligitur ipso iure, ut declarat Baldus in lege prima. Codice. quæ pœna nomine in testamento vel codicillis requiruntur & Felinus in capitulo Rodulphus de rescript. vt infra in textu plenius dicam.

Et quod contrahens incoestas nuptias ipso iure priuatur dominio bonorum suorum ita in casu specificato consuluit dominus Decius in consilio ducentesimo trigesimo quinto. incipien. in casu Magnifici Generalis lingue Occitanæ domini Genrici Boetij in secundo volumine. & hoc operatur dictio, mox in dicta Authentica incoestas. quæ significat confessum, & incontinenti & est latæ tentientiæ & habet patræ executionem, prout declarat Iason in lege secunda. Digestis. de iure iurando. & refert Bartolus in lege prima. paragrapho. qui presens. Digestis. de verborum obligationibus, & in l. hære. palam. §. fina. ff. de testamen. quod dictio incontinenti est latæ tentientiæ & tantum importat in stipulatione, quantum in ultima uolūtate & ista est communis opinio, quam sequitur Corneus in consilio ducentesimo sexagesimo sexto, incipien. hac consultatione, in tertio volumine, vbi concludit, quod quando dictio, mox est iuncta verbo futuri temporis, ut in casu dictæ Authentice incoestas. facit pœnam esse irrogatam ipso iure & ideo liberi procreati ante incoestum, mox accipient paternam successionem quibus deficientibus fisco applicabitur. Ex premissis appetet, quod committens incoestum, vel contrahens incoestas nuptias ipso iure priuatur dominio omnium bonorum suorum.

Sed an predicta pœna habeat locum in feudis ita & cōmitens incoestum debeat feudo priuari? Breuiterr reperio Bald. tangentem hunc passum in l. summa. colla. fi. in versic. quinque. quageli-

Tractatuum Tomus XI.

155

13 quægesinio primo queritur. ff. de ter. diuis. vni concludit q̄ vaſallus contrahēs incēſtas nuptias priuatur feudo ipso iure p̄tex. in d. Authenticā incēſtas in verbo coeterorum honorū. quæ verba compræhendunt feudum † & istud procedit int̄sum, quod vasallus non poterit recuperare feudum, quod al. teri propter crimen fuit acquisitum, vel quod fuit solidatum cum proprietate licet papa circa istud matrimonium disperſet. ego adduco vobis text. singularem in argumentum, in cap. quāuis de reſcip. in ſexto induco tex. Papa concesſit ali- cui gratiam ſuper primo beneficio vacaturo, & illa gratia ſit reuocata: ſi tamen poſt reuocationem ad eandem gratiam reſtituatur certe non videtur reſtitutus ad illud beneficium, quod vacauit, pendente reuocatione, ratio ponitur in illo. c. quanuis quia talis reſtitutio debet fieri fine prejudio iuris alieni ergo ſic dicendum in feudo quo vasallus propter incēſtum eſt ipſo iure priuatus: nec ad illud videtur reſtitutus licet ſuper incēſtu diſpensatum fuerit.

14 Ex p̄dicta decisione singulariter infertur, quo nulla alienatio fieri potest ab eo, qui incēſtas nuptias cōtraxit & omnes alienationes factæ delictum commiſſum, ſiue ante proceſſum inchoatum ſiue agd, ſiue ante ſententiam condemnatoriam ſine poſt neclūm reuocari, inimico nullæ declarari debent, quia factæ ſunt ab eo, qui ipſo iure erat priuatus bonis suis: Nam concludit in l. ſi quis poſt hac Cod. de bon. p̄scripto. quem refert † & ſequitur dominus Decius in p̄alle gato, confiſci ducentesimo trigesimo ſexto. & quod incēſtu ſus priuatur poenam ſupra adductis & infra adducendis limitatur singulariter, ut procedat quando crimen incēſtus ſcien- ter & dolose fuſſet commiſſum in figura matrimonij, patet quia matrimonium fuit contractum inter eos, qui ſciebant eſſe consanguinitatem, vel affinitatem quo caſu punietur induita poena a iure ciuili quæ eſt poena vltimi ſuplicij. Secus ſi matrimonium eſſet contractum per ignorantiam tamen talis ignorantia facti excluderet poenam vt in terminis decidi Panorm. in capitu. nonnullis cum gloſ. extra de iudeis & ſicut ignorantia facti excusat in actibus ciuilibus ſecundum Barto. in l. i. ff. de iuris, & facti ignoran. & in regula ingor- gia de reg. iu. in 6. ſic etiam excusat in delictis maxime ſi igno- ranta interuenit tempore matrimonij vel ſi contrahentes e- rānt minores excufarentur, vt tenerentur de incēſtu, vt eſt caſus, l. qui contra legum precepra. C. de incēſt. nupt. error, & ignorantia habet excufare ignorantem contrahentes, qui p̄ſumuntur, p̄ſertim quando matrimonium palam tuit contrafactum. l. fin. ff. de rap. nup. & quod ignorantia excusat a crimen incēſtus eſt caſus, in cap. in lectionem mariti, vxore ab ſente. & in c. quidam fornicatus eſt. 3. 4. quæſt. 2. quibus cōcor- dat tex. de iure ciuili, in l. ſi adulterium cum incēſtu. ſ. incēſtum, in verbo ſi error allegatur. ff. de adult.

Sum modo in ſecundo membro diſtinctionis, ſcilicet de punitione criminis hoc eſt, quomodo puniantur incidentes in crimen incēſtus? Breuiter ſecundum diuerſitatem iurium variæ poenæ imponuntur, vnde olim apud gentiles ſecundum Plutarachum in vita Numæ, mulier vestalis, quæ incēſtum commiſſerat poſt cōdenīationem vvia in tumulo ad portæ Colinam defodiabatur, & ibi erat lectus ſtratus, atque lucerna ardens cum modica quantitate panis, & aquæ, & olei, & etiam aliarum rerum, quæ ad vičtum erant neceſſariæ, ne di- ða mulier vestalis ſic defodiata ſame periret: ſi vero queratur, qualiter incēſtus commiſſus per laicum debeat puniri ſecundum leges ciuiles, ſuper hoc puncito conſiderate, quod crimen incēſtus potest committi in dupli ciuitate primo per ſimpli ciuitate fornicationem hoc eſt, nullis precedentibus nuptijs, & tunc ſi ſcienter hoc fecerit, talis incēſtus de iu- reciuii debet puniri poena capitali ex quo tale crimen quo- ad grauitatem delictorum vincit adulterium, ergo æquali immo grauiori poena puniri debet, ſed pro adulterio impone- nuntur poena mortis, vt ex iuriibus ſupra allegatis: ergo multo fortius pro incēſtu debet imponi poena mortis pro hoc alle- gantur duæ glo. communiter approbatæ. in l. ſi adulterium cum incēſtu. & in l. inter liberas, ff. de adulter. & pro iſta opiniōne consuluit Philip. Cor. in confi. i. 9. inci. & conſtat. quod de iure communi. in 4. vol.

Rerportetis ergo, quod de iure ciuili poena incēſtus com- miſſi in aetu fornicationis dolose eſt poena mortis, ſicut adul- terium, quia eſt contra naturalem reverentiam, quam debe- mus coniunctis: & idco qui ſcienter extra foedus matrimonij habuerit copulam carnalem, cum nouerca patris, cum ſoro revxoris, cum priuigna, cum ſocru, cum nuru, cum uxore fra- tri ſui, cum amita vel materter, & generaliter, quod ſi quis fornicatus fuerit cum iſis, vel quibulcunque alijs coniunctis consanguinitate, vel affinitate ſua talis affinitas ſit carnalis, ſiue spiritualis, ut quia cognouit commatrem, vel filiolam quam ſacredote leuavit, dicitur incidere in crimen incēſtus ad hoc mihi p̄dictis poenis puniatur: quia canones cognos-

tionem spiritualem reputant maiorem, quam carnalem, vt in capitu. primo. de cognat. ſpiritu. ego autem puto clericum cum filia spirituali ſue parochia coeuntem abſolute depo- nendum non eſſe niſi alio vinculo ſpirituali coniuncta ſit cura nimia eſſet extenſio iurium poenaliū, & eſt maxima diſparitas delictorum: ideo puniendus veniret leuiori poena, & vide quæ dicam inſra in verſicu. dubitatatur. & ideo ſi quis cognoscat carnaliter commatrem ſuam uxoram cer- te ex quo delictum eſt qualificatum, & duplex grauior poena debet imponi, † vnde non ſolum vir, verum etiam mulier de- bet pati poenam capitalem, vt in terminis decidit dominus Franciſcus Marcus consiliarius Daphinalis in decisionibus nouiter editis decisione quiinquaginta in ſecunda parte. qui allegat tex. in lege ſi adulterium cum incēſtu inneta glo. & ibi ſcribentes, ff. de adulter. qui limitat niſi talis committere incēſtum committens eſſet minor viginti quinque annos, quo caſu mitior poena eſſet imponenda, vt in p̄ſallegata. le- ge ſi adulterium, & in l. quid ergo. ſ. poena grauior, ff. de his, qui notari. infamia, & refert iſum caſum nouissime eueniſſe in facto i curia ſuprema Daphinali de quodā procuratore, qui commatrem ſuam carnaliter cognouerat, quia licet ambo debuiffent puniri poena ſupradicta tamē maior pars do- minorum inclinata fuit in misericordiam, & mitigata fuit poena ratione iuuenilis ætatis. & ratione abolitionis criminis impetratę per incēſtu oſum.

Si uero incēſtus fuerit commiſſus in figura matrimonij: quia inter confanguineos, vel affines fuit contractum matrimoniū, & tunc ſi ſcienter facta priuus separatione a tali ma- trimonio. punientur iuxta formam legis, qui contra legum mandata. Cod. de incēſtis nupt. ſecus ſi tales coniuges igno- ranter contraxerunt quo caſu a poena excufarentur, vt ſupe- rius explicatum ſuit: & ſi queratur, quantum tempore datur ad accusandum pro iſto crimen incēſtus concludite, quod de iure ciuili † incēſtus ſimpli non p̄ſcriptur quinque- nio ſicut adulterium quod puniuntur per legem Iuliam de adulterijs: & delicta, quæ per illam legem puniuntur p̄ſcri- buntur quinquennio. lege mariti. paragrapho. quinquenniu. ff. de adulter. & ideo cum lex Iulia loquatur tantum de adulterio, & ſupro. lege inter liberas, ſ. lex Iulia. Digestis. eodem, & in ſ. lex Iulia de adulterijs. Iaſti. de publicis iudicijs iura illa non debent trahi ad incēſtum merito poſt quinquennium puniri potest.

Aduertendum eſt, dum ſupradictum fuit, quod pro incēſtu commiſſo in aetu fornicationis, & ſic cum illa, cum qua non poterat eſſe matrimonium puniebatur poena capitali certe illa opinio non procedit de iure communi, quo iure poena incēſtus commiſſi cum aliqua cognata vel affine abſq; violentia non erit poena mortis ſed erit tantum poena de- portationis vt i specie decidit iureconsultus, in lege ſi quis vi- duam. in verbo deportandus erit. Digest. de quæſtio. nec repe- ritur iure cautum quod olim poena adulterii fuſſet maior quam fuerit poena stupri vel incēſtus, quia lex iſta delicta pa- rificat & notatur, in lege ſi adulterium cum incēſtu. in prin- cip. de adulter. ſed de iure digestoru. pro adulterio non im- ponebatur poena mortis, vt ſupra conſclusum fuit ergo etiam nec imponetur pro incēſtu & ita in p̄ſenti dubio consuluit Alexand. de Imo. in consilio ducentesimo uigesimo- no. incipien. ponderatis, in ſexto volumine. vbi concludit, quod quanuis de iure digestorum poena relegationis, quæ pro adulterio imponebatur: ſit correcta per iura Codicis & commutata in poenam vltimi ſuplicij. dicta lege quanuis de adulter. tamen di- ða iura digestorum in ſupro, vel incēſtu non reperiuntur immutata, merito remanent incorrecta, ex quo p̄dicta lex quanuis corrigens loquitur ſolum de adul- terio: ergo non debet trahi ad incēſtum, licet in incēſtu æ- qualis, vel maior videatur ratio, quia iura, quæ in vno caſu tantum expreſſo corriguntur in alijs diuerſis remanent incor- recta. lege p̄cipimus. Cod. de appellat. iſtam opinionem te- nuit Ioanes Fabri, in diſto ſ. lex Iulia de adulterijs. & expreſſe determinat Angel. in diſta lege ſi adulterium. quod committens incēſtum non debet puniri poena capitali, & ita poſt eos format Ioannes de Imo. in capitu. tuę. extra de pro- curato. vbi expreſſe ſuper iſto crimen incēſtus refert plures pro iſta opinione consuluisse: quia text. in diſta lege ſi quis vi- duam. eſt ineuitabilis nec quoad incēſtum reperiuntur corre- cta, ſicut quoad adulterium, & ego credo iſtam opinionem eſ- ſe veriore, & equiore, quia ex quo agitur de correctione iuris non debet fieri extenſio per ſubauditos intellectus de caſu expreſſo ad non expreſſum, tamē ſi eadem, vel maior ratio vertatur. gloſſi. in capitu. cupientes. ſ. quod ſi per viginti de elect. in 6.

De iure canonico qualiter ſint pui:edi layci incēſtu oſi. Bf considerandum eſt q̄ iſtud crimen incēſtus commiſſum per laycum conſideratur dupliciter primo ſi fuerit commiſſu

Bermon. Chouer. De publ. concub.

In figura matrimonij: quia cum coniuges scire impedi-
mentum consanguinitatis, vel affinitatis de facto contraxe-
runt primitus debet fieri separatio vt toto titulo de consan-
ginitate, & vterius coniuges incurruunt excommunicatio-
nem & sic cōmunione fidelium repelliri debeat vt est text. in
capi. de his qui incoſ. 35. q. 3. quia illo iure non est prodita
laycos mamaior poena, quam excōicatio. cfi quis suadente
diabolo. 17. quæſt. 4. & in cap. sicut dignum. de homicidio &
in odium illius criminis vir & vxor qui scienter contrixerūt
incoſtas nuptias facta separatione in alio punientur, quia
quandiu viuent etiam cum alijs non poterunt contrahere
matrimonium, cap. qui propinquam. 35. quæſtio. secunda. ſe-
cus ſi tales coniuges ignoranter contrixerunt incoſtas nu-
ptias, vel alter ipſorum tantum, quia iſto caſu ignorantia eos
excusat vt non puniantur poena incoſtus, ſed facta separatio-
ne a tali matrimonio veniēt puniendi poena arbitria quæ
per confefforem imponetur, quæ de iure eſt septennalis qua
per ea poterunt cum alijs contrahere. Si vero incoſtus igno-
ranter fuerit commiſſus vel laycum extra ſedus matrimonij,
& ſic in aſtu fornicationis & tunc in foro conſcientiæ punc-
tur dupli poena, prima quia mortua ſua vxore, nūquā po-
terit cum alia contrahere, vt habetur toto titulo de eo qui
cognouit nunquam petere debitum carnis ab uxore ſua cu-
ius consanguineam cognouit vel affinem: ſecus ſi ignorantia
cap. ſi qui cuim matre. 35. quæſtione secunda. in foro autē
contentioſo incurrit excommunicationem. vt no. Pano. per
illius tex. in cap. clerici. de excellib. prælat. quod eſt, verum, nī
ſi per papam fuerit dispensatum.

Si vero crimen incoſtus commiſſum fuerit per clericum
& tunc ſi queratur, quæ poena ſit ei imponenda in foro po-
nitentiali Breuiter ſuper hoc iura, videntur varia: quia text.
in capitu. presbyter. octuagesima secunda. diſtinctio. † dicit
quod incoſtuosus debet poenitere per decem annos quibus
peractis reuertetur ad primuū statum: ſed tex. in cap. hoc
ipſum. trigesima tertia. quæſtio. secunda. dicit ſufficere poen-
itentiam ſep̄tem annorum, niſi in personis tale crimen eſſet
qualificatum, puta. quia filius carnaliter cognouit matrem
vel pater cognouit filiam tunc in foro conſcientiæ grauior
poenitentia eſſet imponenda vt notatur in dicto capitu. ſi
quis cum matre vel filia fornicatus fuerit. trigesima quinta.
quæſtio. ſecunda. & clarius in dicto capitu. hoc ipſum. vbi eſt
caſus, quod pro peccato commiſſo contra naturam huma-
næ ſocietatis hoc eſt, cum mulieribus aſcendentibus, vel
deſcenſentibus in foro conſcientiæ propter criminis magnitu-
dinem ultra poenitentiam ſeptennalem venit puniendus ar-
bitrio ſacerdotis, tale enim crimen mereretur alteram ex tri-
bus peregrinationibus, ſcilicet, Hierosolitanæ limoniuū
Beati Petri in vrbe, vel Beati Iacobi: quia coitus nepharius ap-
pellatur niſi qualitas, & conditio personarum delinquentiū
refragetur, nec papa ſuper iſto primo gradu, vel ſecundo con-
ſanguinitatis, vel affinitatis in figura matrimonij dispensare
potest: quia lege diuina ſunt prohibiti. capitu. Deus. de
diuort.

Si vero queratur quæ poena pro incoſtu debeat puniri cle-
ricus in foro iudiciali diſtinguit: quia ſi conueniatur ciuili-
ter tantum propter ſimplex adulterium, vel propter incoſtu,
& tunc nemini dubiuū eſt, quod venit beneficio priuandus,
ſi vero conueniatur criminaliter, & tunc venit ab officio de-
ponendus, quod procedit ſecundum Innocen. in capitu. bo-
næ. de c̄tate, & qualitate † etiam ſi clericus tale delictum non
auimperuerit: ſed tantum illud attentauerit ſi tamen in po-
pulo ſcandalum fuerit ſequutum, immo fortius vobis dico,
quod ſi clericus iactanter conſiteatur ſe cognouisse mulie-
rem, licet verum non ſit ſine alia probatione debet arbitrio
Epifcopi ſuspendi ab officio, & beneficio. dicto capitu. quæm
graue. † concludite ergo quod ſi clericus contrixerit incoſtas
nuptias, vel aliter incoſtu ſimpli, vel qualificatum
commiſſerit: quia adulterium, vel ſuprum erat immixtum
debet priuari. & deponi omnibus ecclesiasticis officijs, & be-
neſicio, & ita concludunt Canonisti poſt Panor. in capit.
at ſi clerici. ſ. de adulterio. extra de iudeijs. & iſta opinio pro-
batur dupli ratione, prima, quia clericus dicitur committe-
re ſacrilegium carnale quod in grauitate coeteris criminibus
præferitur.

Secunda ratio probatur per argumentum a maiori: quia
pro crimine adulterij clericus ad minus potest ſuspendi ab offi-
cio. ca. ſignificati. in versicu. ſuſpendere non poſtponas. ex-
tra de adulter. † ſed crimen incoſtu maxime qualificatum
eſt maius ſimplici adulterio, vt notatur in d. cap. ſi adulteriū.
ergo pro illo potest fieri depositio, quia vt ſupra dixi circum-
ſtantia adiuncte delicto illud aggrauant, vt pro illo pena ma-
ior ſit imponenda.

Et quod clericus committens incoſtu debeat deponi ab
officio, & beneficio habetis tres text. ad literam, primo eſt

tex. in ca. ſi quis presbyter. & in ca. ſi quis ſacerdotum. octu-
gesima prima diſtinctio. & in ca. ſi quis clericus. eadem diſtin-
ctio. quæ iura ſunt ibi clara in adulterio, ergo a fortiori debet
procedere in inceſtu. iniuste, ergo faciunt epifcoli, aut eorum
vicarij, & officiales qui penam depositionis, & priuationis be-
neſicio, qua debent pleſti inceſtuosii, & adulteri committant
in penam pecuniariam, quod eſt contra text. ad literam in ca-
pi. irrefragabili in ſ. fina. extra de officio ordinatij, & dicit gl.

22 in cap. ſi quis primates. quinta quæſtione ſecunda. † quod iu-
dex ecclesiasticus non debet componere de criminis quod re-
quirit depositionem, vt ample declarat Pau. de Castro in con-
ſilio centelimo decimo ſeptimo, & dicam in textu inſra in
verbo compositione, vbi resoluam an de iure licitum ſit co-
poni de criminibus.

Dubitatur, qua pena veniat puniendus clericus, qui cum
filia ſpirituali fornicatus fuīt. † & premitte quod ille dicun-
tur filii ſpirituales, quas ſacerdotes de confeſſione audiunt: vt
in capitu. omnis vtriusque ſexus. extra de penitent. & remiſ-
& in capitu. omnes quos in poenitentia recipimus. trigesima
quæſtione prima. tales dicuntur ſpirituales filii, ſicut illi qui a
ſacris fontibus leuati ſunt, uel etiam filii ſpirituales dicuntur
omnes ille quas ſacerdos baptizat. capi. ad limina. ſ. filia. trige-
ſima quæſtio. prima. quia inter iſtos contrahitur cognatio ſpi-
ritualis, quæ reputatur maior quam carnalis, vt refert gloſ. in
pre allegato. capitu. qui dormierit. quani ſequitur Alexand. in
conſilio centelimo quaranteſimo tertio. incipiēt, quoniam
abunde. ex quo singulariter infeſo ad vnum, quod pauci ad-
uertunt, quod ille qui baptizauit, quanuis ſit laicus, prohibe-
tur tamen contrahere matrimonium cum illa, quam bap-
tizauit propter affinitatem ſpiritualem, & ſi eſt contractum
dirimetur, vi in cap. nedum. de cognitione ſpiritua. in ſexto.
immio fortius, quod iſta cognatio ſpiritualis intantum eſt

24 prohibitia ut ille, qui fuit baptifatus a preſbytero, nō poſſet
contrahere matrimonium cum filia carnali. ipius preſbyte-
ri, ut eſt caſus. in cap. ex literis. extra de cognitione ſpiritu. &
cōuerso non poſteſt filius preſbyteri ducere in uxorem illam,
quani pater ſuus baptizauit dicto capitu. ex literis, & iſta que-
dicta ſunt de ſacramento baptismi habent locum in ſacra-
mento confirmationis, ſive christiſatis ex cuius collatione,
vel ſuſcepſione oritur cognatio ſpiritualis, capitu. fina. e. q.
dem titulo in ſexto. reſtat ergo ex preſcriptis, quod preſbyter,
qui fornicatur cum filia ſpirituali, quam baptizauit, vel quā
leuauit de ſacro fonte, vel quam audiuit de confeſſione, dicit
committere incoſtu videamus ergo quæ pena pleſti dēar.

Breuiter concludite, † quod ille pater ſpiritualis, qui cum fi-
lia ſpirituali incoſtu commiſſit, debet priuari honore, digni-
tate, ordine, officio, & beneficio ecclesiastico, quib. peractis,
debet detrudī in perpetuum carcerem, & ſic perpetuam de-
bet facere poenitentiam per tex. ad literam, in d. cap. omnes,
quos ad poenitentiam. & ſi eſt epifcopus qui filiam ſpiritualē
carnaliter cognoſcat: certe per quindecim annos peregrinā-
do debet agere poenitentiam, qua facta perpetuo debet recludi
in monasterium, ſi vero fornicetur cum uxore alteri debet
per decem annos facere poenitentiam. De preſbytero, ut di-
xi hoc ſtatutum eſt, ut etiam annis duodecim peregrinetur,
& in perpetuum monasterium recludatur per tex. in d. cap. ſi
quis ſacerdos cum filia ſpirituali fornicatus fuerit. 30. q. 1. ſed
hec iura a quibusdam Epifcopis, & eorum vicarijs, & officia-
libus male ſeruantur, qui uiduas, & uxores aliorum tenent tā
quam proprias in ſcandalum totius cleri,

Circa iſum articulum vnum tamen quod eſt singulare
non obmittatis, quod quāuis prohibeatur ſacerdoti forni-
cari cum illa quam recepit ad poenitentiam † poeſt tamen ab-
ſoluere concubinam, cum qua commit adulterium, vel for-
nicationem, & illi poenitentiā dare eſt de illo peccato cōmiſſo
cum ea licet glo. in pre allegato. capitu. omnes. dicat iſtud nō
procedere in preſbyteris gr̄cis, qui nō poſſunt ſuas proprias
uxores de confeſſione audire: quia peccatum adulterij illis
plenarie non conſiderentur, hoc etiam tenet laſon in l. Gal-
lus Aquilius. in ſ. & quid ſi tantam, ſ. de liber. & poſthuſ. in
uerſiculo facit quod in ſimiſi tenet Archidiaconi. & ul-
terius reportetis, quod licet ſacerdos pofſit audire de confeſſione
illam, cum qua fuit fornicatus tamen non poeſt dan-
do poenitentiam ei permittere, quod in concubinatu perma-
neat, ut quidam inſcijs ſacerdotes faciunt glo. eſt singularis de
iure ciuili in ſ. clericos autem in uerſicu. ſi uero Diaconus:
in verbo accipere. Authen. de ſanctis. epifcop. columna no-
na. quæ facit contra quosdam audientes confeſſiones,
qui vel cauſa auaricie, ignorantie, vel ex pufſilaminitate,
vel uerius propter adulerationem tacite permittunt concu-
binarijs tenere eorum concubinas, & in eorum ſpurcita
ſordescere.

Sed nunc queritur ſi ſacerdos fornicet cū aliqua ſoluta,
nō eſt illi cōſanguinea, vel affinis, an dicet cōmittere incoſtu
ita

Tractatum Tomus XI.

156

ita, quod liberi, qui nascuntur ex aliquo constituto in sacris dicantur incoetus: vel an coitus iste dicatur simplex fornicatio? Breuiter concludit, quod dicitur committere incoetus glo. est singularis de iure ciuili, in l. secunda. in verbo filij. C. de Episcop. & cleric. quæ literaliter dicit, quod filii sacerdotis suscepiti post sacros ordines dicuntur nati ex incoetu, & sic presbyter fornicans cum muliere, licet soluta dicitur committere incoetus: quia ordines sacri videtur violati, & illa glo. sequitur Bar. ibi licet Petrus de Bellapertica dicat tales liberos esse simpliciter spurious & Bald. in præallegata. l. 2. dicit hanc questionem fuisse motam de facto: & tandem fuisse determinatum pro opinione glo. s. quod esset incoetus: quia sicut Christi committitur incoetus, seu sacrilegium. sic etiam in sacerdote, qui est sponsus ecclesie: & istud videtur sequi Alexand. in additionibus ad Bar. in l. f. ff. de his, quibus ut indignis. & idem tenet Barto. in l. si quis incoetus. C. de incoetus.

Contrariam opinionem tenet Panor. in c. veniens. ext. de eo qui cognouit consang. vxor. suæ: quia secundum veros terminos iuris incoetus propriæ, & strictè committitur tantum cum affinibus vel consanguineis: & ideo decisio glo. in di. l. 2. procederet improprie, secundum largam signationem vocabuli, vel prima opinio illius glo. procederet secundum opinionem legistarum, & non secundum opinionem canonistarum. vnde Panor. in d. c. at si clerici. in §. de adulteriis, & cum Ioannes de Imo. in c. vt clericorum. de vita, & honestate clericorum. & Ioannes de Anania in titulo de adulteriis. & quoniam plures alii canonistæ qui in prædictis locis concludunt † quod filij natii ex presbytero non dicuntur nati ex incoetu nec talis coitus diceretur incoetus, & istud probant euidēti ratione, quia pro crimine incoetus presbyter deponitur, & priuatur suis beneficiis, vt supra declaratum fuit: † sed non reperiatur iure decisum, quod pro simplici fornicatione presbyter deponatur: ergo non videtur verum, quod coitus sacerdotalis dicatur incoetus, & sic videtis varias opiniones legistarum, & canonistarum. or videamus, quæ sit verior in punto juris.

Breuiter quidam dicunt concordando opiniones, quod v. traque in casu suo procedere potest, & sic opinio legistarum procedit de iure ciuili, scilicet in terris imperij in quib. ius ciuile in forma specifica seruat, maxime in materia successionis in qua attenditur ius ciuile, & non canonicum, & tunc in illo casu in odium successionis procederet opinio gl. in di. l. 2. quia tales filii sacerdotum de iure ciuili sunt incapaces ad succeedendum. Si vero presbyter fuerit fornicatus in terris ecclesiæ tunc non haberet locum decisio dictæ glosæ, nec tales filii dicerentur nati ex coitu incoetus: nec etiam presbyteri eorum patres punirentur de incoetu & iste videtur esse verior sensus illius glo. in d. l. 2. quam limitabitis procedere in simplici fornicatione, secus si esset qualificata, quia tunc delictum aggrauaretur ut presbyter puniatur iuxta criminis qualificationem. Ego autem sp. fui in ðria opinione. s. q. in sacerdote coeunte cum soluta nō dñ adulterium neq; incoetus, sed dñ tm̄ simplex fornicatio, vt tenent Imo. & Car. in cle. ad nostram de hæret. vbi cōcludunt, q. si sacerdos cognoscat solutam dicitur solum committere simplicem fornicationem, & non alium coitum qualificatum, & istam opinionem contra illam tenuit Fed. de Senis in consi. clxvi. incip. mulier accusata quem refert, & sequitur Fel. in d. c. at si clerici.

Et q. coitus sacerdotalis dicatur simplex fornicatio tatum ego adduco vobis text. per quem confunditur opinio illius glossæ dictæ legis secundæ. scilicet, in cap. quia circa in versiculo lo tanquam simplici fornicatione notatus extra de bigamis cui concordat text. in cap. presbiter si vxorem duxerit. in versiculo, quod si fornicatus fuerit, vel adulterium commiserit, l. 8. distinc. ibi accipitur pro simplici fornicatione & non pro alio coitu, qualificato, & ista decisio limitatur procedere in sacerdote simplici, & seculari secus si presbyter esset religiosus, quia in illo casu non diceretur simplex fornicatio, sed ratione qualificationis, & circumstantiarum diceretur incoetus, vel adulterium vt concludit Anto. de Butr. in capit. significati extra de adulter. & Fel. in præallega. capi. at si clerici. & per ista remaneat reprobata opinio glo. in dicta lege secunda. C. de Episcop. & cleric. quæ decisio facit contra plures qui pertinaciter asserunt in sacerdote non esse simplicem fornicationem, & male propter iura superius allegata.

De lege autem noti, & veteris testamēti si queratur, quæ poena in illis iuribus erat imposta pro criminis incoetus res pondetur, † quod apud Deum, & eius Apostolos crimen illud inter crimina, quæ secundum naturam in criminali libidine exercebantur erat grauissimum: vnde ad Chorintios primæ capitulo quinto legitur, quod propter nefandum delictum incoetus Paulus excommunicavit satanæ quæ tradi-

dit illum, qui cognitionem carnalem habuerat cum uxore patris sui, & ita a diabolo fuit vexatus & habetur Leutici decimo & tuo capitu. vbi dicitur, omnis homo ad proximam sui sanguinis non accedit, vt eius reuelet turpitudinem: quia talis coitus incoetus est, & omnis anima, quæ fecerit de ab hominibus minationibus, peribit de medio populi. Vnde Deus pro hoc peccati instituit depræhensos puniri pena mortis & idem legitur Leutici vigesimo capitu. quod qui dormierit cum novera, vel nuru sua, & ignominiam patris sui reuelauerit ambo mortem moriantur. Item qui supra uxorem filiam matrem eius duxerit, viu⁹ ardebit cum eis, & qui scelus cum matre, aut cum filia, aut sorore operati fuerunt omnes moriantur. Spurcè ergo fecit Caligula imperator Romanus, qui cum omnibus suis sororibus stupri consuetudinem fecit: virgo vestalis Caporina propter incoetus suspensa fuit cum his qui corruerant eam: Sextilia Aemilia etiam virgines vestales propter incoetus viuæ defossæ fuerunt, vt rescribit Augustinus in libro de ciuitate Dei.

Ex prædictis ergo videtis, quomodo pro isto criminis incoetus diuersa iura diuersas imponunt poenas: tamen quod est singulare in hac materia non prætermittatis, scilicet, † quod poena, quæ a iure ciuili pro criminis incoetus infligitur non habet locum pro incoetu, postea introducto de iure canonico, de quo incoetus a iure ciuili non erat cogitatum, quia in poenis non sit extensio, nec excedunt casum proprium. capi. pœna de poenitent. distinctione prima. ex quo in casibus præmissis agitur de odio diuersorum iurium & notetis prædictam doctrinam, quia multis modis incoetus de iure canonico committitur non specificatis a iure ciuili, quos supra vobis enumeraui: ideo poena canonum debet fieri punitio & non secundum pœnam a lege ciuili institutam.

Supereft ut videamus an istud crimē incoetus sit mere ecclesiasticū, vel seculare vel mixtum breuiter super isto arti. faciat similem distinctionem quam superius in adulterio feci & sic quasi per eadem iura, quia si agatur de matrimonio vel de separatione illius vel connexis eiusdem ratione incoetus & tunc cognitio ad iudicem ecclesiasticum spectat. Sed vbi ageretur de punitione criminis tunc casus iste absolute spectaret ad iudicem temporalem, & non ad ecclesiasticum: ex quo non habet poenam sanguinis, seu iurisdictionem, capi. sententiam sanguinis, extra de cleri. vel monach. aliter incurrit irregularitate, quæ decisio limitatur, nisi committens incoetus esset ecclesiastica persona, quo casu punitio deberet fieri per iudicem competentem iuxta formam supra scriptam.

Vltimo, quia nouis morbis noua conuenit antidota præpari, & male se habentibus, & non sanis necessarius est medicus vt habetur Mathei. nono. capitu. & legitur transumptive in capitulo multi. secunda questione prima. ideo si incoetus voluerint evitare poenam huius criminis salubri remedio utantur: † quia si incoetus fuerit commissus ignorantia in figura matrimonii si post quam sciuerint impedimentum, & statim ante accusationem, per poenitentiam a tali matrimonio recesserint: certe censetur recessum ab illo crimen incoetus, ut a modo de eo non puniatur vt est casus in lege si adulterium cum incoetus. S. idem Polioni. in versiculo, absinenti a tali matrimonio poenam præteriti delicti remittimus: cui concordat, text. in lege qui contra legum mandata, in versicu. si coniunctionem huiusmodi sine procrastinatione dirimerint. Cod. de incoetus. nup. secus si tales incoetus nuptiæ scienter, & dolose fuissent contractæ: quia isto casu non obstante penitentia, non euaderent penas legum: vt patet ex iuribus supra allegatis, † quod idem habet locum quando incoetus esset commissus extra figuram matrimonii, & sic in actu fornicationis tunc licet committens incoetus tciuerit coniunctionem fuisse inter eos siue non: certe ignorantia non excusat cum a penis iuris ex quo a principio dabat operam rei illicitæ: cum omnis coitus erat prohibitus, & punibilis citra vxorium saltum iure canonico, ideo qui cum consanguinea, vel affine coierit cautus existat, ut ante accusationem obtineat absolutionem, & tuus est, vt eam habeat a sede Apostolica, prout faciunt illi: qui sunt suspecti de hæreti, quia vt evitent penas iuris ante capturam recurrent ad papam, vt plenissime iustum articulatum tractauit in eo tractatu, quem edidi contra Luteranos in decima octava questione principali. Ea tamen solet hodie denegari.

36 Vos autem pro ultinis verbis aduertite, † quod in foro penitentiali non spectat ad simplicem sacerdotem pro hoc absolutionem dare: sed casus iste de confuetudine est reseruatus episcopo glo. est magistralis, quæ enumerat plures casus episcopo reteruatos in capitulo si Episcopus. de penitentijs. & remissionibus. in sexto. Inciūliter

Tract. Tom. xj.

V 4

ergo

Bermon.Chouer. De publ. concub.

- ergo & damno se faciūt ignari sacerdotes, qui omnes de omnibus absoluunt: † & licet casus iste sit de reseruatis episcopo, tamen non potest super incoetu dispēsare, quia est degra uioribus, quod secus est in adulterio, & in aliis minoribus de lictis secundum Panorm. per illum tex. in d. cap. at si clerici, licet Nicolaus de Milis in suo repertorio in verbo dispensare super simplici incestu: † secus si esset incestus & adulteriu simul, ut in iudicando vel consulēdo ego non recederem ab opinione Panorm. vt dicit incestus computatur inter maiora crima super quibus Episcopus dispensare non potest.

Defupro. Rubrica.

S V M M A R I V M .

- 1 Stupri diffinitio.
- 2 Reptus, & stuprum differunt.
- 3 Coitus meretricalis, seu mulieris, que ad quem recipit iure ciuili remanet impunitus.
- 4 Stuprum & adulterium quandoque pro vno, & eodem puniuntur.
- 5 Stuprants virginem quibus pēnis secundum legem veteris testamenti, & canoniam puniri debeant tam layci quam clerici.
- 6 Stuprator si nolit virginē stupratam ducere in vxorem debet corporali ter puniri, nec eum liberat dotis constitutio.
- 7 Pater licet filiam noluerit dare stupratori tamen stuprator non liberatur a constitutione dotis.
- 8 Stuprator virginis non tenetur de aliis deforicationibus.
- 9 Stupratores virginum quomodo apud barbaros & lege veteris testamenti puniebantur.
- 10 Virginis iuramento statur contra deforantem quod tempore stupri ipsa erat virgo, & stupratori afferenti contrarium incumbit probatio.
- 11 Maritus afferens carnaliter cognoscit vxorem statur eius assertioni in dubio, & non vxoris nisi iudicio obstetricum aliud iudicii demonstratum fuerit.
- 12 Presbyter ex sola confessione mulieris no uenit puniendus: tamen propter diffamationem debet se purgare.
- 13 Officiales ex sola assertione mulieris sacerdotes vexare non debent.
- 14 Layci non debent esse testes in criminali contra clericum etiam in minoribus constitutum, nisi crimen esset notorium.
- 15 Papa, in causa heresis duobus testibus conuinci potest.
- 16 Stuprator in foro conscientiae, & canonico quibus pēnis puniri debet distinguitur.
- 17 Stuprator si sit disparis conditionis cum stuprata non tenetur illā ducere in vxorem, tamen ei aliter satisfecere debet.
- 18 Clericus stuprator quomodo, & quibus pēnis puniri debet.
- 19 Raptus dicitur quando per vim virgo cognoscitur & de loco ad locū transducitur. Stuprum vero dicitur quando virgo per vim congoescitur sine aliqua transductione.
- 20 Raptor iure ciuili gaudet immunitate ecclesiæ secus de iure canonico.
- 21 Dispositio legis vice C. de rproto. virg. habeat locum in rapientem meretricem.
- 22 Pater tenetur dotare filiam etiam minorem, que passa est se cognosci a aliquo, dum tamen fuerit emendata.
- 23 Mater que fuit meretrix dum tamen emendata sit potest filiam meretricem exhibere dare.
- 24 Pater quantumque sit meretricator potest filiam meretricem exhibere dare, & cur.
- 25 Filius ingratus, & ante testamentum emendatus, non potest postea a patre exhiberi.
- 26 Exhiberatio censetur adempta si filius a patre postea fuerit reconciliatus.
- 27 Rapiens meretricem de eius voluntate non punitur de raptu: quia consensus excusat a pena, nisi meretrix habuisset instans causam contradicendi.
- 28 Rapiens honestam mulierem etiam de eius consensu, punitur pena capitale.
- 29 Meretrix existens in lupanari potest violenter impune rapi: quia ibi inuita cognoscitur vendere merces suas, punitur tamen extraordinarie.
- 30 Notarius aduocatus, syndicus universitatis, procurator, & similes possunt compelli sicut caupo.
- 31 Meretrix cognoscitur in incestu, & habitu & cogitur portare aliquid signum vt ab honestis mulieribus dignoscatur.
- 32 Rapiens meretricem non punitur de raptu si non fuerit secuta copula, sed mitiori pena.
- 33 Stupri pena commissione violentia, que sit de iure ciuili distinguitur.
- 34 Tutor stuprants pupillam factam adultam deportatur, & eius bona confiscantur: quia loco patris est.
- 35 Commentariensis stuprants illam, cuius custodiā habet in carceribus, siue sit meretrix, siue non punitur pena mortis.
- 36 Tutor nec eius filius iure ciuili possunt contrahere matrimonium cum pupilla, secus de iure canonico.

- 37 Lex ciuilis in spiritualibus subiicit canonibus.
- 38 Raptor iure canonico non prohibitur matrimonium contrahere cum muliere rapta: secus iure ciuili.
- 39 Deflorans virginem immaturam sine violentia non punitur pena mortis: deportationis, licet in regno de consuetudine imponatur mors.
- 40 Raptus punitio an ad iudicem ecclesiasticum, vel secularem spectet distinguitur.

E quarta specie fornicatio-

Dis s. stupri videamus, & secundum Summistas t stuprum dicitur illicita defloratio virginis quam docunque preter matrimonium perpetratur, & ideo si corruptus virginem corrumpat, vel si vir cum corrupta virginitatem corrumpat, vel etiam si vterque suam virginitatem corrumperit, & ista est propria diffinitio stupri quam ponit text. in cap. lex illa preteritorum principum. 36. quæstio. prima: t & ista defloratio virginis dupliciter potest considerari, uno modo quando fit per oppressionem, vel per raptum virginis renitentis quo casu proprie vocabitur raptus, & non stuprum simpliciter, & de ista violenta defloratione loquitur expressio Iustinianus imperator in l. si quis dicam non rapere. Cod. de Episcop. & cleri. quæ fuit canonizata, in cap. raptiores, & in cap. si quis dicam non rapere. trigesimæ sexta quæsti. secunda: Alio modo defloratio quando interuenit consensus virginis & isto casu habet propriam significationem stupri, sed secundum legistas stuprum non tantum committitur in virgine verum etiam cum vidua, & muliere soluta honeste viuente; vel etiam cum puro masculo, vt est textus apertus in lege stuprum, & in l. inter liberas. §. primo. ff. de adulter. & idem text. in dicto §. item lex Iulia. Insti. de public. iudic. & l. inter stuprum, ff. de verborum, & rerum significatio. vos autem prædictas decisiones Canonistarū, & legitarum ampliate procedere in mulieribus quæ in honeste, & turpiter viuunt, & a pluribus quæstum secrete accipiunt, quia in illis committitur stuprum, l. stuprum, ff. de ritu nupt. licet de iure ciuili pro talis stupro commissio cum muliere turpiter viuente non imponitur illa poena, quæ imponitur, quando est commissum cum virginine, vel uidua mouet ea ratione t quia coitus meretricialis, seu mulieris, quæ plures ad quæstum recipit a talis legi ciuili remanet impunibilis maxime si non cadat in aliam species fornicationis qualificatam, & sic quando est utilis persona talis coitus non dicitur punibilis, & accusabilis secundū leges ciuiles, ut notant Doctor. in lege si ea. & in lege qui adulterium, Cod. de adulter. & Baeto. in lege si vxor. ff. codem. nec etiam secundum canones, vt in capitu. nemo. & in capit. meretrices. trigesimæ secunda quæstio. quarta. quia illa iura procedunt quoad poenam spiritualem, & non quoad temporalem in consilio centesimo quarantesimo octavo. incipi. Mœiū, & hoc est verum quod maritus accedit ad solutā non potest accusari de adulterio tamen tenetur de stupro, & poterit accusari ex quo non poterat esse concubina secundum Sal. in dicta lege prima. de adulter. & in lege prima de concub. licet quandoque promiscue lex ciuilis adulterium, & stuprum unum pro altero accipiat. d. l. iter liberas. Stuprum enim in lege veteris testamenti interdum pro adulterio ponitur, vt habetur Genes. 39. c. in verbi. Ioseph autem solicitatus ab vxore Pharaonis, vt secum dormiret, ille autem recusauit stuprum.

4 Postquam visum fuit, quid dicatur stuprum, t & cum quibus committitur restat, vt videamus, quæ poena sit imponenda pro tali delicto. Breuiter de lege veteris testamenti, si quis seduxerit, id est, decooperit virginem nondum desponsatam, & cum ea dormierit, dotabit eam & habebit vxorem. si vero pater virginis dare noluerit reddet pecuniam iuxta modum dotis quam virgines accipere consueuerunt. hæc verba ponuntur Exodi. 22. capitu. quæ sunt canonizata nihil addito, mutato in capitu. primo. de adulter. dubitatur si clericus virginem stupraverit an liberetur a dotis præstatione si iudicio ostendat, vel probet liberationem, vel remissionem eius factam ab ipsa puella. videtur quod sic, quia cum sit statutum in fauore puellæ potest renunciare illi, & sic clericum liberare si sui iuris est, alias non valeret in præjudiciū patris ad quæ pertinet dotare filiam. & istud puto verum dummodo libratio non sit facta metu, vel dolo alias non valeret, quod nondum est, quia teneretur ad præstationem dotis non obstante liberatione.

Ex quibus iuribus elicetur quod qui stupravit virginem tenetur damnum resarcire t modo, quo potest, quia cum non possit virginitatem restituere, seu reparare tenetur eam dotare, & cum ea matrimonium contrahere, quod si contrahere noluerit, vel non possit compelletur præstare dotem, ut alii nubere possit, & sic non tantum consideratur deflo-

defloratio: sed etiam consideratur incommodum profertur ex defloratione: quia non ita faciliter reperiret virum cum quo possit matrimonium contrahere: sed quid si filia a clero stuprata inueniat maritum eiusdem qualitatis, & conditionis, ac si esset virgo an isto casu teneatur ad dotandum, videtur quod non cum illa in hoc non patiatur damnum? tamen propter deflorationem si nupserit viro deterioris conditionis esset ei satisfaciendum arbitrio iudicis. Et ideo si pater voluerit filiam stupratori dare, & ipse nollet illam accipere corporaliter debet castigari, nec eum liberabit constitutio dotis, & nihilominus a communione sacramentorum priuatus in monasterio detrudatur pro poenitentia salutari peragenda, de quo egredi non debet sine licentia. capi. peruenit. extra de adulto. hec ergo poena iudicata iure canonico mitigat ponam legis ciuilis, & licet pater noluerit dare filiam stupratori: tamen stuprator non liberabitur a constitutione dotis, ut s. dictum est. faddite prædictis quod stuprator virginis non tenetur de alijs deflorationibus secundum Doctores in §. omnes. Inst de actio. licet in hoc theologi non concordent.

Præterea Dentorom. 2. c. haberur, quod virgo corrupta præcipitur lapidari insuper apud Saxones lex fuit, ut virgo sponte deflorata, viua sepeliretur: & violator super ipsam suspendi debebat. si etiam apud Barbaros lex fuit, ut virgo forniciaria, seu sponte grauidata de Monte altissimo præcipitaretur eiusque violator capite truncaretur, habetur etiam in prologo hystoriae Roma. de quadam quæ cum genuisset filios, secundum legem viua fuit sepulta.

Sed quid si stuprator, neget filiam fuisse virginem: filia autem dicat contrarium cui standum sit in dubio. Panor. in d. ca. j. de adulto. dicit quod Doctores communiter tenent, quod patri non incumbit probatio, quod filia stuprata fuisse virginem tempore stupri, nec etiam filia incubit probatio: quia iura presumunt illam fuisse virginem, ex quo habebatur pro virgine, nisi contrarium probetur. capi. 1. ut ecclesiastica, beneficia, & in causa continetur. de despon. impub. quia virgo præsumitur semper deducta, & decepta. quia si non essent hominum infidæ tantum facinus non perpetraretur, l. vniuersitatis, C. de rapt. virg. timo starebatur assertioni puellæ cum iuramento contra deflorantem, quod tempore stupri erat virgo, ut concludit Cardinalis Florentinus in dicto. cap. j. & Alex. in consil. 29. in 6. vol. tamen aliud est in marito secundum Host. in titu. de probati. in §. si. vbi pluribus concludit, quod si maritus afferat carnaliter cognovisse uxorem suam, & uxoris dicat contrarium isto casu stabitur dicto viri, & non uxoris cum vir dicatur caput mulieris. c. si quis acceperit. 33. q. 1. quia in dubio sequenda est illa opinio, quæ facit pro conservatione matrimonii: sed dicta opinio Host. procedit nisi iudicio matronarum, seu obstetricum contrarium constaret. s. quod uxoris nunquam a marito cognita fuit: sed adhuc permanet virgo, tunc reiecta assertio ne, viri starebatur depositionibus obstetricum, & hanc opinionem sequitur Hypollitus de Mar. in rub. C. de proba. nec similiter creditur afferenti se fuisse adulteratam per sacerdotem, nec ex tali assertione debet presbyter puniri. c. significasti. de adul. vbi dicitur quod ad solam confessionem mulieris afferentis se fuisse carnaliter cognitam a sacerdote non venit puniendus: sed quod de tali criminis est diffamatus debet se purgare, quod si purgationem fecerit debet absoluiri, & dimitti in pace, si vero in ea defecerit debet ab officio suspendi. t. Inciuliter ergo quidam officiales Episcoporum, qui ex sola instigatione mulieris dicunt se fuisse violenter cognita a sacerdote eum diuersis scripturis inuoluunt. & molestant, quod si ita faciunt in ciuiliter procedunt: pluribus rationibus, prima: quia est mulier: ideo faciliter posset ab exploratoribus seduci: modo dicit unum, modo aliud, nec est constans in factis, vel dictis. cap. forus. de verbis. significa.

Secunda ratio, quia ipsa est sola in sua depositione, & ideo vniuersi non creditur quantuncunque sit idoneus. cap. licet. de testib. & vox vniuersi vox nullius.

Tertia ratio, quia mulier quæ deponit contra presbyterum etat particeps criminis, & confitebatur delictum suum, & sic allegabat suam turpitudinem: ideo huic confessioni stari non debet, ut habetur in c. j. de confess. & nota, in causa veniens. extra de testibus.

Præterea laici in criminali non possunt esse testes contra clericos. c. de cætero. de testib. quod procedit etiam contra clericum in minoribus constitutum, nisi crimen esset notorium. c. pe. de pur. cano. & dicit Pau. de Cast. in l. iudices, C. de iudi. quod in causa criminali clericus de delicto non potest dano duobus testibus, & sic in criminali duo testes contra clericum non sufficiunt suis alijs præsumptionibus: sed Cardina. in dic. clemen. j. S. verum. in prima questione tenet contrarium, quod etiam in casu heresis sufficiunt duo testes propter regulam generali, quæ dicit in ore duorum, vel trium stat omne verbum, & illa est vera opinio pro qua facit glo. in ca. præsul. 2. q. 4. quæ te

net quod contra papam sufficiunt duo testes, quam gl. sequitur Fel. in c. quoties. in j. col. de testib.

Concludite ergo resolutiue in hoc puncto quotidiano, circa quem iudices ecclesiastici male aduertunt secundum Angel. de Clauasio, & Siluestrum, & alios Summistas in §. stuprū quod in foro conscientiae si queratur an stuprator teneatur,

16 & ad quid tibi distinguite quod aut defloravit virginem voluntem, & tunc non tenetur, ex quo non est seducta. Si autem filia fuerit seducta, vel ad hoc tracta fuerit inuita videlicet per permissiones, & ficta mendacia isto casu confessor in poenitentia debet ei iniungere, ut ad arbitrium boni viri eidem defloratæ satisfaciat, vel saltem cum ea componat de aliqua quantitate pecuniae, vel alterius rei, ut possit faciliter cum aliquo matrimonialiter copulari, & si cum ea promiserit contrahere ad hoc, ut possit extorquere copulam, prout plures faciunt, debet obseruare promissionem suam, licet sit simplex, ergo multo fortius debet illam adimplere, si jurauerit secundum Archidiac. in loco supra allegato, quæ decisio secundum Summistas limitatur, ut procedat, quando stuprator, & stuprata essent personæ æquales: tibi secus si essent disparis conditionis, puta, quia vir esset nobilis, vel homo constitutionis in dignitate, & mulier esset pedissequa, vel alia plebeia quo casu erit imputandum mulieri: quia debuit cogitare, quod vir talem promissionem faciebat in fraudem: ideo poterit petere remissionem praemissi.

Tenebitur etiam ei aliter satisfacere secundum suam qualitatem, & indigentiam mulieris, & dicit Abbas in dicto. cap. in quarto notabili. de adul. quod deflorans virginem debet sibi constituere ampliorem dotem, quam si non fuisse deflorta: quia virginitas dicitur secunda dos, si vero stuprum esset commissum cum vidua muliere honeste uiuente certe arbitrio iudicis imponatur sibi pena pecuniaria secundum conditionem personarum, & qualitatem facti, & sic dispositio dicti. cap. primi de adulteriis. quæ loquitur in stupro virginis, non habet locum absolute in uidua stuprata.

Si uero queratur, quæ poena debeat puniri clericus pro stu pro de iure canonico, dicite quod antiquitus secundum canones Apostolorum pena stupri, uel etiam simplicis fornicationis erat depositionis, capi. presbyter quamquam octagesima secunda distinctio. sed beatus Silvester Papa considerans naturam humanam esse multum fragilem, & quod pauci a tali uitio carnis sunt abstinentes, volens moderate sententiam apostolorum statuit, ut clericus poeniteat per 10. annos secundum formam tradita in d. cap. presbyter. uel uerius dicatis prout supradictum fuit in adulterio, quæ poena stupri hodie commissi per clericum est solum quod poeniteat per septem annos sicut & cæteri laici stuprum committentes. Sed nostris temporibus iste poena poenitentiales non seruantur cum remaneant in arbitrio sacerdotis.

Si uero queratur quæ poena debeat puniri clericus in foro contentioso uariæ super hoc fuerunt sententiæ canonistarum quidam dicunt præceptor Ioannes Andreæ quod ex quo clericus non potest stupratam ducere in uxorem debet corporaliter castigari per tex. in cap. peruenit. in uerbo corporaliter castigatus extra de adul. qui tex. generaliter loquitur ergo debet intelligi tam in clericis quam in layco. Alii autem dicunt, quod ex quo clericus non potest contrahere matrimonium cum illa, quam stupravit poterit cogi ad sibi constituendum dotem hoc poterit sibi imponere poenam pecuniariam: quia propter illam clericis faciliter retrahentur a talibus excessibus quam per coeteris poenis spiritualibus: quia sacerdotibus sicut senes, & mulieres regulariter sunt auari & ambitiosi in acquirendo & retinendo. cap. 1. in versiculo propter sacerdotum auaritiam extra de decimis. & in l. si ego, ff. ad Velleya. & ulterius pro uero stupro in uirgine commissio clericus patietur penam depositionis maxime si post admonitionem canonice per suum superiorum non desistat & ista est communis ipsi patri opinio quam sequitur Pano. in præallegato, cap. peruenit & in dicto. cap. dubitatur si uirgo se obtulit sponte clericis an hoc casu teneatur, responde quod quantum ad poenam criminalem imponendam clericis propter stuprum non excusaretur etiam per batu voluntate puellæ: non eum uoluntas consilii criminis debet excusare a poena delicti quando culpa illius non consistit in sola uoluntate actus sed in reprobatione ipsius sed quantum ad præstationem dotis uidetur, quod non teneatur probato, quod non fuerit seducta, ut tenet astensis in summa, & Silvester ibidem in uerbo luxuria uersicu. quinto quod isto casu clericus non teneretur præstare dotem: etiam in foro conscientiae multo ministratur in foro contentioso, istud limitatur non quantum ad damnum & interesse non patris dicti pueræ quia pater uirginis accusaret clericum de stupro suæ filie certe teneretur ei satisfacere de danno seu estimatione domini ipsi patri prouidentis ex defloratione suæ filie quæ ex quo fuit deflodata licet uoluntarie in causa dotanda requiritur ma-

Bermon. Chouer. De publ. concub.

major qualitatis pecunia ideo clericus teneretur ad illud ius teneretur etiam pro iniuria illata patri ex defloratione sue filiae at cleric. & hic ut clericorum extra de vita & honestate, clericorum.

Sed secundum leges ciuiles quae poena imponatur pro stupro distingue aut stuprum violenter fuit commissum & tunc proprie dicitur raptus & non stuprum absolute: quia raptus non dicitur sine violentia, addo quod si quis verbis blandis seducat virginem vel viduam non incidit in poenam raptus, vt habetur in l. vnicā, C. de rap. virgi. & in capi. de raptoribus. 36. quæst. 1. de iure ciuili punitur poena capitali de iure canonico punitur poenis supra adductis, tamen proprie loquendo secundum terminos legales raptus & stuprum sic differunt: quia raptus virginis dicitur quando mulier per vim rapitur & de loco ad locum transducitur, vt in l. supra proxime allegata & notatur in l. qui coetū. §. qui vacantis, ff. ad legem Iulia. de vi publica. sed si virgo cognoscatur per vim isto casu propriæ dicere stuprum & non raptus, l. mariti lenocinium circa finem versculo. qui per vim stuprum intulerit, ff. de adul. & tradit Guido Papæ in singulari milesimo septimo incipi. raptus virginis & plenus singulari quingentesimo sexagesimo nono incipien. cum queritur vbi ponit plures distinctiones quomodo raptores virginum aut aliorum honestarum mulierum puniuntur & sic videtis quod raptor grauius punitur quam stupratorum de licet raptor de iure ciuili non possit capi, nec extrahi de ecclesia, vt est catus. in l. praesenti in verbo nullos poenitus, C. de sacrosanct. ecclesi. tamen secus est de iure canonico. capitulo. inter alia & ibi gloss. hoc notat. extra de immuni. ecclesia. cui cordat tex. de iure Authenticorum in §. neque homicidis. in Authentico de manda. principum quod secus est in simplici stupro. pro quo non debet quis extrahi ab ecclesia. & ultra penas iuris statutum est, quod raptor incurrit perpetuam infamiam merito a testificando repellitur & istud inductum est in odium criminis. capi. consanguineorum. 3. quæst. 4. ita notat Bartholomæus Coepola in l. prima. in §. furti, ff. de his qui notantur infra.

Viso quomodo committatur raptus & quae poena inducta si pro tali delicto videamus an dispositio legis vnicæ de rapto. virgi. haec locum in rapiente meretricem sicut in qui rapit. virginem vel viduam, aut aliam mulierem honestam; & breuerter super hoc passu Doctores multum intrinca. quia Bald. in d. l. raptore. C. de episcop. & cleric. in prima colla. in versiculo, hoc tamen fallit in meretrice: videtur absolute tenere quod rapiens meretricem, vel illum quae causa libidinis plures ad misit quam improprie concubinam appellamus non incidit in poenam, prædictæ legis vnicæ de raptori. virgi. quæ est pena capitalis allegat gloss. in §. idem lex Iulia. in verbo viduam Inst. de public. iudiciis quæ literaliter dicit quod si quis stupraverit meretricem vel concubinam non punitur poena stupri propter verbum honestæ vniuersitatem positum in illo text. & idem glo. in dicta. l. vnicā in verbo honestarum, C. de raptu virginū. quæ dicit quod poena illius legis non habet locum in meretricibus. raptis propter verbum honestarum ergo a contrario sensu si mulieres raptæ sint meretrices & inhonestæ viuentes certe raptore non incidet in penam illius legis & allegat duo iura primo tex. in l. quæ adulterium, ff. de adul. & in l. uerum si meretricem, ff. de fur.

Paulus de Castro aliter distinguit, quod aut ista meretrix, qui fuit rapta erat maritata & tunc illam rapiens tenetur de raptu quia in ea committitur adulterium sicut in honesta muliere, l. si vxor. in princip. ff. de adul. ergo etiam raptus committitur, ex quo est qualificatus: cum adulterio, & in hoc nulla vindetur dubitatio si vero talis meretrix violenter cognita & contra eius voluntatem: non erat nupta & tunc procedit opinio dictarum glossarum, vt rapiens non puniatur de raptu.

Alia fuit distinctio Guilielmi de Cugno. in dicta. l. raptore, quod aut meretrix rapta erat perseverans in meretricio & tunc procedat opinio dictarum glossarum scilicet, vt non puniatur de raptu, quod secus est si in meretricio non perseverauerit maxime tempore raptus. quia isto casu teneretur de raptu quandoquidem raptus in meretricie non cadit argum. gloss. l. vnicæ, C. de rapto. argum. tex. l. uerum. de fur.

Alia fuit opinio Salyeti, & sequatum in præallegata lege vnicæ. quam puto esse veriorem qui pleniorum facit distinctionem. & quam ibi refert & sequitur Hypolitus de Marsiliis quod aut talis mulier rapta desierat esse meretrix, quia tempore quo fuit violenter cognita incepserat honeste uiuere, illam & penitebat tenuisse talem vitam impudicam, & omni die cum aliis honestis mulieribus conuersabat fugiendo consortia virorum, quam mulierum inhoneste uiuetum & isto casu contra raptorem haberet locum dispositio penalitatis. d. l. legis unicæ. quia inspicitur qualitas quae in tempore delicti & sic propter penitentiam de ea iudicatur ac si nunquam fuisse meretrix, sed tempore honeste uixisset iuxta regulam iuris quæ di-

cit quod cessante causa, cessare debet effectus, capi. cum infirmitas corporalis de poen. & remis. & in d. c. cum cessante. in l. adigere, §. quamuis, ff. de iure patrona. & istam distinctionem Sal. & aliorum sequacium ex plurib. confirmat Hyp. de Marsili. in præal. l. vnicæ.

Primo per singulare dictum Speculato. in titul. qui filij sunt legitimi. in §. penultimo in versiculo quid si filia peccauit. & in versiculo quid si poenitentiam ageret, quem sequitur Bald. in l. fina. C. de dotis promissio. vbi concludunt & quod quanvis pater secundum leges ciuiles non teneatur alere, vel dotare filiam intelligere minorem, quae passa fuit se carnaliter cognosci ab aliquo: tamen si filiam poenituerit & ad vitam laudabilem reuersa, & emendata fuerit, & in ea appareant signa poenitentia debet alimentari & dotari a patre, quia cessat causa, propter quam dos, & alimenta denegabantur: & istud dictum sequuntur canonistæ. in cap. Quintauallis de iure iurant. & est singularis limitatio ad nota. Baldi, §. causas ut cum de apel. cognosc. colum. 8. quia humanum est peccare Angelicum est se emendare & Diabolicum perseuerare.

Secundo hæc opinio Salyce. comprobatur. per singularem doctrinam quam tradit Bald. in l. filiam, C. de inoffic. testame. quem sequitur Raphael Fulg. & Iason in l. in arenam, C. eodē titulo, vbi concludūt per illum textum & quod mater meretrix non potest filiam meretricem exhæredare ex quo laboret eodem vitio, quia quod in alio reprobo in me apparet non possum, l. in arenam, C. de inefficio testam. & ibi scribē. tamen si mater sit emendata, & reducta ad honestam & pudicam vitam poterit filiam propter meretricium exhæredare ad uertitatem tamen quod decisio Bal. Sali. & Raphaellis Cremensis & Iasonis, quæ loquitur in meretricie non habet locum in parente filiam suam meretricem poterit exhæredare quantumcumque ipse sit meretricator tratio est quia in muliere maior castitas requiritur quam in viro. l. penu. C. de Orphicia. prout notat gloss. in l. palam. §. quæ in adulterio, ff. de ri. nup. tertio confirmatur per singularem doctrinam Iasonis in dicta. l. in arenam quam habuit ab Alexand. in l. prima, ff. solu. matrimon. quod licet filius propter ingratitudinem possit a patre exhæredari. tamen si viuo patre vel ante testamentum fecerit poenitentiam, & fuerit emendatus non poterit a modo a patre exhæredari, & istud in tantum procedit secundum Barto. in l. testam. §. fina. ff. de admend. lega. & quod si filius post exhæredationem fuerit reconciliatus a patre exhæredatio censeretur adempta. & sic remanet opinio Salyce. exemplificata, & si meretrix tempore raptus erat emendata tunc enim rapiens incidit in penam raptus.

Si vero talis meretrix tempore raptus non desierit meretrix 28 ciari, & tunc si ipsa consenserit raptus non punitur de raptu propter villitatem vitæ, quia consensus mulieris excusat a pena illius legis talcm rapientem: quod limitatur nisi mulier, qui contensit, haberet iustum causam contradicendi, scilicet, propter affinitatem, vel consanguinitatem, quo casu non obstante consensu puniretur de raptu, & in hoc meretrix differt a honesta muliere, & quae si fuerit rapta per vim de domo suoru parentum contradicentium licet sit de voluntate mulieris nisi hilominus rapiens non euadet penam capitalē a pena raptus, vt in terminis tradit Mathesilanus in notabilis centesimo incipiente nota tex. quem pauci sciunt, quod ista decisio facit contra illos qui filias a domo parentum subtrahunt & quo volunt ducunt: licet filia dicat, quod ipsa est contenta, & quod hoc fecit de suo consensu, nihilominus rapiens puniet penam mortis.

Sed quid si meretrix violenter fuerit rapta sine suo consensu an habeat locum penam raptus?

Breuerter Guilielmus de Cugno distinguit, quod si talis meretrix habebat iustum causam contradicendi, quia dicebat quod ipsa volebat penitente, & redire ad honestam vitam isto casu talis rapiens teneretur de raptu, alias secus.

Sed Salic. in dicta. l. prima, dicit quod communis opinio est contra Guilielmum de Cugno, quia illud mulieri non proderit si dicat se velle penitente, prout faciunt istæ meretrices quæ de nocte ribulantur ab scholaribus: ratio est secundum Hypolitum, quia contradictione opposita oppositi, vel presumpti non admittit illam penitentiam verbalē nisi aliter appareat de signis penitentie.

Et si qua ratur quomodo cognoscetur, quod meretrix desierit meretrix repondetur quod hoc cognoscitur, ex duobus primis ratione loci, quia si habitet, & conuersetur in loco in quo alia meretrices solent conuersari in dubio iudicabit meretrix, puta quia moratur in luppanari, vel alio famili loco.

30 Ideo etiam inuita cogitur uendere merces suas, prout dicuntur de adiuvato, & procuratore & syndico universitatis, & notario qui etiam inuiti possunt compelli ad officium procul ratione: patrocinium & instrumenta suscipiendum sicut cap.

Tractatum Tomus XI.

158

po. hospes tabernarius, & Doctor, qui iniuiti coguntur hospites recipere, & consulere ut in terminis tradit dominus Decius. In regula iniuitus, ff. de reg. iu. Secundo meretrix, cognoscitur ratione habitus, vel incensus ut est casus in l. apud Labeonem in s. si quis virgines, ff. de iniur. quæ allegatur ad hoc, quod talis quis esse presumitur, in quo babitu reperitur, vnde sicut iudei & Saraceni coguntur portare aliquod signum per quod a ceteris Christianis disceruantur. cap. in nonnullis prouincijs extra de iudeis sic etiam meretrices possint cogi portare aliquod signum ut ab honestis mulieribus possint cognosci secundum Bald. per illum tex. in l. minimæ. C. de episcopali audiens quem sequitur dominus Decius in regula semper in tractibus. de reg. iu.

Annotate insuper, quod licet rapiens meretricem reperta in loco, & habitu supradictis, non puniatur regulariter de rapto secundum Bart. in dicta l. verum si meretricem in fine. & Pau. de Cast. in consilio, 306. incipiens viso dicto statuto, tamē venit puniendus extra ordinarie, hoc est, arbitrio iudicis, & actione iniuriarum teneretur & illa iniuria posset esse adeo atrox, quod iudex inspecta qualitate delicti, & conditione personarum, posset arbitrari inclusive usque ad mortem, & istud dictum singulare refert Matheulanus in centesimo secundo notabili incipiente nota vnum quod solent vulgares dicere.

Sed an rapiens mulierem puniatur de raptu, si non fuerit subsecuta copula carnalis distinguere quod aut raptor non potuit? licet renauerit: & tunc isto casu punitur affectus licet non sequatur effectus.

Si vero raptor noluit, licet potuisset, quia ipsum poenituit commississe tantum nephias, & tunc non puniretur de raptu, sed alia mitiori poena, sed an maritus, vel sponsus puniatur de raptu, & quid econverso si mulier rapiat virum videtur plene per Doctores in dicta lege vna. & in præallega. leg. raptore.

Postremo deueniamus ad secundum membrum distinctio scilicet, quando stuprum est commissum sine violentia, & tunc si queratur, tquæ sit pena stupri de iure ciuii responderetur quod si stuprator sit nobilis, vel alias sit honesta persona punitur confiscatione dimidiae partis bonorum suorum. Si vero sit humilis seu viliis conditionis, & isto casu ex lege Iul. coercione corporali affligetur: quia fustigabitur, & nihilominus in exilium mittetur, hoc est, relegabitur: extraordinarie autem stuprans, vel persuadens punitur ultimo supplicio, ut est casus in l. prima, in versiculo perfecto flagitio. capite punitur, ff. de extraordinariis criminibus: & prædictam distinctionem ponit imperator. S. item lex Iulia in versicul. honesti publicationem partis dimidiae bonorum: humiles autem. Inst. de publ. iudi. & licet secundum iura Codicis pena adulterii sit immutata in penam mortis per l. quamuis. C. de adult. tamen in stupro iura antiqua remanent incorrecta, prout supra fuit dictum de adulterio, & incœstu ut notabiliter tradit Alex. de Mol. in consilio. 229. incipiente ponderatis in 6. volum. ex quibus resultat communis opinio, quod pro stupro non imponitur pena mortis quæ decisio secundum glossam in d. S. ite lex Iul. non procedit in casibus certis.

Primus est in tutori stuprante pupillam factam adulteram cuius tutelam gessit: tga pro tali stupro punitur pena deportationis cum publicatione omnium bonorum suorum casus est in l. vna. C. si quis eam cuius tutor. vbi dicitur, quod si tutor quondam adultam stupraverit debet deportari omnibus bonis fisco applicatio redditus in promptu secundu Doctores. ibi, quia tutor est loco patris, & principaliter datur personæ, vt eam doceat in bonis & honestis moribus, & non in luxuriam, & vita impudica: vnde Hieronimus ad Demetriadem virginem ait animam in teneris annis esse instruendam diuinis eloquijs, ac verbis, & factis castis, vt corruscante verbo Dei astutæ Diaboli repellentur, & vt adolescentes reficiantur ho sti quem pro residuo vita habiturus est.

Secundo idem dicendum est in commentariensi, hoc est, custode carcerum stuprante illam, quam conseruat in carcerebus, quia p. similem distinctionem punitur pena quam patitur tutor cognoscens quondam pupillam suam ut no. in l. fina & per rotum titulum, C. de custod. reorum tros autem dicte, quod si custos carcerum maxime regiorum carnaliter cognoscat in carcera tam debet puniri pena capitali & ita concludit Guido Papæ in decisio. 448. incipiente si incarceratus p. sententiam iudicis qui allegat Ioannem Fab. hoc dicentem in præallega. S. item lex Iul. vbi dicit q. pena illius de consuet. est mores, siue incarcerata sit meretrix, siue non.

Ex præcedentis decisione posset suboriri dubitatio, ex quo tutor cognoscens carnaliter illam cuius tutelam gessit, punitur penis supra adductis.

Sed an saltem prohibetur contrahere matrimonium cu eadem pupilla sua respondetur quod sic. si tutor, vel cura tor

C. de interdicto matrimonio: vbi dicitur, quod si sibi, vel filio suo eam collocauerit matrimonio: ipso factq ex dolo præsumpto incurrit infamiam, quoniam pr. etumitur talis contra dictum fecisse, ut ratione fraudis committit non reddat ad ministracionem tutelæ, vel curæ, nisi pater filia cōtrarium dis posuisse. l. si pater, C. codicu. titul. t. Ita decisio procedit de iure ciuii: securus de iure canonico, quo iure non prohibetur matrimonium inter tutorem, vel cuius filium & pupillam. & ideo succedit communis regula quod quando ius ciuale, & canonum contrariantur in matrimonialibus, aut alijs spiritualib. tunc iuri canonico & non ciuali standum est capitulo. per venerabilem extra qui filii sint legi. & in capitulo. si diligenter extra de foro compe. & secundum tale ius matrimonia regulari debet capi debet. de bigamis. & dicit tex. in s. hinc colligitur. secunda questio. 3. quod hodie matrimonia reguntur iure poli & non iure fori & in his & alijs similibus sacræ leges non designant imitari sacros canones capitul. penul. & capi. fina. de secund. nup. & in capitulo. clerici. de iudi. & in capitulo. primo de oper. nouijntia. & dicit tex. in Authentico, ut clerici apud proprios episcopos. circa finem, tquod in causis spiritualibus lex ciuilis subiicitur canonibus, quia effectus istorum iurium tendit ad diversum finem quoniam finis iuris canonici est evitare peccatum, & Deo animas lucrifacere.

Sed finis iuris ciuilis tendit ad bonum publicum, vt notat gloss. & ibi Doctores in capitulo cum contingat extra de iure iurand. concludit ergo in summa, quod si tractetur, & veritat dubium circa permissionem, vel prohibitionem matrimonij statim canonibus, & non dispositionibus legum ciuilium, vt notatur per Arch. 35. q. 5.

Ex quibus multa inferuntur primo, quod licet raptor secundum leges ciuiles non possit contrahere matrimonium cum muliere rapta, vt habetur in dicta l. vna de rap. virginum & habetis rubricam expressam in Authentico de rap. mulieribus quæ raptoribus nubunt, collatio. nona. tamen de iure canonico inter eos nuptiaz uon prohibentur contrahi ca. cum causa & cap. fina. extra de raptoribus. & habetur expresse in capitulo. tria. & in capitulo. de puellis. & in capitulo. denique. 36. questio. 2. secundo insertur, quod licet rex prouincia non possit de iure ciuii contrahere cum prouinciali vel filius familias non possit contrahere sine consentiu patris: tamen de iure canonico matrimonia cum talibus licite contrahuntur, & ideo iura ciuilia quæ dicunt patre non possunt exheredare filium, vel non debere dotare filiam, qui vel quæ nupsit contra eius voluntatem non habent locum secundum canones quibus in hoc secundum iura superius allegata standum est, & etiam in pluribus alijs in quibus canones contradicunt legibus, vt in alienatione fundi dotalis, & in pactis de non succedendo, & in coniugibus secundo nubentibus, & in renunciatione Velleyani & in crimine heresis, in quo tanquam in re spirituali statim iuri canonico, ita quod iudices temporales directe vel indirecte se intromittere non debent capitulo. vt inquisitionis negotium, S. prohibemus de hereticis in texto. vel si agatur de separacione matrimonii vel de ceteris impedimentis matrimonialibus in prædictis casibus esset standum canonibus & non legibus ciuibus.

Dubitatur ultius qua pena veniat puniendus ille qui corrupit seu deflorauit virginem immaturam, & sic minorē duo decim annorum an debeat puniri stupri, vel pena raptus. Breueri Bald. in l. si quis dicam non rapere. in finali column. C. de episcop. & cleric. vbi recitat opinionem quorundam antiquorum, qui concludebant in hoc quod corrumpens puellam nondum viri potenter debet puniri capitali pena ac si deli. Quum fuisset consummatum, quia in isto crimine raptus auditur uoluntas cum aliquo actu intrinseco: licet affectus ille non deuenerit ad effectum, & sic in delictis atrocioribus affectus punitur, licet non sequatur effectus dicta. l. si quis non dicam rapere. propter uerbum, auertere, positum in illo textu: quia in talibus delictis, & aliis maioribus uel similibus tractatus habetur pro facto, ut singulariter determinat Cardinalis Florentinus in Clemen. pastoralis. in uerbo tractauerat. de re iudicando quibus facit glossa. notabilis in ca. nullus Episcopus in uerbo precium exigat prima questio. prima, quæ dicit, quod in distinctionem criminis simoniae conatus punitur, licet non fecerit secundus effectus, quæ glossa facit contra illos beneficiatos, qui dicit in mercantur, & in electionibus uoces suas dāt, ut alia cōsequantur beneficia, & ceteros faciunt tractatus simoniacos: tales enim conatus, seu tractatus quoad se inducunt ueram simoni am, & irregularitatem: unde refert Bar. in le. prima, si. de patricidijs. quod monachi sancti Pe. conati fuerant dare uenenum Abba tamen hoc facere non potuerunt: nihilominus debebant puniri, ac si uere fecerit effectus, & noteris tex. in dicta l. prima, qui non reperiatur alibi in versicul. præcepta, qui uenenum enuit, vt pateti dare: quamvis dare non potuit:

Bermon. Chouer. De publ. concub.

tult, & lex illa allegatur ad hoc, quod pro veneno preparato debet quis puniri, sicut p dato, & sic remanet firmata opinio illorum antiquorum quod corrumpens virginem immaturam venit puniendus de raptu, & sic poena capitali.

Alia fuit opinio Gulielmi de Cugno in dicta, l. si quis non dicam rapere dicentis quod stuprans virginem duodecim annorum non debet puniri poena capitali, nisi tale stuprum per vim fuisset commissum: sed imponetur poena secundum conditionem & qualitatem personarum: quia si talis stuprans sit humilior, & in fine conditionis cōdemnabitur in metallum: honestiores autem in insulam relegantur, aut in exilium mittuntur, vt est casus ad literam in l. si quis aliquid. §. qui nondū virgines viripotentes corrumpunt, ff. de poen. & istam opinionem secutus fuit Guido Papæ, qui resert ita fuisse iudicatum in decisione quingentesima quinquagesima quinta incipiente,

Vidi dubitari, qui dicit, quod ista videtur esse verior de iure.

Alia fuit opinio quorundam dicentium, quod pro defloratione virginis immaturæ habet locum actio legis Aquiliæ, & non poena mortis, & pro hoc allegant text. ad literam in l. si stuprum in versic. vel si virginem immaturam stuprauerit, ff. de iniur. t Ex quibus apparet, quod pro defloratione istarum puellarum impuberum: dum tamen non fuerit commissa violentia non impouitur poena mortis: sed tantum poena deportationis, vel relegationis secundum tamen distinctionem superius factam, & ista poena de iure non reperitur immutata: sed aliud est in eo, qui virginem maturam deflorauit, quia illa effectualiter perdit virginitatem, quæ si semel amissa fuerit nunquam restitui potest: quia ab agente in passam delictum fuit confirmatum, quod secus est in virgine minore deflora ta, quæ virginitatem perdere non potest: quia respectu passæ delictum magis videtur attentatum, quam consummatum, & perfectum: ideo minor poena esset ei imponenda.

Si placet, aduertite pro ultimis verbis, quod licet ista opinio sit verior de iure: tamen in regno aliud obseruatur de consuetudine, vt resert quedam parua gloss. j. in additione prædicæ decisionis Guidonis Papæ supra allegatæ, quæ dicit, quod tales sic stuprantes virgines immaturas suspenduntur allegat Ioannem Fabr. in dicto, §. item lex Iulia. Instit. de public. iudic. & dicit Bald. in dicta, l. si quis non dicam rapere, quod si ipse haberet illum casum præ manibus facret illam sic deflorantem decapitari, pro quo dicto Baldi est tex. apertus in l. prima, in versicu. qui mulierem, vel puellam interpellauerit, capite punitur, ff. de varijs, & extraordinariis criminibus. ego enim prædicta intelligo, quando talis defloratio virginis facta: qæ prece, vel precibus, vel mendaci promissione fuisse seducta, & ista decisio facit maxime contra quosdam qui in spurcitia, & luxuria consueuerunt: & qui tenent in concubinatu, & sive pro puellas nondum viripotentes: contra quos secundum canonnes inducta fuit poena depositionis, & priuationis beneficij, vt ex infradicendis apparebit.

Vltius posset dubitari ex quo rapiens puellam, seu stuprants: debet eam accipere in vxorem, vel dotare. t sed an cognitio, & punitio spectet ad iudicem ecclesiasticum, vel secularem, & quis istorum iudicium faciat constituere dotem puellæ raptæ? Breuiter distinguite, aut raptus fuit commissus per clericum: & tunc pro illo crimen debet trahi coram iudice ecclesiastico, qui usque ad sententiam inclusiue terminabit de causa, si vero agatur de raptu commisso per laycum, tunc iudex temporalis cognoscet, & ista est verior opinio de iure, secundum legistas in l. raptores, C. de episco. & cleric. & in d. l. vnic. de rap. virgi. & ratio est, quia qualitas delicti importat punitio nem corporalem, vt in iuribus, supra allega. ergo ad iudicem ecclesiasticum non spectat de isto crimen cognoscere, quia non habet iurisdictionem, seu penam sanguinis, capi. sententiam. extra ne clerici, vel monachi aliter incurrit irregularitatem secundum canonistas, ibi nisi in certis casibus, & sic nec directe, nec indirecte permittitur iudici ecclesiastico posse cognoscere inter laicos de re mere ciuili, licet manifeste agatur de peccato alias sequeretur, quod in consequentiā iudex ecclesiasticus usurparet sibi temporalem iurisdictionem q̄ face re non debet, vt in terminis decidit dominus Fran. Marc. in decisione. 2. inci. quæritur. 2.

De peccato sodomitico. Rubr.

S V M M A R I V M.

- 1 Peccatum contra naturam quomodo committatur.
- 2 Sodoma fuit causa propter quam dominus delevit mundum diluvio.
- 3 Sodoma quomodo interpretatur, & quare sic appellatur.

- 4 Sodomitum crimen vincit quancunque fornicationem,
- 5 Sodomita vocantur filii dissidentia.
- 6 Lothobulus sodomitæ filias suas stuprandas non quod iustitiam faceres sed maius peccatum evitaret,
- 7 Lege Mosayca non erat faenerandum fratri, sed alieno.
- 8 Ecclesia tolerat publicas meretrices, & sub dissimulatione per transfe. vi maius scandalum evitetur.
- 9 Receditur a regulis iuris communis, vt graue evitetur scandalum, & licet transcendere leges.
- 10 Sodomia iniquitas, & causa fuit superbia, panis saturitas, habundantia, es otium.
- 11 Animal brutum propter sodomitam punitur pena mortis.
- 12 Absoluere an possit presbyter simplex de Sodomia.
- 13 Porcus si infantem comedenter, vel occiderit debet puniri pena mortis, id de alio animali bruto.
- 14 Pollutionem procurans propriis manibus quomodo punitur,
- 15 Sodomiti non datur aduocatus, nec pro aliis postulare possunt, sicut nec masculi qui muliebria passi sunt. nu. 16.
- 17 Sodomita efficitur incestabilis etiam antequam accusetur de illo crimen, vel condemnetur, & sic ipso iure:
- 18 Sodomita perdiu dominium bonorum, et ipso iure bona confiscantur, nec de fructibus disponere potest.
- 19 Vir, et vxor propter crimen commissum contra naturam extra vas naturæ non inducit separationem.
- 20 Affinitas nulla contrahitur per sodomitam commissam cum masculo, vel femina extra vas debitum nature.
- 21 Delictorum tria sunt genera, leuia, grauia, et grauissima.
- 22 Carthago propter sodomitam aratrum passa fuit.
- 23 Sodomia appellatur peccatum contra naturam, quia Deus non tantum offenditur, sed etiam notura, unde qui hoc vitio laborant Deo, et natura aduersari videntur.
- 24 Sodomita iure ciuili punitur ultimo supplicio.
- 25 Index in arbitriis an possit arbitrari usque ad mortem inclusive.
- 26 Moderari, verbum importat diminutionem, et augmentum.
- 27 Index an possit mitiorem, vel maiorem penam imponere quam sit a iure statuta.
- 28 Clericus pro sodomia quibus penis in vitroque foro debeat puniri.
- 29 Mortis mentio facta in veteri testamento intelligitur de morte eterna, & non de corporali.
- 30 Clerici pro sodomia degradantur, & potestati temporali remittuntur.
- 31 Vergilius propter sodomitam ea nocte qua Christus fuit natus subito cum aliis sodomitis perierunt.
- 32 Semiramis Regina tanta fuit libidinis, quod non solum filium proprium rerum etiam equum usque ad coitum amauerit.
- 33 Nero Sporum puerum in domo sua publice loco vxoris habuit.
- 34 Punitio, & cognitio huius criminis ex quo est contra naturam spectat ad ecclesiam etiam contra laicos, tamen locus est degradationi.

E finali specie fornicationis
 supereft, vt tractemus, scilicet de peccato contra naturam quod dicitur cum humana natura, & creatura cum alia diuerla specie, vel cum alia sibi simili in specie eiusdem tamen sexus nepharie, atque damnabiliter committitur, tvel etiam peccatum contra naturam dicitur si quis alio modo carnaliter cognoscit mulierem, quam a natura ordinatum sit nec a cetero a quoquam ambigendum erit vitium istud inter species luxuriæ fuisse connumeratum, vt legitur ad Corinthios duodecimo. capi. circa finem vbi dicitur non egrent penitentiam super immuditia, exponit, id est, luxuria contra naturam. quæ vt legitur Genesis sexto. cap. t fuit precipua causa propter quam dominus diluvio deliquerit mundum in eo dum dicitur ibi, omnis quippe caro corruperat vitam suam: legitur etiam Genesis decimo octavo. cap. cum sequenti. quod peccatum sodomiticum intantum inficerat maledictas illas ciuitates sodomiam, & Gomoram, vt clamor ierit ad dominum, vt in dictis ciuitatibus decem viri iusti non fuerint inuestiti, & ideo Angeli qui ad easdem fuerant missi, vt probarent an clamorem opere compleuissent ipsi Angeli ad stuprum, hoc est puerorum concubitum violenter impetrabantur merito ciuitates illo igne, & sulphure cum habitatoribus consumptæ sunt, unde Iacobus de Valentia in canticum Moysi in Psalmo incipiente audite celi, quæ loquor quod canticum reperitur descriptum Deuteronomij. 32. cap. vbi dicit, quod Sodoma interpretatur sterillis, & cecitas, aut pecus aut declinatio, diciunt enim cecitas eo, quod ex passione vitiorum percussa fuit cecitate mentis intatum, quod perdidit iudicium rationis, & omnes effecti sunt bestiales in moribus: quia abutebantur vitiis luxuriæ in masculos, merito sodoma interpretatur pecus, & bestia, & ideo cum voluissernt abuti duobus Angelis, qui ingressi sunt in domum Loth. percussi sunt cecitate & sic facti sunt

sunt cęci corpore, & mente. Istud enim peccatum habetur in triplici differentia: quia aliquando dicitur contra naturam humanae societatis.

Secundo, dicitur peccatum contra naturam humani generis. Tertio, aliquando dicitur peccatum contra naturam humani sexus de quibus in specie infra videbimus adducendo magis communes opiniones legistarum, canonistarum, & Theologorum.

Peccatum istud sodomiticum appellatur etiam quando exercetur cum masculis, & foeminis contra naturam, ut est tex. in cap. vsus. 3. quæst. octaua, quoniam procedunt a pari, vel quod quis abutatur masculis, vel foeminis: ideo apud summistas vocatur crimen sodomiticum contra naturam humani sexus eo quia sexum ad naturalem coitum destinatum peruerunt. licet apud legitas vocetur stuprum, i.e. solicitatores, §. qui pueri stuprum, &c. de extraordinar. criminibus & toto titu. ff. de adulterijs & stupro tales enim sic delinquentes apud hystoriographos concubitores puerorum appellantur. Istud crimen sodomiticum vincit quantuncunque aliam fornicationem, & apud Deum sine aliqua comparatione magis detestabile reputatur quam si quis carnaliter matrem, vel filiam propriam cognosceret, ut est textus in cap. flagitia & in can. adulterij, 3. 2. quæstio. octaua. quibus dicitur quod adulterium vincit fornicationem, incestus autem vincit adulterium.

Sed prædictorum peius est quando quis coit cum propria matre, sed omnium horum pessimum est peccatum quod fit contra naturam: vnde dicit tex. in c. nou. est obseruandum. 22. q. 3. quod tolerabilius est non implere sacramentum, quam manere stupri in flagitio.

A lege canonica tales sodomitæ vocantur filii dissidentiæ: quia ex quo tam nephandissimum scelus committitur de eorum salute dissidendum est, ego adduco vobis duos textus qui dicunt quod ira Dei superuenit incommittentes sodomiæ tamen quam in filios dissidentiæ, primus est in cap. clerici extra de excessib. prælato. & in cap. vt clericorum. extra de vita & honest. clericor. Istud crimen apud Siculos Panormitanos quamplu rium frequentabatur, ut dicit tex. in dicto capi. clerici. Item etiam apud Anglos erat in vsu frequentissimo capitul. si gens Anglorum quinquagesima sexta distinet. vbi Bonifacius scrip. bendo regi Anglorum cum increpat, quod in Anglia Angli, & quidam alii certarum prouinciarum ibi descrip. rurum sedis simam vi tam ducunt instar gentis sodomitæ.

De hoc virio tam horrendissimo honestius esset tacere, quæ qualitates, & circumstantias huius criminis verbis exprimere quia Barto. in l. cum vir nubit in foeminam. C. ad legem Iul. de adulterijs dicit quod lex illa inter scholares non deberet legi: quia non est honestum loqui de his, quæ continentur in ea quoniam dicit Philosophus in secundo ethicorum quem refert beatus Thomas in quarto sententiæ distinctione sexageima prima quæstio ne prima, argumento quarte, quod adulterius sodomiticus non inter naturales, sed bestiales reputari debet. At tamen ut ego non offendam aures vestras dicam, breuiter quantum ad materiam nostram pertinent, raptimque pertractabo.

Et in primis præmittendum est quod tradit Barbatia in cōfilio finali primi libri suorum consiliorum incipiente scribitur libro Hester vbi dicit quod vitium sodomitici est nephandissimum, & pessimum inter quæcunque vitia, quæ circa coitum per genus humanum perpetrari possent, quia crimen illud bestiale est, & oīa alia vincit, ut superius dici. & facit tex. in cap. quemadmodum. 3. 2. quæstio. octaua. legitur etiam Genesis decimo capitulo, quod sodomitæ animam Loth. multipliciter afflixerunt de grauitate istius criminis legit Genesis p. dicto cap. 1. vbi Loth. viris sodomititis obtulit filias suas stuprandas non quod iustitiam faceret, sed ut maius peccatum, scilicet, contra naturam euitaret, ut in capi. offerebat Loth. 3. 2. quæstio. septima, prout in simili legitur Deuteronomij. 3. 3. capi. pecuniam non dabis ad usuram, & super abundantiam frugum non accipies: & Leuitici vigesimoquinto, cap. vnde Moyses sedicit iudeis non fenerabis fratri tuo: sed alieno. ibi permittebat usuras inter alienos & tamen cōstat usurae indistincte viroque iure esse prohibitam, ut superius dici & habetur luce sexto, cap. multum dantes. nihil inde sperantes. & in Psalmo. 24. domine quis habitabit in tabernaculo tuo? Respondetur qui pecuniam suam non dedit ad usuram. ergo Moyses iniuste permisit usuras inter alienos, quia respondetur, quod ideo permisit iudeis fenerari alienis ad euitandum maius delictum, quia iudei ita omnibus erant proni ad fenerandum, quod si Moyses in torum eis prohibuisset usuras legem suam non seruassent. sufficiebat ergo quod eorum culpa in aliquo fuisset dimunita, permisit ergo Moyses fenerari alienis non ut iustitia faceret: sed ut maius peccatum euitaret, & sic minus malum quandoque iustinetur, ut maius euitetur: quia de duabus ma-

lis in necessitate, vel periculo minus est eligendum, vel verius maius est euitandum. cap. duo mala. decimateria, distinction. præterea lupanaria in urbibus, & ciuitatibus tolerantur, ut maiora flagitia euitarentur. scilicet, adulteria, stuprum, raptus, incestus, oppressiones, & scelerata sodomitica, ut concludit l' a-norm. post gloss. in cap. nerui. §. fina. distinet. præallegata, & ecclæsia tollerat publicas meretrices, & sub dissimulatione pertran sit, ut maius scandalum euitetur, ut in eleganti contilio tradit. Alexand. de lmo. in consilio primo. in secundo volumi. quod dictum refert Ioannes Andreæ in capi. nisi cum pridem de re nuntia. vbi dicit quod Episcopus potest remoueri ab ecclesia particulari, ut maius scandalum euitetur, & ut euitetur tale graue delictum receditur a regulis juris ciuilis, ut ex pluribus probat dominus Decius in consil. 151. incipiente maximi pöderis. in primo, volumin. & sic videtis iniuriam huius criminis sodomitici propter quod licet transcendere leges etiam diuinæ, ut ex predictis apparet.

Præterea Joseph sodomitas accusavit hoc crimen pessimo ut habetur Genesis 37. capi. & in capitu. sequenti. vbi dicitur peccatum nimirum est aggrauatum, accedit etiam tex. in l. prima §. remouet, ff. de postuland. vbi gentiles, qui Christum non cognoverunt, tamen pro hoc nephandissimo scelerare, voluerunt sceleratos affici vltimo supplicio quod lex ciuilis mortem interpretatur, l. vltimam supplicium, ff. de penis. pro quo facit tex. in Authentico, ut non luxurientur contra naturam, colla. 6. circa fine in. vbi tex. dicit quod propter hoc scelus Deus inulties inimicit humano generi tempates, peccatentias, & afflictiones: & per hanc inconvenientiam, quæ est contra natura ira Dei superuenit in filios dissidentiæ, & habetur Ezechielis.

10. cap. hæc fuit iniquitas Sodomæ, & eius ruinæ causa, scilicet superbia, saturitas panis, abundantia, & otium. legitur vltius ad Romanos primo, quod vsus naturalis est licitus, sed quando est contra naturam est illicitus, & reprobatus, & ideo tradidit illos Deus in passione ignominiae ex quo foeminæ vsu naturalem mutauerunt, & ideo si fiat concubitus ad non debitum sexum puta masculi ad masculum, vel foeminæ ad foeminam vitium sodomiticum appellatur. & dicit gloss. in l. f. dislimam, C. de adulterijs. quod foema quæ se exercet tanquam vir puniri debet, & legitur etiam Exodi, 2. 1. quod mulier, quæ accelerit ad omne pecus, & vult ascendere ab eo mulier interficiatur, & pecus morte moriatur, quia enim rei sunt, & idem transumptive legitur in cap. mulier. 1. 5. quæstio. prima, vbi propter tam graue scelerus animal brutum puniri debet: & idem legitur Leuitici. vigesimo capi. vbi dicitur quod qui dormierit cum masculo coitu foeminæ, quoniam vterque nephæ operatus est, ideo morte moriantur, item qui cum iumento, & per core, vel cum alijs brutis coierit morte moriatur: pecusq; aut iumentum occidatur, quia crimen istud vocatur sodomitæ cum contra naturam humani generis de quo scribit expelle Ilidorus ad Amazonem, Episcopum, prout legitur transumptive in capi. hoc ipsum in uersicul. ad coitum brutorum animalium. triginta teria, quæst. secunda, & ibi tractatur quam penam in foro conscientiæ sacerdotes debeat imponere con-

11. tentibus, pro hoc bestiali crimen, & an presbyter simplex posuit absoluere de sodomia, uel an requiratur relaxatio Episcopi cum hodie penitentie salutares sint arbitriæ, prout supra dictum fuit, ex quibus apparet animalia bruta non habent rationem posse delinquare ad hoc, ut puniantur, ut refert Augustinus super Leuiticum, & habetur transumptive in pre allegato. cap. mulier. & refert etiam Guido Papæ in decisione 24. incipiente si animal brutum, ubi dicit quod si porcus occiderit, uel comedetur infantem dominus porci debet tale animal brutum tradere iustitiae, ut moriatur, & dicit se aliqua do in Burgundia uidisse quendam porcum in paribulo suspensum eo, quia puerum unum occiderat.

In hoc etiam uitium detestabile incidentur qui proprijs manibus contra naturam nephæ operantur, & inter ipsos absq; aliquo concubitu causa delictationis ueneræ pollutio procuratur: unde in Leuitico legitur dominum dixisse si fuerit homo pollutus nocturno semine egrediatur extra castra, & non reuertatur usque ad uesperam donec lauciatur, & post solis occasum reuertatur ad catena, ergo grauiori pena debet puniri tanquam sodomita, qui proprijs manibus, aut data opera in se ipso pollutionem procurauit, de ista pollutione adduco uobis gloss. notabilem in capi. omnes. 3. 2. quæst. octaua. quod peccatum, scilicet immundities apud Theologos molitities appellatur, ut refert Beatus Thomas de Aquino, in secunda secundæ. quæstio. 154. articulo undecimo, & ideo a tali u. io nephandissimo cauendum est, propter quod in pluribus relaxatur iuris dispositio, unde non datur aduocatus ad huiusmodi sodomitas defendendum, & qui de eodem uitio arguuntur, pro aliis postulare non possunt: nec euam masculi qui mulierib[us] passi

Bermon.Choucr.De pub.concub.

passi sunt.l.prima,§.remouet.ff.de postuland.& in capitu.infa
mes,tertia quæs.octaua,nisi masculus passus fuisset muliebria
per oppressionem tyrannorum,quo calu culpa non imputa-
retur,l.viii passam.ff.de adul.vbi dicitur,quod violentia excu-
sat a poena adulterij,quia omne peccatum nascitur ex volun-
tate.capitu.illic.3 a:quæstione.quinta , vbi mulier,quæ fuit op-
pressa nihil est quod ei de fornicatione, aut adulterio possit
obiisci.

Præterea hoc crimen sodomiticum apud conditores legū, & canonum instantum detestandum est quod sodomita per petrato vitio, efficitur intestabilis etiam antequam de illo accusetur, vel condemnetur, & ratio videtur in promptu: quia sodomita est infamis ipso iure. l. cum vir nubit in fœminam. I verbo subdantur infames, C. de adulter. gloss. ibi exponit, scilicet ipso iure similem expositionem facit gloss. in dicta l. i. in verbo passus muliebria. de postula. & notat Iacob. de Belloui su, & Doctores per illum tex. in Authentico, vt non luxurietur contra naturam. collatio. sexta . ideo cum sodomita ipso iure sit infamis restat, quod sine alia declarazione, seu condēnatione efficitur intestabilis: quia condemnatio , seu sententia videtur lata a lege, hoc est lex notat factum, seu delictum absque aliquo hominis, id est iudicis ministerio: & istud contingit quando lex vtitur illis verbis ipso iure eo ipso mox, vel alijs similibus, quæ sunt verba latæ sententia, & habent param exequitionem, vt supra dixi de incestuosis, & dicam plenius infra in expeditione literæ.

Vosetiam ampliabitis procedere immanitatem huius deli
Et secundum scribentes in l. post contractum, ff. de donation.
quod ille qui committit crimen contra naturam ipso iure amicit
tit dominium bonorum suorum, glosse est in cap. cum secun-
dum leges ciuiles. in verbo naturae contrarias de haereticis. in
6. quae declarando tex. dicit. q. sodomita ipso iure perdit domi-
nium bonorum, & illam glo. refert, & sequitur Gemimarus,
& communiter a Doctoribus approbatur, pro qua facit sin-
gularis doctrina Baldi in authentica incestas, C. de incest. nup.
17 vbi dicit quod bona committentis vitium contra naturam sunt
confiscata ipso iure, & dominium illorum bonorum est amis-
sum ante sententiam iudicis: & ideo non potest illa alienare,
nec de fructibus disponere quod secus est in crimine laicæ ma-
iestatis propter quod illud perpetrans non priuatur ipso iure
dominio bonorum: sed administratio ei solum interdic-
tur.

Vnum tamen non obmittatis, quod tradit Innocen. in ca.
primo, de adulterio in versiculo nec credimus quod propter vi
tium. ubi dicit, **f**q; propter crimen contra naturam commis-
sum inter virum, & vxorem extra vas naturæ non fit separa-
tio thori, nisi maritus vellet vxorem suā inuitam ad hoc tra-
here, & idem tenet Bald. in Margarita Innocentij in verbo
vxor. in versiculo fin.

19 † Addite etiam, quod per delictum sodomiticum commissum cum masculo, vel foemina extra vas debitum naturę nulla contrahitur affinitas cum parentibus masculi, vel foeminæ per tex. ad literam. in capi. extraordinaria, vigesima quinta, q. tertia. ubi dicit tex. quod pollutio extraordinaria non impedit matrimonium: & ratio est secundum gloss. ibi, quia in tali vi-
tio non est commixtio sanguinis, nec unitas carnis, quod ta-
men contrarium est in quacunque alia fornicatione etiam
damnata a lege, in qua affinitas contrahitur, quæ matrimo-
nium impedit usque ad quartum gradum, ut supra dictum
fuit, & ista concludit Archidiacon. in dicto. capitulo. extra-
ordinaria. quem refert, & sequitur Cardinal. & Canonistæ in
dicta clementina, prima. in 13. questio. de contanguinitate, &
affinitate.

Videamus nunc quæ poena sit imposita pro isto delicto so-
20 domitico: scire debent noui auditores, † quod delictorum tria
sunt genera quædam sunt levia pro quibus leuis poena impo-
nitur: quædam sunt grauia, pro quibus maior poena irrogatur:
quædam sunt grauissima & in illis grauior poena imponitur:
per tex. & ibi gloss. in l. sancimus. C. de poenis. cum similibus.
quæ autem dicantur grauia, vel grauissima delicta responde-
tur, quod illud remanet in arbitrio iudicis secundum Bald. in
cap. proposuit de appellationibus. & Barba. in consilio. vigeſi-
moprimo, collatione. septima. in versiculo adduco quod vo-
luit.

Sodomia autem inter grauissima connumeratur delicta: adeo quod si omnes non solum de ciuitate verum etiam de mundo, vt sodomitæ peccarent omnes puniri deberent, capi. si audieris. 23. quæstionc quinta, & sic omnes eiusdem criminis reatu diuina lege tenerentur, vt dicit tex. in capit. flagitia, 32. quæstio. septima. quia non minus ardebit qui cum multis ardebit, vt dicit tex. in capit. multi corriguntur. secunda, quæst. 21 prima, propter quod vt ab antiquis dicitur †Carthago aratru passa fuit, vt habetur in l. li vſusfructus, ſi quibus mod. vſusfr.

amittatur. Legitur etiam Genesis decimonono. capitu. quod propter hoc icœlus quod in Iodomis perpetrabatur paruulos suis necatos: talis enim luxuria diabolica appellat̄, propter quam ciuitates cum habitatoribus pariter perierunt, & igne celesti oppressæ, & damnatae fuerunt.

32 Istud enim appellatur peccatum contra naturam: † quia Deus, qui est sumum bonum, & natura non solum offenditur, sed etiam natura eo, quia mulieres a natura constitutæ fuerunt, ut partus ederent. I. secunda, C. de industria viduitate tollenda. & ad hoc inuenta sunt matrimonia. I. liberorum, ff. de verbis significatis, quæ fieri non possunt in coitu contra naturam, in quo spretis in mulieribus, q̄ ad hoc creatae sunt in natura, nō seruantur humana species, & sic Deus, & ipsa natura violatur, qui non sic fecit homines, ut illo modo libidinis vteretur: eo quia per coitum naturaliter obseruatum genus fit immortale, ut est tex. in præallegata, I. liberorum appellatione.

Præterea Quintilianus de hoc nephando crimine dicit, ut
refert Lucas de Penna. in l. siue ex prætoriano. de exætoribus,
& excutoribus, lib. duodecimo, C. quod si sodomita esset pu-
nitus morte, & postea pluries reuerteretur ad vitam semper gra-
uiori poena si esset possibile puniri deberet: qui ergo laborant
isto vitio Deo, & naturæ aduersari videntur, quia apud Deum
tale peccatum reputatur. grauius homicidio, eo, quia homici-
da unum hominem tantum, Sodomita autem totum genus
humanum delere videtur: nota est ergo vobis grauitas, & im-
manitas huius criminis. Redeamus igitur ad institutam quæ-
stionem a qua fuimus digressi, scilicet quæ sit condigna poena
huius delicti

Breuiiter respondeatur quod secundum diuersitatem iurium
diuersæ pœnæ imponuntur: nam de iure Digestorum, licet iu-
reconsulti fuerunt pagani, & gentiles, tamen pro hoc crimine
delinquentes affici voluerunt pœna vltimi supplicij de iure au-
tem imperialium Codicis hoc etiam exprelle decisum est, **¶**
pœna mortis puniri debent, dicta l. cum vir nubit in fœminâ.
in versiculo iubemus insurgere leges, armari iuragladio vlo-
re, vt exquisitis pénis subdantur infames.

Ergo videtur, quod propter verbum **exquisitis pēnis positiū** in textu pēna huius criminis remaneat in arbitrio condemnantis.

24 Vnde incidenter quæri posset an in casibus, in quibus de iure pena est arbitraria possit iudex arbitrari usque ad penam mortis inclusive, videtur quod possit tantum arbitrari penam temporalem & non perpetuam, quia iudex in arbitrariis debet moderare penam. cap. vt inquisitionis. in verbo moderari
25 de accusatione. nullum enim verbum moderari importat diminutionem & non augmentum. capitu. fina. in verbo moderationis verbum extra de verbis significata. ergo non poterit impunere penam mortis, quia si illam imponeret non esset moderari, & ubi iudex debet punire penam extraordinaria, uel arbitraria non potest imponi pena capitalis: quia illa non appellatur extraordinaria, & ita in terminis decidit Alexan. consilio, 13. incipiens. attentis. in septimo uolum. præterea accedat notabile dictum Panor. in preallegato. capitu. de causis qui al-

26 legat Hostien.hoc dicentem, scilicet, t̄quod iudex efficitur in infamis si sine causa apponat mitiorem, uel maiorem pēnam quam sit a iure statuta pro isto dicto est tex. multum singula ris in l. seruos in uersicul graui infamia sit notandus iudex. C. ad legem Iuliam de ui public.nisi hoc faceret cum causa, quia tunc posset augere, uel diminuere pēnam a iure, uel ab statuto municipalī præfixam, ut notant Barto. & Angel. per illum texum in l. quid ergo in §. pēna grauior vltra legem imposta, sī de his, qui notantur infamia concludite, quod in hoc delicto sodomitico iudex probato crimine, non debebit citra pēnam mortis arbitrari pro quo facit tex. in §. lex Iulia Institutio de public.iud. ubi Imperator Iustinianus appellat Sodomiam nefandam libidinem, & clarior tex. in Authentico, ut non luxurientur contra naturam collatio. sexta quibus concordat tex. in lege sollicitatores, §. q. puero. in uerbo capite punitur. ff. de extraordinariis criminibus. quæ fuit canonizata in capitulū. sollicitatores in §. qui puero stuprum. in uerbo capite punitur de pēnitē. disiunctione prima restat, quod perfecto flagitio de iure ciuili pro hoc crimine imponitur pēna mortis, nec iudex mitiorem arbitrari poterit, vt ex iuribus supra allegatis appetet ex quibus reportetis, quod licet iudex non debeat arbitriari de pēna mortis, uel mutilatione membra. hoc tamen non habet locum quando qualitates, seu circumstantiae periuadēt pēnam mortis esse imponendam quo casu mitior pena non potest arbitrari, ut in casu præsentis, & ita concludit Ioannes de Imo. in l. 2. ff. de pub. iud. quem refert Ale. in præallega. con filio. 1. 3.

**De iure autem canonico si loquamur in foro conscientie,
& tunc clericus. & laicus iudicantur ad paria, ut in foro penitentiali aequaliter penitentias imponatur prout superius de coitus a
crilego,**

enlege, & incestuoso dictum fuit: in foro autem contentioso Sodomita si sit clericus propter incontinentiam q̄ est contra naturam debet deponi ab officio & beneficio, vel si constet illum clericum esse incorrigibilem, debet recludi in aliqua religione, vt ibi perpetuam faciat penitentiam, † & sic clericus in foro contentioso debet deponi a perpetua administracione & omnibus beneficijs priuari & in perpetuum carcerem detrudi.

Si vero sodomita sit laycus debet excommunicari & fieri alienus a cętu fidelium quousque condignam fecerit penitentiam, iste enim penę canonum statutae fuerunt in consilio Lateranensi in c. clerici, & hoc ibi notat Panorm. extra de excel. pralato. & si quispiam vestrum querat, quæ dicatur condigna penitentia salutaris? dicite prout supra dictum fuit, quod illa remanet in arbitrio iudicis ecclesiastici.

De iure diuino, seu legis veteris testamenti sodomita puniatur pena mortis, vt Leuitici. 20. cap. & Exodi. vigesimo secundo. quibus dicitur sodomita morte moriatur. ibi etiam dicit dominus ad Moysem maleficos non patiaris viuere & in caecos sanguinis. 23. quæstio. quinta.

28. † Sed aduertite, quod quando in veteri testamento fit mentione simpliciter de morte intelligitur de morte æterna & non decorporali: ergo videtur, quod eadem lege veteris testamenti sodomitæ non debent pati mortem naturalem: sed ad toliendum istud obiectum adduco vobis textum etiam loquentem de morte naturali Leuitici. vigesimo capitulo. vbi dicitur, quod mulier, quæ succubuerit cuilibet iumento simul interficietur cum eo.

29. † Sed vos videtis dictum, quod pro hoc crimine clerici degendantur, & potestati temporali remittuntur demum illis, ac cæteris laycis imponitur pena ignis: quia condemnatus illo criminie viuus comburitur, vt citius memoria hominis deleatur sicut de hæreticis constitutum est, & secundum Hieronimum in translatione hoc vitium est tantæ detestationis, vt illud solum nominare sit turpisimum polluiturque os loquentis subiiciens, quod apud Deum sodomia intantum est detestabilis vt illa nocte, qua redemptor fuit natus omnes sodomitæ subito perierunt & † dicunt quidam illa nocte Vergilium peremptum fuisse, qui quamplurimum tactus erat illo vitio sodomitico.

Apud hystoriographos concubitores puerorum ultimo suppicio afficiebantur, ac alijs diuersis penis puniebantur secundum legem, quam tulit Scatinus & refert Valerius propter hoc delictum. Cornelium in carcere vitam finisse: legitur etiam Scatinum fuisse condemnatum eo, quod tantum cum filio Marcelli stuprum tentauerat.

Lucius Tribunus militum a Plocio, quem stuprare volebat, occisus fuit: & quamplures alij, qui hoc pessimo vitio laboraverunt hac lege Scatinia sunt condemnati quos ample refert Eguinarius Riualis senator Dalphinalis in libro hystoriae iuris ciuilis. legitur etiam, † quod Semiramis Regina, quæ Babyloniam urbem fieri fecit tantæ fuit libidinis, & spurcitæ, vt non modo filium proprium sed etiam equum usque ad coitum amauerit.

Præterea, teste Iosepho, ac alijs hæbraice scriptoribus sodomitæ & gomorrei ocio, & diuitijs Florentes in omne libidinis flagitium abierunt: ita quidem, vt vulgo mares paterentur muliebria, quorum animos libido intantum incesserat, vt ne dum ab hostibus colendis abstinerent, quibus conspurcabat. † Nero qui Sporum puerum, cuius amore infami deperibat, virilitate in sexum feminum transformare conatus est, eoq; raptus est dementia, vt non sine dote, & ornatu exquisitissimo nuptiarum, qualis coniugibus Cæsareis esse consueuerat in domum suam publice euocatum vxoris loco habuerit, vt Petrarcha, & Suetonius refert legitimus etiam Aristonem Ethelum, vt refert Guido de Fôtenajo in hystorico collectorio cum asina concubuisse, ex qua progenuit pullam & pariformiter Fululum cum equa coitum habuisse, & ex ea hypponam suscepisse ab equa matre denominatam: Alij quidem brutis se se injunxerunt, quos tantum expectat ultima flammarum exustio.

Vltimo videamus ad quem spectet cognitio & punitio huius criminis breuiter concludatis, quod iudex ecclesiasticus de isto crimen habet iurisdictionem, vt de eo possit cognoscere etiam contra laycos, vt est tex. in cap. clerici. extra de excelsis. præla. quem ad hoc notat Panorm. in versicul. layci ex communicacioni subdantur. ergo tex. ille clare probat q̄ cognitio, & punitio exspectat ad ecclesiam ista opinionem tenet Abbas in capit. in Archiepiscopatu extra de raptoribus. vbi dicit, quod qualiterunque homines peccent contra naturam, vel in aeti venerco. vel adorando idola, vel alio modo: dum tamen peccatum sit contra naturam ecclesia etiam contra laycos habet iurisdictionem.

Et per istam rationem concludit Ioannes Andreæ in capitulo de vñris in sexto, quod iudex ecclesiasticus puniit vñrarios etiam laycos, quia vñrarij dicunt delinquere contra naturam, cum faciant germinare pecuniam, quæ naturaliter non germinat ita est communis opinio, quod ecclesia cognoscit de sodomia. ideo vñterius non intitul.

Sed prædicta vobis sufficient pro declaratione prædictarū specierum quomodo autem clerici puniantur pro simplici fornicatione aut pro concubinatu publico vel occulto ista plene declarabuntur in textu infra, nunc clare se offert nostra rubrica de pub. concub. cuius verba exordior.

De

S V M M A R I V M.

- 1 Verba secundum subiectam materiam quandoque improbantur & vñs dicitio in alteram resoluitur.
- 2 Continuatio quomodo diffiniatur.
- 3 Statuentium & rescribentium voluntatem semper in rebus & statutis recipimus.
- 4 Dicitio & in continuatione est repetitiva precedentium, sicut dicitio item.

Circa istam præpositionem, de & eius ex positionem Doctores variisque iuriis quam plurimi labora uerunt & diuersas tradunt significaciones præcipue Albertus de Ros. super eodem verbo & Lucas de Pen. in l. omnes iudices. decurionibus libro duodecimo Codicis & Dominus frāciscus de Pauinis in tractatu de officio, & potestate capituli se de vacante, vbi ponit plusquam viginti quinque significaciones, quas pro nunc superfluum esset recitare: ego autem dico quantum attinet ad præsentem locum. quod præpositio, de tripliciter potest intelligi primo vt ponatur pro alia præpositione, pro, & pro ista expositione facit text. in §. grauissimum in Authentico vt nulli iudicium colla. 9. in versiculo de qualibet, id est pro qualibet. & in §. necessarium. in ver. de qualibet, titulo supra allegato, & tex. clarior de iure. in l. post venditionem. in verbo de quo. glo. ibi exponit id est pro cuius utilitate, ff. de aqua pluvia arcen. quibus addite text. notabilem in l. 2. §. lenocinij in verbo de adulterio uxoris debet exponi, id est pro adulterio, ff. de adul. & secundum istam expositionem dicemus de pub. concubi. §. ad ista exppositio non videtur ciuilis: quia in hoc titulo nihil pro eis sed contra eos deciditur, quod intelligatis temporaliter spiritualiter autem tractatur de fauore animarum ipsorum concubinorum, ut a peccato, & concubinatu retrahantur. & ista fuit principalis intentio Papæ, qui fundat se super lege diuina, & peccato mortali, cuius intentio seu finis est vel esse debet evitare peccatum, & Deo animas lucrifacere, vt notat glossa in c. cum contingat. extra de iure, & sic diuersis respectibus idem est dicere de pub. vel pro publicis concubinarijs.

Alia & canonica potest esse exppositio, vt ista præpositio de sumatur pro dictione propter, & ita accepit Cicero libro primo, epistolarum, quem etiam refert literarum princeps Budæus in annotationibus pædestarum in l. redhibere, ff. de ædilitio. edito authore Cicerone sic dicente. Tanta enim magnitudo est tuorum erga me meritorum, vt quoniam tu nisi perfecta te de me non cōquieisti. de me, inquit, id est propter me. similem expositionem fecit Imperator in l. prima, C. quādo ciuilis actio criminali p̄eiudicet in uerbo de re familiari glo. ibi exponit id est propter rem familiarem & isto modo sumitur apud Vlpianum. in l. diuus pius, ff. de petitio. hæred. in verbo de qua controversia glo. ibi exponit, id est propter quā. ideo secundum istam expositionem dicamus supplendo ad rubricam de pub. concub. puniendis hoc est de penitio propter publicos concubinarios inducēs: nam principaliter hæc constitutio inducta fuit propter illos. puniendos & in casu necessitatis iuxta subiectam materiam una dictio? æquiuoce & in non mice pro alia plerumque exponitur, ut notat glo. & Doctores in l. eas causas, ff. de cond. & demonst. quod est utile, pro re scriptis Apostolicis ad saluandum malam Grammaticam. † vel uerius dicamus q̄ ista præpositio de accipitur hic declaratiue uel demonstratiue tam ad oculum, quam ad intellectum quia per rub. declaratur: quid author in nigro tractatus sit, ut uidetis fecit in omnibus rub. iuris, & ista uidetur uerior expositio reiecit alijs.

Bermon. Choucr. De pub. concub.

Publicis concubinarijs.

S V M M A R I V M.

- 1 *Iura facientia de concubinario mentione absolute intelliguntur de publico & non de occulto.*
- 2 *Peccata latentia in hoc seculo non habent vindictam.*
- 3 *Officiales Episcoporum publice corrigentes clericos occulte peccantes canon tales non correctores sed proditores appellant.*
- 4 *Christus conuersatus est cum publicanis & peccatoribus.*
- 5 *Concubinarii possunt dici in triplici differentia scilicet stricte large & largissime.*
- 6 *Obscuritas omni iure damnatur, unde testis obscure deponens iterum venit examinandus.*
- 7 *Superflue in instrumentis aut aliis dispositionibus nullum verbum nulla dictio aponi debet.*

Hoc dicit ad differentiam occulitorū concubina riorum, de quibus licet papa infra faciat mentionem: tamen de eorum punitione in hoc titulo explicite non agitur: sed remaneat in dispositione iuris communis vnde in foro contentio iuria punientia absoluunt concubinarios intelliguntur

- 1 *principue de publicis. & non de occultis, t quia peccata latentia in hoc seculo non habent vindictam, cap. christiana relig. 32. quæstio. 5. quia ecclesia non iudicat de occultis, sed talia iudicio diuino relinquuntur, l. erubescant impij. 32. distinction. in versiculo de manifestis quidem loquiinur: quia secretorum*
- 3 *Deus cognitor & iudex. qui text. videtur facere & contracertos officiales, & vicarios episcoporum q. cum fraterna monitione clericos occulte peccantes corrigere deberent illos tamen manifestant, vt publice scandalum patiantur vnde canon tales non correctores, sed proditores appellant:*

Scribit etiam Niolaus Papa Ludouico Imperatori qui erat promptus punire presbyteros etiam occulte peccantes. dicens se legisse in scripturis quod Imperator Constantinus cum videbat sacerdotes peccantes illos sua clamide cooperiebat, ne ab aliis viderentur & hoc habetur transumptus. in ca. in scripturis. 96. distinctio oportet nos ergo in hoc mundo iuvare cum fornicatoribus, & peccatoribus. t quoniam Christus est conuersatus cum publicanis & peccatoribus: quoniam ipse sciebat iudam prodigorem, quem cœlavit, & toleravit.

Et ut ad conceptum sermonem redeamus præmittant novi auditores, quod concubinarii possunt dici in triplici differentia, primo stricte. scilicet quando abutuntur cum illa, quæ modo vxorio ad vsum veneris illegitime tenetur quod illa de mente iuris concubina non dicitur, nisi ex affectu teneatur per modum vxoris, sic quam in vxorem posset ducere. & ista sunt correlativa inter concubinam, & concubinariū & dispositum in uno videtur esse dispositum in alio, vnde in statuto, aut alia dispositione fauorabili appellatione concubinæ, & concubinarij continentur tantum illi, cum quibus nuptiæ esse possint: & ideo si statutum dicat, quod concubina sequatur forum concubinarij debet intelligi de solutis. Secundo, iste terminus concubinarius accipit large, vt intelligat de illis qui tenent mulierem non ex affectu matrimonij licet ambo sunt soluti, vt faciunt scholates, qui pro certo tempore puellas inducunt in eorum studijs, quia illæ proprie vocantur focarij scholares fornicatores. sed secundum largam significationem concubinarij & cōcubinæ possunt appellari. Tertio accipitur largissime, & secundum communem vsum vulgare loquendi concubinarij appellari possunt sacerdotes, aut alij cōstituti in sacris, vel vxorati qui vltra vxores: carnaliter alias mulieres cognoscunt quos lex ciuilis proprius loquēdo adulteros, & sacrilegos nuptiarum appellat. l. quis, C. ad l. Iuliā. de adul. vñ propriam significationem vocabuli cōcubinarij appellantur, quos lex canonica, & ista Papalis constitutio tanq;cō cubinarios mandat puniri: & licet isti concubinatus, adulterij & sacrilegi præceptoris magis frequentatur tamen dissimulatione iudicum etiam ecclesiasticorum remanent impuniti.

Expeditis verbis rubricæ, supereft vt ad titulum transseamus in quo pteitor nolle me aliquid sentire aut tenere q. q. sedes apostolica, & sancta mater Ecclesia sentiunt, & tenent, q. protestationem fecit Joachim. Abb in c. damnatus. extra de summa Tri. & fide catho. procedam per dictiones, seu clausulas separatas vt ea, quæ dicenda sunt facilius possint intelligi, & memoriæ commendari: quoniam partitio animum incitat, mentem præparat, memoriam conservat, & faciliorem præinuenib; dicit intelligentiam, l. Caius. §. Titius in verbo per duas partes, ff. de lega. 2 & in l. prima, ff. de doli exceptio. & dicit Philosophus quod per partes facilius perducimur ad cognitionem totius: & verba docentis prolata sub prædubio in

- 6 *in volucre pariunt duplicitatem seu obscuritatem quæ omni iure damnatur: vnde quælibet scriptura si obscure loquat pro non scripta habetur. l. j. in fine. ff. de his quæ pro non scri. habent.*

Sic testis qui obscura depositum iterum venit examinadus, ea. cum clamor de testib. & paria sunt non respondere vel obscure respondere. l. de ætate. §. nihil interest, ff. de inte. actio. & generaliter dicatis, quod Doctor nunquam per verba extra nea debet pponere dicta sua, sed communia, & visitata vt notatur in cap. relatum, 28. distinct. & quia Bald. in rubr. de contracta hæc. emptio. refert quod in instrumentis seu contra Etib. alijs depositionib. nedium clausulæ verum etiam nullum verbum superuacuo debet intelligi fuisse prolatum.

Sed debet aliquam virtutem operari fm libet matr. l. hanc legem. in verbo superuacuum non esse de contracta hæc. emp. & in l. stipulatus in princ. ff. de vñ. & dicit tex. c. si papa de pñuileg. in 6. q. verba debent aliquid operari. & dicit idem Bald. quod actus ampliantur per dictiones ampliatus & copulas, l. qui fundum, §. qui agrum, ff. de contracta. q. dictum sequitur Ale. cons. 85. in 4. vol. accipio legitur istam primam dictio, seu, copulatiuam, &.

Et

S V M M A R I V M.

- 1 *Verba secundum subiectam materiam quandoque impropriantur, & non dicitio in alteram resolutur.*
- 2 *Continuatio quomodo diffiniatur.*
- 3 *Statuentium & restringentium voluntatem semper in rescriptis & statutis recipimus.*
- 4 *Dicitio & in continuatione est repetitiva precedentium, sicut dicitio iuem.*

Licet sint infinitæ leges exordientes per tm in corpore iuris non reperitur aliis titulus qui sic exordia tur ideo videamus qnō in hoc loco exponatur, rfidetur q. tripliciter pōt intelligi. Primo exponitur pro ēt. §. de quibus de nouo, C. faciendo & notatur. in l. j. in verbo nā & republicæ, ff. sol. matr. q. dictio exrat implicative. ideo sensus erit, q. papa nēdū statuit circa pacificos possessores verum etiam intendit statuere circa publicos concubinarios & ille intellectus non videtur alienus a p̄dicto sensu.

Secundo ista copulatiua, & pōt resoluti in dictio, item, vt tradit Ias. in l. re coniuncti. in 9. col. vers. copulatiua, & resolutur, in item. ff. de le. 3. pro quo facit tex. in l. Lucius, §. qui habebat, ff. ad Treb. & in l. triplici, ff. de ver. & re. sig. & in l. cum q. dam, C. eo. ti. & in l. s̄pē, ff. de ver. & re. sig. t vbi non vñ absurdū de iure, q. ratione subiectæ materiæ verba qnq; improprietur, & vna dictio in alterā resolutur, & hoc tradit Oldr. cons. 189. & fm istam expositionē: ista dictio, &, stabit continuatiue & erit sensus, quia. sup. in tit. precedenti Papa tractauit certos modos quib. quis declaratur non h̄c ius in beneficijs nūc autem in isto titulo ponit aliū modum priuationis, nec ista expo

- 2 *ditio vñ q̄riari diffinitioni continuationis t̄q; est actus successivus tendens ad perfectionem eiusdem materiæ: & ista cēsetur suis se mens papæ statuentis fm q. verba intelliguntur, & non ecō*

3 *tra. c. 2. requiris. in verbo. verba intentioni de app. t̄quia in rescriptis, & statutis semp respicimus voluntate rescribētiū, & statuentum ex qua sermo recipit interpretationē: vnde dicit Imperator in §. fi. in Auth. de iudicib. colla. 6. volumus. n. q. leges nostræ volunt: idem ergo est ac si papa dixisset, itē insuper sta*

- 4 *tuimus, nec credo meliorē expositionē posse dari: t̄q; a dictio, & maxime i cōtinuatione est repetitiva p̄cedētiū sicut dictio itē. l. Scie. §. Caio, ff. de fun. inf. & l. p̄etor, §. eritq; differentia, ff. de vi bo. rap. ita concludit Cor. cont. 3. 88. ver. sucedit. in j. vol. & Bar. in p̄al. §. Caio. & i. f. §. cui dulcia, ff. de vino tri. & oleo leg. vbi dicit q. copulatiua, & hēt repeterē qualitatē p̄cedētiū.*

Tertio dicatis, q. ista copulatiua, & ponit amplificatiue, vt no. in l. cum antiquorib. C. de iu. delib. & eius ppria natura est diuersa cōiungere, & potius ampliare, q. restringere Cor. cōs. 104. inc. licet. p. tex. in l. ea tm adiectio. ff. de le. 3. vbi copula, & extat augmētatiue, & nō restrictiue, seu demō. dū dī & q. eius cā parata sunt, augeat legatū detracta cōiunctione minuit, & restringit fm Bart. in d. l. oēs pop. & in l. cunctos populos. de sum. Tri. & inducit ampliationem vltia ea, quæ specificē dicta sunt Ro. cons. 440. incilla verba.

Insuper.

S V M M A R I V M.

- 1 *Expositionis natura est rem penitus obscuram deducere ad claritatem, & veram interpretationem.*

2 Cre-

- 3 Credendum non est alicui quantuncunque sit doctrina, vel sanctitate nisi di-
citur lege, vel ratione comprobauerit.
- 4 Dicitio insuper quomodo exponitur.
- 5 Dicitio super sine compositione importat ignoris obligationem.

Hanc dictionem moderni. s.in ti.de

pliciter exponunt vno modo, vt accipiatur pro dictione, præterea & pro ista expositione allegant tria iura, quæ in veritate, nec textus, nec glossæ ita exponunt:imo iste primus intellectus expositiū videtur esse contra naturam expositionis
 6 tñq; est rem penitus obscuram deducere ad claritatem, & ve-
ram interpretationem, seu explicationem, vnde apud Cicero
nem expositiō pro interpretatione accipitur: sed dictio expo-
nens difficilior reperitur quam dictio exposita ergo ista expla-
natione insuper. i. præterea non vñ bona. Alio modo exponit
dictionem insuper. i. ultra. Sit ista expositio non vñ vera: quia
gl. pragmaticæ sanctionis, quæ nihil allegat potuit probabili-
ter ignorare naturam, & interpretationem huius dictionis q
 2 nec iuribus, nec authoritatibus probat, tñc credendū est ali-
cui quantuncunq; sit sanctitate, vel doctrina, nisi illud qdixer-
it lege, vel rōne comprobauerit. c. ego solis. nona distincō.

Ego aut̄ dupliciter aliter expono text vno mō vt dicamus
 3 tñsuper. i. fortius, & ista expositio videtur congruere mēti cō-
stituentis vt sit sensus q; in p̄cedenti ti. papa statuit cōtra cle-
ricos detinētes beneficia sine ti. vt ordinarius declareret i^o incis
non competere, & talia beneficia deficiente titulo alijs cōfer-
re, nūc fortius statuit vt in casu p̄sens cōstitutionis ordina-
rius possit priuare clericum suis beneficijs, quamvis in eis ius
verum & iustum titulum habeat secundo aliter potest expo-
ni, vt dicamus insuper. i. amplius q; est aduerbium qualitatis,
& habet vim repetitionis, & excessus fm Alb. qui allegat tex.
in l. si sc. ff. de leg. 3. & scrib. in l. verbū amplius. ff. de ver. & rer.
fig. nec melior posset dari expositio. natura aut̄ verbōrū cōpo-
sitorū, est vt fiat augmentatio, hoc est cōposita dēnt augeri &
recipere augmentū l. a. in rub. ff. sol. mat. per gl. in l. j. ff. deposi.
vbi vero scriberetur in aliquo ađu ablq; cōpositione tunc i-
duceret ius, vt si mutuo tibi. x. super tali re: vel lego tibi x. super
tali fundo isto casu dictio super sine cōpositione importat pi-
gnoris obligationē, vt eleganter tradit Ro. sing. 62. 5. cuius ca-
put exorditur Cōpresta. temerariū tñ. est recedere a Docto-
rum expositione dicamus ergo q; hēc dictio insuper exponit.
i. præterea quæ fm Alb. est continuativa, & repetitiva ad p̄-
cedentia. S. præterea. Institutioni. qui non est permis. fac. testa.
exponit etiam pro dictione per gl. sing. in l. Seiz. in princ. ff.
de fund. instru. & glo. ibi in verbo insuper exponit. i. ultra inti-
tutionē. dictio. n. ultra est implicatiua p̄cedentiū Bar. in l. q
ita. ff. de dote pleg. per tex. in l. si ultra. ff. de fideiuso. & sic oēs
expositiones p̄dictat secundū interpretationē vocabuli, &
mentem constituentis possunt sustineri: quia in idē reincidentur.

Statuimus.

S V M M A R I V M.

- 1 Statuimus verbum prolatum ab eo, qui habet potestatem legis, vel cano-
nis condendi inducit ius nouum.
- 2 Papa est ordinarius omnī christianorū, & sedes apost. est mater illorū.
- 3 Constitutio facta a papa dicitur facta ab vniuersali ecclesia.
- 4 Legatus in prouincia sibi commissa potest facere generalem constitutionē
idem Archiepiscopus in sinodo prouinciali, & Episcopus in sua diœ-
si statuere potest.
- 5 Imperator vel alius princeps non est exemptus a iurisdictione Episcopi.
- 6 Papa est loco Petri Episcopi vero loco apostolorum.
- 7 Capitulum potest statuere in non concernentibus statutū ecclesie alias nō
posset nouas facere consuetudines, seu statuta, vel antiqua immutare si-
ne Episcopo.
- 8 Vniuersitas laicorum, item & magistri alicuius artis statuere possunt.
- 9 Papa an possit statuere contra ius.
- 10 Papa statuendo potest impnere penam mortis, sed non exequendo: quia
si hominem ipse occideret insurreceret irregularitatem.
- 11 Angelus si male sentiret de fide posset a papa iudicari, & excommunicari.
- 12 Papa est subditus omni doctrinæ euangelica, ideo non potest contra euang-
elium dispensare.
- 13 Papa in gradibus consanguinitatis lege diuina prohibitis non dispensat.
- 14 Precepta negativa moralia obligant omni tempore.
- 15 Prelati inferiores non possunt decreta sedis Apostolicae immutare.
- 16 Episcopus etiam cum capitulo nihil potest statuere contra ius posituum.
- 17 Pena Episcopi non seruantis canones.
- 18 Ratio quare Episcopus non potest statuere contra ius posituum.
- 19 Papa generaliter statuendo licet in totum non possit tollere ius diuinum
potest tamen in parte moderare.
- 20 Papa potest particulariter statuere super decimis non soluendis.
- 21 Tacta ex imminentia causa potest dispensare contra dicta Apostoli.

- 22 Papa ex legitima causa potest dispensare quod clericus constitutus in fa-
bris, licet sit monachus possit contrahere matrimonium.
- 23 Papa licet non possit constituere quod r̄sūre solutio, potest tamen ex in-
sta causa facere quod fructus non computentur in sorte.
- 24 Prelatus si cognoscet quod clericus concubinarius efficeretur deterior si
compelleretur mox dimittere concubinam poterit ad tempus sine pec-
cato tolerari.
- 25 Inconvenia propter scandalum evitandum tolerantur.

HOC enim verbum a papa profertur vnde succedit do-
ctrina, quam tradit Panor. in cap. cum venerabilis,
i de iudiciis, scilicet, tñq; verbum, statuimus, prolatum ab eo, q
habet potestatem legis, vel canonis cōdēdi inducit ius nouū.
Ergo noui iuris promulgatorium gloss. vt in c. vt litigātes in
verbo statuimus de officio ordinarij. in 6. q securus est in verbo
mandamus. Sed hæc opinio Panor. absolute nō procedit: q
alias a iure cōi dispositum erat quod clericus non solum pro
publico concubinatu verum etiam pro simplici fornicatione
si erat incorrigibilis poterat deponi & inkabilis reddi & suis
beneficijs priuari, vt dicam infra in verbo, & alios non publi-
cos concubinarios a iure statutis, hodie autem fm quosdam
hoc verbum statuimus est consilij & secundum hoc exponi-
tur, id est consilimus in c. statuimus quarta distinct. & hoc ibi
gl. declarat vel aliter exponatis, pro verbo cōponimus, id est,
ad meliorem formam reducimus: quia ita te habet natura
dicti verbi cōponimus. l. 2. S. deinde ff. de ori. iiu. vt aliter di-
catis secundum canonistas capit. 2. in fi. extra de iudic. q hoc
verbū statuimus, intelligitur secundum subiectam materiā:
est enim verbum p̄sens temporis. vnde non significat rem
perfectā, & consummatam: quod securus est in verbo statuerit,
licet futurum sit, quod cum effectu, & non verbotenus acci-
pitur. l. prima. S. hæc verba. ff. quod quisque iuris. & rationem
assignat ibi Iason: quia verbum statuerit, formatur a præteri-
to iudicatum quod rem p̄teritam & sic perfectā significat.

Ponderatis præterea hoc verbum, statuimus: q papa, seu se-
des Apostolica in spiritualibus & alijs actib. ecclesiasticis po-
test facere generalem constitutionē, quæ oēs subditos adstrin-
get. c. fina. de consuet. tñquia papa est ordinarius omnī Chri-
stianorum & sedes Apostolica est mater illorum, c. cuncta per
mundum. nona questione tertia, tñ & ideo constitutio facta a
papa dicitur facta ab vniuersali ecclesia, vt est expressum in
c. pia consideratione. de excep. in sexto: quia in eo tota ecclē-
sia repræsentatur, vt tradit Roma. consilio tricentesimo sexa-
gesimo sexto, incip. quæritur.

4 Ampliate tñ in legato, qui in prouincia sibi commissa po-
test facere generalem constitutionē. capit. primo. de lo. & cō-
duct. & habetur in c. fi. de offic. delegat. Secundo ampliatur in
sinodo prouinciali, quæ similiter constitutionem facere p̄t.
c. quod dicitis. i. 6. distinctione. Terrio ampliate in episcopo q
in sua diœcesi statuere potest: c. vestra nobis. de locato. vnde
veniens contra secretum, seu constitutionem episcopi excō-
municari debet. capitulo si quis venerit. extra de maio. & obe-
quia in sua diœcesi est maior quoq; principi seculari illius
diœcesis. c. oēs principes. titulo supra allegato: Ex quo inferit,
5 quod nullus p̄inceps de iure communi est exemptus a iurisdi-
citione episcopi: licet sit imperator, quia ad hoc subijceretur epi-
scopo loci, vnde beat⁹ Ambrosius adhuc Episcopus Theodo-
sium imperatorem excommunicauit. ca. duo. 96. dist. & in ca.
si autem. vndecima questione tertia, & ibi hoc notat gl. Imo
simplex sacerdos p̄fertur militi seculari, nam iste est miles
imperatoris, ille vero est miles Christi. capi. ante omnia. 40. di-
stinctio. & miles Christi p̄pontur. c. Julianus. vndecima qō-
ne tertia. tñpapa enim est loco Petri, Episcopi vero sunt loco
Apostolorum. Restat ergo, quod Episcopus potest facere gen-
eralē constitutionem, dum tamen non statuat contra cano-
nes, & sic valet statutū Episcopi per q; prohibetur clericis sub-
p̄gna excommunicationis ne habeant in suis domib. vel alibi
tenere, vel conuersari cum mulieribus suspectis, & diffamatis
quia hoc iure communi prohibitum est toto titu. de cohabi-
tatio. cleric. & mulier.

7 Quinto ampliate in tñ capitulo, quod potest sibi facere statu-
tum. cap. cum accessiō. extra de consue. præcipue in leuiibus
non concernentibus statū ecclesie, alias nō posset nouas face-
re constitutiones, seu statuta, vel immutare antiqua sine epis-
copo. c. cum consuetudinis. extra de consue. Quinto ampliate p
cedere in vniuersitate clericorum vel magistrorum quæ p̄t
8 sibi facere statuta. c. ex literis. de constit. tñ Sexto ampliate in
vniuersitate laicorum quæ similiter potest statuere vt quoti-
die videtis in confratribus & alijs statutis municipalibus. c. quæ
in ecclesiarum. de constit. & ibi Doctor. & in l. fin. in verbo qui
statutis. C. de iuridictione omniū iud. Ultimo ampliate in ma-
gistris alicuius artis qui possunt facere statuta, ut notat glo. &
Doctor. per illum tex. in p̄allegata l. fin. & Bar. in dicta l. om-
nes populi in prima questione principali. & scrib. in l. itē ma-
gistris.

Bermon. Chouer. De pub. concub.

gistroff. de pac. & ita in terminis decidit dominus Fran. Marcus decisione. clxiiij. eo qd tales magistri videntur habere collegium seu vniuersitatem & possunt constituere sindicum. l.j. §. i. ff. quod cuiusque vniuersitat.

Dubitatur modo ex quo ista constitutio est secundum ius commune an papa possit statuere contra ius: t videtur quod sic, quia ipse est supra ius, & eius potestas latissima est. & hereticum esset disputare de illa: quoniam factum a papa reputatur factum a Deo: quia non puri hominis, sed vicem Dei gerit in terris capitulo. quanto. de translat. prælato. unde t papa statuendo possit imponere poenam mortis, sed non exequendo: quia si hominem propriis manibus occideret, incurreret irregularitatem secundum Bald. & Fely. in capitulo si quis de majoritat. & obedien. immo fortius si possibile esset quod Angelus male aliquid de fide sentiret posset a papa iudicari & excōmunicari vt habetur ad Galatas primo. vbi Paulus insurgit contra illos qui volunt conuertere euāgelium Christi sic dicens. Sed licet nos aut Angelus de cœlo euangelizet vobis: præterquam quod euangelizauimus vobis anathema sit: ex quibus videtur quod papa potest statuere contra ius propter eius ampliam potestatem quam late tradit Decius consi. 341. ex ordine viso puncto. in tertio volumi. vos autem super isto articulo resolutione concludatis quod si agatur de iure diuino, tunc papa absolute contra illud statuere non potest, licet si maior Apostolis excepto Petro. capitulo. sunt quidam vi. g. in qua questione prima quod si contrarium faceret non serventiam dare, sed errare videretur: t quia omni doctrinæ euangelicae subditus est: & ideo non poterit contra euangeliū dispensare vel statuere vt probatur in capitulo. deinde 16. distincio. & in capitulo. sicut in 4. distincio. istam opinionem firmat Antho. de Brutt. in capitulo. super eo extra de usur. dicens, quod prohibitum in veteri, vel novo testamento papa dispensare, vel statuere non potest: sed ante eum fuit singularis decisio Ioannis Andrae in regula peccatum de re. iur. in mercuriali bus. quem refert & sequitur Alexand. consilio. xl. incipiente paucis vrat in quarto volumi. & plenius per Socin. consilio 10. incipiente. vila bulla Bonifacij. hanc opinionem sequitur etiam Andræas Siculus in dicto capitulo cum in ecclesiarū, & Ias in dicta l. rescripta. C. de præcibus imper. offer. vbi dicit, quod papa absolute nō potest rescribere contra ius diuinū. quem etiam sequitur Rom. consilio cccxlvi. incipiente circa pri. mun vbi dicit, quod papa non potest aliquid statuere per qd immutaret generalis status ecclesiæ. hanc etiā secutus fuit Abbas in capitulo literas in quinto notabili de restitutione spoliatorum. vbi concludit, t quod in gradibus consanguinitatis diuina lege prohibitis papa non dispensat nec consuetus est hoc facere: quod secus est in prohibitis a lege humana, & iure positivo: quia licet sit supra legem positivam in capitulo proposuit de concessio. præben. & in l. princeps. ff. de legibus. non tamen est supra legem diuinam: vt in eleganti consilio ccclxxij. tradit Petrus de Anch. sed illam tenetur defendere usque ad animam, & sanguinem, & usque ad omnes co. natus, dicto capitulo. sunt quidam. t quia præcepta mortalia negativa omni tempore obligant etiam in tantum, quod si Romanus pontifex dispensaret, vel statueret contra ea, quae sunt iuris diuinii, ille sit taliter dispensatus non esset tutus quoad Deum secundum Innocen. in capitulo. diuersis extra de cleric. conjugat.

Ampliate istam decisionem procere in episcopo aut alio prælato interiore a papa, qui nec contra diuinum, vel positivum statuere potest, capitulo. institutionis nostræ decretæ. 25. 15. questione secunda vbi dicitur quod prælati inferiores non possunt nec in toto nec in parte decreta sedis Apostolicæ immutare. & ad illum tex. concordant plura alia iura quæ tradunt Iacob. de Burrig. & Alexan. in l. prima. ff. quod quisque iur. & idem Alexan. consilio 230. incipiente. in causa in secundo volum. vbi concludit, t quod Episcopus etiam capitulo nihil potest statuere cōtra ius positivum & canonistæ in dicto capitulo. quæ in ecclesiarum: & legista post Bartol. in præallegata. l. omnibus populi. & istum articulum ample examinat Hentricus de Bottis in suo t. statu synodali: & ratio est secundum eos quare episcopi non possunt statuere contra ius canonicum: quia finis iuris canonici est evitare peccatum, & animas Deo lucrifacere vt notat gloss. in dicto capitulo cum continet. ideo statutum factum ab inferiore diceretur iniustum merito non esset tenendum: quia Episcopus tenetur seruare canones capi. a subdiaconibus. 32. distincio. quoniam custos canonum appellatur, capitulo. cum quibus. 23. questione quarta. immo si illos violaret blasphemaret in Spiritu sanctum capit. violatores 25. q. j. sicut violator legum incidit in crimen sacri legij. l. oēs ver. violare tentauerit penam sacrilegij sublineat. de priuileg. eorum qui in sacro palatio militan. lib. 12. Codicis. merito cōtra illos, Episcopus nihil statuere potest: & si de facto contrarium faceret, esset periurus, ex quo iuravit illos

seruare cap. ego. N. de iurciurand. & dicit Felyn. in capitulo si quando de rescriptis, quod prælato non obseruanti canones licitum est resistere. quod dictum extollit Romanus singulare. ccccxcij. incipiente curialis de Florentia. t vbi ponit poenam episcopi non seruantes canones, & remissive allegat glo. singulari. in capitulo. sacerdos secunda questione septima. quæ dicit, qd si prælati sint excommunicati, vel heretici, vel symoniaci, vel notorij fornicatores, vel non seruant canones. licitum est ab eis recedere etiam ante sententiam.

Secunda ratio est quam tradit Cardi. Alexand. in capitulo. si omnes. 19. distincio. t quod ideo Episcopus non potest statuere contra ius positivum: quia potestas condendi canones immediate processit a deo: nec talis potest data fuit episcopis, sicut summis pontificibus: ergo cōtra illos nihil statuere possunt: quia non reperitur decimum in iure, quod inferior possit, infringere legem superioris capitulo. cum inferior. de maiori. & obedien. Tertia potest esse ratio & melior: quia constitutio episcopi est particularis, nec potest ligare, nisi subditos, sed constitutio papalis est vniuersalis: ideo Episcopus non potest infringere, quod per totum vniuersum mundum obseruari debet.

Ex quibus tria in summa reportari possunt primo, quod Episcopus contra ius positivum nihil statuere potest, secundo qd papa circa illud bene potest statuere, quia est supra ius positivum & in eo sufficit sola voluntas quæ habetur pro causa nec aliter querendum est de ratione, maxime in his in quibus habet plenissimam dispositionem: ideo omnia quæ facit circa ius positivum presumuntur facta cū iusta ratione ex quo censetur habere omnia iura in scriptio pectoris, capitulo primo, de constitut. in sexto. & in l. omnium. & de testa. & hoc est propter valentes viros qui debent sibi adiustare vt dicit Pa normit. in capitulo ex literis. in quinto notabili, de resti. in integr. ultimo reportetis, quod papa contra ius diuinum funditus statuere non potest, & sic nō posset statuere qd clerici persistant sine peccato in publico concubinatu.

Prædicta decisio limitatur, vt procedat absolute, hoc est, in totum, secus in parte pro qua potest tollere ius diuinum vt tradunt canonistæ in capitulo. proposuit. de concessio. præben. & in dicto capitulo. quæ in ecclesiarum & Gulielmus de mon te ferrato in commento pragmaticæ sanctionis. vbi ex pluribus concludit, t quod licet papa non possit in totum idest vniuersaliter statuere, quod decimæ non soluantur ex quo sunt sub præcepto legis diuinæ. vt habetur Leuitici 28. & numeri. 18. sunt enim decimæ, tributa animalium egentium, quas Deus in signum dominii sibi reseruauit. capitul. decimæ 16. questione. 1. inituit enim Deus decimas, vt essent sacerdotibus cibis in domo dñi: & ideo, ex quo debetur diuina constitutione nō poterit statuere quod non soluantur: tamen quandoque ex causa particulariter statuere, & dispensare super decimis nō soluendis. vt no. gloss. & Doctor. in capitulo. a nobis extra die de cimis.

Secundo ista limitatio probat, quia dominicalis solennitas est sub præcepto decalogi, quod exordit sabbata sanctifices. pro vt habetur in titulo de ferijs circa principium: & Deuteronomi. capitulo quinto. & licet papa non in totum statuere faciendo generalem constitutionem: quod vniuersaliter exercitat artem suam dic dominica: potest tamen ex causa statuere, & dispensare particulariter cum aliquibus, vt licitum sit pescari die dominicali propter ingentem necessitatem superuenientem. capitulo licet de ferijs. fortificatur hæc decisio quia licet papa non possit vniuersaliter statuere contra decisionem Apostoli: vt habetur ad Galatas primo, tamen t ex eminenti causa poterit dispensare cum aliquibus contra dicta Apostoli: gloss. in capitulo lector 34. distincio. quæ dicit, quod Lucius papa dispensauit cum Episcopo Panormitanō, qui fuit bigamus.

Tertio ista limitatio probatur: quia licet papa non possit vniuersaliter statuere, quod matrimonium consummatum copula carnali dissoluatur propter resistentiam iuris diuinii vt in capitulo. quos Deus coniunxit. 32. questione. tertia. & Matthæi decimonono. tamen propter urgentem causam matrimonium etiam ex toto potest dissolui, vt est casus in capitulo gaudemus de diuor. t quia etiam poterit, ex legitima causa statuere, quod clericus in sacris possit contrahere matrimonium, quamvis sit monachus, vt alias dixi de reg. Aragono.

Quarto ista limitatio probatur, quod licet papa non possit statuere, quod usurp. citra peccatum permittantur: quia esset contra legem vetetis testamenti, & legem euangelicam quæ vndequeque foenerari prohibentur maxime clericis propter quod a beneficio & officio suspenduntur: & si non se correxerint ad degradationem proceditur. nota. in capitulo canonum. & in capitulo quoniam & in capitulo si quis oblitus. vigesima secunda questione quarta: & si sint

Tractatum Tomus XI.

162

Clericus.

S V M M A R I V M.

- 23 vñaturi manifesti remanent suspensi ab executione officij do nec ad arbitrium Episcopi satisfaciant, & restituor, quæ rece perint. cap. quia in omnibus extra de vñct. tamen quandoq; ex iusta causa papa statuit quod fructus non computentur in sorte. cap. salubriter. de vñct.

Quinto ita limitatio fortificatur in iuramento, super quo papa non potest statuere in totum, quod iuramentum non liget: quia est de iure diuino. cap. & si Christus de iure iurand. & habetur Matthæi sexto: tamen poterit particulariter super iuramento. Et sic cum aliquo dispesare, vt tenent Canonistæ p gl. in capit. quanto, de iure iurand. super quo etiam Episcopi hodie mediante sigillo dispensant: sexto fortificatur: quia ex quo horæ sunt de iure diuino, non potest papa vniuersaliter statuere quod clerici constituti in sacris ad illas non teneantur, potest tamen particulariter, hoc est, cum uno facere quod horæ canonice tantum dicantur in parte, vt notat Card. in clementi prima, de celeb. missa. Septimo facit quod licet papa non possit statuere quod stetur dicto vnius testis in omnibus causis: quia esset contra ius diuinum, quo cauetur quod in ore duorum vel trium sit omne verbum, vt habetur Deuteronomij decimo nono. & in capitulo in omni negotio, de testibus. & Matthæi. 18. tamen ex certis causis poterit statuere, quod stetur dicto vnius testis.

Vltimo predicta confirmantur, quia licet papa non possit statuere, quod clerici teneant publicas, vel secretas cõcubinas, vel aliter impunne fornicentur propter resistentiam iuris diuinæ, vt in illo præcepto, non mehaberis, sub quo continetur omnis illicita fornicatio extra foedus matrimonij: tamen quæ doque ad euitandum maius malum tolerantur fornicationes, & illas sub dissimulatione pertransit ecclesia. cap. duo ma li. tertia distin. hinc est, quod si pælatus cognoscit, quod clericus concubinarius efficeretur deterior si præcisæ compellere tur dimittere concubinam, poterit ad tempus etiam sine peccato tolerari, vt in specie tradit Panormit. in capitul. vt clericorum, in principio, secunda col. extra de vita & honesta. cler. pro cuius dicto facit tex. in arg. in c. requisuit, extra de sponsa. li. & propter futurum scandalum euitandum inconsueta tolerantur, & iuris præcepta relaxantur. c. peruenit, xcvi. distinct. & in cap. secundo. de desponsa. impuber. & in casu eminentis necessitatis cessat legis, vel statuti, vel hominis dispositio, seu prohibitio. l. de pupillo. §. si quis riuos, ff. de noui operi. nñnciatio. & in l. prætor ait. §. si debitorem. ff. de his, quæ in fraud. cre. ergo clericus in concubinatu est tolerandus, vt deteriora evitentur: quia præceptis iuris diuini est exceptus casus curandi corpus, & animam. apparet ergo, quod ex causa potest fieri statutum contra canones, secundum Bald. in d. Lomnes populi. & in capitulo fina. quem ibi refert, & sequitur Panor. extra de consuetudine. non autem poterit papa statuere contra ius diuinum nisi in casibus supra qualificatis.

Quod quicunque.

S V M M A R I V M.

- 1 Dictiones quicunque, quæcunque, qualiscunque, qualibet, quibuscunque, vnicuique, omnis, cuiuscunque, quicquid, de iure quid importent. 2 Femina sub hoc verbo quicunque non comprehenditur: sed restringitur ad personas habiles, licet non fuisse dictio clericus.

1 Hæc dictio generalis est, sicut tñ dictiones, quæcunque, qualiscunque, quilibet, quibuscunque, vnicuique, omnis, cuiuscunque, & ceteræ dictiones vniuersales, quæ nihil excludunt: sed omnia includunt: Idem dicendum est de dictione, quicquid, quæ vniuersalis est, & præcisa, secundum Bald. in l. cum virum. C. de fideicommiss. & nihil excipit secundum Bart. in l. quæ omnia. §. plane. ff. de procura. & in c. 1. qualiter olim feud. poterat alienari, sub hoc enim verbo quicunque, compræhenditur civitas, municipium, collegium, & vniuersitas, vt concludit Albert. per illum tex. in l. metum. §. animaduertendum. ff. quod metus cau. & de sua natura compræhendit tam masculos, quam foeminas, vt in l. quicunque. & ibi Doct. C. de seruis fugiti. & in l. air diuus, vel si quicunque. 2 ff. de iure fisci. tamen in hoc tex. tñ sub hoc verbo quicunque, non compræhenduntur foeminae, licet de clericis papa hic non fecisset mentionem: quia licet hæc dictio sit geminata, & habeat signum vniuersale, restringitur tamen ad personas habiles Bar. & Doct. in l. habeat vnuquisque. C. de sum. Tri. & Ias. in l. fideiussor. §. prætor ait. ff. qui satisd. cog. item in hoc tit. papa intendit tractare de punitione clericorum cõcubinariorum, & non de punitione concubinarum, vt infra dicā, dictio enim quæcunque, & qualiacunque beneficia, & ad illa habilitatus ad regularia, sicut relatum quod est similitudinis, & non dissimilitudinis, & ideo refert similitudinem cura expressis, vt nota in elem. n. j. de iescip.

- 1 Clerici coniugati cum vnicis virginibus gaudent priuilegio fori si habitu, & tonsuram deferant. 2 Clerici non habent habitum determinatum a iure gl. in cle. 1. in fin. de elec. Alex. confi. exlix. inc. in causa, in sexto vol. quod est notandum contra officiales prohibentes clericis portare caligas albæs.

Hoc nomen a Mathia exordium sumpsit qui forte electus est, & primus per Apostolos in clericum ordinatus, vt tradit Isido. li. 7. ethimologia rum, & habetur transumptive in c. cleros. 21. dist. sub cuius de nominatione omnes ordinati intelliguntur, & sic præsbvteri Diaconi, suabdiaconi, lectores, cantores, c. de persona. in fine. 11. q. 1. continentur etiam qui primam, & simplicem habent tonsuram, vt tener gl. in verbo psalmista. dict. c. cleros. quia clericatus, licet faciat ad principium tamen enumeratur inter ordinis, quoniam per primam tonsuram ordo clericalis conferatur. c. cum contingat de ætat. & quali. & per illam tonsuratus gaudet priuilegio clericali. glo. in c. fi. de tempo. ordinand. in 6. & idem gl. in cl. quoniam. in verbo clericus, de vi. & honeste. cle. quæ dicit, quod nominatione clericus includit habentem primam tonsuram: & generaliter dicatis, & appella. clericoru saltem largo sumpto vocabulo veniunt omnes clerici cuiuscunque gradus, secundū Panor. in c. bonæ. in 1. notabili. de postul. prælat. tñ quibus addite & etiam clerici coniugati continetur, cum tamen vnicis virginibus, qui in criminalib. si habitu, & tonsuram deferant clericales, gaudebunt priuilegio fori. c. vnicio. de cler. coniug. & sic ista constit. habet locum in clericis coniugatis, & etiæ in laicis salte quætum ad ceteras penas, vt dictum in ver. monemus oës Laicos, vt sit a cõcubinatu abstineat.

Cuiuscunque conditionis status.

S V M M A R I V M.

- 1 Differentia est inter gradum & statum. 2 Status clericorum fuerunt tres. 3 Fratres mendicantes sunt magis incapaces, quam semi pœna, quibus etiæ ad alimenta relinquere non potest.

1 **Papa hic** tñ videtur facere differentiam inter ista duo nomina: quia licet non apponatur copulativa, & ponitur tamen punctus, qui habetur loco copula, sicut facimus: differentiam inter gradum, & statum: nam canones statum inferiorum clericorum magis appellant gradum, quam statum, dicamus ergo & tres fuerunt status clericorum. tñ primus fuit in primitiva ecclesia, quo tempore nulla bona possidebat sed omnia erant communia. Secundus fuit status clericorum post prioritiam ecclesiæ tempore Sylvestri, quo tempore ecclesiæ erant dotatæ, quidam tamen clerici expresse, vel tacite renunciauerunt proprijs. s. per ingressum religionis, & regulares habitus assumptionem: & ideo talis qui ex proposito, & modo assertio dicit meus liber, mea cappa, peccat mortali ter nisi hoc dixerit ex lubrico linguæ tñ quod maxime procederet in fratribus mendicantibus, quibus etiam ad alimenta relinqui non potest: quia sunt magis incapaces, quam servi pœnae, vt tradit Ias. in l. ex facto. §. Julianus. ff. de vulga. & pup. tertius fuit status clericoru. qui nec expresse, nec tacite proprijs renunciauerunt, sed bona immobilia possidet maxime domos in quibus tenent suis concubinas, & de ipsis duobus statibus ecclesiæ loquitur constitutio ista. vel aliter dicatis, quod status clericorum est triplex. Primus est illorum, qui sunt in dignitate positi, vt. Episcopi, prepositi, Decani, & alij habentes dignitatem in ecclesia, secundus est illorum, qui sunt nobiles sine dignitate. Tertius est illorum, qui sunt nobiles, nec in dignitate constituti sunt, vt patet in simplicibus, & inferioribus. sacerdotibus, & de omnibus ipsis loquitur ista constitutio: vnde ista dictio, status, significat præsentiam, conditionem, & qualitatem in qua quis reperitur, vnde apud Ciceronem qui status rerumque conditio temporum. & apud Hieronimum corporis nostri certi status. & probatur in c. 2. in fi. vt lite pendente, & in l. 1. ff. de capi. diminutio. & in l. eius, qui in prouincia. ff. filii. pet. & in c. fina. de verbo. significat.

Religionis.

S V M M A R I V M.

- 1 Clerici secundum largam significationem dicuntur religiosi. 2 Conuersi non sunt nec clerici nec religiosi ideo possunt habere proprium & contrahere matrimonium. 3 Templariorum ordo similiter & humiliatorum ex certis legitimis causis fuit damnatus et aboliens: tales non veniunt appellazione clericorum.

Bermon. Chouer. De publ. concub.

- Quia religiosi** in professione sua habent in se votum continentiae: hic ergo videtur text. quod appellatione clericorum secularium religiosi non compræhenduntur, nec ecclætra: quia religiosi simpliciter non dicuntur clerici, sed diuersis nominibus nuncupantur. ergo non sunt idem. l. si idem. C. de codi. & in pluribus partibus iuris clerici, & religiosi ponuntur tanquam diuersa. c. licet. versic. tam circa viros religiosos, quam clericos. de offi. or. maxime in ista constitutione, quæ est pœnalis, & odiosa, cuius verba ciuiliter, & stricte sunt interprætanda: t̄ secus secundum larga significationem, secundum quam clerici dicuntur religiosi: quia licet sint diuersi in qualitate, tamen continetur sub eodem genere. c. duo sunt genera Christianorum. i. q. i. secundum Imolam in c. sedes. de rescr. & Fel. in c. tua nos. de iureiu. nec etiam continentur monachi. l. omnes. §. præterea. versicu. clerici, siue monachi, C. de episcop. & cleric. & in l. generaliter. versicu. monachi: licet non sint clerici: eo. tit. i. 6. q. i. nec si militer conuersi monasteriorum compræhenduntur, secundū Io. A. nd. in additio. ad Specul. intitulō de rescripti. præsentatio ne. §. hna. versicu. item nota quod si lirerq. & ibi dicit Spec. q̄ si literæ sint generaliter concessæ contra clericum, & contra quosdam alios, certe per illas nec monachi nec, conuersi pos sunt conueniri: t̄ quia conuersi non sunt, nec clerici, nec religiosi: vnde possunt habere proprium, & contrahere matrimonium. Barto. in dicta authen. ingressi. quem sequitur Guido Papæ decisione sexcentesima decima quinta. incipien. religiosi. & idem Specula. eodem titulo, versicu. quid si in rescripto. vbi dicit, q̄ nec Episcopus absolute contineatur clericorum appellatione.

EX quibus pater, quod templarij, hæretici, qui emerserūt anno post imperium Augusti. & quos Clemens quintus (qui Benedicto successit) deleuit & in concilio Viencensi damnauit licet a principio eorum ordo fuisse approbatus, quia ipsi etiā hospitarij poterant ex priuilegio prædicare, secundum gl. in c. adijcimus. i. 6. q. i. t̄ tamen ordo dictorum templariorum & similiter humiliatorum, ex certis legitimis causis fuit damna tus, & oblitus ut amplius non esset in ecclesia Dei per Clemē tem & Lucium summos pontifices, tales enim sic religiosi non continentur appellatione clericorum. quo modo autem monachi aut alii clerici cum monialibus habitare non debent dicetur infra.

Dignitatis.

S V M M A R I V M .

- 1 Canonici in ecclesia cathedrali dicuntur esse in dignitate, & eis possunt committi cause apostolicae.
- 2 Mixtum sub simplicibus in odiois non continetur.
- 3 Abbatia an continetur appellatione dignitatis.

Hic videtur, quod existentes in dignitate non continentur appellatione clericorum, vnde canonici ecclesiarum. Cathedralium non continentur, alias non fuisse opus exprimere verbum dignitatis. Rationem assignat Panor. in rub. de vit. & hone. cleri. quia in canoniscis, & coeteris constitutis in dignitate inest quedam qualitas, quæ non reperitur in simplicibus clericis quia a quoque verti non debet in dubium: t̄ canonicum in ecclesia cathedrali existentem in dignitate esse, quia eis tanquam in dignitate existentibus, causa apostolicæ committuntur. Romanus consil. ccccxluij. & gloss. in capit. si canonici. de officio ordina. in 6. in gl. penul. dum dicit, quod dignitate, & honore priuandi sunt: Sed prædicta procedunt vbi agere. etur de stricta vocabuli significatione & in materia odiois, quod rausu sub simplicibus non continetur mixtum, secus in larga & impropria significatione, & in materia fauorabili. & ideo priuilegium, leu tributum concessum generaliter clericis compræhenderet episcopos canonicos, & alios clericos constitutos in dignitate quia verba sunt intelligenda & interprætanda secundum subiecta materiam, & vt minus laedant ius communem. l. 2. C. denoxali. actio. quia verum est episcopos, canonicos, esse clericos, cum qualitate tamen, quæ non habet mutare substantiam. Abbatia tamen secundum Imol. in c. inquisitos. de heretic. in c. sub nomine dignitatis non continetur. t̄ Sed an veniat monachus sub nomine dignitatis videte Lapum allegatione 101 in titulo de successioni. & glo. in capitulo 2. de præbendis, in 6. & referunt Ioannes Andreæ videlicet declarari Abbatem non contineri dignitatis appellatione.

Etiam.

S V M M A R I V M .

- 1 Dicitio etiam, accipitur implicatiue & affirmatiue.

- 2 Dictionis etiam, natura est implicare casum minus dubitabilem, & explicare casum magis dubitabilem.

Hæc dictio est implicatiua. c. j. de cō modat.

- 1 c. cum omnes, de constitutio. & in l. etiam. C. de furt. t̄ Aliqñ accipitur affirmatiue, & tunc capit pro certe, ut Mathæi. xj. dum dicitur prophetam etiam plusquam prophetam. & Io. 11. 2 dum dicitur etiā tu. duces quia amore & t̄ natura illius est implicare casum minus dubitabilem & explicare casum magis dubitabilem, vt notatur in l. etiam. ff. sol. mat. Raphael Cu ma. & Romanus in l. qui se patris. C. vnde liberi. Ias. in l. si cui legetur. §. si Titio. ff. de leg. i. quia non erat dubium, quin clerici etiam in dignitate constituti comprehendenderentur in cōstitutione ista: Sed maior dubitatio vertebaratur in pontificib. qui similiter in pœna istius decreti incident, pro quibus facit text. in l. Centurio. ff. de vulg. ver. etiam propria bona filij: quia vbi nulla erat dubitatio quin in pupillari substitutione cōpræhēderent bona patris, vt plene dixi in tracta. meo substitutionū: Sic etiā minus dubitabitur de clericis simplicib. vnde papa in hac cōstitutione illos nedum comprehendere voluit, verū etiam alios qui sunt majoris præminentia, vt sequit in textu.

Sipontificalis.

S V M M A R I V M .

- 1 Episcopus simpliciter electus ante consecrationem non venit appellatione pontificis.
- 2 Abbas an veniat sub nomine pontificis.

Idest, episcopalis, quoniam appellatione pontificū cōficiuntur episcopi, & alij superiores secundū Cardin. in Clemen. fi. de celeb. mis. & firmissimum in §. pontificum. quod est verum si talis episcopus sit consecratus, alias simpliciter electus vel confirmatus tante consecrationē non venit appellatione pontificis, vt dicit gl. in Clemen. dignum, de celebra. mis. in verbo pontificum. quam extollunt. Panor. & Fely. in c. eam te. de rescri. t̄ videtur ergo quod Abbas non includatur sub nomine pontificalis, & ideo papa hic intendit punire Episcopos concubinarios, cum etiam lex ciuilis nullā mulierem secum habere, aut habitare permittat: si autē eontrarium prolatum fuerit, ab episcopatu prædictiatur, quia indignum se extendit officio. in auth. Episcopo. C. de Episc. & cle, & in corpore vnde sumpta fuit in auth. co. ti. colla. ix.

Vel alterius præminentia fuerit.

S V M M A R I V M .

- 1 Cardinales ab alio, quam a papa, & consilio simul distingi non possunt.
- 2 Papa licet omnia possit, intelligitur habito consilio cum fratribus.
- 3 Excommunicatio generalis quoruncunque cardinales nisi de eis fiat specifica mentio.
- 4 Generalis dispositio simpliciter prolata non comprehendit personas priuiliatas.
- 5 Constitutio, seu statutum quantuncunque sit generale, non continet personas, quæ non sunt de iurisdictione constituentis.
- 6 Papa etiam sine consilio potest ex causa deponere imperatorem.
- 7 Generali sermone non continetur persona priuilegiata.
- 8 Cardinalis publicus, & notarius concubinarius si monitus sit incorrigibilis, potest a papa, & consilio puniri.
- 9 Papasi sit publicus, & notarius concubinarius, an ligetur ista constitutione ita, quod possit accusari, vel deponi, vel saltē a papatu suspendi.
- 10 Integritas praesidiorum est salus subditorum.
- 11 Sermo generalis non comprehendit personam loquentis.
- 12 Superioris autoritas in dispositione censetur reseruata.
- 13 Autoritas superioris excusat a iuramento.
- 14 Papa omnes est iudicaturus: sea a nemine venit iudicandus.
- 15 Dens causas hominum voluit terminari per homines, sed causam Papæ suo iudicio reseruavit.
- 16 Papa de crimine sibi obiecto non cogitur stare iudicio alicuius: quia dominus eum iudicat.
- 17 Papa non potest se submittere iudicio iudicis secularis.
- 18 Papa si persistat in peccato debet moneri per euangelicam denunciationem a qua non liberatur.
- 19 Verba euangelica quibus dicitur si non audierit dic ecclesia. non intelliguntur in papa qui non potest indicari ab ecclesia militante, sed solum ab ecclesia triumphante.
- 20 Heresis propriæ loquendo dicitur solum in duobus casibus, quando quia male sentit de articulis fiduci, & sacramentis ecclesie.
- 21 Disputatio quæ simpliciter facit monitionem de heresi intelligi propriæ capidebet.
- 22 Papa pro crimen heresis si sit incorrigibilis potest deponi, & corrigit per concilium generale.
- 23 Papa in heresi potest convinci duobus testibus.

- 24 Pap. erans habet maiorem reatum quam ceteri: ideo sine spe venie conde vivi. iudic. est, ut diabolus.
- 25 Accusati de heresi si sint parati se corrigi, debent recipi ad purgationem, & mire fernatur per officiales nostri temporis, qui ignorantias recipere nolunt.
- 26 Pap. in tribus casibus tenetur obedire concilio generali.
- 27 Papa si esset publicus adulter, vel concubinarius, vel uxorem duceret & sic vniuersalis ecclesia pateretur scandalum si sit incorrigibilis habetur pro heretico.
- 28 Papa in quinque casibus potest ab alio iudicari.
- 29 Papa in dāo terras ecclesiae suis consanguineis si sit incorrigibilis potest a papatu deponi.
- 30 Papa non potest incidere in canonem lata sententiae nisi in casu heresis. gl. in d.c. quicunque.
- 31 Papa si sit suspectus de heresi quomodo contra eum debet procedi & cognitum conuocari.
- 32 Papa hereticus reputatur minor quo cunque catholico.
- 33 Papa in foro penitentiali subiicitur simplici sacerdoti.

Id est altioris aduerbiū, enim, emponit, i.alte, vnde p̄eminēo, p̄sum, antesto, quasi ante alios emineo a quo descendit. Istud nomen p̄minentia, & si referatur ad qualitates supra scriptas, non potest aliter intelligi secundum veram interpretationē nisi in archiepiscopis, vel cardinalibus, aut legatis vel Patriarchis: quia post papā in excellestia ultra omnes dignitates ecclesiæ Cardinales sunt maiores in p̄minentia: t̄quia ipsi simul cum papa omnes iudicant, nec ab alio quam a papa, & collegio cardinalium iudicari possunt: quia dicuntur caput ecclesiæ vniuersalis. clemen. ne Romani. de elect. & Bal. in l. cum multa. C. de bo. quæ lib. quia licet papa opinia possit, hoc intelligitur habito consilio cū fratribus, vt noratur in c.j. de transla. p̄sla. nec quicquam arduum facere potest sine dicto consilio, secundum lo. And. in c. antiqua. & in c. dilectus. de concess. p̄ben. vbi concludit quod in dispositione in qua simpliciter fit mentio de clericatu, vel dignitate non contineretur dignitas cardinalatus nec Episcopa lis, nisi de ea specifica fiat mentio. & istud dictum sequitur Nicolāus de milis in. §. cardinalis. vbi assignat rationem: quia dignitas: sed culmen dignitatis. gl. in c. 2. de p̄bend. in 6. ergo multo fortius idem erit dicendum in dignitate cardinalatus, quæ est maior episcopali subiiciens, quod ista verba clerici cuiuscunq; dignitatis quamvis sint generalia, & vniuersalia, tamen non continentur cardinales, nisi hoc exprimatur, vt ex pluribus tradit Barba. in consilio primo. colum. 29. in 1. vol. pro quibus facit dictum loā. monachi. in c. 1. de schismate tici. in 6. vbi dicit: quod in generali excommunicatione quorumcunq; non continentur cardinales nisi de eis fiat specialis mentio: quia generalis mentio non sufficit de aliqua persona quando requiritur specificatio. glo. in c. inquisitionis. de heret. in 6. Alexan. consi. 103. in 1. volu. & generalis dispositio prolata simpliciter non comprehendit personas priuilegiatas. gl. & Docto. in l. postquam liti. C. de pact. & dicit Bald. in d.l. omnes populi. & in l. fi. §. in computatione. C. de iure deliber. t̄quod constitutio, seu statutum quantumcunq; sit generale non comprehendit personas, quæ non sunt de iurisdictione constituentis. quod dictum sequitur Barba. in c. cum accessissent. circa finem, de const. sed cardinales absolute non sunt sub iurisdictione papæ: quia non ab eo solo: sed a concilio possunt distingi, licet Abbas in quadam questione incipienti, Episcopus, in 11. col. videatur tenere: quod papa ex potestate amplissima quam recipit a Christo, ipse solus etiam sine concilio potest ex causa deponere imperatorem, ita, vt non sit necesse conuocare concilium: sed Host. in c. 2. de clericis. non resident. sentit contrarium.

7 Præterea facit etiam, t̄quia in generali sermone non continetur persona priuilegiata, & in excelsa dignitate constituta. c. cum sit periculosum. de tent. exc. in 6. Petr. de Anch. cōl. 296. incip. pro clariori, & cōl. 298. incip. officialis. vbi dicit quod reg. cancellariæ, quæ annullat gratiam, in qua verus valor beneficij non exprimitur, non habet locum in gratia, facta cardinali: vnde tantum est eorum potentia, & authoritas, vt mortuo pontifice, eorum dignitas non decrevit, sed virescit, non confunditur, sed magis diffunditur, imo in eis tota authoritas ecclesiæ refunditur: qua de re papa in numero cardinalium se connumerat sicut imperator in numero senatorum: tales enim sub illa pontificali constitutione comprehendēti possunt, maxime quando in eis esset adeo publicus, & notorius quod vniuersalis ecclesia scandalizaretur, tunc si moniti essent in corrigibiles poscent a papa, & consilio distingi: quia eis oriens maius scandalum, quam in p̄latis inferioribus ex quo sunt magni consiliarii summi pontificis, quorum sapientia mundus regitur, & qui ex obscuris aperta faciunt illi ex toto orbe terrarum pauci ex multis singulares ex omnibus assumunt.

- 9 Nunc dubitari posset an papa ligetur ista cōstitutione, fīta si teneat publicam concubinam possit accusari, vel deponi, vel saltem a papatu suspendi, videtur quod sic, quoniam iustū est principem obtemperati sui legibus, præterea ista constitutio loquitur per verba generalia, & geminata quorum natura est omnes comprehendendi, ergo generaliter debet intelligi, vt papam comprehendat, argumen. l. de pretio ff. de publicia. in rem actio. quia verbo generali omnia continentur. c. sunt nonnulli. j.q. 1. & c. quicunque. 3 3. q. 2. & ratio est: quia quanto plus quis est constitutus in maiori dignitate delinquendo magis, & grauius deberet puniri, quam coeteri inferiores ratione mali exempli. c. cum magna de voto, & voti redempt. iuxta dictum Gregorij. in c. præcipue. 1. q. 3. dicentis: scire enim debent p̄lati, quod si vñquam peruersa perpetrent tot moribus digni sunt, quot ad suos subditos perditionis exempla trāsmittunt. quoniam t̄integritas p̄sidentium salus est subditorum. c. miramur. 6. 1. dist. Item facit: quia ista constitutio saltē quoad Deum parum, aut nihil differt a lege diuina, per quā prohibetur omnis fornicatio, & constat legem diuinam p̄ferendam esse humanis constitutionibus: ergo papa ligatur ista constitutione, quia legi diuinæ conuenit: cum ergo constitutio transierit in contractum efficitur irrevocabilis, secundum Iano. in c. in nostra. de iure iurant. ideo obligatur ad eius obseruantiam.
- 10 Alii fuerunt in contraria opinione dicentes, quod papa non ligatur sua constitutione: t̄quia sermo generalis non comprehendit personam loquentis. l. inquisitio. C. de solutio. l. si mercedem. ff. de actio. empt. & vend. & ibi gl. Barto. & Bal. & in l. qui insulam. §. fi. cum gl. ff. locati. Barto. in l. si quis legi ue rit. ff. de lega. 1. & in l. Paulus. §. sciente. ff. de pign. t̄ & in quacunque dispositione intelligitur reseruata authoritas superioris sicut in generali sermone non uidetur quis voluisse comprehendere ea quorum prolatione ipsi proferenti esset pœnalis, vel prohibita, vt dicit Bar. in l. codicillis. §. instituto. ff. de legat. secundo. & in l. fi. ff. ad municip. & notant Canonistæ in c. venientes. de iure iurant. gl. in c. constitutus. de rescript. ex quo insert. Oldr. cō fil. xcviij. incip. factum tale est, quod si Abbas cum capitulo iurauit non recipere monachos, ultra certum numerum, intelligitur, nisi superior contrarium suscepit, & idem tenet Cynus, & Saly. in l. fi. C. si contra ius, vel vti. publi. Pan. de Castr. & Doct. in l. fi. ff. qui satisfare cogantur dicunt, quod si debitor iurauit nullam exceptionem qui quennalem poterit illam opponere, nec incurret per iurandum: t̄quia semper intelligitur excepta authoritas superioris: ergo authoritas papæ in hac constitutione videtur exempta, & ita concludit Fely. in c. constitutus. de rescript. versi. authoritas papæ. vbi dicit quod a iuramento excusat authoritas superioris, & istam opinionem sequutus fuit Panor. in c. omnis vtriusque sexus. in v. col. versi. ex his soluit alia questione. de pœnitent. & remiss. patet ergo, quod papa non ligatur sua constitutione, nec etiam constitutionibus suorum prædecessorum sicut principes & imperatores qui suis legibus constitutionibus non constringuntur. l. princeps. ff. de legibus. & sic licet papa, vel princeps debet vivere secundum leges tamē non constringitur, nisi ex debito honestatis, vt notatur in l. digna vox. C. de legibus. vnde cludendum videtur papam pro publico, seu notorio concubinatu non esse puniendum pœnis huius cōstitutionis, t̄quia qui omnes iudicaturus est, a nemine iudicandus est, vt in d.c. capit. 40. dist. t̄quia causas hominum Deus voluit per homines terminari: sed causam papæ suo iudicio reseruavit.
- 11 c. aliorum. 9. q. 3. t̄ & ideo de criminis contra eum objecto non cogitur stare iudicio alicuius. gl. in c. si quis pecunia. 79. dist. sed excipere poterit contra accusantem: dominus est, qui me iudicat, nemo enim iudicabit primam sedem, neque ab Augusto, ab omni clero, nec a regibus, nec a populo iudicabit: quia facta subditorum iudicantur a nobis: nostra vero iudicantur a domino. in c. nemo. & in c. facta. 9. q. 3. t̄ nec papa potest se submittere iudicio iudicis secularis, quamvis possit submittere iudicio iudicis inferioris. c. nos incompetenter. 2. q. 7.
- 12 Nec refragari potest dictum Panor. in capit. propoluit. de concess. p̄bend. dum dicit quod si papa sit criminofus vel persistens notorie in peccato mortali debet moneri per denunciationem euangelicam, de qua habetur Matthæi. 18. & in c. si peccauerit. 2. q. 1. & in capit. nouit. de iudi. quibus respondet Host. quod in d.c. proposuit. quem refert, & sequitur Decius in consilio, quod edidit Pitis pro christiansimo Ludouico Francorum rege, vbi dicunt, quod si papa persistat in peccato poterit admoneri iuxta regulam euangelicam, a qua non est liberatus, & hoc quantum ad primam partem regulæ, in qua dicitur si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum. t̄ Sed quantum ad aliam secundam partem regulæ, in qua dicitur si non audierit, dic ecclesiæ, talis secunda pars non intelligitur in papa, quia ut dixi ab ecclesia militante.
- 13 Trac. Tom. xj. X 3 tante

Bermon. Chouer. De publ. concub.

tante non potest iudicari: vnde dicunt, quod illa verba, dic ecclesiæ intelliguntur de ecclesia triumphanti, & cœlesti a qua duntaxat iudicari potest: vt in d. ca. si papa. vnde quaque ergo virgin dubia: or videamus, quæ sit magis verior opinio in pūlo iuris.

- Breui ter si agatur in crimen hæresis quod propriæ dicitur
 19 in duobus casibus tantum. † Primo si quis aliter sentit de arti culis fidei, quam sentiat Romana ecclesia . capit. hæc est fides. vigesimaquarta quæstione prima. secundo quando quis male sentit de sacramentis ecclesiæ, cap. ad abolendam. de hæreticis. & ita concludit Panormit. post Hostien. in c. firmissime. de hæreticis. † & ideo lex, vel dispositio quæ simpliciter facit mentionem de hæresi debet intelligi propriæ: quia verba propriæ intelliguntur secundum Barto. in l. ita vulneratus. s. t. ad legem Acqui. † tunc papa pro illo crimen si sit incorrigibilis potest deponi, & corrigi per concilium generale: vt habetur in di-
 20 Etio capitu. si papa. † & hoc casu possit conuinci duobus testi- bus, glo. in cap. præf. secunda quæstione quarta, quam Panor. reputat singul. in cap. cum esles. de test. & in hoc est deterioris cōditionis, quam sint prælati & cardinales: † quia in papa rea-
 21 tus est maior, quam in alijs. Ideo sine spe venia condamnandus est vt diabolus: vt ibi dicit glo. vt legitur de Ioanne papa xxij. qui propter simoniā depositus fuit: q̄ decisio procederet vbi papa esset partinax, & nollet se corriger alias si ipse, vel alijs inferior sit paratus se corrigi, non debet deponi. d. c. ad abolendam: nec debet de hæresi damnari. c. dicit Apostolus. vigesimaquarta quæstione tertia. sic fecerunt multi Romani pōtifices, qui infamati iniuste de certis criminibus se purgaue-
 22 runt, prout fecit Sextus Damasus Petrus Gregorius, qui corū innocentiam purgauerunt in capit. mandatis. secunda quæ-
 23 stione quinta. cap. Petrus. secunda quæstione septima, quos est retent Romanus consilio quingentesimo duodecimo incip. beatissimus pater. quæ iura videntur facere contra iudices ecclæsiasticos: qui accusatorum de hæresi vel alijs criminibus nolunt recipere purgationes: licet sint parati se corrigi, nec eos audire in suis innocentij, & idem tenet Gulielmus de monte ferrato. in commento pragmaticæ sanctionis, vbi po-
 24 nit tres calus, † in quibus papa tenetur obedire generali conci-lio. primus in pertinentibus ad fidem. secundus in pertinentibus ad extirpationem hæsimatis, c. si duo. lxxix. dit. in c. tertius in pertinentibus ad generalem reformationem ecclesiæ, vt etiā notatur in d. c. si papa.

- Vos autem ampliate procedere istud vt non solum habeat locum in crimen hæresis, verum etiam in alio crimen per quod vniuersalis status ecclesiæ pateretur scandalum: quo ca-
 25 su si crimē esset publicum, & papa nollet corrigi, haberetur, p̄ hæretico: † vnde si esset publicus adulter, vel notorius concubinarius, vel vxore duceret, put duxit nouissime Sæbergensis Episcopus qui ducendo vxorem, ecclesiam suam scandalizauit. isto casu papa accusari posset. glo. in dicto ca. si papa. quæ communiter approbatur per Panor. in c. significati. de elect. & in quadam sua disputatione incip. Episcopus. in fine secun-
 di dubij. vbi dicit, quod totus mundus obseruat illam glos. q̄ ex pluribus firmat Romanus conti. quingentesimo vigesimo octavo incipien. quæstio, quam etiam sequitur Decius in præ-
 26 allegato contilio: † vbi ponit quinque casus, quibus papa ab alio iudicari potest: imo fortius tenet Panormit. in capitu. cū venient. quarta col. de iudic. quod papa potest deponi si in dando terras ecclesiæ suis cōtanguineis esset incorrigibilis, & dictum refert Fely. in captu. ad audientiam. in princ. de rescri. & in dicto ca. quæ in ecclesiasticis. quos refert & sequitur Frā. de Ripa in tractatu de peccate: dicunt tamen theologi, quod papa non potest accusari, nec etiam de quolibet alio crimi-
 ne: licet notorio, sed duntaxat de hæresi: quia propriæ symo-
 nia non dicitur hæresis, nec alia crimina quia nō concernunt articulos fidei vel facta ecclesiastica, vel saltim generalem cō-
 27 stitutionem concernentem etiam fidem nostram, † vnde pa-
 28 ppa non potest incidere in canonem latę sententiæ nisi in so-
 lo casu hæresis, peccat tamen mortaliter si communicat cū excommunicato nisi in illis quæ spectat ad eius correctionem, sed quilibet alius bene incidit in excommunicationem non per sententiæ excommunicationis, sed per sententiæ cano-
 nis, vt notatur in c. quicunque. i. 1. q. 3. glo. ibi exponit verbum quicunque, scilicet alius quam papa: ex quibus appetet quod si crimen sit adeo notorium quod per illud totalis status ecclæsiæ scandalizatur, tunc papa potest accusari, & ab vniuersita-
 li ecclesia iudicari.

- Videamus nunc incidenter quid si papa suspectus de hæ-
 29 resi ita quod talis suspicio nō possit dissimulari sine magno scā-
 dalo fidei, quomodo contra eum procedi debet: canonistę, &
 theologi videntur variij, vide Turre cremata post Archidia. in
 30 d. c. si papa. † dicit, quod primo per reverendissimos debet re-
 quiri per publicam contentionem christianæ fidei vt talem in
 famiam a se abiiciat: & si papa hoc recusauerit facere, isto ca-

su esset requirendus quod vniuersale congregetur conciliū: & si hoc facere postposuerit, debet ad minus præstare au-
 thoritatem dictum concilium congregandi ad finēs inquirendi, vt si illa, quæ obijciuntur papæ sint vera, Quod si omnia prædi-
 cia recusauerit domini cardinales in quibus tanta est authori-
 tas, de qua supra seci mentionem, poterunt congregare &
 conuocare prælatos ecclesiæ, qui inquirent, an vera sit iuspi-
 cito hæresis contra papam vel non: & si hoc domini Cardina-
 les facere postpoluerint, isto casu imperator & prīcipes chri-
 stiani quibus commissa est defensio ecclesiæ hoc posse: ut fa-
 cere: & vbi hoc non facerent prælati similiter possent se ipsos
 cōgregare, sicut factum est tempore Marcellini Papæ, vt habe-
 tur in c. nunc autem. 2. 1. distinet. qui prælati sic congregati de-
 bent requirere papam vt talem congregationem autho rizeret,
 prout Symachus papa: Quod si papa noluerit præstare autho-
 ritatem prælati sic congregati, poterunt procedere ad inqui-
 rendam veritatem. Si verum sit de quo papa publice inf. ima-
 tur licet ipse contradicat.

Quæritur nunc qua authoritate hoc facient prælati ex quo superior contradicit: respondetur quod authoritate iuri. id. c. si papa. & ibi dicit Doctores, quod in calu hæresis conciliū vniuersale solum videtur esse competens: & sic congregatis facta debita requisitione recusaret præstare authoritatē in di-
 cit congregationi ipsum ius intelligitur dare, alia prouisio
 iuris est frustratoria quæ disponit, quod in crimen hæresis
 concilium potest papa iudicare, vel hæreticum declarare. Sed
 quid si prælati per eorum inquisitionem reperierint, quod in
 veritate papa erat hæreticus: vel contra eum erat vehemens
 suspicio? tunc isto cōcilium per veras, & sanctas scripturas de-
 bet papæ demonstrare, quod illud quod tenet est hæresis, &
 31 quod talem hæresim publice confiterido, tq̄ papa hæreticus
 reputatur minor quocūque catholico saltim in eo, quod est
 hæreticus. glo. in c. Acatius. in verbo in hæresim. 2. 3. q. 1. & indi-
 late vel intra terminū sibi præfixum errorem suum abiure-
 rit, nihil est quod vlerias contra eum concilium possit face-
 re. d. c. si papa. & in quantum papam pro lapsu dicit hæresis
 nouerit se esse reum per confessorem spiritualem cui in illo
 actu subiicitur, & ex sententia sui confessoris ligabitur. gl. in
 capitu. nemo. 9. quæstio. 3. iuxta suam conscientiam faciet si-
 bi prouideri de pœnitentia salutari, vt in d. capitulo. cum au-
 tem. † quia in foro pœnitentiali papa subiicitur simplici sacer-
 doti. glo. in capitu. fane. in verbo terminandam. extra de offi-
 & porestate iudi. deleg. Sed per hoc non credo quod confessio
 ri tollatur arbitrium imponendi pœnitentiam quam iuxta
 qualitatem personæ & delicti fuerit arbitratus, ex quo pœni-
 tentię, vt superius dixi, sunt arbitriæ. Quod si papa errorem
 suum reuocare recusauerit, isto casu concilium poterit con-
 tra eum duplice procedere, uno modo, vt a papatu depo-
 natur, ex quo reperiatur pertinax, & incorrigibilis: Alio modo
 absque reali depositione procedet concilium, & declarabit quod talis sic in hæresim lapsus, amplius de papatu nō se intromittat.

Qui.

S V M M A R I V M.

- 1 Relatum, quandoque declarative quando restrictive et alijs varis modis in iure accipiuntur.
 2 Relatum quis vel qui se refert ad substantivum qualificatum, & intellegitur facta relatio cum omnibus suis qualitatibus, & sic ista constitu-
 tio non extenditur ad Abbatissam.

- 1 Scilicet clericus. Relatum istud † declara-
 & alijs varis modis sumitur, quos ponit Lucas de Penna in l. vnica. de castrensi omnium palatinorum peculio. libro 12. C. & sic ita relatum, qui, quod est masculini generis, restrin-
 git, & declarat quod antecedenti, hoc est, in verbo quicunque papa tantum sentit de masculis, & non de foeminis: licet non fuisset apposita dictio, clericus. l. a filio. § fina. & ibi Bart. ff. de alimento. & cibar. legat. & l. omnes ff. ad Trebellia. l. ea ta-
 men adiectio. ff. de legat. tertio. & Alexand. et consilio 29. in-
 cipiente, quoniam abunde in primo volumi. & est summa declaratio ad regulam quæ in l. diuus ait: p̄sonitur. ff. de iure sci. in qua dicitur quod masculinum concipit foemininum:
 2 Nam istud relatum quis vel qui, se refert ad substantivum qualificatum. d. l. cunctos populos. & ibi Bartol. & in l. si quis seruum. §. t. ff. de leg. secundo. & relatio ad præcedentia, inclu-
 ligitur facta cum omnibus suis qualitatibus: vt ibi notat Ale-
 xander. ergo videtur quod ista constitutio tamquam pœnalis nō
 extendatur ad Abbatissam persistentem in publico concubi-
 natu; vnde calus ille ranquam obmissus remanset in disposi-
 tione iuris communis.

Præsentium

Tractatum Tom.XI.

164

Praesentium notitiam, quam habere presumatur post duos menses post earundem publicationē.

S R M M A R I V M.

- 1 Clericus presumitur habere notitiam huius constitutionis altero de quinque modis.
- 2 Publice fieri dicuntur: que sunt in synodo vel in acongiis ecclesie parochialis.
- 3 Fama publica sufficit ad sciendum edictum fuisse publicatum.
- 4 Decretum superioris sufficit etiam ignorantes.
- 5 Scientia constitutionis principis presumitur a nobis mensibus elapsis.

Quadrupliciter secundum Alberic. *huc notitia* potest peruenire & presumitur peruenisse ad clericos: primo per proprium, aut aliorum auditum. si publicationem praesentiis constitutionis audierint: quia est scire dicimus, quod ab aliis audiuius: secundo, per visum ut oculariter interfuerunt negotio, & videant publicationem, ut dicit text. in capitulo. hoc videtur. vericulo. aut oculis suis conspici. 22. quæstio. v. tertio, si publicatione receperint literas a talibus personis, quibus fides, solo verbo, & sine literis esset adhibenda: quarto si publicatio fuerit facta iudicialiter, prout solent fieri dictim in parlamentis, & aliis curijs regijs: quinto, si publicatio facta fuerit synodo maxime ad illos, qui tenentur interesset vel in acongiis: quia illa que sunt vel dicuntur in acongiis ecclesie parochialis multis adstantibus dicuntur publice terti, ut habeatur in clemenc. s. si vero de foro competet. ergo in praedictis casibus notitia ad clericos presumitur peruenisse: item fama publica, quæ sola sufficit ad sciendum edictum fuisse publicatum ad hoc ut constitutio superioris obseruetur. gl. quæ ibi notat Abbas in capi. primo. in verbo publice: de poitulat. prælato. item & alia ratione quia decretum superioris afficit etiam ignorantes. c. j. de concess. præben. in 6. & ibi hoc notat Petr. de Anch. in quarto notabili. & in clemenc. i. in nono notabili. de appel. t. quia etiam de iure elapsis duobus mensibus scientia constitutionis principis presumitur ad hoc ut clerici teneantur poena huius constitutionis, quæ fundatur super presumptione: ideo non est necesse, quod publicatio peruenire ad aures singulorum. c. quod discitis. i. 6. dist.

In ecclesiis cathedralibus factam.

S R M M A R I V M.

- 1 Dicitio in, de sui natura denotat intrinsecitatem.
- 2 Ecclesia in larga significatione, comprehendit hospitalia que dicuntur loca ecclesiastica.
- 3 Testator si relinquit pecuniam erogandam in ecclesiam sufficit quod erogetur in pauperes Christi.
- 4 Legatum simpliciter factum ecclesie, cui ecclesia videatur esse relictum.
- 5 Porticus quid dicatur, & an continetur appellatione domus remissive.

Ergo per argumentum a contrario sensu videtur suisse de mente papæ quod talis publicatio non debeat fieri extra ecclesias cathedrales propter distinctionem. cuius natura denotat intrinsecitatem. i. s. in flumine. ff. de fluminibus. q. est verum nisi ecclesia esset destructa, vel esset aliud impedimentum propter quod ista constitutio publicari non posset: quia tunc possit fieri in alio loco congruo. glo. in cap. sicut. in verbo necessitas. & in capite. concedimus, de consecra. dist. i. papa hic subiicit cathedralibus: t. quia iste terminus ecclesia absolute positus sine adjuncto saltum in larga significatione comprehendit hospitalia, ut tener Geminianus in ca. cupientes. s. j. de elec. in 6. & Rochus de Curte. in trac. iuris patro. in s. in ecclesia. qui allegat Fed. de Senis dicentem hoc in cōs. 11. vbi dicit quod hospitale appellatur locus ecclesiasticus. Aliq[ue] ecclesia cōtinet appellatione pauperum, ut notatur per illum tex. in c. re latum, de test. vnde infert Alex. conf. 104. in 4. vol. t. q. si testator reliquerit pecunias in ecclesiam erogandas, sufficit quod ero gentur in pauperes Christi. t. sed quod simpliciter fuit factū ecclesie videatur relictū. videtur Auferriū dec. 56. q[uod]q[ue] & ista publicatio q[uod] sit in ecclesiis cathedralib. sit dupl[er] vno mā respectu illorū qui sunt de corpore ecclesie, alio mō respectu aliorū qui sunt extra. & ista solet reg[er] fieri in synodis que sunt in ecclesiis cathedralibus. Idē dicendū est si publicatio fuerit facta in septis, vel claustris, vel cemiterio, vel porticu dictę ecclesie contiguis: quia illa loca ex quo sunt contigua videtur de continentib. & coherentibus ecclesiæ, ideo in odiū delicti h[ab]et locum dispositio huius constitutionis. t. quid autem dicatur

porticus, & an porticus comprehendatur appellatione domus, & an factum in portico ecclesie videatur esse factum in ecclesia. videtur quæplene scripti in repet. l. liberorum appellatione. ff. de verb. & rer. signifi. in. in q. 37.

Quam ipsi dioecesani omnino facere teneantur.

S R M M A R I V M.

- 1 Dioecesani appellatione intelligitur tantum de Episcopo.
- 2 Ecclesia in diocesi existentes sunt subiecta Episcopo de iure communis, nisi probentur exempta.
- 3 Beneficia omnia diocesis presumuntur secundaria de iure communis, nisi probetur regularia seu monachalia qua solum ex duobus probari possunt.
- 4 Capitula exempta possunt suis subditis constitutionem istam promulgare.

Id est, Episcopi, vel eorum vicarij tantum: sed videtur, quod etiam intelligatur de alijs inferiorib. prælatis, qui in eorum monasterijs habent subditos, & exemptos qui nō tenentur venire ad synodum & ad ecclesiam cathedralem: item videtur, quod alij simplices sacerdotes possint facere hanc publicationem, quia appellatione Episcopi venit presbyter. capitulo. legimus. 83. distinctione. & hoc tenet Speculat. in titulo. de instrumento. editio. §. nunc vero, versiculo. 77. vos autem dicatis contrarium: t. quia appellatione dioecesani intelligitur solum de Episcopo. gl. in cle. i. in verbo dioecesani de iure pat. nec de alio dioecesano, quam de Episcopo intelligi potest propter suam iurisdictionem, p[ro]derando vera cathedralibus ecclesiis que non possunt ad alium prælatum inferiorem referri, maxime; t. quia omnes ecclesiæ in dioecesi existentes sunt subiecta Episcopo de iure communis, nisi probentur exempta. c. si quidam. & c. decretum. 10. q. j. & in c. omnes basilice, i. 6. q. 7. sicut dicimus, t. quod de iure communis oia beneficia sunt secularia, nisi probentur regularia, vel monachalia, que tantum ex duobus probari possunt secundum Romanum. consil. 32. primo per fundationem, secundo quod talia beneficia per monachos, vel regulares fuerint recta per quadraginta annos. vos autem addatis predictis, t. quod capitula que omnino sunt exempta a dioecesano possunt suis subditis promulgare hanc constitutionem, & ad hoc tenentur p[ro]cile: quia verbum, teneatur, importat preceptum, & necessitatem, ut habetur in cle. exiui de patadiso. §. item ordo. de verb. signifi.

Postquam presentes ad eorum notitiam peruenient, fuerit publicus concubinarius.

S R M M A R I V M.

- 1 Clericus concubinarius ante istam constitutionem erat ipso iure suspensus ab officio, & beneficio.

Hic incipit ponere primam poenam clericorum publicorum concubinorum: sed videatur, quod ista constitutio nihil addat, sed sit superflua: cum alias de iure clericus publicus concubinarius debebat priuari beneficio, ut in terminis tenet Panormit. quem communiter sequuntur doctores per illum text. in capitulo. ex parte. in verbo publice fornicariam haberet. in 3. notabili. extra de testibus. qui allegat tex. in c. nullus. & c. præter. 32. dis. t. & clericus publicus concubinarius ante istam constitutionem erat suspensus ipso iure ab officio, & beneficio, & ista est communis opinio secundum Panor. in cum non liceat. ver. isti secundum communem opinionem sunt ipso iure suspensi. extra de prescrip. ergo de nouo nihil fuit additum; respondetur, quod ista constitutione plura coniunctim addit, que in corpori iuris erant dispersa, ut infra dicam in versi. publici autem.

A perceptione fructuum.

S R M M A R I V M.

- 1 Concubinarius an suspendatur a pensione sicut a fructibus.
- 2 Pensiones dicuntur fructus ciuiles, & appellatione fructus continetur.
- 3 Constitutio que facit mentionem de fructibus continet pensionem in odium delinquentis.
- 4 Clericus an in impetracione teneatur facere mentionem de pensione.
- 5 Collatio beneficiorum continetur appellatione fructuum: quia est in bonis & fructu mensa episcopalis.
- 6 Capitulum sede vacante non potest conferre beneficia pertinentia ad solam prouisionem Episcopi.
- 7 Episcopus suspensus a fructibus sui episcopatus ita etiam videtur suspensus a collatione beneficiorum, & a iure representandi, & eligendi.

Trac. Tom. XI.

X 4

No.

Bermon.Chouer.De pub.concub.

- Notus concubinarius licet possit suspendi a fructibus poterit tam ex eligi, & beneficium acquirere tempore suspensionis.
 9 Pene maleficiorum veniunt appellatione fructuum.
 10 Concubinario suspenso an debeat relinquere fructibus ne egeat, & fame pereat.
 11 Suspensus & excommunicatus equiparantur relegato.
 12 Male meriti publica egestate debent laborare.
 13 Clericus finito tempore suspensionis an possit repeter fructus medio tempore substractus.
 14 Distributiones quotidiana, & mortuaria, sine uniuersaria non computantur in valorem beneficij.

DE quatuor hic dubitari potest, primo tan
tum notius concubinarius su
spendatur a pensione, sicut a fructibus beneficij concludite, quod sic, quia pensiones habentur loco fructuum, qui propter beneficium percipiuntur: & ratio suspensionis habet locum in utroque casu, scilicet, ut clericus retrahatur a concubinatu per subtractionem prouentuum ergo in utroque debet esse eadem dispositio: tamen quoniam pensiones dicuntur fructus ciuiles, & appellatione fructuum continentur, ut tradit Bal. in l. si traditio. C. de actionibus empti. & vend. vbi dicit, quod si quis in libello petat fructus in tali petitione comprehenduntur pensiones: fidem etiam si constitutio, vel statutum faceret mentionem de fructibus, ut in casu praesenti continerentur pensiones taliter in larga significacione, & in odium delinquentis, ut notant Anto. de Butr. & Imo. in c. cum dilectus. de consuetudine. & hoc tenet Alexan. consil. clxxxij. incip. in causa, & lite vertente in secundo volumen. fortificantur per dictum Innocentij, & Hostien. in c. postulati de rescriptis vbi dicunt quod de pensione perpetua constituta iure beneficij deberet fieri mētio in impetratio, alias gratia redderetur subreptitia: secus si ageretur de pensione constituta a laico quamvis authoritate Episcopi tamquam pro titulo beneficii: quia de tali pensione non tenebatur clericus facere mentionem: quia non est beneficium, sed moritur cum persona ut tradunt Domini de Rota in decisione. 210. sub ti. de rescripto gratiosis. in antiquis. Idem dicendum est de collatione beneficiorum: tamen illud includit appellatione fructuum cum dicatur esse in bonis, & fructu mensæ Episcopalis, ut notant Canonistæ per gl. in ca. cum olim. de maior. & obed. quæ est singulare hoc quod sede vacante, capitulum non potest conferre beneficia pertinentia ad solam prouisionem Episcopi, quam sequitur Ioannes Andræ in capitulo primo. ne sede vacante, & Philippus Francus. in c. bonæ de appellat. & rationem assignat gl. in dicto. c. cum olim. quia omnes fructus & iura Episcopatus debent fideliter reseruari successori: item alia ratione quia colloquio beneficiorum dicitur donatio: quia licet Episcopus teneatur conferre beneficium non tam tenetur conferre certe personæ, ut notat gl. in c. relatum. de præbend. & in c. quamvis in verbo pensione. eodem titulo. in sexto. ergo capitulum sine consensu prelati non potest alienare talem collationem sicut non potest alios fructus distrahere: 7 Tpatet ergo quod Episcopus qui suspenditur a fructibus sui episcopatus: ita videtur suspensus a collatione beneficiorum sicut clericus a perceptione fructuum, & pensionis: fructuum, & pensionis: idem dicendum est in iure presentandi, vel eligendi: quia omnia ista iura sunt fructus, & appellatione fructuum continentur, ut tradit Romanus consil. 249. vos autem tam aduertite quod licet in casu huius constitutionis clericus notius concubinarius possit suspendi a fructibus suorum beneficiorum: tamen poterit tam eligere, & eligi, & acquirere beneficium durante tempore suspensionis quod est summe notandum secundum canonistas in c. cum dilectus. de consuetudine & ratio est: quia ista non est vera suspensio: sed quædam bonorum substractio in poenam, quod secus est si clericus esset simpliciter suspensus a beneficiis sine alia determinatione: quia suspensio non esset restricta ad certam ecclesiam: isto casu decisio canonistarum supra. allegata non haberet locum, & idem dicendum est de poenis maleficiorum quæ veniunt appellatione fructus: vnde ab illis similiter clericus publice concubinarius videtur suspensus: quæ autem continetur fructuum reddituum, prouentuum, obuentionum, & emolumentorum videte Bal. in l. videamus. ff. de v. sur. & glo. in cap. generali. de electio. in sexto. & gl. in clem. statutum. eodem titulo, & Innocent. in cap. pastoralis. versic. prouentus. extra de donatione.

Secundo posset dubitari an clericu concubinario, cui fructus sunt suspensi debeat relinquere illis fructibus ne egeat, & fame pereat: tamen videtur, quod sit habenda ratio ne cogatur mendicare c. diaconi. 93. di. arg. l. inter eos. ff. de re iudica. quia est deposito interdum prouidetur. ca. studea. l. distinctione. Præterea suspensus, & excōicatus equiparant relegato, sed ad ipsos relegato non subrahuntur bona nisi hoc in sententia exprima

tur per l. deportatorum. C. de poenis. ego autem puto contrarium, quod immo clericu suspensio propter concubinatum de talibus fructibus non est subueniendum. gloss. in c. pastoralis.

12 in verbo subrahant. de appellatio. tamen quia male meriti publica egestate debent laborare. l. bona fides. ff. depositi. & sic durante suspensione nihil debet attractare de beneficio ecclesiastico, & in hoc equiparatur excommunicato, qui non est priuatus in totum: sed solum pro tempore, & hec decisio limitatur nisi suspensus esset in articulo mortis, vel in alia extrema necessitate quo casu esset ei subueniendum fm iura in omnium allegata maxime si non haberet alia bona nec cogat in opprobrium cleri mendicare ubi autem clericus esset suspensus propter contumaciam, & sic propter istum casum non esset ei prouidendum: quia comparando posset sibi prouidere. notat Abbas in præallegato capi. pastoralis. S. verum. coll. penultima.

13 Tertio posset dubitari, tamen an finito tempore suspensionis de iure possit clericus repeter fructus medio tempore subtractus gl. in dicto. c. pastoralis. distinguit, quod aut suspensio erat facta iniuste, & runc potest per text. in argumentum in l. ex causa desertionis. ff. de re milita. Vbi dicitur, quod si miles propter desertionem fuerit reiectus a militia, & postea apparuerit desertionem non sive veram debet medijs temporis recipere stipendia cui addite tex. in c. quia diuersitatem extra de concessione præbend. si vero iuste fuerit suspensus eo casu non poterit petere fructus medijs temporis, ut est casus in argumentum in l. cum allegatis. de re milita. libro. duodecimo. C. alias facilitas venia præberet delinquendi incentiuum quod esse non debet. c. est iniusta misericordia. 23. q. 4. & sic fructus percepiti tempore suspensionis suspenso non restituuntur sed ecclesiæ applicantur. secundum Innocentium in c. ex insinuatione de appellationibus. & dicetur in versicu. quos suus superior in fabricam.

Vltimo dubitari posset, cui applicabuntur isti fructus pro tempore suspensionis respondet, quod si consistant in distributionibus quotidianis debent applicari alijs clericis adfidentibus, diuinis, quia illæ dantur ratione certi ministerij, scilicet his qui interfunt diuinis, illæ enim non sunt de corpore beneficii, nec sub illo compræhenduntur: prout notatur in c. vnico de clericis non residentibus. in sexto. & in c. cl. de præben. & distributiones quotidianæ sunt aliud, quæ illud, quod datur ratione præbendæ, ut notatur in f. S. fina. S. in illis. de cōcessione præbend. in sexto. quibus addite, quod si quis impetraret beneficium, usque ad certum valorem in tali summa non computantur distributiones quotidianæ: quia illæ non augent corpus præbendæ: sed debentur propter operam personæ, ut est casus in argumentum in l. i. versi. sed magis operam beneficij loco. ff. si mens. fals. mens. dixerit. vt in terminis tenet Oldrad. in consil. cxvij. in titulo de præben. & verborum significatio. idem tenent domini de Rot. decisi. cxxxij. in titu. de rescripto. gratio. in nouis, & etiam Joann. Andræ. in additionibus ad Spec. de concessione præbend. in versiculo demum quærebatur. vbi concludit, tamen quod distributiones quotidianæ, & mortuaria seu anniversaria computantur in valorem beneficij: si vero tales fructus sint de per se distincti isto casu debent converti in utilitatem illius ecclesiæ a qua clericus suspenditur: ut est casus in c. penul. versi. in utilitatem eiusdem extra de clericis non residentibus.

Omnium beneficiorum suorum.

S V M M A R I V M.

- 1 Dispositio. c. secundi de præbend. in sexto non habet locum in episcopatibus. abbatibus & aliis dignitatibus electiis.
 2 Papa in episcopatibus non habet plenitudinem potestatis nec episcopos deponere potest sicut ceteros beneficiatos.
 3 Hospitalia præceptoria præsumonia an veniant appellatione beneficiorum.
 4 Beneficia cognoscuntur esse ecclesiastica ex quatuor.
 5 Capella vel altare quod datur in titulum comprehenditur appellatione beneficiorum.

Dapa in hac constitutione omnia beneficia comprehendere voluit licet alias de iure communi non compræhenderentur triplici ratione prima propter dictio omnium, quæ est vniuersalis affirmativa & omnia includit. l. Julianus. ff. de lega. 3. & l. a procuratore. C. mandati: secunda ratio, quia superius papa voluit includere omnes personas in quacunque dignitate etiam pontificali, existentes ergo multo fortius voluit includere quæcunque beneficia etiam pontificalia: tertia ratio, quia hac constitutio inducta fuit

Tractatum Tomus XI.

165

suit contra clericos concubinarios in odium criminis ratione cuius a propria natura verborum receditur: & ideo est stricta significatione vocabuli beneficiorum appellatione non comprehenditur Episcopatus, vel Abbatia, vt ex pluribus firmitat Lapis allegatione. 84. in titulo de concess. præbendis. nec etiam dispositio capi. secundi de præbend. in sexto. qua causa uetur, t̄ quod beneficia vacantia in curia alius, quam papa conferre non potest, non habet locum in Episcopatib. Abbatiis, aut alijs dignitatibus electiis, quarum prælati in Romana curia mortui sunt: quia in eis erit locus electioni & non provisioni sedis Apostolicæ. glossa est sing. in præallegato capitulo secundo. in verbo dignitatum. quæ expreſſe dicit, quod Nicolaus tertius, ita fuit interpretatus in ecclesia Bracharensi, & sic libera & plena dispositio dignitatum, personatum ac aliorum beneficiorum ad Romanum pontificem ex plenitude suæ potestatis noscatur pertinere. cap. licet. de præbend. 2. in sexto. tamen secus est in Episcopatibus. t̄ vnde non potest omnes Episcopos deponere sicut cœteros beneficiatos: quia Episcopi tenet locum Apostolorum. & ex hoc turbaret universalis status ecclesiæ secundum glossam communiter approbatam in cap. per principalem. nona quæſtione tercia, nec est appellatione beneficiorum dioecesis veniunt exempta, vt tradit Fely. in c. graue. de offic. ordinarij. nec etiam stricte loquendo comprehenditur præbenda, secundum Canonistas. in causa postulasti. de reſcriptis.

Tamen predictis non obſtantibus dicite quod hic papa intellexit de omnibus beneficijs cuiuscunq; ſint dignitatis, vel qualitatis, vnde præbendæ, dignitates, vicariæ, & hospitalia continentur appellatione beneficiorum, quod verum eſt in caſu huius conſtitutionis: ſed in literis gratioliſis confeſſis ad beneficia non conterentur hospitalia niſi de illis fieret mentio. quod dictum notat Roma. confil. 32. ſed in alijs literis talia hospitalia ſi ſint conuerta conſerri clericis in titulum perpetui beneficii includerentur appellatione beneficiorum alias ſecus: quia tunc venirent pōtius ſub nomine officii. glo. in clement. men. diſpendiosam. in verbo beneficijs ecclesiasticis. extra de iudiciis. t̄ item preceptorij, prioratus, & administrationes temporales, ſecundum ſubiectam materiam veniunt ſub appellatione beneficiorum, quia in latifima significatione iſte terminus beneficiorum ſumitur pro temporalibus, & commendatitijs beneficijs. Corneus confi. lxvi. incipiente, placet. in tertio vol. & ratio eſt: quia late, & impropicie loquendo commenda videtur præbere titulum, ſecundum glossam, quā ad hoc notant Canonistæ. in c. nemo. de elec. li. 6. Ex quo infertur, quod ſi papa reſeruauit diſpositioni ſuæ omnia beneficia vacantia in curia talis reſeruatio trahitur ad preceptorias: ergo ſic dicendum eſt in caſu iſto propter diſtionem omnium, quæ habet ſignum vniuersale: ideo omnia beneficia includit. cap. ſi Romanorum. xix. diſt. & in c. ſolit. de maiorita. & obedien.

Præterea ſub denominatione beneficii includerentur etiā præſtimonia: quia licet præſtimonium habeat ſeparatas qualitates a natura aliorum beneficiorum: tamen habetur loco beneficij ecclesiastici. Panor. con. xlviij. incip. illud de iure quæritur. in 2. vol. vbi dicit quod beneficia cognoscuntur eſſe ecclesiastica. ex quatuor, t̄ primo quando de illis non potest fieri prouisio de iure communi, niſi per Episcopum, vel alium prelatum ecclesiasticum, licet quandoque preſentatio pertineat ad laicum. Secundo quando non potest prouideri niſi clerico. Tertio, quando habet aliquid spiritualitatis annexum, vel cui adnectitur. Quarto quando prouidetur pure, fine pacto, vel conditione, & pro aliquo commodo temporali, alias committeretur ſimonia: ſed an talia præſtimonia in larga, vel ſtri. & significatione contineantur appellatione beneficiorum, videte Nicolaum de Milis in ſ. beneficiorū autem appell. ſic etiam in ampla significatione comprehendetur penſio, a qua clericus propter notorium concubinatum ſuſpenderet, aliter fieret fraud huic conſtitutioni: qui beneficiati ut concubinatu non puniantur, renunciarēt ſuis beneficijs reſeruatis frumentis pro penſione. vnde conſtitutio iſta redderetur illuforia.

t̄ Præterea altare vel capella quæ datur in titulum includere appellatione beneficiorum: vt eſt gl. magistralis in clementina ſi beneficiorum. in prima glossa. circa finem extra de decimis. quæ dicit, quod altare, vel capella dicitur beneficium ecclesiasticum, ex quo ita fuit ordinatum per Episcopum, vt in ſpecie tradit Decius confilio ccix. incipiente in caſu proposito. in ſecundo volumine, vbi concludit quod appellatione beneficij continentur altaria, quæ dantur in titulum, & idem Dominicus in cap. primo circa finem versi. iſtud dubium ſemel habui deconſuetu. in 6. ſed plerique contrarium tenent. ego autem ſic puto eſſe diſtingendum, quod aut ab initio in fundatione interuenit authoritas dioecesani, & tūc censetur beneficium, alias ſecus: vnde infero, quod gratia non eſt ſubſtituta, poſito quod in illa nulla ſiat mentio de tali capella.

nia, ex quo non interuenit consensus Episcopi, quo caſu non potest dici beneficium, & iſtam diſtinzione ita obſeruant domini de Rota.

Spacio trium mensium.

S V M M A R I V M.

- 1 Dispositio quæ de mensibus facit mentionem de proximis intelligitur.
- 2 Tempus appositum in iſta conſtitutione an per officiale augeri vel minui possit.
- 3 Dilatio inducta a iure non potest augeri vel minui.
- 4 Mensis quot diebus conſlet, quatuor ſunt opinioneſ.

Cilicet futurorum proximorum: t̄ quia quando in aliqua diſpositione absolute, hoc eſt, ſine aliqua determinatione fit mentio de mensibus, intelligitur de proxime futuris: ſicut dicimus in eo, qui ſimpliciter stipulatur aliquid ſibi dari calendis: quia intel ligitur de proximis. l. eum, qui calendis. ff. de verbo. obligat. & tex. in argumen. in cap. non potest. ſ. illud. verſi. intelligitur de duobus primis. de præb. in ſexto. ratio eſt, quia tempora, ſeu dilationes debent coarctari & non ampliari: quia materia dilationum eſt reſtringenda. cap. pia. circa principum. extra de exceptio. cap. fi. de dolo & contuma. & in l. ſecunda. C. de tem por. appellat. & iſtud ſpacium trium mensium dicitur dilatio 2 iuriſ. l. prima. C. de dilat. & in ſ. ſpacium. 3. q. 3. t̄ ſed an iſtud tēpus poſlit per officiale augeri, vel abbreviari: dicite, quod non: quia poena per iſtam conſtitutionem eſt inducta ſecundum Bal. in Auth. qui ſemel. & in Authen. iubemus. C. de iudiciis. idem ſdicendum eſt dilationibus inducta a iure ſine hominis ministerio, vt eſt tempus appellandi, & faciendi inueniarium: quia illę non poſlunt augeri, vel minui: ſecus in dilationibus inducta a iure ministerio hominis, vt dilatio dandi libellum, vel probandi: quia ex cauſa augeri non potest, vel abbreviari. Alex. post Bart. in l. 2. ft. de re iudic. de ſtilo tamen curiæ dilationes ſunt arbitriarī Guido papæ decisione. 429. inci. procedi debet.

Sed quæro, quot dies computantur pro quolibet mense tres videntur opiniones: t̄ prima vt quatuor hebdomadę conſtituant mentem: & ita computatio fit communiter a paganiſ & rusticis, vt tradit Mandagotus in titulo de elec. in ca. 3. in verbo vnum mensem. vbi refert quod ita obſeruatur in metropolitana, & provinciali curia Bituricensi, dum certe litteræ expedituntur: & ſic pro quolibet mense non eſſeat, niſi viginti, & octo dies. Alia fuit opinio medicorum dicentium, quod mensis verus naturalis conſtat triginta diebus, non tam completis in totum, quia ſere quilibet mensis eſt triginata diebus maior, minor tamen viginti nouem. Secundum authoritatem Galeni & Hypocratis, quorum opinio apud legistas fuit reperita per tex. in l. miles. ſ. hexaginta: & in l. ſi ritus. ſ. hec. ff. de adulter. & text. ad literam in authenticā iube mus. in verſi. intra triginata dies. & in verſi. aliis mēſis. C. de iudic. & quando a iure vel a iudice fit mentio de mense tunc p illo computantur triginata dies, & vocabitur mensis legalis. vt no. Alex. per illum tex. in l. ſi. in 2. notabili. C. de iure delib. & idem Alex. confi. 1. 4. in v. volumi. & Alciatus in l. cum biſex tus. ff. de verbo. & rer. ſign. alia fuit opinio aliorum dicentium quod iſti tres menses computantur ſecundum quod occurrit in calendario: & ideo iſi ſuſpēſio fuerit facta quarta Maii finietur quarta Auguſti exclusiue, & ita communiter ſeruat: vt refert Mandagotus in titulo ſupra allega. circa principium capituli tertii. per gloſ. communiter approbatam in c. quam ſit. in verbo mensem, de elec. in 6. quam ſequitur Alex. in l. de diuisione, circa princ. ſ. ſolu. matr.

Sit ipſo facto,

S V M M A R I V M.

- 1 Dicſio ſit, tantum importat ſicut iſta verba ipſo iure, vel ipſo facto importatque canonem lat. & ſententia.
- 2 Verba iſta notatur, reuertatur eo ipſo ipſo iure omnino ſciat ſe incurſum: & ſimilia ſunt verba importantia canonem lat. & ſententia.
- 3 Verba incurrate communicationem vel ſuſpēſionem: intelliguntur ipſo iure vel ipſo facto & ſine ſententia.
- 4 Beneficium an poſſit alteri conſerri ſine alia ſententia quando poena incurritur ipſo facto vel ipſo iure.

Videtur, quod iſta verba ipſo facto ſuperflue ponantur, propter verbum, ſit, poſitum in textu quod de ſuſi natura: idem importat quod ipſo facto Bal. in l.

Bermon.Chouer.De pub.concub.

1.prima , in noua lectura. C.de secund.nupt.in versicu.sit infamis.ibi exponit.s.ipso facto ex quo infert,quod si statutū municipale dicat,quod si quis commiserit tale crimen , sit infamis,vel sit bannitus.certe intelligitur ipso facto,sine ministerio iudicis.† Ratio est,quia istud verbum, sit, importat canonem latæ sententiaz,& tantum importat sicut ista verba ipso facto vel ipso iure.gloss.notabilis in c.quicunque.in verbo innodetur.de hæret.in 6.quæ dicit,quod quando lex,vel canon loquitur per istaverba infamis sit,innodatus sit,anathema sit: importat canonem latæ sententiaz,hoc idem tenet Iason cōs. 18.incip.videretur.in versi.2.verbum sit.in 4.volumi.& Card. in clementina prima. de excessibus prælatorum. prout dicimus de certis alijs verbis importantibus canonem latæ sententiaz:† vt sunt istaverba notatur, reuertatur,eo ipso,ipso iure omnino sciat se incitetur,& similia.Nec in his requiritur sententia , nisi declaratoria. ita Gemi.post glo. d.c.quicunq;. secus si lex verbo futuris temporis coriciperetur .

Sufficiebat ergo dicere, sit suspensus propter verbum , sit, quod,vt dixi importat canonem latæ sententiaz etiam sine ali quo adiuncto,vt clare tradit Bal.in c.Rodolphus.in ver.sit ex communicatus, extra de rescrip.Panor. & Felyn.post eum in c.nullus iudicum.versi.tandiu sit sequestratus,de foro competen.& ideo quando lex vel constitutio quæ imponit poenam, loquitur per verbum futuri temporis,vt est istud verbum sit : quia dicit sit suspensus,vel sit excommunicatus , vel sit priuatus,poena censetur apposita ipso iure,nec requiritur alia sententia iudicis,vt concludit Matthesilanus in nota.105.pro quibus adduco glof.quam ad hoc notant Bar.Bal.& Pau.de Castr.in l.in criminali.in verbo habeatur,versic.mulctatus sit. C. de iurisd.om.iud.Pau.de Cast.in authen.hoc amplius.C.de fideic.ergo videtur,quod ista verba ipso facto, sint superflua.

Nec similiter obliuioni tradendum est,quod ista verba,ipso facto,canonem latæ sententiaz important,vt est tex.multū notabilis secundum Dominicum iuncta glo.in cap.vt periculum.versi.excommunicationis sententiam incurrat ipso facto. ne cler.vel monach.secular.neg.Ideo non erat necessaria sententia iudicis saltim quoad effectum iuris per gloss.in ca. hac constitutione.in verbo incurrat.de offi. & potest. iudi.delega. in vi, quæ dicit,† quod ista verba incurrat excommunicationem vel suspensionem intelliguntur ipso iure,vel ipso facto,& sine sententia,hoc idem in specie tradit Matthesi.in singulari duodeci mo,vbi ponit plura verba importantia canonem latæ sententiaz,& idem Aug.in dict.l.in criminali.& Card.in clemen prima,de poenis.Corneus confilio 89. incipiente viro supra scripto punto.circa principium penultius columnę,vbi ex pluribus concludit,quod verba ipso facto aperte denotant poenam incurrisse sine sententia : quia quando lex irrogans poenam loquitur per verbum sit , vel per verbum incurrat,certa poena censetur irrogata ipso iure: & notat Bald. in l.2.C.de Episcopali audient.& glo.interlinearis in clementina prima.in verbo incurrat,de vsuris,quæ dicit quod verbum incurrat,significat incontinenti sine aliquo temporis interuallo.& tex.in lege fina.in verificulo infames constituti sint,glos. ibi dicit,scilicet,ipso iure.C.loca.& no.Bar.poēt gloss. in l.1.ff. de his qui notantur infamia.& gl.in c.in poenis,de reg. iur. in 6.& in c.quicunque.in ver.innodetur.de hæreticis.eod.lib. & gl.in c.cupientes. g. ceterum.in ver.suspensos.de elec. in 6.& melior de iure in c.clericis.circa finem. in verlicu. in excommunicationis sententiam incident ipso facto . de immunitate ecclesiastarum,in 6,& in capitu.ad Apostolicę.in fi. in versic. ipso facto excommunicationis sententiam.de senten.& re iudi.in 6.& in c.si religiosus. versi.ipso facto elecio viribus vacuetur.de elec.in 6.& Bal.in auth. habita. C. ne filius pro patre.& late tradit Alexander consilio 139.incipiente viro punto.in princi.2.columnę,in 6.vol.vbi dicit,quod istæ dictiones ipso iure,ipso facto,mox,statim,& coeteræ similes sunt synonymiæ.Concludite ergo ex prædictis,quod statim, & ipso iure,absq; aliquo hominis ministerio, vt etiam tradit Arch. in c.ipso iure,de rescrip.eo.li. & in c.foelicis recordationis, in verb.ipso iure. de poē.eo.li.& similiter omnes istæ important canonem latæ sententiaz , vt in iuribus supra allega.idem tenet Doninicinus in c.j.S.sacri. de homicid.in.6. vbi vult per illum,tex.quod quando incurrit ipso facto penam priuationis beneficij, potest absque alia sententia beneficium cōferri alteri,& vt dixi,iura quæ dicunt aliquem debere puniri aliqua poena ipso iure vel ipso facto, debent intelligi,vt sufficiat illū declarare vel pronunciare illum culpabilem prædicti criminis,vnde incurreret poenam,licet iudex in sententia hoc non expresserit.

Suspensus .

S V M M A R I V M .

2 Suspensio introdictio continentur appellatio censura ecclesiastica,sicut excommunicationis.

- 2 Suspensio,depositio sic differunt sicut deportatio & relegatio.
- 3 Suspensio perpetua habet vim priuationis,tamen non debet impari nisi pro graui crimen.
- 4 Suspensus simpliciter ab officio ita videtur suspensus a beneficio.
- 5 Suspensio canonis & hominis differunt.
- 6 Clericus finitis tribus mensibus suspensionis an sine alia absolutione possit percipere fructus beneficiorum.
- 7 Suspensus si durante suspensione se intromittat de negotiis beneficii non in currit irregularitatem.
- 8 Suspensus a celebrando non prohibetur interessus diuinis.
- 9 Suspensus ab ordine sacerdotali potest exercere officia inferiorum,secus si absolute sit suspensus.
- 10 Celebrans,durante suspensione,efficitur irregularis.

1 Appellatione censuræ ecclesiastice venit dictio , sicut excommunicatio, vt est casus in c.querenti, in verbo, sed suspensionis,extra de verbo.signfi. & licet verbum suspendimus,ponatur pro verbo deponimus.c.si quis Epilcop^o. j.q.3.in verbo suspenditur. glo.ibi.exponit, id est, deponitur. tamen hic accipitur pro eo, qui ad certum tempus suspendit a fructibus suorum beneficiorū.& nō in perpetuum, & ideo differēta est inter depositionē & suspensionē sicut deportationē;q; a sicut deportationē est in perpetuū ita depositio.& sicut relegatio est ad tempus & suspensionē ēt,& sic talis suspensionē non operatur ultra tempus p̄finitum, perpetua vero aequiparatur depositioni, vt notat Decius in capitulo Apostolicę. de exceptio.vnde Calderinus & Imo.in c.cum dilectus,de cō suetudine dicunt†quod perpetua suspensio ab officio habet vim priuationis,ita quod taliter suspensus censetur priuatus beneficio,merito de tali beneficio potest alteri prouideri : q; a censetur vacare.Aduertere debent domini ecclesiastici quod talis perpetua suspensio non potest imponi nisi pro graui crimen sicut de depositione dicitur, & super hoc datur regula.

4 †quod licet iura simpliciter suspēdant clericum ab officio, tamen talis suspensio inducit etiam suspensionem a beneficio. glo.in clementina cupientes.de poenis.in glo.magna in verū.

5 & nota.†quæ autem dicatur suspensio facta a canone,vel ab homine videte Innocen.in cap.ticu.de cohabita.cleri. & mulier. ponentem duas aut tres differentias.dicatis,tamen quod si clericus sit notorius fornicator,vel homicida, vel hæretic^o, vel notorius peccator ipso iure,scu ipso facto,talis suspensio impedit executionem ordinum etiam post peractam poenitentiam, vt notat glo.in c.cum non liceat,de p̄script. & lo.Anadr.in c.per tuas.de simonia.& in c. vt clericorum.& ibi Hosti. de vita & honest.cler.

Iuxta istum textum tamen dubitatur an finitis tribus mensibus suspensionis possit suspensus percipere fructus suorum beneficiorum sine aliqua alia absolutione.dominus Au

6 frer.in decilio.298.distinguit, † quia aut agitur de suspensiō a canone,vel ab homine.primo casu non requiritur absolutio sed sufficit sola iudicis declaratio secundum gloss.in Clemenc. prima,de decimis.saltim quoad se non est simpliciter suspensiō ab officio,vel beneficio . Sed duntaxat a fructibus bene

7 cij,†ideo pendente tempore suspensiō clericus se intromittens de negotijs beneficiorum non incurrit irregularitatem.

8 sicut in casibus contrarijs.† Sicut etiam suspensus a celebrando non propter hoc intelligitur suspensus ab interessendo di

9 uinis,vt notatur in ca.de viro.7.† quæstio. secunda. suspensiō etenim sicut exhortatio stricti iuris est.sic suspensus ab ordine sacerdotali potest exercere officia inferiorū , tamen si clericus sit absolute suspensus ab ordine , intelligitur suspensus ab omni ordine:effectus autem suspensionis facta ab homine est,†quod celebrans durante illa in ordine a quo fuit suspensus irregularis est:de duobus quæsti posset,quæ tamen cō breuitatis obmitto,primo an clericus suspensus ad tempus,vt hic teneatur dicere horas canonicas , & quid in suspensiō ab officio,secundo an prælatus suspēdens clericū a fructibus suorum beneficiorum extendatur: talis suspensiō ad alia beneficia existentia extra suam iurisdictionem: videtur quod sic, vt infra dicam.

Quos suus superior in fabricam .

S V M M A R I V M .

1 Portio canonica non solvit in fabricam ecclesie.

2 Contribuere qui teneantur pro fabrica ecclesie.

3 Reparationes ecclesiastarum cathedralium,et parochialium ad quos de iure, & consuetudine spectent.

4 Parochiani an teneantur ad fabricam.

5 Reditus ecclesie in quot partes debeat dividī.

HOC EST, ædificium,& reparationem, seu structurā, vt habetur in c.de fabrica.de consecra.dic. prima.

prima. & in c. futuram ecclesiam, i. 2. q. 1. & venit a verbo fabricer, quod idem est, quod compono, & accipitur pro toto corpore ædificij. cap. religiosus. de reliquijs, & venera. sanctorum. in 6. quandoque accipitur pro restauratione. vt in ca. ex parte. versicu. ad restaurandam fabricā, extra de his, quæ sūt a maiori parte capituli, & t̄sta fabrica in tantum est priuilegiata, quod de relictis non soluitur aliqua canonica portio episcopo, seu ecclesiæ parochiali, vt est casus ad literam. in c. fin. extra de testa. in c. ex parte. in 3. ver. vel ad fabricam ecclesiæ. extra de verb. signifi.

Sed quæri potest, qui p̄nt cogi ad contribuendū pro fabri-
ca ecclesiæ. istam questionem tradit Panor. in c. 1. extra de ec-
clesiis ædificandis. & dominus Aufre. in decisione 499. & Fe-
ly. in dicto c. quæ in ecclesiarum. Hostien. & Io. An. in præalle
2 gato. c. 1. Innoc. in c. ex parte. t̄led in summa vos resoluatis, q̄
aut agitur de reparatione ecclesiæ Cathedralis, aut de alia in
feriori. primo casu, aut in tali ecclesia sunt certi reditus, pro
fabrica illius, prout sunt in pluribus ecclesiis, & tunc si tales
reditus sufficient, nulla debet fieri contributio: si vero nulli
sunt reditus, ad hoc deputati, vel illi qui non sufficient, isto
casu Episcopus, & capitulum tenentur ad reparationem fabri-
cæ de fructibus, qui supersunt detractis necessarijs, & refert
idem Aufreius quod ita obseruatum fuit in Episcopis Mima-
rensi, & Lotorensi, & Archiepiscopo, & capitulo Auxitano, q̄
omnes ad hoc per supremam curiam parlamenti Tolosæ co-
demnati fuerunt, & istud quotidie obseruat curia: sed an hoc
possit facere, & de iure dicit tacendum, vnde licet domini
de parlamento sint iudices temporales, & de titulis beneficio-
rum cognoscere non possint: tamen poterunt cognoscere de
his, quæ sunt facti, scilicet de necessarijs & moderatis expen-
sis confessis in fructibus, & de eorum possessione. c. cum
nostris. de concess. præbend. & poterit Episcopus cum ma-
jori parte capituli fructus beneficiorum vacantium depu-
tare ad fabricam cathedralis ecclesiæ, & similiter poterit sta-
tuere, quod quilibet canonicus habeat conferre de reditibus
præbendæ pro reparatione dictæ fabricæ, vt probatur in c. fi.
de his, quæ sūnt a maiori parte capituli. quod dictum firmat
Io. Andrae. in dicto. c. fi. de test. & Bar. in l. si quis ad declinādā.
de Episcop. & cler. vbi voluit q̄ si testator absolute relinque-
rit legatum pauperibus, poterit Episcopus applicare fabricas
ecclesiæ pauperis.

Secundo si agatur de reparatione ecclesiæ parochialis tūc
seruanda esset prædicta distinctio. si vero non sint aliqui fru-
ctus ad hoc destinati, tunc dicite quod in istis seruanda esset
consuetudo, quæ est alterius legis interpres, prout dicimus in
solutione decimarum: si vero nulla extat consuetudo, isto ca-
su recurrendū est ad ius commune, scilicet, quod rector eccle-
siæ parochialis, vel beneficiatus in alia ecclesia tenetur ad fa-
bricam de superfluis, id est, de reditib. qui supersunt deductis
necessarijs expensis: quia ipsi non tenentur ultra quam facere
posint deducto semper ne egeant: c. de his. extra de eccl. ædif.
4 vltimo loco vbi fructus ecclesiariū non sufficient t̄ paro-
chiani possunt compelli. ad fabricam ecclesiæ, in qua audiūt
diuina, & ecclesiastica sacramenta percipiunt, nec possent pa-
rochiani volēdo euitare onus cedere: vñi ecclesiæ: quia hoc
non dependet a voluntate eorū, & notate hoc in summa, q̄
t̄ de reditibus ecclesiæ, & oblationibus defunctorum quatuor
oportet fieri portions, quarum vna datur prælatori, seu recto-
ri pro se & familia, & pro hospitalitate seruanda. ij. debet da-
ri clericis indigentibus ratione eorum beneficiorum, tertia
debet dari pauperibus. quarta debet exponi pro fabrica ec-
clesiæ.

*Vel aliam evidenter utilitatem ecclesiarum, ex
quibus ijs fructus percipiuntur, conuertat.*

S V M M A R I Y M .

- 1 Indices non debent corrigere malos mores vt illorum penas conuertere in suam utilitatem: sed pauperibus, vel fabrica ecclesia applicari debent.
- 2 Vicariorum, & officialium avaritia hic notatur.
- 3 Pecunia data a canonico, vel ab alio, vt eligatur debet applicari illi ec-
clesiae cui est facta iniuria simoniaca.
- 4 Patronus si rendat ius patronatus cui applicabitur.
- 5 Executor vel heres an possit relictum ad certam piam causam commu-
tare in aliū pium usum.
- 6 Dispositio testatoris debet specificè adimpleri, nec possit in aliū usum
commutari nisi est iustissima causa.
- 7 Dispositio testatoris etiam per Episcopum alterari non potest, nec legatus
de latere, sed papa tantum.

Papa hic duo vult dicere in effectu primo, quod

ta ad certum vñsum, si vñsus ille non indigeat, potest conuerti in aliū vñsum similem: secundo dicit quod prælatus pœnam irrogatam a iure pro se retinere non potest: sed illam debet irrogare in pios vñsus. Tertio dicit quod pœnam statutam a iure pro crimineno torio non potest. Episcopus conuertere in pecuniariam pœnam, vt habetur in c. licet. de pœnis. vbi ex-
presso dicitur, quod pœnam pecuniariæ quas Episcopus recipit pro delicto, ipse illas non lucratur: sed conuerti debent in utili-
tatem ecclesiæ, & sic noteris quod Episcopi, vel eorum officia-
les, qui condemnant clericos ad certā pecuniam, quæ tamen
pœna illa non est a iure, vel statuto Episcopi statuta, si velint
euitare radicem cupiditatis, & avaritiae non debent illam fa-
cere propriam nisi in maxima egestate, sed tenentur illā con-
uertere in causam piam, vel in fabricam piorum locorū, vel
publicorum. t̄ Ratio est: quia iudices non debet corriger ma-
los mores, vt illorum penas pecuniarias in suam utilitatem
conuertant: sed illam in vñsum pauperum, aut aliū erogare
debent secundum Bal. & Io. Fab. in l. 2. C. de episcopa. audien-
tia. licet Doctores in c. dilectus. in verbo emendat. de offi. or. dicat,
2 a lege, vel statuto impositam. Inciuit ergo faciūt Episco-
pi, ac ceteri vicarij, & officiales, qui tales emendas de sanguine
suum faciunt proprias, illasque sicut co-
teras possessiones ad firmam tradunt, & de illis certum sta-
tum proprium habent, iuribus tamen vndeque refragantibus.

Deduobus quæri potest, primo cui ecclesiæ dicti fructus
applicentur? respondeo, quod illi, vel illis, quibus præcerat cle-
ricus concubinarius, vt dicitur in tex. & ratio est: quia illis ec-
clesiis videtur esse facta iniuria, vt est casus in argu. mentum in
l. generaliter. §. illud ff. de calumniato. vbi pecunia data, vt in-
iuria fiat alteri debet applicari illi, cui iniuria veniebat infer-
3 da. t̄ idem dicendum est in Episcopo, vel canonico dante pe-
cuniam, vt eligatur: quia talis pecunia debet applicari illi ec-
clesiae cui iniuria fuit facta per electionem simoniacam, pro
quibus facit gl. in c. quia clerici. in verbo spoliandos. de iu. pa.
que dicit quod quando vendit ius patronatus, tunc illud ius
applicabitur illi ecclesiæ cui per venditionem est facta simo-
niaca iniuria. quod idem tenuit Bar. in §. præ omnibus. in au-
then. de sancto episc. quem refert, & sequitur lo. de Anania in
d. cap. quia clerici. & Paul. de cytadinis in tractatu iuris patro-
natus. in 1. parte. q. 27. & Rochus de Curte in eo. tractatu in
verbo fin. quæstio. 25. & tradit Roma. singu. 33 1. incipiente tu-
scis.

Secundo quæri potest, an hæres, vel Episcopus, vel execu-
tor possit legatum relictum ad certum pium vñsum conuerte-
re ad aliū pium vñsum. ponite exemplum testator dispositus
quod tertia pars bonorum suorū distribuatur pro certis mis-
sis dicendis, vel pro capella construenda, modo hæredes, vel
executores volunt in aliū vñsum commutare. s. pro puellis
maritandis, aut pro ponte, vel via publica reficiendis, an hoc
facere possint: ditingue, aur voluntas defuncti nō potest adim-
pleri prout ipse voluit: quia forte illa tertia pars legata nō suf-
ficit pro capella construenda, vel pro illo numero missarum
dicendarum: isto casu talis commutatio potest fieri in aliū
pium vñsum: & tale relictum non efficeretur caducum. c. nos
quidem. de test. vbi dicitur, quod si relictum non possit ad vsū
destinatum deputari, commutabitur in aliā piam causam
eo, quia vbi intentio non potest adimpleri in casu, in quo te-
stator voluit commutabitur in aliū, & in l. legatum. ff. de vñ-
4 fru. leg. vbi dicitur, quod relictum ad opus licitum, debet con-
uerti ad opus licitum. t̄ Noteatis tamen quod licet ista disposi-
tio possit conuerti in aliā piam causam, tamen talis operis
iniuncti commutatio non poterit fieri per solū hæredem, nec
etiā per solum Episcopum, seu eius vicarium, vel officialem,
sed requiritur consensus vtriusque, scilicet, hæredis, Episcopi
vel executoris si datus sit, vt est casus in d. l. legatum. ver. adhi-
bitis hæredibus, & primoribus ciuitatis dispiciendum est, in
quam rem conuerti debeat fideicommissum, & notat Panor-
mit. in dicto cap. nos quidē. per illum tex. in versic. ordinari te-
cum. & est vtile scire pro illis, qui fundat capellanias, vel pia-
legata, & volunt, quod missa in tali altari dicatur, & non in
alio, certe si in illo non possit celebrari: quia est interdictum,
vel destrictum, vel est alia iusta causa, propter quā voluntas
defuncti non potest obseruari prout testator dispositus: tunc
conuersio debet fieri in aliā piam causam per hæredem, &
Episcopum simul, vt in d. capitu. nos qui quidem. in versicul-
pias voluntates defunctorum Episcopali decens est studio ad
impleri.

Si vero dispositio testatoris possit adimpleri, pat ipse dispo-
suit: tunc communis est opinio, t̄ quod non potest in aliū
vñsum commutari, sed debet adimpleri in forma specifica, nisi
hoc fiat de licentia papæ qui non facit de potestate ordinaria,
sed absoluta per tex. in clement. quia contingit de relig. domi-
bus

Bermon.Chouer. De publ.concub.

bus. & ibi hoc notant expresse Card. & Bar.in d.l.legatum. & Jacob.Butrig.in l.si quis ad declinandam.in §.sinautem. C.de episco.& cler.unde dicit Bar.in l.t.C.de his, quæ poenæ nomine.quod legatum relictum pro virginibus maritandis,nō potest conueriti in alium pium vsum eo,quia legitima voluntas non pertinet ad arbitriū alicuius, & clarius per Bal.in auth. nisi rogati,in secunda colum.C.ad trebel.vbi dicit, quod executor datus ad virgines maritandas non potest dare illā quantitatē virgini intranti religionem,ex quo voluntas defundi aliter se habet,& istud tenet Guido Papæ decis.ccccclvj.incip. testator.vbi dicit, t̄quod certa dispositio testatoris respectu personæ,vel causæ non potest per Episcopum alterari, vt refert ita fuisse iudicatum in parlamento Delphinali,facit etiā tex. in l.hac lege.de aquæductu.li.ii. C.vbi dicitur,quod prefectus conuertens aurum aquæductus ad aliud opus. tenetur resarcire de suo.

Et licet papa possit de plenitudine potestatis alterare , & commutare voluntatem defundi.tamen non videtur, quod illa utatur, nisi apponat clausulam non obstante, per quam clare apparet, q̄ vult vti illa suprema potestate , & ita debet intelligi tex.in d.clemē.quia contingit,in verbo sedis A apostolicæ.& ita intelligit Bal.in l.si testamentum,C.de testament.tamen legatus de latere non posset facere, istam commutationem voluntatis.Card.in d.clemen.quia contingit.& ibi dicit glo. quod non sufficit potestas legati de latere, sed requiritur, potestas papæ Ideo dicit Bar.in d.l.legatum:quod ad talē p̄uerisionem voluntatis requiritur autoritas principis,ergo nō sufficit cōsensus hæredis vel authoritas Episcopi, vel legati de latere,& ita concludit Aufre. decisio. 26. quia inferior a papa non potest alterare ius commune.cap.fina.de offic. Archipresby.& p̄ er Ioan. And.in csecundo. de constitutio.in sexto. & hoc tenet Federic.de Senis consil septimo. & licet inferior a papa possit tale ius commune adiuuare, vt dicit gl.in clem. ne Romani.de elec.non tamen potest illud alterare:quia voluntas defundi siue concernat temporalitatem siue spirituallitatem pro lege obseruatur capitu.vltima voluntas. decima tercia quæstione secunda. & sic Episcopus non potest in hoc dispensare.capitul.dilectus. de temporibus ord. ratio est quia quando canones imponunt legem Episcopis,ip̄si non dispensant nisi eis.in specie reperiatur cōsensum , nisi ex causa maxima,& vrgenti,vt videtur probare tex.in d. clementina,quia contingit.dum dicit quod ea,quæ ad certum vsum fidelium sunt destinata,ad illum debent conuerti,& non ad aliū salua authoritate sedis Apostolicæ.Barba.consi.23.incipiē.scripsit Propheta.quem sequitur Rochus de Cur.in tracta.iuris patronatus.in.§.pro eq.in xv.principia.q. quod est notandum contra hæredes,& patronos laycos,qui, vt dixi non possunt alterare voluntates fundatorum:nec etiam Episcopus: quia hoc solus papa facere potest,& disponere de pijs relictis, p̄ut vult clementina dudum,de sepulturis.versicu.poenitus reuocam⁹, castamus,vacuamus,& irritamus. Est enim papa gubernator insolidum ecclesiæ vniuersitatis , cuius Romana curia est caput, ergo ad eum tanquam ad caput spectat singula membra commutare.capitu.cuncta per mundum. nona quæstione tertia. & quæstionem istam latius examinaui in repetitione.l.liberorum appellatione.in nona principali ponderatione.ff.de verborum & rerum significatio.

Necnon huiusmodi publicum concubinarium.

S V M M A R I V M .

1 Negationes duæ licet æquipolleant affirmationi , tamen tres negationes stant in simplici negatiua, & redditur ratio.

Hic sunt duæ negationes, ideo succedit regula. iuris , quod duobus verbis negatiuis lex videtur affirmare.l duobus negatiuis.ff.de verbo.& rer.signific.quibus addite, q̄ licet duæ negationes æquipolleant affirmationi vt hic: t̄ramē secus in tribus negationibus quæ si reperiantur in aliqua dispositione stant in simplici negatiua , vt est casus in l. prima, versiculo nonnunquam non. ff.de cadaueribus punitorum, & in l.nonnunquam prætor non repellit.ff.de collatione bonorum.addite text.notabilem in l.j.ver.non in subtiliter non putat.ff.de hæred.instit.ponderando dictiōnem in,quæ secundum Bald.ibi sapit naturam negatiua: ratio est quare tres negationes non æquipollent affirmationi sicut duæ:quia tertia negatio negat,quod reperit affirmatum .

Vt primum talē effe nouerit.

S V M M A R I V M .

1 Dictione, vt regulariter importat modum & non conditionem.

Id est. quam primum, quæ pro dictione cōfida. ff.de administ.rer.ad ciuitatem pert. vel exponite cum primum poterit:vel vbi primum,& ita capitū in l.j.§.domus versicu.vt primum reperierit.C.de falsa moneta.facit enim relationem eorū,quæ dicta sunt.l prima. §. hoc edicto.& ibi Bar. ff.de postul.& t̄licet hæc dictio , vt, regulariter importat modum,& non conditionem,vt declarat Bart.in l.si societatem. §.arbitrorum. ff.pro socio.& alijs variis modis exponat, in iure,tamen si sit posita in rescripto,vel in rubrica iuris vel statuti municipalis importat necessitatem.Speculator in titulo de disputationibus,& allegationibus aduocationum. §.fin. versicu.sed nunquid iudex.vt appetit in rubrica. ff.in ius vocati vt eant.& in rubrica vt legibus & senatus consultis bonorum possessio detur.& in rubrica,vt infra certum tempus.C. & in Authē. vt proponatur nom.imperiatoris,& in titulo vt omnes obedient iudicibus prouinciae : & in rubrica vt ecclesiastica beneficia,& in titulo vt lite non contestata . cum similibus.

Mox.

S V M M A R I V M .

1 Dictione mox,idem est quod ipso iure,importatque canonem latæ sententia.

2 Dictione mox,de sui natura non requirit aliquod interuallum temporis licet momentaneum.

3 Confestim & statim,dictiones quomodo intelligantur.

Hæc dictio est præcisā, & quando adjici rit temporis. vt hic in verbo, teneatur:habetur ac si papa suis let v̄sus verbo præteriti,vel præsentis temporis: importatque canonem latæ sententia, qui canō dicitur executorius,vt notat gl.in c.licet canon.in verbo executione.de electione.in 6. vnde datur regula,quod quando in dispositione ponitur ista verba mox, ip̄to iure,vel similia,talis dispositio t̄dicitur continere canonem latæ sententia:vt notat glo.in capitū.cupiētes, in verbo suspensos,de elect. in sexto,& idem importat, quod ipso iure.glo.est communiter approbata in Authen.de incētis nupt.circa principium. in verbo imminere , collat. secunda.per tex.in l.si quis maior.C.de transactio. & ibi hoc notat Barto.& post eum Thomas Parpalia in vigesimo sexto notabili.& plenius per Alexand.in l. diuortio . in quarta col. ff. soluto matrimonio.& Matthesilanu singulari.cxij.& predictam glossam reputat sing.Francisc.Cremen.singulare.7.incipiente tu scis . tamē secundum propriam significationem dictio mox,idem significat , quod confestim,glos.notabilis in l.prīma.in verbo mox. ff.si cer.pet.quæ glo.procedit secundū Bar. Alex.& Doctores,ibi,nisi causa contrarietatis evitandæ, importatque ministerium juris,& iudicium summarium,vt declarat Ias.in l.naturaliter. §. nihil commune. ff.de acquirend. possessio.& ideo vbi lex dicit tale quid fiat mox,vt in isto tex tu.certe non desyderat strepitum iudicij, vt notatur in l.mēminerint.inglori. C.vnde vi.& Barto.in l.prīma. ff.iudicatum solui.& in his,quæ possunt per legem tantum explicari,significat quid fieri immediate,& non tempore aliquo.Sed in his quæ non desyderant factum hominis, significat aliquid successiue fieri sine expectatione alicuius extrincesti, secundum Baldum in lege si quando , de bonis vacantibus. libro decimo , C.

De propria significatione vocabuli,dictio,mox,vt dixi idem importat, t̄quod dictio,confestim , quæ similiter est latæ sententiæ,& de sui natura non requirit aliquod interuallum etiā momentaēum, per tex.quem allegat Alex.in l.placeat.intelligitur ipso iure,idest non requiritur sententia: ergo tex.iste hoc vult dicere in effectu,quod papa mandat prælatis , vt si clericos cognoverit esse publicos cōcubinarios,mox moneat eos hoc est,vt indilate,confestim,illlico,incontinenti , & sine aliquo interuallo,& procrastinatione dimittat concubinas, ne in eorum spurcitia sordescere videantur.

Aduertite,quod licet verbum,mox,proprie loquendo nō patiatur momentum,seu interuallum temporis : tamen aliquando secundum subiectam materiam denotat interuallū ex significatione larga, aliquando breue, aliquando longum secundum Alex.in dicta l.Gallus. §.casus ille indifficilis.& idē Bar.Imol.Roma.Alex.& Moderni in l.t. §.qui. præsens. ff.de verbo. obligatio.& Bar.in l.fruetus. ff.solut.matrimo. & Bald. in d. §.casus ille.& decius.in c.cum non ab homine in 21.col. versic.tertius casus extra de iudic. aliquando dictio mox denotat longum interuallum,scilicet vnius anni.c.si.in qualibet.20. q.2.& in c.sequenti.vbi t̄ idem dicitur de dictione statim:aliquando importat triennium.l.sed & si in condicione in ver-

in verbo mox visu captus. ff. de hered. instituendis. quandoque accipitur pro statim. cum quodam tamen temperamento decem dierum. l. promissor. ff. de constituta pecunia. vt declarat gl. magistralis. in c. quia propter. in verbo mox publicent. de elect. & non est aliqua dictio in iure. tam præcisa. quæ non intelligatur cum aliquo temperamento. vt dicit Bal. in l. tutes. in fine. C. de administr. tuto. & argumen. l. quod dicimus. ff. de solutio. & tale temperamentum. seu modicum interuum interpretabitur arbitrio iudicis. maxime. quando tempus non est specificatum a lege. vel a canone. gl. est in ca. quæ sit. in verbo quam citius. de electione. in 6. & idem glo. in ca. au sit. in verbo incontinenti. de appellationib. & generaliter dicatis. quod vbi in dispositione non est determinatum certum tempus. relinquitur arbitrio iudicis. l. j. ver. cum dicit tempus. nec adiecit diem sine dubio ostendit esse in ius dicens potestate quem diem præstiuat. ff. de iure deliberandi. ex quibus appetet. quod statur arbitrio prælati. quando talen monitionem debeat facere suis clericis concubinarijs. dum tamen non protrahatur ad longum. quia aliter inferior non possit alterare dispositionem superioris contra naturam propriæ significationis. exponatis ergo dictio. mox. idest quam citius fieri poterit. vt saltē habeat temperamentum possibilis. & ut summarie. & ordine iuris non seruato procedat.

Suis superior monere.

S V M M A R I V M.

- 1 Monitio facta de mandato iudicis dicitur esse facta per iudicem.
- 2 Scribens literam de mandato alterius a mandante censetur scripta.

1 **Scilicet per se**. vel per alium. hoc est. per nunciū facta de mandato iudicis dicitur facta per iudicem. gl. in §. illud quoque. in verbo decreto. in Authentico de hered. & Falcid. pro quo dicto facit singul. doctrina Anton. de Butri. in cap. cum causam. in fine. penult. col. de iuramen. calum. vbi dicit quod licet c. secundum. de confes. in sexto. velit quod reus debat esse iussus. & monitus a iudice. vt habeatur pro confesso. si non responderit positionibus. tamen sufficit ad hoc ut incurrit poena. quod fiat per nuntium de mandato iudicis. quod dictum sequitur Angel. in authent. hoc amplius. in verbo monitus a iudice. C. de fideicommiss. quem sequitur Hypolitus in l. de uno quoque. ff. de te iudic. vbi eoncludit. quod licet in casu prædictæ authenticæ requiratur. quod monitio fiat a iudice. tamen si fuerit facta per nuntium habetur ac si fuisset facta a iudice. & istam opinionem tenet Imo. in p. allegato. c. cum causam. prout alias in casu simili dixi in repetitione. l. admonendi. ff. de iure iur. de eo. qui mandato alterius scripsit literam. quia a mandante censetur scripta. sufficit ergo in casu istius constitutionis. vt clerici ad relinquendum concubinas moneantur per officialem. aut per alterū ex suis nuncijs. & si clericus monitus non obedierit. dicitur delinque re. quia monitio importat præceptum. c. ignorantia. 38. dist. Oldrad. consi. 80. an autem requiratur trina monitio. vel sufficiat vnica. dicam infra in versiculo. & per suum superiorem admoniti.

Teneatur.

S V M M A R I V M.

- 1 Verbum moneo. iubeo. præcipio. inducunt necessitatem.
- 2 Concubinarius quantumcumque esset publicus non incidit in poenam huic constitutionis nisi monitione premissa.
- 3 Monitio vnica an in casu huic constitutionis sufficiat.
- 4 Monitio legitima quæ dicitur de iure.
- 5 Monitio facta a iudice habet vim peremptoriū.
- 6 Monitio facta in synode habet vim trina monitionis. et sic peremptoriū.

1 **Scilicet ex necessitate** + verbū enim moneo. est merē necessitatis sicut verbum iubeo. & præcipio. Et ideo si talia verba ponantur in rescripto. quia papa. vel princeps dicit monitus. vel iubemus. vt de tali cauta cognoscas. illa. n. clausula non exhortationem. & voluntatem. sed necessitatem inducit. vt tradit Albe. in l. saepe audiui. ff. de offic. presid. & in c. qui iubent. 11. q. 3. vnde lex. vel constitutio. quæ per talia verba loquitur. obligat superiorem sub poena peccati. c. 2. de maiorit. & obed. &c. in clemen. exiui de paradiſo. de verbo. significatio. & quod verbum moneo inducat necessitatem. & præceptum ita tenuit Oldrad. consi. 80. qui allegat text. singu. in c. ignorantia. versi. sanctas scripturas legere admonentur. 38. dist. ille tex. facit contra iudices ecclesiasticos. qui clericos pro concubina in secreto. vel alias non legitimate apparet de illo nulla præ-

cedente monitione excommunicant. incarcernant. & alias ad priuationem. seu suspensionem beneficiorum tanquam rudes canones procedunt ignorantes decisionem iuris. qua cauetur. quod ad hoc incurrit poena. quæ ipso iure statuit propter obmissionem. seu negligentiam requiritur monitio. quæ debet præcedere vindictam. cap. indigne. duodecima quæstione secunda. & sic non posset officialis procedere 2 ad poenam istius constitutionis monitione non præmissa. quæ tumcunque clericus esset publicus seu notorius concubinarius. quod dictum extollit Innoc. in c. ex irpandę. §. quia vero. de præb. quem sequitur Petrus de Ancha. in c. licet canon. de constitutione glo. & Canonistæ in c. vestra. extra de cohabitatione clericorum. & mulierum. ratio sumitur ex textu in c. frater nitatis. 34. distinctione. dum dicitur quod hodie defectus nostri temporis (in quo non solum merita. sed etiam corpora hominum defecerunt) non patitur censuram antiquorum canum.

Dubitatur ad hoc. vt superior possit procedere ad poenam 3 huius constitutionis. & vnica sufficiat monitio. vel an requirantur plures. Barto. & Iason in d. authet. hoc amplius. in verbo monitus a iudice. dicunt. quod vbi agitur de priuando iure suo aliquem non statim. sed post lapsum certi epis sufficit vnica monitio. alias vbi poena incurrit incontinenti esset necessaria duplex monitio. Alij autem dicunt. quod immo requiritur trina monitio prout articulum istum examinat Fe ly. in c. 2. de magistr. & canonistæ in dicto c. licet canon. & in præallegato. §. quia vero. qui allegant glo. in c. ex literis. versiculo primo. secundo. & tertio commonitus. extra de constitutione. §. quæ dicit quod legitima monitio dicitur illa. quæ est trina. ego autem dico. quod in casu istius constitutionis sufficit vnica monitio dupli ratione. quia hic superior procedit non seruato ordine iudicario. vnde vnica sufficeret admonitio. vt declarat Felynus in præallegato capitulo secundo. Item quia textus iste dicit. quod superior monere teneatur. 4 ergo non requiritur trina monitio. §. quod si facta fuerat a in dice habet vim peremptoriū. & trinæ monitionis. per text. & ibi gl. hoc notat Bart. in l. contentaneum. quomo. & quando iudex. C. & idem Bar. in l. si finita. §. Julianus. ff. de damno inf. & in l. ad peremptorium. ff. de iudic. & ista decisio non solum habet locum. quando superior ore proprio moneret clericū publicum. notorie cor. cubinariū. verum etiam habet locum quando nuntius præsente superiore de suo mādato moneret clericū. nam præsentia superioris operabitur. vt talis monitio habeat vim peremptoriū. & ita concludit Bart. in dicta l. cœlante. vnde attentis prædictis qualitatibus puto sufficere vnican monitionem. dum tamē personaliter. & specificè fiat. alias generalis non sufficeret.

6 Addite p̄di&ist quod si monitio fuerit facta in sinodo habebit vim peremptoriū. gl. in c. si Episcopus. : 8. dist. quæ dicit. quod monitio facta in synodo habet vim trinæ monitionis. & illa gl. sequitur Panor. in dict. ca. ex literis. & Fe ly. in c. cum sit Romana. de appellationib. & Franciscus Ripa in c. 1. de iud. Henricus de bottis in tractatu synodali. qui ceteros canonistas refert ea ratione. quia regulariter in aliis extra judicialibus sufficit vnica monitio. nec requiritur trina. vt late tradit Romanus singu. 424. incipien. ego dixi. & ita communiter in synodis obseruatur secundum loan. An. in capitulo proposuit. de clericis excommunicata. ministrante. & sic quando aliquid mandatur. vel prohibetur fieri in synodo per Episcopum. vel eius vicarium sub aliqua poena. tale mandatum habetur loco trinæ monitionis. Sic etiam obligati ad residentiam faciendam si fuerint moniti in synodo. possunt priuari absque alia monitione ac si ter fuissent moniti. vnde monitio generaliter facta in synodo contra executores testamentorum. qui negligunt infra annum exequi voluntates decedētium. habet vim trinæ monitionis. ideo devoluit ad episcopum executionem. absque alia monitione. ex quib. reportetis. quod in dispositione. vel constitutione apponuntur ista verba. monemus. præcipimus. vel alia æquipotentia. talia verba important præceptū. & habentur loco trinæ monitionis. vt in terminis decidit Fed. de Senis consi. 109. incip. quæst. Ego autē prædicta intelligo procedere contra tales clericos. qui secundum legem diocesanam tenentur in synodo comparere. alias ex quacunque via iudex procedat siue per viam suspensions monitio debet præmitti. nec debet sine ea ecclesiasticus iudex procedere ad dictas penas. nisi quis clericus esset manifestus. & notorius concubinarius & incorrigibilis. quia hoc operatur notorietas. vt dicam infra in verbo notorium est.

Vt infrabrevissimum terminum.

S V M M A R I V M.

- 1 **Terminus multis & variis causis de iure potest dici brevis.**

2 Ter-

Bermon. Chouer. De publ. concub.

Terminus vel causa quando de iure dicatur brevis, vel ne hoc relinquatur arbitrio iudicis.

Ista verba faciunt dubiam cū terminus pos-
lit dici brevis multiplex, quandoque accipitur pro anno, quandoque pro triginta diebus, quandoque pro duobus mensibus, interdū accipitur pro vno die: hic vero papa ī superlativo loquitur. Ideo nō potest terminus esse brevis, q̄ brevissimus. t̄ dicēdum si est q̄ sit terminus arbitrio superioris relinquitur, qui inspecta qualitate personarum, & criminis, statuet clero p̄fixum terminum, vt a se abiciat concubinam, prout dicimus in causis, in quibus necessario sententia non est ferenda in scriptis authentica nisi breves. C. de senten. ex breuiculo recitādis: & ideo post quam terminus erit statutus per episcopū n. non poterit impetrari priusquam lapsus fuerit, licet ex causa prorogari possit, vt tradit Cardina. in clemen. I. de vita & honesta. clero. in ix. questione. t̄ sed quæ causa dicatur brevis, nec relinquitur iudicis arbitrio, qui habet arbitrari inspecta qualitate personarum, & summa petit secundum Bar. Bal. & Saly. in d. authen. nisi breves.

Concubinam dimittat.

S V M M A R I Y M.

- 1 Concubina meretrix et focaria diuersimode a iure appellantur.
- 2 Concubini que proprie de iure ciuii appellatur legitima concubina duas habens efficitur infamis.
- 4 Impedimentum iuris ciuilis quantum ad legitimacionem, que fit per sequens matrimonium est sublatum de iure canonico, cui in hoc standum est & non iuri ciuilis.
- 5 Concubina ad hoc ut dicatur legitima principaliter requiritur nomen.
- 6 Concubina & vxor in quibus differunt & in quibus aequiparantur de iure.
- 7 Castitas non potest dici in concubina sicut in vxore.
- 8 Legatum relictum vxori quoisque casto vixerit, an perdatur per transitum ad secundas nuptias.
- 9 Concubina appellatione venit quelibet alia mulier cum qua copula illicita habetur secundum largam significationem.
- 10 Meretrix lutes multis modis dicatur de iure, tamen proprie dicitur illa, qua palam sui coporis questum facit licet in lupanari non sit prostituta sed quenque causa questus admittit.
- 11 Dic̄io mulorum uerificatur etiam in duobus.
- 12 Meretricis proprium est recipere mercedem & non dare.
- 13 Meretricis diffinitio & quare scorta appellantur.

Papa hic impropte & inciuit loquitur, eo quia talis mulier proprie non dicit ut concubina, sed potius lex illa appellat fociam per tex. in argumen. in l. 2. C. de donatio. inter virum, & vxorem. vnde pro facilitate intelligētia terminorum p̄mitte quod mulieres, quæ exira foedus matrimonij coeunt, dicuntur in triplici differētia, t̄ quia alia appellatur concubina, alia meretrix, alia focaria seu fornicaria: & an dispositio faciens mentionem de vna comprehendenda (videtur, quod non quia odia restringenda sunt. c. odia. & ibi Dyn. de regulis iur. libr. 6. & diuersitas nominum arguit diuersitatem rerum. l. si idem. C. de codicil. aliam maxime, quia constitutio p̄enalitatis propter identitatem rationis trahitur de persona ad personam, prout ex pluribus probat Romanus consil. 4. 2. 9. incipiente cōsidero. Videamus ergo quæ proprie, & ciuititer dicatur cōcubina. respondere secundum Bar. & Doct. in l. concubinam. ff. de concub. t̄ quod illa vere appellatur concubina, quæ est soluta & corrupta, & per hominem solutum retinetur in domo simul, sicut si esset vxor in qua est affectus indubitus. sicut in vxore eius affectus p̄sumitur ex quo simul cohabitā: vnde lex appellat concubinam, quæ sine nuptijs tenetur in domo, quasi loco vxoris. l. Massurius. ff. de verbis. signif. & dicit Gratianus in capit. omnibus. §. concubina. 34. distinet. quod concubina dicitur quæ cessantibus legalibus instrumentis iniuncta est, & cui coniugali affectu insitit: & ideo si quis teneat mulierē in domo sua loco vxoris, hoc est, cum qua poterat esse matrimonium, nec cum ea poterat committi adulterium, vel stuprum, vel incestus, vel alius damnabilis, & accusabilis coitus, sed solum simplex fornicatio, illa proprie appellatur legitima concubina. & dicitur affectus indubitus, quando cum vniā concubina tantum cohabit: quia si cohabitaret cum duab. affectus ille diceretur dubitus. Ideo proprie non posset dici concubina. glo. est in §. si quis autem defunctus in verbo omnino. in Authen. quib. mod. natur. effi. sui, collat. 7. Imo potius diceretur infamia: t̄ quia habens duas concubinas efficitur infamis sicut ille, qui vno tempore ducit duas vxores: vt ibi dicit gl. in verbo concupiscentia. & tanquam infamis repellere

a testimonio: & idem etiam in illo, qui tenet viorem, & concubinam simul cohabitādo, vt concludit Bal. in l. neminem, C. de incest. nup. sed dicit quod illud non obseruatur de facto, si tamen opponeretur in iudicio repellere tanquam infamis ipso facto etiam ab accusatione publici criminis: sed Bar. in l. prima, in veris. quid si quis habet duas concubinas. ff. de his, qui nota. infa. dicit, quod per hoc non est infamis, nec punitur. Sed non recedatis ab opinione Bal. quæ procederet maxime in publico notorio concubinario, vt ab effrenata libidine retrahatur, vt notatur in l. fina. argumento illius. l. C. de natur. liber. & vxrum natus ex patre tenente duas vel plures concubinas succedere possit illi, vel econuerso, videre Speculato. hoc notantem in titulo de successio. ab intestato. in §. primo, versicu. & notat Iason in §. pœnale. in decima col. Insti. denot. & Nicol. de Vbaldis, & Mathesilanus in tractatib. successionis ab intestato, & ego plenius scripsi in eodem tractatu vbi nihil aut parum quoad istum articulum intactum reliqui.

Ex p̄dictis appareat, quod si solutus teneat mulierem extra domum licet solutam, & cum ea simul non habitet, non dicitur legitima concubina nec filij qui nascuntur ex tali muliere retenta extra domum dicuntur naturales tantum, merito per subsequens matrimonium non possunt legitimari: quod deficit extremum habile, scilicet, cohabitatio, & affectus, qui procedit ex animi destinatione: vt est tex. & ibi Bartol. in dicta l. concubinam, quæ decisio non procedit secundum canonistas in capitulo nisi cum pridem de renunciatio. quam expresse firmat ibi Ioannes Andreæ subiiciens, quod filii, qui nascuntur ex muliere extra domum retenta, quæ proprie non dicitur concubina per subsequens matrimonium: tamen legitimari possunt, & etiam per rescriptum principis: quia per illud videatur sublatum impedimentum ciuale: t̄ & quantum ad legitimacionem, maxime quoad illam, quæ fit per sequelam matrimonij: quia magis canonistis quam legistis standum est, & iō ambiguitates legum canonibus resoluuntur: vnde in materia canonum non pudeat legista qui quaniplurimum sunt superbi consulere canonistam & econtra: quia legista, nisi scias canones reputatur purus alinista, & refert Dominicus in capitulo: statutum glossi. super verbo copia. de rescr. in 6. q̄ si iudex ecclesiasticus alsumat assessorem mere legista super causa mea canonica, poterit ut suspensus recusat.

Reportetis ergo in summa, quod ad hoc ut de iure dicatur legitima concubina requiruntur plura, t̄ primo, quod amicus & amica, vndeque sint soluti, & quod coitus illorum tanquam qualificatus iure ciuili accusari non possit, & sic quod vtroque tempore inter eos possit contrahi matrimonium, omni impedimento medio cessante, vt concludit Barto. per illum teatum in l. prima, in verbo commitit. ff. de concub. & facit tex. in dicto. §. ad hæc. in Authenti. vt licet matri & auia: Secundo requiritur, quod simul cohabitent, & quod affectus sit indubitus sicut in vxore, cuius affectus, vt dixi, tanquam presumptus inducit per cohabitationē. Tertio requiritur, quod sit retenta in domo pro concubina, & quod per amicum retenta, reputata, & tractata fuerit, vt concubina, omnibus propinquis hoc scientibus, & videntibus. Quarto requiritur, quod sicut vxor debet esse vniā, sit etiam concubina capituli. is qui trigesimaquarta distincta alias si teneret duas verē. non dicerentur concubinæ, sed potius focarie: seu fornicariæ. Quinto requiritur, quod sit retenta in domo insceniale, hoc est in habitu cōcubinæ, qui habitus debet esse distinctus ab habitu vxoris, vt infra dicam. Sexto requiritur, quod ab amico ducatur in domū suā publice, sicut vxor publice ducitur, licet diversis respectibus quoad solennitatem: vt no. Arch. in e. is qui. Septimo requiritur, vt illa ducatur eo animo, vt ex illa liberos suscipiat, & sic in concubinatu debet esse studium querendæ posteritatis & non libidinis adimplendæ, vt est casus in l. si quis ingenuam. ff. de capt. & postlimi. reuersi. Octavo requiritur, quod postquam amicus induxit in domum suam, quod illam honeste tractet, & pleno honore diligat, sicut vxorem. l. cum tabulis. §. quoniam stuprum. in verbo pleno iure dilexit. ff. de his quibus ut indig. Nono requiritur, quod amicus fuerit protestatus coram omnibus cognoscentibus eum maxime vicinis, vel quod alias declareret animum suum, quod nō aliter intendit eam tenere, quam pro concubina, & loco vxoris, & quam in futurum sperat in vxorem ducere: & istud regisitum ponit Bald. in l. eam, quam. versicu. nota, quod licitus concubinatus, C. de fideicommiss. & istam protestationem quam facit amicus, quod intendit illam mulierem tenere pro concubina, si erat vidua vel virgo illum excusat, quod de stupro accusari non potest: vt haberur in l. in concubinatu. ff. de concubinis. vbi dicitur in concubinatu potest esse & aliena libertas & ingenua, & maxime ea quæ obscurō loco nata est, vel qualcum corpore fecit: alioquin si honestæ vite, & ingenuam mulierem in concubinatu habere maluerit sine testatione

tione hoc manifestum faciente non conceditur, pōderes verbum sine testatione: & clarius in dicto. §. quoniam stuprum. & ibi Barto. sed ultra predicta ad hoc, vt dicat legitima concubina, & quod iure ciuii impune possit retineri, & q̄ eiusfili dicantur naturales tantum, & quod eorum patri naturali ab intestato succeedere possint in certis vncijs a iure statutis plura alia requiruntur quæ traduntur per Ioana. de Anania in rubrica extra de adulter. & per Lucam de Penna in l. si cohortalis, de cohortalibus, & principibus cornicularijs, libro duodecimo. C.

Et quoad esse sum naturalem vxor, & concubina differunt & iura quam plurimum facientia mentionem de vxore, licet fuit odiosa propter affectum naturalem vendicant sibi locū in concubina, vt apparet in filio, qui potest exhaeredari si carnaliter patris cōcubinam cognoscat, sicut nouercam: quia affectus naturalis in utraque videtur æqualis. §. aliud quoque capitulum. in Authen. vt cum de appella. cog. coll. 8. Idem dicitur de vallo, quia sicut priuatur feudo si cum vxore domini nisi coierit. capit. 1. §. item si fidelis. in titulo quibus modis feudum amitt. & in §. tursus. quæ fuit prima causa beneficij amitt. in vīsibus feudorum. ita etiam si coierit cum concubina domini, quia, vt supra dixi, parum differt ab vxore. l. item legato, §. parui refert. ff. de lega. iii. quia secundum Ricardum Malum. quem ibi refert Barto. inter vxorem, & concubinam non videtur differentia, saltem in specie iure naturali, secundum quod non est dignitas. §. hinc nobis, in Authē. de monachis. collatione prima, quia iure naturali omnis contus erat æqualis, & omnes nascebantur legitimi, nec adhuc erat distinctio personarum, §. licet in authen. quibus modis natura. est. fīc. legitimi. quod secus erat iure ciuii. secundum quod perso- na, & dignitates fuerunt distinctæ, vt noratur in l. i. ff. de postula. ideo iure ciuii inter cæteras differentias quæ sunt inter uxorem, & cōcubinā elicit tres. Prima, q̄a in uxore matrimonium est solennizatum, sed concubinatus non habet aliquam formam iure ciuii induciam, saltem publicam: quia in eo non vertitur publica utilitas, argu. l. i. ff. lolu. matrimo. Secunda est differentia: quia maritus confert dignitatem vxori. l. fœminæ. ff. de senatoriis. & habetur de dignitate. libro duodecimo. C. quod secus est in concubina. ad quam non transit dignitas concubinarij, vt dicit glo. in dicto. §. parui refert. Tertia est differentia in modo donandi, seu relinquendi, quoniam facilius relinquitur vxori, quam concubinæ.

Adire certos alios casus in quibus vxor, & concubina æquiparantur, aliquos ponit Lopus in rubrica de donatio. inter virum, & vxorem. Primo æquiparatur in eo, quia sicut acquisita per vxorem constante matrimonio præsumuntur acquisita bonis mariti, vt evitetur præsumptio turpis queritus. l. quintus, ff. de dona. inter virum & vxorem. sic etiam acquisita per concubinam, durante concubinatu præsumuntur. acquisita de bonis concubinarij: & ita potest intelligi tex. in d. §. parui refert. istam æquiparationem ponit Bald. in l. i. C. de natu. liber. æquiparantur etiam quoad defensionem: quia licet maritus non prohibetur defendere vxorem, ita nec concubinus cōcubinam: in alio casu. æquiparantur, quem tradit Bald. in authen. si quas ruinas. C. de sacro sancti. eccles. quia licet maritus potest accipere fundum in emphiteusione pro se, & vxore sua, vt tenet Speculat. in titulo de loc. §. nunc aliqua. ita etiam cōcubinarius pro se, & concubina sua, dum tamen non sit emphiteusis ecclesiastica, quæ ad tales personas in honeste viuentes peruenire non debet: item in alio æquiparantur: quia sicut vxor excludit fiscum in bonis mariti defuncti ab intestato sine parentibus. auth. præterea. C. vnde vir, & vxor. sic etiam dicendum est in concubina. per glo. in §. consideremus. in verbo legitima. in Authen. de triente, & temisse. colla. tertia. quæ dicit, quod concubina vocatur in subsidium: sed ego multum dubito: quia concubina non succedit amatio morienti ab intestato sine parentibus. per glo. in dicto. §. consideremus. in verbo siue, quam singulariter notat ibi Ange. dicens, quod amata non succedit amatio etiam in subsidium, licet vxor succedit viro per titulum, vnde vir, & vxor: item æquiparantur in alio casu, scilicet in testimonio ferendo: quia licet vxor non potest ferre testimonium pro marito, vel econtra duplice ratione, prima propter affectum naturale, secunda quia vxor dicitur domistica persona, sic etiam concubinarius prohibetur testificari pro concubina, in qua due prædictæ rationes militant. l. Matilius. in verlic. quæ vxoris loco sine nuptijs in domo sit. ff. de verbis. & re. sig. vt in specie tradit Aufre. decisio. 4. in addit. io. quia inter ipsas, vt dici non differunt in affectibus naturalibus, sed solum maxime in dignitate: quia vxor maiorem debet habere dignitatem, quam concubina, vt in bibendo, comedendo, ledendo, & de bonis mariti elargiendo, & ēt in vestibus: quia non ita sumptuose debet vestiri concubina, sicut vxor, vt tradit Hostien. extra de præsumptio. differunt etiam in honore: quia per vicinas non talis honor est tribuē-

dus concubinæ, quantus exhibetur vxori, imo videmus omni die, quod in festis, & coniuicij concubinæ non inuitantur, sed nec audent interesse in commercio aliarum honestarum mulierum: quia castæ non viuunt, t̄ quoniam in cōcubina nō potest dici castitas sicut in vxore. cum qua maritus dicitur castæ viuere. l. cum qui in verbo castitatis. C. de Episc. & cler. & in c. Nicena. 3 i. dist.

8 Ex quo infert, t̄ quod si testator relinquat vxori suæ certa bona, quoisque castæ, & honeste vixerit, non debet priuari legato, licet secundo nupserit: quia illa quæ nupsit dicitur seruare castitatem. l. mulier. §. cum proponeretur. ff. ab Treb. & ista opinionem sequitur Bart. in l. fina. C. de indict. & vidui. tollen. vbi dicit, quod consilium est, quod ista verba addantur, scilicet, & vitam vidualem seruauerit: sed Paul. de Castro in præallegata. l. cum qui tenet contrarium: quia imo trāscundo ad secunda vota perdit legatum: quia maritus non præsumitur cogitasse de tali castitate matrimoniali cum lex dicat, quod eius anima tristatur: led præsumitur intellexisse de castitate. vi duali, & idem tenent Angel. in d. l. fin. & Imol. in l. cum filius, §. cum matrimonium. ff. de legat. 2. & idem Angel. & Imol. teneant contra Bar. in d. §. cum proponeretur. & Bald. in l. i. C. de raptu virgi. & est communis opinio, quam sequitur Ias. in dicto. l. fi subiiciens Bart. in hoc punto æquiuocasse. Ex prædictis appetet papam hic non civiliter fuisse locutum: sed proprius dicendum erat focariam seu fornicariam dimittat: quia his terminis vīsus est impetrator in l. 3. C. dedo. inter vi. & vxo. sed saluāto tex. istum ad omnia obiecta respōdetur, quod in isto textu papa accipit verbum concubinam improprie, t̄ & secundum largam significationem appellatione concubinæ venit quelibet mulier, cum qua illicita copula habetur iuxta etymologiam vocabuli: quia dicitur a con, quod est simul & cubo; cubas: ideo tales impudicæ mulieres cohabitantes cū clericis iure canonico appellantur concubinæ, ex quo sumpta fuit ista rubrica, de publicis concubinarijs.

Nunc videndum est, quæ proprie dicatur meretrix, & quid differat a concubina. dicite quod meretrix t̄ dicitur illa, quæ palam sui corporis querit, licet in Lupanari non sit prostituta, quia meretrix dicitur publice se prostituere, etiam si non resideat in Lupanari: sed in aliqua taberna, vel cauponā, vel domo, seu in alio loco in quo suo pudori non parcit: sed vnumquenque potenter cedula queritus admittit. l. palam querit, facere in princip. ff. de ritu nuptia. per quē text. decidit Panormi. in c. inter opera charitatis. de sponsalibus. & in c. cum decorem, de vita & honestate clericorum, quod illa dicitur meretrix, quæ inhoneste daos, vel plures causa que stus admisit, vnde dicit Sal. in l. qui adulterium. C. de adulter. q̄ illa dicitur esse meretrix, & etiam ex hoc publica censeri debet, quæ in meretricio, vel in Lupanari per viginti horas stetit, cui videtur concordare text. de iure canonico. in capitulo vidua. versiculo, meretrix est, quæ multorum libidini patet. 33. distinct. t̄ ponderando distinctionem multorum, quæ potest non solum in tribus verificarci. l. secunda. circa finem. ff. de bonorum possesi. secundum tabul. verum etiam verificatur in duobus, vt notatur in c. de multa. extra de præbend. licet gl. in verbo multorum, aliter exponat dicens quod illa dicitur meretrix, quæ plures, quam viginti tria millia hominū admisit; quia dictio multorum, potest pro numero accipi, vel etiam illa dicitur meretrix, quæ quadraginta homines admisit: quia ille numerus significat multitudinem. cap. disciplina. 46. distinct. vel meretrix dicitur esse illa cuius turpitudine est venalis, & istam definitionem ponit Augustin. in c. meretrices. 32. questione quarta, quam etiam sequitur Alciatus in dicta l. Massurius. vbi dicit quod illa dicitur meretrix, quæ cum uno vel altero pecunia accepta se commiscet, sicut illa quæ palam se prostituit, & ideo illa potest probari, vel dici meretrix, quæ probatur per pecuniam cum aliquo concubuisse: quoniam illa est natura, & proprietas meretricum, vt refert Bald. in l. item. §. quoties. ff. de condic. ob turpem causam. & meretricibus dantur mercedes: t̄ quia meretricis proprium est recipere mercedem, & non dare, vt legitur Ezechielis. 16. vel eiā meretrix dici potest ad quam vñus accessit si mercedem proinde recepit, vt est tex. argumentum in l. mariti. §. qui querit. verlic. siue enim sapienti, siue semel. ff. de adul. vel etiam meretrix potest dici illa, quæ valuum suum facit venalem, quam alias non faceret, nisi propter spem mercedis iam receptę, vel futurę.

Sed verius est, vt inter cæteras definitiones non recedamus ab opinione Vlpiani in præallegata. l. palam. vt aliam meretricem illam esse quæ publice causa queritus duos hoīes admiserit, qui multi dicuntur. gl. in §. fina. in verbo multe. In dicto de iure perso. & gl. in c. latores in multitudinem. de clero ex communicato. & a deriuatione vocabuli meretrix secundum 13. Alber. t̄ dicitur qualis meretrix trahens a bono opere. l. virginitate vel castitate propter quæcumque, seu lucrum; meretrix pro-

Bermon.Chouer. De publ.concub.

prie est luci, gratia aliquid operari, & merere dicuntur quæ sordissimi quæstus gratia prostant, a quo meretrices sunt appellatae. Sic etiam scorta appellatae sunt meretrices ex predictis nota est vobis differentia inter concubinam, & meretricem. & filij, qui nascuntur ab illa vocantur naturales tantum sed liberi qui nascuntur ab ista vocantur recte vulgo quæstati seu spurijs de quibus infra suo loco dicemus canones enim tales focarias, seu fornicarias clericorum concubinas appellant.

Et si illam non dimiserit vel dimissam & aliam publice resumpserit.

S V M M A R I V M.

- 2 Clericus monitus ut infra mensem dimittat concubinam qui obtemperaverit sed statim reassumpsit autem debet puniri pena huius constitutionis sine mensis non expiatato.
- 2 Vxor qua amarito aufugie si statim reuersa est non dicitur diuertisse & ibi ponuntur plura exempla
- 3 Clericus eiicens concubinam cum intentione redeundi ad concubinatum in foro conscientia non debet a sacerdote absolvi, quia videtur incorrigibilis.

Patet ergo, quod poena huius constitutionis non habet locum contra clericos occulte & secrete reassumentes concubinas quia qui de uno dicit de alio negare videtur ideo non via huius constitutionis procedendum est contra tales, sed alias iure communi sicut in simpli fornicatione: dummodo qualificata non fuerit & ad istud caute, & astute ambulare debent clerici a suo superiore moniti. Sed quid si clericus fuerit monitus dimittere concubinam infra viginti dies, quod fecis, sed eam incontinenti reassumpsit, an debet puniri? videtur quod non dum tamen reassumens illam dimittat infra viginti dies, & sed durante termino monitionis, ut notat glo. in clementi. i. in verbo reassumpsit de vita & honesta cleri. quæ dicit, quod si clericus habuisset terminum mensis ad concubinam dimittendam & quinta die dimisisset & decima quinta reassumpsisset dummodo eam dimiserit infra terminum non erit locus poenæ: decisio illius gloss. limitatur secundum Doctores ibi ut procedat, quando dimissio suisset facta simpliciter: secus vbi constaret de dimissione facta expressè propter monitionem precedentem: quia tunc monitio fuit sortita effectum suum, & sic non potest dici, quod amplius duret terminus monitionis unde reassumptio facta per eum nocebit ei tanquam facta expirata monitione licet postea ductus poenitentia: quia reassumpsit dimittat, concubinam intra terminum sibi datum in monitione, & in hoc possent decipi plures.

Ratio istius constitutionis videtur esse, quia clericus monitus per superiore, ut dimittat concubinam licet obtemperauerit: sed protinus illam, vel aliam super induxit videtur incorrigibilis ex quo semel a suo superiore verbis fuit correctus & tamen a delicto non desistit ut notatur. in c. neminem. xlvi. distinct. ideo habetur ac si illam nunquam dimisisset. argum. eorum quæ diximus de vxore quæ si recelerit a marito si incontinenti reuersa est diuertisse non videtur ad hoc ut puniatur ut in regula quicquid calore iracundiae in versiculo. vxor. quæ in breui reuersa est non videtur diuertisse. ff. de regu. iur. & hæc ratio posset ex pluribus confirmari primo in fugiente, quia fugiens, & cito sponte reuertens non dicitur fugitius si eut natus non ut quod statim mortuus est & sic non videtur suis, qui parum durauit. cap. nam & ego. & ibi gloss. extra de. verbo. significa. similiter non dicitur mortuus, qui statim ad vitam reuocatur prout de Lazaro dicimus unde gloss. in l. ex his. ff. de legib. dicit, quod debuit recuperare bona sua quia non videtur suis mortuus, qui tam cito resurrexerat: & de pluribus alijs, puta de translatione dominij, quæ solum momento durat: quia illa non in consideratione. l. fina. §. fina. C. de bonis quæ libe. fortificatur predicta ratio in alienatione feudi, quia si feudum alienatum incontinenti reuertatur ad vasallum, non videtur alienatum, ad hoc, ut vasallus feudo priuetur ut notant Feudisti. in capitulo primo, in titulo quod iuris si post alienatione feudi vasallus id recuperauerit. his adjicitur, quæ dicimus de donatione inter patrem, & filium, maritum, & vxorem, quæ valet tamen si fiat eo pacto, ut apud donatarium non maneat, sed illa ad alium incontinenti transferatur. sic etiam non videtur soluisse incontinenti recuperat p. titum. l. qui soluit. ff. de solutionibus. nec etiam versum videtur quod non durat lege si pro parte. §. versum. ff. de in rem verso nec venisse videtur, qui incontinenti abiit nec quis fingitur suisse in loco qui ibi tantum per momentum stetit, ut alibi respondit iurisconsultus sub titulo de captiuis, & postliminio

reuersis. ff. vbi captus ab hostibus statim reuersus nunquam apud hostes suis singi potest & ibi rationem ad ferunt iuris ciuilis, quam fidelissimi interprætes nec videtur abesse, qui statim est reuersurus de vasallo qui dominum relinquit in bello per momentum, & statim redit, non videtur illu reliquisse sic etiam recuperans possessionem singitur nunquam fuisse expulsus, similiter non videtur possessionem adeptus, qui statim amisit vel in ea turbatur ex predictis iuribus & rationibus patet, quod clericus concubinam reassumens videtur omni tempore in eodem concubinatu perfetissime. ex quo erat in proposito eam recuperandi: vnde non est mirandum si iste clericus sic relapsus in foro contentioso debeat suis beneficijs priuari: quia etiam in foro conscientia si abiiceret a se concubinam cum proposito, & intentione redeundi ad publicum concubinatum, certe non deberet per sacerdotem ab solui eo, quia non videtur corrigitur, neque contritus capitulo, legatur. in verbo nisi se corrigitibus. vigesima quarta quæstione secunda. vera enim poenitentia, seu cœlestio concubinæ non est, nisi ut causa peccandi excidatur de praesenti aut in futurum propter scandalum. capitu. satisfactio. de poenitentia distinctio tertia.

Inbemus, ut ipsum omnibus suis beneficijs omnino.

S V M M A R I V M.

- 2 *Dicitio omnino adiecta verbo futuri temporis: idem importat quod dictio ipso iure hoc est sine sententia.*
- 2 *Dicitio omnino de sui natura excludit omnem gratiam & dispensationem & intelligitur sine aliqua ope exceptionis.*
- 3 *Verba nullo modo sunt precisa & habent clausulam decreti annullationis importantque nullitatem actus ipso iure.*
- 4 *Diœcesanus priuat clericum beneficis etiam in aliena diœcesi existentibus realis tamen substractio fiet per Episcopum beneficii.*

Id est, ipso iure. quia talis est natura huius dictio omnino, ut ita exprimitur secundum Alexand. consilio sexto incipien. circa processum: in tertio volumine, & Fely. & in capitu. Rodulphus, in 2 t. col. m. de rescript. & in capitu. fraternitatis de testib. vbi concludunt, quod quando dictio omnino adiicitur verbo futuri temporis idem importat quod dictio ipso iure, ut declarat Corletus. in singulari incipien. omnino & Roma. in sing. primo incipien. verbum omnino: & Mathesila. sing. i. 12. incipien. tu scis. vbi dicit, t̄ quod licet verbum presentis, vel preterti temporis intelligatur ipso iure: tamen secus est in verbo futuri temporis, ut est verbum, cadat, priuetur: quia intellegitur per sententiam quod singul. fallit nisi talibus verbis esset adiecta dictio omnino, quia intelligeretur tunc ipso iure, hoc est sine sententia, & ministerio hominis sed ante Franciscū Cremonsem fuit singulare dictum Bald. in Margarita Innocentij in verbo priuatio. & clarus in l. p. t. a. in verbo. §. si pecunia. ff. depositi: vbi tradit talem doctrinam, quod quando lex vel statutum loquitur absolute per verbum futuri temporis scilicet, cadat, vel priuetur intelligitur quod priuetur per sententiam, secus si fuerit adiecta dictio, omnino, qui iste casu intelligitur ipso iure nec requiritur sententia earum. em. opinione secutus fuit Bald. in l. prima. C. de his, quæ poenæ nomine Saly. & Ias. in l. secunda. C. de iure emphiteu. & pro ista opinione allegatur gloss. communiter approbata in l. prima. §. pecunia. in verbo omnino. ff. depositi. quæ exponit, id est, ipso iure, & illam reputat sing. Roma. in preallegato singulari: & & Alexand. post cum in additio. ad Barto. in l. imperator. ff. de iure fisci. & Fely. in capitu. pastoralis. de exceptio. addite similis gloss. de iure canonico in capitu. fina. in verbo omnino de officiis. & potest iud. delegati in sexto, quæ dicit quod dictio, omnino, intelligitur sine aliqua ope exceptionis, & importat canonem latæ sententiae habetque executionem paratam: & precisam habet naturam. Decius consilio primo incipiente memini me alias consuluisse, in primo volumi. impedit que purgationem moræ secundum Angel. in l. fina. C. de fideicomin. & Alexand. & Francisc. de Rippa in l. si insulam. ff. de verbo. oblig. & si hæc dictio ponatur in aliqua dispositione videatur excludere dispensationem ut expresse notat Panormita. in capitulo non magno, in secunda col. ne cler. uel monach. secul. nego. se immittant: secundum Ioannem de Anania & Panormita. post Ioannem Andream in capitu. qualiter de accusat. t̄ q[uod] uerbum omnino est istius naturæ ut omnem gratiam & dispensationem excludat, & idem importat, quod omni casu uel sine difficultate, & dilatione & si hæc dictio, omnino fuerit adiuncta cum negativa importat idem, quod nullo modo Alexand. consilio 173. incipien. uisis in septimo uolu- in qui allegat tex. in Linnaeum Saupheli, & ibi gl. in uerbo omnimodo

omnmodo. ff. locati & illa verba nullo modo sunt præcisa & tollunt omnem potentiam in contrarium: prohibentque dispensationem. gl. in cle. 2. in verbo cōcedatur. & in verbo nullo modo deæta. & qualit. Alexan. in l. fin. C. de testamento militis. & Panormi in dicto capi. qualiter. † & talia verba habent clausulam decreti annullatiuain: & importat nullitatē actus ipso iure gloss. in authentic. si qua mulier. C. ad Velle. & quando testator in suo testamento disponit, quod res nullomodo alienetur, per illa verba intelligiur velle, quod etiam in calibus specialibus, alias permisis alienari non possit lasso. in l. prima. §. sublata coll. secunda vericulo tecundo, ff. ad Trebellia. & sic dictiones, omnino, & omnimodo sunt præcisa. l. si professor. in principio, ff. de peccato. hæredita. & Institut. de tutel. in fine. & in capitu. & si Christus de iure iurand. & intelliguntur, id est, quoad omnem sui partem. capit. si religiosus de electio. in 6. & dum in isto textu dicitur omnibus suis beneficijs. in eligite de alijs beneficijs etiam existentibus in aliena diœceti: realis tamen subtrahit fieri per Episcopum beneficij: quia Episcopus delicti condemnat clericum priuado beneficio alibi suo, sed executio realis fit ab Episcopo beneficij: vt est causus in c. postulasti extra de for. compe.

Priuet.

S Y M M A R I V M.

- 1 Clericus concubinarius an in casu istius constitutionis sit priuatus ipso iure, ita quod nulla requiratur sententia propter verbum omnino.
- 2 Homicida dicet efficiatur irregularis tamen non est ipso iure priuatus: sed requiritur sententia.
- 3 Depositio est perpetua remissio a ministratio altaria.
- 4 Clericus non debet remitti curia seculari nisi in duobus casibus quando est incorrigibilis, & quando homicidium est qualificatum.
- 5 Verba futuri temporis si adiiciatur dictio omnino an intelligatur cum vel sine sententia, licet duas regulae.
- 6 Verba legis vel statuti si dirigantur ad iudicem ex bie oritur officium iudicis & non altia.
- 7 Beneficia notoriū concub. Et moniti etiam non posset episcopus alteri conferre ante sententiam declaratoriam.
- 8 Irregularis ante declarationem potest beneficium resignare.
- 9 Clericus qui priuatur propter delictum a quo tempore tenetur ad restituendam fructum.
- 10 Donatarius ingratuus a quo tempore tenetur restituere fructus.
- 11 Fructus legitime a quo tempore sunt restituendi.
- 12 Empyreuma & vasallus a quo tempore tenentur restituere fructus quam propter delictum viuitas fuit consolidata cum proprietate.

Et sic perpetuo ex quo loquitur sine præfinitione temporis capitulo autem de cohabita. cleri. & mulier. & ratio huius est: quia beneficia ecclesiastica sunt stipendia ministrorum ecclesie, qui secundum vitam clericalem. & sacerdotalem debent vivere; ideo a iure statutum est: quod si spurge, & criminaliter viuant, dictis beneficijs priuari debeant, & viris honorifice viuentibus canonice prouideri, qui in illis casto corpore, & animo ministrarent: † videtur ergo per supradicta, quod si clericus reperciatur post admonitionem publicus concubinarius, ipso iure sit priuatus omnibus suis beneficijs propter precedentem dicti, omnino, quæ adiungitur cum isto verbo priuatur, quod est futuri temporis, ergo in tali priuatione nulla requiritur sententia superioris per iura superius allegata.

Sed ego puto contrarium quod imo in casu istius decreti beneficiati non sunt priuati ipso iure, sed requiritur sententia priuationis propter dictum † in homicida, qui licet efficiatur irregularis, vt habetur in capitulo primo, de homicidio. tamen non est priuatus ipso iure beneficijs nisi persententiam priueatur, vt post Panormi concludunt canonistæ in c. cum nostris de concessione. probend. & in rubrica de clero excommunicato ministrante Bald. in l. cum fratrem, C. de his quib. vt indign. De cius consilio. 166. incipiente ego Philippus Decius. in primo volumine, & est communis opinio secundum Ioannem de Anania. & Fely. in capitulo inquisitionis de accusatio. & Proposito. in capitulo studia quinquagesima distinctio. Anton. Corseti singulari incipien. sententia vbi refert quod opinio canonistarum in dicto capitulo cum nostris communiter tenetur nec poterit index impoñere poenam priuationis a beneficio nisi id ex primatur. a iure gloss. singula. in capitulo fina. de iure patron. & in capitulo cum ves. de offic. ordinarij: & licet presbyter pro homicidio ex proposito facto. incurrit irregularitatem, & deponi debeat ab altaris ministerio, vt est text. in præallegato capitulo primo: † quia depositio est perpetua remissio ab altaris ministerio. Abbas, & Decius in dicto capitulo. at si clerici: & depositius simpliciter intelligitur depositus perpetuo: licet

non exprimatur gloss. notab. in cap. j. quinquagesima distinctæ in glo. fina.

- 4 † Tamen post depositionem non debet remitti curia seculari ad hoc ut patiatur poenam mortis nisi in duobus casibus primo quando esset incorrigibilis: secundo nisi homicidium esset qualificatum puta: quia patrem, vel matrem occidisset, & cum ista opinione transiunt Pan. & Canonistæ in dicto, ea at si clerici. ideo pro declaratione istius verbi priuet assumatis vobis duas regulas, quæ nō solent regulariter continere peccatum, nec civile, nec canonicum.
- 5 Prima est regula, quod quādo verbo futuri temporis adiicitur dictio omnino, si executio illius verbi referatur ad ius, vel stet impersonaliter quia decretum dicitur priuatus, vel priuetur, omnino fateor, quod intelligitur ipso iure, & sine sententia: talia enim verba simul iuncta canonem latæ sententie significant, vt in iuribus supra allegatis notum extitit. secunda est regula quod executio illius verbi futuri temporis, cui adiungitur dictio omnino absolute refertur ad iudicem, illo casu nō intelligitur ipso iure: sed requiritur sententia, vt patet in ista constitutione in qua verbum priuet, licet sit futuri temporis, tamen eius executio refertur ad illa verba suus superior: unde illud verbum, priuet, exponi debet id est, sit priuatus, vel superior cum priuare debet: quia propter subiectam materiam receditur a natura verborum, secundum quam verba intelligenda sunt: & licet verba constitutionis sint generalia, vel obscura debent tamen sane intelligi, & restringi secundum plenam, ad quam executio refertur, vt tradit laton. in authen. ingressi. nume. 18. C. de sacrosan. eccl. & in l. si pascenda peccata C. de paet. vbi dicit: quod si verba legis, vel statuti dirigantur ad iudicem oritur officium iudicis, & nō actio: & idem tenet Moderni in l. ea decimum, C. de colla.

Ex prædictis appetat clericum publicum concubinari, licet monitum, non esse omnino, id est ipso iure priuatum suis beneficijs, & sic dictio omnino, parum operabitur, nisi dicatis quod verbum priuet, positum in isto textu, debet exponi, id est, 7 priuatum esse declare: † & ideo licet iura plerunque utrius verbis inducentibus priuationem ipso iure, vel ipso facto non tamen erit locus impetracioni ante sententiam declaratoriæ. & sic notetis, quod beneficia notoriū concubinarii etiam moniti non posse suus superior alteri conferre ante quam p. sententiam priuetur, ve est originalis decisio Innocentij in cap. si cut. per illum textum. de cohabitatione clericor. & mulierum.

- 8 Idem dicas in homicida, vel simoniaco, vel aliis irregularibus quorum beneficia ante sententiam declaratoriæ alteri conferri non possunt immo pro eis a iure inductum est, quia antequam per superiore declarantur irregularares possunt, cui volunt, eorum beneficia resiliare.

9 Sed iuxta prædicta possit dubitari, tan clericus, qui propter delictum priuat beneficiis teneatur ad restitutionem, & a quo tempore? Respondeatur, q. teneatur restituere fructus a tempore delicti commissi, & non a tempore priuationis, & sic teneat ad integrum restitutionem fructuum medii temporis quo fuit in beneficio toleratus: ita decidunt Bald. & Angel. per illum tex. in l. prædonis. ff. de peri. hærc. qui tex. facit q. beneficiatos, qui sciunt se posse priuari beneficio: quia eorum institutio nō fuit canonica si posse priuarentur; tenentur tanquam prædones ad restitutionem fructuum q. dictum sequitur Decius cōsil. 119. incip. viso instrumento in l. volu. & idem Ang. & Pau. de Cast. & Doctor. in l. prima, C. de his quibus vt indig. † prout dicimus de donatario ingrato, q. teneatur ad restitutionem fructuum a tempore ingratitudinis commissæ sequitur Francit. de Rippa. in l. fin. C. de reuoca. dona. † sic etiam dicimus de fructibus legitimis, quæ si debeat in rebus corporalibus, hoc est in certa specie debent restituiri a tempore mortis, & non a die petitionis: secus si legitima deberetur in certa quantitate puta ex statuto iunc fructus non essent restituendi nisi a tempore mortis. Card. consil. 1. incip. præsupposito statuto Alc. cons. 69. inc. super. 1. dubio, in l. volum: qui allegat glo. ordinatiam in d. fideicommissaria circa finem primæ gloss. Alberic. & Iaso. in l. secunda, C. de iure emphyt. vbi concludunt † quod emphyteuta teneatur ad restitutionem fructuum ab illo dlc. v. emphyteus fuit resoluta: sequitur Bald. in l. si pater, C. de usufruc. & Doctor. in d. l. i. vbi dicunt feudarium teneri ad fructus perceptos a die commissæ felonij. idem Rom. in l. diuortio. ff. sol. mat. ex quibus restat vera opinio fructus beneficiati esse restituendos a die delicti perpetrati.

Et nihilominus hi publici concubinari.

S Y M M A R I V M.

- 1 Nihilominus dicet ista dictio proferatur negative habet ramen sensum affirmatum.

Bermon.Chouer.De pub.concub.

Id est sine dublo non minus. simile
loquendi posuit Papa in capitulo. fundamenta. in §. quod si.
in verbo nihilominus. & ita ibi exponit Archid. de elect. in 6.
vel aliter secundum Albert. posset exponi. i. non ideo minus,
qui allegat tex. in l. is qui. §. si postea. in verbo nihilominus. ff.
quod vi. aut clam. gl. ibi exponit. id est non ideo minus. & in
cap. cum. eterni tribunal iudicis in versicul. parti, quam læse.
rat nihilominus condemnandus. de re iudica. in 6. & in §. illud
in verbo nihilominus. institu. quib. mod. ius patr. potesta.
tis solu. & si ponatur in materia penali. vt hic: Ergo erit sens.
sus in isto veris sic. vt denotet augmentum penit. scilicet quod
clericis nolentes desistere a publico concubinatu priuantur
suis beneficijs iam obtentis. & nihilominus. id est. ultra hoc in
obtinendis beneficijs. officijs. honoribus. & dignitatibus nisi
seruata forma huius constitutionis sint inhabiles. vel aliter in
isto versicul. potest elici sensus. vt referatur ad suspensionem
fructuum. scilicet quod publicus concubinarius. est suspensus
a fructibus suorum beneficiorum per tres menses. & si fuerit
monitus est priuandus & nihilominus. est inhabilis ad benefi.
cia. & ista duo quasi reincident in unum: t. & quamvis ista di.
ctio proferatur negative. habet tamen in se sensum affirmati.
vum. vt no. in cle. quamvis. in §. volumus. in ver. procedant ni.
hilo minus. ex. de for. comp.

*Vsque quo cum eis per suos superiores post ipsarū
concubinarum dimissionem manifestamque vi.
ta emendationem.*

S V M M A R I P M.

- 1 Episcopus ad hoc. vt dispenset cum publico concubinario duo copulatiue re quiruntur.
- 2 Clericus concubinarius. sicut dimitat concubinam: tamē debet facere emendationem de pr.eterito.
- 3 Mater meretrice emendata potest exhibere filiam ob meretricium.
- 4 Legatum relatum meretrici. vt se emendet dicunt relatum ad pias causas.
- 5 Clericus concubinarius quo modo dicitur vitam suam emendare.
- 6 Clericus non debet compelli ad abiurandum mulieres suspectas metu perjurii. & facit contra ignaros officiales.
- 7 Adulterer potest compelli ad abiurandum adulteram. & iuramento alligabitur.
- 8 Clericus qui solennem egit penitentiam non admittitur ad cleam.

Duo hic copulatiue requiruntur.

- 1 ad hoc. vt Episcopus dispense cum publicis concubinariis: primo q̄ concubinas dimiserint: secundo q̄ fecerint penitentiā de fornicatione: exponatis emendationem id est correctionē. quæ proprie habet locum in vitijs. & malis moribus. l. in corrigendis. C. de emend. prop. in quo. & in l. si virgis. C. de emendatione feruo. & in cap. testimonium. & si vere. sit de criminis emendatus. extra de testibus. & in cap. nullus. in verbo. quousque. reatum suum emendet. id est corrigere de foro competen. aliter autem accipitur in l. adua. adua. in. versicu. quam emenda. t. vel mutari hec. C. de edend. & rea. iste potest ad hoc alle. garit q̄ non sufficit quod clericus. publicus concubinarius dimittat concubinam. nisi de præterito concubinatu emendatio. nem faciat: qua facta. amplius non dicetur concubinarius: vt de iura. vel constitutio. facientia. mentionem de concubinario. vel meretricie non habent locum in emendato. vel emendata. Bald. in l. s. t. C. de inossi. test. quem sequitur Hypode Mar. fil. in l. vni. C. de capitu. virginum. dum dicit. t. q̄ licet mater nad. retrix non. possit exhibere filij in meretricio: t. secus est se. mater suerit emendata. & reducta ad honestam vitam: ga. viti. ma. consuetudo debet atroposi. hoc idem tenuit. Ful. in d. l. Aro. nam. & prop. res emendationem a tali concubinatu in multis.
- 4 relaxatur dispositio iuris. hinc est. q̄ t. legatum si fuerit reliqu. meretrici. vt a suo meretricio se emendet: valet de iure. quia v. i. detur esse sacram ad pias causas. Bald. in l. imperialis. C. de nul. & in l. C. de sacros. eccl. vbi alias de iure non valeret.

Sed quarto. quo modo clericus concubinarius dicatur. viga. suam emendare. an sufficiat q̄ post dimissionem concubina. viuat caste. & q̄ a modo non deprehendatur in suspicione co. cubina. vel an sit necesse. q̄ realiter faciat talcm emendationē. vita. videtur. q̄ sic: quia ex quo publice peccauit. & scandalo. se tenendo concubinā per contrarium publicam debet facere emendationem ad similitudinem relatorum. In hæresim:

- 5 t. ego autem contrarium dico: nam sufficit quod clericus seip. sum emendet: abiiciendo concubinam a se. & q̄ a cætero ho. nesci. viuat. & nullam mulierem suspectam in domum suam

superinducat. vel. cum ea conueretur. quo casu dicetur facere manifestam vitæ emendationem: t. nec aliter per superiorē poterit compelli ad abiurandum mulieres suspectas metu pe. riuri. incurredi. cum succurratur prelato contra clericū alia via iure communis cap. clericos. de cohabitatione clericor. & mulier. intantum. quod si super inde haberet priuilegiū Apo. stolicum sibi non prodesset. vt est tex. in capi. Super eo. titulo supra allegato quod dictum facit contra officiales ignaros. q̄ cogunt iurare clericos. quod nunquam cum talibus mulieri. bus suspectis se reperirent: t. quod secus est in adultero qui potest cogi ad abiurandum adulteram. & iuramento alligabitur dicto cap. cum haberet.

8 t. Clericus autem. qui solennem penitentiam egit. non ad. mittitur ad clerum cap. illud quinquagesima distinctione: ta. men si necessitas. vel utilitas ecclesiae exigerit: tunc pot. erit deputari inter hostiarios. vel lectores: ita tamen. vt epistola. vel euangelium non legat: & triplex redditur ratio. pri. ma propter dignitatem sacrorum ordinum secunda proprie. timorem recidui. tertia quia ille qui sic penitentiam solennem egit. non haberet frontem alios corrigendi. cum eius peccatu. fuerit publicum.

*Fuerit dispensatum ad susceptiones quorumque
honorum. dignitatum. beneficiorum. officiorū
sint inhabiles.*

S V M M A R I P M.

- 1 Capitulum nec alijs prelati inferiores. Episcopo non dispensante contra canones. quia dispensatio est alius iurisdictionis nisi eis a iure vel privilegio concedatur.
- 2 Fornicatio simplex est delenioribus & minoribus delictis: ideo Episcopus dispensare potest.
- 3 Crimina seu delicta considerantur in quadruplici differentia. criminis quan. do dicantur grauia vel non statut arbitrio superioris.
- 4 Persona perpetui carceris equiparatur morte.
- 5 Dispensatio quare in casu huius constitutionis requiritur.
- 6 Publici concubinarii sunt infames.
- 7 Notorietas criminis inducit irregularitatem impedit que ordinis execu. nem & beneficium affectionem.

Requiritur ergo. quod dispensa.

tio fiat per diocesanum: quia prelati inferiores. vt Abbas de. earus. Archipresbyter. Archidiaconus capitulum. & alijs. qui nunquam dispensant contra canones etiam ubi. dispensatio a iure conceditur nisi in specie eis concedatur: quia dispensatio est de lege iurisdictionis. c. conquerente. & cap. dilectus. de offi. iud. ora. & est actus iurisdictionis. & potest dispensandi mensuratur a protestate imponendi penam: quia dispensatio est de maiorib. negotijs c. didici. i. q. 7. & talia grauia Episcopis tanquam sposis. & vniuersalib. ordinariis reservantur: unde non potest quis dispensare super penam. q̄ non potest impone. re. vt tradunt canonistæ in d. S. de adul. t. & sic præstatu. inferior Episcopo non potest dispensare: tamen in casib. alijs. expre. sis. vt hic dispensare possunt. idem dicendum est. in Abbat. vel in cau. alio. inferiore prelato qui si habeant iurisdictionem episcopalem dispensare possunt. sicut Anto. de Bua. in d. S. de adul. q̄ est verum quando ille inferior habet illud. ex. priuilegio. vel consuetudine. vel contractu. alias inferior Episcopo dispe. sare non potest. eunt publ. concub. patet ergo. t. q̄ in simplici fornicatione non qualificata est majori. vel grauiori delicto. Episcopus dispensat: quia ista sunt de leuioribus & minoribus delictis. sicut est in grauioribus & maioriibus super quibus epi. scopus non dispensat.

Dubitatur. quae dicantur majora. & grauia delicta? Re. sponsio. quod illa ex quibus causatur interrogantur. super qua. 3. iohes papa dispensat nisi in easbus iuste expressis: t. ego au. ten. puto. quod delicta seu criminis considerantur in qua. dupliciti differentia. quiedam sunt tenua. pro quibus clericus. non debet deponi. nec beneficio priuari: sed ad tenips. sus. pendi. vel aliter corrigi ad arbitrium superioris. secundum Panormitanum in capitu. tu. de poenis. pro grauibus clericus. potest deponi. Et. in dicto capitulo at si clerici: t. quae autem dicantur criminis grauia statur superioris arbitrii: pro grauioribus ultra depositionem. potest deponi. in monasterium. pro grauissimis. vbi de iure. ciuiti. puniatur. pena. mor. tis: poterit de iure canonico deponi. & damnari ad per. petuum carcere: t. quoniam. pena. perpetui. carcoris. equiparatur morte: unde Bald. in l. reos. C. de accusati. nib. appellat eam. capitalem. Et. aduertit. quod licet ordinarius possit dispensare cum clerico sibi subiecto deponeri. super adulterio. aut. alijs. majoribus delictis tamen requiri. per

per istum textum, quod ille clericus per prius egerit penitentiam pro illo crimen super quo dispensatur saltim ex debito iustitia secundum Anton. de But. in dicto §. de adulter. & ibi rationem assignat: quia cum impenitente, & in peccato per severante non potest dispensari: quia videtur incorrigibilis & non contritus: tamen de stricto iure teneret dispensatio licet nulla præcessisset poenitentiam nisi in casu huius constitutionis, cuius dispositio in forma specifica venit obseruanda: unde dictio, superiores, refertur ad Episcopos propter verbum diocesani positum supra: quia ad illos spectat priuare clericos concubinarios, & non ad inferiores, scilicet, Abbates Archidiaconos, decanos, & capitula: quia tales non solent contra Canones dispensare nisi eis expressè concedatur secundū Docto. in dicto. §. de adulterijs. quia, ut dixi, dispensatio est de graioribus negotijs. capitu. didici. j. quæstio. septima. Ideo Episcopis reseruatur: tamen in certis casibus capitulum poterit dispensare.

Dubitatur viterius, quare est, quod in casu istius decreti requiritur dispensatio superioris ex eo, quod fornicatio est peccatum, quod potest deleri confessione: † Respondetur, quod ex quo clericus fuit relapsus in publicum concubinatum post admonitionem, quatuor incurrit: primo inobedientiam, secundo incorrigibilitatem, tertio suspensionem iuris, quartio inducit scandalum in ecclesia. Ideo ista delicta non poterat funditus sola poenitentia, & emendatione deleri, nisi cum relaxatione superioris: merito ante talē dispensationem clericus ad honores ecclesiasticos, vel mundanos & officia vel beneficia obtinenda ipso iure incapax, & inhabilis ad prædicta reddebat: quia tales publici concubinarij sunt infamies: capitulo infamies. 6. questio prima: unde portæ dignitatis eis patere non debent: vt in regula infamibus de regu. iur. in 6. & in l. prima, C. de infamibus. & hoc probat iste text. ponderando dictio, sint, quæ importat canonem latæ sententiae: talecum verbum significat iuris sententiam, & hominis ministerium excludit: & sic ex isto tex. reportetis, quod tradit Pano. in capitulo post translationem. de renunciatione. quod omne delictum publicum, & notorium impedit aliquem ad ordines promoueri & alia beneficia assequi etiam poenitentia prædicta: unde talis notorietas criminis inducit irregularitatē & impedit ordinis executionem & retentionem beneficij: quia recente beneficio non posset criminosus notorius cōgruam agere poenitentiam: ideo requiritur optima ratione dispensatio. Irregularitas tamen, quæ est a iure positivo introducta, nō habet locum nisi in casibus a iure expressis. & hoc vult dicere tex. iste in effectu.

Qui si post dispensationes reciduo vomitu ad huiusmodi publicum concubinatum redierint.

S V M M A R I V M.

1 Concubinatus reiteratus presupponit deliberationem.

2 Reciduatio est periculosior & difficilior curatione quam sit prima infirmitas.

3 Penitentia est inutilis si post eam clericus recidivavit.

4 Reciduantes in delictis de iure puniuntur, quod multis probatur exemplis.

5 Peccata venialia efficiuntur mortalia propter reiterationem.

6 Ebrietas de se non est peccatum mortale nisi propter reiterationem.

Iste tex. est notabilis ad hoc, quod si clericus post prædictam penitentiam redierit ad vomitum, id est, ad folium concubinatum, grauius det' puniri: quia perpetuo fit inhabilis ea ratione: quia iste concubinatus reiteratus presupponit deliberationem. glo. est in c. si quis iratus. 2. q. 3. & dī redire ad peccatum, sicut Canis ad vomitum, & porcus ad lutum: vt habetur proverbiorum. 2. 6. quia clericus recidiuans ad concubinatum comparatur illi, qui manum mittit ad aratum & aspicit retro: unde ista verba reciduo vomitu exponuntur, id est, solito peccato, & sicut iudicio medicorum in infirmitatibus corporalibus, recidiuatio est periculosior, & difficilior in curando, quam sit prima infirmitas, vt notat glossa in verbo iurauit in Authentico, vt non luxur. contr. natur. vt experientia docet: & ratio est, quia homo ex infirmitate iam habita est melius dispositus ad malas impressiones, & agravitudes suscipendas, quam esset ante infirmitatem, sic etiam spiritualiter contingit ad reciduationem spiritualis infirmitatis: nam cum homo recidiuat, ad peccatum inuenit materiam melius dispositam: quam fuisse ante, merito peccatum ibi fortius radicatur & tenacius imprimitur, & ratione huius fortioris impressionis habet se peccator in peiori statu, quam antea fuerit. quia que fortius imprimitur, difficilius extirpantur, & fiunt nouissima illius concubinarij recidiuati peiora prioribus, vt habetur Lu-

ca vnde decimo capitulo. patet ergo, quod clericus concubinarius post confessionem, & prædictam penitentiam de concubinatu si ad illum redierit per reciduationem, maximam incurrit ingratitude apud Deum ex quo tantum beneficium, scilicet, remissionis culpæ tradidit obliuioni: quia a se ipso nullo modo solvere poterat: absolutus est gratis a Deo, & coram Deo recidiuando efficitur ingratus: ideo habebitur, ac si nullum peccatum fuisse sibi dimissum, vt exemplariter ostendit Christus Ioannis Quinto capitulo dicens, vade in pace, & amplius noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat: † ergo si clericus post vitæ emendationem recidiuauerit, talis poenitentia erit inutilis ex quo sequens culpa illam coinquinat, capitulo inanis est poenitentia. & in cap. iii. tit. de poenitent. distinctione. tercia.

Sic videmus, leges ciuiles, quæ beneficium compositionis denegauerunt illis, qui assidue peccant, aut qui impunitatem veteris commissi non emendationi: sed consuetudini deputauerunt, vt dicit tex. in l. tercia in fine, C. de episco. audien. sic etiam ac iter puniunt delicta redeuntia, ad vomitum, vt patet in furto reiterato: & ideo si mercenarius hodie furetur vnam rem magistro suo, & die sequenti furetur aliam ppter tam reiterationem debet furca suspendi, prout notat Baldus. in lapid antiquos: qui ibi allegat Nicolaum de Neapolit. hoc dicentem, C. de furtis: consuetudo peccandi, seu contumacia pena cumulat, l. relegati, ff. de penis. Ideo ea crescente ciuile est, vt pena crescat: vt patet etiam in haereticis, qui si post prædictam penitentiam redeunt ad vomitum brachio seculari remittuntur capitu. ad abolendam, de haereticis. † & sic delicta multiplicata efficiuntur capitalia, vbi alias non essent & hoc est propter reciduationem secundum Bartolum. in l. llicitatio, §. quod illicite, ff. de publica. item licet peccata in foro conscientiae secundum constitutiones sanctorum patrum reputentur leuia & venialia solum: tamen si fuerint reiterata † efficiuntur mortalia capitu. vnum, §. criminis vi- gesima quinta distinctione, & ibi habetur: † quod licet ebrietas de se non sit peccatum mortale: tamen si fuerit assidua efficietur mortale: vt notat Panormitanus. in capitulo a crapula de vita & honesta. clericorum, quia talis assiduitas, & reiteratione includit deliberationem secundum glossa in dicto capitulo. si quis iratus. & notatur in l. si mulier, ff. ad Velleyan. sicut dicitur de reiteratione dictum, quæ inducit propositum & deliberationem. notat Bald. consilio 3. 12. incip. vilis. & istud sequitur Roman. in dicta, l. si vero, §. de viro. in trigesimali prima, fallentia, ff. solu. matrimonio. vbi dicit, quod si consuetudo sit in aliqua ciuitate, quod ob reverentiam alicuius Sancti liberetur incarceratus a carcerebus talis consuetudo non habebit locum in eo, qui primo a carcere fuit relaxatus, & post pro simili delicto fuit iterum incarcerated: patet ergo, quod clerici recidiuantes ad publicum concubinatum per hanc constitutionem grauiter puniuntur: quia per petuo ad obtinenda beneficia sunt inhabiles, maxime in causa monitionis præmissæ tunc delictum reiteratum grauissimum veniret puniendum dupli ratione prima: quia tale delictum videtur deputatum consuetudini: secunda quia reiteratione inducere incorrigibilitatem, vt habetur in ca. cum non ab homine extra deiud.

Sine spe alicuius dispensationis.

S V M M A R I V M.

1 Episcopus non potest bis dispensare cum publico concubinario, quia crima remissa non nisi semel merentur habere remissionem.

2 Peccator non nisi semel ad gratiam recipi debet.

3 Reciduibus ad vomitum severitas exercenda est.

4 Reciduatio clericis concubinarij inducit septem pericula.

5 Clericus recidiuans ad concubinatum diuine misericordie dicitur irrisor.

6 Trinitas ac Angeli & Sancti tristantur si clericus ad concubinatum recidiuat.

Id est, pletatis & misericordia & sic militudinem eorum, qui in haeresim reuertuntur quibus omnis dispensatio, & audientia denegatur dicto cap. ad abolendam. & sic notatur iste text. ad hoc, quod † Episcopus non potest bis dispensare cum publico concubinario: & ratio huius constitutionis esse potest, quoniam crimina remissa non nisi semel merentur habere remissionem, precipue si tales concubinarij arti, & consuetudini actum deputauerunt, l. prima, §. primo, ff. de abigeis: unde dicit textus in capitulo si vir. in fine de adulterijs † quod ad gratiam peccator non nisi semel recipi debet: quandoquidem etiam Deus Tra. Tom. XI. Y pcc-

Bermon.Chouer. De publ. concub.

peccanti assidue de facili non elargitur misericordiam in causa diaconi. in fine. 93. distin. ex quibus infertur, quod si delinquentes sint clementer tractati si postea in eodem crimine depræhensi sint perleuerantes acrius puniri debent. l. capitalium, §. 3. Solent, si de pœnitis. quia cum prædictis redeuntibus ad vomitum non elementia, sed seueritas est exercenda. Sieut enim peccabimus iubemus esse misericordes, sic obstinatis concubinariis, & impenitentibus in spuria misericordiam impendere prihi beinut. cap. non potest. 23. quæst. 4. talis enim remissio criminis præbeoccasionem delinquendi, vt dicit tex. in c. si quis dec. anus. 50. dist.

4. Et aduerte t quod reciduatio clerici concubinarij inducit septem pericula. Primo ausert sibi fructum præteritæ contritionis, satisfactionis, imo omnia alia sua opera annihilat nec sibi ad salutem parum proficiunt si incorrigibilis in eodem publico concubinatu moriat, vt dicitur Ezechielis. 18. si iustus aduertitur se a sua iustitia & fecerit iniquitatem omnes iustitiae eius quas operatus est non erunt in memoria. Secundum periculum est, qd recidinatio vilificat clericum concubinariū admodum Canis cōtra quibus habetur proverbius. 26. sicut Canis, qui revertitur ad vomitum suum. sic imprudens, qui iterat ad stultitiam suam & ideo clericus qui per vitæ emendationem concubinatum euomit, & ad illum reincidit facit sicut canis & ei similis est: tertium periculum est quia clericus reciduans in maiorem potestatem Diaboli incidit & exinde fortius a Diabolo possideb sicut miles qui castrum amisit, & post modum illud recuperat certe melius custodit & fortius possideret ne iterum amittat sic etiam facit diabolus qui clericum concubinariū per pœnitentiam & emendationem vitæ perdidit, & postea per reciduationem recuperat diligentius illum in peccato custodit: vnde de talibus redeuntibus ad vomitum dicendum est qd scribitur Iob. 2 r. ducunt in bonis dies suos & in puncto ad inferna descendunt.

Quartum periculum est, quia clericus reciduans ad penitentiam tardius resurgit sicut infirmitas. iterata vel vulnus curatur, quando renouatur, difficilior sanatur: imo talia nouissima peccata sunt peiora prioribus, vt habetur. Luke. 11. Quintum periculum est t quia clericus reciduans est irius diuinæ misericordiæ, quæ sibi per emendationem vitæ fecerat pacem diuina iustitia: Sextum periculum est, quia sicut tota trinitas, & virgo Maria & omnes Angeli & Sancti letantur in conuersione peccatoris. t Sic econuerso tristantur si reciduat, & ad vomitum reuertatur. Septimum & ultimum periculum est, qd talis clericus reciduans arescit, quia separat a merito, & passione Christi, & a participatione omnium honorū existentiū in Cœlo, & in terra, & priuatur omni gratia Dei & erit sicut palmes abscissus a vite vel sicut membrum abscissū a corpore: ergo clericus reciduans ad concubinatum arectet, vt exinde melius ardeat in futuro: qd extrudetur, & in ignem mittetur, vt haberetur Matth. 7. Canendum est ergo, ne ad vomitum redcamus, quia impenitentib nulla spes dispensationis promittitur. & hoc est, qd in effectu vult papa hic.

Ad predicta prorsus inhabiles existant.

S V M M A R I V M.

1. Distio prorsus, importat canonem latæ sententia.
2. Distio prorsus, intelligitur ipso iure & sine sententia.

Istud enim aduerbum prorsus idem significat, quod omnino & sicut dicimus arbor prorsus a radicibus euulsa est. sic etiam clericus reciduans ad solitum concubinatum prorsus inest, omnino, pœnituit, funditus, &c. in toto fit inhabilis, & naturam in se habet præcissam. c. statutum. §. prouisurus in versi. nihil prorsus exigat ab eisdem de resc. in 6. & in c. pœnitium in verbo nulla prorsus de testibus. eodem lib. & in l. fin. vers. omnium ratihabitio prorsus retrotrahitur. C. ad Maced. Dec. con. si. 19. inc. viso tenore priuilegij in j. vol. t importatque hæc dictio canonem latæ snæ & habetur ac si papa dixisset clerici recidiuantibus ad concubinatum prorsus, id est, ipso iure, vel ipso facto. inhabiles existant: & sic inducit dispositionem pœnit. ipso facto, nec requiritur aliqua sententia licet hæc iniuncta fuerit verbo suiuri temporis prout est verbum, existat, text. est quem ad hoc pro notabili allegat Panor. in capi. quibusdam. versicu beneficiati beneficium prorsus amittant, extra de pœnis. quod dictum extollit Mathesilanus in dicto. nota 112. & Philippus Francus in capi. primo, de posulando. & Corsetus in suo notabili. incipien. p. & natus. qui allegat tex. ad hoc notatum per Panor. in capit. ad aures. versi. omnem prorsus actionem excludit de prescriptio. t & quod dictio prorsus intelligatur ipso iure & sine sententia ita decidit Corneus consi. 312. in ipien. in hac consultatione. versi. & licet illud verbum pror-

sus in primo volum. qui allegat tex. in capitulo sacris. versicu. non eam prorsus excludit de his, quæ vi metus ve causa fiunt, & in l. derogatur. in verbo prorsus tollitur, ff. de verborum, & rerum significatione. ego autem adduco vobis tex. ad literam a nemine (vt credo) ponderatam in auth. licet. in versi. nati ex damnato coitu prorsus omni beneficio secludantur. C. de naturalib. liberis.

Quodque si hi, ad quos talium.

S V M M A R I V M.

1. Officialis qui per negligentiam non corrigit clericum concubinariū dici tur particeps criminis.
2. Praelatus qui potest clericum corrigeret & non corrigit non dicitur episcopus: sed canis impudicus.
3. Synodus episcopalis ad hoc principaliter fuit introducta, vt delicta quæ emergerint corrigantur.

Supra visum extitit quomodo clerici puniatur propter publicū concubinatum: hic vero traditur quomodo superiores puniātur, si per negligentiam obmiserint clericos concubinarios corrigeret: talis enim corregio ex debito officij imminent prælati, aut eorum officialibus sub poena peccati mortalis, quaado ex tali correctione presumereur clericum emendari: tunc vero identur esse participes criminis si non corrigant, vel prohibeat capitul. facientis. 91. distin. & ideo vbi dicitur facientis procuratio culpam habet, qui potest corrigere, & negligit emendar: quia qui alios ab errore revocare potest, & non revocat seipsum errare demonstrat, vt in cap. secundo. extra de haeret. & in capi. cum ex iniuncto. eodem titulo. dum dicit quod quilibet teneat alium a peccato corripere, si potest, maxime prælati, qui si crimina non corrigat, non meretur dici Episcopus: sed canis impudicus, vt literaliter dicit tex. in capi. novo. 83. distin. & ideo si Episcopus permittat clericis tenere concubinas, aut uxoribus vacare, & eos non correxerit: poena interdi.

3. Qui venit puniendus, capi. eos qui. 3. distin. t est enim synodus Episcopi ad hoc principaliter introducta, vt delicta, quæ emergerint, corrigantur. cap. peruenit. 18. distin. quæ dicta sunt. at tandem contra Episcopos, ac cœteros iudices ecclesiasticos, qui si uniuersitati parcunt vniuersitatem ecclesie moliuntur interiorum.

Correctio.

S V M M A R I V M.

1. Constitutio ista an intelligatur de correctione corporali, vel verbali hoc est de admonitione.
2. Corrigere, & corripere differunt.
3. Clericus a correctione non potest appellare nisi propter excessum.
4. Officialis excedens in corrigendo venit deponendus.
5. Correctio plus debet habere mansuetudinis, quam rigoris.
6. Nimia asperitas, nec correctionem, nec salutem recipit.
7. Priuatum crimen non est publice arguendum.
8. Clericus nolens subire correctionem tanquam incorrigibilis est curia secundi tradendus.
9. Clericus quantunque sit criminofus si tamen per ecclesiam posset corrigi non est curia seculari tradendus.
10. Clericus citra periculum membrorum potest verberari.
11. Presbyteri nisi pro grauibus & mortalibus culpis verberari non debent.
12. Presbyteri in casu quo verberantur hoc debet fieri per ministerium ecclesie, & in ecclesia ianuis clausis, & non per laycum.

Papa hic loquitur de illa correctione, qd fit imperio potestatis, quæ solis majoribus conuenit: de duabus dubitari potest, primo tan intelligatur de correctione corporali, vel de verbali, hoc est, de admonitione, premitte, quod verbū corrigit & corripere, inter se sic differunt licet plerunque & qui uocare ponatur: corripere est corporaliter flagellare, & castigare: corrigit est ad bonū dirigere, & hæc differēta clerici ex tex. in cap. sicut hi. §. necesse. 47. distin. vtrisque possit facere episcopus, & verbalem, & realem per se, aut iudices temporales si qualitas delictorum id exposcat, t nec a tali correctione potest clericus appellare, nisi propter excessum. capit. ad nostram. de appellatione. t vnde si prælatus in corrigendo excedat modum verbi deponendus, cap. cum beatus. 45. distin. & in c. qui sincera. eadem di. vbi dicitur, quod correctio debet plus habere mansuetudinis, quam rigoris: quoniam nimia asperitas, nec correctionem, nec salutem recipit: sed castigatus leuius recuerentiam exhibet castiganti: t vnde priuatum

natum crimen non est publice argendum: sed ubi continet malum, ibi moriatur. cap. si tantum. 6. quæst. 2. & in c. si pecauerit. 2. q. 1.

Secundo posset dubitari, quid si clericus concubinarius nollet subire correctionem sui superioris, & sic esset incorrigibilis: † Respondeo quod potestas secularis posset supplere deficuum ecclesiæ. cap. sacerdotum. 9. quæst. 1. & cap. princeps. 2. 3. quæst. 5. & sic notate casum in quo clericus est tradendus curia seculari, scilicet quando esset contumax, & incorrigibilis: 9 sic enim Donatistæ per imperatorem fuerunt puniti. † si vero clericus per ecclesiam possit corrigi, tunc quantuncunque criminosus sit, non est curia seculari tradendus. d. c. at si clericus et in hoc peccant sacerdotali, & eorum vicarii, qui clericos de positos non tamen in corrigibiles tradunt curia seculari.

Tertio posset dubitari an clericus pro delicto possit verberari videtur quod non quia reos sanguinis defendit ecclesia, ut in illo vulgato canone reos sanguinis. præterea quando ecclesia tradit clericum pertinacem brachio seculari debet obnoxie rogare, ne poenam mortis, aut membra inferat, ut habetur in illo vulgato canone: ego Berengarius: † contrarium est verius: dum tamen fiat citra periculum membrorum, ut habetur in dicto. c. cum Beatus. & in cap. fina. 3. 5. distinct. & quod ecclesia possit clericum verberare notat Abbas in ca. primo. de calumniatoribus. quod est verum secundum præpositum in cap. fin. in clericis minoribus. qui pro minoribus culpis verberaruntur. Abbates autem & presbyteri, & Leuitæ non debent verberari nisi pro grauibus, & mortalibus culpis, † & in casu, in quo veniunt verberandi non debent verberari † per laicum: sed hoc fieri debet per ministrum ecclesiæ, & in ecclesia ianuis clausis: prout notat de Turre Cremata in capitu. illi. quinta quæst. quinta.

Pertinet.

S V M M A R I V M.

Episcopus an clericum exceptum delinquenter possit corrigerem, distinguitur.

Scilicet imperio potestatis, & iurisdictionis: ut supra dixi: sed iuxta hoc dubitari posset si clericus exceptus delinquat, an Episcopus possit cum corrigerem glossa. in c. placuit. 6. quæstio. tertia, arguit ad utramque partem: tamen secundum magis communem opinionem dicite, † quod si priuilegiatus delinquat circa rem non exceptam, ut in contractu, vel maleficio, vel occidendo hominem, vel adulterando, vel tenendo publicam concubinam isto casu Episcopus loci possit punire tale delictum: quia licet persona sit excepta: tamē res in qua delinquit non est excepta, ut notatur in c. primo. de priuilegiis. in 6. quia ratione delicti celebrati in loco non excepto potest exceptus puniri per ordinarium loci. priuilegium ergo exceptionis operabitur solum quantum ad forum domicilij: ut in dicto, capitu. j. & ratione delicti perditur priuilegium omne: quia honorem reatus excludit. cap. priuilegium. 1. 1. quæstion. 3. & in qua prouincia quis deliquerit, illic iuri subiacet omni priuilegio cesante, Authen. quia in prouincia, C. vbi de criminis agi oportet. nec enim praetextu priuilegii concessi flagitorum crescit Authoritas, l. scunda de priuileg. schola. li. 12. C. vni dedit Imperator in Authen. de mandatis principum in §. quod si delinquens colla. 3. delinquentes non permittas aliquibus priuilegiis vti. ergo in dictis casibus Episcopus exceptos corrige poterit: si vero priuilegiatus delinquat circa rem exceptam puta male segerendo in suo officio, vel in portando habitum, vel alienando res suæ ecclesiæ: certe isto casu a solo papa poterit corrigi.

Alij autem dicunt quod pro delicto occulto solus papa cognoscit: sed pro notorio Episcopus potest corrigerem exceptum: sed prima opinio videtur verior.

Eos, ut predictum est, punire neglexerint.

S V M M A R I V M.

Prelati in non corrigoendo suos clericos ex eorum negligentia oriuntur tria mala.

Negligentia prelati probatur eo ipso quod habuit potestatem puniendi, & non fecit. glossa. in capitulo si clericus in verbo negligentis de præbend. in 6. Archidia. in capitulo, primo. 1. 3. dicitur. quoniam dolus est nolle exequi quod patet, l. dolus, ff. mandati. & quando quis potest aliquid exequi siemdijs opportunis, & non facit, nec illis vtitur, dicitur per

cum stare, & eius negligentia arguitur. cap. licet Episcopus de præbendis. in 6. Cardina. in clemens. si plures. de præbend. glossa. in cap. licet canon. de electio. tratio impulsa huius constitutionis fuit: quia si prelati circa correctionem suorum clericorum fuerint negligentes ex eorum negligentia ipsis prelati oriuntur tria mala: primo oritur confusio quoniam sicut honor est patri habere filios beneinstrutos in moribus, sic etiam est concubinatio patri, vel prelato habere filios, vel subditos incorrigibiles, unde dicitur Ecclesiastici. 2. 2. confusio, patris est de filio indisciplinato: secundum malum quod conuertitur in prelatum negligentem corrigerem clericum concubinarii est: quia culpæ suorum subditorum quos non corrigit, in eum transeunt cap. si is qui. vigesimaliter quæst. quarta. & in ca. qui vitijs. vigesimaliter quæst. qu. 5.

Tertium malum est pena temporalis: punitur enim prelatus non solum in futuro: sed etiam in presenti. cap. si quis episcopus. octauagesimateria distinctione. vbi dicitur, quod prelati negligentes corrigerem subditos veniunt deponendi. Ratio prædictorum est: quia prelati ex negligenti correctionis videntur subditos souere in suis criminibus. ca. qui prelati vigesimaliter quæst. quæ ex negligentiæ prelatorum in corrigendo in clericos retorquentur. Primum est, scilicet executio, quoniam delinquens aliquando credit ex quo non corrigitur illud quod facit non esse malum. Secundum malum est delicti multiplicatio, quia delicta quæ non corrigitur per negligentiam faciliter multiplicantur.

Tertium malum est, scilicet finalis perditio: quia qui non corrigitur velocius delicta continuant: & finaliter perduntur, sicut patet de Adoua dicente: ego regnabo, quem pater interdum corripuit, & finaliter fuit interfactus: Studeat ergo prelati, ut clericos concubinarios corrigeret, quia virga, & correctio tribuit sapientiam: ut habetur proverbiorum, vigesimaliter capi. Adfert etiam correctio, siue emendatio consolationem, locupletissimus testis est regius Psalmographus Psal. vigesimaliter tertio, in hac verba: virga tua, & baculus tuus ipsa me consolata sunt. Et vide scribentes in rubric. C. de emendatione seruorum.

Eorum superiores, tam ipsos de neglectu, quam illos pro concubinatu omnibus modis.

S V M M A R I V M.

I Omnis modis hec verba apposita in dispositione exponuntur, id est, ipso iure.

Hæc enim verba omnibus modis importat executionem paratam, & sic rem iudicatam, nec aliam exigunt confirmationem. † Unde si in aliqua dispositione hec verba essent apposita, exponuntur, id est, ipso iure. ut tradit Bal. in l. j. §. si pecunia, ff. depo. qui refert gl. ita exponentem in Authentico, ut defuncti, seu funera colla. 5. in verbo omnibus modis, & illam gl. reputat sing. Romanus in singulari, & Mathesilanus in notabili. 1. 2. apparet ergo quod superior poterit punire prelatos negligentes, & clericos concubinarios pro concubinatu omnibus modis, id est ipso iure, vel verius dicatis omnibus modis, hoc est per viam inquisitionis, vel accusationis, vel denunciationis siue procedatur officio iudicis, vel alio modo. & sic est hic causus, in quo Archiepiscopus habet iurisdictionem contra subditos sui suffraganei, scilicet quando prelati inferiores sunt negligentes corrigerem clericos publicos concubinatos, ut notat glossa. magistralis. in capitulo. pastoralis, §. 1. ff. de officiis ordinis.

Digna punitione ammduerant.

S V M M A R I V M.

I Dictione animaduertant, quomodo in hoc textu exponi debet & de ethymologia vocabuli.

Id est. grauiter puniant. & ita ponitur in Tra. Tom. XI. l. si quis in hoc ge-

Y 3 nus.

Bermon. Chouer. De pub. concub.

nus, C. de episcopis, & clericis. animaduertere autem est eius, qui in alterum ordine habet potestatem, & rite potest cum animaduersione punire, † & ab ethymologia vocabuli animaduersio secundum Alberic. dicitur: quia anima in corpore veritur: vnde secundum propriam significationem vocabuli, hoc verbum animaduertant. in isto textu deberet exponi, id est, verberent, vel iram exerceant: quia natura huius dictio[n]is ita patitur, vt videtur probare tex. in c. si. in versi. animaduersione debita castigandi de excep. li. 6. sed ista expositio non congruit huic textui: quia papa hic non intelligit corporaliter punire prælatos negligentes, nec etiam clericos concubinarios, sed puniuntur, aut pena suspensionis, vel priuationis beneficiorum, nisi ponderetis dictio[n]em seueriter, quæ punitionem corporalem infligere videtur: tamen animaduersio consistit circa degradationem, & curia[re] seculari traditionem: vnde si clericus publice concubinari reaslumpserit post admonitionem suspensione, & beneficiorum priuatione tanquam incorrigibilis poterit degradari, & deponi.

Videamus ergo qua poena debeant puniri prælati, qui negligunt punire clericos spuriissime in concubinatu viuentes de prælatis hic ponitur vnica pena, vt subiicitur in tex.

In concilijs etiam provincialibus, & synodalibus aduersus tales punire negligentes, vel de hoc criminis diffamatos.

S V M M A R I V M.

- 1 Diffamatus de concubinatu debet se purgare in quo si defecretur coniunctus puniri debet.
- 2 Purgatio canonica an sit subsidiaria, & an feminae admittantur, & layci in subsidium, & multa de purgatione, & eius natura traduntur.
- 3 Diffamatus, hec dictio accipitur in bonam partem etiam in sacra scriptura licet regulariter accipiatur in malam partem per textū. in l. diffamari.

* **Vnde traditur regula[†] quod** de diffamatus cōcubinatu, dēt se purgare, in qua si defecretur punitur tanquam coniunctus: sed si concubinatus possit probari pertentes, vel est notorius, eo casu non est iniungēda purgatio quæ solum habet locum cum casus est in dubio, & ad probandum diffamationem non sufficeret vana vox populi, sed requiritur aliqua presumptio, vel conjectura ex quib. infamia traxerit originē & sic testes deponētes super infamia debent reddere causam sui testimonij, vt tradunt Canonistæ post Panor. in c. veniens. de prob. quæ dictio habet locum, qñ præcessisset accusatio, vel denunciatio quo casu, si deficiat in purgatione punitur tā quam coniunctus si vero nullus modus agendi p̄cesserit, sed iudex pp infamiam ex suo officio, vel ad instigationem fisci cle
ri co inducit purgationem, eo casu poena erit arbitraria, nec punietur tā quam coniunctus. sed alia mitiori pena, quomodo autem fieri debeat purgatio & cuius ordinis debeant esse cōpurgatores, & de numero illorum, & an in defectum clericorum compurgatorum admittantur layci, & feminæ, & an de sufficientib. clericis, laicis, & feminis admittatur clericus ad purgationem solo iūfo, videte scribentes in titulo ext. de purg. ca no. Et ita ultima verba non solum intelliguntur de prælatis negligentib. punire clericos cōcubinarios, verū ēt referuntur ad platos de hoc crimine cōcubinatus diffamatos pp dictio[n]e, hoc, q̄ est demonstrativa, & hēt tacitā repetitionē p̄sonarū & qualitatū p̄cedētiū, vt declarat Bar. & Doct. in l. ff. de ope. nou. nunc. & nolite obmittere, q̄ licet hēc dictio diffamatos, interdū accipiatur in bonam partē ēt in lacra scriptura, vt expresse refert Paulus ad Thessalonicenses c. 1. in ver. a vobis. n. diffamatus est sermo Domini: tamen hic, & in quacunq; alia dispositione regulariter intelligitur in malam partē. l. diffamari, C. de ingenuis manumis. & ibi Bal. sed quo modo probabit prælatos de isto crimine esse diffamatos? videte Bar. Ale. & Mo der. in l. turpia, ff. de leg. j.

Etiam per suspensionem a collatione beneficiorum.

S V M M A R I V M.

- 1 Negligentia prælati in corrigendo clericos peccatum mortale est, nec pastor potest se excusare si propter suam negligentiam lupus oues comedet.
- 2 Negligentia prælati in publicis criminibus dicitur lata, que dolum representat.
- 3 Negligentia prælatorum inferiorum suppletur per superiores.
- 4 Capitulum an possit supplere negligentiam prælati.

Rationes videntur esse in prōptu: quo niām prælati negligentes in correctione culparum assimilantur dormienti, de cuius manu cadit baculus pastoralis. † Item eorum negligentia peccatum mortale est, vt notatur in cap. dilectum. 81. distin. nec poterit pastor se excusare si propter suam negligentiam lupus oues comedet: quia qui potuit hominem liberare a morte, & hoc per suam negligentiam distulit, eum occidisse videtur. sic etiam prælatus qui clericum a concubinatu trahere potest: sed hoc negligēter obmisit in eadem culpa videtur, ca. qui alios de hæc. & in can. negligere. 2. q. 7. † Præterea negligentia prælati in publicis criminibus dicitur lata culpa q̄ dolum representat & in crimen doli cedit, l. prima. §. his quoque ff. de act. & obliga. & in criminibus grauioribus lata culpa, & negligentia inducunt irregularitatem, vt in terminis tradit Lucas de penna. in l. 2. de naufrag. li. 11. C. & sic in corrigendis peruersis negligentia prælatorum maxime post admonitionem & publicationem huius decreti aggrauatur quantum ad culpam, & quantum ad penam ca. indigne. 12. q. 2. q. 2. equiparatur contemptui, & crimen souere videtur, merito a collatione beneficiorum suspenduntur. † Et sic negligentia prælatorum inferiorum suppletur p̄ superiores, can. Artaldus o. t. ua q. 3. † Sed an capitulum possit supplere negligentiam prælati videte Mandagotum super hoc articulo distinguente in c. 1. circa fin. & in 1. par. de elect.

Vel alia condigna poena seueriter procedatur.

S V M M A R I V M.

- 1 Prælatus pro magna & crassa negligentia potest a prælatura deponi.
- 2 Officialis, Rex, Dux, administrator, iudex possunt propter negligentiam a regno & alijs dignitatibus priuari.
- 2 Presbyter cuius culpa seu negligentia infirmus moritur sine confessione quo modo puniri debet.
- 4 Sacerdos quicunque requisitus puerum in necessitate baptizare, si ex negligentia moritur sine baptismō, non obstante aliqua excusatione venie deponendus.

Quia negligentia prælatorum puni cundum diuersitatem, & qualitatem eorum, quæ negliguntur aliquando pro negleſtu imponitur excommunicatio duorum mensim, vt est tex. in can. quicquid 1. q. 1. aliquando punitur grauius. quia sibi imponitur pena depositionis, vt habetur capitulo placuit vniuerso concilio. vnde decima quæstione tertia,
1 vnde si circa iura ecclesiæ prælatus esset in magna, & crassa negligentia posset a prælatura deponi, vt habetur in can. dictum & ibi gloss. in verbo negligentia. octuagesima prima dictum & in capitulo cum ad monasterium, §. fina. & ibi gloss. in verbo negligens. de statu monacho. quod dictum sequitur Bal. in 2 l. j. de officio præfecti urbis. vbi dicit. l. si officialis videat alii quos inter se rixantes & non se interponit, cum possit perse vel per alios, potest ab officio remoueri quod dictum sequit Ias. in l. eum qui res, C. de procura. & ibi allegat Ioannem Andræ Geminianum & tenentes, φ Rex, vel Dux, vel Comes possunt a regno, & alijs dignitatibus priuari, C. grandi & ibi gloss. in verbo regis de supplenda negligentia prælatorum, libro 6. dictio habet locum in administratore, aut iudice, qui propter negligentiam possunt ab administratione remoueri, vt est casus in l. si quos. in ver. propter negligentiam ab officio removit, C. de offi. p̄fec. p̄tor. orientis, & illirici. quib. concordat gl. in 3 p̄leg c. cum ad monasterium, q̄ dicit, † q̄ Abb. pp negligentia p̄ ot dignitate remoueri. idē dicaris a psbytero cuius culpa seu negligentia infirmus moritur sine confirmatione nā reus erit anime illius, vt dicit gl. in c. officiū in verbo sine confessione de offi. Archipre. pro qua facit tex. ad literam in c. si presbyteri. 19. quæstione sexta. † Idem dicendum est de sacerdote, qui si in quocunque loco se reperierit, nec requisitus puerum in necessitate voluerit baptizare, non obstante aliqua excusatione si puer sine baptismō moritur presbyter est deponendus. capitulo. quicunque de consecratione. distinctio. quarta, imo fortius dicit textus. in capitulo administratores. 23. quæstio. quinta, quod vbi iudex secularis esset negligens in iustitia facienda, certe ecclesia debet se intromittere, & compellere ipsum ex quibus apparat prælatos negligentes erga suos subditos varijs poenis esse afficiendos: limite is procedere in duobus casibus, primo quando esset crassa negligentia, quo casu ex pararetur dolo, & latæ culpa.
Secundo, qñ prælatus huic negligentiae occurrere posset: secus si non posset: q̄a tūc non caderet negligentia, vbi esset impossibilitas isto casu plati, & ceteri administratores nō punirentur pro negleſtu, l. quod te. versicu. si in potestate tua fuerit, ff. si cert.

Tractatum Tom.XI

172

cer. pe. quem Ias. allegat pro notabili. in l. si mihi, & tibi, §. si q̄s seruos, ff. de leg. primo.

Et si h̄ii quorum destitutio ad nos, & sedem prædictam spectat per cōcilia prouincialia, aut ius superiores propter concubinatum. publicum reperiantur priuatione digni.

S V M M A R I V M .

- 1 *Destitutio episcoporum est reservata pape, & non alteri etiam legato de latere.*
- 2 *Inquisitor non potest procedere contra episcopum, sed hoc debet papa & denūciare.*
- 3 *Papa an plenitude potestatis possit episcopum sine causa episcopatu priuare.*
- 4 *Papa Zacarias Childericum Regem Franciæ depositus, & Pepinum patrem Caroli Imperatoris substituit.*
- 5 *Concilium prouinciale potest episcopum suspendere.*
- 6 *Concilium prouinciale quid proprie dicatur.*
- 7 *Sedes Apostolica olim erat apud Antiochiam.*
- 8 *Sedes Apostolica nunquam moritur sed durat perpetuo.*
- 9 *Rescriptum concessum ad beneplacitum Papæ morte ipsius extinguitur secus si sicut concessum ad beneplacitum sedis apostoli.*
- 10 *Episcopus de iure communi quantum ad potestatem instituendi & destituendi habet fundatam intentionem suam.*
- 11 *Ecclesia Cathedralis infra corpus ecclesie habet intentionem fundatam a iure communi.*

1 Apparet ergo quod destitutio præsum maxime Episcoporum, papatui est reseruata & non alteri etiam legato de latere secundum Panor. in cap. j. in 8. col. de iudicijs. & sic nullus citra papam potest destituere episcopū Cap. accusatus. 3. quæst. 7. quod procedit dato, quod episcopus

2 est hereticus quo casu contra eum inquisitor hereticæ prauitatis procedere non posset, sed hoc debet Romano Pontifici denunciare, vt est calus in cap. inquisitores de heret. in 6. & in cap. & quasi intromittere, compellere ipsum.

Ex quibus apparet prælatos negligentes per totum de translatione prælatorum. vbi habetur q̄ mortuo citra papam pōt Episcopum a suo episcopatu remouere, licet deliquerit, ratio quia eius est destruere, cuius est condere, & omnis res per quas cunq; causas nascitur per easdem dissoluitur. At causa efficiē Episcopum est papa, ergo per eum destitui debet. Hæc probari possunt in simili per l. ex facto de vulg. & pupil. vbi hoc adnotant Docto. & in cap. j. de regu. iur. in antiq. & hoc dictum sequitur Pan. in c. cum super in 3. col. de causa poss. & proprietatis, vbi dicit q̄ licet certus numerus Episcoporum in causa criminali possit cognoscere de causa contia Episcopum exigentem depositionem, nullus tñ citra papam pōt illum depōnere, & sic inferiores a papa p̄t cognoscere: sed decisionem tenentur papæ referuare: ergo spectare potest ad Archiepisco pū vel legatum cognoscere, an Episcopus sit destituendus: a solo tñ papa pōt destitui. ideo exponatis destitutio, id est, deposi- tio ab officio, & beneficio: & istud procedit in tantum, q̄ pa- pa poterit Ep̄m destituere, & illum Episcopatu priuare et sine causa, vt est gl. sing. in c. p principalem. 9. q. 3. q̄ sequitur Card. in cle. 1. vt li. pen. & Panor. in c. translato. in gloss. 2. de const. & Barba. in cap. q̄ ad translationem. de offi. del. & Ias. in l. si reus. in fina. col. ff. de pāct. ea ratione, quia papa in beneficib. ha- bet plenitudinē potestatis: vnde de beneficijs ecclesiarum pro ut vult, libere disponere poterit: & nedium clericō, verum et prælato poterit auferre titulum beneficiale: quia ex quo in beneficijs habet plenam, & liberam administrationem non est necesse, q̄ in auferendo apponat clausulam, non obstante aliqua lege Ale. consilio 2. incip.

Visis codicillis in primo volum. & maxime apud Christianos est tanta authoritas papæ qui, ex causa tamen ardua, po- test principes seculares deponere, licet ei in temporalibus nō subiçiantur, t̄ quoniam Zacharias papa alias Childericum regem Franciæ depositus, & in eius locum Pipinum patrem Caroli Imperatoris substituit cap. alias. decima quinta quæstion. sexta.

Addite tamen prædictis, quod notabiliter tradit Panor. in cap. graue nimis in tertio notabili per illum textum de præb. quod-concilium prouinciale, licet non possit Episcopum de- stituere, vt supra fuit dictum habet tamen iurisdictionem sup omnes de prouincia: ideo Episcopum, & cæteros prælatos po- terit suspendere, concilium enim prouinciale propriæ dicitur, t̄ quod Metropolitanus cum suis suffraganeis in sua prouin-

cia celebrat, vt in cap. sicut de accusa. & in cap. graue de præbē dis: & text. clarior. incipitulo peruenit. decima octaua distin. & in ca. sexta synodi. decima sexta distinctione. & prouincia proprie loquendo dicitur vna patria, seu regio, in qua consti- tuitur unus Dux, non autem intelligitur de Archiepiscopatu, sed de Monarchia vti de Francia, vel Hispania, vt tradunt In- nocen. & Pan. in c. vltra tertiam. de testib. citra tñ depositionē concilium prouinciale erit iudex, vt habetur in c. scitore. 6. q. 3. & notant Doctores in c. i. de iud. & refert Panor. in c. cum in feior. de maiorita. & obedien. quod si episcopus delinqutat in territorio alterius prælati poterit ab eo iudicari, & puniri.

Et si queratur, quare dicit ad nos, & sedem prædictam? Re- spondet quia licet papa moriatur: t̄ sedes tñ Apostolica. q̄ olim erat apud Antiochiam, iubente dñs per Petrum fuit trās lata ad Romanum miraculoſe, vt habetur in ca. rogamus. vigesima quarta q. 1. t̄ talis ergo sedes nunq̄ moritur, sed durat per- petuo. capitulo si gratiose. de ref. in 6. vnde rescriptum cōces- sum ad beneplacitum papæ morte ipsius extinguitur: t̄ secus si fuerit concessum ad beneplacitum sedis A. postolice, vt ibi dicit tex. in alijs autem beneficijs secus est: t̄ quia Episcopus in sua diocesi habet fundatam intentionem suam de iure com- muni quoad potestatem instituendi, vel destituendi in capitu- lo nullus. & in capitulo omnes basilicæ. 16. quæstio. 7. cap. cum ex iniuncto versi. tam institutio quam destitutio noscitur per tinere extra de heret. & cap. cum venerabilis. & in capi. de Xe- nodochijs. de religio. domib. c. cum venissent. & capitu. ex fre- quentibus de institutio. q̄ est verum secundum dominū Fran- ciscum Marcum in decisione. 109. quoad ius proprietatis, & non quoad ius possessoriij c. olim in 3. de resti spolia. & hæc de cōsilio non procedit in prælato inferiori qui interdum ex cōsue- tudine vel priuilegio habet potestatem instituendi, vel desti- tuendi, vt in iuribus per eum ibi allegatis: t̄ Idem dicatis: in ec- clesia Cathedrali q̄ infra corpus ecclesiæ h̄t intentionē funda- tam de iure communi quoad destitutionem vel institutionē beneficiorū: vt notat Pan. in c. ad audientiam in primo de ec- clesijs ædifican. & in c. dilectus de capellis Monachorum.

Statim.

S V M M A R I V M .

- 1 *Dictio statim nouem modis in iure intelligitur.*
- 2 *Dictio statim prolatæ a iure proprie intelligitur sine intervallo.*
- 3 *Dictio statim importat canonem lat. & sententie.*
- 4 *Dictiones incontinenti, mox, illico, protinus, continue, immediate, repente, cito, indilate, subito, ex continenti, quomodo accipiuntur in iure.*
- 5 *Dictiones supradictæ debent recipere interpretationem & internalium se- cundum arbitrium iudicis.*

Id est, factis informationibus super negligētia prælatorum & publico cōcubinatu & dicite quod h̄ec dictio, statim, varijs modis potest capi in iure interdum accipi- tur pro lex horis, capitulo tribus gradibus. de consecratio. dist. secunda, interdum denotat spaciū vnius mensis, l. diuortio & ibi gloss. & Ale. ff. soluto matrimonio. interdum accipit pro uno vel duobus mensibus, capitulo primo, §. si autem sta- tim. extra de frigid. & malefic.

Aliquando intelligitur intra triginta dies, l. fina. ff. de tutori- bus & cura. datis ab hijs. & in l. 2. & ibi Lucas de Penn. de dec. lib. 1. o. C. & in l. diu. ver. sed statim. de susceptoribus præpositis, & Archar. lib. 1. o. C. interdum recipit interuallum decem die- rum, l. promissor. ff. de const. pec. interdum intelligitur cū quo- dam temperamentu temporis, l. q̄ dicimus, ff. de solu. & istud temperamentum magis intellectu percipi, q̄ locutione expri- mi pōt, vt dicit tex. in l. ratū. in fi. titulo sup. allegato. interdum hæc dictio exponit, id est, quā citius fieri poterit, vt in simili dicit glo. in capitulo quam sit de cœlio. in 6. interdum expo- nit, id est, paulo post & ista exponit glo. in capitulo quicun- que. in verbo statim septuagesima septima distinctione. inter- dum importat spatium viginti annorum, vt est tex. & ibi glo. in l. prima, §. fina. in verbo statim, ff. de iure fischi. & prædicta in- telligatis, quod dictio statim secundum subiectam materiam aliquando intelligitur de breuiori vel longiori tempore. per gloss. superius allegatam in dicto capitulo quicunque cui concordare videtur gloss. in capitulo primo in verbo in- continenti extra de mutuis petitionibus, & ita cum Barto. con- cludent Moderni in l. prima, §. qui præsens. ff. de verborum oblig.

Tamen secundum propriam vim, & naturā huius distinctionis, statim, est vt intelligat line interuallum. vt declarat l. mo. & Ias. in dicta lege. diuortio & Alex., post Baldum in p̄z allegato Tract. Tom. XI. Y 4 §. qui

Bermon.Chouer.De pub.concub.

§.qui præsens qui allegat text. in l. tutor qui repertorium in §. visurę ff. de administratio.tutorum. & in l. adiles. §.idem scien duin, ff. de edili. edicto pro quibus facere videtur tex. in l. cum quidam ante finem. ff. de leg. secundo maxime quando pferatur a iure quo casu in his quæ per legem tantum possunt explicari significant quid immediate fieri, & non in tempore aliquo: prout dicimus de verbo cōfestim a lege prolato: quia intelligitur nullo medio interueniente, vt notat Bald. per illum textum in l. de pupillo. in §. si quis forte in verbo cōfestim ff. de oper. noui nunciatio. & isto casu idem importat q̄ ipso iure secundum Bartolum in l. Imperator, ff. de iure fisci. pro quo adduco tex. singularem in lege prima, versic. in re præsentis. id est, statim. ff. de solutio importatque hæc dictio canonē latæ sententiæ, vt ministerium iudicis, & omne interuallum excludat gloss. est quæ hoc literaliter dicit in capitulo cum ex communicato in verbo statim vndecima quæstione tertia. & gloss. in l. commissia, in verbo statim. quæ exponit, id est, ipso iure, ff. de pub. & vctig. & ista est communis opinio secundum Bartolum in liubemus. §. sanc. C. de sacrosanctis ecclesi. & in præallegata, l. imperator. licet tex. & in l. in suis, ff. de suis, & legit. hæred. in verbo statim ipso iure: sed dicte quod ibi verba ipso iure fuerunt apposita ad maiorem expressionem & clario

3 rem demonstrationem, t̄dem dicatis dedicationibus incontinenti, mox, illico, protinus, quæ idem significant quod incōntinenti & statim: & quando aliquid dicatur fieri statim, vel incontinenti, videte Guidonem Papæ decisione. 132. idem dicatis de dictiōnibus contīnue, immediate, repente, cito, indilat, subito, & ex continenti quæ similiter omnem moram exclūdunt & fere omnes canonem latæ sententiæ important.

Ego autem dico, non obstantibus superius adductis, q̄ hæc dictio, statim, polita in textu isto non excludit moram: nec ēt 4 habet certum terminum præfixum, merito t̄sta dictio, & si i les recipient interpretatione, arbitrio iudicis, l. prima in f. ff. de iure deliberand. & cum ista opinione relider Panormi. in capi. an sit deferendum extra de appellationibus. vbi concludit, quod quando tales dictiones non habent certam determinationem a iure certe recipiunt interuallum secundum arbitrium boni iudicis, qui ex bono, & æquo in hoc arbitrabitur. iuxta l. si domus, §. in pecunia, ff. de legat. primo. & Bartolus & 5 Baldus in l. fin. C. de his, qui a non dominio. t̄ vbi dicunt, quod dictio, incontinenti, intelligitur cum primum poterit arbitrio boni viri, quos sequuntur Soci. & Are. in lege prima, ff. de verbo. obli. & ibi loan. de Im. o. in d. §. qui præsens. vbi dicit q̄ verbum, incontinenti, pōt extendi etiam vñq; ad decē annos, vt vim vi repellere licet, quos sequit Fel. in c. si vigilanti. de præscr. & Doctores in l. clam. §. qui ad nundinas, ff. de acq. possell. & ita hanc dictiōnem statim intellexit papa hic vt intelligat, quam citius fieri poterit.

Cum processu inquisitionis ad nos deferantur.

S V M M A R I V M.

- 1 Procurator fiscalis Episcopi non debet citare, vel alias molestare clericos sine informationibus legitimis.
- 2 Consuetudine Regni proceditur sola via inquisitionis contra delinquentes.
- 3 Titulus de accusationibus non habet locum in regno, quia fiscus dicitur accusator.
- 4 Fiscus nec pars priuata debet esse præsentes in responsionibus & confrontationibus.

Sensus istius versiculi, est, q̄ licet Metropolitana, aut prælati inferiores a papa possint inquirere, & cognoscere, an Episcopus sit dignus priuatione pro negligentia, vel cōcubinatu, non tñ poterunt illum priuare: q̄a, vt dictum est, destinatio papæ tantum reseruatur, & sic causa Episcopi per concilium prouinciale, vel per Archiepiscopum potest tractari vñq; ad depositionē exclsive, sed realis depositio reseruat papæ vt in c. accusatus. 3. q. 6.

Sed statim apud papam deferuntur, & remittuntur cum processu inquisitionis, hoc est, cū informationib. t̄ & prædicta facere vñt contra certos procuratores fiscales Episcoporum, q̄ nullis præcedentibus informationib. saltim legitimis, clericos personaliter cirant, & ad iniwas compositiones inducunt, q̄ prohibitum est per ordinationes regias, vt ex pluribus demonstrat glossator consuetudinum Burgundiæ folio quinquagesimo octauo col. 4. vbi dicit q̄ procurator non pōt trahere in iudicio sine informationib.

2 Hodie tamen in regno proceditur, sola via, & sic extraordinaire, vt tradit Bartolus in extrauaganti ad reprimendum in verbo inquisitionem, & Guilielmus Benedicti in dicto capitu

lo Raynucius numero. 200. vbi dicit, quod in præsenti Regno non habet locum titulus de accusationibus, & indifferenter proceditur, contra delinquentes per processum extraordinarium. sola via inquisitionis, & t̄ in hoc regno accusator dicitur fiscus, t̄ qui fiscus, nec pars priuata debet esse præsens in responsionibus & confrontationib. accusati, vt notat gl. in cap. in pris. 2. q. 1.

Et eadem diligentia & inquisitio.

S V M M A R I V M.

- 1 Sola inquisitio non est sufficiens ad destituendum quem beneficio.
- 2 Inquisitio summaria delictorum debet precedere capturam clericorum.
- 3 Clerici ex debiliori inquisitione capiendi et incarcerandi non sunt.
- 4 Episcopus non potest restituere infamem.
- 5 Clericus tabellio condemnatus de falso per Episcopum non potest restituari ab eo vt instrumenta conficiat.
- 6 Concubinarius, vel homicida vel alias irregularis, licet sint digni priuatione, possunt tamen ante sententiam resignare beneficia nisi vacarent per contractum matrimonii.

Exponite, diligentia, id est processus,

- 1 praesuit facta mentio, & pondereris hic tex. t̄ quod sola inquisitio, siue sit generalis, siue specialis non est sufficiens ad destituendum, quem beneficio suo, nisi fuerit qualificata: vnde inguito debet dari copia articulorum super fama capitulo qualiter. §. debet. de accusa. nisi dicatis prout dicit Inno. in cap. cum dilecto. de sententia excommunicata. quem sequitur Baldus in sua Margarita in §. inquisitio, scilicet, q̄ inquisitio dicitur processus ordinarius, id est, legitimus, & sic ista inter se confunduntur, & notate quod inquisitio sumaria delictorum debet precedere capturam clericorum: quia in criminali ad capturam personæ non potest procedi sine causæ cognitione secundum Ioanneni Andrae in capitulo si clericus de sententiæ excommunicationis in d. t̄ nec clerici ex debiliori inquisitione capiendi, seu incarcerandi sunt, cum sola relaxatione à carcere non possunt restituiri per iudices ad integratem suæ famæ: q̄a
- 4 Episcopus non potest restituere infamem, cum hoc sit reseruum principi.

Canonistæ post Innocentium in capitulo cum T. de re iud. 5 t̄ideo si clericus tabellio per Episcopum sit condemnatus de falso, non poterit cum Episcopus restituere, vt instrumenta conficiat.

- 6 Sed quæro iuxta prædicta, vtrum valeat renunciatio beneficij facta ab illo contra quem iuquiritur de crimine digno priuatione: concludite quod sic, ita decidit Fely. in capitulo in nostra in antepenultima column. in versiculo quinto extra de re script. qui allegat gloss. in capitulo final. in verbo finita, vt litigante pendente, libro 6. & t̄ideo concubinarius, vel homicida vel alias irregularis: licet sint digni priuatione, tamen ante sententiam declaratoria possunt resignare quibus volunt, ante q̄ deponantur, secus in casu in quo essent priuati ipso iure, puta per contractum matrimonij quo casu non possent resignare in fauorem alterius, Innocentius in capitulo cum nostris de concess. præbend.

In quibusunque generalibus capitulis, etiam provincialibus, quoad eos seruetur.

S V M M A R I V M.

- 1 Capitulum mortuo episcopo potest clericos publicos concubinarios destitueri, priuare, excommunicare, et suspendere ab officiis, et beneficiis.
- 2 Capitulum sede vacante potest facere statuta, synodus congregare, visitare si opus sit inquirere et punire de maximis criminibus, quia succedit episcopo, potestque inquirere contra hæreticum et inquisitum detinere in carcere Episcopalibus et non in propriis.

Quia sicut synodus Episcopalis & Metropolitana, bis in anno celebrantur, sic etiam ecclesia Cathedralis, vel Metropolitana celebrat capitula generalia, in quibus accurati tractatur de vitæ continetia, de moribus ipsorum clericorum fornicantium, aut aliter delinquentium.

Coeterum considerare poteritis, quod textus iste non patitur istam expositionem: quia ista dictio provincialibus, non refertur ad Episcopatum, vel Archiepiscopatum: sed debet intelligi de Monarchia, scilicet de Francia, vel

vel Hispania, vel Anglia, vel Italia, vel de alia simili regio ne, quæ proprie secundum terminos iuris dicitur prouincia secundum Innocentium, & Panormita. in d. cap. vltra tertiam in s. ext. de testib. qui allegant text. in l. notionem. in §. 1. ff. de verborum, & rerum significatione. quanuis secundum larga interpretationem canonum per Archiepiscopatus distingua tur prouincia.

Nunc queritur an capitulum mortuo, vel destituto Episco po possit clericos publicos concubinarios iuxta formam huius constitutionis destituere, priuare excommunicare, & suspendere ab eorum officijs, & beneficijs. t. concludite, q. sic: 1. quia sede vacante capitulum succedit quod ad omnem ordinariam, & plenariam iurisdictionem, quæ competit Episcopo mortuo: ita in specie concludunt domini de Rota in decisio. 11. incipiente fuit dubitatum, sub titu. de renuncia. in nouis, quod idem sequitur Fede. de Senis in tracta. permutationis, in q. 36. & clarius, in q. 30. incipiente, an capitulum sede vacante. vbi arguit ad utraque partem, & tandem concludit, t. q. sede vacante, potest facere statuta, congregare synodus episcopalem qualificatiue tamen visitare, si opus sit inquirere, & punire de maximis criminibus. cap. ad abolen- dam. in verbo sede vacante. ext. de heretic. & ideo quicquid potest episcopus viuens in corrigendo crimina, & mores reformato, & puniendo potest capitulum sede vacante, pro ut notant Doc. in c. hisque. de maio. & obe. & in c. 1. e. tit. in 6. ex quo capitulum succedit Episcopo generaliter in spiritu- libus, & temporalibus. alias tempore vacationis crimina remanerent impunita, q. esse non debet. vt notat. in cle. j. in verbo capituli. de heret. per quam singulariter decidit dominus Franc. de Pauuiis, in titu. de officio, & potestate capituli, in 6. q. q. si capitulum in casu premisso inquirat contra haereticum debet tenere inquisitum in carceribus episcopalibus, & non in proprijs: quia hoc non facit iure proprio: sed vt administra tor Episcopi. limites praedictam decisionem procedere i cle- ricis, & non in Abbatibus qui a c. sede vacante, propter talia crimina priuari, & destituti non possunt, ex quo casus iste est de grauorib. ideo punitio ad solum capitulum etiam gene- rale non spectat: & ita videtur residere Dominicus in c. 1. de poenitent. & remissionibus. in 6.

Poenis alijs.

S V M M A R I V M .

- 1 Dicitio aliis, est repetitiva similium, & denotat relationem preceden- tium.
- 2 Dicitio aliis alia, licet sit implicativa similium non tamen implicat mai- ora.
- 3 Concubinatus pena una per alteram non confunditur.

Quas tradit Hostiensis in tit. de cohabitatione cle- ri. & mulierum. quarum optio, ex quo sunt diuersæ, remanet in arbitrio iudicis: sed quæ sunt alij p. ne quibus puniuntur concubinarij publici? videtur q. sint li- 1 miles. sup. scriptis, tantum t. propter dictiōnēm aliis, quæ de sui natura est repetitiva similium, & donat regulariter rela- tionem praecedentium cum eadem qualitate, & sic implicat similia glo. in l. si fugitiui. in verbo alia poena. C. de servis fu- gitivis. & glo. in l. j. §. 1. in verbo aliā causam. ff. de pollicitat. & glo. in l. 1. in verbo alio quocunque. s. mandati. & gl. in cl. Abbat. in verbo alijs de rescriptis. & hoc sequitur Lud. de Ro. in consi. 48. incipiente in casu, & Panor. in c. sacris. de sepul- turis. vbi dicit quod hec dictio aliis facit positionem eiusdem qualitatis cum praecedentibus. Vos autem domini dicatis co- trarium, q. imino clericī pro publico concubinatu non pu- niuntur similibus poenis tantum: sed aliquando grauius ali- quando leuius & sic dictio aliis non semper est implicativa, seu repetitiva similiū glo. in l. Julianus. ff. de haereditibus insti- tuendis. & glo. magistralis, in l. non solni, §. queritur: ff. de p- curatoribus. quam sequitur Hypolitus de Marsiliis in rub. C. de procurato. vbi glo. adducit exemplum de sacra scriptura dicente Christus fuit crucifixus, & alii duo latrones cum eo non, propterea sequitur q. Christus fuerit eiusdem qualitatis, & sic latro, nec valet argumentū propter absurditatem cui- tandam: hoc idem tenet Panor. in cap. accedens. in fina coll. de p̄ebend.

Si tamen iungeretur cum dictione quanuis, tunc compre- henderentur poenæ maiores expressis, ut decidit Alexan. con- 2 sil. 7. incip. attentis. in 7. volu. & sic licet dictio aliis alia, impli- cit similia, & non maiora, vt in ca. sedes apostolica: de rescri- pt. tamen fallit quando esset adiecta verbo vniuersali, quo ca- su compræhenduntur maiora expressis. glo. in cle. 1. de re iu- di. & ibi l. mol. & glo. in cap. quauis. in verbo quolibet. de ele-

ctio. in 6. exponatis ergo ista verba poenis aliis, scilicet simili- bus, & vel minoribus, & etiam omnibus: quia in odium con- cubinatus per impositionem poenæ potest in illa constitutio ne, alij, quæ sunt inserentes in corpore intis non videntur relaxa- tæ: t. & sic vna non confunditur per alteram, licet vna im- ponatur ipso iure, & alia per hominem quod etiam habet lo- cum in criminalibus imponendis coram diuersis iudicibus: tunc condemnatus per iudicem ecclesiasticum potest accusa- ri, & puniri per iudicem secularem, ut est casus c. fœlicis. §. per hoc quoque de poenis. in 6.

Contra predictos.

S V M M A R I V M .

- 1 Clerici concubinarii an possint donare concubinae.
- 2 Meretrix licet sit turpis persona non tamen est infamis nisi esset depravata in adulterio.
- 3 Donatio, vel legatum factum meretrici valet de iure.
- 4 Meretrix non turpiter recipit quod sibi donatur.
- 5 Coniunctus potest meretricem coniunctam instituere.
- 6 Meretricius in pignore acquiritur.
- 7 Donatio, vel promissio, vel datio pignoris facta: meretrici valet de iure.
- 8 Peccat grauiter qui promissa meretrici non seruat.
- 9 Donatum meretrici an in foro anime debeat restituui, distinguitur.
- 10 Meretrix de acquisitis in meretricio potest testari, & alias ad voluntatem disponere.
- 11 Papa testari potest.
- 12 Cautela quod meretrix de acquisitis in meretricio non possit testari nec alias disponere.
- 13 Meretrix an de acquisitis ex meretricio possit facere elemosynam, & de- cimas persoluere.
- 14 Tripliciter aliquid dicitur esse illicite acquisitum.
- 15 Mammon, quomodo intelligitur facite vobis amicos de manamona iniqui- tatis.
- 16 Miles non potest donare focariae.
- 17 Concubina an possit haeres institui a concubinario.
- 18 Frater in tribus casibus quarel. ut rest. mentum fratris etiam instituatur p. persona.
- 19 Triplex ratio quare miles non potest donare focariae.
- 20 Doctores, & adiuvati concubinis donare non possunt.
- 21 Dispensator est quilibet in resu.: licet obutatur.
- 22 Clerici constituti in sacris non possunt donare concubinis efficaciter, & redditur ratio.
- 23 Sacerdoti non datur repetitio rerum donatarum, & traditarum ipsi con- cubinae, licet a fisco possint vendicari.
- 24 Donatio facta concubinæ per clericum, vel doctorem, vel militem valet in tribus casibus.
- 25 Donatio an firmetur iuramento inter personas prohibitas.
- 26 Sacerdos an possit donare concubinæ, uel illam instituere propter gratuita seruitia distinguitur.
- 27 Assertio meritorum facta inter personas prohibitas, & quid si sacerdos ex causa mutui confiteatur se debere. x. & ita iurat in testamento, vel alias.

Scilicet publicos concubinarios, qui vltra p. nas insertas in hac constitu- tione plurib. aliis puniuntur, quæ in corpore utriusque iuris dispersæ sunt ex quib. Moderni hic studiosè. 30. enumerant, quas patiuntur concubinarii, sed dicte q. plures ex hispoti' sunt damna, & incommoda concubinatus, quā p. e. quæ p. iudicem possint irrogari, ego autem septimam in ordine exa- minabo, quæ multoties i iure, & in facto vertitur, aliquid ad- dendo in qua hr. t. q. clericī concubinarii prohibentur dona- re publice concubinæ, sed antequam ad decisionem huius ar- ticuli deueniam, quatuor subleuabo dubitationes, prima an meretrices licite acquirere possint, ita q. si meretrici aliquid fuerit donatum, vel relictum valeat talis donatio, vel legatum, vel an remoueat ab ea tanquam ab incapaci, & debeat ap- plicari fisco, prout dicimus de aliis personis incapacib. t. at- te- to maxime: quia est turpis persona l. Pantonius, in verbo tur- pes personæ veluti meretrices, s. l. quis a parente fuerit ma- numisi: non tamen est infamis, l. p. ff. de infam. nisi esset de- prehensa in adulterio. l. palam. §. quæ in adulterio. ff. de ritu nupt. istum punctum traçat Bart. in l. affectionis. ff. de donat. & in l. miles ira. §. mulier ff. de militari testa. vbi determinat vtrum legatum factum meretrici sit validum. hanc post Bar. plene examinant Pau. de Cast. Alex. las. & Moderni in §. sed q. meretrici. l. item. ff. de condi ob turp. cau. Cyn. in l. 2. & in l. Mercalem. C. eo. tiru. vbi querit an cedula libidinis possit repe- ri, & Bart. in l. non dubium. C. de legib. & Io. Andr. in regula in pari. de regu. iuris, in 6. igitur ad institutam redeamus que- stionem.

Con-

Bermon:Chouer.De pub.concub.

- 3 Cœcludit q̄ donatio, vel legatū factum istis meretricib.
valet, & tenet de iure, vt est casus in d. l. affectionis. quē sub in
diuiduo hoc litteraliter dicit, & tex. in l. 3. §. sed quod meretri
ci. supra allegato. nec illud q̄ est donatum meretrici causa li
bidinis repeti potest, vt est casus, in Lcum te. de condi. ob tur
pem causam: & ita concludunt Cy. Bald. & Sal. in d. l. Merca
lem. rationem assignat text. in di. §. sed q̄ meretrici. quia solū
modo ex parte donantis, quia licet meretrix turpiter faciat
4 ex eo: quia ipsa est meretrix tamen ex quo est meretrix non
turpiter recipit quod sibi donatur, gl. est in c. ex transmissa, in
verbo licite extra de decimis. Si ergo meretrix turpiter nō re
cipit, q̄ sibi donatur certe efficitur domina rei donatę, vnde
donanti nulla competit repetitio, & istam opinionem tenet
Iason in d. l. miles. de re iudicata. qui refert alias consuluisse
de quodam testatore, qui mulierem impudicam quam lon
go tempore tenuerat in suo contubernio h̄eredem instituit,
valet enim talis institutio, & idem tenet Ange. in Auth. quib.
modis naturales efficiantur legitimi. circa principium p̄ quē
5 text. decidit t̄ q̄ coniunctus potest in suo testamēto relinque
re omnia bona sua meretrici coniunctę. & hoc no. Doc. in l.
3. in f. ff. de condi. ob tur. cau.

Et ista conclusio non solum procedit, quando res donata
esset ex expedita, & tradita meretrici, verum etiam habet locū
si ei duntaxat pignus fuerat traditum, quia isto casu meretrix
non solum poterit retinere pignus, sed etiam poterit agere q̄
donatorem, ut illud redimat, & ideo sicut dominium rei tra
ditę acquiritur donatario per traditionem, sic etiam meretri
ci us in pignore videtur esse acquisitum, ex quo dicit Cyn. in
l. 2. C. de conditione ob turpem cautam. q̄ si scholaris pro
6 miserit meretrici t̄ aliquam quantitem pecunię propter libi
dinem cū ea habitam, & ipsa faciat eum citari coram recto
re, vel doctore vniuersitatis certe efficaciter poterit petere q̄
per scholarem fuerat ei promissum, quia qui retinet meretri
ci, q̄ promissum est iniuste facere videtur, & ita communi
ter concludunt Bar. & Alex. in d. §. sed q̄ meretrici. q̄ dona
tio, vel promissio vel datio pignoris facta. meretrici valet de
iure, nec ab ea per fiscum auferri potest, q̄ dictum refert Pa.
de Cast. in præallegato. §. & istam opinionem sequitur Pano.
in cap. quia plerique, in v. colu. extra de immunitate ecclesia.
vbi concludit tales donationes, uel promissiones factas mere
7 tricibus valere, t̄ & grauiter peccat qui promissa meretrici nō
seruat, quia sicut meretrix turpiter non recipit q̄ sibi dona
tur, sic etiam turpiter non stipulatur vel recipit promissionē.
Secunda oritur dubitatio au illud, q̄ est datum uel promis
sum meretricibns debeat restituī in foro animę & si non re
stituiatur, an fiscus possit illa auferre tanquam ab incapacibus?
8 Pau. de Cas. in d. §. sed quod meretrici t̄ distinguunt meretricem
publicā, & priuatam, si meretrici publice donatū fuerit, quē
palam quæstum faciebat non tenerat ad restitutionem, nec
illud fiscus poterit auferre manum apponere etiā post mor
tem meretricis: quia ex quo erat meretrix publica, licite acq
uisiuit q̄ sibi donatum fuit, & refert Cyn. in d. l. cum te. q̄ ista vi
detur esse verior opinio, quam sequitur Panor. in d. c. quia
pleriq; si vere donatio fuerit facta alteri ob libidinem, quē
proprie non erat meretrix quia in his attēditur propria signi
ficatio, & isto casu ex quo iniuste recipit, quia adulterium,
vel stuprum commisit non efficitur suum & licet dominium
rerum donatarum transeat in talem mulierem tamen fiscus
ablator iniuste acquisiti totum ab ea auferre poterit: Ratio
est quia ex quo ista mulier nō erat publica meretrix palā fa
ciens quæstum quod recipit dicitur turpiter recepisse; vnde in
ea cessat dispositio illius. §. sed quod meretrici. merito ex pro
missione agere non poterit: immo recepta in foro in animę
tenetur restituere alias fiscus poterit illa occupare & ita com
muniter de iure tenerur.

9 Tertia oritur dubitatio t̄ an meretrix de his, quē in mere
tricio acquirat possit testari, & alias, prout vult disponere? Cy
nus in d. cum te tenuit q̄ sic, idem tenet Bald. in l. 1. C. de con
di. ob turpē causam. & Albe. in l. si quæramus, ff. de testam. &
Panor. in d. c. quia plerique & in c. cum decorem extra de vi
ta & honesta. clericō. vbi attestatur istam esse communem ea
ratione, quia editum de testamentis est prohibitorium & q̄
libet potest testari nisi expresse prohibeatur secundum Alb.
in d. l. si quæramus vnde papa potest testari prout tamen de
clarat idem Albe. in Authen. licentiam. C. de episco. & cle. &
in l. cum hæredes. C. qui testa. facer. possunt. sed iure non repe
titur decisum q̄ meretrix prohibeatur testari & istā opinio
nem inserviant Iaso. & Moder. in d. l. miles. de re iudica. vbi
dicunt, q̄ meretrix, & quælibet alia mulier impudica habet te
stamēti factioñem. actiuam, & passiuam vnde potest vniuer
salem hæredem facere, & hæres vniuersalis institui ex quo di
recto non prohibetur idem tenuit Ange. in tracta. de testam.
in 15. col. vbi dicit, q̄ mulier quā facit quæstum corpore suo
potest testari allegat text. in l. led & qui. ff. ad Trebel. quē op
nio secundum Doctores procedit in meretricibus palam quē
stum facientibus. uel in aliis mulieribus impudicis in quib. nō
potest cadere adulterium, stuprum, vel incoetus quia in illis
coitus a lege ciuili nō est criminaliter damnatus patet ergo.
q̄ tales meretrices tam inter viuos quam in ultima voluntate
de acquisitis in meretricio prout volunt, possunt, disponere.
10 t̄ Sed quod meretrix de acquisitis in meretricio testari, aut a
lias disponere non posset, Bald. in d. c. cum decorem. & Ias. in
d. §. sed quod meretrix tradunt cautelam scilicet, q̄ consanguinei
meretricis sibi facient facere a iudice interdictionem bonorum,
hoc enim ae iudicem spectat per tex. iunc. gl. in l. mu
lier. ff. de cura. furio. & per hoc erit sibi interdicta bonorum
dispositio tam inter viuos, quam in ultima voluntate iuxta l.
is, cui bonis. ff. de verbo. obli.

Quarta oritur dubitatio, an meretrix possit de acquisitis
11 ex meretricio facere eleemosynā & decimas persoluere? t̄ vi
detur q̄ sic per glo. quē arguit ad vitranque partem in cap. ex
transmissa in verbo licite de decimis, & tandem concludit af
firmative: addite in verbo illicitis & in cap. non putandum. j.
quæstione prima. & refert Pau. de Castro in d. §. sed quod me
retrici, quod meretrix, quē publice se exhibet de eo, quod ac
quirit, potest facere eleemosynam. & ista est communis secū
dum Pano. in d. cap. quia plerique, quē decisio secundum Ar
chidiac. in d. cap. non putanda, non procedit in oblationibus
quē fieri non debent ex quæstu quæsito meretricio. Huius ve
ro dicti ratio depræhendi potest ex canonibus precedentibus
eadem causa, & quæstione, & ibidem videre poteris Archid.
& Aegidium, vbi multa de quæstu meretricio edisserūt Theo
logi autem tenent contrarium quod de tali lucro. non debet
fieri eleemosyna. cap. eleemosyna. 14. q. 5. vbi dicitur q̄ ele
mosyna placet deo, si est facta de reb. licite quæsitis, sed om
ne turpe lucrum dicitur illicite quæsitus, ergo sacrificium,
vel oblatio seu eleemosyna de meretricio, offerri non debet
& habetur Deuteronomij. 24. dum dicit non erit meretrix de
filiabus Israël, nec offeres mercedem prostibuli, nec precium
carnis in domo Dei tui: vnde Augustinus in libro de verbis
domini dicit facite eleemosynam de iustis laboribus, & non
de foenore & vñuris, ac illicite acquisitis. Restat ergo quod de
quæstu meretricali eleemosyna fieri non debet. Or quē istarū
sit verior opinio.

Breviter concordando theologos cum canonistis, & legi
stis responderetur, quod tripliciter aliquid dicitur illicite acqui
12 situm: t̄ primo quando illud non potest retineri per acquire
tem, sicut contingit in furto, rapina & in vñuris, quia acquirē
s de illis tenetur facere restitutionem, merito de eo eleemosyna
na fieri non debet: secundo aliquid dicitur esse illicite acqui
situm: ita quod acquirens non potest pro se retinere, nec etiā
tenetur restituere illi a quo acquisiuit vt contingit in eo qđ
acquisitum est per simoniam, isto casu obstante lege diuina
ex quo non debet fieri retentio neque restitutio, illud illicite
acquisitum debet erogari pauperibus. tertio aliquid potest
dici illicite acquisitum nō quod ipsa acquisitio sit illicita; sed
illud ex quo acquiritur est illicitum, ut in eo quod acquiri
tur per meretricem quoniam illud vocatur turpe lucrum, qā
quod metetrix meretricium exerceat turpiter agit: quia facit
contra legem Dei: tamen tale lucrum iuste ipsa retinere po
test: nec a fisco vendicari potest, ergo licite de eo, potest fieri
eleemosyna & hoc probatnr Lucē. 16. c. in quo dicitur facite
vobis amicos de mammona iniquitatis: Mammona enim si
gnificat diuitias: t̄ quia Mammon erat Deus diuitiarum er
go de diuitijs inique acquisitis potest sibi aliquis facere ami
cos spirituales eleemosynas largiēdo: etiam de quæstu mere
tricali & cum hac opinione residet beatus Thomas de Aqui
no secunda secundæ 3. q. procedit, ut dixi in talibus mulieri
bus quē proprie sunt meretrices facientes palam quæstum sui
corporis.

Redeamus ad institutam quæstionem an donatio, uel lega
tum concubinę factum teneat, de iure distinguendum est: aut
qualitas personę nō repugnat q̄ donari possit & valet dona
tio, ideo si laycus nō habito respectu ad coitum præsentem,
vel præteritum donaret concubinę suę ductus pietate ut pos
sit matrimonio collocari, & ut a concubinatu retrahatur: ta
lis donatio de iure valet. Immo efficacius valeret, si esset col
lata in illam quē iam desierat esse concubina, glo. in l. miles:
ita in §. mulier. ff. de milit. testa. secus si donaretur futurę con
cubinę: quo casu non valeret, Alexand. in additio. ad Bart. in
d. l. affectionis. nec absolute prohibetur de iure quin legari, &
donari possit concubinę. l. donationes in concubinam, ff. de
donationibus, vbi habetur quod donatio facta cōcubinę re
uocari nō potest, licet ex post facto fuerit secutum matrimo
nium, quia a principio ualuit. Si ergo illi donari potest multo
fortius legari. l. item legatum. §. parui refert, & l. qui concu
binam. ff. de leg. 3. & in l. li prædia. ff. de dona. inter virum & v
xorem, vbi habetur quod licet non valeat donatio inter cō

15 iuges valer tamen inter concubinum & concubinam licet fuerit facta tempore concubinatus: quia cuiuslibet potest donare nisi expresse prohibeatur etiam si donatarius sit absens, l. nec ambigi. C. de donat. & in l. ab senti. ff. eo. ti. q. procedit etiam si donatio fieret inter extraneos. titulo supra allegato, & q. donatio facta concubina per laycum valeat, est causus per locum a speciali. in l. 2. C. de donationib. inter virum & vxorem. nam in casib. illis. l. est speciale in milite ut fornicatio non possit donare: ergo in aliis laicis & & paganis ius commune est in contrarium: ex quibus patet laycum posse suæ concubinæ donare, & legare.

16 Dubitatur an a concubinario possit hæres institui: t. dicite aut concubinarius nullos habet fratres, tunc institui potest, secus si fratres habeat, quia tunc non potest in præjudicium illorum. Ang. qui ita refert consuluisse, consi. 171. incipien. sup puncto ea ratione, quia frater potest querelare testamentum instituta turpi persona. l. fratres, & l. fratr. C. de in offi. testam. quod procedit quando esset institutus infamis infamia facti propter illa verba, leuis notæ macula; posita in d. l. fratres. glo. & ibi hoc notat Io. And in c. omnipotens. de accusatio. t. quæ deciso non procedit in tribus casibus, in quibus frater non querelat testamentum fratri etiam instituta turpi persona: primo quando frater testator habet filios naturales & legitimos: secundo quando frater qui præteritur esset naturalis tantum cum non habeat iura agnationis, quia sicut naturalis tantum repellitur a querela, sic multo fortius frater naturalis, tertio quando frater institutus esset turpis persona sicut institutus, & ideo cum concubina sit persona inhonestata & turpis. ut præallegata l. Pantonius. ergo tamquam turpis persona in præjudicium fratri institui non debet, & si secus factum fuerit, rumpetur testamentum per querelam & frater exclusa concubina succedit ab intestato, si quarta sibi reliqua non fuerit, ut concludit Bald. in d. l. 1. supra allegata.

Sum modo in secundo membro distinctionis, scilicet, quæ do qualitas personæ non patitur, q. donari possit puta: q. ille qui donat est miles quo casu non valet, vt est casus in d. l. miles ita heredem, in §. mulier. vbi dicitur quod mulier in qua potest cadere turpis ius pacio nihil potest capere ex testamento militis, ut idem tenet Aufre. decisione. 141. vbi dicit q. adulteri potest legare adulteri, nisi sit miles: & ista prohibitione procedit in tantum q. illud quod est relatum muleri, quam miles per stuprum cognoverat vendicatur a fisco. l. mulier. ff. de his quibus ut indig. quia ex quo turpiter datur, turpiter recipitur, merito ad fiscum pertinet. l. Claudius. versi. non ad mulierem, sed ad fiscum pertinet, titu. supra proxime allegato: t. & triplex datur ratio quare miles prohibetur donare concubinæ, & non paganum, prima, quia miles præsumitur omnia acquisitiæ a re publica, vnde videretur indignum q. bona rei publicæ deueniant ad meretrices secundum Barto. & Docto. in d. l. miles, & in d. l. affectionis. secunda ratio est ne miles propter talem donationem efficiatur pauperior, vt postea armis inservire non possit. Tertia ratio prohibitionis est, ne deserat arma, qui verisimiliter per persuasionibus, & fictis adulacionibus meretricis illa desereret. Quarta ratio est, quæ tradit. Ange. in d. §. mulier. scilicet ut milites castitate seruata fortiores, & audacieores reddantur ad arma, vnde scribit Victorinus, q. olim dum pugnari debebat focariæ, expellebantur a bello, & sic remanet firmata conclusio, quod milites armatae militia concubinis seu suis focariis prohibentur donare.

Dubitatur an hæc decisio habeat locum in doctoribus, & aduocatis? dicite, q. sic, quia dictum milites legalis militiæ, & in pluribus equiparantur militibus armatae militiæ, ut tradit Host. in titu. de dona. & Io. And. in cap. de his. extra de sepultu ris. & ista est communis opinio, t. q. tales suis concubinis donare non possunt, quam sequitur Barto. & Ange. in d. l. affectionis. Sed aduertite, q. ibi Bart. nullam mentionem facit de doctore: sed tantum loquitur de clericis, & sic de militibus celestis militiæ, istam communiorum opinionem sequitur Lancelotus Galiaula, in l. centurio. in quarta dubitatione principali. ff. de vul. qui allegat Barto. hoc tenentem. in l. miles ita heredem. in §. mulier. ff. de militari testamento. sed vos etiam aduertite: quia vbi Barto. similiter nullam mentionem facit de doctore, nec etiam in l. miles, de re iudicata. Sed loquitur tantum de patrono causatum sicut Hostiensis: tamen Alex. in d. l. centurio. dicit communem opinionem esse tenendam, q. docto concubinæ suæ donare non potest, ratio est, quia Doctores gaudet priuilegio militum, vnde priuilegium substituendi iure directo potest aditam hæditatem, & potest pupillam etatem competit Doctoribus, & aduocatis, quia non minus prouident humano generi quam si patriam armis defenserent. l. aduocati. C. de aduocat. diuersorum iudicium. & refert Host. in procœmio summe, q. aduocati fideles, & iusti iudices vitam actiuam sine plena ducentes talis vita esset magis fructifera, quam uita contemplativa, & sic rationes quæ

habent locum in milite habent locum in doctore qui etiam per fictas adulaciones induceretur ad donandum concubinæ, & ex post deduceretur ad paupertatem, & finaliter retrahetur ab utilitate publica.

Sed videtur q. hæc argumentatio, quæ fit de milite ad doctorem non sit bona, patet, quia q. miles non possit donare concubinæ est contra ius commune, quo iure cauetur. q. qui libet potest donare nisi expresse prohibetur: t. ex quo quilibet est dispensator in re sua, licet illa aburatur: quoniam in ciuile videtur ingenuis hominibus non habere facultatem rerum suarum alieandarum, l. non vsque ff. si quis a par. fuerit manumis. & appellatione alienationis venit omnis actus per quem inducit translatio dominii, vt Doctores tradunt in l. fi. C. de iure emphyteu. ideo iura, quæ dicunt militem non posse donare concubinæ videntur odio: ergo restringi debet, vt tantum militem, & non doctorem, & aduocatum comprehendant, sed verior est prior sententia, quia si finalis ratio & impulsua, quæ est in casu a quo fit extensio habeat locum in casu extenso, de utroque idem ius disponi videtur, etiam in odiosis, sed ratio finalis propter quæ miles prohibetur donare concubinæ, est: ne deducatur ad paupertatem, & per consequens, ne retrahatur a bono publico, quæ ratio habet etiam locum in doctore, qui tanquam vir effeminatus, & impudicus retrahetur a studio, & consultatione, patrocinio, & lectura, & sic ab utilitate publica: ideo considerata ratione finali prohibitio legis extenditur ad doctorem, & aduocatum.

Vltimo loco videndum est, an clerici constituti in sacris possunt efficaciter donare eorum concubinis. t. concludite q. non, arguento l. miles. ff. de re iudicata, & eius effectu. & ibi notatur in glo. & in l. miles, ita heredem, in §. mulier. ff. de militari testamento. quæ iura loquuntur in milite donante, vel legante concubinæ ergo multo magis debent habere locum in milite celestis militiæ, ut ibi dicit Barto. per glo. in d. l. miles. & in l. affectionis, q. iura irritantia donationem factam concubinæ per militem habent locum in clero: idem tenet Barto. & Sal. in l. secunda arguendo a speciali. C. de donation. inter virum, & vxorem. Host. & Ioan. And. in cap. de his. de se pulturis. Panor. in cap. fina. de donationibus inter virum, & vxorem Fely. in cap. cum ex officiis de præscriptionibus. & idem Panor. in c. 1. de clero agrotante. vbi ex pluribus concludit, q. quantum ad prohibitionem miles, & clericus parificatur, quia miles secularis honorabilior non est clericus. c. duo sunt. 96. distict. & refert Ricardum Malumbra ita disputando tenuisse, quem sequitur Bar. in d. l. affectionis. & clericus in l. mulierem. de his, quibus ut indignis hereditas afferatur. t. & ista est communis opinio, quam sequitur Aufre. in decisione. 141. vbi dicit q. adulteri in suo testamento potest legare adulteri, dummodo non sit miles armata, vel celestis militiæ, qui refert Cy. hoc tenentem, in d. l. mulierem.

Ratio est, quia clericus dicitur miles, cap. militare. a 3. quæc. 1. & refert Alexan. in d. l. Centurio. q. priuilegia, & omnia iura exorbitantia facientia mentionem de milite armata militiæ habent locum in milite celestis militiæ. Panormitanus, in cap. Episcopus. extra de præbend. & dignitatibus. & in cap. quærelain. de iure iurando. hoc idem tenet Matthesianus in notabili. 61. licet Soc. fuerit in contraria opinione, sed precedens est verior, quia ratio finalis: quæ est in milite, & doctore ne militia, & lectura retrahantur propter publicam utilitatem, vendicat sibi locum in clericis, ne a diuinis distrahitur: quia in eis non minor, sed maior vertitur utilitas, vnde Aaron prægnabat & Moyses orando vincebat. Ex præmissis restat, quod donatio, vel legatum factum concubinæ per clericum de iure improbatum, infertur ex hoc, q. pro donatione facta concubinæ non poterit ipsa habere actionem efficacem contra presbyterum donatorem, si res tradita non fuerit: quia pro his, quæ sunt turpiter promissa non datur actio. l. 2. C. de condic. ob turpem causam. sed si res donata essent concubinæ traditæ, & clericus vellet illas repetere velut ex contractu inutili, & a iure reprobato, certe non posset, quia in pari causa turpitudinis fieret melior conditio possidentis. regula in pari. de regulis iuris. in 6. & notetis, q. licet sacerdoti non detur repetitio rerum donatarum, & traditarum ipsi concubinæ: tamē absolute non erunt ipsius focariæ, sed ab ea tanquam a persona incapaci per fiscum auferuntur, sed an istæ res donatae concubinæ per clericum acquirantur fisco imperii, hoc est temporali, vel fisco ecclesiæ dicam infra de filiis sacerdotum.

Prædicta conclusio non procedit in tribus casibus, t. primo si clericus, vel docto, vel miles iurauerit dictam donationem obseruare: quia si iuramentum faciat actum alias a lege improbatum valeret, ut in terminis in milite decidit Dominus Anto. de Petruia docto Caturcensis, in l. 1. in 3. notabili. ff. de iurie Roma. consi. 43. incipiente ad primum, qui refert Federicum de Senis ita consuluisse. & Anto. de Butrig. in c. cum contingat de iurciuran. t. quia sicut inter coniunges donatione firma-

Bermon.Chouer.De pub.concub.

firmatur iuramento ita inter concubinum, & concubinam, quia inter iure ciuili nulla aut parua erat differētia: nisi quantum ad honorem, & dignitatem, vt in d. §. parui refert. secundo non procedit quando donatio esset facta concubina per Regem, vel principem qui esset supra legem secundū Baldūm conti. 56. & in consi. 23. incipiente recolo me consuluisse, quia rex non prohibetur donare vxori, ergo etiā poterit concubinæ propter æquiparationem quæ prohibitionē cessare facit. ratio est quia cum Rex in regno suo teneat locum imperatoris. tales regales donationes collatas ī vxores, vel concubinas legibus non subiiciuntur quantum ad insinuationem, vel capacitatem personarum. l. donations. C. de donationib. & cum hac limitatione residet Oldra. consi. 23. r. sub titu. de donationi. & testamentis. Tertio non procedit, qđ donatio esset facta concubinæ propter bene merita, quæ si probentur: prout dicimus de donatione facta filio in potestate, quo casu valeret ac si esset facta mulieri extraneę, & non suspecta, vt consuluit Pet. de Ancha. in consi. 247. incipien. du bium facit.

Circa istam ultima limitationem dubitatur, an sacerdos propter bene merita, & gratuita seruitia, quæ recipit a cōcubina possit illam hæredem instituere, aut ei aliquid inter vinos, seu testamento relinquere ita qđ ipsa efficaciter possit tale donatum retinere: t̄ puto sic esse dicendum, aut talia alle gata sunt vera, & probari possunt: isto casu valeret donatio, quia licet donatio prohibetur inter personas prohibitas, vt inter patrem, & filium, maritum, & vxorem, sacerdotem, & concubinam tamen donatio, quæ ratione bene meritorum, & sic propter causam valet, quia habet naturam aliam, & diversam a donatione simplici: ideo proprie nō potest dici donatio, sed cuiusdam debiti naturalis restitutio ex quo natura liter erat obligatus, quæ obligatio vocatur donatio ad antido ta. l. sed & si. §. consuluit. in verbo antidora. ff. de petitione hereditatis.

Fortificatur hæc decisio per ea, quæ tradunt Floria. & Doto. in l. qui testamentum. ff. de probationibus. & in l. cum qđ decedens. in fine. ff. de lega. 3. vbi habetur qđ inter prohibitas personas inter se donare cœteri contractus non prohibetur: sed ex collatione seruitiorum, & bene meritorum sacerdos ad remunerandum naturaliter est obligatus, ergo remunerando concubinam a qua habuit merita, & seruitia non dicitur donatio simplex, sed obligatio ad antidora: & istud est verum dum tamen talis donatio remuneratoria non exceedat bene merita, alias illud excessuum reuocaretur per legitimos successores, si vero talia seruitia allegata non possint probari tunc essemus in casu prohibitiuo, vt non teneat donatio, licet sacerdos assentat in instrumento se recœpisse a cōcubina talia gratuita seruitia, quia sola assertio, & narratio bene meritorum non inducit plenam, nec semiplenam probationem t̄ ex quo fuit emanata inter personas prohibitas: vt in duobus iuribus supra proxime allegatis, quibus concordat tex. in l. si forte. in versi. veritatem enim expetauerimus, vt ff. de Castrensi peculio. in quibus dicitur, quod talibus verbis narratiuis non datur fides quoniam obstante prohibitiōne dicta assertio adiecta præsumitur in fraudem legis, vt in casu expresso consuluit, Decius consi. 132. incipiente in causa in primo vol. sed quid si presbyter confiteatur se debere de cem concubinę suę, ex causa mutui & ita iurat inter viuos, vel in ultima voluntate an præsumatur confessio fuisse facta in fraudem dicam infra in materia superiorum in verlicu. filios ex tali concubinatu procreato.

Et alios non publicos concubinarios à iure statutis in suo robore permanens.

S V M M A R I V M .

- 1 Diluuii causa fuit flagitium libidinis.
- 2 Pæna sacerdotum fornicantium ex sacra scriptura.
- 3 Clerici in sacris constituti, si vxores ducant quomodo puniri debeat ultra irregularitatem.
- 4 Clericus de facto contrahens matrimonium videtur de barefisi suspensus.
- 5 Missam notoriū concubinarii scilicet nullus audire debet.
- 6 Notoriū concubinarius si celebrat vel exequitur officium suum est irregularis ipso facto.
- 7 Celebrari faciens sacerdotem notorie sciens illum concubinum peccat mortaliter.
- 8 Notorie concubinarii sunt suspensi ab officio, quoad se & quoad alios, dato quod monitio illa interuenientur.
- 9 Clericus quatuncunque sit fornicarius si celebrat conficit verum corpus Christi.

- 10 Clericus pro simplici fornicatione non debet deponi, sed alias debet puniri arbitrio iudicis.
- 11 Index melius est quod reprehendatur de misericordia quam de rigore.
- 12 Sacerdos cognoscens mulierem solutam dicitur tantum simplex fornicatio.
- 13 Indices in puniendo clericos concubinarios non canones rigorosos sed misericordes insequuntur debent.
- 14 Clericus propter mendacium non venit deponendus.
- 15 Fornicatio in episcopo & ceteris prelatis est digna depositione, quia in eo non est simplex fornicatio de iuris rigore.
- 16 Papaæ non dispensat circa cognitionem spiritualem, secus circa carnalem.

De poenit. à iure statutis. Pro concubina tu occulto, seu pro simplici fornicatione videndum est: ideo dicite, quod p̄ istis grauis pena imponitur, ex quo culpa coram Deo repudatur grauissima, propter qđ interempta fuerunt viginti quinque milia hominum vt habetur iudicium. 20. c. vnde Sodomitæ & Gomorræ, teste Iosepho, & aliis Hebraicæ scriptorib. diuiniis, & otio florentes in omne libidinis flagitiū abierunt: ita quidem, vt vulgo mares paterentur muliebra. Horum animos libido intantum incesserat, ut nedum ab hostibus violādis abstineret, t̄ quapropter diluuij causa fuit luxuria. vt habetur Genesis 6. c. quoniam cum homines cœpissent multiplicari super terram, & filios procreassent videntes filij Dei filias hominum, qđ pulchrę essent acceperunt sibi vxores ex illis iratusq; dominus dixit delebo hominem, quē creauit a facie terræ ponderanda sunt illa verba videntes filij Dei filias hominum per filios Dei intelligimus sacerdotes alios & ecclesiasticos ministros, de quibus in psalmo David dicitur ego dixi eis, & filii excelsi omnes per filias autem hominum quarum nuptiae filii Dei fuerunt interdictæ omnes mulieres intelligimus a quibus omnes presbyteri abstinent debent, sicut ergo propter peccata filiorum Dei, qui cum filiabus hominum fornicati sunt super terram fuerit factum diluuium in quo fere omnia animalia cum delinquentibus interierunt. Sic et propter fornicationem sacerdotum alii quamplurimi corudem subditi fornicatoriam, & in honestam vitam sequentes cum eisdem presbyteris in flumina damnationis eterne perirent, & miserabiliter submerguntur.

2 Præterea, t̄ qđ fornicarii sacerdotes graui poena debeant puniri, facit lex veteris testamenti in argumentum numeri 2. s. c. dū dicitur quod filii Israel fornicati sunt cum filiab. Moab cum quibus omnis coitus secundum legem prohibitus erat. Ideo dominus propter hoc iratus dixit ad Moysem tolle cūlos principes, & suspende eos in patibulo, vt auertatur furor meus ab Israel, dixitque Moyses ad iudices Israel occidat vniuersisque proximos suos & occisi sunt illo die viginti quartuor milia hominum. Si ergo filii Israel fornicantes cū mulieribus alienigenis graui punitione sunt percussi, quanto magis debent sacerdotes puniri fornicarii, qui sunt vel esse debent veri filii Israelitæ, quibus omnis coitus vtraque l. censetur interdictus.

Vlterius facit illa decisio Matthei 5. c. qđ sicut carnale matrimonium dissoluitur propter solam fornicationem, & vir ab vxore fornicante separatur & econtra, ergo quanto magis sacerdos, qui est sponsus ecclesie & ab illa & a Deo separari debet. Nec posset grauior poena repetiri, quam quod christianus a deo separaretur, & inter omnes alias poenas censuiles, & actuales quas damnati patientur illa secundum theologos reputatur crudelior, quæ illos visione Dei priuat. Apparet ergo quam grauissima poena plecti debent sacerdotes fornicationem inducitur poena perpetua: vnde ad Corinthios 5. c. legitur quod Paulus. apostolus.athanæ tradidit illum fornicatorem, qui cum sua nouerca carnaliter peccauerat, ut diabolus cruciaretur, quia neque fornicatores, neque idolis seruientes, neque adulteri regnum Dei possidebunt, vt etiam habetur ad Chorintios 6. c. quia opera carnis sunt manifesta prout est fornicatio, & qui talia agit non intrabit regnum Dei, vt legitur ad Galatas 6. cap. & ad Epheseos 5. cap. in quo dicitur hoc scitote intelligentes, qđ omnis fornicator aut immundus, aut auarus, quod est idolorum seruitus, non habet hæreditatem in regno Christi. Ideo nisi quis maxime sacerdos abstinet a fornicatione salus ipsi esse non potest, patet ergo qđ fornicatoribus pars illorum erit sepultura in stagno & in igne ardente & sulphure.

Potremo dubium non est, quin sacerdotes fornicarij a communione clericorum repellendi debeant. §. si quis autem in Auth. de monach. colla. 1. vbi dicitur quod si presbyteri, diaconi, aut subdiaconi reperiantur concubinas habere aut vitam luxurij, tradere, excluduntur modis omnibus a clero: talis enim exclusio secundum opinionem Canonistarum debet intelligi de suspensione ab officio, quæ fit ad tempus, vel de depositione, quæ fit in perpetuum, & ideo si presbyter aut alius

alius in sacris aut minoribus ordinibus constitutus ducat vxorem, aut concubinam habeat palam, aut occulte statim cadat ordine ecclesiastico. §. dicimus, in Authen. quomodo oport. episc. colla. 1. & in cap. decernimus. 28. dist. vbi dicitur de cernimus, t. vt hi, qui in ordine subdiaconatus, & supra uxores duxerint, aut concubinas habuerint officio, atque ecclesiastico beneficio careant: ideo si abs se non eiecerint & casti non vixerint, a dignitate graduum sunt excludendi, & si ad moniti sis, aut ter indurati permanferint per lulos episcopos curiae seculari tradantur: quia ipse indignum sacerdotio se iudicat. §. presbyteros. de sanctiss. episc. colla. 9. & in c. presbyteris. 17. dist. dum dicit si presbyter uxorem ducat ab ordine deponi deber.

Item efficitur irregularis, vt neque in suscepis ordinibus possit ministrare, nec ad maiores luscipiendos admittitur. & iura quae dicunt q̄ clericus contrahens de facto matrimonium debet depoñi ordine, debent intelligi secundum Archid. ibi, id est, ab officio & beneficio: præterea est excommunicatus ipso iure. vi in clementina vñica de consang. & affi. cuius absolutionem ab episcopo referuata redditur.

4. Præterea de hæresi videtur suspectus, vt procedatur per inquisitorem contra eum: & ultra penas predicas presbyter vel in sacris constitutus si sub figura matrimonij virginem violavit tenetur pena stupri, & ultra depositionem in arctiori carcere, vel monasterio deber detrudi. Sed an clericus beneficiatus contrahens matrimonium sit ipso iure priuatus vel an requiratur sententia ponit Auseodus decr. 240. & quid si matrimonium erat nullum, dixi supra in prefationibus.

Contra presbyteros fornicatores facit illud, quod habetur in c. nullus. cum seq. 32. dist. t. vbi dicitur, q̄ nullus audiat missam sacerdotis, qui notorie focarias, & concubinas detinere perhibetur etiam sine aliqua monitione superioris, quia talis clericus ex notoria fornicatione est suspensus ab officio, & beneficio & ab omnibus actibus ordinum, & tandem est

6. suspensus, quandiu in vito perseverat, t. & si interim celebrauit, & exequatur officia sua, etiam semel, efficitur irregularis, & secundum Innocentium, Hostiem, Archidiaconū, & Antonium de Butrio in d. cap. vestra dispensatione Papæ.

7. Immo fortius dico, q̄ quicunque committit alicui sacerdoti, quem scit esse in peccato mortali aliquem actum ecclesiasticum faciendum si exequatur talem actionem cetero ille, qui talis commisit, peccat mortaliter, quia praebet illi occasionem peccandi, quia iubens, & faciens eadem pena puniuntur, vt refert Hieronymus in epistola beati Eusebii ad Damascum episcopum Portuensem sic dices, qui iura scit, & vitam presbyteri agnoscit, & cum pro se celebrare facit, sit eiusdem peccati conscius: nec non & penæ particeps, ratio quia agens & cōsentiens pari pena puniuntur cap. 1. de offi. & potestate iudicis delegat. nec tales committentes auctus diuinis excusantur a peccato mortali, nisi iura ignorant ut dixi, quia uer rationibus prima ut cum tales sacerdotes viderint se & sua sacrificia a populi contemni rubore veccundum & confusi facilius ad p̄nitentiam prouocentur, t. secunda ratio quia clerici notorie concubinarii sunt suspensi ipso iure quoad se, & quoad alios, cap. quæsumus de cohabitat. cler. & mulier. 2. ratio quia existens in peccato mortali, vel in alio malo statu ut est publicus concubinarius nullum actum ecclesiasticum exequi potest sine novo peccato mortal: vnde Deus non solum opera maleorum non acceptat immo sacerdos existens in peccato mortali certe in omni actu sui ordinis peccat mortaliter, siue audiat confessionem, siue absoluat, siue prædicet, siue aquam benedicat: siue alperget & a posteriori si celebrat: & ideo si non est in proposito peccata firmiter dimittendi aut vere contritus. vt communiter sunt concubinarii, superbi, & intemperati, si talis ceteris confiteatur non absoluitur quia derisor confessionis appellatur, in c. irritor de poenit. distin. 3.

Quarta ratio, quia benedictiones talium concubinariorū convertuntur in maledictiones, cap. si qui sunt presbyteri. 7. distin. & vnde dominus loquens presbyteris malis, & concubinariis per Malachiam prophetam. cap. 2. dicit maledicam benedictionibus vestris, scimus enim quoniam Deus peccatores non exaudit, vt habetur Ioannis. 9. tales enim sacerdotes incurrit multas speciales maledictiones, quæ enumeratur Deuteronomij 18. & Leuitici. 16. ex quibus patet, q̄ presbyter concubinarius celebrans, vel eum celebrari faciens aquila pena puniuntur ideo statutum suis missis talium non esse audiendas.

Ista decisio procedit quādo essent notorie fornicarij quo casu vitandi sunt etiam in officiis ecclesiasticis posito, q̄ nulla monitio interuenient secus si crimen non sit notoriū: tunc in officijs non essent vitandi, vt est casus & ibi Paner. in d. c. quæsi: um. istam distinctionem sequitur Guido Papæ deci. fone. 758. incipit. fuit dubitatum. vbi concludit, q̄ clericus notorie concubinarius celebrans incurrit ipso factio in regula

sitatem, quia ipso iure est suspensus ab officio quo id se, & quoad alios: ideo si ie immissum: diuinis officiis, efficiuntur irregularares, cap. i. §. sciturus ut re iudicata in 6. ideo, veniunt puniendi hoc est, priuandi suis beneficiis, tecum si concubinarii esset occultus, quia in hoc mundo peccata latentia non habent vindictam. Notate tamen, q̄ licet presbyter quatuncunque sit fornicarius: tamen verum corpus Christi efficaciter conficit, atque etiam alia sacramenta, quia sancta sunt, coinquinari non possunt.

Alia autem pena imponitur clericis fornicantibus, ut illis per septem annos imponatur poenitentia salutaris, vt in c. hoc ipsum. 30. q. 2. vel verius puniri debent pena suspensionis & excommunicationis, cap. clericorum. extra de cohab. cler. vbi dicitur, quod si presbyteri vel alii in sacris constituti concubinas habere probentur per suspensionem interdicti sententiam debent cogi ut illas dimittant sic q̄ similia suspicio de illis haberi non possit, & si illas, uel alias habere presumperint, perpetua sententia excommunicationis seriant, & si moniti eas a se non eiecerint ab officiis ecclesiasticis sunt suspendendi. & si suspensi eas detinere pregiuntur a beneficiis perpetuo sunt remouendi glos. sicut ad extirpandam: & in c. si de cohab. cleric. & mulierum. quæ predicta decisio quæ loquitur ī presbytero habet locum in episcopo, qui nul lam secum debet habere mulierem, aut cum ea habitare. Si autem contrarium probeatur ab episcopatu proiiciatur, quoniam ostendit se indignum sacerdotio. d. §. presbyter. & in l. episcopo. C. de epif. & cle.

Alia pena imponitur secundum canones apostolorum, & auctoritatem Sancti Sylvestri quæ inducunt depositionē. ista hodiē non est usū de qua habetur, in cap. 82. distin. & tot varijs imponuntur penæ sacerdotibus, ut aliquādo p̄niantur prauiter, aliquando grauius. aliquando iusle aliquādo per iudices ecclesiastices tenetur media via: Alii autem dicunt, vt Gofred. in summa. in titu. de coha. cler. quem refert Panormi. in d. ca. at si clericī. quod si fornicatio sit notoria & scandalosa debet sacerdos, cap. quam sit de excessib. prelato. Alii autem distinguunt quod aut fornicatio est qualificata, ut quia clericus monialeū carnaliter cognouit. vel est iniuria cum adulterio si uxorem alterius cognouit. vel cum incestu si consanguinea vel affinē uel filiam spiritualē, quam audiuit de confessione, vel quam baptizauit vel quam leuauit de sacro fonte vel presbyter in uxorem virginem duxerit istis casibus debet fieri depositio ut in iuribus supra allegatis. Alii autem dicunt q̄od si clericus fuerit fornicatus cum soluta cum qua de predictis fornicationibus qualificatis nihil possit impunari, tunc si sit in sacris constitutus fiet depositio secundum aliquos: secus si non sit constitutus in sacris.

Sed verius est ut dicamus quod licet de rigore sit deponendum: t. tamen de æquitate p̄io ita simplici fornicatione non debet deponi & hanc humaniore sententiam amplectitur per glo. in cap. Maximianus 81. dist. & glo. in c. lator 2. q. 7. Corse. in singu. incip. fornicatio qui allegat tex. & glo. in capi. presbyter 82. dist. & ista est communis opinio, quā refert Decius iis d. c. at si clericī. & Ioan. de Ana. in c. significauit de adulteriis, & Ioannes de Salua in tracta. beneficiorum in 3. pa. in q. 3. vbi concludunt, quod pro simplici fornicatione clericus punitur arbitrio iudicis, uel plenius statum inf. dicam.

Alij autem dicunt, q̄ presbyteri concubinarii priuitus debent admoneri canonice, ut suas concubinas eliciant quod si cessare noluerint pena interdicti, & suspensionis multentur, & demum si contumaces sint pena depositionis puiant. Alij autem dicunt, ut Pan. in d. c. at si clericī, vbi refert, alij as super hoc passu dubitasse dicens, quod punitio istorum fornicatum remanet in arbitrio iudicis ecclesiastici, qui cōsideratis qualitatibus delicti, & personarum, si fornicatio sit notoria, vel occulta vel scandalosa & etiam attenta cōsuetudine, imponet penam aut suspensionis, aut depositionis beneficii vel patietur aliam penam, quam arbitrabitur imponendam: dum tamē non grauem, sed mitiorem arbitretur: t̄ quoniam melius est q̄ iudex reprehendatur de misericordia, quā de rigore, capitulo allegant 27. q. si. ex quo hodie pauci sunt sine vito carnali, ut dicit tex. in c. sanctitas tua, l. distin. 3.

Alii autem, ut Card. in clementi. si. de hereti. & Specu. in ti. de inquisitione. §. 3. ver. quod si crimen & Ange. de Vbal. in §. qui Deo in Authentico quomodo oporteat episcopos. dicunt notorium fornicatorem a sacerdotio esse suspensus.

Et si obiiciatur, q̄ in sacerdote non potest dici simplex fornicatio, sed dicetur adulterium. ut tenet Pan. de Alezanis, in prealle. clemen. 1. qui pro hoc adducit glo. quam ibi legitur Bar. in l. 2. C. de episcop. & cler. quæ dicit, quod in presbytero fornicatoe dicitur incestu, & eius liberi dicuntur ex incestu natu, & illam glo. approbat Barto. Bald. & Ange. & sic presby. ter p̄ quacunque fornicatione debet deponi. t̄ Ego autem arbitror contrarium esse verius, q̄ immo in sacerdote cognoscere

Bermon. Chouer. De publ. concub.

te mulierem iolutam & corruptam dicitur simplex forōicatio, dum tamen non sit qualificata, & istam tequitur Federi. de Senis consi. 166. incipien. mulier accusata. quem refert & sequitur Fely. in d.c. at si clerici. pro qua est text. in c. quia circa. in verbo simplici in fornicatione ext. de biga. & idem est tex. in c. presbyter versi. quod fornicatus fuerit vel adulteriu[m] cōmiserit 28. dist. & sic non potest negari quin ille tex. loquatur de simplici fornicatione, quia verba legis vel canononis absolute prolati intelliguntur in casu simplici & proprio, vnde glo. in d.l.2. per iura supra allegata remanet quo ad hoc reprobata. & ista decisio limitatur nisi presbyter fornicans est Episcopus vel religiosus quo casu semper diceretur committere adulterium, prout concludunt legistæ in d.l.2. & Fely. in d.c. at si clerici. Anto. de But, in c. signif. de adul.

Verius est ergo vt dicamus presbyterum pro simplici fornicatione non esse deponendum tres sunt glo. singulares, & approbatq. prima est in cap. Maximia. in verbo remouetur 80. dist. quæ arguit ad utrque partem, & tandem concludit non debere fieri depositionē cū pauci sint, qui non laborent tali viuio, d.c. sanctitas, 2. est gl. in c. si presbyter 82. di. quæ dicit neminem esse deponendum propter simplicem fornicationem nisi in ea sacerdos perduraret. Ad canones antiquos, qui imponebant depositionē responderi potest, quod hodie corpora nostra sunt fragiliora quam essent olim pro quo facit tex. in c. fraternitatis 34. dist. vbi dicitur quod ætas & defectus nostri temporis, quibus non solum merita: sed etiam corpora defecerunt censuram antiquorum canonum manere nō patiuntur, & etiam alia ratione, quia natura nostra faciliter labitur ad delicta. §. si vero is, in Authentico de mona. maxi. ad ea fine quibus pauci inueniri possunt sicut est fornicatio quæ ex naturali concupiscentia venit. §. vnum in Authentico de resti. & ea quæ par. in 1. mense. nostra enim infirmitas in ruinam turpidinis, id est, coitus prona est ca. sicut 32. q. 2. ideo difficile est continere, quare simplex fornicatio mitius debet puniri, quam alia crimina qualificata. c. qui admisit 15. q. 8. ex quo vita continentia est arctissima: terria & ultimæ gl. in c. lator in verbo criminali. 2. q. 7. quæ dicit quod pro simpli ci fornicatione hodie non debet induci clerici depositio, nī hoc factum fuerit de rigore. † patet ergo q[uod] in puniendo clericum fornicarium non canones rigorosos, sed misericordes debent iudices insequi, & ita est communis secundū canonistas, in d.c. at si clerici. pro qua consuluit Alexan. cons. 72. incip. inspecta, in 1. volu. qui refert Ioan. And. hoc tenere in d.c. vt clericorum: & ita communiter tenent Doc. exceptio Pau. de Aleazarijs in d.cle. 1. de offic. ord. & idem Dominicus & Archid. in c. notum. 2. q. 1. vbi dicunt sacerdotem pro simplici fornicatione esse deponendum sed præcedens opinio est magis communis, quam sequitur in singulari incip. propter simplicem fornicationem. ipse Corse. & Fely. in d.c. at si clerici. vbi dicit, quod clerici depositio nō debet fieri nisi pro gravi crimen per glo. in ca. 1. de capel. monach. in 6. & Ioannes de Imo. in c. vt clericorum. & eam probat per argumentum a maiori: nam fornicatio est minus peccatum, quā mendacium dolosum: sed † propter mendacium clericus nō deponitur, ergo nec pro simplici fornicatione: sed alias debet puniri secundum quod videbitur Episcopo. licet Alex. in consil. supra alleg. dicat talem coitum non esse puniendum per iura & rationes superius adductas, quanvis Aret. in c. cum nō ab homine. tenuerit esse deponendum: sed præcedens opinio communiter tenetur in consulendo & iudicando.

15 Hæc decisio † non procedit in Episcopo & in coeteris prælati fornicatio dicitur graue: ideo est dignum depositione. vt tenet Panor. in c. fi. de purga. cano. quia in Episcopo fornicatio proprie non dicitur simplex. Immo semper committit adulterium vel incoustum spiritualem: cum habeat ecclesiam suam in sponsam maxime quando fornicatur cum muliere quæ esset de sua diœcesi, quo casu dicitur spiritualis filia: vnde grauior poena Episcopo veniret infingenda, & subiicit ibi Panorii. q[uod] ecclesia Romana, † nunquam legitur dispensatio circa cognationem spiritualem, & tamen in matrimonio contrahendo, circa cognationem carnalem, vel abstinentiam quotidie dispensatur. sed Cor. in verbo fornicatio tenet etiam Episcopum pro simplici fornicatione qualificata non esse deponendum, dictum eius procedit de equitate cum rationes supra adductæ in sacerdote militat in Episcopo quod securus est de stricto iuriis rigore.

Publici autem intelligendi sunt non solum ij quorum concubinatus per sententiam.

S V M M A R I V M .

- 1 Sententia non solum probat verum etiam inducit notorium.
- 2 Sententia appellacione intelligitur diffinitua.

- 3 Decretum iudicis appellatur sententia interlocutoria.
- 4 Legatum relatum ecclesia intelligitur de principaliori.
- 5 Causa simpliciter commissa officiali si plures officiales sint intelligitur de principaliori.
- 6 Concubinatus crimen ad hoc ut per sententiam officiatur notorium duo requiruntur.
- 7 Publice excommunicatus quando quis dicitur.
- 8 Publice fieri dicitur quod fit in ecclesia.
- 9 Depræhensio in delicto, licet sufficiat ad infamiam, tamen sola depræhensio non reddit publicum delictum, uel notorium nisi aliter conuincatur.

Papa hic declarat verba Rubricæ dicēs,

- 1 publicus concubinarius dicitur qui per sententiam ita declaratus fuit, & sic non solum sententia probat. verum etiam inducit notorium. I. emptorem in principio, & ibi gl. ff. de actio. empti. & vendi. in cap. vestra de cohab. cler. & mulier. & ista verba literaliter adscribuntur in decreto consilii Basiliensis in prima sessione in principio: sed queritur de qua sententia hic intelligitur? † respondet de diffinitua quæ venit sub appellatione sententia, I. quod iussit. ff. de re iudica. & l. 1. §. biduum. & ibi glo. ff. quando appellan. sit & Bald. in additio. ad Specul. in titu. de sententia in versi. nomine sententia vnde si statutum dicat, quod de sententia soluatur gabella, vel quod
- 3 a sententia non appetetur intelligitur de diffinitua, † & non de interlocutoria, vt est decretum iudicis quod appellatur sententia interlocutoria. I. fi. C. de exhiben. reis. ratio est, quia terminus qui potest referri ad duo si absolute a lege vel constitutione proferatur debet intelligi in digniori, & potentiori significato. vt in d. §. biduum & in l. 1. §. qui in perpetuum. ff. si ager. vecig. vel emph. petatur: & in c. penul. de sen. excomm.
- 4 † vnde si legatum simpliciter fuerit relictum ecclesiæ intelligitur factum principaliori ecclesiæ, & digniori illius ciuitatis: vt ex pluribus, tradit Soc. in l. ciuibus. ff. de rebus dubiis, uel
- 5 eriat si † causa fuerit simpliciter commissa officiali, vel iudicata intelligitur de principaliori: licet plures sint officiales secundum Angelum in §. ex maleficijs. Inst. de actio. per textum in clementina. & si principalis. & ibi gl. de rescrip. & sic ad hoc, vt crimen concubinatus per sententiam efficiatur notorium requiritur quod sit diffinitua & quod sententia faciat casum publicum & notorium, est tex. in c. cum olim de verbo. signi.
- 7 & in c. cum inter de re iud. † Sic etiam ille dicitur publice excommunicatus, qui in acōgijs, vel per sententiam sui iudicis sedentis pro tribunali ita fuit declaratus vel illud dicitur publice fieri quod fit in ecclesia multis astantibus. vt tradit Inn. in c. statuimus. in verbo publice relaxare, extra de malefic. & in c. fi. in verbo publice proponatur extra de dolo & contumacia sufficeret ad hoc, vt clericus dicatur publicus concubinarius, quod sit in concubinatu depræhensus † sola depræhensio in delicto, non reddit delictum publicum uel notorium, nisi aliter conuincatur. ut notat glo. & ibi tex. in c. ex literarū in versio depræhensam extra de eo qui dicit in matrimonio, quam poll. per adulteri. quæ dicit, q[uod] licet depræhensio in delicto sufficiat ad infamiam. I. palam. §. fi. ff. de ript. nupt. tamen non sufficiat ad hoc ut dicatur conuictus & publicus.

Aut confessionem in iure factam.

S V M M A R I V M .

- 1 Confessio facta per clericum coram suo iudice tāquam coram persona privata non habet plene probationis tamen sufficiens est indicium ad torturam.
- 2 Clericus ad hoc ut per suam confessionem dicatur publicus concubinarius duo requiruntur primo, quod fuerit facta coram iudice. secundo quod sit facta in forma iudicij.
- 2 Dispositio odiofa faciens mentionem de probatione non compræbenderet confessio.
- 4 Confessio & sententia quoad effectum equiparantur.
- 5 Clericus confiteri licet ore nege duntamen evidencia facti illum conuincat.
- 6 Confessio sola in crimen heresis potest quis damnari.
- 7 Confessio facta in foro pænitentiali non probat.
- 8 Confessio facta extra ius an indi cat notorium diliguntur.
- 9 Confessio extra iudicialis operatur quoad effectum tortura in layco, secundum in clericis qui non debet torqueri ex confessione extra iudiciali.
- 10 Clericus debet torqueri nisi duo concurrant.
- 11 Clericus in tortura debet interrogari de criminibus pro quibus erant indicia & pro quibus erat infamatus & non pro aliis.
- 12 Clericus non debet torqueri per laycos, aluer torquentes & iubentes sive excommunicati.
- 13 Confessio extra iudicialis facta coram multitudine personarum transit in crimen notorium.

14 Confessio

- 14 Confessio facta coram syndico ciuitatis plene probat.
- 15 Confessio extra judicialis facta per clericum qua transit in specificum non mendiciti praividicant confitentem.
- 16 Confessio extra judicialis in delictis pertinentibus ad formam ecclesie prae indicat.
- 17 Clericus vacillans in testimonio, antoqueri possit.
- 18 Presumerare quando quis dicatur in tormentis per confessionem.
- 19 Confessio facta in tormentis nullis precedentibus iudicis est nulla dato quod confitens in ea presumeretur.

Hac verba exponi debent Id est lite cōtestata.

- & in loco vbi redditur & jus & apud & ita exponit glo. in l.v.nica. C. de confessi. quia si clericus confiteatur concubinam tenere illa confessio inducit notorium & probat clericum esse publicum concubinariu[m]. d.c.s. de cohab. cleri. dummodo per seueret alias secus ut habetur, in l. i. §. quæstionis. ff. de quæstio. & ita residet Specu. in titu. de notoriis criminibus. Si am de notorio. limitet istud procedere quādo clericus confitetur coram officiali in forma iudicij secus si fieri extra formam iudicij hoc est iudice nō sedente pro tribunal, quo casu non diceretur facta in iudicio nec ex ea induceretur notorium, ut est gl. in e. Deus omnipotens. 2. q. 1. tpatet ergo q̄ licet confessio facta coram iudice non informa iudicij sed coram eo tanquam coram priuata persona puta quia non se debat pro tribunali, non valet neque habet vim plene probationis, ut notat glo. in Liubemus. C. de liber. causa. & nota. in d.l. cum scimus. C. de agricol. & cens. tamen sufficiens habet iudicium pro tortura & est communis opinio secundum Romanum consi. 8. incip. viso facto. t ad hoc ergo ut clericus dicatur publicus concubinarius per suam confessionem duo copulatiue requiruntur. scilicet quādo confessio fuerit facta coram iudice & in forma iudicij.

Sed videretur quod talis confessio facta in iure non debeat nocere clericu[m] confitenti per tex. in l. j. §. diuus. & in §. quis vltro. ff. de quæst. per quem tex. decidunt legistæ, quod confessio facta coacte non nocet etiam precedentibus legitimis iudicij. Secundo facere videtur tex. in l. exemplo. C. de prob. vbi dicitur quod fiscali propria scriptura non inducit plenam probationem. ergo nec propria confessio maxime in casu odioficio ut hic. t vnde si dispositio odiosa & poenalis faceret mentionem de probatione non comprehendenderet confessionem, secundum Panormita. & lo. de lmo. in rubrica de probatio. Tertio quod ista confessio non inducat crimen contra clericū facit tex. in d.l. j. §. diuus. de quæstio. vbi dicitur quod nō oportet confessione reorum pro facinoribus exploratis haberi si nulla probatio religionem cognoscentis instruat. Quarto, facit si tales confessiones factæ in iure valerent, statim esset inventa via per quam vincula indissolubilia dissoluerentur: q[ua] vir, & vxor confiterentur nunquam contraxisse matrimonium, & Abbas & monachus confiterentur professionem nunquam fuisse factam.

Sed impossibile est talia dissolui ergo videtur, q̄ licet clericus in iure confessus fuerit se tenere concubinam talis confessio non inducit notorium nec probat publicum concubinariu[m], ideo cum non teneatur stare huic confessioni non debet p[ro] uniri pena huius constitutionis.

Præcedens opinio verior est per iura superius allegata sicut dictum fuit de sententia t ratio est, quia confessio & sententia quoad effectum æquiperantur, ut in isto textu: sed sententia, & iudicium redditur in inuitum, l. inter stipulantem. §. si Stycum, ff. de verborum obligacionibus. ergo etiam dicendum est de confessione, ut clericus cogatur nisi faciat. Reportetis ergo, q̄ omne crimen est, vel efficitur notorium, quando quis in iure per sententiam condemnatur siue reus conuincatur, siue confiteatur, & confiteri intelligitur, vel ore, vel evidenter facili: t & ideo si defatus ore negat, dummodo evidenter facili appearat non minus crimen dicetur notorium, ut patet in fornicatione de qua habetur, in c. manifesta. 2. q. 1. vbi dicitur de eo, qui publice noueret suam tenebat, nec poterat aliqua tergiuersatione celari. Idem dicendum est in clericu[m] tenente concubinam publice, & ex ea habente liberos, licet ore negat ramen. ipsa facta evidenter illum cōsuevit, ut concubinatus dicatur notorius, si tamen aliter non constaret de delicto, clericus ex sola confessione damnari non debet, Bar. in l. j. §. item illud. ff. ad Senatus consul. Syllcia. Bal. in Authen. sed novo iure. C. de seruis fugiti. Ias. in l. error. C. de iuris & facti ignorantia. Fely. in cap. auditio. de præscriptionibus. Ange. in l. vni. c. de confessis. Pau. de Cast. in l. quoties. §. si quis no[n]men. ff. de heretibus. in stiuent. Hyp. de Marci. in principio. sive practicæ criminalis t quod est secus in criminis heresis in quo potest quis ex sola confessione damnari. Bald. in l. si quis non dicam rapere. C. de Episcopis, & clericis. Fely. in d.c. andris. & Nicol. Arelatensis in q[uod]a heresi. in secundo notabili ybi limi-

tat procedere predictam decisionem quando talis confessio esset facta in iudicio hoc est coram iudicet, t & non in foro penitentia[re] quo casu non probaret in cap. sacerdos. & ibi Panormita. de officio ordi. & Bald in l. Archigerontes. de episc. audient. Sed qui de confessione facta extra ius, an faciat notoriū ita quod confitens tenetur stare huic confessioni distin guite aut confessio fuit facta in causa respiciente delictum, & sic in criminali, aut in causa ciuili, primo casu concludit q̄ talis confessio non operatur aliquod preiudicium confite ti glo. cit. in c. de hoc in verbo in iure confessi. de simo. quam sequitur Bald. & Doctores in l. admonendi. de iure iurant. eo quia non auditur perire volens. l. non tantum. §. quid ergo. ff. de app. ex quibus patet confessionem extra judicialē in crimi naliis non debere nocere clericu[m] confitenti se habere concubinam.

Illa decisio secundum canonistas limitatur non procedere in certis casibus, primo toperatur quoad effectum torturæ: nam per confessionem factam extra ius potest quis torqueri Panormita. in cap. si quis de gradu. de purga. cano. glo approbata secundum Barto. in l. capite quinto in verbo accusatori. que dicit confessionem extra iudicialem esse sufficientem ad torturam, & ita concludunt domini de Rota in decisio. 180. incipiente, licet confessio sub titulo de confessi. in nouis. quod dictum sequitur Bald. in d.l. unica. C. de confessis. sed hæc limitatio non procedit in clericu[m] secundum Fel. in cap. de hoc de simo. vbi dicit quod licet alias confessio extra judicialis sit sufficientis ad torturam per glo. in dicto l. capite quinto. ff. de adulter. tamen hoc non habet locum in clericu[m], ideo quia in pluri mū erant iudices ecclesiastici qui pro confessione extra iudiciale torquent clericu[m] quod sequitur Decius in dicto cap. 20. at si clericu[m]. collatio. 1. versicu. quarto limitatur, t & notare singulariter quod clericus non debet torqueri nisi duo concurrent, primo quod sit suspectus, & quod iudicia ex quibus redditur suspectus sint plane probata.

Secundo sit tale crimen propter quod possit deueniri ad torturam, vnde notant Canonistæ maxime Abbas in regulam in contemplatione. de regulis iuris, & dicit Abbas antiquus, & Card. in cap. 1. de deposito, quod clericus non debet torqueri, licet sint mille indicia contra eum nisi sit infamatus de illo criminis, & quando fuit tortus pro criminis, pro quo erant indicia, & erat infamatus: non debet torqueri, t nec interrogari pro aliis criminibus occultis pro quibus non erat in famatus, nec erant indicia, t & sic non debet interrogari nisi pro illis, pro quibus torquetur: quia in delictis, & criminibus occultis nemo cogitetur seipsum prodire, quod est iumme notandum contra iudices ecclesiasticos, qui clericos dum sunt in tortura, interrogant, & examinant de aliis delictis, quam pro illis pro quibus torquentur quod facere non debent, immo eset iusta causa grauaminis caueat. t præterea ne suos clericos per laycos faciant torqueri aliter facientes hoc, & iubentes sunt, excommunicati. Anto. de Burrio, in cap. vt fame, de sen. excommunicationis. & resert quod ita tenuit Archidiaco. ipse Felyn. in cap. vniuersitati. & de sentent. excommunicati. in cap. presbyteri. in l. v. quæst. 6. & Decius. in capi. delictis. de appellatio.

Secundo limitatur, ut non procedat quando talis confessio eset facta coram multitudine personarum, quia illo casu transiret in crimen notorium. canonistæ post Anto. de Burrio. in dicto cap. vedra. & in dicto cap. at si clericu[m]. & sic per tam confessionem extra iudicialem plene probatur crimen. Tertio limitatur non procedere quando confessio eset facta eorum syndico ciuitatis, quia ex quo representat populum iudeceret probationem, & ex eo cōfiteens posset puniri, & fuit singulariter dictum Sal. in l. quoniam. ff. de his, qui notarii. infamia. Quarto limitatur nisi aliqua persona publica, vt notarius nomine fisci reciperet confessionem quo casu preiudicaret cognitenti, ut tradit Fely. in dicto cap. at si clericu[m]. t Quinto limitatur, vt non habeat locum quando talis confessio extra iudiciale transiret in specificum nomen delicti exemplum si clericus glorietur se commisisse adulterium, vel homicidium tunc ex confessione venit puniendus pena suspensionis, vt est eas, in ca. quam sit graue extra de concessio. frabenda. Ultimo limitatur, vt non habeat lucum in delictis pertinentibus ad forum ecclesiæ fauore animæ, vt in criminis viutarum, t & ideo si quis extra iudicium confiteatur a Tertio extorsione viutarum talis confessio preiudicat ad hoc, ut confitens teneatur illas restituere. videte Bar. in l. catus fustium. ff. de infamib[us]. ponit aliquos casus in quibus confessio extra iudiciale sufficienter cautata cum legitimis circumstantiis inducit notorium: t sed an clericus ex confessione judiciali posset torqueri, dicit q̄ aut confessio fuit facta coram iudice laico, & tunc non possit secundum canonistas in dicto cap. at si clericu[m]. si vero fuerit facta coram iudice ecclesiastico, licet non suo illo casu posset torqueri secundum Cardinalem in d.ca. per inquisitionem extra

Bermon.Chouer.De pub.concub.

19 extra de electio.& ibi tradit̄ an clericus vacillans in testimo
nio possit torqueri. videte etiam Bal.in sua Margarita Inno-
centii in verbo clericus.

Alij autem aliter distingunt, q̄ aut quis coacte confitetur,
aut sponte: Si coacte puta, quia confessio fit in tormentis: &
tunc non nocet etiam praecedentibus legitimis iudiciis. di. §.
diuus, & in d. §. si quis vltro quod est verum nisi cōfiteat̄ post
tormenta in ea perseuerauerit, quo casu valeret glos. in l. 2. C.

20 de custod.reorum. t̄ & dicitur perseuerare quando confessio
nem suam non reuocat, nec ab ea appellat ideo facta confes-
sione in tormenti reus. debet duci coram iudice, ut de nouo
sponte confiteatur, tunc illa confessio esset perfecta, vt vide-
tur casus, in d. l. 2. male ergo, & iniuste faciunt domini asseso-
res qui incontinenti facta confessione in tormentis rerum du-
cunt ad iudicem, ut de nouo confiteatur. certe talis confes-
sio ita subito facta non valet, quia presumitur esse facta in
tormentis, & metu illorum, quia quę incontinenti fiunt, vi-
dentur inesse. l. lecta. ff. si certum petat. & istud est dictum sin-
gulare Iacobi Butrigarii quod multum commendat Ang. in
d. l. 2. & notate istam practicam, quod inter confessionē quę
fit coram iudice debet esse spacium ad minus vnius duci, &
vnius noctis.

21 Addite pr̄dictis t̄ quod confessio facta in tormentis nul-
lis praecedentibus indicis est nulla dato, quod confitens in ea
perseuerauerit secundum Barto. in l. maritus, ff. de quaſtio. si
vero confessio fuerit facta sponte in criminalibus, tunc si con-
tineat verum valet, alias secus quia potest quandocumque re-
uocari, ut notatur, in l. 1. titulo ſupra allegato. si vero dubite-
tur an contineat verum, vel falso tunc in dubio pr̄sumit,
quod contineat verum, quia non est pr̄sumendum q̄ contra
ſe mentiatur argumen. l. generaliter. C. de non numerata
pecunia. tamen propter confessionem ab initio spontefacta
eſſet iusta cauſa mitigandi penaſ cleroſ cōcubinario, quia
mirius agitur cum confesso quam conui&to. l. palam. §. pen.
ff. de ritu nupt. quę decisio ſecundum dominum Franciscum
Marciā, in quaſtione. 12 1. procedit maxime quando confel-
ſio fieret coram iudice ecclesiastico ex quo ecclēſia nulli ſpō
te redeunti claudit gremium, ut patet in hæreticis non rela-
pſis, c. ad abolendam. extra de hæreti. Restat ergo ex pr̄dictis,
quod si clericus confiteatur in iure ſe tenere concubinam il-
la confitio inducit plenari probationem, & per eam crīmē
efficitur auctorium.

Sed per rei evidētiā.

S V M M A R I V M.

- 1 Probatio qua sit per rei evidētiā prefertur omnibus aliis probationi-
bus.
- 2 Probatio qua sit per viſum est perfector ceteris, quia in illa nulla preſu-
mitur ſubornatio teſtū.
- 3 Statutum quod dicit quod nulla admittatur probatio: certe illa probatio
qua sit per rei evidētiā non videtur exclusa.

Idest per inquisitionem Occulorum:ta-
lis enim rei cui-
dētiā dicitur cum ipsum factum eſt notoriū. c. quaſitū. ext.
de cohabita. cleri. t̄ probatio enim qua sit per rei evidētiā:
1 pr̄fertur omnibus aliis probationibus. Roma. consi. 1. o4. in-
cipien. pater reverendę, in fi. col. vbi dicit t̄ q̄ probatio qua
sit per viſum est perfector ceteris, §. fi. in verbi. oculorum in-
ſpectione. Inst. de gradib. pro quo facit ſingulare dictum Bal.
in rub. C. de prob. vbi dicit q̄ probatio per rei auidētiā eſt
optima, & ſuperlativa probationum, quia illi ſunt veriſimi
ſermones qui concordant rebus ſenſatis teſtibns Aristo. & A-
nneroe ſubijcens, q̄ nulla legi virtus potest excludere pro-
bationem qua sit per rei evidētiā, & allegat Azoñem hoc
tenentem, in ſuſtima. C. ad l. Aquil. & idem Bal. in l. contra ne-
ganciam. e. titu. vbi dicit q̄ illa dicitur eſſe optima, & evidētiā
līma probatio, qua sit per evidētiā, & inspectionem loci
quod dictum extollit Barb. in c. evidētiā. de accuſa. & lmo. i.
l. ſi expreſſim. de appella. Oldra. consi. 1. o6. & Petr. de Anch. in
consi. 1. 2. & iſtam opinionem ſecutus ſuit Hyp. de Mar. in d.
rub. de proba. vbi allegat plura conſilia Alex. & idem Bal. in
l. ſi quis. C. de teſtibns. vbi dicit quod cum probatio per rei cui
dētiā ſit melior ceteris, ita quod in ea non pr̄fumatur
ſubornatio teſtū admitti: ut etiam poſt didicita teſtificata, & idem tenet Alex. consi. 3. 5. incipien. viſo proceſſu in
quinto volumine vbi dicit quod huic probationi, qua sit per
rei evidētiā nunquam intelligitur fuſſe derogatum: t̄ vnde
ſi statutum diceret, quod nulla probatio admittatur, non
nunquam illa intelligitur exclusa, ut etiam tradit, Iason in l. 1. ff.
de oper. no. nuuac.

Que nulla poſſit tergiuersatione celari.

S V M M A R I V M.

- 1 Tergiuersatio quid dicatur in iure: & vide plura de expoſitione baſius
termini.

Idest, diſſimulatione . Seu occultatione,
notat. in c. ad Apostolice. ver. nulla poſſit tergiuersatione ce-
lari. de re iud. in 6. vel exponatis tergiuersatione, id eſt, dolo
1 vel fraude, ſeu calumnia, t̄ vel verius tergiuersatione, id eſt
nulla ratione poterit clericus tenens publicam concubinam
diſſimulate, & fugere veritatem, quoniam vertere terga pro-
prie eſt veritatem ſubterfugere ab alluſione vocabuli. vel ve-
rius exponatis. tergiuersatione, id eſt, excuſatione probabili
d. c. Apostolice, & in c. tua de coabitatione clericorum: ille
ergo dicitur publicus cōcubinarius, quando publice tenet cō
cubinam, ſicut maritus uxorem & communi opinione pro-
talireputabatur, quia presbyter ſcientibus, & videtibus vicinis
frequentabat domum ipſius concubinæ, & cum ea verbaſat
ei p̄ſtando alimeta, & ſpurios ex ea procreatos nutriēdo,
& econuerſo. Intantum, q̄ clericus non auderet negare con-
trarium, negatio eſſet nulla, nec eū releuaret a cōcubinatu,
ſi vero cōcubinatus nō eſſet adeo notorius: q̄ a poterat p̄babili
ter tergiuersari, exēplū ſi clericus teneat cōcubinā cū matre,
& aſſerit illam eſſe ancillam matris, nec de ea erat ſuſpectus,
vel infamatus. Isto caſu non dicetur publicus concubinarius,
nec crimen dicetur eſſe notorium propter p̄dictam tergiuer-
ſationem, nec etiam ila dicetur publica cōcubina, ſed po-
tius dicetur mulier ſub introducta, ſubinducta: ideo debet ex-
pectari monitio & eius contemptus ſecundum Abbatem, in
d. c. veſtra. cuius opinionem ſequitur, & refert Syluſter in ſua
ſumma in verbo clericus, & in verbo concubinarius.

Notorium eſt.

S V M M A R I V M.

- 1 Notorium ſeptem, vel octo modis diſſinuitur.
- 2 Qualitas loci vel temporis ostendit quando aliud poſſit dici notorium.
- 3 Notorium aliud iuriſ aliud facti aliud p̄aſumptionis.
- 4 Index an incontinenti poſſit reum condenare, & punire de criminē ſibi: ſe-
torio.
- 5 Notorii facti diſſinutio.
- 6 Index temporalis circa excommunicationem poſſit capere clericum noto-
rie forniciantem ad fines adducendi & remittendi.
- 7 Notorietas operatur plures & ſingulares effetti.
- 8 Notorietas equiparatur expreſſionis.
- 9 Notorium facti eſt triplex. ſ. perm:enitio, tranſuentis, interpolatum, &
p̄aſumptionis.
- 10 Notorium licet relenet ab onere probandi, non tamen relenat ab onere
proponendi.
- 11 Notorium poſſet probari per duos teſtes.
- 12 Turbam, populum, parochiam decem homines faciunt.
- 13 Mox facit ut factum nocte non dicatur notorium.
- 14 Actus poſſet dici continuo aptitudine, licet non actualiter.
- 15 Notorii concubinarii, licet ſint in minoribus conſuetaſiſe innoſcieant di-
uinis incurruunt irregularitatem.
- 16 Septem conſuetaſiſe eliciuntur contra notorios concubinarios.
- 17 Notorii concubinarii perſeuerantes vſque ad mortem non ſunt cum aliis
fideliſbus ſepeliendi.
- 18 Homicida vel notorius concubinarius, licet ſit deponens ipſo iure requi-
ritur tamen ſententia.
- 19 Notorietas operatur, quod in pluribus ſolennitas, & iuriſ ordo relaxa-
tur.
- 20 Notorie doctus non debet examinari.
- 21 Solennitas que requiratur in alienatione rei ecclēſia & minoris.
- 22 Notorie criminofus non appetat.
- 23 Differencia inter multam & paenam.
- 24 Appellationi hodie in regno indiſtincte defertur mihi in causis recrēdentiis
rum benefiſiorum.
- 25 Notorium in quo diſſert a fama.

Gloſſa in l. omnis Diffinitio. ff. de reg. iur. dicit
autore Boetio, q̄ declaratio
diſtinctio vel termini ab ipſa diſtinctione proficiuntur, quia ſub-
ſtantiam cuiusque rei ſignificat & ſecundum Budēum in an-
notationibus pandectarum diſtinctio eſt earum rerum, quae
ſunt eius rei proprie quam diſſinire volumus breuis, & circu-
ſcripta quadam explicatio. vnde Bald. in rub. C. de probatio-
ne in 2. co. t̄ dicit quod notorium dicitur illud quod ſine robore
negari

negari nō potest, ut non in d.c. vestra. in ver. notoriū sic diffinitur: scđo notoriū aliter diffinitur, ut dicatur illud proprie, qđ est ita euidēs qđ nō potest aliqua dissimulatione celari, & cuius testis est populus, & illa diffinitio ponit in c.tua nos ext. de coha. cle. & ī c.de mānifesta. 2.q. i. Tertio notoriū aliter diffinitur fīm Bal. in Auth. qđ locū. C.de coll. vt dicatur illud, qđ continuo videre possunt oēs, & p hoc posset differre a manifesto: & fīm ista diffinitionē; inférē, qđ illud qđ sit de nocte, nō posset dici notoriū, ex quo dī illud qđ oēs sui nā sciūt, vel est verisimile sciri, vt tradit Bal. in l.cū fratrē. C. ad Syl. & lic notoriū nō potest esse aliquid nisi id fiat in loco publico corā multis adstātib. ita, qđ maior pars id possit videre: illa ergo, quæ siūt ī domo, quæ nō possunt de facili probari, nō posse sūt dici notoria, & t̄ qualitas loci ostēdit, qđ aliqd possit dici notoriū: id ē dām est de qualitate tēports: iō ca quæ de nocte siūt, non possunt dici notoria, nisi sint talia quæ possunt percipi sensu corporeo a maiori parte populi, vt sonus cāpanę fīm Ant. de Bu. ī d.c. vestra. in 25. col. Vel aliter fīm Bal. in l. ea qdē. C.de acc. notoriū diffiniti pōt: quasi corā turba & populo factū. Vel aīr notoriū pōt dici oē illud, qđ in iudicio probatū est, & iō si apparet aīr iudicii, vt iudicii: qđ aliqd sūt factū vel dictū ī figura iudicij dicetur notoriū: licet populū, vel maior pars hoc nesciat, quia notoriū causat ex p̄fessione iudiciali, vt hic, & ēt no. ī l. iūtus fūstū. ff. de his qui no. inf. & clare per Bal. ī l. properādū. circa p̄f. C.de iud. vel aliter fīm Cano. notoriū diffinitur: vt dicatur cōis, & ī dubia certitudo rei, de qua querit indubia fidē faciens, & istam diffinitionē ponit Pau. Gril. in trac. de qōnibus: vel aliter notoriū p̄frie & stricte loquēdo cōsūtū ī notorio factū tū. Alia aut̄ notoria. s. p̄f. p̄bationē p̄fessionē, v̄l sūt ī proprie notoria. An. ī Bu. ī c. v̄fa. col. 22. ver. venio ad fīm, qđ ē norā. pp statuta.

Viso, qđ dicatur notoriū in ḡne de eius specieb. vidēdū est, t̄ no. toriū aliud dī iuris, aliud factū, aliud p̄fumptionis. notoriū iuris, dī qđ q̄s cōdēnāt, vel qđ q̄s in iudicio aliqd cōfiteāt, v̄l qđ in iure aliqd plene probat, vel qđ sup aliquo facto iusta defensio probat: ratio primi est, qđ confessus in iure pro p̄dēmato h̄t, nec alio opus est qđ q̄s cōdēnetur. d.l. vni. de cōfes. & in l. q. sūtām. de p̄f. Rō secūdū est; qđ reus quietus per legitimas p̄bationes, est cōdēnādus. d.l. qui sūtām. Rō tertii est, qđ res iudicata, p̄ veritate accipit, & istā diffinitionē ponit Bal. in sua practica: vel aliter notoriū iuris diffiniri pōt, vt dicatur p̄fessio voluntaria, clara probatio iusta, & irrefragabilis diffinitio facta in vero iudicio, dī aut̄ spontanea p̄fessio: qđ si fuerit facta in iure, orit notoriū, d. c. vestra. & qđ confessus in iure p̄ quieto h̄t. l. pind. ff. ad le. Aq. iūt ex clara & indubitata p̄batione orit notoriū. c. cū olim. de ver. sign. & h̄t in l. ingenuū. ff. de sta. ho. vbi h̄t, qđ ex diffinitione, sc̄us nā q̄ ampli⁹ retrāctari n̄ p̄t, orit notoriū, & appellat notoriū iuris duplici de cā. prima, qđ orit in iure, id est, ex his q̄ siunt in iudicio: secūda, qđ arbitrio iudicis inducit, vel aliter notoriū iuris p̄t diffiniri: vt dicatur oē delictū seu crimen, qđ cōmūtū ī iudicio, i.apud acta iudicij: qđ talia acta possunt dici notoria, ex quo ibi multi solent adesse, vt in aduocato delinquēte in iudicio, vel in teste: vel ī iniuria q̄ litigātes, v̄l eorū aduocati vicissim in iudicio sibi inferūt; vel ēt ī eo q̄ desert arma corā iudice ledēte p̄ tribunali: vel ēt ī eo q̄ iurat p̄ caput Ch̄ri, v̄l aliter blasphemati, talia. n. notorie, & publice fieri dīr q̄ apud magistratū siūt.

Et si qđ, an iudex de isto crimine sibi notorio possit incōti-
nenti reū cōdēnare, & punire. t̄ dicere, qđ dēt cū primo īterrogare,
an tale crimē cōmiserit, & si p̄fiteāt, statim poterit cū punire.
Si vero neget, dēt testes ibi p̄sētes corā delinquēte sub iuſo ex-
aminare; & si possit p̄bare, qđ ita delinquerit per p̄fessionē suam,
vel alio mō, certe statim illū puniet, vt s. dictū est. alias sine p̄ba-
tione nō possit illū cōdēnare: licet audierit & viderit criminē, &
sit sibi notoriū: rō est, qđ crima quæ cōmittuntur iudice sedēte
pro tribunali: iudex dicitur nosse vt iudex. Ideo requiritur vlti-
rior probatio criminis. videtis ergo quid dicatur notoriū iuris,
de quo plene tractat Nic. de Milis in §. notorium.

Notoriū factū dī crimē, cuius testis est populus, & dissimula-
tioni nō est locus. & intelligite quā crimē est notū maiori parti po-
puli: t̄ vel aliter notoriū factū p̄t diffiniri, vt dicatur publica seu
famōla insinuatio, & cōis p̄ueniēs ex euidētā q̄ nulla p̄t tergi-
veratione celari, vt qđ est adeo notū & certū oīb. q̄ nō est locū
ifificationi, ex quo oēs sciūt, vel saltē maior pars. d.l. q. sūtām. &
in d.c. vestra. & in d.c. euidentia. de accu. exēplificat in clericō, qđ
est deprāhensus in crīc fragrāti p̄ patrē vel maritū cū filia vel
vxore: quo casu citra excōicationē a patre possit occidi siue
incursionē pēnē can. si q̄s suadēte diabolo. 17. q. 4. & ista est cōis
opi. fīm Bal. Ang. & Raph. Cum. in l. qd ergo. in §. si h̄eres. ff. de
le. j. & est casus in c. si vero. in 1. in §. si. de len. exc. t̄ quā decisiō
hēt locū in iudice tēporali, vel alio layco q̄ sine metu excōica-
tionis possunt capere clericū notorie fornicatē, hoc est in crīc
fragrāti repertū ad fines adducēdi & remittēdi ad iudicē ecclē-
sialticū: Hyp. de Mar. in d.l. vnicā, de rap. virg. & idē Ang. in trac.
malef. in §. fama publica. qđ talis reperitio facta in crīc tollit de
fensionē rei. t̄mo notorictas & repetitio fortius operātui, licet
alii reus n̄ possit renūciare suis defensionib. in sc̄o ī rego ī fra-

- grāti crīc, p̄z: qđ si ēt cōdēnāt, n̄ posset aplāre; imo dī p̄t īcipi
ab executiōē, & ēt posset sine p̄cessu cōdēnari: qđ nec accusatio
v̄l denūtiatio, v̄l iūsūtio, v̄l exceptio ī notorijs necessaria ē, nec
ī eis dēt libell⁹ recipi. Alc. ī sua prac. ti. de inq. li. & p̄t ēt notoriū
altari post cōclusionē ī cā. Can. ī c. p̄uenit. de em. & vē. itē si ī ten
8 tēria error nō sit expressus: t̄ qđ notorietas æquiparāt expressio
ni. Fel. in c. inter cāteros. de re iud. & in c. cū ordinē. de resc. lnn.
in c. j. de of. vi. Ang. in l. si pars ff. de inof. te. Phil. Frā. in c. dilectō,
de appell. Alex. in l. de pupillo § q̄ opus. ff. de oper. no. nū. p̄t
vbi notoriū est, qđ absenti nulla p̄petit defensio, tūc ille absēs n̄
est cādus. Pan. in c. ex insinuatione. in fi. appell. & in c. nōnulli.
de resc. & in 2. 68. in 2. vol. Aduertiēdū tū est, qđ licet p̄dicta sint
vera: t̄n in delictis sola deprāhēsio nō reddit crimē publicū, vel
notoriū n̄ nisi aliter cōuincat. gl. est no. ī c. ex l. farū. ext. de eo q̄ du.
in mat. q̄ poll. per adul. Adde tex. forma. in c. illud. ex de p̄t. i. m.
vbi dicit Ro. pontifex, qđ licet vir alijs sit in iēcō dēphensu. cū
muliere nuda, non tū dī adulterium, vel stuprum commitisse.
9 Et istud notoriū factū dīt triplex, s. p̄manēs, i. p̄tinuū, exēplū si
cleric⁹ ī domo sua sicut marit⁹ vxore t̄z cōcubinā, talis cōcubina
tū dī notori⁹, quasi res sit nota oīb volētib. videre, tūc sup iūto
notorio factū p̄fuerātis, posset iūdex facere p̄cessu, & p̄cedere
ad sūtām sūtē lit. t̄. nec regrīt p̄bō, nec receptio testiū, qđ no-
toriū opāt effectū, qđ si iūdex videt libellū, & petitionē notorie
friūlā, p̄t illā reiiceāt. opāt ēt, qđ ī criālī p̄t p̄cedi p̄ iūtētō ad
iponēdā pēnā sine accusatore, & ēt sine libello. An. ī Bu. ī d.c.
v̄fa. col. pe. & iſtē ē verū, nisi cleric⁹ negaret talē cōcubinatū eē
notoriū, quo casu dēt audiri, t̄ qđ l. notoriū releuat ab onere
p̄bādi, n̄ tū releuat ab onef p̄ponēdi, & iō si factū neget eē no-
toriū, dēt sp̄pbari, q̄ res sit notoria, ad qđ faciēdū sufficiūt duo
testes, vt no. ī l. fi. ff. q̄ sa. cog. v̄n si cleric⁹ opponat cōcubinatū n̄
eē notoriū, certe t̄dēt p̄bari crimē eē notoriū, q̄ p̄bō, vt dixi, p̄t
fieri p̄ duos testes, q̄ reddita rōne suorū dīctorū deponēt cōcubi-
natū eē notoriū, ex quo tot⁹ p̄p̄ts, v̄l saltē maior ps hoc sc̄it, suf-
ficit. n. q̄ x. hoīes hoc uiderīt, talis. n. numer⁹ t̄ facit p̄p̄tm, ex quo
multitudinē denotat, put dixim⁹ ī turba, q̄ ex x. p̄tituit. l. ait p̄
tor. §. turba. ff. vi. bo. ra. sic ēt x. hoīes faciūt parochiā. Restat er-
go qđ ad īducēdū notoriū sufficiūt x. hoīes, qđ p̄cedit fīm quosdā
qđ illi x. facerent maiorē p̄tē p̄p̄t. Alij āt dāt, qđ imo regrīt ma-
ior ps p̄p̄t, v̄l viciniā, qđ p̄ ista īducēt fama publica, vt no. ī l. 3.
§. ciusdē. ff. de test. Alij āt dāt, qđ ad cognoscēdū an cōcubinatū di-
cēt eē notoriū, qđ oēs illū sciūt, v̄l ēt verisimile scire, vt qđ cōmittit
corā p̄p̄t, v̄l maiorē p̄tē ī loco pu. puta ī foro, v̄l ecclesia cōgrega-
to p̄p̄t, & itēt p̄dcā. l. ī specta q̄lita. t̄pis, qđ l. tēncēbrē sit apt̄
ad inālū. l. j. §. tria. ff. ī v̄. īsp̄. iuxta illū, q̄ male agit, odit lucē: tū
illū qđ t̄fieret de nocte n̄ p̄bare notoriū, c. p̄niciōsū. 18. q. 2. q. 2
ēt ī diffinitionē notoriū, vt s. dc̄m ē. Aliud dī noto. factū trācū
tis, & n̄ redeūtis, puta si q̄s corā p̄p̄t publicē p̄fes. fuerit, qđ tale
crimē p̄t dici noto. put tūc, & si p̄ nūc, qđ occis⁹ ampli⁹ n̄ vinuit.
Aliud dī not. īterpollatū, puta ī eo, q̄ sp̄ ē p̄at̄ ad mutuādū sub
v̄luris, qđ n̄ sp̄ mutuāt, sed īterpollatū, qđm aīt̄ p̄t dici p̄tinu⁹ apti-
tudine, l. n̄ actuāt, put dicim⁹ de seruitute aīt̄ recipiēt, q̄ p̄t
dici p̄tinua, ex quo ēt p̄p̄ta oī t̄pe recipe aquā, l. n̄ sp̄ fluat: v̄l
veri⁹ ponatis. exēplū ī clericō, q̄ n̄ p̄tinue, sed īterdū t̄z cōcubinā
quo cāu diceāt noto. factū īterpollatū. Quartū ē noto. p̄sūptōis
hoc ē factū p̄sūpti, exēplū ī p̄nitātē, v̄l filiatio. v̄n si vir & vx. ali-
mēta p̄stāt, & vocēt aliquēt vt filiū, v̄l p̄ affīne alicui⁹, & p̄tali
fuerit habit⁹, talis notorietas īducit p̄sum. qđ ille sit corū fili⁹, vel
affīnis, vt no. gl. in c. manifesta. 2. q. j. & ī c. p̄ tuas. d. p̄b. & ī c. trāf-
missa, q̄ fi. si. lc. quid vero dāt̄ sit, si m̄ p̄st̄erit filio alimēta, an
p̄sumat id facēt eo aīo, vt īterpetere velit? hoc diuorū principū
p̄st̄. plurib. apte exp̄sū ē, & ēt tex. l. alimēta. C. de ne. ge. Vlt. ī no-
torios fornicatores elicitē v̄j. cōclus. Prima. Notori⁹ fornicator si
celebrauerit, īcurrit irregulari. qđ a suspēs⁹ a cano. a diuīs siue ab
officio si celebrat ēt irregātis. Sed p̄sb̄ notori⁹ cōcub. p̄ canonē
ē suspēs ab offō, igf celebrādō īcurrit irregul. put dicim⁹ ī no-
torio simoniaco, ex quo a canone ē suspēs, si celebrat siūt effi-
cīt irregularis, vt Host. ī c. tātō. d. l. m. vbi cōcludit, qđ si cleric⁹ p̄p̄
crimē lit suspēs ab offō q̄tū ad le. & q̄tū ad alios a canone, si
ue a iure, ita v̄l suspēs, vt ip̄ īcurrat irreg. & hoc idēt t̄z Arc. in
c. cū zēterni. d. sen. & re iu. i. v̄. l. z. Inn. ī c. f. d. cle. exc. videāt tenerē
z̄riū: sed p̄cedēs op̄i. v̄f̄ verior. qđ notori⁹ cōcub. quo ad se, & alios
ē suspēs ab offō si celebrauerit, v̄l alios diuīs offici. se īmisceat
iō p̄tē officiit irreg. d.c. cū zēterni. venit b̄fī. priuād⁹. & ista ē cōis
opi. p̄tē iudicatū fuit, vt refert Gui. Pa. deci. i. 58. quia ex quo
erat lūpēs, non debuit celebrare, nec Euāgeliū, vel Epistolā
dicere, aut alios diuinis officiis se īmisceat, dato qđ es ēt s̄plices
clericī, qđ si īmisceat se officiis deputatis minorib. efficiūt irre-
gulares. c. si q̄s p̄sbyter. & ibi Pan. de cle. exc. cauere t̄ ergo dēnē
notori⁹ cōcubinarij, aut alij, q̄ ab offō sūt suspēs, qđ si celebraet,
poterūt p̄petuo deponi, licet nulla p̄cesserit monitio, vt ē casus
i. c. latores. de cler. exc. & p̄dicta p̄cedēt in sacerdote suspēso ab
officio, secus si esset tūn suspēs a beneficio, qđ tunc celebra-
15

Bermon.Chouer.De pub.concub.

- do nō incurrit nec excōicationē nec irregularitatē, put a ḥrio dicimus de irregularitate pp q̄ licet p̄sbyter suspēdat ab officio nō s̄i suspēdit a b̄ficio, p̄ai. Inn.in c.nisi cū pridē, de renū.
- 16** Secunda sit conclusio, q̄ clericī notorīe concubinarij qui celebrādo sunt effēcti itregualares, per solū papā, vel ab eo prātē habētē, possunt sup̄ irregularitate rali dispēsari Io. And. per illū tex. in d.c. cū ēterni. i. gl. in vcr. per summū Pontificē. quē dicit quod iste calus est de reseruatis papæ, vnde nec Episcopus, nec synodus dispēlare potest, Guid. Pap. dec. 5. 48. inci. sicut dubitatū.
- Tertia sit 2clu. q̄ clericī noto. 2cub. nō sūt admittēdi ad cele brādū diuina simul cū alijs cleri. vt no. i. c. sacerdotū. de 2sc. di. 2.
- 17** Quarta sit cōclusio, q̄ clericī notorīe concubinarij perseuerātes in 2cubinatu vsq; ad moriē sine effectuali penitētia nō sūt cū alijs fidelib. sepieliendi. in c. pro obeūtibus. eadē. q. in q. b. dī. q̄ oīs notoriū ī peccato mortali deceđēs prohibēt ī cimiterio. se peliri restat ergo q̄ clericī p̄seuerātes ī notorio 2cubinatu vsq; ad extremū vitę vñr īcidis ī p̄cnā. c. vtriusq; sexus de p̄en. & re.
- Quinta sit 2clusion, q̄ clericī bñficiati notorīe 2cubinarij si 2tunaciter steterint in tali ifamia, pp q̄ incurrit suspēsionē vel excōicationē, isto casu fructus suorū bñficiorū subtrahēdi sunt nec eis de illis est subuenciendū, nisi in casu, quem 3. declaraui in ver. a perceptione fructuū. & istā conclusionē ponit gl. in c. pastoralis in ver. subtrahuntur. de appell. notate q̄ suspensio clericorum notorīe concubinarij nō tātū refertur ad presbyteros, verū etiam ad alios clericos ī sacris existētes. & ideo sicut sacerdos suspēsus pp notoriū 2cubinatu nō dēt celebrare, sic ēt nec alij clericī in sacris existētes debent administrare in ordine suo, vt tradunt Doctores in cap. prāter hoc. 32. distin&t.
- Sexta sit conclusio, q̄ licet a clericō occulto concubinario licite audian̄t diuina tñ a notorio concubinario sub pena peccati mortalis abstinen̄dū est: rō est, quia non solū quo ad ī, vērū ēt quoad alios suspēsus est ab officia: vnde audiētes diuina peccāt mortaliter: istā 2clusionē ponūt An. de But. & Pa. in d.c. vestra.
- Septima sit conclusio, q̄ licet notorīe criminōsus sit ipso iure irregularis & suspēsus ab officio. c. extenore. & ibi hoc no. Io. An. de temp. ord. in c. fi. eo. ti. & Inn. in c. nihil. de elec. An. de Bu. in d.c. vestra, tñ ista notorietas non hēt vires ad aliquē deponēdū, vel ad priuādū, nisi sequāt sñia depositionis, vel priuationis Bal. in l. cū fratrē in 3. col. C. de his qui. vt indi. ex quo dicto duo inferunt. Primo, q̄ si prālatus, vel clericus notorīe criminōsus sit, nō tñ est depositus ipso iure, quāuis sit homicida: sed requiritur sñia, vt no. Inn. in c. cum nostris. de concess. p̄eb. Secūdo, q̄ licet alijs sit notorīe pdigis: tñ nō est depositus ipso iure ab administratore bonorū: sed requirit sñia interdicti vnde ante interdictionē poterit 2here, & testari, q̄ est verū quantū ad executionem facti quia illo casu licet delictum sit notorium tñ requirit sñia, vt no. gl. in c. ad nostram. in 3. de iure iur. secus est quantum ad effectū iuris Alex. in l. is cui bonis. in prin. 2. col. ff. de verb. obli. rōnem p̄dictarum conclusionum inducit notorietas, ppter quam in plurib. solennitas, & ordo iuris relaxatur, secundum Inn. in c. ex tenore. de rescrip. qui alleg. tex. in d.c. ad nostrā & facit tex. literalis. in d.c. de manifesta. 2. q. 1. qui dicit, quod causa manifesta non desiderat ordinem iudiciarium.
- 18** Ex ista ratione multa possent inferri, primo: t̄ q̄ vbi loc⁹ est euidentē notorius, nō est necesse, q̄ in libello vel accusatione apponantur confinia illius loci. Bar. in l. libellorum. de accu. & in l. demonstratio. ff. de cond. & dem. & in l. fi. circa prin. ff. si cer. pe. & ibi dicūt Doc. q̄ vbi esset euidentē notoriū, q̄ principalis debitor non esset soluendo: tūc isto casu nō facta prius excusione 2principalem debitorem posset fideiussor cōueniri. idē Pan. in c. super his. de p̄c. dum dicit, q̄ in delicto notorio iudex p̄t mandare p̄cnam imponi sine aliqua 2dēnatione, & Inn. ī c. cū in cunctis. de ele. vbi ēt dicit, t̄ q̄ ille qui est notorīe, & euidentē doctus, vt sunt boni Bachalarij lectores Tolosani, qui in assumptione gradus doctoratus nō debent examinari, nec etiā Doctores regentes qui in 2siliarios Regis recipiūt: prout sicut intimus, & reuerendus pater meus Ioannes de Boysone qui ob eius 2ēplationē sine gustu gradū cū rigore examinis mihi p̄ebuit: pro quib. facit gl. in c. placita. i. 5. q. 4. quā dicit, q̄ citatio q̄ notorīe, & euidentē est nulla, nō adstringit citatum, nec eū facit incidere in p̄enam quam sequitur Inn. in c. ex parte. de verb. fig. dum dicit, q̄ ille qui est citatus ad synodum si notorīe, & cui denter est ex emptus non tenetur comparere.
- Ex quibus patet, q̄ notorietas tollit solēnitatē iuris, vnde licet res ecclesiā nō possint alienari nisi seruata solēnitate iuris: vbi tñ notorīe, & euidentē appetat talem alienationē vertere in vtilitatem illius ecclesiā: isto casu valet alienatio ēt nō seruata solēnitate canonis sine exceptione. c. decernimus. 12. q. 1. c. j. de reb. ec. non ali. in 6. & c. nulli. ext. eo. ti. rō est: quia ad hūc finē debet prācedere inquisitio commodi, vel incōmudi, vt liqueat de vtilitate ecclesiā cuius res distrahitur: sed vbi vtilitas est euidentē, & notoria, non est necessaria inquisitio. arg. l. continuus actus. §. cum ita. ff. de ver. obli. & in terminis ita reperio cōsuluis se Pet. Anc. in cons. 197. inc. subtiliter, & ad plenum vos aut̄ ad-
- 21** uertite: quia Bar. in l. cum hi. §. causam. de transa. t̄ yf 2riū velle per tex. in l. si fundus. ff. de reb. eo. dum dicit, q̄ alienatio rei minoris vel ecclesiā fieri nō debet, nisi seruata solēnitate requisita, quāuis vtilitas pupilli, vel ecclesiā esset euidēs, p̄ cui⁹ dicto v̄ facere tex. in c. i. ver. p̄serti. de re. ec. nō. alie. in 6. vbi nō valet alienatio rei ecclesiasticā, nisi fuerit seruata solēnitatis, q̄uis fieret in necessitatē, vel evidentē vtilitatem ipsius ecclesiā, nec stare tur assertioni instrī dicentis q̄ alienatio fuit facta in vtilitatem ecclie, nisi appareat vera vtilitas: vt 2cludit Gul. de Mōte Laudo no in cle. 1. de reb. eecl. non alie. & Inn. in c. grauis. de depo. & gl. in c. si quos. 12. q. 2. & tex. i. l. iubemus. in 2. C. de sacros. ecc. & idē tenet Gui. Pap. in l. scīdū. de ver. obli. & sing. 373. inc. donatio. vbi dicit, q̄ si in instrō venditionis facta a capitulo alicuius ecclie 2tineat, q̄ venditio fuit facta p̄cedētib. inquisitione, & legitimis tractatib. certe ista verba inter easdem partes non probant cum sint enunciatiue prolata super prohibitis: nisi in specie probetur de commodo: alias esset reperta via, qua ecclesiā fraudarentur. videte Dec. cons. 606. in 4. vol. vbi dicit, q̄ vbi crimen est notorium, omnis solēnitatis iuris remissa videtur.
- Dubitāt an in casu huius cōstitu. si clericus fuerit 2dēnatus
- 22** de notorio concubinatu possit appellare. concludite, t̄ q̄ nō qa notorīe criminōsus nō app. Bar. p̄ illū tex. in l. cōstitutiones. ff. de appell. & hoc firmant Cano. per tex. in c. cum sit Romana. §. cum autem quos ibi refert Car. A lex. ext. eo. ti. & iō si procedat 2clericū tāq; 2notorīe cōcubinarij, facta prius discussione notorietatis, non poterit appellari, sicut dicimus ecōuerso, vbi grauamē esset notoriū: qa appellatio nō possit tolli. gl. in ver. appellationem. in c. ex conquestione. de resti. spo. patet ergo, q̄ non valet appellatio ab illo, qui ad aliquam p̄enā super notorio crimine, vel confessione, que inducit notorium per iudicē est condēnatus. l. si qua. ff. de verb. & rer. signi. & in c. quicūq; 2. q. 6. vbi dī, q̄ confitentis appellatio non auditur, q̄ secus est in mulcta, a qua p̄t appellari, vt est casus in d. l. si qua. & notetis differentiam inter p̄enam, & mulcta, t̄ Poena proprie est illa, q̄ statuitur a lege. Mulcta cīt illa, que statuitur ad arbitriū iudicis quia a lege non fuit statuta, & sic notoriū operat effectū, q̄ sñia in notorio lata p̄t mandari executioni, non expectato lapsu decē dierū, qui dantur ad appellandum: quia cū nō possit appellari, frustra differit excutio: nisi ex iusta cā rōnabili, vt declarat
- 23** 24 Auf. in decis. 65. in addit. Hodie tñ degñali cōsuetudine regni Frāciae indistincte defert appellationi. gl. in ca. i. §. quoq; in ver. iniuste circa si. de friuolis appellationi. in pragmatica sanctione itē tenet Nico. Boe. in cōsue. Biturig. in ti. de iurisd. om. iud. §. 7. i gl. fi. circa. fi. vbi dicit, q̄ de cōsuetudine regni Francie in patria cōsuetudinaria, & in foro seculari oī appellationi defertur, exceptis causis recredētarū bñficiorū & prouisionaliū iuxta ordinations regias: notorium autē differt a fama in eo, t̄ q̄ in notorio oportet, q̄ populus vel maior pars fuerit p̄sens, ita q̄ possit deponere, vt testis per sensum corporeū: Infamatio autē sufficit, q̄ maior pars populi aliquid dicat, licet in illo facto non afferat se esse p̄sente. Ant. de But. in d.c. vestra. col. 14.
- 25** Sed etiam qui mulherem de incontinentia suspe-
ctam 2 diffamatam.
- S V M M A R I V M .
- 1** Cohabitatio viri & mulieris suspecta seu diffamatam de iure canonico inducit publicum concubinatum.
- 2** Mulierum occasione viri multi etiam sancti ceciderunt.
- 1** Et sicut sola cohabitatio viri, & mulieris suspecta, seu diffamatam de iure canonico inducit publicū 2cubinatū iō p̄hibitū fuit clericis habitare cū feminis. c. interdicti. 32. di. & hoc multiplicit rōne. Prima pp perfectionē virtutis, ad q̄ nunq; autē difficulter quis peruenire poterit, q̄ feminarū 2sortio delecta. Scđa prohibitionis rō est, pp custodiā castitatis, q̄ clericī in collatione orānū implicite seruare iurauerūt, & cī difficile, imo impossibile illā seruāt habitādo cū mulierib. Tertiā tñrō est, exēpla multorū virorū magnorū, qui occasione feminarū ceciderūt, vt patet de Euacuius occasione Adā cecidit. Genesi. 3. c. Itē duæ filiæ Loth. vñlētes ex patre suo cōciperūt cū uerbis eū fortassis ad hoc inducere non auderēt mediante vñlo propositū peregerunt, bene ergo aliū hoīem decepissent, qñ nec proprio patri pepercērunt; Gen. 16. c. p̄terea mulieres Mohabitæ filios Israhel decepērunt, 2quos Baalā hariolus cū oīb. suis magicis artibus operari poterat Nu. 23. c. Itē mulieres in tñ Salomonē de cōoperūt, vt coleret Deos earū. 3. Reg. c. 3. Judith ēt sefelliit Holofernem, a facie cuius terra tremere uidebat: p̄terea Herodes qui Ioan. Baptistam metuebat, sciens eū uirū iustū, & tñ Harodias ei⁹ uxor ī tñ laborauit, q̄ fecit eū ī carcere decollari, Mat. 6. c. & Raab meretrix abscondit exploratores Iosue, & illos q̄ querebāt eos fecit currere, vñq; ad vada Iordanis, dicēdo, q̄ exērāt clausa porta. Iosue. 2. c. & q̄ plures alias fallācias, ēt in viros sacros mulieres fecerint; stultum, & p̄sumptuosum igitur esset se illis fortiorē existimare: quarta rō prohibitionis est: q̄ ita conuenit statui, & ordinī clericorū, vt votū cōtinētā sit an-
- nexum

Tractatum Tomus XI.

178

annexū, qui ergo castus esse desiderat, studeat sobrietati. Quin
ta ratio est propter excellentiam ministerij sacerdotalis, ad q
pertinet, maxima pollere mūdicia, iuxta illud, mūdamini, q
ferris vasa dñi: ratio n. institutionis sacerdotij fuit: qā sine cul
tu diuinorū non pōt esse fœlix vita. Sexta rō est pp. testimoniū
bonę famę, q det pare, vñ cohabitatio, & familiaritas cū
mulierib. Vlt. rō prohibitionis est. S. exēpla sanctorū patrū, qui
cū calcumine virtutis legūtur euitasse cōsortia mulierū, vt tra
dunt Doct. in d.c. interdict, ergo qui cū mulierib. suspeccis &
diffamatis, hoc est extraneis, & iuuenib. habitat, si monit' nō
desistit, dñ publicus concubinarius: qā est notoriū, p̄sumptionis.

Tenent.

S V M M A R I V M.

- 1 Clerici de incōtinētia nō suspeccī possunt conuersari cū matre amita forore.
- 2 Clericis cum quibus personis feminis sit permīssum, vel prohibitum habi
tare nonem traduntur resolutiones.
- 3 Episcopi an possint de iure coabitare cum feminis non suspectis.
- 4 Mulier quantuncunque sit despecta, vel vetula a clericis non est suscipien
da ab obsequium donazisticum.
- 5 Apostoli secum ducebant uxores suas pro cibis parandis, & vt demerce
de prædicationis pascerentur.
- 6 Moniales cum clericis, vel religiosis nullo modo debent cohabitare.
- 7 Prelatus vivendo luxuriose dicitur polluere ecclesiam cui præest.

In domo propria, vel cōducta, aut aliena: qā ad vtrū
que locū se extendit, rō phibitionis ergo
hic vñ tex. apertus sumendo argum. a ſtrio ſenu, q clerici lice
te poſſunt tenere mulieres, & cum illis habitare, dum tñ nō
ſint ſuspecte, vel diffamata. Vos aut dicite, q talis argumenta
tio nō valet, quia per eum induceret absurditas, & correctio
iuris cōis, vt patet in l.eum qui. C.de Epif. & cle. dū dñ in text.
quicunq; ſacerdotio fulciunt, vel clericatus honore extraneo
rum mulierū ſibi interdicta cōsortia cognoscunt: & in c.j. de
cohab.cler. & mul.vbi cōcilio Maguntiensi interdictū fuit fo
miniscū clericis habitare, et cum illis, cū quib. fm Canonicas
ſanctiones nulla eſſet ſinistra ſuspicio, videlicet cū matre, ami
ta forore, aut alia consanguinea, pp. dīctū Aug. q j. referā. Ad
idē facit tex. in c.hospitiolū. 33. dī. vbi Hicroni. alloquens cleri
cos, Hospitiolū (inq) tuū, aut raro nunq; mulieres ītrēt: qñ nō
pōt toto corde cū Deo habitar. q ſeminariū accessib. copulat.

Sed q̄ videtur, q̄ clerici licite poſſint, cū quibusdā mulieri
bus conuersari. s. cum matre, amita, forore, aut cū filia, q̄ ante
clericatū habuerūt: quia in illis nāle ſēdus, nihil ſeui criminis
ſuspiciari permittit, vt dicit tex. in p̄al.l.eum qui. & in c.interdi
cit. 32. dī. & clarius in c.volumus. & in c.foemin. 81. dī. & ſic iu
ra vñr ſtria, vt hēatis verā reſolūtē, an de iure ſit pmissū cle
ricis poſſe habitare cū aliquib. mulierib. fm legitas, & Can.
1 d.l.eum qui. & in d.c. interdict sequētes elicite resolutiones.

Prima eſt, q̄ consanguineæ aſcendentium, vel deſcen
diū, vñque ad quartum gradum poſſunt licite habitare cū cle
ricis, q̄ a vñq; ad illū gradū cefat phibitio. c.nō dēt. de cōſan. &
affi. & d.c. volumus. & c.cū oib.ca.di. quia in talib. vt dī xi, nāle
ſēdus nihil permittit ſeui crī ſuspiciari. c.a nobis, de coh.cle.

Secunda eſt conclusio, q̄ consanguineæ in linea tranſuer
ſali, vñq; ad fm gradum inclusiue poſſunt licite coabitare cū
clericis, niſi tales consanguineæ ſecum haberēt ancillas ſuſpe
ctas, aut alias mulieres diffamatas. c.legit. 81. dī. vbi nec Augu
cum forore habitare consentit: quia quæ cū mea forore ſunt
forores meæ non ſunt.

Tertia eſt conclusio, q̄ quāuis permittat clericis poſſe ha
bitare cum aliquibus consanguineis, tñ nō tñ Episcopis pmit
tit, qui ēt cū talib. mulierib. excessiuā, & immoderatā familia
ritatē habere non debent: ne vilis, & contemptibilis habeat
ur. c. quorundam. 34. dī. vbi Nicolaus papa dicit, q̄ ſi Episco
pus admonitus noller desistere, deponatur.

Quarta eſt conclusio, q̄ licet permittat clericis poſſe ha
bitare cum aliquib. consanguineis, tñ ſi ſit ſuspicio iuuētutis, vel
caloris nālis. illo caſu habitatio phibet. c.j. ext. de coha.cle. &
mu. & ita ſoluīt ſtrī ſacīt d. d.c. interdict. q̄ dēt intelligi ī cleri
co ſene, vñ debilitato, ī quo nulla p̄lumī ſuspicio īcōtinētē.

Quinta eſt cōclusio, q̄ ſicut permittitur clericis poſſe ha
bitare cum aliquibus consanguineis, ſic ēt poſſunt habitare cū
aliquibus alijs, quæ non ſunt consanguineq; puta. quia ſunt de
familia, & dōmesticā neceſſitate, vt ſunt ancillæ, & pedifeq;
dūt tamen non ſint ſuspectæ, vt probare videtur tex. in c.cū
omnib. in verb. familia dōmesticā. 81. dī.

Sexta eſt conclusio, q̄ licet permittatur clericis poſſe ha
bitare cum aliquibus mulieribus extraneis a consanguinitate,
vt ſunt ancillæ familiareſ dōmesticæ: tamen nulla mulier ex
tranea quantuncunque despecta, & vetula eſt a clericis fu
ſcipiēda, ſpecialiter ad dōmesticū obſequiū: rō eſt, q̄ a magis ſi
quenter delinquitur, vbi ſuspicio delictum pōt eſſe tutū.

Septima eſt conclusio, licitum eſt clericis in ſacris cōſtitu
tū in domo ſua uxorem tenere, q̄ ante ſuſceptionē ordinū ha

buit legitimā, ſi ſit despecta, uel veula, de qua de incōtinētia
nulla ſuſpicio oriri poſſit. qñ t̄ Apoſtoli vaores iuas ducebat
ſecū, nō q̄ dē cā libidinis, ſed vt eis in cibis parādis famularū p
starēt, & ab eis de mercede prædicationis paſcerent. gl. in c.oī
no. in ver. Paulo. 3 1. di. quod intelligite. de orientalib. p̄ſbyteris.

6 Octaua ſit p̄clusio, t̄ q̄ moniales nullo mō permittūtur cū
clericis, aut monachis coabitare. c. ſanctimonialis. 23. dī. & 1
c. ſacratos. de confec. di. 1. q̄ idē dicēdū eſt in religiosis. qui cū
monialibus conuerſari non dēnt, in c. monasteria. & in c. diffi
nimis. 18. q. 2. & in c. monasteria. ext. de vi. & hone. cleri. ſed ip
ſe a domibus ipſorū religiosorum dēnt arceri: nec dēnt pati
ad illas ingredi, nec in publicovagari, ſed intra claſtra mona
sterij morari dēnt. c. 1. de ſta. reg. in 6. & in c. mulieres de ind. e.
li. ſed religiosi dēnt loqui cū mulierib. ſi fuerit neceſſe in locu
torio īm clauſo hostio, vt non pateat accessus, vel rēſpectus
mutuus, & ſi contingat ante portā conuentus, loq cū aliqua
fœmina, caueat frater religiosus, ne illā intente recipiat, ſed
eius ſermo ſit breuis, & rigidus: & ſi cum aliqua muliere in lo
quitorio loquatur, perat licentiam a ſuo ſuperiore, & tūc nō
ſedens, ſed ſtans loquatur excepto cum matre, vel cum ſoro
re, vel niſi de hoc ſpeciale habuerit licentiā, patet ergo, q̄
conſortium ſeminarum eſt verbale religiosis eſt interdictum.

Nona ſit conclusio, q̄ Epi. ac cāteri religiosi nullā dēnt ad
coabitandū admittere mulierē. ſ. Epm vero. in Auth. de ſāc.

7 Epif. col. 9. & in ſ. cogitandi. de mona. trō eſt, quia prælatus vi
uendo luxurioſe, dñ polluere eccleſiam, cui præſt, quo ad op
tionem hominū: quia coabitatio cum ſeminaris facilem oc
caſionem incontinētā p̄ſtāt: quia videtur habere ſpeciem
mali: & abſtinentium eſt non ſolum a malis: ſed etiam a ſpe
cie mali. cap. cum non ab oī ſpecie mali. exta de vi. & ho. cle.

Et per ſuum ſuperiorē orem admoniti.

S V M M A R I V M.

- 1 Trina monitio an in caſu huīus constitutionis requiratur.
- 2 Grauamen ſeu refuſus qñ dicatur legitimus ad hoc, vt ſit locus appellōni.
- 3 Clericus ad hoc, vt dicatur publicus concubinarius ſufficit vñica monitio
extrajudicialis.

Scilicet, vt dimittat eorū concubinas, qui ſi poſt moni
tionem inobedīs, & incorrigibiles reperiant, ſuspendētur, vel deponent, & illud erit in elecſione iudicis ec
clēiſtici, vt eſt caſus, & ibi Pan. in c. ſicut ad extirpāda. de co
ha.cle. & mu. t̄ Sed an in caſu huīus constitutionis requiratur
trina monitio? vñ q̄ ſic, per texr. in cap. ſi quisquā. ti. ſupralleg.
vbi dñ, q̄ ſi clericus per ſuū ſuperiorē fuerit tertio monitus, &
non deſiſens confabulariū mulierib. pōt excōicari: ergo
ſic dicēdū vñ in caſu p̄ſtēnti. Rō eſt: quia ſicut p̄ trinā moni
tionē quincit durititia, ſeu pertinacia p̄ſtatorū ad hoc, vt
cōſtituant in mora, vt eſt caſus, & ibi hoc no. Io. An. in c.j. de
ſuppl. negl. præſ. ſic eſt quincit pertinacia ſubditorū, qui liſt q̄ ſi
tuunt in mora, prout ī terminis. tradit Bal. in c.j. in ver. termo
nitus. in ti. mili. va. qui cont. eſt. in vſib. ſcu. ex quib. potestis eli
cer notabilē practicā, q̄ ad hoc, vt ſerior cōſtituat ſuperiorē
2 in mora, requirit trina requisitio, ſeu protestatio: t̄qua facta,
grauamē, ſeu refuſus dicetur legitimus: iō illa caſu erit locus,
appellationi, & poterit recurri ad ſuperiorē: quia talia ſu
bterfugia, ſeu diſimulationes habebuntur pro refuſu, ſint ergo
cauti graduati, & noīati, q̄ in vim gradus, vel noīationis acce
ptat beneficia, vt ordinariū cōſtituat in mora per trinā reqſi
tionē, ſeu protestationē: quia tūc collator diceretur grauare,
ſeu refuſare: iō eſſet locus recursus ad immediatū ſuperiorē.

Alij aut aliter diſtingunt, q̄ aut agitur de monitione, q̄ dēt
fieri in iudicio: & tunc procedat p̄dicta opinio, vt trina moni
tione ſit neceſſaria, d.c. ſi quisquā. & in c. ſi aut clerici. in ver. vel
tertiā cōmonitionem. eo. ti. & de illicita. in ver. trib. edictis fue
rit ad iudicē prouocatus. 24. q. 3. & in c. cōtingit. in ver. ſi tertio
cōmoniti, & in c. ſacro approbante concil. in ver. cōpetenti
monitione p̄missa. ext. de ſen. cxc. quib. dicit q̄ clericus niſi
trina monitione p̄missa nō dēt perdere priuilegiū clericalē, nec a ſuo ſuperiore excōicari, & dicit Bal. in auth. itē nulla
C. de epis. & cle. q̄ ſi agatur de monitione iudiciali, regrif tri
na monitio, vel ſaltem vna, quæ ſit peremptoria: vel q̄ hēat
vim perēptoriū: vt plenius dixi ſ. in ver. monere teneat, quo
caſu ſufficeret vñica monitio, q̄ eſt verū, niſi ageret de priua
tione iuris, & de incurrēda pena, iſto caſu ſi lex dicat trinā mo
nitionē eſſe neceſſariā, certe unica non haberet vim perēpto
riū niſi ī caſu limitato ſ. in ver. monere teneat: & ita p̄cludūt
Can. in p̄alle. c. contingit, videlicet, qñ ageret de publico
cōcubinario, vel qñ monitio eſſet facta per ſuperiorē: qā, vt
dixi haberet vim trinā monitionis. Si vero ageretur de moni
tione extrajudiciali, & tunc p̄cludatis, q̄ ad hoc, vt clericus di
catur concubinarius ſufficit vñica monitio: qā iura, q̄ nō ſpe
cifice loquūtur, interpretantur ſtrictē in odiū cōcubinarij: &
ita cōiter ſe resoluūt Can. in c. cū nobis. de ele. & Legiſta in L
ſu finita, in ſ. Julianus. de dam. infe. & ideo ſi clericus monitus

Bermon.Chouer.De pub.concub.

Ispeta monitione non desistat ea concubinatu,talis concubi natus a iure reputatur notorius.

Ipsam cum effectu non dimittunt.

S V M M A R I V M.

- 1 *Vxor que aufugit a marito si incontinenti reuertatur non dicitur dixerisse.*
- 2 *Arrestum habens per ciuitatem si egrediatur illam, & in momento reuertatur non dicitur egressus.*
- 3 *Curatus non videtur qui statim in pristinam reuertitur infirmitatem.*
- 4 *Verba legis, vel constitutionis debent intelligi cum effectu.*

Quia habent intentionem redeundi ad vomitum, id est, efficiens dimissionis: cum paria sint concubinam non dimittere, vel dimissam incontinenti reassumere: hoc n. videtur factum in fraudem: ideo tales clerici sic facientes non euitarēt poenā huius constitutionis, quod non dicant publici cōcubinarij, si cut a simili dicimus de vxore, quę aufugit a marito: quia si in continenti reuersa est, nō dī aufugisse ad hoc, vt poena diuer sionis puniatur, vt est casus in regula quicquid calore iracundie. in fi. ff. de reg. iur. & in l. 3. a qua sumpta fuit p̄dicta regula. ff. de diuor. & repu. & in c. diuortium. de poeniten. di. i. qui bus concordat tex. in argumen in l. si pro parte. in §. versum. ff. de in rē verso. vbi dicitur quod non dicitur versum illud, q̄ non durat, vnde licet vasallus relinquere dominum suum in bello periclitantem, si tamen incontinenti reuertatur, nō dicitur reliquise ad hoc, vt feudo priuetur: sicut etiam dicimus de eo, qui sub poena promisit venire: quia si incontinenti recesserit, fingitur non venisse: ideo penam promissionis nō euitabit: sicut econtrario dicimus de illo qui habet arrestum per ciuitatem: quia si egrediatur illam, & in momento reuertatur, non dicitur egressus: quia si statim reuersurus est, non videtur abesse, vt notat Angelus per illum tex. in l. cum antiquitas. C. de test. facit in simili tex. in l. ex facto. §. vnde scio. ff. de her. ins.

3 **¶ Similiter dicendum est de infirmo curato per medicū instituta mercede:** quia si incontinenti reincidat in pristinā infirmitatem, non videtur curatus ad hoc, vt consequat salarīum, quia curatio non durat cum effectu, vt voluit Bartholomeus Brixiensis in questio. 73. incip. medicus quidam, ex quibus patet, q̄ clericus non dicitur dimisisse concubinam cum effectu qui incontinenti dimissam, vel aliam realsumpsit, & hanc opinionem sequitur Bar. in l. sicut. in §. superuacuum. ff. quibus mod. pign. vel hypothec. sol. vbi dicit, q̄ si superior p̄cipiat alicui in iudicio, vt sub poena pecuniaria habeat exire domum, si exeat: sed incontinenti reingrediatur, certe fingitur non existere. **¶ Ratio p̄dictorū est:** quia verba legis, vel constitutionis debent intelligi cum effectu. vt in cap. relatum. de cleri. nō residentibus. alias redderentur illusoria.

Quia vero in quibusdam regionibus nonnulli iurisdictionem ecclesiasticam habentes.

S V M M A R I V M.

- 1 *Rex Francie non dicitur mere laycus.*
- 2 *Quatuor sunt tantum Reges qui reguntur.*
- 3 *Rex Francie & Anglie habent ius conferendi certa beneficia ex priuilegio & non de iuris rigore.*
- 4 *Domini de parlamento cognoscunt de abusu commisso per iudices ecclesiasticos.*

Vt sunt Ep̄i vel eorum officiales & cōmissi, non aut intel ligitur de laicis in quibus nulla est iurisdictio ecclesiasti ca excepto Rege Franc. qui fm Ioannem Monachum in cli cer. de p̄eb. in 6. non dicitur mere laicus, vnde in spiritualibus uī h̄e iurisdōnem patet, q̄a unq̄ fm Alb. de Ros. in 1. rubr. Codicis, qui alleg. Host. & Goffred. in l. um. in ti. de sacra unct. 2 ubi dicit, q̄ quatuor sunt tantum Reges, qui ungūtur, s. Rex Hierosolimitanus, Rex Franciæ, Rex Cœliæ, & Rex Angliæ: 3 unde est, quod istud inconcussus obseruatur, q̄ quod Reges Frā ciæ, & Angliæ in eorum regnis habent ius conferendi certa beneficia, nec non durante uacatione habent ius reducendi & ad manum suam accipiendi temporalia ex eis procedentia. & hoc tenet Speculator in titulo de legato, §. nunc tractemus. ver. sed nunquid legatus, qui allegat tex. in c. Adria. & c. 4 in synodo. 63. di. t̄ & hoc tenuit gl. in verbo regaliæ, in ti. de analis. in pragmatica sanctione, & h̄i alios reges talē iurisdōnē exercētes fuit p̄uisum per Gregorii decimū in concilio Lugdunēsi, q̄ est descriptū in c. gñali constitutio. de elect. in 6. & ita hodie rex Frā. certa beneficia, & p̄bendas p̄t cōferre, ut legit de imperatore, q̄ ēt ex priuilegio ī qualibet ecclesia Alemaniæ p̄t facere vnum recipi, ut refert Spe. in ti. s. alleg. &

ibi lo. A n. in addi. & sicut rex Fran. habet ius patrona. in eccl sijs cathedralib. ut patet ēt tenore istorum cōcordatorū, ita ēt rex Hyspaniæ, ut declarat Bal. in procēcio decretalū. in §. rex pacificus. & in c. quāto de iudicijs. Sed intelligatis p̄dicta ex p̄i uilegio, non aut de stricto iuris rigore, quo iure nemini ēt regi cōpetit absoluta iurisdō spiritualis, quia ad eā excēdendam sunt incapaces laici cōcludū Canonistæ per illū tex. in c. cām de p̄scriptionib. & in c. tua ext. de deci. nec consuetudo p̄t eū facere capacē c. Massana, & c. sacro sanctæ de electio. Ad uertite tñ, q̄ licet iudices laici non possunt exercere iurisdō nē spiritualē, tñ si iudices ecclesiastici notorie, & abusiue ver sent in sua iurisdictione, vel prāte ēt h̄i subditos, isto casu tanq̄ notorio abusu posset ad regē, & eius supremā curiā appellari maxi. si decreta canonū nō seruent, & hoc de cōsuetudine, q̄ fm scribētes fundatur ex decisione textuum, in c. p̄incipes, & in c. administratores. & in c. regum 23. q. s. & hoc sequitur do minus Merald. in cōmēto cōstitutionis Leoninę, quoniā regia potestas ad hoc ēt est instituta, vt executi & in uiolabilitet obseruari faciat de cōtra patrum promulgata spiritu Dei, ut dicit text. in Auth. quonodo opor. Episcopos circa principium. & in l. fi. C. de summa Trinita. & fide Catho. sicut dicimus, vbi agere de possessorio recuperandæ etiam rerū sacrarum, seu ecclesiasticarū, seu interdicto uti possidetis cui æquiparatur casus nouitatis: siue interdicto vnde ui, aut remedium canonis redintegrāda. ī his casibus iudices regii seculares cognoscerent etiā h̄i personas ecclesiasticas ex generali cōsue. regni Fran. quę approbata fuit per Martinum, ut in terminis tradit Gui. Papę in j. deci. & in consi. 65. inci. viso themate ratione enim temporalium clerici regibus sunt subiecti. cap. his ita. i. l. q. i. notat Bal. & Doc. in l. de his. C. de epis. & cle.

Pecuniarios quæstus a concubinarijs percipere non erubescunt.

S V M M A R I V M.

- 1 *Officiales extorquentes pecunias a clericis ut eorum teneant concubinas, qua pena puniri debeant.*
- 2 **Vnde** lex ciuilis vndequaq; exclamat tales quæstus lasciuos esse euitandos. l. Quintus mutius in verbo turpis quæstus ff. de dona. inter vir. & vx. & in l. etiam. C. e. ti. spurce ergo faciunt t̄ quidā officiales, qui vagantes per dioecesim iubēt ad se venire sacerdocts per suos satellites, quos secū dūcūt, quibus admis. eos interrogant. Habetis ancillā? si dicāt, nō domine officialis, inter loquēdo dicit date singuli scutū, & habeto. Si vero habeat concubinā, vt illā non dimittat pecunias quas possunt ab eis extorquent: q̄iñ sunt certi sacerdotes, qui ea condōne nati sunt qui facilius non solum bonis rerū ēt beneficio renunciarent: quam eorum dimittant concubinam: ideo iudices ecclesiastici talia pasciētes grauiſſima pena, s. maledictionis plecti debent, vt subiicitur in textu hic.

Patientes eos in tali fœditate fordescere.

V S M M A R I V M.

- 1 *Dictio fordes quonodo in iure & apud Ciceronem & ceteros historio graphos accipiatur proprie.*
- 2 **Propter precium**, vel pecuniā a clericis accep accipitur, vt est tex. in capitu. primo de re iudici. in 6. vel propriæ fordes: ad iudices refertur vnde de foribus iudicūt scribit Cicero Philip. prima, vt enim quisq; fordistimus videbit ita severitate iudicandi fordes suas eluet. & idem in 3. Nil hilum de Tarquinio nihil fordistū accipimus, tales. n. iudices fordistos appellamus qui pp avariciā criminā dissimulant, vel verius dicamus dictio, fordes, reorum statum conditionemq; significare, vnde fordistum dicimus vilē & abieciū, vt ait Cicero in Pisonem. nec minus letabor cū te semper fordistū q̄ si paulisper fordistatū viderem. inde fordistati dicti sunt qui rei delati sunt a qb. venit istud verbū fordescere, q̄ ad iudices ecclesiasticos avaratos hoc in loco tractū est. ideo ēt interdū fordistatus dī qui ob inopiam aut avariciam absoluta veste detritaq; vtitur. sic ēt dicimus fordes aut iudicū & fordisti iudices prout sunt q̄dam officiales nostri temporis q̄ vt sustineat statum pomposum (diminutio). n. status hominē fordescere facit, vt dicit tex. in l. quisquis. in §. filij ī uer. egestate fordentib. C. ad leg. Iul. maiesta.) quæstus pecuniarios accipiunt considerantes, q̄ si superfluum statum non conseruant a suis sacerdotib. uiderentur deprimi. c. si qui testium in uerbo depressi. de testib. caueat ergo ne in tali fœditate hoc est uitio, & macula carnali fordescant & alios fordescere patientur alias si illā fœditatem non redarguāt grauius peccāt & puniri debent q̄ concubinarij argumēto text. in c. qui alio

rum. 24. q. 3. -quia non corrigendo concubinarios per patientiam videtur præstare consensum, & authoritatem. c. qui cōsentit. i i. q. 1. nec posset reperiri grauior poena, quā illa, quæ subiicitur. in textu hic.

Sub pœna maledictionis aeterna precipimus.

S V M M A R I V M.

1 Preceptum factum a papa, non ab homine sed a deo videtur factum.

2 Verbum precipimus est præcium & necessitatis.

Hoc enim præceptum non ab homine, sed a deo factū vī & idcirco ex quo papa nō puri hoīs, sed Dei gerit in terris factū ab eo reputat factū a deo : quā ipse est successor Petri, & vicarius Christi. c. quāto. & c. licet. de translatio. prælator. talis enim maledictio aeterna erit terribilis in dieiudicij, cum Christus dicet ite maledicti in ignem aeternum. vt habetur Matthæi. 25. & eam in pluribus locis sacrae scripturae reperimus p. latam. f. vnde Matthias secundum Deus loquens malis sacerdotibus per Malachiam prophetam dicit, maledicam benedictionibus. Et idem habetur Matthæi. 21. fucus non h̄is folia si uefructus maledicta fuit a deo & continuo aruit. Sic etiā Genes. 3. c. legi serpentem fuisse maledictū. in quo dicitur maledictus erit inter omnia animantia, & bestias terræ super peccatum gradieris: & postea ibidem ad poenam hominis dictum est maledicta terra in operē tuo & scribitur etiam Genesis quarto. c. 204. quoque post mortem Abel fratri tui maledictus super terram. Accedat etiam quod legitur libro Triennorum Hieremiac capi. 2. inquit lamentans Hieremias excidiū ciuitatis Hierusalem, aut Dominus altare suum maledicat sanctificationi suę. Daniel etiam in oratione sua dicebat stillauit super nos maledictio vt habeat Danielis. 9. c. vidēn. quod papa hic superflue loquatur quia sufficiebat solum dicere præcipimus, nam verbum illud est præcissum & necessitatis vt notat Card. per illum tex. in Clemen. j. in princip. de reliq. & ven. sāto. & in c. quod præcepit. 14. q. 1. & si contemnatur inducit peccatum mortale & obedientiam, vt notat Card. in clemen. super allegata. & in clemen. magistris & gl. in ca. cum aliquib. de rescrip. in 6. & Alex. in l. & quia. ff. de iurisdictione omnium iudicium Moderni in l. s̄p̄e. de offi. præsid. sed dicite, quod hæc verba maledictionis aeternæ sunt ibi apposita ad magis terrendum iudices ecclesiasticos vel verius dicite, quod iste solitus modus loquendi per summos pontifices idem dicendum est in istis verbis, quæ solent apponi in fine constitutionis indignationem Dei omnipotentis & beatorum Apostolorum Petri & Pauli se nouerit incursum. quæ verba important ut contraueniens priuetur beneficio secundum Baldum. papa ergo hic præcipit sub prædicta poena prælatis ac coeteris iudicibus ecclesiasticis quod subiicitur in textu.

Ne deinceps sub pacto.

S V M M A R I V M.

1 Pactum per quod dolus futurus remittitur est nullum.

2 Delicta etiam per gratiam remitte non possunt.

3 Pactum factum inter delinquentes non praividicat fisco.

4 Pasciendo videtur quis fateri delictum.

5 Infamis efficitur qui de delicto pacifetur.

6 Criminosi ex ordinatione regia prohibentur per quoscunque iudices recipi ad compositiones.

Prout faciunt quidam grapharij, & commissi spirituales patriæ nostræ, qui disurrentes per diocesim cum presbyteris paciscuntur & illos mediante pecunia appatiant, scilicet, quod durante eorum firma nō molestabuntur: nec contra eos aliquas cōficient informationes promittentes præterea eos circa fiscum Episcopalem conservare indemnes tales enim pactiones a iure improbanter triplex ratione, prima: quia pactum per quod delicta futura remittuntur, est nullum, l. si unus. §. nulla pactione effici potest. ff. de pactis: secunda quia inuitat sacerdotes ad delinquendum: & istud dictum sequitur Salycet. qui. allegat Iacobum Butrigarium hoc tenentem in l. de rescripto. C. de præci bus imperatori offerend. vbi dicit, f. quod delicta futura etiam per gratiam remitti non possunt. Ex quibus infertur, quod t̄ si pars denuncians paciscatur cum parte aenūciata, tale pactionum non præjudicat fisco, quia possit procedere ut criminis puniatur dupli ratione, prima: f. quia tale pactum opera

tur vt accusatus videatur fateri delictum. l. quoniam. ff. de hi qui notantur infa. secunda: f. quia ille, qui de delicto pacisciatur efficitur infamis. l. athletas. §. fi. cum lege sequenti codem titulo. & notatur in §. ex quibusdam. Instiū. de pœna temere litigant. Tertia ratio est, quia per illud pactum delicta remanerent impunita: quia daret occasionē sacerdotib. iterata flagitia committendi capitu. de his. quinquagesima distinctione, quod absurdum de iure videtur. l. conuenire. ff. de pacto. do-talibus, & refert Benedicti in verbo primo mortuo itaque te statore. numero centrissimo decimo sexto, quod in regno Frācię Carolus filius regis Frācorum in absentia sui patris anno 6 Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo sexto ordinat, quod in presenti prohibetur quibuscumque regijs iudicibus ac alijs inferioribus recipere criminosos ad compositionem sub pœna priuationis iurisdictionis: sed puniri eos pœna delicti. De iure autem quid dicendum esset vide scrib. l. transi gere. C. de transactione.

Compositione.

S V M M A R I V M.

1 Verbum compositio in iure duplicit accipitur. s. large & stricte.

2 Compositio facta per iuste incarcera-tum valet.

3 Compositio facta super criminibus etiam ecclesiasticis non valet: imo curia parlamenti illam revocat.

4 Fiscales & grapharij facientes compositiones debent puniri pœna concus-sionis & delinquens debet puniri pœna iuris.

5 Pœna a iure vel ab ista compositione statuta an conuerti p̄fit in aliam pœnam pecuniariam per compositionem.

6 Iudex ex certis causis potest pœnam iuris minuere & illam in pecunia-riam conuertere, imo quandoque potest facere quod crima remaneat impunita.

7 Iudices facientes sententias venales vt concubines puniri debent.

8 Iudices non debent esse clementiores lege quod facit contra officiales qui iudicare non debent nisi quod legibus, aut constitutionibus, aut morib. proditum est.

9 Statutum quod homicida puniatur pœna pecuniaria tantum non valet.

10 Crimina in personis & non in facultatibus sunt vlciscenda etiam si index ecclesiasticus agat contra clericum delinquentem.

11 Actas & personæ qualitas possunt inducere iudicem ad pœnam mediocrem.

12 Prælatus anteneatur de delicto commissio per officiale suum ac officia-riorum delinquentium in eorum officio.

Pactum & compositio non sunt idē sed differunt: quia licet inter ista duo substantia non ponitur copulata, &, po-nitur tamen punctus qui habebitur loco copulæ, vt tradit Bal dus. in l. placet. in fine. C. de sacrosanct. eccl. & Bartolus in lege cum duobus. §. si in coeunda. ff. pro socio: iste terminus cōpositio in iure accipitur duplicit: f. primo large pro trans-actione, seu amicabili concordia, quæ fit inter partes ratione controvërsie, & de ista loquitur text. in capitulo præsentium de testibus. in sexto. Secundo accipitur stricte pro abolitione criminum, vt hic: ex quo infert Oldradus consil. 274. sub ti-tulo de pactis, quod compositio facta de controvërsia super possessionibus non se extendit ad delicta: vnde ea non obla-te iudex, qui habet merum, & mixtum imperium poterit il-la punire.

Dubitatur modo, an compositiones factæ super criminib. sint licite de iure, videtur quod sit quod iudex inquantū potest debet lites dirimere, & partes ab expensis releuare capitu-lo frequens. de restitutione spoliatorum in sexto. illasque debet inducere ad compositionem. vt in terminis debet Speculator in titulo de officio omnium iudicium. in §. deseruit. circa finem. pro cuius dicto facit tex. in c. final. in versiculo poteris partes tuas ad componendum interponere. extra de transact. & clarior tex. in cap. si quis contumax. in versicu. solidos Episcopæ componat. 17. q. 4. vnde Bar. in l. qui a latronibus. ff. de testa. infert, f. quod compositio facta per iuste incarcera-tum valet: fortificatur prædicta decisio: quia sicut ordinarius cum sibi subiecto in minoribus criminibus potest dispensare post peractam pœnitentiam. vt habetur in capitul. at si clerici. de iudicijs. ergo multo fortius poterit admittere compositio-nem: quia illa pœnitencia in locum pœnitentiæ, seu pœna susti-nendæ commutabitur.

Contriariā opinionem de iure credo veriorem, q̄ imo sup criminibus componi non potest præcipue quando criminia sunt notoria, seu manifesta propter rōnes superius traditas, & etiam propter rōnem legis transigere. C. de transactio. & ista sequitur Archidia. in c. in omnibus. 2. q. 3. vbi videtur cōclude-re 3. ref q̄ super crimen ecclesiastico non potest componi & idē

Bermon.Chouer.De pub.concub.

Guido Papç in decisio.3.26.incip.de iure.vbi dicit,quod curia parlamenti tales compositiones non tolerat, sed factas reuo cat: vnde procuratores fiscales, & grapharij talia facientes debent puniri poena concussionis.l.j.ff.de concussionibus.vel poena Turpilianii, vt est casus secundum Bart. & gl.ibi.in l.ab accusatione. §.nunciatores.ff.ad Turpilianum. & hæc deci.ex pluribus firmari potest: quia grauiter delinquentes non dēnt euadere impuniti,iuxta illud, quod dictum est a domino mafificos non patiaris viuere super terram . vt habetur in capitu.recos sanguinis. 23. q.5. & muneri.35.capi. vbi dicitur non recipies premium ab eo, qui est reus sanguinis.& idem habetur Deuteronomij decimo tertio capitulo,vbi dicitur nō parcat ei oculus tuus, vt miserearis , & occultes eum : sed statim in terficies eum,& idem decimonono cap.vbi dicitur morietur nec miserebitur eius . hoc idem habetur in psalmo David 58. in versicu. non misereatur omnibus, qui operantur iniqitatem.& Exodi.24.cap.pauperis quoque non misereberis in iudicio, vnde sicut quis peccat in nimia correctione sic ēt propter nimiam indulgentiam & iustitia in iniustitiam mutatur: quia qui sunt nequam propter spem venie flunt nequitores c.vt famę de senten.excommu.& sicut nec inuidere, ita nec misereri cadit in sapientem secundum Tullium.2.Tusculanarum quæstio. Si igitur compositiones a præsidibus sunt re probatae: ergo multo magis in procuratoribus fiscalibus, ac alijs firmariis emendarum, apud quos nulla est iurisdictio, & si contrarium factum fuerit, poterunt componentes iterum poena iuris de eodē criminis puniri, & ista videtur verior opinio de consuetudine, quæ male nostris temporibus seruatur per officiales grapharios ac arrendatores spirituales, quos nō decet lucris turpibus inquinari.

Vlterius dubitatur, an poena istius constitutionis, quæ est inducta contra clericos publicos concubinarios, vel prælatos eos patientes fordescere in tali foeditate , vel etiam quælibet alia poena a iure statuta possit licite per compositionem cōueriti in poenam pecuniariam? videtur, quod sic per tex.ad litteram in c.præbyteri interficti compositio. extra de poenis, vbi habetur, quod compositio proprie est in pecunia, quæ in terdum per delinquentem pro criminis infertur, hoc est, pro homicidio sacerdotis, † præterea ex pluribus causis potest iudex minuere poenā etiam a lege præfixam, puta propter publicam utilitatem, vt est tex.in l.ad bestias.ff.de poenis. & in c. scias.7.q.1. & necdum propter necessitatem publicam iura possunt transgreedi, verum etiam quandoq; crimina possunt remanere impunita.argumento legis, at si quis. §.generaliter versic.diuus.ff.de religiosis, & sumptibus funerum.ergo multo magis poterit iudex per compositionem commutare poenam criminalem in pecuniariam: quoniam per ablaciones pecuniarum, seu bonorum criminosi coercentur, ca. vos.23. q.v.vnde vulgariter dicitur qui bona nostra tollit vitam quo dammodo auferre dicitur.

Contrariam sententiam de iure credo veriorem , eo quia poena statuta a lege non dēt dimitti per interuentionem cuiuscunq; pretij, sicut nec debet vitio cupiditatis inferri.l.iubemus.C.ad leg.iul.repetun.† qui tex.loquitur contra iudices facientes processus, vel sententias venales tāquam concussores poena illius legis puniuntur, ergo poenam statutam a iure in aliam commutare non possunt: quia iudices non debent esse clementiores lege, nec debent flecti contra legē in §.oporet.in Authētico de iudicib. & in §.si quis autem ad numerationem in Auth. de triente, & semiss. vnde sicut iudex poenā duriorem, quā lex imponat, imponere non debet, c.allegant. 26.q.fi.sic etiā mitiorem quam lex infligat imponere nō dēt, quia in indice sicut gloria clementiæ affectanda non est, ita etiam, nec gloria seueritatis.l.respiciendū. ff.de poe. sic pater, & supplicia a lege statuta iudex. delinquenti inferre debet, ergo per compositionem pro illis non pebet recipere premium, ne videatur hoc facere ex radice cupiditatis, & avaritiae, vnde dicit tex.in c.licit.eñ de poe. & pro sustinēdis delinquētib. plati a suis subditis pecuniam exigere nō debent:nec in corrigēdo propter vitium avaritiae poenam pecuniariam imponere.

Cauere ergo debent officiales nostri temporis, ne aliud, q; legibus, aut constitutionib.aut moribus proditum est, iudicent, vt h̄ Instit.de offi.iudic.in princ.Solent.n.iudices in assūptione officii iurare, quod delicta delinquentium fm formā a iure præfixam exequentur, vt dicit imperator in Authētico iuslurandum q; præstatur ab his qui administrationē in ver. sed exequar vniuersa delicta.col.j.ergo iudex tenetur obserua re leges, & fm eas ferre sententiam:pater ex præmissis, q; pro criminis iudex nō debet recipere pecuniam nomine compositionis: quia non in pecunia: sed in corporalib.vel aliter secū dum qualitatem criminis admissi leges vel canones puniunt delinquentes, quia iuxta mensuram culpæ modus plagarum esse debet, vt h̄ Exodi 20.c.& Deuteronom.19.ex quibus infert Luc.de pen. in l.1.de desertorib.lib.12. Codicis, q; non va-

9 let statutum, q; fit in Italia, videlicet, † q; homicida puniatur poena pecuniaria tantum , & allegat Arch.hoc notante in c.duo.23.q.4.& hæc opinio legistarum , & Canonistarum vñ concordare cum lege veteris testamenti, vt habetur numeri. 35.in quo dicitur non accipies premium ab eo, qui est reus sanguinis: restat ex prædictis verificata opinio, q; a poena statuta a lege, vel constitutione recedi non debet per compositionē pecuniariam: sed debet iudices contra Laicos delinquētes in fligere penam corporalem a lege statutam, nec pro ea recipere pecuniam: tquia vt dixi in personis, & non in facultatibus criminis sunt vendicanda etiam si iudex ecclesiasticus agat p; clericum delinquentem, vt expresse dicit tex.in c.illud. 26.q.6. Nec obstat iura in contrarium allegata, quib. respondet, q; non procedunt absolute, sed causatiue tātum, sed propter fauorem publicæ utilitatis, vel propter dignitatem: quia dicit tex.in c.contumaces.l.dis. q; penæ sunt imponendē iuxta ordinem dignitatis, vel alijs legitimis causis poterit iudex penam statutam a lege, vel constitutione per compositionem commutare in pecuniariā, & illa causa sumitur ex persona, & ex ætate, quæ iudicem ad penam mediocrem inducere potest. l. auxilium. §.in delictis.ff.de minorib.c.2.de apostatis.c.j.de delicto pueri.item ex tempore, ex loco, ex rei conditione, ex criminum vniuersitate, & ex peccatorum qualitate in prædictis casibus poterit iudex a iure præfixam poenam in aliam commutare.in cæteris tam de iure, quam consuetudine prohibetur compositio.& ista decisio est valde notanda p; officiales procuratores fiscales, & emendarum arendatores prælatorum, qui etiā pro graui criminis tā laicos, quam clericos delinquētes admittunt ad compositionem: sed an Episcopus teneatur de delicto sui officialis, ac officiorum delinquentiū in officio videte Steph. Aufre.decisio.57.& Fely. qui ceteros refert in c.Petrus.de homicid.& Arch.in c.si Episcopus.de officio.ord.in 6.& D.de Rota in dec.268. sub titu. de officio vicarij. in nouis. incip.si vicarius.

Aut spe alterius questus.

S V M M A R I V M.

- 1 *Dictio questus, in bonam, & malam partem accipitur.*
- 2 *Officiales plerunque ex avaritia, vel pro questu, aut pro corum vendicatione innoxios condemnant, & noxios absoluunt.*
- 3 *Officiales recipientes munera ad peruerendum iudicium comparantur
Iude qui pecuniam, et laqueum simul accepit.*

1 *Id est, † turpis lucrī, & ita in malā partem accipitus proprius dicitur, q; illud q; ex opera solertia, seu industria alicuius, quæ oritur. vnde prælatus qui talē quæstum facit, graui poena canonum puniri debet, vt est casus in argu. in l. mariti. §. qui quæstum ex adulterio vxoris. ff.de adult. † Ista a. n. criminis ex avaritia, & cupiditate iudicū procedunt qui plerunq; pro quæstu pecunia innoxios condemnant, & noxios absoluunt, q; legibus prohibitum est, vt dicit tex.in §.qua propter.in Authētico, vt iudices sine quoquo suffragio.co.2. † Prælati ergo, aut eorum officiales, qui recipiunt munera ad peruerendum iudicium cōparātur Iude, qui pecunia, & laqueum simul accepit, prout de hoc habetur figura Iudicum tertio.c. vbi Rex Eglon munera, & mortē simul ab Aioth recepit, & de talib.dicetur, prout antiquitus dictum fuit de Achab, qui dimisit Benadac; tertij Regum.c.20.quia dimisisti virtū dignū morte erit anima tua pro anima illius.De illis etiā dicit Proverbiorum.29.c.aurarus princeps, seu Prelatus destruit dioce sim, & Esaiæ. 1. c.principes tui infideles loci furū omnes diligunt munera, sequunt̄ retributiones, pupillo nō iudicant, & cā vidua non ingreditur ad illos.de illis etiam habetur Hierom. sexto, & octauo ca.a minore vsque ad maiorem omnes avaritiae student.*

T alia quouis modo tolerent.

S V M M A R I V M.

- 1 *Reperiens aliquem in stupro, & recipiens premium, vt non dicit, punitur poena adulterij, sic etiam sacrilegium , seu simoniacum est pecunia aut fauore celare peccatorem, vel non pœnitentem reconciliare.*

Aliter asperè sunt corrīgendi, vt ha in summa. & in c.peruenit.84.distinc. vnde accīsum est in cōcilio Lateranensi quod describitur in c.nemo. extra de simo. † quod sacrilegium , seu simoniacum est pecunia, aut fauore celare peccatorem, vel non pœnitentem reconciliare, vñ In noc.tertius in concilio generali q; est descriptū in c.vt clericorum.

ri extra de vit. & hone.cler.refert prælatos graui poena cano
nūesse puniendos, qui obſētu pecunię, vel alterius quæſtu, &
commodi temporalis clericos in suis ſpurcitijs, & iniuitatibus
tolerant: pro quibus facit text.in l.de criminе. in fin.C. de
aulter, vbi dicitur, quod si aliquis reperierit quem in ſtu-
pro, & recipiat pretium, vt non dicat, punitur poena adul-
terij.

Aut diſſimulent.

S V M M A R I V M.

1 *Difſimulatio prælatorum in obmittendo, vel non obuiando eſt peccatum mortale.*

Quo caſu in prælato eſt peccatum mortale, difſimulatio glo. in c. clericis. in verbo difſimulatione, de immuni. eccles. in 6. quam allegat Panor. in c. i. extra de treug. & pac. & pro qui bus facit tex. in c. ſi rector. xlji. diſt. & gl. in cap. ea quæ, de offic. Arch. quæ dicit quod negligētia, id eſt, difſimulatio in obmittendo, vel non obuiando eſt peccatum mortale, & nota te quod iſte terminus difſimulatio ſonat in malam partem, vt habetur secundo Regum capite. 13. de Amon filio Dauid, qui difſimulauit lāguorem, vt poſſet decipere Thamar, quam libidinose amabat. idem habetur ſecondi Machabeorum c. 5. cum veniſſet Apoloniſ Hieroſolimā miſſus ab Antiochō pacem difſimulans quieuit viſque ad diem ſabbati, & tunc feriatis Iudeiſ arma ſuis capere precepit, & omnes qui ad ſpecta culum venerant trucidauit.

Alioquin ultra premissam negligentia poenam duplum eius quod propriea accēperunt, reſtituere.

S V M M A R I V M.

1 *Concuſſor ſecundum canones tenetur in quadruplum.*

2 *Concuſſiones indebitas faciens colore ſui officij debet viuus concremari.*

Hoc dicit ad differentiam criminis cō
cussionis, t cuius poena ſecundum canones eſt, vt concuſſor teneatur in quadruplum. c. quoniam quidem. in verbo ſoluat quadruplū 18. diſtinct. & in c. militare. in verbo concuſſor. 23. q. 1. quæ de, cicio ſecundum gl. habet locum tā in laicis, quam clericis, ſe cundum vero leges puniuntur extraordinarie, vt norat gloſſ. & Card. in cle. 2. §. 1. de hæreti. & proprie concuſſor dicitur, qui ſubditos concutit, vt pretium ſoluāt pro eo quod officio ſuo ipſe facturus eſt, & generaliter q. a ſubditis aliquid extorquet, quod facere noudeberet concuſſor dicitur, vnde t qui colore ſui officij concuſſiones facit indebitas viuus concremari dēt, vt eſt tex. in l. vniuersi. C. vbi cauſe fiscals.

*Et ad pios viſus omnino conuertere teneantur,
& compellantur.*

S V M M A R I V M.

1 *Verba teneantur, & compellantur important obligationem, & neceſſitatem.*

2 *Verborum geminatio multos effectus operatur de iure.*

3 *Officialis poenam impostaſ clero pro delicto non debet conuertere in viſus proprios vel prælati.*

Iſtud verbum omnino importat formā præciſam. gloſſ. in cap. ex eo. de elecțio. in ſexto. & in cap. quamuis. de paclis. eo dem libro. Alexan. cons. 88. in 4. volum. & habet vim genera lis diſpositionis. l. ſi quis eo. §. ſi nummos. ff. de fideiſſlo. tver- ba iſta teneantur & compellantur, ſunt verba inducētia obli gationem & neceſſitatem: ita quod iude non potest a forma recedere. vt notatur in l. ſepe. ff. de offi. præſid. & maxime quā do verba ſunt geminata: vt hic. quæ geminatio oſtendit eni zam voluntatem diſponentis: vnde licet confeſſio faſta parte abſente non noceat conſitenti. l. ſi certum. §. ſi quis abſens. ff. de confeſſ. & c. fi. cod. ti. tamen de æquitate canonica valet, ſic etiam quando fuit geminata. Barto. in l. cum ſcimus. de agri. li. 11. C. & vbi mora eſt geminata non admittitur purgatio ēt de æquitate canonica. l. traiecit. §. de illo. & ibi Ang. ff. de ac. & oblig. Roma. cons. 352. inc. quæritur. Bar. & Alex. in l. ſi in

2 ſulam. ff. de verb. oblig. t & quādo geminatio eſt facta appetet q. diſpositiones vult ita intelligi, nec aliter interprætari vel de clarari: licet aliam recipere interpretationem vel declaratio nem. gl. in cle. 1. in verbo dioceſanus. de iure pat. & talis geminatio habet vim clausulæ non obſtante, & ex certa ſcītia, le cundum Ant. de Butr. in c. quæ in ecclesiārum, de conſt. de vir tute verborum geminatōrum vide, quæ plene ſcripli in l. libe torum appellatione. ff. de ver. & ret. ſignific.

Dum hic dicit ad pios viſus, non ergo viſco de pauperib. ſed 3 bet erogari. l. ſi clericus. C. de epis. aud. & ibi DoG. notant, t & pro iſto delicto non potest Episcopus vel eius officialis impo nere poenam pecuniariam clerico: conuertendam in viſus pro prios ipſius imponentis, ſed debet conuerti in pios viſus: vcs autem aduertite: quia text. iſte hoc non dicit: quia in iſto ver agitur tantum de poena imponenda iudici ecclesiastico. qui ex illicita pactione, vel quæſtu pecuniario patitur clericum per difſimulationem ſtare in concubinatu, iſto caſu non dēt ad viſus proprios, ſed ad pios applicari, rō iſtiuſ constitutionis eſt, ne quis ex ſuo delicto reportet commodum. ſed qn agere tur de poena imponenda clerico propter concubinatum, an debeat applicari viſco Episcopi, vel conuerti in pios viſus. dixi ſupra in verbo conuertat. & in d. l. liberorū appellatione. vbi plene examinaui an diſpositio testatoris facta ad certum viſum poſſit per hæredem vel executorem conuerti in aliud viſum.

Sed an prælati talia patientes debeat puniri viſtra poenam præſentis constitutionis. concludite, quod ſic, ſaltim poena fu ſpensionis ab officio: vt decidit papa Urbanus ſecundus in ty nido apud Malachiam, in capitulo eos in verſiculo 11. Episco pi cōſenserint eorum prauitatibus, officij interdictione mul cētentur. trigesima ſecunda diſtinctione: quod eſt verum quādo ageretur tantum de punienda ſola negligentia. Secus ſi prælati vel eorum officiales pro prædictis acceperint pretiū, aut alios quæſius pecuniarios, tunc grauiori poena puniuntur, ſcilicet, perpetua depositionis quam ſtatuit Innocentius Tertiū in concilio generali poſitum ſub titulo de vita, & honestato clericorum. in capitulo, vt clericos. in verbo perpe tuo deponatur.

Ipsas autem concubinas, aut ſuſpectas prælati om nibus modis.

S V M M A R I V M.

1 *Verba omnibus modis, important clauſulam iure iſtitutionis.*

2 *Diſtiones omnimodo, & nullo modo, ſunt latæ ſententiae.*

Ideſt, omnibus caſibus, vel omnibus remedijſ. vel exponatiſ. i. ipſo iure. vt terminis decidit Bal. in l. 1. in §. ſi pecu nia. ff. depositi. qui allegat glo. ordinariam in Authenti. vt de funeti, ſeu funera eorum non iniurientur. circa principium ti tuli, in verbo omnibus modis. colla. v. quæ exponit. i. ipſo iure. hoc id. tenuit Ang. ibi, & in Authen. de litigioſis. & illa. in glo. ſequitur Alex. in confi. 43. incipien. viſa facti narratione. i tertio volu. vel verius exponatiſ. iſta verba omnibus modis, id eſt, ſine aliqua diſtinctione, & tine ope exceptioni, vt deci dit Ale. per illam rex. in l. ibi autem non appetet. in fi. in ver. omnimodo efficitur ſtipulatoris. ff. de ver. ob. diſtio oīmodo, vel omnimodam, prolata in ſingulari eadēm habet natura q. hēt diſtio omnino: quia viſaque eſt præcifa, & importat cano nem latæ ſententiae, eſt enim diſtio vniuersalis & omnia com præhendit. glo. in clemen. j. in verbo omnimodam, de foro cō petenti. & notat glo. in c. graue. de offic. ordi. Iaf. in l. ſi quis in ſcribendo. in 6. notabili. C. de pacl. & in l. imperium. ff. de iuri. omni. iudic. & quando ſunt prolatae in ſingulari vel plurali de iure tantæ ſunt potētiae, quod tlicet reliquum filio ſimpliciter in testamento non valcat niſi iure iſtitutionis relinquaſ. vt in §. aliud quoque capitulum. in Authen. vt cum de appellat. cognosc. tamen ſi in testamento fuerit appoſita clauſula omnibus modis, omni iure, omnimodo, testamentum ſuſtinetur ac ſi iure iſtitutionis fuſiſet reliquum. ita notat Bal. in l. quoties. in fi. col. C. de hæredib. iſtituend. & Pau. de Caf. in cō fil. 345. incipien. ſuper puncto: & idem Fulgoſius in cōſilio. xc. inci. in quæſtione Ioannis. quos ſequitur dominus meus De cius in confi. 14. incipien. pro tenui facultate. in 1. volu. iſtæ enim diſtiones ex quo ſunt vniuerſales, comprehendunt om nem caſum. tdem dicatiſ de diſtione nullo modq. q. eſt vni uerſalis negatiua, & excludit etiam omnem gratiam & diſpē ſationem, inducique canonem latæ ſententiae, ſimilem q; ha ber naturam, non quandoque maiorem quam habeant il la diſtiones, de quibus ſuperius fecimus mentionem, quoru ſtudiosus vim ipſe perquirere poterit.

Trac. Tom.x).

Z 4 Curent

Bermon.Chouer. De publ.concub.

Curent a suis subditis per auxilium, & brachij secularis inuocationem.

S V M M A R I V M.

- 1 Index secularis capiens clericum etiam violenter dum tamen sit requisitus per ecclesiasticum non incidit in excommunicationem.
- 2 Presumitur pro sententia non pro appellatione.
- 3 Secularis inuocatus an teneatur exequi sententiam inuocantis si fuerit appellatum, a tali sententia disflinguitur.
- 4 Presumendum est quod brachium secularis frustra non imploratur.
- 5 Index secularis inuocatus an possit opponere exceptionem iniuste sententie.
- 6 Delegatus a papa an possit inuocare brachium secularis.
- 7 Iurisdictio ordinaria est favorabilis, delegata est odiosa.
- 8 Delegatus in causa commissa est maior quolibet ordinario.

Ad istum tex. cōcordant plura iura ciuilia, & canonica quod iudices ecclesiastici contra subditos rebelles, & incorrigibiles possunt inuocare brachium secularis. primo text. in l. si quis in hoc genus. C. de episcop. & cler. & in l. episcopale. C. de episco. audient. & in c. 1. de officio ordinari. & ibi omnes canonistæ, & Inno. in c. quo niā. eo. ti. & Pau. de Cast. in consi. clj. & clarior tex. in ca. vt officium inquisitionis, de hæreti. in 6. & Alex. in l. 2. ff. de iurisdictio. om. iudi. & iudex secularis, vel eius familia ad hoc req̄sus per Episcopum capiat clericum incorrigibilem etiam violenter non incidit in excommunicationem. quia hoc facit iure permittente, vt est casus apertus in ca. vt famæ. de sententia excommunication. per textum in d. c. 1. quem ad hoc notat Panor. in 2. norabili, de offi. ordina. & glo. vbi in verbo publicum notat, quod sicut iudex secularis debet impendere auxilium iudici ecclesiastico, sic etiam econtrario iudex ecclesiasticus debet iuuare iudicem tempore requirentem contra laycos rebelles, quoniam utraque potestas per alteram iuuatur. c. cum ad verum. xcvj. distin. & in c. si imperator. eadē distin. quibus dicitur, quod sicut pro actibus spiritualibus principes seculares debent recurrere ad ecclesiam, sic est iudices ecclesiastici pro temporalibus debet recurrere ad seculares nec eorum officia sunt turbanda promiscuis actibus. l. cōsulta diuina. C. de testamen.

De duobus nunc videndum est, primo si officialis inuocat brachium secularis cōtra subditum suum incorrigibilem, an iudex temporalibus absolute hoc est sine aliqua exceptione teneatur sibi præstare auxilium, videtur quod sic eo, quia iudex secularis est tantum merus exequitor, & ideo tenetur exequi etiam si sciret sententiam iniustam, quia de alio non debet se intromittere nisi de exequitione, vt est tex. in ca. pastoralis. §. quia vero. ver. nihilominus exequi tenetur eandem. ext. de off. & ptate iud. cui concordare vñ tex. in l. executorem. C. de execu. rei iudica. & canonistæ in c. 2. extra de maledicis. & clarissim in l. si quis latrones. C. de his qui latrones occultauerunt. per quam decidit Albe. in dicta. l. Episcopale, q. od inuocatus per iudicem ecclesiasticum quoquo modo fuerit inuocatus, tenetur illi præstare auxilium aliter clerici propter eorum impotentiā incorrigibiles per appellationē, vel aliter semper exclude-rent correctionem, a qua vt superius dixi appellari nō potest. ca. ad nostram. de appellat. rationem assignat Alb. quia pro finia iudicis in dubio presumendum est, vt dicit tex. in cap. sicut. in fi. extra de re iudi. & non autem presumitur pro appellatione sicut pro sententia, vt notatur in capitu. vt debitus, de appella. apparet ergo ex predictis, quod iudex secularis in quocunque casu fuerit requisitus, dum tamē iuste per Episcopum vel eius vicarium tenetur eis præstare auxilium.

3 Alij autem fuerunt in cōtraria opinione, quod imo iudex temporalis inuocatus non tenetur exequi sententiam inuocatis, præcipue si a tali sententia fuerit appellatum ea potissima ratione, quia per appellationem suspenditur iurisdictio iudicantis secundum canones, capitul. uenientes, de iure iurand. imo secundum leges videtur extinta, vt est casus in lege prima. in fine. si. ad Turpil. & facta, pendente appellatione, sunt nullia, toto titulo. ff. nil nou. appellat. pend. & in capitulo nō solum, de appellat. in sexto, cum ergo videretur esse factum a non competenti iudice inuocatus non tenetur ei parere: imo illo casu, ille contra quem fit inuocatio, posset resistere eo, q. si iudex ecclesiasticus post legitimam appellationē procedat ad vñteriora videtur facere iniuriam iudici ad quem, pro quibus facit tex. in l. quoniam iudices. C. de appellat. vbi dicitur, q. iudex, vel eius officialis non recipientes appellationē puniuntur in triginta pondo auri, patet ergo quod iudex temporalis inuocatus in preiudicium appellationis non tenetur præstare auxilium.

Alij autem aliter distinguunt, vt Anton. de Butr. in dicto. c.

primo. de offic. ordina. quod aut agitar de re mere spirituali, & isto casu si iudex ecclesiasticus inuocet brachium secularis iudex temporalis sine aliqua exceptione tenetur exequi sententiam illius: quia de rebus spiritu alibus non debet se intro-mittere, tanquam iudex incompetens. Si vero agatur de re con-cernente temporalitatē, vel causam mixtā, in qua iudex secu-laris est competens, & tunc non tenetur exequi finiam iudicis nisi sibi faciat fidem de processu: & in hac sententia fuit Bar. in l. diuus. ff. de custod. & exhibiti. reorum: licet sua opinio sit vera, de iure tamen reprehenditur communiter per Docto-res in casu in quo loquitur, scilicet, in criminis hæresis per tex-tum qui ineuitabiliter facit contra cum in ca. vt inquisitionis in §. prohibemus. de hære. in texto.

Breuius super isto puncto ego puto aliter esse distinguen-dum, quod aut brachium secularis imploratur extrajudicia-liter, aut judicialiter: primum casu subdistinguere, quod aut no-torie, & evidenter constat iudici seculari, quod auxilium im-ploratur iniuste, & non tenetur ei parere: ratio est, quia non debet eum iuuare ad malum, sed ad ea quæ sunt Deo placita, & non ad præiudicandum, vt dicit tex. in præallegato ca-pitu. primo, quoniam in hoc casu iudex secularis non est in-ferior. Sed est par iudici ecclesiastico: ideo non tenetur præsta-re adiutorium si iniuste petatur, vt notatur in dicto capitulo cum ad verum: secus est si non constet iudici seculari, quod 4 auallium iniuste imploratur: quia tunc tenetur parere: t quo-niam presumendum est, quod brachium secularis nō imploratur frustra, & ista fuit sententia Innocentij in dicto capitu-lo primo. quem ibi refert, & sequitur Panormit. Si vero bra-chium secularis judicialiter imploretur contra subditum incorrigibilem, puta, quia pluries monitus fuit, vt dimittat cō-cubinam, vel quod concubina recedat a domo clerici, & super hoc lata fuit sententia, a qua nec per clericum nec per cō-cubinam fuit appellatum, neque reclamatum, certe isto casu si reperiatur incorrigibilis potestas secularis requirita, tene-5 tur sententiam iudicis ecclesiastici mandare executioni, t nec aliquo modo debet admittere exceptionem iniuste sententie vt notat Dominicus in c. cum quidam seculares. de exceptio-nib. lib. 6. & ita procedit tex. in d. c. pastoralis. in §. quia vero. de officio & potestate iudicis delegati. & istam opinionem In-no-centij sequitur Alexan. de lmo. in consilio centesimo tri-gesimo, incipiente in causa. in quarto volu.

Vltimo, quia constitutio ista loquitur de inuocatione bra-chii secularis, quæ sit per prælatū, & sic per judicem ordinari. 6 ad euitandum scandalum. Dubitatur modo fan iudex delega-tus possit similem facere inuocationem, videtur quod nō, ni-si in rescripto sua delegationis hoc specialiter continetur; quia iura quæ faciunt mentionem de inuocatione brachii se-cularis loquuntur tantum in ordinario, & non in delegato, vt notat Archidiaconus in d. c. vt officium. §. denique. de hæreti. Præterea facit, quia delegatus habet certam penam a iure sta-tutam, scilicet, censuras, quas contra rebelles & contumaces fulminat. in capitulo primo, in versicu. dicitur. one ecclesiasti-ca poteris coercere: de offi. deleg. ergo delegatus debet esse cō-tentus illa poena: fortificatur, quia iurisdictio ordinaria est fa-vorabilis, delegata autem est odiosa: ergo non potest cogere iudicem tempore: vt suam sententiam mandet executioni, & istam opinionem sequitur Albe. in d. l. Episcopale.

Alia fuit opinio Speculatoris in ti. de leg. in §. sequitur vide-re. in ver. sed nunquid secularis brachium: vbi concludit, q. de legatus potest inuocare secularem potestatem: quia si ordina-rius potest per iura superius allegata, ergo multo fortius pot-8 rit delegatus, t qui quoad causam sibi commissam est maior quolibet ordinario. ca. sane. de offic. iudic. deleg. & gloss. in c. si gnificasti. eo. ti. Archi. in d. c. administratores. Fed. de Senis cōs. 163. inc. super inuocatione. Ant. de Butr. in c. tanta. de excessi. præla. Card. in clement. i. de off. deleg. Pau. de Cast. in cons. 39. incip. viii. & ista communis est opinio.

Si opus fuerit.

S V M M A R I V M.

- 1 Inuocatio brachii secularis non debet a iudice layco impendi nisi in subdi-
gium.
- 2 Inuocatio brachii secularis in quibus casibus habet locum.

Ergo si prælatus, vel eius officialis cum sua fa-milia possit exequi senten-tiam vel facere adimplere præceptum suum non debet im-plorare alienum brachium, t quod impendi non debet, nō nisi in subsidium s. quando vires proprii officij non sufficiunt, per tex. quem ad hoc notat Bal. in l. 2. in verbo non sufficere. C. de his qui latro. occultauer. & sic inuocatio brachii secula-ris. demum habet locum qui iudex ecclesiasticus fecit, quod po-tuit,

tuit, & non habet ultra quid faciat: & ideo si clero concubinario, vel concubina fuerit factum præceptum sub poena ex communicationis, vt unus non conueretur cum altero. & ipsi contemnant censuras, isto casu poterit inuocari seculare brachium, vt in terminis notat Pet. de Anch. in c. postulasti. de homicidio & dicuntur secundum Host. contemnere excommunicationem quando infra diem assignatam non obediuit, vel aliter non satisfaciuit: vnde iura, quæ de inuocatione brachij secularis loquuntur, ponunt clausulam, si opus fuerit, vel necesse fuerit, vt probatur in d. ca. j. de offic. ord. in verbo cum opus fuerit. & in cap. quoniam. in verbo si necesse fuerit. eodē titulo. & in c. fin. in verbo si opus fuerit. de excess. prælatorum. & in capitulo periculo. circa finem. in verbo si opus fuerit. de statu regul. in sexto. & in capitulo ab homine. in verbo cum ecclesia non habeat ultra quid faciat, de iudicijs. & in capitulo tuimus, in verbo si necesse fuerit, de maledicis: & hoc etiam notat Archid. in capitulo administratores. vigesimatercia quæ siuione quinta, quibus concordat tex. de iure ciuili in præallegata. l. 2. in verbo non sufficere: ex quibus concludatis brachium seculare non debere impendere auxilium iudici ecclesiastico in casu istius constitutionis, nisi ex virginitate necessitate.

Pænitus arcere.

S V M M A R I V M.

- 1 Concubina clericis ansit de foro iudicis secularis vel ecclesiastici distinguitur.
 - 2 Punitio criminis concubinatus ad quem spectat an ad iudicem ecclesiasticum vel ad laicum.
 - 3 Concubinatus secundum leges non erat crimen.
 - 4 Maritus tenens concubinam si non dimittat potest ab episcopo excommunicari.
 - 5 Concubina clericis non possit puniri per temporalem iudicem distinguuntur.
 - 6 Concubina clericis non comprehenditur appellatione familie, quia etiam viror iniusta non continetur.
 - 7 Concubina clericis occulta punitur per Episcopum.
 - 8 Concubina clericorum secundum canones tripliciter puniuntur.

Id est prohibere, vel expellere: & ita exponitur
arceantur. C. de inoffi. test. & in l. secunda. in versi. arceantur tur-
bæ ab illicitis congregatiōnib. C. de summa Trinitate, & fide
cathol. & in clemen. prima, in verticulō a suis arceantur int̄o
lentijs. de offic. ordina. & in capitulocum infirmitas. in verlic.
tandiu ab ingressu ecclieæ arceantur. de poenit. & remissio.
& in c. omnis vtriusque sexus, in versicul. ab ingressu ecclieæ
arceantur. eodem titulo. & dicit ibi Panor. in quinto notabi-
li, quod in casu huius constitutionis clericus cōcubinarius po-
test arceri violenter, & si opus est potest ad hoc inuocari bra-
chium seculare, vt in dicto c. administratores. quia natura hu-
iūs verbī, arcere, denotat violentiam, & ponderādū est ver-
bum poenitus, quod idem significat quod ex tōto, vel prorsus
c. j. de supplenda negligentia prælatorum, in 6. & notatur in
clemen. fina. de procuratoribus. & intelligitur ipso iure gl. in
l. si quis aduocatorum. in verbo poenitus arceantur. C. de po-
stuland. Panor. in c. in quibusdam, de poenis. Alexand. in l. qui
vsum fructum. ff. de verbo. obligationib. & dicite, quod poena
quando clericus interdictus ab ingressu ecclieæ est illa, &
minor quam sit poena suspensionis ab officio: & ista interdi-
ctio operatur quod clericus non debet se fugere in officio di-
uino sicut faciebat antea, alias efficeretur irregularis. c. is cui.
de senten. excommu. in 6. & ista decisio est vera, si ipse celebra-
ret diuina in ecclie, secus si extra eccliam, vt in oratorio
priuato, quo casu non elet irregularis. præterea ille cui ingressus
ecclieæ est interdictus si intra eccliam administrat sacer-
doti in missa, efficitur irregularis secundum Canonistas in di-
cto c. is cui, sed illa verba possunt facere dubium, an referatur
tantum ad iudicem ecclasticum, vel an ad brachium secu-
lare, vel ad vtrumque, vnde succedit quæstio, an concubina su-
bijciatur brachio seculari, ita quod coram eo possit conueni-
ri, vel an sequatur forum concubinarij, sicut dicimus de uxo-
re, quæ est conuenienda coram iudice sui mariti. l. cum quædā
puella. de iurisdictione omnium iudicium. & in l. exigere do-
tem. ff. de iudic. & in l. fi. de incolis. li. 10. C. & in l. fi. §. 2. ff. ad mu-
nicipales. etiam mortuo marito donec alteri nubat. l. 2. titu-
proxime allegato, & argumento. tex. in capi. ij. qui. in fine. de
sepulturis. in 6.

Super hoc punto distinguite, quod aut agitur de concubina laici, & tunc illa non sequitur forum sui concubinarij, vt in specie decidit Speculator in titulo de competent. iudic. aditione. S. primo. versiculo. 44. quia castitas vxoris debet aliquid operari ultra luxuriam: & pro ista opinione facit tex. ad.

literam in l. de iure. in fin. ff. ad municipales. Si vero agatur de concubina clericis, tunc illa sortitur eius forum, & coram eo respondere debet, ut tenent Alex. & Moder. in dicta l. cum quodam puella. & Ludo. de Roma. in singu. 658. incipiente, licet uxori. qui pro parte allegat duas glossas iuris canonici in c. eos qui. in magna glossa. 32. distinctione. t. quia concubina sacerdotis dicitur esse de eius familia, & idem priuilegium habet familia, quod dominus. c. ad liberandum. de ludicis. alia est glossa in c. clericum. xi. questione prima. omnes enim de familia clericorum & rustici videntur de foro ecclesiæ, eo quia non iure ciuili, sed iure canonico dicitur ancilla ecclesiæ, vnde punio pertinet ad iudicem ecclesiæ: præterea talis concubina ratione delicti efficitur de foro ecclesiæ: sepe enim ratione delicti efficitur quis de iurisdictione alicuius, cui primo non erat subiectus. c. placuit. 6. q. 3.

2 Si vero agatur de punitione criminis cōcubinatus, iudex ecclesiasticus cognoscere determinare, & punire poterit, quoniam hæc est opinio indubitata, quod concubinatus est crimen mere ecclesiasticum, ut tradit Panor. in c. cum sibi generale de foro competenti. qui refert Goffredum Doctorem antiquum hoc tenuisse. Idem tenent Fel. & Canonistæ in c. ecclesia sanctæ Mariæ de constitut. ideo de hoc crimine cognoscere debet, quia ab ecclesia habuit originem, & prohibitionem c. ne in se sibi blandiatur. 3 2. q. 4. Merito per iudicem ecclesiasticum punitio fieri potest: ut declarat Ioannes Andreas in regula sine culpa de regulis iuris. in sexto. ratio esse potest: † q[uod] secundum leges ciuiles concubinatus non erat crimē. I. in cōcubinatu. ff. de concubinis. & ita communis opinio, quæ procedit maxime secundum Panormit. quando ageretur de concubinatu commissum cum clero, quo casu non verteretur dubium quin non sit de foro iudicis ecclesiastici, merito ab illo concubina potest puniri, & excommunicari. c. li concubinæ. 4 de sententia excommunicata. † sic etiam maritus tenens concubinam potest ab Episcopo excommunicari, ut notat Aretti. & Iason in l. ex ea parte. in §. mulier. ff. de verborum obligationib. & illud sit per curatores ecclesiistarum parochialiū diebus dominicis, quibus concubinarij per statuta synodalia iuri conformia excommunicantur.

5 **Si concubina excommunicantur.**
Sed vltior oritur dubitatio an iudex secularis possit puniri concubinas clericorum? fdi. tinguite, quod aut talis concubinus erat publicus, seu notorius, aut occultus. primo casu, quando erat concubina clerici publica, tunc non est dubium quin iudex secularis possit eam punire. ratio est: quia concubinus clericorum est reprobatus omni iure: ergo iudex secularis imponendo poenam publicæ concubinæ: nihil videtur attemptare contra sacros canones: quia unum ius, & una potestas per alteram adiuuatur. Vnde canones non videntur cogitasse, quod tales concubinæ clericorum sint exemptæ a iurisdictione iudicis secularis, quod patet ex mente illoruin, qui impununt poenam clericis fornicantibus: sed de cōcubinis eorum nulla fit metio quasi ad eos nihil pertineat, licet cum prædictis fornicantur: ideo dicit Barto. in l. cunctos populos de summa Trinitate, & fide catholica, quod persona cum qua, vel in qua delinquitur, non videtur constituere nouum foruni. nec laici eximuntur a iurisdictione iudicis secularis, licet exceptu & penitus non subditam offendent. Prædicta licet canones eximant clericum, & eius familiam a iurisdictione iudicis secularis. c. nullus. de foro competenti. tamen non reperitur iure cautum, fquod concubina clerici comprehendatur applicatione familie: quia etiam vxor iniusta non contineretur, vt dicta. l. de iure. §. f. ad municipales. restat ergo, quod iudex temporalis potest notoriam concubinam clerici punire, nec per hoc libertas ecclesiæ, vel honestas clericorum violatur, sed potius adiuuat, sed qua poena debeat puniri dicatis, p. hoc relinquitur arbitrio iudicis.

6

**Si vero concubinatus sit occultus: quia non generat scandalū in populo, isto casu cognitio & panitio ad Episcopum, & non ad iudicem secularem spectat: quia in hoc mundo pecata latentia non habent vindictam, sed supremo reseruantur iudicio. cap. Christiana. 32. q. 5. vnde in hoc mundo oportet nos viuere cum fornicatorib. & peccatoribus, sicut Christus est conuersatus cum publicanis, & peccatoribus, quā ipse sciebat ludā eile proditore, quē celauit, & tolerauit. Scribit. n. Nicolaus papa Ludouico imperatori, qui erat promptius punire sacerdotes etiam occulte peccantes, dicē. ie leg: sic in scripi-
tis, quod imperator Constantinus, cum videbat presbyteros occulte delinquētes, illos sua clāmide cooperiebat ne ab alijs videarentur. c. in scripturis. xcv. distinet. quod dictum facit contra plures officiales, qui cum fraterna monitione clericos occulte peccantes corrigere deberent illos, tamen publice scandalizant, vnde canon non correctores: sed proditores appellat. ex quibus remansi firmata communis opinio: quod concubinae clericorum occulte puniuntur per Episcopum: ratio est, quia illa grauiter delinqvit in Deum, & in ecclesiam in tantum,**

Bermon.Chouer.De pub.concub.

quod efficitur serua ecclesie, & Episcopus potest eam vendere si non habet filios. c. quidam. lxxx. distin & si Episcopus non posset eam punire tradet brachio seculari, & ista est communis opinio, quam secutus fuit Petrus de Ancha. in consi. 197. incipiente Magnifice. & si queratur qua poena debeant puniri concubinæ sacerdotum: respondetur quod canones sunt i 8 triplici differe: ia: primo quia tex. in c. fraternitatis. 34. di. dicit, quod debent recludi in arce monasterio, donec condignam egerunt penitentiam. secundo tex. in d. c. quidam clericorum. dicit, quod tales concubinæ clericorum per Episcopum venundatur, & ad ipsos relegantur, & secundum sententiam alterius canonis tribuit auctoritatē secularib. principibus, ut eas possint perpetuo iugo seruitutis mancipare, quam refert Urbanus pa pa secundus in c. eos. 32. dist.

Qui etiam filios ex tali concubinatu procreatos.

S V M M A R I V M.

- 1 Spurius multipliciter in iure diffinitur.
- 2 Spurius dicitur a duabus primis literis.
- 3 Spurius nec ex testamento, nec ab intestato patri vel aucto de iure ciuilis succedere potest.
- 4 Naturalis tantum contra testamentum patris in nihilo succedere potest.
- 5 Legatum factum spuriu est nullum.
- 6 Spurius non est successibilis in feudo paterno, etiam per viam donationis, aut alterius contractus.
- 7 Spurius per legitimos successores non possunt remitti bona in praividicium fisci.
- 8 Spurius non venit appellatione coniunctorum.
- 9 Spurius potest esse executor in testamento sui patris.
- 10 Spurius excluditur etiam ab alimentis.
- 11 Ecclesia instituta an possit relinquere spuriu illa bona?
- 12 Vxor instituta si instituat spuriu, an videatur inductum tacitum fideicōmissum.
- 13 Spurius est capax honorum alterius praterquam patris sui tam in ultima voluntate, quam inter viuos.
- 14 Spurius an possit institui ab illo quem pater instituerat, & dicitur quod sic nisi in duobus casibus.
- 15 Spurius an possit emere ab illo cui pater vendidit.
- 16 Spurius an possit se tueri exceptione præscriptionis si per longa tempora possidebit bona patris.
- 17 Spurius qui non potest institui an saltem possit substitui, & distinguitur.
- 18 Spurius exemplariter non potest substitui a patre.
- 19 Vulgaris substitutio durat, licet institutio su nulla, & substitutus admittetur excluso fisco.
- 20 Institutus licet pro se adire non possit, poterat tamen adire, ut alijs restituat.
- 21 Relictum spuriu palam non applicatur fisco; sed herediscripto, vel venientibus ab intestato.
- 22 Spurius est indignus culpa aliena, & non sua.
- 23 In legem Iuliam ambitus incident qui clam, & secrete officia, & dignitates postulant, secus si palam. idem dicendum est in beneficiis ecclesiasticis, & redditur ratio.
- 24 Spurius quando aliquid dicatur esse relictum clam, vel palam.
- 25 Haredes quomodo dicatur accommodare testatori tacitam fidem de restituendo spuriu, & quibus casibus videatur inductum tacitum fideicōmissum.
- 26 Bona si auferantur a spuriis sacerdotis cui applicabuntur an fisco ecclesie, vel fisco temporali distinguitur.
- 27 Sacerdos an possit vendere filio suo spuriu.
- 28 Confessio pretij recepti ab spuriu per patrem an valeat.
- 29 Confessio de recepto facta inter coniuges an valeat.
- 30 Recognitio facta per maritum an præsumatur fraudulenta.
- 31 Presbyter si confiteatur se habuisse decem a sua concubina ex causa mūtui an valeat confessio.
- 32 Concubina sacerdotis an possit cogere heredem ad soluendum pro tempore quo præstitū seruitum tanquam ancilla.
- 33 Confessio facta inter personas prohibitas præsumitur fuisse facta in fraudem de iure ciuilis.
- 34 Præsumptio qua est eidens tollit præsumptionem legis.
- 35 Spurius an possit institui sub conditione si ingrediatur religionem eo: quia ingressus tollit omnem maculam.
- 36 Pater non potest filium ingredientem religionem exhibere ad etiam propter præteritam ingratiitudinem.
- 37 Spurius an possit institui sub conditione si legitimetur, vel cum capere poterit hoc est cum erit incapax.
- 38 Princeps de potestate. absolute potest legitimare spuriu, ut succedat etiam in praividicium agnitorum.
- 39 Clausula ex certa scientia operatur plenitudinem potestatis.
- 40 Legitimatio retrotrahitur ad tempora nativitatis & conceptionis.
- 41 Qualitates an debeant exprimi in legitimatione, distinguitur.

- 42 Excommunicatus pluribus excommunicationibus si petat se absolvit, sive expliciter non erit absolutus.
- 43 Verba generalia non comprehendunt personas odiosas.
- 44 Exprimi debent qualitates in legitimatione, seu dispensatione.
- 45 Papa conferendo spuriu episcopatum videtur legitimare.
- 46 Comes palatinus an possit legitimare.
- 47 Mixtum an comprehendatur sub simplicibus.
- 48 Intellectus. l. si ita facta sit ex hereditate ff. de iniis. & rup. testameti.
- 49 Dos seu alimenta debentur spuriu vel spuriu de aequitate canonica.
- 50 Differentia inter dotem & alimenta nec valet argumentum.
- 51 Aequitas canonica fundatur super aequitate naturali.
- 52 Dispositio. c. cum haberet. quomodo intelligatur.
- 53 Alimenta possunt publice & occulte relinquiri.
- 54 Spuriu de fructibus beneficiorum possunt alimentari & dotari.
- 55 Sacerdos ultra causam alimentorum in certis casibus potest relinquere spuriu.
- 56 Spuriu an possit relinquiri causa remunerationis.
- 57 Dispositio. c. cum haberet locum quando spurius habet libertatem ex qua possit vivere.
- 58 Relictum spuriu ultra legitimum modum alimentorum decuit ad legitimos successores.
- 59 Relictum spuriu pro alimentis extinguitur morte spuriij.
- 60 Legatum factum spuriu de proprietate non valet tamē limitatur quatuor limitationibus.
- 61 Dispositio dict. c. cum haberet. habet locum tam in foro ecclesiastico quam seculari.
- 62 Statutum an possit habilitare spurios, ut possine succedere disputatur ab utraque parte.
- 63 Consuetudo quando est contra ius posituum, non derogat illi iuri, nisi sit rationabilis.
- 64 Spurius, qui non potest succedere patri, an statutum possit institui ab aucto disputatione ad longum.
- 65 Persona, qua est prohibita succedere omnes ex illa descendentes intelliguntur probitæ.
- 66 Legatum, vel institutio facta contemplatione spuriij non valet.
- 67 Dos profectiva, licet a patre non procedat, dicitur.
- 68 Præsumitur quis vti iure suo, & non fraudem inire.
- 69 Nephos naturalis, & legitimus descendens ex spuriu potest ab aucto institui dum tamen spurius non sit ex damnato, coitu.
- 70 Cognatio nulla contrahitur cum spuriis patris.
- 71 Presbyter an possit instituere nepotem ex spuriu descendente.
- 72 Presbyter potest adoptare licet non possit contrahere matrimonium ex dispensatione apostolica.
- 73 Spurius simpliciter etiam stantibus liberis naturalibus, & legitimis dum tamen mater non sit illibaris.
- 74 Casitas requiritur in multis nobilitas, quam in aliis.
- 75 Liberi descendentes ex matre, que cum proprio seruo est fornicata, nullo modo succedunt matri.
- 76 Spuriu illis casibus, quibus non possunt succedere parentibus sic etiam parentes prohibentur illis succedere.
- 77 Spuriu si sint ex diversis matribus non succedunt inter eos.
- 78 Spuriu iure maribus recepto qui tenus succedunt hisque succedatur.
- 79 Dispositio. l. si qua illigites non habet locum in regno Francie.
- 80 Naturales in regno Francie libere de bonis suis possunt disponere tam inter viuos quam in ultima voluntate.
- 81 Spurius ad dignitates, honores, & officia est inabilitis.
- 82 Spurius an sine dispensatione possit doctori.
- 83 Spuriu an possint esse tabelliones & procuratores, & legitime testes.
- 84 Spuriu continentur appellacione turpium personarum.
- 85 Improperans aliqui, quod ipse est spurius, anteneatur actione iniuriarum si verum sit.
- 86 Actione non queritur patri pro iniuria facta spuriu damnato, secus si effeta naturali tantum.
- 87 Spurius potest esse decurio, & ponit ad regimen ciuitatis.
- 88 Serui propter penitentiam possunt esse milites.
- 89 Impuberis non admittuntur ad honores nec temporales nec ecclesiasticos etiam propter penitentiam hominum.
- 90 Expositus patris ad sacros ordines promoueri, & redditur ratio, cur magis in exposito, quam in spuriu.
- 91 Iuris patronatus incapaces.
- 92 Filii spuri temporaliter puniuntur vitio patris, sed non spiritualiter.
- 93 Spuriu, quam plurimum sunt subtile, & ingeniosi.
- 94 Salomonis libido, & spurcitia notatur.
- 95 Bartolus fuit filius expositus.
- 96 Dominus nos irr. Iesus Christus non solum ex alienigenis commixtionibus sed etiam de adulterinis nasci voluit.
- 97 David predicatorie adulterium, & homicidium commisit.
- 98 Chrijus non solum de bonis parentibus, verum etiam de malis dignatus est nasci.

Improprius papa hic loquitur. Pro prius ergo dixisse spurius: quia tales sunt, qui illo iure filii nominandi non sunt, quia ex illicito & reprobato coitu etiam de iu recano.

te canonico morti sunt. vt notatur in capitul. nisi cum pridē in §. per longe, in verbo s̄. ur. os. extra de renunciatio. qui igitur ex coitu sacerdotali nascitur, spurius dicitur, † & a deriuatio- ne vocabuli dicitur quasi non pure natus: quoniam nascitur ex spurcitia, quæ significat immundiciam: vnde spurius aduer- biūm: idem significat, quod turpiter, atque immunde, & dicitur quasi extra puritatem matrimonij natus, ille enim debet compr̄hendi arguendo ab etymologia vocabuli, quod argu- mentum validum est in iure cum diffinitio non repugnat. l. se- cunda. §. appellata. ff. si certum petatur. tales enim nati ex cle- rico & coniugata dicuntur infames secundum Nicolaum de Vbald. in tractatu success. coll. 26. in quarta specie liberorum. & Azo in summa de his qui nota. infam. vbi dicit quod filius natus ex sacerdote dicitur infamis infamia facti, vel aliter spu- riū diffiniri potest vt deriuetur a græca voce, scilicet sporades, quæ dictio secundum Iustinianum in §. li aduersus. insti- de nup. significat passim, vulgo & sparsim, hinc sporades insu- lę dicuntur. Et proprie diecit ille qui patrem habet incertū, aut habet talem quem habere non licet, vt dicit textus in l. vulgo concepti. ff. de statu homi. vnde apud Plutarchum in problematib. spurius dicitur a duabus primis literis quæ sūt † S. & P. id est, quasi sine patre, scilicet certo vel approbato na- tus. & alijs decē modis dicitur spurius, quos longe examina- ui in repetitione legis liberorum appellatione. ff. de verbo. & re. significat. tamen vt ego possim votis vestris satisfacere cir- ca hanc materiā spuriorum, quæ ab alijs scribentibus in vnū congregata non fuerunt circa successionem breuiter me sol- uam.

Et in primis dubitat, an spurius possit capere de bonis pa- tris per cum reliqtis respondeatur, quod non, † nec inter viuos nec in ultima voluntate. §. fina. in Authenti. quibus mod. nat. effi. sui. colla. 7. contra testamentum patris: vel ab intestato succedere nō possunt: quia in eis non reperiuntur iura agna- tionis, vel cognationis, vel coniunctionis. l. si spurius. ff. vnde co. ex testamento vero patri, vel auo, vel cœteris ex eis descē- dentibus non succedunt. authentica, licet. C. de nat. libe. idem est dicendum in naturalibus tantum: † qui nunquam contra testamentum, & voluntatem patris succedere possunt. glo. in l. prima. in verbo naturales. & ibi Bartol. ff. de bonorum pos- sessio. contra tab. & Bal. per illum textum in l. fina. C. de natu- raliber. & sic spuriis in bonis patris sunt incapaces. vt declarat Bartolus in l. fina. in versiculo an istis spuriis. ff. de his quib. vt indig. & eum sequitur Alexander in consilio septuagesimo quarto, & Baldus in consil. ccxlj. incipiente spuriis, in secundo volumine. & Ioannes de Anania in consilio quadragesimo sexto. quos sequitur dominus Decius in consil. cclxxxviii. in cipiente queritur in effectu. in secundo volumine, † qui indif- ferenter concludunt legatum spuriis factum esse nullū, † nec est successibilis in feudo proueniente a patre etiam per vim donationis, aut alterius contractus, vt in specie decidit Aegi- dius Bellamere in decisione. 742. sub titulo de donatio. vnde si dominus directus ignoranter inuestigerit spuriis de feu- do a patre spuriis dato, quia eredebat esse legitimū, talis igno- rantia non habet sibi afferre præjudicium: & sic concluditur, quod patri suo ab intestato succedere non potest: sed fiscus excluso spuriis succedit, per. l. si incoeti. C. de naturalibus li- ber. & ita in specie determinat Baldus in dicta. l. certum. C. vnde legitimi. est in versiculo; sed pone bastardus. vbi dicir, † quod si legitimi successores volunt facere gratiā spuriis de ipsis bo- nis, vel remissionem, vel pactum inire non possunt in præju- dicium fisci. Sed debent cum effectu dicta bona retrahere a spuriis infra duos menses, quibus elapsis si reperiatur posses- sor fiscus poterit illa vendicare.

Ampliate etiam, si pater in testamento mandaret bona sua vel partem distribui inter pauperes, vel coniunctos, vel illis, quibus executor viderit distribuenda nō poterit executor eli- geret spuriis: † qui & non venit appellatione coniunctorum, nec poterit illa distribuere contra prohibitionem iuris in per- sonam prohibitā ne concedatur per indirectum quod prohi- betur directe, & si distribueret spuriis videretur esse reliqtum, a patre: quia factum exequitoris exequentis voluntatem iudi- dicatur idem cum facto testatoris. l. vnum ex familia. §. si de falcidia queratur. ff. de leg. secundo. ibi dicit text. quod eleqtus non dicitur capere ab illo, qui cum elegit: sed dicitur capere ab illo, cuius iussu eleqtus fuit. hanc sententiam sequutus fuit Bal. in l. ab eo. C. de fideicommissis. vbi concludit, † quod licet spurius possit esse exequitor in testamento sui patris certe ex quo excluditur a successione illius non poterit sibi met ipsi di- stribuere, idem dicendum est in Episcopo qui hæreditatem di- stribuendam inter pauperes accepit: † quia spuriis testatoris dare non potest etiam pro alimentis a quibus excluditur. §. vi tra quidem. in verbo nec alendus est a parentibus. in Authen. quibus modis naturales efficiantur sui. & si de facto ei aliquid donatum fuerit excluso fisco euocabitur per Episcopum qui

inter alios pauperes distribuet, vt concludit Innocen. in c. ex literis. de officio delega. que in sequitur Bal. in l. id quod pau- peribus. de Episcopis, & clericis. & ideo si ecclesia hæres insti- tuta donaret spuriis testatoris, illa donatio secundum Bald. redderetur nulla, licet Aretin. in l. si is, qui ex bonis. in quinta coll. in versiculo vbi autem ecclesia. ff. de vulga. non firment pro nunc opinionem ex eo, quod in ecclesia non presumitur fraus quæ presumetur in priuato. c. 1. §. si diuersum. in titulo de alienatione feudi. vbi dicitur, quod ecclesia tanquam cul- trix æquitatis non patitur aliquid fieri contra iustitiam, sed in priuato circa istos spuriis non tantum consideratur fraus le- gis sicut incapacitas personæ. concludatis ergo secundum do- ctores post Bal. in l. eam, quam. C. de fideicommissis. † quod si ecclesia instituta, vel cui donatum est a patre postea donaret spuriis intuitu pietatis, & paupertatis, vel expressa causa remu- nationis talis donatio posset substineri de iure.

Dubitatur testator instituit uxorem illamque grauauit, vt quibus voluerit hæreditatem restituat. idem dicatis de presby- tero testante demum ipsa heredem instituit spuriis testato- ris, an videatur inductum tacitum fideicommissum? Barto. in dicta. l. Lucius. §. in testamento. concludit quod non, nec hæ- reditas ab eo poterit auferri per fiscum: quia sola coniunctio sanguinis non inducit presumptionem fraudis. l. fina. ff. de his quibus vt indignis. quem sequitur Bald. in consilio ccxlj. incipi- ente Spuriis pater donare potest. in secundo volumi. addite predictis, quod licet executor, qui tenetur distribuere bona inter pauperes non possit eligere spuriis testatoris, poter- rit tamen ipse eligere spuriis proprium pauperem. Sicut ex dispositione testatoris potest naturalis tantum vel spurius ca- pere bona quæ non sunt ipsius disponentis: quia filius execu- toris nō videtur capere ab executori, sed a testatore secundū Paul. de Cas. in d. l. is, qui ex bonis. & notatur per glossam in §. fin. quibus modis natura. effician. i. si. quod secus esset, si eligeret, spuriis testatoris: quia, vt dixi, videretur reliqtum a patre. Limitetis istud ultimum non procedere absolute in spuriis te- statoris in quo esset euidēs paupertas, quo casu executor pos- fer in illum de bonis patris distribuere: quia erogantur tāquā pauperi, & non tanquam filio, & ita consuluit Benedictus de Capra in consil. 54. & hoc tangit Bar. in d. §. in testamēto. & in l. hæreditas. de his, quib. vt indig. & Alex. in d. l. is, qui ex bonis. & est communis opinio.

Restat ergo firmata communis opinio, quod filii sacerdo- tum ac cæteri spuriis iure ciuili in bonis patris sunt funditus incapaces per viam ultime voluntatis. nec per viam cōtractus etiam onerosi, nec directe nec indirecte, nec per se, nec per in- terpositam personam aliquid a patre capere possunt, & ita concludunt Cyn. Bartolus, Baldus, & Salycetus per illum textum in lege prima. C. de naturalibus liber. & si reperiatur spuriis possidere aliqua bona patris, presumitur illa tenere in fraudem, merito ab eo possunt auocari secundum Barto- lus & Florianum in lege qui testamēto. ff. de probatio. † Sed ab alijs præterquam a patre tam in ultima voluntate, quam inter viuos capere potest: & ideo licet sacerdos nō pos- sit instituere spuriis, non prohibetur tamen institui ab ex- traneo: quia prohibentur, nisi parentes, vt est glo. in d. §. final. vnde spuriis non prohiberetur succedere fratri legitimō per legem si is, qui ex bonis. & illam glossam sequitur Bart. ibi, & in l. quod conditionis. ff. de donatio. causa mort. & Alberic. in l. cum in liberis. C. de hæredib. instituend. quia licet spurius nō possit esse testatoris hæres, non tamen prohibetur esse hæres hæredis: quia principaliter non succedit testatori. l. Titij, qui testamentum. ff. de his, quibus vt indig. Sed an istud procedat indistincte, dicam infra in illa quæstione, an spurius, qui non potest capere iure institutionis, possit iure substitutionis. Quo loco latius hac de re edisseram.

De duobus posset dubitari, primo ex quo sacerdos non po- test instituere spuriis, an saltim possit institui ab illo quem pater heredem instituerat: Breuiter videtur quod non, maxi- mate in bonis obuentis ab ipso testatore, ea ratione: quia sicut prohibitus est succedere illi, quem data opera interfecit: quia in personam utriusque redditur incapax: ita dicit gl. in l. Lu- cius Titius. in verbo inducendam. ff. de iure fisci, quæ assignat rationem: quia hæres hæredis dicitur hæres testatoris, sic vide- tur dicendum quod institutio facta ab hærede patris in fau- rem spuriis non teneat saltim in bonis ipsius patris. † Contra- riū tenuit Bar. in d. l. si is, qui ex bonis. vbi concludit, quod dicta institutio facta in fauorem spuriis est valida: quia ex tali actu testandi non debet presumi fraus, argumento legis ex hoc edito. §. licet heredem. ff. de alienatio. iudicij mutandi cā facta. & hanc opinionem ante Bar. tenuerunt Speculator, & Ioannes Andreas in titulo de successionibus ab intestato. in versiculo. Sed quid: si pater instituit. & Bal. in l. eam, quam. C. de fideicommissis. qui pro ista opinione adducit glo. singularē in Authenti. quibus mod. natura. eff. sui, & Alex. in consil. 51. incipien-

Bermon.Chouer.De pub.concub.

§.1.incipien. viso themate.in secundo volumi. qui allegat tex. ad literam in dicta.l. Titij, qui testamentum.de his quibus ut indig.in verbo principaliter:vbi dicitur, quod principaliter co syderatur institutio, quæ fit per hæredem, non autem consideratur institutio remota facta per patrem naturalem in favorem hæredis, & iste videtur vtilis modus relinquendi spuriu, scilicet, q̄ hæres institutus a patre simpliciter instituat spuriu: quia non prohibet acquirere ab extraneo. gl.in §.fi. quib. modis nat.eff.sui.col.7.

Prædicta conclusio limitatur non procedere in duobus casibus, in quibus spurius institutus ab hærede patris non consequitur hæreditatem: primus est secundum Bal.& Imol. quando pater spurius grauasset expresse hæredem de restituendo hæreditatem: & hæres accommodasset expressam, vel tacitam fidem defuncto de restituendo huic incapaci, quo casu propter fraudem legis vterque priuaretur hæreditate & applicaretur fisco.iuxta legem, non intelligitur. ff.de iure fisc. secundus casus est secundum Alexand. quando post mortem patris naturalis hæres institutus eset paſſus semper possidere spuriu, quia ex ita continua possessione tacite depræhendetur fraus legis.

Secundo posset dubitari. Sacerdos habens spuriu vendit bona sua Titio: deinde Titius illa vendidit spuriu filio pri-
15 mi venditoris, t̄quærif an spurius possit emere ab illo, cui pater vendidit? Bar. in d.l. si is, qui firmat hanc quæſtionem, & tamē concludit, quod dicta alienatio non valet: quia fraus facilis committitur in contraria bus quam vltimis voluntatibus, quod subtili ratione probatur: quoniā cum officiali habent officium publicum non licet contrahere: & hoc inducit suspicio fraudis. lege non licet. ff.de contrahenda emptio ne, cum similibus, & tamen in vltima voluntate non est prohibitum relinquere officiali, in l. non dubium, & ibi Doctores. C. de legibus. apparet ergo fraudem facilis committi in contraria bus, quam vltimis voluntatibus. Idque multis iuris partibus continetur.

Sed aduertite, si placet, q̄a ad hoc vt spurius q̄ emit ab illo cui pater vñedit, ut venditio præsumat facta in fraudem, qua tuor vel saltim vnum ex his concurrere debent: primo: quod spurius emerit omnia bona patris, quo casu lex facilius præsumit fraudem quam si alienatio fuisset facta de certa parte bonoru. Secundo, si spurius emerit per interpositam personā quia si ex minimo inducatur præsumptio fraudis alienatio vi tiabitur. Tertio, si in emptione quā facit spurius ab hærede patris non fuerit facta aliqua numeratio pretij, sed interuenit tamē confessio, tunc præsumetur facta in fraudem. Ultimo si spurius emat in continenti ab eo, qui emit a patre; cerie propter præcessitatem emptio videtur facta in fraudem, & habetur, ac si a patre emisset: quia ea, quæ sūt sine interuallo videtur inesse, prædictis quatuor cœssantibus non procederet deci-
sio Barto.

Dubitatur vterius. Sacerdos donauit, vel vendidit spuriu certas possessiones, quas quiete & pacifice per longa tempora possedit, nonne contra sacerdotem patrem, & alios possit se tueri exceptione præscriptionis. videtur, quod sic maxime quando spurius possedisset per longissimum tempus, quod est tr̄ginta vel quadraginta annorum: tunc præscriberet ius excipiendi. lege si quis emptionis. §. primo, C. de præscript. tr̄ginta, vel quadraginta annorum. propter bonam fidem præsumptam autoritate superioris argumento legis & genera-
liter. ff.de noxalib. t̄ Sed contraria opinio verior est in puncto iuris, scilicet, quod spurius non potest præscribere res sibi datae, etiam per longum tempus. ita ia terminis tenet Baldus in l. nullo. C. de rei vindicatione. & clarius in dicta lege id quod pauperibus. ratio est: quia suus titulus est reprobatus, & inhabilis ad habendum dominium in bonis patris etiam ex vero titulo: ergo non poterit præscribere: cum longa possessio in casu præmisso non plus debet operari, quam verus titulus, q̄ in spuriu incoetus cadere non potest, & istam opinionem sequitur Philippus Corneus in consilio ducentesimo trigesimo sexto, incip. videtur. in secundo vol. vbi dicit, quod præscriptio quadraginta annorum non patrocinatur spuriu, quia ex quo acquisiuit contra iura, videtur esse in mala fide per regulam, qui contra iura mercatur. de regulis iuris, in sexto. & in l. quemadmodum. de agricolis & censitis. libro vndecimo Codicis. Sed possessor malæfidei nullo tempore præscribit. capitulo vigilanti, & capitulo fina. de præscriptio. & in regula possessor malæfidei. de regulis iuris, codem libro. Ergo spurius nō potest se tueri exceptione præscriptionis. Quia titulus iure non subsistit: & vitiat titulo, possesso vitiatur. l. nullo. C. de rei vindicatio. & possesso potissima pars est usu capionis.

Sed an spurius, qui non potest per Patrem institui, possit substitui. distingue, aut spurius est substitutus vulgariter, aut pupillariter. primo casu non poterit succedere virtute substi-

tutionis, ea ratione, quia directe & non per interpositam per sonam per vulgarem succeditur patri, cum sit eius testamentum. Institut. de vulg. circa principiū, t̄ & istud procedit etiā quando pater grauasset filium naturalem, & legitimū recti tuere hæreditatem spuriu: quia per istam fideicommissariū succedere non posset, cum per illam succedatur in bonis testatoris per medium personam institu. l. cohæredi. §. cum fili⁹ ff. de vulg. in quib. bonis spurius est īcapax. Si vero spurius fuerit legitimo filio substitutus pupillariter tunc euéniente casu substitutionis admittetur ex expressa pupillari ad bona impuberis tantum, ad quæ spurius est capax etiam ex dispositione patris: quia licet si prohibitus succedere patri, nō tamē prohibetur succedere fratri, dicta lege si is, qui ex bonis. & istam distinctionem facit gloss. singularis in §. finali. in verbo participium. quibus modis naturales efficiuntur. col. septima. & per illam glossam refert singulariter Bal. se alias cōsuluisse, quod frater legitimus institutus a patre possit fratrem spuriū instituere, & succedere ex mero testamento fratris in omnibus bonis dicto legitimo fratri acquisitis, vnde cunq̄ etiam in paternis, ex quo per aditionem erant effecta proprium patrimonium fratris legitimū: & sic in prædicta. l. si is qui ex bonis. est casus multum singularis, in quo pupillaris expressa non comprehendit tacitam vulgarem, scilicet, quando pupillariter substitutus erat īcapax bonorum testatoris, ego autem, dico, q̄ in ita pupillari, in qua spurius est substitutus veniunt tātum bona pupilli, & non illa, quæ fuerunt patris, vt amplissime in materia substitutionum scripsi, quibus addite, t̄ quod spurius exemplariter substitui non potest, sicut nec pupillariter, vt cōcludit Bal. in l. humanitatis. versiculo secundo videamus de personis. C. de impuber. quæ sententia non procedit in matre, quæ spurius potest & exemplariter substituere: quia ei legitimam præstare cogitur. dum tamen non sit natus ex damnato, & reprobato coitu; ego autem fortius dico, quod licet pupillaris, vel exemplaris non possit fieri spurius: tamen secus est in vulgaris, vt in specie concludit Bal. in dicta. l. humanitatis. in versiculo item aduerte, quod istis spuriis, & ideo si presbyter instituat spuriū suum hæredem: & ei vulgariter substituat: t̄ quamvis institutio sit nulla, & pro non scripta tamen substitutus admittetur per vulgarem, fisco excluso, & etiam exclusis venientibus ab intestato: ratio est: quia vulgaris semper durat, licet institutio sit pro non scripta, & efficiatur caduca, vel institutus nunq̄ fuerit in rerū natura, vel fuerit mortuus viuēte testatore adhuc voluntas testatoris cōseruatur ex expressa vulgari. l. cum ex filio. §. fi. in ver. viuo patre. & in l. si pater im-
puberem. in verb. viuo patre. ff. de vulg. vnde si pater in certa parte bonorum instituat spurius, & cum per fideicommissum grauet, vt illam partem restituat Titio. certe licet legatum sit pro non scriptum ratione incapacitatis: tamen non debet remanere penes hæredem: sed spurius tanquam executor testamenti poterit restituere fideicommissario secundum Bal. in l. ab eo. in versiculo quæro si testator donauit spurius. C. de fideicommiss. ego addo vobis tex. in l. cogi. in §. hi qui solidum ff. ad Trebellia. vbi dicitur, t̄ quod hæres institutus, q̄ solidum pro se capere non potest: tamen poterit adire, vt alii restituat, nec illud videtur inconveniens, cum etiam spurius possit constitui executor testamenti paterni, dum tamen ex hoc non sentiat commodum. & in hoc residet Bald. in l. si quis ad declinandam. in versiculo iuxta hoc quæro. C. de Episcopis, & clericis.
Modo dubitatur si sacerdos aliquid relinquat spuriū suo cui applicabitur an fisco, vel hæredi scripto, vel venientib. ab intestato: videtur, quod fisco per textum in l. circa principiū. ff. de iure fisci. vbi enumerantur sexdecim causæ in quibus hæreditas applicatur fisco, inter quas enumeratur ita, scilicet quando institutus est indignus: sed constat spuriū esse indignum: ergo fiscus debet admitti per tex. in l. Papinianus. in §. meminiſſe. ff. de inofficio. testa. vbi dicitur, quod illud, quod auferitur ab aliquo tanquam ab indigno applicatur fisco, & in l. cum tabulis. §. fi. ff. de his quibus vt indignis. fortificatur: q̄a vbi hæres est īcapax ex delicto testatoris videtur qd̄ hæreditas deuoluatur ad fiscum, vt notat Azo in summa. C. de naturalib. libe. Ego tamen puto contrarium, quod imo hæreditas in qua spurius est institutus, reuertitur ad venientes ab intestato: quia quando hæres institutus est īcapax ipso iure, tūc hæreditas non applicatur fisco per legem si in metallum. ff. de his quæ pro non scripto habentur. ratio est, q̄a talia relicta, & institutiones, quæ fiunt istis spuriis habentur pro non scriptis ideo non transeunt ad fiscum: sed deueniunt ad substitutos, q̄a sint: quibus deficientibus bona deueniunt ad alias personas, quæ enumerantur. in l. vnicā. §. in primo. de caducis tollendis. sed spuriū ipso iure sunt īcapaces. §. fina. quibus modis naturales efficiantur sui. & in d. authen. ex complexu. & in l. si spurius. ff. vnde cognat. & in l. si parer. & ibi gl. & in l. nec apud. C. de hæredib. initiuendis, in quibus dicitur, quod quando aliq̄ effici-

afficitur indignus absque culpa sua hæreditas non transit ad fiscum: † sed evidenter apparet spuriū nō esse indignū culpa sua. l. legem. & in l. fi. C. de natural. liber. ergo hæreditas in qua ipse est institutus, nō transit ad fiscū. Cōfirmat rōne: q̄a ista in stitutio, q̄ sit in fauore personæ, quæ funditus est incapax, h̄ p̄ non scripta: led si scripta nō esset, deueniret ad substitutos, vel ad venientes ab intestato, & sic apparet q̄ hæreditas non applicabitur fisco propter institutionem, quæ est nulla: secus si institutio de iure valeret: quia tunc auferretur ab hærede tan quam ab indigno, & fisco applicaretur: istam opinionem se quitur Bald. in l. Margarita Innocentij. in verbo hæreditas. vbi dicit, quod quando titulus non cadit in eum, ut in spuriū, tūc non admittitur fiscus, quod dictum Baldi ampliatur in quo- cunque casu, in quo quis ipso iure repellitur, vt in casu legis primæ. C. de secun. nup. & in casu legis hæreditas. C. de his qui bus ut indignis. & ideo ex quo filius presbyteri ipso iure erat incapax bonorum patris si instituatur a patre, vel aliquid sibi relinquatur, excluso fisco admittentur venientes ab intestato: & ita concludit Corneus in consi. 236. incipiente, videtur pri ma facie. in secundo volumi. & ista est communis opinio pro qua consuluit Alex. de Imo. in consi. ccij. incipiēte perspectis verbis testamenti. in 6. volumi. reportatis ergo ex præmissis q̄ quando institutus est incapax ex delicto, & vitio testatoris, re gulariter hæreditas non translat ad fiscum, licet glo. in d. l. hære ditas. dixerit contrarium preterquam in casu posito in l. i. de natu. lib. & in l. si quis incesti. de incest. nup. & videtur esse ve nior resolutio secundum Bar. in d. l. fi. de his quibus vt indign. quem sequuntur Angel. Alex. & Ias in prædicta l. hæreditas. ti tulo supra proxime allegato. vbi concludunt, quod in casu præmisso fiscus non admittitur: sed veniunt substituti, aut ve nientes ab intestato, vt etiam in terminis consuluit Barba. in consilio quadragesimo sexto, incipiente praclare scribitur in 1. vol.

Prædicta conclusio limitatur, vt procedat quando sacerdos relinqueret aliquid spuriō suo palam, & publice, tunc non ap plicaretur a fisco: quia legatum, vel institutio non valeret: sed remaneret apud eos a quibus legatum præstandum est. l. nō intelligitur. ff. de iure fisci & Bald. in dicta l. fina. de his quibus vt indignis. secus si relinqueret clam, & secrete: quia tunc reli cum remoueretur a spuriō, & fisco applicaretur exclusis oīno venientibus ab intestato, vt declarat Barto. in l. Lucius. §. in testamento. ff. de legat. primo. & in præallegata. l. fi. & in di da. l. hæreditas. & Angelus, & Doctores in l. prima. de natura libus liberis. quos refert, & sequiur Decius in prædicto consilio. cccxj. vbi attestatur esse communem opinionem, quod quando spuriō palam aliquid fuit relatum: si non sit substi tutus fiscus excluditur, & venientes ab intestato admittuntur, secus si clam, & tacite, vel per interpositam personam, quia iura præsumunt quod sit relatum in fraudem legis. † Idem di cendum est de legē Iulia ambitus, in quā incident, qui clam & secrete officia, & dignitates postulant: q̄a lex hoc præsumit fie ri in fraudem rei publice, merito talibus officijs publicis pri uari deberent, idem dicendum videtur in subsequentibus clā beneficia ecclesiastica, quia in eis præsumitur labes simoniæ: secus si palam, & publice quod in officijs, vel dignitatib. nō videtur a iure improbatum. l. i. §. j. ff. de pollicitationibus. ita norat gl. & Bar. in l. Barbarius Philippus. ff. de officio prætoris. rationem ius limitationis ponit tex. in l. non existimo. ff. de administratione tutorum. vbi dicitur quod illa quæ per tuto rem fuit palam & publice, præsumuntur facta bona fide: se cus si facta sint clam, & latenter: quia tunc lex præsumit esse factum in fraudem, vt in casu præmisso.

Dubitatur iuxta prædictam limitationē quoniodo præsbyter dicatur relinquare spuriō suo palam, vel clam. respondeo quod illud dicitur fieri palam quod sit coram pluribus. l. palā. ff. de verborum, & rerum significatione. vbi dicit Vlpianus pa lam est quod sit coram pluribus. & ideo si hæres accommodaret fidem defuncto de restituendo incapaci coram duobus testibus diceretur fieri palam: quia in pactis præmissionib. plu ralis locutio numero duorum contenta est, vel etiam relin quitur palam quando testator exprimit qualitatem personæ cui relinquit: quia dicit reliquo tali filio meo spuriō: † sed clam di citur fieri q̄s non potest venire ad notitiā. l. clam possidere. ff. de acq. pos. Prædictis addite, quod actus dicitur clā fieri, quando fit non seruata consuetudine, vel consueta solennitate, li cer fiat corā testibus, vel etiā clam fieri dicitur, q̄s aliquid fit absente illo cuius præsentia requiritur, vel etiam dicitur quā do notario testibus imponeretur silentium, vt nihil de gestis, inter eos dicant, vel quando aliquid fit parte non citata, uel non citato eo qui potest contradicere, quādo autem aliquid dicatur fieri clam, & in quibus casibus videte Fely. in capitulo consuluit. de officio delegati. & in c. cum quidam. extra de iure iurando. Matrimonia etiam clam fieri non debere varijs re scriptis tituli de clandestina despōsatio. in antiquis. clarissime

expressum est: nuptiæ enim palam celebrandæ sunt. c. i. extra eodem. vnde matrimoniorum præconia (bāna vocant) indu et̄a sunt, & eo iure vtimur. vnde & electio canonicorum clā destine facta non valet ipso iure: imo quamcū facta est de bet publicari. c. quia propter. §. elec̄tiones. de elec. quod secus est in matrimonio: quia licet clam fieri non debeat: tamen si factum fuerit, tenet. glos. est in capit. ex literis. de clandestina despōsa. concludite ergo ex supradictis, quod si hæres accōmodat tacitam fidem de restituendo totam hæreditatem, vel partem illius spuriō, videtur delinquere in fraudē legis. Ideo debet pati poenam: quia hæreditas fisco applicatur. vt condūt Bar. & Doct. in d. l. non intelligitur. ff. de iure fisci.

Sed quomodo probabitur, quod hæres accommodauerit tacitam fidem patri de restituendo spuriō: quia potest, quod nemo audiuit, tamen hæres in conscientia promisit, quod totum vel certam partem spuriō restituet, nec aliter potest probari, de fide accommodata & in dubio fraus, vel dolus non præsumitur. l. quoties. §. dolo. ff. de probatio. & in l. dolum. C. de dolo. & in l. merito. ff. pro socio. & licet esset aliqua suspicio fraudis, tamen etiā hoc non sufficeret ad hoc, vt hæreditas fis co applicaretur secundum Ange. in d. §. in testamento. † ideo dicite, quod illud dicitur fieri clam, quando quis per scripturam priuatam promittit testatori, quod restituet spuriō, vt est casus in l. in tacitis fideicommissis. in versiculo, qui domesti ca cautione, vel chirographo se obligaret ad præstandum fideicommissum ei, qui capere non potest. ff. de legat. j. quod se cus est fm quosdam, si promitteret restituere incapaci p̄t pu blicum instrumentum: quia illa, quæ fiunt coram notario, & testibus dicuntur fieri palam & non latenter. ego indico vo bis tex. supra allegatum, vt faciat contra præsbyteros beneficiatos habentes spuriōs, quibus non possunt relinquare sua beneficia, ne videatur in eis cadere successio, adhibent cautelam, quia renuntiant alteri extraneo, ea tamen tacita conditione & præmissione de renuntiādo spuriō, certe ista promisio, argumento illius legis videtur facta in fraudem canonis. tanquam simoniaca, vt ideo v̄erque scilicet renuntians & ille cui fit renuntiatio priuari debet beneficijs. concludit igitur quod ad hoc vt hæreditas applicetur fisco duo copula tive secundum Barto. requiruntur, videlicet, quod spuriō fuerit reliquum clam, & quod etiam hæres accommodauerit tacitam fidem de restituendo spuriō, vel saltim consideratur quomodo ille qui ex testamento vel ab intestato vocatur, delinquerit in fraudem legis ad hoc, vt hæreditas deueniat ad fiscum.

Super hoc oritur dubitatio, præsbyter insituit fratrem, vel extraneum, qui fratri suo testatori tacite accommodauit fidē de restituendo spuriō, & ad hoc tacite se astrinxit per scripturam priuatam, vnde est in ea causa, vt hæreditas remoueatur a spuriō, tāquam ab inoigno, & fisco applicetur, an ergo ap plicabitur fisco ecclesiæ, vel fisco imperij, & sic temporali? † Breuiter quidam dicūt, quod ex quo agitur de bonis præsby teri debent applicari fisco ecclesiæ, quia in illis ecclesia præfer tur fisco imperij. l. si quis præsbyter. C. de episcop. & cleric. vbi bona clericorum, deficientibus coniunctis etiā ab intestato deseruntur ad ecclesiam, cui videtur concordare tex. in §. interdicimus. in Authentico de ecclesiast. titulis, colla. nona. & clarior tex. in §. sit vero liberi. vt cum de appell. cognosci. qui bus dicitur, quod si persona ecclesiastica moriatur ab intestato nullisconiunctis superstitibus successio pertinet ad ecclesiam, ergo sic dicendum est in casu præmisso, vt bona præsby teri, quæ auferuntur a suo spuriō debent applicari fisco ecclesiæ & non alteri.

Alij autem fuerunt in alia sententia dicentes, quod imo de bet applicari fisco imperij, quod ita videtur vrgere tex. in d. §. meminisse. l. Papinianus. vbi illud quod auferitur ab indigno debet applicari fisco, scilicet Cæsar. idem tex. in l. ex facto. §. Julianus. ff. de vulga. ergo nemini est dubium, quin ista bona quæ auferuntur isti spuriō, applicentur fisco imperij. patet q̄a ista poena confiscationis descendit a iure ciuili, ergo non debent applicari fisco ecclesiæ, qui Episcopus propriæ non ha bet fiscum secundum Bald. in rubrica de priuilegio fisci. vnde secundum eum nihil potest confiscare quod est verum de sri. & iuris rigore, tamē hodie de generali cōluerudine episcopus habet fiscum. Or videamus, quæ istarū fit verior opinio, breuiter distinguite quod aut hæres qui testatori præsbytero accommodauit tacitam fidem de restituendo spuriō, etiā laycūs: & tunc, quia ius laico erat acquisitum, bona applicabun tur fisco temporali: quia consideratur persona propinqua, scilicet hæredis qui erat laicus & non persona remota, scilicet, sacerdotis & quo bona prouenerunt. Ratio est, quia etiā prin ceps secularis potest statuere super iure querendo ecclesiæ, licet nō possit super iure quæsito, vt tradit Bald. in d. l. si quis præbiter. quem sequitur Hyppoli. de Marsilijs in singulari exciij. incipiente magna est differentia. & vbi refert in eodem calu

Bermon.Chouer.De pub.concub.

se habuisse centum ducatos pro prolatione sententiae cuiusdam causae vertentis inter Episcopum Tortonæ, & Franciscum de Palma: si vero heres institutus erat presbyter, isto casu, quia persona, quæ delinquit, erat de foro ecclesiastico. ideo applicatur fisco ecclæ, nec aliquis alias est, qui super ius aliquod habere possit.

Ratio est, quia sicut bona sacerdotis per sententiam iudicis non applicarentur fisco imperij vlo modo, ergo ita etiam non applicabuntur per sententiam legis. & ista videtur esse vera resolutio, inter omnes alias, quæ dantur, vel dari possunt, quam remissio sequitur Iason Maynus in dicta lege, hæreditas. & ibi quæque videre poterit consulendo remissa.

Fortius dubitari posset circa idem propositum, si sacerdos nihil relinquat dicto suo spuri, sed ei vendat fundum aliquem pro centum libris, quas idem sacerdos, siue presbyter confiteatur se habuisse a dicto spuri, nunquid vires aliquas habeat, seu valeat iste contractus? & videtur dicendum, quod sic, quia pater non prohibetur a lege facere contractum venditionis, aut aliquem alium contractum onerosum cum spuri suo, si omni fraude tamen cessante nitatur veritate, cum talis quidem spurius, seu bastardus non sit in potestate sui patris: quia est extra legatum matrimonium natus; & sic sui iuris, nec illud a iure prohibetur fieri inter eos, & hoc expressè tenet glossa in lege, qui testamentum tuor. in verbo modum. Digestis, de probationibus. Ego autem † predictis omnibus non obstantibus firme puto opinionem contrariam esse veriorem, scilicet, quod confessio facta a sacerdote occasione talis contractus de pretio numerato, facit, quod spurius efficaciter non consequatur fundum sibi a patre venditum: quia circa hoc semper ius presumit, quod illæ, & alias similes confessiones sint factæ in fraudem legis, ex quo fit inter tales personas prohibitæ: & ista esse videtur verior opinio, secundum quod Bartolus, & Doctores concludere videntur in lege, si forte. Digestis, de castre se peculio. reprobata in totum opinionem glossæ, quam tenet in dicta lege, qui testamentum. Digestis, de probationibus. & in tantum procedit, quod talis confessio percepti preci a sacerdote facta non valeret, quamvis sit iurata per parrem secundum Bartolum a Saxoferrato in lege, cum quis. §. Titia honestissima. ff. de leg. secundo.

Predicta opinio procederet secundum Alexandrum in legge, si donatione. Codice de collationibus. maxime quando ageretur de magna quantitate pretij, quā fatetur pater se recepisse, † quæ non presumetur esse penes spuri, & sic in isto casu talis confessio pretij recepti ab spuri facta per patrem non valeret, vt concludit Lanfrancus de Oria in capitulo, quoniam contra falsam. in Paragrapho, confessiones. extra de probationibus. quia ex quo sicut talis confessio emanata inter personas prohibitæ non presumitur nisi fraudulenta, patet, quia sicut omnis donatio facta inter coniuges constante matrimonio, videtur legibus esse prohibita; † sic etiam omnis confessio, quæ de recepto est facta inter personas prohibitæ, & sic inter eos presumitur suspecta. quod quidem dictum sequitur Ang. in legge penultima. Paragrapho, mulieres. Digestis, soluto matrimonio. licet ipse Bartolus in lege, quis pro eo. Digestis, de fideiisloribus. dicat istud non procedere, quia talis confessio esset iurata.

Vnde si maritos in ultima dispositione confiteatur se habuisse, & recepisse centum libras pro dote suæ vxoris. & ideo ius sit, quod sibi restituerentur, nec aliter appareat de solutione ipsius dotis: dubitatur, an post mortem mariti sui vxor possit repetere totam summam istarum librarum centum confessatarum? concludite, quod non poterit, quia illa confessio presumitur esse fraudulenta, quia appetit facta inter personas prohibitæ. sed tantum illa centum poterit repetere vigore legati, vt notatur in lege, si non designata. Codice de falsa causa. & ita in terminis notat Baldus Novellus in tractatu, de dote, in priuilegio septuagesimo octauo. & si aliquis vestrum diceret, nonne idem est casus si concedatur, quod mulier consequatur ista centum vel ex confessione, vel ex legato? dicite, quod non: quoniam si debentur ei ex vera confessione, possent de bonis viri deduci tanquam creditum verum, quod absorberet legatum: quia creditores veri semper præferuntur legatariis. lege finali. Paragrapho, licentiam. de iure deliberandi. quæ decisio optime facit contra maritos, † qui in testamentis suis recognoscunt ab uxori bus plures summas, & quantitates recepisse, quas nunquam forte habuerunt, quare de iure talis confessio hæredibus suis non præiudicat nisi essent alias coniecturæ firmiores, quæ inducerent semiplenam saltem probationem, quia forte maritus, dum viuebat

coram aliquibus confessus fuit se habuisse illa centum nomine dotis ab uxore, vel ab eius parentibus, tunc enim proculdubio tales coniecturæ simul iunctæ cum confessione indacerent plenam probationem, & ideo multum cauta debet esse vxor, quæ marito suo facit facere istam, vel aliam similem recognitionem: nam operari debet, vt dum viuit, eum inducat, vt coram testibus similem faciat confessionem, quam facit in testamento. Sic ergo vos videtis confessionem factam inter personas prohibitæ viribus non subsistere: & ita quoque videtur dicendum in donatione, vel confessione facta inter patrem, & filium spuriū, quia non valet, nec valere potest, obstante prohibitione legis.

Et ideo notetis decisionem istam, quæ quotidie contingere solet in sacerdotibus, & presbyteris, qui ita similate relinquere volunt suis spurijs, atque concubinis in fraudem legis. † ideo si presbyter confiteatur se habuisse, & recepisse centum a quadam sua concubina ex causa mutui, vel depositi, vel etiam si confiteatur se emissè fundum aliquem nomine suæ concubinæ, de pecunijs tamen ipsius concubinæ, prout quotidie faciunt presbyteri nostri temporis, qui suis focarijs emunt domos, & alias possessiones de suis propriis pecuniis, & deinde fidei afferunt emissè ex ipsarum pecuniis, certe talis assertio, ex quo est facta inter personas suspectas, seu prohibitæ non valet, & ita in terminis consuluit Excellentissimus Dominus Decius in consilio centesimo trigesimo secundo. incipiente, in casu. in primo volumine, & Dominus Petrus de Ancharano in consilio ducentesimo quadragesimo octauo, cuius caput incipit, dubium facit, quia presumitur fraudulenta. vnde post mortem sacerdotis ei ab intestate succedentes poterunt talia prædia, seu fundos, vel domos, aut pecunijs confessatam repetere a talibus, scilicet, concubina, & spuriū legis auxilio.

Nunc posset quæri, an ista ancilla concubina sacerdotis possit tales possessiones sub tali assertione emptas, aut talem pecunijs confessatam retinere ratione sui seruitij, & salarij, quia forte, exempli gratia, ipsa stetit in seruitio ipsius sacerdotis per octo, vel decem annos.

† Breuiter concludite, quod non: quia cum sit amica, & concubina non potest dici vere, quod sit eius ancilla, eo maxime cum non appareat de aliqua certa conuentione salarij inter eos facta, quare isto casu sufficit, quod concubina habuerit vicum, & vestitum suum, non autem aliud salarium, secundum Florianum in lege, sed & si quid in verbo, mancipiorum. Digestis de vnufructu. & ista decisione facit contra seruitores omnes, & ancillas qui seruant dominis suis, non facta mentione aliqua mercedis. referunt etiam Bartolus, & Alexander per illum textum in lege, in his. in Paragrapho, Seruius. Digestis, de solutionibus: quod licet seruitor, seu famulus a suo domino simpliciter debeat pro tempore seruitij ab eo vestiri: tamen si ex pacto inter eos initio, seruiat pro alimentis tantum, prout faciunt multi seruitores scholarium, sciatis quod eo recedente, tenebitur domino restituere vestimenta sibi facta, qualia cuncte fuerint: ideo cautæ debent esse concubinæ, & ancillæ sacerdotum: vt statim in principio faciant sibi a suis dominis constitui certum salarium, seu certam mercedem: quia mortuis illis sacerdotibus illud quod aufereretur ab eis poterit retineri ratione salarij constituti per conuentionem inter eos factam ab initio.

Et predicta conclusio procedit etiam in confessione facta in ultima voluntate, vt puta, quia sacerdos in testamento suo fuit confessus se debere centum suo spuri, vel suæ concubinæ ex aliqua causa. certe confessio illa non valet: quia presumitur esse facta in fraudem legis. dicta lege, qui testamentum. de probationibus. & in lege, cum quis decepsit. Paragrapho, Titia honestissima. Digestis, de legatis secundo. & Alexander in lege, si diuortio. Digestis, de verborum obligationibus. Ioannes de Imola in dicta lege, si is qui ex bonis, quod procedit etiam si iuramentum super tali confessione fuerit appositum, secundum Bartolum a Saxoferrato in preallegato paragrapho, Titia honestissima: quem refert, & sequitur Alexander in consilio decimo octauo, incipiente, consideratis. in tertio volume. & in consilio quadragesimo quinto, incipiente, habita. in primo volumine. vbi plene tractat de confessione facta emanata in ultima voluntate inter personas prohibitæ. si ergo fuerit huiusmodi confessio facta in ultima voluntate in fauorem personæ incapaci, in qua nemo presumitur esse imminior suæ æternæ salutis: lege finali. Codice, ad legem Iuliam repetundarum; & † non valet, ergo multo magis presumitur esse facta in fraudem, si fiat inter viuos

uos, vnde iure merito nullius erit momenti. ex quo infertur secundum Bartolum, & Salycetum, quod dispositio legis, hac editali. posita in titulo Codic. de secundis nuptiis. qua cauetur, quod binubus non potest relinquere suo secundo coniugi ex titulo liberalitatis, plus quam quod relinquatur vni liberorum prioris matrimonii minus habenti, quod similiter etiam habet locum in uxore, quae in suo ultimo testamento confitetur se habuisse a secundo marito centum, seu plures aureos ex causa mutui, vel alia causa, quia non valet talis sua confessio, nisi probetur, quod vxor illi realiter eos numerauerit: quia lex presumit fuisse talem assertionem factam in fraudem propter prohibitionem personarum, ut iam dictum est: licet super tali confessione fuerit etiam appositum iuramentum, quod quidem tenet etiam Bartolus in lege, Aurelius. in paragrapho finali. ff. de liber. legat. vbi hoc late tractat, & luculenter examinat, vbi videre potestis.

34 Limitatur praedicta decisio, vt tunc non procedat, quando spurius realiter patri numerasset tale pretium assertum in confessione, vel nisi esset aliqua verisimilitudo pro dicto spurius, videlicet, quod dictam pecuniam tanquam propriam, & non paternam vere potuerit numerare: quia, verbi gratia, forte aliquo casu multa bona, vt euenire solet, acquisuerat, vel habebat artem, ex qua verisimiliter potuit dictum pretium lucrari, seu acquirere: tunc tamen enim ista presumptio, quae est euidentis, & verisimilis tolleret aliam, quam dicimus, presumptionem legis: & etiam procederet ista praedicta limitatione in marito dicente se illas res emisse de pecunia vxoris, vel in patre saltem confitente se habuisse pecuniam a filio: quia si constat uxorem, vel filium suum aliunde habuisse dicta bona, praeterquam a patre suo, vel a marito: isto casu tolleretur presumptio iuris, quae videtur omnino vitiare, seu nullam reddere, secundum Angelum in consilio centesimo quinquagesimo tertio. incipiente, pater emit domum. quem sequitur eandem opinionem tenendo Dominus Decius in praetalegato consilio decimo octauo.

Et ideo si verisimiliter filius spurius aliunde, quam a patre potuerit habere praedictum pretium, seu pecuniam, contractus factus inter eos, vt praefertur, erit validus: videtis enim multoties contingere istos spurios, ac similes alios illegitime natos esse subtiliores, & ingenio agiliores tam in literis, quam aliis ceteris artibus mechanicis.

Huiusmodi fuere Doctissimus Gratianus Decreti sacri compilator, necnon & eius frates, quorum unus scripsit libros Sententiarum, vt notum est, & quamplures aliquos, superuacaneum esset nunc enumerare.

35 Nunc præterea queritur, sacerdos instituit in testamento hæredem spuriu suum sub conditione ista, si religionem ingrediatur, an valeat hæc institutio? Gulielmus de Cuneo in lege prima. Codice, de sacrosanctis ecclesiis. concludit affirmando, & dicit, quod sic, ac si esset legitimatus talis spurius per oblationem curiae, quem sequitur etiam Alexander in lege, necessariis. in columna finali. Digestis, de acquirenda, vel omnittenda hæreditate. & Canonistæ tradunt in capitulo, cum deputati. de iudiciis. tamen Ratio autem est: quia ingressus religionis tollit maculam omnem, & incapacitatem sine culpa incursum: & ita in spuriu tollet irregularitatem, & illegitimum facit legitimum, & per illum ingressum omnia vota facta in seculo resoluuntur, & quidem ingressus religionis intautum operatur, quod per illum tollitur omnis ingratitudo: nec pater ob id potest tamen filium ingredientem religionem, vlo modo exhaeredare, etiam propter præteritam ingratitudinem, capitulo, non liceat. decimanona questione finali. & sic ingressus religionis, vt videtis, facit spuriu capacem bonorum sui patris: tamen plerique dicunt hoc procedere iure pontificio, & non Cesareo.

Dubitatur secundo, an sacerdos possit instituere suum spuriu sub conditione, puta illum instituo si legitimabitur? Respondeatur, quod valet conditio, & mortuo patre poterit spurius legitimari, & succedere, sicut

legitimus filius, & naturalis. & ita notat Carolus Ruy-nus in lege, Gallus. paragrapho, & quid si tantum. Digestis, de liberis, & posthumis. tamen etiam idem dici poterit procedere si spurius fuerit institutus a patre sub illa conditione, cum capere poterit; quia quando reperietur capax, per legitimationem tunc admittetur; cum talis conditio adiecta per testatorem, per legem non rei-ciatur. lege, in tempus. Digestis, de hæredibus instituendis. & dicunt omnes Doctores, quod non videtur esse tutor modus relinquendi spuriu suo, quam iste, scilicet, quod pater consentiat, vt post mortem suam, vel ante filius spurius legitimetur, secundum quod affere-re videntur Iacobus de Aretio in dicta lege, Gallus. in paragrapho, quod si is. & Angelus; & Imola in lege, si quis instituatur. Digestis, de hæredibus instituendis. & glossa in lege, sicut. Digestis, quibus modis vsusfru-ctus amittatur.

Imo fortius concludit Baldus in tali articulo, quem sequuntur postea omnes Doctores in dicta lege, Gallus. paragrapho, instituens. quod filius spurius institutus sub praedictis conditionibus, donec erit legitimatus, vel efficietur capax successionis, poterit agnoscere bonorum possessionem, & ea administrare tanquam curator bonorum, licet Baldus sibimet videtur esse contrarius in lege, eam, quam, in penultima columna. dicat institutionem spuriu factam sub praedicta conditione non valere: sed vos moneo, vt non recedatis a praecedenti opinione, quae est verior, & magis communis, & eam, vt verissimam nouissime sequitur excellentissimus dominus Decius in regula, ea, quae raro. Digestis, de regulis iuris. Vbilatissime de spuriorum successione disputat, quem ibi ad libitum videre poteritis.

Sed an spurius possit legitimari ad hoc, ut patri succedat, videtur, quod non, quia legitimatio nihil aliud est, nisi quedam fictio, quae fingit illegitimum fuisse legitime natum, vt in Authentico, quibus modis naturales efficiantur legitimi. Sed vbi non potest operari veritas, in casu vero ibi non potest operari fictio in casu ficto: sed in veritate spurius nunquam potuit esse legitimus, ergo nec per fictionem, id est, per legitimationem subsequentem, quae talem fictionem operatur.

Propterea ista legitimatio, quae fit de spuriu nato ex damnato coitu secundum veros terminos iuris non dicitur esse uere legitimatio, quae est fauorabilis; sed proprie dicitur potius esse dispensatio contra ius commune, & regulas eius, quae in effectu est odiosa, vt concludunt dominus Paulus de Castro in consilio ducentesimo decimo nono. incipiente, super puncto. & dominus Franciscus Curtius in consilio septuagesimo quarto. incipiente, super memorata. & excellentissimus docto dominus Decius Mediolanensis in consilio tricentesimo nonagesimo tertio. incipiente, consului superioribus diebus. in tertio volumine. vbi dicit, quod in ista legitimatione spuriu nati ex damnato coitu, quae in effectu vocatur dispensatio, & requiritur causa, sine qua concedi non debet, nec solent principes legitimare spurius sine iusta causa precedente, maxime in præiudicium agnitorum.

Et causa tunc diceretur iusta, quando spurius fecisset aliquod magnum seruitum principi, vel rei publicæ, prout de quampluribus spuriis scriptum apud Historiographos copiose legitur, qui etiam in bello vti Imperatores triumphauerunt, sicut Alexander Magnus, Hercules, Romulus, & ceteri enumerantur, quorum patres ignorantur, vel tales saltem sunt, quos habere non licet.

Vlterius ad hoc propositum facit, quia princeps de potestate ordinaria non potest spurius dispensare, seu legitimare, sed tantum de potestate absoluta, vt in dicto paragrapho finali, quibus modis naturales efficiantur legitimi. ideo opörtet, quod deroget illi legi, vel constitutioni, vt format Antonius Roselli in tractatu de successionibus ab intestato, & dominus Alciatus in lege secunda, columna penultima. de verborum obligationibus. ergo videtur ex his recte inferri spuriu non

Bermon.Chouer.Depubl.concub.

non posse legitimari ad hoc, vt patri succedat, & sic legitimus dicatur.

Propterea ista legitimatio, quæ fit de spurio nato ex damnato coitu secundum veros terminos iuris non dicitur esse vere legitimatio, quæ est fauorabilis; sed proprie dicitur potius esse dispensatio contra ius commune, & regulas eius, quæ in effectu est odiosa, vt concludunt dominus Paulus de Castro in consilio ducentesimo decimo nono; incipiente, super punto. & dominus Franciscus Curtius in consilio septuagesimo quarto, incipiente, super memorata. & excellentissimus doctor dominus Decius Mediolanensis in consilio tricentesimo nonagesimo tertio, incipiente consului superioribus diebus. in tertio volumine. vbi dicit, quod in ista legitimatione spurii nati ex damnato coitu, quæ in effectu vocatur dispensatio, & requiritur causa, sine qua concedi non debet, nec solent principes legitimare spuriros sine iusta causa præcedente, maxime in præiudicium agnatorum. Et causa tunc diceretur iusta, quando spurius fecisset aliquid magnum seruitum principi, vel Reipublicæ, prout de quampluribus spuriis scriptum apud Historiographos copiose legitur, qui etiam in bello vt Imperatores triumphauerunt, sicut Alexander Magnus, Hercules, Romulus, & cæteri enumerantur, quorum patres ignorantur, vel tales saltem sunt, quos habere non licet.

Vtterius ad hoc propositum facit, quia princeps de potestate ordinaria non potest spuriros dispensare, seu legitimare, sed tantum de potestate absoluta, vt in dicto paragrapho finali, quibus modis naturales efficiantur legitimi. ideo oportet, quod deroget illi legi, vel constitutioni, vt format Antonius Roselli in tractatu, de successionibus ab intestato, & dominus Alciatus in lege secunda, columna penultima. de verborum obligationibus. ergo videtur ex his recte inferri spuriuum non posse legitimari ad hoc, vt patri succedat, & sic legitimus dicatur.

Contrarium vero tenet Bartolus in dicta authentica, ex complexu, dicendo, quod imo spurius potest legitimari per principem suum quo ad temporalia. Ratio est, quia circa istud, scilicet, quod spurius non dicatur legitimus: & quod patri non possit succedere, istud est solum impedimentum iuris ciuilis, non autem naturalis. quod faciliter per principem sicut inducitur, tolli potest, vt est glossa communiter approbata in paragrapho, naturales, in titulo, sive feudo fuerit controuersia inter dominum, & agnatos. vbi dicitur, quod princeps potest spuriuum legitimare, vt succedat in feudo paterno etiam in præiudicium agnatorum, & illam glossam insequuntur ibi feudistæ, quia quando agitur de iure querendo, vt in isto casu princeps potest quandocunque etiam sine causa illudius tollere. & ideo potest legitimare spuriuum in præiudicium omnium agnatorum, quibus haereditas venit deferenda, & istam opinionem sequitur Alexander, qui dicit illam esse communem in consilio secundo. iu primo volumine. qui allegat Bal. hoc tenentem in l. rescripta. C. de precibus Imperat. offeren.

Quare existimo, quod prædicta conclusio procederet, quando expresse constaret de mente principis, scilicet, quod vellet per talen legitimationem præiudicare cæteris agnatis, vel substitutis, & sine dubio tunc valerer legitimatio illa in eorum præiudicium, quod securus est; si de mente principis non constet perfecte, quia priuilegium, seu dispensatio in dubio debet sive intellegi esse præstata sine præiudicio alterius. capitulo, super eo, de officio, & potestate iudicis delegati. & dicitur tunc constare de expressa mente principis, quando princeps in specie hoc in ipso priuilegio, vel dispensatione expressit, vel quando in concessione apposita fuit clausula, ex certa scientia, & exinde illud sequitur, videlicet, quod factum ex certa scientia principis amplius in dubium reuocari non debet: quia per illam clausulam princeps voluit præiudicare illi, cui ius erat quæsumum: vnde illud, t̄ quod princeps facit ex certa scientia, videtur omnino facere de plenitudine sua potestatis: quia ita importat illa clausula de sui natura, secun-

dum Baldum in lege, eos. Codice, de appellationibus. & Panormitanum in capitulo, ad hæc, in titulo, de renunciatione.

Præterea isti spuriij legitimati, vt superius diximus, per principem succendent ipsi legitimanti, & agnatis, & cognatis si ab Imperatore essent legitimati, quia non est dubitandum, quin possit legitimare omnes dictos spuriros etiam quo ad successionem. Baldus in lege, cum in adoptiis, columna penultima. Codice, de adoptionibus. de Imperatore vero minus dubitandum est, quin possit ad libitum legitimare spuriros etiam natos ex coitu reprobato, seu incestuoso, dum modo apponat clausulam illam derogatoriam, non obstante quacunque lege in contrarium faciente, secundum Salyctum in dicta authentica, ex complexu. quem sequitur Guido Papæ in decisionibus suis, decisione ducentesima octuagesima. & dicit Dominus Alexander post Dominum Paulum de Castro in lege, si quis posthumos. Digestis, de liberis, & posthumis. quod sacerdos potest facere legitimari filios suos spuriros, & isti post legitimationem factam succendent patri, qua facta non censentur amplius fuisse spuri. paragrapho, illud. quibus modis naturales efficiuntur legitimi. & Baldus in lege, & si contra manifata principum. Codice, de nuptiis. vbi dicit, quod Imperator potest legitimare filium spuriuum sacerdotis, vel alium alterius incestuoso, & ex post non debet amplius vocari spurius, & ista imperialis legitimatio, seu dispensatio operatur singularē effectum, quod, scilicet, institutio, quæ pueruit facta de spuri per patrem, licet habeatur regulariter pro non scripta: tamen si patre viuente, spurius legitimetur, talis institutio reconualescit, non obstante regula iuris dicente, quod institutio, quæ ab initio inutilis fuit tractu temporis conualescere non potest: & ratio potissima huius decisionis videtur ea esse, quia legitimatio est tantæ virtutis, quod nedum t retrorahitur ad tempora nativitatis, verum etiam ad tempora conceptionis ipsius spuri, vnde iura singunt legitimatum fuisse legitime conceptum. lege, qui in prouincia. paragrapho, Diuus Hadrianus. Digestis, de ritu nuptiarum. & quod dictum est de Imperatore, idem dicendum est Rege Franciæ, vt etiam ipse legitimare possit cum tali virtute, & effectu, quia est Imperator etiam ipse in Regno suo, in quo leges quoque similes facere potest.

An necessario requiratur, quod in legitimatione exprimantur omnes qualitates spurietatis, vel an sufficiat in genere eas exprimere, scilicet dicendo, spuriuum fuisse illegitime natum. Breuiter distinguite hoc modo & dicite, quod aut legitimatio fit ab imperatore, aut a principe, vel alio inferiore, vel a summo pontifice.

Primo casu, si fiat ab imperatore, sufficit exprimere in genere, quod fuerit illegitime natus, licet sit natus ex coitu adulterino, incestuoso, sacerdotali, vel religioso: dum tamen apponatur ista clausula, non obstante aliqua lege in contrarium faciente, quia talis clausula videtur supplere omnes defectus, qui non fuissent expressi. Ratio est, quia in fauorabilibus genus communiter habet includere suam speciem. lege, si chorus. cum similibus. de legatis tertio. ita concludit Baldus in lege, si qua illustris. in versiculo, item nota. Codice, ad Orficianum. qui dicit simpliciter Ioannem Andræam hoc tenere, & idem Baldus in lege, Paulus. Digestis, de statu hominum. & in capitulo primo. paragrapho, naturales. si de feudo fuerit controuersia inter dominum, & agnatos. Addite Hostiensem, & Ioannem Andræam in capitulo finali. de filiis presbyterorum. vbi omnes concorditer dicunt, quod in dispensatione facta cum illegitime nato non requiritur, quod exprimantur nomina, vel circumstantiae parentum: sed de stylo sufficit expressio in genere, a quorum sententia non licet discedere, capitulo, quam graui. de crimine falsi. & ista est communis opinio, pro qua consuluit Alexander de Imola in consilio centesimo trigesimo octavo. incipiente, opportune consideratis. in primo volumine. & haec omnia de legitimatione imperiali.

Si vero

Si vero fiat a principe, & spurius sit maculatus duplii mala pura, quia fuit natus ex incestu, vel adulterio isto casu 42 requiritur, quod in legitimacione exprimantur omnes qualitates spurietas, alias esset nulla: quia si illa qualitas fuisset expressa potuisset reddere principem difficultorem ad faciem gratiam: & ideo si spurius dicat se natum ex soluto, & soluta: & sit natus ex incestu, vel adulterio, vel ex sacerdote in sacerdotio, vel extra certe talis legitimatio redditur subreptitia Ludou. de Roma. in l. si vero. §. de viro. in 35. fallenia. ff. soluto matrimonios & ista est communis opinio, quam late prosequitur Ias. in §. omnium. in 6. coll. in vericulo quid autem si aliquis esset spurius. Institutio. de actionibus. & Fely. in cap. postulasti. in 3. col. de rescriptis. vbi adducit simile de excommunicatione: t quia si quis sit excommunicatus pluribus excommunicationibus, & simpliciter perat se absolui nisi ex primis causas excommunicationis non erit absolutus. ca. ex parte extra de offi. ordina. refert præterea Iacob. de Belu. in §. & quoniam quibus modis naturales efficiuntur sui. & Ant. de Butr. in cap. per venerabilem. qui filii sint legitimi. quod in legitimacione quæ fit a principe etiam viuo patre debet fieri mentio quod pater habet alios, vel agnatos successores: aliter non valeret in præjudicium tertij, vt etiam cōcludit Alex. in consi. 25. incipiente circa primum. in primo volu. & in ista legitimacione spurius qui plures patiatur maculas nō sufficeret clausula non obstante: quia verba generalia non cōprehendunt casus vel personas odibiles. l. Lucius. §. Lucius Titius. ff. de legatis secundo. vbi dicitur t quod verba generalia restringuntur, vt odiosa non compræhendantur: hoc idē in propolito voluit Bald. in l. i. C. de furtis. vbi dicit, quod vbi sunt plures defectus, clausula generalis nō obstante non sufficit nisi defectus in specie exprimantur, & ideo rescriptum principis non se extenderet ad defectus suppressos maxime, quando una qualitas spurietas fuisset expressa, & alia suppressa, istud limitatur non procedere, quando princeps in legitimacione esset usus verbis generalibus importantibus generationem, ut si in rescripto dicat qualitercunque, vel ex quo cuncte coitu natus fuerit, vel etiam si esset apposita clausula ex certa scientia: quia ut dixi talia verba purgant, & supplerent omnes defectus suppressos.

Si vero nos loquamur de legitimacione, seu dispensatione, quæ fit per papam tunc omnes qualitates spurietas coram eo debent exprimi ita quod obmissio illarum vitiat rescriptum apostolicum: ideo narrari debet, ex quo coitu spurius natus sit: ratio est secundum Canonistas: quia est qualitas quæ aggrauat delictum vt tenet Rota in deci. i. 12. in ti. de filiis presby. in antiquis. & quia illa, quæ communiter reddunt Papam difficultorem ad concedendum gratiam, vel reddere possent, si expressa essent certe si fuerint suppressa subreptitiam, & inutilem faciunt impetrationem, vnde refert Io. An. in c. fi. de filiis presby. quod sedes Apostolica non solet de facili dispensare, cum genitis ex religioso, vel ex coitu adulterino, & incestuoso, quæ sunt causa impulsuæ legitimacionis merito qualitates debent exprimi immo fortius dico quod licet spurius fuerit legitime dispensatus ad obtinendum oīa, & quecumq; & qualiacumq; beneficia, & bullas suæ dispensationis leuauerit attamen in quacumque alia impetratione beneficiorum debet facere mentionem de qualitate spurietas, si sit filius presbyteri, vel de quo coitu est genitus, & si ista obmitterentur imperatio reddetur nulla. c. 2. de fil. presby. & sic vitiaretur ipso iure etiam si esse facta motu proprio: quia gratia non confirmatur contra intentionem concedentis, vt tradit Mar. in decisi. x.

Notanter addite, prædictis, q si papa scit aliquem esse spurius, & illum facit episcopum videtur eum natalibus restituere. i. legitimare ita q tanquam legitimus succedere potest 46 alius ista sunt verba Baldi in d. imperia. §. si mulier. t imo fortius concludite, q sicut per dignitatem Episcopalem collata spurius papa videtur eum legitimare sic etiam videtur legitimatus per ingressum religionis per quem ut dixi tollitur omnis macula, & infamia proueniens sine delicto: sed hæc decisio secundum Bart. in d. Authen. ex complexu. procederet quo ad spiritualia, & non quoad temporalia quo casu solus imperator, vel princeps legitimare potest nisi essemus in terris ecclesiæ: & si per principem de consensu patris fuerint restituti natalibus poterunt a patre institui etiam in testamento minus solenni, & sic cum duob. testib. secundum Mode. in l. hac consulti sūma. §. ex imperfecto. C. de test.

Circa istam legitimacionem istorum spuriorum dubitatur comes palatinus habet facultatem legitimandi spurius natos ex coitu adulterino, item etiam habet potestatem legitimandi incestuosos modo reperitum aliquis qui vtrunq; vitium patitur: quia fuit natus de adulterio, & defincestu si mulier a tali palatino possit legitimari? B. concludite q sic, in A. ex l. si ita scriptum. ff. de libe. & post. & Ang. in l. clemens.

ff. de hered. insti. & idem Ang. & Bal. in d. §. omnium. Felyn. & Dec. in d. c. at si cle. in §. de adulterio. lo. de Ana. in consi. 95. inci. visis, & ponderatis subtilis Carol. Ruy. & Fortunius Garsias in d. l. Gal. in §. & quid si tantum Fel. in c. fi. de Simonia. & in c. postulasti. de rescript. Prepo. in d. c. per venerabilem. Bar. Bald. & ferr. omnes scribent. in l. 2. de verbo. obliga. quos ibi refert Alcia. subiiciens, q ab ita opinione in practica non est rece-dendum.

Et d. cōis opinio procederet fm Pau. dc Cast: & Raphael Cu. in d. l. 2. quando talis legitimatio fieret patre viuente, & eo cō sentiente fecus si post mortem, quia hoc casu non valeret in pīu dicium aliorum filiorū & opinio ista procederet de æquitate non de rigore: qua æquitate attenta, sub simplicib. cōpræhen ditur mixtum quando casus est fauorabilis, vt in d. l. si ita scri ptum & in d. l. clemens. t Si autem casus isti essent odiosi non compræhenditur mixtum sub simplicib. & ita cōcludit Bart. quem sequuntur Doct. in præalleg. l. 2. & si unus vestrū dicat, q iste casus est odiosus quia proprie non est legitimatio, sed est dispensatio, quæ in effectu, vt dixi, est odiosa ergo vide tur, quod sub istis simplicibus nō cōtineatur mixtum. Sed nō recedatis a priori opinione, quæ est verior cum saltim ratio-ne principi legitimantis. aut illius, cui mandatur fieri legitimatio casus iste est fauorabilis licet respectu spurius datur o diosus, & diligenter adnotate, q licet in ultimis voluntatib. & sic in casu fauorabili sub simplicibus contineatur mixtū: tamen fecus est in contraria. in quib. strictior fit interprætatio, & imputandum est contrahentibus, quare legem aperi-tius non dixerunt iuxta. l. veterib. de paet.

Sed ē doctrinam Bart. in d. l. 2. dum dicit, q in odiosis sub simplicibus cōtinetur mixtum vñ tex. apertus in contrarium in l. si ita sit exhereditatio. ff. de iniust. & rup. testa. iudicio vobis tex. testator habēs vxorem pregnatrem ita testatus est, si filius mihi nascatur illā exheredo vel si filia. mihi nascatur exheredo text. dicit, q vtrisque natis post mortem testatoris non rumpit testamentum: quia vterque est exhereditatus licet alterna-tive, & separatis de eis fuerit facta mentio & exhereditatio ergo hic est text. bene inductus, q in odiosis sub simplicib. cōtinetur mixtum. ista fuit noua & subtilis inductio Ful-gosi, per quam dicit opinionem Bar. non procedere.

Vos autem, dñi, Inō recedatis ab opinione Bar. quæ est ve-ra, & communis. s. q in odiosis sub simplicibus non contine tur mixtum, nec vñ t obstat text. in d. l. si ita facta sit exhereditatio: quia respondetur q licet in illa. l. sit casus odiosus pī ex hereditationem tamen alio respectu casus ex ibi fauorabilis, s. propter conseruationem testamenti, quia si vterq; non es-set exhereditatus alter tanquam præteritus diceret testamentū nullum. ergo fauor testamenti conseruandi facit vt mixtum cōtineatur sub simplicibus, & dicit ibi Ale. q ad illam l. aliud responderi non potest.

Sed vos subtiliter considerate qūo solutio Ale. non videt tuta ea ratione, quia cōseruatio testamēti non magis vñ fauorabilis quam institutio filii. l. cum quidam. ff. de lib. & post. & licet responsio, Ale. posset de iure sustineri tamē ad dictā. l. si ita facta. aliter & subtilius tespondeatis, q ibi testator cogi-tauit de utroque ex quo vtrunque nasciturum expressit ergo per expressionem testatoris non est mirum si sub simplicibus etiam in odiosis cōtineatur mixtum.

Sequitur, vt videamus, an saltem de iure canonico possint aliquid capere de bonis patris: Breuiter cōcludite, q sic dato q tales spurius sunt nati ex reprobato & accusabili coitu tamē de æquitate canonica debent a parentibus alimentari 50 iuxta facultatem bonorum patris t cui æquitati hodie statut etiam de iure ciuili propter naturalem æquitatem, quam sacri canones considerauerunt: & ista æquitas procedit insti-tu naturæ ex quo educatio liberorum est de iure naturali, ut tales spurius priuati alimēti nō pereant, & ille casus est hodie clare decisus. in capitulo cum haberet. circa finem extra de eo, qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterio. & per illum text. concludant Barto. & Doctor. in dicta Authen. ex complexu. quod pater non solu in spuriæ, vel spurius potest reliquere alimenta, verum etiam potest relinquere dotem quæ succedit loco alimentorum. & ita concludit Bart. in d. l. fi. supra allegata. & refert ibi ita de facto consuluisse: & ideo sicut pater filiæ spuriæ tenet præstare alimenta: sic etiā tene tur eam dotare, & dotem condescendentem sibi constituere ita post Barto. concludit Matthesilanus in singula. 147. incip. nota singulare dictum. & istam decisionem ibi ampliat procedere in filia nata ex nephario coitu, & incestuoso & ecclesia hoc inducit ex æquitate, cui est standum. vt dixi etiam in vtro que foro secundum Antonium Corseti in singulari incipie-te filiæ spuriæ.

Ex quib. inferūt feudistæ, in c. j. §. similiter de capitulis Cor. & in c. j. apud quē iudicē, vel dñm qō feudi terminari debeat. iavnde si consuetudo sit n patria, vel etiam lege feudorum

Bermon. Chouer. De publ. concub.

caueatur & vasalli teneantur contribuere & iuuare dominū pro filia sua maritanda (de hoc vide Guidonem Papæ in decisionib. suis) certe poterit eos talliare etiam pro spuria maritāda ex quo necessario habet filiis præstare alimēta. Sic etiā tenetur dotare: quia argumētum de dote ad alimenta procedit: licet Ang. in l. a filia. ff. ad Treb. Roma. & Imo. in l. i. ff. sol. matr. teneant argumentum non procedere de alimentis ad dotem: & clarius p̄ Sal. in Authen. res quæ. C. commu. deleg. & per eundem Ang. in l. fi. C. de dot. promis. & quod tale argūn non procedat hoc probant ciuili ratione, quia filius tenetur alere matrem. l. si quis a libertis. ff. de lib. agnos. & tamen nō tenetur eam dotare, vt est casus in l. tutor secundum dignitatē.

51. §. si. in verbo nec uuptiale munus matri. ff. de admini. tut. t̄ patet quia ex lata differentia inter dotem, & alimenta eo, quia pater non tenetur dare filio, vel filio alimenta pro toto tempore eorum vitæ, sed tantum successiis temporibus, secus est in dote, quam pater tenetur filiæ assignare vñica præstatione in proprietate sicut dicimus de legitima, quæ nō solum in pecunia numerata: sed etiam in proprietate præstari iubetur, idque noua diui principis Iustiniani p̄stitutione expressum est, tex. est rotundus in §. i. in verbis finalibus in Authentico de triente & semisse collatione 3. qui tex. facit contra statuta & consuetudines quarundam regionum vbi patres relinquunt filiis modicam pecuniæ summam nomine legitimæ, minus tamen quam a lege determinatum sit: nec vix semunciam re reliquunt: quos accusatores naturæ commode appellare possumus ex mente legis maximum vitium. C. de lib. præteri. vel ex hæreditatis, quod obseruabis contra nationem Allobrogū. Legiūma autem dotis loco succedit textus formalis. l. vñica. §. quo a nobis. C. de rei vxoriæ actio. Ideo si pater assignauerit dotem filiæ, talis assignatio durat etiam post eius mortem: quia dos dicitur proprium patrimonium filiæ tex. apertus, in l. Pomponius Philadelphus. ff. fami. erciscun. & ex ea viuere debet. l. tercia. §. sed vtrum. ff. de minoribus quam etiam transmittit ad hærcedes suos. l. vñica. §. videam⁹. C. de rei vxor. actio. quod est aliud in al. nentis, quæ morte extinguitur. l. cum hi. §. modus. ff. de transactio.

Sed nolite recedere a priori opinione, quæ est communis propter æquitatem: & ne filia spuria meretricetur defecū do tis, vt ergo evitetur istud peccatum: & propter matrimoniu, cui in dubio fauendum est. cap. quanvis. de re iudica. & in l. in ambiguis. la seconda. ff. de regu. iur. vbi in verba iure consult⁹ Paulus In ambiguis, inquit, pro dotibus respōdere melius est. & ibidem videre poteris dominum Philippum Decium. Con cludendum est ergo pro opinione feudistarum, ut pote quæ æquissima sit. & pro hac vide etiam dominum Marthæū Mopham Gribaldum in suo eleganti successionū tractatu sub titu. de naturalib. liberis allegātem multa iura & adde vulgato illo c. cum haberet.

Præterea decisum est iure, quæ si spurius, vel spuria non ha benn, vnde secundum qualitatem personarum, honeste possint se alimentare, pater illum alere, & filiam dotare. d. l. si q̄s a liberis. Ratio est quia ius alimentandi prouenit a iure natu. l. i. ff. de iustitia & iure. quæ natura est omnibus liberis cōmu nis siue sint nati ex coitu legitimo siue ex damnato. l. hos. ac cusare. §. omnibus ff. de accusatio. & ideo omnes qui nascebā tur iure naturali erant liberi. §. licet quib. mod. natura. effi. fui

52. & tex. in d. c. t̄cum haberet fundat æquitatem canonicanam super æquitate naturali, quæ filios spurios etiā incestuosos vult esse alendos, merito tam a patre quam a matre non sancta differentia filiorum alendi sunt: & ista est communis opinio, quam sequitur dominus Ioannes Baptista in l. si qua illuſtris. C. ad Orphic. vnde licet spurius sit illius qualitatis, quod matr. succedere non possit: quia erat adulterinus vel incoſtu sus, tamen si nō haber, vnde possit educari poteſt de dote ma teria consequi alimenta: & ideo, attenta æquitate canonica qua parentes tenentur spuriis præstare alimenta, posito, & pa ter & mater sint mortui: tamen eorum successores tenebuntur illa præstare, t̄ & sic dispositio. d. c. cum haberet. circa spurios procedit tam mortuis, quam viuis parentibus, vt spurii alimētetur, & spuria dotētur: ista æquitas canonica est mota ea ratione, ne filia indorata propter paupertatem cogatur meretricari, quod tenderet ad verecundiam, & infamiam suo rum progenitorum, & ne spurius bonis, & alimentis parentū deſtitutus cogatur ad furtum, & ad cetera turpia: vnde ex post ſequeretur ultimum supplicium. Et ratio eſſe poteſt, nō enim eſt danda delinquendi occasio, fed eā potius tolli debere prudētissime a iureconsulto responſum eſt. l. conuenire. ff. de patris dotalibus. Quo fit, vt ne ius dari possit ab beneficia vacatura, ne detur votum caprandæ mortis alienæ ca. 2. extra de concesſione præbēdē. Tolle etiā simile pulchrum ex. l. prima. §. penultimo. ff. de accendo. vbi dicit iureconsultus diem iſtrumenti edendum non cīle rationem adſert ibidem iureconsul tus, ne detur materia fabricādi falſum. lic in proposito spurij,

aut spuria alimentis deſtitui aut priuari non debent. ista eſt li mitatio æquissima ad dictam Authēticam ex complexu. quæ reſtrictio fundatur ex æquitate canonica.

Et ista opinio secundum Baldum in dicta Autentica ex complexu. in versiculo quero, nū quid sacerdos procedit, vt isto ca ſu presbyter poſſit de proprio patrimonio spurium alimentare, & spuriam dotare, vel ſibi fundum pro dote relinquere: nec dos data marito vel fundus dat⁹ loco dotis auferetur ab eo per fiscum, quia dicit Bartolus in l. fina. §. si a ſocero. ff. que in fraudem creditor. quod bona ipsius non erant ipso iure cōfiscata; & dos eſt titulus onerosus ſaltem respectu viri maxi. in patrimonialibus in quibus clericus habetur pro layco ca cum dilectus. in verbo tanquam laycus. & ibi hoc notat Panormita. de iure patro. & notate etiam singulariter, quod licet hæres poſſit repetrere a spurio tanquam ab indigno illud, quod fuit ſibi donatum per ſacerdotem: tamen eius spurius poſterit retinere vſque ad modum alimentorum in quib. ſal tim reperitur capax: quia poſſunt publice, & occulē relīqui, & iſta eſt singularis limitatio, ad tex. in dicto capitu. cum ha beret, nec tale relīctum alimentorum videtur eſſe factum in fraudem legis: quanvis in eam causam relīctum non fuerit.

Ampliate hanc decisionem, vt ſolum procedat in bonis patrimonialibus, verum etiam in bonis ratione ecclesiæ acq ſitis, vt ſunt fructus & redditus beneficiorum, de quibus preb ty non habens propria potest vxorem, & filios ac conſanguineos paupere, alere gloss. eſt magistralis, in in capitu. omnino in verbo mercedem trigesimalia prima diſtinzione ea ratione, quia nemo vñquam carnem ſuam odio habuit in capitulo non existimetis. decima tercia quæſtione ſecunda. quo niam dicit Panormitanus in capitulo primo. de cohabitati clericorum & mulier: t̄ quod beneficiatus de fructibus bene ficii potius debet ſubuenire in eleemosyna facienda ſuis con ſanguineis, & proximioribus quam extraneis: duobus tamen concurrentibus, ſcilicet, quod multum indigeant, & quæ hoc faciat ad ſubueniendum in neceſſitate, & non ad dubitandū, & ſic de bonis ecclesiæ debet erogare cum mensura. Vnde ille, qui eſt executor testamenti ad diſtribuēdum bona inter pauperes poſteſt potius diſtribuere in ſuos coniunctos pauperes, quam in extraneos: quia prima charitas a ſeipſo incipit: ideo dicit Bartolus in l. cum quidam fideicommissum. ff. de legatis ſecundo. quod ſi electio bonorum diſtribuendorum fuerit data priori prædicatorum, ipſe poſterit eligere fratres pauperes de ſuo ordine. Itē pater executor poſterit diſtribuere inter alios ſuos pauperes. ſic ergo pater quod beneficiatus licite de fructib. beneficij poſteſt alimentare & dotare ſororē, neptem, vel aliam coniunctam, vel spuriam, quia licet clericus procreando spurios male, & cum peccato fecerit ex quo tamen ſunt geriti non ſunt perdendi.

Sed eis eſt ſubueniendum in neceſſitatibus iuxta diſpositio nem dicti capitulo haberet. ſed Odofredus in l. mandauero, in §. si tibi centum, ff. manda. & Florianus in l. Altius, ff. ſi ſcrutus vendicet. & Angelus in l. apertissimi. Cod. de iudici. & Bar batia. in capitu. primo. de locato. quos refert & ſequitur Ioānes Luppi in dicto capitu. per vestras. dicunt. quod eſt quædā constitutio cuiusdam Cardinalis Sabinēſis, quæ incipit non ſolum poſita in titulo & vita de honestate clericorum. in cle mentina, quam dicunt eſſe approbatam per Papam, quæ dicit quod clericus de patrimonialibus poſteſt alere, & dotare filiam, & alios conſanguineos, ſed nō de fructibus beneficio rum & ita debet intelligi. text. in dicto capitu. cum hæberet.

Sed ego in iudicando & consulendo non recederē a priori opinione, ex quod dicta constitutio non eſt inſerta in corpo re iuris, quam etiam tenerunt Anto. de Butrio, & Panormitanus in capitulo peruenit. de arbitr. & Decius. in capitulo cle rici. de iudici. & Nicolaus de Vbald. in traſtatu. ſuccēſſ. ab in testato.

Et ſic habetis reſolutam opinionem iuribus, & rationibus, & authoritate plurimorum Doctorum firmatam, quod pa ter poſteſt donare spurio cauſa alimentorum, quæ opinio e tiam procedit, licet pater illi ſimpliſter donauerit, nec in do natione adiecit, quæ illud donat pro alimentis. In dubio tamē censetur donata cauſa alimentorum, maxime, quando non haberet, vnde poſſet ſe alere, & iſta eſt singularis ampliatio ad d. c. cum haberet.

Quæritur, an t̄ ſacerdos vltra cauſam alimentorum po ſit relinquere spurio ſuo: concludite, quæ ſic, ſcilicet, propter gratuita ſeruitia, & bene merita ſibi per spurium impēſa ita relidet Bal. in confilio ſexagesimo ſexto. incipiente ſi dicta in ſtitutio. & hoc operatur remuneratio propter quam in mu ltiſ relaxantur, & reſtringūtur regulē iuris cōmunis, ut patet in donatione facta inter patrem, & filium, itē in donatione e, quæ fit per militē, vel per clericum concubinę, & in illa quæ fit inter coniuges: quia licet tales donationes non valcent p ropter reſiſtentiam iuris: valent tamen cauſa remuneratio niſ bene.

benemeritorum, ut in eisdem terminis consuluit Petrus de Anchara. in consilio ducentesimo quadragesimo septimo. in cipiente dubium facit & idem dicendum videtur in tute, & prælato vel in procuratore vel minore, & in decurionibus, & pluribus alijs personis quæ licet absolute non possunt donare, vel alienare possunt: tamen causa remunerationis, & propter benemerita precedentia, † & sic est modus notabilis, per quem presbyter potest relinquere spuriis usque ad æquivalentiam bene meritorum. Sed quia ista donatio posset fieri in fraudem legis: ideo aduertite, quia tali gratuita seruitia debent probari, nec sufficeret assertio patris dicentis, se fuisse consecutum illa bene merita a spuriis & requiritur etiā quod non sint obsequia ad quæ filius naturaliter tenetur prout dicimus de donatione remuneratoria facta filio de quæ plene scripsi in repetitione l. pater C. de inoffi. donatio. & ista est communis opinio secundum sriben. in l. si donatione C. de collatio.

Sed aduertite: quia ista æquitas iuris canonici venit in aliquibus casibus modificanda, primo ut non procedat quādo spurius haberet aliunde: vnde posset se alimentare vel haberet artem ex qua posset lucrari viðum suum: quia isto casu non haberet locum dispositio dicti capi. cum haberet. secundum Alexand. in consilio septuagesimo quarto. incipien. viso processu in secundo volumine, & ista modificatio maximam eq-
68 ratem. de iure videtur continere: † quia ratio finalis, & impul sua dictæ æquitatis est, ne filii spuriis priuati alimentis pereat fame: quæ ratio cessat, quando spurius habet bona, vel artē ex quib. potest se alimentare: ergo cessare debet dispositio iu-
69 ris: cessante enim ratione, cessare etiam debet dispositio legis, tex. formalis in l. adigere. §. quanuis. ff. de iure patro.

Secundo dispositio dicto cap. cum haberet. venit modificāda, vt procedat quādo pater solun relinquere spuriis, vel spuriis aliquid, quod sufficeret pro alimentis: & sic sacerdos potest dotare spuriam, usque ad quantitatcm alimentorum. † Si vero pater ei relinquere ultra legitimum modum, præsumetur esse relictum in fraudem. Vnde legimi successores possent illud excessuum reuocare, & in defectum, & negligentiam il- lorum applicaretur fisco. Ideo dicit Bald. in d. l. id quod par-
ribus. quod executor non potest omnia bona distribuere spuriis pro alimentis, vel maiorem partem: & illud, quod reperi-
tur distributum ultra legitimum modum reuocabitur. vt est
tex. in argumentum, in l. fina. ff. de exercito. actio. vbi dicitur,
quod si nauis indigebat refectio, & Præpositus seu magi-
ster nautis pro ea refienda pecunia ultra necessitatem a cre-
ditore accœperit, dicitur in textu, quod creditor contra domi-
num nautis non datur actio pro toto credito, sed solum usque
ad quantitatem quæ sufficiebat pro legitima refectio, & in
istiis alimentis, quæ præstantur spuriis non attenditur dignitas
personæ, sed attenditur necessitas viuendi: quia lex canonica
illa concedit causa miserationis: ergo non habetur respectus
ad dignitatem.

Sed iuxta prædicta dubitatur, presbyter dotauit spuriam, &
dos quæ plurimum excedit legitimum modum alimento-
rum, non ne, mortuo patre legitimi successores statim pos-
sunt illud excessuum reuocare? Vel an debeant expectare, &
filia sit defuncta, vel quod saltim matrimonium sit dissolutum?
distinguite, quia si mortuo patre dos fuerit reuersa ad filiam
per dissolutionem matrimonij: & tūc, quia filia reperitur ha-
bere istam dotem titulo lucrativo: & clare reperitur decimum,
quod spuriis non potest dari ultra alimenta, ergo illud, quod
reperiatur excedere legitimum modum alimentorum, statim
poterit reuocari.

Si vero dos non fuerit reuersa ad filiam: quia adhuc durat
matrimonium tunc constante matrimonio illud excessuum
repeti nō potest ea ratione, quia maritus reperitur habere do-
tem titulo oneroso istam distinctionem ponit Barto. in l. fina.
in §. si a socio. ff. quæ in fraud. credito. aliena. sunt quam seq-
tur Ange. in l. lignoti. Cod. de reuocand. his, quæ in fraud. cred.
& clarius in §. item si quis in fraudem. de actio. quos sequitur
Campiegus in tractatu de dote. in quæstione quarantesi. octa.
primæ partis.

Aduertite, quia videtur, quod ista opinio Bart. non proce-
cedat in puncto iuris, quod immo venientes ab intestato pos-
sunt reuocare a marito etiam constante matrimonio illud,
quod excedit alimenta, vt tenet Nicolaus de Vbald. in tracta-
tu successionis ab intesta. similiter contra Bart. tenet Ioannes
Luppi in c. per vestras. de donatione. inter virum & vxorem. §.
constituenda. & contra Barto. potest esse ratio: quia illud q
excedit legitimum modum alimentorum obstante prohibi-
tione iuris a principio fuit nullum. Immo in fraudem legis
videtur esse donatum. vt etiam tenet Bartolus in dicta l. finali.
de his qmib. ergo cum illud excessuum a principio erat nullū
tractu temporis conualescere non potuit, vnde imputandum
est marito quare contraxit matrimonium cum illa spuria; q

debuit explorare de qualitate, & conditione personæ, cum qua contraxit, quod si fecus fecerit, non excusatur a culpa, ut in re gula qui cum alio contrahit. ff. de regulis iur. & contra Barto-
lum facit, nam si pater dotaret filiam naturalem, & legitimā excessiue, alij filii post mortem patris illud excessuum possent reuocare etiam constante matrimonio per titulum de inofficio. donat. ergo multo fortius illud, quod est donatum spuriis poterit reuocari, licet matrimonium non sit dissolutum, sal-
uando tamen Bartolus dicatis, quod sua opinio procederet, quando maritus ignoranter contraxisset matrimonium cum spuria, quam credebat esse legitimam prout faciunt presbyte ri, qui cum maritant suas filias dicunt illas esse nepotes, isto ca-
su ignorantia, & error facti excusaret maritum, nec videtur es-
se particeps fraudis cum patre naturali dotem cōstituente. & ita limitat Alber. prædictā regulam, qui cum alio non proce-
dere in casu erroris, vel necessitatis, & ista opinio videtur ma-
ximam continere æquitatem.

Dubitatur, ex quo sacerdos potest relinquere spuriæ fun-
dum pro dote, vel pro alimentis an mortua spuria, fundus ille
reuertatur ad patrem naturalem, & ad suos legitimos suc-
cessores? vel an transeat ad filios legitimos spuriis, si habeat, uel
60 ad alios suos legitimos successores? Breuiter † dicite quod ta-
le relictum nō durat nisi usque ad uitam spuriæ, qua mortua,
dos reuertitur ad patrem, si viuat.

Si vero non viuat, reuertitur ad successores. ita tenuit Bald.
in d. l. eam, quam quem sequitur dominus Decius in consilio
trecentesimo undecimo. incipien. in calu proposito in secun-
do volumi. vbi concludit, quod si pater relinquat fundum spu-
rio pro alimentis, eo mortuo, non transmittitur ad hæredes
spuriis idem tenet Bald. in consilio 546. incipien. quidam Fran-
ciscus. vbi dicit, quod legatum factum spuriis pro alimentis
61 non transit ad hæredes spuriis nec ratione proprietatis † quia
legatum factum spuriis de proprietate non ualeat. dicto capit.
cum haberet. nec ratione alimentorum, quia illa finiuntur
morte merito reuertitur ad uenientes ab intestato per tex. no
tabilem. in l. i. C. de natu. liber. & ibi dicit Azo. quod ille text.
procedit in quocunque spuriis. & dicit etiam ibi Barto. quod
quicquid pater dedit spuriis siue per se siue per interpositam
personam, omne illud debet restituiri legitimis successorib. &
sic deuenit ad illos, ad quos deueniret ab intestato, si relictum
non fuisset, quibus non stantibus, ad fiscum licet spurius habe-
ret liberos naturales, & legitimos. Immo fortius dico, quod
si pater relinquat spuriis certas possessiones pro alimentis. &
ipse de fructibus illarum possessionum possit se alimentare cer-
te proprietas non transierit ad eum sed penes hæredes patris re-
manebit, quia causa impulsu istius relicti fuit causa alimen-
torum. Sed alimenta quæ debentur alicui per cius mortem
terminantur, hoc est, cum vita finiatur. dicta l. cum §. modus.
de transact. & in l. dominus. ff. de vñfructu. ex præmissis vide
conciendum, quod post mortem spuriis illud, quod est do-
natum pro alimentis, reuertitur ad patrem vel ad suos legiti-
mos successores.

Ista conclusio posset recipere quator limitationes primo
ut procedat quando pater coactus per præceptum seu senten-
tiam iudicis constituisset dotem spuriæ, quia tunc post mortem
spuriæ reuertetur ad patrem vel ad hæredes. ex quo ipsa conse-
qua fuit dotem contra voluntatem patris cōquum est ipsa
reuertatur ad patrem.

Secus si pater ei libere dotem constituerit, & voluerit quod
post eius mortem transeat ad filios istius spuriæ tunc ea mor-
tua successores patris eam reuocare non poterunt ita conclu-
dit Bart. in d. l. fi. de hijs quibus. ut indig. vbi dicit, quod non est
tutior modus relinquendi spuriis, quam iste: dum tamen reli-
ctum non excedeat modum alimentorum, quod dictū sequitur
Bart. Cœpo. in 38.

Secundo posset limitari, ut procedat, quando res data in do-
tem erat notabilis estimationis tunc reuertetur ad hæredes
patris. Secus si esset vilioris estimationis puta, quia dedit par-
nam quantitate pecunia, quæ vtendo consumitur prout dici-
mus in vestimentis vel blado vel vino, quæ omnia, ut dixi, sūt
cōsumpta tunc mortua filia illud p hæredes non posset repe-
ti & istam simulationem ponit Ioa. Bapt. in d. l. si qua illustris.

Tertio posset limitari ut procedat prout absolute loquit in
spuriis & sic in illo, cui de iure pater nihil poterat relinquere,
quo casu si de clementia iuris canonici aliqd fuerit relictū p
alimentis cōsequens est, ut illa clementia nō trahatur ad preiu-
diciū legitimorū successorū. ideo post mortem spuriæ ilud
reuocare poterūt. Secus si p̄ cōstitueret dotem filiæ naturali-
tē: quia illa est capax bonorū patris saltim in parte isto casu
mortua naturali filia, illud q̄ erat sibi donatū, non reuertetur
ad hæredes patris nisi quatenus excessiue legitimum modū:
q̄a tunc illud plus posset reuocari, ut est casus, in l. i. de nat. lib.

Vltimo limitari posset, ut procedant quia nihil aliud q̄ ius
disponeretur quo casu mortua spuria relictum pro alimentis
Tract. Tom. XI.

Bermon. Chouer. De publ. concub.

non cedit lucro suorum liberorum. Sed ad heredes patris reuer-
gitur secus quod aliud contra ius particulariter disponeretur, po-
nere exemplum in statuto, quo dispontur, quod uxore præmoriente
in matrimonio maritus lucretur dotem, isto casu, si spuri-
a moriatur in matrimonio maritus lucrabitur dotem virtute
statuti quo dos videtur confirmari, nisi aliter actum fuerit:
ideo imputandum est patri, quare circa statutum non prouidit
istum casum ponit de palatiis rubeis in præallegato. c. per ve-
stras. quem pro nunc ego nostromo ex quo statuta quæ faciunt
mentionem de filijs non comprehendunt spurious tanquam
personas odiosas.

Dubitatur vltius, an disppositio d. cap. cum haberet. hæc
locum tatum. in terris ecclesiæ, & sic in foro ecclesiastico vel
etiam in terris imperij & sic in foro seculari † breuiter I. de
Imo. in l. Lucius, in §. i. de legat. j. videtur dicere, quod non habet
locum in foro seculari, sed tantum in terris ecclesiæ ea ratio-
ne: quia de iure ciuili alimenta non possunt relinquiri spurio. d.
Authen. ex complexu. Sed in terris imperij seruatur ius ciuile
& in terris ecclesiæ ius canonum glo. in c. 2. de arbitris, in 6.
ergo videtur quod suprijs alimenta non debeantur extra ter-
ram imperij concludite tamen contrarium, quod immo deben-
tur in vtroque foro: quia in vtroque militat ratio naturalis est
equitas, per quam pater tenet alere spuriam, & per conse-
quens dorate. & ita tenet glo. in d. c. cum haberet. quam sequuntur
ibi Doctores, & ista est communis opinio secundum An-
ge. in tractatu testamētorum. in §. relinquunt filio spurio. vbi di-
cit ita fuisse iudicatum per iudices Marchionis Ferrariaz. pro
qua opinione consuluerunt Alexand. consilio 74. incipiente
circa primum in 3. volu. & Areti. in consi. 47. incipiente reuo-
catur in dubium & clarius per Alexand. in l. prima. ff. solu. ma-
trimonio. ex prædictis habetis claram intelligentiam d. c. cum
haberet.

Vixum fuit quomodo de iure ciuili sunt incapaces etiam
quoad alimenta, videamus an per statutum possint habilita-
ri at hunc effectum, vt patri succedere possint: † videtur quod
sic quia statuta possunt disponere circa facultatem bonorum:
quia bona sunt sub potestate statuentium: ideo debet valere
statutum, maxime si concernat successionem circa tempora-
lia. Vos tamen concludite contrarium, vt etiam concludunt
Bart. & Imo. & communiter Doctores in l. testamenti factio.
in versiculo quarto, an per statutum. ff. de testamento. vbi dicit
spurium non posse habilitari per statutum, vt succedat patri,
cum aliis legitimis, & refert istam quætionem, alias fuisse dis-
putatam, & tandem fuisse conclusum statutum non valere p-
tex. in l. i. ff. de natalibus restituendis. & in §. fina. quibus modis
naturales efficiuntur sui. vbi dicit, quod spurius nullum habet
participium illius legis. & ista est communis opinio, quam se-
cuti fuerunt Panor. & Felyn. iu. d. cap. in præsentia de probatio-
nibus. pro qua etiam consuluit Federicus de Senis in consilio
278. incipiente factum quæ opinio conuenit cum dispositio-
ne iuris diuini, vt legitur Genesis. 21. cap. dictum est Abrahæ,
Eiже ancillam & filium: quia non erit heres filius ancillæ cū
filio libere, quod idem attestatur Apostolus ad Galatas 4. quod
dictum etiam obseruatur iure canonico. cap. dicat aliquis. 22.
q. quarta. & in c. non omnis. 32. quæst. secunda. & refert Augu-
stinus in cap. quid est. 35. q. septima. quod ex lege Dei statutum
est, vt illi, qui ex incestuoso coitu nascentur nullo iure par-
tibus succedunt.

Si ergo iure diuino tales illegitimè nati excludantur a suc-
cessione parentum, ergo nec populus, nec princeps contra
istud aliquid statuere potuerunt: item quia isti spuri prohibe-
tur succedere propter turpitudinem patris, vnde ex quo actus
est reprobatus propter turpitudinem tale statutum valere nō
debet. c. quæ contra mores hominum sunt. 8. dist.

Præterea facit: quia dato, quod tale statutum municipale
non esset contra ius diuinum, sed tantum contradicat iuri po-
tius, requiritur tamen, quod sit rationabile † sicut dicimus
64 de consuetudine contraria iuri positivo: quia illi non derogat
nisi sit rationabilis, cap. si ex iura de consuetud. ergo etiam nec
statutum quod procedit ab eodem fonte facit vltius. quia ta-
le statutum, quod illegitimi succedant sicut legitimi est inho-
nestum, & nutrituum peccati patet, quia ipsi excluduntur ab
hereditate in prænam patris adulterantis, vel fornicantis, imo
etiam tales liberi a sacris ordinibus repelluntur. c. luscitantib.
15. q. 8. non autem hoc fit in prænam aliorum qui non pcc-
auerunt. c. nasci de adulterio. 56. distinct. apparet ergo, quod
tale statutum, nec est honestum, nec rationabile. quia viri ha-
bentes uxores steriles accipient concubinas, vt ex eis suscipiant
filios, & heredes.

Confirmatur: quia quod spurius succedere non possit ista
est pena a lege imposta ergo per statutum tolli non potest:
quia solus princeps potest facere, quod spurius succedat ergo
cum tantum sit referatum principi inferiori contrarium nō
potest disponere. l. rescripta. C. de precib. imperatori offerend.

præterea princeps hoc statuere non potest, nisi dicat non ob-
stante aliqua lege: sed populus non potest vti ista clausula, er-
go non valet statutum. & ita arguit Bald. in l. prim. in versiculo
ex prædictis. C. de iure aurorum annullorum. tanquam in-
ducens peccatum, & contemnens matrimonia, & propter
istam rationē Hostiensis in summa in titulo, qui filii sunt le-
gitimi. refert quod imperator non potest facere legem gene-
ralem legitimant spurious: quia dolus futurus renitti non po-
test. l. si vnu. §. illud. ff. de paci.

Sed Bald. in dicta l. prima supra allegata in versiculo dubi-
tatur nunquid statutum possit eum facere successibilem: ar-
guit ad vtranque partem, & tandem concludit, quod tale sta-
tutum non valet in natis ex damnato coitu: secus in aliis spu-
riis: quia sicut valet statutum iuris communis, quod spuriis suc-
cedant matri, ita valet statutum municipi, vt patri succedat,
sed opinio Baldi non est vera: quia in vtroque spurio semper
inducitur peccatum, & occasio delinquendi: sed Imola subtilius
considerans dicit, quod forte possit attentari, quod tale
statutum valeret in naturalibus tantum de iure ciuili, cum illo
iure bastardus sit capax bonorum partis Authentica licet.
C. de naturalibus liberis. & in corpore vnde sumpta est in Au-
thentico de triente, & semisse: ideo videbatur valere statutum,
quod naturales tantum succedant cum legitimis istam op-
inionem sequitur dominus Benedicti, in cap. Raynutius. folio
121. vbi dicit, quod licet naturales non possint ultra certam
portionem succedere ex testamento, vel ab intestato: tamen
fallit vbi statutum, vel consuetudo patriæ eos habilitaret, vt
qualiter, vel ultra vnicam succedant cum legitimis, qui alle-
gat Bald. hoc literaliter dicentem. in c. i. §. hoc autem notandum
est in ver. qnæro, quid de iure Longobardorum. in tit. de
his qui seu da. poslunt.

Ego autem puto opinionem Baldi non esse veram: quia in
recononico omnis coitus, excepto matrimoniali, est prohibi-
tus. capitul. nemo sibi blandiatur. trigesima secunda. quæstione
quarta. vnde de iure canonico statutum, quod habilitat natu-
ralem tantum ad succendum cum legitimis nō valet: quia
ut dixi præberet facultatem pecandi, & in materia peccati ius
canonicum præualet iuri ciuili, vt notat gloss. in regula pos-
sessor. de regulis iuris in 6. ergo tale statutum non valet quando
naturalis indifferenter fuit habilitatus: secus si statutum
dicat, quod non obstantibus legitimis naturales succedat: qd
isto casu non ita datur occasio tornicandi sicut in præcedenti:
ideo valeret, & ita concludit Imo. in dicta l. testamenti factio.
& Aluerotus in c. primo. qui feudum dare possunt. & Panor.
in c. per venerabilem. in 8. quæstione qui filii sunt legitimi. &
istud puto verius.

Apud legistas difficilior oritur dubitatio, an nepos natura-
lis, & legitimus natus ex naturali, vel spurius possit institui ab
auo? Breuiter facite duo membra, quod aut nepos ille descen-
dit ex naturali tantum, aut ex spuri. † primo casu subdistin-
guite, quod aut auus habet alios liberos naturales, & legitimi,
& tunc non plus potest relinquere nepoti, quam poterat
patri illius nepotis, sed stante legitima sobole, pater nō potest
relinquere naturali tantum nisi ad certum modum, ergo auus
hunc nepoti non plus relinquere poterit: si vero auus nullam
aliam iustum soboleni habeat, isto casu dicite, quod poterit i-
stituere istum nepotem naturalem, & legitimum descendente
ex naturali tatum etiam in tota hereditate, licet eius pa-
ter non potuisset institui in totum, ut habetur in lege fina. in
versiculo nulla legitima sobole subsistente. Cod. de naturali-
bus liberis. si. virgo agatur de nepote naturali, & legitimo des-
cendente ex spuri, & queratur an ille nepos succedere possit
ano distingue: quia aut vult succedere ab intestato, vel ex te-
stamento primo casu succedere non potest, & ita cocludunt
Cynus, & Odofredus in dicta lege fina. & Petrus de Anchate
in consilio tricentesimo octuagesimo nono. incipiente visis.
& Baldus in lege fina. Cod. de verborum significatione. vbi di-
cit quod illi spuri non dicuntur esse de domo, & idein dicit
esse in nepotibus natis ex talibus illegitimis ea ratione: quia
potest esse consequentia legitima ex illegitimo nascendi prin-
cipio, ut dicit text in dicta l. fina. de naturalibus liberis. & ista
videtur communis secundum Decium in consilio octuagesi-
mo quinto. incipiente, pro tenui facultate. & refert Benedi-
ctum Capram ita consuluisse in. in consilio centesimo trigesi-
mo sexto. incipiente, & si visis: quæ conclusio maxime proce-
dit secundum Baldum in dicta lege si quis incestu. & in dicto
capitulo in præsentia. in nepotibus natis ex spuri nato ex
damniato coitu: quia non poterunt succedere auro ab intestato. vt
est tex ad literam si subtiliter ponderetur in duob. locis in pre-
allegata. l. fi. in vers. sed interuentu sobolis naturalis nihil ius
legitimum subesse potest, & in alio versiculo: iura enim ab in-
testato i. cui successione memini eorum penitus acquirimus,
vbi decidit, & si quis habeat naturalis, & legitimum certe ex
quo naturalis nō potest patri ab intestato succedere, nec etiā
nepos

Tractatum Tomus XI.

187

nepos aeo licet sit naturalis, & legitimus, si ergo nepos descendens ex naturali tantum non possit succedere aeo ab intestato ergo multo fortius prohibetur nepos descendens ex spurio, & ratio est quia nepos non censetur legitimus successor per medium infecta radicis a qua procedit, t & quando vna persona prohibetur succedere etiam descendentes ex ea prohibiti intelliguntur per tex. in l. si via matre. C. de bonis maternis. & ita pro hac communi opinione consuluit Raphael Cumensis in consilio 117. incipiente in testamento quem refert, & sequitur Alex. in consilio. 174. incipiente, super eo. in v. volumine.

Ad secundum membrum distinctionis deueniamus, scilicet an auus possit relinquere, vel instituere nepotem naturalis, & legitimus natum ex spurio? Adhuc super hoc puncto distinguite, quod aut ille auus habet legitimam sobole, tunc non potest institui. dicta l. fina. quia si ibi Iustinianus facit distinctionem in filio naturali ergo multo magis fieri det in nepote descendente ex spurio cui auus non plus poterit relinquere, quam poterat spurio, & ista est communis opinio secundum Paulum de Castro. & Imo. in l. Gallus. in §. quod si is. ff. de liber. & posthum. uec obstat si dicatur, quod in nepote descendente ex spurio nullum vitium erat respectu aui. Vnde nepos ille censetur tanquam extraneus, sed auus non prohibetur relinquere extraneo etiam extante legitima sobole. l. extraneum. C. de hereditibus instituen. & in §. fina. Institu. eodem titulo. ergo videbatur, quod auus possit relinquere huic nepoti tanquam extraneo. vos autem non recedatis a priori opinione, quia non potest dici nepos, qui habet legitimum stipitem alia legitima sobole existente, maxime si talis descederet ex accusabili coitu, quia tunc in sui odium dicitur extraneus, vnde succedit regula iuris, quod illud quod in odium aliquius fuit inductum, non debet in eius fauorem converti. l. si quis solidum. ff. de hereditibus instituendis. & sic auus tali ne potinil posset relinquere, nisi pro alimentis, prout poterat spurio de aequitate canonica, iuxta tamen declarationem superius factam.

Si uero auus nullam habeat legitimam sobolem, & adhuc subdistinguite quod aut illum nepotem instituit contemplatione spuri: quia sacerdos dicit ex quo non possum instituere spuriu meum instituo filium suum, ad fines, ut spurius potest habere administrationem, & viuum fructum bonorum: certe talis institutio non valabit: t quia cum pater non possit relinquere spurio per directum prohibetur per obliquum, & sic per medianam personam: quia videretur esse factum in fraudem legis, ratio est, quia spurius videtur institutus a patre. l. additio. ff. de acquiren. hære. vbi dicit tex. quod institutus contemplatione alicuius acquirit illi totam hereditatem, & non instituto cui concordat tex. in l. profectitia. circa principium. ff. de iure dotium. t vbi dos non solum dicitur esse profectitia, quæ processit a patre verum etiam illa dicitur profectitia, quæ data est ab extraneo contemplatione patris, & idem videtur facere tex. in l. sed si plures. §. in arrogato. ff. de vulgaris. per quem tex. decidunt Are. & Alexan. quod donatum filio ab amico patris habetur, ac si esset donatum patri: ideo sibi acquiritur, & non illi cui donatum fuit quibus concordat, disposita in verbo substantia legis cum oportet. C. de bonis, quæ liber. quæ expresse dicit, quod donatum filio contemplatione patris iudicatur profectum. Ergo sic dicendum est in hoc casu, ut non valeat institutio nepotis facta ab aeo contemplatione spuri. Et si unus vestrum dicat quod predicta conclusio procedit quando constaret nepotem esse institutum contemplatione sui patris. Sed quid si auus nepotem simpliciter instituat, an in dubio videatur institutus patris contemplatione? ad hoc vt institutio sit nulla concludite quod institutio nepotis non presumitur esse facta in fraudem ad hoc, vt bona deueniant ad spuriu, vt est. casus in argumentum in l. nec adiecit. ff. pro socio. vbi donatum socio simpliciter in dubio non presumitur esse donatum contemplatione alterius socii: sed acquiritur illi cui donatum fuit, & sic auus instituendo simpliciter nepotem ex spurio in dubio non videtur instituisse patris contemplatione argumento legis merito. ff. pro socio. vbi dicitur, qd in dubio t quis presumitur vti iure suo potius, quam fraudem & consilium furti initio, & sic omnia acquiruntur nepoti legitimo descendenti ex spurio, tam quoad viuum fructum, quam quo ad proprietatem, & nihil acquiretur spurio patri suo.

Modo transcamus ad ultimum membrum distinctionis, scilicet, quando auus simpliciter instituit nepotem ex spurio, vel expresse est protestatus, quod non vult nec intelligit quod acquiratur spurio? Super hoc puncto quidam fuerunt in ista opinione dicentes, quod auus nullo modo poterat instituere talis nepotem, & eam sicuti fuerunt Cy. & Odofr. in d.l. fi. qui indistincte tenet auum non posse relinquere nepoti ex spurio siue auus habeat alios legitimos liberos siue non, & eos sequi-

tur Bald. in d.l. Gall. in §. quidam recte dicens qd non valerat talis institutio: quia si valeret acquiretur patri suo spurio quod est prohibitum de iure tam directe quam indirecte: ratio est: quia auus instituendo nepotem presumitur moueri affectu, & ratione turpi, & eadē turpitudine, qua principaliter mouetur ad filium spuriu ita & secundario mouetur ad nepotem: & istud non videtur esse prohibitum, nisi propter turpitudem instituentis, vt refrenetur vitium paternum. vt dicit text. in d.l. fi. nam affectio, quam habet auus erga nepotem videtur dependere ex affectione sui filij spuriu argumento. l. dedit dotem. ff. de collatione dotis. Hæc opinio probatur alia ratione: quia licet nepos natus ex spurio sit aturalis, & legitimus: tamen procedit ex radice infecta, & damnata & sic non potest dici nepos: cum non habeat stipitem de iure ciui. i. quia persona media est prohibita: quando vna persona est prohibita, omnes descendentes ex ea prohibita videntur eo, quia cum spuriu nato maxime ex damnato coitu nulla est cognatio. l. si spurius. ff. vnde cognati. Hoc tamen accipiendum est secundum distinctionem & determinationem iuteconsulti Vlpiani in d.l. si spurius.

Scilicet ut inter patrem & filium spuriu nulla sit cognatio, vt dicit ibi text. Ratio potest esse quia spurius nullum patrem habere intelligendus est. Aliud in matre. l. hac parte. vnde cogn. Et istam opinionem tenet Fulgo. in consil. 24. vbi dicit, qd talis nepos non potest institui ab aeo ea ratione: quia aui non minus solent amare nepotes quam filios: ergo in odiu sceleris non debet permitti aeo posse instituere nepotem, & pro confirmatione predicatorum facit singulare dictum Petri de Ancha. in consil. 392. dicentis quod immunitas cœcessit nobilibus non comprehendit nepotes natos ex radice infecta: ergo videtur dicendum quod nepos tatus ex spuriu non possit institui ab aeo.

Contrariam opinionem de iure credo veriorem, qd immo auus potest instituere nepotem naturalem, & legitimus descendenter ex spuriu: & istam partem imprimis tenuit Bart. in d.l. Gal. in §. quid si is, quem ibi sequuntur Moder. & idem Bart. in suo quodam consilio incipiente, Odosius habens filium. vbi residet per plura iura, & rationes, quod auus potest instituere tales nepotem & ibi dicit, quod ita fuit iudicatum pro 70 opinione sua, t & istam opinionem sequitur Panor. in d.c. cu haberet: vbi concludit quod licet pater non possit instituere spuriu non tamen prohibetur ab aeo nec ab alijs ceteris cognatis patris, quia quoad alios cognatos non dicitur spurius, & hoc uidetur tenere glo. in d. §. fina. in verbo participium quib. mod. natu. effic. sui. subiiciens, qd hoc iure non probatur, qd spurius illis cognatis prohibeatur succedere: ideo non prohibentur succedere fratri sui legitimo, & naturali etiam ex dispositione patris, vt in præallegata. l. si is, qui ex bouis. & istam opinionem tenet Bald. qui videbatur sibi contrarius in cont. 146. vbi dicit, quod licet nepos sit natus ex radice infecta tamen si non habet aliam maculam, erit habilis ad honores, & successiones & in eo concurrent omnia quæ concurrent in legitimo & naturali, & ista est communis opinio pro qua consuluit Alex. de Imo. in consil. 74. incipiente circa primum dum, in tertio volumi.

Et quod aui possit instituere nepotem ex spuriu, hoc probatur tribus rationibus. Prima; quia uitium, seu defectus patris non præjudicat filio nisi in his, quæ ex persona patris descendunt in filium & non in his, quæ aliunde proueniunt per personam patris, sed in casu isto nepos non venit ad hereditatem aui per medianam personam sui, sed ex se ipso admitti: ur. 2. ratio facit ad simili quasi auus haberet filium deportatum non posset eam instituere ex quo est incapax de iure ciuili. l. i. ff. de hered. insti. & tamen non prohibetur iustiuere nepotem descendenter ex filio deportato. l. i. §. penal. ff. de bono. pos. contra tabu. & ideo quanvis non possit instituere spuriu non tamen prohibetur instituere nepotem. 3. ratio facit secundum Barto. quia licet auus non possit instituere filium hereti cum non tamen prohibetur instituere nepotem christianum ex heretico descendenter. l. cognouimus, & in Authen. idem de Nestorianis. Cod. de heretic. Sic dicendum est in casu nostro vt auus possit nepotem ex spuriu descendenter instituere quia vitium patris non debet nocere nepoti ex quo in eo non reperitur tale vitium & ideo nihil acquiretur patri spuriu sed omnia acquiretur nepoti etiam quoad viuum fructum. & sic habetis resolutam communem opinionem quæ procedit secundum distinctiones supra factas, quam etiam ante Barto fuerat secutus Federicus de Senis in questione sexagesima secunda. incipiente videntur mihi. In donatione tamen dicunt Speculator, & Ioan. Andreæ in titulo de successio. ab intestato. §. primo. versiculo sed nunquid donationem. quod quis non potest donare nepoti ex spuriu quia facere præsumitur propter afflictionem quam habet ad filium. lege si forte de castre. pcc. ideo presumitur fraus l. qui testamentum. ff.

Tr. & Tom. XI.

Aa 3 de

Bermon.Chouer. De publ. concub.

de probatio.nisi pater donans afferat cum iuramento, quod hāc donationem facit contemplatione nepotis tātum & nō filii spuriū ista enim expressio iurata tollit illam iuris pr̄sumptionem arg.l.item Mela.§. 1.ad l.Aquil. quo casu talis donatio nepotis facta occasione spuriū censeri non debet & ita pr̄sumptio fraudis cessare debet.

Ista conclusio indubitanter procedit quando nepos descēderet ex spurio qui non erat natus ex damnato, vel accusabili coitu, quo calu valeret pr̄dicta institutio: quia solum prohibitio legis fit de patre ad filium spuriū ergo nō debet extendi ad nepotem qui nullomodo peccauit: Secus est autem si nepos descendenter ex filio incœstufo, quia tunc ab alio īstitui non posset: & istam restrictionem ponit Bald. in d. lege si quis incœsti quem refert, & sequitur Alexan.de Imo. in d.L Gal.in §.quid li is, qui. in versi.secundo limita.& dicit hoc singularē dictum non fuisse ab alio tactū, pr̄terquam a Baldo. addite Bal.vltra Alex.hoc dicentem,in ca. in pr̄sentia. de probationib.ego autē nouissimo loco addo vobis dominum. Be nedicti hoc tenentem,in c.Raynutius.fo. 124.in vers.poteſt. n. pater. qui nihil allegando velociter pertransit. vnde dicatis q̄ ratio illius restrictionis esse potest: quia nepos non potest censi legimus successor propter infectam radicem a qua procedit † quia cum talibus spuriis contrahitur cognatio, & ista videtur esse magis communis opinio quanuis Iason indi.§. quid si is, per quatuor vrgentia fundamenta insudauerit tene re contrarium: sed non recedatis a pr̄cedenti opinione quæ authoritate tantorum virorum est fulcita . Non tamen tam attendendum est quis dixerit: sed quid recte dictum sit: vt recte animaduertit Accursius, ad l.sed licet. in gl. si.per illū tex. ff.de officio pr̄sidis.

Oritur dubitatio , sacerdos habet spuriū , & ex eo habet 72 nepotem natum ex legitimo matrimonio † an possit illum nepotem instituere.breuiter Alex. in d.§. quid si is. dicit quod vno modo tantum presbyter poterit relinquere hæreditatem nepoti ex spurio, scilicet per adoptionem, vt quia erat in potestate sui patris, & auus presbyter adoptauit quod facere potuit, vel etiam per arrogationem, vt quia nepos erat sui iuris, & ab aūo presbytero fuit arrogatus ī filium coram principe, & post adoptionem vel arrogationem nepos aūo suo presbytero succedere poterit: sed ante Alex.fuit decisio Ange.in l.g vxores,ff.de adoptionibus. qui dicit istam doctrinam esse peregrinam,nec obstat si dicatur, quod presbyter non potest cōtrahere matrimonium:ergo non poterit adoptare † respondeo secundum Ale. quod presbyter impeditur adoptare ex accidenti scilicet ex sola presbyteratione non autem sibi cōtingit vitio naturali merito non prohibetur adoptare, & caue te vobis, quia licet nepos iste possit adoptari: tamen naturalitā tum, vel spurius per eorum patrem naturalem adoptari non possunt, vt habetis textum recitantem antiquas opiniones, in l.legem Anastasi. C.de naturalib.lib.circa finem.

Sed videtur quod ista decisio Alexandri quam sequitur Iason non sit bona: quia si hoc esset verum, quod presbyter posset adoptare nepotem ex spurio certe vna via concederetur per indirectum quod alia via prohibetur per directum, & idē Alexan. esset sibi ipsi contrarius in eo quod dicit in limitatione, dum limitando concludebat, quod nepos ex filio incœstufo descendens non potest iustiti ab aūo : sed natus ex sacerdote dicitur natus ex incœstu glo. singularis. in l. secunda. C.de Episcopis, & cleri. cui auus nihil relinquere poterit, nec per obliquum, scilicet per adoptionem , vel arrogationem, quæ videtur non posse fieri per sacerdotem qui si procrearet liberos illos non habaret in potestate, & sic videtur, quod decisio Alex.non sit vera.intelligite tamen gl.sup. allega. prout declarauit in pr̄ecedentibus lecturis.

Aliquis ex vobis posset obiicere nonne spado, qui ex uitio accidenti generare non potest, & tamen potest adoptare , vt habetur.Instituta de adoptionibus . ergo idem videtur dicendum in sacerdote qui solum impeditur propter impedimentum accidentale, sed respondet quod alia ratio militat ī spadone quam in presbytero: quia spado de iure ciuili posset cōtrahere matrimonium , & habere filios in potestate quod aliud est in clero in sacris constituto qui matrimoniu īherere non potest, nec filios in sacerdotio genitos habere in potestate , ergo adoptare non potest , & ita in terminis concludunt Guliel.de Cugno.& Albericus de Rosa.in pr̄allega. l. & qui vxorem occulariter.ergo videtis opinionem Alex. & Iaf.in d. § quid si is qui. non esse verā: ego autem in vno casu saluo opinionem illorum, scilicet quando sacerdos faceret adoptionem , vel arrogationem ex dispensatione sedis Apostolicæ, quæ dispensare posset cum clero constituto in sacris, vt matrimonium cōtrahat, prout dispensauit cū rege Aragonū prius monacho: quia presbyter impeditur ex dispositione iuris positui idque principum constitutionibus constitutum esse comperiet studiosus lector, & in nouellis Iustiniani sub titulo

de sanctissimis Episcopis colla.9.quibus locis enumerata cōperies clericorum genera, quibus matrimonia inire prohibi tum sit.Hoc concilio Niceno decretum est , ut apertissime in decreto Gratiani declaratur.decimanona distinc̄io.Orientalis tamen ecclesiæ sacerdotes a matrimonijs non prohiben tur: sed eis, legitime tamen vtuntur , nam cum Nicena synodus clericos ob eorumabusus a nuptijs abstinere iuberet, Panutius ab orientali ecclesia missus procurator huic rei intercessit, & quod vulgo dicunt, se opposuit, puod factum, ut in nubendi possessione adhuc sint. sed Papa potest dispensare su per dispositione iuris positivi, & ratio est quia est supra iusposituum, super iure autem diuino dispensare nou potest. capitulo pr̄positum. & ibi notatur extra de concessione p̄ebē dæ. & ita concludit Ioannes Andreę in regula semel Deo. de regulis iuris.in sexto.& in capitulo ad monasterium. de statu monachorum. & sic habetis clare expeditum istum articulū, an & quando auus possit relinquere, vel instituere nepotem ex spurio descendente, videte viginti cauelas, quas ponit Fir minus in §. pater volens instituere in quibus pater potest relinquere suo spuriū duodecim ponit Cœpola, in trigesimaseptima cauela tres ponit Ludoui.de Ro.in consilio quarante simotertio.& plures alias Barbatias in additio.ad Alexand.in l.pater.Codi.de hærcd.institu. quas diligens scholaris poterit inuestigare.

Restat vt videamus , an spuriū sint capaces bonorum matri distinguite quod aut nati sunt ex tali coitu, q̄ a lege ciuili criminaliter non potest accusari ponite exemplum, vt si scholaris solitus cognoverit mulierem, etiam solutam, quæ tamen non erat sibi concubina in domo retenta , quia filius qui ex istis nascetur quanuis dicatur spurius tamen non dicitur natus ex dānato vel accusabili coitu, vel clarius ponite exemplū secundum Barto. in l.vxor. ff.de adulteriis.in eo qui tenet duas concubinas solutas, tamen quia filii qui nascuntur, ex eis nō dicuntur simpliciter naturales sed dicuntur spuriū nati:tamen ex non dānato, seu accusabili coitu, † & tūc istu calu clarū est, qnod iste spurius potest succedere matri, tam ex testamento, quam ab intestato.lege prima. §. sed & vulgo quæsiti. ff. ad Tertylianum. & in §. nouissime. Institut. ad Orphician. tales enim spuriū:& vulgo concepti quoad matrem dicuntur legiti mi, & illis tenetnr relinquere legitimam aliter tanquam ex hæreditati possent querelare eius testamentum. l.si suspecta. §.primo. ff. de inofficio testamento, quia ipsa tenetur alere filium vulgo quæsatum sicut naturalem , & legitimū). l.si qs a liberis. §.primo. ff. de liberis agnoscendis, quia etiam potest suscipere tutelam filii naturalis tantum sicut potest pro naturalibus, & legitimis. l.fina.Cod. quando mulier tutoris officio fungi possit & ista decilio singulariter ampliatur, vt illi spuriū succedant matri etiam tantibus alijs naturalibus, & legitimis, quia hoc non reperitur prohibitum . Ratio est quia illi spuriū ex parte matris dicuntur habere coniunctionem , & cognitionem, seu proximitatem. l.si spurius. in verbo nomine proximitatis. ff. vnde cognati. Vbi dicit l.reconsultus Vlpianus si spurius intestatus deceperit iure consanguinitatis, aut agnationis hæreditas eius ad nullum pertinet, quia cōsanguinitatis itemque agnationis iura a patre oriuntur . Proximitatis. vero nomine mater eius, aut frater eadem matre natus bōrum possessionem eius ex dicto petere potest.Ponderemus dictiōnem proximitas . Cum igitur mater filio spuxio proxima sit eo nomine illi succedet, per d.l.spurius.

Quod vero inter matrem, & spurius filios sit cognatio, hoc eleganter a Caio iureconsulto in hēc verba responsum est.l. hac parte. ff. vnde cognati.hac inquit, parte Proconsu. natura li æquitate motus omnibus cognatis permittit bonorum possessionē, quos sanguinis ratio vocat ad hæreditatem: licet iure ciuili defiant, itaque etiam vulgo quæsiti filij matris, & mater taliū liberorum idem & ipsi fratres inter se ex hac parte bonorum possessionum petere possunt: quia sunt sibi inuicem cognati.Vides matrem filio, & vice versa succedere. Verum est ergo quod dicimus filium spuriū matri succedere non prohiberi.Exstat & in eandem sententiam elegans Vlpiani responsum.in l.prima. §. sed & vulgo. ff.ad senatusconsultum Tertylianum, sed &, inquit, vulgo quæsiti admittuntur ad matris legitimam hæreditatem .

Hoc autem vīque adeo verum est, ut spurius autiam ex matre excludat Gulielmus Castador. in decis.luis sub titulo de successione ab intestato decis. vñica per totum . Ratio huius rei esse potest: quia in successione prima causa liberorum est in Authenti. de hæredibus ab intestato venien.columna nona. constitut. prima. Licet tamen spuriū ad successionem matris admittuntur , patri tamen hæredes esse eos lex prohibuit, Authen.licet.C. de naturalibus liber.cum similibus infinitis, quæ per te repere poteris: sed quæ est ratio differentia, cur spurius patri succedere prohibetur matri vero non itē. & hanc esse verissimum est: quia pātē nullum habere intelligitur.

telliguntur. §. vulgo quæsitos. Institu. de successio. cognato. saltem qui certus sit. Pater si quidem est quem nuptiæ demorant. I. qui semper. ff. de in ius vocando. I. filium cum defini-
mus. ff. de his, qui sunt sui alieni iuris. Mater vero certa semper
est. remanet ergo firma decisio nostra, qua dicebamus filium
spurium matri succedere posse tam ex testamento, quam ab
intestato.

Limitatur predicta conclusio, ut non procedat quādo ma-
ter istorum spuriorum esset illustris, quo casu succederent cū
aliis liberis naturalibus, & legitimis, vt eit casus, in I. si qua il-
lustris. C. ad Orphicia. licet Alber. de Rosat. ibi dicit, quod ille
tex. hoc non probat, quia non loquitur in spuriis: sed in natu-
ralibus tantum, ut patet in versiculo finalem. concubina li-
beræ conditionis, quia hæc est communis opinio, q̄ spuriū seu
vulgo concepti non succedunt matri illustri cum aliis legiti-
mis: & sic tex. in d. l. si qua illustris. allegatur ad hoc t̄ q̄ in mu-
lieribus requiritur maior castitas, quam in aliis, quia habere
spurium in successorem est magis ignominiosum personæ
constitutæ in dignitate, quam alteri.

Si vero spurius sit natus ex tali coitu damnato criminaliter
de iure ciuili ponite exemplum in eo quæ est natus ex coitus
adulterino, quia talis coitus potest accusari ad poenam crimi-
nalem, quæ imponitur pro adulterio, vt declarat Angel. in §.
nouissime. Institu. ad Orphicia. & isto casu non admittetur
ad matris successionem ex testamento, uel ab intestato, vt no-
tatur, per illum tex. secundum Angelum, in §. fina. in Authē.
quibus mod. naturales efficiantur sui. colla. septima. & in dic.
Authen. licet naturalibus liberis. item ponite clarissimum exem-
plum in filiis nepharijs vel incestuosis, quia talis coitus est
damnabilis, & punibilis, ideo matri succedere non possunt e-
go addicte vobis tres glossas magistralis. Prima est in dicta I.
si qua illustris in glossa fina. Secunda est in dicta Authenti. ex
complexu. Tertia est in dicto §. nouissime. quibus videtur cō-
cordare text. in dicto §. fina. supra allegato, vel etiam ponite
exemplum in filio sacerdotis: qui secundum aliquos dicitur
incestuosis: ideo matri succedere non potest quanvis plerique
dicant istum coitum non posse accusari criminaliter ad
poenam sicut sit pro adulterio, & vero incestu cuius contra-
rium tenet glossa in die. c. per venerabilem. in verbo adulteri-
nis, & ibi Panorm. quæ dicit quod filii sacerdotum dicuntur
adulterini, vnde matri non succedunt, quod dictum ampliat.
Panormita. in nato ex quounque alio clero constituto in
factis, vt notat glo. in l. 2. C. de Episc. & cler. in verbo filii, quæ
dicit quod filii nati in sacerdotio dicuntur incestuosi, &
adulterini licet nati sint ex unica concubina clerici ea ratione
secundum eum: quia in clericis concubinatus etiam simplex
est damnatus toto titulo extra de cohabitatione clericorum,
& mulierum. t̄ Et idem dicatis in muliere, quæ cum pro-
prio seruo fornicata: quia liberi qui nascuntur ex eis dicuntur
spuriū, & omnino excluduntur ab hereditate materna lege ve-
nica. C. de mulieribus, quæ seruis proprijs se immiscuerunt. ve-
bi vide Docto. similiter ponite exemplum in liberis natis in
gradu prohibito: quia dicuntur spuriū. Ideo nec patri, nec ma-
tri succedunt. vt notat Philip. Franc. in c. si pater. de testa. in
lab. intest. tamen. vt supradixi consequuntur alimenta.

Econuerso notare, quod ea ratione, qua spurius non suc-
cedit patri vel matri. Sic etiā pater, vel mater prohibetur suc-
cedere illi. vt concludit Bald. in dicta Authentica: licet. quia
inter eos nulla iura agnationis, vel cognationis reperiuntur.
vñ nota. in I. hac parte. & in I. si spurius. ff. vnde cognati: ideo
resolutius concludite, t̄ quod in casibus, in quib⁹ spuriū nō
possunt admitti ad bona parentum multo fortius debet pro-
hiberi parentes ne ad bona talium spuriorum admittantur
cum sint indigniores, quia tota incapacitas, & macula desce-
dit ab ipsis & non a spuriis: vnde a successione illorum repe-
lantur, vt notabiliter concludit Bart. in d. l. fina. ff. de his, quib⁹
vt indign. & clarissim per Baldum in I. certum. C. vnde cognat.
vbi dicit quod si spurius habeat aliuna spuriū. Et filius mo-
ritat ab intestato. non admittetur pater, sed fiscus: quia ut di-
cit iura agnationis, & cognationis inter eos cessant, reporta-
tis, quod ea ratione, qua mater excludit a successione sui filii
spuriū nati ex coitu damnato de iure ciuili, propter quem nul-
lum est ius agnationis; vel cognationis iter eos: ideo alter alte-
ri non succedit per illas tres glossas supra allegatas, sic etiam
liberi istius matris siue sint legitimi, siue illegitimi, ac alii sibi
coniuncti per lineam maternam, excluduntur a successione
istius spuriū tam ex testamento, quam ab intestato. Ratio est,
quia omnes procedunt ex radice infecta, & quando una per-
sona est prohibita, omnes descendentes ab illa prohibita vi-
dentur, & sic iste sic illegitime natus non succedit matri, nec
mater ei, nec cum fratribus ius cognationis contrahitur, quia
deficit extremum habile ad hoc faciendum, vt in dicto §. fin.
quib⁹ mod. natural. effic. sui. quod secus est in spuriis natis ex
coitu non damnato, ac non accusabili a lege ciuili, quia in il-

lis viget ius cognitionis. vnde inter se succedunt dicta I. spu-
rius. & in dicta lege hac parte. ff. vnde cognati. qui tex. hoc cla-
re probant.

Circa successionem istorum collateralium nolite obmit-
tere vnam singularem doctrinam, quam tradit Angelus in
præallegato §. fina. quod quando spuriū sunt ex eodem patre,
& ex diuersis matribus, t̄ & tunc alter alteri non potest suc-
dere, quia vt dixi deficit extremum habile per quod contrahi-
tur ius cognitionis, quia sibi inuicem non agnoscentur. §. fi-
lium vero. quibus mod. natur. effi. sui. Secus si essent ex eadem
matre, quia isto casu agnoscuntur, ideo ab intestato vnuus suc-
cederet alteri. d. l. hac parte. & notetis perpetuo quod si spuri-
us moriatur relictis duobus fratribus vnum habet spuriū sibi
coniunctum ex latere matris, & alium habet fratrem natu-
alem, & legitimū sibi coniunctum ex cadere matre & dis-
abitetur, quis istorum duorum fratum admittatur ad suc-
cessionem fratri spuriū premortui, Ange. in predicto. §. conclu-
dit quod frater naturalis, & legitimus excludet alium fratrem
spuriū, ratio est: quia quando tractatur de fraterna succes-
sione frater ille præfertur, qui pluribus nexibus reperitur con-
iunctus. Sed in spuriū reperitur tantum ius nature, & nō ciui-
le sicut in frater naturali, & legitimo.

Sed aduertite, si placet, quoniam videtur, quod decisiones
supra adducet concernentes successionem istorum illegitimo-
rum sint superflue, & nihil nobis seruant cum hodie ex ge-
nerali consuetudine regni Franciæ tales illegitime nati non
succedunt parentibus, nec parentes illis quomodo fuerit na-
ti extra foedus matrimonij, & istam consuetudinem ponit in
specie ille summus practicus Masuerius in §. item naturales,
in titu. de successionibus, testamentis, & vltimis voluntatibus.
& in §. item & si defunctus in titulo de probationibus, que in
sequitur Benedicti in dicto cap. Raynutius, in materia suc-
cessionis ab intestato. vbi dicunt, quod ista consuetudo videtur
honesta: quia cum iure diuino concordat, in quo dicitur ei-
ce ancillam & filium eius non enim erit haeres filius ancilla:
cum filio liberæ: ut legitur Genesis vigesimo primo capitulo,
& in capitulo non omnis. trigesima secunda questione secun-
da, & in capi. dicit aliquis. trigesima questione quarta. & sic
attenta consuetudine naturales, vel spuriū patri, vel matri iu-
re successionis in nihilo succedere possunt, debent tamen cō-
sequi alimenta iuxta dispositionem dicti capituli cum habe-
ret, supra de eo, qui duxerit. in cuius consuetudo non videtur
derogare.

Ex ista decisione infertur, t̄ primo, quod dispositio, d. lege. sā
qua illustris qua cauetur, quod spuriū, licet non sit natus ex
damnato coitu, non succedit matri illustri, quod secus est in
naturali tantum qui succedere potest matri etiam illustri cū
aliis liberis naturalibus, & legitimis non videretur hodie habe-
re locum in regno Franciæ, obstante dicta consuetudine, nec
etiam haberet locum dispositio dictæ Authentice licet. qua
declarat in quibus possunt naturales succedere patri ex testa-
mento, vel ab intestato: secundo infertur, quod ex quo baltar
di non succedunt parentibus, sic etiam econuerio parentes,
obstante dicta consuetudine talibus liberis illegitimis succede-
re non possunt, cum magis culpabiles reperiantur: t̄ tertio in-
fertur, quod isti naturales, vel spuriū in regno Franciæ libere
poterunt disponere de bonis suis tam inter viuos, quam in vi-
tima voluntate, quod si non faceret, & morirentur ex quo in
parentibus nulla est agnatix, omnibus exclusis, succederet
fiscus, vel alius dominus particularis illius terræ in qua nati
sunt & moriam fecerunt, & moriantur in illa. Ratio consue-
tudinis potest esse, ut concubinarij refrenetur, & a libidinosis
atque retrahantur apud enim principes Christianos semper
collenda fuit pudicitia. vt dicit Iustianus in dicta I. si qua
illustris.

Predicta consuetudo procedit, nisi tales illegitime nati es-
sent legitimati: quia runc succedere sicut legitimis, & si legit-
imentur ad supplicationem patris pro successione obtinenda
debet pater facere compositionem cum rege de certa parte
bonorum suorum, & debet acquistum reportare a camera
computorum, alias, mortuo parte, talis legitimatio non for-
tiretur effectum: vnde fiscus succederet, ac si bastardus nun-
quam fuisset legitimatus: quia spuriū ab intestato non habet
alium heredem, quam fiscum, & ista videretur esse turior cau-
tela, quam seruare debent sacerdotes, qui suos spurios insti-
tuere volunt, quam etiam refert, & requiritur dominus Ben-
dicti in loco supra allegato.

Videamus vñterius, an spuriū possint admitti ad hono-
res, dignitates: & an officia publica exercere possint? Bre-
uiter (vt paucis me expediam) t̄ concludite. quod sicut
sunt in habiles ad successiones: ita etiam ad honores, &
coetera officia concernientia utilitatem publicam: vñ-
de videtur quod ad doctoratus gradum assumi non
possunt secundum Cardinalem Alexandrinum in

Bermon. Chouer. De pub. concub.

proclamatio decretalium, & Doctor. in Clemen. 2. de magis. pro quibus addito tex. in l. honor. §. de honorib. ff. de mnne. & honorib. in verbo conditio natalium. vbi tex. dicit, q̄ in adipiscē dis honorib. & dignitatib. qualitas personæ & conditio natalium consideranda est: & ista videtur in punto iuris verior opinio, licet quidam, in c. perpendimus. de sent. excom. dicat contrarium, quia nō est honor, qui competit alicui ratione publici officii, sed solum competit spurio ratione priuati officij, t̄ & ideo sicut potest facere testamētum & facere testimonium, ita etiam potest doctorari, q̄ obseruaretur maxi. quando spurius per sedem Apostolicam esset dispensatus. Id quod obseruatum fuit in plerisque doctis viris.

Nec similiter potest spurius exercere tabellionatus officiū quia tales dicuntur infames saltim infamia facti secundum Azone in summa. in titu. ex quib. cau. infamia irrogatur. & Host. in titu. de filijs presbyterorum, quos sequitur Bald. in l. 1. C. de iure aureorum annullorum. & in l. 4. & ibi Alex. ff. de libe. & posth. & infames sicut prohibētur exercere officium tabellionatus quod officium in se videtur habere dignitatē fīm Bar. in l. eadem. ff. ad l. Iul. repetundarum, per text. in l. 2. de dignita. lib. 1. 2. C. ita nec notarius, qui est ad tribunal iudicis: ego autem puto opinionem contrariam esse veriorem: quia tabellionatus officium proprie non est dignitas, sed onus, & est vile officium, vnde propter vilitatem officij appellantur serui publici, vt est tex. notabilis, in l. nō enim. in verbo seruo publico ff. de adop. non q̄ ipsi sunt serui, sed quia in d. officio seruire tenentur: nec infamis prohibetur esse tabellio: quia, vt dixi est onus, vt est gl. in l. si. qui militare non pos. li. 1. 2. C. ideo instrumenta a talibus confecta de iure erunt valida. & itam opinionem sequitur Lopus in c. per vestras de donatio. inter vir. & vxo. quæ limitatur secundum cum, vt nō procedat in notariis, qui sunt ad latus principum, quia tales dicuntur habere dignitatem. l. 1. C. de mand. princi. vel in illis, qui sunt ad latus Papæ, vel Episcoporum, vel prælatorum aut aliarū illustrium personarum t̄ concludite ergo, q̄ obstante infamia spurius in curia talium non poterit esse tabellio, vel procurator nisi ad hoc legitimatus fuerit.

Ex quibus inferri potest, q̄ spurij non possunt esse legimi testes saltem in casu. in quo debent esse omni exceptione maiores, vt in c. finali. ext. de iureiur. & notāt. legist. in l. admōnendi. ff. cod. & ideo si quis haberet spurium natum ex reprobato coitu in testem tantum non deferetur. c. iuramentū in supplementum probationis, quia in criminalibus probōnes debent esse clariores, & testes debent esse omni exceptio ne maiores, l. fina. C. de proba. & in c. sciant cuncti. 2. 7. certe si duo essent testes quorum unus esset spurius, non facerent plenam probationem ratio est, t̄ quia tales spurij continent appellatione turpium personarum. Vnde succedit regula, quæ traditur in l. fratres. C. de inoffi. test. quæ dicit, q̄ licet frater nō possit quærelare testamentum fratris. nisi quando esset turpis persona instituta tamē si frater instituat spurium ex reprobato coitu natum eius frater per quærelam poterit reperire testamentum. & ita resident, scribentes in d. fratres. si tamē frater institueret fratrem suum spurium valeret institutio: q̄a nō prohibetur spurius succedere fratri legitimo secundum Doc. per illum tex. in l. si is, qui ex bonis. ff. de vulg. & pupi. Idem dicamus de fratre institente concubinam, quia ex quo ipsa est turpis persona, alter frater poterit quærelare testamētum. & ista est decisio notabilis pro qua consuluit Ang. in consi. 171, quod est verum, nisi talis meretrice esset soror testatoris, quo casu p̄terit hæres institui excluso fratre secundum Ang. quæ sequitur Hyp. de Marsi. in l. vnica de rap. virg. nu. 199.

Ratio predicatorum esse potest, quia tales illegitimi prorsus omni beneficio iuris excluduntur. Authentica licet. C. de natur. liber. & nulla clementia illis imparitur. nec etiam illa quæ conceditur naturalibus. §. si. in Auth. quib. mod. nat. effi. leg. ideo si aliquis improperet illegitime natus, q̄ ipse est spurius propter hoc non tenetur aetione iniuriarum quia inter est reipublicę, ut infamia illius manifestetur propter honores publicos & successiones. t̄ Sed ego puto istam decisionem absolute non esse veram, ex quo talis defectus prouenit sine culpa spurii, in c. nasci de adulterio. & ibi Card. Alexadrinus. lvj. dist. secundum Hostiensem in summa titulo de iniuriis & Azo. in titu. de infamibus. quos sequitur Nico. Boerij in consi. 1. incipiente si quis animo iniuriandi. nolite tamen recedere a priori sententia propter interesse publicum, ne spurii admittantur ad dignitates, quarum ipsi sunt incapaces. & ista videtur, verior secundum Alex. in l. 3. ff. de liber. & posth. quæ procedit secundum Oldradum in quocunque alio casu, cuius manifestatio respicit interesse publicum quia si improperet veritatem non tenebitur aetione iniuriarum, vt ipse refert, in consi. 53. inci. solet dubitari. nec obmittatis iuxta prædicta, q̄ t̄ p̄ iniuria facta spurio actio non quæritur patri naturali, maxime quando esset spurius natus ex reprobato coitu. Ratio est:

secundum Imo. quia constitutio iuris ciuilis est ex orbitans a regulis iuris communis quibus cauatur, quod ex facto alteri aetio alteri regulariter non queritur. l. stipulatio. §. alteri. si. de verborum obligatio. l. 1. C. per quas perso. nob. acquiri. quod secus est in filio naturali tantum, cui si facta fuerit iniuria aetio queritur patri licet non sit in potestate. hoc videtur probare text. in l. 1. in versiculo licet in potestate non sit, & in l. 2. in verbo ad iniuriam nostram porrigitur, & in l. 3. in versiculo, hoc idem in natalibus esse prestantum. ff. de liber. cau. & istud sequitur Bar. in l. cum scimus de agricol. & censi. lib. 11. C. quem refert, & sequitur Alexnd. in §. si quis rogatus, l. ex facto tractatum est. ff. ad Treb. quanuis Imo. ibi teneat contrarium, & male.

83 Sed aduertite, t̄ quia videtur, quod spurius possit esse decurio, & preponi ad regimen ciuitatis, vt in terminis concludit Barto. in l. 1. in versiculo item ciuitates possunt regi pe spurios. ff. soluto matrimonio. per tex ad literam, in l. spuri. Decuriones fiunt. ff. de decurio. & eorum filii. & ibi tex. ponit rationem, quia non est inapendienda dignitas illius, qui nihil admissit hoc est deliquit. Bar. videtur, quod iste sententie sint contrariae. Sed respondeatur quod promptū est iura iuribus concordare, quia verum est quod in defecatum & propter penuriam aliorum legitimorum spuri possunt esse decuriones, & proponi ad regimen ciuitatis. l. generaliter. §. spuri. titulo supra allegato ubi dicitur quod potest assumi ad honores, si non habeat legitimū competitorem in hoc spuriū æquiparantur seruis, qui ad honores promoueri non possunt, nec milites esse. l. penit. §. fina. C. qui militari non possunt. t̄ legitur tamen tempore Hannibal post bellum. Cannense propter penuriam hominum permisum fuit seruis militare, vt refert Decius in regula in omnibus officiis. ff. de regulis iuris quæ decisio non procederet in impuberibus, qui etiam propter penuriam hominum non possunt admitti ad honores. l. 2. §. imm. puberes. ff. de iur. imm. & nedum spuri repellantur a dignitatibus, & officiis temporalibus verum etiam ab ecclesiasticis, & sic ad repellendum aliquem a dignitate temporali, vel ecclesiastica non solum consideratur delictum per seipsum commissum verum etiam consideratur delictum suorum progenitorum: t̄ vnde non possunt ad sacerdos ordines promoueri. capitu. accedens. de purgatione canonica. nec dignitatem, aut aliud beneficium ecclesiasticum habens administrationem obtinere sine fedis apostolicæ dispensatione, & rationes, ponit glo. in cap. 1. & cap. secundo. de filiis presbyterorum. nec ad aliquam capellaniam etiam a iure patronatu laicali dependentem quoquo modo sine prædicta restituzione natalium presentari possunt. cap. literas. & capitulo fina. titu. supra allegato. quæ decisio non procedit in filiis. expositis, q̄ possunt ad sacros ordines promoueri secundum Ioannem de Annania in capitu. primo. de infantibus. expositis. t̄ & ratio est quare capiti potius possunt ordinari quam spuri, quia origo istorum expositorum est ignota cum patrem incertum habent: & ideo sine aliqua macula evidentur esse ingenui. l. 3. C. de infantibus expositis. & omni respectu expositi cōsequuntur libertatem: ergo tanquam ingenui, & immaculati. vtrum quæ dignitatem obtinere possunt: sed ista ratio non habet locum in spuriis quorum origo est nota, & incontinentia patris adfert præjudicium filio juxta illud.

Sape solet filius simili esse patri.

Vnde lex canonica propter maculam descendenter a patre inducit quod tales sine predicta relaxatione ordinari non possint: nec illud est obmittendum quod licet spuri, ac alii illegitime nati repellantur a dignitatibus, & officiis ecclesiasticis: sint tamen capaces iuris patronatus non solum in consequiam, sed etiam quando succeedunt in hereditate, aut et in alia universitate in qua est ius patronatus & etiam possunt illud acquirere principaliter, videlicet si his donetur, vel legetur, vel si ipsi construerent, vel fundarent capellam ius patronatus eis acquireretur secundum Canonistas, per illum tex. in capitulo. piz. mentis, cum capitulo sequenti. decima sexta quæstione septima. t̄ bī dicit text. quod ius patronatus competit omni Christiano, ergo per generalitatem illorum. iuriū illegitimai erunt capaces iuris patronatus, ut cōcludit Rochus de Curte in eodem tractatu. §. competens. in versiculo ego in hoc punto. t̄ Fornicatur: quia meretrice potest acquirere ius patronatus, & etiam excommunicatus, licet durante excommunicatione non habeat exercitium. secundum Ioannē Andreę, & Panormita. in capitulo nobis. de iure patronatus. & ratio est, quia ius patronatus principaliter est inducitur in fauorem ecclesie, & non in fauorem fundantium, ut augmentetur cultus diuinus, & ne retrahantur a fundationibus. & iste rationes habent locum in illegitime natis, ergo non debet verti in dubium, quin istis acquitatur ius patronatus, & istud procedit ratione specialitatis, vt supradixi.

Sed

Sed nescio de qua causa leges maxime ciuiles , tam temere & inhumaniter spurios damnauerunt quod plerique absurdum reputari cum non ipsi , sed pater ipsorum peccauit . Vnde exequitati non congruit , quod filii teneantur pro delicto patris , qui solus in generatione peccauit , & non filii : ideo pater tantum puniri deberet : quia poena suos debet tenere authores , nec poena debet egredi personam delinquentis . I. sancimus . cum similibus . C. de poenis , quoniam scriptum Ezechielis . 18. quod filius non debet portare iniquitatem patris . & cap. Iudæi . prima quæstione quarta . quia nulla culpa nascentis id euenit , vt dicit glossa in c. 2. de filiis presbyterorum . & hoc idem tenet Hieronimus in epistola contra Rufinum , quæ describitur in cap. nasci . 5. distinctio . quoniam digni sunt misericordia , qui alicuius virtio laborant . I. legem . C. de naturalibus liberis . & in I. spuriis . ff. de decurionibus . & refert Ioannes Chrysostomus super Matthæum Homelia 4. quod nemo de virtio parentum venit ut superandus , & hoc notatur in authentica . idem de Nestorianis . C. de hereticis . certe quidam dicunt , vt Grimaldi quod decisiones facientes contra spuriis procedunt secundum buffato iuristas , & non secundum philosophos : quia aliud est secundum mores & aliud secundum materiam , † vel aliter respondeatis , quod spuriis in casibus prædictis puniuntur virtio patris temporaliter : sed non spiritualiter . cap. nunquam de virtutis parentum erubescamus . 5. distinctio . quoniam qualitates personarum si virtutibus decorentur apud Christum non recipiunt distinctionem , † immo apud homines , quam plurimum sunt subtile , & ingeniosi , & secundum legem veteris testamenti , & Historiographos ex meretricibus orti fuerunt quæ plurimi magnanimi viri , inter quos Ale. Magnus non est obmittendus , quem apud Corinthum Diogenes Laertius virū in oīnibus aītibus ingeniosissimum : item referunt vulgo cōceptum Herculem illum monstrorum domitorem tot exhausiū eramnis ad cōclum sublatum . Iudam patriarcham , Romulū , qui primus Vrbis Romanæ fuit conditor , & postea secundum Plutarchum , in campo ad Capreum insulam subito petrifici fulmine .

Pharam & Zaram fratres ex coitu illicito ortos referrunt : Ie-
phe qui inter viros Sanctos voce Apostoli numeratus mere-
tricis filius fuit , dictio cap. nasci . † de Salomone quoque hoc in-
dubitatum est , quin ex patre adulterino natus fuerit , & qui in
principio Regni fuit amator Dei , & postea amator mulierum
vocatus est : turpiter , & spurce diuersas mulieres amavit , & rā-
ta in eo habundauit spurcitia , & libido , vt illi septingētae yxo-
tes , & trecentæ fuerint concubinæ , & quamplures fuerint alij
virtuosū , qui ex spurca commixtione descendenterunt : vt Barto-
lus , quem in liquidam cum filium , ff. de verborum obligatio-
nibus . referrunt quidam suis expositum , & adhuc remanet es-
figies ante portam Hospitalis Sancti Iacobi iuxta Portam San-
cti Subracij Tolosæ , ibi apparet tanquam expositum , & in ho-
spitali suis nutritum , vt legitur in quadam distico gallico ad-
picto parieti dicti hospitalis .

Vltimo loco supereft , vt aduertatis : quia licet in præceden-
tibus dictum fuerit de adulterinis , qui vitroque abominabi-
les reputantur : † tamen Dominus noster IESVS Christus
non solum ex alienigenis commixtionibus : sed etiam de adul-
terinis nasci voluit cuius verba fuerunt Hieronimi quæ trans-
sumptive scribuntur in cap. dominus noster . 5. distinctio . quæ
sententia ex lege veteris testamenti probatur Iudas etiam pa-
triarcha cōcubuit cū Thamar nuræ sua ; & ex illo cōcubinatu
nati sunt Phares & Zaram . Iudæ postea Salmon , q. fuit Dux
in deserto Iudæ Obed . Iudæ quoque Boeth . Iudæ postea Hay
qui fuit pater Dauid ex illa ergo progenie dicitur origo Chri-
sti , vt legitur Genes . trigesimo octavo , cap . & Ruth . quarto , c.
Raab meretrix erat de Hierico , quæ fuit nupta Salmoni : qui
erat princeps de tribu iuda , da quæ Christus postea dignatus
est nasci , nec negari potest , quin Dauid per continuationem
sanguinis ficeret pater virginis Mariæ argumento . liberorum , ff.
de verborum , & rerum signis .

Vnde ecclesia talcm esse prædicat , vt patet in inuestigatio octauarum assumptionis , in quo dicitur , Ave domina davit regis
filia in plerisque locis alia scriptura attestatur eam ex clara
progenie , & stirpe Dauid descendisse . Virgo Marta fuit mater
Christi .

Ergo Christus fuit filius Dauid , vt habetur Matthæi primo
capit. liber generationis Iesu Christi filij Dauid & tamen indu-
bitatum est Davidem fuisse adulterum : quia tempore : quo so-
lent reges ad bella procedere , Dauid in domo sua remansit ,
† & proditoris adulterium cum Bersabea commisit & homi-
cidium , vt habetur . Regnum cap. vndecimo : & tamen Iesus
Christus voluit descendere ex Dauid , qui fuit adulter , & ho-
mida : ergo non est inconveniens dicere , attenta continua-
tione sanguinis Christum de adulterinis nasci voluisse , † &
sic dignatus est nasci non solum de bonis , verum etiam de ma-
lis parentibus , vt offendere propter bonos , & malos conuer-

tendos se in mundum venisse , ita attestatur Ambrosius , que
Theologi , & Canonistæ sequuntur in illo canone cuius caput
exorditur , integritas corporis , quorum sententiam secutus fuit
senator Parisi . egregius dominus Bartho . Cassaneus in cōmē-
to consuetudinum Burgun . in tit. de successionib . Bastardorū ,
§ . tertio .

Apud patres suos cohabitare non permittant.

S V M M A R I V M .

- 1 Spurii nec ad primam tonsuram , nec ad ordines ceteros , nec ad ecclesiastica beneficia etiam simplicia sine dispensatione admittuntur .
2 Quatuor assignantur rationes quare Spurii non debent cohabitare cū suis patribus .

Ratio motiuua huius constitutionis fuit incōtinentia paterna , quam lex civilis , & canonica presumunt in filio spurio iuxta illud .

Sepe solet filius similis esse patri .

Et ad istum textum concordant statuta synodalia episcoporum concordat etiam veteris testamenti . quæ describitur Genesis vigesimo primo capitulo in quo Sara dicit ad Abrahā . Eijce ancillam , & filium eius : talis enim cohabitatio cōcubinarij , & concubinæ , & suorum spuriorum generant scandulum in clero , & præbent malum exemplum in populo .

Ista est ergo grauissima pena apud patres presbyters , q. co-
habitatio suorum spuriorum eis interdicatur propter quare
sacerdotes concubinarij non solum in se ipsis puniuntur verū etiam in personis suorum spuriorum , & concubinarij : pa-
tet primo , † quia tales liberi ad ordines , vel ad ecclesiastica be-
neficia libere non admittuntur : secundo , quia ad tonsuram ,
vel ad alios minores ordines suscipiendo pœnitentia sunt indi-
gni , nisi cum eis per suos dioecesanos fuerit dispensatum : ad ma-
iores vero ordines non , nisi cum dispensatione papæ possunt
accedere : tertio ad ecclesiastica beneficia , etiam quibus digni-
tas , vel cura nō inest animarū , vel ad alia curata beneficia ob-
tinenda redduntur incapaces , nisi cum eis per sedem Aposto-
licam dispensatum fuerit , vt notant Canonistæ in capitulo pri-
mo de filiis presbytero . in 6 .

Sed si cum eis per eandem sedem fuerit dispensatum virtute illius dispensationis non , nisi vnicum poterunt obtinere be-
neficium : † Quarto , quia virtute dictæ dispensationis non po-
tent obtinere beneficium in ecclesiis , in quibus eorum pa-
tres fuerunt beneficiati capitu . cum decorē de filiis presbyte-
rorum .

Ratio est , quia indecorum est , vt in officio altaris filius ille-
gitimus patri ministret in quo unigenitus Dei filius pro salu-
te humani generis victimatur . Debet ergo tales spuriis longe
a patribus habitare , alias essent testes notoriæ fornicationis pa-
rentum c. 1. de coha. cle . & mul .

*Iubemus insuper , quod in predictis synodis , & ca-
pitulis premissa publicentur , & vt quilibet suos
subditos ad ipsarum concubinarum dimisio-
nem moneat diligenter .*

S V M M A R I V M .

- 1 Episcopus vel officialis arguens alium de concubinatu debet esse a fornicatione alienus .
2 Diccio , quilibet est distributio .

Vt vlam pudicitæ subditis in syno-
dis , & capitulis non solum verbo , sed etiam exemplo denun-
ciat : vt greci , qui pastoris vocem moreisque sequitur per exem-
pla melius , quam per verba gradiatur : quia † qui subditum
de concubinatu arguit debet esse a fornicatione alienus . Et
quando superior increpat dictos concubinarios , vt suas dimittant
concubinas , si illum audire contemnunt , insuper & con-
tra eum sequuntur : illenihil minus increpet sequentes , nec timo-
re supereretur , quominus illos arguat : eius est enim officium vel
lapsis manum porrigere , vel errantibus iter ostendere . Vnde
dicitur Ezechielis . trigesimo tertio capitulo , si impio , inquit ,
locutus non fueris , vt se à via sua , & concubinatu custodias ,
& ille perierit sanguinem eius de manu tua requiram , hoc est
si ei peccata sua non annuncias .

Si enīa non argueris , vt ab impietate sua conuertatur , &
vivat & te , q. non increpasti , & ipsum , qui , tetragēte , peccauit
flamnis perennib . perdam .

Ex

Bermon.Chouer.De pub.concub.

- E**t adnotate, quod hæc constitutio comprehendit Archicnbsp;iscopos, Episcopos, Abbates, & quoscunque inferiores habentes subditos: tpropter dictiōnem quilibet positam in textu, q̄ est distributiua, cuius natura est, vt plures esse intelligantur, & ut actus cullibet eorum insolidum attribuatur, l. si pluribus in principio, & ibi hoc notant gloss. & Docto. ff. de leg. secundo & in l. non distinguemus, s. cum in plures, ff. de receptis arbitris, & Bartolus in lege hoc articulo, ff. de hæredibus institueret & distinx secundum scribentes ibi a dictione, omnis, quæ est collectiua.

Iniungimus præterea omnibus secularibus viris.

S V M M A R I V M.

1. *Dictio etiam, regulariter implicat personas similes in qualitate.*
2. *Dispositio qua simpliciter facit mentionem de iudicibus secularibus intelligitur de laycis.*

Id est, laycis, quia de talibus hic papa propter subiectam materiam ponderando dictiōnem etiam, tquæ regulariter implicat personas similes in qualitate & de quibus minus dubitabatur, & auget dispositionem de inferioribus a principe non erat dubium. Sed maior vertebaratur dubitatio, an sub ista iniunctione comprehendenderetur Rex, & deciditur, quod sic iste versiculus procedit ergo in laycis licet appellatione secularium veniant etiam clerici, vt est tex. & ibi gloss. in cap. accusatus. in versicu. religiosi grauius sunt punienti, quam seculares clerici de hæretic. in sexto & tex. clarior de iure in clementina, regulares in versicul. seculares clericos de supplen. negl. præla.

Sed in dictis iuribus dictio, seculares, profertur cum adiuncto. tSed si in dispositione simpliciter fiat mentio de secularibus iudicibus intelligitur de laycis, vt hic, & in c. seculares de foro com. in 6. verbum enim iniungimus. positum in isto tex. obligat ad præceptum, vt notant Canonizæ per illum textum in clemen. quia coniungit in verbo iniungimus. de religiosis domibus.

Etiam si regali præfulgeant dignitate.

S V M M A R I V M.

1. *Dispositio, qua absolute facit mentionem de rege intelligitur de Rege Francie per excellentiam.*
2. *Papa appellatur vicarius Christi & factum auctoritate sua videtur factum auctoritate Dei.*
3. *Papa in sua iurisdictione habet idem consistorium cum Deo.*
4. *Papa habet ius super Angelos tam bonos quam malos.*
5. *Papa dicitur index viatorum, & mortuorum.*
6. *Papa in his, quæ vult sua voluntas habetur pro ratione, nec in eo est exigenda vltior ratio.*
7. *Sacrilegium est disputare de potestate pape.*
8. *Papa in omnes reges Christianos habet iurisdictionem spiritualem.*
9. *Bulla Pape Bonifacii octaui qui asserebat Philippum Pulchrum Regem Francorum sibi subesse in temporalibus.*
10. *Quatuor fuerunt imperia, Babilonis, Persarum, Græcorum, & Romanorum quintum fuit imperium Christi.*
11. *Reges & alii principes an subiiciantur papa in temporalibus disputatur ad plenum pro utraque parte.*
12. *Christus vius est utraque potestate temporali & spirituali.*
13. *Chiladericus fuit priuatus Regno Francie & in eius locus ordinatus fuit Pipinus.*
14. *Constantini donatio.*
15. *Papa solvit tributum imperatori.*
16. *Adrianus pape cum vniuersitate synodo concessit Regi Francie iusficiū Archiepiscoporum & Episcoporum.*
17. *Rex Francie non subiicitur pape in temporalibus.*
18. *Rex Francie neminem recognoscit superiorem.*
19. *Consuetudo tribuit iurisdictionem.*
20. *Causa quadam sunt mere spirituales quadam mere temporales, & quadam mixtae que declarantur in specie.*
21. *Iurisdictionis temporalis & spiritualis a Deo processerunt.*
22. *Gladius quomodo accipiatur in sacra pagina.*
23. *Franci quare sic appellati sunt.*
24. *Prescriptio centenaria currit contra Romanam ecclesiam.*
25. *Bisettio ementium & vendentium quam Christus fecit de templo magis fuit actus fæderatalis quam regalis.*
26. *Dædonatione facta per Constantimum & de illius validitate, vel inuiditate.*
27. *Rex Chiladericus non fuit depositus a regno sed sponte ingressus monasterium vitam monachicam assumpsit.*

28. *Federicus imperator a Bonifacio octauo fuit depositus.*
29. *Clemens quintus Henricum imperatorem excommunicavit.*
30. *Præses ad clamorem populi non debet illicita perpetrare.*

Ergo videtur, quod Rex Francie cōp̄e hændatur: tqua appellatiōne regis absolute facta debet intelligi de rege Francie per excellentiam. Vnde dicit Baldus. in capitu. vnicō. circa finem de prohibita feudi alienatio. per Federic. quod qui iurat fidelitatem, videtur excipere imperatorem, & regem Francie, qui super omnes reges Christianos obtinet coronam libertatis, & gloriae: & refert etiam in consi. 218. incipien-

Ego puto, quod nemo præsumat honorem super vexilla in uictissimi Regis Francorum, sed an Rex Francie subiiciatur imperatori alibi plenissime examinavi. De duobus hic dubitari posset. Primo an papa in regem Francorum habeat iurisdictionem spiritualem. Secundo an Rex Francie in temporibus subiiciatur summo Pontifici.

Circa primum concluditur, quod sic: quia in spiritualibus papa habet plenitudinem supremæ potestatis, vt tradit Bald. in c. ad audientiam. de præscrip. & talementum iurisdictionem habuit a Deo a quo dictum fuit. Quodcumq; ligaueris super terrā, erit ligatum & in cœlis. c. decretales. 20. dist. & in c. 2. de maiori, & obed. & ideo cum Christus dicit Apostolis, vt laxarent retia, soli Petro dicit Duc in altum. quæ verba denotant altissimam iurisdictionem, hoc est, scientiam, & intellectum in c. non turbetur cum seq. 24. q. 1. canones enim t̄ papam vicarium appellant. c. quanto de transl. episc. tenetque in terris locum Dei & factum auctoritate sua videtur factum auctoritate Dei, dum tamen hoc fiat ex iusta causa, vt dicit tex. in capitulo corporalia. in verbo diuina: & ibi Doctores de translati. Episcopi primo fortius secundum Canonistas t̄ papa in iurisdictione sua habebit idem consistorium cum Deo, & dicitur ordinarius omnium Christianorum. cap. cuncta per mundum. nona quæstione, 3. & habet in se iura terreni, & cœlestis imperij, vt in præallegato. cap. decretale. & nedum papa, vicarium suum gerit super terræ, & cœlestia, verum etiam habet ius super Angelos tam bonos, quam malos, vt est tex. apertus in ca. per venerabilem in versiculo nescitis quoniam Angelos iudicabit: qui filii sunt leg. & habetur ad Corinthios. tprimo viaorum enim, & mortuorum iudex dicitur, & de nullo aliquid facere potest, vt est tex. in argumentum in l. vnic. in versicu. etiam si inutilis eam validam effici. C. de rei vxoriæ actione. & in c. re vera. de consecra. dist. 2. & potest sententiam nullam facere validam. c. fi. 2. q. 2. f. & ha. his, q̄ vult voluntas habetur pro ratione, nec vltior ratio est exquirenda: nec est, qui audeat dicere, quare ita facis? vt dicit tex. in cap. quamuis de poenitent. distin. 3. sua iurisdiction, & auctoritas censetur exempla in iuramento, capi. venientes. de iure iurando. imo partes etiam inuitas potest cogere ad compendium, & illud quod mandat, vel præcipit, licet sit grane, & difficile: tamen faciendum est, ca. in memoria. 19. distin. est enim super omne ius, & dispensare potest, contra legem veteris testamenti, & q̄ votum solenitatis de voto. tBreuitate tanta est protestas pape de qua disputare esset sacrilegiū, vt refert Host. in ti. de consue. & tex. in argumentum in l. dispu. 2. C. de criminis sacrilegij ex prædictis appetet papam habere iurisdictionem spiritualem. etiam in omnes reges Christianos.

Circa secundum dubium an in temporalibus papa habeat iurisdictionem in Regem Francie, hæc controværia de facto euénit tempore Bonifacij papæ octaui, qui asserebat Philippum Pulchrum Regem Francorum sibi subesse in temporalibus, prout apparet in bolla ad dictum Philippum transmissa t̄ huius tenoris. Bonifacius Episcopus seruus seruorum Dei Philippo Francorum Regi. Deum time, & mandata eius obserua, scire te volumus, quod in spiritualibus, & temporalibus nobis subies, beneficiorū, & præbendarum ad te collatione nulla spectat: & si aliquorum vacantium custodiā habetas vsumfructum eorum successoribus resettes, & si quæ contulisti collationem huiusmodi iuritam decerni aus, & quod de facto processerit, revocamus atiud credentes hæreticos reputamus. datum Late rani mons Decembri. Pontificatus nostri anno septimo. Responsio regis Philippi pulchri ad literam seu bullam præcedentem. Philippus De gratia Francorum Rex Bonifacio octauo gerente se pro summo Pontifice salutem modicam sine nullam sciāt tua magna fatuitas in temporalibus nos alicui non subesse.

Aliquarum ecclesiastum præbendarum vacantium collationes ad nos iure Regio pertinere, & fructus earum nostros facere collationes a nobis factas, & faciendas fore validas in p̄teritum & futurum, & earum possessores contra omnes viriliter nos iueri: secus autem credentes fatuos depuramus. ac dementes datum &c.

Super isto dubio vnde quaq; virgent rationesita, quod diffi cile

cile esset adducere veram demonstrationem. ego autem super eo re feram quæ a maioribus nostrorum tempore eiusdem Philippi pulchri disputata fuerunt. Primo quidam fuerunt in ista sententia, quod Rex Franciæ, ac cæteri principes subiiciuntur ¹⁰ Romano Pontifici & imprimis præmitto, quod apud papam residet imperium: quoniam quatuor fuerunt imperia primū fuit Babilonis, secundum fuit Persarum, tertium Græcorum, quartum fuit Romanorum quintum fuit imperium Christi, vnde apud vicarium Christi remansit uterque gladius, scilicet spiritualis, & temporalis, ut dicit Bar. in extrauag. ad reprimendum in gl. super verbo totius orbis. quem refert Aluar. in t. q. s. dicitur Dux, vel Marchio. ergo papa in temporalib. habet iurisdictionem, & authoritatem.

Secundo, opinio illorum firmatur: nam ecclesia exemplaria militans est ad similitudinem ecclesie triumphantis iuxta illud quod habetur Exodi, inspice, & fac secundum exemplar, quod tibi in Monte monstratum est, sed in ecclesia triumphantia non est nisi unus, & unus & summus Hierarcha cui omnes tam Angeli quam homines in omnibus obediunt.

Sic etiam in ecclesia militante est unus solus Hierarcha cui omnes tam clerci, quam laici, tam principes quam alii reges in omnibus tam spiritualibus, quam temporalibus omnes principes papæ subiiciantur.

Tertio, facit argumentum a simili, quia sicut omnis multitudo ab unitate procedit, sic etiam ad unitatem reduci debet ergo omnis multitudo prælatorum, & principum ad unum summum quod est super omnes principes, & prælatos reduci debet nullus autem talis est nisi papa ergo omnes etiam reges illi obediunt.

Quarto facit, quia sicut unus solus est creator omnium tantum spiritualium, quam temporalium, & ab illo creatore omnia producuntur in esse. Sic etiam unus est finis ad quem omnia sicut ad finalem terminum ordinatur pro ut ipse testator Apocalypsis primo capite in quo dicitur ego sum Alpha, & O. Id est principium, & finis. Sic etiam unus est omnium gubernator, & rector tam spiritualium, quam temporalium: sed in gubernatione, vel regimine mundi potest Deus habere uicariū; ergo unus solus sub Deo, id est, vicarius regimen totius mundi etiam quantum ad temporalia, sed Deus hoc priuilegium non alteri, quam papæ concessit ergo Reges illi obediunt.

Quinto facit: quia in uno corpore naturali unum tantum caput in quo viget omnes sensus, & omnia membra regit, ergo etiam in corpore mystico, quod est ecclesia unum tantum caput aliter monstruum esset ecclesiam habere duo capita, sicut monstruosum esset in uno corpore naturali ergo omnes principes papæ tamquam capiti, & principali etiam quoad temporalia obediunt.

Sexto facit, quia secundum philosophum in omni genere rerum ordinatarum ad unicum est ponere unum ad quod omnia reducuntur ergo in ecclesia quæ maxime debet esse ordinata oportet esse unum ad quem, & per quem omnes alii ordinantur, sed non potest alius, hoc facere nisi papa ergo reges illi tenentur obediare.

Septimo facit quoniam ab exordio mundi humanum genus non nisi unum rectorem præcipuum legitur habuisse sicut patet in diuersis statibus huius mundi. ergo etiam nostris temporibus debet esse unus præcipuus rector. Antecedens probatur, quia in statu innocentiae Adam præfuit omnibus, & perfuisset si semper innocentia persistisset, post peccatum vero in statu legis naturæ, Noe suo tempore præfuit super omnes post modum vero Abraham, Isaac, & Iacob quilibet eorum præfuit populo Dei, fueruntque sacerdotes Hostias domino offerentes similiter Melchisedech Rex Salem fuit Sacerdos summi Dei. vnde & ipse Christus dicitur esse sacerdos secundum ordinem Melchisedech, cui etiam Abraham decimas obtulit sicut dicitur Genesis. 14. in signum, quod ei suberat quantum ad temporalia.

Similiter in lege Mosayca Moyses habuit utraque potestatem, & utraque gladio usus est ergo multomagis in statu legis Euangelicæ debet esse unus habens utraque potestatem. i. spiritualem, & temporalem: sed non est alius, cui talia priuilegia competant, nisi summo sacerdoti, id est, papæ ergo omnes illi etiam in temporalibus obediunt.

Octavo facit, quia Christus qui est caput ecclesiæ de tribu sacerdotali, & regia fuit ortus utraque dignitatem in se vniens ergo & eius vicarius, id est papa utraque dignitatem habens ita, quod omnes reges debent ei esse subiecti sicut cæteri Pontifices.

Nono facit, tñam Christus utraque potestate usus est temporali quando clementes, & vendentes eiecit de templo, ut legitur Ioh. secundo & etiam spirituali, seu pontificali quando se metipsum obiulit hostiam Deo sicut ait Apostolus ad Hebreos non inibi dicitur, Christus assistens pontifex. ergo papæ eius

vicario Reges obedire tenentur, cum utraque potestate fungatur.

Decimo facit, quia Christus Petro vicario suo videtur commissis utraque potestatem quando ei dicit tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, ut habetur Matthæi. 16. & in c. quamvis. 21. dist. quia sicut in ædificatione materiali est unus lapis primarius, & fundamentalis, sic etiam in ecclesia debet esse unus princeps principalis, & totius ecclesiæ fundamentum: sed ista non possunt verificari nisi in papa, qui est summus princeps ergo alii principes tanquam inferiores etiam in temporalibus tenentur illi obediare.

Vndecimo facit quia tempore passionis Christi discipuli ei duos gladios ostenderunt dicentes ecce duo gladij hic, & respondit satis est, qui duo gladij secundum sententiam Theologorum significant duas potestates, quæ sunt in ecclesia apud summum Pontificem principaliter residentes, quia quando necessitas est, et virgins poterit ipse papa utraque potestare contra quoscumq; etiam contra reges, & imperatores ergo negandum non est, quia ei in temporalibus subiiciantur.

Duodecimo facit, quia numerus binarius vilis, & scandalus in casu propositæ questionis reputatur ex quo est principium divisionis divisionis autem est fons, & origo dissensionis, & divisionis est causa confusionis: ideo si in ecclesia essent due potestates distinctæ in duas personas, quarum una non dependent, ab altera esset in ecclesia magna confusio, ut ergo tales scandalum evitetur dicendum est utraque potestatem esse penes papam: ideo in temporalibus Reges illi obedire tenentur.

Decimotertio hec opinio comprobatur per tex. ad literam in capi. omnes. 22. distin. ubi Nicolaus papa scribens Mediobonibus, sic ait Romanam ecclesiam solus ille fundauit, & supra petram fiduci latitudinem nascentis erexit, qui beatò Petro vita & morte clavigero terreni simul, & coelesti imperij iura cōmisit & illius priuilegio surgitur, cuius auctoritate fulcitur, unde dubium non est: quia quisquis cuilibet ecclesiæ ius suum detrahit iniustitiam facit, qui autem Romanæ ecclesiæ priuilegio ab ipso summo ecclesiæ capite tradito auferre conatur hic proculdubio in heresim labitur, & cum ille vocetur iniurias hic est dicendus hereticus. Sed talia priuilegia viae Christi sucrunt concilia: ergo apud eum remansit temporalis iurisdictio.

Decimoquarto facit, quoniam papa potest absoluere vaſſalo a iuramento fidelitatis debitæ domino temporali quod facere non posset, nisi haberet potestatem in temporalibus, ergo in illis principes ei debent esse subiecti.

Decimoquinto facit, quia papa positus est, ut virtus extirpet, excessus corrigat, & mores reformat, ut habetur in proemio clementinarum. in versiculo: quia etiam, tñde hac ratione Zacharias papa potuit priuare Childericum Regem Franciæ regno suo: quia ex suo regimine vniuersa scandala imminebant regno, & in eius locum ordinatus fuit Pipinus, ut dicit text. in c. alius. 15. q. 6. & hoc firmat Panor. in d. c. per venerabilem. potestque reges, & imperatores excommunicare c. duo. & cap. si imperator 99. distin. sed talem depositionem facere non potuerit, nisi habuisset temporalitatem: ergo in præalleg. c. alius. videtur casus ꝑ Rex Franciæ etiam quoad temporalia subiicitur summo pontifici.

Decimosexto facit, quia non licet his, qui iurisdictionem obtineant temporalem, vel iustitiam exercet ipsas ecclesiæ, vel personas ad distrahendum, vel alienum extra manum suam ponendum acquisita, vel que deinceps acquirent aliquatenus coarctare. Sed hoc non posset papa statuere nisi esset dominus omnium temporalium, ergo in temporalibus omnes subiiciuntur ei.

Decimoseptimo facit tex. in c. Constantinus cum sequenti 96. dist. tñbi imperator Constantinus coronam, & omnem dignitatem in Urbe Romana: & in Italia & occidentalibus partibus Apostolico concessit, dum dicit. Palatum nostrum, & Urbe Romanam, & omnes Italiz sive occidentalia regnum prouincias beatissimo pontifici Syluestro concedimus, atque relinquimus, & ab eo & successoribus eius decernimus disponendum: itaque iuri ecclesiæ Romanæ concedimus permanentem: quoniam vbi principatum sacerdotij & Christianiæ religionis caput ab imperatore nostro coelesti constitutum est iustum non est, ut ille imperator terrenus haberet potestatem, quæ verba demonstrant iurisdictionem temporalem fuisse penes Sylvestrum papam & eius successores: ergo imperator, ac cæteri Reges in temporalibus subiiciuntur papæ.

Decimoctavo facit quia papa Christi vicarius locum tenens in terra dicitur habere plenitudinem potestatis, sed non haberet talcm plenitudinem, nisi esset dominus temporalium, & spiritualium, ut de ipso vere dicatur domini est terra, & plenitudo: ergo omnes Reges papæ subiiciuntur.

Decimonono facit, quia qui potest in maius potest in minus,

Bermon.Chouer. De publ.concub.

nus, ut est vulgata regula iuris: Sed spiritualia sunt maiora temporalibus, id est, digniora: ergo si reges subiiciatur papæ in spiritualibus quanto magis ei subiiciuntur in temporalibus?

Vigesimo, hæc opinio confirmatur per ea, quæ habentur ad Corinthios 6. in quo dicitur. Nescitis quoniam Angelos iudicabimus, quanto magis secularia quasi diceret si possimus spiritualia iudicare, ergo secularia possimus & debemus, ex quibus remanet verificata hæc opinio q̄ Rex Franciæ subiicitur papæ in temporalib.

Alij autem fuerunt in contraria opinione dicentes, q̄ imo principes temporales non subiiciuntur papæ quoad tempora lia, & ista ex pluribus demonstratur primo, quia iste duæ potestates, temporalis, & spiritualis sunt inter se distinctæ, & separatae propter autoritatem Aristotelis in secundo de anima dicentis q̄ potentiae distinguuntur per actus, & ideo ibi actiones sunt distinctæ ibi necessario potestates sunt separatae, sed gubernatio temporalium & spiritualium sunt actiones omnino separatae: vnde succedit regula philosophica q̄ illa quæ disparata sunt vnum non subest alteri: ergo iurisdiction & authoritas temporalis non subest spirituali & sic necessario coadūdendum est reges administrantes temporalia non subesse, summo pontifici.

Secundo facit similis authoritas philosophi dicentes q̄ iurisdictiones distinguuntur penes obiecta, quia cum sonus, qui est obiectum auditus, differt a colore, qui est obiectum visus. ideo auditus & visus sunt duæ potestates distinctæ. Sed temporalia & spiritualia sunt in totum distincta nec sub eodem genere continentur nec ejam communicant in materia igitur iurisdictiones temporales, & spiritualia sunt distinctæ: ad inuenientem non dependentes ideo non subest alteri.

Tertio facit, quia actiones, & potentiae distinguuntur penes finem, quia cum intellectus, & sensus ordinantur ad alium finem: ideo in anima sunt distinctæ potentiae, sed potestas temporalis ordinatur ad alium finem & ad alium ordinatur potestas spiritualis: ergo tanquam diuersæ vna non subiicitur alteri.

Quarto facit, nam in principio creauit Deus cœlum, & terram, ut habetur in principio Genesis & secundum Theologos eponitur, id est spirituale, & corporale creaturam: & ista est prima, & præcipua differētia, quæ esset inter creaturas, nec materia communicant, & diuersa requirunt regimina. quia aliam, & aliam ordinationem habent: ergo potestates regendi utrumque necessario sunt distinctæ.

Quinto facit, quia primo die creationis mundi Deus creauit lucem & diuisit lucem a tenebris & secundum glosatorem Biblia per lucem significantur spiritualia per tenebras temporalia. ergo distinguuntur & diuiduntur spiritualia a temporalibus sunt omnino distinctæ: quin dicit Apostolus, quæ participation lucis ad tenebras quasi dicat nulla. ergo non est verum, q̄ vna potestas subsit alteri.

Sexto facit, quia Deus quarto die fecit duo luminaria magna ad decorum & regimen vniuersi, scilicet solem & lunam, quorum utraque officia sunt distincta & diuersa: quia solem ordinavit, ut præcesset diei, lunam vero ut præcesset nocti: sed per ista duo luminaria istæ duæ potestates, ut per solem intelligatur papa q̄ præcessit in spiritualibus & per lunam imperator qui præcessit in temporalibus, ut dicit tex. in cap. solita de maiori. & obediens. vbi sic dicitur ad firmamentum vniuersalis ecclesiæ fecit Deus luminaria magna, quæ sunt pontificalis authoritas, & regalis dignitas. sicut ergo sol, & luna in medium a Deo sunt producta vnum processit ex alio licet nullum differat claritate, sic etiam utraque potestas scilicet pontificalis & regia in medium a Deo sunt producta licet differentia dignitate ergo ratione differentiae vna non subiicitur alteri.

Septimo facit, quia in lege veteris testamenti prædictæ potestates fuerunt distinctæ: vnde & in ea lege fuit duplex uinculo, scilicet pontificalis, & regia & habebant officia distincta ita, quod unus non debebat, nec impune poterat officium alterius usurpare nec regalis dignitas in temporalibus supererat ergo multo magis in lege noua istæ dictæ potestates sunt distinctæ ita quod vna quantum ad temporalia non debet subesse alteri.

Octavo facit, nam lex gratia requirit maiorem spiritualitatem in pontificali dignitate quam lex vetus. Sed ne ministri veteris legis impedirentur a cultu diuino noluit eos Deus habere dominium terrenorum. vnde tribus Leui non habuit partem, & hereditatem inter alias tribus in diuisione terræ promissionis prout habetur in libris Leuiti. & Iosue ergo minus pontifices, & alij ministri nouæ legis debet habere, vel querere dominium terrenorum.

Nono facit, quoniam salvator dixit, non est discipulus super magistrum nec seruus maior domino suo, nec vicarius habet maiorem potestatē quam ille cuius vices gerit. Sed Christus q̄ uis hereditatio iure esset dominus omnium, tamen hac pot-

estate vti noluit: sed etiam oblatam penitus recusauit, sicut legimus Ioannis. 6. cum enim quereret populus, ut faceret regem, fugit tanquam contemnens. & contemnendum docens instarabilem voracitatem avaritiae & ambitionis specialiter vicario suo dans exemplum non ambiendi & multo fortius non usurpandi sibi aliquo modo imperatoriam, vel regiam dignitatem. ergo non est verum, quod Rex subiiciatur papæ quoad temporalia.

Decimo facit, illud quod scribitur in sacra pagina, q̄ cum Christo domino diceret quidam, domine dic fratri meo, ut dī uidat meam hereditatem, respondit homo, quis me constituit iudicem ad diuisionem super vos? Ecce Dei filius super diuisione recusauit iudicium, qui tamen constitutus est a Deo viuorum, & mortuorum iudex, ergo vicarius eius de temporali iurisdictione non debet se intromittere.

Vndecimo facit quia successor Petri non habuit maiorem authoritatem quam habuerit ipse Petrus primus Christi vicarius. Sed nec Petro nec ceteris Apostolis Christus permisit habere dominium terrenorum, potius extremam humilitatem p̄cipit eis tenere & in uiuolabiliter obseruare sicut patet in euā gelio ergo successor Petri nullam habet in temporalibus iurisdictionem.

Duodecimo facit, quoniam dominus interrogatus a iudicis vtrum liceret censum dare Cæsari, an non, respondit reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo: ergo illa quæ sunt Dei & Cæsaris distincta sunt ad denotandum, quod papa non debet ambire temporalia in quibus nullam habet iurisdictionem.

Decimotertio facit: nam in commissione vicariæ facta Petro non legitur potestas temporalis, sed tantum spiritualis ei fuisse commissa: dum inquit, tibi dabo claves regni cœlorum non dicit & dominium terrenorum: vnde statim subiungit quæ si semetipsum exponens de spirituali tantum potestate dixisse, quodcunque ligaueris super terram erit ligatum & in cœlis: & quodcunque solueris &c. & post resurrectionem suam dixit Apostolis accipite Spiritum Sanctum quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: in quibus verbis successoribus Petri tantum videtur commissa spiritualis iurisdiction, & non temporalis.

Decimoquarto prædicta, opinio probatur per text. ad literam in cap. quoniam. 10. di. & ibi etiam glo. in verbo discrevit hæc questionem disputat dum dicit, quod Christus officia utriusque potestatis exercuit, ut ostenderet, quod utramq; potestas ab eodem processit non quod vna persona illa duo officia exercitat, vel gerere debeat. Hæc enim duo dona imperium, & sacerdotium ab eodem principio sunt in authētico quomodo oportet episcop. circa princip. colla. 3. cum ergo istæ potestates sint distinctæ, iurisdiction temporalis non habetur a papa sed a solo Deo habetur, alioquin si ab ipso habetur licite ad eum in temporalibus appellaretur, quod ramen iure prohibitum est ex quo talia temporalia non contingunt suam iurisdictionem, ca. si duobus. de. app. & in c. causam qui filii sunt leg. ex quib. iuribus clare elicitur papam non habere iurisdictionem temporalem: ideo in temporalibus principes ei non subiiciuntur.

Decimoquinto facit, nam quicunq; soluit tributum alicui non videtur præesse in temporalibus, sed magis subesse sed papa soluit tributum imperatori, cap. tributum, 23. quæ. octaua & in capitulu. magnum quidem. vndecima. quæ. 1. ergo non est dicendum, quod imperator aut alij reges ei in temporalibus subiiciantur.

Decimosexto fortiter facit: nam ille, qui confirmat electionem alterius non debet ei subesse de iure, sed Carolo Regi Franciæ a papa fuit data potestas in synodo confirmandi papam, & ordinandi sedem Apostolicam: ergo Rex Franciæ ei de iure subesse non debet, cap. Adrianus. in secundo. 63. distincte. vbi dicitur, quod post debellationem aduersariorum ecclesie Romanæ Adrianus papa cum vniuersa synodo tradidit Caroli ius & potestatem eligendi Romanum Pontificem ordinandi sedem Apostolicam, & dignitatem Patriarchatus & insuper tei concesserunt Archiepiscopos & Episcopos per singulas provincias ab eo inuestituram accipere: hoc idem ostenditur de Carolo & Othono filio eius primo imperatore Theutonicorum cui, & successoribus confirmata fuit facultas ordinandi pontificem, & recipiendi inuestituram a prælatis, quæ verba demonstrant papam in temporalibus non habere supremam iurisdictionem.

Decimoseptimo pro ista opinione facit tex. in cap. solitæ de maior. & obediens. vbi dicit Innocentius tertius non negamus quin imperator precellat in temporalibus dūtaxat qui ab eo receperunt temporalia: sed papa, & Romana ecclesia quicq; habent in temporalibus pro maiori parte percepere ab imperatoribus.

Similiter aliæ ecclesiæ temporalia bona, quæ possident, receperunt

Tractatum Tomus XI.

191

perunt a regibus, & principibus: ergo ad illos tanquam ad collaterales bonorum remanet iurisdictio temporalis, & non ad papam cui subesse non debent: pro quibus facit text. in cap. li. cxi de foro competenti, vbi dicitur quod laycus laycum pro re ciuii coram iudice ecclesiastico non potest conuenire, nisi in defectum iudicis secularis: ergo papa in temporalibus habet tatum in subsidiariam iurisdictionem, & sic papa in temporalibus, & imperator in spiritualibus non debent se immiscere.

Decimo octavo adducuntur iura magis in specie probantia, quod rex Francie non subiicitur papae in temporalibus: pri mo facit tex. in c. nouit. de iudiciis. vbi dicit Innocentius. Non putet aliquis, q̄ iurisdictionem illustris regis Francorum perturbare, aut minuere intendamus, cum ipse iurisdictionem nostram, nec velit nec debet impedire. & sic non ille tex. clare demonstrat, quod papa non habet virunque gladium, & sic non dicitur superior in temporalibus: quia de iure quis non dicitur superior nisi ille, ad quem licet appellare: sed a iudice seculari in temporalibus: non licet appellare ad papam. vt in preallegato. c. si duobus: ergo multo minus in temporalibus rex Francie debet summo pontifici subesse.

Decimonono facit tex. in c. causam. in 2. qui filii sint leg. vbi sic dicitur. Nos attendentes, quod ad regem pertinet non ad ecclesiam de talibus possessionibus iudicare, ne videamur iuri regis Auglorum detrahere, qui iudicium ipsarum ad se ascrit pertinere, fraternitati vestrae mandamus quatenus regi possessionum iudicium relinquentes de causa principali plenius cognoscatis, si hoc dicitur de rege Angliae qui Romanæ ecclesia feudalise est, & censualis: ergo multo magis de rege Francie verum erit, qui in nullo prædictorum pœnitutis est subiectus, vt dicit ibi gl. in verbo ad regem. q̄ iurisdictio temporalis, & spiritualis est distincta, & diuisa: ergo papa non habet utraque iurisdictionem.

Vigesimo, & ultimo facit pro hac opinione text. magis ad literam in capitulo per venerabilem titulo proxime allega. vbi

28 dicitur quod rex Francorum in temporalibus superiorem minime recognoscit & tex. ille non indiger aliqua supplicatione, & si dicatur prout dicit ibi glo. q̄ verum est de facto, sed non de iure, quia de iure debet recognoscere superiorem, s. imperatorem, c. venerabilem de eis. respondeo illud factum versu 19 est in consuetudinem quæ dat iurisdictionem secundum Innocentium in preallegato. ca. nouit. in versi. no. consuetudinem dare iurisdictionem, & consuetudo parificatur iuri, & priuilegio. c. conqueritus. in verbo prisca consuetudo. 9. q. 3. & maxime ista quia est approbata & haec tenus pacifice obseruata nec a papa, nec ab imperatore impugnata: imo iuramento & pactio nibus foederata & ex temporalibus longissimis iam præscripta: patet ergo ex prædictis regem Francie in temporalibus non debere subesse papæ, & sic haberis utraque opinionem iuribus rationibus, & authoritatibus firmatam videamus: ergo quæ istatum sit magis verior, & communis, & potius amplectenda.

Breuiiter opinio negativa videtur verior & communis, scilicet quod rex Francorum in temporalibus non subiicitur papæ nisi in certis causis, in quibus potestas temporalis est subiecta spirituali, & ideo ut habeatis veram demonstrationem huius articuli: præmittit, q̄ quædam sunt causæ mere spirituali, quædam mere temporales, quædam mixtae: causæ vero mere spirituales, sunt causæ matrimoniales, de quibus loquitur tex. in c. causam. de offi. dele. item causæ decimarum, simoniz. hæres. cap. ad abolendam. de hæretic. ca. vergentis c. excommunicamus. eodem titu. item causa diuortij, seu separationis matrimonij quantum ad thorum propter adulterium. Item crimen pacis fractæ, & periurij sacrilegij, & usuriarum. iste directe pertinent ad iudicium ecclesiæ, & multæ aliae de quibus facit mentionem Ianocen. in d. c. nouit. nec quoquomodo debet se intromittere iudex temporalis.

Causæ mere temporales, sunt causæ feudales, & sanguinis istas Deus commisit immediate, & principaliter imperatoriis, & regibus, de quibus nec papa, nec ceteri prælati debent se intromittere, d. c. solit. vbi dicit papa. Non negamus quin Imperator præcebat in temporalibus. ergo etiam & Rex Francie, qui in regno suo dicitur imperator. Secundo facit tex. in d. c. nouit. vbi Papa sic loquitur. Non putet aliquis quod iurisdictionem illustris Regis Francie perturbare, aut minuere intendamus. 3. facit tex. in preal. c. causam. vbi papa dicit ad regem, & non ad papam pertinet de talibus possessionibus iudicare. 4. facit tex. in c. verum. defo. comp. per quem tex. dicit ibi Inn. q̄ quilibet dominus quantuncunque villicus, vel rusticus superbis feudalib. habet iurisdictionem.

Causæ mixtae sunt temporales, quæ habent quandam connexionem cum spiritualibus sicut est causa feudalis, quæ de se est temporalis potest tamen habere connexionem cum spirituali propter iuramentum, vel pactum: quia isto casu ratione

conuexitatis papa posset cognoscere sicut patet de dissensione mota inter reges Francie, & Anglie de comitatu Picauensi, papa qui direc̄te nō poterat cognoscere de causa feudali indirec̄te tamen propter iuramentum, vel pactum potuit se de illa intromittere. idem dicatis de causa doris, quæ per se est temporalis, & ad secularem iudicem pertinet li. de ipsa tatum agatur, tñ qñ iudex ecclesiasticus principaliter cognoscit de matrimonio si incidat causa doris tāquam accessoria cognoscet de illa, sicut de principali, cui est annexa, vt no. in c. de prudencia. de dona. inter vir. & vxo. & in c. per tuas. & c. ex tenore. q̄ filii sint leg. vbi habetur q̄ iudex ecclesiasticus de hæreditate, licet sit temporalis non possit cognoscere tamen ratione incidentia poterit. Apparet ergo evidenter, quod directe in temporalibus. Rex Francie non subiicitur papæ nisi ratione accessorijs, & connexitatis. Connexa enim eodem iure censenda sunt.

Secundo præmittat quod iste duæ iurisdictiones, scilicet temporalis, & spiritualis immediate a Deo institutæ sunt de spirituali, quam Christus Apostolo tradidit, habetur Matthæi. 16. dum dixit tu es Petrus &c. de imperiali, seu temporali iurisdictione habetur in Authen. de instrumentorum cautela. collatio. 6. circa principium in versiculo, quia igitur imperium de cœlo Deus constituit. & probatur etiam prouerbiorum. 8. ca. in quo dicitur per me Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt: per me principes imperant, & potentes decernunt iustitiam: & idem habetut Danielis. 4. c. in quo dicit tristis regna Deus atque constituit, & nulla est potestas nisi a Deo vt dicit Paulus ad Romanos. 13. ista duo principaliter regunt mundum scilicet authoritas sacra Pontificum, & regalis potestas. c. duo. 96. dist. & in auth. quomodo oporteat. Epis. colla. 1. circa principium. nec ob. si dicatur q̄ imo a populo Romano videtur esse imperium, vt habetur Institu. de iure naturali gentium. quia respondetur, quod dispositione Dei factum fuit, si ne quo factum est nihil restat ergo, quod utraque potestas a Deo instituta fuit.

Tertio præmittatis, quod predictæ iurisdictiones temporalis & spiritualis ad inuicem sunt distinctæ, & separatae patet: quia homo constat ex duobus scilicet corpore, & anima, & vita dividitur duplex, scilicet corporalis, & spiritualis propter corporalem vitam conservandam homo temporalibus indiget propter spirituali spiritualibus. Imperatores, & reges potestatē habent super corpora, & res corporales ad vitam corpoream pertinentes: posunt enim, & debent corporali poena punire reos, & legum imperialium transgressores: habent etiam rem publicam ordinare populos sibi subiectos in pacis tranquilitate seruare: defendere patriam: aduersarios debellare. Pontifices autem habent iurisdictionem spirituali quæ ad regimē, & salutem pertinet animarum.

Ex predictis remanet verificata conclusio, quod Rex Francorum in temporalibus non subiicitur papæ quam ultra prædicta pluribus iuribus, & authoritatibus confirmo. Primo adduco illud quod habetur Luc. 12. c. tñ quo dicitur Domine ecce duo gladij hic: at ille dicit eis satis est: naturali gladio vtū tur principes sicut dicit Apostolus ad Romanos. 13. Princeps, non sine causa gladium portat: Dei enim minister est, & index in iram ei, qui malum facit: de spirituali gladio dicit idem Apostolus ad Ephesios. 6. dum dicit galeam salutis assumite, & gladium Spiritus qđ est verbum Dei: gladio spirituali vtebā tur Apostoli materiali vero nunq̄ legitur q̄ vñ fuerint, nisi dicatur, q̄ imminentे passione Domini Petrus cum haberet gladium exemit, & vnius auriculam amputavit: sed de hoc a Christo fuit reprehensus ad demonstrandum q̄ Christus nolbat quod eius vicarius, vteretur iurisdictione temporali, quia non legitimur duos gladios absolute fuisse. Petro, sed vñus tantu sicut ei dixit Dominus conuerte gladium in vaginam: Petrus autem est reprehensus non quia euaginatus nō esset ab eo: sed quia euaginavit non modo, & tempore congruo quādo necessitas imminaret ad demonstrandum, quod iudex ecclesiasticus non debet vti temporali gladio, nisi cum magna dilectione, & necessitate.

Apparet ergo, quod hæ potestates sunt ad inuicem separatae & distinctæ, nec debent se mutuo perturbare: quia sicut Rex non debet se de spiritualibus intromittere, sic etiam nec Papa de temporalibus nisi in casibus supra specificatis, pro quibus facit tex. in c. cum ad verum. 96. dist. vbi habetur, q̄ imperator non debet arripere iura pontificatus, nec pontifex nomen Imperatoris usurpare, quasi dicat quicquid disputando, vel litigando dicatur: tamen cum ad veritatem diffiniendam ventum fuerit debet duæ potestates remanere distinctæ sicut diuinus sunt institutæ, si ergo iste duæ iurisdictiones sint distinctæ in diversis personis: ergo non est verum quod Rex Francie subiicitur papæ ad quem nulla est actualis Authoritas temporalis.

Secundo probatur quia Christus in institutione spiritualis .

po-

Bermon. Chouer. De publ. concub.

po testis nulli commisit, vel potius permisit dominium terreno rum, vt habetur Matt. 16. vbi Christus vicarium suum instituit, S. Petrum, & eius successores dum dixit Tu es Petrus, & super hanc perram ædificabo ecclesiam meam, & portæ in sepi non præualebunt aduersus eam, & tibi dabo claves regni cœlorum: non dixit, & dominium terrenorum reuolute cum scripturæ sacræ volumina nunquam inuenietis Apostolos sedisse, vt de temporalibus iudicarent nec petiissent, vt reges, & principes eis in temporalibus subijcerentur, aut de his huiusmodi respondere deberent.

Tertio facit quia non maiorem potestatem exercere debet papa, qui vices Christi gerit, quam Christus exercuerit, nec repertum scriptum quod Christus hac potestate temporali, vti voluerit, imo sibi oblatam refugerit exemplo suo cuideret ostendit talen potestatem vicarium suum debere refugere, & non ambire, nec sibi imperioriam maiestatem, aut regiam dignitatem vendicare. ecce Dominus noster Iesus Christus rex regum, & dominus dominorum regale præfugit dominium, & facinorosum fastidium recusauit, qua ratione, & autoritate papa eius vicarius vendicabit sibi culmen, vel nomen regiae dignitatis? Assumptum probatur eo, quia in passione sua interrogatus specialiter a Pilato si rex esset: sed tamen vt patenter ostenderet in articulo mortis, quod nollebat quod ecclesia vite retur tali potestate: respondit regnum meum non est de hoc mundo. quæ verba denotant papam non habere iurisdictionem, & potestatem temporalem.

Quarto probatur, quia nō maiorem iurisdictionem, & auctoritatem habere debet successor Petri quam habuerit ipse Petrus primus Christi vicarius: sed Christus tam Petro, quam ceteris Apostolis potestatem, dominium, & iurisdictionem temporalem interdixit imo eis extreñam paupertatem inducit dicens nolite possidere aurum, & argentum, propter quod ipsi Apostoli volentes inuiolabiliter obseruare præcepta Christi gloriabantur de extrema paupertate quantum cupidi, & ambitionis solent gloriari de opulentia terrenorum. vnde beatus Petrus letanter diebat argentum, & aurum non est mihi. Videtur igitur quomodo Christus præcepit Apostolis, vt tantum de spiritualibus, & non de terrenis se intromitteret: sic etiam n. q. temporalia perturbant animum, distrahunt intellectum, & mentem demergunt ad inferiora, nec potest quis intendere spiritualibus, qui se implicat secularibus. d.ca. cum ad verum. 96. dist. vnde dicit Apostolus Nemo Deo militans implicat se secularibus negotijs. & dicit beatus Ambrosius, qui terrenis occupatur, scire diuina non possunt eo, quia terrena distrahunt animum, & a coelestium contemplatione perturbant, & sic non oportet animum papæ ad regimen temporalium incurvare. Ex quibus patet quod successoribus beati Petri nō cit cōcessum dominium terrenorum, nec temporalis iurisdictionem.

Quinto fortius probatur quoniam Rex Franciæ non ab homine sed a solo Deo immediate tenet regnum suum, l. Deo nobis, C. de episcop. & cleri. & possidet non autem tenet a papa, nec in quantum ab homine, nec in quantum a vicario Christi quia Rex Franciæ neminem recognoscit superiorem, vt in p. allegato capitulo per venerabilem. qui text. loquitur respectu temporalium, & si dicatur hoc est verum de facto, sed non de iure: quia respondet quod hoc fieri non debet ea ratione, quia Franci nulli vñquam fuerūt subiecti, nec imperatori, nec alijs quod probatur ex antiquis historijs: nam post euerctionem Troiæ duodecim millia Trojanorum ad partes Pannoniæ peruenient vbi ciuitatem Sicambriam confruentes permaneserunt ibi usque ad tempora Valéiani imperatoris, semper Romano imperio infesti pro eo, quod tributa Romanis soluere recusarent expulsi fuerunt a dicto Valentiano iuxta morem aliarum nationum habitauerunt iuxta regnum in confinio Germaniæ, & Allamania, quos cum multis prælijs post idem Valentianus tentasset sibi subiugare: nec aliquatenus potuisset, appellavit eos Francos. i. fortes, & feroce. vt declarat gl. in pragmatica sanctione in verbo Romanorum, t& Galliam habitantes eamque Franciam appellant, nec Romanus, nec alijs quibuscumque voluerunt esse subiecti, & dato, quod papæ vel Imperatori aliquando fuerint subiecti, hoc nō affirmamus, tamen ex tanto tempore præscripserunt & pacifice regnum possederunt: ita quod amplius non tenentur alicui respondere, tquia etiam contra Romanam ecclesiam currit præscriptio centenaria. c. ad audientiam. in versiculo contra Romanam ecclesiam non nisi centenaria currit præscriptio. ext. de præscrip. & q. rex Franciæ a solo Deo & non a papa teneat regnum suum: hoc demonstratur tribus rationibus: prima est sacra vñctio diuinitus missa: qua reges Franciæ semper oportunitas temporib. vnguntur: secunda hoc demonstrant notoria & manifesta miracula, quæ dietim per reges Franciæ in toto Regno clarescunt: quoniam sicut in adiectione regni filius iure hæreditario succedit patri, sic etiam quasi iure hæreditario alter alteri in simili potestate faciendo miracula succedit: 3. ratio

hoc idem probat bonitas vitæ, claritas famæ, devotionis fervor, sinceritas fidei Christianæ, quæ semper in regibus, & in regno Franciæ præceteris regnis, & regibus viguit. Ex prædictis remanet firmata conclusio quod in temporalib. rex Franciæ habet omnimodam iurisdictionem, quā nec a papa, nec a quoquā alio recognoscere debet.

Nec obstant ea, quæ pro patre contraria adducuntur, primo non obstat, quod Christus fuerit vsus utraque potestate ejusdem de templo ementes, & vendentes: quia respondet duplicitate: primo quod ideo hoc fecit vt ipso facto ostenderet, quod utraque potestas ab eodem fonte processerat. vel secundo aliter respondet, quod Christus quandiu fuit viator iurisdictionem temporalem nunquam exercuit, sed ibi magis officium sacerdotiale voluit exercere, quam temporalem iurisdictionem: 25 nam illa ejusdem ementum, & vendentium de templo magis fuit actus sacerdotialis quam regalis & sic fuit officium illius cuius est templum mundare, spucias ejercere, mercationes & negociationes terrenas prius ab eo expellere, vt patet ex verbis Christi dicentis Auferte ista hinc, & nolite facere domum patris mei domum negotiationis.

Non obstat etiam quod dictum est de donatione facta ecclesiæ Romanæ per Constantiū: quia respondet, quod non valuit: quia fuit nimis excessiva, & immensa pluribus rationibus, prima quia si valeret non diceretur imperator semp Augustus, quia eius propositum esse debet semper augere imperium & non minuere: secunda ratio, quia imperator est administrator imperij, & recipilicet, & administratoribus deinde interdicta est alienatio nisi ex magna & graui causa: tercia quia Constantinus non potuit præiudicare successoribus quæ reuocare possint, quia par in parem non habuit imperium, 4. ratio, quia eadem ratione qua Constantinus potuisse dare vnam partem successoris possent dare aliam, & sic detruncaretur imperium, vel aliter secundum legistas responderi poterit, quod dicta donatio valuit tamē ecclesia non fuit in possessione nisi illius terræ portionis quæ dicitur patrimonium beati Petri. præterea donatio illa non potuit valere quantum ad illos, qui non erant subiecti imperio, quia non potuit dare quæ suum non erat: Franci autem non erant subiecti imperatori propter præscriptionem longissimi temporis, quæ currit contra imperatorem & papam, vt superius declaratum extitit.

Similiter non obstat quod Zacharias papa deposuerit Chilericum regem Franciæ, quia respondet quod nunquam legitur, quod actualiter eum deposuerit, sed tantum deponendum consuluit, vt dicit glossa in d.c. alius. in verbo depositus. 15. q. 6. interrogatus enim fuit papa Zacharias quis potius regnare debet, vel ille, qui agebat regni negotia, vel ille, qui nō agebat respondit quod primus quo factus Rex Chilericus depositus a Baronibus Pipinus ordinatus, & inundatus fuit in regem: 26 alijs dicunt quod Rex Chilericus non fuit depositus, sed sponte ingressus monasterium vitam monachicam assumpsit. Barones autem regni super electione Pipini dubitantes an eis licitum esset hoc facere consuluerunt Zachariam papam, q. ita consuluit faciendum licet sine consilio papæ Barones regni hoc facere potuissent, vt infra dicam.

Nec obstat illa extrauagans Bonifacij octaua culus caput exorditur vnam sanctam. quæ dicit quod in summo pontifice est vterque gladius, s. spiritualis & temporalis nō solum in habitu verum etiam in actu potentia erat apud summum pontificem non solum contra Regem Franciæ, vt patet in Childerico filio Dagoberti deposito verum etiam contra imperatorem, vt patet in Federico imperatore qui a Bonifacio octauo 28 fuit depositus. c. Apostolicæ de sen. & re iud. Item de Clemente quinto, qui Henricum imperatorem excommunicauit clementina pasto. eodem t.

Ambrosius Episcopus tantum Theodosium imperatorem excōmunicauit: item ab eo Constantinus Imperator fuit depositus & in Carolum Magnum regem Franciæ fuit translatum imperium ergo videbatur, quod papa in regem Franciæ haberet iurisdictionem: quia dicta extrauagans vnam sanctam nullum adstringit.

Addictam extrauagantem. vnam sanctam. respondet, q. illa extrauagans fuit reuocata per Clementem quintum per quam declarauit quod reges Franciæ non censeantur magis adstricti & obligati quam erant ante dictam extrauagantem, vnam sanctam. vel aliter respondet, quod illa procedit in materia peccati, seu respectu spiritualium, & non respectu temporalium. vnde in eis contra omnes etiam reges habent iurisdictionem, & alia iura superius allegata loquuntur in materia peccati, in Reges & Imperatores papæ subiiciuntur.

Ad hoc quod dicebatur quod Zacharias papa depositus regem Franciæ aliter respondet igneus repetit.

Papiensi videlicet, quod Chilericus filius Dagoberti Franciæ male versabatur in administratione regni tanquam effeminatus, propterea populus petuit a Zacharia papa vt Chilericus

ricus deponeretur & daretur ei Pipinus ne prudentia ipsius stultitia alterius absorberetur. ideo Zacharias populo petenti Pipinum consensit, vt populo satisfacere. per hoc tamen nō potest dici de iure suis processum sed magis ad nutrum populi contra legem decurionum, C. de poen. in qua dicitur † qd ad clamorem populi præses non debet illicita perpetrare, sed Zacharias magis debebat adhærere legibus quam clamori populi nec obstant alia in contrarium allegata quibus faciliter posset responderi, quæ tamen breuitatis causa obmitto ex quibus patet pontifices in reges Franciæ non habere iurisdictionem temporalem.

Ne nullum qualemque inferant impedimentum quocunque quasito prelati.

S V M M A R I V M.

1 *Turbantes iurisdictionem ecclesiasticam per se vel par alios directe vel p obliquum & dantes consilium, auxilium, & fauorem ipso iure sunt excommunicati.*

Iste tex. facit contra Baliuos , Castel lanos.

1 *Potestates seculares , ac cœteros iurisdictionem temporalē obtinentes, qui aut consilio auxilio, consensu, iuuamine, atq; fauore iurisdictionem spiritualem fatagunt perturbare & extirpare, qui etiam monitione non præmissa incurrint sententiam maioris excommunicationis velut sacrilegi. cap. conque stus in versic. tanquam sacrilegi sunt Anathematizati de for. competen. & cap. seculares iudices. in verbo censura ecclesiasti ca, eodem titu. lib. 6. vnde valeret statutum factum per Episcopum quod turbantes iurisdictionem ecclesiasticam sint excō municati. & istud sequitur Henricus de Bottis in tractatu synodal in 3. parte circa medium primi articuli ex quibus patet, quod qui turbant vel impediunt ecclesiasticā iurisdictionem per se vel per alios directo vel p obliquum & q ad illud dant consilium auxilium vel fauorem eo ipso sunt excommunicatic. penultimo & c. fin. de immunitate ecclesiarum libr. 6. & poterit iudex illum punire qui suam iurisdictionē turbat Specula. in titulo de officio omnium iudicum in §. deseruit in fin. & Guido papæ sing. 600. 63. inc. iudex.*

Qui rationem officij sui aduersus subditos suos pro huiusmodi concubinatu, & alijs casibus sibi a iure permisis procedant .

S V M M A R I V M.

1 *Prædis officium est purgare prouinciam uialis hominibus. & ad regem spectat adulteria punire.*
2 *Superiori egrediens officium , & eius potestatem non est obedientiam.*
3 *Præcepto superioris quod fit extra iudicium si non spectat ad eius officium non tenetur quis parere.*
4 *Subditus nullo modo tenetur obediere superioris præcepto contra suam conscientiam.*

1 **Quoniam sicut ad officium** prædis spectat prouinciam purgare malis hominibus & ad regem adulteria punire, & impios de terra perdere. cap. rex debet. 23. q. 5. sic etiā ad officium Episcopi pertinet omni studio mulieres luxuriose viuentes a consortio suorum clericorum expellere, & in isto casu, & alijs iure permisis subditi tenentur Episcopo obedire, & superior procedendo contra clericos officium & eius potestatem egredierentur, quo casu non esset de casibus a iure permisis merito ei non esset obediendum, vt est glossa in regula non videtur, §. qui iussu, ff. de reguli. iuris. & Innocent. in cap. ad aures. de tempo. ord. vbi dicitur quod præcepto superioris qd fit extra iudicium si non spectat ad eius officium non tenetur qd parere. qd dictum sequitur Dñs Dec. in consl. 72. incip. viso puncto in 1. vol. vbi allegat An. de Bu. in d. c. ad aures. dicentem † qd subditus nullo modo tenetur obediere superioris præcepto contra conscientiam: quia non esset de casibus a iure permisis.

Et cum omne fornicationis crimen lege diuina prohibitum sit.

S V M M A R I V M.

1 *Fornicari nulli impune conceditur.*

- 2 *Concubinatus an lege naturali sit prohibitus.*
- 3 *Fornicatio simplex lege positiva non erat prohibită.*
- 4 *Ius naturale accipitur in triplici differentia.*
- 5 *Concubinatus absolute iure canonico est improbatus.*
- 6 *Sacerdos non potest absoluere concubinariū si a se non eiiciat concubinā, quia non videtur contritus.*
- 7 *Concubinatus per legem assumpsit nomen.*
- 8 *Iure naturali primæuo omnes nascebantur liberi.*
- 9 *Concubinatus iure positivo non est expreſſe reprobatus.*

Qua lege nunquam fornicari, vt dicit Apo-

stolus ad Corinthi. Primo ca. 6. Fugite fornicationem: & idem ad Ephesios quinto. Fornicatio non nominetur in vobis, sicut decet viros sanctos. Et in pluribus alijs locis scripturæ, put late, dictum fuit supra in versiculo, & alios non publicos concubinarios. Hinc est quod fornicari nulli impune conceditur. cap. fornicari. 88. dist. & in c. nubendi. in fi. 27. quæst. 1. quoniam fornicatio idetur suis principia causa, propter quam dominus diluvio dejeuerit mundum, vt habetur Genesis. 6. ca. omnis quippe caro corruperat vitam suam. legitur etiam iudic. decimonono ca. cum sequenti quod occasione vxoris Leuitæ a viris Belial in Gabaa Beniamini incredibili libidinis furore vexate occisi sunt plusquam sexaginta quinque milia hominum. & idem Genesis. 18. quod vitium luxuriæ pessimum adeo inficerat Sodomam, & Gomoram vt clamor erit ad dominum, & decem iusti in eis non sunt inuenti qui euā Angeli, qui missi fuerat, vt probarent an clamorem operæ compleuisserent ad stuprum violenter impetrabantur. vnde merito igne, & sulphure ciuitates illæ consumpta sunt, vt habetur etiam de seditate huius fornicationis secundi Machabeorum. ca. 6. quod tempore Antiochi templum luxuria, & gentium commissationibus erat plenum, & scortantium cum meretricibus sacratisque ædibus mulieres vitro se ingerebant, breuiter dicamus prout dicitur Matth. 6. c. spiritus immundi loca immunda diligunt. patet ergo fornicationem lege diuina esse prohibitam.

Nunc de tribus videndum est, primo an de iure naturali concubinatus sit prohibitus. Secundo an de iure canonico. Tertio quid de iure ciuili. Circa primum videtur, qd sit permisus in spece iure naturali quo concubinatus nō erat prohibitus ex eo: quia illo iure omnes nascebantur legitimi. §. liceat. in vers. filij mōx, vt procedebant sivebant legitimi. in authenti. quibus mod. nat. effi. leg. colla. 6. nec etiam talis concubinatus iure ciuili erat improbatus, vt concludit Bar. per glo. in l. in concubinatu. ff. de concub. & Canonistæ in c. lator. qui filij sint legi. & in c. cum sit. de for. com. qd idem tenuit Bal. in auth. licet, C. de na. t. lib. & ista videtur esse communis opinio fm quosdam. in d. §. si quis rogatus. ergo multominus videf improbatus l. naturali: quia non videtur esse contra legem naturæ, vt patet ex duabus primo per tex. in c. quod autem. 32. q. 4. vbi dicitur qd Abraam, & Iacob propter vxoris sterilitatem ingressi sunt ad ancillas, & in hoc non creduntur aliquid egisse contra legem naturæ, ergo satis clare videtur quod concubinatus iure naturali sit permisus. secundo patet: quia ius positivum profectum est a naturali lege: sed fornicatio simplex a lege positiva nō erat prohibita: imo potius in poenam secundum antiquas leges mulieres luppanaribus tradendæ condemnabantur, ergo videbatur quod concubinatus lege naturali non erat prohibitus.

Alij autem fuerunt in contraria opinione dicentes quod imo videtur esse contra legem naturæ, primo patet: quia liberri ex concubinatu nascuntur secundum omnes leges virtutibiles reputantur, vt dictum fuit supra de spuriis: sed si iure ciuili concubinatus esset permisus liberi descendentes ex illo tales non reputarentur: ergo est contra legem naturæ. Secundo patet qd matrimonium est naturale: sed hoc non esset sine præjudicio legis naturæ posset. n. homo cōiungi mulieri præter matrimonium, ergo restat quod habere concubinam est contra legem naturæ.

Breuiter tuper isto articulo beatus Thomas, & beatus Bonaventura, quos refert & sequitur de Turre Cremata in dicto cap. quod autem. dicunt quod Theologi accipiunt ius naturale in triplici qualitate: primo ius naturale dicitur quod in lege, & in euangelio continetur, & ista diffinitio iuris naturalis ponitur in principio decreti in j. dil. ergo fm illud ius naturale primæuum habere concubinam erat contra legem, & euā gelium in quibus dñ non Mechaberis sub illo præceptio omnis coitus exceptio matrimoniali erat prohibitus in lege, vt habetur Exodi. 20. c. & Matth. v. secundum dicitur esse ius naturale qd vocatur proprium: & proprie dñ qd est commune omnium nationum, & isto modo accipiendo concubinatus iure naturæ est prohibitus: quia illud dicitur esse p legē qd debito fini nō est conueniens: quia finis, ad quem natura tendit ex cōcubitu, est proles, & liberorum educatio: qui igitur aliter vtitur cōcubitu

bnu

Bermon.Chouer. De publ.concub.

bitu contra si nem a natura intentu videtur sacerè contra naturam: sed ille, qui habeat concubinam non querit nisi libidinem, & delectationem in coitu quod secus est in coniunctio ne matrimonij, quod nomine accepit a bono proli ex quo matrimonium dicitur indiuidua, seu inseparabilis coniunctio: sed in fornicatione fornicans peracta libidine querit fugam, & veruncundatur ex tali coitu se habere prolem & si haberet illam non vult educare imo quandoque negat esse suam: ergo clare appetet, & quando ius naturale proprie accipitur concubinus illo iure erat prohibitus.

Tertio ius naturale accipitur, propriissime, & dicitur illud quod natura docuit oīa animalia, & isto modo accipiēdo iure naturali prohibitum non erat habere concubinam, put appetet de multis brutis animalibus.

Circa secundum dubium an concubinatus de iure canonico videatur improbatus videtur quod non, pro quo adduco vobis duos tex. in c. is, qui non habet vxorem. 3. 4. dist. vbi dicitur quod qui non habet vxorem loco illius concubinam habere potest, vt patet in versicu. aut concubinæ sit coniunctione contetus. secundo facit tex. in Christiano. eadem dist. vbi dicitur quod non est licitum habere duas concubinas: sed una tantum debet esse contentus vt patet in versiculo, nisi una tantum vxorem, aut loco vxoris concubinam: ergo illa duo iura sunt satis aperta, quod concubinatus de iure canonico est permisus: imo etiam ex certis causis clericus non potest cogi ad dimittendum concubinam si propter dimissionem clericus concubinarius efficeretur de terior: quia isto casu Episcopus tolerando ad tempus non incurrit peccatum, & hoc dictum tradit Panorm. in cap. vt clericorum de vita, & honeste. quoniam quoniam quoniam sustinetur minus, vt maius evitetur. c. duo mala. 13. di. patet ergo quod iure canonico concubinatus est permisus.

5 Contrariam opinionem de iure credo veriorem + quod imo absolute de iure canonico concubinatus est improbatus etiam non habenti vxorem. cap. nemo sibi blandiatur. & in ca. dicat aliquis vxorem non habeo. 32. quæst. 4. & in cap. concubinæ. 32. q. 2. & in cap. si concubina. de sententia excommunicacionis. & notat gloss. in l. in libero, ff. de ritu nuptiarum. & Doctores in dicta auth. licet. quod dictum refert Augustinus in cap. audite charissimi. in versiculo concubinas vobis habere non licet etiam si non habetis vxores. 34. dist. imo a consortio cleri repelli debet qui aliam præter vxorem cognouit. cap. si quis de laycis ea. dist. vnde sacerdos dando poenitentiam in confessione non potest permittere retinere concubinam, quod dictum extollit Jason. in l. ex ea parte. in §. mulier, ff. de verbo. obliga. per glo. in §. si quis futurus Diaconus. in verbo accep-
rit. in Authen. de Sanctis Epis. col. 9. t. mo fortius dico, quod sacerdos non potest absoluere concubinum si a se non ejiciat concubinam, quia est periculum reciduationis, quia ex quo habet adhuc intentionem illam retainendi non videtur contritus. c. legatur. 24. q. 2. quia vera poenitentia non est sine excusione cause peccandi. satisfactio. de poenitent. dist. 3. maxime propter scandalum quod posset oriri in populo, & istam opinionem sequitur Bar. in d. in concubinatu, vbi concludit quod de iure canonico concubinatus est illicitus, quod est verum secundum eum quantum ad poenam spiritualem: sed non quantum ad poenam temporalem alias nati ex concubina per sequens matrimonium non legitimarentur, & refert Richardum Malum bra hoc tenuisse, ius enim canonicum magis reprobatur concubinatum, quam simplicem fornicationem, vt notat Panormitanus in cap. tanta. qui filii sint legiti. maxime quādō esset publicus: quia illo iure omnibus clericis est interdictus, & in tantum ius canonicum prohibet concubinatum, vt non licet alicui tenere concubinam, etiam si vxorem habeat leprosam, & si fecerit contrarium a suo superiori potest excommunicari cap. primo de coniugio leprosorum ex quibus remanet opin. firmata, quod de iure canonico concubinatus omnino est damnatus.

Circa ultimum, an concubinatus sit a iure ciuili permisus, vel prohibitus, quidam fuerunt in illa opinione, quod illo iure est reprobatus: & hoc tenet P. anormi. in ca. cum venissent. in fine de institutio. vbi dicit, quod concubinatus non solum lege canonica verum etiam ciuili est reprobatus: & pro peccato mortali est damnatus per tex. qui ad hoc pro sing. allegatur in cap. 1. de filiis natu ex matrimonio ad Morganaticam contracto. in v. feudo. vbi dicitur, quod quidam post mortem coniugis continere non valens alia duxit qui nolens & xistere in peccato eam: desponsauit: ergo tex. ille bene probat quod cognoscere inulierem carnaliter an desponsationem etiam de iure ciuili erat peccatum mortale: ideo illo iure concubinatus videtur reprobatus, & istam opinionem sequitur Ioan. Fab. insti. si qua drup. pauper. factis. dicatur pro qua adducit rationem naturalem: quia ex quo concubinatus inducit peccatum mortale est damnatus de iure canonico, ergo etiam debet damnari de iure canonico, ergo etiam debet damnari de iure ciuili: nā vbi

agitur de peccato, traditur regula, quod sacræ leges non dignantur imitari sacros canones, vt in Authen. vt clerici apud proprios Episcopos circa finem coll. & pluribus alijs iuribus & rationibus persuaderi potest concubinatum a lege ciuili esse improbatum.

Alii autem fuerunt in contraria opinione, quod imo concubinatus a iure ciuili est tolerandus, & ista opinio potest sua deri ratione: quia concubinatus, vt dicit Albericus de Rosat.

7 propriæ non est luxuriantia, quia per legem nomen assumptum d. l. in concubinatu. quasi dicat per leges est concessus & licitus per quas etiam remaneat impunitus, vt patet in versic. extra poenam legis est. licet dicit ibi gloss. sit secundum Canones & diuinæ scripturas, quibus omnis coitus (excepto matrimoniali) erat prohibitus c. fornicari oītusagesima octaua dist. istam opinionem secutus fuit Paulus de Castro in dict. l. si qua illustris. vbi concludit quod coitus concubinarius iure ciuili non est prohibitus, & liberi quinascuntur ex illo coitu non sunt spurii absolute: sed dicuntur naturales tantum ideo quod liter matri cum aliis liberis succedunt quod non facerent, si ille coitus esse a iure ciuili improbatus: & sic habetis utramq; opinionem iurib. & rationib. firmatam.

Videamus ergo quæ prædictarum opinionum superius tandem sit magis vera & communis in puncto iuris.

Breuer Richardus Malumbra, quem refert Bartolus in dicta lege in concubinatu. distinguunt dicens, quod de iure natura li primæ omnis coitus, seu coniunctio erat legitima, & statim cum primo quis nascebat erat legitimus per tex. quem supra allegauit in d. c. liceat in vet. mox, vt procedebant sicut legitimi quibus mod. nat. ff. legit. vnde illud ius naturale primæ omnis non erat coarctatum aliqua ratione naturali: illo. n. iure naturali homines ad similitudinem bestiarum p. assūm vagabatur, nec nuptiæ legitimæ adhuc erat cognitæ, nec quisquam sibi prospexerat liberos: ideo inspecto illo iure nulla videbatur differentia inter vxorem, & concubinam: vnde postea superuenierunt leges ciuiles, hoc est, ius positivum quod ius aliquas coniunctiones expresse approbavit: vt matrimonium l. prima versi. maris, & foemine coniugatio, quam nos matrimonium appellamus, ff. de iure naturali gentium. & institu. cod. titu. circa prin. & illo iure positivo incœpit esse differentia inter vxorem & concubinam, & filii nati ex tali matrimonio dicebantur legitimi.

Quædam est coniunctio, quæ expresse iure positivo reprobatur, vt coitus adulterinus, & incestuosus: quia est accusabilis & punibilis: & tunc filii ex illo coitu non dicuntur legitimi: quia a lege sunt reprobati, nec merentur nominari filii. d. aut ex coenplexu. nec poterunt legitimari per subsequens matrimonium, vt habetur in dicto capitulo tanta. & in dicta auth. licet. & plenus dixi in lectura iuris ciuilis quædam est coniunctio, quæ a lege ciuili non est approbata, nec improbata vt est coitus concubinarius qui illo iure fuit toleratus, vt apparet in titulis C. & ff. de concubinis. vnde iste coitus remansit in primæ iure naturali: & ideo filii qui nascuntur ex tali coitu concubinario vocantur naturales tantum & per sequens matrimonium legitimantur ex quo talis concubinatus iure positivo non est expresse reprobatus, vt habetur in authen. quib. mod. natu. eff. leg. & C. de natura. lib. & ista videtur esse tutior resolutio, quam perpetuo menti teneatis.

Et sub pena peccati mortalis necessario evitandum.

S V M M A R I V M.

- 1 Fornicationem simplicem afferens non esse peccatum mortale debet, vt hereticus condemnari.
- 2 Peccatum mortale in certis casibus potest esse cum coniuge.
- 3 Maritus si in loco sacro cognoscat vxorem, an locus ille indigeat reconciliacione.
- 4 Pollutio quacunque extraordinaria est peccatum mortale.

Quia omnis fornicatio, licet sit simplex, est peccatum mortale, clementina ad nostram. de haeretic. nec in foro conscientiae excusat consuetudo cap. denique quarta distinctione: quia est contra preceptum Decalogi non moechaberis. trigesima secunda quæstio. 6. vt etiam probatur Thobias quarto ca. dum dicit attende tibi ab omni fornicatione præter vxorem tuam, nunquam patiaris crimen scire haec enim dictio, crimē, de sui natura importat peccatum mortale, aperte probat tex. in c. p. dicendum vige sima secunda quæstionis prima, in versu. de adulterio, & fornicatione, & de homicidio, & de coeteris crimina libis vitijs: ergo fornicatio simplex & omnis concubitus qui est præter vxorem est peccatum mortale fortificatur per dictū Apo-

Apostoli ad Galatas quinto dū dicit, q̄ qui talia agunt regnū Dei non possidebunt: sed nemo excluditur a regno nisi ppter peccatum mortale: ergo non videtur dubium, quin simplex fornicatio dicatur peccatum mortale: imo si quis afferat plicem fornicationem non esse peccatum mortale debet velut h̄ereticus condemnari, vt in terminis decidit Aufre. in quē stione trecentesima quagragēsima septima. Sed dubitatur, an coitus coniugalis possit exerceri sine peccato? videtur, quod sic etiam veniali, & istud vrgenti ratione suaderi potest: quia nullum peccatum est in præcepto, sed actus matrimonialis est in præcepto. vt habetur in Genesi in quo dicitur crescere, & multiplicamini. & Paulus ad Corinthios septimo in quo dicitur vxori vir debitum reddit. & sic videtur quod falsa sit opinio ilorum, qui dicunt q̄ actus coniugalis non poterat exerceri si ne peccato.

H̄ec decisio posset limitari, vt non procedat in certis casibus secundum Summistas primo si vltra matrimonij honesta tem quæratur delectatio, vt quia maritus accedit ad vxorem non ea intentione, q̄ sit coniunx, sed accedit ad eam tāquam ad extraneam & sic vltra limites matrimonij isto casu etiam cum coniuge dicetur peccatum mortale, quia non quærit nisi expletere voluptatem & delectationem venereum & h̄ec erat causa finalis & impulsua. Secundo propter effusionem seminis publice in loco sacro factam: t̄ & ideo si maritus omnibus videntibus vxorem in loco sacro cognoverit, committit peccatum mortale, & talis locus indiget reconciliatione: licet semen non ceciderit in terram, secus si tale factum sit poenitus occultum quo casu, nec reputatur peccatum mortale, nec requiritur reconciliatione. Tertio si modus naturalis non seruatur inter coniuges puta: quia vas debitum prætermittitur, vt si mulieris membro ad hoc non concessit maritus vti voluerit, vel si modus a natura prætermittatur puta: quia vxor iaceat in dorso & maritus supergradiatur super ventrem eius, vel quia vir nubis in sc̄minam, hoc est, vxor supergreditur virum, & tunc ille coitus coniugalis non excusat a peccato mortali: quia talis modus non conuenit seminis infusioni quoad virū, nec seminis receptioni quoad mulierem: vnde videtur impedi ri prolixi generatio intenta a natura. Quarto si coniunx voluptatem venereum præuenit & prouocat diuersis modis, vt manibus, vel cogitationibus, vel vtendo calidis, vel incētinis, possit pluries coire puta: quia si cum fornicationibus impudicis membra attractādo sequatur pollutio extra vas debitum committitur mortale: t̄ quia omnis pollutio extraordinaria, q̄ se in illo procuratur, est peccatum mortale, vt latius de hoc supra diximus.

Monemus omnes laycos tam uxoratos, quam solum, ut similiiter a concubinatu abstineant nimis enim reprehensibilis est qui uxorem habet & ad aliam uxorem accedit.

S V M M A R I V M.

1 Dicitio aliam, est repetitiua similiū.

2 Duas habens concubinas efficitur infamis.

3 Duas vxores habens qua pena debet puniri.

4 Duas vxores habens præsumitur de h̄eresi suspectus.

5 Index ecclesiasticus quomodo punit illum qui cum duabus contraxit vxibus simul uiuentibus.

6 Papa non potest dispensare cum rege habente uxorem sterilem, vt aliam ducat vel concubinam teneat.

H̄ec verba ultima possint dupliciter intelligi. Primo vt ille qui habet uxorem accedit ad aliam per matrimonium & hoc videtur p̄ bare iste tex. t̄ ponderando dictiōnem aliam q̄ de sui natura est repetitiua similiū & denotat regulariter relationem præcedentium cum eadem qualitate, vt dictum fuit supra in versi. penis alijs. Secundo ista verba ad aliam vxore accedit. possunt intelligi per adulterium tantum, & secundum primam expositionem: dubitatur q̄ pena fuerit introducta contra illum, q̄ habet uxorem, & illa viuēte ad aliam uxorem accedit per matrimonium. t̄ Breuiter concludite q̄ sicut habens duas concubinas efficitur infamis sic etiam habens duas vxores gl. in §. si quis autem defunctus in verbo si vero effusa concupiscentia quib. modis efficiunt. sui & in lege eum, qui simul habuit duas habuit vxores. in verbo comitatur infamia. C. de adul. & idem dicit ibi gl. si simul habet uxorem & sponsam concordat tex. de iure canonico in c. nuper. de biga. & notat ibi glos. q̄ simul duas vxores habere non licet, nisi ex reuelatione diuina fuerit concessum, vt dicit tex. in c. gaudemus de diuortijs: q̄ de-

cisio procedit etiam in iudæis, qui simul non possunt habere duas vxores: quia in coniunctionibus matrimonialibus tenentur seruare leges Christianorum. l. nemo iudæorum, C. de iudæis. & talis infamia, quam incurrit habens duas sponsas, vel vxores non debet remanere inulta aut impunita lege secunda. in versi. iudex eam non patietur inultam, C. de incest. & ne pha. nup. ideo tanquam infamis debet repellere a testimonio, & dignitate pro quibus facit tex. in l. quid ergo, ff. de his q̄ notantur infamia. & idem dicendum est in illo qui tenet vxorem, & concubinam simul cohabitando, vt concludit Bald. in l. neminem de incestis nupt. licet secundum eum non seruetur de facto, tamen si talis infamia in iudicio proponeretur, repelleretur tanquam infamis ab accusatione publici criminis: sed Bar. in præal. l. 1. in ver. quid si quis habeat duas concubinas dicit, q̄ non est infamis, nec per hoc debet puniri poenis legum: sed non recedatis ab opinione Baldi. q̄ procedit Maxime in publico, & notorio concubinario habente simul & publice duas concubinas ergo multos fortius si simul habeat duas vxores per rationem quam tradit Justinianus in l. fi. C. de naturalibus liberis, scilicet vt tales retrahantur ab effrenata libidine, quia vxor, & concubina parum differunt saltem inspecto iure naturali quo iure non erat personarum dignitas, vt non otat. in d. §. parui refert.

Alij autem dicunt q̄ habenti duas vxores simul hodie imponitur pena mortis, quia committit adulterium q̄ pena adulterij est duplex. §. si item lex Iulia. Inst. de pub. iu. sed istud de iute non reperitur specificatum nisi dicamus, q̄ pena q̄ imponitur vltra infamiam remanet in arbitrio iudicis: quia non est expresse determinata, vt patet in d. l. 2. ponderando illa verba competens iudex eam non patietur inultam, q̄ de monstrant illam esse in arbitrio iudicis: non tamen poterit ille iudex arbitrari usque ad mortem inclusi: quia in arbitriis iudex deberet penam moderari, c. inquisitionis. in verbo moderari. de accu. sed verbum moderari significat diminutionē. c. fi. de ver. sig. ergo non imponetur pena mortis, quia hoc non esset moderari: Aduertite tamen quod inspectis omnibus qualitatibus & circumstantijs, q̄ in casu in quo pena committitur arbitrio iudicis poterit ipse infligere etiam penam mortis secundum gl. in §. in summa Inst. de iuriu. quam allegavit pro singulo Pano. in c. cum T. de re iudic. & Bald. in c. i. §. iniuria. in titulo de pace tenenda. & iur. fir. & Ioannes de Anan. in c. inquisitionis. de accusa. sic etiam iudex ecclesiasticus poterit consideratis, & attentis predictis qualitatibus ex arbitrio procedere ad poenam depositionis, & carceris perpetui, q̄ morti aequiparatur, vt supra dixi, & prepositus in c. 2. de spon. duo. refert Anto. de Bu. dicentem q̄ iudex attenta qualitate personarum poterit arbitrando punire pena mortis illum qui viuente. j. uxore contrahit cum. 2. puta si ignobilis uxorem habens contrahit cum. 2. & illudit illam. predictis addite q̄ si quis habens uxorem accedit ad aliam p̄ matrimonium præsumitur de h̄eresi q̄ cum intantum, q̄ inquisitor fidei poterit contra tales inquirere, quid sentiat de sacramento matrimonij, & si non sit pertinax non debet puniri pena mortis: sed alia pena moderata, vt supra dictum fuit q̄ est verum maxime quando talis binas nuptias clam contraxisset quo casu præsumitur de h̄ere si suspensus: secus si palam hoc fecerit, & notate q̄ sacerdos faciens vel interessens clandestinis nuptijs in casu, & gradu prohibito suspendit ab officio per triennium, c. fi. de clandest. despōsa. qua autem pena hac tempestate castigandus sit qui contrahit cum duabus mulieribus videte Iac. de Belloui. in pra. iudicaria titulo. de Lenonibus de iure ciuili capienti duas vxores, vel duos viros imponitur pena capititis, vt in specie tradit Lud. de Roma. in singul. quingentesimo trigesimo primo incipiente tu scis. qui allegat tex. in præallegata. l. cum, qui duas simul habuit uxores.

Vos autem subtiliter aduertite, quia opinio Romani non videtur mihi uera: quia tex. allegatus per cum dicit, quod ille q̄ simul habet duas uxores punitur pena stupri, q̄ de iure communi erat pena deportationis. l. si quis uidiuam. in verbo deportandus erit, ff. de questio. sicut erat pena adulterij, uel incestus pro quibus iure Digestorum non imponebatur pena mortis, sed tantum pena deportationis, & licet pena adulterij fuerit commutata per iura Codicis in poenam ultimi supplicij, l. quamuis. C. de adulter. tamen dicta iura Digestorum in stupro, uel incestu non reperiuntur immutata: quia dicta, l. quamuis. corrigens loquitur solum de adulter. ergo non debet trahi ad stuprum, quia ex quo agitur de correctione iuris non extenditur ad casum non expressum, ut pleniū istum articulum examiuai sup. de incestu.

Restat ergo, quod opinio Romani non est uera, unde habens duas uxores simul uiuentes iure nostro Cæsareo punitur pena deportationis, tantum & non pena mortis tamen hodie iudex ecclesiasticus talibus ignominiosam poenam imponit quam refert glossa in capitulo. de Benedicto. Tra. Tom. XI. Bb 32.

Bermon.Choucr.De pub.concub.

32.q.1.qui in sequi tur Panormi,in c.cum haberet, de eo qui ducit in matri,quam poll.per adul. scilicet quia absinduntur panni ante & retro etiam si sit mulier ad maiorem ignominiam,in cert.s tamen locis coronatur mitra ignominiosa ante foras ecclesiaz vna die solenni iuxta inueneturatam consuetudinem.per tex.in argumentum in ca.episcopi.26.q.6.vbi ecclesia imponit poenitentiam ignominiosam istis diuinatoribus & icta poena mitigationis, quam iudices ecclesiastici inferunt clericis inter poenas corporales connumeratur quia continet corporis correctionem,vt tradit Calde.coni.94.incipien, hæc est quædam inquisitio.

Circa secundam expositionem quando vir qui habet vxorem accedit ad aliam per adulterium, vel extra figuram matrimonij qua pena debet puniri vidisti supra de adulter. addatis praedictis quodq habet vxorem, & illam dimittit & adhæret concubinæ tandem debet esse communione priuatus, & a coetu hominum alienus quandiu a consortio vxoris fuerit separatus & si semel,bis,vel ter monitus non rediererit priuatitur sua dignitate & non potest ferre testimonium donec ad vxorem redeat.cap.præceptum.32.quæstio.5. & decisio huius constitutionis intrantum procedit secundum Bald.in ca.lator. de re iudi. quem sequitur Felyn.in ca.quæ in ecclesiarum.in 7.6 colum de constitutio. t quod papa non potest dispensare pro rege habente sterilem vxorem, ut aliam ducat in vxorem vel teneat concubinam eo quia maritus & vxor sunt duo in carne vna & concubinus est sub præcepto Decalogi contra q papa non potest dispensare: quia licet illa præcepta non sine articuli fidei sunt tamen eis quodammodo annexa, sine quibus sinceriter salus haberi non potest.

Qui vero solitus est si continere nolit.

S V M M A R I V M.

- 1 Clerici duentes vxores an possint retinere beneficia super hoc dantur quæ uer resolution s.
- 2 Clericus beneficiatus contrahens matrimonium an sit ipso iure vel ipso facto priuatus, ut beneficia vacare dicantur.
- 3 Clericus contrahens matrimonium sicut priuatur beneficio ita etiam priuatur pensione.

Iste tex.procedit tantum in laycis, vel clericis constitutis in minoribus, q large soluti dicuntur vnde licite pñt vxorem ducere.ca.1.& toto titu.de cleric.coniuga.& notat Pan.in c.si autem de vita & hone.cle. sed dubitatur: in tales duentes vxores possint retinere beneficium: super hoc pñcto elicite quatuor resolutiones. Prima est, q clericus coniugatus in minoribus constitutus, licet clericaliter viuat, nullo modo potest obtinere personatum, dignitatem, seu beneficium cum cura vel sine cura, vt est casus ad literam in c.cum decorem de cler. coniugat. quia non possunt sine graui exemplo, & scandalo retineri.

Secunda est resolutio, t quod clericus publice coniugatus voleans clericaliter viuere portando habitum, & tonsuram, & abstinendo a negotiis secularibus non potest obtinere beneficium etiam simplex.ca.diuersis fallacijs.titu.supra alle.ratio est, quia psalterium cum cithara male concordat hoc est, vita mundana, & lycalis cum vita ecclesiastica, & spirituali.

Tertia est resolutio, quia clericus coniugatus licet clericaliter viuat in ecclesia occidentali si continere nolit non potest habere beneficium etiam simplex sine dispensatione papæ eo quia per clericos coniugatos beneficia etiam simplicia non possunt possideri.

Quarta est resolutio, quod clericus coniugatus clericaliter viuens, & ecclesiæ seruiens potest ab ecclesia suscipere stipendium sustentationis,c. quia tua fraternitas, 12.q.1.de cler. constituto in sacris, & contrahente matrimonium non est dubium, quia ille non est solitus: ideo grauius peccat contrahendo, q adulterium committendo. merito vxorei quam dicit debet compelli abiurare, scilicet quod eam remittit, & renunciat ita quod clericus eam non admittet.capi. ex literis qui clerici, voluntates matrimonium contrahere possunt & intrantum istud procedit. quod clerici contrahentes debent puniri dato, quod matrimonium non teneat, quia non debet esse melioris conditionis quando inutiliter contrahat. quia videatur dolus, & fraudem committere in sacramentum matrimonij maxime quando hoc scienter fit.

Dubitatur, an clericus beneficiatus contrahens, matrimonium sit ipso iure, vel ipso facto priuatus beneficiis ita, quod dicatur vacare, & sit locus impetracioni, vel an requiratur sententia declaratoria. t super hoc pñcto Doctores videntur vari quidam dicunt quod si contrahat per verba de presenti be-

neficia dicuntur vacare sine aliqua declaratione, licet tale matrimonium non fuerit consummatum copula carnali: quia nuptias non concubitus sed cōsensus facit, & sufficit tantum qm impetrans probet matrimonium legitime fuisse contractū. vt tenent Domini de Rot.in deci.26.cuius caput exorditur si impetratur beneficium vacans.in titu. de rescript. in nouis. & in deci.103,in titu. de sponsalibus. vbi concludunt quod clericus contrahens matrimonium cum impubere perdit beneficium, licet copula carnalis non steterit: quia non stetit per eū quominus consumimaretur, vnde videretur habuisse animum perdendi beneficium, e.nuper.de biganis & clarius hoc tenet Aufredi.11.decisione.240.incipient. si clericus habens beneficia. & Collectarius in c. op.1.de cleric.coniuga. nec tali clericis contrahenti per verba de presenti potest conferri beneficium, secus si contraheret sponsalia per verba de futuro: quia illo casu beneficia non vacarent, vt notat Joannes And.in c.j.de cleric.coniug. nisi ex post tempore carnaliter cognosceret sponsam suam, quia tunc per copulam carnalem subsequenter sponsalia de futuro resoluuntur in matrimonium de presenti, vt est casus in c.de illis.de cond.appo.in desponsatio.vel alijs contractibus.

Alij autem dicunt beneficia non vacant ipso iure: quia pœna priuationis intelligitur per sententiam, & non ipso iure: put dicimus in clerico simoniaco homicida, vel alias irregulari, qui quamvis sit incapax ad beneficia obtainenda: tamen iam obtentis non priuatur ipso iure: sed requiritur declaratio secundum Innocentium in ca.nostriis.de concess.præbend. quem refert. & sequitur Bal.in l.cum fratrem C.de his quibus, vt indig. & in l.si marius.de donatio.inter vir. & vxo. & Canonistæ per sex.in ca.ex lit.iris.de excessib.pra. la. quod idem dicendum est in excommunicato qui ante declarationem non est vitandus secundum legistas in l.2.C.de iure emphy. quicquid in contrarium dixerit Archidiaco.in c. siudeat,l.dist. & sic vtraque opinio videtur varia.

Breviter concordando opiniones Docto:um ego puto hæc esse veram resolutionem, quod si matrimonium contractum per clericum teneat de iure. & tunc ipso iure priuatur beneficio, & istam opinionem tenuit Bartholomæus Brixicensis in decima decisione incipiente quidam clericus.

Si vero matrimonium de iure non tenet: quia clericus in minoribus constitutus contraxit cū consanguinea, & tunc ipso iure non priuatur beneficio, sicut non priuaretur ille, qui constitutus in sacris contraxit glo.est singu.in cap. 1.in glos. fi.ibi dicit priuandi sunt beneficiis suis.extra de cleric.coniuga. & ibi dicunt Imol.& Anto.de Bu.quod illa glossa approbatur, quia vt dixi sicut homicida ipso iure non priuatur beneficio sic et non priuabitur per matrimonium maxime duobus concurrentibus, scilicet quando clericus esset in sacris, uel quando esset tantum in minoribus ordinibus constitutus, & contraheret cū consanguinea scienter, & non esset secura copula carnalis, & ista uidetur esse communis opinio pro qua consuluit dominus Decius in consilio. 166. incipiente ego Philippus Decius in primo volumi ubi concludit clericum scienter contrahentem cum consanguinea beneficio suo non esse priuatum ipsi iure: quia hoc a iure non reperitur expresse determinatum ergo non habet locum pœna priuationis, ut est glossa in ca. fi. de iure parro. & glossa in clemen.2.de uita, & honesta.cler.madine in calu isto ut dixi ex quo matrimonium est nullum: tides dicendum est de pensione quæ ex resignatione reservatur super fructibus beneficij talis pensio per contractum matrimonii extinguitur: quia isto calu perditur priuilegium clericale, & est communis opinio secundum Hieronymum Gigantem in tractatu de pensionibus ecclesiasticis, q. 54.

Juxta Apostoli consilium.

S V M M A R I V M.

- 2 Vidua, quæ non potest continere potius accipiat maritum, quam Diabolus quia melius est nubere, quam vivi.
- 3 Pēne ciuiles secundo nubentium an hodie videantur sublatæ per consilium Apostoli.
- 3 Mater quæ non petito tute, nec seruata forma a lege tradita, an priuetur successione liberorum, si secundo nubat.
- 4 Vxor secundo nubens de licentia mariti, vel filiorum non debet puniri pénis legalibus.
- 5 Vxor quæ transit ad secunda vota viuente filio si filius in vita sua non fuit conquestrus iniuria videtur remissa.
- 6 Vxor quæ transit ad secunda vota de licentia principis pēnas legales emittat.
- 7 Pater quocunque tempore transeat ad 2.vota non punitur pénis legalibus, in primis quæ ulterioribus nuptijs,

Quod habet locum tam

ptiis, & cuius ratio fuit causa incontinentiae euitandæ, vt ait Apostolus ad Corinthios. 7. † habeat unusquisque vxorē suā vna quæq; virū suū, qm̄ melius est nubere, quam viri, & sic consilium Apostoli est reciprocum tam in viro, quam in muliere quoniam quandocunque primo marito cui voluerit nubere, poterit c. cum secundum Apostolum. extra de secundis nuptijs. Vidua enim quæ non potest continere, vel non vult maritum potius accipiat, quam Diabolum: itaque Hieronimus detestatur secunda matrimonia, nisi magna iuuentus fuerit: ideo Paulus 1. Thymotheo. c. 5. dicit volo, inquit adolescentulas, & iuniores nubere: ceterum idem Hieronymus in Epistola. 96. narrat de quodam viro qui sepelierat. 20. vxores, & post modum accepit mulierem, quæ habuerat. 20. maritos cū ergo fuissent matrimonio copulati totus populus Romanus instanter attabat quis eorum vincere: maritus tamen vincit merito a populo Coronatus est, & palmam in manibus tenebat clamans ò mea vxor nube cum Faretro, sed nunc dubitatur an per consilium Apostoli sint hodie sublatæ poenæ civiles inductæ in odium secundo nubentium, & in fauorem liberorum primi matrimonij super isto puncto Doctores videtur varij eo quia Panormi. in cap. fina. titu. sup. refert duas, vel tres opiniones Ioan. de Garonibus in l. prima, C. eod. tit. refert alias. s. ita q̄ cum difficultate dignosci potest, quæ magis sit verior opinio:

Breuiiter ita distinguendo vos resoluatis, quod aut agitur de poenis incursis propter nimiam festinationem nuptiarum, infra annum luctus, puta: quia mulier nubens intra tale tempus efficitur infarctus & non potest donare secundo marito ultra tertiam partem, vel sibi in testamento relinquere nec ipsa poterat capere legata, hereditates fideicomissa, vel donationes causa mortis, & alias infinitas poenas patiebatur, de quibus habetur toto t. de secun. nup. † & tunc. d. poenæ, & aliæ similes tanquam impedientes liberam facultatem contrahendi matrimonium, & tanquam apposita in odium illius per consilium, & Authoritatem Apostoli censentur sublatæ, & ita p̄cedit decisio dicti capituli cum secundum Apostolum, & illud declarat gl. ibi in verbo legalis infamiae.

Si vero agatur de aliis poenis inductis fauore liberorum primi matrimonij incurris tamen propter secundas nuptias contractas post tempora luctus: & tunc tales poenæ hodie remanent incorrectæ & ista est communis opinio quam tenet Innocen. in dict. capitulo cum secundum Apostolum. quia post Bald. sequuntur legitæ in l. prima de secun. nupt. & in l. filium. quem habentem, C. fami. herciscun. & idem Barto. in l. liberorum, ff. de his, qui no. infa. & Lud. de Rom. in consil. 182. incip. in casu & ab ista tanquam a communi non est recedendum pro qua consuluit d. Decius in consilio centesimononantesimo septimo, incipiente. pro resolutione in primo volume.

Ex praedicta conclusione infertur, † quod si mater: secundo nupserit non perito tute, nec seruata forma a lege tradita priuatur successione filiorum suorum, certe talis poena per consilium Apostoli non est hodie correcta: quia vt dixi principaliter non fuit apposita in odium secundarum nuptiarum: sed propter fauorem filiorum, & sic mater non punitur eo, quod secundo contraxit, sed quia ante contractum non seruauit formam, ad quam per legem erat obligata, & quam adimplere poterat etiam sine impedimento secundarum nuptiarum merito hæc poena non comprehenditur sub consilio Apostoli.

Hæc decisio posset limitari non procedere in multis casib. primo quando pater expresse, vel tacite in suo testamento disponeret quod non vult quod vxor sua puniatur poenis legalibus etiam inductis in fauorem filiorum: licet infra annum luctus secundo nupserit: quia per talem licentiam datam a marito mulier euitaret poenas legales, vt tenet Franciscus Cremonensis in singulari septuagimoquarto incipiente si maritus qui allegat gloss. in §. duo. in Authentico de nuptijs & Bald. in casu ex parte de appellatione. nec etiam priuaretur tutela: licet Romanus in singu. 248. teneat contrarium maxime si infra annum luctus nubat: quia illud est contra bonos mores contra quos maritus disponere non potest: sed præcedens opinio videtur verior quam plerique sequuntur: † quia marito volenti, & dante licentiam non fit iniuria, l. prima, §. vsque adeo, ff. de iniuriis, l. cum donationis, seu transfectionis, C. de transactionibus.

Secundo non procedit quando mater secundo nuberet de consensu & licentia filiorum prioris matrimonij gloss. in verbo copulantur in Authentico de non eligend. secundo nubē. quam dicunt singularem Bald. & Angel. in l. mater, C. ad Tert. unde mulier quæ vult secundo contrahere si voluerit euitare poenas legales, dēt uti cautela, s. q̄ facit filios consentire, quia abundans cautela non nocet, vt dicit Baldus per illum textum in l. testamentum in verso abundans cautela. C. de

test. videtis enim, quod notarij in instrumento matrimoniali ponunt clausulam, q̄ talis mulier contraxit secundas nuptias de consensu & licentia parentum, amicorum, & maxime filiorum: quia nulla videtur inserri iniuria filiis per secundū matrimonium ex quo expresse, vel tacite contenserunt patri, vel matri, secundo contrahentibus per gloss. supra allegaram in verbo copulantur. & gloss. in dicto. §. duo. in verbo. vt si dicatur. & Ludovic. de Ro. consilio ducentesimo decimonono. incipiente ex themate consultationis traditionem: quia mater quæ transit ad secunda vota facit iniuriam filiis primi matrimonij, & propter hoc poenas incurrit, & ideo filiis consentientibus nulla videtur fieri iniuria, vt in regula sciēti, de regulis iuris, in sexto. fortificatur: quia bona prohibita alienari in fauorem alicuius, illo consentiente alienari possunt, & non habet locum prohibitio. l. quos. C. de fideicomissi. & notatur in l. cum pater. §. libertis. ff. de leg. secundo. vt in terminis consilii cludit Decius in consilio sexcentesimo quarto. incipiente in casu illustris, in quarto volumine. Sed filij prioris matrimonij debent uti contraria cautela, scilicet quod non se reperiāt, dum matrimonium recitat: † vel etiam mater non priuatur successione filij, quamvis transeat ad secunda vota viuente filio, si tamen filius viuens nunquam fuit conqueritus: quia conquerendo videtur remisisse, Alexander consilio sexagesimo tertio, in quinto vol. & Decius consili. ducentesimo sexto. incipiente queritur sicut dicimus de vasallo & donatario committentibus ingratitudinem, & videte Guidonem Papæ consilio centesimo septuagesimo hono. vbi plene tradit an mater quæ transit ad secunda vota non petitu tuore, nec redditu administratione, priuetur successione liberorum. Tertio non procedit, quando mater secundo nubens nullos haberet liberos, quo calu nullam penam incurreret, quia causa prohibitionis cessare videtur deficientibus liberis, fauore quorum poena inducta fuit: ergo illa cessare debet, vt tradit Alexander in consilio quadragesimo quinto, incipiente viso themate, in primo volumine. & clarus in consilio sexagesimo tertio, incipiente in dubitatione præmissa, in sexto volume. vbi concludit, quod quando tractatur de successione unius filij morientis superstibus alijs ex eodem matrimonio: tunc mater secundo nubens priuatur successione illius quoad bona, quæ sibi a patre obuenerunt: tamen vbi esset unicus filius tantum, & nosteretur, tunc mater binubens absolute admitteretur ad eius successionē per mortem, cuius fauor videtur cessare, vt notabiliter tradit dominus de Rippa, in titulo de secundis nuptijs. in tertia questione principali, 6. † & idem dicendum, est quando vxor habet licentiam a principe, quo casu euitaret poenas legales secundum Angel. in d. l. mater. ad Tertillianum.

7. Ultimo hæc decisio procederet † in matre, & non in patre, qui incurreret poenas. l. j. C. de secundis nupt. quamvis infra annum luctus secundo nupserit: tamen puniretur certis poenis inductis in fauorem filiorum, quæ similiter, vt supra declaratum fuit, sub consilio Apostoli non comprehenditur.

Vxorem ducat.

S V M M A R I V M.

- 1 Voluptas meretricia etiam in vxore damnatur.
- 2 Status coniugalis propter tria fuit introducta.
- 3 Dolores, & gaudia quæ obueniunt maritis vxores ducentibus seriatim enumerantur.
- 4 Licurgus leges fecit, vt mulieres sine dote nuberent.
- 5 Meretricium quantuncunque sit publicum non impedit matrimonium.
- 6 Excommunicatus non prohibetur ducere vxorem.
- 7 Meretricem auctor in vxorem pium est, & inter opera charitatis reputatur, & prodest ducenti in remissionem peccatorum.
- 8 Filia sacerdotis deprehensa in stupro debebat concremari.
- 9 Dicens meretricem in vxorem incorrigibilem dicitur patronus turpitudinis.
- 10 Adulteram publice non licet ducere in vxorem.

Non causa saturandæ libidinis, sed principaliter cā causam instituta fuerunt matrimonia, vt habetur Genesim primo capitulo, crescere, & multiplicamini, & illa fuit causa impulsu, & finalis: vt etiam habetur Leutici vigesimo primo capitulo. vbi in lege Mosayca non erat permisum Leuitis coniuges de scotto accipere, aut viduas repudiatas, nec etiam virginis nisi duntaxat causa procreadæ sobolis. probatur etiā lege canonica, quæ dicit, † quod voluptas meretricia etiam in vxore damnatur. cap. liberorum. trigesima secunda questio quarta. & ideo si quis ducat vxorem causa libidinis, & non vt studeat generationi liberorum, non matrimonium, sed

Tra. Tom. xj.

Bb 2

concubi-

Bermon. Chouer. De pub. concub.

concubinum, seu connubium appellatur. ca. solet quæri. 32. questione secunda, & illa dicetur concubina, & non vxor in capitul. is. qui. & in capitu. Christiano. trigesima quarta distinctione, & ita principaliter & implicite debet intelligi consilium Apostoli, pro quo facit tex. de iure ciuili in l. liberorum applicatione. s. de verborum & rerum significatione. in versiculo qui vxores ducunt voto, & animo liberorum procreandoru.

2 t. & sic status coningalis vita quam sanctus, quam immaculatus, atque necessarius existat, nemo est, qui nesciat, nisi qui se hominem ex viro & foemina natum ignorat; est enim necessarius ad conseruationem speciei humanae, & tribus de causis fuit institutus: primo propter prolis generationem: secundo, propter refrenationem concupiscentiae, tertio propter viri glorificationem: quia dicit Apostolus, mulier est gloria viri, quia Deus dedit viro adiutorium foeminam non ad carnalem concupiscentiam: sed vt haberet gloriam de foemina.

Hoc enim consilium Apostoli plerunque perniciosum est ducenti vxorem: vnde Autecolus Theophrastus in libro de nupt. querit, an vir sapiens ducat vxorem, & cum intra se cogitasset, respodit: si pulchra esset si bene morigerata, si ex honestis parentibus, si ipse sanus, vel diues esset, sic posse sapientem nubere: sed multa in nuptijs concurrunt, quæ vsibus matronarum sunt necessaria: vt sunt preciosæ vestes, aurum, gemmae, su. nuptus, ancillæ, suppellex, & alia infinita: nocte aut sunt garruleæ, & quones mouent dicendo, illa ornatiō procedit in publicū: ego aut despeñtior. Illa ab oib⁹ honorat, cui aspiciebas vicinā: quid cū ancilla loquebaris? quid attulisti de nundinis? & vt paucis piura compræhendam, pauperem alere difficile, et diuitem subtinere tormentum, satius esset tali marito in exilium ire, quam tales vxorem ducere. Referunt præterea hydriographi, quod Socrates rogatus ab adolescentulo quodam, utrum vxorem duceret, vel an a nuptijs abstineret, respōdit quodcumque faceret eum pœniteret: hinc te, inquit, solitudo, hinc orbitas, hinc generis interitus, hinc hæres alienus accipiet bona: illinc perpetua solitudo contextus quærelarum dotis exprobatio, affinium importunitas, garrula socrus, lingua succensoria, incertus liberorum euētus, quis enim onera matrimonij facile ferre potest? quis quorundam insolentias? quis pompas? quæ si pauperes sunt, facile ab hominibus contemnuntur, si diuites doles tumidas genus insolentes, forma vero iuceptas reddit: deformitas vero reddit inuisas, semper enim conqueruntur, semper exprobrant, semper insidiant. & quos coniux diligit, illa odit. eis enim, cum cætera desunt, nunquam tameu lachrymæ, gemitus, atque suspiria, vt votis quis satisfaciat: ornamentorum vero ambitione adeo ardent, vt opes cunctas labefactent, miserosque cogant maritos in quæfusū dira prodire scelerata: quo in maritos fraudes excercunt? quot simulationes? quot proditiones? quot plerūque suppositos partus? quot mentitas enutritiones? quot alieni seminis succiptas messe? & quod peius est, lugent postea viri innocentes vxores suas mortuas quas in vrbibus laudant, & prædicat pudicas quarum impudicitia corda maritorum vulnerantur. cogunturque gratia honoris non perdendi recte mentiri, qđ si dōtem amplam quis cum vxore assequatur, tāto superior efficitur stimulum superbiæ, cuiuslibet vxoris sunt dos, & forma: mulier enim bene dotata non mariti sociam, sed dominam se putat.

Sed vnum obstat, quod si quis vxorem pauperē ducat non vnius diei, sed totius vitæ hospitem forte hostem comparat: præterea qui cogitat quæ mundi sunt, & quomodo complacere possit vxori: vnde oportet, quod sibi alijs dispiceat, atque subtilis fiat, & econtra, qui sine vxore est, aptior efficitur ad ea quæ Dei sunt: quia vxorati tribulationem carnis, & maiorem impulsionem habent, quam qui vxorem non ducunt. Si quis ergo pacem in matrimonio querat, ducat vxorem pauperem, pacificam, & non diuitem litigiosam, nostris enim temporibus leuis est concordia inter coniuges, quia potius pecuniae, quam puelle maritantur: t̄ recte ergo Licurgus leges fecerat, vt mulieres indotatæ nuberent: ne pecuniæ potius, quam vxores eligerentur. Sed breuiter dicamus, quod vxoris nulla est electio, sed qualiscunq; aduenierit habenda est: si iracunda, si foetida, si superba, si fatua, si deformis, equus, bos, asinus, canis, & vilissima mancipia, sedile ligneum, vrceoli, leberes prius probaniur, & sic emuntur. sola vxor non ostenditur, nec ante displicet, quam ducatur, nam si pulchra fuerit, difficile est custodiare, quod plures amant: si autem turpis, molestum est possidere, quod nemo habere dignetur.

Ampliate procedere consilium Apostoli, vt needum habeat locum in eo, qui dicit vxorem virginem, vel viuam aliquamve honestam mulierem, verum etiā habet locū in eo, q̄ dicit cōcubinam, vel aliam meretricem, t̄ quia licet meretrices repellantur ab aib⁹ legitimis intantum, quod licet in aliquo casu habilitarentur generaliter criminosi, non tamen

consentur habilitare meretrices nisi de eis specialis fuerit facta mentio, vt concludit Panormit. per illum tex. in capitu. tantā. de symonia, quem sequitur Rochus de Curte titul. de iure patro. in versiculo competens. nō tamen reperitur iure cautum quod meretricium quantuncunque sit publicum impediat matrimonium: quia edictum de matrimonio contrahēdo est prohibitorium, & quilibet potest cōtrahere nisi expresso prohibeat. capit. cum apud. de sponsalibus. t̄ sicut patet in excommunicato, qui prohibetur ducere vxorem. imo pium est, t̄ & inter opera charitatis reputatur meretricem, quæ se vult corrigeri ducere in vxorem, vnde Clemens papa tertius statuit, quod quicunque publicas meretrices de Luppanari extraxerint, & eas in vxores dixerint eis prodest in remissionē peccatorum. cap. inter opera charitatis. extra de spons. & matrimonio.

Ratio esse potest, quia inter illos potest esse matrimonium inter quos per verba de præsenti potest esse mutuus consensus, sed ista possunt esse inter virum & meretricem, patet, non reperitur iure decisum, quod meretricium tollat mulieri proprium consensum, quia non obstante meretricio habet potestatem sui corporis, nec per illud est alicui alligata: ita quod nec stuprum: nec adulterium punibile cōmittitur, cum meretrice quæ publico meretricio est prostituta. l. si ea. C. de adulter. inter eos laudabile est matrimonium, vnde Oze. propheta mādato domini uno choro hordei, & quindecim argenteis, & dimidio choro tritici ducūt sibi meretricem, quā poitea in vxorem duxit. cap. integritas corporis. 32. q. 1. & 3. dicit dominus Oze. vade, & sume tibi vxorem fornicationis, vt legitur Oze. 1. & 3. c. ergo piam est meretricem ducere in vxore, nec qui eā ducit culpandus est, sed potius laudandus. c. nō est culpandus. 32. q. 1.

Nec obstat, quod habetur in contrarium Leuitic. 20. 1. cap. vbi dominus loquens Moysi ait, virginem ducet vxorem, viudam autem & repudiatar & sordidam, atque meretricē non accipiet, sed puellam de populo suo: ergo videbatur, q̄ imo impium esset ducere meretricem, ex quo expresse a Deo erat prohibitum, quia respondet, quod ille text. debet intelligi, in pontifice. hoc est in sacerdote maximo, qui tales mulieres corruptas accipere non debet, sed virgines tantum triplici ratione. prima quia super caput eius, infusum fuit oleum unctio. Secunda, quia eius manus in sacerdotio fuerunt consecratae. Tertia, quia ille maximus sacerdos erat, vel esse debebat vestitus sacris ac sanctis vestibus, & tanta honestas in eius matrimonio requirebatur, t̄ quod si filia sacerdotis fuerat in stupro depræhensa, & nomen sui patris violauerat, certe flammis debat exuri.

Prædicta decisio limitatur vt procedat, quando esset spes de correctione meretricis, tunc illa licite potest duci in vxore, vt habetur in capi. significasti. de eo, qui duxit in matri. quam poll. per adulter. secus si non esset spes correctionis: t̄ quia eo casu fatuus iudicatur, qui tales meretricem ducit in vxorem a se enim abijcere debet, alias patronus turpitudinis diceretur cap. sicut crudelis, trigesima quæstione prima. Secundo limitatur, quando ducit meretricem ea intentione, vt eam reuocet a turpitudine meretricij, & ad bonum matrimonij inducat: et ideo laudabile opus misericordia facit, qui meretricem a tali peccato reuocat. Si vero quis ducat meretricem ea intentione, vt meretricetur, & de acquisitis per meretricium, & adulteriū viuat, & particeps lucri fiat, prout in concubinis sacerdotiū videmus: tales n. sub consilio Apostoli non continetur, imo isto casu grauiter peccat, & matrimonio abutit, & sic tria gravia peccata committit: primo quia facit illi fidem frangere: secundo operatur contra bonū prolis: tertio violat sacramētū: quia nō manēt duo in carne vna, sed ī carne pluriū defādat: iō grauiter peccat matitus, qui meretricio vxoris consentit, & eā facit adulterare: tertio hēc decisio non procedit in adultera, t̄ quia de iure adulteram publice ducere non licet in vxore, vt habetur per totum trigesimam primam quæstione prima. vltimo hēc decilio procedit in actibus electionum, vel ordinationum: vnde sicut concubinarius non potest in Episcopū eligi, nec diuina ministrare, capitu. habuisse. trigesima quarta distinctione: sic etiam qui meretricem ducit vxorem. capitulo maritum. ea. dist. & notat ibi gl. quod ex uno & eodem facto quis punitur, & meretur ducendo meretricem in vxorem.

Pro huiusmodi autem diuini observantia precepti.

S V M M A R I V M.

1 Transgressores precepti diuini grauiter secundum legem veteris testamenti puniri fuerunt, multa exempla hic enumerantur.

Pro

Pro qua obseruantes a Deo salutarē cōlequū tur remunerationem:transgressores vero varijs modis arcen- tur:vnde Saul propter transgressionem diuini præcepti irreuo- cabiliter est reiectus,vt habetur primi Regum. i 5.ca. & etiam. 3.Regum. i 3.c.legitur de quodam viro,qui comedens panem in loco vetito contra præceptum domini a Leone fuit occi- sus. sic etiam Achaim sumens de Anathemate contra præcep- tum lapidatur,prout habetur Iosue.7.c.& numeri. i 5.de quo dam homine,qui contra præceptum diuinum in die Sabbati colligebat ligna lapidatus est:& idem numeri. i 4.in quo dici- tur,quod filii Israel parantes expeditionem cōtra Amalachi- tas,& Canones vincuntur,& quia contra præceptum aſcende- runt occisi sunt,† & legitur etiam.i.Machabeorum.ca.7.quod propter præceptum domini septem fratres cum matre sua gra via tormenta passi sunt sub Anthiocho: Seruandum est ergo istud præceptum diuinum a prælatiſ, & ſacerdotibus ſi ſecun- dum legem in ordine voluerint,aliosque ſuper obſeruatione inſtruere debent, prout fecit Dauid inſtruens Salomonem fi- lium ſuum poſt ſe regnaturum dicebat,tunc proficere poteris ſic uſtodiſ præcepta,quæ præcepit Dominus Moysē, ut fecit Noe qui omnia,quæ ei præceperat Dominus fecit:ideo a dilu- uiō ſaluatus eſt:vnde querenti a ſaluatorē quid boni faceret, ut vitam æternam haberet reſponſum eſt a domino ſi viſ ad vitam ingredi ſerua præcepta.vnde de Pōtificibus,& ſacerdo- tibus Deum p Prophetam dixiſſe legimus,præcepta mea cor tuum cūſtodian longitudinem enim dierum, & annos vię, & pacem apponent tibi.

Ad quos pertinet ſalutaribus monitis quam aliis canonicis remedij ſomni ſtudio laborent.

S V M M A R I V M.

- 2 Concubinatus ab ecclie babuit primam prohibitionem.
- 3 Prelatus,vel officialis an poſit cogere meretricem ad poenitentiam, & ad dimittendum concubinatum, & ſi ſit incorrigibilis an poſit excom- municari.
- 4 Quando agitur de graui peccato,vel de crime hæresi delinquentes etiā inuiti trahendi ſunt ad ſalutem.
- 5 Ex inuitio matrimonio generantur ſcandala.
- 6 Ecclesia multa tollerat, & diſimulatione pertransit ad euitandum mai- ra ſcandala.
- 7 Excommunicatus non poſt inuitus abſolui ab excommunicatione niſi ef- ficeretur dietim deterior per excommunicationem, quo caſu poſſet ab ſolui etiam inuitus.

Hoc enim præceptum iudicibus ecclie- ſticiſ dirigiſ ex eo, quia vt ſupra dictum fuit, de hoc crime concubinatus ecclie ſia cognoscit: cum ſit crime ecclieſticum, & ab ecclie ha- buit priuam prohibitionem: ergo ad eam pertinet cogno- ſcere de concubinatu maxime commiſſo cum clericuſ.cap. ne mo.32.queſtio.4. quia ratione personæ concubina efficitur de foro ecclieſtico: ergo omni ſtudio laborent: ſed præcipuum eſt, ut ipſi primitus laborent honeste, & caſte viuere, & con- cubinas a ſeipſis abijcere: quia cuius vita despiciunt eius etiam iuſſio, & ſalutaris prædicatio contemnitur.cap.infames. §.fi. 3. q.7. & in c. nulli. i.q. i. ſed quid ſi clericuſ concubinarius, & co- cubina contemnant iſta ſalutaria monita repondeo contra clericos recidiuantes ad ſolitum concubinatum dictum ſuit ſuperius: ſed maius vertitur dubium, an prælati, vel eorum officiales poſſint cogere meretrices ad poenitentiam: & ſi con temnant monitoria ſalutaria, vel alia præcepta, an poſſint ex- communicationi: videtur, quod ſic, quia ad rectores ciuitatum ſpectat, ut habitantes in ea ciuiliter, & honeste viuant: ergo muſto fortius poterunt compellere meretrices, ut a meretri- cio recedant. Præterea crimea earum eſt publicum, & manife ſtum: ſed peccator notioriſ eſt compellendus ad faciendam emendam: maxime vbi ecclie ſcandalizatur, vel reſpubli- ca, vel anima merito poterit inuitus, vel inuita compelli ad bonum: quia utilitati earum consulit, ut eſt teſt. in argumen- tum in c. & qui emendat. in verſ. bona prætantur inuitis, 45. distin. † quia quando agitur de graui peccato, vel de crime hæresi delinquentes etiam inuiti trahendi ſunt ad ſalutem.c. diſplicet. 23. queſt.4. patet ergo quod tales mulieres impudicæ poſſunt compelli ad poenitentiam: quia licet per leges nemo direcťe cogatur bene facere:tamen male agere prohibetur.c. ad ſedem. 33. q.5.

Ego autem opinionem contrariam credo eſſe veriorem, p regulam iuriſ, quæ dicit quod beneficium non conſertur in inuitum: ergo nullum bonum niſi voluntarium, ut dicit teſt.

- 4 in capit. preſens. clericuſ. 20.q.3. † Hinc eſt, quod ex inuitio ma- trimonio generantur ſcandala.ca. ſecundo. & ibi glosſ. de ſpō ſalibus.hæc opinio conſirmatur: quia meretricium toleratur, ut grauius malum euitetur: quoniam multa adulteria, ſtupra, & incestus multi fierent in ciuitate, niſi ibi eſſent lupanaria, & meretrices: ſic etiā tolleratur libellus repudiij, ut maius ma- lum, id eſt homicidium euitetur,c. hac ratione. 31.q. i. † ſic etiā ecclie tollerat conſortium malorum: ſic etiā tollerat viſu- rarios: tollerat etiam iudicium ferri candardis, vel aquę feruē- tis, & quedam alia, quæ ecclie diſimulatione pertransit mi- nus malum, ut euitetur maius. capitu. ſi quid verius. 33. queſt. 2. patet ergo ex pređictis, quod meretrices inuitę non poſſunt co- gi ad poenitentiam, ſeu continentiam, quæ ſuaderi poſteſt, im- perari non poſteſt. capitu. integratas. 32. queſt. i. † ſicut dicimus de excommunicato, qui inuitus non poſteſt abſolui ab excom- municatione, ut notat glosſ. in c. ſignificati. extra de eo, qui du- cit in matr. quam poll. per adulterium. niſi propter excommu- nicationem efficiatur dietim deterior, quo caſu poſſet inuitus abſolui ſecundum Ioannem An. in ca. i. de ſenten. excommu- nicationis.
- 5
- 6

Omni ergo studio iudices competentes laborare debent, ut concubinas, & coeteras meretrices per ſalutaria monita a tali foeditate reuocent, ne de coetero corpora ſacerdotum, quæ tē- plum Dei eſſe debent impudicitia, & libidine maculentur, quoniam dicit Apoſtolum Epiftola, prima. ad Theſſalonicens- ſes.c. quarto. hæc eſt enim voluntas Dei ſanctificatio veſtra, ut abſtineatis vos a fornicatione, & ſciat vnuſquisque vas ſuum poſſidere in ſanctificatione, & honore, & non in paſſione dei- derij, ſicut & gentes, quæ ignorant Deum, habetur etiam Exodi. 19. cap. Sacerdotes quoque, qui accedunt ad dominum ſanctificantur ne percutiat eos dominus, & idem Leuitici. 22. capi. dicit dominus ad filios. Leui, omnis homo qui accessit de stirpe veſtra ad ea quæ confeccrata ſunt, & quæ obtulerunt filij Israel Deo ſuo in quo ſit immundicia peribit coram do- mino. Multa alia non impertinentia circa hunc titulum, & eius materiam dici poſſent, quæ propter quotidiam lectrū- ram iuriſ ciuilis obmittere ſtati, & finem huic operi impone- re, ne auditores, & legentes, aut nimia prolixitate, aut breui- tate tedio afficerem: imitatus ſapientem ecclieſtatem qui ex multis compositi parabolas ſacras non ſibi, ſed futuriſ proſpi- ciens: ſane quia omnis gratię inſuſio de ſurſum eſt Deo om- niptenti, ac glorioſe Virginę Marię eius matri laudes, & gra- tias refeſo, qui mihi huius operis aptam inceptionem, reſtam que proſecutionem, & finalem conſummationem concesſe- runt.

Volque ingeniosi auditores, poſt titulos ſequentes de exco- municationis non vitandis, & de interdictis non leuiter ponēdis expectate propediem titulum pređidentem de pacificis poſſeſ foribus magis atque magis altiori Stylo commentādum.

F I N I S.

D. A N T O N I I D E C A N A R I O I. V. D. T R A C T A.

DE QVAEſTIONIBVS ET TORMENTIS,

CVM A M P L I S S I M I S O M N I V M I N
eo contentorum ſummarij.

Væſtlonum ſeu tormētorum materiam vti lem & quotidiam colligam per modum ſuum, videlicet ſub ſex principalibus membris formatis per Cyn.C. de queſtioni. i. fin. & demum per Ioan. And. in ca. cum in con- templatione, de reguli. iur. in Nouella. Pri- mo quid ſit queſtio.

Secundo, quando & qualiter ad tormenta & qōnes proce- dipoffit. Tertio, in qb. cauſis. Quarto, qui hoīes poſſint torque- ri, & contra quos. Quinto, qui ſit effectus queſtionis. Sexto, & ultimo quoties haberi poſteſt queſtio vel tortura.

S V M M A R I V M.

- 1 Queſtio quid ſit.
- 2 Tormentum quod ſit.
- 3 Ieiunium dicunt torneutum.
- 4 Tormentum vnde dicitur.
- 5 Queſtio idem eſt quod tormentum.

Tra. Tom. Xj.

Bb 3

PRI.

Anto. de Can. de quæst. & torment.

PRIMVM MEMBRVM.

Rimūm igitur mēbrum est, qd tormentum. Circa quod, primo quæro quid sit quæstio. & respondeo, quæstio est veritatis inquisitio per tormenta, & per corporis dolorem. s.t. de iure. l.j. §. quæstiones, ff. ad Syllan.

l.i. §. quæstionem secundum Azo. in sum. eo. titu. super rub. & Ioan. And. hoc eodem membro qui ad hoc allegatur. Nuda enim interrogatio seu leuis territio non pertinet ad hunc tractatum, vt litem apud Labeonem, §. quæstionem, primo resp. s.t. de iniur. Et tamen ista descriptio potius quam diffinitio. bene addi potest ad definitionem. Quæstio est veritatis inquisitio per tormenta facta a iudice in iudicio legitime, Ratio horum patebit ex sequentib.

3 Secundo quæro quid est tormentum? respondeo est veritatis inquisitio per corporis cruciatum a iudice in iudicio legitime facta. Nam vt dicit Io. And. hoc eodem membro. Tormentum dicitur dolor & mala mansio, vt d.l. item apud Labeonem 4 §. quæstionis, vnde etiam ieunium dicitur tormentum, sicut 5 durus carcer. vt no. in c.j. de hære. & glo. super vers. tormentis. Nam tormentum dicitur torquens mentem, a torqueo torques secundum eum. Et de iure idem importat quæstio quod tormentum, vt exponit glo. in c. i. de deposito. super ver. quæstio nibus & tormentis, & probatur, ff. eod. l. i. in princ. in ver. quæstioni, & in versi. ad tormenta. & per multas leges illius tituli. & ad §. quæstionem, sic & cruciatus corporis, ff. ex quib. causis maij. l. metum, & l. interpositas, ff. de transact.

S V M M A R I V M.

- 1 Ut ad torturam perueniri possit, que requirantur.
- 2 Indicium quid sit, & vnde dicitur. n. 10.
- 3 Indicia quot nominibus a iure nuncupentur.
- 4 Praesumptio & suspicio idem sunt.
- 5 Indicium per duos testes probari debet.
- 6 Coniectura dicitur indicium.
- 7 Indicium quotuplex sit.
- 8 Indicia sufficientia ad torturam que sint. & n. 9. cum seq.
- 9 Indicium ad torturam facit unus testis. si aliae circumstantie non obſtrueantur. & n. 24.
- 10 Mala conuersatio facit indicium.
- 11 Bonus ex mala conuersatione malus efficitur.
- 12 Confessio extra judicialis an faciat indicium, & n. 33.
- 13 Indicium quod sit simplex vel virgens, iudicis arbitrio relinquitur.
- 14 Bona Phisionomia prodest, & mala nocet.
- 15 Consuetudo mali facit indicium.
- 16 Index probanda veritate potest interrogare de circumstantiis etiam remotis, & se fingere velle facere quod non vult.
- 17 Inconstantia & trepidatio iudici indicare ad torturam.
- 18 Examinans testes debet in actis scribere quando aliquid dicunt trepidando, vel balbutiendo.
- 19 Pavor & varietas faciunt indicium.
- 20 Index cautus facit in actis scribere examinati trepidationem & pallorem, actum gestum, vultum & colorem.
- 21 Plura indicia an ad torturam requirantur, vel unum sufficiat.
- 22 Torqueri an quis possit ex leni indicio.
- 23 Indicium quomodo cognoscatur esse graue vel lene.
- 24 Fama an faciat indicium ad torturam.
- 25 Fuga an & quando ad torturam indicet.
- 26 Fuga facit plenam probationem contra officiale fugientem tempore syndicatus.
- 27 Factum comminantis facit indicium.
- 28 Item inimicitia præcedens offensionem.
- 29 Dominus qui dixit famulo non reuertaris domum quin de tali factu sentiam si famulus occidit aliquem vel vulnerauerit indicium contrahabet.
- 30 Locutio secreta vel auricularis cum aliquo facta, qui postea homicidium commisit, an indicium faciat.
- 31 Asſistentia proxima cum armis est sufficiens indicium. & numero 33.
- 32 Duo indicia lenia seu remota, faciunt unum virgens indicium ad torturam.
- 33 Arbitrio iudicis an stetur de tortura ex leui indicio.
- 34 Testes recipiens debet in actis posse quanta sit fides eis adhibenda.
- 35 Recipiens testes an debeat scribere in actis, præsente teste & contradicente, quod iudex reputat cum vacillare.
- 36 Vacillatio testimoniæ a notario scribi non debet in præsentia partis.
- 37 Tabellio scribens attestations, non debet scribere, vt dicere in actis vel interserere in depositionibus testium, nisi bene videat & cognoscet, quod vacillent.

40 Indici soli dicenti in receptione testimoniū illos vacillare, nō sit credendum.

41 Præctica scribendi dicta testimoniū vacillantium.

42 Indicia indubitata, quæ dicantur.

43 Confessio per tormenta cum perseverantia fama vel verisimilitudine, aut alijs adminiculis facta indicat veritatem.

44 Confessus in tormentis an possit renocare confessionem, si alia indicia extant.

45 Testis unus cum aliis indicis an faciat plenam probationem, seu dicatur probatum per indicia indubitata.

46 Condemnatio an sequi possit ex dicto unus testis torti, cum aliis indicis.

47 Indicium qualiter, & per quod testes probari debeant.

48 Index qualiter ad torturam procedere debeat. & a quo tortura sit incipienda.

49 Ad torturam in qua parte iudicij debeat procedi maxime inquisitione generali. & quid in inquisitione speciali, n. 51.

50 Testes in inquisitione generali torqueri possunt sicut in speciali.

51 Indiciorum copia an sit danda parti.

52 Tortura qui interesse debeat.

53 Aduocatus an possit esse præsens tortura sui clientuli.

54 Indicia habita super inquisitione generali, an praecedent reo ut possit torqueri in inquisitione vel accusatione speciali.

55 Tortus leuiter non habetur pro torto.

Leuis febricula non dicitur febri.

56 Index an teneatur pro reo mortuo in tortura.

57 Torturam fore illatam ultra debitum quomodo probetur.

58 Tortura moderata quæ indubio dicantur.

59 Tortus an debeat specialiter interrogari de maleficio.

60 Tortura an possit inferri die feriata.

61 Testis die feriata examinatus, nec quale quale indicium facit.

SECUNDVM MEMBRVM.

Ecundum membrum est, quæliter ad tormenta procedi possit Circa huius membris primam partem. Quæro primo quod requiruntur, vt ad quæstiones & tormenta procedi possit? Respondeo quod duplice quis torqueri potest in se ipsum videlicet & in alium. & utroque calu duo requiruntur: primo quod veritas alijs probationibus non possit haberi.

Sunt enim quæstiones in subsidium inducatae, l. quoties. C. e. l. Diuus. ff. eod. quæst. 5. capi. illi qui. Non enim est a quæstionibus inchoandum, l. prima in principio. ff. eodem, l. milites, §. oportet, C. eodem. & dicto capitu. cum in contemplatione, secundo quod indicia super illo facto præcedant, vt l. prima in principio. & l. viii. §. causa cognita. eodem titulo, & dicta l. milites, §. oportet. secundum Cyn. in dicta, l. fina. & Ioan. And. in dicto. capitu. cum in contemplatione, hoc eodem membro; & procedunt prædicta, eo casu. quo de maleficio inquiri potest, seu debet, quod quando sit dicam infra eod. membr. quæstio. 10.

2 Secundo quæro, quid sit indicium. & dico sic, indicium est notabile signum in alijs, seu alterius rei ad ipsius veritatem habendam; & dicitur ab indicando vt l. solent, ff. de præscript. verb. c. qui cum fure.

Et oritur ex illo iudicis animus ad credendum malum, vel rem aliquam de qua agitur euenisce, credulitate quæ commoueat ad torturam, secundum Ioan. Andr. in titu. de probatio. §. fina. versiculo decimo tertio. in additio. Specu. Sunt enim indicia pars probationum, vt l. hac consultissima. ver. deinde. C. qui testa. fac. possit.

3 Tertio quæro. Quot nominibus indicia nuncupentur a iure, Respondeo pluribus. capitu. dicitur enim indicium d. l. milites, §. oportet, C. eodem, l. vbi, C. de fals. & l. sciant. C. de prob. Item dicitur vestigium, vt dicta l. vbi, documentum & dicta l. sciant..

Item dicitur suspicio, vt l. prima, in principio, ff. eod. & l. absensem, ff. de poenis. item dicitur argumentum, vt l. prima, §. primo. & l. viii, §. primo, ff. eod. titu. Item præsumptio dicitur, vt dicta l. absentem, ff. de penis. in principio. Item adminiculum, vt dicta l. sciant, C. de probatio. Et alijs quampluribus nominibus, quorum inuestigatio est potius laboriosa quam subtilis, quouis tam nomine nuncupentur, idem important. Nam argumentum dicitur indicium, vt in dicta l. prima, vbi incipientis, C. quo appella. non reci. l. secunda, Canonizata. secunda quæstione sexta cap. ci qui §. sunt etiam quorum, & d. l. milites, C. eo. & l. i. in princ. & l. viii, §. in ea, ff. eod. & l. tercia, §. eiusdem quoque, ff. de testibus. & l. indicia, in prima glossa. C. de rei vindicatione.

4 Item præsumptio & suspicio sunt idem in hac materia, vt no. ff. de p. c. l. absentem, licet enim ibi tex. dicat ex p. sumptionib. quem.

Tractatum Tomus XI.

196

quem non debere damnari.gloss.not.quod præsumptio sola non grauat.& de tali suspitione dicit.l.prima,ff.eo.in §. i.ibi, a suspicio & §.diui fratres.no.Ioan.And.in ti.de notorio crimen.¶ ut autem.in principio.in add.Specu.& gloss.in dic. e.cum in contemplatione, & i o.q.6.in summa,dicuntur indica præsumptiones.Addo tamen vt refert & tenet Bald.in l.2. ff.de excusa.tutor.vbi dicit q̄ præsumptio est probatio probas & non probata.vnde iouitus testis facit præsumptionem quæ præsumptio non probat extrinsecus , quia si probaretur per duos testes alias quod ille testis deponit verum, esset probatū ad plenum.Indicia autem non sunt probatio probata , vnde debet probari per duos testes,vt l.fina.C.famil.herciscun.se tū dum Oldrad.Ratio differentia est quia præsumptio directe tā git factum probandum.Sed indicium,securus ergo præsumptio. vt no.in l.cum probatio.ff.de prob.Que dicit Bal.fore vtilia & subtilia. Sed vt dixi in præsentimateria idem sunt.vel saltē vnum pro reliquo s̄ape assumitur.

6 Ex quo etiam apparet quod conjectura dicitur indicium & opinio,quæ colligitur ex hiis quæ no.Bart. in l.admonendi.in prin.ff.de iureiurā.Neque in præsentimateria facio vim inter indicium & præsumptionem, sed inter qualitatem eorum, q̄a posset esse tale indicium q̄ præpōderaret præsumptioni,& ecō tra.vt patebit inf.eo.i 3.membro in §.q.¶cc in nomine est ius de procu.¶.petitio.per Inn.

7 Quarto quæro quotuplex est indicium:& est triplex,s.simplex, vrgens, & indubitatum,vt colligitur ex dictis lo.An.in d. §.vi autem,de notorio crimen.in prin.in addi.Spec.& Bar.in l.fi.ff.co.vrgens autem vt ibi no.tenet medium inter simplicem & i dubitatum,de simplici dico in prox.q.de idubitato inf.eo.mē br.in 8.q.

8 Quinto quæro quæ sunt indicia sufficientia ad torturam?Doctor.omnes dicunt . q̄ de hoc certa doctrina dari non potest, sed judicis arbitrio relinquuntur,vt l.3.¶.ciusdem quoque, ff.de testib.circumstantijs pensatis.& visis : quæ præsumptionem & suspitionem faciunt,vt fama,inimicitia,fuga , secundum Cy. hoc membro.& Io.Andr qui allegat simile de rescriptis c.statuum.¶.aggressorem.lib.6.c.cupientes,de elect.post princi.co. & dicam in l.3.ff.de testi.

9 Non enim dici potest dicit ipse,q̄ id quod facit semiplenam probationem sit indicium in hoc casu . vnde & si dicatur quod unus solus testis in criminalibus non facit semiplenam probationem,iuxta no.per gloss.l.2.ff.de excusatio.tuto.faciet tamen competens indicium secundum Azo.in sum.co.ti.ver.indiciū autem.Si modo alijs circumstantiæ non resultant : & sic soluit,ff.co.l.maritus.nam ibi non fuit q.reprobata:quia unus testis non faceret indicium,nisi vbi de facto suo ageretur, quia diceretur per ipsius depositum vel commodatum,l. interrogari.eod.ri.Attende ergo iuxta illa quæ suspitionem & p̄sumptionem faciunt vt famam,inimicitias,minas,fugam & similia.ex quib.per se colligat,an locus sit torturæ secundum cum post Cyn.hoc eodem membro:Idem q̄ iudicis arbitrio relinquuntur tenet magnus criminalista Alb.de Gand. in opere suo maleficio.co.ti.

10 Subdam tamen quandam generalem doctrinam sumptam ex dictis maxime Alb.prædicti & Bar.in locis præall.& denū subdam in 8.q.certos casus,quibus Docto.concludunt locum fore torturæ.& assummo verba dicti Albe. in hac questio qui dicit in dicto ver.item quæro,quomodo & qualia,eod.titu.¶.q talis doctrina in genere dari potest,q̄ bonus iudex debet sollicitare , & instare ad indagandum indicia contra delatum de crimen:nam indicia sunt alijs probationibus proxima .& indicia dicuntur a demonstrando.& demonstrativa veritatis,& probationis adminicula,vt C.de proba.l.instrumenta domestica.& l.fi.sunt enim indicia partes claræ probationis, vt C.q testa.face.poss.l.hac consultissima,¶.deinde.nam indicium dicitur ab indicando.vnde indicia,id est,domestica adminicula ad indagandum veritatem,vt C.de adulte.l. si qui adulterij, & ff.de præl.ver.l.si qui solent de hoc dictū est supra eo . memb. 2.& 3.quest.

11 Debet etiam curiosus iudex indagare & inquirere cum quibus hominib.& per quæ loca conuerlabatur delatus de crimen,quem torquere intendit;quoniam mala cōuersatio.& mala conuersationis indicium:vt ff.de admin.tu.l.si plures,¶.affiduz.Adde.l.Item apud Labeonem,¶.qui turpibus,ff.de iniur. ibi enim assidua cōuersatio, nōnullam quali præbet infamia.

12 Nam ex mala conuersatione, etiam bonus efficitur vitiosus vt ff.de ædil.ediæ.l.ædiles,¶.Pedius.Ad idem dictum Philosophi,qualis est quisquis talium consorcijs delestat. Iuxta illud Ciceronis parcs cum paribus &c.Adde secundum Bar.q̄ erat vicinus & habebat domum eius albam & conuersabatur ibi, l.dominus Horreorum.in prin.ff.loc.nam dicit albam.quia secundum diuersitatem locorum & varietatem varia colligitur coniectura,vt cap.si mancipi.ita fuc.aliena.l.prima,& l.aut fa& de l.œenis.

Habet etiam considerare cuius vitæ quis antea fuerit : & cuius estimationis & famæ:& quam vitam & habitum quis duxerit.

Nam si male conditionis erat & famæ , & consuetus facere similia extat etiam indicium contra talem,l.de minore,¶.plurimum,ff.cod.l.non omnis,¶.a Barbaris,ff.de remili.secundū Bar.Item habet considerare secundum Alberic. si ille qui de crimen inculpatur fuerit inimicus occisi vel offensi alle. Bar. in l.¶.i.ff.cod.Item si dedit operam ne malefactores caperetur. Item si contraxit amicitiam cum inimicis offensi.Item si au-fugerit de domo vel loco vbi maleficium fuerit commissum. ponit exemplum Bar.q̄ post factum furtum aufugit & se abscondit vel absentat,vt l.Cornelia,ff.ad Syllaria.post furtum repertus est expendere monetam,cum ante finisset pauper homo:nec reperitur vnde habeat.argu. l. Quintus,ff.de donatione inter vir. & vxor.secundum Barto item secundum Alber. si ratione dicti criminis,fuit captus vel detentus. item si inter predictos prius intercesserunt verba iniuriosa. Item si potuit prouidere ne aliud maleficium committeretur.

Item si sciebat malefactores certo loco latere , & de hoc interrogatus dixit se nihil scire. item si est publica vox & fama quod aliud maleficium commisit vel committi fecit in personam offensi,vel etiam in personam alterius,secundum Albe. item secundum Barto. quod illa res subtrahita cedebat ad commodum suum & non alterius , verbi gratia , instrumentum quod ad eum pertinebat non reperitur,vt l.¶.i.sed & si quis instrumenta,C.de lati.liber.tol.

Item quod res furtiva reperta est apud eum,vt l.civile,& l.in ciuile,C.de fur. ista tamen præsumptiones quæ sunt contra reum possunt purgari,verbigratia ostendendo cum a quo habuit,vt d.l.proxime allegata.& idem in alijs indicis item oriū indicium contra aliquem si confessus sit extra indicium contra aliquem,vt l.capite quinto.ff.de adul.& de hoc prima.q.6. Possimus etiam ponere casum in alio maleficio.vt in homicida,repertus est homo mortuus in aliquo locu.de quo alijs inculpatur , possunt contra eum apparere indicia quod erat inimicus,vt d.¶.præterea,& dictum est supra proxime,& vi sus est reus facere præparamentum ad hoc,vt emere gladium vel illud accuere.& similia.vel fuit visus illo sero per aliqua loca vicinia,cum non fuerit illuc consuetus ire, & sic de similibus quæ suo arbitrio sciet inquirere secundum cum. Vnde quod sit indicium simplex vel vrgens est iudicis arbitrio relinquentum secundum Docto.vt patet ex predictis.Amplius posse sunt esse indicia omnia indicia singulariter considerata,quæ simul iuncta faciunt indicia indubitate de quibus dicam.Ex dictis etiam Bald.in l.2.C.quomodo.appella.non reci. vbi summat dicta Ioan.And.in dicto cap.in contemplatione.¶.Admodum breuiter nota quod bona Phisionomia prodest,& mala nocet,quia proclivis est ad scelera,non autem quantum ad presumendum in genere,de mala natura & vitiata, non quantū ad presumendum in specie & de speciali & determinato delito,a contemplatione enim natura licet argumentum summere,vt ponit Aristotel.in libro. de Phisionomia. secundum eum.

13 14 15 16 17 18 19 20 21

Quod autem dictum est indicium facere quod homo male conditionis & famæ est consuetus facere similia . quia semel malus semper præsumitur malus in eodem genere mali,capi. semel malus,de regu.iur.in &l.sicut,¶.ijsdem criminibus,ff.de accusatione.videlicet si sit fur: si sit calumniator , præsumitur calumniator &c secus in alio delicto prorsus dissimili secundum Barto.in l.Cassius.in fine,ff.de senatoribus.Possent tamen ratione infamie non recipi ad testimonium sine tortura de quo dicam in membro.decimo,& vndecimo. & hoc de indicijs quæ summuntur extra personam delati.

Possent etiam esse indicia ex persona propria rei vbi sciendum quod iudex potest interrogare pro inuestiganda veritate de circumstantijs quibuscumque etiam remotis , ut dicta l.de minore,¶.plurimum in exemplo cognitionis subtilis diligencie.ad quod facit,l.testium,C.de test.

Potest etiam fingere se facere quod non uult, ut uideat aet quem facit reus.uel testis qui examinabitur, qualiter se gerit. capitu.afferte,de probatio.& ista est cognitio cum subtili diligentia.

Item sequitur in dicto, ¶.plurimum,qua quis constantia & trepiditate loquitur , & sic inconstantia & trepidatio iudicant.

Ex quo dicit Innocen.in capitul. quoniam contra falsam , de probatione quod ille qui ex aminat testes debet scribi facere in actis,scilicet hoc dicebat trepidando , & balbutiendo: Ex quo habes quod ubi alia extrinseca non procedut ex eo quod reus uestis facit coram iudice loquendo trepide & paucendo,& uariando potest habere iudex sufficientia indicia ad torturam.

Et iō iudex ex am.dēt esse cau⁹,ut faciat d.ci⁹ uaria & diue.po Tra.Tom.Xi. Bb 4 nere

Anto.de Can.de quæst.tormen.

- nere in actis, & faciat scribi trepidationem, palorem, actum gestum, vultum, colorem & similia; ne ei possit impingi, quod aliquem fecerit torqueri sine indicijs secundum Barto. hoc dicentē in d.l.de minore, §.plurimum, ff. eo. De trepidatione, & pallore scribendis in actis dicam infra, eo, clarius q.s. Ex doctrina tamen prædicta non bene liquet an & ex quib. iudicijs ad torturam perueniri possit.
- 22 Sexto igitur quæro, an ad torturam requirātur plura indicia, an vero sufficiat unum, leges omnes loqui videntur in plurali, vt l. i. in prin. & l. vniuers. §. i. ff. eod. quod tenuit Iacob. de Belui, & Tho. de Piperata in questio. de fuga & fama an faciat in dictum separatum de quib. infra quæst. proxima. Barto. in l. fin. ff. eod. dicit hoc esse in judicis arbitrio, vt in d. §. eiusdem quoque principis. Nam possent esse indicia generalia & remota & ista non sufficerent sine alijs: vt puta, est homo male conditionis, hoc non putat Barto. indicium sufficiens ad torturam sed est indicium quale quale, vt d.l.de minore, §. pluri. Sed si sibi istud indicium cum alio & q. est homo male conditionis seu male fama, & conuersabatur in domo illa. tūc sufficeret, vt d.l. dominus Horreorum. in princ. ff. loc. quod intelligo q. est male conditionis & fama in eo genere, alias tecus, quia nec quale quale faceret indicium, vt dixi in proxima quæstione. Ut si inquireretur de falso non sufficeret, quod fuisset male fama & conditionis propter homicidium. Sed si esset unum in dictum non remotum sed propinquum, & tangens de quo queritur & unus testis, de visu, vel confessio extra iudicium, vel caput ibi. & dicitur quod est propter hoc. Vel res furtiva foret reperta penes eum, tunc foret sufficiens & sic intelligit Barto lus, Glo. in l. si quis, C. ad legem Iuliam maiestas. vbi Glo. dicit indicium in singulari. & in d.l. fina. ff. eod. quæ dicit suspicio. & hoc voluit Ioan. Andr. dicens hoc de consuetudine obseruari, in situ, de prescriptio. §. species versicu. violentia. in addition. Speculato.
- 23 Vnde ex leui indicio, seu simplici non debet ad torturam deueniri, sed ex virgente sic Bald. ad cognoscendum indicium a graui. dicit quod potest cognosci per theoreticam Glo. in l. nam hoc, C. vnde cognoscere.
- Nam si frequenter hoc ab illo contingit ad esse, tūc est leue indicium. l. cum res, C. de probationi. l. ciuile. de fur. Si autem frequenter & facile contingit ad esse, tunc est graue indicium & hæc vera si agatur de probando animo, vt it. ad l. Corn. de Sicar. l. i. §. Sed si clara, & cap. significasti. de homicidio secundum eum. in d.l. non hoc. In dubio tamen iudicis arbitrio relinquatur. dictum est in præcedenti quæstione, quando tamen reus haberet aliqua indica contra se magis grauia. ita quod præponderent, vt deueniri possit ad torturam, l. i. §. ad quæstionem, ff. eo. versi. nec facile, quem ad hoc inducit ibi Barto.
- 24 Septimo quæro de quibusdam casib. qui secundum Docto. indicium faciunt ad torturam. & Primo, unus testis facit sufficiens indicium ad torturam, vt not. Glos. & Cyn. in l. tertia, C. ad leg. Iuliam, maiestas. & Bar. in l. maritus. & in l. fi. ff. eo. & Cy. & Ioan. And. hoc eodem membro, vt supra dixi in secunda quæstione.
- 25 Secundo fama quando oritur a fide dignis vel a facto, vt q. captus vel detentus secundum Barto. in d.l. de minore, §. plurimum. licet D. Tho. de Piperata qui fecit tracta. de fama & in dictis tenuerit famam non sufficere ad torturam nisi aliud indicium appareat. ea ratione, q. plura indica requirentur ad torturam non autem sufficit unum, q. placet Iac. de Bel. in Auth. de exhiben. reis, §. etiam quidam, col. 5. vt refert Io. And. in ti. de no. crimi. §. fama, vers. quid si argumenti. in additio. Specul. qui tamen se remittit ad d. ver. molestia. in tit. de præsumptioni. §. species, vbi tenet contrarium, vt dixi in proxima quæstione.
- 26 Tertio fuga, vt not. Dyn. in l. Diuus Adrianus versicu. Diuus Pius. per. l. 3. §. de his autem, ff. ad Syllania. & Iacob. de Belui. in d. Auæten. de exhibend. reis, §. si vero quidam, collat. v. non placuit ea ratione, quod plura indica ad torturam requirentur, vt ff. eod. l. prima. in princip. & l. mittentes, C. eod. per quas pater requiri ad tormenta indica seu argumenta amplissima. Præterea fuga non respicit directo delictum, sed cui continet personæ sed quod sufficiat unum, & quod fuga indicium faciat sufficiens tenet Ioan. Andr. in dicto versicu. violentia. vbi late ponit materiam fugæ. & Cyn. in l. vnica, C. de rap. virgi. in 2. oppositio. & Barto. in l. lege Cornelii, ff. ad Syllan. quod intellige si fuga præcedat vel sequatur accusationem, vel inquisitionem ex fuga. vel si reus stat caute in domo, vel alibi ne capiatur non resultat præsumptio vel indicium quia iuste timet, & sic iusta facit. arg. l. j. ff. de bon. eo. qui ante senten. mort. sibi conscius. quæ in capitalibus permittit corrumpere aduersarium, quod est plena probatio, & hoc per illam legem tenet ibi Barto. idem in qualibet causa capitali & non capitali si reus fugerit parilitatem & post detentationem quia ex tali fuga nullum resultat indicium vt clemen. pastoralis. de re iudic.
- & de rescrip. c. statu sum, §. i. lib. 6. not. Barto. per iura prædicta in l. in bonæ fidei, C. de iure iurant. Item ex fuga quandoque resultat plena probatio, quædo per eam delictum compleetur, vt in officiali fugiente tempore Syndicatus, vt in Authen. de colla. §. super hoc fancimus. 9. collatio. & no. Bar. per tex. in d. l. in bonæ fidei. &c.
- 28 Quarto factu comminantis subsequenti.
- 29 Quinto si inimicitia præcedat offensionem, & hæc duo ponit Speculator. in titulo de præsumptionibus, §. primo versic. sed pone.
- 30 Sexto si nqbilis offensus dixerit familiari non reuertaris dum quin tentiam de tali factu, & familiaris occiderit, vel vulnerauerit offendentem est sufficiens indicium ad mandatum, vt ff. de acquirend. hereditate, l. si quis mihi bona, §. Sed quid si mandauit per Bar.
- 31 Septimo si locutus est familiari ad aurem. & statim subsequuntur est maleficium & homicidium secundum Barto. in l. si ventri, §. fuga. ff. de priuilegi. creditor. & Bald. in l. prima, C. de seru. fugi.
- 32 Octavo assistentia proxima cum armis est sufficiens indicium ad fumorem prestitum ad maleficium. de percussioni. cap. confrinentia, per Inn.
- 33 Nono confessio extra iudicium, vt l. capite quinto. ff. de adulteriis, vbi Barto. tenet hoc, & ff. eodem l. fina. vt dictum est in proxima quæstione: Possunt autem ctiān alij causas inferri q. faciunt virgens indicium, vt ex hijs colligi potest.
- 34 Amplius duo indicia remota seu levia constituant unum indicium, vt dicit Barto. in l. fina. ff. eod. & dictum est in proxima quæstione, qua ratione si foret dubium an fama foret vehementis, vt est quando a fide dignis seu factis, vt Barto. dicit ibidem in §. plurimum, tunc ratione dubij non faceret indicium sufficiens ad torturam, quia plura indica levia concurrunt. secundum Bald. qui sic consulnit in causa: cuiusdam de Burgo Sancti Sepulchri. allegat ad hoc auæten. hodie, C. de diu. & in auæten. vnde sumitur. & hoc nisi alia ad rei defensio nem obviarent, vt dictum est in proxima quæstione in fin. & dicit Ioan. And. hoc eodem membro.
- Semper tamen puto locum esse iudicis arbitrio respectu torturæ infligendæ vel non infligendæ indicio virgente præcedente. quia in hoc non est determinata doctrina unde in eius arbitrio lex permittit, vt l. prima, §. expilatores, ff. de affrac. & ex pilâ. Exleui autem indicio & remoto non putarem esse locum arbitrio iudicis. quia non habetur pro indicio, vt dictum est si vero dubitatur an indicium esset virgens vel levia locum puto esse arbitrio iudicis ratione prædicta.
- Octavo principaliter quæro (Pro intelligentia eorum quæ dicta fuere supra in quæstione quinta in fine. vbi dixi variationem, trepidationem, & palorem testis debere scribi in actis) de tribus quæ colliguntur ex dictis Inno. in capitulo. quoniam contra fallam, super versicul. instrumentum. vbi etiam debet ponere in actis usque ad fin. d. Glos. de probat.
- Primo an dcat examinâs testes habeti indicare scribere seu scribi facere secundum saluum suum intellectum quæta fides sit habenda testibus. Secundo an id scribi debeat. præsente teste. Tertio an notarius scribere debeat vacillationem. Ad primum dicit Inno. quod ille qui recipit testes debet in actis posse quanta sit fides testibus adhibenda, quarta. q. secunda §. item de fidei. l. c. constitutis. de testi. & c. cum causam. quia nisi hoc apponatur tale periculum accidere poterit, quod quævis iudex qui præsens fuit in testi receptione & noluit ipsos vacillare bonam sententiam promulget contra dicta illorū testium quos vacillare non nouit: quia vacillationem ignorauit, & sic sibi non potest imputari. c. cum Ioan. in fi. de fide instrumento. & ille per cuius negligentiam hoc accidit, non potest sibi timere, cum laesa sit iustitia, eo, quod adhibuerit diligentiam quam debuit in officio suo, & negligentia quæ est culpa in facto proprio in alieno ponitur. vt ff. sol. matrim. l. si filius. §. fi. & l. si constante. §. si maritus. secundum. d. Ant. in d. c. constitutus. de fidei. l. ibi non enim refert negantium non solum debere referre quanta sit fides testibus adhibenda.
- 37 Ad secundum an hoc debeat scribi præsente teste, ipso teste contradicente, nam pro hoc punitur testis. l. nullum, de testi. c. super ijs. de poenis secundum Inno. qui etiam respondet ad c. cum dilecti. de ord. cogniti. Et si dicas punitur solum extraordinarie, vel etiam puniri potest ordinarie, ex quo constat de confessione licet crimen non sit connexum quasi iudex super hoc sedeat, vel puniat, vel castiget testes productos in causa, quia hoc est de conexis: & sic distinctio inter connexum & non connexum habeat locum quando alteri quam testi exceptio opponitur in alia parte. d. gloss. ibi alij tamen, dicit Inno. hoc tempore fore verum quando scribit vacillatio nem ad finem eum puniendo, vbi aut solu scribitur ad esse. Etū testimonij, tūc pot scribere & absente & ignorante teste, q. placet

et Host. ne per ipsum testem aut ipsius, aut aliorum publicationem iudicij secreta includantur: ut cap. de fals. vbi, & qđ not. de testi. fraternalitatis, & ne pernicioſa odia & lures oriātūr, & ne ei. hoc quod occulutum est nefas reformetur. 6. quæ. i. ex merito, & quia ſolus iudex. & non aliis habeat motum animi ſui informans. l. ob carmen, de testib. Subdit etiam Innoc. quod niſi ſcribi illa faciat vel ſcribat tempore quo exponit testis, poſteca ſcribi non faciet, nec creditur ei, quod placet Hoſti. quando ex illa intendit testem punire, vel quādo illud ſcriberet post longum interuallum, alias ſi hoc forte vult abſcōdere, ibi p̄ſente eo nihil dicet, ſed ex quo ille examiuauit in continenti ante quam intermitatur, vel ad alia diuertatur, poterit hoc ſcribi. argum. c. poena de testib.

Non obſtat, q̄ secundum hoc tanta potestas dubitatur iudici, quod ſemper condemnare poterit. quod non potest face re secundum Hoſtien. abſque graui pondere. dicto capit. tam. eterni. lib. 6. Dicit in ſuper Innocen. q̄ non oportet partem eſe p̄ſentem, cum ſcribitur vacillatio, nec hoc ſcire debet do. nec facit publicatum, alias nimium protelaretur, hoc tenet Domi. Anto. de Butr. in dicto capit. quoniam contra falſam.

39 Ad tertium vero, quod tabellio non debet redigere vacillationem niſi bene viderit & cognouerit quod vacillauerit. Alij

40 dicunt, q̄ quod ſi ſolus iudex dicat in testiū receptione, quod testis vacillauit q̄ credendum eſt ei, & q̄ is cui iniungitur hoc debet ſcribere, ad petitionem iudicis, etiam ſi tabellio non habet auctoritatem in recipiendo testem, ſed in ſcribendo tan- tam, iudex auctoritatem haberet, & diligenter examinare dēt. Et ſi ſibi videtur potest iudex mulctare, & aliter punire, vt ff. eo. per totum. Item quia iudex superior eſt, magis ergo iudici quā econtra credere debet. Item quia tabellio ad ſcripturam intentus non potest ita bene aduertere vacillationem facie, ruborem, pallorem, mortationē, titubationem, & c. ſed iudex qui ſedet potest ſemper habere oculos. ad testem. ergo ei eſt credendum, qui magis veritatem nouit ſecundum Innocen. ad hoc quod not. Hoſt. in ſumma de testi. §. quis poſſit, ſub. §. quibus, per totum; nam ſecundum Innocen. ſicut tabellio debet fideliter ſcribere quæ dicit testis; ita ea quæ pertainent ad iudicis officium, tamē ut ſaluet conſciētā poterit notarius ſic ſcribere. ſcilicet, & iudex mihi tabelliori dixit, vt ſcriberem, quod teſti vacillauit.

Sed eſſicacior erit ſcriptura, ſi addat & mihi videbaſ quod vacillaret; ſi tamen ſic ſe habebat veritas & debet, quanto magis potest cum veritate modum vacillationis exprimere ſe cundum Inno. & D. Anto. dr But. hoc recitantem, in d.c. quo niam contra falſam, & hoc ultimū tangit & ſequitur ibi Bal. in l. nullum. C. de testi.

41 Nonō quāro, quæ ſint indicia indubitata. Reſpondeo Alber. poſuit in titu. de indic. indubita. Nico. de Matta. vt refert Bald. in l. ſciant. C. de proba. dicit indicia indubitata ſunt illa quæ quantuncunque ea ſint non indicant veritatem ad plenum, ſed quandoque ſunt a lege approbata, quod lex vult per illa fieri condemnationem, ſicut eſt exemplum, in l. ſi quis adulterij. C. de adulter. ex quo iſta ſunt indubitata legi, dēbent eſſe indubitata iudici alias facit litem ſuam. quia hæc dicuntur in dubitata. Sed quandoque ſunt talia indicia quæ non ſunt lege approbata, ſed iudicis religioni commiſſa, tamē ſimil iūcta indicant indubitabilem ueritatem, vt eſt exemplum, in p. feſſionibus per tormenta extortis, quæ non per ſe, ſed eum pſeuerauia, fama, vel veriſimilitudine facta, vel aliis adminiculis indicant veritatem. l. ſancimus. C. de poen. l. i. §. Diuus Seuerus. ff. eodem ſecundum Nico. de Mattarel.

42 Ex quibus verbis habes, quod nil prodeſt conſitenti in tormentis reuocare poſſeſſionem. ſi contra ſe ſint alia indicia p. iuncta cum confeſſione, niſi reuocans probet contrariū. vel clare. vel per indicia elidentia indicia contrariantia ſecundū Bald. ibi. Item ponit Nicola. exemplum vbi cunque ex qualitate & multitudine indiciorum inducatur veritas oculis mentis iudicis in quæſtione de facto. Nam quidam ingressus eſt aliquam domum, & poſt modicam horam auditus eſt clamor mulieris, & ſtatiu exiit qui intravit, cum gladio euaginato, & viſa eſt mulier in facie vulnerata. probatur enim maleſium ſufficienter ex hiis indicijs cumulatis & c. Thomas autē de Piperata, vt Ioan. And. refert in titu. de proba. §. videndum. verſicu. i. 3. in addit. ad Specu. ponit exemplum vnum notan. & egregium. Egreditur quis pallidus cum gladio ſanguinolēto. & ibi inuenitur homo mortus. & de hijs loquitur prædictus. & al. ſciant. Palliditas enim & trepidatio eſt vnum indicium. l. de minore. §. plurimum. ff. co. Delatio gladij potest videri aliud ex quo capitur conieſtura ſicut alias. de donatio. inter virum & uxorem. l. virum, ſed quia alia indicia talia ſunt grauissima. Thomas dat alia videlicet, Occiſus eſt Titius i. uinea, vel fundo, an demōſtrabitur per bona indicia quod Seius eū occiderit, ſi probatur de inimicitia quæ inter eos ſuit, ſi apparet de delatione gladij, vel ſi teſtes dicant, quod viderunt cum

fugientem de loco maleſicij. Item ſi fama ſit & vox quod ipſe Seius Titium interfecerit. Iſta qua tuor bene probarent ſecondum eum Titium, & c. l. 3. ff. de testi. loan. And. dicit quod potius videtur tortura fienda. ut ex ore ſuo iudicetur. 21. dict. cap. nunc autem. l. Imperatorem. ff. de iure fisci. & Bald. tenet in l. milites. C. cod. & dicit quod omnes sapientes Bononiae di- cunt, & ita obſeruari vidit, quod per talia, vel ſimilia nō poſſit quid de faſto in personam damnari, ſed per pecuniariam ſic, ſi ex maleſicio veniat poena pecuniaria imponenda: plus placet tamen q̄ procedatur ad torturam, vt ex ore ſuo iudicetur. vt dictū eſt. Ponit etiam Thomas aliud exemplum ſub eo themate. non extant teſtes q̄ Titius occidi fecerit Seium, ſed probatur quod ipſe Seius erat inimicus dicti Titij. ff. cod. leg. i. §. propter ea. & delegat. l. ſciendum. §. ſecundo. quod tem- pore occiſionis erat in loco quod receptauit occidentein. q̄ occidens erat eius familiaris & domesticus eius. Fam a proba- tur quod iactauit ſe quoq̄ faceret occidi: & quod erat homo ad id potens. C. quod met. cau. l. metum. ff. ex quibus cau. ma. l. 3. & 3. & quod inter eos offenſa proceſſerunt, de his etiā dic poſſe intelligi leges illas. Sed vt dixi potius videtur facienda tortura, vt ex ore iudicetur.

45 Decimo quāro an dictum vnius teſtiſ cum alijs indicijs fa- ciat plenam probationem, ſeu dicatur probatum per indicia indubitate gloſ. in l. 2. §. i. ff. de excuſatio. tuto. pro hoc. l. instru- menta. C. de probatio. & de testib. & l. i. §. idem Cornelio. ff. e. vbi hoc videtur Barto. Ex quo ſecundum eum tenendo quod fama faciat ſemiplenam probationem, de quo per eum i. l. de minore. §. plurimum. ff. codem. vnuſ teſtiſ; & fama faciunt plenam probationem. quod verum puto in causis ciuilibus, vt no. per eundem in l. admonendi, de iure iurian. Et in criminib. non procederet, cum vnuſ teſtiſ faciat indicium ad tor- turam, non tamen facit ſemiplenam probationem. vt no. per glo. & Cyn. in l. 3. ff. ad l. lul. maieſta. & tenent Cynus. & Ioan- nes Andreę hoc eodem membro. q. v. licet Alber. eodem titu- lo verſic. nunc. aut voluit, quod ex dicto vnius teſtiſ torti cū alijs indicijs poſſit ſequi condemnatione. Puto quod intellexit quando poena pecuniaria venit imponenda. per ea quæ in p. xi. ma. quæſtione retuli, cum dicitur in titu. de indicijs indubi- tatis prope finem. Sed vt ibi dixi plus placet q̄ ex hoc caſu pro- cedatur ad torturam, vt ex ore ſuo iudicetur.

46 Vndeclimo quāro, qualiter probari debeat indicium. re- ſpondeo ſi teſtiſ deponit directo de maleſicio tunc ſufficit ad indicium vt dixi in 7. q. ſi vero deponit de indicio ad maleſi- cium, tunc debet probari ſaltem per duos teſtes. vt no. Gl. in l. fi. C. famili. ercifcun. vbi hoc tenent Bar. & Bald. & ideam tenet Bar. in l. fi. ff. eo. & Glo. in l. cum proponebatur. ff. de. leg. 2. dic. quod tot teſtes requiruntur ab probationem negocij prin- cipaliſ, Innoſen. in c. ſicut de Simo. cuius Bal. meminit in d. l. fi. C. famili. ercifcun. ſic ait, nos dicimus quod legitima ſigna ſuf- ſicient ad præsumendum aliquem hæreticum ſed illa ſigna oportet probari plene ſecundum Innoſen. & ſic vnuſ ſolus teſtiſ qui deponit de vno indicio nihil probat. ſed debet proba- ri per duos teſtes dicit Bald. in d. l. fin. Cod. famili. ercifcun. argu- men. ad hoc. ff. de teſti. l. vbi numerus.

47 Duodecimo quāro circa ſecundam partem huius mēbri. qualiter ad tormenta, proceſſi poſſit. Reſpondeo dicit Ioan. Andreę. in hac ſecunda parte huius mēbri, qnō tortura de- bet eſſe moderata & non quāta poſtulat accuſator. l. de mi- nore. §. tormenta. ff. eo. & debet primo fieri de ſuceptiſſimo a quo melius, & facilius credatur veritas cruenda. l. prima. §. i. ff. cod. & l. vnius. 2. ſecun. reſpon. & non debet quātio fieri an Titius commiſſerit ne plus videatur ſuggerere quā quērens. l. i. §. qui quæſtione. ff. eo. ſecundum lo. And. qui plus in hac ſecunda parte non dicit & ſic tria ponit dicta. primum declarabitur vīquē ad q. 21.

Secundo declarabitur quod iudex debet torturam primo inci- pere ab eo, a quo melius & facilius haberi veriſimilius poſt veritas, celiante veriſimilitudine debet incipere a ſucepto, de- dum a debiliore, ſecundum Barto. ſic declarando. l. prima. §. primo. & l. vnius, in princip. ff. eo. & ſi ſunt torquendi patre & filius. prius debet torqueri filius patre intelligenti, quia pa- ter magis veretur de filio quam de ſe, vt ff. quod met. cau. l. i. quidem, Inst. de noxa. §. Veteres. Item foemina quia melior. ff. de iure fit. l. deferre, in prin. & de verb. ſigni. cap. forum, ſecun- dum Alber. codem titu. verſi. nunc videndum cum declarabi- tur. in 21. q.

49 Tertiū decimo pro declaratione plurium quæſtionum hu- iū operis, in qua parte iudicij proceſſi debeat ad torturā. Bar. in l. fina. ff. cod. ad propositum ſic inquit. quod ad euidentiam. eſt ſciendum, quod quandoque de maleſicio fit inquisitio ge- neralis non contra certam personam, primo caſu quando- cunque ad inueſtigandum procedatur de maleſicio cōſtarē, ut l. ſi is, verſicu. ſi tu Titiuſ. ff. de fur. & l. prima. §. qui quæſtione. ff. eo. & rectores mitiū militem ad videndum mor- tuum

Anto.de Can.de quæst.& tormen.

**tuum vel vulneratum, & hæc faciunt scribi, & super ijs posūt
postea inquiri specialiter contra aliquem. vt ipse dicit. in l.2.
§. si publico. ff. de adulter. Item fama de maleficio.**

Quid si fama est, q̄ fuit factum magnum furtum, & nō potest constare directe de maleficio, vnde sufficit fama, & habita certitudine de maleficio vel fama iudex potest mittere p̄ vicinis. Nam vicini scire debent verisimiliter potius quam alii. vt l. si ita, in si. de fide instru. & no. in l. 3. circa prin. ff. detesti. & vulgata. l. Octau. ff. vnde cognit. quosdam, & c. quanto, extra de pr̄sumptio. & si quidem reperit vicinum aliquem de quo sit suspicio cum aduocet. & diligenter eum interroget de circumstantiis multis, scilicet vbi stetit illa nocte. cum quo comedit. ista enim est illa subtilis cognitio. de qua. in l. de minore. §. plurimum. ff. eodem. & tunc ex sermonibus. voce, trepidatione, & constantia poterit contra cum habere pr̄sumptionem aliquam vel non vt, si repertus erit in mendacio maxima erit pr̄sumptio contra eum. vt l. vnius. §. testes. ff. eod. & de pr̄sumptioni. capi. literas. & in hac inquisitione generali poterunt testes torquari. sicut in speciali. ut d. §. qui questionē secundum eum, & d. l. fi. Sed quomodo potest fieri tortura in inquisitione, generali, cum contra eum non apparet indicia ut l. prima. §. primo. ff. eo. & dictum est supra eodem. in r. q. Respōdeo in hac inquisitione debet constare primo maleficiū esse commissum saltem per famam, ut dictum est.

Item debent esse aliqua indicia contra testes, quod debeant hoc scire, vel quia vacillant, vel quia alii dicant se interfuisse facto. & ipsi negant ut l. ex libero, in principe. & l. vnius. §. testes. ff. eo. & hoc sufficit in inquisitione generali. Nec obstat. l. i. §. i. quia ibi loquitur in inquisitione, seu accusatione speciali secundum Barto. sic dicentem, in dicto §. qui questionem, ex quibus liquet ad questionem propositam, quod constito de maleficio saltem per famam potest ad generalem inquisitionem deueniri. & in ipsa inquisitione generali quis torqueri in seipsum, & in alijs indicijs praecedentibus. Inquisitione autem speciali, in qua parte iudicij procedi debeat ad torturam clarum est, quod demum publicato processu, & constito de indicijs, cum indicia siut probatoria, licet non plena, que probatio habet fieri post litis contestationem, vel iudicij ingressum: ut C. de senten. l. prolatam. l. absentem. ff. de poenis. & processus non publicatus non probat, vt C. de testi. l. solam. ubi hoc tenet Ia. But. quem Bal. seq. in l. militis. C. e.

52 Quartodecimo, quæro vtrū de indicijs debeat fieri copia parti. Respondeo quod sic. nam super ijs debet disputari. merito debet copia fieri. vt l.vnius §. cognitorum. ff. eo. & tenet Bald. eo. titu. l. fina. Aduerte hoc verum, quando agitur de torque do malefactoreni. & sic, Bald. loquitur. Si vero agitur de torque do testem, Respondeo quædam veniunt examinanda p torturam testis, quæ causam principalem de qua agitur non tangunt. ut pūta an sit seruus, & isto casu ista disputatio facie da est, ne testis sine causa torqueatur. ff. eo. l. si quis, & no. c. tit. l. i. §. si quis dicatur.

Quædam sunt indicia quæ compræhēduntur ex dictis, quæ causam principalem principaliter tangunt, tunc circa illa nō debet disputari cum aduocatis, sed reducitur iudici: sic debet intelligi. d.l.vnius. §. testes. & in Authen. de testibus. §. si uero ignoti. & l. nullum. C. de testibus secundum Barto. sic dicenti. in d.l.vnius. §. testes. ff. co. Ad hoc quod si in absentia testis potest redigi in actis rei vacillatio. ut dictum est plene. j. quæstio. 8. fortius non requiritur disputatio. Et in inquisitione generali non videtur pars seu reus certus, sed omnes quodammodo ut testes examinētur ad inuestigationem veritatis, ut dictum est in proxima quæstione, igitur in ipsa generali inquisitione non debet fieri disputatio ista. & ex consequenti copia indiciorum non est danda, & sic obseruat consuetudo. Solum ergo in inquisitione speciali reo debet fieri copia indiciorum, & disputatio eorum haberi, & sic debet intelligi Alb. qui hāc quæstionem examinat c.ti.ver. sed quid erit de quæstione.

53 Quintodecimo quarto, qui debeant intereste questioni. Respondeo iudex in secreto recipiat dictum torti ad similitudinem testis, qui det solum a iudice in secreto examinari sigillatum, Specu de teste §. nunc tractemus. in prin. ver. tortus enim. similitudinem habet cum te. vt no. A zo. eo. titu. versicu. sed ut habeatur. & ff. co. l. i. §. Imperator. ff. de adulte. l. si postulauerit. §. si questioni, secundum Alb. e. ti. ver. item quarto, qui debet intereste. per hoc in proxima quest.

54 Sexto decimio quarto, an aduocatus torquendi debeat interesse questioni? veritas est & consuetudo obseruat secundum Bar. si. de publi.i.judici.l.custodias. quod examinationi eorum, hoc est disputationi, an sint examinandi, & torquendi bene interest aduocati.allegat. I.si stipulauerit. §. questioni. ff.de adulter. & glo.in I. legis virtus.ff.de legibus, & d.l.cum custodias, sed ipsi questioni, examinationi, vel torturę non debent intesce, hoc tenet glo.in Auct.de testi. §.quia vero, super versicu.aduocatur. & hoc videtur yelle glo.in I.2.circa princi.

super versi. utriusque. C.de iura.calum.dum dicit aduocatum
partis non debere intereste hoc etiam probatur ad similitudinem
nem testium, quia partes adsunt iuramento, & non exami-
nationi quæ fit in secreto : secundum Barto. in dicta lege
custodias, qui subdit quod si aduocati ad hoc nō fuerit ad-
hibiti videlicet disputationi, an reus sit torquendus, propter
hoc non vitiatus processus, vel sententia, argumen.eius quod
nota.C.de senten.l.quam sententiam facit quod notatur etiā
in l.i.& 2.C.de sent. aduers. fisc. secundum eū posset tamen a
tali omissione appellari, sicut a pronunciatione de torquen-
do, quia non foret reparabilis per appellationem, & diffinitio-
ua sententia post totaram omissionis disputationis sicut ipsa tor-
tura. ut no.de hære.cle.i.gi.super versi.ipso iure. & l.2.de appe.
recip. per Barto.

55 Decimo septimo quæro, an indicia habita super generali inquisitione præludient reo, ut possit torqueri quando sit inquisitio, vel accusatio specialis. Bart. putat quod non: quia ibi testes non fuerunt examinati eo citato. & ipso existente contradicte, ergo non præiudicat sibi. C. de testib. l. si quādo. vn de debent iterum examinari post litis contestationem secundum Bar. in d. l. fi. q. fi. ff. eo. quod intellige quando indicia sumuntur extra reum. & sic loquitur. Barto. secus si a reo, ut a pallore, irrepidatione & similibus. quia ista sunt examinata eo præsente, & contradictore existente, & semper durant. sicut dicimus in confessione extra judiciali, & capture seu deprehensione in maleficio. ut no. ff. de adul. l. cap. 5.

56 Decimo octavo quarto, An leuiter tortus habeatur pro torto; respondeo non. sicut leuis febricula non dicitur febris. ff. de cedil. edict. l. ob quæ vitia. §. ff. secundum Bal. in l. 2. C. quo. appella. non recipi.

57 Decimonono queritur, quid si reus moritur in tortura, an iudex teneatur? Respondet si iudex excessit modum consuetum, & modum qui debebat adhiberi secundum qualitatem personæ, iudex tenetur, alias secus secundum Bar. in l. quæstionis modum. ff. eodem. & si modum excessit aut dolose, teneat lege Cornelia de sica. l. ff. ad leg. Corn. repetun. Aut sine dolore & tenetur, quia plus fecit quam debuit tanquam culpabilis, at. ad hoc. ff. de adulte. l. si adulterium cum incestu. §. Imperatores Marcus, secundum Cy. in l. Gracchus. C. de adulterio vlt. q. qui dicit quod in hoc ultimo casu non tenetur in aliquo, quia licuit eo esse vehementissimum in suos subiectos. in Auct. vt iudi. sine quequo suffra. circa medium. col. §. 2. Sed precedens dictum teneat, quia vult & Alberi. quia late disputauit hunc articulum eodem titu. ver. sed quid si iudex. allegans pro casu. l. Item apud Labconem. §. questionem. ff. de iniu. ibi teneat cum.

58 Vigesimo quarto, qualiter probabitur torturam fuisse illatam ultra debitum modum? Respondeo per presumptones & coniecturas, cum ea que fiunt per officiales secrete aliter probari non possunt, ut C. de episcop. & cler. l. I. quis in hoc genus, ubi Bal. hoc tenet. Ad hoc quod plenius no. Bart. in l.

de pupillo. §. si quis ipsi. ff. de op. novi nunciatio. quem ad hoc
59 alleg. Bald. in l. vnica. C. ne ex delict. defuncto. In dubio autem
quæ dicantur, & sint tormenta moderata, quæ effreuata oportet
relinquere iudicis conscientię, in cuius motu, & conscientia lex confidit, cum nō presumatur, quod ipse sit immemor
eternæ salutis, & iuramenti sibi præstiti. ut l. fina. ff. ad leg. Iul.
repetunda. Et ideo dicit lex, quod querere de facto est in iudicis arbitrio. ff. de test. l. 3. §. tu magis, & l. ob crimen. §. si testes. ff.
de re milita. l. non omnes. §. a Barbaris. secundum Bald. in 6.
col. C. de confess. Et siue queramus in primo iudicio, siue in causa
appellationis, seu in syndicatu ex rationis paritate. l. illud. ff. ad
leg. Aquili. vnde non potest super hoc certa doctrina dari. sed
iudex debet considerare cuius debilitatis, & cuius ætatis est, vel
sit ille qui torquetur & secundum veritatem criminis veatur
tormentis: ut ff. de re milita. l. 3. §. fi. Sic igitur iudex torquetur
reum, vt in innocentia vel supplicio cum conseruet incolu-
mem. ut d.l. questionis. ff. co. secundum Albe. eodem tit. versi.
qualiter autem.

60 Vigesimo primo quæro, an tort' debcat interrogari specia-
liter de maleficio Respondet Ioan. And. vt dixi supra in 12. q.
dic ut dixit Iureconsultus in l. i. §. qui quæstionem c. videlicet,
quod non debet quæstio fieri. videlicet an Titius commissarius
maleficium, ne plus videatur suggestens quam querens, quod
in inquisitione generali, quando constat maleficium commis-
sum, sed ignoratur a quo procedit, secundum Barto. in di. §.
qui quæstionem. In inquisitione autem speciali, quando quis
torquetur in ipsum debet interrogari, an fuerit ipse vel alius.
vt d. l. i. §. Diuus. Si vero in aliud ut testis, licet debeat interro-
gari de illo, tamen de alijs circumstantiis non debet interroga-
ri, ut quia interrogabo eum si Titius in erfecit Scium, nō au-
tem interrogabo cum nominatim de modo. sed dicam gene-
raliter fecit istud, & in qua parte corporis percusserit, non autem
interrogabo cum litanitate, ut percussit sic uel sic, quia istud es-

set suggestio, ut d. qui questionem, & verum in aliis qui examinant per torturas. Alij vero testes qui sine tortura exminantur, examinantur limitate super articulis productis, ut in cap. presentia de test. libro sexto. secundum Barto. in dicto §. qui questionem.

- 61 Vigesimo secundo quæro, an tortura possit inferri die feriata. respondeo quod non. quia nec tortura, nec confessio, nec aliquis actus iudicarius valet. C. de ferijs. l. dies. l. omnes. & tenet Tancret. in suo opere sub rub. de questione. circa viam probat. in 12. q. Adeo quod nec putat quod faciat indicium etiam 62 quale, quale testis examinatus die feriata cum omni actus sit nullus ipso iure, ut dictis legibus patet.

S V M M A R I V M.

- 1 Tortura in causis ciuilibus & criminalibus infertur.
- 2 Tortura in delictis tantum atrocibus & grauibus locum habet.
- 3 Delicta leuia quæ sunt.
- 4 Delicta grauia quæ dicantur.
- 5 Delicta grauissima quæ censeantur.
- 6 Differentia quæ sit quoad tormenta inter causas criminales graues & pecuniarias.

TERTIVM MEMBRVM.

- 3 **Ertium membrum** Principale est in quib. causis procedi possit ad torturam. Cyn. & Io. And. in hoc tertio membro dicunt, quod in ciuibus, & criminalibus locus est questioni. ff. e. l. Diuus. C. eodem. l. 3 l. cum testamentum falsum. & l. hoc quod placet. de accusati. capi. si constituerit, de depositi. c. i. de hære. in cle. i. 1. Secundo quæro, in quibus causis criminalibus locus est torturæ. Doctores non aperiunt. dic quod in delictis atrocib. seu grauib. & grauissimis non in leuib. & hoc probatur. ff. eodem l. edictum. vbi Bar. dicit tormenta requiri in causis grauibus non in leuibus, & sic per d. l. dicit Albert. eodem tit. vers. item aquibus.
- 3 Quæ autem sint delicta leuia. grauia & grauissima Bart. in l. non solum. §. si mandato. ff. de iniur. magistraliter sic loquit. leuia delicta sunt in quibus non requiritur dolus. ut damnū iniuria datum. ut l. liber homo. l. 2. & ibi no. ff. ad l. Aquil. & in d. l. non solum. in prin. notat gl. Item est delictum leue in quo requiritur dolus ut furtum rei modicæ. ut nota. in glo. prima. l. ad eadem. ff. de reg. iur. facit. l. si libertus. ff. de furt. & l. respiciendum. §. furtæ domestica. Item leues iniuriæ verbo illatæ. Hæc duo ponit Specu. in titu. de libel. concepcion. §. nunc videndū. versicu. 4. 2. posset etiam exemplum ponи per notata. in l. leuia. de accusationi. per glo. & Barto. in ijs ergo leuibus non est locus torturæ; ut de furto domestico est expressum. in di. l. respiciendum. §. furtæ domestica. sicut in eis non requiritur libelli inscriptio, & alius iuris ordo. vt d. versicu. 4. 2. Barto. in dicta l. leuia, post glo. exemplificat etiam in reperto de nocte. seu de die cum armis vel sine. nam in ijs non requiritur processus secundum cum, & sic nec est locus torturæ. vnde in damnis datis, & talibus delictis leuibus cessat tortura.

- 4 Delicta autem grauia sunt delicta priuata quæ requirunt dolum, & magnum parant prejudicium, & magnam poenam merentur. ut furtum, non paruum, ut dicto §. furtum, & no. in dicta l. auxilium. §. in delictis, & dicta l. ad ea. l. in leuibus, autem non est locus torturæ in aliis sic. & hoc probat tex. argumen. d. l. edictum. & sic debet intelligi, tex. in l. l. versicu. in coeteris. C. eodem. qui probat recte intellectus, in omni delicto locum fore torturæ. & l. hoc edictum. quod placet vbi loquitur in delictis priuatis. & hoc vult Gl. pen. d. l. j. ibi dum dicit, quidam in omnibus criminalibus torqueri. Nec obstat quod dicitur, tu dic in alijs nullo modo torqueri, quia loquitur de seruis contra dominos, locus est torturæ in omni delicto videlicet graui. ut d. l. edictum.

- 5 Delicta autem grauissima sunt delicta publica. ut no. in d. l. auxilium. §. in delictis, & dicta l. ad ea. l. in leuibus, autem non est locus torturæ in aliis sic. & hoc probat tex. argumen. d. l. edictum. & sic debet intelligi, tex. in l. l. versicu. in coeteris. C. eodem. qui probat recte intellectus, in omni delicto locum fore torturæ. & l. hoc edictum. quod placet vbi loquitur in delictis priuatis. & hoc vult Gl. pen. d. l. j. ibi dum dicit, quidam in omnibus criminalibus torqueri. Nec obstat quod dicitur, tu dic in alijs nullo modo torqueri, quia loquitur de seruis contra dominos, locus est torturæ in omni delicto videlicet graui. ut d. l. edictum.

- 6 Tertio quæro, an sit differentia quantum ad tormenta inter causas criminales graues & pecuniarias? Respondeo sic. nā in causa pecuniaria torquentur solummodo serui, & non liberi, neque statuliberti. ut d. l. Diuus, in princ. vbi sic in ista quæ dicit Bar. Adde tamen quod in causa pecuniaria testes liberi torquentur in duobus casibus. ut dicam in sequenti membro. quæst. 7. Item adde quod ista differentia non videtur necessaria, cum in causa pecuniaria non facile veniatur ad tor-

menta hoc exponit text. si aliter veritas haberi non potest. vt di. l. Diuus. Quod idem est in causa criminali, vt patet ex hijs quæ supra dixi in membro. 2. quæst. 1. Restat ergo sola differētia, quod in causa ciuili liber homo non torquetur nisi vt testis in duobus casibus. seruus vero sic. & indistincte concurrentib. tamen hijs quæ dixi. in di. q. 1.

S V M M A R I V M.

- 1 Milites an & quando sint tortura inexcusabiles.
- 2 Milites nostri temporis an torqueri possint.
- 3 Doctores & aduocati an torqueri valeant.
- 4 Doctoratus est dignitas & munus.
- 5 Decuriones nostri temporis, qui consiliarii dicuntur de iure torqueri non debent.
- 6 Clerici an sint excusabiles a tortura.
- 7 Liber homo torqueri potest, quando veritas aliter haberi non potest. & legitima præcedunt indicia.
- 8 Liberi an possint in alios torqueri.
- 9 Liberi vilis conditionis an possint ut testes torqueri. & numero decimo quinto.
- 10 Testis vilitas a quo surgat.
- 11 Infamis, infamia iuris a testimonio repellitur.
- 12 Infamis, infamia facti non admittitur ad testimonium in causa criminali, nisi in subsidium & cum tormentis.
- 13 Infamia iuris vel facti ex quibus irrogetur.
- 14 Testis dictum an debeat considerari tempore testimonij uel quando.
- 15 Causa ciuiles magna aequiparantur criminalibus.
- 16 In dubiis indicis quæ requiruntur ad torquendum testem, an debeat haberi disputatio, quæ habetur ad indicia requisita ad torquendum reum seu aliquem in seipsum.
- 17 Minor, 24. ann. torqueri non debet nisi in cri. laesæ maiestatis potest tamen terri.
- 18 Minor, 25. ann. sed maior, 14. an possit torqueri.
- 19 Minores ad quid in causa criminali torquentur cum testes esse non possunt.
- 20 Senes torqueri non debent.
- 21 Senes qui dicantur.
- 22 Valetinarij an torqueri valeant.
- 23 Tortura inferri non debet mulieri prægnanti.
- 24 Mulier quo tempore post partum dicatur valida ut torqueri possit.
- 25 Mulier lactans an possit torqueri, si non inuenitur qui partum nutriat.
- 26 Inimicus testis an contra inimicum torqueri debeat.
- 27 Et quid de domestico accusatoris.
- 28 Socius criminis an in quibus casibus debeat de consociis interrogari & fidem faciat, & nu. 2. 7.
- 29 Socius criminis potest in carceribus detineri ut socios reuelet.
- 30 Tortus pro furto indicis præcedentibus an possit etiam torqueri ut cōfiteatur alia furtæ, ad quæ nulla indicia habentur.
- 31 Testis qui non debet examinari an examinatus faciat indicium.
- 32 Statuliberti an torqueri possint.
- 33 Serui an possint torqueri & contra quem.

QVARTVM MENBRVM.

- Vartum principale mēbrū**
- Est, qui homines possint torqueri. & contra quos in quo membro dicunt Cyn. & Io. Andr. apertius contra Azo. in summa. quod tres sunt hominum cōditiones.
- 1 scilicet liberi. statuliberti & serui. De liberi autem aliqui constituti sunt in dignitate, ut militia, & non torquentur. l. milites. C. eodem cum l. Diuio. & cap. cum beatus. xlvi. distinet. Fallit si ut testes deponunt & vacillant. & aures iudicis offendunt. ut C. de test. l. nullum. secundum Bar. in l. ex libero. ff. eodem titu. in princ. Item fallit in crimen laesæ maiestatis proditionibus & similibus. in quibus omnibus æqua conditio est. ut C. ad l. Iul. maiesta. l. si quis. & l. nullus. 6. quæstio. 1. §. porro. versi. nulli. & l. 3. §. is qui. & l. proditores. ff. de re milita. Item fallit in milite ignominia misio. qui perdit omnem prærogatiuam. de quo. ff. de his qui no. infam. l. secun. §. ignominij. & §. milites. Item torquetur de nouo, si decurionatus tempore queritur de fide instrumenti prius per eum confecti. l. si quis decurio. C. de fals. secundum Ioan. And. Quot autem modis accipiatur dignitas not. 4. distinet. cōdenique. & c. quia nulli, de cleri. non resid. in glo.

- 2 Secundo quæro, quid de militibus nostri temporis (ut dixi in proxima questione) poterunt ne torqueri? dic quod sic cū non gaudeant priuilegio militari. vt in Auct. de princip. §. in. ibi neque uti armis militant. & c. Nam non seruatis solennitibus Fabricensium, quis non debet haberi pro Fabricensi. vt C. de Fabricensi. l. si quis confortium. l. generaliter. C. de cōfite. & cōf.

Anto.de Can.de quæst.& tormen.

- & clericis. & facit. C. de appellatio. l. nominatos secundum Alber. eodem titu. versicu. dictum est supra. Ad idem quod priu legio militari non gaudeant tenet Specu. in titu. de procurato r. §.j. versicu. item quod est miles, & in l. i. in 6. quæst. C. de iur. & fac. igno. & Io. And. post Hostien. in c. cum desideres. de sen. exe. in prir. & sictorqueri possent.
- 3 Tertio quæro de legum doctoribus & aduocatis, uidetur quod non sicut milites, militant namque patroni causarum hoc puto de iure. licet contrarium viderim obseruari. & hoc tenet Alber. eodem titu. verlicu. Item quod de militibus & ad uocatis. pro hoc, quia doctoratus est dignitas, de magistris. c. quanto, & nota. Barto. in prima constitu. C. circa medi. & constituti in dignitate non torquentur. ut in 1. q. huius membra.
- 4 Quarto, quid de decurionibus nostri temporis. videlicet de cōsiliarijs. an poterunt torqueri? dic quod non de iure, quia cōsiliarii cuiuscunque ciuitatis decuriones sunt. ff. quod cuiusq; vniuersi. nomi. l. nulli. ff. de verborum signifi. l. pupillus. §. decuriones. De generali tamen consuetudine cōtrarium seruatur. secundum Alber. eo. titu. ut dictum est supra. qui dicit quod vidit Bononiae consuli per sapientes, & obseruari auctoritate consuetudinis.
- 5 Qninto quæro, an clericus possit torqueri. Respondeo Cy. in d.l. nullus. C. ad legem Iuliam maiesta. tenet clericum puniri posse de falso. licet non torqueri. Sed probatur licet non alleget. l. presbyteri. C. de episcop. & cleric. Ioan. And. hoc etiā membro. & super glo. d. cap. c. cuius in contemplatione, refert opinio. & finaliter residet clericum non torquendum seu presbyterum ex eo, quod sit in dignitate, nisi sit suspectus. cum n. sacerdos fortius alio peccet in celebrando, dicendo, vel publi cando. de excessibus prælatorum. cap. tam gracie. & sacerdos ī hoc priuilegium amittet. Suspectum intellige id est infamē. vt idem Ioannes Andreæ refert tenuisse alias in capitu. primo depositi. Bartolus in l. ex libero, in princip. per dictam legem presbyteri: non posse torqueri ut testis, & sic videtur sequi opinio. Cyn.
- 6 Sexto quæro, de secunda hominum conditione. videlicet de liberis in dignitate non cōstitutis, an possint torqueri in se ipsos? Respondeo secundum Cynum & Ioannem Andreæ hoc eodem membro. in ciuibus causis non possunt torqueri: in criminalibus vero possunt: interuenientibus hijs duobus de quibus supra eodem membro quæstione prima scilicet, q; alijs probationibus veritas haberi non possit. & quod legitima præcedant indicia. vt C. de in l. nihil. in fine & l. milites, secundo responso & C. de infamibus. & l. nullus. C. de assessoribus.
- 7 Septimo quæro, an liberi homines possint torqueri ī alios? Respondeo liberorum hominum aliqui sunt non vilis cōditionis, aliqui autem sunt vilis conditionis.
- Primo videndum est de liberis hominibus non vilis conditionis an in alium torqueri possint? Respondeo quod sic secundum Cynum & Ioannem Andreæ in hoc eodem membro, si alter duorum interueniat, videlicet, quod vacillet, del quod interfuit factio, & de mendacio conuincitur. l. ex libero. ff. eodem.
- 8 Octauo quæro, vtrum sufficiat dici tantum ab uno ex testibus. dicit Bar. in l. vnius. §. testes, quod sic si unus ille sit dignior illo, qui se interfuisse negabat.
- Si vero æqua amborum foret conditio unus contra alium indicium faceret, ambo possunt torqueri, vt no. Bar. ff. de app. l. a sententia. in prin.
- 9 Nono quæro, an liberi homines vilis conditionis possint vt testes in alios torqueri. Dicunt Cyn. & Ioan. Andr. hoc eodem membro quod vilis persona. neque in ciuili, neq; in criminali recipitur nisi cum tormentis. 2. quæst. 1. cap. in primis, in fi. l. ob camen. ff. de testibus. §. 2. & secundum quosdam solūm in subsidium. in Auth. de testib. §. primo. & §. si vero ignoti. & §. si vero huiusmodi. & ibi gl. quam videtur tenere Azo. in sum. C. de testib. Bart. in l. ex libero. in princ. ff. eo. vbi deputatus in insulam. & etiam statuliber non torquetur. sicut alij liberi homines. & constat illos esse viles & obscuros. ut patet ex tex. in d. §. si vero ignoti. & ad hoc ut torqueantur requiruntur duo quod sint viles & ignoti. & optent corrumpere veritatem, & possunt torqueri. nam isti viles homines admittuntur ad testimonium sine tortura, non tamen adhibetur eis tanta fides sicut aliis, vt l. 2. & 3. ff. eo. possunt tamen torqueri in casibus, & primo si vacillant. ut d. l. ex libero, in princ. & d. §. si vero ignoti.
- Secundo si conuincitur de mendacio. ut l. vnius. §. testes. ff. eodem.
- Tertio quando sponte vadunt ad dicendum testimonium. vt d. §. si vero ignoti. ver. festinates, & probatur. v. c. v. c. hij qui secundum Bar. in d. l. ex libero. in prin.
- 10 Aduerte pro huius articuli intelligentia interdum vilitas testis surgit ab infamia iuris, interdum ab infamia facti, in-
- 11 terdum sine culpa, primo casu clarum est, quod infamia's infamia iuris repellitur a testimonio. vt ff. de testi. l. secun. & dicta l. 2. & d. l. ob carmen. §. si ea rei. & tenet Specu. in titu. de teste. §. i. versicu. item quod est infamis. & Cy. & Ioan. And. ut proxime dixi. Cyn. Bar. & alij Doct. in l. i. C. de sum. Trini. & si. cat.
- 12 Si vero vilitas insurget ab infamia facti, & tunc aut loquimur in causa ciuili aut criminali, primo cau non repellitur, sed ei minus creditur. ut not. glo. in l. 3. §. due causæ. Possunt tamen in tantum esse uiles & ignoti, quod essent necessaria tormenta. vt in Authen. de testi. §. si vero ignoti, in princ. colla. 8. secundū Bar. sic dicentem. in d. l. 1. C. de summa Trinita. & Pau. de Leazari. & D. Anto. de Butr. in cap. testimonium. de testib. & hunc casum potest restringi quod simpliciter dicit Bart. in dicto §. due causæ. post Ioan. And. & Cyn. vbi supra non admitti nisi in subsidium & cum tormentis, & quod idem Bart. dicit in L. Cassius. ff. de senatori. In causa autem criminali & tunc non admittuntur quia debet probationes esse luce clariores. l. sciāt. C. de probatio. hoc probatur in d. cap. testimonium. de testib. quod intellige nisi in subsidium sicut dictum est in infamia iuri. l. qui vltimo. ff. de pœn. secundum Bar. in d. l. i. & sic in causa criminali infames infamia facti non admittuntur nisi in subsidium & cum tormentis. & hoc modo potest intelligi Barto.
- 13 in d. §. causæ. & in d. l. Cassius. Ex quibus iuris, vel facti irrogatur ponit Cyn. C. de infam. super rubri. & l. nullam, post Glo. ibi 1. & in regula infamib. lib. 6. & ibi lo. And. super prima gl. in nouella.
- 14 An autem dictum testis debeat considerari tempore testimonij vel quando, & quod interim fuerit emendatus non pertinet ad breuitatem huius syllabæ de primo vide Bar. in L. 1. §. seruus. ff. co. de utroque vide in c. testimonium. per Canoni. ext. de testi.
- 15 Quando autem vilitas surgit sine culpa, & in statu libero, hijs qui sunt ignoti. tunc autem sunt ignoti. & obscuri penitus in omnibus. tunc in ciuibus causis admittuntur, sed eis non tanta fides datur, modo torquetur nisi aliquod indicium etiam leue sit contra eum, vt dicto §. si vero ignoti. & sic intellege, Bar. in d. l. ex libero. ff. c. in prin. vbi quod ex eo quod spōte vadunt ad testificandum possunt torqueri. & sic leue indicium arstat eos ad torturam. & hoc vult text. in dict. §. si vero ignoti. in princ. ibi, & apparuerint circa testimonij veritatem corrumpere festinates. Aut non sunt omnino ignoti, ut statuliberi, peregrini, & aduenæ. aliquam artem exercentes, & tuc admittuntur in ciuibus causis, & non torquentur. ut dicta L. Diuus. §. fina. & probat optime tex. in d. Auð. de testib. §. fancimus, ibi, sed ut si qua de eis dubitatio fuerit, possit facile demostriari testimonia vita, quia inculpabilis atque moderata est. In cā vero criminali, non admittuntur, nisi in subsidium, & cum tormentis, ut de infame, & infamia facti dictum est. quia in criminalibus requiruntur probationes luce clariores ut dictum est. Quod dixi in causis supra dictis puto idem dicendum in causis ciuibus. no. in l. de minore. §. tormenta. ff. eo. in quæstione, an fama facit semiplenam probationem, & in l. admonen di. de iure iuran. circa fi. in quæstione. in quibus casibus deferratur iuramentum necessarium. per Bart. si tamen quo supra dixi non debent admitti sine tormentis, Ad tormenta deueniri non debet, nisi concurrentibus duobus requisitis, de quibus in prima quæstione 2. memb. & si deueniretur dictum eius nihil probaret, ut l. i. §. idem Cornelio iuncta glos. ff. eo. vbi etiam, hoc not. Bar.
- 17 Decimo quæro, vtrum in his indicijs quæ requiruntur ad torquendum testē debeat haberi legitima disputatio, quæ habetur ad indicia quæ requiruntur ad torquendum reum, seu aliquem in scipsum? dic quod nō. ut dixi supra in 2. membro. quæstio. 14.
- 18 Undecimo quæro, vtrum minor possit torqueri? Respondeo de minore. 14. ann. est exp̄sum quod non. in l. de minore, in princ. & in l. ex libero. §. primo. ff. eo. nisi in criminis lassæ maiesta. ut d. l. de minore. terreri tamen potest impubes ut possit ab eo veritas elici. vt l. j. §. impubes. & l. excipiūt. ff. ad S. C. Sylla. & no. in l. fina. C. de his quib. ut indig. glo. 1. Maior autem qua tuordecim annis torqueri potest. ut dicta l. a contrario. fensu. & quia non prohibentur. leuiori tamen tortura sunt torquendi propter etatem. argumen. l. primæ. C. si aduers. delict. & l. auxilium. §. in delictis, nisi adulterio. vt ibi no. & ar. l. si minor. ff. de adulterio.
- 20 Duodecimo quæro, cum in causa ciuili impuberis testes es se non possint. ff. de testi. l. 3. & lege Iulia. & l. inuiti, in fi. In causa criminali etiam minores viginti annis. eodem titu. l. in testi monium. ad quid torqueantur. respondeo ut faciant indicium, in d. g. in d. l. inuiti. & Bar. in d. l. de minore. in prin.
- 21 Tertio decimo quæro, an senes possint torqueri? Respondeo non l. 3. §. ignoscitur. ff. ad S. C. Syllania. secundum Io. An. senem autem intellige maiorem. 70. ann. qui inuitus testimo nium. & ibi no. in glos. per quam legem idem puto in valetudinarijs,

dinarijs, ut torqueri non possint si inuiti testimonium non dicunt. Nam in eum i quem quis iniutus diceret testimonionium non cogitur. in eum nec torqueri debet. l. i. §. si seruus bona si de in si. ff. eo.

23 Quarto decimo quarto, quid in muliere prægnante? Respondeo torqueri non potest. l. prægnatis. ff. de poen. facit. l. vetat. ff. de mortuo inferen. & l. Imperator. ff. de statu homi. & hoc tenet Io. And. per d. l. prægnantis, quod intelligo donec prægnas eset. vt d. l. patet, & post partum donec sit fortis, secundum gl. in d. l. prægnantis post quadraginta dies quibus valetudinaria eset censetur. l. 2. §. si non propter. §. si quis cautio.

24 Quinto decimo quarto, iuxta predicta, quid si non inuenitur quis seu quæ velit nutrire partum, an mulier lactans torqueri possit? dicit Oldra. esse differendum. ut ff. de Carb. edict. l. sed si is. §. autem, & ita fuit determinatum Paduæ secundum eum. Gul. de Cuneo, in l. Imperator. ff. de statulib. homi. dicit, q̄ fiscus debet inuenire nutricem, vt delicta puniantur. quod tamen puto sensisse Oldra. Dic ergo secundum Bart. in d. l. prægnantis. quod si quidem nutrix non inuenitur propter defectum pecunia, quia nō est qui velit soluere nutrici, & nutrix non reperitur gratis, tunc debet solui nutrici de publico, ne executio differatur. argum. l. i. C. de his qui per præm. lib. ac ce. sed si uon reperitur nutrix aliqua propter defectum personæ. & tunc debet seruari mater ad nutriendum. donec nutrix reperiatur. quia eadem est ratio in conseruando iam natum, quæ est in conseruando posthumum. arg. l. sed si is. §. an autem. ff. de Carbon. edic. secundum Bart.

25 Sextodecimo quarto, an cōtra inimicum testis torqueri debet? Respondeo non si inimicitia est magna, secus si parua. vt in Auſt. de testibus. §. si vero odiolus, col. vii. & l. i. §. postea. ff. eo. & quod ibi no. Amplius neque ad quæstionem sun pro uocādi hii quos accusatur de domo sua producit. l. i. §. ad quæſtionem. ff. eo. ti.

26 Decimo septimo quarto, an socius tentus debeat interrogi de socijs, & fidem faciat? Respondeo Cyn. in l. fi. C. de accus. & Bart. in l. repeti. §. j. ff. eodem. dicunt, quod sunt delicta, quæ nō committuntur principaliter in offensam alicuius vel odium, sed propter commodum committentium, vt falsare seu fabri carere monetam. Item latrocinium facere. Nam latrones non odiunt aliquem, sed diligunt bona aliena, & isto casu potest interrogari de socijs, ut probatur in l. Diuus. ff. de custo. reo. & l. prouinciarum. ff. de ferijs. & l. fina. C. de malefic. & Math. & ita intellige. l. qui vltimo. ff. de poen. & l. fina. ff. ad exhiben. Po-

27 test etiam socius detineri in carceribus, vt socios reuelet ut dic Bar. in l. i. §. Diuus ff. de iure fisci. facit quod notatur in cap. si clericus, de senten. excommun. in §. 6. glo. fin. Quædam sunt delicta quæ committuntur principaliter in inimicitiam, & odium, & iniustis confessus de se non debet interrogari de aliis. vt d. l. repeti. §. primo. & l. fina. C. de accus. Fallit in casu. l. prius. ff. ad S. C. Syllania. Ex predictis dicite, quod fures possunt interrogari de socijs & de raptoribus, & similibus arg. di. l. Diuus. ff. de custo. reo. Ratio prædictorum est, quando delictum cōmitatur in alterius iniuriam, est qui illos declinantes potest acesare, sed in delictis quæ non committuntur principaliter in alterius iniuriam ideo magis permittitur iudicii inquirere secundum Bar. quem refert & sequitur Anto. de But. in capit. i. de confess. Et quod dictum est socios seu participes criminis non interrogari de aliis. seu non admitti ad testimonium contra alios, potest duplicitate intelligi, scilicet de deferendo & impugnando. verbi gratia fuerunt tres socii in rixa volunt depolare quod ego non fui culpabilis, non creditur eis de se confessus. & econtra si volunt deponere quod ego fui culpabilis non creditur eis de se confessis in alium, ut in dicta l. fina. C. de accus. secundum Bal. in l. quoniam. C. de testib. qui subdit q̄ illi tres negauerūt & inculpauerunt me solum. quod ego ad repellendum eos, non debeo delictum meum presupponere, q̄a sic faterer crimen. & frustra eos excluderem, sed debeo delictū eorum intentre, ut no. C. de libe. cau. l. si filium. in glo. & in causa. mediatores, de testib. in 6. in vlt. glo. Fallit quod dictum est supra socium interrogari non debere de socijs in criminibus exceptis, in quibus socius contra socium potest torqueri. vt not. C. de accus. l. fi. in vlt. glo.

28 Decimo octavo quarto, pone torquetur quis pro quodam furo indicis precedentibus, an procedi debeat in tortura, ut confiteatur de aliis furtis quæ fecit ad quæ nulla præcedunt indicia? Respondeo non, quia quantum ad dicta furtæ, de quib. in specie vel in genere nunc quæritur non præcedunt indicia: & sine indicis nemo torquendus est, vt dictum est in prima quæstione lectioni membra. & hoc tenet Alber. hoc eodem ti. versicu. sed quid de quæstione. Dicit tamen quod de consuetudine Italij seruatur contrarium, quæ consuetudo iuuari pot per l. non omnes. §. a Barbaris. ff. de re milita. & l. congruit. de offic. præsid. dic quod ista consuetudo est corruptela, nisi præcedat indicium, & puto si leue indicium præcedat iūcto indi-

cio resultante ex altero furo cōfessato, quia temel malus &c. cum duo levia indicia constituant unum virgens, vt dixi in 2. membr. q. vlt. cum duab. seq.

29 Decimo nono quarto an testis qui non debet examinari, si examinatur faciat indicium? Respondeo secundum Bar. ff. eo. l. maritus. quandoque non debet examinari propter reuerentiam personarum. & tunc examinatus non facit indicium, vt d. l. maritus. & d. l. Diuus & d. l. i. §. Diuus Seuerus. Quandoque non debet examinari testis propter ætatem, tunc examinatus non facit indicium plene, sed quale quale, vt l. i. §. impuber. ff. ad Senatuscon. Syllan. & no. C. eo. ti. l. fin. in prima gl. Idem in teste qui nō debet examinari propter sexum, vt in muliere in causa criminali, de verbo. significa. ea. forus. ea. ratione. Quandoque testis non debet examinari propter infamiam. & tunc examinatus leue facit indicium, & quale quale, vt l. qui vltimo, ff. de poen. quandoque non debet examinari propter inimicitias, & tunc facit indicium, vel non facit secundum qualitatē inimicitiae, vt l. prima. §. præterea. & quod ibi not. ff. eod. quandoque autem testis non debet examinari ratione ordinis. quia ante litem contestatam, vel parte non citata. & tamen non facit indicium, vt l. si quis adulterium, de adulter. & C. de testib. l. si quando, in fi. & q̄ ibi no. Bar. in l. fina. in fi. ff. eo. secundum eundem vt d. l. maritus. quandoque non debet examinari sine tortura. & examinatur cum tortura, indicijs non præcedentibus. & tunc examinatus non facit indicium, vt l. i. §. idem Cornelio. ff. eo. iuncta gl.

Quandoque non debet examinari nisi volens, ff. de testi. l. leg. Iulia. cum seq. & examinatus inuitus præsumitur, nisi dicat. quod volens testificatur, vt no. Bar. C. de episcop. & cleri auſt. presbyteros. & tunc inuitus facit indicium quale quale, sic vt in impubere & muliere dictum est, ea ratione non autem facit indicium sufficiens, sic intellige Bar. in l. i. §. si seruus. ff. eod. Quandoque non debet examinari, quia examinatus die feria, & tunc nullum facit indicium, vt dixi. in secun. membr. quæſtio. 22.

30 Vigesimo quarto, de secunda conditione hominum, videlicet de statuliberis? Respondeo dicit Cy. & Io. And. hoc eodem membro. quod idem quod de liberis dicendum est. ff. eod. l. statu liberi. inteligo scilicet vbiunque sine culpa eorum per ea quæ dicta sunt supra eodem membro. 9. q.

31 Vigesimoprimo quarto de tertia hominum conditione videlicet de seruis. in qua quæſtione, quia parum est in vslu, refero dicta Cyn. & Io. And. solum qui hæc contra extraneum, q̄ nec est, nec fuit dominus. ant contra dominum præsentem vel præteritum, primo casu torquetur præcedentibus indicijs, quia in subsidium, vt dictum est in 2. q. 2. membr. secundo, aut seruus interrogatur de facto eius domini & serui, & tunc torqueri potest, vt l. quicunque, C. de serui. fugi. & ff. de ædil. edict. l. quarto, §. fina. ff. eod. l. i. & 4. q. 3. c. serui. primo respon. & vers. item serui neque. Aur interrogatur de facto extraneo & tunc distingue, aut dubitatur de domino, & ratione dubij poterit, C. eod. l. cum falsum, & C. de rei vendica. l. cum super. Aut certum est, quod est vel fuit dominus. & tunc si causa pecuniaria est non torquetur, C. eod. l. prima. in fin. si criminalis nec tunc regulariter. Fallit in criminibus quæ habentur & notantur in l. fina. C. eo. scilicet in crimine adulterij. fraudati census, læce maiestatis principis. reipublicæ, & aliorum qui ad latus principis militant, vel si coniux coniugem, vel si socius socium occidisse dicatur.

Quod de domino dixi intellige de singulari. Seruus enim vniuersitatis vel corporis contra singulos de vniuersitate vel corpore torquetur, quia non singulorum sed corporis seruus est, ff. eodem, l. prima. §. seruum. sicut de liberto dicitur. l. 2. quæſtio. secunda. cap. qui manumittitur. Idem quæ dixi in seculo q̄ tempore accusationis meus vel prius, vel fuerat socius post accusationem meus seruus effectus, ff. eod. l. prima, §. si cum. ad hoc de testibus. capit. licet. ex quadam. ibi antelitem motam. &c.

S V M M A R I V M.

- 1 Confessio sponte facta in iudicio utrum probet contra confidentem absque perseveratione, & absque alio adminiculo.
- 2 Confessio facta in tormentis an probet contra confidentem.
- 3 Confessio in tormentis facta an contra alium præjudicet.
- 4 Testis variatio in tormentis, utrum eius depositionem vitiet.
- 5 Confessio qua per tormenta facta dicatur.
- 6 Perseuerare in confessione sua quis dicatur, & nu. 7.
- 7 Temporis interuallum iudicis arbitrio moderandum, requiritur inter confessionem per torturam & eius ratificationem.
- 8 Torqueri an quis possit post ratificationem
- 9 Perseuerare in confessione in tormentis facta an quis dicatur, eo, quia cā non revocat
- 10 Index utrum habitus indicij sufficientibus possit cogere recum ad confirmationem,

Anto.de Can.de quæst. & tormen.

dum, & ex illa confessione eum condemnare.

- 11 Index debet facere scribi in actis, quando reus moderate tortus confitetur, vel negat, ne tempore syndicatus possit conueniri.
- 12 Confessio facta in tormentis legitimis indicis non praecedentibus, non nocet reo etiam perseverantia in ea.
- 13 Confessio absque legumnis indicis in tortura. non conualidatur per superuenientia indicia.
- 14 Relaxatus fidei soribus, qui post ea citatus ad subeundum torturam non venit an habeatur pro confessio, & damnari possit.
- 15 Notarius qui in actis scripsit, taliis confessus est sponte, cum fuisset tortatus, an de falso tenetur & veniat puniendus.
- 16 Confessio facta in tormentis perseverata & ratificata, an possit revocari tanquam facta per errorem.

QVINTVM MEMBRVM.

Vintum membrum. Est de quæ-

etu. scilicet virum valeat confessio facta in tormentis. Circa quod primo queror, an confessio sponte facta iu iudicio probet contra confitentem absque persecutio ne, & absque alio adminiculo videtur q̄ sic ff. de custo. reo. I. si confessus. C. de pœn. l. qui sententiā ff. de minorib. l. auxiliū. §. sed, vt ad legis, licet aliqui Doctor. antiqui dicant non probare sine persecutio ne vt no. Albe. co. titu. versic. denuo restat. An confessio facta. sine tormentis presumatur sponte facta vt probet, in causis criminalibus. Bal. in quoddam suo cōsilio, quod incipit tres sunt casus ponit casus quorum primus est quando quis confitetur in tortura &c. & dicit quia contra tales confessiones consuerunt: s̄ si s̄ res & potestates per tormenta extorqueri, factas, per locum. a communiter accidentibus debet presumi formido tormentorum, facit ad hoc quod no. Cyn. & clarissim Iacob. Butriga. in l. 2. quod met. cau. Item ratio naturalis hoc dicit, quod nemo vitā suam odio habeat: ideo non est verisimile quod existens in fortia iudicis sponte confiteatur sufficit terror eorum qui minacem seruorem habere possunt: ex sola ergo confessione revocata non credit iudicem posse fundare condemnationem secundum Glo. quæ vult quod soli nudæ confessioni nō creditur, vt not. C. de custo. reo. l. 2. alias parum prodesset innocentibus appellare: quia durum est probare torturas. quæ in ea camera fuit iudicis. secundum Bald. in dicto consi. & Bar. in l. 1. §. Diuus Seuerus. ff. eo. dicit quod confessio facta non praecedentibus tormentis esticax est. & sic presumitur sponte facta. idem dicit Bald. in l. unica. C. de confess. quod nemo presumitur ita fatu quod mentiatur in seipso, & qui confitetur præstiro iuramento de veritate dicenda & sic videtur confiteri cum scientia sceleris perpetrat. & quia confessio pro veritate habetur secundum eum, nisi praecedant terribiles & minaces iactatiæ tormentorum, quia tunc presumitur metu tormentorum confessio facta. nisi talis sit malefactor, cui iudex debeat minari tanquam terribilis, quia tunc potius est presumendum pro iudice quæ pro confitente secundum eum ibidem. & sic tenet Albe. in d. versic. denuo restat. eodem ti. Veritas est q̄ confessio presumitur sponte facta nisi probetur metus. & per cōiecturas probari posset, vt quia terribiles minæ praecesserunt. & q̄ consuevit de facto confessiones extorqueri per tormenta, & quia reū voluntē negare non admisit, sed contrā eum delictum conuinxit, & in palatio contra ius retinuit, cum fideiussores afferret, & casus erat, quod debebat fideiussoribus relaxari, & haec, & alia prosequitur. in l. de pupillo. §. si quis ipsi. ff. de noui oper. nunc. in simili quæstione, quod dic ut ibi. & in cap. si iustus metus. de appellatio. & Cyn. & alij Doctor. in l. 2. C. quod me. cau. loquuntur in actu subsecuto post precedentem metum. vel in confessione post torturam de qua in praecedenti quæstio. proxima. & glo. 1. in l. 2. C. de custo. reo. loquitur in confessione summatum facta. non in figura ordinarij indicij de qua loquitur. vel in confitiente facta in tortura. ut loquitur & intelligi debet. d. l. 2. secundum Alber. in d. versicu. denuo restat. & sic consilium Bald. supradictum non procedit, nisi illum restringas post probatum metum, saltem per coniecturas, ut dictum est.

- 2 Secundo queror, nunquid confessio facta in tormentis probet contra confitentem. Respondeo secundum Cyn. & Ioan. Andr. hoc eodem membro, glo. declaratam per Barto. in d. l. 1. §. Diuus. Seuerus. ff. eo. quod aut perseverat in confessione, aut non. primo catu preiudicat secundo. non vt dicto §. Diuus Seuerus. & 15. quæst. 6. cap. 1. 3. 1. quæst. 2. capi. Lotharius. in fi. cū similib. & l. 2. C. quo. appella. non recipi. & l. 1. C. de custo. reo. est tamen efficacior confessio facta sine tormentis cum perseverantia, vt d. l. 1. §. Diuus. & §. si quis vltro. & §. quæstioni. ff. e. hoc casu in quo in seipsum teus torqueretur. secus si in aliud ut tuis, vt dicam in proxima quæstio. Item confessio facta in tormentis etiam sine perseverantia piæjudicat cōcurrentibus fa-

ma facti, vel verisimilitudine, vel aliis adminiculis, nec reuocari potest nisi enerueretur fama verisimilitudo vel alia adminicula per contrariam famam, & per contraria indicia, & adminicula excedentia priora contra se existentia, ut dixi supra memb. v. q. 9. sequens Nico. de Mattarel. quem Bal. refert & tenet. in l. sciant. C. de proba. & dixi.

- 3 Tertio queror, an confessio facta in tormentis contra alium probet? Respondeo, dicit Io. And. hoc eodem membro inspicendum, an persona talis fuerit, que potuerit sustinere tormenta. ff. eo. l. 1. §. quæstioni. ut enim dicit, sunt quidam qui sunt ita feroci, vt tormenta contemnunt, vt ab eis veritas per illa haberri non possit. Alii sunt impacientes eorum, vt potius mētiatur quam illa pati velint, non solumse, sed alios criminantur ad idem. ff. de adiunct. edic. l. queror, ad fi. secundum Io. An. Bar. in dicta l. 1. §. quæstioni. ff. eo. dicit, quod per tres casus quando que quis torquetur contra se, & tunc est validior confessio cū tormentis, vt Aucten. de test. §. primo. colla. 7. & in l. cum probatio. ff. de proba. quandoque torquetur in se & in aliud simul. & tenet confessio & quandoque confitetur in aliud, & non requiritur persecutio, quæ requiritur quando in se ipsum, ut no. in l. 1. §. si quis vltro. ff. eo. in gl. que incipit nam tormentis. in fi. & tenet Bald. in l. fina. C. eo. Ratio, quia non licet testi variare, nisi incontinenti suo proprio motu. cum debet dictum suum incontinenti corrigere, in Authensi. de testibus. §. quia vero. col. 7. & de testibus. cap. præterea. no. Bart. in l. repeti. ff. e. nisi aliud probetur per coniecturas. & sic procedit dictu. Io. And. per dicta in q. huius membra.

- 4 Quarto queror, an variatio anullet dictum testis in tormentis. ff. de testibus. l. qui falsa vel varia. & l. eos? Respondeo licet testis negauerit sine tormentis, & postea in tormentis dicat cōtrarium, tener dictum in tormentis. l. si postulauerit. §. sed & si negauerit. ff. de adulte.

Idem eadem ratione licet sine tormentis, ut dictum est, & probatur in Authen. de testibus. §. quia vero. col. 7. & in cap. præterea. de testibus. & sic cum tormentis potest testis temper corrigere dictum suum, tamen assitores faciunt, quod nō reperitur nisi vnum dictum videlicet illud quod dicit praecedentibus tormentis secundum Bar. in d. §. sed & si negauerit.

- 5 Quinto queror, que confessio dicatur facta per tormenta? Respondeo si est facta in ipsa tortura vel propter torturā. non autem quævis territio facit videri confessionem factam formidine tormentorum. sed debet esse in carcere in quo fame, & frigore multum patiatur: nam tunc formidine tormentorum videtur facta. argumen. ad hoc. ff. de iniur. l. Item apud Labeo. nem. §. quæstionem. & §. quæstionis. facit. ff. de vi & vi armis. l. §. si quis autem visis dum dicit sufficit terror armorum, secundum Barto. in l. 1. §. Diuus Seuerus. ff. eodem pro hoc. C. quo. appella. non recipi. l. 2. ibi autem formidine tormentorum, nō dicit formidine tormentorum, non autem in tormentis. facit. ff. ex quibus cau. manu. licet. lege 3. & C. quod met. cau. l. metu. & tenet Alber. eodem titu. versicu. dictum est supra & c. & versicu. seq. secus si extra locum tormentorum iudex minetur de torquendo, & reus confiteatur quia eius territio dicitur. ut d. l. item apud Labonem. §. quæstionem. & d. l. motum secundū Alb. e. ti. ver. sed & iudex. & c.

- 6 Sexto queror, qualiter quis dicatur perseverare in confessione, dicunt Cyn. & Ioan. And. hoc eodem membro, quod perseverare tunc dicitur quando non territ quis tormentis, & extra tormentorum locum illa non videns perseverat. alias si præter tormenta, & illa videns perseverat, in tormentis videtur id fieri. l. prima. §. ex incendio. ff. de incend. rui. & naufra. secundum Doctor. aduerte hunc passum qui declarat text. in l. 2. C. de custo. reo. quia oportet, quod post confessionem factam in tormentis reducatur apud acta, hoc est in loco publici iudicij. & ibi coram notario, & personis publicis confiteatur delictū secundum Barto. qui ad hoc dictum text. allegat. in l. prima. §. Diuus. ff. eo. nec puto sufficere quod reus trahatur in publico, & presentibus testibus confiteatur. licet. Alber. voluerit contrarium. eodem ritu. versicu. sed apud quem locum & c. quia tex. in d. l. 2. dicit apud acta. id est apud locum auctoris, & sic apud locum ubi conficiuntur, & sic apud tribunal in quo ius reddi publice consuevit; quasi sub publico testimonio confiteatur. & iudicibus immodece seruientibus obviatur, ut text. in dicta l. secunda. alias facile posset sub eodem tormentorum timore reus confiteri.

- 7 Septimo queror, dixi quod postea reus debet reduci apud acta. queror quomodo debet intelligi istud postea, dicit Bart. in dicto §. Diuus, quod debet intelligi arbitrio iudicis, qui debet arbitrari ut reducatur illo tempore quo ceſtauerit dolor tormentorum. argumen. l. quod ait. §. fina. ff. de adulter. secundum eum. & sic debet intelligi, quod dicit Bald. in l. si quis in hoc genus. C. de episcop. & cleri. dicens quod impossibilis est spontanea confessio post torturam & ita etiam tenet Iac. O. Butriga. & Bald. idem refert. si quod met. cau. Idem vult Alb. eo. titu.

titu.versi.item quæro quantum, quia cum a iure non determinatur iudicis arbitrio reliquitur. ff. de iure deliberan. l. 2. in fi. ff. de poe. l. hodie. de effracto. & expilatori. l. 1. §. expillatores. & sic in effectu volunt Doctor. quod inter confessionem pertor turam, & eius ratificationem requiratur temporis interuallū iudicis arbitrio moderādum. Adde quod fiat ratificatio apud acta coram tribunal, ut dixi supra. in proxima quæstio. tamē quia iudex habet semper potestatem torquendi, licet adhibeat interuallum, non tamen cessat metus tormentorum. quia est in potestate iudicis repetrere tormenta, tamen quia iste metus non est iniustus ex parte inferentis confessio valet si in dictio cum confessione concurrant, ut C. eodem. l. milites. §. oportet. ff. de ædili. edict. l. quæro, in fi. secundum Bald. in lege zu quod metus causa. Dic quod ad bancum iuris cessat metus tormentorum, & licet habeat potestatem iterum torque di. si faciat contra ius, confessio subsecuta non tenet. vt dicam in sequen. membro. & iudices non præsumuntur immemo res salutis æternæ, ad legem Iuliam repetundat. l. lege Iulia. & pott confessionem ad bancum iuris non consuerunt torque xi, nec de iure possunt, neque de facto est præsumendum.

Nec obstat, quod notat Cyn. in dicta l. 2. C. quod met. cau. dicens quod solutio facta. quædo instat eadem causa timoris, ut quia promissit ex metu tyranni, sic & solvere præsumitur. quia in causa predicta fuit iniustusactus prius metu extortus valet promissio, sed confessio per tormenta, licet metu tormentorum sit extorta. tamen actus tortura est iustus. vnde ratifica tio per interuallum facta, non inficitur ab actu tormentorum iusto.

9 Octauo quæro, nunquid videatur perseuerare in confessio ne in tormentis facta, eo ipso quod non reuocat confessio. Bal. in l. vnica. C. de confess. dicit q. sic. nec persecutaria est vulnerata in tormentis, quia ille non est iustus metus. nam iudicis auctoritas operatur. quod factum per talē metum teneat, vide licet quia pertinet ad executionem iustitie, cum non fiat contra bonos mores, sed iure licito. vt ff. quod met. cau. secundum cum.

Aduerte hoc non puto verum, quia vt dixi supra eodem membro. quæst. 6. ad hoc vt confessio facta in tormentis probet. tex. in l. 2. C. de custo. reo. & ibi Alber. nec sufficit perseuerantia seu cursus temporis, vt ibi nec tempus præfigitur ad reuocationem confessio extortæ per metum. ff. de confess. l. non fatetur. neque habetur pro confessio, ut ibi: quia nō fatetur qui metu confitetur, & quia donec retinetur captus, ante ratificationem factam in loco indicij, semper imminet idem metus, cum sit prope tormenta. ut d. l. 2. C. quo. appella. nō recip. & finaliter sic obseruat consuetudo.

10 Non quæro, an iudex habitis sufficientibus indiciis possit cogere reum ad confitendum, & ex illa confessio condemnare? Respondeo, non. quia sic condemnaretur ex indicijs, nō probationibus. vnde malefaciunt confessores qui habitis indicijs cogunt reum ad confitendum, sed debent moderate torquere, & veritatem inuestigare, & si habita tortura veritas haberi possit illa est consequenda in condemnando sen in absoluendo.

11 Et debet hoc scribi in actis, quod moderate tortus confite vel negat, ne tempore syndicatus possit conueniri, secundum Barto. in l. fin. in prin. ff. eodem. & hoc intellige, nisi cum confessio concurreret fama. seu verisimilitudo vel alia admini cula, ultra ea, ex quibus est positus ad torturam, ut dixi sup. c. memb. 2. q. 9.

12 Decimo quæro, an confessio facta in tormentis non præcedentibus indicijs stari debeat, si reus in illa perseuerat? Respondeo, non. casus, est in l. pen. ff. eodem. secundum vnam lecturam quam Barto. approbat. facit ff. c. l. vnius. §. ex quibus, & quod no. per. Glo. l. non dubium. C. de legib. & ex fals. instr. l. 2. & 3. & 4. & tener Albe. eodem titu. versic. item pone quod quidam. &c.

13 Undecimo quæro, quid si indicia apparent, vel probentur post confessio factam per torturam, an confessio probet, respondeo non secundum Barto. in l. maritus. ff. eodem, quia illi citate, & contra iuris ordinem fuit extorta. indicia enim debent præcedere, per testes legitime receptos & examinatos.

Si enim aliquid dicant extra iudicium sine tormentis non faciūt indicium, quia deposuerunt non iurati. C. de testib. l. foliam. & l. iuriurandi. secundum Bald. in consi. allegato supra c. memb. quæstione prima. Idem si cum iuramento extra iudicium exanimatus fuerit, pone super inquisitione generali, quia sunt recepti parte non citata, ut dictum est supra in 2. membro. q. decima septima.

14 Duodecimo quæro, Reus negat maleficium, & dat fidicissiores, vt l. 1. ff. de custo. reo. denunt contra eum cum probantur indicia, citatur, ut compareat ad subeundum torturam, non comparet, quid faciet iudex? glo. in l. pen. ff. eodem dat remedium. scilicet q. cogat cum pignorib. captis, & multa iudicata, dicit

Bart. ibidein. quod istud est verum de iure communi, secundū quod absens non potest damnari: etiam vbi est pena pecunia ria nisi de maleficio constet, vt l. absentem. ff. de poen. Sed secundum statuta terrarum, secundum quæ contumax habet pro confilio, sicut ante comparitionem fuit contumax, & perinde ac si nō comparuissest debet procedi, ut C. quomo. & quando iud. l. consentaneum & C. de iudi. l. properandum. §. sin autem reus. inquisitor dicitur, quod sicut contra contumaciam ante litigio. proceditur ad missione in possessionū ex primo decreto, & secundo, ita possit procedi post litem contestatam, scilicet ille qui nō vult comparere ad subeundum tormenta damnari non possit vt d. l. pen. ff. eodem. potest tamen procedi contra eum ac si comparuissest ad citationes ad bancum secundum statuti secundum Bart. in d. l. pen.

15 Tertiodecimo quæro, notarius scribit quod reus est sponte confessus cum fuisset tormentatus, an de falso, vel latenter determinate veniat puniendus? Respondeo aut loquimur de confessio facta in tormentis, & tunc notarius non potest hoc scribere seu dicere. Aut in confessio facta cum persecutio, seu facta apud acta in iudicio. post tormenta. & tunc hoc scribere potest, ut l. 1. §. si quis vltro. ff. eodem. vbi sic concludit Barto. quod forte procedit si notarius non fuit prælens torturam, secundum Bal. in l. prima. C. de confess. qui dicit quod idem in iudiciis, quia reus non fuit tortus ad hoc præcise, ut confiteatur, sed vt verum diceret. ut dixi supra eodem membro. quæstione 9.

Et iō cum fuerit tortus ad hoc singulariter & specificie sequitur quod tenetur stare confessio, nec est omnino temerariū, sed secundum quid est liber. Et intentio fuit & esse debuit, qd si confiteretur, confiteretur quia verum, nō quia tortus, & sic se haber communis consuetudo, quæ excusat secundum Bal. in d. l. 1. C. de confess. puto tamen melius faciat iudex vel notarius, si præcedeute tortura non ponat sponte sed simpliciter, quia fuit confessus ad huiusmodi dubium euitandum, hec tamen in hoc membro sciendum est, quod si reus sine tormento confiteatur, siue cum tormentis, & perseuerat. & insuper etiam si damnetur confessus, si appareat contrarium restituedis est per principem, vt d. §. si quis vltro:

Quartodecimo quæro, an confessio facta in tormentis, & perseuerata seu ratificata possit reuocari tanquam per errorē? Respondeo, sic. vt ff. de confess. l. non fatetur. C. de iur. & facti ignoran. l. error. C. quomo. appella. non recipi. l. 2. & hoc si in facto erratum sit, secus si in inre. d. l. error. secundum Albe. co titu. verlicu. sed quid si sit confessus. Facit etiam ad hoc quod no. Bal. in l. fi. in prin. in ver. ex quib. uerb. C. de proba. & supra c. memb. in 2. q.

S V M M A R I Y M.

1 Reus an & quando possit plurius torqueri.
Tortura an pluries in teste inferri possit.

2 Tortura an ex leui indicio possit repeti.

3 Tortura, in c. su quo repeti possit, an repeti debeat siue reus confiteatur siue neget.

4 Reus quando dicatur indurare animum & corpus in tormentis.

5 Reus an propter nouam conjecturam repeti possit in tormentis.

6 Reus confessus in tortura, sed in ea confessio non perseuerans, an habeat indicium contra ad torturam.

7 Reus qui in tormentis repeti potest, an interim sit in carcerebus detinendus.

SEX TVM M E M B R V M.

1 Ex tum membrum principale est, quoties haberi potest quæstio vel tortura. Circa quod membrum dicunt Cyn. & Ioan. Andr. hoc eodem membro, quod videtur, quod semel & iterum possit torqueri. ff. eodem l. repeti. & in Auth. vt indicum sine quo quo suffra. §. oport. In contrarium facit l. vnius. in princip. ff. titulo.

Item sufficit semel fieri. ff. de verborum significati. l. boutes. §. primo. & de præbē. cap. non potest. §. primo. libro 6. cum suis concordan. & quia sic est in teste. ff. de testibus. l. produci. 4. q. 3. §. Item in criminali. in princip. de accusatio. cap. cum P. Odoff. dicebat repetitionem tormentorum fieri posse si indicia noua emergat, ut quia tortus dixit se solus suffisse, & appetit modo. cōtrarium, vel hijs similia. Alii simpliciter dicunt propter omnem nouam conjecturam que precedat ex ipsius dicto vel nō, questionem repeti posse, argumen. d. l. minus §. primo. ff. de dā. in. fecto. l. qui bona. §. si quis stipulatur, & hęc fuit opin. Cyn. Bart. in d. l. minus §. primo. dicit quod Cyn. & Jacob. de Aret. intelligunt. l. repeti. ff. eo. que dicit repeti posse tormenta secundum determinationem. d. l. vnius. §. primo. & ita demum repeti

Anto.de Can.de quæst.& tornme.

peti possunt tormenta si superuenient indicia de nouo euidentiora quam prima, contra reum habita. aduerte. Cyn. dicit hoc modo. Ego credo quod si sit aliqua coniectura de nouo possit fieri repetitio tormentorum. argum. d.l.vnius. §.i. & l. qui bona. §.i quis stipuiaturus. & Ioan. And. dicit quod per omnem nouam coniecturam procedat ex ipsius dicto vel non quæstionem repeti posse ut dictum est. declarabo statim, sequor Barto. qui subdit quod quādoque apparent contra reū indicia leuia non multum manifesta & non multum vrgentia. tamen quæstio non debet repeti de eo. quandoque contra reum apparent indicia manifesta, & euidentia mulsum vrgentia. tunc si in prima tortura nihil dixit, sed stat durus poterit iterum torqueri & repeti. ut dicta l. repeti. & l. vnius. §.i. Dicit euidentoribus argumentis expone quod sint alia argumen. leuia quæ consueuerunt apparere cōtra reos. Sed secundum primam lecturam. Cyn. exponentis euidentoribus argumentis, scilicet quæ fuerint prima argumenta contra reum habita secundum Barto. dicit tamen quod lectura est vera. Sed consuetudine non seruatur quia quæstio repetitur indistincte, qñ iudici videtur, & propterea ipse scripturæ secundum lecturā prædictam, in di. §.i. Puto sic dicendum quod aut reus est tortus competenter. & moderate secundum qualitatem indiciorum, & semel tortus ulterius non debet torqueri nisi aliqua coniectura emergat de nouo, & sic loquitur Cy. & Ioan. An. Aut est tortus leuiter & minus quam exigat indiciorum qualitas. & tunc debet repeti tortura. & sic debet intelligi. di. §. pri. dum dicit reus euidentoribus argumentis oppreslus. repeti in quæstionem potest, vt exponas reus oppreslus. id est, tortus, repeti potest. euidentoribus argumentis, id est, propter euidentiora argumenta, quia eis non est satisfaciendum per leuem torturam, ideo locus est repetitioni, vt satisfaciat indicis euidentoribus. vt d.l. repeti. Aut est tortus competenter. sed tamē præcedunt indicia euidentia, & excedēta competentiam torturæ. & repeti potest, licet reus fuerit competenter tortus; & sic intellige lecturam Bar. & omnes in idem conueniūt, vt repeti & non repeti possit, secundum qualitatem indiciorum præcedentium: & sāpe sic boni assessoris faciunt, quia incipiunt a leui tortura, & si ex ea habeant veritatem. bene quidem, alias eam repetunt. Aut putant indicis satisfactum. vt Authē. vt iudi. sine quoquo suffra. §. oportet. ibi iudices torquebunt fures. sed non prius quiescant. &c. & hoc voluit Alber. eod. ti. versi. item quæro pone sicut circa indicia doctrina dari non potest, vt dictum est supra memb. 2. quæst. v. & sic nec circa repetitionem torturæ quæ habet fieri vel non fieri secundum qualitatem indiciorum. Caveant tamen iudices, vt huius arbitrij prætextu immoderate. sanguinat in tortura, sed potius in dubio ad torturam non procedant, quia sanctius est nocēre absoluere, quam innocentem condemnare. l. absentem. ff. de pœn. ne alias incident, in pœnas. cap. cum æter. de re iudica. libro sexto.

2 Secundo quæro, iuxta prædicta, an ex indicio remoto vel non sufficienti ad torturam quæstio repeti possit? Respondeo sic. & hoc voluit Cyn. dum dicit, quod si sit aliqua coniectura quæ repeti possit. & Ioan. And. dum dicit quod propter omnem coniecturam, ratio, quia ex leui indicio non potest quis torqueri, vt dictum est supra. q. 2. quæst. 5. & repeti, qā sic habito nouo indicio licet leui potest torturam competenter, & moderate illatam, constat reum non esse tortum sufficenter, vt requirit qualitas indiciorum. simul vñitorum. vt considerari debent.

Sed vbi ante torturam procedit indicium leue, constat reū non est torquendum. immo omnis tortura foret excessiva. ad illud & propterea cessat, & licet ex indicio subsequente nō iustificetur tortura præcedens. vt dixi supra memb. v. q. proxi. cum tortura præcedens ex iustis indicis illata aggrauatur ex subsequenti indicio, quia dixi reus est torquendus secundum qualitatem indiciorum vñitorum. vnde habita consideratione eorum. constat superueniente indicio licet leui torturā nō fuisse correspondentem ad indicia. & ideo est locus repetitioni. quæ non fundatur ex indicio leui superuenienti solum, sed ex omnibus simul iunctis. &c.

3 Tertio quæro, eo casu quo tortura repeti potest. an debeat repeti siue reus cōfiteatur siue negat. & in negatiua persistat? Respondeo sic, vt d.l. vnius. §.i. ff. eodem vers. maxime si in tormenta animus corpusque durauerit.

4 Indurare autem animum & corpus in tormentis dicitur qñ per tormenta nō habet animum cōfendi. nec confitetur. sed quando confitetur non perseuerat, tunc non animum indurare dicitur, & nihilominus repeti potest quæstio. secundum Barto. in di. §.i. quod intellige tortus in formidine corporis animique durauerit alias non, & sic etiam potest intelligi. dictum §.i.

5 Quarto quæro, quomodo propter nouam coniecturam qñ potest repeti in tormentis, cuin tortura non possit fieri nisi

præcedentibus indicijs, & indicia apparere non possunt nisi publicato processu vt dixi supra mēbro. 2. q. 1. 3. Et post publicationem processus non videtur licita testium examinatio, & sic indicium de nouo non videtur haberi posse? Respondeo secundum Barto. in d.l. vnius. §.i. ff. eodem. quod ad defensam non est dubium. quod post publicationem testium testes possunt de nouo repeti. seu recipi, ut l. i. §.i quis ultra. & d.l. vnius. §.i. cognitum. ff. eo. Bart. qui est in di. §.i. secundum lecturam Cyn. quod appetit, nam primo præcedebant indicia propter quæ fuit tortus, sed illa indicia non potuerunt appetere nisi publicatis testibus, cum super illius indicii debuerit disputari. vt l. custodias, de publi. iud. & cum de nouo superuenienti indicia, ergo de nouo fuerunt examinati testes secundum Barto. de quo plenius per eum in quæstione per eum disputata. quæ incipit iudex maleficiorum.

6 Quinto quæro, si reus confitetur in tortura, & tamen in ea non perseuerat an talis confessio faciat indicium ad repetendum torturam? quia confessio summatim facta facit indicium. vt no. C. de custo. reo. l. 2. in glo. 1. Dic contrariū quia pari passu ambulat, confessio metu tortemtorum, & nullo modo cōfiteri dicitur secundum Albe. eodem titu. versu sed pone q̄ aliquis, & di. glo. loquitur in confessione facta sine metu tormentorum ibi summatim, quod in idem recidit. adde tamen quod licet ex dicta confessione primitus facta inducatur indicium, vt repeti tortura possit, tamen ex confessione, & negatione secuta postea suo sequenter inducit variatio ipsius tortuendi. ex qua cōtra eum resultari videtur nouum indicium vel tortura. ut videtur esse de mente Bar. in l. fina. in col. ff. eo. & notatur supra eodem membr. 2. in q. 5. in fi. & 13. q. & Bart. in l. de minore. §. plurimum. e. ti. vbi omnino uideas. & vide et supra e. in v. memb. in 3. q.

6 Sexto quæro, an reus qui tortus est semel. & repeti potest, interum sit in carceribus retinendus, vel fideiussoribus datis relaxandus. vel secundum formam statutorum, eo casu q̄ alias debeat fideiussoribns relaxari? Respondeo, puto donec locus esse possit torturæ, q̄ possit in carceribus detineri, nec habet difficultatem. Et hoc satis sensit Albe. eodem titu. vers. quid si torto possit. potest enim iudex pro iuestigatione veritatis, omnem ad ipsam veritatem inuenientiam diligentiam adhibere. ut d.l. de minore. §. plurimum. ff. e. Laus Deo.

F I N I S.

T R A C T A T V S

M V L T V M C O N D V T I B I L I S

D E C A R C E R I B V S.

D. B A L D I P E R V S I N I, F A M A
super ethera noti.

S V M M A R I V M.

- 1 Sermo quilibet de quavis re seu negotio suspectus a diffinitione proficiisci debet.
- 2 Carcer quid proprie dicatur.
- 3 Carcer unde dicatur, & quare sic vocetur.
Mulier quæ & quando incarcерari possit.
- 4 Doctor legum, an possit pro debito incarcерari.
Filius familias incarcерari potest, & cedere bonis.
Pupillus pro delicto, an possit carceri mancipari.
- 5 Appellatio intra. x. dies a sententia lata interponi debet.
- 6 Incarcерari nemo debet die feriato pro hominum vultate.
- 7 Index qui die feriata aliquem incarcерare fecit feriata poterit eum absoluere.
Debitor de fuga suspectus die feriato capi potest.
- 8 Creditor debitorum de suspecto accusans & eum capi petens an debeat in dici ostendere instrumentum crediti.
- 9 Carcerari nemo debet pro debito die feriata in honorem dei.
- 10 Tonsura auferri potest ob enorme crimen die etiam in honorem dei.

Caput primum de carcere.

Via legum præcepta Princi paliter sunt inuēta ne pauperes personæ molestijs affligantur. ideo visum est q̄ inter pauperes personas nulla adeo strictior, & pauperior in uici re aliqua sum dicturus, & consequenter de persona incarcерata, & similiter de custodibus. Ex quia vt ait Tullius. primo de officiis. Omnis enim qui de aliquo suscipitur sermo debet a diffinitione proficiisci, vt intelligatur quid sit de quo loqua- tur

tur ad quod cōcordat. ff. de mi. nota. Iō primo videamus quod sit carcer, & vñ dicāt carcer. & subsequenter videamus de persona incacerata, q̄s pōt incacerari, p̄ quo debito, & in quo loco pōt incacerari, & qualiter puuiat fugieus de carcere, sūt videamus q̄s pōt ēē custos carceris. Veniam⁹ ad primū. s. ad diffinitionē. & pōt sic diffiniri. t̄ Carcer est locus secr⁹, horribilis repert⁹ nō ad penā, sed ad delinquētiū vel debitorū custodiā. Primū mēbrū huius diffinitionis dū dī locus securus, colligit ex l. i. in verb. sol uetus C. de cui. re. Nā carcer dī esse securus ne incacerati effugiāt. & ibidē dītē ēē cathenē, ferreç & ppedes & alia siūlia. qbus mediātib. possit sub fida custodia retineri, vt est tex. in l. i. C. de cu. re. vbi dicit, vt cruciatio desit. Itē dū subdīt horribilis. Nā carcer est locus horribilis, tū pp̄ cōversationis hominū priuationem, tum pp̄ immunditiam. & istud colligitur. in l. si quis in ea culpa. ff. de cu. re. ibi dū dicit schalorū carcer. Nec tñ dī ēē horribilis q̄ ad pēnā incarceratorū redundet, cū carcer sit inuēt⁹ ad custodiā, ad penā, vt ff. de pe. l. aut dānū. S. solēt. fallit aut in uno casu spāli in l. i. S. fi. ff. de alea. Hinc est q̄ de iure ciuili nemo p̄t ad ppetuū carcerē damnari, vt d. S. solent. secus vero est de iure cano. in e. quis. ext. de pen. li. 6. c. reperiunt. in glo. Circa fm. vnde dī carcer, potest dici claritate seclusus, t̄ quia ibi nulla claritas, vel potest dici quasi carens claritate. quia ibi est magna cēcitas, & obscuritas. quidā aliter & aliter interpretant. fm diuerfas op̄i. Tertio q̄ro, q̄s pōt incacerari. & p̄t q̄ro an mulier pos sit incacerari. Sic distinguendū est. Aut quārimus pro debito ciuili, aut p̄ delicto. Primo casu, aut est mulier honeste vitę, aut est meretrix. Si est mulier honeste vitę, tunc non pōt incacerari, imo iudex capit pēna punitur, qui facit eam incacerari, vt no. in l. fi. de of. diue. iu. & in Auc.. nouo iure, quā posita est. C. dī cust. reo. Vñ tñ dico q̄ si mulier subiūset tutelā filiorū suorū & renūciasset Velleiano & oī alteri exceptioni sibi cōpetēt, q̄ per renunciationē pōt carcerari. Istud expresse notabiliter tenet Bar. ff. de test. tute. l. si quis sub condōne. Aut ista mulier est infamis & meretrix. & tūc dico q̄ pōt incacerari, nō tñ debet deponi i codē carcere cū marito. & est casus. C. de cust. re. l. qm̄. & no. Arc. 18. q. 2. diffinimus ēt p̄ debito ciuili, vt no. de cust. re. auct. sed nouo iure. Scđo casu principali cū quārit an possit in carcerari p̄ delicto vide in d. Auth. sed nouo iure. t̄ Tertio quēro an legū Doctor possit incacerari p̄ debito. dīm est q̄ nō si cut iniles, imo puniūtur iudices capite. Istud no. gl. sing. C. de p̄ fesso. & med. l. medicos. li. x. Quarto quēro an fisiūfamilias possit incacerari. dic q̄ sic, pbañ. nā filiusfamilias pōt cedere bonis vt l. i. C. qui bo. ced. pos. ergo p̄supponit q̄ pōt incacerari, l. 3. gl. videat tencere. Q. 1l. 3. S. sed vtrū. ff. de min. sed illa gl. reprobatur cōiter p̄ Doc. & p̄ Bar. ff. lo. ma. l. si filia. Quīto q̄ro, nūqd pupillus pōt incacerari p̄ delicto. & vñ q̄ n̄, vt no. in l. fi. C. de cui. re. vbi dicit, codēq; & c. Idē credo i debito ciuili, dūmō nō sit doli capax. Sed an possit i integrū restitui, si aliquo casu sit leſus, vt l. partu. ff. de minori. Idē puto de quacūq; psona qđ p̄ delicto p̄t carcerari. Idē p̄delicto nisi creditores renūtiassēt iuri carcerādi, vt no. Bar. in l. i. C. qui bo. ced. pos. dūmō non sit soluēdo, nā si esset soluēdo de iure ciuili nō possit incacerari, vt est gl. sing. in l. 3. ff. de suspe. tut. & si incacerent. dū sunt soluēdo, possint a tali snia sup̄ incaceratione lata appellare, & reappellare poterūt i carcerati si steterint per tres mēses vel pl̄es incacerib. numerādo a die latē sniē sup̄ incaceratiō. nec obſt. auc. sed nouo iure. C. de appe. t̄ Et dic q̄ appellatio dī interponi a snia lata intra. x. dies, q̄a illa intēta in actu momētaneo. Sed si iterponat ab actu successorio, vt ē in casu n̄o, tūc appellatio q̄ pōt iterponi, q̄a oī die dū tenet detinet debitor indebite carcerib. vñ sp̄ restat snia sup̄ ipsa incaceratione oī die. ita vñ tenere D. Bar. in l. 3. C. de epi. audi. Scđo principalitet q̄ro, qñ pōt incacerari & pro debito & pro delicto. & primo q̄ro nūqd pōt incacerari & die feriato? & ista qō pōt subdiuidi in tres. Primo an possit i carcerari die feriato ad vtilitatē hoīum, Scđo, an die feriato ad honore Dei. Tertio, an die feriātū repētinātū. t̄ Ad primū dico, q̄ nō pōt incacerari die feriato ad vtilitatē hoīum. q̄ pbari p̄t sic. Nā si de quo magis vñ inesse nō ē nec dī quo minus. auc multo magis. C. de sac. san. eccl. sed sic ē q̄ magis vñ q̄ i tpe messiū possit q̄s cogi venire ad iudiciū, cū sit minor citatio verbalis q̄ p̄sonalis, q̄ no. Cy. in l. cū clericus. C. de epi. aud. alias īcipit. oēs. & tñ hoc est falsū, vt l. j. in fi. ff. de fer. ergo nec citatio p̄sonalis poterit fieri. Et rō, vt dicit tex. ne hoīes ab agricultura remouant. hoc ē verū nisi capere p̄ executione sniē, quo tpe p̄t iuste fieri, iuxta no. p. In. in c. fi. de iudi. & iō pp̄ instīm Guarētigē q̄ hēt executionē paratā & p̄ sniam ex forma statutorū iuste p̄t tali tpe capere debitores, hēc sunt verba Bar. l. vj. ff. d. fer. & lo. de Imo. Predicēta aut recipiunt distinctionē, nisi renūtiāt debitor, ar. l. si q̄s in cōscribēdo. C. de pac. nā talib. feriāt p̄t renūtiari. vt no. in cle. sēpe. ext. de ver. sig. t̄ Itē no. q̄ si iudex in die feriātā fecisset aliquē incacerari q̄ die feriātā poterit eū excarcerare. vt no. Accur. in l. minor. ff. de euic. Itē secus si debitor esset oriūndus de partib. vbi nō recolligīt triticū neq; vinū neq; alia necessaria ad vitā. iuxta no. p̄ ln. in c. cōqueltus. extra

de feriātā. Itē secus esse si debitor eēt suspectus. ita q̄ de eius fuga timere. iuxta no. p̄ doc. Insti. de act. in prin. & in l. i. C. de ser. fu. Nā pp̄ suspicionē fugē pōt debitor capi in die feriātā, vt ēgl. in d. l. fi. C. de sc̄. & pp̄ria auſtoritate p̄t capi, vt ait p̄tor. S. si debito rē. ff. de his q̄ infra. cre. Nec hoc casu est citādus debitor q̄ accusat tanq̄ suspectus p̄ creditorē. vt no. Bar. in l. si creditor. & in l. 2. ff. si cer. pet. t̄ Sed circa p̄dicta q̄ro, nunq̄ qñ creditor accu sat debitorē suspectū de fuga. & a iudice petit & regrit, vt sibi det familiā qua mediātē possit capere debitorē, nūqd creditor hēt necesse oñdere iudicii sūmatim in sūm debiti vel alia iura. Rñdc̄ q̄ sic, sicut i simili videmus. Nā seq̄strū qñ fit ob timorē fugē nō p̄t fieri nisi ostēdat in sūm debiti, & tex. in l. ex hoc. C. d̄ ero. mili. anno. li. xij. ergo multomagis q̄ dēt psona capi. & ad dit hoc lo. de lmo. posic q̄ sufficeret iūm̄ petētis vel vnius testis, sicut dī de missione i possessionē ēē cōtumacē ex primo de creto. vt no. gl. in c. qm̄. S. in aliis, vt li. nō cont. Circa fm. l. an feriātā idūctis ad honorē Dei possit quis capi, p̄ debito. t̄ dīm est q̄ nō, vt in l. fi. C. de fer. nisi eslet timor fugē, vt p̄dicti. iō credo in feriātā repentinis q̄ non possit capi. sicut inducētis ad honorē Dei, q̄ patet, quia p̄dictis nō p̄t renūciari, vt not. lo. An. in d. cle. sēpe nisi forte ex forma statuti aliter disponere. Nā statutū fm quodā pōt tollere feriātā inducētis in honorē Dei. & hoc v̄ sentire gl. & Bar. in l. quinquaginta. C. de feriātā, Sed Alb. de Ro. in l. fi. de feriātā. t̄ q̄rū de qua q̄one vbi vide ibi ad plēnū exanū nat istam nīām. & p̄dicta locū hāt in ciuilib. in crīlib. autem puto q̄ quacūq; die pōt fieri incaceratio, dum tñ sit graue delictum, vt no. in l. 3. de epis. audi. C. & ibi no. p̄ Bar. secus ergo si tñ eslet leue fm dīctū lo. de lmo. quia cum in leuib. crīb. capi non debeant illo tpe relaxantur, vt est tex. in illa. l. 3. C. de epis. audi. mō ergo nō dēnt capi fm lo. de lmo. Itē secus eslet si cēt periculum, nam pp̄ enormitatē crīs & periculi implta cōcedētur quā alias nōn cōcederent. in l. si quis filio ex̄. S. p̄. ff. de i. iust. & rup. & irri. test. t̄ Nam pp̄ magnitudinem crīs potest au. ferri tonsura in die feriātā in honorē Dei, vt signanter nota. Bar. & est tex. in l. 3. C. de epis. aud. vbi omnia vide quantuna ad tempus quo potest fieri incaceratio.

S V M M A R I V M.

- 1 Incarceratio fieri potest pro quolibet delicto.
- 2 Incarceratio an fieri possit pro fiscali debito.
- 3 Incarcerari potest quis pro collectis non solutis.
- 4 Debitorem eximens de manibus potestatis an teneatur.
- 5 Incarceratus pro debito fiscali recommendari potest pro debito p̄tinat.
- 6 Incarceratio in quo loco fieri debeat.
- 7 Carceres frangens ad fugiendum, censetur confiteri delictum.
- 8 Custos carceris discretus esse debet.
- 9 Custos carceris in officio delinquens qualiter puniendus sit.
- 10 Processus qualis fiat in causis incaceratorum.
- 11 Persona miserabilitas quā dicatur, iudicis arbitrio relinquitur.
- 12 Causa carceratorum & aliarum personarum miserabilium diebus in honore Dei feriātā agitari potest.
- 13 Debitor non soluendo & non habens unde se alat, cuins expensis in carce re sit alendus.

Caput secundum de carcerato.

Estat inō Videre pp̄ qd pōt fieri incacerō. & primo q̄ro an p̄ debito priuato possit q̄s incacerari. Scđo, an p̄ debito fisci. Tertio, an incaceratus p̄ debito priuato possit ibi recōmēdari p̄ debito fisci. Itē an eō. t̄ Circa primū rñdeo, q̄ p̄ quolibet debito p̄t fieri. vt no. l. 3. S. tutores. ff. de admī. tut. & per canonistas, ext. de pig. c. 2. in gl. 3. 6. dist. si satis. & in l. i. C. qui bo. cede. pos. pro debito aut cōdōnali. nō puto q̄ possit incacerari, sicut nec p̄t efficaciter peti. Itē puto q̄ p̄ debito nāli tm̄, vel ciuili tm̄ nō p̄t fieri incaceratio, ar. l. si is. S. Flauius. ff. de solu. & ar. l. i. S. i. ff. ne vis fiat ei. Circa fm. l. an p̄ debito fisci possit incacerari, rñdeo q̄ sic si nō vult soluere. tex. est in l. i. de exa. tri. C. li. x. q̄ probat rōne. nā debitor. filci pōt cedere bonis, vt est gl. sing. Insti. pro lo. cōcio. S. si quis. & gl. in l. 2. C. qui bo. ced. pos. Sed cessio bonorū sit vt cedens libereat a carcerib. ergo &c. t̄ Sed nonne pro collectis potest quis incacerari de iure? rñdeo q̄ sic ut si statutū faciat collectā esse munus ordinarium potest. vt est tex. C. de iudi. li. x. Dico tñ q̄ iudex propter paupertatem potest collectā remittēre, ut est gl. in l. oēs. C. de mu. & ori. li. x. vnū tñ dico q̄ si debitū esset iā solutum vel satisfactum, ita q̄ incaceratus fuisset iniuste, pōt ab amico cum violenria extrahi de carcere. Hoc tener. D. Dy. in l. nemo. C. de exa. tri. Nā iudicii iniuste facienti potest resisti vt priuato, vt j. videbitur. Quid si iudex non vult differre appellationem ab amicis interpositā in cā crīali, sed velit face re executionem intra. x. dies natos ad appellādum. dic q̄ amici impedire possunt, ut no. lno. in c. si qñ. extra de off. deleg. & Bar. in l. addic̄tos. C. de epis. audi. dico tñ in debito ciuili, qui debitorē de manib. familiz eximeret, teneret ad illud debitū ad qđ incaceratus tenebat vt C. de exac. tri. l. quoties. p̄ D. Ros. de Pe.

Io. Anto. Rube. Alex. de potest. proc. &c.

rufi. & no. lo de lmo. reus accusatus de crīe dēt incarcera. tex.
 est ordinarius 2. q. 8. quisquis. & ibi etiā n. no. t. Circa f. m. an incarcera. pro debito nisi possit recōmēdari pro debito priuati. & rēdeo q. t. v. t. tex. in l. quoties. de exa. tri. Restat videre an incarcera. p. debito possit p. delicto recōmēdari. & f. m. Doct. dī q. sic no. Bar. in l. 3. ff. d. cult. & exhi. reo. sed si esset incarcera. p. delicto nō possit recōmēdari pro debito, vt ibi no. Bart. Sed si esset in carcere pro vno delicto an possit pro alio delicto recommendari. distingue aut delictū, pro quo erat prius in carcere. erat tale, vt impediret talē executionē fiendā in alio, p. quo recomēdat, & tunc bñ pōt fieri recomēdatio, vt si erat primo incarcera. p. manu, & tunc recomēdāt pro capite, q. a tunc ite exceptiones se compatiunt. vnde primo fit executio i manu, deinde in capite, vt gl. in l. cot. C. de del. li. 1. 2. & p̄dicta sufficiant circa debitū p. quo pōt incarcera. & circa delicta. Restat videre in quo loco pōt incarcera. t. Et circa istū passū vnico mō expedio, quia nullus dēt incarcera. nisi in loco publico et cōi deputato. alias ipse q. incarcera. aliquē si teneat ipsum per 20. horas aī cōmītere priuatū carcerē, vt no. C. de priu. car. l. 1. & l. capite. ff. de adul. Fallit tñ si p̄f incarcera. filium ad corrige. dum eū, nā tunc p̄f cōmītere priuatū carcerē, ut no. Cy. de pri. l. 1. i lmo plus si ipse filius esset clericus p̄f non incideret in canonem. si qs suadente. 1. 7. q. 4. illud tenet Ray. in ti. de sen. exc. S. sequit, vel circa. Quod autē dixi, q. v. d. pōt qs incarcera. p. debito in loco priuato, est verū nisi debitor ipse per ipsum iūrū p. iūlū promisisset ad stadium in aliquo loco, vt no. Innocē. in c. ex rescripto. ext. de iure. Sin autem simp̄l suo iūrō ille p. misisset debitum, tūc dico q. per istam p. missionem nō arcta. vt no. Bar. ff. l. o. m. a. l. alia cā. S. eleganter. & p. eundē. ff. de con. & demon. l. Titio centum. hæc de loco sufficiant, nunc restat vide re de poena fugientis. dico q. capite punitur, vt l. 1. C. de effra. & expi. & vide lo. An. in c. pe. de apost. super gl. & certe sciendū ē, q. ille q. fugit de carcerib. vī delictum cōfiteri, vt l. ad cōmētariē sem. C. de cust. reo. idem no. Arch. in c. ut commissio. de hær. li. 6. vnum tamen dico q. nunquā p. resūnit quod reus fugiat si est spes de proximo, q. debeat relaxari. gl. est no. in l. si pecuniam. ff. de coad. ob cau. & no. in l. argm. S. 1. ff. de re iudicat. Sed iuxta p̄dicta quāro, quid si ostium carceris erat apertū, & effugierit incarcera. nūquid punietur, dico q. sic, facit optime tex. in l. 1. S. 1. C. de exac. tri. & effra. Restat nō videre quis pōt esse custos carceris. & dico q. custos carceris debet esse hō discretus, nā cū ipse hēt incarcera. in custodia dēt eē i eo discretio. & di eo q. p̄dicta debet esse in arbitrio iudicis. & add. hic D. lo. q. qn̄que pōt dari parti ad custodiēdum de au. toritate iudicis, si mc lius custodiāt, vt dicit Arch. 2. q. 1. in primis. Qāro vltērī qua pēna punīt custos carceris q. deliquit custodia. t. dico q. ipse capite punitur, si p̄p dolum vel culpam, incarcera. ex delicto effugierint, vt est tex. in l. miles. in f. ff. de cust. reo. In ciuili autē credo q. ipse teneat ad illā q. titatē creditori ad q. debitor erat obligatus hoc tener Tullius & Claud. i l. quoties. C. de exac. tribu. li. x. Et dic q. agitur q. illū custodē ex illa l. Ultimo quāro nunq. p̄fēt poliūt eē custodes. Dico q. qlibet familiaris p̄t custos eile, & qlibet retinere vñā clauē carceris gl. est in c. multarū. de hær. xl. claves. Item qualiter in causis incarcera. pcedatur. tur. dico q. pcedatur summarie & de plano. Nam in causis mi serabilū p̄lonarū pcedatur summarie & de pleno. ita tenet Cy. i l. 1. C. si quis alte. vel sibi. ita Specu. in l. 1. C. qn̄ imperator inter pu. & vi. & ibi Bar. in l. f. C. de cust. reo. t. Nam miserabilis persona dī illa eile f. m. q. iudici videbit, vt no. Pe. de bell. pert. l. 1. qn̄ imperator iter pup & vi. C. no. gl. in Aut. præteriti. C. de colal. q. itaq; sint miserabiles personæ patet q. relictum incarcera. dī relictum ad pias causas ēt si sint incarcera. pro debito, ut no. in l. illu. l. C. de sacrot. ecc. & ideo credo q. in tali cā procedatur sumarie & de plano. Sed in causis incarcera. possit p. cedi dieb. feriatis in honorem Dei. & vī q. non, quia licet in cā possit procedi sumarie, vt iam dixi. tñ in talibus causis nō p. ceditur diebus feriatis in honorem dei, nota. in clemen. s. ppe de verbo. signi. Contrarium puto per tex. in c. f. cum glo. sua de fe rijs. f. vbi causa miserabilium personarum potest tali tempore tractari sed illē sunt miserabiles personæ, vt hic dicit glo. & ad hoc tex. l. iudices. C. de epis. aud. do. xo. de xmo. dicit quod si quis fecit suum debitorum incarcera. & non sit soluendo, ita quod non potest se sustentare, debet debonis creditoris sustentari. facit ad hoc optimus tex. 19. quās. 6. de lapsis. licet glo. dicat quod rector carceris prouidebit. 17. q. 4. diffinitionem. & vide quod no. xo. And. in c. ex rescripto. de iure. o. oan. de xmo. dicit quod creditor tenetur ipsum alcere in carceribus. & illud tenet glo. in l. tina. super verbo, aguoscere. C. de reo. mil. an lib. 1. 2. xst. tenet do. Ra. in l. iudices. C. de episo. audi. & querit hic domi. xoā. de 4m o. quid si aliquis in carceretur pro debito descendente termino, alias pendente an debeat relaxari si p̄stet cautionem satisfaciendi. glo. dicit quod sic. in capit. nuper allegato. & hæc sufficiant.

F I N I S.

TRACTATVS DE POTESTATE PROCVRATORIS,

ET DEFENSORIS IN CAVSIS CRIMINALIBUS, ad interpretationem. S. ad crimen l. pen. ff. de pub. iud. & S. pub. l. seruum quoque. ff. de procura.

A V C T O R E I O A N . A N T O N I O R U B E O
IVRECONS. ET PATRICIO ALEXANDRINO.

S V M M A R I V M .

- 1 Materia huinsce tractatus est vtilis, & alta.
- 2 Dānari nemo dēt sine accusatore, ne i priuatis qdē dīlītis, nedū i publicis.
- 3 Testificari quilibet permittitur, qui non reperitur prohibitus.
- 4 Accusare cūlibet permīssum est, nī prohibitus.
- 5 Accusator se ad pēnam talionis inscribere debet.
- 6 Accusator, & accusatus in pari custodia detineri debent. Aliter tamen de consuetudine seruatur, nu. 7.
- 7 Inscrip. ad pēnam talionis, teste Alber. amplius fieri non solet.
- 8 Pēna talionis introducta est alege antiqua, media iuris prudentia Casarea, & Pontificia.
- 9 Pēna talionis introducta est alege antiqua, media iuris prudentia Casarea, & Pontificia.
- 10 Accusator in crimen publico quare procuratorem constituere nō potest.
- 11 Dispo. S. nostri, an his casib. pcedat, in qb. nō hēt locū pēna talionis.
- 12 Procurator, an constitui possit ad crimina persequenda, ubi proceditur nisi per vim inquisitionis, seu denunciationis.
- 13 Procurator constitui non potest ex parte inquisitionis, aut denunciationis in crimen publico.
- 14 Iudicium publicum quo duplicitate sumatur.
- 15 Pēna talionis in qb. iudicij locū hēat, & in qb. nō, & nu. 24. & 34.
- 16 Desistens ab accusando, & psequendo crīmē publicū icidit in Turpilianā.
- 17 Turpilianum habet locum in crimen publico.
- 18 Publica iudicia etiam sunt illa, in quib. quis extra ordinem punitur.
- 19 Tex. iste loquitur de publico iudicio, tamen secundum communem opinionem habet etiam locum in priuato.
- 20 Delictorum priuatorum quedam sunt nominata, quedam inuominata.
- 21 Intellectus l. si quis ex domo. ff. ui bo. rap.
- 22 Titulus depruatis delictis denominantis delictis loquitur.
- 23 Titulus de extraordinariis criminibus, de delictis innominatis loquitur.
- 24 Pēna Turpilianni non obtinet in priuatis delictis.
- 25 Appellare non potest aliis pro alio in criminalibus.
- 26 Criminis appellatione tam priuatum, quam publicum, & tam leue quam graue continetur.
- 27 Causa capitalis appellatione, quid veniat, & nu. 203.
- 28 Relegatio large pēna capitalis dicitur.
- 29 In casu l. seruum quoque. S. publice. ff. de proc. traditur pro regula quod in causis capitalibus aatur defensio,
- 30 Absens vbi potest condemnari criminalibus, ibi procurator admittitur, et an semper locum habeat vide. nu. 279. & 331.
- 31 Tex. noster f. m. Ang. & Imo. restringitur in sūla annotationis bonorum.
- 32 Intellectus l. 2. C. de proc.
- 33 Argumentum valet de civilibus ad criminalia.
- 34 Procurator admittitur in civilib. ēt vbi de crimen civiliter agitur.
- 35 Causa famē & causa vita aequiparantur.
- 36 Procurator intervenire potest in causa famē.
- 37 Appellari posse pro reo criminis condemnato, etiam eo insuto.
- 38 Absens potest ab alio defendi.
- 39 Transigere in crimen capitali licitum est, citra metum pēna talionis.
- 40 Dilationes concessae reo per dispensationem aut. offeratur. C. de lit. conte. non dantur in criminalibus.
- 41 Vulneraso mortuo, qui a pluribus est vulneratus, sed ab uno duntaxat mortaliter, an & qua pēn. omnes teneantur.
- 42 Intellectus ad l. iusta ff. de manumiss. vnd. nu. 249.
- 43 Intellectus ad l. non tantum ff. de app. & nume. 128. 129. 131.
- 44 Accusare quare non possit constituere procuratorem, nu. 43. 73.
- 45 Legis rōne corretta lex ipsa corretta vī & an id sit ppetuū vide. nu. 50.
- 46 Intellectus ad gl. in l. lib. 10. ff. de cap. diminutione.
- 47 Lex dupli rōne suffulta, non vī correcta, altera duntaxat rōne correcta.
- 48 Absens non debet condemnari in grani delicto.
- 49 Procurator quare nō possit constitui in crīab. ex pte rei nu. 65. 72. 73. 74.
- 50 Intellectus ad l. f. C. de iniu. nu. 115. 194. 209. 210. 212. 214. 215.
- 51 Procurator, an admittatur ex parte rei in criminalibus, vbi iudicium non posset reddi elusorium.
- 52 Depositio ab officio & beneficio trahit secum executionem.
- 53 Absens relegari potest.
- 54 Procurator videtur, qui accusatus semel comparuit in iudicio sicut postea se absenget.
- 55 Intellectus ad c. veniens extra de accu.
- 56 Procurator potest constitui in causa relegationis, secundum ueram opinionem.

63 Presens

- 63 Præsens quatenus censeatur qui procuratorem dimisit.
 64 Presentia vera requiritur non autem interpretativa, in causis graui-
 bus.
 65 Intellectus ad l. non solum in si. ff. de procu-
 66 Intellectus ad §. in l. seruum quoque, ff. de procurat. numero 171. 200.
 331.
 68 Intellectus ad rex nostrum, & ad l. reos. C. de accusationi.
 69 Absens ex iusta causa in criminalibus potest constitutre procurato-
 rem.
 70 Ratio quare proceditur contra absentem, non admittitur. procura-
 tor.
 71 Intellectus extraugantis ad reprimendum, in versi. legitime.
 74 Reus in criminalibus suis defensionibus renunciare non potest.
 75 Lex in criminalibus magis considerat priudicium partium, quam
 reip.
 76 Procurator frustra interuenit ad persequendum crimen publi-
 cum.
 77 Iura prohibentia procuratorem constitui fere omnia loquuntur in crimi-
 nibus publicis.
 78 Ang noua opinio, quod in crimen publico siue imponatur pena corpo-
 ralis siue pecuniaria, constitui non possit procurator, nume. ocluagefi
 mo tertio.
 79 Publicorum iudiciorum quadam sunt capitalia quedam non.
 80 Crimina priuata, an possint indistincte per procuratorem exerce-
 ri.
 81 Intellectus ad legem primam. Codice ut tam ciuili, quam criminali
 causa.
 82 Intellectus ad l. i. an per ali. cau. appella. numero 121. 134. 197. 202.
 222.
 84 Intellectus ad l. tunc conuenit. C da acc.
 85 Dispositio nostri. §. nedium in crimen publico, sed etiam in priuato locu-
 sibi vendicat.
 86 Procurator an admittatur in causa suspecti tutoris. numero ducentesimo
 sexagesimo quarto. 268.
 87 Procurator an admittatur in criminalibus, ubi per viam inquisitionis pro-
 ceditur.
 88 Procurator an admittitur ad opponendum de crimen per viam excep-
 tionis ad fixem opponendi.
 89 Libellus per procuratorem offerri non potest in causis criminalibus.
 90 Procurator non admittitur in criminalibus. nec in medio quidem cau-
 se.
 91 Gensis cum remouetur, remouetur quelibet eius species. & an id sit per
 petuum. nu. 113. 210.
 92 Procurator constitui non potest, ad respoudendum positionibus in crimi-
 nalibus. vel confitendum delictum.
 93 Accusatus de vulnere an possit respondere per procuratorem, interim du-
 dubitatur, an vulnus sit letale.
 94 Procurator utrum possit admitti in ea causa criminali, in qua dua pene
 pecuniaria, & corporalis, alternatiue imponuntur.
 Et quid si copulatiue. numero centesimo. tricentesimo septimo.
 95 Procurator constitui non potest in casu, in quo lex constituit reum pu-
 niendum tali pene, vel alia.
 96 Procurator adesse non potest, ubi pro delicto agitur principaliter ad in-
 famandum.
 97 Procurator alieno nomine condemnatus non efficitur infamis.
 98 Procurator an admittatur in causa criminis, pro quo potest imponi pa-
 na perpetui carceris.
 99 Pena perpetui carceris equiparatur damnationis in opus publicum.
 101 Causa que nocet attenditur, ubi cocurrerit cum causa que prodest, & an
 hoc sit semper verum. numero trecentesimo octavo. trecentesimo
 no. 40.
 102 Procurator an possit interuenire pro eo, qui ex statuti forma potest im-
 pune offendit.
 103 Procurator admitti non potest, ubi pena arbitrio potestatis imponi-
 tur.
 104 Procurator ad accusandum testes de falso, non potest ab eo constitui, qui
 a carceribus aufugit, ad quos in perpetuan damnum fuerat.
 105 Filiij, nec viror in causa criminali procuratores constitui possunt.
 106 Procurator nunquid constitui possit in causa criminali, in qua virtute sta-
 tuti potest procedi contra absentem.
 107 Accusatus, vel inquisitus procuratorem constituerem potest etiam ad
 confitendum delictum.
 108 Princeps an & quomodo possit facere per suum rescriptum quod admis-
 tur procurator in causa cri.
 109 Procurator quod non admittatur, introductum est propter grauitatem
 cause.
 110 Restitutio in integrum aduersus sententiam latam in causa criminali, an
 possit per procuratorem peti.
 111 Procurator interuenire non potest, ubi pena ipso iure imponitur.
 112 Procurator an possit interuenire in causa criminis, quando accusatus,
 vel inquisitus est præsens in iudicio.
 113 Accusator an possit oblat libello constitutere procuratore actib. causa.
- 116 Procurator an admittatur pro reo criminis carcerato, num. 118. 120.
 123. 133. 136.
 117 Dominus admittitur procurator per seruo carcerato nec solus dominus,
 sed & quius alius.
 119 Incarceratus an possit constituere procuratorem ad omnes alios preter
 quam ad litem contestandam.
 122 Intellectus ad l. miles. §. quidem ff. de adult: nu. 135.
 123 Reus, & accusatus de causa capitali solet in vincula detinendi.
 124 Intellectus ad l. seruum, & l. sciendum ff. de pub. iud.
 125 Intellectus ad l. si non defendatur ff. de pæ.
 126 Vir pro interesse suo potest prohibere, ne bona mariti publicentur.
 127 Tertius in crimen publico admittitur pro suo interesse.
 130 Intellectus ad l. addicctos. C. de appell.
 132 Intellectus ad l. de minore. §. tormenta ff. de questioni.
 137 Reus criminis tenetur respondere positionibus per verbum veritatis
 & non per verbum credo.
 138 Procurator an & quando admittatur pro accusato in crimen heresi.
 num. 143.
 139 Bonifacius 8. in flante Francorum Rege fuit de heresi accusatus.
 140 Procurator constitui potest in criminalibus in quibus damnatur memo-
 ria defuncti.
 141 Pena priuationis omnium bonorum, cause criminali equiparari vide-
 tur.
 142 Memoria heretici, aut proditoris, post eius mortem damnanda est.
 144 Intellectus ad c. filij, de heret. lib. 6.
 145 Testes inhabiles admittuntur criminalibus, in quibus damnatur memo-
 ria defuncti.
 146 Procurator an possit constitui, ubi pro re familiaris proponitur accusa-
 tio.
 147 Procurator an admittatur in causa scruuitutis.
 148 Intellectus ad l. i. de assert. toll. nu. 262.
 149 Accusatum que personæ admittantur ad defendendum pro suo inter-
 esse.
 150 Seruum accusatum quatenus dominus possit defendere.
 151 Fideiussor de iudicio sisti comparendo pro domino penam evitat
 152 Uniuersitas an possit comparere per procuratorem in causa criminali.
 153 Syndicus an possit accusare nomine uniuersitatis syndicatio nomine.
 154 Uniuersitati delinquenti cuius modi pena imponantur.
 155 Procurator quando interuenire possit in causa adulterij.
 156 Procurator admittitur ad dicendum sententiam criminalis nullam.
 157 Inquisitionem inepte formatam, vel calumniosam dicere volens potest
 ad hoc ipsum dicendum constituere procuratorem.
 158 Procurator admittitur ad proponendum exceptiones impudentes proces-
 sum in causa cri.
 159 Illustris personæ possunt in criminalibus procuratorem constituere, vi-
 de nu. 194.
 160 Contumax ubi ex statuto habetur pro confessu, ibi quis iudicium exer-
 cit per procuratorem. nu. 165.
 161 Absens ubi virtute statuti damnari potest, ibi quis officio procuratoris
 fungi potest.
 162 Processus criminalis cum procuratore factus, an valeat, si nihil contra
 procuratrem opponitur.
 163 Familia de Leonate inclita ciuitate Papie est illustris.
 164 Procurator admittitur pro reo accusato, vel inquisito, ubi delictum co-
 missum est impunibile.
 165 Accusatus, vel inquisitus contumax, si ex forma decreti habetur pro
 confessu, vel convictu, an quilibet penitus extraneus, possit eius inno-
 centiam ostendere.
 166 Procurator, an interuenire possit pro accusato ad petendum admitti te-
 stes super innocentia eius.
 167 Vulneratus an possit comparere pro vulnerante, seu inquisito de vulne-
 re.
 168 Exculpatio vulnerati prodest inculpato, seu inquisito quo minus ex in-
 dicatu torqueri possit.
 169 Procurator admittitur pro accusato ad allegandam causam quæ patet
 ex artis, & quæ notoria est.
 170 Accusatus an possit esse procurator alterius, qui de eodem crimen est
 accusatus.
 171 Procurator an admittatur ubi per viam inquisitionis proceditur.
 172 Procurator an possit interuenire in processu criminali ad concludendum
 in causa nu. 154.
 173 Probationibus renunciari an, & quando potest in criminalibus. nume-
 ro 174.
 175 Procurator admittitur in criminalibus ad allegandum causam absentie.
 Et quid illa allegatio operetur.
 176 Sententia in quibus casibus de iure fieri potest in absentem.
 177 Femina, an admittatur ad allegandum causas absentia in causa crimi-
 nali.
 178 Allegans causam aliquam absentia in causa criminali, an teneatur sati-
 dare de iudicatum soluendo, vel de presentando ipsum absentem.
 179 Iudex ex eius officio tenetur defendere, & querere innocentiam rei, nu-
 mero 201.

Io.Anto.Rube.Alex.de potest.proc.&c.

- 180 Allegans causam absentia in causa ciuili, an, & quidam satisfare debeat nume. 181.
- 181 Cautio de iudicatum soluendo non potest cadere in criminalibus.
- 182 Allegare causas absentia an possit, habens mandatum ad defendendum, & ad aliquid causas cause.
- 183 Inducta ad augendum non debent operari diminutionem.
- 184 Qui ut procurator admitti non potest, admittitur ut defensor.
- 185 Allegans causas absentia, an iurare debeat de calumnia.
- 186 Allegare causas absentia minoris accusati, vel inquisiti, an quilibet possit, an vero solus tutor vel curator ad hoc ipsum admittatur.
- 187 Lex generaliter loquens debet generaliter intelligi.
- 188 Lex lata favore publico interpretatione est adiuvanda.
- 189 Processus factus contra absentem neglectis allegationibus causarum absentia an sit nullus, nu. 191. 334.
- 190 Intellectus cap.interp.extra de app.
- 191 Iudex non admittens volentem probare causam absentia, an faciat processum nullum.
- 192 Procurator non potest intervenire ad prosequendum crimen priuatum, pro quo venit imponenda pena corporis afflictiva.
- 193 Pena talionis habet locum in priuatis delictis ut in publicis.
- 195 Intellectus ad l. quicunque. C. de proc.
- 196 Procurator an constitui possit in causa crim. in qua venit imponenda pena relegationis vel renotationis. numero 200. ducentesimo vigesimo primo.
- 198 Relegatio differt a deportatione, numero ducentesimo vigesimo nono.
- 199 Deportatus per ministros debet ad locum conducti secus est in relegato.
- 204 Dicton usque stat exclusive.
- 205 Relegatio, an connumeretur inter penas publicorum iudiciorum.
- 206 Sententia annotationis bonorum non dicitur proprie sententia.
- 207 Sententia in criminalibus non potest ferri contra absentem, nec in causa appellationis, & que sit ratio. numero ducentesimo vigesimo quarto.
- 208 Pena relegationis imponi potest pro criminis iniuriarum.
- 209 Procurator qualiter non admittatur in causa iniuriarum, & an specie sit illustribus, & in huiusmodi causis procuratores constituere possint. nu. 212. 216.
- 211 Fustium ictibus, & similibus penis que personae subjici soleant.
- 212 Personae illustres in crimen iniuriarum sola pena relegationis affici debent.
- 213 Illustris non est afficiendus pena corporali ob iniuriā etiam illustri personae illatam.
- 214 Pena capitalis aliquando pro iniuria imponitur.
- 215 Illustris persona prohibetur per se litigare, sed debet litigare per procuratorem.
- 217 Ratio diuersitatis dari non potest, quare magis liceat constituere procuratorem in crimen iniuriarum, quam in priuatis delictis.
- 218 Causa omnis estimationis censetur capitalis.
- 219 Pena ieiunus fustium relegationi. Aequiparatur.
- 221 Interuentus procuratoris ad necessariam defensionem est permisus.
- 223 Procurator, an intervenire possit in causa criminis pro quo quis ita relegatur in certum aliquem locum ut non liceat ei alio se transferre, nu. 225.
- 226 Deportatus non amittit ea que sunt iuris gentium.
- 227 Intellectus l. releg. ff. de interd. & releg.
- 228 Requeratio & de positio rei interim facienda est dum suspenditur exercitio sententie super illa re ex aliqua causa.
- 229 Deportatio requirit formam actualem, ut ipse deportatus per ministros ducatur ad insulam.
- 230 Appellatio a sententia per quam imponitur pena maior relegatione, an per procuratorem agitari possit.
- 231 Sententia in absentem ferri posset, in causa appellationis ubi agitur de crimen.
- 232 Pronunciatum per appellationem extinguitur.
- 233 Inducta in odium contumacis non debent induci in eius favorem.
- 234 L. s. C. de iniurijs, an procedat in episcopis, & aliis prelatis, ita ut teneatur constituere procuratorem. nu. 237.
- 235 Intellectus ad c. i. & si. de posta.
- 236 Intellectus ad c. quia episcopus. 3. q. 3.
- 238 Episcopus est illustris, nu. 242. in si.
- 239 Episcopus in scriptis citari debet.
- 240 Episcopus potest per substitutum sententiam legere.
- 241 L. quicunque. C. de proc. an habeat locum in episcopo.
- 242 Intellectus ad c. si. 2. q. 5.
- 243 Procurator intervenire potest in causa criminis, ex quo pena maior relegatione venit imponenda.
- 244 Pena depositionis ab ordine potest cadere in absentem.
- 245 Ex grauij mis taurum criminib. quis ab ordine deponitur.
- 246 Vbi agitur de depositione ab ordine aliquis corporis ibi de iure ciuili non agitur de tam graui pena.
- 247 Quatuor praeceps dicuntur ordines, sacri, a sanctitate, & castitate, & continentia.
- 248 Fama eius magis leditur, qui prohibetur publicis oneribus fungi.
- 249 Procurator admittitur in causa criminis, ex quo quis infamatur si pro eo imponitur confiscatio omnium bonorum, vel partis eorum.
- 250 Priuatio omnium bonorum causa criminali parificari.
- 251 Termini in qualibet lege presumuntur quod sunt habiles.
- 252 Pena que ledit astimationem, equiparatur pena ictus fustium.
- 253 Intellectus ad legem cognitionum paragrapho minuitur. ff. de varijs, & extr. cogn.
- 254 Causa separationis thori, an possit per procuratorem agitari.
- 255 Intellectus ad c. tuę de procuratori.
- 256 Separatio thori sapit exilium.
- 257 Condicio importat formam.
- 258 Revocatio in seruitutem cui pena sit equiparanda, & an per procuratorem agitari possit, nu. 261.
- 259 Pena generaliter quot de iure ciuilis.
- 260 Damnationi in metallum quae pena successerit de iure canonico.
- 263 Intellectus ad legem non solum paragrapho status de procuratore. nume ro 266.
- 267 Tutor non potest ita suspectus postulari ciuiliter, qui resultet effectus pena criminalis.
- 268 Procurator non admittitur circa mandatum speciale ubi agitur de causa famae.
- 269 Damnatus per procuratorem in causa famosa an, & quando sufficiatur infamis.
- 270 Intellectus ad l. sur. §. si quis alieno, ff. de inf.
- 271 Procuratoris appellatio, quam late patet.
- 272 Procurare verbum, quam sit latissimum,
- 273 Procurator, an admittatur ex parte actoris, presita cautione de rato, ubi dubium est de mandato.
- 274 Instrumenta ad causam facientia offendens, an presumatur habere mandatum ad agendum, nu. 275.
- Intellectus ad c. coram de offi. deleg.
- 276 Intellectus ad l. reos. C. de acc.
- 277 Intellectus ad tex. in extrauaga. ad reprimendum in verb. personaliter, vel legitime.
- 278 Sequentia recipiunt interpretationem a precedentibus.
- 280 Factum procuratoris solet obesse domino.
- 281 Mandatum speciale requiritur ad matrimonium contrahendum.
- 282 Iurari de calumnia non potest sine speciali mandato.
- 283 Absenti accusato utilius est, q. quis potius compareat defensorio nomine, quam procuratorio.
- 284 Tutor nomine pupilli accusans, non obligat cum ad penam ratio-
- 286 Procurator an possit constitui ad testes producendos, aut repetendos, vel alium articulum excepta sententia.
- 287 Ponens videtur fateri contenta in positionibus.
- 288 Pena pecuniaria pro homicidio imponi potest.
- 289 Procurator an possit intervenire in causa homicidij pro quo imponitur pena pecuniaria. nu. 293.
- 290 Causa originalis potius attendi debet, quam accidentalis, numero ducentesimo nonagesimo quarto.
- 291 Crimen quando censetur capitale.
- 292 Luere in corpore eum debere, qui non habet in aere, quomodo intelligatur.
- 295 Pena succedens in locum alterius pena, debet sapere eius naturam.
- 296 Surrogatum stare in natura sui principalis quatenus verius sit.
- 297 Pena pecuniaria ubi est a statu pro homicidio imposta, cui pena iteris communis recessum videatur.
- 298 Procurator an ex parte accusatoris possit intervenire, ubi pro delicto publico venit imponenda pena pecuniaria.
- 299 Agens actione populari ad defendendum, an procuratorem dare, possit.
- 300 Intellectus ad l. licet ff. de proc.
- 301 Delictum an desinat ex eo esse publicum, quod pro eo imponitur pecunaria pena per statutum.
- 302 Procurator an possit in ea causa intervenire, in qua in defectum penae pecuniariae imponitur pena corporalis per statutum, numero 304. 306. 310.
- 303 Crimen non censetur capitale, ubi in defectum penae pecuniariae lex mandat imponi pebam capitem per officium iudicis.
- 305 Intellectus ad l. ff. de in lit. iuran.
- 311 Procurator quilibet admittitur pro reo criminis ad allegandum causam necessariis que reum ipsum impediunt venire.
- 312 Allegans causam absentia non tenetur cauere de iudicatum solne ndo, quia non potest condemnari, nec contra eum fieri executio.
- 313 Allegans necessarias causas absentia an admittatur vbi statutu m dicit quod nulla defensio recipiatur.
- 314 Defensio est de iure naturali, & sic non potest tolli.
- 315 Excusator, an admittatur sine mandato ad allegandum causas absentię. nume. 221.

- 316 Citatus ad locum pestiferum comparere, an tenetur.
Et ob hoc excusatus fuit Gregorius 12. qui euocatus ad concilium Pisaniū non succedit.
- 317 Locus ad quem quem quis citatur: pro quibus debet esse securus.
- 318 Reus citatus, an excusat a contumacia propter hostilitatem qua sit in territorio, per quod habet transire.
- 319 Impedimentum non censetur iustum, quod facile potest removēri.
- 320 Principi concedenti salutem conductum non est facile credendum si aut tyrannus est, aut non solet fidem datam seruare.
- 322 Citatus ad locum non tutum, in quo habet inimicities capitales, non tenetur venire etiam si haberet literas salvi conductus.
- 323 Contumacia sonda: in delictum.
- 324 Delictum non presumpitur nisi probetur.
- 325 Nullus est ita insipidus qui non cupiat cruciatum corporis, vel mortis periculum declinare.
- 326 Defensor quare non admittatur sine mandato ad opponendas exceptio-nes dilatorias, & declinatorias, & an id sit perpetuum. numero 333.
- 327 Actoris interest, ne iudicium reddatur elusorium.
- 328 Audierat sed, cuius natura sit.
- 329 Intellectus ad l. si. ff. de req. reis.
- 330 Procurator aliquando defensor appellatur.
- 332 Absens cum condemnari non potest eius bona confiscantur.
- 335 Homicida absens qua cautela excusari possit, ut contra eum procedi non possit.
- 336 Exceptiones, quae crimen tangunt, licet opponantur ad processum, an possint per procuratorem opponi. numero tricentesimo trigesimo septimo. 343. 337.
- 338 Dispositionem omnem censi debere ex eo, quod principaliter agitur.
- 339 Vbi quis principaliter de delicto inquiritur, ibi criminale, & capitale iudicium principaliter tractatur.
- 340 Finis in omni dispositione est considerandus.
- 341 Ratio finalis quare in criminalibus non admittatur procurator.
- 342 Exceptio declinatoria an veniat appellatione defensionis.
- 344 Procurator an possit admitti ad opponendam exceptionem notoriā in causa criminali.
- 345 Notoriū a quibus relevet.
- 346 Index quod non possit supplere defelū partis in opponenda exceptio ne notoria; quatenus verum sit.
- 348 Ordo est, in notoriis ordine non seruare.
- 349 Delictum quantuncunque notoriū puniri non potest per iudicem in competentem.
- 350 Exceptio incompetencia iudicis nunquam censetur exclusa.
- 351 Procurator an admittatur ad opponendam exceptionem peremptoriā, que in vim peremptorię opponitur.
- 352 Dubietas siue sit in falso, siue in iure, non potest interuenire procurator.
- 353 Comparens pro accusato, & proponens quod accusatus non interfecit illum de quo accusatur, non debet admitti.
- 354 Procurator non admittitur ad opponendum quod imperfectus erat bani tūs.
- 355 Exceptio banni an sit declinatoria, an peremptoriā, tricentesimo quinqua simo septimo.
- 356 Exceptio respiciēs qualitatem personae agentis, iudicanda est potius de declinatoria, quam peremptoriā.
- 357 Statutū quod bannito denegetur audiētia in criminalibus, an eidem tollat ius agendi ipso iure.
- 358 Verba non audiatur, an inducant declinatoriam an vero peremptoriā.
- 359 Intellectus clemen. constitutionem. de elect.
- 360 Accusatus, vel inquisitus de crimen capitali qui ex forma statuti nō potest proponere aliquam exceptionem, vel defensionem nisi compareat personaliter, an proponere possit per procuratorem exceptionem bani, vel aliam exceptionem notoriū remissive.
- 361 Exceptio, quod quis non fuit rite cancellatus de banno, an possit in iudicio deduci procuratorem.
- 362 Exceptio quae seorsum a crimine venit examinanda, an possit opponi, & deduci in iudicio per procuratorem. numero tricentesimo sexagesimo septimo.
- 363 Inveleētus d.l. 2. C. ad l. Fla. de plag.
- 364 Procurator admittitur in accusatione falsi ciuiliter porrecta.
- 365 Procurator interuenire potest in actione furti ciuiliter mota.
- 366 Procurator an possit interuenire, ubi quis accusat aliquem de crimeni plagij, & obicit exceptio: quod seruus in quem fuit commissum plagiū erat ipsum surripientis.
- 368 Processus criminalis, in quo nō admittitur procurator reddatur nullus, si interueniat procurator licet non opponatur. numero 371. 375. 378. 382. 388. 391. 393. 400.
- 369 Persecutio est perfecta secutio.
- 370 Dilectio frustra quam significationem habeat. numero 376.
- 371 Iudex in causa criminali procuratorem recipere non potest.
- 372 Sententia latas me cause cognitione est ipso iure nulla.
- 373 Causa statutus prohibetur agi per procuratorem.
- 374 Dilectio (penitus) importat aitum esse nullum.
- 375 Alius valet si ea fiunt per procuratorem, quae per eum fieri non possunt & pars non opponat.
- 377 Lex abhorret quod iudex cognoscat de crimen publico in absentia accusatoris, vel accusati.
- 379 Lex vult examinari causas capitales in praesentia accusatoris, & accusati.
- 380 Pena calunia an possit per partem, & iudicem accusatori remitti, numero 382. cum seq.
- 381 Intellectus ad lege quamvis. C. de adulto numero tricentesimo nonagesimo nono.
- 383 Utilitas publica suadet calumniam, & maleficia puniri.
- 384 Calunnia puse aliquem accusare, licet de ea nihil dictum sit in primo iudicio.
- 385 Abolitio publica, nec priuata prodest fallaciter, & per calumniam accusantibus, nec specialis indulgentia principis.
- 386 Intellectus ad l. fallaciter, & ad l. abolitio. C. de abolitio.
- 387 Iniuriam ex crimen priuato sibi illatam licet possit quis renittere, quantum ad actionem ciuilē tamen non potest pacisci de accusando criminaliter.
- 389 Calunnia tendens ad vindictam publicam remitti non potest.
- 390 Sententia non tenet ubi iudex in plenario iudicio dicit summarie cognoscere.
- 392 Cautio paestationis potest remitti procuratori.
- 394 Crimina punienda sunt undecunque clarescant.
- 395 Sententia lata pro uno in causa in qua agens non petit sibi aliquid dari, vel fieri, prodest omnibus.
- 396 Sententia pro procuratore accusantis quodest accusatori.
- 397 Calunnia accusatoris, & fallacia confutari debent.
- 398 Calunnia hoc ipso remissa videtur. quod non sit probatum crimen.
- 401 Sententia lata super confessione, & spontanea rei valet si totum iudicium effet nullum, t. inquam lata super notorio.
- 402 Confessus non potest opponere de ineptitudine libelli.
- 403 Confessus per tormenta non potest opponere, quod non potuit interuenire procurator.

Ateria huiuscē tractatus vt Bart. exordit in hoc. §. ad crimen. est profunda, & secundum Albe. † est solēnis, & subtilis. Quorum sententiae astipula ri videtur Paulus Caſtreñis in l. seruū quoque. §. pub. ff. de proc. qui hanc materiam nedum subtilem, & vtilem sed periculosam, & confusam dicit, nec ab horum patrum sententia discedit. Ange. in l. reos. C. de acc. qui & ipse subtilem, vtilem, & altam fore attestatur. Ego tamen quanto clarius & breuius potero in hisce caloribus enitar totis viribus eam vobis explicare, nonnullam pro planiori intellectu præmittendo, deinde ordinate ponam quamplures ampliations, & limitationes ad huiusmodi. §. ultra eas, quas tradunt Mod. in cap. vcn. de accu. quas ex post succinēt, & tanto subtilius quantum potero disputabo, ut & procuratoribus si potero & causarum patronis eminentissimis satisfaciam. Est igitur primo præmittendum illud vulgare † quod sine accusatore nemo damnandus est. l. rescrip. §. si quis accusa. ff. de mun. & hon. quod nō solum procedit in publicis crim. sed etiam in priuatis delictis. l. fina. vbi pulchre Alber. ff. de in ius vocan. facit. text. in cap. primo. vt eccl. benef. & tradit Bar. in extraug. ad reprimendum. in verbo per accu. sationē. † & sic vt quilibet admittitur ad testificandum, qui vero reperitur prohibitus. l. 1. de test. † ita admittitur quilibet ad accusandum qui a lege non prohibetur. glo. in rubr. C. qui accu. non possunt. cum similibus de quibus per Hyppo. in conf. 84. columnā 1. non tamē ita passim, & ita facile cuiquam accusare permittrit. † quandoquidē oporteat quemlibet accusatorem sed ad poenam talionis inscribere lege 12. tabularum hoc dictante. §. poena. insti. de injur. & l. si cui. Digestis de accu. & l. fina. Cod. eodem. quod etiam a lege canonica punitur. octaua quæst. quarta. cap. 1. & cap. quicquid secun. quæst. 6. vlti. † immo accusator & accusatus debent detineri in pari custodia. d. l. fina. C. de accusa. & l. 3. ad l. Iul. maiesta. & tradit Bar. inf. in 2. col. † test verum. q. Guid. de Suz. in l. si. de acc. dicit, q. læpe uidit peti q. accusator i carcere detuderet vna cū ipso accusata, tamē hoc nunquam de consuetudine seruatum fuit, & istud est etiam de mente Bart. & Albe. in di. l. si.

8. Et subdit Alber. quod de consuetudine amplius non sit in scriptio, † tamē hoc nedum a lege antiqua ac media iuris prudētia, & lege Cæsarea statutum est sed etiam a lege Pontificia, † & hæc est potissima ratio, quod ex parte accusatoris ad crimen publicum persequendum procurator constitui non potest, & non ab re dicit Alber. in lege priuatis. Digestis Tract. Tom. xj. Cc 3 ad

Io. Anto. Rube. Alex. de potest. proc. &c.

31 ad Turp. quod † in hisce casibus in quibus, non habet locum
 pœna talionis, non procederet. §. noster quod non puto ve-
 rum, & maxime, † quia in casibus in quibus proceditur per
 viam inquisitionis, seu denunciationis, de quibus per Barto.
 in l. secunda. §. si pub. ff. de adul. & in extrauaganti ad reprimē
 dum in uerbo inquisitionem. & in verbo per denunciationē,
 non procederet huiuscmodi. §. & tamen ipsem et Alberi. in
 dicta l. seruum quoque. §. publ. columnā 6. vult † quod etiam
 ex parte inquirentis, seu denunciantis procurator constitui
 non possit, cuius sententia astipulatur vulgaris regula. §.
 affinitatis, Institu. de nupt. & lege, si non lex Aelia Sentia. ff.
 de hæredi, institu. est verum quod Ioan. de Anania in suo con-
 silio primo. refragari videtur opinioni Alb. in dicta l. seruum.
 paragrapgo. pub. crebrior tamen, & solidor censetur senten-
 tentia Alb. tum quia accusator, & accusatus non debent ad
 imparia iudicari, tum etiam quia ex parte denunciati, &
 inquisiti procurator ad crimen publicum persequendum con-
 stitui non potest. ergo nec ex parte inquirentis seu denunciati
 per illud vugare non debet actori licere quod reo nō per-
 missitur.

34 Secundo præmittendum est † quod publicum iudicium
 potest tripliciter summi scilicet stricte, & large, & largissime,
 vt Bald. & Ange. & Imo. dicunt. in lege prima. supra eodem.
 In hoc tamen text. secundum Ange. & Imo. capitulū stricte, &
 dici ut sicut publicum iudicium vbi lege cautum est, quod
 si publicum, & in hoc publico intelligit etiam. lege infamem.
 codem titulo, & lege qui publico. ff. de accusat. † & in hoc pu-
 blico iudicio vbi est certa, & determinata pœna habet locum
 pœna talionis. vt tradit Alb. in lege in priuatis. Digest. ad

35 Turp. † & ille qui desistit ab accusando, & persequendo cri-
 men publici iudicij incidit in Turp. † quod solum vendicat
 ubi locum in crimen pub. lege prima. Cod. ad Turp. & lege, si
 quis repetere. §. fina. ff. ad Turp. † Sunt tamen quædam pu-
 blica iudicia in quibus quis punitur extra ordinem, & pœna
 pecuniaria, vt in lege prima. infra ad l. Jul. de ann. lege prima.
 ad l. lul. de amb. & in aliis casibus de quibus per Abb. in dicta
 lege in priuatis, & in quibus probabiliter posset dici non ha-
 bere locum huiuscmodi. sed inf. dicam.

36 Tertio præmittendum est, quod † licet tex. loquatur de pu-
 blico iudicio tamen secundum communem opinio. habet e-
 tiam locum in priuato, vbi imponitur pœna corporis affli-
 ctua.

37 Quarto, & vltimo præmittendum est. † quod in hac ma-
 teria sunt plures text. qui videntur diuersimode loqui. & pri-
 mo tex. in l. prima. Digestis an per alium cau. appella. qui lo-
 quuntur in principio, quod in criminibus, alias pro alio nō po-
 test appellare, † tamen appellatione criminis tam priuatu-
 m, quam publicum, & tam leue, quam graue continetur.
 iuxta legē, leuia infra de accusa. tamen ille text. in verbo fin-
 autem. loquitur de causa capitali, & cuius appellatione stri-
 cissime venit pœna sanguinis. lege transfig. Cod. de transact.

38 stricte vero pœna damnationis in metallum, & deportatio-
 nis. lege exiliū. ff. de interd. & releg. † & tamen est valde du-
 bium an tex. noster habeat locum i relegatione quæ large di-
 cirur pœna capitalis. lege licet. ff. de verborum significatio.
 Item tex. in lege, seruum quoque. §. publi. de procuratori. tra-
 dit pro regula. quod in causis capitalibus defensio datur. ergo
 videtur innuere quod possit admitti procurator. † Immo
 tradit pro regula, quod vbi absens potest condemnari in cri-
 minalibus, vbi admittitur procurator, & tamen in hoc text.
 I.C. videatur innuere, quod possit ferri sententia in absentem.

39 dum dicit sententiam differant. † & ideo iste text. restringi-
 tur secundum Ange. & Imo. hic in sententia annotationis
 bonorum. de qua vide pract. Barto. in lege prima. Digest. de re
 qui. reis.

40 Et & alias text. in l. secunda. Cod. de procura. qui videtur
 innuere, quod solum in causis pecuniariis possit constitui
 procurator, & tamen alia iura volunt qd vbi agitur de pœna
 remotionis ab ordine alicuius dignitatis quæ est minor pœ-
 na relegationis iuxta legē primā. ff. de iniu. vel de poena inter-
 dictio. loci, vel patrocinij. iuxta l. mor. Digest. de poen. quod
 possit admitti procurator, & proper ista iura quæ videntur
 adiuicem contraria hæc materia difficultis redditur. quæ

quidem infra concordabo. Aduerte tamen dum supra dixi
 34 † quod in delicto priuato non habet locum pœna talionis,
 vt declarat Alb. in l. in pri. Digestis. ad Turp. quia in contra-
 rium videtur casus. in l. fina. de pri. del. dum dicit cogendus e-
 rit in crimine subscribere, quem tex. ponderat ibi Alb. in l.
 fina. Cod. de iniu. considera si dici potest quod ista iura loquā
 tur. de subscriptione partis, quæ profitetur se velle perseuera-
 re in accu. de qua per Barto. in lege in cui. ff. de accu. vel dic me-
 lius. quod habet locum subscriptio, sed non quasi sit iudiciū
 publicum, vt dicit pulcher text. in lege fina. ff. de furt. quia ta-
 lis subscriptio fit ad pœnam extraordinariam imponendam
 arbitrio iudicis, vt traditur in capitulo super his, de accusa. &
 declarat Alb. in dicta l. fina. Summa hunc tex. & eum diuide
 vt hic per Barto. cum quo transeunt Benedictus de Plumb. &
 Imola hic, alio tamē modo eum sumat Ang. hic & diuidit vt
 per eum, summarium placet, diuisio autem minime, nam
 35 dubium faciebat in hoc tex. prima regula quæ habet, quod
 † per locum a ciuilibus ad criminalia arguitur. l. absentem
 vbi glo. Iacob. de Aren. Petrus, & coeteri. Digest. de poen. sed
 36 † in ciuilibus admittitur procurator, & ante item contesta-
 tam, & post, siue agatur ciuiliter ex contractu, vel quasi, siue
 agatur de crimen ciuiliter, de primo est text. in lege prima. §.
 visus. de proc. de secundo est text. in capitulo tuæ. in fine de
 procura.

37 Secundo faciebat dubium in hoc text. nam † causa famæ,
 & causa vitæ æquiparatur. l. iusta, de man. vindi. & in l. fina. ff.
 38 quod metus causa, † sed in causa famæ interuenit procurator.
 l. furti. §. qui alie. ff. de inf. immo. interest ipsius rei conuenti q
 possit constitui iprocurator, quia quando procurator condē-
 natur, nec ipse, nec dominus infamatur.

Tertio faciebat dubium, nam ille qui prosequitur appella-
 tionem accusari. vel inquisiti condemnati allegat causam
 39 causæ † & tamen inuito reo quis potest appellare l. non tan-
 40 tum. de appella. & l. add. Codice de appellat. † immo potest
 quis absentem defendere l. si non defendatur. ff. de poen. & l.
 41 secunda. infra de custo. reo. † Item quis potest sine metu pœ-
 na talionis in crimen publico, & capitali pacisci, & transige-
 re. l. si de praua. & l. de bonis eorum qui ante sentent. sibi mo-
 consc. si ergo quis potest appellare inuito reo, & potest tran-
 sigere sine metu calumniæ siue fit accusator, siue reus, quare
 non debet posse constitui procurator? prima ratione dubitan-
 di respondebat, quod illa regula procedit ubi est eadem ratio,
 42 & vbi contrarium expresse non reperitur, † & ideo dixit sin-
 gulariter Roma. in singu. suo 688. quod dilationes induciarū,
 que dantur reo per Aucten. offeratur. Codi. de litis contesta.
 43 non datur in criminalibus. hinc est quod † si quis vulneretur
 a pluribus, & ab uno mortaliter, si moriatur omnes puniun-
 tur poena l. Aqui. l. item Mel. ff. ad legem Aqui. & tamen non
 puniuntur poena homicidij secundum Ancha. in consilio cē-
 tesimo decimosexto. volumine primo. Secundæ ratione du-
 44 bitandi responderetur † quod lex iusta, loquitur quantum ad
 causam manumissionis. quia sicut iusta manumissionis est
 causa, vbi scrūus dominum liberauit periculo vitæ ita, & pe-
 riculo infamiae.

Item illa regula procedit in bonis viris. l. isti quidem. Digest.
 quod met. causa.

Sed apparent rari nantes in gurgire vasto. non autem pro-
 cedit in delinquentibus iuxta illud oderunt. peccare boni vir-
 tutis amore, oderunt peccare mali formidine pœnæ. vel dic
 quod causa famæ æquiparatur causa criminali, vbi agit ciuiliter,
 quia vtroque casu potest internenire procurator, vel dic
 quod ibi infamia venit in consequentiam, & isto casu admit-
 titur procurator. secus si principaliter, glo. in l. non solum. in
 §. fina. in glo. pen. supra de procura. nam si admittatur pro-
 curator ipse non infamat. d. §. quod alieno, nec etiam dominus.
 Tertiæ ratione dubitandi d. l. non solum. modo respon-
 det Alb. in d. l. seruum quoqne. §. pub. ff. de procura. & dicit
 quod ille text. procedit ex quadam coniunctione, quæ est in
 ter homines. Alio modo responderet Barto. in d. l. non tantum.
 circa si. quod ille tex. loquitur vbi reus est incarcerat? sed pri-
 ma solutio Alb. non concludit, quia attenta illa coniunctio
 ne deberet etiam posse constitui procurator. non facit etiam
 op. Bar. quia tex. in l. ff. an per alium cau. vult absolute quod
 in cā appellationis capitali nō admittit procurator † ta m̄deco
 45 alio mō q̄ tex. in l. non. tñf. videtur solū loqui de actu appella-
 tionis, non autem de ipsius prosecutione. & hoc probatur. in
 l. add. C. de app. & ratio potest esse, quia si laberetur tēpus ad
 appellandum datum, inferret præiudicium ipsi reo irrepara-
 bile, quia dicit decapitari. facit tex. in l. si quis filio exheredato.
 §. hi. qui. ff. de iniust. rup. irri. test. Ultimæ rōni dubitandi m̄deco
 q̄ p̄mittitur alicui siue fit accusator, siue reus redimere sangu-
 nem suum per transactionem, non tamen licet constituere
 procuratorem, † ideo videnda est ratio, quare sic accu-
 sator non possit constituere procuratorem, vt sequamur or-
 dinem

dinem I. C. hic, & Barto assignat hic tres rationes ut hic per eum. Tu aduerte circa primum in quantum Barto. dicit quod si vera esset ratio Barto. quod quis posset constituere procuratorem vindicando suam, vel suorum iniuriam. argum. dictę legis, licet quia potest replicari quod ille text. procedit ubi quis agit actione populi, & ipso principaliter vel saltem eque principaliter, quod sequitur interesse priuatum sicut publicum, & si dicatur prout dicit hic Imo. columna decimaquinta. quod saltem iuste contestat. in actione populi deberet admitti procurator. l. sicut. §. primo. de verborum significatio. & tamen text. videtur dici absolute, quod ad crimen publici iudicij persequendum frustra interuenit procurator, ergo & ante post lit. contesta. replicari potest quod non est absurdū restringere textum in lege si cui. vt non procedat ubi agitur principaliter ad vindictam publicam ex criminis publico argumento. glo. in lege die. in verbo quidam. Cod. qui accusare non possunt. attento maxime quia in his criminibus publicis reperiuntur multa specialia, vt supra dixi. Et si item dicatur aduerte, quia text. noster procedit etiam in crimen priuato. dico quod est valde dubium, an iste text. locum habeat in crimen priuato, & infra demonstrabo, quod solū habet locum in crimen publico, respondeo ad l. fina. Cod. de iniur. alio modo quam faciant Moder. in dicto capitulo ven. de accusatio. & quod hæc ratio, sit vera innuit tex. dum dicit quod frusta interuenit procurator. qui innuit, quod ex quo est crimen publici iudicij, ad eum persequendum non potest interuenire procurator, & ita intelligunt textum, hunc Mode. Sen. in dicto capitulo ven. in 5. colum. versicu. circa prium, & in versicu. sexta ratio, sed iste intellectus non est tuus, quia tex. postea subdit, & multo magis ad defendendum.

47 † & tamen in actione populari ex parte rei potest admitti l. qui populari actione. ff. de pop. act. Secunda ratio est, † tex parte accusatoris quæ est verior ceteris. quod ideo non potest accusans constituere procuratorem, quia tenetur se subscribeare ad poenam talionis. quæ ratio probatur in capitulo tuæ de procura. & cum hodie ista ratio sit abolita per generalem cōsuetudinem. videtur quod possit defendi, hæc opin. quod ex parte accusatoris non possit interuenire procurator, † quia correcta ratione legis, censetur correcta ipsa lex. glo. in lege j. de leg. tut. & si dicatur prout dicit Aret. in l. 2. in 3. col. in versi. circa tertium requisitum. de vulg. & pup. quod licet sit correcta ratio legis remanet tamen lex fundata in auctoritate, facit glo. secundum eum, in l. lib. ad fi. ff. de min. & id, quod dicit Bar. in l. cum hi. §. transactionem. de transac. quæ iura volunt, quod licet tollatur ratio solennitatis introducenda in alienatione rei ecclesiastice, vel in transactione alimentorum. 50 non tamen cessat solemaitas. † quia dico quod id, quod dicitur quod correcta ratione legis censetur correcta ipsa lex procedit vbi ratio est generaliter correcta. Secus si sit correcta in aliquo casu. quia tunc non cessat legis dispositio. ita intelligit tex. in l. 1. in fi. de min. vbi licet reperiatur aliquis minor qui bene gerat negotia sua, tamen iura loquentia minoribus nō cessant in tali crimine, † nec aliquid facit, gl. in l. lib. ff. de capdimi. immo facit pro glo. in d. l. 1. de leg. tnt. quia glo. ibi sentit quod si illa imaginaria venditio, de qua ibi fuisse causa illius capitis diminutionis, quod isto casu esset correcta ipsius legis dispositio, † sed vbi erant duas rationes licet una sit correcta, non censetur correcta lex. §. affi. Inst. de nup. Et retenta ista opinio. infertur, quod siue procedatur per viam accusationis, siue per viam exceptionis, vel alio quous modo ex parte accusatoris inquirentis, vel denunciatis, aut excipientis, potest intervenire procurator. licet contrarium sentiant communiter interpretes hic cum alijs copiose relatis per Mod. Sen. in d. c. vē. de accu. in vlt. ch. Infertur secundo quod non est ratum dubitandum, an possit constitui procurator ad libellam dumtamen, vel ad lit. contest. vel ad excipiendum, vt infra per Bart. & Ang. & Im. vbi dicens.

53 Tertio infertur, † quod in his casibus in quibus non habebat locum poena talionis. de quibus per glo. Barto. & alios in l. si cui. in fi. de accu. & in l. qui crimen. C. qui accu. non possunt. & per Barto. in l. 2. §. si publ. inf. de adult. poterat constitui procurator. quia cessabat ratio poenæ talionis. de qua in d. ca. tuæ de proc. in l. 2. C. qui accu. non possunt. Et si quispiam subtiliter dicere licet cesset illa ratio militant tamen aliae rōnes, & maxime illa, quod ipse principalis magis accurate, & diligenter defendet ipsam causam, quia dico quod illa habet locum, vbi principalis possit subire capitum periculum. l. 1. C. ad l. C. de fal. de quo tamen dicam plenius infra. Sed † tota diffi- 54 cultas consistit in indagando rationē, quare ex parte rei non possit interuenire procurator. & Bar. hic videtur tradere qua- tuor. & duas alias tradit in extrauganri ad reprimendum. in verbo legitima, quas refert hic Imo. co. 15. & duas tradit Spec. relatus hic per Imo. & domi. Bened. & Plumb. colu. 1. & has rationes & dicta Imo. referunt Mod. in d. cap. ven. col. 4. de ac-

cu. Veritas consistit in tribus rationibus adductis hic per Bar. & licet omnes improbent. prima defendi tamen potest, quod mens glo. hic fuit dicere, quod sicut sententia capitalis nō potest ferri in absentem, non possit etiam ferri in procuratorem. & si dicatur ex quo non potest ferri in procuratorem, quia non deliquit poterit referri in ipsum dominum. † l. si. in versi. sin autem iudice contra eum probaturo. C. de iniur. replicari potest quod ille tex. procedit in delictis leuioribus, sed in criminis publici iudicij, in quo venit imponenda pena capititis, sicut non potest ferri sententia contra procuratorem. qui non deliquit, non potest etiam ferri cōtra absentem † quia ratio nō patitur, vt in graui delicto absens condemnetur. vt dicit text. in l. 1. de req. reis. Et si quispiam diceret hoc modo declarando, hæc ratio erit eadem cum ratione Bar. dicatis, quod ideo non potest constitui procurator. quia iudicium possit reddi elusorium, quia videns aliquis se posse conedmnari, consigeret ad ecclesiam Diui Antonij, & constitueret procuratorem, quia dico quod est eadem ratio indubitanter (quæ secundum Bart. & alios, & communiter tenetur) ne delicta remaneant impunita. Sed contra eam ultra alios opponit primus & videtur quod licet executio sententia non possit reddi elusoria, non potest constitui procurator. probatur. in di. c. veniens de accu. secundum Aret. ibi nam ibi executio sententie non poterat, ut dixi reddi elusoria † quia depositio ab officio, & beneficio, de qua ibi, trahit secum executionem, & tamen prohibetur constitui procurator, & tamen attēratratio ne Bar. vbi iudicium non potest reddi elusorium, deberet admitti procurator. Secunda obiicitur difficultas. nam ex criminis propter quod venit imponenda poena relegationis. iudicium non potest reddi elusorium, quia potest ferri in absentem. ff. de poenis, & tamen Bar. inf. in 3. colu. vult quod in causa relegationis non possit constitui procurator, & tamen debet posse constitui, ex quo iudicium non potest fieri elusoriū, † cum absens possit relegari. Tertia obiicitur difficultas, † nā ille qui in crimen, semel comparuit in iudicio, si postea se absentet, licet vere sit absens cap. comparati, de oppella. tamen iuris interpretatione videtur præsens, probatur ex notatis in l. fina. ff. de integ. rest. ti. generali, vbi sententia lata contra eū, qui non dimisit procuratorem, dicitur lata contra absentem, 61 secus si contra eum qui procuratorem constituit. † primæ difficultati respondet, quod est verum quod in capitu. venies executio non potuisse reddi elusoria, quia sententia illa trahit secum executionem, sed bene potuisse reddi sententia elusoria si potuisse constitui procurator, quia in ipsum non potuisse ferri sententia, nec etiam in illum reum absentem per regulam. l. absentem. ff. de poen. Secundæ difficultati respondetur, quod verior opin. est, vt dicimus infra. quod † in causa relegationis possit constitui procurator, per text. in l. seruum quoque §. publ. ff. de procura. Tertiæ difficultati respondet, & fateor quod † ille qui dimisit procuratorem dicitur præsens iuris interpretatione, sed in causis graibus per regulam, dicit l. absentem. ff. de poen. † Et sic habes defensatam communem rationem ab impugnationibus Areti. in dicto capi. veniens, in 12. colum. de accusa. quicquid dicant repetentes ibi in 4. colum. qui dicunt quod nulla concludens ratio possit assignari. Tertia † & ultima datur ratio per Barto. hic tam ex parte rei quam accusatoris, quod ipse principalis magis accurate, & diligenter defendet causam suam, quæ ratio secundum Bald. Ange. & Imo. hic fuit † glo. in l. non solum in fi. ff. de procura. licet repetentes in dicto cap. veniens, versicu. quinto. ratio dicunt quod in libro suo illa glo. hoc non dicit, sed decipiuntur in hoc, nam hæc ratio videtur indubitabilis. secundum Imo. hic, & post eum Mode. in dicto capitulo ven. quia vbi potest procedi contra absentem, ibi potest interuenire procurator. l. seruum quoque §. publ. supra de procurato. Et tamen etiam in isto casu militat ratio, quod quis accuratius, & fidelius causam suam tuetur. Et † si dicatur quod in casu. §. publice. secundum intellectum Barto. infra non admittitur procurator tanquam procurator, sed tanquam excusator & instructor, qui solum potest prodesse absenti, non autem nocere, certe ista solutio confunditur per illum teat. dicentem quemuis allegantem innocentiam debere admitti, quæ verba innunt. quod etiam tanquam procurator, qui potest prodessere, & nocere domino. capitulo secundo. de confess. † Et ideo considera, si potest alio modo intelligi text. noster, & ille text. nam in hoc text. dicitur, dicitur quod ad crimen publici iudicij, persequendum frustra in teruenit procurator, modo dicitur in l. reos. C. de accusa. quod leges publicorum iudiciorum reos permittunt in capitalibus causis etiā per produratores defendi. dico quod ille text. est intelligendus vb. rei sunt absentes ex iusta causa, & vt tunc sit admittendus procurator. & in his terminis ex mente Ang. quern nullus hic refert p̄t intelligi tex. dū dicit q̄ ordinariū. & æquū est quēlibet dñe admitti ad indagandā innocentia, & sic ad allegadū

Io. Anto. Rube. Alex. de potest. proc. &c.

- causas abscentiz. tex. vero videtur loqui vbi quis latitat, & nō vult comparere, licet possit, iuxta l. Flac. §. quid sit latitare. ff. ex. qnib. cau. in pos. c. at. intelligitur. tex. hic. † & hoc modo posset inferri, qd absens ex iusta causa in criminalib. posset constitutere procuratorem, secus tamen in latitante, esset tamen magna restrictio ad iura dicētia, quod in crimen capitali nō admittatur procurator, quæ sūt plura, vt dixi, sed posset replicari qd equū est, regulā fallere, vbi æquitas hoc suadet. l. 2. §.
- 70 item Varus, de aqua pl. arcen. † sed renēdo cōem, potest dici qd ideo nō potest admitti procurator qd pcedit h̄ hñtē, qd posset ei fieri in aius præjudicium, & ex quo absens potest damnari, & ideo æquitas luader, qd isto casu nō admittatur proc. ar. in l. exig. §. si cū ibi no C. de pro. & si quispiam subtiliter dicaret in casu. l. sic diu. C. de proc. & in casu. l. lex. Corn. §. consti-
71 tutum, † & in extrauag. ad reprim. verbo legitime, pōt ferri se tentia in absentes, ergo potest interuenire procurator, dico qd lex nō considerauit tñ præjudicium in illis casib. ex quo voluit qd possit ferri sententia contra ablentem, patet in cri. lēcē maiest. vbi admittuntur etiam testes famosi. Tertia datur rō,
72 † quia si admitteretur procuratores, reus videns se posse con demnari, non compareret, sed haec ratione attenta, idem faciet aliquis vbi vocaretur in seruitutem, & tñ potest constitui procurator. & ideo Mod. in d. c. veniens. dñt nō posse assignari, concludentem rationem. & tñ in col. 30. in 15. q. dñt. qd quidam assignant hac rationem, qd in causa criminali non pōt constitui procurator, quia iudex ex inspectione in faciem, & in personam rei. i. qua trepidatione, & quo colore, & vultu loquatur accusat⁹ vel inquisitus melius cognoscet, lex ergo volunt qd in causa tanti præjudicij, non debeat admitti procurator, vt causa melius innotescerent, liquidarentur, & hanc rationem posuit hic Imo. in effectu co. 15. & Alb. in d. §. pub. in
10. col. in versicu. sed quid si audita causa, & clarus Aret. in d. & veniens. Et pro ista ratione iudicio meo est tex. expressus. in
et. tuz, de proc. & eo maxime quia procurator agēdo causam negligentius præjudicaret reip. sed ista ratio licet concludat ex
ex parte rei, non tñ concludit ex parte actoris, qui non tenet
73 amplius ad pœnam talionis. Et ideo considera † qd lex quantum potest vñ restringere facultatem accusandi. l. si cui. infra de acc. & l. fina. codem titu. ibi. Innocentiam feriamus, & ideo vbi quis vult accusare lex, vult qd ipsem. accuset. & vbi accusavit si desistat, afficit cum pena, de qua. in l. 3. §. si. de præ. Et hoc facit ne aliquando contingat Innocentes damnari. d. l. fi na. ibi, ne innocentia feriamus, nil mirum ergo si non vult, qd accusator possit cōstituere procuratorem † ex parte vero rei, quia causa est magni præjudicij, adeo, qd reus in causis criminalib. suis defensionib. renunciare non potest, glos. in l. pactū inter hæredem. ff. de pact. ideo vult, qd non possit proc. consti-
74 tueri attento maxime, quia etiam interest reip. vt vterque rā accusans, quam accusatus compareat coram iudice, vt possit dignoscere, quo vultu, & quo colore, & qua animi trepidatio ne loquatur. iuxta l. 3. ff. de testib. & secundum Bart. ad finem huius. §. videtur, quod intersit etiam reip. vt accusans ipse etiā compareat. & sic iungitur quodammodo fauor publicus cū priuato. ut pulchre declarat Areti. in dicto capitulo veniens, columna 12. sed ista ratio fauoris consideratur, quam præjudicium ipsius rei conuenti patet, quia vbi accusans, vel accusatus suspicabitur se posse condemnari, vterque potest transigere, & sic sanguinem suum redimere, quod sic isto casu nō procedit titulus de præuar. nec procedit l. in fisci causis. ff. de iure fil. vt est casus, in l. 1. in fi. de præuar. † Et quod lex magis
75 consideret præjudicium ipsarum partium, quam reip. probatur, in l. 1. de requi. reis. vbi lex vult quod in casu graui absens possit condemnari, & ex quo vult quod absens possit condēnari propter grauitatem cause, vult etiam, quod nō possit interuenire procurator ppter grauitatem cause. quia ista duo procedunt a pari. Primo no. ex quo tex. † quod ad crimen publicum persequendū frustra interuenit procurator, & est ad uertendum. † quia omnia iura loquuntur in criminalibus publicis, vt probatur in l. tunc conuenit. C. de accu. & in l. de fid. C. ad l. Cor. de Fals. & in l. 2. C. q. aecu. non postunt. † & ideo
76 Ange. hic in 3. col. fuit in ista opinio. quod vbi crimen est publicum, siue possit ferri sententia in absentem siue nō, siue pos-
77 sit imponi pœna corporalis, siue pecuniaria, quod in criminis publici iudicij non possit interuenire procurator. & pro ista opin. Ange. multum stringit text. hic in fi. qui videtur præ supponere, quod hic possit ferri sententia, & restringere istū text. ad sententiam notationis bonorum, vt dicunt Angel. & Imol. Magna esset restrictio, quia appellatione sententiae ita potest includi sententia cause principalis, sicut annotationis bonorum. & luadetur ista op. Ang. quia ita dicitur publicum crimen illud, quod non est capitale, sicut illud, quod est capi-
78 tale, † quia publicorum iudiciorum quædam fuit capitalia, quædam non capitalia. l. 2. supra eo. ergo tex. iste debet intelli-
gi de vtroque criminis. facit pulcher tex. in l. cum delege, vbi
Aret. ff. de test. & suadetur hæc op. Anc. quia crima pub. ha-
79 bent nescio quid specialitatis, quod non habent crima pri-
uata, probari videtur in l. fina. de furt. vt dixi supra. † Contra-
rium tamen tenet Imo. hic quem sequuntur formaliter Mo-
der. in dicto cap. ven. in secundo mamb. in prima questio. in
9. col. qui adducunt post Ang. & Imo. hic tres tex. & primo. in
lege 3. vbi sen. vel cla. vbi plane probatur, quod etiam sunt
quædam crima priuata, quæ per procuratorem exerceri non
possunt. † Ad idem facit text. in l. prima. C. tam ciu. quam cri-
mi. cau. iuncto princip. cum fi. nam ibi in principio sit men-
tio de furto, quod clare est priuatum delictum, & tamen dici-
tur in fine quod accusatione instituta contra officiale, fini-
to officio debet causa ipsa per se prosequi. non antem per
procuratorem. Et suadetur etiam per tex. in l. prima. an per a-
lium cau. appella. qui tex. facit differentiam, an causa sit pecu-
niaria, vel capitalis, & in capitalibus vult quod non admittatur
procurator, secus in causis pecuniariis, & cum in capi-
talibus lex illa non distinguit publicum crimen a priuato,
83 † sed aduerte quia Ange. non negat quin. §. noster, habeat lo-
cū etiam in priuatis criminibus, sed vult quod in criminis
priuato sit distinctio, an sit capitale, vel non. & non vult qd
ista distinctio sit in criminis publico. quia ita dicitur propriis
crimē publicum, vbi imponitur pœna pecuniaria. sicut ubi
imponitur pœna capitalis, & multa sunt specialia, in ipsis cri-
minibus publicis. contra Ange. tamen dicitur casus, in † dicta
l. tunc conuenit. C. de accu. quæ propriis vult quod in criminis
publicis vbi causa depolcit inscriptionem, non posse in-
teruenire procurator, secus in pecuniariis causis, vt ibi subdit
tex. Tota igitur difficultas reducitur ad hoc, an in criminis
publicis in quibus imponitur pœna pecuniaria, sit neces-
saria sit inscriptione, & iura absolute dicunt qd in criminib. pu-
blicis necessaria sit inscriptione, nec distinguunt capitalia a non
capitalib. Prima † ergo ex prædictis datur ampliatio ad hunc
85 tex. vt procedat, ne dum in delictis publicis, verum etiam in
delictis priuatis.
- Secunda datur ampliatio, vt procedat etiam in criminis
86 quasi publico. † & sic i. criminis suspecti tutoris. quod est qua-
si publicum. l. 3. §. consequens ff. de susp. tut. nam si agatur, ut
tutor debeat principaliter puniri, non admittitur procurator.
ut plene per Imo. hic. in 6. col. vbi plene dicam, secus tamen si
ageretur quod principaliter remoueretur a tutela, quia licet
posset contingere, quod puniatur. tamen attenditur id, quod
principaliter agitur. vt hic plene per Imol. & probatur ultra-
cum. quia reo existente non soluendo posset imponi pœna
corporalis. l. fina. de in ius vocan. & l. si quis id quod. §. in ser-
uos. ff. de iurisdi. omnium iudicum. Tertia datur ampliatio ad
87 hunc texi. † ut etiam procedat vbi proceditur per viam inqui-
sitionis, quia inquisitio de iure ciuili succedit loco accusatio-
nis. l. 2. §. si pub. ff. de adult. secus tamen est de iure canonico v-
bi non agitur de pœna sanguinis. ca. sententia. ne cle. uel mō.
& tradit Alb. in l. seruum quoque. §. dub. in 6. colu. in versicu.
item est casus satis notabilis. vbi etiam. ultra alios And. de Pi-
sis. & Bald. ff. de proc. & idem tenet Barto. in dicta l. si cui. §. r.
& hæc ampliatio de plano procedit, vbi illa pœna quæ imponi-
tur per viam accusationis, imponitur etiam ubi proceditur
per viam inquisitionis. Quarta datur ampliatio, † ut etiam pro-
cedat, vbi opponitur de crimen per viam exceptionis ad finē
puniendi. quia isto casu non potest interuenire procurator. se-
cundum Moder. in d. cap. ven. in 3. q. in vlti. membro. in pen.
col. vbi etiam querit an admittatur vbi procedit per viam de-
nunciationis. Quinta † ampliatio datur secundum Bald. in d.
l. seruum quoque. §. pub. ut adeo sit prohibitus procurator in
criminalibus, quod non possit ante offerre libellum, qd libel-
lus est de substantia iudicij. i. accusa. ff. de adult. & libel. nō po-
test substaniari in persona procuratoris multo minus pote-
rit admitti ad litem contest. vt dicunt Mode. in d. cap. ven. col.
42. in versic. quero. & dicam infra Sexta datur ampliatio. † vt
90 non admittatur etiam ad medium causæ, quia text. hic dicit
simpliciter quod non admittitur ad crimen publici iudicij p-
sequēdū, ergo videtur remouere procuratorem ab omni. p-
secutione † quia cum remouetur genus, remouetur etiam
quælibet eius species. ita tenet Specu. in titu. de proc. §. 1. versi.
sed nūquid vbi Ioan. And. in add. ad eundem. Spe. post Rofr.
Tancr. & Alb. Gal. & hæc ampliatio de plano procedit in his
casibus in quibus absens damnari non potest, vcl etiam ubi
92 non est incarceratus de quo infra dicam late. Septima cadit
ampliatio, † multo minus possit interuenire procurator ad re-
spondendum positionib. vel confitendum delictum, secus dñt
Bald. in d. l. seruum quoque. §. publ. ff. de proc. & ratio est, qd
reus debet per seipsum confiteri. idem tenet Sal. in l. reos. C.
de accu. Octaua erat ampliatio, † vt etiam procedat, ubi quis
accusatur de vulnere, & dubitatur, an vulnus sit mortale, qd
isto casu etiam non admittitur procurator, ita vult Bald. hic
93 dum dicit, quod debet admitti sub cōditione, vt talis procura-
tor

tor habeatur pro non admisso, si contingat illum mori, & hoc fortius vult loan.de Imo.hic qui vult quod non admittat, nec simpliciter, nec sub conditione, quia posset reddi iudicium elutum, ex quo pars semper eligeret comparare per procuratorem sub conditione postea condemnatus pena corporis afflictiva, eluderet iudicium, & statim q̄ videret se posse cōdemnari aufugeretur.

Sed tu considera, q̄ fm Bal.& do. Flor.in l.si vulnerato seruo, ff.ad l. Aqui.vbi sit pcessus sup vulnera cum procuratore, si postea sequatur mors, est necessarius alius pcessus nouus, nec ex primo potest sequi condemnatio. secundum Bar.vbi coeteri communiter in l.damni in §.Sabinus.de dam.infest.Franc. de Capitibus līlē inter cons.crim.Cœpo.in cons.40.col.2.possit tamen saluari ista ampliatio, vbi actum esset contra vultantem, qui vulnerasset animo occidendi, quia illo casu secunda morte valeret processus & per consequētiā nō posset admitti, procurator, nec simpliciter, nec sub conditione. Nonat dat ampliatio ad istum tex.ex mente Bal.in l.reos, C.de accusa.& Bar.in l.i.de pub.jud.vbi volunt, q̄ vbi imponuntur duæ poenæ alternatiæ altera pecunaria, & altera corporalis, ex quo ibi datur pena capitalis, ideo non potest interuenire procurator, quod de plano procedit, secundum Imol. hic, vbi electio pœna spectat ad iudicem. secus tamen si spectaret ipsi reo. Sed tu considera quidquid dicat Imo.quia videtur q̄ omni casu possit admitti procurator. Attento, q̄ reus non potest eligere poenam corporis afflictiva, quia nemo est dominus membrorum suorum.l.liber homo, ff.ad l.Aqui. & infra dicam. Decima cadit ampliatio, t̄vbi lex dicit puniatur tali poena, puta amputatione manus, vel alia.nam illo casu, quia dictio alia, est respectiva similiū, non esset admittendus procurator. iuxta. no. per gloss. vbi Bald.eam multum not.in l.si fugitiu. C. de serui. fugit.

96 Vndeclimo amplia singulariter vbi pro delicto agitur principaliter ad infamandum, quia isto casu non potest etiam interuenire procurator, & ita voluit gloss.in l.non solum, §.fin. in glo.pen. quam sequuntur Mod.repetentes in d.ca.veniens col.20.in vers.8.quero.facit tex.in l.insta, ff.de manu.vin.& in līlff. q̄ met.cau. Secundo facit, quia si possit interuenire procurator, iudicium possit reddi elusorium † quia procurator alieno nomine condemnatus non efficitur infamis. nec ipse nec ille pro quo comparuit, l.furto. §.qui alieno, ff.de inf.

98 Duodecima cadit ampliatio. t̄vt etiam iste tex. pcedat, vbi pro delicto potest imponi poena perpetui carceris, quæ poena sequiparatur damnationi in metallum, per quam quis efficitur seruus poenæ secundum Bar.in l.2.supra co.& isto casu videtur, quod non possit interuenire procurator, t̄sed tu considera, quia videtur quod tex.in l.aut damnum.in fin. de pœn. velit quod pena perpetui carceris sequiparetur damnationi in opus publicum.de quo plene dixi in L'imperium, ff.de iurisdi. omn.iud.hæc tamen ampliatio vera est vt tenet Cœp. in cons.20.colum.2. vt infra dicam, plene.

100 Decimateria cadit ampliatio ad istum tex.vt etiam procedat vbi pro delicto imponitur pena pecunaria, & corporalis copulatiæ, quia tunc non potest interuenire procurator. secundū Imo.hic, t̄quia vbi concurrunt duæ causæ una quæ nocet, l.Pedijs, §.i.ff.de arb.& l.si quis in graui, §.si de proc. & si quis piam subtiliter, diceret, non ne de iure communi regulariter admittitur procurator? quo casu succedit, id quod dicit Iaso.in l.si arrogator.in 13.col.ff.de adopt.vbi dicit, q̄ quando causa quæ prodest reducit nos ad ius commune, illa attenditur, replicari, potest, quod etiam lex communis vult, quod regulariter vbi agatur de pena corporis afflictiva, prohibetur constitutio procuratoris, quo casu quando concurrunt duæ causæ, una quæ prohibetur, & altera quæ permittit, non attenditur causa permittens l si Russinus, C.de test.mil.

Decimaquarta cadit ampliatio, secundum Bart.hic, quod vbi stat statutum, vt quis possit impune offendit, quia cum hæc pena sit deportatione maior, videtur quod non possit interuenire procurator, & idem est de mente Bald.in l.secunda, de pub.iud. vbi dicit quod si statutum dicat quod qui declinat iurisdictionem potestatis possit impune offendit, perdit ius illius ciuitatis, cuius videtur factus hostis, quod de plano pcedit vbi talis pena est perpetua, verum est quod Bald. in l.seruum quoque. §.pub.videtur velle cont.riuum, sed præcedens opin. est vñior & tenenda, quam etiam ter.terunt repetentes in dic. cap.veniens.colum.27.in 12.querit. q̄: accusatio. & si dicatur vt dicit ipse, ex quo sententia potest ferri in absentem, videtur quod possit admitti procurator replicari potest quod ista conscientia non teneret vt. per Bar. in 3.col.vbi dicam latissime.

103 Decimaquintra cadit ampliatio, t̄vt ibi per statutum imponitur pena arbitrio potestatis, vt Papia, vbi statuto caueatur ex delicto aliquem puniri in ere vel in persona inspecta qualitate delicti, & conditione personæ arbitrio potestatis, isto casu non potest interuenire procurator, vt plene scribit Signoro

Ius in suis consiliis cons. 68.inc.statuto ciuitatis Papie cauerit, & tradit plene Anch.in cons.273.incip.plene, & subtiliter est allegatum.

104 Decimasexta cadit ampliatio; etiam in pulchro casu quæ tradit Cœpo.in cons.20.in 2.col.vbi dicit, q̄ si condemnatus ad perpetuos carcera aufugiat, q̄ sicut in illa tali causa non potest comparare per procuratorem, ita non potest per procuratorem testes qui contra eum deposuerunt accusare de falso, secundum Bal.& Nellum per eum relatos.

105 Decimaseptima cadit ampliatio; t̄vt etiam vxor & filii nō possint constitui, procuratores in causa criminali, imo nec possunt comparare pro eorum interesse, vt pet Cœpo.in d.consil. 20.in 2.col.ad fin.de quo tamen inf.dicam.

106 Decimaoctava cadit ampliatio; t̄vt etiam pcedat tex. iste, vbi virtute statuti potest procedi contra absentem, ita sentit Bar.sup.in 5.col.& idem Bar.in extraug. ad reprimend. nam etiam isto casu non potest interuenire procurator qui possit, nocere ipsi reo accusato, vel inquisito. & hæc fuit opinio Raynerij in l.reos, vbi Bal.in 8.colum.in ver. queritur vbi absunt, & hanc esse communem dicit Ale.in consi.116.inci.animaduersis statutis, est verum q̄ Ias.in l.i qui. in 3.col qui testa face. pos.videtur amplecti contrarium sententiam, q̄ imo quando potest procedi contra absentem in eius contumaciam possit, interuenire procurator, & plures alios cirat Hyppo.in sua practica.in §.sequitur.in 6.colum.& in consi.81.in 8.colum.præcedentem tamen opin.tenet Cor.Per.in consi.122.in 2.col. na.vol.4.led infra plene dicam & in disputatione ponam.

107 Decimanona cadit ampliatio, t̄quod adeo vera est hæc opinio vt non possit etiam reus accusatus vel inquisitus constitue re procuratorem ad confitendum ipsum delictum. secundum Bald.in l.2.C. quorum sententiaz app.non reci.

Vigesima cadit ampliatio secundum Angel.& Imo. hic, vt

108 adeo sit vera ista regula: t̄vt papa non possit de potestate ordinaria in causa criminali admittere procuratorem, licet de potentia absoluta possit hoc facere. & ideo secundum Angel. princeps potest per suum rescriptum facere quod admittatur procurator in causa criminali. dummodo in rescripto apponat clausulam non obstante tali lege, sed ista ampliatio apud me est dubitabilis. † quia quod non admittatur procurator fuit introductum propter grauitatem causæ, & quia iudex partib.auditis melius potest veritatem discernere, & ideo sup hoc cogita.

109 Vigesimalis prima datur ampliatio, t̄ q̄ adeo vera est ista regula, quod procurator non potest admitti ad petendum restitutioinem in integrum aduersus sententiam latam in causa criminali, ita voluit Bald.in l.prima. §.de qua de postul. Aret.in dicto cap.veniens.colu.20.de quo plene scribit Hyppo. in singulari suo.221.inci. Restitutis in integrum. & idem Hyppo.in dicto §.seq.col.j.

110 Vigesimalis secunda datur ampliatio, t̄ vt etiam procedat, vbi in criminis publico, seu capitali imponitur pena ipso iure, quia etiam isto casu non potest interuenire procurator, secundum Pet.de Anchara.in dicta l.seruum quoque. §.publice interest. ad fi.de procura. & vult Alex.in addi.Bart. in hoc §.nostro, & Hyp.in d. §.sequitur.col.in ver. item suos.

111 Vigesimalis tercias datur ampliatio, ad huc tex. t̄vt etiam procedat, quando reus accusatus vel inquisitus est præsens in iudicio, quia etiā tunc non potest interuenire, & pro hac opin. facit iste tex. qui generaliter loquitur

Secundo facit.tex.in l.1.an per alium cau.app.agi.po. Et me titio quia accusans, & accusatus debet esse in vinculis.l.1.2. & 3.ff.de custo.reo. & si dicatur contrarium tenet Bald.in l.reos. C.de accu.& Mod.repetentes, in d.cap.veniens.col.31.in q.7. responderi potest, quod l.uon tantum.de app. quæ per eos adducitur, non facit ad propositum, & merito, t̄quia prædicti

113 Moder.repetentes volunt, quod pro accusatore præsente oblati libello per accusatorem possit ad omnes alios actus interuenire procurator, quod videtur contra hunc tex. qui logitur generaliter, quod ad crimen publici iudicij persequendum frustra admittitur procurator, & sic videtur reuocari procurator ab omni persecutione † & a quo remouetur genus remouetur quilibet eius species l.fundum.de fundo instru. & l.fina. §.primo.de suis, & legit. & facit quia videtur speciale illu-

115 stribus qui possunt constitui procuratores, t̄ & tamen in l.fina. C.de ini. pçsupponitur quod illustres erint præsentes, nisi dicas tenendo opinio.Bald. quod iurare referuntur ad absentem, ut probetur in dicta l.reos, C.de accu. & in d.l.seruum quoque. §.publice interest.

Et certe durum esset ab hac opin. recedere in practica. Veritas t̄ tamen dependet ab illo articulo, an pro carcerato possit interuenire procurator, & Bart.hic col.4.tenet quod sic, & idem tenet Ange.hic col.1.lme. col.9. qui dicit quod sic servatur de conluerudine, & idem dicit D.Benedi.de Plum. col.11. & hanc opin.tenet Alb.in d.l.seruu. n quoque. §.publice in 6.

Io. Anto. Rube. Alex. de potest. proc. &c.

- in 6.colum.post Archidia.per eum relatum.vbi etiam Bal. dicit quod sic teruatur de consuetudine.& idem dicit Bald.in l. reos. C.de acc.& est communis opin.vt testatur Fely.in cap.in veniemus.de acc.& Mod.repetentes in dicto.ca.veniens.in 18. q.col.3o.de accu.& sic secundum omnes istos seruatur ista cōsuetudo.Fundamentum huiuscē communis sententiæ consi-
117 sit in quatuor.Primo quia sicut † dñs admittitur procurator pro seruo carcerato.l.sciendum,& l.teruus,ff.cod.& l.Lucius, ff.de appell.ira,& quilibet alius.secundo facit l.si non defendātur,ff.de pœn.vbi carceratus teruus non solum a domino sed ab omnibus defendi potest l non tantum.de appell. vbi Barto. vult, q̄ etiam ipso reo inuitu possit quis causam appellationis protequi.& tamen ille qui non potest constituere procuratorem in causa principali,non potest etiam in causa appellationis,vt in hoc §. iuncta l. prima, an cauæ appell.per alium red.
118 po.Tertio facit stringens fundamentum.nam secundum Bar to.in carcerato vnt cessare omnes rationes per quas ex parte accusatoris potest prohiberi cōstitutio procuratoris. pater q̄a in ipsum præsentem sententia ferri poterit. & contra ipsum executioni mandari.& hoc modo iudicium elusorium' non reddetur.& quia plenius,diligentius,& accuratius ipse cū procuratore quam solus causam suam defendet tamen lo. And. reiatus hic per Imo.intelligebat hanc communem sententiā
119 hoc modo , † vt incaceratus posset constituere procuratore ad omnes actus.præterquam ad litem cōtestandam,& ad sen-
120 tentiam audiendam : quæ opinio non displicet Imo.† Contra rium tamen tenuere subtiles Ultramontani secundum Albe. in d. §.publ.in 7.colum.in vers.item queritur qui voluerunt q̄ non possit admitti procurator,nec ad vnum,nec ad duos articulos,sicut non potest admitti ad sententiam . quia a quo remouetur genus, remouetur,& quilibet eius species, l.fundi, ff.de fun.instruct. Item si prohibetur constitui procurator ad sententiam audiendam.videtur etiam prohibitus ad alias articulos,p quos deuenitur ad eam l.oratio. ff.de spons.& eo maxime,quia videtur speciale in personis illustrib.vt possint constituere procuratore,præterquam ad sententiam. ergo in contrarium est ius communne.& dicit Dyn.in d. §.publ. quod huic rationi non potest congrue responderi. Alberic. tamen tenet hanc opin. quod domino existente præsente, seu incacerato admittatur procurator ad media causæ,& ita dicitur ſepe obtinuisse de facto est verū , q̄ ipse reus debet item contestari, & interrogari,& similia facere.quæ non possunt congrue expediti per procuratorem , & cum hac distinctione transit hic do.Bened.de Plum.col.i 2.Contrarium indistincte tenet uterque Sal.in d. §.publice.& in l.reos,C.de accus.Et mouetur primo. quia videtur speciale in cau l.non tantum, ff.de appell.vt admittatur.
121 Secundo mouetur.† per tex in l.j. ff.an per alium cau ap. vbi patet q̄ sicut sententia lata in cauæ capitali. ergo reus erat præsens.alias non potuisset ferri l.absētētē.de proc. & tamen necessario præsupponitur,quod ibi condemnatus effet in carcere,l.reos,§.super his,ff.de appell.
122 Tertio facit tex.in l.miles,§.quidam,ff.de adulter. vbi dicitur q̄ vtile tempus quod datur marito ad accusandum vxorē de adulterio,ipſi marito in carcerem coniecto non currit, ergo datur intelligi.q̄ non potest constituui procurator ad accusandum de adulterio . quia si posset constituui procurator ipſi marito tempus decurret.& ita dicit etiam Bar.in d. §.quidam.
123 Ultimo facit, q̄ reus accusatus,vel inquisitus de causa capitali solet in vincula detruidi.l. 2. §.fin.C.de exhib.reis.
Ergo si vera effet ista ratio semper posset pro incacerato constituui procurator, & sic effet possibile q̄ procurator ipse effet multum negligens,& sic posset multum nocere ipſi reo in causa talis præiudicij. quod non est concedendum.& maxime per istum tex. qui generaliter loquitur. Et tenendo hanc opin. responderi potest ad obiecta secūdum Alb.in d.l.seruum quoque,§.publice.in 3.colum.† l. q̄ l.seruus.& l.sciendum,ff.eodē loquuntur vbi dominus vel eius procuratio comparet pro eo rum interesse,non autem ad defendendum ipsum seruum vt 125 pœnam eviter. Et † si dicatur ista solutio non satisfacit ad le, si non defendantur.de pœnis.replicari potest quod etiam ille tex.loquitur in seruo,pro quo dominus vel alius nomine domini admittitur pro interesse pecuniario. nec istud videtur absurdum,quod quis non admittatur vt procurator. sed admittatur vt tertius,vt probatur in l.si cum,vbi Bar. ff.si quis cau. & 126 in l.2. ff.eodem. Videmus in simili q̄ vxor potest prohibere p suo interesse ne bona matri publicentur , l.si quis post C. de bonis dam.& sic illa iura non probant,quod in criminalibus admittatur procurator.
127 Si velles tamen tueri cōcēm op i.posses dicere:† quod ille tertius qui admittitur pro suo interesse,admittitur ad allegandū causam causæ. Sed replicari potest, quod licet admittatur ad allegandum causam causæ,tamen non videtur admitti,vt procurator,sed potius vt defensor.

- 128 † Non obstat,l.non tantum,de appet. quia ad illum text.respondet Alb.in d.l.seruum quoque,§ publ. ff.de procu. & do. Ant.in c.veniens.de app. quod ille tex.loquitur de appellatio-ne ad quam admittitur quilibet ratione,coniunctionis,vel ratione officij,ad quod homo homini tenetur. sed illa lex non considerauit hanc cognationem.l sed & si. ff.de procu.iunctis hic quæ notantur in l.3. §.parentes. de in ius voca. & profecto si ratio cognitionis deberet considerari etiam ad crimen publicum persequendum deberet admitti procurator. quod ac-
129 gat tex.noster.† & ideo Areti.in d.ca.veniens in 18.colum.re-spondet alio modo,quod ille tex.loquitur in actu appellatio-nis,non autem in ipsa prosecutione qui quidem actus etiā die seriata fieri pot. Sed huiuscmodi solutio ex verbis illius text. confundi potest. Et primo dum dicitur in princ. non tantum ei qui ad supplicium ducitur prouocare permittitur.sed etiam alio nomine eius.sed prout tex.loquitur pro eo qui ad suppli-cium ducitur non solum intelligitur de actu prouocationis, sed etiam de ipsa prosecutione, & præsertim quia text. dicit si ille mandauit , &c. sed a communiter accidentibus non loget mandari solus actus appellandi , sed etiam ipsa appellationis prosecutio.
Idem solutio Are. videtur contra rationem illius text.dum dicit,quid ergo si resistat qui damnatus est perire festinās? &c. nam si ille tex.loqueretur de solo actu appellationis, posset fa-cile reus perire permittendo labi tempus appellationis,q̄ pon-deratio fuit repetentium in d.ca.veniens. quæ tamen non vide-tur tuta.quia illa festinatio ibi consideratur quantum ad hoc quia damnatus ducebatur ad supplicium, & ideo mihi placet solutio Aret. quod ille tex.loquatur solum de actu appellatio-nis,† vt probatur in d.l.adictos,ibi,in terponēde appellationis copiam non negamus.verum est quod hæc solutio facile pos-set morderi.quia tex.in d.l.adictos loquitur de appellatione in terponenda ab ipsis damnatis,non autem ab alijs,tenenda tam-en videtur solutio Are.alias vt infra dicam. effet necesse re-stringere tex.in l.1. ff.an cau.appel. vt procederet quando reus condemnatus non effet incaceratus, ideo ego dico quod ille casus est specialis,vt quis possit appellare, vbi quis ducitur ad supplicium, & ideo credo quod non procederet vbi non duce-re
130 retur ad supplicium,verum † etiam Raph. Cum.& Angel.de Areti. volunt in dicta,l.non tantum.in 2.columna. quod ille tex. habeat locum in damnato ad mutilationem alicuius me-bri,& in deportato, ego tamen credo quod ille text. habeat locum ad illud tempus,quo ducitur ad supplicium,vt tūc pos-fit procurator appellare,vel potest dici, quod ibi admittitur & curator non tantum vt procurator, sed tāquam defensor qui potest solum prodefere non autem nocere.
Non obſt. aliud fundamentum.Bar. dicentis q̄ melius p̄ se, & alium simul cauſa tuerit , q̄ per vnum solum . quia r̄ideo q̄ lex abhorret q̄ vbi agitur de tam graui præjudicio, quod est quodammodo irreparabile,admittatur procurator,quia pos-sit, & prodefere,& nocere. Nec est etiam verum,q̄ cesserent om-nes rationes adductæ per Bar. quia licet cesseret illa ratio quod iudicium non possit reddi elusorium,non tamē cesserat alia quā Bar.considerat circa fin.istius,§.q̄ hic agitur de fauore pub.&
131 sic Bar.considerat † q̄ perfectius poterit dignosci veritas. si ipse reus ducatur ad iudicem,vt possit ipsum interrogare , & vide-re quo vultu.qua continentia , & qua trepidatione loquatur. iuxta l.de minori,§.torm.de quest.
Secundo considerat Bar.fauorem pub. & ob hanc causam videtur concludendum etiam pro incacerato nō esse admis-tendum procuratorem.
132 Sit quistamen vellet disputare hunc passum ad patres pos-set modo r̄indere ad adducta contra communem. Et primo 133 † ad tex. qui magis stringit in l.1. ff.an per alium cau.ap. quod ille tex.debet intelligi,quando reus post sentētiam erat absens & sic aufugerat,quod aliquando contingit,& sic perius consi-derari potest. & ita respondet. I mol.hic column.9.sed replicari potest quod ex quo reus condemnatus solet strictus in vincu-la detruidi,& sic solet fortius custodiri , quam ante latam sen-tentiam,l.fina.C.de custo.reo.non est vero simile,quod aufugiat.& effet magna violatio ad illum tex. resti ingere illum ad hunc casum,qui est rarissimus.nisi dicas,quod ex quo reus ip-se est præsens,& sic potest condemnari.videtur quod possit cō-stituere procuratorem per reg.l.seruum.quoque,§.pub.de pro-cu.& sic non est absurdum restringere tex.in dicta.l. 1. an per alium cau.app.ad casum quando aufugit, vt iura iuribus con-cordentur attento maxime quia text.in l.non tantum . de ap-pel.vult . quod quilibet admittatur ad appelandum pro reo conden-nato.
Si velles tamen tueri contrariam op̄i. volo quod aduertas ad l.fina.C.de min.vbi dicitur speciali quod persona , illustris possit procuratorem constituere ad omnes actus præterquam ad sententiam:& tamen ille tex.potest intelligi etiam eo casu quo accusans vel accusatus est in carceratus.li ego est ibi spe-ciale,

ciale, ius commune erit in contrarium. l. prima, ad municipia.
 135 † Non obstat in miles, §. quidam quia ad illum tex. responde hic Ang. quod ibi illa tempora non currunt, quia volens alium accusare non potest hoc facere per procuratorem, licet pro carcerato admittatur, & sic sensus illius text. est quod maritus qui erat incarcatus, non poterat accusare vxore suā de adulterio per procuratorem, sed non negat quin ipse possit constituere procuratorem in causa pro qua in carcerem iactus erat, vel potest dici secundum Imo. quod ille tex. potest intelligi quando carceratus vellet accusare coram alio iudice, non autem coram illo a quo in custodiam traditus fuit. Vel potest intelligi quod ibi fuit iniuste incarcatus. & ideo eidē succurritur, vt dies quibus in custodia fuerit, sibi non computentur iuxta l. succurretur, allegatam ibi per gl. ff. ex quib. causa. & iste videtur verior intellectus qui intellectus est Ang. in L. ff. de adul.

Non obstat aliud fundamentum, q̄ non videtur conueniens, q̄ in causa tāti prāiudicij dictum vel factum procuratoris nocere possit ipsi domino, attento maxime q̄ accusator, & accusatus debent esse in vinculis, & sub custodia, l. i. & ff. C. de acc. & l. 2. & 3. infra de cust. reor. quia responderi potest, q̄ iura cōsiderant. q̄ vbi potest ferri sententia in aliquem, q̄ ibi potest constitui procurator, & esset dubio procul satis absurdum q̄ pro quolibet actū deberet in carceratus duci ad banchum iuri, & ideo lex tolerat q̄ pro eo possit interuenire procurator, & hæc videtur crebrior sententia, a qua in iudicando non est recedendum.

136 † Mihil tamen videtur posse sic dīci; aut. n. querimus quo ad lit. conte. & ad respondendum interrogationibus seu positionibus possit constitui procurator, & crederem q̄ non. & ita p̄cedat tex. in l. 2. C. de exhib. reis. & in l. 2. de cust. reo. quæ iura volunt q̄ reus ex vinculis causam suam dicere debeat. & ita faciant iudices prudentes, qui faciunt ipsum reum litē contestationib. & positionibus respondere, quibus tñ tenetur in criminalibus per verbum veritatis respondere, & non per verbum credo. Bar. tradit in l. inter omnes, §. fin. de fur. & hoc modo poterunt dignoscere melius, & crux veritatem. a r. g. d. l. de minore, §. tormenta, ff. de quest.

Aliquādo querimus an in medio ipsius cause possit admiti procurator, & sic in his quæ non possunt commode expiri per incarceratum, cui esset difficile pro quolibet actū exire carceres, & ad causam venire, & credo quod isto casu possit admitti procurator, & ita dicit Alb. s̄p̄ se vidisse de facto obseruari in practica. Aut querimus an possit constitui procurator ad sententiam, & omnes concludunt quod non. quia verba sententiae ad ipsum carceratum præsentem ad tribunal sunt formanda, non autem contra existentem in vinculis. quia tūc esset lata contra absentem. l. 4. §. qui in aliena, ff. de damno infecto.

Crederem tamen q̄ ad oēs actus substantiales de quibus in l. prolata, C. de sen. debeat ipse duci ad banchum iuri. & ex p̄missis h̄f prima limitatio ad hunc, §. q̄ ad crimen publici iudicij persequendum potest pro incarcерato interuenire procur.

138 Secunda datur limitatio ad istum text. vt non procedat in crimen hæresis, & in alijs criminib. in quibus quis damnatur post mortem, de quibus per Doc. in l. defuncto. infra eod. & in l. ex iud. infra de ac. & ita concludit Alb. in d. §. pub. colum. 6. in ver. sed nunquid in crimen hæresis. dē procur. qui subdit q̄ de hoc fuit magna concertatio in Rom. curia tempore Clemētis V. coram quo instanti Rege Franciæ accusatus erat Bonifacius 8. de criminō hæresis per d. Guil. de Nog. & fuit obtentum & ita voluit Bald. in l. reos, C. de acc. & sic hæredes possunt constitui procuratorem vbi defunctus accusatur de crimen hæresis. & ita cum hac opin. licet Albericum non referant transiunt. Mod. Senen. in dicto cap. veniens. colum. 36. ver. 18. quæ

140 ro: † quia si aliter diceremus, excludemus defensionem. q̄ esse non debet. & eo maxime quia morte videtur extingui ipsum delictum, l. defuncto. infra de publ. iudic. quo casu videatur solum tractandum de quæstione bonorum. & vbi causa est pecuniaria etiam quod ex ea quispam infamari possit, admittitur procurator, vt probatur in l. i. an per alium cau. app. red. post. & si quispam subtiliter diceret, nam hic agitur de p̄ca na priuationis omnium bonorum, quæ poena causa criminis equiparari videtur vt gloss. dicit in l. 1. C. de re. postu. lib. 10. & probatur in l. propter item. de excu. tuto. & in §. propter item. inst. codem replicari potest, quod iura prohibentia procuratorem constitui ad persequendum crimen publicum seu priuationem, solum considerant, an pro delicto sit imponenda poena corporalis, an vero poena pecuniaria. & primo casu tantum prohibetur procuratorem admitti, seu tu considera, quia licet in morte delinquentis extinguatur delictum, vt cōtra eum non possit formari inquisitio, minus possit mortuus damnari. 142 tamen i. damnatur memoria ipsius proditoris, seu hæretici, vt contra in memoriam ipsius possit formari inquisitio secundum

Angel. de Areti. in §. interdum. Inst. de hære. quæ ab intest. def. & secundum eundem in tra. male. in gl.

Traditore che hai tradito la tua patria. & hæc limitatio prima fronte videtur sine dubio, quia videtur absurdum q̄ defensio denegetur, vbi impugnatio conceditur, l. facultas, C. de iur. 143 filia contrarium framen videtur casus in cip. filij. de hære. lib. 6. qui videtur velle q̄ soli filij, vel hæredes possint in crimine 144 hæresis admitti. tum quia † interest filiorum ne memoria defunctorum damnetur.

Item interest hæredum propter confiscatiouem bonorum, sed ad istum tex. respondet Alb. in rub. C. de hære. in vlt. columna, & dicit quod licet ille personæ quarum magis interest primo admittantur ar. l. si plures, ff. de acc. tamen eis deficientibus alijs non est denegata defensio. & per hoc solum videtur confundi id quod dicunt Mod. in d. ca. veniens, q. 18. qui aicunt q̄ hæredes ipsius defuncti possunt constituere procuratores, quia si admittuntur procuratores in subsidium. videtur q̄ donec extant filij vel hæredes ipsi debeat causam prosequi. attento maxime quia hic agitur de causa maximi prāiudicij, & sic de infamando ipsum defunctum, & de cōfiscatione omnium bonorum. non est tamen a communi opin. recedendum. quæ efficacius probatur in extraag. ad reprimen. in verbo legitime qui tex. non cauillando literam probat. quod etiam in virā p̄ditoris potest interuenire procur. quicquid dicat Bartol. quia

145 fin his criminibus in quibus damnatur memoria defuncti, sunt multa alia specialia patet in l. famosi, ff. ad leg. Iul. maiest. Tertia datur limitatio. vt ista conclusio non procedat secundū

146 Angel. & Imo. hic, vbi proponitur accusatio pro re familia. ri, vt in casu l. sed, & hære. l. ff. de proc. vbi libertus accusatur, vt ingratus per procuratorem, & ratio est secundum Bart. hic in 2. oppo. quia agitur ibi de commodo pecuniario, & per hoc

147 confunditur id quod dicit, Angel. hic, quod vbi agitur de teruitate ex parte rei, non potest interuenire procurator, quia scrutitus æquiparatur morti, quia licet æquiparetur morti. secundum Bar. in l. nec quidquam, §. vbi decretum. in repe. colum. 4. causa seruitutis est pecuniaria, & perinde est ac si quis peteret vnum bouem vel vnum asinū, & ideo talis causa potest dele

148 gari. l. i. andudum, C. vbi cau. ff. sed tu considera quæ possit esse ratio, l. i. C. de affer. tol. vbi si existens in possessione seruitutis proclamat in libertatem, tunc ex parte ipsius non admittitur procurator, & tamen existens in possessione libertatis; si petatur per aliquem pronunciari seruum pro illo potest interuenire procurator. Sal. in l. i. de affer. tollen. respondet quod ille qui de possessione seruitutis prouocat, si libertatem nō potest per procuratorem agere, ex quo in tali liberali vertitur periculum status, & personæ, sed etiam ecōtrario agi. videtur de periculo status, & personæ, & tamen prouocatus de possessione libertatis in seruitutem potest per procuratorem responde. & ideo cogita, quia inf. clare resoluam.

149 Quarto declaratur ista conclusio, secundum Ang. hic post Bart. hic in 4. col. vt non procedat in domino qui admittitur ad defendendum seruum, pro suo interesse, & eadem ratione pater pro filio, & Abbas pro monacho, & ciuitas pro ciue ar. gum. l. de iure, ff. ad muni. & vxor pro marito, vt tradit plene

150 Barb. in apost. ad Barto. infra in 4. colum. sed tu aduertere, t̄ quia videtur quod istud sit speciale in seruo, qui regulariter non habet legirimam personam standi in iudicio, & qui potest non solum a domino, sed etiam a quocunque defendi, d. l. si non defendantur, & l. 2. de exhib. re. & ideo glo. in l. seruum, ff. de sta. hom. dicit qđ dominus compareat ad administrandum ipsi seruo probationes, non autem ad suscipiendum in se telam iudicariam. iudicium tamē agitur cum ipso seruo, qui debet de vinculis deduci ad omnia acta agitanda quod probari videtur in l. 2. in fin. C. de acc. sed ista solutio nimium restringit tex tus, in d. l. si non defendantur. quia videtur velle quod dominus admittatur plenarie ad defendendum seruum, & si solum admittetur pro suo interesse, limitatio ista non esset de regula contra tex. in l. nam quod de poeu. leg. & ideo considera quod id est dominus admittitur, quia ex quo sua verisimiliter interesse, potest ne seruum perdat: ideo solet euocari, iuxta l. nā ita diuus, ff. de adop. alias sententia non prædicaret ipsi domino, & licet compareat pro interesse pecuniario, negari nō potest, quin descendat ipsum seruum. & hæc limitatio est de regula, & istud est clarum in omni materia, nam dominus pro quo alius promisit de iudicio sibi sub poena, non euitat poenā

151 comparendo per procuratorem, t̄ & tamen fideiustor qui fideiussit de iudicio sibi potest eum defendere quo ad hoc, vt euitet poenam. de primo est casus in l. prima in principio. ff. l. quis causa. de secundo in lege, si cum, §. primo. ff. eodem.

152 Quinto declaratur ista conclusio, secundum Angel. hic in versic. octauo salit in causa univitis quæ potest comparare per procuratorem, & sic intelligitur tex. in l. tam collatores, §. v. t. autem, ibi, super criminalib. seu ciuilibus causis, & ex publi

Io. Anto. Rube. Alex. de potest proc. &c.

publicis causis, descenditibus, iuncto ver. quoque ibi, milites vel syndici litigantes, C. de re mili. lib. 12. & ita tradit hic Ang. per illum tex. in 3. col. in versi. octauo fallit, & Imo. in 13. col. in versi. 8. & hoc de plano procedit vbi vniuersitas accusatur, quia potest comparete syndicus nomine vniuersitatis.

153 † Sed maior est difficultas, an syndicus possit accusare nomine vniuersitatis syndicati nomine. & Dy. tenuit q̄ non secundum Bar. in l. 2. sup. eo.

Sed tu considera quod ista limitatio cum qua omnes trans-
154 sequuntur non videtur vera, quia † vbi vniuersitas delinquit eidē imponitur pena pecuniaria, licet si priuatus delinquat ei impenitur pena corporalis, ar. l. quintæ, C. de dec. lib. 10. & l. f. C. de neuvic. & l. aliud §. refert, de reg. iur. & traditur in c. graui, de sen. excom. & hoc modo illa fallentia non est regula. Aut vero vniuersitas commitit delictum enor̄missimum, ut puta heresim, vel idolatriam, & illo casu esset atro exterminanda, vt De Carthaginē, loquitur tex. in l. si v̄lusfructus ciuitatis, ff. qui mo. v̄susf. amit. & tunc posset procedere ista limitatio, quia talis pena quæ imponitur est pena capitalis, vbi vero committeret homicidium tunc si apparerent promotores ipsi, pena homicidij afficiendi forent, ar. tex. in l. capit. §. soient de p̄c. & illo casu non deberent comparare per procuratorem, in his casibus ergo in quibus ipsi vniuersitati imponitur pena pecuniaria, non potest cadere ista limitatio. & ideo vide omnino loan. de Platea, in d. §. vt autem omnifariam.

155 Sexto declaratur h̄c conclusio, secundum Angel. & Imo. hic, vt non procedat in casu c. tua, de procura. † vbi in crimen adulterii quis compareat per procuratorem, sed h̄c limitatio non videatur adaptari ad regulam huiusc, §. cui loquitur vbi agitur criminaliter pro crimen publico, & in illo tex. agebatur ciuiliter, prout agi potest pro quolibet crimen tam publi co quam priuato, vt glos. & Bar. dicunt in l. qui nomine, s. ad leg. Corn. de fals. glo. tamen ting. in l. infamen, infra eod. quam ibi sequuntur Bar. & Imo. voluit q̄ vbi agitur ciuiliter pro crimen publico, q̄s notetur infamia, vt dicam inf. lite. Septimo limitatur ista conclusio secundum Felyn. in c. meminimus, de-
156 acc. vt non procedat, quando quis vult dicere sententiam criminalem nullam, quia ad hoc dicendum procurator consti- tui potest.

157 Octauo limitatur vbi quis vult dicere inquisitionem suis- iet incepte formatam, vel calumniosam, quia ad hoc propone dum non prohibetur constitui procurator, vt Bald. dicit in cō filio. 6. incipien. verba accusationis, volu. 1. quem sequitur. Hippo. in d. §. sequitur. in 6. colum. in versicul. item teneas menti.

158 Nena datur, limitatio: † qd̄ nō procedat vbi quis vult consti- tuere procuratorem ad opponendum exceptiones impedi- entes processum: puta quod libellus inquisitionis non procedit, vel quod iudex non potest inquirere, vel q̄ procurator est in- habilis ad accusandum, vt est de mente Bar. hic colum. antep. in versi. quāro, & concordantes refert Ale. in consl. 138. in 3. co- lum. vclu. 6. Sed h̄c limitatio, & duæ præcedentes non viden- tur de regula quæ prohibet procuratorem constitui ad perse- quendum crimen publici iudicij, & dicere sententiam nullam, vel inquisitionem inceptam, aut calumniosam, non est perseq- crimen publici iudicij, nisi dicas, q̄ sufficit q̄ fallentia sit de ge- nere regulæ, vt probari v̄ in l. nummus, ff. de in lit. iur. vbi laſ.

159 Decima cadit limitatio, † vt non procedat in personis illu- strib. quia h̄c personæ possunt comparare per procuratorem, vt est casus in l. fina. C. de iniur. & tradit Hippo. in d. §. sequitur in 6. colum.

Sed h̄c limitatio etiam non subsistit, quia regula text. nostri loquitur in crimen pub. l. ver. fin. C. de iniur. loquitur in cri- mine iniuriatum, quod est crimen priuatum, vt d. l. fin. in prin- cip. per quem tex. confunditur id q̄ dicit Imo. hic qui intelligebat illum tex. in crimen iniuriatum, quod esse publicum, vt in terminis, l. pen. C. de fam. lib. & illum tex. hoc modo intelli- gebat Alb. in l. seruum quoque, §. pub. ff. de procu. nisi dicas vt statim dixi, videtur q̄ talis fallentia sit saltem de corpore regu- la generalis, quia habet q̄ in criminalibus agitur de pena cor- porali non admittitur procurator.

160 Undecimo limitatur ista regula. † vbi extaret statutum q̄ & tumax habeatur pro confessio. quia tunc in iudicio criminali procurator constitui potest, vt plene scribit Corn. in consl. 17. inc. moris est vol. 3.

161 Duodecimo declaratur, † non procedat, vbi absens virtute statuti condemnari possit, quia tunc potest admitti procura- tor. secundum Hippo. in dicto. §. sequitur. de quo videbimus infra secundum ordinem Bar. & tradit plene Corn. Peiu. in cō fil. 132. in 2. col. & in ver. & in super vol. 4.

162 Decimatercia cadit limitatio, vt iste tex. non procedat. † vbi procurator in criminalib. fuit admissus. & nihil fuit ei op- positum n̄c per partes, nec per iudicem, quia tunc valer p̄ce- sus, vt voluit Spec. in ti. de proc. §. 1. ver. sed pone. & tradunt Ca- nonista in c. 1. de lib. 6. & hoc tenet Alb. de Ros. in d. l. seruum

quoque. §. publice. in 9. colum. de procu. & dicit ibi Bal. in 6. co- lum. in ver. modo quāro, q̄ in communiter tenetur, & secun- dum Imo. hic col. 20. ita seruatur in practica, & hanc opin. ve- riōtem dicit Fel. in d. c. meminimus, & videtur tex. pro hac opi- nio. in l. quamvis, C. de adult. vbi quidam viator accusauerat vxorem de adulterio, & causa fuit agitata per procuratorem, sententia vxor coniuncta allegabat contra procesum exce- ptionem procuratoriam, dicitur ibi quod illa exceptio non p- cedit imo accusator debet condemnari, de hac tamen limita- tione videbimus infra secundum or. Bar. qui ad fi. istius §. hāc limitationem tangit, & plene disputabo eam.

Decimaquarta datur limitatio ne ista conclusio procedat in casu singulari, qui tempore meo evenit Papia in perso-
163 na Magnifici domi. Ioā. Aloysij. Lunati, cuius illustri familie multum debeo, nam p̄fatus do. lo. Aloysius fuit accusatus de quodam crimen publico, & erat bannitus ab inclita ciuitate Papia propter aliud delictum, fuit dubitatum an ex quo non poterat tute compare, ex eo quia erat bannitus, an pro eo ef- fet admittendus Magnus do. Pau. de Lunate procuratario & defensorio nomine ipsius do. Io. Aloysij. & do. Ias. in consl. 144. in 4. vol. consuluit q̄ sic, sed ego credo q̄ non bene consu- lucit. q̄ possit admitti, vt procurator, qui non possit prodef- se, & nocere ipsi reo accusato, sed bene potuit comparere, vt prodeflet, vt colligitur ex dictis Corn. in consl. 122. colum. 2. in ver. & in super. vol. 4.

164 Decimaquinta cadit limitatio ad istam regulam, † vt non procedat vbi delictum cōmisum esset impunibile. quia tunc pro reo accusato vel inquisito possit interuenire procurator, ita voluit Barto. in l. vbi pactum, in pen. colum. C. de transa. & fuit originalis Doct. Ric. Malumb. in l. filiusf. in §. veter. de pro- cu. & idem voluit & Bar. in consl. suo. c. inc. a. do. Cyno de Bon. & Cep. in cau. sua. 68. inc. in causa cri. & cōcordates refert Hippo. in ling. suo. 372. inc. capies vnum, & in consl. suo. 90. col. 4. & in consl. 24. col. pen.

165 Decimosexto cadit limitatio secundum Ias. in l. 2. colum. 3. C. qui te- sta fac. pos. vt non procedat in inclito, & splendidissimo Duca tu Medioiani, vbi adest decretum, q̄ si accusat vel inquisitus sit contumax habeatur pro confessio, & conuictio, quia tali ca- sa poterit interuenire quilibet etiam penitus extraneus, ad ostendendum, & demonstrandum innocentiam inquisiti seu accusati, etiam q̄ statutum dicat quod reus debeat le primo peronatiter in cæceribus ponere, & hoc firmat etiam do. Bar- tho. Cep. in consl. 20. inc. quidam dum esset potestas, in 3. co. in ver. quinto casu, & Fran. de Capitibus lisq̄ inter prædicta consilia Cep. in consl. 4. 1. inc. licet inuitus, col. 4. & Ang. de Cast. in- ter ipa consl. in consl. 2. inc. si curia Magnifici. & facit id qd̄ sin- gulariter dixit Areti. in consilio. 147. incipien. visa consultatio ne, col. 3. & cōcordantes, refert, Hippo. in consl. 90. col. 7. & de hoc infra late dicam.

Decimo septimo declaratur, & limitatur regula text. nostri
166 † vbi procurator solum petit admitti testes deponentes super innocentia rei, vt voluit Barto. in l. 1. §. si quis vlt. fl. de questio nib. & subtilitatem princeps do. Fran. de Are. in consl. 147. vbi dicit quod index ad defensam rei etiam contra eius veram, & spontaneam cōfessionem ex officio debet recipere testes, mul- to magis debet eos recipere vbi producuntur a procuratore, & concordantes refert Hippo. consl. 39. col. v. volum. v. & in consl. 34. colum. 4. sed pro veritate istæ non sunt limitationes ad huiusc modi, §. quidquid dicat Hippo. in consilijs. præall. quia regula tex. nostri loquitur de procuratore qui non potest ad- mitti in crimen publico, nec ad crimen publicum persequen- dum, vt possit prodefse, & nocere reo inquisito. Sed in aliquibus ex casibus supradictis licet admittatur procurator, solum admittitur quantum ad hunc affectum, vt ipsi reo p̄defse pos- sit, non autem vt possit ei nocere, & sic in se suscipere omnem telam iudicij.

Veritas tamen dependet ab intellectu Barto. in l. seruum quo- que, §. publ. de proc. qui voluit quod in his casib. in quibus ab- sens potest damnari non possit admitti, vt procurator, sed vt defensor, & protector ipsius rei, qui solum possit prodefse, & non obesse ipsi reo dicam inf. plenissime.

167 Decimo octavo limitatur ista conclusio, † vt non procedat in tali casu singulari, pone quod vulneratus velit comparere pro ipso inquisito, cōtra quem fuit formata inquisitio de vul- nere illato in personam ipsius comparentis, nam isto cau- diendum est quod possit, ita dixit singulariter Hippo. in consl.

168 suo. 17. colum. ult. † & facit pro ista limitatione id qd̄ singula- riter dixit Bal. in l. 1. in ul. co. C. com. deleg. ubi dicit q̄ excupa- tio ipsius uulnerati predest ipsi inculpato, seu inquisito, ut tor- queri non possit ex indiciis contra cum existentibus. quod di- cūm sequitur Fel. in capit. penul. ad fin. de præsumptioib. us & in capi. literas colum. 5. eodem titu. de quibus plene dic a mi- ntra.

169 Decimonocho declaratur h̄c conclusio, † vt non procedat.

In eo qui vult allegare causam causæ, quæ patet ex actis, & q[uod] causa est notoria, ita inn. in c. veniens, de acc. & idem sentit in ca per tuas de test. & in ca. ex insinuatione. imo vult q[uod] admittatur et sine mar. dato, & sine satisfatione, etiam si sit minor vel sit mulier, & Inno. sequitur hic. Imo. col. 2 7. circa med. in ver. sed certe si bene ponderetur, imo videtur velle q[uod] talis allegatio fieri possit, dato quod inferatur præjudicium ipsi reo i[us]quisito seu accusato.

170 Vigesimo limitatur ista regula, ut non procedat, quando plures sunt accusati de eodem criminе, quia unus potest esse procurator alterius secundum Alb. in l. seruum quoq[ue], §. publ. col. 6. in ver. item est casus satis no. ff. de proc. allegat tex. in ca. cum dilecti, de do. & cont. & in c. interrog. 2. q. 4. sed ego dubito de hac limitatione, quia rationes quæ prohibent procuratorem constitui militant etiam in casu isto, non est tamen ab op[er]i Alb. recedendum.

171 Vigesimoprimo declaratur ista conclusio, ut non procedat de iure canonico vbi in criminе proceditur per viam inquisitionis, quia hoc casu potest constitui procurator, secundum Hostien. in summa de procu. §. & in qua re. & not. per gl. in c. nostram, in verbo vtebatur, extra de procur. & per Alb. §. publ. de procu. col. 6. Sed ego credo q[uod] in his casibus, in quib[us] inquisitio succedit loco accusationis, q[uod] sicut non admittitur procurator in causa accusationis, ita non debet admitti in causa inquisitionis, nec satisfacit ratio Alb. q[uod] ideo est, quia vbi agitur per viam inquisitionis, vel denunciationis de iure canonico non imponitur poena sanguinis, ca. sententiam ne cle. vel monach. quia licet non imponatur pena sanguinis, solent tamen iudices ecclesiastici facta declaratione contra eum delinquenter, illum tradere curiæ seculari, quæ solet pœnam sanguinis imponere non viso processu agitato coram iudice ecclesiastico. c. i. vbi Doct. de offi. ord. & ideo do. An. de But. in c. inquisitionis. in prin. de acc. intelligit hanc limitationem procedere vbi inquiritur contra aliquem, non ad naturalem pœnam delicti, sed ad interesse publicū, scilicet criminosus aliquid indigne teneat, & ita etiam sentit Baldus. in l. recos, C. de accusationib.

172 Vigesimosecundo declaratur ista conclusio, ut non procedat vbi procurator constituitur ad concludendum in causa, q[uod] tunc potest in causa criminali interuenire. ita voluit Bald. in l. seruum quoque, §. publ. ff. de proc. allegat tex. in l. quia mis in-dubitari, C. de adul. & ratio est secundum Bald. quia renuntiatio probationum, & sic conclusio in causa, non dicitur esse de actis litis, sed de actis ipsius iudicij. & si quispiam subtiliter dicet, q[uod] in criminalibus non potest probationibus renunciari, vt no. in l. paetum inter hæred. ff. de paet. replicari potest, q[uod] imo potest renunciari, vbi quis dicit, se non habere aliam defensionem.

174 Sed ego dubito de hac limitatione, quando esset talis casus, q[uod] sententia non posset ferri contra absentes. quia videtur q[uod] isto casu non possit constitui procurator ad concludendum in causa. veritas dependet ab intellectu illius regulæ. quæ h[ab]et quod quis in criminalibus non potest renunciare suis defensionibus, de qua regula plene scribit Ias. in d. l. paetum inter hæredem, ff. de paet. & 38. limitationes ponunt Mod. repertentes in d. ca. veniens. car. pen. ad hunc text. licet fere nullam ex prædictis ponant nec viderint. & quatuor cautelas ad eludendam dispositionem huius, §. ponit Cęp. cau. 25. & 45. & 107. & tradit etiam Hipp. in §. sequitur in sua prac. & inter ceteras est ista cautela. q[uod] statim q[uod] aliquis commilit aliquo delictum, q[uod] eum mittas ad partes remotissimas, & cōpareat aliquis excusator, qui dicat eum obesse in longinquis partibus, & afferat probationes in promptu, quæ si non admittantur a iudice processus erit nullus, secundum Bart. in extrauag. ad reprimendum in verbo neglexerit. de quo, & infra dicam.

175 Noto secundo ex hoc tex. q[uod] ad allegandum causam absentiæ bene admittitur procurator, quæ allegatio operatur hunc effectum, vt sententia annotationis bonorum differatur tecum dum Ang. hic intelligentem hunc tex. in sententia annotationis bonorum, & si dicatur prout dicit Imo. hic in 2. colum. q[uod] iste tex. potest etiam intelligi de sententia, quæ fertur super criminis capitali, t[em]p[or]e in certis casibus potest etiam ferri in absensem, l. leg. Cornelia, §. constitutum, ff. ad legem Corn. de si car. & in l. ne diu, C. de pœn. & in crim. laſt. replicari potest, q[uod] unus solus casus reperi de iure Digestorum, videlicet in d. §. const. nec est verosimile, q[uod] lurisconsultus restrinxerit se ad illum casum. & ideo necessario debet intelligi text. noster de sententia annotationis bonorum, & maxime, quia si aliter diceremus, huic §. expresse contradiceret tex. in l. seruum quoque, §. publ. ff. de proc.

Sed iuxta istud notabile aliquæ breues dubitationes discutuntur. Prima est dubitatio, an admittatur tam masculus quam foemina ad allegandum causas absentiæ, & videatur dicendum quod sic, per tex. in d. §. publi. ibi, a quibusunque

defendi: quæ verba innuunt quod ad allegandum causam absentiæ, admittatur ne dum masculus sed etiam foemina. imo videtur q[uod] admittatur infamis, secundum Bald. hic per d. §. publi. & idem tenet Imo. hic in 16. colum. circa med. & si quispiam subtiliter diceret, aduerte pro tex. in d. §. publ. dum dicit a quibusunque debet exponi, scilicet idoneis. iuxta gloss. in l. r. C. de lacrofan. & eccl. attento maxime, quod infamis a iudicio repellitur, l. quod prohibet, ff. de postu. nam replicari potest, q[uod] illæ duæ regulæ limitantur in casu nostro, vbi quis venit ad allegandum causas facti necessarij pro absente. & facit tex. in arg. in l. non solum, §. fina. de proc. & in l. exigendi, C. eod. ti. & ratio colligitur licet Imo. hic non dicit: quia agitur de pubblico interesse, vt dicitur in d. §. publ. & ista conclusio de plano p[ro]cedit, vbi quis venit ad allegandum causam absentiæ facti, ut puta quia accusatus est infirmus, vel quod iuit Bisantium, vel q[uod] est in carcere coniclus, in tali loco ut hic per Imo. colum na 17.

178 Secunda cadit dubitatio, an isti qui admittuntur ad allegandum causam facti, teneantur satisfare de iudicato soluenda, vel de præsentando ipsum absentem coram iudice, & Alb. de Ros. in dicto. §. publ. in 5. colum. concludit, q[uod] non. quia hoc nulla lege cauetur. post do. Tit. de formaginis, attento maxime quia in similib. causis graue est inuenire fideiussorem, arg. tex. in §. fi. in Auth. de pos. & denun. coll. 6. & subdit Alber. q[uod] ista communiter tenetur. Imo. hic in 15. colum. in ver. circa secundum. dicit q[uod] admittitur sine cautione de rato. sed Alber. dicit q[uod] communiter tenet, q[uod] nullam præstet cautionem, allegat Dy. in l. qui bona, §. qui damna, ff. de dam. infec. & ratio colligitur

179 secundum Dec. in l. in eo, §. nemo. de re. iur. t[em]p[or]e iudex ex eius officio tenetur defendere, & quare innocentiam ipsius rei, l. si non defendantur, ff. de p[ro]p[ri]etate ergo longe magis debet admittere alium eius innocentiam excusantem, & facit etiam alia ratio, quia etiam vbi lata est sententia, si detegatur innocentia rei pœna irrogari non solet. ergo ne frustra sententietur, debet quispiam admitti ad allegandum causas absentiæ. sed tu considera quia his rationibus attentis non solum deberet admitti quis ad allegandum causas absentiæ, sed dici potest quod satis est, quod huiuscmodi rationes concludant, quod allegans causas absentiæ non debet granari onere satisficationis, tu autem considera aliquos casus.

180 Primus casus est, vbi quis allegat causam absentiæ in causa ciuili, & secundum Pau. de Castr. Fulg. & Ale. in l. filius familiæ, ff. qui satisfida. cogant. nam videtur quod allegans causas absentiæ tenetur satisfare de iudicato sibi, Imo. Ias. in rub. vi. in ius voc. eant videtur velle, q[uod] allegans causas absentiæ saltem teneatur cauere de præsentando ipsum absentem ipsi prætori, quod iudicio meo videtur contra mente in communiter scribentium hic, & in d. §. publ. Fulg. in d. l. filius. vult quod saltem teneatur præstare cautionem de iudicato sibi, sed mihi videtur, q[uod] verior, & crebrior sit opin. q[uod] non teneatur cauere,

181 nec de iudicato soluendo, nec iudicio sibi, quia cautio de iudicato soluendo, non potest cadere in criminis alib. Sum tñ h[ab]i juscce opinionis, quod teneatur cauere, quod dolus malus abeat, quæ clausula includitur in cautione de iudicato soluendo iudicatum solvi, ff. iud. sol.

Est verum quod vbi aliquis admittitur ad defendendum reū accusatum, vel inquisitum, pro suo interesse, vt quando patet vel dominus, aut Abbas petunt se admitti ad defendendum filium, seruum, vel monachum, nam si est talis casus in quo isti absentes damnari possunt, quod in hoc casu videtur præstanda cautio de præsentando hos delinquentes in fortiam prætoris, aut vero sumus in casu, in quo absens non potest damnari, & talis cautio non videretur præstanda, vt vult Coepo. cautela 90. inc. Titius vulnerauit.

182 Tertia cadit dubitatio, tan ille qui habet plenum mandatum ad defendendum, & ad allegandum causas causæ, possit allegare causas absentiæ, & Ia. de Rauē. Pet. de Bellaper. & Alber. de Ros. in d. §. publ. tenent q[uod] sic, & idem tenet Imo. hic post Do. de Ro. dec. 113. & secundum istos videtur esse casus in c. veniens, de acc. ubi procurator licet esset constitutus ad causam criminalem tamen fuit auditus ad allegandum causas absentiæ. & hoc esset magis clarum, si procurator haberet mandatum ad causam defendendum seu prosequendum, prout communiter consuevit dari mandatum, iuxta illud quod habetur in cap. cedens, & in cap. mandati. de proc.

Attento maxime, quia ille, qui allegat causas absentiæ, videatur defendere, & h[ab]e[re] sententiam sequitur d. Mar. de Senis referendo Imo. hic formaliter. in dicto. capit. veniens, colum. 38. in versi. sed iuxta predicta querero, sed aduerte quia huic sententiæ ob. tex. in l. maritus, C. de procu. vbi maritus habens mandatum ad unam rem non potest de alia re se intromittere, n: si dicas, quod in casu nostro, nisi admitteretur talis procurator ad allegandum causas absentiæ, non mediocre præjudicium ipsi reo inferretur, & ideo quis dando mandatum ad allegandum

Io.Anto.Rube.Alex.de potest.proc.&c.

dum causas causæ, videtur augere potestate: m allegandi cau-
183 fas absentiæ, t̄ quo casu inducta ad augendum non debet ope-
rari ad diminutionem, l. cum tale, §. fina. s. de cond. & demon.
sed huiuscmodi ratio non videtur tutæ, quia ea attenta in ca-
su d. l. maritus, non deberet ipse maritus repellere quo ad causas,
quas poterat agitare vti maritus, & quinta persona, nisi dicas
q̄ hic concurrit fauor publicus, quam luadet absentes debere
184 defendi. t̄ & ideo non uidetur absurdum, q̄ ille q̄ vt procurator
admitti non potest. admittatur vt defensor, ar. l. non solū,
§. fi. de procu.

185 Quarta cedit dubitatio, t̄ an ille qui admittitur ad allegan-
dum causas absentiæ, teneatur saltem iurare de calumnia, iu-
rando q̄ non animo calumniandi causas ipsas allegat, & vi-
deretur q̄ non tum quia semel tantum iuratur de calumnia,
l. 2. C. de iur. calum. tum etiam quia tale iuramentum præstat
li. conte. contrarium tenet Alb. in d. l. seruum quoque, §. publ.
col. 5. in ver. quærit præfatus Guil. de proc. vbi dicit, q̄ sicut q̄n
quis perit sibi caueri de damno infecto, tenetur iurare q̄ non
petit calumniæ causa, eadem ratione ille qui dicit accusatum
vel inquisitum esse absentem calumniæ causa, tenetur iurare
q̄ hoc non dicit calumniæ causa, & dicit Alb. in auct. hoc sac-
ramentum. quod illud est magis iuramentum malitiæ quam
calumniæ.

186 Quinta cedit dubitatio, t̄ an quilibet possit allegare absen-
tiam minoris accusati vel inquisiti, an vero solus curator vel
tutor sit admittendus? & Alber. in d. §. publ. in 5. colum. in ver.
sed nunquid, tenet q̄ defensio speget ad tutorem ipsum vel
curatorem per l. fin. §. defensionem, & ideo alias non potest
allegare causas absentiæ. Ego autem arbitror op. Albe. esse ve-
ram in plena defensione, sed credo q̄ quilibet possit allegare
causas absentiæ propter generalitatem, d. §. publ. qui generali-
ter loquitur.

187 Et lex generaliter loquens debet generaliter intelligi, l. 1.
188 §. quod autem, ff. de aleato. attento maxime t̄q̄ lex lata fau-
re publico interpretatione est adiuuanda. l. hoc ita, in fin. ff. de
condi. & demon. arbitror tamen q̄ si tutores ipsi vel curatores
vellent admitti, q̄ ipsi essent præferendi, & si vera esset ratio
Albe. sequeretur quod si accusatus vel inquisitus haberet pro-
curatores, quod alij allegantes causas absentiæ, non essent ad-
mittendi, quod non est dicendum. Sexta cedit dubitatio po-

189 ne, t̄q̄ infra terminum citationis statutum reo accusato vel
inquisitio ad comparendum, comparcat excusator allegans
causas absentiæ, & iudex non obstante tali allegatione proce-
dat ad vñteriora, an processus sit nullus. & Bar. in extrauagā. ad
reprimen. in verbo neglexerit dicit, quod si excusator obtulit
se causas ipsas incontinenti probaturum, & iudex contemplet-
rit, quod processus est nullus, & videtur stare per eum quomini-
nus certus fiat, secus tamen si causas ipsas se probaturum non
obtulisset, allegat tex. in c. interpositas. de app. sed ego dubito
190. de op. Bar. t̄ quia tex. in d. ca. interposita. iudicio meo probat
contrarium, ibi. n. lolum dicitur, q̄ si quispiam opponit exce-
ptionem legitimam, & illam incontinenti se probaturum of-
ferat, nam si iudex illam non admittat, & pars appellat. illa re-
pulsio exceptionis iuncta appellatione operatur quod nō est
necessæ probare veritatem ipsius exceptionis, & ideo reuocan-
tur ibi per viam attentati. sed si ibi non esset appellatum ille
tex. innuit quod valeret processus, & si quispiam diceret, ad-
uerte, quia secundum do. Io. And. & do. Abb. in d. c. interposi-
ta ablatio probationis habet iustificare appellationem, quo
ad hoc tantum. vt causa appellationis ad superiorem deuolu-
tur, & attentata reuocentur. tamen talis exceptio debet proba-
ri, vt probatur in c. ex parte Adæ. vbi Bu. & Imo. de test. replica
ri potest, quod licet veritas exceptionis dēat iustificati, vt Dec.
scribit in d. c. interposita, col. 3. in ver. 5. satis tamen est, q̄ in il-
lo tex. non probetur op. Bar. q̄ processus sit nullus, de hoc ta-
men passu, latius tamen dicam secundum or. Bar.

191 Octaua tamen cedit dubitatio, t̄pone quod ille qui allega-
uit causas absentiæ, obtulit se illas incontinenti probaturum,
iudex tamen non admissit huiuscmodi probationes in prom-
ptu oblatas, sed ad vñteriora processit.

Dic quod isto casu non videtur q̄ processus sit nullus, quia
debuit appellare iuxta illud, si grauaris appell. Sed dato q̄ fue-
rit appellatum, ex quo pro iudice præsumitur, iuxta l. Heren.
§. Cato, de cuiet. & l. 2. C. de offi. ciui. iud. pp hoc non iustificat
appellatio, ratio est, quia cōsiderata p̄sumptio, cum habet
iudex pro se, potuit verisimiliter existimare talen exceptionē
calumniosam, de quo etiam quidpiam infra subijciam, & au-
toritates addam. Circa gl. in verbo, ad crimen, & di. & a. Bar. su-

192 pere, colligitur quod etiam in crimen priuato vbi venit im-
ponenda pena corporis afflictuia. procurator ad hoc crimen
prosequendum constitui non potest, & hæc positio triplici ra-
tione probatur.

Et primo per locum a speciali, iuxta l. prima ad si. ff. ad mu-
nicipales, & lius singulare, de leg. Speciale equidem est in per-

sona illustri, vt in criminis iniuriarum possit per procurato-
rem ipsum crimen proseguiri. l. fin. §. literæ, & §. ita tamen, C. de in-
iur.

Secundo probatur in l. 1. ff. an per alium causæ app. in quo
tex. nulla fit differentia inter criminis publicum, & priuatū, sed
solum principaliter consideratur, an poena quæ imponitur sit
capitalis an vero pecuniaria.

193 Tertio quia t̄ ita in priuatis delictis imponitur poena talio-
nis, seu similitudinis supplicij, sicut in publicis, vt est casus in l.
priua. ff. ad Senatuscon. Turp. & in l. fin. ff. de fur. & hæc opin.
vt dicit hic Benedict. de Plumb. colum. 2. quod Imo. in ead. co-
lum. communiter recipitur, & idem tenet Alb. de Ros. Pergō.
in d. §. publice, col. 6. quæ etiam alijs iuribus suffulta videtur,
& primo per l. fi. §. fi. vbi sena. vel claris. ibi, siue crimen publicū
siue priuatum sit per procuratorem exerceri non potest: & est
clarior tex. in l. vñica, §. pen. C. vt omnes tam ciuii. quam cri. nā
in prin. d. l. loquitur de fuito quod est crimen priuatum, & ta-
men in fine in versic. accusationem. dicit accusationem insti-
tutam contra ipsum officialem finito officio, debet ipse offi-
cialis per se proseguiri. & ista iura ponderat. Alb. de Ros. in l. ter-
uum quoque, §. publice, col. 7. ff. de proc.

Est verum quod Ang. hic vt sup. dixi suis in hac opinione,
q̄ in criminis publico non fiat distinctio, an imponatur poena
pecuniaria, vel corporis afflictuia, & pro hac op. facit iste tex-
tum presupponit, q̄ possit ferri sententia in absentem. & ta-
men prohibetur constitui procurator, & restringere istum tex-
tum. prout facit Ange. & Imo. hic in 2. col. vt loquatur de sen-
tentia annotationis bonorum, est magna restrictio, quia ap-
pellatione sententia intelligitur de sententia diffinitiua, vt tra-
dunt Bar. & communiter Mod. in rub. de re iud. tex. ergo in d.
§. publice, qui generaliter vult, quod vbi potest ferri sententia
in absentem, ibi possit quilibet admitti ad allegandum causas
innocentia, nam ille tex. necessario videtur intelligendus in
criminibus priuatis, attento maxime, vt supra dixi, quia om-
nia videntur loqui in criminibus publicis.

Et si quis vellet tenere hanc opinionem, posset respondero
194 ad obiecta. t̄ & primo ad tex. in l. fin. C. de iniur. quod ille tex.

habet alium intellectum, & pro fundamento considerandum
est, quod personæ illustres non possunt per se litigare, sed per
procuratorem, alias sententia pro eis lata non habet effectum
& iudex punitur pena. 2. o. librarum auri, vt probatur in l. qui-
cunque, C. de procur. modo in l. fin. C. de iniur. dico est specia-
le in persona illustri, vt in criminis iniuriarum liceat ei agere p̄
procuratorem, vbi alias non liceret per d. l. quicunque, & ita
illum tex. nouiter intelligunt repentes in dicto, ca. veniens,
in 11. col. & sic illa lex continet specialitatem in hoc, quod vbi
alias persona illustris non potest causam ciuilis agere de per
se, potest tamen causam iniuriarum criminalem agere per p̄
curatorem, & hoc est quod dicit Imperator, ibi licere autem
procuratori qui voluit dicere quod licet in causa ciuilis non
liceat illustri agere per procuratorem, nec etiam in causa cri-
minali, vt in hoc tex. dicitur, est tamen licitum ipsi illustri in
causa iniuriarum, vbi agitur criminaliter. quia talis causa nō
est multum grauis, in qua debeat prohiberi constitutio p̄cura-
toris, & si quispiam subtiliter diceret quod iste intellectus vi-
detur contra illum tex. in prin. in ver. ita tamen, vt nullus alius
idem sibi audeat vendicare, vel a nostro numine posulare, q̄a
ad hoc respondent Moder. Senen. in d. c. veniens, col. 2. 8. quod
hoc alteri non conceditur ex iure speciali, sed ex iure commu-
ni vel quod nulli alij cōceditur in criminis iniuriarum, s. quod
possit causam per procuratorem simpliciter agere. sed in alijs
simpliciter mos iudiciorum seruandus est. Sed iste intellectus

195 non videtur tutus, t̄ quia tex. in l. quicunque non solum loqui-
tur in illis tribus, sed etiam in specialibus. patet per au. ibi po-
nitam, quæ restringit d. l. quicunque, ad illustres, & ad eos qui
supra eam dignitatem sunt. & ideo illa verba, licere autem, ve-
niunt ad determinationem illorum, ita tamen vt nullus alius
sibi vendicare licet. ibi nescio videre rationem, quare magis
concedatur specialiter in illustris, vt ei liceat constituere pro-
curatorem in criminis iniuriarum, potiusquam in aliis criminib-
us cum ipsa crima iniuriarum non sint grauiora, & tam
ille tex. restringit se ad crimen iniuriarum tantum. & ideo nō
videtur recedendum ab opinione communi, quæ expresse
probatur in d. l. 3. C. vbi sena. vel clar.

Nec huic sententia obstat l. 2. C. de procur. quia ille tex. dē-
declarari, & distingui per alia iura iuxta tex. in l. Scio quæ sitū
ff. de test. & in l. nam & posteriores, ff. de leg. & in ca. cum exp-
diat, de ele. in 6.

196 Secunda colligitur conclusio, ex hac glo. quod vbi pro cri-
mine venit imponenda pena relegationis per quam quis pri-
uatur a loco, vnde relegatur, siue talis pena veniat imponen-
da ex criminis publico, siue ex criminis priuato, in tali criminis
potest interuenire procurator.

Idem in poena remotionis ab ordine quæ censetur mino-
re.

relegatione, ut glo. dicit in l.o. ff. de iniur. ibi, si arte aliqua vel loco interdicatur, iuxta l.moris §. sunt, & aliae ff. de poe. & idē tenuit gl. in l.sernum quoque. §. publice. de proc. & in l. absente, ff. de poen. & in l. i. ff. an per alium cau. app. & idem tenet gl. iuris canonici, vt patet in ca. veniens, in ver. item si crimen, & in c. si quando. 2. q. 6. secundum Bar. hic hanc op. tenent la co. de Are. Odoff. Iaco. But. Guil. de Cun. & fere omnes, & dicit Bar. hic in 3. col. q. ita iudicaret, & subdit in 3. col. in versic. quero, dicitur hic, q. ita teneret consistendo, quia hoc seruat consuetudo, & idem tenet Bal. in l. reos, C. de acc. vbi miratur de tenentib. contrariam op. & dicit do. Ab. in c. veniens, de ac cu. q. pro ista opinione est consulendum, & iudicandum, quā etiam tenuerunt lo. And. & Host. in d.c. veniens, & Fed. de Se- nis in conf. 94. quem referunt repetentes in d.c. veniēs, col. 20. & idem tenet do. Benedict. de Plumbino hic in 6. col. & lmo in 3. col. qui hanc dicit esse communem, idem tenet Alb. in 2. §. pub. col. 3.

Quæ opin. ex plurib. capitibus fundatur. Primo in l.absentem. ff. de poen. iuncto d. §. pub. nam in l.absentem, dicitur in in causa relegationis potest ferri sententia in absentem, & q. d. §. pub. dicitur q. vbi absens potest damnari, ibi potest consti- tui procurator, & per ista duo iura dicit Bal. in d.l. reos, q. hæc op. est vera, & contraria est falsa. Secundo, pro ista opin. strin- git tex. in l. i. ff. an per alium cau. app. inducendo clare, vt hic per Benedictum de Plumb. colum. 7. in versi. non obstat l. i. & considerandum est secundum eum, quod ille tex. in princ. po- nit an admittatur procurator in cœla ciuili, & dicit q. sic, se- cundo an admittatur in causa criminali poenam capitalem in gerente, & concludit q. non. & licet lac. de Are. hic in 3. col. in telligat illum tex. stricte de poena capitali, quæ ingerit pœnam mortis, vel sanguinis, ver. vero. sed in ea intelligatur de poena capitali per quam libertas vel ciuitas amittitur, & quæ conti- net poenam damnationis in metallum, & deportationis, tamē. videtur secundum do. Benedi. q. ille tex. possit intelligi in prin- cip. de poena capitali large de qua in l. 2. supra eod. & in l. 2. ff. de poen. ver. vero. sed in ea loquitur in alia pœna quæ imponit vique ad relegationem, quæ tamen est maior relegatione, & sic dictio vsq; ibi fiat exclusiue, & est sensus, q. in ea causa in qua imponit pœna corporis affictiua, non potest agi per aliū vique ad releg.

198 Tertio facit pro ista opin. nam magna est differentia inter relegationem, & deportationem, vt probatur per glo. in §. re- gati, in situ. quib. mod. ius pat. pot. sol. & ultra eam est notan- dum, quod deportatio requirit formam aetualē, & vt ipse deportatus per ministros cōducatur ad locum, l. ferri, ff. de ver bo. sign. sed relegatio requirit solam formam verbalē, vt re- legatus per scipium vadat, vt probatur in l. relegatorum, §. his 100 qui de interd. & releg. Contrariam tamen sententiam, q. nō posse interuenire procurator, tenuerūt Ultramontani, videlicet lac. de Rauena Pe. & plerique alij, quos citat Cy. in d.l. reos, & tenentes hanc opin. respondent primo secundum Bart. hic ad l.absentem, quod ibi. & in §. pub. non admittitur procurator. sed vt quilibet qui habeat prodesse accusato reo non autem obesse, quæ responsio vt lmo. hic dicit ex verbis vniuersalibus illius tex. configi. videtur, patet dum tex. subdit quamuis pro ipso reo verba facientem, quæ oratio cum sumatur ex vr. iuer- fo, verificarci videtur in quilibet particulari, l. fi. is qui. §. vtrum de re. du. facit vulgaris regula, l. a. procuratore, ff. man. & c. soli- ta. de ma. & obed. & videtur absurdum q. quis possit procura- torem constituere, qui secundum Bal. & Ang. reo prodesse & non obesse possit. constitutio. n. talis procuratoris inepta cen- setur, vt lmo. dicit in c. constitutus, de proc. & facit tex. c. relega- ta, 2. q. 1. mihi placet responsio Bar. q. in illo tex. illa verba re- stringantur ad quemcunque defendantem sine mandato, vt si ue maius siue minor sit, siue masculus siue foemina admittē- dus sit.

201 Sicut. n. iudex ex officio parte non petente tenetur absen- tes defendere l. s. non defendatur. de poenis. per locum a parita te rationis, debet etiam admittere quemlibet ad excusandum innocentem absentem, nec Bar. fuit ita lupinus, quin intellige- ter, q. procurator constitui non possit, vt tantum prodesse, & non nocere possit.

Si velles tamen tueri opinionem contrariam pondera tex. in §. pub. dum dicit in primo nam iustum est a quibuscunque defendi, & postea subditur, nam, & in capitalib. iudiciis defen- sio datur, vel a quibuscunque. ergo ille tex. debet intelligi de defensione plena, & pondera distinctionem, & quod non tan- tum in non capitali, sed etiam in capitali, vbi absens condem- 202 naretur. Non obst. tex. in d.l. i. ff. tan per alium causæ. quia considerandum est, quod nisi ibi dictio, vique, intelligetur in clusiue, ille ver. & si ea causa sit superfluus redderetur. dicitur enim vt dixi in princip. si autem non sit pecuniaria causa, 203 sed capitalis, per procuratorem agi non licet, t. sed illa dicitur proprie capitalis, quæ adimit vitam, libertatem, vel ciuitatem

l. 2. de pœnis. & l. capitalium. eod. tit. & l. 2. supra eod. dum ergo postea dicitur, sed & si ea causa sit, ex qua solet sequi pena vi- que ad relegatio. em, non oportet per alium eas agi, sed repli- cari potest, q. etiam tenendo q. vñ ext. loquatur de poena capi- tali iuxta d.l. 2. ff. eo. & non de pœna capitali stricte iuxta l. tran- sigere, C. de transac. tamen ille ver. sed, & si ea causa sit, nō red- ditur superfluus, sed immo ex ipso verbi. ampliatur id quod dici- tur in poena deportatio. ius, & damnationis ad aliam causam maiorem ipsa relegatione, vt quando venit imponenda pœna corporis affictiua, ut in d.l. 2. in fin. ff. eod. & l. in seruorū, in fin. ff. de pœn. & in l. fi. de ini. & ita tentit lmo. hic: sed tu conside-

ra, quia t. videtur quod immo illa dictio vique ad relegationem, stet iuclusiue, sicut stat in l. absentem, ff. de pœn. quia inter vñū casum, & alium ratio diversitatis dari non potest, attento ma- xime, quia mens iuris consulti in d.l. i. vide: ur esse l. 2. um face

205 t. stionis stat in hoc nostro tex. & in l. fi. C. de iniu. t. & considerā- dum est quod relegatio connumerari videtur inter publica iu- dicia, sed in hoc, §. ponitur regula generalis, q. procurator ad publica iudicia prosequenda non interuenit, ergo nec in cau- sa relegationis, quæ connumeratur inter publica iudicia, sua- detur in fin. istius, §. vbi præsupponitur quod dato q. in publi- cis iudicijs possit ferri sententia contra absentem, tamē in his procurator constitui non potest. ergo nec in causa relegationis.

Sed ad hunc tex. dum dicit, & si iustum rationem habet sen- tentiam differunt. respondet Ange. quod loquitur iste tex. de sententiā annotationis bonorum, & hanc responsonem seq- tur lmo. hic colum. 5. sed replicari potest, quod appellatione sententiæ debet intelligi de propria, l. 4. §. condemnatum. & l. quod iussit. de re iud. & tunc quia secundum Bar. & Angel. de Are. in l. 2. ff. de app. rec.

206 t. Sententia annotationis bonorum nō dicitur proprieta- tentia, nisi dicas quod subiecta materia hoc patitur, vt hic ap- pellatione sententiæ intelligatur de sententia annotationis bo- norum, ex quo regula generalis est, q. vbi in absentem ferri po- test sententia. ibi procurator constitui potest, d. §. publ. Et si ql- piām non insubtiliter diceret aduerte, quia ista consequentia non videtur tuta. non potest ferri sententia in absentem, ergo in ea causa non potest interuenire procurator, patet, nam in causa appellationis non requiritur litis contestatio, & sic sen- tentia ferri potest in absentem, & tamen in tali causa non po- test in criminalibus procurator constitui, d.l. i. ff. an per alium causa. sed dic breuiter quod quidquid sit in causa ciuili, l. fin. §.

207 illud. C. de temp. app. t. in criminali, & in causa appellationis non potest ferri sententia cōtra absentem, C. de acc. & l. absen- tem, ff. de pœnis, & videtur esse causus in d.l. i. in fi. ibi sed ipsum eo. auditori.

Circa l. fin. C. de iniu. multum se torquent lmo. & Benedic- 208 de Plumbino hic. & Mod. in d.ca. veniens, tnam pro crimine iniuriarum pœna relegationis imponi potest, l. fi. de iniu. & tamē videtur speciale in pœnulis illustrib. vt in crimine iniuriarum procurator constituatur, ergo arguendo per locum a spe- ciali in contrarium videtur ius commune, l. i. in fi. ff. ad muni. & l. ius sing. ff. de leg.

209 t. Ad hunc tex. dantur plures responsones. Prima suit Guil. de Cunco, quod pro crimine iniuriarum non solum pœna relegationis, sed etiam corporis affictiua imponi potest. & iō propter dubium regulariter procurator repellitur. sed est spe- ciale in persona illustri. Sed ista prima responsio non videtur tuta, secundum lmo. hic colum. 5. quia persona illustris nō po- test affici pœna corporis affictiua, sed solum pœna relegationis cum ergo sit speciale in persona illustri, quæ sola pœna relegationis affici potest, datur intelligi quod regulariter in crimine iniuriarum in quo pœnam relegationis imponi potest pro- curator admittitur.

Alia datur solutio ad illum tex. secundum Cyn. ibi, quem sequitur hic Angel. licet eum non citet, quod licet regulariter vbi agitur de pœna relegationis imponenda, ex quo cunq; alio crime possit interuenire procurator, fallit tamen in crime iniuriarum. vbi licet de sola pœna relegationis agatur, non po- test tamen interuenire procurator. sed solum iilustribus con- cedi videretur, vt in hoc crime procuratores constituere val- leant.

Sed ista solutio secundum lmo. non est tuta, & consideran- dum est, q. quo ad potestatem constituendi procuratorem in criminalibus nō debet spectari qualitas criminis, sed qualitas pœna inferendæ, ex ipso crimen, vt probari videretur in d.l. pri- ma, quando per alium cau. app. cuin ergo non possit dari rō diuerlitatis, quare magis debeat permitti procurator in alijs delictis vbi agitur de pœna relegationis, quam in crime iniu- riarum,

Io. Anto. Rube Alex. de potest proc. &c.

riarum videtur idem ius statuen dum. & hac etiam impugnatione vtuntur Mod. in d.c. veniens, col. 22. sed tu considera. si ratio specialitatis colligi possit ex his, quæ scribit Vlpia. in l. prætor edxit. de iniu. dum dicit, quod in crimen iniuriarum non debet agens illa actione cum discrimine alienæ estimationis uagari & ob hoc in casu isto videtur prohiberi constitutio procuratoris.

Tertia datur solutio secundum Richar. de Salyce. quod spe

210 cialitas, d.l. fi. consistit in hoc, quia personæ illustres sola poena relegationis affici debent. & ob hoc in necessariam consequiam eis tantummodo licet procuratores constituere. Sed hæc solutio non placet Imo. nec Mod. repetentib. in c. veniēs.

211 quæ verba Imo. formaliter referunt: nam regulariter humiliores homines, & non alii fustibus, & hisce generib. poenarū subiiciuntur, l. capitalium. §. non solent. & l. generaliter. & l. mo res, §. ista feræ, ff. de poenis. ergo id quod erat statutum in persona illustri suisset quoque statuendum in homine vitæ honestæ, & bonis morib. imbutæ. Ex alio ultra istos non videtur tua cōsideratio do. Ric. quia hoc modo circa personas illustres concurrent duo specialia. Primum, q̄ sola pena deportationis afficiendi forent, & tamen pena iniuriarum cum sit arbitria, potest extendi usque ad mortem, l. sacculari, §. sunt quædam, ff. de extraor. cri.

Secundum esset, q̄ in hoc crimen posset interuenire procurator, nisi dicast tuendo hanc opin. q̄ ex quo magis constat certitudinare quod persona illustris fustib. & tormentis non est afficienda, sed sola poena deportationis plectenda est, lex tolerat, quod ad huiuscmodi crimen persequendum procurator interuenire possit, & hæc duo specialia ex quo unum in consequiam alterius venit, concurrere possunt, vt Bar. dicit in l. si sub conditione de solu.

212 Quarta datur solutio ad illum tex. secundum utrumque Saly. q̄ vbi dubitatur quæ nam pena debeat imponi, vt est vide re in hoc crimen iniuriarum, in quo iudici datur arbitrium imponendi poenam inspectis circumstantijs loci, partis, & personæ. §. atrox. Inst. de iniu. & d.l. prætor ait, §. atrocem. eod. ti. & ad iudicium crimen prosequendum non admittitur procurator. fallit tamen in persona illustri. in qua posset esse, quod illustris inferret iniuriam illustri. quo casu imponenda foret pena corporis afflictiva posset etiam esse, q̄ non cōstaret ipsum esse illustrum. sed replicari posset. secundum Imol. q̄ t̄ licet illustris afficiat illustrum iniuria, non tamen pena corporis afflictiva afficiendus erit. d.l. fi. de iniu. Item in d. l. fi. C. eo. præsupponit notorie constare, q̄ personæ illæ erant illustris, & sic q̄ erant in insulam relegandi, & tamen videtur speciale in illo tex. & hæc impugnatio suadetur alia ratione. ultra alias. q̄ ille tex. in prin. loquitur nedium in illustribus administrationibus, & habentibus cingulum, sed etiam in illustribus honoratis codicillis decoratis, adeo quod non poterat verosimiliter hæsitari, de quibus illustribus imperator fenserit, put alibi dubitatur, in l. fi. §. viros, C. vbi sen. vel clar.

214 Quinta datur solutio, t̄ quod ille tex. loquitur in iniuria pro qua poterat imponi pena capitalis, de qua in l. pen. C. de fam. lib. vel pena deportationis, aut in crimen iniuriarum, quod ex l. Corn. proficiscitur iuxta l. 3. § fin. ff. ad leg. Corn. de sica. & l. antepen. §. de iniu. nam in hisce criminib. vbi maior pena relegatione imponenda est, non potest constitui procurator regulariter, sed conceditur specialiter illustribus. vt ad tale crimen prosequendum licet agatur de pena capitali, possit dari procurator.

Sed hæc solutio non placet Mod. tum quia diuinat, tum ēt quia videtur cōtra d.l. quæ generaliter, & indistincte loquitur, ergo debet generaliter & indistincte intelligi, dato quod in uno casu sit maior ratio quā in altero. Sed replicari potest, q̄ nō est absurdum, vt iura iuribus concordentur. & una lex per alteram distinguatur glo. in l. sciendum. qui latisc. cog.

215 Ultima datur solutio per repetentes in d.ca. veniens. & considerandum est, q̄ personæ illustres prohibentur per se litigare, sed debent litigare per procuratorem, l. quicunque, C. de p. cu. & §. 1. in Auth. vt ab illust. & qui supra eos sunt. Speciale tamen est in persona illust. vt in crimen iniuriarum possit, cōstisti tui procurator in qua potest agi, & ciuiliter, & criminaliter licet secus sit in alijs criminibus, vt in hoc. §. & ratio est quia nō potest illustrib. imponi pena corporis afflictiva. licet ergo regulariter non possint illustris agere de per se in causa ciuili, sed cogantur constituere procuratorem, tamen in hac causa iniuriarum possunt constituere procuratorem, & ideo imperator ibi uti verbo licere, & videtur sensus, quod licet alias illustri non liceat per se litigare in causa ciuili, licet tamen in hac causa, quæ est mixta.

Item licet in causa mere criminali non liceat procuratore constituere, vt in hoc. §. tamen licitum est in causa iniuriarū. Sed iste intellectus ex triplici capite non videretur tutus. Primo, vt sentiunt ipsimet repetentes. quia tex. in fi. vñr dicit. ita tamē

vt nullus alius sibi audeat hoc vendicare. nec est tuta responsio, quod hoc alteri non conceditur a iure speciali, sed simpliciter a iure communi. quando venit imponenda pena vñq; ad relegationem. quia tex. vniuersaliter dicit, ita tamen vt nullus alius sibi audeat hoc vendicare. ergo non debet restringi, vt intelligatur, vbi venit imponenda pena relegationis tantum, qñ quidē pro iniuria, vt sup. dixi, possit imponi pena vñq; ad mortem.

Non est etiam tuta alia solutio, dū dicitur, q̄ nulla alij hoc conceditur in crimen iniuriarum, s. q̄ simpliciter possint causam agere per procuratorem, sed quo ad inferiores illustrium vt ibi dicitur, mos iudiciorum qui hactenus obtinuit, in posterum obseruādus sit, & videtur sensus, q̄ vbi sumus certi de pena quod tunc admittatur procurator, secus vbi sumus in certi. sed credo quod illa verba habeant alium sensum, videlicet quod si pro crimen iniuriarum agatur ciuiliter, admittatur procurator, secus si criminaliter, sed hoc si speciale in persona illustri, ergo ius commune est in contrarium, t̄ ex alio etiā non videtur tuta consideratio istorum, quæ fuit glo. in d.l. fin. 216 & in l. fin. ver. per procurat. C. vbi senat. vel clarissim. quia t̄ nō potest dari ratio diuersitatis, quare magis liceat eis constituere procuratorem in crimen iniuriarum qui in alijs priuatis criminibus in quibus non licet, d.l. fi. ver. omne crimen publicū priuatione, C. vbi sen. vel clar.

Item si. l. fi. C. de iniu. ueniret ad interpretationem, l. quicunque, C. de proc. non solum intelligeretur in illustribus, sed etiā in spectabilibus, & clarissimis, quandoquidem in hisce personis loquatur d.l. quicunque, & lex interpretans debet intelligi secundum terminos legis interpretaræ, est verum q̄ hodie solum possunt illustris, & super illustris agere per procuratorem, auet. quod ius, C. de procu Item l. fin. non potest venire quovis modo ad limitationem, d.l. quicunque, quandoquidem l. qui cūque, loquatur in vxoribus, & liberis dicitur personarum illustrium. ex alio etiam non potest considerari aliqua specialitas in illo tex. quia vult unum quod est contra regulas iuris communis, q̄ ipse illustris non autem procurator debeat cōdemnari.

Si velles ergo tueri communem sententiam, poteris tenere intellectum Ryc. de Sal. supra relatum. sed in punto iuris verior videtur op. Vlramontanorum. in quam etiam inclinat Bar. hic & primo per tex. in l. 2. supra de proc. a contrario sensu, ibi cum appellationes pecuniariae per procuratorem exerceri possint nec dicatur, vt dicit Sal. q̄ ibi, & in l. fin. fit mentio de causa pecuniaria ad differentiā causæ capitalis strictæ sumptuæ pte, quia t̄ latinæ loquendo, omnis causa estimationis capitalis dicitur, l. hos accus. §. omnib. de accus. quæ proprie loquitur de relegatione. nisi dicas tuendo communem, quod relegate & quælibet alia causa estimationis, improprie pertinet ad causæ periculum, vt est casus in l. capit. versi. ceteræ poenæ, ff. de p. sed ille tex. contra communem sententiam retorqueri potest, t̄ quandoquidem æquiperet penam iustus sustinuit relegationi, sed vbi agitur de pena corporis afflictiva, non potest interuenire procurator. Sed dic, q̄ ibi illa æquiparatio fit secundum quid, non autem simpliciter. Secundo, contra communem stringit iste tex. qui generaliter dicit. quod ad crimen publicum prosequendum procurator constitui non potest. sed crimen publici iudicij est duplex. quoddam capitale, & quodam non capitale l. 2. supra eod. t̄ fed procurator ibi remouetur a genere, & sic a quolibet criminis publici iudicij. ergo censetur remoueri a qualibet eius specie ergo non poterit interuenire in casu vbi agitur de pena relegationis.

Sed replicari potest. secundum Sal. in d. l. reos. quod illa regula, quod vbi remouetur genus sententia remota quælibet eius species habet locum vbi ratio remotionis generis militat etiam in specie, & sic quando genus remouetur ratione indifferenti. sed vbi agitur de pena relegationis, absens potest damnari. ergo debet posse comparere per procuratorem. sed ista ratio vñ supra dixi nec est tuta quia stat simul, quod absens possit condemnari, & tamen non possit comparere per procuratorem.

Alio modo respondet Sal. quod ratio prohibiti a constitutione procuratoris quæ militat vbi agitur de pena capitali stricte sumpta, i. ne per procuratorem aliquod grande præiudicium fiat domino cessat, vbi agitur de pena relegationis, sed attenta ratione Saly. sequeretur quod in crimen l. lul. de anno. & de ambitu in quo pena pecuniaria imponitur, possit interuenire procurator contra generalitatem huiusc. §. Veritas dependet ab his quæ Bar. hic dicit in 3. col. ver. quaro ext. glo. an vbi pro publ. iud. imponitur pena pecuniaria habeat locum, §. noster & ibi reseruo dicendum.

221 t̄ Noa est tamen recedendum a communi sententia, p̄ qua facit pulchra ratio, nam interuentus procuratoris ad necessariam defensionem regulariter est permisus, cum ergo non cōsentur prohibiti procuratores in causa relegationis, debent cense-

etenseti permitti. & suadetur hæc communis op̄i. quia vbi tractatur de odio dictio usque stat exclusiue, sed cum esset odio sum, non posse constituere procuratorem in causa relegationis, debemus intelligeret ex in l.r. q̄ stet exclusiue, iuxta no. p. 223 Sal. & alios in aut. quod ius, C. de proc. t̄ Veret tñ d.l. r. an per alium cau. multum stringit contra communem subtiliter in ducendo, nam ibi in 2. responso principali dicitur, q̄ in causis capitalibus usque ad relegationem non interuenit procurator. in 3. vero responso subiicitur, quod in causis criminalib. vbi agitur de poena pecuniaria procurator constitui potest, sed si dictio usque staret exclusiue ad 2. responsum, 3. casus in quo erat maior dubitatio quod in causa criminali, pro qua imponitur poena pecuniaria, remaneret indecisus saltem expresse, & casus minus dubius expresse decideretur, videtur ergo q̄ dictio usque ibi stet inclusiue, secundum eius propriam naturam. Retenta ramen hac conclusione, q̄ in causa relegationis possit constitui procurator, discutienda sunt aliquæ necessariæ dubitationes.

Prima erit dubitatio quam tangit hic Fran. de Rāp. & Bal. 223 Jan vbi in relegatione assignatur certus locus, ita q̄ non posset in alio loco morari trahere, sed teneatur morari in illo loco, an in tali causa constitui possit procurator, & concludunt quod non. Communis enim op̄i. secundum istos procedit vbi quis relegatur vt possit ubique morari, dummodo nō trahat moram hic Padua vel Venetijs, vel in alio certo loco, nam in hac relegatione ferri potest sententia in absentem, & procurator constitui, secus tamen est, secundum eos, vbi fieret relegatio ad certum locum, iuxta l. relegat. de inter. & releg. ita, quod relegatus ab illo loco recedere non posset, & alio profici, & isto casu non poterit interuenire procurator, quia negari non potest quin agatur hic de poena corporis relegati afflictiva, ergo non poterit ferri sententia in absente nec constitui procurator, probatur in d.l. releg. in fi. principij, vbi dicitur, q̄ vbi quis relegatur in certam insulam tanquam assigetur insula talis relegatus militi tradendus est. ergo talis relegatio videtur haberi instar deportationis, & maxime vbi sit in perpetuum, suadetur hæc op̄i. per locum a paritate rationis,

224 tñnam ratio quare non possit ferri sententia in absentem in criminalibus est illa, quia non posset in eum fieri executio q̄ ratio concludit etiam in eo qui in certum locum relegandus venit, Imol. hic dicit, q̄ non esset malum tenere hanc op̄i. & idem dicunt Mod. Senen. in d.c. veniens, qui addendo referunt ut plurimum verba formalia Imo. Contrarium tamen tenet 225 communiter scribentes, tñt̄ quia relegati omnia sua iura retinent, & sic nec ciuitatem, nec bona perdunt, siue ad incertum locum relegendur, & ideo in relegato, secundum Imo. poterit fieri executio in bonis, quæ executio non cadit in deportato, qui & bona, & ciuitatem perdit, & si dicatur, q̄ imo poterit fieri executio cum comminatione, quod damnabitur in metallum, replicari potest secundum Imo. quod sicut non timuit deportationem, non timebit etiam damnationem in metallum, secus in relegato, qui bona non perdit. Item non tenet consequentia, secundum Imo. non poterit fieri executio sententiæ, ergo non debet posse ferri sententia contra alienum, nam condemnatur ille, qui nihil habet, quia speratur, q̄ possit peruenire ad piangiorem fortunam. l. si defunctus, C. arb. tut. Idem condemnatur aliquis actione personali, qui nō habet nec bona mobilia, nec immobilia in loco, sed attenta ratione Imolæ, ex quo t̄ deportatus non amittit ea quæ sunt iuris gentium, quia potest contrahere, & in futurum acquirere, deberet posse absens condemnari, facit l. si mandauero. §. is cuius. ff. mand. & ideo considera, q̄ licet relegatio possit fieri in certam insulam, tamen principalis intentio relegantis est remouere ipsum relegatum a loco in quo moram trahebat. vt probari videtur in d.l. relegatorum, §. interdicere, vbi, vnde eveniebat, vt qui relegatus esset ab ea prouincia, & in §. his qui relegantur, ibi, excedere que debet intra diem, ergo videtur, q̄ intentio relegantis spectari debeat. Sed replicari potest, q̄ illa iura procedunt, vbi quis remouetur a loco domicilij, & originis, ita q̄ illa solum prouincia eidē interdicta censatur, secus tamē videtur qñ quis in certā insulam relegatur. vt etiam ab ea recedere non liceat, nisi dicas, q̄ hoc non consideratur, quia id q̄ principaliter agitur spectari debet, l. si quis

227 nec causam. ff. si cer. pe. t̄ Non ob. tex. in d.l. releg. ibi, militi tradendus est, quia ibi illud admittitur post sententiam non ante, ne sententia sit elusoria, nam ex forma sententiæ ibi debet stare relegationi in certam insulam, & ideo cum iudex non haberet insulam sub se, debet expectari donec assignetur a principe, interim ergo non debet vagari. & ideo militi traditur quo ad insulā assignetur, sicut alias contingit in simili in l. legatum. supra de vñfr. leg. & l. legatum, cum ibi not. de 228 admi. rerum ad ciui. pertinenti. Item videmus alias, q̄ quando suspenditur execuicio sententiæ in aliqua re ex aliqua causa, sit illius rei sequestratio, & depositio. vt l. ab execut.

C. quorum app. non recip. quæ alleg. vt l. r. C. de prohibit. sequest. non est mirum ergo si id contingit in casu isto. Itē non est bona argumentatio Fran. de Are. arguere de deportatione 229 ad relegationem. t̄ nam deportatione requirit formam actualē, vt ipse deportatus per ministros conducatur ad locum, & ad insulam. l. ferri, de verb. sign. sed relegatio requirit solam formam verbalem, s. vt per seipsum relegatus cum relegatione vadat, vt d. §. his qui, & ideo prima requirit præsentiam, sc̄iūda nō, sicut videmus in degradatione verbali, & actuali, in c. r. extra de poe. li. 6. & hoc no. Imo. in c. veritatis. de do. & cōtu. & c. qualiter, & quando. & D. Innoc. in c. 2. de sen. excom. & ad hoc accedat quod no. in l. 2. §. ignominiae, de his qui no. 230 inf. cog. Secunda cadit dubitatio, secundum Bart. hic, t̄ an in causa appellationis vbi imponitur poena maior relegatione, possit talis causa per procuratorem agitari, & Bar. hic dicit, q̄ non admittatur procurator, licet sententia in causa appellationis in absentiam ferri possit. l. fi. §. illud, C. de app. sed 231 non videtur verum t̄ quod ferri possit sententia in absentem vt probatur in d.l. 1. ibi, sed ipsum adesse auditorio, ff. an per alium cau. app. agi possit. & videtur casus in l. absentem, ff. de poe. & in l. absentem, C. de accu. item præsupposito, vt Barto. dicit, q̄ in causa appellationis possit procedi contra absentem, nam ex quo sententia quæ fuit lata in causa principali, statim traxit secū executionem quo ad ea quæ sunt iuris, & hoc causa facilius potest in causa appellationis procedi contra absentem. sed replicari potest secundum Imol. hic, t̄ q̄ per appellationem statim fuit extinctum pronunciatum, l. r. in fi. ad turp. hinc est q̄ si feratur sententia in causa appellationis, q̄ agitur ex secunda sententia, non autem ex prima. l. si quis prior, in princ. ad Treb. q̄ l. furti, in prin. de his qui no. infa. & cum hac op̄i. etiam transit d. Mar. Soc. Sen. in c. veniens. col. 25. referendo Imo. hic formaliter. Sed tu considera. nam in casu l. 1. ff. an per alium, præsupponitur quod fuit lata sententia in causa principali, ergo fuit lata in præsentem, alias non valuerit. l. si accusatoribus, C. de acc. cum ergo condemnatus esset in carcere detenus, si admittitur procurator videtur procurator 233 præsentis, t̄ sed dato quod in causa appellationis possit sententia ferri in causa criminali contra absentem, istud inducit in odium contumacis, & absentis, sed nō debet induci in eius fauorem, arg. l. non solum, ff. de noxa. nisi dicas ad has duas rationes, & primo ad primam, quod potest esse quod condemnatus non retinebitur in carcere. quia retineri solet ob inopiam idonei fideiussoris. l. eos, § super his, C. de app. Secundæ rationi respondet, quod ex quo vbi in absentem potest ferri sententia regulariter potest interuenire procurator, non videtur absurdum, quod in consequentiam odij veniat fauor, ar. l. cum ex oratione. de excusa. tut. & ita in simili arguit Bal. in l. quod fauore, in 7. oppo. C. de legibus. cogita. Tertia cadit dubitatio, tu vidisti quod in causa iniuriarum, licet sit prima 234 tum delictum, possunt illustres procuratores constituere, t̄ dubitant modo Mod. in d. capi. veniens, in colum. 24. an id quod dictum est supra in persona illustris procedat in episcopis, & alijs prælatis, vt teneantur comparere per procuratorem, iuxta terminos l. quicunque, de proc. & possint etiam in criminis priuato iniuriarum procuratores constituere, & ipsi valde dubitant per text. in capit. cum olim, de testibus. vbi secundum eos appareret quod episcopus comparet per se, vel per procuratorem, sed ad istum tex. responderi potest quod ille text. non probat, sed solum dicit esse procedendum ad examen testi si archiepiscopus legitime citatus per se, vel per procuratorem, comparere voluerit, & hoc simili sermone vtitur tex. in ca. fi. in verbo si per se vel per procuratorem citatus fuerit, 235 t̄ nec quippiā facit tex. in c. j. & fi. de postu. adductus per eos, quia ibi non dicitur q̄ episcopus possit esse procurator, sed loquuntur illa iura de alijs clericis, nō aut de episcopo, & ideo verior videtur op̄i. gl. quam ipsi corrupte adducunt in c. quia episcopus. 2. q. 4. quæ vult, q̄ sacerdotes non debeant per se litigare, nisi sint pauperes. alleg. tex. de illustri. & qui §. eos sunt. Itē & nonnullas alias rationes quas formaliter recensuit idem D. Mari. quarum prima est. quia nō expedit seruos litigiosos esse. c. j. de simo. Secunda est, ne cogantur a diuinis obsequiis recedere. iuxtra tex. in l. oēs, C. de epis. & cler. & quia lites dant 236 materiam delinquendi, l. properandum, in prin. t̄ C. de iud. & vere pro op̄i. gl. videtur casus in d.c. quia episcopus, qui vult, q̄ episcopi, & alijs sacerdotes teneantur constitutere procuratorem. excipit tamen causas publici iudicij. ille tamen text. non solum loquitur de episcopis, sed de vniuersis sacerdotib. quos nemo illustris appellat, nec ille tex. fundat se super illustri dignitate, sed quia solent constitui ad Dei laudem. Secundo t̄ ad uertendum est, quia non videntur recte querere repetentes an dispositio. l. fi. & l. quicunque, C. de iniur. habeat locum non solum in episcopis, sed etiam in inferioribus prælatis. quia tex. in l. quicunque, hodie restringitur, vt solum procedat in 237 illustrib. & hijs qui supra eā dignitatē sunt. & ideo i solo ep̄o Tract. Tom. xj. Dd cadit

Io. Ant. Rube. Alex. de potest. proc. &c.

cedit dubitatio, qui secundum Ias. in l. 1. vbi his dixi de officiis, et illustris, ut etiam concludit Bologn. in consl. 5. incip. 239 quidam Ant. de Cal. t. & ideo tex. in cap. fi. 5. q. 2. vult episcopum. in scriptis debere citari, sicut illustres citantur, l. quoties, 240 C. de dign. lib. 12. t. & tex. in ca. fin. de re iudica. libr. 6. vult φ possit legere sententiam per substitutum ad similitudinem 241 illustrum, t. & idco tu considera quod aut querimus an disposicio l. quicunque, de proc. habeat locum in episcopis, credere quod non, quia illustri litiganti per se imponit poenam admissionis causae, & ipsi iudici librarum 20. auri, & ideo illa lex non debet extendi ad episcopum, quia nullibi probatur quod episcopus sit proprie, & simpliciter illustris, licet priuilegium i. illustrum potiri videatur t. in his terminis loquitur tex. i. d.c. fi. 2. q. v. simpliciter tamē dicitur potius spe&abilis, vt dicit Ioan. de Plat. in l. fi. C. de decur. lib. 10. cum similibus. de quib. ibi dixit in d.l. 1. de off. eius. tam in prima quam in secunda lectura. Aut vero querimus an debeant litigare per procuratores tam ipsi quam alij prælati inferiores, & in hisce casibus in quibus si ipsi litigantes, possent distrahi a diuinis officijs. Concludendum est, quod sic, per tex. in d.c. quia episcopus. 3. q. 6. vbi vero non possunt distrahi a diuinis officijs, vel citantur a summo pontifice, tunc possunt per se litigare, & in his terminis intelligantur iura adducta per Mod. in d.ca. veniens. column. - 5. Si vero querimus an in crimen priuato iniuriatum possint per procuratorem litigare, & ex quo istud videtur respicere fauorem illi. trium, & tunc subdistingendum est, aut enim prohibitus constitutionis procuratoris respicit fauorem ipsius domini, tum ratione grauius præjudicij, tum etiam quia etiam in arduis causis ciuilibus non cogitur quisquam agere per procuratorem, vt tradit Card. noster Alex. in c. in crimi. 3. q. 6. v. si vero respicit fauorem ipsorum illustrum, vt innuit tex. in d.l. fi. in verbo licere, concludendum videtur quod illa l. fi. habeat locum in episcopis, quia exequatur illistribus, & istud sentit Bal. in l. fi. C. vbi sena. vel clar. qui exemplificat illum tex. in episcopis. Tertia colligitur conclusio ex hac glo. 243 t. quod vbi venit imponenda pena, quæ est minor i. elegatione, in tali causa potest interuenire procurator, vt puta quando agitur de pena remotionis ab ordine. l. 2. infra de inju. vel agitur de interdictione artis alicuius iuxta l. mo. 5. ff. de pœ. & ideo vbi quis venit deponendus ab ordine, vel publicis hominibus priuandus, aut similis pena plectendus, non censetur prohibitus procuratorem constitueri, vt probatur in d.l. 1. §. 1. ver. plane, ff. an per alium cau. app. & in l. cogni. §. 1. & hanc conclusionem sequuntur communiter interpretes relati per Imo. & Bened. de Plumb. hic, & per Mod. in cap. veniens. de ac- 244 cu. sed huic conclusioni obiectum. nam pena depositionis ab ordine potest cadere in absentia. c. veritatis. de dol. & contumaciam in casu d.c. veniens, vbi agebatur de depositione episcopi, quia asserebatur subiecisse ecclesiam seruituti principis secularis non potest interuenire procurator. Imo. hic responderet, quod aliud est de iure canonico, aliud de iure ciuili, & cū in depositione ordinis episcopal, aut præbyteratus, diaconi- 245 natus, vel subdiaconatus, agatur de graui præjudicio, t. cum duntaxat ex grauissimis criminibus quis ab ordine deponatur, vt traditur in c. 1. 8. 5. di. tit. & in c. Maximianus, & in cap. 246 1. 3. 5. dist. non est mirum, si in hisce causis, t. vbi agitur de depositione ab ordine fienda, & sic de graui præjudicio, non admittitur procurator, secus tamē est de iure ciuili, quo iureordo capitul pro ordine cuiuscunq; corporis vniuersitatis, vel collegii, vt puta doctorum, decurionum, lanificum, & cedronum, quæ depositio non videtur tam grandis sicut illa quæ sit ab ordinibus sacris, quia vt dicit gl. in summa, distinct. 3. 2. 247 t. quatuor præcipue dicuntur ordines sacri a sanctitate, castitate, & continentia quam inducunt, probatur in cap. decernimus. 28. dist. non sic est, vbi agitur de remotione ab ordine aliqui corporis, collegij vel vniuersitatis. iuxta titu. de decr. ab ordine fac. & l. cognitionum, de var. & extraord. cog. & cum ista solutione transeunt Mod. simpliciter in d.c. veniens, 13. q. & in 28. colum. de acc. sed ista solutio non videtur tuta, quia inducit differentiam inter ius ciuile, & ius canonicon. atten- 248 to maxime, quia, vbi t. quis prohibetur honorib⁹ publicis fungi, vel ab aliquo ordine remouetur, fama ipsius remoti multum laeditur, & causa vitæ, & famæ parificantur. l. iusta. de manumiss. vin. nisi dicas, quod ex quo de iure canonico pena depositionis non imponitur, nisi ob aliquod graue delictum, non est mirum, si talis causa per procuratorem agi non potest. facit tex. in c. sicut nostris. de iure iur. sed de iure ciuili facilius quis remouetur ab ordine quam de iure canonico. Non ob. φ 249 dixi, t. quia l. iusta, non procedit in hoc casu, quia vbi pro causa criminali imponitur pena pecuniaria, potest in ea interuenire procurator, licet ex tali causa sequatur infamia dicta l. prima, ff. an per alium causa appella. Item ex delicto publico ex quo quis infamatur si pro eo imponatur confiscatio omnium bonorum, vel etiam partis bonorum, potest interueni- 250 reprocurator, vt dicunt Mod. in d.c. veniens. col. 13. de accus. & tamen priuatio omnium bonorum cause criminali parificari videtur, l. propter item, ff. de excu. tut. & §. item pp. item, Inst. co. & est gl. ord. in l. 1. C. de reis postu. lib. 10. Vcl potest alio modo responderi ad tex. in d.c. veniens. ex regula, 251 l. qui testamēto, de testa. quæ habet t. quod ī qualibet legē presumitur, q̄ termini sint habiles, cum ergo in d.c. veniens, dicitur, q̄ causa erat criminalis, & quod procurator non erat admittendus, necessario dicēdum videtur, quod erat talis causa ex qua non poterat constitui procurator, attento maxime, q̄ id quod statuitur in hoc §. est etiam statutum, de iure canonico, c. in criminib. 3. q. 5. ergo non debet induci differētia inter ius canonicum, & ius ciuile, prout faciunt Imol. & Mod. Sed contra huiuscmodi conclusionem obstat tex. in l. capita 252 l. §. 1. ff. de pœnis, t. vbi l. ure consultus parificat pœnas resipicentes & damnationem hominis pœnis futilium. sed in causa in qua tenuiores homines futilib. subiici pāt, non potest interuenire procurator, cum non agatur de pœna pecuniaria, ergo a paritate rationis idem videtur dicēdum, vbi agit de remotione ab ordine, t. attento maxime eo, quod habetur in l. cognit. §. minuitur, vbi expresse dicitur, minuitur estimatio, vbi quis relegatur, vel ab ordine mouetur, vel cum prohibetur honoribus publicis fungi, vel cum plebeus futilibus ceditur, sicut ergo vbi agitur de i. t. futilum procurator constitui non potest. ita nō poterit, & in aliis causis parificatis interuenire. & si dicatur, q̄ ibi sit parificatio quantum ad hoc, vt ex dictis pœnis estimatio minuitur, non autem quantum ad interuentum procuratoris replicari potest, quod regula l. nam hoc iure, de vulga. & pupil. procedit t. vbi datur diversa ratio ipsorum de criminib. ut probari videtur in illo tex. & tradit Mod. Dec. in l. in test. C. de testa. mil. & ideo considera, quia facile possit defendi hæc opin. contra communem: nam vt volumus dicere, quod vbi agitur de subiiendo plebeios i. tibus futilium, non possit interuenire procurator, vt dicunt Mod. quia agitur de pœna corporali, quæ est maior quamunque pœna pecuniaria, nam dico, quod illa regula nō procedit in plebeis, vt Bar. dicit in l. 1. de pœ. cum ergo de iure canonico videatur decisum, non cauillando literam, q̄ vbi agitur de depositione ab ordine episcopali, vel ab alio ordine, nō possit interuenire procurator. Idē debemus dicere de iure ciuili, & maxime tenendo illā op̄. quod causa relegationis, per alium agitari non possit, attento maxime, quia causa famæ, & causa vitæ & equiperant attento etiam, quia si d.l. 1. an per alium causa appell. includit relegationem, debet etiam includere causas similes. Retenta 254 tamen conclusione dubitari potest. Primo, t. an causa separationis thori per procuratorem agitari possit? & videtur tex. quod sic in cap. tuæ, de procu. ibi, si necessitas postulauerit sustineri potest. & maxime quia ille tex. facit expressam differentiationem, an agatur criminaliter, & hoc casu nō potest interuenire proc. an vero agatur ad separationem thori, & hoc casu potest interuenire procurator. ita tener hic Ang. & Imo. & idem Imol. in d.ca. tuæ, post Ioan. And. Host. D. Ant. & alios. 255 t. sed certe verba tex. in d.c. tuæ. ibi, si necessitas postulauerit inquant q̄ regulariter non debet admitti, sed prefati Do. & subaudiunt verbum maxime, vt in simili dicitur in ca. pallor. de off. ord. & in c. quod sedes. co. titu. sed ista subauditio violat il- 256 lum tex. attento maxime t. quia separationis thori est multum dolorosa, quia secundum Bal. in d.c. tuæ. sapit exilium, exilat n. a viro suo, & est dura sicut mox, & perditur dos, ergo non deberet admitti procur. nisi subelet necessitas, vt tex. expresse dicit. & hoc modo in illo tex. esset differentia inter agentem criminaliter, & agēt ad separationē thori. Ut primo nullo modo esset admittendus procurator. Secundo vero sic, vbi necessitas subesseret, vt cantat illa litera, quæ conditionaliter loquit, 257 quæ quidem conditio debet impleri in forma specifica. t. & quæ formam importat. l. prætor ait, de coll. bonorū, nisi dicas q̄ ex quo ī illo tex. subiicitur ratio, quod per procuratorem accus. quia licet accusatio sit de crimen, tamē non est criminalis, ex qua ratione appetet quod necessit̄ est, quod subauditur dictio maxime, nisi iterum dicas, quod papa ibi in fine videatur decidere, quod securius procedetur, si ī præsenti a persona 258 rum hoc fieri cogita quia nullus tangit. Circa fin. glos. t. dum allegat l. sed & h̄. §. 1. de proc. aduerte, quia gl. sentit, quod reuocare seruum ingratum in pristinam seruitutem sit causa minor relegatione, & tamen secundum Bart. & Imol. hoc est falsum, quia seruitus morti comparatur, l. quod attinet, ff. de regul. iu. Dic secundum Bar. & Imo. quod h̄. causa ex parte domini continet interesse pecuniarium applicandum parti, vt. s. seruuus ob ingratitudinem reducatur in seruitutem. Sed secundum Bal. in d.l. sed, & h̄. est quid mirum, q̄ vbi agatur de priuando aliquem beneficio libertatis, & q̄ causa non sit criminalis, imo v̄ capitalis, §. maxime. Inst. de cap. dim. Attento maxime secundum Inno. in c. qualiter, & quādo, col. 2. de ac- 259 cus. quia t. de iure ciuili sunt septem genera pœnarum, qua- ruma

Tractatum Tomus XI.

210

num tres sunt capitales. Prima est mors quæ multis modis interficitur, l. aut damnum. §. vita, ff. de pœ. Secunda poena est mortis proxima, vbi quis damnatur in metallum, q. grauiori vinculo præmitur, si vero in opus metalli tunc leuiori, utraque tamen poena, & ciuitatem, & libertatem auferit, vbi vero quæ damnatur in misterium metallorum, si in perpetuum, & ciuitatem, & libertatem amittit, si ad tempus solam ciuitatem l. aut damnum. §. est pena, cū §. seq. ff. de pœ. Sed nescio videre quare vbi agitur de poena damnandi aliquem in misterium metallorum. i. vt seruiat damnatis in metallum ad tempus, talis causa non possit agi per procuratorem. Est & tertia poena de portationis, & in opus publicum damnationis. sed resolutio est, quia in hisce poenis non agitur de commode pecuniario 260 vt dicunt Bar. & Imo. † sed adhuc non quiescit alius, nam de iure canonico loco poenæ damnationis in metallū, quæ non inuenitur in canonibus imposta, solet quis vendi, vel redigi in seruitutem, de primo est casus in capitu. quidam cler. 81. dist. de secundo est tex. in cap. eas. 3. 1. dist. & in cap. statutum 11. q. 1. & tamen licet hic agatur de commode pecuniario, ista causa dicitur capitalis, nec potest agitari per procuratorem, 261 & tamen hic agitur seruitute dc. † Ang. hic dicit, quod licet ex parte accusatoris possit interuenire procurator, tamen ex parte qui procuratur in seruitutem, non potest, quia ex parte ipsius rei agitur de commode pecuniario. & idem potest dici de iure can. in quo poena seruitutis imponitur, vel melius dic, quod consideratio Ang. est contra tex. in d.l. sed, & hæ. qui ex prese vult, quod sicut patronus potest accusare libertum vii ingratum per procuratorem, & ita libertus ipse potest per procuratorem respondere, & tu dic, quod vbi quis damnatus in opus metalli, vel de iure can. in seruitutem redigetur, talis cā non potest agitari per procuratorem, quia tendit ad vindictā publicam. sed adhuc. considera, quia contra predicta videtur casus in cap. si quando 2. q. 6. vbi dicitur, quod in causa capituli, vel in causa status non per procuratorem, sed per ipsum agē 262 dum est. † Idem probatur in l. r. circa prin. de affer. toll. vbi dicuntur, quod si quis prouocet aliquem in seruitutem, quod cēfante assertionis difficultate, debet respondere, per se si vero reperiatur in quasi possessione libertatis, tunc potest agere p. procuratorem, ergo hi duo tex. videntur contrariari, his quæ Bar. Imo. & ceteri tradunt. Gl. in d.c. si quando, satetur contraria, n. q. vbi dominus est in quasi possessione seruitur, seruus potest per se agere, vbi vero aliquis procurator ad seruitutem & ipse est in quasi possessione libertatis potest per procuratorem agere super isto contrario laborant Saly. Odoſr. & communiter antiqui in d. l. r. de affer. toll. Prima datur solutio, q. de iure antiquo ille cui mouebatur qō status poterat idstincte agere causam per procuratorem, hodie vero distinguitur an prouocatus in seruitutem, sit in quasi possessione libertatis, & etiam nunc potest, iecus tamen si non sit in quasi possessione seruitutis, quia tunc secundum Bal. Saly. & omnes ibi non potest. Sed ista solutio tendit ad correctionem l. non solum, §. status, allegata hic in gl. ff. de proc. Secunda datur responsio per Io. & Azo. quam sequuntur ibi Odoſr. & pleriq; antiqui, quod iura in contrarium allegata loquuntur, vbi seruus ligat principaliter de peculio suo, quæ solutio confunditur ex illis iuribus. Datur tertia solutio, quod seruus post litem contestatam de iure digestorum potest constituere procuratorem, de iure vero nouo distinguitur, aut lis non est contestata, & vbi est in quasi possessione libertatis potest, alias se cōsus. sed hec differentia in hac materia est verbalis, vt infra dicemus. Ego autem arbitror posse sic dici, quod post iura digestorum fuit quedam media iuris prudentia, quod prouocatus ad seruitutem deberet habere quedam assertorem, qui eum assereret esse liberum aduerſus Idominum eum prouocantem in seruitutem, ista autem assertio fuit sublata perdistin&. in d.l. :. vt hodie debeat seruus ipse comparere personaliter, se cōsus si sit in quasi possessione libertatis ex quo interficitur, quod intellectus datus per Doc. communiter ad l. seruū quoque, §. r. de procur. quod ibi constituitur procurator, quia agitur de peculio, & administratione aliarum rerum in l. vero j. de affer. toll. agitur de periculo status, & personæ, non est verus, quia in casu l. sed & hæ. agebatur de periculo status personæ & tamen constituitur procurator, & etiam confunditur illa solutio per tex. in l. non solum. §. si status ff. eo. titu. de proc. vel melius dic, quod ex parte domini, siue ille qui prouocatus est in seruitutem, sit in quasi possessione libertatis, siue nō, causa per procuratorem agi potest, sed ex parte prouocari distinguitur eo modo quo dicit tex. in d.l. r. C. de affer. toll. Nec haic distinctioni repugnat tex. in d.l. sed & hæ. in fi. quæ loquitur de liberto. † Nec ēt. non solū. §. status. q. a ille. §. debet declarari, & distinguiri p. d.l. j. C. de aſſe. tol. Circa fi. gl. dū alle. tex. in l. 263 tur de liberto. † Nec ēt. non solū. §. status. q. a ille. §. debet declarari, & distinguiri p. d.l. j. C. de aſſe. tol. Circa fi. gl. dū alle. tex. in l. 264 † nō solū. §. fi. vbi cā suspecti tutoris iteruenit procurator, rō dī gl. quia illa poena est minor relegatione, sed ista solutio secundum Bar. Ang. Imo. & Bened. de Plumb. non est tutta, quia vbi

ageretur vt tutor suspectus puniri. iuxta l. r. cū l. seq. de spe. tut. cum simi. de qb. hic per Bar. non posset. Quiliter procurator quia talis poena est supra relegationem, & est quasi crimen publicum, l. 3. §. consequens, de susp. tut. text. ergo ille loquitur quando agitur ciuiliter ad commodum pupilli, vt tutor tanquam suspectus ab omni administratione bonoru remoueatur. Sed tu aduerſe, † quia non videtur, quod possit 265 agi principaliter ciuiliter, quia in consequētiā possit resultare effectus poenæ criminalis. vbi enim accusatur tutor de specto, vt remoueatur si appareat ipsum dolose fuisse versatu circa res ipsius pupilli, ad præfectum vrbis vt puniat remitti solet. d.l. 1. in fi. de susp. tut. & d.l. §. solent, de offi. præfect vrb. attento maxime, quia vt dicit Bar. q. accusatio suspecti tutoris est quasi publica. Imol. hic respondet, quo ex quo principaliter agit, vt remoueatur suspectus tutor, licet in consequētiā ob eius dolum, & veritatem debet remoueri, debet tamē spectari id quod principaliter agitur. l. si. quis nec causā 266 si cer. pet. † Sed tu considera quod tex. in d.l. non solum, dum dicit difficile est, p̄t intelligi. i. nullo mō auditur procurator, iuxta tex. in l. r. in verbo difficile, ff. quando appela. sit, & iuxta glo. in ca. presentiam, de testi. in verbo difficile. & ita considegant etiā Mod. in d.c. veniens, in 12. colum. sed tex. non dicit prout ipsi presupponunt, sed ita cantat, sed non facili p. procuratorem suspectus accusabitur, quoniam famæ cauila est. & sic nō vtitur verbo difficile, nec ibi potest intelligi id est nullo modo, propter verba sequentia, ibi, nisi constet ei a tute nominatim mandatum: & sic illud verbum non facile. videtur excludere procuratorem generalem, & ratio quare ibi requiratur speciale mandatum est, quia agitur de magno præjudicio. Item tex. ille vult, quod vbi iudex erat processurus omnino contra absentem, quod isto casu admittatur procurator generalis alias secus, † & ille tex. multum menti tenendus, secundum Imol. hic, q. vbi agitur de causa famæ, & astigationis requiritur speciale mandatum, & ex illo tex. cōfunditur vna ratio Bar. hic dicentis quod ad publicum iudicium prosequēdum non potest interuenire procurator, quia vnuquisque per se fidelius agit causam suam. nam illa ratio cēsat, vbi quis habet speciale mandatum, quia comparet tanquam picca, & organū ipsius domini, nec posset fidelius age 267 268 re quam mandatum speciale in forma adimplere. † Nota ēt pro eo, quod dicit. Imo. hic, q. vbi quis principaliter acusatur vt remoueatur tanquam suspectus, licet in consequētiā possit puniri, censetur tamen causa ciuilis, pro qua potest interueire procurator, † nam pro isto dicto facit, glo. quā summe no. Ang. in d.l. non solum, §. si status. vbi dicit quod quando causa principaliter est famosa, damnatus per procuratorem est infamis secus si principaliter est pecuniaria, & in consequētiā est famosa. † sic intelligitur. l. furti. §. si quis alieno, de infam. & ratio est, quia ex quo principaliter causa est famæ, si per interuentum procuratoris cuitaretur infamia, iam sententia nullum operaretur effectum, quod non contingit, vbi principaliter causa est pecuniaria, quia fit exactio saltem pecuniæ.

Glo. in verbo procurator, diuiditur quinq; i partes principales, in 1. parte declarat tex. in 2. adducit cōcordantes ad hūc tex. In 3. format duas oppositiones contra tex. In 4. querit an possit constitui procurator in causa criminali ad vnum articulum. In 5. format aliam oppositionem, & eam duplicitate soluit. Secunda ibi, & facit. Tertia, ibi, item cōtra. Quarta ibi, & est argumentum. Quinta ibi, item contra. Ex prima parte huiusc gl. colligitur conclusio, quod sicut non potest constitui tui procurator ex parte actoris, ita non potest constitui ex parte rei, licet ex parte actoris dicatur proprius procurator sed ex 271 parte rei dicitur defensor. † Sed iste terminus procurator, est latissimus, aliquādo enim capit pro præside prouincie l. 2. C. de iure sis. li. 12. aliquādo procuratore, l. si in emptione, §. si de contrahē. emp. & pro tute etiam capitur procurator l. in defendantē. prout est litera. procurator, ff. de autho. tutor.

272 † istud etiam verbum procurare, est latissimum iuxta illud Apuleij, hunc enim equulum suum curiose nimis procurantem inueni, & alibi, iquit Cato de Rust. eodem modo ceteras arbores procur. & alibi inquit, Hieron. cum Sathanas aliquē sua arte deceperit, & proprium ei iugum imposuerit, ultra ad virorum abundantiam non procurat. & sic apud Catonem sumitur hoc verbum procurare, pro sustētare. apud vero Hieron. pro studiose curare, seu inuestigare. & non ab re iureconsulti aliquando appellant negotiorum gestorem procuratorem, vt est catus in l. si ego. de neg. gest. & in l. Plautius. de pro. cui sententię aspiciuntur. Cic. in lib. 1. de natur. Deorum. sūnt enim l. philosophi, & fuerūt qui omnino nullam habere cōsentient rerum humanarum procriptionem. Deos. propriæ tamen, & stricte dicitur procurator fin gl. hic, qui aliena negotia mandato dñi gerit. l. 1. ff. de proc. Secunda 273 colligitur conclusio ex hac gl. secundum Imo. hic, quod p. cura. Tract. Tom. XI. D 2 rator

Io. Ant. Rube. Alex. de potest. proc. &c.

rator ex parte actoris non admittitur sine mandato, bene admitteretur vbi esset dubium de mandato, præstata tamē causatione rati*iuxta no. in l. i. C. de proc.* & dicitur esse dubium de mandato, secundum Imo. vbi ille qui afferit se esse procuratorem venit de longinquō, & habet instrumenta domini facientia ad causam*iuxta no. per Bar. in l. 3. §. due causæ ff. de Car. e. li. & iuncta gl. in c. corā. de off. del. ibi, cum insuffis eiusdem ecclesiaz, sed ille tex allegatus per Imo. nō p̄bat, q̄ ille clericus qui habebat instrumenta ecclesiaz, erat rector ipsius ecclesiaz.* nimirum si admittitur ad agendum. Item stat simul, quod ali quis habeat instrumenta ad causam, & tamen illa subtraxerit atento, quia videtur speciale in casu l. fi. vbi gl. de pac. conuē. vbi si marito ab uxore fuerunt tradita instrumenta bonorum paraphernalium, præsumitur eidem concessa administratio, pro resolutione, vide omnino Ale. in d. l. i. colum. 3. de proc. qui dicit, quod communis opin. est cum Imo. hic, & in c. i. de prob. & respondet ad l. fi. C. de pac. conuen. quod ibi ex illa traditione sequitur, q̄ maritus potest agere etiam non praestita cautione rati. Sed tu considera ultra alios ibi, & hic, quia id quod dicit Alex. post Pet. & Cyn. non videtur tutum, quia gl. allegata hic per Imo. in d. c. coram, de of. deleg. dicit, quod admittitur clericus, quia erat coniuncta persona, & habebat instrumenta, & tamen ut ibi fateretur Doct. communiter tuit p̄fita cautio ratio, item ad quid ponderare traditionem instrumentorum vbi datur sanguinis coniunctio inter agētem nomine alicuius, & ipsum cuius nomine agitur, quia hoc casu sufficit, quod sit coniunctus qui admittitur pro coniuncto, cum cautione rati. Communis tamen est opin. ut dixi, quod habens instrumenta facientia ad causam principalem admittatur ad agendum cum cautione rati, imo videtur, & quod si posset probari instrumenta suisse alicui a domino tradita, q̄ iste posset agere etiam non praestita cautione rati, quidquid sentiat Imo. hic, ac Ale. & ceteri in d. l. i. C. de proc. vbi enim quispiam instrumentum alicuius debiti mihi tradit, non est presumendum, quod mihi tale debitum donare velit, argumen. l. cum de indebito, de prob. & c. super hoc, de renun. ergo ut illa traditio aliquid operetur, præsumendum est, q̄ mihi mandatum de exigendo tale debitum sit, ut illa traditio quippiam operetur, arg. l. si quādo, de leg. i. Cogita super premissis. Circa contrarium, l. 3. C. de acc. accommodantur presribentes quam plures solutiones. Prima fuit solutio Mart. quod in casu d. l. 3. quæ incipit reos, erat lis contestata contra principalem, nimirum si procurator interuenire potest, hic vero §. procedit ante lit. contest. quo casu procurator dari non potest, & ratio est, quia post litem contestatam dominus, & non procurator est condemnatus, l. 2. C. de accus. & l. fin. C. de iniur. sed si admitteretur procurator ante litem contest. t. in lite contestata cum ipso procuratore non posset damnari ipse dominus, tamen ante litem contest. repellitur procurator, ut ad diffinitiuam perueniri possit, ad quam nō posset litem contestata cum procuratore, atento, quod dominus non posset damnari. Sed haic solutionem improbant Sal. & Mod. communiter in d. l. reos, & Imo. ac ceteri hic, ut hic plura per eos ultra quos videtur, quod potius ante lit. contestata deberet admitti procurator; ut declinatorias, & dilatorias exceptiones posset proponere, quæ post litem contesta. opponi non poslunt, ut habetur in d. c. veniens, de accus. Secunda datur solutio ad tex. in d. l. reos, q̄ iudicet ille tex. loquitur in procuratore qui allegat causas absentiæ, nō autem causas cause, & ita respōdet gl. in d. l. reos, & Bar. hic, & ista videtur melior solutio quæ dari possit. Tertio datur solutio, quod ille tex. debet intelligi in illis casibus in quibus absens potest damnari etiam, quod agant de poena capitali stricte sumpta, ut in casu. l. legge Cor. §. consti. ver. sed in seruos, ff. ad l. Corn. de lica. & in l. ne diu. C. de pœc. & in extrauag. Henrici Imper. ad repr. in his ergo casibus potest intelligi l. reos, & hanc solutionem tenuit Dyn. hic, & lo. An. in addit. ad Spe. & Inno. in c. veniens, & hec solutio placet Imo. hic qui p̄derat tex. in l. seruū quoque, §. publ. ibi, quemuis debere admitti, qui tex. innuit, quod si quis compareat cum mandato tāquam procurator admittendus erit, si vero sine mandato tanquam defensor, sed posset replicari ut supradixi ad istum tex. Secundo mouet Imo. per tex. in extrauag. ad repr. ibi dicitur personaliter, vel legitimate non comparuerit, quæ alternativa vel, innuit quod in criminis lege maiest. vbi absens damnari potest, possit quis personaliter comparere, vel legitimate, & sic per procuratorem, & cum hac op. transit Alex. in consil. i. 16. incip. Animaduersis statutis in 1. col. vol. 2. post Cyn. in d. l. reos, in 3. q. cum simil. de quibus per Hippo. in sua pract. char. 102. & in consil. suo 60. col. j. vol. j. & pro veritate pro ista op. videtur casus in d. extrauag. ad repr. cui non satisfacit solutio Bar. dicentis, quod ille tex. dum dicit p̄sonaliter, vel legitimate, debet intelligi quod compareat, si est singularis persona ea quæ deliquit persona liter, si vniuersitas comparcat, per procuratorem, iuxta l. tam

collatores, C. de re mili. nam si hoc voluisse dicere Imperator facile expressissimè, sed replicari potest, quod ille tex. necel sario ita debet intelligi, ex quo supra dixi, ad hoc si qua comunitas, corpus, vel collegium, vel aliqua quævis persona de 278 liquerit, t̄quo casu non est absurdum quod verba sequentia si personaliter, vel legitimate comparuerit recipient interpretationem, & declarationem a verbis precedentibus, l. si seruū plurimum, in fi. de leg. i. & l. vtrum, de peti. h̄ere. dicunt tamen Mod. Sen. relatis dictis Imo. hic formaliter, col. 3. i. q. 1. 4. quod op. Imo. cōiter recipitur, quæ in iudicio meo nō probatur vt supra dixi in d. §. publice, nec in d. extrauag. ad reprim. dicant quod intelligēdo illud extrauagans pro Imo. intelligit, quod illa verba personaliter vel legitimate: videantur pariformiter referri tam ad personas singulares, quam ad vniuersitates. q̄a dico quod ista ponderatio facit pro intellectu Bar. nam illud verbum personaliter comparuerit; referri non potest ad vniuersitatem, quæ non potest comparere personaliter, & ideo non potest fieri pariformis determinatio, & regula. l. nam hoc iure, procedit vbi fieri potest pariformis determinatio, alias se- 279 cus. l. 2. ff. de off. procur. Et ideo verior videtur opinio Barto. quod in his casibus, in quibus absens potest damnari in causis criminalibus, quod non possit interuenire procurator tāquam procurator, sed solum instrutor seu informator ad allegandum causas absentiæ, & ad informandum seu instruendum ipsum iudicem, & hanc opin. sequitur Sal. in d. l. reos: & do. Ant. in d. cap. veniens. & hanc op. dicit esse communem illustris preceptor meus do. las. in l. 2. C. qui test. fac. pot. col. j. vbi citat etiam Arc. hanc op. tenetem, quæ op. inconveni biliter probari videtur per hūc tex. qui loquitur etiam in casu ii. quo absens poterit damnari, cui non satis facit solutio Imo. ut s. dixi, & certe vbi crimen est graue accusatus vel inquisitus si potest capi solet in carcere detruidi. l. pen. & fi. C. de acc. & l. 1. 2. 3. ff. de cult. re. & tamen illo casu præsens potest condemnari. & tex. noster simpliciter, & absolute dicit, quod procurator frustra interuenit in causa crimi. & idem dicitur in l. i. an per alium cau. Secundo facit secundum Bar. quia in 280 causa tanti præiudicij, prout est causa criminalis, t̄tex quo fa & cum procuratoris solet obesse domino. l. non solum, in prin cip. ff. de proc. ergo debemus dicere quod debeat admitti tan quam instrutor, & defensor, quia prodesse poslunt, non au tem tanquam procurat. qui domino, nocere potest. capi. 2. de confess. Sed hūc rationi enititur respondere Imo. hic in 8. col. quod in causa tam grauis præiudicij non poterit noce re, nisi habeat specialissimum mandatum, arguendo per locū 281 a matrimonio ad casum nostrum. t̄nam in matrimonio requiritur specialissimum mandatum. c. fi. de proc. in 6. & l. generali, de spōsal. & sic non poterit talis procurator responde re positionibus secundum Imo. nisi habeat specialissimum mā datum, t̄sicut etiam requiritur in præstatione iuramenti de calunnia. c. fi. de proc. in 6. & traditur in auc. & si principales, C. de iur. cal. Sed replicari potest quod licet ad ista requiratur specialissimum mandatum, potest dici ex mente Barto. quod propter hoc lex non vult quod ad tale crimen prosequendum nec generalis, nec specialis procurator dari possit, quia non debet absenti obesse. Sed replicari potest secundum Imo. q̄ videtur viilius ipsi absenti quod negligēta procuratoris eidē noceat, quam quod careat defensione sicut in simili dicitur in l. non solum in fi. ff. de proc. vbi quando prætor etiam absente tute est cognitus de causa suspeccione, tunc debet admitti procurator sine speciali mandato, quia melius est, & minus malum, quod aliquis admittatur, quam quod nullo admisso procedatur, nam verisimiliter melius veritas patefiet. Sed replicari potest ex mente Bar. hic, quod iu. iex ex officio suo poterit ab ipso instructore seu defensore querere de 282 innocentia rei. iuxta l. j. in fin. de questio. t̄ Item viilius erit etiam ipsi absenti quod admittatur defensor, qui tantum prodesse potest, non autem procurator. nam licet non possit constitui procurator ab homine qui solum prodesse possit, tamen a lege poterit dari aliquis defensor qui prodesse poterit, & nō nocere. tex. est ultra alios in l. i. & 2. C. de tut. & cur. qui satis. non dedit, tradit Bar. in l. tutor qui reperto. in prin. de admini 283 tu. nam tu tutor accusat nomine populi, & tamen nō obligat eum ad poenam talionis. l. 2. C. de accu. Non obstat tex. in l. non solum. §. fi. quia ibi non agitur de poena corporis afflictiva si 284 cut in casu nostro. & perfecto tu cōsidera, t̄qua veritas dep̄det ab hoc, an quod possit ferri intentia contra absentem in inducitum infamorē vel in odium ipsorum absentium. Ergo non debet posse admitti procurator, quia ut dicit Bart. in extrauag. ad reprim. Itatuta Italie permitunt absentem proper contumaciam condemnari, sed si possit compareare per procuratorem, non possit dici contumax, & ideo melius est ut reipublice satishat, q̄ non agitetur causa criminalis, per procuratorem, quia iudex ex inspectione in faciem, & personam rei multa cognoscere poterit, videlicet qua trepidatione quo

quo colore loquitur, vt l. de min. §. tor. ff. de questione. facit. l. 3. si de testamen. & maxime ex verbis rei respondemus. vt in dictis iuribus, quæ comprehendere ex verbis procuratoris non potest, cum ipse innocens sit, nec inspicitur rei presentia ex quo non responderet. argu. l. in lege. ff. de contrahend. emptio. & l. nec vlla. §. quod si quis. ff. de peti. hæc. & l. 2. §. fui. losus. ff. de iure codi. Cirea † fi. gl. habes conclusionem quod ad testes p. ducendos, seu repetendos, vel ad alium articulum præterquam ad sententiam, potest constitui procurator. idem sentit gl. secundum Imo. in l. cuiusdam. per illum tex. C. de acc. vbi dominus potest defendere seruum, & interuenire pro seruo. & ad hoc etiam Bar. hic in 2. q. allegat gl. in c. licet. de acc. voluit allegare in c. veniens. eo. ti. Bar. vero hic cōcludit quod vbi reus est incarcerated, quod tunc ad hos articulos potest procurator constitui. & idem vult Bar. in l. non solum. de app. & idem secundum Alex. hic tenet Guido de Suzar. & Odostr. quos citat Gand. in tract. malefi. in rub. 21. qui volunt quod pro carcero possit constitui procurator præterquam ad li. contest. sed difficultas consistit in eo quod dicit gl. an admittatur procurator ad producendum testes probatorios vel reprobatorios, & communis resolutio videtur esse secundum Imo. hic, quod in his casibus in quibus absens non potest dñari, tunc non debet constitui procurator ad aliquem articulū cōcerentem merita cause. Sal. vero in d. l. reos. indistincte tenet q̄ non possit admitti procurator, nec ad producendum testes, nec ad respondendum in causa, nec ad aliquem articulū, q̄ op̄. probari videtur in hoc tex. dum dicit quod nec ad crīmē publicum perlequendum, nec ad defendantum reum potest admitti procurator. cum ergo ista omnia tendant ad persecutionem criminis, & a quo remouetur genus, remouetur qualibet eius sp̄s. vt dicit hic Bart. per l. 1. §. 1. de suis, & legiti. & l. 1. chorus. d. l. 3. & suadetur hæc op̄. quia videtur speciale in casu l. fi. de iniu. Ego sum huiusc sententiae quidquid sentiant Mod. in d. c. veniens, post Imo. hic, quem formaliter sequuntur, quod siue absens possit damnari siue non, quod nullo modo possit constitui procurator nec ad producendum testes probatorios vel reprobatorios. vt hic gl. loquitur, min⁹ ad petendum. quia in hisce articulis totum pondus cause videatur consistere. nec pro ista facit tex. in l. si cuiusdam, quia ibi admittitur dominus ad defensionem serui pro suo interesse pecuniario. prout dicitur in l. seruus. & in l. sciendum. supra. eodem. & in l. Lucius. de app. & tradit Bar. hic in 4. colum. in ver sic. item propono. & eo. modo potest interuenire Abbas pro monacho, & pater pro filio. non videtur ergo tenenda distinctio Imo. & Mod. Sen. in d. c. veniens. qui faciunt differentiam an absens possit condemnari, & tunc possit interuenire procurator, secus si non potest, quia iste text. loquitur etiam vbi sententia potest ferri in absentem. & tex. in l. 1. quando causa per alium, videtur etiam loqui indistincte. & militat semper illa ratio potissima quod prohibetur constitutio procuratoris ratione maxime præjudicij. attento maxime, quia videtur specie in casum. l. non tantum. de app. quod admittatur procurator ad appellandum pro incarceratedo. de quo tamen dic ut supra dixi. Posset tamen sic subdistingui, quod in his casib. quibus absens damnari potest si permittatur procurator in his articulis in quibus non potest fieri magnum prædicium ipsi principali, vt ad producendum capitula probatoria sed non ad respondendum positionib. nec ad ponendum. vt 287 volunt Cyn. & Salice. in d. l. reos. † quia ponens videtur fateri contenta in positionibus. secus est in illo qui articulat. cap. 1. & 2. de confess. sed non poterit interuenire nec ad litem contestandam, nec ad alios actus substantiales iudicij tangentibus examinationem criminis. de quibus in l. 2. & in l. fi. C. de acc. Item potest interuenire procurator ad aliqua præparatoria q̄ fiunt ante litem contestatam, de quibus in l. denunciaſſe. §. si per procuratorum. ff. de adul. & in l. etiam. §. plures, de manu. vin. & ratio est in dictis præparatorijs, quia non possunt multum obesse ipsi principali.

Circa primam questionem Bar. extra gl. elici possunt duæ conclusiones. † Prima sit conclusio, quod pro homicidio potest imponi poena pecuniaria. de qua conclusione vide plene Alex. in l. 1. quod quisque iur. vbi plura scripsi. & Barb. in c. fi. 289 in 6. col. de consue. Secunda sit conclusio, † vbi pro homicidio imponitur poena pecuniaria quod possit interuenire procurator. & est aduertendum secundum Imo. col. 1. o. quod vbi pro crimine venit imponenda poena pecuniaria de iure cōmuni, licet in subsidium possit imponi poena corporalis. potest tamen interuenire procurator. l. j. ff. an per alium causas app. & l. 2. C. de proc. nec consideratur quod per accidentes. & in subsidium possit poena pecuniaria in corporalem commutari iuxta. l. si quis id quod. §. in seruos, de iurisd. omni. iud. & l. fi. 290 de in ius voc. & c. finem litib. de do. & cont. † quia debet considerari causa originalis, non autem accidentalis. l. 3. §. qui habet. ff. de tutel. & debet spectari id quod principaliter agitur. l. si

quis nec causam. ff. si cer. pe. sed a primordio tituli posterior formatur euentus, & hæc est communis omnium opin. vt Mod. dicunt in d. c. veniens. colum. 10. & facit pro hac opin. l. non solum. in fi. de proc. vt in causa suspecti tutoris potest interuenire procurator. Sed huic conclusioni † oblit. id, q̄ Bal. dicit in l. reos. ver. quæro quid in poena arbitraria. C. de acc. vbi quando pro crimine imponitur poena arbitraria siue a iure, siue a statuto, licet actu crimen ipsum non sit capitale, ex quo tamen potentia potest effici capitale. iuxta gl. in §. in summa. Insti. de iniur. quæ vult quod iudex potest arbitrari usque ad mortem, tale crimen censetur capitale, & non potest interuenire procurator, augetur difficultas. nam quia pro iniuria potest imponi poena iupra relegationem, & tale crimen 291 censetur capitale. l. fi. ff. de iniu. † dic pro resolutione quod id quod dicitur, quod ille qui non habet in ære, luat in corpus, procedit in debitore, qui laborat in opia. Item in debitore eo in iusto non potest comutari poena pecuniaria in corporalē secundum Bal. & Alex. in l. fin. de in ius voc. nec est presumendum quod velit eligere poenā corporalem. & iste malus cūetus non debet considerari. l. inter stipulatē. §. sacram. de verbo. oblig. & istud, quod qui non habet in ære luat in corpus. est quoddam ius extraordinarium, quod non debet haberis in consideratione. l. Scio. §. medicus. de annuis leg. quia presumptio non est quod reus efficiatur non soluendo. l. si defunctus. C. arbi. tut. Secundo est aduertendum quod aliquando imponit poena pecuniaria ex delicto virtute statuti, pro quo tamen a lege communi poena pecuniaria imponebatur. & 292 tunc dic prout supra dictum est. Tertio † aduertendum est secundum Bar. hic, quod vbi pro homicidio imponitur poena pecuniaria quod ex parte rei potest interuenire procurator, quia vbi venit imponenda poena pecuniaria pro homicidio, cessat ratio prima prohibitiua constitutionis procuratoris, de qua hic per gl. cessat etiam alia ratio assignata per Bart. in extraug. ad repr. in verbo legitime. nam si procurator ad poenam pecuniariā condemnabitur, illam repeatet, quod non est vbi poena corporis afflictiva possit imponi. Cessat, & alia rō assignata hic per Bar. ac fere omnes rationes quas §. dixi cessa re videntur. & opin. Bar. hic est communiter recepta, hanc tenent Bal. Saly. & communiter ceteri in l. reos. C. de acc. & do. Ant. & communiter Cano. in d. cap. veniens. est verum quod Guido de Suzar. in l. seruum quoque. §. publice, amplectitur sententia contra Bar. hic, & dicit, se vidisse iudicari pro, & contra, & mouetur primo per hunc tex. qui generaliter loquitur, quod in publico iudicio procurator constitui non possit, sed rō colligitur per locū a celsitate ratione huiusc. §. ergo cessat eius dispositio. l. adigere. §. quamvis. de iure pa. attento maxime, vt supra diximus, quia pro crimine publico pro quo poena pecuniaria imponitur, non datur procurator. Secundo 293 mouetur Guid. de Suza. † nam licet pro homicidio imponat poena, origine tñ est delictū publicū. ergo spectāda est origo. l. 3. C. ad Maced. & l. si procurator. ff. man. & ideo dicit text. in l. clam possidere. vbi origo possessionis spectanda est, vbi l. in 6. no. infert ad plures. q. suadetur secundum Guid. de Suzaria, † quia poena succedens in locum alterius poenæ debet sapere eius naturā. l. si donator, §. si sponsus. ff. de donatio. inter virum & vxorem. sed responderi potest, quod id quod dicitur quod origo spectanda est, procedit vbi accidentis naturæ non contradicit, alias attenditur accidentis, non autem originalis natura, vt Bar. dicit in l. §. remouet. ff. de postul. & idem Bart. in l. 3. §. qui habet, de tut. el. cum sim. de quibus per Alex. id l. si quis posthumus. de lib. & posthu. & tradit Cy. Bal. & Pau. de Cast. in l. si eadem. vbi dixi. ff. de offi. assess. & ideo dicit Bar. 294 in l. 2. §. hæc actio. si quis tñ liber esse ius. fuerit. quod id quod dicitur quod subrogatum stat in natura sui principalis, procedit quando subrogatum non transeat in aliam rem alterius naturæ, facit. l. cum in fundo. §. si fundus. ff. de iure dot. melior est solutio quod in subrogatione cessat ratio prohibitiua cōstitutionis procuratoris. † Sed huic conclusioni aliud est, quod fortius oblit. nam vt Bar. dicit in l. 1. ff. ui bono. rapt. per l. quoties. ff. de act. & obl. vbi a statuto pro homic. imponitur poena pecuniaria, non videtur recessum a poena iuris communis. & fuit op̄. originalis Vber. de Bob. in lib. cauillationū. & Io. de Deo. quos citat Io. And. in add. ad Spec. in rub. de fur. ad quam alleg. tex. in l. 1. 2. & 3. ff. arborū furt. c̄f. Tu dic quod contraria opin. est verior: quod imo videatur recessum a poena iuris communis, quæ probari videtur in l. 2. ad l. Aquil. vbi late Flor. per illum text. & ita tenent communiter antiqui in l. sepulcra. C. de sepul. vio. quo casu cum non sit in potestate iudicis imponere poenam corporalem, aut pecuniariam, poterit interuenire procurator, sed presupposito quod sit in clementione iudicis imponere poenam corporalem aut pecuniariā. dico quod spectanda erit forma libelli accusatorij, & eius conclusio quæ si cōcludat ad poenā corporalē habebit locū. §. vñ. secus si pecuniariā, i casu vero dubio p̄ dici q̄ dixi §. de actio-

Io. Ant. Rube. Alex. de potest. proc. &c.

298 ne iniuriarum. Quarto aduertendum est in quantum Barto. concludit, quod vbi pro delicto imponitur poena pecuniaria si tale delictum est publicum, potest interuenire procurator ex parte accusatoris, secundum distinctionem. l. si cui, ff. de verbo. sign. & l. licer. ff. de procur. & in l. in populari, ff. de popul. act. uain ex quo iudicium publicum tendit ad vindictam publicam, & quilibet de populo potest agere, frusta ad crimen publicum persequendum potest interuenire procurator, quia ipse procurator constitutus, est ita dominus accusationis sicut ipse constituens, ideo lite contestata potest procuratorem coiitare, & hoc est, qd dicit tex. in l. q. populari. ff. de popul. act.

299 qd l. ille qui conuenit actione populari ad defendendū procuratorem dare potest, sed agens non potest, nisi post litem contestatam. Sed ista op. Bart. non videtur tuta simpliciter lo-

300 quando, quia f. tex. in d. l. licer. vult quod vbi quis agit pro interesse suo, vel suam, & suorum iniuriam prosequitur, quod possit constituere procuratorem etiam ante litem contestatam. Item in publicis iudiciis non potest etiam post litem contestatam interuenire procurator, nisi dicas, quod illud est verum, vbi imponitur poena corporis afflictiva. Secundo prædictis ob & videtur quod ex parte accusatoris possit interuenire procurator, sicut ex parte rei Primo, quia in iudicis est ieruanda æqualitas. l. f. C. de fruct. & litis expen. & per regulam. l. nō debet actori. ff. de reg. iur. sed datur ratio diuersitatis, quæ colligitur ex d. l. quod populari actione. ff. de popul. actioni.

301 Tertio ob. quia videtur, quod f. vbi statutum pro delicto publico imponit poenam pecuniariam, quod desinat esse delictum publicum, vt probari videtur, in l. 2. ff. de concus. secundum vnum intellectum, gl. quem ibi Barto. refert. Sed ad illū tex. responderet Bart. in l. 1. in 4. colum. in ver. sed contra hoc. supra eo. t. quod aliquando statutum imponit nouum nomen ipsi delicto. vt quia falsitati imponit nomen concussionis. & isto casu damnatus ex tali delicto, quod desinat esse publicum non efficitur infamis, & in tali delicto pro quo inponitur poena pecuniaria potest constituiri procurator, aliquando vero per statutum, vel legem nouam poena publici iudicij, tantummodo alteratur, remanente tamen nomine delicti. vt quia p. homicidio imponitur poena pecuniaria. vt hic Barto dicit, & isto casu non desinat esse delictum publicum, & istud probatur secundum Bart. in d. l. 2. in 3. col. nam hoc iure alterata est poena. l. lul. de adul. & tamen nō desinat esse delictum publicum, l. quamuis. C. de adul. iuncta auc. sed novo iure. C. de adul. & idem probatur in l. si quis hoc genus. C. de epis. & cler. iuncta auc. ibi posita. in casu ergo Bart. hic licei pro homicidio imponatur poena pecuniaria, tamen tale crimen non desinat esse publicum, & isto secundo casu procedit, id quod dicit Barto. hic, quod vbi quis vult accusare homicidium ex lege publicorum iudiciorum, non potest ante litem contestatam constitutere procuratorem, secus post, nisi prosequatur propriam iniuriā ratione proprij interest. vt supra dixi, & cum Bart. trāsit D. Ant. in d. c. venie ns. & cōmuniter Scribe. & Fed. de Sen. in cons. 208. Cogita super præmissis.

302 Circa secundam questionem Bart. f. an vbi in defecatum poenę pecuniarię imponitur poena corporalis, possis interuenire procurator, vt puta statutum dicit, quod pro homicidio qd puniatur poena centum librarum, quam si non soluerit infra mensem. afficiatur poena capititis. & Bart. distinguuit aliquos casus. Primus casus est, vbi imponitur poena capitalis ex eadem lege. & tunc non poterit interuenire procurator, quia poena non soluta remanet caput in obligatione. l. t. §. item si ita. ff. ad l. Falc. facit. l. obligationem fere. §. f. Secundus casus est, secundum Bart. f. quando in defecatum poenę pecuniarię lex mandat per officium iudicis imponi poenam capitalem, & tunc non est crimen capitale, & maxime quando hoc exprimitur a lege. l. quicunque. C. de ser. fug. Tertius casus est, quando poena a lege imposta augetur, quod isto casu, vbi augetur poena non ex illa lege, quæ originaliter poenam imponit, & tunc spectari debet illa prima poena ad cognoscendum, an sit capitalis. vt probari v. in l. si quis iniuria ff. de iniur. & in l. j. de i. l. iur. Quartus casus est, vbi poena primo loco imposta non nō uatur per secundam, sicut in primo casu, sed statutum dicit facienti tali delictum imponatur talis poena, quam teneatur soluere infra 10. dies, & si non soluerit infra 10. dies puniatur in quarto pluris. nam ex quo statutum dispositiue loquitur, quod condemnatus teneat illam soluere infra 10. dies, illud quartum plus considerari non potest, vt poena delicti, sed est poena contumacię: si non soluat, secus tamen est, vbi statutum loquitur conditionaliter, vt quia dicit, si quis commiserit falsum. puniatur tali poena, quam si non soluerit infra 10. puniatur in quarto plus. nā illuo quartum plus censetur poena delicti qualificari, qui si iste condemnatus non soluat §.

304 10. dies non dicitur in aliqua 2tumacia. Circa duos primos casus aduerte secundum lo. de mol. in d. l. 2. quia videtur, qd Bart. imponat legem verbis. & non rebus contra. l. 2. C. com-

munia de leg. quia regula tria est, quod non curamus de modo, dum mo. lo sequatur effectus. ex quo enim viroque casu loco penę pecuniarię subrogari videtur ipsa poena capitalis, ergo debet iudicari crimen capitale, ex quo poena capitalis p eo imponi potest. arg. l. sufficit de condi. & demonst. nec pro-

305 bant aliquid iura allegata per Bart. & primo tex. in l. 1. de i. litem iur. quia ibi ob continuaciam non restituentis augetur condemnatio. hoc enim est, quod ibi dicit tex. non enim pluris fit per hoc, sed ex conrumacia estimabitur ultra eius premium. sed in casu nostro poena capitalis, siue imponatur a lege, siue sit imponenda a iudice, quia lex hoc expressè dicit viro que casu videtur, quod ex quo crimen potest esse capite, qd non debeat interuenire procurator, nec aliquid faciunt. l. quicunque. & l. si quis iniuriari. quia ibi secundum ordinatam, & regulatam dispositionem non erat imponenda poena corporalis, sed extra ordinem, & in subsidium; & talis malus custus spectari non debet. Sed lmo. & Mod. in d. c. venie. qui cū formaliter sequuntur, resident rationi Bart. quia vbi poena imponit cētū liberarū, & si nō soluerit infra 10. dies puniatur in capite illico, qd est contumax talis obligatio censetur nouata. & transusa in poenam capitis. d. l. obligationem fere. §. f. secus tamen est, vbi lex mandat solui, & si non soluat imponit iudici. vt ipsum delinquenteum poena capititis afficiat, quia ito casu non est facta nouatio ipso iure, quandoquidem esset possibile, vt iu. lex ipse illam penam non imponeret. nec est verum, id quod dicunt lmo. & Modern. quod iste cauius, vt qd efficiatur non soluendo, vt luat in corpus, non debeat spectari, quia malus erentus ad prouidendum ne iudicium reddat elutorum spectandus videatur, l. generalit. r. §. si quis seruo pi-

gnoris dato. ff. de fideic. l. b. Prof revolutione dictorum Bart. in d. l. 2. considerandi sunt aliqui casus. Primus casus est, vbi a statuto venit imponenda poena alternative pecuniaria vel capitalis, tunc dicitur crimen capitale. vt Bart. dicit in d. l. 2. quia in dispositione alternativa virumque cit in obligatione. l. cum illud. ff. quando dies leg. & ideo vbi in una parte alternative est res dividua, & in altera dividua, tota obligatio censetur dividua, nec mihi placet id, quod dicit lmo. hic dum dicit, qd aut est electio iudicis, & tunc erit capitale. idem est quando erit ele. tio rei, antequam eligat. quia dico quod vbi imponit poena pecuniaria, vel alia corporalis, quæ quidem corporalis est valde disproportionabilis, credo qd non poterit eligi illa poena corporalis, sed unum pecuniaria. argum. l. si de interpretatione. ff. de poen. & regulam in poenis. de reg. iur. in 6. & per consequens poterit interuenire procurator. Secundus casus est,

307 vbi pro delicto poena pecuniaria, & corporalis imponitur, vt quia statutum dicit, si quis fecerit sursum puniatur poena dupli, & sustigetur. nam isto casu non poterit interuenire procurator, & cōcludendū est, qd non f. quia illa qualitas, qd sustibus cedatur, quæ nocet spectari debet. l. cum vir. de vnu. c. p. dona. & l. si quis in graui. §. f. ad Syllam: & ita cōcludū. Mod. Senen. in d. c. veniens. col. 17 & ultra eo. ficit pulcher tex. in l. Pedins. §. i. de arb. & in l. 2. §. a pupillo si. de vnu. pro empto. cū simil. de quibus per Fely. in c. 1. col. f. de except. & in c. 4. col. 5. de re iu. tu uero dic, qd hic ait ten. litur poena fustigationis, non vt noceat, prout dñt Senen. sed v. profi. & sic et iudicium va-

309 leat quo casu quādo concurrunt duæ causæ, vna quæ nocet, & altera prodest. si illa quæ prodest, tendit ad validandum aetū illa spectanda est, ita tenet las. post gl. ibi in l. si mater, in 3. col. C. de inoffi. test. in hoc casu igitur attenditur causa, quæ no-

310 cet. quia respicit validitatem iudicij. Tertius casus est, f. vbi statutum dicit, si quis commiserit tale delictum, plebatur poena amputationis pedis, & si non soluat infra mensem centum, nam ex quo poena amputationis pedis est in obligatione, & poena centum est in facultate soluendi, sine dubio non poterit in tali crimine constitui proc. cum poena corporalis sit in obligatione, & poena pecuniaria in facultate soluendi. Facit pulcher tex. ultra alios. in lege si quis stipulatus fuerit decem in mille. ff. de fideiuss. Quirtus casus est, vbi statutum dicit, si quis commiserit tale delictum puniatur poena centum, & si non soluat infra mensem amputetur sibi manus, & Bartol. cum quo transeunt ceteri hic. & in dicta lege tertia. supra eodem concludit, quod non poterit interuenire procurator propter dubium. arbitraretur tamen quod si accusatus prestat fideiussionem de soluendo poenam pecuniariam, quod posset interuenire procurator, eodem modo si aliquis procuratorio nomine interueniret, sua conditione, si condemnatus soluat poenam pecuniariam alias habeatur pro non admisso. & ita dicunt præfati Modern. in d. capit. veuiens. sed illa cautela mihi non placet propter fragilitatem cautionis, vt vrat verbis Pauli in l. qui ita. §. 1 ff. ad T̄ebel. mihi non placet etiā quod admittatur sub conditione, quod si imponatur poena corporalis quod habeatur pro admisso. argumen. l. actus legitimi. ff. de reg. iur. attenco etiā quia hoc modo iudicium posset redi elusorium, qd non est dicendū. arg. l. si prætor. ff. de iud.

Circa

Circa secundam quæstionem Bar. quid sit officium excusationis. elici possunt plures conclusiones. Prima sit conclusio quod ad allegandum causas necessarias, quæ ipsum reum, velit nolit, impediunt venire, admittatur quilibet, & sine mā dato ac ēt sine satisfactione rati. quilibet ergo tam masculus quam fœmina maior siue minor potest comparere pro absente, ad allegandum quod est infirmus, incarcерatus, vel alio impedimento necessario ipeditus. qā ista est allegatio merita. immo etiam infans admittitur, vt hic per Bal. post Inno. in d.c. veniens. licet regulariter non possit esse in iudicio. l. quos prohibet. ff. de postulando. & facit l. non solum ff. de procur. & cum Bar. hic transiunt Inn. Io. And. D. Ant. Abb. & Mod. in d.c. veniens. & idem Spec. in t. de procur. ver. decimo. & in t. de accu. verific. si autem. Amplia primo hāc conclusionem. vt etiam procedat, quando reus est citatus, & quis defensorio nomine comparet, & allegat causas necessarias absentia admittitur etiam sine satisfactione, de presentando ipsum absētē cessante impedimento necessario, ita tenēt Guid. de Suza. & Bal. in d.l. seruum quoque. §. publ. ff. de procur. mouetur per tex. in l. si constante. §. quoties. ff. sol. marr. Et sequuntur Mod. in dicto capitu. veniens. vt supra dixi. ratio est, t̄quia allegans causas absentia non potest condemnari, nec cōtra cum fieri executio, & ideo non tenetur cauere de iudicatum solvēdo, minus de presentando ipsum reum. l. liberto. in f. de procur.

Secundo ampliatur ista conclusio, vt t̄ etiam procedat, dato quod statutum diceret, quod lapsō termino banni non recipiatur aliqua defensio, nam hoc casu etiam poterit allegari, necessaria & probabilis causa absentia, ita dixit Bal. in d. §. publ. colum. 7. subdit tamen quod hoc non seruant asseffores, quia statuta sunt multum p̄cisa quod nulla defensio admittatur, & quod talis positus in banno lapsō termino habeat pro confesso, & cum statutum fingat cum confessum, cōtra fictionem probari non potest. l. siue possidetis. C. de proba.

Verum tamen quia: t̄defensio est de iure naturali, & sicut nō potest tolli per principem. clem. past. §. fin. de re iud. multo minus debet posse tolli per statutum. facit. l. 3. §. si ad diem. ff. de remili. quo sit vt saltem ope restitutionis in integrum debet admitti. l. si. de in integ. resti. immo videtur, quod siue restitutio ne in integrum admittendus sit talis excusator, quando quidem non possit dici contumax. attento quod necessaria, & p̄babili causa fuit impeditus comparere, & statutum denegans defensionem lapsō termino banni videtur intelligendum de plena defensione, non autem de ista per quam apparebit bannitum non fuisse contumacem. Secunda colligitur conclusio ex dictis Bar. quod ad allegandum excusationes probabiles quod reus non potest venire, quia in loco habet inimiciias, vel quod itinera nō sunt tuta. iuxta l. de ætate. ff. ad Treb. & l. sciendum. §. 1. de legatio. non admittitur excusator sine mandato, & est communis Doct. sententia. vt hic per Imo. & alios communiter, & in d.c. veniens. & potest etiam exempli ficari ista conclusio non solum vbi accusatus vel inquisitus citantur ad locum non tutum, sed etiam vbi citantur eo tempore quo itinera non sunt tuta. vt tradit Old. in cons. 46. quod ad incip. queritur idem esset vbi citaretur ad locum pestiferum argum. tex. in l. 2. §. pen. ibi, vel aliqua fortuita calamitas. ff. si quis cau. per quem tex. fuit excusatus Gregorius. 12. quod ad concilium Pisanum non accesserit, quia t̄ locus ad quem q̄s citatur debet esse securus non solum pro reo, sed pro testibus, aduocatis, & aliis personis necessarijs. 23. q. 2. c. siue de coniugii. Idem esset vbi quis citaretur ad locum in quo timeret nō posse consequi iustitiam propter potentiam aduersarij sui, vt declarat Ange. in dispu. quæ incip. Bon. in 4. & 5. dub. & facit tex. in c. statutum. §. cum autem. de rescrip. lib. 6. Ad vnum ad uer te vltra Ang. t̄quod reus citatus non excusatur a cōtumacia proper hostiliatem quæ fit in territorio, vnde habet transire si transeuntes per illa loca sint soliti obtinere securitates, qā est in culpa ipse hoc idem non petendo, & pro ista cōclusio ne facit tex. in l. quibus diebus. in prin. vbi Bal. de condi. & demon. & in l. sed, & si per prætorcm. §. ait prætor, ex quibus ca. maio. quæ dicit quod impedimentum, quod de facili potest remoueri, non est iustum impedimentum, & secundū Mod. in d.c. veniens. colum. 37. post Ang. in d. disputa. inc. Bononiensis. si accusatus vel inquisitus citatus ad locum non tutū, vbi haberet inimicitias capitales excusare non comparens, t̄ eodem modo si concedens saluum conductum esset ty rannus vel non soleret fidem datam obseruare, quia hisce principibus non est credendum. Sed t̄ista conclusio ita declara secundum Bal. & Imo. non videtur tutā, & videtur quod immo possit quilibet etiam sine mādato adducere similes causas probables, quod non est tutus accessus. quia negari non potest quod huiuscmodi causæ non sint nedum iultæ, sed ēt iustissimæ. vt dicunt iura per Barto. adducta. in d. l. de ætate. ad Trb. & l. sciendum. §. 1. ff. de legatio. attento maxime, t̄quia non est præsumendum, quod citatus ad locum non tutum

vbi habet inimicos capitales, velit se committere capitalib. inimicitias, etiam si haberet literas salui conductus: vi probari videtur in c. accedens. el. 2. vt li. non contesta. Suadetur etiam ista op. vltra Bal. & Imo. per istum tex. qui dicit, quod excusationes absentiū ex senatu cōsulto iudicib. allegant, & clarus per tex. in d. §. publice q̄ dicit publice. interest absentem a qui buscūq; descendit. facit. l. reos. C. de accu. quæ iura adducit Ang. in disputa. sua quæ inci. Bononiensis. in 7. dub. Pro qua etiam facit duplex ratio, nam vbi quis citatur ad locum non tutum vel pestiferum, & non compareat, præsumptio est quod non velit se committere in manus inimicorum suorum, non aut quod hoc faciat voluntarie, attento, q̄ t̄ contumacia sonat in delictū. vt gl. dicit in l. si filius de inter. a. & delictū t̄ non præsumitur, nisi probetur. l. quoties. §. qui dol. dc prob. Vlt. suadet hāc op. contra Bar. & cōem, arguendo per locum a verosimili. t̄nam nullus est ita insipidus qui non cupiat cruciatum corporis, vel mortis periculum declinare. vbi ergo quis huiusmodi periculum allegat, præsumēdum est, quod citatus vt liter gestum ratificabit. argum. l. si pater. de don. dum dicitur merces enim extimij laboris appellanda est, quod contemplatione salutis certo modo extimari non placuit. aut vero accusatus veniens ratificabit gestum, & factum per hunc excusatorem, & tunc satisfaciunt intentioni iudicis inquirentis, vel accusatoris, sit vero noluerit ratificare, poterit quandocunq; hisce excusationibus renunciare. & cum Bald. & Imol. transiunt Mod. Sefi. in d.c. veniens, colum. 28. Et dicit Angel. in d. disp. quod ex præmissis confunditur etiam tertia conclusio Bar. dum dicit, quod t̄quis non possit sine mandato oppone re exceptiones dilatorias, & declinatorias. sed hisce rationib. facile potest respōderi. nam ratio quare non debeat admittit talis defensor sine mandato colligitur ex l. in eo. §. nemo de reg. iur. & in l. si ad defensionem. supra iud. sol. t̄nam interest actoris contra quem huiuscmodi excusationes opponuntur vt talis excusatur habeat mandatum, ne iudicium reddatur elusoriū. sed tuendo op. Bal. quæ mihi placet per tex. in d. §. publ. dic. & istud, q̄ reddatur iudicium elusorium, non considerat vbi allegat exceptiones dilatoria. seu declinatoria, quæ proponuntur ante li. contest. vt quia accusans est infamis, aut excommunicatus, vel alias inhabilis. si velles tamen tueri opin. Bar. volo quod aduertas ad istum tex. in quo ponitur regula, quod ad crimen publici iud. persequendum, vel ad se defendendum, frustra procurator interuenit, postea subiicitur, sed excusationes absentium iudicib. allegant, quia exceptio vt sit de regula, debet intelligi, quod requiratur mandatum, & maxime q̄a de naturā illius aduersariū, sed, est aduersari his q̄s sunt eiusdem generis, gl. in l. mariti, de adul. Si uelles t̄si tueri op. Bal. Imo. & Mod. contra Bar. & cōem uolo quod habeas præ oculis tex. quem ponderat Aret. in d. cap. veniens, t̄ in l. fin. ff. de requi. re. vbi dicit quod si reus non comparet post citationem infra annum vel non habeat qui cum defendant in causa capitali post annum confiscantur eius bona. ergo cum tex. non possit intelligi de causis innocentia, intelligi debet de causis absentia in quibus admittitur simplex defensor sine mandato, & si quispiam subtiliter diceret ille tex. debet suppleri, vt intelligatur q̄ defensor cum mandato, replicari potest quod talis nō dicitur proprius defensor, sed procurator, l. reos. C. de acc. & 3. q. 1. cap. defensor. sed etiam aliquando defensor capitul pro procuratore, & pro tutori, & curatore. l. 1. ff. qui pe. tu. Item potest intelligi ille tex. de defensore cum cautio. de iudicatum soluendo. t̄ nec est inconveniens quod ibi pro curator appelletur defensor, sicut aliquando etiam dicitur p̄curator, quia non habet mādatum. l. iudicatum solui. §. 2. ff. iud. solui. Secundo opin. Bart. & communi refragari videtur, t̄nam vera est iuris cōclusio quod in criminalibus vbi absens condemnari potest, admittitur defensor sine mandato etiam ad allegandum causas innocentia, seu causas causæ, d. §. publ. secundum communem intellectum. ergo idem videtur dicendum in causis capitalibus vbi absens condemnari non potest probatur in d. §. publ. dupli ratione. Primo quia tex. in 1. & 2. responso permittit allegari causas innocentia in uno casu, & causas absentia in causa capitali. Secunda ratio, quia in causa capitali arguendo per locum a communiter accidentibus agi potest de grauiori præjudicio si nō admittatur excusator ad allegandum causas absentia, quam si non admittatur ad allegandum causas innocentia in alio casu. quia t̄ absens condemnari non potest. eius bona confiscantur, post annum irreuocabiliter. d. l. fi. de requi. re. Si ergo succurritur accusato, vel inquisito absenti, qui absens condemnari potest vt causæ suæ innocentia allegari possint, vbi forte ratio agetur. de priuatione totius patrimonij longe, magis, & minus dubie debet succurri absenti, qui non potest cōdemnari, cuius omnia bona tamen publicari possunt, vt admittatur excusator sine mādato. Sed tendo cōem r̄fideri p̄t, q̄ satis est, q̄ succurrit absenti cui bona publicari p̄fit vt possit cōparere cū mādato: & satis probatur

Io.Ant.Rube.Alex.de potest.proc.&c.

probatur ista opi.in hoc tex. q̄ requiratur mandatum. ponde
rando, vt supra dixi:& clariss.in d. c. veniens.de acc. Retenta
igitur opi.Bart.hic, quæ est, communis, & quam tener etiam
333 hic Benedic. de Plumb. colum. 10. quod t̄ ad proponendas
exceptiones mere dilatorias admittatur excusator cum man
dato, limitatur vt non procedat secundum Aret.in d.cap. ve
niens.colum. i 2. vbi exceptio dilatoria, seu declinatoria esset
notoria, & idem dicit Aret.vbi talis exceptio contingere ip
sum crimen, alleg. Ang.in l.s. filius. ff. qui satisf. cogan. quia si
cuit ipse iudex ex officio suo tenetur defendere accusatum,
ita debet permettere vt ab alio defendatur. facit l.cui ma
ior. §. si libertus. de fid. liber. vbi iudex nemine perente debet
absoluere reum. Bart. in infra v̄ velle q̄ talis excusator non
sit admittendus sine mandato. Sed iuxta prædicta cadit dubi
334 tatio, t̄ quid si iudex non admittat comparētem nomine ab
sentis, qui dicit q̄ si inquisitus est in partibus longinquis, vel
est absens, vel infirmus, & se offerat hoc probaturū per modo
cōstat, & modo agat, & iudex recusat recipere has probatio
nes, an processus sit nullus, & Bar. in ext̄. ad repr. in ver.
neglexerit, tenet q̄ processus est nullus, quia stat per iudicē, quo
minus certior fiat. allegat tex. in c. interposita. de app. & sub
dit q̄ ius sit saluum parti petendi restitutionem in integrum
ob iustum absentiam. iuxta. l. fi. de rest. in integ. & licet d. c. t. um.
Bar. non probetur. in d. c. interposita. vt in voce dixi, tamen ex
335 dicto Bart. habet cautelam: t̄ q̄ statim, q̄ quis commiserit ho
miciud vel delictum aliquod in quo non potest procurat
or constitui, vt horteris eum, vt ad partes remotas proficisci
tur, & mittas aliquem ad allegandum causas absentiae suæ, q̄
per modo constat, & modo agatur se probaturū offerat,
quisi non admittatur a iudice processus erit nullus, etiam q̄
ex forma statuti contumax habeatur pro confessio. & hāc cau
telam tradunt Mod. in d. c. veniens. in 10. char. in 4. col. in 2. q.
336 prin. Tertia colligitur conclusio ex dictis Bar. t̄ q̄ exceptiones
quæ licet opponantur ad processum tangunt tamen crimen,
non possunt opponi per procuratorem. exemplum est secū
dum Bar. vt supra cum opponat exceptionem rei iudicatę, vt
puta nō potest procedi, quia reus accusatus iam fuit condem
natus, vel fuit absolutus, vel non potest accusari, quia occisus
ex forma statuti poterat occidi, ad has enim exceptiones pro
ponendas procurator interuenire non potest. Primo per
istum tex. qui generaliter dicit, quod ad crimen publici iudi
cij persequuntur, sed ex quo hæ exceptiones tangunt crimen
per eas fieri dicitur criminis executio. & ista secundum Ioan.
And. in add. ad Spec. in titu. de acc. §. est. ver. quid si bannitus,
fuit originalis opi. lac. de Are. quem Bar. non citat, p̄ qua, vt
ipse dicit, ita consuluit Pisis cum Franc. Tigrino. & opi. Barto.
hic communiter recipitur, vt Imo. hic dicit. colum. i 8. & Mo
der. qui referunt Bartol. & Imol. formaliter, in d. c. veniens.
337 t̄ Sed ista opi. communis non v̄ tuta secundum Jacob. But.
& Imo. hic qui exceptiones de quibus Bar. loquitur sunt mix
tae. i. habent vim dilatoria exceptionis, & peremptoriæ. & sic
possunt opponi ad processum & ad merita, & ideo dicuntur
exceptiones litis finitæ, de quibus per glo. in c. 1. de li. contest.
& in l. nam, & postea, de iure. & tradit Bar. in l. quærebatur,
ff. iud. sol. vbi ergo procurator opponit non esse procedendum
ad vñteriora, quia fuit iudicatum illum esse ponendum in bā
338 no. & ista est exceptio litis finitæ, t̄ & ideo secundum Inn. hic
i omni dispositione debet spectari id, quod principaliter agit,
l. si quis nec causam. ff. si cert. peta. & facit l. non solum. §. fin.
de proc. cum ergo procurator non veniat ad publicum vel
privatum crimen persequendum, sed potius ad ipsam perse
cutionem impediendam, videtur q̄ sit admittendus, quia finis
debet considerari. l. & si non sint. §. perueniamus. ff. de auro,
& arg. leg. fed replicari potest ex mente Are. in d. c. a. veniens.
col. v. q̄ licet huiuscmodi actus opponendi exceptionem de
se non tendat ad punitionem criminis, & sic ad persecutionē
accusationis porrectę. 10. quo tamen talis actus venit incidē
ter, vt pars iudicij crim. sine dubio dicetur actus crim. factus
super crimen, & hāc videtur sufficere, vt ad hoc crimen pro
curator constitui non possit, vt in. hoc text. ergo ipsum iudi
cium crim. principaliter intentarum spectandum videtur, vt
339 dignoscatur, quid posset fieri in ipso iudicio. t̄ nam principali
ter vbi quis de delicto inquiritur vel accusatur, ibi principali
liter tractatur criminale, & capitale iudicium. ergo non de
bet considerari illud incident, q̄ opponi possit exceptio decli
natoria. imo tex. in l. non solum. §. de proc. per Imo. adductus
probat contra eum. nam ibi dicitur, q̄ quamuis cum agitur
civiliter ad remouendum tutorem in consequentiam tutor
criminaliter puniri posset. l. j. §. item. ff. de off. præfec. vrb. tamē
hoc quod in consequentiam venit spectari non debet, idem
ergo dicendum videtur q̄ iudicium principale est criminale,
licet actus eidem iudicio incident tendat ad effectum civilē,
sicut exceptio ad repellendum accusatorem, tamen tale iu
dicium iudicabitur: vt criminale. arg. l. quoties. C. de iud. Sed
340 tuēdo opi. Imo. volo q̄ aduertas quodfin omni dispositio
ne finis debet considerari. l. & si non sint. §. perueniamus, de
aur. & argen. leg. & tradit Bart. in l. ambitiosa, in 4. colum. &
ff. de decre. ab ord. fac. sed ratio finalis quare in causa criminis
341 si non possit interuenire procurator est, t̄ quia talis causa vi
detur magni præjudicij. ista ratio cessat, vbi agitur de opponē
da exceptione declinatoria, quando quidem agatur hic de
faciendo ne iudicium criminale efficiantur elutorium. & vt
litibus, & expensis obviatur, & ne frustra agatur criminaliter.
& maxime quia text. noster dicit, q̄ ad persequendum iudi
cium publicum frustra interuenit procurator, sed ille qui op
ponit exceptionem declinatoriam, vult quod a tali persecu
tione desistatur: & si quispiam diceret, aduertere quia tex. noster
dum loquitur de persecutione videtur loqui in ipso accusato
re, sed in reo nō loquitur de persecutione, sed de defensione,
& dicit, q̄ reus non potest constituere procuratorem ad de
fendendum, t̄ sed applicatione defensionis venit exceptio de
clinatoria, l. fed. & si suscepit. §. 1. in versi. alijs defens. ff. de iu
di. & tradit Bal. in l. quoniam Alex. C. ad l. Iul. de adulte. Sed
tu aduertere, quia defensio proprie est illa, quæ crimen exclu
dit, sed illa quæ processum retardat non est proprie defensio,
vt est declinatoria. ita Bal. in l. i. C. q. accus. non pos. & gl. in c.
1. in gl. 3. de lit. cont. lib. 6. & tradit Fel. in rub. de excep & Alb.
342 in suo distio. in uer. defensio t̄ non videtur recedendū ab opi.
Bar. hic quæ communiter recipitur, vt concludit Are. in d. ca
veniens, col. 6. quia negari non potest, quod ex parte accusa
toris cum petat se admitti ad persequendum. ergo dispositio
facta super persecutione criminis habebit locum in casu isto.
Idem uidetur in reo, sed dicat Are. quid quid velit, opin. Bart.
non videtur tuta. quia in hisce exceptionib. declinatorijs non
agitur de punitione criminis. vt in simi. dicit Bart. in l. solent,
ff. de alimen. & cib. l. Retenta, tamen opi. Bar. quæ est commu
nis, q̄ exceptiones de quibus loquitur Bar. non possint oppo
ni, nec in vim peremptorię, nec etiam in vim dilatorię, decla
343 ratur tamen huiuscmodi conclusio. Primo, t̄ vt non proce
dat, vbi talis exceptio esset notoria: quia ad eam opponendā
procurator constitui possit, quando quidem iudex etiam ex
officio suo debet supersedere in processu, & libellum ipsum
accusatorum lacerare, ne litigetur super inani processu, iux
ta gl. in l. 5. de off. assel. & facit gl. in l. qui cum maior. §. qui pr̄
ses. de bo. quæ lib. & hāc l. limitatio communiter recipitur. vt
Nel. dicit in tra. ban. in 2. par. 2. tēp. q. 1. 4. sed hāc limitatio fīm
Imo. hic post D. Ant. & Saly. p̄ eum relatos. non v̄ tuta, quia
hic tales excep. opponuntur in vim exceptionis perēptoriæ. nō
debet distinguiri, an sint notorię vel nō, sed solum debet distin
guiri, an quis has exceptiones proponat, vt simplex allegator,
vel instructor, & isto casu admittendus est, an vero, vt pro
curator, & isto casu est repellendus, licet talis exceptio sit noto
ria, quia t̄ notoriū non relevat ab onere proponendi, licet
relevat ab onere probandi, ut Bart. dicit in l. si adulterium cū
incestu. §. idem Polioni. ff. de adul. clemen. appellanti. de app.
cōcludit ergo d. Ant. q̄ ex quo quis nō p̄t legitimare personā
suam in proponendis hisce exceptionib. perēptoriij, etiam
notoriis, non est admittendus, vt procurator. nec viderur tuta
ratio Bar. hic, q̄ ex quo iudex ex officio suo potest ipsum ac
cusatorem repellere, debet posse constitui procurator, quan
do quidem huiuscmodi ratio concludat, q̄ debeat admitti,
allegator, seu instructor, non autem procurator. Item non est
344 tuta ratio Bar. hic ex alio capite, vñtra alios, t̄ quia id, q̄ iudex
possit supplere defectum partis in opponendo exceptionem
notoriā. concludit, vbi talis exceptio demonstrat accusato
rem non potiri iure accusandi, vel agendi. Item procedit eo
casu, ubi iudex si non suppleret vicem partis, cum aliena ia
ctura locupletaretur. vt Bar. dicit super gl. ibi in ver. apponē
345 do. t̄ Si ergo in casu nostro apponetur exceptio, q̄ banni
tus non audiatur, vel q̄ est prescriptum accusationi porre&.
talis exceptio non tolleret ius accusandi ipso iure, sed illud
potius elideret. & cum hoc casu non posset iudex uices par
tium supplere, non posset quoque talis exceptio per procurat
orem proponi, & cum possit ergo hoc casu per allegatorem
& instrutorem subueniri, non debet admitti procurator, cū
solum possit personam suam legitimare, sed ad hoc respon
det hic lo. de Imo. quem sequuntur Senen. in d. ca. veniens, q̄
speciale est ī notorio, q̄ admittatur procurator, licet eius per
346 sona legitimari non possit. t̄ quia in notoriis ordo est ordinē
non seruare. Sed replicari potest ex mente Are. in d. capi. ve
347 niens, q̄ t̄ sicut delictum qualitercumque notoriū non po
test puniri per iudicem incompetenter. Bar. in l. magistratib.
ff. de iud. ita non debet admitti procurator, cuius persona legi
timari nō potest. Sed replicari potest, quod est magna ratio
diuersitatis inter iudicem, & procuratorem: quia absurdum
est, quod iudex incompetens, & qui prorsus caret iurisdi&.
350 ne iudicet: t̄ quia exceptio incompetenz iudicis nunquā
cēsetur exclusa. cle. i. de seq. pos. & fruc. nō sic est in exceptio
ne

non legiti procuratoris. & ideo licet iudex sine manda-
 to nō posse supplere vices partis in notorijs, debet tamē pos-
 se quis hoc facere, ut procurator. vbi habet mandatum. atten-
 to in maxime: quia vbi exceptio est notoria, cestat finalis ratio
 prohibitiua. vt in criminalib. procurator interuenire non pos-
 sit. Cogita super predictis, quia subtilia sunt, & male, vt ar-
 bitror discussa per Scriben. Quarta colligitur conclusio ex di-
 351 tis Bar. q̄ vbi exceptio est peremptoria, & opponit in vim
 peremptoria non admittitur procurator, quia si non admittitur
 ad plenam defensionem, & sic remouetur genus a pro-
 secutione criminis. ergo & species. iuxta l. i. in f. ff. de suis, &
 leg. & h̄c conclusio ampliatur hic per Bar. vt procedat siue
 352 dubietas sit in facto, siue in iure, † quia sicut vbi est dubium
 in facto non potest interuenire procurator, ita non potest in-
 teruenire vbi est dubium super iure. l. cum prolati. ff. de re iu-
 di. & facit regula. §. quibus in l. consti. C. & cum Bar. hic tran-
 353 seunt communiter Scribē. † ideo si aliquis compareat pro
 accusato, & proponat q̄ accusatus nō intertēc̄ illū, de quo
 accusatur, quia ea die qua dicitur illum fuisse intersectum, ip-
 se non erat Paduæ, sed Mediolani, adeo quod impossibile fuisse
 accusatum in illo loco fuisse, admitti non debet. eodem
 modo non potest constitui, procurator ad proponendum il-
 lum fuisse mortuum longe anteriori tempore, quam ea die,
 qua dicitur intersectus. iuxta gl. in l. is qui reus. de pub. iud. nec
 mirum, quia ista exceptio est mere peremptoria. Et idem, vt
 Bar. & Scrib. dicunt, est in exceptione mixta, vt supra dixi. ēt
 354 vbi est dubietas in facto, vel in iure, † ideo non potest consti-
 tui procurator ad proponendum, q̄ intersectus erat bannitus,
 quia a pari procedunt, excludere crimen directe, vel aliquid
 deducere, per quod crimen indirecte excludatur. Difficultas
 355 huiusc casus consistit in videndo tan exceptio banni sit de
 clinatoria, an vero sit peremptoria, ita q̄ possit opponi utro-
 que modo vt supra dixi. & l. de Imo. hic dicit verba statuti
 debere considerari, vbi enim statutum dicit bannitus non au-
 diatur, vel querela opposita pro bannito occiso non audiāt,
 q̄ hoc casu sine dubio h̄c exceptio habet vim declinatoriæ.
 vt ex dictis Bar. elici videtur in l. nam postea. in prin. ff. de iure.
 iur. & in l. cum lex. in fin. de fideiuss. Sed aduerte quia Bal. rela-
 tus per Aret. in c. ven. videtur velle, quod vbi statutum dicit,
 bannitus non audiatur, non paratur aliquo modo exceptio
 356 peremptoria, † quia exceptio quæ repellit agentem, & respi-
 cit qualitatem personæ agentis, iudicanda est potius exceptio
 declinatoria, quam peremptoria. vt Bal. dicit in l. filius. §. ve-
 ter. ad finem commenti, de procuratori. & tradunt communiter interpretes in l. exce. C. de exc. & ideo Are. satis imperti-
 nenter tangit plene illum articulum, an & quando exceptio
 inducitur per statutum, censetur denegatum ius agendi ipso
 357 iure, vel ope exceptio. † Sed tota difficultas consistit, quando
 statutum dicit q̄ bannito denegetur audientia in criminalib.
 Et s̄m Bar. in d.l. nā postea, & in d.l. cū lex. v̄ quod ipsi bannito tollat ius agendi ipso iure, & per cōsequens, q̄ hoc casu
 paretur exceptio mere peremptoria, quæ cum tangat crimen
 principaliter, non poterit proponi per procuratorem, sed imo
 358 videtur quod talis exceptio debeat dici declinatoria. † quia
 ista verba non audiāt, videntur inducere declinatoriam, nō
 359 peremptoriā c. fœstitutionem. de elec. dicitur enim in d. cle.
 constitutionem. q̄ licet ille qui non seruat dispositionem. c.
 vt circa. de elec. libr. 6. non debeat audiri ad prosequendam
 causam electionis. si tamen aduersarius patiatur deducta pro-
 bari, talis probatio valet, & ipsa electio cancellari debet, &
 tamen si per illa verba non audiatur pareretur exceptio per-
 emptoria, non valeret probatio minus esset cassanda electio. &
 si dicatur prout sentit Are. q̄ ibi ius in iudicio deductum pri-
 cipaliter respiciebat ecclesiam. vnde non potuit parari ex-
 ceptio quæ tolleret, & perimeret ius ipsius ecclesiæ ideo paratur
 exceptio quæ ipsam personam repellit, replicari potest, quod
 constitutio illa non fundat se super hoc, quod ius deductum
 respiceret fauorem ecclesiæ, & ideo potest dici ad illam clem.
 q̄ licet dicitur quod non est postmodum in prosecutione ne-
 gocii audiendus, tamen ultra procedit papa, quod si fiat pro-
 batio per aduersarij confessionem, vel alio modo legitime,
 papa mandat illam non infirmari, & sic procedit papa decla-
 rando, q̄ per illud verbum non audiatur, non paretur ex-
 ceptio peremptoria, alias pararetur, nisi dicatur tuendo sol. Are.
 ti. q̄ nulla alia ratione ibi papa hoc determinat nisi vt ipsi ec-
 clesiæ faueat. Iuxta hanc conclusionem Bar. se offert pulchra
 360 dubitatio secundum Bal. hic, ponet statuto cauetur q̄ accu-
 satus, vel inquisitus de crimine capitali non possit proponere
 aliquam exceptionem, vel defensionem, nisi compareat per-
 sonaliter an isto casu erit aliquod remedium, si velit propo-
 nere per procuratorem exceptionem banni, vel aliam exce-
 ptionem quæ sit notoria? dic vt hic per eum. Circa. q. Bart. de
 361 Rauagense Bon. habes ex eius dictis q̄ † in examinatione ex-
 ceptionis, q̄ quis non fuit rite cancellatus de banno, nou po-

potest interuenire procurator, & ideo cum esset occisus do.
 Rauagiensis Bonon. eius filij accusarunt occisores, fuit exce-
 ptum, q̄ erat bannitus, & quod poterat impune occidi, fuit
 replicatum quod erat cancellatus de banno, sed fuit iterum
 triplicatum, quod non erat rite cancellatus, vicit Barto. quod
 consultum fuit, q̄ in causa ista non poterat interuenire procu-
 rator etiam q̄ examinaretur coram alio iudice. & hac fuit
 opin. lac. de Bel. quia ista examinatione fit ad finem criminis ex
 cludēdi, & ad ipsius criminis decisionem. facit secundum Bar.
 l. arbitro. & l. si ab arbitro. ff. qui satid. cog. & l. fi. ff. quibus app.
 non li. & auc. ad h̄c. C. de iud. sed ista iura non bene probant
 opi. xac. de Bel. & Bar. & maxime quia varijs modis intelligū-
 tur. vt idem Bar. dicit in l. in am. b. guo. ff. de reb. du. & ideo secū-
 dum Bal. hic videtur tutior opi. lac. Butr. † quod imo quando
 362 exceptio vénit examinatione seorsum a criminis q̄ possit inter-
 uenire procurator per iura per cum adducta, & primo per l.
 2. & l. præses. C. ad legem Flavi. de plag. in quibus iuribus ex-
 aminatio questionis proprietatis tendebat ad exclusionem cri-
 minis plagij. & tamen potest in causa interuenire procura-
 tor. l. de fide. C. de fal. & l. 2. C. ad l. Fla. de plagia. & facit tex. vi
 trā alios i. aduersus. C. de fur. vbi in actione furti potest inter-
 uenire procurator, licet remedium tendat ad exclusionem
 363 iudicij criminalis. Sed potest dici q̄ in d. l. 2. C. ad l. fla. de pla.
 364 causa rei vendicatæ. fecūdum Imo. erat mere pecunaria, † Itē
 in l. de fide. vbi in accusatione falsi ciuiliter porrecta admitti-
 365 tur procurator. † eodem modo in actione furti ciuiliter mo-
 ta potest interuenire procurator. licet in q. Bar. exceptio illa q̄
 fuerit rite bannitus, vel non rite, vel cancellatus non videtur
 habere aliam naturam, nisi vt excludant delictum. Idem lo.
 de Imo. distinguit duos casus. primus casus est quando quis
 agit principaliter rei vendicatione contra illum qui dicitur
 seruum adduxisse, & hoc casu potest interuenire procurator,
 quia licet ex hoc casu possit sequi decisio criminis. tamen nō
 agitur principaliter ad hunc finem pecuniariū, vt ipse seruuus
 restituatur, aut vero secundum Imo. quæstio opponitur per
 366 uiam exceptionis, vt in hoc exemplo † accusato de criminis
 plagij, q̄ mihi surripisti seruum, tu excipis de dominio, & sic
 q̄ seruuus est tuus, & sic q̄ nō est commissum plagium, & isto
 casu potest saluari opi. lac. de Bel. & primo casu procedet opi.
 lac. Bu. est verum q̄ cum lac. de Bel. & Bart. hic transit Saly.
 367 in d.l. reos. & in d.l. 2. C. ad l. fla. de plag. † Sed tu considera, q̄
 videtur verior opi. Bar. simpliciter per tex. in d.l. fide. C. de fal.
 & d.l. aduersus. C. de fur. nam vbi agitur ciuiliter pro falso aut
 furto, talis causa licet sit separata a decisione criminalis cause
 procurator admittitur, tamen per illam cognitionem potest
 sequi decisio criminis. l. 2. §. hoc editio. ff. vi bon. rap. & l. inde
 Neratius. §. si dolo. ff. ad l. Aqui. vel saltem inferri preiudicium
 iudicio publico. l. inter. ff. co. cum ibi no. ergo verior videtur
 368 opi. contra Bar. non recedo tamen a Bar. † Circa vltimā qō.
 Bar. habes conclusionem, quod in causis criminalibus ibi nō
 potest interuenire procurator, si interueniat, licet non op-
 ponatur, tamen processus est nullus. & fuit opi. gl. in l. quanti-
 us. C. de adul. & gl. lo. And. in c. 1. de iud. & ibi lo. de Fan. ideon
 dicit Abb. in d. capit. veniens. de accus. & dicit Are. in d. cap.
 veniens. colum. penultima. vnum singulare verbum, quod
 ista opi. est coimunior, quam tenuerunt etiam Dyn. & Sal.
 in l. quantus. C. de adul. & Bal. hic. & in l. seruum. §. publ. ff. co.
 & in l. 2. C. qui acc. non pos. & in l. reos. de acc. & hanc opi. di-
 cit verior Alex. in l. ita demum. C. de proc. Pro ista opi. strin-
 git primo iste tex. subtiliter inducendo, & primo in prin. dum
 dicit ad crimen publicū persequendum. † nam persecutio est
 369 perfecta secutio. arg. l. aedificia. §. prædixisse. de verbo. sig. & in
 l. urbana prædia. §. pno & tare. ff. de ver. sig. ergo datur intelligi,
 procurator prohibetur vt in publicis iudiciis non possit in-
 tervale, nec in principio, nec in medio, nec in fine iudicii. suad-
 370 tur, quia tex. vltur † dictione frustra, quæ significat actum ip-
 so iure nullum, vt probari videtur, non cauillando literam in
 l. verbis ciuilib. ff. de vulg. & pup. vbi las. pulchre, & in c. q. a fru-
 stra. de vſu. & in l. si eo. & in l. cum donationis. C. de trans. adeo
 q̄ ponderando istum tex. in ver. ad crimen persequendum, &
 in uer. videtur q̄ lex resistat interuentui procuratoris. in xia l.
 cum lex. C. de fideiuss. ergo videtur quod gesta per procurato-
 rem etiam q̄ per partem non fuerit opositum sint ipso iu-
 re nulla. & maxime secundum Bar. l. c. quia militat illa potis-
 sima ratio, quia diligentius accusans, & accusatus, suas profe-
 quuntur, & ideo lex requirit, q̄ accusans, & accusatus sint
 præsentes coram conspectu ipsius iudicis, vt ex eorum sermo-
 nibus, constatia, & trepidatione possit veritas criminis digne-
 sci, & intelligi. † Suaderet ista opi. alia ratione fecūdum Are.
 in c. veniens. circa si. d. in d. c. veniens. q̄ iudex non pot recipi
 re procuratorem in causa criminali, & sic per illam negati-
 vam politam ante verbum potest, denegari iure potentia ipsi
 iudicii recipiendi procuratorem in causis criminalibus. faciūt
 no. per Bar. in l. cum lex. de fideiuss. & in l. suus quoq; . de h̄x
 init.

Io.Ant.Rube.Alex.de poteſt.proc.&c.

ſit ergo neceſſario dicendum eſt q̄ processus ſit nullus cum ergo lex non velit poſſe cognosci de crime ſiue de cauſa, vbi partes ſunt abſentes, ergo ſi proceſſum fuerit a procuratorib⁹ vſque ad ſententiam ſine reorum præſentia, conſtat no torie non fuſſe cognitiū de cauſa, prout natura cauſa requiri t, & ſuadet, ergo huiuscemodi proceſſus videtur agitatus ſi 372 ne cauſe cognitione, ergo ſententia lata ſuper eo erit ipſo iu re nulla, vt lata ſine cauſe cognitione, iuxta l. ex ſtipulatione. C. de ſent. & interlo. om. iu. & l. fin. C. commi. per epi. & p. iſta op̄. videtur caſus in c. ſi quando. 2. q. 6. iuncta. l. r. in prin. de al ſer. toll. dicit enim lex in c. ſi quando, quod cauſa criminalis, & cauſa status prohibetur agi per procuratorem, & ſic pari 373 ficit iſtas duas cauſas, tſed in cauſa ſtatus tex. dicit in princ. l. 1. q̄ penitus prohibetur per procuratorem comparere ſeu litigare, ergo videtur, q̄ iudicium ſit nullum in vitroque ca 374 ſu, tñam dictio penitus, importat actum eſſe nullum ipſo iu re, vt l. ſolutum. §. ſi in ſortem, in fi. ſi. de pig. act. iuncta. l. ſi nō ſortē, in prin. de cond. inde. bene facit gl. no. in ver. penitus, in 375 c. Romana. in §. in vniuersitate, de ſen. excommu. lib. 6. t̄ Con trariam tamen op̄. tenuit gl. Ber. quam ibi ſequuntur Innoc. Host. & Io. Mo. in d. c. r. de iud. lib. 6. quam op̄. ſecutus eſt etiā Arch. in c. qui generaliter, de procur. in 6. & in cap. reos. 3. q. 5. & Oldrad. in confi. 129. Ang. hic, & Io. de Lig. & Card. in d. ca. veniens. vbi etiam Fely. hanc ſententiam amplectitur, & dicit Bar. in l. ſi poſt mortem, §. ſi. de adop. q̄ ſi ea quæ non poſſunt fieri per procuratorem, & fiant ſi non opponatur, valent, allegat gl. in §. ſi quis ergo, ver. fit igitur licentia, in auc. quibus mo. na. effi. leg. & illud dictum Bar. ſequitur Ro. in confi. 251, & iſti patres r̄ſident ad iſtum tex. & ad tex. in ca. veniens, & ad alia iura ſupra adducta, q̄ fruſtra interuenient procurator ſi op ponatur exceptio. iuxta no. in l. vniuersa. C. de præci. impe. of fe. & eodem modo poſt responderi ad c. veniens. ponderatum per Are. quod iudex nō poſt recipere procuratores parte. ſ. opponente, & eo. modo poſt responderi ad. l. j. de aſſer. 376 toll. Sed non eſt recedendum a coſmuni op̄. t̄ quia licet ali quando dictio fruſtra, non importet nullitatem ipſo iure, ſed ope exceptionis, vt eſt tex. vltra alios hic in l. ſi Titius. in fi. de fideiſ. & in l. i. de non nu. pec. tamen iſtud eſt verum, vbi ſu biecta materia hoc patitur de proprietate tamen sermonis di cito fruſtra, importat nullitatem ipſo iure, vt Doct. communiter dicunt in d. cap. veniens, & lat. in d. l. verbis ciuilibus, & 377 ſemper ſtat firma illa potiſſima ratio, q̄ t̄ lex abhorret, quod iudex cognoscat de crime publ. ſeu capitali in absentia ac culatoris, & accusati, quo caſu confunduntur omnes diſtin ctiones Doc. in hac mā quæ ſunt tot, quoſ ſunt capita hydrę, 378 t̄ quarum prima fuit Iac. Butr. q̄ ſi procurator interueniat ex parte acculacitoris, valebit proceſſus, ex quo non ſuit oppoſita exceptio, ſecus ſi interueniat ex parte accusati: quia non po tent absens damnari, non poterit etiam procurator pñſ: quia non deliquit, niſi forte dicatur ſecundum Iac. Butr. q̄ ex quo non ſuit oppoſita excep. ante lii. cont. ſequitur q̄ absens dam nari poterit, quia regula trita eſt, quod dato vno inconueniēti ſequuntur plura. l. ratas. C. de refc. venditione. & iſta prima 379 diſt. non eſt æqua: quia ſemper militat ratio. t̄ quod lex vult examinari cauſa capitalis in præ ſentia acculacitoris, & accula 380 ti. Secunda t̄ diſt. Bar. quæ eius opin. reuocauit: quæ non diſſert ab op̄. Iac. de Bel. quod ex parte acculacitoris valet pro ceſſus, ratio, quia pars, & iudex poſt remittere acculacitoris poenam calumniæ, & ſolum propter poenam calumniæ in troductum eſt q̄ non poſſit procurator interuenire, ſed ipſe principalis admitti debeat, ſi vero ex parte rei, tunc poſtent in 381 teruenire, niſi poſt cauſe conclusionem, t̄ & profeſto Bar. re ēt mutauit op̄. quia videtur t̄m Imo. inepte intellexiſſe tex. in l. qui viſ. C. de adul. qui loquitur, q̄ ſi interuenit procurator 382 ex parte acculacitoris, nō autē ex parte accusati. Secundo t̄m a le dicit Barto. dum vult quod iudex, & pars poſſit remittere poenam calumniæ, quia hæc remiſſio eſſet contra publicam . 383 uilitatem, t̄ quæ ſuadet calumniā, & maleſicia puniri. l. ita vulnératus. ad l. Aqui. & facit op̄. id quod legitur, & not. in l. diuus. ſupra ad Syl. & in l. iurisgentium. §. ſi paciſcar. ſſ. de 384 pac. & l. ius publicum, & pro hoc etiam facit, t̄ quia licet ni hil fuerit dictum in priuio iudicio de calumnia, tamē poſtea de illa poſte quæri per viam accusationis, vel inquisitionis etiā ex interuallo, vi pleno. in l. j. §. 1. ad Turp. & in l. j. & l. quæ non probaſſe. C. de calū. & in l. athletas. §. calumniator. §. 385 de intam. Et pro iſta op̄. vltra alios facit tex. in l. fallaciter. C. de calum. vbi fallaciter, & per calumniā acculacitoribus, non prodeſt nec publica abolitio nec priu. imo nec ſpecialis indul 386 gentia principis, t̄ ſi ergo non prodeſt nec ſpecialis indulgen tia principis, neclio quō poterit pars, & iudex remittere ca lumniā acculacitoris, facit tex. in l. abolitio. C. de abolit. & in 387 l. fallaciter. co. ti. Suadet hæc op̄. contra Bar. t̄ quia licet in criminis priuato poſſit qui remittere iniuriam quo ad actionem ciuilem, non tamen poſſet paciſci de nō accuſando cri

minaliter, vt Bar. dicit in l. inter omnes. §. reēt, de ſur. faciunt no. per Fel. in c. 1. col. vi. extra de præſump. & per laſ. in l. fin. in 4. no. C. de fur. & tradit idem Bar. in l. i. §. vſque adeo. per illum tex. ft. de iniur. & ſentit Are. licet prædicta non adducat in d. 388 c. veniens. col. antepen. Tertia t̄ ſuit deciſio. Dominorum de Rota deciſ. col. quam refert hic Im. & Alex. poſt eum in d. l. ita demū, qui dicunt q̄vbi non opponit excep. contra. procurato rem quod tenet proceſſus, vbi abſolutoria venit ſerenda in fa uorē abſentis, q̄ abſens fauori ſuo renūciare poſteſt. Sed iſta di ſtinctio cum qua ſimpliciter tranſit lo. de Imo. confunditur 389 ex ſupradictis, t̄ quia calumnia, quæ tendit ad vindictam pu blicam remitti non poſteſt. facit tex. in l. qui cętu. §. vacantem. ad l. iul. de ui. publ. Item militat illa ratio, quod crimen publi cum, ſeu capitale debet diſcuti i. præſentia acculacitoris, & accu ſati, alias non poſteſt valere ſententia, quia videtur lata ſine 390 cauſe cognitione, t̄ vt in ſimili dicit Bar. in extra. ad reprimē. i. ver. ſummarie. vbi ſi iudex in iudicio plenario diſcat ſeſum marie cognouisse de cauſa, & ferat ſniam, talis ſniam uti lata ſi 391 ne cauſe cognitione eſt nulla. Quarta t̄ ſuit diſtinctio D. Ant. de But. in d. c. ven. qui conſiderat duos caſus. priuus caſus eſt vbi ſniam nō poſteſt ferri cōtra abſentem, prout non poſteſt regula rite in cauſis capitalibus, & iſto caſu vult do. Ant. q̄ ſi admittatur procurator, quod proceſſus ſit nullus, quia fruſtra inter ceſſit, nec ſuppletur hic defectus ex litis cōteſtatione, quia nō ceſſat cauſa prohibitiua constitutionis procuratotis. faciunt no. ſecundum eum in l. qui ſtipendia. C. de procura. & in c. in noſtra, & in iſto primo caſu bene dicit do. Ant. in d. ca. ven. in antepen. col. Secundus caſus eſt ſecundum eum, vbi poſteſt, p cedi in abſentem, & tunc valet iudicium, quia tunc nō pōt de 392 feſtus niſi ſolennitatis. i. cautionis non præſtit, t̄ quia ſolenni tas poſteſt remitti. l. Pomp. §. rati. de proc. ſed do. Ant. præſuppo nit ſecundum Imo. hic, quod ratio quare ex parte rei non poſſit interuenire procurator ſit illa, quia procurator non eſt le gitimare personam ſuam preſtando cautionem de iudicato ſoluendo, & tamen iſta non eſt potiſſima, quare ex parte rei non poſſit interuenire procurator. Sed tenendo opin. do. An to. tu dic quod ex quo abſens poſteſt damnari, cefſat illa prin cipalis ratio prohibitiua conſt. procur. quæ eſt, quod in præ ſentia acculacitoris, & acculacitoris cauſa agitari, & diſcuti debeat, & ſi dicatur nonne ipſi melius defendant per ſe, quā per aliū, quia imputet ſibi qui inſtituit procuratorem, & non venit ad ſe defendantum, melius eſt quod per aliquem defendantur, quam per nullum, ex quo deliberat abſens eſſe, & ſic poſteſt defendi iſta op̄. contra Im. & ſequaces Quinta t̄ ſuit diſtinctio Io. de Imo. hic, quæ eſt longior. §. Callim. qui in effectu conſiderat duos caſus in quibus tenet, & valet iudicium. priuus eſt quando procurator ex parte acculacitoris ſuit admittiſſus, & pro bauit plene crimen, ſeu delictum contra acculacitoris præſentem. Secundus caſus eſt quando procurator interuenit ex par te acculacitoris, & plene probauit innocentiam ipſius rei acculac tori contra ipſum acculacitorem præſentem, & in hiſce duobus caſibus iudicium non redditur nullum, ratio horum caſuum eſt, quia licet hi procuratores a principio admitti non debuſſent; quia tamē repulsi non fuere, & per eos crimē liquidatum ſuit, videtur quod ſi ſerenda ſententia, nec curadū ſit, q̄ alius diligētius, & curiosius liquidare potuifſet, quādoquidē ſuſſicienter crimen ſit liquidatum. argum. l. Gallus, §. ſi eius. de li be. & poſth. quia t̄ vndeſcumque criminis clareſcant, puniēda ſunt, c. in ecclesia. 24. q. 3. & ſuadet hæc op. per no. per Bar. in l. poſth. §. ſi quis ex his, de inoff. test. poſt Inno. in c. in noſtra. de procur. & in cap. cauſam quæ, qui fil. ſint leg. vbi concludunt 393 t̄ quod vbi ſententia lata pro vno in cauſa in qua agens non petiſſiſ ſibi aliiquid dari vel fieri, ſed ſolum aliiquid fieri a iudice vel declarari, prodeſt omnibus, & hæc ſi feratur ſententia pro 394 procuratore ſuadet acculacitoris prodeſt acculacitoris, & reip. & omni bus, eod. modo lata in fauorem procuratoris acculacitoris. Sed iſta diſtinctio non placet Are. in d. c. veniens. col. pen. quia li ctit in priuio caſu fuerit plene crimen liquidatum, yt condeſta natoria ſequi poſſit, & in ſecundo caſu etiam conſitit de inno centia rei, vt abſolui poſſit, tamen non videtur in priuio ca ſu, vbi procurator ſuit admittiſſus ex parte acculacitoris, contra reūm præſentē, quod poſſit plene conſtare de inno centia, ſeu inno centia ipſius rei, quādoquidē ſi acculacitor ipſe præſens ſuifſet, ex eius ſermone, & ex conſtitā, & trepidatione, facile po 395 tuiffe depræhendi de inno centia ipſius rei, t̄ & conſutari ca lumnia, & fallacia ipſius acculacitoris. eodem modo ex parte rei. Si reus ſuifſet præſens ex conſtitā, & trepidatione potuifſet crimen detegi, quod ob eius abſentiam occultatum, & ce latum fuit, & hoc ſaltem procederet quo ad ſumendum ali quod indicium, ob quod potuifſet torqueri, & veritas eui, ergo ſtat ſemper firma illa potiſſima, & ſingularis ratio, q̄ lex abhorret, quod abſentia acculacitoris, vel acculacitoris criminis diſcutiatur. Sed tuendo op̄. Imo. poſteſt dici, quod principalis ratio quare in criminalib. nō poſteſt interuenire procurator, videtur

vitetur illa potissimum, ne iudicium elusorium reddatur, quod ratio in hisce duobus casibus per Imol. traditis cessare videatur, etiam enim in primo casu quando procurator accusatus plene probauit crimen contra reum presentem, contra quem sententia executioni mandari poterit, & etiam cessare idetur in secundo casu quando ex parte procuratoris accusati, quia ex quo probatum est de innocentia ipsius accusantis, poterit accusans, qui est praesens cōdemnari de calumnia, t̄ quam calumniam videtur commisisse eo ipso, quod non probauit. L. C. de cal. & prosectorio pro opin. Imol. t̄ videtur esse casus, ut ipsemet dicit in l. quamuis. C. de adulterio. quem stridius induco, nam in princ. dicitur, quod oportet in criminis adulterii, praetentiam accusatoris praecedere, tamen quia constabat Materia vxorem Viatoris adulterium cum Iulia non commisisse, in andat imperator Diocletianus ipsam condemnari, ex quo constabat de delicto, non obstante exceptio ne, pacitaretur Viator eius maritus: ratio est quia constabat de delicto, & sic delictum erat liquidatum, contra ipsam Matriam uxorem, & si dicatur, aduertere quia text. dicit non putamus viatorem, deputatum ad excubias limitis reuocandum, & sic videtur, quod ibi poterit cōdemnari Materia uxori viatoris, quia ipse viator erat absens causa reip. sed ista nō est postissima ratio illius. l. quamuis. Sed quia erat liquidatum negotium ex parte procuratoris. Item constabat de confessione habita a Materia per tormenta &, erat conclusum in causa, & istis tribus concurrentibus valuit sententia lata contra dictam adulteram, in hi tamen magis placet op. A re, quod non possit dici liquidatum crimen. & quod requiritur praesentia v. 400 triusque, t̄ & ideo non videtur recedendum a communis sententia, quod iudicium sit ipso iure nullum. Posset tamen salvare op. Imo. in duobus casibus. Primo in casu. d.l. quamuis. C. de adulterio. Item quando de crimine constaret per spontaneā confessionem rei ante quam nulla præcessissent tormenta 401 vel metus torturæ, quia t̄ illo casu etiam si totum iudicium esset nullum, tamen posset ferri sententia t̄ quam super notorio, vt no. Inno. in c. qualiter, & quando de accusa. & Bar. in l. si confessus. ff. de cust. reo. & pro hac limitatione videtur efficiens in l. ait pretor. §. permittitur, de mino. quem tex. secundum Ater. in d.c. veniens. dicit singularem Bal. in l. 2. in fi. C. de re iud. t̄ nam confessus non potest opponere de ineptitudine libelli, nec de alio iuris ordine non seruato, & videtur causus in c. Pisanis. de reit. spo. sed aduertere, t̄ quia contra Are. videtur casus in d. l. quamuis. vbi etiam confessus per tormenta nō potest opponere, q̄ non potuit interuenire procuratore. sed ibi vt supra dixi, concurrebant plura.

Padua. M.D.XXXIII. Dic. 8. Iulij.

TRACTATVS DE POTES TATE PROCURATORIS, ET DEFENSORIS IN CA V S I S CRIMINALIBVS.

Secunda Pars, & interpretatio in §. publice. l. seruum quoque, ff. de procur.

AUCTORE IO. ANTONIO RVBEO
ALEXANDRINO.

S V M. M A R I V M.

- 1 Personaliter comparere qui non cogitur in causis pecuniarijs nisi subsistente iusta causa.
- 2 Procurator constitui non potest in causis capitalibus. & num. 48. & an id sit perpetuum. nu. 50.
- 3 Absens damnari non potest in causa capitali, etiam post item contestationem.
- 4 Actio civilis, quam criminalis intendi potest pro quolibet crimine capitali tam publico, quam priuato.
- 5 Pœna talionis ita militat in crimen priuato sicut in publico.
- 6 Causa censetur criminalis, vbi pro crimine pœna venit applicanda fisco.
- 7 Intellectus ad hunc. §. publice. & numero 12. cum seq. usque ad numerum 23.
- 8 Ratio dubitandi quare quis admitti non videbatur ad allegandum causas absentia sine mandato.
- 9 Cautione indicatum solus ab eo praestanda est, qui alium vult defendere, et si locupletissimus sit.
- 10 Defensor qui non satisfat, condemnari non potest.
- 11 Ratio decidendi cur quis admittatur ad allegandum causas absentiae sine mandato.

- 18 Index debet ex officio suo inquirere veritatem etiam in causis in quib. lite non contestata proceditur ad diffinitiuam.
- 19 Intellectus ad l. reos. C. de accusationi.
- 20 Procurator an possit interuenire, ut tantum profit non etiam noceat.
- 21 Excusator an, & quatenus admittatur pro alio citra mandatum.
- 22 Reus absens ex iusta causa potest a quibuscumque defendi plenarie, & quis effectus ex tali defensione resultet. nu. 24.
- 23 Condemnari nemo potest, nisi termino prius ei dato ad se defendendum.
- 24 Terminus ad opponendum datur etiam sponte confessi. Quod non procedit in crimine notorio. num. 27.
- 25 Cogit quis non potest ad renunciandum defensionibus, etiam lapsu termino defensionis.
- 26 Termino renunciari potest sed non defensioni.
- 27 Versus in capitibus concordat cum auct. multo r. agis. C. de sarcasan. eccl.
- 28 Ad allegandum causas absentiae facti, libere cuilibet patet accessus, sine satisfactione.
- 29 Causa absentie juris an a quolibet allegari possint. nu. 34.
- 30 Defensor regulariter non admittitur sine mandato. & ubi admittitur tenetur c. uere de rato. nu. 45.
- 31 Procurator pro absente interuenire potest, vbi absens damnari potest. Et an id obtineat in causis capitalibus indistincte. numero. 36. 37. 39. 41.
- 32 Intellectus ad l. pen. §. ad crimen. ff. de pub. iud.
- 33 Sententia in causa appellationis potest ferri aduersus reum criminis absentem.
- 34 Publice interest aliquem defendi. & ibi declaratur quomodo procedat, nume. 46.
- 35 Interesse reip. in multis causibus secundario considerari, in quibus principaliter consideratur interesse priuatorum.
- 36 Inscriptio ad pœnam talionis in quibus criminibus locum habeat.
- 37 Crimina publica habent quiddam speciale, quod non habent crimina priuata, & ibi habes exempla aliquot in eam rem.
- 38 Mulier de crimen publico accusare non potest.
- 39 Damnatus de crimen publico non potest accusare.
- 40 Procurator quare non possit constitui ex parte accusatoris.
- 41 Dominus an possit tanquam procurator defendere seruum accusatum.
- 42 Seruus accusatus qui a domino non defenditur, an possit per alium defendi. num. 57.
- 43 Procurator interuenire potest in causa criminis, pro quo venit imponenda pœna relegationis, vel remotionis ab ordine.
- 44 Intellectus ad l. 1. ff. an per alium caus. appell.
- 45 Usque, dictio, an excludat, vel includat.
- 46 Intellectus ad l. fi. ff. de iure iur. & l. fi. eod. ti.
- 47 Procurator interuenire non potest in causa iniuriarum, & quæ sit huius ratio.

Vante sit utilitas, & subtilitas, tatis huiusmodi. §. elicitor ex dictis Pauli de Casch. in 2. col. & Bal. in h. sui commenti. Et aliquorum quos citauit in l. pe. §. ad crimen. ff. de pub. iud. & pro ipsius clariori intellectu est præmittendum: t̄ q̄ principium huiusmodi. §. loquitur de causis pecuniarijs, in quibus quis non cogitur personaliter comparere, nisi subsistente causa. l. fi. C. de proc. & c. 1. de iud. lib. 6. in quibus causis regulariter procurator admitti potest. l. 2. §. vsus. supra c. in hisce tamen causis alii quando quis cogitur per procuratorem comparere. l. pen. & auct. omnino. C. eo. ti. t̄ Versiculos vero nam & in capitalib. loquitur in causis capitalibus de quibus in l. 2. & in l. capit. ff. de pœna. & in l. dicto. §. rei cap. ff. de bon. pos. quarum capitalium quædam proueniunt ex iudicio publico, quædam ex iudicio priuato, & in hisce causis capitalibus procurator constitui non potest, siue prouenant ex iudicio publico, de quo loquitur tex. in l. pen. §. ad crimen. ff. de pub. iudic. & text. ultra alios in l. de fide. C. ad l. Corn. de fal. & tex. in l. tunc conuenit. C. de accus. & in l. reos, eo. ti. de causa vero capitali proueniente ex delicto priuato posset intelligi tex. in l. 1. §. 1. & 2. respon. ff. quando cau. app. per alium agi po. qui non distinguit inter causam capitalem prouenientem ex iudicio publico, vel priuato, & communis, est q̄ etiam in delictis priuatis, vt infra dicā.

3 procurator constitui non possit, & est notandum t̄ q̄ in hisce causis capitalibus, vbi agitur de pœna capititis absens damnari non potest, etiam q̄ sit lis contestata. l. 1. C. & ff. de req. reis. & l. absentem. §. 1. vbi Bar. ff. de pœna. sed vbi q̄ quis non cōpararet peruenit ad annotationem bonorum, cuius formā tradit

4 Bar. in d. l. 1. de requi. reis. Secundo præmittendum est, t̄ quod pro quolibet crimen capitali, tam publico, quam priuato potest agi, tam ciuiliter, quam criminaliter. l. qui nomine. & l. hodie.

Io.Ant.Rube.Alex.de poteſt.proc.&c.

3 hodie ff.ad l.Cor.de fals.& l.fi.de pri.del.& de fur.† & sicut de
 iure in crimen publico requiritur in scripto ad poenam talio
 nis, ita requiritur in crimen priuato. l.fin.C.de iniu.& d. l.fin.
 de priu.del.& ideo videbimus infra, q̄ vbi pro crimen, tā pu
 blico, quam priuato poena pecuniaria imponitur, siue poena
 sit applicanda parti, siue fisco, † quo casu dicitur causa crimi
 nalis.l.3.vbi gl.Bar. & cæteri ff.de sep.viol. & tradunt Mod. in
 rub.C.de iud.Et extra eodem, q̄ in hisce causis iudicium per
 procuratorem agitari potest. Versiculus vero tertius huiusc.
 S.intelligitur in causis non capitalibus, vt in poena relegatio
 nis, & remotionis ab ordine, & de alijs de quibus in l.cognit.
 de varijs, & extr.cog.& in l.moris.ff.de pœ.& ideo infra vide
 bimus, an in isto tertio genere includitur poena corporis affli
 tiua, vt quando plebeus flagellis ceditur, vel fustibus, ubi ci
 tur.iuxta.l.cap.in princ.in 2.resp. ff. de poen. Quartum genus
 causarum addit gl.in l.non solum. §. fin. infra cod. Quintum
 addit Alb. hic col.fi.de quo secundum eum loquitur text.in
 l.fed & hç. §. & patronus. ff.co.& in l.non solum. §. fi. §. co.Sed
 tu dic, q̄ istud quintum genus satis includitur in illo genere,
 quod æstimatione ludit, de quo loquitur tex.in l. pen. de var.
 7 & extr.cog.Vltimo præmittendum est, quod † tex.noster pluri
 bus modis legitur, vt hic per Odof. Alber. & alios plerosque
 antiquos, communiter tamen recipitur intellectus glo. quod
 principium loquatur in causis pecuniarijs. Secundum vero
 responsum in capitalibus. Tertium in causis non capitalibus
 in quibus sententia contra absentem ferri potest. Tu conside
 8 ra circa principium huiusc. S.intelligendo cum † q̄ loquatur
 in allegante causas absentia, quæ nam poterat esse ratio du
 bitandi? ad quod dic, quod videbatur dicendum, q̄ non debe
 ret admitti quis sine mandato, ex quo in hisce causis procura
 tor constitui potest, & imputandum videbatur absenti, qui
 procuratorem non dimisit.l.absens. §. co. vel saltē videbatur,
 q̄ esset admittendus mediante cautione de iudicato soluen
 9 do, † quam etiam locupletissimus qui defendere vult præsta
 re tenetur.l.qui proprio. §. qui alium, ff.co. & l.minor etiam.
 10 eod.ti. † attento etiam quia defensor qui non satisdat condé
 nari non potest.l.lib.in fin.de neg.gest.Contrarium tamē hic
 11 deciditur, † q̄ a quocunque absens defendi potest:nec mirū,
 quia iura prædicta loquuntur, vbi quis vult plene defendere,
 & suscipere in se telam iudicariam, sed tex. noster loquitur
 de illis tantummodo, qui allegat causas absentia, ad quas pas
 sim etiam inhabiles admittuntur, vt hic dicit gl. magna ad fi
 nem.Circa secundum responsum faciebat dubium, & vide
 batur, † q̄ ex quo in hisce causis remouetur omnis procura
 tor, & defensor, qui plene defendere vult, debet ē remoueri
 q̄libet alius defensor, qui causam absentia adducere intēdit,
 per regulā quæ habet, quod a quo remouetur genus, remoue
 tur quælibet eius species.l.chor. ff.de leg.2. & l.1. ff.de suis & le.
 Cōtrariū hic decidit, & rō decidēdi est, q̄a in allegante causas
 absentia cestā rationes prohibitiæ constitutionis procura
 toris, de quibus plene dixi in d. §. ad crimen. † Circa tertium
 responsum faciebat dubium, quia videbatur, quod etiam in
 hisce causis non capitalibus, ex quo per eas luditur hominis
 æstimatio, non deberet posse constitui procurator, argumen
 l.iulta. ff.de man.vin.& l.iul. ff. si quis omis. causa testa. & l.si
 illi quidem. ff. quod metus cau.attento etiam quia text. in l.1.
 in 1. & 2.respon. ff. quando cau.app.per alium agi potest.vide
 tur solum velle, q̄ in causa pecuniaria procurator constitui
 possit vt patet ibi, si autem pecuniaria sit, & ibi, sed si cau
 sa sit ex qua solet sequi condemnatio vsque ad relegatione,
 intelligendo q̄ dictio(vsque) sit inclusiue, vt Barto. dicit inf.
 col. 2.Sed ratio decidendi colligitur ex vna ratione, quæ addu
 citur q̄ ideo in causis capitalibus procurator constitui nō po
 test, quia sententia posset reddi elusoria, contra l.si prætor . ff.
 14 de iudic. † Sed iste intellectus communis non videtur tutus p
 locum a sufficienti partium numeratione, nam intelligendo
 hunc tex.in princ.in allegante causas absentia, & eodem mo
 do versiculum(nam & in capitalibus)non video, quomodo
 possit intelligi tex.in 2.respon.in allegante causas causæ, quia
 illa dictio (itaque) est continuatiua præcedentium: † & ideo
 huic tex.accommodatur secundus intellectus per Mart.Syll.
 Iac.de Rau.& Per.de Bellap.quos citat hic Bar. & hunc intel
 lectū sequuntur Cyn.& Alb.in l.reos.C. de accu. sed iste intel
 lectus non recipitur communiter ex dupli capite: & primo
 secundum Bar.quia verba tex.huic intellectui refragari vidē
 tur quādoquidem, allegare causas innocentia sit plenarie de
 sendere.l.is qui reus. ff.de pub. iu. Sed tuendo hunc intellectū
 dici potest, quod satis dicitur excusare innocentiam, ille, qui
 excusat absentem a contumacia, quando quidem contumax
 habeatur, pro nocente, seu delinquente. iuxta l. omne deli
 quum, in prin.de re mil. Secund o obijcitur huic intellectui ,
 quia si iste vltimus versiculus in telligeretur de allegante cau
 sas absentia, decideretur hic casus minus dubius.Si enim quis
 admittitur in causis capitalibus ad allegandum causas absen

tia, longe magis, & minus dubie debet admitti in causis non
 capitalibus, in quibus absens condemnari potest. Sed tuendo
 hunc intellectum responderi potest, quod videbatur dicēdū,
 quod ex quo in hisce causis non capitalibus procurator con
 stitui potest, quod non deberet admitti quis ad allegandum
 causas absentia. † Tertius datur intellectus per Dyn.q̄ iste tex.
 intelligatur generaliter in quibusque causis tam capitalib.
 quam non capitalibus in quibus absens condemnari potest,
 16 ideo secundum eum in terminis l.lege Corn. §. const. & l.ne
 diu.C.de poen.& extraug.ad repr.vbi absens condemnari po
 test: admitti potest procurator: qui potest prodesse; & nocere
 domino : & cum isto intellectu transeunt nonnulli antiqui
 quos citat Imo.in l.pen. §. ad crimen.col.vlti. de publ.iudic.&
 Mod.Sen. qui transribunt dicta Imo.in cap.veniens.in 2.co
 lum.de acc.sed Bart. non recipit hunc sensum: vt per eum in
 d. §. ad crimen, in 2.col.& in d.extraug.ad repr. in verbo legi
 time:cuius tamen fundamentis respondet Imo. in d. §. ad cri
 men, sed dicam infra in vlt. no. † Quartus intellectus accom
 modatur per Bar.hic quod iste tex.non loquatur in procura
 tore, sed in defensore sine mandato, & in omni genere cau
 sarum de mundo, vt patet ibi , a quibusunque defendi, q.d.
 non curio cū mandato vel sine, & vt patet ibi, quē vis verba p
 eo faciente, q.d. non curio an habeat mandatum , vel sit sine
 mandato:& an sit masculus vel foemina , quia admittitur vt
 excusator innocentia, qui potest prodesse ipsi accusato vel in
 quisito,& non nocere, † & pro isto intellectu, facit secūdūn
 Bar. quia si iudex in causis, in quibus proceditur , ad diffiniti
 uam etiam lite non contestata, tenetur ipse ex suo officio in
 quirere veritatem, aut. qui semel , ibi , perquisita veritate, C.
 quomodo, & quando iud. & idem est in causa appellationis
 17 in qua non requiritur litis contestatio, l.ampliorem,C.de ap
 pel.idem in cau isto. † Et pro isto intellectu pondero istum
 tex.in verbo, æquum, & ordinariū est, quasi velit dicere, q̄
 licet procurator in causis capitalibus non possit constitui:tamen
 æquum, & ordinariū est admittere quempiam excu
 santem absentem, qui condemnari potest:& hoc est quod vo
 luit dicere tex.in l.reos.C.de acc.dum dicit leges publicorum
 iudiciorum non solum per defensorem, sed etiam per pro
 curatorem defendi permittunt, vt tantum defendat, non autem
 vt noceat, attento maxime quia etiam in criminalibus , vbi
 quis est prætens, ac confessus, & condemnatus tenetur iudex
 ex officio inquirere veritatem.l.1. §. si quis vltro. ff.de quæstio
 nib.Ergo longe magis hoc dicendum videtur in absente.l. si
 non defendantur. ff.de poen. & facit pulcher text. vbi videtur
 esse casus vltra alias, in l.fin. ff.ad l.iul.de ann.vbi licet mulier
 non admittat ad accusandū.l.iul.de ann. admittitur tū ad in
 strudendum præfictum annonæ, facit text.in l. amplius puto.
 ibi, adire prætorem, & iudicare rē prout se habet, ff.de fideicō.
 lib.hunc intellectum sibi ascribit Saly.in l.reus , in 11.col. C.
 de acc.& cum isto intellectu hic transit Pau.de Cast. qui dicit
 18 quod iste talis solum admittitur ad excusandum, nec subiicit
 de sententia:& cum isto intellectu transit etiam do.A nt.Rol.
 in consi.49.col.2.inter consi.Cœp.sed huic intellectui cōtra
 dicit Ang.hic, quia Bar.videtur sentire, quod nō possit admis
 ti quis vt procurator, & tamen in contrarium ob.iste tex.ibi,
 quemuis, & ibi, a quibusunque defendi:qui videtur innuere,
 quod etiam quis vt procurator possit admitti, sed responderi
 potest, q̄ Bar. etiam fatetur procuratore debere admitti ad
 informandum ipsum iudicem de innocentia accusati, vel in
 quisiti.Sed replicari potest, quod tunc nō potest dici, q̄ admit
 tatur vt procurator, ex quo in se non suscipit tclā iudicariā ,
 argum.c.super, de re iudicata, & l.si suspecta. ff. de inoffi.testa.
 Secundo mouetur Ang. † nam procurator non potest inter
 uire, vt tantum prædicti valeat, vt Imo.tradit in c.constitu
 tus, extra co.ti.sed ad hoc respondet Aret.in c.veniens, de acc.
 quod licet non possit talis procurator constitui ab homine.
 tamen potest a lege admitti:ut possit prodesse, & non nocere
 vt in simili de tute tradit Bar.in l.tutor q̄ repertorium,ad fi.
 ff.de adm.tu.facit l.2.C.de acc. Tu †cōsidera aut pars aduersa
 nō contradicit huic excusatori, & isto cau procedat op. Bar.
 aut vero contradicit, & tūc videtur quod teneatur cauere.iux
 ta l qui proprio. §. qui alium. & l.minor, ff.co.ti. & facit tex.in
 l.2. §. pen. ff. ex quibus cau.in poss.ca. vbi non debet admitti p
 procurator, per quem conditio aduersarij efficiatur deterior : &
 hoc vltra alias.Est verū, quod intellectui Bart.multum refragatur
 iste tex.dum dicit quemlibet admitti:& sic etiam pro
 curatorem facit regula,l.si is qui ducenta, §. vtrum, ff.de reb.du
 biis. & sic videtur, q̄ si habeat mādatum quod debeat admit
 ti tanquam defensor:attēto maxime, quia non videtur quod
 possit nocere domino, secundum Imo.nisi habeat specialissi
 um mandatum:sed dic, quod non est inconueniens restrin
 gere istā dictiōnem(quemuis)vt non comprēhendat procura
 tor; cuius factū regulariter præjudicat domino : & si dicat,
 contra Bar.est casus in extraug.ad repr.ibi, personaliter vel le
 gitime

gitum: non concuruet: & non dixit person aliter tantum.
 Num ad hunc tex. respondet Bar. qdum dicit legitime) referatur ad vniuersitatem. quæ in causa criminali per procuratorem comparere potest: sed facile fuit et imperatori hoc, quod Barto. sentit exprimere, sed replicari potest, quod nou est inconueniens, qd ex quo illud verbum (personaliter) non potest refutari nisi ad singulares personas: qd illud verbum (legitime) referatur ad vniuersitatem tantum, attēto maxime, quia tex. in l. inter accusatorem. ff. de publ. iud. videtur innuere, qd sit suspicita cognitio, quod absens possit condemnari, siue sit reus siue actor: & tamē vult qd sola defensio detur; & idem probatur in §. ad crimen. ad si. ibi, & si iustum rationem habeant, 22 sententiām differant: ideo credo qd possit etiam accommodari nouus intellectus ad hunc tex. & considerandum est: qd licet in causis capitalib. absens poena capititis datenαι i nō possit, vt dicit tex. in l. absentem, in pri. de poenis, & in vers. verum si quid grauius irrogandum fuisset, tamen absens qui citationi, & edictis praesidiū non obtemperat, condemnari oportet, dicit tex. in d.l. absentem. nec ista sunt contraria: quia solū condemnatur ad poenam, quæ estimati onem ledit, dico ergo qd vbi absens potest condemnari siue causa sit capitalis, siue non capitalis. siue ciuilis, dummodo non agatur de poena capititis, potest intervenire, quis & tanquam procurator, & tanquam instructor. & iste intellectus differt ab intellectu Dymi qui voluit, quod etiam vbi absens potest condemnari poena capititis, qd possit intervenire procurator, & in hisce terminis posset intelligi tex. in l. reos. C. de acc. Alius potest accommodari intellectus: & considerandum est, quod per locum a cui libus ad criminalia arguitur, vt probatur in dicta lege absentem, ibi, secundum morem priuatorum iudiciorum, sed in causis ciuilibus potest reus assumere in se onus probandi, vt demonstraret actorem experiri sine actione. l. si pupilli. §. Iul. de neg. gest. dico ergo qd si quilibet debet admitti ad excusandam innocentiam rei, qd acculacor vel inquisitor non habet ius accusandi vel inquirendi, nec isto casu videtur qd iudex possit dicere qd velit habere praesentiā accusati vel inquisiti, vt videat qua fronte, & quo animo loquatur, attento, qd proceditur solum ad exclusionem processus, & quasi per viam extraordinariam, & hoc est, qd vult dicere tex. in c. veniens, de accu. vbi vult, qd admittatur procurator ad excludendum accusatore, qui confessus fuerat se per calumniam accusasse. magis tamē placet precedens intellectus. Hatur falius intellectus ad hunc tex. per Angel. hic in quadam sua repetitione. quem referunt quidam Mod. in c. venies. de acc. & vult, qd vbi reus est absens ex iusta causa, qd tūc potest intervenire procurator ad plenā defensionem, quia publice vtile est absentem a quibuscumq; defendi, ita loquitur tex. hic, tēd vbi quis est absens ex iusta cā, & latitat, tunc non potest intervenire procurator, ita loquitur tex. in §. ad crimen. in primo vero casu loquitur etiam tex. in l. reos. C. de acc. Et si dicatur, qd licet sit absens ex iusta causa, non potest condemnari, videtur quod non possit admitti procurator, ex quo ex tali intervenētu nullus potest sequi effectus, replicari potest quod evitabit annotationem bonorum, sed tu dic, qd iste intellectus confunditur per tex. in §. ad crimen, in fin. qui vult, qd possit subesse iusta causa quæ habeat evitare annotationem bonorum, & tamen generaliter dicit. qd in crimen publico persequendo non intervenit procurator. Notatur primo ex hoc tex. ibi, publice vtile est absentes a qui 23 buscumque defendi, tēd ex quo interest reipublice vt absentes defendantur, ne iūo potest condemnari secundum Ange. nisi sibi detur terminus ad defensam. l. 3. & l. desertore. §. si ad diē, tēd de re mili. & est tex. cum gl. in l. j. ff. de fur. balne. & tradunt 24 Bar. & Imo in l. cuius §. 1. de publ. iud. tēd dicit Salyce. in l. 2. de cust. reo. quod practica totius mundi est, vt sponte confessus mittatur ad carceres, et assignetur sibi terminus ad allegandū quidquid velit, ne condeneatur, & si nullam faciat defensio nem intra terminum, videtur perseverare in illa confessione. 25 Dixit: amē singulatim Bal. in l. a procedente. C. de dilatio. qd vbi delictum est notorium, quod iudex potest denegare tale dilationem, ac interloqui talem non escedandam, & eum consenare, & mittere ad furcas. Et fīm Ang. hic, male faciūt 26 assūctores qd faciunt inquisitum vel accusatum confiteri delictū, deinde prēgunt terminum octo dierum ad faciendum suas defensiones, deinde faciunt eos renunciare hisce defensionibus, quia non possunt iuxtagl. in l. pactum hæredem. ff. de pac. vbi plene Mod. facit l. non tantum, de app. vbi Bartol. Ang. tamen de Aret. in tract. suo malefi. in verbo qui iudex statuit terminum ad eorum defensionem, post Aug. in l. custodias. ff. de publ. iud. distinguuit, quod aut constat reum nullam habere defensionem, vt quia forte est insignis latro, & tunc potest renunciare, ex quo ius defendendi non habet, & nihil aliud sit. nisi qd citius moritur, aut vero constat ipsum habere defensionem, & tunc non tenet renunciatio, & in hisce terminis potest intelligi tex. in l. add. C. de app. & in l. non tan-

rum. eo. ti. ibi. n. constat cum habere defensiones, ex quo duce batur ad patibulum infra tempora data ad appellandum. in dubio tamen concludunt omnes, qd quis possit renunciare suis defensionibus. per gl. in l. 1. de fur. balne. quæ hoc mihi non pbat, & videtur magna restrictio. ad gl. in l. pactum inter hæredem. quæ indistincte dicit, quod quis non potest renunciare suis defensionib. tēd mihi placet id, quod dicit lnn. in c. qm Abbas. de off. dele. qd quis possit renunciare termino. non autem defensioni. tēd Notatur secūdo: ibi, nā & in capitalib. is hic esse tex. pro illa regula, quod si de quo min⁹ videtur inesse, & inest, ergo de quo magis: nam si in capitalibus causis defensio datur, longe magis debet dari in causis pecuniarijs, scit auct. multo magis, C. de sacrosan. eccl. Notatur tertio ex hoc tex. ibi, defensio datur. tēd quod ad allegandum causas absentie facti, vt puta qd accusatus vel inquisitus est detentus in vinculis, admittitur non solum procurator, sed etiam defensor quilibet tam masculus, quam foemina, etiam sine aliqua satisfactione, vt patet ibi a quibuscumque defendi. Sed opponitur secundum Alb. hic, & videtur, qd illa dictio (a quibuscumque) de beat restringi, ad personas habiles. l. 1. de sacrosan. eccl. & l. vt gradatim. §. 1. de mun. & hon. sed ipse respondet qd ad allegandum causam absentie, & ad informandum ipsum iudicem de impedimento facti quilibet indistincte a l. admittitur. tēd difficultas consistit secundum Ang. post Inno. relatum p Bar. in §. ad crimen. an admittatur quilibet ad allegandum casis absentie iuris, vt puta quod accusatus, vel inquisitus non potest venire, quia locus non est tutus, & disting. ten. hanc est secundum Ang. aut enim causæ iuris, quæ allegantur, apparet ex actis, & sine dubio cum sint notoriz, adduci possunt, quia iudex ex officio ad hoc astringitur etiam parte non petente, vt gl. dicit in l. vbi pactum. de transact. Si vero causæ absentie iuris non sint notoriz: non admittitur excusator sine mandato, vt si vellet dicere, (vt dixi) qd locus non esset competens ipsius accusati, vel accusato, vel qd esset excommunicatus. & rō huius conclusionis est secundum Ang. quia verosimiliter potest quis ignorare, an accusatus, vel inquisitus veit uti hanc exceptionib. Itēd vt Bar. dicit in §. ad crimen. esset possibile, qd impeditus impedimento loci non tuti, non oblit. hoc impedimento compareret, & ideo videtur, quod ad has allegations non debeat quicquam admitti sine mandato, sed secūdū lmo. post Bal. in d. §. ad crimen. ita op. Ang. hic nō est tutu. Primo, quia non est verisimile, qd absens velu se exponere periculo, licet possit, quia exponēs se periculo etiam inuitus defendi potest. l. non tantum, de app. & ideo vbi aliquis allegat istam exceptionem loci non tuti, vel incompetentiā iudicis, nō videatur qd illam alleget contra voluntatem absentis, quia vbi absens non cōparet, presumptio est, qd velit illas exceptions ad duci posse, ne incidat in delictum contumaciz, ergo satis presumendum est. qd non admittatur contra voluntatem citati. arg. l. li. §. fi. de neg. gest. & ideo idem Ang. in quadam sua disputa. quæ incipit, Bon. quidam, tenet, qd uno quilibet excusator admittatur etiam ad allegandum causas iuris, quæ nō præ iudicant ipsi accusato, vel inquisito, quia eas adducēdo gerit. negotiū domini vtiliter. iuxta l. qui vtiliter. de neg. gest. quo casu, aut dominus gesta per hunc excusatorem ratificabit: & tunc constabit de voluntate domini, aut vero non habebit ratum, & sic poterit quandocumque renunciare hanc exceptioni declinatōrē oppositōrē per excusatorem. Sed ista consideratio Ang. non videtur vera, & considerandū est, quod reguliter tēd defensor sine mandato non admittitur. d. l. lib. §. fi. & l. tot. vbi Bar. ff. e. ti. & vbi admittitur, tenetur cauere de indicatio soluendo, & ratio potissima huius conclusionis est, ne iudicium reddatur elusorium, quia interest eius, contra quem causæ absentie iuris allegantur, vt allegans habeat mandatum, tēd mihi tamen placet op. contra Ang. hic, primo per istū tex. qui vult, quod vbi absens potest condemnari, possit quis innocentiam suam excusare, ergo longe magis debet quis admitti ad allegandum causas absentie iuris in causis capitalib. quia nisi reus excusatetur confiscabūtur omnia eius bona post annum irreuocabiliter, si ergo succurritur de equitate absenti eo casu, quo potest condemnari, vt eius innocentia possit excusari, quo casu sēpē numero agitur de minori prējudicio, qd sit confisatio omnium bonorum longe magis hic videtur succurrendum. & ita op. secundum Are. probari videtur in l. fi. circa med. it. de req. reis. vbi tex. dicit, qd si reus non comparat infra annum post citationem, vel non habeat, qui eū defendat in causa capitali, post annum confiscentur eius bona. Et si quicquam diceret, aduertere, quia ille tex. debet suppleri, qd veniat cum mandato, replicari potest, qd si haberet mandatū, non vocaretur simpliciter defensor, cum ergo ille tex. nō possit intelligi de allegante cās cāz, seu innocentie: debet intelligi de quibuscumque causis tam iuris quam facti, & ita etiam intelligendus vñ tex. in §. ad crimen. in fi. & tex. noster hic. Notatur quarto ex isto tex. qd vbi absens potest condemnari. ibi p̄t intervenir:

Io.Ant.Rube.Alex.de poteſt.proc.&c.

- 36 interuenire procurator † Et ideo secundum Dy. relatum hic per Bat. & per Alb.col. i o.vbi de iure communi in cā capita li sūia pōt ferri ḥ absentem, ibi potest interuenire procurator, & sic in casu l.nediu, C.de.pōen. & extrauag.ad repr.& in casu l.lege Corn. §.constitutum.ad l.Corn.in quibus absens damnari potest, poterit interuenire procurator. Idem est, si ex forma statuti, vel ex consuetudine secundum Dy. quis possit absens condemnari . habereturque, pro confessō, & conuictō : & hanc opin.amplectitur Imo.in d.§.ad crimen, qui dicit, q̄ ita communiter tenetur, & referunt Mod.in c. ven.col.28.de acc.Sed ḥria opi. t̄q̄ videt̄ crebrior fm Ias.in l.2. qui test.fac. poss.videtur ēt veriror, q̄ in causis capitalib.vbi agitur de pōna maiore relegatione, dato q̄ ablens possit cōdēnari, siue ex dispositione iuris communis, siue ex forma statuti, aut consuetudinis, nullo modo possit interuenire procurator, quæ q̄dem opinio probari videtur lege, ratione, & auctoitate , & primo per tex.in l. pe. §.ad crimen, de pub.iu. vbi dī simpliciter ad crimen publici iudici j persequendū fruſtra interuenit procurator.† Sed huic tex.respondet, q̄ licet simpliciter loquatur, debet tamen distinguī, & declarari p̄ alias leges . Sed replicari pōt, q̄ nullibi repellit, q̄ absens in cā capitali de iure digestorum possit condemnari, nisi in casu.l. lege Corn. §. constitutum, qui tex.vult, q̄ serui, qui Spadonem iter fecerūt licet vltimo supplicio sint puniendi absentes tñ condemnari, p̄nt, cum ergo ille solus casus reperiatur, non est veroſimile q̄ includatur in regula, §.nři. Item pōt dici ad illum tex.dum dicit de absentibus quoque, tanquam.l.Cor.ten antur pronū ciandum est, vt sit pronunciandum perinde, ac si essent p̄ntes vsque ad relegationem ut ibi sentit gl.in 2. intellectu. Vel pōt dici q̄ ille tex.nō loḡ de absentibus, vt sint puniendi tāquā l.Cor.teneant. s. pēna corporali, sed sola pēna p̄ficationis bonorū , quia absens nō potest deportari, minus est p̄sumēdū q̄ ista regula trahatur ad l.ne diu, C. de pōe. quia non potuit l.C.diuinare de illo tex. minus de extr.ad repr.in verbo legitime, vt ibi Barto.dicit, Secundo t̄objicitur contra opi. Dy. per Bat.tex.in l.inter accusatorem, de pub.iud.vbi inter accusatorem, & accusatum etiam suscepta cognitione, & sic lite cōteſta. excusatio pro abn̄te iustis rationibus admittitur, quia tex. generaliter loquitur, & vult, q̄ sola excusatio iustis rationib. admittatur:& tñ ille tex.v̄ loqui, vbi abn̄s pōt condēnari:dū dicit, nec per tridū per singulos dies ter citatus condēnerur. ergo tex.noster necessario dēt intelligi:& idē probari v̄ in d. l.pe.dum dicit, sed excusationes absentium ex S. C. iudicib.al legātū, subdit tex. & si iustum rōnē habeant, s̄niām differūt. Et p̄ veritate, p̄ ista op. Dy. videfesse casus de causis capitalibus in d. c.ven. & in c. super hi. de acc.vbi quādo agitur de pōena depositionis ab ordine, nō admittitur procurator, q̄a causa est criminalis. Sed ad istum tex.respondet. Im. quod pōna depositionis ab ordine de iure can. censemur pōna criminalis, & ratio est fm Mo.in d.c.ven.col.28. in i 3.q. quia deposiſio ab ordinib. ecclesiasticis est magna pōna , quia quis non deponit ab ordine n̄ ex grauissimo crimine, c. j. 81. dist. sed ob hoc non tollitur ḥriū , quia illa sūia depositionis ab ordinib.sacris in absentē ferri pōt, & tñ nō p̄t interuenire p̄ curaſor. Suadetur hāc opi. Dy. fm Bar.in d.extrauag.ad rep. in verbo legitime, tñā in cā appellationis ēt in criminalibus ferri pōt sūia in absentem.l.fi. §.il.ud, de temp. app. & tñ in cā appellationis nō pōt interuenire procurator, sed replicari pōt fm quosdā Mod.in d.c.ven. q̄ ille tex.loquitur, vbi in cā principali non poterat procedi ḥ absentem : nil mirū ergo si idē est in cā appellationis, quæ censemur eiusdem naturæ, sed si in cā principali potuisse procedi ḥ absentem ēt cā appellationis possit per alium agi: sed ille tex.non patitur hūc sensum , quia solum facit differentiam inter causam pecuniariam, & capitale: & absolute dicit, q̄ causa capitalis per aliū agi nō potest, nec distinguit inter absentiam, & p̄ſentiam , & late dicam de intellectu illius.l.j. Vltimo suadet hāc opi. pulchra ratione, tñām v̄ absurdum, q̄ in cā capitalia mittat procurator, qui non solum potest prodesse, sed ēt nocere domino . Sed ad hoc respōdet Imo. q̄ per eius dc̄m non p̄ſiudicabit domino, nisi habebat ſpecialiſſimum mādatum , vt in ſimiſ dī in matrimonio, in quo requiritur mandatum indiuiduū , attento maxime, q̄ factum procuratoris tendens ad delictū dīo non p̄ſiudicat.l.si procut.de cond.ind. & erit magis vti. le admittere procuratorem, licet poſſit in aliqua particula no cere, quā relinquare ipsum absentē indefenſum, & maxime vbi iudex est omnino processurus ḥ absentē.arg.tex.in l. non ſolum, in fi. ff.de procu.vbi qñ iudex deliberat oīno procede re ḥ absentem, admittitur quis sine mandato ad remouendā causā ſucepti tutoris. Sed replicari pōt , q̄ si iſta rō eſſet vera deberet ēt admitti in causis capitalibus, in quibus absens cōdemnari non potest; quia niſius eſſet eum defendere, licet in aliqua parte poſſit ſibi nocere, quā eū in defenſum reliquere. Item vt dicit Bar.melius eſt, q̄ quilibet admittat, qui poſſit tñ non prodesſe, non autem nocere, eſt verum, q̄ pro opinione Dy. multum ſtrigit tex.in d.extrauag.ad repr.dū dicit, personaliter vel legitime, cui tex.non ſatisfacit ſolutio Bar. ſecundū Imo.dicentis q̄ ille dī comparere, qui personaliter comparet, ſi eſt ſingularis persona, vel p̄ procuratore, ſi eſt vniuerſitas, quia illa verba personaliter vel legitime: vñr pariformiter reſerri, tam ad ſingulares perſonas, quam ad vniuerſitatē. ſed replicari pōt, q̄ ex quo illa verba perſona: non p̄nt reſerri ad corpus collegij, vel ad vniuerſitatē, neceſſario ſunt reſerenda ad perſonas ſingulares, cum verbum(legitime) ad collegium vel vniuerſitatem, vt Bar. ſentit proprie reſerri poſſit, quia regula, l.nam hoc iure de vul.& pup.procedit vbi poſſest pariformis determinatio,cogita.
- Notatur vltimo ex hoc tex.ibi, æquum, & ordinarium eſt admittere, hic eſſe tex. q̄ iudex non pōt dicere procuratori, q̄ vult. q̄ p̄ncipalis personaliter compareat, quia melius nouit veritatem, quia q̄ quis poſſet comparere per procuratore eſt ordinarium, & æquum ḥriū tñ tenet Bar. hic reprobata opi.lac.But. qui volebat q̄ ſi procurator haberet ſpecificum mandatum, ad ſic respondendum q̄ iudex non poſſet deſide rare, q̄ p̄ncipalis compareret, nam ḥ lac.stringit iſte tex. qui vult, q̄ ſit æquum, & ordinarium admittere procuratorem huic ergo æquitati:& iuris ordinis non poſſet iudex derogare ſed vt ſupra dixi Bar.hic, & in l.fi.C.de proc. & in l.2. §. defendi, ex quibus cau.in pos.ea.tenet, q̄ imo poſſit cogi p̄ncipalis ad r̄ſidēdū: quia ob eius p̄ſentia veritas magis percipi poſterit: quæ per tremorem, ruborem, palorem, & ſimilia percipi ſolet, ſed fm Bal. diſtinguēdū v̄ inter iudicium criminalē, & ciuile, nam in iudicio criminali in quo torturæ locus eſt poſteſt, poſteſt cogi p̄ncipalis comparere, & in hiſce terminis loquitur tex.in l.de minore, §. tormenta, ff.de quæſio. ſed vbi non eſſet locus torturæ, ex quo procurator habet ſpecificum mandatum, dī ſi poſſet loqui per organum procuratoris, i. qui autem.in fi. ff.de conſ. ſiue cauſa ſit ciuilis ſiue criminalis, ita dicit Bal.hic, & iſta opinio fuit de mente Bar. licet Bal. non dicat ju l. qui bona, §. qui alieno, in vlt.col.vbi ſacit diſſerentiam inter iudicium criminalē, & ciuile, & vult, q̄ i criāli teneat comparere personaliter, quia ex aspectu, voce, colore, & trepidatione poſterit iudex melius ſe informare ab ipſo p̄ncipali, & opin Bar.in d. §. qui alieno, recipit ſiue communiter. ſecundum Ale. & Mod.in l.fi.C.de proc. & probari ū ex illo tex. ubi unicuique permittitur per procuratore r̄ſidēre, niſi ſubſiſtente iusta cā, & tradit Raph.Ful.in conf.344. t̄ mihi placet diſtinguēdū quam ſentit Bald. hic q̄ ſiue cauſa ſit ciuilis ſiue criminalis dummodo non agatur de tortura non poſſit cogi p̄ncipalis comparere per hunc tex. qui generaliter loquitur. & per tex.in d.l.fi. niſi ſubeffet iusta cauſa, ut puta, quia procurator eſſet infamis, uel riſosus, ut Mod. tradunt in d.l.fi. Circa 43 gl. t̄ in uerbo publice, colligitur conclusio, q̄ interest recip. quā plurimos ad defenſēdā ſuam cauſam admitti. ſcd tu aduer te, quia iura allegata in glo. non probant hoc nam tex. in l.in prouinciali, §.fi. cum l.seq.bene probat, q̄ ſi adſificetur in publico, q̄ oēs ciues nūciare poſſunt: quia interest rei publicæ quam plurimos ad ſuam cauſam admitti. ſed tex.noster non loquitur de intereste publico p̄ncipaliter, ſed ipſius absentis: ſicut etiam loquitur tex.in l.exigendi, C.de proc. t̄ item tex.in l.1. in fi. ff. q̄ cuiusq; vniuerſo loquitur de defenſore qui tenet ſatisfare de rato uel de iudicato ſoluendo iuxta l. qui proprio ſ. qui alium, & l.minor. ff eo. ſed tex.noster loquitur de defenſore alleagante cauſas absentia, qui non tenet ad aliquam ſatisfactionē, ut eſt gl. ſing.in l.in eo, §.nemo, de re.iu. ſed alii de fenſores tenent ſatisfactionē, dato q̄ ſint locupletiſſimi d. l. minor. ſed tu conſidera quia gl.in d.l. in eo, §.nemo, loquitur in allegante cauſas absentia in cā criminali. ubi agitur de utili. pub. ut Bar.dicit in l. ubi paſtum col.pe.de trāſ. ideo vide Dec. omnino in d.l. in eo, §.nemo, ff.de reg.iur. & dic t̄ q̄ interest rei pu:hic ſecundario, princ. tñ interest ipſius absentis a quocunque defendi , alias ſi p̄ncipaliter interest rei. ut hic ſentit Ange. poſſet procurator inuitus constitui, & tamen non pōt, l. filius fam. §. inuitus ſupra eo. & l. inuitus, C. eo. & ideo officiū procuratoris eſt priuatum authoritate, & utilitate: ſic ſit in officio tutoris, & curatoris: quod eſt publicum auſto- ritate & utilitate priuatum, l. ſi quis magistratus, ff. de mun. & hono. Inſt. de excu.tu. t̄ nec eſt inconueniens , q̄ p̄ncipaliter interſit priuatorum p̄ncipaliter a quibuscumque defendi, & ſecundario rei pub ſicut in ſimiſ dicitur, q̄ interest p̄ncipaliter ne quis re ſua male utatur, ſecundario rei. ut ita onera rei pub. ſubire poſſit, §.pe. Inſt. de is qui ſunt ſui vel alien.iur. & in ſ. eos in Auſt. vt iudi. ſine quoquo ſuff. ſic etiam p̄ncipaliter interest mulierum dotes earum conſeruari, ſecundario rei pu. l.1. & 2. de iu. dot. & l.1. ff. ſoi. mat. Gl. in uerbo, datur poſteſt diuidi in 5. partes priu. In 1. par. opp. centra tex. In 2. diſtinguēdū tria genera cauſarum opp. refol. & contra primum genus oppoſit tribus modis. In 3. diuidit ipſum tex. In 4. format uñā quæ.

Tractatum Tomus XI.

216

- questionem. In §. intelligit hunc tex. quando quis potest ple-
ne defendere, sed tantum vult allegare causas absentiae. Secū-
da ibi, sed ut tollas. Tertia ibi, & secundum hoc. Quarta ibi,
sed in quem sententia dabitur. Quinta, & vlt. ibi, vel si vis di-
cas. Ex hac gl. colligitur prima conclusio, quod in causis ca-
pitalibus regulariter non potest constitui procurator. I. p. §.
ad crimen, de publ. iud. qui tex. licet loquatur in publ. iudicio
capitali, tamē habet locum etiam in iudicio capitali priuato
ut probatur in l. 1. an per alium cau. app. vbi non distinguitur
crimen publicum a priuato, sed solum qualitas poenae, & vide
tur esse casus, secundum Imo. in d. §. ad crimen, col. 2. in l. vii
ca. C. vt omnes iud. tam ciuil. quam mil. in ver. q̄ si intra 50
dierum numerū, nā in pri. illius l. fit mentio de furto, ut patet
ibi, super furtis aut criminib. querimoniā commouēdi, & tñ
in ver. accusationē, dicit accusationē vero super crībus factā,
48 debet ipse officialis per se p̄sequi, t̄ sed r̄sideri pōt disputatiue
t̄, quia proprie inscriptio ad pēnam talionis hēt locū in cri-
minib. publicis, in quibus est determinata pēna, & in quibus
cadit proprie similitudo supplicij, l. si cui, ff. de acc. & l. fin. C.
eo. ti. & ita tradit Alb. in l. in priuatis, ff. ad Turp. & si dicat, q̄
Et in priuatis delictis hēt locū, & maxime ī furto, ut p̄bari v̄f
in l. fi. ff. de fur. dico, q̄ ille tex. respondet huic difficultati, dum
dicit, q̄ non sit inscriptio quasi in publicū iud. sed ut temeritas
gentium extraordinaria poena cohercetur, & ideo ibi non
cadit proprie pēna talionis. Idem probatur, fm Imo. in l. 3. C.
vbi sena. vel cl. ibi oē crimen publicū, priuatiūe. cui tñ non
per procuratorem r̄sideri liceat. sed ad illum tex. pōt r̄sideri, q̄
non infertur ex hoc, q̄ r̄r̄t in priuatis delictis non possit cōslū-
tui procurator, & ideo Ang. relatus per Imo. in d. § ad crimē,
col. 2. vult, q̄ in crimine publici iudicij etiam qñ pro crimen
est imponēda pēna pecuniaria, siue sñia possit ferri in abnēte,
siue non, non possit constitui procurator. primo per illū text.
qui loquitur indistincte. & iō ipse intelligit tex. nostrū in crīc
capitali priuato, ut in illo possit interuenire procurator, ut sñia
possit ferri in absente, & ideo fm cū in crīe publico siue pos-
sit ferri in abnēte, siue nō ut probat tex. in d. §. ad crimen. nō
50 potest constitui procurator. Item secundum cum t̄ in crimi-
ne priuato bene fit distinctio, an sit imponenda pēna maior
relegatione, & nō possit procurator cōstitui, an vero minor,
& possit. sed in crimen publico, siue agatur de pēna capitali,
siue de alia pēna relegationis, vel minoris, vel etiam de pēna
pecuniaria, prout agitur in plenisque delictis publicis, ut Inst.
de publ. iud. §. fin. & in l. 1. ad l. Iul. de annona, & de residuis nō
potest constitui. Et pro opin. Ang. pondero tres tex. in l. de fi-
de. C. ad l. Corn. de falsi, qui tex. proprie loquitur in criminib.
51 publicis, t̄ habent. n. huiuscmodi criminia, nescio quid specia-
litatis, patet in l. qui crimē publicū, qui acc. nō poss. vbi pro-
prie pēna talionis fuit introducta pro crim. publico, & pba-
tur in d. l. fin. de furt. t̄ & ideo non permittitur mulieri accusa-
52 re de crimine publ. l. de crim. C. qui accusa. non poss. t̄ & iō dā-
natus de crimine publ. non potest amplius accusare, l. qui pu-
blico iud. ff. de publ. iud. & ex delicto publico damnatus, etiā
efficitur infamis, non sic est in omnibus priuatis delictis. l. in-
famem, ff. de publ. iud. & ideo non dicitur publicūm iudicium
nisi expresse a lege caurū sit. l. 3. ff. de p̄qua. & pēna Turpil.
de qua ibi in §. fi. solū habet locum in publicis iudicijs, ego
tñ credo, q̄ op̄i. Ang. ita confirmata non sit vera, per tex. in l.
tunc conuenit, C. de acc. & l. 2. C. qui acc. nō poss. qui proprie
vult q̄ in ea causa non sit admittendus procurator, vbi est ne-
cessaria subscriptio in crimen. secus est vbi agitur de cā pecu-
niaria. facit tex. in l. 2. C. qui acc. non poss. t̄ sed hic esset indagā-
da rō, quare primo ex parte accusatoris non possit constitui
procurator, & dicit hic Alb. col. 7. post Bar. in §. ad crimen, q̄
ex parte accusatoris est, quia si non probat, punitur similitudi-
ne supplicij, d. l. si cui, de acc. & l. fi. eo. ti. & iō dēnt detineri in
pari custodia, l. 2. de cus. reo. sed ex quo hodie non seruatur de
confuerudine, esset videndum, an correcta ratione l. censeat
correcta lex, de quo plene dixi in d. §. ad crimē, illa sp̄ mihi vi-
sa fuit vera rō tam ex parte actoris quam ex parte rci, q̄ assi-
gnat L. C. in l. 1. de req. re. qui dicit q̄ ideo non patitur, q̄ absēs
eo non audito damnetur, & ideo lex vult, q̄ non admittat
procurator, ut iudex accuratius possit indagare veritatem cri-
minis inspiciendo accusatorem & reum in faciem, ut uiden-
do quo colore, quo tremore, & palore loquāt, ut hic dicit Bal.
col. pe. & hāc rō (vt dixi) probatur in d. l. 1. sed ista ratio nō mi-
litat ex parte accusatoris, quia amplius non punitur pēna ta-
lionis, sed potest dici q̄ lex quantum potest v̄f restringere fa-
cultatem accusandi. l. si cui, de accus. & l. fi. ibi, ne innocentia
teriamus, & iō vult, quod ip̄met accuset, non autem per pro-
curatorem, & iō in accusatore desistente habet locum pēna
de qua in l. 3. de p̄qua. de quo tamen plene scripsi in d. §.
ad crimen. vbi alīra alios posui trīginta ampliations ad
hanc regulam, & forte etiam 30. limitat. Gl. tñ hic ponit tres.
55 Prima et, vlt non procedat in casu l. Lucius. ff. de app. vbi pro

seruo condemnato in causa capitali potest dominus appellare, & cum applicationis processu. & ratio est, dicit gl. quia competit pro suo interesse proprio. sed ista solutio non vir tuta per tex. in l. si non defendantur. ff. de pœ. & in l. 2. ff. de exhib. reo. & ideo gl. in l. si seruus, de stat. hom. dicit, quod dominus potest ministrare probationes ipsi seruo eum defendendo, sed iudicium est agendum cum ipso seruo & pro ista solutione facit text. in l. 2. C. de accus. ibi, ut possit pro co-competentes allegationes afferre, sed finis distinguuntur secundum principium illius, ut ibi declarat Saly. vere tamen vir, quod pro seruo, si dominus citatus pro suo interesse non vult eum defendere, sed relinquere fortunam iudicio, poterit vel a seipso defendi, vel a quoconque d. l. si non defendantur. & l. seruus, ff. de appell. & ideo Imol. in d. l. Lucius. dicit, quod iō ab alio potest defendi seruus, quia debet dicere causam in uniculis, d. l. 2. de custo. reo, sed ista solutio Imo. non vir tuta, quia in casu l. 1. quando cau. app. vult quod in causa capitali non possit constitui procurator ad prosequendam applicationem, & tamen est necesse fateri, quod ex quo fuit condemnatus in causa principali, quod erat praesens, aliter in ipsum non potuisse fieri sententia d. l. absente. de penis, Imol. dicit, quod ibi arr. puit fudem, tu dic breuiter, quod ex quo seruus regulariter non potest esse in iudicio, nec in ciuili, nec criminali, si non defendantur a domino potest seipsum defendere, & si seipsum non defendat potest ab alio defendi istam tamen secundam solutionem, quod in casu l. Lucius. possit interuenire procurator. quia erat incatur uoluit Bar. in d. l. 2. sed non placet Bal. hic in 2. colum. quia scimus per in causa capitali dicit Bal. quis debet detineri, d. l. 2. de cust. reo, & tamen in d. l. an per alium cau. app. dicitur, quod non admittitur procurator, & ideo infert hic Bal. retenta solutione gl. quod stante statuto, quod pater teneatur soluere condemnationem filij. quod statutum, uel let. licet sit iniquum, quod pater pro suo interesse poterit interuenire pro filio in causa criminali, & idem dicunt Angel. & Imol. in d. l. Lucius. ¶ Secunda colligitur conclusio ex hac gl. quod ubi ex crimine publico, uel priuato uenit imponenda pena relegationis, uel reuolitionis ab ordine, potest interuenire procurator, ratio est, quia absens relegari potest, ergo & in tali causa procurator contiuui & haec est communis Doct. opin. ¶ & probatur etiam in l. 1. ff. an per alium cau. app. ubi dicitur si autem causa sit non pecuniaria, sed capitalis, non potest per procuratorem agi. nam ibi applicatione pena capitalis secundum Bar. hic intelligitur de pena capitale stricte sumpta, uero sed in ea loquitur de pena damnationis in metallum, & deportationis usque ad relegationem, excludendo ipsam relegationem, & dato milles. quod principium illius tex. intelligenter de pena capitali large. secundum Ryc. & Bar. de Saly. ille tex. posset intelligi de alijs penas quae sunt mediae inter penas capitales, & relegationem, sicut pena fustium, & flagellorum. & damnatio in opus publicum ad rebus, de quibus in l. capitalium. ff. de penis. sed replicari potest. quod ille penae in d. l. capit. secundum ordinem litterarum postponuntur ipsi relegationi, ut patet ibi, ueluti relegatio ad tempus, uel in perpetuum. ergo pena relegationis vir reputari maior, & ideo 60 vir uerior intellectus Bar. quod ibi illa dictio usque stet inclusiue, quia haec est eius propria natura, secundum Bar. in l. Se. apt. §. patr. col. vlt. de l. 3. & nisi staret inclusiue in illo tex. sequetur, quod casus relegationis non tam clare decidetur sicut casus ubi agitur de pena capitali, uel agitur ad penam pecuniariam pro crimine, & tamen poterat magis dubitari de causa relegationis. quia de alijs causis, quia de capitalib. erat aperie decilium, eodem modo de causis pecuniariis. vt in hoc tex. in prin. Ergo est necesse dicere. quod dictio usque stet inclusiue, prout est sua propria natura, & suadet haec opin. secundum Bar. quia pro iniuria imponitur pena relegationis l. fi. ff. de iniur. iūcta l. fi. C. eo. tit. ¶ sed ad hunc tex. dant plures solutiones, quas retuli in d. §. ad crimē, de pub. iud. mihi placet illa solutio quod tradit Cy. in d. l. fin. C. de iniur. quod licet regulariter ubi agitur de imponendo penā relegationis ex crīe publico, uel priuato possit constitui procurator, non potest in crīe iniuriarū, licet sit priuatū delictū. arg. l. p. tōre dixit. ff. de iniur. atētē est quod aliquis pro iniuria imponitur pena capitalis, vt in d. l. p. tōr. §. 1. de iniur. & in l. 2. in fi. ad l. Cor. de sica. & in l. 1. C. de fam. li. & ideo dicitur in l. qui in iniuriarū, quod aliquis imponitur pena exilio, uel relegationis uel mirū si non potest interuenire procurator, & si dicitur, aduerte: nā in casu, l. 3. in fi. de sica. & l. 1. C. de Cor. §. sinautē. cū l. seq. de iniur. ubi pro iniuria imponitur pena capitalis, cēsetur crimen publicū, replicari potest, quod est grauerter animaduertitur pro crimine iniuriarū, est quod sit crimen priuatū, vt si quis faciat alicuius luto spurcaverit, uel aquas nūtias lacus, qd uel aliud ad iniuriā publicā cōtam inauerit, potest est imponi pena capititis pro crimine iniuriarū, l. faccularii. §. sunt quādā, si velles in tueri op. Iac. de Are. possit dicere, qd non consideratur qualitas delicti, sed qualitas penae d. l. 1. nisi replices, qd hic concurrit, & qualitas delicti. & crimen penae, sed hac ratione attenta idem esset in furto, ubi aliquando est imponitur pena mortis, l. capit. §. fam. ff. de pen. & tenendo hanc opin. ad hunc

Jacobi Nouelli ad defensam.

ter iunctal absentem potest responderi, quod non sequitur absens potest condemnari, ergo potest interuenire procurator, paret in §. ad crimen de pub. iud. vbi potest ferre sententia in absentem, & tamen non interuenit procurator, nec dicitur, quod ille tex. intelligitur de sententia annotationis bonorum, quia haec solutio divinat, stat ergo similiter quod absens possit relegari, & tamen in causa relegationis non possit interuenire procurator, vt est easus expressus in d.l.i.an per aliū cau. app. Cetera dic, vt dixi in d.g. ad crimen.

F I N I S.

TRACTATVS AVREVS, DEFENSIONEM OMNIVM reorum aduersus quascunque accusations & inquisitiones pro quibuscunque criminibus, docens.

TVM AD THEORICAM IVRIS, TVM
ad communem omnium tribunalium universae Europa
stylum, & proxim accommodatus.

IACOBO NOVELLO
IVRIS CONSULTO AVTHORE.

Coram vobis Magnifico, Clarissimo domino Mar
co Antonio Mauroceno D. Praefecto Tar.

Vm ratione officii, pietatis amoris paterni, ac etiam pro particulari interesse tam ex iuriis dispositione, quam ex antiqua consuetudine haec tenus in viridi obseruantia existente, parentes ipsi ad defensionem absentium admitti consueverint non immrito, comparet Dominicus della Marcha, vti pater, & legitimus administrator omnium bonorum Antonij Mariæ eius filij, ac pro interesse sua patris potestatis, vna cum Domino Iacobo de Nouello. D. eius aduocato causa, & occasione præ dictum eius filium defendendi ab asserta inquisitione vestra, per vos, vestrumque officium contra eum formata, de homicidio sequito in personam. q. Titij Cremonensis, ex percussione cum langerio eidem. q. Titio per dictum Antonium Mariam illata, ex causis in dicta asserta inquisitione, & processu declaratis, ad quam, & contra quam impugnatius semper relatio habeatur præterquam in partibus commodum, & fauorem dicti eius filij concernentibus, in quibus illam impugnare non intendit, sed magis illam in partibus prædictis laudat, & acceptat, ac saltem in vim tacita iudicarię confessionis reproducit, & brevibus agendo, & realiter dictum filium suum defendendo. Pater antedictus in primis confitēdo delictum, scilicet præfatum filium suum percussisse cum langerio. Sæpe dictum. q. Titium ea percussione, quā postea decessit, dicitque eundem filium suum a poena ordinaria homicidij absoluendum esse, A. extraordianaria tamen poena pecuniaria, vel fortasse alia consimili, (vt s̄pē in similibus obseruatum fuit) eum esse puniendum, cum clarum sit eundem Antonium Mariam ad faciendum id fuisse valde infestanter pronocatu a prefato. q. Titio, tam ex verbis in honestis, turpibus, ac minatoriis contra dictum eius patrem, ac semetipsum per eundem. q. Titium prolatis, quam etiam ex terrore armorum contra prædictum. q. Titium in manu acceptorum, prout de præmissis omnibus particulariter inferius deducetur, & quatenus opus fuerit legitime probabitur, accedente etiam, quod dictus vulneratus post vulnus illatum, ambulauit per ciuitatem non obleruando præcepta, & regulas medicorum. Ita quod principaliter non ex ipsis vulneribus, sed ex malo regimine ipsius vulnerati decessit, vt liquido per testes comprobabitur, quibus lantibus, & probatis manifeste liquebit antedictum Antonium mariam extra ordinem (vt dictum est) leuiter esse plectendū, eū terror armorū satis ipsum excusat, & verba in dictū eius patrē, & per ipsum. q. Titij iniurioso (vt dictū fuit) & minatoria prolata efficiat, vt ipse magis puniendus sit, quia plus fecerit quam quod se vendicare non debuisset, quamobrem magnifice, & clementissime prætor, Dominicus antedictus ex causis præmissis, & alijs etiam loco, & tempore dicendis quatenus expediens erit, orat, rogatque inclitam magnificientiam vestram, eiusque dignissimum officium quod ad hoc specialiter

implorat quatenus opus sit, vt dictum filium suum ab ordinatione homicidij poena aboliuat, & mitiori, ac extraordinaria pena eum afficiat pecuniaria, vel alia arbitrio Magnificentie vel stræ ei imponenda, & ita fieri, & declarari petit omni meliori modo, &c. Saluis alijs quibuscunque defensionibus, & iuribus suis competentibus, & competitur. Et si in præmissis fortasse deficeret, quod non credit, protestatur posse ad alia iura habere recursum, prout sibi melius de iure videbit expedire.

Coram vobis Magnifico Potestate Verona. D.
Francisco Venerio Dignissimo.

Licet, non solum de iure communi cautum sit, verum etiam ex forma decreti. Duc. Illustrissimi Domini. 1524. quemquam ad carceres citari non posse in causa capitali, nisi præcedentibus indicijs saltem legitimis. Attamen citatus fuit Sempronius pro causa mortis. q. Titij, ob solam accusationem, seu denunciā Merici villæ ronchadæ, nullis alijs præcedentibus indicijs saltem legitimis, tam in obtemperando præceptis Magnificentie vestre idem Sempronius se sponte ad carceres. M.V. presentauit, & in carceribus vestris detenus remansit, & adhuc remanet a die X. Julij proxime præteriti citra ad ostendendam innocentiam, & integratatem vitę suę, cum maximo damno iactura, & intereste, nihilominus se defendendo tam a dicta denuncia, seu accusatione, quam ab omnibus alijs contra eū obiectis ob morteni. q. Titij, & brevibus agendo dicit, & excipit idem Semp. quod negat narrata in dicta asserta denuncia, seu accusatione vera esse, & veritatem in se continere. Nam Villæ ronchadæ est homo pessimæ ac malæ naturæ, inductus suggestione, ac suasione Petri Vezetij hoīs quippe maligne natura, inimicus ipsius Sempronij (vt satis notorium est) & præmio accepto inductus est ipsam accusationem instituere, vt probabitur. immo, quod plus est, quæsiuit varijs medijs inducere testes ad comprobandum ea, quæ ipse denunciauit malis artibus, quod ex eo dignoscitur ex contrarietate, & repugnatio in dicta denuncia, seu accusatione apposita, nec obstat dictum, & expositiō primi testis pro indicio exhibito, quia est in suo dicto singularis, varius, & incostans, & extra quærelam quo fit, vt non solum fides, aliqua sit ei adhibenda, sed depræhenditur manifesta falsitas, & minus secundus, & tertius testis, quia in facto nihil deponunt, quibus omnibus ita in facto subsistentibus, & alijs suis loco, & tempore dicendis, & allegandis, perit dictus Sempronius, per M.V. absoluendus, vel saltem pro nunc ex carceribus, M.V. relaxandus, & denunciator in expensis condemnandus, & ita fieri petit omni meliori modo, &c. non se astringens. Saluo sibi iure, &c. ac saluis alijs iuribus ubi competentibus, &c. Et si in prædictis forsitan defecisset, quod non credit, protestatur posse ad alia habere recursum, prout sibi melius de iure videbitur expedire.

S V M M A R I V M.

- 1 Defensionum reorum multa sunt genera.
- 2 Verbum defendere est verbum generale.
- 3 Qui promittit aliquem defendere intelligitur de iure, & de facto.
- 4 Quando datur aliquid ad sui defensionem fieri.
- 5 Pater in causa capitali an pro defensione sui admittatur.
- 6 An intersit reip. absentes a quibuscunque defendi in causa capitali.
- 7 Procurator an in causis capitalibus interuenire possit.
- 8 In causis criminalibus an necesse sit praesentia rei criminis.
- 9 Tripex est species defensionum.
- 10 Index an debet perquirere innocentiam rei absentis.
- 11 Pater confitens delictum pro filio, an admittatur in causa capitali.
- 12 Intellexit. l. reus, C. de accu. & l. pe. §. ad carmen ff. de pub. iud.
- 13 Insultatus si occidit, an a pena ultimi supplicij excusat.
- 14 Insultatus an semper presumitur facere ad tutelam sui corporis.
- 15 Praesumptio iuris, semper est contra inuidentem, & criminis authorum.
- 16 Ex lege semper presumitur contra illum, qui dat operam rei illicitæ.
- 17 Praesumptio est contra illum, qui primo incipit proferre verba contumeliosa, & qui ponit manus ad arma.
- 18 Percussus si se defendendo occidit, an de homicidio teneatur.
- 19 Modus articulandi necessariam defensionem.
- 20 Terror armorum an excusat delinquentem.
- 21 Offensus pro sui defensione an debet clamare, & alios conuocare contra malefactorem.
- 22 Defensio necessaria, quomodo probetur.
- 23 Aggressus excedens modum se defendendi si occidit, an pena ultimi supplicij sit puniendus.
- 24 Insultatus si dolose excedit modum se defendendi, an pena mortis puniri debet.

- 25 Excedens modum inculpate tutela, si in ipso excessu interuenit culpa latuta, seu leuis au pena, l. Cor. de sica. punatur.
- 26 Homo intenso dolore pernotus non est in plenitudine intellectus.
- 27 Verbera non dantur ad mensuram.
- 28 Insultatus si seruat requisita al. & in excessu non interuenit culpa, an absoluendus sit.
- 29 Defensio necessaria an per proprium fratrem offensi probari possit.
- 30 Testes domestici, an idonei sint ad probandam innocentiam inquisiti.
- 31 Testis deponens credere suo quod Titium occiderit scilicet ad suam defensionem an probet.
- 32 Infans si deliquit an excusat a pena ultimi supplicij.
- 33 Proximus pubertati an in delictis excusatetur.
- 34 In delictis minores an puniuntur, sicut maiores.
- 35 Minoribus delinquentibus, an propter etatem pena remittatur.
- 36 Pupillus si occidit, an pena, l. Cor. de sica. teneatur.
- 37 Furiosus committens homicidium, an decapitari possit.
- 38 Contra furiosum delinquentem in furore, an processus formari debet.
- 39 Furor quomodo probetur remissive.
- 40 Homicida sane mentis, si post delictum superuenit furor an decapitandus sit.
- 41 Dormiens si occidit an pena mortis puniri debet.
- 42 Dormiens si deliquit, & habet notitiam moris sui qua pena puniri debet.
- 43 Senilis etas si occidit, an excusat a pena homicidij.
- 44 Ebrius si occidit an a pena, l. Cor. de sica. excusatetur.
- 45 Blasphemans per ebrietatem, an a pena legalibus excusatetur.
- 46 Error an excusat homicidiam a pena ordinaria.
- 47 Volens bastonare si occidit an de homicidio teneatur.
- 48 Ignorantia iuri & facti supina, vel Crassa, qua dicatur.
- 49 Insania, seu dementia, an a pena homicidij delinquentem excusat.
- 50 Freneticus, fatuus, seu iracundus, an occidendo excusat a pena mortis.
- 51 Ignorantia, an excusat a pena delinquentem homicidij ordinaria.
- 52 Voluntas & propositum distinguunt maleficia & quomodo Docto. intelligatur.
- 53 Imprudens si occidit, an pena, l. Cor. de sica. teneatur.
- 55 Mulier medicans si imperitia occidit, an excusat a pena homicidij.
- 56 Necessestas, an excusat delinquentem a pena mortis.
- 57 Clericus occidens hominem ad sui tutelam, an ad superiores ordines absque dispensatione promouendus sit.
- 58 Lascivia, an excusat homicidiam a pena, l. Cornel. de sica.
- 59 Author rixa si occidit nr, an interfector occidens sit.
- 60 Iura semper prasumunt contra inuidentem, & criminis authorem.
- 61 Pronotatus verbo, seu facto si delinquit, an excusatetur.
- 62 Pronotatus quicquid agit, an dicatur potius facere ad defensam, quam offensam.
- 63 Percutere incipiens dicitur esse semper in culpa.
- 64 Calor iracundie, an excusat homicidiam a pena ultimi supplicij.
- 65 Iracundia qua delinquentem excusat, an, & quomodo probari debet.
- 66 Minans si occiditur, an occidens a pena homicidij excusatetur.
- 67 Metus instans periculi, an excusat delinquentem ab homicidio.
- 68 Coalte delinquens, an a pena mortis excusatetur.
- 69 Iustus dolor, an excusat homicidiam a pena, l. Cor. de sica.
- 70 Index, an possit homicidiam deportare.
- 71 Homicida iusto dolore accensus si occidit, an contra ipsum pena mitigari possit.
- 72 Filius contra patrem se defendere an iure possit.
- 73 Pater filium suum an impune interficere possit.
- 74 Quid in patre spirituali, marito, & praecitore, 75.
- 76 Maritus occidens uxorem deprehensam in adulterio, an puniri debat.
- 77 Pater filiam deprehensam in adulterio, an impune interficere possit.
- 78 Pater, vel maritus si reperit filiam, vel uxorem, in praludiis venereis, an impune occidere possit.
- 79 Si dominus reperit serum in fraganti criminis, an impune occidere possit.
- 80 Socius, si socium defendendo aggressorem interficerit, an excusandus sit.
- 81 Iniuria illata socio, an censeatur communis socio.
- 82 Amicus amicum defendendo si occidit insultantem, an excusatetur.
- 83 Homicidium sine dolo, qua pena puniri debet.
- 84 In penitus corporalibus semper intelligitur dolus.
- 85 Non omnis homicida est dignus morte.
- 86 Homicidium culpa commissum, an pena ordinaria puniri debet.
- 87 Homicida, qui casu, & non ex proposito delinquit, an pena mortis dignus sit.
- 88 Homicidium casuale, an, & quomodo puniri debet.
- 89 Homicidium ultra propositum commissum, qua pena puniri debet.
- 90 Bannitus, an impune occidi possit.
- 91 Bannitus, & bannientis, an iure offendendi possit.
- 92 Condemnati in libro 50. an ex forma statutorum offendendi iure possint.
- 93 Occidens aliquem propter tumultum sedandum qui aliter sedari non poterat, an ab homicidij pena excusandus sit.
- 94 Multa conceduntur propter tumultum sedandum, que alias non concederentur.
- 95 Index, an potest procedere ad excusationem capitalis sententiae, ubi dubitatur de futuro tumultu.
- 96 Officialis publicus, si exequens officium suum aliquem occidit, an a pena l. Cornel. de sica. excusari debet.
- 97 Occidens proditorem ciuitatis, an puniridebet.
- 98 Transfugam existentem in manibus familie potestatis, an occidens puniendus sit.
- 99 Pugnantes contra patriam, an impune offendendi possint.
- 100 Hereticus pro defensione fidei Christianae, an iure interfici possit.
- 101 Occidens principem exercentem tyrannidem, an a pena ultimi supplicij excusari debet, & possit.
- 102 Occidens volentem per vim se, & suos stuprare, an a pena homicidij excusandus sit.
- 103 Multa sunt species violentiarum.
- 104 Sciens aliquem accedere ad praedias sua, vt vi eum expellet, si occidatur, an interfector puniendus sit.
- 105 Iura semper prasumunt contra inferentem violentiam.
- 106 Occidens furem diurnum, an puniri debet.
- 107 Quid iuris in fure nocturno.
- 108 Depopulatores agrorum an iure interimi possint.
- 109 Agrorum depopulatores, si capi possunt, an interfici liceat.
- 110 Quid dicendum de desertore militiae.
- 111 Raptore virginum, aut honestarum personarum, an iure interimi possint.
- 112 Occidens aliquem in duello, an puniri debet.
- 113 Duellum, an de iure canonico concedatur.
- 114 Vulnerans aliquem mortisferere, qua pena multari debet.
- 115 Carceratus iniuste, si custodes carcerum intermit, an puniendus sit.
- 116 Quilibet causa etiam iniusta excusat a dolo.
- 117 Exculpatio offensi, an excusat inculpatum.
- 118 Diuturnitas temporis, an excusat delinquentem a pena ordinaria homicidij.
- 119 In delictis antiquis, an pena minui debet.
- 120 Vulnerans aliquem, qui principaliter ex illo vulnera non est mortuus, sed ex alia causa, an percussor de homicidio teneatur.
- 121 Peritis in arte sua semper credendum est.
- 122 Infirmus non obseruans precepta medicorum, si moriatur, an percussor de homicidio teneatur.
- 123 Quomodo dicitur aliquem obiisse ex malo regime.
- 124 Exercitum in collectione, an excusat homicidiam a pena mortis.
- 125 Regatus ad iniucem ludentes, si alter eorum interficiatur, an occisor pena capitali teneatur.
- 126 Universitas si delinquit, an & quando & qualiter teneatur.
- 127 Raptoris pena, an de iure canonico locum habeat in socijs, & auxiliatoribus corundem.
- 128 Fautores complices, & concomitantes in ipso raptu deprehensi, an impune interfici possint.
- 129 Iudeus adulterans Christianam, qua pena puniri debet.
- 130 Delinquentes, an puniantur secundum usum, & constitutiones locorum.
- 131 Utilitas publica, an excusat delinquentem a pena mortis.
- 132 Interest Reipublica delicta puniri, tanen ubi vita rei profutura est Rei publice, pena minui debet.
- 133 Homicidium commissum casu, negligencia, vel alio modo, dummodo dolus non interueniat, quomodo puniatur.
- 134 Seruitia praefixa diu principi per aliquem committentem excesum, an sint in causa minorandi penam.

HOMICIDA QVIBVS EX CAVSIS A POENA mortis excusat.

Arijs, ac assiduis amicorum nostrorum illecebris exoratus, ego Iacobus Nouell. Iur. Doctor. & Venetiarum aduocatus, vt tractatum ad hominum salutem in causis capitalibus conficerem.

Quæ quidem materia tam per antiquos iuris prudentes, quam per Modern. Docto. multis in locis constituta & examinata reperitur.

Quam strictius, ac summatis colligere, ac coadunare propiciens. tē fore mihi perardua, magni; laboris, caterisq; admodū fructuosā, nō ab re m. ihi visum fuit pro modo, & omnī utilitate, hac in re apprime studere, ut corū uotis p. iurib. nostris ī parte satisfacerē, & nouo huic nostro opusculo adeo

Jacobi Nouelli ad defensam.

operam dare, ut ad iugato, & causarum patroni criminales dubitationes, & quæstiones dietim occurrentes facile, ac sine vi lo labore inueniant, & omnia illico ratione comprehendat. Dei opt. max. auxilio semper iugato. Quem exoro, ut animo nostro veritatis claritate prebeat, cum omnia in omnibus operetur, & omnia circunspiciat. A sumptum igitur opus hilari aīo aggrediar. Et qm̄ auguror futuros, qui & maiorem eloquentiam fortasse desidera būt, iij velim pauxillum expendat. num præsens materia suadelam hanc, stilique blanditiæ admittat. Et in primis sciendum est, ut res a reb. distinguantur, & veluti quibusdam finib. circumscribantur, cognitio n. carū, rerum de quib. scientia haberi pōt, hm̄i sunt summa rerum principia. Quod defensionis rectorum quā plurima sunt genera, alia iuri s, alia facti, alia ciuilis, alia namq; naturalis, alia q respicit merita causæ, & actoris intentionem perimit, alia q respicit processum, vt singu. Bal. in l. i. col. i 2. nu. 5 7. C. qn̄ acc. non pos. idem in l. cum mulier, ff. sol. mat. Decius in l. emancipatus, nu. 4. C. de rep. bo. pol. Ale. in l. in prouincialis §. si in publico, nu. 13. ff. de ope. no. nun. Et no. quod verbum defendere est quippe verbum generale. Ut qui promittit aliquem defendere in eligitur illum de iure, ac de facto tueri. i. ea facere, q facti sunt i. aitilere in iudicio testes, pducere, expēlas soluere, & alia similia in facto conscientia expedire, vt Dec. in l. nō v defendere nu. 6. ff. de re. iur. Arg. & la. in l. stipulatio. ista. n. 14. ff. de ver. ob. & ibi Doc. Mo. Fel. in c. causam quæ de of del. Ale. cons. 12. 7. incipit visto 2. col. vol. 5. Anch. cons. 86. omisso. i. dub. Bal. cōf. 369. nu. 2. vol. j. Doc. in l. j. C. de iu. & fac. ig. Pa. de Cast. cōf. 197. Et quorū modis accipiatur verbum defendere vide s̄. d. Ale. in l. de pupillos, §. li. procurator, nu. 18. ff. de oper. no. nunc. 4. Et sic, qn̄ aliquis dicit se defendere, vel aliquid ad sui defensionem facere, vide Bonif. sing. in trac. malef. in titulo de insultu, nu. 9. Doc. omnes in l. vt vim, ff. de iu. & iur. Bald. in l. multis in fi. C. de libe. causa idē in cons. 237. nu. 2. in 2. uol. & in cons. 91. nu. 1. 3. vol. Et ob id iure optimo inter Doc. diu dubitatū, & concertatū est. An pater, in causis capitalibus pro defensione filiorū admittat, & interu enire poslit: & qd in hoc dubio valde magna fuit, & antiquorū, & Modernorum Doc. alteratio orta ex illis tribus legibus, q inuicē p̄trariari vñt, videlicet in le ge seruum quoque, §. publice, ff. de procur. ibi publice vtile es se absentes a qbuscung; defendi. Nam in capitalib. iudicij defensio dat. A lia est, q huic cōcordat, vt l. reos, C. de acc. Ibi reos capitalū criminū absentes ēt p. procuratores defendi posse, q bus duab. ll. p̄farij vñ tex. i l. pe. §. ad criminē, ff. de pu. iu. ibi ad publici iudicii p̄sequēdū frustra interuenit procurator. rō huius l. fuit. Ne iudicia derisoria, & delusoria remanerēt, vt l. si p̄tor ff. de iud. l. si longius, §. si filius, eo. 11. q rō Bar. non placuit. Sed alia ipse assignauit, quia videlicet reus ipse aptius cām suā, q eius procurator tuebitur, q nempe rō fuit fuit gl. in l. nō solū, 7. §. ff. de proc. alij aliam allegauerunt, quia videlicet ad eruentur veritatē in criminalib. maxime confert p̄sentia principalis, vt iudex ipse conspiciat, ac intueatur qua fronte, quo vultu, qua trepidatia, qua constantia, atque quo animo reus ipse loquatur, vt l. de minore, §. tormēta, ff. de quest. Bal. in l. seruū quoque, §. publice, ff. de proc. col. pe. & idē Bald. in cons. 193. 9. num. 3. in 2. vol. Mod. Doc. distinguunt dicentes triplicē esse defensionis speciē videlicet absentiæ, onus iudicij in se suscipere, & ad plenā rei in q̄liti defensionē, & vltimū ad allegandū, & ostendendū innocētiā rei inquisiti, seu accusati, primo casu non est dubium. 10. Quod i causis capitalib. procurator, vel instructor, seu informator admittitur, vt dicit Spe. in ti. de proc. §. ratione igitur ver. fi. Bar. in extrauagan. ad reprimendū vers. legitimate. Saly. in d. l. reos de acc. Cor. in cons. 194. lit. l. fol. 174. in 1. vol. & in cons. 17. p. totum, fol. 31. 3. volm. vbi copiose, & hanc opin. dicit esse cōem. d. Ias. in l. 2. C. q. testiñ fac. pos. nu. 7. d. An. Bu. in ca. ve niens de acc. lo. An. Rub. de pot. procu. in suo tra. num. 261 fol. 2. Fran. Are cons. 147. 3. col. 2. casu, aut procurator vult iter uenire ad plenā defensionē, & ad onus iudicij in se suscipiēdū, & iste talis non dēt admitti. Et ita loquitur tex. in d. l. p̄en. §. ad crimen & l. de fide, C. adl. Cor. de Fals. gl. in l. reos, C. de acc. & in l. i. cōuenit eo. ti. aut proc. vult venire tāquā nudus defensor ad ostendendā innocētiā rei, & ad judicē sup inde instruen dū, vt ex illa iustificatione iudex, & assessor veritatē perquirat, & talis procurator volēs allegare causas innocentiae admittē dus est. luxta tex. in d. §. publice. Et rō vñ, qd, & si nemo ipsum reū defenderet, iudex pro absente ēt eius innocētiā p̄quirere, & ad semitā veritatis perucnire dēt, vt Bar. in l. absentē in vlt. col. ver. præterea, q nc. ff. de p̄en. & in cons. suo. 100. incip. a do mino Cy. de Cast. Sancti Petri potestate Perusij. Cor. cōf. 17. 3. vol. Bal. sing. cons. 426. nu. 3. 5. vol. & cons. 193. nu. 37. 2. volu. cū innocentia nil aliud sit, fm M. T. de offic. nisi qdam animi puritas omnē iniuriæ illationē, abhorēs, vel fm Platonem in ti. de Rep. innocentia sola optimam in posterū spē animo p̄bet unicum uitæ solamen. Et s̄. cōcluditur, q si pater fatetur

delictū filij, sed nult constare filiū occidisse hominē ad tutelā sui corporis, & ad sui defensionē cū qualitatibus a l. requisitis, ut in l. j. C. unde ui. Et in l. sciētiā, §. q cum aliter, ff. adl. Aq. & Doc. in l. ut uim, ff. de iu. & iu. Iudex dēt ipsum secure audi re, & admittere, ut Cep. in cōf. 20. 45. 47. & 48. fol. 59. & cōf. 50. & 51. & plenē Cor. in p̄f. 17. per totū fol. 3 i. in 3. uol. & in cōf. 281. nu. l. in 4. uol. & Cep. in d. cons. 45. ubi attestatur, q ex approbata cōsuetudine semp Veronæ in consulatu obientū & obseruatū fuit, & sic Tarui. Veronæ, ac Paduæ, & Cremæ obseruare uidi, & sic teneo, q alibi obseruetur. Cum consuetudinis grauissimum sit imperium, ut dicit Seneca in suis puerb. & muranda nō sunt, q certā semp interpretationē habuerūt. l. minime, ff. de le. & l. si Lenones, C. de epi au. & c. fi. de cōsue. 13. Insultatus seu armis puocatus si occidit insultantē, seu aggressorē a pena homicidij ordinaria excusatur, rō est, qd quicquid facit insultatus sp̄ p̄sumitur facere ad tutelā sui corporis. 14. q intellige fm qualitatē psonarū, genera instrumētorū, & loci qualitatē fm Bal. in l. qn̄ multa, C. adl. Iu. de ui. nam si interduos conslitates homicidiū oriatur, aggressori imputatur, l. si ut alleges, C. de sic. Cor. cons. 107. Et cons. 162. in 1. uol. Cepo. cōf. 41. nu. 3. fol. 5 4. ubi dicit, q juris p̄sumptio semp est p̄ inua dētē, & criminis authorē. Sal. in d. l. qn̄, nu. 2. C. adl. Iu. de ui pub. Ias. in l. ut uim n. 9. ff. de iu. & iu. Dec. ibi nu. 10. ubi dicit, q probato insultu illico aggressus, euadit penā homicidij secūdū Bal. in l. 2. C. de sica. late Flor. in l. i. §. cū aristes, ff. si quadrup. pau. fecis. dicatur Ale. cōf. 19. 1. uol. Cep. cons. 29. Dec. cōf. 53. Mars. cons. 8. Bal. in l. n. ultis, C. de lib. cau. Mars. in §. cīm, nu. 70. fol. 28. in sua pra. cri. Bal. in c. 1. quib. mod. seu. ami. Doc. oēs in d. l. ut uim, nā ex lege semp p̄sumitur p̄ cū, q primo dedid opera rei illicitæ, ut l. si ex plagis, §. tabernarius, ff. ad l. Aq. l. ē p̄ cū, q primo aggressus fuit, ut l. i. §. cū arietē. Itē cōtra cū, q primo incepit p̄terre uerba cōtumeliosa, ut l. si nō conuicij. C. de iniu. Itē q̄tra cū, q primo posuit manus ad arma illa euaginādo, ut l. j. C. adl. Cor. de sica. Cep. cōf. 43. p̄ totū cū alijs in fi. q. n. desert arma ex lege p̄sumitur h̄re malū animū, ut Bal. i. c. mercator in uer. rō ut quē depac. ten. in usi. seu. §. si rusticus Cep. cōf. 2. nu. 6. in ciui. Flo. in l. si seruus nu. 6. ff. ad l. Aqui. dicit q eo ipso, q̄ infertur terror cū armis uñ imminere periculū mortis, & iō ille dī princeps culpæ, a quo incipit malitia, fm tex. in l. qcunq; C. de ser. fug. uide ēt Flo. in l. quēadmodū, §. si nauis alterā, ff. ad l. Aq. qualiter aut, & p quē dēt pūniti alijs audēs aliqd dicere, uel facere i. q̄tumelā aliculus. uide Bal. sin. in p̄f. 100. nu. 1. in 2. uol. Idē Bal. copio. in l. j. 6. col. uer. sed q̄ro; q dicātur principales, C. de ser. fu. & Mars. in sin. 403. ibi & hoc pp̄ incertitudinē, & ibi attamē nup dico tibi pcussus qn̄ icipit ie tueri cōtra iniquū aggressorē, & p̄tinuata rixa, semp se defendēdo si occidit aggressorē, nullatenus tenet de homicidio ut dñt Bar. Bal. & Doc. Mo. in l. ut uim, ff. de iu. & iu. Mars. in l. i. C. de sica. Cep. ele. cōf. 162. nu. 6. & 10. fol. 5 5. Flo. in l. sciētiā, §. q cū aliter, ff. ad l. Aqui. Et Bal. in l. si q̄s fumo, §. i. ff. adl. Aq. ubi dicit, q qn̄ aliqd sit, uñ poti⁹ esse factū cā defensionis, quā offensionis, & ob id. dēt articulati, q pp̄ illā aggressorā fuit in discrimine uitę p̄stitutus, uel erat in Angulo, ita arctatus, q fuge nō poterat, nec se iuuare clamore, ut ele. Flo. in d. §. q cū aliter, nu. 3. ff. ad l. Aqui. & Mars. & Doc. in l. is q̄ percusso. & l. is q̄ aggressorē, C. de sica. nu. 10. & 11. ubi dñt, q̄ ille dī in p̄iculo uitę p̄stitutus, eo ipso, q̄ terror armorū sibi infertur, ut l. licet, §. armari, ff. de ui & ui arm. Flo. in l. si seruus, nu. 6. ff. ad l. Aqui. & ideo neminē cōperies, quē gladius euaginatus non terrea fm Bal. cons. 3. nu. 2. in 4. uol. Et aduerte q̄ offensus p̄ fui defensione dēt clamare, & alios cōuocare, & cōcitare contra malefactorē, & ita plene Ias. & Dec. in d. l. ut uim, & q̄o dicatur pbata defensio licuius ad tutelā sui corporis, & terū suarū, dic ut p̄ Mars. in l. is q. & l. si q̄s, C. de sica. Flo. in d. §. qui cū aliter, ff. ad l. Aqui. Ias. in d. l. vi uim nu. 2. & 3. Ang. plene intra. male. in uer. & dictus Titius se defendendo. Car. in sua pra. cri. §. circa. nu. 26. & 27. fol. 1. 17. sin. Cor. cons. 107. fol. 114. per totū in 1. uol. Bal. p̄f. 91. in 3. uo. Car. cle. 1. de ho. can. in c. sicut dignū, & c. sign. i. l. 2. eo. ti. Pan. in c. clerici, il p. de ui. & ho. cler. Bal. in l. si. ff. de rer. diui. Mars. p̄f. 3. r. 81. & cōf. 126. & 214. & Bal. p̄f. 11. Cice. li. 1. de of. ibi ut uitā corpusq; tueantur Ale. p̄f. 119. 1. uol. Cep. p̄f. 29. Bal. i. l. multis, C. de li. cau. & ll. ff. loc. Dec. p̄f. 53. 23. Sed a plurib. rationib. dubitatū fuit, utrū aggressus excedens modū defensionis pena mortis puniēdus sit, an uero de illo excessu tñ minori pena arbitrio iudicati. Bēl. in l. ut uim col. 3. nu. 9. ff. de iu. & iu. lo. An. & Mod. in c. sign. de p̄enit. & remi. Idē Bal. i. c. i. §. i. in fi. l. g. uer. mō restat de pa. iur. fir. Ro. in sing. suis, n. L. Flo. i. l. sciētiā, §. qui cū aliter, n. 7 ff. ad l. Aq. Pa. de Ca. in cōf. 192. inc. in cā carceratorū, Ale. p̄f. 26. in i. & 2. col. in i. uo. Cep. cōf. 29. inc. uiso pcessu, nu. 26. & 27. & cōf. 34. inc. si unquā n. 57. lo. de Ana. c. sign. il. 2. de ho. Ang. & Are. i. tra. ma. i. uer. Et dictus Titius se defendendo. nu. 7. vñsq; 17. Pau. de Cas. in l. j. C. vbi sena. vel Clar. distinguit, q̄ aut aggressus excedit modos defensionis, aut nō, primo casu, qn̄ insultatus, vel aggressus ex cedit

cedit modū,& dolose,agit,tunc ad mortem damnari pōt,vēl
in banno ponī cum pēna mortis,vt puta: si insultatus Sem-
pronium fugientē percussisset, & ex illa percussione obiūset,
vtique aggressus pēna!.Cor.de sica.puniendus venire, qā nō
animo sc defendendi,ted vlciscendi credendum dicitur,vt Cē
po.conf.29.nu.27.Bal.in d.l.vt vim col. 3.cum alijs D. vt sup.
alleg.Si vero aggressus seruat formam defensionis, sed nō ser-
uat modum inculparē utelæ, sed stat in terminis defensionis,
aut in ipso excessu interuenit culpa lata,leuis , aut leuissima,
tunc excedens non punit pēna.ll.Corn.de sica.sed alia mitiori
pēna arbitrio iudicantis , qā homo intenso dolore permotus
non est in plenitudine intellectus,qā insultatus non hēt state-
rā in manu,vi possit dare ictus,percussions,& verbera ad mē
surā,vt est,casus in l.si adulteriū cumincestu , §.imperatores,
ff.de adul.c.olim.in prin.ext.de rest.spo.Ang.de Malef.in ver.
& dictus Litius se defendendo.nu.7.8.11.& 16.Mars.in l.2.nu.
15.C.de sica.Car.in sua.p.cri.in fol.115.nu.26.& 27.Cep.in cō
si.28.& 29.vbi late Mars.in sing.suis,nu.100. & 638.& 6.40.&
6.92.Et idē in conf.4.25.3 1.23.8.1.& confi.137.Ale.conf.76.1.
vol.conf.1 19.7.vol.Cor.conf.107.162.1.vol.Aret.conf.1.34.&
confi.80.nam inuafus si excedit modum in defensione nō de-
bet puniri,vt dolosus, sed vt culpabilis vt d.§. imperatores, ff.
de adul.& l.1.§.quāri,ff.ad Turp.non. n. delinquisset nisi alius
cām pr̄stisici.Mars.in sing.suis,nu.100.circa fi.Pau.de Cast.
in conf.192.10.de sua.confi.4.23.77.Tho.Gram. conf.9.61.&
conf.56.aut nulla interuenit culpa, & seruando requisita a le-
ge pēna non meret, vt eieg.Flo.in d.§.q cū aliter,ff.adl.Aqui.
Bal.col.222.nu.2.5.vol.& in conf.3 12.4.vol.&.ratio est. Quia
insitus est a natura viuendi appetitus,& q̄libet species tendit ī
esse tuo pprio ad se cōseruandū,vt defensio in tm,φ non pōt
tolli,nec a principe,vel a papa,aut statuto, vt pericquis copio
sc.Mars.in d.l.j.q.9.limi.de sica.

39 Qx quidē necessaria defensio probari pōt per propriū fra-
trē percussi,seu vulnerati,vt Ang.de Malefi.in verb. & dictus
Titius nu.18.inc.Tene menti.fol.78.alle.Bal.& Saly. in d.l.pa-
rentes ī pr̄c.C.de te.Iaf.ī l.sed & si quis.nu.5.fol.132.ff.si quis
cau.vbi dicit,φ testes dōmestici ad pbandā innocentia, &
defensionē rei plene probāt,vt in d.l.vt vim,ff.de ius. & iu.nu.5.
fol.5.Bal.conf.10.nu.4.in 3.vol.Et conf.40.5.nu.2.1.vol.Mars.
sin.in l.vnius,§.cognitū.nu.5 3.ff.de q. & in l.de minore,§.
pluriū.nu.65.co.ti.& in ru.C.de prob.nu.20.vbi dicit,φ testis
deponēs dē credere suo,φ Titius Sēproniū occiderit,ad sui de-
fensionē plene pbat Sal.& Bal.ī l.folā.2.col.ver.Ex hoc nota,
C.de test.Iaf.in l.j.nu.25.ff.de reiu.Bar.conf.57.Ale.cōf.1 19.in
ci.Viso pcellu,3.col.7.vol.& conf.76.1.vol.Et Saly. in l.testiū,
C.de te.Mari.in l.de minore,§ pluriū nu.65.ff.de q. l. & in sin.
suis,nu.19.cū alijs infinitis,φ no.sem̄p,& ppetuo obserua,sed
Bal.in l.1.2.col.ver.itē tu assessor cōsidera,C.de cōfess.dicit,φ
neceſſe est,φ testes dicāt homicidiū esse factū ad necessariam
defensam,& ita dēt articulari,& probari.Io.de Amicis cōf.77.
Anch.cle.j.de hom.Mar.conf.8.Iaf.in l.non solum,§.sciendū.
nu.8.ff.de ope.no.nun.Mar.in ru.C.de prob.nu.25 3.

40 Infans si delinquit,ex delicto non tenet pēna ordinaria, sed
alia arbitrio iudicantis,φ pp æratē minui dēt,vt dicit Dec.in l.
ferre,ff.de re.iur.alle.l.1.§.impuberces,C.de fal.mone.l.infans,
ff.de sica.Cle.1.Extra de hom.φ intellige qn̄ infans nō est do-
li capax,vt l.impuberē,ff.de fur.l.pupillum,ff.de re.iur.Bal.in
l.si quis,in tantam nu.6.C.vnde vi.Sed si est proximus puberta-
ti non excusat a delicto,sed pēna minui debet.Ita Io.de Ana.
in c.ī.de delictis puer.in prin.4.col.Hypo.in l.de minore,§ pe.
Et si.ff.de quē.Sed facit tex.in d.c.j.in fi.de delictis puer.vbi dī
41 φ in pueris delicta non debent ita puniri, sicut in maioribus
pp imperfectionem consilij fīm Bald.in rub.de re.permu.Bal.
in l.Et līlēuerior.col.2.ver.Ex p̄dīctis nu.10.C.in quib.cauf.in-
fa.irrog.vbi dicit,φ si pupillus homicidiū cōmiserit,licet sit
doli capax,nō tamē debet decapitari, sed pēna debet minui.
Ang.in l.neque impuberces,ff.de in ius voc.& est bonus tex.in
l.auxiliū,§.in delictis,ff.de minorib. ibi nisi quatenus interdū
miseratio ætatis ad mediocritē pēnam iudicem perduxerit, &
hoc est iudici arbitriū,ætēta qualitate,& cōditione psonæ,
prout egreg.cōiuluit.Cuma.in 2f.95.alle.tex.in l.si adulteriū,
42 §.fratres,ff.de adul.C.vbi pp ætatem Imperatores Claudię poe-
nam incestus remiserūt,in delictis,n.ætas puerū excusat, fēmi-
nā sexus,extraneū libertas,domesticū familiaritas,φ no.&
tenet mēti,qā minorætas fauorabilior est q̄ absentia , vt Iaf.in l.
cū qdā nu.8.ff.de acq.hz.Are.conf.10.4.inc.breuitas,& in con-
sil.161.Bal.in l.fi.ff.de in integ.resti.vbi,si lata est sententia con-
tra minorē defensum, minor vt restituitur ad totam causam,
& in absēs cā recip.& defensus solū restituīt ad appellādū.Sal.
in l.j.C.de rel.mili.Bal.in l.in cōtractib.C.de non nu.pe.3. no.

43 36 Pupillus non doli capax si occiderit,nō tenetur pēna ordi-
naria.l.Cornelię, sed alia leuiori pēna vt l.impunitas,C.de pē.
l.impuberē,ff.de fur.l.infans,ff.de sica.& cle.1.de homicidio,
quia imbecillitas vītē ipsum excusat:cum quicquid agat pro-

sus ignoret.Dec.in pupillum,ff.de reg.iur.Fely.in c.vcro.de sē
ten.excom.Mars.in singu.suis nu.378.in fi.Deci.in l.setre,ff.de
re.iu.nu.1.& 2.Bal.in c.1.de deli.puer.& ibi Iason.de Ana.quia
omnia priuilegia,quæ dantur furiosis etiam mente captis cō
perunt,& pupillis Bal.conf.347.nu.5.3.vol.& qui determinet
de iure cano.vide Floria,& in l.1.§.ait pr̄tor.num.2.ff.si qua
drup.pup.fecile.dicatur:Iason in l.pupillus num.13.vol.Soc.
in l.j.§.itē q̄rimus, nu.26.ff.de acq.posī.Iaf. in l. videamus,
nu.8.ff.de in item iurand.& idem Iaf.in l.pupillus nu.5. ff.de
acqui.hære.& in l.1.§.adimpiscimur nu.9.co.ti.& ibi Alb.Bal.
in rubrica.C.de rer.permu.vbi dicit,quod mulier haber cou-
siliū inualidum,& minor iudicium imperfectum, ergo nō
doli capax.

44 37 Furiosus,si hominem occiderit,non.tenetur de homicidij
pēna.ll.Cornel.vt l.diuus,ff.de of.pr̄l.pe.§.sine de parti.Bal.
& Alua.& in cap.1. an ille qui interficit fratrem do.sui ratio
quia mentis exilium patitur , & pauci infelicitas cum excu-
sat,quia furiosus loco absentis in omnibus , & per omnia ha-
betur,vt l.2.§.si furiosus,ff.de iu.codi.Bal.in l.humanitatis,C.
de impub.& alijs sub Mar.in l.1. versicu.redcundo modo.ad
tex,ff.de sica.& in singu.suis,380.nam delictum non cadit in
eū,qui caret mente,& intellectu,Flo.in l..sed & si §.iniuriā.nu.
4.ff.ad l.Aqui.Bal.conf.447.nume.2.3.vol.Albe.in l.observ-
uare in fi,ff.de cura.furiosi,vbi dicit,quod furiosus , & fatuus
æquiparantur.Barb.in c.Raynutius de test.vbi concludit , qđ
si furiosus commitit excessum in ipso furore,nō punitur,ne
que contra talem furiosum formari potest processus,quia fa-
ctum a furioso videtur factum a casu,sine facto personæ , vt
alle.Decius in d.l.in negocijs,nu.4.ff.de re.iur.Sed si ante furo-
rem deliquit.Bal.ibi,tenet,quod condemnatur , sed non cri-
minaliter,qualiter autem probetur furor,dic vt per Alexand.
in l.furiosi,c.qui test fa.posī.Iaf.in l.seruum,ff.si ex'noxali cā.
nu.9.fol.127.Cœp.in l.idem Viuianus, nume.51. & 52. ff.de
çdil.edict.Et Cor.conf.22.in 4.vol.vbi declarat per quos aclus
probetur furor Barb.in c.cum dilectus,de succ.ab intell.col.
2.Cor.conf.2 16.lite.L.2.vol.col.4.Bal.conf.347.3.vol. nu. 3.
45 40 Executetur etiam ille, qui existens sanq̄ mentis homicidiū
committit,& postea,ex successu parui temporis in carceribus
detrusus,furiosus efficitur, nō homicidij pēna puniri debet,
sed alia extraordinaria arbitrio iudicantis,vt sin.Bal.ī l.furio-
sum circa finē.C qui tel facere posī,quæ opinio Bal. per Doc.
communiter comprobatur,vt Iaf.in l.si seruum nu.7. ff.si ex
nox.causa agatur.Idem Bal.in l.humintatis,nu.46.C.de imp.
& alijs subst.& idē in c.1.in fi. an ille qui interficit fratrem dñi sui
in versi.itē extra quāro:Decius in reg.iur.velle nō credit nu.
4.ff.de reg.iur.Bal.conf.347.in 3.vo.Et ita Veronē iudicatum,
& pluries obtentum fuit in p̄sulatu sub pr̄atura olim dignissi-
mi,& clarissimi dñi Fede.Renerij.1531.dum essem ibi assessor
Vero.ad Off.Griff.Soc.in l.si a furioso nu.5.ff.si cer.pet.vbi
dicit,φ vbiunque requiritur verus consensus ēt in his , quæ
tendunt ad cōmodū furiosi,furiosus non h̄f pro consentiente,
vt ibi,& l.fi.§ j.C.de cu fur.& in l qui ad certū,ff loc.& l.fario
si,ibi nulla voluntas,ff.de re.iu.φ no.perpetuo,& tene mēti.

Dormiens si deliquit pēna,l.Cornelię non punitur, sed ad in-
star furiosi.& infantis iudicatur,cum non videat,quid agat,vt
l.φ infans,ff.de sic.Et l.φ infans,ff.de rei vend.Bal.in l.pen,ff.
de parti.Flo.in l.si seruus seruum.§.si fornicarius,nu.4. ff.ad l.
Aqui.Et alij Doc.ibi dicentes,φ si dormiens notitiā habebat
moris sui,quia hoc sibi pluries euenerat,tunc est verū dicere,
φ extra ordinem puniri dēt,nam in aliqua culpa esse dī , cū
secum dormientem hoc sibi non certiorauit , vel arma non
amouit,secus,si hēc culpa sibi imputari non potest,quia for-
te hoc alias sibi non cōtigerat, nam tunc excusaretur,vt in c.
fane,& c.inerito 18.q.1 Bar.Iaso.& Decius in l.vt vim , ff.de
iust.& iur.Mars.in l.1.in primo ver.redeundo,10.limi. & nu.
64.ff.de sic.Ale.conf.140.2.vo.Guil.de Cun.in l.diuus,ff.de of
fi.pr̄sid.Ro.Ale.Are.& Iaf.ī l.1.§.adipiscimur,nu.9. ff.de acq.
posī.Doc.in l.1.C.unde vi.Bonif.in trac.malef.in ver de intal-
tu,& percussione in fi.& Decius in d.l.vt vim,nu.29 ff.de iust.
& iur.Iaf.ibi nu.21.Anch.in cle.1.de homici.Ale.cōf.140. 2.
vol.Card.in cle.1.de homici.Iaf.in l.1.§.adipiscimur,ff.de acq.
pos.nu.9.vbi dicit,φ infans furiosus,& dormiens quātū ad ca-
rentiā sensus æquiparēt:nō,n. puniri debet de homicidio,
cum dolus in istis non cadat,vt Alb.ibi Bar.in l. pe.de paric.
Senilis ætas,quæ ad instar pueri h̄f ab homicidij pēna excu-
sat, quando maxime est in ætate decrepita cū eo tpe multa
incommoda seni circumueniāt,& fīm Plat.bis puer iudicet
in ti.de legib.ca.fi.vt per Gand.in rub.de pēnis,co 10.Cat.in
p.crimi.§.circa,nu.1 2.fol.1 14.l.2. ff.de termi.mot. vbi tps rele-
legationibus in senibus minuitur.Deci.l.ferre. ff.de re.iu.nu.
5.alle.l.siquis,§.gnoscitur,& §.impubes,& in l.j ff.ad till.Ro.
in l.si vero.§.de viro.in 54.fal.fi.so.ma.& si l de iure canonico
in œnientia niungenda h̄f ratio scri. & utis.25 q.7.c.tempo-
ra,& in .āta.di.86.ibi canis tuis parcimus.& qs dicit senex

Iacobi Nouello ad defensam.

Tractatum Tomus XI.

219

e ei, qui procuo cat us vleisicitur. Ang. in l. si adulterium cum incestu, §. imperatores, ff. de adul. Abb. & Fel. in c. dilecti in fi. 9. col. de exce. Bar. in l. cum, qui nocentem, ff. de iniur. Old. consi. 53. Ale. consi. 144. 2. col. 1. vol. Ias. & Mod. in l. vt vim, ff. de iu. & iur. & Dec. ibi nu. 2. nam in p. uocato ad delictu, pena det miti gari. Abb. in c. 1. col. 1. ver. puto tñ. de iniur. Card. in cle. 1. de ho mi. quæst. 2. 8. si nam quicquid facit prouocatus, presumitur po- tius facere ad defensam, q. ad offensam, vt Mars. in l. 1. 9. limit. ff. de sica. idē l. vnius, §. cognituru, ff. de quæst. idē in cōsi. 2. 5. 2. 9. 50. 95. 68. & consi. 81. vbi concludit, q. incipiēs percutere, semper dñ esse in culpa. Cepo plene consi. 2. 9. Ale. post Bart. in l. 1. C. vnde vi. Ias. & Dec. in l. vt vini, ff. de iu. & iur. 1. col. ver. cōfir- mat. Car. in sua pra. cri. §. circa, il. 2. nu. 136. 144. vsq; 349. Mars. consi. 81. Cepo consi. 2. 9. nu. 1. 5. Tho. Grāma. consi. 1. 9. Fel. c. dilecti col. fi. de exce. lo. de amicis consi. 77. sic. n. quem dare principiu rixz, considerauit gl. not. in l. si ex plagis, §. tabernarius in verbo nisi data, & in verbo ibi culpa. n. penes eū, qui prior flagello percussit, ff. ad l. Aqui. Cepo consi. 75. in ver. & aduertendum fol. 80. Calor iracundia excusat homicidam a poena. l. Corne lix, nam si qs prouocatus delinquit calore iracundia, ordina- ria poena homicidij, nō tenet, sed alia, arbitrio iudicantis cum dubiu nō sit, q. Ira, est subita animi tempestas, quæ dum inor- dinate se concutit, cor hominis ad insaniam protrahit, vt l. si adulterium, §. imperatores, ff. de adul. Pau. de Ca. in consi. 192. Are. in cōsi. 165. vlt. col. Mars. in l. 1. 10. limi. ff. de sica. & idē in suis siliq. nu. 626. Et in sua pra. cri. §. qm̄ nu. 62. Ro. in l. cū mu- licer, 3. 2. col. ver. aduerte, ff. sol. mat. Fel. in c. dilecti, 2. declaratur de exce. alle. tex. in l. lex Iulia in fi. ff. ad l. Iul. repetun. Bald. in l. additos, C. de epis. & cle. Lud. Ro. sing. suis, nu. 5. 08. Ias. in l. si fi lium, C. de inoffi. test. nu. 6. Dec. plene in l. q. calore, ff. de re. iu. Are. consi. 33. Cepo consi. 2. 9. 4. col. inc. in uocata Spiritus sancti. Car. in sua pra. cri. §. circa nu. 171. Ab. i. c. 1. de iniur. Sal. & Bal. in l. si non conuicij, C. de iniu. cano. in c. dilecti de excep. q. qdē iracundia pbari det, q. fuit talis, q. ipsum delinqnentē a mēte alienauerit immodica. n. ira gignit insaniam, alias nullā habe ret excusationē, vt sing. Luc. de Pen. in l. omnes omnino curia les, C. de decu. li. 10. col. 2. ver. sed pone Titius. vbi varias refert opiniones. Mars. in cōsi. 2. 5. pe. col. & in consi. 3. 2. in fin. vbi cō ciudit, q. pro excessu qs non puniē pena mortis nec corporali, sed pecuniaria vel alia simili, vt ēt in cōsi. 2. 4. & 3. 0. & 4. 7. Tho. Gram. consi. 36. 39. & in consi. 1. 8. 2. 9. Cepo consi. 2. Minans de occi- dendo, si occiditur, an homicida excuseretur? dic q. non, nisi i casu qm̄ esset periculū i mora expectādi, vt quia minās socios expectaret venientes, & expectatio oīno secū periculū afferret vt Mars. in tua pra. cri. §. diligenter vers. quæro nūc de alio quotidiano, nu. 86. & 87. fol. 17. Bal. in l. 1. C. qm̄ licet sine iud. se vendi. idē Bal. sup statut. Alb. ver. pax in prin. Ang. in l. quem admodū, C. de inof. test. & l. si adulteriu cū incestu, §. imperato res. ff. de adul. Bal. in consi. 145. nu. 23. 2. vol. dicit, q. minis, & at mis pōt, & iniurianti, & possessionē, turbanii rehisi, vt est gl. in l. 1. §. interdictu, ff. vii pos. Bar. i. l. famosi, §. hoc tñ. ff. ad l. lul. mai. dicit q. minæ inducūt iustū metū, ex qualitate minātis, alias non. Mat. in sing. suis nu. 640. Ias. in l. vt vim nu. 14. ver. nu quid aut, ff. de ius. & iur. Mar. in l. vni. C. de raptu, virg. nu. 18. & Flo. in l. si seruū in fi. nu. 9. ff. ad l. Aqui. Bal. & Imo in l. fin. ff. de hære. inst. idē Bal. in l. 1. in fi. C. qm̄ lic. sine iud. vend. & quan domīnæ sunt iustæ, vel temerariæ. vide Bal. in d. cōsi. 143. Ias. in l. nu. 27. C. de seru. fug.

67 Metus instantis periculi ecusat delinquentē ab homicidio, vt puta si tyrānus, aut alijs dicat alicui, vt occidat Titiu, alioquin occidetur, & ille erat talis, q. si eius iussum, & voluntati nō adimpleret absq; vlla iusta mitteret minas suas executio ni, si aliter vitam euadere non pōt, occidēdo excusatur, & nō puniūt aliqua pena ordinaria ob instātis mortis periculum, ita sing. dicit Bal. in c. 1. §. iniuriæ col. 6. ver. sed pone, quidā po- tens, de pa. iur. fir. idem in l. 1. q. 1. 1. C. vñ vi. Flo. in l. liber homo in prin. fol. 39. nu. 2. ff. ad l. Aqui. Fel. in c. signifi. lo. 2. ext. de ho- mi. Dec. in l. vt vim. ff. de iust. & iur. idē in consi. 3. 3. 6. Gan. in tra. & male. in ru. de pénis, nu. 60. Cepo. in suis eau. nu. 40. alle. Bar. & Sal. in l. sci. uus, C. ad l. lul. de vi. Mars. consi. 2. 5. vbi coaete de linquēs excusatur Pe. de Bellapert. in l. scientiā, §. qui cū aliter, ff. ad l. Aqui. Ias. in l. si quis iniquū, §. si procurator, nu. 7. ff. q. quisq. iur. fol. 89. & quis sit iustus metus, & qm̄ probetur, vide fin. Bal. cōsi. 3. 64. nu. 5. 3. vol. & cōsi. 4. 40. nu. 5. 5. vol. cano. in c. cū locū, ext. de spō. nā vbi est metus, ibi nō valet actus de lure na- turali, vt hñ. in c. 1. §. itē sacramēta in 2. col. de pa. iur. fir. qui as- signat rōnē, eo q. el tō liberū arbitriū supremū thesaurū hōi a Deo datū, vt Mod. Doct. in l. velle nō credit, ff. de re. iu. iustus dolor excusat homicidā a pena mortis, sed punitur alia mi- tiori poena arbitrio iudicatis, quia cōsiderata æquitas mitigat vim doloris, & criminosi audaciā corrigit, vt est text. multum not. in l. si adulterium §. imperatores, ff. de adul. quem alle. pro mirabili. Ang. de Are. in tra. de male. in versi. Et dict. Titius se defendo, no. 1. 9. 1. 1. no. Pau. de Cast. in consi. 3. 4. & 192. inci. in

68 linquēs excusatur Pe. de Bellapert. in l. scientiā, §. qui cū aliter, ff. ad l. Aqui. Ias. in l. si quis iniquū, §. si procurator, nu. 7. ff. q. quisq. iur. fol. 89. & quis sit iustus metus, & qm̄ probetur, vide fin. Bal. cōsi. 3. 64. nu. 5. 3. vol. & cōsi. 4. 40. nu. 5. 5. vol. cano. in c. cū locū, ext. de spō. nā vbi est metus, ibi nō valet actus de lure na- turali, vt hñ. in c. 1. §. itē sacramēta in 2. col. de pa. iur. fir. qui as- signat rōnē, eo q. el tō liberū arbitriū supremū thesaurū hōi a Deo datū, vt Mod. Doct. in l. velle nō credit, ff. de re. iu. iustus

69 dolor excusat homicidā a pena mortis, sed punitur alia mi- tiori poena arbitrio iudicatis, quia cōsiderata æquitas mitigat vim doloris, & criminosi audaciā corrigit, vt est text. multum not. in l. si adulterium §. imperatores, ff. de adul. quem alle. pro mirabili. Ang. de Are. in tra. de male. in versi. Et dict. Titius se defendo, no. 1. 9. 1. 1. no. Pau. de Cast. in consi. 3. 4. & 192. inci. in

causa carceratorum vlt. col. Fran. Are. consi. 165. in c. sicut Ioā. in vlt. col. & Abb. in c. 1. in 1. col. ver. puto tñ. de iniur. idem te- nuit Lud. Ro. in l. cum mulier, 3. 2. col. ver. aduerte, ff. sol. mat. 70 vbi dicit, q. plicet homicida mori debeat p. l. 3. C. de epis. aud. in in potestate iudicis est homicidam deportare, quem impulit. iracundia orta aliunde, quam ex faō offensi. allegat tex. in l. lex Iulia in fin. ff. ad l. Iuliam repetun. quem tex. magnif. Bald in l. additos, C. de epis. aud. idem Pau. de Cast. in d. conti. 192. in pen. col. Cepo consi. 1. 1. incip. casus est talis circa fi. Mars. in sua pra. crim. §. qm̄. 1. 1. col. nu. 66. vbi dicit, q. poena aliqualiter tē- peratur ei, qui iusto dolore accensus delinquit. Paris. de Put. in tract. synd. versi. quidam iudex nu. 1. 3. fol. 3. 4. Dec. not. in l. quic- quid calore, numero 7. ff. de reg. iur. Abb. in c. dilecti col. quer. credo tamen, de exce. & ibi Fel. & tanto iudex perfectior e. quanto perfectius sentit alienos dolores, fin. Greg. in mora sed est tex. mirabilis in l. 1. §. quæti posit. ff. ad Turpi. ubi incon- sultus calor caret omni uitio, & ob id nullam poenam sustine re potest. Quod not. idem Marsil. in singu. suis, 455. incipien. 72 difficultum. Pater impune filium interficere potest, ut puta, si pater animo corrugandi filium verberaret, & illum resisten- tem pater occideret, de homicidio non tenetur poena ordina- ria, quia patris in filium licita est percussio, & correctio, vt l. 3. C. de patria potestate, & in l. 1. C. de emenda propinqu. Bart. & Ia. in l. ut uim, ff. de iust. & iur. in secunda colum. Fel. in c. di- lecti. de exce. & ibi Io. de Ana. Floria. in l. scientiam, §. qui cū aliter, num. 8. ff. ad leg. Aqui. nbi dicūt, q. filio non licet aliquo modo se defendere aduersus patrem uerberantem, merceretur itaque cęcitatris suæ subire supplicium, qui parētum uulnus to ruo uulnus despicerit, & elatis oculis læserit pietatem. Mart. i. sua pra. cri. §. aggredior, nu. 79. Dec. alle. in d. l. ut uim nu. 21. Sed be ne tenetur de excessu, ut Bal. in l. sed & si quemcunq; §. magi ster, ff. ad l. Aqui. idem ur in patre spirituali cui maior reveren- 74 tia deberur, q. naturali, ut no. in gl. c. qualis, 2. que. 7 Idem i ma- rito, qui uxorem corrigeret pōt, ut l. cōsensu. C. de repud. Idē in p̄ceptore, qui habet potestatem corrugandi discipulos, & ex qualitate instrumenti notitiā habebis animi p̄ceptoris, quia ex insiō p̄sumit, quid aētū cā correctionis, ut l. 1. §. li. clan. ff. de sica. Sal. in l. uni. C. de emend. seruor. Et Bar. & Bald. in d. §. magister. Ale. in consi. incipi. uiso themate, 3. uolu. Bar. in con- consi. 1. 04. Ioan. de Ana. in ca. 1. de cler. percu. Aret. consi. 2. 4. vers. circa primum, cel. 2. Fel. in c. cum conting. it extra de for. compet. circa fin. Bar. in l. diuus, ff. de parvic. Mars. in l. inau- di- tum, nume. 1. & 3. ff. de sica. idem Mart. in l. si quis uiduam, num. 16. ff. de qō. Ias. in l. ius autem, num. 2. 8 ff. de iust. & iur. & l. in suis, nu. 4. ff. de lib. & posth.

76 Maritus excusatur occidens uxorem depræhensam in adul- terio, ut puniatur poena l. Corneliz, de sica. cum difficultam sit iustum dolorem temperare, sed relegatur, uel ad tēpus han- pitur, prout religio iudicantis damnabit, ut l. 1. §. led. Et in cū, ff. de sica. l. si adulterium. §. nam & diuus pius, ff. de adulter. Sal. 77 Bal. Et Doct. in l. Graccus, C. de adul. quod intellige licere pa- tri, & marito impune occidere uxore. u. filiā, & adulterū rep- tum in actu ueneris, ut dicunt omnes Doct. moderni, ia. l. pa- tre, uel marito, ff. de quæstio. hoc idem, si eos reperiret in pa- ludis venereis, idest nudus cum nuda in actu ipso carnali, uel in aliquo thalamo soli alloquentes verbis blandis, lascivis, basijs, uel tactu mamillarum, vel si uiderent adulterium pone- rem manus subiis ueste mulieris, quoniam, ita sunt præludia in honestatis, & adulterij, vt singula. Barto. in l. capite quin- to, nu. 3. ff. de adul. Ang. in tract. male. in uer. & che ha adulterato la mia donna. in prin. Bar. in l. 1. ff. de var. & extraor. crimi. idem Bar. in l. Imperator, la 2. ff. de ita: u. homi. Card. in sua pra. crimi. §. circa, nu. 2. 3. 5. & 2. 3. 6. fo. 1. 3. 7. ubi ponit plura copulatiue requisita, q. no. Ias. in l. si ab hostib. §. si vir, nu. 1. & 2. ff. sol. mat. Bar. in l. nec in ea. ff. de adul. Sal. in l. Graccus. C. de adul. Cepo consi. 4. 2. Marsil. in l. patre, vel marito, ff. de quæst. Fe- lyn. in c. si uero, lo. primo, de sen. excom. Alex. consi. 76. primo vol. & in consi. 1. 4. 1. 2. uol. & Bald. in c. 1. §. si uero, de pace iura. firmam. panor. in c. quanto, de p̄sumptio.

79 Dominus, seruum deprehensum, seu repertum in fragrati cri- mine occidens, excusatur ab homicidio, ut uoluit Gand. in vers. de homicidio, in pen. col. Et in l. qui seruum, ff. de ver. obl. Bal. in marg. in vers. impune permisum Ias. in d. l. qui seruū, in prin. ibi in facinore. Mars. in l. 1. in limit. 2. 5. nu. 1. 2. ff. de sica. & l. & si certus sit percusor, §. si. ff. ad Sil'. Car. in sua pra. cri. §. cir- ca, nu. 3. 6. 2. fol. 1. 5. 3. Bonifa in tract. malefi. in tit. quib. conc. dit correctio, ubi & qm̄ licet seruū occidere, si dñm periclitare. n. non defendi, & qm̄ uel si dñm vulneraret, vt l. & si certus, §. 2. ff. ad Silla. & ibi Bar. Mars. in l. circuncidere §. seruo. ff. ad l. Cor. de sica. in princ. ubi dicit, q. dñs non pōt occidere seruum sine iusta causa, & minus potest in eo lauire, e. go ex iusta causa potest cum occidere, & contra eum secur. Ita Ang. & Moder. in §. pen. Inst. de his qui sunt sui, uel alie. iur.

80 Item excusatur socius, qm̄ socium defendendo aggressorem Tract. T. m. X.

Jacobo Nouello ad defensam.

- interficerit; cū nullius rei sine socio iocunda possit esse posse
sio vt concludit Pan. in c. cū non ab homine ver maxime, de
iud. vbi dicit, q̄ si socius locum non adiuuat, contra eum iudi-
cium est de occulto cōsilio, vt Bar. in l. cum scimus, 2. col. C. de
agri. & censi, li. 12. Flo. in l. Scientiā §. qui cū aliter, nu. 10. ff. ad l.
Aqui. Cor. Per. in cōf. 107. 1. vol. līte. n. Bonifa. in tra. male. sub-
ru. q̄ pos. alii defendere. Carr. in sua pra. cri. §. circa, nu. 48. fol.
81 117. q̄ iniuria illata socio cēset cōis. p. tex. in l. ite apud. §. tene-
tur. st. de iniu. Bal. in l. vt vim, nu. 5. de iu. & iur. Flor. in l. qui oc-
cidit, §. in hac nu. 2. ff. ad l. Acqui. Cy. & Sal. in l. q̄ in multa faci-
nora. C. ad l. lul. de vīpub. las. in l. turpia, nu. 8. ff. de le. 1. & Bar.
in l. phibitū. C. de iure fis. li. 10. vbi dicit, q̄ amicus amico pōt
suffragium, impertiri, etiam sine requisitione, vt l. si quis in ser-
uitute, §. fina. ff. de fur. Gram. con. 36.
82 Itē similiter excusat amicus amicū defendens, vt Bal. sing. in
l. vt vim, nu. 6. de iust. & iur. Flo. in l. scientiā, §. qui cū aliter, nu.
10. ff. ad l. Aqui. Bar. in l. deuotū. C. de metal. li. 12. Marsi. in l. 1.
nu. 2. ver. 2. ex istis, C. de raptu virg. Pau. de Ca. in l. refectionis
gratia p. illū tex. ibi. ego fabriq. mei, ff. com. præd. & ibi lac. Bu.
& idē in l. raptore, C. de epi. & cle. Bal. in l. 1. in antep. col. ver.
sed quid dicemus statutū. C. vñ vi. las. in l. j. C. de indi. vidu. tol.
Ale. conf. 100. 7. vol. Cor. cōf. 204. in 1. vol. Mar. cōf. 16. Cēp. cō-
f. 4. inc. vīsis querela, nu. 15. vlt. col. vbi dieit, q̄ in cōsulatu Ve-
ronę, alias iudicatū, & obitū fuit, q̄ quidā frater reperiit quē
dā tutpiter cōuersantē cū sorore sua, cū armis cōuocauit ami-
cos, & illū talē occiderunt, q̄ amici illi nullā ex hoc pēna cō-
secuti sunt, hoc. n. ppriū amicorū est munus alterius infortu-
niū cōpati iurib. & rationib. ibi adductis, q̄ no. tene mēti, sed
vide Bar. in d. l. deuotū & Bal. 2. 143. nu. 22. 2. vol. Flo. in l. sciē-
tiā, §. q̄ cū ali. ff. ad l. Aq. Tho. Grā. 2. 56. Mar. i. sin. 151. & 456.
83 Homicidiū sine dolo non punit pēna mortis, nec sufficit, q̄
occidens sit in lata culpa, q̄ in cōmilib. p dolo nō accipiē, vt est
tex. in l. in l. ff. ad l. Cor. de sīc. sin. Bar. in l. q̄ Nerua, ff. depo. Cē-
po. in l. cā huius, n. 6. ff. de ædi. edi. Bal. in l. quicūq;. in 4. col. C.
84 de ser. fug. vbi dicit, q̄ vīcūq;. l. loquīt de pēna corporali, seu
capitali lēmp subintelligit dolus. Ita las. in l. 1. in 4. & 5. col. ff.
de legib. Dec. in cōf. 9. inc. diuino. in 1. co. idē las. in l. in actioni-
bus, ff. de in l. ite iur. Bal. in l. data opera in 5. col. C. qui acc. pos.
idē las. in l. ex quacūq; nu. 41. ff. si quis in iul. voc. & l. j. nu. 3. 1. ff.
dele. 1. Marsi. plene l. de minore nu. 17. & 18. ff. de q̄it. Cēp. sin.
85 in cōf. 38. nu. 5. vbi 2cludit, q̄ nō oīs homicida est dignus mor-
te, sed solū qui dolo facit, & in 2. 43. nu. 1. & 2. & in 2. 34. nu.
3. & qui hēt animū homicidiū cōmitrēdi, vt l. 1. & l. diuus, ff. de
sīc. & Ro. in l. cū mulier col. 32. ver. aduerte tñ. ff. sol. ma. Pau.
de Ca. in cons. 142. inc. in cā carce. Fel. in c. dilecti de exc. Cēp.
2. 28. & 29. vbi no. q̄ maleficia volūtate, & pposito discernūt
vt l. q̄ iniuriæ in prin. ff. de fur. l. q̄ reip. ff. de iniur. c. cū volunta-
te de sen. exc. ergo si homicidiū p̄ter intentionē, & voluntatē
p̄mittat, delinquēs nō vera pēna ipsi⁹ delicti punietur, sed alia
arbitrio iudicatis, vt B. 1. l. l. data opera. col. 3. C. q̄ acc. pos. Dec.
cōf. 11. 19. & 3. 4. Ang. 2. 27. & Cor. cōf. 2. 80. nu. fol. 4. vol. Soc. 2.
ff. 6. 1. vol. Ale. 2. 28. 3. 2. vol. Are. cons. 80. Mar. in l. j. §. p̄terea.
nu. 12. ff. de sīc. Pau. de Ca. in l. j. C. vbi sena. vel cla. accedit, q̄
vbi in delictis dolus requiritur, ipso deficiēt nō cōmittitur de-
lictū l. inter eos, §. recte, ff. de fur. l. falsas, §. q̄ alienū, ff. de iniur.
ergo si in homicidio nō interuenit dolus licet sequatur, p̄ter l-
tētū, pēna tñ ordinaria nō cōmittitur, sed alia arbitrio iudicā-
tis iurib. p̄al. nec valet allegare c. sī. de ho. in vi. q̄ intellige l. in
Bal. in l. cū mādati in sī. C. man. & sing. fī. Mart. in l. 1. §. ciens.
nu. 49. ff. de sīc. & in sin. suis, nu. 176. inc. voluntis & p̄positū,
q̄ no. p̄petuo. q̄ a mitius punitur motus ad actū, q̄ actus cōfū-
natus fī. in Bal. & Cēpo. in l. si fugitiui, C. de ser. fug. nu. 2.
86 Homicidiū culpa, & non dolo cōmisiū pēna ordinari nō
punitur, sed alia arbitrio iudicatis, vt l. 1. §. diuus ver. fed si clau-
sa. in sī. ff. de sīc. gl. & Doc. in l. respiciendū. §. del. nequint. ff. de
pēna. Gan. eleg. in ru. de hom. co. 7. ver. l. ite pone. nu. 19. fol. 163.
vbi declarat q̄uo intelligitur ille tex. volūtas. & p̄positū dimin-
giunt maleficia, & tu sīcis, q̄ delicta non studiose cōmīta ca-
rent vocabulo & effectu criminis, vt l. 1. C. si aduer. d. l. Are. g.
Are. in tra. male in ver. scienter & dolose, & in versi. incendia-
rio. Fel. in c. ex literis de hom. lo 2. Car. in sua pra. crimi. in §. cir-
ca, nu. 185. fol. 133. Bonif. in ru. de insu ltu. & pcul. in tñ. col. vlt.
Mart. in l. j. diuus, nu. 49. ff. de sīc. & Doc. Mod. in l. culpa ca-
ret. ff. de re. iu. Fel. in c. lator. & in c. signi. ext. de hom. Cēp. in cō-
f. 43. nu. 2. Fior. in l. qua actione, §. occitum, nu. 2. ff. ad l. Aqui.
Bal. sing. in cons. 22. pertotum in 5. vol.
87 Homicidiū vero catū & non ex proposito commissum non
punitur pēna mortis, i. pēna l. Cor. de sīc. vt l. 1. C. de sīc. & iō
si q̄s aggreditur hominē intentione, & animo eū bastonandi,
& non occidēdi, si p̄ter intentum suum percussus interficitur,
de occiso, non tenetur, sed alia pēna arbitrio iudicatis cum ta-
88 lē homicidiū vītra p̄positū euenerit, vt alle. Pau. de Ca. in 2.
ff. 192. incipien. in causa carceratorum. Marsi. in l. 1. C. de sīc.
nu. 2. fol. 2. Cēpo. consi. 34. 35. incipien. postulato. & consi. 38.

- Paris de Put. in tra. syn. vers. tu qui vadis in birraria in prin. fol.
83. Bal. & Saly. in l. 1. C. si adu. deli. & singulariter Bal. con-
89 si. 2. 2. in 5. vol. & homicidiū causale nunq̄ punitur, nisi culpa
casum præcedat, improuisum uero pro modo culpe, prout la-
te. dixi in tractatu meo crimin. in verbo si queratur de iure ci-
uili. fol. 40. Marsi. consi. 65. & 91. & in sing. suis 247. & Fel. in c.
si. de homi. Signo. de Homo. consi. 27. Anch. consi. 28. Alex.
consi. 140. 2. uol. Card. clementi. 1. q. 8 5. de homi. idem Mar. in
l. 1. §. diuus. nu. 15. ff. ad l. Cor. de sīc. Bal. in l. uenia, C. de in ius
90 uocan. Bannitum si quis occiderit, ab homicidio excusatur,
ut dicit Alb. in l. 4. §. si quis iterum, ff. de adimen. leg. idē in suo
opere stat. 4. par. q. 18. fol. 57. & p. eundem, C. de his, qui ad ecclē-
sias confu. l. 1. Cēp. consi. 5. nu. 2. fol. 6. Pau. de Ca. in l. 1. C. quā-
do lice. sine iud. se uendic. & ibi Bar. Et maxime quando ban-
nitus est cum pēna mortis, & nou ad ipsi⁹, & similiter bannitus
& banniendus ex forma prouisionum Ducal. impune offendē-
re potest, & occisor non tenetur pēna l. Corneliaz de sīc. ut in
stat. Tar. libr. 3. in c. 1. 1. sub rub. de dila. danda citatis, & de for-
91 mīa & banno citandi, & banniendi reos criminis nec nō cō-
demnati in li. 50. par. ut in li. stat. Tar. l. 3. tra. 9. ru. de malefac.
insul. & armis. & similiter ex forma statut. Paduz. Cremaz, ac
Veronę, q̄a bāniti oīo p mortuis habētur. Marsi. l. q. duob.
nu. 15. ff. ad l. Cor. de fals. & l. j. nu. 5. ff. co. ti. & in l. 1. nu. 67. uer.
20. limi. ff. ad l. Cor. de sīc. ubi multa refert. Idē consi. 1. 57. cō-
f. 119. & 86. & consi. 120. & 121. Alb. ult. par. stat. q. 57. Ale. cōf.
114. 1. uol. & consi. 3. & 107. 2. uol. Bar. in l. inter oīs. §. recte, ul.
col. ff. de fur. Ale. cōf. 35. 4. uol. Cor. 2. 122. 4. uo. Dec. 2. 327. Cē-
po. in cōf. 7. Bal. in l. Labeo. in fi. ff. de pac. & Cēp. consi. 41. Bar.
consi. 188. Mar. in sing. suis, nu. 372. fol. 38.
92 Occidēs hominē pp tumultū sedandū, q̄ alio modo sedari
nō poterat, ab homicidij pēna excusatur, ut est tex. in l. q̄ cedē.
ff. de sīc. & ibi Bar. & Mart. ubi dicit, q̄ pp tumultū populi se-
dandū multa cōceduntur, q̄ alias non cōcederētur. Idē Mart. in
sua pra. cri. in §. examināda, nu. 3. o. ubi dicit, q̄ si iudex tūme-
ne pendente termino assignato reo ad faciēdum defensiones
93 suas cā capitali tumultus fiat, pōt illico pcedere ad executio-
nē capitale, & fuit op̄i. Lu. Ro. i. sin. suis, 5 89. inc. 3. iudex, & an-
te eū fuit. Bal. i. l. cū rcis in fi. C. de pēna. Et Ang. de Are. i. tra. mal.
i. uer. q̄ iudex statuit Ter. ad eorū defensiones i uer. si aut. aliq̄s,
& Carr. i. sua pra. cri. nu. 365. inc. 25. fol. 153. alle. l. q̄ cedē, & ibi
Bar. ff. de sīc. ubi tenet, q̄ pēna pōt accelerari cā tedāi tumul-
tum. & uide Lud. Mont. de reprob. sententię Pilati in suo trac.
94 Officialis publicus exequens officium suum, si occidit, nō
tenetur de homicidio. Bar. in l. si seruus, C. de his, qui ad ecclē-
sias p̄fugiūt. & in l. fi. C. q̄n liceat se sine iud. vē. Fel. in c. cū iufo
de homi. Bal. in l. ex patrono. C. ne filius pro patre. Idem in l. fi.
C. de crim. repe. Bar. in l. quemadmodum §. fi. fi. ad Sil. 1. Flo. in
l. seruus in vlt. col. nu. 3. ff. ad l. Aqui. Bal. cōf. 105. j. vol. Idē Flor.
in l. quemadmodum §. magistratus. nu. 3. ff. ad l. Aqui. Marsi. in
sing. suis. 137. inc. in iure. & idem in l. 1. nu. 78. ff. de sīc. vbi plu-
ra accumlat Paris de Put. in tra. syndic. in ver. retiuentia. nu.
18. fol. 90. Mart. §. aggredior, nu. 42. in sua pra. crimi. Carre. in
sua pra. crimi. nu. 358. fol. 153. q̄ bene nota, quia p̄fumptio
est, q̄ officialis quicquid facit bona, & laudabili mēte id faciat
secundum Bal. in cōf. 494. nu. 2. 1. vol. & idem Bald. in l. pāctā
nouslima. ff. de pa. & ab eo p̄sumit q̄ omnis dolus absit,
vt l. 1. C. de p̄dijs cur. li. 10. & in l. si quis decurio. e. rit. Paris de
Puteo in trac. syndi. verb. per syndicato. nu. 18. fol. 8.
95 Transfugam, vel ciuitatis proditorem vel piratas occidens
excusat, vt l. 3. §. transfugas. ff. de sīc. & in l. proditores. ff. de
10. milita. Bal. in l. in fi. C. qui bon. cēd. l. j. poss. Et in aut. nauig.
C. de fur. las. in l. iuste. possidet ff. de acq. poss. Mart. in l. 1. 5. limi.
ff. de sīc. Paris de Puteo in trac. synd. in versi. latro in l. col. &
Mar. in d. §. transfugas. Quod tamen semper intellige, dum mō-
do similes perīonē non esent in carceribus detēcti, vel in ma-
nibus familię potestatis, vel officialium iustitiae, quia eos occi-
dere minime licet, vt l. j. ff. ad l. lul. maiest. & l. fi. C. de mathe-
mat. li. 12. ex quo quam priu. um aliqui sunt retenti, habēt im-
munitatem, & securitatem al. fi. C. de cu. reo. Bar. in l. i. laqueū
ff. de acqui. ter. domi. Marsi. in l. 1. num. 3. ff. de sīc. & ratio est,
quia potest impune offendi, cum sit hostis publicus, vt l. 2. in
fin. ff. de sīc. Paulus de Castro consi. 30. & consi. 33. Alex. in cō-
f. 75. in l. uolu. & in consi. 106. in 2. vol. Bar. in l. amissione in
versi. aduertendum ff. de ca. dimi. Bal. in l. 1. in verbo, & p̄te-
rea. C. de hēt. insti.
96 Pugnantes contra patriam possunt impune interfici, vt est
tex. sing. in l. minine, ff. de reli. & sump. fun. & ibi Bar. Bonifa. i
tract. malefic. sub rubrica, quis possit alium offendere merces
enim iusti laboris appellāda est, qui seruore publicę charitatis
p tutela nālis p̄fie cruentissi. patrię hostē occidit, & in c. Ma-
ximianus. 27. vbi nō licet hāreticū occidere, nīl p defensione
fidei Christianę, hoc idē Carre. i. sua. prac. crimi. nu. 367. fo. 154.
& in c. si audieritis. 23. q. v. Bal. sing. 267. nu. 1. 1. 3. vo. & e. vo.
264. Et hāreticus, vel schismaticus p̄fie dī, qui cōceptā noui
erroris

erroris perfidiam obtinet, & pertinaciter defendit, & m. Aug. vel fin Vgonem sc̄imā est error pertinax, catholicam pace in singulari perturbans Ecclesiam, & Car. in suo tra. de h̄er. nu. 148. vbi tenet, quod h̄ereticī a quoq; & interfici, & percuti possunt, vt Fel. c. fi. de h̄ere. Car. clem. 3. §. ceterum, de ele. & auct. Gazaros, C. de h̄er.

101 Occidens principem, vel alium tyrannidē excentē a pēna homicidij excusatur, vt dicit Paris de Pu. in tra. synd. in princ. de excessū reg. ver. an liceat, nu. 17. fol. 4. Lucas de Pen. in l. i. C. vt armorum usus, li. 1. & in l. omnes, C. de decu. li. 10. lñner. in c. 1. quæ fin. regal. & Car. in sua prac. cri. §. circa, nu. 84. fol. 121. Idem Par. in tra. synd. in ver. resistētia, nu. 14. Bal. in cons. 219. nu. 2. in 5. vol. Ex quo deficit animi puidētia, q̄ omnia cōtra- tria dominatur, respue igit̄ crudelitātē, & matrē crudelitatis ty- rānidē, quia subditos errantes non tam a bono retrahit, q̄ ad omne genus mali sua tyrannide, & seuitia p̄cipitat.

102 Occidēs volentē per vim se, & suos stuprare a pēna homici- dij excusat, vt est tex. in l. i. §. itē diuus, ff. de sica. Gand. in rub: de defen. a reo. faci. & in tu. de p̄c. pen. col. Mar. in l. i. C. de ra- virg. nu. 12. Ang. in tra. Male. in ver. che hai adulterato la mia donna. nu. 55. fol. 62. Carr. in sua pra. cri. nu. 366. fol. 153. Gan.

103 I tra. in ru. de mul. q̄st. nu. 20. 2. col. fol. 180. & quot sunt species

104 violentiarū, vide d. lñs. in l. si qñ. C. vñ. vi. nu. 1. vsq; 6. Bal. sing. cons. 140. nu. 2. in 2. vol. & Tho. Grā. cōf. 43. & in cons. 55. Sciēs

105 aliquē accedere ad pr̄dia mea, vt me vi expellat, si occidam, vtrū a pēna ordinaria mortis sim puniēdus, dicit Bald. q̄ si in itinere eu vulnero, aut occido, nō debeo pēna l. Corn. de sica. puniri in l. i. 7. q. nu. 37. C. vñ. vi. alle. tex. in l. i. C. vbide pos agi oportet, & ibi gl. in l. 3. §. trans fugas, ff. ad l. Cor. de sica. ar. l. Cæsar. ff. de pub & rō pōt esse, quiz, si quis vim a se factā in reb. vel p̄lona repellit, p̄sumptio est, qui hoc fecerit cā suā defen- sionis, vt sing. Mar. in l. 2. n. 2. 1. C. ad l. Cor. de sica. & idē in sua pra. cri. §. qm̄, nu. 68. 69. & 70. & Bal. & lo. de Ana. in ca. signifi- casti. il 2. de hom. Ale. cōf. 76. in vi. col. 1. vol. Et Fel. in c. dilecti, in 9. col. de exce. & gl. no. 23. q. 1. in summa nā in inuasore, & turbatore semper p̄lumitur dolus, vt sing. Bal. in cōf. 1. 9. nu. 2. in vol. 2. sicut in homicidio rapina, & in ceteris delictis cōiter inest dolus, vt gl. no. in l. i. §. 1. ff. de dolo, c. 1. de p̄sum. Cor. 2. f. 2. l. 5. 3. vol. Bal. in cons. 55. in prin. in 3. vol. alle. l. si non con- uicij, C. de iniu. Mar. in sing. suis 456. q. no.

106 Excusat inimiciter occidēs fute nocturnū, vel diurnū, qñ se, & sua aliter euadere nō pōt nisi occidēdo, vt l. furē, in fi. si. de sic. l. si pignore, §. furē, ff. de fur. Sal. in l. qm̄ multa, C. ad l. lul. de vi. Cor. Peru. in cons. 2. 7. 4. vol. in fi. lñs. plene lnst. de aet. in primæ gl. in iudicio, & in c. perfodiens, extra de hom. q̄ temp intelli- ge. & m. dist. dicit c. videlicet, si fur diurnus telo se defendat, & ali-

107 ter illum capi non pōt, in nocturno vero si se, & sua absq; pe- riculo p̄sonæ saluare nō pōt, & cognosci non pōt, vt sing. lñs. in l. vt vim, ff. de ius. & iur. Mar. in d. l. furē, ff. de sica. & in l. vt al- legat, nu. 1. C. cod. ti. Qui autem dicant fures, seu famosi latro- nes, vide Bar. & Ale. in l. capitaliū, §. famosos, ff. de pēn. Bal. & Mod. in auc. sed nouo iure, C. de fur. lñs. in §. ex maleficijs, lnst. de ac. 2. no. 1. sque ad fi. Mar. cons. 22. Tho. Gram. cons. 59. & cō- fil. 37. & conti. 60. Mar. cons. 8. 35. & 49.

108 Occidens nocturnū agrorū depopulatorē, aggressorē viarū publicarum, & militiæ desertorē ab homicidio excusat, vt l. i. & 2. C. qñ lic. se line iu. se vend. Flo. in l. si seruus vult. Cor. ff. ad l. A. qui. Mar. in l. i. in prin. 6. tallentia, ff. de sica. Paris de Put. in tra. syn. in ver. latro. nu. 23. Cep. cons. 41. nu. 13. l. deuorū, C. de metatis. li. 12. q̄ intellige resistunt, sed si capi, & detineri p̄fit, &

109 ad iudicē sunt in actu deducendi, illo mō eos occidere non li- cert, q̄ dic ēt, vt p̄ Bonif. in ti. de male. in ru. quis aliū defen. ver.

110 Item desertorē militiæ. Ang. in 2. 1. 4. inc. nos Caro. Ale. in l. 1. §. 1. ff. de co. p̄ quē factū erit. lo. An. in c. pe. de cle. non resid. Tho. Grā. cons. 59. Mar. in l. furē, in fi. ff. de sica. Cor. cons. 27. 4. vol. Fel. in 2. c. de hom. Ang. in tra. male. in uer. & uestē cēlestē abstulit. Mathesi. in sing. suis. 125. & 142. Cor. Per. cons. 27. nu. 1. fo. 32. 4. uo. Exo. c. 22. in prin. ibi p̄cussor nō erit tē sanguinis.

111 Item excusant omnes illæ p̄sonæ, q̄ occidunt raptore virgi- nū, uiduarū, aut honeste nuprarū deprehensæ tñ in fragati cri- mine raptus, ut l. unica, C. de ra. uirg. & ibi Bar. Bal. Sal. & Do- tho. Moderni, & l. raptore, & ibi Bal. C. de epis. & cle. Marſi. in fin. suis 175. inc. 2. cesso uno. Carr. in sua pra. cri. nu. 273. & 274. §. circa, fol. 140. Fed. de Se. cons. 213. per totū. Dec. cons. 65. & p. fi. 8. 4. Ang. in tra. male. in ver. nec nō ad q̄relā. Bonif. in co. tra. in ti. derap. Pau. de Cās. in cons. 305. & raptore dicuntur, q̄ a- uidē mentis impetu violenter, ac impudice aliena auferunt se cunsum Tul.

112 Occidens aliquē in duello licito, excusat, ut in c. j. §. si quis ho- minem, ibi nisi in duello, de pace tenet. & ibi Bal. Gan. in ru. de pēn. pen. col. uer. non punitur. Pau. de Cast. cōf. 192. Mar. in l. i. nu. 24. col. 2. ff. de sica. Fel. in c. petitio, de hom. Carre. in sua pra. cri. nu. 236. §. circa, fo. 148. Bal. in l. fi. in fi. C. de proba. lñs. in l. ex hoc iure, ff. de iust. & iur. nu. 31. & ex quibus causis de-

113 iu. canoni. duellum cōcedatur, vide ibidem Ias. nu. 33. & 34. & an degenerali cōsuetudine p̄. nissum sit duellū, uide d. Par. de Put. in tra. de re mili. §. an subditus, nu. 3. li. 6. idem in §. duel- lū, nu. 3. li. 1. Tho. 6. fol. 334. An. Cors. de potest. Reg. par. 4. nu. 31. Tho. 5. fol. 232. ubi multa refest. vide Bal. in l. cum filius, §. fi. ff. de leg. 2. idem conf. 343. nu. 10. 2. uol. & consi. 163. nu. 4. 2. uol. & in l. ex hoc iure, nu. 14. ff. de iu. & iu. Bald. in l. de his, C. depo. & idem Bal. in l. negantes, C. de aet. & obl. Signo. de Homod. cons. 96. Bal. in l. fi. in fi. C. de pb. Dec. Gui. Pap. nu. 617. vsque. 623.

114 Item excusat ille qui aliquem mortisere vulnerauit a pē- na l. Cor. de sica. qui vulneratus postea fuit extensus ab alio. nā primus tenet de vulnerato, secūdus vero de homicidio, vt est tex. in l. item mela, §. celsus. ff. ad l. Aqui. Fel. c. de cetero, ext. de hom. lñs. in l. si ab hostib. in pen. col. in fi. ff. so. ma. Mar. in l. limita. 15. nu. 35. ff. ad l. Cor. de sica. Bal. in c. 1. in prin. quib. mo- dis feu. ami. idē Bal. in l. ita vulneratus, ff. ad l. Aqui. & ibi Flor. in prin. Et Bal. in cons. 312. nu. 5. in 4. vol. & in cōf. 399. in 1. vo. Aie. cons. 15. in 1. vol. Bal. in l. i. C. de nund. Bar. in l. dāni, §. Sabi- ni, ff. de dam. infc. Tho. Gram. cōf. 249. Ang. & Imo. in l. actio- ne, §. si seruus, ff. ad l. Aqui. cano. in c. significasti, de homi. Iniu- 115 ste carceratus p̄ delicto, si aliter euadere nō pōt, nisi custodes carcerum interficiat, de hom. non tenet, v sing. Old. in cōf. 5. 3. inc. cōluevit dubitari, in vlt. col. Paris de Put. in tra. syn. in ver. captura, in ver. si iudex, in fi. & in ver. resistētia, nu. 21. fo. 90. & in eo. tra. fol. 8. 1. alle. tex. in l. nihil, ff. de c. ap. l. capitaliū, §. ad sta- tuas, ff. de pēn. Bal. in l. si legib. C. si 3 ius vel pub. vti. 2. col. Mar. in l. i. nu. 108. ff. de sica. Carre. in su. 3. pra. cri. in §. circa. nu. 360. in

116 ci. 20. fol. 153. & ratio est, q̄a quilibet cā ēt iniusta excusat a dolo, & pēna corporali, & vbi sine dolo homicidiū cōmittit, homicida pēna mortis non tenetur, sed alia mitiori arbitrio iudicantis, vt Bal. cons. 9. nu. 3. tertio vol. Marsi. & Doc. in d. l. 1. Et l. diuus, nu. 15. ff. ad l. Cor. de sica. idem in sing. suis, nu. 179. in ci. voluntas & propositum, lñs. no. in l. iuste, num. 3. 1. ff. de acq. pos. Dec. cōf. 248. 1. vol. Tho. Grā. cōf. 71. nu. 4. Cor. cōf. 261. n. 1. & cons. 3. 3. lit. n. vol. 4. vbi cōcludit, q̄ qlibet cā ēt bestialis ex- cusat deliquētē a pēna mortis. Soc. in l. iuste possidet, n. 4. ff. de acq. vel ami. pol. ligit. §. pōt, ff. de l. cau. gl. in l. plagi, la 2. C. ad l. lul. de plag. in verbo iusta, Cep. cons. 10. nu. 2. 1. in ciuilibus Ale. in l. si cum dotē, §. si maritus, nu. 5. & 6. ff. fol. mat.

117 Exculpatio offensi prodest reo inculpato, & tollit oia indi- cia q̄ cū existētia, cū habeat p̄ se indiciū innocentia, ita singu- dicit Bal. in l. i. in vi. col. ver. pone testator, C. cōia deleg. alle. l. Pau. §. 1. ff. de bon. li. quā doctrinā sequutus fuit Ale. in pf. suo, 24. inc. animaduersis, in 6. col. 2. vol. Et in cons. 237. inc. pōdera- tis narratis in themate. circa prin. & in cōf. 2. 24. inc. vito p̄ces- su. in 2. Car. in vlt. col. & idem Alex. in l. si q̄s in graui, §. si quis moriens, ff. ad Sill. plene lñs. in l. i. 2. col. ff. de eo p̄ quem factū erit, & idem in l. i. in fi. C. comiu. deleg. & Marſil. in sing. suis. nu. 2. 2. inc. cōfessio offensi, fol. 4. Fel. in c. 1. circa fin. de p̄sum. & idem in sua pract. crimina. §. diligenter, numero 200. incip. vlt. ies. Felyn. in cap. literas, penul. col. de p̄sumptio. Socyn. cons. 5. 4. penul. col. 3. volu. Alexan. cons. primo, 4. vol. lñs. ple- ne in l. i. C. cōia, de lega. Alex. cons. 24. 1. vol. Cepol. cons. 10. in fine, nu. 17. Tho. Grā. cons. 5. 3. in fi. Alex. cons. 3. 0. vlt. col. in 6. vol. Marſil. sing. 22. incip. confessio, & cons. 5. 1. & 6. 1. & 17.

118 Diuturnitas tpis, an excusat delinquentē a pēna ordinaria homicidij, dic q̄ aliqui uoluerunt, q̄ plus puniretur, qui h̄cri- homicidium fecit, q̄ qui fecit transacto decennio, ut tenuit. gl. & Bar. in l. si diuturno tpe, ff. de pēn. quidam uoluerunt, q̄ pēna minoretur, ut Panor in c. cum h̄emus. extra de eo, qui dux. in uxo. q̄ polluit p̄ adulter. Paris de Puteo in tra. sindic. in uers. pēna, nu. 20. Saly. in l. seruus, nu. 9. C. ad l. lul. de vi pub. Ancha. cons. 79. Marſil. sing. suis, nu. 323. incip. diuturnitas, & 454. vbi iudex in pēnis imponendis, maiorem dēt imponere

119 poenam in delictis de recenti factis, q̄ in delictis antiquis, ut l. si diuilio, ff. de pēnis, & ibi gl. no. Bal. tñ in cons. 409. in fi. in 4. vol. tenet, q̄ pp lapsum tpis est perscripta impunitas, etiā si probatio delicti esset luce clarior, alleg. tex. in l. sed si unius, §. ante iudicem, ff. de injurijs, & l. auxilium, in princ. ff. de mino. Bal. cons. 237. 3. nu. 1. vol. vide Ancha. Barba & Rochū de cur- te. in c. fi. extra de consue. Salyc. in l. seruus, 2. col. C. vnde vi.

120 Vulnerans aliquem, qui ex illo vulnerare principaliter p̄- tuus est, non tenetur poena mortis, maxime quā ipse vul- neratus uoluit medicari a medicis peritis, sed recit se incanta- ri a fœminis, uel a circumforaneis, prout sing. dicit Socin. in in cons. 1. 08. incipien. primo a p̄ceptu in vlt. col. quod dictum

121 Sōcini intelligo quando medici dedetunt policiam, aut cæ- dulam vulnerum si p̄ periculo mortis, & in loco non pericu- loso, neq; cū in p̄fo periculo mortis, nā medicis in hoc deponētib. stādū est, ut Bar. in l. i. ff. de uē. in sp. & in c. significasti, il 2. de- homi. Ale. in l. qui iurato, nu. 4. ff. qui satisfagan. Cepo. alleg. 61. in prin. nu. 4. fol. 69. & idem Cep. in l. i. nu. 2. ff. de edil. edit. & vbi dicit, q̄ quilibet p̄sumit scire artem q̄ facit, & exerce-

Iacobo Nouello ad defensam.

126 C. de re mil. lib. 12. Et ibi Bar. copiose. Fel. in c. proposui
sti, in 2. col. in prin. de prob. Cor. cons. 91. in fi. 2. vol. & l. si in ri-
xa, ante fin. st. ad l. Cor. de sica, vel quādo vulneratus post vul-
nus illatum ambulat per ciuitatem, seu calles, & hoc testib. sit
comprobatum, vel quod percussus nō obediuit medicis, & nō
paruit, nec obseruauit præcepta medicorum, ex quo dicitur es-
se in aliqua culpa, vt dicit Bal. in apost. ad Bart. in l. qui occidit
ff. ad l. Aqui. & præsertim si probari potest, q̄ in die febris, quæ
regulariter est in die 3. & post vulnus illatum superuenit in die
3. febris propter generationem saniei, quarta seu septima die
surrexit electo, & ambulauit per ciuitatem, ex quo evidenter
comprobari potest, vel ex depositione medicorum, & chirur-
gorum, vel ex inspectione vulneris. Si apparent labia rubra, &
emittebant bonam sanie, ga tunc non ex vulnere ipso, sed
ex malo regimine percussi obijisse exilimandum est, vt Cep.
in d. cons. 61. per totum Carre. in sua pra. cri. §. circa nu. 322. &
323. Bal. in cons. 109. vol. Bal. in l. 1. C. de emen. Ieruo. Cep. cō-
sil. 27. Flo. in l. ait l. §. 1. ff. ad l. Aqui. Fel. & canoni. in c. presbyte-
rum de homi. Vbi plene Cep. cons. 41. 1. lo. de Placen. in l. nec se-
mel, C. de re mil. li. 10. Mar. in l. nihil interest, ff. ad l. Cor. de sica.
Tho. Gramma. cons. 2. in fi. & cons. 49 & 24. Cep. cons. 62.
& d. cons. 27. Bal. cons. 28. num. 2. secundo vol. Alb. q. 17. in 2.
par. stat. Ale. cons. 148. in 2. vol. Anch. cons. 278. & Soc. consil.
178. & Tho. Gramma. cons. 29. Cor. cons. 282. lit. enim. & o. in
4. volum.

124 Exercitium in colluctatione excusat homicidiam a pena
mortis, vt puta si duo exercitiū causa ludunt ad brachia, vel
alio exercitio gloriae, virtutis, vel ioci causa, & in tali ludo vñ
ex colluctantib. interficitur, pena ordinaria non tenetur, sed
pena minoratur, vt l. qua actione, §. si quis in colluctatione, ff.
ad l. Aqui. tex. in c. lator. extra de homi. Floria. in l. dolo malo,
ff. de ser. corru. Cep. cons. 30. & 31. vbi dicit de duob. regatijs ad
inuicē colluctantib. & ludētib. & altero defuncto, occidens pē-
na capitali, non tenetur, sed alia minori pena arbitrio iudican-
tis. Dec. in cons. 9. & 100. Mar. in sua pra. cri. §. vñterius in vi. co-
lum. Anch. in cons. 22. & 227. inc. iure stricto. idē in c. vulnera-
bilis de consu. Pau. de Ca. in l. 1. C. vbi sena. vel cla. Paris de Pu.
in tra. syndi. in verb. pēna ver. quia multa, Carre. in sua pra. cri.
§. circa. nu. 3. 55. fol. 153. Ang. in l. impuberem, ff. de furt. Marsil.
cōs. 100. q̄ no. Soc. cons. 25. Ang. de Male. in verbo. scienter, &
dolose, nu. 6. & in idem Ang. in l. 1. ff. de ver. obli. Flor. in l. si ex
plagijs, §. fi. ff. ad l. Aqui. vbi si qs vñlum impulerit, & ex illo im-
pulso puer occidatur, pena homicidij nō tenetur, sed alia, nisi
studiose, & præter naturā ludi hoc eueniat, cum ordinaria pē-
na forsitan teneretur.

126 Vniuersitas si deliquit, capitaliter non debet puniri, q̄a vni-
uersitas non hēt corpus verum, sed bene fitū, & absurdū vide-
re cur, vt infantes, & alij de vniuersitate, qui delictū non cōmi-
serunt decapitarentur, sed q̄ dictā vniuersitatē pena punit, vt
p. Cat. in sua pra. cri. §. circa. nu. 347. & 350. Fel. & Pan. in c. dile-
ctus. de limo. & idē in c. auditis de imm. ecc. & ibi Fel. las. & De-
ci. in l. ciuitas, ff. si cer. pe. Bal. & Ang. in l. metū, §. animaduertē-
dū, ff. q̄ me. cau. Cy. & Sal. in l. si quis in tantā, C. vñ vi. Bal. in l.
polla. C. de his quib. vt indi. Old. in cons. 195. Ang. in cōs. 164.
& 195. & Anch. in cōf. 58. Gand. in tra. mal. in ru. de homi. nu.
15. ver. q̄o talis est fol. 167. Flor. in l. ita vulneratus nu. 2. ff. ad l.
Aqui. & q̄o vniuersitas dicatur delinquere, vide sing. Bald. in
cons. 228. in prin. in 1. vol. & in cons. 367. nu. 1. in 3. vol. Lu. Ro.
cons. 617. Ale. cōs. 461. 2. vol. elleg. cōluluit Cor. nu. 224. 4. vol.
Pau. de Ca. cons. 5. & cons. 415. Bar. in l. aut facta, §. fi. ff. de pēna.
Car. in cle. 1. §. ciuitas. de pēna. Spe. in ti. de acc. in prin. ver. sed nū
quid Bal. in l. et C. de execu. rei iu. ii. 6. col. Ang. cōs. 164. & 195.
Old. cons. 195. & cons. 315. Are. cons. 164. 167. Bal. in l. j. §. fi. ff.
de iust. & iu. Anch. cons. 158. Dec. cons. 221. Corn. cons. 224. 4.
vol. per totum.

127 Raptoris pēna, an de iu. canonico locū hēat in socijs, & au-
xiliatorib. corundē distingue, q̄ aut sumus in terris ecclesijs, in
quib. attendit, & seruat dispositio iuris canonici, & dic q̄ non,
quo ad pēnā, & in amissione honorū, & ad reliqua, vt Bal. in l.
privilegia, C. de sacros. ecc. Carre. in sua pra. cri. §. circa. nu. 299.
alle. Bal. in l. 1. C. vñ vi pen. col. ver. sed an si licet. idē in l. vñi. C.
de rap. vir. in 5. nota. Mar. ibi col. 12. ver. no. Car. in sua pra. cri.
d. 9. circa. nu. 299. fol. 143. aut in terris imperij, in qb. absolute
imponit carē pēda cōplicib. fautorib. auxiliantib. & conco-
nitantib. in iplo ac. deprehensis, vt capite puniant, & bona pu-
blicē, ac interfici pñi, & vbiq; capi, & cognosci absq; fori p-
scriptione, ac exceptione, q̄ iemp intellige pcedente prius tra-
statu, & coadunatione ad hoc prius facta, vt dicit Anch. in 2
fil. 217. Bal. cons. 226. 3. vol. Ale. in l. si due patroni in prin. ff. de
re. iu. Mar. in l. nihil interest, nu. 20. & in l. fi. nu. 29. ff. de sica. Bal.
cons. 171. 4. vol. Cep. cons. 56. Mar. cons. 63. cano. in c. pe. & fi. de
rap. c. denique, 26. q. 2. Pan. cons. 12. Fed. de Sen. cons. 36. Ale. cō-
si. 13. 2. vol. Bar. cons. 19. Dec. in l. feminę, C. de sec. nup. & Fed.
de Sen. cons. 25. lo. Cal. in d. c. fi. de rap. Cep. cons. 56. sup. Iudēus

129 si adulterat christianā, qua pēna mulctari dēt annotatione di-
gna ea nobis qō vñlā est, tu dic, q̄ iudai pñniunt pēna mortis,
vt cōluluit Barb. in cons. 64. 4. vol. Mar. cōs. 101. & plene p. Pau.
Gimal. in tra. de pēn. c. omni, 12. q. Pe. de Anch. cons. 15. lo. An.
in c. gaudemus de diuor. Fel. in c. an nonnullis de iude. Ale. cō-
si. 99. 6. vol. Cor. Peru. in cōs. 14. 1. vol. alleg. l. ne qs christianā,
C. de Iudæis, vbi dicit, q̄ iudai iudicant fm leges Roma. ibi lit.
pen. & q. fol. 119. hodiernis vero temporib. iudicantur, & pu-
niuntur fm vñlum, & cōstitutiones locoru, & regionu. Old. cō-
si. 333. qualiter. fol. 60. vbi dicit, q̄ qdā iudēus fuit cōdemnatus
in amissione virilium, & vidit ea incisa ante portā palatij Aui-
tionen. Et iō iudex, quo ad decisionē causæ, dēt seruare iuria
loci, vbi deliq. extitit cōmisum, vti. saccularij, §. sunt quidā
ff. de extrao. cri. l. 2. C. de noxal. Anc. & Imo. Inn. in rubr. ext. de
consue. Ale. de Imo. consi. 75. inci. Christi nomine repetito, 2.
col. in 5. vol.

131 Vilitas publica excusat a pēna ordinaria mortis homici-
dam, vt puta, si homicida eset unus magnus artifex, & eius vi-
ta p. futura eset reipublice, nō imponeret sibi pēna mortis,
scd alia arbitrio iudicantis, vt no. in l. ad bestias, ff. de pēna. Paris
de Put. in tra. syndi. in verb. pēna. n. 9. vbi dicit se euasile quēdā
bombareriū, qui occiderat quēdā, qui fuit relegatus a patria
per annos quinq; Lu. Ro. in sing. 11. Et sing. 461. lat. in l. lex, est
nu. 2. ff. de legibus. Felin. in c. quārenti, 3. col. de offi. deleg. Cep.
2. cau. in tract. inci. qf aliquis. n. 1. idem Fel. in c. cum illorum 2.
col. de sen. exc. vbi de artifice, pictore, & similib. Bald. in l. scire
oportet, §. de excu. tut. idē las. in l. cum filio familias. nu. 101. ff.
deleg. 1. fol. 32. vbi dicit, q̄ licet publice interstit delicta puniri,

132 in vbi delinquentis profutura est reip. pēna minui debet, vt d.
l. ad bestias. sing. Mar. in l. edictū, nu. 2. ff. de q. vbi dicit, q̄ vñlis
reipublice, non dēt torqueri, et si habet indicia q̄ se. Lu. Ro. in
l. si vero, §. de viro. 10. fallen. ff. solu. ma. quemadmo. dos. pet. vt
sunt milites veterani, qui emad. torqueri non possit, vt Mar.
in d. l. edictū, nu. 12. licet hodie aliter seruetur in facto. Item ex
133 cusantur omnes illę personę, quæ homicidium committunt
negligentia culpa, vel alio modo dummodo dolus non inter-
ueniat, quia tūc pēna ultimi supplicij puniēdi non sunt, sed pē-
na exilij, vel alia arbitrio iudicantis, vt est text. in l. si adūltē-
rium cum incestu, §. imperatores, ff. de adulter. quem tex.

Magnificit Cœpol. consilio 28. per totum. Paris de Pute. cōs.
in tractatu syndicatus in verb. quia multa, num. 23. vsque. 20.
fol. 83. Bal. in cons. 502. nu. 5. in v. uol. ubi dicit, q̄ delicta in cogita-
tata non sunt ita punienda, vt p. meditata. Mars. in l. 1. ff. de
sic ar. Cuma. cons. 134. Alex. cons. 3. incip. vñ 2. vol. Are. cōs.
80. Et in dubio an p. cōsumatur culpa, vel casus, uide Bal. fin.
consil. 491. nu. 2. vol. 6. nam qui sine dolo deliquit, iure ciuili
mitius punit, ut l. in lege. ff. de sica. l. 2. in fi. ff. de termino mo-
to, l. r. cōpiciendum, §. pe. ff. de pēnis, l. imperator. §. rescriptū,
ff. de admin. rerum ad ciuit. pertin. canon. in c. continebat, &
in c. pe. & in c. suscipimus de homici. Bar. in l. j. col. j. C. unde vi-
Bal. in l. & si seuerior. ff. de his qui no. inf. Saly. in l. non iō mi-
nus. v. co de accusat. Cœp. in caute suis 2. Paris de Pute. in ver-
bo. pēna, uer. quid sit statutum in fi. trac. syndic. Gemin. in c. si
duo, & in c. sēpe 5. dist. Pau. de Cast. in cons. 194. Dec. in cōs. 9.
Anch. in c. venerabilis de consue. Are. in §. præterea Inst. ad l.
Aquilam. Flor. in l. si ex plagijs. §. cū pila. ff. ad l. Aquilam, &
in §. in clyuo, & §. tabernarius, e. l. & eo tit. Bal. in l. data ope-
ra. C. qui accusare possunt, & idem in l. ij. C. de noxalib. Bald.
in l. que fortuitis. C. de pig. ac. ubi dicit, quod legitime quis ex-
cusatur, quando diligenter facit, que facienda sunt, & omittenda.
verbigratia, q̄ facit oīa, que fieri possunt in culpa non
est, vt l. si merces. §. fi. ff. loca item non dēt esse in dolo, aut cul-
pa, qui fecit illud, q̄ fieri necessē est, licet alijs noceat, vt l. in
naue Saupheli. ff. locati. idē culpa caret, qui bono uiro credi
dit, ut l. argentum, ff. commod item non dēt esse in culpa, qui
obuiare non potuit sceleri, uel homicidio pp̄ flumen, q̄ erat
in medio, l. in delictis ff. de noxali. item q̄ uirtuose fit omnē
culpam excludit, ut l. qua actione, §. si quis in colluctatione,
ff. ad l. Aquil item non est in culpa, qui non facit, q̄ ei in sua
ptate, l. quemadmodū §. si nauis, ff. co. tit. item non est in cul-
pa, ex uitio naturali cui factum hominis nullatenus patroci-
nat, item non est in culpa impellere unū, aut alterū nisi si stu-
diose, & extra naturā ludi. l. si ex plagijs. §. fi. ff. ad l. Aquil. l. tem-
minus dēt esse in culpa in locō suo irodere, l. Proculus, ff. de dā
no infec hēc oīa diligēter cōsidera in delictis occurribus,
qñ ita solet p̄bare in innocentia accusati inq. siti, seu distamati.

134 Excusant ēt a pēna ordinaria mortis seruitia p̄stita principi,
vel imperatori vt puta, si q̄s diu, & lōgo tpe seruerit principi,
vel imperatori, ex causis p̄dictis pēna ordinaria minui p̄t, g!.
& Ang. iu. §. plene, Inst. de iu. nat. gen. & ciui. in uerb. ob mieri-
tū. Tho. Gramat. in cons. 29. cir. fi. & sit uir bonę opinionis &
famę, ut Alex. cōs. 121. 7. uol. Mar. Tul. i. 2. Rethor. Ibi si plus a,
aut maiora obseqa, uidebunt cōtare, q̄ maleficia. Th. Grā. in
cōs. 63. Et alibi Seneca, q̄ i seruos suos irascit, & crudelis ē, sa-
tis

tis oī. lit. p̄tātē aduersus alienos sibi defuisse. Lu. Ro. in fin. suis
nume. i. 1. & 461. l. a. tōn. in l. lex est, nu. 12. ff. de le. Fel. in ca. quæ-
renti. col. 3. de offi. deleg. & Idem l. a. sōn in l. eum qui numero
36. ff. si cert. pet. & Cœpo. cau. num. 2. col. vbi plene, & sine ali-
qua contumelia subdit a principibus corrigēdi sunt, ne in ira-
cundiam effrantur, secundum Plato. lege. char. 560. col. 1. in
ff. & cum charitate. iux. præceptum domini.

Quare personæ accusare non possunt.

5 V M M A R I V M.

- 1 Quod a iure non est prohibitum, concessum esse censetur.
- 2 Infames accusare non possunt.
- 3 Condemnati in publico iudicio, an accusare possint.
- 4 Infames infamia iuris, vel facti qui dicantur.
- 5 Infamia quatuor producit effectus.
- 6 Infames in 5. casibus accusare possunt.
- 7 Infantes, & furiosi accusare non possunt.
- 8 In indicis voluntas, & propositum an requiratur.
- 9 Mutus, surdus, aut mentecaptus, an ad accusandum admittantur.
- 10 Pupillus similiter accusare non potest.
- 11 Adultus in quibus casibus accusare potest.
- 12 Qui carent sensu, vel intellectu, an accusare possunt.
- 13 Adultus maior viginti annis, an accusare prohibetur.
- 14 Mulier, an ad accusandum admittatur.
- 15 Femina in quibus casibus accusationem instituere possint.
- 16 Femine, an in iudicio criminali interuenire possint.
- 17 Serui familiares, an ad accusandum admittantur.
- 18 Inimici, an accusare possint.
- 19 Inhabiles, an ad accusandum admittantur.
- 20 Alumnus alimentatorem suum, an accusare possit.
- 21 Alumnus contra vitricum, an querelam instituire possit.
- 22 Qui duos habet accusatores, an a tertio accusari possit.
- 23 Accusatus de crimen publico, an accusare possit.
- 24 Accusatus, an de maiori delicto reaccusare possit.
- 25 Qui renunciavit accusationi expresse, an ad accusandum admittatur.
- 26 Remittentes actiones suas, an ad eas, amplius habent regressum.
- 27 Accusatio, an alieno nomine institui possit.
- 28 Frater fratrem accusare, an iure possit.
- 29 In quibus casibus frater fratrem accusare, an iure possit.
- 30 Frater in capitalibus criminibus, an fratrem accusare possit.
- 31 Frater naturalis fratrem suum accusare, an admittatur.
- 32 Miles accusare, an prohibeatur.
- 33 Socius eiusdem criminis, an socium accusare possit.
- 34 Socius in quibus casibus socium eiusdem delicti accusari possit.
- 35 Pauper, an excusationem instituere compellatur.
- 36 Pauper quis dicatur in causa ciuili. & criminali.
- 37 Qui premium, vel premium accipit ad accusandum, an querelam institue-
re possit.
- 38 Testis recipiens pecuniam, pro testificando, an de testimonio repellatur.
- 39 Testis recipiens pecuniam, pro testificando, an a testimonio repellatur.
- 40 Falsus qui tulit testimonium in aliqua accusatione, an ad accusandum
admittatur.
- 41 Præsumptio est, ut qui semel testificatus est falsum; iterum falsum depo-
nere habeat.
- 42 Quando memoria defuncti in materia criminis lese maiestatis damnari
possit.
- 43 Indices officio conueniri, vel accusari haud possunt.
- 44 In quibus casibus magistratus conueniri possunt.
- 45 Maritus uxorem suam de adulterio quando accusare possit.
- 46 Mulier, si propter adulterium perdit dotem, an priuetur alimentis.
- 47 Mulier, si matus concubinas retireat: an dotem suam perdat.
- 48 Maritus si scit, ignorat, aut dubitat uxorem adulterium committere, quid
agere debet.
- 49 Accusatio calore iracundiæ instituta, an aboleri debet.
- 50 Blasphemator, an aliquem accusare possit.
- 51 Blasphemator, si antequam cōfiteatur criminis blasfemia moriatur, & Chri-
stiana sepulatura priuandus sit.
- 52 Alienigena, an accusationem instituere possit.
- 53 Brani, an accusationem porrigere.
- 54 Que alie personæ accusare possunt ultra predictas.
- 55 Sustinentes onera cum communibus villarum pro damno illis illato, cō-
munia ipsa accusare, an possit.

Voniam satis utiliter hacte

nus vidimus, quæ personæ a poena mortis excu-
santur, nunc videre sequitur, quæ personæ accusa-
re, & querelam initituere nō possunt, quo cogni-
to, sciens postea, quæ possunt, & omnes quidem ad accusan-
dam admittantur, quæ a iure nō prohibentur, cum quod nō

- 1 est a iure prohibitum concessum esse censetur, vulgata l. 1. ff.
de post. labia parte de probat. ff. Marsi. consi. 84. col. 1. Odof. in
rub. de delat. nu. 4. lib. x.
- 2 Et antequam de hac re exordium capiamus, scire debes, q̄
defensio, & excusatio, quæ sit, & fieri debet pro reo carcerato,
est inuestigare de persona accusatoris denunciatoris, vel que-
relantis, cum nemo sine accusatore sit damnandus, l. rescripto
§. si quis accusatorem, ff. de munc. & hono. loan. c. 8. quod nō
solum procedit in publicis iudicijs, sed etiam in priuatis deli-
ctis, vt Albe. in l. ff. de ius vocan. Et primo infamis, & crimi-
nosus accusare non potest secundum cano. & iura, vt ca. om-
nes 6. q. 1. & c. si qui sunt, vbi dicitur, quærendum est i. iudicia,
cuius sit conuersationis, & fidei qui accusat, quia infamibus
portæ principum, & iudicium patere non debent, vt l. a. sōn, in
procem. seu. numero 132. & glo. no. in capit. in omni negotio
versicu. item consuevit, extra de test. hoc idem Barto. & Ang.
in l. qui iudicio, ff. de accu. & ibi dicit idem Ang. quod si ex for-
ma statuti creditur accusatori damni dati, vel alterius crimi-
nis, non tamen credetur, si ipse accusator, vel denunciator sit i-
famis infamia facti, & cum hoc in facto occurisset ita decisū,
& iudicatum, ac obtentum fuit, vt dicit Marsi. in l. maritus,
nume. 38. ff. de quæstio Bar. in l. qui accusare nume. 6. versi. itē
hic dicitur, ff. de accusa. maxime in condemnatis in publico
iudicio, Cy. & Sal. in l. si magnum, C. qui acc. non possunt, Bal.
in rub. C. qui accu. non possunt, nume. 5. fol. 77. vbi enumerat
casus, seu personas, quæ ab accusando repelluntur. Ratio est
propter præsumptam calumniam, qui semel malus, vt l. Cas-
sius, ff. de Sena. vel secundum Cyn. in l. qui crimen, C. qui acc.
non poss. si accusator cum probaret crimen obiectum, perde-
ret existimationem, & famam, vt in l. fi. C. de accu. sed cum infamis
iam amiserit, ergo in certis tamen casibus infamis ad-
mittitur, vt Ange. in versicu. & ad querelam Titij nume. 2. v.
4. bi late. Et qui dicantur infames infamia iuris, aut facti vide
l. a. sōn. in l. e. unctos populos, in 2. lectu. num. 44. & 45. C. de sum-
ma Trinita. & fide Cato. Odof. in l. continet, nume. 4. ff. quod
met. cau. Floria. in l. quæsitum, nume. 2. ff. de test.
- 5 Et aduerte quod infamia quatuor producit effectus, secun-
dum Bald. in lib. statutorum, in verb. infamia, idem Bald. in l.
frater, C. de inoffi. testam. in princip. quod nota, quia infamia
solum in aliquibus criminibus est sufficiens indicium ad tor-
turam, ut Bald. singu. consi. 95. nume. 6. in primo vol. fallit ra-
men in v. casibus vbi infames accusare possunt. primo si suā,
suorumque iniuriam prosequuntur, 2. in crimen læse maiest.
3. in crimen simonię, 4. in crimen hæresi, 5. in crimen fra-
udatæ annonæ, ut Tancred. in titu. qui accu. poss. Specu. in titu.
de accu. nume. 2. ver. item quod est infamis Bald. in rub. C. qui
accu. non possunt, cum glo. Ange. de malefic. in ver. & ad que-
relam Titij. nume. 23. rationem assignat, propter præsumptā
calumniam ad accusationem non admittuntur, quia semel
malus in d. l. Cassius, ff. de Sena. cum vulg.
- 6 Infantes, & furiosi accusare nō possunt. Ratio est, quia quæ
vident ignorant, & in eis nulla est voluntas, vt l. furiosi, ff. de re-
gu. iu. ut l. prima, C. de fal. mone. l. quod Infans, ff. de rei vendi.
Bald. in rub. C. qui accusare non possunt, nume. 3. Et isti repel-
luntur a quolibet crimen tam publico, quam priuato, quia i
iudicijs requiritur voluntas, & propolitum, quod isti non ha-
bent, cum ad pēnam talionis non possint scribere, ergo repel-
lendi, ut in l. qui crimen, C. qui accusare non possunt, & accu-
sationem suam vsque ad finem prosequi, & subire eadem pē-
nam si non probabit, quam subitur usset reus si cōtra eum
crimen probatum esset, vt cap. Tuæ de procurat. Sal. in l. 3. nu.
8. C. qui accusare non possunt, Bar. in l. si cui in princ. ff. de ac-
cu. quæ forma sub non requiritur, vbi agitur per viam inqui-
tionis, secundum Bald. & Sal. in d. l. 3. nume. 8. Alexan. in apo-
stolis, ad Barto. in d. l. si cui. idem voluit Specu. in titu. de accus.
nume. 7. versicu. item excipitur, 2. q. prima c. prohibetur, & An-
ge. de malefi. in verbo & ad querelam, 7. num. 29. qui dicit, q̄
propter fragilitatem, & carentiam intellectus isti accusare nō
possunt. l. prima & secunda, ff. de accu. Imo. & Rom. in l. de pu-
pillo, ff. de ope. nouis nunc. Barba. in rub. de accusa. Alexand.
in l. provinciali, §. fi. op. no. nunc. idem, consi. 74. primo vol.
9 hoc idem de muto, & surdo, & mente capio, ut Ange. de ma-
lefic. in versicu. & ad querelam, titu. nume. 30. Insti. de exce. S.
præterea, l. col. 12. v. ersicu. 3.
- 10 Pupillo similiter prohibita est accusatio propter carentia
rationis intellectus, ut l. prima & secunda, ff. de accu. Barto.
in l. 2. §. pupillus, in princip. & idem, in l. qui accusare nume. 4.
ff. eodem titu. Ange. in tracta. de malefi. in verbo, & ad querelam
Titii. numero 29. vbi distinguunt hoc modo vide licet, q̄
aut pupillus est maior infante, & iunc cum autoritate tuto-
ris accusare poterit, alias ipse tutor. idem Sal. in l. 2. numero 4.
C. qui accusare non possunt, quando maxime suam suorum-
que iniuriam prosequuntur, vt Cyn. in l. 2. cum glos. C. qui ac-
cusare non possunt, & ideo accusatio facta ab illis personis
inha-

Iacobbo Nouello ad defensam.

- 11 Inhabilibus est nulla si excipiatur, ut Bat. in l. prima, §. accusacionem, ff. ad Turpil. Alexan. in l. in provinciali, §. fi. ff. de op. no. nunc. Are. in ca. primo, de iud. & ibi D. Abb. I. & o. & Roma. in l. de pupillo, ff. de ope. nou. nanc. Sal. in l. clarum, C. de autho. præst. aut est adultus, & minor tamen ann. xx. & nō potest accusare, si non habet curatorem generalem, qui a tunc in eo, idē quod in pupillis alias se habet, nisi in crimen adulterij, læsa maiestas & defraudatae annonæ, vt Ange. in tract. v. nume. 25. in versu. tu ante alleg. Abb. in c. i. de accusa. & Bal. in rub. C. qui accusare non possunt, dicit illi qui carent mente, sensu, vel intellectu accusare non possunt, vt prodigus, mutus, & surdus, vt Ange. Inst. de excep. §. p. t. t. e. r. e. a. colu. 13. decimo-tretio prodigus non potest, Barto. in rub. de accu. Alexand. in d. l. in provinciali, §. si in publico, nume. 8. dicit quod communis opinio est, quod si adultus maior 22. annis potest accusare etiam si non prosequatur suam iniuriam, idem Alex. consil. 74. primo volu. & consi. 178. i. volumi. Mulier propter sexus pudorem, ac imbecillitatem accusare non potest, vt l. de crimen, C. qui accusare non possunt, & ibi Bald. & Sal. neque mulieres actionem popularem intendere possunt, vt l. mulieri. C. de popu. Dec. in regu. fœminæ, numero 26. ff. de regulis iuris, nisi suā suorumq; iniuriam prosequatur, & in casu defraudatae annonæ. Tutoris inspect. crimen læsa maiestatis, l. Cornelij testamentariae, in crimen hæresis item sacrilegii, item in crimen simoniæ, vt Sal. in d. l. de crimen, nume. 2. C. qui accusare non possunt, Ange. in tract. maleficiorum, in versicu. & ad querelam Titii, numero 16. fol. 11. Sal. in l. vxor. C. qui accusare non possunt, Bald. & Ange. in l. de crimen, supra Gandi. singu. in tracta. malefic. sub rubrica, qui accusare possunt, in principio vbi ponit multos casus, in quibus mulier ad accusandum admittitur. Specu. in titu. de accusatore, in prima parte versicu. item, quod mulier, vbi enumerat nouem fallentias vbi semina potest esse in iudicio criminali, & illis casibus, i. quibus, mulier ad accusandum admittitur de iure cano. non tenetur se subscribere ad pœnam talionis, nec prestatre fideiussio nem de lite prosequenda, vt est glo. not. 11. q. 8. in summa, & glo. in cap. super his de accusa. Albe. in l. de crimen, C. qui acare non possunt, Bar. in l. de accusa. ff. de accusa. numero 3. idē Bald. in l. Cor. numero 2. 5. 0. 7. 0. in prin. Decius in regula fœminæ, numero 62. ff. de regu. iur. vbi dicit, quod ius vindictæ non competit fœminis, sed masculis, Ange. in tracta. de malefic. in versicu. & ad querelam, numero 17. quod Plato. obseruat in lib. de repu. volu. 2. char. 400. vbi dicit, quod fœmina imbecillior.
- 17 Serui familiares de iure simpliciter accusare non possunt, vt l. pen. & fina. C. qui accusare nō possunt, ratio est, quia istis non permittitur dirigere Calcaneum contra dominum suū in l. prima, C. de libertis, & corum liberis, & nulla pestis est efficacior ad nocendum, quam familiaris inimicus, vt l. facultas, in fi. de iure fisci, libro x. Odof. in l. seruum, numero 12. de delat. & in rubrica nu. 13. codem tit. tamen fallit in crimen læsa maiestatis, simoniæ, & hæresis, ac defraudatae annoæ, hoc idē Gandinus in tracta. maleficiorum, sub rubrica, qui accusare possunt versicu. item repelluntur filii liberti, Barto. in l. hic tñ §. liberi, ff. de accusa. Fel. in cap. nulli de accusa. vbi ponit 4. limitationes, Philip. Decius in c. delict. de excep. 4. col. circa medium Bald. in rubr. C. qui accusare non possunt, Ange. in tracta. malefi. in versi. & ad querelam Titii, numero 21. Old. consilio 145. incip. quæritur, Ro. singu. in consi. 152. Quod no. Odof. in rub. de delat. libro x. numero 9.
- 18 Inimicus etiam accusare non potest, vt Bald. Imo. & Mod. in l. is qui reus, ff. de pub. iu. & maxime capitalis de iure cano. secus de iure ciuili, Ange. in tracta. de malefi. in versicu. ad querelam, nume. 36. Abb. singulariter in cap. primo de accusa. ratio est quia si nō potest esse testis, minus potest esse accusator, vel instigator iuribus supradictis, & Ange. in d. tractatu de malefi. versic. & ad querelam Titii, numero 36. & est gl. not. in versicu. si legitimus extra de accusa. & in cap. cum oporteat, & c. cum P. Manconella, eodem titu. idem supra in titu. de accusatore, in 1. par. §. 1. in versi. Item quod est inimicus, alleg. tex. in c. per tuas de simo. Ange. in l. qui accusare, ff. de accusa. admittitur tamen ad accusandum in crimen læsa maiestatis, hæresis, simoniæ, & similiū vbi inhabiles admittuntur ad accusandum, Ancha. in d. cap. cum P. Manconella, Roma. in consilio 324. incip. in proposita, Alexan. consi. 125. incip. visa. inquisit. in fi. in 3. volu. Bar. in l. 3. §. fina. ff. de admin. leg. vbi declarat, quæ dicantur capitales inimicitia, grauissimæ quod no. & tenebenti, & quis dicatur granis inimicus, vide etiam Bald. singu. in consi. 138. nume. 13. volu. & quomodo probetur capitalis inimicitia vide Bald. sub consi. 41. numero 4. in 5. volu. Ias. in l. procuratoribus, nu. C. de procu. Bald. consi. 138. 3. vol. Gram. consi. 44. consi. 28.
- 20 Aluminus non potest alimentatorē suum accusare, vt l. ini. quum, C. qui accusare non possunt, ratio est, quia pro bono

- malum quis nun debet retribuere, vt Bald. in d. l. iniquum. Et quemadmodum filius contra patrem accusationem institutę non potest, vt l. hi tamen, §. primo ff. eodem titu. & l. si magnum, C. qui accusare non possunt, & hoc propter sanguinis coniunctionem, quia si patrem natus accusaret, posset p̄ filiū legitima sua priuare ut Do&to. in Aucten. non licet, C. de lib. præteri. idem est dicendum de alumno contra vitricum qui quasi filius censetur, vt Sal. in d. l. iniquum, nume. 4. ad accusandum admitti tamen possent pro atroci iniuria, ut alleg. Sal. l. ibi nu. 7. 8. Ange. in tractatu malefi. in versicu. & ad querelam Titii, nume. 26. hoc tamen fallit, nisi nutritus vellet prosequi suam, vel suorum iniuriam, qui tunc vitricum accusare poterit, & in aliis casibus a iure expressis, ut in crimen læsa maiestatis, defraudatae annonæ, vel similibus casibus.
- 21 Qui duos habet accusatores, similiter accusari prohibetur, vt l. cum rationib. C. qui accusare non possunt, ratio est, vt cui tetur suspicio turpis quaestus, vt dicit Bald. & Sal. Ibi supra primo tit. de accusatore, addit aliam, ne una per aliam impeditur. Tu tamen dic ut per Bald. in d. l. cum rationibus, in fine, q; aut plures accusantur in uno libello, seu querela de eodem facto, aut connexo, & tunc eodem tempore accusari non possunt, in duobus possunt, vel aut instantia duarum accusacionum pendet de diuersis factis, & tunc tertius accusari nō potest, & in hac materia vide singu. Barto. in l. hos accusare §. lege Iul. ff. de accu. Alexand. & Mod. in l. si idein in eodem ff. de iurisd. omnium iudicium, Sal. in l. si quis homicidii, numero 9. C. de accu. Barto. in l. libellorum, §. fed & si aliud, & l. Senatus. codē titulo supra in titulo de accusatore in prin. nu. 2.
- 22 Accusatus de crimen publico prohibetur accusare suum accusatorem, ut l. negāda, C. qui accusare non possunt, & ibi Bald. Ange. in tracta. malefic. in versicu. & ad querelam Titii numero 19. & ratio est, quam assignat iurisconsultus in l. is g. reus, ff. de pub. iud. quod non relatione criminum, sed innocētia reus purgari debet, vt quis nō debet alium inculpare prius quam ipse se lauet, iuxta illud, trahere festucā si uis de fratri occello, Quæ tua conturbant lumina tolle trabem. Barto. Ange. & Imo. in l. i. C. de calum. & in l. z. §. si publico, ff. de adult. Sal. in d. l. neganda, quod tamen fallit si suam, vel suorum iniuriam prosequantur, licet aliqui Do&to. dicant quod aut accusat⁹ vult reaccusare accusatorem de maiori crimen, & p̄t, vt l. per minorem, ff. de iud. & l. i. C. qui accusare non possunt, aut minori, vel pari, & tunc non potest in l. neganda nisi esset præjudicialis ad primam, ut l. quoniam, Alexand. C. de adult. Ange. in tracta. supra nume. 63. aliter distinguit glo. in c. neganda, 3. quæst. 9. Specu. in titu. de accus. in §. primo versic. item q; est accusatus. Abb. in capitulo primo, de mutuis petit. in versu. ultimæ glo. Alb. in d. l. neganda. supra ibi Saly.
- 23 Qui renunciauit expresse accusationi, aut tacite, nō admittitur ad accusandum, ratio quia remittentibus actiones suas, non est amplius dandus regressus vulg. l. quæritur, §. veuditor, ff. de qdil. edict. l. accusationem, & l. si ea. C. qui accusare non possunt, & hoc ut dicit. Ange. propter varietatem, & in cōstantiam eius euitandam, ut l. in causa, in princip. ff. de procurat. Barto. in l. 3. §. si his ff. sepul. viola. idem Bart. in l. si maritus, il 2. §. si negauerit, num. 4. ff. de adul. c. per tuas de proba. l. genera liter, C. de non nu. pecu. ibi dignum quippe videtur, ut q; sua quisque voce propria dilucide protestatus est, id in eūdem causum proprio valeat testimonio infirmare, Pet. de bella pert. & Alber. aliter dixerunt, ut ibi per eos, quam disti. approbat Hēri. Boy. in c. crimina. de collu. detegenda, tu tamen vide copio se ea, quæ dixit. Hier. apostil. ad Ange. Aret. in tracta. maleficiorum, in versicu. 4. principaliter, nume. 21. fol. xi. Abb. & Mod. in c. veniens extra de accu. Aret. in tracta. malefi. in versi. & ad querelam Titij. nume. 21. fol. xj.
- 24 Qui alieno nomine querelā instituit, non auditur, l. 2. C. 2. qui accusare non possunt, ratio est, ob presumptam calumniam, quæ tamen cessat in eo, qui accusat necessitate sui officiij, ut i. tuto, procuratore, actore, syndico vniuersitatis, & officiali, qūo dicitur personæ accusationem instituere habeant, vi de Bar. in l. 2. §. 1. ff. de accus. Ange. de Areti. in tracta. male. ver. & ad querelam Titij. numero 20. fol. 11. Bald. in l. Polla. C. de his quibus, ut in dig. Io. And. in c. dilectus, extra de simon. Ang. in l. p. c. ad crimen. ff. de pub. iud. Petr. de Ancha. in c. dilectus, & Henricus Boyc. ibi in d. c. facit vnam satis longam considerationem Gandi. in tracta. malefi. in rubrica qui accusare possunt, versi. item accusare vetantur, quam nota. Frater, fratre, accusare non potest, ut l. si magnum, C. qui accusare non possunt, ratio est, propter coniunctionem, vel contumeliam sanguinis, secundum Bal. in rubrica, C. qui accusare non possunt,
- 25 sed in leuioribus criminibus bene frater fratrem accusare poterit secundum Sal. in d. l. si magnū, & Ange. in tracta. de malefi. in versi. & ad querelam Titij nume. 22. fol. 12. Gandi. in rubrica qui accusare possunt versicu. item frater non auditur, qui litat predicta hoc modo videlicet. aut frater in lituit querelam

lam & fratrem in crimen capitali, & tunc non admittitnr, nisi prosequatur suam, vel suorum iniuriam, quia tunc admittetur, sicut dicitur de matre, ut in l. propter, & l. si sororem, C. q. accusare non possunt, & Sal. Et Albe. in d. l. magnum, quod ei iam, si extendat ad fratrem naturalem, & ad sororem, ut Rapha. Cum consilio 107. & Ancha. consilio 3. & Marli. in l. i. g. suis, numero 39. & Docto. Mod. ibi in d. l. Magnum, & Specu. in titu. de accusatore, num. 4. ibi item q. est frater, aut in leuioribus, & tunc potest iuribus praeditis.

32 Milites accusare etiam prohibentur, quia debet suos ciues defendere, & castris insistere, nec versari circa lites, & esse terribiles inferioribus, ut Bald. in l. non prohibentur, C. qui accusare non possunt, & in rubrica numero secundo. codem titu. nisi suam, suorumque iniuria prosequentur, & quare milites accusare prohibeatur, respondet tex. in l. militem. ff. de accusa. quod milites pro pace excubare habent, & ne a suscepis cuocentur, quae suscepta iurant firmiter obseruare, ut l. qui accusare, ff. codem titu. Odofred. in rubrica de delat. numero 8. libro decimo. & Sal. In dicta l. non prohibentur, sed quia milites nostri temporis non iurant predicta, ideo indifferenter ad accusandum admituntur, ut communiter concludunt Doct. omnes in dicta l. non prohibentur, v. glo. Barto. & Docto. in l. milites, C. de procu. & Sali. in dicta l. non prohibentur. Specu. in titu. de accusa. versicu. item excipitur, quod est miles. Gandin. in rubrica qui accusare possunt, versiculo item militis. Soci' eidem criminis, similiter repellitur, ratio est, propter delicti participationem, quia nil dolosius doloso, ut Bald. in rubrica, qui accusare non possunt, Gandin. in rubrica, qui accusare possunt, versiculo item quod est socius. Barto. in l. qui accusare, numero octauo. Digestis de accusa. Barto. in l. idem est § si tibi. Digestis de condi. ob turp. causam, l. si filium, Cod. deliber. causa. & ibi in versicu. deest. Ange. de malefic. in suo tractatu in versiculo ad querelam. numero trigesimo quinto. Alexand. in consilio centesimo vigesimo septimo. in quarto volum. hoc idem. Bnld. in rubrica, C. qui accusare non possunt, Specu. in titu. de accusa. in prima parte. §. primo. versicu. item repellitur, quod sicut socius fallit tamen in crimen simonii pro Papatu habendo. cap. si quis distinctio. septuagesima nona. in crimen laesae maiestatis, 15. quæstio. tertia, capitu. nemini in crimen hæresis, & in crimen falsæ monetæ. lege prima, C. de fal. mone. & vide Angel. in lege qui accusare, ff. de accusa. & in aliis casibus de quibus, ibi per eum, & l. si. ff. de qno ni. & ibi Doct. & c. veniens ext. de testi.

35 Pauper similiter ab accusando repellitur, ut l. nonnulli. C. de accusa. Bald. in rubrica, Cod. qui accusare non possunt, numero secundo. Ange. in tracta. malefic. in verbo, & ad querelam Titii, numero trigesimo quarto. folio decimotertio. & pauper intelligitur, quo non habet in bonis, aureos 50. Barto. in lege qui accusare, numero secundo. Digestis de accusa. fallit tamen si est diligens, & fidelis, ut est glo. nota. in dicta lege nonnulli, in principio. Barto. in lege si constante. Digestis soluto matrimonio, & glo. singu. secunda. quæstio. prima. capit. prohibentur, Specu. in titu. de accusa. §. primo, versicu. item, quod est pauper. Pet. de Anch. consilio 417. incip. plura ver. 4. exceptio. Alex. consi. 18. 2. volu. vbi declarat quia dicatur pauper in causa ciuili, & criminali. Roma. consi. 245. & 382. Abb. in capitul. 1. de accu. Bald. in l. si quis ad declinandam, in 3. col. C. de epis. & cle. Card. & Ancha. in c. 2. de maledi. Bar. & Mod. in auæten. preterea, C. vnde vir. & vxor. Ale. in addi. ad Bar. in l. qui accusa. ff. de accusa. in versicu. pauper, vbi facit differentiam inter pauperem, & inopem, nam pauper dicitur, qui parum habet, vel secundum Senec. de mora. pauper est, qui sibi videtur pauper. Inops. vero, qui nihil habet, quasi sine ope, & auxilio, alleg. Ange. in Auæten. de hærede. & Fal. §. si vero absit, numero 2. Pau. de Cast. in l. id quod pauperibus, C. de epis. & cle. Iason in d. l. si constante, nume. 122. & 124. & quomodo probetur paupertas, vide Iason in l. si vero, §. qui pro rei. num. 16. ff. qui satilda. cogn. Bald. consilio ducentesimo uigesimo secundo. numero 2. primo volumi. & concludit, quod solum hoc incommodum paupertas patitur, quod non potest agentibus subuenire.

38 Qui premium, vel precium accipit, ut aliquem accuset a iure omnino est repellendus, ut l. qui accusa. ff. de accusa. Ange. in tract. malefi. in verbo & ad querelam Titii, numero 32.

Et ibi Bar. in apostil. Specu. in titu. de accusa. nume. 12. vers. item quod ipse recipit pecuniam, & ratio est ob turpem quæsum, & is tenetur crimen concussionis, ac etiam poena falsi, ut l. § 1. ff. de fals. & ibi Marsi.

39 Et ideo, si testis ob pecuniam receptam accedit ad testificandum, a limine iudicii. repellitur, ut glo. no. in l. is qui iudicio in si. ff. de accusa. & ibi Barto. & similiter accusator ab accusando repellitur pecunia recepta, ut Bar. in d. l. is iudicio. in si. Bald. in cap. 1. 2. col. si de inuest. in tit. & vas. lis. oriatur. Fel. 1. c. licet causam de proba. Marsi. sing. 12. incip. in ore duorum.

40 Accusare similiter non potest, qui falsum tulit testimoniu in aliqua alia accusatione, ut Bald. in rubrica qui accusare non possunt, Ange. in tracta. malefi. in d. verbo, ad querelam Titii numero 33. Ratio est propter suspicionem: quia nil dolosius doloso, quia presumptio est quod si falso testificatus est alia accusatione, quod parviter etiam in ista. argu. l. qui cum maior. §. i. ff. de bon. liber. & Doct. in lege alii propter, ff. de accusat. & ibi etiam glor. not. Bald. singu. trecentesimo. in octagesimo. in numero sexto. in quinto volumi. l. si ex falsis, C. de transact.

42 Quandoque accusatur memoria defuncti in materia criminis laesæ maiestatis, & an accusator teneatur se inscribere ad poenam talionis, & dare fiduciam rem de lite prosequenda usque in finem, iuxta tex. in l. qui crimen, & ibi Bald. numero 7. C. qui accusare non possunt, dic ut nota. in glo. in verbo mostrati, vigesima quarta quæstio. secundæ. capitulo sane Alexæ. in apost. ad Bar. in d. l. qui crimen, licet regulariter per mortem delictum, ac poenam extinguitur, ut Docto. in l. defuncto. ff. de pnb. iud. Dec. in l. hæresis, ff. de regu. iur. Iason. in l. 2. C. qui test. fa. poss. & ideo post mortem quis accusari non potest, ut Dec. ibi in princip. de regu. tamen in materia criminis laesæ maiestatis memoria delinquentis damnari potest, ut Coepo. consilio decimo septimo. numero sexto. Ludou. Roma. consilio quingentesimo vigesimo secundo. incipien. de crimin. II. Bald. cōsil. 63. nu. 1. in 4. par. vol. vbi ponit modū, initio quis formandæ contra memoriam defuncti ac formam citati, quod nota

43 Accusare similiter non potest, qui est in officio, seu magistratu, ratio est quam alleg. Aret. in tractatu malefic. nu. 3 i. quia durante officio conueniri non potest, ut l. nec magistratus, ff. de iniur. & minus retineri potest, nt l. fina. Cod. de accusa. idem Specula. in titu. de accusatore. §. primo, versicu. quod est magistratus, fallit tamen in aliquibus casibus, de qb. in tit. de iurisd. onin. iud. & in l. quemadmodum, §. si magistratus, ff. ad l. A. qui. & ibi Flo. & Bar. in l. hos accusa. e. in pr. ff. de acc. nam magistratus de delictis factis in officio bene conueniri potest, ut eleg. Roma. consi. 415. nec non etiam officialis publicus, durante officio syndicati potest, ut Bar. in l. nissi, §. si. ff. de tui. & rat. dist. sed de delictis ante conu. n. ri non possunt, ut Iason in l. 2. num. 1. cum seq. ff. de in ius vocan. Par. de pteo in tract. synd. versi. an si potestas, nu. 21. & quasi per totū, Odo. in rub. dc delatorib. nu. 8. lib. 10.

45 Maritus vxorem de adulterio accusare non potest, ut perdat dotē, & bona paraphernalia, si eo ipse cōcubinas retinet, vel, si post commissum adulterium, retinuit mulierem in matrimonio, quo casu tolerando uidetur approbare mores suos. Bal. consi. 303. in 3. uol. idem consi. 6. nu. 1. & 2. 5. uo. Ale. in l. cū mulier, nu. 2. ff. sol. ma. l. castitati. & l. sine metu. C. de adul. sed an pp adulterium notoriū, mulier ipso iure priuetur alimenti, uide d. Fcde. de Sen. consi. 276. Cu. consi. 154. & 175. Ro. sing. suis, fo. 20. Bar. in consi. 75. incip. dominæ potestate.

46 Et ideo si maritus tenet concubinam, & vxor cōni: tit adulterium, nullo modo perdit dotem suam, ut Decius in l. semper in contract. ff. de regu. iur. nu. 7. fol. 51. Pau. de Cast. consi. 128. cap. significasti. de adul. idem in consi. 402 in primo uolu. Signor. de Homod. in consi. 50 incipien. quæstio prima, & secunda. ubi facit tres casus, quando maritus scit, aut ignorat, aut dubitat. Marsi. in singu. 234. incipien. paria delicta. Iaso. in l. in arenam. in fi. uerb. C. de inoff. test. Ro. sing. suis 312. incip. propter adulterium, Pau. de Cast. consi. 121. incipien. reuocatur in dubium. Marsi. in l. patre, uel marito. ff. de quæstio. Aret. plene in tracta. malefi. in verbo, che hai adulterato la mia donna. Abb. in c. constitutus. de contro. cogn. Paul. de Cast. in l. fororem. C. de his quibus, vt indig. Iaso. in l. 2. nume. 6. ff. folu. mat. glo. not. in c. plerunque, extra de donat. inter uir. & vxor. Marsi in l. 1. §. item diuus, nume. 4. ff. ad l. corne. de Sica. Ale. in l. moram in fi. ff. solu. mat. Bal. in l. 1. §. illud. C. de rei vx. acti. Bal. consi. 303 incip. ista dos. 3. volu. de proba. nu. 257. Carre. in sua pract. cri. fol. 138. nume. 253. vsque 264. vbi plura refert, & accumulat.

49 Accusato, instituta calore iracudiae, debet omnino aboleri, ut Iason. in l. si filiam, nu. 4. C. de inoffi testa. alleg. l. 2. C. de abolit. Specu. in tit. de præsum. uer. sed pone. facit tce. in c. si quis iratus. 2. q. 3. & in c. illa. ppositū. 1. q. 3. nisi perseveret in eadem uoluntate, quod tamen limita, ut per Iason ibi supra.

50 Blasphemator accusare non potest, ut Anch. in cōsi. 317. ratio est, quia, qui deo est infidelis, hominibus fidelis, esse non potest. 2. q. 7. ca. non potest. ideo ab accusatione merito est repellendus, Ancharen. consil. 317. Et si is talis antequam confiteatur, moriatur ecclesiastica sepultura priuat, ut Abbas, & consil. in c. 2. de maledic. & est delictum punibile tam de iure ciuili, quam cano ut alleg. Abb. & Fely. in d. c. 2. Et quæ propter dicatur blasphemia uide Iason. p̄t. §. iurari nume. 12. ff. de iure iur. Bal. consil. 476. numer. 1. in 3. uol. ubi dicit, quod blasphemare est uerbis procacibus deo caluniinam inferre.

52 Alieni-

Jacobo Nouello ad defensam.

- § 3 Alienigena similiter accusare non potest, ex quo est in cognitus, vt 4. q. 5. accusatores, & c. canonica, ratio est quia eius fides, vita, ac libertas proorsus ignoratur, Spe. in titu. de accus. numero 5.
- § 3 Banniti regulariter non possunt, ratione poenitatis accusare, vt Bald. in rub. C. qui accusare non possunt, Bar. in l. viro, ff. solu. mat. & ibi Alexan. & in l. cum mulier, eodem rit. & idē Bar. in l. ac pupillo, ff. de ope. noui nunc. Are. in tract. malefi. in verci. & ad querelam Titii, numer 0 40. quia pro mortuis reputantur, vt si filius qui in potestate, num. 6. ff. de lib. & post. Alexan. in l. libertus, la prima. numie. 1. sol. 3. 4. ff. de ius invoca. sunt & aliae quamplures personæ, quæ ab officio accusandi repelluntur, quas omnes numerare & longum, & tardiosum es-ser, sed tu vide, d. Spec. in titu. de accusatore, per totum Bal. in rub. C. qui acc. non pos.
- Et D. Ange. de malefi. in verbo, & ad querelam Titij, & Tā cre. in sua sum. sub rub. qui accu. possunt.
- § 5 Similiter in territorio Tarui. sustinentes onerare, realia, & personalia cum communibus villarum pro aliquo damno cisillato nullatenus dicta communia accusare possunt, sed & damnatores procedere debent. & hoc ex obseruata consuetu- dine Taruissina.

An inditia pro reo dandasint.

S V M M A R I V M.

- 1 Inditia reis, an dandasint ante quam ad torturam ducantur.
- 2 Inditia, an reis danda, vel exhibenda sint illis non potentibus.
- 3 Iudex, an officium suum imparatiatur etiam non petenti.
- 4 Inditia reis concedenda, sunt siue petant, an ne.
- 5 Terminus ad se tuendum, an unicuique dandus sit.
- 6 Depræhensus in fragranti crimine, an habeat dilationem ad se defendendū.
- 7 In quibus delictis, non dantur defensiones.
- 8 In quibus casibus licitum sit, ll. transgredi.
- 9 Contra assassinos, an iuris ordine pretermisso procedendum sit uel ne.
- 10 Index pro furibus insignibus, an pari debet pro eis aduocare.
- 11 Iudex non dando copiam indiciorum, an puniri possit.
- 12 Inditia, an exhibendi sint secundum consuetudinem tritam.
- 13 Inditia reis, quomodo exhibenda sint.
- 14 Reis, an præceptum fieri debet ad deducendū, & producendum quicquid volunt.
- 15 Pro reis legitime interuenientes debent super eorum grauaminibus coram rectore, & curia comparere.
- 16 Iudex debet procuratores libenter, & cum bona patientia audire, ac intelligere.
- 17 Iudex ex officio suo debet, nemine etiam petente querere defensiones ipsorum reorum.
- 18 Iudex, an debeat in infinitum ad questionem, & torturam procedere, vel pro modo inditorum.
- 19 Iudex semper debet accedere ad torturam ad finem veritatis habenda.
- 20 Iudex debet diligenter prospicere, ne reus torquendus ante torturam comedat.
- 21 Iudex, an teneatur in syndicatu ob imperitiam.
- 22 Iudex, an debet habere carcerum custodes fideles.
- 23 Rei carcerati comedentes de placentalis confertis farina frumenti cum lacte matris, ac filia, an torquendi dolorem sentiant.
- 24 Rei comedentes bulletinos: & torti, an tormenta patientur.
- 25 Iudex debet esse circuspeditus, ut dum reus ad funem ligatur non permitat, ut ipse reus tacite secum loquatur.
- 26 Iudex semper ad questionem debet contra reum benigne procedere, ad finem veritatis habende.
- 27 Iudex an debeat esse clementior lege.
- 28 Ad torturam non debet in infinitum procedi, sed ex approbata consuetudine ad tres dies separatos reducitur.
- 29 Inditium proueniens ex fuga, quomodo purgetur.
- 30 Fuga rei, an per compirationem tollatnr.
- 31 Fugiens ex carcere, an includat illos, qui exierunt animo recuerten-di.
- 32 Una presumptio, an tollatur per aliam.
- 33 Inditium malefame, an elidatur per bonam famam.
- 34 Probatio bone famæ, & non solitus homicidium committere, an inducat presumpt. credulitatis quod homicidium non fecerit.
- 35 Bona vita imputati, an sit iusta causa minuendi penam.
- 36 Fama debet habere ortum a personis honestis, & non suspectis.
- 37 Fama ex quo tempore orihi debet, an a tempore commissi delicti, an post.
- 38 Si fama non habet originem, an idem operetur quod dictum unius testis.

- 39 Famal bona inquisiti probata, an inquisitio corruat.
- 40 Fuga, si potest aliquo modo cum causa coloruri, an in dictum faciat.
- 41 Probatio bone famæ, aut tollat presumptionem delitti.
- 42 Inimicitia capitalis, an purgetur per reconciliationem.
- 43 Inimicus reconciliatus, an repellatur ut suspectus.
- 44 Reconciliation inimicorum, an tollat presumptionem mali animi.
- 45 Reconciliation inimicorum, an presumatur ex salutatione.
- 46 Conuersatio cum malis hominibus, quid operetur.
- 47 Quilibet presumitur bonus, nisi probetur malus.
- 48 Qui sicut male vitæ, si per tres annos continuos cum bonis conuersetur, an emendatus presumatur.
- 49 Desistencia ab iniquo genere vivendi, & per reuersionem ad bonam frugem, an nouus homo presumatur.
- 50 Minæ, an faciant indicium mali animi.
- 51 Minans impotens, & non solitus illis exequi, an faciat cessare suspicio-nes mali animi.
- 52 Iactatio, & lubricum lingua, an debet ad penam trahi.
- 53 Saepem minus faciunt homines qui magna minantur.
- 54 Mendacium, & variatio imputati, an tollatur: si reus in suis constitutis dictiōnēs reduxerit ad concordiam.
- 55 Hominis memoria labilis est.
- 56 Variatio, & mendacium, an indicium faciant.
- 57 Varians quis dicatur.
- 58 Transactio, an faciat indicium.
- 59 Super delictis pœnam sanguinis ingerentibus, an transfigere licitum sit.
- 60 Sanguinem suum redimere, an unicuique licitum sit.
- 61 Transfigens, an dicatur crimen fateri.
- 62 Remoto genere, an quilibet eius species remoueatur.
- 63 Transitus non solitus, an purgetur, si pertransiens est solitus per ea loca transire.
- 64 Transitus non solitus est inditium remotum a maleficio.
- 65 Mortuus in strata publica, an presumatur mortuus ab eo, penes cuius hostiū cadaver fuit repertum, si is talis solitus est homicidia commis-tere.
- 66 Solitus fenerari, an presumatur fenerator.
- 67 Ferens arma, an presumatur habere animum malevolum.
- 68 Deferens arma, si habet causam illa ferendi, an presumatur habere ani-mum malevolum.
- 69 Stipendiarij, & habentes causam a superiorib. an dicantur legitime ferre arma.
- 70 Rustici ex consuetudine nesciunt incedere sine armis.
- 71 Animus delinquendi, an presumatur ex genere armorum.
- 72 Percutiens cum hasta, uel baculo, & non cum ferro, an presumatur ha-bere animum maleficium committendi.
- 73 Animus delinquendi, an presumatur ex genere armorum, an ex modo pecutiendi.
- 74 Ad aggrauandum maleficium, & ad pœnam minorandam, an requiri-tur probatio qualitatis affuisse tempore maleficij.
- 75 Iura semper presumunt contra authorem, & incepto rem rixæ.
- 76 Iactatio sine aliis adminiculis, an faciat inditium.
- 77 Iactans, se si non est solitus iactationes perficere, an dicatur habere indi-tium contrasse: ut torqueri possit.
- 78 Iactationes debent ad minus per duos testes probari.
- 79 Iactatio, an pretextu erroris renocari possit.
- 80 Quod dicitur de iactatione, idem dicendum de confessione.
- 81 Dictum socij criminis in tortura, an faciat inditium contra socium eiuf-dem eriminis.
- 82 Dictum socij tollitur si nominatus non habet conuerstationem cum in-quisito.
- 83 Dictum socij criminis aliis non concurrentibus: an & quando facit indi-tium.
- 84 Inculpatus, si non patitur aliquos defectus, & dictum socij contro ipsius faciat inditium.
- 85 Exculpatio rei inquisiti an pro fit socij inculpati.
- 86 Assertio mandatarii contra mandantem, an & quando indicium faciat.
- 87 Dictum mandatarij non officit mandati, quando mandans est vir bone cō-ditionis, & famæ, & non solitus delicta committere.
- 88 Mandatarius excusat mandantem si confitetur delictum, vel homicidiū fecisse ratione proprij odij, aut inimicitie.
- 89 Inculpatio offensi in mortis articulo. an, & quando pro iudicio tra-datur.
- 90 Exculpatio offensi an & quando prodest inculpati, inquisito, vel accu-sato.
- 91 Inculpatus, ad probandum innocentiam suam, quid probare debet.
- 92 Locutio ad aures ante commissum homicidium quando indicium facit.
- 93 Inditium predictum tollitur, si nulla intercedit inimicitia inter offensem, & illum, cui ad aures fuit locutum.
- 94 Scienter recipiens malefactorem in domo sua post commissum delictum, an, & quando facit indicium.
- 95 Hoc indicium tollitur, si recipiens est coniunctus cum malefactore.
- 96 Si inter receptatorem, & occisum nulla intercedit inimicitia, an tollatur supradictum indicium.

- 97 Ignoratio probabilis, an & quando excusat delinquentem.
 98 Qui potuit prohibere, & non prohibuit, an particeps delicti dicatur.
 99 An quilibet teneatur obuiare delicto.
 100 Adsistens delicto, an teneatur se periculo subjcere de iure canonico.
 101 Fugiens ex carceribus an, & quando tradatur pro indicio.
 102 Fugiens ex carcere, si illico reuertatur, non habet indicium contra se.
 103 Statuta punientia illos, qui exiuerunt ex carcere, non inducit illos qui exiuerunt animo reuertendi.
 104 Solitus delinquere, an & quando habet indicium contrase.
 105 Indicium a solitis, an, & quomodo tollatur.
 106 Solitus delinquere, si a tribus annis apparet eum non commissose aliqua delicta, an censeatur purgata mala fama.
 107 Desistentia ab iniquo vivendi genere, an presumatur nouus homo.
 108 Mala phisionomia, an & quando facit indicium.
 109 Prædictum indicium, alijs non concurrentibus non est sufficiens signum ad torturam.
 110 Mala phisionomia si nocet reo, bona tamen prodest.
 111 Impediens capturam per familiarum potestatis in sequentem malefactorum, an presumatur conscius delicti.
 112 Indicium prædictum purgatur, si impediens capturam attinet reo imputato.
 113 Sanguinem suum redimere quomodounque, an cuilibet licitum.
 114 Condemnatus iniuste ad mortem, an de facto possit arripi de masib. familiae potestatis.
 115 Tortus de facto, & indebite, an & quando de facto resistere possit.
 116 Pax tractata per communes amicos, an & quando facit indicium.
 117 Transigere in quibus casibus nullo dat, seu promissio licitum sit.
 118 De adulterio, & super vitio sodomitico, an & quando transigere licitum sit.
 119 In delictis in omittendo, an & transigi, & remitti possunt.
 120 Transigens in casu prohibito, an videtur crimen fateri.
 121 Transactio in quibus casibus concedatur remissio.
 122 Alienatio bonorum ante commissum delictum, an, & quando indicium facit.
 123 Indicium alienationis annihilatur: si inter occisum, & alienantem nulla interuenit inimicitia.
 124 Alienatio facta ex causa necessaria ante delictum, non inducit presumptionem mali animi.
 125 Animus malus, an & quando presumatur in pura rixa.
 126 Alienationis appellatione, an veniat renunciatio.
 127 Modus percutiendi, an faciat indicium.
 128 Percuties cum hasta, cum posset ferro percutere, an dicatur habere animum homicidium committendi.
 129 Vulnerans ad viam dorsi, cum commode possit ad viam capitis, non dicitur habere animum homicidium committendi.
 130 Animus occidendi, an presumitur ex genere armorum, an ex modo percutiendi.
 131 Delinquens in plus, ouam fuit cogitatum, quomodo punitur.
 132 Per extrinsecos hominis animus intrinsecus cognoscitur.
 133 Pluralitas vulnerum, an, & quando indicium facit.
 134 Indicium surgens ex multitudine vulnerum tollitur, si uno conteste facta fuerint duo vulnera cum forbice, tridente, seu bidente.
 135 Pluralitas vulnerum in pura rixa, an arguat premeditationem delinquendi.
 136 In delictis voluntas, & propositum inspicitur.
 137 Tempus noctis, an arguat premeditationem.
 138 Homicidium per errorcm, inaduentiam, aut casum fortuitum nocturno tempore sequutum, non arguit premeditationem animi, deliberati.
 139 Tempus noctis in pura rixa non aggrauat delictum.
 140 Locus in delictis, an ostendat precognitionem delinquendi.
 141 Indicium proueniens ex aggressione facta in personam alicuius nullis dictis verbis, quomodo tollatur, & purgetur.
 142 Homicidium commissum impetu, ebrietate, aut ignorantia nullis dictis, quomodo puniatur.
 143 Indicium trepidationis rei, quomodo elidatur.
 144 Indicium proueniens ex fuga currentis cum gladio sanguinolento, quomodo tollatur.
 145 Indicium surgens ab eo, qui erat cum cultello prope mortuum quomodo elidatur.
 146 Indicium de eo qui ante ianuam domus habebat mortuum: quomodo tollatur.
 147 Depositio offensi mortui, quomodo tollatur.
 148 Indicium ex re furtiva reperta penes aliquem: quomodo annihilatur.
 149 Fur docens a quo rem furtivam habuit an torqueri possit?
 150 Expediens ultra solitum pecuniam, an habeat indicium contra se.
 151 Scalæ indicium ante seneficas domus in quares sunt furatæ, quomodo tollatur.

- 152 Indicium a malis viciniis frequentantibus domos. quomodo tollatur.
 153 Confesso facta in mortis articulo an per exculpationem elidatur.
 154 Indicia, quomodo tollantur per exculpationem.
 155 Indicia præsumpt. & suspiciones tolluntur per contrarias præsumptiones.
 156 Una præsumptio tollit aliam.
 157 Indicia, an purgentur per torturam.

Olet communis sententia

Dici, quod reo terento vel carcerato, seu ad carcerares sponte obligato, iudex antequam ad torturam procedat, copiam indiciorum ipsi reo exhibere debet, si petitum fuerit, ut volunt Docto. Moder. in l. f. ff. de quest. Bald. in consilio 95. numero 4.1. vol. las. in l. his apud quem, C. de edendo, numero v. Alexand. consi. 65. 1. volum. & Bald. in l. 2. C. de eden. licet Marsi. in sua pract. cri. §. nunc vide do, nume. 3. dubitat, an indicia dari debeant reo non petenti, 3 allega. tex. in l. vnius, §. cognitum, ff. de questionib. ibi reo postulante dicens quod iudex non impartitur officium suum nisi petenti: tu tamen dic per Moder. in l. f. ff. de quest. & maxi. per Blan. ibi, numero 29. & Coepo. consi. 65. incip. decrevit per torum, vbi concludit, quod indicia danda sunt reo, in A. Alexand. consi. 4.1. 2. vol.

4 Et ego quoque huius sum op. quod iudices, & terrarum reatores debent dare terminum, & dilationem reo ad se defendendum, & excusandum, siue ipsi rei petant, an ne, ut se, & conscientiam suam exonerent, ne aliquo tempore in syndicatu teneantur.

Et fortasse apud Deum, cum maiori iustitia prout singu. dicit Par. de Puteo in tractatu syndica. in versic. an potestas, nume. 8. fo. 3. 4. idem Bald. consi. 61. 3. volumi. numero 2. vbi defēsiō etiam datur coniuncto, Bald. in l. vt vim, numero j. ff. dc iusti. & iure. vbi dicit, quod unicus dādus est terminus ad suā defensionem faciendam. Marsi. in singu. 3. 88. nisi reus criminis sit deprahēsus in fragante criminis, ut vix reus ipse ea quae cōmisserit negare sufficiat, l. 3. §. si ad diem. ff. de re milita. l. q. sententiam, C. de poen. quia tunc non est danda a liqua dilatio, ad se tuendum, ut Marsi. in l. vniua, numero 91. C. de rap. virg. sūt 7 etiam alia delicta, in quibus nulla cadit defensio, ut ī blasphemante Deum, ut in argum. l. famosi, & l. in questionibus, & i. bi Bart. ff. ad legem Iuliam maiest. ac etiam in criminibus notoriis, & in grauioribus delictis, ī quibus propter atrocitatē eorum licitum est ll. transgreedi, ut, Mar. in prac. crimi. §. exami 9 nanda, numero 22. & 23. fo. 41. nani contra assassinios procedit de facto iuris ordine prætermisso, & quis dicatur assassinus, vide Bald. consilio 2, 6. numero primo, secundo volumi. & in consilio 3. 83. numero 1. 1. volum. & in consi. 98. numero 1. in 1. vol. & in c. 1. quib. mod. seu. amit. & in iuribus insignib. quia iudex pro ipsis non debet, pati aliquem aduocare, ut dicit Ange. de malefic. in tractatu crimi. in verbo, & vestem coelestem abstulit in verbo, & bene nota, itidem aduocatus officium aduocationis interdicitur in crimen hæretis, ut in capit. si aduersus, de hæreticis, & c. fi. de hæret. in 6. idem Marsi. §. examinanda nu. 20

11 Et idem in §. nūc videndum, numero 19. vbi dicit, quod iudices non dando copiam indiciorum puniuntur, & in dannis 12 ipsis indicis notarius dare, & exhibere debet iuxta consuetudinem tritam, nomina tellium confusa, atque separata a oīatis reorum, & eorum & dicta cū cedulis apertis, vbi noīret 13 aliquos pro teste, vel cōteste, vel quib. præsentib. & tpe vtdicūt Doc. Mod. in l. f. ff. de quest. quibus illico exhibitis, per notariū 14 interuenientibus pro reo, fieri fecere debet iudex præceptum eidem reo ut in termino dierum. 8. debeat dicere, producere, ac deducere quicquid vult, & intendit aliter &c.
 15 Et si vult super ipsis audiri coram magnifico domio potestate, & curia compareat; quia libenter audietur, quod quidem præceptum duplicatur, & triplicatur iuxta Stylum, & cōsuetudinem regionum, ac locorum, & ipse iudex libenti animo, & cum bona patientia debet aduocatos, & procuratores carceratorum, & presentatorum audire, & eorum grauamina intelligere, cuncta matura ruminando, & non tolum det 16 ipse iudex reum, & agentes pro eo libenter audire & cum bona patientia, immo ex officio suo debet, nemine etiam petente, quærere defensiones ipsorum reorum, ut singu. Marsi. in §. nūc videndum, numero octauo. & in §. sequitur, nume. 43. in prac. crimi. & copiose, in §. occurunt circa fin. quo ultimo termino assignaro, & transacto iudex, si ibi videbitur, procedat pro modo, & qualitate indiciorum ad questionem, & torturam habendam contra criminosos, & non in infinitum, prout faciunt aliqui indocti, & ignorantes asseliores humanū sanguinē sūtientes, sed cum moderamine pro qualitate indiciorum,

Jacobi Nouello ad defensam.

clorum & ad finem semper veniendo in viam veritatis, prout dicunt Mod. in l. fi. ff. de quæst. & maxime Blanc. ibi, nu. 12. 13. & 14. & tu iudex semper prospicere debes, ne reus torquendus, ante torturam comedat, quia corpus in tortura plerunque ex cibo turbatur secundum Par. de putco in tra. synd. in versi. de repetitione nu. 16. sed sit iejunus ad minus per quinque in sex horas, quia, si reus, torquendus eo tempore, habet quid in stomacho, eueniunt accidentia, & passiones in tormentis, ut qñ que suffocetur, ita quod facilime teneberis. syndicatu ob imputatiā, & negligentiam tuam, cum plerunque iudicis ignorautia, est innocentis calamitas, & insuper in vigilia habere carcera custodes fideles, quoniam isti rei carcerati sepiissime habet secum certas placentulas confectiones farina surmenti simul cum lacte matris, ac filie, & usque quo reus ipse tortus habet minimum quid dictæ placentæ in corpore, neque tormenta sentit neque minimi quid doloris, prout experientia rerum magistra docet, solent etiam ipsi rei comedere bulletinos, in quibus descripta sunt verba inserta in passione domini nostri Iesu CHRISTI, & aliqui dum ligantur summisa voce proferunt ea, adeo quod iudex debet esse multum circumspectus, vt non permittat dum ad funus ligatur ipse reus, tacite secum loquatur, sed debet ipsum saepius interrogare, & quæsita facere prout dicit Marsi. in d. §. nunc videndum, coll. fina. & quandoque iudex debet dicere verba Psal. 51. incipien. Quid gloriaris in faciem rei, quia talia sua verba nihil sibi opinabuntur, si in dolo erit, domino disponente, semper tamē contra eum benigne procedendo, & cum charitate, ad finē semper veritatis indagandæ, & non ad alium effectum, quia iudices in questionibus debent habere modum inculpatae securitatis secundum Bald. in consi. 427. numero x.v. vol. & fm terminos legales, quia iudex ipse non debet esse clementior lege, vt dicit Bald. in l. cum fratrem, C. de ijs, quibus, ut indig. idem Bald. consi. 374. num. 7. in 3. par. volu. Marsi. in sing. 182. incip. iudex Ioan. de Ana. in c. ciuitate de usur. in 7. colum. ver. vtrum autem. Marsi. in dict. singu. suis num. 182. incip. iudex, & in §. oportet in sua pract. crimi. & in l. respiciēdum ff. de pœ. Ludo. Roma. consi. 428.

Quod nempe moderamen. ex approbata consuetudine, rediicitur ad tres dies separatos, prout supradictum fuit, & sic fuit etiam de mente Barto. prout firmat. Pau. de Cast. in consi. 197. incien. visa inquisitione, in 2. volu. & Blan. in l. fi. nu. 24. de quæstio.

Quod semper nota, & obserua proprio, quia ista loco, & tempore faciet tibi honorem, sed quia exhibitis indicis reo carcero seu priuato per assessorem assignatur terminus reo ad suas faciendas defensiones adeoque indica cōtra eum existētia omnino purgantur, videre sequitur quomodo indica purgentur.

Ne quempiani a veritatis lumine abducam, dic quod indicium proueniens ex fuga, contumacia, seu absētia purgatur per spontaneam presentationem, seu ad carceres oblationē infra tempora ad purgandam moram, siue cōsumaciam; ut Cyn. in l. fin. in fi. in fi. C. de requi. reis, Brun. in tracta. de indi. col. 6. ver. quandoque fuga. vbi dicit, quod si criminosus fugit ante formatum processum ne ab officialibus capiatur, vel ex aliqua alia rationabilis causa, & postea vocatus seu proclama tus, ad iudicem revertitur, tunc fuga per comparationem omnino tollitur, alleg. Bar. in l. quid sit fugitius, § sicut, ff. de edi. edict. Iason & Rom. in l. admonendi. ff. de iure. Bal. in l. 1. C. de seruis fugiti. vbi dicit, quod statutum puniens fugientes de carcere, non includit illos, qui exierunt animo revertendi. Rorna. consi. 193. Marsi. in consi. 122. in prin. D. Phi. Corne. in consi. 58. l. 9. fo. 58. 2. volum. vbi dicit, quod per comparationē indica purgantur, maxime prouenientia ex ipsa fuga quia sicut vna præsumptio per aliam tollitur, ita etiam vna conciliatio aliā tollit, vt Bald. in l. fina. in fi. C. de proba. cap. r. de præsumptio. Marsi. in sua pract. crimi. §. diligenter, numero 193. Alex. consi. 103. col. primo vol. Bal. in l. Pacumelius, in fi. ff. de hæred. insti. Cyn. in l. 1. C. de requi. reis, Arge. in l. milites, C. de quæstio Marsi. consi. 120. & consi. 118. & 130. Dec. consi. 119. Tho. Gra. consi. 35.

Indicium ex mala fama rei proueniens, quod nēpe a maleficio est remotum, vt Bar. in l. de minore, § plurium, ff. de quæstio. Iason. in l. admonendi, ff. de iure. Floria in l. testium, § ciudem, nume. ff. de test. tollitur, & purgatur per bonam famam rei carcerati, ve presentati, ut Corne. consi. 58. l. R. 2. volu. abi. dicit, quod probatio bona famæ, & vita præcedentis, & quod non est solitus similia facere inducit præsumptionem seu crudelitatem, quod illud non fecerit, argum. l. non omnibus, § a Barbaris, ff. de re milita, cum sua glo, idem Corne. in consilio 198. lit. K. fo. 2. 18. Alexan. consi. 121. 7. volu. vbi dicit, quod bona vita, & fama impunita est iusta causa minuendi pœnam, quæ quidem fama clara, & aperte apparere debet, unde fama

ipsa originem habuit, aliter fama ipsa non dicitur sufficienter probata, ut Barto. in l. de minore. §. plurium, ff. de quæst. nu. xv. & quod ipsa.

36 Forma oritur a personis fide dignis, & non a suspectis, ut ca no. in c. qualiter, & quando il secundo de accusat. & necessitatem est. quod oriatur tempore commissi delicti, & a maiori parte personarum ad quos spectat scire in vicinia, vel in loco ubi delictum est commissum, ut Barto. ibi. & Bald. in c. veniente extra de restibus. vbi dicit, quod si nescitur a quo fama ipsa originem habeat, idem operatur, quod dictum vnius testis, idem Bald. in l. testium, C. de test. & vide Saly. in l. ea quidem C. de accus. Barba. in consi. 191. 1. volumine Marsi. in sua pract. crimi. §. constante, numero 17. vbi probata bona fama inquisiti, seu presentati, corruit ipsa inquisitio, vt alleg. Fulgo. consi. 153. in cipien. ad primum, in 2. colum. item similiter si fuga potest alii modo colorari ex aliqua alia probabili causa, tunc non facit indicium, vt puta si criminosus dicat aufugisse loco commissi delicti, timens ne a consanguineis, interfici occidatur, vel quia locus non erat sibi tutus, sed aliunde se contulit ob securitatem suæ personæ, ut dicit Bald. in l. bonæ fidei. C. de iure. reiuran. vel ex aliis probabilitibus causis loco, & tempore probandis, vt Roma. consi. 167. incip. Antonius accusatus, Decius consi. 189. incipien. latitus sum, Bald. singu. in l. prima. in fi. C. locati. vbi concludit. quod præsumptio delicti tollit ex probatione bonæ famæ, concurrente præsumptione naturali, ut Bald. consi. 79. nume. 2. 5. volum.

40 Inimicitia capitalis est sufficiens indicium ad torturam cōcurrente fama. ut Specu. in titu. de prælump. §. species, versicu. sed pone. D. Io. de amicis, consi. 51. Marsi. in sua pra. crimi. §. diligenter, numero 70. Docto. Mode. in l. fina. ff. de quæst. & quæ dicatur grauis, & capitalis inimicitia, vide Bald. in consi. 138. num. 1. 3. volu. idcni in c. 1. quib. mod. feu.

42 Quæ tamen tollitur, & purgatur per reconciliationem, ut Inno. & Io. de Ana. in cap. cum oporteat. de accusa. Bald. in l. ipsius, C. fami. erciscund. idem in austen. si dicitur, C. de test. licet quandocunque inimicus reconciliatus repellatur, ut suscepit. ut Specu. in titu. de leg. §. superest. versicu. item quod quemdam. Et maxime quando reconciliatio est facta de recenti. ut Blan. in l. fina, nume. 135. ff. de quæstio. nam reconciliatio tollit omnem præsumptionem mali animi, ut Blanc. in di. l. fina. Marsi. in l. 1. §. præterea, nume. 102. ff. de qō. Alex. consi. 99. incipien. in causa inquisi. 1. volumi. Ias. in l. apertissimi, C. de iur. nu. 7. versi. adde, quod illa glo. Inno. in c. cum oporteat de accus. notab. Alex. in l. filio, nume. 12. ff. de libe. & posth. Io. de Ana. & consi. 44. dicitur quod per salutationem intelligitur facta re conciliatio cum inimico, & ibi Bald. quod not. Conuersatio cum malis hominibus, facit indicium contra imputatum, & inquisitum, seu accusatum ex mala enim conuersatione bonus efficit malus, & vitiosus, ut l. adiles, §. Pcedius, ff. de adil. edict. bontis tex. in c. s̄ape, 2. 8. q. 1. ibi malorum conuersatio, s̄ape etiam bonos corrumpunt.

44 Quod quidem indicium tollitur, & purgatur, si imputatus conuersatur cum bonis hominibus, & viris bonæ cōditionis, & famæ quæ præsumptio est iuris, & naturæ, nam quilibet præsumitur bonus, nisi probetur malus, vt Barto. in l. Cassius, ff. de senato. dico bonitate naturæ, quia, quo ad suas species, cūcta, quæ fecit Deus, naturaliter erant valde bona. Gen. primo, & ideo omnia entia a Deo nihil mali naturaliter habent, nisi si bonum, & Bald. in l. fina. ff. de hæred. institu. Alex. consi. 5. in 2. col. primo volumi. Barba. in cap. testimonium de test. Antonius Corse. in suis singu. in verbo præsumptio, vbi dicit, quod si aliquis fuit mala vita, licet de facili non præsumatur mutatio vite de malo in bonum, tamen si potest probari, quod is qui fuit mala vita, nunc per tres annos continuos est bona conuersationis, & famæ, ac bonæ vite, quod præsumitur pusgatus, & emendatus, & propter hoc cessabit sinistra suspicio mala vita, ut eleg. Ang. in Auten. de monach. §. hinc autem versicu. fuit Ludou. Rom. in consi. 36. colum. 2. vbi dicit quod propter desistentiam ab in quo genere viuendi, & reuerionem ad bonam frugem singitur nouus homo, Bal. in consi. 52. col. 2. versicu. quod ex præterito præsumitur, volu. 5. Idem Bald. in l. 1. §. si magistratus, ff. de magistr. conueni. Fely. in cap. cu. m. in iure, colu. 1. de offi. delega. vbi ponit tres limitationes. Marfil. in singu. suis, nume. 74. incip. tu habes regulam vulgarissimam, Iason. in l. spurius col. 15. nume. 45. ff. de ope. nou. nunc. Tho. Gramma. consilio 45. & 55. Carr. in sua pract. crimi. nume. 123. fol. 32.

48 Minæ faciunt indicium mali animi, vt Docto. Moder. in l. fin. ff. de quæst. Gaudi. in titu. de prælump. & indit. indub. colu. penu. versicu. 8. Marsi. in pract. crimi. §. diligenter, numero 85. Bal. in l. metum, C. qued me. causa, quod tamen indicium tollitur, & purgatur, si is qui minatus est, vir impotens, vilis, ac timidus, & non solitus minas exequi, vt communiter volunt Docto.

Docto. in Lyti. ff. de hæred. insti. Bal. & Imo. ibi Ias. in l. r. C. de ser. fagi. Fel. in c. cum oporteat de accu. nu. 9. Spe. in tit. de præsumpt. §. species, ver. sed pone l. Minatus est. T. Albe. in di. l. me. tū, nam facilitas se iactādi, & lubricum linguae non debet ad poenam trahi, vt Imo. in d. l. fi. de hæred. instit. nam s̄epe minus faciunt homines qui magna minantur. Bald. consi. 75. in prī, in r. volu. Albe. in tract. statu. q. 64. nu. 3. in 3. part. fol. 54. Socin. consi. 43. volu. Marsi. consi. 72. & consi. 3. & Sal. in l. r. C. de his quib. vt indig. Tho. Gra. consi. 13. & consi. 69. Fel. c. afferit de præsumpt. vlti. col.

54 Mendacium, & variatio inquisiti, seu retēti tollitur, & purgatur, si reus in suis constitutis corrigens dictum suum, reduxerit illud ad concordiam, nam cum hominis memoria labilis sit vulgata, l. peregre, ff. de acq. pos. mirādū nō est. si re⁹, aliquo variauerit propter inbecillitatem memorie, vel ab timida- tem iudicis, quæ quidem variatio, & mēdaciun secūdum opiniōnes Doct. non facit indicium, quando principaliter varia- tio non est circa factum, secus si circa circumstantias, & quali- tates delicti, ut Par. de put. in synd. in verbo tortura lo. r. vers. viso deindicijs Lud. Ro. consi. 8. Doct. cano. in c. literas, de p. sump. Alex. consi. 73. incip. breuiter omissis, r. volu. Ange. consi. 275. & Lucas de pen. in l. prædia. C. de loca præd. ciui. lib. xj. vbi in vtrāque partem. 3. facit. arg. vbi multa dicit de varia- tione. Ias. in l. si. ex falsis, C. de transact. vbi declarat quis dicatur va- rians & quis contradicens, Anto. de But. in c. præterea, ver. sed dubium de test. cog. Dec. in c. quoniam, quæ nu. 93. de prob. lo. de Amic. consi. 134. Marsi. consi. 15.

Idem si reus sine indiciis fuerit tortus, nam variatio, & mēdaciun nil ei noceat. Marsi. in præc. cri. §. quoniam, nume. 27. glo. singu. in l. p. ff. de quæst. quod no. transactio super aliquo delicto, in quo ingeritur poena sanguinis, & super quo ius permittit, non facit indicium, vt Ias. in l. trāsigere. nu. 3. & x. C. de transact. quia super delictis publicis poenam sanguinis inge- rentibus licitum est trāsigere: quia licitum est vnicuique quo- modocunque sanguinem suum redimere, vt l. 2. C. de bo. eo. rū, qui sibi mor. consci. Blanc. in l. fi. nu. 306. ff. c. de quæst. versic. pax. Marsi. in præc. crimi. §. diligenter, nume. 178. & in pr. mea crimi. versi. transactio, vbi dic, vt ibi. Ale. plene, in d. l. transigere, C. de transact. & sic transigens in casu concessio non videt crimen fateri de quo est accusatus, ex quo lege permittente transegit, & sic cum in dictis casibus transactio sit concessa, non videtur ex ea oriri aliqua confessio delicti, nec successiue indicium, quod est eius pars, cum remoto genere, sit remota quælibet eius species, in aliis autem casib. dic, vt per Ale. Ias. in d. l. transigere, C. de transact. in fi. & per Moder. in l. fina. ff. de quæstio.

63 Transitus non solitus in eo loco vbi homicidium sequutū est, licet faciat indicium, secundum Barto. & Docto. in l. fina. ff. de quæstio. tu tamen dic quod tollitur, & purgatur tale indi- cium, si pertransiens per ea loca transire solitus sit, nec aliud de volens accedere domum suam, vel ecclesiam, vel in platea transire potest, & quod pluries per ea loca obviauit. T. tecum- dum consuetudinem. nec præcogitauit ipsum. T. offendere nō concurrente inimicitia, fuga armorum dilatione, aliquo alio insticio urgentiori, cum tale indicium sit omnino remotum.

64 a maleficio alio non concurrenti, vt dicit Bald. in d. l. fi. de qō. nume. 70. versi. homie. autem puro, & ille talis pertrāsiens nō est solitus homicidia committere iuxta doctrinam. Ludo. Ro. in l. r. §. hoc rescriptum, ff. ad Sylla. corri. Bart. in l. ædiles, ff. de via pub. vbi mortuus instrata præsumitur mortuus ab eo, penes cuius hostium cadauer repertum est, quod ipse Ludo. Ro. dicit esse verum in illo qui erat solitus similia facere, alias se- cūdum, ut in solito furari in dubio præsumitur fur, secundum glo. in l. in ciuilem, C. de fur. & solitus foenerari in dub. præsumitur foenerator secundum glo. in l. cum allegas, C. de vſu. & sic qui semel deliquit, præsumitur in futurum delinquere, gl. i. l. Cassi⁹, ff. de sena. eleg. Marsi. in præc. crimi. §. diligenter, nume. 107. al- leg. Roma. in d. §. hoc rescriptum, & sequitur Ale. in d. l. ædiles, ff. de via pub. & argumentum a solitis inju. validum est, vt Bar. in l. si. libratius, nu. 1. ff. de regu. iu. & in l. certi conditio, nu. 2. ff. si cer. pet.

65 Armorum delatio ī non solito, licet pro indicio tradatur a Doct. in l. fina. ff. de quæstio. quia deferens arma ex l. præsumi- tur habere animum malevolum, ut glo. fi. in titu. de pace cō- stan. & cor. volu. & ibi Bald. & Moder. Ale. in apof. ad Bart. in l. r. ff. ad l. lul. de ui. pu. tamen hoc indicium tollitur, & annihi- latur, si is qui defert arma habet iustam causam ea deferendi, vt in mili. c. & stipendiato, vel in aliquo anno habente licentiā a superioribus, vt Bla. in l. fi. nu. 79. versi. armorum, ff. de quæstio. vel in defensente arma ob aliquam inimicitiam aliquā, vel eis solitus ferre arma, sed non solitus homicidia, vel deli- cta per perpetrare secūdum opinionem Ro. in d. §. hoc rescriptū, ff. ad Sylla. & Alexa. in Apołt. ad Barba. in l. ædiles, ff. de via pu. & Marsi. in §. diligenter, nu. 107. quæ tamen opinio fuit Bald.

in l. nam, §. cognoscit circa me. ff. de offic. præ. vigil. vel in ru- stico, qui ex consuetudine solita nescit incedere in aliquo lo- 70 co, nisi ferrat baculum, ensem, furcam ferream, vel spōtonē, aut aliquod simile genus armorum, vt Bald. glo. & Doct. in c. si quis rusticus, de pace tenend. in vſib. feudo. Cœpo. consi. 32. nume. 5. versic. & maxime rusticī, & quis dicitur rusticus, vide Ias. in l. & ab antiquis, nu. 2. C. de test. & Bart. in cons. suo incip. si filius alicuius comitis. Armorum genus in indicium facit, prout attestatur Blan. in l. fi. nu. 33. ff. de quæst. alle. Bal. in c. r. de præsumpt. Fel. in c. significasti, el 2. de homi. nu. 81. Bat. in l. fed & si. §. magister, ff. ad l. Aqui. & ibi Flo. vbi dicunt, q̄ ex gene- re armorum præsumitur animus, & atrocitas maleficij, ident. Bald. & Sal. in l. r. §. diuus, ff. ad l. Cor. de Sica.

Quod tamen tollitur, si ambulans cū armis astatis, arcobu- sio, sagittis, vel simili armorum genere, que leviter, & faciliter hominem interficiunt, non ex illo in instrumento, seu ar- mis percussor, hominem, sed cum hasta, vel sagittis, sine fer- 72 ro, vel cum capsa arcobusij hominem offendit, quia anim⁹ delinquendi deprehendit, non solum ex genere armorum, sed etiam ex modo percutiendi, vt Marsi. in l. r. §. diuus. de Si- ca. nume. 21. ergo cum delinquens potuerit hominem offendere cum dictis armis, & non fecerit, datur intelligi, quod non habebat animum delinquendi, prout Doctor. in l. eum qui, C. ad l. Corn. de Sica. & sicut ad agrauandum maleficium te- quiritur probatio alicuius qualitatis tempore commissi ma- leficij, ita ad minorandum maleficium similiter probare ne- cessis erit predictas qualitates nō aufiūs sic secundum tempus maleficij perpetrati, ut singu. dicit Flo. in l. si. extraneus, nume. 1. ff. de noxa. a. etio. fol. 48. Ale. consi. 162. incip. uiso proce- fu. 2. vol. Pa. de Cast. in consi. 7. 2. vol. & in consi. 16. in eo. 2. vo- lu. sic ad tollendum istud indicium necessere tibi erit probare, quod tempore rixæ sequutæ habebas arma, quæ gestare solit⁹ es, vel si habebas premanibus illis vſus nō fuit, prout ex qua- litate vulneris satis conspici potest, considerando & iudicem instruendo, quod fuit ab interfecto insultatus, & quod percus- sus fuit author & incœptor rixæ, & quod erat homo rixosus, & verba pati non querat, & quod fuit primus ponere manus ad arma contra te insultum faciendo, quia nemine inuenies, quem arma euaginata non terreant, vt Bald. consi. 3. num. 2. 4. volu. & ex hijs constitues interfectum in mala fide, & debili- tabis indicium ex genere armorum contra te, prout sing. Cœpo. consi. 44. & consi. 29. nu. 15. Bald. in l. in multis, in fi. fi. de li- be. caula, & Flori. in l. scientiam, §. qui cum aliter, ff. ad legem Aquil.

76 laetatio contra iactantem licet pro indicio a Docto. trada- tur, ut Marsi. in sua practi. c. i. mi. §. diligenter, numero 36. Bal. in consi. 275. ad evidentiā præmitto, volu. 2. idem, in l. metum, C. quod me. cau. Ale. consi. 181. in causa angelorum, 2. volu. versicu. præterea, Par. de put. in tracta. synd. in versic. an stetur dicto torti. 3. col. an si proberur, quod profecto non sufficit ad questionem nisi. aliae coniecturæ accedant, ut Mode. in l. fi. fi. de quæst. tollitur tamen & purgatur inspecta qualitate per- sonæ, quæ iactationes protulit, ut Bald. & Ale. in prædictis con- siliis, quia tale lubricum lingue sibi non nocet alii non con- currentibus. videlicet, quod illa persona, quæ se iactat, effet cōsueta iactationes suas mittere executioni, secundum dislin- gitionem de qua supra in verb. min. & persona malæ vitæ, ac qualitatis, & similia committere, ut Alcia. in l. fugitivus, ff. de verbo. signifi. Mod. in l. fi. ff. de quæstio. raquititur tamen, quod talis iactatio sit probata per duos testes, cum sit indicium a re motis, ut glo. & Bart. l. fin. C. fami. erciscum. & in l. fi. fi. de quæst. & quod talis iactatio habeat causam præexistentem, in qua cō- sistat honor, utilitas, vel quid aliud simile ipsius iactantis, et ad tollendum tale indicium dic, quod iactans reuoce t. talia verba sua iactatoria p̄textu, & ex ea causa erroris, prout dicitur de cōfessione extra judiciali, quæ similiter reuocari po- test p̄textu erroris, licet de errore nil doceatur, ut singu. Bal. in l. vñica, pen. col. C. de confess. Marsi. in singu. suis, 3. 10. idem in §. diligenter, & §. examinanda in sua pr. crim. Fel. in c. olim, 3. col. de rescrip. Ias. in l. magistratus, nu. 4. ff. de iuri. d. omnium iudic. Thom. Ferr. cautel. 27. Alex. post Bar. in l. capite v. ff. de adul. Cœpo. consi. 32. num. 9. & quod dicitur de iactatione, idē dicendum de confessione extra judiciali, ut Blanc. in l. fina. ff. de quæst. nume. 207. & 209. Card. in sua præc. crim. numero 49. & 121. vbi plura refert & acumulat. Ias. in l. magistratus, num. 4. de iur. om. iud. & Bald. consi. 94. numero 1. in 1. vol. & in col. 3. nu. 3. in 3. vol.

81 Dicitum socij criminis, & maxime in tortura facit indicium contra socium eiusdem criminis, ut Barto. in l. r. §. si seruus, & l. repeti. §. r. ff. de quæst. Cyn. Bald. Sal. in l. fina. C. de accus. Marsi. in sua practic. crimi. §. diligenter, versicu. alterius, qñero idem Marsi. l. prima, §. diuus. ff. de quæst. Ful. consi. 71. Anna. consi. 69. Cœpo. consi. 31. Roma. consi. 154. Dec. consi. 234. Pau. de Cas. consi. 24. Marsi. consi. 15. & 20.

Jacobi Nouelli ad defensam.

- 84 Quod tollitur & purgatur, si nominatus non habet cōseruationem cum inquisito, & contra socium nominatum non praeceperit aliquā alia p̄sumptiones. sed si homo inculpat bona vitæ conditionis, ac famæ, vt Marsi. in singu. suis, num. 209. incip. socius criminis, Sal. in l. fi. C. de accu. vbi dicunt, q̄ dielum socii criminis non facit indicium ad torturam cōtra socium eiusdem criminis, nisi contra eum adsint alia indicia, & ita communiter tenetur per Doct. Io. de Ami. consil. 27. & consil. 38. Par. de pu. in tract. synd. ver. tortum. lo. 3. versi. an ste tur d. torti. Gan. in tit. de malefi. in ti. de qō. Marsi. in d. §. diligenter, & cōsi. 28. consil. 230. & in consil. 74. Tho. Gra. consil. 2. cōsi. 37. Pau. de Cast. consil. 120. Ful. consil. 71. Cy. Bald. & Sal. in l. fi. C. de accu. Marsi. in d. consil. 74. vbi dicit, q̄ requiritur, q̄ in culpati non sit diffamatus, vel alios defectus nō patiatur, vt Tho. Gra. consil. 61. 70. & consil. 38. Ancha. consil. 1. 89. & requiri tur, q̄ inculpans non sit inimicus inculpati, quia etiam in tortura inculpando fides ei non adhiberetur, vt Bonif. in tra. 85. Etia. malefi. sub titu. quæ debet præcedere tortu. & Tho. in d. consil. 38. Bald. in l. filium, C. de libe. causa, & exculpatio socii criminis multum prodest inculpato, vt elcgan. Bald. in ca. 1. §. iniutia, 7. col. de pace tencn. in vñb. seu. Ale. consil. 24. 2. volum. Marsi. sing. in p. crimi. §. restat, nu. 17. & in §. diligenter, nu. 1. 17. & nu. 200. vbi plura refert, & acumulat.
- 86 Aſertio mandarii contra mandantem, non facit indicium ad torturam nisi, alia concurrant, vt Bal. in consil. 383. nu. 4. 5. vol. consil. 439. 3. vol. Marsi. in d. §. diligenter, nume. 37. ver. quæ ro igitur, & in versi. modo incidetur, & in l. 1. §. diuus, ff. de qō. & idem in consil. 22. tollitur, & purgatur eo modo. vt supradictum suit scilicet si mandans est vir bona cōditionis, ac famæ & non solitus delicta facere, vel fieri facere, vel infamatus ex cusando mandantem, diceret homicidium fecisse ratione pro prii. odii, inimicitiae, ac rancoris, & non ut mandatum adimpleret, in d. §. diuus, ff. de quæst. & in singu. suis, num. 1. 12. inci. in ore duorum. idem consil. 61. Par. de pu. in tract. sindi. in verbo tortura, lo. 3. versi. dicitur communiter, in fi. Cœpo. in cau. 39. incip. vidimus quamplures cano. in cap. ad audientiam de homicid. & Bald. in l. si mandatum, ad fi. C. mandati, quod be ne nota.
- 87 Inculpatio offensi in mrtis articulo traditur pto idicio ad torturam, vt Ange. & Albe. in l. si quis in graui, §. si quis moriens ff. ad Syl. Dec. consil. 362. Marsi. in d. §. diligenter, nu. 1. 18. & 1. 19. idem consil. 5. & 20. & in singu. suis, nu. 2. 2. incip. confessio aliis concurrentibus, ut communiter dicunt Doct. in locis p̄alleatis, ut Tho. Gram. in consil. 42. 51. & 70. Alex. consil. 1. 24. incip. quoniam abunde, 7. volu. Ias. in l. 1. in 2. col. ff. eo. per quem facta. Bar. in l. mater, C. de calum. tollitur, & omnino purgatur, huiusmodi indicium per exculpationem ipsius vulnerati, seu 90. offensi, quæ prodest inculpato, seu inquisito, adeo quod inculpatus existente tali indicio innocentia pro se non poterit tor queri modo aliquo, ut singu. dixit Bald. in l. 1. in vltima colu. in versicu. pone testator, nume. 33. C. communia, de leg. Alex. in l. si quis in graui, §. si quis moriens, ff. ad Silla. & in consil. 1. 4. volu. & in consil. 30. vltima col. 7. volu. & in consil. 94. incipi aduersis, 2. volu. Bald. in Marga. in verb. maleficium. Ale. singu. in d. consil. 1. 24. 7. volu. Marsi. in d. §. diligenter, num. 200. vel 91. si inculpatus legitime constare vellet tempore commissi criminis fuisse in aliquo alio loco ita remoto, vt impossibile fuerit vno, & eodem tempore duobus in locis adesse potuisse, & vide in hac materia, quæ scrib. Modern. Doct. in l. fina. ff. de quæstio.
- 92 Locutio ad aures ante secutum homicidium, licet detur. p̄ indicio a Docto. Mode. in l. fina ff. de quæst. tribus concurrentibus Marsi. in l. prima, C. de ser. fug. 4. colum. tollitur hoc indi ciū, si nulla incercessit inimicitia, nec cōsilium esse p̄sumi tur, cum aliud sit consilium, & aliud colloquium, & colloqui um potest esse bonum, & malum, & in dubiis debemus inclinare in meliorem partem iure vulg. Fely. in cap. afferte in fi. de p̄sumpt. Ale. consil. 69. in 2. volu. circa medium. Ias. in l. prima, col. v. C. de seruis fug. Doct. in l. qui aliena. §. si quis homi bona. ff. de acq. hære. nec incontinenti sequatur homicidium, seu delictum, post auris locutionem, ut Iaso. in d. l. 1. C. de ser. fug. Card. in sua tract. crimi. nume. 1. 34. fol. 33. Bal. singu. in cōsi. 382. in princ. v. uolum. & in consil. 250. in primo vol. q̄ intel lige, quādo ex breuitate temporis sequutum fuit homicidiū, quia tunc p̄sumitur dedisse consilium, & p̄cedunt causæ, indicia odii, aliter secus, ut in p̄dictis consiliis.
- 94 Scienter recipiens malfactorem in domo sua post commissum delictum traditur pro indicio a Docto. quia receptator dicitur participes occulti consilii, vt Sal. in l. vñica, C. de rap tu virg. Cœpo. consil. 20. numero 9. Alber. in tracta. stat. quæstio. 34. par. 4. tollitur, & omnino purgatur hoc indicium si recipiens est coniunctus cum malfactore aliquo gradu affinitatis, nam cessat p̄sumptio mandati, & maxime si recipiens est homo bona conditionis, & famæ, ut Ange. de malefic. in
- 95 glo. fama publica, versi. quæro an vnum, Bald. in l. fina. ff. de of proconciu. Bonif. in tra. & a. malefi. in rub. de indicis, Fel. in c. af ferre pen. col. de p̄sump. Carre. in sua. pra. crim. num. 1. 30. fo. 33. Marsi. in dīcta l. vñica, C. de rap tu virg. numero 197. fol. 11. idem in l. diuus Adrianus, nume. 7. de patr. & Cœpo. d. consil. 20. & nulla inter occidum, & receptatorem intercedebat ini micitia, ut Par. de pu. in tra. synd. in verbo mandauit, colum. 4. verb. filius occidit, Blanc. in l. fina. numero 202. ff. de quæst. uel si recipiens erat hospes. quia excusatur ex p̄sumptione sui offici, ut Barto. in l. omnes, la 2. versi. & hoc est vtile, C. de agri. & censi. lib. 1. & in l. scientia. §. idem quæsit, ff. de fundo instr. vel receptator iuraret ignorasse, ut D. de rota, deci. 3. 15. quia p babilis ignorantia excusat, ut glo. in c. accusatus in ver. nō pos set de hæreticis, Barto. in l. 1. §. primo, de recep. Marsi. cōsi. 1. 07. Roma. consil. 471. nam obscura pro lucidis approbat, qui lu cis candorem ingorat secundum Grego. in moralib. vel si re ceptatus haberet amicitiam & veterem cum receptatore, vt Sal. in l. nullus, C. de malefi. Sal. & Ange. in l. 1. C. de his, qui latro. Ange. Ale. & Barto. in l. 1. & 2. ff. de recep. Marsi in l. qui igno rans, numero 1. 9. ff. de Fal. & in l. qui fallam, numero 66. & in l. vñica, numero 205. C. de rap. virg. Floria. in l. in omaibus, ff. de noxa. act. ubi loquitur de eo, qui receptauit, quando prohibere non potuit.
- 96 97 Qui potuit prohibere, & nō prohibuit cum potuerit, indicium facit: ut puta, si delictum est commissum in cōspectu ali cuius, qui erat armatus, & sine periculo vitæ sive poterat imp edire ne homicidium sequeretur, videtur esse particeps occulti facinoris, cap. 5. cut dignum, & cap. 4. de senten. excom. & per glo. in l. culpa, ff. de regu iur. Innocen. in cap. fina de cleric. percus. alleg. Bald. in l. 1. C. de ser. fug. Roma. consil. 1. 17. Barba. c. repellantur de accusa. Bald. in l. data opera, C. qui accusar. nō possunt, facillime tollitur hoc indicium si nulla alia conie cta concurrat, cū de iure nullus teneatur obuiare delicto, vt glo. & Docto. in d. l. culpa, & per Barto. & Rom. in l. 1. §. sed in eos, ff. ad Sylla. Bald. Ange. Salyce. in l. quis, C. ad l. lu. maiest. & maxime, si post delictum assistens non associauit delinquē tem in aliquo loco, ut Blanc. in l. fina. numero 305. de quæst. Dec. in d. l. culpa, caret, ff. de regu. iu. vbi multa refert, & quid 100 de iure cano. an assistens teneatur se periculo subiicere, alleg. scripta per eum, in c. 1. de offic. delega. in 6. colum. ver. sic. & licet ista uideatur communis, adde Iason in l. vt vim, colum. pe nu. ver. tene contrarium, ff. de iu. & iur. lo. de Ana. in cap. 2. de hæred. Doct. Mode. in c. quantæ de senten. excommu. vel si elamore adiuuauit offendere, ut Bald. in d. l. vt vim, & Dec. in fin. p̄dictæ. l. culpa, quam vide, & Dec. consil. 64. 3. colu. Rom. consil. 1. 17. Barto. in l. §. occisorum, ff. ad Syllan. Bald. in l. 2. ff. de noxa. Pau. de Cast. consil. 422. Ancha. in cap. dilectio, de sen. exco. in 6. in colum. & Decius in c. 1. de offic. deleg. in quinta columnna.
- 101 Fugiens ex carceribus traditur pro indicio, ut Bald. in l. 1. 4. colum. C. de qđi liq. act. cap. vulgaris, §. diuortium, de p̄oeni di. p. & in c. presenti de p̄ben. in 6. Card. in l. obseruare curab. nu 102 me. 1. 16. fol. 28. q̄luditur hoc indicium si fugiens illico reuertatur, ut Ale. consil. 1. 44. in secundo volumi. Barto. in l. quid si fu gitius, §. sicut ff. de qđil. edic. Bald. in l. prima, C. de fēnis fugi. 103 vbi dicit, quod statutum puniens fugientem de carcere, non includit illos, qui exierunt animo redeundi, idem lo. de Ana. const. 1. numero 6. argum. §. pauonum. Insti. de rerum diu isio. Marsi. consil. 1. 2. 2. in princ. lingu. Barto. in l. in eos, ff. de cust. reo rum, Fely. cap. nullus de p̄sumpt. Thom. Gramm. consil. 57. vbi limitat multis modis, Marsi. §. diligenter, nume. 46. in sua pract. crim. & in rub. C. de proba. nume. 261. & in l. 1. in princ. ff. de Sica. idem si iniuste detentus aufugit, vt Tho. Gramm. in consil. 5. 1. idem si carceratus dolo iudicis aufugit, vt Cœpo. in consil. 2. 5. Roma. in l. admonendi, col. 21. ff. de iurei Corn. consil. 58. lit. o. 2. vo. nam carceres non sunt violandi, etiam si possis aufugere secund. Plat. in crit. quia, si a priuatis hominib. carceres contemnuntur, quomodo iudicia publica vim habebunt?
- 104 Solitus delinquere, & cōsuetudo committendi homicidia facit indicium, quia semel, malus semper ex l. p̄sumitur ma lus in eodem genere malii, vt Marsi. in pract. crim. §. diligenter, nume. 99. Salyce. in l. fina. C. de quæst. Alexan. consil. 77. & consil. 50. 1. uolu.
- 105 Quod tollitur & omniuo elidit, si inculpatus non est solitus committere ea, de quib. inculpatur, glo. sing. in l. iu. em. C. de proba. Barto. & Mod. in l. fi. ff. de quæst. Sal. in l. fi. C. codem titu. Bald. in l. non hoc, C. ynde cog. Ale. singu. consil. 5. 1. volu. consil. 50. & consil. 77. eo. vo. Marsi. in d. §. diligenter, & in consil. 44. Gan. rub. de indicis indubitatis, colu. fi. Tho. Gramm. cōsi. 45. & consil. 55. & maxime quādo solitus delinquere liquido apparet a tribus annis exactis retro non deliquisse, quia cense tur purgata mala fama, ut Ias. in l. si prius, col. 2. & nota, quæ dixi §. in ver. quæstatio, ubi est malus, pp̄ desistentia ab iniquo 107 gñc viuedi, p̄sumit nou' hō. Marsi. in singu. suis, nu. 2. 17. Lu. Ro.

Tractatum Tomus XI.

225

in l.i. §. hoc relictum, ff. ad Sil. & idem si queratur cui hoib. bonis
cōdōnis, & famē, & reduxerit se ad frugem melioris vitę, q̄ sp
no. Mala phisionomia facit p̄sumi quē procluum ad sc̄le
ra, ut Bal. in l. 2. C. quo. app. non reci. lo. An. in e. in contēpl. de
Riur. in 6. Bal. in l. non ignoras. C. q̄ acc. non po. Mar. in sua p.
cri. §. expedita. ver. vltierius, nu. 52. q̄ indicium de per se nō est
sufficiens ad torturā aliis non 2currētib. vt Bal. in d. l. 2. C. quo
109. app. non recip. eliditur per bonam phisionomiā rei impu-
nitati, q̄ si mala nocet, bona tñ. pdest, ut Mars. in d. §. expedita,
nu. 52. Card. in sua p. cri. in prin. nu. 1. 143. fo. 34. Fel. in p̄cēmio
decr. Ale. consi. 1. in 2. vo. Ias. in rub. ff. so. mat. & ibi decr. Bal. in
Lobseruare, 2. col. C. q̄o app. non reci. Mars. in l. 1. nu. 39. ff. de
q̄o. Impediens capiū ā per familiā p̄tatis insequētē malefacto
111 tē, v̄t c̄lē conscientia in delicto, ut Gan. in tra. de malef. in rubri.
de indi. in dub. jde hom. Bar. in l. furti. §. ope. ff. de fur. Ale. cōsi.
35. 2. vol. C. p̄p. consi. 14. q̄. indicium tollit, & oīno elidit, si impe-
112 diens capturā eset attinēs, & sanguine coniunctus cū impu-
113 taro, seu inquisito, quia unicuique licitū est sanguinē suū q̄o
cunq; redimere, ut l. 1. in fi. ff. de bonis corū, qui ante sen. sibi
mor. consciue. sing. Sal. in l. 1. C. de his qui latrones in princ. &
ibi Bal. in ver. in tex. ibi. vel q̄ si aliquis esset iniuste 2ēnatus ad
114 mortē, quia tunc posset de facto acripere demanib. familię
reū imputatū de cric, ut Mars. in l. 1. nu. 79. & 80. ff. de Sic. & i
sing. suis, nu. 137. & nu. 213. Doct. in l. quotiēs, C. de exa. trib. li.
10. Alex. cōsi. 35. inci. viso the. in 2. co. in 2. vol. Mars. in §. attin-
gā. nu. 49. in sua p. cri. alleg. Anc. consi. 341. incip. viso themate
Alex. consi. 35. incip. viso thema. in 2. vol. no. Arch. in c. hō. 23.
115 q. 55. Cy. in l. 1. in fi. C. vnde vbi dicit, q̄ iudex iniuste torqueat
aliquē q̄ licitū est ei de facto resistere alleg. in ar. l. 2. ff. de app.
recip. Ale. cōsi. 44. inci. post redditū, in 2. vo. Cart. in sua p. cri. §.
circa nu. 358. fo. 153. Ias. in l. iuste possidet, nu. 20. ff. de acq. pos.
Ang. in l. additos, C. de epis. aud. Qđ no. abundantius, iuxta so-
liū, Mars. in l. 1. nu. xv. v̄sq; 18. ff. de q̄o. vbi dicit, q̄ si iudex le-
gitimis indiciis non p̄cedentib. & non seruatis seruandis po-
neret aliquē ad torturā, iō posset ei sine metu p̄nē de facto
resisti, quia iudex de facto facienti, de facto p̄t resisti, f̄m Bar.
in l. prohibitū, C. de iu. fis. lib. x. q̄m iudices, C. de appe. cano. in
eī si q̄, de off. de leg. Tho. Gra. in vlti. vol. Pax tractata per cōes
116 amicos facit indicium vt Mod. in l. fi. ff. de q̄o. Ias. & alii in l. tran-
sigere, C. de rratis. & Bal. in c. j. §. iniuria de pace iur. sit. Qđ in
diciū tollit, si pax fuit tractata gratis nullo dato, recepto, ieu
pmisso, q̄ si nō v̄t pp̄ hoc indillincte crimen fateri, alias i cric
publico sine metu calumniz pacisci non p̄t, per tex. in l. fi. ff.
de p̄ruari. lo. Ant. rub. in tra. de pot. proc. nu. 40. & an in deli-
117 ctis transfigi p̄t, dicūt ut s. dixi, sed no. p̄ctio, uel trāsactio nō
inducit i m̄punitatem delicti cū in crīb. cōcordia, trāsactio, seu
querelę remissio, nō tollit p̄nā, bene tñ. mingat, & minuit, et
sō corū, qui tecubant hāc opinionē erat. quod nec ex parte
rei, nec actoris valet transactio ad tollēdā p̄nā, & pp̄ regulā,
q̄e est. Quod in causis fiscalib. qui aduersariū suum corrumpit
dārā pecunia, h̄t pro conuictō. ut l. eius qui delatorē, ff. de
ur. fis. ergo nō data valet, 2. regula est, q̄ cā crīalis est illa, quae
p̄nā fisco applicat, ut l. Agraria. ff. de ter. mot. ergo p̄iudicium
fisci pacisci n̄ l. 2. ut l. iurisg. §. itē si paciscar, ff. de pac. & maxi.
cū transactio facta 2̄ publicā vtilitatē si ualeat, ut l. si q̄s repere
re, ccusatoris sit̄ non valet imo accusa. desistens extraordinē
puniē, ut gl. sing. in l. 2. ff. ad Sil. & in d. l. 2. ad Turp. deinde i deli-
ctis priuatis exitus p̄trouersiā si residet in solo offendō, sed ēt
ad fiscū p̄tinet, ergo p̄ p̄actionē priuati si remittit 2̄modū fisci,
ergo de aliquo delicto crīaliter attēto, q̄tū ad plēnā liberōnē
nūq̄ trāsactio valere p̄t, ad tollēdā p̄nā fisci, sed b̄s ad rōiuē
dā, vt s. dixi, i. q̄b. aūt casib. licitū sit trāsigere, vide Bal. in l. q̄m,
C. de ifamib. Mars. in §. diligēter, n. 178. ver. q̄ro vltierius ubi di-
118 stiguit. Ale. no. i d. l. trāsigere, vbi disputat an de adulterio tran-
sigere licitū sit, alle. Bar. q̄l. 175. qd de uitio sodomitico, atten-
to. Pau. de Ca. cōsi. 118. 1. vo. Bal. cōsi. 16. 3. vo. idē Pau. de Cast.
q̄l. 128. 1c. notādū, Bal. q̄l. 27. & q̄l. 30. 1. 2. vol. & an in delictis i
119 omittēdo, & trāsigi, & remitti p̄t, vide Ale. i d. l. trāsigere, nu.
8. alle gl. in l. 2. ff. ad Sil. Bal. in d. §. si paciscar, il 1. ff. de pac. & l. si
q̄ si hoc gen., C. de epis. & cl. & an reus trāsigēs i casib. p̄hibitis
120. ēt crīmē fateri dic ut i l. fi. ff. de p̄ua. & in l. athletas, §. fi. ff. de
infa. q̄ intellige reliquo dato, vel pmisso, sed gratias paciscēs, n̄
v̄t crīmē fateri, ut l. furti. §. paētus, & ibi Bal. ff. de infa. & in l. fi
prin. ff. de 2. l. obturp. cām, Ale. in d. l. de trāsi. n. 16. & ibi Dec.
Bal. Are. & Ias. iō tollit indicium s̄ si transact. fuit facta nullo da-
121 to, sed pmisso, sed gratis, & bono zelo, amore, & charitate, q̄
arguit inq̄etos. & cōcordia nutrit, dissociata p̄iūgit, & ad cūcta
virtutū op̄a dilataē. Alienatio honorū facta alicui, si post ipsā
122 alienationē illico, vel ex prauo īteruallo īterficiā hō, arguit
idiciū mali aī, & q̄ is talis animū p̄mediatū habuerit ad ho-
miciū 2̄mītēdū. vt Bar. i l. polt p̄ciū. ff. d̄ do. & ibi Ale. i apo.
quē refert Blā. in l. fi. n. 86. ff. de q̄o. Qđ tollit & oīno extinguit
123. si nulla inter occisū, & alienatorē honorū eo tūc intercedit,
ut Bar. ibi Sc. i l. 2. §. corū, ff. de bo. dam. lo. And. in add. ad Spec.

itu. de p̄sump. in verb. pone quod T. Lucas de Penna in l.
quemadmodum, C. de agr. & ceni. colum. i. l. i. Cyn. in l. pen.
C. de bon. damnat. Bal. in l. prima, C. qui bon. ced. poss. Bal. sin-
gu. in aucten. sed iana necesse, C. de donat. ante nupt. Ex maxi-
me quando fit coniuncta personæ alleg. l. penul. circa princi-
ff. de bonis liberti. Bald. & Saly. in l. si quis, C. de bo. dam. quod
ex eo procedit ex celeritate actus, vt Cor. in sing. in ver. p̄sū
ptio, verticulo celeritas, sed si nulla p̄cedebat inimicitia in-
ter loquentem, & vendentem, nec consilia p̄sumuntur, itē
124 eliditur si alienatio fit ab aliquo ex cā accessoria, quia tunc
cessit p̄sumptio, nā ēt reo criminis non est interdicta aliena-
tio, fīm Bar. in l. reo. nu. 1. ff. de solu. & in rub. 9. q. C. deposit.
lo. de Ana. con. 4. nu. 6. item tollitur hoc indicium si occisus
125 fuit interfectus ex improviso rixa sequuta, quia tunc nō est p̄
sumendus malus animus, vt Blanch. in d. l. fina. ff. de q̄o. num.
86. item similiter tollitur & annihilatur si partem bonorū
alienaret, vel ad liuellum concederet, vt Bal. aot. in d. aucten.
sed iam necesse. circa medium, item similiter tollitur, si bo-
na sua renūciaret alicui, q̄ a appellatione alienationis, nō ve-
nit renūciatio, vt p̄ Cor. q̄l. 1. 1c. in p̄senti cōsult. lit. o. 3. vol.
127 Modus percūtēdi ēt facit indicium, vt Blā. l. fi. nu. 188. ff. de q.
Bar. in l. respiciendū, §. delinquūt, ff. de p̄c. q̄ tollitur, & omni
128 no debilitatur si percūtēns cū halta, vel pomo ensis hōmi
129 vulnerauit, cū posset aptius, & cōmode ferro percūtere, vel in
ferens vulnera ad viā dorsi, vel pedū, cū cōmodius posset ad
viā capitū, nā ex hoc nō v̄t habere animū cōmittendi hōmi
cidiū, cū ex vulnera, & instro percussionis facta satis clare pa-
tet de intentione percussionis fīm cano. in c. significasti, il. 2. de
homi. Abb. & Fely. & Anna. in c. j. de homi. Mars. in sing. suis
176. & in 2. 7. & in l. §. diuus, nu. 23. ff. de sica. vbi dicit, q̄ aīus
130 occidēti nō solū colligitur, ex gōe armorū, sed ēt ex inō p̄-
cutēndi cū ipsis armis, vt puta, si habens ronchā in manib. p̄-
cutit cum hasta, & h̄ns enīem ad latus, vel in manu, & percu-
tit aliquem cū pomo ensis, vel cum baculo, cū nō p̄sumit
habere aīum occidēti, & si occidat ex ipsa percussione nō te-
netur p̄nē. l. Cor. de sic. vi l. cū qui, C. de sic. Soc. cons. 178. 1c.
j. aspetū. can. in c. sicut dignū. de homi. Bal. in pro. fi. in 4. col.
Cy. in l. is qui cū telo, C. de sic. Bal. in l. sed si quicunq;, §. si ma-
gister. ff. ad l. Aquil. Doc. in l. 1. C. de emen. ser. Bar. in l. diuus. ff.
131 de sic. ubi tractat de eo q̄ delinquit in plus, q̄ cogitauerat, qua
liter puniat, & sic aīus p̄lumptriue probat ex modo p̄cutēdi,
& ex loco, & tpe p̄cussionis illatæ, vt Bal. i. l. Pacumēuius, ff. de
h̄z. inst. lo. de Ana. cons. 19. inc. vīlis inst̄is, nu. 17. fol. 11. Cy. in
132 l. fi. C. de sica. vbi dicit q̄ aīus extrinsecus probat intrinsecū
hominis animū, & Gand. in trac. de malefic. in titu. de p̄sū
133 Multitudo, & pluralitas vulnerū facit indicium animi p̄sū
tati, & Alb. in l. si amici domiū. ff. ad l. l. ul. de adul. l. aut facta. §.
quātās, ff. de p̄c. Mar. i l. n. 37. C. de l. Bal. i l. nemo, C. de epi.
aud. Roma. in l. si vero. §. de viro, in casu 13. ff. sol. matt. idem
134 Alber. in trac. statu. q. 64. 3. par. q̄ indicium tollitur, & eliditur,
si īferēs vulnera vñico p̄textu fecerit plures plegas, seu vulne-
ra cū bidēte, forpice, vel furca bifurcata, vt Doct. in l. si gēma.
ff. fur. ab. cēf. Gand. in trac. malefi. in ti. de p̄c. percu. & insul.
verbō sed pone, q̄ aliquis percus. Alber. in trac. stat. q. 38. in 2.
par. vel q̄ si aliquis volens īferre aīcui vulnera acciperit arcū
& sagittas, vel arcobusium, & eo exonerato in brachio vñtra
penetraret ad partes corporis, quo sit, vt esēnt eodē tpe duo
135 vulnera, si hoc sequeretur, vel euēniret in aliqua rixa plurali-
tas horū vulnerū non argueret p̄sūtationē delinquēdi,
vt sing. Alb. d. q. 38. Bar. in l. nunquā plura, ff. de pri. deli. & l. li
gemina, ff. arb. fur. cēf. & idem Alb. in q. 24. 2. par. trac. stat. vel
136 q̄ si legitime constaret de intentione īferētis vulnera ex qua-
litate inst̄i nō habere animū occidēti, cū in delictis attē
datur voluntas, & propositum, vt l. diuus, ff. de sic. & in l. cogi-
tationis p̄nē, ff. de p̄c. & vide D. Antoniū Corse. in trac.
de vera gemi. Blā. in fi. nu. 197. ff. de q̄o. alleg. Bar. in l. q̄ ait lex,
§. q̄ ait, ff. de adul. & q̄o cognoscat animus occidēti, vel nō
occidēti vide abundanter Mars. in l. 1. nu. 27. C. ad l. Cor. de
sic. & an tacita, & secrēta voluntas ad naturalem æquitatem
remittatur, vide Bald. singula. consi. 235. num. 1. in 4. volumi.
137 Tps noctis facit indicium p̄sūtationis, cū lex malep̄sū
mat, & operantes de nocte iux. gl. in l. furem, ff. de sic. Doct.
in l. more Romano, ff. de sic. refert Ale. cōsi. 103. inc. v̄t prima
consideratione, col. 4. versi. non obstat etiam, 1. volu. l. aut fa-
cta. §. tps. ff. de p̄c. gl. in l. si vt alleg. C. de sic. Bal. i 2l. 427. i v. vo.
138 Quod indicium eliditur, & oīno tollit si per errorē vel igno-
rantiā homicidiū sequat, vt Mars. consi. 97. C. p̄p. consi. 13. in
2. dubio, vel q̄ si cōmittitur homicidiū casu fortuito de nocte
extra oīem culpā, vide Par. de Put. in trac. sy. in ver. multa, nu.
139 3. & 6. vel q̄ si de nocte in pura rixa homicidium cōmittatur,
quia tunc tps noctis nō aggrauat delictū. ff. de vulgarib. vel q̄ si
de nocte caū homicidiū sequatur, vt puta si quis de nocte
lapidem projicit non tenetur p̄nā l. Corn. de sica. dolo ces.
Tract. Tom. x).

F f sa n c

Jacobi Nouelli ad defensam.

- sante vt Dec.consi.9.Alex.consi.1462.vol Marsi.co nsi.91.cō
 28.col.137. & Marsi.Soc.in c.de his de accu.Fel.in c.significa-
 sti.lo.2.de hom.idem Marsi.in rub.de proba.nu.419.
 140 Loc⁹ aggrauat delictū,& p̄cognitionē ostendit,vt l.aut fa-
 sta,§.locus,ff.đ p̄c Alb.in tra.s̄ta.q.64.par.Mā 2̄si.325.ici.nisi ī
 nocētia,co.3.ver.4 Blā.in l.fi.num.200.ff. de qō. φ idicū tol-
 litur,si in ecclesia,prorrio,platea,vel alio cōsili lo.pub.homici
 diū in pura rixa,casu fortuito,incuria, aut culpa cōmittat,qa
 locus non aggrauat delictū mō p̄dicto cōmissū,ut can.in c.i-
 ter alia de immu.eccl.& aliis casib.prout superius late dictum
 fuit,vel qñ nō præcederēt inimicitia,mine,vel alia siſi,vt Ale.
 post Bar.in l.çdiles,ff.ne quid in loco pub.fiat, & Blan.in l.
 fi.ff.de quæst.nu.299.Doc.in l.1.§.si quis in villa.ff. ad Silla.
 141 Aggressio nullis dictis verbis facit idicū , φ homicidia de
 liberasset hominē interimere,vt Anc.2̄si.217.Do.in l.respicē
 dū,§.delinquūt,ff.de p̄c.ibi ex p̄posito latrones delinquunt,
 Bar.in l.capite v.ff.de adul.sed nrelius,ī d §.delinquūt,φ iñ cli-
 dit hoc idicū,si homicidia nullis dictis impetu, aut ebrieta-
 te,vt ignorātia homicidium 2̄miserit vel ēt casu, aut culpa,
 vt p̄ Bar.in d.§.delinquunt,& ibi Ale.in apostol vel qñ in furore
 eo tpe agitur,vt Dec.in l.in negociis,n.4.ff.de reg.iur.Ale.in l.
 furiosū,C qui test. fac.pos.lal.in l.si seruum,nu.8.ff.si ex noxa.
 cau.agaf,vel si dormiens hoīem occiderat,φ de oib.dic ut in
 suis locis p̄dictū fuit 3̄.Trepidatio tradit p̄ indicio p̄ Doc.&
 maxi,per Blā.in l.fi.nu.259.ff.de qō & ī l.de minore,§.plutū,
 ff.de qō.& ibi Mar.Bru.in tra.deiindi.col.14.φ elidit si reus in
 suis 2̄stitutis 2̄stanter omisso pallore, audaciter loquaſ , non
 uariando in suis dictis,vt Dec.in c.qm̄ 2̄ nu.63.de prob.in d.l.
 fi.nu.263.de qō.participaliter , sed 2d oia r̄fidendo prout dicā
 in r̄fisionib.recorū in 2̄stitutis ad sua loca, quæ omnia notabis
 & cum opus fuerit , memoriz mandabis, ut cr̄iosos possis
 secure instruere pro honore tuo , & vtilitate ipsorum recorū.
 144 Fugiens cum gladio sanguinolento euaginato traditur pro
 indicio fm̄ lo.An.in ad.Spe.§.f.ver.13.in ti.de prob.Abb.in c.
 3.loco in §.col.de prob.Bar.Sal.in l.non 2̄odicillū,C.de test.vt
 Blan.in l.fi.nu.292.ff.de qō.Bar.in l.fur.manifestus iu prin.ff.đ
 fur.Bal.in l.necq;natales,in fi.1.col.C.de pb.Ang.in l.fi.ī prin.
 C.g me.ca.Marsi.in rub.C.de pb.nu.237.Car.in sua p.cri.nu.
 135 fo.33.Ang.in l.2.C.de qō.φ idicū tollitur, & oīno elidi-
 tur,si fugiēs nullam habebat inimicitiam cum occiso, sed eo
 tunc quidam alius ipsum insequebaſ fugientē cum arma eua-
 ginata sanguinolenta,& ille.alius erat vulneratus ī capite,vel
 in alia parte corporis,vt considerauit Blanch. in d.l.fin.num.
 292.vñ l; hoc idicū sit vrgēs ad torturā,alía tñ 2̄currere de-
 bēt,vt Ang.& Doc.in d.l.2.de qō.vel qñ fugiēs cū gladio san-
 guinolēto ligdo,& clarū 2̄statet,φ fuit ad man⁹ cū aliquo a-
 lio ī rixa,ipſe fugiēs aliū p̄ter occisum vulnerauit, & hoc me-
 dio fortasse excluderēt p̄dictū idicū . Prope mortuū cū cul-
 145 tello hēt idicū 2̄ te ad torturā,vt Ang.in tra.male.in ver.fa-
 ma publica,4.co.in ver.çro,& Bar.in l.fur.manifest⁹,ff.đ fur.
 & in l.fi.in ver.sed çro,in fi.vbi vel captus,ff.de qō.Qđ elidit,
 si existens p̄pe mortuū erat vir bonæ 2̄dōnis,& famę,& nullā
 hēbat inimicitia cū occiso,& gladi⁹ , vel arma n̄ erāt apta ad
 mēsurā vulneris illati in psonā offensi , & minus gladius ipse
 erat sāguine madefactus,& vagina accincta ad latus rei īputa-
 ti si erat apta.ad gladiū,ut sing.Par.de pu.in verb.tortura,lo.3.
 ver.an stet d.Torti,nu.24 fo.112.Bal.i tra.de test.v. Car.& Lu.
 Car.in l.obleruare,nu.105 fo.34.C.qūo app. n̄ reci.nisi qñ cō-
 staret l̄imis mediis a quo gladiū ipsū reus habuit, & ī aliqua
 pte vestimentorū ipſi⁹ rei satis claf apparerēt aliqua signa cruo-
 ris recentis,qa tūc satis vrgens 2̄ se h̄et īdiciū iurib.3.dictis.
 146 Mortuus,p̄pe domū alicuius facit aliq̄ p̄sūptionē 2̄ dñm do-
 mus,vt Bar.in l.çdiles,ff.de via pub.Ro.in l.1.§.si qs in villa in
 prin.ff.ad Sil.Mod.in l.fi.nu.298.ff.de qō.tollit,& oīno annihi-
 lat p̄dictū idicū si dñs domus est p̄batē vitæ non solitus ho-
 micidia 2̄mittere,vt voluit Ale.post Ro.i d.l.çdiles p̄allegata,
 vel si dñs domus nullā hēbat iuimicitia cū occiso,vt Mod.in
 l.fi.ff.de qō.n.299.φ idicū n̄ est sufficiēs ad torturā,aliis n̄ 2̄-
 currentib.vt Sal.in l.seruos,C.de testib.uel si dñs illius domus
 erat absēs tpe 2̄missi homicidii,qa tūc cessat p̄dictū idicū.
 147 Mortui depositio tradit p̄ indicio p̄ Bar.Bal. & Ro.in l.fi qs ī
 graui.§.si quis moriēs,ff.ad Sil.ḡl.no.in l. si m̄,C.de cal.& gl.
 l̄as de p̄sūl; sit vilis p̄sūptio , & de per se n̄ sit sufficiās a dtor-
 turā,vt Mo.Doc.in l.nu.339.ff.de qō.tñ tollit,& elidit, & hoc
 idicū,si inḡsitus nulīa hēbat 2̄uersationē cū defuncto,neq;
 2̄ eū nulla aderat inimicitia,& inculpatus erat hō bonę 2̄sciē
 si,ac vitę,n̄ solitus homicidia 2̄mittere ar.eorū q̄ habent in
 sing.Marsi.209.inc.socius cr̄is,& in 2̄si.74.vbi đt,φ reqrif,φ in
 culpatus n̄ sit diffamat⁹,vel aliquos defeđ⁹ si patiat.Tho.Gra.
 2̄si.61.& 70.Anc.2̄si.189.Bal.in l.filiū,C.de li.ca.lo.de Ana.2.
 si.17.nu.7.vbi declarat,qñ 2̄fessio defuncti,seu 6ccisi dicat inef-
 ficax,vt indeterminata,φ tene mēti,qa seruiet tibi ad multa,
 vel qñ offens⁹ n̄ est in plenitudine intellectus ob vulnera,& oī
 sunt alio proba.& Marsi.consi.5.& cons.20.& in sing.suis.nu.
 148 Res furtiva reperta penes aliquem facit inditiū,vt in l.in ci-
 uilē.& l.ciuile,C.de fur.Bar.& Blan.in l.fi.ff.de qō.Ang.& Sa-
 ly.in l.fi.C.eo.ti.Cœp.in auth.sed nouo iure,C.de seruis fugi-
 tiuis,φ indicium tollitur,si habens tem furtivā penes sc̄ ostē.
 149 derit a quo eā habuerit.vt in di&.ff.fm Doct.ibi vel si is talis
 est personagrauis,& honesta,vt Ias.in lactionib. ff. dc in litē
 iur.nu.40.Sal.in l.fi.C.de qō.& Doct.Mod.in l.fi.ff.eo.r̄it.nu.
 417.Ang.in l.2.de quæst.Marsi.in §.diligenter,nu.91.& 96.in
 sua p.cri.Roma.in sing.suis 323.inc.eo ipso,φ libri h̄erelis gl.
 no.in l.cū ita,§.species,ff.deleg.2.Alex.consi.137.inc.in causa.
 & lite 2.col.2.vol.idem Alex.cōs.77.inc.in cā accusa,in prin.
 3.col.in j.vol.& lo.de Imo.in l.fi.ff.de h̄ered.insti.& ma-
 xime si is talis est vir bonæ condi.& famæ.
 150 Expendens multam pecuniā,vltra solitū hēt indicium 2̄ se
 remotū si a maleficio.Doc.in l.milites,C.de qō.Bru.in trac.
 de indi.q.4.circa prin.Bar.& Mod.in l.fi.ff.de qō.Sal.in l.fi.C.
 eo.ti.de qō.φ indicium elidit, si persona expendens pecu.
 est mercator,quia conditio personæ tollit præsumptionē re-
 sultantem ex tali indicio,& iō necesse est,vt alia concurrant,
 vt Bru.ibi,& Doct.in l.fi.C.de qō.ac eriā si talis expendiēs est
 hō bonæ condōnis,& famæ,nā ex priuilegio bonitatis tollit,
 & purgatur indicium præcedens,vt ex eo torqueri non pos-
 sit vulgata l.non omnis,§.a Barbaris,ff.de remil.Bal.in l.fi.C.
 151 de proba.Corn.cons.58.2.vo.Scala ante fenestras domus in
 qua factū fuit furtū,si ī domo alicuius visa fuit.2̄slum talcm
 furti præsumptio est,vt Paris de Put.in trac.Sind.ī verb.an
 tur dicto Torti,nu.23 fol.114.Bar.& Mod.in l.fi.ff.de q.φ in
 diciū elidit,& purgatur , si is, in domo cuius , Scala ipsa visa
 fuit,est hō bonæ conditionis,ac famæ & non solitus cōmitte-
 re similia,vel si is mutuo acceperit scalam ipsam, vel si con-
 state vellet legitimiis mediis a quo eā habuerit,vt d.Paris.in d.
 verbo,an stetit,nu.22.& Blā.in l.fi.nu.428.ff.de q.Saly.in l.fi.
 152 C.eo.ti.de qō.Vicini malę conditionis,& frequentabtes do-
 mū,in quā furtū est commissum,habent præsumptionē 2̄ se,
 vt Bal.in l.dominus horreorum,ff.loc.Bal.in l.si ita in fi.ff.
 de fun.instru.Bal.& Sal.in l.fi.C.de qō.Marsi.in sua p.cri.§.dili-
 genter nu.97.fol.17.lal.in l.actionibus,nu.40.ff.de in litē iur.
 φ purgat,si tales vicini non habēt practicā in d.domō neque
 ibi soliti sunt versari,& maxime, si 2̄ istos tales non laborat
 mala suscipio,& malū nomen,vt Bal.Ang.ac Sal.in d.l.fi.C.
 de qō.& non sunt soliti ēt l̄ita facere;vt Mar.in l qui falsam,
 nu.17.ff.de falsis alle.Bal.in lec.antiqu.l. dñs hotreorū.C.loc.
 & in l.j.circa princ.C.loc.Marsi.consi.52.nam argūn a soli-
 tis in iure validum est,vt Alex.in l.si cer.pe.& las.ibi §.quo-
 niam,nume.3.cum alijs infinitis in materia.
 153 Elidit idicū 2̄fessionis factæ per offensū, si in mortisarti-
 culo ipse offensus reū exculpauerit fm̄ Bal.in l.1.uet ponete
 stator.C.cōia,de leg.idē in l.transigere.C.de transa.Roma.in
 cōs.113.Ale.cōs.94.2.vol.Marsi.§.diligenter,circā fi.ver.vlce-
 154 rius dico,& cons.119.& in sing.suis inc.2̄fessio.Thom.Gram.
 cons.53.& cons.65.vbi dicit,φ per exculpationem tollitūtū ī
 dicia Fel.c.j.circa fi.de præsumptio.Bal.in consi.79.2.vol.Marsi.la-
 te in 2̄.50.61.& cons.17.vbi plura refert Anch.in c fi.de succ.
 ab intest.Bal.in consi.403.inc.quidā fuit 1.col.3.vol.Soc.2̄si.
 54.inc.vsis in pe.col.3.vol.Alex.consi.124.inc.qm̄ aliunde ad
 fi.6.vol.& in consi.30.inc.& allegatis in 7.vol.
 155 Item sit purgantur inditia,& per 2̄rias probationes,indi-
 tia,& præsumptiones facientes 2̄ reū inquisitum , vt Bal. in
 l.fi.C.famil.ercis.Alex.consi.77.vl.col.1.vol.Marsi.in l.1.S.diu⁹
 ff.de Sica.Tho.Gram.consi.13.& qñ extant 2̄ria indicia 2̄ reū
 illa dēt esse grauiora,& præponderare inditiis pro reo facie-
 tibus,vt Bar.in l.j.2̄.ad qōnē,ff.de qō.Thom.Gram.consi.57.
 156 quia vnum indicium tollit aliud.vna præsumptio tollit aliā,
 ita vna coniectura elidit per aliam,vt Bal.in l.fi.C.de prob.
 copiose Mar.in p.cri.§.diligenter,nu.193.Alex.2̄si.103.1.vol.
 Bal.in l.pacum eius in fi.ff.de h̄er.insti.Cor.2̄si.58.1.q.2.vol.Frā.
 Cur.cons.x.Ale.2̄si.78.j.vol.las.plene in l.admogendi.col.25.
 circa med.ff.de iut.iuran.Quod no.quia faciēt tibi honorem.
 157 Itē expurgantur indicia per torturam adhibitā 2̄ inquisitū
 vel accusatum,qui si in moderate torqueū per binas,aut tern as-
 vices,& nil poenitus confitetur,pro nunc ex carceribus,rela-
 xari dēt,attēta purgatione indiciorū,vt Th.Gra.cōs.12.& 64.
 2.vol.Marsi.in l.inauditū,ff.de qō.& idem in §.nūc videndum
 nu.26.prac.cri.idē in suis sing.nu.262.Cep.cons.32.nu.18.Sal.
 in l.ea quidem.C.de accus.& in l.quisquis,C.ad l.lul.maiest.la-
 te,Alb.in d.l.inauditum,Car.in l.observare,nu.160.vol.37.C.
 qūo app.non recip.ēt si indicia sint vrgentia:nā per torturā oī
 no purgantur,& fit relaxatio,vt Alb.in l.edictum,de qō.Par.
 de Put.i trac synd. i ver.tortura,lo.3.ver.qdā latro,vt ibi latr.

Responsiones reorum in constitutis.

S V M M A R I V M .

- 1 Reus, an debeat in parte, vel in totum crimen fateri.
- 2 Reus constituerendus, an dobeat tenere oculos demissos ad terram, aut animose iudicem conspicere.
- 3 Rei criminosi non debent variare, nec vacillare in suis constitutis.
- 4 Rustici ad questionem interrogati, semper dicunt, id esse scriptum, de quo interrogantur.
- 5 Rei sunt premonendi, ut animose ad interrogata respondeant.
- 6 Mendacium, an sit sufficiens indicium ad questionem sine alijs admiculis.
- 7 Mendaciorum quot sunt genera.
- 8 Mendacium in quibus differt a falsitate.
- 9 Variare, contradicere, & vacillare, quomodo inter se differant.
- 10 Oblatio voluntaria rei ad carceres, an dicatur esse signum demonstratum innocentiae inquisiti.
- 11 Reus in libertate positus, si est criminosus, & sponte se in carceribus offerat, an pro fatuo iudicandus sit.
- 12 Veritas, que Deus est, an occultari possit.
- 13 Spontanea presentatio, an facit cessare suspicionem fugae.
- 14 Una presumptio tollit aliam.
- 15 Unum indicium, an tollatur per aliud.
- 16 Magis verisimile, an tollatur per minus verisimile.
- 17 Reus interrogatus debet semper respondere de auditu alieno.
- 18 Reus in mendacio deprabens, an ex hoc solo torqueri possit.
- 19 Testes a reo nominati, an per iudicem examinandi sint.
- 20 Testes non idonei, ac illegitimi, an ad probandam innocentiam admittendi sint.
- 21 Testimonium amicorum, an optimum sit ad probandam innocentiam inquisiti.
- 22 Testes consanguinei, an propter affinitatem admittendi sunt ad probandam innocentiam inquisiti.
- 23 Testes consanguinei transuersales, an in causis capitalibus repellantur.
- 24 Testes inhabiles, quando veritas alter haberi non potest, an in subsidiū admittantur.
- 25 Interrogatus de morte alicuius, quid respondere debet reus.
- 26 Qualificata confessio, an negativa, vel affirmativa esse dicatur.
- 27 Necessaria defensio, an legitime probanda sit.
- 28 Quando qualitas alterat factum secundum plus & minus, an pena minui debet.
- 29 Reus in constituto, an debet aperte respondere fecisse homicidium vel ne.
- 30 Interrogatus de loco sequuti homicidiū, quid respondere debet.
- 31 Defensio rei inquisiti, coercitata loco, & tempore, an probanda sit.
- 32 Defensio necessaria, quomodo probanda sit.
- 33 Qui vult probare se fecisse ad defensionem, sufficit probare, quod adversarius animo ipsum offendendi in eum impetuose irruerat.
- 34 Confessione facta de aliquo delicto, an reus debet fateri cum qualitatibus suis.
- 35 Reus presentatus super ordine, & tractatu, quid respondere debet.
- 36 Observatio temporis in delictis, an arguat premeditationem.
- 37 Pluralitas vulnerum, an arguat omnimodam voluntatem delinquentis.
- 38 Vulnerum illatum cum instrumento non apto ad occidendum, an indicat animam vulneratis.
- 39 Amicitia, & conuersatio in delictis, an presumptive tollat omne dolum.
- 40 Reus interrogatus, si in aliquo loco de casu homicidiū locutum sit, quid respondere debet.
- 41 Reus interrogatus de causa mortis, quid respondere habeat.
- 42 In delictis, an pena per iudicem minui debet, vel ne.
- 43 An, & quando iudex penam delicti minuere, moderare, vel alterare possit.
- 44 Index penam legalem, an minuere, vel alterare possit.
- 45 Reus non respondens ad interrogata, an habeat sufficiens indicium ad torturam.
- 46 Quae in ciuilibus faciunt semiplenam probationem, in criminalibus faciunt sufficiens indicium.
- 47 Recipientis malefactorem in domo sua, an puniendus sit.
- 48 Sanguinem suum redimere quomodounque, an cuiilibet licitum sit.
- 49 In crimen laſe maiestatis, si coniunctus non accusauit coniunctum, an puniri debet.
- 50 Recipientis malefactorem ignoranter, an excusatione dignus haberi debet.
- 51 Rei constituto accepto, an defensiones inquisiti producenda sint.
- 52 Aduocatus, an iuris allegationes in scriptis exhibere debet.
- 53 Tortura discrete, & cum moderamine pro modo indiciorū adhiberi det.
- 54 Seueritas, asperitasne, an apud prudentes damnetur.
- 55 Principales delicti aspera, ac seure puniendo sunt.

His hactenus Examinatis, & discussis, ī animis procuratores, quomō rei alicuius criminis retenti, vel carceribus sponte oblati, cum charitate ab eis, & erudiendi, & premonendi sint, & antequam in-

quisitus, carceratus, vel sponte presentatus a rectore iudice, vel aesse constituantur, solers aduocatus suum opere animaduertere debet, quib. mediis iplos tueri, ac defendere intē dit, & quomodo illos instruere habeat, videlicet, si ipsi rei coram rectore, praeside, praefato, aut iudice maleficiū constitui debeat vel in totum negare, aut omnino delictum fateri, vel partim negare, vel partim fateri, vel fateri cum certis qualitatibus, quod vtique & premonendi, & instruendi sunt, ne cum ad iudicis præsentiam adduci fuerint vel consundantur, vel omnino neliant qui respondere debeant, sed illos cum ilaritate igne charitatis decocta, & animo sereno premoneat, sua deat, horretur, ac instruat, ut si a iudice vel aesse interrogetur illico clare aperte, ac lucide submissa voce illi respondeat, oculis iudicem intuendo, nec illos depresso, aut demissos, vel ad terram intentos tenere, tamquam aliquid ipse secum cogitā sed animose illi respondendo, non trepidando, balbutiendo, aut variando, quoniam iudices secundum Docto. Barto. Modern. in l. de minore, §. tormenta, & §. plurium, ff. de quæstio. Roma. consilio octauo. incipien. viso facto, & Franc. Brun. in tractatu de indicis, colum. 14. versicu. alia quædam indicia, & Docto. Moder. in d. §. plurium, multum perpendunt, atque animaduertunt, qua constantia, qua trepidatione, quo vultu, gestu, loquela reus constitutus loquatur, quoniam iudici, seu afferri ista satis aliquid iudicant, ut dicit Innocent. & Modern. in capitu. quoniam contra falsam de proba. Pat. de put. in tracta. synd. in verb. viso de indicis, numero octauo. folio 106. & si opus erit replicet ea, quæ de plano dixit in suo primo constituto, secundum quod a iudice interrogabitur, nec faciant, aut dicant ea quæ frequenter sunt in ore rusticorum, aut furum, ut si quando ad locum torturæ conducuntur, si interrogentur, quomodo successit casus mortis, q. T. vel quid sciunt de tali casu, illico respondent dixisse, & si interrogentur quid dixerunt, nolunt aliquid dicere, sed dicunt id esse scriptū, saepē id replicādo, ita quod in animo iudicū, & afferorū imprimunt eos omnino esse culpables, & sceleris compatriores, & sic diligēs aduocatus, & causarum patronus debet admodum præmonire præsentandum, vel torquendum ut aī se ad omnia celeriter, & ad interrogata respondet, vel dicat, prout inferius particulariter, & summātum demonstrabitur, & declarabit. cum nullo modo onerosi sint isti labores nostri cum amore fiant, sed ipsi defecant, sicut venantium, & pescantium, in eo enim quod amat, aut non est labor aut labor iste vehementer amat.

Primum quidem, si reus interrogetur de nomine, cognomine, ac patria respondeat illico, veritatem, quoniam si in aliquo ex dicta interrog. reus ipse in mendacio deprehendatur, poterit iudex secure ponere ipsum reum ad torturam, & questionem, licet alia indicia extrinseca non præcedant, ut eleg. Barto. in lege fin. numero tertio, & quarto. ff. de quæstio. idem in l. de minore, §. plurium, ff. eodem titulo, numero quarto, & in lege fina. numero tertio. Hyppolitus Bald. in l. presbyteri, numero secundo. C. de episcopis, & cleri. Marsi. consil. 15. & 130. Gramma. consilio 5. & 17. Alexan. consilio 62. tertio vol. lumine, Ludoui. Roma. consilio octauo. incipien. viso facto, Ange. Aret. in tracta. malefic. in verbo fama pub. versic. 9. quæ ro. Marsi. in sua pract. §. diligenter, numero 74. & 98. idem in singu. suis, aumero 103. incipien. veritas, Alexan. consilio 2. in tercia colum. 7. volumine, idem in consilio 107. 2. colum. 7. volumine, & in consilio 364. in quinto volumine, Francisc. Brunus in tracta. de indi. columna 2. fol. 4. versicu. quæ 10, an mendacium, Ange. consil. 175. Alexan. consil. 63. in 1. colum. 1. volumi. ubi prædicti Docto. communiter concludunt, quod mendacium est suffici signum, seu indicium præpotens ad torturam, licet aliqui teneant aliis concurrentibus, ut Ioan. de Ani. in consil. 134. Marsi. 15. & 51. Par. depu. in tractatu syn di. in verbo tortura, lo. 1. versicu. viso de indicis indubitatis, numero 45. Marsi. Soci. in consil. 15. incipien. visis prædictis, & quid sit mendacium dic secundum Cicero. quod est falsa verborum prolatione cum intentione fallendi, quia si non habent quem decipiunt, ipsa sibi mentiuntur, iux. ps. & mentita est ini quitas sibi, & proprie non dicitur mendax, qui putaret uerum dicere secundum Cor. Peru. consil. 324. nu. 2. 3. vol. beat. Hier. in libro 2. super hyr. & quot sunt genera mendaciorum, & in qui bus differat mendacium a falsitate, & an cuiilibet licitum sit dicere mendacium, vide sing. D. Flo. in d. l. de ætate. §. si cum es set, ff. de interro. aet. laſ. in l. si quis extraneus, ff. de acq. laſ. & Mod. in l. h̄dita. §. h̄. ff. ad l. Fal. l. ate. Cep. in l. idē Viuinian⁹, nu. 61. 62. 63. & 64. ff. de ed. edi. & nūqd uariare, & ḥdicere, ac vacilare inter se differat, & quid sit unum quodque de per se, vide Flori. in l. in testib. nume. 1. ff. de testib. Innocen. in cap. præterea. ff. de test. cog. Ang. cōsi. 275. Ale. cōsi. 63. in 1. v. o. Bald. cōsi. 294. numero 2. in quarto. volumine, Barto. in l. eos qui. ff. de fals. Dec. in cap. quoniam contra numero 263. de quo laſ. in l.

Tract. Tom. xi.

Ff 2 si

Jacobi Nouelli ad defensam.

si ex falsis. C. de transac. Blanc. in l. fin. nu. 263. de quæst. si interrogetur, quare fuit captus, & ex qua causa, vel quare ha spōte ad carceres te presentauit, primo quidē calu resp. necire, immo dicat, quod miceretur cum officiales videret circuncirca se, & q̄ si fuisset vocatus, se spōte obtulisset, scđo vero casu si fuit catus vel proclamatus, respon. quod se sponte ad carcerem obtulit ad ostendendam puritatem suę innocentię, nemo enim in malis sperare bonum, nisi innocens solet secundum Senecam in prouer. Ex qua quidem spontanea presentatione erit signū non leue sua innocentia, cum nemo ita fatuus reperiatur, q̄ si est verus reus alicuius criminis, velit se priuare libertate, & ponere in servitute, & carceribus, putans veritatem obceccare quæ nullo modo occultari potest, cum veritas angulos non amet, nec diuersoria placent, sed in medio stat, & multis imfugiantibus suscitatur, & crescit, vt elle. Marli. in sua pra. cri. in §. diligenter. nu. 204. Coep. consi. 31. in 4. col. ver. x. & vlt. nu. 8. vbi dicit q̄ spontanea presentatio facit cessare suspicionem fugę, sicut in simili dī, q̄ si contra reum adeat vnum indicium maleficij, & pro reo sit probata bona fama, reus carceratus non poterit ex hoc torqueri vigore illius indicij, q̄ habet ē se, vt nor. dicit Bal. in l. fi. C. de proba. Alex. in apost. ad Bart. in l. fin. in 3. apost. ff. de qō. incip. §. si tu Titium. in fi. quia sicut vna presumptio aliam tollit, vt Bal. in l. Pacumeuius. ff. de haered. inst. Alex. consi. 103. in 7. col. 1. vol. lo. de Ana. in consi. 17. nu. 4. Angel. & Sal. inl. mater. C. de calum. ita vnum indicium tollitur per aliud, vt Alex. consi. 77. incip. in causa accusa. in vlt. col. 1. vol. & vna conieclura alia tollitur secundum Bal. in consi. 302. incip. proponitur, in 2. vol. idem consi. 380. incip. tres sunt, numero 2. & 3. in 5. volu. Fulg. consi. 173. & idem dicimus de duobus verisimilibus, nam magis verisimile, tollit minus verisimile, vt Bal. in l. fi. in 2. oppos. C. de haered. inst. idem in l. siue posside:is. C. de probat. las. in l. si extraneos, in 2. col. ff. de condi. cauta data. & licet imperator, numero 4. ff. de lega. 1. Bart. in l. fin. C. famili. ercisc. Gramm. consi. 13. 22. & 31. ite in clidūt ut indicia per contrarias probationes, vt Brun. in d. 5. quæstio. princip., & sic reus ipse conetur persuadere iudicem, quod volebat omnino presentare se allegando, & nominando aliquos amicos suos in testem quo fit, vt iudex tenebitur telles ipsos examinare pro habenda veritate facti secundum Doct. lo. de Ana. in consi. 59. in princ. & Alexan. in consi. 24. 2. volum. & Flor. in l. testis idoneus, numero 6. ff. de test. quoniam amicorum depositio optima est, vt Flor. in l. sciendum. in fin. ff. de vñtis, & infra dicam, Barto. in l. eos, numero 1. C. de testibus. Iason in aucten. si vero. numero quinto. C. de iud. & idem in l. exigendi, numero 6. C. de procur. & in l. Titia. numero 22. ff. de verboruin obligatio.

Si interrogetur ex qua causa, & cū quibus armis, & in quo loco fuit interfactus. q. Sempr. resp. sen: per de auditu alieno, certitudinarie nunquam, quia si fuerit sibi dictū, quomodo huc sciat, & in hoc mendacio postea deprehendatur, poterit illico iudex ex hoc solo reum tormentis subiaceere, vi. §. dixi. & Mar. in d. §. diligenter. nu. 74. ver. quæro vñteri. Bart. in l. fi. nu. 3. ff. de quæ. Rom. 1. consi. 8. Alex. consi. 364. in 5. col. 7. vol. si vero dixerit de alieno auditu aduerrat, & sit circumpectus nominare semper amicos, vel attinentes q̄ ad ipsius fauore testificantur, nam iudex pro innocentia rei tenebitur examinare testes non minatos ex parte rei ad probandum incumbentia, licet domestici, & minus idonei fū Spe. in ti. de inquis. §. 1. ver. sed nūquid reus. lo. de Ana. consi. 59. in prin. Alex. consi. 24. incip. aīaduer sis. 13. col. 2. vol. Flor. in l. testis idoneus, num. 6. ff. de test. Pau. de Cast. consi. 207. inci. super primo. Marli. in §. oportune, num. 15. 16. & 18. in sua prac. crim. & quod testimonium amicorum optimum sit, vide gl. no. in l. sciendum, ff. de vñtis. & ibi Flo. in fi. nu. 3. maxime ad prob. innocentiam rei inquisiti, & ita comprobatur Bal. in consi. 50. in 2. vol & consi. x. in 3. vol. & excepta sapientia nihil melius datum est homini a diis immortalib. amicitia, cum res plurimas ipsa contineat, quoconque te verteris pretesto est, nullo loco excluditur, nunquam molesta est, amicitia habentes adiunt, egentes abundant, imbocilles valent, & quod difficilis dictū est mortui viuunt, & secundum Senecam epi. 29. erāt enim qui amicum in atrio querit, & in egn. iuio probat, in pectore enim amicus, non in atrio inuenitur.

Si interrogetur, quomodo successit casus mortis. q. semper, resp. intellexisse ab amico attinente, vel affine, vt si per iudicē malefi. vel alium assessorum examinabuntur pro certo teneat ipse carceratus, vel presentatus ipsos ad sui fauorem depone-re, quod tamen intellige de consanguineis, vel attinentibus in gradu non ascendentium, vel descendenterum, sed bene transuersalium, vt alleg. Marli. in fin. suis, nu. 3. 133. incip. affinitas. Tho. Gramm. consi. 12. lo. An. in c. non nulli. de recip. Ange. consilio 154. incip. vñsis, process. 2. colum. las. in rep. l. admonēdi. colum 71. ff. de iur. iur. Alexan. consi. 61. incipiē. vñlo penul. colum. in fin. in 6. colum. vbi tenet, q̄ consanguinei transuersales nunquam in criminalibus repellantur, Bal. in consi. 183

- nume. 1. 4. volu. & consi. 405. num. 21. vol. & nume. 4. in consi. 10. 3. volu. Card. in pra. crimi. nnme. 165. fo. 3 9. nec non etiam 24. alij telles inhabiles admittuntur, vt mulier, meretrix leno, iu. pubes, qñ aliter veritas haberi non potest, vt Doct. in l. consensu, C. de 1. c. Fel. & Panor. in c. de coetero. de testib. Ale. cōsi. 64. in 1. col. 1. vol. Are. consi. 13. Sal. in l. ea quidem versi. ad quinā qō. C. de accu. las. in l. 1. C. de sum. Tri. Albe. in l. testimoniu, ff. de testib. Alex. consi. 11. & 64. in 1. vol. Marli. consi. v. cōsi. 102 & consi. 114. Bald. in l. quicūque, C. de ser. fug. Marli. in rub. C. de prob. col. 64. & in l. fi. C. de Sica. Dec. consi. 113. Ale. consi. 151. in v. vol. Marli. in sing. suis, nu. 73. incip. plures, vbi multa & Card. in d. nu. 65. fo. 39. multa dicit, & accumulat.
- Si interrogetur, vel si sibi dictum fuerit, an de morte dicti Sempro. in aliquo loco sermo habitus sit, respondeat illico, q̄ potest esse, sed non aduertit, vel nō recordatur, & sic respō. qñ interrogatur de presentibus, quod semper obserua.
- Si interrogetur quibus armis, & i. qua corporis fuit q. Sempronius iterfectus resp. illico, aut q̄ nescit, aut fateatur factū, sed dicat hoc fecisse ad sui tutelam, que quidem qualificata confessio, prout tenet Bal. & Sal. in l. nec codicillos, in fi. C. de codicillis. est confessio magis propriæ negatiua, quā affirmati cum remoueat culpā ab aequo. idē in l. 1. col. 1. C. de conse. Bar. in l. Aurelius, §. idem quæsit, ff. de lib. leg. Imo. in l. 1. §. si quis simpliciter, it. de verb. obl. & in aliquo sibi nō præiudicat, sed perinde hñ, ac si negasset, vt sing. Bar. in l. cum de ïdebito, ff. de prob. & tñ melius ad evitandā oēm dubietatem, q̄ reus dicat homicidium nō commisisse, & si appareat illud commisisse, dicat id fecisse ad suam necessarium defensionem, & non aliter, nec alio modo prout tenet Deci. in l. nemo ex his, nu. 1. ff. de reg. iur. Ang. de Aret. in tract. malefi. in verb. comparuerunt dicti inquisiti, nu. 1. & 2. fo. 105. & hoc idem tenet Bal. in consi. 79. incipi. dabant a voi. 2. vol. Bar. consi. 228. incip. cha. accusavit grātam. Marli. singu. 185. vbi multa Ange. consi. 27. Roma. consi. 157. cano. in c. cum venissent de instit. Roma. singu. suis, nume. 26. Thom. Ferrar. in suis aut. nume. v. incip. accedit, aut reus fateatur factū, sed negat qualitatem, quæ quidem negatio, qualitatis aut habet alterare plus, & minus, & tuas respetu qualitatis negatq̄ habetur pro negante, aut alteratio non est secundum plus, & minus, sed est exclusio totius pœnæ, tūc in torum habetur pro negante, argu. l. denunciaſſe, §. quid mē. ff. de adulte. ita Bar. in l. eum qui. in princ. de iureiur. Bal. sing. c. 1. § porro. colu. fi. quæ fuit prima cau. benefic. amitt. Flo. in l. si detracta, nu. 10. de noxa. Cyn. in l. 2. de probat. ubi non probata qualitate necessario sequi debet absolvitoria tu. tamē in dex diligenter obliterua, q̄ in constituendo reum criminis sup factō, criminosis clare tibi respondebat vtrum fecerit, vel nō fecerit homicidium, ut Bal. in l. si quidem, numero 7. C. de ex. pr. cogit. reus exprimere modum sua defensionis, ita Bald. affirmat, in l. 1. circa principium, C. de ædil. actionibus, & Barto. in d. l. denunciaſſe, & l. 1. §. in accusatione, ff. ad Turpi. Bald. in Aucte. contra qui p̄priam, C. de non numera. pecun. Idem Barto. consi. 105. incipien. inquit, Cor. Perusi. consi. 197. se secundo volumi. Soc. in l. prima, §. si quis simpliciter, ff. de vul. & pupilla.
- Si interrogetur de loco, vbi ipse constitutus aderat, uel se reperie tempore sequuti, homicidij in persona q. Sempron. res. aut in aliquo loco certo, vt puta Brixie, Mantue, Papię, Ferrarie, Romę, aut alibi, ut in domo propria, vel fratribus sui, quæ nempe defensio omnino per reum probanda est, ut sing. Roma. in singu. suis, numero 26. allegando Bald. dixit, q̄ si te confiteretur Titium, sed ad sui defensionem, quod omnino puniti debet nisi legitime constiterit, quod hoc fecerit ad suam necessarium defensionem, ut tenuit Abb. in cap. auditis, in pe nu. colum. de præscript. las. Dec. in l. ut vim, ff. de iu. & iu. Alex. consi. 109. in 1. volu. Ioan. de Ami. in consi. 77. Bald. in l. 1. in 11. col. ver. tu assessor cōsidera, C. de cōfes. Flo. in l. quemadmodū. §. si nauis alteram, ff. ad l. Acquil. Bald. in l. nullus, C. de iud. Felyn. in cap. 2. de homicid. in princ. Marli. in rubr. C. de probat. numero 353. Felyn. in capit. significasti, 3. colum. de homicid. Bald. consi. 79. nume. 1. secundo volumi. idem consi. 193. nume. 1. 4. volum. Corne. consi. 107. in principio 1. volumi. Bald. in l. militis in fi. C. de lib. causa vbi dicit, quod qui vult probare fecisse ad defensionem, sufficit, probare, quod aduersarius animo ipsum offendendi in eum impetuose irruerat, aut qđ erat in aliquo loco ibi prope, vbi homicidium perpetratum fuit cum aliquibus qualitatibus sibi magis proficuis, & quando reus confitens delictum videtur illud fateri cum qualitatibus suis, vide Ludou. Roma. consilio 455. Anch. consi. 499. Ange. consi. 27. Alexand. consi. 116. in 3. volumi. Ange. consi. 22. Barto. in l. si quis intentione, ff. de iud. Bald. in l. 2. §. quod si auctor. C. de iur. calum. Specula. in titu. de pos. §. 7. versicu. item non est respondendum ad eadem. Auguſt. de Arimi. in addit. Ange. in tractatu malefiorum, in verb. comparuerunt dicti inquisiti, nu. 2. fo. 103. Bald. consi. 79. nu. 1. volu. 2. las. in l. quæ delegato,

delegato, nume. 2. Sc. 14 ff. de lega. 1. Bald. in l. 1. col. m. 4. C de confes. Barto. in l. repetendis, ff. de leg. 3. Corne. consi. 105. lit. l. vol. & consi. 129. & 192. in 2. uolum. quod not. & obserua proprio.

35 Si interrogetur de ordine dato, ac posito interimendi Sem pro. resp. illico nullum esse datum ordinem, q̄ sciat, nec esse potuisse, ratione loci, in quo delictum est commissum, cum plerunque obseruatio loci præcognitionem homicidii ostendat, ut l. aut facta, §. locus, ff. de pœn. Blan. in l. fi. nume. 200. ff. de quæstio. Gand. in tracta. de malefi. in rub. de præsump. col. pen. circa medium versi. item consideret, locum Bald. in addi. Specu. in titu. de senten. in ante. colum. in versicu. ad mortem vbi dicit, quod locus a communiter accidentibus facit indicium indubitatum, Marsi. in singu. nume. 336. incipien. argumentū, Bald. in l. fin. circa si. ff. de hæred. insti. idem in l. non hoc. C. vn de cogn. Bart. in l. fina. ff. de quæstio. Roma. in l. 1. §. hoc rescriptum, ff. ad Sylla. Marsi. in §. diligenter, nume. 99. Bart. in l. cdi les, ff. ne quid in loco p. Felyn. in c. afferte de præsumpt. Marsi. consi. 32. vbi dicitur, quod si quis reperiatur mortuus in aliquo loco, præsumitur ab eo interfactus, qui in loco conuersatur, exemplificando in domesticis in, socijs, a custodi. bus a vicinis, & a transitantibus, ut in locis a Doct. assignatis, & similiter ratione temporis, cum obseruatio temporis aggrauat præmeditationem delicti, ut d. l. aut facta, & tempus, ff. de pœnis, & ibi Barto. & Alexand. Ang. & Marsi. in rub. de Sica. numero 12. Bald. consi. 427. in 1. volumi. scilicet vbi dicit, quod lex præsumitur contra operantes de nocte: allegando illud, nocte uagatur adulter, & est glo. no. in l. surem circa medium, ff. de Sica. Dec. in c. consuluit, num. 8. de offic. delega. & pariter ex modo percutiendi, vt can. in c. 1. de homi. Barto. in l. respiciendum, ff. de pœnis. item nec ex vulnere, cum sit vnicum vulnus, secus si plura, cum magnitudo, & pluraritas vulnerum demonstrat animum determinatum vulnerantis, & percussoris, ut Blanc. in d. l. scilicet, numero centesimo sexagesimoquinto. ff. de quæstio. Albe. in l. q̄ si amici domum, ff. de adult. idem in tractat. in 3. per quæstio. 67. Marsi. in l. 1. numero 37. C. de Sic. nec ex genere armorum datur intelligi nullum similiter esse datū ordinem, cum vultus illatum fuerit, seu instrum. non apto ad occidendum, ve considerant canonistæ, in cap. significasti el 2. de homi. Bald. consi. 431. v. 1. volum. vbi grauius censetur delictum commissum cum ferro, quam cum baculo, hasta, lapi-de, vel alio simili genere armorum, Salice. & Marfil. in l. 1. C. de Sica. Coepo. consi. 44. ante finem Florian. in l. Sed & si. §. si magister, nume. 6. ff. ad l. Aqni. Minus ex inimicitia, cum inter eos ante erat bona amicitia, affinitas, & conuincia conuersatio, quæ prelumptiue tollit omnē dolum, ut Marsi. in l. vñica, nume. 207. C. de virg. glo. no. in l. C. de Sica. in versicu. non occidendi, immo assidua, & contiuua conuersatio operatur, idē quod sanguinis coniunctio, ut Cyn. Salice. & Alexand. in l. exi gendi, C. de procura. & ibi Iason, Marsi. in singu. suis, numero 351. incipien. Amicitia Iason. in l. lex, numero 22. ff. de legib. vbi dicit, quod homicidium commissum in personam amici, vel affinis præsumitur potius casuale, quam dolosum, quod propter ea nota.

40 Si interrogatur, an de hoc casu ipse constitutus, seu aliquis alias in aliquo loco sermonem habuerit, res. conselium quod potest esse, sed non audiuerit, vel non recordatur, cum maxime iapsu temporis causetur obliuio iux. tex. cum sua glo. in l. 1. C. de seru. fug. Bald. consi. 37. numero 6. in 1. volumi. & l. surti. §. 1. ff. de vsu cap. Cor. Peru. consi. 278. nume. 1004. volumi. cum maxime in factis alienis tolerabilis sit ignorantia, ut l. fina. ff. pro suo, & cap. ab excommunicato. de rescript. Decius in l. qui alterius, nume. 1. & 5. ff. de reg. iur. & Iason. in l. res. obliga. nume. 35. ff. de lega. 1. vbi dicit, quod tolerabilis est ignorātia in factō alieno, nīli illud factum alienum fuisse sapientia factum, uel esset tale factum alienum de quo quis deberet perquirere, quia hoc casu præsumetur scientia, idem Florian. in regula est de iur. & facti ignorant. Dyn. in reg. ignorantia ff. de regu. iur. Corne. consi. 42. numero d. & 107. numero 3. 3. volumine.

Qui enim lucem videt, scit quod de tenebris egreditur, sed qui candorem lucis ignorat, etiam obscura pro lucidis approbat, prout faciunt indocti causarum patroni.

41 Si interrogetur de causa mortis q. Sempron. respon. intrepescire, & si de hoc casu sciētiam vel notitiam habet, querat semper reducere casum ipsum ad naturam, & viam puri homicidii, vel ex inimicitia præcedenti, uel ex verbis in instanti oris, seu ex aliqua rixa orta ob contentionem nouiter, ermer gentem, seu propter ebrietatem, insaniam, vel impetum, ut singu. consideravit. Barto. in l. respiciendum, §. delinquunt, ff. de pœnis, numero 2. versicu. sequitur, quia semper ex accidentibus, vel qualitatibus poena per iudicem minorabitur, vt Marfil. no. in l. diuus, numero 40. ff. de Sica. Cardi. in practi. crimi. Scirca, numero 123. fo. 175. vbi considerat, an, & quando iu-

- 43 dex poenam delicti minuere, mēderare, & el alterare possit, alleg. Roma. in singu. suis, nume. 673. Panor. & Anto. de Butt. in ca. at si clerici. col. 3. extra de iudi. Bald. in l. non dubium. x. col. C. de legib. Bal. consi. 34. nu. 2. r. volu. Marsi. in singu. suis, nu. 524. incipien. inquisitio, & idem in §. constante, nume. 83. verbi. quod tamē limita, & nu. 84. in sua praet. crimi. vbi concludit, quod index poenam legalem minuere non potest, cum non debeat esse clementier lege, vt idem Mar. in sing. suis, nu. 182. incip. iudex. idem Bal. consi. 34. nume. 2. Gramma. consil. 39. Hippol. consi. 24. 30. 47. & consi. 132. quæ tamen opinio intelligitur, prout dicit Bar. & Doct. in l. hodie. ff. de pœnis. Bald. in l. et si seuerior. C. de infa. Marsi. 5. num. 328. & 397. & in cōs. 5. 8. 14. & 20. Flo. in l. 1. §. Socius, nume. 6. ff. de vsu. Ludo. Roma. consi. 429. incipien. considero in proposita, & in consilio 428. Bal. no. in l. qui sepulchra. C. de sepul. viol. Marsi. in l. 1. §. diuus. ff. de sica. dicit, quod ex causa potest regula non obstante poenam minuere, vel augere, vt Doct. Mod. in l. hodie. ff. de pœ. Tho. Ferra. caut. 14. nu. 7. Bal. in l. præses, ver. quid de priori bus. C. de transa. Cep. in l. si fugitiui. nu. 46. usque 64. C. de ser. fugi. Gram. consi. 16. Marsi. sing. suis, nu. 397. & 244. quod no. 45 Si interrogetur ipse reus, an ante casum mortis q. Sempronij obuiauit T. respondeat incontinenti, quod potest esse, sed q̄ non aduertit, nam si ad interrogationem prædictam reus tacceret, haberet satis sufficiens indicium ad torturam, vt i. simili dicit Marsi. in §. diligenter, nume. 137. quod taciturnitas in ciuilibus facit semiplenam probationem, nam si quis receperit literas, in quibus scriptum sit alicui, vt restituat centum mutuata, & ipse nihil dicat pertalem taciturnitatem creditum videtur semiplene probatum, licet aliqui Doc. dicant creditū plene probatum, vt Bar. in l. fi. in fi. ff. de in litē iur. & in l. quilia. §. fi. ff. depos. & ea quæ in ciuilibus faciunt semiplenā probationem, in crīalib. faciunt sufficiens indicium ad torturā, ve Bar. & Pau. de Caf. in l. filiusfa. la 2. ff. ad Mace. idem Bart. in l. quo enī. §. 1. ff. rem ra. habe. Bal. in l. si procurator absens, in prin. ff. de proc. Iason. in l. admonendi, nu. 1. 8. ff. de iuri. iur. Bal. in rub. C. de fidei. Roma. in l. quæ dotis. ff. solu. matt. Coepo. in suis caut. num. 9. inci. pone. nu. 2. Abbas consi. 18. inci. in cā. 2. colu. Marsi. in §. diligenter, nume. 2. P. crimin. & nume. 133. Bar. & Bal. in l. Titius seio. ff. de const. pœcu. Matth. in not. suis, nume. 22. incip. no. mirabilem, tex. in clemen. 1. de procu. Bal. in l. si literarum. C. de sol. & in l. si literas, C. mandati, & in l. fi. C. ad Maced. & in l. fi. C. de nouat. Imol. in l. qui domini, ff. de testamen. Abb. in ca. non iuste, in 3. col. de procur. sed cogita, quæ dicit Bar. in l. si cum dos. ff. rerū amo. & ibi Pau. de Caf. Iason. in l. si quidem, C. de transact. & ibi Paulus & Decius: vel quod absolute neget, v̄ si obuiauit, aut vidit, dicat, quod potest esse, sed non aduertit, vel quod ira calor ipsum obcepit, & ad alia erat intentus, & sic alia longe subtiliora subtile causarum patroni cupientes optime consulere vitæ, ac saluti carceratorum, & præsentatorum considerabunt pro eorum solertia, pro defensione, & innocentia reorum sponte carceribus oblitorum, quia in malis sperare bonum nisi innocens nemo utique solet, secundum Senecara in suis prouer. Interrogatus si post delictum commissum scienter recepit maleficiorem in domo sua. Resp. quod bene recepit! Sempronium in domo sua tanquam coniunctum cum eo in gradu astitatis, sed non vt malefactorem, nam si eum reciparet in domo sua post homicidium commissum præsumptio contra eum esset de mandato, secundum Bald. in l. fin. de offic. proconsidem in consilio. 382. nume. 1. 12. & 13. Marsi. in l. vñica. nume. 196. C. de raptu vir. vbi dicit quod eadem poena mortis punitur raptor, et recipiens, secundum dispositionem dict. legis, & l. 1. ff. de recep. nisi recipiens acciperet delinquenter affinē, quia mitius punietur per tex. in l. 2. ff. de recep. nā ignoscendum est ei qui sanguinem suum uoluit quo modo redimere, vt l. 1. ff. de bonis eorum, qui ante sententiam sibi mor. consi. allegans Old. consi. 53. incip. consuetudine, in vlti. col. post prin. Bal. in l. & si legibus, C. si contra ius, vel pub. vtil. Marsi. in sing. suis, n. 164. inc. nemo debet, in fi. sic facit in simili tex. in l. 1. §. quamuis, ff. vbi pub. educ. de. vbi licet, quis non cogatur assumere onus alimentandi aliquem, tamen proper affinitatem poterit affinis cogere, & accipere onus alimentadi pupillum coniunctum sanguine, & in l. 3. §. tam & si. ff. de arbi. et ibi Bal. quod licet, nemo cogatur accipere cōpromissum, hoc tamen fallit in coniuncto litigante, quia, runc poterit astringi & cogi ad suscipiendum compromissum. Fel. in capit. cum quidam. in pen. col. extra de iur. iur. Bal. no. in consi. 33. in fin. in l. volu. concludit, quod sanguinis coniuncto aliqualiter excusat consanguineum, si non excusat eum de crimine læse maiestatis, uel potest excusare le, quod ipsum malefactorem recepit coacte, nam poenam non metetur, vt noi. Flor. in Lomnibus, ff. de noxa. idem Mar. in l. 1. §. præretra. 4. colum. ff. de quæstio. & in l. 1. in princip. 12. colu. ff. de licet. in ver. Item facit ad prædicta, vel quod.
- 46 Tract. Tom. xi. ff. 3 150. statet

Iacobi Nouelli ad defensam.

- 50 Ignoranter, vel præter scientiam suam ipsum recipit, quia omnino excusatione dignus habetur, ut Marli. in di. l. vnica, num. 205. secundum glo. in l. i. in f. ff. de recep. Bald. & Fel. in c. a. nobis de exceptio. & Hypp. in l. si ignorans, 2. & 3. colu. ff. de Sica. Fel. in c. a. ferte, pen. col. de præsumpt. Tho. Gra. in vol. 15. Ange. in tract. de malefi. nu. 23. in verbi. fama pub. & d. malefi semper, & c. fo. 89. Alleg. Bald. in l. quicunque, in 1. colu. C. de ser. fug. Bald. in l. e. C. adult Bar not. in l. i. §. 2. ff. de incen. & naufr. Gemin. in c. quicunque de here. in 6. Gaud. plene in 2. de recept. Par. de put. in tra. & synd. in verbo tortura, lo. 2. & 3.
- 51 Quo constituto rei illico accepto, soles rei carcerati procurator pro viribus studeat, atque procuret producere, ac præsentare defensiones i scriptis optime pro ritu locorum formatas, pro utili, & beneficio imputati, examinari faciendo oēs suis testes ad ostendendam innocentiam eorum carcerato rum, vel præsentatorum, quibus testibus examinatis, & expedito processu ad defensam, antequam index procedat contra dictum carceratum ad questionem, & torturam studeat euā
- 52 ipse d. aduocatus, aut iur. doct. aut bene practicus, in scriptis suas facere allegationes, pro demonstranda innocentia, & puritate inquisiti, auditisque defensionibus rei carcerati per d. assessorum contra inquisitionem, & indicia in processu existentia, quæ si non crunt euacuata & omnino sublata per probationes factas, quæ ipsuā reuelent, tunc cogetur. d. assessor cuncta maturæ ruminando ad torturam, & qōnem accedere, quæ adhiberi debet discrete, & cum moderamine pro modo indiciorum, iux. tex. in l. nec si mors, C. de quest. & in l. de minore, §. tormenta, ff. eo. titu. & Par. de put. in tract. syndi, in verbo viro de indicis, sol. 109. iudicem, vel assisi. hortandoq; de benigna audientia carcerati, quæ sāpe videtur præstare tolerantiam, & patientiam poenæ imponendę, nec velit contra reum severiter procedere, cum asperitas apud prudentes dametur, secundum Bald. consi. 364. nume. 8. in 3. volu. & ipse index vel assessor debet magis peccare in pietate, & misericordia, quam in severitate & crudelitate: cum subditis paternam deber exhibete prouidentiam, & inuitus ad pœnam trahi: nā cum in omni onere vincamur, sōla deos equat clementia, & Seneca ad Neronem de clementia. Crudeles vocabo, qui puniendi causam habent, modum vero non habent, & alibi bē nigni principis est, ad clementiæ commodum transilire terminos æquitatum, quoniam est tanta est misericordiæ virtus, ut oēs aliz. virtutes huic honorabiliter cadere non recusant. Re liqua videbis Marli. in sua pra. cri. in §. occurruunt, num. 35. 8. & 9. vbi plura ad solitum fert bea. Augu. dicere, q̄ leuerit omno detrahēdam est vbi multorum litigies iacet. led cum illis,
- 53 qui delicti: principales sunt aspere, ac leuerissime agi oportet, vt in aliorum exemplum trahantur, & pœna unius multoru sit metus, iux. tex. in l. i. C. ad l. l. l. repetund. & l. aut facta, §. fin. ff. de pœ. cum in fin. vulg.

ALIA DEFENSIONIS FORMA Communis.

Constitutus Officio Cancellaria. V.D. Iacob. Nouello iur. Doct. & aduocatus, D. A. de Foroliuio nunc in carceribus. M. V. sponse prætentati, cā & occasione certæ imaginatae imputationis contra eum obiecta, & de qua in processu, & querela sit mentio, ad quem impugnatue semper relatio habeatur, & brevibus agendo, super fluis omissis, dicit, excipit, & opponit procurator ante dictus dictam assertam accusationem fuisse, & esse nullam, nulliter, ac de facto institutam per personam infamem, forinsecam, ac inhabilem, super qua nō potuisse, neque posse per vos vestrūq; officium procedi. Cum præteritum delictum, pp. q̄ tē pe dictus. A. fuit calumnioso accusatus, & nunc in carceribus præsentatus non fuit. neque est modo aliquo de iure punibile. Immo non est maleficium censendum, ex quo, ex forma statuti municipalis impune fieri potuit, quam dictus. T. fuerit & sit bannitus, ac descriptus in libro bannitorum: accedat ultrius, q̄ idem T. alias fuit cōdemnatus, in l. 50. sub prætura Clari. D. Andree Griti dignis. potestatis Paduæ, quo sit, vt stante statuto posito sub rubrica, de malefactoribus incip. Aliquis bannitus pro maleficio, vel debito maleficii, fo. 124. Procul dubio concludendum est, eundem. T. potuisse nedum impune offendit, verum etiam interfici.

Quod quidem statutum in viridi est obseruantia, & in dies practicatur, accedente antiqua consuetudine ciuitatis Paduæ, vbiique fere per totam Italiz partem recepta, publica utilitate suadente, & pro communii beneficio, ac quiete ciuitatis introducta ad refrenāda maleficia, Accedit intuper, q̄ idem. T. fuit homicidiarius notorijs, homoxiosus, scādalotus, & publicus blaphemator. & quamplurima malitia in dies committe solitus, vt ex infra dicendis apparebit, & dilucidius demōstrabitur.

Quamobrem clarissime, & integerrime pretor procura tor antedicti prædicto nomine instat, petit, ac requirit ex causa premissis, & aliis loco, & tempore quemadmodum opus erit, accusatione, siue calumniosam querimoniam prædictū. T. contra præstatum, A. institutam reiici, ac cancellari debere, & per consequens declarari contra prædictum A. neque per accusationem, neque ex officio. M. V. procedi posse, neque debere pro supradicto prætenso delicto, si delictum censeri potest, quum tuerit, & sit impunitibile, & subinde pœnaratum A. fore, & esse per M. V. ex carceribus relaxandum, & relaxari debere, & contra eum ad ulteriora procedi non posse, aut debe re ex quællis prædictis, & non tantum modo prædicto, sed omni alio meliori modo, via, iure, ac forma, saluis aliis quibuscunque defensionibus, dicto carcerato competentibus, & competituris &c.

DEFENSIO REI IMPVTATI, QVOD REM Duobus Vendiderit.

Coram vobis. M. D. Potestate, & Capitaneo Cremonæ.

Constitutus offici. cācell. V. D. Ia. de Noue. Iu. Doct. accusati falsa imputatione seu obiectione, q̄ rem duob. insolidum vendiderit, & vt in ea Instituta per Sempronium Ferrariensem assertum procuratorem, d. A. sub die 15. Octob. nuper exacti, de qua in actis cancellariæ. V. ad quam pro sui continētia impugnat. sp. relatio habeatur, & prius acceptis favorabilibus, si qua sunt in dicta asserta, & ementira accusatione, concernentia commodum, & fauorem dicti. T. sui principalis, & in vim tacitæ, ac iudicarię cōfessionis q̄ dictum. D. A. reproductis, reiectisq; h̄ris, dicit & affirmat super dicta asserta, & ementita, ac obscura accusatione nullatenus procedādum esse, nec mō aliquo procedi posse, aut debere, pluribus rationibus, & causis suis loco, & tpe, dicendis, deducendis, allegādis, & ostēdēdis prout, & quemadmodū opus erit, & primo opponitur, q̄ non constat de mandato saltem legitimo procurare in persona D. Sempro. cum sciat, vel scire debeat, quæ directo minime conceduntur, tanto minus per obliquum permisit esse censētur, & ob id si dictus, D. A. tanquam infamis alienigena, & inabilitis talem accusationem instaurare non potest, multo minus idem Sempro. procuratorio nomine accusationem porrigitere potuit, & per q̄ns de facto super ea procedere, petit in stat, & requirit idem Iac. a prædicta ementita accusatione absolui debere, & ab oīb. in ea contentis, saluisque premissis dicit, q̄ negat narrata, prout falso narrantur, uera esse, ac fuisse, & perita eo modo, quo peruntur fieri debere, cum nunquam pro veritate constabit Titum prædictum vendidisse dicta bona, & terrena insolidum duobus, cum prima uenditio nunquam effectum suum fortita fuit, neque locum habuerit, vt suis loco & tempore dem. nontrahitur, quare procurator antedictus petit a supradicta ementita accusatione, & querela absolui debere rationibus, & causis suis loco, & tempore dicendis, & saluis quibuscunque iuribus competētibus, & competituris &c.

DEFENSI REI PRO INSVLTV ET vulnibus.

Coram vobis Magnifico P. Tarui.

Comparet Iacob. de Nouel Iu. Doct. aduocatus Sempronii Cremonensis causa, & occasione excusandi, & defendendi illum ab asserta inquisitione, & processu vestro per vos vestrūq; officium formatu cōtra eum de insultu, ac vulnere (vt dicitur) illato in personam Titii Polliensis, p̄ut latius in ea contineri dicitur, ad quam impugnatue semper relatio habeatur, & dicit aduocatus prædictus, Sempronium antedictum eiusmodi asserti criminis fuisse penitus insontem, cum clatum sit presertim ex constituto antedicti Titii vulnerati, vulnus prædictum minime fuisse per dictum Sempronium eidem Titio illatum, sed per alios in dicto suo constituto nominatos, nam cum ipse Sempronius fuisse a præfacto Titio aggressus, ac insultatus, ncessariū fuit ut districto ense, quem deferre poterant, cum sit miles incomitua ltr. d. Thomasi Constanzo se veriliter a præfacto insultatore defendere, cum ex omni iure vim, ui repellere liceat, & licet sit, & aduersus pericula naturalis ratio permittat se defendere ac tueri, quo circa magnifice, ac clarissime, prætor aduocatus antedictus orat, rogatq; inclitam M. V. eiusq; dignissimū officiū, & ad hoc spāliter implorat, quatenus op̄ sit, ut dictū Sempronii p̄dicti asserti crīs iculpabilē ab īputatione ipsa absoluatur, absolutūq; reddat, & ita fieri, ac dicti petit oī meliori mō & c. saluis

Tractatum Tomus XI.

228

saluis allis quibuscumque iuribus, ac defensionibus, sibi competentibus, ac competit. &c. & si premissis fortasse defecerit, quod non credit, possit & valeat ad alia habere recusum, pro ut sibi melius de iure videbitur expedire.

DEFENS. FORMA ALIA GENERALIS. Coram vobis Magnifico domi. Potestate Cremæ.

Comparet Officio Cancellariæ Cremæ, Sempronii⁹ vltra. & intellecto tenore accusat denūcias, seu inquisitionis ð se institutæ, aut formatæ, & volens, cuius ac intendens se ab ea excusare, legitime defendere, ac de eius innocētia cōstare, & legitimis mediis docere, dicit, qđ n̄ gat narrata prout narrantur in dicta asserta accusatione denūcia, vel inquisitione, & processu vera esse, & fuisse, & veritatē aliquam in se cōtinere, nec vñquam cum veritate apparebit ipsum Sempronium asserto crimini obiecto interfuisse, nec valet dictum Titii denunciantis, aut quærelantis, cum sit hō pessimæ naturæ, cōditionis, ac famæ, induitus p̄mio, ac p̄cibus. B. inimici ipsius Sempronii accusati. Qui etiam quæsiuit alios corrumpere pecunia, vt vellent accedre ad officium, cancellariæ pro verificando ea, quæ ipse malis artibus denunciavit, aut quærelavit, licet de hoc casu ipsi nil penitus scirent, vt suis loco & tempore demonstrabitur.

Nec obstant depositiores. 3. testium, qui de auditu alieno loquuntur, quibus nulla prorsus est fides adhibenda, singulares & in eorum depositionibus variis, forenses a omnino mēdaces, taliter, quod eis in aliquo minime credendum est, nec obstat dictum. A. rei criminis, q̄a in criminibus, socio ciudē criminis, non creditur, iurib. satis quidem vulgaribus, ut omnibus notum est, quare stantibus p̄dictis, & aliis veris, & in facto concludentibus idem Sempron. petit ab imputatione ipsa per M. V. absolui, offerens probare pro comprobacione innocentie suæ omnia capitula tenoris, ut infra.

De excusationibus areo faciendis.

S V M M A R I V M.

- 2 **Bannitus impune interfici potest.**
- 3 **Bannito interempto, an contra interfectorum inquisitio formari possit.**
- 4 **Banniti cum pena mortis impune interfici possunt, alij non.**
- 5 **Condemnati in lib. 50. an ex forma statutorum offendi possint.**
- 6 **Excedens modum se defendendi, an de excessu puniri debet.**
- 7 **Qui dicantur excedere modum inculpatæ tutelæ.**
- 8 **Excessus dolos, vel culposi qui dicantur.**
- 9 **In culpa dicitur esse qui primo ponit manus ad arma.**
- 10 **Delictum committere, an dicatur, qui pro sua, suorumque bonorum defensione hominem occiderit.**
- 11 **Vulneratus, vel offensus si medicum non adhibuit in se curando, an in culpa esse dicatur.**
- 12 **Medicorum iudicio super vulnera deponentium semper standum est.**
- 13 **Vulneratus, si post triduum ambulauit per ciuitatem, & post. 40. dies obiit, an ex vulnera, vel ex alia causa obiisse existimandum sit.**
- 14 **Vulneratus qui post. 8. menses occubuit, an ex vulnera, vel ex alia causa obiisse credendum sit.**
- 15 **Homicidium per errorem, inaduentiam, vel ignorantiam sequutum, an punibile sit.**
- 16 **Insultans hominem armo bastonandi, licet occidatur, an pena. L. Cornelii de siccarijs teneatur.**
- 17 **Mandans vulnera inferri si occidatur, an de occiso teneatur.**
- 18 **Committens homicidium, si subest aliqua iusta causa, an occidens de homicidio teneatur.**
- 19 **Imputatus de furto, si docuerit a quo rem furtuam habuerit, an puniri de iure possit.**
- 20 **Testes domestici, & minus idonei, an admittantur ad probandam innocentiam inquisiti.**
- 21 **Accusatus, si dicit testes ad offensam falsos, an questio de homicidio differri possit.**
- 22 **Iudex videns accusationem de falso calunniose institutam, an expeditiō nem de homicidio differre debet.**
- 23 **Quod singulare remedium competit accusatis, seu inquisitis.**
- 24 **Tortura grauior est, quam utriusque manus abscisio,**
- 25 **Qualitas addicta maleficio, si non probetur, an absolvitoria sequi debet.**
- 26 **Qualitas adiectio, an in delictis mutet actionem.**
- 27 **Qualitas, que certo tempore requiritur, an præcisæ probanda sit.**
- 28 **Percussor, an, & quando teneatur de morte vulnerati.**
- 29 **Imperitia medici, an, & in quibus casibus excusat percussorem.**
- 30 **Medicus perperam, vel imperite procedens, an culpabilis iudicetur.**
- 31 **Quilibet causa etiam iniusta excusat a pena corporali.**

- 1 **Vulgatissima** est iurisperitorum sententia, vt si quis dixerit delictum a se factum esse impunitabile, ex quo bannitum intererit, optima sane erit defensio imputati, vt per Marsil. in §. constante, numero 103. 102. & nume. 38. & in §. postquam, num. 55. & in §. sequitur, n. um. 19. & 28. in pra&. cri. idem in cons. 100. inci. spiritum sapientiæ. Ias. in l. si creditoris, nu. 4. 5. 6. 7. C. de fideic. nec iudex superinde poterit aliquam formare inquisitionem, vt eleg. Bar. in l. vbi pa&num. numero 10. C. de transact. & in l. decuriones, C. de infami. quod intellige de bānito pro maleficio, pro.
- 3 **quo ingeritur poena mortis, vt Coep. sing. in consi. 5. num. 12. fol. 6. Alb. in trac. stat. 4. par. q. 18. Bar. consi. 107. incip. vñsis omnibus. Anch. consi. 59. inci. visa inquisitione. Phil. Cor. consi. 58. per totum. 2. vñl. idem in condemnatis a lib. 50. & vñtra ex forma statut. & idem Marsi. concludit in §. quoniam, nu. 42. in practi. crimi. quia iudices postquam cognouerint, seu sibi notificatum fuerit aliquem pro maleficio bannitum, vel con-**
- 4 **demnatum ad summam libr. 50. & ab inde vñtra esse interfatum, non possunt, aut debent super denunciatione, accusatione, vel querimonia alicuius facta, nec ex officio, vel per uiam inquisitionis amplius procedere, sed debent accusacionem, inquisitionē, aut denūciacionē ipsam penitus abolere, seu cancellari facere aliquibus in contrarium non obstantibus, & hoc ex forma statut. Paduæ, Taruſij, Berg. ac Brixia, & aliorum locorum, vt alleg. Cor. consi. 122. 4. volu. & in consili. 17. & 116. 1. volu. quod intellige secundum op̄i, Alexan. in l. cum mulieri. nume. 8. ff. solu. mat. & l. 3. §. si seruus, numero 5. 6. & 8. ff. de acquiren. poss. lason in l. si idem. numero 4. ff. de iur. om. iudicium.**

- 5 **Excusatio rei imputati satis iudicio meo valida erit, si dixerit reus excessisse modum in se defendendo non ex animo, sed ex inaduentia, quia tunc punietur non pro toto facto, sed pro excessu tantum, vt in praceptor excedente modum corrigendi discipulos, & patre castigante filios, & Abbe mo nachum, vt Mar. in sing. suis. 176. incip. volūtas, idem in pra. cri. mi. §. quoniam num. 90. 92. & 98. Alex. consi. 99. incip. thema te, 7. volu. idem Marsi. in §. vñterius, nume. 8. fol. 40. qui loquitur de illo, qui excedit modū inculpatæ tutelæ, vel in malito corrigere vxorem, vt Marsil. in §. aggredior. nume. 81. fol. 50. Anch. in clemen. prima, de homi. Corne. consi. 204. incip. pro decisione cause in fi. in 1. volu. Bald. in l. si filius, numero 3. C. de patr. potestate. Idem Bald. l. 1. versic. 9. C. vnde ui. Ioan. de Anna. in c. 2. de homi. Alex. consi. 140. incip. videtur in casu proposito in pen. colum. in 2. volu. Paul. de Castr. consilio 193. incipiente quidam Nicolaus, & consilio 194. incipiente. vñlo supra scripto puncto. Bal. in c. 1. §. si quis hominem de pace iurafir. Rom. in sing. suis. nu. 3. Saly. in l. quoniā multa. C. ad l. l. l. de vi. Coep. consi. 29. nu. 26. & 27. & Alex. consi. 76. in 1. volumi. Are. consi. 80. Anchara. consi. 285. Bal. in consi. 430. 1. volumi. lu. & consi. 222. 5. vol. Alex. consi. 13. 3. vol. Bal. alleg. in l. sed & si quæcunq; in §. si magister. ff. ad l. Acq. vñbi distinguunt de excessu doloso, vel culposo, & ibi vide Flor. Thom. Gram. consi. 29. Cuma. in consi. 34. Mars. cōf. 25. & 31. & in sing. suis. nu. 110. ic. occidens, & in consi. 81. & 132. vñbi plura refert, & accumulat.**
- 8 **Non illegitima similiter erit excusatio imputati, si legitimis medijs constare poterit ante casum sequutum vim sibi esse latam, & quia tritissima est iur. reg. & cōis scribentī opiniō, q̄ q̄cquid facit imputatus, seu prouocatus p̄sumit facere cā se defendēdi, & nō cā vñtionis, vt sing. Abb. in c. olim il j. in 8. col. de rest. spol. nam semper p̄sumitur ð illum, qui incipit.**
- 9 **Percutere & ille dñ semper esse in dolo, aut culpa, qui primo ponit manus ad arma, & ad ea omnia, quæ superius dixi in verbo insultatus. Bal. Sal. & Flo. i. l. §. cū Arietes, ff. si quad. pau. fec. dic. idem Bal. i. l. si ex plagis, §. tabernarius. ff. ad l. Acq. Io. de Ana. in c. significasti, il 2. in vñl. col. de homi. gl. no. in summa 23. q. 1. nā vt ait Cic. in 1. Officiorū, qui iniurię, sibi illatę nō resistit, si pōt. tā est in vitio, quā si parentes, aut amicos, aut patriam desereret, q̄ sing. dictum refert. Ale. in consi. 119. incip. viso processu. 2. col. 7. vol. q̄ tñ Christianum non est, cū nobile vindictæ genus sit ignoscere victo & Plato in Crito, char. 329. dicit nūquam rectum esse iniuriari, vel vñcisci iniuriā, vel malum referre in cū qui intulit. idem Marsi. in l. 1. in prin. 5. col. ff. de Sic. idem in §. expedita. nu. 19. & in §. quoniā. nu. 62. fol. 28. in prac. crim. nam in aggressore & inuasore semper dolus p̄sumitur, vt Bal. consi. 119. nu. 4. vol. 2.**
- 10 **Varijs opinionibus inter Doct. diu concertatum est, si occidens aggressorē, dixerit id secile aīo se tuendi, ac defendendi & id legitimo modo probauerit, an optima erit excusatio imputati. dic q̄ sic, quia non dñ delictum, seu crīmē cōmittere, qui pro sua suorumque bonorum defensione hoīem intererit fm Bal. consi. 91. in 3. vol. quoniam defensor propriæ saluūis in nullo peccare videtur. l. si quis. in fi. C. de Sic. Marsi. in §. quoniā. num. 81. 64. & 75. Bal. in l. data opera. 4. colum. C. qui accusa. non pos. Abba. in c. clerici. il j. de vita. & honestat.**

Jacobi Nouelli ad defenlam.

de lo de An. in c. significasti, de hom. Doct. Mod. in l. vt vim, ff. de iust. & iur. Flo. in l. scientiam, §. qui cum aliter. ff. ad l. Aq. Ang. de malefi. in tract. malefi. & in verb. & D. Titius se defendendo, 3. col. versi. ex hijs infertur, Bald. & Sal. in l. 1. C. vnde ui. idem Bald. in c. 1. in 7. colu. de pace iur. firm. in vñib. feud. Cy. 1. l. si ex plagiis, §. tabernarius, ff. ad l. Aquil. late Flo. in d. §. qui cū aliter, eo. ti. ratio esse potest, quia pñam non meretur, qui ad defensam sui aliquid facit, ut l. 3. §. cum igitur, ff. de vi & vi ar- ma. & in l. 1. C. vnde vi, Bald. in consi. 22. 2. nu. 2. in volu. 5. Flor. in l. 1. §. cum arietes, nu. 4. ff. si quad. paup. fecisse dicatur, loā. de Ami. consi. 77. Alex. late consi. 119. 1. volu. Bal. in l. 1. in 1. col. versi. item tu aſſelior considera, C. de confes. & l. 2. C. de dona. propter nup. Roma. in singu. suis, nu. 28. Flo. in l. quemadmodum, §. si nauis, ff. ad l. Aquil. Marsi. in rub. C. de proba. nu. 353. Bar. in l. 1. §. ait prætor, ff. ne quid in flum. publi. Dec. 53. Corn. consi. 162. 1. volu. Dec. consi. 272. Bald. consi. 211. in 4. vol. Cœpo. consi. 29. Bald. in l. & si certus, §. si vñus, ff. ad Sylla.

Iuridica, & non inutiles erit imputati excusatio, si homici legitime vellet cōſtare vulneratum, seu offendum fuisse incul pa. cum medicum non adhibuerit in securando, vel quia me dicorum preceptis non obtemperauerit in lex rebus non naturalibus, vel quia cum vxo. aut concubina iacuit, & rem secum uenerā habuit, aut quia inordinate vixit, aut aliquam aliam culpam cōmisiſſit, taliter, q̄ ex prædictis vulneribus, seu percussionibus illum obiisse ambigendum non est, & sic per- culſor ab homicidii pœna ordinaria liberabitur, vt eleg. Bal. in l. si ab hostibus, §. t. ff. sol. matr. & ibi Rom. maxime quādo cedula medicorum, & chirurgorū data fuit cum aliquo mor- tis periculo, & si ex ea luculenter apparere potest vulnera of- fensi h̄e se ad vitam, & ad mortem, vt Bal. cōſi. 22. in 2. vo. & in cōſi. 136. e. vol. & cōſi. 237. in prin. ciuid. vol. & in hoc stabili- tur iudicio medicorum peritorum, vt Cœpo. in consi. 61. & 62. per toruim, Bal. in l. septimo mēſe, ff. de ſtatu homi. Fel. in c. significasti de homi. Flo. in l. qui occidit, §. fi. nu. 3. ff. ad l. Aquil. q̄ nota, quia ibi colliges modum articulandi, & defendendi reos criminis, Ange. in tract. malefi. in verbo, & ex intervallo dictus Titius, nu. 12. Marsi. in §. & quia nu. 18. 19 & 20. in sua pra. crim. Bald. in consi. 119. 1. volu. Flor. in l. ait lex, §. 1. ff. ad l. acqni. Cuma. consi. 134. Anch. consi. 205. Soc. 178. & 188. Ale. consi. 278. Gram. volu. 24. & consi. 29. Bald. consi. 135. 1. vo. Ale. consi. 148. 2. vol. Bar. in l. fi. ff. de Sica. Bald. in c. 1. quib. mod. feu. amit. Marsi. consi. 7. Gram. consi. 49. & in §. aggredior, nu. 130. in pra. crim. Ale. consi. 15. in fi. 1. vol. lat. in l. 2. & quod quis que iur. Innoc. in c. cum cauſam de testi. Barto. in l. 1. §. 1. ff. de vent. in ſp.

13 Valida ſimiliter erit excusatio, si vulneratus cōſtabit, quod post triduum percussus ambulauit per ciuitatem, & post 40. dies obiit: quia tunc oritur preſumptio, quod vulneratus, seu offendus non ex ipſo vulnere, ſed ex alia cauſa obierit, vt Bal. no. in consi. 23. 7. 2. & Anch. in consi. 280. Ange. in tract. malefi. in verbo & dictus Titius, nu. 2. & 3. fo. 80. Abbas, Panor. & Anta. de But. in c. præterea de cler. percu. Signor. de homo. in consi. 164. Cœpo. consi. 27. Bald. in l. 1. C. deeme. feruor. & ibi Ange. Corn. consi. 194. 2. volu. & consi. 274. 1. vol. Anch. consi. 285. Marsi. in l. fi. j. col. ff. de Sica. Gram. cōſi. 19. Cœpo. consi. 41. Bal. in c. 1. quib. mod. feud. amit. in vñib. feu. Soc. consi. 74. per totū, vbi concludit, q̄ percussus qui potest 8. menses occubuit, non principaliter ex vulnere, ſed ex alia cauſa mortuum eſſe ſtel- ligendum, & credendum eſt, ita Albe. de Rosat. in tracta. ſta. in 1. par. q. 39. fo. 28. vbi dicit, quod percussus, qui post vulnus accepit longo tempore, ſeu interuallo. i. poſt. 8. menses deambulat per ciuitatem, & poſtea moriatur, tunc non ex vulne- re, vel percusſione, ſed ex alia cauſa preſumitur decessiſſe, ut Floria. in l. ita vulneratus, nu. 10. versi. 3. caſu, quando dubita- tur, ff. ad l. ad l. Aquil. & Bald. ſing. in consi. 328. per totum, 2. vo- lu. Cœpo. consi. 61. & Corn. consi. 273. nu. 5. 3. volu. Marsi. consi. 9. Bald. & Ang. in l. quod ſi nolit. §. ſi mancipium, ff. de ædil. edic. Anch. consi. d. 284. Ana. in d. c. præterea, quod not. & tene- menti.

15 Illegitima profecto non erit excusatio imputati, ſi dixerit per errorem, inaduentiam occidiſſe, ut concludit Cœpo. cōſi. 13. in 2. dubio, nu. 21. & consi. 33. per totum, & in c. cum ve- nerabilis, extra de conſuetu. nam error communis excusat ho- micidium a pœna ordinaria, ut Saly. in l. quoniam multa fa- ci: C. ad l. Iul. de vi. Alex. consi. 138. 1. volu. Pau. de Cast. consi. 192. Bonifa. in titu. de insul. & percuss. Bald. in l. ſi quis testibus in fi. C. de test. vbi dicit, q̄ ſi testes deponant Tit. mortuum ex tribus vulneribus, & ex humano corpos eapparent ibi non eſſe vulnera, non potest imputatus ad mortem condemnari, Marsi. consi. 7. & cōſi. 67. & in l. §. diuus, ff. de Sica. & l. diuus, ff. eti. Ro. cōſi. 506. Pau. de Cast. consi. 38. in nu. 189. Marsi. late. l. fi. ff. de Sic. & in l. nihil. interest. ff. eti. Do. in l. error, C. de iur. & fac. ign. Cor. cōſi. 120. 2. vol. Bal. in l. 2. C. quib. reis iud. non no- cer. Marsi. in rub. de fideiſſ. nu. 154. Fel. in c. quoſdam de pñim.

Ro. in l. ſi vero, §. ve viro fal. 51. ff. ſol. mat. Bald. & Ang. in l. ſi- cut, C. de præſc. 30. anno. laſ. in l. clā poffidere, §. qui ad budi- dinas, fi. de acq. pos. Sal. in l. ſena. C. de his que libi in teſt. aſcri. Pau. de Cast. conf. 189. Fel. in c. 2. de conſt. Bal. in l. qui ſeruum, ff. de interro. aſſ. idem in c. 1. §. iniuria, col. fi. de pac. in fi. in vñi. feu. Ang. in l. quoties, §. fi. fo. ma. Dec. in l. & ſi nihil faciſſe. ff. de reg. iu. Par. de pu. i tra. syn. in verb. executio, fo. 46. nullus, in tra. l. bannit. q. 34. in 2. par. ſecundi tēporis, & nota propter. In du- biu mreuocat, an valida erit excusatio rei crīs, ſi dixerit homi- nē vulneraffe, aut occidiſſe, non aīo occidendi, ſed tñmō ba- ſtonandi, aut percutieudi, dic ut elegater pñluit, Pau. de Casti. q. 19. 2. Marti. in §. ulterius, nu. 8. fo. 40. in ſua p. cri. alle. Bar. in l. 1. n. 9. C. vñi vi. Fel. & lo. de Ana. in c. 2. de homi. Ale. cōſi. 140. incipien. vñ in caſu pñproſito, in pe. col. 2. vol. Cœpo. q. 28. 1. cōſi. magister. la. fo. 33. in consi. 29. & 35. & 38. alle. c. fi. de homi. 16. vbi dicit de illo, q̄ mandauit vulnera inferri, ſed nou occidi, q̄ non tenet pœna l. Cor. de Sic. ex quo nō eſt in dolo. l. 1. qua- li. culpa. Cor. cōſi. 57. nu. 51. 4. vol. ſed is tñm tenet pœna vñimi ſupplici, qui hēt animum occidendi, ut gl. not. in l. 1. §. diuus, ff. de Sic. Arch. in c. homicidiorum cū gl. de pñ. di. 1. Bar. in l. diauus, nu. 3. ff. de Sica. nam vñicunq; in cōmītēte, homicidiu ſubelt in aliqua iuita cā, occidens non punif pœna ordinaria mortis, quia qualibet cā excusat a dolo, ut Pau. de Cast. in d. consi. 182. incip. cā carceratorū. Cor. consi. 56. col. n. 4. vol. Mo- de. Doc. in l. 1. §. diuus. de Sic. Marti. in §. agredior, nu. 18. in p. cri. laſ. in l. ex quacunq; nu. 41. ff. ſi quis in iuſ. voc. nō iuer. & l. 1. nu. 3. ff. de leg. 1. idem in l. iuſte, nu. 3. 1. ff. de acq. pol. vbi dicit, q̄ qualibet cā ēt iniuita excusat a dolo, Bald. consi. 345. in 4. vo. & consi. 9. nu. 3. in vol. 3. Ale. in l. & ſi Seuerior, C. de inſta. Dec. cōſi. 9. 1. & cōſi. 134. Cœpo. consi. 33. Marti. q. 91. 96. & cōſi. 137. Soc. consi. 16. 1. vol. Ale. consi. 283. in 2. vol. Ange. in trac. malefi. in ver. ſcienter, & dolofe idem in l. 1. C. de Sic. Arch. cōſi. 80. Bar. consi. 3. 2. vol. Cum. consi. 134. Ale. cōſi. 76. 3. 1. 109. 1. vo- lu. Ang. consi. 284. Card. consi. 44. Bal. & Sal. in l. 1. C. de noxa. Pau. de Cast. in l. 1. C. vbi clarissimi. vel tenat. Fel. in c. latet de homi. Ang. in l. plagi. C. de plagiar. Sig. de homod. q. 27. & 50. Marti. in l. Cor. ff. de Sic. Ale. in l. 4. §. q̄ prætor, ff. ne quis cum, q̄ in iuſ. vñcat. Marti. in ſing. suis, nu. 630. Gra. consi. 63. in quib. locis plene traditur, ad pñciendū delinquētem pœna corporali, requiriſſur dolum, nec ſufficiſſit lata culpa: q̄ proprii not.

17 Frequentiſſime per tractata eſt, ea qō, an lñma erit excuſa- tio rei imputati de ſurto, ſi docuerit a quo tem fugiuam pœ- nes ſe repertam habuerit, dic ut per Marti. in §. diligenter, nu. 91. & 96. Bar. in l. ii. nu. 5. ff. de qō. Ang. in l. 2. & l. fi. c. ti. & Doc. Mod. in l. ancillę. C. de fur. que omnia intelligenda ſunt in ho- mine bonę condōnis, & famę, & non ſolito timilia facere, & ſi qua naturę bonitate dic, q̄ in iis, que clari boniq; viti agūt, vt eleg. Bal. Imo. & Mod. in l. fi. ff. de hære. insti. Sal. in l. fi. C. de q. Ang. de Ari. in add. ad Ang. de malefi. in verb. fama pub. ou. 21. incip. tu autē in hac mā adde Ale. consi. 5. incip. in cā inqūi- tionis formarę, 2. col. in 1. vol. Bal. in leſt. antiqua, in l. aīs hor- reorum, ff. locati. lat. in l. in actionibus, in pe. col. ſi. de in litem iur. Marti. consi. 52. incip. misericordia dñi, Doc. in l. inciilem, & l. ciuile, C. de fur. Mod. in l. fi. ff. de qō. ubi multa refertur, Mar- ſi. plene in ſing. suis, nu. 392. incip. aduertas.

20 Probabiliter dubitari confueuit, an ad probandum innocētiū inquisiti, accusati, aut denūciati admittunt ſeſtis dome- ſtici, & minus idonei, dic ut p. Marti. in §. oportune, nu. 16. pra- cri. Pau. de Cast. in consi. 207. incip. ſup. primo Doc. Mod. in l. 1. vnius, §. cognitū, n. 49. ff. de qō. Cœpo. consi. 55. inci. in Christi noſe, nu. 2. Bald. cōſi. 479. inci. tres ſunt caſus, 5. vol. Dec. in l. & ſi nihil, n. 3. ff. de reg. iut. Cœpo. cōſi. 46. nu. 8. lo. de Ana. cōſi. 59. in priu. nu. 1. Spe. in tit. de inqūi. §. 1. ver. ſed nū. quid reus, Ale. 2- fi. 24. inci. animaduertis, nu. 13. col. 2. in 2. vol. Flo. in l. ſeſtis ido- nens, in vñ. col. n. 6. ff. de ſeſti & late. Marti. in d. §. oportune nu. 8. vi. q. 19 & idē in ſing. suis, n. 19. & 59. incip. innocentib. & in l. 1. §. n. 46. & 49. ff. de qō. Ale. consi. 112. vi. ſi. themate. 2. col. li. 5. & ſi. ſit innocentia pōt probari per preſumptiones, ut Cœpo. in cōſi. ciuil. nu. 60. in nu. 6. Bar. in l. 1. §. de illo. ver. qō. in hær. ff. de bo. eor. qui ſibi mor. gl. no. in l. in ver. nō occidē. l. C. de Sic.

21 Utulis admodū erit intelligere, an homicidij qō differri poſ- ſit, ſi accusatus in modū exceptionis dicit ſeſtis falſos, dic q̄ ſi iſta exceptio eſt cā pñjudicalis cāx homicidii, q̄ ſic, ut Albe. de Ros. in trac. ſta. in 1. par. q. 57. n. 4. ibi ſi aūt. fo. eo. alle. l. vltra. C. ſi ex fal. inſtr. Sal. in l. ſi docueris, n. 4. C. ad l. Cor. de Sic. Cy. in l. prius, n. 1. C. q. acc. nō poſ. & hoc niſi 2. ſtareſt pñtati. iud. malefi.

22 aut iuſd. qō nē, ſeu accusationē iſtā de falſo. fuſile caluniosoe inſtituram, & in fraudem productam animo differendi, & pñ- telandi expeditionē homicidii, quia eo caſu iudex non deo- ret differre, ut l. ſatis aperte. C. de fal. & Sal. i. d. l. ſi docueris, nu. 4. ſed iudex q̄ relatē oīo arctaſit ad pñdū accusationē falſu. ſi. tpa limita. cū diſlatione pñtati, ut dīt. Alb. i. d. q. 57. q̄ no. Siri- gularē remedū eſt reis accusatis, & retentis, qñ cōpiciunt ſe in carcerib. 2. ſtitutos i. piculo mortis manifeſtę, & dubi. 2. tñ no- poſſe

posse patienter sustinere tormenta, & quæstiones amputent si bi linguam, ne ab eo iudex possit confessionem torquere, ut sing. tradidit pro cautela. D. Tho. Ferra. in cau. 57. inc. Tancre. dus. ratio est, quia melius est pati in aliquo membro corporis, q̄ in diuiduum perdere, nam vt Seneca in prouerb. testatur, periculum sine periculo nunquam vincitur, & vt Mar. assue rat in §. expedita, nu. 59. fol. 24. q̄ maior est poena torturæ, quā virtusque manus abscessio. & similiter dicit Bal. in repet. l. in pen. col. C. vnde vi. q̄ continuus cruciatus corporis æquiparatur morti. alle. Senecam in suis epistolis, q̄ nemo est ita timidus, vt non velit potius semper pendere, q̄ semel cadere, & iō Doc. causidici consolantes reos criminis, illos præmonere solent, vt si delictum commiserint omnino taceant, nec illud sati velint, finem recipientes, ac pro certo tenentes, vt si crime propalauerint summo afficiunt supplicio, q̄a delicta non debent impunita remanere, vt Exod. c. 22. l. ita vulneratus, ff. ad l. A. Qui. vt fame de sen. excom. Bald. consil. 79. num. 8. volum. 2. cum alijs vulgar.

25 Non minus ingeniosa, q̄ Docta erit excusatio rei imputati, si negauerit qualitatem additam maleficio, nam ea non p̄bata, s̄m op̄. lac. Bu. necessario sequi debet absolutio imputati. in l. qd ergo, §. poena grauior, ff. de his qui no. inf. & q̄ ita consuluit, prout refert Cy. in l. 2. C. de prob. Bal. & Saly. ibi dicunt, q̄ si est instituta accusatio de insultu cum armis, vel de percussione cū languinis effusione, & post non probetur, nisi de simplici insultu, vel percussione, condemnatio sequi non potest. Idē Mar. in sing. 187. incip. qualitas. Cœp. consil. 57. inc. Fran. q̄ tñ intellige & distingue fin Bar. in l. denunciasse, §. qd tñ, ff. de adul. vbi examinat, an additio vel detractio qualitatis in deli & sis, mutet actionē. Flo. in l. in delictis, §. si detracta, ff. de noxa. act. Sal. in l. tutoris, C. de vi pub. Ale. in l. diuus, ff. de re iud. nu. 13. Bal. in l. 1. 8. col. C. qui accu. non posl. & si seuerior, C. de intent. & l. 2. negantē, C. ad leg. Aqui. Pau. de Cast. consil. 119. Ias. in l. nu. 2. C. de test. vbi dicit, q̄ qualitas requisita in aliquibus phonis certo tpe limitato, debet præcise, & specifice probari, q̄ illa qualitas tpe limitato interuenerit. Cœp. in l. si fugitiui, nu. 9. & 10. C. de ser. fu. & in aut. sed nouo iure. nu. 79. fol. 114. l. de Ana. consil. 60. nu. 2. Mar. in l. si qs ne quæsl. nu. 130. ff. de quæst. Inn. in c. qualiter & qñ. de acc. lo. de Ana. in c. 1. de hom. in 6. Bal. consil. 465. & 431. in 4. volu. nu. 1. vbi si in accusatione deducitur dolus: dolo non probato, sequi dēt abolutio. Anc: consil. 272. inc. de titulis criminū. Ro. consil. 144. inc. inquisi. circa. principium, Ale. consil. 3. 4. col. vol. 2. & in consil. 124. & 123. cod. vok. lo. An. in c. 1. de ho. in 6. Pa. de Cast. in l. si cōem, §. 1. ff. qm̄. seruit. ami. Bar. in l. pe. C. de priui domi. lib. 2. Mar. in §. qm̄, nu. 32. in pra. cri. & in ru. de prob. nu. 437. Cor. consil. 197. incip. visa denuncia, vbi dicit, q̄ qualitas intentata p̄bari dēt, aliter inducitur absolutio inquisiti. Mar. in §. & q̄a, nu. 2. in sua p̄rac. cri. Fel. in c. auditis, pe. col. de p̄f. Soc. in l. stipulati, quædam, nu. 9. ff. de verb. obl. Bal. in consil. 447. nu. 2. vol. 5. dicit, q̄ qñ. l. requirit probationem alicuius qualitatis, non tam est de substantia probat. q̄ ipsius facti, & in consil. 459. nu. 1. 4. volu. q̄ qñ. l. requirit probationem facti, & qualitatis, non sufficit probare factū; quia qñ. l. ponderat qualitatem, illa qualitas est de substantia probationis, vt Bal. in consil. 447. nu. 2. in vol. 5. & in consil. 459. nu. 2. in 4. vol. Credo tñ, q̄ de consuetudine, aliter seruetur: q̄a accusans non vnam l. proponit, sed omnes, dum dicit peto cū puniri fin formam iur. & stat. pp. illim communem clausulā super quibus omnib. & sing. intendit pcedere, q̄a si non p̄bet qualitas, dēt tñ puniri in eo, qđ est probatū, ne delicta impunita remaneant, nisi qualitas esset de substantia probat. iurib. su pra deductis, q̄ not.

28 Legalis, & iuridica similiter erit excusatio vulnerantis, si dixerit percussum obijisse, ex quo medicum habuit imperitum, & tali calu uulnerans non tenebitur de morte percussi, vt Bal. lal. & Pau. de Cast. in l. si ab hostib. §. si vir, nu. 1. ff. sol. mat. Bal. consil. 136. & 138. in 2. voi. & consil. 192. in 4. vol. m. ax. qñ qualitas vulneris iudicio medicorum pōt se h̄re ad vitā, & ad mortem, idem in c. 1. in 3. col. quib. mo. 1. feu. ami. Fel. in c. presby. in 1. col. de nom. idem Bal. in l. si nō simPLICITER, nu. 7. C. de c̄dili. act. M. 1. c̄l. in l. nihil interrett, nume. 1. 1. ff. ad l. Cor. de sica. vbi di cit, q̄ virtū medici, vel malitia medicinæ excusat percussorē, & iō Bar. in d. l. si ab hostib. exclamat q̄ vocantem medicum imperitū, vel qñ vulneratus mortuus est inobedientia offensi, vel imperitū medici, s̄m Fel. in c. sign. il. 2. 1. col. de hom. Cœp. consil. 61. nu. 30. Bal. sing. consil. 28. inc. an vulnus, 2. vol. Soc. consil. 173. Al. in 2. par. statu. q. 36 & 37. Flo. no. in l. qua actione, §. Proculus, & l. idē iuris, §. mulionem, ff. ad le. Aqui. vbi tenet, q̄ medicus imperite procedēs, vel viens medicamentis perperā, culpabilis iudicatur vulgata, l. imperitiae, ff. de re. iu. aut qñ me dicus dicit se peritū ad medicandum aliquam infirmitatē, cū non sit, & operatur aliqd pp. q̄ infirmus incurrit aliquid periculū, & tenetur, cum ieiā, vel scire debeat, q̄ in medicinis p̄ fecendis, illas exhibere deder, quas sciat fin attem suam profi-

cere debere, vt Cor. consil. 194. 2. volum. Sal. l. vnicā, C. de emē. ser. & ideo medicorum imperitorum consilia deuota, qui pa. rum Doct. & satis seduli officiosissime multos occidunt, & stu dent immoderata adhibere medicamina, quæ non saluēm, sed interitum afferunt.

Similiter valida erit excusatio in casu furti, qñ quis iusta ratione arbitrans se dominum aliquid vi rapuerit, vel surripuerit, vt poena furti liberet, qñ in dolo esse non vñ, vt l. apud antiquos, C. de fur. prout etiam sing. consuluit do. Bal. consil. 345. in 4. vol. & ideo quælibet causa ēt iniusta excusat a dolo, & pena corporali, vt Bal. consil. 9. nu. 3. 3. vol. Cor. Peru consil. 107. l. te. eo. in 3. vol. Ias. in l. clam. possidere, §. ad nundinas, ff. de acq. pos. & l. 1. in fi. ff. de abigeis. Bar. in l. fi. ff. de decre. ab ord. faciē. & l. q̄ Nerua, ff. de posl. & Coepo. consil. 10. nu. 2. 1. in consil. ciui libus alle. tex. in l. igitur, §. 1. ff. de libe. cau. sed vide q̄ dixi in verbo error, & verbo ignorantia supra, vbi late.

CORAM VOBIS MAGNIFICO, AC CLARIS.
domi. potesta. Padua.

Comparet Jacob. de Nouello Iur. Doct. aduo. & procurator Fabricij de Lendenaria detēti, & carcerati iam plurib. dieb. cā, & occasione illū emendi, detendendi, ac excusandi ab aſterta accusatione h̄eum instituta per Sēpronii Ladrensem de insulū, ac vulnerib. in eam, ut c̄s dolore, p̄ditorie, ac pensate illatis, loco, tpe, ac p̄fētū. prout latius in dicta aſterta accusat. & processu defūt. & formata cōtinetur, ad quē impugnatue semp̄ relatio habe. ī: & brevib. agendo, ac ipsum realiter defendendo superfluis omissis, dicit excipit, & opponit antedic. pcu. dictā aſtertā accusat. fin. sc. & esse nullā, nulliter, ac de facto institutā, & producit am p̄ perso nam in habilem, & sup ea non potuisse, neq; posse per ipso, ue strumq; officiū aliquo mō procedi. Cum p̄tentu n̄ delictum p̄p q̄ iupradict. Fabricius fuit accusatus, & retentus non fuit, nec est maleficū de iure punibile, imo nec est maleficū, seu flagitiū cōsentendū: ex quo de iure n̄ inceptali ac decretis illius. Do. impune fieri potuit. Nam cum dictus Sempronius fuit bannitus sub clar. D. Pet. Lando p̄fētore, necessario dicendum est eundē vulneratum impune offendī potuisse, imo interfici, non obſt. friuclā appellat. Interposita a dicta sententia bannitoria ad Claris. D. superiores parte eiusdē Sempronii, cū talis sñia in arengo lat. ex forma. ll. illustriss. consil. 10. app. non recipiat, sed fuit inter posita animo rē in longū protrahendi, ac cauillandi, accedit, q̄ s̄pē d. Semp. pro alia accusatione p̄tra eū instituta per. T. de insultu cū armis factō in platea condemnatus fuit in l. 50. quo calu, ex forma stat. & antiqua confūe. fori ubiq; fere p̄ totam Italiani recepta q̄ in l. 50 publica suadente iustitia, ac pro cōi quiere ad refrenāda maleficia impune offendī potuit, quo circa clarissime p̄tor, antedictus dicto nomine inflat. & persit ex causis p̄fētū illis p̄ nos, ne truante officiū, q̄ ad hoc simpliciter implorat, qñcon. 3. opus sit accusationē p̄dictam per dictū Sempronii cōtra tēpēdū. Fabriciū carceratum instituitā, sīc inquisitū, subinde formandā reici, & cancellari debere, & in fine declarari contra p̄fātū Fabricium, nec per accusationē, nec ex ordic. o M. V. procedi potuisse, aut posse nec debere pro dictis p̄fētis vulnerib. seu pro dicto p̄fētoso crimine, q̄ uere scelus, aut flagitium, nec dici nec censeri p̄t, cū fuerit, & lic ex iure impunibile, & per consequens dictū Fabriciū carceri detenū relax andū fore, & esse pristinā suā libertati restituendum, & ita fieri, & declarari petit omni alio meliori mō, uia, iure, ac forma taluis alijs quibuscumq; iurib. ac defensionib. p̄fati carcerati cōpetentibus, ac competituris, &c.

ALIA DEFENSIONIS FORMA IN MATERIA HOMIDICIJ. Coram uobis Clarissi no Poteſtate Cremæ.

Comparet d. Sempronius de Alb. pro curator, & eo nomine D. Hippo. Floren. sponte carcerib. M. V. oblati causa illū tuendi, excusandi, ac defendēdi ab inquisitione p̄ D. lu. maleficiorū formata iussu. M. V. & processu xe inde formato ob mortē, q. Thadæi Polensis, & breuiter dicit, q̄ negat narrata, & exposita in dicta inquisitione, & p̄cellu uera esse, & fuisse nec aeritatē aliq. in te cōtinere, & nonq; aeritate cōtabit, neque apparebit ipium Hippo. interfoille cōmuni, seu delicto obiecto, & de eius innocentia clare cōstat ex cōstituto. q. Thadæi interiecti per d. iud. Maleficiorū accepto ubi in primo dicit. che io non hō colpa alcuna, perche non haueua arme, ne mi mossi dal mio luogo in conio alcuno, accedit, q̄ inter. c. Thadæum, & ipsum constituum summa intercedebat amicitia, quo sit, ut ex cā p̄dicta tollatur omnis p̄umptio, ac suscipio

Jacobi Nouelli ad defensam.

picio mali animi, nec obstant testes contra eum examinati, cum de auditu alieno loquantur singulares, forenses, varijs, ac in eorum depositis contrarii, ac falsi, qui multas patiuntur oppositiones, ut particulariter demonstrabitur, quibus stantib. petit idem Proc. quo sup. nomine praefatum d. Hyppolytum p. M. V. absolu, vel saltē pro nūc ex carcerib. M. V. relaxari debere, & ita fieri, & declarari petit omni meliori modo, via, iure ac forma, &c. saluis alijs quibuscumque defensionibus sibi magis proficuis, &c. & si in præmissis fortasse deficeret, q̄ non credit, protestatur posse ad alia iuris sibi magis proficia habere recursum, prout sibi melius de iure videbitur expedire.

PRO HOMICIDIO.

Coram vobis magnifico D. Potestate & Capitaneo Basl.

Constitutus officio Cancellariæ V. Jacobus curator, & eo nomine D. Camilli de Perusio carcerati iam 4. mensib. causa, & occasione illum tuendi defendendi, ac excusandi ab iniusta accusatione contra eum Instituta de homicidio, præditorie illato in personam q. D. Oldrici Campesani, vt in actis Cancellariæ, die ac millesimo, vt in ea, ad quam impugnatiae semper relatio habeatur, & breuibus agendo, ac realiter defendendo excipit, & opponit, ac multū miratur de huiusmodi in iusta, calumniosa, ac clementita accusatione p. D. Paulum Campesanum instituta, & particulariter opponendo tā cōtra personā accusatoris, seu querelantis, q̄ contra insolitū, & inusitatū modū, & formā procedēdi eo saltē modo quo hactenus processum fuit, & ex hoc detegit manifesta fraus, dolus, & calumnia ipsius accusatoris, cum potissime ex diuersis, ac varijs medijs satis liquido constet q̄ quicquid fecit idem Camillus, fecit ad suam necessariam defensionem, primo qā fuit aggressus, & insultatus, a duobus cum armis hastatis, contra ipsum impetu irruentibus, vt ex dictis 4. test. comprobatur, & qualitas facti id suadeat, cum aggressores erant duo, armati arnis tam offensilibus, quam defensilibus, & accusatus solus inermis, qui continuo se retrahebat, ne quid mali seque retur, clamando, & auxiliuni inuocando, prout deponūt tres testes omni exceptione maiores, Accedat q̄ ex genere, & qualitate armorum hoc comprobatur, cum illi duo habebant arma hastata, & iste Camillus solus habebat semensem, qui primus in insultu fuit letaliter vulneratus a prædictis, & nisi ipse accusatus eo tunc admenasset illā percussione ad viā capitatis Oldrici, omnes ēt deponunt, q̄ nisi hoc fecisset, pro certo tenent, q̄ fuisse omnino interfectus ab ipso Oldrico, & miratur omnes, q̄ ēt faciēdo, quicquid fecit, manus suas effugerit, & euitare potuerit, cum omnes eum Oldricum nouerint fortē terribilē, ac vitum haud meticulosum quo sit, vt dicēdum, & cōcludendū sit, q̄ quicquid fecerit idem Camillus, ad suam necessariam defensionē fecerit, q̄ nempe defensio omni iure licita est ēt alios offendendo, & occidendo iurib. satis ēt tonso rib. notis. Quare Magnifice, ac clarime prætor, procurator, antedictus petit, & instat p̄fatū Camillum a Carceribus relaxari M. V. & pristinæ suæ libertati reponi, & hoc omni meliori modo, &c. saluis alijs iurib. sibi competentibus, & competituris.

PRO DELAT. ARMORVM . :

Coram vobis, M. D. Potestate Iustinopoli.

Comparet & se præsentat Iac. Nouel. L. D. procu. & procuratorio nomine D. Cæsar nunc in carcerib. M. V. sponte præsentati, cā, & occasione imputationis, de qua in inquisitione iussu. M. V. q̄ tra eū formata, & processu subinde instructo, & prout latius in actis apparat, & continetur, ad quā impugnatiae semper relatio habeatur, & breuibus agendo, superfluis p̄termissis, dicit idem procurator inquisitionē ipsam nullā, nulliter, ac de facto institutā, & super ea non potuisse, neq; iuridice posse p. vos, veſtrumq; officiū modo aliquo procedi, cū p̄fessum delictū, si maleficij nomen h̄c meretur, nō est supplicio aliquo puniendū, primo, qā, D. Cæsar. non fuit mō aliquo inuentus cum armis, neq; deprehensus, prout sonant verbapro clamat. M. V. quæ dicit si q̄s inuētus fuerit arma portare a quo proclama nullatenus est recedendum, cum satis etiam cōstet de intentione, & bona mente ciuidē. M. V. intendit punire inuentos cum armis, & non deferētes arma. Accedat vltierius, q̄ regulariter pro delatione armorū, q̄s non punitur, sed bene si fuerit inuentus in palatio, cum armis ad latus, q̄ aperte, & clare demonstratur ex verbis proclamat, ibi dū dī, q̄ de armorū proiectione credatur dicto duotū officialiū, ergo cum D. Cæsar non fucrit inuētus h̄c arma ad latus, merito puniri nō potest, Accedat ēt, q̄ arma inuenta ad pedes sepediēti. D. Cæsar, non sunt apta, neq; conuenientia vaginalē repertæ ad latus, D. Cæsar hominis pacifici, q̄ cum ingressus suis palatiū

illico ostendit officialib. non habere arma ad latus, dilatato vestimenta sua, vt docebitur, si opus fuerit, & insuper stāte antiqua consuetudine hic, & vbique recepta, q̄ detulit arma ī palatio, vel alibi, nisi fuerit inuentus non punitur, iustitia ita suadente, qui aut docet experientia rerum magistra, multi portant arma in palatio, &c. Sed nisi inueniantur ab officialibus, & deprehendantur, non punitur. Quare magnifice, ac clarissime prætor Procurator antedictus p̄dicto nomine instat, & petit p̄fatū, D. Cæsar ab imputatione p̄dicta liberari, & ex carcerib. M. V. oīno relaxari, & pristinæ suæ libertati restituēdū, fore, & esse, & ita fieri, & declarari petit oī meliori via, iure, ac forma: saluis alijs quibuscumque defensionibus, & iuribus dicti carcerati competentibus, & competituris, &c.

IN CASV FVRTI.

Coram vobis magnifico D. Potestate Asili.

Constitutus officio Cancellariæ D. Adamus Colbertado Doct. Procurator, & procuratorio nomine, D. Antonij Cesana, & D. Vittij Beltramini sponte carcerib. M. V. oblatorum cā assertæ imputationis cōtra ipsos superius nominatos, de qua in inquisitione, & processu latius continetur sub die, anno, mense, vt in eo. Ad q̄ impugnatiae semper relatio habeatur, præterquam in partibus cōmodū, & fauore carceratorū antedictorum cōcerentib. in quib. nullatenus impugnare intendit, sed illa reproducere decreuit, in vim saltē confessionis iudicariæ, & breuibus agendo, & lōgis ambagib. prætermisssis dicit, excipit, ac opponit procurator sepedictus, deducta in inquisitione nullatenus cōtra inquisitos fuisse probata, cū testes non deponāt de qualitate rei furto subtræcta, & tñ in asserta inquisitione deducitur, q̄ inquisiti contractauerūt vestem velluti Rosati, vñ cā non probetur aliquo pacto furtū dictæ vestis, de qua in inquisitione, prout necessario probari debebat, iure optimo sequi dēt absolutio delicto non probato, insup non vñ aliquo mō probata contrectatio facta p. antedictos inquisitos, qm ad esse furti necessario requiritur contrectatio, q̄ accurate deducta est in ipsa inquisitione merito veniunt absolviendi. accedat q̄ in inquisitione deducitur, q̄ præfati inquisiti contrectauerunt in domo supradict. inquisitorū antedictā vestem, & tñ p. testes nullibi appetit de loco delicti, vnde cum nullatenus locus cōtractationis, & delicti intentati probetur, prout probari debebat, & conueniens est: ergo sequi debet absolutio, accedat insuper, q̄ non sufficit p̄bare delictū, nisi p̄betur tempus, & locus delicti commissi, vñ cum testes non deponant nec de tge, & loco, prout in inquisitione ipsa appositiū fuit, sequitur indubitata cōclusio præfatos imputatos p. M. V. absoluendos, fore, quare stantib. prædictis, & alijs coram. M. V. dictis, ac deductis ad ostendendā innocentia, & puritatem præfatorū inquisitorū, idem procurator dicto nomine petit, & instat præfatos inquisitos ab imputatione ipsa furti absolu debere, vel sakena a nexu carcerum. M. V. pro nūc relaxari, & pristinæ suæ libertati reponi, & ita fieri, ac declarari petit omni meliori mō, & saluis alijs quibuscumque defensionibus, &c. & si in præmissis forsitan defecisteret, q̄ nō credit petit ad alia habere recursum, prout sibi melius de iure visum fuerit, saluis, &c.

ALIA PRO SE CTA ET IN SVLTV

Coram vobis Clarissimo D. Prætore Brixie.

Comparet & se præsentat Iaco. de Novello Iur. D. aduocatus. D. Alphonsi de Salodio, & aliorū retētorū, & præsentatorū in casu assertæ imputationis cōtra ipsum, & ipsorū quemlibet factæ, & cōmisissæ, vt assertur de certa secta, laruatione, & occasione aliorū criminū, seu delictorū per eos, vt dī perpetratorū, & prout latius in inquisitione, & processu subinde formato cōtinetur, & apparere dī, & inhærendo eorū cōstitutis, a quibus nullatenus recedere intēdit, sed eos pro repetitis haberi, vult, ac intendit, & per cōsequens instat, ac requirit per M. V. & eius sapientissimam curiam fuisse, & esse ad vltiora pcedendum, & procedi debere, maxime in liberando ipsos comparentes non dicā præsentatos, sed etiam retentos tāquam innocentes, & ignaros assertæ imputationis factæ, ac aliorum delictorū obiectorū contra eos indebite, ac falso modo fabricatorū suā, ac interuentu inimicorū suorū, non aut q̄ ipsi sint, aut fuerint de huiusmodi imputatione culpabiles, cum veritas, aliter & alio modo habeatur de eo, q̄ falso expositiū fuerit in asserta querela. D. Sempronij de Ritijs: cum hoc etiam sit a veritate ipsa ualde alienū, & qcquid ibi per eum dicum fuerit, credendū est, id expositū fuisse contemplatione, suā, ac subornatione D. Troiani Feltrensis inimici ipsorum retentorum, ac præsentatorum, aquo idem Sempronius edus & instruetus fuit, prout suis loco, & tempore comprobabitur:

bim: nec opitulatur dictum vnius ex correis, quod talia delicia per ipsos retentos, ac presentatos commissa, aut perpetra fuerint, quia dictum correi de per se non facit indicium contra iurisprudendum correum alijs non concurrentibus iurib. vulgaribus, & si alia crimina, aut maleficia commissa fuissent, perculdubio officio maleficiorum denunciata fuissent, quod minime factum fuit, immo clare, ac manifeste, & euidenter appareret dictum Sempronium somniare, & ficta, ac commentitia delicta fateri. Accedat etiam, quod contra sepe dictos presentatos, ac retentos ad questionem, & torturam nimis seuerem processum fuit, & est stante forma iuris, ac statutorum Brixie, & decretis illustris. Duc. Domi. Venet. cum maxime contra predictos non sint tota indicia, suspiciones, ac argumenta, per quae potuerint toties torqueri, & tanta tormenta pati, prout passi sunt, ac suerant, cum etiam ipsi presentati, & retenti fuerint, ac sint homines bona vocis, conditionis, ac famae, & possideant idoneas facultates, cum quibus se alere possunt splendide, nec alieno indigent auxilio, prout satis omnibus notorium est. Quibus praemissis, in iure, & in facto subsistentibus, dicit aduocatus sepe dictus, presentatos retentos ac presentatos ab imputacione ipsa absoluvi, ac liberari debere, vel saliem a carcere M. V. relaxari, & ita rogat oratque inclitam Magnificam vestram, & eius sapientissimam curiam dici, ac declarari debere omni meliori modo, via, iure, ac forma, saluis alijs quibuscumque iuribus &c.

ALIA IN ORDINE.

Coram vobis clarissimo D. Potestate Brixie.

Comparet, & se presentat Iacobus de Nouello Alibi Albani sponte, ac voluntarie carceribus M. V. oblati, & presentati: causa, & occasione cuiusdam precepti iussu. M. V. facti ac emanati ipsi presentato, vt in termino tridui post illius exhibitionem, debeat allegari fecisse in eius causa, & si quandocumque allegare intendit, aliter, & prout in eo, ad quod in quantum opus sit indigna relatio habeatur, & breuibus agendo dicit idem aduocatus preceptum ipsum esse nullius valoris, roboris, ac momenti, ideoque de iure fieri minime potuisse, aut debuisse, & in casu ipso ad ulteriora procedi non posse, neque debere pluribus de causis, & praesertim infra scriptis,stantibus maxime literis, clarissimorum dominorum aduocatorum cōmuniis Ven. quibus iniungitur, & committitur. M. V. quod visque ad signaturam in ipso casu procedere debeat, & post modum processum subinde formatum transmittere deberet, suis M. quae viisque adhuc aliquam signaturam facere minime curauit, quo fit ut contra tenorem ipsarum literarum vsque adeo per prefatam M. V. processum sit, accedente etiam, quod ex eius pluma ipsius processus penes, & apud ipsos clarissimos. D. aduocatores adhuc reperitur, & in presentiarum non fuit, nec est expeditus, & minus responsu aliquod per presentatos clarissimos. D. aduocatores datum fuit, ita, quod in casu ipso ad ulteriora procedi non potest, nec debet, & minus aliquid innouari contra ipsum presentatum, stante actu superioris, & per consequens stantibus praemissis dicit idem aduocatus supersederi debere expeditio, presentis casus, donec & usq; quo per sepedictos clarissimos do. aduocatores visus, & expeditus fuerit dictus processus, & per eos responsum datum fuerit, & ita aduocatus predictus petit per M. V. dici, ac declarari, & fieri debere in omnibus prout supra petitus fuit digestus iter quod tamen non credit, petit pro debito iustitie, & pro obediencia ipsarum literarum assignari ipsi presentato alias breuem dilationem dierum octo, ad allegandum in casu ipso, ne ipsis spōte presentatus indefensus remaneat, prout iuri, iustitiae, ac honestati conuenit, & ita per M. V. & eius sapientissimam curiam dici, ac declarari petit, & instat: aliter, si secus factum fuerit, protestatur de iustitia denegata, & habendi aditum, & recursum ad clarissimos do. superiores suis loco, & tempore, &c. omni meliori modo, &c. saluis alijs, &c. protestans, &c.

ALIA PRO FRACT. CONFIVM.

Coram vobis clarissimo Domi. Prētore Vincentie.

Comparet do. Albericus de Lendenaria procura. tor, & dicto nomine do. Henrici de Scobalibus, & vti frater, & coniuncta persona. D. Herculis de Saxo ferrato nunc in carceribus M. V. sponte oblatorum, & presentatorum causa occasione assertae imputationis, quod fregerit confinia iurorum dannorum, de qua fit mentio in inquisitione in villa M. V. formatu, & in processu subinde formato apparet dicitur, inquitendo eorum constitutis, a quibus nullae-

nus, & nullo modo recedere intendit, sed pro reperiis hanc vult, & omnino intendit, & breuibus agendo, ac ipsis & eorum quemlibet realiter defendendo, superfluis pretermisit, dicit, excipit, & opponit procurator antedictos presentatos, tam innocentibus, ignaros, & minime culpabiles, a dicta calumniosa, & emētita imputatione absoluendos, & liberandos fore, & esse, & ex ipsis carceribus omnino relaxandos: nec officit dictum A. cui in aliquo fides non est adhibenda, & minus adhiberi debet, licet ad tormenta, & questiones aliquas dixerit, minusquam vera, quia id ex impatientia, inconstantia, & animi sui levitate processit, ut in quo quis potius mentiri, quam tormenta pati voluerit, ex quo processum fuit, vt in suo constituto varia necdum locutus fuerit, sed etiam tria, ut & alios criminali, & inculpare noluerit, prout in dicto eius constituto satis clare appetet. minus obstat dictum T. cu similiter in suo dicto sit varius, singularis, & sibi met contrarius, non vera, nec verisimilia deponens, immo potius expressa mendacia, & a veritate ipsa penitus aliena, vt ex eius dicto & intueri, & colligi potest, accedente etiam pro maiori comprobatione, & verificatione innocentia ipsorum inquisitorum, quod offerunt se legitimis mediis constare, & probare, q̄ tempore de quo in asserta imputatione, ipsi presentari se contulerunt Matuc, & ibi continuo commorati fuerunt in dicta terra, & territorio usque ad vindemias ibi habitando, & fractus colligendo, teatrasque D. Priami de Azano gubernando, & preparari faciendo pro futuro recollectu, nec aliunde in dicto tempore se contulerunt, prout omnibus satis notorium est, quo fit, vt impossibile dicatur sepe dictos presentatos uno, ac eodem tempore duobus in locis adesse potuisse, quibus omnibus verisimilis in facto subsistentibus, & alijs suis loco, & tempore dicendis, deducendis, & allegandis, petit aduocatus predictus ipsis inquisitoribus ab solvi debere, vel saltem pro aunc ex carceribus M. V. relaxari, & ita fieri, & declarari per omni meliori modo via, iure, ac forma, &c. saluis alijs, &c.

ALIA PRO PVRO HOMICIDIO.

Coram vobis Magnifico, & Clarissimo D. Prētore, prefectoque Tar..

Comparet, D. & aduocatus d. Alphonsi de Rodgio, & Anto. de Cas. cuchonob. Tar. sponte, ac voluntarie carceribus M. V. oblatorum ac presentatorum causa, & occasione eos tuendi, defendendi, ac excusandi ab asserta, & iniusta inquisitione V. per vos, vel trunque officium formatum contra eos de homicidio sequito in personam q. Titij Polensis, ex cā nonnullorum verborum inter eos sequitorum in domo illo rum a Getto, pro latius in inquisitione ipsa, & processu de super formato contineri, & apparere dicitur, ad quam impugnatue semper relatio habeatur, preterquam in partibus, cōmodum, & fauorem dicti principalis concernentibus in quibus illam impugnare non intendit, sed magis illā in illis partibus laudat, approbat, atque acceptat, & in vim saltēt indicari confessionis reproducit, & breuibus agendo, & realiter ipsis presentatos defendendo innocentiam vitę dictorum inquisitorum dicit prefatus aduocatus de asserta imputatione homicidij contra eos obiecta, & falso modo opposita tam innocentibus, inculpabiles, ac omnino ignoros absoluendos, & liberandos esse, cum tatis clarum sit eisdem presentatos suis, & esse valde infestanter prouocatos, irritatos, & lacessitos a presentato. q. Titio tam verbis procacibus, & inhonestis, ac turpibus, quam etiam ex terrore armorum iam per dictum q. Titium in manu acceptorum. ideo quod idem Alphonsus nisi pro sui defensione claimaserit, aliosque conuocasset, & oīcitasasset contra presentatum aggressorem, eos omnes proculdubio interfecisset, ita quod quicquid fecit idem Alphonsus inquisitus iure, meritoque dici potest ad suam necessitatem defensionem fecisse, prout de premisis omnibus inferius particulariter deducetur, & de singulis comprobabitur. accedente etiam quod idem vulneratus parum post vulnus sibi illatum ambulavit per ciuitatem. conuersando cum ganeis, luxuriose vivendo, & regulas, ac precepta medicorum non obseruando ita quod principaliter non ex ipsis vulneribus, sed ex alio malo regimine, ac incuria ipsius vulnerati mortus fuit, & ita, vt per telles clare demonstrabitur, quo fit, vt constito de omnibus supranarratis, ipsi inquisiti veniunt per M. V. eiutque dignissimum officium, quod ad hoc specialiter implorant, absoluendos, & a carceribus M. V. omnino liberandos, & ita fieri dici, ac declarari petit, & instat aduocatus predictus omni meliori modo, &c. saluis alijs quibuscumque iuribus, ac defensionibus sibi competentibus, ac competitutis, &c. protestans &c. offerens &c.

ALIA

Jacobi Nouelli ad defensam.

ALIA PRO FVRTO.

Coram vobis Magnifico, ac clarissimo, D. Prætore præfectoq; hon. Tar.

Comparet & se præsentat Ia.de Nouel lo.l.D. & ad uocatus, D. Cæsar de Tridentio carcerati causa, & occasione cuiusdam assertæ imputationis pro furto commisso, vt assertum tuit in domo illorū de Rauaginis, modis & iþorib. de q. bus in aslerta querela instituta officio male. p. D. Iul. de Rauaginis, sub die 15.Iulij nuper exædi, ad q. impugnatue semper, ac negatiue relatio habeatur, & breuibus agendo, ac realiter dictum Cæsarem tuendo, ac defendendo, dicit idem procul. spæciedum Cæsar obiecti criminis furti esse penitus ignarus, & ad ostendendam, & demonstrandam vitam, ac innocentiam ipsius Cæsar malo modo inculpati, patet ex vita ipsius carcerati homini s. l. bonæ vitæ, conditionis, & famæ, nunquam soliti similia committere, & habentis satis idoneas facultates, cum q. bus se, & totam familiā suā laute, ac splendide, & decenter alimentari potest, prout ab anno 1503. vsq; ad hæc tempora satis honestice vitam duxit. accedat q. bona de quib. in dicta asserta accusatione nunq. visa fuerūt in domo ipsius imputati, & minus ad manus suas nunq. peruenere, licet p. attestationem A. testis ad offensam examinati, varie, singulariter, ac de auditu alieno deponentis dictum fuerit, certa vestē velluti Nigri cū manicis visam fuisse in domo prædicti Cæsaris, qui prout in suo constituto dictum fuit, nō negavit hinc, ac iā plurib. dieb. eam habuisse a D. T. eius sororio, transmissam in vigilia Sancti Antonij per D. A. nutricē ac familiarē ipsius d. sororij sui, & ad cō probandam innocentia ipsius d. carcerati dicit, q. ad effectuā exhibitionē pecuniarū per eum dicto tpe exbursatarū aderat duo testes, in presenza de qualib. fu detto per esso. D. Cesare à detta Nena, che cosa volca dir questa vesta di veluto, qual Nena disse, la tenerete per pegno fra otto giorni, & se nō vi si mardarà i danari al tempo perdetto, l'andarete à impegnare al Giudeo, qual M. Cesare disse, che non altramenti ella torria. accedat ēt, q. antedicti. D. Iulius accusator visa, & diligenter inspecta ipsa vesta in manu præconis offic. maleficiorum usus fuit his formalibus verbis, la nostra vesta di veluto era piu noua, & piu lunga di questa. Quo fit vt cōsilio de omnibus, vt supra expositis credendum, imo pro certo tenendū est, præsumptum D. Cæsarem malo modo accusatū per M. V. omnino esse absoluendū, & pristinæ suæ libertati restituendū, & ita fieri dici, ac terminari petit aduocatus, antedictus non tantum modo prædicto, sed omni alio meliori modo, via, iure, ac forma, &c. saluis ac reseruatis alijs, qui ibuscunq; iurib. ac defensionib. sibi quomodocunque competentib. ac competituī protestans, &c. saluis, &c. offerens, &c.

ALIA PRO HOMICIDIO PVRO.

Coram uobis Clarissimo D. Locumtenente patræ.

Coram me Cancellario supradicto iof. cōparuit D. Ale. de Colla procurator, & eo nomine D. Raphae lis de Cyano nob. vtinensis, cui factū fuit pceptū sub die 8.Iulij exacti, iussu magnificenti & vestræ, vt in termino dicū 8.pxi. fui. quascunq; faceret defensiones, in casu mortis q. D. Alb. de Tol. aliter, &c. vel prout in eo, ad q. in omnib. suis partib. impugnatue semp relatio habeatur, & breuibus agendo, ac realiter ipsum defendendo, superfluis omissis dicit, excipit, & excusat, procurator antedictus, spæciedum Raphalem, carcerib. M. V. detentū iam plurib. dieb. de huiuscemodi delicto esse penitus inculpabilē, & innocētē plurib. rationib. & causis loco, & tpe demonstrandis. & ad ostendendā innocentia ipsius carcerati dicit, procurator supradicti qualitatē dolii in inquisitione additā nullatenus fore, & esse pbatā, quo casu necessario absolutio dicti imputati sequi dicit per M. V. iurib. tatis vulgarib. accedat, q. D. Raph. a q. D. Alb. sup tripudio illorū de Cyano, necdum fuit verbis puocatus, & lacessitus, sed ēt primitus fuit ponere manus ad arma, quo casu idē carceratus se tuendo, & viriliter defendendo vnicum intulit vulnus prædicto Albe. id magis dicitur ad defensam, q. ad offensam, accedat vterius q. idē Alb. percuslus, principaliter ex ipsis percussionib. & vni co vulnere non obiit, sed ex malo suo regimine, cum post tridū accessit vagando per ciuitatē, non obieruādo regulas. & pcepta medicorum, quo fit, vt non principaliter ex ipso vulnere, sed ex incuria (ua obijit) existimandum est, vt liquido per peritos constandum, & probandum docebitur, q. b. in facto subsistentib. & probatis manifeste liquebit antedictū Rapha. carceratū leuiter, & extraordinē arbitrio M. V. esse plectencū, cū te ror armorū, & nō obseruare regulas, ac præcepta medico

rum satis ipsum carceratum excusent, quo circa clarissime, ac dignissime D. locum tenens procurator antedictus ex causis p narratis, & alijs, suis loco, & tempore dicenais, & allegandis, qñcunque expediens erit, rogat, oratque inclitam. M. V. eiusq; dignissimum officium, quod ad hoc specialiter implorat, qua tenus dictum carceratum ab ordinaria pena absoluat, ac absolument reddat, & mitiori, ac leui pena ipsum afficiat pecunia ria, vel alia consimili arbitrio M. V. ei imponenda, & ita fieri, ac declarari petit omni meliori modo, via, iure, ac forma, &c. saluis alijs quibuscumque defensionib. & iuribus suis competentibus, ac competituris, &c. & si in propositis fortasse deficeret q. non credit, possit ad alia habere recursum, prout sibi melius de iure videbitur expedire.

ALIA IN CASV HOMICIDI.

Coram vobis Magnifico D. Potestate Paduæ.

Comparet excellens D. Marcus

Blanch. V. Iur. Doc. interueniēs procuratorio nomine ser. Bertti Furnarij detenti, ac carcerati cā, & occasione illū tuendi, defendendi, ac excusandi ab asserta imputatione contra cū in stituta, ac obiecta per. D. Lazarum ab acqui. de certo homicidio sequuto in personā, q. Viti Hebræi, loco, tpe, ac præsentibus, de quibus, & prout latius in inquisitione contra cū per. D. iudicē malefidorum iussu M. V. formata continetur, & legere est, ad q. impugnatue semp relatio habeatur, & breuibus agendo, ac realiter ipsum excusando, superfluis prætermis, dicit, exponit, ac opponit procurator antedictus assertam inquisitionem fuisse, & esse nullā, nulliterque, & de facto formatā, minusq; considerat, & super ea non potuisse neq; posse, ac debere per vos, vestrumq; officium aliquo modo procedi, statu. te statuto cōis Paduæ in præsenti materia deponente cū præsum homicidium, pp, q. spæcied. Bertus fuit imputatus, ac inculpatus nō fuit, neq; est de iure punibile, imo nec maleficū, aut delictum est censendū, cū iure permittente, impune interfici fieri potuit, ex quo d. H̄bræus fuit alias accusatus de furto, & ob id condemnatus in li. 300. prout in sua condemnatione est legere, quo fit, vt idem Hebræus impune, & offendit ac interfici potuit statuto ita disponente, ac iustitia sic permittente, imo super ipsa inquisitione. M. V. amplius procedere non debet, sed debet ipsam penitus aboleri facere, seu cancellari aliquibus in contrarium non obstantibus. Accedat vterius q. quicquid fecit idem inquisit. id fecit cā se defendendi, cum legitime constare potest ante casum sequutum vim sibi per dictū Hebreum esse illatā, cū primus posuerit manus ad arma, & insultum fecerit ēt dictū Bertū, quo fit, vt quicquid egit idē inquisitus ēt dictū Hebræū, id fecit non cā vlciscendi, sed le tuendi, ac defendendi ab insultu p̄dicto, quare clarissime, ac integeri me prætor, procurator antedictus petit, ac inflat ex causis p̄missis, per vos, vestrumq; officiū, & ad hoc specialiter implorat, quatenus pronuncietis ēt dic inquisitū procedi nullatenus potuisse, aut posse, pro dicto prætentio homicidio, & per consequens dic. carceratum ex carcerib. M. V. omnino relaxandū fore, & cōsile, ac pristinæ suæ libertati restituendum esse, & ita facti instat omni meliori modo.

ALIA IN ORDINE.

Coram vobis M. L. Potestate Bergomi.

Coram vobis claris. D. A. ac dignissimo prætor Bergomi comparet, & se præsentat Iaco. de Nouel. Iur. Doc. procurat. nomine D. Almerici de Foroliuō tenti, ac incarcerauti, p casu mortis. q. Oifei de Tirabuschis, cui intimarū, ac notificatum fuit, vt in termino iussu M. V. assignato, ac limitato ostendere, ac docere debeat, quicquid vult & intendit super casu reiētionis eiusdem Almerici, qui d. f. procurator dicit, ac protestatur, verum esse, ac fuisse supradictum, D. Almericum per officiales curiæ M. V. captum, ac detentum fuisse, ac esse, in loco sacro, & inae videlicet extractum, & carcerib. M. V. repositum, ac detrusum, & adhuc retinet adie. 12.Iulij, vsq; ad præsens, & ob id ex for malegum ac sacra causa in loco ex quo deduci, ac extractus fuit, remitti, ac reponi dēt, & ita per M. V. fieri, superfluis omissis, petit, ac instat, omni meliori modo, via iure, ac forma, &c. & ad hoc vt veritas facti cognoscatur, & habeatur idem d. procurator instat, vt M. V. dignetur committere suo. sp. d. iud. m. leficiorum, q. velit se conferre, ad intuendum, conspiciendū, ac vidēdum locū, in quo ab officialib. captus fuit, & sup dicto loco, qñcunque opus sit, ad examinandū oēs testes, quos examinari facere intendit occasione dictæ reiētionis, ad hoc vt facta subinde legitima probatione, & iustificatione, & constitu. topx.

to præsumum, D. Almericum in loco sacro caput, & deprehēsum, eodem loco remittatur, ac reponatur, iustitia sic suadente, & per consequens ex carcerib. M. V. pro nunc relaxandum fore, & pristinæ suæ libertati restituendū, & ita fieri & declarari petit omni meliori modo, via iure, ac forma, saluis alijs qui buscunque defensionibus dicitur carcerati magis competentib. & competituris, suis loco, & tempore, saluis alijs &c.

ALIA IN CASV FALSITATIS.

Coram vobis magnifico Domino. Potestate Bergomi.

Comparet D. Io. Petrus ab ulmo pater & con*vlmo detenti, & carcerati iam pluribus dieb. cā, & occasione illū excusandi, ac defendendi ab asserta imputatione falsitatis contra ipsum obiecta, ac per ipsum (vt asseritur) perpetrata, & commissæ loco, & tpe, vt in inquisitione iussu M. V. fornata, ad q̄ impugnatue semper relatio habeatur & breuibus agendo, ac eundē eius filiū realiter defendendo, superfluis omissis, dicit, excipit, ac opponit, prout in suo cōstituto, a quo nullatenus discedere intendit, sed pro repetito haberī vult, ac intēdit & iura iurib. addendo dicit, q̄ si idem Cæsar scripsit aliter, q̄ p parties expressum fuit, id dolose nō fecit, quo catu de falso nul latenus puniri pōt iurib. vulgarib. sed vt per testes comprobātū fuit, id p errorē scriptū esse clare, & aperte demonstratum est, & per dñs probata non fuerunt p̄dicta, & in dubijs qñ notarius aliter scribit, q̄ dictum fuit, id potius per errorē fecisse, q̄ per dolū dicendum est, cum maxime hoc constare possit per suum iūfū purgationis, accedat ēt, q̄ idem Cæsar fuit habitus, tentus, ac reputatus pro bono, ac legali notorio, & rōne qualitatis personæ p̄sumitur potius error scribentis, quā falsitas, viterius idē Cæsar possidet satis idoneas facultates, cum qb. splēdide, ac opulenter viuere potest. Quib. in iure, & in factō subsistentib. & alijs loco, & tpe allegationis. fiend. petit idē procurator, ac pater præsumum Cæsarem pro nunc ex carcerib. M. V. relaxari, ac solui, & ita fieri, ac pronunciari instat, ac petit omni meliori mō, via, iure, ac forma, saluis alijs iurib. sibi magis cōpetentib. & competituris, &c.*

ALIA IN CASV PERCVSS.

Coram vobis. M. D. Potestate. Salodij.

Comparet, & se præsentat Ia. de Nouel. D. aduocat⁹ D. Oldrici de Mantua sponte carcerib. M. V. oblati, ac præsentati imputatione, q̄ idem Oldricus quamplurimas percussionses intulerit tam ad viam capitū, quam ad viam dorsi. D. T. de Zechis, loco, & tpe, prout latius in accusatione officio. M. V. porrecta per dictum, D. T. ad quam in omnib. relatio habeat impugnatue semper, & breuibus agendo, dicit dictam assertam accusationem nullā nulliterq; de facto institutā, & sup ea nō potuisse, neque posse per vos ac officiū V. aliquo mō procedi, cū præsumum delictū non sit taliter p̄batum, q̄ super eo fieri possit aliqua sñia condemnatoria ad fauorem præsumi accusatoris, & qñcunq; probata legitime fuisse dicta accusatio, minus condemnatio aliqua per M. V. sequi posset, cū alias dictus. T. accusator per sñiam criminalem cōdemnatus fuit in l. 50. pro insultu pensate commisso, ac sequuto in personā Domini Ferrarensis, quo quidem casu de iure municipali imputne, nedū percuti potuit, sed etiam interfici iure potuisse, quo fit, vt stante dispositione statuti, ac iure municipali præallegato. M. V. nec per accusationem nec p aliquem alium modum, cōtra dictū carceratum procedere pōt, aut debet, ita publica suadente loci consuetudine, fere vbiq; per totam Italiam recepta quare clarissime, ac integerrime p. procuraor aduocatus antedictus instat, ac petit ex causis præmissis, ac alijs loco, & tē pore dicendis, ac deducendis, accusationē ipsam reiici, ac cancellari debere, & viterius Odoricum prædic. ex carcerib. M. V. sic iustitia permittente relaxandū fore, & ita fieri, ac interrogat omni meliori modo, &c. saluis alijs iuribus. &c.

ALIA DEFENSIO PRO HOM.

Coram vobis M. D. Potestate Feltri.

Comparet & se præsentat excellen. D. I. Facino. I. V. nomine. D. A. de Ripa detenti, ac carcerib. M. V. emācipati imputatione mortis, q. Alberici de Lendenaria sequutæ in territorio M. V. iam plurib. mensib. cā illum tuendi, defendendi ac excusandi ab asserta inquisitione per uos, vestrumq; offi-

cium formata pro homicidio prædicto, prout latius in inquisitione ipsa, & processu desuper formato contineri dī. Ad quā impugnatue semper relatio habeatur, præterquam in parte, ac passibus commodum, ac fauorem dicti sui principalis cōcernentibus, in quibus illam impugnare nullatenus intendit quinimo illam in illis passibus, laudat, approbat atque acceptat, & in vim saltem iudicariæ confessionis reproducit, & breuibus agendo, & realiter ipsum excusando, & ostendendo innocentiam ipsius inquisiti, dicit, quod quicquid fecit. D. Albertus fecit ad suam necessariam defensionem, nam ex deposit. testium satis clare appetat. D. A. fuisse prouocatum a D. Alberico, & vulneratum, in maximo vitæ iūz periculo constitutum, ideo iure optimo censendum est id fecisse ad suam necessariā defensionem cū terror armorum, iactatio ipsum A. p̄ cutiendi, & in eum furibunde irruere, satis ipsum excusat iuribus vulgaribus, accedit etiam q̄ idem A. fuit primo percussus & vulneratus a D. Alb. & ipse insultatus aliter se tueri non poterat, nisi medio dictæ percussionis, quā fecit vulnus letale, & nisi A. pro sui defensione clamasset aliosq; concitasset, ac conuocasset contra p̄sumum Alb. aggressorem, eum proculdubio interfecisset, quare stantib. prædictis in factō, & in iure verissimis, perit, & instat aduocatus prædictus eundem carceratum relaxari, & pristinę libertati suæ reponi, & ita petit fieri, &c. saluis alijs, quibuscunque defens. &c.

ALIA PRO FALSO MONETARIO.

Coram vobis. M. D. Potestate Rodigli.

Comparet excellen iur. Doct. d. Iacobus de Nouel. nomine. d. Sempronij de Vrbino sponte carcerib. M. V. oblati, ac præsentati, cā, & occasione illum excusandi, tuendi, ac defendendi ab asserta inquisi. per vos, vestrumque officium formata contra cū pro monetario, loco, & tpe, vt in dicta inquisitione, & processu desuper formato continetur, ad quā in omnib. suis partib. impugnatue semper relatio habeatur, & breuibus agendo, iū perfluis prætermisssis, dicit, excipit, & opponit idem. D. Iaco q̄ ipsa moneta non est falsa, neq; adulterata, cum in ea non fuit admixtum auriculum, vel alia similis materia in colore, imo vt videri pōt est purj auri, accedit, q̄ in ea reperit, & est Imago principis cum literis solitis, ac consuetis imprimi, accedit viterius, q̄ idem Sempronius inquisitus illā expendit animo gerendi negotia illū. D. principis, vt antiqua ipsa moneta sua ficeret, & hoc fuit saclū bona voluntate, ac laudabili mente & non animo eam contractandi, cum in ipso carcerato, seu i quisito dominium ipsis moneret omnino trāflatū ficeret, qua restantib. prædictis aduocatus antedictus orat, rogatque inclitam M. V. ciusq; dignissimum officium, q̄ ad hoc specialiter implorat quotiescumque opus sit, vt prædict. Semp. sponte presentatum ab imputatione ipsa absoluat, absolutumq; reddat, & subsequenter ex carcerib. M. V. omnino relaxari faciat iustitia ita suadente, & ita fieri ac pronunciari petit omni meliori modo, via iure, ac forma saluis alijs iuribus, mihi competentibus, ac competituris.

PRO HOMICIDIO ATTENTATO.

Coram vobis. M. D. Potestate & Cap. Bass.

Constitutus officio Cancellariæ. D. Iacobus de Nouello. I. Docto. ad uocatus & co nomine dom. Prosperi Campaniæ sponte carcerib. M. V. oblati imputatione, q̄ pecunia recepta do. Anto. de Amicis venenare voluerit mensibus exactis, de qua in accusat. officio cancellariæ. M. V. instituta p̄ do. Fran. fratrem præ narrati. D. An. ad quā in omni b. suis partib. impugnatue semper relatio habeatur. prius accep. fauorabilib. cōcernentib. cōmodū, & fauorem, si quā sunt in dicta asserta, ac ementita accusatione, & querela dicti Frācisci, & in vim tacitę iudicariæ confessionis cōtra dictū Franciscum accusatōrē reproductis, reiectisque contrariis ac superfluis omissis, dicit aduocatus antedictus, q̄ licet de iure cōi in delictis, & criminib. attentatis, & in specie in delicto homicidij puniatur pari poena, prout dictum consummatū, in de generali consuetudine fere per totā Italiam hactenus obseruata, ac recepta contrarium obseruat, & pluries obtentū, & iudicatum fuit, & ita M. V. in poenis irrogandis dēt, & tenetur seruare cōsuetudines, quā p̄o legibus reputantur, accedit, q̄ dictum attentatum ita demuni punit, q̄ si deuenit ad actū proximum factō, sed sic est, q̄ idē accusat. non deuenit ad actū proximum, prout si dedisset, ex quo nullus patitur, & nō offendit, nimirū si p̄ena ordīria damnandus non est, ex quo homicidium sequutū, nec consumatum fuit, nec deuenit ad aliquam offensam, & ad actū

D.Gregorij de Magallotis.

actum proximum homicidio, prout per testes comprobatur. Quare stantibus praemissis in iure, & in facto verissimis, petit antedictus aduocatus inclitam M.V. eiusque dignissimum officium, ut praefatum carceratum ab ordinaria homicidij pena absoluat, absolutumque reddat, & mitiori, ac extraordinaria poena arbitrio, & clementia. M.V. afficiat, & ita fieri, & declarari petit omni meliori modo, via, iure, ac forma, &c. saluis alijs quibusunque defensionibus competentibus, & competituris.

ALIA PRO RAPT V.

Coram vobis Magnifico. D.Potestate Mestræ.

Constitutus. officio cancellariæ. D. Aloysius de Angeli Cechinati per officiales curiæ. M.V. retenti, & in carcerebus existentis, imputatione, quod violenter rapuerit Ceciliam filiam Petri Farinori de villa Tellarini, vt latius in accusatione, & querela. T. fratri predicti Ceciliæ, & processu subinde formato apparere dicitur, ad quam in omnibus suis partibus impugnatue, ac negatiue semper relatio habeatur, & superfluis omissis, dicit aduocatus predictus accusationem suis se, ac esse nullam, nulliterque de facto institutam per personam infamem a iure prohibitam, & mandato carentem, sed potius institutam suam, ac contemplatione ipsius accusatoris Capitalis iniurici predicti Cechinati retenti, vt clare, & apertere cōprobabitur, & confitendo intentionem ipsius querelantis, scilicet, quod idem Angelus rapuerit praefatam Ceciliam non reclamante, neque resistente, dicit idem aduocatus praefatum Angelum per M. V. absolvi debere, cum raptus ipse non sit de iure punibilis, quando maximè præcessit tractatus de nuptijs, & carceratus ipse consensum habuerit, a praefata Cæcilia de nuptijs contrahendis per viam tractatus taliter, quod deuentum fuit ad consensum ambarum partiū de nuptijs contrahendis, & sic conclusum fuit, vt per testes liquido demonstrabitur. accedit ulterius, qd idem Angelus. praefatam Cæciliam carnaliter cognovit, & matrimonium consumauit, quo fit, vt si idem Cechinatus eandem Cæciliæ rapiuit poenam & crimen raptus incidisse minime dubitandum est cū mariti iustitia permittetur in vxore manus hæc iniectione iuribus satis vulgarib. Quare cōstituto de oībus, & singulis praemissis petit, & instat aduocatus antedictus praefatum Angelum per M. V. eiusq; dignissimum officium, qd ad hoc principaliter implorat, absolvi, cū partes iudicis sint praefatū accusatū absolute rebus in iure, & in facte ita subsistentibus, & se habentibus saluis alijs quibusunque iuribus, & defensionibus suis sibi cōpetentibus, & cōpetituris, &c. Et predicta omnia, iudicio meo tam ad utilitatem omnium procuratorum, quam ad aliorū quorumcunque cupiētum tueri reos criminis eruditionem breuiter, ac succincte dixisse sufficiat, ad laudem, gloriam, ac honorem domini nostri Iesu Christi, qui sit benedictus in secula seculorum. Amen. Anno. 1553. 22. Nouemb;

F I N I S.

T R A C T A T V S S E C U R I T A T I S , A C S A L V I C O N D V C T V S .

D. GREGORII DE MAGALOTTIS
Patritij Rom. Episcop. Clusini. I.V.
'consultissimi.'

- 1 Cognitionem specierum præcedere debet generis cognitio.
- 2 Definitio omnis in iure est periculosa.
- 3 Securitas definitur.
- 4 Definitio bona debet conuerti cum suo definito.
- 5 Securitas & a iudice, & ab alijs datur.
- 6 Legati hostium a lege securitatem habent.
- 7 Securitate gaudent confugientes ad ecclesiam.
- 8 Securitatis species sunt quinque.
- 9 Securitas a rei, que dicatur.
- 10 Securitas que datur a re personæ que dicatur.
- 11 Homo liber estimationem non recipit.
- 12 Pauper cogitur domum ruinam minantem vendere.
- 13 Securitas a persona rei, que sit.
- 14 Securitas qua præstatur a persona personæ qua dicatur.
- 15 Securitas qua a lege vel iudice homini datur que sit.
Fidantia qua dicatur.

Ecuritatis ac salui conductus materiam disputatur. Imitabor iurisconsulti sententiam in l.i. in p̄cip. ff. de iusti. & iure. Dicentis operam iuri datum prius nosce oportet, vnde nomen juris descendat cum ad cognitionem & specierum præcedere debeat cognitio generis, vt intelligatur quid sit id de quo disputatur, vt in lege prima, Digestis si certum p̄tat. & per gl. in Ru. de reg. iur. in 6. Et licet omnis & diffinitio in iure sit periculosa, l. omnis diffinitio, ff. de reg. iu. l.i. §. dolū, ff. de dolo. Nihilominus Guil. de Cui. quem refert & sequitur Bar. in l. illicitas. §. ne potentiores, ff. de off. præsid. hoc modo diffinit. & Securitas est legitimū præsidium quod per officium iudicis iuste timenti datur. Quam diffinitionem videtur sequi legislator in l. denunciamus, versic. Nam si quis &c. C. de his qui ad eccl. confug. & Alber. de Ros. in d. §. ne potentiores, in prin. & lac. de Bel. in §. neque autem homicidis. in j. colum. in Auētēn. de mand. princ. Vbi dicit istam securitatē vulgariter fidantiam appellari secundum Bal. in auct. agricultores, C. quæ res pig. oblig. possit. Sed ista diffinitio Guil. de Cu. nequaquam videtur vera cum non sit vniuersalis & non conuertatur cum suo diffinito, vt omnis bona diffinitio & conuerti debet, vt in d. l. i. §. Dolum, & ibi Bar. ff. de dolo, & in l. mortis causa capit, de donati. caus. mor. & late per Phil. Dec. in d. l. omnis diffinitio. in princip. Quoniam non omnis securitas datur a iudice, sed quandoq; datur a lege nullo ministerio iudicis interueniente, vt in legatis hostiū, quibus tanquam sanctis a lege & non iudice securitas datur, vt in l. fin. ff. de legation. & in l. sanctum, ff. de rerum diuīsio. in c. iusgentium. i. distin. ibi, legatorum non violandorum religio. Item confugientes ad ecclesiam iam a lege gaudent securitate vt inde inuiti extrahi non possint, vt in l. p̄senti, C. de his qui ad eccl. confug. Et in multis alijs casibus lex dat securitatem sine ministerio hominis, vt inferius dicemus. Et ideo verbum securitatis, hoc modo diffiniendum est, securitas siue saluus cōductus est præsidium quoddam, quod a lege vel ab eius ministro iuste timentibus datur. Sed posset Guil. de Cun. ab ista impugnatione defen. cum Guil. de Cun. non intendat diffinire verbum securitatis in genere sumptū: Sed tantum illam speciem securitatis quæ datur a iudice auctoritate legis, quando quis timet ne ab aliquo offendatur, de qua per Bar. & Doct. in d. §. ne potentiores. & latius per Feli. in cap. i. versi. qui timet, extra de treg. & pac. Et cum circa istam diffinitionem parua versetur utilitas ulterius non int̄istam. Cum itaque demonstrauerimus quid sit securitas in generali sumpta, videndum est de qualibet eius specie vt cognoscamus de qua tractare velimus. Præmittendum est igitur quod quinque sunt species securitatis.

- 9 Prima species est que dat a rei, vt si timeatur ne domus mea ruat super domum tuam, cogor officio iudicis præstare cautionem de damno infecto, quæ a rei præstatur, vt in totum tit. ff. de dam. infec.
- 10 Secunda species securitatis datur a re personæ, vt potest cōtingere calus, quando ego timeo ne domus tua ruat super caput meum & familiæ meæ, & tunc quia non est mihi cautū p̄satisfactionē de dāno infecto. Cū corpus & liberū estimationē non recipiat, vt in l. ex hac, C. si quad. pauper. fec. dic. & in c. i. extra de iniu. Cogitur dominus si diues est illam reficere, si pauper illam vendere vt reficiatur, vt declarat Spec. in ti. de satisfactionibus, §. i. ver. Item est & alia &c. quem refert Bart. in d. §. ne potentiores. & Alex. & Moder. in Rub. ff. de dam. infec. Tertia species securitatis præstatur a persona rei. Qui si timeo ne vis fiat in possessione mea possum implorare officium iudicis vt cogat illum de quo timeo vt caueat ne vim faciat in possessione mea, vt in l. si super possessione, & ibi Bald. C. de transact. & Bar. in l. qui bona, §. qui damni, ff. de dam. infec. Et circa istam tertiam speciem securitatis multa alia exempla ponuntur per Alb. de Ros. in dicto §. ne potentiores, quæ breuitatis causa prætereo &c. Quarta species securitatis est illa que præstatur a persona personæ quando timenti ab aliquo datur officio iudicis cautio de nō offendēdo, vt per Bar. & Doct. in dicto §. ne potentiores, & per Felinum in dicto c. i. ver. qui timet, & reperiuntur fere infiniti casus quibus securitas a persona præstatur personæ, vt in l. vniuersa, C. de p̄c. imper. offeren. & in l. penul. ff. de petit. hered. & in l. post acceptum. & in l. is a quo, ff. de rei vendic. & toto titu. ff. & C. de fidei. cum multis simil. & cum iste quatuor species securitatis sint per Doctores in dictis locis ad saturitatem discussæ illas in p̄senti tractatu silentio prætercam. Quinta & ultima species securitatis est illa que homini a lege, vel ab eius ministro præstatur, quam non improprie Doctores fidatiam siue saluum conductum vocant, & de ista ultima specie securitatis ex multis Doctorum auctoritatibus hinc inde sparsis & in vnum per me collectis Deo Opt. Max. auctore præsentis tracta-

tractatum efficiam. Quem pro clatori intelligentia in quatuor partes principales dividam. In prima dicam de personis quae possunt securitatem dare, & quibus debeat securitas data seruari. In tertia quomodo debeat interpretari. In quarta & ultima qua poena puniantur non seruantes securitatem, & quomodo finiatur. Et istas quatuor species securitatis per 24 declarationes disputabimus.

S V M M A R I Y M:

- 1 Securitas quando orta esse dicatur.
- 2 Homo homini insidiari non debet.
- 3 Legati de iure gentium reputantur sancti.
- 4 Securitas de iure ciuili quot modis praestetur.
- 5 Presentia publica personae praestat securitatem.
- 6 Signum de publico appositum praestat securitatem.
- 7 Iniuria illata cursori habenti signum seuerius vendicatur.
- 8 Legati hostium portabant in signum herbam quandam.
- 9 Securitatis tacite exempla recensentur.
- 10 Domus vnicuique est tutum refugium.
- 11 Principes omnes securitates praestare possunt.
- 12 Saluus conductus de iure positivo quibus dari non debet.
- 13 Princeps est supra ius positivum.
- 14 Saluus conductus executionem pene tantum suspendit.
- 15 Saluus conductus tam temporalis quam perpetuus conceditur.
- 16 Saluus conductus perpetuus in quo differat a remissione.
- 17 Voluntas principis pro causa iusta habetur.
- 18 Princeps presumitur rationabiliter rescribere.
- 19 Delinquentes sunt Deo ut hominibus exos.
- 20 Malitia parcens bonis nocere dicitur.
- 21 Princeps eius subditorum funditus tollere potest.
- 22 Pacis occasione bonaculum hosti dari possunt.
- 23 Antiani vel priores ciuitatis quem dent saluum conductum.
- 24 Papa an pro bono pacis potuerit remittere damna & iniurias populi Romani.
- 25 Carceratus cum carcerante an contrahere possit in eius favorem.
- 26 Fidem frangere etiam iuratam frangenti fidem licet.
- 27 Fides qualiter hosti sit seruanda.
- 28 Ciuitas superiorem non recognoscens concedit saluum conductum.
- 29 Ciuitas libera an possit condemnatum restituere ad honores & famam.
- 30 Priores & antiani representant communitatem.
- 31 Ciuitas an possit affidare Bannitos.
- 32 Rektor ciuitatis potest bannitum affidare.
- 33 Ciuitas quae potest statuta condere habet merum & mixtum imperium.
- 34 Inhibitum tacite omnibus delegatis quando censeatur.
- 35 Princeps concedendo reseruata censetur cum clausula, ut illud exerceatur cum debita causa cognitione.
- 36 Saluus conductus perpetuus Soli principi reseruatur.
- 37 Perpetuum quid dicatur.
- 38 Capitanus belli inducias breves sacre potest.
- 39 Dikatio ad soluendum debitori ad breve tempus dare potest.
- 40 Ciuitas quando possit perpetuam securitatem dare.
- 41 Fides est seruanda hostibus.
- 42 Procurator ad exigendum non potest dilationem concedere.
- 43 Principes Christiani non possunt treuquam vel pacem facere cum infidelibus sine consensu papae.
- 44 Capitanus locum tenens principis, potest omnia qua princeps potest.
- 45 Princeps potest concedere saluum conductum tam ciuiliter quam criminale absque controversia.
- 46 Moratoria quid sit seu quae dicatur, & qualiter concedatur.
- 47 Tempus longum, vel breve in saluo conductu qualiter consideretur.
- 48 Princeps secularis non potest tollere vel suspendere eius effectum.
- 49 Lex potest remittere iuramentum ex causa.
- 50 Princeps non potest contra ius diuinum dispensare.
- 51 Pontifex Romanus iuramentum remittit & suspendit.
- 52 Motus proprius principi quid operetur.
- 53 Moratoria ualeat si dentur fideiussores aliter non.
- 54 Meratoria non extendit ad debitum fiscale regulariter.
- 55 Causa cognitionis quid operetur in concessione.
- 56 Cessio bonorum non defendit debitorem ex maleficio.
- 57 Index an delinquentibus securitatem praestet.
- 58 Index non reuocat nec suspendit sententiam predecessoris sui.
- 59 Executio sententiae non ad delegatum sed ad superiorem spectat.
- 60 Index quando possit concedere securitatem delinquenti.
- 61 Presentia inquisiti multum confert ad investigationem delicti.
- 62 Defensio sui ipsius est favorabilior, quam accusationis prosecutio.
- 63 Index magnam potestatem habet circu. cognitionem delittorum.
- 64 Pena an index augere, & minuere potest.
- 65 Index secularis incidenter se intronittere potest in causis matrimonialibus.
- 66 Bannitus captus in alieno territorio an sit domino territorij restituendus.
- 67 Cognitionis minoris delicti an retardet maioris executionem.

- 68 Presentia accusati quid operetur in iudicio.
- 69 Bonum illud praefertur, quod ex duobus bonis maiori aequitate fulcitur.
- 70 Index potest dare securitatem inquisitio vel accusato nondum condemnato.
- 71 Republice interest delicta non occultari.
- 72 Beneficio securitatis an reus renunciare possit, in casu imponende pene afflictive corporis.
- 73 Significationis etiam Fidantiae appellantur.
- 74 Aufugiens semel de carcere, non debet amplius fideiussoribus relaxari.
- 75 Saluus conductus potest a iudice debitori dari.
- 76 Index affidare potest debitores alienos in suo territorio.
- 77 Index originis an subdito etiam extra territorium possit dare saluum conductum, & proposit.
- 78 Statutum an extendatur extra territorium.
- 79 Contumax non potest opponere litis pendentiam coram iudice loci ubi deliquit.
- 80 Delictum eiusdem hominis non debet sepius inquiri.
- 81 Tolerantia principis tacite bannitum affidare videtur.
- 82 Actus taciti plerunque operantur dispositionem.
- 83 Delicta prescrubuntur spacio tristigia annorum.
- 84 Iuramento calunnia licet non possit expresse renunciari, tacite tamen uidetur posse.

PRIMA PARS.

- Rimo opere premium** est sci
re q̄ securitas in principio generationis hu-
manæ cum ipso homine nata est. Quoniam
ius naturale, vt homines perpetua securitate
gauderent voluit eos omnes liberos esse, vt
in l. manumissionis quoque, ff. de iu. & c. iu. & in c. ius naturale
j. di. ac mandauit q̄ nemo alteri faceret q̄ sibi fieri nollet, vt in
c. i. di. i. & no. in rub. ff. q̄ quisq; iu. & c.
- 1 Cum nephas esset hominēthomini insidiari, vt in l. vt vim, ff. de iu. & iur. Deinde superuenit ius gentium, & cum eo iu. e
essent intuentæ seruitutes, & bella, l. ex hoc iure, ff. de iu. & iur.
uoluit ius gentiū legatos hostiū esse ab omni molestia libe-
ros & securos. & si quis legatos hostiū pulsasset q̄ ius gentiū fa-
ctum esse existimabatur, quia sancti habētur legati, vt inquit
tex. in l. fi. ff. de legatio. & in d. l. sanctum, ff. de re. diu. Postea su-
peruenit ius ciuile: quo iure quatuor modis praestita fuit securi-
tas secundum Alb. de Ros. in dicto, §. ne potentiores in 3. col.
in princ. Primo, per promissionē illius a quo timerit offendio,
vt in d. §. ne potentiores. Secundo, per presentiam publicæ per-
sonæ. Nam licet alias quis posset impune offendit, tñ propter
3 præsentiam publicæ personæ offendio non permittitur. Quo-
niam offendens bannitum dum per familiam iudicis ad car-
ceres trahitur punitur ac si non banditum offendisset secun-
dum Bar. in l. 3. §. trans fugas, ff. ad l. Cor. de sica. & alios de qui-
bus per Hypo. de Mart. in pract. cri. in §. aggredior iuu. 24. cum
duob. sequentib. Tertio, per impositionem publici sign. Quo-
niam si de mandato iudicis fuerit appositum aliquod publicū
5 t̄ signum in aliqua domo, omnes phibentur in ea uiri in ser-
re, & ultra penam delicti inferens vim contra securitatem te-
7 cisse iudicatur, vt l. i. & 2. C. vt nem. priuat. titu. Et propterea t̄
iuria illata cursori portant in signum securitatis illū baculum
seuerius vendicatur, & offendens in crimine incidit maiestatis
laſe fm Bar. in d. §. trans fugas in fi. & facit tex. in l. q̄ quis, C. ad
8 l. lul. maie. Et videmus in simili q̄ t̄ legati hostiū insignum
securitatis portabant quandam herbam quæ sagmen voca-
tur, vt in l. sanctum, ff. de re. diu. Et si quis talem herbā portan-
tem violasset tanquam sacrilegus plectebatur, vt in d. l. fi. ff. de
9 legatio. & Ang. in l. 2. §. legatis, ff. de iud. Quartolex ciuilis taci-
te præstat securitatem. Nam venientes ad nundinas tacite affi-
dantur, vt in illis molestari nō possint, vt in l. i. & ibi Bal. C. de
Nund. Item rustici & agricultores quib. dum agriculturæ ope-
ram impendunt lex dat plenam securitatem, vt non possit eis
vel eorum bobus molestia inferri, vt in aust. agricultores, C.
quæ re. pig. oblig. poss. & in c. fi. extra de treug & pac. Item fu-
gientib. ad ecclesiam vel ad statuam principis securitas dat,
vt in d. l. præsenti, C. de his qui ad eccl. confug. & in l. i. C. de
10 his qui ad statu. confug. Itē existentib. in domo. cum t̄ domus
sit vnicuique tuū refugii, l. plerique, ff. de in ius vo. & l. nemo
ff. de re iud. Item lex dat securitatem scholariibus & eorum ser-
uitoribus, qui cā studendi ad ciuitatem proficiscuntur, vt in
aust. habita. & ibi no. C. ne fil. pro pat. Itē peregrinis & omni-
bus ex quacunq; causa in iudicium vocatis, vt declarat Bar. in
d. l. 2. §. legatis per illum tex. ff. de iu. Itē in multis alijs casib. lex
dat securitatē, qui ne. in l. 2. 3. & 4. cum simil. ff. de in ius vocan-
quos potius laboriosum quam vtile eset recensere.
 - 11 Præterea Papa, Iudeicator, & alii Reges, & t̄ Principes, qui ha-
bent iurisdictionē iure proprietatis, & saltim de facto tuperio-
rem non recognoscunt, possunt bannitis & alijs inquisitis p-
suis;

Greg. Magal.de securit.& saluocond.

- suos officiales ex homicidio vel ex quolibet alio grauiori de
lieto salutum conductum dare, vt tute possint in ciuitate com
morari, vt est casus in l. Relegati in fine iuncta glo. ibi Bart. ff.
de pen. & in l. ad bestias. §. si. cod. ti. & notat Ludo. Roman. in
l. possideri, §. si seruus, ff. de acqui. possit. & Angel. in l. vtimur,
ff. de sepul. viol. & Bal. in ti. de pace Constan. §. imperialis ver.
dispensationem. Et ratio istius declarationis est, q. a licet de iu
re positivo t saluus conductus non debeat dari homicidis &
alijs delinquentib. vt in §. neque aut homicidis. in Auēten. de
mandat. princ. & contra reos poenarum executio non debeat
retardari, l. nemo, C. de epis. audien. & in l. cum reis, C. de pe.
12 Nihilominus princeps qui est supra ius positivum potest con
tra ius rescribere & statuere, vt in c. proposuit extra de conce.
præb. & notan. Doct. in c. quæ in ecclesiistarum extra de const.
& in l. f. C. si contra ius vel vtil. pub. Quoniam si princeps po
tent cum voluntario homicida dispensare & penam homici
dij remittere, vt no. Ab. in c. sicut dignum. 3. col. & in ca. ad au
dientiam extra de homicid. & per Saly. in l. cum indulgentia
in l. colum. C. de sen. pas. & per Modernos in l. rescripta, C. de
prec. imp. offeren. Multo fortius potest saluum cōductum cō
cedere t per quem solum executio penę suspēditur. argumen
to. aut. multo magis, C. de sacrosan. eccl. & in c. enim q plus
est de reg. iu. in sexto.
13 Quæ regula primo ampliatur, q t princeps non solum pot
concedere saluum conductum temporalem sed perpetuum
per rationem prædictam, vt sentit Barto. in d. l. relegati & Vi
tal. in tra. de clau. incla. u. nihil Inno. secu. penden. & Nel. in tra
14 Æta. de ban. in 15. q. nu. 1. par. 2. tem. Et differt t saluus cōductus
perpetuus a remissione. Quoniam per saluum conductum pe
na suspenditur, per remissionem vero in totum tollitur. arg. l.
reintegratio iun. gl. in ver. estimauit. ff. rerum amo. & declarat
Pau. de Cast. in cons. 24. in 1. vol. & Alb. de Ros. in tra. de statu.
in 4. par. quest. 39. & dicit Bal. in l. pen. C. de cur. fur. q Bannitus
habens securitatem semper dicitur Bannitus.
Secundo ampliatur etiam si princeps sine causa rationabi
li saluum conductum concederit. Quoniam q si habemus cer
17 tā voluntatē principis non debemus querere de causa, vt in
d. l. relegati in fin. iunct. glo. & ibi Bart. ff. de pen. vbi probatur
q magna & iusta causa est voluntas principis. vnde dicit Cyn.
in l. f. C. si con. ius vel vtil. pub. & in l. rescripta, C. de prec. imp.
offeren. q semper in dubio præsumit t principem ex iusta &
rationabili causa rescribere quem referit & sequitur Fel. in d. c.
quæ in ecclesiistarū. 2. col. Et in tantum præsumit pro princi
pe q non admittitur probatio in contrarium, vt tenet Abba.
post Ant. de But. in d. c. quæ in ecclesiistarum, v. col. & Ludo. Ro
ma. cons. 337. Sed aduertere q nō debet princeps licet possit ho
18 micidis, & similiter t delinquentibus saluum cōductum dare,
cum sint Deo, & hominibus Exosi. d. l. nemo, C. de epis. aud.
& in dicto, §. neque autem homicidis in Auēten. de man. prin.
& si aliter facit sine cā grauiter peccat, vt sentit Ab. in d. c. quæ
in ecclesiistarum in vlt. col. & in c. de multa de præb. Cum prin
ceps debeat terras sibi a Deo commissas malis hominib. pur
gare, vt in l. præses, & l. congruit, ff. de bñ. præsid. Nam q mali
parcit bonis nocet, vt no. in d. l. Nemo cum similib. Vnde di
cit Paris de Puteo in tracta. de synd. in fin. quod male faciunt
principes qui remittunt penam homicidij in damnum reipu
blicæ & consanguineorum occisi cuius punitio esset cis consolatio,
l. capitalium, §. f. ff. de pen.
Tertio ampliatur, quod non solum princeps potest conce
dendo saluum conductum remittere illud ius publicum q est
ne delicta remaneat impunita, l. si ita vulneratus, ff. ad l. Aqui
21 & l. omnes, C. de defens. ciuit. sed etiam funditus t tollere ius
subditorum si pro bono pacis & publica vtilitate saluum cō
ductum hostibus concederit, vt in l. si ita verberatum & ibi
Ang. ff. de rei vend. & in l. Lutius, ff. de cuiq. & Hosti. in sum
ma de peni. & remi. §. f. versi. sed pone q guerra. Quod intelli
ge esse speciale pp pacem, & publicam vtilitatem. Em Bald. &
Ang. in l. Bene a Zenone, C. de quadrien. præscr.
22 Vbi pro t pace habenda potest ciuitas alteri dare bona suo
rum ciuium & ita concludit. Bald. Paul. de Cast. & Modcr. in
l. conventionum, ff. de pace. Quoniam pro bono pacis multa
permittuntur contra Regulas iuris quæ alias non permittere
tur, vt late declarat Fel. in tu. extra de treug. & pac. Et an pri
ores & t antiani ciuitatis sine auctoritate consilij possint dare
saluum conductum, & remittere iniurias populi, vide Bart. in
l. ambitiosa, ff. de dec. ab ord. facien. & Bal. in c. l. §. injuria de
pac. iur. fir. in vñib. seu.
Et ista videntur decidere illam quæstionem quæ quotidie
24 versatur in iudicijs, an, sanctissimus, D. N. t potuerit dum deti
nebatur in Arce sancti Angeli ab exercitu imperioli in capi
tulis damna & iniurias Roman. ciuium remittere. Quod vide
tur per præmissa fieri posuisse. Cum sanctitas sua pro bono
pacis & publica vutilitate suas & subditorum iniurias remis
serit, ad q facit bonus tex. in ca. & si necesse secundum vnum

intellectum extra de don. it. & Bal. Nouel. in tra. et. de dot. in 9.
quæstione principal. veriic. reliquum est. Nisi ex aduerso dice
remus quod sancti s. mis. D. N. ab exercitu imperiali iniuste
detinebatur, & propriea non poterat cum illis de exercitu
contrahere, quia cōtractus meticulous præsumebatur, vt est
tex. & ibi Bart. in l. qui in carcere ff. de exac. tribu. lib. 10. & in l.
in carcere, ff. quod me. cau. & Fran. de Are. in l. qui a latro
nibus, ff. de teita. & facit quod no. Cy. in l. 2. C. quod me. cau. &
Bal. in l. falsus penul. col. C. de fur. vbi t carceratus cum indebit
te incarcerated propter suspicionem metus non potest in eius
fauorem contrahere: & dato milies quod ex isto capite capi
tula non possent tolli.

Tamen ex alio posset dici sanctitatem suam ad illorum ob
seruantiam non teneti. Cum pro parte exercitus non fuerat,
q pmiserat adimpletum. Promiserat enim paucos post dies
vrbē vacuam militib. dimittere q nequaquam est obleruatu, imo in ea totus exercitus hyemauit, neque prophanis neque
diuinis rebus pepercit. Nimirum si sanctitas sua & Romani
ciues ad illorum obleruationem minime obligantur, vt in l.
quæro, §. inter locatorem, & ibi Bart. ff. loc. Bal. in l. in ciuilem,
C. de rei vend. & facit l. si conueniat, ff. pro soc. vbi in cōtractu
vltro citroque obligatorio non teneat ad implementum nisi
pars aduersa præcīte oblerauerit q promiserat. Et in tñ hoc
procedit q etiam si iuramentum interuenierit, sanctitas sua nō
obligatur, vt in c. 3. & ibi Inno. & Canonist. de iure iururan. Quia
26 frangenti fidem licitum est fidem frangere etiam iuratam, l.
cum proponas la. 2. & ibi Moder. C. de pac. & in l. qui fidem, ff.
de truct. & si illi de exercitu pererent obseruationem capi
tulorum tenerentur prius docere ex parte eorum suis capi
tula obleruata, vt in l. Julianus, §. offerri & ibi Bart. & Doct. ff.
de act. emp. & q scriptum est hosti fides seruanda intelligitur
si hostis alijs fidem seruauerit secundum glo. notabilem in c.
noli. 33. q. 1. & in c. vii. 22. q. 2. & Hyp. de Mar. in suis siag. nu.
27 Et dicit Bal. in l. 1. pen. colum. C. vnde. vi. quod non eit gra
ue neq; dolo ascribendum prædonibus fideni non feruare, &
vide quæ singulariter in materia nostra declarat. And. Sico. in
cons. 74. 3. volu. quam, cum ad præsentem tractatum non p
tineat aliter non prosequor. Neque omittendum est, quod nō
solum princeps: sed t ciuitas habens iura Imperii & quæ non
recognoscit superiorem potest dare Bannitis saluum cōdu
ctum & illos ad patriam reducere arg. d. l. relegati & ibi Bart. ff.
de pen.

Quoniam omnia potest ciuitas libera quæ princeps facere
potest secundum Bart. in l. acta, §. amplianda, ff. de re. iud. & Ca
nonist. in capit. per venerabilem extra qui fil. sint legitim. &
Barto. in l. infame in fin. ff. de publ. iud. & facit bonus text. in
cap. super quibusdam extra de verbor. significa. & in c. cum te.
29 de re iud. Et dicit Barto. in d. l. infame. quod t ciuitas libera po
test condemnatum restituere ad famam & ad honorcs, secundum Alex. in consi. 114. in 2. vol.

Sed circa hoc posset dubitari. an in ciuitate libera saluus cō
ductus debeat dari per Antianos & Piores ciuitatis an per il
lius potestatem. Ang. in l. 1. ff. ad leg. Iul. maiest. tenet quod au
ctoritas dandi saluum conductum sit solum penes Antianos
30 & priores ciuitatis quia Antiani & t priores representant totā
communitatem, vt not. per Bart. in d. l. ambitiosa, ff. de decr. ab
ord. facien. Et non solum ciuitas & populus alteri non subie
ctus potest dare delinquentibus saluum conductum, verum et
quilibet ciuitas recognoscens superiorem dummodo habeat
licentiam, & potestatem a principe leges municipales etiam
in arduis condendi secundum Barto. in d. l. relegati per tex. in
l. prohibemus, §. pl. in, ff. q ui. aut clam. & idem tenet Barto
in l. isqui reus, ff. de pub. iud.

Sed contrarium tenuit Saly. in d. l. cum indulgen. C. de sen.
pass. Dicens q nulla ciuitas quæ recognoscit superiorem etiā
31 q habeat potestatem in arduis statuendi potest t bannitos af
fidare allegat tex. in d. l. relegati. Vbi princeps sibi soli reserua
uit posse bannitis dare securitatem & fortius cōtra Bart. arguit
per tex. in l. 1. §. f. ff. de quest. ubi damnatus per confessionem
erroneam non potest nisi per principem liberari. multo ma
gis non debet posse ciuitas in cōsulto principe uere delinq
tibus securitatē dare. Imo dicit Saly. q tunc temporis erāt ali
quæ ciuitates & aliqui magistratus qui habebant potestatem
legis municipalis condendæ, ut not. per Docto. in l. omnes po
puli, ff. de iust. & iur. & tamen illi magistratus non poterant
bannitos restituere, d. l. relegati in fin. Et ad istorum corrobo
rationem uideretur facere dictum Barto. in d. l. in §. f. ff. de qu
estio. Vbi in criminalibus solus princeps facere potest quæ grati
tiam & misericordiam erga reos delinquentes concernūt. Ad
hoc facit etiam tex. in sui rōne in d. l. cum iudgentia, C. de
senten. pass.

32 Sed opinio Bart. uidetur de iure uerior. Quoniam si potest t re
ctor ciuitatis ex causa bannitum affidare, secundum Barto. &
imo. in d. l. is qui reus, ff. de pub. iud. & inferius dicemus multo
magis

fortius debet posse ciuitas. Quoniam securitatem quam dat ciuitas videtur tacite princeps concedere cum de terit illi licetiam posse etiam in arduis statuere. Quoniam dicimus nostra facere quibus auctoritatem nostram impartimur, l. i. §. omnia, C. de vet. iu. enu. & in l. & si prætor, ff. de offic. eius cui mand. est iur. Et allegata in contrarium procedunt quando ciuitas sine cause cognitione & perpetuo bannitos assecuratet.

Quod soli principi est reseruatum dicta, l. relegati in fine. & dicta, l. cum indulgentia.

Vnde dicunt Docto. in l. Imperium, ff. de iur. omn. iud. & in omnes populi, ff. de iust. & iur. Quod si ciuitas quæ habet iurisdictionem & potest statuta concedere videtur habere meum & mixtum imperium, & circa statutum ciuitatis videtur ea posse facere quæ princeps facere potuisset, vt declarat Pau. de Ca. in consil. 225. 2. vol. Quem refert Fely. in d. c. quæ in ecclesiasticorum col. 11.

Sed hoc primo limita quando princeps a ciuitate abesset. Quoniam tunc ciuitas potest dare saluum conductum qui da si nou posset si princeps esset præsens.

Quia propter præsentiam eius suspeditur potestas ciuitates ut in simili dicit Bald. in l. humanum, quarto notabil. per illū tex. C. de leg. vbi licet ciuitas habeat potestatem legis condenda, tamen si princeps est in ciuitate requiritur eius approbatio alias statutum non valet, idem tenet Bal. in l. priuatorum, C. de iurisd. om. iud. Quem refert & sequitur Iaso. in d. l. omnes populi prima lectura col. pen. & dicit Innocen. in capitulo cum Marcus Ferrarensis extra de const. & Bald. iu. ca. adhuc. de pact. iur. siman.

Quod quando princeps est præsens & incipit cognoscere de causis censetur tacite omnibus delegatis esse inhibitum ne vi terius illas cognoescant.

Secundo limita quod licet ciuitas habeat potestatem etiā in arduis statuendi non potest nisi cum cause cognitione saluum conductum delinquentibus dare, vt est de mente Sal. in d. l. cum indulgentia, 2. colum. & Barto. in d. l. relegati, & Inno cen. in l. is qui reus. penul. colum. Et est ratio quia princeps tamen cedendo inferiori aliquid quod est sibi specialiter reseruatum semper intelligitur concedere si illud exerceatur cum debita cause cognitione, & non cum illa plenitudine potestatis cum qua concedens exercere potuisset. Secundum Inno. in capitulum ad monasterium in ver. nisi ex causa. in fin. extra de statu. mon. & in cap. veniens in glo. prima de fil. presby. & Abb. in c. at si clerici, §. adulterii de iud. & Bald. in l. si testamentum. C. de testa. & dicit Bald. in l. 2. 10. colum. C. de serui. & aqua. quod si princeps dat potestatem comiti spurios legitimandi non intelligitur per hoc concessa facultas præjudicandi legitimis sed debet intelligi sine iniuria alterius, idem tenet Bal. in ca. domino guerram in titulo sic finit. lex. Cor. in v. lib. feu.

Tertio limita in saluo conductu temporali secus in perpetuo, tquod est soli principi reseruatum secundum Ludoui. Roman. in dicta, l. possideri, §. si seruus, ff. de acquiren. possessio. 3. colum. per tex. in d. l. relegati & l. qui cum uno, §. ad tempus, ff. de re. mili. & Angel. in d. l. utimur, ff. de sepul. viola. Et est ratio quia per saluum conductum perpetuum videtur ciuitas tollere sententiam prius latam contra tex. in l. iudex, ff. de re iudica. & in cap. in his. extra de offic. delega. quam solus princeps tollere potest, vt in dicta, l. i. §. fin. ff. de quæstio. & faciunt dicta per Sal. in d. l. cum indulgentia. vbi perpetua remissio homicidij est de principi reseruatus cum solus princeps poslit cu voluntario homicida dispensare: secundum Abba. in d. capitulo sicut dignum, 3. colum. & in cap. ad audientiam extra de homici. & facit tex. in d. §. neque autem homicidis in Auth. de mand. præna.

Quarto limita in saluo conductu ad breue tempus quoniā ad longum tempus solus princeps potest bannitos affidare. qd tperpetuo dicitur manere quod longo tempore durat, vt not. in rubrica, & in §. primo. Institu. de Per. & temporali. act. & in l. prima, ff. pro soc.

Et ad hoc facit doctrina Barto. & Raph. Fulgo. in l. conuen. tionum, ff. de pac. vbi Capitaneus t qui gerit bellum nomine alterius non potest facere treuaguas & inducias cum hostibus nisi ad breue tempus nec eisdem dare securitates nisi breui tempore duraturas & ad hoc notabiliter facit tex. in d. l. quotiens C. de prec. imp. offeren. vbi t dilatio ad soluendum non potest dari debitori nisi ad breue tempus, alias si ciuitas posset dare securitatem delinquentibus ad longum tempus eluderetur potestas principis, cum posset dare saluum conductum adeo ad longum tempus, quod vim vere remissionis obtainere contra tex. in d. l. relegati in prin.

Sed circa istas limitationes diligenter est aduentum ad verba facultatis illius ciuitatis cui est per principem indulsum etiam in arduis statuere.

Quoniam si in facultate sunt aliqua verba apta comprehen-

dere casus principi reseruatos, vt si dicat & ea possit sacre & gerere quæ nos & Romani. Reges, & Imperatores facere, & gerere possumus de plenitudine potestatis, vel similia verba. & tunc crederem tciuitatem posse non solum temporalē sed et ex causa perpetuam bannitis securitatem dare, & illos ad patriam reducere, dicta, l. ad belias, §. fi. ff. de pen.

Quoniam per illa vel similia verba videtur concedi casus alias principi reseruatus, vt late declarat Syl. in d. ca. quæ in ecclesiasticorum, 13. colum. & ita intelligit dictum Pau. de Cast. in d. consil. 235. licet alias in generali concessione non veniant ea quæ sunt principi reseruata, vt tenet Pet. de Anch. in consilio 327. incipien. vtilis diligenter actis & actitatis &c. & Abba. in consil. 61. incipien. salvatoris eiusque genitricis &c. Si vero in concessione non sint verba apta comprehendere casus principi reseruatos indistincte tenetrem non posse ciuitatem perpetuus saluus conductus concedere, per ea quæ supra dicta sunt.

Vlterius aduentum est, quod non solum potest princeps homicidis & delinquentibus saluum conductum dare, sed et hostibus, vt no. in dicta, l. conuentionum, & ibi Bar. & Doc. ff. de pac. & in l. prima, §. non fuit iuncta glo. in ver. hostem, ff. de dolo. vbi hostifides seruanda est secundum Barto. in l. 1. ff. ad. leg. lul. maiest. & Imo. post Bar. in d. l. 15. qui reus, ff. de pub. iul. col. penu. sed hoc dicas tantum procedere in prin. qui facit belum nomine proprio secus si esset Capitaneus qui gereret belum nomine alterius. quoniam talis Capitaneus hostibus dare saluum conductum potest, neque cum eis inconsulto principi eipe pacem vel treuagam facere, vt declarat Bal. Ang. Ale. & Mod. contra Bar. in d. l. conuentionum, & Canonist. in c. cum olim extra de rest. spol. & pro hoc bene facit tex. quem contra Bar. allegat Ang. in l. qui Romæ. §. Callimachus, ff. de ver. obl.

vbi deputatus ad exigendum, & ad solutionem recipiendam non potest dilationem concedere vel terminum solutionis p rorogare secundum communem opinionem de qua per Doct. in l. fi. §. si quis processus, ff. de pub.

Et est ratio quia ille cui simpliciter est commissum gerere bellum non potest pacem, vel treuagam facere, nisi hoc sibi specialiter committatur, vt in l. mandato generali, ff. de pro. cu. Hinc est q Imperator, vel alij Christiani. q principes nō pos sunt sine auctoritate sedis apostolicæ infidelibus dare saluum conductum, vel cum eis treuagam vel pacem facere. Quoniam in spectantibus ad fidem nemo potest in consulto Rom. Pontifice se immiscere, vt declarat Inno. in c. q super. extra de voto. Sed hoc primo limitatur nisi Capitaneus haberet mandatum cu libera, & tuc posset hostes atq. dare per no. per Bar. & Doct. in d. l. qui Romæ. §. Callimachus. Secundo nisi saluus conductus daretur ad aliquod breve tempus ob necessitatem belli, vt sepellirentur cadavera, vt restauraretur exercitus secundū Raph. Fulgo. Ale. & Moder. in a. l. conuentionum, & ratio est, quia quando aliquid conceditur videtur esse concessum omnne id sine quo illud comodi exercei no[n] potest, vt in l. 2. & ibi not. ff. de iur. omn. iud. & in l. ad rem mobilem, & in l. ad legatum, ff. de proc.

Tertio limitatur nisi talis Capitaneus esset locum tenens principis, quia tamquam princeps omnia posset secundum Barto. in dicta, l. 3. a. præfecto, ff. de lega. 3. & in l. secun. la, post gloss. C. de offic. eius qui uicem alt. Ger. & Ale. in rub. ff. de offic. eius cui mand. est iuris. vt refert Iaso. in d. l. conuentionum. 2. colum.

Sed circa hoc posset dubitari an Capitaneus qui gerit bellum nomine alterius posset bannitum, vel delinquentem affidare Bar. & Bal. in d. l. conuentionum tenent partem affirmatiuam contrariam vero sequitur ibidem Ange. Alexand. & Modern. cum Capitaneus habeat mandatum limitatum ad gerendum bellum non autem ad concedendum bannitis saluum conductum, ut in dicta, l. qui Romæ. §. Callimachus. sed pro concordia dicendum est aut Capitaneus vult ex causa dare saluum conductum bannito, & sine dubio potest.

Puta quia bannitus vult indicare transfugas, reuelare secreta hostiū, vel similia, vt est tex. no. in l. omnes, §. fi. ff. de re mil. & hoc videtur comprehendere in mandato Capitaneci quantum cunque limitato, ar. d. l. ad rē mobilem & l. ad legatum, ff. de pro. cu. & ita deplano procedit op. Bar. & Bal. Aut Capitaneus si in causa cognitione vult dare saluum conductum bannito, & tunc indistincte non potest, & ita intellige sūnam Mōd. in d. l. conuentionū. per tex. in d. l. relegati in fi. & in d. §. neque autem homicidij in Authen. de man. prin. Et non solum in criminalibus potest princeps concedere saluum conductum homicidis & delinquentibus, sed etiam in causa ciuali debitoribus aduersus suos creditores. Quoniam si aliquis ex forma statutorum propter debitum non solutum esset positus in banno de quo per Specu. in titulo de pri. decret. §. secundo, in fi. vel alias esset fugitiuus nulli dubium est, q princeps potest dare tali debito.

Greg. Magal. de securit. & saluocond.

ri bannito saluum conductum ne per bannimentem vel p suos creditores molestetur, qui vulgariter dicitur moratoria, vt est bonus tex. secundum vnum intellectum, & ibi gl. & communiter omnes Docto. in d.l. qnotiens, C. de prec. princ. offeren. & in l. si a te. iuncta glos. in ver. petis, C. de paet. inter empt. & vendito.

Sed hoc primo limita in saluo conductu temporali secus in perpetuo quia per saluum conductum perpetuum funditus toleretur ius tertij quod princeps sine causa rationabili non potest facere, vt declarant Docto. in l. fina. C. si contra ius vel vtil. publ. & in l. rescripta, C. de prec. impe. offeren. & per Canonist. in dicto capitu. quae in ecclesiarum extra de const. Secundo limita in saluo conductu ad breue tempus quoniam ad longum non potest per principem debitoribus saluus conductus dari, vt tenent Salyce. Bald. Paul. de Cast. & Moder. in dicta l. quotiens. quia modica dilatio parum laedit ius creditoris, l. si debitori, ff. de iu. & l. quod diximus, ff. de solut. & quo ad modicum praudiicium potest princeps contra ius tertij scribere, vt probat tex. in sui ratione in dicta l. quotiens ibi sine graui partis alterius dispendio &c. & vide Bald. in l. ex hoc facto, ff. de vulg. & pupil. & Abb. in cap. suggestum. 3. notabil. ext. de deci.

Et ista impotentia principis in concedendo saluo conductu perpetuo, vel longo tempore duraturo procedat ex defectu voluntatis, quia princeps non vult vel ex defectu potestatis, quia non possit. vide Bald. Paul. de Cast. & Moder. in dicta l. rescripta, C. de prec. imp. offeren.

Et quando dicatur saluus conductus concedi ad breue vel ad longum tempus vide Paul. de Cast. in dicta l. quotiens in fin. & glo. & Barto. in l. prima, §. quod autem, ff. de superficie. & Docto. in l. si filio, §. fin. ff. solu. matrimo. Et ad hoc adde bonum texum in §. sed neque in Authen. de mand. prin. vbi probatur quod securitas in causis ciuilibus non debet dari ultra, 30. dies, & ratio est quam ibi assignat text. ne perpetuo sint ad iniucem hominum contentiones &c. & ibi not. Jacob. de Bel. in secunda colum. tertia not. & videoas gloss. norab. in dicta l. si debitori in ver. modicum. vbi dicit modicum tempus magis intellectu comprehendi quam elocutione exprimi potest.

Tertio limita in debitore qui ex simplici promissione, vel contractu est obligatus secus si contractus esset iuratus, quia tunc Imperator vel alius + princeps secularis per literas salui conductus non posset iuramentum tollere. vel illius effectu suspendere.

Ita quod debitor euitet poenam periurii non soluenio, sed in hoc fuerunt opiniones. natu. gloss. in l. adigere, §. fina. ff. de iur. patro. dicit quod lex habet vim apostolici, vt possit iuramentum remittere pro qua facit text. in l. fina. ff. de re. mili. & in l. fina. ff. ad municip. in princ. & Bald. in l. nec patronus, C. de oper. libe. vbi dicit quod flex ciuilis potest remittere iuramentum ex causa sicut posset remittere papa.

Et istam opinionem tenuit Gui. Papaz in quæstione 194.

Sed in contrarium est veritas quoniam cum iuramentum sit quid spirituale ad ecclesiam spectat, vt in capitu. omnes, trigesima secunda, quæstio. secunda. & scriptum est Reddite sacramenta vestra Deo. capitu. debitores, ca. & si Christus extra de iu. iuran.

Et princeps secularis non potest contra ius diuinum dispescere, vt no. per Docto. in dicta l. rescripta. & per Canonist. in dicto capitulo, quae in ecclesiarum & per Cyn. & Salyce. in dicta l. fina. C. si contra ius vel vtil. publ. & istam sententian sequitur omnis schola scribentium, vt late refert Steph. Aufr. Gal. in rep. Clemen. vt clericorum de offic. ordin. in Regula. quarta. Fallon. quarta, & per Alexan. in consil. trigesimo octavo, & in consilio 102. volumine quarto. & late per Iaso. in authentic. sacramenta puberum, C. si aduersus vend. penult. column, & pro solutione contrariorum vide Steph. Gal. in loco supra allegato Bald. & Salyce. in dicta l. nec patronus & in l. fin. C. de non numera pecun.

Et propriece apparet istam tertiam limitationem esse veram, quod princeps non possit dare saluum conductum debitori per contractum iuratum obligato: vt in specie loquens de saluo conductu tenet Alexand. in consilio 301. in fine secundo volumine, & Paulum de Castro, in consilio trecentisimotertio, l. volu.

Sed in Regula fallit in Romano + Pontifice qui potest iuramentum remittere, & illius effectum suspendere, vt per Docto. in dicto capitu. per venerabilem: & in capitu. nouit. extra de re iudica. & per Hostien. in capitulo quemadmodum extra de iure iuran.

Quod intellige esse verum si in literis salui conductus fuerit narratum contractum esse iuratum. quia alias debitori tamquam surreptitiæ non suffragarentur: vt sentit Cyn. Salyce. Post Iac. But. in d.l. fina. C. si contra ius vel vtil. publi.

Quoniam si papa sciuisset contractum esse iuratum diffidi lius vel nullo modo rescripsisset, vt in capitu. postulati. & ibi Docto. & late per Syl. in capitu. super literis extra de rescriptis.

Et ideo cauti procuratores in fine rescripti ponunt illâ clausam iuramento, & alijs contrarijs non obstant.

Quod videtur posse limitari nisi papa + motu proprio & ex certa scientia concederet literas salui conductus, quia licet in eis non fiat expressa mentio de iuramento valerent, & effectum fortirentur, vt no. Doct. & præcipue Moder. in d.l. rescripta, & in cap. si motu proprio de præbend. in c. cum similibus. & vide Phil. Dec. consilio 5. inter consilia 40. ultimo loco impressa.

Et aduerte quod in casibus in quibus diximus principem posse dare debitoribus saluum conductum debitor debet dare id neos fideiussores de soluēdo in fine termini alias saluus conductus sibi non suffragatur, vt est textus, & ibi Doctor. in l. vniuersa, C. de prec. impe. offeren. & Alexand. in indiuiduo loquens de saluo conductu in dicto consil. 350. secundo volume.

Et in tantum necessitatur debitor qui vult vti literis salui, conductus dare fideiussores quod princeps istam cautionem in rescripto remittere non potest vt tenet Saly. post glo. in d.l. vniuersa. Quoniam cum princeps in uno grauauerit credorem dando dilationem debitori in alio voluit ipsum reuelare vt debitor caueat creditori de soluendo in fine termini ne ita graui dispendio creditor afficiatur, ut not. in dicta l. quotiens.

Quarto limitatur in debito Fiscali. Nam saluus conductus datus a principe debitori non se extendit ad debitum Fiscali, & illo non obstante potest debitor per procuratorem fisci coueniri, ut in §. publicorum in Authen. de mand. prin. & declarat Mar. Lauden. in trac. de fisco quæstio. 94. ubi allegat Ang. in consil. 230. & Bar. in consil. 169. incipient. statutum ciuitatis Tuderti in prin. Quod dictum amplia, & extende non solum ad debitum Fiscale ratione tributorum sed etiam ad debitum ratione delicti, ut tenet idem Mar. Lauden. in dicto trac. de fisco, quæstio. 268. & in tra. priuile. & rescript. quæstio. 14. & facit dictum Bald. in l. prima, C. de nundin. ubi securitas data in nundinis non tuerit debitorem ratione delicti, ut in l. secunda, C. de exhibend. reis secundum Bald. in consil. 400. in primo uolu. ubi per multas rationes tenet securitatem concessam debitoribus ad delictum neq; ad debitum occasione delicti posse extendi.

Sed Barto. in dicto consil. 169. in fine tenuit securitatem datum debitoribus, & ad debitorem ratione delicti extendi. Quoniam postquam iudex condemnauit in poena pecuniaria executio illius debiti est potius ciuilis quam criminalis, ut in l. prima, C. ubi ca. fis.

Sed pro concordia dicendum est. aut securitas conceditur cum causæ cognitione, & ex causa necessaria, & tunc portigatur tam ad causas criminales quam ad debitum occasione delicti, ut in l. 2. §. legatis ff. de iud. & in l. eos, ff. de accusatio. & ita procedit doctrina Bar. ut ipsemet declarat in d. consil. 169. Quia causæ cognitione interuenit in cōcessione tollit omnne uitium subreptionis, & uoluntatis defectum, ut est dictum singulare Bald. in l. præscriptione, C. si contra ius nel util. pub. quod refert, & sequitur Barto. Soc. in consil. 169. in quarta, colum. 2. uolu.

Aut saluus conductus conceditur gratiose, & sine causæ cognitione, & tunc causas mere ciuiles comprehenait, & ad debitum occasione delicti nullatenus extenditur, ut in l. 2. & ibi gl. C. de his qui ad ecclesiæ confug. Nam securitas data a lege ne quis in domo capiatur non operatur effectum in causa criminali, ut no. in l. plerique, ff. de in ius. uocan. & in l. nemo, ff. de re iud. & videmus in simili quod cōfessio bonorum non defendit debitorem ex maleficio, ut in l. fin. §. fin. C. de his quae in frau. cred. & istam distinctionem sequitur Bald. in dicto consil. 400. uersi. septimo quæro. Postquam uisum est de principe quod habet iurisdictionem iure proprietatis necessario uidendum est de iudice, qui habet a suo superiore ordinariam uel delegatam iurisdictionem. Et primo quæro an iudex possit bannis uel delinquentibus securitatem dare. Aduerendum est quod in hoc passu fuerunt uariæ sententiaz, & conflictus opinionū.

Nam glo. in dicto, §. neque autem homicidis in Authen. de mand. prin. tenuit indistincte iudicem bannis securitatē dare non posse.

Quam glo. sequutus fuit Guil. de Cun. in d.l. 1. §. non fuit, ff. de dolo. & Saly. in dic. l. cum indulgentia, 2. colum. C. de sen. pas. per tex. in d.l. relegati & in l. ad bestias, §. ex prouinc. ff. de penit., ubi istam securitatem princeps sibi soli referuauit.

Et dicunt esse rationem quia si iudex saluum conductum bannit daret. + Reuocaret uel suspenderet suam uel prædecessoris sui sententiam: quod minime fieri potest.

ri potest, iudex, ss. de re iu. & d.l. i. §. si. ff. de quæst. vnde dicit gl. notab. in l. fi. in ver. deinde, ff. de of. proc. Cet. q. procurator Cet. satis non potest illi dare licentiam reuertendi ad prædia Cet. ris quem per prius prohibuerat he ad illa accederet, cum bene aut male functus sit officio suo, & dicit Barto. in d. quæst. in cipien.

Lucan. ciuitas. in 3. col. ver. sed si iudex. q. iudex non potest per sententiam decernere quod bannitus non possit impune offendere si licentia offendendi permitta est a statuto. Et adde q. iudex delegatus non potest se immiscere in iurisdictione superioris delegantis quoniam executionis sententia spectat ad superiorem.

Et si iudex daret saluum conductum suspenderet, & impediret executionem banti quod facere non potest, l.a diuo Pio cum ibi norat, ff. de re. iud. Et propterea præfati Doct. tali vntur distinctione. Aut iudex vult concedere securitatem. bannitis, & condemnatis & non potest per rationes prædictas.

Aut vult dare securitatem inquisito, vel accusato ante condemnationem, & potest si persecutio accusati, vel inquisiti est difficultis. Si vero persecutio non erat facilis tenuerunt securitatem dati non posse.

Quam opinionem videtur sequi Angel. in trac. de male. in glo. in ver. fama publica. 11. column. versicul. quinto quæstro. sed glo. in dicta lis qui reus, vt ibi Innocen. ff. de publi. iud. & Jacob. de Bel. in dicto, §. neque autem homicidis & Cyn. in d. I. præsentri, C. de his qui ad eccl. confug. tenent partem contrariam, & aliter distinguunt.

Aut bannitus pro uno delicto accusatur de alio & petit per primo sibi securitatem dari volens de secundo delicto se expurgare, & coram iudice comparere, & tunc si est in territorio iudicis, vt inde possit bannitus inuitus extrahi, & securitas danda non est, & ita intelligunt text. in dicto, §. neque autem homicidis. Aut est in alieno territorio, vt inde inuitus extrahi non possit, & isto casu tenuerunt securitatem datum esse. Sed Oldra. in disputatione sua quæ incipit potestas Paduz & Alber. de Ros. in tracta. de statu. in tercia parte quæstione trigesimali. & Angel. in quæstio. sua incipien. Bononiensis aliter distinguendo dixerunt.

Aut bannitus petit securitatem pro tali delicto pro quo non poterat per procuratorem comparere, vt est a poena relegationis supra, & tunc danda est bannito securitas quoniam multum confert ad investigationem delicti præsentia inquisiti, vt in l. de miure, §. tormenta, ff. de quæstio.

Aut petit bannitus securitatem occasione delicti pro quo poterat per procuratorem comparere & tunc tenuerunt securitatem non esse dandam arg. l. Papinianus, ff. de mino. & ista opinionem sequutus fuit Nellus in tracta. de banni. in prima parte primi, temp. tercia. quæstio. Sed Barto. in dicta, l. is qui reus ultima, colum. tenuit utroque casu posse iudicem securitatem dare: cum utroque casu utilis sit præsentia inquisiti vel accusati, vt in dicta, l. de minore, §. tormenta. Sed non nulli quos referunt Docto. in dicto, §. neque autem homicidis & Angel. in dicto, §. præterea ei primo column. octaua Institu. de actio. & Guil. de Cuneo in dicta. l. prima, §. non fuit. ff. de dolo. alia vñ fuerunt distin.

Aut petens saluum conductum est Bannitus pro delicto enormi, & atroci pro quo poterat inuitus de ecclesia extrahi, & tunc non potest tanquam beneficiorum omnium incapax assecurari & ita intelligunt tex. in capit. inter alia extra de immunitate ecclesiastarum. Aut est bannitus pro leuiori delicto & tunc secus, & pro ista opinione videtur facere text. in sua ratione in d.l. nemo, C. de episc. audien.

Sed tu in tanta varietate opinionum pro concordia dicas. Aut queritur an iudex gratiose, & sine cause cognitione possit dare saluum conductum delinquentibus siue bannitis, & indistincte teneas iudicem non posse, vt in dicto, §. neque autem homicidis in Authen. de mand. princip. & dicta, l. relegati in fine, ff. de poenis. & in hoc omnes Doctores consenserunt. Aut queritur an iudex cum cause cognitione possit Bannitos & delinquentes affidare, vt compareant ad se defendendum de delicto de quo post bannum accusantur, & teneas regulariter partem affirmatiuam pro qua est bonus tex. in l. deferre, §. si communem, ff. de iur. fisi. & in dicta. l. is q. reus iuncta glo. & ibi Barto. not. ff. de pub. iud. vbi deportato potest dari securitas, vt libere permaneat in ciuitate, vt possit alium accusare, & si permittitur, vt possit alium accusare. Multo fortius potest se defendere cum fauorabilior sit sui ipsius defensio quam accusationis contra alium prosecutio, vt in l. in quæstio. & l. delator, ff. de iur. fisi. & l. absentem, ff. de poenis, & l. i. §. remouet, ff. de postulatio. & ista est communis opinio contra Sal. in d.l. cum indulgentia: & glo. in d. §. neque autem homicidis.

Quam per multas rationes tenet Albe. de Ros. in dicto tracta. l. t. u. tercia parte. 39. quæstio. & ultimo post Bar. in d.l. is q.

reus Ang. in dicta, l. vñm. ss. de sep. ul. viol. & in dicta quæstio. ne incipien. Bononiensis &c. & Barto. in dicta quæstio. incipie. Lucan. ciuitatis. & Mod. in d.l. conuacionum, ff. de pac. & effectus illius securitatis erit, quod bannitus non poterit detiniri vel molestari occasione primi delicti pro quo fuerat bannitus secundum Bald. in L. sed si hac, §. sed si poen. em, ff. de in ius vocan. & Sigma. de medio consil. 10. & in tercia, colum. & nō obstat tex. in dicto, §. n. que autem homicidis. vbi homicidis securitas dari non potest.

Quoniam Bar. in d.l. is qui reus. penul. colum. dat duas solutiones. Prima est quod ibi securitas fuit data homicida a parte vel a priuato: sed non a iudice. sed ita solutio tanquam diuinaria non est bona.

Quoniam ibi nulla fit menio de priuato. sed potius verba tex. diriguntur in personam iudicis, vt sentit gl. ibi in ver. non custodies. Secunda solutio est quod ibi homicida petebat se curitatem, vt effugeret cognitionem delicti, non autem vt se purgaret de alio delicto, de quo accusatur. Et ita solutio nem tanquam veriorem refert, & sequitur Imo. in dicta, l. is qui reus colum. penul. & Albe. de Ros. in dicta, l. prima. §. non fuit, ff. de dolo. vbi potest Bar. dat terciam solutionem quæ videatur satis bona.

Nam in §. ied neque in Auth. de man. prin. disponitur debitori fugienti ad ecclesiam iudicem possedere 30. dierum securitatem, & in §. neque autem homicidis. immediate sequenti mandat legis lator homicidis & delinquentib. fugientibus ad ecclesiam non esse istam securitatem. 30. dierum concedenda & istum intellectum ad illum tex. videtur sequi lac. de Bel. & Bar. in d. §. neque autem homicidis in prima colum. & Sal. in d.l. cum indulgentia in fi.

Et est ratio, quia tales delinquentes non gaudent privilegio immunitatis ecclesiæ, vt in cap. inter alia, & ibi Doc. extra de immun. eccl. Neque obstat videtur, quod iudex non potest suam vel antecessori sententiam suspendere. Quoniam hoc non facit iudex, vt sententiam suspendat neque, vt ius publicum remittat. sed ut de veritate secundi delicti cognoscatur. interest enim reipublicæ vt veritas habeatur, & vt bannitus tamquam innocens absoluatur, vel ex secundo delicto tanquam nocens puniatur, l. si ita vulneratus, ff. ad l. Aqui. & l. abiente, ff. de poen.

Et circa cognitionem delictorum magna est data potestas 63. iudici, vt quandoque possit partes rei assumere, vt in l. & si non defendantur, ff. de poen. & ex causa potest iudex maiorem vel minorem quam ius disponat delinquentibus poenam imponere, l. quid ergo, §. poena grauior & l. seuerior & ibi no. ff. de his qui notan. infam. & in l. respiciendum, ff. de poe. Neque obstat quod iudex delegatus non potest impetrare, vel suspendere executionem sententia cum superior debeat illam exequi. dicta, l. a diuo Pio. Quoniam hoc iudex non facit principaliiter sed per modum incidentiæ per quem modum posset etiam se intromittere de his quæ pertinent ad iurisdictionem 64. alterius argum. l. quotiens, C. de iud. Nam videmus in iudice seculari qui quandoque incidenter se intromittit in causis matrimonialibus quæ sunt de foro spirituali, vt traditur in capit. lator, extra qui fil. sint leg. & in c. extra de ord. cogn. Et ita ad istud argumentum responderet Ang. in d. quæstio. Bononiensis versi. super sexto &c. & Maria. Soc. in trac. de cito. artic. 18. quæstio. §. in fin.

Sed ista regula primo limitatur si bannitus qui petit securitatem pro secundo delicto est in territorio iudicis: vt de faciliter possit inuitus extrahi, & in fortiam iudicis duci. Nam tunc securitas dari non potest sed officium iudicis est omnem adhibere diligentiam, vt illum capiat, & captum pro qualitate de meritorum puniat secundum Old. in d. quæst. inci. potestas Paduz &c.

Quem refert & sequitur Imo. in d.l. is qui reus pen. col. Alb. de Ros. in d.l. i. §. non fuit, ff. de dolo. & Saly. in d.l. cum indulgentia in fin. C. de sen. pass. & ratio illius limitationis est. quia non diceretur cum cause cognitione couedi saluus conductus si per aliam viam posset iudex bannitum in fortiam habere, & in fraudem legis videretur iudex securitatem dare contra tex. in dicta, l. relegati & l. ad bellus, §. fin. ff. de poen. Secus 66. si bannitus esset in alieno territorio, ut inde inuitus extrahi non possit, & si extraheretur posset dominus loci bannitum repetrere, vt in l. quid si fugitiuus, §. apud Labeconen. & ibi glo. notab. ff. de quæst. edic. & declarat Ang. in d. tra. de malef. in glo. in versicu. fama publica, col. 12. Et tunc iudex potest dare securitatem bannito cum sit eius persecutio difficultis argum. eorum quæ notantur in §. plane inst. de rer. diui.

Secundo limitatur quod quando bannitus est extra territ. rium bannientis iudex non potest securitatem dare bannito, nisi bannitus fuerit accusatus de delicto pro quo de iure poterat per procuratorem comparere, cum non possit bannitus petere illam securitatem cum detur sioi facultas con-

Greg. Magal.de securit.& saluocond

sticue ndi procuratorem ad se expurgandum.dicta,l. Papinianus,ff.de min o. & in l.accusatore,§.ad crimen. & ibi Imo. ff. de pub.iud.& ita tenet Angel.in dicta quæstione incipien.Bo noniensis.decima column. & Imo.in dicta.l.is qui reus.pen. colum.& Vital.in dicto.tract.de clausulis.in claus.nil.no.secu. penden.& Bald.in l.ted si hac,§.sed si pro poena,ff.de in ius vo can.in fine alias iurisconsultus in dicta. l. Papinianus cum redarguit Papinianum de duobus, ipse etiam posset de in sufficiencia redargui.

Cuni esset aliis modus quo bannitus posset comparere. pente 67 tendo securitatem a iudice de quo legis lator non fecisset me tationem . Et si iudex isto calu posset dare securitatem sequetur,quod quandoque propriæ cognitionem minoris delicti retardaretur maioris delicti executio pro quo reus fuit bannitus,quod fieri non debet secundum Alber.de Ros in d.quæstio. 39. column secunda, securus est si bannitus accusatur de delicto in quo prohibetur per procuratorem comparere.

Nam tunc indistincte contra Saly.in d.l. cum indulgentia. volunt præfati Docto. si bannitus est extra territorium posse per iudicem securitatem dari.

Et dicunt esse rationem,quia multum confert ad cognitionem 68 delicti præsentia accusati,vt iudex videat qua trepidatio ne,quo colore respondeat d.l.de mino,§.tormenta, ff.de q. stio.& vt audiantur defensiones rei ne indefensus condemnatur dicta,l.absentem & l.& sic non defendantur, ff.de poenis.

Sed in hoc passu Barto.in d.l.is qui reus ultima colum.præpter identitatem rationis tenuit in utroque casu posse securitatem dari.

Quia licet sit tale delictum in quo de iure non admittatur procurator.Nihilominus præsentia inquisiti prodest ad cognitionem delicti,& cum Barto.videtur sentire Firma. in suo reperto.in versicu.saluus conductus per iudicem &c. Quæ opinio licet sit contra communem sententiam scribentium, videtur tamen de iure verior . Nam quando bannitus est extra territorium & difficilis est eius persecutio magis expedit reipubli.quod bannito de secundo delicto accusato etiam quod possit de secundo delicto per procuratorem comparere detur saluus conductus. Nam cum primum accusatus comparuerit iudex ponet ipsum in carcere,& per eius præsentiam habilius deueniet in cogitationem veritatis.l. & reum culpabilem repertum si condemnauerit facilius sententia habebit debitam executionem.Quod ita commode fieri non posset si bannitus non fuisset per iudicem assecratus.Et ista pars videtur eligen da . Nam quando vnum quodque ex duobus in se bonum habet id præfertur quod potiori bono innititur,& maiori æg tate fulcitur,l.bona fides & l.& si seruus,§.quod vero,ff.de fur tis, & ideo licet quando admittitur procurator bonum esset bannito securitatem non dari. Tamen melius est quod detur propter faciliorem delicti cognitionem,& eius punitionem dicta,l.si ita vulneratus cum simil. ff.ad leg.Aquil. & magis intereat reipublicæ,vt delinquens aliquo modo puniatur quam si delictum in totum impunitum transiret,vt declarat Alb. de Ros.in dicta.l. i. §.non fuit,ff.de docto.& istam opinionem Barto.tanquam de iure veriore tenuit Maria.Soc. in dicto trac. de cito.in ar.18. quæstio. 5. in fine. & non obstat quod si vera esset opinio Barto.quod iurisconsultus fuisset insufficiens in dicta.l.Papinianus,ff.de mino.

Quoniam istud remedium securitatis est extraordinariū, & est in potestate iudicis,an velit illud concedere.Cum de iure non imponatur necessitas iudici huiusmodi securitatē dan di,vt in l.non quicquid.& ibi no . ff. de iud. & propterea non potest iurisconsultus tamquam insufficiens accusari cum hoc remedium sit arbitriatum, & non necessarium. Nisi dices pro communi opinione contra Barto.quod adeo lex abhorruuit bannitis qui sunt hostes ciuitatis securitatem dari , quod noluit nisi in casu necessitatis quando non admittitur procurator hoc iudici permittere per no.per Bar.in d.q. incip.Luca næ ciuitatis & Firman,in suo repertor.in versicu.bannitus au ditur in §.5.

Et ista faciunt contra magistratus urbis,qui passim homici dis,& delinquentibus saluos conductus ad beneplacitum,§,& quandoque perpetuos sine cause cognitione in damnum rei publicæ concedunt,per quos criminosi carceres & debitas a iure inflatas poenas effugint.

Quodque quam graue & contra iuris dispositionem sit ex supradictis clare appetet.

70 Insuper sciendum est,quod non solum iudex potest dare securitatem bannitis sed etiam accusatis, & inquisitis nondū condemnationis secundum Saly.in d.l.cum indulgentia pen.col. & gl.in d.l.is qui reus,& Ang.in d.tra.de male.in gl. in ver.fama publica. i l.column.vbi se remittit ad notata per Saly.in d. l.cum indulgentia, sed hoc primo fallit si inquisitus vel accusatus esset in territorio iudicis inquirientis & facilis esset eius persecutio.

Nam tunc iudex non potest delinquentem assecrare sed debet omni solicitudine curare,vt inquisitus capiat secundum Saly.in dicta, l cum indulgentia.in primo membro suis distinctionis:vt supra de bannito dictum est.

Quod potest esse verum si inquisitus volens comparere ad se expurgandum dubitat ne de alijs delictis de novo inquiratur,& molestetur. Nam tunc iudex potest dare saluum conductum.

Cuius effectus erit,quod iudex interim non poterit contra assecratum de alio delicto quam de illo de quo acculatur inquirere. Et interest reipublicæ,vt de delicto de quo inquiritur aut innocens absoluatur aut nocens condemnatur,argumen.l.absentem,ff.de poenis. Si vero inquisitus petit securitatem ac delicto de quo inquiritur. Et tunc Sal.male loquitur & nullo pasto debet iudex talem securitatem dare. Nisi in duobus casibus.primus est si rationabilis causa,& utilis reipublicæ concurrat,vt si iudex velit vi testimonio inquisiti ad quincundum alios carceratos,vel ad aliquam confrontationē faciendam,vt notabiliter declarat Par.de Put.in tract. de syn. in capitu.saluus conductus.Item potest dari saluus conductus vt bannitus vel accusatus ad alios accusandum vel ad accusationem iam inchoatam prosequendum,vt in dicta , l. is qui reus & ibi glo.& Bart. ff.de publ.iu.

Cum intermixtare reipublicæ delicta non occultari & facinorosos homines puniri,dicta l.si ita vulneratus cum similibus.

Ideam si inquisitus vel condemnatus vellit iudicare transfugas,vel alios delinquentes,vt in d.l. omnes,§.fin. ff.de re milit. Idem si vellit reuelare tractatus & coniurationes contra principem factas,l.quisquis,§.fi.C.ad l.lul.maiest.vel si alia iusta causa concurreret,vt declarat Bar.in l.ambitiosa,2. col. ff. de decr.ab ord.facien.& in l. i. §.de qua re. ff. de postul. Nam videmus quod multa ex causa permittuntur iudici. quæ alias non permitterentur,vt in l.si vendicari,C.de pœn.& in c.apud Thessalon. i i.q.2.vbi iudex potest ex causa contra iussionē principis executionem pœnæ capitalis retardare, & facit text. in d.l.ad bestias in prin. ff.de pœn.vbi iudex potest hominē vri. lem reipublicæ ad mortem condemnatum consulo principe liberare, & facit tex.in l.illicitas,§.præses,& ibi Bar. ff.de offic. præsi.vbi iudex potest ex causa paupertatis remittere pœnam pecuniariam quam ex delicto imposuit.

Si vero iusta causa non subsistat puta si velit uenire inquisitus ad agendum vel ad alia sua negocia tractandum. Nam tunc cum cesserat ratio predicta concedi securitas non debet secundum Alexan.in apostil.in dicta,l.is qui reus,& Par.de Pu. in d. §.saluus conductus,secunda colum.& l.as.in d.l.conventionum,secunda colum.in princ.& Bald.post Albe.de Ros.in d.l. i. §.non fuit.Qui concedere saluum cōd. non concurrente publica utilitate est soli principi reseruatum,d.l.relegati & dicta,l.ad bestias in fin. ff.de pœn.& in l.fin. ff.de offi. procon. Cef.& ita etiam potest intelligi tex.in dicto,§.neq; autem homicidis.

Secundus casus principalis est si inquisitus petat a iudice saluum conductum cum uelit uenire ad se expurgandum de delicto de quo inquiritur. Et si pœna est corporis Afflictua in 72 casu condemnationis renunciat & beneficio securitatis cui in tali casu renunciari potest.secundum Angel. in d.l.vtimur in princ.& not.in l.si quis in conscribendo,C.de pac.& si pœna est pecuniaria dat fideiussores de soluendo iudicatum secundum Pau.de Cast.in consi.99.2.uolu.& effectus istius securitatis erit, quod pendente inquisitione non poterit inquisitus de alijs delictis inquiri,& molestari cum securitate pendente nihil debeat innouari, ut late declarat Vital.in d.tracta.de clau. in clau.nil no.secur.pen.

Et utile est reipublicæ,quia aut nocens debitis pœnis punitur,aut innocens liberatur & ad hoc beneficet tex.in d. §. neq; autē homicidis ibi dato uerbo ab soluto abrenunciare, & ibi gl.ubi reus potest per iudicem astringi in casu condemnationis securitati renunciare.Et si opinio Sal.ita indistincte procederet sequeretur,¶ multi ad delinquendum inuitarentur.& cōfisi in securitate ueritatē diffiterentur, & si uia iudicis in casu cōdēnationis esset elusoria cum dēret condemnatus reponi in locum tutum & fides data sibi seruari fm Bar.in l. i. ff.ad l.Iu. maie.& Ang.in d.l.utimur,ff.de Iepul. uio. ¶ esse non dēt.Nā uidemus ¶ in capitalib.ubi uenit pœna corporis afflictuā imponenda reus non auditur p procuratore, sed dēt in carcere ius dicere,ut in casu condemnationis si uia non sit elusoria,ut notat per Doc.in d.l.accusatore,§.ad crimen,ff.de pu.iu. Et in capitalib.rens carceratus non est fideiuss.relaxandus,ne in ca su succubentem eludat si uia iudicis fm Sal.in l.ad Cōmentarien. ff.de cu.reo.& Bal.in l.nullus,ff.de exhib. reis cum simi.

Et ex præmissis appetet ¶ illa practica qua utuntur magistratus urbis in cōcedendis fidantibus quas uulgariter significationes uocant processit de mente iuris.Nam qñ delinquens i telligit se de delicto inquisitum aut ausigit ab urbe aut in do.

domum alicuius poteris se recipit ita quod difficilis est eius perseguatio.

Et idem iuris esse censeo si aliquis esset de pluribus delictis accusatus vel inquisitus, & volens de uno se purgare petat a iudice Fidantiam de alijs, quam si reus esset extra territorium, & difficilis eius persecutio per rationes praemissas iudex concedere posset.

Quoniam interest reipublicæ, ut potius quis de uno delicto puniatur quam si impunitus de omnibus foret secundum Albe. de Ros. in d.l. i. §. non fuit, ff. de dolo, & ista procedunt secundum doctrinam Bart. in d.l. is qui reus vlt. col. alias secundum maius communem opinionem deberet, ut arbitror fieri illa dilectio, an esset tale delictum pro quo de iure procurator admitti posset de qua supra in questione de bannito abunde dictum est. Et hoc quod diximus iudicem posse dare securitatē limita in saluo conductu ad breue tempus, cum in perpetuum vel ad longum tempus per iudicem dari non possit. Quia hoc est principi reseruatum secundum Ang. in d.l. i. vtiuit & Bar. in d.l. relegati & supra in tertia, declaratione in fine dictum est.

Vnum nolo te obliuisci, q̄ iudex dans securitatem bannito vel inquisito qui fuit a principio contumax in comparando debet ipsum pendente accusatione vel inquisitione in vinculis & carcere detinere etiam q̄ poena corporis afflictiva non ueniat imponenda. Cum fuga a principio ipsum suspectum fecerit, vt in l. 3. §. queri potest, ff. de susp. tu. & in l. consiliarios, ff. de custo. reorum & ita de mente Old. tenet Alb. de Ros. in d. questione. 39. 2. colum. & firman. in repe. in ver. Bannitus auditur circa finem. Nam videmus q̄ si aliquis semel aufugit de carcere non debet amplius fideiussoribus relaxari, licet esse in casu in quo alias de iure sub fideiussore relaxaretur. cum rōne fugæ amiserit priuilegium quod sibi a iure fuerat indulx: vt tenet glo. notab. in d.l. Cornel. & ibi Ludo. Rom. & Ale. in apol. ff. ad Sylle. & in l. i. ff. de cu. reor. & late Hypp. de Mar. in sua prac in §. attingam. nume. 7. & facit illud quod vulgari ter dicitur, qui semel malus &c. vt in regul. qui semel. de regu. iur. in 6.

Neque præterendum est quod iudex non solum delinquētibus potest dare saluum conductum, sed etiam debitori, ut securitate pendente non possit molestari, ut probatur in d. §. neque autem in princip. in Authen. de mand. princ. vbi iudex dat securitatem. 30. dierum debitori, ut interim non capiatur, & videatur facere tex. in l. si debitori, ff. de iud. Et istam opinionem tenuit Paris de Puteo in dicto tract. de synd. in cap. saluuus conductus. in princip. & Maria. Soc. in tracta. de cita. char. 30. colum. 4. Sed contra istam conclusionem aperte tenuit. Paul. de Cast. in l. i. col. 2. ff. quod quis. iur. vbi iudex nullo pacto potest debitori securitatem dare, cum hoc sibi princeps specialiter reseruavit, vt in d.l. quotiens & ibi not. C. de preci. princ. of ferent. & per Felyn. in dicto, cap. quæ in ecclesiaram. 12. colum. Nam iudex non potest cum damno alterius aliquid statuere, ut in l. 2. §. merito, ff. ne quis in loc. publ. & text. in dicto, §. sed neque nihil facit imo. potest retorqueri contra opinionem Paris de Pu. quia in d. §. sed neque fauore ecclesie statuitur quod iudex possit dare debitori ad ecclesiam fugienti. 30. dierum iudicias cum ibi personaliter citari non possit, vt declarat. Bar. post Iac. de Bel. in d. §. sed neque. & Mars. Soc. in loco supra allegato, & propria est dicendum q̄ cum illa securitas. 30. dicrum fauore ecclesie concedatur, in contrarum esse ius commune. i. ius singulare, ff. de legi. cum simi. sed pro concordia dicendum est, quod si iudex eum cause cognitione dat saluum conductum debitori vera est opinio Par. de Pu. si enim vellet iudex vti testimonio debitoris fugientis ad conuicendum aliquos delinquentes vel alia rationabili causa concurrente potest illum assecurare, vt supra in §. declaratione dictum est. Si vero iudex sine cause cognitione concedat saluum conductum verior est opinio Pau. de Cast. in d.l. i. 2. colum. Quoniam per ius commune est prouisum debitori, si enim debitor est & demnatus habet tempus quatrimestre quod a lege indulgetur vt in l. 2. & l. fin. C. de vſur. rei iu. Si vero debitor tenetur actione de constituta pecunia habet spacium. 10. dierum vt in l. pmissor, ff. de const. pecu. in alijs vero actionibus datur aliquod breue tempus arbitrio iudicis moderandum secundum Ang. & Docto. in §. omnis Inst. de verbor. ob. & ibi Iaso. in addit. ad Christoph. Por. in glo. in verbo confessim. Et propria male faciunt & contra iuris dispositionem magistratus urbis qui passim & sine cause cognitione concedunt huiusmodi securitates, quas moratoria vocant in præjudicium creditorum, q̄ quantum deuiet a iuris dispositione ex supra dictis apparent.

Et aduertendum est, quod non solum princeps & iudex in casibus predictis potest dare securitatem bannitis & delinquentibus suz iurisdictioni subiectis, verum etiam t alienos subditos in suis terris affidare, vt declarat Angel. in dicta. l. vii

mur. ff. de sep. viola. & Vital. in dicto, trac. in clau. nil no. sec. pen. 4. colum. & Jacob. de Bel. in §. neque autem homicidis, 2. colum. Quod limita & in tñlige esse verum quantum ad præjudicium iurisdictionis concedentis, secus si per saluum conductum etiam per viam indirectam legereatur iurisdictione alterius.

Quia tunc securitas quatenus tangeret alienam iurisdictionem non valeret secundum Ang. in d. quæst. Bononiensis. in versic. super sexto. Cum iudici non permittatur in alienam iurisdictionem falcam immittere, arg. l. penu. ff. de aqua pluvia arcend. & in c. ad aures. extra de iur. iuran. & per Bar. in l. i. ff. a quib. app. non li. & iudici excedenti iurisdictionem ratione personæ impune non paritur, vt in l. fina. & ibi not. Alber. de Ros. in summario, ff. de iur. om. iud.

Quoniam si iudex Bononia decerneret represalias contra Florentinos posset Florentinum Bononiæ venientem assecurare, ne propter dictas represalias molesteretur.

Quoniam alienam iurisdictionem non laedit. Et ita istam exclusionem declarat Ange. in dicta Lvtimur. & Vita in d. clau. nil. in sec. pen. & Felyn. in ca. accedens cl. 2. extra vt lit. non cō testa. in 3. & 4. colum. sin autem princeps vel iudex vellet extra suam iurisdictionem, & territorium bannitum vel debitorē si bi non subditum assecurare, sine dubio in præjudiciu. in proprii iudicis non posset secundum Doc. in d.l. fi. per illum tex. ff. de iur. om. iud. & in l. iniuriarum; §. fina. ff. de iniur. & in l. 1. C. li. a non comp. iud. & in specie l. a. loquens de saluo conductu in d.l. conuentionum, 2. col. ff. de pac.

Sed circa istum pastum posset dubitari. tu scis quod delinquens in alieno territorio potest etiam per viam inquisitionis, secundum magis communem opinionem puniri per iudicem originis vel domicilij, licet principaliter videatur iudici territorii, in quo delictum est commissum iniuria illata secundum Ang. in d. tract. de malefi. in glo. in versi. hæc est quædam inquisitione. colum. pen. & ibi late per Aug. in add. & Hyppo. d. e 77 Marts. in sua practica in §. constant. nu. 90. Modo iudex originis cum causæ cognitione dedit saluum conductum delinquenti in alieno territorio dubitatur an illo non obstante possit p iudicem loci delicti capi & puniri. Et primo videtur dicendum quod sic.

Cum non licuerit iudici originis in præjudicium alterius iurisdictionis extra suum territorium delinquentem affidare per rationes permisias. Quoniam effectus statuti vel salui conductus extra territorium se non extendit secundum Bald. in l. prima 2. colum. C. de hæred. inst. tucn. & in l. executorem, C. de exec. re. iud. & Petrus de Anch. in repe. c. canonum extra de consti. Hinc est q̄ dicunt Moderni in d.l. fi. in 1. col. q̄ statutum disponens q̄ bannitus possit impune interfici non exten dit vires suas extra territorium, & ideo interficiens extra territorium puniatur poena, l. Cor. de sica & allegant imo. in Cle. pistoris extra de re. iud. Et in quibus casibus statutum se exten dat extra territorium vide Bart. in l. cunctos populos, 1. 1. col. C. de summa Trini. & fide cathol. & ad hoc facit singularis doctrina Bar. in l. sepulchri. ff. de sepul. vio. vbi potest delinquens tam per iudicem loci delicti, quam iudicem originis condemnari, quem refert & sequitur Ang. in d. glo. hæc est quædam in quisitio. vi. colum.

Sed ista regula limitatur si habens saluum conductum fuit contumax. & non stetit in iudicio coram iudice originis neque eius mandatis paruit. Nam tunc tamquam contumax non potest coram iudice loci delicti opponere exceptionem litis pendentiæ in foro originis, & sibi propria saluum conductus non suffragatur, vt in similibus terminis declarat Bar. in d.l. sepulchri, versic. 3. est videtur & in d.l. cunctos populos penu. col.

Si uero habens saluum conductum stetit in iudicio fori originis, & iudicis mandatis paruit. potest exceptione litis pendentiæ vti, & securitas sibi suffragatur. Cum non debeat cōtra eundem sepius de eodem delicto queri, ut in l. senatus, ff. de accus. iudex originis possit assecuratum repetere cū præueniret in cognoscendo secundum Barto. in dicta, l. sepulchri & Bald. & Doctor. in l. prima, C. ubi de crim. agi. oportet, & late per Alexand. in dicta l. sepulchri in prima Apoſti.

Neque obstat quod securitas effectus suos extra territorium non extendat. Quoniam hoc non fit ratione. securitatis sed propter litis pendentiā, & præventionem in cognoscendo, ut declarant præfati Docto. in locis supra allegatis.

Neque obmittendum est quod securitas de qua loquimur non solum expressio consensu principis vel iudicis sed quaque tacite conceditur. Nam si bannitus fuerit per principem in ciuitate toleratus uidetur per illam & tolerantiam tacite rebannitus & affidatus. Itaque impune offendit vel mo

Greg. Magal.de securit.& saluocond.

lestari non potest. secundum Saly. in l. nullus. C. de iud. & Ioā. de Anan. in capitu. sicut ex ira eodem tit. vbi dicit hoc e le singulare dictum, & quod ita fuit Bononiae seruatum. Quod refert & sequitur Fely. in d. cap. & Alexan. in consil. 249. 2. volu.

82. colum. fin. Et ratio est, quia plerunque factus taciti operantur dispensationem secundum Barto. & Angel. in l. quidam consulebant, ff. de re. iudica. & Fely. in dicto capitu. sicut, 2. colum. Et istud dictum quomodo & in quibus casibus procedat vide Felyn. in capitu. 1. 7. & 8. colum. extra de treug. & pace. & adde Phyl. Dec. consil. 3 28. vlt. colum. vbi tenet toleratum non posse impune interisci: sed si fuerit intersecutus quod occisores tenentur mitiori poena quam de occiso, & allegat notat. per Alexand. in l. hoius inodi. §. si ita, ff. de lega. 1. & vide omnino Hyppo. de Marsil. in practica in §. aggredior numero. 2 8. cum quinque numeris sequentibus vbi multa ad propositum acumulat.

Sed hoc limita & intellige in priuato, qui non potest bannitum propter tolerantiam principis. impune offendere, secus est in iudice cui permittitur bannitum, & quemlibet delinquentem capere, & punire, vt notatur in l. si diutino, ff. de poenis.

83. Quoniam factum semper est punibile nisi spacio. viginti annorum fuerit prescriptum, vt in l. querela & ibi Angel. & Bald. C. de fals. vnde dicit Matth. de Afflict. in tractatu. suarum questionum, quest. prima, quod cum in regno fuisset captus quidam homicida q. per aliquos annos fuerat toleratus fuit per omnes Docto. conclusum, quod poterat puniri, sed non poena legis Cornelie de sicariis sed mitiori. per text. in dicta, l. si diutino. Et si ad latitudinem videre desideras quomodo in delictis tempus det securitatem, & plerunque impunitatem. Vide Franc. de Balb. in tracta. de prescriptio. in 4. parte 4. partis principalis, vbi singulariter multis modis ampliatur, & limitatur regula, dicta l. querela, C. de fals. sunt & alij casus per quos bannitis, & delinquentibus tacite datur securitas de quibus per Syl. in dicto capitu. quae in ecclesiis, tertia colum. & per Ludou. Roma. in dicta, l. possideri, §. si seruus vi. colum. na, ff. de acquirend. possessio. & per Barto. in l. tertia, §. transfig. ff. ad legem Cornliam de sicariis. Quos poteris per te ipsum videre.

Et nota ex ista tolerantia unum mirabilem effectum, quod iudex bannitum quem non potest sine causa cognitione per expressum consensum affidare, vt supra dictum est, tamen tacite per illa patientiam line causa affidat. Et videmus in simili quod licet iuramentum calumniæ expresse non possit remitti, tacite tamen potest illi renunciari secundum Bar. & Doct. in l. 2. §. qui a veremur. C. de iur. calum.

S V M M A R I V M .

- 1 Securitas quibus casibus seruari debet.
- 2 Fidem fallere est graue.
- 3 Dolus bonus est decipere hostes.
- 4 Tuti qui non sunt in ecclesiis.
- 5 Authoritas superioris semper censetur excepta.
- 6 Decipi nemo sub fide publica debet.
- 7 Principis honori conductus seruari.
- 8 Affidatio cum causa cognitione quid importet.
- 9 Socius criminis revelans criminosos consequitur premium ex delatione si proclama factum fuerit.
- 10 Condicio tacita qua semper in saluo conductu intelligitur.
- 11 Fides non est seruanda non seruanti, & quando.
- 12 Pax non dicitur rumpi propter nouam causam.
- 13 Scandali evitandi gratia multa conceduntur quae aliis non concedentur.
- 14 Iudex an debeat rescriptum principis statim exequi.
- 15 Utilitas publica censetur semper in quolibet privilegio seruata.
- 16 Saluo conductu non obstante quando quis possit puniri.
- 17 Saluo conductis concessus sine legis autoritate non est seruandus.
- 18 Iudex affidatum quando punire possit.
- 19 Reus spe venia confessus an debeat puniri.
- 20 Simulatio per quam veritas reperitur bona est.
- 21 Confessio extorta a reo sub promissione impunitatis an obliget confitem.
- 22 Veritas ut habeatur, non curatur de modo.
- 23 Index quid pro veritate eruenda facere posse.
- 24 Persuasiones sunt magna efficacia.
- 25 Confessio errorca semper revocabilis est.
- 26 Malitia, malitia repellitur, & quomodo.
- 27 Permissum quod reperitur non semper honestum est.
- 28 Mendacium in omni casu est prohibitum de iure diuino.
- 29 Securitas data non subdito ait sit seruanda.
- 30 Pallium nudum an pariat actionem.
- 31 Pax nudo pacta seruari debet.

- 32 Securitas per priuatum laudo dato, an seruanda sit.
- 33 Promissio de non offendendo tacite continet conditionem, si lex non permitat contrarium.
- 34 Pater vel
- 35 Dominus promittens filium vel seruum non verberare tenetur seruare promissa.
- 36 Ius pr. u. enm per priuatum remitti potest.
- 37 Priuati renunciare non possunt iuri ob publicam utilitatem introducto.
- 38 Bannitorum species duæ referuntur.
- 39 Citatus ad locum non tutum, an per oblationem salvi conductus cogatur comp. rere in loco.

CECVNDA PARS.

Voniam in prima parte VI.

- sum est. per quas personas & quibus securitas dari possit. Sequitur vt videamus in quibus casibus securitas data debeat seruari. Et primo videtur dicendum quod index dans saluum conductum delinquenti tenetur illum seruare nec possit illo pendente contra fidem datam aliquid innovare cum graue sit fidem fallere, vt in l. prima, ff. de constituta. pecun. & in l. 1. ff. depositi. Et nihil est tam congruum humanae fidei q. pacta seruare, l. 1. ff. de pact. & l. iuramentum, §. p. tor ait eo. sit. led aduentum est q. in hoc passu fuerunt opiniones. Nam glo. in d. §. neque autem homicidis in Anth. de mand. prin. & ibi lac de Bel. in 2. col. tenuit fidem homicidis non esse dandam, & datam non esse seruandam, & illam glo. sequutus fuit Guil. de Cun. & Cy. in l. præsenti, C. de his qui ad eccl. config. per tex. in d. l. 1. §. non fuit, ff. de dolo. vbi probat bonum esse saluum decipere hostes, & in consequentia bannitos qui sunt hostes ciuitatis, vt in l. vnic. J. C. de his qui se defen. & late per Bat. in d. quæstione incipiē. Lucan. ciuitatis sed nonnulli quos refert Bald. in dicto, §. non fuit. tali distinguebantur.
- 4 Aut assecuratus per iudicem est talis qui posset invitatus ex trahi de ecclesia, vt de iure ciuii sunt homicidæ, adulteriæ, & virginum raptore, vt in dicto, §. neque autem homicidis. & de iure canonico sunt publici latrones, & depopulatores agrorum vt in cap. inter alia extra de immun. eccl. iuncta gl. in vers. publicus & c. & tunc iudex non tenet fidem datam seruare, sed poterit illa non obstante assecuratum debitum poenis ferire vt in l. prima, C. quando lic. vni. sin. iu. Aliqui vero quos refert Alb. de Ros. in dicto, §. non fuit. 2. colum. dicebant talem cautelam esse adhibendam, q. iudex seruet delinquentibus securitatem datam. sed superior illos capi & puniri faciat. Quoniam in qualibet cōcessione potest & authoritas superioris semper intelligitur excepta, l. fin. ff. ad mun. & in l. fi. & ibi notar. ff. qui satul. cogn. sed Ola. in dicta quæstione incipiente potestas Paduæ, & Pet. in d. l. præsenti, vt refert Bart. in dicto, §. neque autem homicidis. 2. colum. indistincte tenuerunt securitatem esse seruandam quia quantuncunque quis sit reprobus & puerus non debet sub fide publica decipi, vt in l. fin. ff. de lega. Bald. vero in dicto, §. non fuit & in suo peculio in vers. bannitus, §. 2. & imo post Moder. in d. l. is qui reus, ff. de publ. iud. alter distinguendo dixerunt. Aut iudex cum causa cognitione dedit saluum conductum, & tunc tenet fidem datam seruare, d. l. conventionum, ff. de pac. Aut sine causa cognitione, & tunc securitas seruari non debet, & ita intelligunt text. in dicto, §. neque autem homicidis. Sed pro concordia dicendum est q. pendente securitate a lege, vel a principe hostibus vel criminosis concessa nihil debet penitus inuocari, vt in dicta, l. fin. ff. de legatio & in d. l. relegati, ff. de poen. & no. gloss. in dicta, l. 1. §. non fuit, ff. de dolo. vnde dicit Bald. in consil. 446. in tertio, 7 volu. quod multum conductus honoris & dignitati & principis, quod eius saluos conductus seruetur. cum non deceat aliquis decipi sub fide principis, vt in l. 1. C. de his qui ven. extatis imp.

Si vero securitas conceditur ab inferiore, & tunc aut datur subdito, aut non subdito. Primo casu si datur securitas in casibus a lege permisis debet quibuscumque criminosis etiam rebellibus tam in territorio quam extra territorium concedentis seruari secundum Ang. qui in specie loquitur de saluo conductu in consil. 363. incipien. magnifici Domini. & declarat Vital. in dicta claus. nil. no. secu. pen. in quinta, colum. & Bald. in l. illicitas, §. ne potentiores & ibi Albe. de Rosa. ff. de offi. præs. quos refert & sequitur Iaso. in dicta, l. conventionum, 2. col. ff. de pac.

Neque poterit superiorem secundum opinionem quorundam contra securitatem a suis officialib. & cum legis autoritate datam directe vel indirecte venire.

Quo-

Tractatum Tomus XI.

236

Quoniam cum fuerit delia quicunque cum cause cognitione affi-
datus proinde est, ac si ipse superior affidasset argu. si vero, ss.
hisq; deie. vel effud. & l. omnia, C. de vet. iu. cenal. & tenuit
Alb. de Ros. in d. s. non fuit. Quoniam qui habet legitime se-
curitatem a iudice a lege assecuratus esse intelligitur secundū
Bar. in l. 3. §. transfugas, ss. ad leg. Cor. de sica. Et per hoc decidi-
tur illa quæstio quam posuit Raph. Ful. in l. fin. §. sed quia qui-
dem, C. de iur. delib. Quod si fuit factū proclama promittens
premium reuelanti certos latrones, & impunitatem socio cri-
minis si se & socios deferat, quod si vñus ex latronib. sc̄los
indicauerit consequitur liberationum cum proclama fuerit
factū cum legis auctoritate, vt in d. l. omnes, §. fin. ss. de remi-
li. & in l. quisquis, C. ad l. lui. maiest. vbi reuelantū coniuratio-
nem vel transfugas & latrones poena remittitur.

Sed quid dicendum si plures latrones comparuerint an om-
nibus sit parcendum? Ias. in d. l. conuentionum. 2. col. tenet q̄
primus tantum consequitur impunitatem, & q̄ alij debent
puniri per tex. in d. l. boues, hoc sermone, ss. de ver. oblig. & po-
nit exemplum pe pluribus accip̄tibus vexillum. Tu vero ad
de Ant. Cor. in trac. de Brauio. in 1. col. Sed aduerte φ Hyppo.
de Mars. in suo siug. numero 176. in aduertenter (vt arbitror) te
nuit contrarium, q̄ iudex in casu premisso non tenetur delin-
quenti impunitatem in proclamate promissari obseruare, &
allegat Ioan. And. in additio. ad Specu. in rub. de sur. vbi dicit,
quod si ego promisi vni ex furibus nihil ab eo petere si furtū
nihil indicauerit, quod ostensō furto nihilominus postulū ip-
sum molestare, cum malitijs hominum sit etiam cum malitijs
obuiandum: sed parcat mihi tantus vir male loquitur. Cū
in terminis nostris quæstionis proclama fiat a persona publi-
ca, & pro utilitate recipublice, vt delicta non sint in occulto
nimis si debet seruari.

Sed Loan. Andr. loquitur in priuato qui non tenetur fidem
delinqentis datam seruare, vt inferius dicemus. & si de recen-
ti vidisset Iaso. in d. l. conuentionum aliter de proclamate di-
xisset. Et an securitas promissa reuelantibus malefactores co-
prehendat socios criminis si socios indicauerint vide Bart. in
l. 3. §. si tibi, ss. de cond. ob torp. caus. Et propterea debet dici se-
curitatem cum legis auctoritate datam esse omnino seruan-
dam.

Sed hoc limitatur & intelligitur nisi delinquens pendente
saluo conductu aliquid inouauerit. Quoniam si affidatus de
nouo deliquerit poterit per iudicem impune etiam de primo
delicto puniri, & si esset bannitus a quolibet priuato offendi.
10. Quoniam in saluo conductu semper intelligitur tacita con-
dicio nisi assecuratus assecurātem offendit vel alias causam
offensiouis præbuerit, vt in l. quæro, §. inter locatorem, ss. loc.
& in l. quidam cum filium, ss. de verbo. obliga. & Bald. in l. 3.
in princ. C. de nau. s̄en. & Ale. in consi. 99. in 4. volu. & in l. se-
mel. mora, ss. solu. mat. sed si bannitus habens saluum con-
ductum propter nouum delictum tempublicam offendit non
debet fides seruari. Et securitas data censetur expirare, vt per
multas rationes concludit Ludo. Roma. in l. possideri, §. si ser-
uus . 3. col. ss. de acqui. posse. quem de verbo ad verbum refert
Vital. in dic. claus. nil no. sc. pen. Et propterea caueant delin-
quentes qui habent saluum conductum etiam cum authori-
tate legis non illo pendente delinquant, quoniam pro quolibet
delicto posset eis impune securitas data non seruari. cum
11. fides non sit seruanda non seruant, l. cum proponas. la. 2. C.
de pa. & est gl. not. in c. noli. 37. q. 1. vnde notabiliter dicit Mac-
ti. Lauden. in tra. de Bello, q. 28. quod si dominus loci dederit
securitatem & liberum saluum conductum milibus, vt trā-
scant per territorium suum tenetur illum obseruare-nisi mili-
tes transfeunte inferant damna & iniurias subditis suis. Quo-
niam tunc etiam pendente securitate poterunt illi milites im-
pune interfici secundum Angel. in l. qui sella. in prin. ss. de sec-
tus. prædio.

Sed Phyl. Dec. in c. constitutus extra de appella. in 2. colum.
versicu. ex quibus tenet contra Ludo. Roma. afferens per see-
dum delictum securitatem primo concessam non expirare. &
ita dicit fuisse consultum per Anto. de Ros. & alios Doct. Flo.
quia regula q̄ est quod frangenti fidem impune fides fran-
gatur. intelligitur circa eundem aëtum. & respectu eiusdem di-
spositionis. secus si circa diuersa. secundum Alexan. & Mod. in
dic. l. cum proponas. C. de pac. sed tu tenebas opinionem Ludo
ui. Roma. tanquam de iure veriore.

Quoniam nulli dubium est, quod per delictum commis-
suni facta est iniuria recipublice, vt declarat Arc. in dicto trac.
de malef. in gl. in ver. hæc est quædam inquisitio. circa fin. & iu-
dex concedendo saluum conductum videtur suspendere vel
remittere iniuriam sibi factam & cum delinquente pacem fa-
cere.

Et si per nouum delictum iterum respublica offendatur vi-
detur pax expirare secundum Moder. in d. l. cum proponas &
Phyl. Dec. in d. c. constitutus in fine, & offendens propter do-

12. uam causam non dicitur rumperet pacem secundum Bart. in
l. aut facta. §. causa, ss. de pen. & in l. quæro, §. inter locatorem,
ss. loc. & sic apparet quod fides est circa idem & non circa di-
uersa & itam opinionem Ludo. Roma. contra Phy. Dec. tenet
Nel. in dicto tractatu de bannis in secunda, part. secunda tem-
po. quæstion. 16. & Phy. Cœn. in const. 75. in primo volumi.
secunda coium.

Secundo limitatur nisi propter saluum conductum magnū
scandalum in ciuitate orietur, quia tunis saluus conductus
seruari non debet secundum Par. de Put. in dic. trac. §. sed pro-
pter scandalum. & allegat dictum Specula. in titu. de inquisit.
§. quando autem versicu. vitrum autem, vbi propter scandalū
vitandum multa fieri possunt contra regulas iuris. que alias
fieri non possent, & dicit Abba. in dicto capitu. que in eccl-
esiārum, quod non est principi parendum si futurum scandalū
timeatur, & facit tex. singulatis in capitu. fin. de hæret. in
6. quod proprius scandalum vitandum parti non sunt dandas
nomina testium, licet alias ne tollatur defensio dari debeant,
vt in capitu. qualiter & quando. el secundo extra de accusat.
& ad hoc dicit esse singularem illum tex. Abb. in capit. cum l.
extra de re iudica. sed ego non crederem conclusionem Par.
de Put. ita indistincte esse veram.

Si enim bannitus per principem vel iudicem cum cause co-
gnitione assecuratur, & dubitat ne propter potestiam ho-
mainis & partialitatem status ciuitatis subvertatur. arbitraret
vnicuique licere assecuratum capere, detinere, vel alias ipsum
a ciuitate expellere, donec princeps vel iudex consulatur, arg.
d. cap. si quando extra da rescrip. & in l. nemo. C. de sent. & lo-
terlo. iud. vbi quando princeps aliquid rescribit quod non est
rationabile, iudex non debet rescriptum exequi, sed principi
rescribere, quare iussionem suam nō adimpluerit: quia mul-
töties princeps proprius importunitatem petētum multa præ-
tersuam voluntatem non concedenda concedit, vt in l. 1. C.
de pen. bon. subl. & in cap. cum iuuentute. extra de purg. cano.
Et semper in quolibet priuilegio & qualibet cōcessione intel-
ligitur publica & utilitas excepta, vt in l. iubemus el 1. & ibi no.
Bal. C. de sacros. ecclesi. & in l. si quis in graui. §. hi quoque, ss.
ad Sylla. & declarat And. Sicut. in cap. non epistole. de probat.
colum. 8. sed propter scandalum futurum non poterit talis bā-
nitus assecuratus interfici vel vulnerari ne sub illa fide publi-
ca decipiatur secundum Barto. & Docto. in l. 1. ss. ad leg. lul.
maieta. & re integra debemus iussionem principis expectare
argum. l. si vendicari. C. de pen. & notant Doc. in dicto, capi. si
quando de rescript.

Tertio limitatur si delinquens bis fuerit a ciuitate pro duo-
bus delictis capitalibus bannitus. Quoniam licet habeat de
16. vno saluum conductum. Nihilominus potest de ambobus
puniri, vt declarat Barto. in d. l. de pupillo, §. si in pluribus, ss. de
nou. oper. nunc. in fine. Sed Ang. Ludo. Roman. & Raphae.
Fulgo. in dicto, §. si in pluribus tenuerunt securitatem eiſe ser-
uandam, ne bannitus sub fide prætoris decipiatur, arg. l. 1. C.
de his qui ven. etat. impet. & quemadmodum Bannū separati
fieri possunt, pari ratione separatim debent posse tolli. ar-
gum. l. pro vt quisque, ss. de solu. Sed sententia Bar. est verior,
& communior secundum Ale. & Mod. in dicto, §. si in plurib.
quia licet per saluum conductum tollatur, vel suspendatur pri-
mū bandum, nihilominus remaneat ex secundo delicto ban-
nitus, & sic hostis ciuitatis & propterea non est capax aliquius
beneficij, vt in l. amissione, §. qui deficiunt, ss. de cap. diuin. Sed
verum est vt dicit Bar. in dicto, §. si in pluribus quod si bannitus
obtinuerit postea saluum conductum pro secūdo delicto,
quod primus conualidabitur cum amplius non possit dici ho-
stis ciuitatis.

Sin autem iudex sine legi authoritate, & cause cognitione
securitatem præstiterit, non tenetur illam seruare, sed poterit
delinquentem affidatum punire secundum distinctionem q̄
facit Iacob. de Bel. in dicto, §. neque autem homicidis Bald. in
dicta l. prima, §. non fuit, ss. de dolo. imo. & Docto. in dicta, l. i.
qui reus, ss. de pub. iud. Arc. in §. præterea el. l. Insti. de act. 7. co-
lum. & late per Paris de Puteo in dicto. tracta. uersi. saluus con-
ductus.

17. Et in tantum saluum conductus sine legi authoritate con-
cessus non debet seruari, quod si iudex iuraverit assecuratum
non molestare, non ligatur iuramento, vt notabiliter inquit
Bald. in cap. 1. §. Item sacramenta. vlt. colum. de pac. iur. fin. nā.
quem refert Ias. in d. l. conuentionum 2. col. & And. de Caze. in
addi. ad Syl. in d. c. accedens el 2. extra ut li. non cont. Et potest
esse ratio, quia cum lex nō assūtat illi securitati dicitur esse bo-
nus dolus quo delinquentes decipiuntur, ut delicta puniātur,
d. l. prima, §. non fuit. Vnde dicit Cyn. in dicta, l. presenti, C. de
his qui ad ecclesiam config. & Iacob. de Bel. in dicto, §. neque

18. autem homicidis in fine, quod bene facit iudex qui affi-
bannit illum postea capite puniuit. Cum malitijs homi-
num licet etiam cū malitijs & fraudibus obuiare vt no. in c.

Greg. Magal. de securit. & saluocond.

sedes apostolica extra de rescrip. & in l.fundo, si de rei vendi, & late per Hippo.de Mar.in dicto singul.num.clxxvij.in prin cipio, & ita debet intelligi tex.in dicto §.neque autem homi cedis, in Auten.de mand.ptine.

- Et ista faciunt ad illam questionem q̄ quotidie occurrit in practica, consuevit iudex cum videt reum negantem promit tere impunitatem vt confiteatur delictum, dubitatur an reo confessio debeat impunitas promissa seruari, Arch.& Dom. in c.nos in quemque 2.q.1. tenuerunt impunitatem non esse seruandam cum licet iudici causa veritatis indagādæ, aliquid simulare, vt in c.affert, extra de præsumpt. vnde dicit idē Archi.in c.vtilem, 2 2.q.2. quod Alexander papa tertius, cum processisset contra quandam episcopum simoni acum promisit in secreto si publice confitebatur, q̄ eum super dicto criminē dispensaret, & q̄ ilatū ille episcopus fuit conclusus de lictum coram cardinalibus & papa Alexander depositus eum & illud dictum Archi. refert & sequitur Fel.in d. cap. affert in princ. & in d.c.accedens, cl 2. extra vt lit. non contell. & istam opinionem tenuit Imo.in d.l.is qui reus, in h. & Hipp.de mar. in d.sing.clxxvij.Phi.de.in d.l.unica,C.de sen. quæ pro eo, q̄ inter,in 4.colum.versi.septimo nota, vbi dicit bonam esc̄fū mulationem per quam veritas reperitur, vt in c. si quālibet culpa. 22.q.2. vbi apparet deum simulasse dum voluit animū Abraham cognoscere, & inquit tex in d.c.vtilem, 2 2.q.2. q̄ etiam viri iusti quandoque simulare postulant, sed tu ultra Phi. dec. Adde Par.de Put.in d.tract.car.clv.in ver. tortura in §. iudex non tenetur impunitatem promissam seruare, quod si iu rauerit non ligatur iuramento cum sit contra bonos mores præstium.cap.non obligatorium de regu.iur.in 6.cum malis promissis fidem non expediatur obseruari, & pæta contra pu blicam utilitatem & sacramenta desuper præstata non sunt seruanda secundum Bartol.in l.si quis pro eo, ff.de fideiuss. & Doct.in capitulo primo, extra de pæct. Sed aduentendum est quod contrarium aperte tenuit Imo.in consilio cix.incipien. visa inquisitione &c. t̄ vbi confessio extorta per iudicem a reo sub promissione impunitatis non obligat confitentem . Idem tenuit Par.de Puteo.in d.tracta. in §. sequitur quotidiana quæstio, vt refert Hippo.de Mar.in d.practica, §.postquam nume.16. & in suo singulari nume.cci. Et est ratic, quia rcus vi detur confiteri non pro veritate sed dolo & persuasionē iudicis & illa confessio tanquam erronea potest revocari vt not. per Moder.in l.error, C.de iur. & facti ignor. sed Hippo.de Mar.in d.sing.numc.cci. incipien.inconfessum videtur senti re, quod confessio sub spe gratiæ facta si fuerit ratificata obli get confitentem sed hoc salua reverentia non est verum . Quoniam illa persuasionē quia fuit inductus reus ad confitendum eadem potuit verisimilitate induci ad ratificandum secundum Bar.& Doctor.in l.Stichus, §.idem quæsiuit per il luin tex. ff.de condic.indeb. Verum tamen vt arbitror pro cō cordia istarum opinionum hoc modo est distinguendum . Aut apparet confessionem esse veram . Aut apparet confessionem esse falsam . Aut dubitatur . Primo casu si reus sub promissione impunitatis confiteatur delictum quod constat per testes vel per indicia indubitate commisſiæ, & tunc quia reus nolebat aliter confiteri licuit iudici etiam sub spe impunitatis ipsum decipere. iuxta notata in dicto capitulo, sedes apostolica, extra de rescrip. & licuit iudici pro habenda veritate gratiam simulare, vt in d.capitu.afferte extra de præsumptio. Nec tenetur iudex illam seruare cum sine legis auctoritate impunitatem promiserit, vt in l.ius publicum ff.de pac. & in l.iurisgentium, §. pacifcar. codem titulo . Quoniam in fortioribus terminis potest iudex bannito dare saluum.conductum,& postea illo pendente ipsum decapitare secundum Cy.in d.l.præsent. C.de his qui ad eccl. config. & Jacob. de Bel.in dicto §.neque autem homicidis in fine. Et lex permittit aduersus delinquentes dolos & fraudes instrui vt delicta puniantur, vt not.in d.l.j. §.non fuit, ff.de dolo,& non refert quomodo habeatur veritas t̄ dummodo inueniatur, vt ia l.cum seruus, ff.de verborum obligatio. & in l.2.C.de alimen. pupil.præstan. Et non curamus de modo dummodo habeamus effectum, vt in l.fin.C.quæ sub mo.& vide Hipp.de Mar. in dicta practica in §. secundo per totum, vbi multa ad propositum accumulat, & ad hoc facit manifesta ratio . Quoniam si licet t̄ iudici homines excoiare, excarnificare, & torquere pro eruenda veritate, vt in toto titu.de quæst. quarenō permittitur iudici præmissionibus blanditijs & fallacijs veritatem indagare? Nam persuasions sunt quandoque adeo efficaces quod compelluntur reum ad confitendum veritatem secundum Cy.in l.j.C.de rapt.virg.& no.in l.si quis seruo. C. de sur. multi enim vt mihi euenerit in facto potius persuasib⁹ quæ tormentis delicta confessi sunt ar.l.j. §.persuadere, ff.de ser.corru.secundum Par.de Put. in dicto versicul. tortura, §.nunc aduentendum est, & in dicto versiculo , saluus conductus in fine, §.sequitur quotidiana quæstio, quem locū

corrupte allegauit Hipp.de Mar.in d.practica in §. postquam numero 16.& in d.singu.numero cci.cum ibi aperte sentiat Par.de Put.contra Hippo.de Mar. confessionē sub ipsegratiæ extortam obligare confitentem.

- Secundo casu si reus sub spe gratiæ confiteatur & constat delictum non esse verum vel alium delinquisse nulli dubium est, quo t̄ ex tali confessione reus non obligatur cum videatur potius sub spe impunitatis quam pro veritate confessus fuisse, per ea q̄ iæ notari.in d.l.error. C.de iu. & facti igno. & in capitu.sane extra de renuncia. & dicit Bal. l.j. C.de err.cal. quod confessio erronea licet miles ratificata potest revocari vt in l.cum falsa.C.de iur.& fac.ig. Tertio casu si dubitatur de veritate confessionis cum ex circumstantiis, & indiciis non possit de veritate constare, & reus confessionem revocauerit, dicendum est talem confessionem nō obligare confitentem cum in dubio benignior pars sit accipienda, vt in l.in pœnis, & l.ablentem, ff.de pœn. Et ita loquitur lino.in dicto consilio 109. Quoniam regula quæ dicit, quod licet cum malitijs malitias repellere intelligitur quando constat de malitijs, secundum Moder.in d.c.sedes apostolica extra de rescript. & Bald. in dicto consilio 415. in s. volumi. fecus si non constaret de malitijs, quia tunc non licet homines cum malitijs illaqueare, vt legitur & notatur in l.item si pretio, §.fina si.loca. & extra de renunc.in d.capitu.sane . Ex his ergo habes veritatem illius conclusionis quam novissimi fortasse non inuenierunt. Concluditur ergo quod falso conductus datus sine legi au thoritate non est seruandus sed poterit illo nō obstante reus assecratus puniri. Et propterea caueant homicidæ, & alij delinquentes qui per magistratus urbis sine causa cognitione af fidantur. Poscent enim si iustitiae & non fauoribus estis locus ad carceres trahi, & debitibus supplicijs puniri. Et aduerte quod licet rigor iuris positivi iudici permitrat bannitū sine legis auctoritate affidatum decipere, & ei fidem datam non seruare, tamen hoc iuri naturali non conuenit. Cum nephæ sit hominem homini insidiari, l.vt vim. ff.de iu. & iur. & maiestati iudicantis non decet sub fide publica hominem quamvis reprobum prodere , multa t̄ enim in iure permittuntur quæ cum decencia & honestate fieri non possunt, l.semper in conventionibus, ff.de rit.nupt. & in capitu. cum non deceat de elect.in 6.videmus enim quod licet contrahentibus inter se decipere, l.in causæ cognitione, §.idem lulianus, ff.de mino. Et tamen non decet honestum virum aliquem contrahendo circumuenire, secundum gloss.in l.semper, ff.de re iud. quam reputat singularem Bal in aucten.ad hæc, C.de vsu.& in capit. cautam quæ de iesti. Et mendacium de iure diuino omni casu est prohibitum ut in c.j.22. q. 2. secundum Card.in clemen. j. de iur.iuran.
- Si vero iudex extraneo & sibi non subdito securitatem derit lac.de Bel.in d. §. neque autem homicidis post longam distinctionem tenuit securitatem esse seruandā d.l.j. ff.de consti.pec. Quod fallit secundum ipsum si illa fides non fuerit solemnis, quia tunc de æquitate tantum iuris canonici debet seruari, l.iurisgentium, §.igitur. & §.quin immo, ff. de pæct. & in capitulo j.extra eodem titulo . Et istam distinctionem labob.de Bel.securus fuit Imo.in d.l.is qui reus in fine. & Areti. in dicto §.præterea, Insti.de act.in septima columnna. Et aduerte quod Iacob. de Bel. intelligit securitatem esse solemnem quando solemnistipulatione fuit vallata, secus si pacto nudo fuit promissa, vt declarat Imo.in d.l.is qui reus in fin. & propterea concluditur secundum præfatos Doctor. quod t̄ securitas data n̄on subdito saltim de iure canonico semper est seruanda . Et est ratio quia cum iudex quidat securitatem non sit iudex suus, & per ipsum puniri non possit, vt in l.C.si noua a comp.iud.& in l.j.C.vbi de crim.agi opor. cestiat ratio publicæ utilitatis, vt delicta non remaneant impunita, d.l. si ita vulneratus, ff.ad l.Aquil.sed tu adde quod licet escanus in terris imperij , & inter laicos vbi ius canonicum non seruatur . Nihilominus si securitas pacto nudo per indicem non subdito concederetur deberet de æquitate iurisgentium seruari.
- Quia pactum nudum licet de iure ciuili non patiat actionē d.l.iurisgentium, §.igitur & §.quin immo, tamen debet eum secundum præcepta iurisgentium seruari secundum Anto.de Burr. in d.capitu. quæ ecclesiarii, extra de consti. quod dictum refert, & sequitur Alexander.in l.Quintus in apostil. ad Bartol.ff.mand.& in lectura in d.l.iurisgentium, §. sed cum nulla in fine. Vnde dicit Barto.in d.l.Quintus, q̄ verecundia est negare quod pacto nudo quis promulgit , quem refert Hippo.de Mar. in suo singul.numero cxlvij. Et ad hoc facit dictum Pan. de Cast.in l.j.ff.de pac. vbi t̄ pax vel trengia facta pacto nudo debet seruari ac si fuisset iuramenti stipulatione vallata , sed hoc limita & intellige dummodo securitas non concedatur condemnato & iniuria alterius vt not.in d. l.secunda, §.merito, & §.i quis a principe , ff.ne quid in loc. publ. Quia tunc sine causa cognitione non posset index alienum subditum

ditum affidare. Nam si iudex Bononiæ decerneret reparationis contra Florétinos, non posset ipsos in præjudiciū illius in cuius fauorem decretæ sunt represaliæ sine causæ cognitio ne affidare secundum. Ang. in d.l.vtimur. ff. de sepul. viol. alias si de suorum subditorum damno & iniuria non agatur, causæ cognitio in tali concessione salui conductus non requiritur, per rationes prædictas secundum lac. de Bel. in d. §. neque aut homi. cidis & immo. in d. l. is qui reus. Sed quid dicendum est si per priuatum fuerit bannito vel delinquenti & securitas data. Bar. in d. quæst. incipien. Lucanæ ciuitatis, & in d.l.i. §. non sicut. ff. de dolo. tenuit securitatem non esse seruandam. Sed lac. de bel. in d. §. neque autem homicidis tenuit tunc demum fidem seruari non debere si priuatus ratione publicæ vtilitatis ob vindictam offendebat bannitum. Secus si ratione priuatae inimicitiae, quia tunc ex illa promissione ligatur. Et opinione lac. de Bel. tenuit immo in d. l. is qui reus. vult. col. Aug. in d. §. præterea. 7. colum. & quidam alij quos refert Bal. in d.l.i. iurisgentium. §. pacifcar. ff. de pac. & in l. i. C. quando lir. vnic. sine iud. tenuerunt indistincte fidem esse seruadam. Sed tu concordando istas opiniones latius dicas. Aut priuatus dat securitatem priuato. quem nullo iure poterat offendere, & tunc inuiolabiliter debet seruari, vt in l. illicitas. §. ne poteriores. & ibi Bar. & Doct. ff. de off. pres. & pro Fely. in c. i. extra de treug. & pac. Quod primo fallit si post securitatem affidatus propter delictum baniatur. Ita q̄ possit impune offendere. quia tunc propter casum superuenientem securitas data expirat. secundum Bar. in l. is qui seruum per illum tex. ff. de verb. oblig. Bar. in l. quid ergo. ff. li. heres. ff. de leg. i. Bal. & Ang. in d. l. iurisgentium. §. pacifcar. Et alij Doct. transcurrunt cum Bar. Et ratio est quia & promissio de non offendendo habet in se tacitam conditionem nisi sequatur casus quo lex offensionem permittat. vt declarat Bar. in d. l. qui seruum in finem. & las. in d. l. conuentum in j. col. x secundo infertur, & c. Secundo fallit si assecratus assecrantem offenderit. Quia tunc securitas ad tempus vel in perpetuum concessa expirat. secundum Moder. in d. c. i. extra. de treug. & pac. & Phil. Vec. in d. c. constitutus in fine extra. de appell. Et Phil. Cor. consil. 175. primo vol. Aut priuatus promittit securitatem priuato quem iure permittente poterat citra securitatem offendere. vt potest dñs seruum, & pater filium, & similes personæ, vt no. in l. i. C. de emen. ser. & in l. i. C. de emen. propinq. & in l. 2. ff. de his qui sunt sui vel alien. iur. & tunc si pater & vel dominus filium vel seruum promittat non verberare, sive facultati præjudicat, & securitatem datam tenetur adimplere. secundum Bar. in d. q. Lucan. ciuitatis ver. sciptio quæro, per tex. in d. l. præsenti, §. plane. iuncta gl. in verbo intercutione. C. de his qui ad eccl. config. & in §. si vero, in Anth. de mona. Et idem iuris esse arbitror si priuatus illi securitatem promiserit quem ratione priuatae vindictæ & iusti doloris excusatione etiam cu. securitatem offendere poterat, vt patet exemplum in d. l. quod ait & in l. maritus. ff. de adul. & in l. Gracchus. C. eo. tit. Nam tunc tenet priuatus fidem & securitatem promissam seruare, vt est tex. in l. capite quinto, ff. eo. ti. ibi sed semel remissus adulteri reduci non potest. Per quem tex. excellēs aduocatus do. Angelus de c̄fis consuluit in contingentia facti, q̄ non licuit maximo adulterum infraganti criminē cum uxore repertum occidere cui ut exiret delecto sub quo propter metum latuerat securitatem promiserat. Nam & ius q̄ priuatam utilitatem cōcernit potest per priuatam renjicit, vt in d. l. iurisg. §. pacifcar ff. de pac. & in l. licet in prin. ff. de procur. & declarat Bart. in d. quæst. Lucanæ ciuitatis 2. col. ver. Quinto probatur & p. Mod. in d. l. ius publicum, ff. de pac. Nam possum iniuriam mihi factam remittere, ut in §. si cu. simil. Insti. de initr. & regula quæ est q̄ licet cum malitijs hominum obuiare. d. c. sedes apollonica extra de rescrip. habet locum vt iniuria propulsetur non autem vt alteri inferatur, ut declarat Doct. in d. c. vtilem 22. q. 2. & per Moder. in d. c. afferte, extra de præsump. & facit tex. in l. vt vim ff. dcijust & iur. ibi vt vim atque iniuriam propulsimus, &c.

Sin autem priuatus assecraverit aliquem, quem de iure communī ratione publicæ vindictæ offendere poterat, vt pater exemplū. in l. i. & in l. fi. C. quando licet vnicui. sine. &c. & in c. i. de homic. in vj. & in c. felicis de p̄n. eo. lib. nō tenet fidem datam seruare cum iuri propter publicam vtilitatem introducto per & p̄nitatos renunciari non possit d. l ius publicum ff. de pac & declarat Bal. in d. l. i. C. quando licet vnicuique. &c. Quia est bonus dolus personas tales decipere, vt in d. l. i. §. non fuit. ff. de dolo. Et idem iuris est si priuatus bannitum promiserit non offendere, qui iure municipalī impune offendere poterat cum dicatur hosti ciuitatis, vt in d. l. amissione. §. qui deficiunt. ff. de capit. diuin. ut late disputat Bar. in dicta quæst. Lucanæ ciuitatis, & Iacob de Beluis in l. vbi de crim. agi opor. Et priuatus potest talēm bannitum impune offendere, aut quod ad tempus, aut quod imperpetuum secu-

ritatem proniserit secundum Philip. Corn. in conf. 175. in r. volum & per Moder. in d. l. conuentum, & vide Firma. in reper. in verbo occidens bannitum, in §. 7. Sed hoc limita & intellige in territorio bannientis vbi bannitus saluo cōductu nō obstante potest impune interfici, sed extra territoriū det securitatis seruari fm lmo. in clem. pastora. ext. de re. iud. & Pet. de Anchara. in reper. cap. i. extra de constitu. Car. xvij. vtricu. §. principaliter, & Bald. in consil. lv. in 2. volumi. Quoniam ut superius dictum est & bannum effectus suos extra territorium non extendit vt declarant Moder. in d. l. h̄na. ff. de iuris. omni. iud. & quod supradictum est procedit in bannito a iudice securus in bannito ab imperatore, qui potest in qualibet mundi parte impune offendere, vt declarat las. in d. l. de pupillo §. pluribus, ff. de non oper. nunc. vlt. col. Quoniam bannitus a iudice perdit iura illius ciuitatus a qua fuit bannitus secundum Bar. in d. quæst. Lucan. ciuitatis.

Sed bannitus ab imperatore perdit omnia iura civilia. secundum Barto. in l. certa forma pet illum text. C. de iure tis. libro decimo.

Ethis addit. alias Imitationes quas ponit Dyn. in ca. quæ in ecclesiarum. 3. colum.

Quas hic non refero cum tangent potius materiam bannitorum quam securitatis. Et quod dictum est de bannito idem de holte dicendum est secundum Barto. in d. l. conuentum. nam & fides data hosti a priuato seruanda non est, vt in d. l. i. §. non fuit. ff. de dolo iūcta glo. & in l. nam & seruus in princ. ff. de nego. gest. etiam si sidem seruare priuatus iurasset secundum Bald. in d. capi. i. §. Item sacramenta de pact. iur. firm. dicit Raph. Ful. in d. l. conuentum vt ibi referunt Moder. quod cum quidam medicus fuisset captus a quodam quilitate, & promisisset pro tallia ducatos mille. fuit iudicatum me dicim ex illa promissione non obligari cum hosti fides a priuato seruando non sit secundum doctrinam Barto. in d. l. conuentum.

Neque est præferendum quod saluus cōductus in casibus iniquibus potest dari si iudex & citauerit aliquem ad locum non tamē offerens dare saluum conductum non est tanti effectus quod cogat citatum cōparere, vt in cap. accedens, el 2. extra. vt lit. non conte. & in cap. transmissa, & in cap. literas, extra de resti. spolia. Parua enim & fragilis est securitas quæ in paruo papiro aut membranis continetur. Et saluus cōductus non sufficit ubi est iustus metus personæ, vt declarant Maria. Soc. in dicto articulo. 18. quæstio. v. in fine, in tract. de cirat. & Alexan. in l. apud Julianum. §. non omnis. ff. ad Trebe. & lmo. in d. clem. pastoralis. ext. de re iud.

Sed hoc primo fallit. nisi quis citaretur ratione delicti commissi. Quia cum sua culpa factus fuerit locus non tutus etiam sine securitate comparere tencitur alias contumax reputatur, secundum Bald. in l. omnis, vlt. colum. C. de episcop. & cleric. & Dyn. in dicto capi. accedens, 3. colum. versicu. secundo adverte. Secundo fallit si fuit citatus bannitus ad locum de quo exultauit non ratione delicti, sed alterius causa. Nam tunc cum literis salui conductus tenetur comparere, ut late disputat Nellus, in d. tracta. de bann. in prima parte princ. tempo. q. 3. Et Aug. in d. tracta. quæstionē Bononiensis, versicu. super v. & Mar. Soc. in d. tracta. de citat. artic. 18. quæstio. v. & articu. v. q. 2. 6. Sed hoc est verum duobus concurrentibus. primo nisi fuerit bannitus proper odia & similitates, nam tunc etiam cum literis salui conductus non tenetur comparere, & capitali ini mico se committere. secundum lmo. & Doct. in clemen. pastoralis. de quibus meminit And. de Monzi. in add. ad Fely. in d. c. accedens, in 4. col.

Quoniam quando bannitus citatur propter aliam causam quam propter delictum debet taliter assecrari, quod sit per saluum conductum sibi & causam suam bene consultum. alias non tenetur comparere. vt declarat Ange. in d. quæst. Bononiensis, versicu. super quinto, in fine de quo dicto meminit Mar. Soc. in d. articu. 18. q. v.

Neque obuiat quod sua culpa facta sit locus suspectus. quia non citatur ratione illius culpi, sed alterius causæ, argumen. l. si vehēde, §. idem, ff. ad l. Rod. de iact. & ita respondit Mar. Soc. in d. q. v.

Secundo tequiritur, quod tales literæ salui conductus consuenerint seruari a iudice, & ab eius subditus alias non tenetur comparere. secundum lmo. in d. l. penu. §. ad crimen. versicu. tertio casu, ff. de pub. iud. quem sequitur Feli. in d. cap. accedens, 3. colum. versi. quinta conclusio. & ideam dicas de quolibet citato cui differunt literæ salui conductus, vt declarat Maria. Soc. in dicto articu. 18. quæst. v. & Fely. in d. c. accedens. vbi per x. conclusiones examinat materiam, quas hic non repeto cum non sit materia, sed per te poteris videre.

S V M M A R I V M .

¹ Saluus conductus non extenditur ad delicta futura.
² Dolus futurus per palam remitti non potest.

Greg. Magal. de securit. & saluocond.

- 3 Lex semper loquitur.
- 4 Saluus conductus cum damno alterius non debet concedi.
- 5 Saluus conductus extenditur ad delicta expressa non ad alia non expressa.
- 6 Bannitus obtinens gratiam surreptitiam potest interfici impune.
- 7 Actus geminatus idem operatur quod motus proprius in rescripto.
- 8 Clausula pinguis & generales in saluoconductu profundunt.
- 9 Merita imperant: saluum conductum faciant presumere motum proprium.
- 10 Saluus conductus generalis ad que extendatur.
- 11 Statutum loquens de carceratis relaxandis non extenditur ad carcera-tos pro crimen falso.
- 12 Generalitas semper restringitur ut ualde odiosa excludat.
- 13 Statuta stricti iuris sunt & stricte interpretantur.
- 14 Princeps an censeatur ex certa scientia rescribere.
- 15 Falsi crimen quando apparet ex certa scientia remissum, tunc rescripto remitti censemur.
- 16 Beneficium principis debet nos iuuare non decipere, nec ius tertii legere.
- 17 Saluiconductus quam interpretationem recipient.
- 18 Clausula generalis in saluocductu ad que referatur.
- 19 Clausula apponi solita in gratia cuius sit uitius.
- 20 Concessio ad petitionem accommodatur.
- 21 Rescriptum continens repugnantiam dicitur nullum.
- 22 Clausula si ita est, semper in rescripto subintelligitur.
- 23 Orator mendax debet carere impetratis.
- 24 Rescripti dubium a principe resoluendum est.
- 25 Statutum das securitatem ob causam necessariam comprehendit omnia delicta atrocias.
- 26 Securitas data in veniendo censemur etiam data in stando.
- 27 Securitas data pro se & socijs comprehendit etiam iudicium.
- 28 Saluus conductus nobili concussus, an etiam ad eius familiam exten-datur.
- 29 Priuilegium concessum personae ad familiam eius extenditur.
- 30 Saluus conductus an ad confederatos extendatur seu adhaerentes.
- 31 Securitas debet prodeſſe respectu concedentis ubique.
- 32 Saluus conductus quos non comprehendat.
- 33 Securitas excludit socium maioris conditionis.
- 34 Securitas eundi & redendi qualiter intelligenda.
- 35 Verba totiens quotiens quid significant.
- 36 Infinitas an sit vitanda.
- 37 Socius in saluo conductu quis dicatur.

T E R T I A P A R S.

Ecessario sequitur modo

- N** videre de interpretatione salui conductus. Et pri-mo sciendum est quod † saluus conductus non ex-tenditur ad delicta futura. Nam Bannitus habens securitatē potest de delictis post securitatē commissis puniri. secūdū, gl. in cap. noli extimari. 23. q. 1. Immo princeps pro delictis fu-turis saluum conductum dare non potest, quia homines inuita-rentur ad delinquendum contra tex. in l. conuenite, ff. de pac, dotal. secundum Ias. in d.l. rescripta, 2. colu. in fi. C. de prec. im-per. offeren.
2. Et videmus in simili quod per pactum † dolus futurus re-mitti non potest. vt in l. si vnuſ, §. illud. & ibi Bart. ff. de pac. & hoc non solum habet locum in criminalibus verum etiam in ciuilibus. Nam saluus conductus impetratus contra credito-re-s non extenditur ad creditores futuros, secūdum Ange. in l. penul. §. illud, ff. quod quis. iur. arg. l. si ita rescriptum, ft. de ver-bn. oblig. Et pro ista cum fe. rc. Lco decimus quādam bullam edidisset, per quam ponentes certum quid in capla eleemosi-narum in ecclesia sancti Petri a peccatis propter furta & male-ablata incursis certo modo absoluebat, fuit reprahensus quidam poenitentiarus qui sua prudentia confisus asterebat furta etiam post bullam commissa posse per solutionem illa-rum eleemosynarum remitti.
3. Quia dicebat legem semper loqui. l. Ariani, C. de hæret & bullam potius respicere futura quam præterita, vt in capit. co-gnoſcentes extra de consti. Et non aduerterebat virille impru-dens, quod si ista bulla ita interpretaretur homines contra regulas diuini humanique iuris ad surandum inuitarentur, vt no. in d.l. conuenire, ff. de pac. dota. & in l. 2. C. de leg. & in ca-erit autem lex. 4. disti.
4. Preterea † saluus conductus cum damno alterius non debet concedi, l. 2. §. merito & §. si quis a principe, ff. ne quid in loco publ. Nam si bannitus pro homicidio fuerit assicuratus non obstante saluo conductu poterit ab hæredib. occisi pro-damnis & interesse conueniri vt declarat Hipp. de Mar. in cōſil. 115. & in consi. 23. 1. vol. 2. & dicit gl. notabilis, in l. 2. & ibi Ias. C. de in ius vac. quod princeps non potest tollere per re-

scriptum poenam que ratione delicti debet parti applicari, & illa gl. pro no. refert & sequitur Ias. in d.l. rescripta. 2. col. in fi. Et ad hoc vide additionem Mand. Sic. ad Bar. in d.l. illicitas, §. præſes, ft. de offi. præſi. Potest enim per saluum conductum illud ius publicum quod est, ne delictum remaneat impuni-tum per superiorum remitti vel suspendi, sed ius tertio quæsi-tum tolli non potest vt no. in d.l. fi. C. si con. ius. vel vtil. publ.

Nam rescriptum principis quando præiudicat sibi principi est late interpretandum, vt in cap. fin. cum ibi nor. extra de ſi-mo. & notat Bar. in l. 2. Bald. in l. beneficium, ff. de const. prin-cip. & Bar. in l. 2. ff. de verborum obligatio. sed quando præiudicat tertio tanquam extraordinarium & præiudiciale debet ſtriſte intelligi vt in capitu. super hoc extra de offic. deleg. & Ioan. And. in cap. penult. extra de verbo. ſignific. & Barto. So-ci. in consilio cclx. colum. in princ. 2. volu. & si uerba ſalui cō-ductus effent ita pregnantia vt ius tertij laedent debent, tali ter interpretari vt minus laedant quantum ſit poffibile, vt in cap. ad aures iuncta glo. extra de reſcript. & notat. in d. l. 2. §. me-rito, ff. ne quid in loc. publ. Nam quo ad modicam laſionem potest princeps contra ius tertij reſcribere vt in d.l. quoties, & ibi Moder. C. de præc. princ. offeren. Vnde dicit Bal. in l. j. ff. de const. princ. quod quando princeps laedit ius tertij ſine cauſa non präsumitur niſi in modico velle laedere, ad quod facit gl. notab. in l. sed cum ab haerede in verbi alterius, ft. ad Tre bell. & declarat Bar. Coep. in tracta de ſer. rust. in fi. de aquæ duclu. Et propterea poſſet princeps poenam parti applicandam per ſaluum cōductum ad aliquod breue tempus ſuspendere, ſed non in totum tollere, vt in d.l. quotiens, & ibi Docto. & ſem-per in reſcripto principis intelligitur clausula ſaluo iure ter-tij ſecundum Bald. in l. 1. C. de const. princ. & in l. monumen-ta, C. de legat.

Diximus in præcedenti declaratione quod † saluus con-ductus non operatur effectu niſi pro delictis præteritis, ſed hoc ſane intellige de delictis præteritis, & in ſecuritate non expreſſis alias pro non expreſſis poſſet, habens ſaluum conductum puniri, vt declarat Bart. & Doct. in l. de pupillo, §. ſi pleribus, ff. denou. oper. nunc. ſed ponamus, quod bannitus pro primo delicto a principe ſaluum conductum obtinuerit. Deinde fuit pro ſecondo delicto bannitus pro quo ſimiliter ſaluum conductum impetravit nullam faciens mentionem de pri-mo. dubitatur, an poſſit de ſecondo delicto ſecuritate non ob-ſtante delinquens puniri? Bal. & Paul. de Caſt. poſt Guil. de Cu-ne. in l. 3. per illum tex. C. de epis. & cleri. in ſimilibus terminis tenuerunt gratiam ſiuſ ſaluum conductum tanquam surre-p titum delinquenti non ſuffragari. Per quod dictum And. ſi-cul. in c. ſuper literis. extra de reſcript. Dicit, quod de facto ſuit Bononia quidam decapitatus qui impetraverat gratiam ſe-cundi homicidij nulla facta mentione de primo homicidio, & eius remiſſione de quo memini: lat. in l. nec danosa. in prima colum. C. de prec. imper. offeren. & in l. preſcriptione. vi-ti. colum. in fi. C. ſi con. ius vel vtil. publ. & poſt Ludo. Roma. in d.l. de pupillo, §. ſi in pluribus. ff. de nou. oper. nunciatione. vlt. colum. in princ. & Bar. Soc. in consi. cclx. in ij. volu. princ. colum. & Fel. in c. poſtulati. 4. colum. verbi. per illum tex. extra de reſcript. Et ratio. eſt, quia oniſſio: qualitatis in reſcripto quæ diſſiciliorē reddidifet principem ad cōcedendum viat ipsum reſcriptum vt late declarat Fely. in d. capit. ſuper literis. ver. exprimenda ſunt &c. & in d.c. poſtulati. & Moder. in d.l. de pupillo. §. ſi pleribus. & facit text. in d.ca. dilectus filius Ab-bas, extra de reſcript. vbi non valet reſcriptum ſuper reſtitutio-ne beneficij, quo d. de cauſa excommunicationis, vel anto-nitionis impetrantis non facit mentionem, vnde dicit Bald. in d. l. preſcriptione, circa finem. quod ſi aliquis fuit condemnatus in mille gratia obtenta a principe de illa condemnatione no-valet niſi cauſa ex qua processit condemnatione in literis expi-matur, quod Deum reaſumit Iaso. in d.l. nec danosa in princ. & allegat Alex. in consi. 2. 9. Sed ſecundum impressionem mo-dernam eſt numero cxvij. primo, volu. vbi t̄ bannitus obtine-ſ gratiam surreptitiam de delicto, poſſet illa non obſtante im-proba-biliter attemptari quod talis bannitus poſſet etiam de primo delicto puniri. Nam ſecundam doctrinam Ludo. Roma. in agis conſi. uniter approbatam in d.l. poſſideri, §. ſi ſeruus, ff. de acquir. poſſ. Per ſecundum delictum primus ſaluus con-ductus expirat, Sed veritas iſtius paſſus dependet a deſti-claratione illius quæliouis quam diſputauimus in decima ter-tia de-claratione.

Sed Regulam prædictam primo limita niſi ſecundus ſal-uus conductus fuerit motu proprio vel ex certa ſciētia a prin-cipe impetratus. Quoniam per dictam clausulam tollitur vi-tium ſurreptionis, vt declarat Ias. in d. l. nec danosa. 2. colu. late Phil. Dec. in consi. v. inter consilia xl. vlti. loco imprefia, & Barto. Soc. in consilio 164. incipien. vila bulla Bonifacij. in verbi. conſirmatur iſta opinio. in 2. volumi, & Alexand. in l. 3. in

9. in priac. ff. quod quis. iur. Secundo limita nisi saluus con-
ducens pro secundo delicto esset geminatus, quia idem operatur
7. factus geminatus quod clausula. Motus proprii. secundum
Raph. Fulgo. post Bald. in d.l. nec damnosa, & in l. rescripta, C.
de prec. impera. offerend. & Ludoui. Roma. in l. si vero, §. de vi-
ro. 3. 1. Fal. ff. foli. mat. & Alexand. in d. l. 3. 1. colum. sed ista se-
cunda fallentia non procedit sine dubio, per text. in cap. con-
stitutus, extra da rescript. ut declarat Ias. in d. l. nec damnosa,
in fi. & vide Fran. Cur. in addi. in d.l. 3.

Terio vltra alios Doctores limita nisi secundus saluus cōductus daretur per principem non gratioſe sed cum causæ cognitione, vt sentit Bald.in d.l.præscriptione, C.si cont. ius.vel vtil.pub.3.colum.vbi singulariter dicit quod gratia siue priuilegium quod cum causæ cognitione conceditur , licet non fundetur ī veritate nō potest per exceptionem subreptionis tolli, vel impediti , quod dictum tamquam singulare refert, & sequitur Barto.Soci.in consilio clxix.in 3.colum. in fi.sicūdo volumi.vbi dicit idem voluisse loan. Andr. Anto.de Butr. & Imo.in cap.ad audientiam,extra de r̄escrip. Et ex hoc mirabiliter infertur, quod si iudex dederit duos saluus cōductus contra secundum non poterit opponi , quod non fecit mentionem de primo cum infer or a principe nō possit delinquētes sine causæ cognitione affidare ut supra dictum est

8. Quarto fallit si in saluo conductu essent t̄ clausulæ ita pingues, & generales, quod demonstrarent principem voluisse concedere secundum saluum conductum cuiuscunque alterius delicti remissione sive suspensione non obstante, vt in sibilibus declarat Barto. Soci. in consilio ducentesimo sexagesimo. in 1. 2. colum. secundo volumi. & Hippo. de Marsi. in L. viii facinoris, S. cognitum ff. de quest & in consilio octua gesimoquinto. in 4. columna, & dicit Phil. Dec. in dicto consilio li. in si. quod verba generalia & prægnantia apposita in saluo conductu faciunt ipsum extendi ad casum ad quem alias non extenderetur.

Quinto fallit si prædecesserint merita impetrantis quia licet tunc non sit apposita clausula ex certa scientia vel motu proprio, & regulariter censeatur in dubio ad postulationem 9 partis principem concessisse. Mihilominus merita impetrantis faciunt præsumi principem motu proprio, & non ad instatiam partis secundum saluum conductum dedisse. secundum Alexand. post Guil. de Cun. in d.l. 3. ff. quod quis iur. & la. Bu. & Bal. in l. quod fauore. C. de leg.

Dubitatur modo an † salus conductus generalis extendatur ad omnes causas tam ciuiles quam criminales? Dicendū est aut saluus conductus generalis conceditur debitori, & istā questionem disputauit in 6. declaratione, aut conceditur delinquenti, & tunc secundum Barto. & Doctor. in d.l.de pupillo, §. si in pluribus, ff. de noui oper. nuncia. saluus conductus generalis ad omnia delicta porrigitur. Sed primo fallit in crimen læse maiestatis secundum Ang. in quæst. incipien. Exorta gera. quem refert & sequitur Ludoui. Roma. in dicto §. si in pluribus, & in l. si quis in graui. §. is quoque. ff. ad Sylle. Volentes quod statutum concedens generaliter remissionem omnibus delinquentibus non porrigatur ad reos criminis læse maiestatis. Secundo fallit in crimen falsi. Quoniam per generalem remissionem non censemur delictum falsi esse remissum secundum Ludouic. Roma. in dicto §. si in pluribus, & Barto. in l. Lutius. ff. ad Sylla. per illum tex. vt dicit Pet. de Ancha. in 1 epe. cap. primo. de constitu. versicu. sed alibi queritur, quod † statuti generaliter loquens de omnibus carceratis relaxandis non trahitur ad carceratum pro crimen falsi. Quod crimen

propter sui enormitatem habet multa specialia de quibus per
Ioan.de Ana.in rub.extra de fal.& Hyppoli.de Marsi. in rubr.
ff.cod.titu.

Tertio fallit in proditoribus & insignibus criminosis ut p
multa verba sed paucę utilitatis declarat Vital. in di.claus.nil.
no.secur.pend.3.colum,Ad quod facit tex.& ibi Bald.in l3.C.
de episcop.audien.vbi lex disponens in festis Pascalibus carce-
ratos debere relaxari non comprehendit homicidias & alios
criminosos insignes

¶ Quia generalitas semper restringitur ut valde odiosa excludantur, ut in I. Lutius Titius, ff. de leg. 2. & per Barto. in l. 3. §. si tibi, ff. de cond. ob tur. can. Sed Alexand. in dicto §. si pluribus, 2. colum. aperte istas tres limitationes reprobat, & impugnat. Dicit enim quod si princeps certæ personæ concedit remissionem vel saluum conductum generaliter de omnibus delictis in dubio censetur ex certa scientia remississe, secundū Barto. in dicto §. si in pluribus, & not. in I. fina. C. de gen. abolut. Et quando certa scientia remissionem generalem cōcedit omnia delicta etiam criminis læsa maiestatis & falsi, & qualunque atrocia remissa esse intelliguntur, ut in I. si docu-
ris & ibi glo. C. de Fal. Et idem tenet Barto. in dicta I. Lucis post glo. ad Turp. & Pau. de Cast. in dicto §. si in pluribus, in fine. Quia gratia, & beneficium principis latissime est interpre-

tandum, l. i. ff. de consti. princ. & in capit. dilecti extra de do-
nat. Et non obstat secundum Alexand. text. in dicta l. Lutius.
Quia ibi princeps concedebat abolitione non ex certa sci-
tia, & certe personæ, sed generaliter propter letitiam vel res
prospere gestas, ut in l. interueniente, & ibi not. ff. ad Turpi. &
dictum Ange. in dicta questio. exorta guerra, & Pet. de Anc.
in dicto capit. pri. de consti. non bene inseritur ad casum no-
strum.

23 *Quia loquuntur de † statuto quod est stricti iuris, & stricte interpretatur, l. quicquid attringend e, & ibi Doc ff. de ver. obl.*
Secus in beneficio principis quod late debet interpretari,
ut supra dictum est.

Et nisi vnum ficeret me dubitare, tenorem indistincte opiniorum.

14 Et illi virum faceret nec dubitare, teneat in modum concioniem, Alexand. esse veram. Dicit enim Alexand. post Bart. in dicto §. si in pluribus quod in dubio semper † princeps cē- setur dare remissionem ex certa scientia. Quod est fallum & in contrarium est veritas. Quoniam nunquam censetur prin- ceps ex certa scientia rescribere nisi in literis exprimatur secū dum Abb. & Docto. in capitu. cum inter, prima colum. extra de except. post glo. in Clemen. pri. de iud. & late per Felyn. in dicto capitu. cum inter. 1. & 2. colum. Et in dubio censetur re- scriptum non motu proprio, neque ex certa scientia. sed ad petitionem partis concessum, secundum Bald. post Iacob. Bu tri. in l. quod fauore, C. de leg. & Alex. in dicta lege 3. post glof. f. quod quis iur. Et Alex. loquens in specie de saluo conductu, in consilio 350. in fi.

Et propterea latius dicendum est quod saluus conductus generalis porrigitur ad omnia delicta quantuncunque enormia secundum Barto. & Docto. in dicto §. si in pluribus si constat quod motu proprio, vel ex certa scientia fuerit concessus secundum glo. in dicta l. si docueris, Cod. de Fal. ubi dicit, quod tunc censetur remissum † crimen falsi, si apparet quod ex certa scientia fuerit remissum. Idem tenet glo. in dicta lege Lucius, & ibi declarat Bart. Digest. ad Turpi. Si vero non constat & dubitantur an saluus conductus fuerit ex certa scientia concessus, & tunc presumitur esse concessum ad petitionem partis, secundum Alexand. & Modern. in dicta l. tercia ff. buod quis. iur. Et si est generalis ad omnia delicta extenditur quantuncunque enormia non ea ratione ut dicebat Alexan. post Barto. in dicto §. si pluribus, quod princeps in dubio censetur ex certa scientia rescriptisse, sed quia beneficium principis quando non laedit ius alterius latissime est interpretandū, vt in dicta lege fina. & ibi Bald. & Docto. Digest. de consili. principi. Nam † beneficio principis oportet nos iuuari, & non decipi, ut in l. prima. C. de his qui. v. e. q. a. imp. deciperemur enim si saluus conductus generalis ad omnia delicta non extendetur, vt declarat Bald. in d. cta lege fina. secun. colum. & Bald. loquens in specie de falso conductu in consilio ccccxlvi. in 3. volunii. & Phil. Deci in dicto consilio ii. in prima columna. Et tantum debet generalitas operari in omnibus quantum specialitas in singulis, vt in glo. in l. omnes, §. primo C. de prescript. xxx. ann. sed hoc limitatur nisi constaret principem de certis delictis tantum cogitasse, quia pro illis tantum saluus conductus generalis operaretur, ut in l. empator, §. Lutius, & ibi Barto. ff. de pac. & no. in l. si de certa, & in l. age cum Gemini niano, C. de translac.

17 Nam literæ, salutis conductus recipiunt declarationem, & interpretationem secundum mentem concedentis. ut in simili de rescripto dicit Innocen. in capit. postulasti. extra de ref. & Phil. Dec. in dicto consilio 51. in princ. Et propterea inoleuit practica, quod quando papa concedit huiusmodi generales securitates vel remissions ponitur clausula in rescripto dummodo criminis laesæ maiestatis, vel falsæ monetæ reus non fueris, alias ista clausula non adiecta saluus conductus vel remissio generalis ad omnia extenderetur, quia videtur princeps sub illa generalitate de omnibus delictis etiam atrocioribus cogitasse, vt in similide saluo condicatu dicit Phil. Dec. in di. consi. 51. in fine.

Secundo casu principali si saluus conductus concedatur ad partis petitionem dicas aut fuit specialis petitio pro certis delictis & specialis concessio, & tunc quæstio de plano procedit, quia stamus certo l. continuis, §. cum ita ff. de verborum obligatio. Aut fuit specialis petitio & generalis concessio & tunc illa indeterminata concessio regulatur secundum petitionem, ut in §. præterea. Institu. de inutil. litig. & in lege. si line. §. interrogat, ff. de inter. act. Aut fuit petitio generalis, & concessio specialis, & tunc stamus concessioni determinatę, ut in l. i. ff. de solut.

Et ista fuit doctrina Barto. quem communiter sequuntur
Doctor. in l. prim. a. ff. ad legem Iuliam maiest. Si vero peti-
tio & concessio fuit generalis pro omnibus delictis, & tunc
omnia delicta quantunque graui comprehenduntur, sc
cundum Barto. Alexand. & Moder. contra Ludoui. Roma. in
dicto s. si pluribus, 2. colum. vt supra dictum est. Et est ratio.
quia

Greg. Magal.de securit.& saluocond.

quia princeps generalem securitatem concedendo videtur verisimiliter de omnibus delictis etiam enormib. cogitasse pro quibus potuit impetrans molestari alias frustra saluus conductus generaliter pateretur, ut in l.i C. de Thesaur. lib. x. ut in simili de saluo conductu generali declarat Phil. Deci. in dicto consilio quinquagesimo primo. in fi. & Alexand. in dicto §. si in pluribus.

Sed quid dicendum si in saluo conductu impetrans exprimeret certa delicta, & deinde ponatur t̄ clausula generalis de omnibus aliis delictis, an sub illa generalitate comprehendantur delicta maiora expressis? Barto. in dicto §. si in pluribus tenet partem negatiuam, quia verisimile est concedentem h̄ sc̄ iusset non concessurum, vt in dicto capi. super literis, & dicto cap. postulasti. extra de rescr. & in clemen. secun. & ibi Car. de procu. Nam clausula generalis sequens semper refertur ad specificata, ut in l. legatorum, §. fina. & ibi Barto. ff. de legat. 2. & per Bar. Soc. in consilio cclx. volumi. 2. 12. col. ver. sed ad ista respondeo.

Et per ista videtur decidi illa questio quam quotidie præmanibus habemus, solet enim pœnitentiarius & camerarius sanctissimi. D. N. homicidia & similia delicta passim remittere, & orator in precibus narrat se non esse culpabilem, & ad cautelam petit absolui, & callide ponit in calce rescripti etiam si aliter quam vt præfertur culpabilis essem, & per illam t̄ clausulam dicunt procuratores esse remissum delictum etiam si impetrans fuit verus delinquens. Ego alias dicebam quod illa clausula non est tantè potentia, quod tribuat absolutionem si vere impetrans deliquerit, & hoc per doctrinam Barto. in d.l. prima ff. ad legem Iuliam maiesta. & Abb. in causa fina. extra de treu. & pace vbi quando in rescriptis petitio est terminata & t̄ concessio indeterminata, illa indeterminata concessio intelligitur secundum petitionem, vt in dicta lege si sine §. interrogatus, ff. de iter. a. Nam si aliquis petat absolui a furto & princeps dicat absoluo te a furto & ab omnibus aliis delictis in quibus essem culpabilis, talis absolucionis non comprehendit nisi delicta similia uel de minore expressis non autem maiora secundum Barto. & Doct. in dicto §. si in pluribus & Card. in dicta Clemen. 2. de procur. Ita in proposito nostræ questionis impetrans dicit de homicidio de quo accusatur, vel inquiritur se non esse culpabilem, & princeps absolvit etiam si aliter quam ut narratur esset culpabilis, certe talis absolucionis porrigitur ad qualitates extrinsecas minores vel similes expressis, non autem ad maiores per rationes prædictas, potuit enim esse quod impetrans non interfecerit, & tamen quod in aliquo deliquerit, puta potuit impedire homicidiam ne interficeret & non impediuit vel delictum laudauit vel simile quid fecit propter quod veniret aliquali poena puniendus, vt declarat glo. in cap. extra de offic. deleg. Et iste qualitates videntur per illam clausulam remissa non autem homicidium.

Quoniam si narrasset se interfecisse vel interfici mandasse, verisimiliter non fuisset princeps concessurus, vt in dicto capit. postulasti. & d. cap. super literis extra de rescript. secundum Barto. in d.l. de papillo. §. li in pluribus. ff. de noui oper. nnici. 2. column.

21 Et ista expositio necessario fieri debet alias t̄ rescriptum tanquam continens manifestam repugnatiam diceretur nullum secundum Specu in titu. de fide instrumento. §. 9. versic. item quod instrumentum, & per Docto. in l. scripturæ. C. cod. titu. & ne in rescripto resultet repugnantia debet unum pro alio interpretari secundum Barto. in l. omnes populi, in 6. q. ff. de iust. & iur. & in const. ad reprimendum, §. non obstante, & dicit Alber. in cap. gratum de offic. delega. quod ad eundem repugnantiam debet esse per subauditum intellectum fieri interpretatio. Et quod in casu nostro rescriptum continet manifestam repugnatiam clare apparet. Nam quando aliquid narratur & princeps rescribit semper sub intelligitur t̄ clausula si ita est. vt in cap. 2. cum ibi notat. extra de rescript. Quæ clausula de directo aduersatur clausule, si aliter culpabilis essem.

Quod nihil aliud est dicere nisi, & si ita non est te absoluo. Quoniam non potest quis circa idem esse culpabilis, & non culpabilis vt declarat Ange. in consilio septuagesimo secundum. Et propterea debet sumi iste intellectus vt circa delictum principale non peccauerit, sed si circa aliquas qualitates extra delictum culpam commiserit absoluatur. Et hoc suadet significatio verborum.

Nam illa clausula, & si aliter culpabilis essem, non potest referri, ad delictum de quæ principaliter queritur, quia dicetur potius dolosus quam culpabilis secundum doctrinam Bar. in l. quod Nerva, ff. deposi. Et similis forma absolutionis, est in c. exhibita, ext. de homi.

Et ideo si postea impetrans communicatur delicto non potest dicere per illam clausulam in se absolutum, non solum per

rationes prædictas, sed etiam quia tamquam mendax t̄ & falsus orator debet carere impetratis, vt in dicto cap. super literis, & dicto capit. postulasti. de rescr. & declarat Bald. in legge contra qui propriam, C. de non nume. pecu. & in addit. ad Specn. in titu. de excep. ver. Quando quis negat, & noui potest se cum illo rescripto defendere, quod cum mendacio & fraude impetravit, vt dicto capit. dilectus filius Abbas de rescr. Nisi diccremus, quod quando in verbis remissionis vel salui conductus oritur aliqua t̄ dubitatio debemus ad principem recurrere qui illum concessit, & eius declarationi stare fini Pau. de Cat. in legge hæredes palam, §. si quid post. ff. de testib. & Phili. Dec. in dicto consi. li. in fi. quæ pars in dubio tutior videtur.

Sia autem princeps generaliter ad certum tempus propter publicam letitiam securitatem concesserit, vt in l. si abolitio, & l. si interueniente, ff. ad Turp. certe talis securitas non extenditur ad crimen falsi, d.l. Lucius, ff. eodem titu. Neque ad crimen læse maiestatis oppugnate patriæ vel culpatus, ut in l. falaciter, in fine. C. de abolit. Et idem dicas si huiusmodi securitas a statuto generaliter concedatur cum stricte debeat intelligi, d.l. quicquid astringendæ, ff. de verb. obli. & declarat Ale. in d. §. si in pluribus.

Et intelligitur dictum Barto. in dicta legi Lucius & Ange. in di. quællio. exhorta guerra, & nouissimorum, in rubri. ff. de Fal. & dicit Ang. post Dy. in l. talis scriptura, ff. de lega. pri. no, quod stante statuto quod pax profit. In omnibus delictis non ditur tale statutum ad falsarios, cum corum delictum sit atrocius homicidio, & adulterio, secundum Ange. in Authen. de nup. §. mitiores. sed istud non transit sine dubio per doctrinam Barto. in d. consi. clxix. vbi statutum dans securitatem debitibus comprehendit etiam debitorem ex causa delicti, & late debet interpretari.

Et propterea dicendum est quod t̄ statutum dans securitatem, ex caula necessaria comprehendit omnia delicta atrocias, arg. l. secund. §. legatis, ff. de iud. & l. eos. ff. de accusa.

Si vero statutum dat securitatem ex gratia, & vera est sententia Ludoui. Roma. & sequacium, in dicto §. si in pluribus. Quia si huiusmodi delicta fuissent expressa statuentes fortasse sine causa necessaria non concessissent, lege, obligatione generali, ff. de pigno. vt late declarat Bald. in d. consi. cccc. primo volu. & hoc modo intelligitur dictum Bar. in d. consi. 149. vt dicendum est, in 7. declaratione in fine.

26 Neque prætereundum est, quod t̄ securitas data in veniendo intelligitur etiam esse data in stando, & redeundo, secundum Ange. post Barto. in l. utimur, ff. de sepul. viola. & facit tex. in capit. statutum, §. fin. de rescr. in 6. ibi stando, cundo, redeundo.

Nam quis non dicitur secure venire, nisi possit secure stare & redire, ut declarat Abb. in dicto capit. fina. extra de treug. & pace. in princip. Et illa verba, quod quis possit secure uenire important ne quis directe vel indirecte asseturatum molestare, vel offendere possit, secundum Barto. in l. i. ff. ad legem Iuliam maiestat. de quo meminit Ias. in l. i. columna secun. ff. qui satisd. cogan. Et in tantum debet benigne ista securitas interpretari, quod si alicui detur saluus conductus veniendi, ad ciuitatem, intelligitur etiæ esse data securitas equo super quo vehitur, secundum Felyn. post Imo. in dicto cap. fina. Hypol. de Marsi. in repe. rubr. de probat. in quinta columna.

27 Et securitas data alicui pro se & locis, includit socium iudæum secundum Ange. post Barto. in dicta l. i. ff. ad legem Iulimur, & Hypo. de Marsi. in consilio octuagesimo quarto. numero quarantesimo primo. & late per And. Sicul. in consi. sexagesimo tertio. in quarto volumi. incipie. licet in medium &c. Et securitas data, vt quis possit venire, potest etiam numerum mittere, ut dicit Barto. & Bald. in Authen. habita. C. ne fil. pro pat. Et securitas quæ datur personæ tuetur etiam res & bona quæ secundi portat asseturatus. & non solum sua sed aliena, vt late declarat Philip. Dec. in dicto consilio li. per totum vbi ponit questionem de quodam Buscanio qui portabat bona Florentino, qđ qui habet securitatem pro se & bonis potest per alium mittere bona ad locum in quo fuit asseturatus, vt Bald. in consilio cccc xiiij. in quinto volumi. incip. confessus fuit &c.

28 Sed quid dicendum si datur t̄ saluus conductus alicui nobili, vt ueniat ad ciuitatem, an etiam eius familiæ, quam secundum datus esse intelligatur? Breuer dicas quod sic, quia sermo relatus ad personam intelligitur secundum conditionem personæ. ut in l. plenum, §. equitii, ff. de vsl. & habit. & in l. si quis filio, §. irritm, ff. de iust. test. & verba debent intelligi secundum subiectam materiam, l. si ex legat. causa, ff. de verbo. obligatio. & in l. si uno. ff. loc. ut per multa exempla declarat Hypo. de proba. v. colum. & facit ratic, quia nobilis sine familia commode venire non potest. Et quando aliquid conceditur esse concessum omne id sine quo illud commode

modo exerceri non potest: ut in l.2. ff. de iuris d. omn. iudi. & l. ad rei mobilem, & l. ad legatum, ff. de procu. Et t̄ priuilegiū concessum personæ extenditur etiam ad eius familiam, ut in l.2. & ibi notatur, C. de episcop. & cleri. & Card. in clemen. i. 9. notab. de excel. præla. Et facit dictum Bal. in d. consi. ccccxiiii. vbi saluus conductus datus marito comprehendit etiam vxo rem.

30 Sed an t̄ saluus conductus vni confessus porrigitur ad eius confoederatos & adhærentes vide Ludo. Roma. in consi. xlvi. incipien. visis necessariis, & lo. And. C. ad. apostolicas. de re iud. in 6. & Ange. & Docto. in l. quæ religiosis, ff. de rei ven. & Flo. in l. loci corpus, in princ. ff. si ser. vend. Et aduerte quod si alicui datur saluus conductus veniendi ad ciuitatem non solam illa securitas debet per concedentem intra suum territorium obseruari, sed etiam extra territorium & vbique locorum.

Quia securitas nihil prodesset si concedens posset contra illam excogitatolo machinari, ut in l. fina. ff. de leg. & in l. 2. §. non fuit, ff. de dolo. Et ita per multas rationes concludit Ange. in consi. 363. incip. magnifici domini &c vbi ponit quætionem de quodam milite, qui assecuratus per dominos Luccenses fuit per eorum stipendiarios captus in territorio Pisanico.

32 Et aduerte quod t̄ saluus conductus datus in veniendo ali cui pro se & sociis non comprehendit socios saracenos, hæreticos, hostes, neque bannitos illius ciuitatis, vel principis qui saluum conductum concessit, secundum Barto. in d.l. i. ff. ad legem Iul. maiest. & Ange. in d.l. vtmur, ff. de sepul. vio. Et ex hoc infert Bar. in d.l. i. quod securitas quæ datur in iuueniendo a iure ciuili vel vel a statuto non comprehendit personas prædictas cum quibus nulla est nobiscum participatio. & propte rea securitas quæ datur in nundinis & aliis casibus de quibus diximus in prima declaratione nō defendit bannitos, hostes, & similes personas, nisi de istis personis expreſſe fuerit actus, ut in l. mercatores, C. de comer. & mer. & in l. i. & ibi optime declarat Bald. de nund. Quod fallit in securitate data a iuregētum legatis hostium, cuiuscunque conditionis sint comprenduntur, in ca. d.l. 2. §. legatis, ff. de iud. cum simil. de quibus supra dictum est.

33 Et his adde quod habens t̄ securitatem pro se & sociis non poterit secum ducere in socium aliquam per sonam ilsignem & maioris conditionis & præminentiae quam sit ipse impetrans, ut in similibus no. per lo. Ang. & alios, in c. 2. de resc. in 6. Bald. in diconsi. 400. in i. vol.

Præterea dubitatur, an habens securitatem t̄ eundi & redundi possit semel vel pluries ire & redire? Breuiter secundū Barto. de mente Oldra. in d.l. i. ff. ad legem Iuliam maiest. Aut securitas fuit determinate petita & determinate concessa, & tunc quæstio non habet dubium, quia stamus certo. l. continuus, §. cum ita. ff. de verbo. obli. Aut fuit indeterminate concessa, & nulli dubium est quod debemus stare concessionem. Est enim in potestate concedentis quomodo velit securitatē dare, arg. l. i. ff. de solu. Si vero securitas fuit indeterminate petita & indeterminate concessa, & tunc pro prima data esse intelligitur, l. bouc, §. hoc sermone, ff. de verbo. significa. & in l. hæc conditio. ff. de cond. & demon. vbi relictum alicui cum nupserit intelligitur de primis nuptiis. Et istam distinctionem Barto. de verbo. ad verbum refert, & sequitur Abb. & Mod. in d.c. fi. ext. de treug. & pace.

Sed hoc primo fallit, si securitas ad aliquam certam causam concedatur puta pro pace facienda. Nam tunc intelligitur quod possit assecuratus ire & redire donec pendet tractatus pacis argumen. l. continuus, §. qui insulam, ff. de verboru obliga. secundum Barto. in d.l. i. in fi. secundo fallit, si securitas fuerit data ad certum tempus, quoniam illo tempore durante poterit assecuratus quotiens voluerit ire & redire secundū Raph. Fulgo. in l. si mihi, §. Titio, ff. de verbo. obliga. argumē. l. si cum in annos, C. qui mo. vſu. amit. & p. lo. Cald. in diputatione sua incipien. octo ostendentes.

Tertio fallit, si in securitate dictum fuerit totiens, quotiens, voluerit possit ire & redire secundum Vital. in d. tract. in clau. nil. no. se. pend. in princ. Sed difficultas est an illa t̄ verba totiens, quotiens apposita in saluo conductu important infinitatem. ita quod talis securitas dicatur perpetuo durare Ange. in similibus terminis, in l. si finita in princ. ff. de damno infec. tenuit & ista verba significare binum actum, arg. l. fideicommissi, §. si quis. x. ff. de leg. 3.

Et ex hoc infertur promittentem præsentare hominem totiens, quotiens, per binam representationem liberari & hoc ratione infinitatis vitandę, l. qui bona, §. fina. ff. de dam. infec. Bald. vero in l. i. 8. colu. C. de his quæ pen. no. &c. tenuit istas di. tiones, totiens, quotiens, quatuor vices significare, sed Raph. Fulgo. clvi. voluit potestatem totiens quotiens, aliquid faciendo, tantum decennio durare, gla. vero & post eam Cyn. in di-

l. fideicommissi, §. si quis Imo. in d.l. si finita voluerunt in simili istam potestatem in perpetuo durare, quam opinione potest longam disputationem dicit Alexan. in d. l. si finita in princ. & in d.l. qui bona, §. fina. esse veriorem. Quia iste dictiones totiens, quotiens, desu propriā significatione infinitatem demonstrant, ut in l. si duo, §. fina. ff. de arti. Et infinitas non est vitanda quando partes ita egerunt. secundum Imo. in d.l. si finita. Et istam questionem aliter non examino cum fuerit per Alexaud. & Moder. in dictis locis ad saturatatem disputata, vbi etiam de dictione iterum rursus, quandoque & similibus poteris videre, quæ consueverunt in huiusmodi securitatibus apponi. Sed aduerte, quod istæ dictiones totiens, quotiens, in saluo conductu operatur infinitatem. Nisi propter aliquam causam securitas fuerit, Quia tunc ex coniecurata mente concedentis simul cum causa saluus conductus expiraret per doctrinam Barto. in l. i. ff. ad leg. lul. maie. & Abb. in d.ca. fina. de treug. & pace.

Et quid operetur saluus conductus quando concedens dicendum tibi liberum saluum conductum, & plenam ac omnimodam securitatem & similia verba prægnantia, vide Phil. Dec. in d. consi. 51. & Bald. in d. consi. 414. in v. volu. & in consi. 400. in primo volu. & Ange. in d. consi. 363. Incipē. magnifici domini. &c. & saluus conductus datus pro se & sociis quos socios comprehendat, vide Ange. in d.l. i. ff. ad legem lul. maie. vbi in saluo conductu socius t̄ dicitur qui principaliter est in societate, ut sit socius non autem ille qui casu incidit in societatem, vel non venit, ut principaliter sit socius, sed pro suis vel alienis negotijs peragendis. Quod est notabile & memoriz commendandum.

S V M M A R I V M.

- 1 Saluus conductus quomodo finiatur.
- 2 Saluus conductus an & quando reuocetur.
- 3 Princeps an obligetur ex contracta vel quasi.
- 4 Veritas publica censetur excepta in quocunque priuilegio.
- 5 Saluus conductus datus ad beneplacitum quando spiret.
- 6 Saluus conductus concessus ad tempus sed sine certa specificatione ad decennium extenditur.
- 7 Saluus conductus simpliciter concessus censetur perpetuus.
- 8 Saluus conductus ad inferiore a principe datus an eius morte finiatur.
- 9 Saluicconductus effectus cessat cessante causa finali.
- 10 Debitor admittetur ad cessionem bonorum per paupertatem.
- 11 Distinguendum non est ubi lex non distinguat.
- 12 Coniunctiu quaudo possit resolu in disiunctiuam.
- 13 Statutum seurescriptum exorbitans a iure communi quando restringatur.
- 14 Causa impulsua cessante non facit saluum conductum eſſare.
- 15 Interpretatio ad illum pertinet qui legem condidit.
- 16 Offendens habentem saluum conductum qua pena puniatur.
- 17 Offendens legatos seu aratores incidit in penam sacrilegij.

Q Y A R T A P A R S.

Vpravisum est de interpretatione & intellectu salui conductus: sequitur modo videre quomodo saluus t̄ conductus reuocetur vel finiatur, & qua poena puniantur securitatis fractores. Et primo te scire oportet, quod saluus t̄ conductus datus a principe vel inferiore non potest per concedentem reuocari secundum Albe. de Rosa. in d.l. cōventionum, in fin. ff. de pac. & Bald. loquens de capitulo pacis, in l. digna vox. C. de leg.

Quia licet a principio sit in uoluntate principis, An velit saluum conductum concedere, tamen postquam concessit trahit illa securitas in quasi contractum vltro citropue obligatorium, & reuocari non potest, secundum doctrinam Bald. in l. princeps, ff. de leg. & in l. priuilegia, C. de sacrosanc. ecclie. Et quod princeps t̄ sit obligatus ex contractu vel quasi per multas autoritates post Moder. disputat. And. Sicul. in cap. ex epistola, extra de probat. in 7. colu. & propterea consuevit in saluis conductis, quos papa concedit apponit illa clausula cum disdicta, x. dierum.

Quoniam illa clausula non adiecta non posset papa securitatem quam semel concessit reuocare per rationes supra allegatas. & in tantum hoc est verum, quod nec successor principis poterit talem saluum conductum reuocare secundum Albe. de Ros. in d.l. cōventionum, & Bald. & Docto. in d.l. vox. C. de leg.

Sed hoc intellige esse verum nisi superueniat aliqua necessitas quæ cogat principem saluum conductum reuocare per singulare dicrum Innocen. in cap. in nostra, extra de iniur. vbi statutu:

Greg. Magal. de securit. & saluocond.

statutum quod transiuit i. a. quasi contractum cum subdito potest superueniente necessitate tolli. Et est exemplum, quod alias audiui in facto euenisce qđ Dux Medio. multos bannitos, & alios suis terris affidauit. Deinde superueniente bello fuit dubitatum ne banniti habentes saluum conductum aliquā prditionem machinarentur, vel statu ciuitatis subuerterent: propter istam necessitatē rationē publicē utilitatis sua dente poterit princeps saluum conductum reuocare, licet quasi contractum transiuerit. Et est ratio, quia in quoque in sermone, & in quoque priuilegio vel alia dispositione semper publica f̄ utilitas intelligitur excepta vt est bonus tex. in l. iubemus, el 1. & ibi Bald. C. de sacrosanc. eccl. & in l. si quis in graui, §. hi quoque, ff. ad Sil. Et quā de nouo emergunt de nouo indigent auxilio, l. de ætate, §. ex causa, ff. de inter. act. & capi. insinuata, de offic. delega. & istam limitationem per multas auditorates late disputat And. Sicut in d. c. ex epistole, in 8. colum.

4 Sed aduerte quod contra istam conclusionem aper e facit tex. in d. l. quotiens. C. de prec. impera. offeren. secundum intel lectum Odoff. communiter per Docto. approbatum ubi im perator potest reuocare ad libitum suum saluum conductū quem dedit debitori.

Sed tu dicas illum tex. nō obstat equia ibi saluus cō. Iustus fuit concessus in præiudicium creditorum, sed in casu nostro per concessionem salui conductus sibi soli præiudicavit non mirum si illum reuocare non potest. argum. eorum quā notā tur per Bar. in d. l. j. f. ff. de const. prin. Vbi beneficium principis quod ipsum tantum principem ludit latissimē intepretatur. Sed si beneficium principis ius tertii in aliquo diminuat stricte intelligitur.

5 Et scias quod saluus t̄ conductus datus ad beneplacitum non expirat ni i morte concedentis, ut in cap. si gratioſe, de rescrip. in 6. & in l. 4. ff. loc.

Et Ange. loquens in specie de saluoconductu, in consilio 217.9. col. verl. ad quantuncunque, & Phil. Cor. consi. 335. in 3. colu. versi. circa tertium, in 2. uolu. Et idem dicas si officiū concedentis finiatur. secundum Barto. & Alexand. in l. centesimis, §. si ita stipulatus, in fi. ff. de ver. obli.

Sed hoc primo fallit si verba saluiconductus fuerint relata ad personam non morituram, videlicet si Papa dicat, conce dimus tibi saluum conductum ad beneplacitum sedis Apostolicæ. Nam tunc nisi fuerit per sedem Apostolicam reuocatus, licet condens moriatur censemper perpetuo durare: ut dīto cap. si gratioſe, in fine, & declarat Phil. Corne. in di. consi: 235. vbi saluus conductus fuit concessus ad beneplacitum communitatis.

Secundo fallit si concedens dedisset saluum conductum cum clausula, donec reuocauerit. Quia tunc morte concedētis non expirat nisi fuerit aliter reuocatus secundum Ang. & Imo. contra Barto. in d. §. si ita stipulatus, & est communis opinio, vt ibi refert Alexan. in 4. col. ver. si autem dixisset.

Tertio fallit si saluus conductus fuerit datus ad certum tēpus, & deinde ad beneplacitum, quia licet concedens moriatur non expirat saluus conductus donec durat tempus certū in saluo condu&u appositum secundum Raph. Fulg. in d. l. si mihi, & Titio. ff. de verbo. obli. argu. in d. l. si cum in annos, C. qui. mo. vsuſtruct. amit. sed circa istam tertiam limitationem posset dubitari an saluus conductus expiret morte concedentis. Bald. in l. t. de postul. loquens in specie de saluo condu&u tenuit securitatem expirare, sed Firm. in d. repert. in versic. saluus conductus, versi. 9. tenet contra Bald. securitatem durare, quia moriendo quis dicitur velle & perseverare in eadem voluntate, nisi expresse reuocauerit secundum Barto. in l. more, in 3. col. ff. de iuri. som. iu. & in l. vxorem, §. Sc̄euola, ff. de legat. & ad hoc facit q̄ no. Bal. in d. l. beneficū, in prin. ff. de cōst. prin. vbi gratia facta a principe non cēſetur per mortem principis reuocari. Sed pro intelligentia p̄ſentis quāſtionis hoc modo arbitror esse distinguēdum. Aut princeps concedit saluum conductum ad certum tempus, & tunc licet durante illo tempore moriatur. saluus conductus non expirat, ut in simili declarat Bal. & Pau. de Cast. in d. l. C. de postulan. Et idem iuris est si perpetuo securitas detur secundū Bar. in d. l. religati. ff. de pen. & dixi supra in 2. declaratione si vero princeps concedat t̄ saluus conductum ad tempus nulla facta mentione de quantitate, & certitudine temporis, & tunc saluus conductus per decennium durabit vt in l. si non p̄finito, ff. de pen. per quem text. dicit Bald. in d. l. i. quod si iudex suspendet aliquem ab officio aduocationis ad tempus ceteretur ad decennium suspendisse.

6 Sed si per principem concedatur saluus conductus simpli citer, & sine adiunctione temporis perpetuus censemur, & morte concedentis non expirat. vt in l. sc̄euus, ff. de pen. & in l. iurisperitus, in princ. ff. de execu tut. vbi quod non habet certum tēpus ceteretur perpetuum secundum Pau de Cast. post Bald. in

l. l. C. de postulan. maxime in beneficio principis quod latissimē interpretatur, d. l. fina. ff. de const. prin. Et hoc est verum nisi securitas detur propter certam causā, quia tunc licet nō habeat adiunctionem certi temporis simul cum causa expirat secundum doctrinam Barto. communiter approbatam, in d. l.

8 1. ff. ad l. l. l. maie. in fi. Sed quid dicendum si t̄ saluus condu&u detur ab inferiore an eius morte finiatur. Bal. in d. l. j. C. de postulan. dicit saluum conductum sine causā cognitione concessum cum vita vel officio concedentis expirare, alle. notat. per Bar. in l. centesimis. §. si ita stipulatus, ff. de verb. obli. sed circa hoc posset aliquis dicere, quod Bal. male loquitur. Quoniam talis securitas concessa ab inferiore sine causā cognitione nō tenet.

Cum inferior a principe non possit sine causa facinorosos homines assecurare secundum Barto. & Imo. in d. l. i. qui reus, ff. de pub. iud. vt late dictum est, in 8. declaratione. Nisi dicas defendendo Bal. quod iudex, in d. l. i. per tentationem cum aliqui cognitione dedit bannito securitatem, & propterea debet talis securitas aliquid operari officio, vel vita iudicis durante, ut in simili ibidem dicit Bal. quod si iudex interloquendo non autem diffiniendo prohibeat aliquem sine plena causa cognitione nō durat illa prohibitio nisi quoque officiū vel uita prohibentis durauerit.

Si vero saluus conductus detur cum auditorate legis, & causā cognitione non expirat cum officio, vel vita iudicis q̄ illum concessit.

Quoniam si habet certum tempus intra illud semper censetur durare secundum Ludo. Rom. in l. possideri, §. si scruus, ff. de acq. pos. & Ahge. in d. l. vtimur, ff. de sepu. vio. & Bal. in d. l. versi sunt tres casus.

Sin autem securitas non habeat certum tempus determinatum, & tunc non dicas quod censetur perpetuus, vt diximus in principe, quia iudex non potest dare nisi saluum conductū temporalem secundum Barto. in d. l. relegati, ff. de pen. & Ange. in d. l. vtmur, vt diximus supra in d. l. declaratione in fine.

Sed dicas securitatem durare donec causa propter quam fuit concessa durauerit secundum Bar. in d. l. i. in fine. ff. ad l. l. l. maie. & Abb. in d. c. fi. de treug. & pac. cum sine causa saluus conductus ab inferiore a principe dari non possit, vt diximus in 7. declaratione &c.

Neque prætereundum est quod saluus conductus propter paupertatem debitori concessus catenus suffragatur, quatenus durat paupertas. Quoniam priuilegium concessum debitori propter causam suffragatur, facultatibus excentib. sublatum esse intelligitur: ut est bonus tex. in l. cura, §. deficiendum, ff. de mun. & honor, & cessante egestate, & sic causa finali debet cessare effectus saluus conductus, l. adigere, §. quamuis ff. de iu. patrona. l. miles, ff. de milita. & c. cum cessante, extra de appet. Et fallit illud quod vulgariter dicit Doctores quod quando causa superuenit est contraria causa quā mouit principem ad concedendum tollit priuilegium, ut in capit. suggestum, & ibi Docto. extra de decim. & facit tex. in cap. cum tu. iuncta glo. in ver. donec extra de vſur. vbi constitutio odiosa contra usurarios edita cessat cum primum usurarius desinit ſenerari secundum Ludou. Roma. in consi. cccciiii. Et præmissis

10 adde quod t̄ debitor admittitur ad cessionem bonorum propter paupertatem, ut in l. i. & ibi not. C. de his qui bon. cæ. pos. & tamen crescentibus facultatibus cessat beneficium dicta cessionis, ut in §. cum quoque, & ibi declarat Areti. Institu. de actione.

Et in simili dicit Bald. in l. i. ff. de const. prin. quod literæ saluus conductus recipiunt declarationem secundū coniecuratāmentem concedentis. Et propterea cum saluus conductus sit concessus propter paupertatem presumendum est principem voluisse illum cessare cum primum cessat paupertas, vt in individuali loquens de saluo conductu declarat Philip. Dec. in d. consi. l. i. 2. col. in prin.

Sed hoc primo limita esse verum si expresse constat quod propter paupertatem fuit securitas concessa: alias si non constaret non crederem facultatibus excentibus effectum saluus conductus cessare, ut uidetur esse casus secundum magis communem intellectum, in d. l. quoricens, C. de prec. impera. offeren. vbi licet principi dare debitori brēuem dilationem, ad soluendum & non distinguere lex, an debitor sit diues vel pauper.

11 Et propterea minime nos t̄ distinguere debemus, l. non distinguemus. cum simil. ff. de arbi. Et ad hoc facit quod tempus quadriimestre quod ad legem condignatis indulgetur pauperi, & diuiti pariter suffragatur. ut in l. 2. & l. fina. Codice de vſur. rei iud.

Et tempus dierum quod datur iudicio de const. pecu. Et tēpus arbitriatum quod in aliis iudiciis per iudicem debitoribus præstat, tam diuitem quam pauperem defendit, vt probae tex. in sui ratione, in l. quod diximus, ff. de solu. & in l. promis-

sor

Tractatum Tomus XI.

240

for. ff. de const. pec. & vide Docto. in §. omnis, in Inst. de verb. oblig. & Ias. in addit. ad Christop. por. in d. §. omnis, in glo. in ver. confessim.

Secundo limita nisi in saluo conductu apparerent duç cauſa finales, quia tunc cessante altera non cessabit effectus secutatis & coniunctiuā † poterit resolui in disiunctiuam, vt est 12 tex. & ibi Aret. in §. affinitatis. Inst. de nupt. & in l. prima. lecū dum intellectum quem dedi in lectura mea ad illam legem, C. de sacrosanc. ecclie. & not. Abb. in dicto capitulo cum cessante, & Barto. in const. ad reprimen. in glo. in versiculo ne ex eorum.

Sed hoc limita, & intellige si quælibet illarum causarum, erat per se apta, & potens producere illum effectum. Exempli gratia si princeps dicat in saluoconductu. quia clericus, & pauper existis &c. & licet debitor efficiatur diues, non cessabit effectus saluiconductus propter alteram causam remanētem, quæ per se erat apta mouere animum principis, vt in ca. Odoardus, ext. de solu.

Si vero quælibet illarum causarum non esset per se apta & potens parere dictum effectum, & tunc requiritur concursus utriusque, & altera cessante cessabit effectus securitatis. vt inquit notabiliter, Abb. in dicto capitulo cum cessante, & Bart. in d. const. ad repr. in gl. ne ex eorum &c.

Et ad hoc facit illud quod elegāter, dicit Iaso. per pulchras rationes in l. ff. de iusl. & iur. Vbi quando in statuto † vel re scripto, quod est exorbitans a iure communi ponuntur plurimae illud rescriptum, vel statutum debet restringi, & requiritur concursus illarum causarum, & alle. Ang. in cōs. 16. inc. viii statutis &c.

Et his adde illud quod passim dicūt Doc. quod quando rescriptum principis in aliquo lædit ius tertii debet intelligi, vt minus lædat quantum sit possibile, vt in dicta lege secunda. §. merito, & paragrapho. si quis a principe, ff. ne quid in loco publico.

Tertio limita nisi in saluoconductu comprehendatur causa finalis, & causa impulsua. Nam cessante causa impulsua non cessabit securitatis effectus, nec illius falsitas actum uitabit, & declarat Barto. in l. 3. §. fina. ff. de donat. & Philip. Corn. in consilio trigesimoquinto. in secundo volumine, 3. colum. & per Bart. Soc. in consilio centesimo quinquagesimonono. in sex. colum. & in consilio ducentesimo uigesimo quinto. vi. ti. secundo volumine, in quibus locis poteris videre quæ sit causa finalis, & quæ impulsua, & quando requiratur concursus utriusque quod hic non declaro. cum non sit materia nostra. Sed cautijs est quando propter aliquod superueniens dubitatur de reuocatione saluiconductus recurrere ad principē qui illum concessit si eius persona haberi potest: quia eius est † interpretari cuius est condere, vt in capitulo quoniam. de concessione preben. in 6. & declarat Ange. in consilio ducentesimo septuagesimo tertio. in 1. colum. quem refert & sequitur Philip. Dec. in dicto consilio quinquagesimoprimo. in fine Quoniam obseruatio saluiconductus cum consistat in fide principis, honorem & dignitatem ipsius multum concernit secundum Bald. in dicto consilio quadringentesimo quadragesimo sexto. volumine 3. & a suę voluntatis & mente in terpretatione dependet. secundum Inno. & in c. cum ecclesia sticę, ext. de recep. & Bald. in l. rescripta. C. si cont. ius vel util. publ. &c.

Postremo sciendum est, quod si aliquis offendat habentem legitimam securitatem a lege vel a principe, siue ab infiore incidit in penam criminis læse maiestatis, ut in lege prima. Digest. ad legem Iuliam maiestat. ibi securitatem populi Romani, & declarat Barto. legc. tertia. paragrapho. trans fugas, in fine Digest. ad legem Corne. de Sica. & Paul. de Castro in dicto consilio trigesimoquarto. primo volumine. Sed aduerte quod in hoc fuerunt opinones.

Nam aliqui dixerunt quod † offendens contra securitatem datam debet dari offenso, & eius arbitrio puniri, argum. lege fina. ff. de legat.

Alii vero quos refert Alber. in lege illicitas. paragrapho. ne potentiores. Digest. de offic. presid. tenet contra violatorem securitatis penam esse duplicandam. Laut. damnum, §. securi. do. ff. de poen.

Sed tu latius dicas aut priuatus offendit priuatum quem. non offendere promiserat, & tunc si promissio erat penalis, ultra penam a lege inflatam incidit in penam conuentionalē, l. si quis reum, Digestis de custo. reorum. Si vero promissio est simplex grauus punitur arbitrio iudicis, quam alias puniretur si securitas non fuisset data secundum Bar. & Alb. de Ros. in d. §. ne potentiores.

Sin autem offendio, hat habentibus securitatem a iure gentium, ut legatis hostiū, vel oratoribus principum, & tunc offendens incidit in penam sacrilegij secundum Angel. in

dicta lege secunda, paragrapho legatis, Digestis de iudic. & Marti. Lauden. in tractatu de legatis, quælio. trigesima octa. quia sancti dicuntur legati. lege sanctum, ff. de rerum diuītio. vel puniendus traditur hostiis, quorum legatos offendit, vt in dicta lege fina. Digest. de legatio. quod est speciale in legatis hostiū, secundum Barto. & Alber. in dicto paragrapho. ne potentiores.

Sed si offendio fiat illi qui habet securitatem a iure ciuili, vel saluum conductum a principe, siue a iudice, si offendio fuit personalis, & ex ea mors fuit sequuta punitur offendens poena capitii, & incidit in crimen læse maiestatis secundum Bar. in dicta lege 3. paragrapho. trans fugas, Digestis ad legem Corne. de Sica. & Pau. de Castro in dicto contilio trigesimoquarto. Si uero ex offendione mors nō fuit secuta, & tunc pro qualitate delicti poena alteratur arbitrio iudicis, vt declarat Bart. & Alber. de Ros. in dicto paragrapho. ne potentiores. vbi ponunt intellectum, adā dict legē primā, Digestis ad legem Iuli. maiesta. & Firman. in suo repertorio in versicu. ruptor pacis, iu. versicu. 2.

Sed hoc sane intellige si scienter contra securitatem, fiat offendio secus si ignoranter, quia tunc non punitur tamquam violator securitatis secundum Pau. de Castro in dicto consilio trigesimotertio. & Phili. Dec. in consilio tricentesimo uigesimo sc̄ptimo. vbi interficiens banditum habentem saluum conductum non punitur si de saluoconductu notitiam non habuit.

Et qua poena puniatur, qui turbat securitatem publicam, vide Bald. in titu. de pace tenend. in princ. & text. in dicta lege prima. ff. ad legem Iuliam maiestat. ibi securitatem populi Romani, & Alb. de Ros. & antiquos, in d. Illicitas, §. ne potentiores. ff. de offi. præs.

Et ex his præsenti tractatui extremam manum impono. In quo si quid boni per me dictum est laus & gloria sit altissimo: Si vero aliquid minus bene dictum reperiatur. Rogo omnes ut mei ingeniosi parviti ignoscant ac illud citra lumen corrigant & emendent.

F I N I S.

TRACTATVS
D. IOAN. THIERRY
LINGONEN. I. V. D.

TOTAM MATERIAM FVGAE
Laconicę complectens.

SVMMARIVM.

- 1 Fuga serui eius prescriptionem impedit sicut animalis fuga.
- 2 Fuga facit semiplenam probationem, tamen non totam si aliter statuto disponeretur, licet quem in mala fide constituat.
- 3 Fuga est simplex, scilicet voluntaria, causaria, & ignominiosa.
- 4 Fuga an proprie dicatur, quando quis latitat ut fugiat, sed non comprehenditur.
- 5 Fugiens in domum propriam an possit in ea cap. & per officialem probito ciuili extrahi.
- 6 Fugiens ad ecclesiā an sit tutus.
- 7 Debito ciuili si quis ducatur per ecclesiam, non gaudet ecclesia immunitate.
- 8 Titius homicidia si non potuit fugere ad ecclesiam, sed inuenit quendam sacerdotem deferēt corpus Christi aufugit ad ipsum, & eum accipit an ecclesię immunitate gaudere debeat.
- 9 Fures ecclesie an istud priuilegium habeant.
- 10 Fugiens de uno territorio in aliud, an per potestatio familiarē vel prepositi capi possit.
- 11 Fuga post accusationem an suspicionem faciat.
- 12 Fugiens cum gladio de domo in qua homo mortuus reperiatur, an occidisse presumatur.
- 13 Debitor fugitius, an creditoris propria auctoritate capi possit.
- 14 Fuga sola an faciat suspicionem.
- 15 Fugitius qui ad aliam patriam vadit an per loci indicem citari poterit in quo deliquit, sine illius iudicis requisitione, cum hic criminis ratio ne forum foriatur.

Huius

Greg. Magal.de securit.& saluocond.

Vius temporis condi-

tionem prospiciens, quia plurimi cum deli-
querunt, aufugiunt, ideo in praesenti tracta-
du. Fugae materiam inserere ausus sum.

Et primitus notandum, † quod fuga serui
impedit eius præscriptionem, sicut fuga ani-
malis, lege prima. & ibi Bal. Cod. de seru. fugit. Fuga enim redi-
dit quem suspectum, lege impuberibus, paragrapho, præte-
rea. & ibi Barto. ff. de susp. tut. & si existat leue indicium ad
torturam, Bald. in l. non hoc. C. vnde cogn. Specula. in titu. de

2 proba. p. paragrapho fina. versi. vlti. no. ubi † dicit, quod fuga fa-
cit semiplenam probationem, non totam, si aliter statuto dis-
poneretur, licet constituat quem in mala fide, & ibi Bald. Co-

di. de longi tempo. præscri quæ prolib. op. Vnde est aduerten-
3 dum, quod fuga est triplex. scilicet voluntaria, causaria, & igno-
miniola, Bald. in lege prima. Codi. de ædi. act. Ideo queritur,

4 † Fuga an proprie dicatur, quando quis latitat, ut fugiat, sed
non comprehenditur, vide Bald. in lege prima. column 3. Codi.
de ædi. act. & in lege prima. Cod. de seru. fugit. vbi dicit,
quod fugiens dicitur latitare, Alexand. de Imo. in lege penul.
de custo. reorum, & fugiens de carcere quod inuenit apertum
non facit indicium contra se, Bald. in l. securritur, Cod. ex qui-
bus cau. maio. Pet. de Sun. in l. bonæ fidei, Codi. de iure iuran.
tamen si reueritur non dicitur fugere nec tenetur poena sta-
tuti de fugiente de carcere, Bald. in lege prima. colum. 3. Codi.
5 de seru. fugiti. & in lege prima. Cod. de ædi. act. † Sed fugiens
in domum propriam, an possit in ea capi, & extrahi per offi-
ciuilem pro debito ciuili? Bald. & Alexand. in lege plerique, de
in ius vocando, contra Bald. in lege prima. Codi. de summa
Trinita qui tamen loquitur, quando fuit captus extra domum,
sed eualit, & domum aufugit, quia potest de domo inconti-
nenti extrahi. ita Alex. in l. quod ait de adult.

6 † Item queritur an fugiens ad ecclesiæ sit tutus pro hoc vi-
de tex. in titu. de his qui ad eccl. conf. Barto. in conti. incipien.
statuto ciuitatis Tudert. Oldrad. in consilio quarto, quod est
7 notandum etiam † quod si quis pro debito ducatur per ec-
clesiam, non gaudebit immunitate ecclesiæ, ita Archid. deci-
mas epuma, quælio. quarta. capit. antiquitus, ex quo oritur
8 alia quælio. † Titius homicida non potuit fugere ad ec-
clesiam, sed inuenit quandam sacerdotem deferentem cor-
pus Christi, aufugit ad ipsum, & eum accepit angaudere de-
beat immunitate ecclesiæ, & primo videtur quod sic per text.
in l. vna. C. de his qui ad eccl. conf.

Nam quod aliquis in ecclesia tuetur est introductum in fa-
uorem Dei, ergo multo fortius si fugiat ad ipsum, argumen.
lege capitalium, § ad statuas, ff. de pœ. & de ædi. edic. l. quis sit
fugitius, § idem Iulianus, num tecum Aristote. propter vnum
quodque tale, & ipsum magis.

9 † Sed quie de furibus ecclesiæ an habeant istud priuilegiū,
& dicendum, quod sic. in l. præfenti, §. quod si in finibus, C. de
his qui ad ecclesiam confu. text. in capit. sicut in immunitate
ecclesiæ, quod potest intelligi secundum Jacob. de Bel.
de furibus necessarijs secus autem in aliis, argumen. de relig.
& lumb. fune. §. fina. de contrahen. emp. l. e de sacra, §. primo.
& C. de relig. l. si sepulchrum, & ibi Bald. Vnde quando quis
in ecclesia deliquit, tunc iudex secularis non potest eum
extrahere de ecclesia, sed episcopus loci, & eum tradet. iudici
seculari si sit laicus, C. ad legem. Iuliam de adulte. Authen. si
quis ei.

10 † Propterea queritur an fugiens de uno territorio in aliud
per familiam potestatis, vel prepositi possit capi. & est dicendū,
quod non, ita Bald. in add. ad Specu. de comp. iud. add. versic.
sed pone, quod malefactor. Bald. & Flor. de san. Pet. in l. sicuti.
§. Aret. ff. si ser. vend. Sal. in l. 2. C. de exhib. re. Ange. de Aret. in
tracta. malefi. versi. quod fama. facit quod est est contra dictū
Barto. in l. quod ait, §. quod ait, & ibi Alexand. de adul. Bal. in
l. quicunque. C. de seru. fugi.

11 † Sed queritur an fuga post accusationem suspicionem
faciat. Bald. in l. 1. ff. de reb. eorum tener, quod non, quod est
modo limitandū secundum Soc. nisi quis coram iudice fuisset
minatus de accusando, licet adhuc non accusauerit, quia tūc
videtur, quod fuga secuta faciat suspicionem, propter quod

ex hoc resultat in multis casibus idem effectus, qui resultaret
ex libello accusatorio, ut est tex. singularis, in l. miles, §. iocer,
de adult.

Secundo, nisi alias frusta suspicio laboraret contra fugien-
tem post accusationem tunc enim maximam inducit suspi-
cionem, argum. ejus, quod dicitur in l. fina. quibus mod. tut. &
ibi Docto. Tertio, nisi post accusationem accusatus aufugiat
de carceribus tunc contra eum proceditur tanquam contra
confessum de crimine, tex. in l. eos, in fi. ff. de custo. reorum. ibi
glo. no. quæ ad hoc sepe allegatur.

Quando ergo accusatus est captus, & aufugit, non habet
locum dictum Bart. cum statim possit condemnari tanquam
confessus, quod intelligendum est, si aufugerit, de carcere clau-
so, secus si de aperto, sicut de aula palatii, ubi iudex eum sta-
re precepit, quo casu si incarceratus fugiat, ostio dimissio aper-
to per negligentiam custodum, tunc autogiens non habetur
pro conseilio ita tenet singular. Bald. in l. succurritur, ff. ex qui-
bus cau. ma. & suit dictum originale, Guliel. de Cuneo quod
solemnizat Ludou. de Rod. in l. admonendi, ff. de iure, Quar-
to. limitatur, nisi carcer fuisset fractus, per tertiam personam,
non data opera incarceratorum, quia tunc est eadem ratio,
quæ est in ostio dimissio aperto, ita tenet Lanfranc. de Oria. in
l. fugitiui. C. de seru. fugiti. glo. in §. si uero quidam, in Authen.
de exhi. reis.

12 † Finaliter querero, an fugiens cum gladio de domo in qua
reperitur homo mortuus presumitur occidisse, & Docto. &
Bald. in l. fina. C. de proba. & in l. neque natales, eodem titulo.
dicunt, quod sic, ita Ange. in tracta. melef. versicu. quod fama.
Ang. & Alexand. post Bald. in lege secunda. ff. de furt. quod vi-
de in prax.

13 Sed queritur, an fugitius debitor possit capi auctoritate
creditoris, Spec. in ti. de renun. ver. Item est beneficium, tenet
quod sic quod est verum, & sic intellige, vt iudici prætentat-
tur, non ut occidatur, ita in titu. de accusa. §. primo veſiculo.
hoc tamen.

14 † Ad hæc queritur, an fuga facit solam suspicionem. Bart.
in lege admonendi, de iure iur. & ibi gloss. tenet quod faciat
semiplenam probationem, quod est limitandum secundum
Soc. nisi quis timore familiæ rectoris aufugiat, & postea citatu-
sus a iudice compareat, tunc enim purgatur omnis suspicio
tex. in l. quis sit fugitius, §. primo. ff. de edil. edic. Item fallit ni
si aliqua causa excusat fugientem, puta tenere partialitatem
in ciuitate, vel quid aliud, dicta. l. quis sit fugitius. §. apud La-
beo. Item limitandum est dictum Bar. secundum Soc. quod
fuga indicium facit, vt dicitur in dict. l. admonendi, & clarissim
in l. Corn. ff. ad Senatuscon. Syllania. videlicet quando aufu-
git ante accusationem de se factam, secus si post, quia, in l. j.
in fin. de bon. eorum, ubi Bar. tenet illum tex. quod est intelli-
gendum quando delictum erat capitale, ex quo aut debebat
occidi aut membris mutilari, secus si esset imponenda pecu-
niaria poena.

15 Tamen est notandum, quod in casu speciali fuga plene
probata, l. consiliarios, & ibi Doct. Codice de asses. † Finaliter
queritur, fugitius qui vadit ad illam patriam, an poterit ci-
tari per iudicem loci in quo deliquit sine iudicis requisitione
illius loci, cum hic forum fortior ratione criminis, ut C. ubi
de cri. agi opor. Authen. qua in prouincia.

Aliqui dicunt quod sic, & allegatur pro hoc text. in l. om-
nis, paragrapho si vero apparitor. Codice de episcop. & cleri.
& in l. fina. Digest. de offic. præfec. vrb. nec obstat, lex fina. Di-
gest. de iurisd. omnium iudicium. tamen contrarium seruatur
de facto, vnde aut commisit in illa iurisdictione extranea:
aut non.

Si in illa commisit, tunc debet iudex qui eum captum de-
tinet primo ipsum punire, si crimen ibi commissum sit tale,
quod non impediat executionem alterius iurisdictionis: ut pu-
ta si crimen sit tale, quod mortem non exigat, & aliud primo
commissum mortem exigere: quia tunc primo de minori pœ-
na, deinde de maiori esset tradicendū, ff. de accus. l. si cui. §. fi.
& sic in loco captionis potest manum, vel amittere, & deinde
est remittendus ad aliam iurisdictionem, in qua maius, vel æ-
quale crimen commisit: & si executio una aliam impedi-
re non debet ita Bar. in d. l. si cui. §. fi. supra allegato.

I S.

T R A.

T R A C T A T U S .

D. tormentis siue de Indicijs & tortura, per praestantissimum ac eminentissimum ea etate doctorem. D. Guid. de Suza. Mantuanum.

Cum addi. domi Ludouici Bolognini Bonon. V triusque Iuris Doct. clarissim. in almo Bono. Studio. anno do. M. ccc. lxxxvij. ad magnificos dominos. d. pratores & corundem confessores ac iudices ad maleficia, deputatos.

- S. P. de M. A. R. I. V. M.
 1 Index torturæ reum, turia, & humanitatis meminerit, nec repetere debet, si veritas imposita criminis, alia quavis via leniori possit erui.
 2 Questio seu tortura non ex deo causa, pro qualibet crimine est indifferenter proponenda. Quicquid non qualibet sunt ad torturam sufficiens.
 3 Torqueri non debet quis, nisi duobus concurrentibus. girona reo, ea sunt moderatione inferenda, ut tortura aut innocentia aut cere supplicio conservetur, satius.
 4 Questio, inquisitio quadam dicitur, cum tormentis & dolore corporis, facta eruende veritatis gratia.
 5 Questio fieri dicetur per tormentum, quasi torquens mentem.
 6 Index carceraro, qui torqueri non potest, alimenta denegare non debet.
 7 Perula in pacis, confessus quadam tortura.
 8 Torqueri potest in casu quibus, cuiuscunq; sit conditionis aut status.
 9 Torquenti non sunt quicquid dignitate constituti sunt.
 10 Statulib; in proprio dicuntur, & libertas in tempore certum, uel sub conditione certa relinquitur.
 11 Germus quando, & contra quem torqueri possit.
 12 Minor quatuordecim annis non debet torqueri, potest tamen ferula vel corrigere creditur.
 13 Ferula minorib; nesciatur, ut ueritas sciatur, sed non ut condemnatio sequatur.
 14 Decropitus non est torquentus, & qua dictatur decepta erat.
 15 Decropitus in crimen lese maiestatis, & heresos torqueri potest.
 16 Iudices eminentissimi, milites, decuriones, & eorum filii, ne quicquam sunt torquendi.
 17 Torquens in dignitate constitutum in casu non excepto in eo s. quo torqueri non debebat, capite placuit.
 18 Clerici præbysteri, an & quando sunt torquenti.
 19 Questio qualiter, & quo debebat moderamine fieri.
 20 Indicis aq; arbitrio relinquitur, & quando & qualiter quis porquea tur.
 21 Index in dubio modum tortura non presumitur excessisse.
 22 Tortura quo ordine sit applicanda, si plures torquenti sint. Pater & filius quando torquenti ueniunt, a filio in partis presentia est inchoandans.
 23 Peccato quarto prius torqueri debet quam masculus.
 24 Torqueri debet prius, qui veritatem nouit melius.
 25 Index qualiter, & quo ordine, debet reum interrogare.
 26 Reum ex causa ciuili & criminali potest torqueri, si alias ueritas non possit haberi.
 27 Tortura communiter in ciuib; causis non est admittenda.
 28 Indicia sufficiencia & verisimilia questionem precedere debent, neque in omni causa, aut qualibet persona est proponenda.
 29 Confessio facta in tortura sine indicis uerisimilibus nulla censetur, etiam si extra tormenta ratificetur.
 30 Indicis qualiter ad torturam requirantur, iudicis arbitrio committitur. & numeri 35. Indicantis arbitrio relinquitur quicquid a iure non determinatur.
 31 Index prudens circa indicia indaganda solerter instare debet contra delatum de crimen.
 32 Conuersatio mala est male operationis & conscientie depravata indicium.
 33 Indicia contra delatum sumi possunt ex constantia uel trepidatione.
 34 Opera hominis attenduntur ex uita præterite gestis.
 36 Initensis cum puella repertus, uel de domo eius exiens, supposuisse præsumitur.
 37 Furtum fecisse an presumatur is panes quem resubtracta reperitur. Fama mala alicuius de præterito, facit eum malum presumi, in eodem genere mali.
 38 Index in quibus delictis ad torturam promptior esse debet.
 39 Morenus iuxta domum Titij repertus, an presumatur a Titio occisus.
 40 Fuga quando indicum sufficiens præbeat ad torturam.
 41 Indicium consurgit, si postquam dominus loquus est in auro fnumuli, ipse famulus aliquod crimen commiserit.
 42 Fama publica a fide dignis orta personis, indicium ad torturam tribuit. Confessio socij in crimine indicium ad torturam censetur præstare.

- 43 Questionis seu torture effectus quis sit. Confessio rei statim in causa criminali non præjudicat ei, nec plenam facit probationem.
 44 Confessio in ciuib; in quib; differens sit a confessione facta in criminalib;.
 45 Confessio in tormentis, uel eoru formidine emanata, non credetur.
 46 Confessio rei de crimen, an debeat ratificari, uel reiterari antequam possit condemnatio sequi.
 47 Conuictus de crimine non potest appellare, potest tamen confessus confessionem ratificare aut reuocare.
 48 Confessio sponte facta, potest statim ratificari uel reuocari, sed ea quia in tormentis fit, non statim ratificari debet.
 49 Defensio non est deneganda sponte confessio.
 50 Torto contra aliud confessio quando credatur.
 51 Tortus de se confessus, de alijs interrogari non debet.
 52 Torqueris contra alios in quibus casibus quis posset.
 53 Inculpati seu accusati a torto, an ob huiusmodi presumptionem possint tortura applicari.
 54 Inculpatio sola a torto facta, non facit indicium sufficiens ad torturam.
 55 Inculpatus a torto, an saltem possit subiici tortura, si sit male conuersationis & fame.
 56 Accusatus de furto, si tortus confitetur, an possit torqueri pro alijs furis, de quibus contra eum non trahentur indicia.
 57 Questio an possit alicui repeti sine novo indicio.
 58 Index dolomodo, & sine causa, questionis ex tortura aliquem applicans capite punitur.
 59 Tortura & repetitio eiusdem non nisi legitime fieri debet.
 60 Index quid facere debeat, torto dicente se nihil scire, & nil dicturum est si per decenium torqueretur.
 61 Inuicia dicuntur noua, quia a primis differunt specie uel substantia.
 62 Regis personæ defensionem contra indicia ad torturam, an sit audiendus.
 63 Reo ante torturam eduerbia iudicia contra eum recepta datur defensio.
 64 Princeps post finiam latam, ad confessionem factam in tormentis, defensionem concedit, si de innocentia damnati constiterit.
 65 Defensio nullatenus est deneganda reo, otiam sponte aut coacte confessio.
 66 Testis tortus & in tortura confessus per errorem an posset ante sententiam suum errorem reuocare.
 67 Defensionis facultas ante pene impositionem nemini debet denegari. Defensio & probatio usque ad sententiam fieri possunt.
 68 Confessio in tormentis facta & statim reuocata, an posset aliquid operari in præiudicium confessoris.
 69 Confessio meru tormentorum facta absque perseveratione, nullo modo præiudicat. Tortus confessus per diem naturalem quiescere debet antequam confitetur, si uani ratificetur.
 70 Confessio torti, nullis, uel non legitimus præcedentibus indicis est nullus ualoris.
 71 Confessio sponte facta, nullis etiam indicis præcedentibus, est ualida, quæ sequi potest condemnatio.
 72 Confessio quæ in tormentis facta dicatur. Percutere, & fratre am nibrando minari, paria sunt.
 73 Confessio qua sit apud tormenta, in tormentis censetur facta.
 74 Questio seu tortura etiam dicuntur, si in turri recluso alimenta denegentur.
 75 Detenus in carcere ut siti moriarur, torqueri dicuntur, & si confiteatur eius confessio nulla erit.
 76 Territio seu timor leuis non invalidat confessionem de crimen delati.
 77 Confessio facta ad herba iudicis dicens reo, aut confitere, aut ad tortura duceris, quando ualeat.
 78 Rens confessus, ad quem locum duci debeat in confessione perseveraturus.
 79 Internallum confessionis & reductionis rei ad perseverandum, quantum esse debeat.
 80 Questio quibus presentibus fieri debeat. Aduocatus in examinatione non potest præsens esse, licet bene in instrumenti delatione.
 81 Liber homo in quibus posset torqueri casibus.
 82 Homo liber & in se & in aliis, ex aliquo crimen delatis, torquenti potest.
 83 Liber potest tortura subiici indifferenter.
 84 Principales personæ sunt etiam ad ueritatem eruendum, questioni supponenda.
 85 Index in tortura modum excedens, & membra delati debilitans, an & quo iure teneatur.
 86 Propinquus propinquum corrigendo modum excedens tenetur.
 87 Index in torquendo modum excedens, non tenetur lege Cornelii de Sicca.
 88 Index modum in torquendo excedent, non index, sed priuatus esse fingitur.
 89 Torto in tortura deficiente, non tenetur index, si indicia præcessent.
 90 Testis unicus an faciat indicum ad torturam sufficiens.
 91 Infamis testis indicum ad torturam non facit, debet enim testis fama esse integra.
 92 Testis solus de uisu non facit indicum.
 93 Questio seu tortura an possit dari, maleficia tantum per famam probato.
 94 Dictum unius testis cum fama, indicium sufficiens præbet ad torturam.
 95 Fuga fugientem suspectum monstrat.
 96 Potestas habens arbitrium procedendi secundum suam conscientiam, an possit supplere defectum probationis indicij.
 97 Index niger arbitrij sibi dati poterit torquere ad dictum unius testis de uisu dependentis.

D. Guido a Suza. De indicij & tortura.

- 98 Praesumptio iuris, violenta dicitur, & quid operetur.
 99 Indicia indubitate que dicantur, & quando quis torqueri possit, statuto stante quod nullus sine indicij indubitatis torqueatur.
 100 Indicia plura probata, an & quando faciant unum indicium indubitatum.
 101 Praesumptio violenta contra aliquem, quod quempiam occidi fecerit, qualiter probetur.
 102 Causa criminalis præsumptionibus & argumentis cognosci potest & terminari.
 103 Probationes diversi generis non iunguntur ad condemnandum in criminalibus.
 104 Milites nostri temporis an possint questioni subiici.
 105 Milites bodierni, per plateas quotidie ociosi, tortura possunt applicari, sicut alij privati.
 Milites nostri temporis pro debito contractus vel ultima voluntatis carcerari nequeunt.
 106 Insignia sola militia non faciunt quem militum gaudere privilegij.
 107 Presbyteri non sunt tortura supponendi, licet bene clerici de iure ciuii.
 108 Iudices & adiuvati possint subiici questioni.
 109 Aduocati nec de iure nec de consuetudine possunt torqueri.
 110 Consiliarij ciuitatum de iuris solennitate torqueri non debent, decurios enim dicuntur.
 111 Index consiliario sorquens seu decuriones capite punientur.

Guido de Suza.

E. questionib. plenius

- tractatus videndum est quid sit qd. Quæ personæ possint torqueri & q non. Et quo debet inquisitio, seu quæ fieri, seu quo moderamine, & quo ordine sint hæda tormenta, seu hoies torquendi. Ex quib. causis, & q oporteat procedere qonem, & quis sit effectus qonis. Denuo formabo quasdam utilles, & quotidianas qones super pditatis, & ut iudicib. immode dic sanguinentib. aliqua temperies imponatur ut C. de cust. rec. l. 2. prænotabis quinque magistralia ad hunc tractatū.
 1. Primum qd iudices q de aliquo hæc qonem intendunt ante oia iuris & humanitatis consideratione habeant ut nou facile ad tormenta procedant nec repenter, q tucq; adsint verisimilia argumenta, si aliqua leuiori via pote obiecti criminis, prius ueritas reperi. ff. de q. l. diuus. 1. & 2. rñl. l. ædi. C. co. l. quoties. ff. de rei uen. & l. si possessor. & no. ff. pro 2. Soc. l. si inter. q. idē rādit. in gl. ordi. Secundū est notandum q ex qualibet leui cā, nec pro qualibet crimen, nec indiffe renter de qualibet persona hæda est q. d. l. ædi. Tertiū notandum est q non qlibet indicia sunt sufficientia ad tormenta hæda. tunc n. torqueundus est reus cū suspensus est, & indicia pccelerint, vel similia, & alia q sola quasi torquendi cesso di 3. cere uideat. l. 1. & 1. rñl. ff. de q. Quarto notandum est q in qone non est aliquis torqueundus nisi duo cōcurrant, q noua superuenientia indicia, & q tortus in fortitudine corporis aīque durauerit ut ff. de q. l. unius. q. 1. Quinto notandum est q iudices hoc tēperamentū teneant, ut tormenta nō su mant de aliquo in immensum, nec qta postulauerit accusator, sed prout moderata rōnis temperamenta desiderant, adeo, q tortus talius innocentia vel supplicio cōserueretur. 4. ut ff. de q. l. q. qonis. ibi, teneri cum &c. Quid est qd? qd est inquisitio, quæ fit ad cruendam ueritatem per tormenta & corporis dolorem. Nuda igitur interrogatio vel leuis terri tio non pertinet ad hoc edictum. ut ff. de iniu. l. apud labec n. adiicitur. ver. qonem. & ff. ad Sil. l. 1. q. questionem.
 Addi. do. Ludo.

- Circa hanC quotidianā & ultimā materiam tormentorum, non dico uti ē in pro torqueundis, sed potius quo ad eos horrendā & inutile, hæci multum practicabilē, ut uides. d. auctor fecit quinq; principales dubitationes, in qb. uis tota eius cōsistit, cū declaratioñib. interpretationib. & limitationib. p me in uno quoq; passu 5 inferius subiiciendis. Et primo circa hoc primum qd sic ad cruendā ueritatē per tormenta & corporis dolorē & c. di cas qd hoc uerū est, sed iudicio meo ērdī fieri per tornētū, quasi torquens mentē, a torqueo, torqueus. ita reperio dixisse do. Abb. in c. cū in cōplatione, in 1. col. in prin. in uer. & pro intellectu materiæ &c. ext. de reg. iur. Plus dico qd est denegatio uictus dī spēs torturæ. tex. est in d. q. qonum. & ibi gl. 6. t & iō male facit iudex denegans alimēta carcerato, q non possit torqueri, sī Bar. in l. 1. q. diuus. ff. de q. & d. Ang. Are. in suo libello maleficio. in uerbo, fama publica pcedente. in 2. col. & adeo regritur corporis, vel mētis dolor, q si iudex fecit quē spoliare ut torturæ cū pberer, si confiteatur crimen non dī qfessio esse extorta metu tormentorū secūdū Nic. de Nca. in l. nouissime. ff. de fal. tut. au. licet Saly. in hoc ultimo tenet contrariū in l. 2. C. de cust. rec. & forte melius. nā

si denegatio uictus inducit spēm torturæ, idem in subiecta torturæ, & iā spoliato ut torqueatur. nā inesse vt. l. lecta, ver. 7. dicebā. ff. si cer. pe. & facit. l. pe. ff. de test. mili. t. pro quo facit quia ferula dī esse spēs torturæ in pueris. l. 1. q. impuberis. ff. ad Sil. & est gl. q commendat ibi Bal. in l. fi. C. ad Sill. & Bar. in l. ex libero. q. ex minore. ff. de q. ad idē facit, q. si filius tor quetur, prout torque ri dēt ante patrem, corā pre, p̄t dī quasi tortus. l. sed ueteres. ff. de noxa. & infra dicemus post auctōrem in q. quo ordine &c. & in corpū eius non tangit. p̄t, terea ductus solum ad locum torturæ, si confitetur dī confessus in tormentis. l. 2. C. de quo app. in uer. fortitudine tor mentorum. & dicetur infra post auctōrem in versi. qro que dī confessio &c. atq; oībus istis modis dī quæstio habita.

Guido de Suza.

8. Quid aut personæ p̄t torqueri & q non? & certe tor queri p̄nt tā liber. q. serui, & liberti, & statu liber. l. ædictū. de q. ex libero. & l. diuus. & tā masculi, q. feminæ, nisi sint pgnantes, ut l. pgnantes. ff. de pe. & q. q. cōtra dixerit, dic indubitanter liberos hoīes, tam in se principaliter, quā alios posse torqueri. ff. de q. l. ex libero. in prin. l. unius. q. te stes. & C. ad l. Cor. de Fal. sicut & l. si quis decurio. & ff. de re mili. l. proditores. & in auc. ut iudic. sine quo. suffr. q. oportet. col. 2. & C. de q. l. milites. ubi indistincte loquitur quo ad cri mina & quo ad personas cuiuscumq; cōditionis t excepto q in dignitate positos torqueri permitteat, ut C. de infam. l. nā lam. ubi de hoc. & C. de asses. nullis. ad fin. omnia predicta iura loquuntur de qnib. habendis de liberis hominibus.

Addi. do. Ludo.

9. Circa hanc scđam p̄clusionē, de psonis torqueidis, seu q torquerip̄nt, addēt q dcm in liberis ip̄met auctor confirmat. infra. uer. sed nunquid liber hō &c. Et idē dicēdū est ēt in statuliberis tex. est i l. statuliberū. ff. de q. qnai. t & statuliber dī ille cui libertas est reliqua in certum tps, uel certa condōne interim. l. 1. & p. to. ff. de statu. lib. & ita in terminis uoluit. d. Abb. in c. cū in cōplatione. in ulti. col. circa fi. in uer. si uero sunt statuliberi & c. ext. de reg. iur. & uoluit Bar. in l. ditus pius. ff. de q. & Ang. Are. in suo trac. malefi. in ver fama publica p̄cedente. in ver. 6. qro q personæ &c. ubi dat regulam gnalem q oēs p̄t torqueri nisi sint excepti a iu re. t De seruis aut, dicastu clarius. q aut uolumus. sorquere contra extraneū. & indistincte p̄t. aut contra dñm. & nō p̄t nisi in subsidiū, nisi sit super factō cōi dñi & serui. l. quicunque. C. de ser. fug & nisi in criminib. exceptis, ut lēs malestatis, & similib. ita uoluit do. Abb. ubi supra in ulti. verbis. lēcēt do. Ang. ubi supra simpliciter dicat seruos torqueundos.

Guido de Suza.

10. 12. Excipiuntur t quēdam personæ quas ius torque ri non limit. s. qdā pp̄tatē ut mi nores. 14. ann. nam torqueri non possunt. nam possunt ser u la cēdi, vel terri corrigia ad cruendam ueritatem. ut ff. ad Syl. l. 1. q. impuberis & l. excipiuntur. ff. de q. & l. de minore. 1. respon. & l. ex lib. q. de minore.

Addi. do. Ludo.

13. De hoc q. dixi in 1. c. iō non repero hic. t Sed nota nūc unum q serula qua torqueantur isti minores. 14. an. dā tur solum ut ueritas sciatur, non autem ut condemnetur. secundum Bar. in d. l. ex libero. q. de minore. & Bal. in l. fi. C. ad Sil. ubi dixit limitando p̄dicta, unum notable uerbum. qd hoc procedit in minore, maiore tamen infante, secundum in infante secundum cum ibidem.

Guido de Suza.

14. Item tētati decrepitæ subuenit, & non torqueantur. sed quæ dicitur illas q̄ras decrepita, cui debeat subueniri, respondet. ut ff. ad Sil. l. 3. q. ignoscitur.

Addi. do. Ludo.

15. In hoc de decrepito adde tu, qd idē uoluit Ange. in d. suo tract. malefi. in uerbo fama publica p̄cedēte &c. in uer. 6. qro q personæ &c. tibi limitat p̄ter q in crimen. lēs malestatis & hæresis, & similib. Nam cum in istis casib. doctor & miles & oēs exceptuati possint torqueri prout infra dice mus in locis suis. idem & multo magis dicendum est in decrepito, ut non excusat, quin torqueatur, quo uero ad q̄ta tē q̄ dicatur ultra tex. in d. q. ignoscit. dicas prout h̄t in c. ult. 8. di. & per Io. And. in procēmio. 6. lib. & h̄t in hoc uersu.

Infans, inde puer, adolescentis post, inuenis, mir,
Dicitur inde senex, postea decrepitus.

Guido de Suza.

16. Item in dignitate positōnō torqueant ut eminentissimi iudices & milites, & decuriones, & filii, & nepotes p̄dictorū, ne in eis aliqua pudoris macula aperga, ut l. mili tes. & l. diuio Marco. & l. decuriones. C. de q. & l. fin. ff. de decu. sed in qb. dā ca. ab. dignitas nec minor artas p̄bet excusa tionē, quin torqueatur ut in crimen lēs malestatis, & in p̄dictorib. & quibusdā aliis, ut l. de minore. j. rñl. & l. ex libero. q. 1. de q. & l. decr. dr. ff. de re mil. & l. proditores. tē decu. tōnes

Tractatum Tomus Vndecimus.

242

riores in alio casu torquentur cū tpe decurionatus quārī
tur de fidainstr. & ante decurionatum confecerant, & l. si
quis decurio. C.ad l.Corn. de Fal. item mulieres quo usque
sunt prægnantes torqueri non possunt!. pgnantis. ff. de pgn.
Addi.do.Ludo.

Circa has personas priuilegiatas, addē tu, φ idem uo-
col in ver. 5. quæro homines &c. & Ang. in d. suo tracta. in
ver. 6. quæro &c. dicens φ si quis torqueret aliquē de prio-
ribus, vel de ancianis, qui sunt loco decurionū puniretur pæ-
na capitis, nisi essemus in criminib. exceptis, allega. tex. in l.
fallaciter. C.de abo. & Bal. in l. quæstiones. C.de decu. Plus
dico φ consuetudo inducens, φ personæ priuilegiatae tor-
queantur, non ualet tex. est in l. oēs iudices. per quem text.
ita determinat ibi Bar. C.de decu. li. 10. Præterea scias, ul-
tra personas enumeratas per auctore, idē dicendū est in cle-
ricis fm quosdam, quos refert do. Abb. in d. e. cū in conté-
platione. vbi in ipse postea decidit q̄rīum, & plus dicit φ ēt
si essent præsbyteri pñt torqueri. subdit tñ, φ clerici in uno
sunt priuilegiati, φ tortura non dēt esse ita secura in eis, si-
eut in laicis. vñ non debent supponi aculeis, vel funiculis, sed
uirgis seu corrigatis alleg. tex. in c.j. in fi. 23. q. 3.

Guido de Suza.

Qualiter inquisitio t̄eu q̄ fieri debeat & cū quo
moderamine sint hñda tormenta? dic nō
esse in immensum tormenta habenda nec q̄ta postulauerit
accusator, sed ut moderatē rōnis &c. l. de minore. S. tormen-
ta. de q. circa hoc non pōt certa tradi doctrina, sed iudex cō-
sideret torquendum, cuius sit fortitudinis, uel debilitatis,
cuius ualitudinis, cuius etatis, & secundum personæ varia-
tem, criminis seu alterius negotii qualitatem, qñque supe-
riorib. qñq; minorib. tormentis vtatur. φ hæc sint considera-
da probatur per iura. ff. de re mili. l. 3. S. f. ff. ad Silla. l. si quis
in graui. in prin. sic ergo torqueat, ut innocenti, vel suppli-
cio, seruet in columem. vt l. quæstionis. ff. de quæstionib.

Addi.do.Ludo.

Circa modum seu moderamen tormentorū,
dom. auctor recte loquutus est
cuius dictis adde, φ idē voluit do. Abb. in d. c. cum in conté-
platione. in 1. colum. in versic. 3. quæro qualis debet esse &c.
idem uoluit Dy. in suo trac. malefic. in ver. fama pub. præce-
dente &c. in uersic. 7. quæro cum quo moderamine &c. vbi
subdit φ hoc refidet in pectore boni iudicis, qui considera-
bit omnia prædicta, ad eo φ si indieia præcedat, & in actis
appareat de eis, si iudex quem torqueat, & toritus moriatur,
non tenetur. l. sed an ultro. ff. de neg. gest. & uoluit Cy. Bald.
& Sal. in l. gracchus. C. de adul. & Bar. in l. qōnis. ff. de quæst.
& Ang. in l. 3. C. de adul. & do. author. infra in uer. an. si iudex
in tormentando &c. in quib. locis subdunt præfati scrib. φ
hoc est verum, dummodo iudex non fuerit egredius termi-
nos torturę, t̄ & in dubio non præsumitur egressum suis, unde
dicenti contrariū. incubit onus probandi. φ dicit ēt
no. dignum Ang. ubi. s. de quo uide ēt p. d. Gan. in suo trac.
male. in rub. de q. in qōne, q̄ confessio dicitur facta metu
&c. & Ang. in l. 1. de ui pub. Bald. in c. iudices. in ti. de pa. iur.
fir. in v. si. feu. & Bal. in rub. C. de poena iudicis qui male iudic.
& do. Galpar. Cald. in c. 1. extra de deposito.

Guido de Suza.

Quo Ordine plurib. sint habenda tormenta, posito φ a
dex considerabit a quo facilius erui possit ueritas, ut ab illō
qōnem incipiat, a timidiiori, a magis suspecto, a debiliori, &
non a fortiori, ut l. 1. f. 1. & l. unius. S. 1. de qō. item si torque-
di sunt pater & filius, a filio incipiendum est in patris cōspe-
ctu, quia per hoc die et citius pater cum ipse magis torquea-
tur, ut ff. φ me. cā. l. isti quidem. in fin. & l. si vereteres. de noxa.
Item foemina priusquam homo torqueatur, quia homo tā
quam maioris constantiae tardius perficitur, & mulier citius
momentaneū & instabile cor hēt. l. filia in orbitate. C. de in-
off. test. c. forus. ext. de ver. sig. l. deferre. in prin. de iur. ff.

Addi.do.Ludo.

Circa ordinem torquendi d. author
loquutus est, cuius dictis adde, φ idē voluit Dy. in suo trac. de
q. in ver. quo ordine &c. & Bar. in l. 1. ff. de qō. & Ang. Areti.
vbi supra proxi. in ver. fama publica præcedente. in ver. nūc
uideamus &c. vbi alleg. Ang. in l. f. C. de quæstio. t̄ & dum lo-
quitur de foemina quæ prius torquēda est quām masculus,
alleg. ipse aliam rationem, quia foemina est debilior. allega.
tex. in l. filia. C. de inof. test. sed tamen contra hoc facit glosa
in l. nihil. de adul. quæ dixit, quod foemina sustinet grauiora
uulnra quām masculus. unde dicas, quod tutior est ratio
domi. authoris, quia foemina habet cor momentaneum &
instabile, de qua materia uide per Bar. in l. 1. ff. de offi. præse.
uigi. ubi dixit, quod de re furata prius torqueri dēt. & Bar.

in l. diuus. S. rōrum. ff. loc. & Bart. in l. si ita. ff. de fun. instr. &
Bald. in l. 1. C. loca. ubi dicunt φ uicinus proximior debet
prius torqueri. & Barto. in l. quoties. C. de naufr. lib. 10. vbi
dicit t̄ quod ille debet torqueri qui prius nouit ueritatem.
fa. l. 1. in princi. & l. ex libero. S. j. de quæstio. ubi probatur φ
prius torquendus est iuuenis quām senex, tanquam minus
stabilis. præterea l. cias circa istum ordinem tormentorum,
φ iudex debet cauere ut non interroget inculpatum, an p-
cuserit Gaium in brachio, cū ense tali die, & tali loco, quo-
nam istud esset instruere ipsum & per suggestionem indu-
cere eum ad sic confitendum, ut est tex. in l. 1. S. qui quæstio
nem. ff. de quæstio. & hoc uoluit Bart. t̄ debet ergo interro-
gare eum in genere, si cum aliquo fecit aliquam rixam, &
postea descendendo ad species, si cū Gaio, & postea si Ga-
ium uulnerauerit, non autem magis in specie inclinet, uel
rectius faciet iudex, si solum interroget, si aliquod malefi-
cium commiserit, nec ulterius interroget, alias forte ille do-
ctus diceret metu tormentorum, quod nunquam si sciret
diceret, nec dicere potuerit. ita uoluit Ang. Are. in d. tracta.
suo. in verbo, fama publica in uer. 3. sit bñ cautus iudex &c.
Guido de Suza.

Ex quibus causis t̄ torqueantur homines, re-
pon. ex ciuili, & criminale, & tunc cum veritas haberi non potest, ut ff. de quæstio. l.
diuus. & l. ex libero, & l. quoties. C. co. ti. & no. Azo. in sum.
co. tit. φ. torqueantur.

Addi.do.Ludo.

Circa causas quæstionis habendę, opti-
mè loquutus est do. author, cuius dictis adde dom. Abb. in d. cap. cum in
contemplatione in 1. col. extra de reg. iur. t̄ tamen l. cias φ in
causiciuilibus regulariter tortura non permittitur. d. l. di-
uus. & letiam. & ibi Bar. de quæstioni. & Ang. Are. in d. uer-
bo fama. nisi pro delicto ciuiliter conueniatur secundum
Bal. in c. dilectus. extra de appe.

Guido de Suza.

Non tamen omni causa t̄ quis torque-
dus. nec quælibet persona indifferenter, cum oporteat præcedere quæ-
stionem indicia sufficientia & uerisimilia, nec a tormentis
est incip. l. 1. 1. respon. ff. de quæst. nam sine indicij, uel sine
præsumptionibus quis torquendus non est ut l. unius. S. in
ea. ff. de quæst. & l. maritus. & l. fi. C. de fal. l. sicut. in fi. & cer-
te a rectoribus est ualde considerandū, & ponderosum, nū
quid præcedentia indicia sint uerisimilia, & sufficientia ad
habendum torturam, cum ad talia restitutio, uel appellatio
subsequens prodesse non possit, nam plures dū torquen-
tur perimere solent l. aut damna. S. j. ff. de pe. & quod tortu-
ram præcedere debeant indicia, probatur per iura in l. mili-
tes, & in l. cum cognitione naturalis. C. de quæstioni.

Addi.do.Ludo.

In hoc quod indicia omnino præcedere
debeant torturam, idem reperio uoluisse do. Abb. in ca. cum in contemplatio-
ne in 1. col. circa prin. extra de reg. iur. & do. Angel. Aret. in
suo libello male. in uer. nunc videamus &c. in hoc nemo di-
scrapat, sed plus dicat φ intantum debent præcedere indi-
cia ad torturam, & etiam sufficientia, & legitima, quæ qua-
lia sint. infra dicam, φ confessio aliter facta, etiam si ex post-
facto ratificetur, etiam si extra tormenta non ualet. nec po-
test illa confessione condemnari. casus est no. in l. quæstio-
nis. secundum unam lectu. glo. approbat. ff. de qō. do. Gan.
in trac. male. in rub. inci. quæro nunquid confessus in tormē-
tis non præcedentibus &c. & Ang. & Pau. de Cast. & Ioā. de
Imo. in l. qui in aliena. S. celsus. ff. de acqui. hære. & Sali. in l.
2. in ult. col. C. de cust. reo. & Pet. de Anch. in clem. 1. extra de
ho. & in consi. 2. 2. incip. in Christi nomine uisa inquisitione
formata in Philippum &c. & d. me. Alex. in consi. 3. in 1. col.
incip. in causa inquisitionis formatæ contra Vale. &c. in 1.
vol. & in consi. 4. 2. in 2. uol. per totum inci. uiso themate &c.
& in consi. 14. 2. in 2. col. in 2. uol. incip. an ille qui primo fue-
rat iniuste tortus &c. quia secundum cum postquam semel
fuit indebito tortus præsumitur semper subesse ea. causa iu-
sti timoris, & ideo non ualet talis confessio, nisi præcedant
indicia sufficientia & legitima. & idem uoluit author infra
in uer. sed quid si aliquis tortus est nullis &c.

Guido de Suza.

Quæ & qualia indicia t̄ requirantur ut
ad torturam, respondeo non possunt dici, uel ostēdi, vel de
eis certa descriptio, uel doctrina dari, sed hoc committitur
arbitrio iudicantis, ut ff. de testib. l. 3. in prin. ibi tu magis sci-
re potes, & sicut dicimus de accessione & mora, ut ff. de di-
uer. & temp. præscri. l. de accessionibus, & ff. de usur. l. mora.
& generaliter, omne φ non determinatur a iure, relinqui-

Hh 2 tur

D. Guido a Suza. De indicij & tortura.

- tur arbitrio indicantis; ut est uidere in penis a iure non determinatis ut l. hodie. & l. sanctio. ff. de pç. & ff. de effra. l. i. §. quibus nulla sic de tempore dicimus, q̄ ineterminate profertur, ut ff. de iure deli. l. i. cum sim. possumus tñ in gene re talē doe. tradere, t̄q̄ astutus iudex dēt solenniter instare ad indaganda indicia contra delatum ex aliquo crimine. nam indicia sunt alijs probationibus proxima, & dicuntur quali demonstrativa veritatis, & probationum adminicula, ut C. de proba. l. instr. & l. fi. sunt enim indicia pars probationis clarę, nt C. qui testa. fa. pos. l. hac consultissima. §. dein de. ibi indicia &c. Nam indicium dñ ab indicando, unde in indicia. i. adminicula demonstrativa ad indicandum ueritatem, ut C. de adul. l. si quis adulterii. & l. solent. ff. de præscri. verbis. Quærat iudex & instanter indaget, cum quib. & per quæ loca couuerfabatur delatus, quem torqueri intendit, t̄q̄ mala conuersatio est malę operationis indicium ut ff. de adimi. tut. l. plures. §. assidue. nam ex mala conuersatione, quis etiam bonus efficitur uitiosus, vt ff. de q̄di. ædi. l. ædi. lem. §. pedius. ibi allega. fore, uel uinearius ad dictum. Philosophi. qualis quisque est tali cum socio declectatur. item considerer loca in quibus conuersabatur, quia secundū locorum varietatem uarię colliguntur cōiecturę ut C. simā. fuc. alic. l. fi. ff. de pç. l. aut facta. §. euénit. item interēt quare se, si erat inimicus offensi, uel si aliqua offensio interuenierat inter eos, quia tunc est præsumptio, quia inimico malū cogitatur facere, & facile a iure præsumitur, ut ff. de his qui bus ut indig. l. si inimicitia. ff. de adimen. leg. l. 3. §. fina. & de q̄d. l. fi. quæstioni. item studeat inuenire cuius estimationis & famæ sit, qualis enim fuerit fama & opinio cuiuscunque in ciuitate, tale cum esse præsumimus. l. de minore. §. tormenta ibi, vel cuius estimationis &c. de quæstionib. & l. si a bonæfidei, primo respon. de rei uend. in auc. de test. §. lansi mus. col. 7. t̄lē poterit iudex indicia sumere ex constan- tia, vele extrepidatione uocis, vel membrorum uel paliore ut d. §. tormenta. loquutio, uel constātia, uel trepiditas, vel estimationis cuiusquā e, ideo admittenda est & indaganda, qm̄ multum conferunt ad illuminandum veritatem & in lucē emergentia, ut d. §. tormenta. Item indage t̄ cuius primo uitæ fuit, & an talia, & similia de quibus ad pñs incipatur, facere consuevit, nam de uno quoq; bonū, vel malum præsumimus, consideratis primo actitatis ab illo, ut ff. de re mil. l. desertorem. §. his qui. el. 2. ibi inspecto uitæ eius præcedenti actu &c. & l. non omnes. §. a barbaris. cod. ti. & ff. de sus. tu. l. tutor quoque. §. quæri pōt. t̄ ex gestis enim præterita uitæ pñia. metimur, ut C. de agē. in re. l. pe. §. fi. lib. l. 2. item an fuerit ei minatus qm̄ erit indicium, q̄ ipse operib. adimpleuerit illud q̄ uerbis profudit, cum ex dictis hominum facta pensamus, ut C. si quis impe. mā. dix. l. j. & ff. de sup. leg. l. labco. Item considerandum est an sit talis qui consueverit, & posse habuit talia committendi, ut ff. ad l. iul. maie. l. famosi. ibi an potuerit facere, & an quid simile fecerit. item si aufugit est indicium contra eum, vel si statim se absentauerit post perpetratum maleficium de uoce publica & fama cum citraprobata coadiuant indicium ad tormenta ut ff. de testib. l. 3. & ff. de f. & e. l. i. Ex multis alijs poterit curiosus iudex indicia sumere ad firmandum conscientiam cruenda veritate delicti.

Addi. do. Ludo.

- Circa hanc materiam** qualiter & quo- dñ. iudicia & qualia requirantur ut quis possit torqueri. do au- thor, vt uides, multiplicit exmplificavit, & finaliter con- cludit hoc deprēdere ex iudicis arbitrio, & iō possumus di- cere in hoc censam doc. dari non posse, in qua materia pri- mo reperio do. Abb. in c. cum in contemplatione. in l. col. in uer. & quæ indicia sufficiant &c. vbi t̄ concludit q̄ nō po- test dari certa doc. sed relinquendum est iudicis arbitrio, & idem uoluit Bal. in l. i. in ulti. col. in princip. C. communia de lega. & Bal. in l. ea quidem. C. de accu. & Bal. in rub. C. de proba. in z. columnna. & in l. seruos. C. de testi. & in l. 2. C. quo- rum appella. & domi. Ang. Are. in suo libello maleficiorū, in verbo fama publica præcedente. in 5. col. in uersi. quæro an unum indicium &c. vbi ponit fere omnia exempla, de q̄ bus hic per dominum authorem, & ultra ea subdit, quod si res furata repertus pñes aliquem, t̄ & si iuuensis reperiatur in domo pulchrę puellę, uel reperiatur exire de domo, præsumitur supposuisse. allegat Bar. post Iaco. But. in l. fi. ff. de ha- redi. insti. uel si quis repertus est cum cultello euaginato p- pe mortuum, nam istud est indicium sufficiens, immo mani festum, secundum Bar. in l. fur. manifestus. ff. de fur. & idem si quis uetus fuit cum cultello sanguinolēto exire de domo, cum facie pallida, & repertus ex intus domo mortuus. alle. Io. And. in addi. ad Spec. in tit. de proba. §. i. uer. l. 2. referente do. Tho. de Piperata Cōbon. ita tenentem, & plus dicērem, quod hoc ultimum est indicium ad condemnationem, de

- quo latius posuit do. Ang. ubi supra proxime. 37 t̄ Cuius dictis adde ēt. in hac materia indiciorum, & primo dū dixit, q̄ si res fuit subtracta & reperiūt pñes aliquem pñ- mitur ab eo subtracta, nam hoc verū dummodo probetur illum solitum esse talia perpetrare, alias nō redditus suspectus ex eo solo. ita uoluit do. me. Alex. in 2. si. 5. in 2. col. in 1. uolu. incip. in cā inquisitionis formata. 2. Valerium &c. Præterea in eo qđ dictum fuit, q̄ mala fama alicuius de præterito, fa- cit præsumi de pñti. d. l. non omnes. §. a barbaris. de re mil. & l. si cui. §. hisdem. ff. de accus. nam hoc procedit in codē gñs mali. alias aut nō secūdū lac. de Raue. & Bart. in l. caſius. ff. de Sena. & Bar. in l. si pupillus. §. sed si quis p̄to. in 7. qō de no- ope. nun. & Bal. & Io. de Imo. in l. fi. de hær. insti. & do. meus in d. consi. 5. in 3. col. ubi multū singulariter more suo loquu- tus est in hac materia indiciorum & torturæ. & iu. 2. fil. 1. 42. in 2. uol. incip. an tortus &c. & in consi. 6. 7. in 7. & 8. col. in l. uol. incip. si præcedentib. indicij &c. in uer. q̄ autē indicia fuissent sufficientia, vbi ponit de teste deponente de uisu & de fuga illius, qui dicebat particeps eiusdem delicti, & in cō- fil. 7. in 2. & 3. colu. in eo. j. uolu. incip. in causa accusationis de crimi. fal. &c. vbi dat unam docto. multum magistralēm & declarantem totam hanc materiam, quod t̄ in delictis q̄ occulē committuntur, vt est adulterium, venerare aliquē falsificare moneram, & similia iudex debet esse facilior, & pro mptior ad torturam. alleg. Bal. in l. 3. C. de episco. aud. q̄ dixit hoc esse menti tenendum. dc qua materia posuit idem dominus me. in consi. 41. per totum in l. uol. incip. si præcedentib. indicij. & in consi. 1. in 3. uol. incip. in cā in- quæstionis formata. contra Ant. Fran. de Fon. &c. Similiter illud q̄ dictum est de inimico, ut præsumatur ab inimico of- sensus, per l. 3. §. fi. de alimē. leg. &c. dicas quod idem uoluit Specu. in titu. de prælump. §. i. & facit tex in l. i. §. hoc rescri- piūm. ff. ad fil. in ver. in suspicionem cēdis, &c. tamen intelli- ge hoc esse uerum loquendo de inimico capitali. uel salte cū quo erat lis de maiori parte honorū. ita uoluit Spe. in d. §. i. & Bar. in l. 3. §. fi. & Ange. Are. in suo libel. male. in ver. fa- ma publica p̄cedente. in uer. q̄ro quid si reperiāt quidā occi- 39 sus. arg. gl. in l. licet. de arbi. t̄ vbi ponit. ēt de eo qui reperiūt est mortuus p̄pē domū Titij. an p̄sumatur mortuus a Titio. & cōcludit, q̄ sic, si Titius erat solitus cōmittere homicidia, p̄ gl. in l. ciuilē. C. de fur. & Bar. in l. fi. ff. de via pub. & similiter, si quis reperiūt mortuus in strata, p̄sumit mortuus ab illo qm̄ frequentabat in illa, scdm Bar. in l. iuste. ff. de vsuc. in prin. tm̄ intellige si erat malus homo, alias non scdm do. Ang. vbi su- pra p̄ximē, in ver. qd aut si quis in strata, &c. ubi ponit ēt qd si quinq; reperiuntur in vna domo, quorū vñus reperiūt mor- tuus, aa p̄sumatur mortuus ab illis de domo, post multa cō- cludit, q̄ nō pñt oēs prædicti puniri, sed bene pñt torqueri: al- le. Io. And. in addi. Spe. in tit. de homi. §. i. ver. sed pone qua- mō &c. Similiter dū dixit d. author, de minis præcedentib. ut faciant indicium, & ēt cōsuetudo talia perpetrādi &c. dicas q̄ idē uoluit Bal. in l. fin. ff. de hære. inst. & do. Abb. in e. tertio loco. in 6. col. cū seq. extra de proba. & Cyn. in l. i. C. si quis impe. & Cy. & Bal. in l. metum. C. q̄ me. cā. & Sal. in d. l. si quis imperatori. & Ang. & Io. de Imo. in d. l. fin. de hære. insti. tñ intellige sane fm̄ qualitatem personæ minantis, secū- dum Salyc. vbi §. proxime. t̄ Item illud q̄ dictum est de fuga intellige sane, si fuga sequatur vel inquisitionē, vel accusa- tionem in causis non capitalibus, sed in capitalibus post in- quæstionē, vel accusationē ex fuga, vel si reus stat cōcūte in domo, vel alibi, ne capiat, nō est præsumptio, uel indicium, quia iuste timet & sic iuste facit secundū Bar. in l. i. ff. de his qui sibi mor. consci. idem dicas ubi fugiens p̄pē terorem fa- milia, & postea citatus comparet, quia tunc ex fuga non in- ducitur indicium cōtra eū, secūdū Bar. in l. qui sit fugitiuus. §. j. ff. de edi. edic. idem ubi quis aufugeret de carcere q̄ apertū inuenit, secundū Bal. in l. succurritur. ff. ex quib. cau. ma. t̄ Si militer indicium resultat qñ dñs loquutus est ad aures fama- li, uel in secreto, postea famulus delinquat, secundū Bart. in l. si uentri. §. fi. ff. de priui. credi. & Bal. in l. i. C. de ser. fugi. Idē dico si dñs diceret aperte famulo hæc verba vel similia, non redreas dñpūm nisi sensero aliquid nouum de tali re, secundū Bar. in l. si quis mihi bona. §. sed si mandauerit. ff. de ac- qui. hæredi. & Pau. de Cast. in l. i. in 2. col. C. de his quib. vt in- di. & in consi. 260. inci. in Christi nomine, vñ q̄ p̄ p̄dicta &c. 41 t̄ Similiter fama publica orta a personis fidedignis, facit in- dicium ad torturam, secundū Bar. in l. de minore. §. plur. 42 mm. ff. de q̄. & similiter fama cum fuga, secundum Bal. in l. uoluntas. in ulti. col. C. de fidei. similiter confessio, etiam in tortura, iuncta cum fama publica, uel cum alio indicio, sec- undū Bal. in l. fi. C. de proba. Similiter confessio socij crimi- nis, secūdū Cy. in l. fi. C. de accu. & Ang. in l. & l. certus. ff. ad Sill. & Pau. de Cast. in 2. si. 1. 7. incip. notandum est, q̄ adulce- rium est graue &c. & in consi. 195. incip. hoc est quædam in- quæstio &c. t̄ Similiter confessio judicialis, uel etiam ex- triaudi-

traiudicatis, secundum gl. & Barto. in l. capite quinto. ff. de adul. quæ omnia tene menti, cum his q̄ inferius dicemus in progressu, vbi ponemus quæ dicantur indicia indubitata.

Guido de Suza.

- 43 Denuo videre restat † quis sit questionis effectus? & si quidem absque formidine tormentorum, uero quis crimen confitetur, dixerunt antiqui & Moderni quidam præceptores, eum non esse statim damnandum, sed debet iudex stare per diem, vel per aliud tempus, secundum qualitatem criminis, & personæ conditionem, & iterum facere coram se presentari, & interroget, an velit perleuerare in confessione, an cō tradicere, uel reuocare, & hoc ideo dicunt ipsi, quia confessio rei starim in cā criminali non præjudicat, nec statim facit plenam probationem ut expresse dicit. l. 1. C. de custo, & exhib. reo. in l. 2. & ita intelligunt illam legem, quæ non distinguit, an formidine tormentorum, uel sponte fuerit habita confessio. & ita intelligunt. l. ff. de quæstio. l. 1. §. diuus. ibi nec statim habere pro exploratis facinoribus, & §. si quis ultro. & sic dicebant ipsi. † Item in confessione habita in ciuilibus, & habita in criminalibus, hoc interest, quia in ciuilibus non est opus perseuerantia, per dicta iura, nec mirum dicebant ipsi, si magis ponderatē & solertiū in criminalib. quam in ciuilibus proceditur. nam ubi maius vertitur periculum & c. l. ubi. C. de fal. & melius. C. de pe. l. qui s̄niam. nec mirum, si tam variè, quia criminalia iura cum ciuilibus nil quasi simile habent, ut insti. de pub. iudi. in prin. tu dic cōtra & hæc est communis opi. quia si quidem quis in se confitetur sponte crimēn, statim in carcerandus est, & illico statim absque alia perseueratione damnandus est, ut. C. de cust. reo. l. diem. primo responso, & C. de pœn. l. cum reis. & ita intellege. l. 2. de cust. & exhib. reo. secundum veriorem intellectū & lecturam ut patet in fi. legis, ibi, ut sic iudicibus immodi- cè færuentibus &c.

- 45 † Sinautem in tormentis uel formidine formentorū fiat confessio, tunc non statur, nec debet haberi pro exploratis facinoribus, ut §. diuus. & C. quorum app. non reci. l. 2. & est ratio, ut ff. de q. l. 2. §. quoniam. ibi quia quomodo est res fragilis & perniciosa, & ut plurimum ueritatem &c. & tunc habet locum. l. 2. C. de cust. reo. ut iudex faciat criminolum ad se redire, & querat, utrum velit in sua confessione perseuerare, an retractare, uel contrarium dicere, & si perseuera uerit tunc ualeat confessio, alias non, vt dicit. §. si quis ultro. & d. l. 2. C. quo. app. non reci.

Addi. do. Ludo.

Dominus author ut uides circa effectū qōni, multum notabiliter loquutus est, faciendo differentiam inter confessionem spontaneam, & factam in tormentis uel formidine tormentorū, ut prima non requirat reiterationem, sed secunda sic.

- 46 † Ast, tu in hoc passu dicas, q̄ immo in puncto iuris verior est opi. q̄ requiratur ratificatio seu reiteratione confessionis, ut est casus non cauillando, in d. l. 2. in ver. atque ita postmodum ductus &c. quem tex. pondero in suo prin. in uer. deprehensus &c. & in uer. cum de admisso constititerit crimine &c. quæ omnia ostendunt confessionem sponte factam, & maxime cum lex illa sit posita sub titulo de custo. reo. & non sub titu. de quæstio.

Præterea, pro hoc considero rationem illius tex. in fin. nā militat, non solum in cōfesso sponte, sed etiam in coacto, & econtra. si enim non ratificatur confessio, nimis sequret iudex in delinquentes ad idem pondero tex. in l. fi. co. titul. in prin. in uer. uelox pena subducatur, iūcta gl. in ver. subducatur nam licet tex. dicat delinquentem cito debere puniri, sed dicit gl. seruata forma. d. l. 2. & sic ratificata confessione, quæ tamen non dicebatur prius facta per tormenta.

Nec ob. q̄ istud requiratur, quando confessio fuit facta in tormentis, ut d. §. diuus. & l. 2. §. tamen si. quia respondeo, q̄ non negat ille tex. quod idem non debeat fieri in alia confessione, etiam sponte facta.

- Non ob. etiam d. l. 2. C. quo. app. non re. quia non probat hoc in mille annis, † nam dicitur ibi aperte, quod coniunctus de crimine non potest appellare, non tñ dñ, quin confessio, et sponte facta non debeat ratificari. itaque ille tex. non facit.

Non ob. l. cum reis. C. de pe. quia ille tex. non loquitur primo in terminis nostri, sp̄terea tollit facultatem supplicandi, & alias artes ad differendum s̄niam, sed q̄ non debeat confessio facta ratificari non negat ille tex. & ista ratificatio non tendit ad oppugnandum sed potius ad confirmandum s̄niam postea ferendā. Itaq; illa iura si reēte ponderentur, non probant opinionē do. author. immo in Q̄riūm allego casum in l. 1. §. si quis ultro. ff. de qō. ubi tex. diponit, non esse fidē adhibendam ēt confessioni factæ ultro seu sponte. † bñ uerū est, q̄ vbi confessio est facta sponte, potest reiterari, et incontinenti ad modicum tps, sed confessio facta in tormentis, po-

test ratificari ex intervallo, & saltē dēt quiescere per unam diem naturalem, ante q̄ ducatur ad ratificandū, pp metum tormentorum, f. m Bar. in d. §. diuus. & laco. But. in l. 2. C. de custo. & exhib. re. & do. author infra in uer. itē q̄ro q̄tum tps & c. cum quo ibi dicā de hoc. & idē uoluit Ang. Are. in suo trac. male. in uerbo, fama publica p̄cedente &c. in pe. & ulti. col. in uer. 2. no. &c. & licet ipse ibi dicat, qđ ubi quis sponte confessus est, nō requiratur alia ratificatio, & sic translat cū opinione do. authoris supra relata, tñ subdit, qđ iudex cautus semper faciat confessionem reiterare, et sponte factā. & sic v̄rēt inclinare in hoc, & iudicio meo hoc est tutius & me lius, nec iura q̄dicunt: immo. requirunt, si bñ p̄derētur, ut ex supradictis apparēt. q̄ oīa tene mēti, q̄a sunt noua in hac materia. & ultra p̄dicta ultimo loco adduco, † q̄a ēt sp̄onte cōfesso nō est deneganda defensio. d. l. j. §. si q̄s ultro. ergo dēt fieri ratificatio, q̄ multū encruabit defensiones poltea futuras, & sic citius ea expedietur, & p̄ q̄ns cessat rō. d. l. cum reis. C. de pe. qđ no. de quo ēt posuit et Dy. in suo trac. male. in ver. restat uidere quid sit cōfessionis &c. & Bar. in d. §. diuus. & Bar. in l. 1. in fi. ff. de custo. reo. & Saly. in 2. C. eod. tiru. vbi multum notabiliter loquutus est. Ludouicus Bo.

- 50 Sed quid tde qōne occurrenti, aliquis subiicit qōni, distingue, aut torquetur in alios, ut in locios, & nō in se, & tunc procedi potest, ut. C. de assē. l. nullus. in fi. & de qō. l. editū, & l. 1. §. qui qōnem. ibi efficacissimas cās ad requirendā ue ritatem &c. idē Tullius in Topicis. Nā tormentis, uerberib. igne fatigati, q̄ dñr veritas ipsa, v̄rēt dicere, saluo si dixerit de inimico, quia tunc facile credendum non est, sed nec oīo fides detrahenda, sed cā cognita erit fides adhibēda uel nō, ut l. 1. §. p̄terea. de q. & arg. ff. de tel. l. 3. in prin. aut torquere in se & in alios. & si nihil de secōfiteat hñt locū pximie dicta. Si cōfiteatur de se & de aliis, tunc secūdū Accur. cuius opi. p̄ualet, est inuenire regulā & instātias a regula, r̄l de primo scelere confessus super concia non scrutetur aliena, & sic regula est, † q̄ to tus de se confessus non dēt interrogari de aliis, & maxime de consociis, ut ff. de q. l. qui de se, & C. eo. l. sicut in prin. & C. de accu. l. fi. & si de facto interrogatur, uel sine interrogatione, dicat de facto aliorū, non statur dicto eius: fallit in casib. in quib. quis de se confessus torquetur & interrogatur de aliis, si tñ q̄ illos alios p̄cedant indicia. Primus est in quibuslibet latronib. & maxime assasinis, qui de se confessi, torquendi sunt & interrogandi de consociis, & mandatorib. & de receptatoribus, ut ff. de custo. reo. l. diuus Adrianus. & C. de feris. l. pc. Secūdū. C. de fal. mon. l. 1. Ter tius ad exhib. l. fi. Quartus. C. de male. & mate. l. fi. Quintus de nece dñi in se confessio, ut torqueatur & interrogetur quo mādato &c. ut ff. ad sil. l. quo prius, & l. si percussor, & est ibi spāle, ut sentit ibi apparatus, ut ff. de qōni. l. ijs q̄ sunt. Sextus ad laqui. l. inde neratius. §. sed & si seruus. & bñ dixi, si aliqua p̄cedant indicia, q̄a aliās nō dēt interrogari de aliis, ut C. de q. l. 1. itē eius r̄lio non erit plena probatio q̄ illos quos inculpauerit, sed aliqua p̄sumptio, ut in apparatu. d. l. fi. C. de accu.

Addi. do. Ludo.

- Licet do. author** non dicat, hic fuit formalis doc. do. Gand. in suo tracta. male. in ti. de qō. & tormentis. uer. restat formare circa hūc tractatum &c. & Dy. in suo trac. qōnum. in uer. nunquid per talem p̄scriptionem &c. & gl. & cōiter scrib. in d. l. fi. C. de ac q̄. maxime per Bal. ibidē, & Bar. in l. repe. de qōni. & gl. Inn. & do. Abb. in c. 1. extra de cōfes. gl. in c. 3. extra de testi. & gl. in c. fi. 15. q. 3. & do. Ang. Are. in suo trac. malefi. in uerbo fama publica p̄cedente. in 8. col. in ver. q̄ro an participes criminis &c. ubi p̄ponit a liquo casus in quib. potest qui torqueari contra alios, & interrogari de alijs, ultra supra numeratos, uidelicet in criminis lāsā mai. ut in criminib. q̄ non cōmittiūt line socijs, & idē uoluit ipsemer in vers. 10. q̄ro an in culpatō &c. ubi dicit in casibus in quib. q̄s potest interrogari de socijs, talis inculpatio est sufficiens ad ponēdū inculpatū ad torturā alle. tex. in Leditū. & in l. j. §. eū q̄ latrones. ff. de q̄. sed tu intellige hoc sane, si aliqua indicia p̄cedat. & d. meus in cōf. 89. in 3. uo. inci. an assertio socij &c. prout dixit. d. author q̄ in hoc rectius, iudicio meo locutus est, nā d. Ang. nimis larga uerba effudit, & dixit contra tex. in d. l. j. C. de qō.

Guido de Suza.

- 53 Sed nunquid † per istam p̄sum. poterunt isti inculpati a torto seu a tosmētato, ad tortēta ponērū. sic in dictis sex casib. exceptuatis, argu. p̄lega. l. nullus. & l. editū. ff. de q. & arg. l. his. eo. tit.

Addi. do. Ludo.

- Intellige p̄dictam** conclusio. cū modifi catione q̄ supra proxime dixi in fi. p̄cedentis additionis. f. dummodo p̄cedat aliqua indicia contra inculpatos. † nam sola inculpatio facta a tortētato de locis ēt in dictis casib. exceptuatis non est sufficiens

D. Guido a Suza. De indicij & tortura.

sufficiens ad torturam: & si dices, amicę qd spālitatis erit in dictis casib. exceptuatis, cum in oīb. alijs casib. indicia p̄cedentia sint sufficiētia ad torquēdum, rñ. q̄ hic indicia in casib. spālib. non requiruntur ita lūma, sicut in alijs casib. nō exceptis ubi requirantur indicia sufficiētia, pro quo adduco notabilem doc. do. authoris in §. proxime seq. incip. sed quid si persona &c. ubi dixit, qđ in dictis casib. exceptis, ubi cunq; inculpatus a tormentato est malę famę & queratio nis, poterit torqueri, sed in alijs casib. non exceptuatis, sc̄us, in quib. secundū cū debent p̄cedere indicia sufficiētia.

Guido de Suza.

55 Sed quid t̄b persona inculpata sit malę famę & cō-uersationis, nungd in alijs casib. q̄ s̄. dictis sex exceptuatis, poterit torq̄ri, & subiici qōni, dic q̄ nō, si nō p̄cesserūt indicia sufficiētia, nec inculpatio facta de eo a tormentato, inducit indicium, cū interrogari nō debuerit, ut C. de aecu. l. fi. & ff. eo. ti. l. is cui, ergo qđ inde sequit. l. prohibē. non valet, ut l. non dubium. C. de legib. tamen de consuetudine vidi torqueri, ad qđ facit tex. in l. i. §. diuus adri. ff. de q.

Addi. do. Ludo.

De hac decisione supra feci tibi mētionem, ideo non repeto nunc, ne idem s̄ape dicamus.

Guido de Suza.

56 Sed quid t̄de qōne quotidie occurrēti, accusat quis de furto, indicij p̄cedentib. ad illud furtū torquetur & confiterit illud furtū, nungd dēt procedi in tortura sine repeti, ut indicet & p̄fiteatur de alijs furtis à se q̄missis, ad q̄ nulla h̄at indicia dic de iuris solēnitate nō, arg. co. q̄ dicentur in proxima qōne pro secunda parte, & ga. q̄tū ad ista furtā, de quib. in specie uel in ḡne aut quare nula p̄cedunt indicia & sine indicij nemo torquendus est, ut. C. de fal. l. sic ut, & ff. de qō. l. i. in prin. & l. maritus, sed de ḡnali consuetudine Italiz, quotidie seruamus ɔrium, & spāliter in furtis, q̄ magis frequētantur, q̄ cōsuetudo pōt adiuvari p. l. non oēs. §. a barbaris. ff. de re mili. & de offi. pr̄sl. l. cōgruit.

Addi. do. Ludo.

In hoc passu adde tu do. Ang. Aret. in suo libello malefic. in uerbo. fama publica p̄cedente. in ulti. verbis, ubi hic idē cōfirmauit, & dixit idē esse in omnib. alijs delictis. alleg. tex. in d. l. non oēs. §. a barbaris. & in d. l. congruit, & ita dicit seruari de consuetudine.

Guido de Suza.

57 Sed pone t̄ q̄ fuit de aliquo semel habita qō, forte re qōnem sine aliquo nouo iudicio accedente, nungd pōt, v̄f q̄ sic, ut ff. de q. l. repeti, & l. unius. §. i. q̄ indicij dicunt qōnem repeti posse, & ubi lex non distinguit, nec nos. l. de p̄tio. cum si. tu dic quod non, sine nouis indicij, ut q̄ tortus dixit nullū ibi illa nocte iacuisse, vbi maleficū fuerat cōmisum, postea inuentū est p̄ testes, q̄ ibi aligs iacuit. certe hoc casu repeteret qō, per illū indicium, uel aliud simile. & h̄ec est cōis op̄i. non t̄n allegatur aliqua lex. tu alle. ff. pro socio. l. socius p̄ filia. §. nec si possessor. Asſessores aut̄ honoris audi, hoc non seruant, immo qōnes repertunt sine nouis indicij, quousq; de obiectis criminib. hauriant ueritatē, quorū op̄io nio pōt defensari per. §. oportet. in auc. ut jud. sine quoquo. suffra. ibi torquebunt fures & non prius quiescēt & c. consi deret aut̄ bonus iudex in qōne repetenda an tortus in ani mi & corporis fortitudine durauerit. l. unius. §. reus. ff. de q.

Addi. do. Ludo.

Licet do. author non dicat, h̄ec sunt formaliter verba Dy. in suo trac. qōnū. in uer. quid si aliquis fuit semel tortus &c. & refert & se quitur Ang. Are. in suo trac. male. in uerbo. fama publica p̄cedēt &c. in uer. 3. q̄ro an semel tortus &c. ubi dixit, t̄ q̄ de quacūq; tortura q̄ facit iudex dolo malo, & sine cā, capite puniſ p̄ arg. l. decurio. & ibi uoluit Bal. C. de qō. & Bald. in l. i. C. de priua. carce. & licet pro ma. a cōfuetudine asſessorū repenterū qōnes sine nouis indicij, alleget ille text. in auc. ut iudi. sine quoquo suffra. in §. oportet. t̄n nūq̄ placuit mihi hoc. & dico, q̄ ille tex. nō facit ad propositū, & si recte pondereſ, nam ille tex. loquit̄ de administratorib. bon. fisc. & dicit q̄ si aliqđ furtū cōmitat̄ in dictis bonis, q̄ iudices torquebunt, & non prius quiescāt donec reddant furtā, ibi aut̄ in hoc si mauferint in maximis cōstitutis furtis &c. nam ille tex. uult, q̄ isti officiales sunt solliciti in p̄quisitione ditorū bono. non t̄n permittit fures repeti posse sine nouis indicij. & sic arbitriū concessum eis, intelligit̄ concessum, non t̄n extra limites iuris, & potius ille tex. denotat facultatē in torquendo plures q̄ in repetendo qōnē q̄ unum, & ut ipsi sint diligentes uult ibi tex. q̄ si non reperiret dicta furtā, teneant̄ ipsi tanq̄ illi q̄ forte non fuerant diligētes in custodia

59 ditorū bono. tex quo ēt infero, q̄ imperator nō uoluit, q̄ tortura, nec repetitio eiusdē debeat fieri, nisi lūme cū oīno

perdere nō possit. Nā iudices remanent obligati, & potius credendū est imperatorē ibi uoluissē iudices procedere seruatis seruandis, q̄ aliter. Nā p̄sumptio est, q̄ iudices uidētes se remanere obligatos, torquerent & repeterent q̄o cunq; & qualiter cunq;. itaq; ille tex. nil mihi facit pro saluatione asſessorum repetentium qōnē sine nouis indicij, a qua indicio meo cauere debent sicut ab igne, & maxime cū cōis theorica doctorum sit in ɔrium, prout supra dixi, & ultra p̄di. ita in terminis uoluit Bal. in l. 2. C. quorum app. & Bal. in l. milires. C. de qō. & do. Abba. in c. cum in contemplatione. in 2. col. in uer. 7. queritur, extra de reg. iur.

Guido de Suza.

60 Quid si dum aliquis test in tormentis dicit, orqueatis me q̄tum uultis, quia si starem v̄lque ad 10. annos, nihil dicerē, q̄ a nil scio, uel in nihilo sum pollutus obiecti criminis, & sic omnia diffitetur, nunquid statim est dimittiēdus & deponēdus de tormentis, & libere relaxandus ire uias suas, & certe non, sed procedat in tortura, sed cū tēperie, uel aspere, fī condō. criminosi, & secūdū criminis qualitatē, & si cōfiteatur, bñi quidem. sīnautem non confiteatur, debet eū iudex in carcerib. detinere, & si uoua aderunt indicia, qōnē repeteſ. sīnaut noua indicia nō aderūt, tūc statuet accusatori dilatio nē cōpetentē ad probandū, & si poterit cōuinci, cōdēnabit, alias non. ff. de qō. l. i. §. pr̄tcrea. & l. unus. §. in ea. cod. tit.

Addi. do. Ludo.

In hoc do. author recte loquutus est, nec est opus additione, nisi dū dicit de nouis indicij, t̄ Nam noua indicia, ea dñr, q̄ differūt a p̄cedentib. specie uel substantia, ut puta, prima indicia erant de mala fama rei, vel quod erat inimicus &c. superuenit postea unus testis, qui dicit se uidisse reum percutere, uel dicit q̄ uidit eū cū gladio euaginato &c. lecus si primo habuissē indicium ex fama p̄ aliquos testes, licet postea habcas alios testes super fama, non dicuntur noua indicij, sed dicit noua probatio primi indicij. nec posset quis repeti in tormentis. ita uoluit Ang. in trac. male. in uerbo, fania publica in uer. quā dicantur noua indicia &c.

Guido de Suza.

62 Sed quid t̄qōne de facto occurrēti, criminis indicia p̄cedunt, p̄ q̄ iudex informatus uult procedere ad tormenta, dicit reus iudici, dñe detis mihi defensio nē ante q̄ ponatis me ad tormenta, quia paratus sum incontinenēti arguere q̄ indicia q̄ me recepta, nungd audiendus est reus, & libi defensio danda ante q̄ torqueat, v̄f q̄ nō, p̄ l. 3. in ver. neq; ante probationes iniurias patianē &c. C. ubi sena. vel clari. cū in illis personis in dignitate positis sit spāle, v̄f in c̄teris ɔrium esse ius cōcē, arg. l. i. ff. ad mu. Pr̄terea, primo actor probat, & fundata intentione sua reus opponit defensiones & exceptiones suas, ut C. de excē l. si q̄ dem, & l. exce ptionē. de prob. igī primo totaliter dēt fundari intētio acto ris p̄ testes, uel p̄ ɔfessionē rei, ante q̄ audiat in sua exceptio ne siue defensione reus. t̄ Tu dic ɔ. f. q̄ primo sit dāda defensio, ante q̄ torqueat, maxime q̄n tale qđ allegat, quo probato nō deberet ad tormenta p̄cedi, & hoc illa rōne, q̄ ab interloquitione facta a iudice, q̄ aliquis torqueat, appellat. l. 2. ff. de ap. reci. & est rō. ɔlēderēda, q̄ a talis iterlocutoria est pmisū appellare, q̄ si defensio differēt post torturā, nunq̄ postea posset recuperare detrimētū mēbrorū, ut d. l. 2. ergo eadē rō sibi locū vendicat in proposito, nō. n. appellare, vel defensio petere, si primo torqueat, nā qnq̄, tolēt deficere in qōne. l. aut dāna. §. 1. ff. de p̄. Pr̄terea ēt ɔfeso, defensio suz inno cētē dat. C. de cuſt. re. l. 2. multomagis h̄ec defensio non de negat. t̄ Pr̄terea, ēt uidemus, q̄ iā dānato ex cōfessione sua facta in tormentis, p̄seueratione facta princeps uenit ēt post siām defensionē tuç innocētē cōcedēdo, & siām retractādo, si cōlitterit de innocētia cōdēnati, ut l. i. §. si quis ultro. ff. de q. l. i. iā cōfesso, & iā cōdēnato ɔcedit defensionis facultas, tāto & multofertius aā tormenta denegari nō dēt. cui. n. q̄ est plus cōcedit, nō dēt denegari q̄ est minus, ut dicit rō. iuris, cui q̄ plus est & c. quid plura, in iure legitur expresse, q̄ quocūq; tpe iudicij, reo petente, defensio danda est. l. unius. §. cognitio. ff. de q. ibi quocunq; tpe reo postulantē &c.

Addi. do. Ludo.

63 In hoc passu multū quotidianō, licet d. author nō dicat, reperio Pau. de Elea. in cōmen. 10. c. grauis. in ult. col. in uer. qđ si torqueādus q̄rit &c. ext. de depo. & Gā. in suo trac. male. in uer. nungd torqueādus sit au diēdus &c. ubi formaliter & de uerbo ad uerbū argumētati fuerūt ad partes, put fecit. d. author in hac qōne, & finaliter t̄ccludūt defensionē nō esse reo denegādā, & q̄ copia indi ciorū ei dāda est, & plus dñr, q̄ ḡtūcūq; iudex h̄fct arbitriū ex forma statuti in talib. nō t̄n pōt denegari defensio, & idē uolunt Gan. vbi. §. pxime in uer. itē q̄ro nūquid p̄tās q̄ habet arbitriū &c. & idē in terminis nostris reperio cōfuluisse do. mc.

me.Alex.in cons.66.in 1.& 2.col.in 1.vol.incip.si præcedet. indicij.vbi tamen limitat multum singulariter,nisi reus sim pliciter peteret copiam indiciorum cum termino ad probandum, nec diceret qualem defensionem habet, sed solum dicere in dñia illa non esse vera,fed falsa.Nam f'm eum,ad hoc ut concedatur defensio,& differatur tortura, opus est q' al- legetur talis defensio,quae probata tortura cessaret, sed in causa proposito, si testes deposuissent, & affirmassent indicia non esse vera,fed falsa,non relevarent, tanq' deponentes super mera negatiua,ergo &c.& idem vñ fuisse de mente Pa. de Elea.in d.c.grauis.Secundo limitat do.meus in consi. palle, alio modo multum singulariter, quin dñs p'as denegaret defensionem cum consilio dñi iudicis maleficiorum. nam potest,& non tenebitur in sindicatu per doc.Bal.in rub.C. de pe.iudi.in ver.quero nunquid p'as &c.Sal.in l.fi.co tit.q' no.per te qui vadis per officia,ut si non intelligis, semper facias de consilio iudicium,qui sint th Doct. hñtes inst'rm suæ approbationis in studiis generalibus, uel q' talis iudex sit tibi datus per superiorem.nam eris excusatus faciendo cum tali consilio secundum Sal.in d.l.fi.& d.me.in d.consil.66. in 2.col. quod consi. est repetitum de uerbo ad uerbum in 1.uol.in ordine ibi.41.incl.ut supra dixi.

Guido de Suza.

66 Sed quid de quæstione quā s'pe de factis fuit tortus,& in tortura confessus, uunc ante sniam, dicit se errasse,nunquid poterit reuocare errorem suum, rñdeo, aut est error iuris,aut facti, si error facti, potest vñque ad sniam,& est ratio,quia non vñ fateri,qui in facto errat.l. 2.in princ. ff.de confel. item talis error non potest vñque ad sniam obesse.l.error.C.de iur.& fac.ign.& facit. C. quo.ap. non reci.l.2. nam condemnato ex confessione in tormentis facta & perseverata,subuenitur ēt post sniam , & error suum,sive innocentiam suam doceere volenti, & si ostendebit,absoluetur,ut ff.de q.l.1. q' si quis ultro,multo fortius dēt audiri iste errorum suum probare uolens. item iste non perseverauit in confessione,ex quo non expectauit sniam. itē confessus formidine tormentorum auditur appellans,ut C. quorum app.non reci.l.2.Sinautem est error iuris,tunc non poterit venire contra confessionem,ut d.l.error.

Addi.do.Ludo.

Circa reuocationem erroris,eu.confessionis erroris, ut vides do.author facit dñiam inter errorē iuris uel facti,ut hic per eū.Cuius dictis addet tu Gand in trac. male.in tit.de qō.in uer.si confessus dicat se errasse &c. ubi idem formaliter tenet.Nam secundum eū, qui dicit ēt hoc esse bene notandum,nemini est deneganda facultas defensionis ante impositionem penæ alleg.d.l.unius. q'.fi. in uer. quocunque postulante ergo &c.de q'.& C.de iur.fi.l. facultas.lib.10.& C.de bo.va.l.fina .in uer. data copia &c. & plus subdit,q' ēt sponte confessio nō est deneganda defensio,ad probandum de iure suo & innocentia sua.alle.tex.in l. 1. q'. si q' ultro.ff.de qō. & quia defensio & probatio p'nt fieri usq; ad sniam.l. si quis iureiu.C.de re credi.l.indicia.C.de proba. & l. 1. q'. si ad diem ff.de re mili.de quo uide per Bal.in l.bonæfidei.in 3.col.C.de reb.credi.& Bal.in l.fin.in 1.col.C.de proba.& per do.Pet.de Anch.in consi.22.in 3.col.incl.utrum confessio contra iniustum &c.ubi dicit se de facto obtinuisse q' quis potest reuocare confessionem suam, licet se cunctum eum iudices in hoc se difficiles & rigorosos exhibeant, eridentes vilescere in conspectu hominum per absolucionem contra l.absentem.ff.de pc.

Guido de Suza.

68 Sed pone t'g' aliquis confessus est in tormentis, & talis confessio aliquid operetur,vñ q' sic. s' semiplenam probationem,ut C.de cust.reo.l.2.& ff.de q.l.1. q'.diuus.uel dic, forte uerius,q' nisi perseveratum sit,talis confessio non plenam,uel semiplenam probatio.inducit quoniam nullo modo confiteri,uel confiteri sine perseveratione,paribus passibus ambulant.C.quorum appell non reci.l.2.

Addi.do.Ludo.

69 Licet do.author in hoc loquatur sub dubio forte,dicta confessio facta metu tormentorum sine perseveratione non præjudicat.casus est in d.l. 1. q'. diuus. & ibi Bar.& idem uoluit Iac.But.in l.2.de cu reo.& Angel.& Sal. Ibidem,& Sal.in l.fi.in j.col.C.de q'.& do.Abb.in c.cū in contemplatione.in 2.col.in ver.6.quero.de regu.iu. vbi dicit, q' talis perseveratio & ratificatio dēt fieri extralocum tormentorum,q' dicit facere q' iudices, qui incontinēti in loco ubi est tormentum, faciunt ratificare confessionem,& male. & inde uoluit Ang.Arc.in suo trac.male.in pe.col.in uer.5.fama publica præcedente.in uer.2.no.ubi dixit q' tortus debet quiescere latem per unam diem naturalem anteq' ducatur

ad tribunal,ad ratificādū,de quo ultimo superius diximus.
Guido de Suza.

70 Sed quid si talquis tortus est nullis uel non legitimis indicij p'cedentib.nunquid valebit eius confessio,dic q' non,ēt si & quantūcunq; in ea perseverauerit,ut est arg.in l.2.& 3.& 4.C.si ex fal.instr. & est causus in l.maritus.& in l.pe.secundum vnam lec.ff.de q'.& tex. in l.diuus.uer.ex quib.co.tit.Præterea hoc est de substantia libus q'ōnis habendz,q' legitima præcedant indicia,aliās q's torqueri non potest,cum a tormentis non sit incipiendum. l.1.ff.de q'.& l.maritus,& C.co.ti.l.cum cognitionale,& l.milites,quo deficiente quicquid sequitur,ipso iure nō ualeat.l. nō dubiū.C.de legi.& de fi.instr.& iure hastē fil.lib.10.l.1.& l.diuus.de in inte.resti.& C de app.l.nominationes.

Addi.do.Ludo.

Pro hac conclusione est tex.cū gl.sing. & ibi Bar.in d.l.pe ff.de q'ōni.quem cū gl.pro singulari ad hoc allegauit, & lecutus est Ang.Arc.in suo trac.male.in 8.col.in uerfi.fama publica præcedente.in uer.aduertas tamē. t' ubi dieit secus esse in confessione sponte facta,quia tunc ēt non præcedentib.indiciis ualeat,adeo q' ex ea confessione potest quis condemnari.alle.tex.in c.j.de accu.lib.6.& dicit idem tenere Pet.de Anch.in cle. 1. de homi. q' est singulariter menti tenendum f'm eum ibi, de qua materia.ś latius diximus. ideo non recipio nunc,ubi alleg.dominū meum in suo consi.5.in 1.uol.

Guido de Suza.

72 Quarto t'q' dicatur confessio facta in tormentis.rñ ad pedem ipsius torturæ ducitur, & ligantur manus , & terror incurrit a iudice dicente, q' si non incontinenti confiteatur,subiicit eum q'ō.certe non tener talis confessio, nisi in ea fuerit perseveratum,quia lex æquiparat confessionem factam in ipsis tormentis,& ex tortura,& formidine tormentorum,ut est tex.C.quo.app.nō re.l.2.ibi,aut formidine tormentorum &c.& no. q' ibi dicit formidine, nō autem dicit tormentis,& idem ibi lentit gl.& arg.ff.de iniu.litem apud labeonē. q' adiicitur.uer.q'ōnem.ibi,uel leuis territio.ergo à Œrio sensu,non leuis territio hñ pro ipsa tortura. & accedit q' legitur,sufficit terror armorum,& si quis eis usus non sit ff.de ui & ui ar.l.idem est. q' si armati.& C.ad l.Cor. de Sica. paria sunt hominem gladio percutere uel stringendo minari,ut ff.ad l.Cor.ad Sica.l. 1. q'.diuus.& facit. ff. ex quib. cau. maio.l.3.& C.quod met.caу.l.metum.

Addi.do.Ludo.

Dominus author verū dicit in hoc , & ultra alleg.p cum,dicas tu, q' idē uoluit Bar.in l.1. q'.diuus.ff.de q'.& Bar.in l.2.in 3.col. in fi.C. q' met.caу.& Bal.in l.uni.in 8.co.C.de 2fes.& Bal.in l.nouis sime,ff.de exc.tut.t' ubi dixit, q' 2fes q' sit apud tormenta,dñ scā ī tormentis,p illū tex.que dicit ad hoc singularē,& idē de 2fes q' sit apud tormenta, uel formidine tormentorū,ut a pari p'cedat,uoluit ēt.d.Abb.in c.fi.in 5.co.ext.de 2fe. & Abb.in c.cū ī 2fes ext.de re.iu.& Alex.de Neu, Patauinus in suo 2l.47.in 2.col.in 4.vol.inter consilia do.mci inci. in c. in cā p'di. &c. & faciunt ea q' inferius dicemus immediate.

Guido de Suza.

74 Sed quid in t'q'ōne de facto: q' t' in statuto ciui tatis, q' alijs nō possit torqueri nisi in certis casib p'as honoris audi'us extra illos casus 2fes per statutū,uult eruere veritatē criminis, nō tñ uult ponere ad torturā ne incidat in p'ēnā statuti, sed qd facit, p'cipit eū teneri in turri,uel in alio loco,denegādo ei alimēta,donec q' teat,uel in hyeme facit eū nudū, nungd uideat ponere q'ōni,ut dicamus eū incidere in p'ēnā statuti, & dic q' sic, ut ff. de iniu.l.itē apud labeonē. q' q'ōnis.ibi malā mansionē &c.

Addi.do.Ludo.

75 Pro decisione do.authoris,adducas tu doc. Bar. to.in l.1. q'.diuus.ff.de q'ō. t' ubi ponit de eo qui retinetur in carceribus ut siti moriatur,nam dicit tortus,adeo quod si confitetur uirtute talis sitis non ualeat confessio,tanquam facta in tormentis.& idem uoluit.d. Ang.Arc.in suo trac.male.in uerbo fama publica præcedē. in uer.quero quid si est tale delictum &c.ubi arguit contra iudices ignorantēs & crudeles,qui quando non p'nt torque re dant carnes ualde salatas ad comedendum malefactori, & non bibere.Nam secundum eum dicuntur torqueare, & tenentur in sindicatu,de quo uide etiam per do.Abb.in c.fi. in 5.col.extra de confel.& facit illud q' ēt inferius dicemus.

Guido de Suza.

76 Sed quid si t' extra locum torturæ , uel circa tribunal iudicis,ubi ius redditur, iudex examinans dixit delato ex crimine,aut confitearis, aut ducam ad tormenta,& torquebo te,nunquid dicatur tunc confessio facta formidine tormentorum,dic quod non, quia le

Hh 4 uis

D. Guido. a Suza. De indicij & tortura.

uis territio &c. vt d.l.item apud Labeonem. §. questionem, & C. quod me.cau.l.metum.ibi, non iactationibus &c. Terrorem autem questionis probabilem vere torturę comparrande accipere debemus presentem & instantem torturę, sicut de metu instantis cruciatus, vt ff. q. met. cau.l. metū. i. respon.& ff. ex quib. cau. maio. l. 3. in fin. leuis enim territio, & extra locum torturę facta, elusoria est, argu. l. si cui plus quam per l. fal. l. ex satisatio.

Addi.do. Ludo.

77 Sto in hoc t̄cum do. authore, cum modificatione tamen, nisi iudex qui diceret reo, aut cōfitearis, aut ducam te ad tormenta, & torquebo te, effet homo terribilis vultu, & solitus talia dicere, & mandare executioni, quia tunc dicerem secus esse, & confessionem esse factam metu tormentorum, iuxta no. per Bar. in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori, cum si. ff. de no. ope. nun. idem dicerem quando reus esset persona multum timida, puta mulier effet vel complexionis trepidę, quia tunc dicam illa verba in ducere sufficientem tormentorum formidinem, pro quo facit quod dixit do. author infra in §. item quæro quārum tempus &c. ubi ponit de qualitate personarum consideranda in hac materia.

Guido de Suza.

78 In quo loco t̄streichus ducendus ad persecutādum in confessione, respōdeo, apud acta, vel alio publico loco, extra conspectum torturę, & ita uide mus expertos assessores in persecutantia conuocare testes, & sub publico testimonio scribi faciunt, talis tali die persecutavit & confirmavit &c. in præsentia talium testimoniū &c. & bene faciunt per l. 2. C. de custo. reorum, ibi sub publico testimonio &c.

Addi.do. Ludo.

De loco ratificationis confessionis. d. author recte loquutus est, idem uoluit Bar. in l. 1. §. diuus & ff. de q. & Bal. in l. 2. C. quo. app. & Bald. in l. 2. C. de custo. reo. & idem uoluit do. Abba. in c. cum in contemplatione. in 2. col. in uer. quæro. in fi. extra de iudi. & d. Abba. in c. fi. in 5. colum. in fi. extra de confel. & facit quod not. Bald. in l. 2. in 3. colum. in fi. ff. quod me. causa, & Bal. in l. 1. in 6. colum. C. de confessio.

Guido de Suza.

79 Item quæro, t̄quantum tempus intermedium à nis ad persecutandum esse debeat, respondeo hoc legi aliqua non determinatur, vt d.l. 2. de cus. reo. ibi post modicū, non tamen dicit quod sit illud modicum. dic quod sit in arbitrio iudicis considerata qualitate personarum, & enormitate uel leuitate criminis. cum enim tempus, vel quid aliud, a iure non præfinitur, remittitur iudicis arbitrio. ff. de iure delibe. l. j. hodie. ff. de pēnis. l. 1. de effraſto.

Addi.do. Ludo.

Hæc est vera conclusio, de tempore intermedio inter confessionem, & ratificationem, remittendo in arbitrio iudicis, in quo adde tu Jacob. But. in l. 2. C. de custo. reo. & Ang. & Sal. ibidem, & do. Ang. Are. in libe. suo male. in verbo, fama. in pe. col. in ver. 3. no. q. si confessio &c. etiam supra de hoc dixi.

Guido de Suza.

80 Quæro qui t̄debeant questioni interesse. respon. quæsitioni. in secreto, autem iudex recipiet dictum eius, tortus. n. habet similitudinem testis, ut in summa de quæsitioni. §. sed habetur, & ff. eo. tit. l. j. §. imperator.

Addi.do. Ludo.

Circa hanc materiam de dicto rei recipiendo in secretis uide tu quod no. Bar. in d.l. fi postulauerit. §. quæsitioni. ff. de adult. ubi multum notabiliter loquitur in materia testis torquedi, an aduocatus possit esse præsens, & concludit quod non in examinatione, sed in delatione iuramenti sic.

Guido de Suza.

81 Sed nunquid t̄liber homo possit torqueri, videtur q. non quia quasi totus titulus de quæsitioni. C. & ff. de tortura scruorum intelligere videtur, alii dicunt quod liber homo torquebitur in casib. sci licet quando in testimonio vacillat, & præsens fuit facto, ut ff. de quæsitioni. l. ex libero, & l. testes. & in crimine falsi, ut ff. de fal. l. si quis decurio. argu. C. de prob. l. iubemus, & C. de testib. l. nullum. & in alio casu speciali. C. de male. & mathe. l. si excepta. & no. in apparatu, & C. de q. l. decuriones. Si ergo est speciale, in contrario est ius singulare. ff. de legi. sic & milites regulariter non torquentur, ut C. de quæsitione. l. milites. sic decuriones. C. ex qui. cau. infra. irro. l. decuriones. C. de q. l. diu & C. de pe. l. decuriones. & l. decurionum. & l. misericordie. ad l. Jul. mai. l. nullus. ff. de pe. l. moris. §. iste. ff. de de-

82 cul. l. 2. §. in decurionib. & l. fi. cum conc. ru. dic. t̄ q. liber homo potest torquebitur, non solum in alios. ut fi. de q. l. ex libero. i. respon. & l. unius §. testes. C. de aboli. l. fallaciter. §. q. si ingēnorum. C. de assis. l. nullus. ad fi. ff. de cust. reo. l. diuersus Adrianus, sed etiam in leipsum, quandounque desertur ex aliquo crimen. C. de quæsitione. l. si cognitionaliter. C. ex quib. cau. infra. irro. l. nullam. & ibi de hoc. C. de fal. l. sicut. ff. de remil. l. proditores. Deniō quod liber homo torquebitur potest inconuincibiliter, arguitur per l. si quis decurio. C. de falci. ubi decurio torquebitur, immo melius. ff. de quæsitione. l. fin. ubi uidetur casus, quod liber homo torquebitur posuit, ut C. de accus. l. fina. ut C. de assis. l. nullus. & quod no. & alias quām liber homo non potest esse decurio, ut ff. de decur. l. seuerus, & ita seruat generalis consuetudo, & d. Azo in sum. de quæsitione. §. quæri. & §. torquebuntur.

Addi. do. Ludo.

83 Delibero thomine, ut possit torquebitur, iudicio/meo non est dubitandum, licet do. author ad hoc probandum multum laborebat, prout uides, nam ego habeo hoc pro absoluto, & licet de hoc dixi i. prin. huius operis. tamen nunc pro confirmatione dico unum ultra omnes, nam si liber homo torquebitur non posset, profecto ex mille delictis, non punietur unum, contra l. ita uulneratus. ff. ad l. aquil. nam in delictis non semper sunt præsentes testes, immo qui male agit communiter dicit lucem, unde ex hac ratione primo debet posse liber homo absque dubio torquebitur & contra se & contra alios.

Guido de Suza.

Item puerilis tamen q. filio est, nunquid ita principalis persona debeat ponni, uel subiici tormentis ad ueritatem eruendam, videtur q. non, quia totus tract. de quæsitioni. C. & ff. videtur consistere circa seruos tuos torquendos, & liberos homines uacillantes,

84 sed tu dicit q. ipsi principales personæ sunt quæsitioni subiectæ, ut C. de quæsitionibus l. 3. & ff. eod. tit. l. 1. §. diuus, & §. si quis ultro, & l. unus. & ff. de remil. proditor. præcedere tamen debent indicia verisimilia, ex quib. obiecti criminis reus, ex præfinitione culpæ, indicii animus informetur, ut C. de quæsitione. l. cognitionaliter, & l. milites. §. oportet, & C. de falci. l. sicut.

Addi. do. Ludo.

Prout attestatur ipsem author, hæc quæsitione puerilis est, & probat ex his quæ supra dicta sunt in additione proxima præcedente, & per do. authorem in §. proximo præcedenti, incip. sed nunquid liber homo &c.

Guido de Suza.

An si iudex adeo tormentando modum excess. serit, ita q. tortus in quæsitione defecit, uel membra debilitauerit teneatur, & quo iure. & q. teneatur dicit lex expref. ff. de iniu. l. item apud Labeonem. §. quæsitionis, ibi teneri cum &c. si enim torquendus est reus ut innocentiz, uel iudicio saluus reddatur, ut l. quæsitionis. §. modus. ff. de quæsitione. certe si iudex non seruavit, tenetur. & facit ff. solu. mat. l. si constante. §. si maritus. & institu. qui sunt sui uel alie. iur. §. 2. & §. dominorum, & melius. ff. ad l. aquil. l. sed quicunque. §. si magister, & ff. de ver. signi. l. locū. §. fi. & ff. de pig. act. l. eleganter. §. plane. nec prodest sibi, q. iudex tantum hoc fecit, cum deliquerit, nam omne maleficiū præsumitur auctum, ut. C. de iniurijs. l. si non conuicii, & C. de sic. l. prima.

† Præterea, si propinquus in corrigendo propinquum, modum excessit tenetur, ut C. de emend. propin. l. 1. nec iudicē excusat officiū, quia sicut priuatis, & ita magistratib. prohibitum est aliquid illicitum facere. l. nec magistratus. ff. de iniu. econtra uidetur q. non teneatur, quia iudex causa ueritatis eruendæ hoc fecit, suum exequendo officium, & non animo deficiendi, uel debilitandi, igitur non debet teneri: nemino enim uidetur delinquare nisi animum malignū ad hoc habuit. ff. de uerbo. signifi. l. s̄pe. ad fi. uoluntas enim & propositum distinguunt maleficiū. ff. de fur. l. qui iniurię. in prin. & facit. ff. de acqui. poss. l. qui iure. & alibi scriptum est, tunc crimen contrahitur, cum uoluntas nocendi interuenit, non aliās. l. 1. C. ad l. Corn. de Sica. & facit. ff. de lib. homi. exhi. l. 3. §. 1. præsumitur enim bonum de officialibus, nisi probetur contrarium manifeste, ut ff. de offic. præse. præto. l. 1. ad finē. nam creditor, rem obligatam offerēdo, non præsumitur deliquisse, quia notabilis est præsumptio, ut ff. de fur. l. cum creditor. sic & a simili, iudex in proposito causa sui officii exequendi, præsumitur id fecisse, non nocendi consilio, ut ff. de iniuriis. l. iniuriarum. §. 1. † si aliquam culpam in exceedendo modū, intorquendo adibuit, non tamen tenetur. l. Cor. de Sica, quia in delictis, lata culpa non æquiparatur dolo. ff. de pen. l. aut facta. §. causa. itē officii necessitatibus suadet non remanere impunitum quod aliās coerceri deberet, ut ff. de his

his quib. ut indi. l. post legarum. § aduocatum, & l. tutorem, nam in dubio, b non appetet præsumitur potius, q ex zelo iustitie, & vigore consilii, quam malo consilio id fecisse l. minus instructus. de acquiren. poss. ff. pro soc. l. merito. Accedit ad idem & aliud validius argum. sumptum. C. qui accu. uon pos. l. 2. ad fi. vbi tutor, ex offi. suo, accusans de falso producentem instrumenta contra pupillum, si non probat, nō præsumitur calumniandi animo accusationem instituisse, nisi evidenter probetur, & non regulariter qui non probat calumniari præsumitur, coipso quod non probat. l. 1. C. de aduo. diuer. judic. Solu. distinguunt quidam, si hoc appetet, q fecerit ex uoluntate, dolo tenetur, sed casu absque culpa nullo modo tenetur, si autem cum aliqua culpa excedendo modum non puto teneri per l. 1. G. de emend. seruorum. & bona est argumentatio de potestate dominica ad potestatem rectoris, vt ff. de ver. signi. l. potestatis.

Addi. do. Ludo.

Pafus iste de mortuo vel debilitato in tortura, an iudex teneatur vel ne, est multum, iudicio meo considerandus, & aperiendae sunt aures pro domini iudicantibus. in quo pafu. do. author concludit, quod in uno casu soluni tenetur iudex, quando appetet de dolo, alias autem non, quando easu uel etiam quando culpa excessit modum in torquendo, per d. l. 1. de emen. suorum.

38 † Ast ego sentio, quando culpa excessit modum in torquendo, nam coipso q excedit modum fingitur priuatus homo & nō index: ergo debet tenerti, sicut dicimus in tutori non bene administrante bona pupilli. nam non fingitur tutor, sed tenetur tanquam quilibet, ut ff. de fur. l. interdum. §. qui tutelam, & ff. pro emp. l. qui fundum. §. si tutor. & arg. C. de epis. & cle. l. generatier. præterea uidetur esse casus de hac in l. item apud labaconem. §. quæstionis ad fi. ff. de iniu. ibi sed si iussu domini quis quæstionem habeat, modum tamē excesserit, teneri cum debere labeo ait & c. & hoc etiā reperio uoluisse Cyn. Bal. & Saly. in l. Gracchus. C. de adult. & An. in l. 3. cod. titu. † ubi dicunt, q si tortus deficit in tortura iudex non tenetur, dummodo indicia præcedant, & in actis de indicis appareat, & etiam iudex non fuerit egressus terminos torturæ. & sic sentiunt aperte, quod tenetur iudex de excessu, & sic de culpa in excedendo, verum est, q in dubio non præsumitur egressus modum, ratione offici. l. Hærennius. §. Gai. ff. de cuiet. vnde ei qui dicit contrariū, incunabit onus probandi secundum Ang. tn d. l. 3. q est no. dignum secundum Ang. Are. in suo tract. malefi. in versu. fama. in uer. §. quæro quid si tortus &c.

Guido de Soza.

90 **Sed quid** si probatum est maleficium per unū testimoniū de ueritate tantum, nunquid erit sufficiens introitus ad tormenta habenda, videtur q nō, ut ff. de quæst. l. maritus, ubi per dictum huius testis non fuit ad quæstionem processum. Præterea dictum unius testis, non inducit iudicium sine præsumptione, ut ff. de dote. præc. l. theopompus. & ff. quemadmo. testam. aper. l. 1. §. sed unius, & iura omnia tractantia de indicis, quæ requiruntur ad qō nem habendam, loquuntur in plurali. l. indicia præcedere debere, non autem dicunt indicium. l. 1. secundo respon. ff. de quæ. & ibi, & aliis argumentis, & Lunius. §. in ea causa. & l. fi. cod. titu. & C. cod. titu. l. cum cognitionaliter, & l. milites, & C. de fal. l. sicut. & pluralis locutio, singulari numero non quiescit. ff. de man. testam. l. libertas quam. §. ultimo, sed his non obſt. dic unum testem de ueritate sufficere ad habendum torturam, ut sum. de quæstio. §. indicium autem. & C. ad l. iul. ma. l. si quis in apparatu. Non ob. l. maritus, quia ibi non fuit tortus propter dictum unius testis, quia ille qui prohibuit testimonium erat familiaris producentis & ideo dictum suum non fuit tanti effectus, q faceret indicium. Nō obſt. alia iura in contrarium alleg. in quibus de pluribus indicis habetur mentio, quia illa pluralitas inspecto communī usu loquendi, in singularitatem resolutur, ut ff. de uerb. sig. l. non est sine liberis. & ff. de nego. gest. l. ait prætor. §. 1. & ff. de ori. iur. l. 2. §. exactis. ff. de condi. & demon. l. demonstratio falsa. §. fi. & l. qui concubinam. §. si stichus.

Addi. do. Ludo.

Dominus author concludit, q potest quis deponentem de ueritate. & idem uoluit ipſem in §. proxime seq. in princ. dum tractat de fama, in quo addet tu gl. singu. de hoc. in cap. at si clerici. extra de iudi. quam pro singu. allega. & fecutus est dominus Abb. ibi, in 7. colu. & ibi Bar. in l. 3. C. ad l. iul. ma. & Bar. in l. fi. ff. de quæstio. & in d. l. maritus, & n. l. pen. cod. titu. & Bal. in l. 2. C. de app. & Bal. in l. milites. C. de quæstio. & do. me. Alexan. in consi. §. in pen. colu. in 1. uolum. incip. si præcedenibus & c. & domi. Ange. Are. in suo tract. malefi. in uerbo, fama. in uersi. quæro an unum indicium † vbi limitat prædicta præcedere si est unus testis

integer, quia infamis, uel uilis, non faceret indicium ad torturam. l. 1. §. item Cornelio. & ibi Bart. de quæstio. & uoluit do. me. in consi. de quo supra proxi. feci mentionem. Secundo limita prædictam conclusio. quando testis deponit recte super maleficium, lecus si deponeret super indicio ad maleficium probandum, ita uoluit glo. quam sequitur ibi Bart. & Bald. in l. fin. C. fami. ercis. & Bar. in l. fin. ante fi. de quæstio. & do. Abb. in c. 1. in 1. colum. extra de confel. & in c. super eo. cl. 2. in 2. colum. extra de testi.

Tertio limita prædictam conclusionem procedere nisi 92 alia circumstantiae resisterent, † quia unus testis de uisu non facit indicium, secundum Bald. in d. l. 2. C. quo. appe. referēs Ioan. And. ita tenentem, quod est notam. secundum cum, & idem uoluit domi. Abba. in c. tertio loco. in 5. col. de proba. & in c. cum in contemplatione. extra de reg. iu. pro quo adduco, quia quando aliqua sunt indicia pro reo excusantia, tunc indicio contra eum debent esse multum urgentia, ut superent illa quæ faciunt pro excusatione rei. ita habetur in l. 1. §. 1. ff. de qō. ita uoluit Ang. Are. in suo tract. malefi. in uerbo, fama. in uer. & prædicta procedunt &c.

Guido de Suza.

93 **Quid si maleficium** † probatum per famam tantum poterit ne ad tormenta procedi? videtur q sic, quia probatio famæ aequiparatur probationi unius testis. ff. de testi. l. 3. §. eiusdem. & in apparatu, & supra proxim. q. dictum est indicium unius testis sufficere ad quæstionem habendam. Sed dic q non, quia fama per se non probat, sed inducit aliquod indicium, ad confirmandas seu coadiuandas seu cōprobandas alias probationes, ut d. §. eiusdem. ibi confirmat rem de qua agitur & c. i. simul firmat, non tamen per se facit ualidū indicium. est. n. fama res fragilis & perniciosa, ut plurimum per clientelas uoces artificiose transmissa ab ipsis qui desiderant de hoc famam esse, ut ff. de hæredib. institu. l. pacumcuius, & argum. C. de pen. l. decurionum. & ff. de offi. recto. prou. l. iustissimos, ibi nec ad libidinem. non enim quælibet indicia sunt sufficientia ad torturam, ut supra dixi in princip. notabilium.

Addi. do. Ludo.

Defama non sufficiente pro indicio ad torturam. do. author recte locutus est. cuius dictis adde q idem uoluit Bartol. in l. de minore. §. tormenta. de quæ. & Bald. in l. mili. C. eodem titu. & Salyc. Combon. in l. ea quidem. in materia famæ. C. de accusa. tamen limita, nisi fama esset orta a personis fide dignis, uel esset iuncta cu. fuga, prout supra dixi in additio. mea incip. circa hanc materiam qualiter & quomodo sumuntur indicia. circa fi. ad quæ me remitto.

Guido de Suza.

94 **Sed si præter** † famam esset aliquod indicium, pūta dictum unius testis, q facit indicium, ut d. l. theopompus. uel si constiterit accusatum esse inimicum interficti, uel alijs offensi, de inimico præsumit l. malum, ut ff. de quæ. l. 2. §. præterea. & ff. de testi. l. 3. in prin. item si se iactasset delatus de malefi. committendo, nam talis iactatio inducit indicium contra iactantem, q maleficium postea commiserit, considerata qualitate personæ, arg. C. q met. cau. l. metum. & ff. ex qui. cau. ma. l. 3. Tu allega meliora iura. ff. ad legem iul. ma. l. famosi. ver. tamē ibi, & ante quid fecerit & c. & C. si quis impe. maledix. l. vnica. ibi ex dictis, hominum facta pensamus, & ff. de sup. leg. l. labeo. ibi neminem perdicere & c. item si accusatus visus est fugere de loco maleficii. † nam fuga accusat fugientem, ut in auct. de exhi. re. §. si vero, & auc. de san. epis. §. si quis ad ordinationem. ite si consiliarius deposito officio se absentat, pro confessio habetur, q male fecerit. C. de ass. l. consiliarios. ff. de susp. tut. l. in pluribus. ad fi. item si is contra quem fama laborat, præue sit estimationis, & homo qui similis facere consuevit. ff. de quæstio. l. de minore. §. tormenta. ff. de accusat. l. si is cui §. i. idem si foret aliud indicium, q quilibet curiosus potest perpendere, secundum criminum qualitatem, & per sonarum uarietatem, tunc cum adeat aliquod de prædictis indiciis, uel alijs similibus, & fama proberur, poterit ad torturam procedi, quia fama probata, simul cum aliquo indicio facit legitimū, & sufficiens indicium ad habendum torturam, quamuis fama personæ sufficiat.

Addi. do. Ludo.

Quodlibet ex prædictis indiciis, una cum fama, sufficit ad torturam, prout concludit do. author, sed tu dicas, q multa ex prædictis indiciis, etiam sine fama, sufficiunt sola ad torturam, prout supra dixi circa princip. in addit. incip. circa hanc materiam qualiter, & quomodo sumuntur indicia & c. quæ non repeto. sed uide q ibi dixi, ubi posui de inimico, & de fuga, & alijs similib. Sed unum pro nunc non ommetto, an unus testis una cum fama,

D. Guido a Suza. De indicij & tortura.

ma, sint indicia sufficientia ad condemnationem. habes gl. in c. veniens. cl. i. extra de testi. & posuit Bart. in d. l. minore. §. tormenta. in vlt. col. de q.

Guido de Suza.

96. Sed quid si potestas hēt arbitrium, & nil aliud est dicere, nisi q̄ bona fide procedat, secundum q̄ ei conscientia dictauerit, an possit supplere defectum probationis indicij uigore arbitrii, dic q̄ non, quia non videtur esse commissum arbitrio suo, & legitima indica non dedeant præcedere, quia iuris auctoritas, sed facti non est in potestate iudicium. l. ordines. §. i. ff. ad munici.

Addi. do. Ludo.

Pro conclusione do. authoris, & uigore arbitrii iudici concessi a lege vel à statuto non possit supplere defectum indiciorum, adduco primo. l. si a milite. §. edictum. ff. de test. mil. vbi per libertatem arbitrii non intelligitur concessum, & non conuenit bonis moribus, & sic secūdum bo. mores est intelligēdū: sed est contra bo. mores, torquere aliquem sine sufficientibus indiciis, ergo non potest in hoc supplere iudex uigore arbitrii sui. & ita in terminis reperio Paul. de Elea. in comment. c. grauis. extra de depositi. in ulti. col. & Gan. in suo tract. male. in ver. item quero nunquid potestas &c. Pro quibus facit, nam hoc esset tollere defensiones & iura tertii, q̄ non potest quis auferre uigore alicuius arbitrii etiam liberi, & absoluti, ut in cle. sape. cum glo. in verbo, defensiones extra de ver. lig. & in clemē. pastora. §. pe. extra de re iud. & uoluit Bar. in l. filius fa. ff. de do. & Bar. in l. i. ff. de testa. mili. & in extrema. ad repri. in uer. uidebitur. & in verbo, figura. & d. Ant. & Io. de Imo. in c. extra, de consti. & Pet. de Ancha. in conf.

97. 132. incip. uisis diligenter &c. † Vnum tamen tene menti & uigore talis arbitrii poterit iudex torquere aliquem per dictum unius testis de visu, etiam si non sit omni exceptione maior. ita singulariter voluit do. Gand. vbi supra prox. in d. ver. item quero nūquid potestas &c. & uoluit do. me. Alex. in consi. 65. in pe. col. i. vol. inci. si præceden. indicius &c. ubi etiam plus dixit, & etiam si ille testis fuisset receptus, parte non citata, potest torqueri, uigore illius testificationis, dum modo stilus sit, & non citetur pars in examinatione testimoniū in ea materia, & perpetuo tene menti, pro confirmatione eorum quæ dixit do. author hic circa arbitrium concessum iudicii in torquendo.

Guido de Suza.

Sed quid si cōtinetur in statuto ciuitatis Bononiæ, & non possit aliquis ponere ad torturā, nisi contra eum fuerint habitę violentę præsumptiones, respondeo, requiruntur magna indicia quæ sint aliquo minus indubitatis, & plus indicis simplicib. ex quibus proceditur ad torturam, vt dictum est, nam & illa uidentur manifesta argumenta.

Addi. do. Ludo.

Pro do. authore facit circa hoc de uiolentis præsumptionibus, illud & habet tur in c. afferte. extra de præsum. & ibi do. Abb. in 4. colu. & per Bal. in l. fi. in 1. col. & in l. neque natales. in 1. col. C. de proba. hinc est, & dicimus q̄ præsumptio iuris dicitur violenta secundum Pau. de Cast. in 2. consil. incip. acta iudicaria &c. Adeo quod præsumptio iuris operatur, quod potest fieri sententia pro actore, secundum eundem Pau. de Cast. in suo consi. 95. incip. si dico me &c. & plus dico quod præsumptio violenta sufficit ad condemnandum in criminibus occultis, utputa, in crimen adulterii. l. si quis adulterii. C. de adul. Idem dico in omnibus casibus a iure expressis, secundum Bar. in l. q̄ Nerua. in 5. col. ff. depo. de qua materia posuit aliquid Ange. Aret. in suo tracta. malefi. in uersi. fama in 2. colum. cum seq.

Guido de Suza.

99. Sed quid si continetur in statuto quod nemo possit torqueri, nisi indicia indubitata præcesserint, ut exemplum de indicis indubitatis. ecce. n. camera habens unum aditum & exitum, non plures: de dicta camera exiuit quis pallidus, trepidans, cum cultello nudo sanguinolento in manu, statim post exitum reperitur homo recenter occisus in dicta camera, certe ista sunt indicia ad probationem maleficij indubitata, ex quibus non solum ad tormenta, sed etiam ad condemnationem, & pœnæ impositionem potest procedi. Et ita intelligitur. l. sciant. C. de proba. ibi uel indicis ad probationem indubitatis. & no. disiū diuam, uel, nam palliditas, uel tripidatio, est unum indicium contra ipsum, vt ff. de questioni. l. de minore. §. tormenta. item delatio gladii, præsertim nudi, est aliud indicium, nam de portantibus armis male præsumit, ut C. ut armorum usus. l. una. & in auc. de man. princip. §. ulti. col. 3. item quod gladius erat sanguinolentus, erat aliud indicium. homine enim occiso, gladius solet esse sanguinolentus, nam ex qua-

litate facti accipitur coniectura: sic & alias dicitur. ff. de do- natio. inter uirum, & uxori. utrum raro tamē contingunt talia indicia.

Addi. do. Ludo.

In hoc primo exemplo. d. author recte loquutus est in quo exemplo cōcordat Gan. in tract. suo male. in rub. de indi. & præsum. & Bar. in l. 2. ff. de furt. & Ioan. And. in addi. Spec. in titu. de proba. §. 3. versi. 13. & domi. Ange. Are. in suo trac. malefi. in uerbo fama publica præcedente.

Guido de Suza.

100. Est aliud tindicum ad probationem indubitatū, & istud sēpius contingere potest cum occiditur Titius in aliqua uīna uel fundo, & de hoc accusatur Seius, sed de visu nulli testes deponunt & uiderint Scium hoc homicidium committere, sed probatur ista cōtra Scium. primo q̄ ipse Seius erat inimicus Titii. Item probant testes & uiderint Seium admenantem gladium cōtra Titium. Item probatur per testes, q̄ Seius aufugit tempore perpetrati maleficij. Item probatur per famam & uocē publicam, q̄ Seius dictum Titium interfecit, certe ista quatuor simul iuncta quamvis singula per se non sufficerent, sunt sufficientia indicia indubitata, non solum ad torturam, sed etiam ad condemnationem, & sic potest intelligi dicta l. sciant.

Addi. do. Ludo

In hoc secundo exemplo. do. author etiam recte loquutus est, & cum eo cōcordat Gan. in tract. malefi. in rub. de indicis & præsum. & Ang. Are. in suo trac. etiam malefi. in uerbo, fama. & posuit do. Abb. in c. 3. loco. extra de proba.

Guido de Suza.

101. Est videre talud exemplum de præsumptio. inducitur. defertur Seius & Titiu fecit occidi, non sunt testes qui dicant hoc se uidesse, tamen probatur ista indicia. primo q̄ Seius erat inimicus Titii. Item q̄ dictus Seius perpetrato homicido receptauit homicidiam. Item q̄ homicida erat domesticus & familiaris Seii. Item q̄ fama est, q̄ Seius fecit occidi Titium. Item q̄ Seius se iactauit, q̄ fecerat occidi Titiu, & est homo de quo est verisimile q̄ talia faceret. Item q̄ olim aliquę offendentes interuenerunt inter eos, & ita q̄ indicia ista simul iuncta videbantur nedum ad tormenta, sed etiam ad condemnationem sufficere indubitata indicia. & ita potest exemplificari. d. l. sciant. nec mirum si ex plurib. simul iunctis quorum quod liber per se non sufficit ad indicium indubitatum, uel ad plene probandum, sit indubitatum indicium uel plena fides, nam hoc iure habetur expressum, ut in auct. de instru. cau. & fide. §. si uero nullus horum. colla. 6. duo. n. uel plura imperfecta constituant unum per se. l. cū scimus. in princ. C. de ag. & censi. lib. 1. & quæ non pro sint singula multa iuant. ut c. præterea. extra de testi. l. sancimus. ad fi. C. de testa. & uide de hoc per Azo. in l. 2. in fi. primi respon. de excu. tu.

202. † Quid plura, reperitur in iu. cau. q̄ ipsa cā prin. criminis per argumenta & præsumptiones cognoscitur & terminatur, quamquam de liquido delicto probari non possit, ut l. nō oēs. §. a barbaris. ibi, & si hoc liquide probari nō possit, argu. tamen cognoscendū est, & tamen in capitali causa agitur, ut l. deser. §. his qui, de qō. & facit in auct. ut li. ma. & aui. §. illud. curiosus autem lector multa alia poterit inuenire exempla de indi. ad probationem indubitatis.

Addi. do. Ludo.

In hoc tertio exemplo etiam. d. author recte sensu. sit, de qua materia indiciorū indubitatorum, etiam ad condemnationem non solum ad torturam, posuit Bal. in d. l. sciant, in l. neque natales. in 1. col. & in l. siue. in 2. col. C. de proba. & Bal. in l. qui cūque. C. de fer. fugi. & Bal. & Io. de Imo. in l. fi. ff. de hære. insti. & Bal. in l. fi. ff. de offi. procu. & Bal. in addi. Spe. in titu. de sen. circa fin. & Io. Cal. in c. uestra. extra de coha. cleri. & mulie. & do. Abb. in c. tertio loco. de proba. & Gand. in tract. male. in rubr. de indi. & præsum. & Angel. Aret. in d. verbo, fama publica. in ver. quero an unum indicium. & Pau. de Cast. in consi. 196. incip. uisa inquisitione &c. ubi dixit unum notabile verbū, q̄ in casibus, in quibus quis potest condemnari ex indicis indubitatis, potest condemnari ad pœnam pecu. non autem corporalem. de qua materia posuit etiam do. me. Alex. in consi. 15. in 5. col. in 1. uol. incip. quando plures &c. & in consi. 24. in 14. col. in 2. uol. incip. an si quis &c. in 2. uol. ubi dixit, t̄q̄ in criminalibus non iunguntur probationes dinersi generis ad condemnandum, ut ibi per eum multum notabili. loquentem in hac materia, & ibi ponit quid in maleficiis commissis de nocte, uel quæ alijs difficile possunt probari, quæ probationes admittuntur. & in consi. 53. in 1. col. & per tot. in eo. 2. uolum. incip. quando probari debet. & in consi. 40. in 3. uol. in 3. colum.

Circa

Circa vero illud q̄ incidenter dixit d. author, q̄ duæ vel plures probationes imperfecte iunguntur ad faciendū vnā plenam probatio. &c. de hoc non dicam tibi nunc, quia est extra materiam de qua agimus, sed si de hnc uidere continget, remitto te ad do. meum Alex. in consl. 19. in 2. co. in 1. uolu. incip. utrum si postfacto &c. & in consl. 65. in ulti. col. in eo. 1. uol. incip. si præcedentib. & in consl. 13. in 13. co. in eo. 1. uol. incip. an promissio &c. & in consl. 33. in ulti. col. in eo. 1. uol. incip. uiso puncto &c. & in consl. 54. in eo. 1. uol. inci. in causa vertente, ubi dicit etiam, quod in criminalib. peruenitur ad diffinitiuā per præsumptionem tam legis quā hominis.

Guido de Suza.

¹⁰⁴ An milites nostri t̄ epis possunt subiici q̄ōni. dic q̄ sic, cū nec in assūm ptione militiæ, nec in uita interueniant in eis, nec obseruen tur ca quæ veros milites decet obseruare & obseruari expe diunt, vnde militarib. priuilegiis gaudere non debent, ut in aue. de man. prin. §. fi. col. 3. & ibi in apparatu de hoc ibi, & talibus militibus &c. Nam si quis non seruatis solemnitati bus, fabricensis efficiatur, h̄t pro non fabricensi, & sibi fabricensia priuilegia denegantur. l. si quis consortium. C. de fabri. lib. 1. & C. de epil. & cle. l. generaliter. uersi. eos tamen. vbi clericis non seruantib. solemnia, clericalia priuilegia de negantur seu beneficia clericalia, & facit. l. nominationes. C. de app. nam etiam milites in quibusdam etiam criminib. torquentur, & habētur quo ad hoc pro non militibus. de re milita. l. proditores.

Addi. do. Ludo.

Alias promisi tibi examinare, an milites nostri temporis possint torqueri. in tra. de præcedentia doctoris & militis, circa fi. in addi. meis ¹⁰⁵ ibidem. t̄ Nunc igitur scias uelim q̄ milites nostri temporis, euntes quotidie per plateas non gaudent priuilegijs militum prout dixi tibi in loc. præalleg. possunt torqueri sicut alii priuati, ita uoluit Bar. in suo trac. de quæst. licet iudicio meo, ille trac. non fuerit Bar. ut uidere poteris ex stylo eius tamen attribuitur Bar. sed ultra Barto. dicas q̄ idem uoluit Cy. in l. 1. C. de iur. & fac. igno. tamen reperio eundem Bal. in l. 1. in 6. C. qui bon. eedere pos. dicentem q̄ milites nostri temporis non possunt carcerari pro debito contractus, uel ultime uoluntatis, quia secundum cum ueri milites sunt alias falso uocabulo uerentur, & licet nō habeant insignia antiquæ obseruantæ, tamen habent insignia nouæ obleruationis, quæ loco ueteris successerunt, & idem comprobauit Io. de Lig. in c. quanto. in pe. col. ext. de magi. Sed tu nō rece das a prima opinione, quia immo isti non sunt ueri milites, prout uult-expresse d. Abb. in d. c. quanto. pro quibus facit. ¹⁰⁶ t̄ Nam insignia sola esse uera, non sunt illa, quæ faciunt milites gaudere priuilegijs suis, sed exercitium, ita probatur in l. pe. C. de testam. mili. ubi dicitur, q̄ miles non militans, non gaudent priuilegijs militum, ergo multominus debent gaudere milites nostri temporis, qui nō habent, nec habuerunt uera insignia, nec etiam exercent militaria, seu non militant. Ad idem facit q̄ dicit Bal. per illum tex. in d. l. pen. & Bar. in l. officiales. C. de epil. & cle. & Idem Io. de Lig. in cle. cum ex eo. de sent. excom. & Ang. in consl. 197. incip. In Dei nomine uisa narratione. & do. Cano. in c. 2. extra de fo. cōpe. ubi dixerunt q̄ milites seu fratres gaudentes non gaudent priuilegijs clericorum. Ergo in proposito nostro, milites nostri temporis, non debent etiam gaudere priuilegio ueri militis. & in terminis uoluit Dy. in suo trac. de q̄ōni. in ver. quæ personæ possunt torqueri &c. in ver. modo dictum est. & Cy. & Ang. in l. milites. C. de quæstioni. & Cy. in l. 3. C. ad l. iul. maiesta. in terminis etiam uoluit Angel. Areti. in tracta. malefic. in uerbo, fama. in uersicu. sexto quæro quæ personæ &c.

Guido de Suza.

¹⁰⁷ Quid de militibus t̄ celestibus. & die quod presbyteri non torqueantur clericis autem sic, de iure ciuili. C. de episc. & cler. l. præsbyteri. & in apparatu. l. fallaciter. C. de abo. tamen de iure nouissimo, secus per auc. Federic. ad decus & honorem. §. statuimus.

Præterea si militibus terrestribus cōcessa est immunitas, ut non torqueantur, multomagis cælestibus, argum. l. sacro. san. C. de episc. & cle.

Addi. do. Ludo.

De clericis & præsbyteris dixi supra in addi. incip. circa has personas priuilegiatas & cæt. ubi allegauit domi. Abba. in cap. cum in contemplatione. in 1. col. in fi. infra de regu. iur. & ultra ibi dicta, uide glo. 15. q. 6. in sup. & glo. 3. q. 5. & Inno. in d. c. cum in contemplatione. & do. Ange. Areti. in suo tract. male. in uerbo, fama. in ver. 6. quæro quæ personæ &c.

Guido de Suz.

¹⁰⁸ Quid de iudicibus t̄ siue aduocatis, nūquid non licet veri milites nam militant patroni cārum. ut C. de aduo. diuer. iudi. l. aduocati. præterea sicut militib. concilium est priuilegium, ut condemnati non exigantur, nisi in quantum facere possint, ita & patroni cārum. l. milites. j. rñ. der. iudi. in apparatu. eō vñ, quia nulla lege cauetur, quod iudices, siue aduocati, sint immunes a tortura. Solu. q̄ de iuri subtilitate sine iuri solennitate non debent torqueri, ut d. l. aduocati, sed de consuetudine, quæ est optima legum interpres, seruatur contrarium.

Addi. do. Ludo.

Sum propositi q̄ nec de iure nec de consuetudine possint aduocati torqueri, nam de iure habeo pro hoc expedito, prout conclusit ipse met author pro quo faciunt ea quæ dixi supra in addi. meis de præcedentia doctoris & militis, nam argumēta ibi facta manifeste cōcludunt q̄ aduocati multominus possunt de iure torqueri q̄ milites. De consuetudine ēt non pñt torque ri, nam consuetudo inducens, q̄ personæ priuilegiatas torqueantur, non ualeat. rex. est in l. omnes iudices, & hoc ibi nouit Bar. ff. de decu. lib. 10. & supra etiam aliquid dixi circa prin. in ver. circa has personas priuilegiatas &c.

Guido de Suza.

¹¹⁰ An consiliarij t̄ ciuitatū nostri epis possint tor queri. dic q̄ de iuri loēnitate non debent torqueri, quia cuiuscūq; ciuitatis consiliarij decu riones sunt. ut ff. qđ cuiusq; vni. no. l. nulli. ff. de uer. sig. l. pu pillus. §. decuriones. de gñali aut consuetudine q̄ est optima legum interpres, contrarium semper uidi seruari, & consuli.

Addi. do. Ludo.

Circa consiliarios nō torquēdos sum oīno cum dño authore, nā cōsiliarij succelerunt loco decurionū fm Bar. in l. j. ff. de offi. assēlio. & no. in rub. C. de decu. li. 10. t̄ Plus dico q̄ iudex tor quens eos capite punitus secundum Bal. in l. decuriones. C. de q. & do. Ang. Are. in suo trac. male. in uerbo fama. in uer. q̄ro q̄ perlonæ &c. ubi dixit hoc non h̄re locum in criminis laetæ maiesta. & proditionis populi: allegat. tex. in l. fallaciter. C. de aboli. quæ omnia tene mēti, quia hæc materia tormentorum s̄penuero occurrit, & licet do. author de ea multum singulariter & copiose loquutus fuerit, nihilominus in aliquibus deficit, prout ex supradictis apparet. in quibus addendo, declarando, & aliquando corrigendo, ubi opus fuit, si quid inepte diximus, id paruitati ingenij mei atrituendum est, si quid uero boni, id supremo Deo oīum bonorum largitori, a quo omne bonum, & omne donum perfectum procedit, ut à patre luminum, attribues.

Ludouicus Bologninus utriusque iuris doctor. clarissimus, & æques insignis.

T R A C T A T V S.

De Indicijs, & Tortura, æditus in ciuitate Senarum per excellentis. Iuris vtriusq; Doc. D. Fran. ciscum a Bruno de Sancto Seuerino.

Quæ materia hæc tenus aplerisque satis truncata & imperfæcte tradita reperitur. In hoc tamen tractatu adeo perficitur, ut nullibi usque ad hac tempora perfectius inueniatur. Habent igitur latrunculatores, id est iudices maleficiorū iter tersum, per quod tutissime incedere valeant in theoretica & practica.

Præfati uncula cum diuisione.

Vm materia Indiciorum

& quæstionis, siue torture, sit multum in usu, & non parum periculosa, & officiales in ea quandoque aduertant, aut cupiditate honoris, aut ignorantia. Iō decreui in modum tractatus, materiam ipsam colligere, & eam prout potero dilucidare ordine aliquo texere, ut legentes & practicantes facilius capiant & inueniant casus occurrentes. Et quia indicia debet præcedere, & tortura subsequi, ideo prius dicam de indicij, secundo subdam de quæstione siue tortura.

Et primo,

D. Guido a Suza. De indicij & tortura.

- Et primo, quid sit indicium, & unde dicatur.
 Secundo, qualiter indicium probetur.
 Tertio, qualia debeant esse indicia, per quæ deueniri valeat ad torturam.
 Quarto, qualia debeant esse indicia, per quæ deueniri valeat ad condemnationem.
 Quinto, quomodo & qualiter indicia eliduntur & tollantur.

S V M M A R I V M .

- 1 Indicium, maleficij alicuius commissi, vel alterius, de qua agitur, rei signum dicitur.
- 2 Indicium est minus quam semiplena probatio.
- 3 Indicium semiplenum quod dicitur, & quod plenum seu indubitatum.
- 4 Indicium facti, ex quo index in viam presumptionis dirigitur.
- 5 Indicium varijs nominatur modis apud legumlatores.

Prima pars de Indicijs. Quæstio. I.

Irca primum dum quæ

- ritur, quid sit indicium, & unde dicatur. Reperio varias definitiones, & descriptiones. Gandi. in suo opere maleficiorum, sub rubrica de presumptionibus & indicij. §. vidimus. dicit qd indicium, df signum alicuius maleficij commissi, vel alterius rei de qua agitur. quæ diffinitio, secundum eum colligitur ex legib. tractantib. de indicij. Io. Andr. in addi. Spe. in tit. de proba. §. fi. uer. itē p indicia. dicit, qd indicium est notabile signum maleficij, vel alterius rei ad ipsius veritatem habendā. Pau. de Elea. in c. grauis. de deposito. in ultima car. dicit qd indicium est demonstratorium admiculum, ad ueritatē indicandā per tex. in l. si quis adulteriū. C. de adult. & c. præterea de test. & c. tua. §. adulteriū. de ho mi. Bar. in l. 2. ff. de excu. tu. t diffiniendo quid sit indicium dicit qud est minus quam semiplena probatio. Bal. in l. cum probatio. ff. de probatio. in additionibus sui dicens nullibi clarius hoc probari quam in illa lege sed idem Bal. in rubr. C. de probat. dicit qd indicium est minima psumptio hoīs boni, seu distans argm̄ a uera specie probationis, & q ualeat indicium si ponatur in q̄ntiam alterius probationis, non si p sc̄, ut d. l. cū probatio. ut in l. ea quidē. C. de accu. in 2. co. dicit maturius loquens, qd duplex est indicium, uidelicet semiplenum seu dubitatum, & plenum seu indubitatum. t Indicium semiplenum est psumptio fortiter mouens animū ad aliquid credendum vel discredēdum, & de isto h̄ in d. l. cū probatio. Indicium uero plenum est demonstratio rei per signa sufficientia, per q animus in aliquo tanq existente uero quiescit, & plus inuestigare non curat: quod probatur secundum eum in l. indicia. C. de proba. Abb. sicut. in ca. tertio loco, extra de prob. approbat. diffinitionē lo. And. §. relatā. Adde Bal. in l. seruos. C. de testi. qui dicit qd indicium est duplex, s. facti, & iuris. t Ex indicio facti dirigitur iudex in viā psumptionis. Indicium iuris est quod h̄t aliquē affectū iuris. est ēt duplex, quoddā est quod dirigit iudicē in viā h̄ndz qōnis. l. torturæ. quoddam est quod instruit iudicem simul cum alijs in viam condēnationis. Dī aut indicium ab indicando & demonstrando. l. solent. ff. de præscr. uerb. l. aduer ti. C. de adul. & indicia dñi demonstratio veritatis & admicula probationis. l. fi. & l. instra domestica. C. de prob. Sunt n. indicia pars clarę probationis. h. d. Gandi. in dicto opere, in rub. q̄ debeant præcedere qōnem. in ver. qro q̄, & qualia debent esse ista indicia. Adde q̄ legūlatores varijs modis no mināt indicium. Nam q̄nque noīant argm. l. l. in prin. ff. de qō. & l. militem. §. oportet. C. eo. tit. Interdū noīant simpliciter indicia, ut communiter nuncupamus. l. l. §. Antonius. & §. diuus Adrianus. & l. diuus. §. ex quib. ff. de q. Interdū nominant suspiciones ut l. fi. ff. de q. & l. labientem in princ. ff. de pēn. Interdū nominant probationes; ut l. l. ff. de q. & l. l. §. diuus seuerus. ff. co. titu.

S V M M A R I V M .

- 1 Indicium per unum testem de uisu deponentem probatur.
- 2 Testis uicus seu singularis semiplenam probationem facit in criminalibus.
- 3 Testis singularis de uisu faciens indicium, debet esse omni exceptione maior.
- 4 Indicium probatur quandoque per duos testes, non de uisu deponentes, sed de quodam signo ad maleficium conferente.
- 5 Testis singularis & si indicium non probet, aliqualem tamen facit presumptionem.
- 6 Probationes multæ semiplenæ non cōiunguntur ad faciendum unam probationem plenam, licet bene ad indicium faciendum.
- 7 Testes in criminalibus debent esse omni exceptione maiores.

Indicium probari potest per testes infames, & familiares, & similes omni exceptione non maiores.

- 8 Testis ante processus formationem examinatus, an faciat indicium.
- 9 Indiciorum copia per testes facta reo dari debet post negationem & excusationem.
- 10 Index ante inquisitionem formatam ex indicij per testes acceptis non debet quem questioni subiçere.
- 11 Testes super inquisitione generali examinati non faciunt indicium aduersus delatum de crimine.
- 12 Testis qui examinari non debuit quando indicium faciat.
- 13 Testis domesticus non facit indicium.
- 14 Testis familiaris indicium facit.
- 15 Testis quandoque non cogitur inuitus testificari, & talis sponte examinatus indicium facit.
- 16 Testes testificari presumuntur inuiti, nisi de spontaneitate constet.
- 17 Veritatem aliter haberri non posse qualiter & a quo probari debeat.
- 18 Attinentes usque ad supremum gradum compelli non possunt ad testificandum.
- 19 Clerici ad testimonium ferendum non possunt cogi.
- 20 Senes septuagenary non coguntur testificari.
- 21 Minor annis viginti an possit in criminalibus examinari.
- 22 Impuberis in criminalibus non sunt idonei testes ad probationem plenam, sed bene ad indicium.
- 23 Testis qui ob infamiam non debuit examinari, examinatus aliquale facit indicium,
- 24 Testis examinatus post terminum prefixum ad probandum, an faciat indicium.
- 25 Testis qui iure examinari prohibeatur an probet si examinetur.
- 26 Indicium triplex est, & per quem probari possit quodlibet.
- 27 Testis qui non potest interrogari inuitus, uolens respondere, potest, sed coactus non facit indicium.

Quæstio secunda primæ partis.

Irca secundū qualiter pro

- betur indicium. t Rñde q̄ probatur per unum testimoniū de uisu, hoc est qui deponat se uidiſſe maleficium committi. ut no. gl. in l. si quis. C. ad le. luliā maie. l. maritus. ff. de q. ubi ēt per Bar. & per eundem. & Bal. in l. fi. C. fami. haeretic. & in l. bonæfidei. C. de iureiu. & l. admonendi. ff. eo. tit. Quinimo gl. in d. l. si quis. v̄ velle quod in criminalibus unus testis faciat semiplenā probationem. quod ēt v̄ placere Bal. sed Cy. tener q̄ ibi in quodam suo consilio, quia indicium est minus q̄ semiplena probatio. ut no. in l. cum probatio. §. de proba. t Intellige tñ, quod ad hoc ut unus testis de uisu faciat indicium dēt esse oī exceptione maior. ut dixit Bar. in d. l. maritus. & in d. l. fi. & l. admonendi. ubi ēt per Bal. & per eundem in suo notabili consilio, q̄ incipit, statutum prouidet. ubi optime docet q̄uo cognoscatur testis oī exceptione maior. Item intellige, quod unus testis facit indicium de uisu, qn̄ alia circūstantiæ non resistunt f m Bal. in l. 2. C. quorum app. allegando lo. And. in c. cum in contemplatione de reg. iu. 6. in nouel. quod dicit esse notabile. t Probatur ēt indicium ad minus per duos testes non probantes de veritate maleficij, & sic de uisu, sed probantes aliquod signum conferens ad maleficium, & sufficiens ad faciendum indicium ad torturam, prout dicetur infra in seq. q. princi. & qd ad probandum indicium requirantur duo testes, uoluit glo. quæ reputatur singularis in l. fi. C. fam. erc. supra allegata. & ira tenet Bar. & Doc. in l. fi. ff. de q. ita etiam uoluit lno. in c. sicut. de simo. ubi dicit, quod leuia signa sufficient ad probandum quem haereticum, tamē oportet illa plene probari ita refert Bal. in d. l. fi. & si unus solus testis probat de aliquo signo & indicio nihil probat, secundum Bar. in d. l. fina. Sed Raph. Fulg. in d. l. fi. dlcit quod licet singula indicia debeant probari per duos testes, tamen negari nequit, quin unicus testis faciat aliqualem præsumptionem: & ideo si plures sunt testes singulariter de singulis indicij deponentes, dicentur plures esse præsumptiones, quæ faciunt unum indicium ad torturam. argu. l. instrumenta domestica. C. de proba. & l. 2. §. etas. ff. de excu. tut. Pone enim quod unus testis dicit se uidiſſe Scium uulneratum, & in terra prostratum, & interrogatus quis uulnerauit, respondit, Titius, hic est unus testis in p̄ indicio deponens. Alius dicit uidiſſe hunc Titium ex euntem directo tramite, & uoluentem se versus nemora, & occulte se latitantem. Certe hi singuli testes de singulis indicij deponunt, & tñ nemo sanementis negabit, quin haꝝ præsumptiones faciant sufficiens indicium ad torturam. arg. d. l. & illius regulæ, q̄ quæ non prosunt singula multa iuuant, ita notabiliter dicit Fulgo. in d. l. fin. ad hoc optime adduco ad corroborationem huius op. quod no. dicit do. mens dom. Ioan. de monte Sperello, de Peru. in l. admonendi. de iureiu.
- 6 t quod licet plures semiplenæ probationes non coniungantur

mit ad faciendam vnam plenam, tamen coniunguntur ad faciendum indicium. ar.no.in l.fina. C. de proba. & ita refert & sequitur Caccialupus in d.l.admonendi.car. 25.in verificu applicatur, & ego puto tanto fortius hoc esse verum, quanto illi singuli testes essent multum notabiles, & magna auctoritatis, quoniam licet testes singulares non probent, tamen si sunt ita notabiles, quod adducant iudicem ad indubitatam fidem iudex non debet curare de illa singularitate, istud est dictum singulare domin. Pau. de Cast.in l.Lucius. ff.de infamibus,in recollectis Florentinis.& in d.l.admonendi.ubi etiam cum referit,& sequitur idem Caccialupus in car. 8.

Aduerte tamen quod licet quando unus testis testificatur de veritate facti, & sic de visu, ad hoc ut faciat indicium debet esse omni exceptione maior, ut superius dictum est & similiter quando plene probant quo ad condemnationem in criminali debent esse omni exceptio ne maiores secundum Bal.& Saly.in d.l.fina.C.de proba. p illum tex. qui dicit, quod in criminalibus debent esse probations luce clariores. & per tex.in l.optimam.C. de contrahere.& commit. stipu. & idem dicit Bald.in l.cunctos populos. C. de sum. tri. colum. 6. tamen quo ad probandum indicium sufficiunt duos testes etiam non omni exceptione maiores, & sic admittentur infames ita dicit Bal. in d. l. cunctos populos. & Bar. in l. 2. §. quæstionis. ff. de quæst. Item admittetur familiares & similes, secundum Bar. in l. 2. ff. de excusat. euro. Item aduerte, quod propter hoc quod duo testes probent aliquod indicium, tamen non propter hoc iudex indistincte debet torquere reum, nisi illi duo testes deponant verisimilia. Pone enim, factum est furtum in loco, probant duo testes quod uiderunt de loco exire Martinum habentem aliqd sub mantello, si iste Martinus esset magnus mercator, aut uir alicuius dignitatis & auctoritatis, quem non esset uerisimile furtum fecisse, non poterit ex hoc torqueri ita declarat Ange. in l.milites. per illum tex. ff. de quæst. & refert & sequitur Aug. de ari. in addi. ad opus malefitorum super glossan uerbo, fama publica, super versicu. quæro qualiter dicit enim Ange. ibi quod conditio personæ excudit presumptionem resultantem ex indicij, & ideo opus est, tunc, quod alia indicia concurrant: facit ad hoc quod supra dictum fuit in præcedenti. question. quod testis de uisu facit indicium, nisi alia circumstantie contradicant & resistant.

Quæro an testis processum faciat indicium. Ecce commissum est delictum, potestas hoc auditio examinat testes super indicij nullo formato processu. Ex quorum dictis tamquam percipit, quod sufficeret ad indicium contra aliquem, hoc facto facit illum capi & torqueri, an possit hoc facere, & si facit, & ille confitetur, an præjudicet. Respōdeo quod non, quoniam in principio tortura non est habenda. dicit Bar. in l. 1. in princip. ff. de quæst. & illa ante item contestata. non est permitta. Bar. in l. si quis aduertitur. in princip. ff. de quæstio. & similiter non citato illo capitulo ad uidendum iurare testes ex. est secundum Iac. de Are. & Bar. in d.l. si quis aduertitur. & l. si maritus. Et similiter non publicato processu secundum Bar. in l. unius. ff. de quæst. & dicetur latius inferius, uide ad prædicta Bar. in l. custodias. ff. de public. iudic. & Bald. in l. si tibi C. de cōndi. ob tur. cau. Saly. in l. fin. C. quæst. Caccialupum in l. is apud quem. C. de edend. t. qui dicit quod indiciorum copia que fit per testes debet dari reo post negationem & excusationem, ut colligitur ex niente Bar. in l. quæst. C. de quæst. in princ. Ratio evidens, quia post negatam inquisitionem, testes examinari debent, ex quibus sunt indicia, nec ea quæ pro curia informatione ante perquisiuit, & inuenit curia debet reo manifestare, secundum Ang. de Peru. qui fuit magnus practicus. l. fina. de quæstio. & quod recte intuenti sensit ibidem Bart. dum uult testes examinatos ante inquisitionem specialem, non facere indicium. Et dum subdit indiciorum copiam esse dandam parti petenti, debet intelligi de indicis legitimæ habitis, & tempore congruo, scilicet post specialem inquisitionem & excusationem inquisiti. nam examinati ante, & ipso non citato, sibi non præjudicant, nisi repeatantur post item contesta, & parte præsente, vel citata, ut per Bar. in d.l. fin. & per Bal. in addi. Specu. in titu. de Sen. in fi. de quo etiam per Abba. in cap. ad petitionem. de accus. & Ang. in repe. l. si vacantia. C. de bovacan. libro 10. hæc illi, adde Ange. de Areti. idem uelle in suo ppere malefitorum. in glo. fama publica in 2. colum. in fin. uerificu. & aduertas. tex quibus appetit quod hodie malefacti officiales, quia antequam formant inquisitionem, ex indicij habitis per dicta testium ponunt quem ad torturam, & sic possent teneri in sindicatu, & cōfessio quæ sequetur ex tali tortura non ualeret, etiam si in ea persecueretur,

per d.l. maritus, de quæst. cum si habita non præcedentibus indicijs legitimis de quo etiam dicitur. infra dum tractabitur de tortura.

Item quæro an testes examinati super generali inquisitione, faciant indicium contra diffamatum de delicto, ut deueniri ualeat ad torturam super processu specialis inquisitionis? dic quod non, ut ex supradictis appareret, & tener Bar. in l. fin. ff. de q. quoniam tales testes fuerunt examinati ipso reo non citato, nec contradicente existente, ergo non præjudicant. l. si quando. C. de testi. unde debebunt testes examinari post li. contest. super speciali inquisitione per l. si quis adulterii. de adul. ita dicit Bal. in l. fi. C. de q.

Vlterius generaliter quæro, t. an testis qui

examinari nō debuit faciat indicium, referam quicquid scriptum reperio super hoc. Cy. hoc examinat in l. fi. C. de accu. & in l. seruos. & l. libertorum. C. de testi. ex cuius dictis, sume pro cōclusione, quod qñque testis non debuit examinari, propter reuerentiam eius contra quem examinatur, & tunc examinatus nō facit indicium. url. 1. §. diuus Antonius. & §. Antonius. & l. diuus. §. ex quibus. & l. maritus. ff. de q. Qñque testis nō debet examinari propter timorem, ne deponat pro eo examinatus. url. 1. §. ad qñem fl. de q. & l. 2. & l. seruos. C. de testi. & l. testis idoneus. & l. idonei. & l. testes. ff. co. eiusmodi sunt testes domestici, quorum appellatione, qui continantur, uide in Spe. in tit. de teste. §. 1. ver. itē excipitur quod est domesticus. cum aliis sequentibus. & hoc casu tales testes examinati non faciunt indicium tex. est no. in l. pridem. C. de q. ibi ut neque per hos neque aduersus eos in capitalib. uel pecuniariis qñib. ueritatis uim obtinere possit &c. & hoc tenuit Spe. in titu. de teste. §. 1. ver. quid si testis domesticus. & Bal. in l. inuiti. la 2. ff. de testi. §. hoc tamē forte fallit. sed si testis domesticus, uel familiares, & similes sunt honesti & bona fama, puta familiares epi uel abbatis alicuius nobilis domini, quia isti non retinent secum nisi familiares discretos, & bona opinionis, per ea quæ no. Inn. in c. in literis. de testi. & Bal. in l. etiam. C. de testi. t. Aduerte quia Bar. in l. 2. fl. de excusa. tut. dicit, qñ indicium sit per testem familiarem, per gl. in l. j. de testi. & quod ex plurib. familiaribus, pōt iudex deue, nire ad lñiam. sed Bal. in l. inuiti. la 2. ff. de testi. dicit. Qñrum, ubi nide. Item forte fallit propter difficultatem probationū & dolum aduersarij, per l. consensu. §. super plagis. C. de repu. & quod no. Cy. in l. si qñ. C. unde ui. in fi. facit. l. quot. C. de naufra. libro 11. Qñque testis non debet examinari propter odium præsumptum in ipso teste, ut quia est minatus, & tunc examinatus faciat indicium uel non, hoc debet considerare iudex aduertens ad qualitatem inimicitie, & qualitatem personæ examinandæ, & si adsint uerisimilia dicta, tali testi datur fides ut no. in l. 1. §. pterea. ff. de q. iuncta. l. milites. §. oportet. C. co. tit. t. Quandoque qñ non cogitur inuitus, nec cogi debet testificari, ut d.l. legi iulia. & l. inuiti. la 1. fl. de testi. & tunc talis testis examinatus sponte, & uolens facit indicium & probat. ut d.l. a 2. ratiō sensu: sed si inuitus esset examinatus, non probat, fm Cy. in auc. præsbyteros. la 2. C. de epil. & cle. Et in dubio præsumitur inuitus, nisi appareat qñ volens deposuerit, secundum Cy. ibi, ut refert Bal. & sequitur in d.l. lege iulia. & in d. auc. & in l. fi. parentes. C. de testi. Saluo qñ dicit non præsumi in uitum deponere nisi in suum priuilegiū allegauerit. quod non sit compellendus, & nihilominus sit coactus deponere, & hoc casu non sit indicium, secundum Bar. in l. 1. §. si seruus. ff. de q. ita etiam expresse tenet Bal. in l. seruos. C. de testi. Adde quod do. Barth. de Capua in auc. de san. epil. in §. deo amabilis. ibi propria voluntate suscepisse & c. ubi uide in lec. Bar. t. dicit quod præsumuntur inuiti testificari, ideo producens debet facere apparere in actis quod volentes testificantur. Hæc tamen personæ priuilegiæ cōpelluntur testificari si aliter ueritas hfi non pōt, secundum Guido de Suza in d.l. iul. & lmo. in ca. delictorum. de testib. cog. ratio nec est ne ueritas occultetur, quæ occasio inducit peccatum mortale. Sed stabit difficultas, quis habeat probare ueritatem aliter haberi non posse, in quo articulo Butr. & lmo. in cap. super eo. de testibus cogen. concludunt produdentem testes debere probare, & est ratio, quia istæ personæ priuilegiæ habent ius pro se. quod compelli non possint, & quod aliter ueritas haberi non possit est fundamen tum intentionis producentis, ideo debet probare: qñ negativa posita pro fundamento intentionis. semper debet probari per opponentem, ita singulariter dicit Inn. in cap. super his de accu. & Bar. in l. hoc iure. de ver. obl. & est text. in l. ergo. ff. ex qui. cau. maio. Aduerte secundum do. Nico. & Caprā in d. c. super eo. de testib. cogen. quod forte hoc. t. qñ aliter ueritas haberi non possit, probari poterit in fo ipsius testis, quia sicut producens submittit se dicto testis super principali, ita dēt se submittere super hoc pambulo: uel secundū eos pōt iudex se de hoc informare summarie, sed an in cā

criminali

D.Fran.Bru. De indicij & tortura.

eriminali possint testes cōpelli testificari, fuerunt octo op. de quib. uide in d.c.dilectorum. ubi dicit Imo. q̄ in hoc atēditur stylus & consuetudo iudiciorū. Sed quā sint istā p̄sonā q̄ compelli non p̄nt̄ dic q̄ sunt attinētes v̄sq; ad supre-
mum gradum gl. est sing. in l. si fœmina C. ad turpil. quā ibi sequūtur Ang. & Imo. & in d.c.dilectorum. Item affines, so-
ceri, & cæterā personā de quibus in d.l. lege Iul. h̄e quidē
personā non coguntur testificari nisi uelint. Sunt etiam q̄-
dam quā non admittuntur ad testificandum contra, ēt si ue-
līnt, ob reuerentiam eius contra quem producuntur, veluti
filius ḥ patrem, libertus contra patronum, arg. l. quos prohibi-
bet ff. de postul. ita tenet Imo. in d.ca. dilectorum & cæteri
doc. in l. parentes. C. de testib. † Et not. q̄ inter istas personas
privilegiatas, sunt āt clerici qui non possunt cōpelli, nec co-
ram ecclesiastico, nec seculari iudice nisi aliter veritas habe-
ri non possit gl. in c. super eo. de testi. cog. & in c. statuendū.
2. q. 6. & tenet Host. in sum. de testi. §. 1. & Gofre. co. tit. in sum.
& lo. de Imo. in d.c.dilectorum.

Item senes non compelluntur inuiti testificari
de iure ciuili, ut l. inuiti. ff. de testi. & quarta, quæstione. 2. §. inuiti. Sed de iure canonico
secus est, ut h̄ in c. si qui testium. de testib. & ibi per Caprā.
& dicuntur senes quo ad hoc annorum. 70. ut dicit gl. in d. l.
inuiti. Quando testis non debet examinari pp. etatē, & tunc
examinatus non facit indicium plenum, sed qualequale, ut
l.j. §. impubes. ff. ad Sille. & no. gl. in l. talis. C. de his qui. ut in
di. secundum Bar. ibi q̄ hoc expresse tenet, sed Bal. in d.l. ser-
uos. dicit quod hoc casu pupillus in ciuili, & minor. 20. anni
in criminali non facit indicium ad probationem uel de
fensionem negotii de quo agitur, sed ad informationem ut
ex eo inquiri & procedi possit per gl. in d.l. talis. Are. in ope-
re maleficiorum. in uerbo, comparuerunt & negauerunt to-
17 tum. in ver. item minor. dicit q̄ minor. 20. anni in crima-
lib. p̄t examinari ad aliquam intentionem iudicis, & q̄ fa-
ciat indicium, non aut̄ plenam probationem, & hoc si in in-
quisitione fuerit examinatus ex mero officio non aut̄ super
accusatione ad partis instatiā, ita dicit tenere Guid. de suza.
& Flo. in l. in testi. ff. de testi. do. Augu. de ari. in suis addi. ad
dictū opus maleficiorū sup d. ver. dicit q̄ doc. lo. ēt allegare
vnā gl. pro sing. in l. fi. C. de his q. vt indig. ad fi. q̄ minor fa-
cit indicium ad torturā. & dicit q̄ Lud. solebat allegare cōsi-
milē gl. in d.l. j. §. impubes. vide ēt de hoc p̄ Bar. in l. de mino-
re. in princi. ff. de que. vbi ponit an minor in crīalibus faciat
indicium, & limitat p̄dīcta per gl. in d.l. in testimonium.
& adde Bar. in l. ex libero. i. fi. ff. de que. Vide oīno p̄ do. Ale.
18 de imo. in l. fi. C. de his q. vt indig. † vbi tenet, q̄ licet in crīa
libus impuberis nō sint idonei testes, ad plenā pbationē, tñ
sunt idonei ad indicium, & licet gl. in l. inuiti ff. de testi la 2. ve-
lit q̄d ipubes faciat aliqd̄ indicium, quasi velit q̄d nō sit validū
ad torturā, tñ Specula. in ti. de teste. §. j. ver. item q̄ est impu-
bes. exp̄s̄te tenet q̄ faciat indicium ad torturā. & idē tenet
Bal. in d.l. inuiti. & l. seruos. C. de testi. & idē v̄r velle Bal. in l.
de minore. & l. maritus. ff. de quæst. & hoc q̄ est p̄ximus pu-
bertati & doli capax. vt dicit glo. in d.l. inuiti. † Qnque testis
non dēt examinari pp. infamiam, ut l. 3. §. lege iul. ff. de testi.
& tunc. examinatus non facit indicium plenum, sed quale-
quale, ut l. qui ultimo. ff. de pēnis. ita ēt dicit Bal. in l. j. C. de
sum. tri. dicendo quod facit indicium ad fundandam inten-
tionem iudicis & inquisitionē, uide ēt in l. Cassius. ff. de se-
na. & in c. testimonium. & c. fi. de testi. Qnque quis non dēt
examinari rōne ordinis, ut quia ante lit. conte. uel parte nō
citata, & tunc examinatus nō facit indicium. ut l. si quis adul-
terium. ff. de adult. & dixi supra in ver. quæro an testis. Quā-
doq; quis examinatur ut principalis in se, & ut testis in aliū,
& tunc aut̄ potuit in aliū. examinari, aut̄ non, q̄ qn̄ sit pa-
tent ex no. per tex. & doc. in l. fi. C. de attcu. & in l. si filium. C.
de libe. cau. & per Barto. in l. i. §. repeti. ff. de quæstio. cum si.
Primo casu facit indicium sufficiens ad torturam, ut tenet
29 Cy. in d.l. fi. † Quandoque testis non debet examinari ppter
lapsum termini statuti ad probandū, & tunc si hēt locū pur-
gatio morē, examinatus probat, ut not. doc. in l. mancipio-
rum. ff. de op leg. Si autem non habet locum purgatio mo-
rē, & tunc ad nihilum ualeat eius dictum, secundum Cy. in l.
i. C. de sepul. vio. Adde Ludo. de Vrbe, in rub. ff. de arbi. in 9.
col. in uer. an tamen testes. qui in hac. q. dicit quod aut̄ testes
prohibentur a limine iudicii, & tunc admissi etiam indicium
non faciunt, ex quo omnino lex eos inhabilitat, ut ff. de q.
l. maritus, sed si tantum esse testes prohibeātur, tunc admissi
faciunt indicium, ut no. Bal. C. de testib. l. seruos. ad quod ēt
l. maritis. ff. de proba. Super hac q̄. qua q̄ritur an testis qui
non debuit examinari, faciat indicium si examinatur Bart.
20 in d.l. maritus. ff. de q. † dicit quod testis qui non debet ex-
aminari propter reuerentiam personarum, & tunc examina-
tus non facit indicium. ut d.l. maritus. & l. diuus. co. tit. Qn-
que testis non debet examinari pp. etatē, tunc examina-

tus non facit indicium plenum, sed qualequale, ut l. i. §. ita-
puberes. ad Sille. Idem dicit ipse puto de teste qui nō debet
examinari propter sexum, ut in muliere eadem rōne. Qnq;
testis non debet examinari pp. infamiam, & tunc examinatus facit in-
dicium qualequale. l. q. ultimo. ff. de p̄. Qnq; nō
debet examinari pp. inimicitias, tunc examinatus facit in-
dicium, uel non facit fm qualitatem inimicitiaz, ut ft. de q̄.
l. i. §. præterea. Qnque testis non debet examinari rōne ordi-
nis, quia ante li. conte. uel parte non citata, & tunc dicit pu-
to qd̄ non facit indicium, ut l. si quis. de adul. & C. de testi. l. si
q̄. in fi. Bal. in l. seruos. ff. de testi. super hac. q. dicit f̄ quod in
dicium est triplex, unū est qd̄ dirigit iudicē in uiā perscruta-
tionis & inquisitionis, & istud p̄t fieri per quēcunq; testē.
ut d.l. qui ultimo. Aliud est quod dirigit in uiā hñd̄z qō-
nis, & aliud qd̄ dirigit in uiā p̄demnationis simul cū aliis
adminiculis. Et dicit ipse qd̄ testis non idoneus & prohibi-
tus a limine depositionis, non facit hoc indicium ad qōnē &
torturā. l. libertorum. C. de testi. Sed si testes qui nō sunt pro-
hibiti a limine depositionis non tñ sunt idonei ad plenaria
efficaciam prohibitionis. bñ faciunt hoc indicium, ut ff. de
testi. l. serui. 2. rñ. & ff. de proba. l. cū probatio. ff. de zđil. q̄dic.
l. quæro. in fi. Si uero quærimus quantum ad efficaciā cōdē-
nationis, nullus est testis idoneus ad cōdēnationem nisi sup-
pleatur per alias probationes. ut l. solam. C. de testi. & arg. ff.
de eden. l. si quis ex argētariis. §. 1. & subdit Bal. in d.l. seruos.
quod testis interrogatus, & examinatus, qui non debuit in-
terrogari non facit indicium, qn̄ est prohibita interrogatio.
ut d.l. maritus. ff. de q. aut̄ non est iusta rñsio, q̄ est qā non po-
test inuitus cogi, & tunc idem si allegauit privilegium, ut
ff. de testi. l. lege Iulia. Aut uon debuit interrogari ad proba-
tionem, & tunc p̄t interrogari ad informationem, ut pu-
pillus in ciuili, uel minor 25. anni in criminali, tunc bñ facit
indicium ad inquirendum non ad decidendum, ut nota. C.
de his qui. ut indi. l. fi. in gl. ordi. Saly. in d.l. seruos. clarius hoc
declarat, dicendo super. q. p̄dīcta qd̄ testis q̄ non debuit ex-
aminari, si examinat, quod q̄tum ad effectum condemnationis
non facit indicium, nisi p̄ alias probationes suppleret. ut d.
l. solam. & ar. d.l. si quis ex argentariis. §. 1. aut̄ q̄tum ut ex eo
possit perueniri ad torturam, & tunc quidam sunt testes qui
sunt prohibiti, & interrogari & rñdere, & isti non faciunt in-
dicium, ut d.l. libertoriū. & d.l. maritus. † Quidam sunt qui in
iūti prohibentur interrogari, sed uolentes p̄nt admitti. Quidam
sunt qui prohibentur interrogari q̄tum ad probationē, sed
non prohibentur quantum ad informationem ut minor.
25. an. in cā criminali. & isti faciunt indicium quo ad inqui-
rendum. ut d.l. in gl. de his qui. ut ind. Abba. sic. in c. deceto-
ro. de test. dicit quod licet laicus in criminalib. non posſit te-
stificari contra clericum, tñ facit indicium ad torturam. Ee
aduerte ad oīa supradicta, quod nullus supradictorum di-
ceretur testis omni exceptione maior, unde unus solus te-
stificatur de uisu non faceret indicium, sed si duo testifical-
tur de uisu, sacerent indicium, & similiter testificarentur de
circumstantijs quæ inducerent indicium, ut dixi supra in 2.
q. prin. in uer. aduerte tamen.

S V M M A R I V M .

- 1 Indicium quale eſe debet, ut sufficiens sit ad torturam, iudicis committitur arbitrio.
- 2 Indicium est sufficiens contra aliquem de furto, si sit mala conditionis & famæ, & solitus talia facere.
- 3 Furtum a familiaribus & in domo conuersantibus factum presumicur.
- 4 Furtum presumicur factum per familiarem fugitiue a domo recedente.
- 5 Indicium super furto contra aliquem habetur, qui cum antea pauper es-
set, multis pecunias habere reperitur.
- 6 Indicia & presumptiones contrarijs tolli possunt presumptionibus & in-
dicij.
- 7 Fuga sola quando indicium sufficiens praebat ad torturam.
- 8 Fuga non facit indicium, ut quis possit subiici quæstioni, si possit aliqua
probabilis causa uelari.
- 9 Fuga sola propter processum initiatum non facit indicium.
- 10 Fugiens de carcere per ostium carceris apertum, non est pro confesso ba-
bendus.
- 11 Officialis fugiens tempore sindicatus, pro confesso habetur de bis super
quibus inquiritur.
- 12 Fuga quando presumptionem & indicium inducat, & alios suos effectus
producat.
- 13 Statutum dictans in omni casu fugam omnem facere probationem, an ua-
leat.
- 14 Indicium generale in quolibet crimine censetur, dum extra iudicium crī-
men se commissūe aliquis facetur.

85 Confessio

- 15 Confessio extra iudicis facta parte presente, indicium facit ad torturam.
 16 Confessio extra indicum facta, indicium prebet ad torturam, si dicit tempore est loco deponat confessus.
 17 Confessio facta coram iudice, sed non in figura iudicij, vel coram notario suo indice, non probet.
 Confessio coram iudice incompetenti facta quaevis probationem inducat
 18 Mendacium non prestat questioni indicium.
 19 Confessus de se, non est de locis interrogandus, fallit in quibusdam cibis.
 20 Parus de sociis & receptatoribus interrogari possunt.
 21 Servus de criminis cognitu vel confessus de sociis & mandatoribus est interrogandus.
 22 Latrones dicuntur qui publice stirras aggrediantur, qui ex de fariis interrogari possunt.
 23 Interrogatio de sociis generaliter fieri debet non deformando ad specie, seu ad numerum certe personae.
 24 Confessio rei contra facios criminis, quando presumptionem inducat ad veritas illos.
 25 Crispinus de confessoribus confessus, indicum ad torturam non praestet, nisi pluribus concurrentibus.
 26 Inimicius vel persecutus ab inquisitoria vel accusato afferens, contra eum facit indicium.
 27 Confessio facita per patrem ex transactionem facta, an faciat indicium, vel probationem.
 28 Person transactio super crimen multis potest modis fieri ut transigent, confiteretur ipsum crimen non videatur.
 29 Inimicitia facit indicium ad homicidium.
 30 Variatio, paucus, & tropidatio, indicium faciunt alijs deficiensibus indicij.
 31 Accusans de crimen debet diversis examinari vicibus, & varians quod si posse est subdi.
 Variaciones & vacillationes facta in tortura sine indicij facta, tortura non praedicant in aliquo.
 32 Fama sola cum uno indicio sufficit, ut tortura quis subdi possit.
 33 Mira quando indicum sufficienter faciant ad torturam.
 34 Homicidium factum in aliquo loco per quem aliquis solum erat transferre, qui maleficia consueverat perpetrare, presumitur ab eodem perpetratum esse.
 35 Divinatio an faciat indicium ad torturam.
 36 An divinandi non semper reprobatur.
 37 Locutio secreta vel auricularis cum aliquo facta, qui postea incontinenti homicidium commisit, an faciat presumti consilium, vel mandatum ad hoc faciendum.
 38 Armatus flans cum offendente presumitur operem ferre.

Questio tertia primae partis.

Circa tertium videlicet

- qualia debent esse indicia p
 1 quae deueniri valeat ad torturam. Dic quod Doct. oes suac in hoc concordes quod de hoc non potest dari certa doctrina, sed committitur arbitrio iudicis, ut ff. de testi. l. 3. §. eiusdem quoq; ibi tu magis scire potes quam sit testis. fides adhibenda, ita dicit Alb. Pau. de Eleaza. Odofre. Cvn. & Bar. in l. fi. ff. de q. dicit tñ ibi Bar. quod in aliquib. criminib. potest dari aliqua via ad cognoscendum indicia sufficientia ad torturam.
 2 Et primo in crimen furti. nam aliquis accusatus de furto, potest esse indicia § ipsum, quod est hoc malum condonis & famam & consuetus facere similia. l. de minore. §. pluri. ff. de qd. & l. non oes. §. a barbaris. ff. de re milita. pro quo facit tex. in l. si cui. §. iisdem. ff. de accu. ubi qd semel fuit caluniatus, presumitur iterum caluniari. & qd no. Dy. in regula, semel malus. in princ. lib. 6. Item potest esse indicium, qd ipse erat uicinus, & habebat notam illam domum, & quia conuersabatur ibi, ut est text. in l. dñs horreorum. ff. loca. & ibi dixit Bartol. notanter qd si aliqui habent notitiam domus, sunt suspecti qd domus frangitur pp edificiorum notitiam, nam tales personae de facili possent torqueri ad investigationem ueritatis, ut hic, & i. officiales qd committitur maleficium, occulte consueverat miteme pro vicinis qui verisimiliter debent scire ueritatem, ad quod l. fi. ita. in fi. de fun. instru. & ibi per lac. de Are. & Bart.
 3 Item Bar. in d. l. dñs. non otabiliter dicit not. ar. t. quod furtum presumitur factum a conuerstantibus in domo, vel quod saltem sciant quis fecerit. C. de repud. l. c. consensu. §. super seruis. Hinc est dixit Bart. in l. j. in fi. ff. si fami. fur. fe. dica. qd famuli hospitatoris potest torqueri pro re subtracta in hospitio. Praedita tñ tempora fm qd notabiliter dixit Bart. in l. 1. C. loca. qd iudex ex qualitate perlonarum arbitrabitur quis ex uiciniis sit torquendus vel non, vñ dicit ipse licet vicini presumantur scire, & pp hoc suspicio cadat in illis, tñ non oes erunt torquendi, sed suspecti de scia vel qd fecerit, arg. l. non oes. §. a barbaris. ff. de re militi. Terreri poterunt omnes, ut ff. de testi. l. 3. §. idem diuus. sed non torqueri omnes, quia tortura in se haber iniuriam, secundum cum, quod est valde uo-

tabile. t. item est aliud indicium ad furtum, qd res quae reperiuntur furto subtracta in domo uideantur furto subtracta per familiarem fugitiuē recedentem, gl. est no. in auc. de exhib. re. in §. si vero etiam quædam. Item est aliud indicium ad furtum, quia uetus est exire denocē illam domū, in qua fuit factum furtum, & habebat aliquid subter. Item quia uetus fuit expendere moneram de stampa, cuius erat illa, quæ fuit furtuē subtracta: hæc duo dicit Ang. in l. milites. C. de q. & hoc dicit ipse nisi sit alia uerisimilitudo in contrariū, puta quia ille qui fuit uetus exire, vel pecuniam expendere, esset quidam magnus mercator, quia conditio personæ excludit presumptionem resultatam ex indicij, ideo tunc est ut alia indicia concurrant.

5 Item est aliud indicium t. super furto, si post furtum factum repertus est quis expendere pecuniam, cum ante esset pauper, nec reperitur unde habuit, ar. l. quintus. ff. de dona. inter vir. & ux. secundum Bar. in l. fin. ff. de quest. Item si illa res subtracta cedebat sibi ad commodum, puta erat instrumentum quod ad eum pertinebat, ut l. 1. §. si quis instrumenti. C. de lati. liber. tollen. secundum Bar. in d. l. fi. Item si post furtum reperitur res furtiva penes aliquem. l. in ciuil. & l. ciuile. C. de fur. Quod verum esse dicit docto. qd cum hoc concurrat sinistra suspicio, ex qualitate personæ consuetate forte res furtivas emere, vel consuetudine furari, quia nū poterit deueniri ad torturam si iudicii uidebitur, alias autem non si iudicii non uidebitur, propter grauitatem personæ, & honestatem arg. l. non omnes §. a barbaris. ff. de re militi. ita dicit Bal. in d. l. inci. uilem. de quo etiam per eundem, & Cy. in l. fi. in fi. C. de heredi. insti. & per Cy. in l. fi. C. de q. nec mirum, quia ut dicit Bar. in l. 1. §. 1. ff. de qd. per illum text. licet 6 preperiuntur indicia sufficientia ad torturam contra aliquem tamen si pro ea sunt aliqua indicia, opus est quod illa indicia ad torquendum sunt magis urgentia & fortia, & sic istæ presumptiones & indicia possunt elidit ex alijs indicij & presumptionibus. v. g. si ille penes quæ res furtiva reperitur, est bona conditionis & famæ, vel si ostendit eum a quo habuit. ut d. l. in ciuil. hñ est in l. ancil. C. de fur. & hoc est generale, ut ipse dicit in omnibus alijs indicij similibus ad hoc facit, quia una presumptione tollit aliam. vt l. diuus. fi. de in integr. testi. Item potest esse aliud indicium ad furtum, quia post factum furtum quis aufugit & se abscondit ut l. lex Corne. ff. ad Sil. Hoc tamen l. an fuga faciat indicium ad torturam examinem latius. gl. tangit in l. admonendi. fi. de iureiu. & l. in bonafidei. C. co. tit. & in auc. de exhiben. re. §. si uero. co. 5. & aliquid in l. 1. C. de requi. re. & ibi per Odo. fr. & per Cyn. in l. 1. C. de raptu uir. lac. de Belui. in d. §. si uero. ibi per Bart. in d. l. admonendi. & in d. l. fi. ff. de q. & latius in l. lex Corne. ff. ad Sil. per Bart. in d. l. admonendi. & in d. l. in bonafidei. & in d. l. in bonafidei & in d. l. 1. de raptu uirgi. & in d. l. lex Cornel. & l. de crimin. C. de adulte. per Ang. in d. §. si uero. per Lud. de Vrbe. in d. l. lex Cornel. & latius in l. admonendi. vbi etiam per Bart. & Saly. & per Spe. in tit. de proba. §. fi. ver. vlti. per lo. And. in addi. Spe. in tit. de presump. §. speciei. per Are. in suo opere maleficiorum. super glo. in uerbe, fama publica, & ibi per do. Augu de Ari. in suis addi. Ex quorum omnium dictis colligo talem distinctionem. tnam quandoque fuga obiicitur alicui tanquam crimen & pro crimen, & tunc probata fuga est probatum crimen. l. desertorem. ff. de rem. li. C. de deserto. l. 1. & 2. lib. 12. lib. 12. secundum Oldra. & hoc tenent lac. de Are. Cy. Bar. Bal. Ange. & omnes. Quæ doque fuga obiicitur pro alterius criminis probatione nō ut sit de per se crimen, & tunc aut est tale crimen, ad cuius probationem & condemnationem sufficit sola suspicio, & tunc sola fuga sufficit, quia facit quem suspectum ut in l. publicis. §. præterea. ff. de suspect. tuto. & in hoc etiam concordant omnes. Aut est tale crimen, ad cuius condemnationem requiritur plena probatio de ipso facto, & non de suspitione tantum, & tunc aut quis fugit ante formatum processum, aut post. Primo casu, aut fugit timore familie ne capiatur, & postea vocatus ad iudicium reuertitur & coparet, & tunc fuga nullum facit indicium contra eum, nec sibi in aliquo præjudicat. ut no. Barto. in l. quid sit fugitiuus. §. scienti. fi. de qd. & edil. & ideo dixit Bart. in l. 1. C. de sc. fugi. quod statutum puniens fugientem de carcere, non includit illos qui exierunt animo reuertendi. arg. insti. de rer. diu. in §. pauonum. sed si cito reuertantur, secus si non reuertantur, & ita intelligitur gl. in d. l. j. ad hoc. ff. de re militi. in §. mansor. & l. qui cū uno. §. edictum Germani, secundum cum. Si uero postea uocatus ad iudicium non ueniat, & non comparet, & tunc fuga facit indicium & presumptionem contra fugientem & intelligo Bar. in d. l. fi. ff. de qd. Aut non fugit timore familie potestatis, sed ex causa probabili, puta quia timet ratione partialitatis, ne pp morte viuis hoīs interfici, ipse est occidat, uel qd ab aduersa parte, alias de delicto inculpet, pp qd non

D.Fran.Bru: De indicij & tortura.

- non est locus tunc, & pp fuga non resultat indicium sufficiens ad torturam & ita loquitur Bal. in l. in bona fidei. C. de iure. t. & pp hoc quidam cōsuluerunt, q̄ si fuga pōt ab aliqua probabili causa velari & colorari, non facit indicium, vñ si quis pp homicidium factum de aliquo aufugit, ne consanguinei occisi ipsum interficiant, nou pp hoc redditur suspectus de homicido, nam aduersus periculum, naturalis rō permittit se defendere. Itaq; ff. ad l. aquil. f. m. eos. Idem cōsuluerunt quidā alii, si solitus transcurrere ratione mercantia sum, p̄ diversas ciuitates & loca, statim cōmissa homicida de aliquo, ipso recedit, & allegat se pro mercantiis emendis vel vendendis recessisse, namq; eis recessum nō fit indicium sufficiens ad torturam, allegat. l. l. cum. s. ex iuxta. ff. de fidei cōmisiō libet, & ad hoc h̄i facit, quia in hac re dubia. s. ex qua cā t̄bōcessit, interpretarēt in meliore partē. l. nō omnes. s. a. barbaris. ff. de re militia & l. quid sit fugitius. s. apud labecōne. ff. dī. adī. secundū Bald. in d. l. in bonēfācī, & hanc sōlā ēt tenebat Lud. de Vr. in d. l. admonēdī.
- 9 Secundo vero casu q̄n quis aufugit pp processum initiatū, & tunc aut ad indicium faciendū allegatur sola fuga, & illa non facit indicium, & ita loquitur Bar. in d. l. ff. de bd. corū qui mor. sibi cōsci. Aut allegat fuga una cū aliis administrulis aliquid h̄ispositionis inferebū. q̄ fugientem, & tūc ista simul iuncta facit indicium, arg. l. 1. cū ibi no. C. qui numero tute. & ita dixit Lud. de Vrbe, in d. l. lex Corn. qui ēt limitat dictū Bar. in l. 1. C. de bo. co. nisi iudici fuerit porrectus libellus minatorius de accusando, licet accusatio nō interuenierit adhuc, quia de hoc resultat in multis casib. idē effet & us, qui resultaret ex libello accusatorio, ut est tex. in l. milles. s. sicubi. ff. de adult. qui ēt limitat tertio dictū Bar. ibidē nisi post accusationē institutam, quia fractis carcerib. aufugerit, nam tunc fuga plenam probationem facit, & facit cū h̄i pro confessō de eo de quo procedebat q̄ cum. l. in eos & l. f. ff. de cust. reo. & in d. l. lege Corne. t. Qd̄ est verum nūs aufugerit ostio carceris existente aperto, quia tunc non h̄i pro confessō, nec fuga facit prohibitionē criminis, secundū Guil. de Cu. & Bal. in l. succurrī. ff. ex quib. cau. maio. Itē idē Bal. in d. l. admonēdī. limitat il. ut verū q̄n quis aufugerit de publico carcere, secus si de palatio rectoris, allegat etiā Guil. in d. l. succurrīt. ubi hoc tenet de eo autē qui aufugit fractis cippis, & Bal. in d. l. succurrīt p̄ illū tex. tenet idem qd̄ s. t. regisset carceres, & sine fuga probat q̄ ipsum, tanq; si confessus fuisset, quasi nihil intersit, an parietib. an cōpedib. quis teneat. dixit t̄ Bar. in d. l. lege Cornelias. q̄ quis fuga deducta ad probationē criminis non plenē probet, sed indicium facit ad torturam, t̄n̄ hoc fallit in fuga officialis fugientis t̄pē sūndicatus, qm̄ tunc talis fuga plenam probationē facit corū de quib. officialis acculatur siue inquirit per l. q̄siliarios. C. de confessō. Circa quod Saly. in d. l. admonēdī. quē ibi sequitur Lud. dicit qd̄ aut officialis fugit ante finitū officiū, & tunc illa fuga hoc inducit qd̄ punit tanq; cōmittens crimen læse maiē. Ita est casus in auc. de admini. s. l. co. 3. Aut fugit post finitū officiū, & intra quinquaginta dies qd̄ dēt stare ad sindicatum; ut l. 1. C. ut oēs rā ciui. q̄ mili. & in auc. ut iudic. sine quo. suff. s. necessitatē. & tunc aut est reductus, licet inuitus ad locū a quo aufugit, & tunc fuga q̄ cum nullā facit probationē, sed opus est ad damnationem contra eū h̄i mā probationē, casus est in d. l. necessitatē. Aut non est reductus ad locum a quo aufugit, & tunc fuga contra eū tantā facit probationē, qd̄ iūrū illi additū sufficit ad eū condemnandū. casum habemus sing. ad auc. de colla. s. super hoc coll. 9. ita dicit Saly. in d. l. admonēdī. ut refert & sequitur ibi Ludo.
- 10 Illud dīcā hoc est oīno menti tenendū q̄ tūc fuga inducit p̄sumptionē & indicium & alios suos effe-
ctus, qn̄ est certa & manifesta, saltē per vehemētē p̄sumptio-
nē, qd̄ sc̄ illade. cā absentauerit, secundū Archi. q̄ ita signan-
ter notauit. 3. q. 9. C. n̄ hilominus. & in c. cū cōtāmacia. de h̄e
re. in 6. Item aduerit qd̄ fuga nō inducit indicium sufficiens,
qn̄ fugiens p̄t prius reputabāt bonā uiuā & famā, secundū
Archi. jnc. de ecclīmus. 3. q. 9. & fuit de mente Bal. in d. l. in
bonā fidei. vbi dixit, q̄ absentia alicuius in dubio p̄sumit in
bonam formam; ut superius relatū est. aduerit ēt, q̄ de fu-
ga dēt constare, saltē per duos testes, sicut de quolibet alio
indicio, secundū q̄ superius dictū est per gl. in l. f. C. fa. ercī.
Itē uoluit Cy. in l. f. C. de requir. q̄ suspicio q̄ inducit per fu-
gam, tollitur per iūrū fugientis quod est ualde notabile.
- 11 Quādo an valeat ita ut q̄ oīcasu fuga faciat plenā proba-
tionē, vide per Lud. in d. l. lege Corne, & Are. in suo opere
malefi. in gl. super verbo, famā publica & ibi per do. Aug. in
addi. ubi etiam uide de statuto q̄ stante rumore de delicto
commissō in ciuitate fugiens capitaliter puniatur. Addē
mirabilem effectum fugaz, & absenziā, secundū Bal. in l. 1.
C. de requir. re. q̄ licet qn̄ quis non aufugit, incumbatonus
probandi acculatori & accusō, tamen quando quis non
aufugit incumbat solum accusatori. Item aliud dixit Bal. in
- 12 Idee criminē. C. de adult. per illum rex. q̄ ille qui aufugit
ueritas inquiratur, uidetur quodammodo fateri.
- 13 Aliud est indicium t̄ generale super quō
tra indicium cōsideratur se commissō crimen illud, vñ capite quinto. ff. de adul. ecclīdum Bar. ibi. & per l. quāro in f. ff. de qd̄ i. adī. & per no. in l. fulcīnus. s. tē. ff. ex quib. cau. in pol. ea. & idē uoluit Ang. in d. l. capite quinto. ubi ēt plus vo-
luit qd̄ si confessō postea tortus negat, illa confessō nūt
operatur. & sic patet q̄ in ea non cogitur perseuerare, quod
est no. Bal. autē in l. t. C. de confessō tenet idē quod Bar. &
Ang. quāritum ad indicium faciendū, sed quod non cogat
perseuerare in ea. Bar. vñ tenere cōtrarium in helarū. C. de
auc. p̄stan. ubi dixit quod si confessō extra judicialis est verē
similis pōt confessus cogi perseuerare. & ita intelligit. d. l. q̄
lō. & d. l. capite quinto. focus s. r. non s. r. uel similiſ, ut l. 1. C. nō
quis imē. male. & l. milites. C. de q. Et istud plus placet p̄ id
quod dicā statim. t̄ Quidā in vir. geogius & magna au-
ritatis consuluit q̄ tunc extra judicialis confessō facit iudi-
cium ad torturam; qd̄ est facta parte p̄tē, quod probat p̄tē
d. l. capite quinto. a contrario sensu, dicit q̄ fuit de mente
Bal. in l. qm̄. C. de insū. q̄ non placet, p̄t ea q̄ no. gl. in l. fulcī-
nius. s. q̄ quid sit latitare. ff. ex qui. cau. in po. ca. & Ang. in hec
tūm. q̄. si quis absente. ff. de cōfēs. ubi dīcīt delictū quod
perficitur solo animo plene probatur per confessionem ex-
trajudicialem absente parte factā. præterea d. l. capite quia-
to. illud non probat. Præterea est casus in d. l. quāro. in f. q̄
facta absente parte facit indicium. Est igitur uera cōfēs. q̄
quod confessō extra indicium facta etiam parte absente fac-
cit indicium ad torturam per prædictā, quod etiam firmat
Bar. in d. l. quāriam. t̄ Aduerit men. secundū quodam.
q̄ confessō extra indicium facit indicium quando est cer-
te tempore & loco, uidelicet, q̄ cōfētēt. dicat de tempore
& loco commissiō maleficī, allegant. Bal. hoc sensere in l.
admonēdī. ff. de iure. i. vide de hoc in d. l. admonēdī. in
recollectis. ubi in 7. cat. in vir. vi. tē. ad. hanc gl. allegant
Bal. ita tenere in bona fidei. C. de iure. i. vide omnino. p̄tē
Gaccialu. in d. l. admonēdī. vbi late. examinat, p̄tē qua seq-
re in lib. 1. aduerit in q̄ d. Tindarus in trac. suo proba. in ea
parte in qua tractat de confessionib. in uer. nūtē de crimi-
naliū. in prin. fuit in noua. op̄. dicendo ubi talis. confessō
est verisimilis. facit plenam fidem in criminalib. sicut in ci-
vilib. de quo dicit esse casum expressum. ff. de adī. adī.
quāro. s. f. & in d. l. capite quinto. non impropriō rex. ad
quos doct. nō aduertunt, quod dicit etiam. probari multa.
aliis iurib. & rōnib. de quib. dicit se scriptisse in trac. de testi.
varianti. in 6. c. Et dicit quod uerisimilia in hac materia sunt
eadem per omnia, sicut dicitur in ciuili, de quibus dicit se
scriptisse in prædic. trac. de testi varianti. c. 9.
- 14 Quid autem t̄ si confessō est facta coram nota-
rio maleficiorum absente iudice, uel coram iudice, non in figura iudicij, an probet p̄tē uel
faciat tūn̄ indicium. Respondeo. gl. est sing. l. i. uel emus. C. de
lib. cau. quod non probat plenē, facit tamen indicium secū-
dūm Bal. ibi. uide ēt Ludo. in consi. 8. Sed quid si confessō
est facta coram iudice incompetenti, an probet plenē, uel
faciat indicium coram iudice competenti. Respondeo q̄ si
illius iudicis incompetētis iurisdictio erat prorogabilis, ua-
let confessō ad plenam probationem, si uero non erat pro-
rogabilis, tunc est nulla confessō, ut in c. at si clericī. de foro
compe. secundū Io. And. in addi. Spe. in tit. de confēs. s. le-
quitur. in uer. s. non ualeret. & ita refert & sequitur Ang. in d.
l. f. de confē. poterit tamen cogi in ea perseuerare coram
iudice competenti, secundū Inn. in c. inquisitionis. de cle-
ri. ut refert Ang. in d. l. 1. & idem tenuit Bal. in l. magistribus.
ff. de iuris d. omn. iudi. Ex quo no. q̄ saltem faciat indicium
ad torturam, cum cogatur in ea perseuerare, sicut si facta fo-
ret extra indicium, ut d. l. capite quinto, & ita p̄tē limitan-
dū dictū Bar. in l. diuus. la. 2. ff. de cust. reo. qui indistin-
tē tenet dictam confessionem non ualeret. nam non ualeat
quo ad plenam probationem, sed quo ad indicium sic. hoc
tamen intelligit Bal. in l. clarum. C. de auc. p̄stan. in f. quā-
do ex dicta suspitione orī suspicio uel infamia, & non alia.
& ita limita dictū Inno. in l. inquisitione. & in cap. cum sa-
per. de confessis. item dictū Inno. l. i. limitat idem Bald. in l.
1. ultima colum. C. de confē. nisi confessus coram incom-
petenti iudice reuocet confessionem, per dictū. capi. at si
clericī. Et ideo dicit q̄ cantus debet esse torquēdus q̄ dicat.
expressē se dictam confessionem reuocare, nec habet pro-
bare errorem, quia non tenuit quo ad aliquid indicium iu-
dicij, sed solum quo ad indicium facit: quod est ualde no-
tandum, unde dicta indicia non ui indicij, sed ui similes is-
confessionis ualeat quo ad indicium, tanquam si extra iudi-
cium facta foret, ut d. l. capite quinto. cogitur ergo perseue-
rare nisi reuocet capi.

Quāro

18 Quero an mendacium ^{t faciat indicium ad torturam, puta inculpatus de delicto reperitur in mendacio. vide Ludo. in conf. 8. qui dicit, q̄ sic ita dicit tenere Bar. in l. fi. ff. de quæstio. per. I. unius. §. testes. eodem titu. & per cap. literas. extra de præsumpt.}

Addendo ad supradicta de confessione, quæro an cōfessio socij crīnis faciat indicium ad torturam. Ad huius. q. perfectam doctrinam. Primo videndum, est an quis debeat interrogari de socijs ciudem criminis. Secundo an exāminatus, & interrogatus, faciat indicium ad torturam. ^t Ad pri-
19 mum respondeo, q̄ regulariter quis confessus de se non debet de socijs interrogari. l. fi. in fi. C. de accus. l. repeti. §. i. ff. de quæst. & l. qm̄ liber. C. de testi. cum si. Fallit tñ in casibus no. per gl. in d. l. fi. & per Spec. in tit. de accu. §. i. vers. item repellitur, q̄ fuit socius. & in tit. de teste. §. i. vers. item quod est socius criminis. Est enim a legislatorib⁹ diffinitum. vt confessus de se, non debeat de alijs interrogari vt d. l. fin. Bar. in hac materia in d. l. repeti. §. i. tradit talenti doctrinam, quædam sunt delicta, quæ non committuntur principaliter in offendam alicuius vel odium, sed propter commodum committentum, vt falsare monetam seu fabricare. item furari. & isto casu possunt de socijs interrogari, vt probatur in l. diuus. ff. de cust. re. & l. prouinciarum. C. de fer. & l. fi. C. de malefic. & mathe. & ita intelligit. l. i. ff. ad exhib. & l. pen. ff. de pen. quædam tunt delicta, quæ committuntur principaliter in odium alicuius. & in ipsis confessus de se non debet de alijs interrogari, vt d. l. fi. C. de accus. & d. l. repeti. i. j. fallit in casu. l. prius. ff. ad fille. ^t Ex quibus infert, q̄ futes possunt interrogari de socijs, & receptatoribus. & si. argum. l. diuus. Rō prædictorū est, quia qñ delictum committitur in iniuriam alterius, est q̄ alios delinqentes pōt accusare, sed non ita in delictis, q̄ non committuntur in alterius iniuriam, ideo magis permittitur iudicii inquirere, & in eum. Istam rōnem eñ dicto improbat Barth. de Saly. in d. l. fi. C. de accu quia latro licet affectet res, & non personam, nisi p̄p̄ res, hæc tñ affectio fit cum iniuria dñi, ideo est qui eos accusare pōt, & sic eius diuersitate attenta non deberet, de socijs interrogari, q̄ est falsum per. d. l. prouinciarum. Item maleficus in alienum odium sua facit maleficia, tñ de socijs interrogatur. C. ad leg. l. ul. maie. l. pe. & s. Item in crimen homicidij, fuit seruus interrogatus de socijs, vt. l. i. §. fin. ff. de quæst. Quapropter idem Saly. dicit qualitatem personarum, & delictorum pōderandam fore. ^t nam aut persona inquisita vel accusata est seruili conditionis, & tunc de mandatoribus vel locijs interrogari potest. Ratio, quia tales personæ vt plurimum, vt meticulose sine socij investigatu uel mandato non cōtueuerunt grandia delicta committere vel attēntare, argu. l. quicunque, circa med. C. de ser. fug. & l. fi. C. ad leg. l. ul. maie. & ff. ad fille. l. si prius. & l. si ser. & ff. de quæst. l. fi. quæ oēs leges in seruis loquuntur. ad quod et faciunt. inde neratius. §. & si seruus. ff. ad leg. Aqui. & l. fi. ff. ad exhib. & quod in eis hñr per gl. & Doct. aut persona accusati uel inquisiti est libere conditionis, & non vilis, & tunc in crinalibus quæ sine socijs regulariter non committuntur, puto de socijs interrogari posse, vi p̄uincia eis purgetur. ad hoc. l. congruit. ff. de offi. præsi. & ad hoc accedant. l. l. quæ dicunt latrones interrogari de socijs, vt. d. l. prouinciarum. & d. l. diuus. ^t cum enim latrones sint qui stratas aggrediuntur publice, vt. l. capitalium. §. famosos. ff. de pen. & hi soli non sint, sed plures. nec sine receptoribus, faciliter lex permisit q̄ socijs interrogari, cum vt plurimum sint ignoti, & occulti.

Idem pōt dici de falsatoribus monetarum. vt. C. de fal. mo. l. i. quia regulariter in eo ministerio plures sunt nec essarij. Idē dicit, de his q̄ contra principem moliuntur, q̄a talia non cōtueuerunt committi per vnum solum. Aut est delictum, q̄ consuevit committi sine socijs, & tunc aut delictum est cōtra communem salutem omniū & tunc de socijs pōt interrogari. d. l. fi. C. de malefi. & mathe. Et est rō, q̄a & q̄ socios inquirere intendit ad cōm̄ salutē oīum, & iō n̄ nisi radicitus tā le vitiū extirpet, salus cōis nō habebitur, & idem etiā potest dici, quod de latronibus dictum est sup. vbi autem hēc cessat de alijs non debeat interrogari. vt. d. l. fin. & d. l. repeti.

23 Qualis aut sit modus interrogandi. no. gl. in l. si prius. ad fille. & Cy. in d. l. fi. de accu. q̄ debet fieri gñaliter non descendēdo ad specie, & ad noīationem certæ personæ, q̄a si ad specie descendere, non esset querere, sed potius suggerere, qd fieri non debeat, vt. l. i. §. q̄ qñem. ff. de quæst. quod intellexit nisi contra aliquem in specie sit legitima p̄lumptio, vt sentit gl. in d. l. fi. & facit. l. i. C. de quæst. secundum Bar. in d. l. final. Vbi plus subdit, qd quando sua sponte non interrogatus aliū no minat nominatio lūspecta hñ a lege rationibus alignatis ibi in teste. sicut alijs diximus in teste sponte se offerente, quia est suspectus. vt no. glo. & Barto. in l. post legatum. §. his ver. ff. de his quibus vt indig. & per hoc sit expeditum primum debitum.

24 Ad secundum ^t vc. 3 an interrogatus de socijs, & confessus faciat præsumptio nem, gl. in d. l. fi. dixit, q̄ sic. quod intelligit Cy. qñ debuit interrogari, & non aliter, & istud ēt tenuit Saly. dicens tñ q̄ non per se solum, sed si esset q̄ illum consoritem crīnis legitima p̄lumptio, tunc facit legitimū indicium ad torturam, & sic dicit debere intelligi. l. q̄ vltimo. in fin. ff. de pen. & C. de custo. reo. l. i. in glo. 4. ad hoc facit glo. in d. l. fi. quæ exigit præsumptionem aliquam prius contra eum q̄ quem interrogat debere procedere, & ita ēt voluit gl. 15. q. 3. nemini. & ibi p. Archid. quinimmo. vbi non in specie, sed in genere q̄s interrogare de socijs, ita q̄ neminem esset prælumptio in specie, tunc confessio criminis de alio indicium sufficiens ad torturam non faceret, secundum Saly. in d. l. fi. quod est valde notandum. ^t Ut ergo confessio criminis interrogari de socijs faciat indicium ad torturam, oportet, quod plura cōcurrat, vc. 3 qd confessus interrogetur in casu in quo de iure possit interrogari. Item qd interroget in specie q̄ aliquid, & non in genere. Tertio q̄ tra illum cōtortem in specie sit aliqua legitima p̄lumptio, alid non facit indicium ad torturam, secundum cū, sed qd dicit, qd debet interrogari. in specie contra aliquem ad hoc vt faciat indicium, non credo uerū, immo ex doctrina glo. Cy. & Bar. illa interrogatio est potius si gestio q̄ exquisitio ueritatis, quæ non est a iter facienda, ut dicūtum est, & iō puto totum cōtra in hoc, qd interrogatio debet gñaliter fieri absq̄ alicuius noīatione, nisi aliqua indicia sint contra certam & speciale personam, quia tunc specia liter poterit de aliquo interrogari, & facit indicium sua confessio, si cum ea cōcurrat alia legitima p̄lumptio, & ita pōt intelligi ēt glo. in l. fi. ff. ad exhiben. ubi aut q̄s de se confessus, interrogaretur de alijs socijs, & ille confiteret q̄tra aliquem q̄tra quē nulla esset legitima p̄lumptio, uel interroget in casu a iure non permisso, tunc licet non faciat indicium ad torturam, in facit indicium ad inquirendum. q̄tra nōmūtum, & ita intelligo dictū Oldr. quem Bald. refert & sequitur in l. & si certum. in prin. ad fille. ubi ēt per Ange. credit ergo quantum ad inquirendum, sed non quantum ad puniendū s̄m eos ibi, & ita ēt dicit do. Dom. de S. Gemi. quē ibi sequit Capra in c. clericos. de senten. excom. in 6. sed quæro quō op̄onetur contra testem, quod est socius criminis, ne ex illa oppositione uideatur opponens fateri crimen, uide in Specul. in titul. de accusa, in quarta colum. in uersicul. caue tamen.

26 Sed an assertio ^t in iuriati faciat indicium uel accusatum. dic quod non: casus est apertus in l. si quis in graui. ff. ad sil. in §. si quis moriens, & nedum non facit plenā probationem, sed nec indicium ad torturam sufficiens, ut dicit ibi Ange argu. l. i. §. si quis filium. ff. ad carbo. & l. scia. in princ. ad Velle. & uidetur casus in simili in cap. sicut de testi. facit quod no. Cyn. in l. prima. C. qui accus. non pos. ad idem facit, quia assertio perculsi non facit probationem etiam in mortis articulo, ut d. §. si quis moriens, ergo nec faciet indicium ad torturam, qm̄ indicium est species probationum per not. per Bartol. in l. fin. C. de probatio. & a quo remouetur genus, remouetur quælibet eius species. C. de usur. re. in l. final. ff. de fundo instrumen. Ex quibus appetet, quod si dicta assertio probaretur per duos testes, non facit indicium, & ita ēt egregie uidi consultum per quodam. credo tamen quod bene sufficiat ad inquisitionem formādam per ea quæ not. Bald. & Dyn. in d. §. si quis moriens, & per ea quæ not. gl. & Bal. in l. secunda. C. de calu. ubi notabiliter dicit, quod licet in articulo mortis constitutus, dicat quod aliquis fecit occidi eum, tamen ista uerba non inducunt p̄lumptio nem quæ sit sp̄s probationis, sed quandam uilem p̄lumptionem, scđm glo. & no. de effectu istius uilis p̄lumptionis, quia excusat a calumnia accusantem ex necessitate, non autem ex uoluntate. pro hoc facit. l. nostris. in ratione sui, & l. qui non probasse. & l. final. codem titulo, de collu.

27 ^t Quæro quid de cōfessione tacita q̄ sit per pacem, an inducatur per eam probatio uel indicium? dic quod probatur plene delictum, per ea quæ habentur per Bar. & Bal. in l. transigere. C. de transa. & per Bal. in c. i. §. iniuria. de pace iur. fir. in usib. feu. de hoc uide tex. in l. qm̄ ff. de infa. Bal. in d. l. quoniam. & l. furti. §. pactus. eo. ti. dicit qd faciens pacem nūquā intelligit confiteri delictum quo ad condemnationem. sed Archid. secunda. quæst. 4. cap. in omnibus. dicit, quod licet pacificens uideatur fateri crimen, ut d. l. quoniam. tamē istud est uerum si aliquo dato pacificetur, secus si gratis. vt. d. §. pactus. **28** Sed quomodo poterit fieri pax, ut per eam non uideatur quis fateri. Tancredus de Corneto in sua compendiosa, dicit quod siat hoc modo, quod dicatur, quod hoc facit, ut eaiter sumptus litis, non quod commisit crimen de quo facit pacem, ut. ff. de infam. l. furti. §. pactus.

Fran. Bru. De indicij & tortura.

S. pactus. item alio modo, v. c. 3, quod is q. iniuriam, uel damnum recepit, remittat per pactum omnem iniuriam, & omne damnum, quod constaret, vel constare posset, sibi ab aliquo illatum quacunque de causa. vel iniuriatus faciat pacem cum iniuriato, & ei remittat iniuriam quam constat, uel constare posset illum sibi intulisse, quia ex hoc nihil v. fateri. Alij dicunt generalius. s. p. notarius debet dicere, tales fecerunt pacem & concordiam de omnibus iniurijs, vulneribus & offensis quae dicuntur per dictos se ad iniucem fecisse & intulisse, nam tunc non videtur fateri.

Aliud erit indicium ad delictum, si aliquis fuisset fugatus cum rumore commisso aliquo delicto. itaque ff. ad l. Aquita dicit Bar. in l. fi. ff. de quæst. facit quod ipse no. in l. de minore. §. plurium. circa med. eo. titu.

39 Aliud erit indicium ad homicidium vel aliud delictum. s. inimicitia, p. inculpatus erat inimicus occisi vel iniuriati, vt dicit idem Bar. alleg. l. i. §. cum quis. ff. de quæst. ad hoc facit quia inimicus præsumitur cogitare malum pro suo inimico, vt. ff. de his q. vt indi. l. inimicit. & l. ex parte. & istud indicium firmat Spe. in tit. de prælum. §. species. versicu. sed pono. & versic. & idem est no. Ludouic. in l. i. §. si quis vil. ff. ad sille.

Item dat aliud indicium quod fuit visus facere preparamenta ad hoc, vt emere gladium, & similia. Et quod illo sero quo factum est homicidium, fuit visus ire per aliqua loca p. quæ vicinia cum non consueverat uidere secundum eum, ad hoc facit, quia propter locorum varietatem varia colligitur conjectura. C. si manci. ita fue. alie. l. fin. ff. de pe. l. aut facta. §. euénit, ista sunt indicia, quæ ponit Bar. in d. l. fi. & ff. de quæst. remittens reliqua arbitrio iudicis.

Alia quædam indicia ponit ipse Bar. in l. de minori. §. & plurium. eo. tit. vbi dicit per illum tex. quod iudex debet aduertere qua constantia & trepidatione examinandus loquatur, & sic ista indicant aliquid iudici. † & ideo vbi alia indicia non præcedunt, tamen ex eo p. quis trepidè loquatur coram iudice, pauendo, & variando, possunt haberi indicia sufficiëtia ad torturam, vnde debet iudex examinatus esse cautus vt faciat dicta eius sic varia & diuersa scribi in actis, & similiiter qualiter trepidando loquebatur, & similia: ne ei possit dici p. fecit ipsumponi ad torturam sine indicis fm. eum. alle. Inn. in c. qm. q. falsam. de proba. vbi dicit, ille qui examinat testem debet hoc facere scribi in actis. s. quod hoc dicebat trepidando & balbutiendo. & si. & Spec. in titu. de testi. §. nunc tractandum est in ver. hoc aut scias. itē dicit Bar. in d. §. & plurium. qd. est valde notabile, & elegans, hoc est approbat Bald. in l. præsbyteri. C. de episc. & cle. qui subdit hoc. relinquendū iudicis arbitrio, qui inquirat indicia ex alijs indicis non ex solo pallore faciei, vel trepidatione, uide et ad prædicta Are. in suo opere maleficiorum in gl. in verbo, fama publica. col.

31 24. vers. 9. quæro. † qui et dicit, qd. habens inculpatum pro dicto in manibus, debet ipsum examinare pluribus diuersis vicibus, & continuo facere scribi oia dicta eius, & si reperebit ipsum variare poterit ipsum, ex hoc ponere ad torturam, & repetere. Quod intellige verum, nisi torqueret reum iniuste, sine indicis, & ipse tunc vacillaret, & variaret. quia vno sero diceret vnum, & vno sero aliud in tortura, quia omnes illæ confessiones, & vacillationes, factæ illo modo in tortura etiam si essent millies ratificate non valerent, ita dicit d. Aug. de Ari. in addi. ad dictum opus maleficiorum, qui etiam ibi approbat dictum Bal. in d. l. præsbyteri.

An fama publica faciat indicium sufficiens, ad torturam, late hoc disputat Gandi. in tractatu maleficiorum, sub rubr. de qonibus. ver. sed de vno quæro pone forte pbatum, &c. & tandem concludit, † qd. si cum fama concurrit unu aliud indicium tunc poterit ponij ad torturam, & hoc fm. iura ciuilia, sed fm. iura canonica dicit ipse cum fama faciat semiplenam probationem, & cquiparetur dicto unius testis. cap. illud. de psump. & c. si quis. extra de pur. cano. cum si. tuc per solam probationem famæ, quis poterit torqueri, & subdit, p. assellores hoc seruant coiter, & dicit, p. multoties vedit obseruari, pro & contra per iudices, & assellores fm. diuersorum opinione. Sed tu serua contrarium, vt per solam famam no torqueas aliquæ, nisi sit iuncta cum alijs indicis, ita v. residere Bart. in d. l. fi. ff. de qst. & in l. de minore. §. tormenta. co. ti. & Saly. in l. ca quidem. C. de accu. & gl. in l. 3. §. eiusdem. ff. de testi. & vide per Cy. in l. fi. C. de qst. & Bald. in c. i. §. iniuria. de pace iura. fir. & in hoc residet Are. in suo ope maleficiorum in gl. fama publi. in ver. & an fama. & ibi et do. Aug. de Ari. in addi. dicens, qd. si ipse esset assessor, poneret aliquæ ad torturam ex sola fama, quod tñ limitat fm. quod dixit Bar. in quodā suo consilio incipiēte, do. Paci de Burgo. nisi fama esset multum vehemēs, quia tunc sufficeret ad torturam, & ita tenet Bald. in d. §. iniuria. in 9. col. Itē limitat nisi cū fama concurreret dictum sindici cum iuramento, q. ita denuntiauit, lc. talem commissiōe hoc delictum, fm. consilium Bart.

cons. 186. Item limitat ubi cum fama esset pbatio, p. infama tus esset homo male conditionis, & vite, ita probat Gandi. in tractatu maleficiorum. sub rubrica, ex quo tēpore possit fama incipere. in vers. sed pone, p. crimen. & affirmauit in fin. in d. ver. sed de vno quæro. Adde quod dixit Bald. in d. l. 3. §. eiusdem. in addi. quod vbi est uaria op. gentium, tunc fama non est indicium sufficiens ad torturam.

33 † Quæro vltius, an minē faciant indicium sufficiens ad torturam. Spec. ponit hanc quæstio. in titu. de præsumptio. §. species. ver. sed pone. & Bald. in l. metum. C. quod met. caul. & in l. i. C. si quis impera. male. & Cyn. in d. l. metum. & uide per Imo. & Do. in l. pachumeijus. ff. de hære. insti. & per Bar. in l. famosi. §. i. ff. ad le. Iuliam maie. & Saly. in d. l. i. & Anton. de Butr. in c. tertio loco. de proba. & Ang. in l. fi. C. de quæst. & in l. i. C. de his qui. ut indig. & Abb. in ca. scribam. de præsump. ex quorum dictis conclude aduertendum esse ad conditionem personæ. Nam si est homo potes exequi minas & male famæ i. eodem genere mali, uel solitus minas executio ni mandare, & maxime si post minas statim reperitur commissum delictum, & tunc minē faciunt indicium ad torturam.

Aut minas erat homo uilis conditionis, & impotens ad talia, uel bonæ conditionis & famæ, nec solitus minas exeq. tunc fecus per tex. in d. l. i. C. si quis impera. male. Adde secundum do. Bal. de Bartolinis de Perusio in l. licet imperator. de leg. i. quod si plura concurrent, vc. p. ræcedens inimicia, secundo ipse in æ, tertio percussio sequens, quarto si magno interuallo fuit percussus, tunc forte ex his non solum poterit torqueri sed condemnari. ex contiguitate actum, per id quod habetur in l. 3. in §. in bonis. ff. de priuile. credit. & quod in simili not. Bartol. in l. i. in fin. ff. si quis te. li. esse iu. fue.

34 † Est & aliud indicium secundū Ray. in l. iusto, in prin. ff. de vñ. quod homo reperitur occisus in loco ubi Titius erat solitus frequenter transire & conuersari nec aliud maleficium reperitur ibi commissum, præsumitur occisus a Titio, quod tamen intelligo concurrente alio vc. 3, quod Titius solitus erat alia maleficia perpetrare. argum. l. si cui. §. h. idem. ft. de accu. in l. si ita. §. fin. ff. de fund. instru. Si autem istud non concurreret non putarem perueniendum ad torturam per ea quæ in simili no. gl. & Bald. in l. inciulem. & l. ciuile. C. de furt. & Bald. in fi. ff. de hære. insti. & de hochabetur per Ludo. in l. i. §. si quis villam. ff. ad sil. Vbi inducit illu. tex. quia si ante ostiū domus Titij reperitur corpus mortuū præsumitur a Titio interfactū. p. etiam limitadum puto, ut sup. proxime dixi, de quo per Bar. in L. ediles. ff. ne quid in uia publica. Quid aut si in una domo reperit quis occisus ubi erat quinq; aut plures & nescitur quis occiderit an contra omnes illos sit præsumptio, uel quid fiendum ponit Ludo. ibidem.

† Quæro an diuinatio faciat indicium puta aliquis diuinator, incantator consultus dicit qd. Titius cōmisit tale furtū, uel Seius, an ex hoc poterit quis ponij ad torturam? ego uidi fieri incantationē in quadā fiala, uel cū forpicib. & cribro. Dic p. nō qa talib. non est adhibēda fides ut. l. itē apud Labecorē. §. si quis astrologus. & ibi hoc tenet Ang. ft. de iniur. facit. l. uerbum. C. de infami. dixit tñ. Bal. in quodā suo consilio incipiente. In Dei nomine amē quia. q. ista detortura &c. quod licet ars maleficiorum sit reprobata. vt. l. nemo. C. de malefi. & mathe. tamen qñque permittit quod maleficium tollat p. aliud maleficium, si alio modo non potest, quam per incantationem ēt demonum vt no. in summa confessorū per magistrum lo. de Ripa. sub rub. de impedimento ligaminis, ramen: non debet recedere a Deo quicquid ore proferatur, secundum opinio. multorum theologorum, nam licitum est aliquando de aqua turbida bibere, ubi fluuius stagnans atque deficit. Medicinę. n. omnes sumuntur non ratione de lectationis, quia sunt horridæ, sed solum rōne sanitatis recuperande, retinende, uel adipiscende, sicut arte, & natura manifestum est, & s̄pē vulnus vulneri additur vt utrumq; curatur. Bald. ad literam in dicto consilio. † Ex hoc uidetur quod quamuis diuinandi ars sit reprobata, tamē ubi magnum ex delicto imminet scandalum, forte nec Deo, nec hominibus reprehēsibilis videretur dummodo animus a recto nō recedat, non dico, quod ad torturam procederet, sed ad inquisitionem nam si diuinator aliquem inculpat poterit iudex pro illo mittere. & videre qua constantia aut trepidatione & quo rubore, & pallore loquatur, & ex hoc sumere indicium veritatis, vt. l. de minore. §. tormenta. ff. de quæstio. Item dicit Bartol. in l. si ueteri. §. eorum. ff. de priuileg. credit. quod si aliquis accusatur, de consilio præstito ad homicidium committendum, & de homicidio, probatur per famam. Item probatur, quod ille fuit locutus homicidē, & ille statim iuit, & occidit, sed nesciebatur, quid dixit ei: certe ex breuitate spatij temporis, præsumitur consilium dedisse ei, p. gl. in d. §. fm. eum. Item dixit Bald. in l. prima. C. de

C. de ser. fugi. in 4. colum. quod si aliquis locutus est ad aurum, & in illo statim securus est factum, & praecedit capitalis iniuriam, præsumitur mandatum, allegat Bart. ff. de acq. hære. l. qui aliena. s. si quis mihi bona. s. final. de priuile. credito. l. si veteri. & argu. ff. de repu. l. dubium. t. Vel si erant pariter inimici, dicit ipse, præsumam consilium, & sic in partem mitiorum, quia efficacius & durius obligat mandatum quam consilium, vt no. in c. ex consilio, de regul. iur. in sexto, per Ioan. And. Sinautem non precesserunt cause, tunc, nec causatum præsumo, et si praecesserint capitales inimicitiae, secundum cum, & sic Bal. videtur restringere dictum Bartol. in d.l. si vñ tri. solum quando quis secretè alloquitur, & ille quem alloquitur, pariter sunt inimici occisi, sed quando nulla esset inimicitia capitalis, tūc dicit, quod illa allocutio cum facto subsequito non facit indicium, & istud placet. Et ita puto intelligendum quod no. Bald. in l. multum. C. si quis alteri vel si. vbi dixit quod si inter Titum, & Scium fuit tractatus de occidendo Martinum per ipsum Titum postea ipse Titius occidit, præsumitur quod fuerit securus ipsum tractatum, & quod fuerit ita ordinatum inter ipsos licet testes dicant de finali ordinatione se nescire, & alleg. Bartol. in d.l. qui aliena. s. si quis mihi bona, quia aliter loquitur, & in catu diuerso & claro. t. Item insurgit aliud indicium siue præsumptio contra eum qui stat armatus cum offendente quod dederit auxiliū & fauorem. Nam ille qui se armat, de rixa, uel bello, præsumitur cogitare ut not. Bald. in l. prima, in 3. colum. C. de ser. fugi. & l. vt vim. ff. de iusti. & iure. supradicta placet reuulisse cū sint exempla quotidiana & approbata a legibus, & Doc. Multa alia etiam possent ponи exempla quae iura committunt iudicantis arbitrio prudenter inspicienda prout superius dixi in princip. huius. 3. quest. princip. Adde an testes examinari super uno processu contra unum faciant indicium super alio processu contra alium, vide Bartol. in l. sententia. de appella. Adde quid si iudex vedit committi aliquod maleficium & non habeat alia indicia, an ex hoc possit deuenire ad torturam. Spec. in tir. de sen. s. qualiter. ver. item debet ferri secundum allegata. videtur velle quod non, & ipsum tenet Bal. in l. fi. in princ. C. de appella.

S V M M A R I V M.

- 1 Damnari nemo potest, ex indicio semipleno seu dubitato, sed ex indicio indubitate iudicem in viam condemnationis dirigente potest quis damnari.
- 2 Testis singularis de uisu deponens cum fama & alijs adminiculis certis sufficientem ingerit probationem in factis antiquis & delictis occulte factis.
- 3 Indicia indubitate censemur, qua ita per legem approbantur, vt ad ipsa velit condemnationem subsequi.
- 4 Reo in tormentis confitentes non prodest confessionem reuocare, si contra eum alia reperiantur indicia.
- 5 Indicia indubitate dicuntur quando plura in unam tendentia consonantiam, veritatem indicant.
- 6 Indicium an præsumatur homicidij contra fugientem nudo gladio ubi qui spiani reperiuntur occisus.
- Fuga inculpati & reperti cum mucrone made facto cruento, uehementissimum præstat homicidij indicium.
- 7 Indicium certum censemur, si post mutuam duorum rixam, alter vulnera tuo uideatur.
- Præsumptio in quibus sufficiat criminibus, vt ad condemnationem deueniat.
- 8 Micertrix probari potest ex uerisimilibus circumstantijs, nedum tactu et actu.
- Sacerdos seu presbyter mulierem amplexatus, causa benedictionis impetrante hoc ipsum præsumitur fecisse.
- 10 Cini pecunias alicui qui ex eisdem conductit gentes aduersus ciuitatem mutuantis, an ad huiusmodi conductionem sit mutuasse præsumendum.
- 11 Indicium hominis idem præsumitur contra eum qui aduersus aliquem gladiis strinxisse visus est, licet non fuerit visus percussisse, si ipso fugiente alius reperiatur interfactus.
- 12 Condemnatio quando possit sequi ad minas precedentos, & quibus concurrentibus.
- 13 Index sola habens indicia contra delatum, quamquam indubitate tutius per torturam confessionem delati extorqueat prius quodam condemnnet.
- 14 Index per præsumptionem procedens, suam ualde temperare debet sententiam.
- 15 Index secundum præsumptiones iudicans, finib. penarum, ut a iure scripto sunt, contentus esse debet.
- 16 Condemnari ad mortem nemo potest ex indicio quamquam indubitate.

Quæstio. 4. 1 partis.

Irca quartam quæstionē

principia. videlicet qualia debeant esse indicia p q̄ deueniri ualeat ad condemnationē. Super qua q̄stione q̄ro primo, an qs damnandus sit ex indicijs. Dic quod duplex est indicium, scilicet semiplēnum & dubitatum, & istud dirigit iudicem in viam quæstionis habendæ.

Quoddā est indicium plenū siue indubitatum, & istud dirigit iudicem in viam condemnationis. t. Et primo quidem in dicio nunquam qs damnatur, vt. ff. de pēnis. l. absentem. in prin. ga sanctius est impunitum facinus nocentis relinquerē, quā innocentēs condemnare, vt ibi dicit tex. Ex secundo vero indicio qs pōt, & debet damnari, vt. l. si q. C. de adult. & l. fi. C. de probatio. regulariter in ex indicijs non est quis dāndus, cum in criminib. probationes debeat esse lucē clariiores. vt dicta. l. fin. C. de probatio. & habetur in l. icet impe. ff. deleg. t.

Adde an confessio facta in tormentis licet non ratificata iuncta cum alijs indicijs sufficiat ad cōdemnationem. vide Saly. in l. fi. C. de proba.

2 Adde q̄ si est unus testis de visu, cum fama, & alijs adminiculis certis & probabilibus, est sufficiens probatio in factis multum antiquis de q̄bus non est memoria, & in delictis q̄ occulte sunt, ut uoluit Iac. Bal. fm quod recitat Holt. & Abba. in c. præterea. de testi. in fi. vide Bar. in l. 1. s. idem Cornelio. ff. de quæst. q̄ dicit generaliter quod onus testis de visu cū alijs indicijs facit plenam probationem in delictis. p. text. ibi l. 2. s. 1. ff. de excusa. tuto. & ibi per gl. iuncta. l. instrumenta. C. de proba.

Scđo q̄ro quid sit indicium indubitatum, uide eius definitionem supra in l. q. prin. Dixit tñ Nico. de Mata. in d.l. fin. 3 prout ipsum ibi refert Bal. t. quod indicia indubitata sunt ea q̄ adeo alege sunt approbata φ lex vult per illa fieri cōdemnationem sicut est exēplum in d.l. si q. Ex quo sunt indubitata legi debet esse indubitata iudici. vt no. in l. si tutor. C. de pe. ri. tut. alijs iudex faceret litem suam, q̄a dicunt indicia indubitata. Qñque tñ nō sunt talia indicia q̄ sunt alege approbata, sed sunt iudicis religiosi arbitrio commissa, tñ simul collecta, indicant indubitabiliter veritatem, vt est exēplum in confessionibus per tormenta extortis, q̄ non per se, sed cum perseverantia, vel fama, vel verisimilitudine facti, uel alijs adminiculis indubitabiliter indicant veritatem. vt. l. sancimus. & l. q̄ scientiam. ff. de pe. & l. 1. s. diuus. ff. de q̄st. fm Nico. de Mata. quod intellige qñ sunt plura indicia valde proxima vero, sicut est vnu testis de veritate facti, & duo testes de extraudi ciali confessione facta per delinqwentem cum confessione extorta per torturam, & sic præcedentibus legitimis indicijs quamvis postea confessio talis sit reuocata, quia tunc bene faciunt indicium indubitatum, secus si indicia essent laeviora per ea q̄ nota. Bar. in l. fi. ff. de q̄st. in illa. q. an sufficiat unū uel 4 plura indicia. & ita intelligo gl. l. 2. s. 2. ff. de excusa. tut. t. Ex quibus habemus notare quod non pdest cōfitēti in tormentis reuocare cōfessionem si q̄ se sunt alia indicia, quia coniūcta cum confessione q̄q extorta per tormenta indicant indubitabiliter veritatem, nisi reuocans probaret cōtrarium, uel clare, uel per alia indicia: quod est notandum secundum Bal. in d.l. fin.

Itē ponit exēplum idē Nic. de Mata. ubi cūque ex qualitate & multitudine indiciorū indicat ueritas oculis mentis iudicis sicut clara lux ostēdit ueritatē corporis. exēplū in eo q̄ in gressus est quandā domū & post modicā horā auditus est clamor mulieris, & statim uisus est q̄ itrauit exire cū gladio sanguinolēto, & uisa est mulier in facie vulnerata, vnde dubitat an esset pbatū de vulnere q̄ illū, & uidebat quod nō, quia nō fuit uisus vulnerare, & q̄a non pbat hoc esse qd ab hoc cōtingit abesse. ut. C. de probatio. l. neque natales. pōt. n. esse qd hæc mulier vulnerauit seipsum, in dicendū est esse sufficiēter probatum, q̄a non præsumitur ipsamet sibi uulnus intulisse sed quod passa sit ab inimico, fm Nic. de Mata. Paret ergo quid sit indicium indubitatum, nam ea sunt quæ sunt approbata a lege.

5 Itē qñ simul plura collecta & in unam consonantia tendētia indicat indubitabiliter ueritatē ut. C. de q̄st. l. milites. s. oporet, fm Bal. melius facit qd no. in l. 2. s. 2. ff. de excusa. tuto. & l. 1. in princ. ff. de q̄st. & ibi, alijs argumentis ita pbationi ad mouēt ut sola cōfessio seruorū deesse uideat. & l. q̄ro. s. fi. ff. de dīl. edi. q̄ solet allegari ut ibi dicit Bal, qd ex multis indicijs insurgit plena pbatio. & qd qñ indicia sunt multa ex his colligat violenta præsumptio quæ sit sufficiens ad condēnam tenet etiam dom. meus Io. de Monte Sperello in Ladmonendi. ff. de iure iur. qui dicit de hoc esse tex. in l. excipiuntur. ff. ad ille. & do. Catal. de uiso, in quodam suo q̄ pro quo require in litera, a, ad cartam. 474.

Fran. Brun. De indicij & tortura.

Item Bart. ponit aliud exemplum de indicio indubitateo
in l. 2. ff. de fur. † q̄ si aliquis fuit visus aufugere cum gladio
euaginato. & reperitur aliquis mortuus, ex hoc comprēhē-
ditur manifestū homicidium, quōd illę talis illud commi-
serit per illum tex. sed in hoc exemplo Ange. ibi tenuit ḡriū
si aliter non probatur, quia potuit ille esse de auxiliantibus.

Item potuit ille percussisse, sed non exanimasse. vt. l. item
illa. §. si plures. ff. ad leg. Aqui. & probatio debet esse necessa-
rio concludens. vt. in c. in præsentia. de proba. Dicit tamē qđ
vehementissimum facit indicium ad torturam fuga diffama-
ti & inuenti cum cultello maxime tincto cruento. & ita pra-
cticatur p̄m s̄. um. pro hac Ange. op̄i facit quod not. Bald. in
l. conue. articulam. C. de epis. & cle. vbi dicit quōd quoties 2-
trarium eius quod testis dicit stare potest cum veritate ratio-
nis, nunquam dictum testis probat necessario: sed ita est
hic igitur &c. de hoc etiam vide inferius.

Aliud exemplum de indicio manifesto ponit Saly. in d.
l. fin. C. de proba. ex quo dicit deuenire posse ad condemnationem
† Pone duo rixantur ad inuicem, in qua rixa, vñus
percuditur, & vulneratur: testes examinati dicunt quod non
viderunt quando fuit talis percussio, sed viderunt eos adiu-
uicem rixantes, & statim dimissa rixa viderunt quod ille e-
rat percussus & vulneratus: certe ex hoc resultat indicium in
dubitatum ex quo deueniri valeat ad condemnationem.

Item adde quōd licet in criminalibus regulariter ex p̄re-
sumptione deueniri non valeat ad condemnationem vt ha-
betur in l. licet Imperia. ff. de leg. 2. tamen secus est in crimi-
bus quæ de lui natura secrete patrantur, vt in adulterio, sodo-
mia, simonia, & similia. ex quo in istis est difficultatum habe-
re claras probationes per id quod habetur in d. l. si qui adulte-
rij. C. de adulte. & in c. ex literis. & cap. illud. & cap. 3. loco. de
proba. in capit. præterea. el 2. de testi. & not. Bartol. in d. l. 2.
ff. de fur. & d. l. capite quinto. ff. de adulter. & vide de hoc
per do. meum dom. Bald. de Bartholinis in d. l. licet impe-
rato.

8 Item dixit Iaco. Buttr. in l. neque natales. C. de proba. quōd
probatur q̄ aliqua sit meretrix nō probato tacitu & aq̄u, sed
probatis circumstantijs vt plurimum uerisimilibus, ut quia
passim scholares intrabant domum ipsius de die & nocte,
q̄a qñ scholaris loquitur cum puel: a non p̄sumitut dicere
Pater noster. ita dicit Bald. ibi, & refert in l. fi. de hære. in sti. Itē
dixit Bar. in l. fi. ff. de fur. quōd si aliquis depræhenditur in do-
mo vbi erat pulcherrima mulier, quod iste est manifestus adulter. & ita dicit debere intelligi. d. l. capite quinto. Moder.
Doct. dicunt hoc esse verum quando probaretur etiam ali-
quod ex signis venereis, de quibus in d. l. quōd ait. in princ. ff.
9 de adul. per glo. & Bart. † hoc tamen fallit in sacerdote huc
pr̄sbytero, quia si amplexaretur mulierem, p̄sumitut fa-
cere cā benedicendi, uel ad poenitentiam exhortandi dicit
glo. 1. q. 3. absit, refert Spe. in tit. de p̄sum. §. species. circa
princi. sed ab hac benedictione & exhortatione liberet nos
Deus.

Item si officialis tempore sindicatus aufugit de loco
vbi gessit officium, p̄sumitut contra eum de omnibus
quærelis de eo factis, & ex hac sola p̄sumptione damna-
tur vt. C. omnes tam ciuiles quam milita. l. i. & l. cōsiliarios.
C. de assesso.

Item si maritus ter denuntiauit alicui ne loquarur cum
uxore sua quia habet ipsum suspectum de adulterio, quōd si
postea inuenit eum loquentem cum ea & hoc probatur, p̄e-
sumitut ipsam adulterasse, & ex hac sola p̄sumptione dam-
natur, ut in auc. ut lice. matri & auiç. §. is quoque. collat. 8. &
C. de adulte. auc. si quis s̄. p̄ce.

10 † Item sunt quidam qui dicunt quōd si aliquis mutuat ali-
cui pecunias, & ille accipiens statim conduxit gentes contra
ciuitatem mutuantis, quōd ille mutuās p̄sumitut mutuas
se ut illa gens conduceretur & quōd fuerit conducta de di-
cta pecunia, & tunc dicūt esse p̄sumptiones iuris & de iu-
re ar. l. fi. C. de pign. & quod ibi Bald. & in l. fi. uenti. §. in bo-
nis. ff. de priuileg. credi. ita dicunt ipsi in l. 3. ff. ad legem Iuliā.
maiest. Adde ad id quod superius dicitū est de uiso aufugere
cum gladio euaginato & aliquis reperiūt mortuus qđ ex hoc
colligif in dubitatum indicium de homicidio contra illum,
ut uoluit Bart. in d. l. 2. ff. de fur. Idē uoluit Thomas de Pipe-
rata, ut refert Io. Andr. in titu. de proba. §. 1. uer. 13. & Bart. in
l. 2. §. fi. ff. de adulte. & Bald. in auc. quas actiones. C. de sacro.
eccl. & in l. neque natales. C. de proba. & l. fi. cod. ti. & in l. fin.
ff. de offi. procons. & leg. † Et idem dicit ibi idem Thomas, si
uisus fuit admenare cultellum, licet non uisus fuerit percute-
re, & postea ibi reperiūt imperfectus, & postea uisus fuerit fu-
gere, & appareat q̄ erat sibi inimicus & fama laborabat ḡriū,
& idē si probatur qđ Titius erat inimicus Seij. de q̄st. l. 1. §. p̄-
terea, uel qđ tpe occisiōis erat in loco uel qđ rēceptauit oc-
cidentem, uel qđ occidens erat familiaris, uel domesticus,
uel qđ Titius iactabat se qđ Scium fecerat interficere, uel q̄

inter eos offendit p̄cesserant. Sed Io. Andr. tenet ibi quod ista
indicia nō sint sufficientia ad condemnationē, sed ad tortu-
ram, & idē tenet Io. de Imo. in l. fi. ff. de hære. institu.

Et istud est tutius, dicit Aretinus in opere maleficiorum.
Ingl. in uerbo, fama publica in uer. q̄ro an unū indicium, & idē
tenet ibi dñs Augu. in suis additio. qm̄ iste probationes non
cōcludūt, quia poterat esse qđ ille qui aufugiebat cū gladio
euaginato quicquid fecit, ad suam defensionē fecit, & dicit
hoc esse de iure uerius, uide tu m̄ oīno de his p̄ Abb. in c. ter-
tio loco. de probat. ubi bene loquit: & qui uidetur residere
cum op̄i. 1. Tho. de Piperata.

12 Item licet ex minis q̄ aliquem factis nō resultet p̄sumptio
q̄ minantem de delicto ad condemnationē, ut dicit Specu-
ji tit. de p̄sum. §. 2. circa fin. per tex. 2. q. 8. c. sciant, in p̄t di-
ci q̄ si multa ḡcurrent, primo p̄cedens inimicitia, le cū dō ip-
se ming, tertio ipsa p̄cessio sequēs, quarto qđ sine magno in-
tervallo fuerit lecuta, tūc forte ex oīb. istis poterit 2demna-
ri, & maxime ex contiguitate actuū. p̄ id qđ h̄r in l. 4. §. in ho-
nis. ff. de priuile. credi. & qđ no. Barto. in fi. in l. fi. si q̄s testa-
li. cl. iu. sue. & etiam fuit de mente Bald. p̄ illū text. in l. j. C. si
quis impara. male. & etiam fuit de mente Dyn. in suo tra&a-
de q̄st. de inimico uiso exire de domo occisi cū gladio san-
guinolento, ita dicit dom. meus do. Bal. de Bartholinis in d. l.
licet impara.

Item de istis indicij indubitatibus, uide omnino per Gan.
in opere maleficiorum sub rub. de indicij & p̄sum. indu-
bitatis, de quibus ad condemnationem deueniri potest, qui
ponit multa exempla, & de illo qui exiuit cameram cum gla-
dio sanguinolēto pallidus. Item d̄ capitali inimico. Itē quōd
unus uidit admenare, item quod fugit.

13 † Notādū tñ qđ l. ex indicij indubitatibus q̄s damnari possit
absq; alijs probationib. ut superius dicitū est, Tutius tñ & me-
lius faciet iudex q̄ non habet alias probationes, q̄ dicta indi-
cia indubitata, si extorquet cōfessionē per torturā. ut. l. si ex-
cepta. in fi. C. de male. & marhe. ita elegāter dicit Bal. in l. mili-
xes. C. de q̄st. & ita ēt sentit licet nō ita clare in l. fi. C. de hære.
insti. qđ ēt menti tenendū: l. dubiū sit, q̄ ubi de crīne liquet
non d̄ p̄cedi ad torturā. ut. l. quoties. C. de q̄st. sed forte p̄t
rēderi illud h̄r locū qñ liquet p̄ alias ueras p̄bationes, quā
per indicia ēt manifesta uti est in casu n̄o. Aduertendū tñ
est notabiliter q̄ ubi iudex iudicat ex p̄sumptionibus multū
debet tēperare suā s̄niam, & maxime ne cōdemnet ad poe-
nā corporalē iuxta no. p̄ Inn. in c. afferte, q̄a uerisimile de p̄-
sumpt. qđ colligif ibi ex s̄nia Salomonis q̄ licet ex p̄sumptio-
ne adiudicaret uni mulieri filiā, non tñ condēnauit aliā mu-
lierē ad mortē, ad quā ex morte pueri ueniebat condēnāda.

14 Itē vult Spec. in tit. de p̄sum. in §. species vers. in summa, † di-
cēs. qđ ubi iudex p̄cedit p̄ p̄sumptionē valde debet tēperare
suā s̄niam, & tardus debet esse ad infligendū p̄enā corporalē,
uel p̄cuniariā, arg. 2. q. 1. nomē. & c. 1. Idem uolunt do. Car-
di. Anto. de Butr. & Imo. in d. c. q̄a uerisimile. & Oldr. in cōs.
192. quod incipit, uiso diligēter. & Pet. de Anch. in d. 2. semel
malus. 9. col. & Abb. in c. 2. de coha. cle. & mulie. & in ca. at si
cleric. §. de adul. de indicij. & in c. auditis. de p̄scr. & Bal. in l.
fi. C. de proba. dices quōd ubi p̄cedit ex p̄sumptionib. impo-
nit mitior p̄ena, & quōd non p̄t imponi poena corporalis,
quia ppter inopiā p̄bationis mintuit p̄ena. Subdit tñ quōd
licet qñ p̄cedit ex p̄sumpt. mitigat p̄ pena, tñ qñ p̄cna habet
certos fines nunquā p̄t ex qualitate p̄bationū ex aggrēari,
vt. l. ḡnaliter i prin. ff. de decu. ubi est tex. nota. † & ideo iudex
d̄s ēt tētus finib. p̄enarū, put sūt scripta i iure fīr. cū. vñ
p̄t dici qđ aut loquimur in p̄sumptione iuris, sc̄ qñ iudex
vult ferre s̄niam p̄ quandā p̄sumptionē quā lex ex p̄sc. appro-
bat in crīalib. & tūc p̄t 2dēnare i p̄enā corporalē, uel p̄cuni-
ariā, put disponit, vt d. l. si qui adulterij. C. de adul. & ita l.
Abb. in c. accedēs. de sim. & ita intelligit d. o. Aug. de ari. in ad-
di. ad opus maleficiū. in gl. in uerbo, fama publica sup uer.
q̄ro an vñ iudiciū uel plura. & ita dicit esse intelligēda dicta
doc. max. Abb. in c. j. de indicij. in t. 3. dol. Aut loquimur in p̄-
sumptōe hoīs, & tūc aut cū illa cōcurrīt cōfessio criminis
extorta p̄ torturā, & idē: aut nō cōcurrīt confessio p̄predicā,
& tūc aut sumus in p̄enis a iure exp̄sse limitatis & habet lo-
cū dicitū Bald. aut in p̄enis arbitrarijs, & habet locū dicitū In-
noc. & Spec. vide omnino ad p̄dicta per Bal. in d. l. q̄ multum
bene loqtur de triplici probatio. in criminalib. Itē limitat
p̄dicta idē do. Aug. ibidē n̄i ageretur de puniēdo aliquē pu-
cuniariter, uel p̄ena leui corporali, puta fustigationis. tex. est
in l. 2. §. q̄a plerūq;. ff. de offi. p̄fec. vig. ubi ex culpa p̄sūpta, q̄a
incendiū p̄sumit culpa illa habitantium potest quis fustigari.

Sed tu potes dicere iō hoc esse q̄a lex app̄bat exp̄sse hāc p̄-
sumptionē vñ crit idē put supra dicitū est. Itē idē do. Aug. ibi
dē dicit qđ Io. And. in addit. Spec. in tit. de probatio. §. fi. uer.
13. limitat alio modo, vc̄ 3 nisi iudex se moueret ex p̄sumptōe
violētissima, & ita refert Inn. in c. afferte. de p̄sumptio. Adde
ad omnia p̄dicta, Gānd. in opere suo maleficiorum, q̄ nobi-
liter

Tractatum Tomus Undecimus.

251

- 16 Iter dicit quod vidit in practica obseruari. & ita omnes sapientes Bononiae volunt, quod nullus possit capitaliter condemnari ex indicio quantumcunque indubitate, secus si veniret imponenda poena pecuniaria. Adde unum menti tenetum quod dixit Bald. in dicta. l. si qui adulterij, quod condemnatus ex presumptione iuris, & de iure, non potest appellare per illum tex. qui dicit talem haberi pro confessio & coniunctio. & perl. 2. C. quorum appell. An autem confessus in tortura appellat scribit Bal. in d. l. s. C. de prob.

S V M M A R I V M.

- 1 Indicia & presumptioes contrariis eliduntur presumptionibus, & indicis.
- 2 Conuersatio precedens monstrat qualis unusquisque sit presumens.
- Fama bona thesaurus inestimabilis, & lumen suave perolens.
- 3 Indicium per testimoniū singularem habitum eliditur aliis refragantibus, circumstantiis.
- 4 Indicium homicidii contra aliquem ortum ex minis & inimicitia, eliditur si absentia & distantia probetur a loco homicidii tempore.
- 5 Presumptio affirmativa per negatiuam tollitur.
- 6 Indicia contra delegatum grauiora esse debent bis que pro se habet ut torqueri possit.

Quæstio. 5. 1. partis.

Irca quintam quæstionē

- principali quæ est, quomodo & qualiter tollatur & eliduntur indicia. Dic quod tollantur indicia & presumptioes per contrarias presumptioes & indicia, ut dicit Bar. in l. fin. C. famil. herc. nam licet presumat & damnum datum sit potius a vicinis quam ab alijs, ut not. Ia. Butr. & Bart. in l. si ita, s. final. ff. de fund. instru. & superius fuit dictum: tamen hæc presumptio tollitur & eliditur p. bonā & laudabilem famam & cōuerstationem, quia pro bono presumuntur bonum & bene & prudenter viuere, ut dixit Bal. in l. 1. C. loca. circa finem. Vita enim precedens magnam partem confert ad presumēdum quod quid sit. vnde caueat unusquisque ab infamia, quia non solum in eo de quo est infamatus sed etiam in alijs grauat eius opinionē ut extra de reg. iur. c. defleat peccator. & no. in l. 2. C. q. testa fac. pol. sed bona fama est thesaurus hominis inestimabilis & iocundus, & sicut lumen dat suavitatem odoris. verba sunt Bald. in l. 1. C. de confessis. in 4. col. Item licet presumatur cōtra aliquem de furto, si probetur quod exiuit de illa domo de nocte, in qua furtum cōmissum fuit, & quod habeat aliquid sub mātello, tamen si probatur quod ille talis erat magnus mercator, uel talis conditionis quod non sit uerisimile furtum cōmississe excludetur illa presumptio ex conditione personæ, 3 ita dicit Ang. in l. milites. C. de quæstio. Item indicium quod sumitur ex uno teste de veritate, potest elidi si aliae circunstātiæ refragantur, secundum lo. Andr. in cap. cum in contemplatione. de reg. iur. vt refert Bald. in l. 2. C. quorum ap. non re. Et ideo si testis deponeret quod vidit solum subtrahere & portare de loco ad locum unum lignum, quod nō fermentent decem homines, hoc probato indicium illius testis eliditur: deficit enim eius dictum in verisimilitudine. l. milites. s. oportet. de quæstio. Nam impossibili posito in esse, nullum sequitur contingens. l. filium. l. responso. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. Et ideo licet contra accusatum, vel inquisitum de homicidio Titij probentur iniuriae capitales, & minæ de occidendo, & propter hoc resultet indicium ad torturā jn illud indicium tollitur, si accusatus probat suam absentiā & distantiam a loco homicidij tempore quo illud fuit cōmissum, quod nullus secundum naturam posset illuc accedere ad illum faciendum recedendo de illo loco & accedendo ad locum homicidij. presumptio enim quod tollitur probatur quod sit impossibilis, ut d. l. filium. & dicit ibi Bal. quod presumptio nihil operatur ubi uerita sincontrarium probatur. Item presumptio affirmativa tollitur per negatiuam. Item ubi nō potest haberi certa probatio, recurritur ad presumptionem: secundum eum presumptio ergo tollit presumptionem, ut d. l. & l. diuin. ff. de integr. restitut. & d. l. si qui adulterij. C. de adul. ubi dicit Bal. no. quod non creditur id quod non est uerisimile euidentib. indicis, & idem dicendum est in similib. de hoc ēt per Bal. in l. nō ignorat. C. qui accu. nō pos. 2. col. 6 Illud est bñ. notādū quod quod tollit hz aliqua indicia p. t. habet esse indicia magis grauiā q. se, ita quod p. ponderet, ita ut ad torturā deueniri ualeat. dicit Bar. p. tex. ibi in l. 1. s. ad qōne ver. nec facile. ff. de qst. itē Bal. no. dixit quod si testator excusat reū, puta de eius morte inculpatū, quod p. hoc reus non poterit ex indicis torqueri, q. habet indicium innocētia p. t. e. vt l. 1. s. paulus. ff. de ope. lib. si tñ liquido cōstaret de crimine

punietur, vt l. 2. ff. ad silleia. ita dicit ipse in l. 1. in vlt. col. C. cōmunia dele. quod est notan. ad hoc etiam quod no. Bald. in l. iurisgentium. s. si pacifcar. ff. de pac.

SECVNDA PARS TRACTATVS. DE TORTURA ET QVAESTIONE.

Diuisio.

- Primo quid sit quæstio, & vnde dicatur.
- Secundo quid appellatione quæstionis continetur.
- Tertio in qua causa debeat haberri quæstio.
- Quarto qui possint torqueri, & qui non.
- Quinto qualiter peruereri debeat ad quæstionem.
- Sexto quis sit effectus torturæ & quæstionis.
- Septimo qualiter puniatur torquens aliquem indebite.
- Octauo subiectam aliqua notanda communia de indicis, & quæstione.
- Nono & ultimo describentur aliqua in practica maleficiorum non inutilia iuuuenib. latrunculatoribus, ubi sub epilogo recolligentur quasi omnia quæ in hoc tractatu continentur.

S V M M A R I V M.

- 1 Quæstio est veritatis inquisitio per tormenta, & cordis dolorum facta.
- Territio laevis, quæstio non dicitur, absque dolore cordis,
- 2 Quæstio a querendo dicitur vel inquirendo, quod per eam negotii ueritas inquiratur.

Quæstio prima secundæ partis.

Irca primum dic quod

- 1 quæstio f. est inquisitio veritatis per tormenta, & cordis dolorem. Nam nuda, & leuis territio absque dolore cordis non dicitur quæstio in ista materia. ut. l. item apud La-beonem. s. quæstionis. ff. de iniur. & l. 1. s. quæstionum. ff. ad Sille. Ita diffiniunt Azo in summa de quæst. & Odof. in quodam suo tracta. quæ fecit de quæstionibus. Et dicitur quæstio a querendo, vel inquirendo, quia per eam inquiritur ueritas negotii de quo disputatur, & ad illuminandum ueritatem fieri debet & non aliter, vt l. cura fallum, & l. hoc quod placuit. C. de quæst.

S V M M A R I V M.

- 1 Quæstionis appellatione que cōseuantur uenire.
- 2 Carceratio uel detentio simplex, an ueniat quæstionis nomine.
- 3 Confessio tormentis adhibitus facta uel prope tormenta, dicitur metu tormentorum facta.
- 4 Territio laevis dicitur si quis tantum ad funem ducatur.
- Confessio non dicitur metu tormentorum facta in carceribus quando nō denegantur alimenta.
- 5 Confessio metu tormentorum facta non cōsetur, si index delato torturam minetur.
- 6 Tortura siue quæstio uariis instrumentis & modis dari potest.
- 7 Index torquendi carnem scindens ut confiteatur, capiteplecti debet sumiatur.

Quæstio secunda secundæ partis.

Irca secundum

- vc; quid continetur appellatione qōnis. f. Rñ deo, continet carceratio facta de aliquo vt non comedat donec dicit negotiū de quo qritur. Item qualitercumque per uim & territio q. cōpellit ad aliquid dicēdū vñ qō, & qōnis verbo qritet. l. itē apud. s. qōnis. ff. de iniur. & l. 1. s. qōne ad Sil. Itē negatio cibi dñ qō. l. necare. ff. de lib. agn. Item chor. l. Decuriones. C. de qst. & l. nullus. ff. ad leg. l. l. maie. 2 Itē qlibet uis illata psonæ. vt. l. fi. C. de aboli. f. Sed an simplex carceratio, uel detentio cōtineat appellatione qōnis uel tormentorū, vñ quod non qm carceratio & detentio sit ēt nullis pcedētib. indicis, & ad solā custodiā: qstio uero siue tortura nō siūt nisi pcedētib. indicis vt. l. 1. s. diuus. ff. de qst. ppter qd dicit Ang. in d. l. itē apud. s. qō qd si statutū phibet aliquem torqueri sine scia priorū, qd nihilominus poterit carcerari abiq; ipsorū qritia dūmō carceratio n̄ sit cū denegatiōe cibi & idē cōsuetūt i. l. pemo. C. d. exacto. tri. l. dēfm quoldā si carce-

li 3 ratio

Fran.Brun. De indicij & tortura.

ratio esset periculosa alicui ratione loci, uel ratione infirmitatis, vel inferret infamiam, ratione qualitatis personæ detinèt, quia tunc potest dici inesse tortura in detentione secundum eos.

3. Sed hic quæro quando dicatur confessio facta metu tormentorum. Responder Bar. in d.l. i. §. diuus seuerus. ff. de qst. quod tunc dñ facta metu tormentorum quando est facta adhibitis tormentis, vel ira facta prope tormenta aliquo ligato & præcedentibus minis de ponendo ad torturam, non autem quælibet leuis territio facit videri confessionem esse factam formidine tormentorum sed debet esse positus in tormentis, vel ductus ad ea. Item si esset in carcere in quo de fame & frigore multum patiebatur, nam tunc formidine tormentorum videtur facta arg. ad hoc. ff. de iniur. l.item apud. §. questionis. facit. ff. de vi & vi arma l. 3. §. si quis visus. dum dicit, sufficit terror armorum, secundum Bar.

4. Dixit tamen Ang. in d. §. questionis. quod sola ductio ad funem est leuis territio, sed ductio & ligatio benefacit vide ri confessionem extortam metu tormentorum, quia ibi in est terror cadens in constantem virum, vt. l. interposita. C. de transac. est enim timor proximus torturæ, argumen. l. i. C. de siccari.

Item dixit Bal. quod manicis ferreis ligatus dicitur tor queri in l. i. C. de custo. reo. Confessio autem facta in carcerib. in quibus non denegatur cibus non dñ facta metu tormentorum, per dicta supra proxima. q. & ideo talis confessio valet & nocet confitenti, ita tenet Bald. in l. i. C. de confes. in 6. col. & per consequens non requiritur q. in ea perseueret per ea q. dicemus in 9. q. prin. sed Gandhi. in tractatu malefic. in rub. de qst. & tormentis. in vers. dictum est supra. tenet quod sufficiat esse penes torturæ licet non fuerint ligati manus de retro vt dicatur confessio facta metu tormentorum ubi respondet ad d. §. questionem. t. dicit tñ q. si extra locum in quo homines torquentur, iudex dixit, aut confitearis aut ducam te ad torturam inferendo sibi terrorem, propter hoc non dicet cōfessio facta metu tormentorum, quia est leuis territio per d. §. questionem. & cum hoc videtur transire do. Augu. de Ari. in addi. ad tractatum maleficiorum Arctini in gl. in verbo, fama publica, in antepen.

Addit quod Bar. in l. nouissime. per illum tex. ff. quod falso: aut. voluit quod dicatur confessio facta metu tormentorum si tantummodo apud torturam quis fuerit spoliatus solum & non ligatus nec minatum sibi de tortura si non confiteatur, & ibi dicit quod semel habuit hoc de facto Florentiæ.

Et q. supradictum est, quid contineatur appellatione tormentorum, scias t. qd multis varijsq; modis & instris utitur latrunculatores & iudices maleficiorum. Nam qdam dant ei & immittunt aqua p. nares, in qua est nonnulli imponunt calorem obstruendo ore vibrantis, qd genus torturæ, vt audiui, est periculosum ne ex eo suffocetur tortus. Quidam ponunt raxillum in osle pedis q. vulgariter dñ losso pazzo. Quidam ponunt muscionem in ventre, siue vmbilico, & de super ponunt citatum ad includendum illum, ne possit egredi. Quidam torquent cum lingua caprina hoc modo, quia lauant pedes torquendi cum aqua bene salita, & ligato torquendo super scâno, faciunt vt capra cum lingua lambat plantas pedū quod libenter facit pp auditatem salis, & audio q. istud est durissimum tormentum. & linea periculo. Quidam torquent in mittendo vrgas inter digitos manus stringendo cum chordula. Quidam utitur chorda, ligatis manibus post terga, quod genus torturæ cōciter est in viu, & vnumquodque prætorum ex publico haber tale instruvt videmus vbiq; & istud est a consuetudine communiter approbatum, & est de iure. vt. l. nulli. C. ad leg. l. maiesta. Sed in isto debet adhiberi maxima diligentia, & debet moderatè adhiberi, alias solent multa pericula incidere. Alij ligant solum unam manum ad funem, & sinunt sic pendere super terram. Audiui et, q. dantur derecto ad comedendum carnes multū salit, & denegat potum. Aliqui lauant pedes torquendi & plantas inungunt lardo porcino, & ligato torquendo super scannum, faciunt, vt plantæ pedum uergant uerius ignem validum, & sic iuxta ignem sinunt permanere.

De modis aut & instris aliquib. torquendi creduliter, ponit Bald. in l. i. C. de em. seruorum. ubi dicit per illum tex. in 7. verbo, laniauerit. t. nota qd qtra iudices q. scindunt alicui carnes vt confiteatur crimen, nam si moritur tortus in tormentis, iudex iste debet decapitari tanquam homicida. & Angel. in l. nemo carcerem. C. de exacto. tri. lib. i. o. dicit no. tex. contra iudices qui propter deletionem inueniunt nouā speciem tormentorum, hi enim appellantur iudices irati, & peruersi, & ratione peruersitatis dominus confundet eos, quia sunt perpetuo ignorantia. Sapientes enim talia ab horrent, & virtutum illuminatione, scientiæ formam propagant, reliqui vero actibus impijs se exaltare dicentes, confun-

dunt eorum famam apud bonos & graues incessanter inquinantes.

S V M M A R I V M.

1. Quæstio seu tortura applicari potest in causa criminali criminaliter agitata.
2. Seruus in omni causa & in omni criminis iudicis arbitrio torqueri potest sed liber in graibus tantum & criminalibus.
3. Iniuria personalis dicitur graue delictum.
4. Delictum leue quod dicitur & quæ leuis iniuria.
5. Tortura etiam locum habet si de crimine ciuiliter agatur.
6. Casus ciuiles in quibus differant a criminalibus in materia tortura.

Quæstio tertia, secundæ partis.

Ertio principaliter quæro

1. in qua causa sit habenda quæstio & tortura. t. Rñdeo qd in criminali causa non est dubium si criminaliter agitur, vt patet per totum titulum. ff. & C. de qst. & maxime in l. i. & l. edictu. ff. co. & l. milites. §. oportet. C. co. titu. & dixit gl. in d. l. i. qd in quolibet crimen habet locum tortura, & per consequens tam in publico, quæ in priuato crinē potest qs torqueri, facit qd no. gl. & Doc. in l. verbū. C. de infa.

2. Aduertere in qd non pro oī crinē potest qs torqueri. t. Sup quo dic, qd aut loquimur in ieruo, & tunc pot arbitrio iudicis in oī cā torqueri. & in oī crinē. vt. l. adictum. sup. alleg. & ibi per Doc. & per Bar. in l. diuus. co. tit. & per Gandhi. in tit. de qst. & tortu. in suo opere maleficiorum. Si aut loquimur in hoīeli bero, & tunc in causis crinalib. & graibus pot torqueri. In lœibus aut criminalibus no, vt hr in dictis iuribus: unde male faciunt iudices q. pro quibusq; lœibus iniurijs faciūt quemponi ad torturā: ista sunt verba Papiensis in sua practica in forma inquisitionis in gl. in uerbo, hæc est quædam inquisitio circa. 1. 2. col.

3. Sed nūc cadit declarare qd dicatur læue crinē & leuis iniuria. Nā Bar. in l. non solum. §. si mandato. ff. de iniur. t. dicit qd qlibet iniuria psonalis dñ delictu. graue. sed Papiensis vbi sup. dicit qd trahere quē per capillos. uel qtra aliquē pro ijcere lapides, est læue crimen. Bart. aut in d. §. si mandato. dicit qd læuia delicta sunt illa in quib. non requirit dolus. vt dare damnū. Itē qñ filius patri, uel libertus patrono no est obediens. Itē qñ quis est reperrus cū armis, uel ire de nocte, & his similia, ut ludere. & idē dicit in l. lœuia. ff. de accu. vbi ēt dicit ut superius dixi quod delictum commissum i personam est graue. qd Ange. ibi dicit esse uerū nisi opinio illius patriæ aliud uelit ut est Florentiæ, ubi pcutere pugno reputat læue. Itē dicit Bar. in d. l. lœuia. qd quodlibet delictu ēt commissu dolo, tamē in re parua ut est furtū rei parue est delictu læue.

4. Adde qd delictu læue dñ crinē abigeatus, furtū domestici, & leuis iniuria uerbo illata secundum Spec. in tit. de excu. sen. in §. nunc dicendum uer. 42. ubi uide ut hæc refert & sequitur dom. Marian. Socy. in cap. i. de libel. obla. in 47. fallen. Item Ang. in d. l. lœuia. dicit quod lœuia delicta sunt quando læuia poena imponitur non attento alias sit de iure læue, uel graue, & uide glo. in c. cū illorum. de sen. excommun. in verbo. membra. quæ dicit quod relinquetur iudicis arbitrio quæ dicantur crimina læuia, uel non: quam gl. approbat do. Ang. de Ari. in addi. in tract. malefic. in glo. in uerbo. hæc est quædam inquisitio. col. 1. 5.

5. Sed quæro quid si de crimine agitur ciuiliter, an erit locus torturæ. Rñdeo quod sic, ut etiam dicto casu, quis torqueri ualeat ut. l. sicut. C. de fal. & ibi etiam per Bal. qui dicit quod tunc debet mittius agi. Sed an in ciuili cā pot adhiberi tortura? Dic qd sic, sed tunc demum cum alias ueritas sciri non potest nisi per torturam. l. diuus. in prin. ff. de qstio. ut pot. gl. in l. ex liberto. in princ. & est tex. in l. quoties. C. co. facit. l. super. & l. hoc quod placuit. & l. interrogavit. & l. final. eod. tit. In subsidium ergo in ciuili causa puenitur ad torturam. ut

6. d. l. diuus. t. Sed secundum hoc in hac materia torturæ nulla uidetur differentia inter ciuiles & criminales causas, dic secundum Bart. quod immo est differentia nam in causa ciuili & pecuniaria torquentur serui, & non liberi, vt. l. adictum. ff. de qst. & l. u. quis decurio. & l. ubi falsi. C. de Fal. hoc tamē intelligo quod etiam in causa pecuniaria liber non torquetur in se ut dicit Bar. in aliū bene torquetur si uacillat ut d. l. ex libero. Qd qualiter intelligatur dicam inf. in 4. q. prin. Item dicit Bar. quod noita de facili peruenitur ad torturam. in causa ciuili sicut in criminali, & graui. ut d. l. diuus. ubi ipse hoc ponit, putat tamen quod no ex omni causa quis sit torquendus, sed in hoc aduertendum iuxta dispositionem. d. l. adictum. & d. l. ex libero.

Tractatum Tomus Undecimus.

252

S V M M A R I V M .

- 1 Torqueni possunt liberi & servi, liberti, & statu liberi.
- 2 Libertus ut liber est torquendus, & in eisdem casibus.
- 3 Confessio mulieris prægnantis, facta in tormentis nulla est.
- 4 Tortura existente illicita, irritatur quicquid sequitur ex ea.
- 5 Liber homo, tam in se, quam in alijs, torqueri potest, præcedentibus indicijs.
- 6 Indagatio exquisitissima non sit quando pro crimine ciuiliter agitur, sicut quando agitur criminaliter.
- 7 Clericus in testem inductus non est uacillans torquendus.
- 8 Diuites bone opinionis & famæ in duobus tantum casibus torqueri possunt.
- 9 Hominibus uilis conditionis in testimonium admisis, non adhibetur tanta fides quanta alijs.
- 10 Testis non est torquendus in eum, contra quem fecit testimonium non iuuitus.
- 11 Domesticus non debet torqueri in eum cuius est domesticus.
- 12 Testis qui non est omni exceptione maior non debet torqueri in causa ciuili.
- 13 Tortura non datur, nisi delictum certosciatur.
- 14 Testis an possit torqueri non præcedentibus indicijs.
- 15 Testes non debent torqueri, nisi signis quibusdam contra reum præcedentibus.
- 16 Maleficio domi commisso, torqueri possunt ibidem existentes tempore commissi maleficii.
- 17 Disputatio an sit fienda super indiciis contra testem habitis, sicut super his quæ contra reum habentur.
- 18 Dicitum testis ualidius dicitur cum tortura factum quam quod sine.
- 19 Minor quatuordecim annis nec in se nec in aliis torqueri potest.
- 20 Impubes secundum ius commune non potest testis esse.
- 21 Impubes cum tortura leui ad instructionem potest interrogari.
- 22 Milites & veterani non debent torqueri.
- 23 Decuriones & eorum filii non sunt torquendi.
- 24 Nobiles, aduocati, & Doctores an possint torqueri.
- 25 Doctores legum, & aliarum scientiarum, personaliter cap. ad iudicandi trahi, aut quoniam modo vexari non possunt.
- 26 Exceptio qualibet in crimen laeze maiestatis ceſare debet.
- 27 Serdus & mutus a natura torqueri non possunt.
- 28 Seruus in quibus casions in dominum torqueri posset.
- 29 Seruus communis pluribus, ut pluribus, torqueri potest in caput alterius dominorum.
- 30 Seruus patris torqueri potest pro morte filij.
- 31 Seruo uel uolenti uel certo non creditur contra dominum.
- 32 Libertus in caput patroni non debet torqueri.
- 33 Reus & accusator in crimen falsi possunt torqueri.

Quæſtio quarta secundæ partis.

Varto principaliter quæſo
1. possunt torqueri, & qui non. † Responde q̄ re-
torqueri, possunt oēs tā liberi quam serui, &
tam liberti, q̄ statuliberi, vt patet in multis
iurib. & potissime in l. si quis decurio. C. de
fal. & l. primu. C. de q̄st. & l. ex libero. & l. vnius. & q̄. testes, &
l. i. q̄oni. ff. eod. rit. q̄ oēs loquunt de q̄one & tortura liberi
hominis. Item patet in l. i. circa principium. & in q̄. seruum
municipū. & q̄. seruū mariti. & q̄. si seruus. & q̄. si serui. & in q̄.
in cā. & in l. hæreditarij. & l. si quis viduam. ff. de quæſt. & l. i.
& 2. & l. cum testi & l. hoc quod. C. eo. in quibus h̄ q̄ serui
torquentur. Item de statu libero patet quod torqueatur in
l. edictum. q̄. si. iuncta gl. ff. eo. & l. i. q̄. sed in eo. ff. ad Sil. Item
de liberto pa. et ēt quod sit torquendus, vt l. i. q̄. si seruus ad
hoc. ff. de quæſt. † Nam libertus torquetur vt liber in his in q̄.
bus liber homo torqueret secundum glo. ibi. Item torqueat
tam masculus vt sup dictis legibus quam femina, vt d. l. cum
primum. C. de quæſtio. quod est uerum nisi sit prægnas, nam
tunc non torquerur quamdiu prægnans sit. l. prægnantis. ff.
de pœn. vbi plus dixit glo. quod etiam post partum depositū
per 40. dies non torquetur. & illam glo. tenet And. de Pisis &
Bald. in lectu. in l. imperio. ff. de statu homi. & est ratio, quia in
tra 40. dies post partum non est fortis mulier ad subeunda
tormenta secundum eos. & idem tenet Bar. in d. l. prægnan-
tis. Addens rationem, quia si inter. 40. dies torqueretur, cum
sit debilis, moretur & iudex excedens modum puniretur,
debet ergo differri, donec sit fortis ad torturam fī in eum. Et
plus uoluit Bal. in d. l. imperator. † q̄ si mulier prægnans tor-
quetur & confiteatur, quod non ualeat talis confessio facta
in tormentis, quia cum illicita sit tortura, non ualeat quod se-
quitur ex ea, argu. l. maritus. ff. de quæſtio. secundum eum
quod est notandum. Et hoc quod de muliere prægnante di-
ctum est, habet locum etiam si sit prægnans ex alio quā ma-
ritō, vt l. ex seruorum. q̄. pen. ff. de statu homi. Et idem si est

prægnans de pauco tempore puta. 10. vel 20. dierum secun-
dum Bal. in d. l. mulier q̄. fin.

- 4 Quod t̄ autem dictum est de libero homine, quod tor-
queri potest est ueruna tam in se, precedentibus indicijs, ut
l. fin. ff. de quæſt. & l. milites. q̄. oportet. C. eod. rit. & l. sicut. &
l. si quis decurio. C. de fal. & l. proditores. ff. de re mi. quam
etiam in alios. scilicet ut testis, vt l. ex libero. & l. vnius. q̄. te-
stes. ff. de quæſt. & l. nullius. C. de allēr. ro. l. nullam. C. de infa-
iuncta gl. adde quod Bal. in l. milites. C. de quæſtio. dicit q̄ te-
stis vilior quæſtio sine indicijs, uide inferius de hac quæſ-
tio. in uer. sed quæro an debeant præcedere. Primum tamen
dictum intelligo in causa criminali, scilicet ut liber in se tor-
queatur precedentibus legitimis indicijs, vt d. l. & forte etiā
5 si de crimen agatur ciuiliter per d. l. sicut. † non tamen fit
ita asperima indagatio quando ciuiliter pro crimen agi-
tur sicut quando criminaliter ut no. glo. in l. 2. eod. rit. & Bal.
in d. l. sicut. secundum autem dictum ut torqueatur in alium
vt testis, intelligo in duobus casibus scilicet si vacillat ut d. l.
ex libero. & si factō interfuisse dicatur. vt l. vnius. q̄. testes. &
l. si cui. ff. de quæſt. Et intelligo si ipse dicit se factō non inter-
fuisse, & per alios conuincitur de mendacio quod interfuit
& sufficit quod per unum testem tantum ad minus qui sit
dignior ipso negante hoc dicatur, secundum Bar. in d. q̄. te-
stes. An autem hoc sit verum quod liber homo productus
in testem posuit torqueri, uel non, distinguit Bar. in d. l. ex li-
bero. quod quidam sunt liberi homines positi in dignitate
clericali, & isti nō possunt torqueri, sed alias de falso puniunt
6 ut l. præbysteri. C. episcop. & cler. secundum Barto. † licet er-
go clericus testis inductus vacillat testimonio, tamen non
torquetur. Quid autem sit de iure canonico. Bald. in dict.
l. præbysteri, remittit ad nota. 6. quæſtio. prima, præbysteri. el
secundo. & per Archi. ibi: & uide ibi per Ino. in c. quoniam
contra fallam. de proba. & melius in ca. cū in contēplatione
de regul. iur. & plenius per Paul. de Bleaza. in capit. grauis. de
depo. Quidam alij sunt positi in dignitate, uel nobilitate, vel
officio tēculari, & isti posunt torqueri in uno catu tantum
scilicet si vacillent, & sic aures iudicis obtundunt, vt l. nullū.
C. de testi. in prin. & dicit Barto. quod quando testis uacillat
debet facere scribi per notarium, & notarius debet scribere
qualiter iudex dixit quod testis vacillabat, & hoc debet face
re solum audiente & intelligēte teste. Aileg. Inn. & Io. And.
in nouella in d. cap. quoniam contra. & idem uoluit Ang. in
7 auc. vt sponta. lar. q̄. insuper. colum. 9. † Quidam alij testes nō
sunt positi in aliqua dignitate, & tunc si sunt diuites, & bonæ
opinionis, non posunt torqueri, nisi in duobus casibus. pri-
mus scilicet si vacillat, secundo si conuincatur de mēdacio,
quia asserit se non interfuisse negocio, & ab alijs cōuincitur
q̄ interfuit, ut d. l. vnius. q̄. testes. Quidam sunt liberi homi-
nes, viles a rtes exercentes, obscuri & ignoti forsan, & isti se-
cundum quosdam, nunquam admittuntur, nisi cum tortu-
ra in auc. de testi. q̄. si uero ignoti. & q̄. si huiusmodi. & ibi gl.
quam videtur tenere Azo i summā. C. & auc. de testi. sed Bar-
tol. improbat hanc opin. per tex. in l. diu. q̄. final. ff. de quæſtio.
vbi deportatus in insulam, & etiam statuliber non tor-
quetur, sicut alij liberi homines, & tamen constat eos esse vi-
les, obscuros, uel humiles. Propterea tex. in d. q̄. si vero igno-
ti ad hoc vt torqueatur, requirit duo. scilicet quod sint viles
& ignoti. Item quod tentant corrumpere veritatem, & tunc
8 possunt torqueri, ideo dicit Barto. † quod isti viles homines
admittuntur ad testimonium sine tortura non tamen adhi-
betur eis tanta fides sicut alijs ut d. l. 3. ff. de testa. in princip.
possunt tamen torqueri in casibus, primo si uacillant ut d. l.
ex libero. & dict. q̄. si uero ignoti. secundo si cōuincantur de
mēdacio. ut d. q̄. testes. tertio quando sponte uadunt adte-
stificandū, ut d. q̄. si uero ignoti. in uer. festinantes. & proba-
tur. q̄. quæſtio. q̄. hi qui ita dicit Barto. in d. l. ex libero. Illud
tamen est bene notandum quod ubi testes torqueantur, suf-
ficit torqueri duos, vel tres factum scientes, nam refrenāda
est tortura. de naufrag. l. quoties. lib. i. i. ita dicit Bal. in dict. l.
data opera. C. qui accu. non pos. adde quod tortura testium
non sit seruata forma. l. custodias. de pub. iudi. Alexan. in d.
9 vnius. q̄. iudex de quæſtio. † Item non torquetur quis in eum
in quem inuitus testimonium non dicit. l. i. q̄. si seruus bona
fide. in fine. ff. de quæſtio. Qui autem sint illi qui inuiti non
testificantur in aliquem habet in l. 4. & 5. ff. de testi. & dicit
Bart. in d. q̄. si seruus. quod tales torti & alioqui testificantes
non probant sufficienter euam ad indicium loquitur tamē
sub dubio per uerbum, forte, de hoc tamen an testis qui nō
debut examinari examinatus faciat indicium, sicut dictum
10 supra & uide Bartol. in l. si maritus. ff. de quæſtio. † Item nō
torquetur domesticus in eū cuius est domesticus. ut l. mari-
tus. ff. de q̄. & l. i. ad quæſtione co. tit. facit. l. pen. ff. de testi.
Et qui dicantur domestici, nota. in l. etiam. C. de testibus &
l. pridem. C. de quæſti. cum si. & aduerte notāter qd si aliique
exceptio-

Fran.Brun. De indicij & tortura.

exceptiones obstant testi torquendo, ut ipsius fidē infringāt dictæ exceptiones debent examinari & discuti antequam testis torqueatur ne superuacuo & absque causa torqueat. casus est secundum Barto. ibi. l. i. §. si quis dicatur. ff. de quæstio. & ideo si de maleficio esset unus testis tantum qui sciret veritatē rei, & ille nō esset omni exceptione maior, & sic nō faceret indicium, et si plene probaret, in casu quo alias testis deberet torqueri, iste nō torqueret, cū tortus non faciat indicium. Et idē in ciuili, ubi unus testis omni exceptione maior, facit deueniri ad iuramentum necessarium, ut l. in bonifidei. C. de iure iurand. & l. admonendi. ff. eodem titulo.

- 11 † Nam licet in ciuili causa testis etiam torqueatur, ut not. in dicta. l. ex libero. ff. de quæst. tamen hoc casu testis, si non est omni exceptione maior non torquebit, qd̄ ē tortus plene deponens non facit semiplenam probationē, cū non sit omni exceptione maior. vt. d. II. no p doc. qd̄ est valde notandum. Item not. quod nunquam uenitur ad torturā testium, vel principalium, nisi prius constet de delicto. l. i. §. item illud. ff. ad Sille. ad idem tex. in l. si quando. C. vnde vi. vbi dixit Bald. qd̄ qn̄ lex, uel statutum disponit aliquid contra delinquentē prius debet constare de delicto, sicut si statutum loquatur quod potestas habeat arbitrium torquendi homicidam, nam primo debet constare de delicto, commissum, & sic mortuum esse, & de corpore mortui, aliās nemo debet torqueri, vel nisi concurrant alia quæ debent concurrere in tortura. vt. l. i. §. i. ff. ad Sille. secundum eum, sed male seruatur in practica, quia statim quod aliquis dicit sibi aliquid subtractū absque eo quod constet subiraclū, torquetur suspecti de furto. † Sed quāro an debeant præcedere indicia ad hoc ut testis possit torqueri. Bald. in l. milites. C. de quæst. dicit, quod ad hoc vt testis torqueatur non est necesse quod præcedant indicia, sed pōt torqueri, vt si sit vilis persona, uel uaciller, vel præsumatur scire ueritatem quam tacet. C. ad legem Iuliam de Sica. l. fin. & facit. l. 3. in uer. ad uerisimilia causē. & l. interrogari. C. de quæstio. & per Dyn. in c. sine culpa. de regu. iur. in 6. & Cy. in l. fi. C. de quæstio. facit de adul. l. si postulauerit. §. pen. & in auc. de testi. §. si vero ignoti. ita dicit Bald. ibi Bart. in l. i. §. idem cornelio. ff. de quæstio. dicit qd̄ testes non debet torqueri si non præcedant indicia. immoli essent torti sine indicijs non crederentur secundum eum. Sed Bart. non declarat cōtra quem debeant præcedere indicia, an cōtra principalem, uel contra testem. Sed idem Barto. in d. l. i. §. quæstionem. dicit qd̄ debent esse aliqua indicia cōtra testes, quod ipsi debent hoc scire, uel quia ipsi vacillant, uel quia aliqui dicunt eos interfuisse, ut. l. ex libero. in princip. & l. unius. §. teste. ff. de quæstio. Et istud est uerius, quod etiam sensit Bald. dicit. l. milites. licet male explicet, immo videtur scipsum in uoluisse. Dixit etiam Bartol. in l. i. in princip. ff. de quæstio.
- 13 † qd̄ debent apparere aliqua signa contra reum priusquam testes torqueri possint per illum tex. nō ergo indistincte torqueendi sunt testes, sed ita demum fisciant aut scire debeant ueritatem negotij directo, uel per aliqua indicia, & de hac scientia uera, uel præsumpta debent apparere indicia, puta qd̄ testis dicit quandoque se scire, & quandoque negat, & sic ille uacillat, propter qd̄ præsumitur scire ueritatem, & uelle occultare ipsum, & tunc torqueatur, ut. d. l. ex libero. Item si testis negat se interfuisse negotio, d̄ quo queritur, & alii testes dicunt illum interfuisse, uel illum confessum esse interfuisse, & tūc etiam præsumitur scire ueritatē, & ipsum uelle occultare, nam tunc ē torqueatur, ut. l. unius. §. testes. & l. is cui. ff. de quæstio. † Item si maleficium est factum domi, certe existentes in illa tpe maleficij torqueantur, quia scire præsumuntur quæ fiunt in domo. casus est in l. fi. C. de sica. & in l. in adulterij quæstione. C. de adul. & ibi dixit Bald. qd̄ illi qui sunt in domo. præsumuntur scire ea quæ fiunt in domo, & non alii. Et hinc est qd̄ rōne istius p̄sumptiæ notitia torqueantur qd̄ sunt in domo. facit. ff. locati. l. dominus horreorū. C. de repudi. l. consensu. §. super seruis. & de testi. c. ueniens. §. in eum, qui etiam dixit in dicta. l. fi. de siccari. qd̄ illi demum sunt torqueendi, qui præsumuntur scire ueritatem, & ideo absens non præsumitur scire ueritatem, & per consequens non torqueatur, vt. l. i. §. hoc autem lenarus. ff. ad sullen. secundum eum, facit. l. i. §. sed si eos. ff. de magist. conue. Item si maleficium factum est in cōuicinio, torqueantur vicini qui præsumuntur scire ueritatē maleficij ibi commissi, & propter hoc etiam torqueantur, argum. ad l. consensu. §. super seruis, secundum Bald. sit ergo cōclusio quod testis contra quem est præsumptio, & indicium qd̄ sciāt uel scire debeat ueritatē negotij potest torqueari de iure, non aliās, de hoc etiam per Bald. in l. non solum. C. de adul.
- 15 † Sed tunc qd̄, an super his indicijs qd̄ testem habitis disputabitur, sicut disputatur de indicijs habitis qd̄ aliquem, qui torqueat in scipsum de quo in l. custodias, p Bar. & alios. ff. de pu-

bli. iudi. tñdet Bar. in l. unius. §. testes. de qd̄. qd̄ non, qd̄ in hūs non d3 h̄fi disputatio cū aduocatus, sed committitur iudici & ita debet intelligi. l. is cui. ff. de qd̄. & in auct. de testi. si vero ignoti. & C. de testi. l. nullum. §. in Bar. Itē notandum, qd̄ si testis ante torturam dixit vnum, deinde tortus dixit oppositum, statur secundo dicto facto in tormentis: secus aut si non fuisset tortus, tunc staretur primo, nisi dictum suum incontinenti mutasset antequā diuersislet a iudice. vt no gl. in auc. de testib. §. quia vero prudens in absentia faciat unicū tñ dictum reperiri scriptum §. in Barto. & Ang. in l. si postulauerit. §. pe. ff. de adul. & ita etiam ad literam tenet Bald. in l. non solum. C. de adulte. cōtra istud tamen vñ facere quod no. Bar. in l. eos. ff. de Fal. † Item no. quod validius est dictum testis cum tortura quām sine tortura, ut in auc. de testi. §. i. & ff. de probat. l. cū probatio. dixit Bar. in l. i. §. quæstioni. ff. de quæst. Et hec dicta sufficiant circa torturam testium faciendam uel nō faciendam, quam materiam non inuenies ibi ita plene redactam. Item ab illa regula, qua dictum est supra qd̄ liber homo torqueatur, excipiuntur quadam personæ. Excipitur namq; minor. 14. annis, qui nec in senecte in aliū torqueatur. l. de minore. in prin. & l. ex libero. §. i. ff. de quæstio. licet tamen non torqueatur ea tortura quatorquentur maiores, tamen cedi possunt habena siue corrigia, uel ferula uel aliter terreri, ut l. impubes. ff. ad sil. & l. excipiuntur in prin. eod. titu. Item tex. in d. l. de minore. videtur quod minor 14. torqueari possit tāquam major in crīme læc maiesta & quod fidem faciant in dicto crīme, ad hoc facit tex. in l. nullus. C. ad leg. l. u. maiesta. Ex hoc dico, qd̄ si ex forma statuti minor. 14. ad testificandum habilitarerur, quod hoc casu poterit torqueari minor, de quibus dixi supra. & idem in quolibet inhabili & minus idoneo de iure cōi, quod est notandum. † Sed pro declaratione prædictorum quāro cum impubes de iure communis non possit esse testis, vt. l. i. §. l. l. u. & l. in testimonium. ff. de testi. & tortura fiat ad illuminandum ueritatem negotij de quo qritur vt. l. cum falsum. & l. hoc quod placuit. C. de quæstio. quō facta est lex de ipso impubere cum nullum esset dubium de hoc, contra l. quod Labeo. ff. ad Carbonia. & l. ancil. l. x. C. de furtis. Respondeo §. in Bar. in d. l. de minore, qd̄ torqueatur non vt plene probet sed qd̄ faciat indicium nō plenū sed qualequale vt. l. i. §. impubes. ff. ad Sille. & not. in l. tale. C. de his quib. ut indig. §. in Bar. in l. maritus. ff. de quæst. sed Bald. in dicta. l. tale, dicit no. ex gl. hic posita † qd̄ impubes cum leni tortura int erragatur, non ad condemnationem, sed ad instructionem. Non tamen est intelligenda de infante qui qd̄ quid videt ignorat. Omnis enim lex de habili loquitur. d. l. excipiuntur. & C. ne sacram baptis. re. l. 2. ita dicit ipseibi: de hoc est gl. in l. inuit. la. 2. ff. de testi. ubi gl. vult quod pupillus in criminalibus facit indicium, dummodo sit proximus pubertati & doli capax, sentit tñ gl. quod non faciat plenum indicium, dum dicit, aliquod indicium & c. & sic concordat cū doctrina Barto. de hoc tamen not. per Specu. in titu. de teste. §. i. ver. item excipitur quod est impubes. & Bald. in l. seruos. C. de testib. Itē quæstio ē, torqueatur senex in decrepitate ætate constitutus secundum Odo. in dicto suo tractatu. & Gandi. in suo tractatu maleficiorum sub titu. de quæstio. ver. qd̄ personæ possunt torqueari, per l. tertia. §. ignoscitur. ff. ad sil. dictū est satis equum, sed tex. si recte inspiciatur hoc non probat, quia loquitur in eo qui tenet iuuare dominum suum, sed si propter ætatem decrepitam non potest excusatur, & ideo non torqueatur, sicut ille qui iuuare posset. pro hoc tamen dicto facit quod not. Bald. in l. quid ergo. §. pena grauior. ff. de infam. † Item milites & ueterani non ignominie causa miseri & ipsorum filij non torqueantur, vt. l. milites. in princip. C. de quæstio. & l. nullus. & l. milites. C. ad lege Julian. maiesta. Sed quid de militibus nostri temporis an torqueari possint. Cyn. in l. tertia. C. ad leg. l. u. mai. vult quod sic cum nō sint propriæ milites, & idem vult Angel. in l. milites. ff. de quæstio. quos refert & sequitur Aretin. in tracta. malefic. in glo. fama publica. columna 23. in versicu. sexto, quāro. & idem approbat. d. Angel. ibi in addi. dicunt tamen quod Salycet. in l. prima. C. de iur. & fac. ignoran. tenet contrarium scilicet quod milites nostri temporis non possunt torqueari, & idem dicit uelle Guilielm. de Cun. in l. penultim. ff. ex quibus causa. & istud dicit approbari per Modern. in l. Centurio. ff. de vulgar. & pupilla. & per prædicta uidetur quod episcopi non possint torqueari, cum ipsi teneant culmen dignitatum. capitū. uenerabili. de præbend. facit de concessione præbend. capitū. dilec. ita tenet Paul. de Eleaza. in capitul. grauis. de pen. † Item decuriones. & eorum filij idem priuilegium habent ut non torqueantur, ut l. diuo Marco & l. decuriones de quæstio. C. & per hoc dicit Bald. in d. l. decuriones. quod idem est in primoribus & ancianis & consiliariis qui loco decurionum habentur, sed Odofredus in d. suo tractatu de quæstion. in fine. & Gandin. in suo tractatu maleficiorum

Tractatum Tomus Undecimus.

253

- ſiorum in tit. de quæſt. in versi. ſupra dictum eſt, decurio-
nes dicunt ꝑ hoc non feruerit de conſuetudine, nam licet
de iure ſit verum quod priores & conſiliarij ciuitatum ſint
loco decurionum. l. nulli. ff. quod cuius. vni. no. & l. ſi pupi-
lus. §. decuriones. de uer. sign. & glo. in rubr. & in l. 2. C. de iu-
re fisci. lib. 1. & dicit Gand. vbi ſupra quòd de conſuetudi-
ne ita uidit obſeruari quod torqueantur, & conſuli per ſapiē-
tes in ciuitate Bononiæ, ſed hoc an ſit obſeruandum dieam
21 inferius. † Aduerte tamen quod iſtud quod dictum eſt de de-
curionibus fallit in eo qui commiſit crimen falli. nam in eo
crimine torqueantur, vti. ſi quis decurio. C. de fal. Item fallit
niſi decurio eſſet infamis ſecundum glo. in d. l. diuo marco.
Item qui olim fuit decurio ſimiſiter non torqueantur. l. nihil.
in fine. C. de quæſt. & l. fi. ff. de decur. Et idem in prioribus &
ancianis conſiliarijs ciuitatum. nam qui olim fuerunt in di-
ecto officio non poſſunt poſtea torquei dixit Bald. in d. l. ni-
hil. Item parentes decurionum eodem priuilegio vtuntur
quo ipſi decuriones, vti. ſi matrem. C. de pen. & ff. cod. titu. l.
minores. §. iſte fere. uer. parentes quoque. & licet illi tex. lo-
quantur in pénis tamen idem videtur in tortura, quia iſta pa-
rificantur, vti. milites in prin. & l. diuo marco. C. de quæſtio.
22 † Item dicta regula fallit in nobilibus hominibus qui etiam
de iure torquei non poſſunt, vti hoc tenet etiam Odofre. in
d. ſuo tractatu. Quid autem de doctoribus & aduocatis an
ſint exempti a tortura. Odofre. in d. ſuo tractatu circa fin. ar-
guit pro & contra. Et primo vñ quod non poſſint torquei
nam milites torquei non poſſunt vti ſupra dictum eſt, ſed
aduocati & patroni cauſarum dicuntur militare, vti C. de ad-
uocatis diuerso. iudi. l. aduocati. & facit l. fori. eodem tit. in fi.
ergo nec aduocati poſſunt torquei. Item miles non poſteſt
exigi ultra quam facere poſteſt ut l. miles. ff. de re iudi. vnde
idem eſt in aduocato, per eandem rationem, ut tenet ibi.
& ſic miles & aduocatus paribus regulis priuilegiantur. &
pro hac parte ultra ipſum adduco quod not. Bart. in l. 3. C. de
professo. & medi. lib. 10. † ubi notabiliter dixit, quod doc. ll.
& aliarum ſcientiarum non poſſunt personaliter capi, vel ad
iudicium duci, vel alio modo uexari. & ſic familia potesta-
tis non debet eos pro armis ſcrutari, ſecundum eum ibi. fa-
cit etiam ultra Odofre. l. omnes. C. de decur. lib. 10. ubi poſ-
ſi in dignitate non torqueantur, non diſtincto in qua dignita-
te poſſiſi ſint: unde dicit Bartol. not. quod decuriones & alij
poſſiſi in dignitate non torqueantur. ſed doctores & aduocati
poſſiſi ſunt in dignitate, ut pater ex no. p. Bar. in l. 1. C. de digni-
ta. lib. 1. ergo torquei nō poſſunt. ad idem facit d. l. nullus.
C ad legem Iuliam maiestat. ibi aut dignitatis a contrario ſen-
ſu. In contrarium facit quia nulla lege cauetur, quod doct. &
aduocati ſine immunes & exempti a tortura, ergo ſine lege
loqui non debemus. l. illam. C. de colla. Odofre. factis hinc in
de argumentis, ſoluit propria parte, quod ſit uerū de iure
quod non poſſunt torquei, ſed de conſuetudine, quæ eſt le-
gium interpres, bene torqueantur, ſecundum eum, & ita etiam
dicit Pau. de Leaza in dicto capit. grauis. de deposito. dom.
Ang. de Are. in tract. maleficiorum in glo. in uerbo, fama pu-
blica. colu. 21. in uersi. 6. quæro, & ita legi aliquos modernos
tenere, dicentes nunquam vidiffe tamē conſuetudinem ſe-
ſeruari. & ita puto tenendum in iudicando & conſulendo,
etiam ſtante dicta conſuetudine, quæ de iure non ualeret, vti
24 diceretur inferius. † Sed prædicta limita, quia omnes diſta ex-
ceptiones ceſſant in criminis laſſe maiestatis. ut l. de minore.
2. resp. ff. de quæſtio. & l. nullus. C. eod. titu. Vide etiam per
Are. in tractatu maleficiorum in glo. in uerbo, chehai tradi-
tala tua patria, in prin. Item in criminis proditionis ut l. deſer-
torem. §. his qui ad hostes. & l. proditores. ff. de re milita. Idē
videtur in criminis ſimonię dixit glo. in d. l. nullus per text. in
l. ſiquenquam. C. de epis. & cle. ibi ad instar publici criminis
& laſſe maiestatis accuſatione proposita a' gradu ſacerdotij
retrahatur. Idem etiam eſſet dicendum in maleficiis, & ma-
thematicis, & alijs ſimilibus, de quibus loquitur. l. & ſi exce-
pta. C. de male. & ma. Adde idem eſſe in criminis falsi, vti l. ſi
quis decurio. C. de fal. & idem in priuato carcere utl. 1. C. de
priua. carce. ut de de his duobus in d. l. ſi excepta in glo. 2. &
quoniam ſuperius dictum eſt, ꝑ aliqui doct. dicunt ꝑ de co-
ſuetudine non ſeruatur, ꝑ poſſiſi in dignitate non torquean-
tur, immo aliqui dicunt, ꝑ Bononię viderunt ſeruari contra
rium. Quæro poſto ꝑ conſtaret de tali conſuetudine in ali-
quo loco, an illa ualeret & eſſet ſeruanda. Dic ꝑ non, ſecun-
dum Bar. in l. omnes iudices. C. de decu. lib. 10. & ita refert &
ſequitur Bertachinus in ſuo repertorio in uerbo tortura,
qui loquitur de militibus, & etiā tenet Lud. in singulari. pri-
mi anni. 371. quod incipit, milites & doctores, quem refert
& ſequitur. d. Augu. de Ari. in addi. ad tractatum Are. malefi-
ciorum in gl. in uerbo, fama publica. in d. uersi. ſexto quæro.
25 † Vtterius quero an ſurdus & mutus a natura poſſint torque-
ri, vti conſteuantur delictum a fe co miſſum, & de quo ap-
parent iudicia? Repondeo reperi Bal. in quadam apostilla in

- l. 1. C. de confess. qui in ſimili videtur tenere ꝑ non, quia ta-
lis non poſteſt damnari niſi ex dictis teſtium. Item adde ꝑ ſu-
pradicte fallentię in quibus habetur ꝑ poſſiſi in dignitate nō
torquentur. Fallunt niſi hoc fiat de ſcientia principis & prin-
cipi eonſulto, nam nullum priuilegium aut dignitas hic im-
pedit dicit rex. expreſſus in l. nullus. C. ad l. iul. maiesta. & præ-
dicta uera quātum ad torturam liberi hominis. Serui eſt quā-
doque non torqueantur, nam ſeruus contra dominum non
torquetur exceptis criminibus adulterij, fraudati censuſ &
laſſe maiestatis, ut. C. de quæſt. l. 1. ff. cod. tit. §. diuus Antoni-
nus. & §. item ſeruus. & §. cum quidam, & §. ſi ſeru. & l. de in-
ceſt. cum l. ſeq. & l. diuus. §. ex quibus. & l. extraneo. cum mul-
tis ſimi. eo. tit. Item non torqueantur ſerui non ſolum in do-
minum præſentem, ſed etiam in præteritum, vti l. unius. §. ſer-
uus. ff. de quæſt. & hoc ob memoriam prioris domini, vti ibi.
& facit ad hanc rationem l. pen. C. eod. tit. in fin. & hoc quo-
cunque modo fuerit ſeruus alienatus, ſaluo quām propter
delictum domini, nam tunc contra dominum torqueantur, vti
l. 1. §. idem numero. ff. de quæſt. Et prædicta ſunt vera non ſo-
lum domino inuiti, ſed etiam ipſo uolente, ſeruus non tor-
quetur in eum. l. ſeruos. C. de quæſt. Item ſeruus non torque-
tur contra dominum nec pro domino. l. pridem. C. de quæſt.
Item ſeruus communis non torqueantur in caput alicuius do-
minorum ſuorum utl. hoc quod placuit. C. de quæſt. & l. cō-
ſtitutione. cod. tit. hoc tamen fallit quando ſocius diceretur
occidiſſe ſocium, vti d. l. hoc quod placuit. & d. l. extraneo. C.
de quæſt. Item fallit in quæſtione ſucceſſionis, quando diſpu-
tatur ad quem hæreditas pertineat, quia plures afferunt ſe he
redes, vti d. l. hoc quod placuit. & d. l. §. de quæſtione. & l. hære-
ditarij. ff. de quæſtio. Item fallit cum quæritur de facto ſeruui,
vti l. de communi ſeruo. ff. commu. diu. & l. interrogari. C. de
quæſtio. & ad hoc facit l. quicunque. & l. cum ſeruis. C. de ſer-
fugiti. & quod ibi per gl. & doct. † Item fallit quando ſeruus
26 eſt communis pluribus, ut pluribus, vti in ſeruo ciuitatis, vel
alterius vniuersitatis, vti l. 1. §. ſeruum municipum. ff. de quæ-
ſtio. nam hiſ casibus ſeruus communis torqueantur in caput al-
terius ex dominis ſuis. Item torqueantur ſeruus in caput do-
mini, quando de domino ipſius quæritur, vti l. quoties. C. de
quæſt. Item torqueantur ſerui hæreditarij, cum de falſo teſta-
mento quæritur, vti l. patre. §. fin. ff. de quæſt. & l. cum teſta. C.
cod. tit. Item ſi propter ſucceſſionem diſputatur de ſtu in-
gennitatem uolentis, nam tunc etiam torqueantur ſeruui, vti l.
ſuper ſtu. C. de quæſtio. Sed dictorum caſuum ratio poſteſt
aſſignari, quia ſerui hoc caſu non poſſunt clare & firmiter di-
ci alicuius donec patefactum ſit quis ſit iuſtus ſuccellor, vti
not. glo. d. l. quoties. Item ſeruus qui tempore accuſationis
non erat accuſati, ſi ab ipſo emitur pendente iudicio & pro-
cessu, tamen in ipſum torqueantur in l. ſeruus ad hæc ver. ſed &
eum. ff. de quæſt. Item ſeruus caſtrenſis peculiſ filij non tor-
quetur in patrem neque filium. l. de minore. §. 1. ff. de quæſt.
27 Item ſeruus pairi non torqueantur in filium, vti ibidem. † Pro
morte vero filij torqueantur ſeruus patris, & contra pro mor-
te patris torqueantur ſeruus filij, vti in §. ſi pater. ff. ad filan. Item
ſeruus redhibitus non torqueantur in caput emptoris. l. etiam.
ff. de quæſt. Item in cauſa liberali non torqueantur ſeruus, vti l.
de minore. §. final. ff. de quæſtio. vbi glo. hoc late examinat. &
l. ſi quis ne quæſtio. eod. tit. Item ſeruus non torqueantur con-
tra poſſeſſorcm hæreditatis, licet quæſtione de hæreditate
patiatur. l. ex libero. §. fi. ff. de quæſtio. Item non torqueantur
contra dominum puratium, & bonoſidei poſſeſſorem, vti l.
1. §. ſi ſeruus. ff. eod. ti. vbi idem dicit in libero homine bonoſidei
poſſeſſo pro ſeruo. Item ſeruui non torqueantur in do-
minum in q. ſupri, vti d. l. extraneo. 2. responſo. ff. eo. tit. Idem
in cauſa ſimplicis inceſtu, vti l. de inceſtu. de quæſtione. ff. &
in tantum eſt prohibita tortura ſerui in dominum, ꝑ etiam
ſeruo ſponte conſidente aliquid dō domino ſuo, vel etiam
per tormenta non creditur, etiam ſi dominus conſentiat tor-
ture, ut de primo eſt text. in l. vniu. §. ſeruo, de ſecondo eſt
tex. in l. 1. §. item ſeruus. & de utroque in d. l. 1. §. diuus Antoni-
nus. de tertio eſt tex. in d. l. unius. §. ſeruus nec. ff. de quæſt.
& l. ſeruos. §. eodem. titul. Sed quid de ſeruo mariti, an tor-
quetur in caput uxor. tex. eſt quòd ſic in dicta. l. 1. §. ſeruum.
ff. de quæſt. & idem videtur in ſeruo uxor. vbi torqueantur poſ-
ſit contra maritum, quia eadem eſt ratio ar. l. illud. ff. ad leg.
aquil. Item ſeruus non torqueantur contra tutorem vel matrē
domini ſui niſi in turclari cauſa. vti l. 2. C. de quæſt. Torquetur
tamen ſeruus in dominum ſi uxor occidit virum vel vir uxo-
rem. vti l. fi. C. de ſica. & alios caſus ponit tex. & glo. in d. l. 1. C.
de quæſt. & dixit Bal. ibi, quod in iſtis caſibus in quib. ſeruus
torquetur contra dominum in illis torqueantur monachus cō-
tra Abbatem, quod eſt notandum. † Item libertus nō torque-
tur contra ſuum patronum. vti l. 1. §. ſi ſeruus bona. uersi. ſed
nec libertum. & fi. ſi ſeruus ad hæc. & l. de minore. §. tor-
menta. ff. de quæſt. & l. pridem. C. eod. Hoc tamen fallit in caſibus
de quibus in d. l. 1. C. de quæſt. ſecundum gloss. in d. l. pridem.
Statuliber

Fran. Bru. De indicij & tortura.

Statulibet similiter non torquetur contra hæredem donec pendet conditio libertatis in pecuniarijs causis. l. diuus. in fi. de quæst. ff. quod fallit quādō fuerit particeps delicti. ff. ad sil. 30 l. i. g. in co. t. Vnum non est silentio prætereundum. l. quod in crimen falsi potest torqueri reus & accusator, dummodo contra torquendum sicut indicia, tex. est secundum Bald. ibi in l. ubi. C. de falsis.

S V M M . A R I V M .

- 1 Index præ oculis multa habere debet antequam aliquem tortura subiicit.
- 2 Indicium non est a questione inchoandum.
- 3 Quæstio seu tortura non est præsentanda, nisi precedant indicia.
- 4 Seruus in facto proprio potest torqueri.
- 5 Seruus quando contra dominum torqueri possit absque indicij præcedentibus.
- 6 Quæstio absque indicij dari potest in tractatibus proditoris.
- 7 Accusatus ob contumaciam bannitus, si postea comparuit, torqueri potest absque alijs indicij.
- 8 Quæstio non pro omni causa aut persona est sumenda.
- 9 Index qualem facere diligentiam dura delictum refertur sibi esse consumatum. & nu. 11.
- 10 Tortura non est adhibenda nisi prius liquido constiterit de facto.
- 11 Inquisitus vel accusatus de delicto qua forma citari debeat.
- 12 Accusatus citatus & non comparens, ponitur in banno, & censetur confessus.
- 13 Index antequam aliquem torquet, indiciorum copiam dare debet, ut si ualeat reus, eadem purget.
- 14 Torqueri timens iniuste, hoc est sine indicij, potest appellare.
- 15 Questionis ex tortura locus non est, si aliunde ueritas haberi potest.
- 16 Index plenariam de maleficio habens certitudinem licite appellacioni potest obuiare.
- 17 Index non inhumane, sed iuris ordine seruato, & cum moderamine, ad torturam debet procedere.
- 18 Index corquendi fortitudinem, etatem, ualitudinem, & personam attende debet.
- 19 Index an & quando teneatur si reus in tortura, uel ob torturam moriatur.
- 20 Index non tenetur si reus tortus casu fortuito moriatur.
- 21 Index in dubio officium suum geffisse presumitur.
- 22 Index non præsumitur iura, & ea quæ ad suum spectant officium ignorare, tametsi quamplurimi quæ medullitus in iure intendunt, cœsecuti sint minime ad corticem usque leges contemplati.
- 23 Ignorantia iuris in iudice culpa lata est, qui & dolo non carere præsumitur cum se iuris peritum fateatur.
- 24 Culpa lata in p. enis corporalibus infligendis non est dolo equiparanda.
- 25 Index in corpus alicui grauamen inferens, extraordinarie punitur.
- 26 Index allegare potest se in iure errasse, & hoc est suam turpitudinem detegere.
- 27 Index in torquendo modum excedens, non index, sed priuatus fingitur, quemadmodum, & tutor male administrans fingitur non tutor. & nu. seq.
- 28 Pena non meretur qui lege permitente quicquam operatur.
- 30 Torto mortuo quis teneatur, si dolo, culpa, uel casu mortuus sit uescitur.
- 31 Index in dubio quætionem debito grauorem intulisse præsumitur zelo iustitia & non dolose.
- 32 Index dolose excedens modum torturae legis Cornel. debet p. enam subire.
- 33 Index sine causa, & absque indicij, & dolose aliquem torquens, plectenus est capite.
- 34 Tortura iniusta alicui illata tenentur iudices, & potestates, sed non officiales ex mandato facientes.
- 35 Index pro torto mortuo tenetur pena pecuniaria, stante statu. quod &c.
- 36 Index ad quid teneatur si tortus non moriatur, sed iniuste & inhumane debilitatur.
- 37 Tortura indicij probatur & coniecturis, si a potestate negetur.
- 38 Domestici pro delicto domi commissi possunt torqueri.
- 39 Tortura & violentia in occulto facta, perfamam & uociferationem probari potest.
- 40 Confessus crimen non condemnabitur, si se tortum fuisse assertat dummodo apud alii non ratificet.
- 41 Testes duo de actu corporali & uisibili deponentes, preferendi sunt decem alijs de mentali & inuisibili actu deponentibus.
- 42 Quæstio seu tortura non est uniformiter applicanda, sed secundum delicti exigentiam & grauitatem.
- 43 Adiutorius confessionem absque indicij legitimis torti infringere intendens, qualiter articulare debeat.
- 44 Reus tortus confessionem illicitam per tormenta pluries ratificans presumitur hoc facere tormentorum timore.
- 45 Perseuerare præsumitur, qui reuocasse non reperitur.
- 46 Confessio per torturam absque indicij extortæ non statut, etiam si perseueretur.
- 47 Tortura instantum præcedere requirit indicia, ut si millies tortus absque indicij in confessione perseueraret, ipsa confessio nulla esset. Confessio

facta in tormentis absque indicij, non conualidatur ex superuenientibus indicij.

- 48 Sententia lata uigore confessionis in tortura iniuste extorta, an sit nulla ipso iure, uel erit opus appellazione.
- 49 Index ante processus formationem, & litis contestationem, ad torturam procedere non debet.
- 50 Quæstio non datur nisi indicij præuijs, & in alijs probationibus deficiatur.
- 51 Index defensionem parti auferre non potest, sed ad se defendendum præfigere debet terminum. Copia iudiciorum reo dari debet, ad purgationem faciendam.
- 52 Tortura an possit adhiberi diebus in honorem Dei feriatis.
- 53 Testis qui iurauit potest examinari dic in dei honore in feriato.
- 54 Tortura cui prius debeat applicari, quando plures sunt torquendi.
- 55 Filius in conspectu patris prior eo torqueri debet, & femina prior masculo.
- 56 Index qualiter in tortura positum ex. minare & interrogare debet. Tonus ut testis qualiter interrogari debeat.
- 57 Tortus in seipsum de alijs non est interrogandus.
- 58 Tortus negans & in negatione perseverans, an possit iterum torqueri.
- 59 Tortus sufficienter non debet rursus torqueri, nisi de novo superueniant alia iudicia.
- 60 Assessores honoris audi torturam repetentes sunt puniendi.
- 61 Quæstio seu tortura quando repeti possit.
- 62 Tortura leuis & incompetens repeti potest.
- 63 Indicia noua quæ dicantur.
- 64 Confessus crimen in tormentis & præcedentibus indicij, an possit torquevi super alijs delictis, de quibus nulla sunt aduersus eum indicia.
- 65 Tortus & crimen confessus quando possit super alijs torqueri crimini bus.
- 66 Index cautus in actis facere debet ut appareat torturam moderate contra detentum fuisse adhibitam. Index qui aliquid indebito torquit, qua cautela in eius relaxatione uti possit.

Quæstio. 5. secundæ partis.

 Vintò principaliter quæritur. Qualiter sit peruenientum ad torturam. t Respondeo q. multa debet iudex habere ante oculos antequam ad ipsam perueniat. Nam primo sciendum est quod a tormentis non est incipiendum, neque adeo torturæ est fides adhibenda vt ab ipsa incipi debeat, sed ita demum ad ipsam peruenit si contra torquendum præcedant indicia, & argumenta eius negotij de quo queritur. ista est sententia tex. in l. i. in prin. ff. de quæst. & l. m. lites. h. oportet. C. eo. & l. sicut. in fi. C. de fal. Qualia autem debent esse ista indicia fuit dictum superius. t Et ad id quod dictum est q. a quætionibus non est sumendum initium est tex. in c. cum in contemplatione de reg. iur. in antiquis. vbi est dicit gl. q. si lecus fuit potest appellari, vt habetur etiam. 3. q. 6. non solent. Hoc tamen fallit in casu. l. prius. ff. ad sil. ubi secundum intellectum gl. quam sequuntur Dyn. & Barrol. ibi seruus in casu illius. l. torquetur absque indicij præcedentibus. glo. tamen in l. i. g. item illud. eo. tit. uidetur uelle quod non possit seruus torqueri absque indicij. & ita etiam tenet in l. quicunque. C. de ser. fugiti. in glo. not. duo mirabilia. Idem tenet gl. in l. cum probatio. ff. de probat. Idem in l. serui. ff. de testi. secundum unam op. t Ego credo nequaquam deueniendum ad torturam non præcedentibus indicij, vel quantum ad seruos quali præsumptione veritatis. Non ob. huic cœclusioni. d. l. prius. quia illud prius intelligitur, antequam contra aliquem formetur processus fit examinatio seruorum domini. Et non fit examinatio indistincte omnium seruorum, sed corum tantum qui uerisimile poterant scire veritatem, & dominum iuuare potuerant. & ideo illa uerisimilitudo scientie est quale quale indicium contra torquendum, non tamen dicto q. requiratur plenum iudicium, de quo etiam fuit dictum supra in proxima. q. & ita intelligo gloss. in interrogati. C. de quæst. quæ dicit quod seruus in his quæ pendent ex suo facto torqueretur, forte etiam indicij non præcedentibus. t Nam ex quo tractatur de facto serui præsumitur scire veritatem negotij. & ideo ut per torturam veritas liqueat torquetur. ar. l. hoc quod placuit. C. de quæst. & ita etiam intelligo. d. l. cum probatio. & d. l. serui cum. Non obstant glo. quæ dicunt requiri indicium, & sic videtur loqui de pleno iudicio, quia respondeo & confiteor q. si extat iudicium plenum possunt serui torqueri, sed si non sit plenum, sed quale quale, etiam torquentur. Credo tamen q. in d. l. prius. sit istud speciale, qd antequam formetur processus, perueniatur ad tormenta, quod regulariter fieri non potest vt inferius dicetur. dicta ramen regula fallit in casu singulari, scilicet si accusatus uel inquisitus nollet respodere accusationi uel inquisitioni, & praesens foret. Nam torquetur non ad eruendam confessionem quia non præcedunt indicia, sed ad eruendam responsionem affit-

affirmatiuam uel negatiuam prout sibi placuerit, secundum Bald. eleg. anter in l. si accutationem. in ult. col. C. qui ac. non poss. Item fallit secundum Azon. in summa. C. de quæstio. in versi. & sunt ista regularia. ¶ Nam secundum eum, ieruus torquetur in dominum nullis præcedentibus indicijs in crimen lege maiestatis, quod ad salutem principis pertinet, vel forte populi Romani. & in crimen fraudati caelus & adulterij & homicidij. & in casu quando maritus dicitur occidisse suam uxorem, vel econtra, alias autem ieruus non torqueat in dominum in causa criminali nisi præcedant indicia, vt l. 1. C. de quæst. & l. 1. primo responso. ff. eo. tit. & l. fi. C. de lica. secundum eam. Mihi videtur quod etiam in dictis casibus debeat præcedere indicia ad minus præsumptua, quod serui scire debet ant veritatem non dico indicia plena. & ista opinio mihi vix equior, nam non reperio tex. contrarium dicentem, & istud minus exorbitat a iure communi quo cauetur indicia debere præcedere torturam vt in d. l. milites. & promptum est leges legibus concordare, utl. 1. C. de inoffi. do. & dixi de hoc plenius supra proxime. ¶ Addo alios casus in quibus videtur posse deueniri ad torturam sine indicijs, videlicet in prodimentis & tractatibus qui fiunt secreto, & hoc propter probatiois difficultatem, vt vix uelle Bal. in l. quicunque. C. de ser. fugi. ad quod facit quia sunt alij casus in quibus peruenitur ad torturam sine indicijs quos ponit glo. 13. q. 2. c. quæstionē & tamen in illis casibus non est tantum facinus quantum est crimen læsa maiestatis. Sed in contrarium est tex. in l. si quis alicui. C. ad l. Iuliam mai. & ibi hoc tenet gl. Cyn. Bal. & Sal. quod in crimine læsa maiest. non peruenitur ad torturam sine indicijs, nisi velimus dicere quod ille tex. in d. l. si qd alicui. loquatur. quando indicia poterant haberi, secus si haberi non poterant. sed certe secundum hoc multum restringeretur ille tex. in quo doct. maxime Ang. dicunt quod nullo modo quis torqueatur etiā in isto crimen sine indicijs, licet in isto crimen sint multa alia specialia, & ab hac op. quæ est communis non videtur recedendum, de quo uide per Aret. in tract. malefic. in glo. in uerbo che hai tradita la tua patria in prin. & ibi etiam per do. Aug. in addi. item uide & adde alios tres casus in quibus ad torturam peruenitur sine indicijs quos enumerat glo. in d. c. q. 12. q. 2. quam gl. refert & sequitur idem. d. Aug. in d. addi. & etiam in glo. verbo fama publica in addi. super uer. nunc videamus. de tortura. colu. 35. ¶ Addo alium notabilem casum, in quo potest ad torturam perueniri sine indicijs, uidelicet quando accusatus, vel inquisitus, quia non comparuit, fuit positus in banna propter contumaciam, nā si postea comparet, quia vult purgare contumaciam & respondere, quia forte hoc ei a statuto permittitur, poterit tunc ponni ad torturam absque alijs indicijs propter eius præcedētem contumaciam secundum Nic. de mat. & Bal. in l. 1. §. sequitur uidere. iuxta fi. C. de hær. insti. quod est menti tenendum. Sed an quando torquentur testes debent præcedere indicia fuit dictum supra in 4. q. prin. in uersi. quod autem dictum est. Secundo iudex debet aduertere, quia non pro omni causa neque de omni persona quæstio sumenda est. l. edictum. ff. de quæst. & est plene dictum supra in 3. & 4. q. prin. Tertio debet aduertere ad qualitatem indiciorum, quia non quælibet indicia, sed verisimilia, aut vero proxima, requiruntur. l. 1. 2. respōlo. ff. de quæst. & l. milites. §. oport. C. eodē. Quarto iudex debet aduertere, vt non ponat aliquem ad torturam, nisi prius constet de delicto. ut l. 1. §. illud. ff. ad fil. ad idem uide tex. in l. si quando. C. unde vi. & fuit supra dictū in 4. q. princ. in uersi. item nota quod nunquam. vnde Are. ex hoc in suo tractatu malefitorum. in glo. in verbo fama publica. in uer. 12. tu uide. ¶ dicit quod iudex debet esse in hoc bene cautus, quod si furtum dicitur factum vel aliud delictum commissum, faciat in bastardello per diligentem inuestigationem vel inquisitionem querelam & testes & visione officialis apparere, quod furtum uel delictum est commissum, & sic describi per notarium & describi vulnera, & sic de homicidio quod mittat officialem ad uidendum vulneratum vel mortuum, & hoc redigatur in actis prius, alias aut nisi facta ista diligentia aliquem torqueret, posset teneri in sindicatu. Ad quod facit secundum eum quod in simili nota. in l. hac autem. §. 1. ff. ex qui. cau. in poss. ea. l. multum. ff. de cond. & demon. ad hoc quod dicit Bal. in l. 3. §. eiusdem. ff. de testib. in addi. dicit enim per text. in d. l. 1. §. item illud. ¶ quod prius debet constare liquido de facto ante quem quis torqueatur, vnde tortura sit ad liquidationem personæ non ad liquidationem facti. Item dicit quod dispositio. d. §. item istud fallit in crimen falsi per l. ubi. C. de fal. & in crimen furti. per l. cum securus. ff. de cond. ob causam. & in crimen adulterij per l. prospexit. ff. qui & a qui ita refert dom. Augu. de Ari. in addi. ad tractatum Areti. malefitorum. in glo. in uerbo fama publica. in uer. sup. allegato. ubi etiam dicit quod ipse dubitat de istis tribus fallentijs quia illæ. ll. non uidentur hoc probare. Et ibi etiam dicit quid si non potest constare de facto puta

quia aliquis confitetur occidisse aliquem viatorem, & cum projectile in fumum. & an sufficiat de hoc constare per famam, vide ibi in remissionibus ad quas se remittit. Dicit etiā ibidem quod iudex non solum non debet procedere ad torturam, sed nec ad inquisitionem in speciale nisi prius constet de delicto. & dicit hoc velle Bar. in l. fi. in prin. ff. de quæst. Quinto iudex debet aduertere, quod ante quā veniat ad torturam, debet enim procedere hoc modo, quod a habita informatione de delicto, & sic constiit sibi de facto, ut supra proxime dictum est, debet in bastardello facere inquisitionem contra illum qui tale delictum dicitur commisso, quæ erit inquisitio specialis quo ad delictum, & generalis quo ad personas, & super illa debet examinare testes etiam nullo aduersario ad hoc citato. Et si habuerit indicia procedat ad inquisitionem specialem contra personam contra quam laborat indicia, & istam ponit in lib. actorū prout habetur in c. qua liter, & quando de accusa. ¶ Et hoc factō si aduersarius non est in manibus suis, faciat ipsum citari, cum tenore inquisitionis, quod ueniat ad respondentum dictę inquisitioni, & si est accusatio eodem modo faciet, & si comparuerit, & negauerit, iterum examinet illos eosdem testes, uel alios, & eorum dicta ponat in libro actorum. & hoc factō parte citara ad uidē dum iurare testes. & si ex dictis testibus, uel aliunde, habet indicia ad torturam sufficientia, tunc faciat iterum inquisitum vel accusatum citari sub hac forma, videlicet quod cum contra eum processum sit per viam inquisitionis vel accusatiois, eo quia dicitur commisso tali tempore, & tali loco tale delictum, prout constat apud acta &c. & quia contra eum laborant indicia super tali delicto, quod intra tot dies comparreat ad confitendum tale delictum non obstante sua negatione, aut ad purgandum indicia quæ contra eum laborant, & ad subiectum se torturę. Sed formam huiusmodi citationis ponit constitutio prouincie Marchie in lib. maleficiorum in rub. de malefactore contra quem apparent indicia, quæ est rubr. 87. Quā formā seruabant ius dicentes in marchia. Et his factis si reus comparuerit eum retineas, & torqueas immediate secundum indiciorum qualitatem. ¶ Si autem in termino non comparuerit, ponas eum in banno, & sic habebitur pro confessio dictum maleficium. ita dicit singulariter Bart. in l. pen. ff. de quæst. Et istam practicam ponit Are. in suo tractatu malefi. in glo. in uerbo comparuerunt dicti inquisiti, & negauerunt totum, post principium. quod dicit esse mēti tenendum quia poterit facere honorem. Sed licet ista sit pulchra theorica, tamen nō est perfecta iudicio meo. nam si reus ad hanc citationem factam compareat, & petat copiam talium indiciorum iudex debet publicare testes, & processum & dare copiā indiciorum cū termino ad opponendum & purgandum indicia in quo termino poterint reprobari testes tam circa personas quam circa dicta. ut l. custodias. ubi gl. Bar. Ang. & Imo. ff. de pub. iud. & per Bar. in l. u. ius. §. reus. & §. cognitorum. ff. de quæst. in l. si postula uerit. §. quæst. ff. de adulter. & l. fin. in fin. ff. de quæst. & melius per eundem in suo consilio incipiente, punctus questionis. p. quo require in lit. h. ad char. 180. vbi dicit quod iudex ante quā ponat aliquem ad torturam deberet dare copiam indiciorum cum termino ad illa purgandum, & dictis testibus & indiciis, reprobatis, & purgatis indiciis nō proceditur ad torturam. Et plus ibi dicit quod super hoc debet pronuntiari esse uel non esse deueniendum ad torturam. de hoc vide etiam per Tancrenum de Corneto in sua compendiosa. in 6. parte principali. q. 18. pro qua require in lit. h. ad chartas. 213. Et ab ista pronuntia esto quod sit interlocutoria appellari poterit ēt de iure ciuili cum contincat grauamen irreparabile. ut per Bar. & Doct. in l. 2. de app. reci. & per Bal. in l. 2. C. de epi. audiē. de quo est casus in d. l. 2. ff. de app. reci. Et hoc habet locū si pronuntiabitur esse torquendum. Sed quid si pronuntiabitur non esse torquendum, an per illum qui petebat debere torqueri poterit appellari? Aretinus in d. l. 2. ff. de ap. reci. ponit hanc q. & dicit quod non, cum istud grauamen possit reparari in sententia diffinitua per illum tex. & rationem sui. Facit ad predicta gl. in l. cum in contemplatione. de reg. iur. in antiquis. ¶ quæ vult quod si quis timet torqueri sine indicijs, & sic iniuste, potest appellare. de quo etiam habetur. 3. q. 6. non solet. & dixi supra in 5. q. principali, circa princip. Et aduerte quod facta supradicta appellatione licet sint interlocutoria erunt ligatæ manus iudicis, vt non possit ad torturā procedere etiam ante quā sibi inhibeat. quoniam licet alias per appellationem ab interlocutoria non videantur ligari manus iudicis a quo ante inhibitionem. ut in cap. super eo. el 1. in princ. de ap. in 6. tamen illud intelligitur quando est appellatum ab interlocutoria ex qua infertur grauamen reparabile per appellationem a diffinitua. Secus si inferat tale grauamen quod reparari non possit prout est tortura. ita dicit Raph. in l. eius qui. ff. de app. reci. Idem vult Bald. in rubrica. C. commina. uel epi. vbi etiam dixit quod confessio posito

Fran. Bru. De indicij & tortura.

post appellationem secura est nulla. Sexto index considerare debet quod non est deueniendum ad torturam si aliunde veritas haberi potest. Sed quando aliunde non potest haberi, tunc erit locus torturæ. I. diuus. in prin. & l. edictum. ff. de quæst & l. quæst. C. eo. tit. & idem dicit Aret. in tractatu maleficiorum in glo. in verbo fama publ. col. 22. uersi. 2. quæro. Ex quo dicit qd cautus iudex debet facere apparere in actis quod iudex nō possendo aliter veritatem habere declarauit deueniendum ad torturam. alias posset teneri in syndicatu. Vide ad prædicta Gaudi. in tractatu maleficio. um in rubr. de quæstioni & tormentis. in prin. qui dixit quod iudex qui de aliquo quæstionem habere intendit ante omnia habere debet iuris & humanitatis rōneum, & debet habere hanc considerationem vt non facile & repente ad quæstionem procedat si aliqua alia via leuiore potest obiecti criminis veritas inueniri quantuncunque ad sint indicia vel verisimilia argumenta. allegat d.l. diuus. ff. de quæst. o. Et Ang. in l. si certus. ff. ad sil. dixit qd si maleficium est liquidatum per probationes veras, male facit iudex ponere malefactorem ad torturā, & tenebitur in syndicatu. & hoc etiam dixit loā. And. in d.c. cū in cōtemplatione. de re. iur. in antiquis. & do. Catal. de uiso, in suo tractatu de syndicatu in q. 132. & in quæstion. 209. 210. 211. qui ponit quod de facilis non est deueniendum ad torturam. & Cyn. in l. 2. C. quorum appell. non reci. dicit qd iudices maleficiorum qui plene conuictum torquent vt cōfiteatur delictum, & sic apud acta reperiatur confessus, & cōuictus, ad hoc vt non possit appellare, male faciunt, quia nemo est torquendus nisi in subsidium probationum. Sed Bal. in d.l. 1. 16 & d.l. 2. dicit, ego credo qd iudices bene faciunt, quando habent plenariam certitudinem de maleficio si obuient ne appetetur per calumniam, & maxime in criminibus enormib. in quibus licet interduum leges transgredi. l. si quis filio exha redato. qd sed si. ff. de iniusto. & qd no. Inno. in c. 1. de consti. qd et multum notabile secundum cum. Et idem Bal. in d.l. 2. dicit qd iudices bene faciunt quærendo confessionē extorque re a conuictis ne crima patetia remaneat impunita. nec debet dari occasio appellandi, tamen si constaret de tortura non esset prohibitum appellare. Sed idem Bal. in l. qui sententiam. in fi. C. de pe. murauit sūnam & tenuit contrarium dicendo quod si dilucide quis sit conuictus non debet torqueri. & hoc puto de iure verius, & sequendum. Ex supradictis infero quod in notorio crimine non est deueniendum ad torturam, quia tortura non adhibetur nisi in defectu probationum ut superius dictum est. sed hic de crimine liquet ergo non est procedendum ad torturam.

212 Septimo aduertat iudex, qd ad torturam procedendum est cum moderamine, & non effrenate. & inhumane, & debito iuris postposito. vt l. nihil. C. de quæst. ad quæ facit quod habetur in l. 1. C. de emenda. propin. & in l. 1. C. de emenda. seruo. itaque tortura non debet esse indicium rationis, & melius est infra sublinere quam superexcedere. vnde ait Apostolus, quod iustum & æquum est parare scientes quod dominum in cœlo habetis, & ita iuriscon. quod nimia aperitas dominorum est temperanda, & corrigenda. vt l. 2. §. dominorum. ff. de his qui sunt sui uel alie. iur. & tales ita leuriter procedentes sunt priuadi iurisdictione. dixit Bal. ibi. & Guil. & Cyn. & Are. in trac. maleficiorum in glo. in verbo fama publica. col. 24. uer. 7. quæro. dicit, qd tortura est adhibenda cum moderamine, vt l. de minore. qd tormenta. ff. de quæstio. Et hoc totum reidet in pectore iudicis discreti qui considerabit torquendi fortitudinem, æratem, debilitatem, ualitudinem, personam, & criminis qualitatem, & nec a gravioribus, nec a leuioribus tormentis initium sunet. facit secundū ipsum. l. 1. §. fi. ff. de remili. & l. si quis in graui in prin. ff. ad sille. & l. 1. §. impubes. co. tit. & sic debet facere iudex vt innocentia vel supplatio reum saluum conseruet. vt l. quæstionis modus. ff. de quæstio. ira dixit Inn. in d.c. cum in cōtemplatione. de reg. iur. per d.l. quæstio. & adde Bald. in l. 1. de confel. in 6. col. qui dicit quod quo moderamine habenda sit quæstio relinquit iudicis arbitrio, sed tu dic quod dictum arbitrium debet esse discretum per ea quæ habentur in l. 1. ff. de leg. 2. uide etiam ad prædicta Bal. in l. 2. C. quorum appell. qui dixit qd quæ sint plena uel moderata tormenta, & quæ non iudicis discreti arbitrio committitur cum consilio discretorum libi astantiū. ff. de adul. l. si postulauerit. ff. de quæst. Sed cum dictum sit, qd tortura debet adhiberi moderate, adeo quod reus sit saluus supplicio uel innocentia, annectitur bene alia quæstio. quid si tortus moritur in tortura vel propter torturam, an iudex teneatur ad aliquam penam. & ad quam. Cyn. ponit hāc qd in l. gracchus. in fi. C. de adulte. & Bart. in l. quæstionis. ff. de quæst. & Bal. in d.l. gracchus. & l. 1. C. de emen. seruo. ex quo 213 rum dictis sic concludo t. qd aut iudex in torquendo non excessit modum debitum, & consuetum. vt quia torturæ in casu licito, & prout est de consuetudine, puta cum fune quæ est instrumentum a iure approbatu, vt l. nullus. C. ad l. lul. maie.

nec ultra debitum tenuit torquendum in tortura, & isto casu nullo modo tenetur, quia licite fecit, & licet factum non meretur penam. vt d. l. gracchus. & d. l. qmns. & l. de minore. qd tormenta. ff. de quæst. ad hoc oprime facit text. in d.l. 1. C. de emen. seruo. ubi vult tex. qd ubi nō excedit modus. & tamen mors sequatur, nō tenetur de homicidio quia operam dedit re licet. Si autem modum excessit. tunc si dolose hoc fecit tenetur lege Corn. de sica, tanquam homicida. & sic capitaliter venit puniendus. vt d. l. 1. C. de emen. seruo. & l. 1. C. de emen. propin. coniuncta gl. in l. 1. C. de parii. facit d. l. quæst. a sensu contrario. Si vero non dolose sed culpabiliter modum excessit, tunc tenetur secundum qualitatem culpe, non tamen tanquam dolosus. utl. si adulterium cum incestu. de adult. & quod not. Cy. in l. si quis in hoc genus. C. de epi. & cle. & Bar. & Bal. in l. 1. ff. de ll. & per Bal. in l. 1. si quis te. li. esse iuss. fue. & l. respiciendum. qd delinquunt. ff. de pen. t. Si vero mors torticasu contingat, & tunc nullo modo tenetur, quia dabat operam rei licet, secundum lac. de Arc. Cyn. & Bal. & Bar. ubi supra facit de resti. lpo. c. olim. el 3. quod no. in l. 1. C. vnde ui. Et in hoc est respiciendum an aliquid possit iudicii imputari uel non, ut dicit Bar. in d. l. quæst. per l. aut damna. qd 1. ff. de pen. Et secundum prædicta intelligo Bald. in d.l. milites. qd quæst. dum dixit hunc torquentem puniri tanquam homicidam. uide etiam de hac. q. per Are. in tract. maleficiorum. in gl. in verbo fama publica. col. 24. in uer. 8. quæro. vbi dicit quod licet Bar. in l. lege Cornelii. ff. de sic. dicat quod si rectores torquent reum vel teitern, ita qd ex hoc moriatur, teneatur lege Corne. de sic per illum tex. tamen Bal. & Ang. Cyn. & Saly. in d.l. gracchus. C. de adulte. intelligunt uerum, si non fuit legitimus tortus. Si autem fuit tortus præcedentibus indicis de quibus in actis appareat, tunc cum iudex fecerit ex permissione legis, quia ad torturam licite peruenit, licet ille moriatur, non tenetur. uil. sed an ultro. in princ. ff. de neg. gest. Et hoc etiam intelligunt uerum, dummodo iudex non fuerit egressus terminos torturæ. t. Et quod in dubio nō præsumitur quod fuerit egressus, immo qd suum officium temperate gesserit. l. herennius. qd Gaia. ff. de euict. vnde allegant quod iniuste iorsit incumbit onus probandi secundū Augu. & ita dicit intellexit l. Bar. prædictam l. legem Cornelii. do. Aug. de A. ii. in addi. in d. uersi. 8. quæro. refert de uerbo ad uerbum coniunctum do. Gilioli super hac quæstio. qd et ego inferā prout sequitur. Pone quod iudex excessit modū in torquendo reum excessiue, uel in casu non permisso, vt quia forte non erant indicia legitima, vel fuerunt purgata per alias probationes vel quia non erant de casibus de quibus posset torqueri de iure, an teneatur si ille tortus mortuus est directe. l. corne. de sica. & sic debeat decapitari. t. nā videtur quod sic, cum iudex non possit pretendere se ignorare iura quorum astricti se fore peritum, cum electione de se factæ vt de perito consenserit. l. 2. ff. quod quisq; iu. nam licet ignorare iura sit lata culpa, quia potest consulere petitio rem, vt. ff. de infam. liberorum. in fi. & ita dicit ibi gl. in l. ex maleficijs. qd si iudex ff. de act. & ob. & probatur per tex. inst. ad. laquil. qd præterea. in ver. imperitiam. & ff. de re. iur. l. imperitiam, tamen hoc verum, in personis quæ non sunt astrictæ scire, vbi in penalibus lata culpa non equiparatur dolo, & ita intelligitur. d.l. imperitiam. cum simi. Sed t. in iudice, qui afferit se iuris peritum, ignorare ius, est adeo lata culpa, quod dolus in eo præsumitur, cum iuris ignorantia non præsumatur, sed verius scientia iuris. & isto casu lata æquiparatur dolo. l. 2. cum glo. ff. quod quisque iu. Et per hoc videtur quod iudex debeat decapitari tanquam dolose occiderit illum in tormentis, & ita videtur tenere Sali. Sed certe est error, quia secundum dictum d. Gilioli. dicit ibi. Augu. isto casu lata culpa æquiparatur dolo. sed non dolo vero sed præsumpto. Itē æquiparatur dolo tacito non expresso. & ita debet intelligi. tex. & glo. in d.l. ex maleficijs. & gl. in l. fi. C. de pena iu. qui ma. iu. Et idem in medico qui per imperitiam aliquem debilitavit vel occidit, vt dicit glo. in d.l. 2. ff. quod quisque iu. & tex. in d. §. præterea. insti. ad l. aquil. Et ideo errauit Salice. dum voluit tallem puniri directa lege aquiliana. t. Sed non est verum, quia in penis corporalibus infligendis lata culpa non equiparatur dolo. sed cum dico teneri. vt l. Cornelii. vt extra ordinem iudicis arbitrio puniatur, & ita dixit Bar. in l. vlti. ff. de adulte. in q. de bannito occiso. probatur in l. lex iuliana. l. fin. ff. ad. l. iul. repe. l. lex enim Cornelii directa requirit verum dolum, utilis autem requirit fictum seu præsumptum, quod insurget ex lata culpa commissa per illum qui est astrictus scire iura vt in iudice, & medico. Et licet quando iudex ledit partem ciuiliter per imprudentiam, non teneatur ad meram penam filio applicandam, sed tantum ad satisfactionem dñorum, & expēsarum seu interesse partis lege, vt dicit Bar. in l. fi. fi. ff. de vari. & extraor. cog. & in dilputatione sua, quæ incipit, a sententia iudicis qui per imperitiam judicauit &c. t. & tamen quando iudex per imprudentiam

prudentiam laedit in corpus aliquem. scilicet torquendo vel aliter debilitando vel occidi faciendo in publico, iste iudex tenetur extra ordinem. vt l. lege Cornelia. ut supra dixi. Et ita consuluit dictus domi. Giliolus in ciuitate Mantuae, qui dixit quod si dolus expresus proberetur in iudice. s. vel quod odio vel gratia alterius puta inimici, vel corruptus fuerit pecunia non teneatur directa. l. Cornelie. s. pena corporali, quia potius dici debet ipsum iudicem fuisse in culpa lata quam in dolo vero, & expresso quia saltem praetextu officij tibi commissi id fecit. & per consequens non praetextu homicidij committendi. nam ad excludendum verum dolum, & expressum, & penam quem pro tali dolo imponenda venit, sufficit quod aliquo colore iusto uel praetextu id factum sit licet facere iure non debuit vt l. gracchus. C. de adul. ubi est casus. Item sufficit eum fuisse motu aliquib. rationibus siue iustis siue iniustis, quod per hoc calliditas excluditur, licet vera culpa concludatur quem ex quasi maleficio prouenit. vbi dicit gl. in d.l. ex maleficijs. s. si iudex. & in d.l. ff. de uar. & extraor. co. & pro hoc tex. in l. igitur. s. potest. ff. de li. cau. & glo. in l. i. ff. de abige. & in l. plagiarij. C. de plagiarijs. & in l. i. C. ubi ca. sta. & ibi Bald. & per Bar. in d.l. ff. de adul. Et in corporalibus lata culpa non equi paratur dolo. s. vero & expresso. vt d.l. Cornel. ff. de sica. & ibi per Bar. Et hanc opinio. dicit ipse dom. Giliolus tenere Iaco. de Are. in d.l. gracchus. in addi. & Gui. de Suza.

26 Tamen dicebat iudicem huiusmodi debere caute proteсти se errasse in iure, & suum errorem iuris allegare, & protestare quod si alias similis reus sibi occurreret, cum taliter non torqueret. arg. l. si adulterium cum incestu. s. idem pollutioni. ff. de adulte. Et dicebat eum extra ordinem praterquam in corpus puniendum. & ipse do. Giliolus de facto consuluit in ciuitate Mantuae pro domino Bibia de fauentia ibi iudice, qui tantum torqueri fecerat vnum reum excedendo modum debitum, quod mortuus fuerat, & in syndicatu contra eum procedebatur. uide etiam ad praedictam. question. Gandi. in tractatu maleficiarum in rubrica de question. & tormentis. in illa question. quem confessio dicatur facta metu tormentorum. in uersi. sed quid si iudex in tormentis adeo modum excessit quod tortus ibi deficit uel membrum debilitavit. qui latissime disputat hanc. q. arguedo pro & contra. & refert Guido. de Suza. dixisse, t. q. ubi iudex modum excedit torquendo statim quod modum excedit, tenetur, quia fingitur non iudex sed est priuatus, sicut tutor male administando fingitur non tutor, & tenetur tanquam quilibet. l. tutor. ff. de suspe. tuto. cum si. ipse vero Gandhi. dicit quod si do lo fecit tenetur, si vero aliam culpam commiserit non tenetur. dicit vt ibi. vide etiam per do. Catal in tract. de syndicatu. q. 114. vbi in hac materia approbat dicta Bar. in l. questionis. ff. de quest. & Cy. in d.l. gracchus. C. de adulte. & idem dom. Catal. q. 206. & 205. dicit, q. si aliquis in tortura repetitur, & ibi moriatur, aleslror tenetur tanquam homicida. d. Amodaeus quo suo tempore nullus fuit magis practicus in magistris in suo tractatu de syndicatu in glo. super verbo. Itē in eo quod dictus potestas officiales capi, detineri, carcerari, & torqueri &c. in 3. col. in 15. quid autem si potestas multum bene loquitur super. d. q. dicendo q. aut officiales facientes torquere sunt in dolo, aut in culpa, aut moritur casu, aut est dubium: si dolo fecerunt, & non praecedentibus indicis modum excesserūt, ita q. moriatur, tenetur poena capitis. l. Cor. de sica. videlicet potestas, & iudices qui fecerunt torqueri. l. i. in prin. & s. i. & l. lege Corn. in prin. ff. de sica. & l. aut damna. s. i. de pe. & est tex. in l. item Labeonem. s. questionis. in fi. ff. de iniur. qd. habet etiam locum, quando sine nouis indicis fecerunt. reponi ad torturam illum qui fuerit semel tortus sufficenter, quo casu si moriatur tortus, tenetur poena capitris, vt dixit nos. Bal. in l. milites. C. de questio. & ratio, quia co ipso t. quod iudex modum excedit. fingitur priuatus, & non iudex, sicut tutor non recte administrando singitur non tutor, & tenetur tanquam quilibet. l. tutor. ff. de fur. l. fundū. s. si tutor. ff. pro emp. arg. l. generaliter. C. de episc. & ele. quia nimis sequitur rectoris ascribitur culpe. ff. ad leg. aquil. l. si que canque. s. si magister. & sicut priuatis ita iudicibus est prohibitum aliquid illicitum facere. ff. de iniur. l. nec magistratibus. Si vero non sunt in dolo sed in aliqua culpa, puta quia non praecedebant indicia sufficientia vel modum excesserunt, & immoderata per ignoratiā uel per lasciuiam causam mortis præbuerunt arbitrio syndicorum puniri debebunt. Et si fuerunt in culpa levissima mitius quam in leui, & si in leui mitius quam in lata. d.l. lege Cor. & l. i. s. si claua. & l. 3. s. sed si senatus consul. ff. ad l. Cor. de sica. Et licet la. de Are. in trac. quem fecit de question. dixit it hoc casu potestatem, & eius officiales non teneri per l. i. C. de emenda. ser. sumpto ar. de potestate dominica ad potestatem rectoris. ff. de uer. sig. l. potestatis. sed Gui. de suz. & post cum And. de Pisis. & per Bar. qui similem tractatum fecerunt, concludunt q. teneantur. & idem videtur teneri Pau. de Leaza. in repe. c. grauius. de de-

posito. Tertio casu quando tortus sine dolo uel culpa officialis moritur, vt innuit text. in d.l. aut damna. s. i. ff. de pe. & tunc non tenetur, ut not. Bart. in l. q. ff. de questio. t. quia qui facit lege permittente poena m non meretur. l. gracchus. C. de adul. & ibi hoc firmat Cy. q. intelligitur quando præcedebant legitima indicia, & non exceserunt modum, cum ille non fecerit animo necandi, sed ueritatis eruendæ. & nemo delinquit nisi habeat animū delinquendi. l. lærpa. in fin. ff. de uerb. sig. quia animus, & propositum distinguunt maleficia. l. qui in iure. ff. de fur. & l. i. s. i. ff. de sicar. & l. si is qui cum te. lo. C. eod. tit.

30 t. Quartō casu quando est dubium an dolo culpa uel casu moriatur, dicendum quod si potestas uel iudex doceat legitimā indicia præcedere, & appareat eum qui fuit tortus fuisse ætatis mature, & robuste, præsumptio est pro potestate uel iudice. l. hærennius. s. gaia. ff. de cuiet. præsumit enim princeps omne bonum de officialibus suis nisi manifeste appareat contrarium. l. i. s. i. ff. de offi. præsi. facit. l. cum creditor. ff. de fur. & l. iniuriarum. s. i. ff. de iniu. & l. acquirenda. ff. de acqui. pos. & l. 3. s. i. ff. de li. ho. exhi. Et qui allegat q. potestas uel iudex fuit in dolo uel culpa id probare debet. l. quoties. s. qui dolo. ff. de prob. & l. i. & ibi no. C. de sic. & l. 12. ff. de proba. & l. actor. C. eo. ti. & no. Bar. in l. si quis ex argentarijs. s. i. ff. de eden. t. In dubio enim si non appareat quo animo fecerit præsumitur fecisse zelo iustitiae, & iuste. l. 2. s. si publicanus. ff. ui bo. rap. & l. minus. C. de acq. pos. & l. merito. p. soc. facit. l. 2. C. qui accu. non pos. Poterit tamen potestas vel iudex si non fuit in dolo uel culpa ad cautelam probare per testes etiam domesticos quod præcedentib. legitimis indicis moderat eum torquere, & q. casu sine dolo uel culpa iudicis defecit in tortura, quod plerunque solet. vt dicit text. in l. aut damna. s. i. ff. de pæn. Bal. tamē ut refert idem Amodaeus ubi supra, in hac. q. bene sic dicit. aut iudex non excessit modum quia tormentauit in casu lictu prout est de consuetudine, & non cum aliqua asperitate. l. & tunc non tenetur iudex licite. facit arg. ff. de iniur. l. item apud labonem. s. questionis.

31 32 t. Aut excessit modum, & tunc aut dolo, & tenetur lege Cor. de sica. facit. l. unica. C. de emenda. seruo. Aut culpa, & tunc tenetur secundum qualitatem culpæ. Aut casu, & tunc in nihil tenetur quia dabat operam rei lictu secundum lac. de Are. & Cyn. ista sunt verba Bald. in l. ucrba. in fi. C. de adul. Et subdit ipse d. Amodaeus, & bene, q. caute agendum est quantum fieri potest ne casus mortis in tortura accidat propter euitandas calumnias popularium, & vulgarium quos de facto dicit vidisse, & audiuisse propter huiusmodi casus contra officiales, & innocentes armata manu insurgere. vt euennit Perusij contra do. Sanctem dei Corneto potestatem qui vix euasit a furore populi. Et dicit se habuisse duos in manibus, unum dum esset senator urbis, & alium dum esset potestas Tuderti, qui immediate q. fuerunt positi in tortura, & eleuati a terra parum defecerunt, & iudicio medicorum oppressi a catarro uix post plures dies eualerunt. ideo consuluit, & paternè, q. moderatè ad torturam procedatur. nec ita de facilicurrant, ut multi consuevere. t. Et dicit etiam q. quandocunque dolosæ, & sine causa & sine indicis faciunt aliquem torqueri, etiam si tortus non moriatur tenetur pena capitis. ut vult Bal. in l. decuriones. C. de quest. & in l. 2. C. de requi. re. & est tex. in l. le. Iulia. s. hodie. ff. ad l. iul. repe. qd. habet locum etiam si habeat arbitrium, vt not. in c. ueniens. & in c. quintauallis. de iure iur. Et eadem poena tenetur si faciunt torqueri illum qui de iure torqueri non poterat. puta vnum de prioribus durante officio, nisi in criminis læsæ maiestatis per tex. no. in d.l. decuriones. Si autem sine dolo faciunt torqueri non torquendum vel excedunt modum, ipsi officiales tenentur actione iniuriarum arbitrio iudicis secundum Bal. in rubr. C. de poena iu. qui ma. iu. & ff. de iniur. l. iniuriarum estimatio. nec debet puniri simili poena torturæ, quia ex hoc nihil adesset personæ tortu secundum Bald. in d. rubrica. de hoc tamen uide inf. in 6. q. princ. t. Et aduerte circa prædicta quod quando fuit tortura iniuste facta tenetur solummodo potestates, & iudices mandantes torqueri iniuste, non autem milites socij, & alij officiales, qui hoc fecerunt ex mandato. ita dicit Bal. in l. excusant. ff. de infami. per illum tex. facit quod no. Dy. in c. quod quis mandato. de regu. jur. in 6. & ponit Florianus in l. liber homo. la 2. ff. ad legem aquil. quod tamen est dubium, quia mādatum superioris excusat solum in laevibus secundum Bar. in l. non solum. s. si mandato. ff. de iniur. & ideo possunt officiales resistere potestati iniustitiæ facienti secundum Bart. in l. omnes. C. de decu. lib. 10. Et aduertant bene rectores quia si cogunt aliquem eorum iudicem vel officialem iniustum sententiam ferre tenentur. l. Corn. de sica. de his uide latius, & melius infra in 6. question. princip. in uer. sed ponamus. t. Item aduerte pro his quæ supradicta sunt, quod si per statutum pro homicidio imponitur poena pecuniaria ciuibus, prout est in multis locis, & si fiat in pa-

33 34 latio

Fran.Brun. De indicij & tortura.

- I**atio imponitur poena capitum, potestas vel iudex qui iniuste, & immoderare tormentauit, si tortus moriatur non puniet pœna capitum, sed pecuniaria, secundum Bal. in rubr. C. de pœna iu. qui ma. iu. quia statutum quod imponit poenam capitum pro homicidio, & maleficio debet intelligi de eo q̄ pōt committi indifferenter in palatio & extra. sed occasiones torturæ potest locum committi in palatio ubi est tortura. ideo non debet augeri poena ratione loci sicut dicit Bart. in simili in teste dicente falso in palatio in l. aut facta. ff. de pœ. & in consilio q̄ incipit, tūdertinus quidam. Et licet dictum statutū q̄ imponat poenam pecuniariam ciuib̄ pro homicidio habet locum in potestates, & officiales, qui gaudent priuilegio ciuium. vt no glo. in l. ciues, & incolē. C. de incolis. li. 10. 36 & firmat in §. proficiisci in q. 13. † Sed pone, quod ex tortura quis non moriatur, sed debilitatur aliquod membrum. do. Amodæus in tract. syndicatus. super glo. in verbo coram nobis &c. Kiriacus de Ancona &c. in 8. col. in uer. poena debilitationis. dicit quod imponitur ea pœna quæ imponitur a statuto pro tali delicto. & hoc pro pœna fisca applicanda. sed quo ad partem læsam, videlicet quo ad tortum tenetur ei de iure communi, ratione, & actione iniuriarum, in quantum iudici & quum videbitur, & ad interesse expensarum factarū in medicis & medicinis, & ad damna operarum quibus caruit, & caritatus est, vt est text. insti. de obli. quæ ex quasi delina. in §. ob hominē uero. Sed ego puto hoc procedere eo casu quo iudex iniuste torquisset dolo vel culpa. secus autem si licere, & moderate, & in casu permisso secundum dicta supra in uer. sed cum dictū sit. in q. de mortuo in tortura. quo casu in nihilo deberet teneri secundum ea quæ ibi dicta fuerint. Subiectamus hic aliam, q. aliquis dicitur mortuus in tortura vel debilitatus, sed potestas negat illum fuisse tortum, quæro quomodo hoc probabitur? Bal. in l. si quis hoc genus. 37 dicit † quod tortura probari potest per indicia vel coniecturas. & hoc consistit in arbitrio iudicis. Idē videtur velle Bar. in l. de pupillo. §. li quis ipsi prætori. ff. de no. oper. nunt. dum vult quod probato q̄ iudex fuerit minatus de torquedo aliquem si postea ille fuit uisus cum brachio ligato ad collum & si. ex hoc probabitur tortura. & idem in similibus coniecturis, facit quod nota. in l. fi. C. de proba. & l. fi. de hæred. inst. Tu autem dicas quod, aut quærimus de probando torturam ad finem ut condemnetur iudex in syndicatu, & tunc requiritur plena & vera probatio de tortura, vt quia testes depo- nunt de visu uel aliter plene probatur. vt notari Bar. in l. i. §. si quis tamen. ff. quod ui aut clam, quia ex præsumptionibus est vehe mentibus non potest quis dampnari secundum Inno. in c. quia uerisimile. de prob. & not. in l. absentem. ff. de pœn. & in l. fi. C. de probatio. Et hoc forte erit in arbitrio syndicatu, qui in subsidium poterunt cogere, etiam per torturam, familiares potestatis, ad testificandum aliquem fuisse tortum. legge. diuus, de quæstionibus. & per nota. per Inno. in c. ex literis. de testibus, & per glo. & doct. & in c. cum P. manchonella. de accus. & Bar. in l. ex libero. ff. de quæst. in §. 1. & unde dicta supra in 4. prin. post princ. ubi quando testes possunt torqueri. & in uer. sed quæro an debeant post medium. ubi fuit dictū. 38 † quod testes domestici torqueri poterunt pro delicto domini commisso, quia præsumuntur illud scire. hæc dicit dom. Amodæus tūdertinus in tractatu suo de syndicatu. in glo. in verbo item in eo q̄ dictus potestas iudices, & officiales plures capi derineri, carcerari, & torquei fecerunt &c. in 8. colu. in uer. sed pone quod potestas & se. Sed contra hoc videtur quia isti testes de familia potestatis licet uolentes possint testifica- ri contra potestatem: tamen non possunt cogi. ut per Bal. in l. etiam C. de testi. & in §. proficiisci. q. 36. & per Salic. in l. 2. C. de testi. nisi dicamus quod poterunt cogi in subsidium quādo aliter ueritas haberi non potest ar. l. consensu. C. de repu. & 14. q. 2. c. quanquam. & q. not. in c. insinuante. in gloss. 1. de offi. dele, & de priu. c. licet in 6. in glo. super uerbo familiaribus. & in c. dilecto. in gloss. in uerbo familiaris. de off. arch. & de uerb. sign. c. ult. in 6. & in c. magnæ. de uoto in 6. aut quærimus de probando torturā ut ex ea præsumatur confessionē violentiam esse: & habeant locum dicta per Bal. in d. l. si quis in hoc genus. & per Batt. in d. h. de pupillo. §. si quis prætori. Quibus addet q̄ dixit Bal. in l. filius in fi. C. de fur. quod ubi alter non potest probari tortura sufficit probare quem deten- tum ut confessio dicatur facta metu tormentorum. de quo per Cyn. in d. l. 2. C. q̄ me. cau. unde dicit idem Bal. in l. i. C. ne ex deli. defun. † quod violentia probatur per famam, & simili tortura, quando vociferans torquetur in occulto. alle- gat. l. de minore. §. tormenta. ff. de quæst. & quod not. Cy. in l. 4. C. de fer. fug. ubi d. x. t. q̄ id quod dicitur a personis fide dignis est iusta causa credulitatis. Item probatur tortura si testis cognovit personam torturam, & qualitatem uocis in quo libet statu. & dicit a diuissile eum uociferantem dum torquebatur secundum Bal. in l. conuenticulam. C. de episc. & cle. Item si dicatur, quod testes induci per curiam deposuerunt metu tormentorum, probatur metus eo ipso quod probat eos fuisse ob hanc causam detentos, quia præsumitur metus tormentorum, secundum Bal. in d. l. falsus. per Cy. in d. l. 2. C. q̄ met. cau. Itē alligare, tortura præsumitur, nisi contrariū proberetur. † unde si confessus crimen, dicat se fuisse tortum, licet non proberetur, non potest condemnari, nisi ratificauerit apud acta, cum in officialibus præsumatur illatio metus secundum Bald. singul. in suo consilio incipiente, tres sunt ca- sus &c. & sequitur Pet. de Ancha. in quodam suo consilio in quo recitat ad uerbum dictum consilium Bald. & ita refert Bertachinus in suo repertorio. in uerbo tortura. q̄ est menti tenendum. Vide hæc cōsilia in tractatu clausularum in clausula, rei non sic gestæ. in §. de metu tormentorum. in 2. col. & infra in 7. q. prin. Subiungo aliam notabilem. q. circa prædicta, pone, agitur contra potestatem, contra quem dicitur, quod compellit aliquem confiteri per torturam, & duo te- stes induci contra potestatem, deponunt quod per vim fuit confessus & compulsus confiteri. Ex altera parte pro parte potestatis inducuntur decem uel plures qui dicunt reus ipso te confessus est, queritur quibus testibus sit magis credendū. Inn. in c. super hoc. de renū. † dicit quod magis creditur istis duobus deponentibus de ui quia deponunt de actu corporali, & uisibili. s. quod viderunt torqueri, sed alij decem depo- nunt de actu mentali, & inuisibili scilicet quod sponte confessus est quia actus mentalis soli deo est notus. Et idem si no- tarius in instrumento dicat quod sponte confessus est quia tale instrumentum reprobatur per duos testes. ut not. Bal. in d. §. proficiisci. in tractatu de syndicatu. b. 13. & Bar. in l. depu- pillo. §. si quis ipsi prætori. ff. de no. ope. nun. Nunc cum fece- rimus parentesim longiorem non tamen impertinentem re- deamus ad materiam princ. nostrę quæst. quæ erat qualiter erat ad torturam perueniendum, super qua fuit dictum q̄ ad multa debet iudex aduertere. † Adde quod etiā debet ad- uertere ad aliud, uidelicet quod in tortura non procedat pa- riformiter in paruo prout in magno, sed illam debet adhibe- re secundum delicti qualitatem. ut pro magno delicto ma- jor fiat quam pro paruo & pro paruo minor quam pro ma- gno, ar. l. item apud. §. quæstionis. uersi. & si iusti. ff. de iniur. de hoc tamen nō potest ut supradictum fuit certa doctrina dari, sed committitur arbitrio discreti iudicis. Sed ponamus quod quis est minus legitime tortus, puta quia non præcedentibus indicijs uel alijs modis supradictis, & in tortura co- fessus est, & in ea persecueruit an veniat condemnandus ex illa confessione. Respondeo non. catus est secundum unam lect. quam ibi tenet Bart. in l. pen. ff. de quæst. & ita vidi alias consultum per quandam insignem, & famosissimum docto. qui ad hoc etiam pro casu allegabat. 1. 5. q. 6. c. 1. † Et dicebat q̄ cautus debet esse adnoscatus qui vult infringere confessio nem torti ab illo quod indicijs saltem legitimis, q̄ articulatur, & probet q̄ ille talis antequam fuisse confessus fuit tortus ab- sque aliquibus indicijs saltem legitimis, & ad torturam suffi- cientibus. Nam quousque detenus est tortus semper idē me- tus tormentorum durare præsumitur. Et ideo præcedente di- cta iniusta tortura iudex qui facit scribi q̄ ille fuit sponte co- fessus falso facit confici instrumentum, & notarius incidit in falso si notiam habuit tormentorum. Vbi autem tor- tura legitimis indicijs præcedentibus iuste fuisse illata, tunc secure notarius terbit. & iudex scribi faciat q̄ sponte fuit confessus quantumcumque tormenta præcesserint. dumna- men inter torturam, & confessionem inter uallum commo- dum interueniat, vt no. l. i. §. idem Seuerus. ff. de quæst. p. doc. & per Cy. in l. 2. C. de cu. re. ita ad literatu omnia prædicta di- cit Ang. in l. qui in aliena. ff. celus. §. de acq. hæc. 43 44 † Ex supradictis sequitur. † q̄ præsum- si tortus plures ratificauit dictam confessionē illicite a prin. extortam semper ipsam ratificare uideretur metu tormento- rum, præteritorum, & futurorum, ar. l. si cui. §. hisdem ff. de accu. quod est valde notandum. Hoc tamen intelligendum nisi post dictam torturam, & confessionem illicite extortam reus fuisse relaxatus & positus in pristina libertate, & per ali- quod inter uallum vocatus per iudicem sponte comparuerit, & sine tortura confessus fuerit iterum illud quod prius per torturam confessus fuerit. nam hoc casu ex illa confessione esset damnandus tanquam spontanea, v. l. 1. C. de confess. ad hot facit quod no. Inno. de acc. c. qualiter, & quando. Bald. ta- men in d. l. 1. C. de confess. dicit in 4. col. quod confessio fa- cte in tormentis non præcedentibus indicijs vel præceden- tibus, sed ita leuibus quod non faciunt præsumptionem, nō statut, nisi in ea perleueretur. allegat glo. in d. l. 1. C. de cōfess. † Et dicit q̄ intelligitur persecuerare eo ipso quod non reu- cat, quia metus tormentorum non est iniustus metus, nam iudicis auctoritas operatur q̄ factum per talē metum ya- leat, quia pertinet ad executionem iustitiae, vt ff. quod met- cau. l. 3. cum non fiat contra bonos mores, sed iure licito. vt

vt ibi patet. Si autem appellat non intelligitur perseuerare, sed tacite reuocare, vt non ff de app.l.creditor. §. iustus. Sed assessores, vt non possit appellari faciūt talem confessum iterum de nouo ex interuallo temporis duci ad tribunal, & ibi publice confiteri, vtl. 2. C.de cu.re. sed si probari posset quod ista noua confessio etiamasset repetitis tormentis; ista noua confessio esset eodem vulnere saucia, & vulnerata, & maior, quia semel tortus competenter non deber iterum torqueri nisi superueniant noua indicia. ff. de quæstio. l. reperi. ita dicit Bal. in d.l. i. de confessis. Sed parcat mihi reuocentia terti doc. 46 non est verum, quod t̄ confessioni extorti per torturam sine indicijs, nisi perseuereretur, stetur p̄ supradicta. Præterea gl. quam ipse allegat hoc non probat, ut patet cui libet intuenti. Item est contra catus in d.l. pen ff. de quæstio. Item aliud quod dicit, videlicet quod intelligatur perseuerare eo ipso quod non reuocat non est verum simpliciter. Nam tunc dicitur quis perseuerare in confessione facta in tormentis qn post dictam cōfessionem reducitur in loco publico iudicij. & ibi coram notario, & publicis personis confitendo. tex. est in l. 2. C.de cu.re. secundū Bar. in l. diuus seuerus. ff. de quæst. Vnde non per non reuocationem, & sic per non factum, sed per expressam confessionem factam in loco publico coram prædictis. & sic per factum intelligitur perseuerare, & ita punto tenēdum. & hoc etiam reperi tenere. d. Tindarum in tractatu suo de proba. in uer. nunc de criminalium causarum confessionibus. circa medium. vbi ad contextum, & ad uerbum sic dicit. t̄ Scias tamen circa huiusmodi torturam, q̄ in tantum requirit indicia præcedentia, q̄ sine eis, etiam si milles confessus in tortura in sua confessione perseueraret, nihil operaretur eius perseueratio, nec posset ex ea sequi condemnatio. tex. est sing. ad hoc quem Bar. ibi ponderat in l. pe. ff. de quæstio. & est ad idem alter text. secundum vnam lect. quam etiam ibi sequitur Bar. co. ut. l. maritus. & tenet Ang. in l. i. C.de confessi. Adde aliud mirabilius q̄ si quis est confessus in tortura non præcedentibus legitimis indicijs, deinde antequam reponatur in pristina libertate superueniunt indicia ex hoc non conuolidatur confessio facta in tormentis, nec perseuerare sufficit. gl. est ad hoc sing. & vna quā Bar. ibi multum commendat in d.l. maritus. & sequitur Bal. in l. fi. C. 48 de accu. & Lud. de Ro. in consi. 167. t̄ Sed ponamus ecce q̄ potestas vel iudex condemnauit confessum vigore dictæ confessionis inualide extorte per torturam in casu quo non poterat torqueri, quia non præcedentibus legitimis indicijs, vt supra dictum est, vel quia alias tortura fuit iniuste illata, vel ratione personæ quæ torqueri non poterat, vel ratione delicti pro quo torqueri non poterat, ut superius ostensum est, an ipsa sententia erit nulla ipso iure, vel erit opus appellatio ne, videtur q̄ sit nulla ipso iure. nam sententia lata per probationem a iure improbatam, est ipso iure nulla, vt est in c. 2. de purga. vulga. Tu dic, aut sen tenia continet expressum & patens vitium probationum aiure improbatorum, vt quia dixit. & quia constat nobis per confessiōhem Titij habitis indicijs per talem eius libertum tortum, vel per talem eius fratre coactum testificari, vel per talem eius inimicum. & si, ideo ipsum condemnamus, & tunc sit ipso iure nulla. & ita loquatur tex. in d.c. 2. uel quia dixit iudex, & quia constat nobis te culpabilē pp duellum, vel propter experientiam ferricandensis, ideo te condemnamus. ista est doctr. io. And. in nouella. in c. quoniam contra falsam de proba. in fi. quam refert Bal. in l. libertorum. C.de testi. Aut non continent expressum & patens uitium, sed latens, & tunc est ipso iure nulla sed est opus prouocatione, vt l. 2. C. quando protul. non est ne.

49 Item ad aliud t̄ debet aduertere iudex ut ante contest. non procedat ad torturam. ut etiam infra dicerut. & fuit dictum supra dum tractauimus de indicijs. in 2. q. in uer. quæro an testis. Insuper quæro, iudex formatum processum contra aliquem, ille comparuit, & negavit, iudex solenniter parte citata examinavit testes, per quos legitima probantur indicia, & postea non aliter publicato processu & testibus, posuit reum ad torturam, quæritur an iuste, & legitimate hoc factum fuerit. Et primo videtur q̄ sic, non ad petitionem partis, sed ex officio iudicis, quia non est vis, sit publicatus processus uel non, quia quantum ad iudicem semper est publicatus, ut no. Inn. in c. cum clamor. de testi. In contrarium est veritas, nam ex dictis testium ante publicationem nō fit probatio nec indicium, ut est casus secundum unam lectu. in l. solam. C.de testi. & per consequens non proceditur ad torturam. & istud tenet Ia. Bu. ibi. t̄ Et est ratio, quia cum tortura non debet fieri, nisi in defectum probationum, & præcedentibus indicijs, & ad hoc nō constet de his, quia processus nō publicatus non probat, vt d.l. solam. ergo non habet locum tortura. Et per hanc rationem aucto. Ia. idem tenet Bal. in l. milites. C.de quæstio. Sed est aduertendum, quia dicta ratio non videtur bona, per ea quæ not. doct. & maxime Bald. in l.

gesta. C de re iud. ubi dixit Bal. quod iudex potest ferre sententiam, etiam non publicatis attestacionibus. & ualeat sententia, nisi ambæ partes vel altera contradixerint, & ita tenuit Inn. in d.c. cum clamor de testi. & Burr. in l. prolatam. de sententia glo. ibi teneat sententiam non ualeare non publicatis attestatio. t̄ Vnde uidetur posse assignari ratiō, quia iudex nō debet auferre defensionem parti, immo non potest ad cōdemnationem procedere, nisi dabo termino ad faciendum defensionem, cui etiam renuntiari non potest, ut habetur in l. custodias. ff. de pub. iud. & in l. pactum inter hæredem. ff. de pac. Sed hæc defensio per reum fieri non posset, nisi publicatis attestacionibus testium, quia alias scire nequiret quid testes testificati sint, nisi publicentur, cum ipsorum examinatio fiat in secreto vt l. si quando. C.de testi. Posset forte distingui, q̄ aut pars petit publicati attestaciones, & copiam indiciorum sibi dari, & hoc debet fieri quia debet dari copia indiciorum, quia super eis debet disputari, an procedant necne l. vniuers. §. cognitus. ff. de quæst. secundum Bart. in l. fi. in fin. co. ti. & huic disputationi, non torturæ, debet interessere ad uocatus, ut no. glo. & Bar. in l. legis virtus. ff. de ll. & per hoc. d.l. custodias nam posset in dicta disputatione apparere de invaliditate indiciorum. & testes possent reprobari. & sic indicia remoueri, per ea quæ not. Inn. in c. præsentium. & in ca. licet. de testi. item debebit super hoc pronuntiari, vt diximus de his supra in hac. q. in uer. 5. iudex. Aut non est petita publicatio attestacionum, & copia indiciorum, & tunc procedat q̄ primo loco dictum est, per not. per Inno. in d. c. cum clamor. & Bal. in d.l. gesta. & Ia. But. & Bald. in d.l. prolatam. Et bac distinctione esset vtendum post factum, ad saluandum iudicem in syndicatu, sed ante factum melius faceret iudex sequi sententiam Bal. in d.l. milites. & Ia. in d.l. solam. quia debet prius publicare processum, & attestaciones, quām deueniret ad torturam. quod etiam firmat Bart. in l. unius. §. i. ff. quæstio. pro quo etiam facit quod no. Bald. in l. in bonæfædæ. C.de iureiur. 4. col.

52 Quæro t̄ cum supradictum fuerit, q̄ iudex in tortura debet aduertere ad multa, an debeat aduertere ad aliquod tempus, & sic an tortura adhiberi possit diebus feriatis in honorem Dei. Respondeo, hæc quæst. uidetur decidipere tex. in l. nemo. C.de epis. audi. & in l. prouinciarum. C.de fer. Nam aut delicta sunt atrociora vt latrociniū, sacrilegium, ciuīlē maiestatis, adulterium, stuprum, incastus, raptus virginum, vel sanctimoniū, ueneficiū, homicidium, parricidium, & si. & in his potest omnibus diebus, etiam palchaibus, procedi ad torturam. tex. est expressus in d.l. nemo. uer. sed ab his. & in d.l. prouinciarum. Si autem non sunt crimina atrocia, sed minora in quibus est imponenda poena pecuniaria, tunc videtur, q̄ non possit fieri tortura diebus feriatis in honorem Dei, per d.l. nemo. in prin. & l. dies festos. ibi sit idem dies a cognitionibus alienus. & l. quadraginta, & l. actus. C.de fer. Consuetudo tanien uidetur male seruare hoc, licet etiam in tortura, etiam alia supra, & infra dicenda male seruet, tamen hoc de die festo posset roborari, quia tortura est quædam examinatio extraudi cialis. unde si præcessit iudicialis cognitionis indiciorum potest postea dicta examinatio fieri quolibet loco, & tempore, t̄ exempli testis qui iudicialiter iurauit. nam potest examinari quolibet tempore, etiam feriato in honorem Dei, vt tenet Spe. in ti. de fer. §. 2. uer. quid si tunc testis. & Bar. in l. damni. §. fabini. ff. de dam. infcc. & Bald. in l. quando. C.de testi. & est glo. in cle. 1. de offi. deleg. Item potest hoc iuuari, vbi vigeat statutum, prout est communiter per Italiā, quod in causis criminalibus procedatur quoque tempore, etiam fieri in honorem Dei, vt vult etiam statutum in hac terra sancti Seuerini, in rub. de fer. An autem iudex debeat aduertere, antequam deueniat ad torturam, a qua persona debeat incipere. si sunt plures toquendi. t̄ Respondeo, aut omnes sunt æquè suspecti de crimine de quo quæritur, & tunc incipiendum est ab eo qui timidor est, si dispariter sunt timidi, si uero æqualiter timerent torturam, tunc incipiendum est a juniori, & ab eo qui magis teneræ ætatis est. casus est in l. unius. in prin. ff. de quæst. Si vero æqualiter non sunt suspecti, sed ex omnibus, unus est magis suspectus alijs, & tunc ab illo incipiendum est, & post istum, tunc iudex debet examinare illum, quem iudex crediderit facilius posse veritatem promovere. tex. est in l. 1. §. item diuus Adrianus. co. ti. & ita uitur mihi, quāvis Bar. in d. §. diuus. aliter loquatur: dicit enim Bar. quem refert & sequitur Areti. in tract. maleficiorum, in verbo, fama publica. col. 2. 2. uersic. nunc videamus de tortura. quod iudex debet animaduertere, a quo melius & citius sperat extrahere ueritatē, & ab illo torquendo faciat initium. Si autem sperat ita ab uno, sicut ab alio, tunc initium faciat ab eo, qui magis de crimine est suspectus. Si autem omnes pariter sunt suspecti, incipiat a magis debili. t̄ Item si est pater & filius, incipiat a filio, in conspectu patris, quia magis timet

Fran. Brun. De indicij & tortura.

timet in filium, quam in se, ut listi quidem ff. q met. cau. Et si est masculus, & femina, incipiat a feminam, quia est debilius, vt l. filio. C. de inoff. test. & l. deterre in prin. ff. de iure sci. led Gandi. in suo tract. maleficiorum. in rub. de quæst. & tormentis. in ver. nunc vide iudicium est, quo ordine sint habēda tormenta. dicit, q iudex iagax cōsiderabis, a quo facilius veritas erui possit, ut ab illo quæstionem incipiatur, tanquam a timidiore, & a magis suspecto, & a magis debiliore. & non a fortiore, vt l. i. §. qui quæstionem. ff. de quæst. & d. l. vnius. & a foemina, potius quam a masculo, & a filio, potius quam a patre. per iura supra a leg. Et vide ad prædicta etiam per lo. And. in c. cum in contemplatione de reg. iur. vbi ponit, secūdum quod alias audiri a præceptore meo in voce, quod si inter torquendos est aliquis qui habeat aliquod turpe cognomen, sicut est in pluribus locis, puta forabusco, vadenocte, & similia, quod ab illo erit incipiendum.

56 Videamus modo t̄ quomodo se iudex gerere debet. quādō posuit aliquem in tortura, in examinando, & interrogando tortum. ad hoc Bar. dat hāc practicam videlicet, quod aut iudex procedit super generali inquisitione, quam formauit, constito sibi de maleficio, li- cert non constet de malefactore, & tunc testis debet interrogari, quis dictum maleficium fecerit, non autem debet nominare aliquem, videlicet an Titius fecerit illud quia hoc es- set magis suggestio, quam inquisitio veritatis. & ita debet in telligi. l. i. §. qui quæstionem. ff. de quæstio. & hoc casu, antequam veniatur ad torturam, debent esse aliqua indicia cōtra testē, vt dictum fuit supra in hac prin. q post prin. Aut iudex procedit per modū specialis inquisitionis aut accusationis, contra certam personam, & tunc aut torquetur testis, aut ipse principalis: si torquetur quis, vt testis, tunc debet interrogari, an inquisitus, vel accusatus, fecerit maleficium intentatum vel alius, nō autem interrogabitur de modo, & alijs circumstantijs. led fit interrogatio hoc modo, quia interrogabi- tur qualiter fecit illud maleficium inquisitus vel accusatus, & quando, in qua parte corporis percussit. non autem interrogabitur limitate, si percussit sic vel sic, quia istud esset sug- gestio, vt dictum est. & ita intelligit. d. l. i. §. diuus Adrianus.

57 Aut torquetur, vt principalis, & tūc. d. §. diuus. dat formā, quia debet interrogari solum de se, & non alijs. Si autem in tortura aliquid depouerit contra alium, tūc an illud faciat indicium, fuit alibi dictum. sic dicit Bart. in l. i. §. qui quæstio- nem. ff. de quæst. Item si interrogatur ipse principalis debet eum interrogare in genere. si cum aliquo fecit aliqua in rixā, vel etiam ad speciem descendendo, si cum Gaio, vel etiam magis ad speciem si Gaium vulnerauit. non autem magis in specie inclinet, vel dicat vel ulterius interroget, alijs forte ille metu tormentorum, vt doctus illud diceret quod nunquā sciuisse dicere, nec dicere potuisset. & sic contra ius confes- sionem haberet de delicto q forte nūquam commisit. q est iniquum. facit q no. glo. in l. prius. ff. ad sil. & Cyn. in l. fi. C. de aecu. & ibi Sali. in uer. quæro nunc de modo. ita dicit Are. in tract. maleficiorum. in glo. in verbo, fama publica. in ult. col. sed do. Augu. de Ari. ibi in addi. dicit q ipse putat hæc uera, vbi indicia non essent nimis manifesta. sed vbi constaret de delicto vere contra inculpatum, non video quare iudex ad cōcincendam malitiam male factoris qui negaret ad hoc, vt ibi donaret, q imimo iudex scit omnia, quare iudex peccaret si hoc diceret reo, pet ea quæ habetur in l. cum hi. §. cum dis. ff. de transla. cum sim. vbi malitijs hominum est obviandum.

58 Sed ponamus q tortus negat. & in negatione perseuerat, an poterit iterum torqueri. Respondetur, q in hoc, tex. vidētur contrarij nam. l. repeti. in prin. ff. de quæstio. dicit simpli- citer quod quæstio repeti potest, sed l. unius. §. i. dicit quod ita demum repetitur, si evidentioribus indicijs, reus oppri- mitur. Dicunt Do. & q aut nulla sunt indicia de nouo, & q̄ non potest reperti, ait sunt indicia de nouo evidentiora primis, & tunc potest reperti & ita concordant dicta iura, secun- dum Iac. de Are. & Cy. in l. fi. C. de quæst. & Rayn. & Bart. in l. vnius. §. i. ff. eo. ti. Et ibi dicit Bar. q licet ista sint vera de iure, tamē de consuetudine non seruatur, sed quæstio repetitur roties quoties judici uidebitur. Ipse tamē aliter intelligit istā materiam, dicendo, quod quando apparent contra reum in- dicia leuia, & non multum manifesta, nec multum urgen- tia, tunc quæstio non debet reperti, quandoque contra reum apparent indicia manifesta, & evidentia, & multum urgētia, tunc si in prima tortura, reus nihil dixerit, & stat durus, poterit iterum torqueri, vt l. diuus. §. i. & d. l. repeti. Et quod dici- tur in d. §. evidentioribus argumentis, exponit id est eviden- tioribus, quam si alia argumenta leuia, quæ conlueuerunt apparere contra reos. sed secundum primam lect. de qua supra, exponitur evidentioribus argumentis, quam fuerint pri- ma argumenta contra reum. ita dicit ipse ibi. Secundum tamē secundam expositionem, dicit hauc materiam prædi- cari. Arcti. autem in suo tract. maleficiorum, in gl. in uerbo,

fama publica. col. 12. uer. 3. quæro. dicit quod Bar. in Lunius: §. i. ff. de quæst. dicit t̄ q si primo fuit sufficenter tortus, nun quam tormentis potest reperti, nisi superueniant indicia de nouo, vt ibi probatur. quod no. dicit ipse Are. cōtra aliquos crudeles indices, qui quotidie torquent, & tormenta repe- tunt, & de nouo alia indicia non habent, quoniam tenentur in syndicatu, quia non poterant illum in torturis. repetrere. & idem dicit tenere Sali. in l. 2. in fin. C. de cu. re, & dicit quod Dyn. in suo tracta, dicit quod asseliores hoc non seruant. pro quorum opin. saluanda allegat authē. ut iud. sine quo. tuf. §. oportet, ibi, iudices torquebunt fures & c. do. autem Augu. de ari. in d. uer. 3. quæro in addi. dicit, q Bal. in l. milites. §. de quæst. dicit quod semel tortus, non potest iterum torqueri, & si faceret hoc iudex, quod repeteret, & tortus decederet, deberet acriter puniri. do. Catal. in suo syndica: u. in q. 220. dicit q leniter tortus, potest iterum torqueri quantumcunq; Bal. in l. obseruare. C. quorum app. non re. dicit, quod semel tortus, etiam insufficenter, non potest torqueri sine nouis in- dicis, quam sententiam idem do. Augu. non credit esse ve- ram, cum careat ratione, per doctrinam Bart. in d. l. unius. & dicit, q sibi placet doct. in a. Gand. in suo trac. maleficiorum. in rub. de quæst. & tor. in uer. an quæstio possit. qui dicit t̄ qd licet asseliores, qui sunt audi honoris, seruent, vt repetant quæstionem. sine nouis indicis. tamen communis opin. doc. est, q sine nouis indicis nō potest. Et idem affirmauit idem Gand. in dicta rub. col. 1. licet ibi dicit, quod de contuetudi- ne, multi asseliores hoc non obseruent. Et Ang. in l. i. §. si qs. ff. ad sil. dicit, qod semel illata tortura caueat iudices, ne ite- tum torqueant. & Bal. in c. i. §. furcum. de pace iut. fir. dicit se- mel tortus, bis, & ter, & sufficenter, si tamen perseuerat ne- gando, & superueniant indicia de nouo, potest iterum tor- queri. & idem dicit in l. i. C. de confess. in 7. colu. quod semel tortus competenter, non potest iterum torqueri, sine nouis indicis. & Bar. in l. unius. §. i. de quæstion. dicit per illum tex. quod potest repeti tortura, post publicationem processus, quando sunt indicia evidentiora primis. Mihi autem, in tan- ta variatione, videtur latius distinguendum, videlicet quod aut tortus ex primis indicis fuit competenter tortus, aut mi- nus competenter, vel leuiter. t̄ Primo casu, aut noua super- uenerunt indicia, & ualidiora primis, & repetitur quæst. se- cundum omnes per tex. in d. l. unius. §. i. Aut equalia primis, vel minora. & iunct, aut in prima tortura reus confessus est, & postea uariauit, quia negauit, & tunc propter noua indi- cia, dummodo de iure ualida, ad torturam quæstio repetit, quia principaliter secunda indicia nō sunt purgata, propter primam torturam, in qua corpus, animusque non durauit, quia confessus fuit, licet post recessum à tortura diffiteatur. & ita uno modo potest intelligi. l. repeti. ff. de quæst. Et hoc casu, forte etiam sine nouis indicis, poterit repeti tortura, quoniam ex illa prima confessione, etiam reuocata, videtur fieri nouum indicium, quæ sufficiunt ad repetendum tortu- ram, ut uidetur velle. Bal. in l. bonæfidei. C. de iure iur. in 3. col. & uide quod dicitur infra, in 6. q. uidelicet de effectu tortu- ra, in uer. sed ponamus. ubi de hoc late dicetur. Aut nihil co- fessus est prima tortura, & tunc non repetatur, per d. l. diuus. §. i. nisi prima, & secunda indicia essent multum urgētia, & manifesta, ut dixit Bar. in d. l. unius. §. i. t̄ Si vero prima tor- tura fuerit leuis, & minus competenter facta, & tūc indistin- cte possit reperti & ita etiam potest intelligi. d. §. i. ad quod ēt facit quod no. Bald. in l. 2. C. quorum app. non re. q si aliquis fuit leuiter tortus, non habetur pro torto, sicut leuis fabrica- la non dicitur febris, ut ff. de edil. edi. l. ob quæ uitia. §. si. Tor- mentum enim dicitur dolor corporis, & magna afflictio, vt no. lo. And. in nouella. in c. cum in contemplatione. de regu. iur. secundum eum. Et secundum hanc distinctionem, intel- ligio quod dicit ibi Bal. quod si tormenta sunt plene imposi- ta, non possunt reperti, nisi ex nouis indicis. & quod idem di- cit in l. i. C. de confess. ubi dixit, quod semel tortus competē- ter, non debet iterum torqueri, nisi superuenient noua indi- cia. Ethæc puto vera de iure, licet consuetudo obseruat cō- trarium, & latrunculatores multum inserviant in torqueō repetendo pluries, & ita seruari uidi. & ita quandoque serua- ui, licet minus inridice, & male factum fuerit. t̄ Sed cum hic fiat mentio de nouis indicis, quæro quæ dicantur noua indi- cia, banc, q. ponit Are. in d. trac. maleficiorum in glo. in ver- bo, fama publica. col. 23. in uer. quæro. quæ dicantur. dicit, q noua indicia dicuntur ea, quæ differunt a præcedentibus, spe- cie, uel substantia, uerbi gratia, prima indicia erant de mala fama rei, uel quod erat inimicus &c. superuenit postea unus testis, qui dicit, se uidiſſe reum percutere, uel dicit, quod uidit cum gladio euaginato, talia enim indicia dicitur noua, quæ a prioribus, specie differunt, uel substantia, sicut dicimus in capitulis nouis. l. per hanc. C. de tempo. app. & c. fraternitatis de test. quod dicit esse non randum, ne eretur, quia si primo fuerit habitum indicium ex fama, per aliquos testes, & cum

ed fuerit data tortura. [†] Quid autem si quis fuit positus ad torturam, praecedentibus legitimis indicijs, & fuit confessus crimen de quo queratur, nec contra ipsum militant alia indicia, super alijs delictis, an possit interrogari, vt confiteatur, si commisit alia delicta, & maxime eiudem generis, putauit tortus profundo, & confessus, an possit interrogari, si commisit alia furtum quod non, vt. l. i. in princ. ff. de quel. sed de consuetudine seruatur contrarium, que consuetudo potest probari per. l. non omnes. §. a barbaris. ff. de re mi. & l. congruit. ff. de offic. præsi. ita dicit Gandhi. in trac. malefi. in rub. de quæstio. & tormentis. in versic. sed quid de quæstione quæ quotidie occurrit de facto. & ita dicit etiam tenere Ar. in suo trac. male. in gl. in uerbo, fama publica. in vlt. col. sed. d. Aug. de ari. ibi in suis additio. dicit quod talis consuetudo non valet, tanquam irrationalis, & contra tex. in. c. fin. de consuetu. & in. l. 2. C. quæ sit longa consue. nam opus est, secundum ipsum, quod primo constet de delicto antequam ad torturam procedatur, vt. l. i. §. item istud. ff. ad sil. & fuit superius dictum. [†] Ego puto q̄ prædicta possint concordari hoc modo uidelicet an contra eum procedit diffamatio generalis de illo crimine, uidelicet est magnus latro, & tunc sit laudabilis illa consuetudo, quod de alijs interrogetur propter illam diffamationem. per. d. §. a barbaris. Aut non procedit talis diffamatio, & tunc secus unde iudex discretus, debet aduertere ad qualitatem personæ. Sed ponamus quod quis est tortus legitime, tamen non confitetur, immo persistit in negatione, quid habet facere iudex. Dicas, quod debet cum reponere in carceribus, & expectare, si potest habere noua indicia, & tunc, vt supradictū est, si habet noua indica, vel uacillat, debet ipsum iterum torquere. Si autem nō superueniunt alia indicia, vel non vacillat, debet assignare accusatori, si proceditur per viam accusationis, vnam dilatationem, ad probandum, & producendum quicquid vult, & potest contra accusatum, vel inculpatum: protestando, q̄ alias, clausa dicta dilatione, si non fuerit aliquid productum, vel probatum sufficienter, ipsum relaxabit. ita dicit Areti. in trac. malefi. in gl. in uerbo, fama publica. in vlt. col. in si. [†] Vbi etiam dicit, quod erit bona cautela, quod in relaxazione, iudex faciat apparere in actis torturam esse adhibitam contra detentum, cum moderamine, secundum quod indicia habita demonstrabant. & ideo quia fuerunt purgata bene in indicia, non repertum culpabilem, mandauit relaxari, & dicit hoc notari per Bar. in. l. fi. in princ. ff. de quæst. Et dicit esse menti tenendum, ne iudex, alias faciendo, teneatur in syndicatu. Item si iudex indebet, & iniuste tortus aliquem, utatur hac cautela, in relaxatione torti, uidelicet quod si vult faciat ipsum confiteri, quod fuit legitime tortus, & ad dictam confessionem inducat ipsum blandis suasionibus, & de hac confessione faciat rogatum notarium, & in syndicatu non tenebitur. ita dicit Catal. de uiso, in tracta de syndica. circa prin. in tertio ver. & dicit, quod hoc voluit Ange. in. l. iniuria rum. §. si quis quod decreto, ff. de iniur. & ita dicit, quod ita vidit de facto practicari.

S V M M A R I V M .

- 1 Questio seu tortura ad quid fuerit inuenta.
- 2 Confessioni factæ in tormentis quando standum sit.
- 3 Confessioni in tortura factæ fides non habetur si in ea non perseveretur.
- 4 Tortus quomodo in confessione censeatur perseverare.
- 5 Tortus non statim post torturam debet ad tribunal reduci, ad videndam ipsius in confessione perseverentiam.
- 6 Tortus ad tribunal reductus an sit relaxandus, si confessionem in torturam factam revocauerit.
- 7 Revocatio confessionis factæ in tortura quando sit admittenda.
- 8 Confessus in tormentis quando condemnari possit absque alijs probationibus.
- 9 Condemnatio non potest ferri ex confessione extorta per torturam illegitimam.
- 10 Torto metu tormentorum confitente montes, & maria, caueat sibi iudex ne damnetur in corpore, & anima.
- 11 Index an debeat statim credere ei qui sponte confitetur se aliquem occidisse, cuius corpus non reperitur.
- 12 Occidens aliquem, & proxiem corpus in mare an possit condemnari si de corpore mortuo non constet.
- 13 Index non statim confessione extorta legitime debet ad condemnationem procedere.
- 14 Condemnatio sequi potest ex confessione delicti spontanea, & probata.
- 15 Confessio delicti in dubio presumitur spontanea.
- 16 Jusice, & notario afferentibus confessionem torti spontaneam, reo auctento dicente eam tormentorum formidine factam, cui potius standum sit.
- 17 Confessio non potest dici spontanea probata tortura.

- 18 Iudex contumaciam fundare non potest ex sola confessione reuocata.
- 19 Confessio sola in ciuibus non obligat.
- 20 Confessus tormentorum formidine confessionem suam debet reuocare per se uel per procuratorem speciale mandatum ad hoc habentem.
- 21 Confessio unica an sit sufficiens in criminalibus.
- 22 Assessores cauti in negotiis arduis confessionem apud acta repeteret debent, quod scilicet sponte confessus fuerit.
- 23 Confessionem suam qualiter quis interpretari possit.
- 24 Notarius non debet scribere reum tortum sponte confessum fuisse.
- 25 Reus quando dicitur sponte confessus, & quando coactus.
- 26 Reus dicitur sponte confessus si in confessione perseueret.
- 27 Confessio facta in tortura quando censeatur ualida. & nu. seq.
- 28 Executio an sit in causa criminali ex confessione sola absque alio processu, & sententia.
- 30 Sententia in causa criminali semper est necessaria, in qua nunquam quis pro condemnato haberi debet.

Quæstio. 6. secundæ partis.

Ex tò principaliter quæritur de effectu torturæ, & quæstionis. [†] Super qua quæstione est sciendum, q̄ tortura fuit inuenta, ad finem, vt per eam ueritas negotij, de quo queritur, illuminaretur, & inueniretur. l. cum falsum. & l. hoc q̄ placuit. C. de quæst. Et tamen nō semper, nec vñquam est ei fides adhibenda, quia fragilis, & periculosa res est, & fallens veritatē. Nam quidam adeo sunt duri, vt millies torti, nihil dicant, de eo, de quo interrogantur, & plerique obdormiunt in ea. Ex quibus habui iam duos præ manibus, qui positi in tortura ita obdormiebant, vt uideretur defuncti penitus, & postquam de ea deponebantur, stabant sic per aliquod spatiū, & postea incipiebant respirare, & continuo sic faciebant, quoties cunque ponebantur in tortura. Sed cum mutasse torturā ponendo taxillum ad talos, vñus ex ipsis, & in hac tortura idem faciebat, alius uero non. Quidam vero sunt ita timidi, & fragiles, & doloris impatientes, vt omnia confitentur, ēt falsa, & quæ nunquam commiserunt, vt est de his tex. in l. i. §. quæst. ff. dcq. & Seneca dicit, ēt innocentes cogit mentiri dolor. & horum est maior numerus quam obdormientiū. vnde iudex debet multum aduertere, ne de facili credat. [†] Et iō hic queror, an confessioni factæ in tormentis, credi, & stari debeat. Respōdeo, tex. in d. l. i. §. diuus seuerus. ff. de q̄. dicit confessiones reorum, pro exploratis facinorib. haberi non oportet, si nulla alia probatio, religionē iudicis instruat. & sic vñ uelle, q̄ non credatur, nec stari debeat. sed in l. edīt. um. ff. eo. ti. dicit q̄ones efficacissimas esse ad inquirēdam ueritatē, & in l. i. §. si quis ultro. eo. ti. dicit, cum in tormentis cōstiterit. & sic innuunt dicti tex. q̄ confessio facta in tormentis fidem faciat. gl. in l. fi. C. de quæst. dicit quod cōfessioni factæ in tormentis statut, si perseueret. & ita loqui. d. l. i. §. si quis ultro. & d. l. edītum. secus si perseueret. & ita loquit. d. §. diuus seuerus. & istud ēt sequit ib. Odof. & ista distinctio est ex mente Azo. in sum. C. eo. in fi. gl. ēt ponit eā in d. §. diuus seuerus. & ista tenet ibi Bar. Bal. aut in l. i. C. de cōf. in 4. col. distinguit, q̄ aut reus in tormentis confitetur, præcedētib. legitimis indicijs, & statutus suę confessioni, præsertim, si perseueret in ea. aut non præcedunt aliqua indicia, uel argumēta, uel sunt ita leuia, q̄ non faciunt præsumptionē. & tunc non stat cōfessioni, nisi ē ea perseueret, vt no. in gl. in d. §. diuus seuerus. fm cū. Ego puto, q̄ ista distinctio Bal. non sit bona nec vera. & miror, q̄ ita iniipide, q̄ morem suum, locutus fuerit. Nā in primo membro vult, q̄ confessioni factæ in tormentis stat, ēt si non perseueret in ea. sed istud ēt q̄ gl. & doct. oēs, ut §. relatum est, & d. d. §. diuus. Itē in secūdo membro similiter male dicit, per tex. & quæ ibi no. p Bar. in l. pe. ff. de q̄. ubi cōfessioni factæ in tormentis nunq̄ stat, ēt si perseueret, si fuerit habita non præcedentib. indicijs, vt ibi est tex. fm unālēc. q̄ retinet ibi Bar. & late examinai sup. in proxima princ. q. in uer. sed ponamus quod quis. & ista est cōis op. in utroq; pdicōrum membrorū. unde bonus qñque dormitat Homer. & hoc idē melius loquēdo cōsuluit Bal. in suo consi. incipiente, tres sunt calus. pro quo consilio require. j. ubi forte ponā, de uerbo ad uerbū, in ver. & quia sup. & idē ipse uoluit in l. Imperator. la 2. ff. d. sta. ho. dicēdo, q̄ cōfessio extorta p̄ torturā minus legitimā, nihil ualeat. [†] Sed q̄ro, q̄uo dicat in cōfessione perseuerare. Responde, q̄ ad hoc ut dicat perseuerare in cōfessione, oportet quod post confessionē factā in tormentis reducat in loco publico iudicij, & ibi corā notario, & publicis plonis cōfirmet. tex. est in l. 2. C. de cust. re. fm Bar. i d. §. diuus seuerus. in l. i. ft. de q̄. Ita tñ p̄cueratio debet, ēt fieri extra loca tormentorū, in loco vñ tortura non vñ. & dñ p̄cuerare, præsertim si hoc confiteat corā amicis, argu. l. q̄ro. ff. de edil. edic. dixit Bal. in l. 2. C. quo rū app. nō reci. sed idē Bal. in l. i. Tract. Tom. XI. KK C. de

D.Fran.Bru. De indicij & tortura.

C. de confessio quod perseuerare dicit eo ipso, quod non reuocet ipsam. Non ob. si dicatur, quod confessio facta metu tormentorum non valet, quia talis metus non est iustus, quia iudicis auctoritas operatur, quod factum per taler metum, valeat, quia pertinet ad executorum iustitiam, ut si. quod met. cau. l. 3. cum non fiat contra bonos mores, sed iure licito, ut ibi patet. Si autem iste appellat, non intelligitur perseuerare, sed tamen reuocare, ut si. de ap. l. creditor. § iussus. ita dicit ipse, quod non placet, immo requirit expressa ratificatio ad locum tribunalis facta, per d. l. 2. ff. de custo. re. uide Bal. in proemio. C. in si & in c. i. de pace iur. fir. de his tamen uide quae dicuntur infra in hac eadem q. Sed an statim quod tortus deponitur de tortura, debeat duci ad tribunal, ad videtur, an perseueret in confessione habita. Respondeo quod non, sed debet repausare, saltem per diem & noctem, sine tormentis, & postea debet duci ad locum, de quo supra dictum est, & si confiteretur, tunc dicitur perseuerare, si autem hoc faceret statim post tormenta, non diceretur perseuerasse, ita no. Iac. in d. l. 2. C. de custo. rer. vt refert, & sequitur Ang. l. 1. ff. cod. titul. Et ideo dixit Bald. in prin. C. super rub. quod perseuerantia expressa requirit, quod plures confiteatur, diuersis temporibus, sed quando plures confiteretur eodem tempore. Ita est una confessio tantum, & non est propriamente perseuerantia. de hoc est gl. no. in simil. in l. 4. ff. de pig. act. secundum eum, quod est notandum. Ipse tamen in l. 2. C. quod me. cau. in 3. col. aliter loquitur. Bar. in d. l. 1. §. diuus seuerus. ff. de quaest. dixit quod debet duci ad banchum, eo tempore, quo cessauerit dolor tormentorum, sed si reduceretur ad banchum, statim dictis doloribus, totum hoc videretur factum, & dictum formidine tormentorum. arg. l. quod ait. §. final. de adul. & sic dictum doct. mire inter se sunt varii, sed possunt saluari, distinguendo hoc modo, uidelicet quod dictum Bart. procedat, quoniam est certum dolorem cessasse, vel durare, sed quoniam de hoc dubitatur, loquatur Iac. But. quia per diem & noctem presumitur cessasse, & ita intelligo hanc. q. Sed ponamus, quod tortus confessus in tortura, fuit ductus ad tribunal, ut ratificaret, sed ipse negavit, quod in tortura confessus est, & an propter hoc debeat relaxari, cum non confiteatur apud tribunal, vel debeat ipsum torqueri, quod apud tribunal dicat illud, quod dixit in tormentis. Bal. dicit quod post taler reuocationem remaneat semiplena probatio. allegat gloss. in l. 2. C. de cur. re. & ideo, nisi reuocans probet contrarium, compellitur perseuerare in confessione, etiam per repetitionem tormentorum. ad hoc quod no. Inno. in c. per inquisitionem. de elec. ita dicit Bal. in l. in bona fidei. C. de iure iur. in 3. col. sed idem Bal. in d. l. 2. C. de cu. re. dicit, tamen quoniam quis in confessione non perseuerat tacere uel expetie, sed reuocat, & tunc si sunt aliqua indica ficiencia pro reuocatione, admittitur reuocatio, ut l. 1. §. si quis ultro. ff. de quaestio. si autem indica faciunt contra eum, non admittitur reuocatio, quia ubiunque potest quis cogi confiteri, non admittitur reuocatio. sed iste potest cogi confiteri, ergo fortius potest cogi perseuerare in confessione, ubi autem nulla indica apparent pro, vel contra, videtur quod ista reuocatio confessionis sponte facta, non procedat, nisi error allegetur, & probetur, uel non staret per allegantem, sed starer per iudicem, quominus probaretur, ut l. de crat. §. fi. ff. de interro. act. facit quod not in l. dictus fustium. ff. de infamia, ita dicit Bal. in d. l. 2. & est elegans distinctio. ita debet intelligi, quod non in l. fi. C. de proba. unde hoc casu possit cogi perseuerare in confessione, per repetitionem torturæ. Et quia supra facta est mentio de confessione habita in tormentis, quanto generaliter, an confessus in criminalibus, possit ex sola confessione condemnari, absque alijs probationib. tamen Respondeo, tres sunt causas. nam quandoque quis confiteretur in tortura, seu formidine tormentorum, & hoc constat: quandoque quis confiteretur sponte, & hoc constat etiam, quando que quis confiteretur, & dubitatur, an sponte, uel formidine tormentorum confessus sit, quia tortus dicit timore tormentorum se confessum, & iudex illud negat. Primo casu Bal. in d. consi. suo, quod incipit, tres sunt causas, dicit quod quando quis confiteretur in tortura, vel formidine tormentorum, & hoc constat, & tunc si non praecedunt indica, non creditur confessioni, & si post confessionem probantur indica, tunc iudex appellationis non debet confessionem sequi, quia illegitima, & contra iuris formam fuit extorta, ut legitur, & not. in l. maritus. ff. de quaestio. Indicia ergo debent precedere, per legitimos testes legitimè recipiendos, & examinandos. si enim extra iudicium aliquid dicterent sine iuramento, facerent indicium, quia deposituerunt non iurati. C. de testi. l. solam. & in l. iuris iur. & indica sunt probanda per duos testes contestes, non singulares. C. fa. erc. l. fin. in gloss. ita dicit Bal. in d. consi. in isto primo capite. Quibus additum quomodo docunque tortura sit illegitima, est uerum quod dicit Bald. non solum si sit illegitima eisdem personis, quae torqueri non poterant, de quibus supradictum fuit plene, in 4. q. prin. dum

tractauimus quae personæ possunt torqueri, & quae non. vel respectu causæ, super qua fuit adhibita tortura, de quo dixi supra in 3. q. prin. vbi habetur, in qua causa sit habenda tortura, & in qua non. vel quia non formata inquisitione vel accusatione, & ante lit. conte. vel non seruatis alijs, quae fieri & seruari debent. propter quae non potest deueniri ad torturam, de quibus plene dictum fuit in 5. q. prin. per totum, ubi uide. ¶ nam ex tali confessione extorta per torturam illegitima, non poterit deueniri ad condemnationem etiam si fuisset millies ratificata, cum non ualeat, ut dictum fuit in d. 5. q. prin. in uer. sed ponamus, quod quis est minus legitime tortus &c. Si autem confessio fuit extorta per legitimam torturam, tunc ad hoc, ut ex ipsa possit deueniri ad condemnationem, est opus, ut in ea fuerit perseueratum, & sic, quod fuerit ratificata legitiimo modo, prout superius in hac. q. dictum est. Item est opus, ut certa sit, & specialis, non uaga, & generalis, & constet de facto, puta, in furto, de rebus subtrahitis. ita dicit Bal. in d. auct. sed nouo iure. in uer. sed pone, quod confiteretur, per l. in rebus. §. illud. ff. ad Treb. & Pau. de Cast. in d. auct. sed nouo iure. & Are. in tract. malefi. in gl. in uerbo, & uel estem celestem. in 7. colu. in uer. quid si quis confiteretur. ubi etiam dicit, quod iudex debet esse bene catus, ne damnet animam & corpus, quando fuit confiteretur maria & montes, & plura farta commisisse, quod uelit dicta farta alibi commissa, & hic qualificare, & verificare. mittendo nuntium ad habendum informationem pro veritate, & ad reperiendum dicta farta, ita quod appareat, quae distraxerit, & quae pignorauerit, & quae penes se, uel alium habeat, alias sepe innocentem condemnaret, qui metu tormentorum, multa non vera contentur. §. l. absentem. ff. de px. & uide ad hoc est per Io. An. in addi. Spe. in ti. de sen. in uer. titius fuit confessus. & Gand. in tract. malefi in rub. qualiter fuit accusatio. & Ange. in l. 1. C. de confess. qui dicit, quod si quis confiteretur occidisse hominem, qui uiuus appareret confessio non teneret, neque ligat confitemut l. inde nerarius. §. fi. c. u. l. seq. ff. ad l. aquil. si autem constat hominem occisum, tamen nec fuit a quo, tunc confessio ligat ibi. ¶ sed quid, si non appetat, nec uiuus, nec mortuus: exemplum confitef quis se duos, uel tres mercatores occidisse incognitos, & eos proiecisse in flumen, nec corpora reperiunt, an illa confessio erit sufficiens ad condamnationem? dicit ipse ut quod non, ex quo non appetat, saltem corpora interempta, sed dicit quod contrarium fuit determinatum Perusij. per egiuum do. Nic. de Torrelis. ibi præsidentem. & dicit quod bene fecit ex quo inquisitior erat malæ famæ & conditionis, & erant robatores, & stabant iuxta clanas, ita quod in illud flumen habiliter potuerunt corpora proiecisse. si autem non esse uerisimile, propter distantiam loci, uel propter bonam famam inquisiti, non crederem de iure, ex tali confessione, quem esset damnandum, nec debet ultra confessum iudex incotinenti punire, & confessioni credere ut d. l. si quis ultro. §. diuus. ff. de quaestio dicit Angel. in l. certum. ff. de confes. damnas illum. d. Nic. de Torrel. præsidentem Perusij, quod per illas confessiones geniales, condemnauit illos inquisitos, cum non constaret de rebus subtrahitis, & de corporib. mortuis. & hoc idem confirmat in addi. Spe. Bal. in ti. de sen. in 18. col. qui dicit, quod si quis confiteretur se hominem occidisse, & corpus proiecisse in mare, quod cum non constat de corpore mortuo, ille non potest ex hoc cōdemnari, nisi saltem probetur illum per famam esse mortuum. sed d. Aug. de ari. in addi. dicti trac. malefi. in d. uer. quod si quis confiteretur. dicit, quod iudex semper debet facere, quod constat de delicto perpetrato, & reb. subtrahitis, est si fur, & reus esset male famæ, per d. §. itē illud. in l. ff. ad sillan. & ita ut ipse velle. in d. tra. super eo. uerbo, fama pub. circa fi. additionis, ad uer. postquam aliquis fuit captus & incarceratus &c. Et ita ego approbo, quod si non constat de delicto, & corpore, in quo dicit factum delictum, iudex, ex confessione, non procedat ad condamnationem, maxime corporalē, propter dicta, & per ea quae dicta sunt l. up. 4. q. prin. sup. de tortura. & ver. itē not. quod nūquā &c. ubi fuit dictum, quod non est deueniendum ad torturam, nisi constat de delicto, ergo multominus ad condamnationem. ¶ Quinimum est si constaret de delicto, puto esse aduertendum, quod iudex non deueniat ad condamnationem, ex confessione, est legitime extorta per torturam, esto est quod sit ratificata, sed uelit antequam procedat ad condamnationem, verificare, in quantum potest dicta confessionem. saltem per aliqua uerisimilia, quia multa dicitur non vera, & ratificantur est propter timorem torturæ, per ea quae habent in l. 1. §. q. n. ff. de quaestio. & fuit dictum l. up. in prin. huius 6. q. prin. Ego. n. uidi, & audiui, aliquos fuisse ex talia confessione iniuste, ex inaduentitia, uel scutitia officium, condemnatos, & morte traditos, qui non aliter per quisira veritate processerunt ad condamnationem, & executionem, ex sola confessione, non uerificando aliter factū, & quod fuerint iniuste damnati, fuit detectum ex postea, quia fuit capti alij ex postea quae talia delicta commiserant, ex quo fuit declaratum illos fuisse iniuste damnatos. vñ sit bene calcius iudex, saltem,

salem, ut excusare se possit in foro poli, ut velit prius verifica re factum ex aliquo certo signo. uerbi gratia, si fuit aliquid subtractum, quod ratur post confessionem, quid confessus fecerit de re subtracta. & si dicit se uendidisse, vel pignorasse aliqui, exploretur ab his, quibus dicit vendidisse, vel pignorasse, an sit uerum. & his similia fiant, & nunc est de facto, in hac inclita ciuitate Senensi, in nostro prætorio, in quo detinetur unus, occasione homicidiij de nocte cominihi, & ille quandoque facetur, & quandoque negat, tamen ultimo persistit in confessione, propter timorem torturæ, cuius est nimium pauidus, & dicit se posuisseensem cum quo interfecit, modo in uno loco, & modo in alio, & tamen adhuc non potest ex aliquo signo clare innotescere iudici maleficorum, quod iste ueritateatur certe malefaceret. & ita sibi dixi, si ex sola confessione, ipsum condemnaret, nisi aliter dictam confessionem, cum aliquo vero signo verificaret.

- 14 Secundo casu quando** quis confessus sponte, & hoc constat, tunc secundum Bal. in d. consilio, statutus suè confessio. l. qui scatentiam. C. de p. nisi indicia probabilia, & uerisimilia, vel ipsa innocentia substantia, in contrarium appareat, vt ff. de quæsti l. i. §. si quis vltro. & isto casu si quis reuocet confessionem, & coram iudice appellationis detegat innocentiam, debet liberari, vt no. ff. de app. l. creditor. §. iussus. & C. de erro. aduo. l. si. & C. quo. app. non re. l. i. per Cy. Bart. aut in l. i. §. diuus leuerus. ff. de quæst. dicit, & etiamq. ibi, quod talis confessio sufficit ad condemnandum, vt l. si confessus. ff. de cust. rer. d. l. qui sententiam. Bal. tamen in d. l. i. C. de confes. dicit in 5. col. super hoc membro, distinguendo, quod aut confiteretur uerum, aut falsum, aut dubitatur. Primo casu dicta confessio nocet confitenti, & ei statutus, nisi esset talis confessio, quæ posset interpretari in bonam partem. c. cum dilecti. de accu. Secundo casu, non est standum, quia talis confessio est contra naturam veri, vt l. i. §. si quis ultro. de quæst. & l. non iactum. ff. de app. t. Tertio casu, quando dubitatur, dic quod presumitur spontanea. primo, quia nemo presumitur ita fatus, quod mentiatur in seipsum. Secundo, quia confitetur praestito iuramento de veritate dicenda, & sic ipse confiteretur ex conscientia perpetratrice. Tertio, quia habetur pro veritate. ita dixit Bal. ibi. Eo tamen casu, quo confessionem falsam non nocere dictum est, intelligo, si sit reuocata eius sententia, & probatum de innocentia. Si autem est lata sententia, & foret appellatum, tunc etiæ in causa appellationis posset de innocentia deduci, & probari, & debebit solui, si probata fuerit, ut ff. de app. l. creditor. §. iussus. & C. de erro. aduo. l. si & ita uoluit Bal. in d. consilio. res sunt causas. Si autem non esset appellatum, & iudici conitaret de innocentia condemnati, & tunc ante executionem factam, & haberet locum. d. §. si quis vltro. quia debet referri principi pro liberatione condemnati, & in eum debet lupercederi. si vero esset facta execu. cutio, antequam de innocentia contitterit, & tunc sententia & executio fuit iusta, sed per ipsam non liberatur verus delinquens casus est in l. qui seruum. in prin. ff. de itine. a. tuque priua. & tenet Bal. in l. 2. C. quibus res iudic. non no. t. Terriò vero casu principali, quando dubitatur, an sponte, vel formidine tormentorum, quis confessus fuerit, vt quia confessus dicit se confessum formidine tormentorum, sed iudex dicit sponte, & idem dicit tabellio, & sic est dubia per negationem, tunc Bal. in d. l. i. C. de confes. dicit, quod si quidem nulla fuerunt adhibita tormenta, quod imputet sibi contitens, quasi dicat, presumitur spontanea si vero fuerunt adhibita, vel praecesterunt terribiles minæ vel minaces iactantie, & tunc presumitur metus nisi esset talis malefactor, cui iudex deberet imminere, tanquam terribilis, quia potius tunc est presumendum contra confitentem, quam contra iudicem, ita intelligitur quod no. Bar. in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori ff. de no. ope. nun. & sic. cum duæ presumptiones possint esse, una qd. pet metum, alia ex conscientia criminis, plumbam potius ex cōsciētia: quod est notandum secundum eum. Ad quæ etiæ facit quod dicit Bar. in l. si quis in hoc genus C. de epis. & cl. quod quis sit carceratus, in eius confessio non plumbatur facta p. metum, quia iudex non dicitur inferre metum, vt no. Arch. 15 q. 6. si sacerdoribus. quia presumitur pro iudice vt l. 3. C. de offic. ei. iu. ubi est tex. norabilis. t. Item dicit, quod probatio metu, vel tortura, est quasi impossibile probare, quod sponte fuerit confessus, per no. per Innoc. in c. luper. hoc. de renun. secundum Bal. Itera dixit idem Bal. in l. nouissime. in ff. sit principij. ff. quod fal. tut. au. quod licet qd. in relaxatus per curiam, tamen semper presumitur metus instare, ne iterum compellat, quod est menti tenetum, secundum eum. Bal. ipse vero in d. consilio, tres sunt causas. in quo membro dicit, quod si quidem coram iudice appellationis probatur delictum, debet sequi condemnatio: si autem dato termino virique parti, non probatur delictum, tunc quia communiter tales confessiones, consueverunt per alios, & potesta-

tem, per tormenta communiter extorquendi, forte per locum a communiter accidentibus, debet præsumi. formidine tormentorum, ad hoc facit quod nos. Cyn. & clarius Iac. Butr. in l. 2. C. q. met. cau. & ibi mustum assessores reprehendunt, quia faciunt scribi, qd. fuit sponte confessus. item ratio naturalis hoc dictat, quia nemo vitam suam odio habet, se non chi se impacha per la gola, non est verisimile, quod existens in fortia iudicis sponte confiteatur. sufficit enim terror corum qui minacem feruore ponunt. t. Ex Iola ergo confessione recuocata, & dato termino ad probandum hinc inde, & maleficio non probato, non credo qd. iudex possit fundare cōdēnationem, maxime secundum glo. quod dicit qd. soli nudq. confessioni non creditur, vt no. C. de cu. re. l. 2. alias parū prodes. sed etiam ignorantibus appellare, quia durū est probare torturā. quæ fit in camera iudicium: nec assumuntur testes quorum dicta possent haberi sicut docet experientia. & sic lex quæ permittit appellare confessos, esset ludibrio, ita dicit Bal. in d. consi. Pe. vero de Anch. in suo consi, qd. incipit vita inquisitione formata contra Philippum de Mantua & c. referēdo consilium prædictum, dicit qd. ad p̄dicta faciunt notata p. Bal. in l. nouissime. ff. qd. fal. tu. au. post Cy. vbi dicit qd. semper presumitur in officiali metus & error ab eo inferri. l. si p̄impl. sionē. C. qd. me. cau. Et licet quis sit relaxatus, tamen semper metus instare videtur, ne iterum capiatur, & talis recte potest dici metus continuans vt. c. i. qd. met. cau. & idem dicendum est in iudice, cuius metus posito in carcere p. crimine est semper instar ad torturam, quia familia m. & alia instrumenta semp in promptu habet, ita qd. potentia nocendi, & torquendi inhabitu. idem operatur qd. potentia in actu. vi. c. non solū. de ap. in. 6. & l. labeo. de statu lib. & habet hoc in se æquitatē. nā si nimiam reverentiam tormentorum contrahentis metimur, vt l. i. qd. quæ onoranda. ff. quarum re. act. nō da. & 22. q. 4. unusquisque multo magis nimiam tormentorum, quam formidinem, formidinem iustum reddit communis vulgi op. quæ habet qd. officiales consueverunt captos, & inquitos de crimine prætermissa iuris grauitate torquere. ad hoc qd. not. qd. Bar. ff. deno. ope. nun. l. de pupillo. §. si quis ipsi prori. 19 t. Item nuda confessio, non sufficeret in ciuilibus ad obligā dum. l. cum de indebito. ff. de probatio. & ca. si cautio. extra de fide instru multominus in criminalibus, vbi agitur de salute hominis. nec est verisimile qd. quis vltro confiteatur illud quod vitam adimat, vel statum eius vel famam minuat, abhoret. n. hoc natura quod seruari desiderat, mortem autē & perniciem, vt ait Boetius euitat. Confessionem ergo non verisimilem, & sponte factam non debet iudex admittere, nisi alia suffragentur adminicula, vt no. in. c. quia verisimile. de prælump. & sic confessio contra naturam non ualebit, ut in. c. fi. de confes. & c. nos in quæqua. 2. q. 1. nec confessio cōtra p̄lumpionem, quæ est secundum naturam. l. se ipsum consuevare mortēq. & perniciem euitare. t. Remediū ergo est quod ille qui dicitur confessus formidine tormentorum, confessionem suam reuocet, perse, vel per procuratorem habentem ad hoc speciale mandatum, nec iudex aliter dicto. crimen, non probato poterit eum condemnare, rationibus supradictis. hæc dicit. d. Pe. in d. consilio, dicens etiam ita de facto obtinuisse, licet iudices maleficorum, difficiles & rigorosi in admittenda dicta reuocatione confessionis, se exhibant, & euolant ad cōdēnationem, cum per inquisitionem procedunt, & credunt vilescere in conspectu hominum, cum aliquem absoluunt, contral. absentem. ff. de pen. hæc ille. & licet ista videantur uaria dicta, tamen omnia reducuntur ad concordiam, cum hac distinctione, quod si constat de tortura presumitur confessio meticuloſa, hic tamen metus si præcesserunt indicia non infringit confessionem per dicta in primo membro. Aut non constat de tormentis, & tunc presumitur spontanea. & istam puto ueritatem, hoc addito, nisi ex cōfuctudine iudicis, aliud esset dictum, per ea quæ no. Bar. in d. §. si quid ipsi prætori. & ita intelligo quod dicit Bal. in d. consilio.

20 Rursus quarto an in criminalibus sufficiat vnicam tantum confessio, an debet esse repetita. s. p. i. s. hanc. q. rangit glo. in l. diuus leuerus. ff. de quæ. in l. seruos. C. ad. l. iul. de 6. & ui. l. 2. C. de cu. re. & per Cy. Bal. per Azo. in sum. C. de cōf. gl. et ponit in l. i. C. de conf. & ibi Bal. & per Spe. in ti. de conf. §. i. ver. & hoc in ciuili. & per Iac. bu. in l. 2. C. qd. me. cau. vera cōclusio, & cōsis, & quasi oīm est, quod aut quis in iudicio est sponte confessus crimen, de quo agit, & tunc unica tñm confessio sufficit ad ipsius cōdēnandum. tex. est. & ibi gl. in l. seruos. C. ad. l. iul. de ui. & l. qui sententia. & l. cū reis. C. de pe. & l. si quis in hoc genus. C. de epis. & cl. Aut confessus est in tormentis, & formidine tormentorū, & tunc quia illa confessio cōteret fit extra locū iudicij, nō sufficit ad cōdēnādū, sed est iterum repetēda apud tribunal in forma iudicij, & forte corā. testibus, & iste est in lectus. l. 2. C. de cu. re. & ista distinctionē posuit Azo in sū. C. de gl. l. i. l. 1. C. de conf.

D. Fran. Brun. De indicij & tortura.

confess.aliter loquuntur in appara.& hanc sentit g'o.in d. §. dius.& Spe.tenet in d. uer.& hoc in ciuili. & Odo. Cy.& Bal. in d.l.2.C.de custo.reo. † Cauti tamen assessores in arduis negotijs semper reperunt confessionem apud acta, quod ipso te confessus fuerit quamvis est praeceaserit tortura. ita dicit Bal.in d.l.2.C.de cust. re. & quod supradictam conclusionem tenet Bar.& Gaudi qui dicunt idem de consuetudine obseruari.& allegant quod not.in l.seruos.C ad l.lul.de ui.hæc dicit Bal.in l.2.dicens est, quod aliquando in confessione perseveratur per expressam confessionem factam apud acta. & non est dubium quod talis confessus, ex sola confessione potest damnari secundum oes. Quandoque in confessione perseveratur tacite, qui non reuocatur confessio,& tunc, aut emanauit sponte,& iustificat. aut metu tormentorum, & non sufficit, immo reperenda est confessio, immo assessores, ut non steretur in dubio isto, faciunt scribi, quo Deus fuit sponte confessus,& quasi, ut plurimum, ista confessio est falsa. Quandoque in confessione non perseveratur tacite, vel expreite, sed reuocatur confessio,& tunc si quidem sunt aliqua industria scientia pro reuocatione, & admittitur reuocatio, sed potius cogi confiteri, ergo fortius cogi potius perseverare in confessione. Si autem nulla industria apparent pro, vel contra, videtur quod ita reuocatio sponte facta non procedat, niti error allegetur, & probetur, vel staret per iudicem non per allegatum quo minus probaretur, ut l.de ætate. §. fin ff.de interro.act. facit qd no.in l.i.quis fustium.ff.de infami. † Confessionem aut suam, quis potius interpretari, exponendo, non perimere in totum. c. cum dilecti de accu.hæc Bal.in d.l.2.sed gl.in d.l.2.& quidam sui sequaces, ut fuit Franc. Accur.dicunt quod siue sponte, siue per tormenta quis confessus fuerit, non est adhuc puniendus, nisi perseveret. & hoc probant per tex. d. l.2. qui generaliter loquitur, ergo generaliter est intelligendus. ff.de le.præt.l.1. §. generaliter. & l.de pretio.ft.de publica.pro quorum sententia facit. C.ad l.lul.de ui.l.seruos. ubi dicit, confessiōibus, in plura. i. sed tu teneas quod supra conclusum est, quæ est cois opinio. Sed ponamus quod quis est confessus per torturam, & in ea perseveravit, ratificando apud acta, & confitendo, an licet notario scribere, vel iudici præcipere ei, quod scribat, quod confessus fuit sponte super hac. q. Inno.in c. super hoc de renun. ut refert Bal.in l. si quis ultro.de questi. ff.in fin. dicit quod si confessus est reus in actu torturæ, non debet dicere notarius, quod sponte, secus si postea confessus sit. Bal.in l.1. in 5.col.C.de confes.dicit quod notarius non incidit in falsum, primo quia uidit & audivit hoc, & non vidit & audivit contrarium, præterim tunc, vnde de hoc non potest confidere instrumentum, vt. hac consultissima. C. qui test. fa po. Item quia naturali ratione debet credere quod ille confiteatur propriæ conscientiam perpetrati criminis. item etiam iudex excusat, quia non fuit tortus ad hoc præcisè, quod confitetur, sed ut verum dicere, & ideo cum non fuerit tortus ad hoc signanter, & specifice, sequitur quod tenetur confessio nis, non est omnino tormentarius. sed secundum quid est liber, & intentio iudicis fuit & esse debuit, quod si confitetur quia verum, non quia tortus. Item quia sic te habet generalis consuetudo, quæ excusat, & quia bono zelo. vnde in pialmo, zelaui contra iniquos pacem peccatorum videns. ita dicit ipse ibi. Areti. autem in tract. malefi. in glo. in uerbo, comparuerunt inquisiti & confitentur totum. in uerii. vnum non omittas. dicit quod Ang & Ilo.de Imo. in l. qui in aliena. §. fin. ff.de acq.hæredi. † dicunt quod aut reus fuit tortus non præcedentibus indicijs vel non sufficientibus, & tunc etiam si perseveret in confessione, non potest scribi, quod sponte fuit confessus. & notarius scribens scribet falso, si sciret eum tortum non præcedentibus indicijs, & ideo dicunt cautela est, quod notarij maleficiorum retineantur extra palatium ne habeant notariam tormentorum. & sic possunt scribere confessiones tanquam spontaneas. sed tu aduerras de Aret. quod ex hoc non evitaret falso iudex, qui scribi fecit, qui hoc sciebat. Si autem iuste præceaserunt tormenta, tunc rite, & iuste potest scribi, quod sponte fuit ingressus, dummodo inter tormenta & confessionem aliud commodum interuallum interueniat, quod arbitrio boni iudicis relinquitur, vt not. in l. §. diuus seuerus. & ibi Bart. ff.de questi. Bal. etiam in l.1. C.de confes. in 11.col. dicit quod generalis consuetudo excusat notarium & iudicem a falso, quando scribunt. talis est confessus sponte. & vide etiam ad hoc dom. Catal. in tract. sindicatus. q. 215. ubi satis bene loquitur, quando adhibita est tortura, an iudex potest scribi facere, quod sponte fuit confessus. dom. Vitalis in suo tract. clausularum. super clausula, non vi-

non metu. in §. de metu tormentorum in 4 col. tangit hanc. q. & dicit, quod si notarius scripsit, quod confessus fuit sponte, verum esse non videtur, propter hoc videtur falso scripsisse. pro hoc videtur tex. in d.l.1. §. si quis ultro. ff. de questi. ibi est tex. si quis ultro &c. & sequitur ibi in litera, cum tormentis &c. constiterit. & sic dicitur sponte confessus, ille qui est confessus in tormentis, & secundum hoc debemus exponere, constiterit. l. de confessione illius serui. † & si dicas, quomodo dñ sponte confessus, cum dicatur per tormenta dicas ideo, quia perseverauit in confessione, vt d. §. diuus seuerus. & l.2.C.de cust. reo. uel etiam si confessus est in actu torturæ, quamvis notarius scripsit, sponte confessus est. Nec ob. uerbum constiterit, possum in d. §. si quis ultro, quia exponitur, constituit l. de innocentia. & sic non refert se ad confessionem sed ad serui innocentiam, vt ibi pater. & not. bene, dicit ibi Bart. mihi autem cum reverentia titorum do. uideretur super hoc, sic distinguendum dicendo quod aut nulla præcesserunt tormenta ipsam confessionem aut præceaserunt. Primo casu nulli dubium, quod uterque, iudex. l. & notarius recte scribit in actis, quod sponte confessus est per. d. §. si quis ultro in princ. & l.2.C. quo. app. non re. si vero præcesserunt tormenta & tunc aut ipsa tormenta illata fuerunt nullis præcedentibus indicijs, saltem legitimis, aut ipsis præcedentibus. † Primo casu, quia illa tortura fuit iniusta. & iudex qui hunc torturam iniuste & iniuste fecit, illa confessio uigore iniuste torturæ facta, etiam si milles ratificaretur, & dicatur sponte facta, nunquam præsumitur sponte, sed per violentiam tormentorum facta, & nihil ualeat. casus est in l. pen. ff. de questi. & hoc casu si notarius scit illam torturam esse factam non debet scribere quod sponte fuit confessus, & si scribit, puto quod tam iudex, qui mandauit, quam ipse notarius incidit factum. l. qui testamentum. ff. de fal. & l.2.C.de fid. instru. cum si. si uero notarius ignoraret torturam iniustam, tunc dicta poena non teneretur, quia falso ablique dolo non committitur. l. nec exemplum. & l. maiorem, in fi. C. defal. iudex tamen semper tenetur, quia mandauit scienter scribi falso, licet ignorari, & in eo, in dubio præsumitur scientia iuris. ff. l.2. quod quisque iur. Secundo uero casu, quando tortura fuit iniusta. & præcedentibus legitimis indicijs habita, & tunc aut imminentibus tormentis, confessio in eis facta scribitur, mandante iudice, quod sponte fuit confessus, tunc uterque tam iudex quam notarius male faciunt & puniuntur, ut sup. aut postea, & tunc aut notarius sciuit torturam, aut ignorauit, si sciuit, & tunc aut instantibus doloribus torturæ hoc fit, quia statim quod deposuit est de tortura, vel parum post tortus confitetur, & non licet scribere quod sponte alii male faciunt iudex & notarius, p. not. per Iaco. But. in d.l.2. C. quod met. cau. & l.2.C. de cu. re. & sup. dixi. Si uero transacto debito tempore, & spatio intermedio, ille tortus co. fitetur, & tunc licet scribere sponte, & ita seruat consuetudo. Si uero notarius ignorauit torturam, tunc nunquam ipse tenetur licet scribat sponte confessum. & ita intelligo quod no. Bal. in d. l.1.C. de confess. Et ideo iudices debent cauere, quod tormenta non uideantur, neque audiant per notarium maleficiorum, quia forsitan recusaret scribere sponte confessum, & hoc etiam uoluit ibi Bal. Vtimum no. circa hanc princ. quæ est de effectu torturæ, quod quando tortura fit in casu non permisso, uitiatur solum actus torturæ, cum suis dependentibus, non autem reliquo processus ritè factus, vt l.1.C.de questi. & ibi per Bal. in l. milites. in fi. eo. it.

29 Postremo quarto tan in causa criminali, ex sola confessione, absq; alio processu & sententia, ut executio. Inn. in c. quærenti. de off. delega. dicit quod non. Sed ipse idem tenuit contrarium in cap. qualiter & quando. el 2. de accu. & pro ista parte est casus in cap. Romana. de app. lib. 6. Dic aut quis confitetur metu tormentorum, & habent locum primo loco dicta, quia requiritur perseverantia, & processus, & lit. contest. ut supra dictum est in 5.q. prin. torturæ aut confitetur sponte, & habet locum secunda opin. Inn. in d.c. qualiter & quando. & uide quod not. per gl. in c. ex literis. de diuor. sub uerbo, admonitus. & uide Bar. in l.1. in fi. de cu. re. ita dicit. d. Vitalis in tract. clausularum. super clausula, non ui, non meū. in §. de metu tormentorum. in uer. fi. Spe. in tit. de confes. in §. 1. in uer. fi. dicit, quod si quis est sponte confessus, uel per torturam. & tñ in confessione perseverauit, quod nichilominus debet condemnari. l. si confessus. ff. de custo. reo. & extra de confessio. c. cum super. de elect. ca. per inquisitionem. tubi dicit quod nunquam quis est in criminali pro condemnatio habendus iniò semper est necessaria initia, vt C. de pen. auc. in iam. & C. de cu. re. l. si quis reus. & ff. de questi. l.1. §. 1. uel l. pen. 2. q. 2. nos in quæquam. & 24. q. 4. quælitum. & c. illud. Lanfr. Brixien. suo commento super. c. qm contra falsam. de prob. super rubr. de confess. in 6.col. in uer. quæritur præterea. dicit quod Inno. in d. c. per inquisitionem. dicit quod confessum de crimine non pot. procedi

di ad condemnationem, nulla præcedente accusatione, inquisitione vel denuntiatione, quia ad hoc vi fiat condemnatio, oportet quod aliquid peratur, vel subsit materia, super qua fundetur condemnatio, ita dicit dicere Bald. in l. 2. C. de confess. tamen si prædicto casu, inquisitio sequatur confessionem, & sic ordo perueratur, dicit q̄ procedi potest quia sententia ferri potest contra confessum, ex inordinato processu, ut tener. Barto. in d.l. si confessus. ff. de cust. reo. & Bald. in d.l. i. & Ioan. And. in d.c. qualiter & quando. quod intelligendum est, secundum Bar. ubi supra, si confessio emanauit principaliter, alias secus. quod etiam sequitur Bar. in d.l. i.

SYMMA RIVM.

- 1 Index indebite aliquem subiiciens questioni qua pena debeat puniri.
- 2 Index qui dolose & sine causa aliquem torfit, si moriatur, capite plementur.
- 3 Tortura adhiberi non potest per eum qui non habet merum imperium.
- 4 Tortura ad finem triplicem fieri potest.
- 5 Officiales non debent parere potestati aliquid contra legem iubenti.
- 6 Familiaris potestatis ponens aliquem ad torturam de mandato ipsius, non tenetur.
- 7 Rector cui concepsum est arbitrium torquendi aliquem, an possit torqueare nullis præcedentibus indicis.
- 8 Ioculatum de criminis sponte se ingentem torturam, an possit potestas licite torquere, si aliis ei non liceat de iure.
- 9 Commitere nemo potest alicui ut ipsum percutiat, cum nemo sit membrum suorum dominus.

Questio. 7. secundæ partis.

Optima prin. q. est qua pæ

Sna puniatur iudex torquens aliquem indebite? vñ q̄ debeat puniri pena capitali, vt est tex. in l. decuriones. C. de quæstion. & ibi hoc dicit Bald. sed text. in l. nemo carcerem. C. de exacta. tri. libro 10. dicit quod iudex qui indebet torquet, vel carcerar aliquem punitur ea pena qua puniret incarcерatus uel tortus pro eo p̄ quo torqueat vel carceratur. Item punitur, quia dānantur ad carceres. l. ad certum t̄ps. secundū Ange. ibi. sed Bal. in rub. C. de pena iud. qui male iud. dicit q̄ iudex qui de facto aliquem torquet, nō punitur similitudine torture, quia non reperitur iure cautū, q̄ tortura alicui imponatur pro tortura, sed teneat iniuriarū, pro motu iudicis, vt. ff. de iniur. l. iniuriarū estimatio. f. m. eū, super hac. q. distingue, an tortus mori in tortura, vel p̄ torturā & tūc an & qñ, & qua pena tencat, fuit late dictū sup. in s. q. prin. de tortura. in versi. sed cū dictū sit. Aut nō fuit mortuus, & tunc aut fuit tortus quis iuste & rite, & non teneatur aliqua pena, per l. gracchus. C. de adul. t. Aut fuit tortus iniuste, vel non rite, & tunc aut torsit dolose, & sine causa, & teneatur pena capit. Et si non moriatur, & eadē pena tencetur si fecit torqueri illum, qui de iure torqueri non poterat, puta quia decurio. uel ancianus, siue prior, durante magistratu, per d.l. decuriones. & pl. i. C. de requi. re. vbi de hoc per Bal. q̄ procedit et si potestas habet arbitrium, vt not. supra in c. quinta uallis. de iure iur. Aut sine dolo, & cum cā, tamen non recte, nec rite, & teneatur adiōne iniuriarum, ut. ff. de iniur. l. iniuriarum examinatio. & ita intelliguntur, & cōcordiatur p̄dicta iura, & vide dicta in ver. sed cū dictū sit quib. add. q̄ qñ quis vt priuatus torquet aliquē punitur ea pena qua punitur retinens priuatus carcerē, vt dixit Bal. in l. i. C. de priua. carcerē. t. Et si torsit non vt priuatus sed vt iudex tamen nō habebat talē iurisdictionē, quia non habebat merum imperiū sine quo tortura adhiberi non potest, ut no. h̄f. in. l. imperiū. ff. de iurit. om. iu. & ibi per Guil. & tunc habebat locum d.l. nemo carcerē. licet et hoc casu teneatur parti actione iniuriarū p̄ d.l. iniuriarum. & hoc quia tortura est iniuria p̄sonalis, si sit sine causa, & iniuste, ut. l. nihil. C. de q. Sed quid si propter bonum publicum, quis discrete torsit aliquē, puta propter sedā dum tumultum populi. ut multoties sit, propter terrorē aliorum, an teneatur in sindicatu. Credo q̄ non arg. no. per Inn. in. c. i. de constitut. t. Item not. quod tortura potest fieri ad triplicem finē: nam qñque sit ad criminis punitionē, ut. lictus fustium. ff. de infam. exemplum, qñ officialis reperit aliquē in flagranti, nam facit illum ex hoc fustigari, uel aliter torqueri, ut ibi, qñque sit ad iurisdictionis defensionem, & ista tortura debet esse modica & temperata. l. f. f. de officio eius cui mand. est iur. qñque sit ad criminis inuentionē, ut. l. capite quinto. ff. de adult. & de hac est materia nostra, & de qua infra lateloquuti fuimus. & inferius dicerur. Sed ponamus, iudex, aut potestas, qui est caput officij, & in quo residet potestas torquendi, non torquet ipse per se, sed iussit militibus, & alijs officialibus, vt torquerent aliquem. an si tortura est indebita, teneantur ipsi milites, & officiales. Super

hac. q. licet aliquid tetigerim supra in. s. q. princ. in uer. & aduerte circa p̄dicta, ubi uide, tñ quia non erat locus sius, sed melius cadebat hic, iō cum minus perfecte ibi dictū fuerit, dicamus hic perfectius, capiendo distinctionē Dy. in. c. q̄ quis mandato, de reg. iur. in 6. q̄ aut iussus potestatis est exp̄esse contra legem, aut exp̄esse secundū legē, & sic iustus aut dubitatur. t. Primo casu officiales non debent ei parere, immo potius resistere, & si non resistunt puniuntur, vt quia potestas mandat in casu illico, uel torqueri decurionē, uel alium qui de iure torqueri non potest, casus est in l. oēs. C. de decurio. lib. 10. & l. qm. C. de ap. cū si. & superius fuit dictū. & hoc casu, officiales debent protestari potestati, q̄ hoc nō faciat, & quod ipsi tradicunt, & consentire, si fiat, nō intendunt. vt colligitur ex. d.l. qm. Secundo casu, parere tenentur, alias si nō parerent, punirent. ff. si quis iud. non obtē. l. i. & ff. de re iud. l. cōrumacia. in princ. Tertio casu officiales nō puniuntur, si indebitē torquent aliquē, quia parere tenent, arg. ff. de iud. l. si quis ex aliena, & ita intelligo. l. liber homo. l. a. 2. ff. ad. l. aqui. ubi obedientia debita, uel promissa excusat a de licto. per quā. l. dixit ibi Bal. quod fuit reiectus quidā libellus, qui dabatur cōtra quandā officialē potestatis, qui de mando potestatis, quandā torquerat illico, quia iste excusat ratione iussus superioris secundū eū. Intelligo tamen dictum suum, in casu in quo officialis debet parere, secundū distinctionē supradictā, & non aliter. Sic ēt intelligo, quod t̄cripsit Ang. in l. iniuriarum actio. §. si quis. eo. ff. de iniur. ubi dixit. t. quod miles, aut alijs de familia rectoris, ponens aliquē ad torturam de mandato rectoris, iuste uel iniuste, nō tenetur per illum text. coniuncta glo. in l. non uidetur. §. qui iussu. in gl. magna. ff. de reg. iur. Et ideo dat cautelā, quod rector oblatu libello cōtra aliquē de sua familia de aliquo iniuste facto, q̄ clapsō t̄pe dandi libellos contra seipsum faciat reum conuictum articulari & probare q̄ hoc facit de mandato rectoris, & hoc etiam rector confiteatur, q̄ fecit pro officio exercendo & erit securus vterque, quod est ualde notandum, intellige tamen secundum distinctionem p̄dictam, & nō aliter, videlicet in casu quando debet parere. Aduertere q̄ multoties concedit rector, arbitrium torquēdi aliquem, an poterit torquere non præcedentibus legitimis indicis. t. Respondeo multi dicunt q̄ sic: sed contrarium est de iure verius, quia non poterit non præcedentibus legitimis indicis, vt. c. quinta uallis. & c. ueniens. de iure. & no. in cle. s̄. de uerb. signi. ita dicit Pau. de leaza. in c. grauis. de deposito. & sic per istud arbitrium non excusat rector a pena si torqueret, non præcedentibus legitimis indicis. Quid si est datum arbitrium quod possit torquere, nullis præcedentibus indicis, in aliquo crimen. Dic quod intelligitur quod debeat torquere arbitrio boni viri, & moderate. ideo si excessit modum deberet puniri ar. l. pe. ff. de arbi. ita dicūt quidam. arg. eorum, quae no. Bart. in. l. sed si unius. §. ait prætor. ft. de iniur. unde si rector cupit habere amplam potestatem luper maleficijs, & maxime in torquendo, prout multoties fieri uidi, & concedi, siue a gubernatoribus siue a communitatibus, sint cauti, ut bulletinum, siue reformatio, sit large & plenē certum, uidelicet torquendi cum indicis uel sine, & alte, & basse, & moderate & immoderate, prout sibi uismus fuerit.

8 Insuper t̄ quāro, ponamus, quidam inculpatus de criminis, sponte ingerit se torturæ, puta dicendo, ego non commisi tale delictum & offero me uelle stare torturæ, ponatis me in tortura, costui è un pazzo. an potestas possit iuste istum volētem ponere ad torturā, si alias de iure hoc ei nō liceret. puta quia non p̄cedunt indicia. R̄deo quod non potest, quia liber homo non est dominus membrorum suorum. l. liber homo. ff. ad. l. aqui, secundo quia potestas torquendi, est meriti imperij, ut. l. defensores. C. de defenso. ciui. & tenet Guil. de cu. in. l. imperium. ff. de iurid. om. iudi. sed ea quæ sunt meriti imperij, non possunt pacto priuatorum concedi. C. de iurid. om. iud. l. priuatorum. t. Tertio quia non potest quis committere alteri, quod ipsum percūiat. l. i. §. visque adeo. ff. de iniur. & hoc tenuit Bar. in. l. pen. ff. de condi. ob. cau. & in. l. interdum. §. qui furem. & ibi glo. contrarium senserit. ff. de fur. & licet glo. & Bar. loquantur qñ commitat se ad torturam priuato, tamen ego idem dico, si committit se iudici, qm vt iudex, in casu illo torquere non potest, quia habetur ut priuatus, quando quid facit extra terminos iuris. l. prohibitū. C. de iure fisci. cū similibus. Et prop̄retra quādo iudex, in casu p̄dicto, torqueret aliquē uolentē non excusatē a pena p̄ p̄dicta, applicanda fisco. sed excusatē ab actione iniuriarū, & ab ipsius interessē, qm uolēti non sit iniuria. l. i. §. adeo. & ibi Bar. ff. de iniur. & per Bar. in. l. quāuis in fi. de in ius uocan. Ex his deciditur alia. q. s̄. occurrit, nam aliquis inculpat aliquē de delicto, & quia non habet ueras probationes neque indicia sufficiētia ad torturā, dicit domine potestas, ponatis me, & ipsum ad torturā, multi fatui, ut ita loquar, putat hoc

Fran. Brun. De indicij & tortura.

posse, & debere fieri per potestatem, sed per supra proxime dicta est contrarium in persona volentis, ergo multo fortius in persona illius qui nollet.

S V M M A R I V M.

- 1 Reum torquendum nemo debet subtrahere dum locus est tortura. Torturæ si locus sit, detineri personaliter quis poterit.
- 2 Tortura faciliter adhibetur in maleficijs occulæ factis, quam in alijs.
- 3 Tortura pro crimine explorando facta, non reddit tortum infamem. Præsumptio iuris & de iure dicitur indicium cvidens.
- 4 Suspicio vna præsumptionem non inducit sed plures suspitiones bene inducunt unam præsumptionem.
- 5 Præsumptio illa censetur potior, que vero reperitur proximior.
- 6 Index in tortura procedere debet quanvis tortus afferat se nihil dicendum.
- 7 Innocens reputatur is contra quem indicia non reperiuntur.
- 8 Rei de criminis delati, & si non omnes nec omni casu possint torqueri possunt tamen vultu iudicis terrori.
- 9 Questio in certis delictis datur ex solis indicijis.

Quæstio. 8. secundæ partis.

Irca octauā partem princ.

in qua pollicitus sum colligere, & describere aliqua notanda communia, de indicijis, & tortura.

- 1 † Et primo no. quod quando est locus torturæ, non licet aliqui subtrahere torquendum a tortura, nec facere quod veritas non possit apparere, ut l. quicunque. C. de male. & math. quod facit contra celantem testem, ne testificetur in criminali secundum Bal. ibidem. Secundò not. quod quando est locus torturæ quis potest cogi. & detineri personaliter, vt in c. si clericos. de sen. excom. lib. 6. facit quod no. Inn. in c. vt fam. & c. quia contingit. de sen. excom. & Bal. in l. nemo. C de epil. au. juxta fi. † Tertio not. & tortura faciliter adhibetur in clandestinis, & nocturnis maleficijs, quam in alijs. d. l. nemo. & ibi Bald. vel in criminis falsi. l. sicuti. C. de fal. & in criminis pditionis, & sic in criminis læzæ maiest. l. fallaciter. C. de aboli & in criminis adulterij, & similibus, vt. fl. qui & a qui. l. prospexit. facit. ff. de furt. l. interdum. §. qui furem. & l. pen ff. de cond. ob cau. & ideo in maleficijs de nocte commissis, non requiritur arguta probatio, arg. no. in c. in fidei fauore. de hæren. lib. 6 & l. si cum exceptione. §. hæc autem actio. ff. quod met. cau & facit. C. de Iusti. codi. emend. circa medium. & l. 1. §. tria. ff. de uen. inspi. & vide omnino. inf. in uer. fi.
- 2 Quartò no. quod tortura, quæ fit ad crimen explorandum, non infamat, siue quis torqueatur vt testis, siue vt principalis. l. nullam. iuncta glo. C. de infami. Quintò not. quod indicium in criminalibus, ponitur pro quodam signo maleficij, sed in ciuilibus ponipro veritate rei, vt l. fin. C. de fa. her. Sextò not. præsumptionem iuris de iure appellari indicium cvidens. l. si qui. C. de adult. Septimò not. differentiam inter præsumptionem, & suspicionem, quia suspicio stans in suis finibus nunquam est causa cōdemnationis, sed præsumptio sic, secundum glo. & Bald. in l. quamvis. C. de adult. † Octauò not. quod ex multis suspicionibus inducitur vna præsumptio, sed vna suspicio, non inducit præsumptionem. facit quod not. glo. in l. 2. §. etas. ff. de excu. tut. Bald. in auth. si quis. C. de adult. Nonò not. quod illud, quod dicitur, semel malus semper præsumitur malus. intelligitur in eodem genere mali, & non in diuerso, vt si tractatur de homicidio, & a liquis si homicide, præsumatur contra ipsum, sed si esset adulter, non præsumatur homicide & his si. l. omnes. §. a barbaris. ff. de remili. & per Bal. in l. si. ff. de hære. institu. Decimò no. quod differentia est inter suspicionem, & præsumptionem, indicium, & argumentum, & adminiculum, vt not. Bal. in l. ea qui dem. C. de accu. 1. & 2. col. † Undecimò not. quod inter præsumptiones illa est potior, quæ vero videtur proximior, vt. l. filium diffiniimus. ff. de his qui suu sui vel alie. iur. Item quod posterior præsumptio tollit priorem. ff. de in inte. resl. diuus. pares vero præsumptiones inuicem se confundunt, quia nulla victoria fit a pari. ff. de ritu nupt. l. non solum. §. uno. ar. ff. de fidei. l. generaliter. uer. sua. & de excu. tut. l. sed & milites. in princ. unde pariter operantur, & non præponderat altera alteri, sed remanet factum simplex, ab omni suspicione abstractum. si uero essent plures præsumptiones pro vna, quam alia parte, tunc plures rationes vincunt vnam, si quælibet per se est ita bona, sicut illa una quæ est in contrarium, arg. in aut. de consang. & vteri. fra. §. 1. Item præsumptio vio lenta, tollit non violentiam. de præsump. c. literas. † Duodeci mò not. quod licet existens in tormento, dicat iudici se nunquam dictum aliquid, tamē iudex debet procedere in tortura, alias facile esset vnicuique vitare tormenta quorū dolor forte mutabit sermonem, secundum Paul. de Leaza. in

c. grauis de deposito. Decimotertiò nota, quod sicut potest torqueri accusator, ita potest torqueri instigator & consultor. l. si quis. C. ad legem Iul. maic. Decimoquartò not. quod accusator non excusat a calumnia, propter quælibet indicia, sed solum propter indicia manifesta. ita dicit Bal. in d. l. si quis. Decimoquintò not. quod ubi tortura est prohibita non habet locum tortura, etiam si præcedunt indicia, dicit Bald. sumendo arg. a contrario sensu in l. milites. C. de quæstio. † Decimosextò not. & lex habet quælibet pro innocentia, contra quem non præcedunt indicia, secundum glo. & Bal. in l. pen. C. eod. Decimoseptimò not. quod licet ex forma l. vel statuti, debeat stari indicij, quantum ad plenam probationem, tamen semper necesse est, quod tale indicium probetur per duos testes. ita dicit Ang. in auc. de testam. imperfe. in fi. in prin. col. 8. ubi est gloss. posita quæincipit, valet. nam tex. C. dicit stari testamento paterno, quibuscumque indicij probetur, tamen semper necesse est, quod ista indicia debent probari per duos testes. Et ideo si statutum dicit & in maleficijs nocturnis, pro plena probatione habeatur indicium, quod licet unus testis deponat de veritate, & sic faciat indicium ut in bonæfidei. C. de iurecuran. & ff. de testib. l. cum probatio. & ff. de excu. tutor. l. 2. §. etas. tamen ex isto indicio non potest sequi condemnatio, quia non est probatum tale indicium per duos testes. & si tu dicis, quid operetur statutum, nam si duo testes probarent de veritate, sine dubio deberet sequi condemnatio, sed dic quod multum operatur. nam si duo erunt testes, qui deponant super aliquo adminiculo indicium facient, certe ex tali indicio probato per duos testes, sequitur condemnatio licet nihil deposuerint super veritate, per istam glo. ut dicit ibi Angel. Mihi durum videtur, & plus probent indicia remota, quam propinquæ, quæ sunt per vnum testem de veritate, per ea quæ not. Barto. in l. fi. ff. de quæstio. † Decimooctauò not. & licet non omnes, nec omni casu licet torquere, tamen possunt terrori, quia vultus iudicis, in talibus debet apparere terribilis, vt in auct. de man. prin. §. talem vero. secundum Bal. in l. 2. C. quo. app. non reci. Decimononò not. quod si aliquis probauit indicia, propriæ quæ uentum est ad torturam, non meretur præmium, quod datur probanti maleficium, quia ista probatio potius est facta officio iudicis inquirentis, quam per ipsum delatorem, dixi. Bald. in l. 1. in fin. C. pro quibus caus. serui. pro præmi. lib. ac. † Vigesimononò not. quod in certis delictis, consilijs, & tractatibus. propter difficultatem probationis, peruenitur ad torturam, & quandoque ad condemnationem, ex solis indicijis, si sunt ita certa, quod uix negari possint. C. de quæstion. l. milites. §. oportet. & de excusat. tutor. l. secunda, per Dyn. ita dicit Bald. in l. quicunque. C. de seruis fugit. & uide omnino de hoc supra in hac parte. in uersi. 3. not.

S V M M A R I V M.

- 1 Index cuirelatum est aliquid delictum esse commissum, statim ad illud uidendum mittere debet.
- 2 Miles seu alius missus per iudicem seu potestatem ad uidendum excessum quid facere debeat.
- 3 Potestas informationes ab offenso uel sindico debet babere de delicto, & vicinorum nomina & testimoniis, scripta tenere debet.
- 4 Indicia levia & leviora quam ad torquendum sufficiunt ad inquisitione formandam.
- 5 Index ad capturam personalem procedere non debet nisi præhabita informatione & formata inquisitione.
- 6 Captura personalis quibus concurrentibus fieri possit.
- 7 Index delatum de crimen habens præmanibus, qualiter eum uerbo absque tortura interrogare debeat.
- 8 Reus delatus corporaliter puniendus, debet in carceribus publicis detineri, sed si pecuniariter, idoneo præstito fideiussore poterit relaxari.
- 9 Index examinatis testibus eorum dicta & processum, parte citata publice re debet.
- 10 Index indicij purgatis, interlocutorie debet pronunciare non esse denudum ad torturam.
- 11 Index neminem debet quæstiōni subiçere si ueritatem aliunde possit percipere.
- 12 Condemnatio in criminalibus nonnunquam ex probationibus præsumptiis sequitur nedum ex ueris.
- 13 Index ad torturam moderate & temperate debet procedere.
- 14 Index confessio in tortura non debet statim credere, quin immo ipsum factum debet persenerare & ratificare.
- 15 Index aliquem indebito torquens, in sindicatu tenetur ad penas fisca applicandam.
- 16 Arbitrium torquendi collatum alicui, quod hoc legitimis precedentibus indicijis fiat debet intelligi.

Quæstio

Quæstio. 9. secundæ partis.

Ircam nonam & ultimam

- partem principalem in qua describetur, quo ordine & modo iudex se habere debeat in cognitione maleficiorum colligendo quasi omnia compendio, quæ in hoc tractatu continentur, & aliqua addendo, dico
1. t̄ quod iudex quām primum ad eius notitiam peruerterit, delictum esse comissum, mittat ad videndum dictum delictum, vt sibi de eo constet, quia antequam constet de delicto, nihil potest fieri, vt dictum fuit supra in 4.q.princ.tortu. p. in ver. item no. quod antequam. & de hoc faciat ad cautelam apparere in bastardello, hoc modo v. c. die tali &c. supradictus dominus potestas cum ad suam suęque curię notitiam peruerterit quod fuit commissum tale maleficium, in tali loco, contra talem &c. & intendat super eo procedere, ex suo suęque curię officio, per inquisitionem. Ideo commisit tali socio militi suo, quod vadat & se personaliter conferat ad talem locum prædictum, & diligenter se informet, etiam, per oculorum inspectionem, de dicto maleficio &c.
2. t̄ Qui miles debet accedere, & videre personam offensi, & vulnera seu percussionses, & si est furtum vel aliud delictum debet considerare, & inspicere unde fur intravit, & quomodo fuit fractum ostium, & si apparent vestigia puta, tempore niuis, vel luti, & ceni, debet accipere mensuram dictorum vestigiorum, vt alias fieri vidi, & omnia debet referre potestati quæ relatio similiter ponatur in bastardello hoc modo, dicta die, supradictus miles socius, iens & rediens, retulit supradicto domino potestati, & mihi notario fuisse ad dictum locum, & diligenter omnia vidisse, & intellexisse, & explorasse, & inueni hoc &c. vt qualiter talis erat vulneratus, in tali & tali loco &c. & ponatur quicquid vidit & audiuit & laudo quod si esset delictum alicuius importantie, videlicet furtum magnę quantitatis, quod potestas ipse postea accedit ad videndum locum, & ita quandoque feci, & ab alijs obseruari vidi. P. deinde curet dictus potestas habere informationem de delicto, ab offenso, vel a sindico, & scribat nomina vicinorum, & domesticorum, atque suspectorum, & testium, si qui sunt, qui aliquid viderint vel audierint, aut alter sciuerint. & postea in eodem bastardello, describat inquisitionem specialem, quo ad dictum maleficium, & generali, quo ad personas, quando non habet certitudinem de persona delinquente, hoc modo videlicet, hec est quedam inquisitio quæ fit & fieri intenditur per supra dictum dñmnum potestatem, contra omnes, & singulos homines, & personas quæ de anno presenti. 1493. & mense Octobri, dicti in tali loco &c. commisit tale delictum, videlicet vulnerasse talem &c. de qua inquisitione habet per Angel. in l. si vacantia. C. de reb. vac. libr. 10. & per Aret. intra. mal. in. 1. glo. circa prin. de qua habetur iu. l. 4 §. mandatis. ff. ad. l. ful. pecul. & super ista inquisitione examinet omnes testes supradictos, & eorum dicta, & attestations similiter describat in bastardello, post dictam inquisitionem, nec ad hec requiritur citatio alicuius, & si ex dicto ipsorum testium habet aliqua indicia, etiam leuia contra aliquem, tunc deueniat ad inquisitionem specialem, contra illum super illo delicto, de qua inquisitione habes formam per Aret. in d. tracta. in princip. & per Papiensem in sua practica, in forma inquisitionis. & dicta inquisitio non describatur in bastardello, sed in libr. malefic.
4. t̄ Eſ aduerte, quod ad formandam inquisitionem, sufficiunt indicia leuia, & leuiora, quām ad torquendum vt pura diffinatio de tali delicto vt habetur in c. qualiter, & quando el. z. de accu. & per Aret. in d. tracta. in glo. in verbo, fama publica. in princ. vbi etiam dicit quod bonum est, quod iudex faciat apparere in bastardello, post examinationem prædictam. & prædicta facta fuerunt ad banchum juris, iudice pro tribunali sedente. vbi etiam habetur quod sine istis indicis, inquisitio est nulla, si est oppositum nisi in certis casibus ibi enumeratis. Item est sciendum quod cum istis indicis poterit iudex deuenire ad capturam inquisiti vel inquirendi, ve dicit Bal. in l. & si certus. ff. ad. sille. & Saly. in. l. nullus. C. de exhi. re. per illum tex. dicit quod iudex in maleficiis statim potest deuenire ad capturam inculpati habita aliqui informatione de maleficio, & malefactore. Sed idem Saly. in. l. fina. C. de questio. t̄ vult quod antequam in criminalibus iudex deueniat ad capturam debet esse prehabita informatio & forma inquisitio, quod ego intelligo de supra dicta generali in inquisitione, generali quo ad personas, & speciali quo ad delictum, de qua supra dictum fuit. & eodem modo intelligo quod dicit Bal. in l. consentaneum. C. quomodo & quando iudex. vbi vult quod in criminali, potest incipi a captura. & alleg. c. si clericus. de sen. excom. in. 6. etiam non praecedentibus indicis, quia non intelligo de indicis, quæ sunt talia qualia sufficiant ad inquisitionem. Sed aliqui moder-

- ni in l. i. C de execu rei iudi. dicunt quod tunc demū potest incipi a captura, in criminalibus quando delinquens reperi tur in crimine, vel timetur de fuga, & non aliter, vt haberur in auth. vt nulli iudi. §. si quis vero cōprehensorum. col. s. & in l. i. ait prætor. §. fi. ff. de his quæ in frau. credi. Ego autem sic distinguem. t̄ Aut est delictum de quo venit imponenda pena corporalis, vel corporis afflictiva, & tunc potest deueniri ad capturā præcedētibus tamē aliquibus indicis de quibus fuit supradictū, ne inquisitio esset frustratoria quantum ad excusationē. & ita loquitur Bal. in d. l. si certū. & in l. cōsentaneū. & Sal. in d. l. nullus. Aut est delictū de quo venit imponēda pena pecuniaria, & tunc non præcedētibus aliquibus indicis, saltem leuibus, & quæ sufficiāt ad inquisitionē, nō poterit deueniri ad capturā, per supradictā. Aut p̄cedunt aliqua indicia, & tunc potest deueniri ad capturā, solū in duobus casibus, videlicet quando est repertus in flagranti criminē, p. tex. in d. §. si quis vero cōprehensorū. & qn̄ timetur de fuga, p. d. §. fi. ait prætor. sicut ibi dicitur in ciuili de suspesto de fuga, vt possit capi, in qua tamen captura requiritur aliquis causę cognitio. s. vt constet de debito, & suspektionē de fuga, vt ēi habetur p. Ange. in l. nemo carcerē. C. de exacto. tri. lib. 10. t̄ Itē tunc cū iudex habet inculpatū de criminē p̄ manibus & in sua potestate, debet ipsum interrogare, & examinare verbo sine tortura. & faciat scribere dictum suum p̄ notarium in bastardello hoc modo videlicet a tali die mēte Octobri, Ant. Cole. detētus per curiā, occasione talis maleficij, vt dicitur, per eum cōmissi. & perpetrati, interrogatus, & examinatus per supradictū. d. prātē, dixit hoc ve; &c. & hoc faciat plures, diuersis horis, & tēporibus, & semp faciat scribere eius dictū, & videat iudex an loquaf p̄auide, & de hoc ēt faciat apparere in bastardello, vbi notarius debet hoc scribere de mandato iudicis. secūdū Bar. in d. l. de minore. §. tormenta. ff. de quæst. nā si iudex, ex dictis eius viderit aliquā variationē vel trepidationē & pauorē, & vultus pallorē, quod relinquitur iudicis arbitrio, fiet indicū ad torturā, & de hoc vide plene dictū supra, de indicis. in. 3. q. princ. in ver. alia qdā indicia. in. 6. carta. Facta dicta inquisitione speciali & descripta in lib. malefi. mittat iudex copiam ad cameram, vbi ex forma statutorū hoc fieri debet. Et deinde faciat inquitū cirari cum tenore inquisitionis, prout habetur per Aret. in dicto tract. maleficiorū. in glo. in verbo, supradictus. d. iudex suprasedens &c. t̄ Et si comparuerit, & confessus fuerit, vel si erat detentus respondendo similiter confessus fuerit, & tunc aut venit ex delicto imponenda pena corporalis, vel corporis afflictiva, & tunc debet ipsum mittere ad carceres publicos, vt ibi detineatur. Aut venit imponenda pena pecuniaria, tunc dato idoneo fideiussore de soluendo oēm penā, debebit relaxari, vt not. per Bar. in l. 1. ff. de custo. reo. & si p̄na erat conditionalis, quid iudex debeat facere, vel inquisitus, vide per Aret. in dicto tractatu, in glo. in verbo, pro quibus Anto. fideiussit. Aut citatus non cōparuit, & tunc debet ponni in banno, pro quo p̄na ad quā uenit condēnandus, secundū formā statutorū quæ cōiterunt in Italia. Et si in termino, in dicto banno assignato, non cōparuerit, tunc habet pro confessio. & condēnari poterit, secūdū formā statutorū p̄dictorū. Si autē cōparuerit, & confessus fuerit, tunc iudex faciat, ut superius dictū. Si autē negauerit, & pena est corporalis afflictiva, & tūc ipsum retineat in carceribus, ut superius similiter dictum est. Si autē est pecuniaria uel conditionalis, ex supradictis similiter instruitur iudex, quid habeat facere circa detentionem uel relaxationem. Et tūc cum negauerit debet iudex iterum testes examinare, in forma ualida, citata parte ad uidendum iurare testes quorum dicta debet pōne re similiter in libro maleficiorū. Et huius tēpc potuerunt testes torqueri, maxime uicini, & domestici qui p̄sumunt scire facta in uicinia, & in domo. De hoc tamen, an & quando testes torqueri ualeant, vide supra in 4. q. princ. in uer. secundū autē, & in uer. serui autē. Et an debeat p̄cedere aliqua indicia, & quæ, ut testes torqueri ualeat vide ibidē. in d. 4. q. prin. post princ. in uer. quod autē dictū est. Et an de indicis, q̄ habeatur contra testes, debet dari copia, vide ibidem in uer. sic, sed tunc quero. Et si testis in tortura dixit unū, & extra torturā aliud, cui dicto debeat stati, vide ibidē, in uer. itā notandum.
9. t̄ Demū examinatis testibus, iudex corū dicta, & processum publicet, & p̄te citata. Et hoc factō, si uiderit iudex ex dicto testiū, uel aliūde, h̄si indicia sufficiētia ad torturā, q̄ qualia eē debeat, vide supra de indicis. in. 3. q. prin. tunc citet inq̄ situm ad torturā, de cuius citationis forma vide supra de tortura. i. 5. q. prin. uer. 5. iudex aduertere debet, quod anteq̄. Eran de necessitate requirat dicta publicatio testiū, dixi supra in d. 5. q. prin. in uer. insuper quomodo index formauit. Et si dicto termino citationis p̄dicto non comparuerit, ponat iterū in banno, & eo non cōparente in termino banni habebitur p̄ confessio & conuictio & poterit condemnari secundū Bar. in l. pen. ff. de quæst. & fuit dictum in d. uer. sic. insuper quomo-

KK 4 do

D. Fran.Brun. De indicij & tortura.

do index. Si autem comparuerit, & petierit copiam indiciorum, tunc iudex debet dare copiam cum termino ad opponendum & reprobandum indicia, in quo termino poterunt reprobari testes, tam circa dicta, quam circa personas, & per consequens purgari indicia.

10 Et si ex hoc erunt purgata indicia non erit deueniendum ad torturam. Et super hoc iudex debebit pronuntiare, nō esse deueniendum ad torturam. a qua pronuntia non licebit appellare, ab eo cuius interest de iure ciuili, cum sit interlocutio, quae reparari potest in diffinituia. Sed si non erunt purgata indicia, debebit pronuntiare esse deueniendum ad torturam, a qua pronuntia poterit appellari, etiam de iure ciuili, cum contineat grauamen irreparabile. Et statim facta appellatione, erunt ligati manus iudici, absque alia inhibitione, hæc omnia vide supra in tortura in quinta questione princ. in uersi. s. iudex debet aduertere. Si autem non fuit petita copia indiciorum, vel si petita fuit sed non fuit oppositum, & tunc ex quo non fuit super ipsis discussum, non debebit, vt reor, tunc pronuntiari, vlt. de qua re. ff. de iud. argu. a contrario sensu. Et eo casu poterit deueniri ad torturam, & similiter quando pronuntia, deueniendo ad torturam, transisset in re iudicaram, vt quia ab ea non fuit appellatum, vel quia appellans succubuerit in causa appellationis. Et his omnibus peratis poterit ad torturam deueniri, & non aliter, nec alio modo, nisi in certis casibus specialibus, in quibus sine indicij, & etiam sine alijs supradictis poterit deueniri ad torturam, de quibus vide supra s. q. prin. post prin. ¶ Sed antequam iudex ad ipsam torturam deueniat debet aduertere, quod ad ipsam non deueniat, quando alias ueritas haberi potest, vt fuit dictum supra, in d. quest. princip. in uersi. 6. iudex considerare debet. Et debet hoc facere apparere in actis, quod nō possendo aliter ueritatem habere, deuenit ad torturam, vt ibidē fuit dictum. & erit nichil, iudicio mco, si hoc interatur in pronuntia, qua pronuntiatur deueniendum esse ad torturam, hoc modo uidelicet dic. 2. Octobris. 1493. supradictus. d. potestas, uila supradicta inquisitione & reponitione, cum negatione dicti inquisiti, uisis supradictis testibus, & eorum dictis, & attestacionibus, & exceptionibus, & oppositionibus &c. & viso quod aliter veritas haberi non potest de dicto maleficio, pronuntiavit, & declarauit deueniendum esse ad torturam contra dictum inquisitum. & c. ¶ Item debet aduertere, quod non solum ex ueris probationibus, sed & præsumptiuis, potest quandoque ad condemnationem deueniri in criminalibus, quod quando sit, uide supra, de indicij in 4. qd. princ. Item debet aduertere iudex, an sint tales personæ, quæ torqueri ualent, quoniam sunt multæ quæ non posunt torqueri, de quibus fuit dictum supra de tortura, in 4. q. princip. Item debet aduertere, an sit talis causa, in qua ad torturam deueniri ualcat, quia non in omni causa, etiam criminali fieri potest ut fuit dictum supra de tortura in 3. q. prin. per totū. Item, si erunt personæ, quæ torqueri possint, & causa in qua hoc fieri liceat, debet aduertere, si sunt pro eodem delicto plurimi torquenti, a quo incipiat: de quo fuit dictum sup. de tortura, in 5. q. princip. in uersi. an autem iudex debet aduertere.

13 ¶ Item multuni aduertat, quod ad torturam moderatè, & temperatè, non infrenate deueniat, quod quomodo intelligatur, fuit dictum in d. 5. q. in uersi. 7. aduertat iudex. Et inter alia debet aduertere, ne procedat eodem modo in torquendo in paruo sicut in magno delicto, ut fuit dictum in d. 5. q. princ. in uersi. nunc cum fecerimus. Et quid si tortus morit in tortura, vide in uersi. sed cum dictum sit. & quomodo probetur aliquem esse tortum, uide ibidē in uersi. subiectamus. Item debet aduertere iudex, vt nō repeatat torturam sine nouis indicij, quod quomodo intelligatur, vide supra ibidem, in uersi. sed ponamus quod tortus. Item debet aduertere in examinando & interrogando torquendum quomodo debet facere, uide ibidem, in uersi. uideamus modo. Et an possit torquendum & tortum interrogare de alijs delictis, de quibus non agitur, de quo fuit dictum ibidem, in uersi. quid autem si quis fuit positus. Item quid habeat facere iudex si tortus non vult confiteri, & quomodo, & cum qua cautela debet ipsum relaxare uide ibidem. in d. 5. q. prin. in uersi. sed ponamus quod quis. ¶ Item si reus fuit confessus in tortura debet aduertere iudex vt non credat illi confessioni, sed debet facere ipsum perseverare, & ratificare de quo fuit dictum supra, de tortura, in 6. q. prin. & in uersi. & ideo. Et quomodo, intra quantum spatium, tortura, & in quo loco debeat fieri ista ratificatio. uide ibidem in uer. sed quæro quomodo. & uer. seq. Et si confessus in tortura non vult ratificare, quid habeat iudex facere. Vide ibidem in uersi. sed ponamus quod tortus. Item si fuit sponte confessus sine tortura, vel coacte cum tortura, an ex sola confessione, sine alijs probationib. possit deueniri ad condemnationem. Et quid si confessione, sine alijs probationib. an possit deueniri ad condemnationem. Et quid si confessio, etiam de delictis alijs forte alibi cōmis-

sis, quid debeat iudex facere in uerificando dicta delicta, & an illis non uerificatis, possit deuenire ad condemnationem ex sola confessione vide optime in d. 6. q. prin. in uer. & quia supra facta est mentio. & an sufficiat unica tārum confessio in criminalibus, etiam sponte facta. uide ibidem, in uer. rursus quæro. Item si tortus confiteatur per torturam, si postea in illa perseverat & illam ratificat ad banchū, an tunc iudex uel notarius possint scribere, quod sponte fuit confessus. Et an & quando hoc faciendo incident in falsum, uide ibidem, in uersi. sed ponamus quod quis. Item an in criminalib. possit deueniri ad condemnationem sine processu, uel ad executionem sine processu, & condemnationem ex confessione, uide ibidem in uersi. f. ¶ Item aduertat iudex, ne aliquem indebit torqueat, quia in sindicatu teneretur ad poenam fiscalis applicandam, & parti actione iniuriarum, & ad damnationem & interesse, uide supra in pen parte prin. in prin. Et an si tortus, licet alias indebit, si fecit ob bonum publicum, forte pp. sedandum tumultum, vt alios terroret, an excusabitur, uide ibidem, in uersi. sed quid si proprius. Et an ex iniusta tortura teneatur alij officiales ultra potestatem, uide ibidem in uer. sed ponamus ubi etiam ponitur cautela, qua tunc debeantur uti officiales in sindicatu. ¶ Item aduertat iudex cui datum est arbitrium torquendi, quia intelligitur, quod hoc faciat precedentibus legitimis indicij. vide ibi in uer. aduerte. Et si arbitrium sit q̄ possit etiam sine indicij, intelligitur tamen moderate, & arbitrio boni viri, ut ibidem, in uersi. quid si est datum. Ultimo aduertat iudex q̄ iniuste non potest torqueare etiam uolentem se torqueri.

Explicit utilissimus Tractatus de Indicij & Tortura.
Excellentissimi D. Francisci Bruni, Iuris utrius. Doct.

TRACTATVS.

De indicij, homicidij ex proposito commissi,
& de alijs indicij, homicidij, & furti, ad
legem finalē. ff. de questionibus.

Marci Antonij Blanck
Patauini.

INDICIA HOMICIDII PRAEMEDITATI.

Præparationes, & ordinationes nū.	67
Transitus non solitus.	70
Frequentatio.	72
Armorum delatio in non solito.	78
Armorum genus.	83
Asportatio bonorum.	85
Alienatio bonorum	86
Inimicitia.	89
Reconciliatio.	161
Cohuersatio cum inimicis occisi.	163
Iuuans inimicum meum.	171
Præpinquiries iniuriati.	172
Inimicitia quando ignoratur occisor.	175
Nine.	179
Iacratio.	184
Modus percutiendi.	188
Prodito.	191
Multitudo vulnerum & magnitudo.	195
Tempus.	198
Locus.	200
Associatio, uel aulium præstitum.	201
Receptatio.	202
Confessio.	204
Literarum acceptatio.	204
Tractatus.	223
Secreta conuentio, & locutio habita inter plures.	225
Rixa secunda vice parum post primam.	232
Aggressio.	233
Assistentia.	234
Ducens verbis aliquem sciens malefactores ibi esse.	236
Inditia quando ignoratur interfector.	238
Vita hominis.	240
Conuersatio malorum.	241
Qualitas personæ.	253
A communiter accidentibus.	255
Trepidatio.	257
Mendacium.	259
Non	265

Tractatum Tomus Undecimus.

261

Non respondens interrogatori.

Taciturnitas.

Solicitans.

Fuga.

Fuga officialis.

Fugatus cum clamore.

Fugiens cum gladio euaginato.

Contumacia.

Prohibens, ne quis capiatur.

Prope mortuum cum cultello.

Gladium sanguinolentum habens.

Mortuus prope domum alicuius inuentus.

Mortuus in domo.

Inuentus in loco delicti.

Visus admenare gladium.

Prohibere potens, si non prohibuit.

Pax, seu transactio.

Petitio venie.

Negligens in puniendo.

Fama.

Testis de visu.

Testis examinatus sine iuramento.

Testis an citetur reus ad uidendum iurare.

Testis lite couteata.

Testis post terminum examinatus.

Testis, qui non debuit examinari.

Testis minor annis. 13.

Testis minor annis. 20.

Testis mulier.

Cestis infamis.

Testis qui cogi non potest ad deponendum.

Testis domesticus producentis.

Testes plures singulares.

Socij dictum.

Mortui depositio.

Denuntiatio decanis seu centenarij.

Incarcerationes, seu diuinationes.

Iudex si vidit.

Nomen malum.

Physionomia mala.

Signum.

E V R T I I N D I C I A.

Solitus furari.

Vicinus domus furate.

Res furtiva reperta pene aliquem.

Visus exire domum.

Visus exire tempus noctis.

Expendens multam pecuniam de stampata furata.

Expendens pecuniam, cum ante esset pauper.

Commodum habens ex re furata.

Fuga famuli.

Culpa custodis.

Forma pedis.

Res alicuius relata in loco furti.

Schala ante fenestram.

S V M M A R I V M

115 Accusatio criminis capitalis generat capitalem inimicitiam.

116 Accusatio criminis non capitalis etiam generat inimicitiam capitalem.

117 Accusator inimicus appellatur.

118 Accusatio nullam inimicitiam inducit.

223 Acceptatio literarum an indicet ad torturam.

244 Actuum geminatio apertam uoluntatem demonstrat.

257 A communiter accidentibus oritur indicium.

268 Accusatus potest negare delictum commisso, & si probetur, quod fecit ad sui defensam.

358 Actus in dubio presumitur in casu concessio, & non prohibito.

69 Adulterium probatur ex preparatorijs ad adulterium.

139 Aduocatus, vel procurator (si patrocinium presisterit contra accusati) an cum eo contrahatur inimicitia.

138 Aduocatus, & procurator dicuntur.

140 Aduocatus non accusat.

142 Aduocatus ut inimicus dicatur debet aduocare in causa capitali.

143 Aduocatus (si interficitur ab eo, contra quem aduocauit) dicitur pensare interficuisse.

147 Aduersarius mens dicitur, qui est subrogatus in litem.

168 Adhaerentes qui dicantur.

302 Admenare gladium visus, licet non sit visus percutere, an indicetur.

234 Aggressio nullis dictis uerbis inducit pensamentum.

271 86 Alienatio bonorum inducit malum animum ad delictum committendum.

274 136 Amicitia, & inimicitia dicuntur passiones mentales, que animo resistentur.

275 246 An solitus delinquere, ex eo indicetur ad torturam.

293 148 Appellans facit injuriam iudicii, qui i protulit sententiam.

294 41 Arbitrium iudicis arbitrium boni viri interpretatur.

42 Arbitrium iudicis a lege limitatum esse debet.

297 78 Armorum delatio in non solito, nec habenti iustum causam deferendi indicat ad pensamentum.

298 79 Arma deferens maleuolum habet animum.

300 80 Armorum usus regulariter est prohibitus.

302 81 Arma induens presumitur de rixa, & bello cogitare.

303 82 Arma euaginata deferens presumitur se preparare ad aggressuram.

306 83 Armorum genus ostendit animum ad occidendum.

308 137 Arma se presumitur de bello cogitare.

310 258 Argumentum a communiter accidentibus uallidum est in iure.

312 337 Argumentum a contrario sensu non capit, quando legum correctio insurgit.

327 17 Assassini (si fateantur hominem occidi) nec de homine constet, an ex ilia confessione puniendi sint.

329 55 Assassines, & latrones publicos semper presumuntur apostole delinquentes.

344 85 Asportatio bonorum ante homicidium inducit pensamentum.

346 201 Associatio uel auxilium praestitum post delictum facit presumi preparationem.

349 226 Assistentia ad delictum indicat ad tractatum.

352 267 Absticio rei large dicitur testimonium.

355 341 Aſſignatio qualibet termini probatory dicitur peremptoria.

361 393 Aſſerenti de gestis aſe plene creditur.

96 Atrox iniuria grauiſſimam inimicitiam parat.

370 388 Attestatio testis nominantis aliquem in socium, an inducat quallem qualē presumptionem.

396 201 Auxilium praestitum, uel associatio post delictum facit presumi preparationem.

397 403 156 Bis deponens contra aliquem in secunda attestatione presumitur inimicus.

405 406 158 Bis testis examinatus, si citatur, non inducit timorem subornationis.

407 85 Bonorum asportatio ante homicidium inducit pensamentum.

86 Bonorum alienatio inducit malum animum ad delictum committendum.

97 Bona nostra tollens nos afficit iniuria.

410 249 Bonus & malus dupliciter consideratur.

412 318 Bono, & quo datur melior & aequior.

416 94 Capitalis inimicitia dicitur, quodcumque offensus directe, uel per oblitum se vindicaret.

419 127 Capitalis inimicitia non solum concluditur ex morte, uel ex consanguinitate primo, sed etiam ex secundo uidelicet bonorum, uel honoris.

421 176 Capitalis inimicitia sola, vel grauis an faciat indicium.

422 61 Causae criminales iuramento ipsius rei non deciduntur.

423 63 Causae ciuiles aliter regulantur quam criminales.

425 118 Causae status capitales inimicitias generant.

426 119 Causa matrimonialis quasi status dicitur.

427 121 Causa monachationis, & matrimonialis equiparantur.

428 122 Causa filiationis ardua appellatur.

125 Causa omnium bonorum, uel maioris partis inducit inimicitiam capitalem.

126 Causa magna ciuilis criminali causa equiparatur.

130 Causa lauis, & parua non facit presumi inimicitiam.

136 Causa cessante non cessat effectus iam consumatus.

160 Causa inimicitiae an sufficiat ad inimicitiam probandam.

315 Causa & qualitas in fama consideratur.

309 Cautela, ut persistio venia non noceat.

390 Cerebrum est membrum diuinum.

63 Ciuiiles causae aliter regulantur quam criminales.

334 Citatio rei commissione iudicis fieri debet.

336 Citatio est principium iudicij ciuilis.

141 Cohabitans cum inimico meo facit presumi, ut sit meus inimicus.

170 Cobabitatio parua cum inimicis meis non facit presumi inimicus.

169 Complices qui dicantur.

360 Compellens testem ad deponendum, quia aliter res baberi non potest, debet illud probare.

429 Commodum habens ex re furata, an indicetur ad torturam.

16 Confidenti boninam occidiſſe, si de corpore non constat, eius dictio non statut.

17 Confidentibus assassinis boninam occidiſſe, licet de bonine non constet, an index stare debat.

18 Confessio rei, si de corpore non constat, quomodo, et quando index stare debeat, ut ad inquisitionem procedere possit.

35 Confessio uerisimilis facit, ut confessus sine alia probatione capitaliter puniatur.

36 Confessus extra iudicium potest cogi ad perseverandum in illa confessio ne, si uerisimilis est.

Confessio

D.Fran.Bru. Deindicijs & tortura.

- 203 Confessio delitti per reum facta quando ei noceat, uel non.
 204 Confessio extra judicialis an indicet ad torturam.
 205 Confessio extra judicialis facit semiplenam probationem.
 206 Confessio extra judicialis per duos testes probari debet.
 207 Confessio extra judicialis uerisimilis esse debet.
 208 Confessio extra judicialis, si in tortura iterum fateatur, an alia ratificati requiratur.
 209 Confessio renocata ante captum iudicium an noceat.
 210 Confessio facta parte presente, an faciat plenam probationem.
 211 Confessio, et probatio habent diuersam naturam.
 212 Confessio coram notario facta uel coram iudice solo, an praividet ipsi reo, uel solum indicet ad torturam.
 214 Confessio coram incompetenti iudice facta an indicet ad torturam.
 218 Confessio coram iudice incompetenti, cuius iurisdictionem prorogari poterat, an faciat iudicium.
 219 Confessio ad torturam facta, et renocata dum dicitur ad ratificandum, an noceat.
 221 Confitens in tortura sine indicis precedentibus an puniatur, et ei noceat.
 231 Contentio rei lauis quandoque maximam inimicitiam parit.
 263 Conuersatio cum inimicis occisi an faciat indicium ad pensamentum.
 264 Conuersans cum inimicis meis non potest esse testis contra me.
 266 Conuersantes varus nominibus dicuntur.
 273 Conuentio secreta, locutio babita inter plures facit oriri indicium ad tra-
ctatum.
 273 Conuersatio malorum facit indicium contra imputatum.
 274 Confuetudo delinquendi facit presumi contra aliquem.
 272 Contumacia facit indicium ad torturam.
 273 Contumax (si non respondet) quando dicatur.
 293 Contumacia an faciat indicium contra contumacem, et quid si sit solum indicium contumacie ibi.
 294 Conscius criminis videtur qui prohibet aliquem capi.
 385 Consocii tres non sufficiunt ad condemnationem quarti socii, secus in te-
stibus, et quare.
 417 Consideratio personarum haberri debet in furto.
 24 Copiam indiciorum reus debet petere.
 37 Criminis socio (si verisimile est eum non mentiri) aliquando creditur.
 61 Criminales causa iuramento ipsius rei non deciduntur.
 112 Crudelis est ille, qui famam suam neglegit.
 393 Crimen proditionis commititur, qui contra principem, uel rempublicam agit.
 306 Criminis transactio an faciat indicium.
 425 Culpa custodis, ob quam furtum factum sit an faciat indicium.
 111 Damnum famae dicitur maius damno pecuniario.
 15 De delicto iudici constare debet ante quam ad inquisitionem procedat.
 57 Deus solus est scrutator cordium.
 78 Delatio armorum in non solito nec habenti iustam causam deferendi indi-
ciat ad pensamentum.
 79 Defens arma maleuolum habet animum.
 82 Defens arma euaginata presumitur se preparare ad aggressuram.
 98 Detinens uxorem, uel terram, contrahit inimicitiam cum domino.
 97 Detinens, et detentus in uinculis in uicem presumuntur cotrahere ini-
micitiam.
 159 Deponens bis contra aliquem in secunda attestatione presumitur ini-
micus.
 196 Delictum non capitale ex reiteratione capitale efficitur.
 200 Delictum aggrauatur ex loco, et præcognitio demonstratur.
 242 Delinquendi confuetudo facit ut contra aliquem presumatur.
 245 Delinquens per tres uices magis grauatur.
 305 De iure civili an quis teneatur delicto obuiare.
 342 Depositio testis post terminum examinati non ualeat.
 384 Depositio sine iuramento nulla est.
 390 Depositio mortis an faciat indicium ad torturam.
 396 Denuntiatio Decani, seu clementarii an faciat indicium.
 398 Demones in fortilegii uocantur.
 399 Deus solus scit oculta.
 101 Diuortium ortum inter maritum, et uxorem causat inimicitiam.
 108 Dicens se inimicum, est inimicus.
 340 Dilatio non est de substan. probationis.
 370 Dictum socii an faciat indicium ad torturam.
 377 Dictum socii an faciat indicium contra socium ad torturam.
 397 Diuinationes, seu incantationes an faciant indicium.
 47 Doctrina certa in indicis, ut ex eis procedatur ad torturam, dari non potest.
 56 Dolus licet in actu delicti presumatur, non tamen presumitur prius delibe-
rate reus delictum commisisse.
 87 Donatio bonorum facit presumi de malo animo donantis.
 88 Donans, et postea repertus in possessione rei donatae presumitur habuisse
malum animum.
 298 Dominus dorsus, penes quam reperitur mortuus, an indicetur.
 299 Dominus, in cuius domo mortuus iuuenitur, indicatur.
 361 Domesticus testis an faciat indicium.
 362 Domesticus non potest examinari ad fauorem illius, cuius est dome-
sticus.
 363 Domestici, et familiares qui dicantur.
- 364 Domestici, et familiares aliquando admittuntur ad testificandum.
 238 Ducus aliquos uerbis in aliquo loco, si interficiatur contra ducentem
presumitur.
 282 Dubitans de accusatione, seu inquisitione si aufugit, an iudicetur.
 136 Effectus consummatus non cessat causa cessante.
 128 Equiparatio, et similitudo sufficit, ut sit in ea re, de qua agitur, nec requiri-
tur, quod tota res sit alteri similis.
 318 Equo, et bono datur equior, et melior.
 130 Ex causa laui, et parva non presumitur inimicitia.
 411 Ex consuetudine oritur presumptio.
 101 Ex diuortio orto inter maritum, et uxorem presumitur inimicitia.
 418 Exire viuis domum cum fardelo sub ueste an habeat contra se graue in-
dicium.
 419 Exire viuis (in qua furtum commissum fuit) tempore noctis an indi-
cetur.
 103 Ex osculo non dato (si de consuetudine dandum est) presumitur ini-
micitia.
 100 Expulsus de domo presumitur inimicus expellentis.
 243 Ex præterito presumitur in præsens.
 420 Expendens multam pecuniam de illo cuneo, cuius fuit pecunia, quæ sub-
tracta fuit, an indicetur.
 59 Extrinseca probant intrinseca.
 204 Extra judicialis confessio an indicet ad torturam.
 205 Extra judicialis confessio facit semiplenam probationem.
 206 Extra judicialis confessio per duos testes probari debet.
 207 Extra judicialis confessio uerisimilis esse debet.
 208 Extra judicialis confessio in tortura iterum ratificata sit, an alia rati-
ficatio requiratur.
 256 Ex uariis qualitatibus septem delicta committuntur.
 38 Falsitatis est species quod uerisimile non est.
 44 Fama mala cum generali indicio an sufficiat ad torturam.
 111 Fama damnum dicitur maius damno pecuniario.
 112 Famam suam negligens crudelis est.
 113 Famæ, statum, et honorem perdere dicitur ciuiliter mori.
 279 Famam præcedentem inquisitio habere debet.
 311 Fama an faciat indicium ad torturam.
 312 Fama que requirat, ut probata sit.
 313 Fama an faciat semiplenam probationem. Et 314.
 315 Fama debet habere qualitatem, et causam.
 123 Famosa si est lis, dicitur causa status.
 60 Factum, quod animum metitur, index considerare debet.
 181 Factis, rebus, et uerbis quis propriam voluntatem demonstrat.
 217 Facti indicia, et indicia iuris diuersos pariunt effectus.
 254 Famulos malos tenentes habens contra se indicium.
 422 Famuli fuga ex domo domini an indicet.
 424 Famulorum natura est furari.
 395 Facilius proceditur contra seruum conquerentis quem contra libe-
rum.
 363 Familiares, et domestici qui dicantur.
 364 Familiares, et domestici aliquando admittuntur ad testificandum.
 365 Familiaris testis an faciat indicium.
 122 Filiationis causa ardua appellatur.
 345 Filius contra patrem non admittitur ad examinandum, et ideo non fa-
ceret indicium.
 426 Forma pedis furantis in terra humida an faciat indicium.
 72 Frequentatio uie facit indicium ad pensamentum.
 73 Frequentans uiam (in qua homo mortuus reperitur) presumitur occisor,
si de alio occidente non confler.
 73 Frequentatio uie inducit indicium contra frequentantem in homicidio
puro.
 76 Frequentatio uie non induceret indicium contra hominem bone condi-
tionis.
 277 Fuga an faciat indicium ad torturam.
 278 Fuga multis modis consideratur.
 280 Fugiens per loca inuia, et non solita maius habet indicium contra se.
 281 Fuga arrepta post accusationem seu inquisitionem formatam non facio
indicium.
 282 Fuga facta ab eo (qui timet de accusatione, seu inquisitione) indicia
nec ne.
 285 Fuga ex aliquibus causis excusat.
 286 Fugiens, et statim rediens non indicatur ex fuga.
 283 Fuga et suspicio an per iuramentum.
 287 Fugientes ex carcenis, si ex statuto puniantur, non comprehenduntur fu-
gientes, qui statim reuersi sunt.
 288 Fuga facta per officiale (qui sindicatur) inducit plenam probatio-
nem.
 289 Fugatus cum runiore a loco delicti habet indicium contra se.
 291 Fuga accusat fugientem.
 292 Fugiens cum gladio euaginato ex loco delicti indicatur ad tortu-
ram.
 423 Fuga famuli ex domo domini an indicet.
 409 Furti indicia quonodo affimantur.
 400 Furari solitus, an habeat indicium.
 416 Furtiva res (si reperitur pœnas aliquem) an indicet cum esse furem.

Tractatum Tomus Undecimus.

262

- 344 Generalia, & remota indicia an sufficient ad torturam sine alijs indicijs.
- 382 Generaliter, & non particulariter fit interrogatio de consocijs.
- 83 Genus armorum ostendit animum ad occidendum.
- 292 Gladius euaginatus in manu fugientis ex loco delicti indicat.
- 297 Gladius sanguinolentus in manu excunis domum occisi indicat ad torturam.
- 221 Gradus inuestigationis ueritatis, & probationis diuersi dantur.
- 10 Grauia & Lesia indicia qualiter cognoscantur.
- 417 Habetur consideratio personarum in furto.
- 429 Habens commodum ex re furata an indicetur.
- 53 Homicidium præmeditate, & app̄eſate commiſſum magis punitur, quam causatum in pura rixa.
- 54 Homicidium non præsumitur pensate, niſi qualitas pensamenti probetur.
- 240 Homicidiū indicia ex varijs cauſis oriuntur.
- 113 Honorens statum, & famam perdere dicitur ciuiliter mori.
- 414 Hostes, p̄enes quem bona sunt deposita, si subtrahantur an indicetur.
- 84 Iaculum mittens cum ferro p̄t sumit velle hominem occidere.
- 184 Iactans se posse aliquem interficere indicatur ad pensamentum.
- 185 Iactatio indicat ad torturam.
- 186 Iactatio (ſi de interfectore non conſet) an faciat indicium ad torturam contra iactantem.
- 187 Iactatio aliquando non nocet considerata qualitate persona.
- 31 Ignorantia inris in damnis uitandis non nocet.
- 228 Illicitum omne puniri debet.
- 10 Indicia lauia, & grauia qualiter cognoscantur.
- 11 Indicia urgentia faciunt, ut ex eis ad torturam procedatur.
- 12 Indicia multum urgentia faciunt, quod tortura repetatur.
- 29 Indicia an dandasint reo non petenti.
- 39 Indicia plura, uel unum tantum an requirantur ad hoc, ut procedi possit ad torturam.
- 40 In indicijs certa doctrina nō datur ad hoc, ut ex ipsis procedatur ad quaſtionem.
- 43 Indicia generalia, & remota an sufficient ad torturam sine alijs indicijs.
- 45 Indicia propinquia, & tangentia negotium faciunt indicium ad torturam.
- 46 Indicium probari debet per duos testes.
- 47 Indicium propinquum, & remotum, quod dicatur.
- 48 Indicium aliter probatur, & aliter maleſicium.
- 51 Indicium est minus quam semiplena probatio.
- 52 Indicium oriens ex testibus, qui non debebant examinari, facit, quod index ſolum ad inquisitionem procedere poſſit.
- 66 Indicium respicit alterum trium temporum.
- 67 Indicium ad pensamentum oritur ex preparationibus, & ordinationibus.
- 178 Indicium unum a delicto remotum non ſufficit ad torturam.
- 216 Indicia legitima eſſe debent.
- 217 Indicia iuris, & indicia facti diuersos pariunt effectus.
- 240 Indicia homicidiū ex uarijs cauſis oriuntur.
- 286 Indicia debent eſſe diuersi generis.
- 326 Indicium est minus quam semiplena probatio.
- 397 Incantationes, ſeu diuinationes an faciant indicium.
- 81 Induens arma præſumitur de vixa, & bello cogitare.
- 259 Inconstantia, trepidatio, varietas, uox balbutie, loqua timida, pallor, an indicent ad torturam, & 262.
- 625 Infamia an iuramento purgetur.
- 352 Infamis testis an poſſit teſtificari in cauſa criminali, & an faciat indicium.
- 328 Informatio gratia iudicis facta non requirit iuramentum.
- 353 Inhabiles testes aliquando admittuntur, ſi aliter ueritas haberi non poſſit.
- 241 In homicidio ſpectatur uita imputati.
- 89 Inimicitia facit præſumti delictum apenſatē ſuiſſe commiſſum.
- 90 Inimicus ſemper cogitat mala de inimico.
- 93 Inimicitia triplici de cauſa oritur.
- 94 Inimicitia capitalis dicitur, quotiescumque offensus direſt, uel per obliquum ſe uindicare.
- 98 Inimicitia capitalis contrahitur cum domino, ſi eius uxor, uel terra detinetur.
- 99 Inimicitia contrahitur inter detentum, & detinentem in uinculis.
- 100 Inimicitia cauſatur inter expellentes aliquem de domo, & expulſum.
- 101 Inimicitia ex diuortio oritur inter mari, & uxos.
- 105 Inimicitia ex minis præſumitur.
- 106 Inimicus ſi dixit ſe nocitum ſi poſſet.
- 108 Inimicum ſe afferens dicitur inimicus.
- 109 Inimicus ſi præſumitur, qui non ſalutat quem ſolitus erat ſalutare.
- 115 Inimicitia capitalis generatur ex accusatione criminis capitalis.
- 116 Inimicitia capitalis aliquando, quid ex accusatione criminis non capitalis.
- 125 Inimicitia capitalis inducit ex lixe omnium bonorum, uel maioris partis.
- 127 Inimicitia capitalis non ſolum concludit ex morte, uel ex primo ſanguine, ſed etiam ex ſecundo, bonorum uel honoris.
- 130 Inimicitia non præſumitur ex cauſa leui uel parua.
- 133 Inimicitia an duret lite finita.
- 137 Inimicitia, & amicitia dicuntur paſſiones mentales, qua animo retineuntur.
- 150 Inimicitia an contrahatur inter indicem, & propinquos indicati, & occisi.
- 151 Inimicitia an inducatur ex accuſatione.
- 152 Inimicitia an præſumatur contracta inter teſtem, qui deponit contra aliquem in cauſa capitali, & reum.
- 160 Inimicitia & cauſa ſufficiat ad inimicitiam probandam.
- 175 Inimicitia an faciat indicium ſi de interfectione non conſet.
- 176 Inimicitia ſola capitalis, uel grauis, an faciat indicium.
- 134 Inimicus ſemel ſemper præſumitur inimicus niſi probetur reconciliatio.
- 135 Inimicus reconciliatus dicitur ſuſpectus.
- 92 Iniuria quibus cauſibus inimicitiam generet.
- 93 Iniuria mihi facit, qui occidit consanguineum uel affinem meum.
- 96 Iniuria atrocis grauiffiam inimicitiam parat.
- 97 Iniuria nos afficit, qui noſtra bona tollit.
- 104 Iniuria ex uerbis fit, & ex ea inimicitia oritur.
- 110 Iniuria ex literis fit, ſi ad infamiam alicuius scripta ſint, & ex ipsis iniurias oritur.
- 148 Iniuria fit indici, ſi a ſua ſententia appellatur.
- 172 Iniurati propinquitas inducit argu ad pensamentum.
- 173 Iniuria facta uni intelligitur facta omnibus de cognitione: capi- tur ſcilicet uisque ad quartum gradum.
- 4 In inquisitione frequenter ad inuestigationem partis proceditur,
- 22 In inquisitione ſpeciali, ſeu accuſatione quare teſtes iterum examinari non debeat.
- 52 Inquiftio aliquando fit ex indicijs orientibus ex teſtibus, qui non debeat examinari.
- 279 Inquiftio, ut ualeat, debet habere famam praecedentem.
- 5 In inquisitione in quoconque cauſu hodie ex conuictudine proceditur.
- 402 Inſorilegijs uerque index, & ciuilis, & canonicus cognoscere, & punire poſteſt.
- 235 Infultus dicitur motus de loco ad locum.
- 120 Integer dicitur ille teſtis, qui a iure non repellitur.
- 77 Intellectus ad ſtatutum Patruinum diſponens, quod male auiaſi, teneantur de maleſicis commiſſis in ſuis uillis.
- 227 Interfeldus in rixa ſi ignoratur, quis interficerit, an omnes teneantur, uel nullus.
- 9 Interloquitoria ſententia, quod ad torturam procedatur, an appellatio- nem recipiat.
- 382 Interrogatio confociorum per indicem fieri debet generaliter non parti- culariter.
- 374 Interrogatio de confocijs, & conuictudine fit in omni cauſa.
- 39 Intrinſeca ex intrinſecis probantur.
- 95 Introiens domum meam, verberans, uel pulsans, mihi iniuriam facit.
- 295 Inuentus prope mortuum cum cultello indicatur ad torturam.
- 300 Inuentus in loco delicti, habet indicium conuictus.
- 301 Inuentus in loco propinquus delicti an habeat indicium conuictus.
- 239 In ſubijciendus eſt tortura de quo ſuſpicio cedis uidetur.
- 6 Index ex aliquali informatione procedere poſteſt ad capturam, non ad quaſtionem.
- 7 Index ex indicijs urgentibus procedere poſteſt ad quaſtionem.
- 8 Index an antequam ei conſet de crimine, malefactorem, ne fugiat, cape- re poſſit.
- 13 Index ex indicijs multum urgentibus, quoties quaſtionem repete- poſſit.
- 11 Index ex indicijs urgentibus ſemel procedere poſteſt ad torturam.
- 12 Index ex indicijs multum urgentibus poſteſt repeteſt quaſtionem.
- 14 Index cum moderamine debet procedere ad torturam.
- 16 Indexflare non debet conſentiri ſe hominem occidiffe, ſi de corpore non conſtat.
- 18 Index quomodo, & quando procedere poſſit ad inquisitionem ex confeſſione rei ſi de corpore non conſet.
- 19 Index viſo cadavere, ut ad inquisitionem procedat, quid agere de- bet.
- 31 Index formata inquisitione generali, et teſtib. exminatis, ut reo noceat, iterum examinare debet ipsos teſtes reo citato.
- 25 Index antequam ad quaſtionem procedat, tenetur dare rea copiam indi- ciorum.
- 29 Index ex officio an teneatur dare copiam indiciorum reo non petenti.
- 60 Index factum, quod animum metitur, conſiderare debet.
- 244 Index an dicatur contrabere inimicitiam cum partibus.
- 145 Index debet partes audire & iuſtitiam ministrare.
- 146 Index procedens ex inquisitione dicitur ſubrogari loco accuſato- ris.
- 149 Index proferens ſententiam capitalis dicitur contrabere inimicitiam cum reo.
- 157 Index plures iudicando, an inimicus præſumatur, ut tanquam ſuſpectus repellere poſſit.
- 362 Index de recenti reconciliatus tanquam ſuſpectus repelletur.

Index

D.Fran.Bru. De indicij & tortura.

- 322 Index, ut informetur, sepe testes integros aut idoneos examinat.
 323 Index, ut procedere possit ad torturam, debet habere testes, qui a iure non repellantur.
 329 Index, an teneatur citare facere reum, cum vult testes examinare.
 376 Index in iudicio accusatorio non procedit ad torturam, nisi sit facta instantia per accusatorem.
 401 Index ex fortilegij fundamentum non capiat.
 402 Index, utique tam civilis quam canonicus in fortilegij potest cognoscere, et punire.
 403 Index, si uidit hominem interficere, an possit reum condemnare.
 404 Index secundum alleg. et probata procedere debet.
 3 Iudicis officium non imparetur nisi petenti.
 25 Iudici ante inquisitionem constare debet de corpore interempto, uel de re subtratta.
 20 Iudicium in sufficientium cadauera practica, et vulnera despicientium.
 20 Iudicis officium, si miserabiles personas, aut actum pium respicit, etiam non petenti impariendum est.
 148 Iudici iniuria fit si sua sententia appellatur.
 336 Iudicium in ciuilibus a citatione incipit.
 61 Iuramento rei cause criminales non deciduntur.
 62 Iuramentum non defertur super eo, quod ab animo dependet, si conieclu-
 ris probari potest.
 64 Iuramentum purgationis reo an per iudicem deferrif possit.
 120 Iuramentum in supplementum probationis non defertur in causa matri-
 moniali.
 324 Iuramentum necessarium in supplementum probationis non profertur in
 causa famosa.
 183 Iuramentum an remoueat suspicionem fugae.
 284 Iuramentum purgationis, quod dicatur.
 328 Iuramentum non requiritur in informatione gratia iudicis facta.
 31 Iuris ignorantia in dannis evitandis non nocet.
 317 Iuris indicia, et indicia facti diuersos parit effectus.
 305 Ius ciuile an faciat quem teneri delicto obuiare.
 171 Iuuans inimicos meos mihi dicitur inimicus.
 215 Laici sunt infecti clericis.
 55 Latrones publicos, et assassinos semper presumitur apostate delin-
 quere.
 173 Latrones dicuntur, qui stratas aggrediuntur.
 10 Lepria, et grauia indicia qualiter cognoscantur.
 332 Lex, is qui reus, ff. de pub. iud. non bene a doctoribus intelligitur.
 194 Lex quis in gravi. s. si quis moriens. ff. ad sil. aliter intelligi debet, quam
 communiter percipiatur.
 379 Lex et eius uerba cum effectu intelligi debent.
 338 Lex fraudibus obuiat.
 110 Literis fit iniuria, si ad infamiam alicuius scriptae sint, et ex ipsis inimici-
 tia oritur.
 114 Lis quandoque dicitur signum inimicitie.
 123 Lis famosa dicitur causa status.
 133 Lite finita an presumatur durare inimicitiam.
 223 Literarum acceptatio an indicet ad torturam.
 333 Libelli porrectio per accusatorem facta non est de processu.
 200 Locus aggranat delictum, et præcognitionem demonstrat.
 332 Locutio, et secreta conuentio habita inter plures facit oriri indicium tra-
 ctatus.
 259 Loquella timida, tropidatio, inconstantia, uarietas, uox balbutiens, et pa-
 lor indicant ad torturam, et num. 262.
 48 Maleficium aliter probatur, et aliter probatur indicium.
 74 Maleficium exactum proportione, et aptitudine presumitur.
 44 Mala fama cum generali indicio an sufficiat ad torturam.
 86 Malum animum ad delictum committendum indicit alienatio bonorum.
 87 Malus animus presumitur ex eo, quod quis donavit, aut uendidit bona
 sua.
 85 Malum animum presumitur habere asportans bona ante homicidium.
 249 Malus et bonus dupliciter consideratur.
 250 Mala uita sola an indicet ad torturam.
 253 Malorum conuersatio facit indicium contra imputatum.
 254 Malos famulos tenentes habent contra se indicium.
 405 Malum nomen an faciat indicium.
 119 Matrimonialis causa quasi status dicitur.
 194 Magnitudo, et multitudo vulnerum demonstrat pensamentum.
 129 Metus iustus, et legitimus infertur ex timore grauis dawni in rebus pro-
 prijs.
 265 Mendacium an indicet ad torturam.
 266 Mendacium quid sit.
 349 Minor. 14. an. debeat examinari.
 247 Minor. 14. an. si examinatur, an faciat indicium.
 349 Minor annis. 20. an debeat examinari, et si examinatur, an faciat in-
 dicium.
 179 Minæ indicant ad pensamentum.
 180 Minans ex malignitate animi uidetur uerba proferre.
 182 Minatus minantem in eo actu de facili occidere potest.
 183 Minæ si de percussore ignoratur, an indicium ad torturam faciant.
 105 Minæ faciunt presumi inimicitiam capitalem, si minatus est mortem.
 30 Miserabilibus personis officium iudicis etiam non potentibus imparien-
 dum est.
- 121 Monachationis causa, et matrimonialis equiparatur.
 84 Mittens iaculum cum ferro presumitur uelle hominem occidere.
 188 Modus percutiendi an faciat indicium ad pensamentum.
 298 Mortuus si inueniatur prope domum alucinus, et dominus indicetur.
 299 Mortuus in domo indicat dominum domus.
 300 Mortui depositio an faciat indicium ad torturam.
 95 Multitudo, et magnitudo vulnerum demonstrant pensamentum.
 190 Mulieris uociferatio asservantis se uim passam facit indicium.
 250 Mulier, si examinetur, an faciat indicium,
 151 Mulier de iure cano. non potest esse testis in causa criminali.
 392 Multa conceduntur, ut ueritatis habeatur.
 424 Natura famulorum est furari.
 310 Negligens punire delinquentes habet indicium participationis con-
 tra se.
 391 Nemo presumitur immemor salutis aeternæ.
 27 Nominatae sti. um cum attestationibus an rco dand a sint.
 28 Nominata testimoni stante consuetudine confusa, et separata a dictis coru-
 reco dantur.
 102 Non obediens superiori uidetur eius inimicus.
 109 Non loquens, aut non salutans, quem solitus erat salutare presumitur
 inimicus.
 271 Non respondens interrogacioni an habeat indicium contra se ad tor-
 turam.
 273 Non respondens quando contumax dicatur.
 378 Nominatio facta per reum in tortura an faciat indicium contra nomi-
 natum.
 380 Nominatio alicuius ad hoc ut indicet, quid habere debeat.
 405 Nomen malum an faciat indicium.
 213 Notarius fisci nomine stipulari potest.
 38 Non uerisimile est species falsitatis.
 102 Obedire nollens superiori uidetur eius inimicus.
 73 Occisor presumitur, qui frequentat uiam in qua homo mortuus reperi-
 tur si de alio occidente non conslet.
 93 Occidens consanguineum, uel affinem meum mibi iniuriam facit.
 399 Occulta solus Deus scit.
 3 Officium iuicis non imparitetur nisi petenti.
 30 Officium iudicis, si miserabiles personas, aut actum pium respicit, etiam
 non petenti impariendum est.
 165 Offendens mecum cohabitarem dicitur mibi regisse pacem.
 288 Officialis fugiens, dum sindicatur, habet plenam probationem con-
 tra se.
 228 Omne illicitum puniri debet.
 67 Ordinationes et preparationes faciunt indicium ad pensamentum.
 98 Ordinatio, et preparatio ex uarijs modis demonstratur.
 103 Osculo non dato, si ex consuetudine dandum est, iniuritia presu-
 mitur.
 132 Parua res quæ dicatur.
 170 Parua coabitatio cum inimicis non facit presumi inimicus.
 421 Pauper, si expendit multam pecuniam, nec reperitur unde habeat, an ha-
 beat indicium contra se.
 167 Participes qui dicantur.
 165 Pax mihi facta uidetur, si offenditur mecum coabitans.
 307 Pax seu transactio de criminis an faciat indicium.
 426 Pedis furantis forma in terra humida an faciat indicium.
 416 Persona uiatoris consideratur, si uerisimiliter furto potuit subtrahere re-
 furaram.
 417 Personarum consideratio in furto haberi debet.
 387 Persona interrogata, que interrogari non debuit, an faciat presumptionem
 saltem ad inquirendum.
 381 Persona turpi sine tormentis non creditur.
 372 Persona seruiles uti meticuloſa sine socij instigatu, uel mandato non
 consuecrunt grandia delicta committere.
 255 Persona qualitas an faciat indicium.
 5 Per inquisitionem hodie in quocunque casu ex consuetudine procedi-
 tur.
 26 Petens copiam indiciorum an allegare debeat causam quare illans pa-
 tit.
 70 Pensamentum inducitur ex transitu non solito.
 107 Pensamentum inducitur ex uerbis, quibus quis dixit non diligere, Pe-
 trum, si Petrum interfecit.
 143 Pensamentum an inducatur, si aduocatus interficitur ab eo, contra que-
 aduocauit.
 163 Pensamentum an inducatur ex conuersatione cum inimicis.
 179 Pensamentum indicatur ex minis.
 184 Pensamentum inducitur ex iactatione, qua quis dixit se posse aliquem
 interficere.
 113 Perdere honorem, statum, et famam dicitur ciuiler mori.
 188 Percutiendi modus an faciat indicium ad pensamentum.
 189 Percutiens in capite dicitur habere animum ad occidendum.
 308 Petitia uenia an indicet.
 406 Physionomia mala an generet presumptionem.
 366 Plures testes singulares super diuersis indicij deponentes an coniugam
 tur ad faciendam probationem, ut oriatur indicium ad torturam.
 226 Plures in rixa per tractatum facta, facit, ut omnes teneantur de oc-
 ciso.

Plura

Tractatum Tomus Undecimus.

263

- 29 Plura indicia an requirantur vel unum tantum ad hoc, ut procedi possit ad torturam.
- 303 Potens prohibere nec prohibens an habeat indicium contra se.
- 304 Potens hominem a morte liberare, nec liberans occidere videtur.
- 333 Porro factio libelli per accusatorem facta non est de processu.
- 20 Pratica indicum cadavera insipientium, & vulnera desribentium.
- 67 Preparationes, & ordinaciones faciunt indicium ad pensamentum.
- 68 Preparationes, & ordinatio varijs modis demonstratur.
- 69 Preparationes in adulterio adulterium probant.
- 230 Praesens tractatu, & nil dicens, si reperiatur ad delictum teneatur de tractatu nec ne.
- 243 Prateritum facit presumi in praesens.
- 248 Praesumptio minus est quam indicium.
- 251 Praesumptio quo ad indicium genus dicitur.
- 252 Praesumptio plures gradus habet.
- 297 Principium in delictis attendi debet.
- 50 Processus, & testes dati per indicem reis diuersis nominibus nuncupantur.
- 238 Procurator, vel adlocutus si patrocinium prestiterint contra accusatum, an cum eo contrahatur inimicitia.
- 329 Procurator, & adlocutus dicuntur aduersarij.
- 159 Probationes angustari non debent.
- 315 Probationis, & investigationis veritatis gradus diuersi dantur.
- 211 Probatio, & confessio habent diuersam naturam.
- 294 Prohibens aliquem capi an habet indicium contra se, cum conscientia criminis videatur.
- 191 Proditorie vulnerans indicatur ad pensamentum.
- 192 Prodere quis dicitur.
- 193 Proditoris crimini commissus, qui contra Principem, vel rem publicam agit.
- 194 Proditor, & aliquid proditorie factum differunt.
- 472 Propinquitas iniurianti inducit arg. ad pensamentum.
- 53 Pura rixa minus punitur quam homicidium premeditate, & apensis commissum.
- 95 Pullans, uerberans, introiens domum meam mihi iniuriam facie.
- 284 Purgationis iuramentum, quod dicatur.
- 58 Qualitas uerbi, aut facti, animus demonstrat.
- 255 Qualitas persona an faciat indicium.
- 315 Qualitas, & causa in fama considerantur.
- 348 Quadam ualent ad preparandum, qua non ualent ad decidendum.
- 341 Quelibet assignatio termini probatorij dicitur peremptoria.
- 2 Quaestio ad instantiam partis haberri debet.
- 12 Quaestio repetitur per indicem, si sunt indicia multum urgentibus.
- 13 Questionis repetitio ex indiciis nullum urgentibus quoties fieri possit.
- 218 Questiones status capitales inimicitiis generant.
- 237 Qui se armat praesumitur de bello cogitare.
- 245 Qui per tres uices deliquerit magis grauatur.
- 276 Qui se in seru suspectus est.
- 304 Qui potest hominem a morte liberare, nec liberat, occidit enim dicitur.
- 375 Quibus casibus facies de consociis interrogari debeat.
- 264 Quis uarius dicitur.
- 224 Quod faciat semiplenaria probationem in ciuilibus, facit indicium in criminalibus.
- 62 Quod ab animo dependet, si coniecturis probari potest non deferetur super eo iuramentum.
- 208 Ratificatio an requiratur super confessione extra indicium, & ad torturam facta.
- 134 Reconciliatio si non probetur, an super praesumatur inimicitia.
- 161 Reconciliatio an tollat praesumptionem mali animi ex inimicitia.
- 102 Receptario delinquentis indicatur ad pensamentum.
- 181 Rebus factis, & uerbis quis propriam voluntatem demonstrat.
- 22 Receptatio non requiritur super speciali inquisitione, & accusatione, si testes examinentur.
- 24 Reus petens debet copiam indiciorum.
- 26 Reus petens copiam indiciorum an allegare debeat causam, quare illam petat.
- 27 Reo an danda sint nomina testium cum attestacionibus.
- 28 Reo nomina testium separata a suis attestacionibus stante consuetudine dantur.
- 29 Reo non petenti an danda sit copia indiciorum.
- 203 Reus si delictum confiteatur, quando ei talis confessio noceat.
- 222 Reus ex uariatione quoties torqueri debet.
- 279 Reus circa diuersa potest ipsi contrariari.
- 260 Reus afferens se fecisse ad sui defensionem debet illud probare.
- 329 Reus an debeat citari, quando index vult testes examinare.
- 311 Rei nomen quando inter reos dicitur receptum.
- 334 Rei citatio commissione iudicis fieri debet.
- 335 Reus ut quis sit, vel eius nomen sit receperum inter reos differunt.
- 383 Reus facta nominatione de socio an iure debeat dicta per eum vera esse.
- 43 Remota, & generalia indicia sine alijs indicijs an sufficiant ad torturam.
- 13 Repetitio questionis ex indiciis multum urgentibus quoties per iudicem fieri possit.
- 71 Repertus extra viam publicam habet malam suspicionem contra se.
- 295 Repertus prope mortuum cum cultello indicatur ad torturam.
- 132 Res parva que dicitur.
- 416 Res furtiva si reperiatur penes aliquem an indicet eum esse furem.
- 422 Res substraeta, si cedebat ad communum imputati an indicet contra eum.
- 427 Res relitta in loco furti an faciat indicium.
- 226 Rixa per tractatum facta facit, ut omnem teneantur de occiso.
- 233 Rixa secunda uice facta parum post primam indicatur ad pensamentum.
- 297 Sanguinolentus gladius in manu alicuius exercitus domum occisi indicatur ad torturam.
- 408 Sanguis exiens ante occisores an faciat indicium.
- 232 Secreta conuenio, & locutio habita inter plures faciunt oriri indicium tractatus.
- 428 Schala a nec feneram domus an faciat indicium.
- 224 Semiplena probatio in ciuilibus facit indicium in criminalibus.
- 372 Serviles personae uti meticuloſa fine socij instigatu, vel mandato non coeſuerunt grandia delicta committere.
- 9 Sententia interlocutoria, quod ad torturam procedatur, appellationem recipiat.
- 1 Sine accusatore de iure contra reum non proceditur.
- 128 Similitudo, et equiparatio sufficit, ut sit in ea re de qua agitur, nec requiriatur, quod tota res sit alteri similis.
- 367 Singulare testes non iunguntur ad faciendam probationem.
- 368 Singulare testes quando iungantur, & quando non.
- 369 Singularitas testium coniungitur quando dictum unius coadiuvt dictum alterius.
- 407 Signum an quandoque faciat indicium.
- 37 Socio criminis, si uerisimile est eum non mentiri, aliquando creditur.
- 370 Socij dictum an faciat indicium ad torturam.
- 371 Socius an de consociis posse interrogari, & in quibus casibus.
- 377 Socij dictum an faciat indicium contra socium ad torturam.
- 389 Socius quando ut testis assumitur torquendus est.
- 246 Solitus delinquare an indicetur ex eo ad torturam.
- 410 Solitus furari habet indicium contra se.
- 275 Sollicitans, & cum inflantia petens, ut inquitatur, si res ad eum non spectat indicetur.
- 398 Sortilegia cum demonum invocatione fiunt.
- 399 Sortilegi sunt infames, & a testimonio repelluntur.
- 74 Statutum Patauinum disponens, quod male animi teneantur de maleficiis commissis in uillis quomodo intelligatur.
- 287 Statutum puriens fugientes ex carcere non comprabendis fugientes, qui statim redierunt.
- 118 Status questiones capitales inimicitiis generant.
- 247 Subrogatus in item dicitur mens aduersarius.
- 276 Suspectus est, qui se ingerit.
- 283 Suspicio fugae an iuramento remouetur.
- 239 Subiiciendus is est tortura, de quo suspicio caridis uidetur.
- 274 Taciturnitas domestici an faciat indicium contra se.
- 21 Testes examinati in inquisitione generali, ut reo nocuant, iterum examinari debent reo citato.
- 22 Testes sine rei citatione super speciali inquisitione, & accusatione de consuetudine examinantur.
- 23 Testes in inquisitione speciali quare iterum examinari debeant.
- 27 Testium nomina cum attestationib. an reo danda sint.
- 28 Testium nomina stante consuetudine confusa, & separate adictis eorum reo dantur.
- 32 Testis, ut indicium faciat, uerisimile deponere debet.
- 46 Testes duo requiruntur ad probandum indicium.
- 49 Testis per aliquem ex sensibus tenetur dicti si reddere rationem.
- 50 Testes, & processus dati per indicem reis diuersis nominibus nuncupantur.
- 52 Testis qui semel depositus contra aliquem in causa capitali, an dicatur cōtracta ex eo inimicitia.
- 153 Testis quando dicitur voluntarie depositus.
- 155 Testis, qui coacte depositus, non presumitur inimicus, & quid econtra. & num. 154.
- 158 Testis bis examinatus, si citatur, non inducit timorem subornationis.
- 164 Testis conuersans cum inimicis meis non potest esse testis contra me.
- 261 Testis uacillans questionatur.
- 316 Testis de uisu an faciat indicium ad torturam.
- 317 Testis dicitur omni exceptione maior quando imputatio nulla fieri potest contra eum.
- 319 Testes omnes esse possunt, nisi repellantur.
- 320 Testis dicitur integer, qui a iure non repellitur.
- 322 Testes non integri, aut idonei aliquando examinantur, ut index informetur.
- 223 Testes debent esse, ita quod a iure non repellantur, si index vnde procede re ad torturam.
- 327 Testis examinatus sine iuramento an faciat indicium.
- 324 Testis unus de uisu facit semiplenam probationem dummodo alia circumstantia non resistant.

Testis,

Marc. Blanc. De indicij & tortura.

- 325 Testis, ne semiplene probet quo ad condemnationem debet esse omni exceptione maior.
 330 Testes an debeant recipere contestata seu post nomen rei receperum inter eos.
 339 Testis examinatus post terminum assignatum per iudicem an faciat indicium.
 342 Testis depositio post terminum examinari non ualeat.
 344 Testis qui ob reverentiam examinari non debuit si examinatus sit an faciat indicium.
 346 Testis miior. 14. annis an debeat examinari.
 347 Testis minor. 14. an. an faciat indicium.
 352 Testis infamis, an posse testificari in causa criminali, & an faciat indicium.
 353 Testes inhabiles aliquando admittuntur quando aliter ueritas haberi non potest.
 355 Testis qui cogi non potest ad deponendum si coacte deposuerit, an faciat indicium.
 356 Testis qui cogi non potest, si uoluntarie deponat, an iudicet.
 357 Testis presumitur uoluntarie deponere.
 359 Testis qui cogi non potest ad deponendum, cogitur, si veritas aliter haberi non potest.
 361 Testis domesticus producentis an faciat indicium.
 364 Testes domestici & familiares aliquando admittuntur ad testificandum.
 365 Testis familiaris an faciat indicium.
 366 Testes plures singulares super diuersis indicij deponentes an coniungantur ad faciendam probationem, ut oriatur indicium ad torturam.
 367 Testes singulares non iunguntur ad faciendam probationem.
 368 Testes singulares quando iungantur, & quando non.
 369 Testium singularitas coniungitur, quando dictum unius coadiuat dictum alterius.
 388 Testis attestatio, qui nominat aliquem in socium, an inducat qualem qualis presumptionem.
 198 Tempus puta noctis inducit pensamentum.
 199 Tempus ad delictum grauandum consideratur.
 254 Tenentes malos famulos, habent contra se indicium.
 14 Tortura cum moderamine inferri debet.
 221 Tortus sine indicij, sicut confitetur, confessio ei non nocet.
 97 Tollens nostra bona nos afficit iniuria.
 225 Tractatus quid sit.
 226 Tractatus ad hoc ut dicatur, quae requirantur.
 230 Tractati præsens, & nil dicens, si roperiatur ad delictum, an teneatur de tractu necne.
 231 Tractatus ex quibus indicij presumpitur.
 79 Transitus non solitus inducit pensamentum.
 307 Transfatio, seu pax de crimen an faciat indicium, & numer. 306.
 262 Trepidatio, inconstancia, uarietas, vox balbutiens, loquella timida pallor indiciant ad torturam. & n. 259.
 385 Tres consocij non sufficiunt ad condemnationem quarti socij, secus in testibus, & quare.
 381 Turpibus personis sine tormentis non creditur.
 220 Variatio in reo indicium facit.
 222 Variatio quatinus reum torqueri facere habeat.
 259 Varietas, trepidatio, inconstancia, vox balbutiens, loquella timida, pallor, indicant ad torturam.
 263 Variatio circa negotium principale nocet.
 164 Varius quis dicatur.
 261 Vacillans testis torquetur.
 32 Verisimilitudo in teste, ut indicium faciat, esse debet.
 33 Verisimile quid dicatur.
 54 Verisimilia dicuntur illa, qua magis consonant iuri communi.
 35 Verisimilis confessio facit, quod confitens sine alia probatione capitaliter puniatur.
 38 Non verisimile est species falsitatis.
 87 Venditio, aut donatio rerum suarum facit presumpsi de malo animo.
 95 Verberans, pulsans, introiens dominum meam mihi iniuriam facit.
 105 Verbis, quibus quis minatus fuit mortem, presumpitur inimicitia capitalis.
 107 Verbis, quibus quis dixit non diligere petrum, si petrum interficie, indicatur ad pensamentum.
 281 Verbis, rebus, & factis quis propriam voluntatem declarat.
 247 Verba dispositionis attendenda sunt.
 308 Venia petitio an indicium faciat.
 321 Veritatis, & probationis investigandæ diuersi dantur gradus.
 354 Veritas quando aliter haberi non potest quomodo intelligatur.
 394 Veritas ut habeatur multa conceduntur.
 72 Via frequentatio facit indicium ad pensamentum.
 76 Vie frequentatio in homicidio puro non est indicium sufficiens ad torturam, si frequentans est homo bone conditionis.
 75 Via frequentatio inducit indicium pro homicidio puro.
 412 Vicinus domui in qua factum est furtum an indicetur, si habet dominum notam.
 413 Et quid in vicino bona fame.
- 415 Viatoris persona consideratur, si verisimiliter furtum potuit committere.
 303 Visus admenare gladium, licet non visus percutere, an indicetur.
 412 Visus exire domum cum fardelo sub ueste, an sit graue indicium contra eum.
 419 Visus exire tempore noctis e domo, in qua furtum est commissum an indicetur.
 290 Vociferatio mulieris afferentis vim passam facit indicium.
 244 Voluntas aperta demonstratur ex actuum geminatione.
 259 Vox balbutiens, uarietas, trepidatio, inconstancia, loquella timida, pallor indicant ad torturam.
 80 Visus armorum regulariter est prohibitus.
 191 Vulnerans proditorie, indicatur ad pensamentum.
 195 Vulnerum multitudo, & magnitudo denotant pensamentum.
 918 Voxem detinens, aut terram, contrahit inimicitiam cum viro, aut domino.

Ex hæc cum tota eius materia pro inueniēdis criminibus, quæ plerisq; occulte fiunt, iuxta verbum Domini, qui male agit, odit lucem, frequens, & quotidiana est, ideo diligentius, & accuratius pertractanda venit.

¶ Inditia urgentia procedere debent ut quis torqueatur. H. D.

- 1 Noto primo in tex. ibi sine accusatoribus, quod & si de iure non procedatur contra reum nisi existente accusatore l. rescriptum. s. si quis accusatore infra de mu. & hono. & in l. 3. C. de accu. & in c. quisquis. 20. q. 4.
- 2 Et tamen antequam quis torqueat debeat iudex requiri, & ad instantiam partis quæstio haberi, siue sit accusator siue sit instigator in inquisitione.
- 3 ¶ Cum officium iudicis non impariatur nisi petenti. l. 4. s. hoc autem iudicium, supra de dam. infec. & per Bald. in c. 1. s. iudices. col. 2. ver. quare utrum iudex faciat item suam de pac. iur. fir. & ibi in addi. loquens de inquisitione, & est in accusatore glo. in l. quicunque. C. de ter. fugi. quamuis Hyp. in l. 1. hoc ti. in prin. in quinto requisito dicat per glo. nil probari, attamen optime probatur dum tex. vult, quod seruus possit torqueri, vt manifeste utrum propter lucrum capiendo callide, a domino ad domum, uel ad agrum eius qui eum suscepit immisus sit, gloss in verb. oportet dicit, torqueri operetur mancipium ad petitionem conuenti. & sic petentie parte.

- 4 In inquisitione etiam frequenter proceditur ad instigationem partis prout no. incipit. qualiter, & quando el. 2. & maxime per Abb. ibi colum. 3. ver. & pondera gl. hic ramen proceditur sine accusatore, & sic per iudicem ex inquisitione.

- 5 Nam & si regulariter inquisitio non concedatur, atamen multi sunt casus, in quibus inquisitio datur & sunt illi, de quibus per gl. off. & Barrol. in l. tecunda, s. si publico de adulte. & per Angel. in l. si vacantia. C. de bon. vac. & no. in d. capitu. qualiter, & quando maxime per Socyn. & per Specul in tiru. de inquisi. s. secunda. Sed aduertendum est quod hodie de consuetudine in quocunque casu proceditur per inquisitionem, vt dicit Gahdin. in tracta. malefi. in rubr. quanto de malefi. cognosc. per inquisit. colum. prima. versic. sed hodie, & Alberic. in l. ea quidem. columna secunda, versic. de consuetudine tamen. C. de accu. & Aretin. in tracta. malefic. in versic. hæc est quædam inquisitio. columna quinta, & ibi in addi. Hyero. vbi multos adducunt. Et ita quotidie seruantur in locis Lombardia, & credo etiam in alijs ciuitatibus, in quibus proceditur per inquisitionem pro qnoca que delicto.

- 6 ¶ Noto secundo, quod ex hoc tex. probatur illa communis conclusio, quod iudex habita aliquali informatione possit procedere ad capturam, & carcerationem rei.

- 7 Non tam ad quæstionem nisi sint maiora inditia, quæ urgeant, vt dicitur in tex. constat namque quod rei de quib. in l. nostra. erant carcerati, & difficultas oritur super eo, an possint torqueri, iuris consultus determinat, quod non, dato quod fuerint capti, nisi appareant inditia urgentia, & sic ex hoc tex. probatur, quod informatio, seu inditum per quod datur libertas iudici procedendi ad capturam, non est habile; vt possit deueniri ad quæstionem. ad idem est tex. in s. s. audient in aucten. de defens. ci. vbi defensores ciuitatum possunt capere malefactores, & carcerare, & tamen non possunt cognoscere de crimen, ex quo dicit ibi Angel.

- 8 Quod antequam constet de crimen, malefactor possit capi, nefugiat, adducit tex. in l. secunda, C. vbi de crimine ag. oportet, & ad idem est bo. tex. in l. diuus Adrianus. supra de custreco. & per hac dico Angel. in tracta. malefic. in ver-

Tractatum Tomus Undecimus.

264

- sic.** Qui iudex in princip. male sensisse, dum vult . procedendum esse ad capturam, quando sunt indicia sufficientia ad torturam, nam illud non est expectandum ex quo in istis datur gradus probationis. Cum minor probatio requiratur ad capturam, & sufficiat qualis qualis informatio. prout dicit Saly. in l. 2. in ver. no. 5. C. de exhib. re. & in l. absentem colum. 2. ver. prouident tamen iudices C. de accus. Et ad operandum hoc quod iudex possit inquirere, laues probatores requiruntur, ut per Bald. in l. 1. in 5. oppo. C. de sum. Triuni. & dicam infra in vers. Minor, & in sequen. maiores autem probationes requiruntur, quando iudex vult procedere ad torturam, ut probat rex. nolter, dum concedit de carceratis questionem haberi, nisi inditia vrgeant, nec ad questionem faciliter est procedendum, cum tortura est poena non ipsa dica, vt dicit Abb. in c. 1. in 1. no. de confes. Ex quo habetur, quod licet ab interloquitoria regulariter non appellatur.

¶ Tamen ab ea interloquitoria, quod ad torturam procedatur, appellari potest. Lante sententiam. infra de appell. recip. & habetur in cap. ante sententiam. 2. questione 6. nec iudex ita faciliter procedere debeat ad questionem, vt per Angel. in l. item apud La'beonem §. questionem, supra de iniu.

10 **¶** Distinctio autem indiciorum leuium, & indiciorum grauium cognoscitur hoc modo. Nam si frequenter, & facile hoc ab illo contingit abesse. Tunc est leue indicium ut no. in l. cum res. C. de proba. & in l. ciuile. C. de fur. Si autem frequenter, & facile contingit adesse, tunc est graue indicium, ut nota. per Cyn. in l. metum. C. de dol. & hoc uerum, siue agatur de probando uero hominis actu, siue de probando animo. l. 1. §. sed si claua. supra ad leg. Cor. de Sicar. & cap. significasti. de homini. & hanc no. doctri. tradit Bald. in l. non hoc. in fin. C. vn. cog. Alius gradus est probationis, quod proeedendum est ad sententiam, & condemnationem, nam tunc luce meridiana clariores requiruntur. l. fi. C. de pba. & l. qui sententiam. C. de pc.

11 **¶** Noto tertio, quod quando sunt inditia vrgentia, iudex semel torquet reum vt in tex.

12 **¶** Sed si essent multum vrgentia, tunc fit repetitio in tortura, vt dicit Bartol. in l. unius. §. primo, hoc tit. Sed aduerte.

13 Quod repetitio haec non potest fieri ultra tertiam uicem, vt per Angel. in l. fin. colum. 1. C. de quest. aile. text. in l. fidei commissa. §. si quis decem. de lega. 3. & sequitur. Par. de Put. in tract. de sind. circa finem in ver. vi. de repetitione colu. fin. & Mod. ponunt in l. repeti. hoc ti. & in hoc est aduentendum ad dictum Bar. hic dum dicit, iudicem non debere cogere reum ad confitendum, quia tunc ex indicijs, & suspitionibus ipsum condemnaret. Et propter istud debet procedere in tortura cum moderanime. in eo enim φ dicit Bar. φ non debet cogere reum ad confitendum. cum damnaretur ex suspicionibus, dici posset ex uerbis Barto. reum cōdemnari ex confessione, non autem ex suspicionibus, quia confitetur.

14 **¶** Ideo dictum Bar. intelligi debet, φ iudex si habuerit suspiciones, & indicia contra reum nō debet procedere in infinitum in tortura, sed cum moderanime. Quia procedendo per quatuor vel. 5. vices, aut in infinitum vique quo consistatur, ex ea impressione prima, quam cepit ex contentis in processu, tunc ipse reus vi coactus confiteretur. & tunc iudex damnaret ipsum ex illa prima impressione habita per inditia, cum confessio esset uiolenta, & ideo questione debet esse moderata, & moderatio ista reducitur ad tres vices. i. ad tres dies separatos. & pro qualibet vice habere debet ipse reus tres faccatas, seu eleuationes, & depositiones, vt practicatur quotidie, & hoc modo dictum Bartol. intelligit Paul. de Cast. in cons. 197. visa inquisitione supra scripta ac etiam testibus. in antiq. & 299. in no. vol. 2.

Inditorum materia latius per Bar. hic tractatur, quam alibi. Sequendo eius uestigia, cum in diuersis locis super ipsis uerba habeantur, colligendo, quae sparsim dicta sunt per alios, & ad certum ordinem redigendo, vt facilior sit eorum cognitione. Ideo procedam per partes infra scriptas, sed pro cognitione generali totius materiae amplectendo ea, quae Bar. in l. hac nostra ponit.

15 Primo præmitto, id quod dicit Bar. in princ. iudicem inquirentem debere esse certum de corpore interempto, uel si est furtum, quod sit fama de re subtracta uel in vicinia, uel alibi, prout iudex informari poterit de ipso delicto. Iason in l. iusurandum. §. procurator. columna octaua, versic. secundo, limira. supra de iure. referens Ang. in l. certum. §. 1. supra de confes.

16 Dicit, quod si quis confessus fuerit hominem occidisse, quod nisi appareat de corpore, non statut eius dicto. Limitat tamen ex mente Ang.

17 Nisi fuerint assassini, quod verisimiliter potuissent hoc facere ob qualitatem loci. Et quod ita fuit indicatum per Nico. de iam. de pra. & celiante tali versimilitudine, & existente bona fama non possent puniri, nisi corpora apparent. ref. tens Bal. in addi. ad Spe. in ti. de sen. §. pe. in addi. mag. in uer. Tiriū fuit confessus. quod si quis confessus fuerit hominem occidisse & proiecisse in mari, non statut eius dicto, nisi sublit fama de homine mortuo, nec refert an certi nomine sit nominatus mortuus vel sine nomine, vt per gl. in c. libellorum. 2 q. 8. no. & per Bal. in l. quotiens. §. si quis de here. insti. Ang. in d. l. certum. aliud sensu, quam lat. in d. loco referat, cum uelit confessionem incertam de corpore non valere, per text. ibi sed si esset confessio de certo homine, de quo potest liquere eum esse mortuum, tunc ualeret, quamuis dicat Nic. seruasse contrarium, non tamen eius opinione apprehendit. In hac mā difficultatem faciebat tex. in l. 1. §. tem illud. supra ad fi. per quem probatur debere esse certum indicem de homine mortuo. Et de delicto ibi, dum dicit, nisi constet, & ibi liquere igitur debet. Ex quo uera probatio, non autem fama requiritur, facit etiam tex. in d. l. certum. in prin. ibi si quis incertum ueluti corpus confiteatur. & tex. in l. 1. in fin. supra. eo. Facit etiam difficultatem gl. in l. inde neratius. supra. ad l. Aquil. vbi confessio noset, si non probet confitens eum uiuere, quem dixit interficile, ex mente Ang. in d. l. certum, & Bal. in addi. Spec. in titu de sen.

In hoc articulo sic distinguerem, quod aut delictum de quo queris subiecti potest oculis, vt corpus mortuum, uel quid simile, & tunc iudex non procedat etiam inquisitione generali, nisi uiderit cadauer. & ita intelligatur id quod dicitur hic, & quod habetur in l. j. §. item illud. supra ad sil. ibi dum dicit, liquere autem debet. Aut secundo cau res non potest subiecti oculis, put est de homine projecto in mari, uel igne conlumpto, uel de re furto subtracta, tunc si fama est de certa persona, & in individuo iudex procedat, & ita sentit Bar. & Ang. in d. l. certum per tex. ibi dum dicit, certum est ut puta Titius, & ita etiam procedat quod dicit Bald. in addi. ad Spec. Aut incerta est persona, & incerta res, tunc quia confessio non præjudicat existente tali magna incertitudine, ne que iudex poterit procedere ad inquisitionem, ut sensit Ang. in d. l. certum. cum tex. ibi dicat incertum ueluti si corpus, nam eo casu ex tali incertitudine fundamentum aliquod haberin non potest pro ut dixit text. ibi & in l. prima, in fin. hoc titu.

18 Secundo præmitto, φ rectores mittunt militem, uel aliū officialem ad uidendum hominem mortuum, & ad uidendum vulnera, & hoc faciunt scribi vt per Bar. hic, & per Angel. in l. 1. §. item illud. supra ad sil. Nam inquisitio quandoque fit per inspectionem oculorum, uadit. n iudex personalter, & inspicit quandam l. fi. C. de cu. reo. l. iudices. C. de episco. aud. ita Bar. in l. 2. §. si publico. colum. 2. versic. circa prium in fi. supra de adul. Vnde per iudicem malefiorum, vel saltum per militem contemplari debent vulnera.

19 **¶** Et ideo seruat contuetudo mundi, ut homine interem pro habēte plura vulnera siue ab uno siue a pluribus, miles curia inficiat cadauer, & vulnera, & ea in scriptis reducit mortalia pro mortalibus, & non mortalia, pro non mortalibus. Ita no. Ange. in l. fi. C. de sicar. Moder. vtramontani in sua præst. dicunt, φ iudex debet mittere chirurgicos, & medicos pro contemplatione vulnerum, & illos collulere, qui considerata qualitate vulnerum fm artem suam exponant, & referant si vulnera sunt mortalia, uel occasione eorum vulnerum mortis causa data sit, & omnia scribatur. l. fi. & l. si semel. §. causa. C. de re mili. libr. 1. l. 1. §. 3. supra de ven. inspi. l. cum ita, supra de verb. obli. Et hanc practicam existimo meliorem, cum medicus magis cognoscat mortalia a non mortalibus, quam alias miles, uel iudex, & ēt ex quo genere armorum sint facta, cum expertis in arte sua sit credendum. l. 1. supra de uen. inspi. & ibi Bar. in prim. & c. proposuisti. de pba. & ibi Dēc. & relatio medici multum faciet ad cognitionem cāc. & ad iudicandum in pura rixa, quis teneatur de occiso, & quis nō, & maxime ex quo genere armorum. iux. l. fin. supra de sic. & ibi no. Erit ēt utilis talis relatio, φ si vulneratus iaceret post vulnera per aliquod tempus ut per 11. dies, φ medicus referēdo declarat, an vulnus a princi. fuerit mortale, nā si a principio nō fuerit mortale, de occiso nō teneatur, dixi in ea. q. Quando qd dicatur mortuus ex vulnera.

20 **¶** Terrio præmitto ex mente Bar. hoc, φ si iudex fecerit inquisitionem generalem, & examinauerit testes, ad hoc vt p. iudicent reo, debent iterum examinari citato ipso reo & existente contradicente, alias non præjudicarent. l. fi quando. C. de testi. & tales testes lite contesta. sunt re examinandi. & dicit Saly. in l. fin. in fin. C. de quest. φ tunc reus debet dare interrogatoria prout etiam refert, & sequitur Angel. in suo tract. in ver. quod fama publica. versicu Quero qualiter. & dicit Hipp. in l. 1. in princ. colum. 2. quod a ioui iudices erant.

Marc. Blanc. De indicij & tortura.

- qui examinant testes non citato reo, nec ipso præsente, ad-
ducit in alias au^toritates.
32. † Aduertere quod st^{il}us, & consuetudo est in Cittatibus
Lombardia, quod testes siue super generali siue super spe-
ciali inquisitione, & et super accusatione examinatur sine
citatione partis. & ista talis practica, & consuetudo seruan-
da est, ut dicit Alex. in cons. 41. incip. habita super contentis
col. fi. ver. & data vol. 2 qd duplicandu n^est in cons. 65. vol. 1.
adducens, quod st^{il}us debeat obseruari tex. in l. fi. C. de iniu.
& in l. 3. §. fi. sup. de testi. & quæ no. Cy. in l. 2. C. quæ fit long.
confuse. & in c. fi. de consti.
33. † Ratio aut^d dictæ consuetudinis potuit esse ex duplice ca-
pite, quia si testis primo examinatus deposuerit unum cum
juramento, si postea iterum examinetur, & contrarium, vel
quid diuersum deponat, neutrum valet, & testis punitur de
falso, prout no. Bar. per illum tex. in l. eos. C. de fal. & But. in
c. cum in tua. de testib. & Anch. in c. 2. de testi. in clem. &
secondum alios valet primum no. Abb. Card. Felyn. in d. c. cū
in tua. & est periculorum, qd secundo examinentur. Itē nulla
potest utilitas ex secunda depositione, quia testis primo
examinatus potest referre se ad primum eius dictum, & pe-
tere, quod sibi legatur prima attestatio no. Bar. in d. l. eos. su-
pra, de fal. Item alia potuisse esse ratio, quia quando in cri-
minalibus proceditur ex arg. & indicij. eo casu testes ex-
aminantur sine citatione partis, tex. est in c. 1. de homi. libr. 6.
& ibi Gemi. & Phil. Fran in ver. argm, sed qn agitur de homi
cicio, proceditur ex argumētis, & indicij. l. milites. §. opor-
tet. C. de quæst. l. fin. C. de proba. ideo inoleuit practica, qd ci-
tatio non fiat, cum frequentius procedatur ex indicij, &
ira cotidie seruatur, & ex consuetudine lis non contestatur,
sed primo examinantur testes, postea procedit super accu-
satione, uel inquisitione, & accepto constituto rei quod est
loco litis cōtest. ex dictis testiu in prius examinatorum pro-
ceditur ad torturam sine publicatione processus.
34. † Quarto pramitto ex mente Bar. hic in q. pen. quod reus
petere debet copiam indiciorum.
35. † Et iudex tenet eam dare ipsi reo antequam procedat
ad torturam, & rō est, qd disputandum est super ipsis indicij,
iō eorum copia est dāda. l. unius §. cognitum. hoc ti.
Item alia est rō, quia actori non debet licere, qd reo non lice-
ret, sed pares esse debent in pcedēdo. c. 2. de mu. peti. c. non
debet. dereg. iur. Nā actor producit testes, ergo reus debet se
defendere. Item qd iudex fidē non adhibet qōni, sed de con-
fessione habita in tortura potest ex post cognoscere. l. 1. §. fi.
hoc ti. Ergo & ante debet cognoscere, & defensiones rei ui-
dere, cum quæstio sit remedium irreparabile. l. 2. C. de ap-
pel. recip.
36. † Sed aduertere, qd indicia petens, debet allegare aliquam
cām ob qd velit sibi dari copia inditiorum, quæ sit legitima,
no. Paul. de Elea. in c. grauis. de depo. Alex. in cons. 65. col. 1.
& pen. vol. 1. & Albe. in d. §. cognitum. Sed ex communi
vſu defensiones pro reo petuntur, & indicia, abique eo, qd
causa aliqua allegetur, nisi hoc, qd vult defendere ipsum reū.
37. † Item & testiū noīa sunt danda cum attestationibus. ca.
qualiter & quādo. §. debet de accu. & ibi Host. Are Fely. l. o.
de Ana. & lmo. istud limita es. Si esset timor potentie ipsius
rei, ne offendaret testes, nā tunc non dare turna nomina, arg.
tex. in c. fi. de hære.
38. † lō inoleuit practica, qd noīa dent confusa, & separata ad
et testiū ob potentia reorū, ne possint scire, quid dictū fue-
rit ab uno quoq; ipsoru testiū. Itē dant indicia oīb. & nō cer-
tis, ut si esset male condōnis, uel qd ex officio procederetur
vt dicūt Ang. Aug. in prac. in ver. fama publica. num. 37. 38.
volentes, qd in his casib. nō detur copia indiciorū, quia di-
co istud esse contra cōquitatem naturalem, ut sentit Ang. lo-
co de quo sup. nam defensio non est deneganda. Cum sit
de iure naturæ. c. paito. de re iudi. in clem.
39. † Sed an iudex ex offō teneat dare copiā indiciorū ipsi reo,
an vero requirat hoc, qd pars petat indicia. Hip. in sua pract.
in §. nūc uidendū. in prin. dicit p. ea opinione, qd iudex non
teneat dare copiā ipsi reo, nisi petat, facit tex. in l. vniuers. §. co-
gnitum. in verb. reo postulat. hoc ti. & tex. l. 1. §. magistrati
bus sup. de mag. conue. itē & gl. in l. vniuersa. C. de p̄ci. impe-
offe. & ibi Paul. de Cast. inferens ad statutum mādās fideiul-
sores prestari, intelligit. n. si fuerit petitū. Item & regula il-
la, quod officium iudicis non impartitur nisi petenti. l. 4. §.
hoc autem iudicium, & quæ ibi no. per Doct. sup. de qua.
infest.
- Pro qd op. qd immo iudex teneatur dare copiam in-
diciorum. Et reo non petente adducit, qd ista datio indicio-
rum est defensio, quia reus opponit qd personas, & dicta te-
stiū sed iudex ex officio est nemine petente querere debet
defensiones rei. l. si non defendantur, infra de pe. & per ea qd
no. in l. 1. §. fi. hoc ti. ponderando verbum (debet it) positum
in d. l. si non defendantur, quod importat necessitatem ut p-
- gloss. in cap. attendentes. in ver. debet. de stat. mo. in cle. cu^m
alijs.
30. † Itē quia iudex debet exercere offm suum et non implora-
tum, qn tale offm respicit miserabiles psonas, uel acū piū
vt p Bar. & alios in d. 4. §. hoc aut iudicium. Sed carcerari di-
cunt miserabiles plonq l. si qd ad declinandā C. de episco. &
cler. l. 1. C. quan. imp. int. pup. & uid. & ibi Doct. & cā carce-
ratorū dī pia, ut per Bar. in trac. de carcer. in fi. & per Bald. in
l si quis pro redēptione. C. de dona. iple in distinguit, qd aut
reus carceratus est homo idiota, aut rusticus, mulier, pupi-
lus, uel alijs uerisimiliter ignorās ius, & ne cīens facere suas
defensiones, & hoc casu iudex est reo non petente teneat da-
re copiā indiciorum p tex. in l. ne quicquā. §. aduocatos su-
pra de off. procon. Cum ēt in aetibus pijs debeat supplere
ex officio ut p Inn. in c. ad nīam. de iur. iur. & per Bal. in l. ne
quicquā. §. ubi decretum colu. 1. o. Cum ēt iudex in cā dotis
interponit offm et non petitū, qd est cā pia. l. si cū dotem. §.
eo aut tpe. ver. nec vero sup. sol. matt. & per Alexan. in d. §
hoc aut iudicū. cū ēt iudex teneat supplere qd defunt parti-
bus, & aduocatis. to. tit. C. ut qd des. aduo. par. Et ēt quia iu-
dices teneat reos in carcerib. secretis, ne possint cōculere pe-
ritiores, quo casu non est eis imputāda ignorāta iuris, ut p
gl. in l. iuris. c. q admit. & ibi p Alex. uolenī. qd qn quis facile
aliquid facere non potest, perinde est, ac si illud facere nō pot-
est. c. quamvis. & ibi gl. in ver. continuatis. de off. ord. in 6.
31. † Cū ēt ignorāta iuris nō noceat in damnis euitandis vt h̄c
in l. iuris. & in l. error. & ibi gl. sup. de iur. & fac. ign.
Si vero reus carceratus sit prudēs, lagax, & l̄fatus, & qui ue-
risimiliter scit petere copiā. Tūc iudex ex offō nō teneat da-
re copiā, si reus nō petierit, cū imputari debeat sibi ipsi, cur
non petierit, p reg qd quis sua culpa sentit, sibi imputet. c. dā
nū. de re. iu. in 6. Itē quia scientia, & patientia cum taciturni-
tate equipatur consensu. l. si filius. C. de pe h̄c. & ibi Bar. &
Ang. & in l. q in aliena. §. quod si nō adierit. sup. de acq. h̄c.
In hac. q. puto indistincte iudicē nō teneri ad dādū indicia
reο, nūli fuerint petita, & istud iuridicū puto, nā aut reus ipso
te venit ad carceres. & tunc antequā plemente se ad carceres.
dēt aduocatos cōculere, & res suas, & mēstos penates cōpo-
nere, ut dicit rex. in l. 2. C. de exhi. re. ibi adhibita aduocatio-
ne. & si istud nō egit, sibi est imputandū, & hoc casu iudicis
offm nō dēt impariti, cū habuerit pratem ipse reus consule
re reb. suis, stāte ēt eo, qd infra dicā. aut capit a iudice, & car-
cerat, & tūc non dēt iudex ex offō indicia dare, qd sine tra-
dictiōē indiciorum pot iudex procedere ad inām, ita est gl.
in c. fi. in ver. iudicis. de h̄re. l. 6. & sibi imputet reus, potuit.
n. iuri. prole introducto renuntiare, & tūc tacite renunciat, ut
uoluit gl. in c. 1. in ver. fuerunt. de accu. lib. 6. & sequitur. Cæ
pol. in cons. 66. teneo idē. ver. nec potest alleg. Ang. in l. vi
cantia C. de bon. vac lib. 10. col. 1. 4. & 35.
- Præterea si ipse iudex ex offō instaret, qd reus acciperet in-
dicia, & sic ipso non petente uellet defensiones ipsi reo dare,
videtur iudex h̄c intentionē, qd probationes facta. qd reū
nō essent legitimæ, & ipse reus esset in calu, quod posset se
defendere ab obiectis cōtra ipsum, & sic propalaret ipse iu-
dex opinio. suam antequā sentiā ferret, qd fieri nō debet.
- Præterea superflua, & inanis esset datio indiciorū ipsi reo,
si ipse nō haberet aduocatos, quos qduleret, & quorū medio
eius defensiones. & iura sua deducerent, quia ipse existēs in
carcerib. & ignarus lfarum, ut puta rusticus, mulier, uel alia
pionia idiota ignoraret, qd sibi esset agēdū, pro sua defensio-
ne. ex quo dico, qd cauti, & melius faceret iudex dare ad-
uocatos ipsi reo, qui eius defensiones cōsideret, & iura sua
deducant, ipsum defendēdo, & ita pcedāt ea, qd deducūtur
pro ista parte, qd iudex dēt supplere, & offm suum impariū ēt
non petitū in cā carcerati, nā intelligēdū ēt in dando ad-
uocatos ad hoc vt reus defendantur, vt est tex. in l. ne qdquā.
§. aduocatos, & alia superius adducta, & debet supplere iu-
dex in eo casu, in quo utilitas aliqua oriri pot ad beneficiū
rei, non aut inaniter, qd euēniret ex sola indiciorum presta-
tione sine cōstōne aduocatorum, nam dato aduocato reo
ipse h̄s iuris cognitionē petet copiā indiciorū, & alia pera-
get, qd erūt. necessaria, pro defensione rei, & cessabunt exinde
oīa, qd deducuntur in qdrium, & uerificabitur id qd h̄c in l. cu-
stodias. supra de pub. iud. & ita cotidie seruat, qd iudices &
potestates dant aduocatos carceratis, & cum proceditur in
causa, quicunque vult indicia, illa petit, & ita uidi seruari.
32. Quinto pramitto, qd ad hoc ut testes faciat indiciū, necessitē,
vt deponat illud, qd est uerisimile, alijs aut indiciū faceret.
33. † Et uerisimile est illud, qd uero ver simile & non uerisimile
est, qd a vero dislumile ver, ut dicit Bald. in l. ea quidem. colu.
2. ver. uerisimile. C. de acc. adducit tex. in l. miles. §. mulier. su-
pra de adul. & in l. fi. sup. quod me. cau. & dicit Iun. in c. audi-
tis. circa med. de prascr.
34. † Qd illa sunt uerisimilia, qd magis qdsonat iuri cōi, ver Bald.
in l. nō hoī. C. vn. legi. dicit, qd indiciū est precētura ex prebabilib.
& non

Tractatum Tomus Undecimus.

265

& non necessarijs orta, a quibus potest abesse veritas, sed nō verisimilitudo veri, quæ qñq; mentē iudicantis perstringūt, ut cogant consam iudicis iudicare secundum ipsam nō. in l. natales. C. de proba. & verisimile dī tripliciter. Vno mō qñ testis deponit ea q̄ cōsonat iuri. cōi, ut dixi & uoluit Anch. in c. j. de scri. lib. 6. & Ro. in rub. de arb. col. 10. versi. Itē p̄ferunt verisimiliora. Scđo qñ cōsonat rōni ut per Bal. in l. qui accusare de edē. & in l. testiū. col. pen. C. de test. Tertio qñ melius factum narrat ut p Bald. in l. testium. & uoluit Cur. in trac. de test. q. 19. Vnde Bal. in l. j. C. q. & aduer. quos. dicit, q̄ ad hoc ut ex semiplena proba. deferatur fac̄m, dēt esse non solū semiplena, sed verisimilis, nā si in contrariū est verisimile probatio eliditur, & fac̄m non defertur, & idem Bal. in c. j. de confes. post gl. ibi dicit.

35 † Quod confessio de homicidio sine alia probatione hēt pēnā, ut confitens capitaliter puniat, q̄ est verū dicit ipse, si confessio sit verisimilis, ut qs præcesserunt inimicitia captales vnde iudex dēt perquirere rōnē, cur fecerit, & si iudici constaret de innocentia, non dēt sequi confessionē eius, ad ducens tex. in l. j. §. si quis uirō. sup. eo. & in l. j. C. ad l. Cor. de Sica. & in l. Linde Neratius in §. ult. sup. ad l. aquil. & idē Bald. in l. clarum. C. de auc. præstan. dicit.

36 † Quod confessus extra iudicium pōt cogi ad perseueran dū in illa confessione, si modo est verisimilis. l. qro. in fi. sup. de ædi. edic. l. capite quinto. sup. de adul. secus si non eset verisimilis. l. milites. §. opponet. C. eo. l. j. C. si quis imp. male. & Arc. in c. cum. p. de accu. col. 5. nu. 22. dicit.

37 † Quod socio criminis credit in criminib. exceptis, si mō ex qualitate deponēt, vel ex persona eorum, q̄ quos op ponitur, uerisimile sit eū non mentiri, & casum esse singularē dic it in c. in fidei fauorem in fi. de hære. in 6. & dixi de hoc inf. in ver. confessio extrajudicialis in prin. & Ange. in l. 2. C. de q. ibi uerisimilia causa dicit, q̄ cū procedūt argumēta accendentia ad uerisimilem cām criminis ex iplis solis pōtest deueniri ad tormenta. cū nō oē indicium sit sufficiens. sed dēt esse tale, q̄ verisimile sit argm̄ ilud maleficū esse p̄petratum per eū, & in h. d. esse notabilē illā literā, q̄ pondērare dēt mulū, q̄ assidet in criminalib. Vñ attenta tali uerisimilitudine Fely. in c. audit. col. 11. uer. inquātū postea. nu. 36. dicit possū limitari gl. in c. cleric. 8. ditt. volentem q̄ cæteris parib. immo aliquali disperitate p̄ferantur testes rei. Quā gl. dicit peregrinā & singularē in criminalib. fauore ab solōnis, & didicisse a Bal. in l. lata. C. qui accen. non pos. Ro. in l. in illa stipulatione. §. de uer. ob. de qua meminit Cur. in tra cta. de test. 27. concl. eam limitat, & restringit ipse Fely. non procedere vbi testes actoris deponerent uerisimiliora; & idem Fely. in d. c. audit. late insitit in demonstrando uerisimilitudinem attendi. & Ias. in l. fi. extraneus in 4. no. sup. de cond. cau. dat. cau. non secu. & Hyp. in rub. de prob. nu. 108. Vbiue adducentes illud.

38 † Quod non uerisimile est spēs falsitatis per dictū Bald. in l. j. in 3. col. C. de ser. fu. qui dicit. q̄ remotum a uerisimili est spēs falsitatis, q̄ ēt uoluit Car. in cle. ne Roma. in prin. de ele.

39 † Sexto p̄mitto, q̄ p̄ diuersitatē q̄ in legib. hēt an unū seu plura indicia requirant, cū oēs fere leges videant̄ log in pluri, ut in l. j. in prin. & in l. unius. §. j. & in l. nostra, & in l. milites. C. eo. & cum loquunt̄ in plurali unius numero non sunt contentē l. vbi numerus. sup. de testi. Aliquæ tñ gl. sint, q̄ sentiant unū tm̄ sufficere in l. si quis. C. ad l. iul. maie. & glo. hic in uer. iusputationib. dū de iusputatione loquit̄ in singulari, & ex inde Doc. cogantur dicere, q̄ istud relinquitur arbitrio iudicis ut per Bar. hic. & per Sal. in l. fi. C. eo. & p̄ lo. And. An. de Bur. Car. Abb. & alios in c. cū in contemplatione. de regu. iur. & Bal. in l. obseruare. col. 1. C. quo. app. non recip.

40 † Qui dicit, q̄ relinquif arbitrio iudicis, q̄ indicia sint sufficientia, q̄ non, quia nulla certa doctri. dari pōt. l. i. §. si expilatores. sup. de effra. & expilla. & idē Bal. in l. milites. in prin. C. de q. & Ang. in d. l. milites dicit q̄ certa reg. traditō pōt, in materia tormentorū. Sed aduerte, q̄ istud arbitriū iudicis regulat̄ secundū dī pōnē iuris cōis ut sensit Bar. in extra. uag. ad repri. in uer. uidebit̄, & in l. si in lege. sup. loc. & Ang. in l. j. sup. de testa. mi. & dicit Ro. in l. filiusfa. col. 3. uer. 4. ca su. q̄ quando habet arbitrium simpliciter, q̄ tunc in omnibus habet seruare regulas iuris ciuilis.

41 † Quia intelligitur in dubio de arbitrio boni iuri. d. l. si in l. & l. hæc uenditio. sup. de q̄h. emp. & l. si cū ea. cū simil. C. de do. promi. & Par. nunc Reue. Car. & p̄ceptor meus in q̄si. 151. paucis agā. col. 3. uer. ex quib. uol. 4 dicit, q̄ licet iudicis arbitrio q̄mittat, an indicia sint sufficiētia ad torturā vel ne.

42 † Tale arbitrium non debet esse absolutum sed limitatū a lege, & secundum legis dispositionem.

43 † O Bar. in hac. l. distinguist, q̄dam esse indicia gñalia, & remota, & ista non sufficiunt de per. se sine aliis indicij, nec sola sunt sufficientia ad inferendā torturā, ut puta mala conditio, & mala fama in homine facit indicium qualequale.

de minore. §. pe. sup. eo. Itē conuersatio in domo. Item no-titia rei subtracte. ista. n̄ de per se non faciunt indicium, sed coniuncta insimul bene illud inducerent ut per Bar. hic. & Sal. in l. fi. C. eo. dicens, q̄ si est indicium generale contra plures de electo, cum exterus committere non potuerit, & in dubiū sit, quis ex pluribus deliquerit.

44 † Tunc mala fama unius innēta cum illo gñali indicio faciet indicium sufficiens ad torturā. Ita dicit Saly. in d. l. fi. ver. quero. an sufficit, arg. eius q̄ dī de hauta in l. quotiens. C. de naut. lib. 10. idē dicere in de inimicitia, de fuga, de ar morum delatione, & alijs similib. indicij, q̄ in homicidio simplici non sufficiūt ad torturā, & rō est, quia talia indicia de per se frequenter & facile contingunt abesse a delicto, nā qñq; quis interficiat alio q̄ inimico, & quis aufugit abiq; eo q̄ quid deliquerit, timens iuris sequitiam, q̄ in delictorum cognitione adhiberi solet. & ēt quis defert arma abiq; eo, q̄ delinquat, & istud frequenter, & facile euénit, & est indicium leue, ut dicit Bal. in l. non hoc. in fin. C. vn. cog. & dixi sup. in 2. no. in fi. & exemplificari potest in similibus.

45 † Quādam uero indicia sunt propinqua tangentia negotiū de quo queritur, & ista faciunt indicium ad torturā, ut puta unus bonus testis de uisu. Item confessio extra iudiciale, vel captus in loco delicti, vel si res reperta est apud ali quem: ita Bar. hic & Saly. in d. l. fi. Quos cōiter doc. sequuntur, & rō est, quia frequenter & facile contingit delictum esse commissum ex ipsa probatione ut per Bal. in d. l. nō hoc. in fi. C. und. legi. nam si quis uiderit, præsumit̄ id esse actū, & si testis de uisu, & oculus vñ hēt certitudinem quandam in se, quam lensus auditus, cum certior aurę arbitrer sit oculus. §. fi. insti. de gra. Item ex confessione extra iudiciale det idem, cum nulla sit maior probatio, q̄ propria oris confessio. l. gñaliter. C. non nu. pecu. q̄ idem dici pōt de reperto in loco, & de re subtracta reperta pēnes tertiu. Nam hoc frequenter & facile contingit hēt delictum in se, & hoc idē dici in alijs similibus indicij, de quib. inf. & secūdū istā distincōē intelligi pōt ilud, q̄ dicit lo. And. in addi. ad Spec. in §. species in addi. inci. lex unica in fin. de p̄fum. & q̄ dicit Iac. de beuif. in §. si uero. in auc. de exhib. rei.

46 † Septimo p̄mitto, q̄ indicium dēt probari per duos testes per gl. in l. fi. C. famil. erci. Saly. hic dicit Bar. male allegare gl. in d. l. fi. cum loquatur ce indicij diuersis ab his de quibus est p̄fis materia, sed q̄ sufficit regula generalis. l. ubi numerus. sup. de testib. & q̄ dī in Euangelio, q̄ in ore duorum vel trium stat omne verbum. c. nouit. de iudic. hoc idem uoluit Ang. in l. fi. in prin. in uer. est tamen indicium. sup. q̄ met. cau. dicens, q̄ indicium semper dēt probari per duos testes, alias non est probatum: exemplificando in eo teste, qui dixit, q̄ reperto hōte occiso uidit Titium fugientem cum gladio sanguinolento in manu, non. n. est probatum indicium sufficiens ad torturam, exemplificando ēt in furto, ut dicam. inf. Adducit & ipse gl. in d. l. fi. Bru. & plerique alij Mode. dicunt in dicium probari per unum testimoniū de uisu, sed si erit remotū a maleficio debet probari per duos testes, adducunt multas decisiones, & Hypo. hic in 2. col. quem uideas quia cōis est.

47 † Aduerte tamen, q̄ Bar. in præce. q. dum distinguit de indicio. Dicit indicium propinquum esse tangens negotiū, ut unus testis de uisu, confessio extra iudicium, captus ibi vel res reperta apud eum. indicium vero remorū dī homo male condōnis. & similia, ideo si uelimus dicere, q̄ indicium remorū debeat probari per duos testes, indicium propinquum probaretur per unum testimoniū, & tamen confessio extra iudiciale, & alia superioris enumerata ultra testimoniū de uisu probari debent per duos testes, & ex regula generali superioris tradita, q̄ indicia debeat probari per duos testes ēt q̄ sint propinqua, ut in exemplo Ang. tradit in d. l. fi.

48 † Vnde dico, aliud esse, quod probetur maleficū. Aliud q̄ probetur indicium, ad ostendendum maleficū, id est, quod probetur qualitas aliqua, vel facti, vel uerbi separata a maleficio, ex qua oriatur iuspositio pēnes iudicem, ut dicat indicium esse contra reum, si enim testis deponit de maleficio per unum, ex quinque sensibus uidelicet uisum, auditum, gustum, odoratum, & tactum, per quos sensus fit plena probatio.

49 † Et testis per illos rōnē reddere tenetur, ut uoluit Cice. in lib. 2. ad Heren. in c. cā coniecturali. in vet. Argm̄. ibi, nunquid aliquo sensu perceptum sit aspectu, auditu, tactu, odore, gustu, nam quis horum sensus pōt conflare iuspositionem. idem uoluit Barro. in trac. de testi. col. 1. in uer. testis causam sui dī, & per Soc. in consi. 54. uisis testibus colum. j. uer. si. ex quibus. ubi uult duos rixantes cognosci ad uocem per testimoniū & directe deponi super maleficio, in his casibus, si testis depo nit non dicitur probare indicium, sed probat maleficium. ut si testis dicat uidisse Titium vulnerantem, vel audiuisse blasphemantem, vel iniuriantem uerbis, vel noctis tempore duos sibi cognitos tenuisse simili sc̄ cognoscentes, vel quid

Tract. Tomus XI.

L1

simile

Marc. Blanc. De indicij & tortura.

- simile directe demonstrans delictum, nam si duo essent testes deponentes de ipso delicto, oriretur plena probatio, sed quia est unus unius testis, & eius dicto imperfecto, quo ad plenam probationem oritur indicium, & quod in indicium proueit ex probatione super maleficio, non autem quod probe indicium, & istud est quod uoluit Bar. hic dum dicit, illud quod in vnum testis facit indicium, est verum de uno teste, quod restificat de maleficio ipso. Ex quo male dicunt Mod. quod indicium probatur per unum testem de nullo, sed si quis vellit probare qualitatem aliquam separatam a maleficio, siue propinquam, ut est in questione extra judiciali, vel in capto in loco delicti, vel de re reperta apud aliquem furtu subtracta, ut exemplificat Bar. hic, & Ang. in l. fi. uel quod uidit talerum fugere cum gladio sanguinolento, sed non uidit percutere, vel quod uidit portare unum fardellum subtus clamidem, sed quid portaret ignorabat, uel libellus diffamacionis reperitur positus in aliquo loco, & inde usus est exire unus, & non aliis, ut exemplificat Ang. in propriis terminis in l. 2. C. de qd. dicens, quod ista sunt indicia vehementia, & tamen unus testis ita deponens non faciet indicium, sed requirunt duo testes, & eodem modo, si uoluerit probare qualitatem remotam ab ipso maleficio, ut in mala fama, & similib. eodem modo duo testes requiruntur, & ex his apparet non esse faciendam distinctionem inter probationem indicij remoti & indicij propinquum cum utrumque probari debeat per duos testes ex regula generali iudicata, sed an plures testes singulares coniungantur ad faciem indicium, uidebimus infra in uerb. Testes singulares.
- 50 † Octauo permitto, quod processus, & testes qui dantur per iudicem, ipsi reo, ad hoc, ut se defendat, habent diuersa nomina, aliquid appellantur probatio ut in l. j. §. i. ibi ita probationi. s. eo. aliqui argumenta ut in d. l. j. & in l. m. lites. C. eo. & per Ange. in l. 2. C. de q. Aliqui presumptio, & aliqui conjecture, prout eas Cic. appellat in lib. 2. ad Heren. in c. in causa conjecturali, & per Bal. in l. non hoc. C. und. legit. dicens rusticos Papie ses appellares conjecturas, ut et per Dec. in d. c. 3. loco collu. fi. de probat. Aliqui uerisimilitudines. Aliqui adminicula, ut ponit Bal. in l. ea quidem. col. 1. C. de accui. & Alex. h. c. in addi. fi. & multa ponit Bra. in d. trac. de indic. in j. q. Si putato tamen istorum nominum relinqua est per inacib. gl. in rub. sup. sol. u. matr. & de ipsis nominibus loquens. Abba. in d. c. tertio loco. & in c. quanto. in prin. de presumpt. & ibi Fely. col. fi. & Inn. in c. quia uerisimile. eodem titulo, dicunt relinquendi pertinacibus.
- 51 † Nono permitto, quod indicium est minus semiplena probacione, ut in l. cum probatio. sup. de proba. quam refert & sequitur Bar. in l. 3. de excus. tut. quis illa lectuta sit Nico. de Neap. & Ang. idem uoluit in l. 2. C. de q. & idem uoluit Alex. & Soc. in l. 1. §. 1. sup. si ex noxa. cau. aga. dicentes magnum esse, quod ex minore deducione quod sit semiplena probatio procedatur ad toruram, & quod sit minus quam semiplena probatio, tenet Cy. in l. 3. C. ad leg. i. u. maie. & in l. fi. uer. nunquid ergo. C. eo. de q. & Bal. in d. l. cum probatio, & in l. non hoc. in fin. C. un. leg. & in l. fi. in fi. C. de proba. Ang. in l. fi. in princ. supra quod met. cau. & in §. si vero usus fructus, in fine. in auct. de nup. & Albe. in l. siue possidetis. C. de proba. & Ias. in l. admone nendi. supra de iure iur. nu. 47. & Dec. in d. c. tertio loco. co. fi. de proba. Est etiam indicium quale quale quod oritur ex testibus, qui examinari non posunt, si examinati fuerint.
- 52 † Et istud indicium operatur, quod iudex potest procedere ad inquisitionem ut per Saly. in l. seruos. in fi. C. de teiti. & dixi superius in 2. no. Et dicam infra in uer. testis qui non debuit examinari, & de ista dictione qualis qualis loquitur. in l. apud labeonem §. praeator ait si quid. supra de iniur. & in l. merito. supra ne quid in lo. publico. & per Bald. in l. si duo patroni. supra de iure iurian. & Barto. & Alexander ibi in l. maritus. supra eodem.
- Et quia indicia frequentius per l. ac sceti. habentur circa homicidia, furtum, & adulteria, ideo incipiunt ab homicidio, siue ab uno siue a pluribus committuntur. Fit enim altero ex his modis. Aut ex proposito siue appensate, & tractatu praehabito, aut in pura rixa.
- 53 † Principium itaque erit ab homicidio ex proposito & appensate ac per tractatum factum, cum magis puniatur, quod homicidium in pura rixa. l. 1. §. 1. supra. de Sic. l. absentem in fi. de pén. ibi consulto aliquid committatur, an casu, & l. respi ciendum. §. delinquent. infra eo. ti. de pén. & ibi Bar. no. Abba. in c. inter alia col. 8. ver. 2. casu num. 25. de immu. eccl. & An. in trac. malefi. in uer. & appensate. cum si plures fuerint omnes tenentur de occiso, si homicidium sit fecutum per tractatum, secus si in pura rixa no. & Bar. & Ang. in d. l. fi. supra. de Sic. & Moder. ibi.
- 54 † Ulterius sciendum est non presumi factum ex proposito, & appensate homicidium, nisi illa qualitas pensamenti probetur, & iustificetur, ita sensit Inn. in c. inter alia de imm. eccl. & ibi Host. & Io. And.

- 55 † Qui dicunt, quod latrones publici, & qui obsident stratas semper presumuntur insidiouse facere, nisi aliud probet, arguunt. qui semisses. sup. de usuc. & c. i. & 3. de presum. In aliis uero non presumuntur nisi probetur. l. quotiens. §. qui dolo. sup. de do. o. l. ut uim. sup. de iusti. & iur. Idem uoluit But. ibi colum. 2. & Cardi. quæstio. 8. Petr. de Anch. sensit contrarium ibi dicens, quod dolus semper presumitur, postquam constat delictum esse commissum. l. si non conuicii. C. de in iuriis. Abba. ibi columna 6. saluat dictum Hostiens. & aliorum dicens.
- 56 † Quod licet in actu delicti presumatur dolus: Tamen non presumitur ex proposito prius deliberato delinquisse contenter in oib. In ipsis autem latronibus, qui stant in stratis publicis, presumitur, quod ex deliberato proposito hoc fecerint, ex quo in illis rapinis se assuefecerint, & inspiciatur hominis consuetudo. l. qui semisses. Sciant etiam quod si plures fuerint in rixa in dubio presumitur ibi existens causaliter affuisse, ita determinat Fely. in c. sicut dignum. in 3. col. uer. 7. & ultimo in fin. de homicidio. allegat Bal. in l. j. in lect. antiq. sup. de ser. corrup. & in c. i. de benef. frat.
- Homicidium si ab uno tamen fuerit factum, illud praecogitatum, & ut uulgo dicit appensate, & apostate fecisse dici potest, si indicium aliquod ex infra scriptis in processu appareat, probatio namque liquida haberi non potest, cum huiusmodi cogitationes in animo delinquentis consistant.
- 57 † Et quamuis animus a solo Deo cognoscatur, ut est text. in cle. exiui, in §. quamuis. de verb. sign. ibi, quæ omnia fecit ipse Deus, tamen qui abs conditorum est cognitor, ad animalium sibi ministrarum respicit & per illum tex. ita decidit Bal. in trac. scisma. col. 10. & est tex. in c. nunquid de pén. dist. 1. ibi quia ego sum scrutator rerum & cordis. & dicit Ang. in l. 1. C. de Sic. quod dolus & bona fides sunt passiones animi, quæ soli Deo sunt notæ, & ibi etiam Sali. col. 1. quos sequitur Cepo. in consi. 2. i. super homicidio col. 2. & est glo. in l. 2. sup. de interro. act. & ibi Alber.
- 58 † Attamen animus probatur presumptio uerbi, uel facti. Tamen non animus presumitur, qualia sunt uerba, aut facta lis qui §. diuus. sup. de tut. & cura da. ab his. l. labeo. supra de sup. leg. l. reprehendenda. C. de insti. & iubil. & in l. j. §. diuus & ibi Bar. in d. l. is qui. §. diuus, quod quandounque de aliqua animi qualitate queritur, testis debet testificari per actus exteriores, quos uidit, nam ex qualitate facti animum facientis metimur. l. j. sup. de peti. hære. l. si tamen. §. ei qui seruum. supra de ædi. ædic. ubi uidens seruum vinculum non tenet ædilitione ædicto, multo enim amplius est id facere, quam pronunciare in vinculis fuisse, & est tex. in §. is quoque. in fi. sup. de hære. quali. & differ. & in l. si ut certo. §. custodiam. sup. commo. & in l. si hominem. supra deposi.
- 59 † Nam per extrinseca probantur intrinseca. l. fi. circa fi. supra de diuor. & in l. quidam in suo. sup. de condi. insti. & in §. ceruos. insti. de re. diu. Et dicit Cy. in l. fi. C. de Sic. quod extrinsecus actus probat intrinsecum animum. Et Gand. in tit. de presum. in trac. malefi. col. fi. uer. octauum etiam, ubi quod multa confirmat predicta.
- Idem uoluit Bal. in l. si ex plagiis. ff. ad leg. aquil. q. dicit post gl. q. factio datur uoluntas intelli. gi. & est gl. in c. & si qones. de Simo. & idem uoluit Soc. in consi. 13. in pñti. col. 2. ver. pñterea. uol. 1. determinans, quod possidens non dicit mutare cām possessionis, nisi appareat de animo, qui animus demonstratur per exteriora. & dicit Ruin. in consi. 196. super eo. q. quod ritur, quod quis non tenetur actione iniuriarum, nisi animum iniuriandi habuerit, qui animus probatur presumptio uerbi uel facti. & dicit Gan. in trac. male. in tit. de presum. col. 1. ver. pñterea.
- 60 † Quod iudex debet considerare factum, quod animum constitut, & dicit Albe. in l. aut facta. in uer. qualitate inf. de pén. quod ex qualitate facti presumitur incendium, vel ferita per traçatum facta, per no. in l. & si domum. sup. de adulte.
- Vnde ex predictis dico Hyp. de Mars. male sensisse in eius consi. 86. dum uult, quod stante statuto, quod quis non posse puniri, quod alium occiderit, si non appareat id tale fecisse anno occidendi, quod iste animus non posse aliquo modo probari per testes, eo quod animus per actus exteriorum non uere sed facte comprehenditur, ut latius ibi per eum: quia dico factis quod stare ex predictis animum demonstrari & probari uerbo aut facto, & ex conjecturis, ut et uoluit Bar. in l. concubina. §. 1. supra. re. amo. & in l. si cui. §. 1. sup. de accusa. & Bal. in l. libertate. C. de ope. libe. dicens, quod qualitas factorum describit qualitatem intellectus, quod idem uoluit ipse Hypo. in l. 1. col. 4. nu. 27. C. de Sic.
- 61 † Præterea causæ criminale non deciduntur iusto ipso rei ut est tex. in l. fi. C. de proba. & in c. nos in quemque secunda q. 1. & uult Bar. in l. maritus. infra de q. & in l. admonendi, & ibi laf. & alii repet. supra de iure iurian. & Bal. in l. in bñc fidei col. 1. uer. quinto. oppono. C. de jure iur. & in l. 1. colum. 2. ver.

¶ Vér. doppo nam contumax. C. quo. & quan. iudi. nulli cōm
est difficultas quod quilibet reus ad hoc ut eviter pœnam,
& vitam conseruet iurabit non semel, sed per centum vi-
ces, prout late insistit idem Hypo. in d. l. si maritus. & in sua
prac. in § postquam in prin.

¶ Præterea non statur iuramento alicuius de dependenti-
bus ab animo, quotiens potest probari ex coniecturis, ita
voluit gl. in cle. 1. in fi. de pœn. ibi hoc tenet Cardi. in ultimis
verbis, & sequitur Fely. in c. signifasti. el 1. col. 2. ver. tertio
fallit. de homic.

Non ob. glo. allegatę per Hyp. in d. cons. ut est illa in §. alie-
na. insti. de act. & in d. c. significasti, & q[uod] uoluit Pe. de Anch.
inconsi. 158. quia omnes illę gl. & decisiones loquuntur in
causa ciuili. prout est legere in omnibus illis decisionibus.

¶ Nam causæ ciuiles alio modo regulantur quam causæ
criminales ut per Bar. in d. l. admonendi, & tresdecim dif-
ferentias ponit ipse Hyp. in sua pra. in §. expedita. col. 8. & seq.
vbi ponit etiam differentiam in iuramento.

Non ob. alia gl. in l. si cui. prout dicam infra, quia loquitur
de iuramento purgationis.

Aduertendum est circa prædicta ad unum d. Bart. in d. l.
maritus. in fi. qui distinguendo dicit.

¶ Quod iuramentum, quod defertia iudice in defectū
probationis reo ad absolutionem, bene potest deferrī. l. præ-
senti. §. sicuti. C. de his qui ad eccl. confu. & dicitur iuramen-
tum purgationis, nam de hoc dicto Bar. nullam facit men-
tionem. Hyp. in d. l. maritus, nec alibi, & tamen ipse Barto. vñ
innuere, quod reo potest deferrī iuramentum pro causa cri-
minali per ipsum iudicem, & ideo pro intellectu dicti loci
Bar. est sciendum, q[uod] quādo aliquis est infamatus de aliquo
crimine, nec sunt probations, aut præsumptiones contra
eum, & illa fama perduret, quæ etiam nō habet totum à pro-
bis personis, vel a quocunque.

¶ Tunc iudex qui videt illum tamē laborare infamia de-
bet deferre ei iuramentum, & ille corporaliter iurabit se es-
scimunem a crimen, super quo dicitur infamatus prout
est tex. in c. 1. 2. & 3. de purga. caro. Et istud dicitur esse iura-
mentum purgationis, & ita de hoc loquitur Spec. in titu. de
abol. in §. 2. per totum titu. Et istud tale iuramentum erat in
usu de iure canonico, & raro reperiebatur cautum de iure
ciuili, ut dicit Anch. in c. excommunicamus. de hære. & di-
cit reperiri. in l. vbi. C. de fal. & q[uod] non recordatur, quod de
iure ciuili propter infamiam, quæ remanet, debeat se purga-
re, sed Io. de Anna. in d. c. excommunicatus. col. 4. in uer. qui
autem. in primo no. dicit reperiri multos casus, in quibus
quis de infamia se purget, allegat tex. in d. l. præsenti, & in l.
marcelius. supra ter. amo. & in l. lex Cornelii. §. hac lege su-
pra de Eniur. in quibus h[ab]et de iuramento purgationis, quod
secundum ipsam dicitur purgamentum necessarium de-
quo in l. generaliter in prin. supra de iureiur. & adducit tex.
in auc. Gazaros. C. de hæret. & in l. fi. supra de requi. re. in qui-
bus secundum ipsum expresse dicitur de purgatione. & hoc
modo intelligit dictum Bar. in d. l. maritus, quod loquatur
de isto iuramento prout etiam ipsem Bar. exprimit ibi di-
cendo, & dicitur iuramentum purgationis, & de hoc etiā
iuramento loquitur gl. in l. si cui. in §. hisdem. supra de accu.
& clarius glo. in l. j. C. de Sic. & sic Bart. in dicto loco intelli-
gendas est, quod iudex deferat iuramentum, quādo de cri-
mine non est probatio, neque præsumptio contra aliquem,
sed tantummodo est infamatus undecunque proueniat ta-
lis infamia, & de hoc iuramento loquitur Spec. in tit. de fur.
in colum. 3. uersi. quid si peregrinus. dicens quod si peregrin-
nus, qui vadit, vel redit ultra mare, intrat nauem, uel taber-
nam, uel stabulum, nec ostendit res, quas habet, quod tunc
si perdanturres, non statur eius dicto vel iuramento. sed be-
ne potest cogi caupo, vel stabularius, uel nauta iurare, quod
tes illas non subtraxit, nec subtrahi fecerit, & erit sacra-
mentum, per quod quis purgatur, cum de eius mala consci-
entia queritur ab eo, allegat tex. in d. l. præsenti. & in l. fina. C.
de iur. do. imper. & in l. fi. C. de bo auc. iud. pos. idem uoluit
Bald. in l. 1. C. loca. in versicu. & not. dicens, quod hospe te-
netur de ammissione rei, etiam quod locus sit fractus, in
quo erant, & hoc de generali præsumptione, quæ est contra
hosipes, quod sint rapaces ex mente Nicol. de Matar. si ta-
men erunt bona fama, tunc debet se purgare per iuramen-
tum suum.

Indicia uero homicidium præcogitatum demonstran-
tia sunt infra posita in quibus tamen aduertendum esse pu-
to, quod aliqua ex infrascriptis non sunt de per se sufficien-
tia ad faciendum plenum indicium. Sed unum coadiuat
aliud, ex quo deueniri potest ad torturam, ut dixi supra in
præmissio. 6. Et de istis indicis demonstrantibus homicidiū
ex proposito ponuntur sex per Alber. in trac. statut. q. 64. in
3. par. & in l. & si amicis domum. sup. de adul. & excellentiū
mus præceptor meus Mant. in consili. 324. nisi innocentia. co-

z. ubi ponit septem indicia tractantis & pensamenti.

¶ Et procedendo super illis diuidam ipsa indicia in tria
tempora, ut dicit Cic. in lib. 2. rhetor ad heren. in prin. in cau-
la conieculari in verbo argumentum.

In præteritum, instans & Qns, prout etiā sensit Bal. in l. mu-
licrem. C. si quis alt. uel lib. dicens, q[uod] dolus, & fraus proban-
tura priori & posteriori, & ab utroque simul iuncto. l. si qui
adulterii. C. de adul. & ut dicit Bar. in l. in furri. §. ope. supra
de fur. dum considerat auxilium ante delictum, in ipso de-
licto, & post delictum. ideo uidebimus de tempore ante ho-
micideum per infra posita indicia.

¶ Præparations, & ordinaciones indicant pensamentū,
& homicideum præcogitatum, ut puta.

¶ Emprio armorum, quæ in usu non ita frequenter h[ab]ent,
& maxime in emente, item & exercitatio in armis, ut est lu-
dus scrimia in eo, qui not[us] erat solitus, & maxime si per æta-
tem id sibi non licet, & repertum fuit homicideum com-
missile cum illis armis, cum quibus exercebatur. item si cū
armis per eum solitis deferti experiētiam aliquam fecit su-
per clipeo, uel torace, vel simili genere armaturæ, & cum il-
lis homicideum fecit, prout uidi, q[uod] quidam fecit experien-
tiā super armatura cum pugione, an pertransiret ipsam
armaturam, & in die sequenti interfecit hominem, repertū
fuit hunc præcogitasse homicideum, & in tortura confessus
fuit, id tale apensare fecisse, & luit p[ro]nas debitas, & quod ea
experiētiā faciebat ad hoc, ut videret, an pugio eis est suf-
ficiens ad interficiendum eum hominem, quem percusse-
rat, qui armatus incedebat. item si arma habiliora ad inci-
deadum & uulnerandum, ut pura (prout uulgo dicitur) li-
mare fecerit, uel molare, de quo loquitur Par. de Put. in tra-
cta. sind. in verb. mandauit col. 6. uer. si quis reperitur, prout
etiā uidi in alio, qui eo modo pro homine interficiendo
arma præparauerat, & repertus fuit ex proposito hominem
interfecisse. item si reposuit arma in aliquo domo, ut custo-
dientur, & ibi propinque homicideum fecit. item si præmo-
nuerit amicum, uel alium, q[uod] audito rumor non ammoue-
ret se, quia res ad ipsum non pertinebat, ista enim præpara-
menta, & ordinaciones, & alia similia faciunt indicium, q[uod]
homicida tale delictum ex proposito, & apposite fecerit,
ut voluit Cic. in d. lib. 2. Reth. in c. cā conieculari in verb. ar-
gumentum, ibi nunquid appararit. & Bar. hic col. 2. ver. item
quod fuit uetus, & Ang. in l. fi. C. de q. quem sequitur Par. de
Put. in trac. sind. in uerb. uiso de indicis. colum. 1. car. 109. &
Brun. in trac. de indic. co. 1. 2. uer. item dat aliud, ubi determi-
nant per hære indicia posse deueniri ad torturam, si aliquis
infamatur de homicide: eo magis autem dicendum est in
faciendo indicium super pensamento, cum de ipso actu ho-
micii constet, & tantummodo deducatur in quæstionē,
an propositum interuenerit in homicide ipso. & prædicta
omnia demonstrent præcogitationem, cum ad eum finem
homicidii tendant, & est tex. hoc probans in l. j. §. ui posside-
re. supra de ui & ui arm. ibi qui in hoc ipsum aptatus & præ-
paratus venit.

¶ Facit pro hoc, q[uod] in probādis occultis q[uod] ex præsumpto-
nibus demonstrantur, prout in adulterio, ex præparatoriis
inducitur probatio, nā de osculatio, tactus mamillarum, ap-
paratus, conuiua, & alia similia p[ar]atoria probant adulter-
rium, ut est gl. tertia in l. q[uod] ait lex supra de adult. & ibi Bar. &
idem Bar. in l. 2. §. fi. & in l. capite quinto. sup. eo. & text. in c.
p[er]t[er]ea de testi. & ibi Doc. Sed aduerte q[uod] glo. in d. l. q[uod] ait lex.
dicit, repertum in rebus uenereis esse illum, qui prædicta fa-
cit, & ēt dicit Bar. in d. l. capite quinto. res venereas esse præ-
dicta. Attū Bud. in suis anno. secun. anno. 35. reprehendit lo-
cum illum Accursij per multorum auctoritatē uolens rē
veneream esse, q[uod] pudenda in pudendis, uel obscena in ob-
scenis sunt posita, q[uod] puto in l. illa jurisconsultum sensisse, dū-
dit, si in ipsa turpitudine filiam deprehendat, h[ab]it respectū
ad auctū ipsum carnalem, dum postea subiungit verba la-
beonis confirmantia p[ar]icta dum dicit, in rebus uenereis, q[uod]
idem est cum p[ar]ictis. Adduci p[ot] ad p[ar]missa illud, q[uod] dicit
Bald. in c. tuæ. procu. q[uod] ita punitur mulier, q[uod] osculum luxurio-
sum dat, quemadmodum & pro adulterio, q[uod] Dec. intelli-
git quo ad probandū adulterium, & non quo ad prædicta,
dicens, illa esse p[ar]atoria, ut tuuli in rub. C. de eden. in prin.
& in rub. de proba. extra, & in c. cū super. col. j. dc ost. deleg.

¶ Transitus non solitus & istud indicat pensamentū. Si
enim ego in regione non ita frequentata, & per q[uod] aut nun-
quā solitus sum iter facere, si per ipsam transitum faciens re-
perto homine ipsum interficio, indicium oritur, q[uod] id præ-
cogitauerim, ex transitu namq[ue] in solito oritur indicium, q[uod]
pertransiens homicideum commiserit. Si eo sero homicideū
ibi fuerit uetus, nec erat solitus p[ro] ea loca pertransire. ita de-
terminat Cic. in d. li. 2. ad Heren. ibi, nam quo in loco præter
consuetudinem fuerit, & Bar. in d. l. fi. col. 2. in fi. supra de q.
& Salyc. in l. fi. col. 2. C. de qua st. & Pari. de Put. in dicto tra-

Marc. Blanc. De indicij & tortura.

- ¶ta.de sing.in verb.viso de indicij.col.j.car. i 10.al'egat tex.
in l.3.¶ eiusdem.sup.de testi.co magis dicendum est, q se-
cuto effectu homicidij occidens habuerit animum occi-
dendi.& præcogitauerit ipsum homicidium,& q venerit il
luc gratia interisciendi,cum aliud præsumi non possit.
Facit pro hoc id,quod dicit Bar.per illum tex.in l.2.C.de
curs.publi.lib.12.
- 71 † Quod repertus extra viam publicam habet malam su-
spitionem contra se,ut est in portante contra deuentum p
tex.in l.si quis.co tit,quod sequitur lo.And.de Plat.in d.l.2.
Dicens,q euntes per viam non publicam nec consuetam
habent præsumptionem contra se,& idem esse in eo,qui in
greditur,uel egreditur ciuitatem aliunde,quam per portam
publicam & consuetam.l.fi.sup.de rer.diuis.
In homicidio autem puro non ita simpliciter habeas trā-
situm in solitum pro indicio,ut quis torqueatur,cum sit in-
dicium remotum a maleficio.& ideo alia requiruntur,vt
dixi sup.in 6.præmislo.
- 72 † Frequentatio viæ.in qua delictum est commissum. Si.n.
Titius uetus fuerit per plures uices pertransire per ali quam
viam eundo,& redeundo vno die,vel diebus successiuis,&
eodem,vel sequenti,vel alio die non multum post interfici-
cerit hominem in eadem uia præsumptio oritur contra ip-
sum,¶ sepius eam viam transierit causa committendi,tale
homicidium,& ad id animum applicauerit,ut sensit Cic,in
d.l.2.ad her.ibi vbi fuerit,vbi uetus sit,facit tex.l.iusto.sup.
de vsuca.vbi propter frequentiam rei id statuitur,& in l.le-
gatis.¶ si vnuus.sup.de leg.3.& dicit Ray.in d.l.iusto.
- 73 † Quod si quis reperitur mortuus in strata publica, nec ap-
pareat occisor,¶ ille præsumitur occidiste, qui frequētavat
locum illum, et ¶ loci frequentia indicat frequentatem,
¶ occidit idem voluit post Ray.Ang.Raph.cum Imo.in d.
l.iusto.& vt in præcedenti indicio dixi. Si frequentatio uiæ
facit præsumti frequentantem occidiste,co magis qstito qd
occiderit,præsumendū est,quod apensatē ad id processerit.
- 74 † Et ratio est,quia ex actu proportione,& aptitudine
præsumit maleficium.arg.l.dolo.& l.dolus.C.de rescin.vēd.
- 75 † Indicium vero/pro homicidio puro facit frequentatio
viæ(vt iam dixi)& reperto cadauere in uia,si ignorat,a quo
sit interfectus præsumitur contra frequentantem.& indicia-
tur ad torturam,ita determinat Ang.in trac.malef.in verb.
fama publica.col.9.ver.quid aut si quis in strata. idē uoluit
Bolog.in addi.ad trac.de tormē.Gui.de Suza.colu.7.& Par.
de Put in trac.sind.in verbo si quis est inueniā.ultra prædi-
ctos videlicet Rayn. Ang.& alios supranotatos in d.l.iusto.
Sed aduerte qd Are.& alii suprano[n]inati in suis trac.a le.
Bar.Bal.& Ang.in diuersis locis,& maxime in d.l.iusto. qui
tñ nihil dicunt de hac re, sed voluerūt allegare Ray. & alios
suprano[n]atos.in d.l.iusto.idem uoluit Alex.referēs Ray.
& Ang.in consi.50.vitis & opportune ponderatis col.3.uer.
comprobatur.vol.j.subdens,qd eodem modo p̄sumit incē-
diū processisſe a facto serui,seu ministrorum eius, qui habet
mercantias in fonticis pp̄ querlationē, quam habent in eis.
- 76 † Intellige prædicta,quod in homicidio puro frequētatio
prædicta non sit sufficiens ad torturā, si frequētans esset hō, bonę condōnis q̄sueuerat p̄ strata illā transire. cum sit in-
dicium nimis gnale per ea,q no.Bar.in l.fi.¶ de q.ita intelli-
git Imo.in d.l.iusto uolens restringere dictū Ray. Attamen
Ray.& Cum.ibi idem senserunt, dū dñt, q̄ frequētans p̄su-
mitur occidisse,maxime si talia cōmittere p̄lueuit arg. text.
in l.si cui.¶.iisdem.¶.de accu.& in l.fi ita.¶.fi.¶.de fun.instr.&
idem ēt sensit Are.in d.ver.quid aut si quis in strata. Dicēs
præsumi, si ille erat malus homo,& sic cōstet ex mente p̄-
dictorum,quod ex frequentatione simplici non inducitur
indicium ad torturam,nisi alia concurrent. & quamvis ad-
dentes ad trac.Areti.in dicto loco,ibi ipsiſattribuant hanc
restrictionem.
- Tñ(prout dictū fuit) antiqui & clarius Imol. dant istā in-
telligētiā.Facit fm iplos,¶ uoluit Ric.Malumb.in q. quæ
est mihi.14.incip.Cum.in statuto Ciuitatis Paduæ.
- 77 † Vbi uult,¶ stāte statuto, q̄ male auiatī teneant de male-
ficiis commissis in suis uillis,¶ ex hoc solo,¶ reperiatur cor-
pus interfecti iacens in terra in quadā uilla, nec appetat q̄s
maleficium fuerit perpetratus,non tenetur uilla, cū corpus
mortuum non p̄beat testimonium de loco cēdis, nisl cō-
stet homines illius uillæ esse malefactores & ibi conuersari,
& morari,& alia vel similia concurrent,nam tunc uilla tene-
tur,quod idem uoluit Albe.in q.74.in 2 par. referens q. Ri-
car.ad literam,& sequitur Bal.in l.3.in ¶.cognoscit.supra de-
offi præfec.uig.
- 78 † Armorum de'atio in non solito,& non habente iustum
causam deferendi,si per deferentem homicidium commis-
tatur,præsumitur & indicatur,¶ ex proposito arma detule-
rit causa hominem interficiendi.
- 79 † Nam deferens arma maleuolum habet animum, ut est
- gl.fi.tit.de pac.const.& cor.viol.& ibi hoc no.Bald. & Mag.
de Lau.in uer.si quis rusticus,& etiam uoluit.And.de lter.
Præpo.Aluar.in d.tit.in uer.mercator, & Alex. in additi.ad
Bar.in l.j.¶.ad leg.Iul.de ui pub.Vbi omnes concludunt de-
ferentem arma malum animum h̄c, nisl ex cā deferat,uel
ea ligata habeat.uel prout dicit præpo. & Aluar. q̄ licentia
habeat,& dicit Mar.de Lau.¶ cā,an sit iusta portādi arma,
relinquitur arbitrio iudicantis inspecta persona & tempo-
re.l.j.& 2. C.ad leg.Corne.de Sica.l.j.C.vnd.vi.
- 80 † Facit pro hoc illud,quod armorum uetus regulariter est
interdictus & prohibitus,vt in l.j.& in rub.C.ut arm.usu.lib.
i 1.& in auc.de arm.in ¶.sinautem.& per Bar.& Ang.in l.1.
per illum tex.supra ad legem iul. de ui pub. & per Abba. &
alios in c.clerici.de vit.& hon cleri.Et dicit,Franc.Brun.ia
trac.de in dic.col.14.
- 81 † Quod ille qui se armat de rixa & bello præsumitur cogi-
tare,allegat Bal.in l.j.C.de ser.fug.col.j.uer.ex consilio,& in
l.vt vi.m.sup.de iust.& iur. & pro indicio ad torturam hanc
delationem armorum ponit.lac.de Bel.in sua prac crim.in
tit.de q.in col.16.in fi.dicens,¶ gladii delatio est in dicium,
nam de portantibus arma lex male præsumit. ut in auc.de
mand.prin.in ¶.fi.quod dictum intellige(ut iam dixi) nulla
substante ad deferendum arma causa legitima.
- 82 † Et hoc magis præsumi debet, si defert arma euaginata,
ex eo enim præsumitur se præparasse ad aggressoram. d.l.1.
¶.ui possidere.sup.de ui & ui arm.Et ponit Cepol.in consil.
28 col.2.uer.2.quia.
- 83 † Armorum genus,& istud ostendit animum & præme-
ditationem ad occidendum,nam si quis ambulauerit cum
armis hastatis,uel cum arcu & sagittis,uel cum arcobusio,
vel simili genere armorum,qua faciliiter hominem interficiunt,& uulnerando occiderit indicium est,¶ habuerit ani-
mum ad occidendū,& id præcogitauerit, ut est tex. & ibi
no.in l.1.in ¶.diuus.¶.ad leg.Corn.de Sic.& in c. significasti.
el 2.& ibi Doe.de homic.& dicit Bal.in c. j. de præsumpt.
- 84 † Quod ille qui aliū sagittat cū arcu,uel balista,vel lanceā
mittit in ipsum p̄sumitur h̄c aūm occidendi. intelligēdo,
qñ mittit iaculum cum ferro.Et eum sequitur Fely.in d.c.si-
gnificasti.colu.3.nu.8.& dicit Bal.in l.sed & si.¶. si magister,
lup.ad leg. aquil. ¶ ex gñe armorum præsumitur animus &
atrocitas maleficium per tex.in d.ca. significasti. & idem dicit
Flor.in d.¶.si magister.nulla facta mentione Bal. quem tñ re-
fert,& sequit lo.de Anna.in d.c.significasti.col.10.ver.no.¶
moderamen,& Bal.Saly.in l.j.C.de emendat.ser. & Albe.in
d.l.1.¶.diuus,& Cv.in l.is qui cum telo.C.de Sic.idē determi-
nant,& deducit Hyp.in l.1.col.5.C.de Sic.& consi.67. domi-
ne Deus,& Cepol.consi.44.Magnifice ante ¶.
- 85 † Asportatio bonorum,ante homicidium facit indicium
pensamenti,nam si portuero res meas de loco ad locum,
& maxime ad eum locum, ad quem poteram confugere,
uel saltem præciosiora,ex eo demonstratur animus ad in-
terficiendum,& uerificatur secuto homicidio.ita no.Saly.
in l.fi.col.2.uer.nunc transeatamus.in fi.C.de q.
- 86 † Alienatio bonorum suorum inducit malum animum
& præmeditationem ad homicidium. & ista talis alienatio
consideratur,prout dicit Bar.in l.post contractum.supra de-
donat.ex sex præsumptionibus.
- 87 † Prima est,si donauit,uel vendidit bona sua, nam ex do-
natione,seu uenditione præsumitur malus animus,prout ēt
considerat Alex.ibi in addi.post Bal.in l.j.C qui bon.ce.pos.
& in l.p̄.C.de bon.dam.& Cy.ibi,& dictum Bar. sequuntur
Raph.Cum.Imo.Rom.ibidem.Bart.in l.3.¶.corū supra de-
priul.credi.& lo.And.in addi.ad Spec.in tit. de præsumpt.
in ver.pone quod Titius & Luc.de Pen.in l. quemadmodū.
C.de agri & censi.lib.11.col.2 qui etiam loquitur de casi-
bus de quibus infra.
- Istud intelligitur per cōmūter Doc.post Bart. quoties
est inimicitia cum aliquo , & secutum sit delictum in eius
personam,ut ex ea causa dicatur donasse,& animum ad de-
linquendum habuisse arg.tex.in auc. post iam.C.de secun-
dū.& in c.fi.de renun.in 6.
- Secunda est p̄sumptio,quotiens q̄s donat partē bonorum
alicui propinquu subsidente tñ p̄dicta cā inimicitia,uel cō-
simili,& magis credendū est,i lud euenisse ex donatione fa-
cta ipsi propinquu,de quo credendum est,¶ magis se cōfi-
dat,& possit suffagari ex re donata,& q̄ ēt non secuto deli-
cto sibi restituat,prout deducit Pau.de mon Pic.in d.l.post
dictū.impugnando op.i.imo.& Roma.dicens ita prædicari.
- 88 † Tertia est præsumptio,si donādo,uel alienando, ex post
reperiatur in possessione , nam tunc signum est donasse
fraudulenter,& dolose,& animo delinquendi, restringitur
tamen per Bar.& alios ibi si emptor,uel cui facta est dona-
tio fructus habuerit,uel alienatio sit facta cum reservatio-
ne fructuum,vel q̄ facta donatione,uel uenditione discessit,
uel mortuus fuerit acquirens.

Quarta

Quarta est præsumptio, qui tens quis donauit, vel uendi dit clam, ut pura ex chyrographo subscripto a testibus, vel fine, vel adhibitis testibus sine scriptura, nam tunc præsumptio est mali animi, & uolentis delinquare.

Quinta est præsumptio, si post donationem, vel venditio nem inimicum interfecerit statim, aut ex paruo interuallo, & est arbitrarum iudicis in uidendo ex qualitate personæ, loci, & temporis, an sit magnum vel paruum interuallum, ut per Doc.in d.l.post contractum. Restringitur hoc, vt nō procedat, si interfactus fuit ex improuiso, nam ex subsecuto homicidio etiam in continenti non est præsumēdus malus animus, ut etiam dicam inf. in uerb. inimicus. in prin.

Sexta præsumptio est, si in donatione apposuerit conditionem, q[uod] ualeat, si bona eius confiscabuntur. Nam claram est esse animum ad occidendum, qui uerificatur eo secuto. 89 **Inimicitia** inducit tractatum, & cogitationem ad interficiendum præcessisse, si quando constat de ipso interfector, & ille prout dictum fuit interficiens erat inimicus, nam tunc oritur inidicium cōtra ipsum, q[uod] appensat & apostat, & præhabito tractatu interfecerit cum.

Inimicus enim mala semper cogitat de inimico. l. inimicitia. sup. de his quib. ut indig. d.l. l. §. præterea. hoc tit. l. 3. §. non solum sup. de adim. lega. c. repellantur. & c. cum oporteat. de accu. & ita determinat Alb. in d.l. & si amici domū. sup. de adult. & in trac. statu. in 3. par. q. 64.

Intelligo prædicta sine aliqua distinctione, ut locum habent in quounque inimico siue capitali, siue non capitali, nam ex effectu demonstratur ipsum esse inimicum capitali, eo quod illum, cum quo erat inimicitia interfecit, q[uod] secus esset in indicio, q[uod] oriri deberet in homicidio puro, nam tunc requiritur inimicitia capitalis, ut dicam inf.

Intelligas etiam, q[uod] tūc demum inimicitia facit indicium pensamenti, si modo ex processu non appareat homicidiū fuisse ex improuiso, ut pura, q[uod] obuiati sunt a casu, vel q[uod] inimicos occisi fuerit aggressor. uel q[uod] sit pura rixa præcedentibus uerbis, nam tunc ex inimicitia non datur pensamentū, ut determinat Bartol. in d.l. post contractum. de donat. in 2. colum. versi. quinto præsumitur, ubi si rixa fuit inopinata, etiam quod causa præcedat, ut uoluit Bald. in l.j. in fin. C. ad leg. Corne. de Sica.

Inimicitia ex triplici causa oritur.

Ex iniuria.

Ex lite, &

Ex opinione.

Primum signum inimicitiae est, si inter partes iniuria est inducta.

Iniuria autem inimicitiam generat in casibus infra enumeratis, & hæc tripliciter causatur.

Re.

Verbis, &

Literis, ut in l.j. §. j. & l. lex Cor. in fi. supra de iniur.

Re fit iniuria in casibus infra positis.

Occidens consanguineum, vel affinem meum mihi iniuriari facit & inimicus efficitur, ita Bar. in l. 3. in §. fi. sup. de adimen. lega. allegat tex. in d.l. lex Cornelia. in prin. idem uoluit Bal. in consi. 41. præsupposito statuto. uol. 5. dicens, q[uod] testis repellitur ut inimicus capitalis, si ille contra quem deponit fuit... ad occidendum fratrem consobrinum ipsius testis, ea ratione quia præsumitur inimicus ille, cuius frater est inimicus, immo omnes de genere. l. 1. C. si qua cū. prædicta potest. l. humanitatis. C. de excu. tut. & per no. in c.j. de eo qui interfecit. dom. sui. Subdens

Quod inimicitia capitalis est illa ubiq[ue] offendit, & cetera, vel per obliquum se uindicaret, si posset, hoc idē uoluit Luc. de pen. in l.j. col. 2. uer. item pp homicidium. C. de his qui se defec. lib. 10. adducit tex. qui hoc determinat in c. fi. de spons. in Lomb. & hanc inter capitales enumerat Hypo. in l.j. §. præterea. nu. 58. sup. de q.

Verberans, Pulsans, Domumue meam ui introiens mihi iniuriari facit. d.l. lex Cornelia. & inimicitia oritur. Nam cum primum quis offensus est in personam, statim sit inimicus. no. Bal. in l. in his. §. naturalis. sup. sol. matr. & dicit Luc. de Pen. in d.l. j. C. de his qui se defec. lib. 10. col. 2. uer. & scias, q[uod] ex offensa illata oritur inimicitia. **Iniō re atrox iniuria** inducit, ut pura, si uulnus illatum uel os alicui percussum est. l. prætor edixit. §. fi. in fi. sup. de iniur. & §. atrox. insti. eo.

Ex atrocii iniuria paratur inimicitia grauissima, ut per Bar. in l. 3. §. fi. sup. de adim. leg. Quem sequitur Alex. cōsi. 99. in cauta inquisitionis col. 1. uol. 1.

Bona nostra tollens nos iniuria afficit, & inimicus noster præsumitur. c. idem cum quis. de testi. spol. & ibi Bal. dicens prædicta procedere siue ui, siue clam, hic bona nostra abstulerit, q[uod] est sequitur Abb. ibi in 3. no. & But. Imo. & Cardi. cum etiam ex spoliatione rei particularis detur inimicitia capitalis. c. accedens. cl. 2. ut lit. non contesta. & ibi

But. in 5. notab. & Imol. adducentes illud vulgare, non est amicus noster, qui bona nostra tollit, q[uod] idem sequitur Abba. ibi & Mari. Soc. in 7. notab. & Io. de Anna. in c. cum oportet. col. 2. in fi. & ibi Fely. col. 6. nu. 13. de accus. Alb. in auc. si testis. col. 2. C. de testib. & Luc. de Pen. in l.j. col. 2. C. de his q[uod] se def. & Hyp. in l.j. §. præterea. hoc tit. nu. 43.

Limita prædicta (ut non procedant) quando res ablata est uilis, nam tunc non oritur inimicitia capitalis, ita nota. Abb. & Mar. Soci. in d.c. accedens.

Vxorem, vel alienam terram derinens contrahit inimicitiam cum eo, eius sunt, eo modo, ut si secutum sit homicidium, de ipso detinente præsumatur appensatum & persona illius, cuius est uxor, uel terra, si occiderit. Et q[uod] sit inimicitia capitalis est tex. in d.c. accedens. ut lit. non contest. & ibi Bal. ad hoc no. q[uod] dicit inimicitia capiāis, quod etiā voluit Abb. Ioan. de Anna. & Soc. ibi, & Hypo. in d.l. §. præterea. nu. 58.

Detinens in uinculis præsumitur contrahere inimicitia cum detento, cum ipsi iniuriam faciat, & corporalis sit, & ex ea inimicitia oriatur, nam ille qui detinet aliquid in uinculis, præsumitur inimicus, & odiosus, argum. tex. in l. in ipsius. C. fam. ercif. & ibi hoc no. Bal. in 2. notab. & in l. ignorat in fi. C. de exhiben. & in auc. si dicatur, immo carcerans aliquem iuste largo modo dñe facere iniuriam. l. cum filij. C. q[uod] bo. cede. pol. Fely. deducit hæc. in c. cum oportet. col. 6. nu. 13. de accu. Et q[uod] ex detentione oriatur inimicitia, voluit Hyp. in l.j. §. præterea. num. 52. sup. de q. & conti. 26. col. 2. nu. 8. Et dicit Amade. de Cast. in trac. de sindi. in uerb. supradictus Dñs potestas, in uer. aduerte. q[uod] testis non est idoneus contra officiale, quia ab eo fuit carceratus, quia præsumitur odio sus, infero & hoc tortus per iudicem præsumitur inimicus, cum præcedat detentio in carceribus realiter. Et etiam quia ex causa pecuniaria oritur inimicitia, prout dicam infra, & ramen, quælibet poena corporalis est maior & grauior quam pecuniaria damnatio. l. in l. in fin. infra de poenis.

Expellens aliquem de domo præsumitur odio prosequi ab expulso, & eius inimicus iudicatur, nec potest testificari contra expellētē, ut est tex. in arg. in l. Lutius Titius. is. §. Latius Titius damam. & ibi hoc no. Bal. sup. de leg. 2. refert eum & sequitur Alex. in l.j. in addi. ad Bar. quæ incipit oppono probatio, sup. de testi. & refert, & sequitur prædictos Hyp. in d. l.j. §. præterea. nu. 54. sup. hoc tit.

Diuorium si lecutum fuerit inter maritum & uxorem, oriuntur inimicitiae inter eos: ita est tex. in l. Cicero. in 2. resp. ibi, ne iam inimico marito. inf. de pe. & ita per illum tex. no. Luc. de Pen. in l.j. col. 2. C. de his qui se def. lib. 10.

Non obediens superiori, nec eius statuta seruans præsumitur eius inimicus. gl. est in c. si diaconus. in verb. & inimicos. l. dist. quæ dicit, no. q[uod] eo ipso. q[uod] aliquis non obedit prælato, est eius inimicus. 24. q. 1. c. qm̄ vetus, istud idem determinat Præpol. & Dom. de San. Gem. ibi. in 4. no. idem uoluit Luc. de Pen. per eam gl. in l.j. C. de his qui se def. lib. 10. istud idem determinat Alberi. in auc. si testis. C. de testi. in l. col. di cens, q[uod] si subditus spoliat prælatum uel superiorē subtrahendo se ab eius obedientia, quibus est obediēdum, etiam lite pendente, etiam a subiectis, qui eos accusarunt. c. olim. de accusa. connumeratur inter inimicos. Subdens q[uod] ideo Canon dicit de spoliario contra spoliatores: nec nudi contēdere, nec inimicis inermes opponere nos debemus. c. oportet. 3. q. 1. c. frequens. de testi. spol. lib. 6.

Non osculans dum datur pax in celebratione missæ, ubi ex consuetudine datur oculum, præsumit inimicus, nam ex consuetudine aliquarum ecclesiarū plati inferiores admittuntur ad osculum pacis per ep̄m. c. de delicto, de præbē. & non admittens recusat, quia præsumitur inimicus. no. Card. Abb. Barb. post gl. in c. cum super. de offi. deleg. Et dicit Hosten. ibi, q[uod] signum est rancoris non admittere ad osculum pacis, quod etiam uoluit Steph. Auf. in trac. de recusat. uers. 49. & Hyp. in d. §. præterea. num. 52.

Verbis iniuria fit, si q[uod] conuicium factum sit in aliquem prout est tex. in d.l. j. & in l. item apud labeonem. §. j. & non tm̄ oritur, si præsentialiter alicui uerba iniuriosa, & diffamatoria sint prolata, uerum ēt si absenti, ut pura ad domum, stationem, uel tabernā proferant, ut est tex. in d.l. item apud. in prin. & ex uerbis iniuriosis capitalis inimicitia oritur, ut est tex. in c. ueniens. in prin. de iure. & ibi Bal. no. in fi. quem referunt, & dñt esse menti tenendum, Moder. in d. §. præterea. Sed ante ipsum idē determinat Iaso. in l. procurator. b. C. de procu. per illum dictum Bal. & est tex. in d.l. si inimicitiae de his quib. ut indig. ibi sed & si palam. Sed istud idē (q[uod] ex Quicchio, & uerbis iniuriosis detur capitalis & grauis inimicitia) uoluit Anchæ. Ant. de But. & Imo. in d.c. ueniens, subdens Imo. q[uod] istud docet experientia, ut ex uerbis iniuriosis oritur inimicitia. uerba aut̄ iniuriosa sunt si reiprobo tibi aliqd ma-

Marc. Blanc. De indicij & tortura.

- 105 **I**nficiū vel **c**rimen per te cōmissum, seu aliq̄ iniuriā in te uel in tuos commissum, ut per Bar. in d.l. item apud. §. seu quod adiicitur, Henr. Boych. in d.c. cum oportet. de accu.
- 106 **T**Minē faciunt p̄sumi inimicitiam capitalem si minatus est mortē gl. in l. licet. sup. de arb. Bar. in l. 3. §. fi. §. de adim. leg. Alb. in auc. si testis. C. de testi. & dicā. inf. in uerb. Minē.
- 107 **T**Dicens se nōciturum, si posset, dī inimicus, ut uoluit gl. in c. cum super. de offi. deleg. & ibi Abb. Card. & Imo. & faciunt ea, q̄ adducit Hyp. in d. §. præterea. col. 2. nu. 10. dicēs, q̄ non tū est inimicus, qui nocet, sed ēt ille qui noceret si posset, ut per Bal. in auc. si dicatur. C. de testi. & in l.j. in fi. C. si qua p̄dīt. pot. post Barb. in c. repellantur. de accus.
- 108 **T**Dicens non diligere Petrum: si talia verba proferens interfecit Petrum, hēt indicium pensamenti, nā ex illis uerbis p̄sumitur inimicus. no. Alb. in l. si inimicitia. sup. de his q̄bus ut indig. & in l. metum. C. q̄ met. cau. per tex. in c. inquisitionis. de accu. & p̄ ea q̄ no. in c. cum super Abbatia, in gl. j. de offi. deleg. & ex inimicitia p̄cogitatio inducitur.
- 109 **T**Dicens se inimicum est inimicus. c. inquisitionis. §. ad hāc uer. aut etiam aduersus eos. de accu. ita no. Alb. in auc. si testis. col. 2. C. de test.
- 110 **T**Non loquens cum aliquo nec salutans cum esset solitus salutare & loqui, p̄sumit inimicus tex. est in c. si inimicus. 93. dist. p̄ q̄ iura ita determinat Luc. de Pen. in l.j. C. de his q̄ se def. lib. 10. & gl. in c. cū Adrianus. 63. dist. q̄ dicit, q̄ co ipso, q̄ quis non salutat aliū p̄sumit eius inimicus. alleg. tex. in cum super. de of. deleg. & ibi Car. Imo. Abb. & alii cā sequū tur, q̄ gl. refert, & sequitur Abb. in c. ad hēc. & in c. repellant. in 2. no. de accu. & las. in l. apertissimi. col. 2. in uersi. & dicit gl. C. de iudi. infereps, q̄ iste talis, q̄ non salutat, si iudex est, re culari pot. q̄ idē uoluit Alb. in l. si inimicitia. sup. de his q̄b. ut indig. dicens. q̄ si quis non salutat aliquē p̄sumit eius inimicus, ex quo p̄missa sunt restringēda in eo, q̄ solitus erat salutare: nā nō salutādo p̄sumit inimicus, ita Abba. lo. de Anna. & Fely. post ipsos in d.c. repellant. in prin. de accu. & Abb. in d.c. ad hāc, & Fely. in prohe. decret. col. 5. nu. 22.
- 111 **T**Literis fit injuria, cum quis librum, carmen, vel historiā ad infamiam alicuius pertinente scriplit, cōpoluit, vel editit, uel dolo malo fecerit, quo quid eorū fieret, & in oībus illis casib. de quib. loquīs tex. in d.l. lex Cornelius in fin. cū l. seq. item si quis sine scriptura in notam alicuius aliquid produxit, puta veste lugubri, vel squāida uituit ad iniuriam alicuius, aut barbam demittat, uel capillos submittat, vel canter aliquid, q̄ pudorem alicuius lēdat ut est tex. in d. l. item apud labaconem. §. ait prætor. sup. de iniur. uel p̄fidei s̄lores idoneos reprobet, uel p̄fidei s̄lores interpellat existente parto ad soluendum, uel domum absenti debitoris signet, & alia faciat, de quibus per Host. & Azo. in sum. de iniur. & est tex. in l. creditor. cum seq. sup. de iniur. in istis. n. oīb. casib. ex iniuria oritur inimicitia ut est tex. in c. cum in iuuentute. de purga. Cano. ibi sed inimicus hō, & per illū tex. Luc. de Pe. in d l. j. C. de his qui se defer li. 10. dicit q̄ ille, qui publicat ea, quā pertinent ad infamiam alicuius, est eius inimicus. Pro confirmatione p̄missorum facit illud.
- 112 **T**Quōd damnum famē est maius dāno pecuniario, ut est tex. in l. si duab. inf. de reg. iur. & in l. iusta. in prin. cū glo. supra de manum. vind. & in l. iusiurādi. §. procurator. sup. de in iur. & ibi Alex. in 2. col. ver. itē no. qui dicit per illum tex. q̄ parum dī quis prouidere alicui, cum aduersus damnū pecuniarium succurriur, si ēt non conseruatur aduersus damnā honoris & famē cū tale damnum p̄feraſ pecunīę. Sed pro dāno pecuniario, & pro hāc pecuniaria orisunt inimicitia. ut dicam infra: ergo & pro hac re maior. Cum etiam habeamus illud.
- 113 **T**Qđ crudelis est q̄ famam suā negligit. c. si quis p̄sbyter de purg. cano. & c. nolo. 12. q. j. & dicit Albe. in auc. si testis. col. 2. C. de testi. inimicitiam oriri, si aliquis spoliatur bona fama quā p̄ciosa res est. 9. q. 3. c. facta, & magnum damnū est eam amittere. l. infamia. C. de decur.
- 114 **T**Est. n. qđā mors ciuilis perdere honore, statum, & famā. l. p. c. inf. de var. & extraor. cog. & l. j. §. deportatos. sup. de ḡra. l. fi. sup. de ca. di. & iō quibuscunq; modis redimi pot. c. inf. de bo. eo. qui sibi mor. consil. l. 1.
- 115 **T**Accusatio criminalis capitalis gñat capitalē inimicitia inter partes gl. est in l. licet. sup. de arb. & in §. iē inimicitia in uerb. si capitales. insti. de excu. tut. & in §. si uero q̄s dicat in uerb. de crimine. in auc. de testi. Bar. in l. 3. §. de test. & in l. 3. §. fi. sup. de adim. leg. Abb. Mar. Soc. in c. accedens. cl. 2. ut lit. non contest. Albe. in anc. si testis. col. 2. C. de testi.
- 116 **T**Accusatio criminis non capitalis adhuc inimicitiam in ducit, nam ille qui accusat, prosequitur suā, uel suorū iniuriam. l. 1. §. 1. & §. fi. sup. de iniur. & §. patitur. insti. co. Et tunc aut iuste accusat, aut iniuste. Si iuste iniuriam passus est. Aut re, aut uerbis, aut literis. Ex quib. oritur inimicitia, ut dixi. sup. in 2. signo p̄cedenti. Aut iniuste accusat, & tunc non iure facit, & iniuria oritur. d.l. j. §. 1. sup. de iniur. & p̄tūmendū est, p̄ accusans malo aīo, & quia cū non amat, accusationē instituerit, nam crimen imponēdo infamat apud probos & bonos viros de facto, & si nō sit uera imputatio p̄ no. in l. j. sup. de his qui no. inf. & in c. testimoniu & ibi glo. & Doct. de testi & oris cōtumelia, de qua sup. in eodē signo secūdo.
- 117 **T**Vnde lex accusatorem appellat inimicum tex. est in c. j. in §. illum. ibi nec inermes inimicis, de reiti. ipo. lib. 6. & in c. item cum quis eo. ti. & in c. meminimus. de accus.
- 118 **T**Personalis cā siue de statu inimicitia facit, ut si q̄s agat contra aliquem, assērendo cum esse seruum suum, & ille negat item si quis dicat illum esse libertū suum, & ille negat, ille enim sunt q̄ones status, ut dicit Bar. in l. imperium. col. fi. uer. quāto q̄ sub. sup. de iurisdic. omn. iudic. & ibi omnes Doc. & appellat ibi causam hanc maximi p̄judicij & expediri debet per magnos iudices. nec potest delegari. l. pl. cer. C. de ped. iudi. no. Doc. in §. p̄judiciales. insti. de actio. & ex hac causa oriuntur capitales inimicitia. in fi. sup. de his quib. ut indig. & no. Bal. in l. athletæ. §. dat remissionem. in 4. no. sup. de excus. tut. & dicit las. in l. quotiens. C. de iudic. in prin. q̄ causa seruitutis, & causa uitæ & equiparantur. Cū seruus reputetur pro mortuo. l. quod attinet. inf. de reg. iur.
- 119 **T**Matrimonialis causa sit tractatur. Tunc dicitur quasi cā status. Cum mulier uocet virum in matrimonium, quā dicitur seruitus. & econtra si vir mulierem, ita glo. in cap. mulieri. de iureiur. & ibi Butr. Cardi. Imol. Abb. & reliqui eam sequentes. & hoc maxime quia causa criminalis, & causa liberalis, & matrimonialis æquiparantur, ut est tex. in c. penu. de testi. in integr. & glo. in l. 3. §. quacunque. supra de iureiur. & ibi Barto.
- 120 **T**Alex. & Pau. de Castr. appellant hanc causam arduam & grauem eo modo, ut in ea non deferatur iuramentum in supplementum probationis, ut per gl. & Doct. superius adūctos, & per Barto. Roma. & reliquos Rep. in l. admonendi. supra eod. de iureiur. & ibi las. numero 277. Doctor. in cap. fina. de iureiur. & Dec. in consilio 133. de isto processu. colum. 1. uol. j.
- Et ita consuluit Alexan. æquiparando causam matrimonialem criminali in consil. 143. qm̄ abunde col. 2. uers. 2. non est. uol. 2. quē refert, & sequit Dec. in consil. 2 10. Visis diligenter. uol. 2. & Hyp. in l. de minore. §. plurimum nu. 63. sup. de q̄. ex quo necessario est dicendum inter hos litigantes, ut est in p̄missis, inimicitiam oriri.
- 121 **T**Monachationis causa est eiusdem iuris, cuius est p̄cēdens. Cum in ea tractetur de graui p̄judicio. & ex domino redigatur quodammodo in seruitutem, & priuetur omnibus bonis, cum monachus nihil proprium habere possit. c. cum ad monasterium. de statu monach. & auc. ingressi. C. de lacrolan. eccl. & ob eius p̄judicium, & grauitatem iuramentum necessarium non defertur, quemadmodum & in causa matrimoniali non datur. & æquiparata sunt hāc, vt per gl. in l. j. §. j. sup. de iureiur. & ibi Bar. Angel. Pau. de Castr. Saly. Alex. & las. qui eam sequuntur, no. Anch. Abb. Cardi. & Imo. in c. fi. eo. tit. Lap. alleg. 86. colum. ultim. Cum itaque causa sit tanti p̄judicij, nulli dubium ex ea oriri inimicitiam inter litigantes.
- 122 **T**Filiationis causa, ut si agenti dixerit eum illegitimum & inhabilem ad successionem, & ad dignitates, nam ista causa est ardua, & tractatur de statu, & in tali casu non defertur iuramentum in supplementum, quādo est necessarium, ita determinat Bal. in l. in bonafidei. C. de rebu. cred. & rationem reddit, quia dicere aliquem esse illegitime natum est quādam infamia. Et istud refert, & sequitur las. in d.l. admonendi. sup. de preiu. nume. 280. dicens, q̄ iuramentum necessarium non defertur in causa status personæ, puta filiationis, uel legitimationis, quia sunt graues, & hāc grauitas, & p̄judicium constat ex eo quia ut in plurib. quando opponit ista illegitimitas, id sit ad excludendum ab aliqua successione, uel paterna, uel alia, seu ad excludendum ab aliqua dignitate, quā omnia sunt graui, ut in infrappositis signis, & ideo in hac causa oritur inimicitia.
- 123 **T**Famosa si est lis dī causa status, ut qn̄ agit q̄s cōtra me, ut ammoueat ab ordine, uel uult prohibere ne fungar officijs publicis, uel quōd agatur pro socio, tutelæ, mandati, depositi nomine suo, uel ex alijs causis. de quibus in l. 1. §. 1. supra de his qui no. inf. & in l. cognitionum. in uer. existimatio. infra de uar. & extraor. cog. & ita intelligit illum tex. in l. cognitum. Roma. & in l. admonendi. nu. 105. quōd causa famo sa sit causa status.

Ex

Tractatum Tomus Vndecimus.

268

124. †Ex quo nec in ea defertur instrumentum necessarium in supplementum eo maxime quia si non defertur iuris in causa bonorum maioris partis vel totius patrimonij, multo magis non est deferendum in causa fame, quod magis praevaleret quam causa mortis. Julianus. s. si quis omis. cau. test. alias. s. de iure. Ias. in d. l. admonendi. n. 278. sequens hanc opinionem dicit, quod causa fame, & causa vita equiparant. iusta. cum gl. s. de manu- mis. vind. gl. in f. suspectus autem ver. ob. culpam insti. de susp. tuto. & hoc (quod non deferatur iuris necessarium in hac causa) sequuntur cōmū Doc. in d. l. admonendi. & I. And. But. Imo. Card. & alii in c. fi. de iure. improbando opinionem Bar. in d. l. admonendi, quamuis Ias. ibi dicat verba illa non esse Bar. Ex his ita constat ex hoc litigio causa famosae; cum sit causa status inimicitiam oriri.

125. †Causa omnium bonorum vel maioris partis inducit inimicitiam capitalem. Nam causa bonorum dicitur causa vita. l. aduocati. C. de aduoc. diuer. iudi. & ibi Bal. & dicit Sal. in d. l. admonendi. col. pen. ver. quod an sit, quod pecunia est alter sanguis, vnde uideamus, quod causa oīum bonorum, seu maioris partis sunt equiparata per tex. in c. frequens. de resti. spo. in 6. & gl. in auc. de resti. in f. si vero dicatur. in f. in uer. qōnes. & gl. in auc. si testis in f. C. de resti. coniungit haec, de oībus bonis, vel parte maioris, vel de statu. per tex. in f. item pp. litem, insti. de excus. & gl. in c. cum partium. de reg. iu. in 6. cōiungit haec causam criminalem, famosam & arduam. & Iaco. de Are. Odofri. Bar. Albe. Saly. Ful. & Rom. in d. l. admonendi dicunt.

126. †Quod causa magna equiparatur causa criminali per text. in l. propter litem. sup. de excus. tut. & predictos sequuntur. I. Crot. Caccialup. Curt. & reliqui repe. in d. l. admonendi; & idem uoluit But. & Imo. in c. fi. de iure. Sed aduerse, quod Ias. in l. propterandum in priu. in 3. no. C. de iudi. dicit, quod ille tex. in eo, quod determinat instantiam non esse tandem in causis criminalibus quod est in causis ciuilibus, vnde tunc contra haec decisionem, quod ista causa magna equiparatur causis criminalibus. & idem sensit Iaso. in d. l. admonendi. n. 171. ob id, quia qualibet causa corporalis est maior quam causa pecunaria per l. in seruorum. in f. infra de p. vnde uale restringere illud in personis uilib. vel in illis casib. in quibus pro crimen imponitur pena pecunaria. & in d. l. properandum. infert, quod ista causa non possunt dici capitales, & per quod non oriatur inimicitia capitalis, sed quasi capitalis ut consiluit I. de Anna. in consil. 59. uisa inquisitione, qui dicit, quod ex litigio non oritur inimicitia capitalis cum imperator, & iustis consultus ponant de per se inimicitiam, quod oritur ex litigio, & inimicitiam capitalem ut insti. de excus. tuto. f. item pp. inimicitias. subdens, quod Doc. in d. c. cum oportet. dicunt, quod uero ex predictis oritur inimicitia quasi capitalis. idem sensit Fely. in d. c. cum oportet. colu. 4. num. 8. ubi quasi capitulo appellat.

Non puto esse recedendum ab opinione Bar. & aliorum dicentium ex predictis causis oriri capitalem inimicitiam. & pro predictis considero tex. in f. item pp. litem, & alios. f. f. subsequen. ubi lex determinat, quod ob causas magnas tutor habeat excusationem, & inter alias, si est lis de oīb. bonis, vel hereditate. item si est inimicitia, nec sufficit simplex inimicitia, sed requiritur, quod sit capitalis ut in f. inimicitia. cum itaque lex uelit capitalem inimicitiam ad excusandum tutorem, necesse est et, quod alia litigia, quod excusatione inducunt sint talia, ex quib. oriatur capitalis, non aut simplex inimicitia, non. n. est presumendum, quod una & eadem dispositio diverso iure censeatur, & ex diversa causa sit inducta. l. iam hoc iure. sup. de uul. & pup. nec opus est dicere, quod imperator posuerit separatim inimicitiam orientem ex litigio, & inimicitiam capitalem, quia immo oīa sunt posita sub eodem contextu, & sub eadem determinatione, & sub eodem tit. & ex eadem causa sunt inducta, & ordinata, ut iam dictum est.

Pro predicta opere adduco tex. & ibi Bal. in l. athlet. f. dat remissionem. sup. de excus. tut. ibi capitale certamen eis ad iniucem constitutum. quod verba exponuntur per Bal. si de statu, oībus bonis, vel maior parte litigetur, & dicit Ant. de But. in c. accedens. el. 2. in 5. no. ut l. non contest.

127. †Quod inimicitia capitalis non tolum cōcluditur ex morte, uel ex sanguine primo, sed et ex secundo bonorum, vel honoris, & Bar. in l. pe. in f. sup. de condicione. ob tur. eau. dicit, quod promittens tyranno ob metum est tempore solutionis durat, nec debuit deserere patriam & bona, quia ammissione oīum bonorum equiparatur morti. & Pet. Cy. Ray. Fulg. & Alex. in l. reum criminis. C. de procu. dñt, quod quemadmodum accusatus de crimen non potest esse procurator, ita & ille qui habet litis oīum bonorum, quod equiparatur criminali, & Bal. in l. terza forma. in f. C. deciut. f. lib. 10. quod quasi maior pena est ammissione oīum bonorum quam mors per tex. in l. f. C. ad leg. iul. maiest. vnde licet offendere aggressorem ad defensionem bonorum sicut ad defensionem personae gl. in l. ut uim. s. de iusti. & iur. & ibi Ias. & Alcja. in c. i. de iudi. n. 17. & Bal. in l. 3. f. 1. sup. de

resti. & equiparat inimicitia capitalis causa oīum bonorum, & Alex. in l. post legatum. f. his uero. sup. de his quib. ut indig.

Nec obstat, quod dicatur, si non est causa capitalis primo, nec inimicitia capitalis oritur, quia istud est falsum, nam ex iniuria verbalis oritur inimicitia capitalis & ex alia iniuria similis, ut dixi in praeced. sig. & tamen non est capitalis.

Nec ob. consideratio. l. in seruorum. infra de p. quia causa dñt, quod poena corporalis si maior quam quacumque pecuniaria, attamen pro hoc non sequitur quod ex causa bonorum non possit oriri idem effectus, quo ad hominis intentionem, qui oritur ex causa huius penae corporalē. Cum n. inimicitia sit rancor animi, coderrit, & id est, ex eo, quod quod vexat grauiter, uel bonis, uel in corpore. Et in hoc huius haec duo equiparationem, & in illis ages demonstrat haec malā opinionē aduersus reū, & eius ruinā perquirit, siue agat in bonis, siue in corpore, ex quo dñe inimicitia grauis, quod capitalis est, & sufficit, quod quantum ad hūc esse etiam inimicitia, & eius ortus haec dūo sint equiparata & similia, dato quod vnu excedat aliud quo ad executionem, & major sit pena, quod in corpus infligit, quod pecuniaria, quod bonis applicat.

128. †Sufficit enim quod equiparatio, & similitudo sit in ea re (de qua agitur) nec requiritur, quod tota res sit alteri similis. c. cum dilecta. de confir. util. uel inutil. Cum simile non sit idem not. Bar. & alii in l. qd. Nerua. sup. depositi. & l. nō pnt. sup. de legib. l. ad similitudinem. C. de epi. & cler. no. Fely. in c. translato col. 3. nu. 16. de consti. Cum etiam maior sit inimicitia, quae oritur ex causa oīum bonorum, quod illa, quae oritur ex accusatione capitali. ita Pau. de Cast. in aut. si dicatur. C. de rest.

Quod autem ex litigio oīum bonorum vel maioris partis causat capitalis inimicitia ultra predictos, tenuit gl. I. And. Hos. Card. & Abb. in d. c. cū oportet, adducit tex. in d. c. frequens de resti. spol. lib. 6. & idem I. de Anna. sibi ipsi contrarius in d. c. cū oportet. col. 2. ver. qualis autem, & Anch. in d. c. frequens. de resti. spo. per tex. in d. f. dat remissionem, & Hyp. in d. l. 3. f. præterea. n. 5. 8. sup. de q.

Intellige predicta non procedere in casib. de quib. loquitur Bar. in d. l. admonendi, quod l. tractatur de possessorio oīum bonorum. Nam tunc non dñe magna, uel grauis causa, uel quod tractatur de aliquo incidenti, quod non tolleret, nec diminueret ueritatem negotii, ut puta quod aliquis non esset procurator meus, nec potuisse agere pro me; ut per Bar. exemplificatur, & probannes ibi scrib. Nam in casibus predictis, cum de paruo iudicio tractet, non est dicendum capitale inimicitia oriri.

Intellige et, ut inimicitia capitalis interueniat quod est lis inferens graue damnum in bonis tui conuerti, ut puta, quod auct. sit ammissio lucri, uel ammissio bonorum. Nam quemadmodum infertur iustus metus ob mortem uel quasi: ita etiam ex ammissione lucri, aut bonorum, ita no. Cy. in l. interpositas. C. de transac. & ibi Bal. & Saly. qui dicunt.

129. †Qd quod non timeat mors, uel quasi, sed graue damnum in reb. propriis, iustus, & letimus metus infertur. Et Bald. in c. i. de iudi. col. 4. uer. quid enim dicit, quod inimicitia capitalis oritur, si est contentio oīum bonorum, uel maioris partis. Id est quod de meliori re, quam haec in bonis, per tex. sing. in l. summa cum rōne. sup. de pecul. & idem si esset quaestio amissionis magni lucri per singulare dictum Cy. sup. allegatum.

130. †Infertur ex predictis, quod si causa erit leuis, & parua inter partes non pluit inimicitia. Nam modicum damnum quilibet equo animo ferre det. c. terrulas. 12. q. 2. Cum lex parua latitudo non consideret. l. scio sup. de in integr. resti. & dolus ex parua re non pluit. l. si oleum. sup. de dol. Et pro parua re non presumitur quis uelle peccare, cum detur in ea iuris in supplementum, per no. in d. l. admonendi. sup. de iure iur. 131. †Aduerte tamen quod inimicitia ex contentione etiam de re leui maxima oritur inimicitia, ut dicit Dec. in d. c. j. de iudi. in 2. lectu. col. j. uer. & ex supradicto no. allegat Abb. in d. c. j. & in c. no. accedens. ut l. non contest. & in c. cum oportet. de accus.

132. †Parua. n. res quod; dñe, quod ad sumptus iudiciales non sufficit. c. anteriorū. f. illud. 2. q. 6. no. in c. de appellationib. de appell. Quod; minor. 10. libris auri in auc. de mad. prin. f. si tibi, & de appell. f. illud. Quod; usque ad quadraginta aureos, ut in l. i. C. de defen. ci. quod; ad trecentos aureos, ut in auc. de defen. ci. in f. & iudicare. Sed in calu (de quo agitur) parua res atque secundum qualitatem personarum. Nam causa ducentorum aureorum penes magnum virum est parua, ut est glo. & ibi Bar. & alii in l. sed si suscepit. supra de iudi. loquens de illa Comitissa matilda, quod donauit tringinta milliaria terreni, & dicit aliquantulum terreni. Ego autem causa suis seu porci dicet magna respectu pauperis, ut est gl. in l. illicitas. f. ne tenuis. s. de offi. procons. Et sic ploras faciunt parua & magna causam. Et arbitrii est iudicis iudicare ob personas, quod parua, quod magna, & grauis causa dicatur. Bar. & alii oīes in d. l. admonendi, & ibi Ias. n. 272. no. Inn. Card. Abb. & alii in c. fi. in f. is au. rem. de offi. deleg. & de istis paruis & minimis late prosequitur Antonius. Cor. in trac. de mini. quarum aliqua transcriptit Hypo. in f. furem. sup. de sica. ip. l. si ut allegas. C. de sica.

L 1 4

Quarto

D.Marc. Blanc. De indicij & tortura.

133 † Quero præmissis inhærendo, an lite finita inimicitia durare præsumatur. Doc. in c. i. de iudi. in j. not. loquendo de testibus & indicio fuerunt varii, & ex diuersis rationib. moti. Aduersantur insimul. Ant. de But. Abb. videntur sensisse, q̄ inimicitia non duret, Dec. Rip. Alciat. ibi sequuntur hæc dicta, quamuis per distinctionem se restringant, prædicti ad hoc tenendum mouentur.

Primo ex dicto Io. And. in addi. ad Spec. in rubr. de testi. versicu. sciendum, & versicu. sexto, vbi illi, qui habuerunt contentionem, vel causam cum episcopo, non repelluntur a testificatione.

Secundo adducitur tex. in §. si vero quis dicat. in auc. de testi. ibi donec de crimine iudicetur.

Tertio facit tex. in §. item propter litem. insti. de excusa. tuit. ponderando verbum, sit, q̄ excusetur quis a tutela, si sit lis, de omnibus bonis, vel de hæreditate, adeo q̄ requiritur actualis existentia litis, & si fuerit finita aliud sit.

Quarto pro hoc est tex. in ca. omnipotens, de accu. iunc. gl. & tex. in l. reus delatus. infra de mu. & hon. vbi cessante in famia cessat effectus ipsius.

Quinto adducitur tex. in c. item cum quis. de resti. spoli. vbi non agitur ante restitutionem spolij criminaliter, cum præsumantur inimici, facta vero restitutione, ut innuit. tex. agi poterit, & sic non perdurat inimicitia.

Sexto facit tex. in c. postremo, & ibi Abb. in 2. no. in fi. de appella. ibi in eodem negotiō aduocati officio functus. ex quo apparet, q̄ ille qui fuit aduocatus in una causa, si datus fuit iudex in alia causa, non potest recusari. & tamen aduocatus dicitur aduersarius, ut no. in d. c. j. de iudi. & dicam infra sub sig. ter. & sic functio officio per eum non dicitur durare inimicitia.

Septimo adducitur tex. in c. ad hoc. el. 1. & ca. proposuit de app. vbi iudex in vna causa, a qua fuit appellatum, potest appellatione pendente recusari in alia causa, ergo finita causa non poterit recusari. Et sic aliquis ranchor non uidetur perdurare.

Aliam op. q̄ finita lite adhuc duret inimicitia tenuerunt Arc. Barb. & Bosc. Codeg. Adducunt

Primo cum ut superius dictum est, inimicitia inducatur ex lite, ut in casibus præcedentibus.

134 † Tunc, si semel inimicus fuit, præsumitur durare inimicitia, nisi probetur reconciliatio, ut per Innocen. in cap. cum oportet. de accusa. & Bal. in auc. si dicatur. C. de testib. & est tex. in l. in ip̄bus, & ibi Bal. C. fami. excisc. ergo repellere debet nunc sicut tunc.

135 † Cum etiam inimicus reconciliatus repellitur ut suspectus, ut per Spec. in tit. de leg. in §. superest. ver. item q̄ quoniam. & hoc quando reconciliatio est de recenti, ut dicam infra in uerb. reconciliationi, ita hic, dato q̄ finita sit lis, tamen adhuc durat causa inimicitia.

Secundo adducitur Bar. in l. 1. §. idem numinio. supra de quæst. Vbi domesticus tempore cōtractus si desist estet domesticus tempore attestationis faciendæ, & duret causa reuerentiæ. i. ranchor & odium, non potest esse testis.

Tertio mouentur, uoluntas semel posita durare præsumitur. l. sancimus. C. de testament. capitulo maiores, de Bapt. ex quo inimicitia semel in esse deducta præsumitur per peruo durare.

Quarto adducitur, quæ ex solo cur su temporis non mutantur semel in esse posita, semper in ipso esse præsumuntur, nisi contrarium probetur, uoluit Abba. in cap. proposuit. de cler. excommun. mini. per glo. ibi in verb. abolitione, quæ vult, quod semel excommunicatus, nisi contrarium probetur semper præsumitur excommunicatus: quæ conclusio ex pluribus confirmatur posita per Fely. in cap. scribem in glo. 2. i. princip. de præsumpti. & per Bald. in l. ex persona. C. de probatio.

136 † Quinto facit cessante causa non cessat effectus iam perfectus & cōsummatus Bar. in l. cum lite mortua. supra iudi. solu. & in l. fiscus la 2. infra de iur. si. Bal. in l. cum antea. in fi. C. de arb. Abb. in c. illud. de præscri. Fely. in c. causamque el 1. col. pe. uer. fallit primo de tezi.

Sexto allegatio inimicitia facta per alteram ex partibus ostendit eam subesse, dato q̄ lis sit extinta, cum in hoc standum sit assertioni partis, eo quia penderet ab animo.

137 † Nam amicitia & inimicitia dicuntur passiones mentales, quæ animo retinentur, & continuantur, ut per Bal. in d. l. ex persona. C. de proba. Et per Fely. in d. c. scribendum, prout in simili dicit Bartol. in l. siue possidetis. C. de probatio. quod standum est assertioni dicentis possidere, cum hæc animo retineantur.

Septimo adducitur text. in capit. cum P. manconilla. de accusatio.

Octavo facit tex. in capit. accusatores el 1. 3. quæst. 5. vbi etiam post reconciliationem quis repellitur ut suspectus,

& dicam infra.

Aduerte circa prædictam conclusionem, q̄ quamuis allegendur prædicti, q̄ teneant alteram ex prædictis partibus, attamen non simpliciter sequuntur dictas opiniones. Nam Aret. in d. c. j. de iudi. dicit moderando eius opinione, q̄ non repellitur in totum, qui habuit litem respectu inimicitia. Sed non adhibetur plena fides. Rip. in d. c. P. tenet eandem modificationem. Dec. in d. c. i. concludit arbitrarium iudicis esse in admittendo vel non admittendo, considerato, q̄ orta est etiā magna inimicitia, tunc præsumitur durare. aut solum allegatur lis præterita, ex qua erat præsumptio inimicitia & lite pendente, finita lite, suspicio illa purgatur. Alciat. in d. c. j. intelligit, ut non duret inimicitia, nisi index cognoverit, etiam post litem, sub esse inimicitiam. Et sic omnes prædicti videntur inclinare, q̄ sit quodammodo arbitrariū iplius iudicis, Alex. in l. 3. in addi. ad Bart. in uerb. inimicitias in si supra de testi. non s̄ firmat in hoc articulo. Sed uidetur sentire, quod aliquatis inimicitia duret, quia diminuitur de dicto testis & eius fide.

Ego indistincte verum puto, q̄ si orta sit inimicitia capitalis, aut grauis (vt supradictum est) q̄ finita lite adhuc præsumptio sit eam durare. Nam cum amicitia, & inimicitia sint animi passiones, & in intentione consistant, & inimicitia sit ira viciscedi tempus obseruans, ut ait Cic. in lib. quarto quæst. Tuscul. quomodo possumus dicere, quod per recessum litis hæc recedant, cum sint radicata in corde, quæ non ita de facilis amouentur. Si enim inimicitia desiderat uktionem, & obseruat tempus ad se vindicandum, non potest ex hoc dari, quod cesseret ob cessationem litis, immo q̄ obseruetur tempus ad se vindicandum. ex quo finis litis non debet esse illius potentia, ut dicatur extinta inimicitia. Sed requiritur reconciliatio, quæ etiam non sit de presenti, ut uoluit Bar. in d. §. si uero quis. in auc. de testi. & ita intelligit glo. in l. 3. in princip. in uerb. inimicus supra de testi. Pro hac opinio. credo esse tex. clarum in §. inimicitia. insti. de excusat. ubi inimicitia perseuerat & perdurat, nisi interueniat reconciliatio. ibi, nec reconciliatio interuenit, & tex. in §. secundum uult pastum questionem status a pupilli patre excusari, ita q̄ ex ea lite status inimicitia subesse dicitur, dato q̄ lis sit finita. & ista sententiam indistincte tenet Præpo. Alex. in c. accusatores. 3. quæst. 5. in 1. no.

Tertium signum inimicitia oritur ex hominum opinione, & ex diuersis causis inferius annotatis & primo.

138 † Aduocatus, uel procurator si patrocinium præstiterint contra accusatum. An contrahatur inimicitia cum eo? dictas, q̄ contrahitur, ut est tex. iunc. glo. in l. j. §. sed & constitutio. supra de calum. ubi iudici & aduersario prohibitum est pecuniam dari. Et gl. ibi in verb. aduersario. exponit procuratori, & aduocato, & ex ea demonstratur procuratorem & aduocatum partis, mihi contrarię, aduersarium dici. Ita etiam per illum text. Alber. appellat hos aduertarios in suo dictio. in verb. aduersarius, & ita per illum tex. dicit procuratorem & aduocatum inimicum. Luc. de Pen. in l. 1. col. 2. ver. item aduocatus. C. de his qui defer. lib. 10. Anch. in ca. cum P. de accu. in 3. no. dicit sub uerbo forte, q̄ aduocatus, procurator, & fideiussor accusatoris præsumitur inimicus accusati per text. in l. post legatum. §. his uero. supra de his quib. vt indig. Io. de Anna. ibi in uerbi. quid autem si aliquis relato dicto Anch. tenet, q̄ sit idimicitia, considerando, q̄ tex. in d. §. his uero, loquitur in teste, & fideiussore, & subdit, deneganda est actio accusatori, qui adfuerit. & Dyn. intelligit tanquam procurator, & Barto. ibi intelligit tanquam ad uocatus. Inducendo ad q. de bannito, & consulendo, quod non sit aduocatus banniti ullus Doctor. Dec. in c. i. de iudi. in 2. nota. dicit.

139 † Quod procurator, & aduocatus dicuntur aduersarii secundum Nico. de Mathar. alleg. But. ibi in 2. no. & in c. testi monium in 2. no. de testi. qui nihil dicit de hoc, allegat etiā tex. iam per prædictos ponderatum in d. l. 1. §. qui autem, I. o. Franc. Rip. in d. c. j. in 2. no. in 3. ampliat. dicit procuratorem & aduocatum dici aduersarios per tex. in d. §. qui autem, & per tex. in c. 2. de confes. lib. 6. & ex hoc esse, quod procurator, & aduocatus non sunt idonei testes in causa, in qua patrocinantur, per glo. in c. Romana. de testib. lib. 6. & per Bar. in l. deferre. infra de iur. si. & per Fely. & alios in c. a nobis. de testi. cogen. & in d. c. i. sensit hoc, q̄ dicatur aduocatus aduersarius in 7. col. & ex his prædicti in eam partem inclinare uidentur, quod detur in istis inimicitia.

Sed ista dicta non uidentur sine dubio procedere. Nam te x. in l. qui cum natu maior. §. pen. supra de bon. liber. dicit, q̄ si filius patroni aduocationem accusatori liberti præstitit, non repellitur a contra tabulas bonorum possessione, subdens rationem.

140 † Quia aduocatus non accusat, & Bar. per illum text. in l. 3. §. si. supra de adimen. leg. dicit, q̄ inimicitia capitalis est si o. c. citid

cedit meum consanguineum. Idem si accusauit vel minatus est interficere. Secus tamen videretur. si auxilium praestiterit & eū in causa capiçali per tex. in d. S. pe. & sic sensit iniçitiam in prædicto casu non dari. A ret. in c. i. de iudi. col. 1. in fi. dicit, forte posset dici, & aduocatus, & procurator posset dici inimicus, si fuisset in causa capitali contra me, vel actione famosa, per ea quæ habentur in l. pen. in princip. supra de inoffic. testamen. & quæ ponit Barto. in l. post legatum. Sunt qui putant. supra de his quib. ut indign. hoc tamen non affirmat. & sic non audet dicere inimicitiam oriñi. Hoc idem videtur lensile Cur. in tracta. feud. in 3. parte in 33. quæstione.

141 Credo in casu præmisso contrahi inimicitiam.

Cum ex cohabitatione, & familiaritate, quam quis habet cum inimico meo, oritur mecum inimicitia, ut est tex. & ibi Bart. in l. sciendum. S. si accusatio, infra de legation. & Ias. in l. apertissimi. col. 2. C. de iudi. & dicam infra in verbo conuersatio cum inimico.

Eodem modo & tanto magis, detur inimicitia in eo, qui auxilium praestat inimico meo contra me, & ad meam iniuriam, qui n. aduocat contra accusatum necesse est, & exprimat causam accusationis, & delicta declareret, & instet contra eum, ut puniatur, & aperte, & palam maledicat, infastisque noces aduersus eum iactet. Ex quib. inimicitia caufatur, ut est tex. in l. si inimicitia versi. sed si palam. supra de his quib. ut indig. facit per hoc, & dicit Abb. per illum tex. in d. c. c. 3. P. col. 2. dum uult, quod clericus non possit aduocare, ne uideatur alteri nocere.

Non ob. tex. in d. l. qui cum natu maior. in S. pe. quia filius patroni ad hoc ut excludatur a honoru. possessione, debet de causa capitali accusasse, alias si capitalis non fuerit accusatio. Sed minor, non excluditur, ut est tex. in d. l. qui cum natu maior. S. si tamen.

142 † Et sic quilibet accusatio & iniuria ipsum non excludit. Sed debet esse capitalis, & istud est, & dicit Bar. in l. post legatum. S. sunt qui putant. s. de his. q. b. ut indig. post gl. ibi & nō sita de facili perdit portio debita patrono, sicut legatum, & est mere lucrum. & sic dato & ex aduocatione fiat iniuria liberto, & oriatur inimicitia, non tamen capitalis. Vnde Bar. dictum. in d. l. 3. S. fin. supra de adimen. leg. debet intelligi, quod ex auxilio praestito non oriatur inimicitia capitalis, de qua locutus fuerat in præcedentibus casibus: non tamen negat, & alia inimicitia esse non possit, dum dicit. Secus tamen uidetur & c. & sic aliter quam dixerat in tribus casibus præcedentibus, in quibus locutus fuerat de inimicitia capitali. eo maxime, quia quando aduocat, infastas noces exprimit ex necessitate sui officii, non tanquam inimicus, & ideo excusatur. Secus est, in eo qui ad iniuriam uerba diffamatoria profert, ut in d. l. si inimicitia, necessitas autem excusat. ex quo dico grauem inimicitiam oriri cum aduocato non autem capitalem.

143 Præmissa intellige sine difficultate procedere, vt si post aduocationem, uel prourationem contra aliquem sequatur mors aduocati, uel procuratoris ex uulneribus accusati, ut detur indicium pensamenti contra illum procedens ex inimicitia. & etiam si fuerit alia causa, ex qua oriatur capitalis, uel grauissima inimicitia cum principali agente, ut in casibus præcedentibus.

144. † Iudex autem dicitur inimicitiam contrahere cum ipsis partibus, inter quas iudicat. Considero in hoc duo tempora, quamuis aliter considerent. Moder. in ca. i. de iudic. uidelicet quod aut pendet indicium, aut est iudicatum, in primo casu, aut est causa ciuilis, aut criminalis. Si ciuilis, tunc uilli dubium est quod non contrahitur aliqua inimicitia.

145 Cum iudex debeat ipsas partes audire, & iustitiam utriusque administrare in auc. de iudi. per tot. & in l. nemo. C. de sen. & fauorem utriusque praestare secundum sua tempora, ut no. in l. fauorabiliores. infra de reg. iu. & in cap. cum sunt de reg. iur. lib. 6. & si iudex esset suspectus partibus ex inimicitia ante contracta, uel ex alia causa, tunc datur adiunctus de iure ciuili, secundum & no. in l. apertissimi. & ibi Ias. late in 2. colum. & in auct. si uero contingit. C. de iudic. & de jure canonico reculatur iudex ut in capitulo, cum speciali de appella.

Si vero causa est criminalis. Tunc aut super accusatione proceditur, & idem est dicendum quod in causa ciuili. Cum sit persona accusatoris, qui causam agit, aut proceditur per uiam inquisitionis per ipsum iudicem, & est mera inquisitione non intentata ad requisitionem alicuius, ut dicit glo. & ibi Ias. And. Cat. Abb. Fely. in c. qualiter & quando el. 2. in princ. de accusa. Et tunc dico quod contrahitur inimicitia, prout uult Dec. in d. cap. 1. de iudic. in 2. nota. in secunda leitura motus.

146 † Quia iudex, qui contra me procedit inquirendo, dicitur aduersarius meus, quia subrogatur in locum accusatoris, &

omnes exceptiones, quæ opponi possunt contra accusatorem, tali casu opponi possunt contra iudicem, ut no. Barto. in l. 2. S. si publico. supra de adulte. column 4. versicu. queritur utrum. Et ut per Alexand. in consilio 54. uiso thema uolumine primo.

147. † Item quia ille qui in litem subrogatur dicitur aduersarius meus ut no. Gem. per illum tex. in c. si hi. ut lit. penden. lib. 6. item perglo. in l. si appellante. C. de appella. in verb. ad uerlarium, quæ exponit, iudicem. Et respondet ad tex. in c. cum speciali. de appell. quod quamvis ponantur ibi tanquam diuerfa aduersarius & iudex, non tamen sequitur, quod iudex aduersarius non dicatur. Nam s̄pē genus & species ponuntur tanquam diuersa ut in rub. C. de seruit. & aqua. & in Euangelio dicitur discipulis & Petro, quamvis Rip. in d. c. i. initatur impugnare dictum Dec. præsupponens, quod fama sit loco accusatoris, quem Codex. ibi defendit attendendo verba Bart. in S. si publico, & iudex succedat loco accusatoris. & si fama est loco accusatoris, iudex partes ipsius famæ assumit, & assumendo subintrat, ut ibi per cum. Confirmat prædicta, nam procurator & aduocatus dicuntur aduersarij, licet nomine alieno interueniant, ut in l. 1. supra de calum. Et sunt inimici, ut dixi supra proxime.

Et prædicta intellige, qd iudex formata inquisitione citari fecit partem, uel ad se defendendum, uel se carceribus pre sentandum, & sententiam non tulit.

In secundo casu quando sententia est lata. Tunc si sententia est in causa ciuili, & pars (contra quam lata est) non appellavit. Sed ipsi sententia acquieciit, quia uidetur agnoscere bonam fidem non appellando, puto aliquam inimicitiam non oriñi. Eo tamen casu quando ille habebat potestatem appellandi. Secus si non poterat appellare quia tunc iniustus sententia acquieciit, & inimicitia contrahitur, vt dicā infra in casu seq.

148 † Aut appellavit, & tunc inimicitiam contrahi.

Cum per adpellationem ille (qui appellat) grauatur, & iudicis est iniuria. Cum eius imperitia arguatur & iniquitas, quod quis de iniuria agi non possit. gl. in l. fin. C. quan. prouoc. non est necel. in verbo. iniuriam. Et ex hac causa potest iudex allegari suspectus. Imo. & Dec. in c. ad hæc. cl. 1. de appell. Et dixi in traç. meo de compromi. int. coniunc. in q. 8. prin. colu. pe. nu. 35. & inimicitiam ex hoc dari determinat Alber. in auc. si testis. C. de testi.

Intelligo tamen prædicta, quando causa agitur, quæ sit de toto patrimonio, uel de maiori parte, uel quod sit causa magna spectans ad honorem. Secus si esset parua, ut iam dixi.

Si uero sententia est criminalis. Si quidem est pecuniaria, tunc distingo (ut dixi) sup. de causa ciuili inter magnam, & parvam.

149 † Si autem est corporalis. Tunc dico, & si est sententia capitalis, nulli dubium, quod contrahitur capitalis inimicitia. & pro hoc facit illud quod dicit Andr. de Iser. in c. 1. colum na penul. de rap. uirg. in constit. reg. quod si quis fuerit tortus non præcedentibus legitimis indicis, & confessus, & latra sententia mortis contra ipsum appellauerit, non est neganda appellatio, & iudex ad quem uidebit, aut legitime sit appellatum. Cum iudex a quo per sententiam præsumitur suus odiosus. Idem uoluit Matth. de Afflic. in colum. 7. uersi. 10. quero, subdens, quod ex tali sententia efficitur iudex odiosus, & inimicus. Sed si fuerit sententia corporis afflictiva, & non capitalis, idem dico, cum si ex sententia omnium bonorum, seu maioris partis contrahitur inimicitia, tanto magis ex pena afflictiva corporis, quæ maior est quacunq; pecuniaria. l. in seruorum. infra de pe. & dixi supra in hoc signo in verb. causa magna.

150. † Sed quid si lata sententia capitalis ille condemnatus habeat debitum supplicium, an inimicitia oriatur inter iudicem & propinquos occisi? Ancha. in cap. cum P. in 2. not. de accus. determinat, inimicitiam oriri, quia in ea contamen da non consideratur, quod uerum & iustum est, ut patet in teste, qui si uerum dicat, præsumitur inimicus. Sed consideratur, quod potest animum ad iracundiam prouocare, licet possit illud fieri impune, & etiam cum premio, ut accusare, testificari, & aduocare, & est casus no. & ibi Bart. in l. j. sup. de his quib. ut indig. & facit tex. in d. c. cum P. ubi animus ostendit sine effectu inducit inimicitiam.

151. † Nam attestatio super accusatione nulla, & accusatio nulla inducit inimicitiam. Io. de Anna. in d. c. cum P. sequitur hanc op. adducens tex. in l. post legatum. S. quidem & præsidens. sup. eo. de his quib. ut indig. Sed dicit, & est aduertendum quia sententia primi iudicis qui dicitur indignus fuit reprobata per iudicem appellationis. Sed si fuisset confirmata, re liquit cogitandum.

Tu dic idem esse quo ad inimicitiam quia principium attenditur ex causa, quæ præsumitur durare, ut supra dixi.

Tertius,

Marc. Blanc. De indicij & tortura.

- 152 † Testis, si contra aliquem deposituerit in causa criminali, & præcipue capitali, an præsumatur inimicus. Sed quia varijs sententia Doc. in hoc articulo. Ideo faciam duo capita.
 Primo casu quando semel depositus. Aut sponte depositus, aut coactus a iudice: si sponte præsumitur inimicus. Ita determinant Hosti. Io. And. But. Abb. lo. de Anna. & Fely. in c. meminimus de accus. & Card. Abb. lo. de Anna. & Felyn. in c. cum P. de accus. & hoc modo intelligi debet, quod dicit Bar. in l. post legatum. §. his vero. supra de his quib. ut indig. in quantum uult inimicitiam contrahiri ex depositione facta in causa capitali, & illud, quod dicit Alber. in auc. si testis. col. 2. uer. item qui testificatus. C. de testi. & Luc. de Pe. in l. col. 2. C. de his qui se defer. lib. 10.
- 153 † Sponte autem & voluntarie testis dicitur deponere, quā do examinatur, & non fuit productus a parte, nec citatus a iudice. Item si fuit productus a parte & non citatus. Item si fuit citatus a iudice, sed poterat recusare ex aliqua causa, ne cogeretur ad testificandum. Nam in prædictis omnibus causis dicitur spontanea attestatio. ita declarat Bar. in d. l. post legatum. §. his vero. sup. de his quib. ut indig. & lo. de Imo. in c. j. de iudi. & aliqua ponit lo. de Anna. in d. cap. meminimus de accus. & de spontanea depositione dicam. infra in uerb. testis qui cogi non potest.
- Ethoc modo intelligendo de spontanea attestatione tollitur dictum Anch. in d. c. meminimus. qui dicit, nimirum restringi decisionem ibi positam, & reduci ad calum reprobatum, & non contingentem, quando quis ultro ad testimoniū se obtulerit, quod nunquam accidit, nec valeret arg. I. quæ omnia. supra de procu. Nam ut uides in pluribus causis uerificatur hæc spontanea attestatio. & ita impugnant Anch. lo. de Anna. & Fely. ibi.
- Intellige prædicta ut procedant etiam quando testis fuit solus productus ad testificandum, & ad locum accessit, ubi examinarentur super crimen, & non depositus, quia præsumitur ex illo solo actu inimicitia. ita Card. in d. c. cum P. de accus. si sponte uenir, ut iam dictum est.
- 154 † Aut depositus coactus. Tunc dico, quod non præsumitur inimicus prout concludunt omnes supradicti Doct. tā in c. meminimus. quām in c. cum P. de accus. Et est ratio originaliter posita per Host. in d. c. meminimus, quia bonum obedientiae ab omni suspitione excusat ipsum testem. ca. qd. culpatur. 23. q. 1. & c. ad aures. §. 1. de temp. ordi. & ex ista ratione omnes postea secuti sunt hanc sententiam. Et quando testis in causa criminali possit compelli ponunt Doc. in c. dilectorum. de testi. cog.
- 155 † Intellige, vt ille qui coactus depositus non præsumitur inimicus ex parte sua. Sed ille contra quem depositus, si gravatur per tale dictum, inimicitiam contrahat cū teste, adeo quod ille contra quem testis depositus non possit esse testis contra eū, nec ipsum accusare ex præsumpta inimicitia, not. Abb. in d. ca. cum P. de accusa. & pæpo. in cap. 2. §. in criminali. 4. quæst. 1.
- Aduerte ad unum, quod dicit Bar. in d. l. post legatum. §. his vero. supra de his quib. ut indig quod licet quis cogatur dicere testimonium non tamen cogitur sic dicere. & ex eius dicto, si grauauerit defunctum, efficitur indignus, & sic Bar. uidetur innuere, quod quis deponendo potest contra veritatem deponere, ne efficiatur indignus, & ne incidat in inimicitiam, quod idem dicit lo. de Anna. in d. c. cum P. referendo Bar. Sed hoc dictum videtur periculorum, ut quis pro euitanda inimicitia deponat falsum, & sit periurus, qd ius abhoreret, ut tot. tit. supra & C. de fals.
- 156 † Secundū casu quia bis depositus contra aliquem, ex secunda attestacione facta in causa criminali præsumitur inimicus, est tex. in c. 2. §. in criminali. 4. q. 3. Vbi Gratianus interpretando tex. in l. produci, supra de testi. dicit, qd in c. criminali produci testis non potest, quia antea in eum reum testimonium dixerit, quamvis Barto. Bald. Sal. & Flor. varijs intellectus ad illum tex. in d. l. produci. & solus Fulg. ibi post alios intellectus referat hunc canonistarum. Hoc idem uolt gl. in c. fraternitatis. in verb. receptos. de testi. quæ dicit, quod qui semel tulit testimonium contra aliquem, præsumitur inimicus eius, si iterum velit contra ipsum testificari. & gl. in d. §. in criminali. secundum primum intellectu sequitur hanc opinionem, & intellectum glo. simpliciter sequitur etiam Gemin. ibi. Innocen. in d. cap. cum P. de accus. In si. dicit, quod qui dixit semel testimonium contra aliquem, ulterius contra eum testificari non potest, allegat tex. in d. §. in criminali.
- Contrarium tenuit Abb. in d. cap. fraternitatis. dicens, si testis sponte se non obtulit, non potest præsumi in eo inimicitiae causa, argumen. I. quæ omnia. supra de procu. & c. cum non deceat. de elec. lib. 6.
- 157 † Nam & iudex pluries iudicando non præsumitur inimicus, ita ut repelli possit tanquam suspectus, nisi alter probe

tur grauamen, iuxta nos in c. ad hoc, & ea. proposuit de apella. Fortius nec testis, qui deponit super facto. c. inter dilectos, & qd ibi no. de si. instru. vnde intelligit. d. §. in criminali, in eum qui malum testimonium dixit, ut secundum aliam interpretationem intelligit glo. ibi. & eodem modo intelligit Specul. in titu. de testib. §. 1. columnia 24. versiculo item quod in alia causa, & Præposi. idem voluit in dicto §. in criminali.

In casu præsenti puto plures casus dari posse, qui ad altera istarum opinionum adaptari possunt, in primis; Aut proceditur ex inquisitione, aut per accusationē. Primo casu, aut inquisitio fit ex mero iudicis officio, aut ad instantiam partis, ut declareret glo. & ibi. But. & Abb. in 3. col. in ca. qualiter & quando. el 2. de accus. Quando igitur fit inquisitio ex mero iudicis officio,

- 158 † Tunc dico qd etiam si testis fuerit bis examinatus, dummodo fuerit citatus prout de iure requiritur, non potest dici inimicus. Cum nec timor subordinationis oriatur in eo causa, ut dicit But. Card. & Abb. in d. c. qualiter & quando. in 5. distet. Aut inquisitio fit ad instantiam partis, & tunc idem dico, qd & in casu accusationis, de quod infra ideo secundo casu quando proceditur supra accusationē. Ettū. si primo fuit examinatus ex mero officio inquirentis, & secundo loco super accusationē, & addit aliquid quod grauat accusatum in eius depositione. Et tunc prælumerem inimicum; siue si coactus siue non, quia facile est impetrare præceptum poenale a iudice, & facilis est, testem & accusatorem esse in concordia ad intimandum præceptum penale. Sed quia ipse testis super inquisitione examinatus, & super toto casu nil deponit super ea re, de qua attestatur, in accusationē si deponit, præsumendum est, qd ex inimicitia dixerit, & ad iniuriandum reum, & hoc maxime quando post inquisitionem reus prætentat se ad carceres, & instituta quærella poffensum denuo post præsentationem factam testis examinatur. Et istud evenit in hi sa tem per duas uices. Et talium testium dicta uiri per inimicos prolati rei ciuntur. Aut isto testis nil addit ultra contenta in prima attestacione, & tunc non præsumam inimicum. Et istud est, quando est eadem causa & iudicium.

Si uero non est eadem imputatio in inquisitione, quæ est in accusationē, sed diuersa, & tamen est eadē persona: Tunc dico, quod si super utraque fuit citatus (ut conuenit) nō est præsumendum inimicus.

Si vero examinatur super accusationē primo. & deinde super eadem accusationē dato quod uideatur coactus, præsumerem inimicum, cum (vt dixi) facile sit facere istas coactiones, & accusator videtur habere paratum hunc testem ad omnia probanda, & quod ipse testis uelit ei inseruire super omnibus necessariis ad quærelam, tantomagis prælumerem.

- Si vero quærelæ sunt diuersæ, & testis examinatur primo super una, deinde super alia, & iste testis fuit citatus vel coactus, & apparet ex processu, qd veritas aliter haberi nō posset, quia aliis non erat ibi præsens, & cum difficultate aliis possintid scire, super quo deponit, uel quod sit testis instrumentarius. Tunc non prælumerem inimicum respectu probationum.
- 159 † Quæ non debent angustari. I. quoniam. in fin. cum alijs. C. de hæret. Et ita intelligo, & restringo dictum Abb. in d. c. fraternitatis. cum alijs.

Si uero testis examinatur super secunda accusationē, & est casus, qui posset sciri ab aliis qd ab ipso teste primo contra reum examinato super alia quærela. Tunc siue testis cogatur, siue non, præsumerem inimicum. Et sic intelligo dicta præcedentium Doctor.

Restringe tamen prædicta, ut non procedant, quando ex processu apparet de manifestissima coactione, ut qd iudex processerit ad acceptiōnē pignoris, uel aliam multā contra testem negantem deponere, nam tunc apparet, qd non ex inimicitia sed coactus depositus, & hoc modo etiam posset intelligi dictum Abb. & aliorum.

- 160 † Causa autem inimicitiae an sufficiat ad inimicitiam probandam, dato quod per partem ignoretur, uide late Ias. in l. apertissimi. num. 7. C. de iudi. & Fely. in c. cum oportet. num. 14. de accus. Et Hypo. in l. 1. §. præterea num. 3. supra de qd. & in sing. 178. incip. inimicus. Concludentes quod sufficit ad demonstrandum inimicitiam causam subesse. Ex qua dicari posset ipsa inimicitia, dato quod etiam illa causa est incognita præsumpto inimico, ut exemplificat Hyp. in d. sing. in eo qd me accusauit de aliquo crimen, licet ego ignorem esse accusatum ab eo: tñ non potero esse testem qd ipsum. Item si Titius adulterauit uxorem uel filiam Gaij, & istud non sit cognitum ipsi Gaij, tamē ipse Gaius non poterit testificari contra Titium, quia subesset cā inimicitiae in cognita ipsi Gaij. Et sic sufficit causam posse considerari.

Recon-

161. Reconciliatio an tollat presumptionem mali animi ex inimicitia, dicas quod non, maxime secuto homicidio, & si facta sit pax de recenti, presumitur. Non quod iste Iesus uoluerit se ulcisci, & iratus uoluerit nocere ut est tex. loquens in teste. in c. 2. 3. q. 5. in rōne sui, & ibi gl. dicit, quod ex recentia ipsi aliquid presumendum est. tex. in c. si quis uiuente. 31. q. 1. Vnde a pari procedunt aliquid non esse factum vel esse factum sed de recenti. l. j. uersic. ceterum. sup. de his qui diece. vel estun. Equalia enim ibi haec sunt uiam non frequentari, vel de recenti esse exceptam frequentari. Et dicit Præpos. in d. c. j. quod ex præcedenti offensa redditur suspectus astetus offensi.
162. Idem in iudice de recenti reconciliato, vt non possit esse iudex & tanquam suspectus repellat ut uoluit Ias. in d. l. apertissimi. col. 2. in fi. C. de iudi. Arguendo per tex. in d. c. 2. Idem determinat in teste per eundem tex. & p. gl. in c. per tuas. de simo. no. hoc Inn. Abb. Io. de Anna. in c. cum oporteat. de accu. Et Alex. in consi. 99. in casu inquisitionis uol. j. Et Hyp. late in l. l. §. præterea. col. 1. uer. amplia etiam. supra hodi. & Io. Crot. in trac. de testi. q. 9. 3. q. priu. Ex quo infidelitas præcedens non nocet conuerso in promotionib. nisi sit nouus ad fidem, ut per Fely. in c. eam te. colu. 3. in verbo infidelis. de rescri. Parificando ut supra aliquid non esse factum, vel esse de novo factum per glo. in cle. ne in agro. §. sa. ne. in verb. nouicii. de stat. monach.
163. Conuersatio cum inimicis occisi facit indicium contra illum, qui delictum commisit. Ex tali. n. conuersatione cum inimicis occisi, seu iniuriati presumendum est interfectorum ex animo interfecisse, & sic appensate, cum amicus inimici sit meus inimicus. l. sciendū. §. si accusatio. sup. de legatio. & l. liberi. & ibi Bal. & Saly. & Ias. C. de inoffi. testa. ca. repelluntur. & ibi Abb. Io. de Anna. & Fely. in 4. no. c. cū oporteat de accus. glo. in l. j. §. cum patronus sup. de offi. præfec. urb. & Bar. no. d. §. si accusatio. Et pro indicio ponit Gan. in trac. malefic. in tit. de prælum. col. pen. ver. secundum quod potest cognosci indicium, & dicit Fely. in d. c. cum oporteat. in 6. no. quod eo ipso quod quis conuersatur cum inimico meo presumitur meus inimicus. Et sic non solum cohabitantes, sed et conuersantes dicuntur inimici, quod idem uoluit Luc. de Pen. in l. j. C. de his qui se defer. lib. 10. col. 2. Et dicit Bald. in consi. 112. punctus in fi. uolu. 5. quod conuersatio, & habitatio cum inimicis patris, & associatio sufficit ad exhortandum filium per tex. in d. §. cum patronus, & hoc indicium consideravit Cic. in d. lib. 2. ad Heren. in c. de causa coniecturali, in parte argumēti: ibi, quocum uitus sit, & ibi num quod habuerit de consociis, & de adiutoribus.
164. Vnde uidemus, quod conuersans cum inimicis meis non potest esse testis contra me. d. c. repelluntur, & d. c. cū oporteat. & ibi Doc. oēs, uoluit Cyn. Bald. in l. si quis. C. de testi. & Albe. in auct. si testis. C. de testi. & Luc. de Pe. in l. j. C. de his qui se defer. lib. 10. col. 2. & Crot. in trac. de testi in 9. q. num. 98. & Ias. in l. apertissimi col. 3. uer. adde quarto. C. de iudi. Videmus et quod conuersans cum inimicis meis si fuerit iudex, potest allegari suspectus. c. insinuante, & ibi Doc. de off. deleg. Spe. in c. accedens. & alii Doc. ut lit. non contesta. Ias. in d. l. apertissimi.
165. Idem uidemus, quod offendens coabitantem mecum dñe mihi fregisse pacem. Bal. in l. j. C. de epi. & cler. Fely. in ca. repelluntur. circa fi.
166. Isti conuersantes recipiunt diuersa nomina, aliqui enim appellant eos participes.
- Alii coharentes, sequaces, seu complices.
167. Partipes ex mente Bar. in l. i. C. si rec. prouin. dicit esse filios, nepotes, & propinquos, consiliarios, ac domesticos. quod idem uoluit Fely. in c. olim col. 2. de accu. Sed aduerte quod tex. in d. l. i. C. si rec. prouin. dicit totum contrarium illius, quod dicunt Bar. & Fely. Nam postquam dinumerauit filios, nepotes, & propinquos, subiunxit postea & participes declarando illud verbum, id est consiliarios, & domesticos. Adeo quod illi tantummodo duo domesticus, & consiliarius comprehenduntur sub illo uerbo participes. Et rectius sensit Bal. in d. l. j. in addi. quod participes dicuntur ille, qui est de parte, & præbet consilium.
168. Adhaerentes sunt, qui sponte eiusdem uelle sunt, cuius est principalis, ut dicit Ang. in auc. de hære. & falc. col. 2. uer. ex hoc no. & in §. economis. in auc. de aliena. & emphyr. Et ponit Fely. qui multa adducit in d. c. olim col. 1. & in rubr. de treug. & pac. col. pen. ubi insistit in declarando istud uerbum, adhaerere, per multas auctoritates sacræ scripturæ. & dicit Ange. in consi. 257. Inter capitalia, quod adhaerentes & sequaces sunt, qui & operibus & intentioni alicuius adhaerent per tex. in l. j. C. de rapt. uirg.
169. Complices dicuntur socii ad malum, prout uoluit Ioan. And. in cap. cum oporteat. de accu. & ibi Ioan. de Anna. in 4. no. & Felyn. in d. rub. de treug. & pac. colum pen. num. 19. quod facit ad accusationes, & inquisitiones, in quibus dici-

tur, Caius cum suis complicibus fecit tale quid, intelligitur de sociis ad malum.

Intellige prædicta, ut non procedant, quando aliquis cōversatur cum inimicis meis & paruo tempore.

170. Nam tunc non est presumendum ex paucitate temporis uoluisse delinquere, & me odio prosequi. Sed requiritur longa coabitatio. l. pen. §. in factum. sup. naut. caup. stabul. per quem tex. lo. And. But. Imo. Aret. Cardi. lo. de Anna. dicunt, quod coabitatio (de qua supra) non est intelligenda de qualibet. Vnde si hospes repentinus tibi dedit damnum, non teneor, secus si is qui tecum habitat. & sic debet esse continua, uel magna coabitatio prout etiam uoluit Hyp. in l. i. §. præterea. col. 2. hoc tit. Requiritur enim quod sit conuersatio illius qualitatis, ut resultet odiositas ex parte conuersantis aduersus eum, qui est inimicus illius, cum quo conueratur, nam ex amicitia simplici non presumitur malus animus, ut dicit' Bal. in l. si quis. in fi. C. de testi. amicitia enim simplex non inducit suspicionem in testem. Sed requiritur, quod sit maxima, seu talis, & tanta quod reddat eum in tantum amicum uni, quod ex hoc habeat aduersarium odio, alias autem amicitia, quae est actus uirtuosus non repellit testem. l. sciendū. supra de usur. c. quotiens. de test. cog. Bart. & omnes doc. in l. admonendi. supra de iureiu. & Alex. multa deducens in cōsil. 4. uiso processu. col. fi. & Crot. in d. tract. de testi. in 4. par. in fi. nu. 193. Et sic requiritur longa conuersatio, ex qua resultet magna amicitia.

Intelligas & secundo in eo, qui copulauit amicitias, & cōversationem uoluntariè, & non coacte per ea, quae uoluit Bal. in c. j. qui. mod. feud. ami. & deducit Hyp. in d. §. præterea. col. 4. comprobans per multas auctoritates in illis casibus, in quibus aliquid coacte dicatur factum, ut ex inde quod non teneatur. Sed haec limiratio optime cōprobatur ex eo, quod dictum est. sup. de adhærente, quod sit ille, qui sponte est eiusdem uelle, cuius est principalis.

171. Fluens inimicum meum præbendo sibi comeatu, iuuando ipsum armis, telis, equis, aut pecunia, presumitur mihi inimicus, & habeat indicium contra se facta iniuria mihi, ut de inimico iam dictum est, prout inter inimicos enumerat Luc. de Pen. in d. l. j. C. de his qui se defer. lib. 10. adducit tex. in l. cuiusque dolo. supra ad legem Iul. maiest. & ex mente Bartol. ibi intelligitur etiam commodando, seu mutuando. Idem dicas in eo, qui dat consilium inimico meo, ut sit mihi inimicus, ut uult Luc. de Pe. in d. l. j. per text. in cap. quod olim. de iudic.

172. Propinquitas iniuriati inducit argumentum, & indicil pensamēti, pone quod facta est iniuria Petro, cuius propinquus interfecit iniuriantem, ex tali propinquitate presumendum est, interfectorum uoluisse vindicare iniuriam Petri propinqui sui. Et quod ex animo cum interfecerit,

173. Cum iniuria facta uni de cognitione intelligatur facta omnibus de eadem cognitione. l. i. 2. & 3. sup. de lib. caus. l. sororem. C. de his qui. ut indi. gl. in cle. 2. in uer. quomodo libet. de sen. excom. Bar. in l. lex Cornelia. in prin. de iniu. & in l. cum scimus. C. de agr. & cen. lib. 10. dicens, quod iniuria facta uni confortum toti confortio facta uidetur. l. j. supra de Sill. Et omnes poterunt vindicare tanquam consortes prosequentes eorum iniuriam. l. si foeminam. sup. ad turpil. etiam si uindicans sit spurius. d. l. j. de lib. cau. & Cardi. in clemen. 1. de excep. prælat. in 14. nota. dicit, quod iniuria facta domesticis meis censetur facta mihi, quod sequitur Fely. in c. Petrus. in 1. no. de homi. adducit tex. in c. sciant cuncti. in uerbo consanguineos. de elec. lib. 6. hoc idem uoluit Alex. in l. de pupillo. §. si quis ipsi. quem legit in l. provinciali. nu. 23. sup. de no. ope. nun. & Io. de Anna. in d. c. Petrus. & Alex. in cons. 89. in causa inquisitionis. uol. 1.

174. Intellige inimicitiam durare usque ad quartū gradum agnationis. Bal. in c. vassallus. cl. 1. si de feu. fue. contro. quem sequitur Fely. in d. c. cum oporteat. col. 5. nu. 12. de accusa. & uoluit etiam Ancha. in c. repelluntur. eo. tit. Vel dicas inimicitiam durare ad arbitrium iudicis inspecta qualitate loci, & patriæ ut per Barto. in l. tutor. §. si tutor. supra de suspect. tuto. dicens, quod standum est arbitrio iudicis secundum facti qualitatem, & consuetudinem regionis. Nam in Tuscia est consuetudo, quod qui iniuriatur, vel inimicatur vni ex consortibus (hoc est descendebus per lineam masculinam) iniuriatur uel inimicatur omnibus, alibi autem alter obleruatur.

175. Inimicitia an faciat indicium, si uulneratus uel interfactus sit quis, & ignoratur a quo, doc. cōmuniter distingunt inter inimicitiam leuem, & grauem, seu capitalem, de qua iam dixi, ut ex leui inimicitia non oriatur indicium quod inimicum, ut no. in c. cum oportet. de accu. & in auc. si dicatur. de testi. & ibi Saly. & no. in l. licet. de arb. & dixi. sup. ex graui inimicitia tunc oriatur indicium. l. i. §. præterea. sup. co. Barto. hic, & omnes doc. indifferenter tenent istud.

Sed

Marc. Blanc. De indicij & tortura.

- 176 † Sed difficultas est, an inimicitia capitalis uel grauis sola faciat indicium ad torturam. Spec. in tit. de præsum. §. species. uersi. & idem est, dicit, q̄ si aliquis est imperfectus, & nescitur tamen a quo, sed probatur q̄ P. erat inimicus illius, & ab illo offensus, poterit P. ex tali præsumptione torqueari. l. si letuus communis. sup. de dona. int. uir. & l. cū hic status. §. si mulier. & l. uir uxori. sup. de leg. 3. & l. luxori. §. si. sup. fami. exercit. Roma. in l. i. §. si quis in villa. in l. not. sup. ad Silla. sequitur dictum Spec. subdens, q̄ istud videtur intelligendum de inimico inimicitia capitalis, aut maioris partis bonorum, non autem si inimicitia ob paruum litigium interueniſſet, per ea quæ no. in d. l. licet. sup. de arbi. & in au- ten. si dicatur. C. de testi. & in §. item propter. insti. de excusa. tut. Ang. in l. fi. C. de q. col. 2. uer. possunt, dicit q̄ in homicidio & in vulnere possumus ponere, si reperiatur alius mortuus, & nescitur de quo, est inquirendū de inimicis, & istud est magnum indicium ad torturam. l. i. §. præterea. sup. eod. Fely. in c. afferte. col. fi. de præsum. relatis dictis Rom. & Spec. cu. sequitur eorum sententiam. & Bolog. in addi. ad tracta. Guid. de Suza. de quæst. col. 7. sequitur opinionem Spec. & Calcan. in consi. 6. 2. Christi Salvatoris nostri. col. 4. sequitur prædictas opiniones. & idem voluit Ange. in tract. malefi. in verbo fama publica. nu. 50.
- 177 † Contrarium, q̄ immo inimicitia sola non sit indicium sufficiens ad torturam tenuit August. de Arimi. in addi. ad Ange. in d. verb. quod fama publica. in uersic. quæro. an vñ indicium. column. 7. in fin. dicens, quod præcedens decisio Spec. non est uera, quia sequeretur, quod unum indicium remotum a maleficio esset sufficiens ad torturam, quod tam non est verum.
- 178 † Quia si est remotum a facto hoc est a maleficio, tunc unum indicium non sufficit ad torturam, per ea quæ uult Bar. hic, & dixi. sup. in præmisso. 6. eandem op. tenuit in alia addi. in d. loco. in uer. quæro quid si reperiatur. idem uoluit Gand. in tit. de præsum. & indi. dubi. col. 5. versic. sed quæ & qualia, uolens q̄ fama coadiuuat, ut ex ea quis possit subiecti tormentis, primo si probetur, q̄ inculpatus de criminе extit inimicus offensi, aut suorum. Item si probetur, q̄ inculpatus contraxit conuersationem, uel amicitiam cum inimicis occisi, uel iniuriati. Aut quia contra eundem occisum, vel iniuriatum fuerit taliter versatus, q̄ credebatur esse potius inimicus, quam amicus, quæ ex uarijs causis possunt procedere, ex talibus enim dicit ipse intercedentibus crimen potest præsumi, & cōiectura capitur, q̄ in delinquēdo fraudis insit consilium. & sic ibi uult inimicitiam de perse nihil agere, sed famam, per eam coadiuuari, hoc idem uoluit lac de Bel. in tit. de q. col. 9. versi. ex indicio vero, dicens, formam coadiuuari per inimicitiam, ut quis torqueat. hoc idem sensit Bar. hic, dum exemplificādo in homicidio quo ad torturam imponendam dicit, q̄ possunt contra reum apparere indicia, ut quia inimicus, uel quia fecit præparamenta, & sic uult indicia in plurali existere ad quæstionem habēdam, non autem unum indicium tantum.
- Facit pro hoc q̄ frequenter & de facili contingit, quem esse inimicum, non tamen occidere eius inimicum, & exinde non potest dici, q̄ sit indicium graue, & urgens ut requiritur ad quæstionem habendam, in tex. nostro. & loquitur Bal. in l. non hoc. C. unde legi. in fi. Et dixi sup. in d. præmisso. 6. ex quibus magis semper iuridicum putauit, q̄ inimicitia sola non sit indicium sufficiens ad torquendum stante ratione iam dicta q̄ inimicitia sit quoddam remotum a maleficio, q̄ etiam tenuit Io. And. in addi. ad uersi. sed pone in verbo tormentis, & dixi supra in 6. præmisso, q̄ male senserint prædicti ita simpliciter transeuntes cum dicto Specul. cum etiam contrarium senserit Imo. in l. fi. supra de hæredi. insti. & dicam in indicio seq. de minis. hoc idē de inimicitia tenuit Hyp. in sua prac. in §. diligenter. nu. 70. adducens multa in hac materia.
- Possimus tamen saluare dictum Specu. ut procedat quanto cuncte sumus in loco, in quo necesse est unum ex pluribus & certis hominem interfecisse, adeo q̄ certum esset de lictum & certe personæ. Sed incertum sit de individuo, vide licet de Petro, seu Titio, nam tunc existente aliquo inimico ex illis pluribus poterit iudex ob inimicitiam procedere ad torturam, ut determinat Salyc. in simili, in eo qui ex pluribus est male fama; ut is possit torqueri, ut dixit Salyc. in l. fina. in uersic. quæro an sufficiat. in fin. C. de quæstio. & dixi supra.
- 179 † Minę, & ipse faciunt indicium præcognitionis, & pensamenti, si is (cui factæ fuerint) reperiatur mortuus & reus fateatur interfecisse, sed in pura rixa a casu, præsumendum est enim talem minantem habuisse animum ad interficiendum, nam ex eo, q̄ quis minatur alteri, ostendit se esse inimicum, ut dixi sup. in primo sig. inimicitia. in uers. minæ faciunt, & istud pro indicio mali animi & doli dat Gan. in tra.
- malefi in ti. de præsum. & indi. dubi. col. pe. uer. octauum. §. dicens q̄ ex talibus uerbis minatorijs antecedētibus ipsum crimen coniectari potest, q̄ fraudem & dolum in delicto illo commiserit.
- 180 † Etiam q̄ illa uerba dixerit sine malignitate & animi præuitate. arg. tex. in l. cum ratio. §. ex bonis. inf. de bon. dam. & l. si non conuicij. C. de iniur. subdens, q̄ hæc uerba extradi- cium alleuerate prolata licet præiudicium plenum non inferant, tamen præsumptionem inducunt, & indicium. l. q. dam. sup. de proba. & l. fi. C. de testi. & l. neque professio. eo. tit. Nam his modis animus uoluntas cuiusque declaratur.
- 181 † Et ideo dī, q̄ non solum ipsis rebus & factis quis propriam uoluntatem declarat. l. si tantum. §. ei qui. sup. de cōdi. cōdic. immo etiam ex uerbis prolatis intelligitur, quis uoluntatem suam declarare, & intrinseca sui cordis, quia non intelligitur uerbis exprimere, quod mente non agitauit. l. la- beo. supra de sup. leg. quo fit ut secuto homicidio post mi- nas grauis erit præsumptio, & graue indicium contra minantem, cum effectus, & executio uerborum prolatorum declarauerint animum ita suis de interficiendo, prout mi- nando proposuerat.
- Ex hoc dico non esse requirendum in casu isto, an talis (qui minatus est) solitus sit minas executioni mandare nec ne. Cum effectus demonstret qualitatem personæ, & q̄ sit homicida & uir malorum motum. Cum iam executus sit minas per cum factas occidendo. & ab effectu appareat, q̄s fuerit ille, qui minas intulit. ex quo dico Alb. in tract. statu. q. 64. in 3. par. non bene sensisse, dum uult in casu tractatus, & penitenti minas necessario debere factas esse ab eo, qui consuevit perficere id, quod minatur. Cum (ut dixi) distinc- tio hæc locum non habet, qñ præsupponitur homicidium factum, & alia cognitio non sit facienda per iudicē, nisi tñ sup. pensamento, ieu tractatu. Cōsiderari autē dēt distinctio hæc, qñ sumus in casu, quo ignorat̄ occisor, ut dicam inf.
- Econtra autē minæ pñt considerari respectu illius, cui sunt factæ, ut is ob timorem minantis, si erat homo potens, & ri- xosus eum interfecit, nam ad fugiendum dolorem, & timo- rem præsumitur contra agentem. l. i. §. cum quis latrones. su- pra eo. & dicam. infra.
- 182 † Nam ob timorem ille, qui minatur mortem alteri, pñt in illo actu ab illo cui factæ sunt minæ, occidi, ut per Bart. in l. j. quan. lic. sin. iud. le uindi. & Ang. in l. quemadmodum. sup. de inoff. test. ex qua, cum iste qui passus est minas, interfe- cerit minantem, præsumendum est id ex proposito factum, & ut se liberet a timore incusso, & erit indicium contra eū pro pensato ad torturam.
- 183 † Minæ autē in caſu in quo ignoratur percussor, & interfe- citor, an faciant indicium ad torturā dñt Doc. cōiter, q̄ aut ille, qui minas fecit, solitus est minas exequi, & sit uir potēs, & isto in casu pñsumptio sit q̄ ipsum ad torturā. ita tenet Spec. in tit. de pñsum. §. sp̄s. in uer. Sed pone P. minatus est. & Alb. hoc modo distinguit. in l. metum. C. q̄ met. cau. Bal. & Imo. late in l. fi. col. pe. uer. ulti. inducit. §. de hære. insti. & Ias. in l. r. C. de ter. fug. & Fely. in c. cum oportet. num. 9. de accus. Aut iste talis erat hō uilis, impotens ad talia, nec solitus minas exequi. Tunc securus, ut est tex. in l. j. C. si quis imper. maledi. & lubricum linguæ facile trahi non dēt ad poenam. l. famosi. §. ad leg. iul. male. & Imo. in d. l. fi. dicit, q̄ facit illud, quod uul- gariter asseritur, sāpe minus faciūt homines, qui magna minantur. & subdit ibi, q̄ ita cōiter distinguitur, & sub ista di- stinctione intelligi dēt id, q̄ dicit Alex. in d. l. metum. & qđ dicit Abb. in c. lerrbam. de præsum. Et alij permulti, quos al- legat Brun. in trac. de indic. col. 13. uer. quæro ulterius. & An- gel. & addent. ibi qui multa deducunt, hanc distinctionem sequuntur in trac. malefi. in uerb. fama publica. colu. 10. nu. 39. Et Hyp. in sua prac. in §. diligenter. nu. 85.
- Et hanc distinctionem esse ueram experientia, quæ est re- rum magistra docet. & cū multi reperianf, qui uerba mina- toria proferunt ex consuetudine, & nil aliud gerere sciunt, nisi se terribiles uerbis ostendere. Iō ad tollēdum indicium minarum existentium q̄ aliquem probanda est loquacitas uiri, qui solitus est uerba similia proferre, nil tamen unquam executum esse. & dicam etiam in seq. indicio.
- 184 † Iactatio & ipsa facit indicium ad torturam, qñ ante ho- micidium quis iactatus est, posse interficere aliquem, & es- se sui arbitrij, uel similia uerba protulit, & postea fateatur il- lum interfecisse, sed non ex proposito. Credēdum est inter- fectorem talia uerba dixisse eo animo & intentione, ut uoluerit illa exequi, cum re ipsa reperiatur executum esse oc- cidendo. Ex quo cum iactatus est, præcogitauit uelle interficere. Talis enim est animus, qualia uerba proferuntur. l. is q̄ §. diuus. supra de tur. & cur. dat. ab his. Et dixi supra in prin- cip. horum indiciorum, & in præce. iudi. & faciunt omnia, quæ ibi dixi.
- 185 † Et iactationē facere indicium ad torturā tenet. Iac. de Bel. in sua

Tractatum Tomus Undecimus.

271

in sua prae in tit.de q.col.5 ver.quartum est,& col.8. versie. item si se iactauit accusatus.

Intelligendo de iactatione, quæ fit ante deictum, nam de ea, quæ fit post dictum dicemus.inf. in verb. confessio extra judicialis.

186 **I**ta&tatio, si facta fuerit per aliquem, & postea is, de quo verba iactatoria habuit fuit imperfectus, & ignoratur a quo. An faciat indicium contra illum iactantem, ut exinde possit torqueri? Bal. in consi. 275. Ad evidentiam praemissio. uo. 3. in antiqu. dicit iactationes non sufficere ad faciendum indicium ad torturam. d.l. metum adducens illud s̄apē minus faciunt &c. Et illud & calore iracundia& d̄f, ad pēnā non est trahendum. d.l.j.C. si quis impe.maledi. idē uoluit Alex. in consi. 181. in cā Angelorum. col.2. uer. præterea. uol. 2. Hyp. in d. §. diligenter. in sua præc. nu. 36. adducit pro contrario dictum Par. de Pute. in tra. de sindi. in verb. An stetur dicto torri. col. 3. uer. an si probetur, & nihil resoluit. Aduerte itaque, quod prædicti Doc. sunt eiusdem s̄nīz, nec contrarian-

187 tur. **I**ntelligunt. n. iactationem non nocere inspecta qualitate personæ, ut dicit Bal. in d. consi. 275. & Alex. in d. consil. 181. Consulendo super eo, & ille testis iactauerat se dicturu contra veritatem. Nam tunc dicit Alex. tale lubricū linguę sibi non nocere, nisi appareat & esset persona consueta testificari contra veritatē tunc bene sibi nocere. idē uoluit Pat. de Pute. in d. ver. an si probetur, dicens, & si accusatus se iasset de maleficio cōmittendo, talis iactatio ad malum facit indicium contra accusatum & maleficium commiserit considerata tñ personæ qualitate. & sic oēs prædicti concorditer se reducunt ad eam distinctionē, de qua sup. in verb. minz, ut si esset male qualitatis & solitus similia cōmittere habeat indicium contra se, sin minus non, Alcia. in d. fugitiuus. de uer. sig. per illum tex. ibi licet id se facturum iactauerit dicit, & iactatio non suffici ad quæstionem, nisi alia coniecturae accedant, ut quia inimicus eius esset, vel alioquin percussor & reprobæ uitæ.

In ipso actu homicidij indicia.

188 **M**odus percutiendi, & hic facit indicium, quod quis per industriam alium occiderit, ut puta, si quis existens in abscondito percutiat de retro super caput, uel punctum in renibus uel collo, uel & nullis. dictis uerbis percutiat in capite, uel pectore. nam talis percutiēs in insidijs d̄f app̄fate, & per industriam id tale facere, ut est text. in c.j. de homic. ubi dicit, & si quis per industriam occiderit proximum suum & per insidias. Abb. antiqu. ibi & Ima. expōnunt & per insidias, &, pro. i. per insidias, adeo & ille d̄f p. industriam occidere qui per insidias occidit, ut ēt declarat Abba. Pan. ibi. in 2.no. dices & illud verbum (per insidias) declarat illud uerbum per industriam: & idem est ac si dixisset ex proposito. Et illud uerbum (per insidias) importat machinationem seu manifestam seu claram. ut est tex. in l. liberti. C. de inost. testa. Et dicit Bar. in l. respiciendum. §. delinquunt. inf. de pēn. & ex proposito, & proditio committitur homicidij. si cū tibi essem amicus, uel sa. tim inter te & menillus erat anchor, percutisti te de retro, secus si essem inimicus, hoc casu dicatur etiam præcogitationis indicium ori- ri, ut dicam inf. in verb. inimicitia.

189 **P**ercutiens autem in capite demonstrat animū ad occidendum cum de facili ex quolibet paruo istu in dicto loco quis pōt mori, ut est tex. in c. significati. el 2. de homic. in fin. & maxime in locis & ciuitatib. in quib. male liberantur, qui percutiuntur in capite, prout est Bononia, ut dicit But. in d. c. significasti. Et rō est prædictorum, quia caput hominis retinet uestigium hominis uiuentis, qui uno spiritu continet. l. rerum mixtura. sup. de usucap. qui per excellentiam attri- buitur capiti, in quo est fons rationis & intellectus.

190 **T**Nam cerebrum est membrum diuinum secundū Arist. in quo est sensus, & intellectus, ut dicit Bald. in c. j. §. ad hoc. col. 3. ver. porro circa. de pac. iur. firm. & nobilior pars corporis est caput. l. cum in diuersis. sup. de relig. & sumpt. fun. Et per prædicta ita determinat. Io. de Anna. in d. c. significa- sti. col. 10. versic. quod moderamen. Et nulla facta mentio- ne de eo refert prædicta Fely. in d. c. significasti. col. 3. uersi- nota ibi rationes.

Intellige iam dicta, ut non procedant in uulnere illato in faciem. Sed quotiens quis uulneratur circa partes cerebri, nam uulnernatus in faciem eriam ex magno uulnere nō moritur. Et rō est, quia in parte faciei uulnernatus ex experien- tia quis non moritur ut dicit Fely. in d. c. significasti.

191 **P**roditio, & hæc dicenda est facere indicium mali ani- mi, & præcogitationis ad interficiendum. Nam ex proposi- to antecedenti communiter homicidium, quando fit pro- ditorie.

192 **E**t prodere est unum actibus ostendere, & aliud in men- te gerere, ut l. supra de p̄œuan. Et hoc sit. si uenient tecum tanquam socius itineris nulla interueniente rixa te percu- tio, uel si tecum sedens in menta hoc fecerim. nātunc aliud gero in animo, quam quod geram in actu, & proditorie uulnero. C. de delat. l. fin. lib. 10. ita no. Barto. l. respiciendū. §. delin. iunt. infra de pœn. Et eam sequuntur Anch. Ioan. de Anna. & Fely. in c.j. de homic. idem Bart. uoluit in extra- uag. qui sint rebel. in verb. rebellis. subdens.

193 **Q**uod quis incidit in crimen proditionis, quando facit contra principem, vel contra rem publ. ut l. omne delictum. §. exploratores. inf. de re mil. Et l. proditores. eo. tit. & l. si qs aliquid. §. 1. inf. de pēn.

194 **S**ed quando committitur contra priuatum, non dicitur proditor principaliter per se. Sed crimen illud proditoriæ, vel homicidium proditoriæ factum, uel quid simile. l. athletas. §. j. sup. de his qui no. inf. & l. j. supra de p̄œua. prædicta firmat Alexan. in consi. 145. uiso themate. col. 2. ver. & ex his. uol. 7. Et Alber. in l. si amici domum. sup. de adult. & ex hoc datur ille modus procedendi, quando formatur inquisitio, seu accusatio. Et in eis ponunt illa uerba, nulla precedente inimicitia, nam istud demonstrat homicidium proditorium, cum ad demonstrandum, quod quis ex proposito simpliciter non proditoriæ interficerit, dicitur in inquisitione, seu accusatione, existente inimicitia capitali inter ipsos, & sic diuersus est modus in agendo.

195 **M**ultitudo uulnorum & magnitudo demonstrat aīum determinatum uulnerantis, quod præmeditauit uelle occi- dere, & deliberauit in corde suo per antea hominem inter- ficer, prout etiam pluries vidi, & repertum est per torturā, quendam, qui dederat nouem vulnera cuidam suo propinquo, habuisse animum interficiendi & præmeditate processisse ad uulnera. ita determinat Alber. in l. & si amici domū. supra ad leg. iul. de adulte. dicens, quod ex quantitate uulne- rum demonstratur homicidium tractatim factum per tex. in l. aut facta. §. qualitas. & §. quantitas. inf. de pēn. Idem uoluit in q. 6 7. in 3. par. trac. statu. subdens, quod magnitudo & multitudo uulnorum ostendit pensamentum. Hoc idem uoluit Hyp. in l. j. col. 5. num. 3 7. C. de sica. dicens. quod licet quis percuriat in loco corporis non periculoso, & cum re non apta ad uulneta mortalia. Tamen posset totiens in tali loco percutere, & reiterare percusionem quod percutius peruenit ad mortem, & ideo ex multiplicatione, seu reiteratione seu geminatione percussionum percipitur animus ad occidendum. Adducit quamplura, quod ex geminatione actus inducuntur. Sed 76. operationes geminationes adducit Corse. in trac. de ver. gemin. & maxime. in 18. quod gemi- nū homicidium est sine spe venię allegat Bal. post Guiel. de Cun. in l. nemo. C. de episco. aud. & in q. 52. ubi dicit.

196 **Q**uod delictum, quod alias non erat capitale, ex reiteratione efficitur capitale per no. per Bar. in l. licitatio. §. quod illiciē. supra de publi. & per Roma. in l. si uero. in §. de uiro. in 13. casu. supra sol. mat & per Bar. Bal. Ang. Jo. de Plat. in l. j. C. de super. & exac. lib. 10. Et alia multa, q̄ adducit Hyp. in d. l. j. subdens etiam idem Cors. in seq. q. 53. quod cōstitutio- nes disponentes aliquod peccatum in foro conscientia debere reputari ueniale, non extendit ad casum, quando illud reiteratur, quoniam ex tali reiteratione efficitur graui- simum, & sic morale, adducit tex. in §. criminis. 25. distin. Et Rom. in d. §. de uiro. in 15. casu. in 35. fallen.

Præmissa intellige vera in dubio, quando non appetet, & a principio rixa non erat pura, sed si propter verba, vel per- ficationem data fuerit uulnera, uel secuta mors & si multi- tudine uulnorum appareat, & per lōgum spacium rixa fue- rit comissa.

197 **A**ttamen attendi debet principium, nec debet existi- ri pensamentum, ut est tex. & ibi no. Bar. in l. quod ait lex. §. quod ait. supra de adulto. Et ita habui plures de facto, & ob- tinui, & maxime in quodam improbo, qui habuit uiginti- sex uulnera, & iudicatum fuit rixam esse puram & homicidium securum non fuisse præmeditatum, maxime si uulne- rans, uel interficiens timebat potentiam uulnerati, ne sur- gens ipsum interficeret, & uere ille mortuus fuisset uiuens rixosus. & magis potens pro ut euenerit in debilitato in uno pede, qui apprehendidit uirum fortē ensem habentem, & cum gladio parvo interfecit, eum tres dicim uulnibus, ti- mens semperne surgens ipsum occideret.

198 **T**empus ut puta nox facit indicium præcogitationis, nā si aliquis hominem interficerit, seu uulnernauerit tempore noctis, præsumptio est occidentem, & uulnerantem delictū præcogitasse & illud apensate fecisse. Cum lex male præsumat contra agentem de nocte, ut est gl. in l. furem. circa me- dium. supra de Sica. iuxta. illud euangelii, qui male agit odit lucem, de quo in c. perniciosam. 17. q. 2. & in c. consuluit. de offi. deleg. & factum tempore noctis est suspectum. l. fi. sup. de effrac.

Marc. Blanc. De indicij & tortura.

- de effrac. & expil. l. hoc editum. §. labeo. supra de his qui de iec. vel estud. gl. & Doc. in l. more Romano. sup. de fer. & Bal. in l. acceptam. in 2. q. C. de vſur. & Saly. in l. non minorem in fi. C. de transac. & per Alex. in consi. 103. videtur prima cōſideratione. col. 4. ver. non obstat etiam uol. 1.
- 199 † Consideratur enim tempus in delictis ad ipsum grauan dum. l. aut fact. §. tempus. inf. de pēn. gl. in l. si ut allegas. C. de Sic. & Bal. in consi. 427. quaedam mulier. circa finem uolu. 5. dicit, q̄ per motionem, & vestigia pedum significatur qualitas luporum & uulpium, sic & præambulare de nocte, & ad loca suspecta, & per personas suspectas facit ſuſpitionem ad torturam. & Dec. in d. c. consuluit. col. 9. nū. 8. dicit, q̄ qā aliquid est factum tempore noctis dedita opera. Tunc præſumptio insurgit contra facientem tali tempore allegat gl. in c. j. ut ecclēſia benefic. & Abb. in c. j. de clandes. depon. & multa alia, quod etiam ſequitur in l. non minorem. in j. not. & dicit Tanchred. in ſua compendio. quæ aliaſ dicitur præſta. Bal. in 17. q. 5. q. prin. q̄ ſi delictum committatur de nocte, & inuenitus fuerit reus illo tempore præſumptio eſt cōtra ipsum quia tenebræ factæ ſunt ad male agendum. l. 1. §. tria luminaria. ſupra de uent. in ſpic. & q̄ prælumatur præco gitatio & tractatus in eo homicidio tali tempore perpetrato, ponit Albe. in l. & ſi amicis domum. ſupra de adult. & in ſuis. q. ſtat. q. 64. in 3. par. allegat Innocen. in c. inter alia. de immunit. ecclēſ. & Mant. in dicto consi. 325. niſi innocentia verſic. quinto.
- 200 † Locus aggrauat delictum, & præcognitionem ostēdit, argui. tex. in l. aut facta. §. locus. infra de pēn. Nam ſi quis hominem interficerit in prætorio, in ecclēſia, & in alio conſimiſi loco, præſumptio eſt, q̄ ibi acceſſerit ad homicidium committendum. quia non eſt prælumentum, quod niſi ex magna cauſa, & deliberate in eo loco voluerit hominem intermire. Cum etiam ex loco ſumatur argumentum, ut p. Parid. de put. in trac. de ſind. in uerb. & indicis, & Gaudi. in tract. malefi. in titu. de prælumpr. & indie. col. 1. in princ. & pro indicio penſamenti dat Albe. in q. ſtatut. d. quæſtio. 64. in 3. par. & Mant. in dicto consilio 325. niſi innocentia. colum. 3. verſicolo 4.

Post homicidium.

Sſociatio , vel auxilium

- 201 † A præſtitum post homicidium, cum tripliciter poſſit auxilium præſtari ualeat. ante delictum, post delictum, & in delicto, ut p. Bart. in l. in furti. §. ope. ſupra de furt. & dixi ſup. in princ. faciunt indicium, vt ſi quis poſt commiſſum delictum ſtatiſ habuerit propinquum. uel amicum cum aſſeſiantem, & ducentem extra ciuitatem. ad ecclēſiam, vel ali bi ſecurè. Nam ex iſta aſſociatione incontinenti facta ori tur præſumptio, q̄ iſte præparari fecerit affinem, uel amicū ad delictum committendum. & ſic præcogitatum fuerit ho micidium. Secus autem eſt ſi ex interuallo poſt delictū amicus, uel affinis tu perueniſſet. Nam tunc nulla præſumptio, ſeu indicium oriſetur. ita diſtinguit Bald. & dat pro indicio in l. non ideo minus. in fine. C. de accus. per text. in l. ſi uen tri. §. fina. ſup. de priuilegi. credit. de quo etiam dicam in uerbo aſſiſtentia.
- 202 † Idem dicas in receptatore, ut ſi aliquis uulnerat, uel occidit alium, & homicida eſt in domo reſciente, cum nullam affinitatem vel amicitiam ante maleſicium haberet, & ipſum defendis, præſumitur enim contra te, q̄ fueris cōſcius maleſicij, maxime ſi uulneratus aut occiſus erat iñimicus tuus arg. l. 1. C. de his qui latr. ocul. & l. 1. ſupra de recep. & l. 2. §. non tantum. ſupra de incend. rui. naufr. ita pro indicio tradit Bonifa. de uitel. in rub. de indic. in ptin. & Gaudi. in tit. de prælumpr. & indie. dub. col. pcn. ver. Tertia ratio, & in tali receptione requiritur ſcientia delicti commiſſi, quia hominem recipere eſt humanum ut per Bal. in l. quicunque in prin. C. de ſeru. fugi.

Requiritur etiam q̄ non ſit consanguinitas; uel affinitas, ut dixi, & ita intelligit Bar. in l. fi. ſupra de recep. & ponit Ange. in trac. malefi. in uerb. dicto malefic. nū. 23. & per Hyp. in l. j. nume. 197. C. derapt. uirg. vbi late. Vnde Par. de Put. in tra. ſta. de ſind. in uerb. mandauit. col. 4. ver. filius occidit. determinat, q̄ ſi filius occidit aliquem, & probatur, q̄ pater erat prope locum homicidii, & quod pater filium arripuit de manu capientium & gladium euaginavit; & ipſum recepta uit, iſte pater non eſt torquendus, ſi modo ex parte patris probatur bona fama. & quod occiſus dixit patrem eſſe innoſentem, & quod pater filium reprehendit in princip. rixæ, ea ratione, quia non procedunt indicia ad qualitatem delicti legitima. l. prima. in princip. l. unius. §. fina. ſupra hoc titu. l. milites. §. oportet. C. eodem, & quia non eſt niſi unum

indictum, cum plura requirantur, multa adducens in hac materia.

Luc. de Pen. in 4. j. colum. 3. ver. ſunt etiam alia. C. de nū. & actuar. lib. 12. dicit, q̄ magnum eſt indicium maleſicium re ceptare, defendere, uisitare, aſſociare, donare, munera ei miteſeu fauorem ſibi impendere. & his ſimilia. cap. accuſatus. §. 2. de hæret. lib. ſexto. & quamuis loquatur in hæreſi, idem eſt dicendum in aliis grauibus. c. 1. de homicid. lib. 6. & ibi per cum.

- 203 † Confefſio facta per reum diuersis modis potest indiciu m. conſtituere. Nam aliquando eſt extra iudicialis, & hæc parte abſente & parte præſente fit. Aliquando eſt iudicialis. Et hæc fit coram iudice non ſuo & pēnitus incompetentis. Ali quando coram iudice incompetenti in quem potest fieri prorogatio. Aliquando coram iudice competenti, & in tor tura, de his omnibus uideamus.

- 204 † Confefſio extra iudicialis. facit indicium ad torturam Bar. hic col. fi. glo. & Bar. in l. capite quinto. ſup. de adult. gl. in l. i. cū ſuſtium. ſupra de his qui no. infam. & Barto. & alij. Docto. in l. quoniam. ſupra de infam. Alexan. & Soc. qui di cunt hanc eſſe communem opinionem in l. magistratibus & ibi Dec. & alii. ſup. de iur. om. iudi. Abba & communiter Cano. in capit. at ſi Clerici. de iudic. Vnde ſi quis dixerit extra iudicium hominem interfecisse ex proposito; vel eum expectasse in iſidiis, uel ſimilia, ex ea confefſione poterit torqueri.

- 205 † Ratio potuit eſſe, quia confefſio extra iudicialis facit ſe miplenam probationem. Bar. & alii communiter in l. admo nendi. ſupra de iureiur. & gl. & Doct. in c. fi. de ſuccel. ab in test. & indicium eſt minus ſemiplena probatione. l. cū probatio. ſupra probatio. Ergo faciet indicium, cum faciat, quod eſt maius.

- 206 † Requiritur primo in tali confefſione, q̄ ſit probata per duos testes cum ſit indicium a remotis, & in eo requiriatur duo testes gl. ſing. & ibi Bar. in l. fi. C. fam. ercili. idem Bar. hic col. fi. & dixi ſup. in 7. præmis.

- 207 † Secundo requiriatur, q̄ ita confefſio ſit uerisimilis, ut puta quod habeat cauſam præſentem, in qua conſiſtit ho nor, utilitas, uel quid aliud ſimile ex hiſ, quæ deducit Cic. in lib. ſecundo ad Heren. in cap. in cauſa coniecturali. & quæ deducit etiam Alciat. in l. fugitiuſ. ſupra de uer. ſig. Et probat tex. hoc in d. l. capite quinto, ubi repertus fuit adulter in domo, qui confessus fuit extra iudicium, & ſic propter ueri ſimilitudinem, & cauſam quod eſt quod erat in domo, ori tur indicium ad torturam, no. Bal. in l. clarum. C. de auc. præ stan. Et Cepol. qui multa adducit in consi. 32. multa poſſent col. pe. & Dec. poſt ipſum in d. l. magistratibus col. fi. quamvis laſ. relinquit cogitandum. Sed (prout dixi) optime probat text. iunc. gloss. in dicta. l. capite quinto, & dixi ſupra in 5. præmisso.

- 208 † Ex hoc infero, q̄ Iaso. male ſentiat in d. l. magistratibus dum dicit, quod facta confefſio extra iudiciali, ſi ſequatur confefſio in tortura, non requiriatur ratificatio per gl. quam dicit ſing. d. l. c. quinto, quæ uult ſecundum ipſum, quod facta confefſio in tortura illi eſt ſtandum. Nam dico quod iſta non fuit intentio gloss. per iura: quæ allegat. Sed hæc, q̄ præcedenti uerisimilitudine ſiue cauſa ſi reus confessus fu rit extra iudicialiter, & poſtea conſiteatur in tortura q̄ ſtandum ſit illi confefſioni, non quod ratificatio non requiriatur, ſed iudex non debet perquirere poſt ſententiam nec poſt ratificationem de ueritate delicti, ut in l. r. §. diuus & §. pēn. & fi. hoc ti. allegatis per gl. in d. l. c. quinto, ubi de confefſione ſervi, qui dixerat hominem interfecisse, & confessus in iudicio fuerat condemnatus, adhuc tamen perquiri tur de ueritate. Et ideo non eſt aliud perquendum in diſpositione. d. l. c. quinto, quia uerisimilitudo delicti, & cauſa præcedebat, cum eſſet repertus in domo mariti, & uerisimi le erat adulterium commiſſe, & dicit Bal. in l. in bonæfidei col. 2. uer. modo quæro. C. de iureiur. quod confefſio in d. l. c. quinto, erat iuncta cum uerisimili ratione temporis, & loci, & ita in telligatur. l. quæro ſup. de ædil. adic.

209. † Ista conclusio de confefſione extra iudiciali limitatur per Felya. in d. cap. at ſi Clerici. non procedere, quotiens ante cæptum iudicium reus reuocauerit talem confefſionem per doctrinam Bald. in l. prima. §. fina. C. de confefſio. Hanc li mitationem ſequitur Dec. in dicto capitulo, at ſi clerici, & Iaso. in dicta l. magistratibus, dicit quod eſt magna limitatio, ſi vera eſt, ſed Doctor. in dicta lege, magistratibus. eam impugnat.

Primo, quia dato, q̄ reuocatio confefſionis tollat error e iuriſ, non tamen amouet factum. item quia animus iudicis inducit ad ſuſpitionem ex ea confefſione, item ex doctrina Abb. in c. illud de præſcri ut per cum.

In caſu quæſtionis noſtre habendo reſpectum ad indicium penſamenti, & homicidii præmeditati. Dico quod renoca tio

tio nil operatur, quia confessio extra judicialiter facta, q̄ appē fate & ex animo hominem interficerit, inducit maximam probationem cum illa, quæ pendent ab animo, confessio ex tria judicialis plene probat. Bar. in l. certus. colu. pen. ver. sed qualiter. sup. de vsucap. Vbi ad ostendendam malam fidem confessio extra judicialis sufficit. idem Bart. in l. certum. §. si quis absente. sup. de confes. vbi ad remstrandam aditionem, & animi declarationem confessio extra judicialis sine presentia partis plene probat. istud & in ciuitibus, ut inducat plenam probationem. Ergo in criminalibus faciet saltem indicium q̄ est minus semiplena probatione. l. cū probatio. sup. de proba. & dixi supra.

Et ideo si talis confessus dixerit per errorem confessionē fecisse, & eam reuocet non admittitur, quia est animi declatio. Aut sumus in homicidio puro. Et iste reuocans allegat errorem in facto proprio, & non admittitur error, nisi probetur. l. q̄q. sup. ad Velle. Aut reuocat dolose, ut eviter torturam. Et tunc non admittitur, quia dolus, & fraus non debet alicui patrocinari. l. uerum. §. hoc quoque. sup. pro soc.

Non ob. decilio Bal. in l. i. C. de confes. quia loquitur, ut dicam in confessione facta coram iudice incompetentem, ut eius uerba dicunt, & ita eum locum intelligit Rim. in d. L. magistratibus. col. 4.

210 † Præsentia partis an operetur hoc q̄ confessio extra judicialis faciat plenam probationem. Abba. in d. c. at si clericis. & in c. olim. col. fi. de rescri. Tener, q̄ plene præjudicat. Are. in d. c. at si clericis. impugnat hoc, quia argumentū, quo vtitur Abb. non est validum. Nam dicere in ciuibus confessio facta parte præsente plene præjudicat. Ergo & in criminalibus, non procedit. Quia probationes factæ in ciuili non probant in criminali, in quo requiruntur clariores probationes. Bar. in l. 2. §. hoc editio. sup. ui bon. rapt.

Item & alia ratione, quia respectu Reipub. talis confessio vñ facta parte absente, unde fisco nihil acquiritur, ex quo nō cessit est, q̄ nomine fisci aliquis interueniat, Dec. in d. c. at si clericis. impugnat has rationes.

211 † Et primum quod loquitur in probationibus, secus in cōfessione, quæ semper & in alio iudicio nocet & probat. l. generaliter. C. de non nu. pec. c. per tuas. de probat. Bal. Alexā. & alii in l. 2. C. de edend. Quo autem ad secundum dicit, qđ in tali acceptance esse debet persona publica, q̄ accepit p̄ ea, quæno. Bal. in l. 2. C. ut in poss. lega. & per But. in c. per inquisitionem. colum. §. versi. ad secundum. de c̄lect. & multa alia deducit, de quibus per Ias. in l. stipulatio ista. § alteri. supra de uerb. oblig.

Dico præsentiam partis, seu a' terius nomine publico interuenientis nil operari, ut maius inducatur ex cōfessione, quæm quod sit indicium, & de hoc puto tex. in d. l. c. quinto iun. gl. Nam ibi maritus habebat adulterium in domo eius rei testandæ gratia, gl. exponit ut confessione extra judiciali m̄ h̄c, quæ facit indicium, & sic ibi erat maritus prælens, attamen inducitur minus semiplena probatione.

Præterea pro præmisisis facit gl. & quæ ibi no. Bal. Saly. & alii in l. iubemus. C. de lib. cau.

212 † Vbi confessio rei facta coram notario solo, uel coram iudice solo non præjudicat ipsi reo, attamen facit indicium, quia perinde h̄c ac si esset facta extra iudicium, ut est gl. & Bar. ibi in l. cum scimus. C. de agi. & cens. lib. i. & deducit Soc. in d. l. magistratibus col. pen.

213 † Et nulli dubium est, quod notarius est seruus publicus & potest stipulari alteri, & maxime publico & fisci nomine, publico. n. stipulatur, ut in l. non aliter. supra de adop. & ibi no. gl. & Doc. in c. quamvis. iun. gl. de usu. lib. 6. no. Card. per illum tex. in c. j. §. j. in 12. no. de excus. præla. in cle. iudex etiam qui publicas res pertractat & tuerit præsens si non in forma iudicij confessionem recipit, non inducitur aliam probationem nisi indicium. & eam accipit nomine publico, & interrogationem permittit, quod maius est, ut respondeat interrogationi, quam quod de p̄ se dicat, per no. in l. i. supra de uerb. signifi.

214 † Confessio facta coram iudice p̄nitus incompetentem veluti confessio per clericum facta coram layco, an faciat indicium. Doc. antiqui in c. at si clericis. de iudi. in prin. tenue runt, q̄ sic, mouentur per tex. in l. iubemus. C. de lib. cau. & in l. si duo patroni. sup. de iure iur. & l. generaliter. C. de non nu. pec. & ex ea reg. quod utile non debet per inutile uiciari, quotiens recipit separationem, confessio aut p̄t recipere separationem ab ipso indicio, ergo & c. Adducuntur ēt no. in l. 2. C. comu. vtr. iudic. item ex alio, quia quod nullum est quo ad expressionem voluntatis, & eius declarationem aliquid inducit. l. fi. & ibi Bar. sup. de reb. eor. Cum ēt c̄olue tuto quæ est nulla exprimit intentionem ut per Ange. in §. ex non scripto insti. de iur. natu. & hanc sñiam sequit Dec. in l. magistratibus. sup. de iurisd. om. iud. & in d. ea. at si clericis respondendo obiectis p̄ alia partem factis, simpliciter tralit

Abb. & alij Cano. in d. c. at si clericis in prin. de iudi. & Bar. in intellectus secundum iura, q̄ alleg. videlicet tex. in d. c. at si clericis. & Alex. Iaf. Rimi & alii cōnter Doc. tenent contrarium per d. c. at si clericis ponderando eum in duob. locis ibi dū dicit aliquatenus, & ibi dum dicit pp hoc q̄ denotat cām remoram, l. eo tempore sup. de pac. Nam si talis cōfessio faceret indicium, ductus ad torturam si confiteretur, & fieret exinde iudicium & sñia. principiū & cā fuisset illa confessio facta coram īdice incompetentem, cuius virtute fuerat tortus, & ex tortura iudicatus. Item quia hic talis clericus confitens uidetur metu confiteri. & per iniuriam.

215 † Cum laici sint opido infesti clericis. c. laici. c. laicos. 2. q̄. 7. præterea quod nullum est, nullum producit effectū l. 4. §. condemnatum. sup. de re iudi. l. si pater. sup. ne de sta. defunc. præterea confessio facta per reum erat iudicialis, ergo tanq̄ extra judicialis non debet ualeare, quia actus non valet ultra intentionem agnitiū. l. non omnis. sup. si cer. pet. & i. t. resident communiter Doc. Dec. in d. c. at si clericis. tenēdo ut dixi contrarium, respondet oībus his adductis, ut non valeat id, q̄ iam dictum est, ad hoc ut sñia fieri possit. Sed ualeat tanquam indicium. Abb. in d. c. at si clericis. dicit distingui debere, quod aut sponte iste talis clericus facietur. & tūc faciet indicium. Aut coacē, & tunc nō faciet indicium. ista distinctio est contra tex. in c. si diligenti. de foro compē. ubi clericus uolens, vel inuitus non potest iudicari per laicum, & omnia acta sunt nulla.

Aduerte quia inditincte puto, quod confessio nō faciat indicium, primo per tex. in l. i. §. Antonius Seuerus. sup. de q̄. & in l. diuus. §. ex causa. eo. tit. ubi Iuris cōsultus arguit hoc modo. Seruus non potest iorqueri in dominum ut probet q̄ eum, ergo nec indicium facit, & sic intelligit Bar. in l. maritus eo. ti. distinguendo, q̄ si testis non potest examinari propter reuerentiam si non probat nec facit indicium.

Item si testis non fuerit recte examinatus ob non seruatam formam iudicij non facit indicium. Ex quo si propter reuerentiam, quam habere debet iudex laicus in clericos, uel propter obseruantiam iuris, & eius ordinem, iudex laicus prohibetur clericos examinare, si eius dictum non probat, nec faciat indicium.

Accedat ad hoc, q̄ clericis prohibiti sunt respondere coram iudice laico in cā maxime criminali ēt quod ualent. c. diligenti. de fo. cōpe. Et iudex laicus non potest ipsos interrogare d. c. at si clericis, quo casu succedit illud quod dicit Saly. in l. seruos. C. de testi. quod si iudex non potest interrogare. & reus autem uolens non potest respondere, quod non reprobat eius dictum nec facit indicium.

216 † Præterea indicia debent esse legitima. l. i. hoc ti. l. milites. C. cod. Sed confessio facta coram iudice incompetentem est illegitima. quia facta contra ius. l. l. f. m. s. de pac. Ergo indicium non dabatur maxime quia indicia, per quæ deuenit ad torturam sunt indicia iuris, ista uero, per quæ deuenit ad inquisitionem, sunt facti. Bal. in l. seruos. C. de testi.

217 † Præterea tex. in d. c. at si clericis. dicit, q̄ confessio nō valet quia contra ius, si ergo confessio, quæ est quoddam integrale non ualeat, ergo nec eius pars dēt ualere. Cum indicium sit pars confessionis. Et pars probationis cum sit minus semiplena probatione. d. l. cum probatio. s. de proba. quia sequeretur quod in parte esset ualida, & in parte inualida, cū tunc lex totam inuahidat. Et a quo remouet genus, remouetur & quælibet eius species. l. fi. C. de usur. re. iudi. & l. fundi. sup. de fund. instruc.

218 † Confessio facta coram iudice incōpetenti, cuius iurisdictio prorogari poterat an faciat indicium, ut si laicus coram iudice laico non suo sit confessus delictum. Bal. Ang. Alex. Iaf. Dec. in l. magistratns. s. de iurisd. om. iud. dñt facere indicium, & ibi dicit Soc. q̄ ista est cōis conclusio. & cano. cōriter in d. c. at si clericis, & ibi late Arc. & Dee. tenent indicium. & quod ista confessio operetur hoc, quod per torturā possit compelli ad persecutum. moti primo per tex. in l. i. ictus fustiū. f. m. unā op̄i. sup. de his q̄ no. inf. Scđo p̄ tex. in l. diuus. sup. de cust. & exhib. reo. Tertio mouetur Dec. ea ratione, Nā si confessio extra judicialis facit indicium & assertio in facto proprio probat, eo. mō, & talis confessio, maxime q̄ sit ad interrogationē & risiōnē, iō dēt esse ualidior q̄ q̄ sit extra judicialis confessio iux. no. in l. i. s. de verb. ob. itē q̄ & si deficiat ius in eo casu, factū nō remanet, ex quo facto oritur indicium. ¶ In hac conclusione puto distinguendum inter hæc duo, q̄ aut iudex incompetens procedit contra reum errore facti, quia putat se competentem. Aut scit se incompetentem, & uidens reum tacitum procedit. & tunc confessio coram eo facta operetur indicium, siue putauerit se iudicem competentem siue non. & ita procedat cōis cōclusio. Aut & secundo casu, huic iudici opponitur de incompetencia, & ipse inuito reo uult procedere. Tunc dico, q̄ confessio rei non facit indicium, quia vñ contra ius elicita. & ex iudicio

Marc. Blanc. De indicij & tortura.

de iudex dñ facere iniuriam ipsi reo arg. l. eum qui. §. fin. supra de iniur. & per ea quæ determinat Salv. in l. decuriones. C. de q. volens tunc demum iniuriam fieri ipsi decurioni eū torquendo qñ iudex de eo notitiam habuit, si itaque contra ius iudex processit, factum per ipsum est nullum, l. non dubium C. de legib. & simus in casu, de quo loquitur. d. l. diuus ibi sed si maligne interrogasse, aut non dicta retulisse pro dictis compererit. Cum iudex videatur iniuria affici si opponatur contra eius intentionem declinatoria, ex quo presumendum esset, quod non fideliter processu in habenda tali confessione, ideo non nocet.

Intellige prædicta, ut confessio noceat, & faciat indicium, nisi reus coram iudice competenti & in actis revocauerit eam confessionem sub illa ratione, quod confessus est sciens illum esse iudicem incompetentem. Et quod confessio sua pp illud sibi non nocebat. Et quod noluit opponere incompetencia, quia timebat sequitiam iudicis, & ne deteriora contingerent. Si hæc revocatio haberet uerisimilitudinem in se respectu personæ iudicis. Putareim ipsam amouere vires indicij. ut dicam. inf. in uerb. fuga.

219 † Confessio facta in tortura an faciat indicium, si reus ductus ad ratificandum negauerit. Doc. communiter tenet indicium oriri per no. per Bar. in l. unius. §. j. in prin. hoc tit. & tenet Bal. in l. bonæfidei. col. 2. uer. item quæro. C. de iure iur. & ratio est.

220 † Quia uariatio in reo facit indicium & ex ea potest torqueri, ut per Bal. in l. multum interest, & per Bar. in l. de minore. §. plurimum. hoc ti. propter hoc poterit torqueri. Et erit indicium, cum sit primo confessus, postea extra torturam id negauit: intellige in eo, qui confessus est in tortura præcedentibus legitiniis indicis antequam torqueretur.

221 † Alias si absque indicis fuerit tortus, confessio sibi nō nocet, ut per Bartol. in l. pen. sup. eod. & per Bald. in l. fin. in fin. C. de accusa. rationem reddens, quod torqueretur tam cōtra ius partis, quam contra ius torti Angel. in tracta. malefi. in uerbo fama publica nume. 36. & ibi addit. late. & Hypo. in l. pe. sup. eo num. 10. Difficultas est si reus per plures uices ductus ad torturam confessus est delictum, & ductus ad ratificandum negauit, id faciendo per plures uices an debeat procedi in infinitum ad torquendum. Paris. de Put. in tract. de fandi. circa finem, quem referendo sequitur Hypo. in sua tract. §. quoniam. in 2. colum. dicunt quod non est procedendum nisi ad tertiam manum torturę. & sic per tres dies diversos est torquendum, ut in simili declarat Ang. in l. fin. C. de q. & uidimus. sup.

222 † In hoc casu puto distinguendum. Aut sunt indicia leuia contra reum, ut ex illis possit semel torqueri. Et tunc si fuerit tortus sufficenter pro illo indicio & semel confessus fuerit post torturam, si postea ductus ad ratificandum negauerit delictum confessum potest ex tali uariatione torqueri. Et si confessus fuerit, & postea dum ratificatio fieret iterum negauit non est amplius torquendus cum purgauerit indicia sua. Et illa secunda uariatio non faciet alii indicium quia non est diuersitas inter præcedentem uariationem & hanc secundam. Et indicia non dicuntur venire pp quæ debeat torqueri, quia non sunt diuersi generis, ut per Bar. in d. l. unius, & Doc. in d. l. repeti. hoc ti. Si vero sunt indicia uerentia, pp quæ debeat bis torqueri, si primo tortus sufficenter confessus sit, & postea ad banchum negauerit, debet iterum torqueri & secundo pro indicis, quæ habet contra se & si tortus confessus est, & eo modo quo. sup. Et post negauerit, debet tertio torqueri, & ista tertia tortura est tāta pro variatione iam dicta per reū bis facta, quod facit unum indicium tm, & est prædicta rōne si hēt indicia urgātissima, tūc si in prima sufficenter tortus & in secunda, & in tertia confessus sit. Et postea negauerit ut supra. Tunc quia ob illā trinam uariationem ortū est indicium, dēt quarto torqueri, & in hoc recedendū est ab ea regula, qđ non sit procedēdum nisi ad tertiam manū torturę, quia dum indicia, q̄ merebātur trinam torturā expurgant, oris aliud indicium, ex quo & quanto est torquendus: nā si reus, non torqueat nisi ter, ut dicūt prædicti Doc. omnia indicia rei non essent expurgata.

223 † Literarum acceptatio an faciat indicium, ut puta scriptæ sunt literæ Seio per Sempronium quod sunt multi testes qui dicunt te per insidias occidisse Gaiū & exinde mādatum esse per iudicem, quod capiaris, ideo sis cautus, Seius accipit literas & nil dicit de ea re, nec se excusat, an oriatur indicium ad torturam. Hyp. in prac. in §. diligenter nu. 136. dicit hanc qōnem nouam & dici posse oriri indicium ad torturam, quia in criminalib. proceditur ad instar ciuilium, sed talis receptio literarum cum taciturnitate facit probationē plenam, ut per Bar. in l. filius fam. 1. 2. sup. ad Mace. Bal. in l. literas. C. manda. & alii permulti quos allegat las. in l. admonēdi. sup. de iure iurian. ergo talis exceptio debet operari hoc quod faciat indicium.

224 † Quia ea quæ faciunt semiplenam probationem in causa Ciuli, faciunt indicium in causa criminali, ut per Bartol. in l. fin. in fi. supra de lit. iur. Relinquit tamen cogitandum per ea quæ habent. in l. si cum dos, & ibi Barto. supra rerum ammorat. & per Paul. de Calt. & Iaso. in l. si quidem. C. de transact.

Aduerte q̄ existimo istud nō esse indicium habile ad torturam. Nam adhoc, ut argumentum de ciuili ad criminalia ualeat, requiritur, q̄ sit par ratio eadem in utroque ut uoluit Saly. in l. j. C. ubi de poſſ. ag. opor. Sed in hoc casu non estratio equalis de causa ciuili ad criminalem ergo &c. Namq̄ aliquis accipit literas in cā ciuili, & obligatione pecuniae, arbitrii est accipientis dicere, q̄ non tenetur nec debitore est quantitatis contenti in literis quia optime scilicet non debitor, sed quando recipit literas de delicto, & quod sunt testes qui hoc dicunt, potest sublistere, & timere propter testes falsos, & nil dicere ne diffameretur de tali delicto, nam pēnes probos, & bonos posset oriri suspicio, & infamia ob illas literas, & posset nocere propalanti ob famam: ideo nō est inconueniens, si ipse tacet cum ex expressione contentorum in literis posset sibi nocumentum oriri, non autem utilitas, quod lecus est in literis debiti quia propalatio contentorum in ipsis, non posset sibi in aliquo nocere, sed prodest, & ideo nulla adeſt causa pp quam non debeat dicere portanti literas debiti, quod non est debitor scribentis. Itē ex alio, qñ committitur citatio personalis ob delictum a communiter accidentib. secrero committitur, vnde ille q̄ scribit amico literas scribit quoddam secretum, dum dicit, q̄ aduertere debet ne capiatur, quo fit, ut non conueniat, qđ ille qui accipit literas id palam dicat ad præiudicium illius qui ostendit sē uelue fauere illi qui literas accepit, ex quo cū nullum sit commodum scribenti, ut frequenter accidit, ergo nec debet h̄c hoc incommodum ut imputetur diuulgasse, & notificare per literas id, quod erat secretum, & h̄c communiter contingunt, itaque debent considerari. Ex in dicens argumentum a communiter accidentib. ualidissimum est ut per Bal. in l. fi. in fi. sup. de hære. insti. & dixi sup. in indicio a communiter accidentib. Et ideo putarem istud non facere indicium nec ad inquirendum, nec ad torturam. Datō q̄ habitis literis aufugeret ex loco in quo erat cum iusta cām fugēret fidem præstans literis sibi scriptis, ut dixi, dieā inf. in indicio fugē. Dum ob suspensionem inquisitionis fugam effelicitam diximus. Idem dicerem in quocunque delicto & maxime si scriberetur literæ super furto, q̄ maxime multum infamar, ut in l. ff. de his. qui no. infsa.

225 † Tractatus dicitur esse, quotiens plura conueniunt inter se, & in simul consilium faciunt, & in eandem opinionem conueniunt, ad delictum committendū tex. est in l. & si amicis domum ibi, conuenire ad tractandum. sup. ad leg. iul. de adult. & in l. fi. §. fi. ibi ampliori tractatu habito. C. de iur. delib. & in l. nam cum tractatu. sup. pro loco & in l. si auiam. C. de ingen. manum. & Inn. in c. bona memorie. el 2. de ele. in uer. tractatum dicens q̄ tractare est deliberare, ac cogitare de aliquo, & oportet q̄ fiat discussio, et examinatio rei, de qua agitur, quod uoluit ēt Albē. in d. l. & si amicis domū, & in d. l. fi. §. fi. & in trac. statut. in q. 64. in 3. par. dicens, q̄ tractatum dñ qñ consilium, deliberatio, & tractatus præcessit: inferens ad statutum puniens homicidium per tractatum faciūm pēna mortis, & per non tractatum puniens in cētum, vbi examinat, quando præsumatur homicidium per tractatum factum, & quando non.

226 † Per tractatum homicidium factum habet hoc grauius, vt maiori pēna puniatur. & si plures fuerint in rixa per tractatum facta omnes tenentur de occiso. gl. Dy. Bart. & Mod. & l. fi. C. de Sica. & hoc modo reducuntur ad concordiam gl. quæ uidentur contrarie, ut est gl. in l. item mela. §. si plures. sup. ad leg. aquil. uolens.

227 † Quod si unus est imperfectus, & plures sint inculpati, nec appareat, cuius istu perierit, quod nullus teneatur. & gl. in l. idem Pomponius. sup. de rei uendica. contrarium uoluit, q̄ oēs teneantur, gl. in l. ita uulneratus. §. fi. in fi. sup. ad l. Aquil. & in l. uulgaris. §. si duo. sup. de furt. & in l. qm. C. ad leg. iuli. de ui. uolentes in solidum oēs obligatos esse, lac. de Belui. in prac. crim. in ti. de q. eirca fi. concordando hanc gl. dicit esse distinguendum, q̄ aut sumus in homicidio facto ex proprio & p tractatu, & tunc oēs, qui interfuerunt dicto homicidio tenentur de occiso. Aut sumus in pura rixa, & tunc qui libet tenetur de eo, q̄ gessit. iux. tex. in l. fi. sup. ad leg. Cor. de Sic. q̄ etiam uoluit Bar. & Ang. ibi, & Mode. Cy. & Saly. in d. l. qm. & aduerte, q̄ qā sumus in pura rixa, nec appareat, quis uulnerauerit, omnes torquebantur, dicam inf. in uerbo uita in uer. dictum Saly. & persistentibus in negativa, fit abolitio criminis, non autem ablolutio, quia non omne illicitum punitur. l. pe. sup. de his qui. no. infam. Maxime ubi non deficit ius sed probatio. l. duo sunt Titii. sup. de test. teste.

Et

228 † Et ista est practica, de qua per Salyc. in l. si qui adulterij in verb. ex ista glo. C. ad leg. ful. de adult. & in l. si quis. in fi. C. ad leg. Iul. maie. & idem est, si existentibus indicis contra aliquem, & eo posito ad torturam, & negante ac sufficienter torto sit abolitio, quæ hodie dicitur relaxatio pro nunc poterunt tñ oës pecunialiter puniti quotiens est certum qd aliquis ex illis interficerit, & sic incertus de certis sed quotiens est incertus de incertis, quia potest aliter interficere qui non sit de illis tunc nemo damnatur etiam pecunialiter. ita vult Io. Andr. in add. ad Spec. in tit. de homic. §. i. vers. pone quod quatuor. in verbo. Si lapis, & ita debet intelligi quod dicit Rom. in l. i. §. si quis in villa. in fi. sup. ad sillan.

229 † In tractatu hoc requiritur, quod commitentes homicidium, vel vulnera inferentes sint coacti, & conueniant ad hoc. i. cā committendi illud delictum, vt in l. 2. §. homines. supra, vi bon. rapt. dum dicit, homines coactos accipere debemus ad hoc coactos, si vero sumus in pura fixa, tunc homines dicantur cōuenire in hoc. i. casualiter, & alio respectu quam ad homicidium vt est tex. in l. fi supra de sica, ibi ictus vniuersisque in hoc collectorum, & ibi Ang. ponit hanc differentiam inter hæc verba, & sensit hoc Ancha. in conf. 217. Bartholomeus de Salyceto.

In tractatu hoc sufficit, quod constet tractatum fuisse factum, dato quod non appareat de conclusione finali. Si no do securus sit effectus, ita voluit Bal. in l. multum interest. C. si quis alte. vel sibi, & quæ no. Ang. in simili in trac. malefi. in verb. & ad hoc colloquium. in prin.

230 † Difficultas est si tractatus fuit habitus præsente aliquo, & nihil dicente. An cōstituto de ipso tractatu, & quod ille fuit præsens pro quo gratificando factus fuerit tractatus, si tacuerit, & nol de ea re dixerit, an obligetur. Videbatur obligacionem non oriri ob præsentiam, & taciturnitatem vt est tex. in l. filius fam. §. inuitus. supra de procu. vbi tacens non habetur pro consensu. in contrarium est ueritas quod im. no iste talis præsens, & tacens teneatur, & obligatus sit pro delicto, vt est tex. & ibi gl. in c. Petrus. de homic. facit qd voluit Inn. in c. ex parte. de rescrip. vbi determinat, quod si quis procurat nomine meo me præsente, & tacente videor conuentire, quemadmodum. & gl. in d. c. Petrus. dicit quod si præsente eo, ad cuius beneficium tractabatur de homine interficiendo, et quod taceat, tenetur eo quoniam expresse contradicere debet, vt est tex. ibi. & ita sentiunt Anchæ. Ioan. de Anna. & Fe ly. & alii ibi.

Non obstat qd quis inuitus non astringatur ad officium procuratoris, quia agitur in eo casu de obligatione personali ad aliquod gerendum in qua requiritur expressus consensus vt per lal. in l. quæ dotis. l. am. 97. colu. in art. ubi multa adducit, immo quando sumus in materia delicti quo ad obligacionem taciturnitas habetur pro consensu, vt per Inn. & Abba. in c. i. de his quæ si a maio. par. c. & in ca. 2. de his quæ si a præla. si cons. & per lal. in d. l. quæ dotis. colu. 14. vers. decim. mūs quintus casus.

231 † Indicia demonstrantia tractatus possunt esse eadē ferre, de quibus iam diximus in indicis ostendentibus homicidium ex proposito, & exemplificari potest in præparationib. ad delictum. vt si præparauerit equos habiles ad fugam, uel si illos ascēterunt antequam conferrent se ad locum delicti. itē si unus minus aptus ad armia, & rixam acceperit uestimenta aliorum, dum se conferunt ad eum locum in quo facta est rixa. Item si relinquunt hoīes inutiles domi, & coniungerunt se robusti, & fortes, & ex post secuta sit rixa. Item si iussus præcessit, vt unus ex pluribus colligeret uestimenta aliorum sociorum. Item si ad sonum campanæ, cornu, uel alterius rei contulerunt se plures in unum locum, & facta sit rixa. Et eod. modo exemplificari potest quando plures transierunt per locum non solitum cum armis hastatis, Archobusis, sagittis, & arcu. & alio simili genere armorum. Et denique in omnibus suprapositis indicis, potest etiā uerificari, & ostendit tractatus in infra scriptis casibus.

232 † Secreta conuentio. & locutio habita inter plures, si post exeentes ex loco hoīem occiderunt, oritur indicium tractatus. ar. l. si uentri. §. fi sup. de priuile. cred. & ibi not. Bartol. de domino loquente ad aurem famuli si sequatur homicidium vt præsumatur mandatum. Idem no. Bal. in l. multum interest. C. si qui. alt. & in l. i. col. 2. vers. & ille p̄sumit. C. de ser. fug.

Intellige p̄dieta, ut faciant indicium, si modo hæc tria concurrant. Primo locutio secreta. Secundo inimicitia capitalis occisi. Tertio qd incedenti sit lecutum homicidium. nā cōcurrentib. his tribus oritur plena probatio. vt per lal. in d. l. §. C. de ser. fugi. & p̄ Raph. Fulg. in d. l. si ue. i. tri. §. fi. Est tamē dura op. vt per hæc possit quis cōmendari. Cum in contrariū sint ea qd po. in l. And. post Thom. de Pipe. in add. ad Spe. in ti. de præsum. in vers. 13. ideo cogita.

233 † C. i. seca id. i. cc p̄tum post primam facta, ut si uno die sunt rixati, & i. dem altera die sunt rixati. uel paru. n. pot.

iterum accesserunt ad rixam. Ex ea generatione ita bireu te pore facia præsumptio est malo animi, & quod inter se conueiat. ut pro homicidio commitendo, cū geminatio actus demonstret deliberatam intentionem rei agendæ, & delicti perpetraandi. Cum de inter actus geminatio demonstret expressam uoluntatem, vt in pacto nudo geminato. Ex quo demonstratur aūs obligandi. no. in §. de constituta. insti. de acti. & in l. i. iurisgentiu. §. i. gitur nuda. supra de pac. & in muliere, quæ ex actu reiterato dñ obligari per auc. siue a me. C. ad velle. & de geminatione habetur in c. & si Christus. de iure. Cum etiam ex præterito arguatur in præsens. l. i. iubemus. & ibi no. C. de prob. & in c. scribam. de præsump.

234 † Aggressio nullis dictis uerbis, ut si plures aggressi sunt unum uel plures nil dicto. Tunc facit indicium, qd conuenerint pro delicto committendo, & iā illud deliberassent, & istud pro indicio tradit Ancha. in conf. 217. Et pro hoc facit. l. respiciendum. §. delinquunt. infra de pen. ibi dñ dicit, ex proposito latrones delinquunt, quia habent factiones, & ibi Bartol. in eo capite dum vult, quod ex proposito antecedenti fit homicidium,

235 † Quando fit insultus qui est motus de loco ad locum, & in aliud saltus. l. i. §. cū arietes. supra si quadr. paup. fecis. dic. & l. is qui. C. de sicut.

236 † Assistentia ad delictum facit indicium ad tractatum. vt si unus hominem occiderit, & plures ibi fuerint armati, uel propinquif. & remoti, dummodo potuissent in causa necessitatibus iplius delinquentis auxilium præstare, nam tunc ob eorum præsentiam, ille qui insultum facit efficitur auditor. Et ille in quem delinquitur fit timidior. Ideo de auxilio tenentur, & præsumptio est de tractatu, vt per Bal. in l. ob hæc uerba. supra de infam. & in l. i. C. de rapt. virg. & in l. da ta opera. C. accus. pos. & in l. i. C. de ser. fug. col. infra. vers. ex consilio dicens, quod ille qui associat tempore delicti, dicitur opem præstare, etiam si nihil atiud facit, nisi quod ex proposito associat eum: quod præsumitur si secū stat armatus.

237 † Nam ille qui armat se p̄lumitur de rixa, uel bello cogita re. licet inter priuatos. supra de pac. & pro indicio dat Bru. in trac. de indi. col. 14. ver. item insurgit, & de materia auxilij loquitur late Fely. in c. sicut dignum. de homic. & Dec. in ca. 1. de off. de cle. Et Aret. in c. 3. loco. col. fi. de proba.

Hoc intellige eo magis procedere, si tales ibi astates nulla tñ facta demonstrantur seu armorū euagatione statim perpetrato delicto insecuri sunt, & associati fuere delinquentem. Bal. in l. non ideo minus. in fi. C. de acc. a remotis aut p̄statut auxiliū vt ponit Alex. in l. is qui opem. in addi. ad Bart. in addi. mag. circa med. sup. de fur. dicens, qd ille qd meū stat a remotis armatus, si per eum efficiar auditor, & offensus timidor, dicitur præstare opem mihi. Istud autem indicium p̄test tolli si ibi stans probauerit calu uenisse in eum locū, nam tunc non erit indicatus. ut per Bal. in dictis locis.

238 † Dicens uerbis aliquæsciens malefactores esse in certo loco, & ille occidat uel derobet, si verbis suis fidē adhibendo inde trāsierint, vt puta qd dixerit mercatorib. qd secū ire debet, qd duceret eos p̄ bonā viā, & securā. Et fuerint interfici, vel derobati. indicium est q̄ tra illū, qd fuerit particeps crinis, & cām delicti p̄buerit, cū ēt teneatur pena leg. Corne. de sica. l. 3. §. alio senatus cōsulto, & arg. l. q. occidit. §. pe. sup. ad leg. Aqui. & l. pe. §. si cum eo. sup. vi bon. rapt. Et pro indicio dat Gand in ti. de præsumpt. & indi. dubit. col. fi. uer. decimum colligitur, subdēs quod questionibus est subdendus, & sic erit indicium ad torturam ea ratione.

239 † Quia pe his est questione habenda, qui suspitione cādis concentientes videbūtur. l. i. §. occisorum. & §. si quis in villa. sup. ad sillam. Et etiam pro indicio ad torturam tradit Boni fa. de vita. in ti. de indic. circa prin. in ver. item si suasit.

240 † Indicia in homicidio, si quando aliquis est imperfectus, & ignoratur, a quo oriuntur ex causis infra scriptis.

Primo ex vita, & ex persona imputati.

Secundo ex verbis prolatis.

Tertio ex facto.

Quarto ex processu, & testibus examinatis.

Ex persona.

241 Vita hominis, ex ante facias spectat. ut ait Cice. in lib. 2. ad Herē. in cā cōiecturali. & Doc. considerant istud pro indicio, ut si quis fuerit male conditionis, & solitus similia facere, habeat indicia contra se, ut præsumatur delinquisse.

242 † Nam ex consuetudine delinquendi per legem præsumitur contra hominem. l. si cui. §. i. ibi qui. semel calumniatus. & sup. de accus. & l. de minore. §. i. hoc. tit. l. non omnis. §. a Barbaris. inf. de re mil.

243 † Et ex p̄terito p̄lumitura p̄sens. l. iubeinus. & ibi no. C. de gba. & Gādi. in ti. de p̄lum. col. i. vers. aliqñ, & vers. fi. & con- Tract. Tom. xj.

Mm suetudo

Marc. Blanc. De indicij & tortura.

Aetudo parris familiæ siue in bonis siue in malis est attendenda. I. siue negotia. supra de neg. gest. I. Olympico. supra de ser. vrb. præd. & si delictum fuerit reiteratum magis præsumitur, nam ex ea geminatione ostenditur determinata uoluntas ad malum agendum.

- 244 † Cum actuum geminatio demonstret apertam uoluntatem, no. in §. de constituta. insti. de act. & in l. i. C. de plus pe-
tit. & in c. & si Christus. de iure iur. Vnde statutum quod pro
crimine imponatur poena pecuniaria non habet locum, si
secundo deliquerit, vt per Hyp. in l. i. C. de sica. num. 47. ad-
ducit tex. in l. i. C. de superexac. l. b. 10. & ibi Bar. Bald. Ang. &
Io. de Plat.
- 245 † Sed aduerte, q̄ in eo casu ex geminatione sola non pro-
ditur beneficium legis, nec crimen magis grauatur. Sed re-
quiritur, quod saltim per tres vices deliquerit. ita declarat
Luc. de Pēn. ibi per tex. in §. verunitamen. in auc. vt immob.
ante nupt. dona. & in l. seruos. C. ad leg. lul. de vi pub. & per
Inn. in c. i. de fideiis.

- 246 † Difficultas fit, an ex eo, quod i. quis solitus sit delinque-
re, & sit malæ vitæ, habeat indicium cōtra se, vt possit ponere ad
torturam. Hyp. in §. diligenter. num. 99. mouet istam. q. & di-
cit, q̄ Doc. fere oēs post Bart. hic dicunt, q̄ habet indicium ad
torturam, vt per Saly. in l. fi. C. eo. & Guid. de Suza in tracta.
de tormen. in 4. col. Et Alex. in cons. 77. in cā accusationis in
3. col. & in cont. l. i. viis & oportune in 1. vol adducit regu-
lam, quod seniel malus semper præsumitur malus. Et dicit
facere dictum Saly. in d. l. final quod si p. ures fuerint in ri-
xa, & mortuus non habet nisi vnicum vulnus, & ignoratur
a quo sit illatus, q̄ omnes torqueri non possint, si tamen
fuerit vñus malæ viræ torquebitur. & multa adducit ad p-
bandum. illud, quod præsumatur cōtra solitum delinquere.

Contrarium tñ post multa tener Hypo. in d. loco, dicens
malam qualitatem personæ non facere indicium legitimū
ad torturam, mouetur, quod quādo suinus in aliqua dispōne.

- 247 † Verba illius dispositionis multum sunt attendenda. ca,
porro. de priuileg. & ibi gl. Sed in hac dispositiōe habetur id,
quod semel malus lempet præsumitur malus, & sic ex mala
248 qualitate personæ oritur præsumptio. Sed sic est. † Quod
præsumptio est minus quam indicium, ut per Bald. in l. ea
quidem. C. de accusa. & per Ias. in l. i. supra, de eo per quem
fac. erit. Adducitē Bal. in l. i. de excul. tutor. ubi præsumptio
dē esse ad probandum, indicium vero est probatum, & sic
minus est præsumptio quam indicium, adducit etiam gl. in l.
absentem. in verb. damnari. infra de pœn. & gl in cap. literas.
de prælump. Item quia ex præsumptione oritur argumentū.
sed indicium est idem q̄ templa probatio. l. fi. & ibi Bart.
supra de in lit. iura. l. 2. §. si absens. supra si ex nox. cau. aga. &
sic concludit nouam esse opinionem, quod non oriatur in-
dicium. Adductis alij permuli is, quæ longum est referre.

- 249 † Aduerte q̄ qualitas personæ dupliciter est considerabi-
lis, quod quis dicatur bonus, uel malus in genere, vel q̄ dica-
tur bonus vel malus in specie. De bonitate, & malitia in ge-
nere est tex. in l. non o. nnis. §. a barbaris. infra de remili. & l.
de minore. §. fin. hoc ti. de qualitate personæ in specie, & de
conuertidine rei uel imputati est in d. l. i. cui §. i. & in l. si se-
ruus plurium. §. fi. supra de leg. i. & in d. l. vel uniuertoru. n. su-
pra de pign. ac. Bar ita distinguit in fama in d. l. de minore §.
plurium. colu. i. vers. pro declaratione, vt sit in genere, vel in
specie, & de his duobus loquitur Cic. in præallegato loco,
quod si accusatus de occiso reperiatur par cā, vt quando-
que in suspitione fuerit homicidij, & si non potest reperiiri
par cauā, reperiatur dispar, & sic generalis obiectio circa
mores accusati.

In utroque casu si fuerit facta probatio, q̄ ille sit malus
uel in specie vel in genere orietur indicium contra reum, &
maius erit indicium contra eum qui habet præsumptionē
malitiae in specie, & sic in eodem genere mali, vt in regula, se-
niel malus. de reg. iur. lib. 6. ibi Dyn. Franc. & alij, & dicam in
fra in indicijs furti in uerbo uicinus.

- 250 † Attamen ex tali indicio solo non poterit torqueri, quia
Bart. in hac. l. & Saly. in l. fin. C. de qu. est. dicunt post omnes
Doc. qđ quando est indicium remotum a maleficio, ut est
ma. a fama, & simi. ia. de quibus diximus supra in præmissis,
ex hoc solo non poterit reus torqueri. Sed requiruntur alia
indicia pœnes illud. Ex quibus animus iudicis deduci possit
in suspitionem contra reum, & sic superflua est disputatio
Hyp. in hac materia, quia Doc. omnes distinguunt inter in-
dicia, ut dixi sup. in 6. præmisso.

Dictū Saly. alleg. nū per ipsum in d. §. diligenter. nu. 99. & in
rub. C. de prob. nō dicit id ad q̄ deducit, si plures fuerint in ri-
xa, & ignorentur per quem fuerit factum homicidium, q̄ tor-
quebit ille, qui est p. oris vitæ inter imputatos. Nam si plu-
res fuerint imputati, & ignorentur quis interficerit, & omnes
fuerint in rixa, omnes torquebuntur ad habendam uerita-
tem. ita est practica. ita determinat Dyn. & Roma post eum,

& Mod. in l. i. §. hoc rescriptum supra ad syllan.

Sed Saly. in d. l. fi. dicit. q̄ si fuerit suspicio contra plures,
qui faciliter potuerint delictum committere. Tunc stante
ista verisimilitudine, & suspitione malæ uitæ poterit is tor-
queri, non aut̄ alij torquebuntur ob illam simplicem suspi-
tionem, quod potuerint delinquere.

Non obſt. quod considerat præsumptionem minus quam
indicium, quia dico.

- 251 † Quod præsumptio est genus quo ad indicium, vt vult
Bald. in rub. C. de proba. diffiniendo indicium, dicit, quod in
dicium est præsumptio minima hominis boni, seu distans ar-
gumentum a specie probationis.

- 252 † Immo præsumptio habet plures gradus, cum alia sit
iudicis, & contumacia. vt si iudex citat clericum, q̄ redeat
ad ecclesiā, & nisi reuersus sit p. xsumit iudex, q̄ h. beat Ec-
clesiam pro derelicta, alia fama per quam proceditur ad in-
quisitionem vt in c. qualiter, & quando cl. 2. de accul. Alia sit
naturæ. vt si pater exhaeredat filiū, præsumitur q̄ iniuste agat,
quia non permituit natura præsumere, q̄ filius patrem offen-
dat, uel econtra. l. omnimodo. C. de inoff. testam. l. ulti. C. de
curat. fur. & de his, & seq. loquitur Holt. in ti. de prælump. in
§. quot eius species. Alia sit iuris contra quam admittitur p-
batio, ut in possidente, q̄ præsumatur dñs. l. siue possidentis.
C. de probat. & q̄ chyrographum lacratum præsumatur
solutum. l. si chyrographum. supra de prob. Alia sit iuris, &
de iure q̄rra quā non admittitur probatio. l. si quis adulterij.
C. ad leg. lul. de adult. & ponit Bart. in d. l. siue possidentis. ideo
id, quod dicit Ias. q̄ præsumptio sit minor indicio in d. l. i. tu-
pra de eo per quem fac. erit. illud est uerum in terminis. in q-
bus loquitur Ias. q̄ est in indicio oriēte ex dicto mortui uel
iniurari. Nam illud est indicium uile, & de eo loquitur gloss.
in d. l. si mater C. de calum. & sic in eo casu est minus indicio
quam præsumptio, quia uile, & tenue, ut dicam infra in uer.
mortui d. positio.

- 253 † Conuersatio malorum, & ista facit indicium cōtra im-
putatum. ar. tex. in l. 3. §. nullus putat. supra de excus. tutor. &
lito in apud Labconem. §. adduxisse. in fine supra de iuri. l.
nullus. §. i. supra de aet. empt. Nam ex mala conuersatione
bonus efficitur malus, & uitiosus. l. ædiles. §. pedius. supra de
edilit. edic. Nam similis similem sibi querit. c. recollentes. de
stat. monac. & secundum Phylot. talis qualis quisque est, ta-
lium consortio delegetur, & dicit tex in c. s̄pe. 2. 8. q. i. q̄ ma-
lorum consortia s̄pe ēt bonos corrumpunt, & tanto magis
eos, qui ad uicia pronisiunt. istud pro indicio tradit Gan-
din. in tit. de prælump. & indic. dubita. col. 1. vers. item habet
indagare, & Guid. de Suza in trac. de toriu. col. 6. uers. qua-
rat iudex. & Are. in trac. malefi. in uerb. quod fama publica.
col. 6. num. 19.

- 254 † Istud aut̄ extendit Iac. de Belui. q̄ qui malos famulos te-
ner, ut sit indicium contra ipsum, in sua prac. ti. de q. colu. §.
uers. quartum decimum crimen. allegat tex. in §. hos autem in
auc. de non alie. & in c. icet heli. in prin. de simo.

- 255 † Qualitas p̄sonæ pōt indicium facere, ut cognoscatur, si re-
spectiue ad eius cōdōnē, & qualitatē sit cā aliqua, q̄ ipsū idu-
xerit ad maleficū cōmittēdū, ut si cōmodū aliquā ex malefi-
cio acquisicerit, ut honorē, pecuniā, dñationē, aut aliquā cupi-
ditatē amoris, aut uolūta ēlibidinis explēda. Aut q̄ uoluerit
incōmodū uitare, ut puta inimicitias, infamia, dolore, & sup-
pliciū, q̄ oīa p̄iecturis tradit Cic. in d. l. 2. ad Here. i. prin. in
c. cāq̄ p̄iecturalis in parte pbabili. Et hēc a legib. cōprobātur.

- 256 † Nā spes cōmodi assequēdi, aut incōmodi euitādi pbatur
in l. cū rō. inf. de bon. damna. ubi pater interficiēs eū, q̄ filiū
instituerat, pp̄ istud cōmodū fecisse vñ, & iō fi. ius nō succedit
& hñ in l. j. §. si dñs. sup. si q̄ ali. testa. phibu. & in to. ti. vbi sū-
cedēs ab intestato si phibuerit agnatū testari priuat succes-
sione, & ēt filius ob phibitionē patris, vt ēt de mōstratē l. si ab
hostib. §. i. sup. sol. mat. in quo priuat maritus dote, si nō adhi-
buit dil. gētiā in curāda ipsa infirmitate, uel nō adhibuit me-
dicos pitos. & multomagis si iterficeret eā: & istud est q̄ dicit
Bart. in hac. l. itē q̄ res cedebat ad cōmodū suū, nō alterius, &
dicā. j. in indicijs furti in uerbo cōmqdū. itē uerificat id, qđ
dixit de honore, q̄ si simoniā, seu ambitū vult q̄le qui hono-
rē. ut in to. ti. de simo. & sup. ad leg. lul. d. ambi. & exēplificari
posset in duob. ambiēib. cundē honorē, ut si aliter fuerit in-
terfectus oriat̄ indicium. q̄ al. i. ad idē aspirantē. qđ idē dici pōt
in duob. riualib. vt uno interfecto p̄sumat ab altero factū, et
uerificetur illud, qđ d̄f de cupiditate amoris explēda, & p̄ba-
tur in l. idē si ad stuprū. sup. de cōd. ob turp. cau. Et qđ dictū
est de p̄cunia, declarat in l. 3. sup. de his qb. vt indig & in d. l.
j. §. si dñs, & in d. l. si ab hostib. & quod d̄f de incōmodo uitā
do vñ infamia, inimicitia, dolore, & supplicio: probantur
hēc in l. i. in §. cum quis. supra eo. ubi prælentans latrones iu-
dici quandoque facit, ne infamiam, dolorem, & supplicium
lubeat, & ne de his accusetur, ideo illos iudici tradidit.

- 257 † A cōter accidentib. oritur indicium, ut si probet us
quod

quod homines certe nationis cōiter hoīes interficiūt, p. parua cā, vel quod cōiter contingit aliquem deferre genus armorum, ex quo reperitur ille talis interclusus, uel aliud simile, nam ex hoc oriatur indicium. vt per Bal. in l. fi. in fi. supra de hæred. in sti. exemplificans post lac. Butr. in l. neque natales. C. de probat. in muliere, ex cuius domo visus est exire iuuenis, vel quod paſſim eos admittebat, ex quo existimat mæterrix. idem Bal. hoc determinat in addi. Spec. in tit. de senten. & de his, quæ ipſi. f. q. in §. 8. in addi. magna circa fi. in verſic. ad mortem facit illud quod.

258 † Argumentum a cōiter accidentibus validum est in iure, vt per Alex. Iaf. Dec. & alios qui accumulatè ponunt, in l. non hoc. C. vnd. leg. & per Felyn. in c. quia verisimile. de præsum. in fin.

Ex verbis indicia.

259 **Trepidatio**, † inconstantia, varietas, vox balbus, tiens, loquella timida, palor, hec oīa si concurrent in personam rei, vel aliqua ipsorum, erit indicium ad torturam rex. est in l. de minor. §. plurimum. supra eo. & ibi Bar. & Moder. qui dicit, iudicem debere operari, hæc oīa scribi, quod loquendo trepidē, pauendo, variādo, reus respōdit ad hoc, vt possit ostendere, q̄ præcedentibus indicis processit ad torturam, istud idem uoluit Bald. in l. præsbyteri. in prin. C. de episc. & cleri. dicens quod trepidatio, mutatio coloris in faciem sunt signa in teste quod fallum dicat. sed an exinde possit torqueri, istud relinquit arbitrio iudicis quod etiam est ex mente Bar. hic.

260 † Vt vnum ex istis indicis non sufficiat ad torturam sed plura, & talia, quæ ex dispositione iuris moueāt iudicem, & hoc magis est dicendum, quia hæc indicia sunt remota a maleficio, ex quo unumquodque de per se non debet esse sufficiens ad torturam, vt dixi supra in 6. præmissio post Bart. hic, quod aut hæc oīa describi debeant in artis. Bart. adducit Innoc. in c. qm̄ contra. de prob. & Specu in tit. de testi. §. nūc standum. ver. hoc aut̄ lcas. Ista facere indicium ad torturam ponit Guid. de Suza. in tract. de form. col. u. s. vers. item poterit iudex. & Iac. de Beluit. in tract. crim. in tit. de q. col. 4. qui etiam ponit inter præmissa declinationem oculorum versus terram, & rationem reddit.

261 † Quia pacilans teitis qm̄ natur. l. super statu. C. eod. & Par. de Put. de sind. in verbo viso. de indicis. & seq. verl. & Areti. in tract. de ind. col. 1. & Hyp. in sua pract. in verbo diligēter. nu. 7. 4. qui multas quoras adducit in hac materia.

262 † Intellige prædicta procedere qm̄ is qui torquetur habet legitimā indicia contra se, antequam duceretur ad torturā alias aut si reus iniuste torqueretur in indicia ex his non oritur, cum ēt ratificatio non ualeret, ita determinat Angel. de Arim. in addi. ad Ang. in d. loco. & eum sequitur Brun. in d. loco, & Hypo. in d. §. diligenter. nume. 75. Sed aduerte quod Bart. aliter v̄r sentire in hac nostra lege dum vult, quod iudex faciat adducere ad se illum de quo iuſpicatur, & interroget de circumstantijs vbi. sterit illa nocte, cum quo commedit vel cenauit, & similia, & tūc ex sermonibus, ex voce, ex trepidatione, seu conscientia poterit contra eum a iquam præsumptionem habere, ex quo Bar. demonstrat ibi, quod iudex recidit eas præsumptiones, & ex illis si ipsi videbitur procedere poterit ad torturam, si tamen nulla indicia præcedebant, erat simplex sup̄picio contra illum interrogatum, ideo hæc limitatione non potest adaptari ad casum Bart. & de ea videbimus infra in verbo confessio in tortura.

263 † Intellige secundo prædicta procedere, dum variatio, est. et circa negotium principale, uel circa circumstantias negotij principalis. alias, qm̄ non faceret indicium contra variante, vt puta, si esset uarius circa locum delicti, vel tempus ipsius delicti, ista. n. variatio noceret. Secus si esset circa nomine, agnomen, loci, originis uel quid aliud simile, aut voluit Bar. in l. eos. col. 2. v. et. quāro quæ dicantur. supra de fals. & Spe. in tit. de testi. §. 1. ver. Item quod est varius. & vers. item per alii quo. d. Bal. Imol. in l. his verbis. §. fi. supra. de hæred. in sti. Ioā. Andr. & Inn. in c. fraternitatis. de testi. & Paul. de Caſtr. in l. si ex falsis. C. de trans. & ibi Iaf. col. fi. qui dicit istud es̄e no. in in eternum ad prædicām in teste quando dicatur varius, qd̄ ēt uoluit Tind. in tract. de testi. in 7. q. 3. q. princip. & Paris. de Put. in materia nostra in tract. de sind. in verbo viso de indicis. in fin.

264 † Intellige præmissa, quod varius dñs qui primo dicit vnu postea dicit contrarium nullam variationis cām assignans. Cōtradicens vero qui primo dixit duo incompatibilia, ut si dixit interfuisse contractui tali die, & loco, & postea dicit tali die, se alibi fuisse, vacillans aut dicitur qui dubitando, & tremendo loquitur. item & qui varie loquitur de uario ponit Bar. in d. l. eos, & de his omnibus dat doctrinam Anton. de Butr. in c. præcrea. vers. sed dubium. de test. cog. & Dec. mul-

tos adducit in d. c. quoniam contra. num. 63. de prob. intellige etiam prædicta vt dicam infra in seq. indicio.

265 † Mendacium an faciat indicium ad torturam. Bar. hic in 1. col. dicit, quod si repertus fuerit in mendacio erit maxima præsumptio contra cum per tex. in l. unius. §. testes. supra eo. & in c. literas. de prælump. idem uoluit Rom. in conf. 8. u. lo facto, & Bar. in tract. de quæst.

266 † Et ratio est, quia mendacium est falsa significatio u. cis. cum intentione fallendi. g. in l. de erate. in prin. sup. de interrog. act. in §. qui tacuit. glo. dicit, q̄ mendax uidetur uelle de cipere indicem. idco punitur. l. debuit. supra de infam. & ratione mendacij quis uidetur esse in dolo. l. seruus. §. si persuaferit. ff. de dol. & sequitur hæc Brun. de indic. col. 9. vers. quæro aq. mendatium.

Aduerte, quod in hac materia mendacij, & uarietatis ipsius rei adducitur in contrarium dictum Andr. de Iser. in cōſti. incip. in damna. col. 10. uers. item nota. qui dicit, quod si reus interrogatus a iudice neget, seu fateatur, & postea dicat contrarium.

267 † Licet assertio eius dicatur testimonium large. l. generat. liter. in fi. C. de non nume. pecu. non torquebitur, quia licet contraria dicere, & ponere pp salutem. l. nemo. supra de except. l. i. infra de ban. cor. & Matth. de affl. in d. consti. si dāmina in 14. no. in 1. q. sequitur hoc dictum And. de Iser. Luc. de Poena in l. quotiens. col. 7. uers. sed quid si reus. tener contrarium cum Bar. hic, quod propter contrarietatem torqueatur reus quamvis loquatur ipse Luc. in reo. cui delatum erat iuramentum. Par. de Put. in d. tract. de sind. in uerbo uiso de indicis relatis his opinionibus dicit magnam esse auctoritatem Andr. de Iser. tñ quod utraque opinio posset saluari, ut dicta per Bar. non habeant hoc, quod ex uariatione quis torqueatur, & male ad hoc allegatur. Sed bene uerum es̄et, quod facit præsumptionem, & sic quod vterque dicat non torqueari ipsum reum ob contrarietatem licet præsumptio insurgat. Sed ista saluatio non potest stare, quia Iser. in d. loco dicit qd̄ tantum non est torquendus. Sed licite poterit dicere, & contraria ponere ob eius salutein, ex quo nulla præsumptio debet oriri ex actu licito. Vnde existimo, qd̄ Andr. de Iser. non contradicat Bar. ex alio. Si eorum dicta recte considerentur. Nam habemus eam conclusionem communiter approbatam.

268 † Quod accusatus de homicidio, potest opponere negādo se commis̄e homicidium. & si probetur potest dicere te illud fecisse ad sui defensionem, ut per Bar. in l. cum de indebito. supra de proba. & in auc. cōtra qui propriam. C. de non nume. pecu. & ibi Bal. col. pen. Abb. in c. is qui in princ. de solu. uoluit Soc. in l. nemo prohibetur. in fi. sup. de except. qui dicit istam esse cōm̄ opinionem, ut uoluit Iaf. in l. i. col. fi. uers. sic. quid in crinalib. C. de fur. & Dec. in l. nemo ex his. de reg. iu. unde ista uarietas, & contrarietas concessa est ipso reo a iure, ex quo præsumptio nulla es̄e potest contra ipsum, nec in calu isto loquitur Bar. in l. nostra, & secundum hanc conclusionem debet intelligi id quod dicit Andr. de Iser. in d. consti. na. damna.

269 † Ideo distinguerem quod aut reus est contrarius in his q̄ spectant ad eius defensionem, ut contrarietate constituta, & probata posset consequi liberationem uel minorem pœnam ut si primo negauerat postea dicat ad sui defensionem fecisse, uel putasse quod es̄et bannitus, & iustus es̄et eius error, uel quod es̄et ebrius, uel quod a casu percussit, & sic de similib. tunc hoc casu nō tenet præsumptio, quia a iure conceditur, & probatio offeretur.

Aut isto reus est contrarius in his quæ non spectant ad eius defensionem, vt dicat, in die delicti loquutum esse cum Petro, & postea dicat eum non uidisse, & similia, uel quod dicat tali die fuisse Venetijs, & postea dicat eo die fuisse Mediolani, ista. n. non respiciunt eius defensionem immediate ideo faciunt præsumi contra reum, cum ista ūnt in facto incompatibilia, & nulla exinde utilitas oritur ad beneficiū rei, quo casu est credendum quod illa contrarietas oritur, quia uarietas aliter se habet, & quod incompatibilia non admittantur tenet Soc. post Cum. in d. l. nemo prohibetur. in fi. secus si. utilitas daretur reo ob eius contrarietatem, nam tunc præsumitur, quod dicat pro ueritate, ut se defendat.

270 † Cum habeat necesse probare id, quod dicit asserēdo f. cōfis̄e ad sui defensionem, uel similia, ut no. in l. ut uim. sup. de iust. & iur. & in l. i. C. und. ui. & in c. audit. de præsum. cū eo dem tpe non proposuerit confessionem cum exceptione defensionis, ut per Abb. in d. c. audit. & Socy. in l. non utiq; sup. de except. & sic exceptio illa contraria admittitur, quando reus vult eam probare, ut loquitur Iser. lecus in mendacio, & uariatione, de qua loquitur Bar. hic.

271 † Non respondens interrogationi habet indicium q̄ se, ut si interrogatus sit reus, nollit iudici r̄ndere, indicium est qd̄ delinquerit. & exinde torqueri poterit, ut r̄ndeat, ita pro indicio

Marc. Blanc. De indicij & tortura.

- dat Iac. de Beluis. in sua pract. in ti. de quæst col. 5. vers. sextū est adducit tex. in l. de ætate. § qui tacuit. supra de interrog. actio. ibi, nam qui omnino non responderet, contumax est. & ex hoc dicas, quod quando non respondens sit contumax.
- 272 † Habemus, quod contumacia facit indicium ad torturam. vt per Bald. in l. 1. col. 5. uers. sequitur videre C. de hære di. initit. & uidebimus infra in verbo contumacia.
- Et aduerte ad ea, quæ dicit Bar. in d. §. qui tacuit. in fi.
- 273 † Quod non respondens ad hoc ut dicatur contumax requiritur quod sit præsens, & iustus respondere reculeret absq; ronabili c. a. c. 2. de conf. lib. 6. & ideo si cautus tu, qui defendis reos, vt postquam iudex accepit constitutum a reo de plano, si ducitur ad torturam instruas eum, vt respondeat iudici, & replicet ea quæ dixit in constituto de plano, secundū q; interrogabitur a iudice & non faciat ea, quæ sunt in ore rusticorum. Si qn interrogetur ad torturam quid sciant de tali re, ipsi respondent dixisse, interrogati quid dixerint, respondent esse scriptum, nec aliud responsum uolunt dare, ex quo si indicia erunt laevia poterint optime torqueri, vt que quo respondeant iudici, & istud ob laevitatem prætentatorum, & instructionem malam, quam habuerunt a carceratis, contingit bis mihi in his mensibus elapsis, & rei fuerunt optime torti.
- Confessio an & quando faciat indicium dixi sup. in parte pensamenti post delictum.
- 274 † Taciturnitas domestici facit indicium ad torturam, vt pura marito interfecto, & existente in domo, vxor raseat p aliquot dies, nam ex taciturnitate præsumitur conscientia delicti, & particeps: ita Bal. in l. excipiuntur. supra ad silla. qui sim pliciter dicit hoc nulla data distinctione, an persona sit honesta, uel non, istud idem uoluit Roman. ibi in fin. & Par. de Put. de sindi. in uerbo tortura. col. 4. sequitur hanc conclusionem, & dicit in facto contingisse, quod quædam mulier diu tacuerat de morte viri qui non reperiebatur, quæ quædam die clamauit plorando dicens reperiisse virum mortuum in stibulo iam fætem, acurrerunt vicini, & capta muliere, & torta, cōfessiā est interfici fecisse maritum, quod etiam uoluit in 10. trac. in uerbo mandauit. col. 7. ver. an si reperiatur. & August. in addi. ad Ang. in trac. maleficiorū. col. 20. in vers. 3. queritur. nume. 58. in uerbo fama publica, & Hyp. in pract. in §. expedita, in fi. dicit quod nō habet hæc doctrinā pro expedita, per ea quæ dixit in §. diligenter. nu. 150. in eo qui se ingerit perquiringendo malefactorem, & qui solicitat. Sed aduerte, qd illa dispositio non tollit hanc conclusionem, nam hæc duæ conclusiones habent extremitatē in se, quod in casu nil dicit domesticus, & tacet per multū tempus, in alio autem multum solicitat, ut dicam infra in le quenti indicio. ex qno istæ duæ extremitates nil dicere, & multum dicere generant suspicionem & indicium contra agētem, uel tacentem. Sed si seruetur in his causa media nō erit suspicio, ut si domesticus denuntiet mortem domevici statim, & non solicitet. Si ad eum nō spectat res, & hoc modo non erit suspicio contra ipsum. ut infra.
- 275 † Solicitans, multum petens, qd inquiratur, cū res ad eū non pertineat dici debet suspeccius, & habet indicium cōtra se, vt vult Par. de Put. in trac. sind. in uerbo tortura. in fi. dicens, qd indicium aliquando sumitur contra aliquem, qui primo dicit occidum inuenisse, & cōtra aliquem, qui primo dicitur vidisse homicidium, & contra aliquem qui ualde solicitat in curia, quod de maleficio inquiratur, de quo ad eum nihil spectat, & quod vidit bis occuruisse de quodam, qui dixit inuenisse occidum, & hoc curiæ nunciauerat, & ipse occiderat. Quod sequitur Hyp. in pract. in §. diligenter. num. 140. & addit rationem,
- 276 † Quia qui se ingerit suspectus est. l. unius. §. seruo qui vltro. sup. hoc ti. & in l. quæ omnia sup. de procur. cum alijs. Nec sunt multi anni, quod cum fuisset captus quidam profurto, quia reperta fuerunt quædam bona furto subtraxisse, & uenidisse, quidam eius socius de quo nihil habebatur ueniebat ad officium maleficiorū a assidue, & importune solicitabat pro socio carcerato, & eo modo vt uenerit in suspcionem, cur hec ageret & ob id captus fuit, & positus ad torturam cōfessus est se fuisse socium ad furta, & fuit in causa, quod alter socius qui negabat & tormēta contemnebat, confessus est, & ambo uidi suspensos, vnde iudex in his debet esse multum circumspectus.

Ex facto.

- 277 Fuga an faciat indicium? sciendum est quod 278 fuga multipliciter consideratur uno modo ut per eam oriatur delictum, & probata fuga probatum sit delictum vt in l. desertorem. infra, dere milita. & in l. quid si fugitiuus. supra de edil. edic. & in ti. de ser. fug. & monachus fu

giens ex monasterio probatur apostata. c. fi. de regular. c. fin. de renunt & captus fugiens in bello iusto peccat. c. iuris genitum prima dist.

Alia est fuga, quæ facit suspicionem, & illa probata oriatur delictum in l. impuberibus. supra de suspec. tuto.

Alia est fuga vt in casu nostro, vt si quis post homicidium aufugiat a ciuitate, uel loco, in quo delictum est commissum. Bar. in l. lege Cornelii. supra ad syllan. dicit q; oriatur indicium seu semplena probatio, idem Bart. in l. admonendi. supra de iure iur. dicit quod oriatur præsumptio. Doc. communiter post ipsum dicunt in d. l. admonendi, quod oriatur indicium ex fuga, & cano. communiter in cap nullus. de præsumpt. & ibi Felyn. late.

Sed an oriatur indicium sufficiens ad torturam? Ias. in d. l. admonendi. nu. 169. dixit oriuri indicium sufficiens ad torturam, per ea, quæ dicit Bar. in hac l. nostra, & Bal. in l. cum probatio. supra de proba. in lectu. antiqu. Oldr. & Io. an. post ipsum in addit. ad Spe. in tit. de præsumpt. in addit. magna circa finem, dicunt indicium oriuri ad torturam. arg. tex. in l. §. 6. de ijs qui. supra ad syllan. Et dicunt ibi quod ita seruatur, & Ias. dicit quod ista est communis opinio. contrarium tenet Iac. de Beluis. in auc. de exhib. re. in §. si uero, & Gand. in trac. malefic. in tit. de questi in ea. q. quæ debent præcedere, ut quis torqueatur. & Guid. de Suza in tract. de quæsti. in rub. qual. rei subiici. torment. mouetur lac. de Beluis. ex eo quoniam lex ad hoc ut procedatur ad torturam vult plura argumenta, plures suspiciones, & sic plura indicia dari. l. 1. in prin. hoc ti. l. milites. C. cod. & hanc op. dicit de iure verior. Curt. in d. l. admonendi num. 31. per dicta Guid. & Gand. qui in lib. meo contrarium dicunt. Sed aduerte q; etiam Bart. in hac l. nostra sensit hoc, quia coniunxit fugam cum alijs indicijs. & sic ostendit non esse indicium sufficiens de perse ad torturam. item ex alio quia istud indicium est a remotis ideo de per se non est sufficiens ad torturam ut Bart. in hac l. & Saly. in l. fin. C. cod. & dixi supra. in 6. præmisso. item ex alio, quia iudex uolens procedere ad torturam, debet formare inquisitionem.

- 279 † Quæ inquisitio habere debet famam præcedentē alias non ualeret. Ang. in l. si vacantia. C. de bon. uacan. libr. 10. cano. in c. qualiter & quando. de accus. Ang. in trac. malefic. in verb. fama publica, & Raph. Fulg. cons. 107. super eo. for mata inquisitione super famam quæ causam habeat ab ipsa fuga, si ultra famam probata sit fuga, hoc non erit indicium sufficiens ad torturam, quia erit fama, & fuga probara vt in precedenti inditio, & hoc mō poterit stare utraque opinio, q; fuga sit sola pro inditio, & cā, & habeat famā adiacentē. & his concurrentibus procedi possit ad torturam, & ita se habet practica cōsis. & aduertendū est ad illud q; dicit loan. Andr. in addi. ad Spec. in d. ti. de præsum. quod eius quæstio est super famulo, qui aufugit a domino conquerenti de sub tractione bonorum, nam tunc penes fugam est qualitas personæ, quia famulus, qui habet indicium furis ut dicam infra in indic. furti.

- 280 Intellige fugam eo magis indicium facere quando quis aufugit per loca inuia, & non solita. ita no. Io. de Plat. in l. 2. & ibi tex. C. de curs. publi. lib. 10.

- 281 † Hæc conclusio restringitur, ut fuga non faciat indicium, qn post accusationem institutam, & post inquisitionem ipse inculpatus fugā arripuit, vt per Bar. in l. 1. C. de bon. eo. & per Roma. & alios in d. l. lege Cornelii. supra ad syll. & per Doc. communiter in d. l. admonendi.

- 282 † Istud q; non detur indicium post accusationem, & inquisitionem ex fuga, extenditur in eo casu, in quo quis habet suspicionem de accusatione, & inquisitione, ut eo tunc licet illi aufugere. ut per Rom. in d. l. lege Corne. & per De ciūm in cons. 2. 34. in effectu.

- 283 † Extenditur, & hoc, vt si qn aliquis aufugerit, & reuersus dicat ex suspicione aufugisse, & iuret, q; per tale iuramentū remoueat oīs imputatio fugæ ex doctrina Cy. in l. fi. in fin. C. de req. re. & ex dicto Frāc. Bru. in trac. de indic. col. 5. ita decidit Hyp. & dicit singulare in sua pract. in §. diligenter. col. 4. & hoc mō si erimus post accusationē, seu inquisitionē fuga non faciet indicium, si antea, cod. modo nō faciet indicium, quando reus iurauerit se habuisse suspicionem, ne accusaretur, & quod non causa delicti aufugir.

- 284 † Aduerte, q; Cyn. nil dicit in l. fin. sed est in l. 1. & iurū de quo loquitur Cyn. in l. 1. non est iurū excusationis per quod possit tolli indicium seu psumptio fugæ qa crinalia nō dirimunt iuro, no. Doc. in d. l. admonendi, & dixi sup. in princ. Sed iurū de quo loquitur Cy. est iurū purgationis. & tale iurū purgationis dat reo quotiēs non hēt se psumptionem, aut inditium, sed tātum mō ob imputationē delicti est diffamatus apud bonos, & p̄bos viros. & sup illa imputatione nō est aliqua pbatio. Nā hoc calū vt se expurget ab illa infamia fa. & defecit iuramentū, & appellatur iuramentū purgationis.

Et

284. † Et de hoc iuramento loquitur Cyn. in d.l. & Bart. in l. maritus. in f. hoc tū & Cano. præcipue lo. de Anna. in c. excommunicatus. de hæret. & dixi supra in prin. huius. l. propter quod non debet interligi, ut per iuramentum tollatur fuga, quia nullo casu fuga operaretur, contra reum, quod est absconsum.

285. † Limita secundo, ut si quis aufugisset ex loco ob causam rōnabilem, puta rōne partialitatis, vel factionis existentis in ciuitate, vel quia locus non esset sibi securus, vel quia officialis esset valde crudelis, vel similibus ex causis. Tunc ex fuga nulla causatur suspicio, quia ex quo inculpatus de homicidio, seu delicto ibi securus, & rute stare non possit, sibi fuga imputari non potest. c. accedens. el. 1. extra ut lit. non contestata ita deciditur per Bal. in l. bonæfidei. C. de iure iur. in p. col. alleg. clemen. Pastoral. de sent. & re iudi. gl. in c. statutū. §. 1. de ref. lib. 6. ex quo si iusta causa fugiendi, & iniusta posse considerari, præsumendum est potius iustum causam adesse. l. merito. sup. pro soc.

286. † Limita tertio in eo, quia aufugit a familia patris, & citatus post venit statim, & redit ad potestatem. Tunc fuga nullam facit suspicionem. vt est text. in l. quid sit fugitius. §. 1. & ibi Bar. sup. de ædil. edic. & per eundem Bar. in l. aut facta. §. tempus. col. 1. infra de pen. & per Bal. in l. 1. in 4. colum. C. de edilit. acti & in l. 1. C. de ser. fug. volens.

287. † Quod si statutum puniat fugientes a carceribus, non includit eos qui exierunt animo redeundi, & statim redierūt, dummodo citq. reuertantur, secus si non tam cito. ut per Bald. ibi, & tex. in c. vulgaris. §. diuortium. de penit. dist. 1. & in c. præsenti. de præb. in 6.

288. † Fuga officialis, dum sindicatur inducit plenam pba-
tionem, quia habetur pro confessio, vt per Bar. in l. consilia-
rios. C. de offi. assel. & in l. lege Cornelia. sup. ad Sylla. & Imo.
& Fely. in cap. nullus. col. 1. vers. fallit primo. de præsum. vbi
multa adducit, & per Ias. in l. admonendi. num. 177. vbi insi-
stit in demonstrando, quod tex. in d.l. consiliarios. non pro-
bat intentionem Bar. & alij Moder. post ipsum, & hoc fecut
dum eum locum habet in ciuilibus. Sed in criminalib. dicit
Ias. ibi, quod talis fuga facit indicium ad torturam per dictū
Ang. post glo. in §. oportet. in auc. vt iud. sin. quo. suffra. col.
2. qui dicit, q̄ per fugam redditus est suspectus, vt not. gl. in l.
bonæfidei. C. de iure iur. adeo quod potius ad torturam perue-
niri, vt per tex. in §. super hoc. in auc. de collat. istud dictum
sequitur Rup. ibi. num. 176.

289. † Fugatus cum clamore, seu rumore a loco maleficij ha-
bet indicium q̄ se l. itaque, supra ad leg. Aquil. facit text. & q̄
ibi nō in c. si perfodiens. de homic. ita pro inditio dat Brun.
in trac. de indic. col. 1. 2. vers. aliud erit indicium ad delictum,
allegat Bar. hic. & in l. de minore. § plurium. hoc ti. qui nil di-
cit de hoc. Sed facit illud quod vult Andr. de Ifern. in con-
sti. de viol. mulie. in prin. qui dicit.

290. † Quod vociferatio, & acclamatio in muliere que dicitur
. vim passa facit indicium, & est fuga prope dominum. & Iaco.
de Beluis. in pract. in tit. de quæst. col. 9 in prin. dicit, q̄ uisus
fugere a loco maleficij, habet indicium contra se, & ea ra-
ziona.

291. † Quia fuga accusat fugientem. vt in auc. de exhib. & intro-
rei. §. si vero, & in auc. de sanctis. episc. §. si quis autem ad or-
dinacionem.

292. † Fugiens cum gladio euaginato, & reperto mortuo in
locu, a quo aufugit, habet indicium ad torturā q̄ se, quia est
homicidium manifestum: ita Bar. in l. fur est manifestus. su-
pra de fur. Quem locu Bar. ut faciat indicium ad torturā ad-
ducit Ang. in trac. malefic. in verb. fama publica. col. 6. versi.
q̄ro an unū indicium. in prin. & dicam infra, & pro tali inditio
ponit Gand. in tit. de præl. & indic. indub. in fi. Ex hoc dico,
q̄ Abb. in c. 3. loco. col. fi. male sensit dum vult, quod ex isto
solo inditio homicidium sit probatum per dictum Bart. in
d.l. furt. & Aret. in d.c. 3. loco. col. fi. improbat dictum Abb.
dices, qđ verū est ex mente Bar. maleficium pbari præsum-
ptiuē per text in l. 3. §. interdum. supra, de his qui deiec. uel
effu. Quē sic intelligit gl. in l. 1. §. fi. sup. de prob. inducēdo vt
ibi, subdēs, q̄ tutior vñ cōis opinio, quod ad minus requirat
alia qualitas vc, q̄ gladius esset sanguinolentus, cum etiā
tex. in l. fi. C. de pba. requirat indicium indubitatū, de quo
non dicit Bartol. nec videtur esse tale, nisi concurrante
inimicitia minē vel alia, quia posset esse, q̄ aliquis euaginat
gladium vidēs aliu in insultari, timens forre de se ipso vñ
de hæc probatio est æquiuoca, fatetur tñ q̄ istud est urgens
indicium ad torturā adducēs multa ex indicijs infrappositis.
de quibus videbimns, & sensit hoc Angel. in l. 2. C. de quæ-
stio.

293. † Contumacia an faciat inditium, ut si quis citatus, fm q̄
hodie p̄ totā f. re Italiā seruatur, existens contumax ban-
nitur, ad inquirendum, cui datur bienniū ex lege Dñij nostri
ad purgandum contumaciam, & se p̄sentandū, si plentauet

rit se vel quod infra illud tps fuit captos an ex eo solo qđ
fuit contumax, possit torqueri. Hyp in sua pract. in §. diligen-
ter. num. 136 tenet q̄ facit indicium ad toriturā per Doctri-
nam Bal. in l. 1. col. 5. uers. sequitur uidere. C. de hære. insti. &
Brun. in trac. de indic. col. mihi. 27. vers. addo alium notabi-
lem casum. idenī vult Alcia. in ti. de præsump. in reg. 3. præ-
sumpt. præsumpt. 2. in fin. dicens quod sine alio q̄nditio
ille contumax poterit torqueri, ar. l. milites. C. de quæst. & l.
1 & 2. sup. de requir. rei. lac. de Beluis. in pract. in ti. de crim.
remis. in prin. dicit quod criminosus remissus, & talis banni-
tus audietur plene super crīme, & bonis si infra annum ve-
nerit, post annum super crīme dumtaxat, q̄ ex sua fuga or-
ta est violenta præsumptio cōtra ipsum, ex quo est carcerā-
dus, et q̄ alias pro crīmine illo carcerari non debuit. Item
onus probandi innocentiam inducitur contra eum. Et ex
tali fuga poterit quæstionari, cum sit suspectus.

Aduerte q̄ Bald. in d.l. i. simpliciter non dicit, q̄ contumax possit torqueri. Sed q̄ ex qualitate personæ poterit subiici tormentis. Ideo conclusio supra facta non habet fundamen-
tum indistincte ex dicto Bald. & dñra est decisio ita
gūalis, nam si quis absens a principio ex cā legitima, uel ex
cā necessaria p̄enitus ignorās qđ q̄ ipsum procedatur, si bannit.
vt multo iuens enenit, & sit persona bona qualitatis, ini-
quiū esset, q̄ contra ipsum esset indicium ad torturam, ideo
secundum Bal. est consideranda qualitas personæ, & modus
abentię ex mente lac. de Beluis.

Ideo distinguere in hoc casu, quod aut talis bannitus au-
fugit post delictum, siue ante inquisitionē, siue post. Et hoc
casu si fuerit bannitus, fuga & contumacia insimul generat
præsumptionem grauem q̄tra eum, ex qua poterit torqueri.
& ita procedat, q̄ dicit lac. de Beluis. quod ex tali absentia, &
fuga possit q̄onari, & habeat onus probandi innocentiam,
& hoc qñ fuit remissus, siue sponte venerit, siue captus fue-
rit infra tempus datum ad se præsentandum. Aut iste non
aufugit, sed post delictū ex aliqua legitima cā contulit se ad
aliā ciuitatē, vt q̄a haberet ibi domiciliū, vt in scholarib. qui
recedunt a studio, & conferunt se in suas patrias. & illis ab-
sentibus iudex procedit citando in valuis, & ad domū siue
solitæ habitationis, & tunc si iste absens potuit h̄c uerisimi-
liter ignorantiā de his, q̄ ḡerbantur, & sit persona bona con-
donis, in qua non possit considerari qđ p̄ malitiā se absenta-
uerit, & fuerit bannitus. Tunc dicerē, non esse indicium ad
torturā q̄tra eū ex tali cōtumacia sola, & ita intelligere quali-
tate p̄sonæ consideratā per Bal. in d.l. 1. Aut hic absens po-
tuit seire verisimiliter se esse citatū, & qđ procedit q̄tra eū,
nec curauit cōparere, sed ex cōtumacia fuit bannitus, &
hoc casu dicerē oriri indicium ad torturā. Cū ex culpa sua id
processerit, & ideo si se sponte præsentauerit, uel infra tem-
pus ad purgandam cōtumaciam fuerit captus, quod isto
in casu ex sola contumacia possit quæstionari, & ita proce-
dat, quod sup. dictum est ex opinione Alcia. Brun. & Hyp.

294. † Prohibens ne quis capiatur habet indicium contra se, vt
si quis prohibuerit ne delinquens, uel imputatus caperetur,
vel duceretur ad iudicē. Ex eo. n. vñ conscius criminis, & qđ
in delicto illo dolū commiserit arg. l. fi. sup. de custod. & ex-
hib. reo. & in l. 1. in prin. sup. de eo per quem fac. er. l. eos. C.
de furt. & pro inditio tradit. Guid. de Suza. in tit. de præsum.
& ind. dubit. col. pen. vers. quartum indicium, & Bonif. de Vi-
tel. in trac. malefi. in tit. de indi. in prin. dicens, qđ si procura-
sti, quod quis fugeret, uel euaderet, uel non permisisti cum
capi, & ad potestatem duci, tunc oritur indicium arg. l. 2. §.
2. sup. de crim. pecul.

295. † Prope mortuū cū cultello habet indicium q̄tra se, ex
quo poterit torqueri, ita dicit Ang. in verb. fama publica. in
4. col. in vers. quæro an vnum indicium. in prin. allegat Bar. in
l. fur manifestus. sup. de fur. in prin. Sed Bar. loquitur de indi-
cio, de quo sup. ideo melius facit id quod dicit Bart. hic in
uers. led quero utrum. in fi. dum dicit, uel captus ibi.

296. † Et sic repertus in loco delicti habet indicium ad tortu-
ram, quia est indicium propinquū, ut per Bar. hic, & dicam in-
fra, & q̄ sit indicium propinquū dixi supra in 6. præmisso.

297. Gladium sanguinolentū habens exiens domū, in qua re-
peritur homo mortuus, facit indicium ad torturā. arg. l. fi. lu-
pra de hæred. insti. ita determinat Bal. in d.l. fi. per locū a cōi-
ter accidentib. per no. in l. neq; natales. C. de probat. q̄ est ut
cōiter contingat hoc, qđ exiens eo modo domū interficiat
aliquē, non tñ concludit necessario, quia posset esse, qđ alter
hōiem interficiat, non aut̄ is qui exiit cū gladio. istud
idē uoluit Imol. ibi. col. fi. & Ioā. Andr. in 1. de probat. §. fi. in
vers. 2. in addit. ad Spec. Volens, et q̄ si cōcurrerent alia in-
dicia cū p̄dicto, q̄ nihil minus est torquendus, nō condēna-
dus. Et idē uoluit Guid. de Suza. in ti. de præsumpt. & indic.
indub. col. 5. uers. sextum indicium. Et clariss, quod de per-
se non probet, sed alia requirantur, in titu. de præsumpt. &
indic. dubit. col. fin. uers. ponit septimum. Et hoc indicium
facere

Marc. Blanc. De indicij & tortura.

facere ad torturam determinat Aretin. in cap. 3. loco. colu. fi. de probat.

- 398 † Mortuus prope domum alicuius inuentus facit aliquam præsumptionem contra dñm domus, uoluit Bar. in l. ædiles. supra de via pub. Rom. in l. i. § si quis in villa. in prin. dicit quod dubitabilis est haec decisio Bar. quam saluat, & verani esse dicit si ille, cuius est domus, alias consuetus esset facere homicidium, argu. eius quod not. in l. in ctiile. C. de fur. in gl. Aduerte, q̄ puto Bar. in d.l. ædiles. sensisse, qđ faciat præsumptouem non habile ad torturam. Sed dicit aliquā, vt de per se non sufficiat ad qōnem. Sed bene vt per eā possit iudex procedere, & inquirere q̄tra dñm domus, vt in teste, qui alias non debebat examinari, qui facit aliquam præsumptionem per quam iudex inquirit, vt no. Saly. in l. i. seruos. C. de testi. Et dicam infra in ver. testis. qui non debebat examinari.

Hoc aut̄ puto verum, vt si dñs domus solitus sit homicidia committere, vt sit indicium ad torturam, vt uoluit Alex. in d.l. ædiles. post Rom. istud eo magis putarem vrgeare. si dñs domus esset inimicus defuncti, vel quod minē præcessissent, vel quod esset aliquod aliud simile indicium iūctum cum prædicto, quod sit repertus mortuus ante domū, & aliquo existente habebit indicium habile ad torturam.

- 399 † Mortuus in domo facit indicium contra existentes in ea, vt p̄sumat interfetus ab his, qui in ea crant, & ex eo poterunt torqueri, non aut̄ condēnati, q̄ a posset esse quod aliquis alias ibi per eum portasset, seu interfecisset, ita determinat Dy. per illum tex. in l. i. § si quis in villa. supra ad Syllan. & Rom. ibi, qui sequitur. Dy. & et Moder. ibi idem tenent, arg. tex. in l. i. §. si. supra. de exerc. & in l. i. in fin. supra de his qui deiec. per quæ iura idem uoluit Par. de Put. in tracta. de sind. circa si. in verb. mandauit. colum. s. versic. si reperiatur corpus, & Angel. in tracta. malefic. in verb. fama publica. num. 53.

- 400 † Inuentus in loco delicti habet indicium contra scd. i. §. quid ergo. & §. hoc autem supra ad Syllan.

- 401 † Idem est, si reperiatur in loco propinquuo, vt ex eo ac reperiatur in loco ipso. arg. l. ædiles. in prin. supra de vi. pub. & l. pen. §. i. supra de flumi & l. f. §. si quis. supra de mune. & hono. & l. si locus. §. cum via. supra, quemad. ser. ammit. & c. si ciuitas. de sent. excom. libr. 6. ita pro inditio tradit Pari. de Put. in trac. de sindi. in ver. si quis est inuentus. intelligens, qñ est nimis propinquus, vt quasi contiguus videatur. ca. i. de consecr. lib. 6. Indicium hoc, vt dixi, in præce. putarem de per le nō habile ad torturam, nisi repertus sit cum armis, vt verificetur id quod dicat Bar. hic, dum vult indicium propinquum esse si caprus est ibi, & dicitur, quod est propter hoc vt dixi sup. in ver. prope mortuam, uel quod cum ista inuentione concurreret aliquod aliud indicium, vt sup. proxime.

Hanc aut̄ inuentionem id operari exigitur ut iudex posset inquirere, & ad capturam, seu inquisitionem, vt dixi sup. in notab.

- 402 † Visus admenare gladium, seu vibrare, licet non fuerit visus percussere, & reperiatur homo interfactus, erit indicium ad torturā, quia propinquum est delicto, ita vult Io. And. in addi. ad Spec. in tit. de probat. in §. 3. vers. 14. dicens, quod & si concurrent aliqua alia, nihilominus procedi dēat ad torturā non tñ ad condemnationē q̄ op. Thom. de Piper. in tracta. de fam. de quo et facit mentionē Ang. in trac. malefic. in verb. fama publica. col. 6. vers. qro. an ynum indicium. in prin.

- 403 † Prohibere potēs si nō prohibuit, habet indicium q̄tra se, puta si delictū est cōmissum in conspectu alicuius, q̄ armatus erat, & sine periculo eius vitæ impedire poterat, ne homicidiū cōmitteret, & nō interposuit se, indicatus est quod sit particeps, & locius facinoris. Nā carcere culpa eius criminis non videris. l. culpa. inf. de reg. iur. c. i. de off. deleg.

- 404 † Et si potuit prohibere, & hominem a morte liberare, & non liberauit, occidisse vñ. l. scientiā. in prin. sup. ad leg. Cornel. de liscar. nec carere vñ scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare c. sicut dignū. & c. quanto. de sent. excō. & l. i. C. de commer. & merca. ita pro indicio ponit Gādi. in ri. de præsum. & indic. dubit. col. fi. vers. no nū pōt. Et lo. Igne. in l. i. §. si q̄s in villa. num. 8. supr. ad syll. 8.

- 405 † Aduerte, q̄ pcedēs indicium vñ esse dubiū, si qñ nulla alia plectura concurrat nisi hoc, q̄ fuerit p̄sens, & nō prohibuerit, cum de iure ciuili quis non tenet obuiare delicto, p glo. in d.l. culpa, & per Bar. in l. i. §. sed in eos sup. ad syll. a. & l. metum. §. sed licet. sup. qđ met. cau. p illū tex. ubi quis licite accipit p̄cuniā, ut aliū defendat, & sic licite accipit p̄cuniā, pro defendendo, & licere pōt negare defensionem. idē uoluit Bal. & Ang. ibi, & Saly. in l. quisquis. C. ad leg. lul. maie. & lat. in l. ut uim. supra. de iust. & iur. colu. pen. Et ibi Claud. num. 168 qui multos adducunt tenentes hanc opin. quam dicit communem. Dec. in c. i. col. 3. num. 7. de off. dele. & in d.l. culpa caaret.

Si itaque non tenetur quis aliū defendere regulariter, & nullā culpā incurrit, non est dicendū, q̄ ex eo qđ non defendit, habeat indicium q̄tra se, quia lege p̄mittente factū non est punibile. l. graccus. C. de adul. & l. nemo damnum. inf. de regul. iur. Et sic non indicium, nec suspicio oriri debet ex hoc, nisi aliquod aliud adiūgeretur, vt p̄ta, si post delictum fecit se locū cum delinquēte. Nam tunc bene erit indicium participationis vt dixi sup. in verb. assūtentia.

Iēm p̄dicta non pcedere in casib. in quib. quis tenetur defendere, ut in crimen parricidij, & in alio, qui subditus est aliqua rōne, ex qua defensionem p̄stare obligatus est, vt per Dec. in d.c. i. & Claud. in d.l. ut uim, quod etiam extēdunt in clericis, vt laicus teneatur cum defendere.

- 306 † Pax seu transactio de crimiue an faciat indicium, puto in hoc articulo non esse difficultatē, quod fm distinctionē traditam in l. transigere. C. de transac. vt secura pace, uel transactio non oriatur indicium. Nam aut quis transigit, aut pacifit in casu cōcesso a iure vt in crimen, in quo ingerit pena sanguinis, & tunc quia illud ius p̄mittit, non df crīmē confiteri, vt per Bart. Bald. Alber. & alios in d.l. transigere. & Alex. ibi. in prin. qui dicit, quod reus transigens in casu concessio non vñ confiteri crīmē, de quo est accusatus, ex quo lege permittente transigit vt in d.l. & in l. i. infra de bon. eo. & sic cum transactio sit concessa, non oritur confessio, nec successiue indicium quod est eius pars, cum remoto generis sit remota qualibet eius species, vt dixi sup. in verb. confessio coram iudice penitus incompetent.

Aut transactio seu pactum est factū in casu, in quo nō ingeritur poena sanguinis, uel quod a iure non conceditur, vt in adulterio, & tunc transigens intelligitur tacite confiteri, & hoc modo intelligitur. Lquoniam. sup. de his qui no. in fam. Et no. Bar. Bald. Ial. & a. ij omnes in d.l. transigere.

Dantur aut̄ in hoc casu multæ cautelæ, per quas transigens non dicatur confiteri delictum, ut per las. in d.l. transigere. in fi. Et per Brun. in trac. de indic. col. i. i. & Hyp. in §. di genter. in prac. num. 178.

- 307 † Sed difficultas est, si pax, seu transactio fuit tractata per communes amicos, & non fuit conclusa, an oriatur indicium ut si illi tractantes pacem fuerint adducti in testes, dicerem ut sup. quod in casu licito non oriatur indicium, quia si cōclusio pacis non p̄judicat, multo minus, & eius tractatus.

Aut sumus in casu in quo non licet transigere, & tunc p̄ tractatum factū oriatur indicium contra ipsum reū, quia si plena confessio oritur ex conclusione. Indicium oriri debet ex ipso tractatu.

- 308 † Petitio ueniē an faciat inditium. gl. i. i. c. exhibita. de homic. in fi. sensir, quod petens ueniam non fateatur delictum. Io. And. Host. Butr. Card. Abb. Io. de Anna. ibi distinguunt, qđ aut quis petit ueniam solenniter, ex indicio & tunc uidet confiteri delictum, ita pcedat tex. in c. uenerabiles. de elect. & in l. decē. sup. de verb. obli. Aut quis petit ueniam extra indicium, & tunc non fatetur, eodem modo si ex humilitate, & benignitate petatur.

Hoc idem uoluit Rom. in l. i. in prin. sup. de no. ope. nūt. in 2. no. & Cap. in cons. 2. i. ergo Bartholō. col. 4. uers. 1. sed plus dico. num. 10.

Sed aduerte quod gl. in d. c ap. exhibita. iuncto text. non probat illud ad quod allegatur, ibi. n. in tex. non erat culpabilis ille clericus de morte puniri, cum non percussisset eum, sed ex negligentia, & imperitia mortuus fuerat, & petierat ueniam a patre pueri, ut eius dolor mitti garretur: & si ex facto constabat qđ ueniē petitio non poterat continere crimini confessionem. gl. in verb. postulauit. a qua Doc. sumū argumentum nō loquūtur de petitione ueniē sed loquitur de dispensatione petita a summo Pontifice quamvis fam. non haberet conscientiam, & sic ibi non erat ueniē petitio aliqua.

In hoc casu distinguerem in omnibus, ut supra dixi de pace petita.

- 309 † Cautela tñ est secundum Albe. & Inn. de Anna. in d.c. exhibita, quod dicatur, non puto hoc fecisse, sed si in aliquo lēsi peto ueniam.

- 310 † Negligens in puniendo habet indicium q̄tra se: ut si iudex, uel alter cui spectat cognitio vel executio neglexerit punire delinqüentes habet indicium participationis ad delictum, ita pro indicio ponitur per lac. But. in sua prac. col. 5. ue. r. nonum est, dicens quod istud tangit dominos temporales. l. unica. C. de pri. car.

Ex processu, & testibus.

- 311 Fama an faciat † indicium ad torturam Docto. di-
312 sciendum est, famam multa requirere ad hoc ut dicatur probari.

Primo

Tractatum Tomus Undecimus.

276

Primo quod testis dicendo fama est deponat audiisse a plurib. & nomine particulari et aliquas personas , ex his a quibus audiuit et si de hoc non fuerit interrogatus no. In no. in c. qualiter, & quando ei 2. de accu. Bartol sentit in l. de minore. §. plurium hoc titu. Abb. in capit. cum causam de testi.

Secundo requirif. q ille talis testis dicat audiisse a maiori parte populi seu Castri uel utræ, quo in loco delictum est coamandum, ita Bar. in d. §. plurium, & Bal. in Rub. C. de proba. & Ang. in l. quid ergo. §. quantu. sup. de his qui not. infam.

Tertio requiritur qd testis exprimat aliquam cām. propter quē fama ita sit orta, vt puta ex inimicitia ex minis, ex iuriaria, uel alia consimili cā. Bar. in d. §. plurium, Salyce. in l. ea quidem. C. de accus. Abb. & alij omnes in cap. ueniens de testibus.

313 † Fama hoc modo probata non facit semiplenam probationem in causa criminali. gloss. Bald. Butr. Imo. & alij in d. capit. ueniens de testib. & Dec. ibi dicit hanc esse communem.

An faciat indicium ex mente Doc. Bar. vñ se non firmare in d. §. plurium. circa fin. dicens debere considerari illa indicia. & illas præsumptiones, ex quibus fama traxit originem, qualiter uigeant, & secundū qualitatē traditā dicemus, famā facere, uel non facere semiplenā probationē uel indicium. Et sic ex eius verbis Doc. dicunt firmam conclusionem nō dari. Vnde Bal. in L. milites. col. 1. C. co. & Cyn. in l. fi. cod. tit. & Bal. & Imo. in l. fi. sup. de hēre. insti. & omnes alij, quos refert Ias. in l. admonendi. num. 25. 1. dicunt famam non facere indicium, quod ista est communis.

Circa hunc articulum dico, q fama, si habuerit causam expressam, et aliqua requisita vt sup. faciet indicium, sed nō habile ad torturam. Cum sit inditum remotum a malicio, vt dixi sup. in 6. premil.

Si vero ultra famam eo mō quo sup. deductam, fuerint et probatē qualitates, & cā, ex quib. orta sit fama, tunc erit indicium ad torturā. Et faciet et scđm probationes urgentes semiplenā probationē, exēplum, duo testes deposuerunt, q Sempronius interfecit Gaiū, & qd istud sciunt, q fama est, Sempronium interfecisse, & cām reddunt dicentes, tale homicidū fuisse factū p̄ inimicitiam, quae erat inter Sempronium, & Gaium, uel quia Sempronius, & Gaius, aspirabant ad eandem dignitatē. & qd dī in ciuitate, & a maiori parte populi, uel q exprimatur aliqua alia similis cā. Si duo testes deponunt de fama hoc modo exprimendo cām, quāuis de ea non habeant aliā notitiā, nisi ex auditu a maiori parte ciuitatis, erit probata fama, & erit indicium, sed non habile ad torturam, sed si ex p̄t probatē fuerint causæ expressæ per testes, ut est inimicitia, uel alia consimilis, hoc cau. erit indicium sufficiens ad torturam.

314 † Et faciet etiam semiplenam probationem, & istud est quod uoluit Bar. in d. §. plurium, dum dicit.

315 † Quod qualitates, & causæ ex quibus fama est orta, sunt considerandæ, qualiter urgeant, ad faciendū semiplenā probationem, & indicium. & Ang. in l. fi. C. de quēst. dicit, q in querendo an fama sit sufficiens indicium ad torturā debes videre unde ortum habuit ista fama, & ex quibus, & ex qua cā. Nam si ex causa urgenti, probabili, & uerisimili, erit indicium sufficiens ad torturam. l. excusantur. §. 1. & ibi gl. sup. de excus. tut. subdens, q nisi trahat originem ex cœla probabili, & apud fide dignos non est fama, sed est vana uox populi. l. Decurionum. infra. de pen. & idem Bart. in cōs. 191. in 1. vol. dicit, q fama iuncta cum dicto officialis facit indicium ad torturam, idem uoluit Iac. de Beluis. in prac. crim. in titu. de quēst. col. 9. dicens, q ultra famam probetur inimicitia, uel quid aliud, vnde, si erit causa lœuis, ex qua fama sit orta, vt quia testis dicat, famam esse, quia moriens vulneratus dixit fuisse vulneratum a Sempronio, uel q fama est, quia illi de domo defuncti hoc dixerunt, uel quia erat lis inter eos, sed constitutum fuisse eam esse de parua re, & probatē fuerunt causæ prædictæ, ex quibus fama habuit originem: hoc casu non erit indicium sufficiens ad torturam ex mente Bartol. in d. §. plurium.

316 † Testis de visu an faciat indicium ad torturam. Bart. in hac. l. nostra tener, q sic, idem Bartol. in l. maritus. & in l. l. §. idem Cornelio. hoc ti. & Bal. in l. milites. C. co. dicunt, & cōcludunt, quod facit indicium ad torturam. gl. est in l. si quis ad leg. Iul. maie. & in l. maritus. hoc ti.

Hæc decisio restringitur per Hyp. in sua pract. in §. diligenter. in princ. vt procedat, qn̄ testis est oī exceptione maior, prout dicit Bar. in d. l. admonendi. de iure iur. uolens Hypo. quod testis vñus de visu faciat indicium ad torturā; quando est omni exceptione maior, & idem uoluit Ias. in cons. 22. in 1. vol. subdens.

317 † Quod testis est omni exceptione maior, qn̄ nulla imputatio fieri potest q cum, & nil penitus patiatur p̄ glo. in

§. item uerborum. insti. de inutil. stipul. & per gl. in c. circa item. de consang. & affi. quod etiam secundum Hypo. voluit Bald. in rub. de contr. inuest. & in c. i. §. sacramentum. de cōsuet. rect. feū.

Restringitur, & secundo per ipsum ut testis unus de vi- su non faciat indicium nisi alijs concurrentibus ex mente Cyn. in l. fi. C. de quēst.

Circa primam restrictionem aduerte, q Bar. in hac nostra. l. dicit, q unus bonus testis de usu facit indicium; & sic in prima qualitate.

318 † Cum bono detur melior, & et optimus. l. ubi aut non appetet. supra de verb. obli. in prin. & ex quo datur æquior, vt est glo. in l. i. sup. de iust. & iur. & l. si seruus communis. §. quod uero. sup. defur.

Item Bar. in l. maritus. hoc ti. dicit, qd vñus testis idoneus facit indicium, si scit de v. iſu. Idoneus autem est, quia expressæ non repellitur a iure.

319 † Cum omnes possint esse testes, nisi repellantur l. i. §. primo, iunct. text. in l. idonei. & in l. testes idonei. supra de testimo.

320 † Integer aut testis est, qui a iure non repellitur. l. populari. sup. de popul. ac. Bal. in l. milites. C. co. dicit, quod testis vñus de visu q non pōt repellit facit indicium ad torturā. Testes aut repe. luntur a principio. vt infans, seruus, vt p Angel. in auc. de testi. in prin. hereticus, & alij cōsimiles repelluntur ex officio. vt no. in c. intimavit. de testi. Et sic nullibi Bar. aut Bal. faciunt mentionem de hoc, quod sit oī exceptione maior, qn̄ uolūt testē facere indicium. Sed bene in d. l. admonēdi. dum testis debet facere semiplenā probationē, requiriatur hoc. q sit oī exceptione maior. Et rō est, q in eo loco iſtud euénit, cū agat de condēnatione. Nā ille testis cū alia semiplena probatione faceret probationē ad sñiam proferēdam eo mō, vt p illū testem inducta sit semiplena probatio, & p̄iudicialis, qd non est in teste in cā crinali. Cūni faciat indicium. q tollitur p torturā, & expurgatur, nec est tanti p̄iudicij. Ide voluit Bal. in d. §. lacrm. dum loquitur de probatione uerisimili, & sic semiplena quā appellat indicium ad iūri delationē dicens, q testis eo cau. sit probare uitæ, & bonæ opinio- nis, nec habeatur suspectus ex aliqua cā, & si legitimè examinatus, ut quia interrogatus de cā scientiæ: vel quia dixit ple ne factū subdēs, q modicus defectus impedit semiplenam probationē unius testis, pulchram rōnem reddēs, quia satis exorbitat fides unius testis a iure cōi.ca. innotuit. de testi. & sic q̄stat maxime differre, q oriatur semiplena probatio, vel indicium detur ad torturā. Ex hoc dico, q male sensit Bart. in cōs. 1. illud. col. antepe. num. 11. & Hyp. post ipsum in d. §. diligenter. nu. 148. dum uolunt, quod Bal. in d. §. sacramen tum. loquatur de inditio ad torturam inducētes, ut per eos, quia iniō loquitur in semiplena probatione.

Nec obſt. gl. in §. item uerborum. insti. de inutil. stipul. q̄ exponit idoneos. i. oī exceptione maiores. vt p Dec. in d. ca. at si cleric. num. 4. Quia dico, qd gl. ibi ostendit cōtrarium. Nā cū in eo tex. tractet dī impugnado scripturā, & instrūm. pu blicū, nō ita faciliter admittidēt allegatio rei, q̄ fuerit absēt̄e instrumēti celebrati, led requiritur manifestissima probatio, & liquida, vt in l. optimam. C. de cōmit. & contrahē. stipu. Ideo gl. non fuit contenta de eo, quod dicitur in text. idoneus, propter subiectam materiam, de qua ibi tractatur sed declarauit idoneos in eo casu esse omni exceptione maiores, procedendo ad maiorem declarationem, i. quod nūl la exceptio opponi possit. Et istud necessario requiritur in eo casu cum tractetur de impugnando instrumento, quod est probatio probata ut per Bald. in capit. cum dilectus. de fid. instrumento. Vnde si propria significatio illius verbi importaret omni exceptione maiorem, frusta declaratio fuisset adiecta per gl. Sed uoluit gl latius verbum il lud intelligere, & interpretari. Cum ex stricta eius significazione id non diceret.

321 † Et propter hoc sequendo ea, quæ dicit Bartol. in l. admonendi. in quarta columna. in versicu. secundo modo. supra. de probat. & per Bald. in rubrie. de controv. inuestitu. qui dant gradus investigationis ueritatis, & probationis. di cērem quod in causis crimalibus, & in probationibus faciendis, ex quibus modus procedendi impar- titur.

322 † Primus gradus sit, quando examinantur testes non integri, non idonei, sed suspecti, & hoc fit quando iudex vult inquirere super delicto, & etiam accipiuntur si aciuramento, ad hoc vt habear qualemqualem informationem de delicto, & procedere possit ad citationem rei vel verbalem, uel personalem. & de ista probatione loquitur Bartol. & alij in l. si quis in graui. §. si quis moriens. supra ad Syllan. & Salyce. in l. secunda, C. de exhiben. re. & in l. absentem. C. de accusatiō. & dixi supra in secunda no tabu.

Mm 4

Secun-

Marc. Blanc. De indicij & tortura.

323 † Secundus gradus erit qñ vult procedere ad torturam. & tunc requiruntur testes, qui non repellantur à iure q̄ sint idonei. vt in hoc casu si vñus testis examinetur, & deponat de visu. & sit qualitatis prædictæ faciet inditum ad torturā. & ita intelligitur, id quod dicit Bal. in d.l. milites. dum vult, quod sit talis, qui non repellatur.

324 † Intellige, q̄ testis unns de visu faciat semiplenam probationem, dummodo aliq̄ circumstantiæ non resistant, ut dicit Bal. in l.2.col.1.in ver. & no. q̄ ad hoc. C. quor. appell. nō recipi. dicens istud esse norabile post lo. Andr. q̄ idem uoluit Abb. in c. cum in contemplatione. col.1.ver.2. queritur, in fi. de reg. iur. dicēs testem de visu facere indicum, nisi alia ratio suaderet contrarium.

325 † Tertio casu, & gradu, qñ ex probatione deueniri debet ad condemnationem, tunc, ad hoc vt testis semiplene probet, debet esse omni exceptione maior, & istud est, quod cōsiderat Bar. in d.l. admonendi. volens testem vnum de visu semiplene probare, si erit omni exceptione maior, vt intelligatur illud in casu, in quo per illum testem, & alijs adiunctis deueniri possit ad diffinitiū sñiam. & ita intelligit Bal. in l.1.C.de sum. Tri. & fi. Cath. col.5. vers. quinto oppono. & Abb qui sequitur Bald. in cap. testimonium. de testi. distinguentes inter probationem, quæ requiruntur ad procedendū, & eam, quæ esse debet in diffiniendo. Et hoc modo in procedendo, & in deueniendo ad torturam testis non debet esse omni exceptione maior, sed tum demum quando ex eius probatione oriuntur semiplena probatio, & prout dictū fuit indicium est minus semiplena probatio.

Circa secundam restrictionem aduertas, q̄ Cyn. in d.l. fi. dicit rotum q̄riū nam vult, q̄ vñus testis de visu nō faciat semiplenam probationem in criminalibus, tamen faciat cōpetens indicium. & idem Cyn. in l. si quis. C. ad leg. Iul. maic. dicit, quod non faciet semiplenam probationem, vt supra sed faciet indicium ad torturam. Nam & si semiplenam probationem non faciat, ut late per Ias. in l. admonendi. de iure iur. num. 186 in fi. tamen facit indicium.

326 † Quod est minus semiplena probatione. l. cum probatio. & ibi no. supra de prob. ex quo Hyp. non aduertit ad verba Cyn.

Testes omnes examinati an indistincte faciant indicium ad torturam deponendo super indicijs iam dictis uel simili bus, & si cognoverimus, qui sint illi, qui nec examinari debent nec examinari possunt, cognoscemus casus, in quibus examinati faciant indicium, & sequendo uestigia Bart. in l. maritus. sup. eod. ti. nro. videbimus tria: primo qñ testis nō pōt examinari p̄ reuerentiam. Secundo qñ non potest examinari ex alijs causis impedientibus. Tertio quod non potest examinari ratione ordinis. & incipiā ab hoc tertio.

327 † Et primo q̄ro, an testes examinati sine iufo faciant indicium, Abb. in c. cū olim. in 3. no. dicit, q̄ nō credit testib. nō iuratis in priuiciū alterius, vt vult gl. in c. sicut. de sen. excō. ē: q̄ essent religiosi, & cardinales, neque credit tanquā testibus, sed faciat p̄sumptionē. & no. dicit Abb. p̄testis magnis viris, q̄ p̄ decorē dignitatis nollū deponere in forma testimoniū cū iufo, vt recipias assertio salte ad p̄sumptionē. idē valuit Ro. in l. si q̄s in graui. ſ. si quis moriēt. sup. ad Silla. cōcordādo dicta Ang. ibi cū dictis Bäl. in auc. si dicāt. C. de testi. dicēs, q̄ dictū testis, aut iudicis, q̄ in mortis articulo dixerint testi non iuram aut sententiam ob pecuniam tulisse, sufficiant ad informationem iudicis, quia non iurati ita dixerunt. & propter hoc possit inquirere.

328 † Cū informatiogrā iudicis fcā nō requirat iuſm fm gl. or. q̄ non est alibi in c. i. ſ. si duo. in verb. testm̄ de pa. iur. firmā.

329 † Secundo q̄ro, an tpe examinationis facienda ipsorum testiū iudex dēat citari facere reū ad uidēdū iurare testes. Bar. hic in fi. dicit citationē requiri, adeo q̄ si examinati fuerint testes sup gñali inquisitione, nō p̄iudicēt in spāli inquisitione, quia reus nō fuit citatus, & idē uoluit Saly. in l. fi. in fi. C. eo de quæst. & Bald. in l. iubemus. colu. 3. C. de proba. & oēs fere Doc. quos enumerat Hyp. in l. 1. in prin. in 2. requit. ubi inuehitur contra assēstōres non citantes reum ad examinationem testium.

Sed aduerte, q̄ ex consuetudine seruat q̄trariū, q̄ reus nō citatur, nec dantur interrogatoria, ut dixi sup. in 3. præmis.

330 † Tertio q̄ro, an testes debeat recipi lite q̄testata, seu post nomē rei receptū inter reos. Bar. in l. nra. in fi. dicit examinari dēre post litē q̄te. & idē uoluit l. si q̄s adulteriū ſ. de adul. & Alex. i. addi. ad Bar. i. l. j. in pri. ſ. hoc ti. & ibi Hyp. i. 6. reqs.

331 † Nomē aut̄ rei dīf̄ receptū inter reos, qñ p̄posita accusatio, p̄ponunt exceptiones dilatorie, vc3 accusatio nō p̄cedit, q̄a lapsus est tps ad accusandū, uel q̄ ille, coram quo porrecta est accusatio, nō sit iudex cōpetēs, vel similes excepciones, tūc cognoscit sup illis exceptionib. & an sit p̄cedēdum sup ea accusatione, & cū iudex p̄nuntiat esse p̄cedēdū, dīf̄ recipi inter reos, & absente ipso reo talis receptio fie-

ri pōt, & italoqua tex. in l. maritus. ſ. p̄scriptione. sup. de adul. & in l. accusatione adul. erij. C. de adul. & tex. in l. adulterā. C. eo. de adul. intelligit, q̄ ibi erat accusatio inchoata p̄ p̄ositionē accusationis, & reus ablens erat receptus inter reos p̄ p̄nuntiationē, de qua sup. & in casu, q̄ dicta pronunciatio nō fiat, lit. q̄test. habet vim receptionis inter reos, ita est ex sñia Bar. in d.l. is qui reus. in 3. col. in ver. qñ nomē rei. ſ. de pub. iud. & istud dictū Bar. tenēt oēs Doc. post ipsū, de quib. per Alex. ibi in addi. & Hyp. in d.l. j. in prin. in d. 6. reqs.

332 † Aduerte, q̄ legēdo. d.l. is q̄ reus. fui illius sñic, q̄ tex. in d. l. is q̄ reus. nō sit bñ intellectus a Doct. & in hoc p̄suppono, q̄ accusator, qñ vult accusationē instituere, debet. cā porrigeere iudici antequē quicquā fiat, vt est tex. in l. miles. ſ. sexaginta, ibi qm̄ de plano, & in ſ. ſocer. ibi libellis p̄sidi datis. sup. de adul. vt p̄ Lanfr. in c. qm̄ ſ. in ver. citationes. in prin. & per Socy. in c. ſignificantib. in 7. conclu. 14. prin. arti. de li. Ob.

333 † Et talis porrectio libelli nō est de p̄cessu, ut uoluit Bart. in extraug ad repri. in verb. summarie. ut per Lanfrā. in d. ver. citationes, & p Fely. in c. fi. in 3. col. in ver. 2. declaratio. de iudi. ex quo iudex dēt uidere accusationē, & cōsiderare, an sit iusta, & si ipsi nō videreſ iusta, debet denegare citationis cōmissionē, ut uoluit Bal. in l. cū clericis. C. de epis. & clericis. in ver. deinde no. & maxime seruat hoc in crinalibus, ut non citetur reus nisi p̄cedētē iussu iudicis, vt in d.l. cū clericis. in ver. memorati, qđ dicit esse notatu dignū, & sequitur laſ. in rubr. C. de æden. colum. 1. ver. ſ. 3. difficultas.

334 † Et hæc citatio, si nō sit facta de cōmissione iudicis, non valet, vt est tex. in l. neminē. C. de exhib. re. & ibi no. Salyc. & alij cōiter D. & Inno. lo. And. Butr. lmo. & alij in d. c. qm̄ p̄tra. & eo rūc qñ admittā accusatio p̄ iudicē, & cōmissa est citatio, nomē rei est inter reos. q̄a facta est notatio, q̄ ut puta Titius, q̄ est nosatus in libello accusationis citetur ad uiden pum le accusari, & talis citatio fit p̄ edictū, & lcripturā talia cōtinentē: vc3. Titius citatur, ut in termino talis debeat cōparere ad uidendū cū accusari, & ad se defendendū, & ista citatio hoc mō scripta operatur hoc, q̄ iste talis est annotatus inter reos, ut est tex. in l. fi. C. de requir. re. ibi criminalis vero programatis tenor hoc tantā ferat de iure censuram, vt inter reos annotati, ſun. ēdo ibi programma, pro edicto citationis, ut est tex. iun. gl. in l. programma. & h̄ in rubr. C. com mi vel epist. program. & lit. citatio p̄ edictū, de qua loquitur Bart. in extraua. ad repri. in verb. p̄ edictum, circa med. Et q̄ facta tali citatione dicatur esse inter reos est tex. in l. 2. C. eo. de requir. re. ibi ex eo die quo reus fuerit in iudicio petitus, & istud magis cōstat ex rub. ft. & C. de req. re & ex. l. 1. C. eo. ibi, sed annotari ut requiratur, ex quo dico, quod per annotationē facta in citatorio nomē rei est inter reos, quia citatur tanquā reus, & uti persona, q̄tra quā de crimine faciēda est cognitio, & istud fit reo absente qui adhuc nō fuit in iudicio. Et propter hoc dico multū differre inter se hæc duo.

335 † Videlicet q̄ quis sit factus reus, vel q̄ nomen rei sit receptum inter reos. Nam quando iudex porrecta accusatione sibi, & ea vita committit citationē, tunc nominatus factus est reus, quia nomen eius est annotatum pro reo, & ita loquatur l. 1. 2. & fi. C. de requir. re. Si vero facta citatione reus abeat, nec curat cōparere, tunc iudex annotat bona, & nomen rei est receptum inter reos, & sic quando cognita est absentia rei per iudicem, recipitur inter reos prout inquit Cic. in Verrē act. 3. dum dicit ablentē credo inter reos relatum. & in act. vlt. Sthenij domum per hospitiū exhaustis absētē inter reos retulit, qđ aliud est, quā reum facere. Et istud declarat Bude. post Cic. in annot. poster. in 48. in c. impuberem. ſ. item ſi ſeruo. & ſecundum hanc dñiam, & cognitionem intelligitur tex. in d. adulteram. C. de adult. qui dicit, q̄ post crimen inchoatum mulier prouincia excesserat, ideo inter reos fuit recepta. intelligendo q̄ crimen erat inchoatum per citationem, non aut̄ per litis contestationē vt male ſensit gl. ibi, & iudicium incipiat ab ea parte editi, quæ est de in ius voc. ſ. i. insti. de pe. tem. litig. & in rub. sup. de in ius voc. & necesse est intelligere, q̄ mulier excesserat prouinciam ante litem cōtest. cum ibi ſimus in iudicio publico, & in crimine capitali, in quo requiritur hoc, q̄ & accusator & accusatus ſe constituant ad carceres ante principium iudicij, prout est caſus in l. fi. C. de accus. vnde mulier non poterat dici recessisse ex prouincia, cum eſſet in carceribus, ſed ſi volumus dicere eam aufugisse, nulla erat dubitatio in eo text. cum haberetur pro conuicta de criminē, vt in l. in eos. & ibi not. per Bar. & alios sup. de cust. re. & dixi in l. pe. ſ. ad crimen. sup. de pub. iud. & tex. in l. maritus. ſ. p̄scriptio. ſupra de adul. intelligitur, quod ibi fuerat porrecta accusatio, citatus, & q̄a erat ablens, & fuit receptus inter reos, haber annum ad ſe expurgandum, & recuperandum bona ut in l. 1. 2. & tot. ti. ſup. de requir. re. Sed postquam ob absentiam fuerit receptus inter reos, ſi vult audiri a iudice non pōt opponere exceptiones declinatorias, ſeu dilatorias,

torias, p. quas impeditur accusatio, & amoueri debeat persona accusatoris, sed ille talis debet super meritis cām tueri, & istud euenerit propter eius contumaciā, & quia est receptus inter reos, quod uoluit tex ibi reddens rōnem, q̄ posteaquā semel receptus est, non pōt̄ pr̄scriptionem obijcere. nō ob. tex. in l. 2. in § extrancus. sup. de adul. in eo, quod v̄r velle, q̄ postquam est factus reus non possit opponere exceptionē lenocinij, & sic ante possit ex quo reus factus dicitur, cognito super exceptionibus dilatorijs, quia ille tex. intelligendus est in eo, qui condemnatus est de crimine adulterij, ut post condemnationem non possit obijcere crimen lenocinij, ex illis uerbis in tex. dum dicitur, posteaquam reus factus est criminis idest condemnatus de crimine, vt est tex. in l. defuncto supra. de publ. iudi. ibi, qui reus fuit criminis idest cōdemnatus ut ibi communiter intelligitur in condemnato, per doc. Et ex istis dico non recte intelligi tex. in d.l. is qui reus. in eo, quod doc. dicunt, q̄ antequam quis sit receputus inter reos, possit suum accusatorem reaccusare. Nam t̄ps nullum est, in quo quis possit reaccusare antequam sit factus reus, cum facta citatione, ut iam dictum est, factus est reus, & clarū est, q̄ ante citationem non dicretur reaccusare, sed accusare principaliter.

336 Et a citatione incipiatur iudicium in ciuili vt in d. §. fi. q̄ & in criminali esse debet, cum ad instar ciuilium procedatur. l. ab sentem, infra de p̄n.

Præterea, ratio quæ datur in d.l. is qui reus, per iurisconsultum, est vt non relatione criminum, sed innocentia reus purgetur, quæ ratio est generalis ad utrumque t̄ps, secundum q̄ distinguunt Doct. Siue sit receptum nomen, siue non, prout ipsi intelligunt, usque quo fiat cognitio super exceptione dilatoria. cum itaque ratio sit generalis & sit apta comprehendorum utrumque tempus secundum distinctionem traditam per Doct. ergo & eius dispositio debet generaliter in utroq; tempore constituere. l. regula. §. si quis, & ibi Bar. & alij supra de iur. & fac. igno.

Præterea istud, quod possit, antequam sit factus reus, reaccusare, sumitur a contrario sensu in l. illa, dum dicitur, is qui reus factus est non reaccusat, ergo a contrario si non est factus reus, reaccusat. ista assumptio facta hoc modo inducit unum quod est in parte correctorium rationis contente in l. dum generaliter rationem reddens dicit, quod non relatio ne criminum: sed innocentia reus purgetur si enim reaccusatio eo tempore daretur, ut dicunt Doct. relatione criminis se expurgaret, & sic per argu. a contrario sensu inducetur. l. correctio, quod esse non debet.

337 Quia tale argu. non afflumitur, quando insurgit correctio aliqua, prout not. in l. 2. sup. de offic. eius. & etiam quia nulla est lex, quæ dicat, quod antequam quis reus factus sit, possit accusare, nisi hæc assumpta a contrario sensu, & in l. neganda. C. qui accu. non pos. nulla temporis distinctio datur. Ideo intelligerem. d.l. is qui reus, quod non detur reaccusatio aliquo tempore per generalem rationem illius. l. & etiam alia ratio dari potest, quia reus videns se accusatum desideraret se u. cisci, & lacesitus se vindicare, que uindicta esset, accusando suum accusatorem. arg. tex. in l. 3. sup. ad leg. A quiclibi naturalis ratio permittit defendere, & in l. qui cuim natu maior. §. si libertus. sup. de bon. liber.

Item ex alio considerari potest, quia accusatus uidens nō posse effugere pœnam accusationis, ad hoc vt rem protrahat, possit fingere crimen contra accusatorem, & quærelam instituere, & sic iuditium defraudare ex quo. l. uoluit fraudibus prouidere, & obuiare, re accusationem prohibendo.

338 Cum l. fraudibus obviat. l. iurisgentium. §. sed si fraudandi. sup. de pac. & ibi no. & in l. non dubium. C. de legib. & in c. finem litibus. de dol. & contum.

339 Quartò quæro, an testis examinatus post terminū assignatum per iudicem faciat indicium, Barto. in l. 2. de appell. reci. col. fi. uersi. 3. quæro dicit, quod facit aliquod indicium, quia instrumenta non solenniter facta faciunt indicium. l. sicut ini quum. C. de fide instrum. Bald. in d.l. 2. col. pen. uersi. ulterius. 13. dicit, q̄ testis receptus post terminum peremptorie assignatum non facit indicium arg. l. qui Rom. §. augerius. sup. de uer. obl. l. mancipiorum. sup. de opt. leg. & quod not. Inn. in c. cum in tua. qui matr. aecu. pos. Nisi iusta causa mouisset iudicem, quia ex qua causa potest dare nouam dilationem, ex ea potest sine dilatione testes recipere.

340 Quia dilation non est de substantia probationis. l. in criminis sup. de adju. Ang. Aret. in d.l. 2. concordando hæc dicta Bar. & Bal. uidetur dicere, q̄ dictum Bar. loquitur in criminali, secus in causa ciuili in qua examinantur testes sine dilatione, & ita intelligatur Bal. per not. per Bar. in extraug. ad reppri. in uer. sine figura iudicis, sed hæc distinctio non v̄r vera quia & in causa criminali examinantur testes sine dilatione. ita Bartol. in d.l. in criminali. sup. de adult. secundum unam lecturam.

Aduerte ad dictum Bal. dum restringit conclusionē Bart. ut procedat in re mino non peremptoriè assignato, quia Bar. in l. Tertia. in §. usuras. sup. de leg. 2. & in l. mancipiorum. sup. de opt. leg. dici.

341 Quod quælibet. l. assignatio termini probatorij est peremptoria, absque eo quod exprimatur per tex. in l. pecuniarij. supra de fer. & Abb. & Fel. in c. licet causam de prob.

342 Ego in hoc casu dicerem. q̄ cum depositio testis non qualat post terminum, ut per Doctor. maxime Aret. in d.c. licet causam de testi. & per Ioa. Crot. in tra. de testi. in 7. requisi. nu. 270. & istud procedat ex facto iudicis & negligentia partis, quæ nō examinavit, poterit tale dictum facere inditium qualequa ead instructionem iudicis.

343 Cui nunquam præclusus est terminus ad accipendas probationes vt not. in c. qualiter & quando. el. 2. de accus. unde si proposita accusatione in termino assignato nil legitimè probauerit, sed postea testes produixerit, poterit virtute illorū testimoniū iudex inquirere, & procedere, quemadmodum dicimus in abolitione, quæ fit ad instantiam accusationis: nam iudex poterit post ipsam inquirere. l. 2. & ibi no. C. de aboli. sed si erunt aliæ probationes contra reum, ex quibus orta essent indicia contra ipsum, hæc examinatio coadiuat, ut dixi supra quando facit qualequale indicium.

344 Testis qui nō debuit examinari ob reuerentiam, si examinatus fuerit, non facit inditium, vt est seruus, qui nō debuit examinari contra dominū, ut est tex. in l. 1. §. diuus. supra hoc tit. & in l. diuus. in §. ex quibus. sup. eo. Vbi iurisconsultus argumentatur, q̄ seruus non debet interrogari contra dominū, nec interrogatio ualeat. & multo minus inditia, & eodem arg. utitur iurisconsultus in d.l. 1. in §. Antonius Seurus. & q̄ non oriatur inditium determinat Bar. in d.l. maritus hoc tit. & ratio quia seru, vel alij qui ob reuerentiam nō depont habent hoc, q̄ de iure non possunt interrogari debeat re, & sunt prohibiti, & etiam prohibentur respondere. l. libertorum. C. de testi. & hanc rationē tradit Saly. in l. seruos. C. cod. de testi.

345 Ethoc infero, quod filius contra patrem propter reuerentiam non admittitur ad testificandum. ideo non faciet inditium. l. parentes. C. de testi Imol. tenet hoc in c. dilectorum. de testi. cogen. idem dicerem in liberto aduersus patronum, vel filium patroni qui ob reuerentiam non debet examinari, ut est tex. in l. 3. §. l. iu ia. in fi. ibi nam quidam propter reuerentiam personarum. sup. de testi. & idem dicerem in quocunq; qui reuerentiam habere debet, ut examinatus non faciat inditium, de quibus in l. quique litigandi. §. 1. & ll. seq. sup. de in ius no. can.

346 Testis minor annis. 14. non debet examinari in causa criminali, vt est tex. in d.l. 3. §. lege iulia. ibi, quæque impubes erit, & ratio est, vt prohibeat propter lubricum consilij sui vt in dict. §. lege iulia, & si examinatus fuerit, & nil opposuerit pars, arramen eius dictum est nullum, ex quo iure repellit, ita determinat Ang. in auc. de testi in §. f.ancimus. loquens de impubere. & seruo. Subdens placet ego non fuerim protestatus ante aperturam testimoniū contra personas & eorum dicta ut est de more, tamen contra personā imuberis & personam serui, & eorum dicta potero opponere attestationib. publicatis, ea ratione, quia ipsorum testimonium sit ipso iure nullum: q̄ dictum sequitur Hypp. in l. de minore. in primum. 22. hoc tit.

Aduerte q̄ existimo omnes illos, qui enumerantur in d. §. lege iulia, qui propter reuerentiam personarum, & qui propter lubricum consilij, & propter notā & infamiam, de quibus ibi, non admittuntur ad testificandum in causa criminali, sint prohibiti a principio, ut etiā si examinati fuerint, patientur oppositiones, & contra personam & cōtra dicta, e modo, & si adhuc non sit facta oppositio, possit publicato processu, opponi, cum sint ipso iure prohibiti.

347 Iste testis in hac ætate examinatus nō faciat inditium plenū sed qualequale vt in l. 1. §. impubes. sup. ad Syllan. & gl. in l. fin. ff. de his quib. ut indig. & idem determinat Bar. in d.l. maritus & ista talis qualis probatio operatur hoc, quod iudex potest inquirere, & sic facit inditium ad inquirendum, cum sit leuis probatio, & ita q̄ sit inditium ad inquirendum, tenet expresse Bal. in d.l. fi. C. de his quib. ut indig. dicens, q̄ impuberes cum leui tortura interrogantur, non ad damnationem sed ad instructionem per glo. ibi dum dicit, ad inquirendum non ad puniendum subdens.

348 Quod quædam ualent ad præparandum, quæ non ualent ad decidendum. idest ualent ad instructionem nō ad probationem. l. fi. C. de accu. l. qui vltimo. inf. de pen. & q̄ no. Bar. in d.l. maritus. idem Bal. in l. seruos. C. de testi. est in eadem sententia, dicens, q̄ minor. 2. 5. annis in causa criminali bene facit inditium ad inquirendum non ad decidendum per gl. in d.l. fi. idem Bal. in d.l. 1. §. impubes. dicit post glo. in d.l. fin. q̄ impubes non facit inditium, quod possit induci ad decisionem,

Marc. Blanc. De indicij & tortura.

nam, sed ad præparationem seu investigationem, & sic Bald. in omnib. prædictis locis non dicit, quod dictum impuberis facit inditium ad torturam, quamvis in l. inuiti. sup. de testi. dicat quod testis minus idoneus facit inditium, vt ibi not. & in d. l. fi. C. ad Syllan. adducens Cyn. in l. fi. C. de acc. & Spe. in ti. de teste. §. i. uer. item excipitur. in quo loco Bald. idem sensit, quod & in præmissis, vt non faciat inditium simpliciter ad torturam, dum allegat gl. in d. l. fi. que ut dictum est loquitur de indicio ad inquirendum, & glo. in d. l. inuiti. dicit qd facit ali quod inditium & sic non simpliciter inditium habile ad torturam. & Spec. in d. uersi. item excipitur. dicit, quod minor. 20. annis admittitur ad inditium ne probationis facultas angustetur, & hoc quantum ad præsumptionem facienda ex mente Accur. in d. l. inuiti. in quo loco vt dictum est gl. dicit facere aliquod inditium. Alex. in d. l. fi. C. de his quib. vt in dig. sequitur simpliciter gl. ibi, & a. ias gio. sup. allegatas, & dicta Spe. remittens se ad eam declarationem, quam facit Bar. in d. l. maritus. & ex his dico, qd male sentiunt & intelligunt dicta loca Brun. in d. tract. de indic. in 4. colu. & seq dicens qd ex mente Alex. Bal. Spe. in dictis locis faciat inditium ad torturam, quia istud est omnino falso. & contra eorum mentem & verba prout retuli superius. & etiam Ias. in d. l. fi. C. de his quib. vt indig. dicens quod facit ex mente prædictorum inditium ad torturam, & rectius sensit Hyp. in d. l. de minore in prin. col. 7 uersi. quæro modo.

349 Minor annis. 20. non deberexamini in causa criminali ad instantiam accusatoris, & si examinatus fuerit, non facit inditium nisi qualequale, ut est text. in l. in testimonium. sup. de testi. & differentiam esse puto ab hoc teste a præcedenti, qd impubes non admittitur, nec faciat inditium etiam quod fuerit examinatus ex officio, per text. in d. l. 3. §. lege Iul. ibi in reum testimonium dicere, multominus si fuerit examinatus ad instantiam accusatoris, a 14. autem anno, & sic ab im. pubertate usque ad 20 annum non possit examinari ad instantiam accusatoris per tex. in d. l. in testimonium. ibi accusator citare non debet. Secus autem si ex officio iudex examinaret, nam tunc ex ultimo qd faceret inditium ad torturam, si modo alia concurrant, de quibus sup.

350 Mulier si fuerit examinata super crimen, faciet qualequa le indicium qd qualitas est sexus, ita tenet Bart. in d. l. maritus. Aduerte qd communiter concluditur per Doct. qd mulier de iure ciuii potest esse testis in causa criminali per glo. in c. forus in §. testes. de uer. sig. & gl. in c. ex eo. 35. q. 3. & Spec. in tit. de teste. §. i. in uerti. Item quod est mulier, Abba. Aret. & Fel. in c. quoniam. de testi. Pro ista sententia adducitur tex. in l. 3. §. lege Iul. ia. sup. de testi. in quo mulier, quæ palam quod est fecit repellitur deponere contra reum. Ergo a contrario sensu, si non fecit quod est in causa criminali admittitur, adducitur etiam tex. in l. ex eo. co. ti. cuius verbis sunt clara, & adducitur etiam tex. in l. in questionib. sup. ad leg. Iul. mai. ubi mulier Fulvia, quæ erat mereatrix, & sic infamis admittitur in eo crimen. ergo a contrario si non fuerit infamis, admittitur in quocunque. quia ius singulare dispository in l. Iulia mai. iest. facit ius generale in alijs, ita Fel. in d. c. quoniam. & Io. Crot. in tract. de testi. col. 12. nu. 6. ex hoc constat, qd cum cau- her posse est. testis in causa criminali, dicendum est qd secundum eius depositionem debet facere indicium, ut in alijs testibus. Ideo cogita.

351 De iure canonico mulier non potest esse testis in causa criminali vt in d. gl. c. forus. c. ex eo. Dec. in d. c. quoniam. circa fi. dicit qd quamvis Doct. communiter ita teneant, autem ista conclusio non probatur iure, quia tex. in d. c. forus. §. testes. simpliciter dicit, quod testimonium mulieris non est tantum auctoritatis, sicut masculi, quia varius & mutabile semper foemina. Et sic lex generaliter loquitur non magis in causa criminali quam in causa ciuiili. Sed qd minus credatur quam masculo. Nec ob. tex. in c. mulierem. 38 q. 5. quia non distinguit causam ciuilem a causa criminali, sed tantummodo, qd sine consentiu viri non potest testificari. unde accedente eius consensu poterit testificari tam in causa ciuili quam criminali. & etiam quia de iure ciuili reperitur expressum, qd mulier possit testificari in causa criminali ut d. l. ex eo. supra de testi. Nec contrarium inuenitur decisum de iure canonico, ergo ius ciuile est ieruandum. c. 1. de no. ope. nunt.

Aduerte circa hanc conclusionem qd text. in d. c. forus sat. clare videtur decidere quod mulier non possit esse testis, considerando tres qualitates, videlicet conditionem, naturam, & vitam, ut in illis non sit locus attestacioni. Nam in primo conditio servi prohibet ipsum testificari, mala fama, & mala uita repellit testem, & sic in illis duabus considerationibus testis repellitur. Absonum enim esset quod in tertio capite naturæ, quæ est media inter illas duas, admitteretur, qd testis esset bonus, cum ibi illa tria sint parificata ad ostendendum inabilitatem testis, ergo non possumus dicere quod in altero detur habilitas. Nam cum plura sint parificata, non

debent diuerso iure censeri. I. iam hoc iure, & quælibet non supra de vulg. & pup.

352 Testis infamis, siue sit infamia iuris, siue sit infamia facti non potest esse testis in causa criminali. Cum probationes es se debent luce meridiana clariores. I. fi. C. de prob. & istius testis fides vacillat. c. testimonium. de testi. ita no. Bar. in l. 1. C. de sum. tri. col. 4. uer. habet ergo, & Bald. ibi col. 4. in 5. opposi. & Saly. ibi in fi. Vnde si infamis fuerit examinatus facit quale quale indicium, ut per Bar. in d. l. maritus, & Bald. in d. l. 1. qui dicit, quod probat ad inquirendum, & de istis vide late Io. Cr. in tract. de testi. in 3. par. prin. nu. 21.

353 Intellige omnes prædictos casus in minore, in muliere, in infami, ut non faciat inditium ad torturam. nisi simus in causa, in quo aliter veritas haberi non possit.

Quia tunc non repellantur, vt in minore loquitur Ioan. An. in addit. ad Spec. in ti. de teste. §. i. ver. item excipitur qd est impubes. & Alberic in l. in testimonium supra de testi. & Ias. in d. l. fi. C. de his quibus vt indig. & Hyp. in d. l. de minore in princ. nu. 24. In muliere 13. Io. And. in. ti. de teste. §. i. vers. Item quod est mulier. & Alber. in d. l. in testimoniu. & Alex. in cons. 24. Ani. naductis his col. 4. vers. non ob. vol. 2. dicēs, quod ubi probatio aliter haberi non potest seu difficilis est mulier admittitur. not. Hyp. in d. l. de minore in princ. nu. 25. & Io. Cro. in tract. de testi. nu. 56. In infami, qd admittatur similiiter in defectum probationis, habetur per Sal. in d. l. in fi. C. de sum. tri. & fid. cath. & ibi Ias. col. 12. nu. n. 51. & ita debet intelligi qd dicit Ioan. Crot. in d. tract. de testi. nu. 48. ut infames examinati faciant indicium si examinatio fiat in subsidium, alias non, vt aperte dicit Saly. in d. l. in fin. & ibi Oldr. Bal. & Fulg. ut refert Ias. in d. l. 1. d. nu. 51.

Sed aduerte qd prædicti omnes Doct. pro comprobando qd hoc faciat indicium adducunt tex. in l. qui in ultimo in fraude pœn. qui tex. ex sententia Bart. Bald. & Rom. probat hoc qd infamis examinatus faciat qualequale inditium, prout dicā. infra in uerb. loci dictum. in uer. ratio potest esse.

354 Istud autem qd veritas aliter haberi non possit, intellige, quando ex natura negotij, vel facti verisimiliter haberi non potest. Sed quando potentia plures interuenire potuerint, licet actu interuenient nisi isti inhabiles, tunc procedat præcedens dictum, ut si probatio esset facienda per testes clericos, & in eo loco non reperiatur nisi unus Clericus, alij inhabiles, & quia alias regulariter repelluntur, in subsidium istius admitti debet. Ita intelligit Ant. de But. in c. 3. loco de prob. & in cons. 22. quæstio hæc dubia col. ti. uersi. non ob. & Ias. in d. l. C. de sum. tri. & in d. l. fi. C. de his quib. ut indig. & Io. Crot. in d. tract. de testi. nu. 71.

355 Testis, qui cogi non potest ad deponendum, si coacte deposuerit, non facit inditium aliquod etiam ad procedendum. I. l. §. si seruus ei. l. sup. hoc tit. & ibi Bar. no. Bald. Saly. in l. seruos. C. de testi. Volentes, qd testis qui non potest compelli. si impulsus examinatus fuerit, non facit indicium. illi autem qui inuiti non compeluntur ad testimonium dicendum sunt enumerati in l. lege iulia, cum quatuor teq. ll. sup. de testib.

356 Si vero isti qui non possunt cogi uoluntarie depoluerint, tunc faciunt inditium, vt in d. l. a contrario sensu. & ad hoc qd isti tales dicantur uoluntarie deponuisse, debet istud notari pœnes acta, alias præsumerentur deponere inuiti, prout uoluit Bart. in auc. præbiterosla 2. C. de epis. & cle. dicēs, quod cum tales testes producunt uolentes, scribi faciat in actis, qd uolentes testificantur: & deponunt, alias præsumerentur deponere inuiti, & ita uidit de facto seruari. Sed Bald. in d. auc. circa finem. dicit qd ista op. non est uera nec sibi placet.

357 Eo quia non præsumitur coactio iudicis, ubi quis cogendus non est, immo præsumitur spōte fieri, cum præsumatur pro iudice. l. 2. C. de offi. ciuil. iudi. In mol. & Fel. sequuntur opin. Bald. in c. dilectorum. de testi. cogen.

Ego existimo, quod opin. Bald. sit uerior, nam isti tales qui non possunt compelli possunt examinari in certis casibus, ut puta uolentes, & etiam quando ueritas aliter haberi non possit, ut dicam inf. Ideo si fuerint examinati, præsumendum est qd in casto præmisso sit facta examinatio.

358 Nam in dubio quis præsumitur actum facere in casu sibi concessu non autem in casu prohibito, & sic in eam partem per quam potius actus ualeat quam percat. l. quoties. supra de uerb. obl. & l. quoties. sup. de reb. dub. & capit. Abbate. de uerb. sign.

359 Intellige prædicta, qd isti inuiti non possunt compelli nisi in casu quando ueritas aliter haberi non possit. prout uoluit Host. & omnes Doct. cum sequuntur in c. 1. de testi. cogen. & hoc ne ueritas occultetur. Quomodo autem intelligatur hoc, qd ueritas aliter haberi non possit dixi sup. in præcedens proxi. indicio.

360 Insuper aduertendum est qd ille, qui vult compellere testem ad deponendum sub eo pretextu qd ueritas aliter haberi non possit, debet illud probare, ita nos. But. Imol. & Fel. in c. super

eo de testi. eogen. ea ratione, quia testes ipsi fundant excusationem in iure communi, ideo volens in certo casu ipsostestes compellere, debet exceptionem & casum compulsionis probare non gl. in clem. fi. de rescr. in ver. creatum.

361 Testis domesticus producentis examinatus contra aliquem non facit indicium l. pridem. C. de quæst. tenuit. Spec. in tit. de teste. §. 1. uer. quid si testis domesticus dicens q̄ non inducit præsumpt. & hoc modo intelligit Bald. dictum Spe. in l. inuiti. supra de teste. dicens q̄ teste minus idoneus facit indicium ut ibi, q̄ secus est in teste domestico qui non facit indicium, & hoc clare constat.

362 Quia domesticus non potest examinari ad fauorē illius, cuius est domesticus l. idonei. sup. de teste. l. etiā. C. eo. de teste. & in §. item idonei. 4. q. 4.

363 Sunt autem domestici familiares seu de domo, seruus, colonus, libertus, ascriptitus, mercenarius qui recepit mercudem, non qui seruit gratis, ita Spe. in ti. de teste. §. 1. uersi. item excipitur, & uer. sed de quo mercenario, & uersi. sed quid. sed. Io. And. in addit. in d. uer. sed de quo mercenario. dicit q̄ famulus gratis seruiens dicitur domesticus per tex. in c. fin. de uer. sign. lib. 6. quem sequitur Fel. in c. in literis. col. 1. uersi. ex quo datur, de teste. Itē pater est domesticus filios, & ecōtra. Item uxor uiro sive timeat maritum sive non vt per Fely. in d. c. in literis col. 3. uer. fallit quarto, & domestici dicuntur latius qui viuunt ad vnum panē & ad vnum uinum, vt in auc. de Monac. §. cogitandum, & familiares dicuntur omnes qui sunt sub alicuius imperio de iure vel de facto, ita not. Bal. de utroque in d. c. in literis per tex. in l. qui iurisdictioni. sup. de iurisd. om. iud & in l. 1. C. si rector prouincie. & in l. 1. C. si quacunque prædi. pot. cum alijs.

364 Prædicta omnia restringuntur per doct. & maxime per Fely. in d. c. in literis, quæ omnia ponit Hypp. in l. 1. §. ad quæstionem. sup. hoc tenuit. vt domesticus seu familiaris admittatur, & sic faciat indicium, quotiens sumus in subdito principi, si modo non sit terribilis superior & non solitus inferre uiolentiā subditis. Item si est familiaris ualde honestus, prout sunt familiares episcoporum, item si uerisimiliter melius sci ri potest per domesticos, & familiares, quæ per alios, ut per Bar. in l. quoties. C. de naufra. lib. 10. Item si in eadem potesta te est, & is, qui deponit, & is contra quem deponitur, vt per Abb. in c. literas col. 3. de præsumpt. & latius per doct. in locis prædictis.

365 Aduerte ad unum, q̄ dicit Brun. in d. tra. de indi. colu. 3. in hoc indicio domesticitatis. uolens, q̄ Bar. in l. 1. sup. de excut. dicit indicium oriri per testem familiarem, adducendo gl. in l. 1. sup. de teste. quia in primis illa legit. non est Bartol. Sed Nico. de Neapo. & glo. quæ allegatur in d. l. 1. sup. de teste. nil dicit, nec est uerum, q̄ per ipsum cōcluditur, quia teste familiaris regulariter ex iuris dispositione repellitur a testificādo vt dixi, nec dici potest bonus, nec idoneus, & tamen unus testis de visu (ad hoc vt faciat indicium) debet habere dictas qualitates, ut dixi sup. in uerb. testis de visu.

366 Testes plures singulares deponentes super diuersis indicijs, an coniungantur ad faciendam probationem, vtrioriatur indicium ad torturam. Bal. in l. si quis ex argentarijs. §. 1. sup. de eden. dicit, q̄ si species probationū sunt in sua specie imperfectæ. v. g. unus testis probat de veritate, vnu de fama, vnu de indicio, hæc probatio non ualeret, quia non est in sua specie perfecta, nam unus testis de fama non probat famam, vnu testis de indicio non probat indicium, immo requiruntur saltem duo testes. l. fi. C. fa. hærcis. & ibi no. Et per Inn. in c. sicut, de simo. & dicit Alexā. in consi. 181. in causa Angelorū col. 2. uersi. rursus vol. 2. q̄ vbi cunque contingat fieri probatio indicij per unum testem, & similiter si fiat probatio de alio indicio per vnum alium testem, ubi requirebatur duo, tunc tales testes singulares non iunguntur ad faciendum unū indicium perfectum, quia unumquodque de per se est imperfectum, ut per Bal. in d. l. si quis ex argentarijs, & per But. in c. licet. de teste. hoc idem sensit Bart. in lectu. antiqua in l. a. in §. etas autem. sup. de excu. tu. dicens q̄ quando plura veniunt ad perfectionem vnius toti, vt in casu illius legis, tunc verificatur illa regula, quæ non prosunt singula, multa iuuāt, si vero sint multa, quæ veniunt ad perficiendum diuersa tota, tunc, quæ non prosunt singula, nec multa iuuant. l. spadonem §. q̄ auiram eo. tit. unde cum probations ueniant ad diuersa indicia, ideo non coniungantur, idem Bald. in l. spadonem §. qui iura tenet idem, dicens quod quædam sunt quæ requirunt certam speciem, & tunc diuersæ species imperfectæ nihil operantur, quia ex pluribus concurrentibus non augetur effectus, cum non veniant ad integrationem unius speciei, ita ex pluribus testibus singularibus non resultabit plena probatio, quod dictum sequitur Alexā. in consi. 21. Repetitio in causa merici. col. 1. uol. 4.

367 Volens non coniungi testes singulares ad faciendam probationē. & idem Alexan. in consi. 13. Ex his, quæ in themate

col. fi. uol. 1. sequitur dicta Bal. in d. locis, & uoluit Anton. de But. post Cald. in c. ueniens circa fi. de teste. & multi alij Doc. quos adducit Hyp. in sua pra. in §. diligenter nu. 149.

Contrarium sensit Raph. Fulg. in l. fi. C. f. m. herc. ut refert Brun. in trac. de indic. colu. 2. dicens q̄ unicus testis facit aliquam præumptionem, & ideo si plures sint testes singulares de singulis indicijs deponentes dicetur plures esse præumptiones, quæ faciant vnum indicium ad torturam argu. l. instrumenta domestica. C. de proba. & l. 2. §. etas. sup. de excutu. exemplificando. Pone q̄ unus testis dicit se vidisse Scium vulneratum, & in terram prostratum & interrogatus, quis vulnerauit, respondit, Titius, hic est unus testis super indicio deponens. Alius dicit se uidisse Titium sanguine aspersum, & cunctem euaginato ense, Alius dicit se uidisse hūc Titium ex euntem directo tramite, & uoluentem se versus nemora & occulte se latitarem. Certe hi singuli testes de singulis indicijs deponunt, & tamen nemo sanguinem negabit, quin he præsumptiones faciant sufficiens indicium ad torturam ar. d. l. 2. & illius regulæ, & quæ non prosunt singula multa iuant, subdens idem Brun. q̄ Ioan. de mon. Sperel. in l. admonendi de iure iur. dicit, q̄ licet plures semiplene unius semiplene probationis non coniungantur ad faciendum unam semiplenam, tamen coniunguntur ad faciendum indicium ar. not. in l. fi. C. de prob. & ut refert Caccialup. in d. l. admonandi, subdēs etiam idem Brun. quod istud putaret verius, quando illi singuli testes essent multū notabiles, & magne autoritatis quoniam licet testes singulares non probent, tamen si sunt ita notabiles, quod adducant iudicem ad indubitatam fidem iudex non debet curare de illa singularitate per dictū Pau. de Castr. in l. Lucius. in recollectis Florentinis. supra, de infam. & in d. l. ad. nonen. dī. præcedens dictum Fulgo. refert & sequitur Soc. in consi. 54. uisis testibus examinatis colu. 1. uersi. 3. & ul. uol. 3. Et Hypp. in §. diligenter in sua parc. nu. 94.

368 In hoc articulo ex mente, & intentione dictorum scrib. distinguem, & ad concordandas prædictas op. quod aut sumus in indicijs remotis a maleficio, & in quibus vna probatio non infert in aliam, vt puta, si per vnum testem probetur inimicitia & per alium probetur transitus viæ, in qua q̄s interfectus fuit, & per aliū probetur delatio armorū in non solito, uel fama, uel minē, & sic probentur tria ex prædictis indicijs per testes singulares, hoc in casu non fiet cōiunctio ad faciendum indicium, & eo modo, si per unum teste in probetur unum indicium propinquum maleficio, vt puta, q̄ uis fuit exire cum gladio sanguinolero, vel visus admenare. & non percutere, & postea per alium testem probetur inimicitia, mīnē, transitus, uel quid aliud simile, & hoc in casu dicta testium non coniungentur ad faciendum indicium stāte singularitate. Et ita procedat præcedens op. Bald. in d. l. si quis ex argentarijs, & aliorum post ipsum tenentium testes non coniungi ad faciendum indicium. Aut sumus in indicio propinquuo maleficio, & urgente, & tunc si erit probatū per unum testem, & per alios testes singulares sint probata indicia, quæ veniant ad declarationem, & coadiuationem primi indicij. Putarem istas singularitates coniungi ad faciendum indicium ad torturam, vt puta, si unus testis dicat vidisse Titium admenantem cum gladio, sed non vidisse percutere, alter dicat vidisse gladium sanguinolentum, & alter dicat vidisse ipsum titium aspersum sanguine semundantem, vel q̄ visus fuerit unus prope mortuum cum cultello, & dicat teste unus hoc, & alter dicat vidisse aufugere ex loco delicti cum gladio, & alter dicat vidisse gladium sanguinolentum. Hæc namque tria per testes singulares probata facerent indicium ad torturam, & coniungerentur, & ita procedat op. Fulg. & sequatum, & ratio potest esse, quia in istis testibus dictum unius coadiuat dictum alterius, nam hoc casu, quia unus adminiculatur alteri, & continent uerisimilitudinem se inuicem coniungentem fiet accumulatio ad probandum indicium, ita uoluit Bal. in c. licet causam col. 4. uersi. & nota. de probat.

369 Dicens, quod singularitas testium coniungitur quando dictum unius coadiuat dictum alterius, & idem Bal. in rub. de cōtrouer inuest. Et in auc. rogati. circa fi. C. de teste. & uoluit Dec. in d. c. licet causam. num. 16. uersi. & hoc primo, de probat. & sensit Soc. in d. c. consi. 54.

Istud autem magis procedere existimarem, quando essemus in casu in quo delictum esset occulte perpetratum, & exinde esset difficilis probatio, per ea, quæ uoluit Anton. de But. in c. ueniens. in fi. de teste. quamuis laf. uideatur eius dictum impugnare in d. l. admonendi num. 257. loquens tamē de plena probatione.

370 Socij dictum an faciat indicium ad torturam? pro eius cognitione præmitto.

371 Quod reus non potest interrogari de consocijs nisi in certis casibus pro vt distinguuntur Bar. in l. rep. §. 1. hoc titu. dicens, q̄ quædam sunt delicta, quæ non committuntur principali-

Marc. Blanc. De indicij & tortura.

ter in offensam alicuius seu odium, sed propter commodū committentium, ut falsare monetā seu fabricare falsam monetam. Item latrocinia facere, Nā latrones nō odiunt aliquē sed diligunt ēs alterius, & isto casu possunt interrogari de socijs, & probatur in d. l. diuus. supra de custo. reo. & l. prouinciarum. C. defer. & l. fi. C. de malefi. & mathe. ita intelligo. l. qui vlt. infra tit. i. Et ita intelligit l. fin. supra ad exhiben. quēdam sunt delicta quē committuntur principaliter in alterius iniuriam, & odium & iniitis confessus de se nō debet interrogari de alijs. vt hic & l. fi. C. de accus. fallit in casu. d. l. si prius supra ad Syllan. ex prædictis dico q̄ fures pñt interrogari de socijs, & de receptatoribus, & similib. arg. d. l. diuus. supra de custo. reo. Ratio p̄dictorum est qñ committitur delictū in alicuius iniuriā, quia alios delinquentes possunt accusare, sed non est ita in delictis quēnō committuntur principaliter in alterius iniuriam. Ideo magis permittitur iudici. inquirere. Dicit hoc Bar. sequitur Bur. Abb. in c. i. de confes. Alex. in add. in d. l. repeti. dicit q̄ Saly. distinguit in alia materia, & idem Alex. sequitur opinionē Bar. in conf. 69. vita facti narratione vol. 2. Et Dec. in c. qm̄ in fi. de testi. Sal. in l. fi. col. 2. vers. sed Bar. C. de accus. dicit hanc distinctionē Bar. sibi nō videri verā. Nam & si latro affectet res & non personā nisi propter, restamen hæc affectio sit cum iniuria domini. Ideo est. qui eos accusare potest. Et sic eius diuersitate attenta nō deberet de socijs interrogari, quod tamen est falsum. Item maleficus in alienum odium sua facit maleficia, & tamen de socijs interrogatur ut inf. de malefi. & mathem. l. fi. Item crimen lāsæ maiestatis contra principem committitur, & tamē de socijs interrogatur ut inf. ad leg. l. l. maie. l. pen. & fi. Qui nimmo in crimine homicidij fuit interrogatus seruus de consocijs, & probatur in l. i. §. fi. hoc tit. unde dicit Sal. aliter distinguendum esse.

372 Et hoc modo, quod aut persona inquisita. uel accusata est seruils conditionis, & tunc de mandatoribus vel consocijs interrogari potest ea ratione, quia vt plurimum tales persone uti meticuloꝝ sine socij inaltigatu, uel mandato non conseruerunt grandia delicta committere, uel attentare, ad hoc accedat. l. quicunque. circa medium. sup. de ser. fug. l. fi. inf. ad le. l. l. maie. & sup ad exhib. l. fi. Ad Syllan. l. fi. certus. & l. prius, & d. l. i. in fi. hoc tit. quē omnes in teruis loquuntur. aut persona accusata, uel inquisita est liberē conditionis, & est urbis, & tunc in criminibus, qua sine socijs regulariter non committuntur, credit de socijs interrogari posse, ut prouintia purgeretur eis, arg. l. congruit. sup. de offi. præsid. & ad hoc accedat l. i. quē dicunt latrones interrogari de socijs vt l. prouintia. C. de feri. & l. diuus. sup. de cu. re.

373 Cum enim latrones sint, qui stratas aggrediuntur publicas vt l. capitalium. §. famosos, sup. de pen. & hi soli non sunt sed plures, nec sine receptatoribus, ideo faciliter lex permisit de eis interrogari, cum vt plurimum sint ignoti & occulti, idem potest dici de falliticapitibus moneram vt l. i. C. de fali. mon. cum regu ariter plures in eo ministerio sint necessarij, idem de eo, qui contra Principem molitur, quia talia non contineuerunt sine socijs attentati: in criminibus vero, quē sine socijs pluribus committi solent, tunc aut delictum est contra salutem communem omnium. Et tunc de socijs potest interrogari vt l. fi. C. de malefi. Et est ratio, quia etiam contra socios inquirere intendit ad communem salutem omnium nisi radicitus tale vicium extirpetur, salus communis non habebitur, dictum hoc Saly. sequitur Barb. in addit. ad Abb. in d. c. i. de confes. Et Ang. in tracta. malefi. in uerb. fama publica col. 4. uersi. quē oportet an particeps. transit cum opinione Saly.

Imo. in d. c. i. de confes. dicit, q̄ hæc rātio Bar. de qua sup. forte non est multum generalis, quia etiam passus furtū uel robariam uerisimiliter procurabit punitionem, & ideo videatur, q̄ ratio sit odium ipsorum latronum, vt l. prouintiarum. C. de feri. Item maleficus in alienum odium sua maleficia facit, & tamen interrogatur de socijs. l. fi. C. de malefi. item crimen lāsæ maiest. contra Principem committitur, & tamen de socijs interrogatur vt hic, & in l. i. in fi. C. ad leg. l. l. maie. Item in crimine homicidij seruus interrogatur de consocijs l. i. §. fi. hoc tit.

Si uolumus uerba Bar. ita simpliciter intelligere prout intelligit Saly. fuisset causa deductio per Bar. si. præsumeremus, q̄ ignoraret hoc, q̄ ex furto rei alienē non fiat iniuria domino, unde potest seruari Bar. q̄ bene intellexit distinguendo, q̄ principaliter fiat ad commodum proprium, & nō principaliter ad iniuriam; nam Bar. in l. ambitiosa. inf. de dec. ab ord. facien. in cognitione principalitatis distinguunt q̄ aut est principaliter ordinē nature, vt est iniuria facta filio, vt principalis, & sic ipsius filii, ex post fit patris, cui competit actio iniuriarū. & iste est ordo naturē demonstrans iniuriam principaliter in filium. Alio modo considerari secundum ordinem intellectus, ut principaliter dicatur respectu finis, vt est in fideiullore, vel mandatore qui obligatur respectu rei principalis.

Nam dato q̄ primo obligetur fideiullore, & mandator, atq̄ men finis est, ut obligatio sit facta post reum debitorem, & istud est principaliter in facto, ut reus obligetur, & postea fideiullores, vnde in casu nostro possumus dicere Bart. considerasse principalitatem respectu ordinis naturē, vt qui furto subtrahit, qui falsam monetam fabricat, istud agit principaliter pro eius utilitate, & commodo, dato q̄ postea oriatur iniuria in personam principis, uel in personam domini, & iste est ordo naturē consideratus per Bart. in secundo etiam capite datur iniuria etiam principaliter respectu animi iniuriantis, & hoc modo posset latuari decisio Barto. ut persona domini & principis sit secundario non autem principaliter.

374 Aduerte q̄ possumus attenta ea dispositione, quod ex cōsuetudine fiat interrogatio in omni casu ut dicit Gandi. siue Bar. in tract. de quæst. in 4. col. & lac. de Belui. in sua pract. cri min. in ti. de quæst. col. i. uersi. iuxta hoc queritur, & attenta ea consuetudine, quē est in tota Italia, q̄ iudices de quo cunque casu possunt inquirere, & inquirunt ut per Gandi. in tract. malefi. in rub. quo modo de malefi. cognoscere. per inquisit. col. i. uersi. sed hodie, & Alber. in l. ea quidem. col. 2. uersi. de confuetudine tamen. C. de accus.

375 Distinguere in hac materia, quod aut sumus in accusatione & in alijs casibus, in quibus proceditur virtute accusationis, & tunc interrogatio non possit fieri de consocio. & italoquatur tex. in l. fin. C. de accus. eo maxime quia omnia, quē geruntur per iudicem procedendo super accusatione, fiunt ad instantiam accusatoris.

376 Nec potest iudex procedere ad torturam in iudicio accusatorio, nisi sit facta instantia per accusatorem gl. in l. quicunque. in uerb. oportet. C. de ser. fug. Bal. in c. i. in §. iudices. de pac. tenet. & etiam nimis graue esset, q̄ plures personæ interponerentur in eo iudicio accusatorio, & onus nō debet imponi nisi uolenti, & sic in casu accusationis non dabitur interrogatio de consocijs ne fiat iniuria & grauamen ipsi accusatori. aut sumus in casu, in quo iudex procedit ex inquisitione, vel in eo iudicio, ex quo nullum grauamen infertur accusatori, sed totum pendet ab officio iudicis, & tunc interrogatio fieri possit de consocio, quia ad officium iudicis spectat expurgare ciuitatem malis hominibus. l. congruit. sup. de offi. præsid. & ideo procedendo ex officio poterit interrogare de consocijs, & ad hoc faciunt omnia iura quē adducuntur pro ista parte, & eo casu, in quo interrogatio de socio fit primo tex. in l. diuus la. 2. sup. de custo. & exhib. reo. loquitur in casu inquisitionis, dum vult q̄ Irenarchi debent capit. latronibus eos interrogare de socijs, & receptatoribus, & sic ibi non proceditur per accusationē sed ex officio, comed mōdo in l. prouinciarum. C. de feri. dicit procedi contra latrones diebus festiis, & sic ordine iuris nō seruato obid. quia proceditur ex officio. tex. in l. fi. C. de malefi. & math. admitit interrogationem de socio, quoniam in eo crimen dato q̄ in eo casu sit instituta accusatio, non proceditur super accusatione obid. q̄ accusator teneatur in aliquo, neque in eo delicto potest grauari ex nominatione sociorum, quia non teneruntur de calumnia accusator, neque habetur tāquam delator, sed præmium consequitur vt est tex. in l. nullitas. C. de malefic. & math. & in simili est tex. in l. nulli. C. de episc. & cle. in fin. tex. in l. qui ultimo inf. de pen. loquens de eo, qui damnatus fuit ad bestias, intelligi potest in eo casu, in quo iudex vult procedere ex officio inquirendo, non autē ad accusationem.

Sed aduerte q̄ Bar. in l. maritus. eo. tit. dicit, q̄ deponens in casu illius. l. non facit indicium sed qualēm qualēm præsumptionem ut dicam inf. & intelligendus est quando procedit ex officio. Eodem modo tex. in l. fin. sup. ad exhiben. Item & tex. in l. i. C. de fal. mon. loquuntur, q̄, & si detur accusator, non tamen teneruntur in aliquo virtute accusationis, sed habet præmium. neque habetur p̄ calumniatore, nec poenam patitur, ideo fit interrogatio de socio. ita est tex. in d. l. i. de fal. mon. tex. in l. i. §. i. hoc tit. loquens de seruo qui finxit crimen in se, & mentitus est, potest intelligi dupliciter in eo, quod dicit, interrogationem fuisse factam de socio primo, quia ibi interrogatio erat facta pro liberando ipsum seruum, quia dubitabatur, q̄ delictum imputatum non esset verum. & ideo interrogatio fit ad liberationem, & sic ad finem bonum & exinde admittitur, ita intelligit illum tex. Alb. in d. l. fi. C. de ac cul. vel aliter possumus intelligere q̄ ibi procedebatur inquendo contra seruum, nec erat accusator cum ipsem et crimen finxisset. tex. in l. prius. sup. ad Syllan. intelligi debet q̄ fiat interrogatio de consocijs propter uaturam criminis & Senatuscon. Syllan. per quod proceditur contra omnes seruos de quibus est suspicio. & prius interrogantur de eorum criminibus, & postea de consocijs: & possumus dicere prout dicit Bar. ia d. l. repen. quod istud est speciale ut serui interrogentur de consocijs, yrhabetur in eodem. titul. ff. & C. ad Syllan.

377 In ea questione an dictum socii faciat indicium ad torturam, quia doct communiter confundunt istos casus, ideo vi debimus.

378 Primo an nominatio facta per reum in tortura faciat indicium contra nominatum in illis casibus, in quibus de iure permitta est nominatio.

Secundo an faciat indicium in illis casibus, in quibus non conceditur nominatio.

Tertiò an socius tanquam testis assumptus non vi reus faciat indicium contra nominatum.

In primo casu Saly. in l. fi. C. de accus. dicebat quod talis de positio & nominatio loci non faceret indicium, eo quoniam est criminatus, ideo repellendus, cum etiam sit particeps criminis. Ideo eius dicto non sit statum. l. si filius. C. de li. cau. & ibi no. Item quia militat ratio de qua in d. l. fi.

Contrarium tamen determinat dicens, quod ex eo dicto solo & nominatione non oritur indicium ad torturam, sed oritur iuncta presumptione, seu indicijs, que erant contra ipsum reum. Ex quibus indicijs oritur verisimilitudo contra ipsum nominatum si non fuissent indicia existentia contra reum, is non fuisset positus ad torturam nec interrogatio subsecuta, & hoc modo intelligi debet dictum Saly. in d. l. fi. uer. quae ro nunc, dum dicit quod non debet torqueri reus super socijs, nisi cum socius negaret & legitima presumptione esset contra eum, quod socios sciret, & ubi de eius scientia non est presumptio iusta torqueri non debet, & eodem modo non fit interrogatio specialis, nisi contra eum contra quem interrogatur precedat legitima presumptione, unde si fur seu latro contra quem erant indicia de spoliatione, subtractione, & furto quae delicta verisimiliter non possunt fieri in eo casu nec sicut ab uno solo, & hic talis indicatus de his delictis, si ponitur ad torturam, & nominat socium, coniungitur verisimilitudo oriens ex primis indicijs insimul cum dicto rei questionati: & ex tali coniunctione oritur indicium ad torturam contra nominatum, non autem intelligi debet dictum Sal. vt nominatus habeat indicium ad torturam existentibus alijs presumptionibus contra ipsum, sed sufficit nominatio facta, praesupponendo, quod ille, qui est tortus, sit legitime tortus, & infra politi doct. tenent indistincte dictum correi in predictis casibus facere indicium ad torturam, & istud tenuit Cy. in d. l. fi. But. Abb. Imo. in c. i. de confess. Bart. in trac. de quest. col. 4. uersicu. sed nunquid, quod etiam positum est in operibus Gand. de malefic. in tit. u. de quest. d. uer. sed nunquid, sensit Alex. in consi. 89. uito themate col. 2. uersi. quinimmo. uol. 3. quamuis Hypp. in d. §. diligenter. num 60. adducens multos pro ea opinione, quod requirantur presumptiones ultra confessionem, & præcipue Imol. in d. c. i. de confessis, qui tamen in distincione tenet opinionem iam dictam, quod nominatio sola faciat iudicium ad torturam, & Augu. de Ari. in addit. ad Ang. de malefi. in uerb. fama publica numer. 3. male allegat Gand. & Guid. de suza. in suis trac. quod requirantur alia indicia penes dictum torti, quia simpliciter loquuntur indicium facere, quod tamen intelligo ut sup. Ratio potest esse, quia videmus. ll. concedere in casibus iam dictis interrogationem posse fieri de socijs legitime tamen ut supra si indicium non oriretur habile ad torturam frustra lex uolueret, quod interrogatio fieret, & ideo ad hoc (ut talis dispositio effetur) ha beat) necesse est dicere oriri indicium ad torturam.

379 Cum lex & eius uerba intelligi debent cum effectu. l. pen. §. pen. sup. ne quis cum qui. l. i. sup. quod quisque iur. glo. in c. fi. de sponsal. sed aduerte quod l. qui ultimo allegatur per Bar. & Bal. & Roma. quod faciat quale quale indicium. ideo in hoc causa distinguere, quod aut reus legitime interrogatur, quia praecedunt indicia de consocijs in generali uel speciali interrogazione, & tunc oritur indicium, aut non praecedunt alia indicia, & tunc faciat quale quale presumptionem, & hoc modo intelligatur. d. l. qui ultimo, & quod dicit Bar. in l. matritus. hoc ti. & Bal. in l. seruos. C. de test. & Rom. in l. & si certus. sup. ad Syllan. uolentes quod ex d. l. qui ultimo. oritur quale quale indicium.

380 Requiritur hoc tamen primo quod talis confessio sit facta, seu nominatio in tortura, aut statim deposito reo de tortura, alias non ualeret. arg. tex. in l. petes. Cde pac. Ita tenet Albe. in d. l. fi. C. de accus. Ea ratione quia.

381 Personæ turpes, cum in testimonium recipiantur eorum dicto sine tormentis non creditur. l. ob carmen. §. si ea rei cōditio. sup. de testi. Et per hanc rationem idem consulendo Raph. Fulg. in consi. 173. in causa inquisitionis col. 1. uer. quidam doctor, allegat tex. in §. si uero ignoti. in auct. de test. & Hyp. in §. diligenter. in sua pract. nu. 62. similem rationem adducit per tex. in c. illi qui. 5. q. 5. & in c. in primis. 2. q. 1. glo. in cap. cum p. de accu. Alex. in consi. 11. circa primum colu. 2. uolum. 1.

382 Secundo requiritur, quod interrogatio fiat generaliter per iudicem de consocijs, nam si particularis fieret interrogatio di

ceretur (suggestio l. 1. §. qui questionem. sup. hoc tit. glo. in l. prius. & in l. si certus. sup. ad Syllan. Cyn. in d. l. fin. C. de accus. & Sal. ibi col. fi. qui dicit non deueniri ad interrogationem particularē, nec ad speciem, nisi contra aliquem in specie sit legitima presumptione, ut dixi sup).

383 Questio, & difficultas oritur, an reus facta nominatione in tortura de socio debeat iurare dicta per eum esse uera Hyp. in sua pract. in §. diligenter num. 62. dicit iurare debere, & quod assessores errant in hoc non defcrendo iuramentū reo: mouetur.

384 Quia depositio sine iuramento est nulla. l. iusurandum. C. de testi. c. uis. co. tit. item etiam quod utraque pars velit, non potest testis deponere sine iuro. Angel. in l. si uacantia. C. de bon. uacan. lib. 10. Fel. in c. significasti. de homic. item quia est quod sit commissa causa alicui secundum eius conscientia terminanda, requiritur iuramentum ex mente Ange. & Pau. de Cast. in l. pupillo. §. qui apud. supra de op. no. nun. item summus Pontifex non potest tollere, nec dispensare cum iuramento, ut testis sine eo deponat. c. constitutus, & ibi not. de rescrip. & cum reus existens in tortura habeat manus ligatas non potest iurare, ideo eius dictum non ualebit.

In hac. q. existimo reum non debere iurare, & eius dicto standuni esse denominatione facta consocij in tortura in causibus concessis ad interrogandum, nam Abba. in c. i. de confess. & Alb. de Ros. in d. l. fin. C. de accus. dicunt magnam esse differentiam, quod deponat tanquam testis, vel quod deponat tanquam reus. & ideo cum reus deponat non uti testis, requisita necessario in teste non adhibenda sunt in personam rei, & sic iuramentum non erit necessarium, cum lex statuat in teste iuramentum dari, in reo autem nihil aliud dicat, nisi interrogari, nec de iuramento aliqua sit determinatio. & exinde cum diuersitas sit inter ipsos, diuersum ius statui debet, nec de uno ad aliud licita erit argumentatio. l. Papinia. exuli. sup. de mino.

Demostratur etiam hoc verum, quia depositio in tortura excedit dictum testis in aliquo, & dictum testis excedit dictum rei in tortura, nam si plures fuerunt consocij, qui deponant de altero focio in tortura ex dicto plurium nominatus non habebit pro conuicto, & quod ex dicto unius contra se habet indicium ad torturam sensit Bar. & ibi glo. in l. 1. §. idem Cornelio. hoc titul. Et Bal. in l. quoniam. C. de testi. uolens.

385 Quod ex quatuor consocijs tres non probent contra quartum delictum commisso: determinat etiam Alb. post Gabr. de off. in tract. de fam. in l. fi. 2. col. C. de accus. & in hoc causa si plures testes depositerunt de uisu, probant plene, & habebitur reus pro conuicto, ratio est, quia quando sunt plures correi, est una tantum qualitas indicij, & ad hoc ut indicia dicantur plura, requiritur diuersitas inter vnum & aliud, non autem quod sint eiusdem generis, prout sunt plures socij, qui faciunt unum & idem indicium, secus in pluribus testib. quia unusquisque deponit ex sensu suo, & si bonus fuerit, qui liber parum minus semiplena probatione dicitur facere. d. l. cum probatio. sup. de prob.

386 Quod autem indicia debeant esse diuersi generis sensit Bar. in l. unus. §. 1. hoc tit. & Paris. de Put. in trac. Sindic. circa fi. in uerb. viso de repetitione, præterea videmus quod maior virtus est in eo qui deponit in tortura, quam quod sit in illo, qui deponit tanquam testis. Nam deponens in tortura non est bonus, quia socius criminis non est idoneus, quia deliquit, & potest repellere, quia infamis saltem de facto, & ipse solus facit indicium ad torturam, ut dictum est sup. & tamen testis unus de uisu, nisi habuerit qualitates predictas, ut sit bonus, idoneus nec repellatur, non facit indicium ad torturam, ut vidimus sup. in indicio de teste de uisu, & sic ista duo reus & testis habent se uti excedentia, & excessa.

Præterea reus potest dicere contraria in ejus dicto & toleratur. l. nemo. sup. de exce. & dixi sup. in uersi. mendacium: quod non est in teste ut ibi.

Non obstat quod adducuntur in contrarium, quia loquuntur in teste in quo de substantia requiritur iuramentum, secus in d. rei, quia hoc tantum conceditur a iure ut interrogetur per iura iam dicta, istud quod iuramentum non requiratur sensit Alex. in consi. 89. in 3. uol.

387 Tertius casus est, quando interrogatio fit in ea persona quod de iure interrogari non potest difficultas est, an faciat saltem presumptionem, per quam iudex possit inquirere, Dec. in consi. 189. inci. L. etatus sum. licet quod si reus fuerit interrogatus in illis casibus in quibus iure interrogari non potest, quod non faciat presumptionem, ut inquiratur, allegat multa consilia Fulgo. Idem uoluit Hypp. in sua practica in §. diligenter. num. 67.

Contrarium puto uerius, quia communiter Doct. tenent iudicem per talem depositionem posse inquirere, ut uoluit Host. Ioan. And. But. Abb. Anch. in d. c. 1. de confess. per illū tex. & hoc si depositio sit facta in tortura, uel potest torturam statim,

Marc. Blanc. De indicij & tortura.

Nasim, idem uoluit Sal in d.l.f.i.C de accus. Ang. & Rom. qui dicunt hanc esse communem in l. & si certus sup. ad sili. qd idem voluit lmo. in d.c. i. de confess. subdens, qd fama contra nominatum insimul cum dicto correli sufficiens erit indicium ad torturam.

388 Tertio casu quando aliquis deponit tanquam testis, & non minat aliquem in locum, uel deponit contra ipsum locum, eius attestatio vti a delinquentे facta inducit qualem qualē præsumptionem, ita no. Abb. in d.c. i. de confess. dicens aequi uocum esse in hac materia socij criminis, idem velle dilpone re in reo, quod in teste, quem sequitur Dec. in c. quoniam in fide testi. ubi multa adducit, & pro eadem sententia est tex. in c. i. de testi lib. 6. & in l. quoniam C. de testi. in hoc casu facerem eam differentiā, quam multi faciunt, & de qua sup. distinguendo, qd aut deponit in eo casu, in quo nō possit interrogari, vt tunc sit uerum, qd iam dixi aut si possit interrogari de consocio tuac facere et indicium, quia dico Abb. optime hunc calum utileparatum a p̄cedenti, posuisse, nam si deponit tanquam testis & extra torturam, non debet facere indicium, cum requiratus tortura, vt dixi, nec aliter ei creditur nisi dicamus.

389 Quod etiam quando talis locius assumitur tanquam testis, debet torqueri iuxral. ob carmen. sup. de testi. & gl. in l. 3. §. l. iulia. in uerb. palam. eo. tit. de test. tunc enim si ponetur ad torturam, optime distingueatur, an sit casus, in quo possit interrogari nec ne.

390 Mortui depositio an faciat indicium ad torturam. Bal. & Rom. in l. si quis in graui. § si quis moriens. sup. ad sil. dicunt per illum tex. indicium non oriri adducitur gl. in l. mater. C. de calum. quæ appellat dictum defuncti uilem præsumptionem, & gl. in c. l. literas de præsum. in prin. dicens dicto morientis non esse credendum, & Bal. in ver. vi. issalli. in tit. de pa. const. dicit morientem non esse sanctum lo. Baptistarum, & rō redditur, quia si dictum morientis probaret, esset testis in causa propria, quod a iure prohibetur. l. nullus. sup. de test. l. oēni C. de testi in contrarium, qd immo eius dicto sit credendum.

391 Quod quis non debet esse immemor, nec præsumitur salutis eternæ. l. fi. C. ad l. Iul. repet. c. lancimus. i. q. 7. adducitur gl. in l. i. C. de fal. cau. adie. item & ratio, confessio sine causa facta non ualeat secundum But. in ca. si cautio. de fi. instru. tum etiam a cōmuniter accidentibus, qd de breui moriturus non vult esse mendax, & tenentes hanc partem respōdent ad tex. in d. §. si quis morientis, qd ista verba intelligant, non esse credendum quo ad condemnationem & sic in potiori significatu. §. sed quotiens, de iur. nat. l. i. §. qui in perpetuum. sup. si ager veit unde Hyp. in §. diligenter. in sua pract. distinguit qd aut ille, qui moritur grauat aliquem eius dicto, & tunc si cognoscitur, qd non est boni sensus, aut sinceri intellectus, dictū eius non attenditur per tex. in l. hac consultissima. §. at cum humana fragilitas. C. qui test. fa. pos. in l. iubemus. C. de testa. Aut est boni sensus, & tunc, aut aliter potest probari delictū, quām per eius dictum, & tunc dicto decedentis non statutur & ita procedat tex. in d. §. si quis moriens, aut non potest fieri probatio de delicto nisi ex dicto decedentis, & tunc faciet indicium, ea ratione.

392 Quia multa conceduntur, & testes inhabiles admittuntur ad hoc, vt ueritas habeatur. l. quoniam. C. de har. Saly. in l. ea quidem. C. de accu. Item multa conceduntur ne delicta remanent impunita iuxta. l. vulneratus. sup. ad l. aquil.

393 Item aſterenti de gestis a te plene creditur. Pau. de Cast. in l. quero. sup. de edi. & in l. quicunque. C. de ser. fug. & quæ ponit lac. in l. i. §. si absens. sup. si ex nox. cau. aga. in hac. q. credo indicium non oriri ex dicto defuncti, quia text. in d. §. si quis moriens nō uidetur hoc probare vt dicam indistincte. Nee obſt. ratio Hyp. qd confessio præiudicet, quia uerum est, vt dicunt omnes doct. in d. §. si quis moriens, qd ad sui præiu dicium statut confessioni morientis, sed non in alterius dānum: & ita concludunt omnes ibi, nec est verum, qd text. ille debeat intelligi, qd non creditur quo ad diffinitiuam, nō aut quo ad indicium, quia indicium est pars probationis minus tamen semiplena, si non creditur, & remota est probatio generaliter, ergo & indicium, quod est species probationis, cū remoto genere remoueatur & quelibet eius species. l. fuendi. §. fi. sup. de fun. inst. cum alijs. Nec ob. rationes, qd multa concedantur, vt delicta puniantur, & ueritas habeatur, quia hoc nunquam cōceditur a iure, qd quis possit deponere in facto proprio, & pro exequenda eius opinione, ut sibi aliquanter creditur, & testis deponens de gestis a te deponit ad beneficium & commoditatem alterius, non sui ipsius vt in caſu nostro. & fallum est, qd plene prober: quia requiruntur alia indica & adminicula, ut per Pau. de Cast. in d.l. quicquid, & per Ias. in d. §. si absens.

394 Aduerte qd tex. in l. si quis in graui. §. si quis moriens potest intelligi in eo, qd dicit non esse credendum si moriens dixerit, ut illa dicto si moriens, stet conditionaliter; quamuis glo-

aliter ibi sentiat vt si in articulo mortis existens dixerit hoc, qd situim passus a ſeruo, non creditur ea ratione, quia existens in eo ſtatu mortis præsumatur non ſanx mentis. nec ſinceri intellectus, & ideo eius dicto non ſtatur iuxta. d.l. hac cōfultissima. §. at cum humana fragilitas & d.l. iubemus. & hoc ſuadent uerba tex. nam ſufficiebat, qd iuris consultus dixiſet, si quis moriens ſemel & in prin. ſed quia noluit demonstrate quo tempore in particulari non ſit credendum domino, expreſſit tempus dicens, si moriens, quali dicat, si non moriens, & ſic in articulo mortis non existens hoc dixerit, ſibi creditur, vt dicam infra. & expo itio glo. in hoc caſu non potest ſtare, vt dicamus ſecundum eam quod qua: uis ſit in articulo mortis, non creditur, quia nec crederetur, ſi non eſſet in articulo mortis, vt ipſa innuit, quia hoc non eſt verum cum ſit credendum domino vulnerato, & non morienti de ſeruis ipſis, & ideo per contrarium si vulneratus mortifere ſuperuixerit per aliquod tempus, & fuerit conqueſtus de ſeruis, & dixerit a ſeruis interemptum ſibi creditur vt in l. i. §. fi. co. tit. ad Syilan. ea ratione, quia ſuperuueniendo poſt vulnera præsumuntur in bono ſen. u. & q. iod. d. ca. veritatem, & ei eſt credendum: nam ſi habetur supplicium ex ſenatus confuſio Sylian. contra ſeruos ex eo ſo o. qd fuerint ſub eodem recto. l. i. §. qualitatem. cum. §. ſeq. & §. si quis in villa, & hoc ex eo ſolo, quod eſt ſinistra ſuſpicio contra ſeruos de morte domini, tanto magis dicendum eſt, ſi ipſe dominus dicas ſe fuſile vulneratū a ſeruis quia hoc caſu cum agat arde re propria, & de ſeruis proprijs ipſi eſt credendum, cū naturaliter quis non præsumatur velle conſumere ſuum l. cum de indebito, ſupra de probat.

Sed aduerte qd mihi videtur quod iſta argumentatio, quā faciunt doct. ex dispositis in tit. ad Syilan. quod decidatur cōtra ſiberam personam illud idem non ſit bona.

395 Quia facilius proceditur contra ſeruum maxime propriū conquerentis & occisi, quām quod procedatur contra liberum, quo ad torturam, & quo ad alia, vt eſt tex. in l. si quis, & in l. ex libero. hoc ti. no. Bar. in l. i. §. ſi ſeruu in prin. hoc titu. & ideo arguere de ſeruo ad liberum non uideatur bonum, quia non eſt par ratio.

396 Denuntiatio decani, seu centenarij an faciat indicium ex eorum denuntiatione, quandoque proponuntur iſti denuntiatores ad maniſtantum maleſicia, quæ fiunt in ciuitate, & in villis, vt quotidie ſeruantur, & tunc iſtorum denuntiat. o facit quale quale indicium, ex quo potest iudex procedere ad inquisitionem, ita intelligitur. l. diuus la. 2. sup. de custo. & exhib. re. & hoc determinat Bart. ibi in 3. q. idem uoluit Saly. in l. ea quidem in prin. in 10. q. C. de accus. adducēs pro hoc tex. ibi. & tex. in l. i. C. de Decur. lib. 10. & Alexā. in consi. i. in caſa inquisitionis formatę col. 2. uersi. accedit uol. 3. & pro præſumptione innocentę ponit eam C̄ep. in consi. 3. i. ſuper homicidio col. 1. uersi. prima eſt, & Angel. in trac. maleſicio uerb. nec non ad denunciationem col. 6. uersi. quero an denunciatori. & Hyp. in prac. in princ. nu. 19. & in consi. 6. nu. 9.

Quandoque præponuntur ad inueniendum delicta, tunc in grauibus ipſis non creditur nisi vt testibus, aut in leuibus, & ſi præpoſiti fuerint per formam ſtatuti ad inueniendum arma & tunc ipſis creditur, vt per Bartol. in d.l. diuus, & per Ang. addentes in loco prædicto, ubi uideas.

397 Incantationes ſeu diuinationes quæ fiunt per astrologos, geomantes, & per iſtas mulierculas ex inſpectione aquæ benedictæ, uel ſpeculi, uel cum forcipe & cribro, uel ſimi. ſorti legijs, an faciant indicium, vt ſidixerint Titium fuſile ſurem uel homicidā, Bru. in d. trac. de indic. col. 13. uersi. quero an diuinatio. dicit, qd talibus non eſt adhibenda fides. l. item apud labeonem. §. ſi quis astrologus. sup. de iniur. & ibi Ange. hoc tenet, qd indicium non faciunt ad torturam, ſubdens, qd iudices caueant, vt non errant moti ex diuinationibus. l. verbum precibus. C. de infami. dicit tamen Brun. qd Bald. in quodam ſuo consi. tenet, qd licet ars maleficiorum ſit reprobata. l. ne-mo. C. de maleſi. & mathem. tamen quandoque permittitur, qd maleſicum tollatur per aliud maleſicum, ſi alio modo non potest quām per incantationem demonum, vt not. per Ioan. And. de Rip. in ſum. confel. in rub. de imp. ligami. tamē non debet recede: e a Deo quicquid ore proferatur. cum li-citum eſt aliquando de aqua turbida viuere, ubi deficit clara, & medicina ſumuntur ratione ſanitatis non delectatio-nis. concludens, qd quāuis ars diuinandi ſit reprobata, tñ ubi magnum ſcandalum imineret, nec Deo nechominibus re-prehensibile uideretur, ſi fieret, & operabitur ad inquisi-tionem non ad torturam. & ſi diuinator aliquem inculpat, po-terit iudex pro illo mittere, & videre, qua constantia aut trepidatione, aut quo palore aut rubore loquatur, & exinde ſu mere indicium ueritatis, & iſtud ſequitur Hyp. in ſua prac. in §. diligenter num. 18. ponens exemplum de cadauere emit-tente languiuem ob iuperuenientiam homicidæ, quod dicit vidisse & practicasse.

Aduerit

Aduerte q̄ procedens decisio non v̄t aliquo modo m̄hi vera, vt non tantum indicium non oriatur, sed nec tu p̄tio, per quām iudex possit moueri ad inquirendum, seu alio modo procedendum, cū torti egia sint omnino prohibita.

398 † Nec pro inueniendo furto ecclesiæ potest fieri incantatio aliqua etiam sine demonū inuocatione, prout est tex. in c. 1. & 2. de sortileg. Et Abb. & io. An. in d. c. 2. qui dicunt non esse licitum consulere istos diuinatores, seu sortilegos, etiam si hoc fiat sine inuocatione dēmonum, ea ratione.

399 † Quia occulta solus Deus scit, & est secretorum cognitor, & iudex. c. erubet cā. 32 di. vnde dicimus, q̄ ecclesia non iudicat de occultis, & cum non possit probari, discretus iudex se non intromittit, sed diuino iudicio relinquit. l. & si restituantur. §. fin. supra de iudi. vbi Bal. dicit per illū tex. quod iudex debet iudicare secundum conscientiam, quæ cadit in homine ipso tanquam iudice, & licet Deus omnia nouerit, non tamen sic euenerit in homine.

400 † Præterea sortilegi sunt infames, & repelluntur a testimonio & ab accusatione, & puniuntur faciendo sortilegia, & grauiter peccant vt in d. c. 1. & 2. de sortileg. & in d. l. item apud labeonem. §. si quis astrologus. supra de iniur. vbi post illud, quod iniuriam faciat, & cum eo agi possit, subdit tex. q̄ constitutiones eum tenent, & ibi gl. in uerb. constitutiones.

401 i. dicit vltore gladio puniendos. vt d. l. nemo. † Quomodo itaque potest iudex admirtere sortilegum, & ex eo accipere fundamentum ad inquirendum, cum non tantum eos rei cōrdebeat, sed etiam punire, & sic vnde poena deberet dari p̄ iudicem, inde iudex accipere debeat fundamentum, argu. eorum quæ hñr in l. non dubium. C. de legib. & l. meminerint. C. vn. vi ibi ne inde iniuriarum nascatur occasio, vnde

402 iura nascuntur. † Eo maxime quia vterque iudex tam secularis quam ecclesiasticus potest cognoscere de tali criminis, & accerime punitur per ius ciuile, & locus est præuentioni inter eos, ita no. Abb. in d. c. 1. de sortile. in versi. credo ēt, allegato. C. de malefi. & mathem. vbi puniuntur vltimo sup plico, de iure vero canonico si sunt viles fustigantur, si liberi & honesti damnantur ad perpetuos carcēres c. contra ydolorum 26. q. 5. Rom. in sing. 65. incip. tu scis. ex quibus concludo, q̄ ex tali re prohibita, & punibili, non potest, nec debet iudex sumere fundamentum ad inquirendum.

Non ob. exemplum traditum per Hyp. quod sanguis exit ex cadasuere superueniente interfector, quia illud non prouenit ex incantatione, aut sortilegio, sed est quoddam miraculum, & ab occulto procedens, de quo dicam infra in indicio signi.

403 † iudex si vidit, an sit indicium ad torturam, vt puta si interfactus fuit homo in platea & iudex vidit nullis alijs existentibus probationibus, dicas q̄ non, prout voluit Spec. in ti. de sent. & his quæ ipsi sequuntur. §. qualiter verlic. item debet.

404 † Quod iudex debet procedere secundum allegata & probata & non secundum conscientiam c. iudicet 3. q. 7. l. illicitas. §. veritas supra de offi. præsid. & per illum tex dicit in casu p̄missio, quando iudex vidit occidentem. Spec. d. §. item debet, q̄ Azo & Accur. consulti responderunt, quod potestas non potuit ponere illum ad qōnem quod dictum sequitur Bal. in l. fi. in prin. versi. itē quæro. C. de appella. Quod intellige secundum quod ipse net Spec. in tit. de notor. crim. §. fi. versi. Petrus de samia, vt procedat quando est notum iudici, quia in faciem eius solum homicidium perpetratum sit, secus si alij cum ipso iudice fuerint, qui possint delictum probare, & tunc secundum qualitatem probationum oritur indicium, uel plena probatio, & ita intelligitur tex. in §. quando 2. q. 1.

Puto tamen, quod iudex ex ea visione poterit inquirere super delicto, & procedere contra eum, quem vidit.

405 † Nomen malum facit indicium in genere contra illud habentem, vt est text. in c. 1. & ibi lo. An. Car. & lmo. in verb. Bellial. de pos. & dicit lo. An. in c. cum secundum. de præb. q̄ si nomina deberent emi bona essent emenda magno prelio. & dicit Abb. in prohe. decre. col. 2. ver. ideo quæro, q̄ ex turpi nomine quandoque oritur sinistra suspicio. credentes nonnulli, illud nomen fuisse impositum ab euentu, & ibi Fely. num. 32 dicit post doct. q̄ ex malo nomine oritur sinistra suspicio per ea, quæ habentur in tex. & glo. in l. facta. §. si in danda sup. ad Trebe. ubi multas auctoritates adducit. & lafo. in tubr. foli. matr. nu. 16 Et Par. de Put. in tractat. de fin. in uerb. mandauit col. 8. uersi. quando delictum, dicit uerum esse malum nomen facere suspicionem, & indicium, si cum eo concurreret mala fama (vt puta) quod esset homo male famæ, & vocaretur rampinus.

406 Physionomia mala, & hæc generat suspicionem in genere & oritur præsumptio de mala natura, & vitia, non quantū ad præsumendum in specie de speciali, & determinato delicto, bona autem physionomia prodest, ut uoluit Bald. in l. 2. in uersi. quæ autem. C. quor. appel. non recip. & dicit Par. de

Put in d. tract. in uerb. mandauit col. 8. uersi. quando delictū, bis indicium fecisse per physionomiā, ut unum habentē bonam physionomiā iudicauerit innocentem, & alium habentē malam physionomiā iudicauerit nocentem, & fūrem & ita reperiūt ueritatem esse.

407 Signum facit quandoque indicium (prout uoluit Cic. li. 2. ad He. en. in c. in causa conjecturali. in uerb. argumentum. dices, num qui strepit, clamor, crepus exauditus sit, & Par. de Put. in d. trac. sind in d. uerb. mandauit. in fi. uolens, q̄ si reperiatur occisus puer in una domo, & vicinus dicat, q̄ per dies ante audiuit unum puerum ibi plorantem, & hæc probatio ualeat per uiam sigui, per ea quæ not. per Bar. in l. de pupillo. §. si quis ipsi prætori. sup. de no. ope nun. & per Bal. in c. cum terra in fin. de elec. & q̄ de eo fuit tractatum Romæ in quodam puerō, quem iudei in die iouis sancta subtraxerūt, iugulauerunt, & in secrete sanguinem eius biberunt.

408 Item si exhibeatur cadasuere ante occisores, & ex vulneribus sanguis exibit, erit magnum indicium, a qua experientia non erit per iudicem recedendum, cum sit rerum omnium magistra. c. cum sit. de elect. in 6. & clemē. 1. de æta. & qual. Et istud dicit Par. de Put. admisisse pro vero. Henr. de Gand. in suo co. lib. 7. & c. Thad. medic. & Ang. in tit. de homic. qui dicit hoc accidisse in quodam egyptiaco, subdē; ipse Par. hoc fuisse expertum Romæ tempore eo, quo occidus fuit Cardinalis sancti Marci, & Hyp. in sua prac. in §. diligenter. nu. 181. dicit se expertum esse istud in ciuitate Albiganę, & vidisse p̄ præsentiam occisoris cadasuere effluere, & emittere sanguinem, & istud habet communis hominum sermo. q̄ per præsentiam occisoris cadasuere emittat sanguinem: ex quo dixi sup. in uerb. incantationes, q̄ ista emissio sanguinis non prouenit ob incantationem, seu sortilegium, sed est quoddam a natura insitum de quo ratio reddi non potest.

409 Furti indicia possunt etiam aslumi ex indicijs diuersis con currentibus in homicidio pro vt est transitus in so. itus, frequentatio viæ, tempus ut noctis, locus, ut ante domum, maleficij, confessio cōuersatio cum malis, & alia permulta respicientia testium depositiones, loquella timida, pallor, trepidatio, mendacium, dictum locij & alia complura, quæ diligens quilibet poterit colligere ex iam dictis, & quia in diuersis locis docto. ponunt indicia furti, ideo de his subiectenus, & primo.

410 Solitus furari, & sic mala fama facit indicium contra imputatum, q̄ rem furto subtraxerit, vt est gl. in l. inciulem, & ibi Bal. & Saly. C. de fur.

411 Volentes q̄ ex consuetudine oriatur præsumptio, & Sal. in l. si fugitiui. C. de ser. fug. facit gl. in l. cum allegat. C. de usur. Et quod dicit Barto. in l. Cassius. sup. de sena. q̄ malus semper præsumitur malus in alia re simili, & dicit Barto. hic loquens de furti, quod mala fama facit quale quale indicium. Ex quo dico, quod de per se non sufficeret ad torturam, nisi alia concurrunt, vt dixi supra in uerb. vita.

412 Vicinus domui, in qua factum est furtum, si eam domum notam habeat, indicatur q̄ furtum commiserit, ita est tex. in l. dominus horreorum. sup. locati. ibi propter edificiorum notitiam in questionem peti possunt, & super eo tex. Bar. dicit, q̄ qui habent notitiam domus sunt suspecti, quando domus frangitur, & hoc propter edificiorum notitiam, & ideo tales personæ de facili possunt torqueri ad inuestigationem ueritatis, vt in eo tex. & ideo officiales, quando committuntur maleficia occulta, consuenerunt capere vicinos, a quib. verisimiliter potest declarari veritas. l. si ita. in fi. sup. de fund. instr. & instr. leg. Idem uoluit Bald ibi per illum tex. dicens q̄ si in aliqua contrata committitur aliquid maleficium debent ad tormenta citius ponи vicini, & domestici, & qui habent notam domum quam illi, qui non sunt vicini, nec domestici, subdens, arg. sumi ex eo text. q̄ furtum præsumitur factum a conuerstantibus in domo, uel saltē, q̄ illi sciant, quis fecit, quod etiam uoluit Saly. ibi, qui dicit, q̄ habens notitiam rei potest de facili ad questionem torturæ deduci, quod sapientius uidit seruari per iudices ad maleficia, & q̄ præsumatur contra uicinos de delicto habetur Ucuter. cap. 21. quod idem uoluit Bar. hic in 2. col. & Ang. & Sal. in l. fina. C. de quæstio.

413 Limitatur ista conclusio, vt non habeat locum in uicino, qui sit bonę famę, nam tunc propter qualitatem personę celsat indicium, vt ita uoluit Bald. in l. 1. in fi. C. locat. & istud est demente Bar. in d. l. dominus horreorum. dicit, a quibus uerisimiliter sciri potest, & ista uerisimilitudo est contra malos homines non contra bonos, quod idē uoluit Brun. in d. uac. de indic. in 3. q. princ. circa prin.

Aduerte ad unum quod dicit Hyppo. in sua prac. in §. diligenter num. 97 post laton. in l. in actionibus colum. penul. de in lit. iur. dicens, quod Bald. in d. l. dominus horreorum. ponat limitationem prædictam de homine bonę conditionis, quia Bald. ibi nihil dicit, & si conclusio sit vera in le, vt bonitas

Marc. Blanc. De indicij & tortura.

- cas animoucat indicium, & illud diminuat, etiam in maior, ut dicam in seq.
- 414 Infero ex hoc ad hospitem, penes quem bona sunt deposita per uiatorem, ut si fuerint subtracta, sit indicium contra hospitem, & eius familiam, ut possint torqueri ob presumptiōnem in genere, ex mente Nicol. de Matarcl. in d. l. 1. & ibi Bald. C. locat. & per Bar. in l. 1. §. fina. sup. fur. aduer. nau. caup. in fi. nisi sit bonę conditionis ut per Bald. in d. l. 1. Et uoluit Ang. de arim. in addi. ad Ang. in uer. fama publica num. 107.
- 415 Debet etiam haberi consideratio personae uiatoris, si ue-
ritatem habere potuit bona quae, dicebat subtracta, ut per Bar. in d. l. 1. §. fi. sup. fur. aduer. nau. caup. & sic uerificatur di-
ctum Bar. in d. l. dominus hororum, ut attendatur uerisimi-
le, quod multum operatur in indicijs, ut dixi sup. in uer. præ-
misso, etiam est glo. not. in l. si quando in uerbo qualitate, ubi
in rebus inualis attēditur qualitas perlonę, & an sit talis, qui
verisimiliter tot res teneat, ut petit.
- 416 Furtua res si reperiatur penes aliquem, indicium est ipsum
esse furem. l. inciuilem. & l. ciuile. C. de fur. ita Bart. hic. idem
uoluit Salyc. & Ang. uer eadem uerba in l. fi. C. eo.
- Intellige prædicta procedere, nisi habens rem furtuam pe-
nes te ostenderit, a quo habuit ut in d. ll. & ex mente dicto-
rum doct.
- Quid si is qui habet bona penes se, non potest probare, a
quo habuit, nec ostendere titulum, an habeat indicium con-
tra se, ut possit torqueri, Bald. & Sal. in d. l. inciuile. distinguunt.
- 417 Quod aut persona, penes quam bona reperiuntur, est gra-
uis, & honesta, & tunc ex possessione non presumitur furtū
arg. l. non omnes. §. Barbaris. sup. de re mil. Si uero est per-
sona, quae commiserit, & propter frequentiam actus ut de eo
male sit presumendum, tunc poterit deueniri ad torturam,
vnde Salyc. in d. l. fi. C. eod. dicit, qd si res reperta penes aliquem,
arreditur qualitas eius personae, ut si est vir alias bonę opinio-
nis, ut est empator, & reuendor pñnorum vñtorum, ut sunt
strazatori, qui ab ignoto consueuerunt emere, tunc nō erit
indicium contra eum, ut dicam in seq.
- 418 Viñus exire domum cum fardello sub veste, vel pallio, sed
quid esset ignorabatur, & hoc probatū fuit per duos testes,
istud erit vehemens arg. qd subtracterit res deficiente in
domo, & quae dicebantur furata in loco unde ille exiuit, ut uoluit
Ang. in l. 2. C. eo. de quæst. Et tale indicium erit habile ad
torturam, cum sit indicium propinquum delicto, prout est
illud uisus admenare gladium, & alia similia, de quibus dixi
in indic. homic. cum seq.
- Istud indicium tollitur, si ille qui exiuit domo fuerit vir
probus, ut uoluit Angel. in l. milites. C. eo de q. qui dicit, qd si
esset quæstio de furto pannorum uel etiam pecunie, & pro-
batum sit, qd unus magnus mercator magnę famę, & nobilis
vitæ illa tunc exiisset de domo, de qua diceretur tunc sub-
tracta pecunia, & comprehensus fuisse portare sub clamide
aliquid, si proberet illud indicium per duos testes, non erit
sufficiens ad torturam, quia non est verisimile, qd tantus vir
ad tam vile maleficium prorupisset, sed si cum isto indicio
ocurreret, alia ut puta qd probaretur, qd incontinenti postquam
exierit, viñus fuit expendere multam pecuniam eiusdem for-
me, cuius dicebatur subtracta pecunia, & quia constabat pe-
cuniam subtractam, & reperitur, qd tempore subtractionis
nullus intravit domum, nisi qd iste viñus fuit exire, tunc dicen-
dum est eum esse torquendum, quia ex illis duobus dicitur
verisimilitudo, & offuscat præsumptio, quod idem uoluit
(sequendo hanc doctrinam Ang.) Bru. in tract. de indic. col.
2. Et August. de Arim. in addit. ad Ang. in tract. malefic. in
verb. fama publica num. 12.
- 419 Viñus exire tempore noctis e domo, in qua furtum est
commisum habet indicium contra se. cum lex male presu-
mat contra agentem de nocte, ut est glo in l. furem. supra de-
sica. & factum tempore noctis est suspectum. l. fi. supra de
exactor. & expil. Et possunt deduci in hoc, quæ dixi supra in
indic. homic. in verb. Tempus, & dicit Bald. in consi. 427. quæ-
dam mulier. in fi. vol. 5. qd perambulare de nocte ad loca su-
specta, & per personas suspectas, & a talibus suspicionibus
torturæ ceperunt, & necessarie sunt. l. dolum C. de dol.
- 420 Expendens multam pecuniam de illa stampa, seu cu-
neo, cuius fuit pecunia, quæ dicitur subtracta, habet indicium
contra se, dixi supra post Angel. in l. milites. C. de quæst. Et
uoluit Brun. in tract. de indic. q. 3. circa prin.
- Sed aduerte, quod non puto tale indicium esse sufficiens
ad torturā, cum sit indicium remotum, a maleficio, ex quo
non debet quis torqueri, ut dixi supra in præmis. 6. & est de
mente Ang. dum vult, pet hoc indicium, & alia indicia co-
adiuvata in d. l. milites.
- 421 Expendens pecuniam, cum ante esset pauper homo, nec
reperitur vnde habeat, indicium habeat contra se, ut uoluit
Bar. hic argum. tex. in l. Quintus. sup. de dona. inter virum &
uxor. quod ēt uoluit Sa'. ponēs uerba Bar. in l. fi. C. eo. de q. 8.
- 422 Res subtracta, si cedebat ad commodum imputati, & nō
alterius, facit indicium contracum. v. g. instrumētum quod
ad eum pertinebat, non reperitur, ut uoluit Bar. hic per tex. in
l. 1. §. sed si quis instrumenta. C. de latin. liber. tol. quod idem
uoluit Ang. & Saly. in d. l. fin. C. eo. de quæst. quod dixi sup. in
indic. homi. in verbo qualitas personæ: sed puto, quod non fa-
ciat indicium ad torturam, ut dixi in præced. indic.
- 423 Fuga famuli ex domo domini, in qua res fuit subtracta, fa-
cit indicium contra eum uoluit glott. in §. si uero, in verb. fa-
ctum, in auct. de exhib. rei. dicens, ibi esse optimum arg. con-
tra seruientes fugientes, ut eo ipso res amissas videantur sub-
traxisse, ex quo dicit ibi lac. de Bel. uis. qd erit indicium contra
fugientem, sed qd propter talem fugam solam non sit formē
tis subiiciendus, quia exiguntur argumenta. siue indicia. l. r.
in prin. sup. eo. & d. l. milites. C. eod. & etiam quia fuga afficit
personam, nec est regulata, siue demonstrata directo principali-
ter ad crimen. idem uoluit Brun. in d. tracta. de indi. q. 3.
in princ.
- Aduerte, qd Ioan. And. in addi. ad Spe. in tit. de præsump. in
addi. quæ incipit. lex vñica dicit op. lac. de Bel. in d. §. si vero,
de iure procedere, & esse veram in quantum vult indicium
ori ad torturam, sed (dicit ipse) de consuetudine seruatur
contrarium.
- Puto, qd in casu (de quo agitur) & ex fuga famuli oriatur
indicium ad torturā, si dominus sit cōquestus, & verisimile sit,
qd potuerit bona subtractare, cum essent penes dominum,
nam ultra fugam habet hoc generaliter.
- 424 Quod de natura istoruin famulorum est furari, ut uoluit
Bal. per illum tex iunc. gl. in l. fi. in uersi. in tex. ibi de furtiis.
C. quib. ad libe. proclam. non lic. dicens qd natura seruorum
est furari, quod idem faciunt famuli scholiarum, intellige ta-
men qd concurrat uerisimilitudo ex parte domini, & ex par-
te serui, ut dixi sup. in verb. vicinus domui. in fin.
- 425 Culpæ custodis, ob quam furtum factum sit, facit indicium,
ut ipse custos torqueatur, ut furē indiciet, ita uoluit Bar. per il-
lum tex. in l. 1. sup. de off. præfec. vigil. & ēt uoluit Bal. in loco
ut infra.
- Intellige istud procedere, nisi esset factum furtum in loco
qui bene custodiri non poterat, vel tpe, quo custodiri non
poterat, nam tunc per rerum naturam culpam abesse pro-
batur, ut voluit Bal. in l. 3. §. cognoscit. in fin. sup. eo. de offic.
præfec. vigil. & dicit esse tex. ibi dum vult, custodes punien-
dos esse plerunque, quasi dicat non semper. l. semper. §. hoc
interdictum. sup. quod vi aut clam. cum etiam id, quod non
est possibile, custodibus non est iniungendum. argu. l. Titius.
§. fi. sup. de excus. tuto. Nec est homo, qui semper possit uigi-
lare. l. seruitutes. sup. de seruit.
- 426 Forma pedis furantis in terra humida facit indicium, ut
voluit Alb. in l. indicia. col. 2. C. de reb. uen. dicens, quod vidit
quendā iudicē maleficiorū facere hoc modo, qd quidā in-
culpabatur, qd furatus fuerat vuas de vinea, & quia terra erat
baieata, & humida, & apparebat ibi effigies, siue forma pe-
dum illius, qui furatus fuerat, adduxit illum ad locum, &
reperiit pedes eius concordare cum forma, & effigie, ex quo
indicio quasi indubitate eum condemnauit.
- Putarem tamen, quod istud uon esset indicium ad condē-
nationem, sed iunctis alijs posset torqueri, nam possit de faci-
li contingere, quod esset similitudo pedū, & is non esset qui
rem subtractasset, & per consequens de per se non esset suffi-
cientis indicium ad torturam per ea, quæ not. Bald. in l. non
hoc. C. und. legit. & dixi sup. in 2. notab. Hoc idem sensit Bal.
in consi. 427. quædam mulier uol. 5. dicens quod iudex non
debet procedere ad tormenta ex furore animi, sed debet ha-
bere cum moderata ratione, & intellectu, subdens, quod
per motionem, & vestigia pedum, significatur qualitas lupo-
rum, & vulpium, & ex semita pedum cognoscitur vnde tran-
sivit latro, qui solliciti venatoris laqueum non euadit. l. in la-
queum. sup. de acqui. rer. dom.
- 427 Res aliqua (si relicta est in loco furti, quæ iustificetur esse
alicuius) facit indicium contra eum, ut vult Cicer. in d. lib. 2.
ad Heren. in cap. in causa conjecturali, in uersific. factum, di-
cens, si telum, si vestimentum, si aliquid huiusmodi relicturn
sit, aut si vestigium rei fuerit, quod intellige ut dicam in
sequen.
- 428 Schala ante fenestram domus, in qua factum fuit furtum
an si dicatur, quod illa schala visa fuit in domo alicuius, sit
præsumptio contra ipsum ad tormenta. Par. de Pute. in trac-
de sindic. in uerb. an stetur dicto torti. col. 7. uersific. an si re-
priatur. dicit, quod non faciet indicium ad torturam, quemad-
modum dicimus de re inuenta penes alium, quæ fuit furto
subtracta, & quia potuit alter cepisse schalam, nisi ille talis, in-
cuius domo reperta est schala, solitus sit talia committere,
quod dic. & intellige, ut dixi sup. in hac par. in uerb. Res
subtracta.

FRANCISCI

FRANCISCI CASONI OPITERGINI

Argumentum Tractatus, & locorum indiciorum omnium.

Iuriconsulti celeberrimi atque criminalium rerum peritissimi, de Indicijs & tormentis, tractatus duo. Ab authore ipso diligentissime recogniti, & locupletati, ut his notis patet, quibus accesserunt doctissima quædam eiusdem, de Accusationibus, & Inquisitionibus singularia.

TRACTATUS MALEFICI

premeditati secundum Oratores, ius diuinum,

Civile Francisci Casoni

I.C. Opitergini.

S V M M A R I V M .

- 1 Indicta omnia oriuntur ex quatuor locis, & per tria tempora.
- 2 Personæ qualitas indicium in criminalibus præstat, que tamen sola, cum sit remota sufficit, nisi cum causis iungatur.
- 3 Causa in reo, ad indicia maleficij elicenda, est perquirenda, quam reus, vel affuisse negabit, vel extenuabit, vel non sufficere dicet, nisi cum inicio personæ iungatur.
- 4 Facta aut consilio, & ratione geruntur, aut impetu, & affectione.
- 5 Indicium efficax ex consilio, & ratione habetur.
- 6 Indicia ex impetu, & affectione ad non premeditatum maleficium pertinuntur.
- 7 Verborum qualitas animum demonstrat, unde is uidetur fecisse, qui prædixit facere.
- 8 Indicia propositi scire quare expediat?
- 9 Indicium omne quod indicat propositum, indicat & interfectorum, sed non econtra.
- 10 Indicia premeditatum demonstrantia, propter effectum in non premeditatum euadunt, ut quando rixantes sibi causas obuiant.
- 11 Prædicamenta, circa que uidetur uersari omnis questio, sunt decem.
- 12 Indicare ualens quid probabile, aut non probabile dicitur, idem acerri me indicabit, quid uerum, aut non uerum in singulis rebus sit.
- 13 Indiciorum an certa doctrina deri possit?
- 14 Indiciorum cognitio non solum ex nobis, sed ex rebus ipsis etiam præuenit.
- 15 Natura quædam in homine est que ipsum cogit, aut fateri, aut aliter delictum manifestare, & hac quo nomine vocetur.

Referendum est,

tomnia indicia, & actiones humanae oriri ex quatuor locis, videlicet persona, causa, factio, dicto, & secundum aliquos Oratores, ex non factio, ex non dicto: & per tria tempora, ante, in, & post delictum: & habet locos suos, ut in tabula, quos dispersos collegi: & vim prædictorum, & quid accusatori, & quid accusato conueniat, dilucide perstringam, & sine ijs omne artificium, materia, & eloquentia desunt. Persona tamen est necessario, ut cuiusmodi persona sit, eiusmodi actiones sequantur, unde, bene, seu male præsumitur: & qualitas personæ demonstrat animum fuisse, vel non fuisse offendendi. Sed reus dicit indicia personæ sola non sufficere, cum sint remota, & nisi cum causis iungantur. Causa, attinet tamen querere quot, & quantæ sint in reo causæ, ut earum gratia deliquisse videatur, cum nihil sine causa fiat. Reus autem negabit fuisse causam, si poterit, aut extenuabit. Deinde iniquum esse dicet, omnes, ad quos aliquid emolumenti ex aliqua re peruerterit, in suspicionem maleficij deuocari. Item dicet causas non sufficere, nisi cum vitio personæ iungantur. Factio, quæcunque geruntur a nobis, aut consilio, & ratione geruntur: aut impetu, & affectione. Ex consilio, & ratione tamen habetur efficac argumentum ad premeditatum, & caput erit propositi, si demonstrabitur quare, quo consilio, qua spe perficiendi, quidque factum sit, aut quid factum de industria, ante, in, & post delictum. Ex imperio, tamen & affectione ad non premeditatum argumenta nascuntur: & reus econtrario, dicet, rem perspicere cum consilio, & cura non potuisse, & id, quod fecit, impetu quodam animi potius, quam cogitatione fecit. Quibus etiam rationibus demonstrari possit factum rem non fuisse, facile ex contrariis suppetet facultas. Dicto, nunquid tamen reus dixerit ante, in, seu post delictum: nam ex qualitate verborum animum meminur: & is uidetur fecisse, qui prædixit facere. Et expedit tamen scire indicia propositi, quia per ea dupliciter queritur, videlicet, quis fecerit, quando ignoratur, & quo animo fecerit. Nam omne tamen quod indicat propositum, indicat & interfectorum, sed non econtra: Is enim uidetur fecisse, qui faciendi habuit voluntatem, quia omnes, quod uolunt, & possunt, etiam exequuntur; & faciunt. Et enim maxime consentaneum: ut quod quis instituit facere, fecisse etiam videatur. Sed licet tamen indicia orientia ex supradictis locis natura sua indicent premeditatum, quandoque tamen propter effectum in non premeditatum euadunt, & hoc euuenit, quando rixantes obuiant sorte, & casu. De quibus omnibus singulariter hoc opere dicetur, duce & auspice Christo.

Tabula indiciorum, & omnis actio humana.

I.	Personæ.
II.	Causæ delicti.
III.	Facta ante delictum, seu contentio cum delicto.
IV.	Facto in delicto, seu adiuncto delicto.
V.	Non factio.
VI.	Dictio.
VII.	Non dictio.
VIII.	Facto quodam consequenti delictum indicante de reo, sed non de proposito.

Fama, Conuersatio, Confuetudo,
Natio, Conditio, Fortuna,
Actas, Sexus, Nomen,
Phisionomia, Pallor.
Ira, Odium, Metus,
Spes, Cupiditas,
Vbi fuerit. Vbi visus sit.
Quod cum visus sit.
Nunquid apparuit,
Nun quem conuenerit,
Nun quem habuerit de conscijs.
De adiutoribus, De adiumentis.
Nun quo in loco præter consuetudinem fuerit?
Aut alieno tempore.
Locus, Tempus, Modus,
Occasio, Facultas.
Quid factum sit, quod non oportuerit, aut non factum, quod oportuerit, &c.
Nun quid dixerit reus ante, in, seu post delictum, prout minime confessiones. Item fama, & reliqua.
Tacens delictum præsumitur particeps, & non respondens torquetur sine indicijs, &c.
Fuga, Cruor, Pallor,
Trepidatio, repertus in loco delicti, & reliqua.

Franc. Cason. De maleficijs.

Et supradicti loci sunt proprii Iurisconsultorum, & Orationum: tamen Arist. & prædicamenta decem constituerit, circa quæ videtur versari omnis questio: Sed secundum Quin. in li. 3. tit. unde ducatur, ex ijs prima quatuor ad status pertinere, cætera ad quosdam locos argumentorum videntur. Verum sine conuicio Quin. non solum prædicti loci, uerum etiam oia, quæ sunt in Cœlo, in terra, & abyso, sub prædicta prædicamenta cadunt. Nota, ne oriatur confusio in tabula, qd consilia per Cic. sunt attributa personæ, rectius tamē referuntur ad factum, licet personæ accident. vide Quint li. 5. & l. saepe s. f. ff. de uerb. sign. Item Fama, & Pallor bis legitur in tab. vide in c. 1. & pen. trac. primi, atque ex ijs locis omnis argumentatio inueniri poterit, & aut probabilis, aut necessaria erit. Vide Cic. lib. 1. c. 5. de inuen. Et secundum Arist. Qui iudicare & perspicienter potest quid probabile, aut non probabile habeatur, idem acerrime iudicabit quid verum, aut non uerum in singulis rebus sit, vide in lib. 1. ca. 6. Retho. De prædictis locis sit mentio in l. f. ff. de a. & oblig. ibi. ex personis, causisque, & l. qui cum uno. ff. de re mili. ibi. examinantur causæ, cur, & vdi fuerit, & quid egerit. Prædicta & repugnant scribentibus de indicis non posse dari certam doctrinam, sed esse in arbitrio, quod tamen regulatur secundum dispositionem iuris communis. Contra etiam prædictos est, qd natura hominum id patitur, vt veritatis capax sit, & res maiori ex parte veritatem fortiantur. Hoc amplius & ego dico, cognitionem indiciorum non solum ex nobis, sed ex reb. ipsis etiam prouenire, etenim natura homini rerum plurimarum obscuras, & necessarias intelligentias enodavit. Supradicta probari posunt exemplo diuino, vt in c. 3. Genes. ibi. uox sanguinis fratris tui clamat post me de terra. Et ita exemplo veneni, ut infra in c. 4. Et secundum aliquos est quædam natura in homine, quæ ipsum cogit, aut fateri, aut aliter delictū manifestare. Vnde legit in lege diuina. fugit impius nemine persequebitur: Et hanc partem aliqui vocarunt furiam, alij Consciētia scelerum, alij dixerunt fieri natura cōmuni ad manifestandum delictum. Et de prædictis ponentur exempla suis locis.

DE ATROCITATE PRAEMEDITATI, & quomodo differat à non præmeditato.

S V M M A R I V M .

- 1 Per indicia proceditur in tribus delictis, homicidio, furto, & adulterio.
- 2 Homicidium quot modis committatur.
- 3 Homicidium præmeditatum est maxime detestabile, & in eos non tenetur.
- 4 Aggrediens animo occidendi, licet non occidat, an puniatur tamen, vt homicida?
- 5 Pecuniam accipiens, vt occidat, si ad proximum actum deniebat, homicidij pœna punitur, licet homicidium non sequatur; Idem in crimen seditionis, & in emente uenenum, vt alteri daret.
- 6 Bannitum ueneno occidere non licet, quamvis posset per leges impune occidi.
- 7 Mulier bannita, licet ex statuto possit impune occidi, non tamen potest adulterari.
- 8 Statuta concedentia immunitatem offendendi, siue occidendi, an extendantur ad delicta diuersæ speciei.

Cap. I.

- 1 Per indicia proceditur in trib. delictis, videlicet, homicidio, furto, & adulterio. Homicidium autem committitur, aut præmeditatum, aut in pura rixa, aut casu. De ijs, maxime de præmeditato legitur in li. Mosis, c. 21. Exo. & adeo & detestabile est, vt delinquens cuellatur ab altari, vt moriatur: Et differt a puro, etiam secundum l. C. nā si plures fuerint in rixa præmeditata, omnes puniuntur de occiso, secus in pura rixa, quia tunc unius cuiusque ieiuss considerandus est, not. in l. fina. C. de sica. Idem secundum Cic. 1. offi. Interest utrum perturbatione aliqua animi, an consulto, & cogitato fiat iniuria. Hoc amplius & secundum aliquos, si quis animo occidendi aggressus sit aliquem, licet non occiderit, aut vulnerauerit, punitur tamen, vt homicida. Sed dic contra, quod punitur arbitrio iudicis, non autem pœna homicidij. In aliquibus tamen potest puniri, vt homicida, vt pura, si quis & accepta pecunia, causa occidendi, cum deuenerit ad actum proximum, punitur pœna homicidij, licet homicidium non sit secutum. Bartol. in l. non solum. ff. de iniur. Idem in crimen seditionis, & in emente uenenum, vt

- 6 alteri daret. Dic etiam & secundum aliquos, non licere ex le ueneno occidere, licet posset per leges impune occidi, secundum doct. in l. non ideo. C. de accusat. & Et licet mulier bannita ex forma statuti posset impune occidi, non potest tamen adulterari, quamvis maius sit homicidium quam adulterium, & ratio est, quia adulterare est contra præceptum diuinum, prout non mechaberis, ita tenet Dec. in cap. quæ in Ecclesiistarum, colum. 7. de const. Sed Nellus tenuit contrarium in tract. banito. ea ratione quod homicidium sit maius, quam adulterium, & non debet cui, quod plus est, licet quod minus est, non licere. ff. de regul. iur. Quod tamen non obstat, quod homicidium sit maius delictum, quam adulterium, & quia est diuersæ speciei, quo casu sub eo quod plus est, non continetur minus, vt per Dec. post Dyn. in d. l. non debet, & hanc limitationem nota ad illam regulam, quæ multum seruiet ad leges, & statuta concedentia immunitatem offendendi siue occidendi, quo casu non extenduntur addelicta diuersæ speciei.

S V M M A R I V M ..

- 1 Maleficium apparere prius debet, quam de proposito, aut reo queri debet.
- 2 Cadaver prius est inspiciendum, eius qualitas in actis referenda, quantitas vulnerum, & in qua parte corporis sint, & quo armorum genere illata fuerint, & quæ mortis causam praestiterint.
- 3 Propositum ex quibus indicis arguitur.
- 4 Propositi coniectura ex loco, ubi quis offenditur, capit.
- 5 Frequentans locum maleficij, habet indicium contrasse.
- 6 Cadaveris inspectio fieri debet per peritos, & duo medici super ea requiri debent. & hanc omittantur, processus est nullus.
- 7 Contumax quando non habeatur pro confessio ex forma statuti.
- 8 Reus absens non damnatur si contra eum non fuerit probatum delictum.
- 9 Casus, in quibus proceditur, licet non constet de cadavere.
- 10 Vestigia in luto, niue, aut puluere reperta, seu uestimentum, uel quid simile, in loco delicti, inuentum, ad babenda indicia, contemplanda sunt.

De viso, & reperto faciendo perperitos, & de errore judicum. Cap. II.

- 1 **De proposito**, & aut reo queri non debet, nisi de facto constet: naturalis enim ordo est, ut prius probetur factum esse, deinde a quo, postea quo animo: cum in vero de facto, & reo constat, de animo quæri potest. Quare, & current Iudices, vt inspiciatur cadaver, & referatur in actis qualitas, quantitas vulnerum, & in qua parte corporis sint, quo armorum genere illata fuerint: & quædemum causam mortis vulnera praestiterint,
- 3 quia per multitudinem, & magnitudinem, geminationem vulnerum, & per modum vulnerandi arguitur propositum.
- 4 Item apparere debet in quo loco fuit occisus; nam & per locum, in quo quis offenditur coniectatur de proposito, & de
- 5 delinquente, quando de eo ignoratur: presumit enim contra frequentantem illum locum, siue contra vicinos, Bartol. l. prima. C. de seru. fugit. & Moyses. capitul. uigesimo primo.
- 6 Deuteronom. Et animaduertendum & est, vt eiusmodi inspectio cadaveris fiat per peritos, licet aliqui Iudices consueverint videre sine peritis. Sed auertant talen consuetudinem, cum sit contra rationem iudicandi, & pariat periculum damnandi insonteis, sicut soneis, præsertim in rixis puris: cum uniuscuiusque ieiuss animaduertatur: & standum est in arte peritis. Hoc amplius duo requirentur medici, licet de consuudine stetur dicto unius. Bartol. & Hippol. final. ad l. Cornel. de sicar. conclusio supradicta in processu apparere debent, aliter per talen omissionem, tanquam formam substantiam, processus redditur nullus.
- 7 Videlicet statuta & disponant, vt reus contumax habeatur pro confessio, non habebunt locum non seruata supra dicta l. raptiores. C. de episcop. & cler. ubi etiam dicitur quod reus, licet absens, non debet tamen damnari, si contra eum non fuerit probatum delictum, & ratio reddi potest: quia absentia potest contingere ex diuersis accidentibus.
- 9 Sunt tamen & casus, in quibus proceditur licet non constet de cadavere, ut puta in latronibus, qui abscondunt cadaver eiiciendo in flumina, ac mare, vt dictum est in titul. de Tor. capitul. secundo. Current etiam iudices & contemplari vestigia luto reperta, siue niue, aut puluere & similiter si tecum, si uestimentum, si quid eiusmodi repertum sit, quod fuerit reliquum in loco delicti, per haec enim & similia oriuntur indicia.

S V M M A .

S V M M A R I Y M.

- 1 Cadauer si effundat sanguinem propter presentiam suspectorum, an magnum praetet indicium, saltem ad inquirendum?
- 2 Sanguis clamat vindictam contra interfectorum.
- 3 Calor in cadauere seruari potest usque ad septem horas, & ideo intra illud tempus omnis experientia de suspecto fieri debet.

De sanguine profluente propter presentiam suspectorum. Cap. III.

Consequens locus est dicere,

- 1 de cadauere & effundente sanguinem pp presentiam suspectorum, de quo indicio meminit Par. de Put. dicens, q̄ magnum est indicium, & non est recedendum a tali experientia. vide eum in c. Mandauit. in fine. Hip. quoque aliquantulum tractat, dicitque nullibi legi de hoc, & posse inquiri tantum in §. diligenter. nu. 18. Atram apud multos legitur de hoc indicio. Et Arist. respondit hoc esse opus diuinum, & natura le, quia sanguis t̄ clamat vindictam contra interfectorum. & rationes multas affert. vide eum in problema. c. de naribus, & Lucr. lib. 4. in illis versibus.

Emicat in partem sanguinis, unde icimur illu.

Vbi Ficinus multas adducit causas non dissentientes ab Aristotle. Et vbi Aristoteles dicit, si vulnera fuerint recentia, Ficinus ait calorē t̄ seruari posse ad tempus, puta, ad horas septem, & tale indicium appellatur diuinum, & sit natura cōmuni ad manifestandum homicidium, & Iudex debet exponi infra dictum tempus, quod nota, quia non legitur apud. I.C. criminalia tractates. Apud Moysen sunt pleraq; per quae probatur sanguinem clamare vindictā, sed non proprie probant supradictam opinionem, vt in c. 4. Gen. ibi. uox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Iosephum de Bello. Iudaico lege, ubi loquitur de sanguine Zacchariae. Sed de hoc nullibi legitur apud Ciules, Canonicosque scriptores, licet Paris de Puteo testetur, ac ponat capita quādam, non tamē probantia. De hoc ēt apud Oratores nullum uerbum repetitur: Sed tantum de sanguine in vestimentis, armisve reperito, ij meminerunt. Ideo existimo nullum oriri indicium, nisi ad inquirendum, nam talis effusio sanguinis emanat ex causis ignotis, quae non sunt trahendē ad consequentiam, & nullum indicium sequi debet necessario, cum ex diuersis accidentibus prouenant, & secundum aliquos pp uniformem complexionem. Et contentus sit Iudex iudicare secundum prudentiam, quae cadit in homine, relinquendo cætera indicio diuino, non enim oportet plus sapere, quam oporteat, sc̄cundum Apost. Et l. si restituantur, ff. de iud. Sed si fiet aliqua experientia, fieri debet infra horas septem, vt supra, & ad inquirendum tantum.

S V M M A R I Y M.

- 1 Veneno quem esse necatum indicat liuor, aut tumor cadaueris.
- 2 Cadauer inspici debet à peritis, & an deponere debeant de credulitate, an de ueritate in casu ueneficij?
- 3 Reus, & testis qualiter interrogari, & deponere debeant, an quis ex ueneno perierit.
- 4 Veneno quām esse mortuum ex quibus cognosci possit?

De viso, & reperto faciendo, per peritos in ueneficio, & noua experientia. Cap. IIII.

Contingit hominem homini

- 1 insidiari potius veneno, quam gladio. Itaque t̄ queretur, si liuore, aut tumore decoloratum esset corpus mortui, significat veneno necatum. vide Autorem ad Herennium. li. 2. Tit. in constitutione coniecturali. Quare Iudices curent in spici cadauera per peritos, qui iuramento referant in actis. Sed ambigitur, an tales periti teneantur deponere de credulitate, an de veritate? Vnde dic, q̄ in casib; in quib; uere cognosci p̄t ueneficiū, tenentur deponere de ueritate, aliter de credulitate. Quare Oratores post Ciceronē dixerunt hoc factum aliquando simplicem questionem habere, videlicet, an hō perierit, aliquādo duplē, videlicet, veneno, an cruditate perierit. Ideoque utraque pars quād proposuerit, tue tur. Nota t̄ q̄ non ualeat inquisitio nisi constet de delicto per peritos, ut supra, & confessio rei, uel dictum testis non est sufficiens ad faciendum cōstare de delicto, cum non pertineat ad cognitionem, uel ipsius rei, uel testis, sed ad cognitionem peritorum, ita in hac materia ueni decidit Alex. in cons. 116. ubi dicit, q̄ non debet reus, & multo minus testis interrogari, an ille perierit ueneno, quia hoc nescit discernere, nec testis, nec pars, uersatur enim in peritia, & sciētia medicorum.

Sed debet interrogari, an sit mortuus. Item an dederit uenenum. Sed q̄ mortuus sit ex ueneno nemio potest deponere nisi peritus, ea rōne, q̄ p̄t esse tam modica quantitas ueneni, uel talis qualitas uenenati, ut non potuerit ex ueneno mori, quod nota perpetuo in hac materia. Occurrit hic mirabilis experientia, de qua non legitur apud I.C. q̄ mortuus t̄ ueneno cognoscitur, tum ex liuoribus in toto corpore & spūmis ore fluentibus, tum si cremetur corpus, cor illæsum remanet a ueneno præteruatum. vide Suetonium in Caligula in principio. Et ubi de hoc facto controversia foret, a tali ex perientia non discederem. Animaduertendum tamen est, q̄ non solum ijs, qui ueneno, sed qui etiam morbo cardiaco perierunt, uenisse legitur, quo argumēto Plinius ait, Pilonem in iudicio defensum fuisse.

S V M M A R I Y M.

- 1 Præmeditatum maleficium non præsumitur, nisi appareat de antecedenti proposito. Et quomodo id probari possit?
- 2 Indicia debent esse perfecta in genere suo, ut de reo quæstio haberri possit.
- 3 Indicia remota per duos testes probari debent, aliter non habebunt uires indiciorum. Et an testes debeant esse omni exceptione maiores?
- 4 Testes quando omni exceptione maiores ad probandum requirantur, & quando etiam non integri admittantur.
- 5 Præmeditatum, an præsumatur, si non appareat de pura rixa. Et in quib; casib; fallat.
- 6 Consuetus comittere homicidia, an hoc solo præsumatur ex proposito occidisc. Et an possit pena ordinario puniri.

Denonpræsumendo proposito, nisi probetur, & quomodo probetur, & in quibus fallat.

Cap. V.

- 1 Non præsumitur præmeditatū, nisi appareat de antecedenti proposito, quod cū non possit probari directe, cū sit intrinseca qua ita, probari debet per exteriore qualitates, de quibus in hoc tractatu discritur. Et in hoc notandum est, quod indicia t̄ debent esse perfecta in genere suo, nam sicut probationes in criminalibus ad condemnandum debent esse luce meridiana clariores, ita & indicia in genere suo ad qōnem habendam debent esse clara: nam eadem est rō de toto, quo ad totum, quae est de parte, quo ad partem, & econtra. vide no. in c. 6. de Torn. Et remota, t̄ aut quae ipsum maleficium consequunt probari debet, per duos testes, aliter non habebunt uires indiciorum. Sed scriptores maxime dissident, an testes debeant esse omni exceptione maiores; Et secundum t̄ opinionem multorum qñ tractatur de inquirendo, siue torquendo, testes non ēt integri admittuntur. Hip. in §. diligenter nu. 4. & vide quæ dicent in tit. per uisum unius testis. Sed aliqui t̄ senserunt præsumi cogitatum, quando non appareat de pura rixa, quia lex male præsumit de homicidis. Sed dic, non præsumi cogitatum, nisi probetur, ut supra. Fallit tamen in latronibus, quia de ijs sem per male præsumitur. Fallit etiam in eo, qui t̄ consuetum committere homicidia, licet accusator non probauerit, & quando accusatus non probauerit, & secundum Carter. in tractat. homic. potest puniri pena ordinaria. Sed hæc opinio non placet, & sufficit ex hoc solo indicio posse torqueri, dicetur seq. tit. c. 4.

S V M M A R I Y M.

- 1 Accusator, & accusatus in casu propositi possunt utrinque probare.
- 2 Probatio indirecta in criminali causa sepe conceditur.
- 3 Negatiua facti uibi habet annexam determinationem loci, uel temporis, uel alterius rei, indirectam habet probationem.
- 4 Testes deponentes de negatiua, præferuntur testibus affirmantibus etiā dignioribus.
- 5 Negatiua probatio non admittitur in probatione intuitiva, ut quando testes deponunt uidisse factum, & sunt insufficienti nuero, & quando qualitas testimoniū est in iure approbata.
- 6 Negatiua coactata loco, & tempore potest probari, quia equipollit affirmativa.
- 7 Reus post didicita testificata, & conclusum in causa potest super eisdem probare, secus accusator.

In causa propositi utrinque probatur etiam in contrarium. Cap. VI.

- 1 In casu propositi tā accusatus,

2 quām accusator possunt utrinq; probare. Hoc t̄ amplius in qualibet cā criminali sepe cōcedit probatio, vñ. qñ

Nu 2 reus

Franc. Cason. De maleficijs.

rebus negat interfuisse die, & loco probatis per testes, & vult probare se fuisse alibi. Iudex admetteret reum ad probandam dictam negatiuam, quia ubi t̄ negatiua factū haberet annexam determinationem loci, vel t̄pis, vel alterius rei, tūc indirectā habet probationem. l. 3. & ibi Bal. ff. de probat. Et secundum Columb. in tract. malefi. testes t̄ deponentes de negatiua, vt supra, pr̄feruntur testib. affirmantibus etiam dignioribus. Attamen Bal sibi contrarius in l. fina. C. de testi. dixit, q̄ t̄ in probatione intuitiuā quando testes deponunt vidisse factū, & in sufficienti pumero, & q̄n qualitas testium est approbata in iure, tunc nō admittitur probatio negatiua in contrariū. Sed credo t̄q̄ q̄n negatiua est coarctata, vt supra, possit probari; quia tunc æquipollit affirmatiua, & quod viri nq̄ possit probari, videtur concedi, in lib. Moysis. c. 21. gloss. Sed reus t̄ post didicita testificata licet sit conclusum in causa, potest tamen etiam super eisdem probare: secus accusator. Hippo. in §. lequens, num. 6.

S V M M A R I V M.

- 1 Indicium varie diffinitur, & diversimode nuncupatur.
- 2 Argumentum, signum, & pr̄sumptio sunt minora. quem indicium.
- 3 Indicia ad torturam sufficientia quomodo cognoscipossint?
- 4 Indiciorum duo sunt genera.
- 5 Indicium indicans propositum, indicat & imperfectorem, licet non semper puniatur de proposito.
- 6 Indicium aliud est remotum, & leve, aliud propinquum, & graue.
- 7 Indicium propinquum quodnam sit? & quod remotum.
- 8 Negocijs attributa quomodo considerentur.
- 9 Tempus pr̄eteritum maxime ualeat, nam & quæfiant, & quæ futura sint, ex præteritis colliguntur.
- 10 Propositum indicantia qualia esse oporteat.
- 11 Pr̄sumptio iuris, & de iure non recipit probationes in contrarium, secus de pr̄sumptione iuris.
- 12 Negocium omne per tria tempora certioribus argumentis arguitur.
- 13 Indicia ante delictum ex quibus capiantur.

De diffinitione, & genere indiciorum. Cap. VII.

1 Indicium varié diffinitur, & dicitur signū alij cuius maleficij commissi, vel alterius rei, de qua agitur, & variè nominatur videlicet argumentum, signum, & pr̄sumptio. Sed hæc t̄ duo sunt minora, quam indicium. Et dicunt omnes, q̄ non p̄t dari certa doctrina. Sed secundum Bar. in l. h. ff. de q̄ p̄t dari t̄ aliqua uia ad cognoscendum indicia sufficientia ad torturam. Indiciorum t̄ duo sunt genera. unum quod indicat aliquē deliquisse, & ex proposito, & oē quod t̄ indicat propositum, indicat & imperfectorem, licet nō semper puniatur de proposito, & hoc euuenit, q̄n rixantes obuinant torte, & catu. Aliud indicat delinquisse, sed non ex proposito, ut in tabula. Et in prædictis t̄ indicium aliud est remotum, & leve: aliud propinquum, & graue. Propinquum est, quod t̄ tagit negocium, vt unus testis de visu, captus in loco delicti, & reliqua. Indicium vero remotum d̄ homo male conditionis, & similla. Et secundum Oratores t̄ attributa negotijs, partim sunt continentia cum ipso negocio, partim in gettione negotijs considerant partim adiuncta negotio sūt, partim gestum negocium consequuntur. Sed præteritū t̄ p̄s maxime valet, nam & quæfiant, & quæ futura sint, ex præteritis colliguntur, & ea, quæ t̄ in delicto fiunt, siue post ad hoc, vt indicent propositum, oportet esse eiusmodi, vt consequatur ab ante delictum gestis, & de industria facta videantur, de qua industria loquitur tex. in ca. 2 1. Exod. & l. mi. itis agrū. ff. de re mihi. Cic. in li. 2, de inuen. tit. nunc ad causam coniectu ralem. In prædictis t̄ duplex est pr̄sumptio, una iuris, & de iure, & hæc non recipit probationes in contrarium, alia est iuris, & hæc recipit probationes in contrarium. Qualiter aut̄ probetur indicia, dicetur in tit. de indicijs per uisum unius testis. Postremo: t̄ quia per tria tempora omne negocium arguitur certioribus argumentis, itaq; per ea executiam locos indiciorum in specie, de quibus haec tenus in genere dictū est: t̄ Ante igitur delictum capiuntur indicia a persona, cā, consilijs, & is ordo est, facere voluerit, poruerit, fecerit. Sed q̄ an fecerit, incipit a secundo tempore.

D E I N D I C I I S P R A E M E D I T A T I malef. ante delictum, ex persona. Tract. I.

S V M M A R I V M.

- 1 Persona rei qualis sit in omni delicto ante omnia intuendum est.
- 2 Personæ qualitas demonstrat animus fuisse, aut non fuisse offendendi.

3 Malitia, & incontinentia rei, indicia maleficij praefat, unde caput erit accusationis, vel inquisitionis.

De malitia, & innocentia. Cap. I.

1 N omni delicto ante omnia intuendum, qualis sit, de quo queritur: quia sūm naturā incipiendum est a persona: q̄ licet Cic. cas̄ t̄p̄e prætulerit: persona aut̄ sumitur, qua aliis ab alio differt, tum in aīo, tum in corpore, tum in extra positis, & qualitas t̄ personæ demonstrat animum fuisse, aut̄ non fuisse offendendi. l. si mater. C. ne de stat. defunct. Sed qui. qualesve homines iniū: iā faciant, & qualiter iniuria fiat, & quid cuique rei, & quid cuīque homini soleat accidere, scripsit Aris. in lib. 1. & 2. de arte Retho. Sed Oratores post eum nō sunt executi: quia impossibile ac potius infinitum est, uide Quint. de arg. li. 5. c. 10. At res, quarum cā hoīes constituunt cōtra ius lēdere, duq̄ fere capitales habentur, videlicet, malitia, & Incontinentia: nam quibus quisque affectus est uitijs, siue uno, siue pluribus teneat, in ea re, cuius gratia vitiosus est, iniurius quoque atq; iniustus euadit, malus enim cogitat, & cor iniqui inquirit mala. c. 28. & 29. Proverb. uide Ari. Reth. in c. 27. Quare Malitia & Incontinentia caput erunt accusationis, siue inquisitionis.

S V M M A R I V M.

- 1 Fama rei est a iudice examinanda.
- 2 Fama quid sit, & quomodo consideretur. & an faciat sufficiens indicium ad torturam.
- 3 Torqueri non potest reus ex indicio remoto a maleficio, sed alia statu requiruntur.
- 4 Fama mala, an non, solum in eo, in quo quis infamatur, sed etiam in alijs, rei opinionem grauet?
- 5 Fama mala ad hoc vt noceat, debet esse in eodem genere mali.
- 6 Fama, seu infamia præcedere debet inquisitionem, alijs non proceditur, nisi in casibus exceptis.
- 7 Fama male indicium cessat, si probetur a tribus annis citra reum fuisse bona vita.
- 8 Fama mala non sufficit, nisi coniunctus fuerit de infamia.
- 9 Fama bona tuetur reum a tortura.
- 10 Fama bona in genere tollit indicia in specie.
- 11 Testes specialiter examinati super mala fama an præferantur testibus dependentibus in genere de bona fama.

De fama reorum. Cap. II.

1 Examinari debet per Iudicem, cuius estimationis, & fama sit reus, qualis etiam fuerit: pp. n. malam famam delinquentis facile præsumitur de insidijs, & dolo. c. 6. lib. 1. lib. li. 4. ff. de suspec. tut. Et fama t̄ est cōis opinio voce manifestata ex suspicione proueniēs. l. de minore. ff. de quæst. & ibi Bar. & c. 2. Regu. pri. Et varie consideratur, videlicet, in genere, & in specie, in genere q̄n fama est, q̄ aliquis bonus, uel malus, uel ēt in aliquo genere inali. & per hanc non oritur aliquod indicium ad torturam, secundum Bart. in l. ff. de q̄. ibi. est homo male conditionis, est indicium quale, & non sufficit ad torturam sine alijs, secus si esset unicum. Et t̄ est regula gnalis, q̄ ex indicio remoto a maleficio reus non torquetur, sed requiruntur alia similia. Sed fma Bru. fama gnalis parit indicium ad torturam, quoties iungitur cū fama speciali, & uita præcedens magnam partem desert ad præsumēdum qđ quis sit. t̄ Vnde caucat unusquisq; quia nō solum in eo, in quo quis infamaf, sed ēt in alijs grauaf eius opinio. Vide eundem in gl. circa tertiam, & quintā. t̄ Sed oēs dicunt, q̄ ad hoc, ut mala fama noceat reo, debet esse in eodem gñē mali. quia ex dissimilibus non oritur conjectura. t̄ Fama, seu infamia præcedere debet inquisitionem, aliter non procedetur, nisi in casib. exceptis per Hipp. in §. constāte. nu. 12. Item q̄n ex pr̄sumptione hoīis pr̄sumit contra aliquem pp malam famam in eodem gñē malitię, p̄t admitti probatio in contrarium. t̄ Et indicium mala fama cessabit, si a trib. annis circa probabit fuisse bona uita. c. cu. m in tua. 8 extra de sponsalib. t̄ Item fama mala probari debet, & non sufficit, q̄ ita dicat de aliquo, nisi fuerit cōuictus de infamia. Et qualiter probetur, uide in c. 1. de Patenti. Et diffinitio prædicta declarat, quæ requirant in fama, q̄ ēt probari debet, fma Hipp. in §. constāte. nu. 1. 16. Id ē secundū Oratores, q̄n dicūt, deinde uita hoīis ex ante factis spectabitur, in quo considerabit accusator, num quando simile quid fecerit, si id non reperiet, num quando venerit in similem suspicionem de quo per auctor. ad Heren. lib. 1. & Cie. lib. 2. de Inuent. tit. 2. Quare mala

mala fama contra aliquem oriri non debet, nisi ut supra, & nisi reus cognitus fuerit, & quoniam mala fama apparet ut supra, non solum indicia sumentur in eodem genere mali, sed et in diuerso, secundum Bru. ut supra, & ratio Oratorum reddi potest. Deinde qui fecerit illud tam nequiter, eundem hoc tam perperam fecisse, non est mirandum. Et contra autem propter bonam famam non torquebitur secundum Bal. in l. i. C. locati. ubi multa similia dicit. Sed aliqui limitant non torqueri ita graueriter. Hoc amplius dixerunt aliqui per bonam famam in genere tolli indicia in specie. Sed multi contradicunt, quod quoniam testes sunt specialiter examinati super mala fama alicuius, tunc tales testes preferuntur testibus deponentibus in genere de bona fama. notatur in c. cum oportet, extra de acc. Alia uero est fama in specie de aliquo particulari facto, & quod tale quid sit, vel non, & differt a supradicta: quia respicit vitam hominum, ut supra. Haec vero respicit negotium, de quo quis accusatur, & oritur ex circumstantijs negotij, ideo de ea dicetur in tit. post delictum.

S V M M A R I V M.

1 Conuersatio mala est mala actionis indicium.

2 Suspiciones mala trahuntur ex conuersatione, & uictu.

3 Conuersans cum inimicis occisi presumitur ex proposito occidisse.

De conuersatione & victu. Cap. III.

Malā cōuersatio est male actionis indicium: nam qualis quisque est, tali consortio delectatur, & ideo si commissum sit homicidium, & Tigris sit solitus conuertari cum homicidio, ex tali conuersatione habebit contra se in indicium dicti homicidij. Guid. Suz. in tit. quæ, & qualia: Hip. in §. expedita. in fin. Idem in l. Mosis. c. 4. & 24. Proverb. & 16. Isaiae, & 21. Deut. Idem & secundum Oratores ex conuersatione, & victu multæ trahuntur suspiciones. secundum Cic. lib. 1. de inuen. tit. 13. & 2. tit. 2. Præterea conuersatio & se peccipitur in alio genere, videlicet, si occisor fuerit visus conuersari cum inimicis occisi, presumetur quod ex proposito occiderit. Sed talis conuersatio non respicit personam, sicut uir prædicta, sed potius respicit tractatum & consilium; ideo de ea dicetur in tit. ex consilio, in versi. quo cum viuis sit; ubi magis congruit.

S V M M A R I V M.

1 Consuetus delinquere ex hoc solo indicio, an torqueri possit?

2 Associans post delictum presumitur occulte auxilium precepisse.

3 Indicia potiora quare requirantur quando queritur interfector quādā quando queritur de proposito?

4 Solitus delinquere quis dici posset?

De consuetudine delinquendi. Cap. IIII.

Qui assueuit delinquere, potest torqueri ex hoc solo indicio secundum Gandhi. in tit. de præsumpt. Idem secundum Oratores: est enim consuetudinis vis naturæ, per quam similis. Idem secundum Moyse, is. cui mos est delinquendi, contemnit omniem correctionem, & penitentiationem; c. 18. Proverb. Sed Hipp. cum alijs contrarium tenet in §. diligenter. nu. 99. Circa prædicta dic, aut ignoratur de interfector, & de eo queritur, & tunc aliquis non torquebitur ex hoc solo, aut constat de interfector, sed queritur de proposito, & tunc torquebitur, si constabit eum solere occidere, & hoc quando non probabitur putatrix. Sed Lud. Carer. sentit in dicto casu posse damnari sine ratione in tract. homic. nu. 47. Sed haec opinio non placet, & potiora indicia requiruntur ad explorandum quis fecerit, quam ad explorandum quo animo, cum de homicida constat, quia tunc in dubio presumitur occidisse propter talēm præumptionē, quod si solitus: & hoc casu oneratur probare contrarium, licet regulariter non præsumatur propositum, nisi probetur, prout in simili dicitur, quod contra & associantem post delictum oritur præsumptio de occulto auxilio, & reus cogitur probare contrarium, secundum Hyp. in §. constante. nu. 55. Quare aurem & potiora indicia requirantur, quando queritur de interfector, quam quando queritur de proposito, ratio est quod quando constat, quis fecerit, lex de eo præsumit omnem malum; & iungitur cum alia præumptione, quod consuevit, & sic duæ emergunt præsumptiones, & hoc casu affines delicto proper securum effectū, secus quando queritur de homicida, quia tunc quod assueverit, est solum indicium; & remotum a maleficio: quia non constat de effetu aliquo. Sciendum est, quod solitus dicitur quando quis est conuictus bis deliquisse, & secundum aliquos ter. vi-

de Inn. c. 1. de fidei. Idem secundum Oratores, secundum Cic. 2. de Inuen. tit. 3. de consti. con. ect. ibi. Si quo in pari ante peccato conuictus sit. Et secundum Aristoteles. consuetudine fieri videntur, quæ idcirco facimus, quia sèpe numero fecimus. ut per eundem Reth. 1. c. 29.

S V M M A R I V M.

1 Progenies bona, uel mala, bonum, uel malum indicium præstat.

2 Natio præsumptionem de hominum natura præbet.

3 Sexus, etas, animi natura, conditio, fortuna, amittus, risus, & ingressus suspicionem contra reum præstant.

Deprogenie, & natione, & talibus similibus.

Cap. V.

Quod quis sit natus de bona,

scu mala progenie, bene, scu male præsumitur secundū Gad. intit. de præsump. & in d. rub. Moysen, e. 1. & 27. & 65. Isaiae. A natione & similiter præsumitur de natura hominum: nam gentibus proprij mores sunt: sunt enim nationes, quæ hoīes facile interficiunt, & diuersis vicijs tenētur. Bal. in l. fi. C. de hær. inf. Apostol ad Titum c. 1. ibi, Crederentes semper mendaces. Ad sexu: t. aliud in uiro, aliud in feminina creditur. L. quisquis. C. ad l. Iul. maiestat. Ab etate, aliud alijs annis magis conuenit, l. qui cum uno. ff. de re mil. Ab animi natura; Et enim auaritia, iracundia, misericordia, crudelitas, aliaq; ijs similia afferunt frequenter fidem, ac detrahunt, nam quib. quisque obvolutus est uitijs, q̄orum gratia uictio suis est, iniurijs quoq; atq; iniustis enadit, vide Aris. c. 27. Rhet. l. 1. A conditio, & fortuna: distat enim an clarus, an obscurus quis sit. l. capitaliū. ff. de pœsecū Suz. in tit. quæ & qualia. Ab amictu, risu, ingressu, ut per Moyse c. 19. Eccl. in fi. Sed quæ supradicta sunt de natura hoīis, pariunt tantummodo aliquam suspicionem secundum antiquos, quoniam dicunt, & de naturali licet aliquantulū ducere suspiciones: Oia enim haec uir, an mulier, huius an ilius civitatis sit quib. in maiorib. quib. cōsanguineis, qua aetate, quo aīo, quo corpore, quæ naturæ sunt attributa, ad aliquantum conjecturam faciēdam pertinebunt. Cic. li 2. de Inuen. tit. 2. de const. coniecit. Et rō prædictorum reddi potest, quia virtutes & vitia in potestate nostra sunt, & non est quid positum in naturalibus causis, sed in uoluntate, studio, disciplina, quæ tollunt omnia. c. 1. 2. & 3. prouerb. vide Cic. de Fato in princ.

S V M M A R I V M.

1 Physiognomia mala facit præsumi in genere quem ad scelerā procluem sicut a bona bene præsumitur.

2 Tortura inchoanda est ab eo qui habet malam physiognomiam.

3 Hominum mores, naturasque ex corpore, oculis, vultu, fronteque Zopirus Physiognomus noscere profitebatur.

4 Chyromantia de homine præsumptionem probet.

De Physiognomia, & Chyromantia.

Cap. VI.

Ex Physiognomia mala, præsumitur quem ad scelerā procluem, sicut et a bona bene præsumitur, secundum Bal. in l. 2. C. quorum app. non reci. Idem in l. Mosis. c. 19. Eccl. ibi, ex visu cognoscit vir, & c. Isaiae, ibi agnitionis vultus eorum respondet eis. Sed ex ijs presumit potest in genere, non aut in specie de aliquo delicto, nisi alijs concurrentib. licet Paris de Pu. dicat se pro physiognomiā bis iudicasse, uide eū in dicto trac. col. 8. Vnde dixerūt & aliqui, quod si plures rei sunt torquendi, incipiendum est ab habente malam physiognomiā. Legit et quod Zopirus physiognomus profitebatur hoīm mores, naturasque ex corpore, oculis, vultu, fronte, per noscere. Sed hic, propter aliquantulū presumit p. tex. c. 16. Re. 1. ibi, ne respicias vultus eius, quoniam abieci eū, nec iuxta intuitum hoīis ego iudicio. A Chyromantia & secundū multos presumit de hoīe, nullum tamen verbū legit apud. I. C. in l. Mosis legit c. 37. Iob, ibi, qui in manu oīum hoīum signat, ut nouerint singula opera sua. Vnde elicit, posse presumi arte ea media, & illū textū Iudæi sic fuerūt interpretari, afferentes lineas esse naturales, & non frusta positiones. Sed nō intelligit in manu. 1. in pīate hoīum. Verum pro opinione Iudæorū est tex. c. 13. Exo. vī probari lineas esse positiones ad aliquid significandum de hoīe, & esse signum naturæ. Apud Oratores non legitur de supradicto indicio, sed de Physiognomia sacerdoti.

S V M M A R I V M.

Indicione oritur anomiae si cum eomala fama concurrat.

No 3 De

Franc. Cason. De maleficijs.

De nomine. Cap. VII.

A nomine secundum scribētes

oritur indicium si concurrat mala fama, ut puta φ quis esset malæ famæ, ut φ uocaretur Rampinus. Sed secundum Cic. 2.de inuenit nonnunquam aliquid suspicionis nascitur, & secundum Quint.lib. 5.de argumentis. Nomen in argumentū raro cadit, nisi cum aut ex causa datum est, aut & ipsum aliquius cogitationis attulit causam, & hęc est uerior opin. Idē in lib. Mosis. 1. Reg. cap. 25. ibi, quoniam secundum nomen suum stultus est.

S V M M A R I V M.

- 1 Indicium propositi a pallore oritur contra eum.
- 2 Affectionis animi exterioribus indicijs cognoscitur.
- 3 Pudorem rubor, terrorem pallor ac tremor, & dentium crepitus consequuntur.
- 4 Animus, & corpus propter affectionem sapissime commutatur, quod ante, vel post delictum contingit.
- 5 Indicia ex animi, & corporis commutatione ante delictum contingentia a quibus tractata, & an indicent propositum.
- 6 Indicia ex animi, & corporis commutatione contingentia ante delictum magis urgent ad indicandum propositum, quam post delictum ad indicandum maleficium.

De Pallore. Cap. VIII.

A Pallore alijsque similibus oritur indicium, propter enim temporarios animi motus ante delictum apparentes male præsumuntur, & torquetur reus, ut puta, si quis uetus fuerit pallere, pauere, aut alter vultu moueri, & non appetat cā, si paruo interuallo aliquem occidet, seu vulnerauerit, præsumuntur proposito deliquisse natu-
ra tamen comparatu est, ut si quis cogitet delinquere, sitq; in actu proximo delinquendi, vultu moueat, terque indica-
tia qualitatis intrinsec, unde oriuntur signa conscientiae, &
sic exteriorib. indicijs cognoscitur affectus animi, & reuera-
tio q; accidit d. ffuso sanguine, aut contracto, nam pudor ex-
tra sanguinem diffundit, timor vero contrahit. Et pallor eius
modi secundum Philosophos accidere solet uehementi co-
gitatu, in subito motu, sanguine se ad interiora recipiente:
Ex quo fit, ut pudore rubor, sic terrorem, pallor ac tremor, &
dentium crepitus consequantur, secundum Cic. 4. Tusc q. &
etiam euenit t p; affectionem, quæ est animi, aut corporis
ex tpe aliqua de causa commutatio, vt latitia, cupiditas, me-
tus, molestia, & alia similia, quæ ponuntur a Cic. li. i. de Inuen-
tit. cōfirm. Et prædicta contingentia bifarie, uidelicet, ante deli-
ctum, & post. De contingentibus post delictum fit mentio
per omnes, maxime in l. de minore. S. tormento. ff. de qō. Sed
de contingentibus, t ante delictum, & lic de supradicto indi-
cio non nisi per Græcos, & Quint.lib. 5.de argumentis. c. 10.
Sed in li. Mosis. c. 20. Neāmī, ibi, quare vultus tuus tristis est,
cum te ægrotum non uideam? non est hoc frustra, sed malū
nescio quod in corde tuo est. Item supradicta dicuntur, quia
ante delictum indicant propositum, post aut delictum indi-
cant solum deliquisse. Item t dicuntur, φ ante delictum ma-
gis urgent ad indicandum de proposito, quam post delictum
ad indicandum de delicto. De ratione diuersitatis dicetur in-
fra in tit. post delictum.

S V M M A R I V M.

- 1 Reus potest probare contrarium etiam post didicita testificata, & potest retorquere, t an prædicta indicia sine alijs sufficiant.
- 2 Causa delicti debet ostendti, alijs indicia contra reum nullam vim habent.
- 3 Indicia personæ sine causis non ualent.
- 4 Persona sicut indicat potestatem, & voluntatem fuisse reo, ita ex contrariis non fuisse demonstratur.

Pro reo. Cap. IX.

Dictum est supra contra reum.

Sed pro reo ex contrariis facile suppetet contradicendi fa-
cultas. Pōt.n. t in contrarium, & post didicita testificata pro-
bare. Secundo, pōt retorquere: quia indicia personæ in diuer-
sum trahuntur secun. Quint.de coniect. Tertio, prædicta in-
dicia non sufficiunt sine alijs, cum sint remota. Bar. in l. fi. de
quæst. Quarto, secundum t aliquos nullam vim habent, nisi
aliquid quare factum sit ostendat, cum nihil sine cā fiat, vt in
sequenti ti. in prin. vide Cic. de Inuen. li. 2. tit. 2. ibi, vt. n. aīum
alicuius improbare nihil attinet, cum cā, quare peccarit, non

intercesserit, si cām peccati intercedere leue est, si aīum nūl
li minus honestæ rōni affinis ostendatur. Et per prædictam
sniam concluditur notabile, q; indicia t personæ non ualent
sine causis, & econtra. Demum nota pro reo nō solum hic,
sed in omni cā, & contra quælibet indicia locū habere. Arist.
in li. 2. c. 35. Rhet. ibi, quib. aut rōnib. demonstrari possit facta
rem non fuisse facile ex contrariis suppetet facultas. Quare
4 sicut t persona indicat potestatem & uoluntatē fuisse reo,
ita non fuisse demonstratur, & sic in reliquis.

DE INDICIIS PRÆMEDITATI ante delictum ex causis. Tract. II.

S V M M A R I V M.

- 1 Indicia causarum quæ sunt.
- 2 Querendum est quot, quantæ sint in reo cause, ut earum causa deliquisse uideatur.
- 3 Causa quæ proprie dicatur.
- 4 Causa in impulsionem, & ratiocinationem diuiditur.
- 5 Impulsio quid sit.
- 6 Ratiocinatio quid sit? Et quando interfuisse uideatur.
- 7 Propositum non arguitur, quando rixa fuerit inopinata, licet conspre-
cedant, tam secundum legem Mosis, quam iura civilia.
- 8 Propositum non censetur nisi industria, & insidie intercesserint.

Quid sint causæ, & quomodo distribuantur, & φ ex ijs
oriatur propositum. Cap. I.

Post supradicta indicia sequun-

1 tur indicia t caularum, quæ sunt. Impulsus ad aliquid agen-
dum, cum nihil sine causa fiat, nam nihil factum esse cuiquā
probatur, nisi aliquid quare factum sit, ostenditur. Itaque
2 t decet querere, quot, & quantæ sint in reo cause, vt earum
gratia deliquisse videatur. l. qui cum uno. ff. de re mil. in fin.
Idem in lib. Mosis. c. 21. Iosuæ, ibi, nec ante biduum, triduum ve
probatur inimicus. Idem secundum Oratores, secundū Cic.
3 lib. 2. de inuen. tit. 2. de consti. coniect. Causa t proprie dicit
id, ex quo, uel pp quod aliquid sit. Sed qñ per causas oriatur
propositum, ex infra scriptis locis Oratorum accepi. Causa
4 distribuitur t in impulsionem, & ratiocinationē. Impulsio
5 t est quæ sine cogitatione per quandam animi affectionē ali-
quid hortatur, vt amor, iracundia, egritudo, violentia, & oīa,
in quibus aīus ita vñ affectus fuisse, vt rem perspicere cū cu-
ra, & consilio non potuerit: & id quod fecit, impetu quodā
6 animi potius, quam cogitatione fecerit. Rōcinatio t aut est
diligens, & considerata faciēdi excogitatio. Ea dñ tunc inter-
fuisse, cum aliquid faciēdum certa de cā uitasse, aut secutus
esse aīus videtur, vt si amicitia quid cā factum dicetur, si ini-
mici vlciscendi, si merus, si gloriæ, si denique alicuius retinen-
di, augendi, adipiscendive commodi, aut contra rapiendi, di-
minuendi, decitandive incommodi causa. vt per Cice. loco
7 quo supra. Idem apud Moyse, quis t non punitur de propo-
sito, licet uoluerit occidere, & sint causæ, dummodo non oc-
ciderit per industriam, & insidias, c. 21. Exod. ibi, qui percusse
rit hominem uolens occidere, & ibi, si quis per industriam.
Idem apud. I. C. quando rixa fuit inopinata, licet eāx præ-
dant, non tamcn erit propositum. Bal. in l. 1. C. ad l. Corn. de
sica. Conclusio secundum omnes, propositum t non cense-
tur, nisi industria, & insidie intercesserint, vt in locis supra tra-
ditis. Nec mihi detur uitio integros locos Oratorum recitas
se, corumque verba usurpare, quia tanta vis est, ut nec sylla-
ba quidem prætereunda sit.

S V M M A R I V M.

- 1 Causæ, quas in maleficio querere oportet, quot sint?
 - 2 Causas in adulterio, uel furto querere nihil attinet, quia illas ipsa cri-
mina secum habent.
 - 3 Competitorum, uel rivalum altero interficio præsumitur contra alterum.
 - 4 Phyltra amatoria ab amante propinata libidinis faciēda gratia cēsetur.
 - 5 Causæ haec, ut probent, debent esse in processu probate in specie non in ge-
nere.
 - 6 Testes deponentes in genere, & non in specie super causis non probant.
De causis quinque per quas delinquitur, & quomodo
probentur. Cap. I.
- 1 Causæ, t unde oīis humana oris actio, & quas in male-
ficio querere oportet, sunt septē, secundū Arist.
lib. 1. de arte Reth. c. 27. Sed secundum alios, post ipsum hæc
maxime spectantur, ira, odium, metus, spes, cupiditas; nam re
liqua in has species cadunt, & de ijs in homicidio præcipue
2 queritur, in alijs vero, t vt in adulterio, & furto, de causis fre-
quenter querere nihil attinet, quia illas per se ipsa crimina
secum

secum habent secundum Quint. de conjectura. libro septimo, capitulo secundo. De supradictis causis fit mentio in l. cū ratio ff. de bona. ubi pater interficiens eum, qui filium suum hæredem instituerat, propter istud commodum fecit se videtur. Idem de alijs causis. l. si ob stuprum. ff. de cond. ob tur. cau. l. vni. ff. de amb. ubi potest sumi indicium in duobus competitoribus eiusdem honoris, siue etiam in duobus riua libus, vt uno interfecto presumatur contra alterum. Præterea ob libidinis facienda appetitum pocula et amatoria, quæ phyltra vocantur, ceteraque nuiusmodi flagitia commissæ homines comprehensi sunt. l. 3. & tot. titul. C. de malef. 5 Causæ ad hoc ut probent, debent esse probatae in processu 6 in specie, non autem in genere, & testes deponentes et in genere, & non in specie super dictis causis non probant. vide notata in cap. cum oporteat. de accusa.

S V M M A R I V M.

- 1 Causæ quot circunstantias continere debeant.
- 2 Occidisse ille presumitur, qui occidendi causam habuit.
- 3 Deliquerisse ille presumitur, qui ex delicto commodum consequitur, vel incommodum euitat, vel cui ita forte uidetur.
- 4 Index animaduertit quo animo quid quisque faciat, non quo euentu vtratur.
- 5 Accusator reum ex causis demonstrabit,
- 6 Iudices per causas reum querent, cum ignoratur.
- 7 Causæ non solum indicant propositum, sed etiam reum.
- 8 Causæ debent esse grauiores, quoties queritur quis deliquerit, quam quando queritur propositum, cum de reo constat.
- 9 Propositum ex leui. causis presumitur, non delictum.
- 10 Quando constat quis fecerit, lex de eo presumit omne malum propter secutum effectum, secus quando queritur quis fecerit, quia non presumit pro leui causa occidere.
- 11 Animi uicum cum causa conglutinari ad indicandum reum licet, atque quibus sit vitis subiectus reus ostendere oportet.
- 12 Malus qui semel fuit in eodem genere malis semper presumitur malus.

Quomodo causæ indicent propositum, & reum, quando de eo ignoratur. Cap. III.

- 1 In causis duæ circunstatiæ in-
- 2 sunt. videlicet: quis fecerit, & quamobrem fecerit. Vnde et si quis fuerit interfactus, & ignoratur a quo, queretur per supradictas causas: nam is presumitur fecisse, qui faciendi causam habuerit. Idem secundum Oratores, probabile est.
- 3 et quod probatur reo expedisse peccare, vt cum queritur nunquid cōmodum ex maleficio acquisierit, nū pecuniā, num dominationem, num aliquam cupiditatem amoris, aut nunquid incommodum virat, inimicitias, infamiam, dolorem, supplicium. Nihil tamen refert non fuisse, aut non esse aliquid commodi, aut incommodi, dummodo ostendi possit ei vilum esse, qui arguitur: iudex enim et animaduertit quo animo quid quisque faciat, non quo euentu vtratur. l. 1. ff. si quis instrumenta. C. de latina libert. tollenda, vide Auct. ad Heren. lib. 2. ti. in causa conjecturali. Et secundum Oratores in hoc loco caput illud erit accusatori, si demonstrare poterit alii nemini fuisse causam faciendi, secundo loco tantam, aut tam idoneam nemini, fuisse, alijs quoque causa faciendi videbitur. aut potestas alijs defuisse
- 6 demonstranda est, aut facultas, aut voluntas. Itaque et iudices per supradictas causas reum querunt, cum ignoratur: quia
- 7 causæ non solum et indicant propositum, sed etiam reum, quando ignoratur, ut supra. Et regulariter omne, quod indi-
- 8 cant propositum, indicat & reum. Animaduertendum est quod causæ debent esse grauiores, quoties queritur quis deliquerit, quam quando queritur propositum, cum de reo constat, & ratio est: quia nemo presumitur leui causa homini
- 9 nem occidere. Secus quando et constat de delinquente, sed queritur propositum, tali enim causa presumitur propositum etiam propter leues causas. Et ratio diuersitatis est: quia
- 10 quando et constat quis fecerit, lex de eo presumit omne malum propter secutum effectum. l. qui coedem. C. de siccari. Secus quando queritur quis fecerit, tunc lex non presumit omne malum, immo non presumit pro leui causa occide-
- 11 re, vide quæ dicta sunt in præcedenti tit. c. 4. Præterea in et omni causa aliquid eorum, quæ personis attributa sunt. ad eam causam, qua commotus peccasse dicetur, adiungere licebit: & ita poterit animi uitium cum causa cogitutinari, hoc modo. Si dicetur pecunia causa fecisse, ostendet accusatore cum semper auarum fuisse, si honoris, ambitiosum. Idem in ceteris, quibus obnoxij sint, animaduerti potest. ut in ijs rebus, & earum rerum causa, quæ singulis vitiis, cupiditatibusque subiectæ sunt, omnes immoderate & impotenter versentur. Arist. lib. 1. Rhe. c. 27. Sed Oratores post Arist. uoluerunt, at-

que ex dispari genere culatum, si ex pari sumendi facultas non erit, improbare animum aduersarii opere, & ratio est secundum eos, qui fecerit illud, tam nequiter, eundem hoc tam perperam fecisse non est mirandum. vide Cic. in lib. 2. tit. de inuen. & lib. 2. ad Heren. tit. in causa conject. Verum prædictis repugnat regula Legistatum, semel et malus presumitur malus in eodem genere mali. Quandoque tamen etiam per ipsos conceditur.

S V M M A R I V M.

- 1 Inimicus an poterit torqueri, quando quis fuit imperfectus, & nescitur a quo, si inimicitia fuerit capitalis?
- 2 Inimicitia est indicium remotum a maleficio.
- 3 Pluribus rixantibus si quis fuerit occisus, contra inimicum, si de individuo non constet, presumitur, & ex hoc is poterit torquere.
- 4 Nemo reperiatur, qui non metuat, oderit, speret, & irascatur, per quas causas delinquitur.
- 5 Inimicus etiam suspectus quæ probare debeat, ne torqueatur.
- 6 Reus suspectus debet interrogari, vbi fuerit, cum quibus comedet tempore delicti.

An inimicitia sola, & sic aliae causæ sufficient ad torquendum. Cap. IIII.

Si quis est imperfectus, & nesci-

- 1 tur a quo, sed probatur et Petrus erat inimicus illius, ex tali presumptione poterit Petrus torqueri, secundum Specu. in §. species. de presumptione. & secundum Roman. in l. 1. ff. ad Syllan. per tex. ibi. In suspicionem cœdis, per quem tex. multi consentiunt semel posse torqueri, dummodo inimicitia sit capitalis: Adde capit. 12. Eccles. ibi. Nunquam credes inimico. Sed Moderni contra tenent. Hyppo. in §. diligenter. num. 70. quem multi sequuntur per multas rationes, maxime, quod
- 2 et inimicitia est iudicium remotum, & dictum Specul. intellectum quoties necesse est unum ex pluribus hominem interficisse, & certum est delictum, & certæ personæ, sed incertum:
- 3 est de individuo, & tunc et ex illis pluribus poterit inimicus torqueri. Oratores multi consentiunt, quia multæ causæ sunt quæ inducunt ad maleficium, etiam latentes, & ignotæ, cum
- 4 nemo et reperiatur, qui non metuat, oderit, & itascatur, per quas causas delinquitur. Quare non conlequitur, Petrus inimicus est, ergo occidit, cum aliis potuerit occidere per supradictas causas, etiam latentes. Ego in hac difficultate pro conciliandis opinionibus distinguo secundum Cic. in lib. 2. tit. 2. de Inuent. ibi: Maxime enim queri oportet in hac constitutione. Primum potuerit ne aliquid fieri. deinde ecque
- 5 ab alio potuerit. Concluditur, et si Petrus probabit alium ecque potuisse occidere, non torqueat. aliter sic. Quare demonstrabit reus, id aut alius quoq. bono fuisse, aut alios quoque id, de quo ipse insimuletur, facere potuisse vide Auct. ad Heren. libro secundo titul. collatio. Hac defensione vñus est Cic. pro Mur. in familiam Ancharianam, & pro Scauro circa mortem Bostaris in matrem auertens crimen. Verum id breui faciendum est, ut ne alterius defendendi causæ hunc accusare videatur. Sed sufficiat a se crimen tranferre, secundum oratores, si aut commodum nullum fuisse aut parvum, aut alijs magis fuisse, aut nihil sibi magis quam alijs demonstrabit. Maximum autem est remedium diffiniendarum que
- 6 stionum hoc casu, & omni alio, uidelicet et suspectus et interrogetur, vbi fuit, & cum quibus comedit tempore delicti, de hac interrogatione vide Bar. in l. si. ff. de quæst. & ita per locum & tempus Oratores diffiniebant omne negocium.

S V M M A R I V M.

- 1 Reïdefensiones contra causas.
- 2 Causæ non indicant nisi cum uitio personæ iungantur.
- 3 Propositum suspicio ex quibus tollatur.

Pro reo contra causas. Cap. V.

- 1 Primo reus negabit fuisse causam, si potuerit, aut eam vehementer extenuabit: deinde iniquum esse dicet. omnes ad quos aliquid emolumenti ex alijs rebus peruerterit, in suspicionem maleficij deuocari. Tertio,
- 2 Causæ et non indicant, nisi cum uitio personæ iungantur, quæ non in omnibus personis ualent. Item dicet, aut commodum nullum fuisse, aut parvum, aut alijs magis fuisse, aut nihil sibi magis, quam alijs. Cic. in 2. de Inuent. titu. 2. Item et monstretur aut facultas, aut potestas, aut voluntas de fuisse reo, & per hanc enim uidetur reus aut non occidisse, & si occidit, non ex proposito.

Franc. Cason. De maleficijs.

DE FACTO ANTE DELICTVM, seu contento cum delicto indicante consilium. Tract. III.

S V M M A R I V M.

- 1 Consilia poss causas sunt intuenda.
- 2 Consilia quæ sint, & quomodo diffiniantur?
- 3 Consilia ante delictum quomodo considerentur, & proponantur.
- 4 Animus præsumptione verbi, vel facti probatur.
- 5 Coniectura ex consiliis quæ verè indicent reum delicti.
- 6 Consilia referuntur, ac partem indiciorum, quæ ex causis ducuntur.
- 7 Propositum ante delictum à quibus factis, dicti sue indicatur.
- 8 Indicia dicti, & facti, quibus non solum cognoscitur propositum, sed reus, & cum ignoratur.
- 9 Facere qui instituit potuit, fecisse præsumitur.

Post causas intuenda sunt cōsilia, nam sicut cause sunt impulsus ad aliquid agendum, ita consilia sunt ordo gerendorum ex causis venientium. I. sc̄-
2 p.e. ff. de verb. & rerum sig. Et consilia t̄ sunt aliquid facien-
di, vel non faciendi, excogitata ratio. & sunt præteriti, instan-
tias & futuri temporis. A præterito t̄ consideratur quid ante
delictum factum sit, ex quo spes perficiendi nata, & facul-
tas faciendi quæ sit videatur. Ideo in reo consideratur, vt
nihil actum, nihilq; dictum, nusquam ventum, aut habitum
nihil deniq; factum siue causa putetur. Et I. C. consentiunt
per regulam, animus probatur præsumptione verbi, vel fa-
cti. Sed imprimis coniectatur an credibile sit reum spes
5 t̄ id a se t̄ celus effici posse an ignorari, cum fecisset, an si
ignorarum esset absoluī, vel poena leui transig. Hoc indicū
fuit Arist. in 1. lib. Reth. c. 31. quod Quint. per eadem verba
vñspauit. in cap. de coniectura, li. 7. Sed in hoc differt, q; per
Aristotelem refertur ad personam, Quin. vero refert ad con-
silia. Et secundum t̄ eundem consilia referuntur ad hanc par-
tem indiciorum, quæ ex causis ducuntur. Et ita loquuntur
7 I. C. Vnde omnia t̄ dicta, & facta, quæ indicant propositum
ante delictum, comprehenduntur sub elementis 11. secun-
dum Auëtorem ad Heren. ib. 2. & ante eum Atisto. predica-
menta decem constituit, de quib. dictum est in tabula. Qua
8 re ordine Auëtoris excutiam indicia t̄ verbi, & facti, & hoc
modo non solum cognoscetur propositum uerum etiam
reus, dum ignorabitur, Bartol. in l. fina. ff. de q. ibi, uel quia
inimicus, uel quia fecerit apparatus. Idem secundum Orato-
res, est enim maxime consentaneum, arque probabile, vt q;
9 quis instituit facere, fecisse etiam videatur. Si statuit t̄ face-
re & potuit, fecit igitur, si attentauit, perpetravit igitur, quia
omnes quod volunt, & possunt, etiam exequuntur, & faciūt.
vt per Arist. lib. 2. Reth. c. 35.

S V M M A R I V M..

- 1 Tractatus præsumi potest ex loco, ubi reus fuerit.
- 2 Reus, ut de tractatu possit condemnari, tria concurrere debent, secreta lo-
cutionis, inimicitiae capitales cum occiso, & quod homicidium sit secutum
incontinenti.
- 3 Homicidium si noctu sequatur, quomodo iudex suspectum interrogare de-
beat?
- 4 Conuinia indicant propositum, & seditiones.
- 5 Locus quot modis accipiatur.
- 6 Tractatus initia, & consiliorum ex loco comprehenduntur.

Elementa autem, de quibus supra sunt, vt infra.
Cap. I.

Vbi fuerit. videlicet, secundum
tex, in l. qui cum uno. §. fin. ibi. examinantur causæ, & cur, &
ubi fuerit, & quid egerit. ff. de rem. Idem apud Cic. in ora-
tione. 1. in Catilinam, ibi, ubi fueris, quos conuocaueris, qd̄
consilij cooperis. quem nostrum ignorare arbitratis? Vnde si
qui secreto fuerint in aliqua domo, seu loco, si exierint, &
occiderint, præsumetur de tractatu, & potuerunt torquati,
no. in l. 1. C. de ser. fug. Sed aliqui uolunt, q; interueniat se-
creta locutionis, sed credo iufficere q; conuenerint in illum locum,
nam secreta locutionis necessario subintelligitur. Sed multi
2 t̄ tenent posse damnari, si tria concurrent. Primo secreta lo-
cutionis, secundo inimicitiae capitales cum occiso, tertio q; ho-
micerium sit secutum incontinenti, secundum l. 1. in supradicta l. Sed de hoc dubitatur, secundum loan. And. in addi-
ad Spe. de præsump. uer. 13. Ita que tutius erit torquere, quā
3 damnare. Item secuto t̄ aliquo delicto noctu iudex interro-

- gabit suspectum, vbi fuerit illa nocte, cum quo pransit, uel
cœnauit, & si reperiatur mendax, orietur contra eum maxi-
ma præsumptio. vide Bartol. in l. fi. ff. de q. & ut t̄ plurimum
constituta coniuicia indicant proposita, seditiones, & simi-
lia, ut Catilinæ, Lentuli, Cæthegi. Sciendum, t̄ locum diuer-
sis modis concipi, & tanquam speciem: dicetur infra in deli-
cto, ex hoc autem t̄ comprehenduntur initia tractatus, &
consiliorum, ut supra.

S V M M A R I V M.

- 1 Locis sine diversi diversa coniectura concipitur contra reum.
- 2 Frequentatio loci indicat propositum.
- 3 Transitus per viam inconsuetam propositi indicium præbet.
- 4 Propositum indicat, si quis vius fnerit frequentare viam, qua illum, quæ
occidit, transitum sicebat.

Cap. II.

Vbi visus sit. videlicet, ob diuer-

- 1 sos t̄ locos diuersa coniectura concipitur, secundum Gäd.
- 2 in tit. de præsump. & ind. dubi. Vnde t̄ si quis visus fuerit sa-
pe ire, & redire ex aliqua uia, siue loco, ubi eo die, uel poste-
ro hominem interficerit, præsumitur, q; sape transferit cau-
sa committendi tale delictum, arg. l. iusto. ff. de usucatio. Itē
3 si quis uisus t̄ fuerit ire, uel uenire per viam non consue-
tam, si hominem postea interficerit, erit indicium proposi-
ti: nam præsumetur uoluisse celare scelus perpetrandum aut
ut occidendum magis in autum inueniat. faciunt doctores
in l. fina. ff. de rerum diui. nam lex malè præsumit de ijs, iuxta
illud Euangelij, qui non intrat per ostium fur est, & latro.
4 Item alij t̄ dixerunt, ubi uisus est, uidelicet, ante delictum il-
lic fuisse, qua transitum inimicum suspicabatur, solent enim
qui hostibus insidianter, ea loca intidere, quia illos iter
facturos arbitrantur, ut incautos opprimant. Item oritur in-
dicium præmeditati, secundum Bru. in gl. circa tertiam, ibi,
& illo sero, quo fuit factum homicidium, fuit uisus ire per
aliqua loca, in quibus uicinia cum non consuecerat uidere.

S V M M A R I V M.

- 1 Sociorum qualitas suspicionem maleficij, & propositi inducit.
- 2 Conuersatio cum malis hominibus inducit indicium ad torturam contra
delinquentem.
- 3 Associatio mali hominis inducit indicium præmeditati, & consilij.

Cap. III.

Quocum visus sit. qualitas so- ciorum inducit suspicionem maleficij, quare si delinquens visus fuerit conuersari cum inimicis occisi, orietur indicium 2 q; de industria occiderit. Et secundum aliquos t̄ per conuer- sationem cum malis hominibus oritur indicium contra de- linquentem ad torturam, secundum Hippol. in §. expedita: num. 93. Sed de hoc dubitatur, dictum est supra, de indicij ex persona. c. 3. Sed in l. Mosis urgens est indicium. c. 16. Isa- iæ. ibi, socij furum, & c. 4. Prouer. ibi. peruersi corde non in- ueniunt bonum. Item si sequatur t̄ homicidium, si intercesserit 3 associatio mali hominis, licet in ea nihil fecerit, præsumetur de malo consilio, & de præmeditato. l. non ideo mi- nus. & ibi doctores. C. de accus. & sic ex hoc simplici sociatu oritur indicium, ut supra, propter qualitatem personæ, nam consilia impiorum sunt dolosa. c. 12. & 14. Prouerb.

S V M M A R I V M.

- 1 Apparatus indicat propositum.
- 2 Arma ferens qui non assuerit, præsumitur præcogitaſe, nisi contraria
causam ostenderit.
- 3 Arma euaginata portans præsumitur portasse ob facilitatem aggredien-
di, & perficiendi debet.
- 4 Exercens se in armis cum non sit solitus, præsumitur de delicto præcogita-
re. Idem si acuerit arma, uel aliquam experientiam fecerit, uel in loco
uicino arma reposuerit.
- 5 Præsumptio propositi insurgit contra illum, qui affortauit bona sua de
loco, ubi homicidium commisit, ad locum, ad quem postea configit, uel
si bona, uel eorum maiorem partem alienauerit.
- 6 Apparatus non debet videri fruſtra factus.

Cap. IV.

Numquid appararit. videlicet, equos,

1 equos † ad eūdum,arma ad cedem,& alii,quævis instra pro facinoris,quod obijcitur qualitate. Vnde armans se non solitus, item ferens † arma, qui non assuererit, præsumitur præ cogitasse,nisi contrariam causam ostenderit, per quam tollatur prædicta præsumptio.l. i. C.ad l.Corn.de sica. Item portans † arma euaginata psumit portans ob facilitatem aggre diendi,& perficiendi delictum. Item exercens † se in armis, cum non sit solitus. Item si acuerit arma, aut aliquam experientiam fecerit de illis, si reposuerit alicubi arma ibi, uel ēt in loco vicino, postea deliquerit, præsumitur propositum. arg.l. i. §. vi possidetis ff. de vi & vi arma. Quidam addiderūt nunquid fecerit, uidelicet, si asportauerit bona † sua deloco ubi postea commisit homicidium ad locum, ad quē postea confugit. uel si quis alienauerit bona, vel maiorem partem bonorum suorum, si postea hominem occiderit, præsumetur contra eum de proposito, secundūm Bal. in gl.alienatio.num. 76. Non n. videri † debet frustra factus apparatus, cum nihil actum, nihilque dictum sine causa putetur. l. qui cum uno ff. de re mili. ibi, ubi fuerit, & quid egerit.

S V M M A R I V M.

- 1 Amicorum, uel sociorum certo loco, & tempore conuentus, & adunatio, vt eos ducat ad maleficium indiciat propositum.
- 2 Amicus secutus amicum cum ene, vt in aliquo eum comitetur, si obuiam forte inimico fiat, an & quando de auxilio teneatur.
- 3 Ducens aliquem per locum, in quo sit inimicum offensi adesse, præsumitur particeps criminis.

Cap. V.

Numquam conuenerit. videlicet, cum aliquo † statuit perficere certe loco aut tempore. Vnde secundum aliquos, nūquem iuerit inuentum vt ducat ad maleficium. vide Fulg. in l. qd sit fugitiu. ff. de edil. edic. ibi. Amicus metus uenit † ad me, & dicit, veni mecum, quia vo lo esse in uno negocio meo. Ego accipio enem, & sequor eum, ipse autem fit obuiam inimico suo, & occidit eum, an ego teneat quasi auxiliator? Dicitur qd si ignorans sum secutus eum, & cum ipse insultans est illum, ego me retraxi, & nullam pati debeo poenam. idem ēt si discedere non potuisse: ubi autem cum potuisse recedere stetissem, tunc sine dubio non essem innocens. Item sciens inimicum † offensi in certo loco, conueniens, & dicens eum per dictum locū præsumitur particeps criminis. l. pen. ff. de vi bon. rap.

S V M M A R I V M.

- 1 Associans delinquentem ante delictum, videtur socius criminis, licet nū bil ficerit, modo armatus fuerit.
- 2 Conciū qui sine, & qui teneantur de delicto?

Cap. VI.

Numquam habuerit consciens, uidelicet aliquem deijs, cum quibus præsumitur tractasle ab initio. Potest etiam † aliter intelligi, uidelicet associans delinquentem ante delictum uidetur conscius criminis, licet nihil fecerit, modo armatus fuerit, secundūm Bal. in l. i. C. de ser. fug. Et hoc diceatur. in titul. post delictum. Alij etiam sic intelligunt, uidelicet hic, uel ille conscius fuit, ut in oratione pro Milone dicitur, Marcum Fauonium fuisse conciū uolunatis Clodij, cui dixerat, Milone iriduo perirum.

S V M M A R I V M.

- 1 Propositum indicatur, si ueteres hospites, aut clientes domi delinquentis fuerint, uel si delinquens habuerit malos famulos.
- 2 Adiutorum conquisitio, & conuocatio, propositi consiliū indicium praefat.
- 3 Adiutores uarie considerantur.
- 4 Mutuans pecuniam ei, qui statim deliquit, præsumitur adiutor.
- 5 Delinquens si sit persona uilis præsumitur cum auxilio fecisse.
- 6 Comitatus, et multitudo adiutorum parit indicium deliberationis.
- 7 Coadunatio quādo plures occidunt, in dubio, an præsumatur de industria facta.
- 8 Rixa quando censetur pura, & quando præmeditata.
- 9 Coadunatio censetur malo animo facta, delicto secuto.
- 10 Præsentia si delicto adhibeat, deliberationis indicium oritur, modo illa præsentia fiat animo se immiscendi, si opus esset. Secus si forte fortuna, & quando quis dicatur adesse cause se immiscendi.

Cap. VII.

De adiutorib. videlicet veteres

- 1 † hospites, aut clientes domi delinquētis fuerunt, uel habuit malos famulos, qua de re præcogitasse videtur per text. in §. hoc autem in authē de non alienan. Item † aliter si delinquens elegit idoneos relinquendo inutiles domi, uel etiam pōt dicere de potentibus amicis, hēc. n. p̄sida non solū qui habent, plurimum posse videntur, sed ēt. ij qui tales amicos habent, aut conscos, si quideū auxilijs ihs, aut adminiculis, & instīs frēti delinqunt. Præterea variē † cōsiderantur adiutores, secundūm Bal. in l. hēc uerba. ff. de infa. Vnde si quis mutuat pecuniam alicui, & is, † cui mutuavit, statim conduxit gentes & ciuitatem mutuantis, uel quid simile fecerit, p̄sumitur mutuauisse tali cā, eritq. præsumptio iuris, & de iure, secundūm Bru. in gl. circa quartam. Et simili modo quando delinquens est persona seruīlis, & magnum facinus commisit, præsumitur cum auxilio fecisse. l. quicunque. C. de ser. fug. † Item aliter potest intelligi sicut apud Cic. spectatur comitatus Clodij, & Milonis. Et multitudo adiutorum parit indicium deliberationis, licet secundūm † aliquos in dubia re non præsumatur coadunatio in pluribus occidentibus, ni si probetur clare de industria coadunatos esse. secundūm Bal. l. non ideo. C. de acc. Hip. in §. constante. num. 45. Dicerē † in p̄sumi casu eueniſe rixam, nisi probetur ante rixam coadunatos fuisse, nec est necesse. (in iudicio meo) probare, & coadunatio sit facta de industria, sed sufficit probare, & sit facta coadunatio, etenim † præsumitur fieri malo aīo ob effectū secutum, nam si facta sunt ea, quæ posterius fieri ac sequi solēt facta esse priora, & quæ illorum gratia instituebantur, existimandum est. Per præsentiam † adhibitam delicto oritur indicium deliberationis, modo illa præsentia fuerit animo se immiscendi, si oporteret, secus si forte fortuna, secundūm Bal. in l. i. ff. de ser. corrup. & tunc dī adesse animo se immiscendi, cum fuerit quis coadunatus, ante delictum.

S V M M A R I V M.

- 1 Armorum, ac cæterorum instrumentorum genus deliberationem ostendit.
- 2 Ambulans cum armis hastatis, arcu, balistis, & similibus indicat babere animum occidendi.
- 3 Adiumenta diuersis modis considerantur.
- 4 Pecunia suggesta, & alia similia accommodata sunt adiumenta, & instrumenta ad aliquid agendum.

Cap. VIII.

De adiumentis. videlicet, de ijs

- 1 rebus † quas delinquens auxilio fore arbitrabatur, ut puta, & quælibet instrumenta, ex genere n. armorum, cæterorum que instrumentorum præsumitur animus, & atrocitas maleficij, secundūm Bal. & Salyc. in l. i. C. de emenda. ser. Quare si quis † ambulauerit cum armis hastatis, arcu, balistis, & similib. indicat animum occidendi. l. i. §. diuus. ff. de sica. Adiumenta † quoque diuersis modis considerantur, sicut supra de adiutoribus, nam pecunia † suggesta, & alia similia accommodata sunt adiumenta, & instrumenta ad aliquid agendū.

S V M M A R I V M.

- 1 Locus, in quo quis præter consuetudinem fuerit, uel in quo uersari non consueverat, uel non debebat, propositi indicium præbet.
- 2 Occidens aliquem in loco, in quo uersari non soleat, præsumetur consulto occidisse, & tale iter fecisse occidendi causa. vide Bal. in l. ff. de q. & in l. ff. C. cod.

Cap. IX.

Nunquē in loco præter cōsue-

- 1 tudinem fuerit, † uidelicet, in quo iuspectus erat, siue ibi, ubi uersari non consueverat, nec debebat, nota in l. i. §. diuus. ff. de sica. † Vnde etiam si quis hominem occiderit in aliqua ciuitate, siue loco, quo non sit solitus uersari, præsumetur cōsulto occidisse, & tale iter fecisse occidendi causa. vide Bal. in l. ff. de q. & in l. ff. C. cod.

S V M M A R I V M.

- 1 Tempus propositi argumenta præbere potest.
- 2 Temporis duplex est significatio, generaliter enim, & sp̄aliter accipitur.
- 3 Tempus speciale ad indicia magis confert, probationesque affert inexpugnabilis.

4 Tempus

Franc. Cafon. De maleficijs.

- 4 Tempus ad indicia elicenda quomodo considerari debeat,
5 Temporis longinqua est inspicienda, nam sepe oportet commetiri cum tempore negotium.

Cap. X.

Aut alieno tempore. videlicet

- 1 minus conuenienti, ut si noctu dicatur egressus domo, vel ex urbe, & in aliquo loco eo tempore vilus fuisse, & sic ex antecedentibus deducuntur argumenta, videlicet, noctu exiisti, proficisci entem antecessum, nunquid est noctu, quod
2 indic fieri commodius videbatur posse. Et temporis duplex est significatio generaliter n. & specialiter accipitur, peritum habens, instans, & futurum, & constituta discrimina, ut aestate, hyeme, noctu, interdiu, & fortuita, ut in pestilenzia, in bello, in conuiuio. Speciale autem tempus est ad indicia magis confert probationesque affert inexpugnabiles.
4 Vnde considerari debet tempus, & anni, & mensis, & diei, & noctis, & vigiliae, & horae, & in aliqua parte alicuius horu, ut apud Cicer. in oratione pro Mil. dicitur Clodium pridie eius diei discessisse, quo discessum sciebat Milonem, cuius iter solenne, & necessarium ignorari non poterat. Et l.c. cōsentiūt per tempus oriri indicium ante delictum in delicto, & post delictum, in quibus potest considerari, quid oxyus, & quid serius futurum sit. Et communiter in tempore perspiciendo longinqua eius est consideranda, nam sepe oportet commetiri cum tempore negotium, ut in sequenti titulo dicetur.

DE INDICIIS HOMICIDIIS præmediati in delicto. Tract. IIII.

S V M M A R I V M.

- 1 Indicia propositi ex quibus in delicto oriuntur, & deducantur?
2 Coadunati plures si delinquant, præsumuntur ex proposito delinquere.
3 Obuians forte si occidat: non punietur de præmeditato, licet animum occidendi haberit.
4 Accidentia, qua in delicto spectentur, ut indicia deliberationis oriuntur.

In homicidio deducuntur indi-

- 1 cia, considerando, cur taliiquid in delicto de industria, & data opera factum sit, ut spes perficiendi nata, & quæsita esse videatur de qua industria legitur. tex. c. 21. Exod. & l. fin. ff. de siccari. & l. 2. ff. de vibon rap. quib. iurib. probatur, qd si hominem
2 nes t ducti, & coacti fuerint committere illud delictum, tunc præmeditatum censemur, secus quando id cum consilio, & cura perspicere non potuerunt, & impetu quodam animi potius, quam cogitatione fecerint, vide Cic. libr. 2 de Inuen. tit 2. de const. coniect. Idem secundum Bal. in homicidio ex aliqua causa, siue re non oritur indicium deliberationis, quædo appetit, qd rixantes sibi obuiauerint casu, vide eum in l. 1. C. ad l. Cor. de sica. Quia nimò si quis t habuerit animum occidendi, modo forte obuians occidat, non punietur de præmeditato, per tex. in c. 21. Exod. de hoc diximus supra in ii. de causis. c. 1. In delicto autem hæc spectantur, Locus, Tempus, Modus, & Facultas, & per hæc accidentia t oritur indicium deliberationis. Et sicut inimicitia, & reliqua cauzæ atque cōsilia, pro ut supra, impellunt ad maleficia, ita per hæc ostenditur idonea perficiendi facultas esse quæsita.

S V M M A R I V M.

- 1 Locus in delicto deliberationis indicium an præbere possit?
2 Loci opportunitas ex quibus queratur.
3 Occidens hominem in prætorio, vel ecclesia, præsumitur deliberate occidisse.

A loco præcipue coniectatur,

- 1 cum evidentiali loci t sit vna ex quinque speciebus probatio num, de quibus n. extra. de rest. spol. c. cum ad iedem, quæ spectetur locus in quo homicidium factum est ex opportunitate, quam reus videatur habuisse. Ea vero t opportunitas queritur ex magnitudine interuallo, longinquitate, propinquitate, solitudine, celebritate, & demum natura ipsius loci opportuni, sive diuersis consilijs. Nunquid etiam eo loco occisus perspici, aut exaudiri potuerit, & num demum locus publicus, vel priuatus, an sacer fuerit. Vnde si quis
3 t occiderit hominem in prætorio, vel ecclesia, præsumetur consulto, vel (ut aiani) deliberate occidisse, quia non est præ-

sumendum, quod nisi magna causa uoluerit in tallo loco occidere, vide Alb. in tract. 3. stat. 9. 64.

S V M M A R I V M.

- 1 Tempus reddit graue delictum.
2 Noctu agens præsumitur male agere.
3 Temporis spatium quomodo consideretur.

A tempore præsumitur, quia

- 1 t reddit graue delictum. I. aut facta. q. tempus. ff. depen. nam
2 lex præsumit contra t agentem noctu, iuxta euangeliū, qui male agit, odit lucem. Quia de resi delictum fiat nocte, præsumitur deliberatum, secundum Alber. in tract. supradicto. Sed secundum Oratores latius dic, vide' icet, qua parte anni, noctu, an inter diu, & quora diei ac noctis hora homicidiū factum esse dicatur, nam etiam momēta ualent, t & ciuīno
3 di temporibus spacium consideratur, satis ne longum fuerit ad eam rem transigendam, & potuerit ne reus scire satis ad id perficiendum spaci futurum, & sepe oportet committiri cum tempore negotium, & uidere potuerit ne aut magnitudo negotij, aut multitudo rerum in eo tempore transigit, nam parui resert satis spaci fuisse ad id perficiendum, si id ante sciri, & ratione prouideri non potuerit. Idem probatur per gl. & quæ ibi. no. in l. si ut allegas. C. de sica.

S V M M A R I V M.

- 1 Occasio liberationis indicium præbet. Et quomodo ea consideratur.

- 2 Occasio qua propriæ sit; & ex quibus oriatur.

- 3 In tempore qua considerari oporteat, & quæ in occasione.

- 4 Tempus, & occasio in quibus inter se differant.

Ab occasiōe oritur deliberatio,

- 1 t nam malus animus occasionem querit. Sed dupliciter contigit, primo queritur idonea nc laris fuerit ad delictum adoriendum, & hæc aliquid cogitat o factum ostendit. Secundo an alia melior. quæ præterita, aut non expectata, & hæc ex culat. Exempla extant apud Cic. in orat. pro Mil. que in, fatetur habuisse occasionem occidendi Clodium. E contra autem, inquit, Clodium, captasse occasionem occidendi Milo nem. Sed oportet scire, t quæ propriæ sit occasio: quare dic, qd est pars temporis habens in te alicuius rei facienda, aut non facienda opportunitatem. Et tempus actionis alicuius opportunum occasio est. Hæc oritur ex actionibus humanis non impedientibus, ut puta, seruus dormiens dat furibus occasionem. Item in t tempore, mensura, & spaciū consideratur, in occasione qualitas temporis ex qua nascitur opportunitas, seu commoditas facienda, & nō facienda aliquid.
4 Itaque t hoc tantum distant Tempus & Occasio, genere autem similia sunt.

S V M M A R I V M.

- 1 Modus delicti perpetrati, deliberationis indicium præstat.

- 2 Modus percutiendi præcognitionem ostendit.

- 3 Caput percutiens, uidetur fecisse, nt certius offendat, & occidat, & quid si baculo percusserit,

- 4 Multitudo, magnitudo, multiplicatio, & geminatio vulnerum propositum indicat.

- 5 Proditorum propositum per modum percutiendi concipitur.

A modo quo queritur quæad-

- modum quid sit t factum, idque secundum Oratores tum ad qualitatem pertinet, tum ad coniecturas, potest probari in l. aut facta. q. qualitate. ff. de pœn. Vnde si quis percusserit taliq̄ post terga, uel nullis dictis verbis in capite, seu pectore, per hæc demonstrat præcognitione, quia percutiendo t in capite videtur fecisse, ut certius offendat secundum Doc. in c. signifi. de homic. Vnde senserunt aliqui, qd si quis percusserit aliquem super caput baculo, siue alio simili instrumento, tamen quia percussit in capite præse fert animum occidendi, secus si in alia parte corporis, uide Bald. in l. sed si quæcunque. q. si magister. ff. ad l. Aqui. Per multitudinem, t & magnitudinem vulnerum præsumitur præmeditatum. Item per multiplicationem, aut per geminationem, & hoc quando non appetat pura rixa. Item per t modum concipitur propositum proditorum, secundum Bart. in l. respicendum. q. delinquent. ff. de pœn. uidelicet, proposito antecedenti insulando, & alio modo proditorio, uidelicet, si sedens tecum in menla, nulla interueniente rixa te offendero, vel quid simile fecero, ut ibi.

S V M

S V M M A R I V M.

- 1 Facultas delinquendi quomodo consideretur.
- 2 Tractatus presumitur quando homicidium committitur cum multitudine personarum, nisi ex accidenti, seu casu, tales personae superuererint.
- 3 Facultas occidendi quando praestari uideatur, & unde indicium tractatus oriatur.
- 4 Aflans armatus dum delictum committitur, licet aliquam demonstrationem non faciat, facultatem delinquendi probore dicitur, modo delinquere auxiliari potuisse.
- 5 Associans delinquentem post delictum, delinquendi facultatem prabuise dicitur.
- 6 Auxilium praestare dicitur ille, qui contra eum, qui offenditur, acclamat.
- 7 Auxiliari ille dicitur, per quem insultatus redditur timidior, et insultans audacior.
- 8 Presentia adhibita delicto facit indicium occulti auxilij, si personae fuerint ante delictum congregatae.
- 9 Prohibere potens si non prohibeat, presumitur particeps criminis, & alicuius oriantur præsumptio occulti auxilij.
- 10 Prohibere ualens, si non prohibeat, an & quando particeps criminis, et auxiliator existimetur.
- 11 Dominitentes famulos male uocis, fame, & conditionis, de illorum delictis tenentur.
- 12 Personæ qualitas ad argumenta, & indicia habenda, est consideranda.
- 13 Personæ uitia sicut onerant delinquentem, ita contraria eleuant.
- 14 Qualitas offendit inducit excusationem, siue accusationem, & demonstrat animus fuisse, uel non fuisse offendendi.
- 15 Atrocitas delicti ex quibus crescat.

A facultate consideratur, copia

- 1 & potestas instrumentorum, aut earum rerum ob quas aliquid facilius, aut sine quibus omnino confici non potest. facultates quoque præcipue considerandæ sunt, credibilius est occisos à pluribus pauciores, à preparatis inopinantes. hinc illa apud Cic. coniectura, insidiatus est Clodius Miloni, non Milo Clodio. ille cum seruis robustis, hic cum mulierum comitatu. ille equo, hic rheda. ille expeditus, hic penula irretitus. Idem secundum Iurisperitos presumitur tractatus, quando committitur homicidium cum multitudine personarum, nisi ex accidenti, seu casu tales personae superuererint, dicunt in antecedenti tract. in ver. de Adiutoribus. Item facultates & occidendi praestari videntur, & indicium oritur tractatus, quando & aliquis aggreditur aliquem, si ibi unus, uel plures fuerint armati, siue eriam remoti, modo potuerint auxiliari delinquenti, licet aliquam non faciant demonstrationem, secundum Bald. in l. i. C. de fer. fug. Intellige tamen predicta, si post delictum & associant delinquentem, secundum eundem in l. non ideo minus. C. de accus. tollitur tamen dictum indicium, si probauerint casu venisse, vt in supradictis legibus.
- 6 Quin etiam & dicitur praestari auxilium, acclamando contra eum, qui offenditur, & regula iuris est, qd ille dicitur & auxiliari, per quem insultatus redditur timidior, & insultans audacior secundum Bal. in supradicta. non ideo minus. Denique & presentia adhibita delicto facit indicium occulti auxilij, si tales personæ fuerit congregatae ante delictum, uide Hip. in §. constante, num. 45. Item cui potestas & est prohibendi, ne quis offendatur, & non prohibet, presumitur particeps criminis per regulam, videtur occidere, qui potest prohibere. & scientiam in prin. ff. ad l. Aqui. vide Ganda in tit. de presump. & indi. indubi. & quandoque oritur præsumptio occulti auxilij. Sed secundum aliquos, neque indicium, neque suspicio oritur, nisi alia concurrent, vt puta, si post delictum associauit delinquentem, aut aliæ infinit causæ, & circumstantiae, aliter non præsumitur. particeps. no. in l. ut uim. ff. de iust. & iur. Sed in hac materia est bona glo. in l. culpa caret. ff. de reg. iur. ibi. Sed quid & si possum prohibere. Titium iniuriari Sempronio, an debeam iuuare? Respondeo secundum canonicos Doct. qd sic, uerbis interponendo me honesto mō. Sed secundum l. C. non, nisi in ijs, quos habeo corrigere, ut in permisisse uidelicet, filiis, & seruis. Hinc de delicto cōmiso à filio uidente patre, & non prohibente, nec clamante cōtra filium, tenetur sicut ipse. Idem in domino contra seruum, & qd extende ad nobiles tenentes seruatores maleuocis, conditionis, & famæ, vt de illorum delictis teneantur, nec audiuntur ignorantiam allegantes, cum debuerint considerare ea facile euenire posse, & per similes personas committi, vnde si famulus ignem mitteret in domum conductam domini non tenetur nisi habuisset seruos male conditionis, quia tunc in causa est, tenendo similes personas. not. in l. seruum. ff. ad leg. Aquil. Circa predicta, vide las. in d. l. ut uim. Aliqui tamen senserunt, qd si quis potuit sine periculo vite sua

- prohibere, & non prohibuerit, tali casu presumatur particeps criminis, quia quisque cogit defendere bona etiam inimici, tanto magis personam, iux. tex. cap. 23. Exod. in princi. Haberi tñ debet rō personæ, nam multi sunt ita natura timidi, qd ob timorem patientur verberari, licet possent uerberare. Vnde ex qualitate personæ sepe apud I. C. arguitur, & fit consequentia, & sicut tñ vitia personæ presumunt, & onerant delinquentem, ita contraria eleuant, nam qualitas tñ offendit, ita inducit excusationem, siue accusationem, & demonstrat animum fuisse, aut non fuisse offendendi. no. in l. si mater. C. ne de ita defunc. Et demum tñ atrocitas crescit ex ijs, videlicet, quid factum sit, à quo, in quem, quo animo, quo tempore, quo loco, quo modo.

DE INDICIIS MALEFICI

præmeditati post delictum, Tract. V.

S V M M A R I V M.

- 1 Indicia post delictum ex quibus oriantur.
- 2 Associans delinquentem ante, uel post delictum, nunquid uideatur. soc. ius criminis.
- 3 Consilij, uel occulti auxilij præsumptio oritur contra associantem post delictum.
- 4 Receptans scienter malefactorem in domo sua post delictum presumitur particeps criminis, & poterit torqueri, nisi receptus sit recipientis consanguineus, uel aliqua alia iusta causa probetur.
- 5 Prohibens reum capi, videtur conscientius criminis, si affuit delicto, non si incidenter occurrit.

Post delictum oriūtur indicia,

- 1 tñ considerando, quid postea factum sit, facta enim quæque antecesserunt, quæque insecura sunt, spectanda sunt. Occurrunt hic nonnullæ questiones scribentium, uidelicet, si quis associatus tñ fuerit delinquentem post delictum commissum, nunquid uideatur conscientius criminis? Et multi tenet, quod sic. Conclusio tamen dicendum est, & distinguendum, aut iste associatus est delinquentem ante delictum, & tali casu tenetur, & conuincitur, quia per præcedentem, & subsequentem actum associationis accusat eum, atque proponit, si ualens post delictum tantum, tunc distinguendum, uidelicet, si subito apparuit, tñc præsumitur sciuisse; aut ex mora, & interuallo apparuit, & tunc non præsumetur contra eum, quia tali casu præsumetur occurrisse incidenter, & per rumorem. vi de Saly. in l. unica. C. de rap. virg. Bal. in l. non ideo minus. C. de accu. Hip. in §. constante. num. 55. qui tenet contra associantem tñ post delictum oriri præsumptionem consilij, uel occulti auxilij, per quam cogitur probare contrarium. Si quis scienter tñ receperit malefactorem, seu delinquentem in domo sua post maleficium perpetratum præsumitur particeps criminis, & poterit torqueri. l. i. C. de ijs, qui latro. Fallit tñ, si receptor erat consanguineus recipientis, siue et alia iusta causa probabitur, fm no. in supradicta. l. Prohibens reum tñ capi, vñ conscientius criminis. vide Blanc. nu. 294. Sed intellige quoties prohibens affuit delicto, secus si incidenter occurrit, quod cogitur probare. uide in simili Hip. in supradicto. §. constante, & in prin. huius tract.

DE INDICIIS MALEFICI

præmeditati ex non facto, seu cur facto, ante, in, & post delictum.

Tract. VI.

S V M M A R I V M.

- 1 Indicia secundum antiquos, ex quibus locis capiebantur.
- 2 Sollicitans, siue queritans quod ad eum non pellat, indicat contra se.
- 3 Faciens id, quod fieri non solet, nec debet, ac non faciens id, quod fieri solet, aut debet, contra se indicat.

Et si apud Legistas supradicta

- videantur comprehendi sub facto. Expedit tñ scire locos antiquorum, ex quib. capiebant indicia, quos Cicero est securus in l. 2. c. 2. de inuen. cuius verba non sunt p̄fēcunda, qd p̄ ea totius negotij gestio p̄tractabitur. tñ Quare, quo cōsilio, qua spe p̄ficiendi, quidq; factum sit, cur hoc mō potius, qd illo, cur ab hoc potius, qd ab illo, cur nullo adiutore, aut cur hoc, cur nemo

Franc. Cason. De maleficijs.

1 Nemo sit conscient, aut cur hic sit, cur hoc ante factum sit,
cur hoc ante factum nō sit, cur hoc in ipso negocio, cur hoc
post negocium, aut quid factum de industria, aut quid rē ip-
sam consecutum sit, constet ne oratio, aut cum re, aut ipla te
cum, hoc huiusne rei sit signum, an illius, an huius, & illius,
& virtus potius, quid factum sit, & non oportuerit, aut nō fa-
ctum, & oportuerit. Solicitans, siue t̄ queritans q̄ nō ad eū
nō spectat, indicat q̄ tra se uide Hipp. diligenter. n. 150. Et su-
spicio oritur t̄ quoties quid facit, q̄ fieri nō solet, neq; oport-
et, neque est rō, quare hoc p̄p̄ hoc fiat, & ecōtra, quoties q̄s
non facit, quod fieri solet, aut debet. { Quandoq; ēt ex abun-
dante cautela in hac materia, & in offenda suspecta, & ram-
facti q̄ dicti p̄ refū fraus, & dolus p̄sumitur, & sinistra oris su-
spicio, fīm gl. mō. in L. quis sub cōdōne heredes. ff. de q̄st. inst. 3

DE INDICIIS MALEFICII præmediati ex dicto. Tract. VII.

S V M M A R I V M.

- 1 Indicia maleficij præmeditati ex dicto.
- 2 Indicium propositi contra eum oritur, qui dixerit, quod traheret occiso-
nam pennam de ala. vel quod ficeret male capitare, uel quid simile.
- 3 Propositum præsumitur contra eum, qui dixit, non diligo talē, uel sum
ei nocitus si potero, si cum postea occiderit.
- 4 Occidisse ex proposito ille præsumetur, qui alicui prædixerit, quod si sen-
serit rōmorem, non s̄e moueat. Vel quod sentiet aliquid noui.
- 5 Mandatum seu consilium præsumitur si quis locutus fuerit cum aliquo,
& ille statim iuit, & occidit.
- 6 Locutio in aure quandq; indicet mandatum, uel consilium.
- 7 Causæ ni præcedent, nec causatum præsumitur.
- 8 Mandatum præsumatur contra dominum, qui famulo suo dixit, non re-
deas domum, nisi sentiam aliquid noui, si famulus aliquem occiderit.
- 9 Iactans se aliquem occisurum, si eum occidat, propositum præsumitur.
- 10 Minas præcedentes indicant propositum, quando constat minantem occi-
dise eum, cui minatus est.
- 11 Indicia uerbi duplēcē uim habent.
- 12 Is uidetur fecisse, qui predixit facere.
- 13 Minans, & iactans de aliquem occidēdo, an sit solitus minas exequi, quo
modo consideretur.
- 14 Minatus si minantem occidat, an præsumatur ex proposito occidisse.
- 15 Minatum fecisse ad sui defensionem quando præsumatur.
- 16 Factum quid ad defensionem fuisse per coniecturas probatur.
- 17 Minans, quando non constat de interfectore, an possit torqueri.
- 18 Causæ, que inducunt homines ad maleficia patranda, ultra inimicitias
non multæ.
- 19 Minans an possit impune offendī ab eo, cui minatus est, in illo actu mi-
nandi.
- 20 Tamen homicidij iusta causa, & dolor diminuit, no-
inl. quicquid calore de reg. iur. 3

Dicta, queque antecesserunt,

- 1 t̄ quæque lecta sunt, considerari oportet, nam ex qualita-
te verborum aiūm metimur, & probatur præsumptione ver-
bi. Quare capiemus indicia ante delictum. Et secundum Gā-
di. oritur indicium præpositi t̄ contra eum, qui dixerit, & tra-
heret occiso vnam pennam de ala, uel q̄ ficeret eum male
capitare, uel quid simile. Item si quis dixerit, non t̄ diligo ta-
lē. si eum postea occiderit, prælumetur propositum. Et si-
militer si dixerit se nocitulum, si poterit, uide Alber. in l. me-
tus. C. quod p̄terū cal. Item si dixerit allicui, q̄ si senserit ru-
morem, non se moueat, uel q̄ sentiet aliquid noui, præsume-
tur ex proposito occidisse, ut per Bar. in l. si uentre. ff. de pri-
uili. credi. Item t̄ si quis locutus fuerit cum aliquo, & ille sta-
tī iuit, & occidit (quamvis nesciat quid dixerit) præsumet
de mandato, siue consilio, sicut in dñō loquente in aure fa-
muli. Intellige t̄n prædicta, si incontinenti t̄ sequatur delictū,
& q̄n ille, quem alloquitur, pariter est inimicus capitalis, ali-
ter illa locutio, ēt cum facto subsecuto non facit indicium,
nam si non præcesserunt t̄ causæ, nec causatum p̄sumitur se-
cundum Bru. in quaest. inci. circa tertiam. Item si dñs t̄ famu-
lo dixerit, non redeas domum nisi sentiam aliquid noui, si fa-
mulus aliquem occiderit, præsumetur de mandato. Item t̄ si
quis iactauerit de occidendo aliquem, si eum occiderit, præ-
sumetur ex proposito occidisse, & poterit damnari propter
securum effectum, & hoc calu non consideratur, qualitas per-
sonæ, si vero non constabit de occisore, tunc spectabitur per
sonæ qualitas secundum Guid. Suz. in glo. sed si præter fama.
Item propter minas præcedentes oritur indicium propositi,
dummodo constet minantem occidisse eum, cui minatus
est, nec distinguunt q̄n constat, an solitus sit exequi minas. Et
in præmissis notandum est, q̄ indicia t̄ verbi duplēcē uim

- habent, sicut alia indicia, vc 3, quis fecerit, q̄n ignoratur, &
12 quo aīo. Etenim t̄is v̄ fecisse, qui prædixit facere, sed in hoc
13 differt, q̄ quando per supradicta indicia t̄ queritur quis fe-
cerit, tunc distinguit, an minans, & iactans sit solitus exequi
minas, & sic de alijs, sc̄us aut̄ quādō cōstat prædictos occi-
disce, quia tunc prædicta oīa indicia sunt grauia, & sufficien-
tia ad cognoscendum de proposito. Et per ea procedi potest
ad torturā, siue in aliquib. ad condemnationem, ut infra di-
14 cetur. Scribentes dñt præsumit de propnito q̄ minatum, si
continget eum occidere minantem, quia metus est una ex
causis impellentibus ad maleficia. Sed ego dico præsumi cō-
tra minatum, quando constat ipsum cōpisse rixam. aliter p̄-
sumit t̄ q̄ tra minantem, & q̄ minatus fecerit ad sui defensionem,
15 q̄a in crīnibus, q̄ t̄ quis fecerit ad sui defensionem,
probatur p̄ cōiecturas, uide Ias. in l. vt uim. ff. de iust. & iu. Po-
stremo maximum est certamen apud Doctores, an minans,
16 t̄ quādō nō cōstat de interfectores, possit torqueri. Et fīm Spe-
culatōrē p̄t. uide in l. de præsump. ff. fi. Sed q̄ tra notatur in
l. fi. ff. de h̄x. insti. Alij distinguūt, q̄ si minās est potēs, & so-
litus exequi minas, q̄ tunc possit torqueri, alij aut̄, q̄ possit
damnari. Hipp. in ff. diligenter n. 81. Alij uero dixerūt posse
dānari. q̄ādō tria cōcurrunt, vc 3, inimicitia, mina, percus-
sio cū paruo interuallo. Vide Bru. in tit. circa tertia. Sed hæc
opinio non placet, maxime, quādō offendit habet alios ini-
micos, ac ēt, quia t̄ plures sunt cāz, q̄ inducunt hoīes ad male-
ficia, ultra inimicitas. Quare nō cōsequitur necessario, q̄ sit
occisus à tali, cū ab alijs potuerit occidi. Occurrit hic q̄o, q̄
17 minans t̄ possit impune offendī ab eo, qui minatus est in il-
lo actu minandi secundum Hipp. in d. ff. diligenter. Sed q̄ tra
existimo, quia non dicitur factum cum moderamine. no. in
l. ut uim. ff. de iust. & iur. Nō tamē puniatur poena ordinaria.
18 t̄ quia pœnam homicidij iusta causa, & dolor diminuit, no-
inl. quicquid calore de reg. iur. 3

EX DICTO IN DELICTO, SEV POST delictum. Tracta. VIII.

S V M M A R I V M.

- 1 Clamor vulnerantis exauditus, an faciat indicium ad torturam.
- 2 Vox hominum est fallax, quia reperiuntur multi consimilem habere uo-
cem.
- 3 Vox clamantis exaudita non habet uim probationis, sed indicij, nisi alia
concurrant.
- 4 Clamor vulnerati, dicentes se offendī à tali, an contra nominatum, indi-
cium faciat.
- 5 Offenso non creditur sine alijs qualitatibus, etiam quod haberet in mani-
bus corpus Christi. Itē quid si sit in articulo mortis, & id iurct.
- 6 Indicium ad torturam ex dicto offensi quando oriatur.
- 7 Offensi dicto quando non sit credendum, nec inde oriatur indicium ad tor-
turam.
- 8 Offensidictum, quando cognoscere non potest ob aliquas circumstantias
offendentem, non facit indicium ad torturam.
- 9 Offensis quando non præsumiatur mentiri.
- 10 Mulier clamans sibi uim inferri, facit indicium, si reus fuit cognitus.
- 11 Clamans contra offensum, licet nihil agat, censetur conscientius.

De dicto offensi, & delinquentis. Cap. I.

Queritur an per clamorem vul- nerantis sine alijs oriatur indicium ad torturam?

- 1 Indicium ad torturam? videlicet, quando testes deponunt audiuisse delinquentem, & cognoscisse ad vocem? Et secundum aliquos testimonium eiusmo-
di valet, & probat, videlicet, quando quis audituit uocem alii-
cuius, licet non uiderit loquētem, ut puta, quod sit paries de
medio, uel aliqua alia res inter loquentem, & testem: & de
hoc est gl. no. in l. 2. ff. idem Labeo, & in l. 2. in vet. audierunt:
ff. de aqua pluvia arcen. & Bal. in l. conuenticulas. C. de epis.
& cler. Idem in l. Mosis. c. 22. Exod. & Iudicum. c. 18. ibi agno-
scentes uocem adolescentis, & lib. 1. Regum. c. 27. circa finē,
ibi, cognovit Saul uocem David. Sed prædicta credo non
esse uera, nisi alia concurrant, prout in dictis iuribus, & re-
2 vera t̄ uox hominum fallax est: quia reperiuntur multi con-
similem habere uocem, & simili modo potest disimulari.
- 3 Vnde alijs non concurrentibus (iudicio meo) non habebit
uim probationis, sed indicij, & ita semel iudicau. Ecōtra au-
tem t̄ per clamorem vulnerati, & offensi clamantis se offendī
à tali, potest oriiri aliquid indicium, licet uariet̄ sit opinio-
nes scribentium: nam secundum aliquos dicto offensi, etiā
in moris articulo constituti non creditur, neque oritur ali-
quod indicium ad torturam, nisi fuerit vallatum aliquis circum-
stantijs ut puta inimicijs, & similibus uide Alexā. conf. 14.
vol.

§ volum. 3. vbi dicit, non creditur offenso sine alijs qualitatibus, etiam quod haberet in manibus corpus Christi. Alij au tem senserunt, vt credatur offenso etiam ad torquendum: limitando tamen, vt is offensus illud dicat in articulo mortis, & cum info. Bald. in auct. si dicatur. C. testa. Hippol. in §. diligenter, num. 118. sensit, qd si offensus in mortis articulo est in plenitudine sui intellec̄tus homo bona conditionis, ac famæ & tale delictum non possit per alios probari, rali casu fortitur indicium ad torturam contra criminatum. Hac opinionem multi recentiores mordent, & refellunt: Mihil autē Hipp. opinio equa vñ. non est. n. existimandum offensum vel le excusare offendentein, & alijs imputare, cum non sit maius odium, quam contra vulnerantem, & occidentem. Limi to tamen dictum Hip. hoc pacto: videlicet, si delictum secutum fuit nocte, tempore obscuro, tunc tali dicto non est credendum, quia verisimile est offensum scire nō posse certe offendentem, arg. l. hac consultissima. §. cum humana fragi. C. qui test. fac. pol. Idem in alijs t̄ casibus, in quibus similes circumstantiae resistunt, & contradicunt. ut puta, licet foret in meridie, sed offendentes erant personati: quia similiter dicto casu offensus non potest cognoscere offendentem. Et hunc casum semel iudicauit. Et in duobus t̄ temporibus offensus non præsumitur mentiri. videlicet in articulo mortis, & subito quando fuit offensus, nam tempore medio per suggestionem plures mentiri deprehensi sunt. Mulier t̄ clamans sibi inferri vim, facit indicium, si reus fuerit cognitus. Item si quis t̄ clamet cōtra offensum, licet nil agat, censemur conscientius.

S V M M A R I V M.

- 1 Fama, seu dicto gentium an & quando sit credendum.
- 2 Fama quando faciat indicium ad torturam.
- 3 Fama sola quis torqueri non debet.
- 4 Fama quid sit, & quomodo diffiniatur.
- 5 Credulitas testium etiam fide dignorum non condemnat, & multominus vulgi, aut populi.
- 6 Voces populi uanae non sunt audiendae; nec eis est credendum.
- 7 Fama est solum preparatorium inquisitionis, non autem fundamentum torquendi reū.
- 8 Deo explorata sunt omnia, & intuetur cor.
- 9 Fama unde originem traxerit, an sufficiat inspicere ad hoc, ut ex ea possit ad torturam procedi.
- 10 Fama sola non debet parere aliquod indicium ad torquendum, sed ad inquirendum tantum, siue ad coadiuandas alias probationes.
- 11 Intellectus. l. de minore. §. tormenta. ff. de quest.
- 12 Fama uehemens an faciat indicium ad torturam.
- 13 Testibus non testimonij creditur.
- 14 Christus ob uoces populi fuit crucifixus.
- 15 Intellectus. l. decurio. C. de pœn.

De fama, seu dicto gentium.

Cap. II.

De fama apud Oratores, sicut

- 1 apud nos exēpla nō desunt: Alij. n. t̄ dixerūt nō temere famā nasci solere, quin subsit aliquid. Sed alij dixerunt fama credi, quando est sine certo auctore dispersa cui malignitas initium de dit, incrementum credulitas, qd nullinon, ēt innocens possit accidere fraude inimicorum fallā vulgātum.
- 2 Sed secundum Gand. in ti. de questio. publica vox, t̄ & fama orra contra aliquem statim commisso delicto in loco commissi criminis à personis fidedignis parit indicium ad torturam: & ratio est, quia fama orta subito commisso crimine, criminis inesse vñ. Propter tamē t̄ solā famā quis torqueri nō debet, & rō est, quia dictum unius multitudo facile sequitur. qua de refama, & infamia contra aliquem facile oriuntur, & ita fere omnes sentiunt, ut in l. admonendi. ff. de iureiurā. Et arguendo à diffinitione famæ, nullum afferit indicium: nam fama non t̄ est aliud, nisi dictū gentiū, siue vulgi ex imaginaria opinione, siue credulitate procedens: & sub tali diffinitione comprehenditur tam bona, quam mala fama. l. 3. §. Idem diuus. ff. de testi. Et tali famæ, siue dicto, Iudex nō debet fidere, cum credulitas t̄ testium quamvis fide dignorū non condemnnet. l. testium. C. de testi. tanto minus vulgi, aut populi, iuxta illud. Scinditur incertum studia in cōtraria vulgus. Idem in l. decurio. C. de pœn. ibi. Vanæ uoces t̄ populi non sunt audiendæ, nec enim uocibus eorum credi oportet.
- 7 t̄ Quamobrem existimo famam esse preparatorium tantū inquisitionis, non autem fundamentum torquendi reū. Idē videtur probari tentatio diu. na, iuxta illud: descendam, & uidebo, si clamorem, qui uenit ad me, opere perfecit, ubi Deus per clamorem non aliquid iudicauit. Qua de redixit, descendam & uidebo, & intellige quod dixit tanquam lude, non tanquam Deus, quia t̄ Deo explorata sunt omnia,

& intuetur cor. cap. : 6. Regum primo. Alij dixerunt opere re considerari, unde fama habui: t̄ originem & sic per originem procedetur ad torturam, si origo erit talis, ut per eam procedi possit. Istud non satisfacit (quamvis origo famæ sit semper habenda) nam considerata origine procedetur secundum eam, consequenter secundum indicia præcedentia famam. utique erimus in casu indiciorum, per quæ procedet ad torturam, si erunt talia ut procedi possit, non tamen præpter solam famam, quæ t̄ sola non debet parare aliquod indicium ad torquendum, sed ad inquirendum tam, siue ad coadiuandas alias probationes, & ita iudicio t̄ meo intellegitur. l. de minore. §. tormenta. ff. de questio. Secus secundum Hip. in uehementi fama. in §. diligenter, num. 18 ibi. quod fama t̄ non faciat indicium ad torturam, non habet locum in uehementi fama. Nam uehemens fama est sufficiens indicium ad torturam secundum Bartol. in conf. 192. Hac autē opinio non placet: quia Iudex non debet considerare, quia dicitur, sed vnde, & quid, & quale dicitur, & à quibus: testi. b. t̄ enim non testimonij creditur. l. 3. uersic. tu magis scire. ff. de testi. Et pro hac opinione uide text. cap. 22. Exod. ibi, nec in iudicio plurimorum acquiesces sententiaz, ut à uero de uies. Exemplo etiam perniciosum est cum magni, sancti que viri vulgi opinione perierint, & trucidati sunt. Omnes anti quos, & in unum finio, t̄ Christus enim p̄ uoces populi crucifixus est, quare &c. Et lex, Decurio. t̄ supra allegata, loquitur de hac fama. Nam ut dictum est in cap. de fama reorum in prin. fama duplicitate consideratur ut ibi.

S V M M A R I V M.

- 1 Confessio extra iudiciale facit indicium ad torturam, dummodo sit uerisimilis, & sit probata per duos testes.
- 2 Confessio facta ab irato, ebrio, uel stolido, non ualeat.
- 3 Confessio extra iudiciale sine causa non ualeat ad obligandum, inducit tamen semiplenam probationem, licet sit factum sine scriptura.
- 4 Confessus legitime in iudicio, potest ad totum id, super quo proceditur contra eum ciuiliter, uel criminaliter condemnari, licet processus sit ineptus.
- 5 Indicium oritur contra eum, qui dicit se primo occisum inuenisse, uel primo homicidium uidiisse.
- 6 Ingerens se est suspectus.

Ex dicto post delictum. Cap. III.

Propter confessionem extra iudi

- 1 cialem t̄ potest torqueri, dummodo sit verisimilis & sit probata per duos testes. Item confessio t̄ facta ab irato non ualeat, glosa est in cap. ex literis. de diuor. Idem ab ebrio, siue aliter stolido. Item confessio t̄ extra iudicium sine causa secundum omnes non ualeat ad obligandum. inducit tamen semiplenam probationem licet sit factum sine scriptura. uide Mat. thefil. in sing. 13. secus facta in iudicio, quia tunc calor iudicij supplet defectum, not. in l. prima. C. de confes. Item quoties apparet t̄ reum in iudicio legitime confessum, totum id, super quo proceditur contra eum criminaliter, seu ciuiliter, potest condemnari, quamvis totus processus sit ineptus. Sed de confessione, ne bis repetatur, uide in ca. 8 & fin. de tormē t̄ lis. Item indicium t̄ aliquando sumitur contra aliquem, qui primo dicit uidiisse homicidium, secundum Pari. de Put. in uerb. tortura. in fin. Et ratio est, quod qui t̄ se ingerit suspectus est, uide Hipp. §. diligenter. num. 150. Sed dic contra, nisi alia concurrant, ut inimicitia, & similia.

E X N O N D I C T O.

Tractatus IX.

S V M M A R I V M.

- 1 Taciturnitas imitatur confessionem.
- 2 Taciturnitas domesti ci parit indicium ad torturam: exemplum bic ponitur.
- 3 Reus interrogatus per iudicem, si non respondeat, potest etiam sine indicij torqueri.
- 4 Recipientes literas debiti, si nihil dicat, uidetur debitum fateri, & quomodo id procedat? Et an id in criminalibus habeat locum.
- 5 Positioni duo continent respondens, si dicat de uno non credere, an de alio fateri credatur
- 6 Tacens habetur pro contradicente in onerosis, & obligantibus personæ, nisi ultra taciturnitatem feceris aliquem actum, qui uideatur uenire ad probationem actus.

7 Taciturnitas imitatur confessionem.

Franc. Cason. De maleficijs.

- 7 Taciturnitas nocet quoties reus tenetur respondere negando, aut confitendo.
8 Constitutio si fatterio presente, & tacente, illa non dicitur consentire.

Cap. I.

Extremum autem, aut taceatur

- oportet, aut concedatur, aut negatur. Si tacebitur, aut elicienda est responsio, aut quoniam taciturnitas imitatur confessio, ac si confessum sit, concludere oportebit. vide Cic.
2 in l.de Inuent c.8. Taciturnitas † domellici parit indicium ad torturam. & dicit Par. de Put. quod quædam mulier diu tacuit mortem viri sui, & quadam die clamauit reperisse eū mortuum, quæ fuit capta, & torta confessa fuit interfici fecisse virum. uide eum in uerb.tortura.col 3. Sed hæc cōclusio non est tuta, & requiruntur alia simul secundum Hip. in §.expedita. Item reus interrogatus † per iudicem non respondens, potest torqueri, etiam sine indicis. vide in tract.de torturam.c.3. Item si scribis † alicui, q̄ reddat tibi centum ei mutatos, recepit literas, nihil dicit, uidetur fateri, Bart.in l.quo enim. ff. rem rat.hab. Sed limitat, q̄ testes, quibus præsentib. dabitur litera, habeant copiam, & q̄ adhuc quando aperitur. vide Matthei.in sing.22. Item si scribetur tibi, q̄ sunt testes, qui dicunt, te per insidias occidisse Gaium, si accipias literas & nihil dicis, oritur indicium ad torturam, licet multi cōtra sentiant. vide Hipp.in §.diligenter, nume 138 & Blanc.num. 224. Item si quis respondet positioni, quæ continent duo, videlicet, q̄ commodaui tibi Codicem, & Volumen. tu respondens, non credo de Codice, videris fateri de Volumine. Id estiam si quis interrogetur extrajudicialiter secundum g'o. in cap. non ne de præsump. Sed secundum aliquos ex supra dicta confessione tacita solum oritur semiplena probatio. vide Rom.in sing.78. Et secundum † multos in onerosis, & obliganrib. personam tacens habetur pro cōtradicente: nisi ultra taciturnitatem fecerit aliquem actum, qui uideatur venire ad probationem actus. no. in l. qui patitur. ff. mand. Sed in predictis † credo taciturnitatem nocere, quoties reus teneatur respondere negando, aut confitendo, prout criminally, quando interrogatur per Iudicem: & ciuiliter, quando monetur respondere positionibus, siue alijs actibus. arg.l. 2. §.q̄ obseruari, C.de iur.calum. Et dicit Ro.in singg.482. q̄ si est facta constitutio, tertio præsente, & tacente non dicitur consentire: quod est notandum in hac materia.

S V M M A R I V M.

- 1 Mendaciter respondens, an possit torqueri.
2 Variatio, seu mendacium in quibus, & circa quæ noceat?
3 Mentiri in quibus licet propter salutem.
4 Accusatus de homicidio, si negauerit, si postea probetur occidisse, poterit dicere fecisse ad sui defensionem.
5 Delictum quo casu per mendacium approbari uideatur.
6 Accusatus de homicidio, qui negauit se occidisse, & fuit conuictus, an possit alia defensione uti.

Mendacium, an faciat indicium ad torturam.

Cap. II.

Reus me! faciter respondēs pōt

- tacueri: quia tacer-do veritatem, uidetur esse in dolo. l. si se rius. ff. de dolo. Alij contra, quia licet reo contraria dicere pp salutem. Propterea aliqui distinguunt, q̄ quando mendacium est circa negotium principale, seu circumstantias, tunc facit indicium ad torturam, vt puta, si esset varius circa locum deicti, uel tempus, tunc variatio † seu mendacium nocet, ut in exemplo Bar. in l.f. ff. de q.vbi propter delictum de nocte, Iudex interrogat suspectum, vbi, & cum quibus fuit illa nocte, & si reperitur mendax, oritur maxima præsumptio. Secus autem † si mendacium fuerit circa diuersa, vt puta, circa nomen loci, & originis, & alterius rei similis, tūc. n. licet mentiri propter salutem. Omitto alias distinctiones scribentium, & dico, quoties tractatur de aliquo facto, quod hæc annexam determinationē loci, vel tempis, uel alterius ret, de qua agitur, tunc mendacium nocet, ut in exemplo Bar. quoniam dicto casu reus uidetur deliquisse: quia non apparet alibi fuisse, & reperitur mendax, quæ de re reus potest torque-re. Itaq; si accusatus † de homicidio, negauerit occidisse, si probatur, poterit tamen dicere fecisse ad sui defensionem, licet inenitus sic, secundum Bar. in l. cum de indebito. ff. de prob. quia mendacium non est circa negotium principale, vel quia † non approbat delictum terminatum per locum, & tempus, ubi reus uidetur fuisse, quoties alibi se fuisse dicit, & mentitur, & si approbat delictum per mendacium. Quod si accusatus de homicidio negauerit se occidisse, &

- 6 fuerit conuictus, nunquid possit alia defensione uti, excipiēdo se illum ad suam defensionem fecisse, uel aliter, responde secundum Bart, & alios scribentes posse, prout no. in lncmo. ff. de reg.iur. & est communis opinio.

D E I N D I C I S I N D I C A N T I B U S de reo, sed non de proposito. Tract: X.

S V M M A R I V M.

- 1 Indicia per quæ arguitur de delicto, sed non de proposito.
2 Quærendum non est de animo, nisi ubi de reo confitatur.
3 Probatio conjecturalis est triplex, circa ea quæ indicant delictum, sed non propositum.

Dicitū est supra per quæ cognoscitur de delicto, & proposito simul. Superest videre de alijs indicis, † per quæ arguitur de delicto, sed non æque de proposito sine alijs, & hæc etiam scire oportet, quia (vt s̄pē dicitur) quæriti † non debet de animo, nisi ubi de reo constat.
3 Et in ijs triplex est conjecturalis probatio. Prima, per uisum. Secunda per auditum. Tertia per tactum, quibus tamen adjiciunt Oratores gustum, & odoratum, sed hæc duo ad uenientia pertinent, ut infra dicetur.

S V M M A R I V M.

- 1 Probatio quæ fit per uisum, omnibus alijs est maior. Et tunc dicitur plena probatio, quando fit pro duos testes de uisu omni exceptione maior.
2 Torqueri an possit reus ex dicto unius testis de uisu, maxime si testis sit omni exceptione maior.
3 Testis de uisu, ut faciat indicium ad torturam debet deponere, quod inter fuerit maleficio, alias secus.
4 Testes duo requiruntur ad probandum indicia remota à maleficio.
5 Testis unus de uisu facit indicium, nisi aliæ circumstantie resistant.
6 Testis, qui non est omni exceptione maior, in quibus probet.
7 Testis non idoneus per aliquod priuilegium idoneus fieri non potest.
8 Testis debet esse omni exceptione maior, quando tractatur de condemnatione, secus de torquendo.
9 Testes non idonei in casu inquisitionis admittuntur: quia tunc cessat periculum corruptionis.
10 Testes etiam infames non nisi instigati falsum deponunt.
11 Testis inimico etiam in casu inquisitionis credendum non est.
12 Testes inhabiles in casu accusationis admitti non debent etiam ad torquendum.
13 Iudex uidens delictum committi, non potest tamen fine alijs probationibus reum torquere.
14 Viſus uibrare gladium contra vulneratum, licet non sit uisus vulnerare, poterit torqueri.
15 Testes si dixerint uidisse duos solos rixari, & uidisse in fine rixæ vulneratum, ex hoc poterit ad condemnationem procedi.
16 Inimicus imperfecti, si uisus fuerit solus ambulare in loco delicti cum gladio euaginato, reperto imperfecto, poterit condemnari.

De indicis per viſum vnius testis, seu Iudicis.

Cap. I.

Probatio, quæ fit per viſum secundum oēs † est maior oībus alijs, & tunc dī plena probatio, qñ fit per duos testes de viſu, & oī exceptione maiores.

- 2 Sed dubitatur, an per † solum dictum unius testis de uisu possit torqueri reus? Et non est maius indicium isto: vnde secundum multos potest torqueri; dummodo testis sit oī exceptione maior. vide Bart. in l. admonendi. ff. de iureiui. Item 3 debet † deponere, q̄ interfuerit, aliter non facit indicium ad 4 torquendum: nam quando † deponeret super remotis à maleficio, & his, quæ consequuntur, requiruntur duo testes ut not. in l. fin. C. fam. ercisc. Adde secundum Bal. quod unus testis † de uisu facit indicium, nisi aliæ circumstantiae resistant, vt per eum in l. 2. C. quorum appella. Volunt tamen aliqui, 6 quod licet † testis non sit oī exceptione maior, probet tñ in aliquibus, videlicet, qñ concurrit leuitas uite rei. Item in cri minibus exceptis. vide gl. in l. 3. ff. de testam. Hoc tñ multi respuunt. vt Alex. in conf. 1. vol. 1. quia testis non idoneus per aliquod priuilegium non potest fieri idoneus. Alij sentiunt, quod talis testis, licet non maior oī exceptione probet tamē qñ alia metita processus concurrunt. Demum restringunt 8 quod testis † debet esse oī exceptione maior qñ tractatur de condemnādo, q̄ in torquendo, ut tradit Hip. §. diligēter. nu. 9 4. In predictis † distinguo, q̄ in casu inquisitionis testes ēt nō idonei

idone admittantur secundum Bald. l. i. C. de sum. trin. Et ratio reddi potest, q̄ hoc casu cessat periculum corruptionis: 10 quia licet testes sint infames non nisi instigati factio depo- 11 nunt, quod non accidit in supradicto casu. Limitarem tamen non esse credendum inimico, sc̄ in casu inquisitio- 12 nis per regulam, q̄ inimici de inimicis semper male cogitat, & facile mentiunt. In casu vero accusationis testes inhabi- 13 tes admitti non debent, neque ad torquēdum, quamvis sint in contrarium supradictæ auctoritates: Et si uelis sequi opinione prædictorum, saltem restringe, q̄ ex natura negotijs nō possint haberi alij testes, & aliter veritas haberi nequeat, 14 & tractetur de torquendo tantum. Iudex quamvis tamen vide- 15 rit committi delictum, non potest tamen sine alijs probatio- 16 nibus torque te reum, ut per Specul. tit. de sent. §. qualiter 17 Visus vibrare t̄ & iacere gladium contra vulneratum licet, non sit visus vulnerare, poterit tamen torqueri secun- 18 dum Specul. titul. de proba. §. & si. Si testes t̄ dixerint uidisse duos solos rixari, & uidisse, in fine rixæ vulneratum, ex hoc poterit procedi ad condemnationem, & ratio est, quod non est defensio in contrarium. Reperto interficto 19 inimicus t̄ interficti uisus ambulare solus in loco delicti cū gladio euaginato, poterit condemnari. vide Angel. de ind. indu.

S V M M A R I V M.

- 1 Reperti in criminis, an ex hoc solo conuincantur, ut de facto puniri possint.
- 2 Reperti in domo, ubi perpetratum est maleficium, & nescitur a quo, poterunt torqueri, et an ex hoc possint damnari.
- 3 Tortura incipienda est ab eo, qui solitus est delinquere.
- 4 Reperti in loco delicti, vel in loco proximo, possunt torqueri, maxime si fuerint inimici interficti, & reperti cum armis.
- 5 Repertus prope mortuum cum gladio, poterit torqueri, & an damnari?
- 6 Vicini habent indicia contra se, quando rei non reperiuntur, maxime in furtis, quia saltem scire presumuntur.

De repertis in criminis, siue in loco criminis.

Cap. II.

Reperti in crimen ex hoc solo

- 1 conuincuntur, t̄ & de facto possunt puniri secundum gl. in l. i. ictus fustium. ff. de ijs qui no. inf. Sed hæc opinio nō placet: quia quis reus fateatur crimen, quod est maius: monetur tñ, vt suas faciat defensiones. no. in l. i. §. si quis in villa. ff. ad Syll. & c. 22. Exod. Si in aliqua t̄ domo perpetratum est maleficium, & nescitur a quo, reperti in illa domo tempore delicti torquebuntur, & ratio est, quia præsumuntur scire, & secundum aliquos possunt damnari. Sed dic, vt tit. fin. ne quis 3 per aliqua indicia conuincatur. Et supradicto casu t̄ tortura incipiet a solito delinquere, secundum Ro. l. 2. ff. ad Syl. Reperti t̄ in loco delicti possunt torqueri. Idem si in loco proximo. l. i. §. qui tergo. ff. ad Syll. Prædicta multi limitant, q̄ in uestitu sit inimicus interficti. vel q̄ aliae adsint causæ. Alij addiderunt, q̄ sit inuentus cum armis. Sed ego credo sufficere, vt inuentus sit inimicus interficti, licet non inueniatur cum armis, quia post delictum potuisset celare arma. Conclusu distingendo, vt supra, procedetur ad torturam, & non ali- 5 ter, quia potest quilibet obuiare sorte, & casu. Repertus t̄ p̄p̄ mortuum cum gladio poterit torqueri, sed secundū alios damnari ob manifestum indicium. vide Bar. in l. manifestus. 6 ff. de fur. Sciendum est t̄ q̄ si non reperiuntur rei vt supra dictum est, capientur indicia contra vicinos, qui saltem præsumuntur scire maxime in furtis. Bald. l. j. C. locati, & in l. diuina. Deut. c. 21. in prin.

S V M M A R I V M.

- 1 Indicia, qua trahuntur ex his, qua consequuntur delictum, qua sint?
- 2 Arma, vestes, & similibus in loco delicti reperta, an faciant indicium aucto- turam.

De armis, veste, & similibus apertis. Cap. III.

Post supradicta indicia visus, &

- 1 repertorum in loco delicti, quæ per omnes appellantur propinquæ, superest videre t̄ de alijs, quæ reperiuntur in loco delicti, seu consequuntur delictum, vt per auct. ad Her. lib. 2. tit. tu. 6. ibi, in consequenti tempore spectabitur, a quo factum sit, hoc modo, si telum, si uestimentum, si quid eiusmodi felatum sit, aut vestigium repertum fuerit, &c. de quo etiam vi de Quint. lib. 5. c. 9. & 10. Cic. de inuent. tit. 13. in l. Diuina. c. 39.
- 2 Genel. Paris de Put. de Syndic. col. 6. Sed per hæc t̄ indicia p̄cedetur ad torturam nisi aliæ circumstantiaz recitant: & n̄ s̄i

accusatus, aliquam iustum causam ostenderit, utputa, quod uestimentum, siue aliud repertum vendiderit, aut quid simile.

S V M M A R I V M.

- 1 Fuga sola, an præstet sufficiens indicium ad torturam, vel tantum faciat suspicionem, nisi cum alijs iungatur.
- 2 Intrinseca in criminalibus probantur per extrinseca.
- 3 Fuga quando tantum parat indicium ad torturam.
- 4 Reus presumitur discessisse ob causam, per quam accusatur, siue inquiritur, nisi aliam iustum causam probet.
- 5 Fugiens post querelam, seu inquisitionem formatam, contra se non indicat.
- 6 Fuga quoties potest aliqua probabili causa colorari non faciat indicium.
- 7 Fugientes post commissum homicidium, an excusat, si dicat se fugisse: quia timebat ne consanguinei occisi, ipsum offenderent.
- 8 Fugiens ob suspicionem accusationis, vel inquisitionis, an excusat, vel si aliquod indicium inde oriatur, an iuramento rei tollatur.
- 9 Iuramento probantur ea, quæ in animo constunt.
- 10 Suspicio non est iusta causa fugæ, sed per eam arguitur, quod reus deliquerit,
- 11 Conscientia scelerum nille testes.
- 12 Criminales questiones iuramento reorum non deciduntur.
- 13 Iuramentum aliquod in criminalibus non præstatur causa purgandi alias suspiciones, siue indicia.
- 14 Tortura datur in supplementum in causis criminalibus, quando ueritas haberit non potest.
- 15 Tortura in criminalibus succedit loco iuramenti.
- 16 Iuramentum purgationis est quoddam remedium extraordinarium.
- 17 Fuga probata in aliquibus castibus dicitur probatum delictum.
- 18 Fugaci alicui obiciatur in crimen, probata fuga, probatum etiam crimen dicitur.
- 19 Fuga probata, probata etiam dicitur suspicio.
- 20 Fuga per duos testes probari potest, sicut quodlibet aliud indicium.
- 21 Famulus fugiens a domino, an præsumitur domini res, si non adsint, furto suatraxisse.
- 22 Fuga famuli, an contra eum faciat indicium ad torturam profurto.
- 23 Fuga, an aliquo casu faciat probationem.
- 24 Innocentia rei etiam confessi, & condemnati omni tempore est querenda.
- 25 Indictia que oritur ex fuga, oriuntur etiam ex preparamentis fuga.
- 26 Fuga in promptu idem operatur, quod fuga in actu.
- 27 Probandi onus incumbit accusatori, & accusato quando quis fugit, sed quando quis non aufugit, incumbit solum accusatori,

De fuga. Cap. IIII.

Propter solam fugā quis torque-

- ri non deber: quia non facit indicium sed suspicionem, secundum Bar. in l. fi. ff. de q. Secus si fuerit iuncta cum alijs, vt fama, inimicitijs & similibus circumstantijs. Alij autem senserunt p̄ solam fugā posse torqueri reum q̄a est aī indicium, & accusat fugientem, & int̄ criminalibus per extrinseca probatur intrinseca. l. fi. ff. de dixer. Idem in l. Moysis. c. 28. proverb. Fugit impius nemine prosequente. Sed conclusu dic, q̄ qñ constat iudicii, q̄ reus abest od cām, qua accusatur, siue inquiritur, tunc fuga parat indicium ad torturam. Et notandum est q̄ reus p̄sumitur discessisse ob cām, per quam accusatur, siue inquirit, nisi aliam iustum cām proberetur. l. de minore, & ibi Bal. C. de adul. Limitant tñ prædicta scribentes, q̄ quis non possit torqueri, qñ aufugit post querelam, siue inquisitionem formatam: quia quilibet rōnabilit̄ sciens se esse accusatum, licet sic innocens, querit fugam, & tūc fuga non potest dici animi indicium, siue conscientiæ signum, ex quo prouenit ex diuersa causa, & timore iudicij. Et similiter limitat si ex alia simili cā iusta fugerit, & sic succedit, regnla gñalis, quoties fuga p̄t aliqua probabilicā celari, aut colorari non facit indicium, vtputa si ille qui aufugit, est solitus transcurrire per diuersas ciuitates. Occurrit hic exemplum
- 7 Bru. videlicet si quis commisso homicidio t̄ aufugerit, dixeritq; aufugisse, ne conlanguinei occisi ipsum offendant, nō uidebitur suspectus, & excusat: uide cum in q. incip. circa tertiam. Hoc tñ non placet, quia si tale concederetur, nūquā fuga faceret indicium: nam quilibet per prædicta se excusat. Item non est æqua excusat: q̄a non deber quis timere consanguineos, si delictum non commisit, imò ex tali excusatione oritur indicium, quia propalat se, & dat signa certa conscientiæ. Quare dic, ut supra nisi probaretur consanguineos defuncti ante fugam minatos esse accusato, quia tūc re esse potest dici ob præcedentes minas fugisse. Item tecūdum
 - 8 His suspicio q̄ sit format a accussatio, siue inquisitio excusat fugientem, & si ex fuga aliquod oritur indicium, illud tollitur per iūrm, & sic fuga nunquā faciet indicium q̄a fugiēs poterit semper dicere, & iurare qđ aufugit p̄p̄ suspicionē, vide cum in §. diligenter. num. 42. quem oēs recēti res sequuntur deten-

Franc. Cason. De maleficijs.

9. defendendo enim p ea, t quæ in animo consistunt direcione p alios probari non possunt, nisi solo iuramento, cui creditur secundum glo. in §. sed istæ, in st. de actionibus, ubi la. multa ait. Sed contra tenet per infra scripta, primo quia suspicio 10. t non est iusta c fugit, imo per eam arguitur, p reus deliquerit iuxta regulam diauinam: fugit impius, nemine persistente ius suspicio enim rei quod procedatur contra se, 11. dat signa conscientia iuxta illud, conscientia t scelerum militestes. Et dum Hipp. dicit tale indicium tolli per iurum, r. 12. dico, p non probatur aliqua lege, immo t quones criminales non deciduntur iuramento reorum, not. in l. admonendi. ff. de iure. Idem tenet Hipp. in §. postquam. in prin. Et iure 13. merito in criminalibus non datur iuramentum aliquod cā 14. purgandi alias suspiciones, siue indicia, quia tortura t da- tur in supplementum in causis criminalibus, quādo veritas 15. h̄i non pō secundum Bar. in l. ff. de q. & sic t loco iuramē et succedit tortura, quæ t̄ q̄ plures gradus habet, pōt dari s. cundum qualitatem indiciorum. Et notandum est, p doctrinæ, quas citavit Hippo. loquuntur de t quodam iuso, quod 16. ascribentibus pugnationis dicitur, & est remedium extra ordinarium, & assertur exemplum per prædictos de aduenientiæ querente sibi sublata esse aliqua bona in hospitio, nulla tamē habente indicia, aut suspicionem contra hospitem, tunc, & simili casu pōt iudex deferre iuramentum. Hoc idem in l. Moysis. c. 2. & 23. Exod. ibi, si latet fur dñs domus applicabitur ad Deos, & iurabit, p non extenderit manum in rem p 17. ximi sui ad perpetrandum fraudem. Sunt t quidam causas, in quibus probata fuga probat delictum qui cognoscuntur p 18. regulam generalem, uidelicet quādo t fuga obijicitur alicui, tanquam crimen, tūc probata fuga probatur est crimen. quia lex tunc ponit ipsam fugam, tanquam specificum crimen, non aut tanquam signum criminis. l. desertorem. ff. de re mi- 19. lit. Idem in cenobita fugiente ex cenobio. Itidem t quando agitur, an quis sit suspectus, uel non, probata fuga, probatur 20. & suspicio. Item fuga probari t debet per duos testes, sicut quodlibet aliud indicium. et g. de hoc in l. ff. C. fami. ercisc. Mukos alios causas ponit Hipp. in §. diligenter, puta de famulo 21. lo t fugiente a domino: nā si reperiuntur amissæ aliquæ res domini, videbitur talis famulus subtraxisse. Sed multi hanc 22. opinionem respuunt, refellunt. Hoc amplius t sentiunt, per tale indicium non posse torqueri, cum exigatur alia indicia cum fuga. no. in l. 1. in prin. ff. de q. uide Brun. in tract. de ind. col. 3. Sed in hac difficultate sentio. quād ex fuga famuli oritur indicium ad torturam, quando hæc cōcurrūt, uidelicet, dominum habuisse dicta bona, & seruum uerisimiliter potuisse auferre. Item quād dominus sit bonafidei, & e cō: ra seruus sit aliquantulum suspectus: Aliter. n. non est procedendum ad torturam: quia contingit s̄pē famulos fugere propter timoram domini, siue aliam similem causam & domini sa- pementiuntur contra seruos. Item dicit fugam facere probationem. uidelicet, si sunt duo exules eiusdem nominis, & nescitur uere uter ip̄lorum sit exul, tunc ille, qui aufugit, iudicabitur esse ille qui est exul. Prædicta opinio non placet: quia fuga potest contingere ex diuersis accidentibus, uide q̄ not. in l. 1. ff. de in ius uocan. Quia de re ob solam fugam 24. non damarem: quia omni t p de innocentia rei etiam confessi, & condemnati querendum est, si de innocentia cōstat. Et indicia, quæ oriuntur t contra fugientem extenduntur 25. mur contra parantem aufugere per reg. idem t operatur fuga in actu, sicut fuga in promptu, secundum Bald. in L. pign. gratia. C. de pig. actio. Postremo notandum est, quod tradit. Brun. in gl. circa tertiam, in ver. adde notabilem esse cōtū fu- 26. ge, & absentiæ, quād licet t quād quis fugit, incumbit onus probandi accusatori, & accusato, tamen quando quis nō au- fugit, incumbit solum accusatori.

S V M M A R I V M.

I. vestigia, seu forma pedis in niue luto, aut puluere relicta, an faciat indicium ad torturam, vel ad condemnationem?

De forma pedum.

Cap. V.

Per vestigia seu formam pedum

I. relictam in niue, luto, seu puluere oritur indicium ad condemnandum, vide Alb. in l. indicia. colu. 2. C. de revend. ubi dicit, p cum quidam criminaretur de vuis ablatis à vinea, adductus fuit reus ad locum uestigiorum, & quia iudex reperit formam pedum conformatem, condemnauit eum. Sed dico hoc non sufficere ad torquendum, & minus ad condēnandum, cōtingit enim inter homines quādam similitudo, & forma pedum, vnde facile iudex potest errare. Quamobr̄ tale indicium, nisi fuerit uallatum non sufficit: accedētib. uero alijs poterit reus torqueri: vide Bal. in l. non hoc. C. vn-

de legi. in l. diuina de simili indicio in psal. Dauid. nu. 51. id. in medio ipsi calcaneum obseruauerunt.

S V M M A R I V M.

1. Cruor si in vestimentis, aut armis alicuius appareat, an oratur indicium ad torturam?
2. Visus si aliquis sit exire gladio sanguinolento, uel visus fuerit fugere uer- sus nemora, delicti indicium manifestum habere dicatur.

De cruore in uestimentis. Cap. VI.

Si cruor in vestimentis, aut ar-

mis alicuius apparebit, oritur indicium ad torturam, secundum multos. Credo tamen hoc non sufficere, quia talis san- guis potest accidere ex diuersis accusantibus, & secundum Quint. lib. 4. c. 9. ibi, languis, vel ex hostia respersa vestem potest, vel enaribus pfluisse: non vti, qui uestem cruentam habuit, homicidium fecerit. Sed vt per se hoc indicium nō sufficit, ita cæteris adiunctum testimonij loco ducitur, vt pūta, si reus fuerit inimicus interfecti: si antem minatus: si cōdē in loco fuit, vbi de delicto constet: ijs enim & similib. cruenti addictis, orietur manifestum indicium, vide Quin. lib. 5. de si- gnis. c. 9. & Cic. lib. 1. dē inuent. ti. 13. ubi de prædicto, & simili- bus fit mentio. Apud jurisconsultos id indicium est mani- festum, vt pura visus exire cum gladio cruento à loco delicti, uel uisus fugere versus nemora: de ijs dicitur in t. ne reus per aliqua indicia conuincatur.

S V M M A R I V M.

1. Pallor an indicium faciat ad torturam.
2. Cordis dispositio magis appetit in facie, quā magis urgent omnes sensus, quam alias partes.
3. Pallore in reo superueniente, quando interrogatur à iudice, ob id reus nō torqueretur.
4. Sapientis aūum paulisper moueri, & contrahi, et pallescere necesse est, non opinione mali percepta, sed quibusdam motibus rapidis, & incōsultis officiū mentis, atque rationis peruertentibus.
5. Confidentialia signum est non pallescere, & non ex epauescere, cū naturaliter quis expauescere debeat.
6. Intellectus. l. de minore. §. tormenta. ff. de quest.

De pallore, & trepidatione, & similib. Cap. VII.

A pallore, & similibus oritur in- dicium ad torturā.

ff. in Bar. in l. de minore. ff. de q. & rō est se- cundū Philosophos, quia t cordis dispositio magis appetit in facie, quā magis urgent oēs sensus, quam alias partes. Et ue- re qd accidit diffuso sanguine, aut q̄cto, vide Gel. lib. 19. ca. 6. Idem in lege diuina. ca. 2. Neemia, ibi, quare vultus tuus tri- fitis est, non est hoc trustra, sed malū nescio qd in corde tuo est. Et. c. 4. Gen. ibi, cur cōcidit facies tua. Sed ex p̄dictis secun- dū Bru. non orit indicium ad torturā, vt p̄ eū in gl. circa tertiam, quē multi scribentes sequunt. Vnde distingo si ante delictū q̄rit, de hoc dictū est in trac. 1. in c. 8. Si aut̄ post delictū subi- to qs appareat ex accidēt pallidus, & nō appareat de cā, po- terit torqueri, dummiō sint inimiciæ, uel alia, ex quib. possit ultra pallorē q̄iectari. Secus qn̄ reus t interrogat à iudice, aut aliis p̄sonis, tūc. n. licet palleat, trepidetq; non t̄ torquebit, & rō est, q̄ pallor, & similia cōtingūt ob diuersa accidentia.

4. Et primo ob magnitudinē periculi: sapientis. n. t aūum paulisper moueri, & contrahi, & pallescere necesse est, nō opinione alicuius mali p̄cepta, sed quibusdā motib. rapidis, & incōsultis officiū mentis, atq; ronis p̄uerentib. vide Gel. lib. 18. c. 1. Et licet p̄dicta possint cōtingere, ēr̄ cōscia peccati, t̄ in causis non vere apparentib. nō p̄sumit causatū; I mō secundū Ora- tores, & Philosophos, pōt dici eū q̄ nō expauescit, vsq; adeo p̄meditatū fuisse qd sibi esset usui futurū, ut cōfidētū me re- listēs r̄nderet, q̄ signa cōhdētia, nō innocētia sunt, de quo ad Herē. li. 2. ti. 7. & Gel. in libris, & c. vt sup. Et rō est secundū su- psadietos auctores, & quoties homo non expauescit, cū na- turaliter expauescere debeat, & soleat, p̄c cogitasset, & p̄re- sciuisse credi oportet, & ita potest intelligi. l. de minore. §. tormenta. licet Docto. aliter intelligent. ff. de q.
5. Tactus indicium affert, sed fallax. Idem de odore, gustatu, & simili- bus sensu: possunt tamen facere suspicionem.

Exactu, odore, gustatu. Cap. VIII.

Exactu oritur indicium, cū reus cognitus est: quia ei ta- pällio gestasset, uel q̄ manus, & alia pars corporis tacta sit. Sed indicium h̄mōi fax lax est, vt i. c. 27. Ḡ. ibi, vox Iacob ē, sed manus sunt Esau. Idē ex odore, & gustatu, & simili aliquo sensu,

sensu, nam quiuis horum sensus potest contrahere suspicionem. vide Auth. ad Heren. lib. 2. t. 6.

S V M M A R I V M.

- 1 *Bannius per contumaciam si se presentet; an ob id tantum, sine alijs indicis possit torqueri?*
- 2 *Absentia indicium tollitur per spontaneam presentationem rei.*
- 3 *Iudex non debet plus onoris imponere, quam lex, immo mens iudicis debet esse conformis legi.*
- 4 *Absentia rei potest contingere ex diuersis causis, & accidentibus.*
- 5 *Iudex non debet male presumere de his, que lege conceduntur.*
- 6 *Contumacia sola quis torqueri non debet.*
- 7 *Absens non damnatur, si contra eum delictum probatum fuerit.*
- 8 *Contumax reus si capiatur, ex hoc solo poterit torqueri.*

De absentia exulum ad inquirendum.

Cap. IX.

Ecundum Brun. in tracta.

5. principaliter per supradicta oritur indicium ad torturam, vbi dicit. Addo alium casum, in quo pot ad torturam perueniri sine indicijs, videlicet: quando accusatus vel inquisitus, quia non comparuit positus fuit in banno: nam si postea comparet, & vult purgare contumaciam, & respondere quod forte ei a statuto permititur, poterit torque-ri sine alijs indicijs, vide Hyp. §. diligenter. num. 136. Sed praedicta non sunt vera. Primo, quia indicium absentiæ tollit per presentationem rei. arg. l. diuus. ff. de in te. resti. Secundo quod lege permittente fit, iure fieri videtur: iudex enim non debet plus onoris imponere, quam lex: & mens iudicis debet esse conformis legi. vt per Bal. in l. 2. C. pend. ap. pella. vide cap. 1. Deute. Tertio, quia absentia potest contingere ex diuersis accidentibus, & de absente (lege conce- dente) non est male presumendum. quia de ijs, & quæ con- cedantur iudex non debet male presumere. l. si tutor. C. de priu. tut. Postremo non debet quis persolam contumaciam torqueri, cum non possit exultare. l. rap. C. de episco. & cler. vbi plus dicitur, quod licet reus absit, non damnatur tamen, si contra eum non fuerit probatum delictum. Et in- tellige in reo se presentante in termino legis: secus quando reus fuerit captus, quia tunc poterit torqueri.

S V M M A R I V M.

- 1 *Sorilegijs, & divinationibus multi ad tormenta procedunt.*
- 2 *Maleficium tollere licet etiam per incantationes demonum, dummodo animus non recedat a Deo.*
- 3 *Sorilegia nec etiam ad inquirendum indicium presentant.*
- 4 *Sorilegijs nec uitæ salus est querenda, uel recuperanda.*
- 5 *Index per sortilegia inquirens potest puniri, quamvis reus reperiatur culpabilis.*
- 6 *Illicium committens ab illiciti pena non excusat, quamvis tale illicitum ad optimum finem pernenerit.*
- 7 *Sorilegijs, & divinationibus Caldei præcipue usi sunt in Syria.*

De sortilegijs.

Cap. X.

Er sortilegia, siue diuinatio

1 nes multi procedunt ad torturam, freti credo con-
2 filio Baldi incipiente, quia q̄o ista, ubi dicit licere malefici-
3 um tolli ēt per incantationes dæmonum, dummodo ani-
4 mus non recedat a Deo. Sed Hipp. tenet per prædicta pos-
5 se inquiri, in §. diligenter, num. 181. Cæterum prædicta cōsu-
6 tari oportet, cum inter sit religionis Christianæ. Vnde dico,
7 nec ēt posse inquiri per prædicta; quia ab orbe cōdito fue-
8 runt prohibita, vt in c. 13. Deut. Deinde per ius Canonicū,
9 & Ciuiile, vt in suis tit. Qūo ergo pot inquiri, & torqueri lege
prohibente. Ethorresco à supradictis līs esse traditum hæc
prophana, cū non liceat recedere a Deo, nec ore, nec corde.
iuxta verbū Dñi. Qui negauit me coram hominib. &c. Nec
4 licet ēt p̄t salute recuperanda querere talia, licet aliter sa-
nitas recuperari non possit, ita dicit tex. in c. admonendi. di-
5 27. Hoc amplius serio, q̄ Iudex inquirēs p̄ similia posse pu-
niri quis reus reperiatur culpabilis, ex quo iudex delinquit
6 in legē, & contra naturā legis. & quoties talis committit
illictum, ab illiciti poena non excusat, quamvis tale illici-
tū puenerit ad optimū finē scđm Bal. in l. obseruare. §. profi-
cisci. ff. dc off. p̄lid. De talib. indicijs Oratores non memine-
rū: q̄a p̄ nihil habita sunt. quamvis tunc tgis multa oracula,
somnijs. & portentis declarant: vsum tñ p̄dictorum ad explo-
ta delicta renuerūt. Imò eo tpe multi p̄phana existimā-

runt. de quo Horat. i. carm. ibi. Tu ne quæsieris, scire nefas, quē mihi, quē ubi finē dederint Leuconoe: nec Babylonios tentaris numeros. vt melius q̄ quod derit pati. Hac arte p̄cipue Caldei v̄si sunt in Syria, & Babylo caput olim Caldeorum, vt tradit Ci. de Diu. Et vide Val. lib. 1. de Ausp. loquen tem de Ci. Cor. Hypa. o. & Soly. & Diod. lib. 2. Sed prædicta dīa, vt supra dictū est, per oēs leges fuerunt prohibita: quia tales malefici sunt, & appellantur per leges hostes humani gñis. l. h. C. de malef. c. 6. Exod. Reliquū est ergo, vt nō solū iudices à p̄dictis abstineat, nec ēt inquirēdo: licet Hyp. inquiri posse tradiderit. Sed tales hostes humani generis, & Christia næ religionis persequantur (dicente Domino) maleficos nō sinas uiuere. c. 23. Deut.

S V M M A R I V M.

I Somnia an indicium præsent ad iudicandum, & de causis somniorum, et quotsunt somniorum genera, & effectus: & an eis sit credendum.

De indicijs somniorum.

Cap. XI.

Dictum est sup. de sortilegijs, & similib. diuinationib. t̄ p̄s est videre de somnijs, per somnia. n. antiqui capiebat indicia, & p̄nostica ad iudicandum, demonstrandūque tā facta, q̄ futura. Hinc illud Virgilij in illis versib. Pellib. incubuit stratis sōnesq; petiuit. Mutta modis simulacra videns volitaria miris. Hoc amplius supra oēm stultitiae in iudicijs obseruabat somnia, nō solū ad torquendū, sed ēt ad condēnandum. Legit. n. cū ex æde Herculis patera aurea surrepta esset, Sophocle in somnijs vidisse ipsum Deū dicentē qui id fecerat, vnde Ariopagitā cōp̄ hēdi iusserūt eū qui a Sophocle noīatus fuit, is qōne adhibita festus fuit. Amplius legit Claudiū Cæsarē mori iussisse. Appiū pp̄ Messalij somniū, teste Cic. in lib. 1. dē diuina. & suc. lib. 6. Philolophi de causis somniorū, tā intrinsecis, q̄ ex trinsecis maxime discrepāt: Nā Platonici illas referūt in species, & notiones aīæ consecratas, Auicēna in intelligētia vltimā vuentē lunā, aut medio illius luminis, quo radiatim phætasia hoīum, dū dormiūt. Aristoteles refert in sensū cōmunē, sed fantasticū. Albertus ī influxū superiorib. medijs cū quibusdā specieb. quæ defluūt à cœlo: Cic. aut̄ refert ad naturā, qua nunq̄ aīus insistē agitatione, & ex metu vacuus esse pot. is cū lāgore corporis, nec mēbris vti, nec sēsib. pōt. incidit in visa uaria, & incerta ex reliquis inhæretib. earū rerum, quas uigilās gesserit, aut cogitarit, quare per turbatione mirabiles interdum existūt species sonniotum. Vide in libro secundo, de Diu. Alij ponunt causam somniandi esse vapores & humores, & somniosos fieri sumpto leprore in cibo, magisq; spino cubitu, ac prono nihil plurimūq; somniari circa ver, ac autumnū. Plin. lib. 28. Macrob. in lis. ponit quinq; gñia somniorū, & ex eis aliqua vera, sed alijs in tres tñ partium spēs, v̄c 3 nālem, aīalem, & cœlestē. Nālem vocat p̄ q̄ Physici, de humorib. indicant. Nā somniabitibus aquā flegmaticos humores dñr designari, p̄ rubentē calorē sanguineū, & p̄ ignes coleram, tertis aut̄ humorib. melācoliam; Aīalia aut̄ somnia dñr, q̄ sub aī passionib. quæ interdū contingūt proficiscunt, quemadmodū Paulo Apostolo in Macedoniā p̄ficiunt, euénit. Cælestia dñr somnia quæ diuina, rerū monita esse censem, vt in līs hæbreorum de Jacob Patriarcha. Item de Pharaone cuius somnio famis pulsa fuit sub vaccarum spicarumq; velamine. Itē de Propheta Daniele. Itē de Ioseph; Postremo de Magis mōitis ne ad Herodē redirent. Infinita alia exempla externa ponuntur per scribentes, quæ omitto breuitatis cā. Circa p̄missa Philosophi veros effectus somniorum casu contingere scribunt. Alij tollunt omnem auctoritatem somniorum, nullamque uim diuinam esse affectricem somniorum asserunt, & genera atque distinctiones somniorum respuit Cice. dum dicit, quæ est tandem ista distinctione? quæ uera? quæ falsa habetur? & si uera à Deo mittuntur, falsa unde mittuntur? Et licet sint exempla externa, attestantia ueros effectus somniorum, respondet idem Cic. argumentis, & rationibus disputandum esse non exemplis, quæ aut calu ueniant, aut malitia falsa si tāque esse possunt, prædicta sunt munira lege diuina dicēte, non obseruabitis somnia, c. 19. Levit. & 34. & c. in p̄dictis autem quando, & quatenus credatur somnijs, confugiendum est ad distinctionem phisicorum, nam secundum eos genera morborum iure declarari possunt secundū eos p̄ causas internas naturales, & insitas homini, p̄t similiter in affectibus curarum, & uigiliarum, iuxta uerbum diuinū multis scuras sequuntur somnia. Item ubi multa sunt somnia, ibi plurimæ vanitates, prout. capit. quinto, eccles. In p̄dictis autem in quādam conuenientia cōsensu, & cōuētione naturæ ex somnijs significatiōes morborum, & quid Tract. Tom. xi).

Oo quam-

Franc. Cason. De maleficijs.

quamque rem sequatur intelligi potest, in alio vero genere somniorum, prout somniantibus thesaurum hæreditatem, victoram, & multa eiusdem generis, cum nulla causa aut naturalis ratio subsit, nihil est concedendum.

NE REVSPER ALIQUA INDICIA conuincatur, vt poena capitali damne- tur. Tractatus. IX.

S V M M A R I V M.

- 1 Reus non conuincitur ob aliqua indicia, vt pena capitali damnetur.
- 2 Indicia aliqua non sufficiunt ad procedendum ad aliquam penam capi-
talem.
- 3 Nemo debet ex presumptionibus damnari, sed probationibus luce clario-
ribus, cum de hominis uita agitur.
- 4 Indicia indubitata, non sunt adeo indubitata, quin aduersus ea probari
possit.
- 5 Viuis exire cum gladio sanguinolento non habet tam indubitatum con-
tra se indicium, ut ex eo damnari possit, cum esse possit, quod eo non ob-
stante, non solum non occisor, sed nec vulnerator fuerit.
- 6 Indicia necessario non concludunt, quando ueritas potest aliter se habe-
re.
- 7 Probatio contra indicia etiam indubitata admittitur.
- 8 Indices ex indicijs etiam indubitatis quempiam condemnare non de-
bet.
- 9 Conuictus quis aliqua lege dici non potest ex indicijs etiam indubita-
tis.
- 10 Indices non nisi auditis, & pensatis defensionibus, reorum indicare me-
minerint.
- 11 Dominus dat sapientiam, & consilium, & qui negligit legem, & consilium
eius, perdetur a parvulis, & a stultis.
- 12 Index ex seipso etiam nemine petente debet querere defensiones reorū.
- 13 Iudices debent esse solliciti, & curiosi in explorando factō, & defensioni-
bus reorum, & non debent querere ius ante factū.
- 14 Reus captus an debeat audiri, an uero possit statim de criminis condem-
nari.
- 15 Testes non publicati non inducunt aliquam probationē.
- 16 Captus, ex hoc solo, quia captus, non debet de crimen damnari, nisi aliter
de maleficio conuincatur.
- 17 Quoslibet admittitur ad defendendos reos.
- 18 Iudices cauere debent, ne homicidas querendo, homicide fiant, & ne a-
lios iudicando, seipso condement.
- 19 Defensione reorum non potest lege Pontificis, aut Imperatoris tolli, cum sit
de iure naturali.
- 20 Defensione reus non potest renunciare.
- 21 Nemo est dominus membrorum suorum.
- 22 Iudicis interest ratione humanitatis, & intuitu religioni iustum non oc-
cidere.
- 23 Defensionis renuntiatio a reo facta, quando a indice sit admittenda.
- 24 Reus repertus in flagranti crimen, an de facto puniri possit.
- 25 Confessus crimen debet tamen moneri ad faciendum suas defensiones.
- 26 Indicia quamvis urgentissima non sufficiunt ad damnandum reum in cri-
mine capitali, etiam si sint talia, quae mentem iudicis adeo coerceant ut
aliter credere non possit.
- 27 Index licet uiderit homicidium committi, damnare tamen non potest de-
linquentem, nisi de homicidio fuerit legitime probatum.
- 28 Indicia, quae uini plena probationis habent in ciuilibus, non sufficiunt ad
condemnandum in criminalibus.
- 29 Iudices non nisi per probationes luce meridiana clariores debet reum co-
demnare ad mortem, cum in occultis uerjetur iudicium Dei tantum.
- 30 Iudices huius mundi debent iudicare secundum prudentiam, qua cadit in
hominem, relinquendo cetera iudicio Dei.
- 31 Index debet iudicare ea quae terroscit, non autem per indicis, quamvis ur-
gentissima.
- 32 Indicis hominem iudicare exemplo perniciosum est, cum sepe per ea inno-
centes fuerint damnati.
- 33 Indicis hominem iudicare exemplo perniciosum est, cum sepe per ea inno-
centes fuerint damnati.
- 34 Indicis etiam urgentissimis quis non est damnandus capitaliter, sed est
torquendus potius, ut possit super certo indicari.
- 35 Torquendum esse neminem nisi in subsidium probationum, quomodo in-
telligatur?
- 36 Indubitata legi, debent esse indubitata iudicii.
- 37 Sententia capitalis contra reum proferyi potest, ex indicijs indubitatis,
& a iure approbatis.
- 38 Indicia a iure approbata non minorem auctoritatem, & fidem praestant,
quam testes, & instrumenta uidentur continere.

Dicitum est supra de indicijs
per q̄ torqueat reus, & p̄ q̄ non: dicendum fore or-
dine scribentium de indicijs manifestis, ob q̄ non

torquen̄ rei, sed damnan̄ de quibus indicijs fit mentio ab
1 omnibus. Sed quia sentio † ob aliqua indicia reos non cō-
uinci, vt poena capitali damnent, propterea omitto, excu-
2 tiens propter aliqua † indicia non esse procedendum ad p̄
3 nam capitale, q̄nia nemo debet † ex presumptionib. con-
demnari, sed ex probationibus luce clariorib. cum de ho-
minis uira agatur. l.s. C.de prob. Et alia ratio est in p̄opru,
4 quia indicia, † quę scriptores indubitata appellant, non sunt
adeo indubitata, quin aduersus ea possit probari, ut in ex-
5 ple, si quis visus fuerit exire de loco, qui solum aditū habet,
cuni ense sanguinolento, quod exemplum apud scribentes
maximum est, & indubitatum, vide Gand. in tit. de indi. indu-
bi. Sed in contrarium † p̄ot argui, q̄ ille vulnerauit tantum,
& aliis exanimauerit, sed fortius esse potest, quod neq; vul-
nerauerit, prout nostris temporibus euuenit, q̄ quidam occi-
dit quandam cum ense, relicto ense fugit, superuenit amic-
us interficti, & apprehenditensem cruentum, sequens ho-
miciam captus fuit, fuitque liberatus, quia in contrariū p-
6 bauit: Et re vera indicia † non concludunt necessario, quā-
do veritas p̄ot aliter se habere, vt supra, utique p̄ indicia hu-
ijsmodi rei condemnari non debent. Idem in l. Moysis. ca.
29. Gene. in fin. Nam nulla res est, qua non suspicionibus, &
indicijs quisvis possit criminari. Verum in supradictis du-
7 pliciter consideratur, uno modo, quando † reus uult aliqd
probare, & tunc sine dubio audiendus est, quia p̄dicta in-
dicia non sunt adeo indubitata, vt supra, licet mulci Iudi-
8 ces † contra ius, & fas aliter obseruent, & reos tanquam cō-
uictos condemnent, quibus p̄ot obijci. Quod genus hoc ho-
minum quæve hunc tam barbara morem, Committit pa-
tria? Ab horreant igitur hāc opinionem Christiani Iudices,
9 tanquam prophanam, nam exordiendo † ab orbe condito
iudicia Dei repugnat, & primo nunquid Adam de peccato
cōuictus fuit apud Deum? Nunquid Chain de homicidio?
Nunquid villicus de iniqua villicatione apud Christum? cui
dictū fuit, redde rōnem. Nūquid lex vestra iudicat hoīem,
10 & non prius audiuit, seu cognouit eum? Meminerint † itaq;
Iudices non nisi auditis, & pensatis defensionibus reorum
judicare, exemplis vt supra, ga maiora tradi nō possunt, cū
Dei sint, & homines ea imitari oporteat, iuxta illud, Ne in-
nitaris prudentia tuæ, q̄ † dñs dat sapientiam, & consilium,
& q̄ negligit legem, & consilia eius, perdetur a parvulis, & a
stultis, & qui detrahit, aut addit, mētī. c.j. 2. 3. 8. 12. Proverb.
11 Hoc etiam † apud multos Iurisperitos certi iuris est: qui p-
pe fatēt oēs ludices dēre ex seipso nemine petente querere
defensiones reorum. l. si non defen. ff. de poen. Quo pacto er-
go Iudices volū condemnate reos, aut conuincere, p̄ ea q̄
necessario non concludūt: Et probari p̄ot qd tale, quo pro-
bato non damnarentur: ex facto: n. ius oritur. Quare Iudi-
ces † oportet esse sollicitos, & curiosos in explorādo factō,
& defensionibus reorum, & non debent querere ius ante
factum. Occurrit † hic glo. in c.f. de hær. lib. 6. quę contra re-
ligionem iudicantium tradit reum captū nō audiri, sed pos-
se cōdemnari: quām gl. multi Iudices sequūt ur. Cōtra quos
15 tñ est rō concludens, q̄ testes † non publicati non afferunt,
siue inducūt aliquam probationē, per regulam, non dicitur
quidquam probatum, nisi publicato processu. l. solam. C. de
test. nec. sequitur, captus est, ergo damnari debet: quia in cō-
trarium est iuris regula, q̄ ex eo, quod quis sit captus † non
debet de crimen damnari, nisi aliter de maleficio conuincatur:
interest enim reipu. ne innocens puniatur. Vnde
17 † quilibet admittitur ad defendendos reos: quia cuilibet
propria debet esse humanitas, vt per Paul. de Castr. in con-
silio 168. Quanto magis interest † iudicium querere defen-
siones reorum, ne homicidas querendo homicidae fiant,
18 & iudicando se ipsos condement? Sciant † cuncti non Pō-
tificem, non Imperatorem posse reorum defensiones tolle-
re per suas leges, etenim defensiones sunt de iure naturali.
clementin. pastoralis. de re iudical. defensionis fac. C. de iu-
re fisci, libro 20. Hoc † amplius re non possunt renunciare
proprię defensioni. est gloss. in l. pactum inter hæredem: ff.
21 de pactis. Ratio reddi potest, quia nemo est † dominus mē-
brorum suorum. l. prima, §. vsque adeo. ff. de Iniu. Aut ali-
22 ter insigniter dici potest: quia interest † iudicis ratione hu-
manitatis, & intuitu religionis non occidere iustum. capi-
tu. 22. Exod. Nec aliud genus † renunciæ Iudex admittret, ni-
si reus dicat se alias non habere defensiones, & Iudex cogno-
scat reum carere defensionibus. Bald. in l. seruum quoque. ff.
24 de procu. Fallit tamen † secundum aliquos in reo reperto
in crimine, qui de facto potest puniri, vt in gloss. l. iustus
fustium. ff. de ijs, qui not. infam. † Quę tamen opinio non
placet, quia licet quis confiteatur † crimen (quod maius est)
debet tamē moneri suas facere defensiones. no. in l. i. §. si q̄
in villa. ff. ad Syl. dicetur in tit. de confess. Altero mō q̄liderā
dum est, q̄a sumus in supradictis indicijs, & reus nō p̄ot in p̄.

36 siūl probare. Similiter t̄ dicitur in supradicto casu ad damnandum reum in crimine capitali non sufficere argumenta quamvis urgentissima. Et si sint talia, quē mentem iudicatis adeo coerceant, vt aliter credere nō poslit, ita dixit Paul. de Cast. in cons. 197. quem recitat C̄ap. in cons. 6. & 32. crimi-
 37 nali. vbi redditur pulchra ratio, φ licet iudex t̄ viderit eom mitti homicidium, damnare tamen non potest delinquen- tem, nisi de homicidio fuerit legitime pbatum, minus pōt damnare, quia credit ita esse per indicia. Hanc opinionem tenuit Brun. in 5. q. quasi in fine, dicens esse potuisse, fugientem cum gladio sanguinolento fecisse ad sui defensionem. Contratamen rationē Brun. teneo, quia solum tractatur p̄ supradicta indicia de cōuincendo reo de delicto commisso, & sic an occiderit: non autem si potuit impune occide re. Primo enim queritur si occiderit, postea si occidere potuit, nam per prædicta indicia ambigitur an occiderit, an potuerit iure occidere, alterius est speculationis. Vnde licet opinio Brun. sit bona, non tamen per prædictam rationem, quā non congruit questioni. Sciant etiam iudices t̄ per ali-
 38 qua indicia hominem nō posse damnari exemplo Salomo nis, qui licet iudicauerit vni mulieri filium, non tamen uoluit aliam ad mortem condemnare, tametsi essent indicia contra eam, quia indicia t̄ quā vim plenā probationis ha-
 39 bent in ciuibus non sufficiunt ad condemnandum in cri- minalibus. vt per Inno. in cap. afferte, de præsumpt. & Bald. in l. final. C. eod. Et ratio reddi potest, quia iudices non t̄ nisi per probationes luce clariores debent reum condemnare ad mortem, cum in occultis versetur iudicium Dei tātum.
 40 Et iudices orbis t̄ debent indicare secundum prudentiam, quā cadit in hominem relinquendo cetera iudicio Dei. c. 21. Exod. & iuxta illud, Descendam, inquit Deus, & videbo, dixit. n. videbo, tanquam iudex, non tanquam Deus, ita in- telligunt omnes. Vnde elicitur iudicem debere indicare t̄ quia certo scit, & per probata legitime ita vt uideat, & co-
 41 gnoscat sic esse, non autem per indicia, quamvis, vt supra, ur- gentissima. Exemplo enim t̄ perniciosum est per talia indica-
 42 hōminem condemnare, quia contingunt contra homi- nes quādam verisimilia indicia, quā etiam inficiari non possunt, & multi per eam damnati fuerunt, quos per super- uenientiam delinquentium cognitum fuit innocentes dā-
 43 natos esse. Vnde propter t̄ periculum iudicij tutius esse exi-
 44 stimo reum torqueri, vt possit super certo iudicari. Nec ob-
 45 stant, quā apparent in contrarium, neminem torqueri, nisi in subsidium probationum, quia respondeo prædictam t̄ re-
 46 gulam habere locum, quando constat de delicto per aliud genus probationis, quām per indicia supradicta, vt puta si per testes fuerit legitime probatum, siue in ijs, per quā lex vult condemnare exemplo. l. si quā. C. de adulter. nam quā
 47 t̄ sunt indubitate legi, debent esse indubitate iudici. l. si tu-
 48 tor. C. de pri. tutor. t̄ Quando ergo indicia sunt simul iūcta, vel mixta, & sunt à lege approbata, possunt dici indicia in-
 49 dubitata, ex quibus potest procedi ad condemnationem ea-
 50 ratione, quōd sufficit quōd sit testib. superatus vel propria
 51 uoce confessus, ad hoc, vt possit sententia capitalis contra
 52 eum proferri. l. si qui sententiam. C. de pœ. & l. si quis. C. de
 53 episcop. & cler. Ita eo modo prædictis indicis à iure appro-
 54 batis poterit sententia capitalis proferri, vt l. si qui adulterij. C. ad legē l. de adulter. & l. excipiuntur. ff. ad Sen. C. Sylla.
 55 t̄ Nam talia indicia non minorem auctoritatem, & fidem p-
 56 batam, quām testes, & instrumenta videntur continere, vt l. ad probationes. C. de probatio. & dixerunt oratores plus
 57 oportere signis, & argumentis credi, quām testibus: hēc enim eo modo exponunt quomodo re vera sunt gestę te-
 58 tes corrumpi posse, vel præcio, uel gratia, uel metu, vel si-
 multate.

- 4 Iudicis arbitrio relinquuntur, quæ lege non definitur.
- 5 Indicia quæ effictum habent, & unde dicta.
- 6 Indici ueritatem ex indicis erucere uolenti quæ sint consideranda.
- 7 Inimicitie offensionis presumptionem inducunt.
- 8 Fuga presumptionem inducit.
- 9 Fama publica indicium facit.
- 10 Confessus ultro in causa criminali absque villa tormentorum formidine an statim damnandus sit.
- 11 Confessio spontanea alium effictum in ciuibus iudicis habet quām in criminalibus.
- 12 Confessio in tormentis contra alium facta, an inducat presumptionem.
- 13 Confessi de se nonnunquam de alijs interrogandisunt, & in quibus casibus confessio illorum presumptionem inducat.
- 14 Tormentis suppositus ratione furti probati per indicia, an pro alijs furtis de quibus nulla extant indicia torqueri possit.
- 15 Quæsilio repeti sine nouis indicis an possit.
- 16 Reus ex indicis questioni destinatus an eo quod paratum se dicat innocentiam suam aduersus indicia probare sit tormentis eximendus.
- 17 Appellari ab interlocutoria qua iudex questionem habendam pronun- ciat, potest. & quare.
- 18 Reus per errorem in tormentis confessus an errorem suum revocare possit.
- 19 Confessio in tormentis ab eo facta, de quo quæsilio habita est nullis præcedentibus indicis an valeat.
- 20 Confessio extorta per comminationem tormentorum etiam extra locum torturæ an dicatur formidine tormentorum facta.
- 21 Confessione exorta per tormenta quem in locum ducendus sit reus ut cognoscere possit index an in confessione perseueret.
- 22 Quæsilio de libero homine possit necne haberi.
- 23 Torquens aliquem præter modum, an & quomodo teneatur.
- 24 Delinquere non uidetur nisi qui delinquendi animum habuerit.
- 25 Lata culpa non equiparetur dolo in delictis,
- 26 Tutor instrumenta aduersus pupillum producta de falso arguens nō pre- sumunt calumniandi animo id facere.

Voniā de quæstio-

- nibus siue tormentis mentionem fa-
 cti sumus, dispiçiamus imprimis
 quomodo & quo ordine sint tor-
 menta adhibenda. Et primo t̄ dico
 quod sagax iudex cōsiderabit a quo
 facilius veritas erui poterit ut ab il-
 lo questionem incipiat, vt a timido-
 ri magis iuspecto a minore a debili ore non a fortiore, vt ff.
 de quæstio. l. prima. §. prima, & l. viii. primo respon. Item si
 torquendi forent pater, & filius, a filio incipendum est, quia
 pater in tormentis filij magis torquetur. ff. quod metus cau-
 ia. l. iti quidem. in. stir. de noxa. §. sed veteres. Item fœmina
 prius torqueatur quām masculus, quia homo tanquam ma-
 ioris constantiæ tardius confitebitur, fœmina citius, quia
 momentaneum, & instabile cor habet. C. de inoffic. testam.
 l. filia in orbitate. & de verbor. significa. forus. & ff. de iur. fil.
 2 l. deferre. Ex quibus t̄ autem cansis torqueantur homines.
 respondeo ex ciuili vel criminali, & tunc cum aliter veritas
 reperiri non potest. ff. de quæ. l. diuus, & l. ex libero. & l. quo-
 ties. non tamen ex omni causa quis torquendus est, nec q̄li
 ber persona indifferenter. ff. de quæst. l. edictum. Et oportet
 vt aliqua præcedant quæstionem indicia, & sufficientia, &
 verisimilia, quia a tormentis seu questionibus incipendum
 3 non est. ff. de quæstio. l. prima, primo respon. & quia t̄ sine in-
 dicis siue præsumptionibus quis torquendus non est, ut.
 ff. de quæstio. l. unius. §. tercia, & quarta, & l. maritus. & l. fi-
 nal. & C. ad leg. Cornel. de falsi. l. sicut affinem. & circumspe-
 ctus esse debet iudex, ut uideat si indicia præcedentia sunt
 verisimilia, & sufficientia, quia demum per appellationem
 vel restitutionem tormenta auferri non possunt, præsertim
 quia illi qui torquentur aliquando in tormentis perire con-
 sueuerunt. l. aut damna, §. primo, ff. de pœ. & quōd debeant
 præcedere indicia probatur. C. de quæst. l. milites. cum si.
 sed si dubitatur quanta debeant esse tormenta, & qualia, re-
 spon. non potest hoc describi uel ostendi, uel de hoc certa
 doctrina ferri seu descriptio dari, & hoc remittitur arbitrio
 iudicis. l. tercia. ff. de testib. ibi, tu magis scire potes, quia
 4 t̄ quā non determinantura iure relinquuntur arbitrio iudi-
 cantis. l. hodie. & l. sanctio. ff. de pœ. & ff. de effract. l. post. §.
 quibus nulla facit. l. prima, ff. de iur. deli. potest tamen in ge-
 nere talis doctrina tradi quōd prudens iudex debet soler-
 ter instare ad indaganda indicia contra delatum ex aliquo
 5 crimen. Nā indicia t̄ sunt alijs probationib. proxima, & di-
 cunt indicia quasi indicātia & demōstrantia veritatē, & pro-
 bationū adminicula. C. de pro. l. instrumēta domētica. sunt

Oo 2 enim

TRACTATVS DE INDICIIS ET TORTVRA, acutissimi legum interpretis Anto- nius de Rosellis.

S V M M A R I V M.

1 Questionem habiturus a quibus incipere debet.
 2 Tortenta quando, & quibus ex causis adhibenda.
 3 Torqueri sine indicis nemo debet. & num. 20.

De indicijs & tortura D. Anto. de Rosellis.

enim indicia pars probationis, ut. C. qui testam. face. posselio. l. hac consultissima. §. deinde. uerificu. indicia, &c. dicitur enim indicium ab indicando, quoniam indicat ueritatem, ut. C. ad leg. Iuliam, de adulteri. l. si qui adulteri. 6 & l. lolet. de præscr. ver. Quæret insuper t̄ iudex instanter, & indagabit cum quibus, & per quæ loca conuersabatur malefactor, quem torquere intendit, quoniam mala conuersatio est male operationis indicium. ff. de adimen. leg. l. si plures. §. assidue nam ex mala conuersatione etiam bonus efficitur vitiosus. ff. de ædil. edic. l. ædiles. §. pedius. ibi, aleator forte vel uinarius ad idem dictum Philosophi, qualis quis, tali consorte delebetetur. Item consideret loca in quibus cōuersabatur, quia secundum locorum varietatem varię colliguntur coniecturae. vt. C. si manci. ita fue. ali. l. prima, in principiis. & ff. de pœnis. l. aut facta. §. cuenit. Item instet t̄ quære re si erat inimicus offensi, vel si aliqua offensio evenit inter eos, quia tunc erit præsumptio culpæ, quia inimicus de inimico malum cogitat, & facere facile ius præsumit. ff. de his quibus vt indi. l. inimicitia. & ff. de adi. leg. l. tertia. §. final. & ff. de quæstio. l. prima. §. ad quæstionem. item studeat inuenire cuius estimationis est. nam qualis cuiusque fama, & opinio in ciuitate est, talem eum esse præsumimus. ff. de quæstio. l. de minore. §. tormenta. ibi, vel cuius estimationis, & de rescin. ven. l. si bonifidei. in princi. in Au. de testi. §. sancimus. decima colla. item potest iudex indicia sumere ex trepidatione vocis uel membrorum, vel pallore, vt. d. §. tormenta. loquutio enim constantia vel trepiditas, & estimationis cuiusque ideo admittenda sunt, & indaganda, quoniam talia conferunt ad illuminandam ueritatem, vt. d. §. tormenta. itē debet indagare cuius vitæ prius fuit, & an talia vel similia de quibus inculpatur ad præsens facere consuevit, nam de unoquoque bonum uel malum præsumimus consideratis prædictatis. ff. de re milii. l. desertorem. §. is qui. & insuscepto vitæ eius præcedentis statu. l. non omnes. §. a Barbaris. ff. de remili. & ff. de suspec. l. tutor quoque. §. quoniam potest ex gestis enim præteritæ vitæ meitur præsentia. C. de milit. agē. in rebus. l. prima. §. final. item an fuerit examinatus quando erat in iudicio quod operibus adimpleuerit illa proferendo, quoniam ex dictis facta hominum persamus, vt. C. si q̄s imper. maledi. l. vna. & ff. de sup. leg. l. Labeo. item considerandum est an sit talis qui consueverit, & posse habuerit talia attentandi. ff. ad l. lul. mai. l. famosi. ibi, an potuerit facere, 8 & an ante quicquam fecerit. item si t̄ aufugerit est indicium contra eum, vel si se absentererit statim post maleficium. argum. in auct. de exhi. reis. §. si vero. columna quinta, & C. de affe. l. consiliarios. cum si. item t̄ testes recipiat super maleficio commisso in ioco vbi fuit commissum, de voce, & publica fama, qua probata, coadiuuat indicia ad torturam. ff. de testi. l. prima. §. flumen. & ex multis alijs curiosus iudex poterit indicia sumere ad informandam conscientiam pro eruenda ueritate delicti. Nunc est videndum quis sit quæstionis effectus, & si quidem absque t̄ formidine tormentorum vltro quis malefactor confiteatur, dixerunt quidam antiqui, & quidam moderni præceptores eum non esse statim damnandum, sed debet stare iudex per diem uel per aliquod tempus secundum qualitatem criminis, & personæ conditionem, & iterum facere eum coram se præsentari, vt interroget an velit perseuerare in confessione facta, uel contradicere vel reuocare: & hoc ideo dicunt, quia confessio rei statim in criminali non præjudicat, nec statim facit plenā probationem, vt. l. secunda. de custo. reor. & ita intelligunt illa. l. quæ non distinguit an formidine tormentorum an sponte fuerit habita confessio. & ita intelligitur. l. prima. ff. diuus. de quæstio. nec statim dicam haberi pro exploratis facinoribus. d. §. si quis vltro. Et sic t̄ dicunt ipsi in confessi onibus factis in causis ciuilibus, & criminalibus, hoc interest, quia in ciuilibus non est opus perseuerantia, sed statim tenet, in criminalibus autem siue vltro, siue formidine tormentorum habita fuerit confessio, opus est perseuerantia per dicta iuria, nec minari debet iudex si magis ponderat in criminalibus, quam in ciuilibus, nam vbi maius uertitur periculum ibi cautius, &c. C. de Falcid. l. vbi. ibi, & accerrima, &c. & C. de pœn. l. qui sententia. &c. ubi periculum. de elect. in sexto. Nec mirum si ita tam varie, quia criminalia indicia cum ciuilibus nihil habent simile. institu. de pu. in princip. & hæc est communis opinio, quia si quidem si quis contra se confiteretur sponte crimen, statim incarcерandus est, & non illico absque perseueratione ex confessione damnandus. C. de custo. reo. l. vltimi. primo respon. & C. de pœnis. l. cum reus, & ita intelligitur. l. si confessus. ff. de cust. reo. non obſt. §. diuus. & §. si quis vltro. quia intelliguntur in confessionibus habitis in tormentis. & ita intelligitur. l. secunda, de cu. reo. secundum ueriorem lecturam. vt patet in fine. l. ibi. vt sic iudicibus immodice sequentibus, &c. In tormentis, autem si

fiat confessio seu formidine tormentorum non illico standum est ei confessioni, nec debent haberri pro exploratis criminibus, vt. d. §. diuus. C. quorum appell. non refid. l. secunda, & est ratio quæ ponitur. ff. de quæstio. l. prima. §. quæstio nem. ibi, quia quæstio est res fragilis ueritatem fallens, &c. & tunc habet locum. l. secunda, de custo. re. vt iudex faciat criminosum ad se uenire, & quærat, utrum uelit perseuerare an retractare vel contrarium dicere, & si perseuerauerit tenet confessio, alijs non. d. §. si quis vltro. & d. l. secunda quor. ap. non rec. Sed quid de quæstione quotidie occurrente? aliquis in tormentis confiteretur contra alium, statitur dicto suo? respon. distinguendum, quia aut torqueatur simpliciter in alios non in socios, & non in se, & tunc statutur dicto suo cum alijs indicijs, vt iudex ex dicto tormenti cum alijs indicijs ad condemnationem procedere possit. C. de affe. l. nullus. ad fin. & de quæstio. l. edictum. & l. prima. §. quæstionem. ibi efficacissimas causas ad requirendum ueritatem &c. Et ad idem Tullius in Topicis. ibi, non tormentis uerberibus igni fatigati, qui ipso iure ueritatem dicunt, videtur dicere, taluo si dixerit de inimico, quia tūc nō facile credendum est, sed nec omnino fides detrahenda, sed causa cognita erit fides adhibenda, uel non. vt. l. prima. §. præterea. de quæstio. & ff. de testibus. l. tertia. in princip. aut torqueatur in se & in alios, tunc nisi de se confiteretur, habent locum proxime supradicta, sed si confiteretur de se, & de alijs, tunc secundum Azo. cuius opinio præualet, est inuenire regulam, & instantiam. regulariter de proprio scelere confessus super conscientia nemo scrutetur aliena, & si sic regula est, oportet de se confessum non debere interrogari de alijs, & maxime de consociis, vt. ff. de quæstio. l. qui de se. per l. sicuti. in princi. & C. de actio. l. final. Et sic de facto aliorum non statutur dicto suo. fallit in casibus in quibus t̄ de se confessus torquetur, & interrogatur de alijs. si tamen contra illos alia præcedant indicia. Primus casus est in quibusdam latronibus, & maxime obscuris, qui de se confessi torquendi sunt & interrogandi, & de consociis, demandatoribus, & de receptatoribus, vt. ff. de quæstio. l. diuus. Adria. & C. de fer. l. pe. Secundus casus. C. de Fal. mo. l. prima. Tertius. ff. ad exhib. l. final. Quartus de malefi. & Mathe. l. final. Quintus in seruo de nece domini in se confessio, vt torqueatur, & torquentur quo mandante fecerit. ff. ad sylla. l. prius. & l. si percussor. & est speciale, vt sentit ibi Azo. & ff. de quæstion. l. is quidem. Sextus. ff. ad l. Aquil. l. inde Neratius. §. sed & si scriuus. & hoc si aliqua præcedunt indicia, alijs non debet de alijs interrogari. l. prima. C. de quæstio. item eius responsio non erit plena probatio contra illos, quos inculpauerit, sed aliqua præsumptio, vt not. in d. l. final. de accus. sed nunquid propter istam talem præsumptionem poterunt isti inculpati ad tormenta perduci? respon. sic, in dictis sex casibus exceptis. argumen. præalleg. l. nullus. & ff. de quæstio. l. edictū. & argum. l. prima. §. cum quis latrones. & argum. quod idē in alijs. ff. de quæstio. l. prima. §. idem Adrianus. in alijs vero non. C. de accu. l. final. ff. de quæstio. is qui. sed quid si persona culpata a tormentato sit homo male conditionis, & famæ, nunquid in alijs quād supra dictis sex conceptis poterit subiici quæstioni? dic quod iure non quando non præcesserint indicia sufficientia, nec culpatio facta a tormentato inducit indicium, q̄a interrogari non debuit. l. fi. C. de accu. & ff. de quæstio. is qui. & ideo quod idem sequitur tanquam l. prohibente factum non ualet, ut. l. non dubium. C. de legi. tamen de consuetudine uidemus torqueri, pro quo facit. ff. de quæstio. l. prima. §. diuus Adrianus. Sed quid de quæstione quotidie occurrenti? accusatur quis t̄ de furto, pro indicijs præcedentibus ad ipsum furtum, torqueatur, & confiteretur illud furtum, nunquid debet procedi in tortura siue interrogari, ut indicet, & confiteatur de alijs furtis a se commissis, de quibus nulla habentur indicia? dic quod non de iuris subtilitate. argum. corum quæ dicentur proxima quæstione, & quia quantum ad ista furtæ de quibus in specie uel in genere nunc de nouo quæritur, nulla præcedunt indicia, & sine indicijs nemo torquendus est. C. de fals. l. si eut. & ff. de quæstio. l. prima. in princip. & in l. maritus. sed de generali consuetudine Italiz quotidie seruat ueritatem, & specialiter in furtis, quia magis frequentantur. quæ consuetudo potest coadiuvari per. l. ff. de re mil. l. non omnes. §. a Barbaris. & de offic. præsidis. l. congruit. Sed quid de quæstione quæ quotidie locum habet? t̄ habita est de aliquo semel quæstio, qui nihil dixit, iudex vult repetere quæstionem sine aliquo nouo inditio, nunquid potest? videtur quod sic, ut. ff. de quæstion. l. repeti. & l. unius. §. primo, quæ indistincte dicunt repeti posse. & ubi lex non distinguit, nec nos debemus. l. de præcio. de publiciana. & ff. de legatis præstan. l. prima, §. generaliter. Tu dicas quod sine nouis indicijs non potest, sed si tortus

Tortus dixerit nullum illa nocte iacuisse ubi malum fuit cōmūlum, & postea inueniatur per testes quod aliqui iaceuerat, certe hoc casu repereretur quæstio per dictum indicium uel simile. & hæc est communis opin. non tamen allegatur aliqua lex, tu tamen allega. l. boues. §. hoc sermone. de verbo. sign. & ff. pro socio. l. si socius pro filia. §. sine priori. assessores tamen honoris audiendi no[n] hoc seruat, sed continuo quæstiones repetunt absque nouis indicijs donec de obiectis criminib. audiant ueritatem, quorum opinio potest argui per text. in auct. vt iud. sine quo. suffra. §. oportet. debet tamen considerare bonus iudex in repetenda quæstione quomodo tortus in animo, & corpore fortitudine perdurauerit, vt. ff. de qst. l. unius. §. reus. Qd si aliquis in tormentis diceret, teneatis quantum vultis, quia si staré usq; ad. 10. an. nō diceret, qd in nihil sum pollutus de obiecto crine, & sic oia diffiret, est ne dimittēdus ire? certe nō, sed procedit in tormentis cum tempore uel asperitate secundum conditionem criminosi, & secundum criminis qualitatem, & si confiteatur, habent quidem, sicut autem nō iudex eum in carceribus retinere debet. Et si noua superuenientia indicia quæstionem repetet alterius schematis a prima. sicut autem non aderunt noua indicia, tunc statuet accusatori competētem dilationem ad probandum, si poterit conuinci, condemnabitur, aliás non. ff. de qst. l. h. præterea. & l. si unius. §. sine ea. eo. ti. Sed quid de quæstione, de facto t̄ criminis indicia præcedunt, per quæ iudex informatus dicit reum ad torturam. dixit ipse iudici, detis mihi defensionem antequam me ponatis ad tormenta, quia paratus sum incontinenti argue re contra indicia, nunquid audiendus est reus? & sibi danda defensio antequam torqueatur? videtur qd nō per. l. 3. C. vbi sena. & Bar. ibi, ne quas ante probationem iniurias patiatur &c. cum in illis personis in dignitate positis sit ibi speciale, videtur in cæteris contrarium ius commune. ft. ad munici. l. præterea. Primo enim actor probat cum fundata sua intentione, reus opponit defensiones, & exceptiones suas, vt. C. de excep. l. si quidem. C. de proba. l. exceptione. primo ergo fundari debet totaliter intentio actoris per testes vel per confessionem rei antequam audiarur in sua defensione. Tu dicas quod omnino sit danda defensio, antequam torqueatur, quandounque tale allegatur quo probato, non debet ad tormenta procedi, & hoc illa ratione, ab interlocutione facta a iudice, quod aliquis torqueatur appellare licet. ff. de ap. reci. l. 2. Et est ratio quare a tali interlocutoria permisum est appellare, quia si ea om̄issa ueniretur ad torturam nunquam postea posset recuperare detrimentum membrorum vt. d. l. 2. quæ incipit, ante sententiam. sero enim appellatur vel defensio peteretur, si primo torqueretur, nam quædoque deficere solent in quæstione. ff. de poen. l. aut damnatio. §. l. præterea etiam confessio sive innocentia defensio conceditur, vt. C. de cu. & exhibi. re. l. 2. multomagis huius non denegabitur. præterea uidemus qd iam damnatio ex confessione facta in tormentis, & perseverantia princeps subuenit, & per suam defensionem innocentia sententiam retractando, si constiterit de innocentia condemnati. ff. de qst. l. l. §. si quis ultra. si igitur iam confessio uel iam damnato conceditur defensionis facultas, quanto fortius ante torturam denegari non debet. Cui enim quod plus est conceditur nō debet denegari quod est minus, vt in regula, cui plus. immo plus in iure legitur expressum, quod quocunque tempore iudicij reo petente defensio danda est. ff. de qst. l. unius. §. cum igitur. ibi quocunque tempore. Sed quid de quæstio. quam s̄p̄e vidi de facto. testis t̄ fuit tortus, & in tortura confessus, nunc ante sententiam dicit se errasse, nunquid poterit retrucare errorem suum? Respon. aut est error facti aut iuris. primo causa potest vsque ad sententiam, & est ratio, quia non videtur fateri qui erat, vt. ff. de confes. l. 3. in princ. quia talis error non debet vsque ad sententiam obesse. C. de iur. & fac. igno. l. error. facit optime. l. secunda. quor. ap. non reci. vbi etiam condemnato ex confessione in tormentis facta cum perseverantia subuenitur etiam post sententiam errorum suum sive innocentiam docere uolenti. Et si ostenditur, absoluetur. l. prima. §. si quis ultra. de quæstio. multo ergo fortius debet audiri uolens errorum suum ante sententiam probare. Item iste nō perseverat in confessione ex quo non expectat sententiam. Item confessus formidine tormentorum auditur appellans. l. secunda. C. quoruim app. nō reci. sed si errauit in iure, tunc non poterit uenire contra confessionem, vt. d. l. error. sed quid si aliquis confiteretur in tormentis, & postea non perseverat. nunquid illa talis confessio aliquid operetur. videtur, quod sic, vt. C. de custo. reo. l. secunda, & ff. de quæstio. l. prima. §. diuus seuerus. si intelligitur de confessione in tormentis in qua non perseverat, uel dic verius si non perseverat, talis confessio habet vim semiplene probationis, quoniam nullo modo videtur confiteri, qui confiteretur formidine tormentorum si non perseveraret,

quia ista paribus passibus ambulan, non confiteri vel confiteri formidine tormentorum, & non perseverare. C. quor. app. non reci. l. 2.

19 Quid autem si aliquis est tortus nullis legitimis indicijs præcedentibus nunquid talis confessio ualeat dic quod nō, etiam si in ea perseueret, vt. ff. de quæstio. l. diuus. & l. maritus. & l. pen. secundum vnam lectu. & C. si ex fal. instrumen. l prima, & quarta. præterea hoc est de substâria t̄ seu solennitate quæstionis habendæ, quod legitima præcedant indicia, alias quis non debet torqueri cum a tormentis inchoatum non sit. ff. de quæstio. l. prima, secunda respon. & l. maritus. & C. de quæstio. l. cum conditionaliter. & l. milites. qua solennitate deficiente quicquid lequitur iplo iure non valet. l. non dubium. C. de legi. & C. de fide instrumento. & iure hastæ fiscæ. l. prima, libro decimo, & ff. de interro. act. l. diuus. & C. de ap. l. nominationes, cum simi. Dictum est contra quod confessio in tormentis facta non præiudicat nisi in ea perseueretur, sed quæ dicitur facta in tormentis? respon. facta in actu torturæ vel iuxta torturam, cum ligantur manus, & terror incutitur a iudice, quod nisi incontinenti confiteatur, subiicit eum quæstioni. certe non tenet talis confessio, nisi perseueretur in ea, quia lex equiparat confessioñ factam in tormentis, & extortam formidine tormentorum, vt est expressum. C. quorum appell. non reci. l. secundajibi, aut formidine tormentorum, & not. quod ibi dicit formidine non dicit in tormentis. & idem sentit ibi g. o. argum. ft. de iniur. l. item apud Labeonem. §. adiicitur. ibi, uel laus territio, &c. ergo a contrario sensu non laus communitatio habetur pro ipsa tortura. Accedit quod legitur, sufficit terror armorum, etiam si quis eis vltus non fuerit, vt. ff. de vi & vir. l. idem. §. si armati. quia quo ad legē Cornel. de siccari. equipollentia sunt hominem cum gladio percutere, vel stringendo eum in manu vibrare. l. prima. §. diuus. ad l. Cornel. de siccari. facit. l. tertia. ff. ex quib. cau. ma. & ff. quod metus cau. l. metum. Sed quid de quæstio. de facto, statuto ciuitatis cauerit, quod aliquis non possit torqueri nisi in mortis casibus, potestas honoris audius extra illos casus, & excessus vult eruere veritatem criminis non tamen vult ponere ad tormenta ne incidat in poenam statuti, led quid facit, præcipit eum teneri in turri vel in alio loco denegando ei alimenta quonsque confiteatur uel in hieme facit cū stare spoliatum omnibus uestibus, nunquid videtur poneare ad torturam, vt sic incidat in poenam statuti. die quod sic. ff. de iniur. l. item apud Labeonem. in §. quæstio. ibi, malam mansionem. sed quid si extra locum t̄ torturæ vel circa tribunal, vbi ius redditur, iudex examinans delatum ex criminis dixit, aut confitearis, aut ducam te ad torturam, & torquebo te, nunquid dicitur confessio formidine tormentorum facta, dic quod non, vt. d. l. item apud Labeonem. verit. quæstio. & C. de his quæ vi ure. ve causa gest. sunt l. metum. Terrores sigit quæstionis probabiliter ueris tormentis comparandam accipere debeamus, præsentem per instantem torturam, sicut de metu instantis cruciatus dicimus. ff. quod metus cau. l. metum. primo respon. & ff. ex quibus cau. ma. l. tertia. ad fin. laus autem & extra locum tortur. facta clusoria est. argum. ff. si cui plusquam per. l. Falcid. l. nisi dolo. §. hæc autem satisdatio. Sed cum dictum est, quod confessio formidine tormentorum facta non habetur pro exploratio facinore, nisi perseueret, quæro in quo loco t̄ sit reus dendus. Respondeo ante acta, & in aliquo publico loco extra conspectum torturæ. Et ita videmus expertos assessores in præsentia conuocare testes, & sub publico testimonio scribi faciunt, talis tali die perseueravit, &c. in præsentia talium testimoni &c. bene faciunt. argumen. l. secund. C. de custo. reo. ibi sub publico testimonio. led quæro quantum erit tempus intermedium a die tormentorum ad diem reductionis ad perseuerandum? Respond. lege aliqua non determinatur, facit. d. l. secunda, de custo. reo. ibi postmodum tempus diutius &c. Et quod sit istud modicum, dic arbitrio iudicantis considerata qualitate personarum, & enormitate vel lauitate criminum. quando enim tempus a legi non præfigitur, iudicis arbitrio relinquitur. ff. de iure de liberan. l. prima, & ff. de poe. l. hodie. Quæro qui debeant quæstioni interesse. Respondeo in secreto iudex recipiet dictum torti. ff. de adulter. l. si postulauerit. §. quæstioni. habet enim similitudinem testis, vt in summa huius titu. §. final. & habetur. ff. de poe. l. prima, in principio. Sed nunquid liber homo debet torqueari? videtur quod non, quia tortus titu. de quæstioni. C. & ff. tantum de tortura seruorum sentire videatur. tu dicas quod liberi homines possunt torqueari non solum in alios, vt. ff. de quæstio. l. ex libero. primo respon. & l. unius. §. testes. & C. de aboli. l. fallaciter. §. quia si ingenio. & C. de assesso. l. nullus. & de cu. reo. l. diuus Adrianus. sed etiam inter scipios, quandounque deferuntur ex aliquo crimine, vt. C. de quæstio. l. cum cognitionis. & C.

D. Baldi. De quæstio. & torment.

de his qui not. insa. l. nullus. & liber homo possit torque ri probatur per l. si quis decurio. C. de falc. vbi decurio tor quetur. Item quæro utrum principalis persona accusata po test subiici tormentis ad veritatem eruendam. uidetur q̄ non, quia totus tractatus de quæstio. C. & ff. uidetur consiste re circa seruos torquendos & liberos homines in testimoni o vacillantes. Tu dicas quod ipse principales personæ subiici possunt quæstionis. ut C. de quæst. l. 3. & ff. de quæst. l. 1. §. diuus. & §. si quis ultro. & l. unius. & ff. de re milita. l. pro ditores præcedere tamen debent indicia uerisimilia ex qui bus iudicis authoritas informetur de obiectis criminibus reo. C. de quæst. l. cum conditionaliter. l. milites. §. oportet. & C. de fal. l. si cui.

24. † Quid si iudex in torquendo adeo modum excessit q̄ tortus in quæstione defecerit vel membro debilitatus fuerit, tenetur ne iudex, & quo iure? quod autem teneatur, dicit lex expreſſe. ff. de iniur. l. item apud labeonem. in §. quæſtio. ibi, actum in omni & c. sic. n. torquendus est reus, ut innocens a supplicio saluus reddatur, ut l. quæſtione modū ff. de quæſt. quod si iudex non seruauit, tenetur. facit. ff. lolum to mal. si constante. §. si maritus, & insti, de his qui sunt sui vel alien. iur. §. dominorum. Et melius. ff. ad leg. aquil. l. si que cunque. §. si magis. ff. de uluſſu. l. locum. §. fina. & de pigno. aetio. l. eleganter. §. plane. nec hoc prodeſt ſibi quod tanquam iudex fecerit cum deliquerit, nam omne malum præsumitur aetum, ut C. de iniur. l. si non conuiuij. & de Sicar. l. 1. præterea si propinquus modum excedunt in corrigendo tenentur. C. de emen. propin. l. 1. nec excusat iudicem officium, quia ſicut priuatis, ita etiam magistratibus prohibuit ſi aliquod illicitum facere, ut ff. de iniur. l. magistratib. ecōtra videtur quod non teneatur, quia hic iudex fecit cauſa quærendæ veritatis ſuum officium exercendo non animo interficiendi vel debilitandi: igitur non debet teneri. nemo enim tenetur delinquere, niſi animum ad hoc malignum habuerit, ut ff. de verbo. significat. l. ſæpe. ad fi. voluntas enim & propositum diſtinguunt maleſicia. l. 1. & l. qui iniuriā. in princip. ff. de furt. & facit. ff. de acquiren. posſeſſ. l. qui in re. & alibi ſcriptum eſt. Tunc crimen committitur cum uoluntas nocendi interuenit non aliter. C. ad leg. Corne. de Sicar. l. 1. facit. C. de lib. hon. exhib. l. 2. præſumit enim princeps bonum de officialibus ſuis. niſi maniſtum contrarium uideatur, ut ff. de offic. præfec. præ. l. unica. ad fin. nam creditor re obligatam auferendo non præſumitur deliquisse, quia nota bilis eſt præſumptio pro eo. ff. de furt. l. cum creditor. ſic a ſi mili in proposito præſumitur iudex ſui officij exercēdi cauſa id feciſte non concedi conſilio, ut ff. de iniur. l. injuriarū. §. 1. Et ſi aliquam culpam in excedendo modum in torquendo iudex habuerit, non tenerur. l. Cornelia. de Sicar. quia in delictis lata culpanon æquiparatur dolo. ff. ad l. Corne. de Sicar. l. in lege. Item cauſa ob quam aliquid fit ſuadet quod coerceri debet. ff. de his qui. ut indig. l. post legatum. §. ad uotum. & l. rutorem præterea. ſi non appetet quo animo fecerit, in dubio præſumendum eſt quod potius Zelo iustitiæ & uigore officii hoc fecerit quam malo conſilio. ff. ui bon. rapto. l. 2. §. publicanus. & arg. C. de acquiren. posſeſſ. l. minus instructus. & ff. pro ſocio. l. merito. accedit † ad idē & aliud ſubtilius ſumptum ex titulo qui accusare poſſunt. l. 2. ad fin. vbi tutor ex ſuo officio de falſo accusans producentem instrumenta contra pupillum. ſi non probat non præſumitur calumniando animo instituisse accusationem niſi euidenter probetur, & tamen aliter regulariter qui non probet calumniari præſumitur eoipſo quod non probat. C. ad turpil. l. 1. foliatio, diſtinguunt quidam quod si appetet q̄ ex uoluntate fecerit dolo tenetur. ſi cauſa & abſque culpa, nu. lo modo tenetur. ſi autem alia culpa in excedendo modum non puto teneri. l. Corne. de Sica. per l. 1. C. de emen. ſeruo. quia bona eſt argumentatio de dominica poſteſtate ad poſteſtem rectoris. ff. de uerborum ſignificatio. l. poſteſtatis verbo. In hoc ramen tertio membro, ſcilicet cum modum excedit, Guili. de Suza. ſcribit quod si iudex in excedendo modum in quæſtione hominem intermerit uel debilitauerit, quod tenetur, quia ſtatim cum modum excedit, fingitur non iudex, ſed priuatus. ſicut tutor non reſte adminiſtrando fingitur non tutor, & tenetur tanquam quilibet, ut ff. pro emptore. l. quisquis fundum. §. si tutor. cum ſimilib. & C. de epifcop. & cleri. l. generaliter. poſteſt dici cauſa in l. item apud labeonem. §. quæſtione ad fin. verſic. ſed ſi iuſſu. ff. de iniur. & probat bene iex. in capit. ſignificati. de homi. ubi probatur quod qui exceilit modum in defendendo, non punitur. l. Cornelia de Sica.

SOLENNIS TRACTATVS

De quæſtionibus, editus per domi.
Iaco. de Arena.

SVMMA R. I. F. M..

- 1 Quæſtio dicitur multis modis.
- 2 In quæſtio publica, pactio nil prodeſt reo, etiam contra pacifcentem.
- 3 In priuata, quid.
- 4 Reus pacifcendo data pecunia infamis redditur.
- 5 Iudex debet inquirere quamuis accusator deſtitut.
- 6 Reus non habetur pro conuicto ſi transigit, ubi ex criminis pena sanguinis irrigatur, niſi in cauſa adulterij fecuſſi gratis pacifcatur.
- 7 Homicidium eſt maius adulterio.
- 8 De criminis falſi potius quam de alijs quare liceat transigere.
- 9 Pactio ſi fiat ante accusationem iſtitutam, accusator non incidit in turpilianum.
- 10 Reo an detur exceptio ex pacto.
- 11 Delinquentis plus, melior, non debet eſſe conditio.
- 12 In præſumendo criminis plus proſequitur, qui pœnam ſanguinis timet, quam qui non timet.
- 13 Rei melior eſt conditio in pari cauſa.
- 14 In adulterij quæſtione que proponitur ad thoriſeparationem, poſteſt fieri reconciliatio.
- 15 Dislinctio quando bona publicantur ipſo iure propter delicta, & quando per ſententiam, & per totum.

 Væſtio multis modis † dicitur, nā quædam dicitur ciuilis, quædam criminalis, quædam mixta. ciuilis, aut publica, aut priuata. † In publica, pactio nil prodeſt reo, etiam contra pacifcentem, ut l. iurisgentium. §. si pacifcar. de pact. & l. 3. §. si is. de ſepult. uiola. & ita auctoritatis maioris eſt pactio, quam res iudicata, & illius agere potest quilibet, niſi collatione deſtituta, ut l. 3. ff. de popula. aetio. & l. cum qui. §. in popularibus. de iure iur.

- 3 In priuata dic, aut e contractu uel quasi, & tenet in prædictum pacifcentis, non alterius, nec tūc pactum infamiam notat, niſi sit aliquis uitians pactum uel transactionem, ut l. causas. C. de transaction. & l. non minorem, & l. si vnuſ. §. ante omnia. de pac. & l. in accusatione. de his qui notaat. inſer. Nec diſtinguo an nata eſſet aetio tempore conuentionis, an non, ut l. 1. C. de pact. & l. hære. §. filio. & l. pactum. ff. codem, & l. fideicommissi. de transactio. ſaluo eo quod dicitur de pacto per quod dolus remitti procuratur. de quo dicitur in l. si unus. §. illud. ff. de pac. & l. in commodity. ff. commodity. & l. contractus. de regu. iur. & l. conuenire. de pact. conuen. ti. ſi vero ex delicto, aut eſt naſcitura, aut eſt iam nata, ſi naſcitura, quia non eſt commiſſum adhuc delictum non teñet, ut l. si vnuſ. §. pacta. & §. item ne. de pact. ſi vero nata eſt tenet in præiudicium actoris, vt ſibi tollatur aetio, vel ſibi paretur contra actorem exception, ut l. iurisgentium. §. ſi paſſear. & §. fi. & l. ſi tibi. §. quædam. & l. ſi vnuſ. §. pactus. ff. de pac. & l. post decisionem. C. de fur. † Reum verò pacifcendo data pecunia infamem reddit, ſi eſt famoſa, niſi in transigendo iudicis adſit auctoritas, ſed ſi gratis impetraverit, ſed ſi gratis impetravit ut ſeum ageretur, non erit infamis. alias non eſſet ratio ueniae, quod eſſet inhumanum, vt l. athletas. §. fina. cum l. ſequent. & l. furti. in princip. de infam. & l. non damni. C. codem. in criminali, dic quod aut poſt inſtitutam actionem ſit pactum, aut ante. Primo cauſa aut cum auctoritate Iudicis, & valet, & accusator non incidit in Turpilianum, nec reus habetur pro conuicto. Item ab eodem accusatore pœna non redetur niſi de licentia principis abolitionem concedentis. ut l. 1. & l. quamuis. C. de Turpilia. & l. 1. de aboli. & l. furti. de his qui nota. infam. & l. miles. §. poſt abolitionem. & l. qui deſtitit. ff. ad Turpilia. Alias autem ſi eſt publicum crimen, ut in diſtis. ll. & probatur in l. maritus. §. ſi negauerit, de adulterijs, & l. qui cœtu. §. qui uacante. ad leg. iulia. de vi. interdum nil operatur auctoritas iudicis, ut ſi corruptus dedit licentiam deſtitendi, ut l. venales. C. quan. appella. non eſt neceſſe. & capitu. fina. de colluſio. Quando autem dare debeat hanc licentiam, & quando non habetur in l. 2. & l. fallaciter. C. de abolitio. Si uero ſine auctoritate iudicis, & tunc accusator incidit in turpilianum, ut l. 1. C. ad Turpilia. & l. ab accusacione. poſteſt reum in iudicium deducit, ut l. in accusacione. C. qui accusa. non poſſ. & l. in ſenatus. & l. qui deſtitit. ff. ad turpilian. etiam ſi ſit tale crimen, de quo lex dicat non transigi, ut in adulterio ut l. abolitionem. C. de adulte. & no ta. in l. quamuis. C. ad turpil.
- 5 Iudex autem hæt inquirere quamuis accusator deſtitit,

vi.

¶ 1.2. C. de abolitio. & c. i. & 2. de collu. nam hoc spectat potissimum ad eius officium, ut l. congruit de offic. præsi. & l. iubemus. C. de defens. ciuita. & hoc propter utilitatem publicam, ut l. si operis. C. de pen. sed in priuatis accusationibus sit secus, in quibus prætor ad nil aliud intendit, quam ut dirimat controversias litigantium, & in criminalibus intendit ut maleficia puniantur, & terreantur homines delinquentes exemplis, ut l. i. §. vnde queritur de no. ope. nun. & l. bona fides. ff. depo. & l. i. C. ad leg. iul. repetun. Si queratur an eo ipso, qd reus est pactus habeatur pro conuicto, cum ui deatur refugere veritatis inquisitionem per tale pactum, ut l. de crimine. C. de adulte. & confiteri, ut l. consiliarios. C. de assessor. & l. in populari. & de suspec. tut. dic, † aut ex criminis irrogatur pena sanguinis, & tunc non h̄t pro conuicto si transigit, nisi in causa adulterii, quod est secus si gratis pacifatur, ut l. transigere. C. de transactio. & l. in omnibus. de præuaricat. & l. i. de his qui sibi mor. & l. de crimine. C. de adulte. Ratio est in adulterio, quia pudicitiam innatam in subditis lex exigit per præceptum, ut in aucten. de lenon. & propter delicti frequentiam. 31. q. 7. quid in omnibus. & iō maiorem poenam exigit, vt l. factum. §. si. de pen. Idem credo in rapiu, ut l. pe. C. in quib. casib. pro pre. lib. cum pudicitia uioletur, & maior reatus ueretur, ut l. qui ceter. §. qui uacantem. de vi publica. Idem in incestu, eadema ratione, ut l. si adulterium cum incestu. ff. de adulte. & 32. q. 7. Si adulteriu. Alii ut l. dicunt contra in his duobus casibus, quia sic frequenter committuntur, non autem est ratio in adulterio sola criminis magnitudo, cum iam in homicidio reprobaretur pactio quod est maius adulterio. 34. q. 2. si quid uerius. quod non est, vt d. l. transigere. Si vero non irrogatur poena sanguinis, dic, quod aut gratis pacifatur, & non habetur pro conuicto, ut l. furti. §. pactum, de his qui no. infam. aut per pecuniam, & tunc sic in crimen falsi, ut d. l. transigere, & l. ipse significat. C. de fal. & l. fisci. & leius. de iure si. & d. l. in omnibus.

8. † Sed quare licet transigere de crimen falso, potius quam de alijs, cum in accusatione etiam de falso incumbat onus probandi, ut l. vbi. C. de fal. quod non est in alijs, vt l. fallacter. C. de aboli. Dico, transigi potest de falso, vbi per hoc a qōne pecuniaria receditur, ut l. ipse. C. de fal. quam transactio constat in poenam pecuniariam esse validam, utl. causas. C. de transact. Item per transactionem fides instri ap. probatur, & purgatur turpitudo quæ inerat, si est causa personalis contractus per dolum uel metum extortus, ut l. 2. C. quod met. cau. & l. si res. ff. de iure do. & l. transactione. C. de transact. vbi uero non disceditur a pecuniaria discepratione uidetur quod ut in alijs distinguatur, an ingerat poenam sanguinis, uel non, ut in primo casu non intelligat conuictus, secundo sic, ut d. l. in omnibus, & l. transigere, cum ratio diuersitatis reddi non possit, si ante accusationem institutam fiat pactio, tunc accusator non incidit in turpilianū, ut l. i. C. ad turpil. & l. in senatus. ff. cod. Reus vero in ea sanguinis non habetur pro conuicto, nisi in adulterio, alias sic præterquam in fallo, secundum l. transigere. & l. nondum. C. de infam. & l. quoniam. ff. codem. & d. l. in omnibus. & l. eius qui.

10. † Sed, an reo detur exceptio ex pacto. dic secundum quosdam, quod aut est priuata accusatio, aut publica. primo casu sic a contrario sensu. d. l. transigere. nam propria erat remittens, ut l. si. de priua. delic. & l. i. de pub. iudic. ideo potuit eam remittere, ut l. iurisgentium. §. si pacifcar. de pact. Secundo casu dic, quod aut irrogatur pena sanguinis, & dari exceptio contra alium, & tunc ipse idem admittitur, ut d. l. transigere. & d. §. si pacifcar. & l. 3. §. si is. de sepul. uiola.

11. Secundum hoc uidetur † quod sit melio conditio plus delinquentis, quod esse non debet, ut l. 3. §. l. de don. int. uir. & uxo. & l. diuus. de offic. præd. & l. pedius. de incen. rui. & naufrag. & l. præsbyteri. C. de epi. & cle. & ideo dic, qd in crimen publico exceptio ex pacto non paretur indistincte, ut d. §. si pacifcar. & l. si unus. §. item. & d. §. si is. & l. ius publicū. de pac. Nec ob. l. transigere. quia hoc solum notare uoluit, ut pactus in ea sanguinis, non intelligatur confiteri, in aliis publicis criminibus pactus pro pecunia intelligitur confiteri, ut l. in off. de præuari, & l. de bon. co. qui mor. sibi. Rō. diuersitatis est, quia qui in hoc dubio culpatur, p. solam damnationem pecuniarum reum, ut uictum non habebit, cui erat poena sanguinis irroganda, cum ibi causa sit diligentius examined, ut l. additos. C. de appell. secus ubi talis poena non imminet, nam presumitur quod ob malam conscientiam derit, ut l. non dannatos. C. de infamib.

12. † In presumendo ergo crimen, plus prosequitur qui pecuniam sanguinis timeret, qd qui non timeret. Sed declarato crimen per probationes, plus non subuenit uni qd alteri, immo uterq; punitur fm qualitate delicti. Sed quid si reus, qui dādo pecuniam habebatur pro uicto, uelit ostendere suam inno-

centiam, an ei subueniatur, ut non habeatur pro uicto. Rādeo sic, si ostendat, immo repetit datum si evidenter accusatoris calumnia ostendatur, ut l. seruus. §. i. de adulte. & l. si ab eo. ff. de calu. & l. in summa. de condi. inde. Sed an qui ab accusatione destitit, poterit pecuniam petere sibi conuentam ob hoc. Rādeo, refert quia aut fuit nuda cōuentio, aut fuit in stipulatione deducta, primo casu nō agit. l. siue apud. C. de transact. & l. quamuis. ad turpilia. Secundo casu si fuit accusantis evidens calumnia, & non agit. l. in summa. de cōdi. inde. Si uero non fuit, tunc distinguitur, aut interrogatur pena sanguinis ex crimen, & tunc agit, aut non interrogat & tunc non, ut l. si quidem. C. de qh. stipu. in prin. quia ex parte agentis, turpis est pactio. Item quia adhuc potest accusare, & sic ex parte sua nullo modo pactum implevit.

13. † Item quia in pari causa melior est cōditio rei, ut l. apud celum. §. Marcellus. de do. except. Sed quid si a propinquis & hæreditibus occisi fiat pax, an habebit ex hoc defensione accusetur vel puniatur. Dicunt quidam quod sic, per l. transigere. & l. 3. ff. ad Sylla. & l. 2. C. de aboli. qd quod non, cum ut accusatio publica, vt l. i. de pub. iudic. & iure publico per priuatum, nec in se, nec in aliis præiudicari potest, vt dictum est per d. §. si pacifcar. & l. si unus. §. pactus. & l. ius publicum, & l. 3. §. si is. de sepul. viol. & l. cētu. §. qui vacarem. si. de vi publ. & l. maritns. §. quod sinegauerit. & ibi per Dyn. de adul. Nec obstat. l. 3. C. de aboli. quia ibi non dicit parari securitatem reo, sed dicit iudicem pereti absolutionem debere indulgere, etiam si per pecuniam desistere velit, quia suam sequebatut iniuriam.

14. † Item in qōne adulterij, quæ proponitur ad separationem thori potest fieri reconciliatio, ut in §. adulterium, in auctē. ut nulli iudi. Item in quære la inoff. testa, ut l. cum mora. C. de transact. & l. si instituta. de inoff. testa. Item potest dici in quære la ingrati, in spūali pactio admittitur, & transactio reprobaruntur nisi in matrimonio, vt c. super eo. & c. fi. de transact.

15. † Qd autem pp delicta bona publicantur ipso iure, & qd per sñiam, distinguere sic, quod aut quis deliquit circa res quæ prohibite sunt per legem, & tunc aut deliquit circa illa, circa quæ est prohibitum delinqui, ne fisco præiudicetur, & ne res vendite transferantur, uel non capaci quis restituat hæreditatem, uel tacitam fidem accommodet de restituendo, & tunc pp suum delictum res circa quas deliquit publicantur ipso iure, vt l. commissa. de publi. & l. i. §. an bona. de iure fi. & l. imperator. eo. ti. aut deliquit circa res, circa quas est prohibitum delinqui, ne præiudicetur priuato, & ne quis inuidat rem alienam, uel suam quam aliis possidet, & tunc non ipso iure, sed per sñiam. vt l. si quis in tantam. C. vnde vi. & l. i. C. ne lice. pot. & l. fi. de litig. Aut deliquit faciendo cōmercium rei qd legem in præiudicium reipublicæ, vt pīstado arma hostib. & tunc non ipso iure, sed per sñiam bonis suis priuatis, vt l. fi. C. quæ res. ex. non de. Aut deliquit circa prohibitum priuilegium in sui & in reipublicæ fauorem, vt est in milite rem ali. quam conducente, tunc accipiens ipso iure suis priuilegiis priuatur, & qui eam locauit, suis priuatis redditiibus ipso iure, vt l. fi. §. facturos. C. loca. Aut delinquit mixtim circa res in præiudicium priuati, & reipub. & tunc vbi delictum commisum est ipso iure domino non auferitur, sed per sñiam. vt l. quicunque. §. si fecerit. C. de hære. Aut deliquit circa res accipiendo eas ante tps a lege permisum, vt adeundo hæreditatem ante factam vindictam de morte occisi, & tunc non ipso iure, sed per sñiam bona auferuantur, vt l. necare. §. i. ff. ad Sylla. & l. si ea. ff. de his quib. vt indig. Secundo casu principali, qd quis deliquit non circa res, sed circa personas, & tunc dic, Aut deliquit circa se ipsum tantum, se occidendo, & bona sua per sñiam publicantur, non ipso iure, vt l. in fraudem. §. cius bona. & §. fi. ff. de iure fis. Aut deliquit in se cum aliis, vt in Deum vel Principem, vt effendo hæreticus, vel apostata, vel committat crimen læse maiestas. tunc necessaria est sñia super crīq, qualata, bona ipso iure publicatur. l. quisquis. C. ad leg. iul. maie. & l. ex iudiciorū. de accus. & l. post qd. de dona. l. i. C. de apost. & licet statim non perdat bonoru dñi, sed per sñiam, perdit tū administrationem eorum, vt l. pen. C. ad leg. iul. maie. & l. donations. & l. si cum. qui & a quib. & d. l. ex iudiciorum. Aut deliquit in se, in Deum, & in legem, vt accipiendo filiam, vel sorore, vel neptem, vel aliam prohibitam in vxorem, tunc ipso iure omnia publicantur bona, vt in auct. de incest. nup. in princ. & in auct. de muli. quæ pri. ma. §. scimus. Aut deliquit in hominem tantum, & legem, vt liberum hominem pignori accipiendo, & tunc debito priuatis, vt in auct. vt nulli iudic. §. qd vero. Aut in iudicij conceptione aduersarium fallit, & tunc si circa diffinitionem iudicij in præsumaciam perseverando ipso iure a sua cadit actione, vt in auct. qui semel.. aut circa ppa. ratoria, vt qd non vult pīstare sacrum, tunc non ipso iure, sed per sñiam, vt in auct. vt lice. ma. §. illo. vel potest dici, qd si a legi super his proferatur verba præteriti vel præsentis tps, &

Oo 4 tunc

D. Baldi. De quæstio. & torment.

tunc persentiam, ut in contrarijs, vt l. si quis in tantam. C. vnde vi. fallit in auc. de non alien. §. super hoc autem. & per hoc est argu. quod per verba futuri temporis frustra legata relinquuntur, vt l. Titia cum. in princ. de lega. i. Sed per verba præsentis temporis, sic, vt l. qui uolebat. de hæredib. insti. & l. testamento militis. de manum. testa. & l. ex hac. de verb. sig. & est ratio, quia verbum futuri temporis obtinet vim conditionis, ut l. qui promisit. de condi. & demon. & nota. in l. pen. C. de institu. & substi.

TRACTATVS.

De quæstionibus, & tormentis clarissimi ingenij ac legum apicis dom. Baldi de Periglis Perusini.

S U M M A R I V M.

- 1 Index humanitate non modica pollere debet, non enim debet statim ad quæstiones, & torturas procedere.
Quæstio non de qualibet leui causa aut crimen est habenda.
Indicia qualibet non sufficiunt ad torturam.
- 2 Tortus non est ad torturam repetendus nisi duobus concurrentibus.
Index eo uti debet temperamento, ut tortus, aut innocentia, aut supplicio seruetur saluus.
Quæstio quid proprie dicatur.
- 3 Quæstioni possunt subiici liberi & serui, & statuliberi & liberi.
- 4 Minor tredecim annis non debet torqueri, potest tamen ferula uel corrigia cedi.
- 5 Decuriones aliquo casu torqueri possunt.
- 6 Quæstio repeti non potest nisi nouis superuenientibus indicis.
- 7 Index aequus in quæstione repetenda que attendere debet.
Tormenta quo ordine sunt proponenda.
Femina masculo. præfertur in tortura,
- 8 Tortura ex quibus causis possit adhiberi.
- 9 Indicia qua & qualia torturam procedere debeant.
- 10 Conuersatio mala operationis malæ ast indicativa.
- 11 Indicia sumi possunt ex trepidatione uel constantia.
- 12 Fuga indicium facit de maleficio perpetrato.

Capitulum priuimum circa diffinitionem quæstionis.

DE quæstionibus tractatur videndum est primo quid sit quæstio. Secundo quæ personæ possunt torqueri, & quomodo. Tertio qualiter inquisitio seu quæstio debet fieri, siue cum quo moderamine sunt habenda tormenta, & quo ordine sunt homines torquendi, & ex quibus causis, & quid opotet præcedere quæstionem. Item quis sit quæstionis effectus. demum formabo alias quæstiones utiles & frequentes super prædictis. Et ut iudicibus immoderatæ saeuientibus aliqua temperies imponatur, præmittam quinque in generali.

1 Primum est quod iudices qui intendunt de aliquo quæstionem habere, ante omnia habeant humanitatis rationem siue considerationem, ut non facile ad tormenta, pro siliant, nec repente accedant quantumcunque accedant, aut adsint verisimilia argumenta, si alia leuiori via potest obiecti criminis veritas haberis seu reperiri. ff. eo. l. diuus. i. & 2. respon. & l. edictum. & C. eo. l. quoties.

Secundum vero, quod non de qualibet leui causa nec de qualibet leui crimen, nec indifferenter de quibuslibet personis habenda est quæstio, vt l. ad dictum.

Terrium vero quod qualibet indicia non sunt sufficiencia ad tormenta habenda. tunc enim torquendus est reus cum suspectus, & indicia præcesserunt talia quod sola confessio deesse videatur, vt ff. eo. l. 1. 2. respon.

2 Quartum vero quod in quæstione non est quis repetendus, nisi duo concurrent contra eum, scilicet quod noua superueniant indicia, & quod tortus in fortitudine corporis quantumcunque durauerit, ut ff. eo. l. unius. §. i.

Quintum vero quod iudices hoc temperamentum teneat debeat ut tormenta, non sumant de aliquo in immensum, nec quantum postulauerit actor, sed quantum moderatæ rationis temperamenta desiderant, adeo quod tortus saluus innocentie, vel supplicio conseruetur, ut l. de minore. §. tormenta. & l. quæstionis modum. ff. eo. Alias tenetur de iniuria. ff. eod. l. item apud. §. quæstionis. Et quæstio definitur sic. Quæstio est inquisitio quædam quæ sit ad erendum ueritatem per tormenta & corporis dolorem. Nuda ergo interpretatio & interrogatio, uel leuis intentio pertinet ad hoc edictum, ut ff. de iniur. l. item apud. §. adiicitur.

3 versi. questionem. ff. Quæ personæ torqueri possunt? & certè torqueri possunt tam liberi, quam serui & liberi & statuliberi, ut l. ad dictum. & l. ex libero. ff. cod. & l. prægnantis. ff. de pén. Licet quidam dicant liberos homines indubitanter tā in scipios quā in alios posse torqueri, ut l. ex libero. in prin. ff. eo. & l. unius. §. testis. l. sicut. & l. si quis decurio. C. de fal. & l. proditores. ff. de re mil. in cor. ut iudic. sine quoquo suf. §. omnes. coll. 2. quo ad crimina, & quo ad personas cuiuscunque conditionis exceptis in dignitate positis torqueri permittit. C. quib. ex cau. inf. irro. l. nullam. ubi de hoc. C. de as. l. nullius. in fi. Omnia supradicta loquuntur de quæstionibus habendis de liberis hominibus, excipiuntur aliquæ personæ quas ius torqueri non finit, quidam propter ætatem, ut minores. i. 3. annis.

4 Nam torqueri non possunt, verum tamen ferula cedi, uel terri corrigia, uel uirgis leniter possunt ad erendum veritatem, ut l. j. §. impubes. & l. excipiuntur. ff. ad Sillecia. & l. de minore. primo responso. & l. ex liberto. §. de minore. ff. cod. Item decrepitis subuenitur, ut non torqueantur. Sed quæ dicitur ista ètas cui debet subueniri, Respondeo ut ff. ad Sil. l. 2. §. ignoscitur. Item possit in dignitate non torqueantur ut eminentissimi iudices, & milites, & decuriones, & filii, & nepotes l. prædictorum, ne aliqua macula in eos aspergatur, ut de eo. l. milites. & l. diuino Marchio. & l. decuriones. ff. de decur. l. fin. sed in quibusdam criminibus dignitas non præbet excitationem, nec minoritas quin torqueantur, ut in criminis l. èsæ maiestatis prædictionibus & quibusdā aliis, ut ff. eodem. l. ex liberto. §. l. de re milita. l. desertores. §. is qui. & l. proditores.

5 Item decuriones in a iquo casu torquentur cum queruntur de fide instrumentorum, quæ ante decurionatum fecerat, ut l. si quis decurio. C. ad l. cor. de falsis. Itē mulieres dum sunt prægnantes torqueri non possunt. ut l. prægnantis. ff. de p. hinc non esse in immēsum habenda ne quanta postularerit accusator sed moderatæ rationis &c. ut l. de minore. §. tormenta. ff. cod. Et circa hoc non potest certa doctrina dari nec tradi. Sed iudex considerabit cuius fortitudinis sit torquendus, uel cuius ualeudinoris, cuius èratis, & secundū ætatem, varietatem personarum, varietatem criminis seu alterius negotij qualitatem quandoque a superioribus, quandoque minoribus utatur tormentis. Et quod hæc sint consideranda arguitur per iura. ff. de re milit. l. 3. §. fin. l. si quis ad Sille. in princ. & §. conueniatur. & l. j. §. impubes. Dic ergo torqueri ut innocentia, vel supplicio conseruet incolument. Sed quid si sit semel habita quæstio qui nil forte dixit, uult iudex repetere quæstionem de aliquo nouo accidenti, nunquid potest videtur quod sic, per l. repeti. ff. eo. & & ubi lex non distinguit nec nos distinguere debemus, ut l. de præcio. ff. de pub.

6 Tamen dic quod non nisi nouis indicis interim habitis, ut quia tortus dicebat nullum ista nocte iacuisse ubi maleficium fuerat commissum, postea inuentum, est per testes quod alias uel similis adiit. Et hæc est communis opinio, non tamen allegant aliquid, tu allegabis. ff. de uerborum significationem. l. boues. §. hoc sermone. ff. pro soc. l. si locius pro filia. §. ne si prior. Assessores tamen honoris audi, & cupidi hoc non seruant, immo quotidie quæstiones repertunt absque nouis indicis quoq; de obiectis annuant ueritatem, quorum opinio potest argumentari seu defendi per l. 3. auæten. de iudic. sine quoquo suffrag. §. oportet. columna secunda, ubi iudices torquent furem, & non prius conquescant.

7 Considereret autem bonus iudex in quæstione repetenda quomodo tortus in animo & fortitudine corporis persecueretur. ff. cod. l. vnius. §. reus. Quo ordine sint habenda tormenta. Respondeo sagax iudex estimabit & considerabit a quo faciliter possit ueritas erui, ut ab isto quæstionem incipiat, & a timidiiori magis suspecto, a minori & etiam a debiliiori non autem a fortiori. ff. eodem. l. i. §. i. & l. unius. j. respon. Item si torquendi sunt pater & filius a filio incipiat, & in aspectu patris, quia per hoc citius dicit pater cum ipse magis torqueatur. l. isti quidam. ff. quod me. cau. & instit. de noxa. act. §. sed ueteres. Item foemina prius torqueatur quam masculus, quia homo tanquam maioris & conscientiaz, & constantiaz tardius confiteretur, & mulier citius, quia momentaneum, & instabile cor habet. C. de inofficio: testamento. l. filia. extra de uerborum significatio. capit. forus. l. differre. ff. de iure fisc.

8 Ex quibus causis torqueantur homines? ex ciuili & criminali, & tunc cum aliter ueritas non potest inueniri. ff. eo. l. diuus. & l. ex liberto. & l. quoties. C. cod. in summa. eodem titu. non tamen ex omni causa torquendus nec quilibet indifferenter. ff. eod. l. ad dictum. Sed queritur quæ oportet præcedere quæstionem. Dic indicia sufficientia & uerisimilia, quia a tormentis non est incohandum. ff. cod. l. i. 1. respond.

Nam

Nam sine præsumptionibus non est quis torquendus. ff. eodem l. diuus. & l. maritus. & l. fina. C. de Fal. l. sicut. in fi. Et certe rectoribus est valde considerandum, & ponderose aduertendum, nunquid præcedentia sunt verisimilia & sufficientia ad habendam torturam, cum alijs restitutio vel appellatio subsequens prodest non possit. Nam plurimi dum torquentur deficere solent. ff. de p. l. aut. §. 1. & ideo torturam oportet præcedere indicia, ut probatur in iuribus præallega. & C. cod. l. milites. & l. cum cognitionaliter. & cum similibus.

9. † Sed quæ & qualia indicia? Respondeo non bene potest dicis sed committitur arbitrio iudicis. ff. de testibus. l. 3. in princ. ibi tu magis scire &c. Sic dicitur de mora & accessoribus. ff. de diuer. & temp. præscrip. l. accessionibus. ff. de usu. l. mora. & istud est generale, quod non determinatur a iure, ideo relinquitur arbitrio iudicis, ut in penitentia non determinatis, vt in l. hodie. ff. de p. & l. sancimus. C. de poen. ff. de effra. & l. 2. §. 1. & sic de tempore quod indeterminate profertur. ff. de iure delib. in l. j. in prin. Possumus tamen in genere tamē doctrinam ponere quod discretus iudex solenniter instare debet ad indagandum indicia contra delictum ex aliquo crimen. Nam indicia sunt alias probationib. proxima. Et dicuntur indicia quasi demonstrativa mentis, & veritatis, & probationum adminicula. C. de probatio. l. instrumenta. & l. fina. sunt autem indicia pars probationis clarae. C. qui testam. face. pos. l. hac consultissima. §. demum ibi in indicia &c. Et dicuntur indicia ab indicando, unde indicia id est debita adminicula ad indagandam veritatem. C. ad l. iul. de adul. l. si quis adulteri. ff. de præscri. ver. l. solent.

10. † Quærat iudex instanter cum quibus, per quæ loca cōuerfabatur delatus quem torquere intendit, quoniam mala cōuersatio est male operationis indicium. ff. de admi. tuto. l. si plures. §. assidue. Nam ex mala conuersatione bonus efficietur uitiosus. ff. de ædil. ædic. l. ædiles. §. pedibus ibi, aleator forte &c. Nam cum Psalmista ait. Cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruerteris &c. Dicatum Philosophi qualis cunque talium consolatio delestat. Item consideret loca quibus conuersabatur, quia ex locorum uarietate uaria colligitur conjectura, ut C. si manc. ita. fu. al. l. fi. ff. de pen. l. aut. §. omnem. Item iuste quæratur si erat inimicus offensi uel si aliqua offensio interuenierat inter eos, quia tunc erit præsumptio culpe, quia inimicum de inimico malum cogitare, & facere facilius ius permittit plumbum, ut ff. de his. qui. ut ind. l. si inimicitia. ff. de adim. leg. l. 4. §. fina. ff. eodem l. l. §. præte rea inimicorum. Item inuestigare debebit cuius estimationis, & famæ, qualis enim fama, & opinio cuiuscunq; in ciuitate talis præsumitur. ff. eodem l. de minore. §. p. r. m. e. n. t. a. l. ibi uel cuius estimationis. ff. de rei uendi. l. si ambo. l. respoh. in aux. de testi. l. sancimus. alias. §. 1. coll. 7.

11. Item poterit iudex lumere indicia ex constantia uel trepidatione uocis, vel membrorum, uel pallore, ut d. §. tormenta. locutio enim & constantia & trepiditas est estimatione cuiuscunq; ideo estimanda & indaganda est, quoniam multa afferunt ad inuestigandam veritatem, & in lucem emergunt, ut d. §. tormenta. Item inquirat cuius vitæ primo fuerit, & an talia uel consimilia de quibus inculpatur ad prætens facere cōsueverit. Nam de unoquoque bonum uel malum præsumimus, consideratis primo agitatis ab illo. ff. de rem. l. detortorem. §. fina. ibi qui ad hostem confudit. & l. non omnis. §. a. barbaris. ff. de suspec. tuto. l. tutor quoque. §. quandoque potest, ex gestis enim præterite vitæ metimur gesta præsentis. ut C. de præpo. agen. in rebus. l. secunda. §. fi. lib. l. 2. Item an fuerit eum minatus, quoniam erit indicium quod operibus impleuerit quod uerbis terrendo profudit. cum ex dictis hominum facta pensamus. C. si quis impe. maled. l. prima. ff. de sup. leg. l. labeo. Item considerandum antea lis sit qui consueverit & posse habuerit talia implendi, quod est notandum ad l. iul. malest. l. famosu. ibi, an poterit facere & an ante quid fecerit.

12. † Item si iam fuit indicium contra eum uel se absentauit post perfectum maleficium. argum. in aust. de exhib. §. si uero. & de confess. consiliarios. cum simili. Item testes recipiat super maleficio ioco vbi fuit commissum de uoce publica & fama, quæ ipsa omnia coadiuant effectum ad tormenta. ff. de solu. l. l. §. flumen. ex multis aliis casibus indicia sumat ad formandum conscientiam pro inuenienda ueritate delicti & criminis.

S V M M A R I V M.

1 Confessio rei non statim sibi præjudicat, sed expeditari debet eius in eundem perseverantia.

2 Crimen sponte confessus statim est incarcerandus.

3 Torto in tortura contra aliū deponenti quando credatur.

4 Totius in quibus easibus sit de alijs interrogandus.

- 5 Accusatus super uno furto & tortus, si confessus fuerit, an possit torque ris super alijs.
- 6 Torquendus per cincillationem ad r. probanda indicia, an sit audiendus.
- 7 Defensio sua nemini est deneganda.
- 8 Testis quando dictum suum retractare posse,
- 9 Confessio facta in tormentis, an aliquid nperetur, si in ea non perseueretur.
- 10 Tortus absque indicijs sibi non præiudicat confessus in tormentis.

Secundum capitulum loquens de effectu questionis.

Denuo restat videre quis sit questionis effectus. Et certe absque fortitudine tormentorum ultro qui crimen confiteatur, dixerunt quidam præceptores moderni eum non esse damnandum.

1. † Sed debet iudex stare per diem uel per aliud tempus secundum qualitatem criminis, & personæ conditionem & interim facere reum coram se præsentare, ut tunc interroget an uelit perseverare in confessione quam fecit aut contradicere uel reuocare. Et hoc ideo dicunt ipsi, quia confessio rei statim non præiudicat nec statim facit penam probationem, ut C. de custo. reo. l. secunda. Item intelligent leges quæ non distinguunt formidine tormentorum an sponde habita confessio, ad hoc ff. eodem l. prima. §. diuus. ibi confessiones reorū pro exploratis facinorib. haberit non opere. & §. si quis ultro. & sic dicebant ipsi, interesse inter confessionem habitam in ciuilibus, & habitam in criminalibus in hoc scilicet in ciuilibus nō est opus persecuerantia sed statim tenet, in criminalibus vero si ultro sine formidine tormentorum habita fuerit confessio opus est persecuerantia per prædicta iura. Nec mirum dicebant ipsi si intelligat pondere. i. solenniter procedatur tam in criminalibus quam in ciuilibus. Nam ubi est maius periculum, ibi est cautius agendum. C. de Fal. l. ubi cit melius. C. de poen. l. qui sententiā extra de elect. capitu. ubi maius. libro sexto. Nec mirū si tam variè, quum criminalia indicia nihil cōmune habent uel simile cum ciuilibus in prin. de publ. iudi.
2. Tu dic contra. & hæc est communis opinio † quia si quis in se confitetur crimen sponte statim est incarceratedus & illico absque alia confessione uel persecuerantia damnatus. ff. de custo. reo. l. fina. i. respon. & C. de poen. l. conreis. Ita intelligent, l. confessus. ff. de custo. reo. Non obstante. §. si quis ultro. & §. diuus quia intelliguntur in confessionibus habitis in tormentis, & sic intelligitur l. secunda. C. de custo. reo. secundum ucriorem lecturam, ut patet in fin. l. ibi. & sic &c. Sed si in tormentis uel formidine tormentorum, & tunc non debet statim haberi pro explorato, ut dic. §. diuus. & C. app. rescin. non posse. l. secunda. & est ratio, ut ff. eodem l. prima. §. questioni. &c. & tunc habet locum l. secunda. C. de custod. reorum. ut iudex faciat ad se criminosum redire, & quærat utrum uelit criminatus in sua questione perseverare an retrahere & si perseverauerit tenet confessio alias non, ut §. si quis ultro. & lege secunda. C. quæ appellat non recipi.
3. † Sed quid si aliquis iubicitur questioni, & confitetur contra alium. nunquid steratur dicto suo? Respondeo distinguendo, aut torqueretur simpliciter in alios, ut in socios non in se, & tunc statur dicto suo cum aliis indiciis, ut iudex ex dictis torti & aliis indiciis ad condemnationem procedat. C. de ass. l. nullus. in fi. ff. eo. l. edictum. & l. l. §. qui questionem. ibi alterum, ne magis luggereretis quam requireretis & c. ad idem Tullius in Topicis. Nam in tormentis ubilibet fatigati que dicunt ueritas ipsa uidetur dicere saluo si ibi dixisset de inimico, quia non est facile credendum. Sed nec scilicet omnino fides retrahenda, sed causa cognita fides erit adhibenda. alias non. ff. eodem l. l. §. præterea, & argument. ff. de testi. l. tertia. in princip. aut loquetur in se, nibil de se confitetur; tunc habent locum proprie supradicta. si uero confiteatur de se & aliis, & tunc secundum Accur. cuius opin. ualuit, est in ueritate regula, & instantia regulæ regulariter de proprio scelere confessus super conscientia non scrutetur alieha, quia tortus de se non confessus debet interrogari de aliis maxime consociis, ut ff. eod. l. qui de se. C. eod. l. sicut. in princip. C. de actio. l. fina. Tunc si de facto suo interrogatus dicat, sine interrogatione accuso alios, nō statur dicto eius, fallit in casibus in quibus de se confessus interrogatur de aliis, si tamen contra illos uel alios præcedant indicia.
4. † Primus casus in omnibus latronibus, & maxime qui de se confessi torquendi sunt, & interrogandi de sociis de mandatoribus, & receptatoribus. ff. de custo. reo. l. diuus. C. de fer. l. pen. Secundus. C. de fal. mone. l. l. Tertius ad exhib. l. si. Quartus de seruo de nece domini in se confessio, ut torqueatur

D.Baldi. De quæstio. & torment.

queatur, & interrogetur quo mandante &c. ff. ad Sill. l. prius & l. & si percussor. Quintus ad laquil. inde Neratius. §. & si seruus. Et bene dicitur si aliqua præcedant indicia, quia alias non debet de aliis interrogari. C. eo. lib. Item eius responsio non erit plena probatio contra alios quos inculpauerit. Sed nunquid propter istam talem præscriptionem poterunt isti inculpari, & ad tormentum ponni. Respondeo quod sic in dictis casibus. arg. præal. nullus. & ar. ff. eo. l. æd. & cum, & ar. ff. cod. l. i. §. cum quis latrones. ar. quod idem in alijs. ff. eo. l. i. §. diuus Adrianus Colfurnio. In alijs uero nō. l. fin. C. de accu. ff. cod. l. is qui. Sed quid si persona inculpata a torto sit homo malæ famæ, & cōditionis, nunquid in aliis factis casibus quā in istis explicatis poterit subiici quæstionis. Dic de iure, quod si non præcesserint indicia sufficientia nec inculpatio eius facta erit, vt C. de act. l. fin. ff. eo. l. is qui. ergo quod inde sequitur perinde id est tanquam prohibente factum non ualeat, ut l. non dubium. Tamen de consuetudine uidetur torqueri: pro qua. ff. eo. l. i. §. diuus.

⁵ † Sed quid si accusatur quis de furto indicis præcedenti bus, ad istud furtum torquetur, & confiteatur illud furrum, nunquid procedit in tortura sive reperitur vt indicet, & cōfiteatur de alijs furtis a se factis, & commissis ad quæ nulla habentur indicia. Dic quod non de iuris subtilitate. argum. eorum quæ dicuntur in proxima quæstione. Pro ista parte est etiam, quia quantum ad ista furtis de quib. in genere vel specie non queritur nulla procedunt indicia, & sine indiciis nemo torquendus est. C. de fal. sicut ff. cod. l. j. in princ. & l. maritus. Sed de generali consuetudine Italiz seruamus contrarium, & specialiter in furtis, quia frequentant magis, quæ consuetudo potest adiuuati per l. non omnes. §. a barbaris. ff. de re milit. l. congruit. de offic. præsi. Sed quid si aliquis nondum est in tormentis, & dicet tormentis me quā tum uelitis, quia non sum culpabilis nec aliquid dicam, sic omnia diffiteret, nunquid debet statim a tormentis relaxari, & dimitti ut recedat. Certēnō, immo procedatur ad torturam cum temperie, vel asperie secundum criminis qualitatem: & si confiteatur, bene quidem, si non iudex debet ipsum in carceribus detinere, & si noua aderunt indicia, & quæstionem repetet, & alterius thematis a prima. Si autem non aderunt indicia noua, tuuc statuet actori dilationem competentem ad probandum, & si poterit conuinçti condēnabitur, alias non. ff. eo. l. 2. §. præterea, & l. unus.

⁶ † Sed quid si præcedunt criminis indicia per quæ iudex informatus procedere potest ad torturam. Dicit reus domine iudex dedit mihi defensionem alias dilationem ante quā ponatis me ad torturam, quia paratus sum incontinenti redarguere contra indicia recepta cōtra me. Nunquid est audiendus, & libi sit defensio danda ante quam torqueatur. Videlur quod non perl. 4. C. ubi sena. vel cla. libi. nec quas ante probationes iniurias, & cetera: cum in illis personis in dignitate constitutis sit speciale, ergo in ceteris personis contrarium erit ius commune. ff. ad municipa. lib. l. in fi. Præterea primo probat actor, fundata intentione sua reus poterit exceptiones suas proponere. C. de except. l. si quidam. & de proba. l. exceptionem. ergo debet fundare, & probatur intētio communiter per testes, & per cōfessionem rei ante quā torqueantur, maxime quādo quid tale allegatur per ipsum accusatum quo probato nō deberet iudex ad tormenta procedere illa rōne, quia ab interlocutione facta a iudice quod aliquis torqueatur appellatur. ff. de appell. l. 2. & est consideranda causa quare a tali interlocutoria permisum est appellare. Nam si defensio permitteretur post torturam non posset postea recuperare detrimentum membrorum, ut d. l. aut. notatur. modo eadem ratio vendicat sibi locū in proposito seu cum appellatur uel defensio datur si primo alias si non appellatur. Nam solent quidam deficere in quæstione. ff. de pénis. l. aut. §. 1.

⁷ † Præterea etiam alias confessio sua defensio datur. C. de custo. reo. l. 2. multo magis huic non denegabitur. præterea quod iam condemnato ex confessione sua in tormentis est perseverata princeps subiicit etiam post sententiam recessando si constiterit de innocentia condemnati. ff. cod. l. i. §. si quis ultro. Si ergo iam condemnato, & confessio conceditur defensionis facultas, multo fortius ante torturam denegari non debet. Cui enim quod plus est conceditur non debet denegari quod est minus, ut in regula iuris. Quid plura? lex dicit cuicunque petenti defensionem danda est. ff. cod. l. unius. §. cognitum. ibi quoque ipso postulante reo & c. Sed quid si testis fuit tortus, & in tortura confessus nūc ante sententiam dicit se errasse, nunquid poterit reuocare errorem suum. Respondeo aut est error facti, aut iuris. Primo casu potest usque ad sententiam. Et est ratio quia nō videtur fateri, qui etrat. ff. de confess. l. 2. in princip. Item talis error non solet usque ad sententiam obesse. ff. de iu. & facili. igno. l. 2. Nam condemnatus ex confessione in tormentis si

nec perseveravit, & in ea innocentia suam docere volueris, & si ostenderit, absoluatur. ff. eo. l. i. §. si quis ultro. multo fortius errorem suum ante sententiam probare uolens debet audiri. Item iste non perseveravit in confessione sua ex quo non expectauit sententiam. Item confessus formidine tormentorum auditur appellans. C. quo. app. non reci. l. 2. si eraverit in iure, tunc non poterit uenire contra confessionem suam, ut d. l. error.

⁸ † Sed quid si aliquis est confessus in tormentis, nec perseveraverit in ea, nunquid talis confessio aliquid operabitur, uidetur quod sic, scilicet semiplenam probationem, ut not. C. de custo. reo. l. j. & ff. cod. l. i. §. diuus. & intelligitur in confessione torti in qua non fuit perseveratum. vel dic, & forte verius quod si perseveratum sit, talis confessio non plenā nec semiplenam probationem inducit. quoniam nullo modo conchitetur, & formidine tormentorum conscientis sine perseveratione æquiparentur. C. quando app. nō sit. l. 2. Sed quid si aliquis est tortus nullis legitimis indicis præcedentibus, nunquid valet eius confessio.

⁹ † Die quod non quantumcunque in ea perseverauerit ut est expressum. ff. eo. l. diuus §. ex quibus. & l. pen. secundum unam lecturam. & ar. C. si ex fal. instr. l. 3. & 4. probo a tormentis non est incipiendum. ff. cod. l. i. 2. & 3. l. maritus. & l. miles. C. eo. ergo ipsis deficientibus quicquid sequitur ipso iure non ualeat, ut l. non dubium. C. de legi. & de fide instrum. l. i. lib. 10. de appella. l. nominationis. & ff. de reg. iur. l. diuus. cum simili. &c.

S P M M A R I Y M.

- 1 Confessio que, & quando in tormentis facta dicatur.
- 2 Statuto dictante quod quis nequeat quæstionis subiici, an potestas talis detinens in carcere uel aliter affligens, incidat in pœnam statuti.
- 3 Reus tortus ad quem locum duendus sit ad perseverandum confessione facta in tormenta.
- 4 Liber homo an, & quando tortura subiici potest.
- 5 Persona auctentica seu notabilis an debeat supponi tormentis.
- 6 Iudex seu potestas in tormentis modum debitum excedens puniri debet.
- 7 Iudex debite officium suum exercuisse presumitur, nisi contrarium probetur.
- 8 Iudex in puniendo modum excedens presumitur non index.

Capitulum Tertium circa confessiones in tormentis.

Dictum est supra quod confessio facta in tormentis, & responsio facta non præjudicat nisi in ea fuerit perseveratum.

- 1 † Sed quæ dicitur facta in tormentis. Responsio facta in tormentis est cum ad pedem torturæ ducitur, & ligantur manus, & torturæ iudicetur, quod nisi incontinenti confiteatur subiicerit eum quæstioni. certe non esset talis confessio nisi fuerit in ea perseveratum, quia lex æquiparat confessionem factam in ipsis tormentis. & extorta formidine tormentorum. Et no. quod ibi dicitur de formidine tormentorum, non autem dicit in tormentis, & ibi ita sentit glo. ar gum. ff. de iniur. l. item apud. §. 2. dicitur ibi quæstionem intelligere debemus, & tormenta, & corporis dolorem ad evendam ueritatem. Nuda ergo interrogatio, uel leuis. tortatio: a contrario consensu, non leuis territio habetur per ipsa tormenta, & ad hoc accedit sufficit terror armorum, & si uetus eius non sit. ff. de ui. & ui. arma. l. 1. §. si arma. & adl. Cor. de Sica. l. 1. ubi æquiparantur hominem perimere gladio & in manu ipsum stringere. & dicit. ff. ex qui. cau. maio. l. iu. & C. quod met. cau. l. metum.
- 2 † Sed quid si continetur in statuto quod quis non possit torquerini in certis casibus: potestas honoris audius extra illos casus concessos per statutum vellet eruere veritatem criminis, non tamen uult cum ponere ad tormenta ne incidet in pœnam statuti. Sed quid facit? præcipit cum teneri in torturi uel in alio loco deuagando sibi alimenta donec confiteatur, uel in hiemæ facit eum stare spoliatum. Nunquid uidetur eum ponere quæstioni, ut sic dicamus eum incidere in pœnam statuti & c. Dic quod sic. l. item apud. ff. de iniur. §. quæstionem. ibi uel malam iutētionem habuerit. Sed quid si extra locum torturæ, aut circa tribunal ubi ius redditur iudex examinans delatum de crimine dicens aut tu cōfitearis, aut te ducam ad tormenta, & torquebo te, nunquid dicetur confessio formidine tormentorum facta. Dic quod non, quia leuis territio, ut l. item apud. §. quæstionem. & c. C. quod met. cau. l. metum. Quia non iactationibus tantum, sed quæstionis probabilem verę torturæ comparendæ accipere debemus præsentiam, & instantis torturæ sicut de meo

metu instantis cruciatus, ut ff. quod met. eau. l. metum, primo responso. ex quib. cau. maio. l. 3. ad fi. leuis autem territo, & extra locum tortura facta elusoria est, at ff. si an plus quam per fal. haec satisfatio. Dictum est quod confessio facta formidine tormentorum non habetur pro explorato facinore nisi fuerit perseueratum.

t Quero in quo loco ducendus est reus ad perseuerandum. Respondeo apud acta vel in alio loco publico extra conspectum torturæ, & iam uidimus expertos ad defensiones in perseuerantia conuocare testes sub publico testimonio qd sibi faciunt, talis tali die pseuerauit, & confirmavit &c. in praesentia talium testimoniis &c. & bene faciunt per l. 2. C. de custo. reo. ibi sub publico testimonio &c. Sed quando tempus debet esse in medio inter confessionem tormenti, & pseuerantiam. Respondeo, lege non determinatur, ut d. l. 2. C. de custo. reo ibi postmodum eductus &c. non tamen dicit quid sit istud modicum tempus. Potest dici quod sit arbitrio iudicis inspecta personarum qualitate, vel enormitate, vel leuitate criminis. Cum enim a iure tempus non præfigitur iudicis potestati committitur. ff. de iur. deli. l. 1. in fi. de pe. l. hodie. ff. de effra. l. 1. Sed quis debet interesse qdni? respondere ut ff. de adul. l. si postulauerit. §. quæstionis. In secreto autem recipiunt dictum suum. testis enim similitudinem habet tortus, ut in summa huius tituli. §. sed habetur. & ff. de quæstio. l. 1. §. imperator.

t Sed nunquid liber homo possit torqueri? videtur quod non, quia totus est titulus. C. & ff. tamum de tortura videtur sentire. Tu dic liberos homines toqueri non solum in alios, ut ff. co. l. ex lib. 1. responso. & l. unius. §. testes. & C. de aboli. l. fallaciter. §. quod si ingenua uel ingenuorum. C. de ass. l. nullus. ff. de cust. reo. l. diuus. Sed etiam in seipso quod de seruntur de aliquo crimen. C. co. l. cognitionaliter. C. de infam. l. nullam. & ibi de hoc. C. de falsa. l. sicut. ff. de re milita. proditores. decurio potest torqueri per l. si quis decurio. C. de fal. vbi decurio torquetur, & alius quam liber homo non potest esse decurio. ff. de decurio. l. sequitur. Et ita etiam cōfuetudo generaliter seruat, & do. Azo in sum. huius titu. §. torqueri. & §. torquetur.

t Sed nunquid persona auctentica debet subiici tormentis. Et certatit. C. & ff. de q. videtur cōsistere circa seruos torquentos, & liberos homines in testimonio vacillantes. Sed tu dic quod ipse principales personæ subiiciendæ sunt quæstioni, ut C. co. l. 3. & ff. eod. l. j. §. diuus. & §. si quis ultro. & l. unius. & ff. de re mili. l. prodito. præcedere tamen debent iudicia, ut supra dixi. Sed quid si iudex in torquendo ita modum excedit quod hominem extinxit uel debilis effectus est. Respondeo uidetur teneri. ar. ff. sol. mat. l. si cōstante. §. si maritus. insti. de his qui sunt sui uel alien. in §. 1. 2. responso. & melius. ff. ad l. aquil. l. Sed & si quemcūque. §. intelligitur. ff. de usufru. l. locum. §. si. l. eleganter. §. plane. ff. de pig. actio. Nec prodest enim quod unus iudex facit cum deliquerit, nam omne maleficium præsumimus auctum. C. de iur. l. si non conuicci, & de Sica. l. j.

t Præterea si in torquendo modum quis excedit puniendus est, ut C. de emen. pro. l. 1. nec iudicem excusat officium, quia sicut priuatis, ita magistratibus prohibitum est aliquid illicitem facere. ff. de iniur. l. nec magistratibus. Econtra uidetur quod non teneatur, quia hoc fecit causa ueritatis eruendi, & facit exequendo suum officium non auctio inter sibi vel debilitandi, ergo non debet teneri, neque enim quis delinquere videtur nisi malignum animum habuerit. ff. de ver. sig. l. s̄pē. in fi. nam maleficia uoluntas, & propositum distinguunt. l. qui in iure. in prin. ff. de fur. & facit. ff. de acqui. pos. l. q. in eo. & alibi, tunc crimen committatur cum nocendi uoluntas interuenerit non alias, ut C. de Sica. l. 1. ff. de libe. ho. exhib. l. 3. alias. §. 1. Præsumit enim princeps bonum de officialibus suis, nisi contrarium manifeste appareat, & doceatur. ff. de offi. præsi. l. 1. ad fi. Nam creditor rem obligata afferendo non præsumitur deliquisse, quia notabilis præsumptio. ff. de fur. l. cum creditor.

t Sic etiam a simili in proposito iudex præsumitur sui officii exequendi causa istud fecisse non autem animo nocendi, licet enim culpam est torquendo excedendo modum non habuerit iudex per hoc non tenetur. l. Cor. de Sicar. quia in delictis lata culpa dolo non æquiparatur. ff. ad l. Cor. de Sic. l. in lege. Item causa propter quam aliquid fit seruandum romanere impunitum, quod alias coercendum esset debet attendi. ff. de penit. l. aut. §. causa. Sed officii necessitas impunitum suadet remanere, quod alias coerceri debet. ff. de his qui. ut in di. l. post legatum. §. aduocatum. & l. tutor. ergo &c. Præterea si non appetat quo animo fecerit, præsumendum est potius zelo iustitiae, & ex uigore officii facere, quam malo consilio id fecisse. ff. de acquiren. possess. Luidetur. & pro socio. l. merito. & pro hoc arg. C. qui accu. non poss. l. 2. in fi. vbi tutor de falso instrumento proceden-

di in cā publica, si nō probat nō præsumitur nocendi animo ac cusationē instituisse, nisi euidenter probetur, tamen reguliter qui non probat calumniari uidetur. C. de aduo. diuer. iudi. l. j. Solutio, distinguunt quidam si appetat quod hoc fecerit ex uoluntate dolii tenetur. si absque culpa, & casu nullo modo tenetur. si autem cum aliqua culpa in exercendo modum non puto teneri, ut C. de emend. Ieruo. l. j. & est bona argumentatio de potestate, & rectore. ff. de verbo. signi. l. potestatis uerba. si autem sine moderatione modum excedendo in quæstione hominem extinxit uel debilitavit tenetur, t̄ quia statim quod modum excedit, singitur non iudex, & punitur tutor non recte administrando, ut non tutor, & tanquam quilibet tenetur, ut ff. de fur. l. tutor. ff. pro empt. l. qui fundum. §. si tutor. arg. C. de epi. & cleri. l. generaliter. quid plura, est casus. ff. de iniur. l. item apud. §. quæstionem. uersi. & si iussu, ideo &c.

DE QVÆSTIONIBVS,
& tortura, Tractatus Pauli Grillandi
Castilionis Florentini, Iurisconsulti.

N superioribus titulis

vidimus de pluribus criminibus reis que ipsorum, & pénis, sed quia accidit quandoq; quod crima ipsa non sunt bene probata, & iudex non potest deuenire ad sententiam non præcedente rei confessione uel apertissimis probationibus, ut l. sciant cuncti. C. de probat. tamen contra ipsum reum multoties laborat infatia, & alia indicia vigent propter quæ necessario deueniendum est ad torturam in qua uel necesse erit reum ipsum confiteri crimen, uel saltem purgare indicia, & suspitiones quæ contra ipsum laborant. Ideo in præsenti tractatu de Quæstionibus, & tortura, pro cōmuni maxime iudicium commoditate aliqua breuiter exponemus, in qua materia doctores quamplures ex antiquis atque modernis, quidam in ordinariis lecturis, quidam uero in extraordinariis compendiis, & tractatibus diuersa commentaria adiderunt.

Ego uero ne aliorum relatione dictorum frustra uidear occupare membranas, ea duntaxat attingam, quæ utiliora sunt, & in quibus doctorum scripta silent. In aliis uero breuiter, & remissive ad ulteriora procedam. Indictiotum, & quæstionis materia admodum frequens est, & in iudiciis practicabilis in causis criminalibus, quæ in iudiciis arbitrio plurimum consistit, & iudices maxime inniores, & parum experti s̄pē solent in istis aliqua de necessariis prætermittere, aut ulterius quam iuris sit procedere, propterea materiam ipsam ultra alios clarissim, & faciliss ad communem practicam accommodabo.

Videbimus enim primo quid sit tortura, & quæ sit quæstio, & quomodo ista differunt inter se.

Secundo quot sunt tormentorum species.

Tertio quid sit indicium, & quæ sunt legitima, & sufficiencia indicia ad torturam.

Quarto quot sunt gradus torturæ.

Quinto in quibus criminibus possit dari tortura.

Sexto quæ personæ possunt torqueri, & quæ non possunt torqueri, & quibus de causis, ubi dabatur noua declaratio ultra omnes docto. ad tex. in l. si quis in graui. §. ignoscitur. ff. ad Silleia.

Septimo loco videbimus an, & quando in paruis criminibus possit inferri tortura.

Et quid in causa pecuniaria.

Et an, & quando tortura possit dari pro poena.

Et an, & quando quis dicatur competenter tortus, & purgasce indicia.

Et quando, & in quib. casib. reus possit repeti in tortura.

Et quid si reus moritur in tortura.

Et quid si nulla præcedebant indicia ante torturam.

Vel si aderant non tamen erant in actis descripta.

Et an, & quando reus dicatur legitimate tortus.

Item quid de confessione habita in tormentis, uel timore tormentorum quando nulla præcedebant indicia.

Vel si præcedebant in ueritate non tamen apparet in actis annotata, an sufficiat illa confessio ad cōdemnandum reum, maxime si ratificata reperitur.

Et quid si reus ante torturam petiit copiam indiciorum quæ fuit sibi denegata, qua non obstante fuit positus ad torturam, & confessus forte fuerit aliqua crima, nunquid illa confessio sibi noceat.

Et quid si aliquis propter priuilegium ætatem vel aliam causam

Paul. Gril. De quæstionibus & tortura.

causam de iure torqueri non poterit, si tamen fuerit tortus, & confessus an præjudicet sibi illa confessio, & querela datur contra iudicem istis qui sic iniuste torti fuerunt.

S V M M A R I V M.

1. Quæstio dicitur inquisitio ueritatis per tormenta, & corporis dolorem fita.
2. Quæstio est tormentalis inquisitio ueritatis.
3. Tortura corporis cruciatus dicitur ad ueritatem eruendam repertus.
4. Tortura in quo differat a tormento.
5. Tortura remedium dicitur seu via extraordinaria probationis.

- P**rimo igitur quæro quid est † quæstio. Respon. quæstio propriæ loquedo est inquisitio ueritatis per tormenta, & corporis dolorem, ita diei tex. in l. i. apud Labeonem. §. quæstionem ff. de iniur. iuncta l. prima. §. quæstionē ff. ad se na. consul. silleia. & glo. in d. l. i. in ver. necatorū. co. ti. Azo autem in sum. de quæst. in prin. dicit quod est quæstio inquisitio ueritatis per tormenta. Nuda ergo interrogatio uel lex territio non dicitur quæst. d. l. item apud Labeonem. §. quæstionem in ver. nuda. & p. Azo. in d. sum. in tit. in prin. qui dicit quod non debent cuiquam adhiberi tormenta quanta accusator vel instigator postulat, aut desiderat, sed ut moderatæ rationis temperamenta desiderant. l. de minore. §. tormenta ff. de quæsti. Panor. vero in c. cum in contemplatione. de reg. iur. in antiquis. in pri. lectu. idem dicit quod quæstio est in dagatio ueritatis per tormentum. & appellat quæstio a querendo, quia iudex per tormentum inquirit ueritatem, ita dicit ipse. Sali. autem in rub. C. de quæstioni. dat duas expositiones siue diffinitiones ad istud verbū, quæstio. prima est quod quæstio est inquisitio quæ sit ad ueritatem per tormenta eruendam. secunda est .
3. † Quæstio est tormentalis inquisitio ueritatis, & ista est breuior, & magis placet, quæ omnes tamen descriptiones siue diffinitiones in effectu tendunt in unum quod quæstio sit illa indagatio quam facit iudex ad inueniendum ueritatem contra reum in tormentis existentem, dum patitur cruciatum in corpore.
 3. † Deinde quæro quid est tortura. Respon. tortura est corporis cruciatus ad eruendam ueritatem repertus. vt dicit Panor. in d. c. cum in contemplatione. in princ. qui dicit etiam quod tortura siue tormentum dicitur quasi torquens mentem, quia per cruciatum corporis mens quoque torqueatur, vt latius dicemus infra eo. tit. q. 4. in illo quarto gradu tormenta. & habetur. §. q. 5. illi q. in ver. vbi religiosus tortor, vt dum corpora poenitentia subiiciuntur quæ gesta sunt fideliter, & veraciter exquirantur.
 4. † Hæc est differentia inter vnum, & alterum, quia vnum pertinet ad iudicem solum, alterum vero pertinet ad reum solum. l. tormentum. d. l. item apud Labeonem. §. quæstionem. nihilominus saepius vnum pro altero ponit, vt no. in d. §. quæstionem. & §. q. 5. illi qui. & per gloss. in d. l. i. in prin. ff. ad senatuscon. sillai.
 5. † Et nota hic quod tortura est remedium siue via extraordinaria probationis, vt dicit Bal. in l. si quis alicui. C. ad leg. iul. maie. via enim ordinaria est illa quæ sit per testes, & instrumenta, vt l. sciant cuncti. C. de proba. cum similibus.

S V M M A R I V M.

1. Tortmentorum species quot sint.
2. Tortura gradus sunt quinque.

- E**cundo quæro quot sunt tormentorum species. Respon. quod multæ sunt ac diuersæ, vt ponunt Doct. maxime practici in eorum tractatib. Gan. in operæ suo male. in ti. de q. & tor. Ang. de Are. in suo opusculo mal. in gl. fama publica precedente. in ver. tortura. d. Franc. Brit. de. S. Seueri. in alio suo trac. male. de indi. & tortu. in 2. par. At ille insignis Doc. Modernus Bono. d. Hippo. de Marsi. clarius cæteris hic aperuit. in egregijs commentarijs suis q̄ nuper edidit super norabili. tit. ff. de q. in l. j. in princ. vbi ponit quatuordecim species tormentorum oēs diuersas. quo:ū plura fuerunt ab antiquis inuenta, qdā vero nouiter ipse inuenisse afferit, p̄t est illud subtractionis somni quod in veritate perquā subtilli ingenij acuitate ad inuentū fuit, & ego semel illud expertus fui Romę in quadam ardua cā duorum religiosorū, licet alio mō, & facilitati illo usus fuerim, & profecto vidi ea quæ prius non credebam qd̄ illud afferit maximum tormentum, & fastidū in corpore absq; aliqua membrorum lœsione, vide. d. Fran. Brun. in materia p̄dicta in d. uo trac. de indic. & tortu. in 2. parte,

Albert. Gandhi. in codem suo trac. in ti. de q. & tor. Ang. de Are. in trac. male. in gl. fama publica. in materia tortura. Ant. Rose. & d. Abb. in c. cum in contemplatione. de reg. iu. in anti. Pari. de Put. in tract. quem addidit. de syndica. in c. tortura. el 1. cum tribus seq. d. Bonifa. de Vitalli. in tract. suo male. in 2. par. cundem dominum Hippo. de Marsil. in practica sua Auerolda nuncupata, vbi copiose tractat de hac tortura. Bar. in l. i. in princ. & §. diuus. & in l. fi. ft. de q. Bal. in l. a. C. quo. appella. non recip. & in l. milites. & in l. fi. C. de q. & Saly. in d. l. fi. cod. tit. in quibus locis oēs tractant de hac materia tortura, & modo torquendi. & Azo in sum. de q. in princip. istud tamen tormentum chordæ siue pendentis funiculi Doct. communiter ponunt pro magis communi, & confuso, quod in se continet plures gradus timoris, doloris, & cruciatus qui adhibentur plus vel minus secundum qualitatem facti, personarum conditionem, & urgentim indiciorum secundum quod declarant præfati Doct. in locis supra notatis.

2. † Ego autem ultra alios pro faciliori notitia istius practicabilis materiæ consideraui quinque esse gradus torturæ siue tormenti sub hac specie tormenti chordæ, quibus rei diversimode cruciatur plus uel minus, grauius, aut laxius iuxta qualitatem facti, personarum conditionem, & abundantiam indiciorum, sed antequam ad illorum declarationem deueniam discutiam primo quæ sunt aut dicuntur legitima industria, & sufficientia ad torturam.

S V M M A R I V M.

1. Indicia quæ dicuntur legitima ad torturam.
Indicium duplex est.
Indicium dubitatum siue semiplenum quod dicatur.
2. Indicium plenum seu indubitatum quod sit.
3. Fama duplex est, quædam homini inherens, altera vero inter homines.
Fama homini inherens quæ dicatur.
Infamia quid proprie dicatur.
4. Fama inter homines dicitur rumor, seu dictum gentium, seu vulgi ex operatione imaginaria procedens.
Rumor quid proprie sit.
5. Suspicio est animi aliqualis applicatio ad aliquid cum tribulatione.
6. Presumptio quid sit, & quotuplex.
Presumptio hominis quæ dicatur.
Presumptio simplex iuris quid sit.
7. Presumptio facti quæ sit, & quæ iuris.
Factio quid proprie dicatur.
8. Argumentum quid sit.
9. Adminiculum uehemens quod dicatur, & quod non uehemens.
Coniectura ueri acceptio dicitur ex aliquibus signis extrinsecis.
10. Nescientia seu ignorantia est intellectus neque ad uerum, neque ad falsum determinatus.
Error quid sit.
Verisimile quid dicatur, & quid non uerisimile.
11. Notorium dicitur certitudo indubia rei de qua quaritur fidem faciens indubiam.
12. Probatio dicitur actus rem dubiam educens in lucem cognitionis.
Evidens dicitur quod manifestè liquet.
13. Celari nulla tergiuersatione potest quod in evidenti est.
14. Manifestum quid sit, & an egeat probatione, quod manifestum est.
Probatio per evidentiā facti quæ dicatur.
15. Manifestum, & evidens in quo differant a notorio.
16. Index ex indiciis dubitatibus ad torturam procedere non debet.
17. Indicia ad torturam legitima quæ dicuntur.
18. Testis singularis de uisu deponens indicium facit ad torturam.
19. Tortura non est omnibus uniformiter danda.

- E** tertio quæro quid sint legitima † indicia, & sufficientia ad torturam. ante quorum declarationem necessarium videndum esse putauit quid est indicium, quid fama, & quædam alia quæ præcedunt inquisitionem, & torturam.
- Et primo dic q̄ indicium duplex secundum Bald. in l. ea quidem. C. de accu. & Gan. in suo trac. malefic. in tit. de præsumptionibus, & indi. dubita. & indubita.
- Indicium dubitatum siue semiplenum est præsumptio quædam fortiter mouens animum ad aliquid credendum uel discredendum. & hoc probatur in l. cum probatio. ff. de probationibus, & per Gand. in d. tit. de præsump. & c.
2. † Indicium vero plenum, & indubitatum est demonstratio per signa sufficientia per quæ animus in aliquo rāquam in proprio existente quietescit, & plus inuestigare nō curat, & hoc probatur in l. indicia. C. de rei vendi. & per dñm Gan. in d. tit. vt sup. Bal. in d. l. ea quidem. in 2. col. Sed q̄a in causis crinalib. maxime, qn̄ proceditur per inquisitionē necesse est, qd̄ p̄cedat infamia. Q̄ reū de crīnē ex quo reperi inquisitus,

fus, ut in c. qualiter, & quando. & ibi per omnes scribentes. de accusa ideo aliqua de fama, & infamia hic inserere placuit. & dic secundum Bald. in dicta l. ea quidem in princip. quod

† Fama est duplex. una quae est in homine. I. quae inheret homini, est status ille et maiestatis ac dignitatis moribus, & legibus comprobatus, hoc probatur in l. cognitione generali. s. de var. & extra or. cogni. cuius fama contra est infamia quae sic diffinitur.

Infamia est priuatio famae contingentis ex accidenti per naturam: uel sic. Infamia est deficiens status, & ieiunio maiestatis, & dignitatis. ista vix iudicio meo quod sit melior diffinitio quam praedens, quia per istam declarant ova virtus bona famae, & quod diffinit unumquodque virtutum p. eius oppositum diffinit, & reliquum, ut probatur in l. s. de his qui sunt sui vel alie. iuri & insti. cod. titu. in princip. & de iure perso. in prin. & de tutela. similiter. in prin.

Scda dicitur fama quae est inter homines, quae praedicitur de aliquo homine seu alio facto, & hec dici potest fama loquens quae semper de aliquo loquitur. & ita diffinitur secundum Bal. in d. l. ea quidem.

† Fama est dictum gentium, seu vulgi ex imaginaria opinione vel credulitate gentium seu vulgi procedens quod probatur in l. de minore. §. tormenta. ff. de questione. & tunc ista definitione tam bona quam mala fama continetur. l. 3. §. idem diuus. ff. de testi. & haec est illa fama quae est preparatoria inquisitionis, non aut prior, de qua supra: sed quia solet quandoque non certa fama, sed rumor insurgere in populo qui est minus quam fama, ideo uideamus quid sit iste rumor.

Rumor est furiosa proclamatio gentium, & strepitus multarum vocum. hoc probatur in l. fin. ff. de hereditib. insti. & l. miles. §. mulier. ff. de adulte. & iste rumor est in tunc famae, & minus ea, ita dicit Bal. in d. l. ea quidem. Quoniam vero sunt plures gradus cognitionis, quae res est adhuc dubia antequam perueniatur ad perfectam notitiam ueritatis in gradibus gradibus animus iudicis semper remanet titubans antequam perueniatur ad ultimum firme credulitatis, & certe si ceteris finem, secundum notabilem doctrinam Bar. in l. admonendi. 4. col. ff. de iure. ideo de ipsis gradibus cognitionis aliqua breuiter declaranda putauit inter quos offert se mihi suspicio, ideo quare quid est suspicio. Respon.

† Suspicio est aliqualis applicatio aī ad aliquid cum uerenti titubatione: uel sic, suspicio est motus quidam mentis ad aliquid cum uerentem titubatione. probantur hoc. ff. de testam. l. de statu. non tantum intelligas suspicionem istam comprehendere suspicionem tutoris, ut intelligatur de illa quae remouendus est a tutela ut suspectus, quia illa est alia species suspicionis. ita dicit Bal. in d. l. ea quidem. per l. impuberit. §. ff. de suspecto.

Post haec succurrit presumptio, uideamus nunc quae est & quotuplex sit presumptio.

† Presumptionis plures sunt species, quidam n. est presumptio hoīs, alia est presumptio iuris, alia vero presumptio facti, alia aut presumptio iuris, & de iure, siue iuris, & facti, de quibus uide late Gandin. in dicto tractatu. & titu. de presumptio & indic.

Presumptio enim hominis secundum Bal. ibi est quidam conceptus causatus in mente ab aliqua probabili conjectura, ut ff. de verb. obli. l. continuus. §. cum ita.

Presumptio vero iuris simplex est similitudo quidam sufficientis ad rem dubiam de qua creditur credenda. C. de contractu. & commi. stipula. l. 1. & l. iuris gentium. §. quod fere. ff. de pacto.

† Presumptio autem facti est cum ex facti similitudine aliquid demonstratur quod animum uidentis ad illud dubitare applicat.

Presumptio iuris, & de iure est status a iure promulgatus ex indubia conjectura: hoc probatur in l. cum ostendimus. in s. ff. de fidei usso. tuto. sequitur nunc uidere quid sit fictio. & dic quod.

Fictio est falsitas pro ueritate accepta ex specialissima, & iustissima causa in iure expressa, ut no. in l. in bello. ff. de capti. & postlimi. reuer. & l. si. is qui pro emptore. & ibi late per Bart. ff. de usuca. Argumentum autem sic diffinitur.

† Argū est propositio ex aliquibus existentibus resultans ad propositum respondendum seu concludendum. vnde quoniam plura indicia vel plures propositiones siue presumptions, testes, vel conjecturæ ad unam, & eandem conclusionem tendunt ad effectum aliquid probandi illa coadunatio siue copulatio. ex plurib. in unum dī argū. quod est propter collatio plurium diuersorum tendentium ad unam, & eandem conclusionem, vt l. 3. §. idem diuus. ff. de testi. l. diuus. ff. de custodia reorum.

Aliud indicium probationis siue cognitionis dicitur adminiculum. & istud est duplex. aliud est adminiculum vehemens, aliud vero adminiculum leue, siue non uehemens,

9. † Adminiculum, n. vehemens est suppletio defectus probationis per se solum non operans, sed cum alia probatione cooperans, probatur hoc extra de successionibus ab intestato. c. fi. & in c. fi. de iurciur.

Adminiculum non vehemens est aliqualis pars confirmationis ueri tēdēs ad aliquid supplendum de defectu probationis, & alia adminicula per se sola etiam plura non sufficiunt. vt. l. 2. §. 1. ff. de excu. tuto. sequitur modo cōiectu ra quae sic diffinitur.

Coniectura est acceptio seu reputatio veri ex aliquibus signis extrinsecis proueniens, per quae deuenitur ad uerūscut per circulum coniecturamus tabernam, dicit Bald. ibi, & per habitum distinguimus meretricem. l. item apud La-beonem. §. si quis uirginem. ff. de iniurijs. & habetur in c. in nonnullis, extra de iudicis. his omnibus opposita sunt nesciētia siue ignorantia, & error, quae nescientia sic diffinitur.

† Nescientia siue ignorantia est intellectus non determinans se ad verum uel fallsum.

Error autem est priuatio intellectus determinati ad uerum, & auriga tendentis ad falsum. uel sic.

Error est priuatio ueritatis causata in intellectu per falsam imaginationem ut probatur. ff. de testa. l. de statu. & ff. de iuris d. om. iudi. l. si per errorem. & l. si quis nec causam. codem titu. videamus nunc de verisimili, & non verisimili: & dic breuiter quod.

Verisimile est id quod uerum videtur, & est uero simile, vt ff. de adulte. l. miles. §. mulier.

Non uerisimile vero dī, illud quod a uero est multum dissimile, vt ff. qd met. cā l. non est uerisimile. in prin. ubi fit mentio ēt de presumptione iuris tñ siue hoīs, sed credo potius quod illa sit quidam laus presumptio. Postquam uidimus de gradibus probationis per quos ascendit siue puenitur ad plenam probationem, & certā fidē credulitatis, videamus nūc de ipsa certitudine veritatis, & quare quid est notorium generaliter. Respon. secundum Bal. ibi.

11. † Notorium est cōis, & indubia certitudo rei de qua queritur in dubia fidem faciens. an & quādo quid dicatur esse notorium, & quot hoīes faciunt notorium, & quod in aliqua villa siue paruo castro minor numerus hoīum, facit notoriū quod in ciuitate, & iō dicēm Alberi. de Gand. q ad sciendū quot hoīes faciunt notoriū, hoc est arbitratum, qā iudex arbitrabitur quot homines faciunt notorium. de qua materia vide latissime per Canon. in d. c. qualiter, & quando. de accusa. Videamus modo quid est probatio, intel. igendo de plena, & perfecta probatione, quae sic diffinitur secundum Bal. ibi.

12. † Probatio est actus rē dubiā in lucē cognitionis educēs & hoc nota. C. de pba. in rub. & ibi Bal. Succedit altera spēs. probatiōis, & cognōnis veritatis, q dī euidēs, & manifestum. ista duo differunt inter se, & differunt etiam a notorio, vt supr. .

Euidēs ita diffinit, euidēs est quod manifeste liquet secundum Bal. in d. l. ea quidē. c. fi forte. de elec. lib. 6. & est satis diuersum a manifesto, & plus est quod manifestum. euidens. n. illud est qd palam est oculis, & semper appetit. ff. de contra empt. l. ea q. l. non codicillum. C. de testa. & in c. euidentia. de accusa. 1. q. 1. ut euidenter.

13. † Quod. n. in euidenti est nulla pōt tergiueratione celari, & nullā optat probationē, extra de coha. cle. & mulie. c. fi. vi de qd no. p Arch. in c. cum sit forte, de elec. li. 6. Bal. n. in d. l. ea qdē: diffiniuit manifestū, sed diffinitio sua mihi nō placet, dicit ēt quod manifestū est, illud qd euidēter appetit. sequeret ergo qd manifestū esset idē quod euidēs, & tñ ē satis diuersum, vt proxime dixi, & dicā infra quod minus est manifestū quod euidēs, sed secundū diffinitionē Bal. idē esset manifestū quod euidens, iō putauit sic esse diffiniendū. Manifestū est demōstratio quidam ex qua uehementer aīus dubius informat ad aliud, nō tñ tollit tota dubietas. 2. q. j. de manifesto. † & hinc est quod dī manifestū indiget probationē. 11. q. 3. c. corū. euidēs aut nūlla indiget probationē, vt. d. l. ea q. fi. de acti. emp. vide Io. And. in c. 2. titutū. de verb. signi. lib. 6. & tex. no. in l. qm sororē. C. de iur. delibe. vbi de utroq; fit mētio tñ euidēs ponit pro magis claro quod manifestū. uide do. Alb. de Rosa. in di. suo in lra. c. in ver. euidēs. el. 1. & 2. Bal. tñ in d. l. ea qdē. aliam ponit differentiam inter ista duo dicens quod euidēs dī id solū, quod apparet p oculorū inspectionē. vt. ff. fini. regū. l. si irruptione. §. ad officiū. & idē Bal. in rubr. C. de pbat. dicit quod illa dī probatio p euidentiā facti quoniam res subiectū oculis iudicis. Manifestū aut largius dī. oē id quod nobis innoteſcit p quēcunq; sensū corporis. s. visum. auditum, sicut est sonus Cāpanā, aut aliū sensum, vt. l. 1. §. occisorum. ff. ad silleia. de quib. sensibus habetur in l. cum. §. pen. ff. de acq. possel.

14. † Differunt ēt ista duo secūdum ipsum a notorio, quia manifesto uel euidens est illud quod uni tantum uel pluribus patet: notorium autem esse non potest, nisi toti populo uel maiori parti publice innoteſcat, vt sup. late diximus, & not. in c. vēstra. & ibi lnn. de cohab. cleri. & mullerum.

Et per

Paul. Gril. De quæstionibus & tortura.

Et per hæc sum expeditus de istis gradib. seu adm inicu-
lis probationis ac de specieb. plenæ, seu pfecte probationis
q̄ quide gradus, & adm inicula probationis a gbusdam ap-
pellant indicia non plena, & dubitata, p̄q aīus iudicis dedu-
citur quandoque in suspitionem, quandoque vero in opi-
nionem q̄ magis est propinqua indubitate fidei q̄ suspicio
16 secundum Bar. in d.l. admonendi. st. de iureiu. t̄ Ex quibus ta-
men indicijs dubitatis non datur iudicii indubia fides, & fir-
ma credulitas, sed quādam suspicio quandoque ex qua iudi-
cis mens satis dubia reperitur. & isto casu nō facile deueniē-
dum est ad torturam maxime si persona sit honestæ condi-
tionis, ga ista suspicio est primus gradus probationis, & mi-
nus q̄ semiplena probatio scdm Bar. in d.l. admonendi. in gl.
magna. Qñque vero indicia sunt talia q̄ adducunt aīum iu-
dicis in opinione, q̄ est scdm gradus probationis scdm Bar.
ibi, ex qua aīus iudicis multū dependet in illa parte, non tñ
est plene certus. & iō isto casu deueniri solet ad torturā q̄
dat in supplementū probationis. in causis crinalib. qñ uer-
itas aliter h̄i non pōt vt p Bar. in l.f. ff. de qst. q̄ a tormentum
illud fuit inuentam cā necessitatis, & in supplementū pro-
bationis, vt dixi quotiescunque reus est ualde suspectus cō-
tra quem laborant indicia, ut dicit Pan. in d.c. cum in contē-
platione. in prin. de reg. iur. & Bald. in l.2.C. quor. app. non
recip. & idem Bal. in l.milites. & l.f. C. de quæst. Bar. in l.1. in
prin. & §. diuus. & l.f. ff. de q.
37 t̄ Quæ aut dñt esse legitima indicia, dic qd illa sunt q̄ sunt
proxima factio, q̄ quāto propinquiora sunt tanto sunt nec. io-
ra. l.j. §. pterea. & l. de minore. §. tormenta. ff. de qst. & ibi per
Moder. Quæ aut indicia dicant esse sufficientia ad torturā
certa r̄a tradi non pōt, sed hoc relinquē arbitrio, & dis-
cretioni boni iudicis scdm quod dicit Azo. Idicta summa de
qst. vbi dicit qd non debet iudex reo adhibere tormenta
quāta accusator exposcit, sed quanta moderatē rōnis tem-
peramenta desiderant, idem dicit Bar. in d.l. final. ff. de qst.
in princ. dicit th Abb. in d.c. cum in contemplatione. qd li-
cet super hoc an, & qñ indicia dicantur esse sufficientia ad
torturam certa regula tradi nō possit. arg. l. testium. §. tu ma-
gis. ff. de test. & l. de minore. §. fi. ff. de q. tñ dicit qd oēs Doct.
18 tenent, t̄ quod unus testis de visu facit indicium ad torturā,
intellige tu quod sit testis fide dignus non suspectus, & oī ex
ceptione maior secundum quod dicit Bartol. in d.l. final. &
Bal. in d.l.2. & ita cōiter tenent doc. Bonus itaq; & discretus
iudex cūcta circunspiciet, & iuxta crīnis qualitatē, facti con-
tingentiam, condōnem glōnae, & abundantia indiciorū cō-
siderabit, an ad torturā ipsam deueniendū sit, & casu quo ad
illam deueniri contingat iterū maturē q̄siderare debet qua-
grauitate, lēuitate, uel moderanime ueniat inferēda, iuxta
notata p Azo. in dicta summa de q. sc3 quantum modera-
19 tē rōnis temperamenta desiderant. t̄ aliter ēt sunt torquendi
juenes, robusti, & alio mō debiles, delicati uel senes, alio
mō rusticus uel miles, & alio mō ciuis, alio modo nobilis, &
alio modo ignobilis, & plebeus. l. de minore. §. tormenta. st.
de q. & l.1. §. fi. eo. ti. Bar. in d.l. fi. eo. ri. Bal. in d.l.2. C. quor. ap-
pella. non recip. & idem Bal. in l.milites. & l.f. C. de q. Abba.
in d.c. cum in contemplatione. de reg. iur. in antiqu.

S V M M A R I V M.

- 1 Torturæ gradus sunt quinque, & qualiter cognoscantur, & inferantur. Gradus primus torturæ quis sit.
- 2 Confessio rei facta in preparatorijs tormentorum dicitur facta metu, ideo ratificatione eget.
- 3 Torturæ largo modo sumpta quid sit, & unde dicitur.
- 4 Torturæ primus gradus, scilicet terror quibus inferri posse.
- 5 Torturæ gradus secundus quis sit.
- 6 Torturæ leniter potest grauius torqueri militantibus indicis legitimis.
- 7 Torturæ tertius gradus dicitur cum perspatium dicendi unum miserere, reus suspensus detinetur.
- 8 Torturæ quartus gradus quis sit.
- 9 Torturæ quintus gradus quis sit.
- 10 Torturæ ultimus in quibus applicetur criminibus.
- 11 Complexionum diueritas multa in sustinendis tormentis.
- 12 Mesites lapis potus facit ut dolorem nullum sentiat tortus.
- 13 Remedia quæ uerbis siant, ne torti dolorem sentiant.
- 14 Fur quidam Romæ quibus remedij contra torturam fuerit usus.
- 15 Tortus quidam dicens, et latte beata virginis Maria, dolorem nullum sen-
tiebat.
- 16 Remedia quæ fieri possint aduersus maleficia taciturnitatis.

Varto nunc videndū est

t̄ de istis quinque gradibus torturæ de quib. supra fit mentio, quomodo cognoscuntur, & qualiter inferuntur. Rñ. declarando primū gradum, incipiems a minori uel infimo ascendendo ueluti per gradus scalarum reducendo materiam ad practicam di-
co quod.

Primus siue infimus gradus torturæ est territio illa quā
infert iudex reo qñ illum cognoscit suspectum, tñ indicia nō
adsunt talia vt torqueri possit. isto casu iudex mandat q̄fique
reum ipsum spoliari ligarique, & in ordine poni, ac si uero
torquendus esset, & qñque ligari mandat ad funiculum, ita
vt nihil aliud deficiat q̄ lola eleuatio, & hoc fit ad incutien-
dum timorem reo ut facilius fateat stantib. maxime iudicis
persuasionib. Et ista proprie nō dñ tortura, q̄a uere corpus nō
torquet nec sentit dolorē, sed potius est qdā mētis timor
scdm Bal. in d.l.2. quo. ap. &c. & in l.2.C. de confes. vbi dicit
2 t̄ q̄ cōfessio facta a reo in istis pparatorijs tormentorū cum
sit facta & extorta propter timorem, in diger ratificatione
ac si facta fuisset in plenis tormentis, alias nūquam sufficeret
ad condemnationē. vide Ang. & Sal. in d.l.2. & Saly. in l.f. C.
de q. Bar. in l.1. §. si quis ultro. ff. eo. ti. uide no. in tex. in l.2. C.
de custo. reo q̄ loquitur proprie de hac ratificatione q̄ fit a-
pud acta sub publico testimōio, & dicit Imperator ibi. q̄ isto
mō, frēni quidē temperies iudicibus immodeſe uidentibus
adhibetur. Iste autem actus ut dixi non pōt dici proprie tor-
tura ut proxime diximus, sed appellatur proprie territio si-
ue terror tormentorum.

3 t̄ Largo vero sumpto uocabulo, & impropre, posset dici
tortura, prout gdam descripcrunt hoc nomē tortura, q̄ dñ
a terrendo, sed isto mō terretur, ergo &c. uel dicas, q̄ licet
corpus vere non torqueatur, animus tamē bene torqueatur,
& timoris patitur cruciatum, & sic largo modo dici potest
tortura.

4 Et no. qd iste terror siue primus gradus incuti, & experi-
xi pōt q̄ quoſcunque ēt q̄ tra eos q̄ de iure torqueri qd pos-
sunt aliqua de cā, ut inf. a latius diceat in 6 q. vel qñ deficeret
indicia pp q̄ torqueri deberet, uel qualibet alia iusta de cau-
sa ad torturā deueniri non pōt, ad illū gradū deueniri po-
terit scdm Bal. in d.l.2. in ver. qro qñque &c. ubi dicit φ illi
q̄ de iure torqueri non poslunt poterunt bene terreni, iste. n.
primus siue infimus gradus torturæ nō solet adhiberi robu-
stis, uersutis atque dolosis uiris, sed debilibus, timidioribus,
pusillanimis, atque delicatis, quoties contra ipsos milita-
rent aliquę p̄fumptions, & conjecturę siue indicia lauia.

5 Et licet interdum essent p̄ura indicia, multoties in cum
isto infimo gradu ab hoībus similis condōns solet extor-
queri cōfessio absque eo qd ad ulteriora procedatur, ut se-
pius expertus fui in facto, de quo infimo gradu fit saepius ex-
perientia in robustioribus, & magis cautis, quoties vi dixi
non militant p̄ena indicia, uide d. Pari. de Put. in d. suo trac.
de syndic. in c. aduertendum. & Bal. in d.l.2.

6 t̄ Scdm gradus torturæ est cū reus ligatus eleuatur modi-
cū sup. terrā, paulo momēto detinetur eleuatus, & protinus
deponitur, uel cū detinet suspensus spario, Ave mariā, uel
Pater noster, aut unum, nūlerere, iuxta qualitatē facti, & p̄
sonarum condōnem, deinde deponitur absque a iquo im-
pulsu quaslatione uel tractu chordē, & hēc dñ leuis tortura
ad quam deueniendum est quotiescunque indicia qdā ap-
parent aliquid probata, & reus est magis suspectus. Indi-
cia tñ ipsa non sunt plena satis ad inferendū plenam torturā,
puta si esset unus testis de visu deponens, tñ non esset omni
exceptione maior, uel duo testes de auditu ab alijs, non aut
ab ipso reo, & similes p̄fumptions uel indicia non plena,
præcedente tamen suspitione contra personam ipsius rei ut
proxime dixi.

7 Et ista est illa leuis tortura, de qua loquitur Bal. in d.l.2.
C quor. appellatio. &c. vbi dicit t̄ quod quemadmodum lē-
uis febricula nō dñ febris, & infirmitas talis que p̄fet im-
pedimentum ad comparēdum, sicut est vera febris, que ho-
minem sternit, vt. l. ob quæ vitia. §. fi. ff. de ædil. edict. ita ista
leuis tortura non dñ tortura siue tormentum ex quo cau-
setur dolor mentis, & corporis cruciatus, sicut in tortura
ordinaria.

8 Et nota quod est magni effectus ista doctrina, ex qua in-
fertur quod quotiescunque contra reum militant legitima
indicia ex q̄bus de iure q̄ torqueri pōt, si fuerit semel isto
modo lēuitate tortus non obstabit, quo minus possit iterum
grauius torqueri ex eisdem indicijs, & tunc secunda vice di-
cetur competenter tortus, nec propterea reus conqueri po-
terit quod fuerit repetitus in tortura absque nouis indicijs,
iuxta ea q̄ habent in l. repeti. st. eo. tit. de q. ga ista non dñ p̄-
prie repetitio, ex quo prima nō fuit habita p̄ tortura, p̄ ea q̄
sup. diximus, ita ēt sentit Bar. in l.f. & l. repeti. ff. de qst. & Bal.
in

in d.l.2.C.quor.appella.&c. Ang.de Are. in d.gl. fama publica.in versi quid si aliquis fuit tortus sed leuiter &c. Hippolyt.Marsil.in d.l.1.in prin.& l.repeti. Paris.de Put.in d.trac. in c.sequitur modo.Fran.Brun.Gandi.& cæteri Doct. in locis supra notatis.

6 † Quidam tamen dixerunt argentes ex dicta doctrina Bal.de qua supra q̄ illi ēt q̄ aliqua ex cā uel priuilegio tortueri non possunt,poterunt in tormento istius secundi gradus supponi absque periculo ex quo ista leuis tortura nō dicitur tortura sicut leuis febricula non dicitur febris. d.l.ob quæ vitia.

Ego tamen de veritate istius dicti aliás dubitau, nec v̄ esse bona consequentia de leui febricula ad leuem torturā, q̄a est diuersa rō in uno quām in alio:ibi enim in dicta. l. ob quæ vitia.excusatur a comparendo in iudicio ille qui propter febrim est impeditus,& non pōt ambulare foris, quia non exit de lecto,nec de domo, is vero qui patitur quartanam febrim,aut aliam leuem febriculam quam nō curat nec propter illam remanet quin vadat foris per omnia loca saltem in ciuitate.

7 † Ex quo enim vadit per urbem sicut vadit per alia loca, ita uenire pōt ad curiam,& coram iudice,quia ratio illa impedimenti de qua in d.l.ob quæ vitia.in princip. cessat in eo qui patitur leuem febriculam, ideo in eodē cessat legis excusatio, sed hic in leui tortura fieri non pōt, qđ corpus non torqueatur nec patiatur aliqualem dolorem, licet sileuis dolor,dolor est,& infertur iniuria dignitati, uel innocentia ipsius rei,q̄a tortura vt diximus sup.eod.titu. q.j. est cruciatu, quidam in corpore &c.cum igitur per hanc leuem torturam inferatur in corpore dicti rei aliqualis cruciatus, nō potest dici nisi quod illa sit tortura, & quod ille sit tortus quamvis leuiter.

Et ideo ego nunquam consueci ad gradum istum deuenire, nisi q̄a præcedunt indicia,& sunt bene probata, n̄ si sūt indicia aliquantulum remota a facto,& plena esset uilis,& ignota,& valde suspecta de crimine, aut in responsionibus suis variaret, & alijs huiusmodi suspicionibus præcedentibus.l.de minore. §.tormenta.in fi. ff.de quæstionibus, & per Bal.in d.l.2.Bar.in d.l.fi.& Pan.in d.c. cum in contemplatione.Si aut̄ esset vir nobilis aut honesta familie, & conditionis, ad hoc non deuenirem regulariter, nisi præcedentibus legitimiis indicijs,& b̄ene probatis juxta no.per Bar.in d.l.fi. ff. de q.& per alios in locis sup.nota.

Confessio similiter facta in istis leuibus tormentis indiget ratificatione, sic ut illa q̄ est facta in plenis tormentis, vt sup. diximus in p̄cedēti gradu,& no.in d.l.2. C.de cust.reo.

8 † Tertius torturæ gradus est cum reus suspensus detinet in tortura spatio dicendi vnum miserere, vel duo, aut aliquātulum plus absque in aliquo tractu uel impulsione chordæ, quæ infertur ad maiorem cruciatum,& ad istum gradū ascendet iudex quotiescūque reus est magis de crīne suspectus,& indicia contra ipsum tendentia sunt plene probata, delictum tñ non est de atrocioribus, vt est furtum modici valoris,vulnus non letale, seu aliud crimen non capitale vt.l.2.& ibi Bar. ff.de publi.iudi.vel qñ delictū esset grauius, & indicia magis aperta, persona tñ esset talis nobilis uel aliás honesta familie, & aliás bonæ conditionis,& famæ, & non asuetus in similibus commisceri: in quo minus & magis temperate agendum esset, non excedendo iudex istum.gradum torturæ non credo, q̄ posset reprehendi, arg.l.non oēs. §.a Barbaris. ff.de remili. in seruorum. & l. respiciendum. §.delinquunt. ff.de poe.l. quid ergo. §.poena grauior. ff.de his qui no.infra.& l. testium. § tu magis. ff.de testib.

9 † Quartus torturæ gradus dicetur quotiescūque reus post elevationem diutius suspensus in tortura detinet, vc 3 per quartam, tertiam, medianam ve partem, uel duas tertias unius horæ, aut per integrum horam secundū grauitatē crīnis, suspicionem rei, & vites indiciorum, quandoque in ipso detentionis spatio adhibentur vnuus duo aut plures iuctus siue tractus chordæ ad maiores cruciatus, inferendum in corpore, maxime qñ indicia sunt pgnatia, reus est suspectus. multum, & habet mēbra robusta,& crimen est graue ex se et q̄ ista oīa non concurrant, si tñ maior pars concurrit sufficie uel quoties scandalum non modicum generaret vt est sursum magnæ rei sacræ, uel aliud turpe sacrilegium uel sacramentorum abusus, aut homicidium graue, uel falsitas literarum Apostolicarum,& similia, & indicia ut diximus essent virginia, & bene probata, ut puta unus testis omni exceptione maior de uisu ipsius facinoris deponens, aut duo seu plures testes alia probantes indicia, & circumstantias necessarias ipsius criminis secundum quod latius declarat do. Alber.Gan.in d.luo trac.male.in ti.de præsump.& indi.dubi.& indubi Bar.in d.l.1. §.fi. ff.de q.Bal.in l.militis. §.oporet.C.eod.titu.idem Bal.in d.l.2.C.quo.ap.&c.Bald.Ang.& Saly. in d.l.ca quidem.C.de accu.canonistæ in cap. qualiter

& quando eo.ti.& in c.cum in contemplatione de reg.iur. in antiquitate.

10 † Quintus, & ultimus torturæ gradus succedit, qđ est istud quotiescūque post aliquam suspensionis detentionem, & iuctus siue tractus chordæ si reus adhuc pertinax in eius negatina insteterit, & torturam hujusmodi spernere uideretur pro grauiori cruciatu ad pedes ipsius rei torquēdi subiiciuntur pondera quedam pendentia ut sunt compedes ferrei, lorica, aut aliud simile pondus, & cum pondere ipso suspensus detineatur uel iuctibus cruciatur, & istud est sequissimum genus tormenti, & dicunt Docto qui scripsierunt de hac materia, quod tunc corpus ipsius rei dilaniatur membraque & ossa quodammodo dissoluuntur, & euelluntur a corpore. & hæc dī grauior poena quām vtriusque manus absclisio. ut dicit tex.in aust.vt nulli.iudi. §.quia vero.& dicit Cassiod.in lib.vi. viii. epistolarum, vt refert domi.Pari.de Put.in suo trac. syndica.in c.tortura.el.2.fol.99.episto.49. facilis est te mortem expetere quām tormentorum crudelia sustinere, inter supremas anhelatus angustias melius est perire q̄ uiuere, & detestabilis leuis poenarum excludit dulcissimę salutis affectum. iste ultimus gradus, & modus torquēdi perraro fit, & iudex haud facile ad illum deueniet, t̄ nisi in certis casibus, & criminibus atrocissimis ut est hæresis, & crimen læsa maiestatis, euersio status, aut similis proditiōis, ubi de totius patriæ, aut multorum salute tractatur, aut cum ageatur de ingenti assassinio enormissimo homicidio sacræ personæ, vel de morte alicuius Cardinalis, seu alterius magni principis, vel contra maleficium, aut mathematicam, in quibus criminibus nullum prodest priuilegium dignitatis, vt l.si quis alicui.C.ad leg.Iul.maiest.& l.& si excepta.C. de male.& mathe.l.manichæos.& l.Arriani.C.de hæreti. c. ad abolendam.eod.titu.& similibus.nec tunc ēt nisi indicia essent adeo clara, & prægnantia, ut nil decesset nisi rei consilio, vt.l.militis. §.oporet.& ibi Bal.C.de q.Bal.in l.quisquis. C.ad leg.Iul.miae.& Bal.Ang.& Salyc.in l.ea quidem. C. de accu.Bart.in d.l.fi. ff.de q. & l.1. §.fi.eod.tit.Pari.de Put.in d. tracta.de syndic.c.tortura.& c.aduertendum. & alios Mod. in locis supra notatis.

11 † Nonnulli tñ reperiuntur adeo terribiles, & robusti, qui nullum timent dolorem neque cruciatum aliquem sentire vñt in corpore et si mille tractib. quassarentur, q̄ plurib. modis contingere solet, quidā ēt robustate corporis, & brachiorum, atij vero leuitate qui leui pondere cōprimunt, q̄dam alijs membrorum agilitate quorum brachia ex modica elevatione ex retro antea resoluuntur, & supra caput directo tendunt, adeo quod leuem, aut nullum cruciatum sentire uidentur, & ego aliás in facto habui.

Quidam alijs reperiuntur, qui cum diabolis sortilegijs, et incantationibus maleficæ artis, de qua supra diximus late in 2.lib.in 6.& 7.q. adeo corroborantur in corpore uel sustinētur in acre, aut graui sopore detinentur oppressi postquam sunt eleuati, vt nullum poenitus dolorem patiātur in corpore, & hoc appellant quidam maleficium taciturnitatis siue insensibilitatis ex quo inducit Intelia quædam (vt aiunt) aduentus ipsam torturam, quod reus ipse nullum dolorem patitur de quo aliás diximus supra lib. 2. & ego alias pluries expertus sum in facto, vt infra dicam, & a pluribus huiusc artis maleficæ magistris referri audiui qui varijs modis, & p̄ diuersa maleficia uerba, & instrumenta id expertunt, & continent, quod qualiter siat referre non expedit. quia fieri non posset absque sacræ christianaæ fidei euersione.

12 † Dixit in Albe.magnus in lib. quem edidit de secre. nat. quod lapis qđam melites nuncupatus q̄ oritur ex ciuitate q̄ dī Mesis in partibus orientalibus, contritus, & aqua aut vi no commixtus datusque ad potandum illi qui torquendus est inducit insensibilitatem poenæ, & cruciatus, ut refert Paris de Put.in d. tract.syndic.in c.tortura.lo 2,

Quidam alijs dicunt verba quæ sequuntur videlicet, Imparibus meritis tria pendent corpora ramis.Dismas, & Gestas in medio est diuina potestas, Dismas damnatur, Gestas ad astral leuatur. Alij ēt dicūt verba prophetæ Eructavit cor meum verbum bonum, veritatem nunquam dicam regi. Alij uero dicunt, quemadmodum lac beatæ gloriose Mariæ virginis fuit dulce, & suave dño nostro Iesu Christo, ita hæc torturas siue chorda sit dulcis; & suavis brachijs, & membris.

Quidam alijs dicunt illa verba; quæ dominus noster Iesus Christus dixit tempore passionis, uidelicet a principio suæ capturæ. Quem queritis &c. usque ad extremum uitæ, & ultimum uerbum, Consummatum est.

Quidam alijs dicunt, IESVS aut transiens pet medium illorum ibat. os autem non comminuetis ex eo. Quæ quidem uerba, & coniurations olim non putabam quicquā operari posse contra torturā, & plerisque ridicula potius q̄ credibiliā esse uidentur, at ego q̄a plurices uidi, & expertus sum

Paul. Gril. De quæstionibus & tortura.

Sum in facto primo Pisis dum eram assessor Magnifici domini Capitanei illius ciuitatis, deinde Romæ dum essem auditor criminalium causarum Reueren. Do. auditoris came-
 14 12 ubi t̄ quidam fur sagacissimus, & duplicita malitia reus contra quem erant examinati quindecim testes super diuersis indicijs magni furti centū triginta septem ducatorū aut̄, habens notitiam, q̄ curia præfati dñi Auditoris procedebat contra ipsum ante quam personaliter compareret, accipit nonnulla fortia legia contra torturam, quibus expertis ite-
 sum atque item, uidens, q̄ sufficiebant ad parangonem, quadam die dñm ego essem in edibus turris nouę ad exami-
 nandum quosdam alios reos, ille sponte ueniens accessit ad me, & se constituit in carcerebus ipmis dicens q̄ vltro vene-
 rat ad purgandum indicia, & notam infamie libi illata, cō-
 tra quem tamē necesse fuit deuenire ad torturam, tot in-
 dicis contra ipsum laborantibus, in qua dum erat eleuatus
 dormiebat capit̄ cliuo, ac si iaceret in lecto absque vlla p̄-
 nitus lamentatione, aut clamore, & adtractus chordæ erat
 tanquam statua marmorea, qui dum eleuabatur a principio
 dicebat quædam verba submissa uoce, deinde silebat ut dor-
 miens, statim ego suspicatus fui ne gestaret aliquod for-
 tilegium sive facturam maleficam poenes se aut ex illis
 verbis captaret aliquod suffragium, perquisitiu quā dili-
 genter per oēs partes corporis sui, demumq; reperi in ca-
 pite sub l̄cuffia, scilicet inter crines quandam paruā sche-
 dulam hæc verba continentem, videlicet, t̄ I E S V S au-
 tem transiens t̄ per medium illorum ibat. os non com-
 minuetis ex eo. cum crucibus ita signatis, q̄ illico abstuli-
 ab eo, qui licet illa sic ablata satis conqueretur, nihilominus
 iterum positus ad torturam, & eleuatus iterum, illud idem
 sicut antea faciebat, & in principio ipsius elevationis nō ul-
 la verba submissa voce dicebat quæ percipere nunquā po-
 tri, nec quicquam confessus est. demum mutatis tormentis
 sub tormento taxilli subiectus fuit, & similiter spernēdo do-
 lores nihil vñquam penitus confessus est, sed in sua negati-
 ua semper audacius conualuit, adeo quod necesse mihi fuit
 eo instantē ab inquisitione aboleri mandare, nec est miran-
 dum de absolutione huiusmodi. nam similis t̄ casus, &
 15 major quoque occurrit dom. Hippo. de Marsi. dum erat officia-
 lis illustrissimi Ducis Mediolani ut ipse refert in l. repeti. in
 4. col. ff. de quæst. nec dum est annus clapsus quod audiuit a-
 lium Romæ positum fuisse ad torturam, & repetitis vicib.
 grauiter cruciatum, qui illa uerba de lacte beatæ Virginis
 Mariæ submissa voce dicebat, & nullum dolorem pati, sed
 cuncta spernere videbatur, & dormiebat sicut aliis in tor-
 turā, adeo qd̄ a trib. iudicib. præsente procuratore fiscali ex a-
 minatus nulla vñquam ab eo cōfessio extorqueri potuit, li-
 cet correus, & criminis socius id fateretur expreſſe, & illum
 in socium nominaret cuius p̄cessum uidi illumq; cognoui.
 Aliud exēplum qd̄ similiter in facto accidit mihi Romæ
 cuiuldā maleficē mulieris, q̄ antequā eleuaret in tortura
 verba qdā submissa voce dicebat, deinde eleuata silebat p̄c-
 nitus velut mortua, & nigrior apparebat in vultu carbone
 extinto, oculos extra caput valde tremēdos more illorū q-
 strāgulant emittēs, & nihil penitus loquebāt boni neq; mali.
 Si nūc vellemus disputare de virib. & veritate dicatorū ma-
 leficiorū taciturnitatis sive insensibilitatis fieret ampla lectu-
 ra, sed quia cupio breuiter me expedire hic non inserā, vide
 quæ late diximus sup. lib. 2. q. 6. 7. & 8.

16 t̄ Nonnulli tñ dixerunt qd̄ aduersus istas coniurationes,
 & maleficia taciturnitatis reperiunt remedia qdā q̄ diuersis
 p̄cib. conficiunt, ex quib. dicunt qd̄ oēs ligaturæ, & malefici-
 ia hmōi dissoluunt omninoq; perevit, & reus grauissima pa-
 titur tormenta, & cruciatus in corpore. & inter alia dicere
 solēt verba illa Prophetæ, vc. 3, Dñs labia mea aperiat, & os
 meū annūtiabit veritatē. Eructauit cor meū uerbū bonū di-
 cā cūcta opera mea regi. Confundatur nequitia peccato-
 ris, perdes oēs q̄ loquunt mendaciū. Contere brachia iniqui-
 rei, & lingua maligna subuertetur. Ex qb. verbis præcibus,
 & exorcismis dicunt maleficia ipsa resolui, & reum mirabili-
 ter cruciari, uide d. Pari. & Put. in d. trac. syn. in c. tortura. lo-
 3. fo. 11 3. & illū Silue. prie. in d. trac. de string. demon. mirād.
 li. 4. c. 5. Super quib. tamen cogita quia de virtute ipsorū re-
 mediorū nō possem quicquā certi attestari ex quo illa nū
 quam expertus fui, nec per alium experiri haecenus uidi.

S V M M A R I V M.

- 1 Tortura in quibus causis & criminibus inferri possit.
 - 2 Oratio indefinita & equipollent uniuersali.
 - 3 Index distinguere non debet ubi lex non distinguuit.
 - 4 Processus sit summarius in Leuibus criminibus.
- Tortura de processu dicitur ad quam absque indicijs legitimis non perue-
 nitur.

- 5 Persona grauis, & honesta conditionis pro criminibus leuibus torqueri non debet.
- 6 Persona leuis de leui criminis suspecta torqueri potest.
- 7 Persona uilis, et pauper panam pecuniarian non potens soluere, luere debet in corpore.

Vinto vidēdum est in qui-
 bus t̄ causis, & criminibus possit inferri tortura-
 dic q̄ gñaliter in omnibus causis criminalib. seu
 omnibus criminibus si præcedant legitima indicia, & uer-
 itas aliter h̄i non pōt̄ regulā torturæ est affirmativa, & voi-
 uerbalis, vt h̄i in l. j. in prin. ff. de q. ibi in criminib. seruandis
 &c. q̄ uis ab ea nullatenus sit inchoādū examē, sed in casu ne-
 cessitatis quotiescumq; vndiq; virgent indicia, & cōfessio ve-
 ritatis aliter h̄i non pōt̄, nisi mediāte tortura, tūc adhibēda
 est d. l. 1. in prin. ibi ēt dī in criminibus seruandis, &c. t̄ quæ
 oīo cum sit indefinita & equipollent vniuersali. si plures. ff. de
 leg. 3. p. Alex. & Doct. in rubr. ff. sol. matrim. l. 1. ff. si quis sim-
 pliciter. ff. de verbo. obli. & Bal. in l. nullū. C. de asti. hoc idē
 tenet Gan. in trac. malefi. in ti. de q̄st. & tortmen. in prin. vers.
 incipiamus. Hippoly. de Marsili. in l. diuus. in prin. ff. de q. Frā.
 Brun. in trac. de indic. & tortu. in 3. col. vers. 3. prin. q̄ro &c.
 Pari. de Put. in trac. syndi. in c. an in cāpēcuniaria. pri. col. &
 pbatur p̄tex. in d. l. milites. s. oportet. C. eo. ti. inducēdo hoc
 mō, ibi. n. dī non esse a tormentis incipiendū examen, ni-
 si pluribus indicijs quasi certis, &c. tñnc demum deuenien-
 dum erit ad quæstiones, si personarū conditio id requirit.
 q̄a sunt quædam personæ quæ ex causa speciali torqueri nō
 possunt, ut infra dicetur in seq. q. & no. ibi dum dī, persona-
 rum condō. & non dixit, qualitas criminis, quasi dicat, q̄ in
 3 criminibus nulla fiat distinctio qualiacunque fini, t̄ q̄a uibi
 lex non distinguuit nec nos distinguere debemus. l. diem fer-
 re. ff. de arbi. l. de prætio. ff. de pub. cum si. Contra hoc opp.
 d. l. edictum. ff. de q. ubi dī q̄ q̄ones non semper nec in om-
 ni cā. & p̄sona desiderari debent, sed cū capitalia, & atrocio
 ra maleficia nō aliter explorari possunt q̄ per seruorum quæ-
 stiones efficacissimas, &c. & sic tex. ibi expresse inhibere vt
 q̄ pro leuibus criminibus inuestigādis, nullatenus sit dan da
 tortura. Sol. uerū est q̄ in leuib. & paruis criminibus non est
 adiungenda plena, & grauis tortura secundum gradū exce-
 dēs, leuis tñ tortura primi, & scđi gradus non vt excludi ēt
 in paruis criminib. ar. l. ob q̄ uitia. ff. de edil. edi. & p. Bal.
 in d. l. 2. C. quo. ap. & c. licet ēt hæc solutio sit uera in sc. tñ nō
 bene q̄gruit illi legi quæ loquit̄ in alijs terminis, & p̄pea dic
 q̄ ibi loquit̄ de tortura quæ inseſt̄ in alijs l. in seruū non in
 iplummet reū. rō ēt, quia nō ita facile deueniēdū est ad tor-
 turā seruorū pro inueniendis alienis criminibus ex quo illi
 sūt innoxij criminis p̄dicti q̄ ipsiusmet rei de crīne suscep̄ti,
 quam solutionem sentit ēt gl. in d. l. edictū. in ver. efficacissi-
 mas. dū suluit q̄tium de d. l. 1. ff. si quis ultro. ff. de q. Itē opp.
 d. l. leuia. ff. de accu. t̄ ubi in leuibus criminibus summarie
 procedendū est sine processu uel solennitate iudiciali, sed
 tortura est de processu, nec ad illam deueniri pōt̄ nisi p̄ce-
 dentib. indicij, & cā cognita, & p̄cedente pronuntiatione
 interlocutoria ipsius iudicis, vt dicit Bal. in d. l. 2. idē Bal. in l.
 si qs alicui. C. ad leg. Iul. maiesta. Salyc. in l. ff. C. de q̄. & Bar. in
 l. ff. eo. ti. Ang. de Are. & alij moderni practici in locis sup.
 notatis. & Bal. in d. l. milites. s. oportet. & l. ea qđem. Sol. dic,
 q̄ plena, & grauis tortura non est eqū q̄ in paruis criminib.
 inferaſ, q̄a maior poena esset in inquirēdo q̄ in puniēdo
 qd̄ esset q̄ tex. in l. in seruorū. ff. de poen. sed illa territio seu le-
 uis tortura nō exceedēs scđm gradū non vt esse prohibita in
 hmōi criminib. maxime qñ p̄sona rei est uilis condōnis, &
 valde suspecta de crimine illo, & ista potius dici pōt̄ quæda
 modica coertia q̄ tortura secundum Bal. in l. 2. uel dic q̄ ille
 tex. in d. l. leuia, loquitur de alijs solennitatib. ipsius proces-
 sus, uidelicet de libello, inscriptione ad poenā talionis, de sole-
 nitatib. probationū, publicationis processus, & alijs similib.
 terminis, & solennitatibus, nou aut̄ de ista modica coertia
 ne sine qua ueritas aliter haberī nō potest, & ita uidetur sen-
 tire gl. in d. leuia.

5 t̄ Si autem esset persona grauis, & honesta condōnis, aut
 nobilis familiæ, pro leuibus criminib. huiusmodi non esset
 deueniendum ad aliquem actum torturæ quantuncunque
 leuis, & minimæ, quia ex ea uideretur afferti iniuria dignita-
 ti sive nobilitati, & ideo bene dixit tex. in d. l. milites. ff. opor-
 ter. C. de quæstio. ibi, si personarū conditio id requirit &c.
 & ita uidetur sentire gloss. in dicta. l. leuia. intelligendo de ui-
 libus, & inspectis personis, ut ibi uide Bald. in d. l. secunda,
 & Bartol. in l. non omnes. ff. a Barbaris. ff. de re milit. & Pa-
 ri. de Put. in dicto tractat. syndicat. in capitu. an in causa
 pecunaria. vide infra codem titulo quæstione 7 uersic. li-
 mita. in fin. ¶ Et propterea non uidetur esse deneganda uili
 personæ,

6 personæ, maxime quando esset persona suspesta. ¶ Quia vide
mus alias quod vilis persona, & pauper qui propter inopiam
non potest soluere poenam pecuniariam luet in corpore per
torturæ & sic eo casu tortura ipsa datur pro pena „pro hoc
est regulare in omnibus publicis criminibus. I. 1. §. final. ff. de
penis. vbi est not. tex. l. quicunque. §. quod si. C. de ser. fugiti.
& l. si quis id. ff. de iurisdictione. omnium iudicium. Vide Bart. in
d. l. 1. §. fina. qui dicit hoc esse regulare in vilibus personis, &
ibi tradit pulchram limitationem ad regulam de qua in l. ser.
uorum. ff. de p. quod quilibet pena corporalis minima &c.
vbi dicit quod illud non habet locum in vilibus personis, sed
in majoribus, & honestis.

S V M M A R I V M .

- 1 Personæ omnes indistincte in criminalibus causis an possint subjici torturae.
- 2 Milites, & decuriones torqueri non possunt.
- 3 Consuetudo est nulla quod milites, aut decuriones torqueri possint.
- 4 Impuberis non debent torturae subjici. Mulieres pregnantes non debent torqueri. Serui non torquentur in certis casibus contra certas personas.
- 5 Senex confessus etate non subjetetur torturae.
- 6 Senex confessus etate remanet sub regula affirmativa torturae.
- 7 Mutus, surdus, cæcus, & furiosus ob impedimentum naturæ non subjetetur torturae.
- 8 Effectus cessat causa cessante.
- 9 Senex rarius, & mitius torquetur robustis iunioribus.
- 10 Damnatus ad mortem an possit liberari si reipublicæ sit utilis.

Exto quero an omnes personæ indistincte torqueri poterunt in causis criminalibus. dic q̄ sic regulariter, seruatim tamen de iure feruandis, & præcedentibus indicijs legitimis, quia regula torturæ est affirmativa, vt supra proxime dictum est. A tortura autem nemo dicitur exemptus nisi quatenus reperiatur expressum, vt habetur. in d. l. 1. in prin. ff. de quæstio. & d. l. milites. §. oportet. C. eo. tit. A qua quidem regula plures personæ excipiuntur quæ torqueri non possunt. ¶ Quorum quidam sunt milites qui priuilegio militie, & fauore reipublicæ torqueri prohibentur. d. l. milites. in princ.

Secundò excipiuntur decuriones, & eorum filii, ac nepotes qui durante decurionatus officio propter dignitatem officij torqueri non possunt dicta. d. l. milites. & l. decuriones. & l. diuino marco. C. de quæstioni. Sed quero an hodie milites nostri temporis decuriones siue consiliarii habeant istud priuilegium, vt torqueri non possint. Bart. in d. l. milites. dicit quod gaudent illo priuilegio, vt torqueri non possint. idem tenet Cyn. in l. diuino marco. eo. tit. & lac. But. in d. l. milites. Salic. in l. 1. in pen. col. C. de iur. & fac. igno. l. decuriones. in fi. quamuis dicat ibi quod hoc male seruat de consuetudine in Lombardia. eandem consuetudinem quod non seruantur ista priuilegia, ego vidi Romæ sepe sacerdos seruari contrarium. Barb. tamen in apost. ad Sali. in d. l. diuino marco. in fi. dicit ampliando communem doct. opin. ¶ q̄ si consuetudo esset in contrarium quod torqueantur, talis consuetudo non valet, dicit ipse casus est singularis secundum Bart. & ipsum in l. omnes judices. C. de decurio. lib. 10. Idem tenet dom. Alexan. in l. ceturio. in 9. colum. ff. de vulg. & pupil. & Roman. in singulari. 390. quod incipit, mulieres. ubi idem dicit de doctore. quod expresse firmat dom. ias. in l. de quibus. colum. 23. uers. 1. non tamen. ff. de legib. & Marthesil. singu. 59. quod incipit nota, quod legum doctores &c. Vide Barrol. in l. 1. C. de aduocato. diver. iudicum. vbi dicit, doctor, & aduocatus torqueri non potest ex quo est constitutus in dignitate, & non solum durante officio aduocationis, sed etiam eo deposito, & ideo dicit quoties per ipsum suscipiendum esset iuramentum debet mitti notarius ad domum suam tanquam ad egregiam personam.

4 Tertiò ¶ excipiuntur minores, scilicet impuberis qui propter defectum ætatis quæ adhuc tenera est torqueri non possunt, sed illius loco seruula ceduntur. l. 1. §. impubes. ff. ad silleia. & l. de minore. in prin. ff. de quæst.

Quarto excipiuntur mulieres prægnantes, quæ propter accidens scilicet impedimentum prægnantia non torquentur ne subsequatur abortus etiam post partum per 40. dies, donec mulier fuerit pristinæ sanitati, & viribus restituta. l. prægnantis. ff. de penis. & l. imperator. & ibi Bal. ff. de statu hominis. Hyppol. de marsil. in l. 1. in prin. in 5. colum. ff. de quæst. & alij Moderni practici in sacerdotiis dictis tract.

Quintò excipiuntur serui, quilibet indistincte non prohibeantur torqueri, tamen contra certas personas non torquentur, nisi in quibusdam casibus, vt l. seruus. C. eo. tit. de quæst. sed ista non est propria fallentia ad regulam, vt sit generalis

in omnibus, personis, sed solum quo ad certas personas. ¶ Excipitur texto lenex a tate confessus qui propter lapsum ætatis torqueri non potest. l. 3. §. ignoscitur. ff. ad sillei. quam op. tenuit Gand. in d. suo tract. in tit. de quæstio. & tormentum in prin. Bar. in d. l. 3. §. ignoscitur. & in d. l. de minore in princ. Ange. de Are. in suo tract. malefi. in glo. faina pub. uer. quæro quæ personæ. Hippo. marsi. in l. ædictum. in 3. colum. ff. de quæst. Alexan. in apost. ad Bart. in d. l. milites. in prin. & ita cōmuniter transiunt doct. cum ista limitatione. Ego autem teneo contrarium, scilicet quod ista exceptio siue limitatione non sit uera de iure, nec probatur per text. in d. l. ignoscitur. quicquid dixerint docto. prædicti qui videntur in hoc casu loqui sine lege. f & ratio tex. in d. l. ignoscitur. non concludit generaliter quod senex non possit torqueri, & propterea dico, q̄ senex ætate confessus remanet sub regula affirmativa torturæ. d. l. 1. in princ. ff. de quæstio. & l. milites. §. decuriones. C. eo. tit. ubi excipiuntur quædam personæ, quæ torqueri non possunt, ergo regula est in contrarium, quod regulariter omnes alij qui non sunt in iure expressi torqueri possunt, ita concludunt Bald. & Sali. & alij. in d. l. milites. & l. decuriones. text. n. in dicto. §. ignoscitur. non prohibet generaliter senem torque ri non posse. pro cuius declaratione sciendum est, quod illa lex. 3. ff. ad sillei. fuit condita contra seruos ignauos qui neglexerunt afferre opem domino suo dum erat insultatus antequam interficeretur. ex eo enim, q̄ non attulerunt opem pre sumuerunt esse in dolo, & conscijs criminis seu forsan participes, & propterea torquentur omnes, qui in dicta domo repe ricabant tempore quo dominus fuit occisus, & non tulerunt opem domino latem in clamando, & sic illi qui in negligencia apprehensi fuerunt torquentur ad eruendum veritatem, quare domino suo opem non præstiterunt, vel illius necem non vindicarunt, vt tenebantur de iure, & ad videndum etiam nunquid illius fuerint fortasse participes, & ad purgandum quodammodo suspicionem illam, quæ viget cōtra illos, omnes torquentur regulariter, qui prætent in eadem domo eius reperiebantur. d. l. 1. in princ. & §. si pater. & §. si vir aut uxor. ff. ad sillejan. quorum aliqui excusat a tortura ex iusta causa siue iusto impedimento quo detenti fuerunt. d. l. 3. ¶ quidam propter impedimentum naturæ, vt est mutus, surdus, cæcus furiosus, qui propter defectum sensus naturalis non poterunt adesse, rumori vel afferre opem domino. dicta l. 3. §. surdus. & §. cæcus. item etiam ignoscitur his qui clausi ianuis non potuerunt exire foris, & succurrere domino, & eidem opem afferre. dicta. l. 3. §. subuenitur. postea immedieate sequitur. §. ignoscitur. vbi dicitur quod ignoscitur etiam his, qui etate defecti sunt, vt propter non præstatam opem, & auxilium domino non redditur negligentes, & culpabiles, ex quo propter corporis debilitatem, & membrorum languedinem non potuerunt currere, & adesse rumor, & necem domini vindicare sicut iuuenes, & vt ipsi desiderabant, & propterea ob hanc cām iura non præsumunt senem illū fuisse negligentem aut culpabilem, vel suspectū de crimine, quia iusta de cā impeditus &c. stante igit impedimento prædicto cessat cā suspicionis, & cessante cā suspicionis, & culpæ, merito ēt cessat tortura. Quæ pp negligentiam adhibit tam erga dominum infertur, vt d. l. 1. in princ. & §. si pater. lo 2. & §. si vir aut uxor. cod. tit. ¶ quia cessante cā. cessat effectus. l. adigere. §. quamuis. ff. de iure patronatus. ibi enim senex non excusat a tortura pp ætatem senilem, sed excusat a causa propter quam infertur tortura, conclude igitur quod ætas ibi non est causa principalis ad eximendum senem a tortura ita quod senilis ætas semper sit cā exclusionis torturæ, sed excludit causam suspicionis præsumptæ sciætæ, & participatio nis pp quam infertur tortura. d. l. 1. in princ. & §. si pater. el 2. & §. si vir aut uxor. eo. tit. extra igitur illum casum non video rationem in contrarium quare senex torqueri non possit in casibus in quibus de iure deueniri potest ad torturam saltē leviter, & temperate, mitius tñ quām in alijs iunioribus. l. 1. §. diuus. & l. de minore. §. tormenta. ff. de quæst. non est igitur dicendum quod ex dispositione. d. §. ignoscitur. limiterur, & lēdat regula iuris cōis de qua in d. l. 1. in princ. ff. de quæst. quæ loquitur affirmatiue gñaliter, & indistincte vt latius. sup. dictū fuit arg. l. sancimus. C. de test. & l. præcipimus. C. de app. si. n. iura noluissent senem debere torqueri illud vtq; expressissent, & exceperint a regula, sicut expresse cauerunt, & exceperint milites decuriones, & eoru filios, itē, impuberem mulierem prægnantem, & alios, de quibus sap. d. l. milites. l. diuino marco. l. decuriones. C. eo. tit. & l. de minore. in princ. §. eod. titu. l. prægnantem. §. de p. cum similibus. cum itaque hoc non reperiatur expresse, nō est dicendum quod regula iuris que est affirmativa debeat immutari vel corrigi, aut limitari. d. l. sancimus. & d. l. præcipimus. ¶ Quidam alij exponunt illud uerbum ignoscitur, non q̄ senex prohibeat torqueri, sed quod rarius torquetur, & casu quo debeat torqueri, tūc ini-

Tract. Tom. xj.

P p tius

Paul. Gril. De pēnis omnifariam coitus.

tius & leuius torquendus erit quām iunenis, hæc enim opinio licet videatur æqua & pia, præedens tamen est de iure verior per ea quæ supra dicta sunt. ego tamen quando casus continget omnem diligentiam adhibere in ad eruendam veritatem aliter quam per torturam ex persuasionibus aut comminationibus quoties tamen esset necesse ad illam deuenire non excederem secundum aut tertium gradū, nisi esses in atrocioribus & persona rei esset vilis & ualde suspecta. An autem reperiantur alij quam supra nominati qui dicantur esse exempli a tortura, uide donii Hippo. de Marsil. in l. edictum ff. de quæst. in 3. colum. ubi plures enumerat, inter quos dicit, quod ille qui est utilis reipublicæ torqueri non potest secundum domi. Pari. de put. quem ipse refert idem tene re in dicto suo trac. &c. & dicit esse bonum tex. ad hoc in l. 10 ad bestias. ff. de pēn. tibi dicitur quod damnatus ad bestias eximitur ab illa pēna quando ille erat utilis populo, & ad pēces populi debet liberari. nota quod ego intelligo illud dictum esse uerum per illum tex. quotiescumque per torturam adeo cruciaretur quod efficeretur inutilis, quia posset membro debilitari uel mori in tortura, quod quidem perraro contingit, alias autem non videtur esse eadem ratio in tortura sicut in morte, quia illi qui sustinent torturam non moriuntur nec debilitantur regulariter, & sic per illam non cessat uilitas reipub. quando ille seruat in uita, & ideo dubito de isto dicto propriæ diuersitatem rationis super quo tamen cogita. Prædictas tamen limitationes omnes limita & declara non procedere nec habere locum in crimibus exceptis & atrocissimis sicut est crimen læse maiestatis in quo nulla dignitas nullumque poenitutis priuilegium suffragatur reo ad effugiendum torturam. l. qui quis. C. ad leg. l. u. maiesta. & in crimine heresis, vt dicunt doc. in d. l. quis quis, & canouisse in c. uergentis, de hereti. in antiq & in c. cum secundum leges eodem titu. lib. 6. Item in crimine maleficiorum & incantatorum, ut l. & si excepta. C. de malefi. & mathe. in quibus criminalibus omnes in distincte torquentur ut ibi dicitur, & notatur etiam per do. Hippo. in dicta. l. edictum.

S V M M A R I V M .

- 1 Tortura an locum habere possit in pecuniarijs causis.
- 2 Liberi possunt torqueri in causa ciuili delictum annexum habenti.
- 3 Serui alieni in causa pecuniaria possunt torqueri. Homo liber in causa pecuniaria regulariter non torquetur, sed hoc fallit in teste vacillante.
- 4 Mercatores fallit cessantes & fugitiui quando possint torqueri.
- 5 Poena corporalis quantumlibet leuis quacunque pecuniaria maior est.
- 6 Tortura non dicitur poena qua iuris habeat effectum.
- 7 Finit causa non attenditur in materia torture.
- 8 Iuramentum quando deferatur in probationis supplementum.
- 9 Tortura quando ad panam dari dicitur. Fur quandoque ad panam torquetur pro leuibus furtis.
- 10 Confessio torti an sibi noceat si denegata fuerit indiciorum copia, remisive,
- 11 Iudex quid faciet reo ad banchum iuris ducto confessionem suam quam in tormentis fecerat negante.

Eptimo quero an in cau-

sa & pecuniaria & ciuili deueniri possit ad torturam, dic quod sic quandoque: non tamen omnes personæ nec in omni casu deueniendum erit, sed serui duntaxat alieni quotiescumque ueritas rei aliter haberi non potest torquentur. l. diuus. in princ. ft. de quæst. & ista est vna ex differentijs, quæ vertuntur inter causas ciuiles, & criminales secundum quod dicit Bar. in d. l. diuus. quia in causis ciuilibus non torquentur nisi serui alieni non autem liberi, neque statu liberi, & casu quo deueniendum sit non ita de falli deueniendum est, sed ubi ueritas aliunde haberi non potest quam per tormenta seruorum: sed in causis criminalibus torquentur etiam liberi pro eruenda ueritate, ita dicit Bartolus in l. diuus. t Quod tamen est uerum nisi causa ciuili haberer in se annexum delictum, quia tunc etiam liberi torquentur, ut est tex no. in c. i. de depositi. quem tex. omnes doc. allegant ab hoc, & notat etiam doc. in l. ex libero. ff. de quæstio. Vnde dico quod in hac materia ponit potest regula negativa secundum quod in causa pecuniaria liber non regulariter non torquetur. d. l. diuus. fallit ista regula in aliquibus casibus, & primo in casu. d. c. i. de depositi. quando causæ ciuiliis habet annexum delictum. Item fallit quando ciuilitate ageretur de falso & ueritas aliter haberi non posset, quod tunc deueniri possit ad torturam, ita dicit Bar. in l. sicut falsi. C. de falsis. Ex quo texu idem puto dicendum esse in furto ubi ageretur ad rem sibi furto subtraetam non per accusationem furti, sed priuato iudicio. ciuili per actionem furti, ut in §. furti autem actio. insti. de obl. quæ ex deli. naf. uel condicione furtiuia, ut in l. si profure. & in

prin. & §. i. ff. de condi. furti. quod ubi plena probatio pertinet aut sacramenta haberi non posset, quod licet deuenire ad torturam, quia ratio tex. in d. l. sicut falsi. ita militat in isto casu sicut illo.

- 3 t Et prædicta procedunt in libero: homine serui autem alieni bene poterunt torqueri in causa pecuniaria, & hoc fieri potest quotiescumque ueritas aliter haberi non potest, vt d. l. diuus. ff. de quæst.

Prædicta etiam limita, & declara quod liber homo non torquetur regulariter in causa pecuniaria, est verum quando loquimur de principali. Secus autem in teste vacillante, quia liber homo si adhibetur vt testis in causa pecuniaria, & vacillat, poterit torqueri, ita dicit tex ubi Bart & alij in l. ex libero. ff. de quæst. & hoc non prouenit ex natura causæ, sed propter accidens scilicet illam vacillationem. liber homo. in prin. & l. unius. §. testes. ff. cod. tit. vide Bar. in d. l. liber homo. & l. ex libero. & d. §. testes. & domin. Hippo. de Marsil. ibi, ubi copiose declarat hanc materiam. & Bald. & Salyce. in d. l. sicut falsi. C. de fal. loan. de Imol. & Panormit. & alij cano. in capit. grauis. de depositi. ubi in hac materia multa bona dixerunt, & Cyn. in l. final. C. de falsi. & est glo. not. i. 5. quæst. 4. cap. præsbyter. Et inquantum diximus supra quod quando causa pecuniaria habet annexum delictum deueniri poterit ad torturam per tex. in dicto capit. primo, d. & depositi. per quæm tex. dixit dom. Paris de Put. in tract. lindi. in capit. an in causa pecuniaria. in principio se decidisse alias quæstionem istam. t opisthi mercatores fallit cessantes, & fugitiui poterunt torqueri vt indicent pecunias sibi datas in depositum vel in societe ad mercandum, quas nunc denegant habere, & perdidisse dicunt quem omnino vide quem etiam refert, & sequitur dom. Hippo. de Marsil. in d. l. diuus. in 2. colum. qui deinde opponit contra illud. capit. prim. extra de depositi. dicens quod nimis durum, & iniquum esse videtur, quod in causa ciuili, & pecuniaria deueniatur ad torturam, licet simus in terminis dicti capit. primi, quia ex hoc magis cruciatur. & patitur reus siue debitor in inquirendo veritatem rei quam ipsa re comperta in satisfaciendo, puta nil aliud in condemnatione venit nisi pecunia in cuius solutione debitor nullum patitur dolorem in corpore, & minus nocet solario, & tententia q. 5 inquisitio, t quia quilibet corporis cruciatus siue corporalis poena etiam minima est maior quamcumque poena pecuniaria, quantuncunque sit magna. l. in seruorum. ff. de pēn. ad istud contrarium dantur duæ solutiones per doc. secundum ipsum, prima est quod tortura non datur ad poenam, nec dicitur proprie poena, sed est dolor corporis vel membra ad eruendam veritatem &c. d. l. item apud labaconem. §. quæstio nem. ff. de iniurijs. & sup. dictum fuit in prima quæstio huius tituli: quia si tortura esset poena vel daretur ad poenam, profecto non essent duo tituli separati, titulus de quæstio. a titu. de penis, sed quia sunt materia diuersæ, & separatae, scilicet materia inquisitionis, & materia pēnæ, propterea ædæ sunt sub diuersis titulis, & nominibus. quidam vero dicunt quod licet tortura non sit poena iuris de facto, tamen est pēna non leuis, quia cruciatus ille affert poenam, & dolorem intollerabilem in corpore, sed non obstat t quia licet tortura afferat dolorem, & cruciatum in corpore, tamen non dicitur proprie poena quæ habeat effectum juris, sed posset forsitan improprie dici poena hoc est illa tolerantia doloris, & cruciatus quam qui torquetur sustinet in membris, & corpore, nec datur ad effectum pēnæ a lege statutæ, & propterea ex diuersis non sit bona illatio. l. naturaliter. l. nihil commune. ff. de acqui. poss. & l. Papinianus. ff. de minori. quidam vero dæt aliam solutionem limitando, videlicet d. l. in seruorum. ff. de pēn. vt dispositio illa non habeat locum in plebeis, & vilibus personis, sed in nobilibus, & magnæ conditionis hominibus, qui non debent torqueri nec cruciari in corpore pro re pecuniaria cuiuscumque sit ualoris. Ego autem consideravi quod licet solutiones istæ sint veræ in se, tamen ad solutionem istius oppo. non oportebat tantum laborare, quia solutione ipsius breuissima est. Nam est y. erum quod in causis pecuniarijs regulariter non deuenitur ad torturam. dicta l. diuus. nisi in causis, & personis exceptis, vt supra diximus in princ. quæst. & ad hoc facit regula illa de qua in dicta l. in seruorum. ff. de pēn. sed in casu. d. l. capitul. primi, & l. sicut falsi. C. de falsis. ideo deuenitur ad torturam propter delictum furti vel falsitatis annexum, & isto respectu videtur potius deferi in causa criminali quam ciuili, quia tunc illa non dicitur causa mere ciuili, sed potius mixta cum criminali, uide Imo. & alios in dicto capitul. primo. & ratio illa de qua in d. l. in seruorum non videtur multum vrgere in proposito nostro, t quia in materia torturæ non debemus attendere ad finem causæ, ex qua venit soluendo pecunia, quia alias sequeretur quod in multis causis criminalibus, in quibus de iure communis aut ex forma statutorum venit impo-

nenda

8 **nenda poena pecuniaria, vel bonorum publicatio, vt inl-**
si quis aliquid. §. qui abortionis. ff. de pe. & in l. de publi. iud.
§. item lex Iulia. si illa ratio procederet sequeretur quod illis
casibus non possit quis torquari, quia est maior poena in-
quisitionis quam condemnationis, quod est falsum. Dicas agi-
tur quod in omnibus causis in quibus infertur tortura, con-
siderandum est principium cautae & illius natura an descent-
dat siue oriatur ex contractu vel quasi, an uero ex delicto uel
quasi delicto, ut insti. quib. mod. re contra. obli. & de uer. obli.
cum simil. & de obli. que ex delict. nati. per totum, vt primo
casu non sit locus torturæ regulari: et etiam quod ueritas ali-
ter haberi non possit, quia in causis civilibus iura dederunt
alia remedia, aut actor plenè probauit intentionem suam &
reus condemnatur. l. fi debitori. ff. de iud. aut semiplene pro-
bauit & defertur sibi iuramentum in supplementum proba-
tionis dummodo actor sit honesta persona & non agatur
de maxima summa ut no. dicit Bar. in l. admonendi. & ibi p.
Moder. latissime. ff. de iureiur. & Bal. in l. i. bonefidei. C. eo. ti.
Io. de Imo. Panor. & alij Canon. in c. fi. eo. tit. aut actor nō
plene neque semiplene probauit, sed minus quam semiplene,
ut quia habuit testes qui nō erant omni exceptione ma-
iores, uel forte erant singulares, quo casu non deuenitur ad-
istud iuramentum, ut dicunt prafa. doc. in d. c. fina. sed isto
casu defertur in f. reo quod dicitur iuramentum purgationis, & obtinet absolutionem ut not. in d. c. fi. aut actor propo-
suit libellum, sed nihil penitus probauit, & isto casu reus ab-
soluitur etiam ab ipso aliquo iuramento ut. l. actor. C. de pro-
ba. & l. qui accusare. C. de eden. & per ista media deciduntur
causæ ciuiles, non autem per torturam, intelligendo de cau-
sis mere ciuib. illæ uero quæ habent annexum delictum,
dici non possunt mere ciuiles ut. d. c. i. & l. sicut falsi ideo nō
est mirandum si in illis potest inferri tortura, quia datur pro-
pter delictum non propter ciuilæ causam, nec ex natura cau-
se ciuile, quia tortura fuit adiuuata pro causis criminalib.
contra culpabiles & dolosos, quoties deficiunt plenæ proba-
tiones in crimine, & dicitur remedium extraordinarium, ut
no. Bal. in l. 2. C. quor. ap. non recip. & per Azo. in sum. de qst.
& Panor. in c. cum in contemplatione de reg. iur. in princ.

9 **† Et licet tortura etiam in causis criminalibus non soleat da-**
ri ad poenam, tamen da:ur quandoque ad poenam quando
ex crimine ueniret imponenda poena pecuniaria & reus pp
**paupertatem illam soluere non posset luit in corpus, quæ uin-
titio fit interdum per torturam maxime quando est uilis per-
sona ut. ff. de pen. l. i. §. fin. & C. de scuis fugi. l. quicunque. §.
quod si. & l. si quis id quod. ff. de iuris. om. iu. dom. Parisi de
Put. in d. tracta. in c. tortura. cl. i. vbi dicit quod pro leuibus
furtis fur quandoque torquetur ad poenam maxime quando
est uilis persona & pauper ut in auc. ur. iud. sine quo. suffr.
§. ex diuerso. Posset etiam hic inferri quæstio illa de qua in l.
repe. ff. de quæst. an & quando semel tortus possit iterum re-
peti in tortura, & an & quando quis dicatur competenter tor-
tus, & quid si reus moritur in tortura, uel propter torturam
mors fuerit subsequuta, an iudex tenetur, & ad quam poenam
**& quid si reus fuit positus ad torturam nullis indicijs prece-
**dentibus, nel si aderant indicia non tamen erant in actis de-
scripta, & quid si reus petiit copiam indiciorum, & fuit sibi
denegata, & non obstante petitione praedicta fuit positus ad
torturam, & quid si reus in tortura fuerit confessus aliud cri-
men quam nulla precedebant indicia uel si qua aderant erat
inuallida, uel si legitima erant non erant scripta in actis, vel
† quando fuit sibi denegata indiciorum copia an confessio
illa etiam ad banchum juris ratificata noceat reo ad condé-
nationem uel ad alium effectum & quem: & quid si reus pp
priuilegium, & statutum, prægnantiam vel aliam similem legiti-
nam causam torquari non poterat si fuerit tortus & confessus,
**& ratificauerit confessionem suam, an poterit ex ea sub-
sequi condemnatio. uelle omnia ista ad longum describere
potius superfluum esset quam necessarium, quia omnes do-
cto. & antiqui & moderni in theorica, & in practica in suis
commentis, hæc plene descripterūt apud quos per te ipsum
videre poteris. Bar. in l. r. in princ. & §. idem Cornelio. & l. fi.
ff. de quæst. & in d. l. i. & fi. & l. milites. §. oportet. C. eo. tit. &
l. ea quidem. C. de accu. Bal. in l. 2. C. quo. appell. & c. idem Bal.
in l. i. C. de confel. & in l. 2. C. quod metus cau. Gand. in trac.
mal. in tit. de quæst. & tormen. Ang. Aret. in suo tract. malef.
in gl. fama publica. uer. nunc videamus. v. q. in fi. Par. de put.
in tract. lindi. in c. tortura. lo. i. cum tribus se. q. & c. uiso de in-
dicijs. Hippo. mat. in l. i. in princ. & §. fin. & §. ad quæstio. ff. de
quæst. Fran. Bru. in tract. de indi. & tor. in 2. parte. canonista in
c. qualiter & quando, & c. inquisitionis, de accusa. & in c. cum
in contemplatione, & ibi Pauor. de regu. iur. in antiquis.********

Nihilominus quo moderamine & qualitate, uel graui-

ta sit danda tortura, & quæ indicia ad illam inferendam

idonea sint & quando quis dicatur competenter tortus uel

non, similiter quando quis dicatur purgasse indicia, uel non, omnia ista demum relinquuntur arbitrio & discretioni hon-
nesti iudicis, quoniam in his certa regula tradi non potest
sed alteratur ex quali ate facti, personarum conditione, loci
contuetudine, & alijs circumstantijs & qualitatibus, ut dicit
Bal. in d. l. 2. C. quor. appell. & c. & d. l. milites. §. oportet. Bart.
in d. l. fin. ff. de quæst. & l. i. in princip. eo. tit. & el. tex. in l. i. §.
calumniatoribus. ff. ad turpil. & l. testium. §. tu magis. ff. de te-
stib. Panormita. in d. c. cum in contemplatione, de reg. iur. &
11 Azo. in summa. eo. ritu. † Quid autem si reus semel aut plu-
ries confessus fuerit in tormentis, deinde tempore suo addu-
ctus ad banchum iuris in loco ratificationis negauerit, &
confessionem ipsam reuocauerit, quid tunc ager iudex, dic
quod reponet illum iterum ad torturam, in qua tandem mo-
rabitur suspensus quantum iudici uidebitur esse sufficiens,
& si reuocationem ipsam reuocauerit reuertendo ad primâ
confessionem illi standum erit & iterum ratificanda, si uero
pasch tormentis semper in eadem reuocatione insteterit de-
babit absolti, vide Bar. in l. i. §. si quis ultro. & in l. repeti. ff. de
quæst. & do. & Hippo. de Marsil in d. l. repeti. in 4. colum. ubi
dicit quod dum ipse erat officialis illustrissi. Dux Medioli-
ni habuit p̄ manibus quandam insignem ribaldum qui si-
miles actus sapient fecit, & reperitis uicibus in tortura fac-
batur, deinde ad banchum iuriis adductus semper negauit &
renouauit præcedentem confessionem, adeo quod fuit sibi
necessaria, ut ipse dicit illum absoluere & abolere processum
cum inquisitione. Interrogatus postea quare sic fecerat re-
spondit quod magis sibi expediebat torqueri pluries in bra-
chijs cum corda quam semel in gula, quoniam multi inueni-
untur medici qui sciunt relarcire ossa brachiorum etiam si
essent fracta, sed nemo reperitur qui sciatur relarcire gulam
laqueo occlusam.

F I N I S.

DE PENIS OMNIFARIAM COITVS

Illiciti, Tractatus Pauli Grillandi Castillio-
nis Florentini Iurisconsul.

S V M M A R I V M.

- 1 *Coitus carnalis crimen non minus frequens est quam damnabile.*
- 2 *Coitus criminis iuxta diversas personarum conditiones sunt diuersa.*
- 3 *Coitus sacrilegus grauior est ceteris carnis criminibus.*

1 **Via carnalis COITUS** ^{† crimi-}
nis non
minus frequens quam damnabilis v̄lus ha-
**betur, ob quem, iura criminum reos huius-
modi diuersis penis prosequuntur. l. si adul-**
terium cum incestu, & ibigloss. & Bar. in l.
inter liberas. & l. stuprum. ff. ad legem Iul. de adulte. §. item
lex Iulia. insti. de publi. iudi. 3 2. quæst. 2. adulterij malum, &
eadem causa & quæst. c. flagitia. no. Cardi. in clem. i. de pen.
Abb. Fely. & alij Cano. in c. 1. & 2. extra de adul. & stup. & in
c. vi. clericorun. de uita & hone. cle. ad quem coitum aliquā-
**do deuenitur mediante opera sortilogorum, & per malefi-
cia de quibus supra diximus lib. præcedēti, ideo piacuit post**
dictum tractatum sortilegorum hunc immediate subiun-
gere. † coitus enim criminis sunt diuersa secundum diuersas
**personarum conditiones & gradus, pro quibus diuersas iu-
ra statuere penas ut proxime diximus, ideo de his aliqua ui-**
deamus. † Et primo de sacrilegio quod ceteris criminibus
his maxime quam secundum naturam perpetrantur grauius
nuncupatur 3 2. q. 7. adulterij, & 27. q. 1. sciendum.

S V M M A R I V M.

- 1 *Sacrilegium generaliter sumptum quid, & unde dicatur.*
- 2 *Sacrilegium an sit crimen ecclesiasticum, an secularare.*
- 3 *Sacrilegium an comprehendatur sub nomine furti. Statutum quod defurto loquitur in sacrilegio etiam locum habere censetur.*
- 4 *Sacrilegi diuersæ sunt species. Sacrilegi prima species in personam comittitur, secunda per coitum cum moniali, tertia autem circa locum sacrum fit, & quarta in rem eam scilicet auferendo.*
- 5 *Locus sacer. solus sacrilegium non facit.*
- 6 *Subtrahens rem ad usum ecclesiæ destinatam nondum ei traditam, an sic sacrilegus. Statutum de sacrilegio puniendo tractans, de quo intelligi debeat sacrilegio.*
- 7 *Sacrilegium uerum & proprium quod dicatur, & qualiter puniatur. Sacrilegium impropprium quod sit.*

Pp 2 Sacri-

Paul. Gril. De pēnis omnifariam coitus.

- 8 Sacriegium largo modo sumptum quod sit, & qua pena reprimatur.
Sacriegium qualiter de iure canonico sit puniendum.
- 9 Sacriegium grauius illud dicitur quod in personam clericorum per iniectionem violentae manus committitur.
Iudens super crucem immundicias proijcens an possit ut sacrilegus puniri.
- 10 Sacriegium contra personam ecclesiasticam commissum grauius est ea quod in loca sacra committitur.
Crimina que ex coitu cum moniali habito oriuntur.
Sacriegium committitur si cum moniali copula carnalis habeatur.
- 11 Stuprum, & adulterium qualiter in eadem persona simul cōcurrere possint.
- 12 Crimina diuersa eodem actu committenti, an debeant pēna diuersi imponi.
- 13 Reus separatim, & de pluribus accusari, & puniri potest, si eodem actu plura commiserit crima specie diuersa.
- 14 Reus ex eodem facto de pluribus criminibus ab uno, & eodem impeti, et vexari non potest.
- 15 Utilitas que resultare dicitur quod quis de diuersis criminibus specie differentibus ex eodem facto descendenter puniatur.
- 16 Furtum in loco priuato sacro factum quasi sacrilegium censetur.
- 17 Coitus carnalis cum moniali habitus qualiter in foro conscientia sit puniendus.
- 18 Copulacarnalis cum moniali qualiter puniri debeat in foro contentioso de iure canonico.
Monialem stuprāns de iure ciili debet capite plecti.
- 19 Coiens cum moniali siue consentienti siue renuenti capite debet minui, & eius bona publicari.

Primo igitur quæro quid est

† sacrilegium generaliter sumpum. Respon. Sacrilegium est sacræ rei uiolatio vel eiusdem usurpatio, vt dicit Bald. in l. 3. C. de furtis. in 1. colum. & Azo in summa eodem ti. in princ. & sanctus Tho. in summa secunda secundæ quest. 99. arti. 3. 10. Lec. in summa confes. eo. titu. q. 1.

Secundo uideamus quare dicitur sacrilegium. Respon. quod sacrilegium dicit quasi sacrilegium, quia per illud res aut persona sacra laeditur, ita dicit Bal. in d. l. 3. & Azo in sum. eo. titu. & alij prænominati in locis suis. glo. tñ in ca. sacrilegium. 17. q. 4. alio modo describit sacrilegium, dicens, qđ sacrilegium est sacræ rei uiolatio, siue in se, siue in alio, siue sit res sacra siue persona, deinde transit ad aliam descriptionē, & dicit quod sacrilegium est publici iuris transgressio, sed neutra illarum est bona. Prior. n. continet omnia membra diffinitiōis siue descriptionis specie differentes prout requiritur, fm quod diximus supra titu. j. in princ. secunda etiam non ualeret, quia est nimis generalis secundum quam sequetur quod omne delictum per quod transgreditur publici iuris ordo esset sacrilegium ex quo transgreditur publicū ius, & ideo teneas diffinitionem Bal. & aliorum quam supra dixi, quæ est melior.

Tertio quot requirūtur ad hoc ut sit sacrilegium, & puniatur pēna sacrilegij vide Bal. & Salyc. in d. l. 3. C. de furtis. Azo. in summa. eo. ti. & Bar. in l. diuus. & l. sacrilegi. in prin. ff. ad leg. Iul. pecula.

Quarto quæro an sacrilegium sit crimen ecclesiasticum uel seculare, ita quod illius cognitio, & pēna impositio spectet ad solum iudicem ecclesiasticum uel secularem, & dic breuiter quod est crimen mixtum utriusque fori. capitul. cum sit generale. & ibi gloss. Abb. & alij de foro compet. l. si quis in hoc genus. C. de episc. & cle. & ff. ad leg. Iul. pecula. l. diuus. & l. sacrilegi. & ff. de poen. l. aut facta. q. locus. cap. quod proposuisti. de foro competen. 17. quest. 4. c. sacrilegium. cap. si quis clericus, si quis contumax. q. 1. & c. si quis suadēte diabolo. & proterea dico quod rā iudex ecclesiasticus quam secularis poterit procedere cōtra laicum pro isto criminē, & habebit locum præuentio inter eos, & ut dicit Abb. in d. c. cum sit generale & Archi. in c. fælicis. de pæni. li. 6. & Cardi. in cle. 1. eo. ti. & Azo in summa. eo. tit.

Quinto quæro an appellatione furti ueniat sacrilegium, quando tractatur de subtractione sacrarum rerum? die qđ sic. vt. l. sacrilegi. ff. ad leg. Iul. pecula. quia quo ad pēnam sacrilegium est furtum, immo plus quam furtum est punibile, licet aliquid nō sit propriæ sacrilegij. d. l. sacrilegi. in secundo respon.

Et ideo dicit Bald. in d. l. 3. C. de furtis, quod statutum faciens mētionem de furto habet locum etiam in sacrilegio, & sic tenet quod subtractione rei sacræ continetur sub propria uocabuli significatione furti.

Sexto uidendum est quot sunt species sacrilegij. Respon. quod multæ sunt secundum quod dicit Cardina. in d. clem. 1. de poen. in secundo nota. Bald. tamen in d. l. 3. melius cx-

teris iudicio mēo ponit quatuor species sacrilegij, quamuis primo dicat quod tribus modis committitur sacrilegium.

Prima enim species est quæ committitur in personam, uiolando scilicet percutiendo vulnerando uel occidendo clericum, uel monachum seu alium religiosum, uel personam ecclesiasticam. capit. si quis suadente diabolo. 17. questione quarta.

Secundo fit sacrilegium per coitum habitum moniali sacrata. 27. q. 1. impudicas. & l. si quis in hoc genus. C. de episco. & cleri.

Tertia species est quæ fit circa locum sacrum, scilicet quā locus publicus sacer sicut est ecclesia uiolatur, uel illius cæmiterium in destruendo deuastando uel occupando aut eius immunitates infringendo.

Quarta species sacrilegij est quæ committitur in rem, scilicet aufertendo rem sacram, & illam alibi aportando, & cōtrectando rem ipsam, & istud tribus modis committitur secundum ius canonicum. Primo cum subtrahitur aliquid sacram de loco sacro, & in hoc concordant ius ciuile, & ius canonicum. 17. q. 4. si quis contumax. q. sacrilegium. & est gl. in cap. sacrilegium. eadem causa. 10. q. & l. diuus. & ibi Bart. ff. ad legem Iul. pecu. Secūdo quando res sacra aufertur de loco non sacro. Tertio quando non sacram de sacro. d. cap. si quis contumax. q. sacrilegium. & per dictam glo. in ca. sacrilegium. & no. in c. conquæstus. & ca. cum sit generale. de foro compe. ista dux ultimæ species non dicuntur sacrilegium de iure ciuii, sed sola prima.

† Et sic nota quod de iure ciuili locus sacer solus non facit sacrilegium quando tractamus de sacrilegio. quod consistit in subtractione rerum, etiam quod res essent subtractæ de loco sacro publico sicut est ecclesia, nō dicitur sacrilegium de iure ciuili quādo res non erat sacra, ita dicit Azo in summa. eodem titu. & Bartol. in d. l. diuus. Bald. & Salycet. in d. l. diuus. Bald. & Salycet. in d. l. 3. si quis igitur quærerit an sit sacrilegium de iure ciuili, & quod pēna sacrilegij puniatur, debet ista duo concurrere. primum est quod res sit sacra, itē quod sublata sit de loco sacro: ita dicit text. & ibi Doct. & maxime Barto. in dicta. l. diuus. vbi dicit hanc esse communionē opinionem. Illud autem quod dicitur in d. capit. sacrilegium cum gloss. in capit. si quis contumax. q. sacrilegium. 17. questio. quarta, procedit, & habet locum de iure canonico in terris ecclesiæ uel inter ecclesiasticas personas in foro ecclesiastico iuxta notata per Doc. in cap. solitæ. de maior. & obedien. & in cap. per uenerabilem. qui fil. sint legiti. & in c. nouit. de iudi.

Sed contra ista oppo. de l. aut facta. q. locus. ff. de pēn. vbi dicitur, quod locus facit ut idem factum sit furtum uel sacrilegium, & capite luendum uel minori supplicio sit puniendum. glo. in l. diuus soluit hanc cōtrarietatem, & dicit quod est uerum quod locus sacer facit sacrilegium sit res sacra inde auferatur, alijs non, quia si diceretur esse sacrilegium cū res non sacra de loco sacro subtraheretur, esset contra textum in dicta. l. diuus, ubi dicitur quod si quis rem prophanā apud ædem sacram depositam furto subtraxerit furti tenuerit non sacrilegij. Barto. uero in eadem. l. diuus. approbat eadem solutionem quam dicit quod Docto. communiter tenuerit, eandem etiam tenet Bal. & Saly. in d. l. 3. & Azo in summa. eo. tit. Arch. in dicto. c. fælicis. in prin.

† Vtterius quæro an subtrahēs rem quæ erat destinata ad usum ecclesiæ nondum tamen erat tradita ipsi ecclesiæ, an committat sacrilegium? dic secundum Bald. in d. l. 3. quod non, quia res non dicitur lacra nisi postquam, verè & effectualiter quo ad dominium, & possessionem deuenerit ad ecclesiam, maxime quando agitur de pēna sacrilegij inferenda de iure ciuili per ea quæ supra diximus.

Vltra prædicta etiam quæro, quid si in statuto fit mentio de sacrilegio puniendo, an debeat intelligi stricte sacrilegium secundum quod intelligitur de iure ciuilli, ut supra diximus, uel large secundum ius canonicum? & dic quod debet intelligi de sacrilegio stricto secundum quod intelligitur de iure ciuilli, ratio est, quia statuta sunt de iure ciuili, vt per Bartol. late in l. omnes populi. ff. de iustitia, & iure. ita dicit Bald. in dicta. l. tertia, in secunda columua in versiculo sed dubitatur.

Post hæc videndum est quæ sit pēna sacrilegij? & dic breuiter secundum Bartol. in d. l. sacrilegi. quod ad habendum plenam cognitionem poenarum huiusmodi criminis sciendum est quod triplex est sacrilegium. † quoddam enim est sacrilegium quod dicitur verum, & proprium sacrilegium quod est quando subtrahitur sacram de sacro loco, hoc est publice, & ad publicum usum consecrato sicut est ecclesia publica ordinaria. vt. l. si quis in hoc genus. C. de episc. & cler. & d. l. sacrilegi. in princ. & isto casu capite puniunt q. in illud incident

incident, dicta. l. sacrilegi. in princip. & d. l. si quis in hoc genus. & l. aut facta. §. locus. if. de pen. declarata, ut supra. Idem est si legitur templum publicum sacram, ut per Bart. in d. l. sacrilegi. eadem quoque pena puniuntur qui uiolentia manus in personas ecclesiasticas inierunt. d. l. si quis in hoc genus. & ibi Bald. C. de episco. & cleri. Quoddam vero non est proprius sacrilegium, sed quasi sacrilegium, quod est quando quis subtrahit rete etiam sacram de loco sacro, non tamē publice sacro, sed priuato, prout eis oratorium quod sit quandoque in domo istoru[m] magnatum aut nobilium, & consecratur: idem de oratorio hospitalis priuati iuxta ea quae habentur in c. ad h[ab]et. de relig. domib. & in cle. quia contingit. cod. titu. & per Felyn. in c. de quarta de prescrip. & ista dicuntur loca sacra priuata. idem est de aedicula presbyteri posita iuxta ecclesiam vel canonica clericorum, ista non dicuntur esse loca publica sacra, sed priuata, & ideo qui subripuit rem delocis predictis, non tenetur pena sacrilegij de qua supra sed quasi sacrilegij, quae erit minor sacrilegio, & maior furto, & iuxta qualitatem facti, & personarum conditione quam doque erit maior, quandoque minor, ut in d. l. sacrilegij. in 2. respon. & ibi Bar. qui hoc modo declarat. l. illam si recte considerent uerba sua, & hoc modo intelligitur tex. in l. sacrilegij. in prin. & l. diuus. ff. cod. titul. ¶ Tertium est sacrilegium quod large & improprie dicitur sacrilegium, de quo loquuntur iura in l. 1. & 2. & 3. C. eo. titu. de cri. sacrilegij. quod est quando quis diuinam legem, & eius dispositionem offendit seu quouis modo eius intellectum etiam per negligentiam violat. Item disputatione de auctoritate principis. l. imperatoris vel Papae, & dubitare ne dignus sit quem Imperator ad aliquod officium depuererit, vel quod imperator illum eligere non potuerit hoc crimen dicitur habere instar sacrilegij. vt. d. l. 2. C. eod. titu. & sic de improprie sacrilegij. & isto casu similiter erit pena arbitaria. d. l. sacrilegij, uide Bar. in d. l. sacrilegij. in ver. tertium genus sacrilegij. & c. & Bal. in d. l. 3. & Azo in sum. eo. titu. in princ.

De iure autem canonico distingue aut loquimur de illa prima specie sacrilegij quae committitur per impositionem violentiae manus in clericum seu aliam personam ecclesiasticam, & est pena mortis excommunicationis. ut in cap. si quis fraudente diabolo. 17. q. 4 a qua quis non potest nisi a fide Apostolica liberari: episcopus enim vel alias ordinarius non habet facultatem absoluendi ab ista excommunicatione. vt dicunt Doc. in d. c. si quis. & per Felyn. in d. c. cum sit generali. in 2. col. de foro competenter. fallit tamen in casibus de quibus in c. 2. de senten. excommunicati. aut loquimur de alia specie sacrilegij quae consistit in re sacra puta in corruptione vel demolitione ecclesiarum, aut in asportatione rerum sacrum, & erit pena excommunicationis minor uide tex. qui gratia premi impunita poenitentiam pro isto crimen in ca. de virto. 12. q. 2. a qua per episcopum vel ordinarium loci absoluvi poterit. cap. qui quis. §. penultim. 17. quest. 4. in aliis vero casibus minoribus erit pena pecuniaria. ut d. cap. qui quis. in princ.

¶ Gaius enim sacrilegium quod committitur in personam est illud quod fit per impositionem violentiae manus. d. cap. si quis fraudente. & l. si quis in hoc genus. C. de episc. & cleric.

Eorum vero quae committuntur in locis sacris grauius est illud quod committitur contra ecclesiam publicam sacram, quod tanto grauius est crimen quanto dignior & excellentior erat persona uel locus utroque casu. l. sacrilegij. in prin. ff. ad l. ful. pecul. & ibi Bar. & d. ca. si quis fraudente. & d. l. si quis in hoc genus.

Sacrilegium vero quod committitur in rem sacra, illud quidem grauius est. & magis horredum quod committitur contra sacramentum eucharisticum, quia dicitur committi contra Christum directe: cetera vero quae committuntur contra alia sacramenta non dicuntur adeo horrenda: ita dicit dom. lo. Lec. in sum. con. eodem titu. de sortile. questio. quarta.

Quare hic quid de iudeo qui proiecit immundicias super crucem quoniam publice deferebatur ad processionem, dum transirent ante donum hebrei dicti immunditiae projectae fuerunt, an istud sit sacrilegium, & possit per utrumque iudicium procedi in hac causa contra hebreum, & puniri, & qua pena dicit Petr. de Anach. quem vide in cons. Iuo. 14. quod sic de quo diximus sup. tenu proximo. q. 10 vbi adest quod specialis, de pena vero violationis monialium quae fit per coitum dicit inf. sed quia non intendo hic tractare totam materiam sacrilegiorum ne longius diuertar ab ordine primae meae intentionis, quae fuit declarandi materiam coitus, & illius penas: id: o his premissis pro aliqua intelligentia istius criminis debuenio nunc ad materia nostram.

¶ Et dico quod grauius est sacrilegium, & scelus quod committitur con-

tra personam sacra siue ecclesiasticā, q[uod] illud quod committitur contra loca uel bona sacra, quia sanctitas loci ordinatur ad sanctitatem hominis ut dicit. l. Thom. in sum. secunda secundum dæ. q. 99. artic. 3. ver. dicendum. & loan. Lec. in sum. confes. cod. titu. de sacrilegij. q. 3. per Archi. i. d. c. felicis. de pen. libr. 6. & Card. in cle. 1. de pen. Ideo uideamus nūc de sacrilegio illo quod perpetratur ex coitu habito cum moniali, & ante quam ad ulteriora procedam.

Quare quot crimina ex coitu huiusmodi cum moniali exoriantur. Respon. quod tria secundum glo. in c. virginibus. 27. q. 1. l. sacrilegium, incestus, & adulterium: tu vero dic quod immo quatuor oriuntur sacrilegium incestus adulterium, & stuprum. Sacrilegium dico committitur, quia persona sacra laesa reperitur per violationem siue desflorationem, & optimū quod prius habebat priuilegium virginitatis amicit. vt d. cap. virginibus. eadem cā & q. impudicas. Secundum quod committitur crimen est incestus quia sponsam dei violauit qui est pater nř, & illa est coniuncta nobis in Christo per affinitatem spiritum. 12. q. 2. qui abstulit. & in ca. 1. & 2. de cog. spiritua. & est gl. in d. ca. virginibus. Tertium est adulterium quia sponsam alterius violauit, q[uod] monialis est sponsa Christi. d. c. virginibus & ibi gl. Quartum erit stuprum, quia vere uirginem honeste uiuentem stupravit. l. inter liberas. & lege stuprum. s. de adultere, vide egregium tex. in c. si qua monacharum. 27. q. 2. in quo fit mentio de utroq; dicitur enim quod si qua monacharum in lapsum adulterii ceciderit, aut in stupri fuerit deducta uoragine.

¶ Et iacet impossibile est uideatur quod ista duo crimina stuprum, & adulterium, simul, & semel eodem tempore, & in eadem persona cōcurrere possint ex quo alterū præsupponit illa esse solutam, alterā vero coniugatā. d. l. si adulterium cum incestu. & l. stuprum. s. ad l. ful. de adultere & §. item lex lilia. insti. de publi. iudi. & l. 1. C. eo. tit. Solu. uerū est quod ista duo crīna sunt incompatibilia, & ideo utrumque in eadem persona eod. tpe cōcurrere non possunt, est verum uno respectu q[uod] tenderent ad eundē determinatum finem dicta. l. si adulterium. & l. stuprum. sed diuersis respectib. bene concurrere possunt in eadē persona vt est in nostro monialis. n. quo ad carnē est uera uirgo intacta, & ad spūm vero dicitur esse nuptia coniugio spūali, & sponsa Christi per uotum professionis suę, vnde non impeditur istorum duorum cōcurrētus, unū in spū, alterū uero in corpore siue in carne, ut late diximus supra li. præcedenti. q. 7. in princ. argumento textus in c. excommunicamus. el. 1. & lo. 2. in princ. de hæreti. in antiquo uide no. tex. qui loquitur de monialib. & expresse dicit quod monialis per peccatum carnis committere potest stuprum & adulterium. 22. quæstione prima, si qua monacharum.

¶ Et ex præmissis etiam insurgit aliud dubium, nunquid ista quatuor crimina de quibus supra, quando ex unico cōcubitu orta fuerunt, sint quatuor crimina separata in forma & substantia, & ita q[uod] ipsorum reus possit de unoquoq; accusari pariterque puniri, & pena ex uno secuta alterū non impediat ac si ex diuersis factis cum diuersis personis facta fuissent. Respond. articulus iste in ueritate est subtilis, & disputabilis, q[uod] ex eodem facto plura oriuntur crimina, an reus possit de pluribus accusari, & pluribus etiam penis puniri. gl. enim ia dicto. c. virginibus, dicit q[uod] ista dicuntur plura crīna nomine tantum, non autem effectualiter in substantia, & sic respectu accusationis sunt diuersa, quia reus pōt de quolibet ad libitum acculantis deferri, sed qno ad effectum respectu penae omnia ista reputantur pro uno, & sic secuta pena q[uod] omnia ista reputatur pro uno, & sic secuta pena ex uno reus ipse a ceteris liberatur, ex quo in ueritate non fuit nisi unū factum, ideo fiscus debet esse unica pena contentus ad similitudinem duorum plurium vē reorum pro eadem summa insolidum obligatorum quorum si vnum totaliter creditor exegerit ceteri liberantur. l. 2. & ibi Barto. s. de duo. reis. fateatur tamen illa glo. quod vbiunque ex eodem facto plura oriuntur crimina, quod pena unius magis aggrauatur ratione ad iuncti criminis, vt habetur in l. si adulterium cum incestu. & ibi Barto. ff. de adultere. & 3. quest. 7. quemadmodum. §. sunt enim. sed Barto. in dicta. l. si adulterium cum incestu. in 2. colum. in versic. vltterius quare. tenuit contrariū quod reus utique poterit de omnibus puniri, & sic pro uno facto pluribus, & diuersis penis puniri, id est etiam tenet glo. in dicta. l. si adulterium cum incestu. in versicu. occurruunt. quam sequitur ibi Barto. & idem Barto in l. senatus. s. de accu. &

clarius etiam Barto. in l. qui de crimen. C. de accusat. ¶ Concludens in effectu quod quotiescumque ex eodem facto plura oriuntur crimina specie diuersa, reus poterit de pluribus separatim accusari, & de pluribus quoque puniri, sed si super uno fuisse in causa conclusum, adeo q[uod] sola expectatio penitentia debet supersederi super ipso crīne, & excep-

Paul. Gril. De pēnis omnifariam coitus.

Etari donec causa super altero expediatur usque ad dictum terminum, adeo quod quis unica sententia duplici crimine reus declaratur, & pluribus diuersis pēnis afficit, & satisface re tenerur, quod est uerum quando esset poena pecuniaria bonorum uel alia huiusmodi, non autem quando esset pēna vltimi supplicij vel mutilationis membra, quia isto casu poena semel commissa, & executata in corpore amplius reiterari non potest, quia mors vnicā est quae omnia soluit. §. de in ceps. in auc. de nup. & l. vulgaris. & ibi Bar. ff. de fur. vide Bartol. in d.l. si adulterium cum incestu. in secunda colum. ver. sed quid relevat &c. quibus non obstat tex. in d.l. senatus. ff. de accusa. vbi de homicidio, & parricidio notatus unica dū taxat pēna punitur, quia patet respōsio per supra proxime dicta, nam morte semel executa non pot amplius reiterari, & ideo unius poena utrumque soluit, quia de utroque est pēna mortis. vt. l. i. ff. ad l. Pomp. de parrici. & l. 3. §. f. ff. ad leg. Corne. de sica. Bar. autem in dicta. l. si adulterium cum incestu. aliter respōdet ad dictam. l. senatus, & dicit quod illa duo crima de quibus ibi non sunt æque principalia, vt principales species separate, sed unum est tāquam genus quod est homicidium, alterum vt species sub suo genere comprehēsa, nos autem loquimur quando sunt plures species criminum separate, & æque principales, licet ex eodem fonte siue ex eodem factō procedant, & hæc est uera cōclusio communiter approbata.

14. † Quæ limitanda est primo procedere quando esset unus, & idem accusator, qui vellet eundem reum de pluribus criminibus impetrare, quia ab uno tantum non posset diuersimode vexari ex eodem factō vt supra sed bene a plurib. ita dicit Barto. in dicta. l. qui de criminē, & ratio est illa, quia exceptio rei iudicat super vno remoueret eundem accusatorem super alio prosequentem, & hoc maxime quando lata esset absolutoria super vno quæ parit exceptionem super alio contra eandem personam non autem contra diuersam, sed quæ est ratio quare potius ista exceptio remouet eundem accusatorem, & non diuersum, ratio potest esse ista quānūc considerauit, quia quando reus fuit semel absolutus ab uno criminē li idem accusator uellet iterum agere super alio criminē ex eodem factō descendente, censetur calumniari uel le contra ipsum accusatum, ideo iura ipsum repellunt ab accusando, quia in eo factō in quo semel succubuit nō debet iterum admitti: quæ ratio non militat contra tertium, uide Bart. in dicta. l. qui de criminē. & ibi Bald. & Abb. in ca. transmis. de eo qui cog. con. vxo. luç. ubi secutus fuit dictū Bar. in d.l. si adulterium, &c.

15. † Sed quæro quæ utilitas resultat ex hoc quod quis possit de pluribus criminibus specie differentibus, quando ex eodem factō descendunt, accusari, & puniri, quando ex quolibet criminē imponitur pēna mortis vt est homicidium, & parricidium, de quibus diximus supra, item adulterium, & incestum vt dicta. l. si adulterium cum incestu. in princip. cum mors vnicā sit quæ omnia soluit, & est actus qui non potest denouo reiterari. vt. l. vulgaris, & ibi Bar. ff. de fur. & diximus supra proxime respon. Barto. in dicta. l. si adulterium &c. in 2. colu. verf. quæro quid relevat, &c. ubi dicit quod hoc est vtile, & prodest in pluribus, & primo quia si sit lata sententia absolutoria super uno poterit ab alio dico non ab eodem accusatore accusari super alio, vt dicta. l. qui de criminē, itē si sequatur condemnatoria prodest in hoc, quia sāpius per statuta pēna adulterij, uel alterius criminis, quæ de iure ciui li est vltimum supplicium alleuiatur, & fit pēcuniaria: item prodest in hoc quia unius pēna augetur propter aliud vt grauius puniatur, ita tenet glo. in dicta. l. si adulterium cum incestu. in princ. & Bart. in dicto uers. quæro quid relevat. in fi. pro quo facit in argu. tex. in l. sacrilegi. in 2. responso. ff ad l. Iul. pecu. ubi si furtum fiat in loco priuatim sacro dicitur quasi sacrilegium, & punitur plusquam furtum, & minus q̄ sacrilegium, de quo diximus supra in princ. istius quæst. Pro resolutione igitur supradictæ questionis motę per glo. in dicto. c. uirginibus. dico quod gl. illam dum vult quod sint diuersa crima respectu accusationis eo quod sit in electione accusatoris super quo ex dictis criminibus uelit instituire accusationem, quæ postquam semel instituta est, nō licet postea super alijs criminibus alias diuersas accusations proponere, sed in hoc male dicit, per ea quæ supra proxime diximus, quia si sunt plura crima specie differentia, licet descendat ex eodem factō possunt institui plures accusations, & imponi plures pēnæ, ut supra proxime dictum est, posset saluari dictum gl. in uno casu. scilicet quando lata esset sententia absolutoria super uno ex dictis criminibus, quod non licet accusatori intentare iudicium super alio. d.l. qui de criminē, & ibi Bar. a iās dictum glo. saluari non potest loquendo in foro judiciali, quia etiam de iure canonico quoties ex eodem factō plura crima oriuntur possunt plures accusa-

tiones institui, & plures pēnæ imponi, ita dicit expresse glo. relata ad text. in capit. relegantes. 23. quæst. 5. in uers. si adulterium. idem tenet Arch. in dicto cap. uirginibus. per tex. in dicta. l. qui de criminē. quē ipse allegat ibi. si uero loquimur in foro conscientiae prout ipsa glo. postea dicit, aliud esset dicendum scilicet quod una pēna tantum puniretur, sed gravius propter alia crima annexa, quia si una sola qualitas aggrauat delictum multomagis vnum delictum separatum aggrauat aliud delictum: hoc idem tenet Bar. post glo. in d.l. si adulterium cum incestu.

17. Quibus sic declaratis deuenio nunc ad expeditionem quæ stionis nræ, & q̄rō quib. pēnis punitur quis pro isto coitu habitu cū moniali. Rñ. aut loquimur in foro conscientiae, aut in foro ciuiili. Primo casu qñ sumus in foro conscientiae, est pēna excommunicationis, & exclusionis a consortio aliorum professorum siue monachorum, siue monialium, quia debent omnino ab aliorum monachorum siue monialium cōsortio expelli qui huiusmodi impudiciū se immiscuerint, & in aliquo loco arcto siue carcere ipsius monasterij intrudi ad agendum perpetuam pēnitentiam, ita quod in solo mortis articulo si digne, & congrue penituerit, non negetur uiaticum eucharistiæ. ut in c. impudicas. & c. uirginibus. 27. quæst. prima, & nota quod non sunt abiendi extra monasterium, ita quod uagare possint, sed intrudend, ut supra, ne cum alijs conuersentur tāquam oves morbos, ne alias aut totum ouile inficiant. ita not. & expresse dicit Arch. in cap. peruenit. 27. quæstio 1. pro quo facit tex. in capitulo, in ecclesiasticis. §. final. de maior. & obedien. quem uide ibi. Ea enim quæ proxime diximus habent locum in clericis. Laici uero excommunicantur nec vñquam admittuntur ad communionem fidelium nisi publicam, & idoneam de scelere ipso egerint pēnitentiam. d.c. impudicas. & ca. uirginibus, & ibi gl. & per Arch. in d.c. peruenit.

18. † Secundo vero casu quando sumus in foro contentioso coram iudice ecclesiastico, clericus cuiuscunq; sit gradus uel dignitatis deponitur ab omni ordine sacro, & officijs ac beneficijs omnib. pruatur, & intruditur in arctum monasterium ad agendum perpetuam pēnitentiam: laicus vero excommunicatur, vt dicūt hæc duo capitula. 27. q. 1. si quis episcopus, & c. si qua monacharum.

De iure autem ciuiili pro isto crimine est pēna mortis. l. si quis in hoc genus. C. de episcopis & cle. qui tex. loquitur generaliter de quacūque iniuria illata ecclesiæ monasterio vel personis ecclesiasticis, quod probatur etiam ratione, nā in quolibet sacrilegio istius coitus incest adulterium, & incestus, vt supra proxime conclusimus: pro quibus criminibus nulli dubium, est quod est pēna capit. d.l. si adulterium cum incestu. ff. de adulte. & l. quamuis. §. fina. C. cod. titu. vbi dicit tex. sacrilegos alienarum nuptiarum gladio puniri oportet, multomagis gladio puniendus est qui est sacrilegus diuinarum nuptiarum dicto capitulo, si qua monacharum. argumen. capitu. foliç. de maior. & obedien. & vide do. Io. Lec. in sum. confes. cod. titul. quæstione tercia, pro quo facit etiam tex. in l. sacrilegi. in prin. ff. ad leg. Iul. pecul. quia hic uiolatur sacrum de sacro, &c. Sed prædictis oppo. de l. raptore. in fin. C. de episc. & cleri. † ubi dicitur qđ siue uolentibus siue nolentibus mulieribus sacratissimis monialibus pati carnalem concubitum in omnem euentū ille sacrilegus punitur pēna capit. & omnia eius bona publicantur, quæ applicantur dicto monasterio, & supra in casu nostro nulla est facta mentio de bonorum publicatione. Solu. illa lex procedit quando ex parte uiri interuenit raptus, quia rapuit monialem de monasterio, & illam postea violauit, omnino punitur pēnis prædictis ipse raptor respondebit illius violentiæ, & rapinæ, ex qua fit iniuria publica toti monasterio, & monialibus quæ intus habentur. & ideo non attenditur nec consideratur uoluntas illius rapti, sed magis consideratur generalis iniuria monasterij, & ideo gravius punitur dictorum bonorum publicatione: nos autem loquimur quando nullus interuenit raptus, sed sola defloratio monialis occulta, de quo quidem criminē raptus, & eius pēnis dicetur infra eodem quæstione decima, ubi tractabitur de raptu monialis sacre, item, & mulieris prophane virginitatis uiduæ uel nuptiæ honeste uiuentium, & quid de raptu meretricis causa libidinis.

S V M M A R I V M.

1 Coitus nephariorum seu incestuosus qua sit pēnititione coercendus. Peccatum contra naturam humanæ societatis quod sit, & quod contra naturam humani sexus.

Peccatum contra naturam humani generis quod dicatur.

- Clerici pro omni fornicatione decennio debent penitere.
 Clericus in foro iudiciali canonico deponi debet pro peccato contra natum commissio.
 Episcopus super adulterio, & minoribus criminibus dispensare potest ne deponatur clericus.
 3 Adulterium simplex in clero an puniatur pena depositionis, aut suspensionis tantum.
 4 Episcopus in quibus casibus, & de quibus criminibus dispensare possit.
 5 Copula carnalis nepharia in figura matrimonij habita, qualiter puniatur.
 6 Ignorantia & minor etas excusat a nuptijs illicitis, & penas illicite eas contrahentibus inflicit.
 7 Contrahentes matrimonium in gradu prohibito qualiter iure antiquo Codicis, & qualiter iure novo authenticorum puniantur.
 8 Filij ex nuptijs incestis nati an succedant in bonis parentum.
 Filij incestuos, & ex coitu damnato nati, nedum successionis, sed & alientorum sunt incapaces.
 9 Alimenta de iure canonico filiis ex quantumvis damnato coitu natis non sunt deneganda.
 Adulterium & incestus pari pena puniuntur.
 10 Concubitus incestuosus ignoranter perpetratua qualiter puniatur.
 11 Pena quandoque infligitur pro crimine ignorantie perpetrato.

Ecundo quæro quid de

nephario & coitu, cum quistam audax, & proter quis reperitur, qui cum propria matre, auija, seu alijs ascendētibus linea directa, aut cum propria filia, nepte, ceterisque descendantibus eadem linea directa ausus fuerit se carnaliter commiscere, qua poena puniendus sit. Respon. si loquimur in foro conscientiae erit pro pœnitentia excommunicatio septem annorum, & ultra arbitrio iudicis spiritualis, ut tanto tempore extra gremium ecclesie, & communionem fidelium debeat commorari donec per cōgruā pœnitentiam Deo & ecclesie satisficerit. 33. q. 2. hoc ipsum, §. i. vbi est casus: & dicit ibi tex. quod istud dicitur crimen contra naturam humanæ societatis, aliud est quod fit contra naturam sexus humani, quod est quando quis cum masculo se coniunxerit more sodomitico. & aliud est quod fit contra naturam humani generis, & illud est quod fit cum brutis quæ omnia puniuntur excommunicatione ultra septennium tanto tempore quanto iudex ipse arbitrabitur considerata qualitate facti, personarum conditione, & animo delinquentis, ut dicto capitulo, hoc ipsum, sed ea quæ proxime diximus intelliguntur de laicis. Clerici vero decennio debent pœnitere non solum pro isto, sed pro omni fornicatione. 82. distinctione presbyter vbi dicitur quod olim presbyter secundum canones Apostolorum pro fornicatione deponebatur: nodie uero iuxta auctoritatem beati Silvestri decem annorum indicet pœnitentia cum maximis ieiunijs, & abstinentia ut ibi dicitur, qua poena tam mulier quæ peccauit quam vir plebitur. ad hoc facit. 27. q. 1. deuotam.

In foro aut iudiciali coram iudice ecclesiastico, clericus pro isto crimen debet deponi secundum ea quæ habentur in c. at si clericis. §. de adulterijs. extra de iud. ubi dicitur quod Episcopus super adulterio, & alijs minoribus criminibus sicut est stuprum simplex, fornicatio, & similia dispensare potest, quia pro criminibus huiusmodi non datur pena depositionis, sed suspensionis uel alia minor pena ut in capit. significasti. de adulte. & c. vt clericorum. §. i. de vita & honeste. cleri. in criminibus enim grauioribus adulterio in quib. grauiores inferuntur penæ. f. depositio, non licet episcopo dispellere. ita dicit tex. in d. cap. at si clericis. §. de adulterijs. in fin. in versicu. sed non debet. fed crimen incestus est graius adulterio. 32. quæstio. 7. adulterij malum. ergo non debet suspensione sed depositione puniri propter criminis turpitudinem d. capit. vt clericorum, & hoc tener gl. in d. cap. at si clericis. §. de adulterijs. in versic. minora. in princip. & in fi. Quod uidetur satis rationabile cum per istum coitum de necessitate duo crimina perpetratur. aut adulterium, & incestum si mulier erat nupta aut stuprum, & incestum si erat soluta, merito debet grauiori poena puniri quam si unum tantum commisisset crimen, ita tenet glo. & Bar. & Doct. in l. si adulterium cum incestu. ff. de adulte. ubi dicitur de utroque. Et ictet ista opinio quod pro simplici adulterio sit pena suspensionis, & non depositionis, sit forsan verior de iure, & magis aqua, & probabilis, ut latius infra dicam in sequen. quæstio. communis tamen opinio. canonistarum est in contrarium quod p. simplici adulterio in clero sit pena depositionis, a qua opinio. in iudicando non esset recendum, uide quæ dixi infra. d. quæstio. sequen. & in capit. ut clericorum. §. primo, de uita & honesta. clericis. & ibi per Doct. & nihilominus, mo-

rabitur extra gremium ecclesie, & communionem fidelium eo tempore de quo in d. capitul. presbyter. 82. distinctione & tamdiu stabit donec legitimè purgatus ad pristina reueratur officia. d. capitul. presbyter. & l. distinctione ponderet pro quo facit bonus text. in capitul. secundo, de sortile. & quod ibi not. Abba ubi depositus post peractam pœnitentiam, & legitimam purgationem ad pristina restituitur. ¶ Et signa hoc notabile uerbum, quod episcopus super isto & aliis maioribus criminibus dispensare non potest de adulterio aut & aliis minoribus. sicut est stuprum & simplex fornicatio dispensare potest. ut in d. c. at si clericis. §. de adulte. & ibi gl. Abb. & alii scribentes. an autem epis posset generaliter dispensare in omnibus casibus exceptis illis in quibus reperitur prohibitus, vel dicat esse generaliter prohibitus, nec possit dispensare nisi in casibus a iure expressis uide glo. in d. c. at si clericis. in §. de adulteriis, & ibi Abb. & Doct. & l. dist. minor. 12. q. 1. de uiro. cum simi.

Laicus vero maiori anathemate excommunicatur. 33. q. 2. si quis cum matre, & in c. si quis cum duabus in fin. quæ iura loquuntur in laicis, & maior pena quæ indicis posset de iure canonico. Quid laicos est excommunicatio, ut in c. si quis suadet diabolo. 17. q. 4. & c. sicut dignum de homici. & in c. j. eo. tit. lib. 6. Quid clericos vero sunt plures aliae penæ, suspensionis, priuationis, depositionis, & similes, ut in c. ut clericorum. de uit. & hone. cl. l. d. presbyter. 28. quæstione 1. si quis episcopus.

De iure autem ciuili crimen istud appellatur nepharius coitus ut per gl. in rub. C. de incest. nup. & in adulte. ex complexu. eo. tit. & no. in §. ergo non oes. inst. de nup. quasi quod §. nephias sit de eo loqui. & isto casu distinguuntur haec commixtio & carnalis copula interuenit in figura matrimonij, prout h̄ in d. §. ergo non oes. & nuptiæ ipse ut nephariæ & incestæ omnino sunt tollendæ. d. §. ergo. uer. & si tales. & p. gl. & Doct. in dicta rub. C. de incest. nup. Puniuntur etiā alii penæ, quia si scienter contraxerunt omnia lucra nuptialia, siue sit donatio ante nuptias, siue pp. nuptias, & alia quæcumque sint, donec excepta, ab ipsis coniugib. lab. utroq. tanquam indigno, qui quod legum instituta nuptias prohibitas contrahit, auferuntur, & applicantur filio. l. qui contra legum. C. de incest. nup. in princ. quæ in dispositio limitanda est, ut habeat locum quando coniuges ipsi erant ambo maiores & scienter contraxerunt contra legum decreta. Secus autem si erant minores uel ignorantes.

¶ Ex quibus collige duas limitationes. prima est quod dispositio illius legis non habet locum in ignorantibus, qui ignorantem contraxerunt, dummodo non sit ignorantia crassæ & affectata, sed iusta & excusabilis. Secundo limita non h̄. c. o. cum in minoribus qui lapsu ætatis contraxerunt, quia presumuntur ignari, & illis parcitur, ita dicit tex. in d. l. qui contra in fi. pro quo facit etiam. l. si adulterium cum incestu. §. idem polioni. ff. de adulte. Quæ quidem duæ limitationes iterum sunt collimitandæ, ut habeant locum, & excusent contrahentes a penis predictis, si incontinenti postquam haberunt notitiam de impedimento matrimonij uel minores postquam ad legitimam ætatem peruenierint incontinenti se ad inuicem separauerint: alias si ulterius permanerint in coniunctione non excusantur a penis predictis, quia presumuntur, & habetur ac si a principio scienter, & dolose contraxerint. uide tex. cum gloss. in dicta. l. qui contra legum. in fine.

Sed quæro quid si alter coniugum erat minor, uel ignorans, alter vero maior, & sciens, qui quidem maior minor uel ignorantibus bona quædam donauerit, an ipse donatarius isto casu dissoluto matrimonio lucrabitur bona predicta uel deuoluerint ad fiscum, dic quod lucrabitur sibi. ita dicit gloss. in d. l. qui contra in verbo. fisco. in principio. per tex. in l. final. ff. de lega. i. & l. cum hic status. §. final. ff. de dona. inter virum & vxorem, quod tamen intellige esse uerum si ipse donatarius incontinenti postquam sciuit peruenit ad legitimam ætatem ab huiusmodi coniugio se abstinerit, & separauerit, ut dicit tex. in d. l. qui contra legum. in fi.

¶ Hæc tamen quæ dicta sunt de publicatione bonorum procedunt de iure antiquo, siue de iure codicis, hodie vero de iure nouissimo authenticorum grauioribus afficiuntur penæ isti scienter contrahentes in gradu prohibito, quia nedum bonis donatis de quibus supra priuantur, verum etiam dote mulier, & omnibus, & quibuscumque alijs bonis undecumque quæsitis, & prouenientibus vterque priuantur, & insuper omni cingulo dignitatis exuti perpetua notantur infamia, & honestiores in insulam relegantur, uiiores uero publice fugiantur, & in exilium mittuntur. Bona autem ipsorum si qua legitima proles ex illo bona prædicta omnia deseruntur ad illos quos lex a patria potestate liberavit. ita quod teneant ex bo-

Paul. Gril. De pēnis omnifariam coitus.

nis prædictæ alere parentes exules, filijs vero non extantibus succedunt nepotes vel alij, inferiores in gradu cum eodem onere, nullis autem filijs vel nepotibus aut alijs inferioribus existentibus qui succedant bona ipsa deferrūtur filio, & ista est lex noua, & famola in auc. de incesto nupt. in princ. translata. C. eod. tit. in auc. incestas.

8. Sed quæro quid si ex nuptijs huiusmodi incestis aliqui super sunt filij, nunquid succedent in bonis prædictis paternis, aut maternis, maxime non extantibus legitimis filijs ex alio matrimonio? & vñ dicendum, q̄ sic, q̄ illis deficientibus tanquam proximioribus, & magis legitimis admittātur isti ad instar fratrum veteriorum qui admittuntur ad successionem fratris defuncti deficientibus fratribus ut inque cōiunctis, ut in auc. defuncto. C. ad Tertul. Iura tamen uolunt contrarium q̄ isti filij tanquam incestuosī, & ex damnato coitu procreati, paternæ vel maternæ successionis sint penitus incapaces. immo sunt indigni, & incapaces alimentorum, ita quod a parentibus proprijs alendi non sunt nec debent filij uocari, vt in auc. ex complexu. C. eod. ti. & in corpo. unde sumitur. in auc. quibus modis nat. effic. sui. §. fi. cupiunt enim iura quod filij huiusmodi sint omnibus exos, nō propter se, quiā ipsi non peccarunt, sed in odium sceleris parentum in perpetua egestate & descendat ad instar filiorum rei criminis læsa maiestatis. l. quisquis. & l. fi. C. ad leg. l. u. maie. & ea. vergentis. de hereti. & diximus supra titu. 6. quæst. 4. Hæc amen procedunt de iure ciuili. quod est magis rigor sum. de iure vero canonico filijs natis ex huiusmodi damnato coitu sunt præstanta alimenta ex misericordia, & si sunt filii feminæ dorantur, masculis vero assignatur certa portio bonorum pro alimentis. c. cum haberet, & ibi Abba. de eo qui dux. in mat. quam pol. per adult.
9. Secundo vero casu quando per modum fornicationis grauius puniuntur. s. pena mortis. vt est glo. no. in l. si adulterium cum incesto. in 1. gl. ff. de adult. quæ dicit quod pœna incestus est eadem poena quæ adulterii. sed adulterii est poena mortis. l. quamuis adulterii. C. eod. tit. ut in fin. ideo eadem est poena incestus. quod tamen intellige quando scienter coitus interuenerat. qua pœna mulier punitur sicut vir. d. l. si adulterium cum incestu. in vers. quare mulier, nec est hodie immutata hæc pœna, sicut pœna adulterii in muliere per auct. sed hodie. C. eod. tit. ita dicit glo. in d. l. quamvis. in fin. & d. au. & sed hodie. & ibi Bar. & idem Bar. post gl. in d. l. si adulterium cum incestu. in princ. potest etiam adduci tex. in aig. in l. cum vir. C. eod. ti. de adultere. ubi pro crimen perpetrato contra uirum cum masculo more sodomitico inficiunt pœna gladij cum infamia perpetua. hoc. n. est crimen cōtra naturam humanæ societatis, & turpissimi exempli. d. c. hoc ipsum. & supra dictum est, merito & c. ¶ sed quid si iste concubitus fuerit ignoranter perpetratus, quia ignorabant ambo tales coniunctionem sanguinis inceste. respondeo, si in figura matrimonij fuit facta commixtio nulla pœna puniuntur, si statim habita scientia separantur. d. l. qui contra legum. in fi. & l. si adulterium cum incestu. §. idem Imperatores, si autem per modum fornicationis commixtio interuenerit, aut vir sciebat mulierem esse nuptam, & punitur de adulterio & incestu aut solutam, & punitur de stu pro, & incestu criminibus, ita uidetur sentire glo. in d. l. si adulterium cum incestu. & ibi Bar. in ver. & ideo pro declaranda. vbi dicit quod punitur illud quod est in veritate non illud quod erat in opinione. Et sic nota alium casum speciem ultra illum de quo diximus. supra. libr. 2. q. 12. de poculo amatorio. ¶ Vbi quis puniatur ex crimine ignorantie, & circa animum delinquendi commisso. rationem vero assignat Bar. in dicta. l. si adulterium. ex quo a principio criminis incū bebat, & sic rei illicite, merito illius ignorantia non excusat. vulgaria. §. si quis ea. ff. de furt. & ff. de iniur. l. cum qui. §. si iniuria. Quod tamen limitandum puto nisi mulier esset aperte impudica vel meretrice publica cuius concubitus est impunibilis per iura vulgaria. vide quæ dixi infra proxima. q. in fin.

S V M M A R I V M.

1. Incestus quid sit, cum quibus committatur, et qualiter puniatur.
2. Incestus cum sorore aut cognata commissus, qua sit punitio reprimendus.
3. Clericus in foro contentioso de iure canonico pro incestu ab ordinibus, & beneficijs deponitur.
4. Laicus qualiter pro incestu puniatur.
5. Crimen incestus in actu fornicationis commissus ultimo. punitur supplicio.
6. Coitus incestuosus in forma matrimonij habitus qualiter puniatur.
7. Consanguineani meretricem ignorantur actu cognoscens fornicario non punitur de incestu.

- 12. Ertio videndum est de incestu**
1. cestu & proprio, & stricto eloquendo, eo vñ quod perpetratur cum consanguineis vel affinibus trā sueris quocunque gradu vel sexu coniunctis ex dicta linea transuersalium, quibus non licet contrahere matrimonium: omnis coitus cum illis personis dicitur proprio incestus. v. t. dicit gl. in rub. C. de incesto nupt. & l. qui cōtra legum in auc. incestas. & in auc. ex complexu. eod. titu. & in auc. de incesto nupt. in princ. & §. ergo non omnes. inst. de nupt. c. virginibus. 27. q. 1. & c. 1. & 2. & per to. tit. de eo qui cog. consan. vxo. suç. & hæc non solum intelliguntur de his personis quæ sunt cōiunctæ cognitione legali, seu secundum carnem, verum etiam de his quæ coniunctæ sunt cognitione spirituali mediantibus baptismatis seu christi maris sacramentis: cū qui bus eriam stante vinculo dictæ cognitionis non licet cōtra here matrimonium. ca. 1. 2. & 3. & per totum titulum de coniuncta spiritua. & 30. q. 3. c. 1. & c. pictatum. & c. nō oportet. cū 2. cæteris sequentibus. Quæro tñ nunc quid si Titius cum Iulia sororem carnalem habuerit, qua poena puniatur utroq; foro? Respon. de iure canonico in foro conscientiae secundū ius antiquum clero indicta erat poenitentia decennalis, vt tanto tempore ab ingressu ecclesiæ communione fidelium & participatione sacramentorum se abstineret, post quæ de munis purgatus ad pristina reueteretur. 82. di. presbyter. & 27. q. 1. deuoram. Laicus uero septem annis duntaxat illa poenitentia cruciabatur. 33. q. 2. hoc ipsum. ueruntamen hodie eide in septennali poenitentiæ tam clerici quam laici subiiciuntur. d. c. hoc ipsum. nisi essemus in grauiorib. & magis enoribus: vt quia cum matre filia masculo vel brutis se turpiter commiserent, quia grauioribus pœnis istis casibus ciarentur. d. c. hoc ipsum. i. n. fi.
3. In foro aut cōtentioso de iure canonico clericus pro criminibus prædictis deponitur ab omnibus sacris ordinibus, & beneficijs ac officijs ecclesiasticis prænatur, quia ista est pœna incestus. ut not. c. at si clerici. §. de adulterijs. & ibi gl. Abba. & cæteri scribentes de iudi. ratio est quia istud est grauius crimē adulterio. 32. q. 7. adulterij malum, sed pro adulterio imponitur suspensio. c. significauit. de adul. ergo pro isto qđ est maius fit depositio, eo maxime quia crimen istud incestus nō potest esse solum sed necesse est qđ habeat aliud crimen annexum, stuprum vel adulterium secundū quod mulier est nupta vel soluta. vt d. l. si quis adulterium cum incestu. & ibi glo. & Bar. qui expresse uolunt quod isto casu ratio ne adiuncti criminis inferatur grauior pœna quam si esset unum simplex crimen.
4. ¶ Laicus uero aut commisit istud crimen in figura matrimonij nuptijs præcedētibus, aut in actu fornicationis, & meriti peccati. Primo casu aut scienter contraxerunt ambo vel ipsorum alter, & ille qui scienter contraxit est excommunicatus, nihilominus constituto de consanguinitatis vinculo statim sit matrimonij separatio. c. 1. & 2. & c. non debet. de cōsan. & affini. si uero ignoranter mitius puniuntur arbitrio iudicis, & nihilominus sequitur matrimonij separatio, ut est est tex. in c. 1. de consan. & affini.
5. Secundo aut casu principali quādo in actu fornicationis, si vir erat cōiugatus priuat per perpetuo ne possit amplius petere debitū ab uxore cuius consanguineā vel affinē ipse supravit: patitur etiam aliam pœnam, quia oī spe coniugij perpetuo priuat, ita qđ si decesserit eius uxor non poterit amplius cum alia matrimonium cōtrahere vt habetur in ca. 1. & 2. & c. transmissæ. de eo qui cog. consan. vxo. suç & 35. q. 2. si quis cum matre. & q. 3. si uero. & cap. de incestis. & hæc pœna potius adiecta in foro conscientiae quam iudiciali in quo alia etiam pœna punitur quia erit excommunicatus, ut habetur in cap. clerici. de excel. prælat. ubi Abb. facit magnum festum dicēdo quod ille tex. est ualde not. ad hoc quod iudex ecclesiasticus habet iurisdictionem in laicis delinquentib. peccato carnali, & ista criminis ipse appellat crima mixta ex quo sunt utriusque fori, & utriusque pœnis subiiciuntur.
6. ¶ De iure autem ciuili pro isto crimine incestus in actu fornicationis commisso est pœna mortis gloss. est not. communiter approbata. & ibi Bartol. in l. si adulterium cum incestu in ueris. si adulterium. ff. de adultere. ad. idem est gloss. in l. inter liberas. eod. titu. quæ dicit quod incestus pœna est eadem quæ adulterii, sed adulterii pœna est pœna capitii. l. quamvis. in fin. C. eod. titu. ergo, & c. uide Bartol. in d. l. si adulterii cum incestu. & ibi dicit quod eadem pœna pro incestu tam masculi quam feminæ puniuntur, sed est hodie immutata in muliere sicut pœna adulterii, per auc. sed hodie. C. de adult. ut æquiparatorum idem sit indicium, ut per Bartolum & Doctor. in l. prima, ff. de legatis primo. uide Bartolum in d. l. si adulterium cum incestu. in secunda columnā, veris. quæro quid releuat & c. Eadem quoque pœna punitur.

niuntur qui cum nepte ex fratre, vel sorore coitum habuerit, vel cum amita in aterta, nouerca, socrus, nuru, commatice, priuigna, cognata, & similibus mulieribus consanguinitate, vel affinitate tam naturali quam spirituali coniunctis, cum quibus omnibus incestus perpetratur: & eadem incestus pena puniuntur & mares & feminæ quamvis diuersimode, ut sup. proxime dictum est. d. aue. sed hodie. & haec procedunt quando talis copula interuenit in actu fornicationis nullo praecedente matrimonio, vel nuptiarum colore. ¶ Si uero nuptię præcesserunt, & talis coitus fuit factus in forma matrimonij & scienter, primo & ante omnia constituto de impedimento consanguinitatis, vel affinitatis sunt adiuicem separandi & alijs quoque penes puniuntur de quibus in l. qui contralegum. C. de incest. nup. & in auct. cod. tit. in prin. de quib. late diximus. sup. cod. q. 2. Si vero contraxerunt ignoranter parcitur illis, eodem modo si erant minores tempore contracti matrimonij quia parcitur ignorantie & lapsi aetatis. d. l. qui contra prope finem. Sed nota quod ista duo profundunt ad evitandum penas. d. l. qui contra quando incontinenti post quam deuenit ad illorum notitiam impedimentum praedictum, vel statim adueniente pubertate & cognoverint prohibitionem se adiuicē separauerint, alias si adhuc steterint insimul non evitabunt penas. d. l. qui contra uide tex. iuncta glo. in d. l. qui contra in fi. ubi est casus in terminis.

Secundo vero casu scilicet quando in actu fornicationis punitur de vero incestu, nec attenditur error ille, sed factum quod est in ueritate: quod est uerum secundum Bar. in d. l. si adulterium cum incestu in 3. colu. quando mulier ipsa erat honesta. ¶ Si uero erat meretrrix vel aliter impudica non putarem virum poena incestus puniri si uere erat ignarus & ignorantia illa erat probabilis, & per consequens excusabilis, & hoc quia de iure ciuili accessus & illarum concubitus est impunibilis, vt. l. r. C. de concubi. & l. quæ adulterium. & ibi Bal. C. de adulte. & per Bar. in l. uerum in fi. ff. de fur. & isto casu cessat ratio de qua supra proximo membro, quia ibi dat operam rei illicite a principio, hic non.

S V M M A R I V M .

- 1 Incestus cum consanguineis aut affinibus adiuicem coniunctis qualiter puniatur.
- 2 Sorores duas aut matrem, & filiam ignoranter cognoscenti qua pena imponatur.
- 3 Affinitas nedum ex matrimoniali coitu, sed ex fornicarium contrahitur concubitum.
- 4 Coitus incestuosus extra matrimonium habitus pena capitii expiatur. Incestus commissus cum duabus sororibus meretricibus capitali pena non puniatur.
- 5 Panam non meretur qui lege permittente aliquid operatur. Fornicatus scienter vitiis punitur iudicis arbitrio.

Varto quæro de eo qui,

vnam mulierem eiusdemque mulieris filia, vel duas mulieres sorores, germanas inter se, autem viri coeuntis, ita econuerso quando pater & filius aut duo fratres germani: idem si auus, & nepos aut patruus & nepos eadem muliere fornicati fuerint qua poena puniuntur dic quod de iure canonici. secundum antiqua iura, si talis coitus fuerit scienter habitus cum huiusmodi personis mulieribus ignorantibus vir nunquam poterit cuiquam mulieri matrimonio copulari & erit perpetuo legitimo coniugio priuatus, mulieres autem quem hoc ignorarunt non priuabantur alterius coniugio copulari. si uero eccl. contra mulieres conscientiae sint vir autem ignarus erat aliquis maritis perpetuo maneant, viro nulla coningi facetas admittit si vero utrinque omnes erant conscientes omnes pariformiter punitur coniugio. si vero omnes ignari nemo priuatur legitimis connubij tex. reperitur qui loquitur de ignaris utriusque scientibus similiter utroque modo. 35. q. 3. q. t. propinquam. de mulieribus autem ignaris, & utro sciente & econtra. c. si quis cum matre & filia. eadem causa & q. & c. si vero proxime seq. g. de his habetur etiam. 34. q. 2. in lect.

2 Ignorantibus vero consanguinitatem siue affinitatem imponitur certa penitentia per sacerdotem illius arbitrio pro exoneracione conscientie, qua peracta post annos septem voluntibus matrimonialiter copulari coniugia legitima non negantur. d. c. in lectum. & ibi glo. in uersi. penitentiam. 23. q. 5. excommunicatorum. & d. c. si quis cum duabus. 24. q. 2.

Si quis autem fornicatus fuerit cum muliere quam frater germanus ignorans factum postea duxit in uxorem, eo quod frater qui fornicatus fuerat prius crimen illud fratri celavit septem annis penitebit absq; coniugio. 35. q. 3. si uero homo.

3 ¶ Not. tamen hoc dictum perpetuo quod affinitas non solum contrahitur ex illico matrimoniali coniubitu, uerum-

etiam per coitum fornicarium & illicitum: rex est not. cum glo. in uer. concubitu. 3. q. 3. de incestis. & c. nec eam. unde sequitur quod nulli ex consanguineis viri fornicantis licet contrahere matrimonium, uel aliter se carnaliter commiscere cum muliere illa cum qua frater aut consanguinetis eius prius fornicatus fuerat. econuerlo etiam minime licet uiro fornicanti, cum matre filia sorore uel alia consanguinea dicitur mulieris contrahere matrimonium, uel alias se carnaliter immiscere, sed ab illarum concubitu omnino abstinere d. c. de incestis. Si quis autem hoc non obstante se immiscere ausus fuerit, committit incestum, & ille coitus dicitur proprius incestuosus & abominabilis deo & circumstis hominibus, ita dicit rex. 2. 5. q. 3. nec eam quam est ac si eum vera & legitima consanguinea sine affine muliere fornicatus esset.

4 Vnde sequitur quod pro huiusmodi incestuoso coitu habito non in figura matrimonij, sed actu fornicatio est poena capitii, sicut ex proprio incestu. d. l. si adulterium cum incestu, quod est uerum quando scienter habuit coitum fecus si ignoranter. d. l. qui contra legum. & dixi sup. eo. tit. 2. & 3. c. si uero interuenit in figura matrimonij scienter, & tales coniuges subiiciuntur penes de quibus in auct. incestas. C. de incest. nup. & in corpore unde sumitur. eo. tit. si autem ignoranter non excusantur si erat mulier bona siue honesta uitæ, ut ibi dicitur per Bar. latius in d. l. si adulterium cum incestu. Si uero coitus huiusmodi incestuosus perficeretur cum duabus meretricibus aut alias impudicis mulieribus, non putarem illum poena mortis puniendum esse qui hac fornicationem fecerit sic incestuosam, sed illud procedere dumtaxat in mulieribus honestis & honeste uiuentibus tantum. l. inter liberas. & l. stuprum. ff. de adulte. §. item lex iulia. insti. de public. iudi. uide quæ supra proxime diximus. in 2. q. in fin. terbis. ad mulieres autem impudicas cum accessus & concubitus sit impunibilis de iure ciuili. l. r. C. de concubi. & ibi Bal. & idem Bal. in l. quæ adulterium. ff. de adulte. & l. si uxor. & ibi gl. ff. eo. tit. de adulte. Bar. in l. uerum. in fi. ff. de fur. propterea non punito ignorantibus aliqua poena saltem de iure ciuili puniendos esse, ¶ quia q. facit lege permitte pœnâ meretur. l. gracchus. C. de adulte. l. nec in ea. §. ius occidendi. ff. eo. t. & l. rapto res. in prin. C. de episc. & cler. Si uero scienter fornicatus fuerit, puniendus est, sed non tam graui poena, sed alia mitiori iudicis arbitrio, aut illa de qua in d. a. u. incestas. C. de incest. nup. & in corpore unde sumitur eo. tit. sicut enim ibi concubitus erat impunibilis uno respectu, scilicet matrimonij vinculo, sed erat alio respectu punibilis scilicet respectu consanguinitatis uel affinitatis, ita in casu nostro coitus iste est impunibilis respectu uitæ impudicè ipsius mulieris p. iura predicta, punibilis autem erit respectu sanguinis siue affinitatis.

S V M M A R I V M .

- 1 Fornicatus cum nouerca, nuru, socrus, priuigna, aut simili persona qua sit afficiendus pena.
- 2 Clericus cum nouerca aut cognata fornicatus deponitur.
- 3 Laicus cum nouerca, priuigna, nuru, aut socrus fornicatus de incestu puniatur. Matrimonium scienter contrahentes in gradu prohibito, pena incestus puniuntur.

4 Vinto quero quid si aliquis fornicatus fuerit cum nouerca, socrus, nuru, priuigna, cognata, scilicet fratri uxore, uel sorore uxoris aut cum commatice una seu duabus commatibus aut eorum filiabus matre ceterisque personis huiusmodi affinitate coniunctis aut affinitate spirituali, ut habetur in c. 1. & c. super eodem. de cognata. spiritu. qua poena sit puniendus: dic quod de iure canonico secundum ius antiquum in foro conscientie octo annorum penitentia oneratur, ut tandem extra gremium ecclesie & communione fidelium commoretur, & a sacramentis ecclesie abstinentia habeat necessitatem. 32. q. 7. si quis cum nouerca. & 34. q. 2. si quis cum duabus. & 30. q. 4. si pater & filius. & ca. si quis de cognata. spiritu. & de consangui. & affin. c. 1. §. inquisita. ubi dicitur quod non minus debemus abstinere a coniugio seu fornicatione affinium q. sanguine nostro coniunctorum & ex propria consanguinitate. pro quo facit etiam. 35. q. 6. 3. qualiter. & c. & hoc quoque. & cap. sane. cum tribus sequentibus. ubi dicitur quod sicut uir iungitur consanguineis pro prijs, ita etiam iungitur consanguineis vxoris suæ. ¶ De iure vero canonico in foro contentioso, si clericus est qui in hoc crimine cadit deponitur, quia per istum coitum committit incestus. 35. q. qualiter. & d. c. & hoc quoque. & d. c. 1. §. inquisita. de consangui. & affini. & alias supra diximus. in 2. & 3. q.

Si uero sit laicus aut coitum huiusmodi habuit in figura matrimonij, aut habuit in actu fornicationis, si in figura matrimonij: aut scienter contraxit cum ea sciens impedimentum

Paul. Gril. De penitentia omnifariam coitus.

tum consanguinitatis; aut affinitatis, & matrimonium non valet ipso iure, sed debet omnino separari, & vir siue mulier qui hoc modo scienter contraxit perpetuo priuat per coniugio, si vero contraxerunt ignoranter ambo, vel alter ratum ille qui ignoranter contraxit nullam patitur poenam ordinariam, sed facta separatione ipsius matrimonij quae omnino scienda est datum sibi certa penitentia iudicis arbitrio. 35.q.3. qui propinquam, & c. de propinquis. ille uero siue illa quae scienter contraxit priuat per perpetua spe coniugii. d.c. si quis cum uouerca, & si quis cum duabus. 32.q.7. & 34.q.2.

3 Si vero coitus iste habitus fuit in actu fornicationis, & siue scienter siue ignoranter id fecerint, utroque modo puniē disunt de incestu, & stupro si soluta erat, vel de incestu & adulterio si nupta erat per ea quae non dixit Bar. in d.l. si adulterium cum incestu. ff. de adulte. & diximus supra proxime praecedensi questione: & dicemus infra questione seq. De iure autem ciuili pena incestus ambo puniuntur quādo scienter contraxerunt matrimonium, quae est poena mortis ut supra proxime diximus, & habetur in d.l. si adulterium cum incestu. & ibi glo. & Bar. ff. de adulte. Si vero ignoranter separant & penas euitant predictas, dummodo cito & incontinenti se ab injuccione separant postquam habuerunt scientiam, alias non euitarent poena. d.l. qui contralegum. in fi. C. de incest. sup. & in auc. de incest. nup. in princ. Aut se commiscuerunt in actu fornicationis: & isto casu non adhibetur aliqua distincō. Quia an scienter vel ignoranter se ad inuicem commiscuerint, quia isto casu non prodest illis ignorantia ex quo dabat operam a principio rei illicite per ea quae non erant dixit Bart. in d.l. si adulterium cum incestu. & diximus sup. proxima questione non tamen puo quod eadem pena sit puniendus iste sicut ille qui scienter, ut dicemus etiam inf. q. seq. & alia seq. & habetur in d.c. de propinquis. & c. de incestis. 35.q.3.

S V M M A R I V M .

- 1 Adulterium, hoc est, coitus cum muliere nupta habitus qualiter puniatur. Clericus pro adulterio deponitur in foro contentioso de iure canonice, laicus vero excommunicatur.
- 2 Adulterium committentes sacrilegium perpetrare uidentur matrimonium violando.
- 3 Clericus pro adulterio simplici hodie non deponitur.
- 4 Deficiens in purgatione sibi iniuncta puniri debet ac si crimen contra eum plene probatum esset.
- 5 Episcopus cum clero dispensare potest in super fornicatione simplici & alijs minoribus criminibus.
- 6 Adulterium inter minora crimina connumeratur. Clericus pro peccato sodomitico penam depositionis patitur.
- 7 Penna delicto commensurari debet, ut pro modo delicti sit & plagarum modulus.
- 8 Vindicta seu pena ibi debet esse leuior ubi culpa praeceps minor.
- 9 Penna minor clericis infligitur pro adulterio & alijs minoribus quam pro incestu aut sodomia.
- 10 Clericus pro adulterio, & incestu simul commissis puniatur pena depositionis.
- 11 Sacrilegium largo modo & improprie committitur per adulterium.
- 12 Sacerdos ab simplex adulterium potest deponi perpetuo ab altaris ministerio.
- 13 Mulierem nuptam carnaliter cognoscens de adulterio puniatur. Concubitus meretricius a iure ciuili permisus, a iure divino damnatur.
- 14 Coniugatus concubens cum muliere soluta de iure ciuili de stupro tenetur. Cognoscens carnaliter mulierem nuptam qua antea fuerat meretricius, an teneatur de adulterio.
- 15 Laicus mulierem nuptam adulterans excommunicatur, etiam si ante nuptias fuerit meretricia.
- 16 Coitus mulieris meretricio more uiuentis iure ciuili est impunibilis.
- 17 Mulier qua adulterium commisit cum aliquo, an mortuo marito possit matrimonium contrahere cum illo.
- 18 Mulier dicitur, honeste vivere si unius tantum & non plurium recipit amplexus.
- 19 Maritus uxorem accusare non potest de adulterio ante tempus sui matrimonij commisso.
- 20 Maritus non potest aliquem iure mariti accusare de supra cum uxore tempore quo eam concubinam teneret commisso.

Exto declaranda succedit

1 quæstio † adulterij, quando quis obtinuit coitum mulieris nuptæ, qua pena puniatur. dic quod aut sumus in foro conscientiæ, & Laicus subiicitur penitentia septenniali. Clericus vero decem annis penitebit. 83. dist. presbyter. 27. q. 1. deuotam. & 33. q. 2. hoc ipsum. ubi dicitur quod clericis sicut laici hodie illi septenniali penitentia subiiciuntur.

De iure vero canonico in foro contentioso laicus pro isto crimine excommunicatur. Clericus vero deponitur. habetur in c. si quis episcopus. 27. q. 1. idem tenet glo. in clator.

2. q. 7. quam sequitur ibi Archidiacon. & refert idem tenet Goffre. in c. clericorum. de vita & honestate clericorum. & Bernar. & Lauren. ibi: & idem tenet glo. in c. si quis omnem. 1. q. 7. quæ expelle dicit, quod pro adulterio, vel incestu est pena depositionis. idem etiam tenet lo. de Anan. in rubr. & in c. significauit extra de adulte. Panorm. & cæteri Moderni in d. c. ut clericorum & in c. peruenit de adulte. & clarus & copiosus in c. at si clericis de iudi. & hanc opinio. dicit lo. de Ana. in d.c. significauit. quod tenet lo. And. & lo. de lmo. præceptor suus in d.c. ut clericorum. ubi ipse dicit quod ista est communis oppinio, pro qua facit gl. communiter approbata in c. Maximianus. 81. dist. in quibus iuribus in effectu eodem cluditur quod pro simplici fornicatione hodie non est pena depositionis in clericis, sed duntaxat suspensionis. pro adulterio vero aut incestu est pena depositionis. quibus super addo textum in c. si quis sacerdos. 30. q. 1. ubi dicitur quod sacerdos pro graui adulterio deponitur: & ratio potest esse ista secundum quod dicit Salic. in l. quamuis. la. 2. C. de adulterio.

2 † qui per adulterium quis videtur committere sacrilegium ex quo violat matrimonium quod est sacramentum ecclesiæ. c. debitum. de bigamis. per lesionem igitur istius sacramenti committitur sacrilegium ut late diximus. sup. cod. titu. q. 1. & ideo lex ciuilis appellat adulterium sacrilegium alienarum nuptiarum, merito mandat illum gladio puniri. d.l. quamuis. in fi. sed credo quod dicatur improprie sacrilegiū, maxime de iure ciuili, quia licet matrimonium sit sacramentum, tamen nulla res sacra corporaliter tangitur, deuastatur, corruptitur, aut aportatur. vt dicit Bar. in d.l. dist. ff. ad l. Iuliam pecu. & habetur in d.l. sacrilegi. in prin. eo. titu. & late diximus. sup. eo. d. q. principali.

3 Sed † aduerte quod ista opinio, quod clericus pro simplici adulterio debeat hodie deponi, non uidetur vera, neque iure probari. nullus enim textus allegatus pro ista opinione probat quod clericus pro simplici adulterio deponatur, contra quam arguo primo per textum in c. significauit. de adulteriis. ubi clericus qui imputabatur de adulterio contra quem mulier ipsa quae passa fuerat adulterium deponebat, & erat iam orta infamia contra ipsum clericum. Pontifex ibi mandat iudici ecclesiastico quod dicto presbytero indicat purgationem, in qua si dictus presbyter defeccerit, mandat illum debere suspendi & non deponi.

4 Et † clarum est quod quotiescumque aliquis deficit in purgatione sibi iniuncta debet puniri eadem pena qua puniri debeat crimen plene probato, ut in c. accedēs. de accusatio. & per Host. in summa de adulterio in princ. Ergo sequitur quod pro isto crimen plene probato non debeat imponi maior pena suspensionis. Pro qua opinionem adduco etiam tex. in cap. at si clericis de iudi. in princ. & §. de adulteriis. ubi dicitur quod pro homicidio, furto, & alijs maioribus criminibus in quibus clericus uenit deponendus episcopus dispensare non potest.

5 De adulterio vero & alijs minoribus criminibus, sicut est stuprum, simplex fornicatio, & similia, episcopus ad libitum suum cum clero penitente dispensare poterit, deinde possumus ratio quare episcopus in maioribus criminibus in quibus fit depositio dispensare non potest, nec illos sic cōderantatos ad libitum suum tradere curiæ seculari, quia semel per tentacionem illam depositionis, quae est perpetua priuatio ab altaris ministerio, vt dicit Abba. in d. ca. vt clericorum. & in d. c. at si clericis. semel functus fuit officio suo neque potest amplius illam reuocare seu quovis modo moderari, vt in l. iudex postquam ff. de re iudicata. & d.c. at si clericis. §. de adulteriis. in fine: quod non est sic in pena suspensionis quae sit ad tempus arbitrio iudicis, vt dicam inf. codem. q. 8.

6 Ex † quo textu manifeste probatur quod adulterium connumeratur inter minora crimina, dum dicit ibi tex. de adulterio, & alijs minoribus criminibus & c. ex quibus verbis demonstratur æqualitas in ordine & qualitate secundum Bald. in l. ea quidem. C. de accusa. & not. in l. nomen. in fi. ff. de leg. 3. & per Bar. in l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de leg. 2. & est gl. not. in d.c. at si clericis. §. de adulteriis. in uer. minora. quae hoc idem tenet.

Tertio hoc probo per textum in d. cap. ut clericorum. in princ. ubi clericus pro peccato commisso contra naturam. per sodomitiam patitur penam depositionis, quod est maximum omnium criminum quae carnaliter committuntur. 32. q. 7. c. adulterij malum. & c. flagitia. & 33. q. 2. hoc ipsum, ergo in adulterio, & alijs minoribus criminibus minor pena est inferenda, iuxta enim qualitatem facti & personarum conditionem iudex debet augere, vel minuere penam, vt dicit tex. in d.c. ut clericorum. in 2. responso. & in c. sicut dignum de homicidio.

Ratio est quia pena debet commensurari delicto, ut pro paruis parua, pro maioribus uero grauior pena inferatur quod manifeste demonstratur ex illis uerbis dum dicit tex. quod

quod clericis qui deprehensi fuerint incontinentie vitio labore rare, prout magis aut minus peccauerint puniantur. idem dicit Panor. in d.c. ut clericorum. in ult. not.

Ergo pro adulterio quod est de minorib. criminibus, vt supra conclusum fuit debet imponi minor poena, depositione puta suspensionis, argumento eorum quae habentur in capitul. fraternitatis, trigesima quarta distincta. pro qua opinione facillia ratio de qua in capitu. urgentis de haeret. sum pro argumento a contrario sensu. qd vbi minor est culpa, ibi leuior debet esse vindicta, si enim pro sacrilegio incestu nefario coitu sodomia & similibus maioribus criminibus iura imponunt depositionem per iura superius adducta, quae non est dicendum, quod pro adulterio, & alijs minoribus sequacibus criminibus non sit imponenda minor poena, ab ipsa depositione certe nullam video rationem in contrariu. Quae quidem opinio, in veritate vñ esse probabilior de iure, & magis aqua, co maxime, quia hodie rarissimi sunt clerici qui possint seruare regulam continentiae, & castitatis: & ideo propter fragilitatem humani generis indictum est, vt clerici non deponantur pro quounque crimine, sed pro minorib. suspendantur, quando sunt in sacris. d.c. fraternitatis. 34. dist. & tenendo istam opinionem, de facili responderi potest ad iura pro contraria opinione adducta. & primo non obstat tex. in d.c. lator. 1. q. 7. quia non dicit ibi tex. quod clericus p adulterio deponatur, sed dicit quod pro delicto corporali fit depositio, unde aut nos volumus intelligere illum tex. secundum ius antiquum, & potest esse verum quod pro omni pecato carnali etiam pro simplici fornicatione, quae minus est inferebatur depositio, vt d.c. fraternitatis. 34. dist. aut nos loquimur de iure novo, & ille tex. non probat illud ad quod inducitur, quia debet intelligi de peccatis carnalibus maiorib. ut habetur in d. cap. ut clericorum. in prin. & 32. q. 7. adulterij malum. & c. flagitia. & 27. q. 1. si quis episcopus.

9 Pro adulterio vero, & alijs minoribus criminibus inferenda erit minor poena, vt aequalitas seruetur in omnibus secundum cuiusque proportionem. d.c. ut clericorum. in 2. resp. vnde succedit regula illa, de qua in l. non hoc. C. vnde cognoscitur & in l. natales. & ibi Bal. C. de prob. Secundo non obstat tex. in d.c. si quis omanem. 1. q. 7. quia a dupliciter potest ad illum tex. responderi. Primo, quia non loquitur de adulterio, sed de fornicatione. vnde si volumus illum intelligere de simplici fornicatione prout est species coitus cum meretrice, vel concubina, aut alia muliere impudica, & isto casu loquendo secundum ius antiquum bene loquitur, quo iure fiebat depositio pro hac simplici fornicatione, vt d.ca. fraternitatis. 34. dist. & supra pluries dictum fuit, aut loquitur de fornicatione prout est genus comprehendens sub se omnes species coitus. & isto casu illa poena verificari potest in maioribus criminibus non autem in minoribus. d.c. ut clericorum. & supra proxime diximus. & ideo dici non potest quod ille tex. concludat necessario de adulterio, & alijs minoribus criminibus. hinc est quod succedit regula predicta de qua supra, & in d.l. non hoc. C. unde cognoscitur. Tertio non obstant ea, quae dicuntur per Ioan. And. Imo. Abb. Iq. de Ana. & alios doct. de quibus supra, quia illorum intentio in questionibus predictis principaliiter fuit velle demonstrare, qd pro simplici fornicatione hodie infertur suspensio, non priuatio.

10 Vbi autem dicunt, qd pro adulterio, & incestu infertur pena depositionis, fatecor, qd bene dicunt, qd illa duo sunt simul coniuncta, propter incestum, qd est maius crimen, sed non dicunt expresse nec appetit, qd voluerint clericum pro simplici adulterio deponendum esse, & quatenus hoc dixissent locuti fuissent sine lege contra l. illam. C. de colla. & s. consideremus. in auc. de trien. & semis. Quarto non obstant etiam glo. illæ quae allegantur pro alia opinione, qd ita interpretant illa iura sic generaliter loquentia, quia non sunt legibus approbare, merito non faciunt fidem, maxime in via disputativa. Quinto non obstat tex. in d. cap. ut clericorum. quia non exprimitur ibi in aliqua parte ipsius tex. quod pro adulterio inferatur depositio, sed in principio tex. loquutus fuit specialiter de crimine contra naturam, quod fit per sodomitam, & dedit poenam depositionis, deinde fecit generalem dispositionem tam respectu criminum, quam penarum, quae inferuntur pro criminibus carnalibus, & demum concludit, qd penæ sunt commensurandæ delicto, secundum plus uel minus, quod apparer ibi dum dicitur, quod clericis, qui incontinentiae uitio reperti fuerint laborare prout magis, uel minus peccauerint puniantur, & isto modo declaratur ille text. qui potius facit pro ista opinione, quam contraria. Non obstat etiam capitulum extens. c. si quis sacerdos. 30. q. 1. quia ibi non loquitur tex. de simplici adulterio, sed de adulterio mixto cum incestu. quod patet, quia ibi ille sacerdos coitum habuerat cum filia spirituali, quae erat sibi agnationale spirituali coniuncta. ut in c. 1. & 2. de cognatione spiritu. ideo grauius punitur propter incestum secundum Bart. & Doct. in l. si adulterium cum

incestu. ff. de adulterijs. Non obstat etiam illud quod dixit Salic. in d.l. quamuis. la 2. C. de adult dum vuit.

11 Quod per adulterium committatur sacrilegium, ex quo laeditur sacramentum matrimonij. d.c. debitum. de bigamis. quia licet dicatur sacrilegium, argo modo, & impropre dicitur sacrilegium, non auctem propriæ, & stricte, quia in ueritate nulla fit laesio rei corporali, vel personæ sacræ prout requiritur de iure ciuili secundum, quod declarat Bar. in l. sacrileg. in prin. ff. ad legem luliam pecu. & Bal. in l. 3. C. de furt. & per Azo. in summa eod. tit. in princ. ideo non dicitur propriæ sacrilegium, nec poena sacrilegij ibi committitur. d.c. significa uit. de adult. Et per ista remanet firma supradicta conclusio quod clericus pro simplici adulterio non deponitur, sed suspenditur, quae de facili iudicio meo sustineri potest in puncto iuris, & est equior, & probabilius praecedentij, ideo uideretur potius esse seruanda quam praecedens, quae uidetur esse nimis rigorosa. 83. dist. c. presbyter. & 34. dist. c. fraternitatis. Nihilominus in consulendo, & iudicando tutius est tenere aliam opinionem, quae est communis, quia in decisu a communi opinione nullatenus est recedendum secundum Bal. in l. 1. C. de edi. diu adria. tollendo. & in l. 1. C. de pena iudi. qui male iudi. Alex. in l. qui Romæ. g. duo fratres. ft. de uerb. oblig. & in l. prolatam. C. de senten. & interlocu. omniū iud. & per Abba. in c. canonum statuta. in fine de constitutio. ubi ponit nonnullas exceptiones in quibus licet quandoque recedere a communi opinione. & hanc sequerer in iudicando.

Ex quo nota quod sacerdos siue clericus in sacris ordinib. constitutus, per simplex adulterium quod commiserit deponi potest, & perpetuo ab altaris ministerio remoueri, secundum quod declarat Panormita. in d.ca. at si clericis in principio in ult. nota. quod nota contra illos presbyteros incontinentes qui alienas uxores saepius solicitant, & ad illarum coniugium libenter accedunt, quod poterunt deponi, & secuta continuatione omnino priuari. d.c. ut clericorum. & cap. at si clericis.

De iure autem ciuili, aut iste cōcubitus fuit habitus in forma matrimonij, aut in actu fornicationis. Primo casu aut contrarerunt scienter aut ignorantia, si scienter utrinque de adulterio, uterque punitur, si vero alter tantum sciebat, ille, qui erat conscientius punitur, alter non: & statim dissoluuntur matrimonium, & omnia bona quae tamen ignoranti don. uel in dotem dederat perdit. l. eum qui duas. C. de adulte. & l. qui contra legum, & ibi glo. & doct. C. de incest. nuptijs. fallit tamen quando ambo, uel alter erat minor. quia sibi parcitur ratione minoris etatis dicta l. qui contra legum. in fin. & per Bart. in d.l. si adulterium cum incestu. si uero ignorabat mulierem, aut virum esse coniugatum excusat etiam maior dummodo incontinenti habita notitia de impedimento se ab illa separauerit, alias si post cum eadem permanserit non excusat a penis predictis. d.l. qui contra legum. in fine.

13 Si vero illam cognovit in actu fornicationis, aut scienter, quia sciebat illam esse nuptam, & tenetur de adulterio, maxime si erat mulier honestæ uitæ. l. 1. & l. quauis. la 2. C. de adulterio. si uero ignorabat, & similiter punitur de adulterio quando mulier erat honestæ uitæ, nec excusat isto casu propter ignorantiam facti quod putabat illam esse solutam, quia quotidie quis dat operam rei illicitæ, a principio non attendit animus illius adulterantis, & quod erat in eius opinione, sed illud quod est in veritate, ita dicit Bar. in d.l. si adulterium cum incestu. & dixi sup. tit. proximo. q. 12.

Prædicta tamen limitanda sunt non procedere, quando mulier erat impudica, vel meretrice, quia talis cōcubitus est permisus a iure. l. uerum. in fin. & ibi Bartol. ff. de fur. l. 3. & ibi Bar. ff. de cond. ob turpe cau. & l. 2. C. de concubi.

De iure tamen canonico non euaderet impunis etiam qd mulier esset impudica aut meretrice, quia de illo iure nullus coitus extra uxoriū est permisus. 32. q. 4. meretrices.

14 Sed quero nunc si vir coniugatus habuit coitum cum muliere solita, an ex isto coitu oriatur stuprum, vel adulterium. dic breuiter qd de iure ciuili dicitur esse stuprum. vt l. 1. & qd ibi not. C. de adulterio. quia ius ciuile considerauit laesione thoracis coniugalis. & sanguinis per commixtionem vxoris dunata, non autem viri. d.l. 1. de iure tamen canonico secus, quia siue per virum, siue per uxorem uiolentur thoracis coniugale per alienos amplexus dicitur fieri adulterium. 32. q. 4. nemo. & c. dicat. & per Abb. in c. transiisse, de eo qui cognoscit. consang. uxo. siue. in ultimo vot. & in c. fin. de adulte. Iterum quero, quid si aliquis coitum carnis huiusmodi habuerit cum muliere, quae olim fuerat meretrice. nunc autem est coniuncta, qua poena puniatur, an de adulterio, vel de simplici fornicatione, aut loquimur de iure canonico in foro ecclesiastico, & mulier erat iam effecta honestæ uitæ, & conuersationis, omnesque turpes & dishonestas conuersationes cuitaera, & sic ceperat habere nomen honestæ matronæ siue matrisfamilias, & coitus habitus cum illa erit punibilis de adulterio

Paul. Gril. De penitentia omnifariam coitus.

terio ac si iniquam fuit. sed meretrice, vt. quæ adulterium in principio, & quæ ibi no. Bald. & Salye. C. de adulterijs. non replico amplius nomina pænarum, quia satis plene dictum est supra. Aut iam ceperat iterum meretricari & reuerti ad veterem impudicam vitam, isto catu non punitur de adulterio, sed de simplici fornicatione, quæ similiter est punibiliis de iure canonico 22. q. 4. dicat aliquis. c. sequenti. & c. meretrices. & dicemus infra sequenti. cuius pæna erit solum suspensio in clericis hodie. c. fraternitatis. 24. dist. & late dixi. artus supra eadem q.

15 † Laicus autem excommunicatur quocunque modo illam cognoverit aut in actu fornicationis, aut in forma adulterij, ut in c. 2. de adulte. 27. q. 1. si quis episcopus, de quo etiam diximus supra. De iure autem ciuii si dicta mulier sit honesta & retinet nomen matrisfamilias erit poena adulterij. vt l. quæ adul. & Bal. Saly. hoc enim nomen matrisfamilias de iure habet tria significata secundum gloss. in d. l. quæ adulterium. primo enim significat & de monstrat mulierem quæ non viuit meretricio more sed honeste, & morigerate secundo pro ea quæ filios haberet. ff. de lib. exhibet. l. deinde. Tertio pro ea quæ e. t. lui iuris: sed Saly. ibi dicit quod etiam ea quæ est in potestate non amittit nomen prædictum, vide ipsum in d. l. quæ adulterium.

16 † Si vero in honeste & meretricio more uiueret, illius coitus de iure ciuii erit impunibilis tanquam coitus concubinæ l. 1. & 2. C. de concub. & per Bart. in l. verum, in fin. ff. de fur- tis. & l. 3. ff. de conditio. ob turpe in cau. & est text. nota. in l. si ea enim. C. de adulte. & d. l. quæ adulterium, in fin. vbi dicitur quod coitus habitus cum famula & vili persona non mere tur puniri propter vilitatem personæ siue potius vilitatem conditionis siue prout sapientia accidit in istis hospitijs ubi sunt famulæ quædam ita vulgares quod habentur tanquam meretrices, & cum pluribus & diuersis personis solent habere commercium, uide textum ibi in fi. & Saly. & euade. Saly. magis clare & interminis in d. l. si ea per textum in l. si uxor. s. si uersi. sed & in ea ff. ad legem iuliam de adulte.

17 † Sed quæro quid si aliqua mulier commisit adulterium cum aliquo viro cum quo post mortem mariti sui matrimonium contraxit, an poterit accusari de adulterio huiusmodi post secundas nuptias contractas, & videretur dicendum quod non, quia quemadmodum filii primo nati per subsequens matrimonium legitimantur & restituuntur natalib. vt in c. 1. de eo qui dux. in matri. quam post per adulterium, & c. per uenerabilem, & ibi docto. qui filii sunt legi. lex tamē dicit contrarium quod ipsa mulier poterit accusari & puniri de adulterio quod ante contractum istud secundum matrimonium cum eodem viro commiserat, ita dicit tex. in l. commissum. C. de adulte. Ulterius quæro si quis carnaliter cognoverit concubinam alterius quæ indubitate affectu per unum in domo sua duntaxat retinetur, an vir qui illam stupravit debeat puniri & qua poena, & videbagur dicendum quod non, ex quo honesta mulier dici non potest quæ nos veri mariti patitur aplexus: tamen breuiter dicas contrarium esse verum, quia debet puniri de adulterio ex quo cum illo viro honeste uiuat.

18 † Hoc est, quia non recipit plurimum amplexus, dicitur honeste uiuere, nec perdit nomen honeste matrone, vt dicit gl. in lege, si uxor. in prin. in uersiculo concubina. ff. de adulte. & l. stuprum. ff. de ritu nup. & iste est tex. in dicta l. si uxor. in principio. ff. de adulte. ubi dicitur quod viro qui tenet dictam concubinam competit accusatio contra illum adulterum non iure mariti, sed iure extranei, ita dicit ibi tex. glo. tamen variauit in poena, primo enim, dicit quod tenetur de stupro deinde dicit quod tenetur de adulterio. Bart. tamen tenet ibi opinio. illani quod de stupro puniatur & non de adulterio, quia adulterium propriæ non committitur nisi cum muliere nupta, vide Bart. ibi. credo autem quod coitus iste impræ prie & largo modo loquendo dicatur adulterium, sed in poenis imponendis non debemus attendere impropiam & latam significationem, sed propriam & strictam, & maxime quando per illam impropiam significationem sit diminutio poenæ, quia in dubijs & c. l. de interpretatione. & l. absentem ff. de poen. c. quod in dubijs. de regu. iur. lib. 6. cum similib.

19 † Quarto nunc ponamus quod Pamphila sit nupta Sempronio, & tempore istius matrimonij commisit adulterium cum Gaio deinde mortuo Sempronio, ista Pamphila deuenit ad secundas nuptias. & nupsit Titio, quærit nūquid l'itus poterit dicta vxorē accusare de adulterio illo quod commiserat tpe primi viuri, & vñ dicendum quod sic: maxime si nondum erat elapsum quinquennium. quæ inquinennium. ff. de adulte. in contrariu tamen est veritas, quod illam accusare non potest de adulterio commisso ante tempus sui matrimonij l. si uxor. s. si quis uxorem suam. ff. de adulte. & ratio potest esse ista, quia per illud adulterium aliæ commissum nulla fuit illata iniuria throno coniugali ipsius secundi mariti, nec per

illud dicitur uiolatum dictum conjugale thorum. Idem dicendum est de stupro, si mulier dum esset virgo aut uidua stuprata fuerit ab aliquo & poltea nupserit, non potest maritus illam accusare de stupro nec etiam illum stupratum pro criminis commisso cum muliere antequam esset sua vxor, quia tunc nulla fuit sibi illata iniuria, quia nullum ius habebat in ea, ut dicta l. si uxor. s. si quis plane. Secus autem si ea mulier erat sponsa, quia tunc poterit bene vir aut q. si sponsus ante consummationem matrimonij aut postquam consummavit matrimonium dictum stupranted & mulier em quoque accusare de stupro & prosequi iniuriam suam, dicta l. si vir. s. si minor. in fin. eod. titu. † Idem etiam dicendum est de eo qui cōcubina in despousauit & accepit in uxore in quod non poterit aliquid in accusare iure mariti de stupro cum ea commisso tempore concubinatus sui, & iste est tex. in d. l. si uxor. s. si quis uxorem uer. q. etenim. ff. ad. l. l. l. de adulte. quæ omnia bene no. quia sunt utilia & contingibilia fæpe.

S V M M A R I V M .

- 1 Stuprum quid sit, & qualiter puniatur qui stuprum perpetrat.
- 2 Clericus fornicationem simplicem committens qualiter puniatur.
- 3 Clericus pro stupro in virginem commisso pecuniariter punitur iudicis arbitrio. Laicus virginem deflorans, eam dotare, & uxorem ducere tenetur.
- 4 Stuprum cum libera & conditionis honesta commissum punitur confusione dimidiæ partis bonorum.
- 5 Copula carnalis habita cum concubina alicuius non punitur de iure ciuii. Stuprum cum mulieribus turpiter uiuentibus aque committitur, at non aque punitur.
- 6 Coitus omnis extra matrimonium est reprobatus & punibilis. Virginem deflorans impuberem, & uiri impotentem qualiter puniatur.
- 7 Tutor deportatur bonis publicatis qui cum eius tutelam gessit stupravit. Mulier nobilis familie seruo proprio carnaliter commisces, capite punitur, & iherus igne crematur.

Eptimo videndum est de

- 1 † Stupro quod est alia species fornicationis, quod committitur cum soluta muliere honeste uiuente. l. inter liberas. & l. stuprum. ff. de adulte. & s. item lex iulia. in fin. de pub. iudi. Quæro igitur nunc quæ est poena istius c. minis. dic q. in foro conscientiae clericus olim deponebatur de iure antiquo. vt 83. dist. præsbyter, q. erat secundum canones apostolorum. idem seruabatur in simplici fornicatione, vt latius infra diceretur. hodie vero imponitur sibi penitentia decem annorum, cum illis ieiunijs, disciplinis, & penitentijs, de quibus in d. c. præsbyter. Laicus autem habet penitentiam septem annorum. 27. q. 1. de uotam. & 33. q. 2. hoc ipsum. ubi dicitur, quod clerici etiam hodie non excedunt metam septem annorum in penitentia prædicta. In foro autem cōtentioso de iure canonico, dic q. clericus pro isto crimen deponitur, ita tenet Panor. in c. at si clericu. de iudi. & in d. cap. ut clericoru. de vita, & honestate clericoru. & in c. peruenit. in fi. de adulte.
- 2 ubi in effectu concludit † quod clericus in sacris solum euadit poenam depositionis quando commisit simplicem fornicationem cum muliere soluta, & impudica concubina seu meretrice, tunc non infertur illi alia poena quam suspensio, vt ibi plenius per Abb. pro alijs vero criminibus carnalibus, excepta solum hac simplici fornicatione est poena depositionis. vt habetur. 84. dist. præsbyter. 2. q. ululator. 81. distin. Maximianus. quam uis etiam pro ista simplici fornicatione continuata a qua clericus si post primam, vel secundam monitionem non diuertit poterit deponi atque priuari, vt in c. ex parte adæ. de testibus. & in capitulu. cum super. de cohabita. clericorum & mulie. Si vero ista fornicatio non esset amplius simplex, sed haberet adiunctam aliquam qualitatem, seu accidentis, puta adulterij, stupri, incestus & similiū, tunc esset poena de positionis: ita dicit Abba. in dicto cap. at si clericu. in 13. colum. & in dicto capitulu. peruenit idem etiam tenere videtur Ioan. de Imo. in d. capitulu. clerico. ut refert Ioan. de Ana. in rubr. & in cap. significauit. deadulte. Cum in ista sit cōs opinio quod pro stupro fiat depositio a qua in decisius non esset recedendum vt supra dixi, tamen si quis vellere teneret contrariam opinionem facile posset per ea quæ supra proxime diximus, in præcedenti questio. † Et dicit etiam Abb. in d. c. vt clericorum. quod pro stupro in virginem commisso iudex ecclesiasticus poterit imponere poenam pecuniariam clericu. arbitrio suo ultra alias penas spirituales, qn illæ non sufficerent, quia illas non timeret: quas penas si non solueret luct in corpus arg. l. 1. s. fin. ff. de pen. & non sufficit solum dotare mulierem stupratam, quia ultra dotem teneatur etiam soluere pecuniariam aut corporalem poenam, ita dicit Abb. in d. c. peruenit. de adulte. Laicus autem de iure canonico si virginem deflorauit, tenetur illa dotare, & in uxorem
- 3

remducere si non erat uxoratus, & his duabus penis copulatiue punitur, si uero noller aut non posset propter aliquod impedimentum illam ducere in uxorem ultra penam dotti tenetur alia poena pecuniaria siue extraordinaria arbitrio iudicis, ut dicitur in d. capitulo. 1. & c. peruenit. de adult. & ibi Abb. si uero cum vidua honeste uiuente stuprum commiserit, punietur pena pecuniaria arbitrio iudicis iuxta qualitatem facti, & personarum conditionem. d. ca. 1. de adulterio latius per domi. Abb. & idem Abb. in d. c. ut clericorum. in 12. col. & idem Abb. in c. licet. de paenam.

4 De iure autem ciuili pro stupro commisso cum muliere libera, & honesta conditiuis, & fama, si vir sit honeste conditionis aut in dignitate constitutus, dimidiæ partis bonorum suorum confiscaçione, & relegatione temporali arbitrio iudicis punitur, si vero sit vilis persona fustigatur, & nihilominus in exilium mittitur, ut sup. ita dicit tex. expresse in §. itē lex iulia. institu. de publ. iud. & ista est poena regularis, quæ tam fallit in pluribus casibus in quibus alia poena imponitur. Et primo quando mulier non esset libera sed serua, quæ tunc datur domino actio legis aquilie iniuriarum, aut de seruo corrupto. l. inter liberas. & ibi Bart. ff. de adulterio. l. fi. ff. de offic. præsi. & l. penul. C. de ser. corrup.

Secundò fallit licet sit mulier libera, tamen si est famula aut alijs vilis conditionis existens in capona hospitijs, aut alijs sinnilibus abiectis locis, habenti rem carnalem cum mulieribus vilis conditionis non imponitur ista poena, sed teneatur actio iniuriarum propter uilitatem personæ. l. quæ adulterium. & ibi glo. & Bart. C. de adulterio. & Bart. in d. l. inter liberas.

5 Tertiò fallit in concubina retenta in domo, & indubitate affectu, quia licet cum illa habere concubitum de iure ciuile absque aliqua poena. l. 2. C. de concubi. & not. gloss. in l. Stuprum. & in l. inter liberas. & ibi glo. & Bart. ff. de adulteriis.

Quarto etiam fallit in publica meretrice, vel in alia mulieres impudica, quæ plures admittere solet ad eius amplexus, licet secrete agat, quia non dicitur honeste uiuere prout requirit illa lex Iulia de adulteriis. l. c. 5. d. §. itam lex iulia. & ibi Jo. Fabri. & per Bart. in l. 3. ff. de cond. ob turpem cau. ubi concludunt doct. prædicti, quod tunc mulier ipsa perdit nomen & famam honestæ matronæ.

Contra hæc oppo. de l. Stuprum. ff. de ritu nuptia. ubi dicitur quod stuprum committitur etiam cum mulieribus quæ turpiter viuunt, & a pluribus quæstum accipiunt. dummodo id non palam faciant. Sol. non negatur quin cum mulieribus ipsis stuprum committatur, quia mulier soluta est, & libera persona, sed delictum non est punibile cum eis factum de iure ciuili propter in honestam uitam, licet non sint publice meretrices, tamen ex quo plures fornicantes admittunt, & personam suam pluribus exponunt, dico quod accessus ad illas est impunibilis, quia non dicuntur honeste uiuere, ut requirunt iura. in d. l. inter liberas. & l. Stuprum. ff. de adulterio. & d. §. item lex iulia.

6 De iure tam canonico omnis coitus præter uxoriū siue matrimoniale est reprobatus, & punibilis. 32. q. 2. nemo. & c. meretrices. Fallit etiam, & quinto regula prædicta quando quis haberet coitum cum virginem impubere minore. 12. annis, nōdum viri potente, quia humiliores in metallū damnantur, honestiores vero in insulam deportantur. l. si quis aliquid. §. nondum. ff. de penit. quod nota, quia hodie ista pena non inuenitur correcta neque immutata, ita dicunt doc. in d. §. item lex iulia. ubi glo. rangit.

7 Sexto etiam fallit dicta regula in tute, qui pupillam cuius tute am gessit stupravit, quia tutor deportatur, & omnia eius bona publicantur. l. 1. C. si quis eam cu. tut. gessit. stupratio est, quia tutor datur loco patris personæ principaliter ad illam nutriendum, & bonis ac honestis moribus instruendum, non autem ad stuprandum l. secunda. ff. de adulterio. & insti. cod. tit. in prin. & de tutel. in prin.

Septimo, & ultimo fallit in muliere nobilis familie, quæ seruo proprio se carnaliter commiscuit, quia mulier punitur pena capititis, seu usus igne peribit. l. 1. C. de mulier. quæ seruis propri. se junxe.

S V M M A R I V M .

- 1 Coitus contra naturam habitus triplex reperitur, & qualiter puniatur.
- 2 Coitus cum brutis habitus qualiter de iure canonico puniatur, & qualiter in foro contentioso, & in foro conscientie, & nu. 3.
- 3 Coitus cum brutis punitur pena capititis.

 Ctauo quæro quid de coitu
1 tu t' habito contra naturam? dic quod istud est triplex. quoddam enim est quod fit contra naturam humanæ societatis, & illud est quod fit cum propria matre uelfilia de quo dictum est supra cod. titul. q. 2. Aliud est

quod fit contra naturam sexus humani, quod est quando fit cum masculo, ut. l. cum vir. C. de adult. Aliud est quod fit contra naturam generis humani, & illud est quod fit cum brutorum. ut clericorum. de uita & honesta. clericorum. in principio. uide quæ diximus supra eodem tit. dicta q. 2. & habetur in c. ut clerici. de excessu. præla. 32. q. 7. adulterij. & c. flagitia. & 33. q. 2. hoc ipsum. in fin. d. l. cum vir. & l. sedissimani. C. de adulterio.

- 2 † Pro isto enim crimen de iure canonico scilicet antiquo, & in foro conscientie, tam in clericis, quam in laico pena est parificata, iniungitur pœnitentia temporalis ultra septennium arbitrio sacerdotis ut extra gremium ecclesiæ, & communio hem fidelium ultra illud septennium tandem commoratur donec de crimine ipso congruam egerit pœnitentiam arbitrio sacerdotis, nunquam se in diuinis committendo, ut d. c. hoc ipsum. † Sed de iure canonico in foro contentioso in clericis erit perpetua depositio ab altaris ministerio, ab oī ordine sacro, ac oīum beneficiorū, & officiorū perpetua priuatio, & est casus in d. c. ut clericorum. in prin. de vit. & honeste. clericis. & ibi Abb. & c. clerici. de excessu. prælat. si vero sit laicus excommunicatur, & a cetero fidelium omnino expellitur. d. c. clericis. in fi.
- 3 † De iure autem ciuili pro isto crimen est pena capititis. l. cum vir. C. de adult. contra quod crimen, & eius reos, Imperator in d. l. cum vir. multum fortiter exclamat atque iracunditer pp. eius summam turpitudinem, dicens iubemus insurgere leges, armari iura gladio contra huiusmodi facinorosos homines, qui audeant peruertere ordinem naturæ, & est adeo turpe cœlus quod non proficit scire, & nephias sit quodammodo loqui de ipso, propter quod dicit Pôrifex q[uod] uenit fames, terremotus, & pestilentia, & primum ira dei in filios diffidentem uide tex. in d. c. ut clericorum. de ui. & hon. cle. & 32. q. 7. adulterij malum. c. flagitia. & c. offerebat Loth. & capit. clericis. de excessu. prælat.

S V M M A R I V M .

- 1 Fornicatio cōmīsa cum muliere soluta et impudica qua puniatur pena.
- 2 Fornicatio an sit genus quoddam, diversas sub se continens species.
- 3 Presbyter seu clericus qualiter olim pro fornicatione puniebatur, & qualiter hodie. Coitus meretricius uel alias cum muliere impudica habitus, iure ciuili euadet in impunitus.
- 4 Fornicans scienter cum meretrice sibi agnata, pœna non euadit incestus.
- 5 Validum censetur id quod est in ueritate, potius quam id quod est in opinione.
- 6 Concubina qua datur legitima ut eius filij possint dici naturales.

N Onò quæro quid de simili t' fornicatione habita cum muliere soluta, & impudica, aut cum publica meretrice, quæ publice extat parata, qua poena huiusmodi criminis reus punitur, dic quod de iure canonico, in foro conscientie propter uitium incontinentie illa septennali pœnitentia, vel forsan minori sacerdotis arbitrio subiicitur. 33. q. 2. hoc ipsum. 22. q. 1. prædicandum. & 30. q. 7. c. adulterij. 32. q. 4. cap. meretrices. 37. q. 1. c. lex illa. ubi tex. enumerat quinque species criminis carnalis coitus, quæ fiunt cum mulieribus naturaliter, vbi dicuntur, q[ui]licet secundum quorundam opinionem, † hoc non nomen fornicatio, sit nomen generis compræhendens sub se omnes species illiciti coitus de quibus supra, & tunc dicitur ponit ut genus comprehendens sub se omnes species prædictas. 22. q. 4. c. meretrices. & c. seq. & 30. q. 2. hoc ipsum. prope finem. Quandoque idem nomen fornicatio, ponitur ut species qua continentur coitus habitus per virum solutum cum muliere soluta, & impudica, aut cum publica meretrice, ita dicit tex. in d. c. meretrices. 32. q. 4.

3 De iure autem canonico in foro contentioso olim erat poena depositionis, & priuationis in clericis. 81. dist. præbister, hodie tamen est minor scilicet suspensionis aut pecunia, ut hic arbitria, & per Abb. in d. ca. ut clericorum, in 12. col. de ui. & honeste. Hæc enim, quæ diximus habent locum in clericis, laicus vero aliter punitur arbitrio iudicis, quandoque poena pecuniaria quandoque alia: uide dom. Abb. in d. l. ut clericorum.

De iure uero ciuili iste coitus meretricis, uel alterius mulieris impudicæ est permisus, & penitus impunibilis, vt l. 1. & C. de concubi. & per Bart. in l. uerum. ff. de fur. & idem Bart. in l. 3. in prin. ff. de cond. ob turpem cau. Sed antequam ad ulteriora procedam non omittam notabile uerbum quod dixit Saly. 4 in l. quæ adulterium. C. de adulterio. quod si quis t' fornicatus fuerit cum meretrice, quæ erat agnata ipsius uiricoeuntis incurrit poenam incestus ipse vir si clienter commiscuit se cum illa. Secus autem si ignorabat illam esse eius consanguineam, quia illo casu non punitur etiam de incestu, ita tenet Saly. in d. l. quæ

Paul. Gril. De pēnis omnifariam coitus.

d. l. quæ adulterium. & ratio est quia vir non dabat operam rei illiciū, sed permisit. d. l. uerum. in fi. & ibi Bart. ff. de fur. & Bart. in d. l. 3. in prin. ff. de condi. ob turp. cau. & l. gracchus. C. de adul. ideo isto casu attenditur potius illud quod erat in opinione quā illud quod est in ueritate. l. 1. f. diuus. & l. in leg. Corn. ff. ad l. Corne de sica. quando vero a principio dabant operam rei illicite, tunc succedit & uiget alia regula cōtraria de qua per Bart. in l. si adulterium cum incestu. ff. de adulte. t̄ qnō plus ualeat illud quod est in veritate quā illud quod erat in opinione de quo late diximus supra tit. pro ximo q. i. i. in materia poculi abortionis & amatorij. hæc tam procedunt de iure ciuili, quo meretricis & concubine coitus est impunibilis ut supra: sed de iure canonico quo omnis concubitus præter uxorium dicitur esse damnatus.

32. q. 4. c. meretrices, putarem habere locum secundam reglam de qua supra, & quod ignorantia non deberet ipsum excusare, attento quod dabat operam rei illicite & dñabili. c. meretrices. pro quo facit doctrina Bart. in d. l. si adulterium cum incestu. & quod habetur in c. fi. dc homi. lib. 6. nec excusat propter turpitudinem vitæ ipsius mulieris, qui turpitudo illa verū est, quod excusat virum a poena adulterij, vel stupri, non autem a poena incestus, quæ infertur ratione sanguinis: quia per turpitudinem vitæ illius iura sanguinis non tolluntur, ita dicit ipse ibi quem vide & nota.

6 Et ad ea, quæ diximus supra de concubina retenta inde mo nota quod ad hoc vt aliqua dicatur legitima cōcubina, quæ retineri possit impune de iure ciuili, & cuius filii dicantur veri naturales, & succedat patri in illis duabus vnijs ab intestato, vt in auet. qui. mo. na. effi. sui. in prin. & in fin. plura requiruntur de quibus per d. Ioan. de Anan. in rub. extra de adul. in 2. col.

S V M M A R I V M.

- 1 Raptus mulieris est crimen graue, & valde detestabile.
- 2 Raptore mulierum quibus sunt pēnis afficiendi.
- 3 Socius quis sit, & quis sequax, & in quibus differant. associans alium ad aliquem actum, censetur illi opem præstare.
- 4 Receptator raptæ mulieris quæ sit afficiendus pēna.
- 5 Iniuria vni de domo facta, censetur toti familia irrogata. Rapiens masculum causa libidinis qualiter puniri debeat.
- 6 Parentes insultati cum consanguineis possunt licite insultantibus resistere. Occidi non potest impune qui non reperitur in flagranti criminis.
- 7 Auxilium seu fauorem post factum præstantis mitius punitur eo qui interfuit facto. Auxiliū, & fauorem malefactori præstantium plures sunt species.
- 8 Consulens seu persuadens maleficium, an, & quæ pena puniatur maleficio sequito. Consulens, & persuadens an censetur opem, & auxilium maleficio præstare.
- 9 Quæsi, dielio, est imprudentatis nota, sicut & verbum, videtur. Statutum pēnam imponens auxilium seu opem præstanti maleficio, non comprehendit persuadentem seu consulentem.
- 10 Consulens aut persuadens quas debeat dare pēnas, statuto eas non expri mente. Consulens maleficium punitur etiam ipso non sequito.
- 11 Consulens in minoribus criminibus, quas pēnas luat si statutum non taxet eas.
- 12 Consulens maleficium an puniri debeat, etiam si delinquens omnino fatuerat.
- 13 Argumentum a sensu contrario non valet ubi contra legem procederet.
- 14 Consulens qui ante delictum coniunctum renouauit consilium, an teneatur factosequito.
- 15 Opem ministerij & adiutorij corporaliter præstantis malefactori quando, & qualiter puniatur.
- 16 Opem scienter præstantis malefactori ante factum tenetur.
- 17 Opem præstantis post delictum commissum quādō puniri debeat. Opem præstantis malefactori per uiam iusticia non punitur.
- 18 Adiutoratus cum excommunicato participans pro, consilio dando non incurrit excommunicationem, supplicare non licet pro damnato de criminis laeze maiestatis. Aggeres nili rumpens & cursum aquarum deuias igni crematur.
- 19 Statutum dictans opem non præstantam bannitis non includit eos qui ob iustitiam, gratiam, uel charitatem præstant opem.
- 20 Pēna plurium eidem opem præstantium an sit uniformis.
- 21 Rapiens virginem aut uiduam seu nuptam qualiter puniatur. Ancillam aut libertinam alterius rapiens quas det pēnas.
- 22 Sponsus sponsam propriam rapiens quæ pēna placatur.
- 23 Mulier virum causa libidinis rapiens an puniatur, & quid si vir virum.
- 24 Nuptia de parentum consensu procedere debent. Puella raptoris suo numero non potest etiam de parentum assensu.
- 25 Rapiens meretricem aut alias plurium concubinam an debeat puniri. Meretrices causa libidinis inclusas detinentes actione iniuriarū tenentur.
- 26 Raptor meretricis quæ meretrici desierat, an puniatur ac si probam rapiisset mulierem.
- 27 Meretrice quæ non plene resipuit sed secrete plurium amplexus admittit tractari adhuc potest vt meretrice.

Decimo nunc est videndū, t̄ de raptu mulieris, quod quidem est graue, & longe detestabile crimen, & iura maxime ciuilia ipsum vehementer abhorent, quod patet ex atrocioribus pœnis quæ cōtra raptore ipsos eorumque complices, & sequaces iura statuerūt vt l. unica. C. de raptu virg. ubi patet quod nedum puniuntur raptore monialium sacratarum, verum etiam virginum laicarum nuptarum, & viduarum honeste viuentium ac etiam sponsarum mulierum, ita quod nō liceat ipsi sponso propriā spōlam ex domo parentū rapere seu uiolēter abstrahere, & ad eius domum adducere: & quid de viro rapiente vxorem propriam cum qua contraxerat, & consummatuerat matrimonium an puniatur pēnis de quibus in l. unica, & quid de eo qui rapuit meretricem causa libidinis aut concubinam seu a iam impudicam mulierem an compræhendatur in l. prædicta, ut illis pēnis subiiciatur, vel alijs. & quib. Pono igitur primo casum q. Titius armatus, & associatus Meuio, Gaio, & Sempronio ingressus fuit in monasterio sanctæ Catharinæ, ex quo violenter unā cum socijs prædictis rapuit quandam venerabilem monialem professam sororem Luciam nūcuparam, quam sic raptam ex dicto monasterio extraxerunt illamque duxerunt ad domum Pamphili, & dū ipsam monialem raptam adducerent in itinere, occurserūt Tyberio, Fabio, & Pompeio, qui similiter præstiterūt opem, & auxilium præfato Titio, & illius socijs ad perducendum ipsam monialem ad domum supra dicti Pamphili.

2 Quæritur modo nunquid omnes isti sint pariter puniendi, & quibus pēnis. Respon. q. ipse Titius vna cum Meuio, Gaio, & Sempronio socijs in raptu pluribus pēnis subiiciuntur, & primo q. si in flagranti criminis fuerint a parentibus, consanguineis, tutoribus, curatoribus, dominis, uel patronis rapiti mulieris deprehensi poslunt impune interfici, & ultra hęc capite puniuntur, & omnia eorum bona publicantur, & applicantur dicto monasterio ex quo monialis raptæ reperitur vel in quo professæ erat l. unica. C. de rap. vir. quibus pēnis nedum ipse, & eius principalis, uerum etiam Meuius, Gaio, & Sempronius eius socij, & adhærentes qui in ipso raptu interuenerunt, & dicto Titio opem, & auxilium præstiterunt, puniuntur, & perpetua omnes notanter infamia. d. l. unica, unde Bal. in d. l. unica. super isto uerbo dicit. t̄ nota q. dīa est inter socium, & sequacem, quia socius est ille qui principaliter vadit ad maleficium propter se, & sic pro interessè suo: se quax vero est ille qui uadit propter alium, & pro alterius interesse vt habetur in cle. c. i. dē p. ubi est gl. no. quæ declarat quis sit socius, quis sequax, & quis ille qui dat consilium, auxilium, uel fauorem, & quis illorum dicitur grauius declinare, & maiori pēna dignus existat.

Item nota secundum eundem Bal. ibi quod eo ipso quod quis associat aliquem ad actum aliquem, videtur sibi dare auxilium absque eo q. si aliquid faciat in eius fauorem: quod est uerum dicit ipse de auxilio fauoris non de auxilio facti, quando nihil fecit, nam per hoc ille qui associatur propter associantis præsentiam fit audacior, & eius aduersarius efficitur timidior.

Ex quo infertur, q. si Gaius armatus associavit Titium ad insultandum, uel occidendum aliquem, licet ipse Gaius nihil fecerit sed solum instetit ibi præsens armatus dicitur dedisse auxilium, & fauorem dicto Titio ratione prædicta, quia ex ipsius præsentia Titius insultans fit audacior, insultatus vero efficitur timidior, & hoc tenet Bald. in l. rapt. in 2. col. C. de epis. & cle. & Saly. in d. l. unica. C. de raptu virgi. Adde Socyn. in consi. 157. incipiente, consultatio uer. 3. ostenditur in 2. parte. fal. i. qui hoc idem tenet.

Sequitur in themate quod Titius cum socijs monialem raptam in domum Pamphili introduxerunt, & ibi illam tenuit: quæro qua pēna puniatur iste Pamphilus, qui raptore ipsos cum moniali scilicet receptauit & dic q. pēna capitis duntaxat punitur absque bonorum publicatione, vt d. l. unica. q. pēnas autem. ubi dicitur quod illi duntaxat qui rapti interfuerunt, & principali raptori assistentur illis tribus pēnis puniuntur, scilicet pēna capitis, perpetuæ, infamiae, & omnium bonorum confiscationis siue publicationis, & isti oēs potuerunt a parentibus, consanguineis, tutoribus, & curatoribus, & dominis, uel patronis mulieris raptæ impune occidi, si in illo flagranti fuerint deprehensi: & dicunt Bal. & Sal. in d. l. unica. quod hæc facultas siue licentia occidendi dicit concessa etiam filiis, & nepotibus mulieris raptæ, licet tex. illos non exprimat, & hoc virtute eiusdem uel maioris rationis, quæ viget in filiis, & nepotibus quā in alijs consanguineis, & agnatis.

Ex quo dicto notant ibi Bald. & Saly. q. iniuria facta uni de domo uel de familia censeatur esse facta toti familiæ, & consanguinitati, & unusquisque poterit iniuriam suam vindicare. & ideo isto casu nullus de consanguinitate poterit esse te-

Nis in huiusmodi causis, hoc tamen intellige vbi esset consuetudo quod omnes de familia sine de consanguinitate reuocare soleant ad animum suum iniuriam factam consanguineo vel alteri de familia, secundum Cy. in d.l.unica. pro quo facit et in l.i.C. si rector prouin. &c. & C. si quacun. praedita. potesta. l.i.

Ex hoc etiam nota secundum Salyc ibi dum querit an facultas illa occidendi praestita censeatur illis personis de quibus ibi contra raptore masculorum, quando rapiuntur masculi causa libidinis: & concludit quod non, nec penes illius legis inferuntur contra ipsos. Bal. tamen ibi tenet contrarium quod illa lex, & illius penes habeant locum etiam contra rapientes masculum, & dicit esse casum ibi in d.l.vnica. in fi. sed tex. ille hoc non probat, dum enim loquitur de masculis, & foeminae eisdem penes puniendis, loquitur de his qui associarunt siue dederunt auxilium raptori, & sic de personis delinquentibus, siue dederunt auxilium raptori, & sic de personis delinquentibus, non autem de illo qui passus fuit rapinam, & ideo puto opinionem Salyc. & sequacium esse veriorem, maxime, quia lex illa est multum exorbitans & odiosa, vt dicit ibi Saly. bene verum est, quod non solum parentibus, & consanguineis, verum etiam, & amicis licet huiusmodi violenter, & rapine resistere, & ipsos violentos raptores etiam armis, propulsare atque abiecere, cum moderamine tamen incipiatur. ut tex. vñ dicit ibi glo. in d.l.unica.

Per cuius doctrinam deciditur alia questio ualde notabilis. Quod quotiescumque aliquis esset insultatus, a pluribus, quod parentes, & consanguinei ipsius, insultari, & omnes, q. sunt de illius familia poterunt licite, & impune insultantibus 6 ipsi resistere, & illos propulsare etiam cum armis, & si quem offendent vel occiderint in tali propagatione, & resistentia, non tenetur de homicidio nec alia poena, dummodo id fecerint cum moderamine in culpa etate, quia iura permittunt consanguineo consanguineum suum defendere. ita dicit Saly. in d.l.unica, ubi dicit quod istud etiam tener gl. ibi, & gl. in l. ut uim. si. de iust. & iur. Sequitur, nunc videndum quibus penes puniuntur Tyberius, Fabius, & Pompeius qui Titium raptorem, & socios post commissum facinus associarunt ad domum supra dicti Pamphili. & breuiter dicas quod isti puniuntur poena capitii. dumtaxat absque bonorum publicatione vel infamia. dicit l.vnica. §. p. 2. Et nota quod isti non possunt a parentibus, & consanguineis mulieris, & alijs personis de quibus ibi impune interfici uel ostendi sicut alij ex quo non dicuntur comperti in flagranti criminis, quia isti post commissum crimen interuerunt.

Ex quo dicto nota hoc verum, quod est summe notandum quod hi qui praestiterunt auxilium, & fauorem malefactori post commissum crimen associando illum, & illi fauendo eundemque defendendo mitius puniuntur quam illi qui delicto sive homicidio interfuerunt licet nihil fecerint: hoc probatur in d.l.unica. secundum quod illam declarat Bal. ibi. & Bald. in d.l.raptore. C. de epis. & cle. & Saly. in d.l.vnica. in uer. ceteros. in 6. parte, sui commenti. in 4. col. in princ. hoc idem expresse dicit. quibus addit. Soci. in consi. 157. incipiente consultatio. ista. uer. 3. ostenditur, in 2. parte. fol. 11. ubi hoc idem tenet quod an sit uerum simpliciter patebit ex infra dicendis. Isto enim qui praestant auxilium, & fauorem principali malefactori plures sunt species, secundum quod notat gl. in cle. 1. de penis. & supra alias terigi uerbum eadem. q. quorum quidam dicuntur socii ipsius principalis qui principaliter uadut pro se, quidam alij dicuntur adhaerentes, & sequaces qui ueniunt, propter alium, & pro alterius interesse. quidam sunt persuasores, & consultores, qui persuasionibus, & consiliis suis, animum & audaciam praestant principali malefactori ad dictum maleficium perpetrandum, quidam alij dicuntur mandatores, qui hoc mandant expresse ut fiat maleficium, & hi oes sunt diuersi, diuersisque penes puniuntur: videamus igitur de quolibet, & ut seruemus ordinem naturae videbimus primo de his quae procedunt factum, hoc est, quae fiunt ante factum quod est consilium, & persuasio ad maleficium perpetrandum. ¶ Et ideo primo quero an persuadens vel consulens puniatur, & qua poena factum sequitur, & quid si factum non fuerit completum in totum, sed pro parte, & quid si nihil actum sit, an persuasor, & consultor puniantur, & qua poena: & antequam ad veteriora deueniam. Quero an ille qui consuluit & persuadet dicatur praestare opem & auxilium maleficio, ita quod si statutum imponit penam praestati opem & auxilium malefactori siue maleficio, comprahendat etiam illum qui persuaderet & consuluit Saly. in d.l.unica. in 4. col. arguit ad partes. primo quod sic, secundum auctoritate Catholicon, & quorundam humanarum literarum possessorum: demum auctoritate juris concludit quod non, quia largo sumpto vocabulo, & improprius dicitur praestare opem, & auxilium ille qui persuaderet, & consuluit, & pro hoc adducit tex. in l. qui seruo. in 1. & 2. responso. si. de furtis. ubi dicitur, quod

ille qui persuasit seruo alieno ut fugeret, & furtum ficeret, secura fuga, & facto furio, qui persuaserat tenetur domino actione furti, quasi ope, & consilio eius furtum factum fuerit, ¶ dictio enim, quasi, est nota in proprietatis, vt not. in l. 2. ff. de usu fru. ea. re. quae usi consu. & similiter verbum. videt, de quo in d.l. qui seruo. denotat similitudinem, & improprietatem, vt l. non uidetur. C. de in integ. resti. titulo generali, & sic consuluit ipse Saly. quod qui consuluit, & persuadet de stricta & propria significatione vocabuli non dicitur praestare opem & auxilium, & per consequens dicas quod non comprehenditur in statuto imponente poenam praestantibus opem, & auxilium, quia statuta ipsa sunt exorbitantia, & vt plurimum odiosa, & non debent extendi ad casum improprium sed proprium, & stricte intelliguntur. l. 2. C. de noxa. l. quicquid adstringenda. ff. de verb. obl. c. li Papa de priui. lib. 6. per Bar. in l. omnes populi. in 6. q. princip. ff. de iusti. & in. cum multis similibus. Reuertor nunc ad questionem nostram, an persuasor, & consultor puniatur, & qua poena? & dic aut lex vel statutum imponit certam poenam persuasori, & consultori facto secuto, & aliam vel nullam poenam facto non secuto, & tunc seruanda erit lex, prout clare loquitur. ¶ aut statutum vult quod puniatur consulens, & persuadens, sed nullam exprimit poenam, & hic aduerte: aut sumus in atrocioribus, siue minoribus criminibus, & si querimus an facto demum secuto puniatur vel facto etiam non secuto, dummodo tentando peruerterit ad actum proximum factum. Primo casu dic quod regulariter puniatur consulens, & persuadens eadem pena qua principalis delinquens puniretur facto tecuto, vt l. nihil. ff. ad leg. Cornel. de sicc. l. vtrum. ff. ad leg. pompe. de pari. & ad turpil. l. 1. §. in cedit, & l. si quis non dicam rapere. C. de epis. & cle. hoc plus est in atrocioribus, quia facto etiam non secuto infertur poena consulenti. d.l. si quis non dicam rapere. sed contra hoc est quod notatur in d.l. unica de rap. uirg. in §. p. 2. versi. ceteros. ubi dicitur, quod persuadens, & consulens non punitur eadem poena sicut principalis raptor, sed minori scilicet poena capitii duntaxat, vt ibi dicitur, sed dic quod ideo ibi punitur minori poena, quia lex ibi imposuit poenam certam a qua non recedendum ut sup. diximus, alias si non fuisset declarata certa poena eadem puniretur sicut principalis, ita dicit Saly. in d.l. vnica. ¶ Secundum uero casu quando sumus minoribus criminibus, vel in non atrocioribus, & tunc dic si statutum non imponit certam poenam, sed mandat ipsum puniri punitur eadem poena per ea qua proxime dixi, fallit tamen hoc quando delictum propter aliquam qualitatem, vel accidentis diceretur grauius in persona delinquentis, prout est furtum manifestum, quando grauius punitur quam non manifestum, item si ex forma statuti delictum magis esset punibile factum in uno loco quam in altero loco vel in uno tempore magis quam altero, vel si diccret statutum, quod si reus inquisitus negauerit contenta in inquisitione puniatur in duplum, vt l. contra negantem. C. ad l. aquil. quia tunc consultor non punitur sicut delinquens, sed poena simplici, vt. ff. de furti. qui seruo. in prin. & l. is qui opem. eo. tit. & ibi Bar. Praedicta etiam limita esse vera quando principalis qui fecit delictum non fuisset alias facturus nisi praecelliser consilium, & persuasio illa, quoniam autem erat alias omnino facturus. dic ut infra dicam.

Quero nunc quid si delinquens erat alias omnino facturus id, quod fecit, an isto casu persuadens vel consulens puniat? quidam dixerunt quod non, quia isto casu consulens non fuit causa delicti, vt in l. non solum. §. si mandato. in versi. artilicinus. ff. de iniuriis. sumpto argumento a contrario sensu ibi enim dicitur quod persuasit alicui inolenti inferre iniuriam facere: dicitur ibi quod tenetur persuadens ac si ipse fecisset: ratio est, quia ille qui fecit iniuriam non erat alias facturus, ergo si facturus erat non tenetur, pro quo facit etiam text. in §. ope. insti. de obli. quae ex delic. na. & hanc opinionem videtur teneare glo. in d. versi. artilicinus. Quidam alij tenuerunt contra rium, quod omnino consultor vel persuadens teneatur etiam si delinquens illud alias facturus erat, quia non debuit consultor, & persuasor malo consilio suo iniquo viro augere malitiam, & animum ad delinquendum, & iste est tex. not. ubi est casus in l. 1. §. persuadere in fi. ff. de ser. corru. & ibi glo. & hoc etiam tenet Saly. in d.l. vnica. C. de ra. vir. cum hac tamen distinctione, quod ubi delinquens non erat facturus persuasor tenetur eadem poena sicut principalis per ea que sup. proximediximus ut d. §. persuadere. nisi in lege vel statuto reperiatur certa poena expressa: quo casu illi standum erit per ea que sup. diximus, & nota. in d.l. vnica. §. p. 2. uer. ceteros. si vero erat in aliis de per se, & illud delictum erat alias omnino facturus, & in isto casu similiter tenetur persuadens sed minori poena, quam iudex secundum qualitatem facti, & conditionem personae arbitrabitur maiorem aut minorem, & secundum etiam vehementiam, & magnitudinem persuasionis, & consilij, alias enim ex leui verbo persuasio enuntiatur ut aut iocose forsan prolatu quis non tenetur nec diceret pro-

Paul. Gril. De penitentia omnifariam coitus.

propter hoc opem præstissimam. & s. ope. insti. de oblig. quæ ex delicto. nasc. & istius opinionis fuit etiam Dy. in cap. nullius ex consilio. de reg. iur. lib. 6. hoc idem videtur sentire Bart. in l. 1. §. incidit. s. ad turpil. qui tex. in instigante loquitur quod idem est sicut in periuadente. & dicit Saly. in d.l.unica. & non obstant ea quæ supra dicebantur in d.l.attilicinus. arguendo a contrario sensu. t. quia illud argumentum nunquam procedit quando renderet contra e. g. em. uel eius alteri legi contrarius. ut C. de condi. incer. l. si quis patrem. quod etiam tevet Saly. ibi. Hæc tamen omnia quæ supra dixi de consulente & periuadente. intellige de illo qui malam persuasionem aut consilium dedit ad effectum ut maleficium fieret. non autem de eo qui dat bonum consilium uel bonam persuasionem. quia istud nomen consilium. & persuasio in dubio potest adaptari ad bonum sicut ad malum. & ideo non dicitur nec presumitur malum nisi sit adiecta illa qualitas mali. vt. l. 1. §. persuadere. & alias diximus supra lib. 2. quæst. 10 ubi dictum fuit de ueneno quod similiter potest comprehendere bonum & malum venenum. ut. l. 3. in princ. & §. adiectio. ff. ad leg. Corne. de sica. & l. 1. §. colum. ff. de do lo. t. Quæro nunquid si persuadens aut consilens reuocavit consilium suum. an delicto secuto teneatur? dic breuiter aut loquimur in mandante. aut in consulente. primo catu sufficit. Simplex reuocatio mandati ad euitandum penam. ita quod perueniat ad notitiam mandatarij. vt l. si mandasset. ff. manda. & per Saly. plene in l. non ideo minus in 4. quæst. C. de accu. Secundo uero casu non sufficit simplex reuocatio quin immo necesse est quod expresse fiat contraria persuasio. & sic expresa dissuasio & consilium dissuasuum & negatiuum præbeatur illi qui facturus erat delictum. ita quod verisimiliter & probabiliter credatur quod ille non sit amplius facturus nec adhuc sufficit. sed habet necesse si vult cui tare poenas. denuntiare & notificare ista illi contra quem datum erat consilium ut caueat ab illo qui querit ipsum offendere &c. ita not. dicit Inn. in c. ad audientiam. de homi. quod transumptive posuit Bar. in l. non solum. §. si mandato. ff. de iniur. & idem tenet etiam Saly. in d.l.unica. in ver. quæro quæsto. ia 5. colum. diuersitatis enim ratio potest esse ista secundum eum. quia mandatum processit solum gratia mandantis tantum. d.l. non solum. §. si mandato. & uerisimile est quod mandatarius qui facit pro alio non pro se statim audita reuocatione cesset ab opere. Persuasus uero & consultus qui pro se agit non sic facile se abstinebit ab opere quod perficere intendit. arg. l. 2. ff. mandati. & l. 1. §. persuadere. in fi. ff. de ser. corru. Et quoniam diximus supra de his qui præstant opem fauoris. cuius operis fauor de notatur. & intelligitur eo ipso quod quis est præfens maleficio licet nihil a iud agat. quia per illius præsentiam insultans siue delinquens efficitur audacior. aduersarius uero efficitur timidor. ut latius diximus supra. t. Restat nunc uidere de his qui præstant opem ministerij. & adiutorij corporaliter. Circa quod distingue. aut quis præstitit opem scienter aut ignoranter. si ignoranter quia non putabat qui præstitit opem illum cui præstitit uelle male facere & non tenetur. quia ignorancia facti illum excusat. nam in delictis ignorantia facti admittitur regulariter. quando quis non habuit animum delinquendi. l. 1. §. diuus. ff. ad lega. cor. de sicarijs. l. c. qui duas. C. de uul. l. qui contra legem. C. de incest. nup. l. item apud labeonem. §. si quis uirginem. ff. de iniu. & per Dyn. in c. nullus ex consilio. de te iud. Aut præstans opem scienter præsttit opem maleficio irregulari fiendo & non tenetur. ut l. qui seruo. in princ. ff. de fur. ita dicit Saly. in d.l.unica. in ver. n. u. transseamus & c. sed aduerte. quia tex. ille in d.l. qui seruo. loquitur in periuadente. non in ope præstante de quo nos loquimur hic. & ideo dubito satis de ista decisione super qua poteris cogitare. aut maleficium erat regulare. & tunc distingue. aut nos loquimur de ope & auxilio præstito ante factum aut de ea quæ præstat in factu. aut de ea quæ præstat post factum. t. Primo casu quando sumus ante factum & quis præsttit opem scienter tenetur. ut l. qui seruo 2. respō so. ff. de fur. & l. si pignore. §. qui ferramenta. co. ti. & per Bar. in l. is qui opem. ff. de fur. & uide text. in l. fi. C. de discu. li. 10. & ff. de adul. l. qui domum. & l. utrum. ff. de parrici. & per Sal. in d.l.unica. in 6. colum. Secundo vero casu quando præstatio opis fit tempore maleficij. vt quia præstans concomitavit delinquentem ad patrandum illicitum. & nulli dubium est quod punitur. ut d.l.unica. C. de rapt. uirg. in uer. ne igitur. & uer. poenas autem. & l. si quis non dicam rapere. C. de epis. & cle. & ibi Bal. & Bal. etiam in d.l.unica. ubi etiam Saly. idem tenet. t. Tertio autem casu quando præstatio opis fit post commissum delictum. & hic aduerte. quia diuersimode fit præstatio opis delinquentis post commissum crimen. quod fit quatuor modis. Et primo interdum quis præstat opem delinquenti ut euadat per viam fugæ. tunc præstans opem punitur. ut d.l.unica. in uer. poenas autem. de rap. & l. 1.

& 2. & per totum titulum. C. de his qui latro. occulta. & l. 1. §. quod autem. ff. de ser. corrup. & l. is cuius opem. ff. de adul. vide Bar. in d.l. is qui opem. ff. de fur. Interdum autem quis præstat opem criminoso. ut euadat per viam iustitiae ut communiter faciunt aduocati. procuratores & similes. & tunc talis præstatio opis non est punibilis. sed permissa a iure. quia unicuique est permisum defendere incarceratedum. ut l. & si non defundatur. ff. de poe. quia defensio est de iure naturæ. vt uim & ibi Bart. ff. de iusti. & iu. & facit quod no. Inno. de sen. excom. c. sollet. vbi dicit t. q. aduocatus non incidit in excommunicationem. qn ab eo petit consilium in causa excommunicationis. Interdum uero quis præstet opem criminoso. ut euadat per viam gratiæ uel misericordiæ suppliando principi pro eo. & iste similiter nullam peccatum meretur. quia non incumbit rei illicit qui petit gratiam a principe. vt. ff. de pe. l. relegati. §. fin. in fin. & l. diui fratres. in princ. ff. eo. titu. Fallit hoc in damnato pro criminis latre maiestatis p. quo supplicare non licet. l. quisquis. C. ad le. l. u. maie. Fallit etiam in casu. C. de nili aggeri. non rump. l. unica. ubi ille qui rumpit aggeres nili. & deuiat curlus aquarum a loco. & alueo suo antiquo debet igne ibi concremari. consciū vero & auxilium illi præstantes confiscatis omnibus bonis imperpetuum relegendur. ita q. nemini uinquam liceat pro ipsis supplicare. ita dicit ibi tex. & hoc ideo. quia in lege ita reperitur expressum. ubi autem non est a lege prohibitum non impeditur quis. nec debet puniri. si exercet opera charitatis erga criminosum. unde dicunt docto. q. non meretur poena illi etiam qui præstat alimoniam delinquenti quodam est pauper quod est uerum. vt dixi nisi aliter fuerit lege cautum. vt l. quisquis. C. ad leg. l. u. maie. & c. uergentis. de hære. t. Et faciunt secundum Saly. in d.l.unica. ad statutum quo cauetur quod nemo possit baniro præstare open. vt non compræhendantur isti. qui propter iustitiam gratiam vel charitatem p. stant sibi opem. sed illi qui contra curiam. & iustitiam p. stant sibi opem. vt supra diximus. Quæro nunc in casibus in quibus præstatio opis est punibilis. qua poena puniatur qui præsttit. & breuiter dic secundum quod diximus supra in persuasione & consilio. aut es. certa poena statuta a lege. & illa est seruanda. l. unica. C. de rap. uirg. & l. unica. C. de nili agge. aut nulla reperitur poena expreßa & determinata. & tunc aut nos loquimur de his qui præstiterunt opem ante factum. & eodem modo puniuntur sicut consultores vt supra diximus. aut in ipso facto. & puniuntur eadem poena. sicut principalis delinquens vt d.l.unica. C. de raptu virg. in §. ne igitur. aut loquimur de his qui præstiterunt opem post factum. sicut est ad fugam. & tunc si talis præstatio opis cadit in aliquod certum delictum. aut pro illo facto sit aliqua pena certa statuta a lege & illa sit seruanda quando vero nulla pena certa sit a lege statuta. & tunc puniatur minori poena. quā ille qui tulit opem in ipso facto. vt dict. l. unica. C. de raptu virg. in §. poenas aut. & hoc idē tenent ibi Bal. & Sal. Iterū quæro quid si plures fuerunt qui p. stiterunt opem ante poena omnium illorum sit uniformis. ut sic omnes pariter uincia poena puniantur vel diuersis. & breuiter dicas q. p. ene iste sunt diiformes. secundū plus vel minus in eo quod quis deliquerit. ita tener. Inno. in c. sicut dignum. de homi. idem est iure ciuili sicut dixit Saly. in d.l.unica. C. de raptu virg. in 6. colum. vbi dicit q. diuerſe sunt p. ene de iure statut. secundū qualitatem auxiliij præstiti & prauam intentionē præstantis. vt d.c. sicut dignum. nam ille qui dedit opem sua tale auxiliu delinquenti quod patrauit & perfecit homicidii nulli dubium est q. tenetur & ipse de homicidio si vero minus peccauerit. secundū gradum culpæ succedit pena. d.c. sicut dignum. & vt c. clericorum. de vita & hone. cle. & hæc sufficiant quo ad materiam istius operis. reuertor nunc ad residuum d.l.unica. vt declaremus totam materiam ipsius raptus mulieris. & ideo t. Quæro nunc quid si aliquis raptuit mulierem virginem vel viduam honeste viuentem aut mulierem nupram ex domo patris uel mariti. qua poena puniatur. Et breuiter dicas q. tam ipse raptor quam eius socij. fautores. defensores. adhérentes. & sequaces. & receptatores ei. dē p. enis puniuntur. quibus supra proxime diximus de raptibus monialem. vt expreſſe cauetur in d.l.unica. in princ. C. de ra. virg. excepto q. bona ipsorum in istis casibus applicantur ipsis mulieribus raptis pleno iure d.l.unica. §. si autem ingenuam. Item quæro. quid si aliquis raptuit seruam aut libertinam alterius. dic similiter q. raptatores puniuntur pena mortis. sed non patiuntur bonorum publicationem. vt d.l.unica. in princip. & §. ne autem & §. scq. & eorum fautores etiam puniuntur. vt ibi excepto quod eorum bona non publicantur. t. Deinde quæro. quid si sponsus raptuit sponsam suam propriam an puniatur & qua poena. Respon. q. de iure ciuili punitur eisdem poenis sicut ille qui raptuit mulierem honestam sibi nullo iure coniunctam d.l. unica. §. quibus. & ibi vide. De iure autem canonico nulla poena punitur

S V M M A R I V M .

- 2 Coitus cum nupta habitus quæ honesta putatur, sed in occulto plures admittit, an sit punibilis.
- 2 Coitus omnis de iure canonico extra matrimonium est punibilis.

Vndecimo quæro quid si [†] mulier nupta aut vidua quæ publice retinet nomen honestæ matronæ, occul tè tñ plurium virorū admittere consuevit amplexus, an coitus habitus cum mulieribus hmōi sit punibilis, & qua pena, & breuiter dicas q̄ quām primum mulier cepit meretricari, & in honestè viuere siue secrete hoc faciat siue publicè, perdit florem pudoris, & nomen honestæ matronæ, vt l.interberas, & ibi Bar. ff. de adul. & insti. de publi. iudi. S. item lex ita lia. & ibi do. lo. fabr. qui, igitur concubuit cum ipsis mulieribus istius cōditionis nullam poenam meretur de iure ciuili, vt d.l. verum. & ibi Bar. ff. de fur. & est gloss. in d.l. unica. C. de rap. uirg. & Bar. in l. 3. ff. de cond. ob turpē cām. uide tex. not. in l. quæ adulterium C. de dult qui tex. loquitur de nupta & vidua. **†** Fateor bene q̄ de iure canonico iste coitus non erit impunibilis, quia illo iure omnis coitus præter uxoriū est impunibilis. 32. q. 5. c. meretrices.

S V M M A R I V M .

- 1 Iudeus cognoscēs carnaliter christianam, aut christianus hebream quas debeat luere pœnas.
- 2 Christianus ignoranter matrimonium cum hebreæ contrahens non puniatur, secus si scienter.
- 3 Pœna adulterij est capitalis, quæ infligitur etiam his qui mulieribus hebreis scienter se commiscunt, Liberi ex matrimonio inter Christianum, & Hebream sunt illegitimi.
- 4 Papa dispensare non potest, quod christianus cum hebreæ contrahat aut econtra, nisi præcedente baptismo.
- 4 Christianus excoicatur qui cū muliere hebreæ matrimonium contrahit.
- 6 Iudeus Christianæ mulieris se commiscens condigna auerba punitur. Animaduersionis condignæ appellatione uenit etiam mors.
- 7 Iudeus copulam fornicariam habens cum christiana uirilium amputatio ne punitur. & nu. 8.
- 9 Iudeus ignorantē concubens cum muliere christiana qualiter punitur.
- 10 Praesumptio quædam fraudis est in iudeo cum christiana concubenti.
- 11 Hebrei non deferentes habitum distinctum ab habitibus christianorum puniuntur.

¶ Duodecimo quæro quid si Iudeus carnaliter cognouerit mulierem christianam uel ecōtra christianus coitum carnis habuit cum muliere hebreæ quæ poena punitur. Respondetur, aut illam cognouit carnaliter in figura matrimonij, aut in actu fornicationis, si in figura matrimonij, aut loquimur de iure canonico & matrimonium est ipso iure nullum, ideo fit separatio incontinenti. 28. quæstio. prima, caue. & cap. si quis, & cap. in nonnullis, de iude. in foro conscientiæ puniuntur pena septem annorum, de qua in cap. hoc ipsum. 34. quæst. secunda. & diximus supra eod. titu. quæst. 2. & 3.

- 2 **†** In foro autem contentioso coram iudice ecclesiastico dic, aut contraxit ignoranter in figura matrimonij, & non punitur aliqua poena secundum quod tenet Panor. in d. capit. in nonnullis. ratio est quia dabat operam rei licitæ, ut alias late diximus supra cod. quæst. prima. & 2. & 3. aut scienter, & punitur poena excommunicationis: & nihilominus separantur, ut supra dictum est per doctrinam Abb. in dict. c. in nonnullis, arg. tex. in cap. si quis episcopus aut præsbyter. iuncta gloss. 27. quæst. 1. & omnino adiuvicem separantur, vt ibi uide tex. nota. & cap. si quis. 28. quæst. 1. qui vult quod poenitus a communione fidelium separantur.

De iure autem ciuili aut illam cognouit in actu fornicationis, aut in figura matrimonij, si per matrimonium, aut scienter, aut ignoranter contraxit cum illa: si scienter, primo & principaliter matrimonij nullum est, quia verum & proprium matrimonium est communicatio diuini iuris. l. 1. ff. de ritu nup. & l. aduersus ff. de crimi. expi. heredit. quæ quidem communicatio esse non potest inter iudæum & christianam vel econtra inter christianum & iudæam. 28. quæst. 1. cap. c. sequen. & cap. si quis. ubi est casus, & **†** isti de iure ciuili sunt poena adulterij puniendi, quæ est poena mortis, ut late diximus supra eod. in quæstio. adulterij. sed aduerte quod per illā commissiōnem non committitur proprio adulterium, sed crimen illud uicem adulterij obtinet, ut. C. de iude. l. ne quis christianam, immo uidetur deterioris conditionis quām adulterium, quia sine tēporis præfinitione a quocunque poterit aeuari iste coitus, quod non est sic in adulterio

Tract. Tom. xj.

Qq proprio

Paul. Gril. De pēnis omnifariam coitus.

proprio. vt. l. miles. §. si pater. §. mulier. & §. sexaginta. ff. eo. tit. ite in poterit unusquisque illos accusare abique inscriptione talionis poenae, vt dicit gl. in d. l. ne quis. Si uero ex coitu huius modi liberos suscepint non sunt legitimi aliquo pacto ex quo nullum erat matrimonium inter parentes, illos tamen puto ut incestuosos filios appellari non posse, ita ut nec a patre alendi sint, argumento eorum, quæ habentur in auct. de incestu, nup. in prin. & in auc. ex complexu eo. C. eod. tit. imo uidetur esse grauius istud quam coire cum propria consanguinea, quia per coitum consanguineæ uiolantur iura consanguinitatis duntaxat, vt in c. 1. & 2. de cōsan. affi. quia remoto vinculo consanguinitatis potest esse matrimonium inter eos cum sint ambo christiani, & hinc est q̄ s̄p̄us dispensant a summo Pontifice, ut tota die uidemus, sed per istam aliam commixtione fit iniuria duobus sacramentis: primo fit iniuria baptismo, & uniuersæ Christianæ religioni, vt 27. q. 1. cauet. c. non oportet. & c. seq. fit etiam iniuria sacramento matrimonij, quod conatur contrahere contralegum institutio nes. d. l. ne quis. C. de iude. & l. 1. ff. de rītu nup. f. nec unquam poterit tale matrimonium siue potius adulterina commixtio a sede apostolica dispensari, nisi præcedat baptismus sacramentum. d. c. non oportet & ibi glo. merito illorum proles tanquam incestuosa, & damnabilis debet esse incapax omnis successionis generaliter. d. auc. complexu, & ex quo habetur in corpore, & istud etiam uidetur esse de mente Old. rad. in consil. 334. quod incipit, qualiter punitur iudæus &c. Si uero ignoranter contraxerunt, & excusatunt a poena, secundum quod dicit gl. in c. in nonnullis. de iude. quam sequitur ibi Abb. & alij dicentes. q̄ ista est ignorantia facti, merito induxit excusationem. ut l. 1. & ibi Bar. ff. de iur. & fac. igno. & in c. ignorantia. de reg. iur. lib. 6.

Sed nota ista ignorantia poterit illis prodeesse si incontinentib[us]que mora postquam habuerint notitiam de tali impedimento se adinuicem separauerint, alias, non penas evitant prædictas, quia uidentur consentire in illo peccato. & uelle illum damnatum coitum continuare secundum ea, quæ habentur in illo nota, textu in l. qui contra legum. C. de incestu, nup. & ibi Bal. & Salv.

5 De iure vero canonico pro huiusmodi matrimonio sic cōtracto est poena excommunicationis perpetua. 38. q. 1. caue. cum duob. cap. seq.

Si uero illam cognouit in actu fornicationis, & eadem distinctio reperitur, aut scienter aut ignoranter, si scienter, aut loquimur de iure canonico secundum antiquam legem Moy sis, & indistincte erat poena mortis. 2. q. 7. nos si incompetenter. § sed non tam. uer. natham. & §. his ira, uer multa enim & 23. q. 5. c. reos § natham & §. multa enim. ubi est idem causus. dicitur enim ibi q̄ iudex iudæum cuim madianita cocūtem glād o transfixit, & fuit reputatum ad iustitiam.

6 De iure vero pontificio in foro contentioso quidam dixerunt idem esse, q̄ iudæus qui in huiusmodi crimine incidit tradendus sit curię seculari condigna animaduersione puniendus, quæ uerba denotant poenam mortis, ut infra dicam, quādo per iudicem ecclesiasticum cognoscitur de criminis ipso ita, q̄ puniatur ultimo supplicio tradi debet curię seculari ita tenet. d. Fel. in d. c. in nonnullis. quæ quidem uerba animaduersionis denotant ut dixi maximum arbitrium continens etiam mortem, secundum D. Felyn. ibi qui al. egat ad hoc bonū tex. in c. vt inquisitionis. circa medium. de hære. i. lib. 6. ubi tex. ille loquendo iudicibus, & dominis temporalibus per uerbum istud, animaduersionis, demonstratur poena mortis Old. tamen in consil. 333. quod incipit qualiter puniatur &c. consuluit in fauorem cuiusdam iudæi qui carnaliter cognouerat mulierem christianam, quæ erat mulier impudica, & meretrix, secundum quod apparet ex uerbis suis ubi demum concludit quod non deberet puniri iste iudæus poena mortis pro isto coitu, sed alia graui poena circa mortem, tamen arrebatur nidiſſe, in ciuitate Auenio. f. amputari virilia cuiusdam hebreo pro isto crimen, quod tamen dicit esse uerum quando est simplex fornicatio, quæ non habet annexam aliquam qualitatem, quæ aggrauat delictum sicut est stuprum vel adulterium, quando mulier esset honesta, quia tunc non negat iudæum debere puniri maioribus penis sicut alias diximus supra in christianis, & vt clariss materia ista aperiat ut, dic vt infra sequitur, maxime quo ad dictum verbum animaduersionis, q̄ ut dixi denotat, & comprehendit poenam mortis, maxime quando refertur ad potestates, dominos temporales, & iudices &c. vt dicit rex. in d. c. ut inquisitionis de hære. lib. 6. ibi dum dicitur, potestates domini temporales rectoresque, & eorum officiales de predi. & tis animaduersionem assūmunt &c. quæ quidem animaduersione denotat poenam mortis ut diximus, idem tenent. Io. An. & Do. de S Gemi. in c. vt inquisitionis. & Anto. de But. fm q̄ refert idem Fel. in d. c. in nonnulli. in fi. idē tenet in cōf. 12. ubi dicit

7 8 q̄ istud uerbum in terminis nřis denotat poenam mortis. f. Qui-

dam tñ fuerunt in contraria op. q̄ iudæus pp̄ hoc delictum non sit puniendus pena mortis sed alia minori poena, pura de portationis pecuniaria uel alia hmōi arbitrio iudicis declaranda, & hāc op. tenuit Pet. de Vbal. de Peru. in consil. 75. q̄ incipit, quidā dictus gaius. & Ro. in consil. 155. quod incipit, an iudæus qui cognoscit Christianā. Io. Cal. in cōf. 12. de for. compe. hanc ēt op. v̄ tenere gl. in d. c. in nōnullis, super uer. animaduersionis. dices, q̄ erit poena pecuniaria uel alia t̄ palis arbitrio iudicis, & sic v̄ excludere mortē. Old. ēt in consil. 333. quod incipit qualiter puniat iudæus. ubi dicit q̄ dū ipse esset in ciuitate Auenio. uidit pro isto crimen cuiā hebreo amputari testiculos. Ego. n. in istis terminis attenderē ad conditionē personarū, & maxime mulieris, an esset honesta matrona siue mulier nobilis aut illius cōdōnis, vel in honeste vi tæ ut sunt istæ metrīculæ, & vulgares mulieres. itē an iudæus scimel tñ naēta occasione in istud crimen inciderit, uel iuxta zetā, an iunior sit minor. 25. ann. uel maior ad quadrageneriū accedens uel circa, & an sit uxoratus uel solutus, uel talis sit qui aliās erat honesta cōdōnis aut potius pluries illud idē cōmiserit vel ad id perpetrandum longo t̄ pc uacauerat, aut non unam tñ mulierem, sed plures, & plures sub eiusdem amplexib. subiecerat. & similia, vt fm personarū condōnem facti contingentiam, & criminis turpitudinem, siue delinquēdi. conductudinem qñq; leuem qñq; grauen, quandoq; grauissimā mortis poenā imponerē iuxta notata p. Abba. in c. 2. de fortile. & idē Abb. in d. c. in nonnullis. de iude. & p. Math. 9. in sing. suo de quo sup. eo. in 10. q. in fi. f. Si uero ignoranter hmōi sc̄lus patratum fuerit aut fuit cū nupta, & erit poena adulterij, aut cū uirgine uel uida honesta uiuēte, & erit pena stupri ac si esset factum cum muliere christiana, de quib. latius dictum fuit sup. eo. ti. in 6. & 7. q. quamuis glo. in d. c. in nonnullis videat uelle, q̄ parcit hebreo uel hebreæ qñ ignoranter fecerunt. ubi dī, q̄ qui errauerit excusat, sed illud debet intelligi, qñ errauit in facto & illā cognovit in figura matrimonij, nō aut in actu fornicationis, vt hic. aut erat mulier uilis condōnis, & in honeste uitæ. i. meretrix occulta uel publica, & erit poena arbitraria citra mortem tñ, ita v̄ sentire glo. in d. c. in nonnullis. in uer. p. errorē. idē tenet. Io. An. in d. c. cū quis. de reg. iur. lib. 6. in mercurialib. & lo. And. in d. c. cū quis 10 Abb. & Fel. in d. c. in nonnullis. f. Sed aduerte q̄ contra istam ignorantia facti in iudæo adest quidā presumptio fraudis, & dolii, ex quo no v̄ carere culpa, q̄ est qñ iudæus ambulat siue signo deferri solito ab hebreis, p. q̄ separatim cognoscuntur a Christianis, prout deferre tenent, ut h̄ in d. c. in nonnullis, & quoties non deferut illud uident̄ esse in dolo nec poterunt se excusare pp̄ ignorantia rōne p̄sumpti dolii. d. c. in nonnullis. Mulieres vero hebreæ nullū signū deferre solēt distinctum a Christianis sicut masculi, maxime de cōsuetudine, vt diu uidi maximā copiā in urbe Romana, & alibi, & nullam unquā uidi deferre habitū aut signū aliquod per q̄ cognoscere a Christianis mulierib. & iō purarē magis excusandū esse Christianū, qui h̄ret coitū cū hebreā q̄ hebreū, qui coitū habuerit cū christiana, q̄a primo casu pōt̄ esse excusabilis ignorantia facti, rōne indifferentis, & uniformis habitus, quod nō est in secundo casu in quo non v̄ posse adaptari excusatio 11 aliqua rōne ignorantia facti respectu mulieris Christianæ. f. & p̄ea dicit tex. in d. c. in nonnullis, q̄ grauiter puniendi sunt hebrei, qui nō defrūt habitū distinctū a Christianis vt cognoscant ab oīb. luxta h̄ec q̄ro qd si Turcus, Morus, hereticus, Saracenus, uel alius quicunq; extraneæ fidei possessor re carnales habuerit cū muliere christiana, vel Christianus vir cum eorū mulierib. respectu carnales se cōmiserit, quib. pēnis subiacebūt. respond. q̄ in his adhibet similis distinctio de qua sup. aut in figura m̄fimonij aut in actu fornicationis, & aut est lciē. er aut ignorāter, & tūc aut erat minor cū fecit in forma m̄fimonij, aut erat major iuxta distinctionē. sup. proxime factā, & eiſdē pēnis puniunt de quib. ibi per tex. in d. c. in nonnullis. in prin. ubi loquit̄ ēt de saracenis, & rō ibi appofita cōcludit ēt in alijs p̄mis̄, ita ēt v̄ sentire gl. in d. c. in nonnullis. q̄ eadē sit rō in alijs, quæ est in iudæis p̄ iura p̄dicta, & idē ēt v̄ innuere tex. ibi dū loquit̄ de saracenis, & notaē in rubr. & in c. 1. eo. tit.

S V M M A R I V M .

1 Custos carcerū rē exp̄les carnalē cū muliere incarcerateda qualiter puniat
2 Custos carcerum mulierem incarceratedam honeste custodiare debet.

Decimotertio videndū esse pu-

taui f. quid si officialis uel custos carcerū rē carnalē expleuerit cū muliere incarcerateda, qua poena puniat. Rñ. aut mulier illa erat honesta viræ, condōnis, & famæ, & isto casu officialis siue custos hmōi punitur eadem poena qua punit tutor q̄ pupillam cuius tutelā gesserat vel gereret, stupravit, de qua dictū fuit late sup. eo. ti. q. 7. ubi diximus plene de stupro. in 6. fallē eadē. n. rō milita in utroq; quemadmodū aut tutor tecne alere pupillā, & illā honestis morib. cōseruare. f. illius p̄fōnam

netur agere pupillā, & illā honestis morib. cōseruare, s. illius pionam, ex quo priucipaliter datur personæ, secundario aut rebus. s. de admi. tut. l. cum plures. s. in primis, & C. de alimē. pup. præstan. l. fi. inst. qui tut. da pol. s. ad certum, ver. certe, & ibi gl. t. codem modo custos carcerum tenetur diligenter & aere mulierem incarceratam & illā illatam a supplicio vel innocentia conseruare vt l. l. & l. fin. C. de custo. reo. quia alter faciendo eis est vehemens suspirio immo præsumptio fraudis aut corruptionis contra ipsum officialem, & ista fuit doctrina illius antiqui & famosi doc. d. Io. Fab. insti. de public. iudi. s. item lex. Iul. quem refert, & sequitur generosus praticus, dom. Par. de Put. in suo tractat. de lindic. in cap. adulterium. s. siue.

S V M M A R I V M .

- 1 Vir siue maritus secundo nuptiis contrahens prima uiuente uxore quae pena multetur.
- 2 Rupi non potest quod nullum est.
- 3 Errans in facto excusat nr, non autem in iure, si maior sit.

Decimoquarto quarto, Ti-
tius tamen habens uxorem adhuc viuentem contraxit matrimonium cum secunda, qua poena puniatur, & ita ecōtra domina Cornelia existens coniugata contraxit matrimonium cum secundo utroque casu carnali copula subsiquita, & quid agendum sit de secunda uxore vel secundo viro reverente primo vel prima. Respondeo, dic quod aut istud secundum matrimonium contractum fuit scienter aut signoranter, siue ab utroque vel ab altero tantum. Primo casu quo ad validitatem matrimonij secundi certum est quod nullum est, quia quam primum constat de vita prioris coniugis, statim fit separatio secundi non quod rumpatur siue dividatur matrimonium, tamen quod nullum est rumpi non potest. l. prima. ff. de iniusto rup. & irri. testamen. & l. post mortem. s. finali. ff. de bono. poss. contra tabu. sed fit separatio & declaratio nullitatis huius secundi matrimonij, & revertitur ad primum vel primam coniugem. cap. nuper, de bigam. cap. accepisti. de sponsa. duorum. aget enim progenitam de peccato. d. cap. accepisti. 33. dist. cap. fraternitatis. 82. dist. presbyter. 34. questione. hoc ipsum penas vero iuris criminis de quibus in d. l. eum qui duas. ff. de adul. & l. quamvis. Codex titu. propter ignoratiā eiudicatur dummodo ignorantia sit in facto probabilis tamen uero errassent in iure putantes posse contrahi cum duabus, leuis esset nisi essent minores amba uel alter ipsorum de quibus late habeatur in dicta. l. adulterium cum incestu. s. id est pollutione, & ibi Bartol. ff. de adulte. & l. qui contra legum. C. de incest. nup. ubi est optimus tex. & glossib. Bald. Salv. & alii; & tupa etiam diximus eodem titulo, in 7. & 12. questione. Secundo uero casu quando scienter, grauius puniuntur, quia de iure canonico est excommunicatus. d. cap. accepisti. & d. capitu. nuper. & nihilominus teneretur illam uel illum dimittere de iure autem civili est infamis. ipso iure. dicta. l. eum qui duas, & l. prima, in fine. ff. de his qui non. infam. & vir punitur de adulterio si secunda erat coniugata, & contra mulier si vir erat uxoratus dicta. l. quamvis. in fine, & aucten, sed hodie. C. de adulte. si uero mulier erat soluta de stupro eodem modo mulier si vir erat solitus dicta heum qui & l. inter liberas, & l. stuprum. ff. de adul. & institu. de publi iudi. s. item lex Iulia. Puto etiam quod patiuntur alias penas quando scienter contraxerunt, quia omnia eorum bona confiscantur quando sunt sine prole legitima & mittuntur in perpetuum exilium, vt in auctenti. de incest. in princ. & l. qui contra legum. C. cod. titu. & dixi late supra eodem, in secunda & tertia, qq. Sed quid si alter duntat scienter contraxit, alter vero ignorans erat, & ille qui scienter contraxit aliquid donauerit ignorantem, an soluto huic modi matrimonio competit repetitio bonorum donorum ipsum donanti aduersus dictum donarium? dic quod non, vide gloss. not. in l. eum qui duas, & in dicta. l. qui contra legum, & diximus supra eodem titulo questione tertia, 6. & 7. in fine. si vero viceret ignoranter & ambo bona fide contraxerunt competit repetitio, vt ibi dicitur.

S V M M A R I V M .

- 1 Sacerdos, & monachus eandem cognoscentes mulierem qua pena plebantur.
- 2 Monachus fornicans sacrilegium committit, clericus uero stuprum.
- 3 Filiū presbyterorum progeniti post susceptos ordines dicuntur incestuosi.
- 4 Clericus in sacris pro fornicatione simplici non debet deponi, sed tantum suspendi.

Decimoquinto, & ultimo non

1. t. omittam silentio hanc notabilem questionem quæ sepius occurrit in facto, presbyter associatur cum monacho siue aliquo religioso cuiuscunque religionis professo, & ambo cum eadem muliere fornicantur, quo quæ poena puniantur. Item quod crimen ex isto coitu oratur. Respondeo autem mulier erat honesta viræ, & tuu si nupta erat adulterium, si uero soluta & laica stuprum, ut supra latius diximus, in 6. & 7. si autem erat impudica vel meretrice simplex fornicatio, vt supra dixi. d. q. 6. & 7. Quidam vero dixerunt quod oritur sacrilegiū tam respectu presbyteri quam monachi propter sacramentorum ecclesiasticorum unctionem. 27. q. 1. cap. virginibus. & cap. impudicas & cap. si qua monacharum. veritas tamen est illa tamen monachus. duntaxat vel aliis regularis facerdos committit sacrilegium, clericus vero stuprum duntaxat, aut adulterium si erat nupta, vel simplicem fornicationem si mulier impudica erat vel meretrice, & ratio est ista quia monachus per fornicationem non solum laedit sacramentum sacerorum ordinum, verum etiam frangit, & violat votum suæ religionis in qua expresse vovit castitatem, clericus vero secularis tacite videtur vovisse castitatem in assumptione sacerorum ordinum, propterea non est adeo graue peccatum in eo qui dicitur clericus secularis sicut in monacho qui est regularis, vt dicit Io. de Imo. in cle. ad nostram, de heret. qui dixit quod monachus de sacrilegio clericus uero siue presbyter de adulterio, stupro, aut simplici fornicatione puniet. 82. dist. psbyter 2. qd. 7. c. paulus, alias la. q. Sed contra prædicta est gl. l. no in l. 2. in fin. in ver. filij. C. 3. de epilepsia, quæ vult, t. quod filii clericorum siue presbyterorum post susceptos lacros ordines progeniti dicuntur incestuosi ex quo sequitur quod existens in sacris etiam per simplicem fornicationem habitam cum muliere soluta, & impudica dicitur committere incestum ratione lesionis sacerorum ordinum, & omnes filii inde suscepti dicuntur incestuosi, quæ gl. tenet & sequitur ibi Bar. quam dicit esse notandum. Bald. similiter ibi illam approbat & alij docto, communiter, sed Pet. de Bellaperti, dicebat contra, quod illi filii dicuntur spurrij non autem incestuoli Deinde Bal. dicit quod ista. q. fuit in facto & reuocabatur in dubium utrum, cujus clericus in sacris fieret incestus, & demum conclusum fuit quod sic per illam gl. & quod in isto crimen cessat abolitio sicut in coitu habito cum moniali quod sicut illa est, sponsa Christi, ita iste est sponsus ecclesiae, & haec sunt verba Bald. in d. l. 2. de qua quest. meminit etiam Bal. in l. si quis incest. C. de incest. nup. & cum illa gl. transire videntur doc. communiter de iure ciuili, sed ego repeto Ioan. de ana. in cap. significavit. de adul. qui dicit quod illa gl. est valde perniciosa & reprobata de iure canonico, & quod sacerdotes deberent illam abradere de libro. C. quia ipse tenet ibi, & Pan. Io. de Imo. & alij canoniste communiter in c. vt clericorum, de vita & honestate. & Abb. in c. at si clericis, 4. de iud. t. q. clericus in sacris constitutus pro simplici fornicatione non qualificata, hodie non debet deponi sed suspensi 34. dist. fraternitatis, sed si ex illo coitu oriretur incestus fierit depositio, ut late diximus supra eodem titu. q. 2. & 3. & per Abb. in d. c. at si clerici. Io. de Imo. in d. c. ut clericorum. Host. in sum. in tit. de adul. in princ. & Io. de Ana. in d. c. significavit. quid dicendum. Ego enim in hac reputo salvo semper seniori iudicio, ita esse distinguendum, quod aut nos sumus in terris imperij, & tractatur ac successione bonorum quæ propriæ pertinet ad ius ciuile, & isto casu tenerem gloss. predictam, & op. Bal. & aliorum, si uero sumus in terris ecclesiæ, & tenerem opinionem canonistarum, maxime quando agitur de rebus ecclesiasticis, uel de puniendo personam clericis, arg. eorum quæ habentur in c. per venerabilem, qui si sint legi. c. solite, de maio. & obed. & c. at si clerici, de iud. c. cum contingat, de foro comp. cum similibus.

TRACTATUS SUPER MATERIA questiōnū, seu torturæ, D. Amberti de Antramonia Bononiensis.

S V M M A R I V M .

- 1 Iudicibus torquere fontes uolentibus, quid considerandum, vide s. omnes, usque ad num. 2.
- 2 Torqueri qua personæ possint, usque ad num. 3.
- 3 Questio qualiter fieri debeat, & quo temperamento quoquo ordine sine inferenda tormenta.
- 4 Questio ex quibus causis inferatur, qua torturam procedere debet, quibus indicis, & qua forma in his procedi debet.
- 5 Questiōnē effectus quid sit, & quod rei confessio praedicat sibi. Et quid confessione facta in tormentis, faciendum, num. 6. Et quid si aliquis in tormentis confiteretur contra alium, in suo dicto stabitur, num. 7.
- 6 Tortus sua cā, non est de aliis interrogandus, nisi in easib. sequentibus.

Q. 2. Torqueri

D. Amberti de Antramonia.

- 9 Torquerian possint alij per tortum inculpati, licet sint mala fame, & natus manifestis dediti.
- 10 Torquetur quis de furto accusatus indicij præcedentib. si in tormentis cōficitur, non absque alia repetitione in eum proceditur.
- 11 Tortus semel an possit sine nouis indicij iterum torqueri.
- 12 Torquendo propter indicia præcedentia, andari debet dilatio, ut aduersus indicia dicat. Plus cui conceditur, non debet, quod minus est denegari, ibi in s.
- 13 Torti confessio nullis præcedentibus indicij nulla est, & confessio facta in ipsis tormentis equipollat facta in tormentorum formidine, ibid.
- 14 Tortum ut perseverare in confessione faciat, iudex quidnam agere debet. Et quantum tempus erit inter diem confessionis tortura, & diem perseverantia. Et qui questioni interesset debeant, ibid.
- 15 Torqueri an possit liber homo, & nunquid principalis persona qua accusatur subiecti tortura debeat, ibidem.
- 16 Torquendo si iudex modum exceperit, quid juris.
- 17 Lata culpa in delictis non comparatur dolo.
- 18 Indicium ad torturam an faciat unus solus testis plene probant, & num. 19.
- 19 Fama iam probata, num possit procedi ad questionem.
- 20 Fuga accusat fugientem, & fama hominem mala uite.
- 21 Indicia indubitate qua sunt, & quæ probationes.
- 22 Perfectum unum conficiunt duo, vel plura imperfecta.
- 23 Milites nostri temporis an torqueri possint etiam coelestes, & quid de indicibus, & aduocatis? ibidem, num. 25.
- 24 Fama quid in maleficis operetur.
- 25 Appellari en possit ab interlocutoria questionis absoluciónis per omnes. H. usque ad finem tituli.

Super materia questionum VI-
dendum est quid sit questionis, & quæ personæ possunt torque ri, & quæ non. Et qualiter inquisitio, seu questionis fieri debeat, siue quo moderamine sint homines torquendi, & ex quibus causis, & quæ oportet præcedere questionem, & quis sit effectus questionis. Utterius tractando quædam viles qōnes super dictis articulis iudices qui debet fieri subtiliter docebimus. Primo, tractabo circa magistralia ad tractatū istū.

1 Et primo nota, quæ iudices qui de aliquo qōnē intendunt, iuris & humanitatis considerationem habeant, & ne facile ad tormenta veniant, seu profiscantur. Item nec repente, quomodounque ad sint indicia, aut argumenta verisimilia, dum tamen aliqua leuior possit ueritas reperiri, arg. l. diuus. ff. eo. 1. & 2. respon. l. edictum, & C. cod. tit. l. questiones. Secundo not. quod non ex quolibet cœla, seu responsione, seu ex quo liber termino, nec etiam indifferenter de quibuslibet perso nis est habenda questionis, vt d. l. edictum. Tertio not. quælibet indicia sunt efficacia ad habenda tormenta. Tūc enim torquendus est reus, cū suspectus est, & verisimilia procedūt indicia, vt ff. co. l. 1. & 2. respon. Quarto not. quæ tormenta nō debent repeti, nisi duo præcedant, seu concurrant. s. quæ indica superueniant, & quæ tortus fortitudine corporis duraverit. ff. de qō. l. unius. §. 1. Quinto not. quæ ad tormenta habenda iudices nostri temporis temperamentum habent. s. quæ nō habeant de aliquo tormenta quæ desiderabit accusator, sed prout moderamen rationis desiderat temperamentum, adeo ut is qui torquetur, saluus innocentia, uel suppicio referetur. ff. co. l. de minore. §. tormenta. & l. questionis modus, alias tenentur, vt ff. de iniur. l. apud Labeonem, §. questionis. Modo uidendum est, quæ personæ possint torqueri, & quæ nō. Et certe torquendi sunt tam liberi, quām serui, & liberti, & statuliberti, vi. ff. co. l. adictum. & l. ex libero. & l. diuus. Et tā masculi, quām foeminae, nisi dum sint prægnantes. ff. de poen. l. prægnantis. & l. quanquam. licet quidam contradixerunt. Dic tamen indubitanter liberos homines tam in se principali ter, quām in alios, posse torqueri, vt ff. co. l. ex libero. & l. diuus. §. testes, & C. de falsis. l. si rem, & l. si quis decurio. & de re mil. l. proditoris, in auth. ut iu. sine quo suff. in fin. §. ope. C. co. l. milites. Vbi indistincte loquitur de personis cuiuslibet conditionis, excepto in dignitate positis, quas torqueri non permittit lex. C. de infamibus. l. nullum, & de accus. l. nullū, in s. Omnia supradicta loquuntur de personis liberis, de qui bus eximuntur quædam quas torqueri non finit lex pp. æta tem, vt minor 14. annis. ff. co. l. de minore. & l. ex libero. & quanquam torqueri non possint, tamen ferula, vel uirgis cor rigi possunt leviter ad cruendam veritatem, vt ff. ad Sylla. l. 1. §. impuberes. Item illi qui sunt positi in dignitate non torquuntur, vt. C. co. l. mili: es, & l. diu. Marco, & l. decurionem, & ff. co. l. fi. nec filii præsbyterorum, vt in legib. præallega. In quibusdam tamen criminibus, nec ætas, nec dignitas excusat, vt est in criminib. læsa maiest. & in alijs, vt habetur. ff. co. l. de minore. l. respon. & l. libero. §. 1. de re mil. l. desertorem. §. is cui. & l. proditoris. Item decuriones quandoque torquentur. vt C. de fal. l. decurio. Item mulieres quæ sunt prægnantes. ¶ Nunc uidendum est qualiter questionis fieri, & et quo mode-

tamine sint habenda tormenta, sed de hoc non potest certa doctrina reddi, sed iudex consideret torquendum cuius fortitudinis, vel debilitatis sit, seu cuius ætatis, & secundum ueritatem personarum, & criminis, & cuiuslibet alterius negotiij, quandoque minoribus, quandoque maioribus, tormentis utatur. ff. de re mil. l. 3. §. fina. & ad Syll. l. si quis in graui. in prin. & §. subuenit. §. impuberes. sic ergo torqueatur accusatus, vt innocentia, uel suppicio seruetur incolmis, vt. ff. co. l. questionis modum. Sed nunc quæro, quo ordine sint habenda tormenta, posito quæ de plurib. hominib. habenda sint? Respondeo, sagax iudex considerabit a quo facilius ueritas oriri pos sit, & ab illo incipiat questionem, vel mediocri, uel magis specto, a debiliore, & non fortiori, vt ff. co. l. 1. §. 1. & l. diuus. §. 1. Itcm si torquendi sunt pater, & filius, a filio incipiat & in conspectu patris, ut per hoc pater citius dicat ueritatem, quia ipse magis uellet torqueri, quam si filius torqueretur, arg. ff. quod met. causi. l. isti quidem. l. ar. & inst. de noxa. §. sed ueteres. Item foemina torqueatur prius, quam masculus, quia vir tanquam maioris virtutis, seu constantiae, nunquam uel tardius confiteretur, & mulier citius, quia membra carnea, & fragile corpus habet, vt ff. de inosic. testa. l. filium. ff. de iure fil. l. deferente. in prin. Sed quæro ex quib. causis torqueantur homines? Relpoñ. quæ tam in causa ciuii, quam criminali, cum ueritas cauæ, seu facti reperi non possit. ff. de questione. l. diuus. & l. ex libero. & C. co. l. in summa. Non tamen ex oī cā torquendus est quis, nec quelibet persona indifferenter, vt ff. co. l. edictum. Sed quæro, quæ præcedere debeant questionem, dic quæ indicia verisimilia, & sufficientia. Nam a tormentis non est incipiendum. ff. co. l. 1. 1. respon. Nam sine indicis, & suspicionibus quis torquendus non est. ff. co. l. vnius. §. in ea. & l. maritus. & C. de falsis. l. sicut ad fratrem. Et recte ab indicis est considerandum, & proponendum, alias præponderandum, an procedant indicia, sufficientia, & verisimilia ad tormenta habenda. Nam plerique dum torqueantur perire solent. ff. de poen. l. aut damna. §. 2. & ff. co. l. milites. & l. conditionali & non potest dici, seu ostēdi in eis certa forma, siue doctrina, sed hoc committitur arbitrio iudicis, ut ff. co. l. 3. in prin. ff. de poe. l. licet, & l. sanctio, & de effracto. l. quib. nullam. & de iure. deliber. l. 1. §. 1. Possim enim in genere talem doctrinam dare, quæ sagax iudex debet sollicite instare ad indagandum indicia contra delatum super aliquo crimine. Nam indicia quasi ueritatis demonstrantia, & probationum admicula. C. de prob. l. instrumenta. & l. fina. sunt enim probat. claræ. C. qui test. fac. pos. l. hac consultissima. §. denique, ibi indicia, & c. Nam indicia ab indicando, vt ff. de præscr. verit. l. solent. Quærat autem iudex, & instanter indaget cum quib. & per quæ loca versatur delatus quem torqueri vult. Nam mala conuersatio est mali operis indicium, vt ff. de admin. tutu. l. si pluries. §. assidue. Nam ex mala conuersatione bonus efficitur malus, & vitiosus, vt ff. de ædil. edic. l. ædiles. §. hoc autem, & ad hoc facit, extra de sta. mo. cap. recolentes, quia secundum varietatem locorum varia præsumuntur coniecturæ, vt. C. si man. ita fuer. alic. l. fin. ff. de poen. l. aut facta. §. euénit. Item instet inquirere si erat inimicus offensi, aut si qua fuit inter eos quærela, ga rūc erit præsumptio culpa. argum. ff. de questione. l. prima. §. questionem. Item inquirat cuius estimationis fuit, vel qualis fama. Qualis enim fuit fama cuiusque in ciuitate, talem esse præsumimus. ff. de quæ. l. de minore. §. tormenta. ff. de re milit. l. non omnes. §. a Barbaris, cum concor. in gloss. Item iudex poterit accipere indicia ex constantia vocis, vel trepidationis, vel membrorum pallore, vt dict. §. tormenta, vnde talia multum conserunt ad habendam veritatem vt videtur ibi. Item indaget cuius ueritas fuerit. Primo an talia de quibus inculpatur, fare consuevit. argum. l. desertorem. ff. de re milit. §. is qui. ibi inspecto uite, & l. non omnes. §. a Barbaris, & ff. de suspect. titu. l. quoque. §. quomodo. ex gestis enim præteriorum tractamus præsentia. C. de pri. agen. in re l. fina. lib. duodecimo. Item an fuit comminatus, tunc enim est præsumptio, quod opus adimpleuerit, quia verbis vendo præfudit. Vnde ex dictis hominum facta pensamus. C. si quis Imp. maie. l. prima. ff. de suppelli. l. fin. Item considerando an alia facere consuevit, & posse habuit faciendi, quod est not. dignum. ff. ad l. Jul. ma. l. famosi. Item an fugerit, aut se absconderit, vel absentauerit statim post perpetratum maleficium, vt in authen. de exhib. reis. §. si vero. collat. quinta. C. de asselli. l. consiliarios. Item testes recipiat super maleficio de voce, & fama publica, qua probata, erit indicium ad tormenta, at. ff. de flumi. l. 1. §. ex flumine, & alijs multis poterit index sumere indicia ad informandam conscientiam super veritatem. Sed nunc restat videre quis sit f. questionis effectus, & si quidem absque formidine tormentorum vltro quis coniteatur crimen, dixerunt quidam antiqui & noui scriptores cum non esse sententia condemnandum, sed debet stare per diem vel aliquod temporis spaciū, secundum quali-

qualitatem criminis, & conditionem personæ, & interdum cum coram eo repræsentare, & interrogare apernit in sua confessione perseverare an contradicere uel reuocare uelit. Et hoc iō dicunt, q̄ confessio rei non præjudicat ipsi. C. de cust. reo. l. 1. ff. de qō. l. 1. §. diuus. ibi statim h̄fi &c. & §. si quis. Ultimo dicebant, q̄ inter confessionem factam in criminalibus, & in ciuilibus hoc interest, quod in ciuilibus non est opus perseverantia, immo statim tener. In criminalibus siue ultro siue formidine tormentorum habita sit cōfessio, semper opus est perseverantia, per iura superius allegata. Nec mirum si magis ponderate, & solenniter in criminalib. quam in ciuilibus procedatur, quia vī maius periculum &c. extra de elect. lib. 6. c. ubi periculum. C. de fal. lubi. ff. de poe. l. 6. qui s̄niam. Tu dic contra, & h̄c est cōis opinio. quia t̄ si ipse confiteretur sponte crimen. statim incarcerandus est, & n̄li eo absque alia confessione damnandus. C. de cust. reo. l. fi. 1. respon. C. de poen. l. cum reis, tit. de cust. reo. l. si cōfessus. Nec ob. §. diuus. nec §. si quis ultro, quia loquuntur in confessionibus habitis in tormentis, & sic intelligetur. C. de exhib. re. l. 2. secundum ueriores intellectum, ut patet in fi. ibi, & fit iudicibus. &c. Sinautem in tormentis uel formidine tormentorum, tunc non statur, nec debent haberi pro exploratis criminalibus, vt d. §. diuus, & C. quo. appe. non reci. l. 2. & ff. co. l. 1. §. qōnem, sed iudex faciet coram se uenire ciuino sum, & queret an velit in sua confessione stare an retractare uel cōtradicere. & si perseverauerit, tunc est confessus, alias non, 7 vt d. §. si quis ultro. Sed quid de qō. quotidie emergenti. t̄ Po ne, aliquis subiicitur qōni, & confiteretur contra aliū, nunqđ stabitur suo dicto? Distinguere, aut torqueatur simpliciter cōtra alios, & non contra se, & tunc statur dicto suu cum alijs indicis, & iudex ex dicto torti cum alijs indicis ad condemnandum procedere posset. C. de asse. l. nullus. in fi. ff. de qō. l. edictum. §. qōnem. & l. 1. §. qōnem, saluo q̄ in initio non est credendum, nec omnis fides irritanda sed ad cognita erit, fides adhibenda uel non. ff. co. l. 1. §. præterea. ff. de testi. l. 3. in prin. sinautem torqueatur in se, & in alio, nihil de se dicit, tunc hēt locum quod supra dixi. Sinautem confiteatur de se. & alijs, tunc secundum opinionem d. Azo. cuius opinio præualet est inuenire regulam, q̄ regulariter confessus super proprio crimen non confiteretur super conscientia aliena. Et sic est regula t̄ tortus per se non debet interrogari de alijs maxime de confocijs. ff. co. l. rep. & vide ibi secundum Bar. C. co. l. neque qui in prin. & de acc. l. fi. Et si de facto dixerit, uel sine interrogatione, non statur dicto suo. Fallit in casibus in quibus de se confessus, torqueatur de alijs. si tamen contra illos præcedant indicia. Primus est. ff. de cust. reo. l. diuus. & l. fi. C. de pen. l. pe. Secundus est. C. de fal. mo. l. 1. Tertius est de exhib. reo. l. fina. Quartus de malef. & mach. l. fin. Quintus est. ff. ad syllanian. l. prius. & l. si certus. & ff. de quæst. l. 1. §. cum quis. Sextus ad l. Aqui. l. inde Neratius. §. sed. & si seruum. Et dixi præcedant indicia, unde quia alias nō debet interrogari de alijs. C. de qō. l. 1. Item talis responsio non erit plena probatio contra illos quos inculpauit, sed aliqua præsumptio, & in istis dic ut not. 9 C. de acc. l. fi. t̄ Sed nunqđ propter talim præsumptionem poterunt inculpari, & torqueri? Respondeo q̄ sic in prædictis sex casib. exceptuatis, arg. prædictæ legis, diuus. & ff. co. l. 1. §. cum quis. & §. diuus. in alijs autem dic vt not. in d. l. fin. C. de acc. & d. l. rep. §. is qui. Sed quid si persona inculpata a torto fit malæ famæ, & malæ opinionis, nunquid in casibus exceptuatis, & alijs poterit subiicitur tormentis? dicas q̄ de iure nō, nisi p̄cedant indicia sufficientia. nec sufficit inculpatio de eo facta iudici. Indicium. n. interrogatio non sufficit, ut d. l. fina. de ace. & ff. co. l. repeti. §. is qui. Conclusio q̄ exinde sequitur tāquam lex prohibens non ualeat. C. de legal. l. non dubium. Sed de consuetudine uidi torqueri, pro contra facit. ff. co. l. 1. §. diuus Hadrianus. Sed quid de q. quotidie emergenti t̄ accusatur quis de furto indicis præcedentibus ad id furtum, torqueatur, & confiteretur, nunquid potest procedi in torto sine repetitione, ut dicat, & confiteatur de furto a se commisso ad qđ nulla præcedunt indicia, dic q̄ nō, de iuris subtilitate, arg. illo rum quæ in proxima q. pro 2. parte allegata sunt. Et quia ad ista furtæ de quibus in genere uel in specie quæritur, nulla præcedunt indicia sufficientia, nec inculpatio de eis facta a torto inducit, arg. C. de fali. l. si Caius. C. eod. l. 1. in prin. & l. maritus. Sed de generali consuetudine Italiæ seruamus contrarium, quotidianæ in maximis furtis, quæ magis per Lombardos frequentantur, quæ cōsuetudo potest iuuari priuilegio arg. ff. de mil. l. nō omnes. §. a Barbaris. ff. de offi. præsl. cōgruit. 11 Sed quæro q. semel fuit habita de quodam Mediolanensi: t̄ ludex vult repetere quætionem sine aliquo de nouo emergenti seu accidenti. Nunquid potest? vī q̄ sic, ut ff. co. l. repeti & l. diuus. §. 1. ubi indistin. dicitur quod qō p̄t repeti. & est. ff. d. publ. l. de precio. & de le præst. l. 1. §. aliter. Su dic, quod non, sine nouis indicis vtputa, quia tortus dicit illa nocte nullum iacuisse ibi, ubi fuit compiissum maleficium, & postea inuē-:

sum fuit per testes q̄ alius ibi iacuit. certe isto casu potest, reperi qō per dictum iudicium, vel simile. Et certe h̄c est cōis opinio, non tñ allegatur aliqua lex, sed tu allega. ff. de uerbo. sig. l. boues. §. hoc sermones. ff. pro socio. l. socius pro filia. §. nunc si plus. & d. l. unius. §. reus. Iudices tñ hoc non seruant, immo qōnes quotidie repetū abiq; nouis indicis, quoq; de obiectis criminalibus habeant ueritatem, quorum opinio p̄t defensari per auth. ut iud. sin. quo. luf. §. oportet, ibi, iudices torquebant fures, &c. Consideret bonus iudex in qōne repetenda, q̄ tortus in fortitudine perseverauerit corporis, & animi. ff. co. l. unius. §. reus. quod si stare per annum nō plus dicerem, nam non sum pollutus de alijs criminalibus, nec de isto mihi imposito, & si ista oīa deficiant nunquid a tormentis est relaxandus, & dimittendus ut uadat uias suas? Et certe non, sed debet procedere in tortura cum tempore, & aspere secundum conditionē criminosi, & qualitatem. Si autem deficiat debet iudex eum in carcere detinere. & si nō aedunt indicia, tunc iudex statuet accusatori competentem dilationem ad probandum, & si non poterit probare condemnabitur. ut ff. de q. l. 2. §. certa. l. unius. Sed quæro, quid si t̄ in crimen indicia præcesserunt per quæ iudex informatus est, & vult procedere ad tormenta, reus dicit domine iudex, detis mihi defensionem ante quam ponatis me ad torturam, quia paratus sum arguere indicia contra me recepta, nunquid est audiendns reus, & sibi sit danda defensio? vī q̄ non. C. ubi senato. uel clari. l. 2. §. co. ibi. inanes probationes, &c. cum in illis personis in dignitate positis. ibi uidetur speciale, in ceteris ius commune debet esse. l. 1. ff. ad Maced. in fi. Nam actor primo probat, & post fundatam intentionem suam reus ponit exceptiones, & defensiones suas. C. de exception. l. si quidem. Igitur totaliter debet primo fundari intentio accusatoris. l. actoris per testes uel per rei cōfessionem, antequam reus in sua exceptione siue confessione audiatur. Quid dicendum? Dico q̄ sic est danda defensio ante quam reus torqueat. maxime qñ quis tale allegat, quo probato, nō debet procedi ad qōnes, & illa rōne. quia ēta cōi rōne uel interlocuzione facta a iudice, q̄ aliquis torqueatur, appellatur. ff. de appell. reci. l. 2. maxime, quia tale detrimentum reparari non p̄t, ut in allegatis legibus. pro hoc quia deficere solet in qō. arg. ff. de poe. Laut damna. §. 1. pro hoc quia confessionis siue ignorantiae defensio defertur. C. de cust. reo. l. 1. multo magis hic non denegatur. Præterea nos uidemus q̄ iam condemnato ex cōfessione facta in tormentis princeps subuenit post, suam defensionem suz innocentia concedendo. l. 1. §. si quis ultro. ff. de qōnibus. Si ergo confessio, & condemnato datur defensionis facultas, multo magis ante torturam. Nam cui plus cōceditur, non debet denegari quod est minus, vt dicit regula iuris l. cui plus. Quid plura? ca: us est. ff. co. l. unius. §. cognitum. ibi, quandoque, &c. Sed pone, testis fuit tortus, & in tormentis fuit confessus, ante sententiam dicit se errasse, nūquid poterit corriger ante s̄niam dictum suum quod fuit confessus in tormentis? Respondeo, aut est error facti, an iuris. Primo casu sic. arg. l. non fatetur. ff. de confes. Item talis non solet usque ad s̄niam obesse. C. de iuris & facti ignor. l. error. & l. 2. quo. app. non reci. ff. de qō. l. 1. §. si quis ultro. Secundo aut casu non. ut l. error. supra alle. Sed quid si aliquis t̄ est tortus nullis indicis præcedentibus, nunquid ua ebū confessio? dic q̄ non, quantumcunque perseverauerit. ff. co. l. diuus. §. ex quibus. & lege, maritus, & l. pluri, secundum unam lecturam. C. si ex fal. instrumento. l. 2. 3. & 4. Præterea hoc est de substantia li solēnitatem quætionis habenda, quod indicia legitima præcedant, alias non debet quis torqueri. ff. co. l. 1. & 2. & l. maritus. & C. eod. l. cum cognitionaliter. & l. milites. quo deficie te quidquid fiat nihil ualeat. C. de leg. l. non dubium. & de fide instru. & iure hastæ fiscæ. l. 1. lo 1. ff. de in integrū restit. l. diuus. C. de appell. l. nominatas. Dictum est, supra quōd confessio facta in tormentis non ualeat, nisi in ea fit perseveratum. Sed quæ dieitur facta in tormentis? Respondeo, si ad pedem torturæ ducatur, & ligatis manibus teneatur, quod si incontinenti confiteatur cum subiicitur quæstiōni, certe non tenet eius confessio nisi in ea fuerit perseveratum, quia alex æquiparat confessionem factam in ipsis tormentis, & factam in formidine tormentorum, ut expressum est. C. de appell. non recip. l. obseruare, ibi cum dicit formidine tormentorum. & idem sentit. gloss. ff. de iniur. l. Apud Labeonem. §. adjicetur cum eius &c. quia sufficit terror armorum. ff. de ui, & ui arm. l. idem est. §. si armati, & etiam quo ad legē Corne. de sic. æquil pollentia sunt hominem gladio percutere, uel occidere uel astringendo gladium in manu, minari. ff. ad lege Corn. de sic. lege, prima. §. diuus. pro hoc. ff. ex quibus cau. l. tertia. & lege metum. ff. quod. met. causa. Sed quid si ducitur ad tormenta, non tamen ligatur, sed bene minatur de tormenta. si confiteatur nunquid videatur dicere confessus ex formidine tormenti. uidetur quod sic. ff. de incen. l. prima. §. incendia. l. pe- dius.

Q q 3 dius.

D. Io. Ant. de Canario De excusatore

dius, vel si confiteatur in praesentia tormentorum formidine tormentorum dixisse. Sed quid de quaestione de facto occurrante. Continetur statuto ciuitatis, quod aliquis non possit torqueri nisi in certis casibus, acceptans ultra illos non cononat alii quem ne incidat in poenam statuti, sed quid facit praecepit eum teneri in curia, vel aliquo loco denegando ei alimenta quoque confiteatur, vel in hyeme facit eum stare iopoliatum donec confiteat. nunquid videatur cononatus? dico, quod sic. sicut de iniur. l. apud Labeonem. §. qoni. ibi cum dicit, malamente. &c. Sed quid si extra locum torturae, circa tribunal ubi iudex redit ius, examinans delatum super crimine dicit, aut confitebitis aut ducam te ad torturam, & torquebo te, nunquid dicet talis confessio facta formidine tormentorum? dic quod non, quia leuis terror est ut d. l. apud Labeonem. §. qui. & ff. quod met. cau. l. metum, &c. Tunc probabilem ueræ torturæ cam accipere debemus præsentem, & iustum, sicut metum præsentem. ff. quod met. cau. l. metum. r. respō. ad finem, leuis est terror, alias metus ultra locum torturae clusorius est. ff. si cui plus quam per leg. l. haec actio. Dicatum est, quod confessio formidine tormentorum facta non habet pro explorato crimenem. Quare ad faciendum cum persecutare quod faciet iudex? dico quod apud arcum uel in aliquo loco publico extra locum torturae faciet describi eius persecutariam, & hoc faciunt iudices experti. quia uocant testes, & in publico testimonio faciunt scribi in praesentia, talium testium, qualiter confirmavit, & persecutavit in sua confessione, &c. arg. C. de cust. reo. l. 2. ibi, sub publico testimonio. Sed quare, quantum tempore erit in medio a die confessi. torturae, usque diem adductionis ad persecutandum. Nam lex aliqua non determinat, ut l. 2. C. de cust. reo. quia dicit post modicum tempore, potius in dici arbitrio iudicis considerata qualitate personarum, & enormitate uel levitate criminis. sicut de iure delib. l. 1. §. 1. & de estrac. l. 1. & de poen. l. hodie. Sed qui debent cononem intercessione respondeo, ut ff. de adul. l. si postulauerit. §. qonem. In secreto autem iudex recipiet dictum suum, tortus aut similitudinem habet testis, ut in summa Azo. hu-
ius tit. & ff. eo. l. 1. §. Imperator. Sed nunquid liber homo possit torqueri? vnde quod non, quia, quasi iste tit. vnde loqui de tortura. Sed tu dic contra ut. ff. cod. l. ex libero. primo responso. & l. Iulia. §. tunc, & C. de abolitio. l. fallaciter. ibi, quod si ingenuoru. & de officio assessor. l. nullus. in fi. de cust. reo. l. diuus. Sed tunc in scipios quoniam deferuntur ex aliquo crimen. C. eo. l. cum cognitionaliter, & ex quib. cau. inf. irrog. l. nullam, & dic, ut ibi C. de fal. l. sicut. ff. de remil. l. proditores, quod autem liber homo possit torqueri arguitur inconuincibili arg. per l. si quis decurio. & l. seruus. & ita seruat ginalis consuetudo. Sed nunquid principalis persona qua accusat debet subiici torturae ad ueritatem eruendam? vnde quod non, quia totus tractatus de cononib. ueratur circa seruos, & circa testes uacillantes. Sed tu dic, quod ipsa personæ sunt subiicienda cononibus. C. eo. l. 3. §. diuus, & §. si quis ultro de remil. l. proditores, præcedere tu debent indicia uerisimilia, ut C. eo. l. cum cognitionaliter, & l. milites. §. oportet. C. de fal. l. saneimus. sed vide quae not. Cy. in l. Gracchus. C. de adul. Quid si iudex in tormentis modum excessit, ita quod tortus deficit, uel quod membra cum debilitauerit, iudex tenetur a sententiæ iniuriarum, ut l. apud Labeonem. §. cononis modum. & ff. eo. l. cononis modum, & ff. solu. mat. l. si constante. §. si maritus, de ijs qui sunt sui uel alie. iur. l. 2. melius. ff. ad l. Aql. l. sed, & si quemcunque. §. igitur. C. de usus. l. locus. §. si de pig. actio. l. eleganter. §. & si plures, Nec prodest sibi hoc tanquam iudex fecerit, nam maleficium præsumitur actum. C. de iniur. l. si non conuici, & ff. l. Corn. de sic. l. 1. Præterea si propinquus corrigendo propinquum modum excedat, & membrum debilitauerit, tenetur. C. de emend. propinquu. l. 1. Nec iudex excedat modum, nam sicut priuatis, ita magistratibus prohibitum est illicita facere. ff. de iniur. l. nec magistratibus. Et vnde econtra, quod non tencatur, quia iudex facit causa habendi ueritatem exercendo suum officium, non ait interficiendi, nec debilitandi, quare teneri non debet, arg. ff. de uerb. sig. l. semper. nam uoluntas, & propositum, &c. ff. de fur. l. quae iniur. & p. hoc de fur. l. de sic. Præsumit. n. princeps bonum de officialibus suis, nisi contrarium probetur manifeste. ff. de offi. præ. l. 1. in fi. Nam præsumitur iudex causa exercendi suum officium, non ait occidendi, uel nocendi. ff. de iniur. l. iniuriarum. §. 1. Et si aliqua culpa committitur per iudicem in excedendo modum, non tenetur. l. Cor. de sica. Nam in dilectis lata causa non comparatur dolo. ff. de sica. l. in lege. Item officij necessitas impunitum suadet remanere, quod alias coerceri debet. ff. de ijs quib. ut indig. l. post legatum, in §. aduocatum, & l. ut. Præterea non oportet in dubio esse quo ait fecerit, & idem præsumendum est, quia zelo iustitia potius, & officij uigore, quam malitiose, & malo consilio id fecisse. ff. ui bono. rapt. l. 2. §. si publicanus, C. de acq. poss. l. si minus. ff. pro socio. l. merito. & pro hoc. C. qui accus. non possunt. l. 2. in fi. ubi tutor ex officio de falso accusans producens infra, si non probat præsumit non calumniandi ait fecisse accusationem, nisi

evidenter hoc probeat, ut eum de alio presumat eo ipso quod non probaret. C. de aduo. diuer. iud. l. 2. Solutio, dicunt quidam quod si appetat quod fecerit ex dolo, & uoluntate tenet, alias autem non, si in cum aliqua causa excedendo modum tenet. C. de emenda. propinquu. l. 1. bona. n. est argumentatio de parte domini ad rectorem arg. l. p. t. a. ff. de uer. lig. Guid. de Suz. aliter sentit, & dicit, quod si iudex in conone modum excedendo aliquem debilitauerit, quod tenetur, quia cum modum excedit fingere non uideatur, & punitur ut quilibet extraneus, ut ff. de furtis. l. tutor. & p. c. n. p. l. qui fundum. §. si tutor. & C. de episc. & cler. l. g. finaliter. Quid plura potius dicuntur? calus. ff. de iniur. l. item apud Labeonem. Quid si probatum est, ut per unum testem de ueritate, nunquid erit sufficiens indicium ad habendum torturam; vnde quod non. l. maritus. ff. cod. Præterea dictum unius non inducit indicium sufficiens sive præsumptionem, ff. de dot. præleg. Theoporus ff. quemadmodum testa aperi. l. 1. §. si. Et iura quae loquuntur de indiciis, quae ad tormenta requiruntur, loquuntur in plurali. l. si indicia præcedant non autem indicium ut ff. eo. l. 1. 2. r. & l. minus, §. ex c. & l. si. eo. l. cu cognitionaliter, & l. milites, pluralis. n. locutio singulari non acquiescit, ff. de manum. l. test. l. liberos, §. si. Sed his non obstante, ut dico unum testem dependentem de ueritate sufficere ad torturam habendum. ff. ad l. Iul. maiest. si quis aliter. Nec ob. lex. maritus, quia ibi iudicium non fuit tortus propter dictum unius testis, quia ille testis erat familia ris producentis, & iudicium suum non fuit tantum efficitus, quod faceret indicium. Nec obstant alia iura in quibus de indiciis sub plurali numero habentur, quia illa pluralis locutio visu loquendi in singularitatem conuertitur ff. de uerb. sig. l. non est sine liberis, ff. de neg. gest. l. ait prætor. §. l. de orig. iut. l. 2. §. operatio docendi. ff. de cond. & dem. l. falsa in fi. Sed quid si iam fuit probatum de fama, nunquid poterit procedi ad cononem, vnde quod sic, quia probatio famæ equiparatur probacioni unius testis, ff. de testib. l. ubi numerus. Tu dic, quod non probat fama, sed inducit aliquod indicium ad confirmandas probaciones. ff. quemadmodum testa aperi. l. 1. §. si. ubi confirmat rem de qua agit. a simili hinc confirmat, non tamen per se facit ualidum indicium, est tamen res fragilis, & periculosa, & plurimum per aures malignantium artificiis transmissa. ff. de hered. inst. l. fi. ff. de pœl. l. decurio. C. de offi. recto. prouincia. l. rectissimos. Non enim quilibet indicia sunt sufficiencia ad tormenta habonda ut sup. dixi. Sed si per famam esset aliquod indicium contra accusatum iniurium fuisse interfacti, uel alias eum offenderet, cum lex præsumat eum malum, ff. eo. l. 2. §. præterea, de testi. l. 3. in prin. Itē si se iactasset talis accusatus de malo mittendo, arg. quod met. cau. l. metum, ex quibus causis maio. l. 3. in prin. & melius ad l. Iul. maiest. l. famosi, ibi, aut aliquid fecit, &c. C. si quis Imperatori maledicet. l. 1. Nam ex dictis nostra pensamus, C. de officio ma. mil. l. paruum, & in auth. ff. de suppelle. l. e. l. Labeo. ibi, neminem puto, &c. Item si accusatus, uetus fuisse fugere delato maleficio, nam fuga causa fugientem, ut in auth. de exhib. re. §. si uero est quidam coll. s. & de epis. §. si quis autem. Itē si consiliarius officio finito se absentat, habet pro confessio. C. de assis. l. consiliarios, ff. de susp. tut. l. pluribus, in fin. Item est indicium, si is contra quem fama laborat est prauæ conditionis, & homo qui talia facere consuevit. ff. eo. l. de minore. §. tormenta. ff. de acc. l. sicut. §. iisdem criminis. Item si aliud fuerit indicium quod quilibet sapiens poterit per se perpendere secundum uarietatem personæ, & qualitatem, tunc enim cum aliquid addendo prædictis indiciis uel alijs similibus, & fama probetur, bene poterit ad tormenta procedere, quoniam fama per se non sufficiat. Pone concessum esse iudicib. quod secundum eorum arbitrium possit torquere accusatos, aliquis est accusatus, & est fama quod ipse fecit id de quo accusatur, & fama ita probatur, nunquid poterit iudex eum torquere cōfessionis ei factæ, uidetur quod sic: concedere enim arbitrium iudicii nil aliud est dicere, quam quod procedat bona fide, & secundum quod melius conscientia ei dictabit. dura tamē uidetur haec sententia, cum arbitrium de facto sine probatione uidetur suppleri non posse, cum de iuris auctoritate sit, quod legitima habeantur indicia, & hoc indicium arbitrio non videtur concessum, ff. ad Mace. l. ordind. §. 1. Sed quid si continetur in statuto quod non possit quis ponit ad torturam, nisi contra eum habitæ fuerint probationes, & magna indicia, ex quibus proceditur ad tormenta, ut dictum est; num illa dicuntur. Quid si continetur in statuto, quod nemo torqueatur, nisi indicia indubitate præcedant, ubi erit exemplum de indiciis indubitatibus; certe si est camera habens unum aditum, & unum exitum, & plures, & de camera exit aliquis pallidus, trepidans, & cum cultello sanguinolento, & nudo in manu, & statim post exitum inuenitur homo occisus, certe ista sunt indicia ad probationem maleficij indubitate. ex quibus non solum ad tormenta, sed etiam ad poenæ impositionem potest procedi, & ita intelligatur lex, scient. C. de prob. ibi, uel indiciis, & probationibus indubitatibus, & c. Et not. distinctionem, nam palliditas est uerum indicium contra cum, ff. eo. l. de minore. §. tormenta. Delatio

23 si gladij nudi est aliud indicium, nam de portantibus arma lex malum præsumit. in auth. de mād. prin. §. fin. & in auth. de armorum usus. l. i. i. Et est aliud indicium de indubitate, & istud semper accidit. Pone, occidit Titius in aliqua vinea, vel fundo, accusat de hoc Seius, sed de visu nulli testes depo nuat, & viderint istud homicidium committere, sed probat contra Seium, & ipse erat inimicus Titij. Item probat per testes quod ipsi uiderunt Seium admenantem gladium contra Titium. Item quod tunc Seius fugit pro perpetrati maleficij. Item quod est uox, & fama, & cum interfeci: certe ista quatuor simul coniuncta (quamuis per se non sufficiant) sunt sufficietia, & indubitate probationes, non solum ad tormenta, sed et ad cōdemnationem, arg. l. sciant. C. de prob. Item est aliud exemplū de indicijs, & probationibus indubitateis, defert Titius quod fecerit occidere Seium, non tñ sunt testes qui hoc viderint, sed per indicia probatur, & Seius est inimicus Titij. Item, quod Titius receptauit homicidam. Item, quod homicida erat domesticus, & familiaris istius Titij. Item, quod uox est, & fama quod Titius fecit occidi Seium. Item, quod se iactauit quod faceret ipsum Seium occidi, & est homo de quo uerisimile est quod talia faceret. Item quod olim alia offensæ inter ipsos interuenierunt, ista simul coniuncta satis sufficiunt ad condemnationē, non solum ad tormenta, ita potest intelligi d. l. sciant. Non mirum si plura simul coniuncta (quia quodlibet de per se non sufficit) faciunt plenam fidem, arg. in auth. de fide instr. §. sed, & si nullus, duo in. t vel plura imperfecta conficiunt unum perfectū. C. de agric. & consil. l. cum scimus, in prin. nam si non singula iuvant, multa quoque profundunt. l. sancimus in prin. C. de testib. & de excusur. l. i. §. i. Quid plura? de iure est quod ipsa principia lata per argumenta, & præsumptiones cognoscitur, & terminatur. 2. quidem. ff. de re mil. l. nō oēs. § a Barbaris, ibi hoc liquide. & c. cum l. de capitali lata cognoscitur, pro hoc eo. tit. l. desertorem, §. is qui. & in aut. ut licet in patria, & auie. §. illud. Curiosus autem iudex plura alia exempla poterit inuenire de indicijs indubitateis. Sed dixi quod milites, non debent torqueri. 24 t Quid de militibus nostri tipi? dic quod possunt torqueri, cum in assumptione militiae, non interueniant in eis multa, quae interueniebant antiquitus, & quae veri milites obseruant, vel obseruare debent. quia privilegio militari gaudere non debent. in aut. de mand. prin. in gl. quare cum non obseruant solennitatem, non habent pro militib. argu. in l. si quis consortium. C. de san. epis. & cle. l. qualiter. uerbi. cos quidem & c. pro hoc facit. C. de appellat. l. comminationes. Nā, & veri milites in quibusdam torquebantur. C. de re mil. l. proditores. Quid de cælestib. militib. ? dico quod præsbyteri non torquentur. clerici autem sic, de iure ciuij. C. de episc. & cle. l. præsbyteri. in gl. de abol. l. fallaciter. Hodie autem de iure nouissimo per auth. Friderici se cus est, in feu. de stat. & consuet. §. statuimus. Præterea si militari est concessum, multo fortius clericis. C. de sacros. eccl. l. lacrofan. t Quid de iudicibus, & aduocatis, vñ, quod non possunt torqueri, sicut nec militi. ut C. de aduoca. diuer. iu. l. aduocati. Præterea sicut militibus est concessum, ne cōdemnati teneantur, nisi in quantum facere possunt, ita aduocatis. ff. de re iud. l. mil. l. primo respon. in gl. Contrarium tñ obseruat. Sed quae ro quid operetur fama in maleficijs, puta accusatur quis de homicidio uel alio crimine, accusator non probat nisi fama, & publicam uocem, vñ, quod accusatus illud maleficium commisit, nunquid ex tali probatione erit condemnandus? dico quod non, quia fama non sufficit, quare absoluere. C. de eden. l. qui accusare, nā in criminibus probationes debent esse clariores luce meridiana. l. sciant. C. de probat. l. qui sñiam. ff. de pœnis. unde fama nihil aliud operatur, nisi quia confirmat illas probationes illorum testium, qui non sunt exceptione maiores. Sed nunquid operabitur ut torqueri possit accusatus secundum iura communia? vñ, quod sic, argum. C. eod. l. qui sñiam, & l. cum cognitionaliter, & l. milites, ibi inuestiganda, ff. eod. l. i. in prin. §. diui. Sed hoc non credouerum, quia fama probata posset quis torqueri, & in hac sñia est dñs Lombar dus Lupi, cum fama probata inducat indicium ad alia inducia ut not. in q. quae incipit, quid si non sit probatum, sup. eod. 25 t Quæro an ab interlocutoria quoniam absolvitoria possit appellari, vñ, quod accusabam aliquem, petij ipsum torqueri, iudex interloquendo pronunciauit ipsum non forte torquendū, ego uolo ab hac interlocutoria appellare. nunquid possum, vñ, quod sic. ff. de appell. l. i. Imo iudex tenetur, l. præalle. si non recipiat appellationem, ff. de ui pub. l. lege lul. propter hoc ego peto æqualitatem, cum libi permitteretur appellare si quoniam retur, ergo mihi permittitur appellare si pronunciaretur non quæstionandus. C. de fru. & lit. expen. l. fin. Nam quatuor ad indicia actor, & reus æquiparantur. ff. de re iud. l. 3. de off. pro consul. l. solutum. Item ab omni interlocutione per diffinitiuam sñiam non potest reparari, potest appellari. ff. qui sat. cog. l. ab arb. & de mino. l. intra utile. sed hoc non posset reparari, ergo, & c. Item pro hoc quia captio permittitur, non debet. l. metus, C. quod met. cau. ff. de auro, & arg. l. luxor. sed hic es-

set captio mei, quia sic appareret de calunnia mea, ergo appellatur, ut ff. de ijs qui. not. infal. athleras. §. calumniatores. C. de aduocatis diuer. iud. l. i. Item quia iste præuentus non poterit torqueri in causa appellationis, cum transuerit in re iudicata. C. de postul. l. i. Nam cum in prima non appellat, in secunda non est præiudicium. ff. quando appell. fit. l. fin. Pro hac parte non est quæstionandum, denegato mihi iure, ergo appellari potest, sicut supplicari. C. n. lit. pend. l. 2. & petitur restitutio ut ff. ex quib. caus. maio. l. sed, & si per magistratum, de mino. l. ait prætor. §. i. de appell. si quis prouocatus, & facit ff. qui sat. cog. l. ab arb. in auth. de colla. §. s. nautem, aliquando pro hoc. ff. de appellatio. reci. l. i. §. i. quando appell. fit. l. i. in princ. Contra credo quod non possit appellari, quia a condicatoria tñ lex permittit appellationem, ergo non extendenda, arg. C. de procu. l. si maritus. ff. de appellat. l. cum in una. in prin. Item quia certi sunt casus a quibus ab interlocutoria potest appellari. Sed iste non est de illis, ergo, & c. arg. ff. de ijs. quae sunt sui uel alie. iur. l. patre furioso. C. de tent. l. final. quorum appell. non recip. l. ab executore. Nec est bona ratio si permititur appellari a condicatoria ergo ab absolvitoria, quia fauorabilior est. ff. de regu. iur. fauorabiliores, & de adul. l. denuncia. l. Adrianus. ff. de actio. & obl. §. si. Item quia inconveniens sequeretur, si iudicium prolongaretur, quia aut dicitis. quod a diffinitiuam possit appellari, & tunc non potest reparari. C. de appell. l. si quis prouocatus, sed istud potest reparari in diffinitiuam, e. go, &c. Nam potest esse, quod iudex pronunciauerit non quæstionandum, quia erat decurio, ut C. eod. l. decuriones. C. ad l. lul. maiest. l. null. Sed tu dicas, quod non erat decurio, & quod adhuc poterit appellari. ff. de interd. & releg. l. inter pœnas. Aut dicas, quod non potest reparari, quia dicebat quæstionandum propter violentas præsumptiones, quia si dico quod absoluatur in causa principali poterit, & coram iudice appellationis quæstionari. Et quod non sit appellandum probo sic: tentia interlocutoria est preparatoria ad diffinitiuam, quia presupponit diffinitiuam, & diffinitiuam ad instar quasi videat se habere per ordinem ad principalem, & quia pronunciatur super principali uidetur pronunciatum super ista. Sed ab solutoria negotio principali, & quæstionibus sufficere, si uellet pronunciare super incidenti, id est super quæstionibus, C. de ord. cog. l. 3. nam quasi omnes articuli processus trahunt ad diffinitiuam sententiam. ff. de mino. l. 3. §. i. ergo non attendendum ad illam interlocutoriam sed ad illam principalem absolutionem: quia uidetur ut spectemus diffinitiuam sententiam super qua appellatur. ff. de noua. l. stipulatus, in fine nam si appellatio admitteretur ut oīum quod principalis remaneret in suspense. ff. de mino. l. intra utile. C. quando prouo. nō est necesse. l. i. ergo non faciam istam divisionem, cum sine divisione possit proced. argu. nulli. C. de iud. & quia ibi sunt duas prouisiones, & una se habet ad aliam tanquam ad plenam spectatur illa. ff. quando appell. fit. l. i. §. solum, & quia a quæstionibus non est incipendum, ff. eod. l. i. in prin. C. ubi senatores uel clari. l. quoties, & ita procedatur ad iuramenti delationem, ff. de iurciur. l. i. iuriurandum. Sed pone iudex detulit iuriurandum, tu reculas, iuste potest procedi contra te, sed potest protestari quod possit appellare a diffinitiuam: tunc ergo appellat. C. de leg. l. generaliter. §. sed autem, nam non debet suspendi talis causa. ff. de iud. l. per minorem, & de ita u. homi. l. pen. & h. d. lex. l. §. si. ff. nil. no. appell. pend. Nec obstat contrarium quando dicitur, quod generaliter aet. & c. concedo si potest reparari in diffinitiuam, sed in eius appellatione non poterit, quod non quæstionetur, tamen non punitur puniam, non probatum probabo. C. de temp. appell. l. per hanc, & quod aliud sit in absolvitoria, quam in condicatoria. ff. de re iud. l. inter pares. plures enim habemus quod ubi est sententia non appellatur. C. de episc. aud. auct. si quis litigitorum, &c.

F I N I S.

SOLEMNIS, VITALIS, ET QUOTIDIANUS
Tractatus de Excusatore sine mandato,
Excellentiss. V. I. interpretis, & magni
practici domini Antonij
de Canario.

S V M M A R I V M.

- Excusator quis sit, & qualiter diffiniatur.
- Excusatoris quale officium. Causa quas excusator allegare habet quomodo intelligenda.
- Excusator sine mandato an possit esse minor etiam & mulier. Excusatum triplex differentia.

Qq 4 Excusator

D.Io.Ant.de Canario De excusatore

- 4 Excusator sine mandato ad quid admittitur, & quando consumacia absentis Dei praesentia suppletur.
- 5 Iudex ex officio potest probationes inducere, & supplere.
- 6 Absentia & causa cur in quaquoque causa per excusatorem possint allegari.
- Item & innocentia.
- 7 Excusator quid differat a procuratore, defensore, & nuncio. Nuncius est instrumentum quo vox unius uadit in alium.
- 8 Excusator nomine cuius uerba concipere debeant.
- 9 Excusator si non probat quod dicit, ad quid teneatur.
- 10 Exceptionem aduersus excusatorem quae opponi possit.
- 11 Excusator nunquid procuratorem possit constituere.

Xcusatoris materiam vtile

prosequor per duas particulas, quarum prima ponit questiones concernentes excusatorem sine mandato simpliciter usque ad q.9. Secunda ponit questiones concernentes excusatorem absentia, usque ad finem. Quod igitur t' primo quis sit excusator. Respondeo Spec. in tit. de his qui alien. not. in iud. inter. uer. excusator. dicit, q' excusator est qui sine mandato ad cā ad proponendas excusationes, seu cā absentiā non causas causae admittitur, de elect. bonz el 1. & Spec. in tit. de exc. dicit, q' excusator est is qui uenit ad proponendum causas absentia alicuius, qui non poterat ratione sui, vel causae procuratorem constituere, uel qui uocatus erat, vt personaliter veniret, allegat prædictum uer. excus. de dolo, & cont. cum dilecti. Sed contra attende q' in 1. dist. dicit sine mandato, non ideo dicitur, q' causae absentia, per procuratorem allegari non possint, sed quia si mandatum haberet ad proponendas causas absentia foret procurator non excusator. ff. de proc. absens. & d.c. ueniens. quod autem dicit ad causam, quia causa multis modis assumit, ut not. Io. And. in c. cū dil. super gl. cau. de acc. Et intellige pro iudiciali conflictu certarum personarum: quod dic. de uer. sig. c. forus. in uerbo causa. Quod autem subdit. ad proponendas excusationes, seu causas absentia non causas causae, minus restringit excusatoris officium, quoniam non solum causas absentia allegare potest, sed etiam causas causae patentes peracta. amplius & causas absentia, vt dicam in sequen. quest.

Quod autem ultimum dicitur, admittitur. intelligitur sine mandato vt præmiserat, & adde, seu uenerit, vt in sequen. descriptione, quia si non mittitur, uenire potest, ut in dicta seq. q. dicam. Quod autem in secunda descriptione dicitur, qui non poterat ratione sui, uel causae constituere procuratorem, vel qui uocatus erat, vt personaliter veniret, non est satis dictum, quia licet possit citatus constituere procuratorem ad causas causae, uel sit citatus simpliciter, q' ueniat non personaliter, non ideo excluditur accusator ad allegandum absentiam, vel innocentiam, ut patet in seq. q. Dic ergo vt prædicta effugias, q' excusator est ille, qui sine mandato mittitur, seu uenit ad causam in iudicio ad allegandum causas absentia, seu innocentia absentis.

Secundò quæro, t' quid sit officium excusatoris, seu quas excusationes proponere possit excusator sine mandato, huiusmodi. Respondit Spec. in tit. exc. in fi. remittens se ad Inn. in c. uenient. s. de acc. qui in prima glo. ut etiam ibi cum refert, & sequitur Io. And. super 2. glo. dicit quod officium excusatoris est allegare causas absentia facti, de procu. quærelam. ff. de iud. l. si prætor. Ad causas causae necessarius est procurator cum mandato, vel satisfactione. Dicit tamen q' post lit. cont. in ciuib. uel criminalib. uel in alijs vbi proceditur, lite non contest. iudex antequam condemnaret indefensum contumacem admittet quemlibet allegantem iura causae etiam minorem, & forte infamem. ff. de proc. l. seruum quoque. §. publ. C. de proc. l. exig. in fi. & in d.c. ueniens. fuit admissus non habens mandatum, nec satisfidans. nec persona coniuncta ad causas causae. Causas vero intelligit, quæ colliguntur ex actis in eadem causa habitis. Non enim credit posse producere testes, uel instrumenta uel alias defensiones cum procurator non sit. Secus in causis absentia quas probare potest, & admittitur etiam non satisfidans. Dicit etiam q' excusator non allegat causas absentia de iure: puta, coram vobis non tenetur comparere, quia excommunicati estis, uel non valet, hoc n. non per excusatorem, sed per seipsum, vel procuratorem proponere debet, de rescr. super literis. Io. Et secundum prædicta intelligitur dictum Guil. Anglie. quod idem Ios. And. refert in tit. de defen. super rub. dicens defensorem sine satisfactione admittendum ad allegandum cā absentia, vc. 3, intellige me-ri facti, t' quod dictum Inn. declarans Bar. in l. pen. §. ad crimē de publ. iud. in 2. par. illius. §. in materia excusatoris permittit q' talis excusator qui non habet mandatum, non curat an sit mulier, uel minor, vt not. in d. §. publ. Item non tenet satisfactione de rato. ita no. in l. in eo quod. §. 1. ff. de re. dub. & vult Inn. in d.c. uen. Et demum subdit, q' quædam sunt excusationes ne-

cessariæ, quæ impediunt reum venire, ut puta, est infirmatus, uel carceratus ab alio, uel non potest transire p' iter: istæ cā potest allegari p' quemlibet, nec requiri q' caueat de rato, quia velit nolit. ipse sic est. quædam sunt excusationes inbabiles, quæ eum excusat a ueniendo probabiliter, potest tñ uenire si vult, vt puta, q' in loco habet inimicos, & sic excusat a ueniendo, vt d.l. de crat, ad Treb. de leg. 1. l. sciendū. §. 1. tñ si vult uenire potest, tunc talis simplex excusator non admittitur sine mandato ad allegandum talē excusationē, quia nescit quid absens ille uelit. Quædam excusationes sunt mere uoluntariæ, puta, quia tu non es merus iudex, hoc casu si reus vult potest prorogare iuridōnem, iō excusator non potest proponere sine mandato, cum hoc consistat in uoluntate absentis: ita intelligitur d. c. & dictum Inn. secundum Bar. Conclusio prædictorum est, t' q' excusator admittitur sine mandato ad allegandum q' absens non potest comparere, sed non q' non tenetur. Amplius ex predictis patet, q' excusator sine mandato admittitur ad allegandum cā cā, quæ colliguntur ex actis in eadem cā factis, eo casu quo in absentem potest diffinitiuam sua promulgari, in qua cūque cā ciuili, uel criminali, siue excusator h̄mōi, sit maior, siue minor, masculus, siue foemina, & ēt infamis, siue quis sit absens contumaciter, siue non contumaciter, & sine satisfactione per d. §. publ. & per d.l. exig. in fi. quia secundum Inno. quilibet admittitur ad allegandum, & docendum quid de iure partis, quia partis absentis contumacia Dei præsentia suppletur. C. de iud. l. properandum. §. cum aut. Et iudex non solū pro se, sed quemcunq; aliuni veritatem querere debet. Sed Bar. in d. §. publ. dictum Inn. intelligit, q' ubiunque potest in sua diffinitiuam ferri in absentem, quantumcunq; sit cā, siue sit ciuilis, siue criminalis, pecuniaria, siue capitalis, quilibet admittitur sine mandato ad ostendendum, de eius innocentia. Quod aut d. §. loquaf in eo qui uenit sine mandato, uel cum mandato, maior sit siue minor, masculus, siue foemina, seruus uell liber, cōiuncta persona, uel non patet in uerbo, a quibuscunq; defendi, & in uerbo, quemuis uerba facientem pro eo. Adde q' loquatur in qualibet cā, patet ex principio d. §. qd. aut loquatur contra allegantem innocentiam patet in uerbo: & innocentiam allegantem. hanc lectionem probat Bart. quia etiam nenie hoc potest, & debet hoc ex suo officio facere, ut in auth. qui semel. C. quō, & quādo iud. ibi perquisita ueritate, & in l. ampliorem. §. pen. C. de app. i. c. et gl. ibi dicat esse spāle in cā appell. Sed spāli est q' in cā appellationis possit ferri sua in absentem, & iō iudex inquirit ueritatem pro absentie, & si potest suo officio, multo magis quouis ueniente, & de innocentia docente. Et illud vñ uelle Inno. in d.c. ueniens. Adde ut patet ex rōnib. allegaris per eum. in qb. Bar. fundat se in d. §. 6. Et q' ex officio suo quando potest iudex ad diffinitiuam sententiam deuenire, possit parte absentie probationes inducere, & supplere, tenuit Bar. in l. 1. C. ut quæ de aduo. par. latius in l. 4. §. hæc autem. ff. de dam. inf. & in di spura. sua, quæ incipit, Iudex maleficiorum. & ff. de pœ. l. si non defendantur. & ff. de quæst. l. 1. §. si quis ultiro. Et si dixerit, procurator in causis a relegatione supra interuenire non potest, ut no. in d. §. publ. & d. §. ad crimen, & d.c. ueniens: Respōdet Bar. quemlibet admittit ad innocentiam, non q' possit facere aliquid per quod absentia præjudicetur: & ideo non admittit ut procurator qui nocet, & prodest domino, ut l. non solū ff. de proc. Sed tanquam quilibet ad informandum iudicem secundum cum, in d. §. publ. & in d. §. ad crimen. & in extra uagan. ad reprimen. super uerbo, legitime. Nam per excusatorem huiusmodi non deducitur aliquod ius absentis, sed solū ius publicum dixit Bal. in reos. circa fi. C. de accusa. quia pub. utilitatis est absentes a quibuscunq; defendi, ut d. §. publ. Collige igitur quatuor causas, q' aut excusator vult allegare causas causae simpliciter. Aut causas causae resultantes ex actis in eadem causa factis. Aut causas innocentiae ex cā in qua ad diffinitiuam sua deueniri potest. Aut causas absentia. Primo casu non potest sine mandato vel satisfactione de rato, uel etiam cum mandato, & satisfactione in causis a relegatione supra. Alijs tribus casibus, potest, vt patet ex prædictis. Et attendendum q' differt allegare causas causae resultantes ex actis, & allegare causas innocentiae. Quia primo casu admittitur excusator in omni cā. Secundo demum in cā in qua potest ad diffinitiuam sententiam deueniri, quia utrumque iudex nenie fauente, seu allegante simpliciter debet admittere, vt patet ex superiori alleg. omni enim casu quo iudex tenetur seu potest, requirere ueritatem ex suo officio pro absentie, et tenetur admittere quemlibet defensorem, ut probant ratios Inn. & Bar. supradictæ.

Tertio quæro iuxta proximè dicta, t' quare cā absentia potest in quacunq; cā allegari, & innocentia demū in causa in qua potest ad diffinitiuam sua deueniri. Respondeo, quia allegatio causæ absentia excludit damnum contumacia absentis, vt ea allegata, & probata cā differat, ut d. cā in q. 27. quæ contumacia potest esse cā in qua non potest ad diffinitiuam sententiam.

7 sententiam contra absentem deueniri, & sic damnum contumaciaz quod multiplex esse potest, de dolo & cont.c. prout, & per totum, & in Spec.de contum. §. tunc dicimus. Alle gatio autem innocentiaz excludit condemnationem rei vt dicam ita quæst. i. quæ condemnatio locum habere nō potest nisi in casibus in quibus potest ad diffinitiuam sententiam deueniri, non autem excludit contumaciam, quia licet reus non teneatur, seu non deliquerit, nihilominus contumax esse potest, & damna contumaciaz pati.

Quarto quæro † pro nominis intelligentia, quo differat excusator a procuratore, defensore, & nuncio. R espondeo à procuratore differt, quia excusator sine mandato, ut dictum est in 1. qd. procurator cum mandato qui ad excusandum tantum constitui potest, ut ff. de proc. ab lens, & ad vnam rem ff. de proc. l. i. §. i. A defensore autē differt, quia excusator ad allegandum causas causæ resultantes ex actis in eadem causa factis, & innocentiam rei, & causas absentiæ vt dictum est in 2. q. Defensor autem ad totam causam, ut not. Spec.in tit. de his qui alic. not. in iud. inter §. i. uer. defensor. De nuncio autem: quia excusator concipit uerba in persona sua, ut dicam in seq. q. Nuncius in persona domini. Nūc ius est uelut pica, & organum quo mediante uadit uox vnius ad alium, & nihil per se agit, sed dominus per eum uelut per epist. ff. de const. pec. l. qui autem §. fi. cum l. seq. ubi de hoc per gl. & Bart. & not. C. si quis alt. uel sibi l. multum interest, in gl. in uer. potest & Spec.in tit. de proc. §. ut autē. uer. & not. φ large. Horum tamen nominum sèpe unum ponitur pro reliquo, & præsertim pro excusatore nam: sèpe excusator, idem procurator, ut d. c. ueniens, dicitur defensor, vt d. §. publ. in gl. magna, & in §. ad crimē, & in l. in eo. §. i. ff. de reg. iur. Et dicitur nuncius, ut d. c. bon. dc cl. & d. e. uen. de acc. Nam, & procurator diciuntur nuncius, sed non econuerso, ut d. Spec. in uer. & not. Ponuntur proprie, & improprie secundum subiectā materiam, ut ex prædictis uerbis patet.

8 Quinto quæro, † qualiter excusator debet uerba concipere, an uidelicet in persona sui uel rei cuius absentiam vel innocentiam alleg. Responde, quod debet concipere uerba nomine suo proprio. Cum ratione publicæ utilitatis non ratione utilitatis priuatæ admittatur, ut d. §. publ. & humanitatis ratione, quia quilibet homo debet alij bene facere, ut ff. de ser. expor. l. seruus ea. Nam enim constituit cognitionē inter nos. ff. de iust. & in l. ut uim. & ff. de appl. l. non tantum in uer. humanitatis ratione. & quod ibi no. in 1. gl. sicut dicens in tutor. ff. de his quibus ut indig. l. tutorem, & C. eo. n. l. poll. & qd ibi not. in 1. gl. in uer. pupilli noīc, & in coniuncta persona. C. d. pc. l. exig. Dicēdo, ego dico Titū accusatū, seu in quisitū absentem ex tali causa iusta, & comparare nō posse, vel eum fore innocentē, & terminum ad probandum peto. Sanè, & si dicerem nomine, Titiū dico, &c. admitti deberem, vt d. l. non tantum, quia intelligeretur nomine Titiū id est, ad utilitatem Titij, ut not. in d. l. tutorem, & d. l. poll. si tamē simpliciter compararet, ut præmisi, malefaceret iudex cogere eum ad exprimendum quo nomine ageret, & comparere, ut dicit Inno. in simili. in ca. cum olim. de test. secundum Bart. in d. l. non tantum. Ego confueui dicere, comparat talis accusator, seu defensor sub proprio nomine, nec non excusatorio seu defensorio nomine Titij, & tanquam unus de populo & pro intresse pub. & omni mel. modo nomine, & causa, & forma quibus magis, & melius posuit, & debeat coniunctim uel diuisim, &c. uti si uno modo possit excludi alio non excludatur, & consuetudo in prædictis amittit defensorem, quounque nomine compareat.

9 Sexto quæro † ad quid teneatur excusator, si non probat quod deducit: iudex super excusatione proposita potest procedere duobus modis. Vno modo super excusatione simpliciter procedendo ad instantiam excusatoris, & tunc excusator non probans, de calumnia venit condemnādus extra ordinem, sicut dicimus in denunciatore suam denunciātiam coram iudice prosequente. ff. ad Turp. lab. accul. §. de nunc. & ff. de cust. reo. l. diuus, vbi de hoc per Bart. & in c. fi. de cal. Ac etiam debet condemnari in expensis, sic condemnatur reus, ut no. C. qui accu. non pos. l. qui de criminē, cum suo nomine compareat, ut dictum est in prox. quæst. & sicut comparens in iudicio sine mandato. C. de procur. l. licet. & quod ibi not. per Doct. Alio modo potest procedere iudex ex suo officio per inquisitionem propter illam excusationem quæ coram eo allegatur, & tunc perinde habetur ac si iudex ex officio suo mero, & simplici moueretur, & in nihilo excusator tenetur. Quinetiam non prohibetur eo casu excusator esse testis sicut dicimus in denunciatore, vt scripsit Bart. in d. l. diuus, quia dicto casu iudicium totum fundatur in induce inquirente, qui tenetur, & potest perquirere veritatē, vt dictum est in præc. q.

10 Septimo quæro, † iuxta præmissa, quæ exceptiones opponi possunt contra excusatorem. Responsio patet ex di-

ctis in præcedenti. q. quia si iudex procedit ad instantiam ex accusatoris opponi poterunt omnes exceptiones quæ opponi possunt contra personam accusatoris seu contra per sonam illius qui alieno nomine comparet, sicut dicimus in denunciatore, de accu. c. licet Hely. & tenet Bart. in d. l. diuus. & sic opponi poterit quod est minore excommunicatus, & similis: ideo obstat. l. exig. in fi. C. de procu. quia est speciale ibi in filio secundum doct. qui potest comparere sine mandato ad plenam responsionem in causa partis absentis, in quem poterat ad diffinitiuam procedi licet fore minor, ergo scus in alijs, & iudex ad instantiam accusatoris seu actoris, & ēt ex suo officio poterit talem excusatorem repellere, ex suo tamē officio poterit inquirere ueritatem, & sic ad suu informationem audire minorem feminam, & quemcunque alle ganter, & sic intellexit lect. Bart. in d. §. pub. & quod dictum est in 2. quæst. Et ex his etiam, φ excusatore primo modo sumptum iudex tenerur admittere. Secundo autem modo as sumptum non, nisi ut informet, ut dictum est.

Octavo quæro † an excusator huiusmodi, possit constituere procuratorem ad excusationem propositam protequendam. Respondeo φ sic, quando iudex procedit ad instantiam excusatoris cum ad eum causa periculum spectet, licet aliud sit in procuratore, & tutori, qui ante lit. cont. procuratorem non constituunt. C. de proc. l. neque, vt concludit post multa argumenta, pro, & cōtra, Spec. in tit. de proc. §. i. uer. sed nunquid defensor. qui licet loquatur in defenso re qui satisdedit iudicatum solui idem in executore predicto qui satisdare non tener, ut dictum est in 2. quæst. per ratios alle. per Spec. in d. ver. led nunquid defensor. & in proxima quæst.

S V M M A R I V M .

- 1 Excusator sine mandato quomodo innocentiam proponere possit.
- 2 Absentis probata per excusatorem innocentia, quid habet facere iudex.
- 3 Innocentia per excusatorem in qua iudicij parte allegari possit.
- 4 Excusator nunquid possit à grauamine, seu sententia appellare. Excusator post latam sententiani comparens utrum possit à sententia appellare.
- 5 Excusator appellans pro eo qui ad supplicium ducitur, nunquid possit sine mandato prosequi appellationem.
- 6 Innocentia post sententiam in rem iudicatam transactam reo etiam in uito, an & quibus casibus allegari possit, & coram quo iudice.
- 7 Excusator absentis quas excusationes meri facti possit allegare. 10.
- 8 Absentie causa iusta qua dicenda.
- 9 Excusator absentis qui metu supplicij aufugit nunquid admittendus.
- 11 Abiens quis dicitur, & absentia quomodo probatur. 12.
- 13 Absentia sola nunquid probet impedimentum iustum.
- 14 Excusator absentis petens terminum citationis prorogari ut absentem inueniat quem nescit ubi sit, nunquid audiendus. Et quid si dicat se non inuenisse. 15.
- 15 Impedimentum puri, & meri facti absentis quomodo probetur. Et an sufficiat impedimenti semiplena probatio. 17.
- 18 Impeditus an teneatur excusatorem mittere, quid iuris si mittatur.
- 19 Item si non mittat.
- 20 Excusator allegans impedimentum facti præcisi nunquid audiendus.
- 21 Excusator in causa capitali, an satisdare debeat de præsentando finita absentia causa.
- 22 Procurator cum mandato generali nunquid absentie causas proponere possit.
- 23 Absentia causa utrum possit in uito absentie allegari & probari.
- 24 Excusator nunquid possit allegare eius absentiam contra quem petitur sententia executio.

Secunda Tractatus particula.

Nona quæstio circa secundam partem concernentem quæstiones allegantes causas innocentiaz qualiter innocentiam poterit excusator iste proponere. Respondeo, illam per quam constet inquisitus de homicidio probare hominem qui dicitur occisus superuiuere, non autem posset proponere innocentiam per quam constaret delictum commissum quacunque ratione non punibilem, puta quia occulus poterat impune offendere, uel delictum erat præscriptum ex forma statuti, & similia, quoniam id non posset iudex ex suo officio reo non properante supplere, ut dixit Bart. ff. de pœ. l. absentem, in 4. q. in §. neque per excusatorem sine mandato id deduci, ut dictum est in q. 2.

Decimo quæro, † probata innocentia per excusatorem quid habet facere iudex? Respondeo, q. habet reum absconitē absoluere secundum Bart. in extrauag. ad reprim. super uerbo, ad receptionem, alleg. C. de iud. l. prop. §. sinantem, & merito, quia constito de innoceutia etiam nemine de innocentia proponente, debet iudex reum absoluere, ut ff. de pœ. l. si non

D. Io. Antonij de Canario De excusatore

si non defendantur, & l. vnius. §. cognitum. ff. de quæstio.
vt dictum est in 2. quæst.

3 Undecimo quæro, † quando possit innocentia allegari.
Respondeo in quacunque parte indicij etiam post publicationem processus, & post conclusionem in causa, cum constira innocentia totum iudicium resilit in iudice inquirente, seu in causa cognoscente, ut tenet Bar. ff. de q. l. i. §. si quis vñtro, & l. 4. §. hoc autem iud. ff. de damn. inf. & in d. l. si non defendantur, & in disputatione sua. iudex maleficiorum, allegat. in 2. quæst.

4 Duodecimo quæro, † an excusator possita grauamine, seu a sententia appelliare. Respondeo à grauamine, seu à sententia interlocutoria in causa excusationis planum est posse appellate, quia ad eum causæ periculum spectat, ut dictum est in 6. q. Idem à diffinitiuā si subscripti. excus. proposito iudex sententiam diffinitiuā promulgauerit eadem ratione, cū in ea appellationis causa possit grauamen suum releuare. ff. de appell. l. i. & grauato aliter appellatio sit permissa. C. si ut seab hæreditate abst. l. i. & de app. l. & in maioribus ff. de appell. a sententia. Sed dubium est, an excusator cōparens post latam sententiam possit à sententia appellare. Respondeo non nisi pro eo qui ducitur ad mortem, & intra tēpora quæ ad appellandum largiauntur, quo casu etiam reo inuito qui libet humanitatis nomine appellare potest, ut l. uel non tantum. ff. de appell. ergo. C. de app. l. ad dictos, & C. de epi. aud. l. ad duos, qua humanitatis ratione expositata cōfertur dicto casu beneficium in inuitum in d. l. non tantum, in glo. ult. & ff. de reg. iur. l. inuito, & co. tit. c. inuitum. lib. 6. per Dyn. & ff. de neg. gest. l. soluendo. per Bar. quod interesse humanitatis non attenderetur in alio casu, quo quis præjudicare posset, ut dictis iuribus no.

5 Decimotertio quæro, pro intelligentia præmissæ quæstio nis, & maiori declaratione nostræ materiæ. † An excusator appellans pro eo qui ducitur ad mortem possit appellacionem prosequi sine mandato? Respondeo pro cōcordia Bar. & Bal. qui uidentur in dicta quæstione contrarij, dic quod ad plenam defensionem non admittitur ne processus excusatori præjudicet reo cui ius est acquisitum per appellacionem. ff. an per alium causa app. l. i. coniuncto d. §. ad crimen, sicut in causa principali, & sic loquitur Bal. in d. l. addictos, in fin. C. de ep. aud. ad allegandum autem, & probandum causas innocentiae bene admittitur sicut in causa principali. Et sic loquitur Bal. in d. l. non tantum. dum ad prædicta alleg. Bart. in l. si non defendantur. ff. ad poen. & l. i. §. pen. ff. de quæst. Nam innocentia in causa capitali etiam reo inuito allegari, & probari potest humanitatis ratione ut d. l. non tantum, & quod ibi not. in ult. gl. & dictum est supra.

Ex his patet quod talis appellatio utilis est, quia deuoluit causam ad superiorem coram quo innocentia allegari, & probari poterit, quod non posset causa per appellationem non denolura, & quia cum mandato poterit prosequi causam ad plenam defensionem sicut in causa principali cum reus sit in vinculis, ut dicit Bal. in d. l. addictos, & tenet latius Bart. in d. l. ad crimen, & quia si iudex a quo, vellet appellatio ne interposita sententiā exequi, possit excusator ei de facto resistere, quia per appellationem ablata est iurisdictionis iudicii à quo, secundum Inno. in ca. si quando. de offic. deleg. quem allegat, & sequitur Baid in d. l. addictos. de episcopali audien. ad hoc l. prohibitum. & quod ibi not. C. de iur. hic. lib. 10.

6 Decimoquarto quæro, † An post sententiam in rem iudicatam transactam, possit excusator rei innocentiam allegare, & si possit coram quo iudice. Respondeo quæstio procedit in causis capitalibus in quibus potest innocentia, reo inuito, allegari, ut dictum est in duabus proximis positionib. quia in alijs facit ius. ff. de statu homi. l. quantum. In quibus causis capitalibus potest allegari innocentia post rem iudicaram inuito condemnato per ipsum condemnatum. ff. de q. l. i. §. si quis vñtro & in Spec. de accu. §. sequitur, uer. sed po ne. licet hoc male Italici obseruent. Dicit Io. And. ibi in additionibus sic. Per quemlibet etiam posset illam ex suo officio iudex inquirere. Sed in innocentia probata non posset iudex absoluere, quia non potest sententiam corriger. ff. de re iud. l. iudex postquam, sed deberet principi describere, uel petitionem dare in communī, quia cōmune non recognoscit superiorem, ut d. l. i. §. ff. de quæstioni. quod ibi not. per Bar. Coram autem iudice ad quem a legare innocentiam non posset, quia ad eum non est iurisdictionis deuoleta neque deuolet potest, cum ad appellandum tempora sint due, sa, ut dictum est in proxima quæstione. Posset tamen excusator per viam supplicationis principem seu cōmune adire ut de iudice dictum est.

7 Decimoquinto. Circa tertiam partem quæstionis excusa toris allegantis causas absentiae puri, & præcisi facti quas excusationes meri, & præcisi facti possit allegare. Respon-

deo illas quæ iustam habent rationem, ut d. l. inter. & d. l. poen. §. ad crimen. ff. de publ. iud. Exempla patent in l. 2. ff. si quis cautio. cum duabus legibus sequentibus visque ad §. quantu m. vt si ualitudine tempestatis maritimæ seu terrestri, uel fluminis furore, detentio, carceratione, absentia longinqua, pūta ultra mare, & similia, per quæ quis præcise comparere nō posset uel nolit, ut dictum est in 2. q. Omne enim impedimentum meri, & præcisi facti iustam absentia rationem habet ut in d. l. q. dictum est: nisi causa impedimenti fuerit ut statim dicam.

8 Decimosexto quæro. † Quid si in impedimentum meri, & præcisi facti contingit culpa absentis, an causa absentiae dicatur iusta. Respondeo, aut culpa est præordinata ad casum contingentem, aut non: primo casu causa absentiae non est iusta. v. g. Si absens facit le capi à magistratu uel detineri à priuato, ne posset comparere, uel suspicione delicti ne ciari possit fuit in partes longinquas, ut ff. si quis cautio. l. 2. §. si. ibi, nā si ipse hoc affectauit uel causam præstitit non pude rit exceptio. Secundo casu sic, ubi absens deliquit in loco in quo residebat, & propter delictum captus, & incarcерatus est, à m ag. stratu, uel transiuit per territoria hostium, & captus est, nam talis causa non fuit præordinata ad hūc casum seu effectum, vt comparere non possit, vnde absens nō est imputanda, ut ff. ad l. Rhod. de iactu l. si vehenda. §. i. & ibi not. ff. de imp. in rebus dot. factis. l. an in totū, siue iuste detineatur siue iniuste, & siue per magistratum iurisdictionem habentem, siue per priuatum, ut d. §. si. in prin. per quem ibi hoc tenet Bar. & Spec. in tit. de acc. §. pen. vers. item quæritur & melius. in uers. quod si quis. in additio. Io. And. ubi vult, q defensor potest allegare absentiam bāniti de alio maleficio, & propter ipsum maleficium absentis. Sed si foret absens suspicione maleficij de quo inquiritur dicam statim.

9 Decimo septimo quæro, † quid si de suspicione delicti reus se absentavit, & casu contingente sine tui culpa comparere non potest: verbi gratia, delinquens timens propter delictum capitale de quo distramabatur, ne capteretur, aufugit de ciuitate, & eius territorio, & fugit ad ciuitatem vicinam, ubi propter inimicitias post eius accessum fugientes inter ciuitatē originis in qua dicitur delinqüisse, in illa ad quam se contulit captus est, & in carceribus positus. An allegans eius absentiam per potestate de maleficio inquirentem debeat admitti. Hic casus, & sequens in proxima quæstione dederunt causam huic sumimule. videbatur enim quod, sic, quia culpa fugæ non tendebat ad inimicitiam, & capturam huiusmodi, ut dictum est in præcedenti proxima q. Sed respondebatur quod licet absentia sit excusabilis propter culpam fugæ tendentem ad non coquendū multa allegata fuerunt pro & contra. Finaliter puto quod admitti debuit excusator quoniam excusatio puri, & præcisi facti admitti debet ut d. §. ad crimen, & dictum est in 2. q. & d. §. pub. non obstante culpa fugæ, quia illa militaret si sola adeset, ut dictum est in proxima q. Nam eo casu ideo excusator non admittitur, quia fugam affectauit, & causa fugæ fuit, ut d. §. si. Sed casus contingens capture eum excusat quia illam non affectauit neq; causam præstitit. Et si dicatur casus contigit propter fugæ, Respondetur quod fuga non debet considerari, quia non tendebat ad dictum casum, ut in proxima quæst. dictum est. Rursum fuga non reddit eum contumacem, confessum, vel conuictum, licet reddat eum de maleficio suspectum, ut not. per Cyn. C. de rapt. uir. l. i. per Bar. in l. lex Corn. ff. ad syll. & per Io. And. in tit. de præsumpt. in §. species, uer. violenta in additio. Spec. & dixit plene in tract. de quæstio. & torn. §. 2. q. 7. & absentia prædicta habet duplē causam: absentia videlicet fugæ, & capturæ prima iniusta, secunda iusta. Et sufficit una causa iusta, ut d. l. inter. in verbo, iusta rōne, quæ non tollitur per iniustā. Et quia si post primam citationem fuderet, oportet eum iterum citari, nec illa fuga eum redideret contumacem pro alijs citationibus, ut not. de dolo, & cont. c. 2. in gl. videbitur, lib. 6. C. quomodo, & quan. iud. l. ea quæ. in fi. Oportet citari ergo, ut compareat, & comparere possit, & eius absentiam allegari, nec fuga concludit necessario quod citatus nolit comparere. & qui hodie fugiendo comparere nō vult, si erit citatus velle comparere poterit, quia voluntas est ambulatoria. ff. de adimen. leg. 4. & sufficit impedimentum facti absque eo quod appareat, an velit comparere, si impedimentum cessaret, aliter non excusat, & absentia facti si voluntate, non quod iura non requirat, ut d. l. inter. & d. §. ad crimen, & d. §. publice, & d. c. ueniens, impedimentum igitur tolius absentie in casu proposito a legatione non potest, sed impedimentum captiuitatis subsecuitur pp. inimicitiam inter dictas ciuitates exortum sic.

10 Decimo octavo quæro, † retentis terminis q̄cnis proxime præcedentis, quod si retentus, & captus non valens exire de carceribus alio modo promisit sub graui pena non recedere de ciuitate, & fideiulores dedit, an excusator allegas deten-

detentionem, carcationem, promissionem, fideiussionem huiusmodi sine mandato admittitur. Respondeo non, quia talia impedimenta non sunt meri facti, sed iuris, quæ allegari non possunt per defensorem sine mandato, ut dictum est in 2.q. Non enim dicto calu teneat absens facto precise, sed obligatione de non recedendo, qua non obstante compare potest si uelit, & forsitan tenetur, cum propter delictum grauius, seu capitale citetur, de quo, de re iud. l. contumacia & poenis. & l. 2. §. exhibendum. ff. de cult. reo. per Bart. in disputatione sua, statuto ciuitatis Lucanæ cauetur. Amplius idem foret dicendum si excusator allegaret regunamentum guerræ inter dictas ciuitates exortæ, quoniam impedimentum guerræ non est meri facti, sed iuris, dum non allegat, quod non possit precise, sed quod non tenetur propter guerram, ut dictum est. Quin etiam propter communes guerras patriæ non excusat quia a comparando, cum comparere possit, maxime cum saluo conductu, tenent domini de Rota eorum conclus. 327. per d.c. delicti. in verbo, descrimina viarū, de dolo, & cont. propter iniurias autem personales, & capitales bene excusat. ut lite non contest. c. accedens, de re iud. cle. pastor. illas tamen non posset excusator sine mandato proponere, quia non sunt meri facti, ut dictum est.

11 Decimonono quæro, † quis dicatur absens. Respondeo absens dicit in proposito qui abest à ciuitate merum imperium habente, sicut olim à prouincia, de poenis. labentem, in princ. C. de accus. absentem. C. de adul. si quondam. ff. co. l. si maritus. §. l. Iul. & quod ibi not. Ad hoc ut quis dicetur absens facit quod scripsit Bart. ff. de damno inf. l. 4. §. prætor ait, & l. quamuis. in 5. q. & de uer. obl. l. 1. in prin. & d. §. lex Iul. & Bald. in l. fi. §. ubi autem, lo. 1. C. de bo. quæ lib. ad hoc l. abesse ff. ex quibus cau. maio. & l. prætes. cum seq. cum gl. tua. ff. de procur.

12 Vigesimo quæro, † qualiter probetur absentia huiusmodi. Respondeo, probatur per famam, ut no. Spec. tit. de accusatores. §. r. uer. led quid si iste. Sola enim fama, & vulgi opinio sufficit in tali probatione dicit Bart. in extrauganti ad reprimendum, in uerbo, per edictū, per tex. in auth. de exhibendis, & introducendis reis. §. si vero, col. 5. Item iudex potest, & debet de absentia se informare, & id examine, in quā terram abiisse dicitur per dictum tex. ex eo enim quod dicit abiisse dicitur, apparet quod sufficiat sola fama, vel vulgi opinio, & potest se informare iudex etiam summatim, & parte non citata, secundum Bar. c. in dicto verbo, & per dictum. Rursum probari potest per discussionem fiendam per nuncium seu nuncios, nam sicut sit de bonis, ita de perdonis secundum Bar. in d. §. prætor & ff. de lega. 2. l. cum quidam. Ad hoc quod dicitur in probatione negatiuæ in l. hoc iure. ff. de verb. oblig. per Bar. & de accu. c. super his, per Innoc.

13 Vigesimoprimo quæro, † an sola absentia probet iustū impedimentum. Respondeo non nisi concludat iustam rationem, ut d. l. inter. §. ad criminē, & d. §. publice, & d. c. veniens. Iustam autem rationem concludit si ex illa insurgat impedimentum, ut comparere non posset, ut quia sit absens ultra mare, vel in loco ita remoto, quod comparere non posset, ad se excusandum, ut dictum est in 2.q. & propterea oportet quod probetur fama absentia in quam terram abiisse dicitur, ut dictum est in proxima questione, ut sic concludat necessaria iustam absentiam, & absentia rationem, simplex enim probatio absentia nihil concluderet, velut incerta probatio de probatio. c. in præsentia. C. vnde liberi. l. non hoc, posset enim esse absens in loco vicino, & sic comparere posset, & processus notitiam habere, sicut dicimus de citato ad dominum, ut subdam in questione 29.

14 Vigesimossecundo quæro, † iuxta præmissa. Excusator ignorans in quo loco citatus sit absens, comparet, & allegat absentiam, & petit terminū citationis rei prorogari, ut possit inuenire absentem, quia ignorat ubi sit, an debeat audiri. Respondeo sic, faciendo primo fidem de citatione, secundū ea quæ dixi in 20. questione, quo factō debet ei terminus assignari, ut eum inueniat, & ei denunciet, ut C. vbi de criminē agi oportet, auth. qua in prouincia, secundum Bart. in extrauganti, ad reprimendum, in uerbo, per edictum.

15 Vigesimotertio quæro, † quid si accusator dicit se diligenter inquisuisse, & non potuisse inuenire ubi forēt. Respondeo iudex procederet tanquam contra contumacem. Nā post illam dilationem, sive ueniat vel mittat legitimate auditur, alias secus, ut d. auth. qua in prouincia. secundum Bar. d. verbo per edictum.

16 Vigesimoquarto quæro dictum est, qualiter probetur impedimentum surgens ex absentia. † Qualiter probetur impedimentum meri facti absentis, pone carcationis, & similiū. Respondeo. lac. de Aret. & quidam alij videntur voluisse quod debeat probari plene per testes, vel instrumenta. ff. de re mil. l. 3. §. quæ ad diem. & l. qui commeatum. 6. quæ. l. præsentium. de rel. in int. c. ex literis. Spec. in tit. de appellat. §.

nunc breui er. Ver. quid ergo, videtur dicere quod sufficiat iuramentum, quod tenuisse videtur Bart. ff. de excus. tut. l. scire oportet. §. sufficit, allegat de elec. quia propter circa si. ad qd. 22. q. 1. c. 1. & maxime cum uno teste. de proc. ex insinuacione, videtur enim quod hoc casu sufficiat probatio semiplena, ut d. c. ex literis, & d. c. cum Ber. hol. lo. And. in d. ver. quid ergo, in addit. Spec. videtur velle quod si probatio haber fieri de loco vicino requiritur p' ena probatio, alias sufficit iuramentum. Finaliter Gul. vt refert, & sequitur Bart. in l. 2. §. quod diximus. ff. si quis cautio. Host. Arch & co. And. in ca. 1. de dolo, & cont. lib. 6. tenet hoc relinquendum arbitrio iudicantis qui habet considerare qualitatem personæ, & impedimentum quod proponitur, & alia adminicula, & secundum qualitatem quandoque exiget plenam probationem, quandoq. exiget iuramentum. de iure iur. c. fi. & quod metus causa. ca. fin. & quod noratur. 69. dist. tanta, in gl. ord. quod secundum prefatos Doct. quod etiam sanè intelligi voluerit. Iacob. de Aret. Spec. lo. And & Bart. in præall. locis. Et prædicta procedunt, in prin. In excusatore autem si notitiam haberet absentia, & impedimenti per veritatem idem putarem, cum nomine suo compareat, ut dictum est in 5. quæstio. Si vero certam notitiam non haberet oportet eum probare per famam sicut de impedimento longinquò absentie dictum est in 20. q. uel ad alias conjecturas cum sufficiat probatio per conjecturas ut dictum est.

17 Vigesimoquinto quæro. † An sufficiat semiplena probatio impedimenti. Exemplum constat quod per mare fuit tempestas, ita quod non potuit tali tempore nauigari. Bart. in l. 2. §. quod diximus. ff. si quis cautio dicit quod non. Immo. debet probari quod ipse de domo sua recessit, & tempore debito fuit ad mare, & eo tempore tempestas fuit in mari, propter quam fuit ita impeditus, quod uenire non potuit. ff. de re mil. l. qui comineatus. Vnde est consuetudo quod in terris maritimis fiat protestatio, quod propter impedimentum maris non possit trahire, cum ipse sit ibi causa transiendi, secundum Bart. Quod dictum procedit quando ex alio facto uel non facto est præsumptio contra eum, quod si cessasset impedimentum non uenisset, ut in exemplo Bart. quo non accedens ad mare presumitur comparere noluisse, quia impedimentum non compare uolentis absentem non excusat, sicut si alia præsumptio non resultat, ut quia sit in ciuitate iuxta mare posita, uel in carcerebus, quia tunc sufficit probatio solius impedimenti, quia nemo presumitur defensionem omittere, ut dixi in 17. q. Tum tamen foret quod protestaretur ut supra, ut dicimus in debitore ad certam diem, ut excusetur a mora per lapsum diei. ff. de consti. pec. l. item illa. per Bar.

18 Vigesimosexto quæro, † An impeditus huiusmodi tenetur mittere excusatorem, attende quod procedit quando non tenet mittere excusatorem quod est regulare de quo per Doct. C. de rest. mil. l. 1. & 2. §. si quis in iud. ff. si quis cau. per Gul. & Bar. de proc. c. quær. & de dolo & cont. c. cum dil. & per Doct. & glo. Respondeo sic, ut notatur in c. quær. in glo. in uerbo, detentus, & in d. c. cum dilecti. in glo. magna super uerbo, Responsalem.

19 Vigesimo septimo quæro. † Quid si excusator mittatur vel ueniat, & probet iustam rationem seu iustum impedimentum absentis? Respondeo iudicium differtur. ff. de iud. l. si prætor. ff. si quis cautio. l. 2. §. si quis in iudic. de elect. bonæ. de dolo & cont. c. cum dilecti. & d. c. ueniens.

20 Vigesimooctauo quæro, † Quid si non mittit excusatorem uel non ueniat excusator pro absente. Respondeo siue non mittat, quia non possit, siue non mittat quia negligit, tenet processus contra absentem, sed rescinditur per restitutionem. Sed si compareret excusator, & de iupedimento doceret processus foret ipso iure nullus ut not. ff. de re iud. l. quæstū per gl. & Bar. in d. l. 2. §. si quis in iud. & in d. c. quær. & in d. ca. cum dil.

21 Vigesimonono quæro, † Quid si excusator allegat quod citatio non potest peruenire in notitiam absentis, uel aliud impedimentum præcis facti, iudex ultra procedit. An ualeat processus. Respondeo sic, nisi excusator obtulerit se probaturum, & iudex contempserit de appell. c. interposita. Saluum tamen est ius parti petendi restitutionem ex causa iusta absentia. C. quomodo & quando iudex. l. ab eo. ff. de integrum rest. l. fi. & ibi notatur. Non enim est necesse ad nuditatem processus, quod citatio perueniat in notitiam citati nisi iudici constet de impedimento, uel per eum steret quo minus constaret secundum Bart. in extrauganti, ad reprimendum. in uerbo, neglexerit.

22 Trigesimo quæro. † Excusator in causa capitali allegat casus absentia, iudex vult quod satisfiat de illo presentando tempore quo iusta causa absentia poterat esse finita. An ad id teneat. Respondeo non, quia nulla lex hoc dicit. Facit. ff. de coll. illic. l. 3. in fi. de trans. c. 2. de sent. ex communis qui. lib. 6. secundū loan. And. hanc questionem latius prosequentem. & ut præmittitur

D. Io. Ant. de Canario De excusatore

mittitur concludentem in ti.de defensore super rubr.in additionibus Spec.

- 23 Trigesimo primo quarto. † Absens impeditus impedimento puri facti constituit procuratorem ad agendum, & defendendum in causa capitali sed non excusandum seu allegandum causas absentia. An poterit illas causas proponere. Respondeo q̄ non habet dubium quia si potest sine mandato, multo fortius cum mandato generali. Sed dubium foret an posset causa absentie iuris proponere cum ad eas propoundendas non fuerit expresse, & specialiter constitutus, quod non facit ad nostrum opusculum quo solum de excusatore sine mandato agimus. Domini tamen de Rota eorum conclusione 226. tenent quod sic. Adde rationem, quia si habes certam formam mandati fecit aliquid quod valet, non est contra sed iuxta mandatum, ut ad propositum dicit Io. And. in tit. de excusatore, super rubr. in Spec.
- 24 Trigesimo secundo quarto. † An causae possint contra voluntatem rei allegari, & probari. Respondeo non, cum per allegationem causarum absentiae sola contumacia excludatur ut dictum est in 26. q. quæ contumacia volente reo excludi non potest. Sicut dicimus in coniuncta persona quæ contra voluntatem domini non admittitur, ut notatur in Spec. de con. persueri, licet autem, & vers. item quod agit contra voluntatem, licet ad allegandum causam innocentiae excusator reo inuito admittatur. ff. de poe l. si non def. ff. de q.l.i. §. si quis vlt. patet ex dictis in 2. q. cum duabus seq. Ratio differentiae est, quia poena contumacia respicit annotationem bonorum seu damnum bursale, poena innocentiae respicit personam cuius correus dominus nō est, ff. ad l.lib. homo. ff. de appell. non tantum. Si tamen poena nocentis respiceret bursale damnum non posset absentia innocentiae allegari inuito absente, quia potest pati se damnari. Rursum si absens posset damnari ad mortem ex forma statuti, non posset proponi causa absentie eo inuito; quia causa absentiae non excludit delictum, sed innocentia sic.
- 25 Trigesimo tertio. † An excusator possit allegare absentiam eius contra quem petitur executio sententiae. Aduerte pro decisione huius questionis Io. And. in tit. de exec. tent. §. fi. super uer. 12. in additionibus Spec. querit an petens executionem sententiae necessè habeat admittere defensorem qui offert pro condemnato, & post argumenta pro, & contra, includit per l. i. ff. de fide inst. l. fidei ill. pro uen. & l. ant. tamen, in prin. ff. de iud. solui. uer. condemnato fidei uile reus ad defensionem non admittitur, quod admittitur si facere uelit, q̄ facit dominus, & aliquantulum plus scilicet satisfacere. Et si hoc faciet recte defendet. ff. de proc. l. sed & hæc. §. def. & l. fi. de iud. l. recte def. Sed dominus aut solueret, aut annularet sententiam. Ad hoc ergo faciendum admittendus est defensor. Audiet ergo dicens actorem habere rem petitam ut sequitur uer. 17. uel si aliam exceptionem doli opponere sit paratus, & probare. In his enim & similibus hoc expressio a iudice in alijs non, sed fiet executio. C. de app. l. li contra maiorem. si enim uellet litem contestari super actione iudicati, uel facere q̄ dominus non posset, non admittetur secundum lo. And. Ad propositam ergo questionem si excusator allegaret causas absentiae necessarias, quas allegare potest, ut dictum est in 2. q. ad finem, q̄ condemnatus posset apponere, & probare exceptiones quæ sententiam auallarent, uel ad finem ut solueret audierit, aliter non. Opponere autem illas excusator non posset sine satisfactione de rato. Et merito, quia aliud est allegare absentiam ad finem differenda executionis quod licet. Aliud opponere exceptiones doli meatus. & similia propter absentiam, ad finem tollendæ executionis, quod non licet sine mandato, uel satisfactione, quia nescio an dominus uelit opponere, ut dictum est in 2. q. Posset tamen probare quod sententia fuerit satisfacta nobis fiat execu. io, sicut in principali potest probari debitum quod petitur factum in causa in qua ad diffinitiuam deueniri potest, per ea quæ dicta sunt in c. 2. q. & 3. Et si probaret pronuntiaretur sententiam non mereri executionem sicut in principali absoluatur reus, ut dictum est in 10. q. Et si non probaret puniretur, & condemnaretur in expensis, ut in principali dictum est in 6. q. Conclude, q̄ excusator admittetur ad allegam absentiam ut dominus possit opponere exceptiones sibi de iure, uel secundum formam statuti competentes contra sententiae executionem, non alias, ut dixi.

Explicit per prædicta tract. de Excus. sine mandato. editus per eximium, ac præclariss. V. I. D . D. Antonium de Canario, cuius anima re quiescat in pace, quæ edidit Anno Nativitatis D. N. Iesu Christi. 1446

Sequuntur duo consilia in eadem materia, Excusatoris, quæ cum reperiemus scripta in copia, in fine supra scripti tractatus, Cum sint excellentiss. Doct. conueniens uisum fuit imprimere.

Consilium D. Mariani Socini Senen. super Excusatore absentis recipiendo.

Mnipotens Deus adsit, Spiritus illuminet intellectum. Prædictam dubitationem in huiusmodi casibus per Senenses iudices ad punienda maleficia depuratos frequenter fieri intellexi. Apud quos ex duplice capite dubitatio oriebatur. Primo per ea quæ tradupuntur in l. penult. §. ad crimen. ff. de public. iud. & in l. seruum quoque. §. pub. ff. de proc. in c. uen de acc. ubi hanç materiam latissime tractauit. & in l. reos. C. de accus. Secundo oriebatur dubitatio uigore prædicti statuti disponentis quod testes non possint produci nisi per principales, & in praesertiarum recordo, q̄ in quatuor causis obtinui, q̄ admitteret quis ad probandum innocentiam absentis ratione interesse recip. cuius interest potius nocentem absoluere quam innocentem condamnare. ut l. abs. ff. de poe. & in d. l. reos cum similib. Prima fuit quedam causa Saluatoris de Petra Mala, qui super platea interfecit Ludouicum de Forliuio conductorem gentium armorum, quem dominus Thomas Doccij. & ego defendimus faciendo comparere defensorem pro suo principali interesse reip. ne innocentis condemnaretur, & sic fuit liberatus, & apparuit liberatio, & absolutio in archiuo publico. Secunda causa fuit cuiusdam Nicolai Antonij manumilli, qui adhuc uiuit, & mihi uicinus. Et si nunc esset in ciuitate scio q̄ habet processum, & consilium meum p̄cnesse, q̄ ad uos transmitterem, & pro posse conabor etas habere. Tertia fuit cuiusdam Antonij mediarij Galpatris Petri de Verdellis. Quarta fuit duorum Mediariorum Benedicti Blasij Roberti, qui interfecerunt quandam virum satis robustum, & fortem, qui uocabatur Nanes de Sutra. quorum omnes absolutiones possumus uidere in archiuo publico Bicherne. Et si diceretur non esse iudicadum exemplis, ego fateor, sed tamen hoc dixi, ut cognoscatur stilus, & practica. immo etiam consuetudo quæ est optima legum interpres. ut l. minime, & l. inueterata. ff. de legat. in c. dil. de concess. præbēdā cum alijs vulgarib. Sed omnino exemplo dico quod istud est clarissimum de iure quoniam, quotiescumque contra absentem potest procedi ad sententiam diffinitiuam admittitur excusator pro absente, ne absens indebitate condemnetur. Hoc uoluit Do. Ant. de Butr. in d. c. ueniens. per c. super his. de accus. Vnde licet non posset interuenire procurator, tamen potest interuenire excusator. Admititur enim defensor absentiae instructor, seu informator iurium absentis competentium. uoluit Rip. de Sal. in d. l. seruum quoque, in §. pu. & Bar. de Sal. in d. l. reos. C. de cccusat. Quinimmo Dyn. in d. l. pen. §. ad crim. ff. de pub. iud. fortius uoluit quod in omnibus casibus in quibus ex forma statuti proceditur contra absentem ad poenam capitalem, potest non solum excusator, seu defensor interuenire, sed etiam procurator, quam sententia etiam tenet Io. And. in add. Spec. in tit. de proc. §. 1. uer. item quod causa est criminalis, quasi in si. & sic dicit tenuisse Iacob. A. & Dyn. coululuisse. Et prædictam etiam opin. sequitur nouissime Ioan. de Imol. in d. §. ad crimi. Sed quia constaret prædictum statutum, quia procurator non posset producere testes. Ideo obseruabimus quod cōpareat unus de populo pro suo reipub. interesse ne absens indebitate damnetur, qui non admittitur ad negandum, sed ad confitendum factū put gestum est, v. c. homicidium, mutilationem, uel quid simile, uigore cuius confessionis res publica, & iudex inquisiens habet fundatam intentionem suam. Et sic cessat illud q̄ pro absente non debet admitti, quia non potest uideri qua trepidatione, quo colore, quo pallore, titubatione, ac uariatione, reus loquatur: quia prædicta procedunt quando comparens negaret, securus si confiteretur, quia eo calu ut dixi fundata est intentio curię. Et ideo debet talem excusationem, & defensionem pro interesse reip. admittere, & omnibus modis debet perquirere ueritatem per notata 30. q. 5. c. iudicantem. & in auth. qui semel. C. quomodo, & quando iudex. & in l. amp. C. de app. & licet gl. ibi dicat quod sit speciale in causa appellationis, tamen Barto. ibi tenet contrarium: facit etiam quod norat Butr. in l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de dam. inf. & quod notatur in l. si non defend. ff. de poe. & 33. q. 8. c. occidit, & l. 1. §. fin. ff. de questio. & in l. qui cum maior, §. lib. & §. seq. ff. de bon. lib. facis. l. pen. ff. de int. act. Dixi latissime in d. c. uen. Vnde cocludo quo ad terminos nostros q̄ solitus sum dare triplicem formam ad defendendum innocentem, & euadendo formam prohibitiuam dicti statuti. Prima est quæ statim dixi, quia comparet unus pro suo reip. interesse, & cōfitetur talem inquisitum commisisse homicidium prædictū, in inquisitione contentum, sed licuisse sibi ratione defensionis, uel quia bannitus &c. Nam hoc casu clarissimum est quod ipse dicitur principalis, & suo nomine dicitur producere

cere testes. Secunda practica est, quod ipse excusator reddit iudicem inquirentem certiorem, & iudex ipse ex officio suo citer, & examinet testes, quia hoc facere debet per iura superius allegata. Et quia cum uestetur publicum interesse debet super hoc impartiri officium suum ut traditur in d. s. hoc autem iudicinm, & in c. ad nostra. de iure. & notatur in l. proper. s. si autem reus. C. de iud. Tertia practica est, vt ipse iudex instantे excusatore, vel ex officio suo mittat ad locum in quo inquisitus degit, & scribat iudici illius loci, & recipiat testes quos inquisitus producere uoluerit, & sic cōsultus ex prædictis concludo, & de subscriptione requisitus.

TRACTVS DE TORMENTIS, SECUNDVM

Oratores, ius diuinum, & ciuile:
Francisci Casoni Iuriconsul-
ti Opitergini.

S V M M A R I V M .

- 1 Tormentis, humanitatis, religionis, & Iurisconsultorum argumenta repugnant.
- 2 Tormentis, & questionibus non semper fides est adlibenda.
- 3 Tormenta multi populi renu erunt, quia plus mali, quam boni ciuitatibus attulerunt.
- 4 Tormenta, & questiones, nisi certis in rebus interponi antiqui uoluerunt.
- 5 Iudices abhorre debent tormenta, nec facile ad ea prosilire, nec in omni causa, nec in omni persona, nec quibuslibet indicijs.
- 6 Indicia sufficientia ad torturam cognosci possunt, licet de eis non possit tradi certa doctrina.
- 7 Indiciorum loci, & origo, rem issue.
- 8 Indicia ad torturam debent esse talia, ut suspectus sit reus, & alia argumenta, ita probationi admoucantur, ut sola confessio deesse videatur.
- 9 Confessioni rei ne credant iudices, licet sepius ratificare, nisi ipsa confessio fuerit per signa declarata.
- 10 Torquendi arbitrium iudices sibi arrogare non debent, quia nullum arbitriū habere possunt, nisi pro reo.
- 11 Intellexus l. questionis modum. ff. de quæstio.

De periculo tormentorum, & de errore Iudicium.
Cap. I.

Ormentis, & humanitatis, religionis, nec non I. C. argumenta repugnant. In primis exordiendo ab orbe condito exempla diuina non desunt. Etenim absque tortura reos, aut condemnatos, aut liberatos fuisse constat. Deinde tamen secundum I. C. questionibus fidem non semper, non tamen nunquam habendam constitutionibus. declaratur: etenim res fragilis est, atque periculosa, & quæ veritatem fallit. Nam plerique patientia, siue duritia tormentorum, ita tormenta contemnunt, ut veritas ab eis exprimi nullo modo possit. Alij tanta sunt impatientia, ut in quouis mentiri, quam pari tormenta velint. Et ita fit, ut etiam vario modo fateantur, & non tantum se, uerum etiam alios criminetur. l. i. ff. eo. Quæ obrem tamen multi populi tormenta renuerunt: quia plus mali, quam boni ciuitatibus attulerint, & eorum pernicie plures innocentes, quam nocentes damnauerint. Et hodie in regno. Aragoniae non torquentur rei. Præterea tamen legitur maiores voluisse nisi certis in rebus interponi questiones: cum, quæ vere dicentur sciri, quæ fallo in questione pronunciarentur, refelli possent hoc modo. Quo in loco quid positum sit: & si quid esset simile, quod videri, aut aliquo simili signo percipi possit, vide Auth. lib. i. ad Heren. Quamuis supradictæ sententiæ verba vetustis in codicibus aliter, ac in nouis legantur. Reliquum tamen ergo, ut iudices, aut abhorrent tormenta, aut non facile ad ea prosilant, nec in omni causa, nec in omni persona, nec quibuslibet indicijs. Et licet (ut dicunt omnes) non possit dari certa doctrina, potest tamen tamen dari aliqua via ad cognoscendum indicia sufficientia ad torturam. Bart. in l. fi. ff. eo. De locis & origine indiciorum dictum est in operi de indicijs, per quos locos videre est quid in quaunque re verum sit, & quid verisimile, atque probabile: Et maiori ex parte unusquisque coniector est ueri. Sed ultra prædicta indicia tamen debent esse talia ad torturam, cum suspectus est reus, & alia argumenta, ita probationi admoucantur, ut sola confessio suo deesse videatur. Et confessioni tamen ne credant iudices, licet sepius ratificari, nisi dicta confessio fuerit per signa declarata. de quibus signis dicetur, in c. 20. quod est maxime notan-

- 10 dum in hac materia. Est, & communis tamen error iudicium putatum torturam esse arbitralem, quasi natura corpora rerum arbitrio suo ad lacerandum creat. Contra quos dico, quæ quando esset simpliciter arbitrium (quod tamen non conceditur) tale arbitrium reduceretur ad ius commune, secundum Ang. in l. i. ff. de testa. mili. Et omnes scribentes consentiunt. Ulterius dico, quæ iura loquentia de arbitrio intelliguntur contra accusatorem, non contra reum, videlicet, Iudicem posse desistere, & supersedere a torturæ propter periculum, & fragilitatem torturæ, non autem excedere modum, de quo modo lex disposuit, ut in l. i. ibi, quando, vel quatenus faciendum sit, videamus. ff. cod. Et ita tamen intelligitur lex, questionis modum, eiusdem tit. dicente Iurisconsulto, ibi. Itaque questionem habeti oportet, ut seruus saluus sit innocentia, vel supplicio.
- 11

S V M M A R I V M .

- 1 Ad tormenta non est deueniendum, nisi constet de homine mortuo, & de cadavere, & de vulneribus.
- 2 Cadaveris, & eius vulnerum inspectio spectat ad peritos, & non ad iudices, propter periculum iudicandi.
- 3 Deictu, & vulnera standum est in arte peritis. Et ad hoc duos requiruntur medici, licet de consuetudine stetutus dicto unius.
- 4 Contra latrones proceditur ad torturam, licet de delicto non constet. Et quæ sit ratio?
- 5 Confitens occidisse aliquem, an suu damnum, si non constet de corpore, uel id non sit verisimile?
- 6 Torquere aliquem si non constet delictum, exemplo perniciosum est, quod etiam procedit in accusatis de furto, & ueneficio.

De non torquendo reo, nisi constet de delicto.

Cap. II.

Imprimis sciendum est non

- 1 tamen deueniri ad tormenta, nisi constet de homine mortuo, & cadavere, nec non de vulneribus, & quæ mortifera sint, & quæ non, & in qua parte corporis, & quo genere armorum.
- 2 Et talis inspectio spectat ad peritos, licet a multis iudicibus, fiat, quæ tamen fieri non debet propter periculum iudicandi, cum rei damnentur secundum dictum suum, in puris tam non rixis: & deictu tamen standum est in arte peritis. Hoc amplius duo requiruntur medici, licet de consuetudine stetutus dicto viii. uide Bar. & Hipp. l. fi. ad l. Corn. de sic. Abstineat igitur Iudices maleficiorum a tali prophana consuetudine, ut discessum est in opere de indicijs. c. a. In quibusdam tamen casibus, licet regulariter torqueri, nec etiam inquiri possit, nisi constet de delicto, procedit ad torturam, utputa in latrones, qui abscondunt eadavera eiijendo in flumina, aut mare.
- 3 Vnde si tamen reus confiteatur occidisse aliquos ignoros, damnabitur, licet non appareat corpora fuisse interempta, vide Brun. in gl. sexto principaliter, ubi dicit fuisse iudicatum in ciuitate Senensi. Limitat tamen hoc non obseruari, quod non esset uerisimile propter distantiam loci, vel bonam famam criminati. Sed ego in hoc casu dico, reum non damnari, nisi constet de certa persona, & individuo, uel saltu constet de certis signis, quia dictum debet verificari, ut infra dicetur, de uerificanda confessione, ut puta de vestimentis, uel pecunia, nisi ademptis occiso. Exemplo tamen enim perniciosum est torquere, nisi constet delictum. Legitur enim seruum. M. Agrij argentarij insimulatum occidisse Alexandrum Titi Fannium seruum, eoque nomine tortum, confessum facinus, supplicio affectum, parvulo tamen tempore interfecto, ille, cuius de nece creditum erat, domum rediit, vide Val. Max. li. 8. de q. c. 4. Et quod dictum est de homicidio, extendit ad furta, licet hoc tempore iudices statim, quæ quis dicit, sibi aliquid furto subtractum, torquunt suspectos. Detali errore, vide Brun. in gl. circa quartam. Idem si questione erit ueneficij, constare debet veneno necatum. De hoc dictum est in opere de indicijs, cap. 3.

S V M M A R I V M .

- 1 Processu non formato non deuenitur ad tormenta, & an id procedat in manifesto, & notorio criminoso, & in inuento in flagranti crimen?
- 2 Accusatus, uel inquisitus si recusat respondere accusationi, uel inquisitioni, potest torqueri etiam sine indicijs ad erudiendam responsionem, ut possit procedi.
- 3 Reos ter interrogatos non respondentes accusationi, perinde ac confessos Brutus damnauit, eius tamen opinio non est seruanda.
- 4 Rei ad torturam ducti, & interrogati quid scient de tali re, si respondent dixerint. Et interrogati, quid dixerint, respondent, esse scriptum, & aliud responsum dare nolint, an possint torqueri, donec iudici pater respondeant.

De

Fran. Casoni Opitergini, De tormentis

De non torquendo reo nisi formato processu, & de errore iudicium. Cap. III.

Non formato processu non deuenitur ad tormenta, nisi in manifesto, & notorio criminio, & inuento in flagranti criminie, quo calu de facto proceduntur. Et secundum multos scribentes ex hoc solo dicuntur esse connicti, & de facto possunt puniri. argu. l.unic. §. 1. & quæ ibi not. C. de rapt. uirg. & gl. in l. ictus fustium. ss. de his q. hor. inf. Sed hæc opinio non placet, quia licet quis confiteatur crimen, debet tamen moneri suas facere defensiones, prout dicetur infra de confessione spontanea. Eo magis in supradicto calu, & in quoconque alio oportet formare processum, antequam deueniatur ad torturam. Fallit tamen quando reus inquisitus, siue accusatus recusat respondere accusationi, siue inquisitioni: tunc enim torquetur, etiam sine indicij, non ad eliciendam confessionem, quia non formato processu nihil agi oportet, sed ad eruendam respōsionem, affirmatiuam, siue negatiuam, vt possit procedi, vide Bal. in l. si accusare. C. qui accusare non pos. Sed uolunt aliqui reos reculantes respondere, tanquam confessios damnati. Legitur, Brutum tamen interrogatos non respondentes accusationi perinde ac confessios damnatio, vide Plutarchum in uita Publ. in prin. Sed hæc Bruti opinio non est obscuranda, nisi forte in reo criminario, vel in inuento in flagranti criminie. Sed aliquando contingit q. postquam acceptum est constitutum tamen reis de plano, si dueuntur ad torturam; & interrogantur, quid sciant de tali re, respondent, dixisse. Interrogari, quid dixerint, respondent, esse scriptum, & aliud responsum nolunt dare. Hoc calu quamvis indicia sint leua, poterunt tamen torqueri, donec respondeant iudici, quia tenentur respondere, & replicate. Simile contingit hoc anno in quibusdam incendiarijs, ex quorum responione, accendentibus quoque alijs non leuibus indicij, extraordinaria poena cōdemnati fuerunt, Prætore Marco Antonio Geno, Paritio Veneto, ac præclate indolis iuuene, vnde eo omne bonum sperari, ac expectari possit.

S V M M A R I V M.

- 1 Torqueri non debet reus non publicato processu.
- 2 Testes non publicati non inducunt aliquam probationem concludentem, quia eorum dicta possunt per oppositiones minui, ac tolli per aliam probationem etiam contrariam.
- 3 Indiciorum copia debet daria iudice ante torturam, licet iudices captos statim torqueri hodie iubent, quorum obseruancia nulla lege nititur.
- 4 Reis ex eo, quia captus, non debet de criminie damnari, nisi aliter de maleficio conuincatur.
- 5 Reus ante torturam est audiendus, quia potest tale quid probare, quo probato non deueniretur ad torturam.
- 6 Cautius est agendum in causis criminalibus, quam in ciuilibus, & in eis forma indicij est fortius obseruanda.
- 7 Testium nonnulla dictaque, & depositiones sunt exponenda reo, ut contra dicta, & personam testis possit opponere, & excipere.
- 8 Iudex tenetur inquirere de conditione testis, licet pars non dicat.
- 9 Indiciorum exemplum dari debet reo opponere uolenti.
- 10 Papa, aut Imperator non potest facere aliquam legem, per quam tollantur defensiones reorum.
- 11 Iudex tenetur ex officio dare copiam indiciorum reo, licet ipse eam non petat.
- 12 Indicis intercessione humanitatis, & intuitu religionis, indefensum non occidere.
- 13 Iudex non admittet aliquid genus renuncia defensioni facta per reum, nisi uere iudex cognoscat reum nullas habere defensiones.

De non torquendo, nisi publicato processu, & exhibita copia indiciorum, & de errore iudicium. Cap. IIII.

Non publidato processu non torquetur reus, quia non dicitur quidquam probatum, nisi publicato processu. l. solam. C. de testi. Nam testes tamen non publicati non inducunt aliquam probationem concludentem: quia dicta eorum possunt per oppositiones minui, aut tolli per aliam probationem, etiam contrariam. Quare tamen secundum omnes iudex tenetur dare exemplum indiciorum ante torturam. Hodie vero iudices reis captis non exhibent indiciorum exemplum, & procedunt ad torturam. Sed hæc opinio in iure undique refellitur, & ego sum tenio cōfessus, & nunquam inueni a iquam legem, siue rationem pro tali obseruantia: nam non consequitur, capiūs est, ergo torquetur, siue damnari debet, immo ex eo tamen quis sit captus, non debet de etiāmine damnari, nisi aliter de maleficio conuinca tur. Quamobrem tamen reus auditus debet: quia potest quid tale

probare, quo probato non deueniretur ad torturam: potest enim reus opponere, siue in contraria probare: utique audiendus est: quia sequeretur ablutum q. substantialis modus, & forma iudicij opponendi testibus non seruaretur in causis criminalibus, in quibus tamen tamen est agendum, quam in ciuilibus, & secundum ipsos iudices tolli debet de corpore iuris supradicta. l. so am. C. de testi. ubi est casus, q. ex dictis testium ante publicationem non sit probatio. t. Et omnino nomina dictaque & depositiones testium sunt reb exponenda ad hoc, ut possit opponere, & excipere in dicta, & personam testis, ita dicit rex. in c. qualiter. & quando. el z. extende accus. Præterea tamen iudex tenetur inquirere de cōditione testis, licet pars non dicat, not. in ca. per tuas. extra de testi. 9 Eo magis tamen debet dari exemplum indiciorum reo opponere uolenti, quia tam testes, quam dicta testium debent esse explorata reo, cum oppositiones sint de iure diuino, & audacter dixi nullam repetiri legem pro dictis iudicib. : quia tamen nec Pontifex, nec Imperator potest aliquam legem condere, per quam tollantur defensiones reorum, cum defensiones sint de iure naturali, vide in opere de indicij. in titul. ne quis per aliqua indicia: vbi tenco, iudicem tamen teneri ex officio dare exemplum indiciorum, licet pars non petat, quia reus non potest renunciare propria confessione, vide glo. in l. patrum. ss. de pac. Ei interest tamen iudicis ratione humanitatis, & in intuitu religionis indefensum, non occidere. c. 22. Exo. Quare iudex tamen non admittet aliquid genus renuncia, nisi reus dicat se alias non habere defensiones, & re uera iudex cognoscat cum ea tamen defensionibus. Et hæc obseruantia multum placat, vide Bal. in l. ieruum quoque. ss. de proc.

S V M M A R I V M.

- 1 Torqueri non debet reus non præcedentibus indicij, alias index patitur, licet per talam torturam reus repertus fuerit commississe criminem obiectum.
- 2 Illicitum si quis committat, ab illiciti pena non excusat, licet tale illicitem ad optimum finem peruererit.
- 3 Indicij non præcedentibus si inquisitio formetur, & reus confiteatur, & ratificetur, damnari tamen non poterit.
- 4 Confessio nulla non confirmatur per indicia superuenientia post quæstionem habitam, ecce si sponte confiteatur, nam tunc sine indicij damnabitur.
- 5 Iudex debet esse promptior ad torturam in delictis, quæ occulte committuntur, præcedentibus tamen aliquibus indicij.
- 6 Casus, in quibus deuenire potest ad torturam sine plenis indicij.
- 7 Reus ob contumaciam bannitus si postea capiatur, poterit sine aliis indicij torqueri.
- 8 Torqueatur licet reus conscientia, index enim torqueri non debet sine indicij.
- 9 Reis terrori possunt in casibus, in quibus non possunt torqueri.
- 10 Iudices an quando desunt indicia contra aliquem, procedere possunt per fortilegia.

De non torquendo sine indicij etiam in criminie læse maiestatis, & de errore iudicium. Cap. V.

Sine indicij non torquetur reus. Vnde iudex, qui non præcedetibus indicij reum torquet, patiri debet, licet per talam torturam reus repertus sit commississe criminem obiectum, & ratio est: quia iudex delinquit in officium, & contra naturam officij, & quando tamen aliquis committit illicitum, ab illicem poena non excusat, quamvis talis illicitem peruererit ad optimum finem, vide Bal. in l. obseruare. & proficisci. ss. de offic. præl. Et simile legitur exemplum. Torqueatur licet reus conscientia, index enim torqueri non debet sine indicij. Conclusio dic, q. in tamen supradictis casibus, & generaliter in delictis, quæ occulto committuntur, & de sua natura secreto perpetrantur, vixputa adulterium, simonia, sodomitia, veneno aliquem necare, moneram falsificare, & maleficijs de nocte commissis, iudex debet esse promptior ad torturam,

Tractatum Tomus Undecimus.

312

torturam, precedentibus tamen aliquibus indicijs, sed si ne
indicijs nunquam: & rō est, quia in dictis casibus non inue-
niuntur testes. l. si cum exception. ff. q̄ metus causa. At apud
Plurarchum in vita Marcelli legitur Capitolinum condem-
natum fuisse ob sodoniam, licet nullus testis adfuerit, sed so-
lum animaduersione pudoris, lachrimarum iuuenis ad in-
dices acciti. Sunt t̄ & alij casus, in quibus torqueretur sine indi-
cijs, vt puta si de furto cōstat, possunt custodes torqueri. Itē
si hospitanti in aliquo hospitio aliquid sublatum erit, q̄ igno-
ratur a quo, familia hospitis poterit torqueri, nisi hospes fue-
rit bonę famę, vide Bar. in l. 1. ff. de pr̄fec vig. Sed considerā
do p̄dictos casus, omnino non carent indicijs, licet non
sint plena & talibus casibus proceditur, per qualia indicia, vt
supra dictum est. Est, & aliis casus secundū scriptores, in quo
torqueretur reus, etiam sine indicijs, quorum verba sunt uide
licet, quando t̄ accusatus, vel inquisitus, quia nō comparuit,
sunt positus in banno propter contumaciam: nam si postea
comparet, quando vult purgare contumaciam, & respōde-
re, q̄ forte hoc ei a statuto permittitur, poterit tunc quæstio
haberi sine alijs indicijs, vide Brun. in gloss. s. principaliter, &
Gipp. in §. diligenter. num. 136.. Sed animaduerte hanc op-
inionem esse falsam, & solum habere locum in reo capto, se-
cūs in se sponte p̄alentante, vide de Indicijs exul. ad inquir.
8 Vlterius licet t̄ reus contentiat se torqueri, iudex tamen nō
debet eum torquere sine indicijs, uide infra in c. quæ perso-
næ torqueri possunt, & quæ non. In casibus tamen t̄ in quib.
torqueri rei non possunt, ternerri tamen possunt, uide Bal. in
10 l. 2. C. de custo. reo. Sed aliqui iudices t̄ quando defunt indi-
cijs, proeedunt per sortilegia, & similia, licet per h̄c, nec etiā
inquiri possit, uide in opere de indicijs in t̄ de Sorti. Legitur
tamen Claudium Casarem mori iuulise Appium, quia Mes-
salina somniasset ei intulisse vim, vide Sueto. lib. 5. ca. de p̄
nis, per eum innocētibus ob leues suspiciones illatis, Quod
indictum tanquam prophanum non est dignum fōrum prin-
cipum.

S V M M A R I V M.

1. Indicia debent esse probata in genere suo aliter per ea non proceditur, ad torturam.
 2. Indicia in genere suo debent esse clara, & perfecta, & plene probata.
 3. Signa leuia in heresi sufficient ad torturam, ea tamen debent plene pro-
bari.
 4. Indicia debent esse plene probata per testes reddentes rationem dicti sui
etiam nō interrogatos, qui testes etiam de circumstantijs sunt percun-
ctandi.
 5. Interrogatoria in criminalibus sunt a Iudice ex se testibus deponentibus
facienda, nec debent omitti, cum sint de iure Diuino.
 6. Iudex examinans testes ad offensam, eos debet interrogare de toto nego-
cio, unde possit explorare reorum innocentiam, nam testes debent depo-
nere pro utraque parte.
 7. Indictum remotum maleficio per duos testes probari debet, proximum
vero, & immediatum per unum, quod si per duos probetur, non indicium,
sed plenam faceret probationem.
 8. Indictum proprie non est, quod facit unus testis de iu]u sed semiplena
probatio.
 9. Testes inducti ad probandum indica an debeant esse omni exceptione
maiores.
 10. Indiciorum gradus ut cognoscantur, non est recedendum a locis Orato-
rum.
 11. Testes plures singulares super diuersis indiciis deponentes an coniungan-
tur ad faciendam probationem, ut oriatur indicium ad torturam.
 12. Indicia imperfecta ubi tendunt ad diuersa tota, non coniunguntur ad pro-
bationem faciendam, secūs si tendant ad unum totum.
 13. Vnum capitulum, vel diuersa qualiter intelligatur, & qualiter capitula
connexa, uel diuersa, uel non.
- De non torquendo per indicia, nisi plene probata,
quando probentur, & de errore iudicū.
Cap. VI.

¹ Indicia debent esse probata in
genere suo aliter per ea non proceditur ac torturam, nam
sicuti in criminibus, probationes debent esse luce clariores
2 ad condemnandum, ita & indicia t̄ in genere suo debent es-
se clara, & perfecta, & plene probata, per regulam, q̄ eadem
est ratio de toto quo ad totum, quæ est de parte quo ad par-
3 tem, & econtra. l. quæ de tota. ff. de rei uend. Quare t̄ licet in
aliquibus leuia signa sufficiant, ut heresi, oportet tamen illa
plene probari, vide Innoc. in c. sicut, de simon. Item debent
4 t̄ esse probata per testes reddentes rationem dicti sui, etiam
non interrogatos, licet multi contradicant. Item per testes
bene interrogatos a Iudice de circumstantijs, per quas ueri-
tas haberit possit: quia Iudex debet formare interrogatoria

ex seipso, vide Bald consil. 276. Et ego consueui dicere, in-
terrogatoria cōle de jure diuino, & non omittenda a iudice,
vt in exemplo Danielis in testibus contra Susanam. Occur-
rit hic t̄ maximum vitium iudicū, qui in examinando ad
offensam non interrogant testes totum negotium, va-
de possent explorare innocentiam reorum, cum testes de-
beant interrogari, & deponere pro utraque parte, ut supra
dictum est. Sciendum est etiam t̄ quod duo requiruntur te-
stes pro quolibet in dictio remoto a maleficio, siue mediato
ipsi maleficio: secūs in ijs, quæ ex maleficio oriūtur, in qui-
bus sufficit vnu] testis: quæ si probarentur per duos, non
8 facherent indicium, sed plenam probationem, vnde t̄ secun-
dum aliquos, id, quod scribentes indicium appellant, vt puta
vnu] testis de visu non est proprie indicium sed semiplena
probatio: quia directe probat maleficium. H̄c opinio pla-
9 cet, licet quod I. C. dixerit, sit idem re ipsa. Sed difficultas t̄ est
an testes ad probandum supradicta debeant esse omni exce-
ptione maiores? vide in opere de indicijs unius testis. Ad co-
10 gnoscendum t̄ autem gradus indiciorum non est receden-
du] a locis Oratorum, videlicet, quæ sunt attributa nego-
cio, partim sunt continentia cum ipso negocio, partim in ge-
stione negotiij consiliariatur, partim adiuncta negotio sunt
partim gestum negotium consequuntur. Dictum est supra
11 indicia probari per duos testes. Sed saepe queritur t̄ an testes
plures singulares super diuersis indiciis deponentes coniun-
gantur ad faciendam probationem, ut oriatur indicium ad
torturam? Vnde primo considerandum est, si species proba-
tionum sunt in sua specie imperfectæ, ut puta vnu] testis de-
ponit de veritate, vnu] de fama, vnu] de indicio, h̄c proba-
tio non ualeat, quia non est in sua specie perfecta. Secundo
quoties fiat probatio indicij per vnum testem, si fiat proba-
tio de alio indicio per vnum testem, ubi requiruntur duo,
ex ijs, non oritur aliquid indicium perfectum, quia vnum
quodque per se est imperfectum, & diuersæ species i] imperfe-
ctæ non probant: quia ex pluribus non augetur effectus, cū
non veniant ad integrationē unius speciei. Sed alij tenet ut
contra: uide Hipp. in §. diligenter, num. 149. Sed conclusiue
12 t̄ quando indicia imperfecta tendunt ad diuersa tota, non
coniunguntur, ut supra. Sed quoties tendunt ad vnum to-
tum, runc coniunguntur, ut puta unus testis deponit Titum
percussisse Seium, hic est unus testis super indicio. Alius di-
cit uidisse eundem Titum sanguine atperium, & cuntem
cuaginato ente. Alius inquit uidisse exuentem recto tramite,
& gradientem nemora verius. Per h̄c enim & similia ori-
tui indicium sufficiens ad torturam, uide Bru. gl circa secun-
dum. Sed secundum aliquos ex supradicto exemplo Bruni
oritur plena probatio ad condemnandum, quia vnu] testis
de visu est semiplena probatio, & reliqua coniuncta faciunt
aliam semiplenam. Quare exempla dari debent indiciorū
per se imperfectorum, ut coniuncta faciant unum indicium
perfectum ad torturam. Idem secundum O: atores, tum ex
singulis, tum ex coniunctis argumenta certa nascuntur, vide
Cic. 2. d. Inuen tit. 2. de cau. coniec. in fi. Sed aliqui dixerunt
tunc coniungi, quando testes singulares sunt personæ con-
dignæ, & quoties dicta indicia si essent probata per duos te-
stes, sufficerent ad torquendum, aliter non coniungi, licet di-
cta indicia tendant ad vnum totum, quia sunt imperfecta
13 numero, & qualitate testium t̄ Hic etiam queri potest qua-
liter intelligatur unum capitulum, vel diuersa, & qualiter
intelligantur capitula diuersa, connexa, uel non. Dico secun-
dum Bar. in l. Aurelius. §. idem quæsiuit. ff. de lib. lega. quod
vnum capitulum intelligitur unum factum, cum qualitatibus suis, seu plura connexa, ut pura promisit tibi cōsum sub
conditione, hoc est vnum capitulum, hic vna confessio sic
qualificata. Item si promitto tibi 10. pacto statim apposito,
q̄ uadas pro me Romam, ista sunt plura capitula connexa,
sed diuersa capitula sunt plura diuersis temporibus facta. Gl.
est in l. quidem. C. de excep. Item si incontinenti sunt plura
facta, quorum unum non uenit ad alterius determinationē
sed quotlibet est per se, tunc sunt diuersa capitula. l. etiam §. 1.
ff. de minoribus. l. scire debemus. ff. de ver. oblig.

S V M M A R I V M.

1. Tortmenta haberit non debent, si alia leuiori, uel ueriori via veritas ba-
beri potest, licet indicia p̄cedant.
2. Tortura grauior est pena, quam utriusque manus abscissio.
3. Index ante quam torqueat reum, tenetur declarare, ueritatem aliter ha-
beri non posse.
4. Appellaris non potest ab interlocutoria in criminalibus, nisi quoties ad tor-
turam proceditur, nam ad eam stante appellatione non proce-
deretur.
5. Indicia ad torturam ubi extant, contra aliquem pro delicto, debet etiam
concurrere leuitas uite ad hoc ut torqueri possit.

De

Fran. Casoni Opitergini, De tormentis

De non torquendo licet sint inditia probata, si aliter ueritas habetur potest, & de errore iudicium. Cap. VII.

- Non est deueniendū ad tortēta,** si alia leuiori, uel ueriori via potest haberi ueritas, licet præcedant indicii: iudicem enim omnia experiri oportet,
2 antequam ad tormenta ipse perueniat namq; tortura g. a-
vior est pena, quam utriusque manus abscessilio. Præterea se-
cundum t. multos anteq; ham iudex torqueat reum, tenetur declarare, veritatem aliter haberi non posse, vide Gand. de
4 quæst. in prin. Et notandum t. est in criminalibus ab interlo-
cutoria appellari non posse, nisi quoties ad torturam pro-
ceditur; & stante appellatione nos procedetur. I. ante tenten-
tiam. ff. de appell recipi. Vnde ualde errant iudices, qui nō ser-
uata supradicta forma procedunt ad torturam. Et omnis cō-
fessio erit nulla. t. Et licet indicia ad torturam contra aliquem
pro delicto extint, debet etiam concurrere leuitas uitæ. &
sic mala fama, ultra requisita, de quibus meminit Mart. in l.
1. de q. Ita uoluit And. de Iser. in const. regni, si damna clande-
stina colum. 2. Tho. Grani. cons. 15.

S V M M A R I V M.

- 1 Tortura utrum in causis ciuilibus adhiberi possit?
2 Mercatores falliti possunt torqueri, ut indicent pecunias, scripta, & alia credita.
3 Tortura non adhibetur in causis criminalibus leuis præiudicij, licet legi-
tima præcedant indicia, & an pro talibus viles persona possit torqueri.
4 Viles personæ pro re parua torqueri non possunt.
5 Leuia delicta que dicantur.
6 Fur an possit occidi pro parua re.

De non torquendo in causis ciuilibus, nisi in causis, neq;
in criminalibus pro parua re, & de errore
iudicium. Cap. VIII.

- In causis ciuilibus non torque-**
tur, nisi qñ cā continet in se turpitudinem, & crimen annexum habet. Vel q; agatur ciuiliter ex aliquo delicto, & q; a
liter ueritas haberi non possit. Quare mercatores t. fugitiui, seu decoctores, & (ut ita dicam) falliti possunt torqueri, vt in
dicent pecunias, scripta, & alia credita. vide Bald. c. cum de i-
ctus, de appell. In causis t. criminalibus leuis momenti non
torquetur, licet legitima præcedant indicia. Quæ autem le-
uia delicta dicantur, quæ atrocia declarat Barro in leuia. ff.
de accus. & Saly. in l. non ideo minus, col. 1. C. de accusation.
Limitant tamen aliqui, vilem personam pro leui re posse
torqueri text. §. oportet, in auct. ut Iudi. sine quoquo suf-
fra. Sed hæc opinio non placet, cum poena non debeat esse
4 maior delicto. & licet t. ius præsumat contra uiles personas,
non propterea sequitur pro re parua torqueri posse. Nec
5 doctrina, quam testantur, hoc dicit. Quæ autem t. dicatur
delicta leuia, notatur in l. leuia. ff. de accus. Conclusuè deli-
ctum dicitur leue, quando de re parui momenti agitur, & iu-
ra t. quæ dicunt furem posse occidi, non habent locum in
parua re. l. si ex plagis. ff. ad l. Aqui.

S V M M A R I V M.

- 1 Index si habeat plenas probationes, uel manifesta indicia, reum damnat,
& non torquet.
2 Index si torqueat reum testibus conuictum, & ille negando perseueret,
postea propter alias probationes non poterit damnari, licet aliqui
Veterum contrarium obseruauerint.

De non torquendo reo quando sunt p' enæ probationes,
& de errore iudicium. Cap. IX.

- Dictum est supra reum non tor-**
queri cā indiciorum non legitime constantium. Superest sci-
re t. reum non torqueri, sed i. damnari, quando iudex habet
plenas probationes, vel manifesta indicia cōtra eum. Sed de-
ijs indicij dictū est in opere de indic. ut. ne reus per aliqua
indicia conuincatur, vt poena capitali damnetur. Et supradic-
ta intellige, quando probationes sunt luce clariores, & nō
sunt sublatæ per defensiones rei. Sed si iudex t. torserit reum,
qui perseuerauerit negando, non poterit eum postea condē-
nare pp. alias probationes, quamvis luce clariores, & rō
reddi pōt, quia rei constantia in tortura dictas probationes
debilitauit, vide Alber. de Rosa. in l. edicto. ff. eo. At apud an-
tiquos aliter obseruabatur, nam legitur Alexandrum Fannij
scrūm septies tortum pernegasse, sed perinde atque confes-

sum a iudicibus fuisse damnatum. Idem legitur de Philippo
seruo Fuluij Flacci ōt̄es torto. que: n nullum emisisse ver-
bum constat. vide Valerium lib. 8. de quæst. c. 4. Sed antiquo-
rum opinio non est obseruanda, & opinionem Alberici oēs
obseruant in Italia. Quidam tamen iudices extraordinarie
punierunt.

S V M M A R I V M.

- 1 Torqueri possunt tam mares, quam feminæ, & omnes, qui non sint iure
excepti.
2 Minor 25. annis non potest torqueri, nisi ei sit datus curator.
3 Contra minorem dolis capacem, sine curatore de obseruancia communis
proceditur.
4 Viles recip. non torquetur, nisi in criminibus atrocibus.
5 Surdus, & mutus, a natura non possunt torqueri, nec etiam damnari,
nisi ex dictis testimoniis.
6 Mulier prægnans non torquetur, sed expectatur, ut pariat, & post partem
supercedetur, p' r quadraginta dies, & si dubitetur, an sit prægnans, ob-
stetrics, & medici sunt consulendi, quos sufficit de crudelitate depo-
nere.
7 Medici quando in criminalibus examinari debeant deponere de veritate,
& quando de crudelitate.
8 Valetudinarii torqueri non possunt, si morbus talis sit, ut torturam pati
nequit sine periculo uitæ, uel corporis.
9 Minor 14. annis non torquetur, sed ferula ceditur, vt veritas sciatur, non
ut damnetur.
10 Minor ætas in quibus casibus non excusat, quin reus torqueatur?
11 Senes, seu decrepiti non torquentur, nec aliæ corpore imbecilles, &
num. 12.
12 Actæ senilis, & decrepita quæ dicatur?
13 Confessio senis torti, etiam solenniter ratificata nulla est, nec ei in aliquo
præiudicat.
14 Decurioves, & eorum liberi, milites, doctores, & aduocati propter digni-
tatem torqueri non possunt: hodie tamen hoc non obseruatur.
15 Reiponente tormentis supponentes, sine indicj torqueri non debent.
Idem si accusator, & reus petant se tortura subiici.
16 Testis uacillans torqueatur, aliis secus. & quando dicatur uacillare?
17 Testis uacillans, sen aliter de falso conuictus in causa ciuili & que punitur,
ac in causa crimi.
18 Viles personæ, & exercentes viles artes an non admittantur in testes, nisi
cum tortura?
19 Testes celeriter respondentes, antequam totus articulus eis legatur pre-
sumuntur falsi. & an ex hoc possint torqueri?
20 Testis qui dicit unum in iudicio, & aliud extra iudicium, incidit in fal-
sum, ut saltem torqueri possit.
21 Testis si unū dicat in iudicio, & aliud extra iudicium cui dicto fidūm sit.
22 Mercatores fugitiui, & decoctores torquentur, vt i indicent scripta, & pe-
cunias sibi datae ad negotiandum.
23 Accusator, & accusatus in crimine falsi possunt torqueri, modo sint in-
dicia.

Quæ personæ torqueri possint, & quæ non.
Cap. X.

- 1 **Torqueri possunt tam mares,**
quam feminæ & denum oēs, nisi sint a iure excepti. l. edicto.
ff. de quæst. Infrascriptas aurem personas per leges exceptas
acepi, & hoc ordine intelligemus, quæ personæ torqueri
2 possunt. Minor t. natu v. intinq. annis licet sint indicia
legitima ad torturā q; eum, non poterit torqueri, nisi ei fue-
rit datus curator. Hoc amplius, non cogitur respondere in-
quisitioni sine curatore: & si responderit, processus erit nul-
lus. Ulterius confessio facta per eum sine curatore erit nulla,
vide Hipp. §. nunc uidēnum nu. 3. Gand. sub rub. de alijs que-
stionib. vari. & ita dicunt obseruari. Hodie uero per illuſtri-
simos Venetos, multaq; Italæ loca non obseruat. Et t. q; de
linquens est doli capax, procedit contra eū sine curatore. Pre-
dicta obseruancia defendit bonis iurib. vide Bald. c. 1. §. sacra
4 de pace iur. fit. Vtis recip. t. nō torqueat, vide Hipp. l. edicto. ff.
de qō ubi multos ponit casus. Limita tñ, q; aliquod priuile-
gium non habet loeū in criminib. atrocib. sicuti in cri. l. Maest. siue ueneficij. Surdus, & mutus a natura, licet indicia
sint contra eos, nō possunt torqueri, nec dānari, nisi ex dictis
6 testiū, vide Bru in el. Quarto principaliter, mulier t. pgnas nō
torquet, sed expectat vt pariat, & post parū non pōt torqueat
inf. dies 40. Et si ante torqueat, confessio nō valet, vide Hipp. §.
nūc vidēnum nu. 48. Et iudex quoties dubitat sit pgnans,
debet cōsulere obstetrics, & medicos, q; uos sufficiat depo-
nere de crudelitate, licet fm aliquos debeat deponere de ue-
ritate. Sed dic, t. q; in morbis, q; uere cognosci possunt, ut pura
7 in febre, q; ex pulsu, & urina cognosci p' ôt, iunc periti tenet
deponere de ueritate, aliter de crudelitate, vide Paris. de
8 Put. trac. de synd. c. offi. Valetudinarij, t. siue q; morbo aliquo
laborant

Tractatum Tomus Undecimus.

313

laborant, torqueri non possunt nisi est moribus, ut torturam pati nequeat sine periculo uitæ seu corporis, uide Bald. conf. 265. in quo consuluit per medicos videri torquendum, cum iura exigant tale moderamē, ut tortus sanus, seu saluus innocentiae siue suppicio conseruetur. Minor natu. 14. an. 9 non torquetur, seruila aut pōt terri ut ueritas sciatur, non 10 aut ut damnetur. Sed in quibuldam casib. minor etas non ex cusat, quin torqueatur, ut in crim. lœfæ Maiest. & in proditio nibus & similib. l. f. C. ad Sylla. & l. desertorem. ff. de re milit. 11 Senes, seu decrepiti non torquuntur. l. 3. f. ignoscitur. ff. ad Syl. 12 Quæ autem dicatur senilis etas, & decrepita scriptores se remittunt ad supradictam legem, ex qua tamen nihil elicetur de p̄dicta etate. Imo aliqui interpretando eam tenent cōtra rium. Sed dic, q̄ sicut impnberes pp minorem etatem torquei non possunt, & senes pp imbecillitatem torquei non debent. Simile luptadictum est de muliere pgnate, & similib. Et hæc conclusio satis probatnr in l. 1. C. qui etate liberantur. lib. 10. Et conclusio senes dñr qui sunt annorum 70. q̄ excusantur à tutela. l. C. de excus. tut. Spe. in ti. de test. §. nunc tractandum. Sed iudicio meo in hac materia tormentorum spectanda est qualitas psonæ torqueundæ, multi. ante supradictum tps pp corporis imbecillitatem, senescunt: quare concurrente supradicta aut simili cā ēt infra dictū tēpus non torquebitur reus, nam mnlri pp imbecillitatem, & infirmitatem in tormentis perierunt. Nota q̄ confessio senis torti, ut supra, ēt solenniter ratificata est nulla, nec ei p̄iu dicat in aliquo. gl. Bart. & alij. in l. pe. ff. de qōni. Decuriones, 14 & corum liberi, milites, Doctores, & aduocati pp dignitatem torquei non possunt, vide Hip. §. expedita. Hodic vero per Illustrissimos Venetos, & per totam Italiam p̄dicta priuilegia non obseruantur, & consuevit aliter iudicari. De tali consuetudine, uide Odofr. tract. de quæstio. Reilicet 15 t̄ sponte se supponant tormentis, non debent tñ sine indicijs torquei. Et quia s̄pē accusatores, quando nequeunt p̄bare, instant, &c, & accusatos torquei, nq̄ debent tñ torquei, licet ambe partes consentiant: & rōnes non desunt, primo quia nemo est dñs membrorum suorum, & per consequens non potest quis committere se percutiendum, siue torqueendum. Secundo quia ea, quæ sunt meri imperij, nō possunt fa 16 ctio priuatorum dirimi, & concedi. l. priuatorum. C. de iuris dict. omn. iud. Testis t̄ non torquetur, nisi vaciller, & dicitur vacillare q̄ modo ait, modo negat, seu q̄ conuincitur per alios testes contrarium deponentes. l. is cui. ff. de q. Nihilque 17 refert, an causa sit ciuilis, uel criminalis: quia testis vacillans siue aliter de falso conuictus in cā ciuili & que punitur, ac in cā criminali. Viles t̄ personæ, & exercentes uiles artes non admittuntur in testes, nisi cum tortura, vide Azo in auc. de testi §. si vero ignoti. Sed hæc opinio nō est vera. l. diuus. ff. de q̄lt. Possunt tñ torquei, qñ uacillant, seu quando in oīē dacio cōuincuntur, seu qñ tentant corrumpere veritatem, vel quando sponte eunt ad testandum. Sed hoc potremū obseruarem in qualibet persona per regulam diuinam, testis spontaneus concinnat linguam suam mendacio. Præterea 18 testes t̄ qui repentine, & celeriter r̄ident antequam totus articulus eis legatur p̄sumuntur falsi, & alij testes eis p̄feruntur, casus est singulatis. 2. q. 5. Sed an possint torquei ambigū, & sentio q̄ ex hoc solo nō possit torquei. Et secundum finiam diuinam q̄ prius responderet, quam audiat, stultū se esse demonstrat, & confusione dignum. cap. 17. Proverb. Item testis qui dicit t̄ vnum in iudicio, & aliud extra, incidit in falsum & saltem potest torquei per doctrinam Bart. in l. 20 eos. ff. de fal. Sed dic cōtra, nam standum est secundo t̄ dicto in iudicio facto cum iuramento, non autem primo sine iuramento. Bald. in l. final. C. de testi. Secus quando cum primo concurrit aliqua p̄sumptio: quia tunc statut primo dicto Roman. in consilio 405. Sed, & hæc opinio non placet, absurdum enim est primum dictum sine iuramento p̄c ualere secundo dicto cum iuramento. Et sentio hoc casu neutrū dictum ualere, primum dictum non ualeat quia non iuratum. Secundum dictum non ualeat propter p̄sumptionem contrariam, & propter variationem testis. 22 Mercatores t̄ fugitiui, & decoctores id est falliti torqueuntur, ut indicent pecunias sibi datas ad negotiandum. Item ut indicent scripta, & alia similia, uide Alexand. consilio 77. Paridem de Puteo. in uers. in causa. numero 2. fol. 293. Accusator & accusatus in crimiue falsi possunt torquei modo sint indicia ad torqueendum, vide Bal. l. pe. C. de falsis, vbi dicit hoc esse notandum.

S V M M A R I V M.

¹ Clerici multa habent priuilegia in materia tortura.

² Clerici infames, uel deprehensi in delicto torqueuntur, alias secus.

- 3 Mutilati membris, uel aliqua parte corporis uitiati, in criminali causa, an contra clericos admittantur.
- 4 Testis non idoneus dicitur, qui laborat morbo animi, non corporis.
- 5 Tortura in clericos, an non debeat esse ita severa, sicut contra laicos?
- 6 Testis clericus uacillans non torqueatur propter dignitatem.
- 7 Clerici in omni delicto sunt fauorabiliores laicis, & indicia, per quæ conuincuntur laici, contra clericos nihil operantur.
- 8 Per quæ male presumuntur de laicis, bene presumuntur de clericis,
- 9 Laicus deprehensus domi pulchra mulieris, & manifestus adulter, maxime si probatur aliquod signum uenereum, sicut in sacerdote.
- 10 Sacerdos amplexans mulierem, presumitur facere causa benedicendi.
- 11 Religiosis magis creditur, quam laicis in omni probatione facienda, & in quocunque alio negocio.
- 12 Testes inhabiles inabilitate iuris positivi, ut periuri, & criminosi, possunt a Papa ad testificandum habilitari.
- 13 Papa, uel Imperator non potest concedere priuilegia, uel condere legem contra dispositionem iuris naturalis.

De non torqueundis clericis, & de priuilegiis co-
ram. Cap. XI.

Lerici infinita habent priuilegia in hac materia torturæ, & hæc pauca ex pluribus collegi. Primo t̄ non possunt torquei et existentibus quibuscumque urgentibus indicijs contra ipsos, nisi ipsi sint alias infames, secundum Alex. l. f. ff. de q. Sed deprehensi in delicto possunt torquei. uide Panormitan. capitu. cum non ab homine. de iud. Secundo t̄ in causis criminalibus mutilati membris, vel aliqua parte corporis uitiati non sunt idonei testes, nec possunt testificari contra ipsos, uide Hipp. §. nunc vidēdum. numero 52. Sed aduertendum est hoc nullibi legi. Et quod lex non dicit, nec nos dicere debemus. Et testis non idoneus dicitur, qui laborat morbo animi, non autem corporis. Tertio, clerici non sunt torqueundi, & si torqueuntur, tortura non debet esse ita leuera contra eos, sicut in laicos, ut per Alber. in ca. in contemplatione. extra de regul. iuris. Sed supradicta opinio nulla bona lege probatur, & non est auribus hominum digna. Quarto t̄ clericus testis inductus si vacillat in dicto suo non torquebitur propter dignitatē, licet laicus torqueatur. l. præbvt. C. de episcop. & cleric. Quinto, t̄ in omni delicto clerici sunt fauorabiliores, quam laici, & s̄pē indicia per quæ conuincuntur laici, nihil operantur contra clericos. Hoc amplius, per quæ t̄ male presumuntur de laicis, bene presumuntur de clericis, & exempla non desunt: nam si laicus t̄ deprehendit domi pulchra mulieris, est manifestus adulter, licet secundum recentiores debeat probari aliquod signum uenereum. Hoc tamen fallit in t̄ sacerdote, siue præbvt., qui si amplexit mulierem presumitur facere causa benedicendi. Sed ab hac benedictione liberet nos Deus, uide gloss. circa quartam, apud Brun. In omni t̄ probatione facienda, & quocunque alio negotio magis creditur religiosis, quam laicis. text. est, & ibi Abba. in capitu. nostra. de procu. Bald. in d. capitu. in fin. Et secundum communem opinionem doctorum Papa non solum potest concedere supradicta priuilegia, sed etiā post t̄ habilitare inhabiles, ut puta periuros & criminolos ad testificandum, ita per omnes not. in capitu. testi. de testa. Qua de re prescriperunt sibi priuilegia ampliora, quam laici in coelo, & in terra. Aduerte tamē, & sic limita supradictam cōclusionem non habere locum, quando inhabilitas prouenit ex dispositione iuris naturalis: quoniam nec Papa, nec Imperator possunt concedere leges contra dispositionem iuris naturalis. capitu. per tuas. de simon. facit, & singulare dictum refert Angelus in l. cum prætor. ff. de iudi. dictum est in traſta. de ind. titu. ne reus per aliqua indicia conuincatur, ut poena capitali damnetur, ubi indistincte tenui contrarium, uidelicet, quod inhabiles non possint habilitari per Papam, siue Imperatorem ad testificandum.

S V M M A R I V M.

¹ Reus non debet a iudice torquei, nisi ad instantiam accusatoris, sed de consuetudine contrarium obseruatur.

² Index abstinere debet a nouis tormentis.

Tract. Tom. xj.

Rr Index

Franc. Caso. Opitergini. De tormentis.

- 3 Index quando reum torquere vult, debe: tria considerare qualitatem crimi, tormentorum, & personæ rei.
- 4 Index debet ostendere torqueatum medicis, ut moderate eum torqueat.
- 5 Tormenta sunt moderate adhibenda.
- 6 Index immoderate torqueens, an excusetur, si tortus ad instantiam ipsius iudicis confessus fuerit, se fuisse legitime tortum.
- 7 Tortura debet constare in processu, aliter ex brachijs rei cognoscetur.
- 8 Carcer est species tortura.

Quomodo, & quo moderamine procedatur ad tormenta, & de errore iudicium. Cap. XII.

Antequam reus torqueatur, de-

- 1 Iudex per accusatorem requiri, ad cuius instantiam habenda est quæstio, aliter non potest reum torquere, vide Bal. c. 1. §. Iudices. de pace fir. Et omnes scribentes in hac materia consentiunt. Atramen hoc tempore per totam Italiam Iudex non expectata requisitione accusatoris reum torqueat, & ratio reddi potest, quia Iudex ex officio potest prosequi, & facere ea, quæ accusator facere posset. Bart. l. 1. ff. de publ. iudi. imprimit abstinat. Iudex à nouis tormentis: nā plerique angunt reos siti, fame: quidam immittunt aquam p. nares: quidam ponunt taxillum in pede. De ijs, & alijs, vide Bru. de q. in principio. Item iudex t̄ debet tria considerare, primo qualitatem causæ, seu criminis. secundo qualitatem tormentorum: nam si sufficiunt tormenta levia, non sunt infēcēda gratia. Tertio qualitatem personæ: aliter enim torqueat robusti, aliter imbecilles. Et secundūm t̄ aliquos debet ostendere torqueandum medicis, quia debet uti tali modamine, vt reus tortus, saluus, sit innocentia, seu supplicio cōseruetur, vide Bald. consilio 271. Demum t̄ consideret Iudex q̄ hominem torqueat, p̄ quo (vt Apostolico utar verbo) non metuit mori Christus. Et adhibeantur tormenta moderate, vt rationis temperamenta desiderat, nam Iudex immoderate torqueens, grauiter punitur. Occurrit t̄ hic cedula Bru. dicētis, si Iudex indebet torturari aliquis, faciat reū confiteri, q̄ fuit legitime tortus, de qua cōfessione faciat notarium rogatum. vide eam gl. in fin. Cōtra tamen teneo. Primo in t̄ processu constare debet de tortura, & si non cōstatbit, ex brachijs rei cognoscetur. Deinde confessio rei in potestate Iudicis, vbi agitur de intereste eiusdem, non præiudicat, quia carcere detenti, ut liberaretur locis atris, omnia bona verba faterentur, & confessio eiusmodi æquipollit confessioni metu tormentorum, cum t̄ carcer sit species torturæ. Quare Iudex non excusat reum cautela prædicta si immoderate torturari reum. Quia ultra prædicta præsumptio est eōtra ipsum iudicem, q̄ sicut reum illicite, & immoderate tortit, ita, & illicite fecerit eundem confiteri. tex. est bonus in l. pen. ff. de quæst. secundum unam lecturam quam tenet Bartolini.

S V M M A R I V M.

- 1 Tortura inferri potest omni tempore, dummodo delictum sit atrox.
- 2 Tormentorum ordo quis sit?
- 3 Tortura an sit incipienda à debiliiori, an vero ab eo qui uerissimiliter scit veritatem?
- 4 Pater, & filius si sint correi, à filio incipienda est quæstio.
- 5 Nomen turpe habens primo est torquendus.

Quo tempore, & à quibus incipiatur tortura, & de errore iudicium. Cap. XIII.

- M**ini tempore rei torqueri poslunt, fetiam diebus feriatis, & in honore Dei, dum modo delictum sit atrox, vide Bal. in l. 1. C. de episcop. & clericis. Tormentorum autem t̄ ordo est eiusmodi secundum multos, videlicet, si plures sunt rei incipēdum t̄ est à debiliiori, uide Ang. de quæstio. Sed contra incipiendum est ab eo, qui magis scit veritatem, & qui uerissimiliter dicet eam, deuenitur enim ad torturam, pro habenda veritate, vtique qui magis scit, debet primo torqueri, licet Iudices confuerint incipere à debiliiori, unde euénit qđ habetur confessio incerta, tum ob non plenam scientiam facta, tum ob debilitatem torti, uerum si rei pares erunt in delicto, tunc incipiendum est à debiliiori. Et ita intelligunt iurati, quod incipiendum est de hac materia. l. quoties. C. de naufr. libr. 10. l. 1. §. Idem diuus. st. de quæstio. & l. unius facinoris. ff. codem.
- 4 Item quoties pater, & filius sunt cōrei à filio incipiendum est, & torqueatur in conspectu patris. l. isti quidem. ff. quod metus causa. Vnde transiit in proverbiū apud Oratores,
 - 5 torque filium, fatebitur pater. Et dicunt t̄ aliqui, quod quando sunt plures torquendi, & unus eorum habet turpe nomē,

initium potest ab eo fieri, uide Hippol. in l. 1. ff. de q. Et licet varie loquantur scribentes in similibus, dic esse incipiendum, vt supra conclusum est.

S V M M A R I V M.

- 1 Tortura an & quando possit repeti?
- 2 Tormentorum modus erit iuxta qualitatem indiciorum.
- 3 Reus pro quolibet sufficienti indicio, an possit ter quassari?
- 4 Torturæ repetitio non debet excedere tres uices, ne in infinitum procedatur.
- 5 Tortura reduci debet ad tres dies separatos, & pro qualibet uice reus debet habere tres elevationes, & depositiones.
- 6 Tortus ultra tres uices, dicitur tortus immoderate, & uidebitur fateri, & cruciatu tormentorum.
- 7 Repetere reum in tortura si Iudex intendat, debet in actis interloqui, quod supersedet à tortura incepta, sed non perfecte data.
- 8 Indicia noua que dicantur.
- 9 Tortus relaxatur, si accusator, dato sibi termino ad probandum, & deducendum quidquid intendit, nil probauerit,
- 10 Reus ter solum debet in tortura repeti, sed antiquitus, ex causa octies repetatur.
- 11 Confessio facta in tormentis sine legitimis indicijs, sicut non ualeat, ita cōfessio facta ab tormenta repetita, que repeti non debuerunt, non ualeat.

Per quot dies, & quantu[m] tortura afficiatur reus, & de errore Iudicium. Cap. XIII.

I reus primo fuerit satistortus.

- 1 Reus, nunquam potest repeti, nisi superueniant indicia de nouo. vide Are. in uerbo fama publ. col. 12. Sed alij dicunt quæstionem toties repeti, quoties iudicii uidebitur, vide Bart. l. unius. §. 1 ff. de quæst. Sed dic t̄ q̄ iuxta qualitatē indiciorum erit tormentorum modus, nā sic ut indicia suos gradus habent, prout in opere de indicijs dixi, ita & tortura plures gradus habet, ut supradictum est. Vnde t̄ dixerūt aliqui, pro quolibet sufficienti indicio possit reum ter quassari, & sic obleruari per totam Italiam, uide Hippo. in pract. §. nunc uidendum. num. 52. Sed recentiores dñt, q̄ quando in indicia sunt urgentia Iudex semel torquebit reum. Sed si esset multum urgentia, tune fieret repetitio. Sed hæc t̄ repetitio non debet excedere tres uices, ne in infinitum procedatur, & sic quæstio t̄ reducetur ad ternarium numerum, videlicet ad tres dies separatos, & p. uice qualibet debet h̄c reus tres (vt dicam) fccatas, seu elevationes, & depositiones: Et rei t̄ torti ultra ternarium numerum dñr torti immoderate, & uidebuntur fateri vi, & cruciatu tormentorum, vt. l. re petiti. ff. de q. Et quoties Iudex t̄ intendit repetere reum in tortura, dñt interloqui in actis, & supersedet à tortura incepta, sed non perfecte data, uide Bru. q. 5. in fin. ubi tractat qđ superuenientibus nouis indiciis torqueatur reus. Indicia t̄ aut̄ noua differunt specie, uel substâlia, sicuti dñ in materia probationū, q̄ super nouis licet probare, et post didicirte stificata. Et noua indicia sunt, siue procedat ex dicto torti, siue aliter, nota in l. per hanc. C. de tempora. app. Itē quoties t̄ Iudex torturari reum, si non superuenerint indicia aliqua noua, dabit terminū accusatori, in quo probare, & deducere debeat: aliter clapsō ipso termino, & accusatore aliud nō probāte, ipsum reū relaxabit. De hoc stylo, uide Angel. in ver. fama publ. col. vlt. Dictum t̄ est reum ter solum in tortura repeti dñe. Antiqui vero octies torquebant. Legitur seruum Fannii septies, & Philippum Fuluii Flacci octies suis tortum, lege Valerium. libro 8. de q. Sed dicunt supra. Et hoc t̄ amplius, sicut confessio facta in tormentis sine legitimis indicijs non ualeat, ita confessio facta ob tormenta repetita, que repeti non debuerunt, non ualeat, no. l. penultim. ff. de quæst.

S V M M A R I V M.

- 1 Iudex quo pacto debeat interrogare reum in tormentis, ne uideatur suggerere, siue procedatur super inquisitione, siue super accusatione?
- 2 Reus in tortura est de se interrogandus, non de alijs.
- 3 Reus in tortura si de facto proprio interrogetur, aliqua circumstantia, an sint exprimenda?

De interrogationibus faciendis in tormentis, & de errore iudicium. Cap. XV.

- 1 Considerare t̄ debet Iudex, quo pacto interrogate reum in tormentis, cum agat de uita hoīs, & ne uideat suggestere. Imprimis à reo peti dñt se dñm multos, q̄s maleficiū fecerit, nō aut̄, si maleficiū fecerit,

Tractatum Tomus Undecimus.

314

Fit, vide Gand. de tormentis. Sed in hac materia variè scriptum est: Vnde distinguendum esse existimo: Aut Iudex processit ad torturam, super generali inquisitione, videlicet, super inquisitione generali quo ad personam, quādō proprius nescitur delinquēs, & tunc Iudex debet interrogare reum, quis maleficium fecit, nō nominando aliquam personam, quia foret suggestio, & ita intelligitur lex prima. ff. de q. Aut Iudex procedit per speciale inquisitionem, uel accusatorem contra certam personam, & tunc si torquetur quis uti testis, interrogetur, si inquisitus, aliud maleficium commiserit, quomodo, & quādō, & in qua parte corporis, quo loco, & quo die. Sed Iudex interrogando eum, non exprimat aliquam circumstantiam, aut qualitatem, nec dicat quādō de commissione maleficium, nec in qua parte corporis p̄culit, nec quicquam de factō, seu dictō, pro quo dictō, seu factō torquetur reus, alioquin non dicitur Iudex interrogare, sed suggerere. Sin autem torquebitur, t̄ vt principalis, debet interrogari de se, & nō de alijs, & similiter dēr interrogari genere, postea ad speciem descendendo, v. c. ad nomē tantum offensi, non vltierius quidquam interrogando, nec ad alias facti circumstantias procedendo, nam si Iudex interrogaret, si percussit talem in tali loco, & tali uia, & tali parte corporis, foret suggestio. Multi quoque dixerunt ppter periculum suggestendi Iudices rectius procedere, si interrogabunt, si aliquod maleficium commisit, non aliquem nominando, uel vltierius interrogādo, vide Aret. in uerb. fama publ. Cyn. l. fi. C. de accus. Idem l. Mosis. cap. 4. Genezeos, ibi, ubi est Abel frater tuus? & cap. 7. Iosuē, ibi, atque indica quādō feceris. Sed de consuetudine, quando rei t̄ interrogantur de factō suo proprio, possunt interrogari de homine mortuo, dummodo non exprimantur aliquę circumstantię, uidelicet, non exprimendo aliquod dictum, seu factum, pro quo dictō, seu factō torquetur reus, vt supra dictum est.

S V M M A R I V M.

- 1 Tortus, & confessus de se, an, & in quibus casib⁹ possit interrogari de socijs sine indicij⁹.
- 2 Latrones, falsatores moneta, & mandatarij, possunt in tortura interrogari de consocijs, idque procedit etiam in sex alijs casib⁹.
- 3 Latrones de se confessi interrogantur de socijs, mandatoribus, & receptatoribus.
- 4 Seruus torquetur, ut indicet consocios, maxime quando sumus in atrocioribus, uel in nece domini, nam interrogatur, quo mandante, id fecerit, et quisint participes.
- 5 Tortus confessus de se potest interrogari de socijs in omnibus delictis, quae uerisimiliter non committuntur sine socijs.
- 6 Torti, & confessi de se de consuetudine totius Italie in omni casu de socijs interrogantur.
- 7 Index non expectata requisitione accusatoris hodie reum torquet.
- 8 Confessus crimen, de quo erant indicia, an possit interrogari de delictis ēt eiusdem generis, de quibus non extant indicia contra eum?
- 9 Socius criminis regulariter non potest de socio criminis interrogari in delictis principaliter commissis in iniuriam, & odium alterius, non autem principaliter in commodum delinquentis.
- 10 Assertio socij criminis interrogati, qui interrogari non poterat, non facit indicium ad torturam.

De interrogationibus faciendis in tormentis reo confessio, & de errore iudicium.

Cap. XVI.

Væritur an tortus, & confessus de se possit interrogari de socijs sine indicij⁹? Dic non interrogari, nisi t̄ latrones, moneræ falsatores, & mandatarij, qui etiam torquentur, ut manifestent socios, seu mandantes, & sic in religiis casib⁹ qui sunt seu secundum Gand. in ti. de questio. vide licet, primolatrones t̄ de se confessi interrogantur de socijs mandatorib⁹, & receptatorib⁹. Secūdo, falsatores moneræ. Tertio t̄ seruus torquetur, ut indicet consocios. Quarto ppter atrocitatem maleficij interrogantur, vt supra. Quinto seruus de nece dñi de se confessus interrogatur quo mandate. Sexto seruus q̄ magnas fraudes commisit in rōnibus dñi. p̄t interrogari, q̄ sint participes. Sed t̄ p̄dictis addo regulā gñalem, q̄ tortus cōfessus de se p̄t interrogari de socijs in oībus delictis, q̄ verisimiliter nō cōmittunt sine socijs. Sed de t̄ consuetudine totius Italie rei interrogantur de socijs in oī casu. vide Belui. in ti. de qst. col. 2. Sed Neoterici limitant habere locum prædicta in inquisitione, secus in accusacione, quia Iudex non debet onerare accusatorem, ad cuius

- 7 instantiam torquet accusatum. Sed hæc t̄ opinio non placet quia hodie Iudex non expectata requisitione accusatoris reum torquet. vide Barro. l. 1. ff. de pub. Iud. Postremo t̄ queritur an confessus crimen, de quo erant indicia, possit interrogari de delictis etiam eiusdem generis, de quibus non extant indicia contra eum? Et secundum omnes interrogari nequit. At ijs temporibus per totam Italiam aliter obseruatur, præsertim in furtis, vide Angel. in titul. de tortura. Prædictam tamen consuetudinem multi limitant, videlicet, si non præcessit infamia generalis, ut pura, quod sit magnus latro, tunc non possit interrogari, vide Brun. q. 5. in fin. Et hæc opinio est obseruanda. Adde t̄ generales regulas q̄ in delictis quæ principaliter committuntur in iniuriam, & in odium alterius, ut est homicidium, non autem principaliter in commodum delinquentis, ut in furto, falla moneta, & similibus, socius criminis non potest de socio interrogari, ut voluit Bar. in l. repeti. & cæteri ff. de q. t̄ & consequenter assertio socij erit in interrogati, qui interrogari non poterat, non facit indicium ad torturam, vt ibidem.

S V M M A R I V M.

- 1 Nominatus per tortum ex hoc solo non torquebitur, sed solum inquiretur, fallit in casibus in quibus reus interrogari potest.
- 2 Indicium quando oriatur ex dicto torti sine alijs indicij⁹.
- 3 Homo malæ famæ an alijs non concurrentibus possit torqueri, ex solo dicto torti?
- 4 Nominati, per tortum quando sine alijs indicij⁹ possint torqueri, et quan do non?
- 5 Tortus an iurare debeat facta nominatione in tortura?
- 6 Nominatio debet esse in tortura, aut statim deposito reo de tortura, alter ea non valeret.
- 7 Confessus de se, si sua sponte alium nominat non interrogatus, talis nominatio suspecta habetur à lege.
- 8 Testis sponte se offerens est suspectus.

Denominato per tortum torquendo uel non, & de errore iudicium. Cap. XVII.

Nominatus per tortum, ex hoc solo non torquebitur, sed solum inquiretur, & ratio reddi potest, q̄a rei imputādo cogitant hæc subsidiū. Fallit t̄ in casib⁹ in q. b. p̄t reus interrogari: q̄a in dictis casib⁹. criminē obiectū satis est ad torquendū criminatū. vide Ang. in verb. fama publica. Hipp. S. diligenter. nu. 9. Sed nonnulli assertū, ēt in prædictis casib⁹. non pcedi ad torturā, nisi pcedant aliqua indicia, saltē psumptiuā, q̄ criminatum, vt puta cōuersatio cū torto, & similis qualitates. Itē q̄ ex qualitate torti, siue ex persona criminati uerisimile sit non mentiri, & similia. In casibus t̄ in quibus versatnr probationis difficultas, orit indicij⁹ ex dicto torti sine alijs indicij⁹, dummodo is, cui criminē obiectū sit malæ uitæ, intelligendo ēt q̄ ex dicto torti orit indicij⁹ contra criminatū, q̄a est malæ famæ ēt ultra casus exceptos. Sed t̄ de hoc dubitat: q̄a licet q̄s sit malæ famæ, alijs t̄ non concurrentib⁹. non torquet, & rō est, criminis obiectio per totum de eo factā indicium inducerenullū, cū interrogari non debuerit. Ergo q̄ inde sequitur, legi prohibente non ualeat. Sed de consuetudine aliter obseruat. vide Gand. titu. de q. Ex supradictis aut̄ scribentes vñ potius cōfundere, q̄ cōcludere, q̄a non vñ dñia inter casus exceptos, & non exceptos. 4 Quare dicti q̄ in casib⁹ exceptis, in q. b. interrogatur rei de socijs ēt sine indicij⁹, & de quib⁹ casib⁹ dictum est in antecedenti cap. In dictis casib⁹. nominati per tortum possunt torqueri secundum scribentes, ēt q̄ nulla extēt indicia. Sed tu dic, q̄ torquentur, dummodo sint qualia qualia indicia. In alijs vero casib⁹ non torquentur nisi fuerint indicia idonea, & sufficientia. Quæritur etiam t̄ an reus debeat iura refacta nominatione in tortura? & multi consentiunt. vide Hippo. S. diligenter, num. 6. 2. Sed hæc opinio non placet. uide Blanc. numero 283. & nota t̄ q̄ nominatio debet esse in tortura, aut statim deposito reo de tortura, alter non ualeat. vide, ut supra. Addo t̄ regulam generalem q̄ inquisitus de se confessus si sua sponte alium nominat, non interrogatus supet eo, notatio talis suspecta habetur, t̄ sicuti dicitur de teste sponte se offerente, ita Modern. Sen. in tract. de ind. & torti quos citat Grammat. in conf. 21.

S V M M A R I V M.

- 1 Confessiones reorū pro exploratis facinorib⁹. haberi non oportet, si alia non concurrant.

R. 2

Conf-

Franc. Caso. Opitergini. De tormentis.

- 3 Confessionum alia spontanea, alia metu tormentorum, alia in tormentis.
- 3 Confessio quando dicatur spontanea, & quomodo debeat ratificari?
- 4 Notarius non debet scribere reum sponte fuisse confessum, quando adest aliquis terror.
- 5 Confessus sponte an possit statim sine ulla defensione damnari?
- 6 Confessus sponte potest damnari ex quolibet etiam inordinato processu, & sine indicis praecedentibus.
- 7 Confessus sponte in aliquibus casibus non damnatur.
- 8 Reus non torquetur si de corpore non constet, nec procedi potest per inquisitionem, aut accusationem, nec sponte confessus hoc cau damnatur.
- 9 Casus, in quibus reus torquetur, licet de corpore non constet.
- 10 Confessio facta coram iudice incompetenti, licet non plene probet, facit tamen indicium ad torturam coram suo iudice.
- 11 Confessio extra iudiciale, licet non sufficiat ad condemnandum, sed solum ad torquendum, tamen confitens potest extraordinarie puniri, tanquam de delicto se glorians.
- 12 Confessus per stoliditatem non dicitur conuictus, nisi perseverauerit: id est in confessione nuda, & sine causa, uel ab irato facta.
- 13 Iracundia an, & quando non obligat.
- 14 Pena homicidij iustus dolor diminuit.
- 15 Confitens se occidisse ad sui defensionem, si id non probet, an ad mortem damnari possit.
- 16 Offendens qualitas demonstrat animatum fuisse, uel non fuisse offendendi.
- 17 Mores boni faciunt presumi pro reo, mali uero mores contrareum.
- 18 Confessio de se, & sociis nullo casu est credendum, nisi evidentem ratione alleget, uel uerisimilitudinem, que iudicem instruat.
- 19 Responsio rei ducentis, si feci, feci ad meam defensionem, in criminalibus non est admittenda.
- 20 Responsio rei dubia parit indicia contra eum, quia uidetur uelle indicem fallere, & num. 21.
- 21 Respondere non uidetur qui ad interrogata obsecure respondet.
- 22 Reus confessus se occidisse, sed non animo occidendi, an de homicidio cœneatur.
- 23 Nemo uidetur sine animo maligno delinquere.
- 24 Reus quod non animo occidendi fecerit, quomodo probetur.
- 25 Accusatus de homicidio negans se occidisse, cœnit, an possit talia defensione uti.
- 26 Confessio spontanea an ratificetur?

De confessione spontanea, & de errore iudicium.
Cap. XVIII.

Confessiones reorum pro

- exploratis facinoribus haberi nō oportet, si alia iudicis religionem probatio instruat nulla. l. 1. ff. de quæstio. Sed sciendum est confessionem varie concipi:
- est tamen enim alia spontanea, alia metu tormentorum, alia in tormentis, de quibus singulariter dicetur. Spontanea tamen confessio dicitur, quando reus sine tormentis, & minis, alioque actu fateatur contenta in inquisitione, & tunc notarius scriber cum sponte confessum, & aliter non. Sed aduertere, tamen esse notarium nullo casu scribere sponte confessum, & sufficit scribere quo loco, quo tempore, quo modo, & qualiter, & quibus verbis fateatur reus, ea ratione, quia metus potest contingere ex diuersis accidentibus et ignotis, ergo, &c. dictum est in c. de confessione metu tormentorum, ad quem locum me remitto: tamen quādo tamen est aliquis terror, non debet scribere, reum fuisse sponte confessum. Postea post triduum ducatur reus ad banchum iuris, ubi legetur confessio rei, & interrogabitur, si dictam suam confessionem ratificare uelit, monendo eum de sui vita agi. Contra tamē ferē omnes sentiunt confessionem eam non ratam haberi, immo reum sine alia perseverantia damnari, secus in confessione facta in tormentis, siue metu tormentorum. vide in l. dic. C. de custo. reo. Ulterius secundum tamen alios, sponte confessus potest sine ulla defensione statim damnari. Tamen tamen est reum monere, ut le ipsum defendat, & sic dari terminum. Et ratio est, quia reus potest reuocare confessionem, vel eam declarare. uide in cap. cum dilectus, de accusat. Et confessionis tamen spontaneæ uis erit eiusmodi, ut reus possit damnari ex quolibet, quamvis inordinato processu. Item licet nulla praecedant indicia, tamen ob sponte confessionem factam poterit reus damnari: secus autem si per torturam, siue etiam aliquem torturam metum reus confessus fuerit: tunc enim quādo defuncti indicia, nullo modo damnabitur licet perseverauerit. In confessione tamen sponte facta in aliquibus casibus iudex non damnat. Primo, quando non constat

- de corpore, de quo in primis constare debet iudici, aliter tamen non torquetur, immo non proceditur nec per inquisitionem, nec per accusationem: quia talis solennitas requiritur ab initio: qua omessa omnia, quæ sequuntur sunt ipso iure nulla ob omissionem substantialis modi: nam quones solennitas datur pro forma, eius omissione etiam si esset leuis, tamen vitiat actum. vide in capitulo. quoniam frequenter, ut lite non contestata. Sunt tamen causas, in quibus torquetur, licet non constet de corpore. vide supra. cap. i. Secundo, in confessione impossibili, siue non uerisimili. Tertio, in confessione incidenter, & non principaliter facta. Quarto, in confessione tempore inhabili, uidelicet, quando lapsus est tempus, post quod non inquiritur, siue accusatur, quod est post annos. 20. nisi in partu supposito, uel quando faltis medicis minibus partum impediuit. vide Sing. 3. de accus. Quinto, qn contra confessionem aliter iudicatum fuit. Sexto, in confessione facta coram iudice carente iurisdictione, & dissentia iudice incompetenti, namque tamen confessio coram eo iudice, licet non plene probet, facit tamen indicium ad torturam coram suo iudice: vide Bal. l. magistris. ff. de iuris. omn. iud. Et rō est, qn confessio extra iudiciale facit indicium ad torturam. ergo confessio coram iudice incompetentis, tanquam confessio extra iudiciale debet facere indicium coram suo iudice, licet Bar. tenuerit contrarium. l. diuus. ff. de custo. reo. Notandum est, tamen licet confessio extra iudiciale non sufficiat ad condemnandum, sed solum ad torquendum. Attamen confitens potest puniri extra ordinarie, tanquam de delicto se glorians. Hipp. in §. postquam. Septimo in confessione facta virtute gratiae sibi promissæ per iudicem. De hac confessione vigore gratiae sibi promissæ per iudicem multa notantur per Decimum, & alios Modernos. in l. ea est natura. ff. de reg. iur. Octauo, in confessione coram notario non habente commissionem à iudice, vel coram iudice solo non in figura iudicij, & hoc casu non plene probat, facit tamen indicium ad torturam. vide l. in supradicta. l. magistris. Nonno, si quis tamen sponte confitetur p. quādam stoliditatem, non conuincitur per talēm confessionē, nisi perseverauerit: & ratio est, confitei. tem non videri esse in plenitudine intellectus, cum ita sponte & sine uello metu ipse confiteatur. Idem in confessione nuda, & sine causa. Itidē in confessione facta ab irato, quæ calore iracundiae non valet. Secundo, votum. Tertio, iuramentum præstitum ab irato nō obligat, & ita intelligitur. l. quidquid calore. ff. de regul. iur. Hippo. in §. postquam, numero 6. Sed distingue de iracundia ad hoc, qn non obligat, debet esse talis, quæ mentis alienationem inducat. & distingue quādam esse quæ iuris sortiuntur effectum, ut contractus, repudatio, confessio, votum, & similia. & ista per iracundiam impediuntur, quia non procedunt ex animo, sed ex animi alteratione. quādam iuris non sortiuntur effectum, ut maleficia. & tunc non curatur de iracundia, si enim in delictis excusat iracundia, raro delicta punientur. mitigatur tamen poena, quando ex iusto dolore prouenit. Hinc dicitur, qn licet prohibitum sit occidere fugientem qui te percussit, occidendo tamen poena ordinaria non punieris, tamen quia poenam homicidij iustus dolor diminuit, no. in l. quidquid calore, supra dicta. Occurrit hic quæstio, quam ibi ponit Hippo. uidelicet: si quis confiteatur occidisse, sed ad sui defensionem, non probato eo, quod ad sui defensionem spectauerit, si nō erit alii probationes contra eum, propter talēm confessionem non damnabitur ad mortem. Contrarium tenuit Bartol. l. Aurelius. ff. de libe. leg. vide l. in uim. ff. de iust. & iur. Sed ipse in prædictis distingo, vc 3, si talis confitens non consuerit delinquere, neque habuerit causam se viciisci, licet fuerit occisus, concurrens maxime qualitate perfonat. Nam qualitas tamen offendit de monstrat animatum fuisse, aut non fuisse offendendi. l. si mat. C. ne de stat. def. Quare rei tamen current probace de morib. nam sicut malos mores oritur sinistra suspicio, ita obbonos bene præsumitur. l. desertorem. §. is. cui. ff. de rei mili. l. si militari. ff. de ijs, quibus ut indi. dum est confessio de se, & lo cijs, nisi allegauerit evidentem rationem, uel uerisimilitudinem, quæ instruat iudicem, quia tunc publice uindicta non erit subtrahendus rens. l. sicuti. C. de qd. Gl. sing. in l. parte. ff. de quæstio. Obvia tamen fit hic cautela Iason. in d. l. ut uim. uidelicet, ut reus respondeat, si feci. feci ad meam defensionem. Sed ego teneo, quod talis responsio non debeat admitti per iudices, quia reus debet certe respondere negando, aut confitendo, cum etiam possit torqueri ad respondendum, qn iudicare recusat, ut dictum est supra. c. 2. Et cautela Iason. locum

toem habet in causis civilibus, quando respondeatur inter ipsas partes, secus in criminalibus vbi respondetur iudici: tunc enim propter religionem iudicis reus debet certo respondere, cum interrogatur, quid fecerit. vide tex. cap. 7. Io. 21. ibi, atque indica quod feceris. Adde, quod etiam in criminalibus ut positionibus respondetur clare. nota. in l. 1. ff. de vn'g. & pup. Hoc amplius teneo reum in dubio respondetem parae indicia contra se, quia videtur vere delinquisse, & velle iudicem fallere. Conclusum tenetur reus non solum ad respondendum, sed certum respondendum, tquia non videtur respondere qui ad interrogata obscure responderet, Bar. in l. de zate. §. qui tacuit. ff. de interro. actio. t Idem dic in reo coaiente se occidisse, sed non animo occidendi, quo casu non tenetur de homicidio, nam crimen tunc contrahitur si & voluntas nocendi intercedat, quia quae ex improvi- so casu accidunt facta plerunque non noxie imputantur. l. 1. G. adl. Cor. de sicc. t Nemo enim videtur delinquere, ni si animum malignum delinquendi habuerit. Nam uoluntas, & propositum distinguunt maleficia. l. tpe. ff. de ver. si- gni. l. 1. ff. de fur. t Et notandum est, q illa negativa, non animo occidendi, probatur per presumptioes probando amicitiam, & affinitatem, & qualitatem occidentis, & per iuramentum purgationis, prout no. g. off. in supradicta. l. Idem in L Mosa. qui percussit proximum nesciens, & qui heri, & audius tertius nullum contra eum odium habuisse cōprobatur, tali casu remittenda est ei poena homicidij, prout in cap. 19. Deote. Nota tamen, q lex Diuina in supradicto. c. vult reum exulare, no propter crimen quod non est per regulam supradictam, q tunc contrahitur crimen si, & uoluntas nocendi intercedat. Sed ne forsitan proximus eius cuius effusus est sanguis dolore stimulatus prosequatur, & persecutus animu eius, qui non est reus mortis, vt ibi. t Quæritur etiam si accusatus de homicidio negauerit se occidisse, & fuerit conuictus, nunquid alia possit defensione vt? excipiēdo se ad sui defensionem illud fecisse, & respondetur quod potest secundum Bart. & alios scribentes in l. nemo. ff. de re gul. iur. & ista est communis opinio, quam nota, quia multi tenuerunt contrarium. An confessio t spontanea ratifice- tur, vide in sequentia. in fi.

S V M M A R I Y M.

- 1 Confessio metu tormentorum diversis sumitur modis.
- 2 Tortura metus aquipollit tortura.
- 3 Terror leuis non indicat metum, nisi cadat in constantem nimum.
- 4 Torquendi qualitas, circa tormentorum metum est consideranda.
- 5 Notarius non debet scribere reum sponte confessum, si aliquot errore fa- reatur.
- 6 Confessio facta à carcerato fame, & frigore laborante, dicitur facta me- tu tormentorum.
- 7 Carceratus si aliquid confiteatur sine alia tortura, confessio non dicitur spontanea, quia carcer est species tormenti.
- 8 Confessio ut dicitur facta metu tormentorum, an sufficiat probare quem fuisse detentum?
- 9 Notarius non potest, nec debet scribere reum sponte confessum, sed suf- ficit prescribat, quo loco, quo tempore, quibus uerbis confiteatur.
- 10 Confessio etiam spontanea an debeat ratificari?
- 11 Confessus sponte debet salsem moneri ad faciendum suas defensiones, ratio- nibus, de quibusc.

De confessione metu tormentorum, & de errore iudicium. Cap. XIX.

Onconfessio metu tormento- rum diversis sumitur modis. Primo quando fit in tormentis, seu prope tormenta reo ligato, minante iudicem torturam. vide Bartol. l. 1. §. diuus. ff. de quer. Sed alij dñi, si quis duccatur ad funem, licet non habeat manus ligatas retro, si confiteretur dicetur confiteri metu tormentorum. Idem etiam si quis apud torturam fuit tantummodo spoliatus, & non ligatus, dicetur fateri metu tormentorum, quia licet iudex non torqueat hominem, sed eum spoliat, vt torqueat, inducit iustus metus, ac si fuisset tortus, & secundum t aliquos suspicio, seu metus torturæ aquipollit torturæ. Hoc amplius dixerunt aliqui confessionem factam propter uehementes minas iudicis, licet extra tormenta intelligi tamen metu tormentorum, & posse reuocari perinde ac facta fuisse prope tormenta. De hoc, & supradictis, vide Bartol. l. nouissime. ff. quod fall. tur. Guid. de Suz. sub rubr. de quer. Sed contrarium fecerit omnes tenent, quod sola t ductio ad funem sit leuisterror, sed ductio, & ligatio indicant metum, quia debet esse terror cadens in constan- tem virum. l. interposta. C. de transact. Circa praedicta, ego

- 4 t dico considerandam esse personam torquendis, vt puta si est foemina, quia naturaliter timida, siue etiam vir, dummo do sit persona timida, & tali casu tenerem cum Guido. metus. n. tormentorum consideratur respectu personarum, ar- gumento auct. multo magis. C. de lacro sanct. eccl. In hac est materia considerandum est, quod quando reus aliquo terrore faetur, notarius non debet scribere eum sponte confessum esse, & in hoc multi iudices errant. Ideo etiam si es. set t in carcere, in quo fame, & frigore multum patiebatur reus, formidine tormentorum videtur facta confessio secum dum Bartol. in l. 1. §. diuus ff. eo. Ego extendo dictum Bart. ad confessionem factam, non solum metu tormentorum, sed et aliqua alia de cā, ut in d. l. 1. §. si quis vitro. Et dixerunt ali- qui, q t si carceratus aliquid confiteatur, et sine alia tortura, talis confessio non dicitur spontanea, cum carcer sit ipse cōsternet. Hoc amplius t dixerunt sufficere probare que fuisse detentum, vt eius confessio dicatur facta metu tormentorum. vide Hip. in §. expedita. num. 9. Sed haec opinio non placet, quia metus tormentorum consideratur, vt supra conclusum est. Sed quia metus torturæ potest coningere ex diuersis accidentibus. Item quia consistit in animo delinquentis. Ideo iudicio meo t notarius propter periculum falsitatis non debet, aut potest scribere, sponte confessus: & sufficit scribere quo loco, quo tempore, quibus uerbis confiteatur reus, & an fuerit sponte, vel metu confessus, ex circumstantijs processus iudex cognoscet, & esse debet potius speculatio iudicis, quam assertio notarii. Propterea t confessio quamvis spontanea debet ratificari per supradi- cetas rationes & alias, quas dicit Hip. in §. postquam. nume. 22. & talis opinio fuit antiquorum, quam Gand. impognat, dicens etiam, cū quis confiteretur crimen se commisit, illi- co & absque aliqua perseueratione & confessione damnā- dus est uide cum. de q. nume. 15. Sed aduerte, q licet dubiu- sit, nunquid confessio spontanea ratificari debeat, sentiunt tamen omnes, q sponte confessus t debet moneri suas face- re defensiones. Primo, quia pot cognosci de inualiditate confessionis, vt supra. Secundo, quia potest reuocare confessionem, vel eam declarare. Tertio, quia conceditur posse pro- bari falsitas confessionis vide Bald. in l. si quis. C. de episcop. & cleric.

S V M M A R I Y M.

- 1 Confessio in tormentis facta, tunc demum fidem faciet, quando per certa signa uerificabitur.
- 2 Confessio in tormentis facta uerificatio ex quibus haberi possit?
- 3 Innocentia rei quandoque per causas cognoscitur.
- 4 Signa maleficij à reo sunt per iudicem petenda ad confessio- nis uerificationem.
- 5 Confessio non uerificata reos damnare exemplo perniciosem est.

De confessione in tormentis uerificanda, & de er- ore iudicium. Cap. XX.

- I**ctum est supra, confessio- nes reorum non haberi pro exploratis facinori- bus, si nulla alia probatio iudicis religionem in- struat. Etenim res est fragilis, & periculosa, & quae ueritatē fallit: quia aliqui tanta sunt impatientia, vt in quoquis menti- zi, q pati tormenta uelint. l. 1. ff. de quer. Quare Rhetores di- sputar, & utrinq; argumenta no desunt. Proinde altera pars tormenta testimoniorum loco habet. At altera pars dñan- tum tormentorum mētiri tpe faciat dolor. uide Aristol. lib- bro primo de arte rhet. Quint. libro quinto. Confessio itaq; in tormentis tunc demum fidem faciet quando per certa signa uerificabitur, & hoc modo tolletur certamen, an reus sit uere confessus, an mentitus cruciatu tormentorum. Et iu- dici interest querere ratione humanitatis, ne innocentem occidat, ne querendo homicidam homicida fiat. c. 21. Exa. 2. Verificatio t igitur dupliciter consideratur. Primo quod delictum sit cōmissum, vnde constare debet de cadauere, ali- ter non proceditur ad torturam, dictum est supra. capit. 1. Est autem alia uerificatio magis necessaria ad cognoscendum uerum delinquētem, & quod reus non sit confessus crucia- tu tormentorum. Quare licet confiteatur reus, iudex tamen debet q̄rere, & uerificare infra scripto modo. In primis peta- tur à reo cur fecerit, & cur occiderit, nā p t cās qñq; cognoscitur innocētia rei, etenim si caute nō sunt uerisimiles, rei nō damnant. vide Ias. l. mag. fatib. ff. de iurisd. om. iudi. j. C. 4 ad l. Cor. de sicc. Scđo, iudex petet t reo aliqd. certū signū, vñ, si agat de homicidio, interrogabit qd factum sit de ar- mis,

Franc. Caso. Opitergini. De tormentis.

mis, & de qualitate armorum: nam ex ijs, & similibus ueritas eluceat. Sinautem de furto agatur, interrogetur quibus vendicetur, & si reus aliquos nominauerit, nominati examinatur, & ab eis exploretur, an sit uerum. uide Brun. tract. 6. ibi principaliter queritur. Si in causa beneficij quis torquebitur, interrogetur, venenum ubi emit? quo? quando? quā tū per quem dedit? Supradicto igitur modo, & simili, & in supradictis, & similibus delictis interrogando reum, delicta sicut explorata Iudici certis signis, quae ad veritatē adducunt, & non sola confessione, ut dictum est supra. De supradictis signis, vide l. Mosis. ca. 7. Ios. in fin. apud Rhetores, auctore Cornificio legitur, maiores uoluissē certis in reb. interponi quæstiones, cum quæ vere dicerentur sciri, q̄ fallo in quæstione, pronunciantur, reselli possent, hoc modo. Quo in loco quid positum sit, & siquid esset simile, qđ videri, aut aliquo simili signo percipi posset, vide eundem. 2. ad Herennium titul. in causa coniecturali. Exemplo pernitionis tū est non verificata confessione reos damnare, & exempla non defunt. Vide Val. Max. libr. 8. de quæstione in princip.

S V M M A R I V M .

- 1 Perseuerare in confessione quando, & quomodo reus dicatur?
- 2 Confessione facta, an statim reus ducendus sit ad eam ratificandam? uel quantum tempus sit interponendum?
- 3 Confessus debet per tres dies conuiescere antequam ducatur ad ratificationem ipsam confessionem, aliter si fuerit ratificata parvo momento, dice tū ratificata metu tormentorum.
- 4 Confessio facta in tormentis, & legitimate ratificata, non præcedentibus legitimis indicijs, an ualeat, & ex ea an index posse reum damnare?
- 5 Inquisicio non præcedentibus legitimis indicijs est ipso iure nulla, & quæ cuncte ab ea sequuntur, corrunt.
- 6 Confessio facta in tormentis, licet non satis sit ad damnandum nisi ratificetur, an fallat quando præcessit confessio extra iudicialis?
- 7 Confessus si non perseueret, an repetatur in tormentis, ne perseueret?
- 8 Confessus saepius in tormentis, & ad perseuerandum ductus semper negans, an & quot uicibus possit torqueri, ut perseueret.
- 9 Confessus aliquando potest damnari, absque ratificatione, quando signa sunt talia, ut non sit probatio in contrarium.
- 10 Indicūs indubitatis non potest quis damnari, sed tantum torqueri.
- 11 Confessus si in confessione perseuerare nolit, sed uelit probare contrarium, an non sit amplius torquendus, sed audiendus.
- 12 De innocentia rei omni tempore queri potest.
- 13 Confessio in ciuili, an præjudicet in criminali, si per principalem facta fuerit.
- 14 Confessio facta in uno iudicio nocet inter easdem personas in alio, nisi contra confessionem in primo iudicio iudicatum fuerit.
- 15 Tortus Bononiae pro delicto ibi commisso, ob quod non est corporaliter puniendus, si in tormentis confessus fuerit se plura maleficia extra Bononiense territorium perpetrasse, an a potestate Bononiae possit ultimo supplicio condemnari?
- 16 Confessio de pluribus delictis, licet saepē ratificata non nocet, nisi constet de illis.
- 17 Confessio licet legitimate habita fuerit in tormentis, & fuerit ratificata, non erit tamen sufficiens ad condemnandum, nisi fuerit declarata à reo per signa, per quæ uerificetur index reum uera esse confessum.
- 18 Confessio etiam ratificata non habet uirtus ueritatis sine alijs signis.
- 19 Index maleficiorum demeret, & rei ueritate indiscussa iudicare, aut reum condemnare, non debet.
- 20 Aduocati, & defensores dandi sunt reis carceratis, se defendere ob innocentiam neque uiribus.
- 21 Renunciare defensioni sue, an reus posfit? & an index id admittere debet?
- 22 Index querere debet defensiones rei, etiam post latam sententiam, si ratio innocentia constiterit.

De confessione ratificanda, & quando reus ratificare recusat, & de errore iudicium.

Cap. XXI.

Confessiones reorum non habent pro exploratis facinoribus, nisi rei perseuerauerint.

- 1 Perseuerare tū autem dicitur, quando reus ducitur ad bancum Iuris, prout duci omnino debet, ubi palam monetur de vita sua agi, ideo bene consideret, si vult perseuerare in confessione sua, & eam ratificari, legente ei notario vulgariter monac dictam suam confessionem. Qui si responde-

- rit contenta uera esse, tali casu dicetur perseuerare. Et nota: dum tū est, rcum non statim habita confessione duci dicit ad ratificandum eam, quia non dicitur perseuerare, quād alio tempore spacio non quieuerit. Vnde iudex supersede-re debet per aliquod spacio, quod esse debet secundum alios quos per diem, & noctē. Sed secundum tū alios per dies tres, & ita obseruādum est, nam per solam diem, & noctem, reus animo confusus, doloris impatiens facile non resipicit, & adhuc dicitur esse in cruciatu, nisi aliquo bono spacio cō-quietat, aliter per dies tres: aliter n. si fuerit ratificata paruo momento, dicetur ratificata metu tormentorum. Ani- maduerteudum est Bal. tenuisse confessionem præcedenti bus indicijs factam maxime valere, quando ea ratificatur. Si vero fuerit facta non præcedentibus indicijs legitimis, si fuerit ratificata, valebit, aliter non, vide eum. l. i. C. de confess. Sed caue, & contrarium tene, q̄ per confessionem factam in tormentis licet legitimate ratificatam non præcedentibus legitimis indicijs Iudex non poterit damnare, & ratio est, quia accusatio, siue inquisitio carnit suis præcedentibus substantialibus à iure requisitis, videlicet, vt præcedant legitima indicia, antequam deueniatur ad tormenta, aliter inquisitio tū non præcedentibus legitimis indicijs est ipso iure nulla, & quæcunque ab ea sequuntur, corrunt propter omissionem, & defectum modi, & formæ substantialis. No-tandum est, tū q̄ licet confessio facta in tormentis non satis sit ad damnandum, nisi ratificetur ad bancum, vt supra, sal-lit tamē, quando præcessit confessio extra iudicialis, uide Ias. in l. Magistribus. s. de iurisdict, omnium iudicium. Sed hæc opinio non placet, nam ex confessione extra iudiciali oritur indicium ad torturam, sicut ex alijs indicijs. l. i. ff. de ijs, qui nota. inf. Attamen confessio facta in tormentis ex alijs indicijs ratificatur, cur diuersum i hac extra iudicia li confessione? Quid si reus tū confessus non perseuerauerit? dic q̄ repete in tormentis, mō p̄cedant legitima indicia, & hoc casu repete nō ad confitendum, sed ad perseuerandum. Quid si expenimo tū in tormentis confessus est, & toties ad bancum iuris negauit, an possit torqueri ut p̄seueret? Dic torque-riter posse, secundū Hipp. l. repeti. s. de quæstio. Sed alij possum dixerunt, si indicia sint levia, non posse, nisi semel torqueri. Sed ego sentio, si confessio fuerit uerificata signis, vt supra de uerificanda confess. posse torqueri arbitrio iudicis. Et ratio est, q̄ hoc casu Iudex factus est certus. Et alia s. tū tenui reum posse damnari, absque ratificatione, dummodo signa sint talia, & non sit probatio in contrarium. Et ratio reddi potest, q̄ Iudex certior factus non debet amplius certiorari. Deinde quia ubi sunt probationes, & secundum aliquos indicia indubitata contra reum, proceditur ad con-demnationem, ab ille confessione, & ratificatione. Sed per indicia, tū licet indubitata sentio non posse damnari, sed torqueri. Non obstat, q̄ dici posset, q̄ modus & forma torturæ exigunt, q̄ confessio in tortura, siue metu torturæ ratificeatur. Respondeatur, q̄ hoc casu reus damnatur propter signa mediante confessione, non propter confessionem. Quid si reus tū non perseuerauerit in confessione, & vult probare in contrarium? Dic quād non torquebitur, sed audietur, licet sit confessus. Et non solum post cōfessionem, sed etiam post ratificationem, & sententiam latam. Nam tū omni tempore ratione humanitatis quæsti oportet de innocentia rei. Non nunquam enim, aut metu, aut aliqua alia de causa in se cōfitetur, & s̄pē falsa demonstratione damnatur. l. i. G. final. ff. co. Quamobrem Iudex bene ager, si in omni casu cōfessio-nis dabit terminum reo ad se defendendum, & dabit aduo-catos, & defensores ne innocentem condemnent, vt s̄pē ditum est. Occurrunt hic aliquæ quæstiones in materia confessionis. tū Primo, confessio in ciuili præiudicat in criminis, si facta fuerit per principalem, secus si p̄ procuratorem. vi de Paul. de L. e z. in capitu. fina. de confessis. tū Secundo; cōfessio tū facta in uno iudicio nocet inter easdem personas in alio, nisi contra confessionem in primo iudicio iudicatum fuerit, no. in l. prima, C. quando ciui. actio. præiud. crim. Ter-tio, si tortus tū Bononiae pro delicto ibi commisso, ob quod non debet pati corporaliter, in tormentis confessus est per petras fura & alia maleficia extra comitatum Bononiz, q̄ ritur nunquid potestas Bononiae possit cum ultimo suppli-cio condemnare propter talia maleficia alibi commissa, & digna morte? Conclusio dicitur non posse. uide Gandin. de q. num. 22.
- Quarto, confessio tū de pluribus delictis licet saepē ratifi-cata, non nocet, nisi constet de illis, dictum est supra in capitu. secundo. Hoc tū amplius notaandum est, quād licet constet de delictis, & licet confessio sit legitimate habita per torturam, esto etiam quād sit ratificata, non erit tamē sufficiens ad condemnandum, nisi fuerit declarata à reo signa, per quæ certificetur Iudex reum uera esse cōfes-sum,
- 17

sum, vide Brun. in gl. Sexto, principalis, num. 3. vide supra in cap. 20. Et ratio reddi potest, quod consilio tamen quamvis ratificata non habet vini veritatis sine signis dicente. I. C. Si quis ultra de maleficio fateatur non semper ei fides habenda est. Nonnunquam enim aut metu, aut aliqua alia de causa in se confitetur. l. i. ff. eod. Itaque Iudices ne tamen precipites, aut temere, indiligerterque probata, aut quoquis modo indiscussa indicent, dicente Veritatis voce, nolite iudicare, & non iudicabimini. i. quo etiam iudicio iudicaueritis, iudicabimini. Maximum quidem tamen memorabile, mentique tenetum haud prætermittendum esse duxi. Quoniam miserabiliter maxime que circunuentis succurrentum esse censeo. Quare Illustr. Julius Gabriel Patritius Venetus, Comes S. Pauli, & Auianicum quendam pro homicidio reum conuentum in carceribus detrusum teneret, qui maxima angebatur inopia, adeo ut se defendere non posset. Prædictus Illust. dominus Comes suis propriis (quod est notandum) (umpribus eximios V. I. D. do minum Alexandrum Feder. nobilem Taruisinum, & Io. Baptistam Romam Serraualensem, ab ipso reo nostraros in aduocatos, ac huiusmodi causæ defensores assumpsit. Istud quod dem maximum misericordiae opus, & liberalitatis exemplum Illust. dominus ipse Comes ab illustrissimis, & piissimis dominis Venetis, orbis terrarum virtutis specimen habuit. Quorum iustitia plena est terra. Et qui una cum Davide incessibili uoce misericordias domini in æternum cantare, ac eam misericibiliter, & inopia ducte impertiri non desinunt. Postremo aliqui tamen utuntur hac cautela scilicet, quod rei renuncient defensionibus siue dicant se alias non habere defensiones: & sic ratificare faciunt confessionem, & non amplius audiunt reum. Sed dic, quod rei non possunt renunciare, nec iudex admittet aliquod genus renunciæ, nisi certo sciat reum care re defensionibus. & omni tempore audiat, tamen ipse iudex querat defensiones. c. 22. Exo. Bal. in l. ser. quoque. ff. de procul. & l. i. in fi. ff. de q. ubi etiam post latam sententiam querit iudex si ratio innocentiae constiterit.

TRACTATVS DE AMORTIZATIONE BONORVM, PETRI PECKII. I.C. CLARISSIMI.

Amortizatio quid sit. Cap. I.

S V M M A R I V M.

Amortizationem non recte P. Jacobi adiuuationem uocat.

Dicitur Etrus Belluga Hispanus, in Speculo Principis, rub. 14. amortizationem translationem appellat, iussu principis in manum mortuam factam. Benedictus Curtius in lib. de arrestis armorum, in princ. lib. 7. remissioni juris. Mod. Paris, ad Confucet. Par. par. 1. §. 41. num. 67. & 68. candē sūnam sequutus, amortizationem, licentiā bona immobilia per manum mortuam retinēdi, & in perpetuum possidendi, siue renunciatiorem iuris cogendi eam, ad transferendum in idoneū manū, dici posse existimat. neq; huic absimile est, quod ad Consuet. Borbon. §. 25. & 479. ius morticinij eam uocat Papo. Et oēs quod multo recentius quam Petrus Jacobi, qui in sua praxi. titu. de causis ex q. b. val. deb. amit. feud. c. de acqui. ab eccle. s. itē adquirit legitimè, hoc verbo amortizationis, ueluti turpi repudiato, adiuuationē potius nominandam esse arbitratur, quasi scilicet per eam ecclesia iuuet, id quod nimis vagum ac geniale est.

Quæ sit manus mortua. Cap. II.

S V M M A R I V M.

Manus mortua variè dicitur.

Tametsi manus mortua varie dicatur, quod ex Chassaigne, ad tit. des mains mortes, satis liquet: in pposita tñ materia, ecclesiastica, ciuitatem, collegium, siue aliud quodcumque corpus, vel ecclesiasticum, vel saeculare, quod bonorum capax est, manum mortuam vulgo appellamus. Nā sicut semel mortuus, denuo non moritur, ita quoque corpus eiusmodi, estli oēs personæ, ex q. b. constat humanis eximant, & mutent, immutatum permanet. I. proponebat. ff. de iud. l. sicut. §. in decurionib. ff. quod cuiusque;

vñjuers. nc. i. c. qm. Abb. de off. de le. Mod. d. §. 41. num. 56. Mihi quidē sanè vñsum si imper fuit, ideo manū mortuā dicci, quod quemadmodum moriētis hoīs manus, id quod comprehendit, firmissimè conclusum tenet, neque facile remittit: sic ēt, quicquid ecclesiæ, seu corpus istiusmodi semel adquirit, & in manum, hoc est, in prætem suam accipit, ut ad ordinari. regi. tom. 1. ti. de lit. obliga. arti. §. gl. §. ait Rebuff. non nisi magna cum difficultate & solennitate, in cōe hominum commercium post deinde remittit, sed accumulando conseruat. c. sine exceptione. 11. q. 2. de toto. ti. de reb. eccl. non alie.

Amortizatio vnde dicatur.

Cap. III.

S V M M A R I V M.

1 Mortua quæ dicantur.

Quemadmodum lis mortua dicitur, quod in disceptatione iudiciorum esse desit. l. cum lite. ff. iud. solu. monachus mortuus, quod cōi hoīum cōsuetudini exceptus est. l. i. C. de episc. & cler. §. lœvū dū, in auth. de nup. excōicatus & deportatus mortuus, quod à cōetu & frequētia hoīum excludit. c. plerunq;. 12. q. 3. §. adhortatio, in auth. de nup. exhortatus mortuus. quod iner heredes amplius non est. Spec. in ti. de fer. §. 1. ab hostibus captus quod inter ciues esse non potest. l. cū status. §. si ambo. ff. de dona. cau. mor. Eodem quoque modis ea rem mortuā non absurdē dici existimo, quod amplius de una manu in alterā manū uiuentiū non transit, sed cōi hoīum commercio eximit: cuiusmodi sunt hæc bona, quod dicimus, amortizata. Nā & in simili. Accurs. ad l. qdā autem ad verb. mortua. ff. de dona. inter virū & uxō. id mortuū dici putat, ex quo nemo fit locupletior, & è quod in auth. de mandat. princip. uiuere dñs p̄dia, ex q. b. homo viuit, hoc est, alimenta percipit. Et quemadmodum (homilia 2. in 1. c. Matth. teste Chyostomo) is qui ad eum modum uitam suā instituit, vt non iā in carne, sed spiritu esse uideat, membra sua quod ex quatuor elementorū generationib. concepit, mortificare dicitur: & sicuti ea caro uita priuat, quod à corpore ægri chirurgus, vt noxiā, resecat: ita quoque ea bona immobilia, quod principis auctoritate in manū mortuā transferuntur, & per hoc hominum commercio, & alienationis conditione eximuntur, ducta à Gallis uoce amortizari vulgo dicimus.

Quæ sit causa amortizationis, & ubi obseruetur.

S V M M A R I V M.

1 Clausula literis regijs inseri solita.

Ecclesijs, collegijs, ceterisq; corporib. quod manus mortuæ appellatur, per amortizationē aduerius leges principis, bonorum immobiliū acquisitione illis interdicentib. succurrunt, earūque est ueluti solutio, & laxamentū. Eiusmodi autem leges iam inde à multis sæculis in Italia, locisque alijs Romano imperio subditis viguisse, cum D. Hierony. in Episto. ad Nepotianum. tum D. Ambro. epi. 3. li. 5. epistolarij. euidenter ostendunt. In Hispanijs quoque receptas esse Petrus Belluga. d. rub. 14. testis est, & sub Regib. Aragoniæ initio sumplisse vñr. Per uniuersam Gälliā nihil illis usitatiū esse, Faber ad l. quoties. C. de rei uendi. Papo. d. §. 25. & 479. Maluer. in tit. de locat. & cond. referunt. Idq; ab oī zuo (inquit Guilielmus Benedicti ad c. Raynu. ad verb. & vxorē, nu. 3. & 4. de testa.) adeo quod dē, vt in lris regijs, tā in possessorio, quod in petitorio iudicio, super rebus immobiliib. acquisitis ecclesiæ cōcessis, semper pcnè hæc clausula in calce subnectatur, prouiso, quod habita possessione pacifica, teneatur eas infra annum, & die extra manum suam ponere, & in personam capacē transferre, aut consensum Regis obtinere. In Belgio nostro per Burgos Principes latē fuerunt, easque Carolus V. Imperator amplificauit, confirmauitque.

Amortizatio an iuri cōi sit consentanea. Cap. V.

S V M M A R I V M.

1 Intellectus. l. i. C. de sacro. eccl.

2 Intellectus. l. sacra loca. ff. de rer. diuinis.

3 Ecclesia sine consensu Principis, quibus casibus iure communi non adquirat.

4 Franciscani bonorum immobiliū ne uolente quidem Princeps, sunt capaces.

Postulandæ amortizationis necessitatē, lōgē lar dubito: sicut de reb. p. testm cōcleriz, collegio, Xenodochio, monasterio, & in uniuersū, cuicunque manui mortuæ reclitis siue de ijs, quod successiōis, donōnis, vēditiōis, alio quo cūq; titulo, in corpora hīmōi transferuntur, agat. Magnus. n. ille Cōstantinus,

Petri Peckij, De amortizat. bonorum.

stantinus, qui tot opibus ecclesiam amplificauit, tot egregijs munerib. & trophæis auxit, tot honoribus & cæremonijs ornatuit, vnicuique licentiam dedit, sanctissimo, catholico, venerabilijq; Concilio, bonorum quod optaret, relinque re, neque cassa iudicia eius esse. l. i. C. de sacro. eccles. Et licet nonnulli per catholicum, venerabileq; Concilium, Synodus tantum intelligi posse existiment, inter quos etiam Alciatus est: crebriore tamen interpretatione, de quo cuncte ecclesiastico collegio acceptum est. Eaq; interpretatio Iustiniani Principis constitutioni consentanea est, qui inquit: Si quis in nomine magni Dei, & Seruatoris nostri Iesu Christi, hæreditatem, aur legatum, ecclesiarum reliquerit, iubemus, ut eius loci ecclesia, in quo testator domicilium habuit, reliquum capiat. §. si quis, in authen. de ecclesia. titu. Tū vero, et si monasticam religionem professi, à successione parentum, hodiè vbique ferē, moribus populorum, excludantur, eaq; bona i: lis deferuntur, qui ab intestato illis alioquin essent successuri. Masuer. tit. de success. vers. item per consuet. Chass. ad consuetud. Burgund. tit. des successions. §. 14. Io. Imbertus in suo Enchiridio, ad verb. monachus. Leges tamen Romanæ, & monachos, & monasteria admiserunt. c. in præsentia, de prob. auth. ingressi. C. de sacrosan. eccles. l. Deo nobis. C. de epis. & cler. eaque donationum rerum, tā mobilium, quām immobilia capacia esse uoluerunt. cap. sancimus. C. de dona. l. si quis ad declinandam. C. de epis. & cler. c. i. de immunit. eccl. lib. 6. quin & domos, fundos, territoria, tota que hæreticorum prouincias ecclesiarum adiunxerunt. l. Arriani. C. de hære. & Manich. d. auth. de eccles. ti. id quod eiusdem Constantini donatio, à Ludouico, alijsque Romanis Principibus confirmata, manifestè demonstrat.

2 Quæ cùm ita sit, nescio quid illis in mentem venerit, qui ideo amortizationem iuri communi conformem esse assertuerunt, quod Vlpianus, alijsque veteres, locum publicū, non aliter sacrum fieri responderunt, quām cùm Princeps eum dedicauit, vel dedicandi potestatem dedit. l. sacra loca. ff. de rer. diuī. l. vltima. ff. vt in possess. legat. Nam cùm res sacræ nec p. quoslibet, nec quibuslibet, sed selectis uerbis, autoritate publica, & ritu quodam singulari adhibito fiant: vt libro 2. de legib. scripsit Cicero, & in §. sacræ res. Institut. de rerum diuī. ostendit Iustinianus: & cùm loci publici mutatione ad statum publicum pertineat, id quod ex ædilitijs editis satis appetet, ac denique, cùm res semel D. e o dicata, ad vius humanos deinde transferri non possint, cap. semel. de regul. iuris. in 6. longè alia est ratio, ob quam lex scripta eo calu consensum Principis requirit, quo locus publicus consecratur, eo vero casu non requirit, quo bona immobilia, arque prophana, & temporaria, in Ecclesiam transferuntur: maximè cùm eorundem bonorum, neque tam difficilis, neque tam rara est alienatio, quām sacrorum, & cum onere suo, ad ecclesiam træsent. c. tributum. 23. q. 8. & indictiones, collectasque, ob necessitatem publicam iniunctas sapienterunt. l. ad instructionem. & l. iubemus. C. de sacrosan. eccles.

Sunt tamen nonnulli casus in quibus absque consensu Principis, etiam iure communi nihil adquirit ecclesiarum. Nā si quis rem emphyteuticam, à Principe acceptam, in Ecclesiam transferri velit, sine consensu eius non potest, Pan. in c. potuit. num. 10. de loca. & conduce. & Vasallus de feudo, neque ad utilitatem ecclesiarum neque ad commodum alterius inconsulto Principe testari potest. c. i. de prohibit. seu. alic. c. j. de aliena. feud. gl. in l. fi. C. de iur. emphyteu.

De ijs autem, qui beati Francisci arctiore religionem professi sunt, expeditum est, quod non uolenti quidē Principi immobilium bonorum capaces existunt. Cle. cupientes, de pœnis. Cle. exiuit, de verbo. signifi.

Necessitas postulandæ amortizationis, an libertati ecclesiarum aduersetur. Cap. VI.

S V M M A R I V M .

1 Constitutio Caroli II. sicuti & aliorum de amortizatione.

2 Bonifacij 8. constitutiones an recte in Gallia non recepta.

3 Ecclesiasticorum opera regiones cultæ.

4 Amortizationis ratio.

Periculum ea de re iudicium

est, quæ vel libertatem ecclesiarum (cui omnes bonos fauere æquum est) vel religionem, pietatem, potestatemq; Principis (cui omnes subditos reverenter obedire, diuina lege mandatum est) attingit, atque delibat. Ideoque tametsi ad modum confidenter Petrus Iacobi in sua praxi, tit. ex quib. cap. vas. feud. amitt. eos qui istiusmodi constitutiones edunt, q. constituentibus consilium dant, qui ad confessiones corū

audiendas assumpti à talibus legibus non deterrent, excusationis aliquaque pœnis, aduersus uincatores ecclesiastica liberratis editis subjici, & ad reparacionem damni illari obligari, astruat, Auth. cassa & irrita. C. de sacro. eccl. & nouerunt. de sent. excom. Ioannes tamen Bressianus ad consuet. Auerniæ, cap. 21. §. 14. in prin. aliquæ nonnulli mitius, modestiusque loquuti, non multum sibi eas constitutions placere tantummodo fatentur. Nam si liberratem eiusmodi uiolat, qui ea quæ uel iure communi, uel iure priuilegiario, & speciali competunt, ecclesiarum ecclesiasticisque hominibus detrahunt, quod ad l. i. C. de sum. trinita. asserit Fulgos. & sequitur Lapus alleg. 92. si emptio, permutatio, donatio, aliaque rerum acquirendarum genera, omnibus omnino, quibus nominatim interdictum non est, iure communis permittatur: si in dubio ea interpretatio, opinioque sequenda est, q. religioni fauet. l. sunt personæ ff. de religio. & fune. si denique libertas, est facultas faciendi, quod cuique placet, nisi lege prohibetur, l. libertas ff. de sta. homin. certè constitutiones rerum immobilium acquisitionem auertentes, defendi posse non videntur: id quod ad ca. perpendicularis. de lenti. excom. Cardin. & ad l. filius fa. §. diu. ff. de legat. l. Bar. & Ias. sensisse comperio. forsitan hæc est causa, quod (vt ad constitu. incipien. prædecessorum nostrorum parte, 3. colum. 1. refert Mat. de Afflic.) Carolus II. Siciliæ Rex, similem legem reuocauit, latissime esse arbitratus est, si bona immobilia cum onere suo ad ecclesiam transirent. l. fin. C. de exa. & tribut. quodque tam Bonifacius V IIII. quā Fredericus I. I. & Carolus IV. omnem istiusmodi altercationem abrumpere uolentes, eas constitutiones, ueluti cum libertate ecclesiarum pugnantes, reiecerunt, quibus ecclesia, uel ab emptione & acquisitione bonorum abstinere, uel semel iustè accepta, extra manum suam ponere iubetur. ad quod, tam ex c. i. & c. fi. de immunit. eccl. lib. 6. quā ex eorumdem Imperatorum confirmatione, tomo 3. consilio, sub finem Constantien. concilij subiecta, liquidò apparet, & q. lib. 4. cap. 6. Insti. Forensium refert Imbertus, eius Bonifacij constitutiones, in Gallois receperas non esse, exigui mōmenū est, nisi uel omnem auctoritatem Pontificiam, uel tādem quoque, Christum ipsum à Gallia excludere uelimus. Novissimè quoque Cōci. Trid. talium rerum possessiones sess. 25. ti. de reg. c. 3. confirmatione esse uidentur.

Audacter tamen, in contrarium opinionem ingens interpretum numerus conspirat: alij, quia princeps (cuius imperio, & omnes & omnia à mundi vltima origine, subdita erant) legem, rebus suis, sibi placentem imponere potest. l. in traditionis. ff. de pac. l. in re. C. mādati. alij quia sicut propriis agris sicutibus alienos irrigare durum, & penè inhumatum est. l. præses. C. de seruitu. ita laicos in rebus temporalibus clericis præferri æquum est. alij, q. a non odio ecclesiarum inducta est eiustmodi constitutio, sed bono publico, ne maiori rerum immobilium parte ad ecclesiam translata, laici soli publicis oneribus ferendis satis nō sint. alii, q. a & lex ista rem sibi subiectam respicit, & personam subditi sui, ad contrahendum obligandumque se ecclesiæ inhabilem efficit. alii, quia ecclesiæ nihil detrahitur, sed solum adquirere prohibetur. uel ut ad d. Auth. Cassa. num. 4. ait Alciat. non hoc est, ecclesiæ iura diminuere, sed nolle laicos sua illi communitare. alii, quia ecclesia non lreditur in quæstis, sed cerram formam accipit, ita quærendis. alii, quia secularium Principum interest plurimum, ne translatis in ecclesiam bonis, & confiscationum, & laudimiorum, & aliorum iurium dominicalium emolumenta amittant. alii denique, quia uoluntas testatoris pacifcentis, legem ferentis, & statuentis adquantur. l. final. C. de fideiusti. Igitur, sicut in certum genu hominum prohibita alicuius rei alienatio, & translatio, v. à testatore uel ex pacto facta, iure defenditur. d. §. Diu. l. final. C. de rebus alien. non alien. l. si ita quis. ff. de uerborum obligatio. ita quoque & lege, & statuto prohiberi potest. l. final. C. de fund. limitrophi. l. final. C. de fundo rei patrimo. Et ita demum Barbat. consil. 30. libro quarto. Signorol. consilio 21. Masuer. tit. de locat. Faber ad d. l. quoties. Archidiacon. ad cap. Romana, de appell. in 6. Lucas de Penna, ad l. iubemus. C. de nauib. non excus. libro 11. Jason ad l. fina. C. de iure emphyteu. Bartol. ad l. final. C. de pact. & consil. incipiē. qnidam Cola Pauli. Bald. ad c. quæ in ecclesiarum, & constitut. Franc. Mignon. ti. des sengneuriez articul. 37. nume. 3. & 4. Alciat. ad d. Auth. Cassa. & Imbertus in enchiridio ad uerbum monachus, omnes unanimiter statuerunt.

Cæterum, quemadmodum rationes istæ neque Panormitano consil. 26. 62. & 63. & ad cap. relat. de testamen. neque Felyno ad capitu. quæ in ecclesiarum, de constit. neque Angelo ad d. §. Diu. neque Ioan. Andreæ ad d. capitu. final. neque Chassianæ ad consuetud. Burgund. titu. des mains mortes. §. 10. numero 49. & 50. neque Nicolao Encardi consil. 239. colum. vltim. imò ne Bartholo quidem sibi contra-

contrario, ad l.f. C. de sacros eccl. & ad l.f. C. de exacto. plausisse video: ita apud me quoque, non multum ponderis ac momenti habent, qui sciam, sententiarum pondere, ac veritate, non opinantium numero, in rebus protrouersis dijudicandis utendum esse. Quam enim legem mihi adferunt, qua omnium rerum dominia solius Principis, non etiā priuatorum hominum, ab ipsa origine fuisse ostendant, cum populo hebreo dictū sit, q̄cqd calcauerit pes tuus tuū erit? longeque eo dicto antiquior sit priuata cuiusque possessio? Quis ignorat, etiam sacerdotum bona à quo tempore illi esse cōperunt, & suis legibus stetisse, & sua libertate vsa esse? Cur ad originem tantoperè refugiunt, à qua toties vtrō posterioribus suis legibus recesserunt Principes? Cur potestatem eorum tam vehementer vrgent, qui summa veneratione, religioneque ducti, non tantum ea vsi non sunt, sed etiam cuiuscunque generis, bonorum acquisitionem, ecclesiae, & liberè permiserunt, & liberaliter adiecerunt? Cur bonum publicum adeò extollunt, quasi non æquè, in multorum pauperum (quos magno numero alit ecclesia) sustentatione, quam in multorum secularium hominum tenacis pè opulentia illud consistat? Ponam illis ob oculos exercitus mendicantium, ad foras monasteriorum singulis dieb. stipem accipientes, & magno gaudio refectos. Quam nulla verò uel exigua sit earum eleemosynarum comparatio cū his, quas ab illis pauperes accipiunt, qui nunc (proh dolor) ecclesiæ bona perniciose exemplo inuolarunt, sibique tanquam propria & auita adscripsérunt, testis est Gallia, testis Anglia, tristior testis infoelix hoc nostrum Belgium, in quibus olim, maiores nostri, amplificandis ecclesijs, eorumque prouentibus, intenti, verè commune bonum, hoc est, pacē, & tranquillitatem publicam, fidei unitatem, & cōcordiam, fructuum ubertatem, commerciorum abūdantiam, & omnium denique rerum prosperitatem Magni Dei beneficio obtinuerunt. Tum, cum Felyno ad d.ca. ecclesia. colum. 32. respondeo, frustrā de honestate, & utilitate legis disceptari, si potestas legis ferendæ non subest. Iam vero quis unquā, ante leges huiusmodi latas, ecclesiam, monasteria, & collegia, omnium rerum immobilium possessiones ad se traxisse vidit? Non me fugit, magnam partem agrorum illis accessisse, sed magis propria opera quam aliorum dono. Nam in myricis Brabantiae, absque locis vastis, atque desertis, res ipsa indicat, quantum agrorum, labore, sudoreque suo, primi coluerint, & quot terras quæ steriles semper ac incultæ iacuissent, ad frugem reduxerint: eaque in re non tantum nō damno aliquo laicos homines affecterunt, sed & inertiam eorum supplentes hoc beneficij in eos posuerunt, ut eisdem ilias terras, successuis temporibus, uel feudi, uel emphyteusis, uel locationis, & conductionis titulo ab ecclesia possidente potuerint. Sed quod feceris ingratobenè? Si tamen ingens periculum est, ne sola ecclesia omnia bona sibi uni accumulet, cur non ab ijs quoque sibi metuunt, & non hos etiam a plurimis bonorum coaceruatione reiiciunt, quibus sacra illa auri famæ, adeò altè præcordia insedit, ut præter vicinorum agrorum coemptionē, nihil cogitent diu, nihil noscūt somnient, qui nihil quod vñnum effertur, non illico sibi comparant, & totos penè pagos possident? Agros alienos irrigant, qui id quod suum est, munificè alijs concedūt. d.l. præses, id quod eos facere nemo recte dixerit, qui rerū scutarum estimationem, præmiumque recipiunt. Et cùm in ratiā rerum immobilium copia, & multitudine, nunquam & emptores, & uenditores desint, si etiam pecunia non deseretur: iniuriam certe laici inde sentire dicuntur, qđ pars aliqua earum rerum ad ecclesiam perueniat. Eò magis, qđ agri magna etiam parte negligantur, & deserti sint, dū eos tollere, aut in emphyteusim accipere, laicos pertulsum est. Addo quod quò piures sunt emptores, eò facilius rerum præmium incalcescit, & solent plerunque copiosa cœnobia auctius præmium, quam alij faciant, laicis venditoribus offerre. An hoc secularibus præjudicat? an potius exhaustos eorum sacculos irrigat, & refarcit? Oranino quoque concedendum puto, quod istiusmodi constitutio, odio ecclesiæ incepta non est, cùm hoc sit à Christianorum Principiū pietate nimis alienum. Sed, quoniam sola ecclesia per eam excluditur, & ea potissima eius causâ extitit, ut ecclesia nō adquirat, ut ad d. f. 479. ait Papo, certe, vnde ecclesia vulnus accipiat, non multum interest. Et cùm (vt dictum est saepius) res immobiles, vñā cum suo onere ad ecclesiā transfeant. d.l. final. multisque casibus parem cum laicis conditionem sustinent. d.l. ad instructionem, & l. iubemus, nec verum, nec uerisimile est, omnia Reipubl. grauamina, tura ecclesia, in laicos reclinari. Nam & in eorum potestate sitū est, omnia rebus immobilebus necdum ad ecclesiam translati, onus aliquod generaliter imponere, coque modo affecta, tam ad ecclesiam, quam seculares quoque cuncte

transmittere, Bartol. ad l. rescripto ff. de munere & honore. Felyn. & Panormitan. in d. capitu. ecclesia. Sanè si tam auitæ pietatis, quam auitæ gentilitatis, ac nobilitatis studiosi essemus, non dubium est, quin æquo hilarique animo ferremus, etiam cum aliquo nostro incommodo, ecclesiam augeri, maioreque immunitate gaudere & perfui. Præterim, quod (vt Gene. 47. capitu. memoria proditum est) cùm Ioseph terram omnem Aegypti, & incolas Pharaoni procurasset esse tributarios: adeoque, ut quintam frugum suarum partem ei perfoluerent, los sacerdotes inde exemit, eorumque terram, & possessiones liberas, atque immunes esse constituit. Quo iure, ad hæc usque tempora Aegyptij utuntur, vt gl. in c. quanquam in uerbo (diuino) de censib. in sexto. citè ostendit.

Et quoniam ea lex, quæ laicos certam rem speciatim clericis uenundare uetat, cum libertate ecclesiastica pugnare dicitur. d. capitu. primo, & capitu. final. non tantum cùm eā ad designata aliqua bona duntaxat, restringit, ut ad d. capitu. ecclesia. columnā 33. uersicu. incipien. limitatur tertio, ait Felynus, certè omnis illa contrahendi, obligandi, & transporandi inhabitatio, cui opinionis istius tuitores insistūt, inanis & caduca est. Cumque eo iure gaudeat ecclesia, ut liberè bona immobilia accipere, possidere, & tenere possit, Quid tandem energiæ, aut momenti habeat, quod aiunt, nihil ecclesiæ detrahi, sed aliena tantum illi non communica ri? Quis ecclesiæ nihil detrahi arbitretur, cui potestas adquirendi, quæ iure communi ei concessa est, disterim adimitur? Quis æquus rerum æstimator, non in quæsitis illam offendit iudicabit, cui hoc ius commune tot legib. quæsitum eripitur?

Iura confiscationum, in his bonis, fisco Regio adimitur, neque semper uerum est, ut d.l. iubemus: apparent, neque ipsi Regi aut Principi iniuriosum uideri debet, ut nec iura frequentia Laudimiorum, cæterorumque fructuum similiū, quæ ad augendum illius æratum pertinent. Non enim hoc olim Principes ueterum deterruit, quò minùs, illam quarumcunque rerum acquirendarum libertatem ecclesiæ concederent. Confiscationes ueluti tristes, & lucra dominicalia, tametsi dulcia & blandientia contemnere, quam ea ratione, ordinem ecclesiasticum à commercio (ad quod uel infimus quisque laicus admittitur) arcere maluerunt. Non enim erant nescij, opulenta illa monasteria in subita egestate, & hostium insultibus, quanto essent subtilio, quamq; non inuitè thesauros suos sibi mutuant, & ab que usura conciderent.

A pacto, uoluntateque defuncti ad legem seu statutum, argumentum duci non ighoro, sed diuersitatem rationis, diuersitatem iuris inducere scio. l. adigere. ff. de iure patronat. Nam qui paciscitur & testatur, rebus suis legem, quam vult, absque legitimo alterius præiudicio, præscribit. d.l. in re. Atqui is Princeps, qui ciuismodi legem, aut statutum edit, sine graui offensione ecclesiæ id non facit. Ea autem fuit maiorum nostrorum sententia, ut neque directe, neque indirecte, neque quoque alio quæsito colore, libertatem illam attentandam, aut immuniuendam esse paterentur. Ideo quemadmodum ecclesiæ grauari noluerunt: ita quoque, neque colonis eorum onus aliquod imponi permiserunt. Bar. ad l. primat. in fine. C. de his quæ poen. Neque tanto præiudicio, ecclesiæ esse potuit, paucorum testatorum prohibitio, ut uniuersalis, & indistincta ista Principis interdictio, quæ non tantum pauca quædam immobilia, quæ defuncti in eam transferri ueterunt, illi non addit, sed omnium omnino immobilium bonorum, incapacem constituit. Denique quod existimat iniquum non esse, bona immobilia, quæ sine certis solennitatibus, manum ecclesiæ non excunt, sine simili solennitate, quæ in eo consistit, ut requiratur Principis consensus ad manum illius non peruenire, ut quod quisque iuris in altero statuit, eodem quoque ipse utatur. l. prima, ff. quod quisque iur. vix eget responsione. Etenim regula illa perpetua non est. Nam pupillus ad acquirendum nō indiget tutoris auctoritate, aut Prætoris decreto. l. pupillus. ff. de adquir. rerum domin. §. pupillus. Institut. de inutil. stipul. l. neque. C. de contrahend. stipula. At econtrariò, si cui quid pupillus, sine tute, aut decreto promiserit, aut sele ulli verbo allegauerit obnoxium, nullo iure consistet obligatio. §. nunc uideamus. Idstitut. quibus alien. non licet. §. primo, Institu. de aucto. tuto. Et multa ecclesijs, iure speciali concessa esse, quæ à communibus regulis exempta sint, luculenter in tractat. de pia cauſa, ostendit Tiraquelius.

Non dixi prædictam constitutionem ecclesiasticæ libertati derogare, sed dixi rationes superius pensitatas, mihi nō satisfacere. Nam cùm catholicus Princeps semper prælatur

Petri Peckij, De amortizat. bonorum.

mittitur iustè & piè moueri, glo. ad l. relegari. ff. de poen. Curt. senior consil. 49. Dd. ad l. f. C. si contra ius, vel vtili. public. & quia illius cōstitutio, subditis eius semper, in dubio, sancta, rectaque videri debet, Nicol. Euerar. consil. 231. num. 7. Existimmo aliam rationem suffuisse; Qualem Hieronymus ad Nepotianum scribens, modestiæ caussa, olim suppressit, Ambrosius verò in epistola 31. ad Valentianum Imperato. libro 5. satis expressit, uel qualem vlus rerum magister, ipsaq; experientia quotidie ostendit. verba Hieronymi sunt: Pudet dicere, sacerdotes idolorum, mimi, aurigæ, scorta, hæreditates capiunt, solis clericis, & monachis hoc lege prohibetur, non à persequitoribus, sed à principibus Christianis. nec de lege conqueror, sed doleo cur meruerimus hanc legem. Ambrosius verò priuata successionis emolumenta, clericis denegari, non conqueritur. Non enim putamus (inquit) iniuriam, quoniam dispendium non dolemus. Scribūtur testamenta templorum ministris, nullus excipitur profanus, nullus ultimæ conditionis, nullus prodigus verecundia, soli ex omnibus clero, ius commune clauditur, à quo solo pro omnibus, uotum commune suscipitur, officium commune desertur. Postea verò subnequit hæc verba: sola sublata sunt prædia, quia non religiose utebantur ijs, quæ religionis iure defendarent. hæc ille. Notum est enim ecclesiam, in hos vlus tātūm, facultates suas olim habuisse, vt prima pars daretur episcopo, qui peregrinos inopes hospitio exciperet, secunda alendis clericis impenderetur, tertia pauperibus, quarta sartis teatris templorum. Quæ distribuendi ratio, si modestiæ, sancteque, seruata fuisset, si non plerique, in omne genus luxus, exclusis pauperibus, thesauros ecclesiæ profudissent, opibusque illius inutiliter esent abusi, forte, neque tot hostes hodie pateretur ecclesia, neque huiusmodi legibus, diuitiæ, possessionesque illius esent circumscriptæ. Abusus enim clericorum, Principes seculi, corrige posse, in principio enchiridij sui docet Imbertus, quos ego à summo Pontifice, cæterisque ecclesiæ Præsulibus reprimi malim.

Quoniam vero de istiusmodi abusu mihi non satis constare video, eam potius causam esse dixerim, quod constitutione eiusmodi, ab ipsa ecclesia, & ecclesiasticis proceribus probata, & admissa est, roganteque eam Principe, à tot annis, propalam & publicè in usum recepera. Non quod in aliis locis, ab initio contradictionem aliquam passa non sit; vt d. §. 479. in initio respondit Papo, sed quod ab ea contradictione, totus clerus postea recessit, & tam lōga annorum serie, amortizationem bonorum adquisitorum petiit. Id qd & Petrum Bellugam d. cap. primo, numero 37. dixisse comprio, & ad excusationem Principis multum confert, argumentum. inter corporalia, de transla. episcop. gloss. in ca. 1. de postula. præla. in 6. & in cap. aqua, de celebrat. miss. & ad p̄ban dam eius consensu, perennitatem mirificè facit. Deinde cū nemo suum iactare præsumatur, l. cūm de indebito. ff. de p̄ba. dubium non est, quin aliquid fuerit, tametsi nos lateat, p̄ quod ad consentiendum clerus inductus sit.

Synodus autem Tridentina, d. sess. 15. capitul. 3. cum his etiam non pugnat, neque legem amortizationis, seu prohibitionem adquirēdarum rerum immobilium damnat, sed monasterijs, quæ ex iustitio ordinis, immobilia habere antea non potuerunt, ea quæ nūc habent, possidere permittit. Quod de ijs bonis immobilibus accipi potest, quæ vel recte à Principe amortizata sunt, vel ante legem, à amortizatione latam, peruerunt ad ecclesiam, vel sub dominio temporalis ecclesiæ sita fuerunt. Alioqui enim si aduersus constitutionem eiusmodi, voluisset Synodus constituere, non monasteriorum tantum, sed & ecclesiarum quarumcūque & collegiorum aliquam fecisset mentionem proculdubio. Nihilominus, quoniam in hac materia, absque periculo animæ vix asteri quidquam potest, Angel. consil. 58. Fely. d. ver sic. limitatur tertio, & quoniam Concil. Tridenti. summo Pontifici, referuata est: tam in his, quæ in omnibus prædictis, sanctæ sedis Apostolicæ iudicio, reuertenter me subiocio. Vide tamen ea quæ inferius capitu. 10. sum dicatus.

An Clerus tuta conscientia legem amortizationis fraudare possit. Cap. VII.

S V M M A R I V M .

1 Natura qui obligantur.

2 Lex penal is obstringat conscientiam.

Propositæ quæstionis decisio, ex iustitia vel iniustitia constitutionis, qua necessitas peten-

dæ amortizationis indicitur, tota dependet. Nam si iniusta sit cōstitutio, conscientias humanas non obstringit, vt nec aliae quæcunque leges, quæ vel pietatem ledunt, vel à nō habente potestatem legis ferendæ, latæ sunt. c. licer. 10. dist. l. f. ff. de iurisdic. omn. iud. Panor. ad d. c. ueniens. 2. de spōsa. Si autem iusta sit, & legitima, nihil dubium, quin etiam cōcœtiæ nostras alliget. c. qui resistit. 1. q. 3. gl. ad c. fin. de constit. lib. 6. licet in foro conscientiæ, summi ac rigidi iuris apices remitti solent. Bal. ad l. penult. §. illo. C. de neceesi. hæred. l. f. ad l. si post. num. 7. C. de iur. & facti ignoran. Quia igitur, ex superiori capite, constitutionem illam, ex consensione ecclesiæ, alijsque causis, à me indidem relatis, iustificari posse satis liquet: nullo pacto in eorum sententiam deducor, qui fraudarieam posse arbitrantur. Et timeo, multi vt sint, q̄ sub velamento, offensæ libertatis ecclesiasticæ, quæcum altissime animo suo inscriperunt, impunè sibi licere p̄tent, tales leges circumuenire, & eò magis, q̄ rem ex contractu qui ipso iure nullus sit, acceptam, tam diu in foro conscientiæ, tutò retineri posse existimant, donec ista nullitas, ipso iudice p̄nunciante, declaretur. Panor. ad c. quia plerique, de immunit. eccl. Reb. ad ordinat. Regias tomo 1. in proœm. nu. 44. versic. incipi. ex quo infertur. quodque lcx, seu constitutio penalis, ante sententiam, conscientias subditorum non afficit. gl. ad cap. fraternitas. 1. quæst. secunda, Dominic. à Soto libro 1. de iust. & iur. quæstio. 6. artic. 6. penal is autē est, quæcunque actum, in contrarium factum, annullat, Castræ. & Bald. ad l. non dubium. C. de legib. Barto. ad l. turpia. ff. de legat. j. gl. & Doct. ad cap. cognoscentes, de constitu. Sed est error in utroque. Nam quod ad declarationem nullitat is usque tutò rem, aduersus legem acceptam, teneri posse asservant: nō aliter crediderim, quæcum cum ex omissione formæ alicuius, à lege, non omnimodo tamen aliter istiusmodi aetui resistente introducit, ea nullitas emergit: is verò, qui ex tali contraetu accepit, fraudandi animum non habet. Nam & iniustus error, aliquando pro titulo est. l. Celsus. ff. de vsu. cap. id quod ad d. l. si post. num. 12. & 13. non obscurè significet laton, dum repetitis vicibus, fraudem excludit, & non, nisi ea exclusa, actum non seruata legis forma initum, in foro conscientiæ sustinet. Quæ enim societas fraudi, & puræ scientiæ? Quod commercium dolii, & bona fidei? Quæ cōmunio, contempti legis, & obedientiæ? Si conscientia ligat, quem natura ligat, vt ad l. secunda. C. de vestigial. & cōmissair Bald. natura porro eos ligat, quos proprius consensus ligat. l. prima. ff. de pact. temeritas est, libertatem fraudandæ legis, illis permittere, qui à tot annis in legem ante sententiam latam, conscientias hominum primum obstringere, non ita accipio, quasi ante illam pronunciaram, res resistente lege occupatas, iustè detineant in uasorum, id quod in furibus, raptoribus, & prædonibus, insignitè, publiceque iniustis dicere, insipientis est, sed quod ultrò se offerre iudici, crimen prodere, semeripso in supplicium rapere, in foro conscientiæ non tenentur. Nam & hoc a natura hominis. quæ vitam tueri, quoad potest, semper enititur, abhorret, & a nullo sacerdote, vlli hominum peccatori, in foro poenitentiæ, vñquam impositum. Et hoc est, quod, contra quam Panormitanus, ad cap. canonum statuta, de const. multis argumentis dictus a Soto laborat ostendere.

Quemadmodum vero, maritus fraudem facere dicitur, qui cūm ipse rem aliquam, ab vxore, donationis titulo, habere non potest, filium suum, cui nouerca donet, subornat. l. vxor. l. si sponsus. ff. de donat. inter virum & vxor. Et Prætus, qui, ne res ex fructibus ecclesiæ comparata, ecclesiæ adquiratur, nomen amicisui, cum quo colludit, instrumento emptionis inscribi procurat, Innocentius in capitu. cūm in officijs, de testam. Bald. ad l. mancipia. C. si quis alteri, vel sibi: ita quoque ecclesia, collegium, seu monasterium, constitutioni eiusmodi, fraudem plerunque facit, cūm laicum aliquem sibi notum & fidelem supponit, qui pecunia quidem, & utilitate eius, sed suo nomine, fundos, agros, ceteraq; bona immobilia emit, empta vero, ex interuallo, posteaquæ memoria eius emptionis iam diu est oblitterata, & exstructa, prædictæ ecclesiæ, collegio, seu monasterio restituit. Quæ res manifestam, de persona, ad personam, fraudem continet, Bald. ad d. l. non dubium. gloss. & Doctores ad l. fraus. ff. de legibus. & ad capit. final. de regul. iuris. in sexto. Et non obscurè consilio 290. incipien. hæ quæstiones, & consilio 66. incipien. scribitur præclarè, nume. octauo, libro secundo, a Barbatia reprobatur, qui & cum Bald. ad d. l. non dubium, & in tracta. de præstant. Cardinal. in tertia quæstione prima partis, & cum Anchorano ad d. capitu canonum & cum Catelliano Cotta in memorabilibus ad verb. qualisunque secundo, in simili respōdet, quod si cautū fuerit, ne magnates, in certo territorio, vlla prædia sibi cōparent: curaret aut̄ horum aliquis; surreptitium sui famuli

famuli, aut amici nomen tabulis inscribi, qui rem sibi falso praetextu emerit, & sic nomen suum accommodauerit: tum fraus, de persona, ad personam intelligitur, atque illicita est quod & Petrus Rat. ad Consuet. Pictorum, titu. de distinct. iuris. art. 16. ad uerb. ou qui le sonne, comprobat, & in ples risque iuris locis uidemus, quod, qui quidquam suo nomine adquirere non potest, nec liberorum quoq; nomine possit. I. qui in servitatem. I. quæritur. ff. de bonis libert.

S V M M A R I V M.

1. *Degata ex ex minus solenni testamento debeantur.*
2. *Heres si de canmissa granatus ad restituendam hæreditatem spuriu testatoris, an in foro animæ teneatur,*

Heres an rem immobilem ecclæsiæ legatam, tua conscientia contra defuncti uoluntatem retinere possit.

Cap. V-III.

Voniam hæres facto defuncti contrarie, voluntatemque eius infringe- re non potest. I. cùm à matre. C. de rei vendi. I. si ab ea. C. de neg. gest. sed quemadmodum ex illius persona, lucrum capit, ita quoq; arbitriū eius sequi debet. I. ex qua persona. ff. de reg. iur. recte inferri uidetur, quod rem immobilem, à defuncto ecclæsiæ legatam, absque ulla difficultate debeat præstare. Nam & in simili, respondit I. C. piè hæredē facere, si uoluntatem testatoris, tametsi non solennem, adim pleueret. I. in testamento. ff. de fideicommiss. libertatis. candē que etiam ex testamento irrito seu nullo probari posse. I. final. ff. de ecclæsiæ eorum. Et magna constantia respōdent, plerique, legata in minus solenni testamento relicta, in iudicio animæ, ab hærede soluenda esse. Panormitan. ad cap. quia plerique, de immunit. ecclæsiæ & in capitu. primo, de restitu- tio. in integr. Ripa & Alexand. ad I. nemo potest. ff. de legat. primo, Innocent. ad capitu. quod sicut, de electio. tum qd uoluntatem defuncti exploratam habeat, tum etiam, quod ex tali testamēto, naturalis obligatio nata est. I. vlt. & ibi Bal. C. ad legem Falci. Quæ ratio fuit, quod ad Ammianum scriberet Plinius, se defunctorum uoluntates, etiamsi iura desiderarent, quasi perfectas defensurum. Quæ rationes mihi tamen non persuadent, ut assentiar. Nam & in non absimili specie respondit Didacus, in epist. 4. decret. 2. parte, cap. octauo, numero nono, hæredem scriptum in foro animæ, ad re- stituendam hæreditatem filio spuriu testatoris non teneri, etiamsi tacitam fidem, de ea restituenda, illi prestiterit, quod & Fortunatum à Garcia, ad I. iurisgentium. §. prætor ait. ff. de pact. prius uoluisse affirmat, & cum Bald. ad I. cum quis. C. de iur. & fact. ignoran. & ad authentic. ingressi. C. de sa- crofan. ecclæsiæ existimat lassos, quod hæreditas à defuncto, fratribus minoribus, quos incapaces esse clarum est, relicta, per hæredes ab intestato succedentes, in foro cōscientiæ tu- toteneri potest. Nam cùm lege permittēte retineat, iureque suo uratur, quomodo peccare dici poterit. capitu. qui pec- cat. 23. quæstion. quarta. D. Anton. ad capitu. nouit, de iudi- cijs.

Regulariter quidem uerum est, quod hæres contra fa- sum defuncti uenire non potest, sed hoc ita demū, nisi lex eam improbet uoluntatem. I. turpia. ff. de leg. I. Eatenus enim uoluntas testatoris, pro lege est, quatentus cum lege non pugnat. §. disponat, in Authent. de nupt. sed sicut pactis priuatorum ius publicum immutari non potest. I. ius publi- cum. ff. de pact. I. final. ff. de suis & legitim. ita quoque ne le- ges, in testamento suo locum habeant, nemo potest effice- re. d. I. nemo. Ideoque & hæres, facto defuncti legitimè con- tradicit, quotiescumque beneficio legis, seu statuti fraudare ipsa uoluit. I. 2. & ibi Doctor. C. si in fraud. patron. Tyraq. de retractu. §. primo, gloss. nona numero 57. Et quamuis piè fecerit, si uoluntatem eius adimpler. d. I. in testamento. im- piè tamen fecisse dici non potest, si recusat, neque ex tali te- stamento probari illam satis est, nisi etiam lex ei suffrage- tur. Ludouicus Roman. ad I. primam, num. 17. ff. de condi- tio. indebit. Tum verò ad capitu. cùm esles, de testam. mul- tis argumentis docet Didacus, reprobandam esse eorum opinionem, qui hæredem, in foro animæ, ad seruandam minus solennem defuncti uoluntatem teneri arbitrantur, sed econuerlo existimat, eum qui ex eiusmodi uoluntate, bona illius possider, in iudicio animæ obligari, ut ab intesta- to uenientibus, illa restituat, nullaque retentionis exce-

ptione se defendat. Et quamvis ista Didaci, de minus so- lenni voluntate defuncti sententia, plurimos habeat contradic- toria res, dubiaque sit, & anceps, in hoc tamen calu, vbi etiā solenni, & perfectæ voluntari testatoris lex resistit, illæ iam hæredis conscientiam esse puto, quia legi, ex professo legatum impugnanti ac uctanti innititur. gloss. in capitu. final. de præscript. adeoque ne naturaliter. argument. d. §. prætor ait. nihil enim firmum & solidum subest, ex quo naturalis obligatio oriatur. Roman. ad d. I. primam, quandoquidem & quæ contra ius fiunt, pro infectis habentur. capitu. quæ con- tra, de regulis iur. Et propterea non sine causa interea, quæ in non solenni testamento incapaci relinquuntur, distinc- tionem ponit Bald. priore enim casu, ad I. primam, C. de testamen. legatarium, qui rem legatam minus solenni te- stamento, consequi non potest, iniuste eum posse clam fur- timque subtrahere ait: quod tamen Didacus quoque pu- lat esse falsissimum. Posteriore verò, ad d. I. cùm quis, hæ- redem in conscientia ad præstandum legatum, non teneri, scripsit.

S V M M A R I V M.

1. *Aestimatione rerum immobiliarum fratribus minoribus relictorum, an de- beatur.*
2. *Clausula codicillaris, quæ uis.*
3. *Impossibilita videntur, quæ sine consensu Principis fieri non possunt.*
4. *Decretum irritans quam uim habet.*

An rei immobiliarum legataæ aestimationem hæres præ- stare debeat.

Cap. IX.

Vilelemus Benedicti ad

ca. Raynutius, in verb. & uxorem, num. 2. de te- stam. rei immobilis, quæ ecclæsiæ, monasterio, collegio, seu manu i mortuæ legata est, æstima- tionem ab hærede præstandam esse, iudicat. eiusque senten- tia, aperto Vlpiani responso, confirmari videtur, qui cum id quod per fideicommissum alicui reliquitur, præstari non potest, æstimationem eius esse dandam pronunciauit. I. fideicommissa. §. si seruo, uersicu. ex his apparet. ff. de le- gat. tertio. Et potissimum quidem, si testator cum, cui id le- gauit, habere non posso, si uerit, ueluti si non ignorans, alie- no seruo militiam reliquit, (inquit) quam seruum habere, neque moribus est receptum, neque legibus permisum. I. super seruis. C. qui milita, non poss. gloss. in d. §. si seruo, ad uerb. militia. Quæ sententia, & Martiani, & Africani decisio- nibus est consentanea. Ille enim, quotiescumque quis uel p- ter corporis sui uitium, uel propter qualitatem reliqui, uel propter quamcunque aliam probabilem causam, id quod sibi legatum est, non potest habere, aliis tamen habere pos- set, quanti lolet, comparari, tantam æstimationem ait rece- pturum. I. filius familiæ. §. si quid alicui. ff. de lega. primo. Isto verò, si res, cuius commercium legatarius non habet, ei cui ius possidendi non est, per fideicommissum relinquitur, p- tium deberiputat. I. sed si res, codem titul. Ad cuius responsi interpretationem, numero decimo Zafius, in forensi, siue extra limitando, hoc exemplo commonstrat. Qui quidem, etiā iuxta quædam Alemaniæ statuta, in quibusdam locis, immobilia bona possidere non possit, adeoque eorum cō- mercio sit pri uatus, eorum tamen æstimationem, si quæ eiusmodi sibi legata sint, habere debet. quomodo & Specu- lator in titu. de locato. §. nunc aliqua: & Faber ad §. non solum, Institut. de legat. & Bald. in capitu. primo, de success. feud. rei feudalis, atque emphyteuticæ æstimationem con- cedunt, etiamsi res ipsa licet translata non fuerit.

Longè autem propius accedens. Bartolus, tam ad d. I. sed si. quām in tractat. minorita. libro primo. ca. secundo, ge- neraliter, ad præstandam æstimationem, hæredem compellit, quotiescumque legatarius rem sibi legatam, nō propter suum delictum, sed propter qualitatem personæ sua, habe- re nequit. I. apud Julianum. §. constat. & I. sequenti. ff. delega. primo. Ioā. de Platea. ad d. §. non solum. Ideoque rerum immobiliarum fratribus minoribus, manifestè eorum incapaci- bus, Clem. exiuit, de uerb. signifi. relictorum pretium uoluit persolui, quasi non adquisitionis, sed magis retentiois eorum bonorum sint incapaces, neque ab eorum æstima- tione arcentur aliter, quām si iustum alimentorum rationē excedat, & cum instituto eorum discrepet, eiusdemque suę opinionis, & D. Cardinal. consil. 102. numero 2. & Bal- dus consilio 48. incipien. quidam in suo testamento, in fi. li- bro 5. sequaces, & assertores habet, eoq; magis, qd, ut dicto loco, vers. ex quo patet, Bartolus existimat, cùm simili citer, quid

Petri Pekij, De ammortizat. bonorum.

quid relinquitur, utique in causam licitam, legatum esse plu-
mum r. d. Clemen. evinit. §. ad hæc. ne quis alioquin eam uia
ingratiis esse uideatur, per quam iudicia sua subuerteretur.
I. si milles. ff. de milit. testamen. Et hoc est, quod dictus quoq;
Marti anus in al. si quis inquilinos. ff. de legat. primo, voluit,
dium in constituenda, praestanda, aut neganda rei legate æsti-
mat. one, verisimilem defuncti voluntatem, respondit esse
sequendam. Ea autem uerisimilis est illius cogitatio, ut
legatum teneat. I. quories. ff. de rebus dubijs si non de mo-
do, quo relictum est, saltet eo modo, quo valere
in eius potest. I. Lucius. ff. deposit. I. haec tenus. ff. de con-
stitut. pecun. I. cum seruo. ff. de verborum obligat. Nam
etiam qui teſtantur, disertis verbis, eam clausulam ta-
bulis suis subnectant, si non valeret iure testamenti, ualeat iu-
re codicilli, seu omnialio modo, quo melius valere potest:
cuius clausula vim, dicto loco cap. 3. esse affirmat Bartolus,
vt heredem, tam in foro exteriori, quam in iudicio anime,
ad soluendum pretium rei legatae adigat: tamen si expressis
verbis inserta non sit, ex coniectanda defuncti voluntate, pre-
sumi debet, qui si interrogatus fuisset, respondisset verisimi-
liter, quod ultimum suum elogium secundum meliore for-
mam juris valere cupiebat, adeoque quod si ipsa res legata,
legatarij fieri non posset, estimationem saltem illius con-
queretur. Honorare enim eum voluit, & aliquo legati gene-
re augere: Et, sicut legis dispositio, in omnes actiones huma-
nas influit, easque regit & interpretatur. I. quarto. §. interto-
caroren. ff. locati. I. quidam cum filium. ff. de verbos. oblig.
certe lex ipsa, eam defuncti voluntatem ita docet esse intel-
ligendam, vt, si uno modo ualeret non possit, alio saltem, qui
& voluntati defuncti non dissimilis sit, & quomodo lega-
tario magis ex usu est, explicetur. ff. de usu fru. leg. I. legatum.
& ibi Bar. I. j. C. de expens. ludo. I. legatum. ff. de administrat.
serum ad chuita. pertinent.

Negat enim partem verba Africani probare videtur, qui eorum legatorum estimationem legatario denegat, quorum commercium, sine iussu Principis, non est. Quæ n.
ex eius arbitrio pendent, habentur quodammodo pro ijs,
quæ fieri nequeant. d. §. constat. I. 2. §. tractari. ff. ad S. C. Ter-
tull. I. 4. ff. de fidei commiss. libertat. eique consentiens Vlpianus,
eius rei inutili esse stipulationem respondit, cuius co-
mercium penes eum, cui adquireretur non est. I. multum in-
terest. ff. de verbos. obligat. id quod etiam, ad eiusdem rei es-
timationem, traducunt interpretes, nec certe iusta sine ra-
tione, vt arbitrari. Quotiescumque enim dispositio aliqua,
lege prohibente, facta est, nihil ex ea sequitur. d. I. non dubium,
& ne naturalis obligatio quidem. I. si non forte, & ibi Do-
cto. ff. de condit. indeb. I. cum lex, & (ut consil. 74. nume. 17.
libro 1. Marianus Socinus nepos asserit) si in estimatione
subalteretur, sanè quia aliquo modo, videlicet quoad estimationem,
valeret, nulla esse non posset. Quod naturæ, & con-
ditioni rerum de iure impossibilium, inter quas, talis dispo-
sitio recenseretur directò contrarium est. I. impossibilium. ff.
de regul. iur. I. filius. ff. de cond. institutio. Et tantò quidē ma-
gis, quod licet in dubio ea interpretatio assumi debet, vt q-
utissimo loco resistit, & voluntas defuncti defendatur: exci-
pitur tamen, si uerante lege scripta est, quia contra legatum,
aduersus legem relictum, in dubio pronunciari debet. I. ubi
est verborum. ff. de reb. dub. M. Antonius Natta, consil. 402.
num. 47. lib. 2. Et quotiescumque rei gestæ lex resistit, si eo mo-
do quo geritur, valere non potest, etiam alio modo non va-
let. Eiusmodi enim lex (inquit Zalios ad I. primā, §. si quis ita
num. 30. ff. de uerbor. obliga.) inficit, enecat, interimit om-
nia. d. I. non dubium. Sed omnium exactissimè hoc perpen-
dens Angel. consil. 24. incipien. an mendicantes, vbi cunq;
(inquit) relictum est nullum propter incapacitatem ipsius
legatarij, causaram à prohibitione iuris resistentis potentia
capiendi, a se relinquendi, illud relictum, nunquam in aliquo
volum. quantumcumque licitum, & approbatum debet con-
verti: immo funditus omnibus vitibus vacuatur, & pro nō
scripto est. I. prima, & I. si in metallum. ff. de his, quæ p. non
scrip. habentur. Et quamvis, cum legatarius capax est, & le-
gatum à iure prohibitum non sit, sed solus ulus ueritus est,
in quem legatur, benigna quadam interpretatione, in aliū
licitum usum convertitur. d. I. legatum. tamen cum legatu
à iure reprobatur, alia conditio vtimur. Deinde vero
mendicantes admonet, ne ad relicta bonorum immobilia
nec aliarum rerum, quarum incapaces existunt, anhelent, ea-
que sub colore & prætextu eleemosynæ tandem studeant re-
tinere, quousque uendiderint, quoniam non ualeat, ut dictum
est, nisi testator signanter bona immobilia reliquisset, ut ve-
derentur, & pretium conuerteretur in uitium & alimenta
eorum. Et quamvis deinde inferius eiusmodi legatum de-
fendat: non tamen eo casu sustinet, quo mendicantibus in-
capacibus relictum est: sed tantum quando altari construe-

do, & ex motore regionis, bonorum immobilium capaci-
legatum fuit. Accedit quoque ad hæc, quod in constituta-
tione Caroli V. Imperatoris, de qua ante diximus, clausu-
la decreti irritantis adiecta est, quam ad euertendam rei le-
gatæ estimationem, si quando incapaci reliqua fuit, suffi-
ce, consilio 20. versic. & ad predicta. ti. de testam. admotum
aperte decidit Calder.

In tanta opinionum contrarietate, quæ tam uerisimiles
utrinque probationes habet, ita constituendum esse arbit-
tror, quod fires immobilis, ecclesia, collegio, aut monaste-
rio legetur, quæ vel humai iuris esse nequeat, ut sunt res sa-
cræ, & religiosæ, uel quæ in hominum commercio nō sunt,
vt est campus Martius, forum Romanum, uel cuius perdif-
ficilis sit, & inusitata comparatio, ut sunt Salustiani horti, q-
sunt Augirsti, prædiaque Cæsaris, quæ in formam patrimo-
nij sunt redacta, cuiusmodi res, nisi iussu Principis distrahi
non solent, sanè adeò inutile est legatum, vt nec res, nec æsti-
matio præstari debeat. d. §. constat, talia enim legata testame-
to inscribere furiosi hominis esse putat Vlpianus. I. cum se-
ruus. ff. de leg. primo. neque enim prudens aliquis, id facile
legauerit, quod neminem consequi posse, non ignorat, Pa-
ril. consilio 7. libro primo, nec æquitas suadet, eius rei pretiū
præstari, quæ nullo pretio in hominum solet esse commer-
cio, id quod non obscurè uoluit Albericus ad d. §. constat,
& ad I. sed si res eodem titu. dum ait: Quod si res legata erat
æstimabilis ualebit legatum, vt æstimatione debeat. d. I. si
quis inquilinos. si vero inæstimabilis erat, non debebitur, ea
que ratione & Parisius & Marianus, locis citatis, Baldi, at-
que Speculatoris sententiam refellunt, falsumque esse asse-
runt, quod feudo sine consensu Principis legato, æstimatione
debetur: Sin vero res immobilis legata, cuius usus, & com-
merciū, alius quilibet habeat, ecclesia vero, seu manus mor-
tua non habeat, idque nullo eius merito culpaque factum
sit, sed tantum ob rationes, superioribus sectionibus explica-
tas, distinguendum cœso. Etenim si lex, aut communis, aut
municipalis, ecclesiam, manumque mortuam, bona immo-
bilia retinere ueteret, & intra certum tempus ea vendere, vel
in personam eorum capacem, iubeat træferti, nec amplius
quidquam adiiciat, certe manifeste uiam ei demonstrat ui-
delicet te ipsa immobili legata, vt estimatione eius adipiscatur,
eoque argumento & Castrensis, & Joan. de Imola ad d.
§. constat, & Alberic. ad d. I. sed si res numero 3. Bartoli sen-
tentiam, d. capit. secundo, & 3. sequuti, rei immobiliis fra-
tribus Franciscanis eis incapacibus estimationem, cuius v-
tique capaces sunt, ab herede purant esse soluendam. Et ex
Archidiaco quidam referunt Pontificem Max. ad utili-
tatem Dominicanorum hoc oīm declarasse. Carterum si
vel statutum, uel Principis constitutio, quæ est Caroli V.
in illis terminis, non consistat tantum, sed viterius progre-
diatur, & clausulas decreti irritantis adiiciat, iterum proba-
biliter dici potest, neque rem, neque estimationem eius de-
beri, ideo quod testamentum, cui si lex resistit, & contrar-
etius cui tam rigidè aduersatur, non extitisse finguntur, & p
non scriptis, non factis, non initis habentur. I. secunda. ff. de
his, quæ pro son scrip. hab. & ibi Bartol. Bal. ad d. I. non du-
bium, in secunda not. Immo enim, & rem iplam, quæ le-
co materiæ est, adeò à testamento eximait, ut ei forma ali-
qua, per ipsum testamentum imprimi nō possit. I. inter sti-
pulantem. §. sacram. ff. de uerborum obligatio Bald. d. loco
I. oppoli. & si eiusmodi testamentum seu legatum per-
quæ habeatur, atq; si scriptum non esset. I. secunda. ff. de ini-
usto testamen. consequens esse uideretur, quod nec præstan-
da sit estimatione, quam nullo scripto testamento præstari de-
bere nemo sanè capit. dixerit. ideoque in non dissimili spe-
cie consultus Romanus, consilio 509. incipien. circa propo-
situm. columna quinta, versicul. his tamen, respondit, quod
ubicumque ob publicam aliquam cauſam rei alicuius alic-
natio prohibetur, neque res, neque estimatione est præstan-
da. I. prima, versicu. & quacunque. C. de contract. iudi. glo.
in d. I. multum, cō magis, quando clausula decreti irritantis
adiecta est, quæ pro forma habetur, Iason ad I. omnium. C.
de testam. eoque defuncti uoluntate rei scit, ut non extitisse
uideatur, ne quoad estimationem quidē, sicuti consilio
71. incip. casus m. hi oblatus. numero 1. sensisse uidetur D.
Præses Euerardi: & quamvis in estimatione ac pretio rei
legatæ, rationes legis cessare uideantur, cum tamen, delu-
cro quændo agitur, p cessationem cauſæ seu rationis, à
verbis legis ac statuti non receditur. Bartol. ad d. I. omnes
populi, 2. quæsto. ff. de iustit. & iur. Tiraquel. in libr. cessan-
te cauſa. limita. quinta. Et quia validior est præsumptio,
qnæ sumitur ex qualitate dispositionis, quam illa, qua quis
præsumitur actum suum ualere uelle. I. non codicillum, &
ibi Cornæus iu tertio not. C. de testam. & quando contra le-
gem factus est, potius ita interpretandus est, vt nihil opere-
tur.

tur, Alcia. regul. 3. præsumpt. cap. 34. numero 11. & sequenti bus. nulla eius habenda ratio, quod ante obiectum fuit, verisimilem fuisse defuncti cogitationem, ut si non res legata, saltem eius premium præstaretur. Et cum in testamento inter liberos condito iure speciali sit receptum, ut clausula codicillaris, seu melioris modi, illi semper tacite, opposita videatur. l. cohæredi. §. cum filia, & ibi glo. ff. de vulgar. & pupilla. subl. d. Præses consilio 234. incipien. condidit, numero septimo, verum non est, quod in omnibus alijs testamentis idem statuitur, quod d. cap. 3. numero octauo, versicul. incipien. tertio. Bartolus quoque uoluisse videtur. Ethæc quidem verisimiliter dici posse existimo, constanter tamen non affirmo, cum quia perplexitatem decisionis huiuscmodi supremorum iudicium sententias in multis annos diffidisse intelligo, tū vero, quod ego si hæres essem, & mens testantis quoquo modo mihi pateret, securiorem viā mallem eligere, & præstatione estimationis, omnem ex animo scrupulum mihi eximere, iuxta c. consuluit. de obseruat. ieiunio. etiam ipso Bartolo ex theologorum sententijs. d. loco hoc satis suggerente.

S P M M A R I V M .

1 Sententia nulla an possit confirmari.

2 Contractus testamento fieri an possit.

3 Testamentum nullum quomodo possit approbari.

Hæres qui approbavit testamentum defuncti an rem immobilem legatam, cuiusve estimationem præstare debeat.

Cap. X.

Aeredem illius, qui rem

aliquam immobilem legauit ecclesiæ, si eam re non præstet, paulò suprà ostendimus tutum esse etiam in iudicio animæ: & si clausula decreti irritantis, qualem Cæsarea constitutio habet, legi siue statuto eius rei adquisitionem ecclesiæ prohibenti fuerit adiecta, ne ad premium quidem illius præstandum, hæredē obligari. Quomodo, & olim cum diuersis alijs, excellētissimum nostri temporis iuri pudentem D. Gabrielem Mudæum respondisse memini. At si testatori de fideli illius addubitant, & de præstatione legati ea propter stipulanti eam rem se solutuorū promisit, & testamentum ab eo scriptum approbuit, id in disquisitionem uocandam uidetur.

Nam si hæreditas viuente testatore aditi non potest, qd eo tempore hæritas non est. l. i. ff. de hæred. uel act. uen. l. neminem. ff. de dquiren. hæredi. certè approbatio testameti viuo testatore facta, nihil ponderis habere videtur. l. si qn. §. illud generaliter. C. de inoffi. testam. & sicut legato ex istente nullo, promissio illuc relata, etiam est nulla. l. cùm quis decedens. ff. delegat. 3. quia naturam legati sequitur. l. prima. §. sub conditione. ff. vt lega. no. cau. ita & approbatio & consensio qualisunque, quæ non mutuit aliquid, vt ille & validum quod confirmet, in quo pedes suos figat, & vim suam exerceat, nihil agit. Bald. ad l. falsus. colum. 2. in princi. C. de furt. & in addi. ad Specul. titu. de instru. edi. in princip. col. 9. Bar. ad l. si tibi. §. si pactus, in 2. no. ff. de pact. Dynus ad capit. non firmatur, de reg. iuris in 6. Et hoc est quod ad l. 2. C. de liber. præter. Bald. ait, confirmationem sine confirmabili non valere, & cùm à contractibus ad testamenta iusta, & iuridica sit argumentatio. l. seruum filij. l. quæ delegato. ff. de leg. 1. l. 1. C. de instit. & substit. utique sicut contractus cui lex est contraria, consensu contrahentium valere non potest, Bar. ad l. si tutor. C. in quibus cau. in integrum restitu. simili modo, nec legatum quod iuri non sit consentaneum. Præterea quemadmodum testator efficere non potest, ne leges in testamento suo locum habeant. l. nemo potest. ff. de legat. primo, sic & hæres promittendo facere nequit, ut rem à lege ad ecclesiam transferri prohibiram ecclesia adquirat, ne qd vna uia ueritum est, alia permittatur, eaque ratione legi latræ fraus fiat, & struatur insidiaz. l. fraus. ff. de legib. cùm quid. co. ti. lib. 6.

† Sed sanè & exemplis illud probari potest, nam & sententia, quæ ex defectu iurisdictionis nulla est, confessione litigantium robur non accipit. cap. cùm dilecta, de confir. vtili, gl. ad cap. significasti. de foro compe. & delegatio incompleta iudicii facta, non confirmatur uoluntate partium. Bal. ad l. 1. C. de pedan. iudicib. & acta inualida per eam non validantur. Innocen. ad capit. cùm caussam, de testib. Quibus rationibus motus Guido consilio 28. incipien. consilium, num. 2. lib. 1. hæredem, testamentum ex defectu solennitatis

nullum. approbare non posse respondit, ut ex ea approbatione illud confirmetur. l. etiamenti, & ibi glo. ff. de testam. accedit etiam ad hæc, quod quum hæres cum ecclesia legataria nihil egerit, nihil stipulanti spoponderit, sed quidquid cum testatore qui veluti homo aliquis priuatus alteri stipulari non potuit. l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de uerborum obliga. actum est, id si eo absente gestum fuit, nulla existit materia, ex qua actio & obligatio oriat. l. qcunq; ff. de a. & obli. Bar. add l. cùm quis, nu. 4. nihil est, cui promissio innitatur. Aymo. consil. 200. libro 1. num 9. eo que magis, quod ut consil. 22. in fin. libr. 3. ait Iason, promissio eiusmodi metu quodammodo exsculta est, uel ne hæres testatorem negando conturbet, uel ne ea negatione offenso testatore, hæreditate excidat.

Cæterum contrariam opinionem adiuuat, quod sicut in testamento, aut potius post testamentum contractus fieri potest. l. assignare. ff. de assig. liber. l. filio præterito. ff. de iusto & irit. Bal. & Imo. ad l. hæredes. ff. de testamen. ita etiam approbatio testamenti, seu legati, & proinde in suum prædictum hæredi licet quamcunque inualidam testameti voluntatem probare. l. non dubium. C. de testamen. l. si ueritas. C. defidic commiss. etiam si impossibilis cōditio sit adiecta. l. si quis testamenti, & Bartol. in l. prima. ff. de condit. institu. aut si lex ipsa eiusmodi uoluntati aduersetur. d. l. cùm quis decedens, Romanus consilio 222. incipien. dubitatur, versicul. incipien. secundo principaliter, Guido Papæ consilio 55. incipien. omisa. numero. 5. libro primo, Rub. consilio 107. incip. decepsit illustris Dominus: ut si non tanquam legatum, aut testamētum valeat, saltē ualeat ut pactum, sup uoluntate defuncti fundatum, glo. Salic. & Alex. ad l. primam, C. de fidei commiss. Nam & sententia ipso iure nullæ approbatio, tametsi eam ut sententiam ualere non faciat, facit tamen, ut ualeat quasi pactum, Iason ad l. is qui putat. num. 5. ff. de aquirem. hæred. & delegato feudi inaniter, nulliterque reliquo, consil. 237. incipien. perleatis, nume. 5. respondit Odradus, quod licet legatum, veluti rei minimè legabilis (vt ita dicam) non teneat, si tamen hæres sciens prudensque passus sit legatarium illud possidere, & sic tacite uoluntatē defuncti approbauerit, consensu suo sibi præjudicat, si nō ex causa in integrum restituatur. Licet enim domino feudi non præjudicet eius consensus, sibi tamen contraueniendi adiutum claudit, argum. l. per fundum. ff. de seruitu. rustico. prædio. Et quamuis in alijs rebus ac personis legatarij præsentia, & stipulatio possit esse necessaria, ut cum Aymone. d. lo co. d. consil. 82. tradidit Iason, in ijs tamen, quæ ad piā causam relicta, dispositaq; sunt, dubium non est, quin & testator ipse, & quilibet alias priuatus ad commodum & utilitatem eiusdem piæ caussæ pacisci ac stipulari possit, Franc. Mar. q. 334. numero 7. per l. ad tempus. §. primo. ff. de usucap. Zasius & Iason ad d. §. alteri. Tiraquel. de pia caussa priuileg. Eo que magis, quod & consensus ille, hæredis mandatum inducere ac roborare uidetur, ex quo obligare eum ignoti juris, non est. l. i. §. l. 2. ff. & mand. Bar. ad d. l. cùm quis decedens, & quæ præcedat testatoris uoluntas, caussa super qua commisso fundetur, non decet, argum. l. in testamento. ff. de fidei commiss. liberta.

Ego quidem in priorem sententiam sum procliuior, si clausulae decreti irritantis, constitutioni fuerint adiectæ. Nam cum quid prohibetur omnia censentur esse prohibita, quæ sequuntur ex eo, & per quæ peruenit ad illud. l. ad rem immobilem. ff. de procura. l. oratio. ff. de sponsalib. cap. cùm quid, de regu. iur. libro 6. & ille qui meditatur principium, meditatur & finem. Bald. ad l. quamuis. C. de fidei. & ad l. non dubium. in decima opposi. C. de legib. Ideo lex seu constitutio eiusmodi quæ legatum rei immobilis, ad utilitatem ecclesiæ, veluti antecedens, in quo est principiū, prohibet, censetur etiam omnem promissionem, per quam ad eius rei præstationem posset perueniri, uetare. Etenim cùm propter finem, omnia prohibeantur, frustra fieret prohibito legati, si permitteret ea, quæ ex legato postea cōsequuntur, aut oriuntur: sed qui est exclusus à toto, debet esse & exclusus à qualibet eius parte. Ioā. Monachi, ad d. cap. cum quis, l. si quis cùm totum, ff. de except. rei iudic. huius ad l. extera. §. item quæri, num. 10. ff. de lega. l. responderet Iason ille quod fieri non potest dire, & per uiam legati fieri non posse per uiam reservationis, de quo tanto minus hic dubandum est, quod quæ ratio legatum impedit, eadem & promissionem infringit. Itaq; ubi eadem est ratio, eadem quoque debet esse iuris dispositio, l. adigere. ff. de iure patrona. Eo que respiciens, Castræsis ad d. l. non dubium. C. de legib. in fin. quoties principalis contractus, propter legis prohibitionem fit nullus, quoties stipulationem, pignoris dationem, fideicommissionem, iuramentum, ceteraque illius accessoria nulla fieri affirmat.

Quod autem testamentum nullum aut inualidum ab hærede

Petri Peckij, De amortizat. bonorum.

S V M M A R I V M.

Hæredie approbari, & approbatum præstari debeat, ita accipi, atque intelligi solet, si istiusmodi invaliditas in solius hæredis præiudicium uergit, quo casu tacita quædam donatio præsumitur, ut ad l. 2. ait Castrensis, non etiam si boni publici causa sit inducta, aut si ex causa, qualicunque modo super ea fundata, originē trahat, Castr. vers. in glo. final. Angel. vers. item si esset nullum fauore approbantis, Fulgos. verl. & præter rationem, num. 3. in fin. Bart. versic. quandoque testamento, in d.l. non dubium. C. de testa. Ideoque Gratianus & Valentianus non de ea uoluntate defuncti, cui lex resistit, sed ea tantum, quæ legibus subnixa non est, loquuntur: inter quæ duo interesse plurimum. ad d.l. non dubium. C. de legib. obieruat Baldus.

Et rurum Diocletianus & Gratianus de eius testamenti approbatione agunt, cui aut ueritas deest, aut solennitas, ut quia vel scriptum non erat, uel solenniter scriptum noverat, gl. ibi, legatario autem, quod minus accipere posset, obstat nihil. d.l. si ueritas. Deinde cùm, vt plerique sentiunt ex inutili testamento, uel legato, aliter non reprobato, coniuncta defuncti uoluntate, naturalis saltem obligatio oriat, hæres ex promissione sua facilius urgetur, gloss. ad d.l. 2. C. de fideicom. At cùm lex & legatum damnat, & legari vetat, & legatarium illius non capacem reddit, nulla est ratio, quæ hæredem, quantumuis testamentum seu legatum approbaret, & illud soluere spondentem, suadeat eompelii, nō magis quam cùm contra legē, bonosque mores pacta fiunt. l. pacta quæ, C. de pact. Proinde ubi priuatorum consensio, atque quid potest, ibi approbatio, si non in vim testamenti aut legati, quod nullum est, saltem, ueluti pactum, seu præsumpta aliqua donatio valet, ubi vero, id quod lex prohibet, neque pacto, neque conuentione, neque donatione fieri permittit, ibi approbatio nihil efficit, ut pote quæ cum ad testamentum, uel legatum accessoriè ueniat, secundum illius naturam regulari debet, d.l. cum quis, §. qui testamentum, Fran. Mat. q. 334. num. 2.

Et sicut ad ipsius rei immobilis legatæ præstationem, etiam promissam, summo iure cogi non potest, q[uod] lex resistit traditioni, ita quoque neque ad distinctionem illius stricto iure compellitur, q[uod] eam neque ipse promisit, neque ecclesiæ defunctus ab eo stipulatus est, tametsi cessantib. clausulis decreti irritantib. (vt proximè diximus) teneretur. Et quainuis & Didacus ad c. cùm esles. de testamen. & Domin. à Soto lib. 4. q. 5. art. 3. de iusti. & iur. pleraque suggerant, ex quibus non improbabiliter dici posse uidetur, quod etiam in iudicio animæ tutus sit, hoc tamen neque ipse sequi uelimi, neque alijs consulere, vt sequantur, sed hoc potius suadeam, ne denegando estimationem aduersus propriā conscientiam lucentur, defunctumque decipient, qui legati præstationem ab eis stipulabatur, fidemque eorum sequutus est, & forte pro exoneratione conscientiæ suæ duntaxat legavit. Nam & Angelus ad l. quidam. §. illò procul. C. de necessaria. hæred. & Cornæus cons. 1. 19. lib. 2. & Alciatus consilio. 486. num. 9. & Paniorm. ad d. cum esses, vno ore respodet, hec redem uoluntati defuncti minus solenni contraueniētem, quoad Deum, & in foro conscientiæ tutum non esse, non quod omnis uoluntas defuncti hæredem in conscientia liget, sed quo illi subservire debet, quam lex non damnat nec reprobat, quæque nulli fraudem, nulli præiudicium facit, tametsi ob nō seruatas certas solennitates, formulasque iuridicas sit inutilis, quoad d.l. si ueritas, prudenter respexit Fulgosius, & ueterem illam questionem, de testamento filij nulli seu inutili, quo matrem à statuto exclusam, hæredem scripsit ad cap. Raynut. ad verb. & yxorem. nume. 72. pertra. Etans Guiliel. Benedicti, contrariaq; Romani cons. 199. & Angelici cons. 26. & d. Anto. cons. 20. responsa referens, hæc tandem verba ad finē subiecte: nisi conscientia ab intestato succedit, ei di etaret, uel scrupulosè persuaderet, quod male ficeret subtrahendo hæreditatem hæredi scriptio in tali testamento aut nullo, aut irritando, quo casu deberet obedire conscientiæ suæ. Quæsnia, me quidē iudice, tutior multo est atq; securior, q[uod] pia rum mentum est, ibi culpam timere, vbi culpa non est. c. ad dub. 5. dist. quodcunque demum in via dñi, uiuetuere. Cle. exiui. §. i. de verb. sign. & non omnem seruulam leuem ducere, aut illico reiçere. l. cùm pponas, & ibi Cynus. C. de interdict. matrim. c. illud de cler. excommunicat. ministrat.

Potro autem de illo hærede, qui uel sola aditione hæreditatis, uel aliorū egatorum, eodē testō comprehensorum solutionē in uoluntatem defuncti vñ conuenisse, eamq; approbasse, hic nō disputo, ea maximè de causa, quod bona pars interpretū in ea veretur opinionē, q[uod] ex eo foto, ea leta, que à iure probata sunt, præstare minimè tenetur. l. Turpia. ff. de leg. i. lat. nu. 5. & Alex. ad d.l. non dubium, Aymo. cōl. 200. nu. 5. lib. 1.

- 1 Condito magis inficit quād modus.
- 2 Fieri aliquid de facto quando sufficit.
- 3 Condito impossibilis quæ.

Testator an hæredem sub ea conditione scribere possit, si rem immobilem ecclesiæ dederit.
Cap. XI.

Si Mæuius (inquit Domit. La-

beo. I.C.) cui fundus legatus est, Callimacho, cū quo testationē non habebat, ducenta dedisset. cōdōni parere d[icitur]z; & ducenta dare, ut ad eum legatus fundus p[ro]tineat, licet nū mos non faciat accipientis, l. Mæuius. ff. de condit. & demōstra. Quo Labeonis responso motus existimo, quod si testator ea lege hæredem scriperit, si ecclesiæ quæ capax non ē, fundum seu aliam rem immobilem dederit, tametsi fundus seu res illa accipientis ecclesiæ non erit, hæreditatem tamē accipere non poterit, nisi p[ro] uoluntate testatoris rē seu fundū dederit. Nā q[uod] de Callimacho, cū quo non erat factio testi Labeo r[es]dit, hoc de fratrib. m[inorib]. Fraciscanis, de spuriis, alijsq; incapacib. oībus Castrēsis, & alij in eū locū afferuerunt. Et cùm in vim condōnis, q[uod] proculdubio magis inficit, q[uod] modus, relinquit, q[uod] nō est, quod conditio dandi, ēt q[uod] de iure impleta nullū effectū est habitura, & ex cuius impleimento nemo commodum aliquod consequi poterit salte de facto adimpleri debet, ad actionem consequēdam, l. mulier. ff. de ccndit. insti. & ibi Castrē. & licet id q[uod] de iure heri minimē sufficit. l. hæc conditio. ff. de condi. & demonstrata men vbi de iure fieri non potest de facto fieri satis est, Bald. ad d.l. mulier. Et tametsi regulariter ea quæ iuris sunt, potissimum considerari solent. l. Mutianæ. d. titu. excipitur tamē, quādo uerba testatorum ad factum referuntur. l. Lucius. §. tres hæredes. ff. ad S. C. Trebel. Tiraq. ad l. boues. §. hoc sermone. limita. i. ff. de verb. sign. Alcia. ad l. ubi paetum. num. 32. C. de tractat. Dd. ad l. 1. §. hæc autem uerba. ff. quod quisque iur. Roman. cons. 199.

Quod si dicas impossibilem conditionem allegatis, & ultimis noluntatibus rei ci, eademque pro non scriptis haberi, §. impossibilis. Inst. de hæred. institu. impossibilem autē esse, non eam tantū, quā natura existere impedit, uerum etiā illā cui lex resistit, aut quæ ex solius Principis consensu pendet, ut ad l. 1. q. 6. C. de insti. & substi. ait Bal. tum. verò conditionem cuius eventus nihil operatur, expectandam nō esse. l. si ita scripterit. ff. de hæred. insti. respondeo, cum Bald ad d. rub. C. de insti. & substi. in fi. quod, cùm conditio, id q[uod] in se turpe est, continet, vtique omnino pronon scripta est, nec debet adimpleri, d.l. Hæc conditio, si autem factum, sub qua scripta est, turpe in se nihil continet, tunc si de iure adimpleri non potest, de facto fieri satis est. l. quidam cùm filium. ff. de verbor. obligat. d.l. mulier. Quam quidem sententiam probans Guilielmus Benedicti, ad c. Raynutius. ad verb. reliquit, num. 16. vers. incip. tertio fallit, de testam. com munem illam tritamque regulam, quod conditio de iure impossibilis à testamēto rei ciatur, ita restringit, nisi de facto adimpleri possit: & in eius facti implemento nulla turpitude ueretur, d.l. Mæuius, & l. qui hæredem, in prin. ff. de condi. & demonstr.

S V M M A R I V M.

- 1 Possideri an possit quod teneri non potest.
- 2 Dominium ministeriale seu momentaneum quod sit.
- 3 Dominium quando ex inutili actu transferatur.
- 4 Possessionis duplex qualitas.

Dominium seu possessio rei in mobilis vendit[ur] seu legatæ an transcat in ecclesiam.

Cap. XII.

Ro præsentis questionis de-

cōsilio temperamentu aliquo opus est. Etenim si nulla decretri irritatis clausula adiecta, lex aut statutum, bona immobilia ecclesiam retinere uetus, eaq; si in illam trālata fuerint, infra certū aliquod tempus extrā manū suā ponere duntaxat præcipiat: vtique dominium eorum, quatenus tradita fuerint in ecclesiam transfere existimo. Illius. n. rei, quam tenere non possumus, dominium habere possumus. capit. recolentes, & ibi Panormitan. numero tertio, de statu monachor. Et quidem potissimum, quotiescunque nullum delictum concurrit, ob quod nos illud habere nō licet. Doc. ad l. apud Julianum. §. constat. ff. de leg. i.

Quam

Quam sententiam ad l.fin.num. 161. probans Hypolitus, dominum hoc, quod sic in ecclesiam transfertur momentaneum appellat, quia apud illam manere non potest: Zasius autem, num. 10. & 11. ad d. §. constat. ministeriale vocat, quia ad ministerium pertinet, ut uendatur.

Sin autem clausula decreti ac annullativa, constitutio aut statuto apposita fuerit, omniaque caset, & irritet, quemadmodum Caroli V. constitutio, omnem alienationem, donationem, testamenti liberalitatem, & transportum, de his rebus immobilibus damnat, prohibet, & pro infecto at nullo habet, non transire dominium verius est, l. vniuersitatis. & ibi Fulgo. l. num. 2. C. de suffrag. l. iubemus. §. sane. C. de sacro sanct. eccl. Nam licet ex inutili actu subinde transeat dominium, si eo modo putatiua aliqua causa sublit, l. contractus. C. de fide instrum. l. multum. C. si quis alteri uel sibi. l. final. C. ad l. Iuliam maiestat. quando tamen omnino lex, aut statutum actui istiusmodi resistit: & aduersatur, aliud iuris est. l. non dubium. C. de legib. Alexander vers. incip. iuxta proximè dieta. Alcia. num. 62. Jason ad finem. l. 1. §. si uir. ff. de adquir. possessio. Nam cum actus propter aliquam causam inutilis est, eaque inutilitas consensu partium modo aliquo satisfaci potest, neque lex aut statutum directo illi repugnat, dominum propriè non ex illo, sed ex partium consensu propter illum transfertur, Angelus ad d. l. multum. num. 4. ita ut licet causa remota ipsius dominij, aut nulla sit aut inutilis, immediata tamen causa, hoc est consensus ad translationem dominij sufficit, & quidem potissimum, quando causa aliqua subest, tamen si putatiua & erronea, qua contrahens ad traditionem inducitur ac mouetur. l. eleganter. ff. de dolo. l. cum nemo. C. eod. titul. l. 1. C. de condic. ob causam. Baldus & Castren. column. 2. versicul. nec obstat, ad d. l. multum.

At quando contrahens non potest contrahere, quando res non est in commercio, quando lex contractum & actum prohibet, cundemque nullum facit & irritum, aut quando non est improbata sola illius qualitas, sed si substantia, obligatioque, dominum non transfertur. Bald. ad d. l. 1. & ad l. non dubium, vers. ultimò nota. C. de lega. Alber. ad l. non dubium, colum. pen. vers. dic aut improbatur. C. de legib. Io. Fabri ad l. quoties. in fine. C. de rei vendica. & tunc verum est, quod prohibito actu censetur annullata traditio. l. 3. §. sciendum. ff. de donat, inter virum & uxori. & per consequens dominij translatio, ut ad d. §. si vir. versi. incip. secundo nota. ait Socynus, quæ ex ea sequitur. l. traditionibus. C. de pact. & quod sine habili titulo ac causa dominium non solet transferri. l. nunquam nuda, ff. de adquir. rerum domi. Igitur quod ad d. l. 1. in fine respondet Angelus, non solum ex contractu inutili cui lex non assilit, verum etiam ex contractu reprobato, cui lex resistit, dominium transferri, si indistincte & simpliciter accipiatur, verum non est, neque in dicta. l. 1. de ijs loquitur Imperator, qui contractum à lege improbatum scienter ineunt, sed de his qui impedimentum, quod verè suberat, probabiliter ignorat, & proinde recte ad d. l. non dubium, num. 14. in fin. versic. incip. mihi autem. C. de legib. dixisse uidetur Fulgo. reprehendendos esse eos, qui eadem. l. clarè & dilucidè omnia istiusmodi in contrariam facta annullantem, nimium constringunt atque angustant. Qd. cū dicto Fabro ad cōsuetudines Andegauenses, tit. des seigneurs temporeis, artic. 27. incip. si gens d'eglise, nume. 1. vers. sed tamen, sentiens Franciscus Mignon in his nostris terminis dominium in ecclesiam, manum ve mortuam non transire afferuit, & æquitatem habet. Nam cum apud ecclesiam esse non possit, & in pendentie esse nequeat. l. si ego. ff. de nego. gest. l. nec utilem. ff. ex quib. cau. maio. mirum uideri non debet, si apud venditorem, donatorem, aut hæredem maneat, qua de re loco superius cirato, num. 88. nonnulla obseruat Riminaldus. Ad possessionem autem quod attinet, maior difficultas est, quia licet actus ipso iure nullus sit, possessionis tamen traditio, quæ eam consequitur, vim suam habet. c. tua. 12. quæst. 5. Barto. nume. 26. & Castren. colum. penultim. ad d. l. non dubium. C. de legib. cuius rei exemplum in viro, qui uxori donare non potest, donatum tamen tradidit, & in pupillo sine decreto alienare prohibito, rei tamen alienatæ possessionem transferente, clarum est & euident. d. §. si vir. & l. possessionem à contrario sensu. ff. de acquir. possess. Facilius enim lex dominij translationem, quod iuris est, quam translationem possessionis, quod facti est, impedit. l. quod meo. §. si furioso, eod. tit. licet difficilis à nobis uel latur dominium, quam possessio, ut ibi. num. 12. per l. si quis vi. §. differentia, eod. ti. docuit Zasius. Et ideo ad l. 2. ff. de iurisdict. omn. iudic. respondet Bald. quod cum statutum vetat, ne in loco statuti extraneus aut forensis bona immobilia adquirat, dominium quidem contra formam statuti, in eum non transferetur, possessio tamen transferetur, cum quia illa exigui præiudicij est, tum verò, quia contractus p-

hibitus non est causâ immediata (quæ sola spectanda est translationis possessionis, sed traditio ipsa, quæ cum sine illo per se sola stare possit, ex illius nullitate & vicio non inficitur, & cum possessio recedat, quæcumque quis constituit se nolle possidere. d. §. differentia, certè protinus ubi uendor, donator, aut hæres noluit possidere, ipsam amisit possessionem. d. §. si furioso.

Econtrario, quemadmodum ex destructione consequens, recta sequitur destrucción antecedentis. l. 2. §. mutui datio. & ibi gloss. ff. si cert. petra. l. apud antiquos. C. de surt. & sicut cum quid prohibetur, uidentur omnia ea esse comprehensim prohibita, per quæ ad illud peruenitur. l. oratio. ff. de spôsal. c. cum quid, de reg. iur. ita quoque prohibita translatione, aut acquisitione dominij, possessio ipsa prohibita esse videtur. Nam cum dominium coepit à possessione, utique de his est possessio, quæ dominij acquisitionem antecedunt, & per quæ ad illud peruenitur. l. 1. in princip. ff. de adquir. possess. & ibi Dd. eaque ratiōē id quod de statuto rei immobiliaris acquisitionem forensi prohibente Bal. respondit ad d. §. si vir. Alex. & Zasius num. 6. improbarunt.

4 Ego inter naturalem & ciuilem possessionem distinctionem hanc pono. Duplex est possessionis qualitas. Nā cuq. corpore re posidet eq; eo aīo insistit, ut vel suo, uel alieno nomine eam teneat, naturaliter possidere dicitur. l. naturaliter. ff. de adquir. poss. l. 1. ff. de vi armata. Quidquid enim apprehendimus, cuius proprietas ad nos nō pertinet, aut nec pertinere potest, (inquit labolenus) hoc possessionem appellamus. l. quæstio. ff. de uerb. signi. & pindit quoniam corpore tenetur, corporalis subinde appellatur. l. fin. C. de fund. patrimonia. libr. 11. Altera qualitas est, cum quis bono titulo rem tenet, habetque ius insistendi rei ipsa lege possessionem eiusmodi ad probante, & quotiescumque possessionis apprehensio, ac detentio iusta est, atque à lege canonica uel ciuili probatur, & recipitur, ciuilis appellatur. Nihil enim quod iniustum sit appellatione ciuilis censeri potest. Quotiescumque vero lex illam non probat, sed intra cancellios iure naturali, quæ res pro derelicto habitæ cedunt occupanti, & sicut uaturaliter primò rerum dominia ex detentione fuerunt acquisitione. d. l. 1. ff. de adq. poss. adeoq; ea possessio quæ plurimum iuris habet, quam lex recipit, probat, coadiuat, suaque interpretatione fulcit, à iure denominatur, econtra quæ plurimum facti habet, à facto nomen accipit, & facti esse dicitur. Rol. à Vale. cons. 23. num. 28. & hoc est quod tam, ad d. l. quæstio. quam ad d. l. 1. & in tractatu de quinque pedum præscriptio. ne, num. 103. & multis sequentibus ait Alciatus, qd hæc simplex, nuda, naturalis possessio est meri facti, & in his locū habet, in quibus iure ciuili non consistit obligatio, quia intra nudi facti cancellios lex eam relinquit, ac proinde sine causa à iure improbetur, siue res ipsa prohibita sit possideri, siue persona incapax sit, quæ eam haber, ex iure ciuili pro nulla habetur, naturalis ista possessio non impeditur. l. quod te ruus. l. cum hæredes. ff. de adqui. poss. & lex eam in suis finibus relinquit, Canciun. cons. 1. num. 135. Vnde quemadmodum in d. §. si vir, communiore calculo, repugnante Alexandro afferunt interpretes naturalem tantum possessionem translatam esse, ita & hic quoque dicendum arbitror. Nam cum Carolus V. omne transportum, ac traditionem omnē damnet, casset, & annulet, ciuilis possessio translata dici nō potest, eoque minus, quod quæ ratio dominium hic impedit, eadem quoque impedit ciuilem possessionem, cuius magnos, & peculiares effectus, tam Alcia. ad d. l. 1. num. 27. quæ Guido Papæ, quæstio. 356. ostendit. Porrò autem, qd causa translationis possessionis, coniuncta est contractui vel dominio, eo nō firmato, translationi possessionis locus non est. l. si quis ante. in fine. ff. de acquir. possessio. Alcia. nu. 60. Socyn. num. 10. ad d. §. si uir. Et destrucción consequenti, in quo stat ratio antecedentis, destruitur antecedens. c. solitæ, de maior. & obedien. non quod hodie possessio sit necessaria antecedens ad dominium, ut ad d. l. 1. num. 29. & 32. docet Ripa, sed quod quo ad effectus ciuiles Carolinæ constitutionis ratio, ubique una, eademque est. Et cum solo animo ciuilis possessio amitti posset, etiam si nemini adquiratur. d. l. quod mco. §. j. certè mirum uideri non debet, si rei immobilis traditæ ciuilem possessionem amittat, qui dedit, quantumuis ea ecclesia non adquiratur.

S V M M A R I V M.

¹ Turbatu in possessione an sine libello posse officium iudicis implorare.

² Exceptio notorij defellit iuris an obstat spoliato.

Petri Peckij, De amortizat. bonorum.

An interdicta possessoria ecclesiae, aut manus mortuæ
competant, pro rebus non amortizatis.
Cap. XIII.

S V M M A R I V M.

Voniam naturalem pos-

ssessionem rerum in manum mortuam trans-
ferri diximus, cuius vero non item: conse-
quens est interdictum retinendæ possessionis
ei denegari non posse, quod in omnibus possessionibus lo-
cum habet. l. i. §. hoc interdictum. ff. vti possidet. & qualiscum
que sit possessor, hoc ipso quod possessor est, eo respectu plus
juris haec, quam qui non possidet. l. 2. cod. titu. Proinde si-
cūt cum naturaliter possidet, & alius eum turbat, potest of-
ficiū iudicis implorare, ne sibi amplius ille sit molestus, et
nullo exhibito libello, & omni ordinaria cognitione omis-
sa, ut consil. 338. incip. præmittendum est, lib. 5. respondit Bal-
dus: ita quoque directe, & per modum actionis, propter so-
lam naturalem possessionem, in qua turbatur, interdictum
Vti possid. habet. Bar. ad d. l. i. in princ. num. 1. ver. redeo. la-
tè Menochius, de retin. poss. remed. vlt. num. 15. ver. inci. se-
cundo. Pract. Ferra. in forma libel. pro turbata possid. ad ver-
bum: hodie tenet. vers. incip. nunquid ergo sufficit.

Similiter inferri potest, qd si ecclesia, aut manus mortua,
hac sua naturali possessione spoliata fuit, p recuperanda pos-
sessione interdictum. Vnde vi, proculdubio habet, quod na-
turaliter possidenti conceditur. l. i. §. de iudic. ff. de vi, & vi
arma. id quod in usufructuário clare uidere licet. l. 3. cod. ti-
glo. in d. l. i. in §. interdictum autem. & ibi Bart. qui indubi-
tanter naturaliter possidet. l. naturaliter, in princip. ff. de ad-
quir. possid. l. i. & ibi Ripa num. 34. cod. titu. Menoch. de re-
cup. poss. remed. 1. q. 5. num. 70. Ita quod amplius est, præ-
doni datur, ita vt si spoliatur, ante omnia restitui debeat ca-
in literis, de restit. spolia. l. si de vi. ff. de iudic. l. colonus. l. cū
fundum. ff. de vi & vi arma. Nam cū lex sine citatione, &
actu judiciali, à sua possessione neminem amoueri velit. ca.
licet episcopos, de præbend. libro 6. & ibi Philip. in 3. no. &
cū hoc interdictum odio illius, qui sibi ius dicere, &
publicam auctoritatem contemnere ausus fuit, sit inductū.
l. si quis ad se. C. ad l. Iuliam, de vi. Menoch. d. loco, num 146.
certe non potest uiolentus deiector, seu expulsor, defectum
iuris aut tituli, manui mortuæ referre. Et hæc quidē aduersus tertium aliquem turbatorem, seu uiolentum extra con-
trouersiam indubitata sunt. Sed an aduersus ipsum uen-
ditorem, donatorem, seu hæredem, à quo accepit possessio-
nem, eodem iure vtatur, dubitari potest, si ab his turbata
spoliata fuit. Nam cū exceptio notoria, proprietatis &
deficientis iuris spoliato obſistat. ca. ad decimas, de restitu.
spolia. lib. 6. & nulla lege, aut nullo statuto exclusa uideatur.
Bald. ad rubr. C. de probat. Caſtr. conf. 44. lib. 1. c. patet. 3. q. 1.
nulla ratione aduersus hos ita uarii posse uidetur, quibus vul-
gata iuris regula suffragatur, dolo facit, qui petit, quod resti-
tuere eum oportet. c. dolo, de regul. iur. in 6. coque magis,
quod præsumptio iuris, manui mortuæ in possessione re-
rum immobilem aduersatur, quæ etiam rerum spoliatarū
restitutionem impedire solet. d. c. ad decimas, sicut & om-
nis alia incapacitas rerum possessorum. Inno. ad c. constitu-
tis. de fil. præsbyter. Zasius ad d. l. naturaliter. §. nihil. num. 58. Sed hoc ita demum verum esse crediderim, cū illico
& incontineti, de dominio spoliatoris manifeste appetet,
eo loco, quo per constitutionem principis, clausulas decre-
ti irritantis continentem venditio, donatio, legatum irrita-
tur, & pro nullo habetur, neque ecclesia, seu manus mortua
de impetrata amortizatione excipit. Tunc enim euideis ini-
quitas dici possit, si ei res restituatur, ad quā sine dubio nullum
ius habere potest. At si statutum aut constitutio principis
donationem, venditionem, traditionem, legatum non
annullet, sed ecclesiam, manumque mortuam, tam ut manu
suam euacuet, vt rem immobilem adquisitam alienet,
compelet, certe quantumcunque opposita dominij, & inca-
pacitatis exceptio, spoliatorem non adiuuat, ut pote qui do-
minus amplius non est, & cui ecclesia, manusve mortuæ cā
rem reddere non tenetur, sed alteri etiam uēdendo, legi, aut
statuto satisfacit. Nunquam enim exceptio deficientis iu-
ris aut dominij prodest spoliatori (inquit Zasius num-
ero 52.) nisi fundet ius excipientis. & spoliantis: hoc est, ni-
si profit excienti pro iure suo confirmando. Ideo-
que restituetur aduersus eum spoliata, sed in sententia resti-
tutionis adjicetur clausula, qua rem istiusmodi immobile
extra manum suam ponere iubeatur, quod superius initio
huius libri demonstrauimus. De adipiscenda possessione ni-
hil dubium est, quia cū lex ecclesiam, aut manu inortuā,
ad petendam rem immobilem non amortizatam non ad-
mitat, facile intelligimus, ei nec interdictum quoque adipi-
scendæ possessionis competere.

1 Venire contra factum proprium quando licet.

2 Turpitudi propria quando allegari possit.

Vendor, donator, seu hæres, rem immobilem spon-
te ecclesiae traditam, vendicare aut repe-
re an possit. Cap. XIII.

Si constitutio Principis, vel sta-
tum ciuitatis venditionem, donationem, legatum, seu tradi-
tionem rei immobilem in ecclesiam, manumque mortuā fa-
ctam non annullet, neque inficiat, sed tantum apud eā ma-
nere vetet, non dubium est, quin eius rei dominium momē
taneum saltem & ministeriale, vt ante dictum est, ab ipso vē-
ditore, donatore ac hærede, in candem ecclesiam vel manū
mortuam sit translatum, ac proinde vendicatio, quæ ex par-
te auctoris dominium necessario requirit. l. quipetitorio. l. si
in rem, & l. officium. ff. de rei vendi. ei competere nō potest.
Sin autem vēditio, donatio, legatum, & traditio penitus irri-
ta fiat, atque nullius roboris esse declarerur, id quod per-
stitutionem Caroli V. Imperatoris fieri certum est, maior
equidem se exhibet dubitandi occasio. Etenim cum pprio
suo facto nemo contravenire possit. l. post mortem. ff. de a-
dopt. cū consilium suum in alterius detrimentum muta-
ri demine sit permisum. c. mutare, de regul. iur. in 6. & cū
ea, qd nulla, irritaque sunt, damno corum, à quibus fiunt, va-
leant, atque subsistant. l. per fundum. ff. de seruitu. rustic. pd. l.
eleganter. & ibi Bartol. ff. de dolo. ca. accepimus, de ætate &
qualitate. nulla vēditori, donatori, hæredi, ad rem vtrō iemel
traditam, uendicandam, repetendamque via patere vñ, co-
que minus, quod propriæ turpitudinis allegatio nemini in-
dulgetur. l. cū profitaris. C. de reuoca. donatio. cuiusmo-
di est hæc, quam is proponit, qui aduersus legem vendidit
donavit, & tradidit.

Caterūm his minitnē obstātibus, in contrārium esse ve-
ritatem existimo. Quotiescumque enim factum proprium
ob causam aliquam publicam est à lege reprobatum, quo-
tiescumque totum illud quod agitur, prosternit, enecat, &
euertit, utique auctoritate legis, iuris, sen cōstitutionis eius-
modi, ei resistentis, licet illi contraveniri potest. l. quemad-
modum. C. de agricol. & censit. l. 1. C. de latina libert. tolli.
Alberic. colum. 2. Bal. colum. 1. ver. incip. item nota, ad d. l.
post mortem, etiam si iuramentū accesserit. c. intellecto, de
iure iur. l. pactum. C. de collat. præsertim quando factū istius
modi fauore alterius est nullum & prohibitum, ut hic Bart.
ad d. l. post mortem. Marth. de Afflict. decis 335. num. 12. Fel.
ad c. 2. de excep. num. 9. Alex. conf. 123. lib. 1. & consil. 109. li-
bro 4. Dec. conf. 185. nu. 6. Ias. ad l. si donatione, num. 7. C. de
colla. & conf. 87. lib. 1. aut qd contractus ratione mutuæ cul-
pæ, qualis hic est, tā in uendēte, donante, legāte, tradente, qd
in ecclesia, & manu mortua redditur nullus, Bald. ad 1. acce-
ptam, col. pen. C. de vñsur. & ad l. 2. in 3. no. C. si aduers. rem iu-
dic. decis. Pedemon. 180. inci. solet postremo, nu. 2. & 3. Nā
& ex vulgata iuris regula, non præstat impedimentum id,
quod de iure non sortitur effectum. c. non præstat, de regu-
l. iur. in 6. & actus nullus, nullum operatur iuris positivi effec-
tum. clem. fi. vt lite pend. Caſtreñ. ad l. 1. §. primo, ff. de ferijs,
& inutiliter cedens actionem, eam non amittit. Bart. ad l. fi-
lius fam. §. si quis. ff. de legat. præst. & ad l. non putauit. §. non
quæuis. ff. de bon. posses. contra tab. Iason ad l. 1. §. 1. in 5. no-
ta. fi. quod quisque iur. latè Tiraquell. de retract. §. res. glo. 2.
num. 5. 6. 7. & quando uullum ius adquiritur ex contractu,
potest quis venire contra contractum, (inquit Bald. ad l. iu-
bemus. §. sanè gl. 4. C. de lacrosan & eccles.) id quod in
contraftibus innominatis re integra expeditum est. l. si pecuniā
ff. de condic. ob'cau. Adde quod in hac uenditione, dona-
tione, translatione, non propriæ turpitudi aliquæ insit, ut
leges propriæ turpitudinis allegationem impendentes ad
rem trahi possint, ut pote quæ ad fcelera, & insignia flagi-
tia potius referantur, quam ad alia à iure prohibita, & nihil
ciusmodi facinorosum olent ia, coque cessante, cū uendi-
tor, donator, hæres uendicando non super turpitudine ali-
qua, se super rei suæ dominio se fundet, & in ea actionis
radicem figat, & sic uniuersum ius ecclesiae elidit, repel-
li non debet, iuxta not. per Felynum ad capitu. tertio loco,
numero octauo, & nono, de proba. Panormitan. & Ioannes
Andr. ad capitu. inter dilectos. de donat. qui, si de ultronca
uenditione, donatione traditione excipiat ecclesia, etiam
propriam turpitudinem replicando allegare & prædictā
nullitatem proponere poterit. Panormitan. ad capitu. cū
super. de concess. præbend. Alciat. ad capitu. cū. contingat.
nun.

Tractatuum Tomus Vndecimus.

321

num. 182. de iure iuri. Nam & in similitudine. e. si quis ad uerb. alienata, ad c. nosti. ad uerb. reuocare, in fi. de elect. obseruat gl. quod si aduersus repetenter, & uendicantem rem ecclie malè alienatam, uel aduersus illegitimam administracionem, istiusmodi facti proprii, aut propriæ turpitudinis exceptio obijcitur, nullitatis replicatione retineri potest. In arbitrio quoque illius frum esse existimo, ut ab initio vendicatione pratermissa, venditionem, donationem, legatum, & traditionem nullam declarari perat, ea que facta rem repeatat iuxta ea que not. Chassa. ad consuet. Burg. tit. des droict ap par. a gcas marie. §. 1. ad uerb. ne penult faire, num. 3. & 4. & Panor. ad c. si quis. de reb. eccl. non ali.

Sin autem pena a statuto uel constitutione eiusmodi venditioni, donationi, legato, traditioni adiecta fuerit, tunc certe non obstante vendicatione, eiusque admissione puniri possit qui contrarieat, eo que causa vera esset communis illa traditio, quod actus nullus non habetur pro nullo, & inutili, respectu poenæ, quæ a iure illi infligitur, qui fecit contraria legem, ne de improbitate sua gaudeat c. quorundam de solut. d.c. si quis. l. 2. C. de donat. l. Senatus. ff. de contrah. emp. l. ff. de damno infest. glo. & Bald. ad l. martyres. C. de sacro sanct. eccl. & in transactione. C. dc transact.

S V M M A R I V M .

- 1 In lucrandis fructibus an ualiditas tituli spectetur.
- 2 Decretum nulliter interpositum an ad fructus lucrando sufficiat.
- 3 Res nulliter vendita an iusta conscientia retineri queat.
- 4 Possessor malefidei quis.
- 5 Error iuris an sufficiat ad fructus lucrando.

Ecclesia seu manus mortua an fructus lucretur rei immobilia non amortizata. Cap. X V .

Multæ sunt causæ, ex quibus uideri potest, fructus rei immobilia non amortizata, ad ecclesiæ, manus mortuam, etiam in foro conscientiæ pertinere. Nam cum agitur de lucro, & adquisitiōne fructuum, nullitas seu inualiditas tituli non attenditur. l. sed & si lege. §. scire. ff. de pet. hæred. id eoque est, quod & decretum nulliter interpositum, lucrandorum fructum occasione p̄zabet. D. Ant. ad c. diuersis fallacijs. ex: de cler. coniug. & eccl. ex mutuo accepto lœsa, ad fructum repetitionem non admittitur. c. ad nostram. de reb. eccl. non alien. & qui absque decreto rem minoris nulliter emit fructus perceptos non restituit. l. 2. C. si quis ignor. rem minor. emer. & licet donatio inter virum, & uxorem facta ipso iure nulla sit, fructus tamē percipliendo uxori uel uir suo facit. l. fructus. ff. de vñ. l. de fructibus. ff. de donat. inter virum & uxo. Id quod indubitanter sequendum esse videtur, tamdiu p̄cipue, quam res illa immobilia ab ecclesia auocata non est, & uenditio, donation, legatum, traditione non declaratur esse nulla. Nam (vt tomo 1. ad ord. Reg. in proce. gl. 1. num. 44. & tomo 2. tit. de resciss. contract. in præfatione. num. 59. ait P. Rebuffus) licet contractus sit nullus, rete rāmen, etiam salua conscientia res retineri potest, donec declaretur nullus, teste Panor. ad c. quia plerique, de immunit. eccl. & proinde is qui ex huiusmodi contractu rem possidet, lucratur fructus antelitem contestatam. l. cum fundus. ff. si cert. peta. & iudices Regij in regno Galliæ (ut ipse ait) ad fructum restitutionem super contractu nullo, neminem nisi a die litis contestata condoninare solent, quod & Inn. cum alijs ad c. in nostris, de cōcess. p̄z. & Felyn. ad c. ap. de quarta, de præscrip. & C. Mod. ad primā, partem consuetudinum. Paris. §. 30. num. 31. de valallo emp̄yreuta beneficiario delinquenti, & rāmen ad quoddam tempus a domino, & superiori tolerato, responsum dedecunt, & in emptione, ac venditione tanto probabilitus est, quod sicut ecclesia, manusve mortua fructus illius rei immobilia capit, ita quoque, & emptor pretio conuento vñtitur.

In contrarium rāmen adferri potest. Primo, q̄ sola naturalis possessio qualem apud ecclesiæ manuve mortuam esse diximus, ad lucrando fructus non sufficit. l. si fur, & ibi Bart. de usuf. & in 3. §. ex contrario. ff. de ad qui. pos. Alex. consti. tri. gesimōquarto, libro quarto, Calstren. ad l. Iulianus. §. ex vendito. ff. de act. empt. & possessio quæ circa solum merum factum versatur, lucrandorum fructum effectum non parit. Roman. in d. §. si uir. l. serui. ff. de peric. & commo. rei uend. & ibi Bartol. & glo. Cynus ad l. certum. C. de rei vendicat,

Secundò quod vulgata sit iuris regula, malefidei possessio rem rem vñā cum fructibus restituere teneri, d. l. certum. l. fundum, eo. cū. & non restituendo furtum facere, l. lequitur. §. fructus. ff. de vñ. cap. Malæfidei autem esse dicitur, qui

contra iura mercatur. c. qui contra de reg. iur. in 6. qui rem a lege accipi uentram tenet. l. si fructus. C. de donatio. inter uir. & ux. qui lute resistente possider. Bartol. ad l. quod Nerua. ff. depositi, Barbæ. ad capit. consultationibus. de iure patron. Panorm. ad cap. l. diligent, de præscrip. qui debitas solennitates non adhibet. dicto capitul. si quis, dicta l. 1. C. de fide instrumentum. & in summa, qui contra legem facit, Cornæus consil. 237. libro secundo Dynus ad capitul. possessor, dicto titu. de reguli. uir. siue iudicium seculare, siue conscientiam animæ consideres, Bald ad cap. in omni de testam.

Tertio quod fructus perceptus ex fundo alieno, non sunt percipientis, neque in illius dominium tranteunt, nisi ex iusta causa, Bald. ad l. Lex nomine, C. de hæred. uel act. uend.

Quarto q̄ si titulus reuocabilis non inducit fructum ad quæsitionem. l. si hæres, l. cum quis, & ibi lalon. ff. de contract. ob cau. Alexand. & Angel. adl. cum quis, ff. de mort. cau. donat. multò minus titulus de iure nullus, inualidus, & prohibitus. Et hoc est quod addict. l. primā, numero. 6. C. de prædijs decur. respondit Bartol. quod quando titulus habetur pro non titulo, possidens ex contractu, & actu nullo, non lucentur fructus, sicut nec ex matrimonio nullo, aut inuálido maritus. l. si ante nuptias. ff. solut. matrimon. l. dois fructus. §. 1. ff. de iure dotum. & ad l. final. C. de usucaption. pro emptor. tradidit Bald. quod ex illico contractu etiam ecclie, quatenus locupletior facta fuit, ad restitutionem obli-

gatur.

Verum verò, si clausula decreti irritantis, venditioni, donationi, legato, traditioni non obstat, sed si ecclesia, manus mortua, intra certum tempus duntaxat, rem immobilem non amortizatam extra manum suam ponere iubeatur, nihil dubito fructus interim ab illa perceptos eius esse, vt potest quod, (sicut diximus) eo casu, dominium uere in eam translatum fuit. At si eiusmodi clausula, & constitutio annulativa ei resistat, qualis est constitutio Caroli V. posteriori tentiæ accedens, ita ad argumentum primo loco propositum respondeo, quod in dicta l. sed & si lege, non hoc in unicuersum proponitur quod quo ad acquisitionem fructuum non curatur de titulo, sed quod is qui errat in iure, quò ad lucrum fructuum, non præsumitur esse in dolo, sed eos tuos facit, quasi medium quandam viam tenens inter bonam, & malam fidem, Bartol. ibi, numero quarto. Felyn. in d. cap. de quarta. num. 29. Franc. Balbus adl. Celsus, num. 19. ff. de usucap. latè Curtius Senior consil. 71. Curtius iunior consil. 28. numero sexto. Tum verò ea traditio multis modis restringi solet. Errans enim in iure, neque fructus naturales lucentur, Felyn. d. Lloco, num. 30. neque industriales, ex quibus factus est locupletior, Menoch. de recuperan. possess. remed. 15. numero 633. & sequen. & post item contestatam, ad omnium fructuum restitutionem potissimum tenetur, dicta lege, sed & si. §. etiam si ante, Plot. ad l. si quando, numero 514. C. unde ui. Alij uolunt errantem in iure non lucrari fructus, nisi sit in bona fide, veluti si sit, quem iuris ignorantia excusat, Anto. Negu. de pign. & hypo. in quarto membro quin tæ partis, num. 12. Innocen. ad dictu. cap. ad nostram. Sed me non later, iugoriantiam iuris, quò ad lucrum faciendum, nulli prodesic. leg. quamuis. C. de iur. & fact. ignorant. Quo respiciens Do. Anton. quando titulus habetur pro non titulo, & contractus est nullus, bonam fidem quò ad fructus nihil conferre ait. Rectius alijs, quod quandocumque lex, constitutio, aut statutum non tantum non assistit actui aut constitu, sed direceti ei opponitur, & aduersatur, aut quotiescumque ea lex uel generalis uel municipalis est notoria, & certa ut hic, is qui in ea errat, fructus suos non facit. d. l. quemadmodum, & d. l. 1. Panorm. ad cap. dilecto. de p̄zben. plenius ad d. cap. ad nostram sub finem, late Alciat. regul. tertia, p̄zsumpt. capi. ul. 30. Felyn. & Menoch. d. loco. Romanus consilio 125. Angel. consil. 138. Gramat. decision. 79. Quod autem decretum nulliter interpositum sufficit, ad l. 1. C. de seruit. & aqua. ex Innocentio improbat Bald. eiusque sententia Alex. in addit. ad Bartol. in d. §. scire. & Curtiu. in seniore, consil. 71. & alios in capit. cum causa, de offic. deleg. subscriptores habet, neque hoc ita aperte respondit Do. Anton. ad dictu. cap. diuersis, sed illud duntaxat colum. penul. uersic. sed si in ueritate, quod licet decretum ex falsa causa interpositum sit nullum, dat tamen interim colorem tenendi, donec casset. Quæ sententia neutiquam sine distinctione vera est, ueluti si sine causæ cognitione latum sit. l. nec quicquam. §. ubi de cretum. ff. de offic. procons. si contineat manifestum iuris errorum. l. 1. ff. quæ senten. sine appell. rescin. lator qui petitus. ff. de tuto. & curat. dat. si dolo datum sit. l. prima. C. de p̄z. iud. qui male iud. si ad tuto andam alterius possessionem p̄petet. l. meminerint. C. und. ui. late Zali. Iason & alijs adl. iuste ff. de acq. possess. Felyn. ad cap. ex tenore. de rescr. & ad c. illud de p̄z. Cr. Nā qui ex inualdo, & iniusto titulo uerū, & in iusta Tract. Tom. xj. Ss inter eccl

Petri Peckij, De ammortizat. bonorum

S V M M A R I V M.

Interesse prætendere non potest, Alex. ibi. col. ult. uersi. incia cogitabam, ita tanè fructus suos non facit. Quinimò Menoch. de recip. post. d. loco. num. 581. varias doctorum sententias concilians concludit etiam possidorem bonæfides sine titulo, vel cum titulo inualido, si ad rei restitutionem condemnatus fuerit, fructus quoque reddere deberet. Et tanè si decretum propter auctoritatem iudicij colorem aliquem possidendi tribuere posset, huiusmodi tamen venditio, donatio, legatum, traditio, cui iam a principio lex relistik, nullum colorem tribuit, nullam possidēdi iustitiam, aut formam habet. Adde quod ecclesia ex mutuo læsa, non simpliciter fructus ex re perceptos amittit, sed eos creditor in sumptus, laboresque factos imputare debet, dicto capitulo ad nostram. Neque semper is qui rē minoris sine decreto emit, fructus suos facit, sed ita demum si bona fide emit, si ignoravit minoris esse: si ex probabilitibus causis existimauit, & credidit, illum qui vendidit, maiorem esse, dicta l. prima, & secunda, C. si quis igno. quod ad l. 2. parte secunda, nume. 44. & seq. C. de rescin. uend. fuse admodum discutit Arrius Pinellus. Tum verò addonationem inter virum, & uxorem quod attinet, certum & expeditum est, quod donatarius fructus naturales non lucratur, d. l. fructus industriales verò ideo suos facit, quod donator pauperior fieri, aut per eos patrimonium suum attenerere non videtur, qui fructus quos diligenter cole do rem suam percipere potuisset non adquirit, id quod lib. 3. de fruct. titul. secundo, capitul. nono. loan. Copus, & d. loco Arrius Pinel. rectè expendit, adeoque ratio prohibitionis. ob quam donatio inter coniuges facta, ipso iure non valet; eo casu cessat. Sic, & in reliquis donationibus qnotiescumque retro annullantur, & ad non causam deducuntur fructus in uim illarum percepti, restitui debent, Mod. dict. loco num. 32. Compari modo quod Rebuss. ante declarationem nullitatis, rem licite etiam in foro conscientia retineri posse, & eum qui illam tenet, ac possidet, fructus suos facere, respōdit, non vique adeò aduertendum est, ideo quod idem ille dicto tomo secundo, titul. de donatio. & administr. fac. glo. secunda. in fin. fructus quos tutor seu curator ex re pupilli, aut minoris sibi donata, etiam ante illius donationis, annulationem percipit restituendos esse afferit, non alia ratione, quam quod constitutio Principis eam nullam, & nullius effectus esse pronunciat, & quod ex nullo quis nihil consequi potest. Et rursum in dicto tract. de resciss. cont. in præfa numero quarto, & quinto, aperte decidit, quod licet ea sit Gallia praxis, ut uix soleant iudices condemnare quempiam ad restitutionem fructuum, nisi a die litis contestata, licet contractus sit nullus, de iure tamen communi quando contractus est nullus emptor uel alias qui ex eo possideret, ad omnium fructuum restitutionem tenetur, quia ex contractu nullo nihil potest consequi, & proinde (inquit in tit. de donat. insinua. cod. tomo, art. 1. gl. 7. in prin.) donatarius ante insinuationem, fructus ex redonata perceptos minime lucratur, cum donatio non habuerit effectum. Ex eo vero quod imperfectum aut nullum est, nullum commodum sequi potest. c. ad dissoluendum, ext. de desp. imp. Nec in contrarium urgentea, que ad dictu cap. quia plerique. notat Panorm. Nam qui ad illius dicta num. 28. qd. 9. diligenter attenderit non difficulter obscrubat, non aliter ante reuocationem rei nulliter gestae, tumultum esse eum qui gessit, quam si contractus aut ipso iure renuit, licet restitutio, aut rescissione infringi possit, aut quando dolus non subest, sed in omissione solennitatis iuris positioni tantummodo peccatum fuit, id quod late ad l. nemo potest. ff. de legat. primo. confirmat Iason, & huc tamen non pertinet ubi uenditio, donatio, traditio, ipso iure nulla est, & manu mortua rem aduersum leges accipiens excusari non potest. Et quoniam cum de culpa uafalli, aut emphyteutæ agitur, nulli, nisi ipsi domino fit præindictum, sanc si istacear, & uafallum seu emphyteutam in perceptione fructuum manere sinat, nulla ei iniuria irrogatur, cum & ante illius uoluntatem, adhuc incognitum atque in dubio sit, utrum culpam illi remittere, an persequi uelit, Bald. ad l. 1. C. de reuoc. donat. qua de re & Tiraq. quoque ad l. si unquam, linit. 2 12. eod tit. pleraque annotauit. Et quamuis uendor pecunia ecclesiæ interea vsus sit, quia tamen ecclesia in culpa est, certe respectu Principis, aut alterius, non ideo magis fructus lucifacit, ut notant Salic. Castren. & alij in l. si ea lege & l. si pactione. C. de usuris, d. c. si quis. Concludendo igitur censeo, quod ecclesia, manusve mortua fructus huiusmodi suos non facit, siue ante declaratam nullitatem tituli, siue etiam post illius declarationem fuerint percepti. Nam, vt iam satis dictum est, & aduersus Dominicum a Soto, Tiraquellum, aliosque plures ad c. peccatum. de reg. iur. in 6. par. 2. §. 3. in fin. uersi. incip. no. & lib. 3. cap. 9. uar. resol. ostendit Did. id totum quod ex contractu de iure nullo adquisitum est, etiam in foro animæ restitui deberet.

- 1 Dominium rerum ecclesiæ penes quem sit.
- 2 Decuriones cur res suas vendere prohibeantur.
- 3 Legatum incapaci relictum an fisco cedat.

Fructus rei immobilis non ammortizatæ, ab ecclesia manu mortua percepti cui cedant.

Cap. XV.

Ecclesiam manuve mortuæ

fructus ex re immobili perceptos suos non facere, & cum qui ex contractu de iure nullo possidet, comodum coram non habere satis, ut opinor, demonstrauimus. Num an unà cum re vendita, donata, legata, a uenditore, donato, re hærede repeti possint, an verò fisco cedere potius debeat, in disquisitione invenit. Nam licet illud constet, quod cum res aduersus leges, constitutionesque Principum alienata, & traditæ reuocantur, fructus etiam in restitutionem uenient, & unà cum re ipsa repeti possunt. si quis enim prælatus, presbyter, aut oeconomus prætermis solennitatibus, & non seruato iuris ordine prædia ecclesiæ, emptionis, donationis, commutationis, seu cuiuscunque alterius contractus titulo in aliud transtulit. si quis rem debitoris fisci solennibus non obseruatis comparauerit, si quis ab hærede defundit ex illegitima causa rei legatae possessione acciperit: si quis agru decurionis, aut minoris absque decreto emerit, ecclesia, debitori fisci, heredi decurioni, minori fructus perceptos redere, & recti iure debet. c. si quis presbyterorum, ext. de reb. eccl. non alie. iubemus. §. sane. auth. qui res. C. de sacrosan. eccl. l. 1. C. de fide instru. & iure hastæ fiscæ. l. 1. C. de prædijs decurio. libro decimo. l. quemadmodum. C. de agr. & censi. Luxori maritus. ff. de usufr. lega. l. quod si minor. l. ait Prætor. ff. de minor: non tamen vt credam, in præposita questio ne; fructus ab eo qui vltro nolensque rem tradidit, repeti posse. Nam cum ecclesia, manusve mortua corum fructuum qui a solo separati inter res mobiles recensentur, l. de functa ff. de usufr. capax sit, iisque sponte a venditore, donatore, hærede sibi permitti sint, existimo vulgariam juris regulam illi imprimis obstat, quæ est (vt Papinianus ait) quod donari uidetur, quod nullo iure cdgenit & conceditur, aut (vt Paulus respondit) q̄ cuius per errorem dati repetitio est, eius consulto dati donatio est l. prima ff. de condic. indeb. l. donari l. cuius per errorem ff. de regul. iur. & quod is qui semel extra causam bonorum tuorum aliquid constituit, illud ab ijdem suis bonis perpetuo separasse videatur. l. sequens questio ff. de legat. 2. id quod in exemplis iam commemoratis æque dici non potest. Delictum enim prælati, presbyteri, aut oeconomi, ecclesiæ nocere non debet. capit. delictum. de regu. iur. in sexta. Et proinde fructus rei ab eis alienatae, vna cum re ipsa ecclesiæ restitui debent. dict. cap. ii quis. Etiamsi capitulum torum, quod ecclesiam repræsentat, consensisset, quia cum uerum ac perfectum dominium rerum ecclesiæ sit ipsis Dei, administratio autem & gubernatio sola apud Prælatos & capitulum. cap. 1. 12 quest. 2 cap. cum secundum de præb. c. cum ex eo, dc elect. in 6. late. Na uarra deredit. eccl. qd. 24. consensus eorum illegitimus nullum præjudicium ecclesiæ, & Deo parat. Ad fisci quoque debitorem rei non rite distractæ, fructus redire mirum non est, cum eo reclamante ita distracta fuerit, dict. l. prima. Et quod hæres rem a marito uxori relictam tradens, etiam fructus recuperat, in iusto errore fundatum est. Nam cum existimat uerum, & legitimum matrimonium inter eos intercessisse, neque alio animo tradidit, sanè detecto errore & posteaquam matrimonium istiusmodi illicitum pronunciatus fuit, & equum bonum est, & rem, & fructus eidem præstari. d. l. vxori. l. uideamus. §. item si indebitum. ff. de usufr. l. indebitum. de condic. indeb. Et cum minor & pupillus, donandi aliena diq. liberum arbitrium non habeant. Instit. de authorit. iur. in princ. l. si curatorem. C. de in integrum rest. nihil miramus si & fructus quoque perceptos, vna cum re sua perpera alienata & tradita, recuperare possint. Et quamvis dict. l. 1. C. de prædijs decur. magis in contrarium ire videatur, ut pote in qua Imperator ipsis decurioni rem suam illegitime alienanti fructus quos emptor percepit restitui mandet, ea tamen constitutio suam quoque rationem habet. Cum enim ideo decuriones res suas distrahere prohibeantur, quia Reipub. interesi plurimum, vt a diuitibus & potentiorib. quorū splendore & copijs iuuari poterit, potius q̄ a pauperibus, qui plerūq; aut q̄rēdis necessarijs nimiū intēti, aut miserib. accipieb. dis & corruptioni magis obnoxij sunt gubernet. lo. de Plac. Iacobus Reb. ibi, facilius eos legislator, & rē & fructus è re ipfa

Ipsa factos recipere permisit, & maximè quidem si necessitate coacti vendiderint, id quod eadem illa constitutio in uerbis, quibus strangulatur, non obscurè ostendit. Eoque casu & culpa eorum tolerabilius est propter penuriam, & emptoris improbitas maior propter auaritiam, qui & contra legem, & ab eo quem ad distrahemus, durum telum vrget necessitas, rem istiusmodi comparare ausus fuit. Neque ex aduerso vrget restitutionis verbo omnem utilitatem contineri. l. restitutionis. ff. de verbo. signific. l. quid si minor. §. restitutio. ff. de minor. ideoque sententiam qua possessor rem quæ petita est, restituere damnatur, tacitam fructum condemnationem; quantumuis in ea de his nihil expressum fuerit, subinde etiam contineri. l. uideamus. ff. de usur. Iason. ad §. omnia. Inst. de actio. Et proinde eos fructus una cum re ipsa venditori, uel hæredi restituere oportere. Illud enim tunc tanum verum est, quando eadem est, & rei & fructum ratio, cuiusmodi hic non esse ostendimus, quando nulla causa occurrit, ob quam possessor fructus iuratur, uel propter bonam fidem quam habet. §. si uero. Inst. de offic. iud. §. si quis a non domino, Inst. de rer. diuissio. propter solenitatem titulum, quo coloratur eius possessor. si fundum. C. de rei uendica. uel quia sibi ab auctore tacite, uel expresse donati sunt ut hæc Fiscum quoque tametsi plerique forte nimium illi addicti ad hos fructus inuitandum esse existimant, quem etiam eo nomine cum ecclesia subinde transigisse memini, nihil tamen iuris hic ei esse arbitror, fisco enim scilicet adquisita applicari solent. l. Lucius. ff. de iure fisci. Et fiscus ab possessoribus quos delictum proprium indignos fecit bona auocat, ab incapacibus uero. cuiusmodi hic est ecclesia, & manus mortua non item. l. hæreditas, & ibi Iason. C. de his quibus, ut indign. & ad l. l. C. de hæredib. inst. l. aufertur, & ibi Bald. l. non intelligitur. in princip. ff. de iure fisci. l. prima, C. de natur. lib. l. si in metallum, & ibi Bald. C. de his quæ pro non scrip. Costalius ad legē, cum hic statut. ff. de donation. inter virum, & uxor. Magis odiosa quippe est indigni, qui propria culpa laborat, quam incapacis, qui externa causa impeditur, conditio Bartol. & alij ad l. si quis in metallum. ff. de his quæ pro non scrip. hab. Et sicut ipsa res principalis immobilia non amortizata fisco non cedit, ita quoque neque fructus ex ea percepti ueluti accessorijs ad eū pertinent.

Porro autem, si quis obijciat, quòd si incapaci relatum, vtdiximus, fisco non cedit, saltem fructus ex eo percepti, ad hæredem legantis redire debent, quia quæ non capacibus relinquuntur, veluti deportatis, spurijs, in metallum damnatis, aut communis accrescent, aut hæredibus cedunt. d.l. prima, & l. si in metallum: respondeo, uerum quidem id esse, nisi hæres uero fructus istiusmodi percipere passus est, adeo que tacite illos donasse videatur. Aliud enim est, penes hæredem manere, aliud ad hæredem redire, longeque facilius retentio, quam repetitio conceditur. l. secunda, & tertia. ff. de compensatione. l. qui in area. ff. de conditio. indeb. Et quamvis rem traditam repetere possit vi potestate in qua stat ratio prohibitionis, fructus tamen, qui illi rationi subiecti non sunt, veluti sponte alienatos non recuperat. Et licet rei principalis relatum dominium in ecclesiam, manumve mortuam, seu personam incapacem non transierit, ut superius ostensum est, fructuum tamen dominium, quorum capaces sunt, ex consensu veri domini semel transiuit: & sicut is, qui in iure errans soluit, uel tradit, non repetit aut condicit. l. fideiussor. §. fideiussor. ff. de fideiussor. ita qui ecclesiæ, manuve mortuæ uel expresse, uel tacite fructus dedit, eos repetere non potest, neque vulgariter illi regulæ locus est, quod indebitum soluens, vna cum re ipsa fructus perceptos condicere potest. l. indebiti. ff. de cond. indeb.

Censo itaque responderi posse, quòd si ecclesia, manusue mortua velit, posse quidem illum eos fructus uendori, donatori, hæredi, tam libere retrotradere, & donare, quam libere ab eodem illos accepit. Nam quemadmodum ex illius consensu, qui uerus dominus erat, eos habuit, neque eorum acquisitionem eiusmodi lex improbabuit, ita etiam econuerso contraria uoluntate illi eos reddere potest, argumen. l. prima, & secundæ. C. quando ab emption. receden. maxime cum & Domin. a Soto, de iust. & iur. libro nono, quæstion. octaua articu. primo, & Didacus Couar. ad capit. peccatum, de regul. iur. in sexta relect. l. §. secundo, & Iason. a Medina, de restit. quæstion. quinta cau. i. i. & alij plures respōdeant, etiam eum, qui ex illicita causa quid accepit, antequam fiscus ei rei sepe immiscerit, illi ipsi, a quo habuit, id quod accepit, restituere posse. At si nolit, quia ab eo cogi non potest, arbitrio Episcopi in usum pauperum, aliamve causam piam, expendi debent, iuxta ea, quæ notant Docto. ad capit. cum sit, de Iud. & ad capit. uero, & capitul. audiuimus, de simon. quia quando conuentiones, largitiones, aut legata

eiusmodi iure reprobantur, ita ut nec actionem, nec retentione pariant, & ideò quod acceptio est illicita, nihil ex illis possideri potest. Didac. dicto §. secundo. Nam licet eos fructus accepit a uero domino, non omne ramen, quod a uero domino accipitur, iuste & legitime retineri potest, id quod in usuarijs, simonijs, alijsque id genus, plus quam manifestum est, & quamvis respectu eiusmodi dominii eorum fructuum capax sit neque lex, aut constitutio Principis fructuum donationem ecclesiæ fieri ueteret, quia tamen illegitimo titulo, & mala fide accepti sunt, licite eo modo, quo percepti, retinari nequeunt, qui alio modo, & titulo accepti illius esse possent. Ideoque idem Didacus ad cap. cum esles, uersicul. incipien. sexto non possum, in fine. ext. de testament. generaliter tradidit, quod si quis a non domino, aut iuris, ex iusta legum sanctione habet, omne id quod possidet, restituere tenetur. Sic enim aduersus leges possidens, & fraudare legem cupiens, proculdubio peccat. Neque hæc ecclesia, manusve mortua, hos fructus, particulari aliquo donationis, ueluri a re principali immobili separatae titulo accepit, sed in consequentiam duntaxat ipsius rei venditæ, donatae, seu legatae occasione, adeoque tametsi venditor, donator, & hæres, qui hos fructus ei permiserunt, eorum uendicationem, uel repetitionem non habeant, fraudandi saken intentio, ecclesiæ ad restitutionem modo declarata, faciendam cogere viderur, non obstante ea allegatione, quod ueri domini consensu eos habeat. Nam & in simili uidemus, quod is, qui ab ecclesia sine debitissimis solennitatibus emit, licet fructus uoluntate ecclesiæ percipiatur, quæ eos fructus sine eadem solennitate donare, & alienare potest, nihilominus ramen eosdem unà cum re ipsa restituere cogitur. dicto cap. si quis, & capitul. sine exceptione duodecima, quæstion. 2. cum similibus.

S V M M A R I V M .

- 1 Possessor bone, & mala fidei, an unus idemque esse possit.
2 Impensa a quibus possessionibus repeti possint.

Ecclesia seu manus mortua an impensas in rem non amortizatas, factas recuperet.
Cap. XVII.

¹ In hac quæstione imprimis considerandum est, diuerio respectu unum eundemque hominem & bonæ, & malæ fidei possessorem dici posse. Nam qui a domino putatio fundum bona fide emit, cum sciret eum alteri esse obligatum, & in eo tamen suo nomine adificat, quantum ad arcam dominium, censeretur esse bonæ fidei, sed respectu creditoris magis est ut malæ fidei esse intelligatur. l. fundus ille. ff. de contrahend. emprio. l. ult. ff. quibus ad liber. prouoca. non lic. Iason. Faber & Catiuncula ad §. certe illud. Inst. de rer. diuissio. & commodatarius, emphyteuta, inquilinus, aut colonus, qui rem alienam scienter accipit, respectu ueri domini, malæ fidei est, quo uero ad eum, a quo accepit, in bona fide esse censeretur, sic ut is illi malam fidem obijcere nequeat. Angel. ad §. ex diuerso, in fin. cod. titu. Sic quoque est in ecclesia, & in manu mortua, quamcumque rem immobilem non amortizatam accipiente. Nam si vendentem, donantem, hæredem, tradentem, respicias, bonæ fidei est, ab eo enim eiusque consensu, qui utique dominus eius rei erat, & a quo dominium translatum non fuerat, ut superius ostendi, fructus quasi donatos habet, respectu uero pauperum Reipub. aut similiū non item: quia ex tenuo a lege seu constitutione Principis improbat, & nullo, illos adquisiuit. Cum igitur queritur, an impensas, seu, ut dicuntur, meliorationes in eam rem factas repetere queat, respondendum puto, quod cum nullos fructus illis restituere de iure teneatur, nisi velit, ut proxime superiori capite diximus, benigne cum ijs agit, si & necessarijs, & utilibus, & uoluptuarijs sumptibus deductis, reliquos fructus restituat. At si nullos fructus etiamnum percepit, & nihilominus eiusmodi sumptus tulerit, in deductione, compensatione, ac repetitione eorum, eandem ecclesiæ, manusve mortuæ, respectu illorum conditionem, esse censeo, quæ est a iorum quorumcumque bonæ fidei possessorum, de qua in l. fundo, & in l. sumptus. ff. de rei uendic. & in l. secunda. l. domum. C. cod. titul. in §. certe illud. Inst. de rer. diuiss. extant multorum commentationes, & in tract. de retrac. §. 15. gloss. prima. Tiraquellus. & in tracta. de recuperan. poss. remed. 15. Menochius, & in tract. de fruct. lib. secundo fuse admodum & ex parte disseruerit. Nam cum ab illis causam habuerint, uitium illi obijcere non possunt. l. dominis. §. primo, de loca. & conduct. Bald. in secunda lect. & Costal. ad d.l. sumptus.

S. 2 Cæterum,

Petri PeKij, De amortiz. bonorum

Ceterum, si pauperibus ad arbitrium episcopi fiat restitutio, uidendum est, an eadem per omnia sit conditio ecclesiaz manusve mortuaz, & malafidei possessoris: qui proculdubio, si quid instaurat, fulcit, munit, reficit, aut quid aliud simile facit, nec res aut deterior fiat, aut omnino ad interencionem ueniat, quo casu necessarias impensas fecisse uidetur, implorato iudicis officio, ac ueluti retentio nis iure hic deducit. dicta lege, domum. C. de rei uendicat. aut certe cum fructibus perceptis compensat. dicta l. sumptus, & l. emptor. ff. eodem. Utiles uero impensas, quoad sine detrimento rei fiat, & sine lafione prioris status (ut constituit Gordianus) fieri queat, tollere potest. dicta lege, domum: vt & uoluptuariis, si cum ipsius utilitate, & sine ipsius interramento colliqueant. l. utiles, in fine ff. de pet. hæred. Mod. ad consuetudin. Parisi. §. primo, gloss. quinta, numero octuagesimo septimo, & sequen. Alciat. ad l. impensa. ff. de uerbor. significatio. Menoch. dicto loco, numero 545. Et sanc, quoad necessarios sumptus non potest deterior esse ecclesiaz, aut manus mortuaz conditio. Nam & improbus fœnecator eos deducit, & per errorem solutos repetit. capitul. 1. & ibi gloss. & c. 2. ext. de vñtr. Utiles autem, & voluptuarios, si domino rei, nimirum venditori, donatori, hæredi, eam rem restituendo non imputauit, sicuti eos illi uel computare, vel donare, vel imputare potuit, eodem loco esse existimo, quod in alijs malafidei possessoribus non est, qui fructus istiusmodi veris dominis, & alijs præstare coguntur. At super excrescentes fructus, qui deductis his impensis aut supersunt, aut consumpti sunt, eo casu, quo malafidei possessor reddere eos tenetur, eodem hic pauperibus attribuendos es se arbitror, si ecclesia manusve mortua illos domino rei redere nolit, aut ne reddat, res integra amplius non sit, superior re vices suas ad vñlum pauperum iam ante diu interponente.

S V M M A R I V M .

- 1 Contrabens contra legem an pretium repetat.
- 2 Minor rem suam sine decreto alienans, pretium cogitur restituere.

Ecclesia vtrum pretium venditori solutum repete posse. Cap. XVIII.

Multis argumentis euinci posse videtur, qd ecclesia, iu manus mortua pretium, quod pro re immobili soluit, repete nō possit. Principio enim videmus in simili, qd is, qui rem ecclesiaz omissis illis, quas ius requirit, solennitatibus, emit, pretium quod dedit, non recuperarc. l. iubemus. §.iane. C. de sacrol. eccl. ad quem locum in genere annotat Bald. illicite contrahentes pretij soluti iactura puniti, quod & Panormit. quoque ad. c. si quis præsbyterorum, sub fin. extrà, de rebus ecclesi. non alien. iecutus est. Idemque est in eo, qui neglectis his, quæ a iure ea in re præscripta sunt, a decurione prædia, fundo que aliquos comparauit. l. 1. C. de præd. decur. Ad quam legem, eodem modo indistinctè nota Ioan. de Plat. uersic. incip. quartò not. qd quando contratus est nullus, & a iure interdictus, emptor possidens non latur fructus, rem restituit, & pretium perdit. Quod est rursum etiam in eo qui rem emphytiticam Cæsar. Reipublicæ, vel templorum, seruos, césitosque absque terra emit. l. 1. C. ne rei dominicæ. l. quemadmodum. C. de agricol. & censit. Ex qua lege idem Ioan. de Platea in ult. notab. obseruat, qd omnis ille qui mercatur, contra legem, nec fructus suos facit, nec pretium recuperat, non multò aliter, quā de rei seu dalis emptore olim statuit. Frederic. vt si absque consensu domini sciens prudensque eam rem emere ausus fuerit, pretium datum amittat. §. 1. de prohibit. feudi alien. per Frederic. & de eo qui dempto canone ad comparationem rei dominicæ accedit, Theodosius, ac Valentinianus, nimirum, qd si ad interdictum contractum accesserit, & pretia perdit perpetuò, & fructuum exactioni, expensarum, uel melioratæ rei compensationem obijcere non potest, l. nemo. C. de fund. rei priuat. & in his, qui scientes rem alienam emunt, quive non ignorantis viu contraactus ineunt, manifestum est, qd restituta re agentes pretium non repetunt. l. si fundum sciens. C. de evictio. l. 1. C. de præscriptione triginta annorum. l. si scien. C. ad Senatusconf. Velleian. non magis quā illi, qui in fraudem legis, simulate contraxerunt. l. cū ea quæ, & ibi doct. C. de transact. aut in fraudem creditorum a debitore decoctore emerunt. l. si debitori. ff. quæ in fraudem credit. aut filijfamil. contra S. C. Macedonianum mutuam pecuniam crediderunt, ut toto tit. ad S. C. Macedonianum, aut scienter rem litigiosam comparauerūt. l. si. §. iustum. C. de litigio. uel furtiuam. l. si mancipium. C. de rei uendicat.

- 2 Contraria tamen opinionem adiuuat, qd si res minoris

25. annis sine decreto alienata fuerit, alienationem eiusmodi ipso iure nullam esse, certi iuris est, & tamen minor pretiū, quod accepit, & in rem suam conuertit, restituere deber, & si id, quod eo nomine sibi datum est, reddat, non prohibetur aduersarius eam rem tantisper retinere, l. non solum, l. prædiorum. l. utere. l. si prædium. C. de prædijs, & alijs rebus minor. Et rursum is, qui rem fideicommissio seu restitutioni obnoxiam scienter emit, ad restitutionem pretij, aduersus uenditorem actionem habet. l. fi. §. emptor. C. commun. de legat. & qui mala fide rem debitoris iniuste a creditore distractam emit, pretium non amittit. l. 1. C. si vend. pign. agat. Et qui vi, metuere ad contrahendum inductus est, rescisorium quidem contractus petere potest, sed præmium nihilominus refunde re debet. l. 3. & 4. C. de his quæ vi, metu. cau. fluit. neque alijs casus in iure defūnt, in quibus etiam malafidei emptor aduersus uenditorem, ad recipiendum pretium, actionem habet. capitu. ea enim alias incipit. capitul. hoc ius, in fine. versicul. qui uero, & ibi gloss. final, ad uerb. sed melius. decima. quætion. secunda, quod & cap. Vulturana. duodecima, quætion. secunda, conuincit, in cuius explicacione gloss. ad uerb. emptoribus, regulam illam generalem, quod qui contra iura mercatur, bonam fidem habere non præsumitur, respectu usucaptionis, & præscriptionis, non etiam respectu pretij ab eo dati, ut repetatur, intelligendum esse docet.

Mea est sententia, venditorum nisi pretium ecclesiaz reddat, in repetitione rei uenditæ audiendum non esse, improbumque fore, si & rem, & pretium habere, & aduersus iuris naturæ leges, cum aliena iactura locupletari velit, quod regulariter nulli permittitur. lege, bona fides. ff. de action. empt. Math. de Afflict. ad capitul. si minores, de feudis datis minimis ualueribus, numero tertio, l. iure naturæ. ff. de regul. iuris. Et cum respectu pretij nullus illi dolus factus sit, quia uerè numeratum est, id quod ad l. post contractum, numero vigesimotertio. ff. de donation. in simili diligenter ponderat Alciatus, & cum uendor. fraudulentí contra etus uitium emptori obijcere non possit, cuius ipse author existit, Affl. in capitul. primo, numero decimo, de feudo dato in vicem leg. commiss. reprob. Et cum nulla occurrit ratio, ob quam ecclesia emptrix magis, quā uendor pretre sua uendita, dato pretio priuetur, quia correlatiuorum eadem est natura, & ratio. l. final. ff. de acceptilatio. Et quod in emptore statuitur, in uenditore quoque statutum esse uidetur, Nicolaus Euerardus, in loco a correlatiu. non uideo, quo iure, quā audacia uendor pretium acceptum retainere possit, maxime cum ecclesia causam ab eo habeat, quod ad l. si vi, versicul. quæro. C. de his, quæ ui met. cau. obseruat Baldus. Fisco autem nihil iuris competere, quia superius satis ostensum est, omisso. Frustra autem sunt, & facile dilui possunt omnia pro contraria sententia assertione, quæ adduximus, argumenta.

Nam ut ad dict. l. final. §. emptor. C. communia, delegat. idem Bald. testatur, propter odium emptoris, aliasve causas legislator in illis legibus, ulterius procedendo pretium aut uenditori reddi, aut fisco addici iubet. At quoniam odia restringi, & fauores ampliari debent. capitul. odia, de regul. iuris. & lex poenalis ad casum, in ea non comprehensum, extendi non solet. l. sancimus. C. de poen. lege prima. C. non licere habitat. metropol. libro undecimo. Decius consilio nonagesimo. cer. è constitutionem istam Principis, quæ non nisi nullitatem contractus inducit, ad amissionem pretij irrah. non conuenit. Ideoque est, ut idem Bald. adjicet, quod statutum ueret, ne ullus forensis in territorio isto agrum emat, quia hoc statutum est contra ius omne, sicut etiam est prædicta constitutio ad amissionem pretij, de quo nihil decreuit, non pertinet, quod & Franciscus Cremensis sing. nonogesimo texto, incip. statuto, & Catellianus Cottain suis memorabil. ad uerb. poenam petens, approbarunt, & tantisper, donec pretium soluatur uenditori retentionem rei contra statutum uenditæ permittuat, argumen. l. si non sortem. §. si centum. ff. de conditio. indeb. ijsque consonans Angelus ad dictam l. primam, nun. tertio. C. de præscriptione. triginta annorum, tunc potissimum pretium emptorem perdere annotar, quando ab eo ueluti, contrâ iura mercante, res per fiscum aufertur, quæ & ad dictu. §. emptor, Baldi sententia fuit, quasi dicat, quod si ab eo res auocari non possit, & alioqui potestatem uendendi habuit, licet non eo modo, consideratione emptoris, ex eo contractu, in quo peccauit, lucrum capere non potest, eoque pertinent operosil l. secunda, & dicta l. prima. Bartol. & alior. & dicta lege, si debitor, distinctiones & glossemata, quando pretium apud uenditorem extat, quando causam lucratuam prætendit, quando emptor causam ab eo habet, & si quæ alia his sunt similia. Et sanè hac in re ad æquitatem maxime respiciendū est, ut facile colligi potest, ex his, quæ ad cap. cum causa, de sent.

Tractatum Tomus Undecimus.

323

sent. & re iudic. Panorm. & Fely. obseruant. Multumque hic considerandum est, quod cum praedicta constitutio Principis ex consensu ecclesiasticorum ordinum, potissimum vires sumat, & sustineatur, vt & ante diximus, & ad consuet. Burdegal. tit. de feud. §. 1. notat Ferroneus, utique consensus ille contra eorum mentem, animique propositum, ad poenam cuiusmodi extendi non debet. non omnis. ff. si cert. pet.

S V M M A R I V M.

- 1 Hypothecaria agens, quid probare debet.
- 2 Resoluto iure dantis resolutur ius accipientis.
- 3 Donatario an utilis actio competit ex pacto donatoris.

An hypotheca imposta rei immobili non amortizat, pro reditu vendito, ab ecclesia; valcat.

Cap. XIX.

Quoniam ante satis ostensum est,
dominium rei immobilis non amortizata venditore in ecclesiam, manuve mortuam, non transire, eandemq; ppe ab illo repeti, & vendicari posse: non difficulter intelligi pot. hypothecam eidem rei pro securitate, seu assecuratione reditu, s. uenditorum a manu mortua, ante vindicationem repetitionemq; impositam venditori minimè nocere, nullamq; creditori, cui assignata est, aduersus eum actionem gignere.

1 Nam cum creditor pignoratitiam seu hypothecariam actio nem instituens, probare debeat, eo tpe, quo res pignorata fuit, eam in bonis debitoris fuisse. l. & quæ nondum. §. quod dñ. ff. de pign. recte eis obijciet uendor rem alienam pignori, seu hypothecæ supponi non potuisse. l. rem alienam. ff. de pign. a&t. & quod sicut resoluto iure authoris resolutur ius acceptoris. l. 3. ff. quib. mod. pign. vel hypo. solua. ita resolutio iure obligantis ex cā antecedenti necessaria, qualis est hic, quia manus mortua uelit nolit cogitur a contractu recedere, pignus & hypotheca quoq; resoluta esse censemur, Bar. & Ang. ibi. Quomodo in simili idem Bart. ad l. in diem. ff. de aq. plu. arc. & Tiraq. de retractu conuent. §. 3. gl. 1. nu. 9. cum seq. re ex pacto de retrouendendo redempta, eam ab obligatio- nibus emptoris ad veditorem liberā redire ostendit. Idemq; esse uiderur, si ecclesia, manusue mortua alteri creditori me- dio tpe rem istiusmodi pro reditu aliquo annuo hypothecæ supposuit, camq; deinde extra manum suam ponens, re coa-cta, in laicum aliquem transtulit. Nam si is laicus, qui eā emit, a creditore postea hypothecaria actione conuentus sit, allegare potest illam eo tpe, quo obligata fuit, ecclesia non fuisse, etiamsi ab ecclesia, manusue mortua ius suum habet. Quia cum ad hypothecariam actionem instituendam, probare ne- cessere sit, quod res obligata, tēpore obligationis in dominio, uel quasi dominio debitoris, qui illam obligauit, fuit, ut dixi- mus, tertius istiusmodi possessor, non obstante, quod de do- minio autoris sui cōtrouersiam mouere videatur, exceptio nem illam proponere pot, & non propterea, quod rem illam emit, confiteri videtur, vendentem dominum eius fuisse, id quod contra Salycetum in l. cum res. C. de dona. Alex. consi. 92. lib. 1. consi. 43. lib. 4. melius consi. 45. lib. 6. Et hūc secutus Negusantius de pig. par. 2. in 3. membro, nu. 64. in specie ue- rum esse afferuerunt. Quod & Bar. aliquo ad l. rem alienam, ff. de pign. a&t. & latissimè ad tit. de pignorib. c. quid in hypo- thecaria actione probandum sit, nu. 12. & seq. Dominus Ga- briel Mudetus, approbarunt. Hic enim creditor, inquit, si uo- let uincere, in iure suo confirmando, non in possessoris iure infirmando, fiduciā oēm habere debet. l. si superatus, de pign. neque nouum est, emptorem iure emisse ab eo, qui nō iure obligauit, neque magis ei obesse debet, quod adeptus sit eam rem a debitore, quæ dicitur obligata, quā si nullum omnino titulum sua possessionis, aut auctorem dicere, imò fortè nec haberet, Bal. ad l. de rebus, in fi. C. de donat. propter nuptias. Quod amplius est etiam si ecclesia, manusue mortua sub onere soluendi hunc reditum annuum expresse empto- ri rem istam distraxit, & tanto minoris illi vendidit, aut forte siue quantitatē capitalem eiusdem ex pretio conuento si- bi detrahi passa est, per hoc quidem adhuc nihil magis hy- potheca subsistere vī, neque illa actio de pacto creditoris aduersus emptorem nata est, sed contra ecclesiam manuve mortuam actionem suam habet, emptore fidem datam non seruante, quæ econtrariò pactum hoc vrgere, atque foedifragum emptorem, vt creditori soluat, compellere potest. d.l. cum res. l. 2. C. de pact. inter empt. & vendit. Etenim in pacto istiusmodi a donatore in ipsa rei donatæ traditione apposito speciali ratione, & fauore liberalitatis receptum est, vt is, in cuius fauorem adiectum est, vtilem actionem ex eo assequa- tur. l. quoties. C. de donat. quæ sub mō, Faber & Alber. ad d.l. cum res. Is enim nullam actionem, qua ad id, quod sibi do-

nator erat stipulatus, perueniat, habet, ideoque facilis ei suc curritur. Hic verò creditor aduersus ecclesiam, seu manu mortuam non amisit, & maxime quidem hodie, ubi debitor reditum cognoscens, personalem obligationem, de soluen- do reditum hypothecæ connectit, quod fieri potest: & sic ve- rum est, quod ibi dixit Fulg quod vt quid detur tertio, nō agit ipse tertius cui debet, sed ipse qui pactus est, vt alteri def, quia suadari interest, & hoc pactum, ut idem ad d.l. quoties, ait, nō eam commode creditoris appossum est, quā ad utilitatem stipulatoris. Potest etiam ecclesia, aut manus mortua, id qd creditori soluit, ab emptore per actionem ex vendito recuperare. Cæterum si creditor emptorem conueniat, & is iudi- cium suscipiat, tacitum vī pactum fuisse ecclesiae de non pe- tendo, quod ē absentia prodest. d.l. 2. & ibi Castr. in princ. l. 2. C. de pact. sicut & si ecclesia, seu manus mortua soluēdo nō foret, ne emptor cum aliena iactura fieret locupletior qui eā rem tanto minoris emit, existimo qd ex æquitate, & in subli- dum emptor conciliari posset, iuxta ea quæ notat Bald. ad d. l. 2. C. de hæred. uel a&t. uend. in 1. oppositione. Ethèc quidein obiter de retrac. §. 1. glo. 14. num. 126. attingit Tiraq. plenius, & exactius ad l. hæreditatem. ff. de donat. & ad l. seruo legato. §. si testator. ff. de leg. 1. expendunt Imo Bar. & Castr. At si hy- pothecandi p̄tātem habuisset ecclesia, seu manus mortua, nō dubium est quin creditor aduersus emptorem actionem hy- pothecariam h̄c et, eamque utiliter intenderet, probando co- tempore quo hypotheca imposta fuit, rem in bonis ecclie consensu Principis fuisse, & cum onere suo ad emptorem peruenisse.

S V M M A R I V M.

- 3 Emens scienter rem alienam non agit de euictione.
- 2 Pœna an ualeat iustili contratu adiecta.
- 3 Maritus uendens rem dotalem an de euictione teneatur.

Venditori rei immobilis rem suam ab ecclesia repetenti an non obstat promissio de euictione.

Cap. XX.

Quemadmodum is qui sciens

1 rem alienam emit, de euictione agere non pot. c. 1. de inuest. de re ali. facta. l. si fundū sciens. C. de euic. quia uolenti, & sc̄ti aut consentienti non fit iniuria, neq; doius. c. sciēti, de reg. iur. in 6. l. cum donat. C. de transact. ita quoq; illegitimus, & il licitus emptor, qualis hic est ecclesia, aut manus mortua, q̄ consensum Principis non obtinuit, non agit de euictione ad id quod interest, etiamsi noīatim id stipulatus fuerit, d.l. si fun dum, & ibi Cyn. ad l. cum uir p̄diū. ff. de uulcap. Bal. ad c. 1. §. ad hoc col. 2. uersi. itē quia uēditor. tit. de pace iura. fir. gl. in c. 1. in prin. ad uerb. bona fidei actione, & ibi quoq; idem Bal. & D. Card. Alex. de prohib. feud. alien. per Fred. & gl. ad l. 3. §. 1. ad uerbum. Fauiana. ff. quæ in frau. patr. dum aiunt qd euictio non debet ex contractu uēditionis a lege prohibito, & quod rescisso contractu principali donationis aut uenditionis rescindit p̄tū euictionis, qd est accessorium, argu. l. si pater. ff. de euic. & quod si principalis contractus non tenet, quia lex illi resistit, pmissio quoq; de euictione facta, nullius est roboris & momenti, per l. non dubium. C. de leg. & l. quē admodum. C. de agric. & censit. li. 11. Stipulatio. n. hmōi est ac cessoria, vnde si principale est contra legem, stipulatio quoq; talis esse vī. Bal. d. loco. quod in promissione euictionis rei q̄ in commercio esse pot, sed tm̄ aliena est interposita, non id est, d.l. si fundum, Bal. ad d.c. 1. adeoq; si uendorē de euictione non tenet actio, consequens esse vī, quod eundem agen- tem, & rem suam repente rem non repellit exceptio, argume- to sumpto ex contrario sensu, uendicantem. ff. de euic. Ean- dem siūam sequutus est Curt. tract. de feud. par. 4. tit. ex quib. cau. feud. amitt. q. 28. dum ait, q̄ si emptor malefidei qui sine consensu domini rē feudalem a uafallo comparauit, expre- se stipulatus sit de euictione, eo noīe actionē non haber, qd & Zasio, de feud. tit. de feud. alien. uersic. cæterum si emptor probatur. Nam, & pœnam quam stipulatus esset non conse- queretur, quia pœna in contractu promissa intelligitur si cō- tractus ualer, glossa d.c. significantibus, & ibi Dd. ext. de offi- deleg. l. a. d. l. non dubium, num. 57.

Contrarium tamen tenuisse uidetur Guido Papæ, singul. 923. uersicul. incipien. si ex contractu, & multò ante eum. Cy- nus. Angelus, Bald. & Salicetus ad legē, censemus, C. de litigiosis. Aiunt enim quod ex contractu a iure reprobato uendor si de euictione promisit, obligatur, & conueni- ri potest, & quod si emptor rei litigiosæ stipulatus est de euictione, potest ex ea stipulatione aduersus uenditorem postea experiri, tametsi eius. rei litigiosæ alienatio a iure ueteretur, quia vt idem Salicet. addit versic. incip. quæro em- ptor,

S. 3 pto,

Petri PecKij, De amortiz. bonorum.

ptor, vbi alias sine stipulatione agi non potest de euictione, ea stipulatione interposita agi potest. d.l. si fundum. l. fratres. C. communia utriusque iudicij. d.l. quemadmodum.

Nam, & maritus rem dotalis uxoris a iure alienari vetitum uendens, de euictione tenetur. Cyn. ad l. si is quem. C. de praedijs minor. glo. ad d.l. cum lex, etiam si emptor sciebat dotalis esse, loa. Faber Inst. quib. alie non licet, in prin. per d.l. fundum sciens. C. de euict. & si uenditor emptori scienti seruum coecum esse, promittat eum videre, ex stipulatu ab emptore conueniri potest, licet id quod impossibile est, promissum esse videri possit, l. apud Celsum. §. idem Labeo scribit. ff. de doli mali, & met. except. Et uenditor sciens emptori etiam scienti rem cum effectu vendi non posse, eidem emptori ad id quod interest obligatur. Alexan. consl. 85. lib. 4. licet vitiato principali vitiatur accessorium, d.l. non dubium, & c. accessorium de reg. iur. in 6. intelligitur hoc tamen quando eadem ratio ob quam vitiatur principale uiget etiam in accessorio. l. si tibi. §. de pignore. ff. de pac. l. i. §. i. ff. quib. mod. pig. uel hypoth. soluit. quod hic dici nequit, ideo quod stipulatio de euictione ad corroborandum contractum a lege aut constitutione Principis hic prohibitum non confirmat, neque propter eandem res immobilis non amortizata in ecclesiam uel manum mortuam magis transfertur, hoc est quod glo. ad d.l. quemadmodum, & Alexan. consl. 109. lib. 4. dicere uoluerunt, quod uendens contra prohibitionem legis potest quidem rem venditam uendicare, sed si de euictione, aut poenam promisit ad illam tenetur, iuxta. l. si controuersia, & l. si tibi. C. de euict. Et si obijcas, inquit Alex. num. 4. quod si tenetur de euictione, ergo non poterit rem veditam uendicare, & reuocare, d.l. uendicantem respodeo quod ea. l. uendicantem locum non habet, quando contractus alterius rei, quam uendentis occasione non ualuit, quia tunc quamuis uendens renetur de euictione, potest tamen nihil minus contraria contractum a se initum uenire, d.l. si tibi. Et quamuis contractus sit nullus, quantum ad traditionem rei uenditae, potest tamen esse aliquis in praejudicium uendentis, vt ex eo emptori, & stipulatori nascatur actio personalis, arg. l. & liberi. ff. de contrahent. uendit. l. i. C. non licere habit. met. rep. lib. 11.

S V M M A R I V M .

1 Laudimia quare debentur.

2 Laudimia an ecclesia soluat.

3 Sententia que nulla est, non dicitur sententia.

4 Laudimia ex contracta nullo an debeantur.

An ex rei immobilis non amortizata venditione laudimia domino debeantur. Cap. XXI.

1 Quoniam laudimium domino
vt ab eo uenditio probetur, & laudetur, solui contueuit, l. z. C. de iur. emph. Zalius ad l. diuortio. §. 9 in annos. ff. solu. matrim. non absurde dici posse videtur, etiam si uenditio rei immobilis non amortizata non subsistat, & dominium ex traditione, quae eam sequuta est, non transeat: nihilominus tamen laudimium domino loci, quia quantum in eo fuit, eam venditionem probauit, prestandum esse. Contrahentes autem praeuidere poterant ea quae uentura erant, sibique cauere. l. si quis negotia aliena, in fine. ff. de negot. gest. l. si fideiussor. ff. si qui sati. cog. nullamque aduersus dominum excusationem habent, arg. l. si quis demum. §. i. ibi, & ait non recepturum, hoc enim euenire posse prospicere debuit, ff. locat. Item hic contractus nulli sunt, id est, nullum ferunt commodum aut fauorem contrahentibus, & de respectu nulli sunt: in eorum tamen odium, & damnum ualent, si scienter contraxerint, Bartol. ad l. non dubium. C. de legib. Quam rationem Ioan. Papo. ad consuet. Borbon. tit. dez censiues. §. 377. in hac laudiorum questione mouisse comperio.

Cui tamen opinioni imprimis, se opponit, quod ea quae ecclesiæ adquiruntur, saltem respectu ecclesiæ, & sanctorum patris, cultusque diuini, a laudimis ceterisque omnibus immunita liberaque esse conuenit: & licet id in venditione non quæque serueretur (vt ad cōsuet. Andega. tit. dez seigneurs temporelz, art. 38. nu. 1. & 2. ostendit Fran. Mignon.) illud saltem aduertendum est, quod sicut sententia nulla, nomen sententia non me retur. l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudic. sicut nec institutio a iure improbata nomen institutionis, l. 5. hi demum. ff. de bono. poss. secund. tab. aut iniusta exhortatio nomen exhortationis. l. non putauit. §. non quæuis. ff. de bono. poss. contra tab. nec testamentum quod iuste non subsistit, Inst. de hæreditate. quæ ab intest. defter. nec aliis qui uis contraquas qui legibus non admittitur. l. certi condic. §. qm. uersi. quasi contraria videatur. ff. si cert. pet. ita quoque istiusmodi venditio

quam Principis constitutio manifeste damnat, venditione nomen hæc non potest, quia nomen juris est, ut ait Arctinus ad l. continuus. §. cum quis. ff. de uer. obl. & proinde ubi cuncte iuris suffragio destituitur non magis uenditio, quam homo mortuus, homo appellatur. Quotiescunque autem contractus exemptionis aut venditionis, ipso iure nullus est, ut hic, aut quæcumque retro nullus fuisse fingitur, & declaratur.

4 Neque laudimia neque gabellæ ex illo soluuntur, lo. Faber ad l. i. C. qm. licet ab empt. disc. & ad l. ult. col. 2. Communia delegat. & ibi Alber. Cornæus, & Castren. Fab. de mōte, in tractat. de empt. & uend. 8. q. in princ. Tiraq. de retract. §. i. gl. 2. ad uerb. a uendu. nu. 7. & de retract. conuentio. §. 6. gl. 11. num. 5. Firmia. in tract. gabell. in 3. par. 8. par. prin. q. 15. Guido decis. 109. Et hanc sententiam ad d.l. non dubium, nu. 9. post Bal. & Castren. ibi secutus est lat. quia lex aut statutum disponsans, quod de quocunque contractu soluatur gabella, intelligi debet de contractu sortiente effectum, uerba enim legis & statuti cum effectu accipi debent, l. i. §. hæc autem uerba. ff. quod quisque iur.

Quod autem ex aduerso proponitur, nihil impurandum esse domino, qui contractum venditionis, quatum in se fuit laudauit, & postulatam inuestituram, ac traditionem concessit, habemus quod, & huic argumento contraria comparare possumus. Nam cum; & ipse quoque constitutionem Principis ignorare non potuerit, l. leges. C. de legib. & aduersus eam turpis seu illiciti quæstus gratia, venire non debuerit, utique ex improbitate sua actionem non habet, l. i. aque fullo. ff. de fur. & in pari causa potior erit conditio ementis, & uendentis, veluti reorum aut possidentium. c. in pari, de reg. iur. & quod traditum erat pro non tradito hæc. l. ab empt. i. ff. de pact. loa. Faber ad d.l. i. nulla habita ratione eius quod dictum est, odio contrahentium contractu eiusmodi pro nullo non esse, quia hoc is qui cum illis collusit, & doli cōsors fuit, allegare non debet.

Censer tñ lo. Papo. d. § 397. quod si contrahentes, scientes contractum eiusmodi esse nullum (vt sane scire debent, & sci re presumuntur, d.l. leges) laudimium soluerint, repetitione seu conditionem eius non habent. arg. l. i. ff. de cond. indeb. & l. i. C. eo. & l. eum qui. §. i. ff. de inoff. test. Quod si uerū est, consulte sane fecerit dominus, si in ipso momento tradidit, inuestitur, seu approbationis, solutionem exegerit, ne aut uenditore, aut extraneo aliquo eam rem postea repetere, & si co nihil mouente, optato lucro excidat.

Quibus addendum, quod si ecclesia non ipsa, sed per interpositam personam laicā, rem istam immobilē emit, & hoc dominus sciuit, nihilominus laudimia postulare poterit, si ignorauit, existimo cum qui se interposuit, & illicitam personam induit, ad soluendum ab eo compelli posse, & nominando ecclesiam non excusari vt mendacij sui poenam luat. qd, & in eo qui cum se non esse tutorē sciret, tñ se esse fingit, & in eo qui cum possessor non sit, pro possessore tamen legit, & in eo qui cum maior 25. annis non est, talem nihilominus se esse afferit, certū est. Hi enim, & si qui alii sunt eius generis, in odium, & castigationem mendacij, in tali qualitate, qualem sibi falso adscriperunt, conueniri possunt, & alle gando meudacium, veluti turpitudinem propriam non audiuntur, l. i. ff. de eo qui pro tuto. l. i. qui se obtulit. ff. de rei vendic. l. 3. ff. ad S. C. Macedonia. Bal. ad l. i. C. de furt. & in l. i. C. de fidei commiss. Dd. ad l. sciuit. ff. de re iudic.

S V M M A R I V M .

1 Retraetus an locum habeat venditione existente nulla.

Retraetus an in venditione rei immobilis aduersus ecclesiam locum habeat. Cap. XXII.

Bartholomæus Chassanæus ad consuet. Burg. ti. des retræct. §. i. ad uerb. l. homme ou femme, nu. 1. & 7. luculenter, satis ostendit, Et ecclesiæ quæ rē aliquæ emit, iuri retræctus, si qm cōsanguineus uendentis hæc affert, esse subiecta, idq; ante eū veteres ad. c. constitutus. ext. de resti. in integ. & et Tiraq. post eū, co. tra. & §. i. gl. 13. nu. 2. trædiderunt. Sed qm venditio rei istius quæ ecclesiæ, manusve mortuæ facta est, nisi Principis auctoritate fulciat, ipso iure nulla est, qd superioris satis demonstrauimus, non absq; cā dubiari posset, an cōsanguineus alius ad retræctū uenire cupies, admitti debeat, necne. Non dico qm cōsensu Principis facta est, quo casu admittendū esse Chassanæus affirmat, sed qm ueditorē vendidisse poenitet, & qm rē ueditā vēdicare instituit. Sane ex his quæ proximo superiore capite diximus, huius qmnis decisio nullo negotio peti potest, & tñ Castr. cōs. 74. inc. in cā mota, lib. 2. quam cum multis alijs in tract. de retræct. §. 1. ad uerb. a uēdu gl. 12. nu. 5. & seq. Eū ad testimoniū uocas Tiraq. resolutus, in uēditione qm nulla est, hoc est, quā lex imp. bat,

Tractatum Tomus Undecimus.

324

bat, & cui resistit, aut quæ cetero qui s'm iuris dispositionem inualida est, retractui locum non esse. Excipit rāmen Tiraq. num. 9. uersi sed vt redeamus, nisi is qui uendidit contractui stare, & rem suam venditam ab emptore reuocare non velit, quod potest. l. cum inreductæ. & ibi Bal. C. arbitr. tut. l. lillianus. §. si quis colludente, & §. seq. ff. de act. empt. Tunc. n. ne in extraneam familiam transeat illa nulla æquitas a retractu consanguineum excludit. Et quoniam ratio in qua sola ius retractus fundatum est, remanente, seu reuertente revenita ad uenditorem cessat, quia eo casu dici nō potest, quod familiam eius egreditur, existimo consanguineum reclamāte venditore, admittendum non esse.

S V M M A R I V M .

- 1 Pro rex an amortizare possit.
- 2 Amortizare Princeps an possit sine licentia domini inferioris.
- 3 Procurator specialis an ad petendam amortizationem necessarius.
- 4 Tutor aut curator Principis an amortizare queat.
- 5 Quid de marito.

Amortizatio à quo impetrari possit & debeat.

Cap. XXIII.

Quotquot sunt qui hanc amortizationis materiam attigerunt, ut quos citauimus Guliel. Benedicti, Masuerius, Faber, Chassaneus, Papo, Mignon, & Belluga, regi suprēmove eius loci domino, in quo res immobiliis sita est, amortizandi arbitrium primo loco adscrip- rūnt, ita vt ea de re operosam aliquam tractationem ingredi, operæ pretium non sit.

1 Sed an absente Princeps, Proregi, Vicario, locumtenenti, & gubernatori eius id licet, magis controversum est. Nam cum ista amortizationis facultas Principi reseruata sit, in generali mandatum Proregi datum, uenisse non præsumitur. c. quod translationem, ext. de off. deleg. Arch. ad c. i. de off. legat. lib. 6. latè Rebus. in praxi beneficia. titu. de uicar. & id quod per uerba specialia concedi debet, ut & illud quoque proculdubio est, quod ad donationis speciem referri potest, cuiusmodi est hic consensus, quantumcunque generali, & la- ta verborum prolocutione minime continetur. l. quam Tu- beronis. ff. de pecul. l. filius. ff. de donat.

In contrarium tamen urget quod commissio indefinitè Proregi data, æquipollit uniuersali, quod in simili casu, ad l. 1. §. in initio. per illum tex. ff. de off. præfecti urb. obseruat Bal. quod tārum operatur generalis potestas quo ad omnia, quā tum specialis, quo ad species in ea expressas. c. in generali, si de feudo controverteretur. c. in Geneli, de elect. quod qui cōmittit alicui vices suas, in totum eas commisisse videtur. Inno- cent. ad c. uenerabilis, ext. de off. deleg. quod ea quæ Princeps consuevit facere, videtur concedere vicario generali a se dato, & constituto, quia consuetudo mandantis in negotijs eiusmodi attendi solet. l. uel uniuersorum. ff. de pig. act. l. idemque. ff. mandati. l. qui peculij. ff. de pecul. quod si in Pro- regem metum imperium transiit, quæ res sine dubio maior est, multò magis amortizationis authoritas, quæ minor est, concessa, & translata fuisse videtur. ca. cui licet, de regul. iur. in 6. quod denique verisimile non est, eo onere, & sumptu subditos suos Principem grauare velle, vt petendæ amortizationis gratia, longam, & difficilem profectiōnem suscipere cogantur, arg. l. si seruus, §. i. ff. de lega. l. l. sed & hæc. §. i. ff. de procurat. Quibus rationibus, & Andreas de Isernia, & Matth. de Affl. ad c. imperiali. de prohib. feud. alienat. per Freder. & Capit. decisi. Neapol. noua 156. alijque complures eos sequuti responderunt, viceregem, aut gubernatorem pa- triæ, non aliter quā Princeps solet, uasallo uel per testamē- tum, uel per contractum, de feudo disponere volenti, cōsen- sum præstare posse, & consi. 86. nuin. 33. de vicario Imperato- ris asserit Laurentius a Valle, eoque magis, quod sibi im- putare debet Princeps non excipiendo hanc potestatem, & ex quo tales generalem uicarium suo loco constituit, sub- ditos ad eum recurrentes decipere non debet, & ad c. creati- na 63. dist. existimat Archidiaconus, quod si requiritur con- sensus regis ad electionem, & is extra regnum profectus sit, uicarium illius adeundum esse, de quo tamen in libro de elec. fol. 75 uersi. quæro 12. plurima differit Maleretus.

Cæterū idem Matth. de Affl. d. loco 16. quæst. nu. 46. ele- ganter obseruat difficultius a Princepe consensum impetrari, vt uel feudum uel res alia quæcunque in ecclesiam tran- seat, quā in laicum quæcunque, propter causas, 3. & 4. c. superius expressas, id quod ex diplomate super eiusmodi cō- sensu, de testando de re feudali confessio, evidenter semper apparet, ut pote in quo ita facultas constringi, & coarctari so- lat, ne ad utilitatem manus mortuæ vallass testetur. Ea aut

quæ rarò, & difficulter Princeps concedere solet, generali vicario, seu locumtenenti, demandata, & permissa non esse existimat.

2 Itaque ad hanc rem quod attinet, consuetudinē in regno aut prouincia obseruatam, imprimis spectandam esse cen- seo c. inspicimus, de reg. iur. in 6. Et hoc est, quod decisio. 32. in fi. Capit. & ad c. super literis, de rescript. Fely. respondent, q̄ ad cognoscendum, an Princeps uerisimiliter, difficulter, uelle uiter fuisset concessurus, communis stylus Cæcellariæ, aut Curiae Principis considerari debet. Nam (ut in loco a lo- litis, col. fi. ait. d. Præses Euerardi) licet ex sola potestate Principis quid dependeat, tamen si illud concedere consuevit, non reputabitur quasi impossibile, & proinde communis il- la decisio in eo obtinet, q̄ is, cui quid mādatum est, ea quæ Dominus facere solitus est, facere, & expedire potest, d. l. nel uniuersorum, & ibi Bar. & l. Dominus Sticho. §. testamēto, & ibi glo. ff. de pecul. leg.

Deinde, solius Regis, Principis, aut Domini supremi, con- sensus non sufficit, nisi & inferior quoque dominus, qui præ iudicium aliquod ex ea re sentire possit, consentiat. Quia si- cut omnis concessio Principis, sine præiudicio tertij facta es se intelligitur. l. 2. §. si quis a principe. ff. ne quid in lo. pub. ita quoque, & amortizatio, & qui ad eam adhuc tuus est, con- sensus, qui in dubio a Principe non nisi quatenus eius interest, videtur esse concessus, Papo ad consue. Borbon. §. 25. in fi. & §. 379. tit. des retræctz. & in lib. de arrest. lib. 13. titu de fiets. §. ult. C. M. ad consuet. Par. §. 42. & §. 58. Guilel. Benedicti ad c. Raynutius, ad verb. & uxorem, num. 7. de test. Francisc. Mi- gnon ad consuet. Andegau. tit. des seigneurs, artic. 37. & 38. Chassan. ad consuet. Burg. tit. des manu mort. Rubr. l'hom- me de mauumorte. §. 10. nu. 54. uersi. incip. fortius dico. Ideo que, & in cōsensu, qui in alienatione rei feudalis requiritur, Marth. de Affl. & And. de Iser. tam ad c. imperiali, quā ad consti. regni, quæ incipit, cōstitutionem diuæ memorie, tum inferioris, quā superioris domini consensum necessaria- rum esse astraunt, & in uniuersum longi temporis obserua- tione receptum esse videmus, earum ciuitatum magistratus consensum etiam necessariò postulari, in quibus aedificia, aut agri ad usum ecclesiariu[m], cœnobiorum, seu collegiorū a Princepe amortizantur, & licet Princeps possit præiudicare tertio in his, quæ solo iure ciuili sibi sunt quæsita, quod tamen in dubio facere non præsumitur, non tamen in his id æque potest, quæ ex contractibus, & iure gentium illius esse cōoperunt. Castræ. consi. 107. incip. donatio prædicta. Debet ergo immediatus dominus inferior pari modo consentire, sed sicut consensus domini sibi præiudicium non facit, ita quoque neque ipsius cōsensus domino. Sed an eo casu, quo superior Princeps consentire nolit, inferior ille pecuniam da- tam ab ecclesia, eidem ecclesiæ restituere debeat, in d. §. 41. nu. 48. latiū explicat M. ad quem remitto.

Quid igitur, si ab lens procuratorem, & administratorem rerum suarum reliquit? Sanè ex ijs, quæd. §. 41. nu. 74. & seq. idem M. obseruat, dici posse videtur, q̄ non aliter amortizationis admittendæ licentiam accepisse dicetur, quā sū ad amortizandum, & inuestiendum speciale mādatum habeat, non quidem in indiuiduo de tali, aut tali re, sed in quo potestas amortizādi exprimitur, siue formaliter, siue per effēctū, & necessariam consequentiam. In amortizando enim de- perpetuo, & irreparabili præiudicio agitur, videlicet de con- sentiendo, ut res penes manum mortuam semper maneat, & de perpetua, & irreuocabili exclusione a iure, eadem ma- num mortuam expellendi. Neque procuratori istiusmodi tanta authoritas, & potestas regulariter a domino inferiore, quanta Proregi, & Gubernatori Regni, seu Prouinciæ con- cedi solet. id quod de consensu a Barone locumtenente Co- mitis absentis in specie ad d. ca. imperiali. quæst. 74. in fine, decidit, & ita iudicatum fuisse auctoritatem Matth. de Affl. Si tamen dominus semper tali procuratori, & administratori ge- nerali a se constituto, eam potestatem præstare solitus sit, nō absurdè dici posset, & nunc quoque eam diminutam non fuisse, argum. d. l. vel vniuersorum.

4 De tutori aurem domini idem M. numero septuagesi- mo octauo, & sepiuagesimono, confutatis rationibus contrarijs, asserit, quod amortizare non potest, etiamsi plenam, & condignam remunerationem pecuniariam ab ecclesia seu uasallo recipiat, quia licet amortizatio non sit alienatio uera, ipsius dominij rei, est tamen alienatio certi iuris perpetui, dudum adquisiti, & competentis: & sicut tutor non potest mutare conditionem rei in deterius, ita quoque neque rei immobilis, cuius amortizatio petitur, maximè cum amortizatio sit actus mere uoluntarius, & saltem alienationem qualemqualem implicans. Quibus ad- dendum, quod pecunia, quæ in compensationem dari pos- set, est res fragilis, quæ cito consumbitur, & dilabitur: ius vero dominicale, quod amortizatio amittitur, est perpetuum,

Ss 4 & du-

Petri Peckij , De amortizat. bonorum

& durans. At si ratione istius amortizationis notabiliter patrimonium domini augeretur, & non pecunia tantum, sed quid annuū & duraturum eo nomine promitteretur, & constitueretur, existimo decreti interpolatione, & causa cognitione interueniente, quæ duo eriam alienationem rei pupillaris confirmat, amortizationem eiusmodi admitti posse, iuxta ea, quæ idem M.P. numer. 80. uerli. & eadem ratione, anno taurit, ne quod fauore pupillaris atis statutum est, in illius odium de torqueatur. l. quod fauore. C. de lega. Cæterū illud mirum videri potest, quod ad d.c. imperiale, q. 24. num. 72. sit idem Matth. de Afflictis, qd si Rex aut Dominus feudi, directus est pupillus, aut minor, potest super alienationib. feudorum, consensum suum præstat. sicut potest ueterem inuestituram confirmare, c. 1. per quos fiat inuestit. si modo in alijs iuribus nullum ex eo præiudicium sibi paretur, sed contractus venditionis solum per hoc validetur. Sed huic sententiaz, & nume. 80. in fi refragari videtur Molin. & etiam si vera atque legitima esset illa opinio, tamen qd de consensu super alienatione rei feudalnis dicit, multum profecto ab amortizatione distat. Alienatio enim, seu uenitio rei feudalnis, eo causa in aliam personam laicam eiusdem fortis, & conditionis sit, adeo quenihil ex eo consensu, pupillo, minori, qui rem fieri solitam continuat, de nouo nihil concedit, detrahitur. In amortizatione autem status rei mutatur, & quod pleno iure domino subiectum erat, magna ex parte ab illius iurisdictione eximitur.

5 Maritum similiter, qui dominia huiusmodi dotalia possidet, absque consentiu vxoris suæ, nisi pro tempore suo duntaxat, amortizare non posse, idem M. eodem loco affimat & rectè quidem, cùm in leuioribus terminis respondeant vetores, qd sicut fundus dotalis alienari a marito non potest, ita quòque nec in feudum ab eo solo dari potest. §. sed etiā res, tit. per quos fiat inuestit. Francisc. Zonsbec k. de feud par. 8. num. 12. ideoque qui a tali domino amortizationem tutò, & secure impetrare constituant, & eius, & uxoris suæ licentiam obtinere, & vtriusque nomine literis, siue instrumento amortizationis inferi curare debent. Multò minus (inquit M.) hoc fructuario permittitur, nisi quoad illud tēpus, quo viusfructus eius durabit, quia deteriorem proprietatis causam facere non potest. l. æquissimum. §. 1. ff. de ulufruct.

Denique, quæ Archiepiscopis, & Episcopis, paribus Franciæ amortizationis sit authoritas, ex lo. Pap. lib. 1. tit. 14. qui est des amortissementis, intelligi potest.

S V M M A R I V M .

- 1 Permissa sunt nonnulla iudici, ad qua tamen facienda non cogitur.
2 Princeps iusta causa existente, dispensare ante teneatur.

Princeps vel dominus anteneatur consentire in amortizationem. Cap. XXIII.

Non quicquid iudicis potestati permittitur, inquit Papinia. id subiicitur iuris necessitatil. non quicquid. ff. de iudi. quasi dicat, multa esse, quæ arbitrio judicantis commissa sunt, quæ tamen, si non faciat, nullam reprehensionem incurrit, vt est, in item iuramentum deferre. l. uideamus. §. iurare, & §. item uidendum. l. in actionibus §. iudex. ff. de in item iura. reum obtorto collo ad respondentum cogere. l. consentaneum. C. quo. & quando iud. ex apparentibus indicijs captiuum torquere. in termino peremptorio sententiam dicere. l. & post edictum. d. titul. de iudic. partem litigantem etiam post conclusionem in causa interrogare. l. ubiunque. ff. de interrog. act. & si quæ alia sunt similia, de quibus ad d. l. non quicquid, plurima obseruat Calstræ. Idem de Principe multò magis dicendum est, qui cum legibus solitus sit. l. princeps. ff. de legib id quod ex gratia uni cōcedit, ad alium per consequentiam trahi non potest. c. quod ob gratiam, de reg. iur. nūlamque iniustitiam facit, si ea, quæ in ipsis foliis porestate, atque arbitrio posita sunt, huic tribuit, huic negat argu. Matth. 20. c. Exodi 33. c. ad Roman. 9. c. Contentire enim gratiæ est, ad quam faciendam nullus iure compellitur. Doct. ad c. gratiam, de rescrip. lib. 6. eaque est ratio, qd cùm de alienatione rei feudalnis agitur, quæ absque consentiu Principis fieri non potest, tot. titul. de prohib. feud. aliena. a vasallo cogi non potest, nisi pro seruitio Principis, pro dotanda filia aut sorore, aliave eiusmodi graui, & prægnante causa debitum contraxit, Matth. de Afflict & Andr. de Iernia ad const. quæ incip. si quis post item, in constit. regni.

Et proinde quæstionem istam in speculo Principum, titu. de amortizat. §. restat, num. 80. tractans Belluga, Principem ad

2 amortizandum quidem cogi non posse respondit, si tamen pauperi ecclesiaz, & manui mortuæ illam neget, peccare asserit, ideo qd dispensatio ueluti executio iustitiaz, quando iusta causa subest, uere debetur. l. 1. ff. de aqua quot. c. 1. in fi. de pœnit. dist. 6. c. bonaz, de postul. prælat. c. exigunt. 1. q. 7. quo loco ad uerb. causaz. gl. air, quod in dubio misericordiam potius, quam rigorem sequi debet, ca. 2. de sortileg. Et qd cùm aquitas pietasque requirit, si non dispensat, in foro quidem exteriori non compellitur, sed tamen Deum nihilominus offendit. Eoque recipiens, d. Præpositus ad cap. ut constitueretur, num. 4. & 5. 10. distin. dispensatio, inquit, subinde inhibetur, vt in enormibus, & manifestis criminibus, c. erga. 1. q. 1. quæ doque permittitur, vt in mediocri delicto, & manifesto. & c. domino, ead. dist. quandoque præcipitur, & mandatur, d. ca. vt constitueretur, & c. si quis diaconus. ibid. & c. dispensatio nis. 1. q. 7. Et licet in hoc mundo nemo sit, qui supremo Principi dicat, cur ita facis, est tamen animal rationale, politicu, & morale, minime absolutum à dictamine dominaz recteq; rationis, & proinde debet esse ueuti fons iustitiaz, in omnes circumstantias oculos flectens, Bald. ad l. 2. C. deseruit. & aq. Cur. ius Minor, consil. 170. nu. 22. & nu. 40.

Ad inferiorē dominum quod attinet, tametsi verum sit, quod regulariter sine illius consensu, res immobiles in eius territorio sitaz, amortizari non solent, neque debeant, ne in iure laudimiorum reluciorum, reuersionis, seu confiscacionis sibi quæsito præiudicium accipiat, contra l. id quod nostrum. ff. de reg. iur. Oldr. consil. 17. Guido Papaz, consil. 139. incip. literaz, etiamli eas res ab ecclesia accepit, uel teneat, M. d. §. 41. uu. 58. & 59. tamen si iusta aliqua causa, regem, supremumve Principem loci moueat, reluctantem, & consentire nolentem, cogere potest, vt congrua, eius quod sua interest, compensatione accepta, contentus consentiat, argu. c. cùm olim, & quæ ibinot. de re iudic. & l. diui fratres. §. quod si ex seruitute. ff. de liber. cau. ut si pietas luadcat, paupertas ecclesiæ aut alterius manus mortuæ urgeat, fundatione ecclesiæ parochialis habitatioque pastoris requirat. Idem M. nu. 98. uersi. incip. non tamen nego. Nam si plenus, & directus dominus, ex iusta causa rem tuam venundare cogitur. l. si quis sepulchrum. ff. de religios. & sumpt. lunc. & si Princeps exinta. causa potest rem alterius auferre. l. item si uerberatum. ff. de rei uendic. quantò magis uasallum utilem, & inferiorē dominum, simili de causa cogere poterit? id quod & glo. ad d. c. exigunt, de quoque alio ad dispelandum requisito, & dispensare nolente, prouinciauit, & in patre, sine legitima causa, filio aut litigare aut nuptias contrahere uolenti, non assidente, & in superiorē religioso sibi subditio. inique contradicente, clarum, & expeditum est. Bar. ad l. l. si cùm dotem. §. eo autem tempore. ff. de solu. matrimo. & ibi Alexaz. & ad. 1. §. permittitur. ff. de aqua quoti. & in l. cùm oportet. §. necessitatem. C. de bon. quæ liber. Clem. 1. & ibi glo. & Docto. de test. & in libro de testamentis coniugum, cùm de consensu mariti, uxori testanti denegato disputarem, latissimè explicau, & in uniuersum, ad c. pastoralis. de iure patro. asserit Pan. qd si ille, qui debet consentire, nō uelit, nec habet iustum causam denegandi consentium, superior eius adiri, officiumque eius implorari potest. Et his consentiens Andr. & Matth. de Afflict. ad constit. incip. constitutionem diuæ memoriz. q. 1. & 12. inferiorem dominum a superiorē, ex iusta causa, cogi posse existimant, ut uassallo alienare uolenti feudum, consentiat, quia gratia in multis iuris locis est debita, & si negetur, fit iniuria eam petenti. cap. bonaz, & c. pen. & ibi Panorm. de postul. prælat.

S V M M A R I V M .

- 1 Extra iurisdictionis locum quæ licita sint.
2 Vasallus an extra territorium inuestiri de feudo possit.

An amortizatio à Principe extra territorium concedi possit. Cap. XXV.

Præsentis quæstio. magna adeo
1 non est difficultas. Nam quemadmodum omnia illa, quæ ad voluntariam iurisdictionem pertinent, & à contentioſa iurisdictione separata sunt, extra prouincia expediri possunt, vt sunt adoptio, emancipatio, beneficiorum, officiorumque collatio, & si quæ alia sunt similia. l. 2. ff. de offi. proconsul. l. 1. C. de emancipat. c. post electionem, de concessio, præbēd. c. nouit, de offic. legat. ita quoque nihil dubito, quin amortizatio à Principe extra territorium concedi possit, cùm, & in simili ad c. imperiale, de prohib. feud. alient. per Frederic. & ad constit. diuæ memoriz. & ad tit. quæ sunt regalia. §. post testas, Andreas de Iernia, & Matth. de Afflict. f. Principem, vasallum suum extra territorium, de feudo inuestire, aliaq. regalia.

Tractatum Tomus Undecimus.

325

Regalia exercere posse, respondent, quod & Chassanæ quoque ad consuet. Burg. rubr. de iustit. & iure, numer. 74. cum sequent. obseruat.

S V M M A R I V M.

- 1 Principis gratia ante expeditionem literarum, est informis.
- 2 Possesso beneficij, bullis non expeditis, sub sola signatura accipi an possit.
- 3 Sigillum Principis substantiale est.
- 4 Clausula (fiat ut petitur) que uis.
- 5 Principis gratia an possit per testes probari.

Amortizatio an solo verbo Principis expediatur, etiamsi literæ de ea registratæ, & sigillatæ non sint.

Cap.

X XVI.

Si quis ecclesiæ, seu collegio, rem aliquam immobilem donavit, aut vendidit, atque si in eam donationem, seu uenditionem Princeps consentijt, cōsentumque suum uel solo uerbo, uel simplici signatura sua, sub clausula, fiat ut petitur, expressit, in dubium uocari potest, an ante expeditionem literarum de eo consensu confecciarum, & sigillo Principis munitarum, donantem, uendentemque pœnitere, & a contractu resilire liceat, seu an illius conditio potior sit, cum quo postea contraxit. Et sanè in affirmatiuam partem facit, quod ante confectionem literarū, & antequam gratia Principis in mundum redigitur, vt aiūt, res est informis quædam, & imperfecta, quæ per litterarum expeditionem formaliter potitur, & ad esse suum perfectum reducitur. Rota decis. sua 458. in nou. Oldrad. consi. 327. Bal. in c. 1. per quos fiat inuestit. Staphyl. de liter. gratia, tit. de literis iustitiae, cap. incip. his ita, num. 33. Ideoque est, quod is,

2 qui non expeditis bullis, beneficij possessionem occupat, nō obstante signatura, omne ius suum, quod in eo habet, amittit. Calder. consi. 13. de uerb. signif. Felyn. in cap. veniens, de accus. & pro intruso habetur, idem Felyn. in c. in nostra, de rescrip. c. auaritiae, de ele&t. in 6. & si Andr. de Ifernæ ad cap. 1. de prohib. feudi alienat. per Lothar. credimus, sigillum Principis substantiale est, & proinde priuilegia ante appensionem illius executionem non habent, Bald. ad l. falsus. C. de fur. Card. in proœm. Clem. §. nec sanè, eaque est ratio, quamobrem tempus sigilli attenditur. l. tribunus. §. fin. ff. de testamēt. milit. quod & Matth. de Affl. in consensu Regis super feudi alienatione præstito, ad c. imperiale, quæsti. 24. num. 86. voluisse videtur.

4 Pro contraria tamen parte, urget, quod ad essentiam, esse etumque gratia Principis, qualis est amortizatio, scriptura nō requiritur, sed solo illius uerbo perficitur: & si clausulam, fiat ut petitur, adjiciat, omnibus modis stabilitur. cap. inquisitionis. 25. quæsti. 2. Clem. dudum, de sepultu. l. sancimus. C. de donat. Felyn. ad cap. eam te, de rescrip. Bald. ad l. humanum. C. de legibus, & ad l. fin. C. de commun. seruo manumisso. Ripa lib. 2. respon. cap. 11. Rebuff. in praxi benefic. in 2. part. signatu. num. 14. & sequen. & sic uerbū, fiat ut petitur, significat, de præsenti, id est, dicere ut tunc fiat, ut tunc consensus perfectus sit, ut tunc cōsensu suo irreuocabili, ut ille ait, Princeps ligetur, non ut in futurum, seu in tempus expeditarum, sigillatarumque literarum uim illius distulisse videatur, Fely. ad c. 1. de constit. Calde. ad c. quisquis. de electio. eaque in re Bald. ad c. 1. qui feud. dare poss. lapsus uidetur. Expeditio enim literarum, solennitas quædam extrinseca est, quæ in consideratione, quo ad substantiam rei, non tanti momenti est, Gigas de pen. q. 2. nu. 7. & ideo per solam collationem, ad beneficia ius queritur, & facultas permutationis permititur, c. si tibi absenti, de præb. in 6. Imo. ad Clem. unic. num. 22. de rei permitt. l. s. f. consi. 146. & dispensatio ne dum expeditis literis ualida est. Rebuff. ad concor. tit. de manda. apostoli. §. 1. ad uerb. literas, & uis rescripti, tempore signaturæ cœetur, ab eoque reputatur, Cast. ad l. 1. C. lite pend. & hanc esse ueritatem ipsam non dubito. Nam (ut ad capitulum, de rescrip. respondit Bald.) in lingua Principis stat gratia, in scriptura testimoniū, in executione commoditas.

Quod autem gratia ante expeditionem literarum, in formis imperfectaque essecit, non in quavis gratia, sed in ea duntaxat, quæ formam mandati continet, aut iuris dictiōnem tribuit, & de qua Oldr. ac D. de Rota loquuti sunt, intellegi potest. l. 1. C. de mand. princip. Alciat. & alii ad l. pactum, quod bona fide. C. de pact. neque aliter uerum est, q. is, qui non expeditis literis beneficij possessionem ingreditur, pro intruso habetur, quām si uel de beneficijs consistorialib. agitur, (ut in tract. de intruso, num. 37. afferit idem Gigas) uel in causis spiritualibus, vel beneficijs, in quibus nimia audiēras damnabilior est, d. c. auaritiae, per regulas Cancellariæ aliter statutum sit, ut decisio. 1112. docet Franc. Marcus, uel stylus

curia Principis a iud. recepit. D. Antonius, in d. c. in nostra, ad quem stylum in d. c. imperiale, Matth. de Affl. respexit, qui aperte alioqui, decisi. 235. in fi. pro hac nostra sententia, in Concilio Neapolitano, pronunciatum fuisse affirmat. Et quamvis subinde ad exercitium actionis, literarum expeditio sit necessaria, id tamen non tam ex iure communi, quām ex ordinatione Cancellariæ Apostolicæ, venit. Gigas de pēs. q. 34. n. 20. sicut & illud, ut consensus Principis registretur, Matth. de Affl. decisi. 335. Franc. Marc. d. loco.

5 Ex quibus omnibus, & hoc quoque conuincitur, quod ēt per solos testes consensus iste Principis probari pot est. Qua de re, tametsi plerique magnæ authoritatis viri, multū olim dubitauerint: ita tamen in dicto concilio iudicatum fuisse idem Matth. de Affl. decisi. 398. testatur, idque propter autoritatem Andr. de Ifernæ, in c. 2. de prohib. feudi alien. per Lotharium, & quia inter eos casus non est, qui scripturā requirunt. Tum verò, licet regulariter gratia per literas probari debeat, Card. in d. procœm. Clem. Panor. in c. nosti, de elec. tio. tamen quando, uel gratia perdita fuit, uel de tenore illius agitur, uel de probanda qualitate, & prioritate queritur, uel de intentione Principis disputatur, etiam per testes probari potest, late Reb. ad d. uerb. literas. Proinde ad finem consuetudinum Burgundiæ, id est in earum conclusione in fine, num. 8. uersi. licet, recte dixit Chassaneus, sigillum Principis necessarium penitus non esse, nisi consuetudo aliud introduxerit.

S V M M A R I V M.

- 1 Confirmatio sequens, & consensus precedens an eiusdem sint effectus.
- 2 Confirmatio fieri solet sine præiudicio iuris alteri quæsti.
- 3 Testamentum uasalli an ex sequenti consensu Principis ualeat.

An consensus Principis venditionem, donationem, seu legatum rei immobilis sequi possit.

Cap. X XVII.

Huius questionis resolutio tem peramentum aliquod desiderat. Nam si alicuius legitimi cōtractus titulo in manum mortuam res immobilis translata fuerit, subseqwentem Principis consensum facilius admitto. Sin autem ex titulo legati siue ultimæ uoluntatis eam petat, & quidem rebus humanis exempto testatore, alio iure vtendum esse censeo. Priore enim casu omnia sunt integra, omnia ex arbitrio contrahentium & Principis depēdent, & præter hos nulli alteri p̄t̄iudicium aliquod inde paratur, argu. l. iubemus. C. de emanc. libero. Neque quidquam hic occurrit, ob quod vulgata receptaque illa iuris axiomata locum non habeant, quod ab initio consentire, & postea confirmare eodem loco habentur. l. Tribunus. ff. de testam. milit. l. in concedendo, in fine. ff. de aqua pluvia arcend. Et quod ubi cuncte alicuius personæ fauore actus ex defectu consensus illius nullus est, ex subseqenti ratificatione vires assumit. l. filio præterito. ff. de iniusto testam. Bart. ad l. 1. §. si filius. ff. de leg. 3. Bal. in l. si mater. §. hoc iure. ff. de except. rei iudica. Cur. consi. 35. num. 6. & consi. 108. lib. 2. Posteriore verò casu qm̄ res eiulcemodi immobilis in manum ac potestatem heredis peruenit, legati titulo, ex constitutione Principis existēte nullo & inualido, vtique non videtur Princeps siue iniuria heredis consensum suum in eo rerum statu interponere, & noua amortizatione ius quod ei quæsumit fuit tollere posse. l. nec auus. C. de emanc. liber. l. 2. §. si quis. ff. ne quid in loca publ. l. id quod n̄ stratum. ff. de reg. iur. Quomodo & in simili, communi interretum calculo comprobata est hæc sententia, quod inuestitura inualida contractus alienationis ex defectu consensus Principis illegitimis, ita demum confirmatione eiusdem vires accipit' si nulli alteri medio tempore ius quæsumi fuit, siue extraneus fuerit, siue etiam hæres defuncti, qui prius consensum Principis non requisivit, quasi scilicet subsequens istiusmodi confirmatio nullam hoc casu materiam habeat, in qua pedes figere atque consistere posset. Soci. nepos consi. 77. nu. 15. lib. 1. Andr. de Ifernæ, in princip. Aluarotus & Marth. de Affl. ad cap. Imperiale, q. 24. num. 7. de prohibita feudi alienat. per Freder. Cur. de feud. tit. quibus modis feu. amitt. par. 4. q. 2. num. 138. Rochus de Curte de iure patro. ad uerbum pro eo, q. 4. decisi. Neapolit. 286. num. 5. & decisi. 335. Rolandus à Valle consil. 2. nu. 146. & licet Baldus quoque eundem Marth. de Affl. d. loco nu. 43. ad c. 1. §. donare. col. 1. tit. qualiter feud. osim alienari pot. sequens, respondeat, cōsensum Principis sine quo uassallus de feudo testari non potest post conditum testamētum morte vassalli confirmatum, impetrari non posse, Capitius tamē deci. Neap. 113. nu. 3. hoc ita ex Curiō, & Marino restringit, nisi de solius Principis confirmantis, & ratificantis præiudicio a gatur,

Petri PeKij, De amortiz. bonorum

agitur agnatis vero defuncti vasalli nihil detrahatur aut erit praetor quod rationem habet. Nam sicut alienante uendente, ionante, transferente rem immobilem in manum mortuam ante sequitam amortizationem a priore voluntate recessente, sequens consensus, & amortizatio Principis ei non nocet. Capit. decisi. 100. num. 1. & 7. ita quoque si non recedat, & si viuus amortizationem non impetrat, heredi eius praividicium non feret, coque pertinent illa quæ lib. 3. c. 8. de testa coniug. latius aliquando disserui.

S V M M A R I V M.

- 1 Præsentia & consensum inducit.
- 2 Licentia Principis expressis verbis fieri debet.

Vixit tacitus Principis consentus sufficiat, an uero expressis verbis amortizatio concedi debeat.

Cap. XXVII.

Si Princeps præsens sit, sciat aut videat rem aliquam immobilem in manum mortuam transferri, an hoc cōcessa amortizationis loco sit, quæri potest. Et quoniam præsentia, patientia, & taciturnitas, tacitum cōsentum exērcentur. I. qui patitur ff. manda. l. 2. C. de remiss. p. gnor. l. quida. n. ff. de euictio, ea quæ propter agnati, atque domini tempore alienationis feudi præsentes, nec contradicentes, eam infringere & reuocare non possunt. cap. 1. §. permissione, de prohib. feud. alien per Lothar. Iason ad l. quæ dotis. ff. solut. matrimo. Castren. ad l. 1. ff. de tribu. act. Equidem & hac in re præter præsentiam silentiumque Principis nihil ultra desiderari posse uidetur, quia quotiescumque quis contradictione sua, actum de quo queritur, impedire potest, & non impedit, eundem in dubio approbasse, & confirmasse creditur, Iason ad §. item Seruiana num. 7. initio. de actio. & cum eadem sit uis taciti & expressi. l. eū quid. ff. si certū pet. præsentia, scientiaque sola accommodata voluntatis coniecturam parit. l. 2. solut. matrimo. ca. 1. §. si autem, tit. si de inuest. inter do. & vasal. lis oriatur.

Contrariam tamen partem confirmat, quod cū nemo suum iactare, & negligere velle præsumatur. l. cū de indebito ff. de proba. is qui prælens in actu multum sibi præjudiciabili ractet, potius dislentire quam consentire, & hoc solum cum animo suo reputare uidetur, quod ius suum durare intelligit. l. 1. §. inuitum. ff. de procuratorib. l. qui uas. §. uetare ff. de furt. l. sicut. ff. quibus mod. pig. uel hypot. soluitur. l. ad honorem. §. vlt. ff. de decurionib. Eaque est ratio quod leges, constitutionesque Principum, de præsentia alicuius uerba facientes, etiam alia quædam adhibiti consensus argumenta requirunt, atque ultra eiusmodi præsentiam, taciturnitatēq; a ium aliquem actum hanc consentui suffragantem desiderant. d. l. sicut. §. venditionis. versi. legate permisit, id quod ex iis quæ §. 1. glo. 9. num. 148. & 153. in lib. de retractu, latissimè suo more recenset Tiraquellus, plenius perfectiusque cognoscipotest.

Et in hanc lēsentiam saltem in haec facti specielubentius credo, in qua non simplex nudique consensus Principis sed permisso licentiaque eius necessario requiritur. Vbi cunq;

2 enim licentiam interuenire oportet, expressis verbis concidi debet, nisi in ea conditione Princeps fuerit, ut vitio linguæ impeditus solis signis & argumentis animi sui conceptum demonstrare possit. And. de Iser. & Matth. de Afflict. in d. ca. Imperiale, num. 46 de prohib. feud. alienat. Lopus allegat. §. 6. Bald. ad l. non solum, §. necessitatim. C. de bon. quæ liber. argument. §. 1. in fine in aucten. de defensoribus ciuit. Vnde & Capitius decisio. Neapolit. 100. numer. 5. & 7. licet, inquit, quando alienatio feudi in præsentia domini scientis, intelligentis, & racentis facta est, aliis consensus non requiritur, hodie tamen in Regno, præsentia, scientiaque Regis minime sufficeret. Nam cū verba constitutionis licentiam requiri cant, ea expressa esse debet, & tacita non sufficit. Alexander ad d. l. 2. §. voluntatem, Franci. Mignon ad consuet. Andegau. uen. par. 13. tit. de præscrip. ait. 450. num. 18. Et quamvis Curtius Iunior par. 4. num. 137. contratum sentire videatur, cā tamen opinionem ad coistitutionem incip. constitutio- nē: diuī memorie, in glo. §. 7. veluti veriorem & in usum forem recipram probat Afflict.

Illiud dissentionis plus habet, an Princeps gabellias, laudinias, alia que in ratione hereditatis, translataque possessionis ab ecclesia recipiens, ea in quoque in bonis immobilibus inuestiens, amortizationem concederet, necessitatēque eadem extra manum ponendi, hoc ipso facto laxasse videatur. At quoniam, M. §. 41 ad consuetud. Parisi. in illius difficultatis resolutione, multam bonaque operam poluit, ego illius verba transcribere non constui.

S V M M A R I V M.

- 1 Antiquitas temporis facit præsumi omnia legitime esse facta.
- 2 Antiquum tempus quod sit.

Amortizatio an ex diuurnitate temporis interuenisse præsumatur. Cap. XXIX.

Quemadmodū hæreditate quā

filius familias adit iussu patris, in re aliena mandatum, in testamento Cardinalis, exemptioneque Episcopilicentia Pontificis in alienatione rei ecclesiæ tractatus contentusque capituli, in distractione rerum ad minores pertinentium decreti solennitas, & in postulatione feudi inuestitura domini ex antiquitate temporis interuenisse præsumitur, c. ea. de his quæ sunt a Prælat. c. 1. peruenit, de empt. & vend. Alex. consil. 79. lib. 1. consil. 9. lib. 3. Decius consil. 152. & consil. 228. Iason ad I. ciendum. ff. de verbo. oblig. Gozadinus consil. 4. 11. & 41. Stephanus Bertran. consil. 171. num. 6. lib. 3. Boer. decil. 281. Geronimus Gratus consil. 9. num. 15. lib. 2. glo. in c. 1. §. præterea. de cap. Contra. Ripa lib. 2. de rescrip. cap. 7. Late Aymo de antiquitate temp. par. 3. cap. incip. uidimus in genere, nu. 25. cum sequent. ita quoque & amortizatio, consensusque Principis ex diuurnitate temporis interuenisse præsumi potest, nisi de contrario appareat. id quod in non absimili specie decil. 107. num. 5. respondit Afflictus. Evidentia enim rei omnem probationem superat, & præsumptio quæ ex curiu temporis oritur veritati cedit. I. enim multæ. C. de donat. ante nup. Bal. ad l. 1. C. de edilit. actio. Innocent. in ca. propolusti, de probatio. ex quo fit quod per ipsum exemplum quod exhibetur, & ex quo euemodi solennitas non interuenisse contipicitur omnis illius vis & effectus consumi solet. Caltr. consil. 81. lib. 2. Alex. consil. 1. lib. 4. decil. Neapolit. 109.

2 Illud vero magis controversum est, quod hic tempus antiquum dici debeat. Quidam enim tempus viginti annorum sufficere putant; Boer. decil. 1. 24. num. 18. quidam 30. annos desiderant, l. fina. C. de præscrip. 30. ac 40. annorum, c. peruenit, de empt. & vend. alij 40. annos constituerunt, Alex. consil. 4. & consil. 187. lib. 2. Soc. consil. 6. lib. 3. alij tempus uxorium memoriam superans necessarium esse putant. Cornæus cōs. 35. lib. 1. Curt. Sen. consil. pen. nonnulli denique ad arbitrium iudicis hoc totum referunt. Atqui C. M. a d consuetud. Paris. §. 5. num. 63. cum seq. in his in quibus tempus immemoriale exigitur, 100. annos constituendos esse existimat, in alijs vero 70. annos, uel etiam hoc tempus, quod est ultra 30. & 40. annos, prout secundum casus subiecti conditionem certæ probationes non facile reperiuntur, idque ex iudicis arbitrio plurimum pendere tandem conclusit. Et quamvis eorum opinio ad præsentem causam magis pertinere videatur, quin iis quæ Principi speciali iure non tamen in signum subiectio- nis referuata sunt, immemoriale tempus existimat esse ne- cessarium. Math. de Afflic. d. q. 24. & ad consuet. incip. quadriennalem. Ego tamen, eins rei resolutionem in illud caput reicio, quo inferius de his, in quibus amortizatio non requiriatur, laius differemus. Extra tempus enim præscriptionis præsumptionem amortizationis constitucere inutile, & otio- sum est.

S V M M A R I V M.

- 1 Voluntas ultima favorabilis & mutabilis.
- 2 Actus non egreditur intentionem agentium.
- 3 Stipulatio facta in contractu ante nuptiali ad utilitatem certa potest per solos contrahentes reuocari.

Amortizatio a Princepe obtenta super bonis manu mortua testamento relictis an impedit reuoca- tionem testamenti. Cap. XXX.

Omnia nostra facimus (inquit

Iustinianus) quibus a nobis autho ritas impartitur, l. 2. §. quæ omnia. C. de tiet. iur. enuclea. Vnde est, quod statuta, a sede Apostolica, seu Princepe laico confirmata, per solos statu- tes reuocari non possint, c. pro illorum, de præben. cap. 2. de confirma. utili, & iniutili, c. frater. 17. q. 4. & ibi gloss. ult. Vnde etiam est, quod testamentum a uafallo de bonis feudalibus conditum atque a Rege confirmatum, sine eiusdem Regis consensu, in præjudicium ejus cui feuda in eo relicta sunt, mutare nec infringe licet, Math. de Afflict. ad constitu- tio. incipient. constitutionem diuī memorie, versi. secūdo nota illam glo. Atque ex hoc similiter inferri posse uidetur, quod testatori rem aliquam immobilem ecclesiæ sive colle- gio leganti consentiumque, & amortizationem Principis impetrantur.

Impetranti, reuocandæ liberalitatis licentia non sit permitta. At tamen quoniam Hermogeniano teste, nemo eam sibi potest legem dicere, ut a priore ei recedere non liceat. I. si quis in princip. ff. de leg. 3. Nihil enim est quod meliori iure hominibus debetur, quam ut supremæ voluntatis, postquam aliud velle non habent, liber sit stylus, & liberum quod non redit arbitrium, l. i. C. de sacro sancte ecclie in contrariam opinionem magis inclino, si non & traditio, & possessionis siue dominij quoque translatio præterea accesserit, l. vbi ita donatur, & ibi Dd. ff. de mort. cau. donat. Si enim stipulatio naturam contractus cui subiecta est, sequitur, l. i. §. sub conditione ff. vt legat. no. cau. Alciat. ad l. certi condic. §. si nummos, numer. 23. ff. si cert. peta. cur non & consensus Principis? Si ad unum finem inducta contrarium illius operari non debent, l. quod fauore. C. de legib. quid est, cur amortizatio ad conseruandæ testatoris voluntatem concessa, in illius perniciem vel inuidiam trahatur? Rursus si actus, agentium intentionem egredi non debent, l. non omnis. ff. si cert. peta. quæ causa est, ob quam eum qui testando nullam sibi perseverandi necessitatem imposuit, commentitia interpretatione circumueniamus? Denique si contractus testamento factus, etiam quo ad reuocationis facultatem ultimæ voluntatis conditionem habet, d. §. sub conditione. Castr. & addit. ad Bart ad l. hæredes. §. fin. ff. de testam. cur maiorem huic consensu & amortizationi vim & efficaciam tribuemus, in qua nulla conuentio formula appetet? Et ne hisce rationibus diutius immoremur, aperta Hono. & Theod. constitutione in l. omniū C. de testam. explosa Iasonis dubitatione & comprobata Baldi atque Castren. interpretatione, istam nostram opinionem stabiliri posse video. Siquidem constituunt illi testamēta etiam Principis auctoritate atque præsentia confirmata reuocari posse.

Porrò autem confirmationem statutorum a confirmatione testamenti, & ibidem fin. & ad c. constitutus, de re script. & ad c. cum accessissent, num. 3. de constit. ante Decium sepat Bal. & huic quidem reuocationis arbitrium facit, illis verò saltem quo ad præiudicium aliorum denegandam esse existimat. Statutorum enim authoritas ad Principem potissimum refertur, testamenta verò veluti obvia atque fauorabilia, ad priuatas commoditates potius respicere censentur. Et hoc est quod subobscure loquutus Decius dicere voluist se uidetur, inquiens, priuatorum actus sicuti in priuato considerantur a Principe confirmari, publicos vero ad superiorem potissimum spectare, quæ sententia & Felyno quoque ad c. qualiter, de accus. & ad d. c. cum accessissent, probatur. Estque hoc calu dicendum, partim quod per hanc reuocationem, ad communem patriæ legem reuertitur testator, quod Principi qui nihil magis acceptam pecuniā restituet, gratum & acceptabile est, partim quod ius alteri non irreuocabiliter meo facto quæsitum, contraria voluntate tollere possim. Nā & in simili videmus, quod si eo pacto Titio fundum dem, ut post mortem ecclesiæ illum restituat, certe nō obstante pacto in fauore ecclesiæ apposito, & ego & Titius a conuentione illa resilere possumus. Bar. & alij ad l. qui Romæ. §. flavius. ff. de verb. oblig. Et si mulier dotem marito constituens animo donandi, tertium aliquem, ad hoc ut restitutionem illius solito matrimonio sibi restituendam stipuletur, adhibeat, tametsi ex ea stipulatione ius aliquod ei quæsitum fuisse videatur, nihilominus tamen mulier de doce disponere, uoluntatemque suam mutare potest, l. Seia. ff. de dote præleg. Et rursum si duo coniuges in contractu antenuptiali ita caueant, ut bona alterius eorum superstitis absque liberis decedentis ad Titium nepotem, vel amicum eius perueniant non dubium est quin ab hac uoluntate recedere, & in quemcunq; alium bona ista transferre possint, quippe hoc ius quod Titio ex hoc contractu quæsitum fuit, natura sua reuocabile, nullam ei actionem peperit. Nicol. Eucrar. consi. 119. 136. & 192. Castren. consi. 351.

S V M M A R I V M.

¹ Confirmatio nihil est nisi de re confirmata appareat.

² Confirmatio nihil noui tribuit.

An ex solo amortizationis instrumento probetur legatum, venditio, donatio rei immobilis.

Cap. XXXI.

Multis casibus testamenta, codicilli, instrumenta, donationes, venditiones, leges, legataq; rerū immobilium, ecclesiæ, collegio, & manu mortuę collatarum intercidere atque interire possunt, ut sunt incendia, inundationes, pestilentia, naufragium, furta, rapina, bella, denique siue ciuilia, siue externa. l. publicari. C. de testamēt. l.

testium, in fin. C. de testib. Lemancipatione. l. i. l. cum instrumentis. C. de fide instrum. quos omnes etsi probare necesse est, d. l. publicati. l. sicut. l. si solemus. d. titu. de fide instru non ideo tamen tenor eorum peræque semper probari potest, ita ut in tanta perplexitate ac difficultate non immerito ambigas, an sola amortizationis scriptura, eandem venditionē, donationem, idemque legatum continens, & hoc ipsum testamentum enuncians, ad plenam illius probationem ac demonstrationem sufficere debeat. Quid enim si hæres cui legauit, uendidit, seu donauit, eò improbitatis dilapsus sit ut se ex casu tam incepitato lucrum aliquod facere postulet. Evidem si facto hæreditis siue contradicentis ea perisse probatum sit, putà si forte ea combussit, lacerauit, surripuit, delevit, aut dolo malo in alium transfert, ecclesiæ, manusve mortuæ, prælati, aut præfecti, de quibus instrumentum amortizationis mentionem facit, de titulo legati, donationis, aut venditionis, iuramento standum esse existimo, argum. l. si de possessione. C. de probat glo. & Bar. ad l. 2. §. diuus. ff. de iure fisci, & ad l. quidam. ff. de fur. Io. Fab. ad l. si porestate. C. de tabul. exhiben. Dec. consi. 5 2 1. num. 18. Paris. consi. 1 34. num. 9. lib. 4. Aymo consi. 6. nu. 2. Bal. consi. 80. & 15 2. lib. 3. Panor. & Fely ad. c. accepimus, de fide instrum. At si nulla illius culpa interuenit, antiquitate temporis non concurrente, nullaple nam ex hac instrumenti amortizantis enunciatione probationem factam esse duco, tum quod nullus est confirmationis effectus, nisi de re principalis confirmata appareat. ca. inter dilectos. sub fin. extr. de fide instrum. c. cum inter, de re iudic. c. cum dilecta. de confirmatio. tum quod Princeps, confirmando, consentiendo, & amortizando hos contractus, & hæc testamenta, ex sola supplicantis relatione nihil aliud de veritate comperti habens enunciat, in solennitates uero, & qualitates illius, sine quibus (vt post Cornæum consi. 18. li. 2. & Affl. decisi. 25. in lib. de antiqu. temp. par. 1. cap. incipien. uiso num. 40. ostendit Aymo) eadem ueritas subsistere non potest, non inquirit, nisi & pleniorum se illius cognitionem habuisset, & ueritatem ipsam se penitus perspexisse afferat, per not. in clemen. 1. de probat. Quod & Andræas de Isernia insignis Doctor, & Matth. de Affl. ad c. imperiale, quæst. 24. nu. 74. de consensu Principis super testamento uafalli impetrato, olim quoque responderunt: & cum de milite castrum aliquod ab ecclesia obtinente, diu aliquando disputatum fore, ad aut. si quis in aliquo. C. de eden. censuit Albericus, q; si ille instrumentum confirmata Pôtifice, possessionis suæ producat, non aliter castrum præcedentem concessionem eprobari, quam si de ea aut aliter constituerit, aut tenorem illius Pontifex retulerit. Confirmatio enim huiusmodi noui iuris nihil tribuit, sed hoc tantum, quod ante fuit, corroborat. l. hæredes palam. §. 1. ff. de testam. coque deficiente euane scit, argum. l. i. §. pe. ff. de aqua plu. arcend. & l. asse toto. ff. de hæred. instit. eidem quoque sententia, & Vitalis, in tract. suo clausular. tit. de uerbo. enunciat. c. incip. si uero, col. 8. subscribens addit, q; si Pontifex aut Princeps, possessionem illam confirmans, hanc rationem inseret, quia prædecessores nostri. hoc castrum, hoc uile priuilegium, de cuius confirmatione agitur, Titio concederunt, non ideo magis certa illius probatio inde desumitur, si de originali concessione aut priuilegio aliter nō appareat, aut illius tenor, qui fortè casu aliquo fortuito perierit per testes non probetur. c. si Papa, de priuile. in 6. Insuper & illud quoque adiicit, ne hoc quidem sufficeret, quod totus tenor concessionis, & priuilegi instrumento confirmationis insertus sit, cum ex originalis concessionis exhibitione, productione, & inspectione vel in sigillo, uel in aliqua eius parte falsitas ulla deprehendi posset, de qua ex literis confirmationis relativis nulla ratione constare poterit, Inn. ad c. Abbat. sancti Syluani, de uerb. sign. si non etiam & istiusmodi quoque scrupulo, prouidentia. Principis in his occursum fuerit. Ceterum in tract. de antiqu. tempo. par. 1. c. 1. copiosius de hac enunciatione agit Aymo.

S V M M A R I V M.

¹ Amortizationis qua iura.

² Indemnitas quid.

Amortizatio ubi, & qua ratione impetrari solet.
Cap. XXXII.

Ioannes Papo ad confu etud.

Burbonicas, tit. des retraicts, §. 479. col. 3. responder, q; in curia ratiociniorum, siue in camera thesauri Regij, cui talia ab initio regni demandata fuerunt, amortizationes expediri solent, eique Guilel. Benedict. ad c. Raynuriius, ad uerb. & uxorem, decis. 5. num. 5. & 32. Stephan. Aufr. in stylo arrestorum curiæ, lib. ult. tit. de finantia acq. feu. §. ult. contentientes, diu quoque

Petri Peckij , De amortizat. bonorum

quoque ante eum sunt testati, atque in hanc sententiam ad consuet. Paris. part. 1. §. 41. in fin. C.M. debet (inquit) omnis amortizatio Regia verificar & homologari a praefectis sacrorum Regis, quod sufficit, quia non continet veram alienationem dominii: securus, si rex non amortizaret, quæ solū a se dependent, sed amortizaret ea, quæ sunt de suo proprio dominio, quia tunc necesse esset, ea uerificari & homologari in supremo senatu. Ex ijs autem, quæ in p̄æcedentibus articulis isthinc tractauit, facile appetet, cum, cum de praefectis Regis sacrorum loquitur, agere de consiliariis finantiarum.

¶ Porro quid, quantumve eo nomine Regi aut Principi solui debeat, incertum est, neque uno eodemq; modo id semper praestatur. Aliquando enim fructus triennales penduntur, vt est in consuetud. Andegauen. tit. des seigneus temporelz, §. 37. aliquando plus uel minus, uel pro ratione & magnitudine rerum amortizatarum, vel pro voluntate, indulgentia, liberalitate, aut difficultate amortizatis. Hac de causa Doctores præallegati, in genere tantum de ea re loquuntur, dum aiunt, eo nomine aut taxam se, quæ præfinita est, soluendam, aut cum camera rationum esse componendum, Guilel. Benedict. d. num. 9. Mansuer. tit. de præb. §. item si ecclesia. Chas. ad consuet. Burgund. tit. des mains mortes. §. 10. num. 54. Papo. d. loco, uersi. incipien. Imò pro horum, qui vna cum Aufferio hoc quod Regi aut Principi ideo numeratur, finiantia appellari afferit. M. verò num. 68. indemnitatē vocat, vt sicut amortizatio est ipsa licentia & permisso retinendi immobilia per manum mortuam, siue renūciatio aut priuatio iuris cogendi eam ad transferendum in idoneum manum, ita indemniatas sit pensatio quædam, quæ præstatur Regi, Principi, aut Domino, pro suo interesse, loco utilitatium, quas verisimiliter percepturus erat ex priuatorum manu, quæ sèpè varijs mutatur modis. I. tenatus. ff. de mot. cau. donat. & licet concedatur amortizatio, non tamen remissa censemur indemnitas, sed poterit nihilominus postea exigi, sed si recipiatur, uel conueniatur, de certa indemnitate, præstatione, aut estimatione (inquit) eo ipso, & ex antecedenti necessario censemur amortizatio concessa esse. Quibusdam verò locis tributum illud siue probas, indemnitas illa, sèpè contingit, vt repetatur, aut nouo Regis successu, aut singulis 40. annis, aut certe si clam Principe vel Rege manus mortua multis præteritis annis talia bona non amortizata possedit. Nā & eo nomine cum Rege seu Principe transfigere debet, Guilel. Bened. d. loco, num. 5. 9 & 32. si nō debito modo præscriptis, Papo d. loco, uersi. incip. excipienda sunt. M. nume. 70. de quo alio loco plura, & in Speculo Principiū, tit. de amortizatio, cap. vlt. paulò latius tradit Pet. Belluga. Verum verò, vt idem M. §. 58. num. 72. ostendit, hac in re causæ cognitio adhibenda est, ne p̄ficationi lucri amortizationum nimium indulgeatur, sed vt pro commodo, & utilitate publica aut concedantur, aut denegentur.

S V M M & R. I V M.

1. Testator præsumitur hæredem grauare, quām minime fieri potest.
2. Hæres an soluat impensas in rem legatam factas. & num. 4.
3. Legata unde oriantur.

Iura amortizationum an manus mortua soluat, an verò hæres testatoris, seu donatoris. Cap. XXXIII.

¶ Multa occurunt, ex quibus appare, hæredem testatoris, a quo res imobilis legata est, ad solutionem istiusmodi iurium cogi non posse. Testator enim hæredem suum quām minime fieri potest grauare voluntē uidetur. I. vnum ex familia. ff. de lega. 2. I. idem Julianus §. scio. I. legato generaliter, ff. de legat. 1. I. iniurius, ff. de legat. 3. & sicut nihil aliud ab eo lex requirit, quām vt rem legatam eo loco, ubi est, præstet, I. quod legatur, ff. de iudic. I. si seruus legatus, I. cum res, §. 1. ff. de legat. I. ita quoque defunctus non aliud legatario ab eo præstari uelle præsumitur, quām hoc ipsum ius, quod in re legata habet, I. seruus electio, I. quod in rerū, eodem tit. a quo ius amortizationis proculdubio extrinsecum & separatum est. Nam & in simili obtinet, vt si rem aliquam ex p̄æcedentis aliquo contractu sibi debet, am leget testator, solius actionis cessione hæres libetur, ad expensas vero litis non teneatur, I. seruo legato, §. si fundus, I. legatum, §. fin. I. si domus, §. si ff. eodem tit. Iason ad d. apud Julianum, §. si Titius, & si in eo statū rem legatam præstet, in quo est, nulla sua culpa deteriore facta, amplius ab eo per in non potest, etiam si nullam utilitatem legatario ferat. d. I. quod in rerum, §. 1. I. vxor patrui, C. de legat. Accedit ad hæc quod cum manus mortua de lucro quārendo agat, hæres vero de damno, æquum iustum est, & naturale videatur, vt quæ emolumenitum capit, eadem quoque onus susti-

neat, l. secundum naturam, ff. de regul. iur. & quod de seruo legato, uiuo testatore fugiente, olim respondit Aphricanus, suūptibus & impensā legatarij eum reddi oportere, dicit. I. si seruus.

3. Cæterum, quoniam legata ex fauore, pietate, & meritis originem ducunt, l. ex merito, ff. pro socio, pro contraria parte vrgere uidetur, uerisimile non esse, quod istius solutionis onere testator legatariam grauauerit. Nam si hortos a se cōductos, pro v̄sfructu alicui legavit, necessitas soluendi mercedem hæredi incumbit, l. qui concubinam. §. qui hortos, ff. de legat. 3. si expensas studiū præstari voluit, hæres etiam ea per quæ ad studia peruenitur, cuiusmodi est illud, quod pro intitulatione, vt aiunt, hoc est in numerum vniuersitatis receptione soluitur, præstare debet, Barto. ad 1. prædia, §. de fideicomissi. ff. de legat. I. si tem alienam alicui testamento reliquerit, hæres etiam luere cogitur, l. si res obligata, ff. de leg. I. prædia, C. de fideicomissi. licet. ff. de dote præleg. si seruus legatus in fuga est, operari sumptumque præstare compellitur, vt eum requirat, d. l. si seruus, cum l. sequent. ff. de legat. I. & si defunctus v̄sturas a se extortas restituī mandet, dubium non est, quin & hæredis quoque impensis restitutio fiat. Bald. ad 1. I. C. de sacro sanct eccl. Vſtarum autem restitutioni non absimile subinde est legatum pium, & plerunque accidit, vt rerum istiusmodi immobilia legata tacitā & secretam aliquam rei iniuste adquisitē restitutionem in se contineant. Addo, q̄ omnis difficultas debitoris incommodo esse solet. I. 2. §. ex his. I. continuus. §. illud. ff. de uerb. obli. Iason ad d. l. cum seruus, num. 5. quod vbiunque ea occasio ne sumptus requiritur, ut legatarius legatum consequatur, is ab hærede præstandus est, l. I. §. 1. ff. si utufruct. pet. l. si ita legatus, §. si dominus, ff. de v̄lu & habit. Roman. consil. 230. gl. ad l. his verbis, §. idem testator, ff. de legat. 3 & q̄ sicut hæres debet legatario iura cedere cū effectu, ut nulla ei exceptio obſtare possit, Bal ad l. cum alie. versic. incip. dubitabatur, coloni. I. C. de legat. ita quoque ad eius onus referri videtur vt manui mortuæ legatarię, rem legatam cum effectu præstet, & exhibeat, id quod absque sumptu consensione Principis fieri non potest, eaque in re sola executio adimpletiōq; vltimæ voluntatis defuncti posita & collocata est, coque d. 4. §. idem testator. respiciens Accursius. sumptum in eam rem collatum, vt legatarius rem legatam assequatur, ab hærede soluendum esse respondet, atque in hanc sententiam multa loco signis citato adfert Petr. Belluga, etiamsi eius argumentis non per omnia acquiescam:

Equidem huius quæſtionis vſum video esse perrarum. Si enim testator ecclesia, collegio, seu manui mortuę rem aliquam immobilem simpliciter legauerit, legatum illud ex Principum nostrorum constitutionibus, collabi atque corruere paulò ante ostendimus, adeoque de sumptibus impestrandæ amortizationis frustra quærimus. Idque perinde dici potest, si rem immobilem legatam distrahi, & pretium ex illius venditione confectum, manui mortuę, quæ procul dubio illius capax est, numerari mandauerit. Nam cum ea res in manum mortuam non transeat, de impensis amortizationis nulla est dubitatio. Iterum, si viuus ipse amortizationem impetravit, & iura illa Principi soluerit, certa res est, cum donari uideatur id, quod nullo iure cogente conceditur, I. donari, ff. de regul. iur. aliam conjecturam hic accipi non posse, quām quod eius solutionis repetitione & exactione hæredem liberat, argum. I. si ex toto. ff. de delegat. I. Ecōtrario, si ipsa manus mortua in impetratio amortizationis, & solutione eorum, quæ debet, aut testatorem ipsum, aut eius hæredem anteuerit, ead em exceptione recte repelletur, l. cuius per errorem, ff. de reg. iur. Sed quando igitur vñis erit isthac disputatio, binis modis: aut cum manus mortua iura amortizationis veluti per errorem a se soluta condicit, aut testator, qui amortizationem ipse impetravit, aut impetrari præcepit, ea non soluit. Verum priore casu, præterquām q̄ id, quod per errorem iuris indebitē solutum est repeti non potest. I. si fideiussor, §. fideiussor, ff. de fideiussō. integrata admodum erit, si a pio hærede solutum repeatat, qui nisi in legatum consentiat, ipsa defuncti voluntate in uniuersum frustrabitur, & si negotiorum gestorum actionem intendat, recte illi obijciet hæres, q̄ in dubio, proprio potius quām alieno nomine soluisse præsumitur. I. 3. ff. de solu. Posteriorē vero casu, quoniam Princeps aut Dominus cum manu mortua legataria, nihil ex quo aut obligatio, aut actio (sine qua nemo experitur, I. fin. C. de rei vendicat.) nata vide ri potest, egit aut contraxit, existimo eorum debitorum solutionem, quasi tacite a defuncto mandatam hæredi incubere. Etenim mandato consequenti, videtur quoque & antecedens, sine quo id quod mandatur, explicari non potest mandatum esset, I. 3. ff. de pecul. leg. I. fin. ff. de offic. eius cui māda est iurisdict. I. ad rem mobilem. ff. de procu. Præses in loco a concessio. consequentis. Ideoque non ineleganter ad d. l. his

bis uerbis, §. idem testator, ff. de legat. 3. in simili responderet Bart. q̄ si testator rem a se emptam, nec dum solutam, alicui legauerit, non legatarius, sed hæres ad pretij illius solutionē compelli possit, d.l. apud Iulianum, §. si Titius. Bald. ad dict. l. prædia, col. 1. versiū item si veniunt, in fine.

Verum enim uero, incidente aliquo casu, in quo disputatio hæc non inutilis foret, utique in priorem sententiam etiam procluitor. Nam cum liberalitas testatoris effectū suū in ipsa re legata sufficienter demonstrat, etiamsi ad solutionem iurium, quæ Principi debentur, sese ulterius non porrigit, sane id nulla consideratione dignum est, quod non nisi bene meritis, gratis, & charis legata relinqui solet. Alioquin nec is quidem testator liberalis dicendus est, qui pānum ad vestem conficiendam legauit, operæ pretium vero uestiario exoluī non mandauit. Ignoti iuris non est in testamentis, si hæredis institutionem, aliaque similia fauoris plena, & ad utilitatem publicam pertinientia respicias, latiorem interpretationem constitui, l. in testamen. ff. de regul. iur. in legatis vero strictam & coarctatam. Decius num. 4. ibi d.l. nummis, & d.l. apud Iulianum, §. scio, nisi & consuetudine quoque loci largior aliqua interpretatio admittatur, l. Titia, §. vltim. & ibi Bar. ff. de auro & argent. lega. Bald. ad l. si quis ad declinandā, colum, penult. C. de episco. & cle. Imol. & Iason ad l. si ita adscriptum, ff. de legat. 1. Tiraquellus de pia cauf. cap. 2. Et qd̄ in reb. dubijs summa est ratio, quæ pro religione facit, l. sune ff. de relig. & sumpt: funer. Bald. consil. 107. in fin. huc nō pertinet, vbi. claræ & apertæ iuris decisioni in re clara & aperta insistimus, quod a testatore in verborum enunciatione omisum, pro omisso haberi debeat, l. commodissime, ff. de liber. & posthum. & quod non est presumendum testatorē, aliud quidquam, quam quod expressit, velle, l. 1. C. de caduc. tollē. Socyn. consil. 4. lib. 4. Iason consil. 143. lib. 2. Longe autem ab his alienum est, quod horti conducti legati hæres mercedē soluere teneatur, d. §. qui hortos. Nam cum merces locutionis & conductionis fructibus horti & rerum quomodo cunque locatarum adæquetur, & veluti cum ijs compenletur, nullam penē legati utilitatem sentiret legatarius, si ipse pensione annua conductionis grauaretur. Ludo. Roman. consil. 230. incip. presupponitur, id quod verisimili testatoris voluntati non congruit, vt l. Titia cum testamento, §. 1. l. Maxius, in princip. ff. de legat. 2. Iason ad d.l. cum seruus, num. 9. Cast. ad l. prædia, d. §. qui hortos. Cuman. ad l. si tibi homo, ff. de legat. 1. non magis, quam cum res aliena legata fuit, quam nisi hæres luere, eiusque estimationem præstare cogatur, quæ obsecro erit utilitas legati? l. cum res, C. de legat. §. non solum Institut. de legat. Et rursum, cum in seruo fugitivo reducendo magnis impensis opus sit, quæ subinde omnem illius utilitatem absumerent, quis existimabit fuisse animo testatorem, vt legatarij sumptibus reuocari eum voluerit? d.l. cum res, in princip. At si præter eas impensas legatum inutile non sit, & Zasius, & alij plerique ad d.l. cū seruus, in ea sunt opinione, vt existiment, alio iure vtendum esse, sumptibusq; illius, cui legatus fuit, fugitiuum retrahendum, qua de re ad c. indicante, de testamen. circa finem, pluribus verbis Didacus. Sic & illud, quod de his, quæ ad studia necessaria legata sunt, dictum fuit, singularem atque æquabilem rationē habet, quia cum concessio consequentis etiam antecedentia necessaria trahat, & contra, l. ad rem mobilem, ff. de procurat. D. Præses in loco a concessione consequentis, nulli mirum videri debet, si & ea quoque, quæ pro intitulatione soluuntur, hæredi præstanda censeantur. Et cum restitutionis verbum plenissimum accipiendo sit, l. restitutionis, ff. de uerbor. significa. & quidem potissimum aduersus eum, eiusve bona & hæredē, qui dolo malo deliquit, improbumq; foenus exercuit, quod indubie animæ illius magis expedit, æquum bonum est usurpas iniuste extortas, morosi debitoris, eiusve hæredis impensa restitui, Bald. ad l. 1. C. de sacrosanct. eccl. Zasius d. loco, Iason ad d.l. cum res. Pia autem legata restitutionis causam plerunque continere, varium & incertum est, ideoque cum non probet hoc adesse, quod ab hoc contingit abesse, in redubia benignorem interpretationem sequimur, & ambiguous coniectationibus non utimur. l. non hoc, C. unde cognati. Illud quoque huc trahendum non reor, q̄ incommoditas omnis debitoris periculo esse soleat, cum illius axiomatica veritas apud multos controvèrtitur, vt ex d. cap. 25. Tiraquelli satis appetet. Et quamuis per omnia indubitatum fore, huc non facit, cum vel ad debitorem generis, quod perire non potest, referendum sit, l. incendum, C. si cert. peta. vel ad inopiam eius & difficultatem, quæ cōtractę obligationis vinculum, in fraudem creditoris, nulla iusta ratione distoluit sed exactionem & solutionem ex æquitate differt, §. illud, d. l. continuus. Quod autem proponitur tunc ab hærede sumptum præstandum esse, cum sine eo legatarius rem legatam a sequi non potest, non alio sensu accipiendo sit, quam cū ex facto defuncti testatoris, illud impedimentum seu neccſ

sitas oritur, l. si domus, §. de evēctione, ff. de segat. 1. Bald. ad d.l. prædia, ueluti cum rem alteri, pignori obligatam legat, quæ nisi ab hærede luatur, nullam legatario adfert utilitatę, d.l. si res, vel cum sine facto & sumptu hæredis omnir legatij usus tollitur & impeditur. l. 1. §. 5. ff. si usufruct. petat.

S V M M A R I V M.

- 1 Ecclesiastici catalogum omnium suorum bonorum quandoque Principi exhibent.
- 2 Ecclesiasticis ad exhibendum bonorum catalogum dilatio an concedenda.
- 3 Amortizationis defectus a quoque deferri potest.

Qua ratione manus mortuus ad ab alienanda bona non amortizata cogi possit. Cap. XXXIII.

Franciscus Mignon non obfuscus Galliæ pragmaticus, ad consuet.

Andegauen. tit. des seigneurs temporelz, articul. 37. ecclesiam, confraternitatem, aliamque manum mortuam, per Regem, Regisque ministros, ac Præfectos, coram Senatu. Regio, in ius uocari, cogi que posse testatur, ut intra annum, aliave præstituta tempora pro cuiusque regionis more ac lege, bona immobilia nō amortizata abalienet, atque in manum laicam capacem trāferat: alioqui nisi ad hoc condemnata, iussa faciat, solere Regem, uel tantisper donec in ea contumacia persistit, bona istiusmodi adprehensa suis commodis applicare, uel legitimis a ijs, executionis modis iudicatum urgere. Idque & Io. Papo ad Bourbon. consuetud. §. 25. & Guilel. Benedict. ad cap. Raynatius, ad uerb. & uxorem, decisi. 5. nume., & 6. & Pyrrhus ad consuetud. Aurelia. titu. de laudim. §. 14. & Mod. ad consuet. Parisien. §. 41. num. 80. & 95. probant. Solet etiam, si conniuere Rex uelit, ad hoc eam compellere, vt pro refudali, laicum aliquem, qui in manum, fidemque Regis conueniat, præstandique seruitij capax sit, substituat, atque exhibeat, Io. Faber ad l. quoties. C. de rei uendic. Pet. Rat. ad consuet. Pict. tit. de distin. iurisdict. art. 37. Pet. Iacobi in sua praxi, tit. de cau. ex qui. vatall. feu. amit. & in arbore success. feu.

Addit quoque in Speculo Princip. tit. des amortizat. c. ult. num. 16. Pet. Belluga, edicto publico Regem quandoque iubere, ut omnium bonorum suorum a multo tempore possessorum catalogum ecclesiastici omnes exhibeant, ut illius inspectione, uel ea, quæ amortizata sunt, agnoscat, uel pro ijs, quæ amortizata non sunt, ius suum exigat, quod ratione non caret. Nam cum facile alioqui lex fraudari possit: æquitas non patitur, ut vulgata iuris decisio hic locum habeat, quæ generaliter constituit, neminem ad professionem tituli sui compelli posse, & nullam in ciuilibus causis inquisitione admitti, l. cogi. C. de petit. hæred. & ibi Castræ. l. ult. C. de bō. uacan. Ex quo dictus Mignon factum affirmat, ut Franciscus Galliæ rex eius nominis primus, ingentem thesaurum ab ecclesijs in regno suo sitis, anno 1522. congesserit atque collegerit.

Et quamvis Reb. ad ordin. Reg. tomo. 2. titu. de dilat. ann. art. 1. glo. 1. num. 39. & 40. referat se in libris cameræ rationū Regiarum aliquando legisse, nullam ea in re procrastinationem manu mortuæ esse concedendam: existimo tamen ex varijs circumstantijs quæ concurrere subinde possent, tempore randum id moderandumque esse. Quid enim, si libri, rationes, ac registra, ex quibus catalogus ille confici debet, metu hostium (ut nunc quotidie magis experimur, quā uelimus) alio translata sint argu. cap. personas. de exceptio. quid si ecclæ manusve mortua in perturbatione, & euersione rei publicæ non nisi uilissimo pretio, magnoque suo malo, & in commodo distrahere cogeretur? argum. eorum quæ latè ad l. diffamari. C. de ingen. manumiss. obseruat Blaterius. Neq; alio sensu accipiendo esse censeo, id quod ad c. recolentes, in fi. extr. de stat. monacho. respondit Panor. fratres minores se rei immobilis sibi legataemptorem non inueniant, eam retinere non posse, sed eos aut cum alia eandem permutare, aut pauperibus largiri oportere. Civiliter enim uerba accipienda sunt. l. si cui. ff. de seruitut. & nulla talis cōstitutio tam præcisā est, quæ non honestam aliquam dilationem permitrat. l. si debitori. ff. de iudic. l. continuus. ff. de uerbor. obl. eo que pertinet beati Theodorei tentativa, ex sermone 2. cū ait, legibus lege opus esse: quoniam & marini pisces qui in multa falsedine enutriti sunt, sale adhibito ad conditum indigeant.

Ex simili æquitate, & Guliel. Bened. d. loco, & Papo. §. 479. obseruatum aiunt, quod cum res istiusmodi immobiles per manum mortuam distractæ sunt, propinquij illius ex cuius manu, familiaque ueniunt, eius pretij quod ab alio acceptū foter, oblatione facta, extrancos emptores excludunt. Bald. ad l. 2. C. de cōr. abal. Sed nos ea de re latius ante diximus. Et

Petri PecKij, De amortiz. bonorum.

3. Et quoniam plerisque omnibus persuasum est, legē istam bono publico esse introductam, id quod etiam superiorib. questionibus diffusius excussum, consequens est quascunque personas ad omissę amortizationis delationem accusacionemque admitti, l.2. ff. ne quid in loco pub. Etenim in omnibus caussis publico fauore existentibus, ueluti ad ius singulorum secundario quoque pertinentibus, receptum est, ut personæ alioquin inhabiles, minime repellantur. Rotata decis. 159.glo.ad l.popularis, ad verb. non potest, ff.de popular.a&t. Aymo cons. 132. Hypolit.ad l. si quis. num. 131. ff. de quæst. Vant.de nullis.titut. 14. Econtra vero si eo nomine manus mortua malo iure diffametur, utique ex dispositio- ne, d.l.diffamari, aduersus suos amulos fetueri potest, id quod eleganter de quocunque possessore, ad ca. si creditori, num. 17.extra, de vendit. & emptio.respondit Barbatius.

S V M M A R I V M .

7. *Reditus an amortizari debeant.*
2. *Amortizatio an necessaria quando una ecclesia transfert in aliam.*
3. *Amortizationis ius an præscriptionem contra Principem adiuvat.*

In quibus rebus amortizatio necessaria non sit. Cap. XXXV.

Qui lege aut statuto prohibetur emere, obligatum habere non censetur per hoc prohibitus
1. pater filium. §. fundum, & §. Julianus. ff. de lega. 3. l. volūtas. C. de fideicomm. ideoque, ut ad titu. de pigno. cap. quæ res obligentur, nu. 5. leganter scribit Mudæus preceptor & collega meus multis nominibus mihi honorandus, noua Cesa ris constitutio, qua monasteria, & non interitura collegia, manusve mortuæ bona immobilia emere prohibentur: ad 2. reditus annuos, eorumque creationem, recognitionem, & super rebus immobilibus pignorantiam seu hypothecariā assignationem non extenditur, per quam neque dominium earum rerum, quæ moram necente debitore publica sub-hastatione auctioneque plus offerenti diuendi solent, in istiusmodi manus mortuas transit, Inst. quibus aliena, i.e. vel non, §. 1. neque causa quæ ei constitutioni originem dedit, aliqua ex parte offenditur. Quo modo & ij qui officij nomine in Provincia degunt, cōparare quidē prædia non possunt l. qui officij. C. de contrah. emp. pignora tamen accipere vel hypothecas habere possunt. Nam si mutuare, quod palam est, possunt, quidni & securitatis cauſa de pignore aut hypotheca sibi prospicere? Ethoc quidem in reditibus redimibiliis indubitatum est, de quibus veluti non ad læsionem sed ad tollatum ciuium pertinentibus, fitus Regis excluditur, neque manum mortuam, ut eos extra potestatem tuam ponat, adigere potest. M. §. 41. nu. 92. ad consuet. Parisien. par. 1. In ijs vero qui profus inredimibiliis non sunt, & in quibus nulla spes ficturæ luitionis affulget contrario iure utimur. Pet. Belluga. d.loco. §. nunc videamus, num. 11. & in his obseruari solet, quod non quidem dominus directus prædius feudalis, super quo aslignati sunt, nisi tamen is fuerit Rex ipse, sed vasallus dominus utilis cogit manum mortuā ad eorum reddituum abalienationem, idem M. nume. 95. Ideoque nume. 96. de his censet M. qui tam graui pecunia comparati sunt, ut verilimile sit, vix vñquam eos redimi posse, eiusque sententia, §. 27. tit. de citat. subseruens huius oppidi consue tudo non alios manui mortuæ reditus permittit quam quæ nummo 18. aut leuiore comparantur, ne aliqui & fraus legi fiat, & in perpetuum illius patrimonium transire quodā modo videantur, arg l qui habebat, in princip. ff. de legat. 3. Neque vero tamē omnino expedita hæc est sententia. Nam cum diuites debitores in eam luendi reditus difficultatem non incident, pauperes ne leuiores quidem reditus facile redimant, utique si ea. in M. opinionem sequeris, nideretur eccliam manumque mortuam etiam redimibiliis reditus Principi non consentiente, a tenuioris fortunę hominibus, a quibus luitionis spes fere est nulla, adquirere non posse, quæ res ad eorum perniciem maxime spectat, & quidem potissimum eo tempore, quo, vt nunc sit, ij qui maxime labo rant, subleuanda indigentia suæ pecuniam aliquam sub reditu annuo inuenire neutiquam possunt, ita vt ad hunc articu lum quod artinet noua aliqua constitutione Principis, no uoque temperamento qualitat̄ temporis conueniente & idoneo opus esse existimem, cum satis sit sub reditu aliquo annuo redimibili, maiore aliqua pecunia quantitate accep ta, res immobiles obligare, quam leuissimo pretio, & ne cum dimidia quidem astimatione contendendo prædia au ta, florentesque possessiones uendere, & in perpetuum alienare,

His tamen idem M. tam §. 58. num. 71. par. 2. quam de contra. usur. quæst. 41. numer. 313. addit, quod si ecclesia seu ma-

nus mortua, a Principi reditum istiusmodi redimibilem cō firmari, & amortizari petat, certe sub quacunque uerborū forma id fiat, irredimibilem tamen non ideo facere, proprie rea & ea Principi concessio, ad eius solius præiudicium pertinet, si forte in perpetuitatem irredimibilem debitor deinde consentiat, sed ad tollendum ius debitoris non citati, non audit, non consentientis, nihil agit, etiam ex tacita & præsumpta Principi uoluntate, in dubio ius tertij tollere non præsumitur. l.2. §. si quis a Principe ff. ne quid in loco pu blic. Econtra uero (inquit ille) si Princeps reditus irredimibili res redimi posse uelit, & hoc lege lata lancitat, ad reditus in pium usum reliquos aut comparatos non extenditur, id quod uerum esse ex nostrorum Principi edictis perspicu potest.

2. Secundo quoniam cessante causa legis & constitutionis, cessat lex & constitutio c. cum cessante, de appellatio. l. fi. C. de lon. temp. præscrip. quando una manus mortua rem aliquam immobilem alteri manui mortuæ uendit, tradit, aut donat, nulla amortizatione nullove Principi contensu est opus. M. d.loco, num. 96. in fin. & §. 13. glo. 13. nume. 4. Semel etenim præcessit amortizatio, & ex eiusmodi venditione, tra ditione, donatione, neque natura neque qualitas rei aliena tæ aut personæ adquirentis demutatur. Reipublicæ autem & Principi præiudicium nullum sit, quantumque huic manu mortuæ accedit, tantundem & alteri decedit. Quod si re amortizata laico in feudum concedat vel in totò vel in parte, uel ad tempus, uel sub conditione, uelut per confisca tionem, alijsve modis reuersioni feudi de iure designatis ad eam sedire possit eodem iure utimur, scilicet ut nulla amortizatio desideretur, quando ea res neque priori amortizationis qualitatem amittit, neque veterem conditionem naturæ laicam propriæ resumit, sed ab omni eiusmodi onere semel liberata, in eandem libertatis cauſam redire potest. Alio iure utimur si (vt idem ille ait) prælatus ecclie sic ius cōfiscationis publicationisque habens, bona immobilia subdi xi sui delinquentis non in feudum prius ei concessa fisco suo addicat, aut solenni ritu res immobiles ecclie in laicam aliquam personam legitime transtulerit. Ut enim priore casu absque Principi consensu ea retinere non potest, ne qua fraus nimium legi fiat, sed distrahere compellitur, ita quo que posteriore casu, quia præcedens amortizatio illius voluntate semel extincta & resoluta fuit, absq; nouo consen su Principi coalecere atque reuiviscere nequit, arg. l. pro pter, §. 1. ff. ad S.C. Sylian. & ibi Dd.

3. Tertio earum rerum immobilium, quæ ad dotandas, fundandas, reparandas, uel amplificandas ecclesiæ pertinent, amortizationem necessariam non esse, arg. l. placet, & ibi gl. ad verb. dedicata. C. de sacros. ecclie. & Guiliel. Benedic. d.loco nu. 33. & lo. Papo ad consuet. Burbon. §. 479. tradiderunt, eamque in rem varias Francorum Regum constitutiones extare afferuerunt Sed in hoc nostro Belgio similes vidisse non memini, tametsi Principi nostri maiestas, cuius consensu ex constitutione Caroli V. Imperatoris postridie non. Nouemb. anni 1520. edita. neque monasteria, neque templia, neque sacella noua erigi possunt, in concedenda rerum hu iusmodi piarum & ad diuinum cultum pertinentium amortizatio, pro sua clementia difficile se præbere non solet. Tum uero quoniam ea cuiusque constitutionis conditio est & natura, ut futuris tantum det formam negotijs, ad præ terita uero minime trahatur. l. leges. C. de legib. c. ut animatum, de constitut. lib. 6. recte quoque admonent illi leges amortizationis recenter latas ad turbandom præteriti temporis possessionem, nihil adferre.

4. Quarto pro varijs regionum moribus aut legibus res im mobiles non amortizatae uel longiore uel breuiore tempore aduersus Principem præscribi possunt. In plerisque locis 40. annis, ut Guiliel. Benedict. d.loco, num. 5. Franc. Mignon. d.loco art. 37. Ioa. Zanso. ad consuet. Turonen. de indemni. art. 1. Masuer. titu. de præscrip. §. item si ecclesia, & Papo d. §. 479. attestantur: In alijs 30. annis, Rebuff. d. tomo 2. tit. de lit. dilato. gl. l. art. 1. num. 40. in alijs autem 60. annis. M. d.loco, num. 60. quibus si ecclesia seu manus mortua ea bona pacifice possedit, a fisco ad euacuandas manus compelli non potest, quanquam aut indemnitatē & iura soluere, aut eo nomine cum Principi componere teneatur. Porro ad ius commune quod artinet, erebriore sententia receptum est, quod licet ea quæ Principi in signum vniuersalis dominij, atque suprena potestatis, sunt reseruata, vlo tempore præscribo, nequeant, vt est præstatio centus & tributi. l. competit. C. de præscrip. 30. annor. Iason ad l. imperium. ff. de iurisdict. omn. iudic. tamen ea, quæ ex speciali priuilegio & prærogatiua Principi ratione supremæ potestatis concedūtur, quod genus est amortizatio, immemoriali tempore præscribi pos sunt c. super quibusdam, & ibi Dd. de verb. signifi. Franc. Bal bus d. tit. de præscript. Franc. Mignon. cod. cit. art. 42. 2. nu. 5. tametsi

rameti M.d. numer.60. & 61. etiam aduersus dispositionem istam iuris, præscriptionem istiusmodi ad ordinarias præscriptionis regulas moribus Gallicis renocatas esse afferat, nimirum respectu laicorum ad 30. annos, respectu uero ecclesiarum ad 40. & quidem potissimum non in detrimentū supremi Principis, sed in præiudicium inferioris domini vasalli.

Quinto amortizatio, & licentia data ecclesiæ aut manui mortuæ, ut bona immobilia retinere possit, suis finibus cōstringi debet, non etiam eo extendi, ut in vim illius licentiae & amortizationis alij ab intestato succedere possit. Pet. Belluga. d. loco fol. 82. nu. 39.

Sexto in locatione temporis centum annorum, quæ ab ali quo ecclesiæ uel manui mortuæ sit, amortizatione consensu Regis aut Principis opus non esse uideri posset, quia si quis rem aliquam alienare prohibitus fuerit, poterit eam ēt ad centum annos aut eo amplius elocare, gl. ad l. codicillis. §. instituto, ad verb. quam sequitur, Bald. nouell. in tract. de do te par. 7 priuileg. 1. quia finito tempore locationis omnino redit ad locatorem, & sic ad manum laicam & morientem, Imò uero non definit res esse in manu laica & moriente, quandoquidem locator manet dominus directus. l. 1. §. 1. ff. si ager uectig. Sed in contrarium urget, quod locatio longi temporis, etiam si expresse agatur quod nulluna transferatur dominium uel ius in conducedentem, suspecta est, & commo ditas fructuum, quæ ad tale longum tempus in conducedentem transit, pro uera habetur alienatione in materia prohibitiua ad cuitandam fraudem. Bald. in authen. hoc ius, col. 1. C. de sacrosan. eccl. Fabia. de mon. in rrac. de empr. quæst. princip. 4. quæst. ult. M. d. §. 41. quæst. 8. nu. 36. in fin. Didacus Couarruias pract. quæst. lib. 2. cap. 16. num. 1. Tiraquel. de retract. §. 1. gl. 14. nu. 84. cum sequen. soletque per Bart. & alios in d. §. instituto, sententia Accursij reprobari, maxime cum utile dominum ex tali contractu transferri uideatur. l. 1. ff. de superfic. Mihi quidem certe posterior sententia uidetur esse uerior, uidelicet, quod etsi amortizatio tali casu non sit necessaria, quia ecclesiæ seu manus mortua allegare non potest, se dominium illius rei locatæ in perpetuum retinere velle, quandoquidem ipse tenor contractus resistit, quia tam plenum est suspicionis huiusmodi contractus inire, & quia magna præsumptio hinc surgit, quod ad fraudandum Principem & constitutionem eius, talis locationis titulus queritur & prætexitur, ut post centesimum annum, nulla amplius fiat eius rei inquisitio, omnino consensu Principis necessarius est, ne eam rem quam tali locationis titulo accepit, extra manum suam ponere cogatur. Multo enim hominum obuiam eundum est. l. in fundo. ff. de rei uendic. ne quod vna via prohibitum est, nulla uia concessum esse uideatur. c. cum quid. de reg. iur.

S V M M A R I V M.

1 Principis constitutio an statutis locorum deroget.

2 Quid è conuerso.

Constitutio Principis adquisitionem rerum immobilium non amortizarum simpliciter prohibens, an statutis inferiorum aliter disponentibus deroget.

Cap. XXXVI.

Mod. loco proxime citato nu.
60. iuxta communem obseruationem totius regni Galliae receptum esse ait, quod tam feuda, quam censualia prædia libere in eccliam vel simile corpus quoquo titulo transferri possunt, ab eo que adquiri & possideri donec superior conqueratur: quo casu non resolutur alienatio & adquisitio, sed duntaxat compellitur eccliesia extra manum suam pone te, nisi dominus iura sua siue estimationem indemnitatis suę quam non cogit ut inuitus recipere habere. Atque hoc consuetudines huius oppidi Louanienses tit. de citat. §. 27. sequuntur. Cum autem Caroli V. Imperatoris, Principis nostri constitutio, quæ posterior est, in uniuersum tales contractus, donationes, largitiones, legata, translationes: & transportus, declareret esse nullius, effectus, momentu & uigoris, quæstio oritur quid hic seruandum sit, Principis nunc constitutio, an priuatæ cuiusque prouincie siue municipij statutum & consuetudo.

Ad quæstionem hoc modo responderi posset q̄ licet constitutio aut lex noua priori contraria eam tollat, licet nulla de priori mentio sit facta in eadem. §. sed naturalia. Instit. de iur. natu. gent. & ciuili. c. domino, & ibi glo. §. 50. distin. tamen consuetudines & particularia locorum statuta præterius commune edita, per legem posteriorem nouam minime re uocata esse censemur, quia cum Princeps. probabiliter ea

ignoret, non præsumitur illis derogare voluisse, nisi quatenus hoc expresserit, ut est elegans text. in c. 1. de constitut. in 6. quoniam quilibet ciuitas potest ipsa sibi condere statuta & consuetudines, c. illa. 12. distinct. c. certificari, extra de se pult. & dicuntur iura propria ciuitatis. §. quod vero. Institu. de iure nat. gent. & ciuili, quæ Princeps probabiliter ignorat nec tollere præsumitur id quod verisimiliter ignorat. l. mater. ff. de inoffic. testamen. qua de re ad d. c. 1. latissime loqui sumus. Et in simili uiderimus quod si inferiores imponant poenam statuendo, quæ non fuit imposita in lege superioris, illa poena ualeat, glos. in Clemen. ne Romani. in uerbo, tollo de iure iuri. quia per talem poenam lex superioris non infringitur, sed magis præfulcit & adiuuatur. l. cum in testamento. ff. de uerb. signifi. Cæterum quoniam constitutio Carolina omnibus Præfectis, moderatoribus, Scabinis & Magistris sub graui poena præcipit, aliud ne faciant, siue fieri permittant, probabiliter dici posse censeam, quod tacite saltē omnibus istiusmodi statutis inferiorum derogauit, maxime propter adiectam clausulam certæ scientiæ, quæ usus fuit in eadem sua constitutione: quam cum non ad priuatam cuiusque supplicantis utilitatem, sed ad commodum publicum additur, uim deragationis habere annotat loan. Crotus. Et hec de amortizacione sufficiant. Deo sit laus & gloria, cuius ope, huic Opusculo nostro, Anno 1581. mense Septembri supremam manum imposuimus.

CASVS IN Q VI BVS POENA MOR-
tis specifica a lege est imposta.
dom. Guilielmi Bont.

S V M M A R I V M.

- 1 Lapidans Christianum in Christi contemptum est morte puniendus. Virginem rapiens, idolis sacrificans, officia turbans diuina, contra naturam luxurians, scienter rebaptizans, & qui in lapide bumi crucem sculpsit, morti debent tradi.
- 2 Muricem emens, & purpuram tingens, muros uiolans ciuitatis, & proditor principis puniuntur pena mortis. Parricida, homicida, pacis uiator, seditionis, domini proditor, dominam adulterans, adulter, condemnandum emittens morte plectendi sunt.
- 3 Carcerem priuatam tenens, furcas erigens, commilitonem feriens in praesumendum domini, uel capitanei manum inferens, iudex pecuniam publicam subtrahens, & in bello fugiens morti addicuntur. Sacrilegus, depredator, monetæ falsificator, bruto subiecta, & incendiarius est morte puniendus.
- 4 Hostes adieris seditioni fauens, patriam prodens, uiarum aggressor, fur famosus, & pupille corruptor morti traduntur. Manus inferens, turbator pacis, hostibus arma præbens, leno, homines castrans, carcerens, frangens, & capitum dimittens plectuntur.
- 5 Pregnantem necans, cædis auctor, malandrinos receptator, debilitatum fingens, iudex matrem familiæ in publicum uocans, & ripas destruens, ac scribens falsum immunitatibus instrumentum morti subduntur.

Apidans Christianum
odio nominis Christi. l. 1. C. d. Iudeis. f. Qui virginem rapit. l. 1. C. de raptu virginum. Qui idolis sacrificat. C. de sarac. leg. 1. Qui officia diuina turbat. l. si quis in hoc genus. C. de episc. & cler. Qui contra naturam luxuriatur. l. cum vir. C. ad l. Iul. de adulteris. Qui scienter se rebaptizavit. C. ne sanctum bapti. rci. l. 2. Qui in filio signum crucis humi sculpsit. l. 1. C. ne liceat signum salua, &c. f. Qui emit muricem, & tingit purpuram. C. quæ res vendi non possunt. l. 1. Qui muros ciuitatis uiolat. l. f. C. de rerum diu. Proditor principis l. quisque. C. ad l. Iul. de adult. Parricida. l. 1. C. de his qui parentes occidit. Homicida occidi debet. l. 3. de epis. aud. & apocal. 13. c. Frangens pacem iuramento firmatam. c. 1. §. f. quis de pace iur. firm. Concitantes populum dicendo uiuat, vel moriat. l. 1. C. de sedi. Si seruus dominum prodit. l. capitulum. §. igni. ff. de poen. Seruus dominam vitians. l. 1. C. de mulie. quæ se proprijs seruis impo. Adulter. l. quamvis adul. C. ad l. Iul. de adult. Commentariensis qui reum mortis emisit. l. ad commentariensem. C. de cust. reo. f. Faciens priuatū carcerē. l. 1. C. de priua. Erigens furcas propria auctoritate. l. 3. §. f. ff. ad l. Iul. maiest. Miles socium commilitonem feriens. l. omne delictum. §. si quis. ff. de re mil. Quia in præpositum domini, uel capitancum manus intulit. d. l. omnes. §. qui manus. Iudei qui pecuniam publicam subtraxit. inst. de publ. iud. §. si lex. Miles qui fugit in bello integra acie. d. l. omnes. §. qui in acie. Qui maius sacrilegium facit. l. sacril. ff. ad l. Iul. pec. . Si actor, castaldo, vel procurator, subiectum depredauit. l. vniuersi.

D.Bernardi Laurentij, De excomun.

yniuerſi. C. ubi cauſe fiscāles. Qui monētam falficauit. l. fin. C. de ſalā mon. Mulier quæ ſc. animali bruto ſubiecit. l. miu-
tuer. i. q. u. 1. Qui incendium facit. l. qui ædes. ff. de incen-
dio. ruina. & naufr. t. Confugiens ad hostes. l. ſi quis aliquid
ff. de poenis. Fautores ſeditionis l. fautores. eod. titu. Patriæ
proditor. C. de abolit. l. fallaciter. Latro in itinere, uel ne-
more depredans. leg. capitalium. ſ. graſſatores. ff. de poen.
Fur famolus ead. l. ſ. famoſos. Tutor corrumpens pupillam.
l. l. C. ſi tutor eam. & c. Qui manus in ſe infert. l. ſi quis aliquid
ff. de poenis. m. illes turbator pacis. l. fi. fi. de re mil. Qui fulſit
adhostes. & eis uēdit arma. Tenēs pueram in lupanari in au-
cten. de lenoni. coll. 6. Homines caſtrans. l. j. C. de eunuch. Qui
effracto carcere fugit. l. l. de effract. carcerum. ff. Miles cu-
ſtos qui captiuum dimiſit. l. ſi quis aliquid. ſ. miles. ft. de poen.
5 t. Qui pregnantem necat. l. ſi quis aliquid. ſ. abortionis. ff. de
poen. Auctor agg. reſſurç. & uiolentia ubi cedes facta eſt. l.
quoniam. C. ad l. lul. de vi publ. Recipientiſ malandrinos. co-
tit. l. l. Miles qui ne pugnet debilem ſe fingit. d. l. omne deli-
ctum. ſ. continuum. iudex matrem familias in publicū vo-
cans. C. de off. diuer. iud. l. l. Qui ripas deſtruit. C. de ni. l. agg.
non rumpen. l. l. Scribens falſum immunitatis instrumentū.
l. l. C. de immun. nc. conce. lib. 10.

c. nouit. de iudi. extra cum concordan. Iurisdictio tamen ec-
clēſiaſtīca maior eſt. & excellentior temporalī. in cap. ſolite.
2 de maio. & obe. t. Ideo dicit imperator. quod leges non de-
dignantur ſacros canones imitari. in auth. ut cle. apud pro-
pri. epi. ſ. pen. coll. 6. iuncto. c. cleric. de iud. & c. cum ſec. ūdū.
de ſecund. nup. Qua de re una iurisdictio non debet aliani
impedire. ut d. c. nouit. de iudi. iuncta. l. conſulta diuaria. C. de
reſta. immo potius una aliam iuuare deber. ut 24. q. 2. domi-
nus. iuncta. l. fi. circa prin. de re. mili. lib. 1. 2. C. Et ibi de hoc per
Lucam de Pen. de quo etiam egregie loquitur Guil de mo-
te Lauduno in c. l. circa fi. de foro compe. in cle. & eſt teſt.
3 in c. l. de offi. ordin. t. Vnde haec eſt regula. q. laici in clericos
nullam habent iurisdictionem. nec in etiū. in alib. ut in ca.
at ſi cleric. & in c. cuni non ab homine. extra de iudi. & in c.
l. & 2. l. q. 1. cum concor. Nec etiam in cauſa pecuniaria ex
criminali deicende. ut no. lo. 32. diſt. c. ad hēc. & in capir.
Adrianus 62. diſt. item Bernard. & Host. in c. decernimus. de
iud. & in c. 2. de foro compe. & ibidem hoc tenet lo. Andr.
idem no. in c. 1. de cle. coniu lib. 6. Nec in cauſa mere ciuili
in c. non liceat. 3. q. 6. & eſt hoc expeditum in c. l. & 2. l. q.
1. & in c. qualiter & quando. de iudi. quod tenet Host. & lo.
And. in c. cle. de iudi. de quo etiam in c. quod clericis. de for.
compe. & in c. verum. eo. tit. per lo. And. Ita etiam no. Hug.
t. l. q. 1. c. clericum. & in c. alleg. unico. de cleri. coniuga. lib. 6.
facit optime. c. ſeculare. de fo. compe. lib. 6. cum concor ibi
signatis. vbi eſt hodie declaratum. t. In hoc tamen ultimo
membro dicunt nostri maiores excipi duos calus.

Primus calus eſt in cauſa reconventionis.

Secundus calus eſt in cauſa feudal. licet de hoc ſint opinio-
nes contrarie. tamen Inno. hoc tenet in c. verum. de fo. cōp.
dicens quod ſi in cauſa feudal dominus clericum ualaſum
diſtringat vel aliaſ repellat non incidit in canonē & c. de quo
plene diſputat Henric. boh. c. in c. all. at ſi cleric. de iud. hēc
tamen iura prediſta ſunt familiaria. vnde probatio eſt fami-
liaris. vt dicit lo. in c. parer. l. r. q. 3. quando unus papa aliud
papam inducit in teſtē. vt recitat lo. c. Romani principes. de
iure. in cle. ſuper verbo. Bonifacins. hoc tamen non obſta
te nullus fide. is abnegare debet iſtorum iurium. & ſimiliū
autoritatem. abſit enim dicere vt scriptura mentitur. 14. q.
5. quid ergo. Præterea prediſta approbantur non ſolum
autoribus iuriſ canonici. mo & autoribus iuriſ diuini. & c.
5 ciuilis. t. quoniam clerici ſunt exempli a potestate laicorum
autoritate ſummi dei omnium rerum conditoris. prout le-
gitur in c. cum ad uerum & c. duo ſunt. & c. imperator 96.
diſt. ſecundum Guil. de Monte lau. in c. l. de offic. ord. in cle.
de quo plene per Inn. in c. ſi quis. de maio. & obe. Et plenius
per ipſum in c. licet. de foro comp. ubi plene ipſe Inno. diſ-
ſit de iurisdictione ecclēſiaſtīca. & de illius origine & pro-
gressu. De liberalibus vero & priuilegijs a deo & a principi-
bus confeſſis ipſi ecclēſiaſ & personis & bonis clericorum
eleganter ponit Inno. in c. nouerit. de ſenten. excommu. ex-
tra. ubi de hoc remitto cauſa breuitatis. Vnde veritas teſta-
tur ſacri eloquij dicens. Nolite tangere Christos meos. & in
prophetis meis nolite malignari. Vtterius prediſta compro-
bantur autoritate iuriſ ciuilis. in authen. ſtatuum. C. de epi-
ſc. & cleric. ubi ad literam patet. q. iudices temporales nul-
lam habent iurisdictionem. nec in criminalibus nec in ciuili-
bus in personis clericorum. Per quam autoritatem dicunt
ibi doctores. & præcipue Bal. q. omnia alia iura ciuilia quæ
dicebant laicos habere aliquam iurisdictionem in clericos
ſunt correcta per illam auth. vti. nullum. C. de teſt. & l. abdi-
tors. C. de epiſco. audi. cum ſimi. trahant Hostien. & lo. And.
in c. verum. de fo. comp. Omnis tamen diſſinitio in iure pe-
nitentia. ſ. de reg. iur. Ideo liber casus p. prediſtos exceptos hic
enumerare. Ea de re ſubiectam ſepiem calus in quibus ver-
berans clericum non incidit in ſententiam excommunicationis. Ex ſex in quibus clerici diſtinguntur per ſeculare iu-
dices. Et alios ſex in quibus laici capiunt clericos abſque me-
tu excommunicationis. Quos calus reſcolli ex varijs paſſi-
bus iuriſ & diuerſorum doctorum conſtruionibus. t. Sunt
7 ſigit ſeptem calus in quibus percutiendo clericum non
incidit in ſententiam excommunicationis quos enumerat.
Inno. in c. non dubium. de ſent. excommu. Primus eſt cum
bono zelo cauſa correctionis. quis clericum verberat. ut pa-
ter. mater. magister. & prælatus. vt in c. 1. de ſent. excommu.
Et ibi de hoc per Henr. boh. Secundus eſt ſi cum iocofale
uiate. vt in c. 1. ibi per Hen. in 2. di. Tertius cum quis inuen-
it clericum turpiter agentem cum uxore. ſorore. & matre.
de quo in c. ſi uero. de ſenten. excommu. in 2. di. Hem. Quar-
tus ſi vim vi repellat. vt in d. c. ſi uero. & ibi de hoc per Hen.
in 1. diſt. Quintus ſi ignorauit cum eſte clericum. in c. ſi uero
2. & ibi de hoc per Hen. in 1. diſt. Sextus ſi inuenit clericum
apostolam. ſi non deferendo habiri u. & ro. pluram clericale
poſt triuia in puatione. vel ſi ſequiſ & enorimib. ſe impri-
ſecat

TRACTA TVS CONTINENS CASVS IN QVI BVS Iudex ſecularis potest manus in personas cle- ricorum. ſine metu excommunicationis impo- nere. excellentissimi doctoris D. Bernardi Lau- rentij primi præſidentis Tholosæ.

S V M M A R I V M .

1. Iurisdictiones diſſinita debent eſſe. Iurisdictio ecclēſiaſtīca temporalī
maior censetur.
2. Leges ſacros canones imitari non pudenſ. Iurisdictio una alijs non debet
eſſe impedimento.
3. Laici in clericos nullam iurisdictionis aedium exercere poſſunt.
4. Laicus in clericis iurisdictionem habet in cauſa reconventionis. & fe-
dali.
5. Clerici a laicorum potestate exempti ſunt ſummi dei autoritate.
6. Iudices ſeculare nullam in clericos iurisdictionem exercere poſſunt.
7. Percutiens clericum in ſepiē caſibus excommunicationem non incurrit.
8. Index ſecularis ſex caſibus clericum coercere potest.
9. Clericus per iudicem ſecularem puniri potest ſi ſexis. & enorimib. ſe-
minisquerit.
10. Clericum militarem habitum gerentem percutiens non efficitur excom-
municatus.
11. Clericus uitam turpem ducens tria per annum facta monitione omni pri-
uilegio clericali ſpoliatur.
12. Cardinales ad celebrandam romani epiſcopi electionem poſſunt includi
per dominos temporales.
13. Curialis effectus clericus per ſecularem iudicem ad curiam renocari pot.
14. Clericus attentans aliquid in iurisdictionis temporalis præiudicium po-
tent per iudicem ſecularem coerceri.
15. Iurisdictio ecclēſiaſtīca iuste defendi debet. non tamen iniuste.
16. Executio multæ pecuniariae non contra perſonam clerici aut in bonis ec-
clēſiaſtīcis fieri debet ſed in bonis ſuis temporalibus.
17. Index ſecularis de poſſessorio cauſa ſeu rei ecclēſiaſtīca potest cognoscere.
18. Epiſcopi olim territorio carontes ſuas non exequabantur ſententias.
19. Index ſecularis ſex caſibus clericum capere. & carceri mancipare po-
tent.
20. Index ſecularis clericum in flagranti criminis comprehenſum per
20. horas detinere potest.
21. Creditor potest debitorem clericum de fuga ſuceptum capere.
22. Verbum dei non debet adulterari nec de deo eſt aliquid falſi etiam in
eius laudem aſtruendum. quod plerique faciunt. mandata ipſius negligentes. ut ſuas stabiliant adiumentiones.

Voniam frequenter in-
tuerſi modernis temporibus clericos capi di-
ſtrinki. & plerunque iudicari a temporalibus
iudicibus ſive magistratibus. igitur uigilanti stu-
dio inuestigare curauit totis pro uitribus an. & quando hoc
ſit eis licitum. ſcilicet laicis imponere manus in perſonas cle-
ricorum ſine metu excommunicationis atque offenſa diut
ni iudicij.

Primitus eſt præiupponendum q. iurisdictiones ſunt di-
ſſinitæ. in aut. quo. oport. epiſ. & cle. colla. 1. circap. in. iuncto.

Tractatum Tomus Undecimus.

329

scat sine habitu, & tonsura clericalibus, siue monitione, de quo tamen latius inferius dicam.

Septimus, & ultimus cum clericus se prouersus transfert ad actus contrarios clericatui, ut quod efficit miles se immiscendo sequis & enormib. ut quia bigamus efficit. Et est de his dicam in seq.

8. Præterea, & secundo reperio sex casus in quibus iudex et papalis coercere potest clericum. Primus est quoniam clericus incorrigibilis est, & est degradatus, & traditus brachio seculari in causa non ab homine cum concordia suis de iure. Et intelligo, quod sit degradatus iuxta formam. et degradato de penitentia lib. 6. Casus autem in quibus clericus tradit brachio seculari enumerantur per gloriam in causa ad abolendam extra de hære. Secundus casus est ubi unquam ecclesiastica pars deficit, iuxta ea, quae non sunt in causa princeps. 33. q. 5. in causa filii. 16. q. 7. ubi dicit tex. quod metropolitano dissidente bona ecclesiæ adeo regia dignitas. et ibidem pro gloriam vide et per Luc. de penitentia in causa si coloni. C. de agricul. & censu lib. 11. Tertius quoniam per ecclesiam inuocatur brachiū secularis in causa.

9. cum ibi non de officio. Ord. Quartus ubi unquam clericus se immiscet sequis, & enormib. in causa ex parte, et de priuilegiis iuncto. et per peditum. et causa cum non ab homine de senectute excusat. ubi de hoc de quo latissime per Hen. in causa ut fame de senectute excusat. et in causa ex lysis. in 3. dist. extra de uia & honore clericorum inter cetera legit, quod si clericus facit contra statutum clericale assumendo militiam, immiscendo se senis, & turpibus vel apostarando ab ordine clericorum, pariter enormia committendo sine laicali monitione exuitur oī priuilegio clericali. hoc idem tenet Inn. in causa in audiencia de senectute excusat. qui tex. dicit et quod clericus assumens habitum militare si tertio monitus non desistat, si caput seu percutitur, pro tales laicos non sunt tales laici excusat. Inn. tamen supplet super uerbo, moniti, subaudi maxime. Et nota, quod ille textus non dicit, quod se sequis, & enormib. immisceatur, sed solus pro habitum militare assumperit. Sed in causa de apostolice. Inn. dicit quod ad hoc, quod perdat priuilegium clericale duo requiruntur. si quod se transferat ad habitum militare, & pro sequis, & enormia committatur. et si autem clericus vita turpe educatur, ut quia est publicus ioculator, buffo seu goliardus: tunc siue sit in sacris, siue non, post annum ipso iure, vel et intra annum tria tamen monitione praecedente, perpetuo ex uitetur oī priuilegio clericali. in causa unico de uia & honore clericorum lib. 6.

Si uero alias turpe clericus exerceat vitam, ut carnificum, macellarius vel tabernarius personaliter, tamen post triennium monitione post terminum competenter arbitrio monitionis præfixum, si sit coniugatus omnino, si non sit coniugatus in rebus. Et tunc si omnino incedat in habitu laicali et in persona priuilegii clericale quādū in praemissis insistit amittit, ut in clementia. 1. de uia & honore clericorum. Quintus est casus. ubi maius periculum. de electione. lib. 6. iuncto. et ne Romani. eo. tit. in causa ubi dominus papales possunt de facto includere dominos cardinales ad celebrandam electionem summi Pontificis. Sed quia hoc faciunt dominus papales ex commissione vel concessione summi Pontificis a quo in hoc causa p̄dictis dominis papalibus attribuitur talis pars, dico quod laicus ex commissione vel delegatione propter potest clericos non solum ciuiliter quinimo criminaliter coercere fuit. Io. qui hoc notat. 32. dist. c. ad hanc. & in causa Adria. 63. Idem tenet Hen. bohic. post Bern. Host. Inn. & Io. And. c. alle. at si clericus de iudice. Et per hoc ut opinor excusantur officiarii nostri regis Francorum, qui rex in his multa habet priuilegia apostolica, & plures præminentias a deo, quod officiarii sui capiunt clericos, & detinent sine metu excōicationis, sed eos corporaliter non puniunt, sed bene pecunialiter in causis priuilegiatis, ut infra dicet. Sextus, & ultimus casus est in causa quis curialis. de episcopo & cle. C. ubi curialis, si clericetur potest per papalem iudicem et per manum injectionem, ad curiam reuocari. & uide ibi Bal. Et potest huius esse ratio: quod ubi aliqua sunt in cognitione, & iurisdictione, ex natura causa iudicij papalis, potest cognitio seu iurisdictione, exerceri, per papalem iudicem in clericum ut in causa uerum de foro compe. & in causa ex transmissa. eo. tit. quæ loquuntur in feudo. & in causa ceterum, de iudice. Vnde si clericus resistat: tunc a iudice seculari potest de facto repelliri, & eius persona potest de facto a feudo exi sine me tu excōicationis secundum Inn. in causa uerum. & ex hoc quotidie practicamus, quod in causis, quae pertinent papalibus de iure vel ex priuilegio, ut in causis, quos dicimus priuilegiatos in hoc regno. Uel quoniam clerici aliquid attentant in præiudicium papalis iurisdictionis, profecto, papales possunt coercere clericos resistentes, & merito: quia quilibet potest tueri suam iurisdictionem et pénali iudicio, ut in causa unica. in principio. ff. si quis ius nisi obtemperat. & non Inn. in causa de officio delegat. quo casu iudex potest et non subditos coercere, iuxta causa Romana. de pénitentia lib. 6. & non plene Inn. in causa de officio. dele. Et ob id iudices papales in dictis causis clericos multant, nec propter hoc puto eos incidere in finiam excōicationis nec facere contra libertatem ecclesiasticam, quae licet sit fouenda, & amplianda, non tamen, quod alijs ius suum auferat. ar. c. ex tenore de fo. cōpē. non enim debet apponi laqueus fauore ecclesiastarum, ut in causa mulierum de iure iuraria. & ibi sunt concordan. ut iurisdictione ecclesiæ semper tueri debet ob dei reverentiam, & clementiam, sed nullatenus iniuste

vt dicitur de causa pupillari. in causa quoties. ff. nec utique. ff. de admis. tu. Et quibus opinor, quod iudices secularis contra personas ecclesiasticas iurisdictionem exercentes debito modo utique non excedunt. Et maxime, quia hoc faciunt ex priuilegio iuris vel proprium aut saltem ipso papa sciente, & tolerante, ad quod bene faciunt non. in causa quoniam de uia & honore clericorum. per Inn. in causa j. de treu. & pa. & uide

16. quæ posui ibidem satis late post Inn. Et Verum est tamen pro tunc executio hominis mulierum pecuniarum non fiet contra personam clericorum nec in bonis ecclesiasticis, quia non subiiciuntur iudicis, et papali, sed beneficium executio in bonis eorum papalibus. immobilibus tamen, cum mobilia sequantur personam iuxta. si captiuis. ff. expulsus. ff. de captiuis. & postli. rever. & no. Dyn. in causa. Et ff. patronus. ff. de bono. libe. & plene Old. de ponte de Laud. cons. 59. & consil. 17. Fiet igit executio in bonis immobilibus. seu in rerum papalitate si quā habeant, cum talia bona papalia subiiciuntur iurisdictioni regum, & aliorum papalium dominorum, ut in causa.

17. quo iure. 8. dist. & ita seruamus. et præterea iudices papales in regno Francie cognoscunt de possessorio causa seu rei ecclesiasticae: quia possessoriū rei ecclesiasticae seu beneficialis est quod papale, & non spūiale: sed Inn. p. m. in causa cū dilecti. de ele. licet quidam in hoc contra. Sed Bernar. vñ hoc astruere, in causa lysis. de iura. calū. quia possessio habet plurimum facti. & precepta de ea potest iudex papalis cognoscere et in rebus spūialibus. seu ecclesiasticis secundum Bar. in causa potest pupillus. ff. de auto. tut. & in causa Titia. ff. so. matr. & melius in causa quoties. de iudicis. C. & Io. An. in causa tuam. extra de officio. cogn. & Pan de Lea. in causa i. de usu. in cle. qui dicunt, quod quoniam agitur de quoniam facti incidentis in materia ecclesiastica iudex papalis cognoscere potest. Et unde secundum iura antiqua episcopi non habebant territorium. & ideo non execabantur quebantur fratres suas. Sed iudices papales suas execabantur secundum Cy. & Bal. in causa episcopi. C. de epis. aud. Et precepta licet cognitio dotis pertinet ad ecclesiam ut in causa i. & 2. de don. inter uir. & ux. tamen in quantum requiritur in ea executio facti illa fiet per iudicem secularium. & non per ecclesiasticum secundum Inn. in causa significanti. de officio. dele. secundum unum intellectum, & ex hoc dicemus inuentaria honorum papalium clericorum debere fieri per iudices papales, quia illa subiiciuntur temporalibus, ut in causa quo iure. 8. dist. superius alle.

18. Postremo reperio alios sex causas in quibus iudex papalis sine metu excōicationis potest capere clericum, & incarcere. Primus est in causis prædictis in quibus potest fieri punitio seu coertia personæ: quia cui licet, quod est maius &c. Secundus de mandato iudicis ecclesiastici ipsorum male factorum ad fines remittendi, in causa universalitatis. & causa ut famæ de senectute excusat. & ita tenent Arch. & Io. And. in causa si clericos. co. ti. lib. 6.

Tertius quoniam iudex laicus videt clericum ad alterius iniuriā præparat, & non adest prelatus suus, si ipsum clericum alias compescere non potest, nam tunc potest cum sine metu excōicationis ligare, vel incarcere secundum Inn. qui hoc non in causa si uero de senectute excusat. quem sequitur Lu. de Pena. in causa generali. de decu. lib. 10. C.

20. Quartus et quoniam iudex secularis reperit clericum in criminis flagitiis, quem potest per 20. horas detinere fuit Ber. & Io. And. Host. tamen contra in causa ut famæ de senectute excusat. & Gan. & Guil. de monte Laud. in causa i. de officio. in clementia. Quos sequitur Hen. bohic in causa non ab homine de iudice. Archi. tamen in causa præsbyteri. 8. dist. Luc. de Pena, post eum in causa generali, sequitur opinionem primam quae uidetur esse consuetudine approbata. Quintus casus est quoniam maritus inuenit clericum adulterum cum uxore sua secundum Host. & Pet. Bohic. in causa i. si uero, de sententia excusat. Cui autem pertinet vel incubit probatio clericatus, & coram quo hodie declaratur in causa si iudex laicus de senectute excusat. li. 6. Sextus, & ultimus casus est ubi timetur de fuga debitoris est clericus, quoniam creditor potest tuuc talem debitorem capere iuxta terminos latitans prætor. ff. si debitorem. ff. quae in frau. cre. alieni sunt, ut rest. & hoc absque metu excusat. ut singulariter ponit Io. An. in nouella, & Inn. in causa ut famæ de senectute excusat. Et ibi de hoc. Hæc uero citra præiudicium. potestatis, iurisdictionis. & libertatis ecclesiæ per strinxisse sufficiat, quibus nullatenus derogare intendit, sed solus pro tua uera veritate iustitia p̄dicta gratificare plumperit.

21. Non uero debemus esse adulterantes verbū dei veritate Apostolus. 2. ad Corint. in causa. Vnde non solum de ecclesia, sed etiam de deo ualde perhorrendum est aliquid falsi astruere etiam si ad eius laudem uideatur pertinere, ut scribit magister sententia. & ad Corin. cap. 15. subiungens quod non minori, sed maiori fortassis scelere si in deo laudatur falsitas qua uituperatur ueritas, quod est tenaci animo commendandum, & perpetuo menti tenendum. Omnia tamen submittendo correctioni, & determinationi sanctæ matris ecclesiæ. Nam sicut errare uel minus sapere communis est infirmitas. Sic & in errore persistere præcipuum est horrendæ iniquitatis. Deo gratias.

Bernardus Laurenti utriusque iuris doctor.

Stephani Aufrerij, De potestate super ecclesias.

TRACTATVS CELEBRIS DE POTESTATE

secularium super ecclesijs, & personis ecclesiasticis, excellentis doctoris dom. Stephani Aufrerij Tholosani.

S V M M A R I V M .

- 1 Imperator non debet pontificatus iura arripere, nec econuerso pontifex imperatoris nomen usurpare.
- 2 Spiritualis actio carnalibus distare debet incuribus, & deo militans non debet se negotijs secularibus implicare.
- 3 Laicus etiam religiosis nulla super ecclesijs, & personis ecclesiasticis dicitur attributa facultas.
- 4 Rex Francie iurisdictionem ecclesiae non debet impedire.
- 5 Superna potestas, quam habitu Papa censetur habere, ad quid ualeat.
- 6 Papa potest etiam inter laicos intramittere se arduis negotijs maximis que difficultatibus scandalum generantibus.
- 7 Privilegium immunitatis personae clericorum, quo iure censeatur.

Introductio.

Ametsi pontificatus

iura non deberet imperator arripere neque pontifex imperatoris nomen usurpare beato Cypria. sic dicente. Idem mediator Dei, & hominum Christus Iesus sic actib. proprijs, & dignitatib. distinctis: officia ptatis vtriusque discreuit uolens medicinali humilitate hoīum corda sursum efferri, non humana superbia rursus in inferiora demergi.

- 2 Ut ēt imperatores Christiani pro æterna vita pontificib. indigerent, & pontifices pro cursu temporalium tātummodo rerum imperialibus legibus vterentur, quatenus spiritua libus actio a carnalibus distaret incuribus, & Deo militans minime se negotijs secularibus implicaret: ac vicissim ne rebus ille diuinis presidere videretur: qui secularibus negotijs esset implicatus.
- 3 Proinde laicis etiam religiosis super ecclesijs, & personis ecclesiasticis nulla sit attributa facultas, quos obsequendi manet necessitas non autoritas imperandi.

- 4 Vnde Celestinus tertius eius in epistola decretali, nō abs re protestatur suæ intentionis non esse regis Francorum iurisdictionem perturbare vel minuere, cū rex ipse iurisdictionem ecclesiae nec vellet neque deberet impeditre. Nam si regum ipsorum glorioſissima gesta mente reuoluamus, non modo uniuersitatis ecclesiae iura uiolare, aut quoquomodo perturbare ſemper abſtinuerunt: Quinimmo aduersus iuriū eorundem inuasores innumeros duxerunt exercitus. Et ex prætentis Franciæ regno per regidas alpes magnis periculis, & laboribus tranſeuntes durissima longissimaque bella geferunt. Quod factum est vt Francorum domus pro singulari laude, inter oēs fideles Christianissima nuncupetur.

Nihilominus a tpe quo munus officialis Tholosanigerecepit, spūales officiales atque tpaies in plerisque calibus uidi frequenter virinque ſe moleſtare. Nobis dicentibus ecclesiasticam iurisdictionem immunitatem, & libertatem per ante dictos ſeculaires iudices opprimi, ledii, turbari, & multifariam vsuperari. illis aut in grande temporalis regalitque iurisdictionis præiudicium grauamina nouitates, & usurpatiōnes complures per nos fieri, & attentari querentib. Hinc ipse prouocatus Anno dom. 1486. Nouembr. pe. luce. cle. vt clericorum de off. ord. in cle. publice repetendo. Calus non nullos in quibus iudex ſecularis de clericis ceterisque personis ecclesiasticis, ac eorum causis, rebus, & negotijs cognoscere nec non iudicare aut aliā illis ſe immiscere de iure poſſit ac a diuerso iudex ecclesiasticus, de laicorum personis eorumque causis, aut negotijs cognitionem, atq; diſſinfectionem ſibi poterat vendicare, aut pariter illis ſe immiscere in medium tunc adductos, cum aliquibus cōclusionibus ibidem publice diſputatis ſub hñōi breui compendio colligere decreui. Verum, quia nil tam perfectum in humanis adiumentibus reperitur, q̄ ex aliqua ſuī parte defectum aliquem non patiatur. Si quid in eo minus bene poſitum ſuperfluū que uel diminutum inueniatur, id ſcientia defectui non erubescam imputare. hinc nostrę lucubratiūcula lectors postpoſita corrigere, & emendare non dedignentur, imperfectū quoq; ſcientia ſuppletat perfectio charitatis eorundem.

Præterea intentionis noſtræ nequaquam existit iurisdōni, conſuetudinibus, priuilegijs aut libertatibus ſanctæ matris ecclesiae, uel regiae maiestatis, in aliquo detrahere uel dero-

gar, determinationi ſedis Apostolice me ſemp submittēdo.

Prima conclusio, fuit talis, quamuis ecclesiasticæ, & ſeculareſ iurisdictiones, ſint diſtinctæ, ueruntamen Papa iurisdictionis imperatoris cenſetur manere.

Secunda conclusio. Et ſi papagladij temporalis exercitiū, non habeat apud cum: tamen ſuprema cēſetur potestas. Huic modi conclusionum probationes, & improbationes ac improbationum ſaluationes, in præſentiarū breuitatis gratia prætermittere conſtitui, quandoquidem iſta latius deſcripſerim in alle. repeti. 1. & 2. q. princip. De quibus etiam pleniū per Ant. floren. in 2. par. 3. part. tit. 23. Fran. Paui. in extra uag. unam ſanctam. Card. S. Sixti in tract. de papa. q. 64. Petr. de monte in ſua monarch. in 3. lib. incipiente, expeditis his. Ant. in repetitione. c. per uenerabilem. qui fi. ſint le. 10. colu. Oldr. consi. 84. Ang. in l. deprecatio. ff. ad. l. Rhodium de iaqu. Arch. in tract. de hæresi. 15. char. in uer. & quia eſt tanta præminentia. & Milis in repe. in uers. iurisdictione, uer. iurisdictionis prorogatio, vbi ait q̄ in papa non cadit iurisdictionis prorogatio, cum ſit iudex ordinarius cunctorum. Et ibi, & in uerbo, papa. uer. papa non ſolum. dicit, q̄ laicus conuentus coram papa ſi dicat eum non eſſe iudicem ſuum, ineptè excepit: nam dicere debet papam non habere in eo iurisdictionis exercitium. Et ita refert in Rota practicari.

5 Et ſi quis forſan diceret, Ad quid ualeat ſuprema potestas quam habitu papa censetur habere, uide ubi ſupra circa finem ſecundæ quæſtionis, ubi tenui ualere ad multa. & primo ut iſpum imperatorem tanquam inferiorem deſtituat exigentibus cauſis.

6 Item in omnibus arduis negotijs, & maximis difficultatibus generantibus ſcandalum in Christianitate. nam papa potest huiusmodi maioritatis rōne te intromittere etiam inter laicos, & exercere huiusmodi potestatem ſibi a Deo attri butam, ibi uidere potes latius rationes, & iura hæc comprobantia: adde Sicut. in c. ſi duobus de appet. ubi alle. Inno. idem tenere in ca. cum te. de re iudi. & in allega. capitul. per uenerabiliem.

7 Tertia conclusio. Licet priuilegium immunitatis perfonæ clericorum ſit de iure politio, fori tamen priuilegium eſt, de iure diuino. pro quo ultimo eſt bonus tex. in c. ſi imperator. 96. diſt. ubi glo. quam omnes extollunt. & ſequitur Zab. in repe. c. perpendimus. de ſen. excom. idem tenent Tancre. Inn. Goff. Host. Ioan. And. Sicut. in c. 2. de maio. & obe. Rota deci. 48. in antiquis. Gemin. in §. 1. ege. 2. cap. uol. 4. diſt. Sicut. in repetitione. c. ecclesia. de confi. & in c. ſolitæ. 6. not. de ma. & obe. & de foro compe. c. ſi diligenti. Old. consi. 73. Lud. in ſing. 424. inci. Sed arg. poſſet facere papa. Sicut. in c. at ſi clerici. de iudi. & in c. fi. de foro competen. c. propoſuisti. de concil. præb. & c. literas. de reſti. ſpo.

Ex his ponitur regula talis.

S V M M A R I V M .

- 1 Papa potest dare principiſcentiam, & autoritatem iudicandi de clericis certi loci.
- 2 Papa eadem ratione, qua potest unum clericū ſubjicere laico: eadem certos clericos principi.
- 3 Rex, & officiarij an, & quam, & ſuper quos clericos habeant iudicandi potestatem.
- 4 Argumentum, de toto ad partem, an in materia priuilegij ſit ualidum.
- 5 Papa, an poſſit ſtatueret, quod clerici in ſacris non ſint obligati ad horas canonicas.
- 6 Clericus falſum deponens coram iudice ſeculari potest ciuiliter puniri.
- 7 Aduocatus: pars uel notarius clerici coram iudice delinquentes poſſunt ciuiliter puniri.
- 8 Clericus coram iudice ſeculari falſo utens instrumento ciuiliter, puniri potest.
- 9 Clericus coram iudice ſeculari teſtimonium perhibere prohibetur.
- 10 Religioſi, an poſſint compelli teſtimonium ferre in curia ciuili.
- 11 Index laicus potest corriger clericos, deficiente ecclesiastica potestate.
- 12 Degradatus attualiter cenſetur de foro ſeculari.
- 13 Clericus anathematizatus, per ſecularem potestatem potest comprimi.
- 14 Clericus ioculator poſt trinam monitionem, non deſiſens ipſo iure primi legio clericali priuatur.
- 15 Clericus, uel ſtem clericalem non deferens non debet priuilegio clericali gaudere.
- 16 Clericus in minoribus conſtitutus, & duas duxit uxores coertiōni fori ſecularis ſubiacet.
- 17 Officia publica exercentes priuilegiis gaudere non debent clericalibus.
- 18 Iudex laicus potest ex Papa delegatione, de cauſis ſpirituaiibus cognoscere.
- 19 Clericatum aſſumens poſtquam captus ſit a iudice laico an liberari debeat a manibus laici.
- 20 Indices ſeculares poſſunt contra uolatores ſalveguardie cuiuscunq; ſtatus ſint cognoscere.
- 21 Clerici arma portantes uenient ciuiliter puniendi.

Officiarii

- 22 Officiarij regij possunt quoscunque sibi rebelles punire, & coercere.
- 23 Clerici iurisdictionem regia usurpare uolentes ipsius iurisdictioni debent subiacere.
- 24 Clericus artifex delinquens an gandeat privilegio clericali.
- 25 Clericus assumens officia laicorum si in eis delinquit venit laicaliter puniendus.
- 26 Clericus, assensus potest criminaliter per indicem secularem puniri.
- 27 Clericus, qui habitu, & tonsura dimissis diu se enormibus delictis immiscuit, non potest se pro clericu defendere. & n. 28.
- 28 Clericus arma militaria deferens si monitus non deponat, omne prilicium clericale perdere debet.

Prima regula.

Lerici non possunt de cri-

mine coram seculari iudice conueniri, nec valer consuetudo contraria. tex. est in c. 1. & 2. 11. q. 1. & in c. clericorum de iudi. Et hoc siue agatur criminaliter siue ciuiliter, vt c. 2. de fo re compe. ubi statuif, q nullus clericus distringi possit aut co denari a iudice seculari, ad q tex. in c. unico. de cler. coniug. lib. 6. ibi trahi no posset criminaliter aut ciuiliter ad iudiciu seculare. Nec ab ipsis secularib. iudicib. debere personaliter vel et pecuniariter condemnari. & q prædicta consuetudo in contrarium non valeat, uide latissime in deci. Ro. sup. alle. ubi, q ex nulla consuetudine quantumcunque vetustissima no potuit rex Angliae acquirere iuris dñem in clericos, maxime pp. divini iuris repugnantiam. & sequit Gemi. in alleg. §. 4. dist. ¶ Fallit primo regula præsens, ubi Papa ex cā daret vni principi p̄tatem iudicandi de clericis certi loci uel territorij. ad q adduco Zab. in repe. d. c. perpendimus. ubi tener, q Papa non posset tollere p̄talegium clericorum quo ad forum. Quia illud est de iure diuino non ceremoniali, sed moralis, contra q Papa non dispensat. 25. q. 1. c. lunt quidā. & sequit Sicut. in alleg. c. 2. de maio. & obe. Et hoc verum q̄ id vellit facere ex toto, quo ad unum aut uel quo ad aliquos in particulari bene posset secundum Zab. alleg. c. dector. 34. dist. & q no. Arch. in alleg. c. lunt quidam. ad hoc. c. vnicū. de cle. coniug. lib. 6. secundum cūm. & bene facit. c. verū. de fo. cōp. & c. Romana. q. debet. de appelli. 6. Prohibitio. n. disponendū contra ius diuinum in Papa procedit in dispōne uniuersali, quā tollit ius diuinum no in particulari. ¶ Et iō qua rōne dicit Zab. q unum clericum subiçere pōt laico v̄ eadem posse dici de aliquib. clericis in certis casib. respectu unius principis secularis sicut in §. uerum. 32. dist. Papa commisit duob. ducibus cām clericorum simoniacorum. & in c. mennā. 2. q. 5. ubi Brunichilde Francorum reginę cā spāalis committitur. & facit. c. nos. & si inco mperenter. 2. q. 7. ad idem tex. in c. illud. 10. q. 3. ubi committitur laico ne permitrat aliquem ep̄orum Sicilię de parochijs ad se pertinentib. noīe cathedra uici amplius quam duos solid. accipere neq; compellere præsbyteros aut clericum parochiarum suarum supra vires suas ei conuiua præparare. ad q glo. in c. clericus nullum. 1. q. 1. Et si illud facere possit per viam priuilegij. ¶ Propter, q rex, & officiatij eius debent h̄c facultatem iudicandi, & puniendi ciuiliter clericos in certis casibus, quos priuilegiatos appellant,

4 de quib. latius infra subdicit. ¶ Nec v̄, q hic locum habeat argim de toto ad partem, dicendo Papa non pōt hoc priuilegium fori tollere in toto, ergo nec in parte. dari quidem pōt instantia multiplex. Non posset Papa uniuersaliter statuere super non solutione decimarum: & tñ particulariter id facere coniueuit, & dispensat cum aliquibus. gl. 2. in c. a nobis. de deci. & ibi doct. ¶ Non posset statuere gñaliter, q clerici in sa cris non essent obligati ad horas dicendas canonicas: quia hoc esset contra ius diuinum, quo canit, septies in die &c. in c. 1. de celeb. missa. Et tñ papa dispensare pōt cum uno si non super uno: saltē tuper tanto. Imol. & Zab. post Lau. in cle. 2. de celeb. missa. pp. quā alia plura, quā longum nimis esset recitare, v̄ q papa possit ex cā certos clericos iudici subiçere seculari.

6 Secundo fallit in clero falso deponente coram seculari iudice, quia talē pōt iudex secularis ciuiliter punire per rex. in l. nullū. C. de testi. & ibi hoc tenet gl. Cy. & Bal. d. & Fed. de senis cōsi. 87. q incipit, Factum q proponit ubi sic inquit. Item ad hoc. q obiçit. q index laicus non pōt punire clericum de criminis, siue principaliter, siue incidenter. Respondeo, q coram eo non pōt de criminis accusari. Sed dico, q iudex secularis clericum agētem, vel accusantem coram eo calumnose, vel fallā aut uaria testificantē pōt ex officio extra ordinariae p̄nnire, ita tñ q executio p̄enæ, si facienda sit in persona, reserueretur ep̄o. Si vero sit realis executio fienda in bonis illam poterit facere iudex secularis, vel distingendo eius fiduciarios quos clericus ipse dederit. C. qui accusa. no pōt. l. 3. Et eodem modo pōt punire clericum in ciuibus de

sientem in expen. Ethoc sentit glo. 5. q. 6. c. præsbyteri. aliás est. §. & ibi Arch. facit quod not. de iu. c. at si clerici, idem tenet Pet. de Anch. in repeti. c. ea quā de reg. iur. lib. 6 sub quā stione. 22. principalis, dicēs hmōi op̄i. Fede. fundatam in æqua consideratione. Et ista op̄i. de consuetudine seruatur in præsenti regno. Cum aut una orionum habet pro se consuetudinem, illa est præferenda. nam consuetudo est optima legum interpres. c. cum dilectus. ubi hoc tener Sic. de consuetudine. per. l. minime. & l. si de interpretatione. ff. de legi. & tenet idem Pet. de Anc. in repe. c. 1. de consti. in 4. oppo. Sic. in eo. cap. 1. & in alle. capit. at si clerici. de iud. & Clauas in uersi. opinio.

7 Et idē v̄ de aduocato parte uel notario clericis coram seculari iudice delinquentibus, quia tales poterit ex officio ci uilater punire, pro quo facit not. per Bar. in l. si quis obrepserit. in fi. ff. de fal. per l. athletas. §. fi. ff. de his qui no. infa. 8 Et idem si clericus coram iudice seculari utatur falso. instro super quo uidiplura arresta: & inter alia, Anno domi. 1389. per curiam Parlamenti Parisijs fuit condemnatus Abbas Burdegalen. in 300. lib. turon. capiendis super eius tpali, & priuatus omnibus officijs regijs: quia commiserat falsitatem in quibusdam literis quittantia, quib. se iuuauerat in curia. Et de tpe meo quidam in ecclesia cathedrali quandam maiorem dignitatem habens post p̄tificalem fuit per curiam parlamenti Tholosæ in c. li. turon. condemnatus eo, q testes aliquos ad in eadem curia falso deponendum dicebatur subornasse. Host. tñ, & alij multi in c. super eo. de fal. & Arch. in c. in memoriam. 19. dist. & Lucas de penna. in l. fi. C. de vetera. li. 1. tenent contrarium. & istorum inia in mea repetitione tenui de iure veriore existere per iura, & rationes 9 ibi deducta. ¶ Sed quia prohibitum est clericis coram seculari iudice testimonium perhibere, vt in c. testimonium. 11. q. 1. & c. nullus. 22. q. 5. nisi cum licentia ep̄i. & in c. super prudētia. in fi. & c. seq. 14. q. 2. Si ep̄i testificantur sine licentia hmōi an ualeat depositio. Et concludit Sicut. in c. cum nuntius. de testi. q sic, cum non reperiatur expresse prohibitum quando sponte deponit. Et idem concludit de religiosis cum sim pliciter permittantur testificari, vt Spe. tit. de teste. §. 1. uersi. item, q est monachus, & inc. & si Christus. in fi. de iure iur. & q. cogitandum. in auth. de monac. & ibi gl. & Bal. in auth. in grelli. 1. col. C. de sacrosan. eccl. Et ita seruatur de consuetudine, & tenet Guido pp. q. 65. licet aliqui presentim quo ad religiosos teneant contrarium. ¶ Sed quid si nolint testificari dicit idem Guido ubi sup. q in criminali non consueuerunt compelli, per iudicem secularis sine licentia, videlicet Abbatis si fuerint religiosi: aut ep̄i, si secularis. Sed in cā mere ci uili consueuerunt cogi per iudicem secularis aliqua leui coactione, puta per arrestationē equi, uel alterius leuis coactionis, dummodo in personam coertio grauis non interueniat propter. c. si quis iuadente.

10 Tertiō fallit ubi ecclesiastica potestas deficit, quia iudex laicus clericos hoc casu poterit corriger, ut in capit. principes seculi. 22. quāst. 5. & ibi bona glo. ut cum schisma faciunt, & non possunt ab ecclesia compesci, vt uoluit gl. in c. tua. r. de deci. alleg. 17. dist. c. ne licuit. 23. q. 5. cap. de liguribus. & de sen. excom. ut fame.

Propter, quād Sicut. in alleg. cap. tua. dicit sibi placere: q si hodie aliqui contendenter de papatu, & facerent schisma in ecclesia Dei, nec possent corrigi per ecclesiam, quia qui libet est potens, nec uellent congregare consilium, quād eo casu domini temporales possent in eos manum mittere, & eis in uitis facere lopire, & determinari dubium per ecclesiā. Nam domini temporales ad hoc principaliter receperunt potestatem, vt ecclesiam dei iuuarent, ut in allegat. capitul. principes.

11 Quartō fallit in degradato actualiter, quia talis est de foro seculari, in cap. nouimus. de uer. signifi. & in c. 2. de p̄en. lib. 6. tenet loan. Andr. in cap. cum non ab homine. & de iudi. Sed quid si talis clericus dicit se contra iusticiam degradatum uel aliquid alleget per quod appareat cum iniuste degradatum, an sit de hoc per secularis iudicem cognoscendum. vide Lucam de penna in l. 2. C. de priuile. schola. lib. 12. Et ibi determinat an lata sententia perpetua depositionis in sacerdotem solennisque degradatio celebrata, & traditus iudici seculari per eum poena legitima puniendus, an secularis iudex debeat eum, & causam eius, & criminis iterum examinare.

12 Quinto quando clericus est depositus verbaliter, & postmodum, quia incorrigibilis excommunicatus, & deinde cre sciente contumacia anathematizatus, talis enim comprimēdus est per secularis potestatem, vt est tex. in allega. c. cum non ab homine. & isto casu secundum lo. And. & Sicut. non est opus degradatione actuali.

13 Sextō fallit in clero iocularore, q iterū uel tertio monitus no defūtit, q talis est ipso iure priuatus clericali priuile. tex.

T. 2. cit

Stephani Aufrerij, De potest. sec. super eccl.

- est in c.unico, de vita & honeste. cle. lib. 6. q̄ procedit ēt in cler. in sacris ordinibus constituto, secundū Arch. & Do. de sanc. Ge. licet fo. Mona. cōtra sed dicit Rota. deci. 349. in antiquis q̄ inter opiniones diuersas super 6. præfertur opinio Arch.
- 15 † Septimo fallit in clericō coniugato non deferente uestes & tonsuram clericā. vt in c. vnicō, de cl. coniug. li. 6. quia tales non gaudent priuilegio clericali, vt ibidem.
- 16 † Octauo fallit in clericō in minoribus constituto qui duas vxores habuit vel cum vidua aut corrupta contraxit: quia ta. is iudicatus est coercioni fori secularis, ut in c. vnicō, de bi. li. 6. Secus de monacho uel constituto in sacris, qui contraxit cū uida uel corrupta: quia licet iste sit bigamus, quo ad quid, s. executionē officii, non autem quo ad hoc, vt perdat priuilegium clericale, ita tenet gl. in ca. quisquis. 84. dist. 10. Cal. lo. Mona. Arch. lo. And. & Domi. in alleg. ca. unico. lo. And. & Sicut. in c. lo. de cle. coniu. licet Bonagui. in ca. de bigamis, eo. ti. teneat q̄ sacerdos qui contraxit cum vidua vel duo matrimonia successiue, & postea commisit homicidium poterit puniri per iudicem secularē, per d.c. unicum, sed præcedens opin. veriore est secundum Claua. in ver. bigamia. §. 10. Item de eo qui contraxit cum unica & uirgine, cuius uxor post modum notorie fuit adulterata: quia licet sit bigamus, quo ad l. promotionis, non autem quo ad priuilegium cle. concessum cle. coniugatis, ita tenet deci. cappellæ Archi. 64. & ibi uide per me in addi. Et idem de eo qui contraxit cum uirgine, quæ nondum cognita deceperit, & postmodum cum alia contraxit: quia talis non est bigamus, ut tenet Capel. deci. 254. Quid autem de illo, qui contraxit cum vnicā, & uirgine, qua cognita discessit a patria, unde mulier cum iudicio ecclesiæ cum alio contraxit, deinde primo viro reuerso cogitur ipse cū eadem adhærete, an sit bigamus. Et quid de eo qui credebat uxorem esse uirginem tempore consummationis matrimonij & inuenit eam corruptam, ui de Capel. deci. 256. & in addi. Et dic in summa, q̄ p̄c. alle. ca. vnicum, intelligitur de bigamo uero qui habuit plures legitimas vxores. 26. di. cap. acutius. & c. seq. si ambas cognouit, alias secus. ar. in c. debitum, de bigamis, intelligitur etiā prædictum c. unicum, de bigamo interpretatio, quando sicut præfertur non est in sacris vel religiosus, utputa: quia contraxit cum corrupta. 33. di. c. a maritum, & c. a nobis. eod. tit. si illā cognouit, alias non. di. c. debitum, idem quando reddit debitum, vxori adulteræ. 34. dist. c. si cuius, & ca. seq. etiam si ad præceptum ecclesiæ redderet secundū communem opī. & etiam si ignorabat eam adulteram secundum Sicul. in c. si vir. de adul. alle. 17. dist. c. sicut, & de biga. cap. 2. Tales enim videntur nudati omni priuilegio clericali, & astricti foro seculari, & eis sub excommunicationis poena prohibetur ne deferant tonsuram vel habitum clericalem, di. c. vnicō. & si portant peccant mortaliter secundū Cla. ubi supra. §. 12.
- 17 † Nono fallit in laicis carnificum seu macellariorum, aut tabernariorum officium publice & personaliter exercentibus qui si tertio nominati moniti non desisterint: aut resumiserint quandoconque, si sunt coniugati perdūt omne priuilegium clericale. Non coniugati uero si omnino, ut laici incedant, quādiu præmissis iustiterint, eoipso etiam perdūt priuilegium clericale, vt in clemenc. i. de vita, & honest. cler. Quam Matth. & Zehze. uoluerunt etiam intelligere in alijs vilibus officijs sicut in lenonibus, custodibus publicorum balneariorum, & similiibus. sed gl. Imol. Zab. & Sicut. contra: q̄a solum habet locum in macellarijs, & tabernarijs. Et scias, q̄ anno domi. 1453. per curiam parlamenti Tholosæ fuit iniunctum officiali Tholosano quatenus exequetur prædictam cle. q̄ fecisse afferuit & ulterius facturum obtulit.
- 18 Decimò fallit ubi iudex secularis non iure proprio, sed ex sedis apostolicæ delegatione cognoscit de causis criminalibus, & spiritualibus clericorum. ar. in §. ueram. 32. dist. ubi Papa commisit cām clericorum simoniaeorum duob. dubibus dando p̄tatem deponendi eos. bonus tex. in c. mēnnā. 2. q. 5. ubi fortius pater, q̄ arbitrio Brunichildis reginæ Francorum cōmisit Papa purgationem infamiae, quam de simonia patiebatur quidam ep̄s. ad idem glo. in c. decernimus. de iudi. in uer. præsumant. gl. in alle. §. verum. gl. in c. bene quidē 96. dist. de quo per gl. in c. peruenit. 95. dist. bonus tex. in c. illud. 10. q. 3. iuncta gl. in c. clericus nullum. 11. q. 1. & dixi supra in fallen. prima. Idem tenuit Host. lo. An. Ant. & Sic. in alleg. c. decernimus. Bal. in l. rescripta. C. de præci. imp. offe. lo. Fab. in aut. statuimns. C. de epis. & cle. & per lo. An. in c. unico. de cler. coniug. lib. 6. Idem Sicu. in c. ecclesia S. Mariæ. de cōst. & in c. 2. de fo. compe. Arch. in c. ab arbitris. de off. deleg. li. 6. ad quæ facit. quæ posui sup. in prima fallen.
- 19 Undecimo fallit ubi quis assumpsit clericatum postquam fuit captus a iudice seculari, puta, quia in carcere se fecit clericari. uel fecit professionem: quia hoc sibi non prodest: est enim cā, & persona præuenta. Et in dubio id v̄ fecisse in fraudem, vt. ff. de his qui sibi mor. consci. l. fuit. lo. An. in c. unic.

de obli. ad rō. & in c. lo. de cler. coniuga. & in c. ex parte. lo. 3. de priuilegiis. & istam partem sequunt cōter oēs legistē. maximē Guil. de Cug. in l. pe. ff. si ex noxa. cau. agatur. Idē Bart. in l. 1. ff. de p̄c. de quo plene in deci. c. q. 144. & ibi per me in additio ne. Zab. in repe. c. perpendimus. de sen. excom. Secus aut si ante iudicium inchoatum assumpsit clericatum: quia tūc sine dubio coram ecclesiastico iudice debet conueniri postquam iudex laicus non præuenit, vt in c. proposuisti. de foro cōpc. & l. si quis postea. de iud. Vbi uero post iudicium inchoatum corā iudicio seculari efficitur clericus, sunt opiniones diuerse, de quibus per lo. And. & doct. in alleg. c. unico. Communiter tñ in hoc casu sequendo opi. lo. And. concludendo, q̄ in ciuili. & criminali nulla debet fieri districtio per iudicem secularē, ut ponere in carcerem, derinere, & similia. Nec ēt aliqua executio in personam clerici, nā clericatus eximit personam quo ad omnem manus injectionem, & districtio nem. Sed non eximit cām a iurisdictione præuenientis, quo ad ipsius processum & instantiam finiendam, & realiter quo ad bona exequenda. & sic erit iudex cām non personæ, vt in isto h̄. in c. sane. de for. compe. Idem tenet Spec. in ti. de reo. uersi. sed quid si est criminalis. & Arch. i. 1. q. 1. c. 1. ubi satis de hac materia. & uide, q̄ legitur, & no. in l. hoc accusare. §. 1. ff. de accus. & per Lucam de pena. in l. fin. C. de uetera. lib. 12. Et quæ dicta sunt in clericō, idem dicit in professo maxime ordinatos. facit de pc. di. 1. si his autoritatibus. & 32. q. 2. admone re. & ita conciludit lo. An. in alle. c. unico. Et si crimen exigat poenā capitū aut furcarum, dicit Bart. in alle. l. 1. ff. de p̄c. post lac. But. Dy. & Guil. de Cug. q̄ ep̄s debebit cum degradare, & tradere iudicii seculari. c. cum non ab hoīe. de iud. & l. qui cū uno. §. reus. ff. de remilit. & aut. clericus. C. de epis. & cler. idem tenet Bal. in l. officiales. eo. tit. Sed quia c̄pi se reddunt difficultes in hmōi degradationibus iudices secularares excedunt terminos suos, & de talib. sumunt supplicium, ut ait Bar. in alle. l. 1. idem ut sup. dicit, & tenet Pet. dc Anch. in repe. c. ea quæ de reg. iur. lib. 6. 13. q. de quo vide per Old. consi. 4. per Bart. in l. pe. ff. de iuris. om. iud. Bal. in aut. cā quæ fit. cum mon. & in l. placet. C. de sacros. eccl. Ang. in alle. l. 1. ff. de p̄c. lo. de Anan. post Pet. de Anc. in c. ad falsariorum. de fal. in 13. col. Zab. in cle. ne in agro. §. quia uero. in 8. q. de statu mo. Bald. Ange. & Imo. in l. nemo pōt. ff. de lega. 1. Bald. in l. affinitatis. C. cōia de succēs. & in l. 2. C. ut in pos. leg. la. Bu. in l. pe. ff. si ex noxa. cau. aga. Bal. in c. cum nō ab hoīe. ult. col. de iud. la. But. in l. quis. quis. la. 2. C. de epi. & cle. Imo. in c. eam te. 2. col. de descr. Sic in c. q̄ clericis. de sol. & in c. proposuisti. eod. ti. & Sali. in aut. statuimus. C. de epis. & cle. Addc q̄ ep̄s uel iudex ecclesiasticus cogitur punire clericum de crimine cōdemnatū a iudice laico: antequam fuerit clericus. ita tenet Bart. in l. cum quādam puella. ff. de iuris. om. iu. dicens isto casu iudicem secularē esse maiorem iudice ecclesiastico. alleg. Cy. idem tenere in l. properandum. §. si autem. C. de iud. idem Inn. in c. 1. de offic. ord.

20 Duodecimò fallit in casu violationis, seu infractionis salguardiæ, de quo contra clericos quoscunq; iudices regij in regno præsenti cognoscere cōsueuerunt, de hmōi rōne clericos pecuniariter punire, pro quo facit. l. 2. ut nemo priuat. tit. præ. C. ibi miles uel clericus. & ibi, executoresque huius legis oēs iudices, & c. Et de hoc rex, & eius officiarij sunt in possessione, & laisina a tpe cuius initij memoria non existit, qd t̄ps immemoriale iuxta theoricam. lo. mon. in c. 2. de præb. lib. 6. operatur idem quod priuilegium. c. super quibuldam. §. præterea. de uerbo. sign. l. hoc iure. §. ductus aquæ. de aqua quo. & cōst. & c. 1. de præscr. lib. 6. cum cōcor. Nec ob. si dicatur illud locum habere quando præscribens est capax possessionis, secus ubi esset incapax, ut uoluit Sicu. in c. cām de præscrip. & in c. quanto. de cōsue. & in c. nouit. de iu. Ant. in c. peruenit. de censi. Bal. in l. omnes. in fin. C. de præscr. 30. an. Domi. in c. catholica. 11. dist. & in alle. c. 2. de præben. Sicu. & Ana. in c. ad hoc. de simo. ad q̄ glo. in c. nobis. de iure pa. super uer. de iurisdictione. & c. q̄ sicut. de elec. in uer. impedi. re ibi Sicul. unde Zaba conf. 89. dicit, q̄ licet ecclesia præscribat alienas decimas cum titulo uel solo cursu temporis im. memorialis, non tamen laicus: quia tempus cum capacem efficere non potest. Ad. q̄ responderetur verum esse regulariter, q̄ ex solo curlu temporis quis fieri non potest capax de incapacit, vt in iuribus & concor. allega. Fallit tamen si una cum tali possessione immemoriali concurrat fama priuilegij: quia ne propter difficultatem probandi rem tam anti. quam pereat ius partis præsumitur pro priuilegio. Non ergo solum tempus hoc inducit, sed præsumptio priuilegij probata diuturnitate famæ: quod clare tenet Imol. post Za. bar. in capitul. cum apostolica, nona colum. uersi. Nec obstat prædictis. de his quæ fiu. a præidem Zabar. in allega. capitul. causam. idem Domi. in cap. 2. §. sane. de decim. lib. 6. & idem Zabar. in quadam subscriptione ad consilium Zizoli, de cau. celis, quod incipit, cum lis, & quæstio. & est in fine consi. liorum

Tractatum Tomus Undecimus

331

itorum Pet. de Anch. facit decisi. Io. And. in regula iuris, qui contra in mercu. ubi concludit, q̄ licet nullo t̄pis spacio ecclasiatum unio possit induci, ut tenet Host. in c. qm̄. de uita & ho. cle. & in summa, de sup. ne. præ. §. 1. Si in probetur q̄ ecclasiæ t̄pe immemoriali tentæ fuerint ut unitæ probata censetur unio præsumptive, & allegat, quæ dixi in alle. c. c. ap. Stolica. idem Old. consi. 396. Zab. in cle. 1. in princ. in 20. q. de supp. negli præl. Sicu. in c. cura. de iure patro. gl. in clem. 1. in uer. ad mensam. de excessi. præ. Pet. de Anch. cōsi. 157. ad idē in c. 1. de præscri. li. 6. Bal. in l. cuius de in rem uero. ff. de usur. Quod aut̄ facultas cognoscendi ciuiliterq; puniendi de certis criminibus aliquorum clericorum per iudicem (eccl. Iarem sit quæsibilis priuilegio, iam satis tactum esse vñ supra in prima fallētia: ultra quæ adde quod dicit. Sic. in alle. c. cām de præscri. quod priuilegium p̄p pōt concedere laico capacitatem spūalem. gl. in c. imperium. 10. dist. & 25. q. 7. in summa. in fi. lo. And. in addi. Spec. titu. de leg. §. nunc tractemus. uersi. sed nunquid legatus. l. m. in c. quod sicut. in gl. eþorum. de elect. Ant. post. lo. and. in c. nobis. de iure patro. 10. and. Spec. de præb. §. pen. gl. in c. laicis. 16. q. 7. Bal. in l. rescrip. pen. col. C. de preci. i. n. p. o. st. Pet. de Anch. in cle. per literas. de præb. Ant. in c. masiana. de elect. c. in nostra. de præscr. c. quan. ro. de iud. & c. præterea. Io. 1. de iure patro. Sic. in c. dilectus. de off. le. l. mol. in c. quod in dubijs. de renun. & in c. ad suppli. cationem. co. tit. & Zab. consi. 99. Sed sic est. q̄ in nostro ca. lu una cum prædicta possessione immemorabili. concurrit fama priuilegij. Nam sicut notoriū est, officiarij regij, & alij regnicoꝝ prædictū casum uiolationis salueguardi, & quosdam alios (de quib. domino concedente iudicetur) casus priuilegiaj os appellant. Igitur prædictum priuilegium ex tanto t̄pis cursu cuius in itij, & c. præsumptive censetur esse sufficienter probatum per rōnes, & iura ac oppositiones docto. rū, & concordantias superius alleg. Et præsertim quia scien. tia principis cum tolerantia in materia quæsibili priuilegio, facit ualidam cōsuetudinem generalem prætentis regni, vt not. Ant. & Sicul. in c. 1. qn. circa. de consang. & affi. & idem Sic. in c. 1. de reug & pace. Item Domi. in c. catholica. 11. dist. alleg. gl. pen. in c. pen. de fil. præsby. Old. consi. 253. ubi dicit es se regulam generalem, quod consuerudo nota ei qui priuilegiare pōt, æquipollit priuilegio. vñ enim tolerando priuilegiare. alleg. Inno. in c. cum contingat. de foro compe. & in c. nouit. de iudi. & in c. si diligenti. de præc. vnde Arch. in c. obeuntibus. 63. dist. dicit illi canon. c. 1. derogatum per contraria cōsuetudinem quam papal. cit. & tolerat. De salueguardia a quo, & per quem debeat impetrari, & concedi, & qualiter uolatores, & a quibus sint puniendi, ego late posui in addi. ad. q. c. 489. & uide concor. quas posui in stylo curiaz. tit. de asscura. §. fi. Sciendum est aut̄, quia executio emende per clericum debite rōne violationis prædictæ fieri debet in bonis immobilibus t̄pilibus per not. Old. consi. 17. & ita fuit conclusum in concordatis factis inter officiarios spūales, & t̄pales præsentis ciuitatis Tholosæ. Anno domini. 1386. & antiquitus dicebatur per curiam seculare, q̄ t̄pale clerici in hmōi, & similibus casibus detinere: ur ad manū regis donec sibi soluta fuillet emenda. Hodie uero utuntur alij uerbis, scilicet cōdemnationis. Vnde anno dñi 1399. die primæ Martij, cum quidam clericus in simili casu condemnatus in emendam non haberet t̄pale, dictum fuit per curiam Parlam. i. quod idem clericus solutus teneret presionem in curia ep̄i Parisijs: usque ad satisfactionem. Et hoc ne arrestum primum remaneret illusorium. Et quia dicta emenda delēbat ex delicto. ad q̄ facit. c. grauis. de depo.

Decimo tertio fallit in portu armorum. Qm̄ clerici de hūsmodi delicto per iudicem secularem possunt ciuiliter puniri. pro quo vñ tex. secundum lo. Fab. in l. additos. C. de epis. audi. & ibi glo. super verbo, vindicetur. Nam armorum delictio clericis est interdicta. c. 2. de uita, & honest. cleri. & laicis. C. ut armorum, vñs in inicio principe interdictus sit. lib. 1. Et de hoc rex, & eius officiarij in prætentis regno sunt in possessione, & saſina a t̄pe cuius initij memoria non existit cōcurrēte fama priuilegii, & p̄p ea dñ iste unus ex casibus priuilegatis, ad quod uide. quæscripti in præcedenti fallentia. Et intelligo prædicta in armis offendilibus, secus aut̄ de armis defensilib. Nam ista possunt aslumere clerici ad sui defensionem, vt in c. dilecto. de sent. excomm. lib. 6. & c. olim. 1. de rest. spol. & ibi Ba. Sicut. & doct. Et appellatione armorū uenient arma facta principaliter ad nocendum. Ang. in l. arma gos. ff. ad legem. l. ul. de ui. pub. Non tamen venit cultellus ad scindendum panem. pro qno gl. not. in auth. de armis. §. fin. col. 6. & gl. super rubrica. de fabricen. lib. 6. Si uis latius vide. quid ueniat appellatione armorum in statutis vel iure cōi, vide Ang. Are. in uer. stoco ferreo. in tract. de crimi. Aduerte q̄ de cōsuetudine generali Frācīz officiarij regij cognoscunt de portu armorum factō in terra comitum, & baronum. Quamuis de iure cōi omnes habentes merum impe-

rium, de illo possinco noscere, ut tenet Pet. Iacob. in tit. de condi. ex l. insti. de act. §. quadrupli Sciendum est tamē quod in cōcordatis officiorum curialium spirituali, & regiæ Tholosæ fuit inter alia conclusum, q̄ gentes regiæ cōpositiones non recipent a clericis nisi in casibus a iure permisis vel de generali cōsuetudine regni vt portationis armorum per medium turbę in numero decem, quod amē in præsentia rum male seruatnr quo ad ultimum.

22 Decimoquarto fallit cum per clericos fit offensia regijs officiarijs officiando, & ita fuit ēt in præalleg. concordatis cōuentum per l. unicam. ff. si quis ius dicen. non ob. ubi text. q̄ oēs iudices, possunt inobedientes punire, & suam iurisdictio nem pēnali iudicio defendere, videlicet magnus iudex, in magnis causis, & magnis mulētis: paruus in paruis, & paruis mu. tis, secundum Bar. & Bal. ibidem iuncta gl. Alias iurisdictio temporalis ludibrio posset esse, & illusoria. ad q̄ tex. in c. 1. & ibi Inn. Sicul. & doct. de offi. deleg ad quod bene facit. c. Romana. de pēnis. lib. 6. Spec. in tit. de iurisd. omn. iudic. in uer. fi. & ibi lo. An. propterea Inn. Host. & doct. in c. dilectus. 2. de rescrip. dicunt q̄ iudicis interest suam tueri iurisdictio nem. Ad quod facit not. per Bal. in l. si quis. ff. de iurisd. omn. iudi. ubi dicit, q̄ ubiunque est offensia iurisdictio, uel tracta fides aut p̄fretum p̄ceptum iudicis quilibet de populo admittitur ad accutandum, & refert Dvn. ita consuluisse per d. L. Dicitur autem offendi iurisdictio iecūdum Bar. sed clarius per Bar in præalleg. L. unica.

Primo per contumaciam, & hoc in quolibet genere contumaciæ, quæ habet impedire partes iudicis quo minus fortiantur effectum, ut in contumacia non ueni. id. l. cōtumacia. ff. de re iudic. In contumacia non patiendi. ff. ne. uis. fiat ci l. si quis iuſſi. Et in contumacia non restituendi. l. qui restituere. ff. de rei uen. de appell. l. creditor. §. iuſſus. Per contumaciam aut̄ non probandi non offendit pretor, & iō non puit nisi per exclusionem a iure probandi. l. non ex omnibus. ff. de arbi. c. coram. de in integ. restit. Neque per contumaciam non agendi uel accusandi. ideo non multatatur cōtumax, sed a iudicio excluditur. l. diffamari. C. de inge. & manu. & per Inn. & doct. in c. conquerent. e. de offi. ordina. Neque per contumaciam non appellandi, sed bene per contumaciam non respondendi, quia iudex non pōt, impune contemni. vnde poterit multare. ut in §. fi. dict. l. unicæ. Offenditur ēt per calumiam, ut no. insti. in procœ. in uersi. calumniantiū iniquitates, iō pōt ca umniantem necem excipientem repellere, vt l. qui cum maior §. si patris. ff. de bo. li. Etiā offenditur magistratus, & dignitas sua per uerum delictum in eum cōmitum. ut dicam in fallen. Ieq. sed non est omittendum q̄ caſu præsentis falleniæ rex, & eius officiarij sunt in possessione, & saſina, sicut dictum est de caſu fallentiæ præcedentis.

23 Decimoquinto fallit ubi clerici uolūt vñsurpare iurisdictio nem regiam. nam tunc possunt multari per iudicem seculare rem. Et ita cauerur in præallegatis concordantijs. & de hoc rex, & eius officium sunt in possessione, & c. sicut in præcedenti bus fa. lentijs iam dictum est. Ad quod vñ facere. c. ex parte. de uer. sign. ubi permititur iudici defendere iurisdictiōem, & territorium suum. ad idem tex. in alleg. c. dilecto. de sent. excom. lib. 6. iunctis not. per Inn. in c. olim. 1. de restit. spol. & c. dilectus. de pe. ubi dicit ordinario competere iurisdictiōem in extraneos impeditores eius iuri. iurisdictionem, per dictum. c. 1. de offi. delega. Quia omnia sine quibus &c. ut in c. præterea. c. sane. & c. prudentia. de off. deleg. l. ad legatum. & l. ad rem mobilem. ff. de procur. & l. 2. ff. de iurisd. omn. iud.

Et similiter qñ aduocati deficerent in aduocatione coram eo, uel testes in testificando aut scripturis in actis alleg. l. moris. ff. de pēn. l. nul. um. C. de test. & l. quæſitum. ff. cod. ii. ad qđ facit que dixi. sup. in 2. Fallen. & not. per Inn. in c. uenerab. de censi. Quinimmo dicit Bal. in marg. in uer. iudex. q̄ iudex superior in aliquo territorio, pōest suā iurisdictionem defendere etiam cum ense, & in bello, q̄ dicit esse uerum si iurisdiction erat euidentis, & notoria, sed subditus uel alter subtrahebat sibi exercitium iurisdictionis.

24 Decimo sexto fallit in clericis artifice in artificio delinquēte: quia secundum Bal. in addi. Spe tit. de reo. uersi. sed quid si scholaris & c. potest conueniri sub rectore uel carmelino. occasione illius artis. l. fi. ff. de iurisd. omn. iud. nam clericis negotiatores quantum pertinet ad illam negotiationem secundum Tancr. iurē communis laicorum vi debent. C. de epis. & cleri. l. 2. Isti enim, ur dicit, non sunt plures clerici, argu. C. de sacro lan. eccl. l. sub prætextu. & de uita, & honestate cleric. cap. fina. & optime facit prædictis. l. fina. ubi miles extens in collegio, non potest declinare iurisdictionem recto ris uel præpositi ipsius collegij prætextu cuiuslibet militiæ vel cinguli, aut dignitatis. fac. not. per Inn. & doct. in cap. cum ab ecclasiatum. de officio ordina. vnde Abb. Anton. in cap. fi. de uita, & hon. cler. tenet quod clerici tenentur seruare statuta loci ubi negotiantur. & ita etiam dicit Bald. in marg. Tt. 3. uer.

Stephani Aufrerij, De potest. sec. super eccl.

uer.clericus.uer.19.quod similiter tenet Barro.in l.cunctos populos. C. de summa tri. sed illud intelligit qñ statuta non sunt contra priuilegia clericorum,quia talia non ligant clericos nisi post trinam monitionem,iuxta præalleg.c. fi. secundum Ant.& Sicu.ibidem.Vnde dicit ibidem Sic.in d. c.cum ab ecclesiarum. q̄ de laicis certum est , q̄ si exercent aliquā professionem licitam,puta quia sunt scholares,barbitonistes,lutores,& similes possunt isti cōgregari,& eligere rectorem,qui super eos habeat iurisdictionem ordinariam in ciuilibus,in his quæ sunt occasione societatis,& professionis; ut est casus not.in præalleg. l. fi.dicit tamen in clericis multū dubitare propter.c. significasti.de fo.compe.& c.de persona. 21.q.1.unde non recederet,ut dicit a canonib.disponentibus super iurisdictione clericorum pp illam.l. fi.Sed dic q̄.d.l.fi. Nēdum habet locum in ciuib.imo etiam in priuato delicto concernente professionem,vt quia venit contra statutū uel negotiationem in aliqua sui specie , uel falsificauit secundū Bar. Bal.& Sali.in alleg.l.fin.& Ang.consl.5.Et quicquid sit a tpe cuius initij &c.clerici artifices qñ delinquunt in illa arte uel abutuntur iudicantur per baiulos illius artis, & per iudices seculares,hmōi in hoc ciuiliter puniuntur. Vnde anno dñi 1394.per arrestum curie parlamenti Paris. dictum fuit q̄ clericus committens abusum in officio chyrurgie, uel politia super hoc tenetur coram seculari iudice respondere.

26 Decimoseptimō fallit in clero assumente administratiō nem,& officia laicorum in quibus si delinquent curia secularis consuevit illos ciuiliter punire. pro quo fa. tex. in c.sacerdotibus.ne cle.uel mon. secundum op̄.illorū, qui tumūt arg.ex illo tex. q̄ laicus iudex autoritate illius. c. possit clericum occasione administrationis capere priuilegio clericali cessante,quasi videantur dicto casu nudati priuilegio prædicto propter quod ab ecclesia non defenduntur, quia frustra legis auxilium &c.c. quia frustra.de usur.& indignum est eis ab ecclesia subueniri,per quos constat scādalum in ecclesia generari,vt in d.c.sacerdotibus. Sed istorum opinio reputat falsa per gl.Goffr.Inn.Host.& Sic.ibidem,per Claua.in uer. clericus.9.§.3. qui dicunt hoc locum h̄e nisi p̄cedente tri na monitione,per.d.c.fi.de ui.& ho.cle.uel secundum Host. in summa.in ti.necle.uel mon. facta synodali prohibitione, & monitione,vt desistat a talibus sub poena perditionis priuilegiis clericalis, quæ monitio synodal is secundum eum v̄f, & quipollere trinam monitioni,& istud ait Host.ubi prox. lvp. §.2. uer.Ego intelligo: q̄ Sic.non placet,quia ubi cunque agit ad poenam incurriendi & ius exigendi trinam monitione vel citationem,una ēt peremptoria non sufficit , nec habet uim trinam monitionis,aut citationis,& hoc uoluit gl.in cle.1. de ui.& ho.cler.in uersi.3.Io.And.in c.ex tuꝝ.de cle.nō resid. idem lo.And.in addi.Spe.super co.rit.idem dicit Sic. in alle. c.fi.Addens quod non sufficeret citatio gñialis,vt oēs clericis desistat a talibus,immo requiritur,q̄ sit specifica,ita q̄ apprehendat eos,q̄ dicit esse contra quodam prelatos qui faciūt hmōi monitiones in genere , verum tamē in casu nō p̄ op̄. Host.bene facit tex d.c.sacerdotibus.in prin. Et non obstante op̄.cōi,de qua supra,tpe meo uidi,quod officiarij regij cum delinquent in officio,licet sint clerici coniugati cum unica, & virgine incidentes in habitu , & tonsura clericalibus aut̄ & clerici soluti,uel ēt præsbyteri puniuntur per iudices seculares,& inter alios vidi de quodam iudice in curia parlamenti, qui ibidem licet esset clericus coniugatus cum vnica, & virgine nihilominis coactus fuit respondere de abusu sibi imposito in decapitatione eiusdem nobilis in loco de Miramonte,& de pluribus alijs uide Pet.lac.in tit.de condi.ex §. quadrupli.infī.de actio.

26 Decimoctauo fallit in clero assassino alias ascisino. Quia talis potest ēt criminaliter puniti per iudicem tpalement absque alia degradatione,per.c. 1.de homic.lib.6. ubi quicū que princeps,& quantuncuiq; magnus prelatus seu quæuis alia persona ecclesiastica , uel secularis quempiam christianorum palcinos occidi fecerit uel mandauerit quamvis mors sequuta nō sit aut eos receptauerit uel occultauerit, aut defensauerit excōicationis , & depositionis a dignitate, honore,ordine,officio,& beneficio incurrit s̄ni s ipso facto. est ēt cum oībus suis mundanis perpetuo diffidatus,& bannitus a toto populo Christiano,quæ verba important,q̄ impune possit occidi,secundum Ang.Perus. conf. 13. & sequit Gemi.in alleg.c. 1. quia idem est bannire , & diffidare qđ flattuere,& præcipere,vt impune possit occidi,vt not.in l.reos. C.de accus.Quod ēt in conscientia liceret qñ fieret zelo iustitiae,alias non secundum Claua.in uersi.ascisinus.uer.2. diffidati.n.de iure canonico videntur ipso iure degradati, nam sunt hmōi personæ a iure exposite. & daf cuicunq; facultas capiendo personas,vt in c.vnico. de scismati. §.1.sunt.n.diffidati cū personis,& rebus.& sic a iure vident spoliari priuilegio clerici,& positi in p̄tate cuiuslibet christiani vt vult text. in alleg.c.1. Nec requiritur alia inīa postquam probabilibus

constiterit argumentis, istud scelus cōmisissū v̄t continetur ibidem,q̄ intelligit Claua.vbi sup. uersi.4. vt non requiratur alia s̄nia.l. quæ det liceniam occidendi,& hmōi,quia sufficie q̄ sit declaratus ascisinus vel fautor.ad q̄ bene fa.c.cum secundum leges.de hære.li.5.Degradatio aut̄ nihil aliud est quā denudatio oīm priuilegiorū clericalium,vt in c.degradatio. de p̄.eo.lib.facit,q̄ no.lo.An in c.cum nō ab hoīc.de iudic. ubi tenet,q̄ clericus incorrigibilis p̄t per laicū puniri absq; aliqua degradatione.ita dicit,& tenet Do. in alle. c. 1. in fi.de quo ultimo dicto vide quæsupra scripsi in secunda fal.

27 Decimnononō fallit in clero qui post assumptum clericatum immisicuit le enormitatib.& lauis,& diu in illis perseuerauit habitu,& tonsura dimissis,qui deprehēditur in delicto, quia talis non p̄t se pro clero defendere, quomodo per iudicem secularem puniat , pro quo est tex.secundum unū intellectum in c.ex parte.de priuile. ad hoc ēt v̄t esse tex.in c. perpendimus.de sent.excom.secundum gl. Vincen. Tancr. Philip.Abb.Ant.& Host.ac lo.And qui ad hoc inducit tex.in c.unico.lib.6.de vita,& honest.cler.ubi clerici goifardi, & bufones exercentes illam artem per annum,perdunt oē priuilegium clericale. vnde a fortiori debent illud perdere q̄ diuise immiscent hmōi lauis,& enormitatib. & idem voluit Ant.idem consequenter Pet.de Anch.in regula iuris,ea quæ. lib.6.q.12.circa finem qōnis.Licet Zab.in repeti.d. c.perpendimus.& Sic.ibidem & Claua.in uersi.clericus.10.§. teneant contrarium dicentes,q̄ tales bene perdunt priuilegium.c.fi quis suadente. 17.q.4.vt in palleg.c.perpendimus.& de apost. c. 1.in prin.priuilegium aut̄ fori.non amittunt nisi post monitionem:facit.c.fi iudex.de sent.excom.lib.6. Attamen p̄cedens op̄.tāquam magis cōis obleruat , & de tpe meo fuit obseruata in personam filij domini de Lentario qui per iniarias occiderar virū cuius uxor erat eius adultera. Et similiter in personam cuiusdam principis regni p̄sens accusati de crimine lēsē maiestatis.Et illis qui in sua cā tenuerāt opinionem Sic:& Zab.non bene successit.Siaūt bene uel male,no uit ille qui non ignorat .

Vigesimaō fallit in clero qui relicto ordine clericali, & habitu suo,in apostasia tanquam laicus conuersatur,quia si in crimine deprehēsus fuerit per ecclesiam non liberatur, ergo v̄t per iudicem secularem posse puniri per tex.secundum unum intellectum.in c. 1. de apost. Et idem in clero in minoribus constituto,qui effectus miles exerceret arma, nam talis ipso facto perdit priuilegiū clericale fm Inn. in alleg. c. 1. quem sequi v̄f Sicu. ibidem. nam hoc faciendo exercet actum oīno contrarium clericati. Sola uero militia secundum Sicul.non sufficeret nisi exercēat arma uel laua. Et sic ista fal.v̄t in idem recidere quod p̄cedēs , saluo, q̄ in fallen ita p̄cedenti non loquitur de clero militi. Exempla vero posita inibi melius seu saltē magis congruere videntur huic. 20.fallen,quām p̄cedenti.idem q̄ Inn.& Sic.tenet Milis in reperto.in §.clericus.uer.clericus eoipso. & idem Sic.in c.fi. de clericis coniugatis.

Vigesimoprimō fallit in clero arma militaria deferente, qui si tertio monitus a suo prelato non desiterit , perdit omne priuilegium clericale:vt in cap.in audientis.de senten. excomm. Adeo,q̄ secundum Sicu.& doctor. modo nos est opus alia degradatione, quia per dictam monitionem trinā si non deposituerit,est exutus omni priuilegio clericali,& relinquitur iudicio seculari. Et dicit ibi Sicu. idem in clero alias inhoneste viuente, qui si tertio monitus non se correxit perdit priuilegium clericale.ca. contingit. 2. de senten.excomm. Et licet tex.in alleg.c.in audientia.dicat quod tales de priuilegio clericali non debent habere subsidium,tamen doct.illud intelligunt de omni priuilegio per glo.singularem in clemen. 1. de offic.ord.in uersi. quod priuilegij , quæ dicit appellatione priuilegijs clericalis intelligitur tam de priuilegio.c.si quis suadente,quām de priuilegio fori,quām gl.ibidem sequitur Bonif.Io.de Imol. & Zab.

S V M M A R I V M .

- 1 Clerici an in causa ciuili possint coram seculari iudice connueneri contra ria consuetudine non obstante.
- 2 Dominus feudi debet de causa feudali cognoscere etiam si clerici sint uassalli.
- 3 Episcopus vel clericus habens iurisdictionem temporalem iure feudi potest cognoscere de causa.
- 4 Clericus agens contra laicum coram iudice seculari an poterit coram eodem connueneri.
- 5 Clericus an super actione reali possit coram iudice laico connueneri.
- 6 Lite mota emptori laico coram iudice seculari si clericus uenditor uocetur ad cundens iudicem , pro euictione , debet ibidem defensionem suscipere.
- 7 Clericus effectus hares laicis iam conuenti coram iudice seculari suscipit in se talem instantiam.

Pater

- 8 Pater emancipare uolens filium clericum debet coram iudice seculari procedere.
- 9 Insinuatio donationis fenda per laicum clericu[m] debet per iudicem laicu[m] fieri.
- 10 Clericus uolens contra executionem sententiae per laicum lat[er]e se oppo[n]ere non debet iudicem mutare.
- 11 Laicus heres si faciat publicationem testamenti in pra[i]judicium clericu[m] successori coram quo iudice debeat clericus causam agitare.
- 12 Confessio inventarij fieri debet per laicum heredem.
- 13 Iudex secularis an possit cogere clericu[m] ad restitutionem ubi succedit p[re]doni in fraudem iurisdictionis.
- 14 Clericus apud quem ex ordinatione iudicis secularis factum est depositu[m] potest per eundem cogi ad restitutionem.
- 15 In iudiciis duplicitibus in quibus si sint plures contendentes inter quos sit unus clericu[m], debet ille cum ceteris conueniri.
- 16 Universitas clericorum, & laicorum conuenienda, coram quo iudice conuenietur.
- 17 Ubi clericu[m], & laicus compromiserunt in laicum, ac cuius laudo fuit appellatum coram quo erit hoc agendum.
- 18 Clericus alicui laico obligatus in aliqua pecunia summa cum schedula manus sua signata, an poterit coram laico conueniri.
- 19 Laicus obligatus clericu[m] si p[re]dicta obligationem factam sine causa &c. an poterit clericu[m] ciuiliter conuenire.
- 20 Clericus an possit se obligare curia seculari ita quod velit illam compelli, & per illam agitari &c.
- 21 Papa an possit causas spirituales laico delegare, & hoc casu clericu[m] teneatur coram tali respondere.
- 22 Banio per iudicem seculari[m] in bonis clericu[m] apposito, si clericu[m] ad iudicem seculari[m] appellat, an ualebit per talen[m] appellat. Lata sententia, & an per laicum fiet executio talis sententiae contra clericu[m].
- 23 Clericus communis opinione habitus pro laico debet curie seculari subiaceere.
- 24 Clericus in possessione sua ecclesie uel aliorum iurium ecclesiasticorum turbatus etiam per clericu[m] an possit agere coram seculari.
- 25 Iudices regi secularis possunt cognoscere in causis proprietatis beneficiorum in regalia uacantia, aut illorum quorum collatio spectat ad regem.
- 26 Clerici etiam praelati coguntur in iudicio seculari respondere ubi agitur de ecclesiasticis reparatione.
- 27 Pro censibus, & tributis clerici possunt ciuiliter conueniri.
- 28 Sacerdos an a iudice laico dari possit in tutorem.
- 29 Clericus minor litigans coram iudice seculari an illius prouisioni de curatore subiacebit.
- 30 In regno Francia communiter status ecclesiasticus seculari subest prouisioni.
- 31 Prælati clerici contra decreta Basil. concilij, & pragmaticam sanctionem intentantes, per seculari[m] coercerentur potestate.
- 32 Clericus negotiator renetur ad gabellas negotiationem concernentes.
- 33 Differens. opponere exceptionem sibi competentem venit in expensis demandandis.
- 34 Concubine clericorum an subiaceant foro clericali.
- 35 uxores clericorum coniugatorum eundem cum illis clericis forum sustineant.
- 36 Familia clericorum an eodem priuilegio gaudeat cum ipsis clericis.
- 37 Hærenita an sint de foro ecclesiastico.
- 38 Rectores hospitalium an gaudeant priuilegijs clericorum.
- 39 Fratres tertij ordinis an sint de foro ecclesia seu clericali.
- 40 Casibus quibus clericu[m] subiaceat foro laicali an, ipsis clericis possint stylo co[n]suetudine vel statutis fori secularis ligati.

Regula secunda.

Ecunda regula. Priuilegium fori clericorum concernens censemur esse talis. Clerici in causa ciuili etiam uolentes de iure non possunt coram seculari iudice conueniri contraria consuetudine non obstante pro qua tex. in c. inclita. c. placuit. & c. nullus episcopus. i. q. i. c. si diligent. c. 2. & c. significasti. de foro compe. c. clericu[m]. & ea. qualiter, & quando. de iudi. & auth. statuimus. C. de episc. & cleri.

† Fallit primo in causa ciuili feudali ut quādo inter duos uallos tractatur quis illorum sit potior in feudo. Quia tūc dominus feudal[is] etiam laicus debet cognoscere etiam si ualli sint clerici, pro quo c. ex transmissa & ibi gloss. in c. uerum. de foro compe. c. cæterum. de iudi. c. Romana. §. debet. de appet. lib. 6. glo. 11. q. 1. in summa. Inn. loan. And. Sicu. & Bal. in alleg. c. uerum. Host. in summa. co. tit. §. quibus. 9. col. Zaba. in c. perpendimus. de senten. excommu. in repetitione. Pet. de Ancha. in repeti. c. ea quæ. sub. q. 12. de reg. iur. lib. 6. Oidrad. consi. 17. Laud. Paul. Zaba. lmo. Zenze. & Bonifac. in alleg. clemen. i. de offic. ordina. idem Laud. & Zaba. in clemen. pastoralis. de re iudic. in clem. loan. And. & Domin. in c. vnic. de cleri. coniuga. lib. 6. ubi Archid. dicit istam opinionem de consuetudine seruari. ideo dicit Guido Papæ quest. 139. q. ta

lis consuetudo non est aliter probanda in iudicijs, sed quod pro probata debet haberi. Cum idem Arch. doc. famosus de prædicta consuetudine arrestetur: ita dicit Bar. in l. de quibus ss. de legib. Præmissa ramen procedunt in causa feudali cuius li, quo casu dicit Innocent. in allegato. c. uerum. quod dominus quantuncunque vilis etiam rusticus super rebus feudalibus iurisdictionem habet per l. imperiale. de prohibita feu. alien. & c. cæterum. allega. Secus si ageretur contra clericu[m] vasallum ad amissionem feudi criminaliter aut ciuiliter propter crimen, quia tunc secundum eundem Innocent. & Sicul. & Ioan. And. remittenda est cognitio ad prælatum suum etiam si feudum sit paternum. Dicit tamen Inn. quod si per prælatum suum de proditione vel alio crimine ppq debeat feudum amittere fuerit condemnatus, tunc dominus auferet feudum pro uelle suo. Et si fuerit absolutus, tūc ulterius non poterit dominus ei propter crimē auferre. De crimine enim clericorum nec indirekte nec incidenter, potest laicus cognoscere secundum eum. alleg. c. at si clericu[m] de iudicijs. Adijciens cum quilibet dominus feudi sit iudex ordinarius, suas sententias exequatur, etiam laicus contra clericos uasallos. Nec incidit in excommunicationem, si eos resistentes compel[la]t, argum. c. olim. de restit. spol.

Huiusmodi tamen ultimum dictum de oblatione, & executione violenta, Doct. supradicti communiter dicunt non esse uerum, tenentes quod dominus feudi prætextu huiusmodi in clericu[m] vasallum non habet distinctionem personalem. & expresso Ioannes And. & Sicu. in alleg. cap. uerum. idem Io. And. & Dom. in alleg. c. vnic. de cler. coniug. li. 6. & doct. in allegata clemen. i. de officio ordinatio. & clem. pastoralis. de re iudic.

Sed non credo q[uod] officiarij regij admitterent istud, ubi clericu[m] uasallus post sententiam latam per dominum de facto resisteret non permittendo executioni sententiam demandari per illud quod dixi sup. in 14. fallen. & seq.

Præterea ubi ageretur ad aperturā feudi ex alia cā quām ex criminē, cum isto casu cognitio pertineat ad pares curiz, vel ad ordinarium etiam si laici fuerint, potuerint cognoscere contra clericu[m] vasallum per iura, p[ro] dicta doc. ubi sup. ēt si agatur possesso. uide gloss. in alleg. c. cæterum. & doct. ubi sup. ad quod facit quod dicam. inf. in proxi. seq. 4. Fallen. vide latius per me scripta in prædicta repetitione in qua conclusio[n]e tenui, q[uod] laico domino clericu[m] eius vasallum a feudo uiolenter de iure communi non licet expellere.

Secundò † fallit in cōpo uel clericu[m] habēte iurisdictionem temporalem iure feudi. Nam dato q[uod] vasalli sint clerici ad superiorem seculari[m] appellabitur, pro quo v[er] tex. in gl. in c. Romana. §. debet. de sente. excō. lib. 6. glo. in c. 2. de deli. pue. Inn. & Sicu. in c. solit. de maio. & obe. Bart. in l. 1. §. si quis, de appet. ss. Sicu. & Ana. in alle. c. 2. de deli. pue. Sicu. in c. uerum. de fo. compe. Lud. Ro. in l. 2. in prin. 8. col. uersi. quid si in eadem. ss. de uer. obl. Arch. in §. isita. in fi. i. t. q. i. ubi alleg. Spe. & Host. idem Sicu. in c. dilectus. 3. de præb. idem Bar. in l. si quādo. C. de appella. Limita tamen istud ubi episcopus uel alias clericus recognoscit hmōi iurisdictionem temporalem a rege uel alio domino temporali, uel sibi collata nō fuit pure, quia dñs retinuit sibi aliquod seruitum sicut uidemus respe. Et u temporalitatis archiepiscopatus Tholosæ, in qua rex sibi retinuit unum militem armatum per totum comitatum Tholosanum. ad hoc facit not. per Sic. in c. licet ex suscep. col. pen. in c. uerum. 8. col. uer. Quero nunc de facultate appellandi. si autem temporalitas sit in totum translata apud ecclesiastim uel simpliciter concessa fuit, tunc erit appellandum ad superiorem ecclesiasticum secundum gl. in alleg. c. 2. & d. §. debet. & ibi Domin. Nisi consuetudo uel priuilegium aliud inducat. Ita Sicul. ubi sup. idem Sicul. & Præposi. in rubr. de appet. † Tertiò fallit in cā reconventionis, nam clericus ag[er]e contra laicum coram iudice temporali, uel seculari poterit ibi reconueniri. quæstio. 8. c. cuius in agendo. glo. in c. denique. 96. dist. glo. in c. multi. 2. q. i. glo. i. i. q. i. in summa. quamquam gl. in c. clericum nullum. uidetur tenere contrarium, sed pro nostra fallentia facit etiam gl. in c. at si clericu[m] de iud. Inn. in c. 2. de foro compe. Host. in summa. eod. tit. §. quibus. uer. licet. 9. col. & de mu. pen. §. 3. 2. col. uersi. restat. idem Io. And. in alleg. c. at si clericu[m]. dicens ita de consuetudine seruari. & ideo minime mutanda sunt &c. l. minime. ss. de legi. & idem Sicu. data consuetudine. idem Imol. in alleg. c. at si clericu[m]. & Bal. ibidem. idem Spec. tit. de reo. §. i. uer. Itē clericus. Lud. Rom. in singularibus. in uersi. reconuentio. idem Ioan. Fa. Bar. Bal. & Salic. in auth. & consequenter. C. de senten. & interlo. omni. iudic. & de iure ciuili est tex. in auth. de sanctis. epis. §. reuerendissimi. & istam partem tanquam aequiorem sequit Pet. de Ancha. in repeti. c. ea quæ. q. 14. Et ista, est opinio magis cōsis, & quæ de consuetudine seruatur. Limita tamen primo nisi clericus in fraudem conuenisset laicum coram seculari, vt ibidē reconueniretur, nā detecta tali fraude, non

Stephani Aufrerij, De potest. sec. super eccl.

reconuenietur, et si clericus hoc petierit, tenet Ange. in l. 2. §. se. i si agat. ff. de iudic. Secundò limita nisi laicus procurasset in fraudem a clero conueniri ad hoc vt ibidem ipsum posset reconuenire, pro quo videtur esse bonus tex. in c. relatū. iuncta gl. in uersi. seculari. de iure patro. tenet Ant. in c. eccl. sancte marie. de constitu Spec. tit. de recon. §. 1. uersi. quid si laicus iniuriatur, & facit tex. in alleg. l. 2. sed si agat. Tertiò limita nisi clericus conueniret laicum super actione famosa, uel pro iniuria sibi facta, tenent Bal. & Sali. in auth. & consequenter alle. & Ang. ubi sup. Quartò limita nisi reconuentio tangeret causam spiritualem uel illi annexam: tunc enim nullo modo fieri posset coram laico. Inno. & communiter doct. in c. 1. de mutu. peti. doct. in alleg. c. at si clericis. & maxime Sicut. 9. col. uer. aduerte. & ibi etiam Bal. idem Bal. & Sali. in alleg. auth. Quintò nisi reconueniretur de criminis. Nam ut ait Sicut. ubi sup. Io. Andr. ibidem. & in ca. 1. de mutu. peti. & quasi communiter canonistæ concludentes faciunt regulam quod super crimen clericis non habet locum reconuentio coram iudice seculari, siue ueniat imponenda pecunaria poena siue infamia, siue agatur de crimine criminaliter siue ciuiliter, idem tenet Bal. in cap. 1. de contro. apud pares terminan. Idem Imo. in alleg. c. at si clericis. alleg. c. unicū. de cle. coniug. lib. 6. Sextò nisi ageretur de distingendo personam clericis virtute reconventionis, quia illa semper est interdicenda iudicii seculari, licet ei permittatur cognitio causa reconventionalis. ita dicit Archid. in alleg. c. unico. de cleris coniuga. lib. 6. ad quæ vide quæ dixi. sup. in 1. Fallentia. 2. regu. Adde qd. clericus (sicut præmittitur) recouentus appellabit si grauetur ad superiorum iudicis secularis. tenet Arch. in c. nō 1. ita. 2. q. 5. Imo. in c. significantibus. de offi. dele. ¶ Quarto fallit in actione reali super, qua clericus potest secundum aliquos coram seculari iudice conueniri, ad qd. facit dictum Inno. in c. non minus. de immu. eccl. ubi dicit, qd. res clericorum sunt defor. laici. & idem Inn. in c. nouerint. de sen. excom. dicit, qd. in temporalibus solus Imperator uniuersis clericis, & laicis præesse debet: & priuilegia concedere, sic in actione in rem, vñ qd. clericis debeant in seculari iudicio respondere. Et ita seruatur de consuetudine in præsenti regno, vt testatur Io. Fab. insti. de sat. §. fi. dicens quicquid sit de iure, scio qd. Cardinales, & Episcopi respondent in regno Franciæ in foro seculari in realibus, & cum sint de regno, leges regni non impugno. & ita refert tenere Guil. de Cun. Bal. in auth. clericus. C. de epis. & cle. Dum ait uel potest exponi exemplum, si clericus conueniatur reali iudicio, nam ratione possessionis est sub foro presidis secundum Guil. & ita seruatur in Frâcia &c. pro quo uidetur casus in cap. cum uenissent. de eo qui mit. in pos. cau. rei ser. qd. loquitur in actione reali, & tamen dicit esse seruandam consuetudinem populi si consuetudo sit laudabilis. Nam tunc res, & non personæ conueniuntur: vt. ff. de pub. uecti. & co. imperatores. Præterea in actione in re, nulla est obligatio. insti. de act. §. 1. fa. l. fi. C. ubi in rem act. vbi dñ qd. in locis in quibus res constituta sunt potest actio in re contra possidentes moueri. Sed res maxime prophana sunt in locis, & territorio iurisdictionis temporalis seu iudicis secularis, ergo, &c. facit. l. uiros. C. de pala. sacra. largi. lib. 1. & l. de his. C. de epis. & cle. & l. 1. §. si alter fundus. ff. finium regu. ibi quoniam magis fundo quam personis adiudicari partes intelliguntur. fa. l. quæ aliena. ff. de neg. gest. ibi, quæ sine prædio dantur. Et prædicta op. Guil. refert idem Bal. in c. decernimus. in fi de iudi. & in alleg. cap. cum uenissent. & allegatur per Barba. super rubrica, de rebus ecclesi. non alienan. in 2. q. principali, quam se qui uidetur Fride. de senis, consi. 94. incip. factum quod proponitur. uersi. item ad id quod obijicitur. dum innuit, qd. executio penæ accusationis calumniosæ, vel testimonij falsi commissi coram iudice seculari, si facienda sit in persona, reseruanda est epo, si autem realis executio facienda sit in bonis eam potest facere iudex secularis, uel distractuendo fideiustores quos clericus dederit. l. 3. C. qui acc. non pos. Contrariam tamen opinio. qd. clericus etiam super realibus non possit coram seculari iudice conueniri per regulam iam suprapositam tenent Colle. in cap. at si clericis. de iud. & Bal. in præalle. aut. clericus. in præal. ca. decernimus. & c. cum uenissent. idem Rot. in antiquis. decisi. 540. ubi multis rationibus improbat consuetudinem regni Angliae, quæ est in contrarium. idem tenet Arch. in ca. unico. de cle. coniug. lib. 6. idem Spe. tit. de reo. §. 1. uersi. item clericus. & de cōpe. iudi. adi. §. 1. uer. in clericis. Idem Io. de pla in alleg. l. uiros. idem per lac. tit. de duello. 6. colu. uersi. quidam dixerunt. idem in arbo. success. regni Fran. fo. c. idem Sicut. in c. ecclesia S. Mariae. de cousti. & melius in c. qualiter, & quando. de iud. idem Io. Fab. in auth. statuimus. C. de epis. & cle. Et in summa ista est communis op. doct. Cui adhæret stylus curia Romanæ secundum quem si iudex secularis condemnaret clericum in causa reali darentur literæ per cancellarium, super nullitate sententia. Contrarium tñ notorie seruaretur in præsenti

regno etiam in actione hypothecaria. vnde Io. fa. in §. item seruiana. insti. de actio. dicit, qd. actio hypothecaria est realis, & facit, ut ait, qd. prælati regni Franciæ quibus est interdictum cognoscant de actione reali, vt non possit cognoscere, de hypothecaria. & de hoc sunt plura arresta. & inter alia anno domini 1385. per do. Arnaldum de Corbie primum predictum in parlamento pronuntiatum fuit arrestum: quo dictum fuit epm Cardilonen. non esse recipiendum ad manu tenendu quod in eius curia spuiali posset cognoscere de actione reali, & fuit condemnatus ad cessandum de cetero ab impedimentis, per cu super hoc factis. & fuit relevatus ab emenda, quam aduersus eum petebat procura. regius, & procuratus Burgundiz. eo qd. de ipsis cognouisset, & et ab exp. & ex c. Et anno domini. 1464. capitulum sancti Maxentij fuit condemnatum in 200. lib. quia cognouerat de actione reali uirtute iurisdictionis spuialis. Quod autem hypothecaria sit realis, & in rem tex. est in l. pignoris. C. de pign. & ibi Cy. Bar. Bal. Io. Fab. glo. & Sali. tex. et in l. pignoris. ff. co. tit. & ibi Bar. Etiam uidemus quod aduersus clericos curia secularis cognoscit de possessorio, queritur licet interdictum sint actiones personales, & ut ait Bar. in l. 1. ff. de interd. dantur contra eum qui est obligatus ex possessione, & iō dicuntur in rem scripta, ut in allegata. l. 1. in fi. & pro hoc facere vt. c. cām. qui sunt legitimi. ibi, Nos attendentes, qd. ad regem, & non ad eccl. siam pertinet de talibus possessionibus iudicare, &c. de hoc tamen inf. domino concedente latius deducetur. Et idem videmus in arreragijs census annui, quia pro illis quando medium concludendum est reale, ut quia peritus ratione prediorum censualium conueniri possunt clericis coram iudice seculari, quia iuanc magis videntur conueniri praedia quam personæ, scilicet possessores prediorum, vt in l. Imperatores. superius alleg. & C. sine censu uel reliqui. l. fin. cum similib. & ita caueratur in concordatis officiorum. veriusque p̄tatis superius allega. Si autem medium concludendi sit personale: vt quia predicta arreragia petuntur ex stipulatione vel obligatione personali, tunc secus esset dicendum, nisi predicta arreragia essent in stipulationem deducta ad fraudandum iurisdictionem regiam fori mutandi cā. nam tunc stipulatio non proficeret per legem secundam. in §. sed si agant. ff. de iudicij. & de hoc sunt etiam plura arresta. Et inter alia in parlemento anni 1385. contra Abbatem S. Vincençij qui ob talem fradem fuit condemnatus in 60. libris parisien. ¶ Quinto fallit ubi lite mora emptori laico coram iudice seculari clericus venditor vocatur ad eudem iudicem secularis pro cessione, & guirentia. Nam ibidem defensionem suscipere debet, nec erit (etiam si id petierit) suo iudicii remittendus. nam ex persona defensoris venientis ad cām nō debet mutari forum. vt l. 1. C. ubi in rem actio: & vñ esse casus in l. uenditor. ff. de iud. ita tenere videtur Bald. in alleg. l. 1. idem Ang. in l. non solum. §. qd. vulgo. ff. de uluca. istud tenere formaliter Petr. de Anc. in regula iuris, ea quæ. 17. qd. idem tenere vñ Bal. in aut. clericus. C. de epis. & cle. Idem tenet Ant. & Sic. in c. quoniam frequenter. §. fi. ut lit. non contest. alleg. glo. 1. q. 1. hæc tenet Arch. in c. clericus nullum. idem Sic. in c. fi. de empti. & uendi. 2. col. idem tenet Bald. in l. emptori. C. de cuius. idem Ang. Are. §. actionum. 7. char. insti. de actio. idem Bal. in alleg. l. uenditor. Et ita de consuetudine seruatur in presentire gno. licet gl. in c. clericus nullum. 11. q. 1. & Spe. in tit. de. 1. & 2. decre. §. restat. uer. quid si dominus clericus. & Ioan. Fab. insti. de sat. idem §. fi. & in allega. l. 1. uideantur tenere contrarium. Quorum rationes, & illarum solutiones vide per Anchar. ubi supra. ¶ Sexto fallit ubi clericus efficitur haeres laid iam conuenti coram iudice seculari, quia talis instantia sicut præmittitur cum laico inchoata transit in clericum secundum Imo. in l. si eum hoīem. ff. de fideiussio. Pau. de Cast. in l. haeres absens. ff. de iudi. idem Pau. & Lud. de Ponta. in l. si constante. §. fi. solu. matri. & Mad. in c. quia uero. de iud. Alias terius läderetur sine cōtra. qui inchoauit item cum defuncto si necessitate tur deferre prius iudicium inceptum coram seculari iudice, & incipere aliud coram ecclesiastico. Alicuius enim conditio ex persona successoris alicuius deterior fieri non debet. l. 2. §. ex his. ff. de quer. obl. erat autem obligatus de funeris subire iudicium coram iudice seculari per quasi contractum, cum in iudicij quasi contrahatur. in l. 3. §. idem scribit. ff. de pecu. ubi ergo ceptum est iudicium ibi finem accipere debet. l. ubi ceptum. ff. de iudicij. Et ista opinio maxima æquitate fulciri uiderur. Contrarium tamen tenent Bal. in l. ff. si pend. ap. mors inter. Ang. in l. tam ex contractibus. ff. de iudi. & Bal. in c. in presentia. de proba. ubi, & in allega. l. 1. dicit qd. instantia litis non transit in monasterium monacho profitente. idem Anto. & Sic. in allega. cap. quia uero. & Io. And. in regula iuris, qui in ius & c. lib. 6. & dicunt aliqui illa partem esse ueroi, & stetur regula supra dictæ. Allij uero quibus assentio dicunt priorem æquitati magis esse consonam.

Septimò

- 3 Septimo fallit vbi pater vult emancipare filium clericū quia tunc coram sacerdotali iudice fieri debet secundum Rotam decisi. 181. & Pet. de Ancha. in regula iuris, ea quæ, scriptus alleg. quæst. 17. idem tenet Nico. mil. in versic. iudex sacerdotalis. ¶ Octavo fallit in insinuatione donationis excedentis summā 500. aureorum fienda per laicum clero. Quia illa fieri debet coram iudice sacerdotali secundum Rom. & Ancha. vbi supra. Nono fallit ubi statuto cauerit, quod non valeat legata nisi insinuatione testamenti facta coram vicario capitanei populi alicuius ciuitatis, & occurrat clericum institui in testamento in quo siebant laicos legata, & ipsi petentes insinuationem testamenti fecerunt, clericum heredem citari coram tali iudice sacerdotali ualebit citatio secundum Bald. in l. testamenta. C. de testa. & ibi Paul. de Ca. dicens ita consuluis se nondum viso Bald. idem tenet Saly. in l. consulta. C. eo. tit. & Pet. de Ancha. in regula iuris, ea quæ. lib. 6. quæst. 17. uersi. pro pleniori. Ang. in l. 1. hæc stipulatio. ff. si cui plusquam p. l. falcid. & ibi Imo. idem Bald. in auth. clericus. C. de episco. & clerici. Idem Anto. de Cana. in suo tracta. de insinuat. q. 57. ad quod faciunt dicta Bar. in l. cunctos populos. 6. quæst. C. de sum. trini.
- 20 ¶ Decimo fallit vbi clericus tanquam tertius possessor rei super qualitera est sententia vult contra executionem sententia super hoc latet inter laicos per iudicem sacerdotalem se opponere ad impediendum, quia hoc fieri debet coram eodem iudice secundum Bal. in alle. l. testamenta. & Saly. in d. l. consulta. & Ant. de Cana. ubi supra: qui alle. dictum Bald. in l. fin. C. de edic. diui Adri. tol. in 12. col. ubi dicit quod si heres scriptus perat se mitti in possessionem hereditatis ex beneficio dictæ l. coram iudice sacerdotali. Clericus qui uoluerit contradicere dictum iudicem sacerdotalem debet adire, ad quod bene facit quod scriptum est in precedentibus fallentijs.
- 21 ¶ Undecimo fallit vbi laicus heres vult facere publicatio nē testamenti, iuxta l. publicari, & l. testamenta. & l. consulta. C. de testamentis. Nam si cessante testamento clericus esset successurus, aut aliás haberet interestesse pro dicta publicatione in urbe Ro. vocaretur coram magistro censu, ut in alle. l. testamenta. & l. consulta. Alioquin publicatio non teneret secundum But. Bar. Bal. Saly. & Io. fa. in alle. l. testamenta, uel fieri debet apud præsidem prouincie in prouincijs, aut coram defensore ciuitatis, ut in auth. de defen. ciui. §. nulla. idem gl. & Odo. in al. l. testamenta. & de hoc in l. repetita. C. de episc. & ele. & si quis ex consenu. C. de epis. audi. ver. idem tenet Sici. & Bal. in c. fin. de fide inst. Vnde Bar. in alle. l. consulta. dicit quod huiusmodi insinuatio siue publicatio testamenti fieri non potest apud rectores ecclesiasticum. Idem Salve. ibidem. Certum est autem quod in huiusmodi publicatione sunt vocandi quorum interest. tenet Inno. Hostien. Jo. And. Bal. & Sici. in c. Albericus. de testi. & in c. fi. alleg. Bar. Bald. & Saly. in alleg. l. publicati. & Io. Fa. in alleg. l. testamenta. & Spe cu. in tit. de instr. edi. §. osten. ver. qualiter. uersi. & ut plenius. ¶ Duodecimo fallit in confectione inuentarij fienda per laicum heredem quod fieri non debet, nisi ciuitatis creditoribus & legatariis per l. fin. §. cum igitur. C. de iure deliberā. & ibi Bal. Saly. & docto. & Bart. in auth. sed cum testator. C. ad l. Fal. Pau. de Cast. consi. 20. & Bart. in l. 2. §. prius. ff. de vulga. Bal. in auth. si omnes. C. si vt ab herere se absti. Et hoc in præsentia iudicis, ita etiam tenet Spec. titu. de instr. edi. §. fi. uersi. quid si heres fecit scribi & c. Nam si clericus sit unus ex creditoribus aut legatariis uocandus erit coram iudice sacerdotali, si alijs legatarij & creditores sint laici per rationes positas per Bal. in alleg. l. testamenta. cum concordan. alleg. in 9. fallen. huius secundæ regulæ. Et idem in inuentorio tutorum aut curatorum quod per Spec. æquiparantur quo ad formam inuentario heredis ubi supra uersi. huius autem inuentarij. Et idem uideretur generaliter ubi cunque imminet aliquis actus fiendus coram iudice sacerdotali, vocatis quorum interest, quia si unus illorum interesse habet, reperiatur clericus ne continentia causa dividatur uocabitur coram iudice sacerdotali, ut in casu prædictæ auth. si omnes, & idem uideatur in similibus. Idem Ancha. vbi supra in uersic. occurrit. Adde quod episcopus executor testatoris tenetur conficerre inuentarium etiam coram iudice laico secundum Ang. in l. 1. §. hæc stipulatio. ff. si cui plusquam per l. Falcidiam.
- 13 ¶ Decimotertio fallit in clero qui successit prædoni in fraudem iurisdictionis, nam tunc secundum Bald. in alleg. l. fin. C. de edic. diui Adri. tollend. 13. col. non erit curandū vnum obolum de prædicto clericatu, quia ecclesia, quod vult in se ut sua iurisdictione non fraudetur, ita velle debet in alijs. 10. col. de alie. feu. uersi. ecclesia, quasi uelit innuere quod iudex poterit cogere tales clericum heredem ad restituendum furtum, ad quæ facit quæ scripti in huius secundæ regulæ tertia fallentia. ¶ Decimoquarto fallit in clero apud quem ex ordinatione iudicis sacerdotalis factū fuit depositū. Nam talis clericus depositarius poterit cogi ad restituatio-

nem depositi officio dicti iudicis sacerdotalis, quasi non proceditur proprie contra eum per modum iudicij, sed executio & ex consequentia officij suscepiti. Ita dicit Bald. & post cum Saly. in l. acceptam. C. de visu. propter uerbum uel sacerdotissimas ædes. Et iudicis possit adduci in lequestris qui quotidie per sacerdotiales iudices deputantur, quorum aliqui sacerdotiū sunt clerici, & consueverunt compelli ad redendum tationem & reliqua per eosdem sacerdotiales iudices.

¶ Decimoquinto fallit in iudicis duplicibus de quibus in c. ex literis, de probationibus, in quibus si sunt plures contēdentes quorum unus sit clericus conuenietur sicut alij coram iudice sacerdotali per l. 1. ff. de quibus rebus apud eundem iudicem ea. Et hoc secundum glo. ibidem ratione cōnexitatis causa, quia consortes & coniuncti sunt. l. nulli. C. de iud. & no. in c. cum martinus. de constitutioni. Secundo ratione reconventionis, quia quilibet est actor, & reus, & quilibet agit, & conuenit, ergo apud eundem iudicem. C. de senten. l. Papi nianus, & in auth. & consequenter, & ff. de iudi. l. qui non cogitur, & 3. q. 8. cuius in agendo. Tertio ratione absurditatis evitandæ: nam posset accidere quod unus aliter iudicaret quam alius, ut d. l. 1. Et hac ratione procedere crederem in præsenti regno in quo (sicut supra tractum est) in huius secundæ regulæ fallentia quarra, prælati non cognoscunt de realibus. Et idem uideretur in pluribus tutoribus quorum unus, esset clericus, quia pro redditione computorum & administrationis conueniri potest clericus cum alijs coram iudice sacerdotali per dictam. l. 1. Eo præsertim, quia optima bona directorum tutorum aut curatorum de iure sint hypothecata pro redditione administrationis ut in l. pro officio. C. de administratione tuto. cum concordan. De qua quidem actione hypothecaria (cum sit realis) ut dictum est in præallegata fallentia quarta, prælati Franciæ de consuetudine non cognoscunt, quamquam contra prædicta multum facere uideatur dictum Bar. in l. solent, ultima colu. uersi. Sed ponamus. ff. de alimen. & ciba. legat. ubi sic inquit. Si unus heredum sit clericus & alius laicus, & ab eis petantur alimenta, iudex ecclesiasticus erit adeundus, & istud ibidem docto. communiter sequuntur, ad quod faciunt not. per eundem Bart. in l. præcipi mus in fin. C. de appellatio. Bal. & Sal. & Ancha. in alleg. regula iuris, ea quæ. de regulis iuris lib. 6. q. 1. Et domino conceidente latius dicere decreui infra circa finem ultimæ partis.

¶ Decimosexto fallit ubi conuenienda esset universitas clericorum & laicorum, cuius tamen pars maior esset laicorum, quia tunc tota esset sacerdotalis, & ideo conuenit coram iudice sacerdotali: secundum Bar. in l. fi. ff. de colle. illici. uer. Sed coram quibus. idem tenet Sici. in allegato. c. ex literis, de constitutio. & in c. si diligenti, de foro competet idem Flori. in l. re petundarum. §. hermofroditus, in fine. ff. de testibus. Bald. in authen. habita. C. ne filius pro patre. 15. colu. uer. lic. dicto de scholaribus, idem Saly. ibidem in penultima col. uersi. quæ pro coram quo. Petrus de Ancha. ubi supra quæstio. 16. Bart. in l. cum senatus, ad finem. ff. de rebus dubijs. Siculus in capi. cum ab ecclesiasticis, de officio ordinarij, & Zabarel. in c. accepimus, de fide instrumen. ¶ Decimo septimo fallit vbi clericus & laicus non compromiserunt in laicum a cuius laudo fuit appellatum, uel laicus vult recurrere ad arbitrium boni viri, quia hoc erit fiendum eoram iudice superiore ipsius secundum Ancha. qui ita tenet in eius disputatione quæ incipit c. clericus & c. Nisi compromissum fuisset super causa ecclesiastica per c. peruenit, de arbi. tenet idem Ancha. in alleg. regula, ea quæ. in q. 17. in uersi. & iuxta prædicta, idem tenet Lud. Ro. consi. 26. & Sic. post Ant. in c. quintauallis. 3. col. versic. sed dubitat. de iure iuri. Idem Bart. in eius consi. incip. visis consilijs do. famosorum & c. Idem tenere uidetur Lan. in tract. de arbi. quæst. 19. ¶ Decimo octavo fallit ubi prælatus vel clericus est obligatus alicui laico, uel etiam clero in aliqua pecunia summa cum schedula manu sua lignata, uel eius sigillo sigillata. Nam si adiornetur in curia parlamenti comparere tenebitur, ac in negotio procedere, cognitaque schedula cogetur curia manum garnire de summa in eadē contenta. Et in eius defectu condemnabitur, & fiet executio super eius temporalitate. Veruntamen nunquam mihi visum fuit istud de iure posse sustineri per c. 2. de foro competente. lib. 6. cum alijs iuribus alleg. in præalleg. regula. 1. & 2. maxime cum ista sit actio mere personalis, nisi forte in eadem schedula vel obligatione sit hypotheca, de qua ex cōsuetudine regni prælati non cognoscunt ut dixi supra in huius secundæ regulæ 4. fallen. Et propterea antiquitus cognita schedula vel obligatione ob defectum garnimenti dicebatur per curiam quod temporale prælati uel clerici ad manum regis detineretur donec fuisset debitori satisfactū, quod videtur esse quasi finis hypothecariorum, ut l. si cum venditor, in princ. ff. de euclio. & l. fundus. §. creditor. ff. de pigno. & facit quod dicunt quidam clericos ratione temporalium dominis temporalibus esse subiectos 11. q. 1. cum ergo. § his ita respondetur. & 33. q. 3. §. sed notandum. de maio. & ob. c. solita

17 18 in tract. de arbi. quæst. 19. ¶ Decimo octavo fallit ubi prælatus vel clericus est obligatus alicui laico, uel etiam clero in aliqua pecunia summa cum schedula manu sua lignata, uel eius sigillo sigillata. Nam si adiornetur in curia parlamenti comparere tenebitur, ac in negotio procedere, cognitaque schedula cogetur curia manum garnire de summa in eadē contenta. Et in eius defectu condemnabitur, & fiet executio super eius temporalitate. Veruntamen nunquam mihi visum fuit istud de iure posse sustineri per c. 2. de foro competente. lib. 6. cum alijs iuribus alleg. in præalleg. regula. 1. & 2. maxime cum ista sit actio mere personalis, nisi forte in eadem schedula vel obligatione sit hypotheca, de qua ex cōsuetudine regni prælati non cognoscunt ut dixi supra in huius secundæ regulæ 4. fallen. Et propterea antiquitus cognita schedula vel obligatione ob defectum garnimenti dicebatur per curiam quod temporale prælati uel clerici ad manum regis detineretur donec fuisset debitori satisfactū, quod videtur esse quasi finis hypothecariorum, ut l. si cum venditor, in princ. ff. de euclio. & l. fundus. §. creditor. ff. de pigno. & facit quod dicunt quidam clericos ratione temporalium dominis temporalibus esse subiectos 11. q. 1. cum ergo. § his ita respondetur. & 33. q. 3. §. sed notandum. de maio. & ob. c. solita

Stephani Aufrerij, De potest. sec. super eccl.

solite. l. de his. C. de episco. & cle. & c. quo iure s. di. Oldr. cōf. 17. & Pet. de Ancha. in sepe dicta regula. iuris. ea quæ, lib. 6. sub quæst. 21. uer. huiusmodi gratia &c. & quod scripti post Frideri. supra in 2. fallentia prima regulæ. Et de pmissis sunt plura arresta, & inter alia in curia parlamenti Parisijs Anno domini 1393. dictum fuit q̄ litera obligatoria prioris & conuictus sancti Martini de Campis eorum sigillo sigillata post obitum prioris recognita, pareret executionē super bonis conuenius. Et anno domini 1444. 18. Augusti, in parlamento Tholosæ dictum fuit quod dominus Philippus de Lévis Archiepiscopus Auxitanus ad instantiam Ottonis Castellani ueniret in curia cognitus uel negatur suam schedulā intra finem eiusdem mensis. Alias extunc schedula prædicti haberetur pro confessata. Deinde. 7. Septembbris dictum fuit quod curia tenebat prædictam schedulam pro confessata per quam ex causis in eadē contentis idem archiepiscopus eidem castellano promiserat soluere summam mille scutorum auri. Et curia condemnauit ipsum ad garniendum manum in eadem curia de prædicta lumina intra festum omnium sanctorum. ¶ Decimonono fallit cum laicus obligatus clericu prætendit obligationem factam sine causa, vel debitum solutum ob quod super ipsius obligationis inefficacia uel instrumenti cancellatione vult experiri, iuxta. l. dist. soluto. & l. fi. C. de condicō, ex l. nam in huiusmodi causa poterit clericus corā iudice seculari conueniri, licet huiusmodi condicō sit actio personalis, ut inst. de actio. §. appellamus, ita nihilominus de facto seruatur in præsenti regno. Quod non videtur posse sustineri de iure in huiusmodi secunda regula alleg. Cogitauit id forte fieri eo quod communiter in huiusmodi instrumentis & obligationibus apponitur hypotheca & obligatio ad vires & rigores sigillorum regiorum, igitur pro declaratione inefficacia huius obligationis uel ipsius cancellatione curia secularis præsertim iudices huiusmodi sigillorum adiri possunt contra quoscunq; etiam clericos, quia ex quo sunt iudices contractus, & etiam esse debent distractus. Nam distractus est eiusdem naturæ cuius est contractus. l. de tutela. C. de in te. resti. mino. no. Bart. in l. Et ideo l. de condicō. furti. Interest enim iudicis neprætextu talium obligationum sub umbra rigorum in eis appositorum fiant illicitæ extorsiones, ut in l. illicitas, in princ. l. de offic. præs. vbi tex. quod præses prouinciae prouidere debet, vt instrumenta simulata vel venditionum sine prætij numeratione destruantur secundum Bal. in l. præalleg. Et parisijs in parlamento Anno domini 1336. dictum fuit quod Guilielmus Quæpie, clericus solutus responderet in parlamento super quodam contractu per ipsum inito, qui dicebatur fraudulosus, videlicet tam parti super executionis annulatione factæ ad sui requestam virtute literarum obligationis sub sigillo Castelleri pastistarum super dicto contractu, quæam procur. regio qui emendam requirebat, quia fraus dicebatur esse commissa in contento in literis obligatoriis sub dicto sigillo. ¶ Vigesimo fallit vbi clericus obligat & vult compelli per curias temporales & rigores sigillorum regionum cum hypothecatione honorum: nam executio fieri poterit in bonis patrimonialibus ipsius clerici, & ita seruatur, quamvis de iure clericus taliter se non possit obligare nec in iudicem laicum, etiam de episcopi consensu consentire. c. significasti. & c. si diligēti, de foro compe. & tenet Capella. q. 126. Sed sustinentes fallentiam predictam dicere possent quod non valeat obligatio respectu personæ uel bonorum ecclesiæ, sed bene respectu aliorum bonorum priorum ipsius clerici, iuxta ea quæ dixi in prox. 18. fallen. etiam concor. ibi posit. Vnde in parlamento Tholose, Anno domini 1448. die 5. Aprilis dictum fuit quod executio incepit super bonis domini Gerardi episcopi sancti Papuli virtute obligationis passata ad uigores & rigores parui sigilli montis Pessulanii ad instantiam heredium episcopi Laudunen. continuaretur. Occurrit etiam nunc mihi dictum doct. in c. vno. de cleric. coniuga. lib. 6. uidelicet quia in eo quod ille tex. permittit in ceteris seculari iudicii iurisdictionem contra clericos coniugatos, intelligitur verum quando exercitum iurisdictionis concernit distinctionem bonorum, ita quod ipsorum persona non tangatur, nec in eorum persona animaduertatur: quia ubi requiritur distinctione personarum, hoc non faceret index laicus. c. ex parte. eo. tit. pro quo facit quæ scripti Spe. tit. de compe iudi adi. §. 1. uer. si. sed nunquid præmissa, & Arch. in alleg. c. unico. Etiam si clericus se obligaret ad carcere tenendum, quia detinentes eum iniurum essent excommunicati. c. si quis suadente 17. q. 4. etiam si detinerentur volentes per c. contingit. de senten. excom. ita tenent Inn. & Host. in c. ex rescript. de iure. ubi loan. Andr. dicit quod si clericus promiserit obstatum in castro, ne dicatur fractio fidei, si ibi sponte manet pudori suo parcens cessat excommunicatione. Si vero tenetur in compedibus vel in carcere multus, ut fugere non possit, runcerit locus poenæ. idem Anto. & Si-

cu. in alleg. c. ex rescripto, licet loan. Fab. insti. de actio. §. fin. teneat quod clericus se possit obligare ad tenendum arrestū pro debito: sed tenebit in curia ecclesiastica, nō autem in temporali. Limita supra dictum Inn. & docto. nisi debitum ciuile descendentera criminis, quia tunc clericus per suum iudicem potest impune detineri. c. dilectus, de ap. & in c. grauis de depo. idem Archi. loan. And. & Domi in c. ti clericos, de sent. excom. idem Domi in alleg. c. unico, de cle. coniug. lib. 6. idem Nic. mil. in uer. clericus si pro debito ciuili & c. Item nisi dolus debitoris argueretur, ut no. in c. Odoardus, de sol. & ibi Sicut. & doc. Alioquin pro debito clericus carcera in nō debet, quia si habet bona illa debent accipi, non habēs non tenetur ultra quam facere possit deducto ne egeat, quia hoc est privilegium clerici, ut no. perglo & Bart. in l. miles. fl. de re iudi. ¶ Vigesimoprimum fallit vbi laico fuerint per episcopum causæ pecuniariæ clericorum uel huiusmodi mere ciuiles delegate, ut tenet glo. in uer. prælumant in ca. decernimus, de iudi. & ibi lo. And. de Lig. Anto. Bal. & Sicut. glo. in c. bene quidem. 96. dist. in uerbo, præter Romanum, & in cap. peruenit 95. dist. Archi. in c. statutum §. 1. de rescrip lib. 6. Casas autem criminales vel spirituales solus papa laico delegare potest, gl. 32. dist. in §. uersi. & in locis præalleg. in primaria gula, fallentia prima. Ab isto uero delegato laico ad delegantem erit appellaudum, ut tenent doct. in locis prælibatis. Vigesimosecundo fallit, ubi bannum fuit appositiū in bonis clerici per iudicem secularis a quo clericus appellavit iudicem laicum superiori rem dicti primi iudicis, & iudex appellationis condemnat clericum in expensis, quia licet lenientia sit nulla, fieri tamen executio contra ipsum per iudicem secularis, ut no. glo in c. si diligenti, de foro compet. super verbo, pro eis. ita tenet Cap. quæst. 16. & Gaspar. Cal. cōf. 12. Vigesimotertio fallit vbi clericus cōmuni op. habetur pro laico, uel ubiunque dubium est quem esse clericum si circa eum a iudice seculari non compareci, potest a iudice multari & in expensis condemnari, tenet Host. in sum. de iud. §. 3. sub §. illud autem, post princ. alleg. l. ex quacunque. & l. si quis ex aliena. ff. de iudiciis, & de app. c. si duob. quæ omnia probat (vt ipse dicit) quod quomodo cumque iudex errans in facto errore probabili, profert sententiam in aliquem credens se iudicem ualerit quod agit, sicut in hoc casu, & opinio in iudiciis præfertur. ueritati 3. q. 1. uerum. ff. de offic. prætoris. l. Bar. barius. c. ad probandum, de re iudi. ad idem de senten. excō. c. si iudex. §. non sic. lib. 6. Ad idem quod no. Inno. & Host. de uerb. signi. c. ex parte. lo. 1. in fine magnæ gl. ubi dicit processum episcopi tenere contra exemptum non comparentem, quando exemptione nō est notoria, sed est dubia, sicut in casu nostro. Ad præmissa faciunt no. per gloss. in ca. ueniens, de accusa. 3. q. 2. c. si episcopus 15. q. 3. placita, in fine utime gl. ff. si quis in ius vo. l. 2. & dicit glo. expresse in c. conuenior. 23. q. 8. quod si iudex laicus citat clericum tenetur comparere, priuilegium allegare, si dubium sit an sit clericus, ita tenet Bar. in l. non videtur, la prima ff. de iud. Nili secundum cum ex forma citationis appareat priuilegium, ut quia in ea mandatur citari Titius clericus uel presbyter. Sed ideo secularis officiales quando procedunt contra aliquem clericū, licet male faciant, omittunt ponere in citatione uel processu aliquam demonstrationem ex qua demostretur clericus, ut sic propter dubium teneatur ire ad allegandum priuilegium, alias multari possit, ita dicit Bart. vbi supra, ad quod facit, quia quilibet nascitur laicus, ergo talis debet censeri donec constet esse clericum. 2. q. 1. i. c. legum, & istam partem tenet Gaspar. Ca. deri. tit. de iudiciis. conti. 1. 2. Vbi autem nō esset dubium de clericatu, credo q̄ non teneretur comparere, nec processus in principali ualeret, nec quo ad poenam contumaciæ, & ita crederem opinionem loā. An. positum in regula iuris, scienti. in mercuri. quam tenet Spec. in tit. de cit. §. 1. uer. sed pone iudex. Arch. in alleg. c. placita. Sicut. in c. si diligenti. de fo. compe. Bal. in l. generaliter. la. 2. C. de episcop. & cleri Bar. in præal. l. non videtur. Idem tenet Cyn. in alleg. l. generaliter. Oldr. consi. 89 Bald. consi. 242. Pet. de Ancha. in alleg. regula iur. ea quæ. 25. q. doct. in capit. si duobus. de app. Limita nisi in citatione exprimeretur ta. is cā ex qua concluderet laicum habere iurisdictionem in clericum, ut pura ratione feudi, uel alias sicut latius sup. dictum est. Adde quod ubi iudex est talis, q̄ citatus etiam uolens non posset facere cum iudicem non ualebit processus, nec in principali, nec contumaciæ punitius. gl. in l. 1. C. ubi de cri. agi. & in c. clericum nullus. 11. q. 1. & in cap. significasti. de fo. compe. tenet Spe. ubi sup. & in §. pen. de cita. ad fi. Propo. in alle. c. si duob. & super hac fundatur op. lo. An. & aliorum. de quibus sup. Adde hic Pet. de Ancha. in allegata regula iur. ea quæ. q. 25. tenentem q̄ si clericus citatus per iudicem laicum non sub nomine clerici super delicto commissio non compareat ita, q̄ ponatur in banno, & habeatur pro confesso uigore statuti, demum captus dicit bannum nullum, quia latum contra cle-

clericum, licet non incidentem in habitu, & tonsura, certe sententia erit ipso iure nulla ex defensione iurisdictionis. c. nullus de foro competit. &c. & auth. statuimus. C. de episc. & cl. tenet Cy. & Bal. in generaliter. C. de epi. & cle. & Sic. vbi sup. 24 Vigesimoquarto in possessorijs beneficiorum vel aliarum rerum aut iurium ecclesiasticorum etiam spiritualium praesertim cum agitur possessorio retainenda cui equiparatur casus nouitaris de quo late per Io. Fab. instit. de interdi. §. retainenda: nam si clericus in possessione suę ecclesiæ vel aliorum iurium ecclesiasticorum ab alio etiam clero dicat se turbatum, agere potest ac talem turbatorem & clericum coram seculari iudice conuenire. Et ita seruari uidemus in presenti regno, pro quo facere uidetur tex. in c. causam, qui si. sint legi. ubi papa fatetur quod ad regem non autem ad ecclesiam pertinet de possessionibus iudicare, propter qđ Ant. in c. cum dilectus, de ordi. cogni. dicit quod si agat super possessorio beneficij causa propriet. non dicitur esse spiritualis, idem tenet Nico. mil. in uerbo, beneficium, uer. beneficialis causa. Et expresse tenet Vincen. in c. fi. de iud. quod de iure spirituali petet agi possessorio coram iudice temporali: quod etiam videtur tentire gl. in c. cum dilectus, de elec. in uer. iuramento, dicens quod quando agitur possessorio de iure spirituali non agitur spiritualiter, & ideo non est ira standa tanquam spiritualis, idem uoluit gl. in c. literas, de iura. calum. hoc etiam sentit Inno. in alle. c. cum dilectus. Archi. & Ioan. And. in c. frequens, de resti. spo. lib. 6. dicentes qđ causa non est mere spiritualis cum agitur possessorio de re spirituali, tener Sicut. in c. literas, de iura. calum. & Bal. ibidem dixit in addi. q. cape. 470.

Idem tenet papa q. 1. & q. 85. q. 207. & q. 552. & in alleg. q. 1. recitat quod papa Martinus 5. qui staruerat quod quicunque ex clericis & personis ecclesiasticis in his que de iure uel consuetudine ad forum ecclesiasticum pertinere noscuntur eo derelicto secularibus iudicibus se submittere seu partes sibi aduersas ad forum de iure veritum conuenire vel trahere presumeret, nisi a premissis desisteret. omni commode gratiarum sibi a sede apostolica concessarum careret, ipseque in graues, tunc expressas & alias iuris poenas incideret, ad petitionem bonæ memorie regis Caroli septimi declarauit eidem regi & eius regiae iurisdictioni per quam ut assertebatur tam rex quam sui primogenitores super omni possessorio praesertim retainenda possessionis super beneficijs ecclesiasticis & suis ecclesiis suorum regni & delphinatus a tanto tempore circa quod de eius contrario hominum memoria non existebat, conlueuerant cognoscere, derogare nolle, nec suę intentionis fuisse, nec esse per dictam, aut quamcumque alia constitutionem ipsos regem & iudices partes molestias super earum conseruatione ad suorum beneficiorum possessionem ipsius regis auxilium implorantes, dummodo in contemptum iurisdictionis & libertatis ecclesiasticę, vt partes sibi aduersas diutius perturbarent hoc non fecerunt, poenas in dicta constitutione contentas nullatenus incurrisse, aut incurrire debere quoquomodo cōcessum fuit, hoc fuit Anno domini 1428. Kal. Maij.

Hinc rex Ludouicus 11. Anno domini 1464. per eius ordinationem declarauit. Causarum possessoriarum praesertim in materia nouitaris occasione beneficiorum, & materialium ecclesiasticarum sibi ac iudicibus suis pertinere cognitionem, absq; eo quod alias de predictis processibus in possessorio possit uel debeat intercipere cognitionem commissionesq; decernere, uel citationes aut processus facere.

Quod seruatur nedum in possessorio retainenda, immo ēt in possessorio recuperanda, ac etiā si agatur ex simplici saisi na, de quo fuit latum arrestum Parisijs Anno domini 395.

Et idem si agatur condicione ex c. reintegrada. 3. qd. 1. uel ex c. s̄epe, de resti. spo. uel generali iudicis officio. ut cap. 2. ut lit. non contesta ubi And. sicu. & doct. nam sicut predictum est, licet huiusmodi cōditiones sint personales, quia tamen possessorium huiusmodi habet plurimum, facit secundum doc. in locis superioris alleg. qđ cognoscere potest iudex temporalis.

Quamvis secundum communem doc. opin. quae seruatur in practica in beneficialibus possessorium iustificandum sit ex titulo, ut not. in c. literis, de restitu. spolia, & in clem. 1. de causa poss. & proprie. Nisi cum quis petit se reintegri per viam attentati, quia tunc sufficit probare se possedit in tempore litis, & illa pendente spoliatum fuisse absque alia tituli iu pel. 15. vide quae scripti, in his secundę regulę fallen. 4. stificatione, vt tenet Ro. deci. 14. & dixi in addi, ad quæst., ca-

25 t Vigesimoquinto fallit in causis etiam proprietatis beneficiorum in regalia vacantium, aut aliorum quorum collatio pertinet ad regem. nam de talibus causis etiam contra clericos & inter eos in praesenti regno cognoscunt iudices regij secularis. Regalia vero est quoddam ius quod recipitur ecclesiis vacantibus. Quibus plenis prælati perciperent illa

sicut rex Francie & Anglie vendicant quibusdam ecclesiis cathedralibus suorum regnorū in collationem beneficiorum & præbendarum sede uacante, exceptis parochialibus quae proper curam animalium non cadu xit in regalia. Et illo etiam tempore dictarum ecclesiarum temporalia recipiunt, & sibi appropriant, iuxta moderationem de qua in c. generali, de elec. lib. 6. vbi Domi. Necnon bonæ memo. Philippi pulchri quondam Francorum regis quæ incipit. Item quantum ad regalia, editam per eum Parisijs die lunę post medium 11. Anno domini, 302. ex quo patet quod istud ius competit regi ab antiquo, & sic de iure satis uidetur posse sustineri.

Respectu uero collationis beneficiorum seu iuris conferendi magna fuit alteratio inter Bonifacium octauum, & memoratum Philippum. Sed istud ius potest ei competere ex priuilegio apostolico. 63. di. c. Adrianus. & c. in Synodo. 16. q. 1. hinc est Hen. Anto. & Sic. in ca. præterea is 1. de iure patro. Host. Ioan. And. & alij in cap. dilectio. de testi. & sic potest secundum eos inteligi predictum c. lo. Andr. & Anto. in ca. nobis. de iure pat. glo. in c. laicis 16. quæst. 7. Archi. in ca. horatamur. 71. dist. And. Sicul. & Inno. in c. dilectus. lo. 3. de præben. ubi patet quod rex olim habebat collationem præbendarum ecclesiæ Andegauen. c. cum inter, de consuet. ubi patet in decis. a quod rex contulit decanatum. gl. & Archi. in c. imperium 10. dist. Spec. in ti. ne sede uacan. in fin. & in tit. de lega. §. nunc tractem us. uer. sed nunquid legatus, & ibi Ioā. And. & gl. 15. q. 7 in summa, dicit quod rex Apuliae ex priuilegio papæ habet inuestituras beneficiorum. Idem Inno. in c. quod sicut, de elec. in glo. quæ incipit, episcoporū, & ibi Ioā. And. Anto. & Sicul. idem lo. And. Pe. de Anch. & Domi. in c. 2. de præben. lib. 6. lo. And. in addi. Spe. tit. de præben. §. penul. Bal. loquens de rege Vngarie & Anglorum in l. rescripta penul. col. C. de præci. impe. offe. Pe. de Anch. in cle. per literas, de præben. Anto. in c. massana. de elec. & in c. in nostra, de rescri. Sicul. in c. dilectus. de offic. lega. Anto. in c. quanto de iudi. Inno. in c. quod indubij. in primo no. de renun. & c. ad supplicationem, in 4. no. eo. titu.

Et dicit Panor. in c. extirpandæ. quod rex Francie est canonicus in pluribus ecclesiis sui regni, & istud est verum sicut sancti Martini Turonen. & sancti Hilarij Pictauiens.

Potuit etiam istud ius competere ex compositione facta in fundatione beneficiorum sicut videmus in præbendis ecclesiæ collegiatæ Villenouæ prope Auenionem quas rex confert, & eius curia parlamenti de ipsarum petitorio cognoscit, facit ca. elcutherius. 17. q. 2. & præallega. c. nobis, de iure patro. præsuppono tamen qđ talis compositio per Romanum pontificem lemel fuerit approbata.

Aut potest competere ex præscriptione seu consuetudine cuius memoria non existit, quæ tantum operatur quantum priuilegiū. l. hoc iure. §. ductus aquæ ff. de aqua quo. & resti. c. super quibusdam, de uerb. signi. & quod no. in summa. 63. dist. & in c. reatina.

Sed ista equiparatio non procedit ubi datur incapitas in possidente, quia per aliquam consuetudinem etiam vetustissimam non potest consequi id quod ex priuilegio cōsequetur, gloss. in c. illud. 93. distin. lo. mo. c. 2. de præben. alleg. & ibi domi. Anto. in repeti. c. peruenit, de censi. Sicul. in c. noui. de iudi. & in c. quanto, de consuet. & in ca. causam, de præsc. & in c. de hoc, & ibi Anto. de Simo. Sicut. in cap. ad aures, de prescri. Zaba. consi. 57.

Nisi cum consuetudine tanti temporis concurreret fama priuilegij, quia tunc præsumeretur pro priuilegio & sufficeret, & ita tenet Ioan. And. in c. cum apostolica, de his quae si a prælat. approbatur per omnes, per lo. And. Io. defa. & domi. in c. 2. §. sane de deci. lib. 6. & scripti supra in 1. regula, fallen. 12.

Alioquin esset dicere quod sine possessione curreret præscriptio. Cum laicus non possit possidere spiritualia, alleg. ca. causam, de præscrip. Ioan. And. in alleg. addi. Spec. in titu. de præben. dicit ipsi regibus in tali antiquato iure deferendum praesertim cum consuetudinem ipsius papa scit & tolerat. Et refert Spe. in tit. de præben. uer. Item no. quod imperator habet priuilegium quod se uidisse dicit plumbatum, qđ in qualibet ecclesia Flamanie possit unum facere recipi. Et uide ibi Ioan. Andr. in addit. qui loquitur de regalia: id quod supra tā etum est.

Sciendum est autem quod rex Ludouicus. 11. Anno domini 1464. declarauit cognitionem, decisionem, & determinationem collationum beneficiorum uacantium & uacuum, & quae earenus uacauerant in regalia per eum, & suos prædecessores factarum sibi, & curiæ suæ parlamenti, & non alteri pertinere. Et etiam beneficiorum per eum aut eius prædecessores pleno iure conferri solitorum, & collatorum sibi & suis iudicibus, & non alteri, cognitionem, & decisionem pertinere absque eo quod alius iudex ecclesiasticus uel temporalis

Stephani Aufrerij, De potest. sec. superecccl.

temporalis se debeat de ipsis intromittere, nec in peritorio, vel possessorio cognoscere.

26 Vigesimosexto fallit cum agitur de reparatione ecclesiarum quo casu clerci & prælati coguntur in seculari iudicio respondere, pro quo facere viderur quod habetur 4. regum. 12. c. & 11. Paralipomenon. 24. vbi loas rex Iudæ vocavit eo adem pontificem & sacerdotes, dicens eis quare sarta tecta templi non instauratis, & prohibuit sacerdotes ultra accipere pecuniam a populo, & instaurare sarta tecta præcepit: unde postmodum ad numerandum pecuniam quæ inueniebatur in domo domini fuerunt deputati scriba regis, & pontifex, & dabant eam in manibus corum qui preterant cementarijs domus domini, qui eam impendebant in fabris lignorum & in cementarijs his qui operabantur in domo domini, & sarta tecta faciebant: facere eriam uidetur rex. in c. filii uel nepotibus. 16. qd. 7. vbi rex qd filii, uel nepotibus ac honestioribus propinquis eius qui construxit uel dicauit ecclesiam licitum est hanc habere soleritiam, vt si sacerdotem aliquid ex collatis rebus defraudare præviderint, autho nesta conuentione compescant, aut episcopo uel iudici corrigenda denuncient, qd si talia episcopus agere tenet metro politano eius insinuari procurent. Si autem metropolitanus talia gerat regis auribus hoc intimare non differant, qd tam Archidi. exponit non vt corrigit, sed ut superiori denuntiet: & Sicut. dicit hunc canonem esse correctum per cap. qualiter, de iudi. gl. in luper d. uerbo, regis: exponit ut eā corrigit, cu per ecclesiasticū iudicē cogi nō pōt, ut. 1. q. 1. c. petimus, & 97. di. c. nec licuit, uel etiam cum iudex ecclesiasticus deses est vt c. ex transmissa, de foro compe.

Quicquid sit de iure uide plura arresta parisijs, & Tholosæ prolata: & inter alia Anno domini 1391. pro Patriar. Alexādrino administratore episcopus Carcassonen. contra archiepiscopum Tholosæ quondam episcopum Carcassone. dictū fuit qd super reparationibus ecclesiae luæ quondam Carcassonæ, responderet in Parlamento, licet curiæ iurisdictione declinasset eo qd esset personalitas. Et idem dictum fuit anuo præcedenti contra episcopum Nouio: non super refectionibus, & reparationibus quondam episcopatus sui Ebroicē. Et in parlamento Tholosæ anni. 53. die. 21. qd fructus qui levati fuerant d. ecclesia de Castles a tempore executionis quemadmodum, conuerterentur in utilitatem ecclesiae per unum ad hoc per curiam deputandum. Et eodem anno. 39. Aprilis qd medietas sequestri ecclesiae de Fargis alibi conuerteretur in reparationibus eiusdem beneficij. Et in parlamento anni. 455. die 28. ianuarij dictū fuit qd do. Leonardus de resergio. archiepiscopus ille super reparationib. episcopatus sui quondam Bazaten. & dormus uenitilijs ad instariam domini Raymundi du til. episcopi Bazaten. impestantis & actoris respōdere, & in curia procederet. Et in parlamento anni. 57. die 8. Iulij dictum fuit qd duæ partes fructuum ex Abbatia Dele zato perceptorum lib manu regis in reparationem ecclesiae conuerterentur &c.

Hinc fuit qd anno domini. 1385. sedēnte apud Animonem Innocentio septimo, qui raram nisi ex Franciæ regno obedientiam erat conlectus, & cardina es. 38 ordinauerat: qui bus grandis sumptus opus esset sancti Nichasij Remensis in Franciam legato misso: dimidiatarum oīum ecclesiarum partem exigere conabatur. Cui præcepto S. holastici uniuersitatis Parisien. resisterūt misis ad regem Carolum quintum oratoribus qui ad dictum pontificis haud æquum esse persuaderet. Audita scholasticorum quærela rex exportari regno pecuniam vetat, & ecclesiarum prouentus in tres partes distribui iubet: unam in ecclesiarum instauracionem: alteram diuoluendis earum obligationibus, & debitibus. Tertiam quotidiani ministrorum usibus assignavit. Vnde ex post officiari regij de predictis reparationibus ac prouisione circa diuinum terrium contra clericos, & prælatos ac huius prætextu de perpetuis vicariis parochialium ecclesiarum augenda portione cognitionem receperunt.

Et quatenus tangit reparations prædictas pro dicta ordinatione facere viderur. ca. decreuimus. 10. q. 1. ubi rex. quod episcopus uisitando ecclesiam si inueniat eam destitutam sacerdoti eius reparari præcipiet. & ca. unico. ea. cau. q. 3. ubi rex. qd episcopus non debet percipere tertiam nisi disruptas ecclesias velit reparare. & l. ne splendidissime. C. de ope. pub. ubi rex. qd si urbes vel oppida uetusitate labatur uel egeant reparatione, terra pars reddituum pro muris, & thermis publicis conceditur. & l. fi. C. de uetigal. ubi duæ partes applicantur fisico, & tercia ciuitati. & fac. ad idem. l. ex præstatione. eo. tit. & in auth. de colla. q. iubemus. collat 9. & C. de diuer. prædi. urb. & rusli. l. 3. in fi. lib. 11. ubi rex. sicut in alleg. l. ne splendidissime. & l. si in aliquam. ff. de offi. proconsul. & leg. & 96. dist. c. boni principis. ubi rex. in hæc uerba, qd es lacras, & ope. ra publica circuite inspiciendi gratia an sarta tectaque sint. uel aliqua refectione indigeant: & si qua cepta sunt consumi-

mantur prout vires illius reipublicæ permittunt pro consal curare debet. Curatores quoque operum diligentes solemniter proponere: minister: a quoque militaria si opus fuerit ad curatores adiuuandos dare. Ex qua coligitur, qd etiam edificia noua debent continuari, de quo per Sical. in c. 1. c. tua nos. & c. de his. de eccl. edific. uide, quæ scripti in addi. ad quest 599.

27 Vigesimoseptimo fallit in censibus, & tributis, pro quibus clerci possunt coram seculari iudice conueniri, quia uidentur potius conueniri res eorum tanquam affectæ quæ personæ ita tenet Guil. de Cug. in L. de his. C. de epil. & cle. allega. l. uiros. de pala. sacra. largi. lib. 11. idem Bal. dicens: qd non poterit aliquid in personam clerci. Et ista opinio communiter approbatur ubi tales possessiones, & bona habent onus perpetuum annexum, & inuariabile: quia talia transiunt ad clericos cum oneribus suis: pro quo facit cle. 1. de censi. Si autem onus sit uariabile, & possessiones essent prius ascriptæ pro solidi, & libra: sicut communiter fit in lingua occitana, ubi extinxantur bona cuiusque, vt soluat plus uel minus secundum impositionem collectæ, & ad ista onera non tenentur clerici, uel ecclesiæ secundum ueriorem opinionem. Et non potest hoc onus dici annexum possessionibus cum non sit perpetuum: sed uariabile: & quandoque imponitur persona pro rebus: si ergo perueniant ad clericos debent censeri iure ecclæstico, pro quo bo. rex. in c. 1. de iure patrona. lib. 6. & in L. fiscus. de iure fisci. Et hanc opinionem tenet lo. And. de lib. Marthe. & Ioan. de lmo. in clem. presenti. de censi. Ioan. And. Arch. lmo. & Domi in c. 1. de im. mu. eccl. lib. 6. Sicul. in c. fi. de uita, & hone. cler. & eius consi. 3. Ioan. Fab. & Barto. int. placet. C. de sac. san. ecclæ Zabá. in repe. ca. perpendimus. de scutentia excom. Holt. in summa de im. mu. ecclæ. s. in quibus uerit ad extraordinaria. Laudu. in clem. diocesanis. de uita, & honesta cle. Papæ. q. 381.

Ad prædicta facit conclusio Sicul. quam ponit in alleg. c. non minus. ubi post longam disputationem tenet, qd ecclesia uel clerci non tenentur ad collectam impositam, pro fortificatione ciuitatis seu munitione aduersus hostes: nisi sponte illam uelint subire approbaute episcopo, & clero, consilio que Romano Pontifice. & ubi laicorum non suppeterent facultates per. c. aduersus. eo. titu. Nisi secundum eum tanta necessitas immineret, quod non posset sine aliorum scandalo, & periculo prius haberi recursus ad papam. arg. opp. in l. tutor qui repertorium ff. de adtni. tuto. uide per eum. in d. c. non minus. ubi singulariter confirmat opinionem huiusmodi, & ad l. & contra. op. clarissime respondet. Sed quo a primum credo, qd opin. Bar. de qua in l. rescripto. s. fi. ff. de mu. & hono. in facto seruaretur, videlicet, qd ubi possessiones essent prius descriptæ in compendio pro solidi, & libra: sicut communiter fit in partibus istis, qd tunc transirent ad clericos cum oneribus suis: & hoc casu possent ibi conueniri coram iudice seculari. & ad hæc faciunt quæ scripti supra in huius secunda regula fallentia quarta.

Vigesimooctavo fallit in datione tutelæ. Nam a indicet aco dari potest sacerdos in tutorem secundum Ang. Arc. insti. de attili tut. s. sed hoc iure. alleg. auth. præbyteri. C. de epil. & cler. Nam ut ait iudex secularis est iudex competens cuius cunque etiam clericis petentis tutelam uel aliquid, aliud coram eo, vt 11. q. 1. c. exp. ient. & c. si clericus. & ca. cum sit. de fo. compe. Adiiciens etiam, qd præses siue iudex secularis possit præbyterum tutorem dare, qd uidetur probari in l. ne que C. qui da. tut. uel cu. pos. & glo. in auth. præbyteros. C. de epil. & cle. Pet. de Anch. in regula iur. ea quæ de reg. iur. lib. 6. sub. q. 18. & Rota deci 181. remittunt ad dicta Bal. in l. generaliter C. de epil. & cler. ubi Bal. refert Oldr. tenuisse, qd exorcistæ, & alij clericis inferiores compelluntur per iudicem secularis suscipere tutelam legitimam. quia dati sunt a lege. Sed præbyteri, & alij in sacris uolentes possunt esse tutores legitimi non autem testamentarij uel datuam. pro quo rex. & glo. in c. peruenit. 86. dist. & dist. seq. c. in religiosum. Non tamen coguntur, ut in alleg. auth. præbyteros. tenet Spec. tit. de tur. s. generaliter uerbi. item opponitur contra tutorem. & idem lo. And. ibidem in addi. & Sicut. in c. ex parte. 2. de appell.

Et quamvis de iure ciuili episcopi, uel monachi, non possint eiiam uolentes legitimam recipere; ut præallegat. auth. præbyteros: dicit ramen gloss in alleg. c. peruenit. & Spe. ubi supra, illam auth. esse correcta in per dictum canonem: ita qd etiam episcopus, uel monachus possint si uelint recipere legitimam tutelam: sed non testamentariam uel datuam. dicit ramen Bal. in add. Spe. ubi supra, qd monachus non habet unde soluat: nec habet bona quæ possit hypothecare pro administratione. & mortuus est, ideo non possit esse tutor.

Sed ad tutelam miserabilium personarum omnes clerci siue monachi tenentur, vt ibidem: & 88. d. c. 1. & c. episcopus gubernationem & Spe. ubi sup. in ver. illud autem dicit ramen qd forte non cogentur, Bal. in alleg. l. generaliter. finaliter cōcludit,

cludit. & episcopus, & iudex secularis dabunt clericum tuto rem, & compellent, ut ex coniunctis iurisdictionibus reintegretur unus effectus. ff. de excu. tuto. l. iurisperitos. §. cum oriundum. & l. de creationibus. C. de episc. audi. & institu. de atti. tu. §. nos autem.

39 Vigesimono non fallit in clero minore litigante coram iudice seculari. Nam curator ad huiusmodi causam sibi dabitur per dictum iudicem secularis: ita tenet Old. consi. 9. & Pet. & Iac. ut ipse refert, & Rota deci. 181. Pet. de Anch. in alleg. reg. iur. ea quæ sub q. 18. Domi. in c. si annum. de iu. lib. 6. in compendio Rotæ. sub rub. de iudi. 15. Curator autem generalis ad lites eidem clero per suum competentem iudicem dabitur secundum doct. præalleg.

30 Trigesimo fallit † in praesenti regno ubi seculari. potestas abutitur notorie sua iurisdictione, vel potestate. Quo causa etiam contra clericos concedi solent per cancellariam litteræ in casu appelli, ab abuso notorio vulgariter nuncupata: de quibus se penitus dubitaui: ubi fundari poterant in iure. Audiuit tamen frequenter officiarios pro hoc dicere ei se bonum tex. in c. filijs uel nepotibus. 16. q. 7. Quibus ego respondi dictum canonem esse correctum: ut tenet Sicul. in c. qual iter. de iudi. sed ulterius mihi allegauerunt regiam maiestate m, ad hoc inter alia fuisse institutum vt ministros ecclesiæ id est viros ecclesiasticos protegat. Cum boni regis sit tueri ecclesiam, & personas ecclesiasticas. unde dicit tex. 96. dist. boni principis est & religiosi ecclesiæ contritas atque concitas restaurare: nouasque edificare: & dei sacerdotes honорare ac tueri. & 23. q. 8. cap. tributum. ibi: quia nos tueri, & defensare deberent. & c. principes. 23. q. 5. ubi cognoscant seculi principes se debere esse rationem reddituros propter ecclesiæ quam tuendam suscipiunt. & 23. q. 3. c. maximianus. & 2. c. seq. & 11. q. 1. christianis. dum Gelatius Papa Zechie comiti ait. Clericos tibi commando, tuæ sublimitatis tuitione vallentur ne quid illis aut surreptio aut inimica legibus uiolentia necessitatis imponat: dicit etiam tex. 23. q. 5. Administratores plane secularium dignitatum, qui ad ecclesiæ tuitionem pupillorum ac viduarum protectionem rapaciumque refrenationem constituti proculdubio esse debet quoties ab episcopis, & ecclesiasticis viris conuentæ fuerūt corum querimonias attentius audient secundum, & necessitas expetierit: absque negligentia examinent, & studio diligenti corrigan, facit tex. in c. imperatoribus, ea. vbi dicit per imperatorem obuiandum peruersis, & pauperes defendi ad uersus potestias diuinitum: alioquin qui potest perturbare peruersos, & eis obuiare, & non facit, nihil aliud est quam fauere impiciati eorum. c. qui potest. ea. cau. & q. Insuper regum est officium proprium facere iudicium atque iustitiam. & liberare de manu calumniantium vi oppressos vt in c. regum. 23. quæst. 5.

Præterea archiepiscopus notoria crimina subditorum suorum sui suffraganei visitando punire potest ratione huius notoriætatis, & alias facere non posset: vt in c. Romana. §. lanne. de censi. lib. 6. & fa. c. Romana. de pæ. co. lib. Allegant insuper, & regia potestas ad id etiam nostra instituta: vt sanctorum antiquorumque patrum decreta saluberrima spiritu dei promulgata exequi faciat: & inuolabiliter obseruari. in auth. quo. oport. episc. in prin. coll. 1. & in l. fi. C. de sum. trtn. & multas alias rationes pro se solitisunt allegare. Nunquam tamen audiui neque vidi nisi scemel, & super meritis huiusmodi causa talium appellacionem fuerit pronuntiatum sed dunat, uel appellations annullari, aut, & appellantes non erant vt appellantes recipiendi: quia a iudice spirituali non est ad seculari iudicem appellandum.

31 Trigesimoprimum fallit etiam in praesenti regno ubiunque per præclaros clericos, uel alios quoscunque aliquid fit: vel attentatur contra decreta Basiliensis concilij, & pragmaticæ sanctionem. Et fundant se iudices temporales dicentes huius habere cognitionem, eo, & dictum cœcillum seu per suos creatorum exhortatum fuit regem Carolum huius nominis septimum: obsecrando vt decreta statutaque, & ordinaciones ab ipsa sancta synodo facta, & condita recipere uellet, & acceptare: caue quantum suæ regie dignitatis interesset per uniuersum regnum suum, & delphinatus inuolabiliter perpetuoque obseruari facere dignaretur. Quæ decreta, & ordinationes ac statuta in eadem pragmaticæ sanctione contenta, Archiepiscopi: episcopi: capitula notabilia, decani, abbates caterique prælati, & viri ecclesiastici, atque scientifici uniuersitatum studiorum generalium Bituris congregati, ecclesiæ regni, & delphinatus representantes, recipienda, consenserunt, & acceptanda deliberauerunt, & acceptauerunt. Et apud regem ipsum insteterunt: vt ipse extunc ipsa decreta acceptarer, & approbare, mandando districte extunc curiæ parlementi, & alijs iustitarijs regni, & Delphinatus: ac aliorum dominorum regni: quatenus de puncto in punctum præmissa inuolabiliiter, & imperpetuum obseruarent, & facerent ob

seruari, transgressores, & contrafacentes taliter puniendo: & cæteris in posterum cederet in exemplum: vnde rex ipse die 7. Iulij. Anno domini. 1438. regni sui. 16. habita deliberatione cum principibus suis regalis prosapia: ac alijs magnatis, & proceribus multisque alijs viris prudentibus, & scientificis ecclesiasticis, & secularibus regni, & delphinatus suorum eidem in eius magno concilio assistentibus ad quorum super requestam, & supplicationem decreuit omnia per eos in prædicta congregatione deliberata in eius regno, & delphinatus cæterisque dominijs suis perpetuo teneri ac inuolabiliter obseruari, suumque plenum, & integrum absque alia publicatione a die prædicta sortiri effectum. Curiæ parlementi omnibusque iustitarijs regni, & delphinatus suorum cæterisque officiarijs, & subditis suis, & eorum cuiilibet: prout ad eum pertineret mandauit districtus iniungendo: quatenus omnia præmissa, & singula tenerent, custodirent, & conservarent in sua roboris firmitate. Et in causis quibuscumque occasione præmissorum de cæteto oritur, & cimerisuris secundum deliberationes, & conclusiones in eadem pragmatica sanctione contentas iudicarent, & pronunciarent, & sentientiarent. Atque ab omnibus subditis, & incolis suorum regni, & delphinatus inuolabiliter facerent in omnibus, & per omnia obseruari prædictas personas ecclesiasticas, & secularares, ac earum quilibet in omnibus, & singulis superius expressatis ab omni turbatione, uiolentia, impressione, molestatione, uexatione, dano, impedimento, & disturbio tuerentur, protegerent, & defendenter. Omnes, & quascunque personas cuiusvis conditionis aut status forent contra factes, aut uenientes: taliter puniendo & imposterum cæteris cederet in exemplum: ut haec omnia patent tam in proemio quam in fine pragmatice sanctionis. Et ita de facto a tempore Caroli 8. seruari uidi. Vnde officiarij regij super his se fundant, sustinentes & curia parlementi possit cogere archiepiscopos, & episcopos ad confirmandum, uel infirmandum electiones uorum subditorum, dicunt enim ualere etiam consuetudinem: ut casu quo episcopus nō potest esse iudex propter suspicionem det iudicem parti non suspectum coram quo procedetur: & si appelleretur a tali appellabitur ad episcopum: tamen poterit iterum recurri, ita dicit Hostien. in tit. de senten. §. qualis 16. col. ver. sed nunquam episcopis, & ita dicit seruari per dominos temporales in Fracia de quo meminit Ludouicus in l. qui iurisdictioni. ff. de iurisdictione. omnium iudic.

32 Trigesimosecondo fallit in clero negotiatore quia tenetur ad gabellas in concertenibus negotiationem, tenet Federicus consi. 111. incipiente, quæstio talis est, ultima col. per textum cum glo. in clem. præsenti, de censi. Et ideo casu prædicto poterunt huiusmodi ratione gabellarum coram seculari iudice conueniri, pro quo facit c. 2. ne cler. uel mo. idem quod Federi. tenent Marthe. Paulus, Stephanus, Zaba. & Imo. in d. all. cle. præsenti. Et benefacit c. recolentes. de statu monachorum. dum ibi dicitur. Si enim relictis originalibus ordinis institutis ad communia volueritis aliorum monasterium iura diuertere, oportebit uos communi iure censi. Quia dignum est ut qui similem cum alijs uitam suscipiant, similem sentiant in legibus disciplinam, & facit & per huiusmodi text. principaliter consuluit Pet. de Anch. cons. 104. incipiente, contra fratres &c.

33 Trigesimotertio fallit in clero permittente se a iudice seculari condemnari, & executionem committi, postea suum priuilegium allegante, quia talis uenit condemnandus in expensis, tenet Egidius belle. decisio. 216. ad hoc allegat. causa exceptionem, de except. vbi tex. & malitiose differens opponere exceptionem sibi competentem uenit condemnandus in expensis, limita tamen prout in casu dicti causa limitatur hoc dictum per Sicul. post Innocen. Hostien. & doctores in alle. c. Et ibi vide per cum, de quibus expensis intelligatur. Sed si clericus non habeat unde, an patitur executionem in fructibus sui beneficij: dic & sic, ita tenet Hostien. Ioan. And. Ant. Imo. Sicul. & Præpo. in reprehensionibus, de appell. deducto tamen ne clericus egeat: & ecclesia non patitur detrimentum in ministris ecclesiæ, uide ubi supra, & que dicunt Ioan. And. Hosti. Anto. Zab. Sicul. & Imo. in c. 2. de fideiusto. uide etiam quæ scripsi in addi. ad q. capel. 314. Adde etiam quod scripsi supra in huius secundæ regulæ fallentia. 13. de clero contumace an possit multari &c. Adde & clericus non de clinans forum laici, uenit puniendus iuxta c. si diligent, de foro compe. & ideo uenit puniendus arbitrio iudicis, tanquam transgressor canonis secundum Bald. in l. 1. C. de indi. vidui. tol. ad fi. & Spec. tit. de compe. iudi. adi. §. 1. uer. sed nunquid requiritur consensus. Et ideo si trahatur inuitus ad iudicem secularem debet protestari se clericum, & quod non debet coram illo respondere, & si iudex precipiat ut respondeat, protestetur se hoc facere uiribus præfetur, uel metu ipsius iudicis, tenet Sicul. in cap. si diligenti, 6. colum. de foro comp.

Stephani Aufrerij, De potest. sec. superecccl.

to competen de hoc per Cæpol. consil. vndecimo.

- 34 † Extende huiusmodi primam, & secundam regulas etiam ad concubinas clericorum: quæ forum clericorum sequuntur, glo. & tex. in cap. eos. 32. dist. ubi dicitur q̄ concubina clericorum debet puniri per episcopum, & si non potest eam punire indulget quod puniri possit per principem, & ibidem sequitur Archi. & Domi. præterim in clero in sacris cōstituto, quia tunc committit adulterium, & sacrilegium. 27. quæst. 1. qui Christo. & c. virginibus no. Hosti. in summa. tir. de coha. clericorum, & mulierum. §. quam pœnam. Henricus, & Sic. in c. ut clericorum, de vita. & hone. cler. imo, clarum est quod crimen sacrilegii punitur iudicio ecclesiastico c. qui quis. 17. q. 4. & c. cum sit generale. de foro compe. & canones disponunt de huiusmodi concubinis: ut patet in c. quia. 81. dist. & gl. in c. fraternitatis. 34. dist. & in alleg. c. 2. de coha. cleric. dicitur, sœmina uero canonice iudicetur, & ibi gloss. Iudex autem secularis in alleg. c. eos. additur in defectum, & non principaliter, quia talis non efficitur ancilla de iure ciuili, sed de iure canonico, vt in alleg. c. quidam, ideo propter hoc eximuntur a iurisdictione seculari. Idem tenet Sicu. in cap. cum si genera c. de foro competente. & ibi idem tenet Ant. idem tenet Ludoui. Romanus in singularibus in uerbo concubina. idem Ioan. de platea in l. 1. C. de mulie. & in quo loco, lib. 10. & pro hoc uidetur hodie bonus tex. in consil. Basilien. tit. de concubinasibi prælati concubinas aut mulieres suspectas curēt a suis subditis per inuocationem brachij secularis, si opus fuerit pœnitentia arcere &c. Aduerte tamen quia Petrus de Anchara. in regula juris, ea quæ. quæstio. 24. & in consilio suo. 197. uer. super secundo dubio, tenet quod princeps secularis possit facere statua pœnalia contra predictas concubinas clericorum manfestas & notorias, nec secundum eum honetas ecclesiæ maculantur, sed potius defensatur, & laici canones melius custodiuntur. Contra occultas vero non uidetur quod iudex laicus possit ex officio procedere, & sic detegit crimen clericorum. pro hoc quod ait Constantinus in c. in scripturis. 96. dist. Idem tenet Ioan. de Ana. super rub. de adul. Adde Fely. in c. si concubina. de senten. excommunic.

Quicquid sit quia dictæ concubinæ sicut præmittitur committunt crimen sacrilegii, quod est crimen commune, iudex secularis in prætenti regno illarum recipiet cognitionem, & puniet illas, licet etiam puniri possint per iudicem ecclesiasticum, opinio tamen Petri de Ancha. maximam æquitarē videtur continere.

- 35 Secundo extende ad uxores clericorum coniugatorū incedentium in habitu, & tonsura clericalibus tenent Sicu. in c. 2. de foro competenti. per gloss. quæ hoc tenet in c. eos. 32. dist. & idem tenet Clauat. in uer. excommunicatio. 7. §. pro quo dicit esse textum in l. fi. C. de incolis, dū. ibi dicitur mulieres honore maritorum cingimus, & genere nobilitamus & foris ex eorum persona statuimus, hæc ibi, vt idem Imo. & Domi. in c. vñico, de cler. coniu. lib. 6. vxores uero clericorum in sacris constitutorum gaudent priuilegio fori ex persona clericorum per iura supē. ius allegata, tenent doctores vbi supra, & istud uerificari potest in vxoribus græcorum, secundum Io. de Imo. in alleg. c. 11. dicentem q̄ gaudent priuilegio fori in totuin. Sed Io. And. in alleg. c. unico, respectu vxorum huiusmodi coniugatorum, dicit nunquam fuisse receptum: q̄ in criminalibus iudicaretur ab ecclesia, & absurdum uidetur, ut in ciuilibus conueniretur coram iudice seculari, in criminalibus vero coram iudice ecclesiastico & ista opinio de facto seruatur.

- 36 Tertio extende ad familiam clericorum, quæ gaudet eodem priuilegio quo clerici. gl. in alleg. c. clericorum. 11. q. 1. & gl. in allegato. c. eos. 12. dist. & in §. nouarum, in vers. mancipia. 16. q. 1. tenet Domi. in alleg. c. eos, & Maria in c. 1. de fo. cōp. Clauat. in uer. clericus. 14. §. 2. Sed Archidiaconus in allegato. c. clericū. dicit q̄ istud non habet locum in scritoribus, qui seruiunt prætio, & idem tenet Sicu. alleg. in cap. 2. de foro competen. Nam speciale est in familia Christi, ut gaudeat priuilegio fori, vt in c. fi. de offic. archi. & in ista materia stricta, debet fieri extensio, quia multa episcopis conceduntur quæ non alijs. c. fi. de re iud. lib. 6. c. fi. de priu. & c. quām periculose, de senten. excom. eo lib. & facit ca. pe. uer. non sic autem, de priu. eod. lib. ubi priuilegium datum conuentui non prodest familiaribus, & facit c. per exemptionem, eodē lib. & titu. ubi si in oblatis requiritur qualitas perpetuitatis, quantum in usus gaudebunt famuli temporales nihil habentes spiritualitatis. Et hæc pars videtur esse tutior, & de facto seruatur.

- 37 Quarto extende ad hæremitas, qui sunt de foro ecclesiæ per c. indemnitatibus, ad finem, de elec. li. 6. idem tenet Imo. in clem. per literas, de præben. in cle. Idem Anto. consil. 19.

inci. quia hic agitur, in penul. col. addens q̄ caput eorum vñtæ est Christus, & subsunt præsbytero in cuius parochia degunt. Idem tenet gl. in l. 2. fi. de in ius voc. & ibi Ang. & doct. ad idem gl. in c. nulla. 93. di. & in c. qui uere. 16. q. . . in quibus dicitur, quod hæremiti sunt sub episcopo in cuius territorio sunt: idem uidetur velle lnn. in c. cum ad monasteriū, de statu mona. vbi dicit hæremitam esse personam ecclesiasticam & Arch. in c. unico. de excelsi. præla. lib. 6. dicit quod hæremita est religiosa persona. Sed Laud. lo. de legn. & Zaba. in all. cle. per literas & Sicc. in alleg. c. 2. de foro compet. quia tales ex utero matris, laici nati sunt, ita in eodem statu sunt censendi, ex quo non interuenit alius actus eos eximens a iurisdictione temporali, qui est duplex: uidelicet receprio ordinis, & conuersio ad aliquem de religionibus approbatis, vt in c. fi. de religio. do. & 17. q. 4. c. si quis tuadente, de sent. excō. c. non dubium, cum similibus, & istud uidetur de iure verius quia isti hæremiti non habent certani regnali, nec sunt obligati ad standum ibi, sed tenentur sola uoluntate, & sunt sicut locustæ quæ regem non habent, vt ait glo. in alleg. c. qui uere. Vnde absurdum uidetur q̄ ex sola uoluntate se possint eximere a iurisdictione imperatoris, & redire quādo volūt: pro quo optime facit. c. duo sunt genera. 12. q. 1. ista pars de iure uidetur verior, & credo q̄ seruat in practica, & recordor ita iudicatum fuisse per curiam parlamenti de quodam hæremita qui propter egregia furta, & rapinas ultimo fuit effusus supplicio, sed opinio prima uidetur equior maxime fauore religionis, pro qua videtur in dubio iudicandū. s. sunt personæ. ff. de relig. & lmp. func.

38 Quinto extende ad rectores hospitaliū autoritate episcopi ædificatorum, quando promiserunt in manibus episcopi castæ uiuere. & uxore mortua aliam non ducere, quia tales videntur quasi conuersi, ita tenet Hosti. in summa de regula. §. 1. ver. quod rusticus. Si autem utuntur coniugio, & habent proprium, & sunt laici, non gaudent priuilegio clericali nec quo ad personas nec quo ad bona, rationibus tantis in proxima extensione quia non sunt clerici neque conuersi, tenet Sicu. in alleg. c. 2. de foro compet. lo. de Lig. Et Zabar. in alleg. cle. per literas, de præben. idem Bart. & Ang. in l. q̄ constitutum ff. de mili. testa. & allegatur per moder. Pet. de Anch. sub tit. de regula. Ego crederem standum esse consuetudini sicut tenet Host. vbi supra. & eum sequitur Laud. & Imo. in pall. cle. quia consuetudo est optima legum interpretationes. l. fi. de interpretatione. ff. de leg. & c. cum dilectus, de conuentu. Consuetudo autem habet q̄ tales non gaudent priuilegio clericali nec in personis nec in bonis proprijs quia sicut de bonis collatis hospitali vt tenent Laud. & Imo. vbi supra.

Sexto extende ad fratres tertij ordinis quia sunt de foro eccl. & subsunt episcopo, vt tenent zacha. & Lap. in clem. cum ex eo. de senten. excommu. in cle. Zabar. in cap. si di igēti, de foro compe. dicens ita pronuntiasse propter gl. 3. in cle. cum ex eo allegat. idem tenet Anto. in c. 2. de foro compe. & in c. 1. de oblig. ad ratioci. idem Pau. in alleg. clem. dicens. lo. de Ligna. pro hac parte consuluisse, idem Bar. in l. 1. fi. de pœn. & melius in l. semper. ff. de iure immu. quem lequitur Imo. in alleg. cle. idem Claua. in ver. excommunicatio. 7. Et hodie ita est decitum in extrauagan. Papæ Sixti quarti, quæ incipit, sancta Romana, ubi recitatut q̄ plures solennissimi doctores ita tenerunt. Et ita seruat de consuetudine in praesenti ciuitate. Quod ego intelligo in istis fratribus de terria regula quando receperunt habitum autoritate superioris, vt sint perpetuo deo dicati, nisi habitum in fraudem assumpserint, ut no. Bar. in alle. l. 1. Sed q̄ non sint de foro ecclesiæ tenent Cal. tit. de foro compet. consi. 7. & Sicu. in alleg. c. 2. referens ita consuluisse Fede. de se. consi. 165. Alb. in l. placet. C. de sacro sanct. eccl. Bal. in l. officiales. C. de episco. & cleric. Pet. de Anch. in allegata regula juris, ea que. qđ. 15. & Maria in alleg. c. 2. & licet istorum op̄i. uideatur de iure verior, prima ramen tutior, & equior.

Quia sicut visum est supra q̄ clerici in plerisque casibus in seculari iudicio litigare compelluntur, hic ad predicta inservit dubium vulgatum.

40 † Vtrum in dictis casibus clerici ligentur stylo consuetudine, & statutis fori secularis, in qua questione varie fuerunt hactenus doctorum sententiae, ego tamen salua correctione communem opinionem insequendo, dico q̄ in his quæ concernunt litis ordinationem, vt q̄ instantia finiatur certio tempore, uel q̄ actor teneatur dare fideiustorem, & idem de libelli oblatione, & similibus concernentibus ordinationem litis, seruandum erit, ius laicorum, quia lex canonica consenserit q̄ ibi causa agitur, censetur velle q̄ agitur secundum modum illius iudicij, ita glo. in c. q̄ clericis, de for. cop. & ita eam allegat Anto. Imo. Sicul. & Domi. in c. eccl. sanct. Mariæ. de const. & lo. And. super rub. de const. Properea dicit Archi. in ca. non ita 2. quæst. 6. q̄ clericus litigans in foro seculari non poterit appellare ante sententiam, n. si in calibus

Hus a iure ciuili permisiss, sed laicus litigans coram ecclesiastico bene appellaret per ca.super eo.de appell. & hoc dictum sequuntur omnes praedicti, & Sicut.in alleg.ca. q̄ clericis,& in c.qualiter,de iudi.Pet.de Ancha.consi. 15. & in rep.ca.1.de const.& in repe.c.ca quæ,de reg.iur.lib.6.in vlti. qō. Anto.in disputatione incipiente, stante statuto municipali. Lap.alleg.81.Cal.disputatione incipiente, statuto ciuitatis. Cum autem agitur delite decidenda,tunc aut agitur ratio ne contractus,& tunc consideratur ius loci contractus:vt l. si fundus.ff.de euic.& de vñsiris.l. 1.& c.constitutus,de in integr.restit.& c.cum venisset,de eo qui mit.in possi.Si agitur ratione delicti consideratur ius loci ubi delictum est commis sum.C.vbi de cri.ag.op.auth.qua in prouincia, de sent.excō. c.a nobis.Si uero ius respicit rem de qualigatur,tunc seruanda sunt loci iura ubi res sita est,de testa.c.Ray.C.de edi.priu lan in totum.ff.de tuto.& cur. da ab his.l.pupillo , & ideo si agatur de onere rei respiciendus est locus vbi res sita est. C. de prædi.nauicu.l.vlti.lib.11.concordat Cy.C.de sum.trin. & ibi plene per Bal.in rep.l.1.Si uero ius uel statutū respicit p̄lō nam,tunc non seruabitur quo ad personam clericī .Sicut.n. consideratur ius loci contractus delicti vel rei super qua qō sita est:ita & personē qualitatē inspici oportet,cum de iure principaliter personā tangente quæritur , & secundum illud ius iudicari oportet coram quocunque iudice agatur. fa.c.1.de iure patro.lib.6.de priuile.c.porro.secundum unam lecturam.Et ideo si statuto cauetur laicorum q̄ solutio debiti probari non possit per testes,clericus illo statuto non afficitur,licet litiget coram iudice sacerdotali,sed saluum sibi remanet ius probandi per testes,ita dicit Sicut.post Cal.in alle. c.q̄ clericī ,& Ancha.in allega.quæst.finali.

S V M M A R I V M .

1. *Manus uiolenta iniiciens in clericū est ipso iure excommunicatus.*
2. *Percutiens conuersos sacerdotalium ecclesiarum an sit excommunicatus.*
3. *Mulieres quæ canonice sacerdotes dicuntur percutientes an sunt excommunicati.*
4. *Beguina an gaudere debeant priuilegijs clericorum.*
5. *Dentinens clericū in custodiā publicā an excommunicationis sententiam incurrat.*
6. *Mandans iniicii manus uiolentas in clericū an habendus sit pro excommunicato.*
7. *Dolo inducens alium ad percutiendum clericū an ueniat excommunicandus.*
8. *Prohibere ualens percussionem clericī nec cohicens habetur pro percussore,& est excommunicatus.*
9. *Manus uiolentas iniiciens in clericū qui uoluntarie se uerberibus subiicit an sit excommunicatus,an & ipse etiam clericus.*
10. *Clericus scipsum temerarie percutiens an sit excommunicatus.*
11. *Clericos de mandato prælatorum percutientes an sententiam excommunicationis incurrant.*
12. *Clericus non debet a laico torqueri.*
13. *Prælatus ex causa corrigen clericū licet iracundia an sit excommunicatus.*
14. *Laicus etiam priuatus an possit clericū in criminē flagranti repertum capere specialiter si de fuga sit suspectus.*
15. *Laicus potest clericū suum debitorem fugientem uel de fuga suspectum aut rem suam asportantem capere etiam sine metu excommunicationis.*
16. *Confessio clericī facta coram iudice sacerdotali an sit sufficiens indicium ad torturam.*
17. *Clericus non potest torqueri nisi sit infamatus de criminē.*
18. *Clericum alterum inuadentem licet impune percutere.*
19. *Clericum percutiens si modum excedat defensionis,non tamen ex propo sitio uenit excusandus.*
20. *Percutiens clericū turpiter inuentum cum sibi propinqua an excommunicationem incurrat.*
21. *Percutiens clericū si clericatum ignoret uenit excusandus.*
22. *Inuasor sedis apostolice potest a laicis impune repelliri.*
23. *Doli incapax percutiens clericū non peccat mortaliter.*

Tertia regula.

Ertia regula concernens personale priuilegium clericorum, sumitur ex c. si quis suadente. 17.qō.4.qua cauetur † q̄ manus violentas iniiciens in clericū, est ipso iure excommunicatus,idem de monachis aut monialibus canonicis aut cuiuslibet religionis conuerso uel conuersa, aut nouitio cuiuslibet religionis per dictum c. cunctis. c.non dubium c. ueniens. c.cum illorum e.de monialibus,de senten. excommun. & c.religioso, eo.it.lib. 6.

2. Declarat primo prædictam regulam etiam locum habere in conuersis sacerdotalium ecclesiarum, ita uidetur tenere glo.

in alleg.c.non dubium,& idem tenet ibi Anto.idem Ioā.de Imol.in c.dilecta.de maio.& obe.idem Io.And.& Domi. in c.peremptionem,de priuile.lib.6 licet Sicut.in aleg.ca. dilecta,& in c.1.de regula.uideatur tenere contrarium,prima ta men opinio uideretur turior.

3. Secundò declara prædictam locum habere regulam in mulieribus,quæ canonice sacerdotes dicuntur si uerberentur quando seruiunt in ecclesia , & habent habitum religiosorū alias secus,& ita sequitur Rota decisi. 167. in antiquis, tamen Ioan. Andr. in alleg. capitū. dilecta,simpliciter tenet, q̄ non gaudent.

4. Tertiò declara prædictam regulam locum habere in beguinis , quæ sunt conueniendæ, coram iudice ecclesiastico tamquam personæ miserabiles , & non uidentur merē personæ sacerdotes. maxime cum portant habitum , & gaudent priuilejia,dicit Rota.conclu. 232. in antiquis. & ad hoc alleg. Io.An.ita tenentem in alle.c. dilecta.

5. Quartò declara prædictam regulam,locum habere in detinente clericū in custodia publicā sicut in carcere, uel priuato loco,ut in domo propria , quia licet manus uiolentas non inferat, nihilominus est excommunicatus ex quo libere non potest abire.c.nuper.de sent. excom.

Idem si quis teneat clericū per uestem, & non permittit ipsum abire uel capit frenum æqui in quo insidet clericus, tenet Innocen.in alleg. capit. nuper, quod etiam sentire videtur Bar.in l.licitatio. §.q̄ illicite.ff.de publ. q̄ dictum Innoc. alleg.Bar.ibidem,& Bal.in l.si qua per calumniam.C.de epis. & cle.& in l.Gallus. §.ille casus.ff.de libe.& posth. & in cap.1. qui.mo.feu.amitta.& Lap.alleg.198.& Bal.in l. 1.ff.de his, qui deie.ueleffude.

Idem in eo,qui spuit uel aquam aut aliud effudit super eū p̄ quo sunt duæ gl.una in c.si quis pulsatus.uer.manus.de p̄. dist.1.Alia in præalle.c.si quis suadente.in uer. manus. ubi ēt tenet,q̄ si quis spuat in clericū est excommunicatis , quā gl.sequitur ibidem Marti. & alle. per Inn.in alle. c. nuper. tenet Zaba.in cle 1.de p̄n.idem ēt generaliter si fiat uis rebus clericō inhārentibus , uel si aliquid q̄ tenet uolenter eripitur aut scinditur siue frangitur,ut tenet Zaba. ubi sup.

Quod tamen solet limitari primo nisi dormiat, uel nō sentit sibi zonam uel burlam furari, uel quid simile sibi auferri, ita tenet Zab.in alle. cle.1.

Secundò nisi clericus detineretur oppressus per uim ne sibi fieret iniuria.tenet Inn.in all.c.nuper.& Zab.in alle.cle.1.

Tertiò, nisi cessante uiolentia clericō inferretur metus, ēt armorum.Zab.ubi sup.Sicut.post Anto.in c.uerum. de foro compe.& directo.lib.3.ti.2.

Quartò, nisi fieret uiolentia clericō propter recuperationem rei ab'atē.Inn.in alleg.c.nuper.per.c.olim.1. de restitu. spol.idem Zab.in alle.cle.1.Imo.Laudun.ibidem dieunt, q̄ si clericus emphyteuta non vult soluere canonē armata manus dominus poterit eum compellere.

Quintò nisi solum fieret iniuria uerbis.

Sextò,nisi clericus insultetur sine uiolētia licet habeat animum nocendi, non tamen tangit licet uibrauerit ensem super caput eius, uel si tangit uim non infert neque lassionem: quia uerba sunt intelligenda cum effectu.c.relatum.de cleri. non resi.tenet Arch.in §.si ergo.17.q.4.

Septimò.Nisi clericus insequatur, nulla alia uiolentia sibi illata.glo.est in c.felicitis.de p̄n.lib.6.super uer. in ecclitione. & ibi uide Dom qui alle.Arch.idem tenere in c.sicut qui.17. q.4.& idem tenet Io.And.in nouella supra alleg.glo. etiam si clericus insequutus cadat, & lādatur secundum aliquos, sed tutius crederem ipsum iunc esse excommunicatum. Adde Bar.in l.si gemma.ff.arbo.furtim cæsa.ubi dicit, q̄ talis insequens non tenetur quasi vulnerauit, sed quasi vulnerari fecerit, ut l. qui actione. §.proinde.& l.si obstetrix. §.si seruum.l.si ex plagis. §.f. ff.ad l.aquil.

Ottauò nisi clericus detineatur clausus in una camera, nō ut inforatur sibi uis sed, vt detegatur eius verecundia. tenet Inn.alleg.in c.nuper.Ant.Io.de Lig.& Zaba.in alle.clem.1.de p̄n.uide Fely.in præalle.c.nuper. circa fi.

6. Quintò declara prælibatam regulam non solum in iniiciē te manus in clericū, sed etiam in mandante, ut in c.mulieres.in si.de senten.excomm.quia is uere delictum committit cuius autoritate commissum esse probatur. Idem in eo qui percussionem in clericū sine mandato , tamen nomine suo factam actam habet , erit excommunicandus, secus si non esset facta nomine suo.capitul. cum quis.de sentent. excom.lib.6.

Primum tamen dictum, limita nisi mandator reuocaerit mandatum,& ad notitiam mandatarij deduxerit reuocationem,alioquin erit excommunicatus, si simpliciter reuocauerit mandatum , ex quo percussit antequam reuocatio peruenit ad sui notitiam secundum Inno.in alle.c. mulieres. idem Bar.& Holt.in alleg.arg.l.si mandatam ff. de procur.c.

Stephani Aufrerij, De potest. sec. super eccl.

ex insinuatione de rescr. c. ex parte decani. & idem glo. in c. tibi domino. 3 & dist. gloss. & doct. in præalle. c. cum quis. Se- cundo limita nisi post mandatum ante executionem man- dator decesserit, & constet cum ante morte penitus sic: quia tunc non erit excommunicatus, quia in ueritate mandatum morte fuit reuocatum. Sicut. in aileg. c. mulieres. idem tenet directo. lib. 3. tit. 2. & communiter doct. in d. c. mulieres. uide Domi. in præalle. c. cum quis, ubi etiam tenet circa si quod si quis sine mandato, nomine tamē meo me contradicente percusserit clericum. & postea ratum habeam, non ero ex- communicatus, alleg. Fride. de senis consi. 23.

7. † Sexto declara quod non solum habet locum dicta regula in mandante, sed etiam in eo qui dolo induxit alium ad per- cutiendum, si talis sit dolus qui compareatur mandato vel consilio, puta quia dixit. facere mihi singularem gratiam, uel ei uellem semper bonum, qui percuteret, quoniam si ex hoc sequatur percussio erit excommunicatus, ut in præalle. cap. mulieres, unde refert Bart. in l. si quis mihi bona. § iussum. ff. de acqui. hære. quod dominus uerberatus qui dixit coram famulis suis, nisi aliud de tali audiero. ero male contentus, propter quod famulus interfecit percussorem, fuit punitus ipse dominus de homicidio, unde Sicul. in c. ex literis, de excess. præla. dicit quod non refert an directe vel in directe alij quid consularunt, ut in d. c. ex litteris, & facit. l. certū. ff. si cert. pet. & l. cum quid. eo. ti. Et qno. Bal. Ang. Raph. & Imo. in l. quid ergo. §. pen. ff. de leg. 1. Qui volunt, quod instigans, & sollicitans aliquem ut percutiat, sit excommunicatus si se- quatur percussio.

8. Septimo declara d. regulam non solum habere locum in cooperantc auxilio uel consilio, i. mō etiam in prohibere va- lente, & non obuiante ne verberetur clericus, vt in c. quanto desenten. excom. Quod locum habet secundum doct. in eo sub cuius potestate est uerberans. Sed etiam in alijs qui non habent ex officio si non prohibent dolose, similiter secun- dum doct. sunt excommunicati. Si uero hoc non facit dolo- sc, sed quia non vult se in miscere rumoribus uel ex timore vel ex negligentia non prohibet, tunc secundum doct. præ- fecti loan. An. non erit excommunicatus, quia in hūc vel alium canonem nullus incidit nisi sit in dolo. arg. ff. de adu. l. pe. ff. de sica. l. 1. & tenet Sicu. in alleg. c. quanto. Et ibi vide per eum an præsumatur dolus &c.

9. Octavo declara regulam saepē dictam, etiam locum habe- re in clero qui uoluntarie suuicit te uerberibus, nam ma- nus iniiciens uiolentas in talem est excommunicatus, & clero- ricus venit excommunicandus, vt in c. conti. git. de senten. excommunic.

10. Et idem est in clero seipsum percutiente temerarie. nam talis est excommunicatus quia priuilegium est concessum fauore ordinis clericalis, ut ibidem, & quia nemo est domi- nus membrorum suorum. l. liber homo. ff. ad l. aquil. & cap. si non licet. 23. q. 5. ita concludunt ibidem Archi. & Sicu. & doct. in alleg. ca. contingit. Fallit autem supradicta regula si quis clericum percutiat leuitate iocosa non ex odio uel ini- micitia, uel indignatione, ut in c. 1. de senten. excommunic. Secundo fallit quando causa correctionis magister schola- rem clericum uel intuitu discipline percutserit, quia nō erit excommunicatus, ut alleg. c. 1. & c. ex tenore, & c. cum vo- luntate. Quod intelligas dummodo correctio sit moderata, alias secus, ut in c. præbyterum, de homici. Et idem intelli- ge de prælatis qui per scipios cleros uel religiosos uerbera- re possunt, exceptis tamen episcopis quibus non licet aliquē percutere, ut in c. non licet. 86. dist. sed per alium facere.

11. Per laicum autem uerberantes de mandato prælati excu- sentur. Claua. in ver. excommunicatio. 5. §. 5. tenet q̄ laici. i. saeculares non excusantur ab excommunicatione, & sic di- cit consuetudinem interpretari. c. vniuersitatis, ut pro causa rationabili, & qui conuersos seu laicos religiosos possint de mandato prælatorum uerbari ut 5. quest. 5. illi quæ. Non ta- men per laicum si clericus est uerberandus ut in c. vniuersi- tatis, de senten. excommu. sed per clericum aut conuersum, si necessitas vrgeat.

12. Et propterea dicit glo. in c. alias est. §. præbyteri l. 5. q. 6. q̄ clericus non debet a laico torqueri, quod doctores intelli- gunt etiam de mandato iudicis, dicit tamen Sicu. in alleg. c. vniuersitatis, q̄ communiter obseruatur contrarium. ideo quia hodie clerci torquentur ut laici, & tales modi tor- quendi non possunt fieri per clericos, quia fere nemo in hu- iusmodi obtemperaret, nec sunt edocti in hac arte torquen- di sicut laici. Sed de iure id fieri non potest secundum Sicu. ibidem Imo. Archi. & de Fantu. in alleg. c. præbytero, tenet q̄ facientes clericos torqueri per laicos sunt excommuni- ca. Sicu. in c. ut fame. de senten. excommu. refert ibi teneri idē per Ant. & Pet. de Ancha. licet. de consuetudine serueretur cō- trarium, & male ita seruaui, feciq; torquer atq; per aulā do- mus archiepiscopal isæpenumeris fustigari clericos & præ-

sbyteros per seruientem curię archiepiscopalis qui erat la- cus: quoniam ita semper audiueram atque uideram de con- suetudine per meos predecessores obseruari. Et licet posset dici: q̄ consuetudo sit irrationalis, ita q̄ non excusat a cul- pa, excusat tamen a poena, ita tener glo. in simili. 4 dist. c. deni- que, & in c. cum uenerabilis, de consuetudine. super uer. mi- grasse, quam multum commendat ibi Sicu. Adde q̄ licet de- tinens clericum de mandato sui prælati vel capiens non sit excommunicatus. Si tamen in capiendo modum excedat, ut pugna impingit in eum erit excommunicatus, ut in alleg. c. vt fame. & glo. in c. si clericos, ubi etiam tex. eo. titu. lib. 6. Et idem si clericus cautionem tideiustoriam de parendo daret quia tunc non potest detineri, nisi excelsus enomitas: uel alta rationalis causa a aliud uaderet, ut pugna, & in glo. in all. c. si clericos, cum plures sunt malefactores vult unum deti- nere ut per eum ueritate manifestata alios capere possit, & ita sit quotidie.

13. Et dictum est supra de correctione magistri uel prælati intellige duimodo non fiat ex odio, uel inimicitia, arg. inc. cum voluntate, alle. Ex quo tamen habet autoritatem a iure verberandi, & causa tubest: propter quam debeat puniri, qua si tunc licet moueat ex ira non erit excommunicatus, lo- ge tamen melius est, ut differat donec ita pertranseat, ut in c. illa præpositorum, & c. ira, & c. cum apud. 11. q. 3. Similiter dic huiusmodi secundam fallentiam locum habere nedum in clero in minoribus sed etiam constituto in sacris cum tex. non distinguat vt in præall. c. 1. ex tenore, & c. cū volun- tate. Dic iamē, q̄ pater vel dominus familiæ uel propinquus potest corriger modo quo supra clericos in minoribus co- stitutos. d. ca. cum uoluntate. l. si filius. C. de patria potestate, & l. uirca. C. de emen. propin. 45. dist. §. neccesse, ad fi. Sed si clericus sit in sacris, tunc non est licitum patri clericum hu- iusmodi causa correctionis percutere, tener glo. & post eam Sicu. in alleg. c. cum uoluntate, secus autem si corrigit prælato, uel magistro suo secundum doct.

Tertio fallit regula sape dicta. Quando præbyter uel qui- libet alijs ratione officij, quando habet in ecclesia clericos in minoribus constitutos officium in ecclesia perturbantes, licet habens officium non habeat magisterium super cum si expellit aut uerberat, quia nō erit excommunicatus. Cum enim officium com: nititur, & omnia sine quibus officium cōmode expediri non potest sicut iudex pōt, compescere oēs impedientes iurisdictionē suā, de offi. dele. c. 1. c. præterea, & c. prudentiam, & c. iuspiationis, de testibus, c. tam literis, idem tenet Inno. & Host. in c. ueniens, de sen. excommu. & ibi te- net Sicu. q̄ etiam in turbante officium si percutiens velex- pellens non habet prælationem uel officium excusatur. Si- militer hoc possunt facere seniores clerici zelo deuotionis in pueros clericos uel adolescentes in minoribus constitu- tos, ut in alleg. c. cum uoluntate. §. fin. Quod intellige de leui percuSSIONe, non autem de graui; & q̄ non excedant modū ex proposito, aliter essent omnes supradicti excommunicati vt in alleg. c. fi. & ibi gloss. & Host. Aduerte etiam q̄ si officia lis laicus aliter quam arcendo turbam iniicit manum in cle- ricum q̄ non potest absoluī nisi a papa qualitercumque leui percutserit: quia iniuria est grauis, usurpat enim iurisdictionem in clericum, ita not. Sicu. in c. si uero, & ibi tex. aper- tus de senten. excommu. q̄ Claua. in uer. excommunicatio. 5. §. 6. in fin. li. limitat quando hoc facit tanquam officialis. Se- cūs si percutserit tanquam priuata persona, quia nisi esset iniuria grauis non erit mittendus ad papam.

Quarto in clero in crimine reperto qui potest secundū glo. in c. cum non ab homine, de iudi. per viginti horas deti- neri ad conueniendum testes, ne sit locus inficationis, per l. capite quinto, ad l. iuliam de adult. ff. a cuius gloss. tentent. in iudicando quis secure non recedit, ut testatur Angel. consi. 178. in fin. 1. col. & in consi. 297. in fi. & Hostiensis in summa de tentia, & re iudica. §. quis debet, versi. fallit. dicit arg. l. ait prætor. §. si debitorem. ff. quæ in frau. credi. & l. generali. C. de decu. lib. 10. q̄ si clericus delinquat, & fugiat, possit sine metu canonis coram episcopo duci, & quoque sibi redditus fuerit derineri sicut utitur ecclesia Gallicana, dicit tamē se non ausum diffidere, utrum excommunicatio evitetur. Collec. etiam in alleg. c. cum non ab homine, & in ca. vt fa- mae, dicit turius esse diccre quod sint excommunicati nisi statuto uel consuetudine excusat. Et in summa commu- nis est op. q̄ in criminis flagranti capi possit, etiam pro utili- tate priuata, tenet Inno. in alleg. c. ut fame. idem. Vincentius & Lau. ut refert Colle. in alleg. c. cum non ab homine, idem tenent Abbas Ant. ibidem Galua. de bon. post Guliel. Nazo. idem Io. An. adjiciens q̄ curialis debet detineri quam lai- cus. Zaba. in clem. 1. de offic. ord. & Pet. de Ancha & Imo. Bal. in auth. statuimus. C. de epis. & cle. Bar. & Ang. in l. si quis in scrutac. ff. de fur. Domi. in c. si quis viduam in vl. col. dist. Bal.

Tractatum Tomus Undecimus.

337

Bal. in c. i. §. si vero de pace iura firmata in vbi. feu. Bald. in l. si quis per calumniam. C. de episc. & cle. idem Lucas de Penna. in alleg. l. generali. idem Petr. de Anch. in regulaturis ea quæ. 20. q. Bald. in §. finit. inst. de ob. i. quæ ex quasi ac lic. idem Lapus alleg. 1. 26. quæ incipit. quidam in carceribus. vlt. colum. Petr. de Anch. in c. nullus. de foro compe. Archi. in c. abbates. 1. 8. q. 2. Inn. in c. lato. 2. colum. de pig. Sicu. in alleg. c. vt famæ. & in allegato. cap. cum non ab homine. vbi refert Collecta. se scire. q. officiales prouincie ex consuetudine excusantur. Idem Petrus de Ancha. in c. vnic. de cle. coniug. lib. 6. pro quo facit quod ipse consuluit conf. 188. incip. in auxilium veritatis. idem Clauas. in ver. excommunicatio. 5. §. 1. 2. & §. seq.

Et in summa ista est communis opinio ex quorum dictis in repetitione mea prædictæ clem. 1. de offi. ordi. iunctus no. per Bar. in præall. §. si debitorem. & per gl. o. & Ang. Arc. insti. de actio. in prin. & in l. interdum. §. qui furem. ff. de furitis. & in aut. de man. principum. col. 2. & in titu. de pacc iura. sit. c. si vero. & ibi Bald. & Angel. in conf. suo. 1. 22. & Floren. in l. 5. ff. ad l. Aquilam. & per Domi. post Archid. in c. de his. 2. l. dist. Inno. in c. si vero. 1. de sententia excommunicat. per Sicu. in c. 2. de pig. Collegi ac publicè tenui conclusiones sequentes.

14 Prima quod licitum est laico etiam priuato clericum in crimen flagranti rcptum capere: si de fuga suspectus sit: vel aliter ab iniuria competi non potest: & hoc citra poenam excommunicationis: vt quam citius suo iudici remittatur pro iustitia ministranda: vnde sic captum non poterit quis retinere: nisi per viginti horas: vt uoluit glo. in præallegato. c. cum non ab homine. & idem tenet Barto. in alleg. l. capite quinto. Quo tempore durante non poterit torqueri: neque iustitiari per taliter capientes: tenet Bal. in l. 1. C. de priua. car.

15 † Secunda conclusio. licitum est laico clericum debitorem suum fugientem: aut de fuga suspectum uel rem suam asportantem capere sine metu excommunicationis.

Tertia conclusio. licitum videtur illis clericum capere quibus licitum est percutere.

Multi tamen Doc. renuerunt contrarium vt late uideri potest in præalleg. mea repetitione, vbi finaliter dixi negari non posse quin isti causas reddantur ualde dubitabiles extantorum Doc. opinio. contrarijs arg. eorum quæ no. in c. 1. de postula. præla. lib. 6. & in l. regula. de iur. & fac. igno. sic uideatur tenenda consuetudo quæ est optima legum interpres: maxime cum sit generalis in præsenti regno, & valde antiqua vt testatur Host. vbi supra, & Papa sciat illam, & tolleret iuxta no. per gl. & Doc. in c. 1. de treu. & pac. & in c. cum venerabilis. de consuetu. per glo. 1. & Sicu. ibidem. & per glo. 1. & Sicu. ibidem & per gl. 4. dist. denique.

Et per hoc crederem officiarios seculares præsentis regni capientes clericos delinquentes de fuga suspectos ad fines remittendi, a sententia canonis excusari præsertim in præsenti archiepiscopatu Tholose, & alijs locis. in quibus episcopi non habent captionem.

Debent tamen idem officiarij clericum sicut præmittitur captu si petierit ad episcopu remittere sub fida custodia: vt tenet Bald. post Iaco. But. in l. eos. §. super his. C. de appell. Aduerte in q. officiarij remittentes clericu ignominiose possunt perpm puniri: q. illatio magni ruboris poena est, capitul. quem poenitet. de poeni. di. 1. & sic videtur, q. tales officiarij sint excommunicati per no. in c. nuper. de senten. excom. ita dicit Domi. in c. si iudex. eo. tit. lib. 6.

Præterea debent disti officiarij informationes, & acta remittere, tenet Bal. in præalle §. super his. & Ang. in auc. de san. & l. episcopis. §. si vero examen. colla. 9. quia proderunt ad aliqualem probationem, & informationem. secundum Iaco. But. intellige de actis factis autem iudex secularis sciret eum esse clericum. Nam acta postea essent illicita ex quibus iudex puniri deberet.

16 † Confessio vero clerici facta coram iudice seculari valet ad hoc ut operetur indicium ad torturam. Anton. & Imol. ita tenent in cap. at si clerici. de iudi. Bald. in alleg. l. eos. C. de de app. & in l. 1. vlt. col. C. de confes. Angel. in l. magistratib. ff. de iurisd. om. iudi. & ibi Pau. de Cast. Ant. in c. per inquisitio nem de elec. in pen. col. Petr. de Anch. in sua disputatione quæ incipit, astensis miles..

Contrarium tenent vñ. & per istam confessionem non possit clericus torqueri. Bal. in c. cum super. de confes. dicēs, q. confessio facta p. clericum coram laico non facit indicium ad torturam. Anto. in c. dilecto. de arbi. Ang. in l. unica. pen. col. C. de confes. & idem tenet in l. 1. ff. eo. tit.

Prima i. opini. scrutatur nisi clericus alleget, q. ea fuerit ex corpore. i. uel. iuxta no. per Inno. Collect. & Sic. in alleg. c. at si clerici. secus ergo si spontanea fuerit. maxime si autem ab eis conjecturatur. quia non e cogitur eoram iudice per securare, & faciet indicium iuxta not. per Baldum in l. cia-

rum. C. de auto. præstandis.

Aduerte in ad vnum no. dictum Abbatis anti. recitatū, & commendatum per Sicut. in ca. cum in contemplatione. 17 de regu. iur. † Quod clericus non pō: torqueti nisi sit de criminis infamatus: nec q. eum sint indicia alijs ad torturā sufficiētia. tenet ēt lo. And. in palle. c. cū in contemplatione. Pau. de Lea. in c. i. de depo. lo. de Ana. in c. j. de clericis percusso.

Adde qđ huiusmodi remissio fiet expēlis ipsius clerici se remitti petentis ad iudicem eius, ad qđ tex. in l. qm̄ liber. C. de testib. & l. cum se pe. C. de erogat. mili. anno. lib. 12. Vnde dicit Bal. in l. gñaliter. § his de plentibus. C. de reb. cre. cum quidam ad regem appelle. lasset: & peteret ic remitti ad curiā regis: & oportebat, q. remitteretur cū custodibus q. ipse facere dēt expensas custodib. Ad qđ ēt bene facit qđ ait idē Bal. in tit. de pace tenet. §. si iudex. in vñib. feudo. vc3, q. si iudex petat remissionē ex officio fieri debet expensis illius ter rā ad quam fit remissio. arg. ff. de cap. in l. mulier in opus.

Sed qđ si forsan clericus petens se remitti non habet unde: dic q. ēt hoc ca. u sit remissio expen. epi cum ad iuris dōnis emolumētū. p̄tineat. regula iuris, qui tentit. maxime si ēt episcopus remissionē fieri petierit. licet loā. Fab. uideat tenere contrarium in l. 2. C. de off. proconsul.

Expēlis vero uictus factis in carcerib. iudicis secularis clericus ipse soluere teneat vsque ad tps requisitionis: seu quo p uenit ad iudicis cognitionē, q. talis esset clericus. Bar. in l. sā Etū ff. de re. diui. q. carcerato ministrari dēt expēl. ait pēū q. p̄curauit captionē: nō aūt p. iudicē. hinc dicit idē Bar. in tra cta. de carce. in fi. q. si aliquis debitor fuerit instāte credito re captus, & debitor nō sit soluendo, ita qđ nō habeat vnde possit se sustētare: creditor tenebitur ipsum alere in carceribus. & idē tenet Ang. Arc. insti. de a. & §. fi. in fi. vnde dicit lo. Fab. insti. de acti. §. sed & si quis. qđ si ille q. fecit eū capi nolit uictum ministrare, sic captus nō habet unde se alat, bene facit iudex si eū abire p̄mittat. & videtur no. in l. fi. C. de ero. mil. ann. lib. 12. & facit. ft. ad exhib. l. fed & si hæreditas. nisi posset ali de almonijs. C. de episco. & cleric. l. iudiccs.

Credere in quod a tempore & more clericus non teneatur quicquam soluere, quia mora debet esse nociva detinenti.

Nec p. huiusmodi expēlas dēt ipse clericus detineri cum sit debitū ciuile, p. quo clericus nō ēt detinēdus. lo. And. & Domi. in c. si clericos. de senten. excom. li. 6. ēt si sit coniugatus. tenet Lap. de castel. alle. 1. 18. & Domi. in c. vnic. de cle. coniug. lib. 6. Anto. & Sicu. in c. Odoardus. de folu. & in c. 1. de de po. & ita seruatur, & tenui in præalleg. mea repeti. & in addi. ad q. Capel. c. & 274.

18 † Quinto failit † rōne defensionistā sui q. suorū: seu ēt alio rū. Nā licitū erit clericū tunc p̄curere, mutilare, uel ēt occidere cū moderamine in inculpatę tutelę, & ēt detinere, & ad iudicē propriūducere. tenet Sicu. in c. cū ab hoīe. de iudi. imo dicit gl. in §. 1. 23. q. 7. qđ nec ēt peccat. & sequit Sicut. in c. olim. 1. de resti. spol. & qđ dictū est de pximo ut licitum sit p̄curere. clericū inuadentē pximū tenet Inno. in c. si uero. j. de sent. excō. & tenet. oēs. Doct. rex. est in c. dilecto. eo. ri. li. 6. & in c. fortitudo. 23. q. 3. & fa. illud p̄ceptū Domi. diliges proximū tuū sicut te ipsum. Et non solū p. defensione plorū sed ēt rerū licet percutere: vt in d. c. olim. & ca. dilecto. & in l. furē. ff. de sica. tenet Inn. in alle. c. si uero. non in licet occidere uel mutilare qn̄ ablātū est recuperabile: p. iudicē fm Bart. in alle. l. furē. q. sic icurreret excōicationē. lecus si esset irrecuperabile ut in alle. c. olim. & c. dilecto. & no. in d. l. furē. Et idē dicēdū de reb. pxi. scdm Inn. in alle. c. si uero. ¶ Aduer. ega fm Inn. & Sicu. si interficio aggressorē proximi mei dubitās ne pueniat, & interficiat ipsum proximū, nō ero excōicatus sed bene irregularis: qđ nō esset si pro mea defensione fecisset iuxta cle. si furiosus. de homi in cle. tenet Sicu. in ca. cleric. 1. de ui. & hone. cleri. ¶ Atēde ēt qđ licet nō sim excōicatus facies uiolētiā clericō pro recuperatiōe rerū fibi ablātarū, si tū hoc faciā ex interuallo postq. clericus puenit ad locū desti natū. & adeptus est possessionē pfectā rerū ablātarū, tūc inciderē in excōicationē fm Doc. in alle. c. olim. & in c. significa ti. 2. de homi. Et ibi uide qn̄ dicat fieri ex interuallo. & l. 1. C. unde ui. nbi cōiter dī, q. dēt fieri incōtinēti, id est q. citius cōmode pōt nunq̄ se aliud extrāneū exercēs donec sumpta occasione aggressorē repellat: & iō qualecunq; tps durat durāte hoc p̄paramēto diceſ repulſio facta incōtinēti, & ista est cōis op. scđdū Doc. in alle. c. significasti. maxime Anto. A. na. Sicu. Bar. & Ang. in l. 3. §. cū agit. ff. de ui. & ui. arma. ¶ Ad de quod l. 3. percutēs. clericū excedat modū defensionis, dū mōnō faciat ex proposito pp. hoc nō erit excōicatus: ita t3 Sicu. in alle. c. olim. q. ad hoc ut q. incurrat excōicationē re quiritur dolus. fa. gl. in alle. c. significaſti. 2. de homic. & l. si ex plagiſ. §. Tabernarius. ff. ad l. Aqui. & gl. in c. cum uoluntate. de lēten. excom. secus si ex proposito.

Et iō quāuis fugiēdo possit quis euadere: si tā nō fugia t: sed p̄curiat ihuſorē hoc sibi licet, quia secūdum Bart. in alle. l. 1.

Tract. Tom. xj.

Vu C. uide

Stepha. Aufrerij. De pote. secu. super eccl.

C. vnde vi. & Sicut in alle. ca. olim. & in alle. c. clericis. i. de vi. & hinc. cle. fuga est quædam iniuria. Item apud Labeonem. ff. de iniur. vnde Cy. in d. §. tabernarius. dicit quod fuga redit quem viliorum. qd tamen dic esse uerum quādo eslet talis plena qd fuga eslet ei confusio. Cum autem iniuria corporalis sit maior quam iactura rerum. in seruorum. ff. de pœ. pro qua iactura rerum licitum est percutere: ergo a fortiori p iniuria corporali. Non tamen euitaret irregularitatem si occideret ex quo fugiendo potest euadere. clem. si furiosus. ale. & tener. Sicut ubi supra idem in vers. excommunicatio. §. in vers. 11. & seq.

- 20 † Sexto fallit in percutiente clericum turpiter inuentum cum persona sibi propinquia. ut putat cum uxore, matre, torore, vel filia, quia talis non erit excommunicatus. Nec est fienda differentia inter leuem, vel atrocem percutiensem cum ius non distinguat: vt in præal. ca. si vero. i. de senten. excom. §. vlti. Nec etiam. l. hoc casu permititur occidere. vt. ff. de adul. l. quod ait. Peccat tamen grauiter si mutilat, uel occidit, vt non in alleg. c. si vero. excommunicatus vero non est, licet aliqui contra Difficile autem est tam iustum tempore dolorem. vt in l. grachus. C. ad l. Iul. de adul. ideo non videtur quod esset excommunicatus qd hoc facit calore iracundia, & subito: quia canon excusat ab excommunicacione, & lex ab occisione: lecus autem quando mutilaret, uel occideret ex proposito deliberato, & animo persolato. arg. c. i. de homic.

Si autem non inuenit cui aliqua ex dictis personis, sed cum aliqua alia consanguinea percutiens erit excommunicatus per d. c. si uero. quod non extenditur ad alias personas, idem tenet Claua. in uers. excommunicatio quinto. §. 16. & §. 17. licet Host. & Inno. contra.

Adde quod licet clericus non inueniatur in actu cum predictis personis sed in osculis, tactibus, amplexibus, & huiusmodi in loco suspecto non erit percutiens excōicatus: securus si in publico oscularetur (cđm cōsuetudinē patriæ arg. eorum quæ no. per glo. in c. consuluit. de off. cle. tenet Claua. in uers. excommunicatio. §. §. 18.

Si autem ter monuerit eū iuxta auc. vt liceat ma. & auic. §. 16. quoque. & C. de adul. anc. si quis. vbi dicitur quod si ter coram testibus monuerit iuspectum, & postea inueniat eū confabulantem cū uxore, potest eū occidere si ipsum inuenierit in actu, uel in propinquis ad actum, & non erit excommunicatus argum. c. si uero. Claua. tamen in alleg. ver. excommunicatum, s. §. 19. tenet quod non obstante tria monitione erit excōicatus, dummodo non inueniat eū in actu, uel propinquitatib. arg. d. c. si uero. & poterit etiam eū capere post huiusmodi monitionem inuentum, colloquentem, & iudicii presentare per iura præalleg. & fa. l. capite. §. ff. ad l. Iul. de adulte.

Sed hodie de iure canonico correcta est omnis licentia interficiendi adulteri uel adulteriū ēt in foro seculari, in terris ecclesiæ non excusat interficiens. c. inter hæc. & c. ad monere. 33. q. 2. ita tenet Archid. in d. c. inter hæc. & Ioan. de Ana. in c. interfecisti. de homi.

Et idem videtur in terris imperij cum l. ciuilis hoc casu si nutritua peccati: & sic non obligat. 4. distinct. erit autem lex.

Adde qd si maritus percuraret ut clericus ab uxore vocaretur ad turpitudinem vt sic eum posset uerberare, uterque tā vir quām vxor erunt excommunicati: quia hic est perluasio dolosa quæ sufficit vt in alle. c. si quis suadente.

Aduerte qd si mulier uerbis p clericū sollicitetur nisi tangatur sibi non licet clericū percutere, si uerbis possit illū repellere. Alioquin si percussit zelo castitatis accensa non ex proposito sed subito sine deliberatione, & ex improviso non erit excommunicata. arg. eorum quæ no. per gl. 23. q. 1. & in alle. c. significasti. lo. 2. de homi. idem Claua. ubi sup. §. 21.

Septimo fallit in omnibus illis casibus in quibus clericus perdit priuilegium clericale de quibus satis dixi in fallentij prima regulæ, & ibi uide.

- 21 † Octavo fallit in percutiente clericū, & probabiliter ignoratur de clericatu: qd talis excōicationē non incurrit. ca. si vero. 2. de sen. exco. vt cū credebāt eū esse laicū qd non deferebat habitum, uel si habebat non uidebat, quia erat de nocte. nā secundū Inn. & Host. in alle. c. si vero. & ca. cū non ab hoīe. de iudi. oportet ad hoc. vt sit excōicatus qd intēdat percutere clericū. Si autem non deferebat habitū, & tonsurā clericalem sed sciebat cū esse clericū erit excōicatus. Et si credebāt eū esse clericum cum non esset, non erit excōicatus. gl. & Inno. & Doct. in alle. cap. si uero. idem Claua. in vers. excommu. §. 24.

- 22 † Nono fallit in iniuatore sedis Apostolicæ qui poecunia, vel gratia humana, uel populari seu militari tumultu sine canonica, & concordi electione Cardinaliū se fecerit in Apostolica sede intronizari: quia licitum est laicis talē inde pel-

lere ut c. si quis poecunia. 79. dist. & gloss. in cap. principes (culi. 23. q. 5. ubi gl. dicit idem cum clericis uolunt fidem subuertere. 8. dist. c. quo iure. 17. dist. c. nec licuit. 23. q. 5. ca. 1. Et idem cum clericis schisma faciunt, & dum contemnunt excommunicationem vt in c. de liguribus. ea. cau. & q. Et vbi cunque ecclesiastica potestas deficit in d. c. principes. Et in c. ut famæ. de senten. excom.

Decimo fallit in casu. c. ubi maius periculum. de elec. li. 6. vbi officiales laici habent facultatem in clericos: uidelicet in Cardinales, & possunt autoritate illius. ca. ipsos includere iuxta formam ibidem positam pro electione futuri Rom. Pontificis.

† Undecimo fallit ubi unque percutiendo clericū quis non peccat mortaliter sicut in pueri, qui non est, dolis, paci qui percutiendo non incidit ut in c. i. de sen. excom.

Et idem de fugiente inimicos si equum, uel ensem a clericis uiolenter eripiat ut se defendat, quia hic cessat dolus, per consequens peccatum mortale, & excommunicationē non fertur nisi pro mortali. i. 1. q. 3. ca. nemo episcoporum. & sic non erit excommunicatus. Claua. post Pet. de Peru. in summa in uerbo, excommunicatio. §. §. 25.

Duodecimo fallit ubi laici capiunt clericum de licentia, uel mandato prælati sui ad fines remittendi: quia tales non sunt excommunicati, ut in ca. ut famæ. de senten. excom. & in c. clericos. eo. tir. lib. 6. quod intelligitur tribus concubinibus. primo quod clericus sit subditus prælati mandati. secundo quod ad ipsum mandantem pertineat correctione clericis. tertio quod uiolentia non amplius se extendat: quād de fensio uel rebellio exigit clericorum, & ex proposito non excedatur ut colligitur ex dictis. c.

Sed an apostolus uel aliis prælatis mandans torqueret clericum per laicum sit excommunicatus. Communiter teneatur quod sic de iure, de quo uide quæ scripti supra in huiusmodi tertiae regulæ secunda fallentia.

S V M M A R I V M.

- 1 Laici de negotijs ecclesiasticis intrumittere se non debent nisi de autoris te per ecclesiam delegata.
- 2 Rex Franciæ pot est clericis criminosis gratias, & absolutiones conferre.
- 3 Concilium prouinciale an possit episcopum condemnare aut absoluere.
- 4 Index secularis potest cognoscere ubi agitur actione personali pro usu neris inter laicos.
- 5 Materia iuramenti cuius fori dicatur.
- 6 Heres defuncti an efficiatur de foro ecclesiæ occasione iuramenti per defunctum prestiti.
- 7 Princeps temporalis an possit super iuramento dispensare.
- 8 Index secularis potest cognoscere de nullitate absolutionis iuramento etiæ per ecclesiam.
- 9 Index secularis potest cognoscere ubi unque agitur contra laicum super re ecclesiæ.
- 10 Sacrilegus potest per iudicem secularis puniri.
- 11 Materia usurarum cuius fori dicatur.
- 12 Orta questione facti ecclesiastica an iudex laicus poterit competenter cognoscere.
- 13 Laicus arbitrator an possit de materia usuraria cognoscere.
- 14 In materia adulterij index secularis potest cognoscere si agitur ad panem sanguinis.
- 15 Iudex secularis an poterit cognoscere de crimen falsi commissio in literis apostolicis.
- 16 Index secularis potest punire fortilegos, & divinatores.
- 17 Crimen blasphemia dicitur mixti fori.
- 18 Crimen sodomiticum cuius fori dicatur.
- 19 Dominus, feudi clericus an possit cognoscere de causis uafallorū spiritualibus.
- 20 Iudex secularis an possit punire simoniacionem quem ecclesiasticus condonavit.
- 21 Delictū commissū in ecclesia laico an possit per iudicem secularis puniri.
- 22 Pro eodem delicto an quis possit diversis penis puniri.
- 23 Iudex secularis an possit habere cognitionem cause decimatis inter duas laicos uel unius clericis contra laicum.
- 24 Iudex secularis an possit cognoscere de habitu clericali an sit clericulus uel non.
- 25 Index secularis potest cognoscere de causa iuri patronatus quando est questione facti & non iuris.
- 26 Fidei usus clericis an possit coram iudice seculari conueniri.
- 27 Iudex laicus an possit esse competens in cognoscendo de fructibus temporibus prouenientibus ex rebus spiritualibus.
- 28 Iudex laicus an possit aliquid cognoscere super clericis pro debitore regis capto & ecclesia remisso.
- 29 Index secularis an possit dare tutorem clericis pupillo.
- 30 Laicus iniuriam faciens clericis an possit per iudicem laicum puniri.
- 31 Clericus criminaliter accusatus potest per iudicem laicum condemnari.
- 32 In criminalib. alijs ab heresi iudex secularis non tenetur flare processu iudicis ecclesiastici.
- 33 In articulo necessitatibus laicus potest de spirituualibus cognoscere de illis disponere.

Causa

Tractatum Tomus Undecimus. 338

- 34 *Causa ciuilis clerici an possit laico delegari.*
- 35 *Laicus an possit esse procurator in spirituali.*
- 36 *Laicus an possit esse vicarius episcopi.*
- 37 *Laicus potest esse operarius in ecclesia.*
- 38 *Laicus an possit esse assessor iudicis ecclesiastici.*
- 39 *Laicus potest esse notorius in curia episcopalii.*
- 40 *Laicus potest predicare verbum Dei de licentia episcopi.*
- 41 *Laicus & clericus possunt esse compromissarij in causa spirituali.*
- 42 *Laicus an de mandato praelati possit torquere clericum.*
- 43 *Laicus de mandato Abbatis potest aliquem recipere ad possessionem.*
- 44 *Laicus an possit clericum criminaliter accusare.*
- 45 *Laicus an & quo casu possit excipere contra promouendum.*
- 46 *Laicus patronus potest denuntiare crimen clericii.*
- 47 *Laicus an possit testificari contra clericum in causa criminali.*
- 48 *Laicus potest supplere negligentiam iudicis ecclesiastici cognoscentis de usallis ecclesia.*
- 49 *Concilium generale potest per quoscunq[ue] indifferenter euocari.*
- 50 *Papa an possit se imperatori seu laico subijcere.*
- 51 *Laicus potest decimas cum titulo possidere, & esse rector uniuersitatis & habere prabendam non canonicanam.*
- 52 *Laicus an possit acceptare beneficium pro clero absente.*

Quarta regula.

Varta regula quod laici

de negotijs ecclesiasticis intrömittere se nō
debent.c.bene quidem.96.dist.2.de iudi.c.con-
tingit.de arbitri.c.sum de laicis.de reb. eccl.non
alie.& c.ecclesia S.Mariæ.de constitit.

Fallit primo quando laici hoc faciunt auctoritate delegata per ecclesiam ut dictum fuit supra in 21. fallentia primæ regulæ. Et etiam in alijs casibus exceptis a prima regula prædicta, &c alijs regulis supradictis.

3 † Secundo fallit in rege nostro qui a tanto tempore qđ non est memoria de contrario cōcedit gratias, & absoluſio-nes clericis criminosis. Ad quod fac. tex. in l. fin. C. ubi ſena-vel clari. ubi rectores prouinciarum poſſunt cognoscere de-cauſis criminalibus iuſtū. Cum hoc ut ſi videant tales abſoluendos poſſint abſoluere: ſed ſi uiderint conde-mnandos non poſſint condemnare neque punire: ſed de-bent cauſam referte principi. vnde gl. in auc. clericus. de epi-& cle. dicit quod iudex ſecularis potest abſoluere clericū, li-cet non poſſit cum condemnare. Quā glo. Bald. dicit eſſe cor-rectā, & merito, quia regulariter illius eſt abſoluere cu-**3** ius eſt condemnare. vnde concilium prouinciale non po-test episcopum condemnare, ita nec abſoluere ſecundū An-to. in d. c. j. de iudi. & Sieu. in c. nō pōt de re iudi. Gemi. in c. ac-cuſatō. 3. q. 6. & 12. di. c. p̄ceptis. Niſi alicui potestas ab-foluendi competitor ex priuilegio ſecundum lo. And. in c. canonica. de ſen. excommunicā. & Geminia. in ca. inferior. 21. diſtinguit.

**Quo vero ad regem non vñ dubium quin possit conce-
dere grām, & remissionem clericis in illis casibus in quibus
iudex temporalis potest eos corrigerē, & punire de quib. la-
ge supra dictum est. Adde hic quæ dixit Guido Papæ. q. 562.
vers. circa hoc tamen.**

Sed adhuc in alijs procederet huiusmodi remissio quæ
ad ipsorum clericorum bona immobilia q̄ applicātur fisco
principis pertinet. Clerici.n. rōne talū bonorū sunt subiecti
dominis temporalib. i 1. q. cū ergo. ver. his ita respōdetur. nō
mirum igitur si talia bona propter delictum applicentur do-
mino temporali. C. de anno. & tri. l. i ndictiones. lib. 10. ar. di.
8. c. quo iure.

Sic et rōne. feudi sublunt dño temporali. c. uerum. & ca.
ex transmista. de fo. compe. & c. Romana. s. debet. de appell.
lib. 6. ad quod fa. C. de exac. tri. l. fi. lib. 10. quā vī hoc decide
re: de feudalib. est expressum q̄ reuertuntur ad dñm. c. impe
rialem. §. i. iud. de prohi. feu. alien. & idem dicendum de em
phyteuī. Nam & idem statuit Papa in casu conuerso quan
do laicus tenet rem in emphyteusim ab ecclesia, & condē
natur de criminē: quia talia bona reuertuntur ad ecclesiam.
c. in quibusdam. de p̄soni. & c. fālicis. co. tit. lib. 6.

C. in quibusdam de p̄ebli & c. rancis eo tit. lib. 6.
Ita dicit Old. conf. 17 dicens esse communem obseruantiam curiæ Gallicanæ in toto regno qđ bona mobilia clericorum applicantur episcopis immobilia vero dominis temporalibus a quibus tenentur, habentibus tamen iuris dictio nem omnimodam. Et idem tenet Io. And. in addi. Spec. tit. de few. 6. pe. ver. 41. & Petr. de Ancha. in regula iuris, ea quæ.

Q. 22. Sed et talis remissio prospicit ipsi clero ad hoc quod non puniat ab episcopo de crimen communiter non videtur. Alioquin pareret incentiu[m] delinquendi quod est praeceditum. 22. q. 4. c. est iniusta. & c. vt clericorum mores dc vi.

& hone.cleri. Addc hic quæ scripti inf. tit. de pote. eccl. super laicis. §. 120.

Adde q̄ propter rationes supradictas inuentaria bonorum clericorum fieri solent respectu immobilium ratione quorum subsunt sicut præmittitur dñis temporalibus, p̄ officiarios, & iudices temporales. & ita cauetur in superioris allegatis concordatis inter officiarios spirituales, & temporales Tholosæ factis. Sed capellano moriente relicto hærede laico inuentarium fiet p̄ iudicem secularem: q̄a mutatione personæ bona quæ erat affecta priuilegio clericali delierunt esse ecclesiastica, & conditionem hæredum sequuntur. casus est singularis in Lpaulus refert p̄ procuratorem in §. 1. ff. de acq. hære. ita tenet Guid. Papæ. q. 261.

Laicus an possit testificari contra clericum in causa criminali.
Laicus potest supplere negligentiam iudicis ecclesiastici cognoscentis de uasallis ecclesia.
Concilium generale potest per quoscumque indifferenter euocari.
Papa an possit se imperatori seu laico subiçere.
Laicus potest decimas cum titulo possidere, & esse rector uniuersitatis : & habere prabendam non canonicam.
Laicus an possit acceptare beneficium pro clero absente.

Quarta regula.

Varta regula quod laici
de negotijs & ecclesiasticis intramittere se no-

4 **Tertio** fallit , cum agitur actione personali pro usu funeris inter laicos: qd iudex secularis poterit cognoscere puta quia dico ius funeris mihi fuisse promissum donari. ita **Anto.** licer **Sicu.** contra in c. quanto. de iudi. Et **Nico.** Milis in vers. & iudex secularis. Secus si ageretur actione reali pro ipso funeris vslu, qm talis qd erit terminanda coram ecclesia stico iudice secundu **Anto.** **Sicu.** & **Doc.** Qui etiam dicunt qd de expensis funeris inter laicos possit iudex secularis cognoscere: secus autem inter clericos. adde **Fely.** in c. quanto. vltim. col. de iudi. qui post **Anto.** tenet qd de iure funerandi , qn qd iuris funerandi consistit in facto per laicum cognosci pot, allegat **Bar.** in l. **Titia.** ft. solu. matr. & in l. **Omni.** C. de sacr. eccl. & in l. **quoties.** C. de iudi. ubi dicit quod de causa spirituali cognoscit laicus vbi quaestio non est iuris : sed facti .

Fallit primo quando laici hoc faciunt autoritate delegata per ecclesiam ut dictum fuit supra in 21. fallentia primæ regulæ. Et etiam in alijs calibus exceptis a prima regula prædicta, & alijs regulis supradictis.

† Secundo fallit in rege nostro qui a tanto tempore qđ non est memoria de contrario cōcedit gratias, & absolutio nes clericis criminosis. Ad quod, fac. tex. in l. fin. C. ubi sena. vel clari. ubi rectores prouinciarum poslunt cognoscere de causis criminalibus illustrium. Cum hoc ut si videant tales absoluendos possint absoluere: sed si uiderint condemnatos non possint condemnare neque punire: sed debent causam referre principi. vnde gl. in auc. clericus. de epi. & cle. dicit quđ iudex secularis potest absoluere clericū, li cet non possit eum condemnare. Quām glo. Bald. dicit esse

5. † Quarto fallit in iuramento: qđ licet materia iuramenti regulariter sit fori ecclesiastici, & non secularis secundū gl. in c. cum fir gnale. de fo. compē. & in c. prædicandum. 22. q. 1. Host. in c. tuam. de ordi. cogni. Sic. in c. significatē. de pig. & Doc. in c. uenerabilē. de elec. veruntū ubi agit vel excipiēt de iufo omisla disputatiōe at valeat uel cōcretat absolutio: sed solū vrobscruef tunc est fori mixti. de seculari patet in c. licet mulieres. de iureiu. lib. 6. vnde Sicut. in c. ex literis. de sponsa. in quarto no. dicit qđ pro implemēto sponsaliorum iuratorum adiri pōtiudex secularis. de ecclesiastico est tex. in c. fi. de foro cōpe. lib. 6. unde Inno. in c. cum contingat. de iureiu. tenet dari optionē auctori cnrā quo uelit iurantē conuenire qđ reputat utile: ppea quia iuramentū s̄apē interue nit in xraetib. iō Sicut. in c. cum uenissent. de insti. commendat cautelam apponendi iuramentum ut duplicitur forus. idem Bal. in l. i. C. de reb. credit. Et istud optime sciunt mētatorcs.

Et intellige etiam in casu quo de iure civili iuramentum est inefficax. nam etiam coram seculari agi poterit etiam si materia feudalis existat: quia ratione iuramenti potest va-
fallus trahi ad forum ecclesiæ: adeo quod cognoscendo de
juramento cognoscet ēt de proprietate feudi: tenet Calde.
in tit. de iure iur. cons. 2. dicens esse casum in c. nouit. de iud.
istud tamen facile non admitterent domini temporales iu-
dices.

Item ubi agere ad p̄enā giurij: q̄n vterq; cōpetens est in-
ter laicos. d.c. nouit. iuncto. cap. rex debet. 23. q. 5. no. Ludou.
conf. 4:2.

Et idē ubi agereſ de cōpellendo recipientē turpe iurā
ut illud relaxet iuxta.c.j.de iuteiu.q a hoc ēt facere poterit iu-
dex secularis:sicut. n. cogere potest ut licitum seruetur, ita
ut turpe relaxet ut uoluit Lud.Ro.in sing.uer.iuramentum.

principi p̄tinet. Clerici.n. rōne talū bonorū sunt subiecti dominis temporalib. i. q.cū ergo.ver.his ita respōdetur.nō mirum igitur si talia bona propter delictum applicentur domino temporali.C.de anno.& tri.l.indictiones.lib. io.ar. di. 8.c.quo iure.

Sicēt rōne.feudi subſlunt dño temporali.c.uerum.& ca. ex transmifla.de fo.compe.& c.Romana.s. debet.de appell. lib.6.ad quod fa.C.de exac.tri.l.fi.lib. i o.quz v̄r hoc decide re:de feudalib.est expressum q̄ reuertuntur ad dñm.c.impe rialem. §.iliud.de prohi.feu.alien.& idem dicendum de em phytesi.Nam & idem statuit Papa in casu conuerso quan do laicus tenet rem in emphytesim ab ecclesia , & condē natur de criminē:quia talia bona reuertuntur ad ecclesiam. c.in quibusdam.de p̄teni. & c.fælicis.co.tit.lib.6.

Ita dicit Old.cons. i 7.dicens esse communem obſeruan tiam curię Gallicanę in toto regno qđ bona mobilia cleri corum applicantur episcopis: immobilia vero dominis tē poralibus a quibus tenentur, habentibus tamen iurisdictio nem omnimodam.Et idem tenet Io.And.in addi.Spec.tit. de few.6.pe.ver.41.& Petr.de Ancha.in regula iuris,ea quz, q.22.

Sed q̄ talis remissio proſit ipsi clericō ad hoc quod non puniat ab.episcopo de criminē communiter non videtur. Alioquin patet in centiuim delinquendi quod est præca uēdum.23.q.4.c.est iniusta.& c.vt clericorum mores.de yi.,

6 Item hāres defuncti non efficitur de fato ecclesiæ occa ſione iufi p̄ defunctū p̄stiti,scđm lo.And.in c. fin. de ſepul quem ſequuntur Anto.& Sicut.in alle.c.cū ſit gñale.de fato cōpe.lib.6.p̄ rex. ibi in verl. & a fe &c. licet q̄trariū ſerueū in curia ſpūali Archiepifcopi Tholosz. vbi ſpēnumero uidit corā me tanḡ officiali cōueniri hāredes ſup obſeruationē iuramētorū p̄ſtititorum p̄ defunctos:& iſta fuit opinio Abba tis antiqui in c.veritatis.de dol. & q̄tu.vide Sicut.in alle. c.fin. vbi dicit q̄ indirecēt q̄tra h̄rdē implorato officio iudicis ec cleſiaſtici agi pōt vt hāres ſatisfaciat exonerādo aīamdefuncti iurātis,& ſic pcedere pōt op̄i.Abbatis antiqui. Si aut̄ vel let agere actione ex eo q̄du non pōt:& ſic procedat op̄i. Io. And.& Doc.ad hoc vide q̄ ſcripsi in decisione capellæ.q.415. in addi.ltē adde Bal.in l.1.col.2. C.de ope.libe.dicētē.Qđ de nuditate iuramēti qđ nō habet cōſensum, vt qñ eſt interpo ſitū ſup q̄du ſimulato ſatis pōt cognitio ſpectare ad ſecula rem:q̄a iuramentū carēs cōſensu non habet ſpiritum, & iu dex ſecularis pōt cognoscere ſup cōſensu: ergo necessaria cōſequētia ſup iuramento:ſed vt ait,dñi mei canonistē dicū qđ ſuper omnib. dubijs ſpūalib. ecclesia cognoscit: & q̄cqd eſt dubiū trahūt ad ſuū molendinū, & de facto cōiter ecclie ſiq̄ deferrē:& eſt pars riutior.dicit iñ idem Bald. in l.nec patro nus.ad fi.C.eo.titu.Qđ ſilex p̄z̄lumit ſimulationem in con tractu,nec eſt necessaria probatio hominis nō oportet adire ep̄m:v.aff.de prob.l qui testm.& ff.de leg.3.l.cum quis dece

Stepha. Aufrierij. De.pote. secu. super eccl.

dens. §. Titia. & §. codicillis. & fac. ff. de pac. i. iuris gentium.
§. & generaliter. in l. vlti. ff. ad municip.

7 [†] Adde quod princeps temporalis potest super iuramento dispensare: pro quo videtur tex. in l. fi. ff. ad municipal. in prin. & in l. fi. ff. de re mili. & pro hoc glo. in l. adigere. §. fi. su per ver. l. Julia. ff. de iure patro. quæ no. quod lex habet uim Apostolici ut iuramentum remittat. ita Bal. in l. nec patronus. C. de ope. liber. vbi dicit quod lex ciuilis potest remittere iuramentum ex causa, sicut potest remittere Papa, ita tenuit Guido Papæ. q. 194. Sed videretur salua correctione qd̄ princeps secularis non possit dispensare super iuramento ratione spiritualitatis quam in se habet iuramentum: vt patet ex no. in c. uenerabilem. de elect. & per glo. fi. in c. cum sit generale. de foro. compe. per Sicu. in ca. significante in primo no. depig. & Host. in c. tuam. super glo. de ordi. cogni. & per Doc. in c. fi. de foro compe. libr. 6. nec obſt. leges & gloss. in contrarium alleg. tum primo, quia predictæ leges hoc non probant, & ideo dicunt Saly. & Bald. in alleg. l. nec patronus. quod iuramentum non remittitur a lege: sed secundum legem super contractu disponentem interpretatur, nam secundum Bald. in alleg. l. nec patronus. in calu illius. l. conditio liberorum videtur excepta: ideo iuramentum non relazatur: sed ad casum liberorum non exteditur. Et quia fauor tertii uidetur a iuramento excipi. arg. in c. uenientes. cc iure iur. lex enim ciuilis potest interpretari iuramentum, & statuere quod se non extendat ad casus illicitos. vt l. de quibus. ff. de leg. i. l. si quis inquilinos. in fi. Adde Sicu. in c. quemad modum. de iure iur. ubi dicit quod respectu iuramenti standum non est legi ciuili, cum iuramentum non sit de foro suo. c. nouit. de iudi. & præalle. c. uenerabilem. ad fi. in auc. vt cle. apud pro. episc. §. si uero ecclesiasticum. colum. 6. Adde quod posuit infra super regu. 4. uer. 46. circa fin. uide latissime per Iasonem in auc. sacramenta puberum. colum. pen. & vltim.

8 [†] Item iudex secularis potest cognoscere de nullitate ab solutionis a iuramento factæ per ecclesiam: nec tenetur ea sequi iniustam: tenet Petr. de Ancha. cons. 381. per no. Ioan. Andr. in c. cum in iure. de offi. deleg. & cap. 1. de offi. ordin. vbi dicit quod iudex secularis non tenetur exequi præceptum iudicis ecclesiastici, de cuius iniustitia est certus uel suspicatur: & facit dictum Bar. in l. diuus. ff. de cust. reo. quod secularis iudex potest reuidere processum quādo ab episco po iubetur exequi. Nec obſt. c. fi. de except. lib. 6. quia loquit vbi sententia non est euidēter nulla uel inualida. Nec etiam obſt. c. pastoralis. §. quia uero. de off. deleg. quia secūdum Io. And. ubi supra, procedit in executione commissa inferiori: sc̄ cus ubi par requirit parem: videlicet ordinarius ordinariū. per c. 1. de offi. ordi.

Item iudex secularis potest declarare quem incurrisse periurium quando de hoc nō es̄t dubium. vt tenet Ludo uic. in singu. 414. quia lex secularis punit periurum. l. si quis maior. C. de trāslact. ergo etiam declarare potest: quia decla ratio est facti. secus ubi es̄t dubium. c. uenerabilem. de ele. id est quæstio iuris. secus ergo ubi es̄t quæstio facti. p. not. l. Titia. ff. solut. matr. per Bar. & alios. Anton. & Sicul. in cap. tuam. de ordi. cog. per Io. And. & Domi. in alleg. c. fi. de foro compe. lib. 6.

9 **Quinto fallit** [†] vbiunque rei t̄ uendicatione per clericum agitur contra laicum super re ecclesiæ uel clerici: quia tunc agendum erit coram iude. seculari. Inno. & Docto. in c. cum sit generale. de foro compe. & ita seruatur in præsenti regno: licet de iure clerici malefactores suos, & raptiores rerum ecclesiasticarum, & in uasores (qui sacrilegi sunt censendi) possint sub quo maluerint iudice conuenire. vt. c. de viro. 12. q. 2. c. alleg. cum sit generale. & c. conquestus. eo. tit. & in fallen. seq. Adde hic quæ scripsi infra titu. seq. §. 4.

10 **Sexto fallit** [†] in sacrilego qui puniri potest per iudicem secularem in l. si quis in hoc genus C. de episc. & cle. glo. in alle. c. cum sit gniale. ubi Host. vñ uel se secundū Sicu. quod cū agitur ad pœnam corporalē secularis est iudex. si uero ad spiritualem ut excommunicationis tunc ecclesiasticus: sed dicit Sicu. qd̄ qn agitur ciuiliter ad restitutioñ rei (obtracta vel ad pœnam non corporalem: sed pœcuniariam, iuxta c. quisquis. 17. q. 4. quilibet tam ecclesiasticus quam secu. potest esse iudex. Et sic crimen sacrilegij dicitur esse mixti fori. erit ergo locus præventioni in c. pro poluisti. de fo. compe.

11 **Septimo fallit** in crimine usurarum quado nō dubitas qd̄ contractus sit usurarius, sed tñ imminet qd̄ facti: vt qd̄ a repetunt usuræ solite, & sic solū agitur de soluto uel nō soluto, vel an interuenerit qd̄ factus: vel qd̄ a agit de simulatione contractus: & allegatur qd̄ simula tefacta fuit uenditio cū esset contractus pignoratius: & clare vult hoc p̄bare p̄ testes: ita qd̄ nō dubitatur de usura: tūc

enim est mixti fori: & hanc op̄itent Pau. I mol. & Zab. in clem. j. de usu. Domi. in c. j. eo. tit. lib. 6. Bar. in l. Titia. ff. folu. matr. & in l. 2. ff. de iuri d. omn. iudi. But. in l. cum allegas. C. de usu. Arch. in c. quid dicā. 14. q. 4. Anto. I mol. & Sicu. & Zab. in alleg. c. cum sit generale. Lud. in alle. l. Titia. Nec obſt. c. post miserabilem. de usu. quia ibi aditū iudex secularis in subliðum, sicut etiam in decimis quæ tātummodo sunt sp̄ rituales. c. postulaſti. de homic. Et hanc opinione etiam tenent Bal. in c. 1. §. similiter. de controuer. inuestit. & in d. l. eos. §. fi. & Fride. de Senis cons. 96. dicens fuisse hanc originalem doctrinam Io. And. in c. tuam. de ordi. cog.

12 **Octavo fallit** gñaliter ubi de qd̄ ecclesiastica versatur sola qd̄ facti. Nam tūc iudex secularis est competens per ea quæ leguntur, & no. per Bar. & alios in alle. l. Titia. ff. fol. mat. Ant. & Sicu. in c. tuam. de ordi. cog. & melius in alle. c. a. cum sit generale. & Millis in uer. iudex secularis potest cognoscere &c. & Sicul. in c. lite ras. de iura. calum. Et ideo si disputetur utrum mulier fuerit despontata uel non: vel an habitus sit clericalis aut non, pōt iudex secularis cognoscere. idem si sit quæstio, an quis sit legitimus aut non. uel an sit usurarius uel non: quia non est qd̄ stio iuris: sed facti. Et idem in similibus.

Nono fallit etiam ubi materia non est pure ecclesiastica: dato quod es̄t dubiū iuris. Nam iudex secularis per confessionem de plano potest informari: istud dicit Spec. in tit. de recouuen. §. 2. vers. sed nū quid in primo. quem sequitur Bal. in l. non ignorat. in fi. C. q accu. non pol. & in l. filium. ff. de his qui sunt sui uel alien. iur. & in l. quoties. C. de iud. & in l. omni nouatione. C. de sacro san. & eccl. idem Archi. in c. frequens. 54. dist. & in c. si iudex de senten. excom. lib. 6. Et iō ubi constat iudici seculari notorie de vñura, puta per confessionem partis potest super ea p̄nuntiare: duntamen non principaliter: sed p̄ modicū causæ. ut no. Bal. in Lunica. §. ad hæc. C. de lati. liber. tol. puta cōdemno te ad decem indebitē exacta, p̄ usuris, secus vbi principalis qd̄ es̄t mere ecclesiastica: quia illius cognitio nullo mō cadit in laicum in præalle. c. si iudex. & in c. ut inquisitio. §. phibemus. de hære. lib. 6. & Pet. de Anch. in regula iuris, ea quæ in 4. q. nec confessio tunc facit eum competentem. & ita declarat Anch. ubi supra.

Sed si es̄t quæstio de ipsis in causis summaris bene posset iudex secularis cognoscere secundū Bald. in l. 3. C. de Carbo. edi. & in auc. ei qui. 7. col. C. de bo. auto. iud. pol. ibi, qd̄ qualiter. post Spec. tit. de 1. decre. §. restat. ver. quid si agatur. dum inquit, qd̄ si agatur de primo decreto, & filius negat le fore in p̄tate patris, pōt iudex secularis cognoscere de filiatione non obstante p̄alle. c. tuam. de ordi. cog. quia iste processus non est ordinarius. vbi autem pcedere ordinariq. pcederet qd̄ dictū est. nam attendi deberet tunc, an es̄t quæstio iuris uel facti secūdum Bal. ubi supra, licet Anto. & Sicul. in alle. c. tuam. aliter sentire videantur.

Sed & supposito qd̄ es̄t qd̄ iuris si cōstat iudici seculari talē exceptionē qd̄nis sp̄ualis opponi calumniosè, ut remittat ad iudicē ecclesiasticū, non tenebit casu p̄missō remitte: nec pcedēt suū taliter impedire secundū Bal. in l. 1. in fi. C. de sen. quæ sine cer. quāt. Et si fieret ibi remissio. dicit Bal. in l. de die. §. iubere. in lcc. anti. quod si remissus ad curiā ep̄a lem super talib. incidentib. ibi fuerit in mora, poterit iudex secularis pcedere ad vñteriora, ad qd̄ facit, qd̄ morosus alle gās litis p̄dētiā: nō audit̄, scđm Bar. in l. ubi exceptū. ff. de iudi. & in l. sepulchri. ff. de sepul. uiola. & in l. q. quis. ff. de dā. infc.

Et iō ad hmōi malitiæ obuiandū posset iudex secularis in faciēdo talē remissionē p̄figere remissō terminū in quo se curiā ep̄i repræsentet secūdū Bar. in l. p̄ses. C. de appell. p̄ illū tex. & in l. 2. ff. de re iudi. & in alle. l. quoties. C. de iudi. Ange. in l. 2. §. sed si dubitet. ff. eo. tit. Et si ille fuerit in mora poterit secularis iudex pcedere. arg. d. l. p̄ses. & c. p̄sonas. de app. sed nō posset idē iudex p̄figere terminū. inf. quē cā finiri dēat vt per Bar. in alle. l. 3. & in c. cum sit Romana. de appell. iuncta gloss.

13 **Decimo fallit** [†] in laico arbitratore, qd̄ talis cognoscere poterit de usura, et si sit qd̄ iuris, ita uoluit Pet. de Anch. cūl. 33. & cōl. 98. dicēs. c. contingit. de arbit. non procedere in arbitratore. Sicul. cons. 64. ver. item isti fuerunt arbitratores.

14 **Vndeциmo fallit** in crīne adulterij, in quo si agat ad p̄nā languinis, secularis tm̄ est iudex. arg. in c. snām. ne cler. uel mo. & lquāuis. C. de adult. de procur. c. tuā. & sic intelligit. c. rex dēt. 23. q. 5. Si vero ageretur ad aliam poenam, puta detrusioñ in monasterium: tunc etiam secularis est iudex, ut in auc. sed hodie. C. de adult. Licet executio pertineat ad iudicem ecclesiasticum: quia secularis non habet monasterium. argu. in simili. 2. q. 6. biduum. vers. si quidem. & ff. de interdi. & re. c. inter poenas.

De

De ecclesiastico est dubium & dependet a.c.gaudemus . de diuor. posset tamen dici quod quatenus agetur ad a'iam pę nam citra sanguinem etiam ipse sit competens contra laicū. adhoc.c. i.de off. ord.& 32.q. i. c.de benedicto,quia per adulterium peccatur in matrimonium,quod est vnum de septē sacramentis ecclesiae,& potest ecclesia imponere pœnam ignominiam,vt incidere capillos,& pannos ante & retro, ut mōris est in quibusdam locis. pro quo bona glo.in p̄ælegg.c.de Benedicto,iuncto ibidem tex.& facit.26.q.5.ca.episcopi.in prin.ita dicit Sicut in alleg.c. cum sit generale. quem sequuntur Lud.in sing.667.Sicut in alleg.c. tuæ.c. i. de offi. ordi. Archi.in c.rex.alleg.& in ca.postulaстis.3.q.7.Sicut in c. gaudemus.de conuer.coniuga.vbi dicit ecclesiam posse huiusmodi crimen puniri etiam ultra separationem thori contra Ioan. And.in c.fi.de foro competen.lib.6. Angel.in auth. sed hodie.allegat.& facit.c. consuluit. i.de app.vbi episcopus procedit contra detinentem uxorem alterius.ad idem.c. seculares.33.q. 2.Bal.in aut.clericus.C.de epi.& cle.Pet.de Anch. in alleg.regula iuris,ea quæ.in 4.q.inter alia dicens quod si confitens copulam, sed eam negat esse adulterium negando matrimonium,de hoc iudex secularis cognoscet. Et idem dic si laicus cognoscet monialem: quia tanquam lacrilegus poterit per vtrunque iudicem puniri, scilicet per eum q. præuenerit. † Duodecimo fallit in crimen falsi quod committitur in literis apostolicis.nam de talibus si laici fuerint poterit iudex secularis pœnam ciuilem imponere. argu. ff.& C.de fal.& quod not.19.di.c.in memoriam.ita tenet Sicut in alleg.c. cum sit generale. † Decimotertio fallit in sortilegis & diuinatoribus: quos etiam iudex secularis punire potest secundum Sicut in p̄æal.c. cum sit generale.& in c. i.de sortile. dicens quod licet sit crimen ecclesiasticum non tamen mere. & ideo est locus præventioni inter eos. nam vitroque iure hoc crimen est datum & acerrime punitur per ius cuius le. vt. C.de malefic.& mathe. per totum. † Decimoquarto fallit in blasphemia, quia etiam est mixti fori, tenet Cal.titu. de iudæ.consi.2.& Pet de Anch.consi.197. & ita seruatur. dicit tamen Sicut in ca.2.de male. quod iudex ecclesiasticus, & secularis concurrere possunt, nec pœna imposita per vnum impedit pęnam imponendam per alium, & postea in vlt.col. subiungit ibidem esse tex. quod crimen blasphemiae in Deū & sanctos sit mixti fori, & quod iudex ecclesiasticus de illo potest punire laicum, verum vbi Iudæi per blasphemiam vel aliter aeternalem offendunt maiestatem secundum communem op̄i. doct. puniri possunt & debent per iudicem secularis & ita consuluit Pet. Anch. vbi supra: quem refert & sequitur Ioan. de Ana.in rub.de Iudæis. col.penult. in principiis. ad de p̄ædictis.idem ipse tenet in c.fi.de male. col.18. uer. circa p̄ædicta. & etiam in c.postulaстi. de iudæ. 6. col. versi.ulti. quæro. usque ad fi.& in locis p̄ædictis alleg. plures doct. hanc op̄i. sequentes, quamuis Calde. in alleg. conti.2. uisus sit tenere contrarium, videlicet quod imo punitio criminis blasphemiae contra Iudæos pertineat soli iudici ecclesiastico non autem seculari iudici, nisi eatenus quo ipse iudex ecclesiasticus imploraret auxiliū brachij secularis i subsidiū.

18 † Decimoquinto in crimen Sodomiae. Nam & illud est mixti, ut tenet Sicut. & Ana.in ca.archiepiscopatu. de rapt. & in c.clerici.de excess.p̄æla. Et q. iudex secularis contra laicum cognoscere possit ultra prædictos tenent Petr.de Anch.consil.277. incip.iure diuino. & Cal.de foro.compe. cont.3. & secundum leges est pœna capitalis, ut in auth. vt non luxu.ho. contra natu. colla.6.

19 † Decimosexto fallit in iudice seculari clero, ut puta si clericus habeat feudum a rege si cognoscit de questionibus vasallorum feudalibus & incidat forte quæstio iuramenti poterit cognoscere, licet non possit cognoscere principaliter de spirituali secundum Sicut in eius disputatione incipiente, pandulphus. 16.col. incidentia namque facit de incompetenti competentem, siue sit ordinarius, siue delegatus, siue arbitrus, vt per eum in c.causa de in inte. resti. Sed ista opinio de mero iure non procederet: quia iurisdictio quam habet clericus a seculari non est ecclesiastica, sed secularis. pro quo ca. romana.in §.debet.de appella.lib.6.& Bald.in authen. si quis litigantium.

20 † Decimo septimo fallit in laico simoniaco . nam lata sententia ab ecclesiastico poterit eum iudex secularis punire. ita tenet Imol.in alleg.c. cum sit generale. & Ana.super rubri.de simo.verum tamen Sicut in alle.c. cum sit. dicit istud crimen esse mere ecclesiasticum, & sic secularis non possit se intromittere: quia simonia dicitur esse hæresis. 1.q.3.ca. altare. & de hære.c. quoties. Item & eius criminis originalis prohibitiō processit ab ecclesia:& secundum illius institutiones regulatur, ad quod not.1.q.1.in summa. quod intelligo quo ad cognitionem led lata sententia per ecclesiasticum poterit au gere pęnam laico, sicut & dicit Anto.de criminis hæresis facta per iudicem ecclesiasticum declaratione , de quo tamen

Sicut in p̄æalle.c. cum sit. ait se dubitare.

21 † Decimo octavo fallit in delicto commissio in ecclesia per laicum. nam in hoc casu iudex secularis habet cognitionē, etiam si esset commissum in clericum. l.si quis in hoc genus. C.de episc.& cle & ibi Bal. Imo.& Sicut in c.inter alia. & c. fi. de immu.eccle.alleg.Bar. ita tenuisse in l. si cui ff.de accusat. idem Sicut in ca. cum sit generale.de foro.compet. dicens se putare p̄ædictam opin.Bart.esse veriorem contraria opinione Pet.& Cyn.in l.præsent. C.de his qui ad ecclesiam confu. Ecclesia namque ait sicut territorium non habet, nisi respectu clericorum, & ideo se non impedit de delictis laicorum etiam in ecclesia commissorum. idem Sal. in aut. nulla cōmunitas.C.de epis.& cle. Dicit tamen Sicut in p̄æalle. c.fin. negari non posse quin commiserit sacrilegium delinquēdo in ecclesia cum per hoc violauerit immunitatem, maxime si eam sanguinis effusione polluerit, vt in c. cum pro causa. & quod ibi not. de senten.excommuni.& 17.q.4. si quis domū. facit.c. cum sit generale. alle. & ideo puniri possit de hoc crimen per iudicem ecclesiasticum. facit.ca quæstio. 17.q.4. & quod not. in p̄æalle.c. cum pro causa.

22 † Nam pro eodem delicto potest quis puniri varijs pœnis quando ex eo resultat diuersa species delicti, ut plene no. per Bar.in l.senatus. ff.de accusa. & sic potest intelligi in c. virginiibus. 27.q.1.dicit enim Bar. vbi supra, quod etiam si esset tale delictum ex quo quis incurrit duplē pœnam, quarū una esset ciuilis, alia ecclesiastica, vt excommunicationis quamuis a seculari iudice quis foret absolutus vel condemnatus & pœnam soluisset. nihilominus poterit condemnari a iudice ecclesiastico, ita dicit Iac. But. & Bal. in l.placet. penul. q C.de sacro.lanc.eccle.Pet.de Anch. in regula iuris, ea quæ. 9. quæst.lib.6. de quo etiam uide per Bald. in l.cunctos populos.6.col.C.de summ.trini.An. in c.postulaстi.ad fi.de Iudæ. Ang. in l.si vacantia. C.de bo uacan. lib.10. per Bald. in l.officiales.C.de episc.& cle.& in l.nullum.C.de testi. & Sicut in c. tuæ. de procurat. Ex quorum dictis videtur posse concludi quod ubique crimen commissum est mixti fori, & per diuersas leges diuersæ pęne omnino separata statuuntur, quarum via per aliam non tollitur, punitus in uno foro de crimen poterit de eodem alio foro puniri. pro quo. l. qui sepulchra. C.de sepul. uio. & l.3. ff.de lib. ho. exhi. & in l. quoties ff de aetio. & oblig. & bonus tex. in c. felicis. de pénis.lib.6. & ibi Ioan. And. in not. & istud tenere videtur Sicut. in p̄æalle. c. tuæ. quod est notandum, & acc. dit quotidie, & facit, ad ea quæ supra scripsi circa finem secundæ fallentie huius quartæ regule. Sed quis extrahet delinqüentem in ecclesia vel alibi delinqüentem & ad eam configuentem in casibus in quib. immunitate gaudere non debet: breuiter dic quod laicus extrahetur per iudicem secularis, ita tenet Ioan. Fab. insti. de his qui sunt sui vel alic. iuris. in §. sed hoc tempore. & idem videtur uelle Sicut in alleg. cap. inter alia penul. col. licet aliter sentiant Pet. & Cyn. in alleg. l.præsent. & Ange. in aut. si quis ei. C.de adul. Opinio Ioan. Fab. de facto seruatur.

23 † Decimonono fallit vbi simpliciter agitur de fructib. decimaru inter duos laicos uel per clericum contra laicū. Nam in huiusmodi casu iudex secularis poterit cognoscere cum non sit quæstio spiritualis, quod patet: q. a laico cōce di possunt titulo locationis. c. uestra. de loca. & uendi. ut ibi no. Ioan. Andr. & not. in c. quamuis. de deci. glo. in c. peruenit. 1.q.3. Bald. & Imo. in l. usufructu. not. in c. causam. de p̄script. & c. quamuis. & c. prohibemus. de deci. & hoc probatur optimè in c. postulaстi. de homic. Nec obſt. si dicatur qd illud fit in suffragium per inuocationē brachij secularis: quia ibi Papa in responſione generaliter loquitur. Et ita dummodo agatur ciuiliter contra laicum ad restitutionem frumentum decimaru poterit agi coram iudice ecclesiastico. ita tenet Gasp. Calde. titu. de foro competen. consil. 15. idem tenet Anch. in regula iuris, ea quæ. quæstio. 5. idem Fride. de Sen. consil. 245. dicens secularis iudicem posse cognoscere de causa decimaru ubi est quæstio facti tantum, & non iuris, ita intelligens p̄æalleg.c. postulaстi. de homicid. subdens non esse peccatum tenere quod fauore ecclesiarum habeat ecclesia duos iudices. argum. c. cum sit. de for. compe. & sequitur Lud. in l. Titia. 2. col. ff. sol. matr. op̄i. supradicti Cal. tenet Bal. consil. 242.

24 † Vigesimo fallit in habitu clericali & quo iudex secularis potest recipere cognitionem an sit clericalis uel ne, ita tenet Guid. Pap. 138. & multas ad hoc adduxit rationes. verum tamen moderni tenent contrarium, maxime Geminia. in capit. unico. de cler. coniuga. libro 6. & Zabar. in cle. 2. de ui. & hone. cleri. & ipforum opinio Tholosae feratur:

Fatetur tamen Domi. ubi supra, quod si laicus conueniat corā iudice seculari super delicto ciuiliter, & ille dicit se clericū coniugatū unde nō potest ab illo iudicari. Actor uero

Vu 3 dicat

Stepha. Aufrerij. De pote. secu. super eccl.

dicat quod non incedit in habitu, & tonsura, & reus petit huiusmodi questionem incedētem remitti iudici ecclesiastico, iudex poterit cognoscere an debeat remittere: quia ista noroie constant an habitus fit clericalis vel ne. ergo nō requiritur alia probatio. c. quoniam. de fil. pr̄esby. per quod patet, quod licet opponatur exceptio coram iudice de qua cognoscere non potest sed debet remittere si tamen est notorie falsa illam repellat secundum eum.

Aduerte insuper quod clericus coniugatus propter eius crimen captus non est remittendus ad forum ecclesiasticū nisi doceat se contraxisse cum vnicā, & virgine. ita tenet Rota decis. 250. Milis in vers. clericus. §. clericus coniugatus. de quo per Gemi. in pr̄allegato. c. vnicō. pen. col. vide quæ posui. sup. in huius tertiae regulæ fallentia. 7. & seq.

25 † Vigesimoprimo fallit in causa iuri patronatus quando est quæstio facti, & non iuris. Quo casu iudex secularis potest cognoscere etiam si agatur actione personali: vt quia tu promisisti mihi donare tale ius. & tu negas. ita tenet Anton. in c. quanto. de iudi. pro quo solent adduci no. per Bart. in l. Titia. ff. solu. matr. & clarius in l. omni nouatione. C. de sacr. san. eccl. & in l. quoties. C. de iudi. & in l. 2. ff. de iurisdict. om. iudi. & Fede. de Senis cons. 192. incip. facta est lex. & consilio 367. incip. dñō Andrea. lo. And. & Anton. in cap. tuam. de ordi. cog. & in cap. cum sit generale. de foro compe. vbi dicunt quod de quæstione spirituali cōsistente in iure: puta, an matrimonium fuerit legitimū uel ne iudex secularis cognoscere non potest. Sed de spirituali cōsistente in facto potest, puta, an fuerit despōnsata vel non. An talis fuerit filius' uel non. pro quo facit. c. significauit. de testib. Zabar. ex illo tex- tu iuncta superscriptione notat quod iudex laicus potest co gnoscere de causa quæ est inter beneficiatum, & fundatorem beneficij super liberatione a iure patro. licet Rota uideatur aliter dicere decis. 223. in antiquis. vide quæ scripsi in huius regulæ. fallen. 8. & 9. & fal. proxima p̄ecedente. & in d. ca. significauit.

Idem est quando est qđ de iure patronatus cum uniuersitate. Nam iudex secularis cognoscere potest de vniuersitate seculari in qua est ius patronatus, & tunc super uniuersitate iudicando valebit iudicium super iure patronatus: tam quam super accessorio: ita tenet SICU. post ZABA. in alle. cap. quanto. per c. ex literis. de iure patro. & ad hoc alleg. glo. singularem in c. filijs. 16. q. 7. quæ dicit iudicem secularē posse priuare laicum iure patronatus cum uniuersitate: sed p̄ se non posset arg. op. in pr̄alle. ca. ex literis. dum tamen secundum eum in libello nec in sententia non fiat mentio de iure patronatus. Quod intelligunt moderni quando fieret mentio copulatiue: vt dicendo, Peto hæreditatem talis, & ius patronatus: secus si diceret peto talem hæreditatem cum iure patronatus, & ita no. idem SICU. in c. querelam. de simo. & se quitur ibi lo. de Anan. pro quo fac. dictum Bart. in l. si cui. & in l. 4. ff. de fundo instru. vbi dicit quod dictio, & coniungit quæ principaliter, sed dictio, cum, accessorię. sic igitur erit in casu p̄dicto: quia vbi erit dictio, cum, iudicabit accessio ne de iure patro.

Similiter non noceret secundum DOC. nominatio dicti iuris patronatus in libello uel sententia vbi declaratoria non minaretur: puta dicendo omnia bona videlicet, & talia, & ius patronatus. Nam & in hoc casu ualeret uenditio: vt tenet lo. Cald. & Domi. in c. 1. de iure patr. lib. 6. Et etiam secū dum aliquos non noceret nominatio quando diceretur cū pertinentijs, & iure patronatus: quia ualeret uenditio, & p̄tio quando ponitur in ablativo: de quo satis probabiliter videtur posse dubitari propter ratiōes quas in oppositum adducit lo. de Imo. in l. si insulam. ff. sol. matri. ubi firmat, quod laicus iudicando de uniuersitate non iudicat de iure patr. per no. per eum in clem. pastoralis. penul. colu. de re iudi. Sicul. tamen vbi supra tenet contrarium, cuius opinio de facto seruatur.

Ad id aut̄ quod dicit idem SICU. quod confiscatis bonis per suam iuris secularis trāsit ius patronatus in dictis bonis contentum ultra gl. hoc tenet Archi. in p̄alleg. c. filijs. & ZABA. in cle. 3. in 8. q. de iure patro. dicens qđ ecclēsia remanebit libera: quia istud ius patronatus non transibit in fiscū. alleg. c. felicis. de penis. lib. 6. & c. in quibusdā. cod. ti. nam & bonis confiscatis feudu quod tenetur ab ecclēsia reuertitur ad ecclēsī, ergo multo fortius ius patronatus quod est annexum spirituali. Aliud tamen videretur in feudo: quia uafallus solum habet vtile dominium: secus in uniuersitate bonorū in quibus est ius patronatus: si ergo per uenditionem cū uniuersitate transfert: ergo & per sentētiā p̄ quam etiam transfertur dominium secundum gl. insti. de off. iudi. §. pen. & per Bart & DOC. in l. Iuliano. ff. de condi. inde. & quamuis op. ZAB. uideatur equior: crederem tamē opinionem contraria potius obseruari debere.

26 † Vigesimo secundo fallit in fideiussore clericī quādo cōc

ricus dedit laicum fideiussorem pro se in contractu mutui, nam talis fideiussor poterit conueniri coram iudice seculari. Ad hoc n. dantur fideiussores: vt melius cautum sit creditoribus. ff. qui satisd. cog. l. 1. & 2. Respon. ita tenet Specul. tit. de competen. iudi. adi. §. 1. 16. colum. versic. Sed pone clericus. & ibi Bald. subiungens, q̄ fideiussor contractus, immo & iudicij suum meretur iudicem vt no. in l. j. ff. si quis in ius voc. non ierit. idem tenet Guid. Pap. q. 562. in fi. & Bald. ubi supra, dicit ulterius non credere, q̄ si clericus fideiubeat pro laico quod sūnā iudicis secularis mittatur contra eum executioni. unde. l. fi. C. de vnu. rei iudi. intelligitur qn̄ reus, & fideiussor sunt eiusdem fori: vel qn̄ fideiussor potest proroga re iurisdictionem. Sed hoc non pōt facere clericus, ut per Spec. vbi supra. vers. in clericis. uel intelligitur quo ad modū summarie executionis. Quod sicut p̄dictum est fideiussor clerici si laicus est possit conueniri coram iudice seculari, tenet ēt Sic. in c. ex rec̄ipto in ultimo. de iure iur. Pet. Iaco. in arbore successionis regum Franciæ, & in quæstione. An clerici in actione in rem possint coram seculari iudice conueniri. vers. sed quia idem Inno. Sed si clericus fideiubeat p̄ laico coram iudice seculari non possit ibidem conueniri. vide Petr. de Anch. in regula iuris, ea quæ. q. 22. 5. col. vers. Et pro confirmatione &c.

27 † Vigesimo tertio fallit generaliter in fructibus, & obuentribus temporalibus quæ proueniunt ex rebus spiritualibus in quibus ēt iudex laicus est iudex competens, & maxime cum laicus qui detinet, arguitur de mala fide & detentione illicita, & iniusta, tunc enim cum subtractio earū possit dici sacrilegium. de pecu. cler. c. inquirendum. & 12. q. 2. c. 3. certum est iudicem laicum esse iudicem competētem. in c. cum sit generale. de foro compe. ad quod facit qđ scripsi in huius regulæ fallentia. 19. & ita tenet Petr. de Anch. in regula iuris, ea quæ. de reg. iur. lib. 6. q. 5. & dixit in huius regulæ fal. 5.

28 † Vigesimoquarto fallit in clericō pro debito regio capto, & ecclēsiae remissio: quo casu iudex temporalis potest inhibere iudici ecclesiastico ne habeat ipsum relaxare nisi solo debito. Alioquin habebitur recursus contra iudicem, & ita cauetur in concordatis inter officiariarios utriusque potestatis Tholosz fac̄is, pro quo plura reperiuntur arresta. Et quando clericus est debitor ex delicto uel quasi vt qualis in emendam condemnatus pro crimine priuilegiato p̄ quo. l. quicunque. C. de fer. fugi. & l. fi. ff. de in ius vocā. Si. n. non habet vnde, luere debet in corpore.

Ad idem BAL. ANT. SICU. & PR̄PO. in c. dilectis. de appell. q̄ ibidem no. ex illo tex. clericum posse detineri in vinculis p̄ superiorē suum donec satisfaciat de delicto: licet aq̄um sit ciuiliter. & etiam si opus esset posset ob hanc causam torqueri: & vtrunque probatur in c. de deposi. & facit. c. si clericos. de senten. excom. lib. 6. Et idem uideretur si esset debitor ratione talliarum vel collectarum: quia cū in hoc casu non possit cedere bonis secundum BAL. in l. propter honorem. C. de his qui bo. ced. pos. & idem SALV. ibidem, sic uideretur q̄ possit huiusmodi occasione clericus detineri. arg. no. in l. nemo. & l. quoties. C. de exac. tribu. libr. 10. & per CY. & SALV. in l. j. C. de his qui bo. ced. pos. & pcr. lo. FA. & ANG. insti. de actio. in §. fi. & per lo. de PLA. in alleg. l. nemo. p̄ HOST. in summa de solu. & regula. de cessi. bo.

Sed maius v̄ esse dubiū in debitore tributario, q̄a talis carcerari nō debet. vt in alle. l. nemo. bene tā pōt sub fida custodia detineri: q̄ oīa loquunt in laico, & nō in clericō: sed q̄cūd sit de iure ēt in clericō seruat in p̄senti ciuitate. sup quo uide q̄ scripsi sup. in secundæ regulæ. 27. fallentia. Qui nimo fructus decimales, & alij q̄cunq; ex reb. sp̄ualib. p̄uenientes quotidie p̄ debitis regis ac priuatorū capiunt, & ex plestant: q̄a per illos q̄ habent administrationē in titulū tales fructus possunt alienare, & obligare: vt tenet lo. FA. in stit. de actio. in §. Item Seruiana. & Rota. decis. 331. in antiqu. ubi uide. Et per SICU. in c. puenit. de fideiussore. licet de rigore iuris istud nō procederet indistincte: vt plenus scripsi in addi. ad q. cappellæ. 3 13. Adde hic q̄ scripsi sup. in primæ regulæ. fallen. 12. circa fi. & in scđæ regulæ fallen. 18. & fallen. 20. & 23. & huius quartæ regulæ fallen. 19. & GUI. Pap. q. 208.

Vigesimoquinto fallit in dationē & tutoris pupillo clericō: quia licet clericus nō sit de iurisdictione sua, nihilominus debet ei tutorē, & ita seruat: pro quo fa. l. consulta. C. de testa. & no. p̄ BAL. in l. repetita. C. de episc. & cleri. Nam datio tutoris nedū personā recipit: sed ēt patrimoniu de quo iudex tēporalis p̄sertim de immobilibus se potest intromittere ut satis superius deductū est: & per Oldr. cons. 17. licet contrariū reneant lo. FA. & ANG. Arc. insti. de attil. tu. & Bar. in l. i. ff. de tuto. & cura. da. ab his. Et idem in curatore: eorum tamē opinio non seruat de facto, uide quæ scripsi supra in secundæ regulæ fallen. 28.

29 † Vigesimo sexto fallit in iniuria facta clericō p̄ laicū: nā talis de

Tractatum Tomus Undecimus.

340

de huiusmodi iniuria puniri poterit p*ro* iudicem secularem.
1. si quis in hoc genus. & ibi Bal. Bart. & Doct. C. de episco. &
ele. tenet Guido Papae. q. 562. dicens ulterius, quod si casu p*re*
dicto clericus impetrat gratiam sive remissionem a rege it
la interinabitur coram iudice seculari. de quo scripsi supra
in huius regulæ quarta fallen. 2. Et quod sopradicatum est
intelligit quando iudex secularis præuenit iudicem ecclesie
sticum in cognitione talis iniuria: huc iniuria clerici secu
dum Innocen. & alios in ca. peruenit. in 2. de testi. cogen.
dicitur res ecclesiastica. quia intelligitur facta ordini clerica
li. vt uoluit Bald. in alleg. ca. peruenit. & sequitur Zabar. &
alle. Bartol. in l. prima. §. quæ onerandæ ff. quarum rerū act.
non datur.

31. † Vigesimo septimo fallit q*n* iudex secularis astringitur ad
exequendum sententiam iudicis ecclesiastici super causa cri
minali laram. Nam tunc iudex secularis potest cognosce
re de iustitia processus: per §. si vero crimen. in auc. de san
cti. epi. in vers. prætor causa cognita. & loquitur de inanda
to facto per ecclesiam iudici seculari. ad idem gloss. in uers.
per ep*m*. in auc. clericus. C. de epi. & cler. & tenet Bartol. in
l. diuus. 2. ff. de custo. reo. & idem Bar. Bal. & Pau. de Cast. in
l. magistratibus. ff. de iuridi. omn. iud. & Bart. in l. nō dubiū.
ff. de custo. reo. & in l. f*i*. in fin. prin. ff. si quis ius dicenti non
obtempera. & Anton. in c. 1. de obl. ad ratio. & ista est com
munis opinio legistarum: quæ tamen procedit in criminib.
mixis puta sacrilegio. & similib. de quibus in c. cum sit gene
rale: & dictum est supra.

Propterea dico: quia in crimine heresis hoc non proce
deret. vt in ca. inquisitionis. §. prohibemus. de heret. ubi est
casus in heretico condemnato per iudicem ecclesiasticu:
quia secularis tenet exequi simpliciter eius sententiam,
& ideo op*i*. Bar. de qua supra qui in alleg. l. magistratib.
po
suit exemplum de heretico est contra prædictum. §. prohib
emus: & idem tenet Sicc. & Doct. in c. ad abolendam de
heret. Bald. in alleg. auc. clericus. Ang. in dicta. l. magistratib.
& in alle. l. diuus. & Sicc. in præalle. c. 1. qui dicit se putare, q*p*
dictus. §. prohibemus. procedat in alijs criminalib. mere ec
clesiasticis: veruntamen alijs ego uidi seruari cōtrarium in
persona fratris Petri ordinis minorum qui postquam fuit
actualiter degradatus fuit examinatus in curia parlamenti,
& facta examinatione, uiso processu, & in iudicium dele
gatorum attentaque degradatione die præcedenti facta fuit
condemnatus ultimo supplicio, & publice decapitatus tā
quam laicus. Vnde Sicc. in alleg. c. at si clerici. & Ant. ubi su
pra tenet quod in alijs criminibus ab heresi, & causis ciuil
ibus iudex secularis non tenet stare processui iudicis ec
clesiastici: nec econtra. Et ad facta coram uno fidem non
faciunt coram alio. Quod in criminibus mixti fori procedit
indubie sed non respectu causarum ciuilium, propter cap.
fi. de excep. lib. 6. Nisi sententia esset euidenter nulla tenet
Petr. de Ancharan. consil. 383. incipiente retento ordine du
biorum.

32. † Restat igitur conclusio quod in criminalibus alijs ab
heresi iudex secularis nō tenet stare processui iudicis ec
clesiastici.

Adde quod si episcopus inuocat brachium seculare cō
tra clericum suum: qui n*on* ab eo ex probabilitibus causis ad
sedem Apostolicam appellavit, princeps uel iudex secularis
non debet eum iuuare: ita tenet Oldra. consilio 89. & moue
tur quod eidem episcopo postquam est appellatum ab eo
subditus potest ei resistere. C. de iure fisci. l. prohibitum. lib.
10. immo procedendo appellatione pendente uideretur supe
riori iniuriam facere. 2. q. 1. c. nomen. immo procedens pec
cat. & punitur. 2. q. 6. & decreto. cum tribus cap. sequen. c. de
priore. de appell. l. quoniau*m* iudices. C. de appell. vbi dicitur,
q*p* officialis non resistens pertinaciter iudici nos recipienti
appellationem punitur. 30. pondo auri. & ibi secundum Ol
dra. est casus ad id quod sup. Ex qua lege forte sustineri pos
sit: quod iudex temporalis possit impedire executionem se
tent: i.e. præsertim irretractabilem: a qua fuisset ad sedē Ap
ostolicam appellatum: donec relevandi tempus elapsum exti
terit: quod s

æ

penumero fieri vidi. Ad quod adduci possent
quæ scripsi supr. in 30. fallen. secundæ regulæ. sed istud nolle
pertinaciter sustinere metu uiolationis ecclesiasticæ liberta
tis, & perturbationis iurisdictionis ecclesiæ.

Vigesimo octavo fallit in appellatione interposita ab epi
scopo uel quouis alio prælato ecclesiastico qui cognovit
vt delegatus principis uel alterius iudicis secularis. ut in
auc. si quis litigantium. & ibi Bal. C. de episc. audien.

33. † Vigesimonono fallit in articulo necessitatibus in quo lici
tum est confiteri laico: vt uoluit gl. quæ ad hoc solet allega
ri in c. pastoralis. §. præterea. de offi. ordin. cui concor. gloss.
fi. in c. 2. de peni. & remis. lib. 6. & in cap. a nobis. in 1. de sen
ten. excommuni. & in cap. ueniens. de transact. & cap. infe
rior. 2. 1. distinc*t*, Sicc. in capit. quanto. de consue. Hostien. de

pœni. & remis. cui confitendum. 2. columna.

Sed secundum ueterem op*i*. Scoti, Richar. & commu
niter theolog. quis non tenet ad hoc de necessitate: bene
tamen esset utile ex materia verecundia, quæ est una pœna
debita pro peccato: & sic bonum esset consilium tecum
Augustin. in capitu. quem pœnitet. de pœnitentia distinctio
ne prima.

Sic in necessitate laicus potest baptizare. de consecrat
distin. 4. cap. in necessitate. 3. quæstio. 3. super quibus aliter
cessante necessitate peccaret mortaliter. argu. c. 1. de cle. nō
ordi. misstram. Imo in casu necessitatis quilibet tenet ba
ptizare: alias peccat mortaliter secundum Doctor. de quo
in cle. 1. de bapti. & eius effectu.

Trigesimo fallit in laico quando tibi delegatur causa ci
uili clerici quod iure fieri potest secundum glo. in cap. de
cernimus. de indi. Archid. in ca. clericum cuiuslibet. 1. q. 1.
Specu. in ritu. de delega. §. nunc uidendum. vers. 50. Domin.
in §. uerum. 3. 2. distin. & ibi gloss. in uerbo, ducibus. Et hoc
intelligo fieri posse etiam per episcopum in una causa tantu
nis partes contradicerent, & offerrent clericum idoneum:
vt per Archi. in cap. in noua. 16. q. 7. Secus autem si ueller lai
cum facere delegatum ad uniuersitatem causarum p*re*tex. &
ibi Bald. in l. parabolani. C. de episcopis & clericis. Causam
autem criminalem clerici non posset episcopus laico com
mittere: sed solus Papa: vt in alleg. §. uerum. glo. in alleg. §. ue
rum. glo. in alleg. c. decernimus. 2. q. 5. mennam. 6. 3. dist. in ca.
in synodo. & c. Adrianus. & 10. q. c. illud.

Sed neque posset Papa omnes c*as* clericorum vni laico
committere: q*a* ut tenet gl. in c. imperator. 96. di. clericus sit
exemptus a laico de iure diuino: quod Papa tolleret non po
test. quod tenet Sicc. in cap. ecclesia sanctæ Mariæ. de consti
tut. Adde hic quæ posui supra in primæ regulæ fallentia
prima.

35. † Trigesimoprimo. Laicus potest esse procurator in ca
su ciuili etiam spirituali clerici, nisi actus spiritualis dep*ende*
ret a iudicio suo ut uoluit Domi. in c. 1. de procu. lib. 6. Non
tamen potest laicus esse Economus, & habere generali adm*in*
istrationem temporalium ecclesiæ ut in ca. iudicatum. 8. 9.
dist. nec potest episcopus super hoc dispensare. ut tenet Do
ctor. in c. decernimus. de iudici. Nam & gloss. 9. q. 3. c. cum si
mus. dicit, q*p* economus ecclesiæ deberet esse clericus. & not.
Spec. tit. de economo. §. i. uers. Item quod est laicus. Anto. in
c. 2. de æta. & quali. ueruntamen secundum Sicc. in alleg. ca.
decernimus. libi bene potest committi cura rusticorū, & alio
rum bonorum episcopatus, & sic cura omnium temporalium
episcopatus bene potest demandari laicis: quia ex hoc
non presumt ecclesijs uel clericis nec impediunt se de spir
itualib. ut ait Sicc. ubi supra.

36. † Trigesimosecundo laicus potest esse vicarius episcopi,
vt tenet Sicc. in a. l. c. c. decernimus. de iudi. per tex. in c. fi. ne
cle. uel mo. quod intelligit uerum esse in temporalibus: nō
autem in spiritualibus: uicens ulterius quod laicus coniuga
tus non potest esse vicarius. & ita tenet Io. And. in not. in ca.
unico. de cle. coniuga. libr. 6. & ibi Domi. post eum, & ita et
tenent Doct. in c. Ioannes. co. tit.

37. † Trigesimotertio. Laicus potest esse op*er*arius. in eccl
esi: vbi fabrica consistit pure. & limpliciter, in eo quod pri
met ad solam fabricam: alijs secundum Sicc. & Bal. in
alleg. c. decernimus. Idem Cal. titu. de consuet. consilio 1. &
titu. do*p*raeben. consilio 19. Nam & laicus potest esse rector
hospitalis: vt ait gl. in uerbo secularibus. in clem. quia con
tingit de relig. domi. & illam sequuntur Imo. Zaba. ibide
licet Steph. contra.

Adde quod etiam laicus potest esse executor testamen
ti ad pias causas: secundum gloss. in l. si quis a Tito. ff. de le
ga. 2. unde Bal. ubi supra dicit quod laicus potest esse custos
altaris. Et sic eodem modo recipere oblationes fidias eccl
esiæ: maxime ne clerici propterea distrahanter a diuinis. ut
ait Sicc. vt sup. & ita uidemus obseruari.

38. † Trigesimoquarto. Laicus potest esse assessor iudicis ec
clesiastici, ut uoluit Host. in ca. contingit. de arbi. Archidia.
in c. plures. 16. quæstione j. & Domi. in cap. statutum. §. asses
sorem. de rescrip. lib. 6. Non tamen sibi committi potest fa
cultas dictandi sententiam in spiritualibus secundum Si
icc. in alleg. c. decernimus. de iudi. licet contrarium s

æ

penumero uide obseruari. Minusque poterit sententiam profer
re in spiritualibus secundum no. per Io. And. in c. si pro de
bilitate. de offi. delega. Nam & etiam de iure illud non spe
ctat ad officium assessoris. ut per gloss. iu. l. 1. ff. de offic. asses.
& tenet Sicc. ubi supra: in assessoribus tamet iudicium secu
larium de consuetudine contrarium obseruatur. Nam asses
sores tales proficiunt sententias, ut patet in domo commu
ni Tholosæ, & in iudicibus maioribus præsertim ienescali
Tholosæ, ubi iudex maior secundum Io. Fa. est assessor. ut no
ta rubr. C. de off. assesso.

Vu 4

Trige.

Stepha. Aufrerij. Depote. secu. super eccl.

- 39 Trigesimoquinto.** Laicus, † potest esteno
li tenet Bald. in alle. c. decernimus. & in ca. messana. de elec.
& in procario decre. Etiam in causa spirituali tenet Innoc.
in cap. contingit. de arbi. Et q̄ laicus possit esse notarius in
electione. facit. cap. i. de procura. lib. 6. nam & tabellio dici-
tur esse testis. I. domicilius Labeo. ff. de testa. ita etiam notat
Ioan. Andr. Bal. & Anto. in alle. ca. messana. Idem Compo-
stel. Ioan. Andr. & Sicut. in cap. quia propter. de elec. & ita di-
cunt obteruari: & seruatur de consuetudine. licet Petr. Ab-
ba. anti. Egid. & Holtien. teneant contrarium argumē. dicti.
c. messana.
- 40** † Trigesimosexto. Laicus prædicare potest verbum Dei
de licentia episcopi. pro quo gl. in cap. bene quidem. 96. di.
Non autem autoritate propria. vt c. cum ex iniuncto. de hæ-
re. tenet Ficu. & Doc. in alle. c. decernimus. alias peccat mor-
taliter. & c. sicut de hære.
- 41** † Trigesimoseptimo. Laicus & clericus possunt esse cō-
promissarij in causa spirituali committi non possit secun-
dum Anto. post Host. in alle. c. decernimus ad idem Domi.
in c. 2. de hære. lib. 6. Archi. in c. mēnam. 2. q. 5. Sicut. in c. con-
tingit. de arbi. in fi. Nam episcopus non potest laicum face-
re capacem actus spiritualis. per dictum. c. messana. de elec.
bene tamen potest esse cum clericu compromissarius: si-
cuit dictum est per text. in capitulo. per tuas. de arbi. ubi per
Docto.
- 42** † Trigesimooctauo. Laicus potest torquere clericum de
mandato plati. per c. vt famæ. de sen. excom. & consuetudo
ipso excusat secundum Sicut. in c. uniuersitatis. de sen. excō
mu. uide quæ scripsi supra in 2. fallen. 4. regulæ.
- 43** † Trigesimonono. Laicus de mandato Abbatis pōt ali-
quem recipere ad professionem: tenet Io. de Lig. in cap. ad
Apostolicam. de regula. & fac. fi. de off. ordi.
- 44 Quadragesimo.** Laicus potest clericum ac-
culare criminaliter si suam
vel suorum iniuriam prosequatur. ut in cap. decātero. de te-
sti. Etidem in criminalibus exceptis. de quibus no. in c. cum
P. de accusa. & 2. q. 7. in summa. tenent Anto. & Sicut. cap. ex
parte A. de testi.
- 45** † Quadragesimoprimo. Laicus si est parochianus vel pa-
tronus potest excipere contra promouendum. de quo bo-
na glo. in c. vt circa. de cle. lib. 6. in ver. aliqui. & ibi late Do-
mi. per Inno. in c. super his. de accusa. ubi discutit. nunquid
hoc casu debet admitti quilibet laicus. Et inter cætera po-
nit unum notabile dīcūm dicens q̄ reges & principes ad-
mittuntur ad excipiendum contra promouendum. si habe-
rent enim uerisimilititer suspectam de proditione terræ uel
cōfiliorum suorum: quia interest eorum: vt idem voluit Si-
cūt in alleg. c. ex parte A. de quolibet qui posset prætendere
speciale in cōfesse. idem Sicut. in alleg. c. super his. Domi. in c.
quando episcopus. 2. q. dist. post Arch. Anton. in c. cum Ber-
toldus. de reiudi. ad hoc. gl. in c. cupientes. §. si vero. in ver.
vnicus. de ele. lib. 6. lo. de Ana. in c. illa. de accu. & ibi Franc.
Are in alle. c. ex parte A.
- 46** † Quadragesimosecundo. Laicus patronus. uel patronus,
vel parochianus. potest ciuiliter denuntiare crimen clericu:
quia ipsius interest habere bonum prælatum. argum. in cap.
audacter. 8. q. 1. & 6. i. dist. cap. nullus. pro quo bene facit text.
cum glo. 6. 2. dist. c. 2. Si enim admittitur laicus prolequens
suam uel suorum iniuriam. fortius debet admitti: quando
initiat p̄faliute animæ suæ. ne ecclesia vergat in peiorum sta-
tum: maxime cum parochiani teneantur alere rectore in
defectum reddituum. pro quo gl. in c. omuis christianus. de
concrea. dist. 1. & quod no. in c. de his. de eccl. edifican. A-
lij autem laici (quorum specialiter non interesset) non ad-
mittentur: quia cum agatur ciuiliter non sunt admittendi:
nisi quorum interest. 2. q. 6. c. nō tolent. tum quia præsumū-
tur non bono zelo procedere. cum laici clericis op̄do sunt
infesti. 2. q. 7. c. laicos. & c. laici. Sed respectu criminis delatio-
nis: quilibet laicus tenet admittendus iuxta. c. si quis præsby-
terorum. de reb. eccl. non alien. verlatur et in hoc ius publi-
cum. ita dicit Sicut. in alleg. c. ex parte A.
- 47** † Quadragesimotertio. Laicus testificatur in cā crīnali cō-
tra clericum quando crimen est notorium: tenet Sicut. in c.
decātero. de testi. & Anto. in c. ex parte A. eod. ti. Et idē ubi
agitur ciuiliter de criminе. cap. tam litteris. eo. ti. Sicut. &
Anto. in alle. c. decātero. etiam si agatur vt remoueat a be-
neficio: quia talis causa non est criminalis. cap. per tuas. de
simon.
- 48** † Quadragesimoquarto. Laicus supplēt negligentiam iudi-
cis ecclesiastici cognoscentis de vasallis eccl. eliæ secundum
Tanc. Vincen. Holt. & Sicut. in c. verum. de foro compet. qđ
Sicut. dicit etiam procedere quando feudum processit ab
eccl. dummodo vasalli sint laici: quia iurisdictio tributa
teneatur eccl. uel cuiusunque dño teudi: in quantum est
- vigil in administrando iustitiam. & non aliter. vt in ca. cāte-
rum. de iudi. & non dicitur propriæ supplere negligentiam:
sed uti ure suo inter laicos. ut ait Sicut. in al. egat. capitu. ve-
rum.
- Quadragesimoquinto.** Laicus iudex se-
cularis in crimi-
nibus mixtis in quibus est locus præventioni: de quibus in
c. cum sit generale. de foro compe. supp̄ et negligentia iu-
dicis ecclesiastici. vt tenet Petr. de Anch. consil. suo. 196. Nā
iudex ecclesiasticus cum dolo & negligentia prætermittit p̄
cedere non dicitur præuenisse. vt in ca. cum plures. de offic.
deleg. lib. 6. & c. fi. duo. de procur. eo. lib. & in c. significavit.
de offi. ord. ubi iudex inferior utitur sua iurisdictione quan-
do superior non procedit in causa: ad quod facit dictū Bar.
in l. 2. ff. de sepulch. uiola. ubi præuentio nihil prodest quan-
do criminis punitio protelatur conuincacia partis. fortius
ergo ubi negligentia iudicis secundum cūm.
- 49 Quadragesimosexto.** Laicus imperator. reges & prin-
cipes alij ad quos pertinet: data negligētia posunt cōgregare q̄
ciliū. & iūc nō refert p̄ q̄s cōciliū reuocet: dummo congrē-
get: ad qđ bon. gl. in c. tua de decimis q̄ vult q̄ in casu schis-
matis: vbi i li q̄ faciunt schisma per ecclesiā corrigi nō pos-
sunt. laici habēt prætem in clericos. alleg. 23. q. 5. de ligurib.
de senten. excom. c. ut famæ. & scripsi supra in tertia fallen-
tia primæ regulæ. ad quod ultra ibi post Anton. & Sicū. alle-
gata facit. c. ubi maius periculum. de elec. libr. 6. ubi in crea-
tione summi Pontificis dñi temporales habent potestatē in
debentes eligere. ut includantur in conclavi. fortius ergo
habent potestatē ubi ecclesia ex cupiditate p̄ plures laceraſ
nec per ecclesiam potest remedium competens adhiberi.
fa. no. per lo. And. in c. 1. de renun. lib. 6. in no.
- Quadragesimoseptimo.** Laicus princeps secularis per le-
gem suam pōt limitare seu interpretari ius diuinum: vnde
licet lex diuina dicat. Non occides. lex tamen ciuilis in mul-
tiis casibus permittit fieri homicidium. vt. ff. & C. ad l. Corn.
de sica
- Etiā in legi diuina sufficiunt duo uel tres testes: ut in
c. in omni. de testi. Sunt tñ plures casus in quibus lex statuit
plures haberi testes: vt in testamentis. I. hac consultissima. C.
de testa. & in casu 2. q. 4. c. præful. cum simili. Istam conclu-
sionem tenet Anto. Sicut. & Imol. in c. quæ in ecclesiārum.
de const. & Bar. in 1. const. ff. 5. col. uers. Item quāro. & glo. fi.
in l. fi. ff. de consti. prin. Bal. in auct. ad hēc. C. de usur. & in l. 2.
ad fi. C. de præci. imoer. offe. Et secundū eos tales leges ēt va-
lent in foro conscientiæ. Et quod dictum est in principe:
idem in populo habente iura imperij. sicut quamplures. ci-
uitates Italiz. q̄ posunt in terris suis ea quæ princeps: vt not.
Barto. in l. infamem ff. de pu. iud. & in l. hostes. ff. de capt. per
Doctor. in cap. per uenerabilem. qui si. sint leg.
- Prædicta uero debent intelligi dummo princeps statuat
in materia q̄ p̄ ipsum ius diuinum reperitur aliquā limitata:
sicut in supradicto præcepto. Non occides. Nam ex quo se-
mellimitatū fuit: ex cā sit limitabile. secus si non fuit vñq̄
limitatum. ut si statueret. q̄ licite contraheretur matrimo-
nium cū matre: p̄ quo Bal. in l. 2. C. si contraius uel uti. publ.
ubi ait q̄ virtute statuti permittentis occidere bannitum
hon est licitum adulterari cum muliere bannita: cum adul-
terium de iure diuino nunquam fuerit permisum.
- Intelligi debet etiam prædicta cōclusio: dummodo prin-
ceps interpretetur ius diuinum in his in quibus habet iurisdic-
tionem. sc̄ in rebus prophaniis. Nā in spiritualib. interpre-
tatio pertinet ad Papam. vt tenet Sicut. in alle. c. quæ in eccl.
iarum. & c. per uenerabilem. ad quod facit no. per Fede. de
sen. conf. suo. 96. Anto. & Sicut. in c. 1. de sponsa. Bal. in l. si cō-
tra. ad fin. C. de secun. nup. gl. in c. 1. 33. q. 3. per Arch. & Do-
mi. in §. his colligitur. 2. q. 3. per Doctor. in c. fi. de nuptijs. in
quibus dicitur quod imprator non potuit disponere su-
per matrimonio etiam ex causa rationabili: vt non sit ma-
trimonium vbi est de iure diuino: & propterea non proce-
dit. C. de interdic. matr. inter pupil. & C. si rector prouinciæ.
& C. de secun. nuptijs. cum similib. quia non pertinet ad
imperatorem de talib. disponere.
- Et idem dicendum de iuramento: de quo per Imol. in c.
cum contingat. de iure iurant. propter defectum potestatis
etiam si summa ratione iustificantur non ualent ordinatio-
nes secularis potestatis. ad quod no. per Ioan. Andr. in capi-
tu. statutum. de hære. libro 6. & per Doctor. in alleg. cap. 1. de
sponsa.
- Præterea in casibus in quibus princeps potest statuere cō-
tra ius diuinum. debet exprimi causa rationabilis. quamuis
alias in principe causa præsumatur: quia non debet inferior
uiolare legem superioris sine aperta causa. secundum Sicut.
in alleg. c. quæ in ecclesiārum. no. per Ioan. in c. quanto. de 2.
sue. Bal. in l. 2. C. de iur. annulo. aureo.
- 50 Quadragesimoseptimo.** Laico etiam imperatori subij-
cere

Tractatum Tomus Undecimus.

341

tere se potest. Papa secundum glo. in c. synodo. 63. distin. ad idem gl. in c. nemo. 9. q. 2. & Hug. lo. de san. & Gemi. in cap. nos & si incompetenter. 2. q. 7. idem gl. in vers. seruus. in pe. 6. & ibi Gemi. colligit qd Papa possit iuste prorogare iurisdictionem iudicis secularis: quod dicit fieri potius ex humilitate quam ex debito. & idem Archidia. in ca. si quis super his 7. q. 2. ubi dicit qd Gregorius submittendo se iudicio alterius ex humilitate loquitur. Et istud quidam dicunt procedere de plenitudine potestatis Papae. Sed quod de iure non possit se subiucere tenetur communiter ad octo praeteritum per loan. Andr. Anton. Sicu. Imol. in cap. ecclesia sanctae Ma. ix. de const. Ant. Sicul. & Imol. in capit. significasti. de fo-ro compe.

Quadragesimo octavo. Laici per prescriptionem 40. annorum cum titulo uel tanti temporis cuius initij memoria non existit possunt prescribere. Quod in festo purificationis habeant candelas de cera noua uel alba, tenet Zabar. in cap. causam quae de prescriptio. & talis erat consuetudo in ecclesia Tholofan. quae tamen a paucis annis fuit, quo spiritu nescitur, abrogata. Et similiter in plerisque parochialibus ecclesijs diocesis Tholosae quod in festo resurrectionis, aut pentecostes rector parochianus det collationem, hoc est vim & caseum dictis vesperris. Et quia ista sunt parua modi cique praejudicij nec sint spiritualia proprieta: talis consuetudo non dicitur onerosa ecclesie, immo per hoc allicitur ipsi parochiani ad ueniendum ad diuinum seruitium. ad quae fac. dicta Fede. de Sen. consti. 55. per Archi. super ver. consuetu. in c. generali. de elect. lib. 6.

³¹ † Quadragesimonono. Laicus decimas cum titulo possidere potest: & inde si fuerit spoliatus possessionem petere potest ac debet reintegrari. Et item si sine titulo contra tertium de iure communi non fundatum. gl. & Io. Andr. & Doc. in c. 2. de resti. spol. lib. 6. Doct. in alleg. c. causam quae. & Guido Papae. q. 288. Secus si spoliatus fundatus esset de iure communi ut ibidem.

Quinquagesimo. Laicus si eligatur potest esse rector universitatis ut uidi et numero Tholosae. Nullam tamen habebit iurisdictionem in clericos: vt tenet Bar. in l. s. st. de colle. illi ci. in ver. sic. Sed circa hoc dubitatur.

Quinquagētimo primo. Laicus in ecclesia potest habere præbendam sed non canonicam. gl. & Doc. in c. cum M. de consti. in ver. receperunt.

³² Quinquagesimo secundo. Laicus potest habere sedem & bancam in ecclesia, & ius funerandi quo ad ultum secundum Holtien. loan. Andr. & Sicul. in capit. abolendae de le-pultu.

† Quinquagesimo tertio. Laicus potest acceptare beneficium pro clero absente, tenent Io. And. Sicu. & Innoc. in c. accedens. de præb. Pau. Zaba. & Imol. in clemet. 1. de concessione præben.

Quinquagētimo quarto. Laicus potest esse consiliarius in electione, pro quo videatur bonus tex. iuncta gl. in c. inde-nitatibus. §. postremo. de elect. lib. 6.

Quinquagētimo quinto. Laicus iudex potest exequi legata pia secundum Bar. in l. solent. ver. quæro coram quibus. ff. de ali. & ciba. lega.

Quinquagētimo sexto. Laicus potest esse delegatus Pa-pae in causa laicorum, secundum Anton. Sicul. & Præposi. in c. tua nobis. de appell.

Quinquagētimo septimo. Laici licet non debent stare in choro ecclesie inter clericos, tñ de conuentudine non seruantur, ibi tamen tolum stare debent clericci, vt in c. 1. de uita & morte. cler. tenet Bal. in l. 2. in ver. 2. vult &c. Contrarium tam en facientes non ex contemptu non peccant. tenet Sic. in præalleg. c. in ver. sed quæro an peccant &c.

Quinquagētimo octavo. Laicus iudex adiri potest & ipsius officium implorati super restitutione seu reintegratio-ne possessionis matrimonij, dummodo non disputetur de titulo materiali seu de substantia uinculi quod est idem. tenet Sicul. in c. illud. de præsumpt. in ver. opponi. 2. &c.

Quinquagētimo nono. Laici possunt esse arbitri ad cognoscendum de causa suspicionis in causa uertente coram iudice ecclesiastico inter clericos secundum Domi. in c. le-gitima. de appella. lib. 6.

Sexagesimo. Laicus quilibet potest agere pro ecclesiis qd fa gloss. in verbo, in sacris. l. 1. ff. de iusti. & iur. ita tenet ibi Doctor.

Sexagesimo primo. Laici possunt intentare interdictum p. ecclesia. l. 1. §. 2. & in 3. & l. interdictorum. ff. de interdi. & in d. gl. in dicto uerbo, in sacris.

Sexagesimo secundo. Quilibet laicus parochianus potest agere actione rei uend. pro rebus ecclesiæ deperditis. Bar. in d. prima. per gloss. in l. iubemus. 2. §. & economy. in uersicu. economy. C. de sacrosanct. eccl. canonista in capit. si quis

præbyterorum, de rebus ecclie non alie.

Sexagesimo tertio. Quilibet laicus potest agere pro iniuria lata sacerdoti. tex. in l. si quis in hoc. C. de episc. & cleri. & gl. in dicto uerbo, in factis.

COMPENDIARIA FORMA

procedendi extraordinarie, in contro-versijs criminalibus. per Anton. Columb. V. I. D. insignem edita.

S V M M A R I V M.

- 1 Extraordinarie procedere est, auferre iudicij substantialia, iure ciuili introducta.
- 2 Substantialia possunt contrario statuto tolli. Princeps habet arbitrium in sanguine mali hominis. Curia Francie ex confuctudine, potestatem habet in sanguine hominis. Delinquentum multitudo fuit causa ordinationis condenda.
- 3 Naturalia iura seu gentium, inducta naturali ratione à Principe non tolluntur.
- 4 Index secundum ius pronunciare debet. Extraordinarium non concurrit cum ordinario, quando extraordinarium est contra ius commune. Causa principalis quando est summaria, omnes articuli in ea tractandi sunt summarie.
- 5 Informationes semper procedere debent in causis criminalibus exceptis quibusdam casibus. ut num. 7. & 8.
- 6 Interpretatione adiuuandum est, quando publicam utilitatem continet.
- 7 Pars priuata accusare non potest in regno, nisi ciuiliter fallit ut infra. nn. 11. 12. 13.
- 8 Procurator regius tenet locum accusatoris.
- 9 S. C. Turpilianum introductum contra accusatores ab accusatione desistentes cessat, cessat pariter titulus de abolitione generali. Impetrare nemo necesse habet, ut desistere possit ab accusatione.
- 10 Index non potest procedere absque uocatione procuratoris regis.
- 11 Index in criminalibus non potest motu proprio procedere, scd solum inquirit ad fisci denunciationem, seu accusationem. Proceditur in regno sola via inquisitionis, & extraordinaria.
- 12 Relationes officiariorum melius audiuntur, quam relationes priuatae.
- 13 Indagatio acerrimare requiritur, ubi crimen est atrox, & nn. 19.
- 14 Offenso à principio magis est faveendum.
- 15 Latus adeundus est.
- 16 Occisus ubi quis reperitur, ibi & non alibi occisus presumitur. Idem est de furto.
- 17 Criminaliter an dic feriato procedi possit. Feriarum solennitates in honorem Dei sunt inducta de iure ciuili. Curia Francie diebus etiam feriatis ius reddit: Reus etiam diebus feriatis torqueri potest.
- 18 Locus vulneris est scribendus.
- 19 Vulnera mortalia, & non mortalia notanda sunt.
- 20 Vulnerans de vulnerato tantum tenetur, cum negligentia vulnerus mortale redditur.
- 21 Vulnerans hominem non sanum, an de morte teneatur.
- 22 Gratia, & indulgentia quando requirantur à vulnerante.
- 23 Medicorum iudicio remittendum est, quando de vulneribus agitur.
- 24 Medicus unus sufficit, cum alijs non reperiuntur.
- 25 Relatio debet fieri postquam iudex commisit, & interrogauit chirurgos.
- 26 Inquisitio communis quomodo, & à quibus fieri debeat, & num. 32. 33. 34.
- 27 Violentia probatio non requiritur tam stricta quando delictum factum est in rure.
- 28 Testes omnes, in informationibus debent recipi.
- 29 Testes non interrogantur an sint honesti.
- 30 Qui tute ire non potest, aduocet illos à quibus vult inquirere.
- 31 Informatio contra communitatem est facilis, secus contra priuatos.
- 32 Informationis forma quomodo debeat fieri in delictis, & num. 40. 41.
- 33 Exhibitio in criminalibus locum habet ad recognoscendum, & nn. 42.
- 34 Exhibitio fit in eo habitu in quo quis reperitur.
- 35 Delictum constare debet ante quam deueniatur ad torturam. Causa semper debet liquere, ut dicatur fundamentum iurisdictionis validum.
- 36 Confessiones reorum pro exploratis factnoribus haberri non oportet, si nulla probatio religionem cognoscantis instruat.
- 37 Confiteri quem oportet de crimine, vel testibus conuinci.
- 38 Informationem sicut parte non uocata. & sic non faciunt fidem.
- 39 Mors in maleficijs probatur etiam per visum.
- 40 Condemnari an quis possit medio eius confessionis concludentis quem occidisse, de cuius corpore non constant, & num. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57.
- 41 Exempla maiorum nobis præjudicant.
- 42 Mulier infideliatur in via quasi latro.

Furtum

Ant. Columb. De pœnis omnifar. coitus.

- 54 Furtum prius constare debet antequam index procedat, & num. 55.
 55 Furtum sufficit, quod constet, licet non appareat, cuius res furata sit.
 59 Inquisitio modus contra accusatum, qui aufugit, & cuius nomine ignoratur.
 ~etas per aspectum probatur.
 60 Iuramentum testimoniū non est necessarium in informationibus.
 61 Inquitrendā est in delictis de qualitate, de die aut nocte delicti, & alijs num. 62. 63. cum seq.
 Qualitas delicti punit quem magis, vel minus.
 62 Vagari non licet cum discriminē alterius.
 Mortuus post triduum presumitur mortuus ex vulnere.
 Tempus plerunque est causa condemnationis ueri, vel falsi.
 Testi interdum derogatur ex tempore.
 63 Parlamenti curia in regno Lili, est mater oppressorum, consolatio desolatorum, via iudicium errantium, & salus omnis in ea recte sperantium.
 64 Alibi probatio quomodo fiat, & num. 65. 66. 67.
 65 Testes deponentes de alibi, seu negativa ius affirmata, & coram, preferuntur alijs testibus affirmantibus etiam dignioribus.
 66 Locus delicti est describendus, & locus loci. num. 69.
 70 Informatio secrete fieri debet propter timorem fuga, vel subornationis.
 71 Testis dictum suum reuelans, puniri debet.
 72 Testes, pro ueraque parte ueritatem dicere debent, aliter possunt compelli, num. 73.
 74 Accusatum sufficit nominare per eius nomen singulare.
 75 Iudices omittere debent in processu apponere aliquam demonstrationē, ut teneatur reus, eius priuilegium allegari.
 76 Reatus in Regno omnem honorem excludit.
 77 Habens potestatem in preparato, habet etiam in connexo preparante.
 78 Casus est declaratio, & fortunarum iudex.
 Accidentia magnam partem conferunt ad cognoscendam ueritatem.
 79 Animus occidendi ex genere armorum cognoscitur.
 Occidere non est uerisimile quod is voluerit, qui baculo, pugno, calce, gleba, vel lapide parvulo percussit.
 80 Reus inquiri debet, an ex interuallo, vel incontinenti percussit.
 81 Reiteratio ieiunium inducit propositum, & deliberationem.
 82 Auxiliū forma in inquisitione scribenda est.
 Auxiliatur quis in crimine quatuor modis.
 Processus in criminalibus non debet esse obscurus, nec incertus.
 83 Vxor tacens de morte uiri in domo interfeciū presumitur culpabilis.
 84 Solicitans fiscum inquirere de morte alicuius, quando suspectus videatur.
 Verbi satas perspēre iudicis stomachum mouet.
 85 Suspectus presumitur de delicto, qui satis uisitat curiam, ut audiatur quid de criminis dicatur.
 86 Descriptio aut inventarium bonorum accusati fit duabus rationibus, & de his fieri debet publicum instrumentum, num. 87.
 88 Accusatus non dicitur bonis suis priuatus ante sententiam, nisi in crimen laſae maiestatis.
 89 Accusati bona debent sub sigillo ponī ne diminuantur.
 90 Inventarium bonorum accusati non potest fieri per officiale in iurisdictione domini temporalis.
 91 Inquisitione generali formata qui sunt nocandi.
 Index ubique, inquirendo generaliter de malefactoribus, reperit aliquem delinquisse, potest ad speciale inquisitionem descendere.
 92 Inquisitio specialis quando dicatur incipere.
 93 Probationum initium non debet accusator de domo rei sumere. Nisi sine actus iam recepti in iudicio, quos haberet apud se accusatus, numero 94.
 94 Fiscus onerans accusatum acrius, quād in informationibus caucatur, de euidenti calumnia tenetur.
 96 Et ad expensas dania, & interesse.
 97 Et potest capi in partem, ut priuatus.
 Transgressor canonum non potest à dolo accusari.
 98 Decretum iudicis appellatur sententia interlocutoria.
 99 Iudici si nihil constat, nihil mandare potest.
 Neminem sine causa audit prætor.
 100 Iudex, ut possit, accusari de negligentia quid requiratur.
 101 Iudex an seruare possit informationes. num. 102.
 103 Iudex quid facere habet informationibus uisis.
 104 Iudex iubeat reum capere, ne verbali citatione precedente aufigiat.
 105 Reus capi potest, nisi compareat die assignata.
 106 Index debet mittere ad capendum reum, si crimen sit tale quod pœna sit corporis afflictio.
 107 Seruens vulnerans fugientem punitur.
 108 Delinquens pretextu mandati non excusat in graibus. mitius tamen punitur.
 109 Spoliati, immunitati Ecclesia debent restituī.
 110 Officiarii capiunt reos sine alia declaratione immunitatis, ubi ea non debent gaudere. & num. 11.
 112 Impedientes reos extrahi ab immunitate, eo casu quo ea non gaudent, quomodo puniātur, ad quidre teneantur, & num. 113.

- 114 Reus ubi potest extrahi, vel debet custodiri, potest in Ecclesia compediari.
 Ecclesia non habet territorium, nisi respectu clericorum.
 115 Reus non debet compeditari, quando immunitate gaudere debet.
 116 Occidens premeditato consilio non gaudet immunitate ecclesie.
 117 Nec mandans, vel mandatarius occidens, vel uerberans.
 118 Nec qui post delictum ad immunitatem cum armis accedit.
 119 Nec occidens prope immunitatem, nisi nouis rixis habitis in eo loco scutum sit homicidium, num. 120.
 121 Immunitatem unam offendens ceteras offendisse dicitur.
 122 Insidiatores in uerum immunitate Ecclesie non gaudent.
 123 Delinquens longe ab Ecclesia, & dum sequitur, fugiens ad Ecclesiam, an gaudeat immunitate Ecclesie.
 124 Bannitus diffinitive Ecclesie immunitate non gaudet.
 125 Bannitum per contumaciam iuuatur Ecclesia.
 126 Immunitas uon est in domo Episcopi.
 127 Numeratio triginta pedum, circa capellas que sunt in castris, de consuetudine non habet locum pro immunitate.
 128 Occidens transiunctem per uicum, absque aliqua rixa habita, non gaudet immunitate.
 129 Absens an immunitate gaudet.
 130 Statute quod absens damnari possit valent.
 131 Sententia in criminalibus sub conditione lata, an ualeat. & num. 132.
 133.
 134 Absens condemnatus captus, iterum super crimine auditur.
 135 Appellationi in criminalibus, in regno semper defertur.
 Executionem impedit nullitatis exceptio.
 136 Contumax condemnatus quomodo debeat audiri, & num. 137.
 138 Fucus nullas dat, nec recipit expensas.
 139 Expensas contumaciales (bonam, vel malam) foue at contumax eansam) scilicet per debentur.
 140 Index citationis tempus potest abbreviare.
 141 Peremptorium non est statim mittendum, nisi cogat necessitas.
 142 Reus citandus est iuxta stylum curiae, in qua eius causa est tractanda.
 143 Citationes sunt fienda in locis publicis, & consuetis.
 144 Citari qui potest personaliter, per edictum citari non debet, alias per indicem appellationis potest infringi processus.
 145 Iudex non debet nimis animose procedere.
 146 Nocens primo, presumitur nocere secundo.
 Remitti quis non debet coram iudice suffici.
 147 Iudicis recusatio non tollitur in iudicio, extraordinario.
 148 Sententia etiam Imperatoris, sine citatione legitime lata, nulla est.
 Iudicium nullum redditur, etiam in extraordinariis, omisso qualitatis ordine, & num. 250.
 149 Sententia condemnatoria super inquisitione invalida ferri non potest, sed debet inchoari nouus processus.
 Exceptio ineptitudinis reddit impossibilem pronunciationem.
 151 Ciatatio quando fieri possit per praconem.
 152 Iudex ad quā attendere debeat, ante quam contumax condemnatur.
 Index tenetur de innocentia rei contumacis sollicitate inquirere.
 Coactus fugere minis inimicorum, non dicitur contumax, nec damnari potest.
 Statutum fingens contumacem pro confessō, quod modo debet intelligi.
 Crimen laſae maiestatis non cadit in eo, qui non est de regno.
 153 Officialis proclamare non potest bona accusati, & num. 154.
 155 Sententia contra absentem lata, et postea confirmata arresto, an iurum fortatur effectum.
 156 Rei nomen quando dicatur, receptum inter eos.
 157 Exceptio dilatoria dicitur, quae est finis non recipiendi.
 158 Exceptio peremptoria dicitur, quae est finis non procedendi.
 159 Iudex contestata lice super exceptione quomodo pronunciare debeat, remissione,
 160 Adiuvatus interuenire potest, ex eo quod delictum amplius est impunitabile.
 161 Procurator causas absentie allegare potest faciendo iuramentum quod fuit missus ad hoc allegandum, & num. 162.
 163 Excusationibus neglectis à iudice processus est nullus.
 Index auferendo dilationes, auferat actori ius suum, & reo defensione, ex equitate naturali.
 164 Absens in criminalibus appellans, vel petens restitutionem aduersus sententiam, tenetur personaliter comparere, & si admittitur procurator, processus est nullus, num. 165.
 166 Accusatus absens ueniens ante sententiam, vel post deferendo indulgat aut gratiam eius bona recuperat.
 167 Iudex putans se posse melius ueritatem criminis percipere ex praesentia rei, potest semper dicere procuratori, nolo te admittere, sed uolere reum principalem, ut aspectu uideam, qua fronte, aut trepidatione loquatur.
 168 Compositiones promotorum uerita sunt.
 169 Iniuriantis contra iniuriantem, an possit in testem produci.
 170 Rei quando magnum est crimen, in carcere segregati stare debent.
 171 Autoritas patris, curatoris, vel alia non attenditur in criminalibus, & num. 174.
 Persona solennitas non inficitur, ubi ad solam inquisitionem ueritatis procedatur.

Confef-

Tractatum Tomus Vndecimus.

342

- 172 Confessio minoris per tormenta, curatōris auctoritatem non requirit.
Mior in delictis censetur maior, nisi in attenuando paenam, numero
174. Confessio pupilli infantis non valet, etiam cum auctoritate tutoris.
173 Accusatus debet per os suum respondere sine ministerio adnotati, maxime in causis summarījs.
174 Praesentia iudicis supplet defectum curatōris.
Patris potestas non curatur in criminalibus.
Curator minoribus non datur de stylo parlamenti.
175 Rei accusati sunt segregatim interrogandi, & num. 176.
Nec eis ad respondendum est danda dilatio, & num. 177.
178 Index faciens criminis processum ordinariū punitur, & contra eum prae sumitur.
179 Index omittens formam ordinationis fatuus est.
180 Accusatus non est relaxandus ante sponsiones, recollamenta, & confrontationes, ac acharamenta. Nec ante tales sponsiones, & confrontationes procurator debet petere accusati relaxationem, numero 181. & 182.
181 Subornare dicitur, instruens testes quid dicant.
183 Fiscus nec pars priuata debet esse praesens in responsionibus, & confrontationibus accusati.
184 Accusatus contumax in respondendo, potest sine indicij torqueri.
185 Deliberatoria non dantur in criminalibus.
186 Index responsionem rei in maleficijs non debet recipere, nisi primo ipse reus iuret dicere ueritatem.
187 Probatio seu confessio est fienda iudici in iudicio, alias non sufficit condemnandum in criminalibus, licet sufficiat ad torturam, nec habet uim plenę probationis.
188 Index debet esse subtilis ad eliciendam ueritatem facti.
189 Index ex seipso debet interrogatoria formare.
190 Index a suspectissimo incipere debet interrogatoria, & a quo facillime potest uerum sciri, & potius a filio quam a patre, & potius ab uxore quam a viro. num. 191.
191 Inquisitio de nomine accusati quare fiat.
192 Inquisitio fieri debet etiam de etate rei.
Rigor quandoque ratione etatis temperatur.
Index ex quibus moueri possit ad alleuiandum paenam.
193 Interrogatoria debent esse incerta, tanta incertitudine quod non auferant defensionem reo.
195 Index non debet se approximare reo.
196 Forma interrogandi eum qualis esse debeat.
197 Socius criminis an possit de socijs interrogari.
Crimina undecunque struerunt punienda sunt.
Exceptio tu es socius criminis est dilatoria.
199 Constantia, & uariatio rei in actis scribi debet.
200 Index suspectum interrogare debet de circumstantijs multis.
201 Reus ex integro audiendus est coram secundo iudice, & ad eundem mittendus, cum suis interrogationibus inclusis, & ob signatis ad cognitionem.
202 Litis contestatio dicitur facta in criminalibus, per interrogacionem.
203 Vulnus quando est mortale: in accusando mors expectari non debet.
204 Index non potest quem de crimen condemnare, nisi sit sponte confessus, & de crimen constet.
Perire uolens non auditur.
Simulata confessio licet non uera, an praejudicet confitenti.
205 Confessio non uerificata nec probata per reum carceratum, non nocet, ubi index misit nuncium ad locum confessum.
206 Casus de massario qui fuit conductus ad locum ubi conficiebatur interficere dominum, remissive.
207 Delatus, ex consuetudine generali, & stylo regni, non sufficit quod probatione testium sit superatus, nisi ore proprio sit crimen confessus, ubi agitur de ultimo supplicio, uel membris mutilatione, si factum aliter notorium non est, quod aliqua vergiuersatione celari non possit.
208 Reus, in causa capitali stante plena probatione quantunque clara, ponit debet ad questionem, ut ab eius ore confessio eruatur.
Reus conuictus plenis probationibus, an si nihil conficeretur per torturam, possit ad mortem condemnari.
209 Confessionis perseverantia in criminalibus requiritur, ad hoc, ut reus punitri possit, & num. 210.
210 Temporis interuallum esse debet, inter rei responsionem, & perseverantiam.
Confessio geminata non dicitur, licet eodem instanti due siant confessiones.
211 Confessio potest usque ad sententiam de errore impugnari, & super hoc audiendus est reus, alias oppressus diceretur, num. 211.
213 Rei defensio non acceptabilis, & frustratoria recipi non debet.
214 Accusator per confessionem, uel testes probare debet antequam reus in sua defensione audiatur, et actoris fundata intentione, reus exceptiones suas & defensiones ponere debet.
215 Reus confessus fecisse delictum ad sui defensionem, & non probans ad
- sui defensionem, an condemnari debeat.
216 Reo negante delictum fecisse, quid index facere debeat.
217 Testes quomodo reo presententur.
Index debet aduertere testes ante quam accusato presententur.
218 Papa non potest dispensare, quod testis inferendo testimonium in iudicio, non debeat iurare.
219 Processus inordinatus ueram confessionem sponte, & expresse facta non viciat, quin ex illa non posse reus condemnari.
220 Confrontatio ad cortinam factam an procedat in criminalibus, & numero 221.
221 Confrontatio testium fienda est in conspectu inquisiti.
Testium existentium extra prouinciam examinatio committi potest.
222 Testium dicitur fieri publicatio per confrontationem.
223 Index debet testes recipere, licet delinquens ownes testes accuset p quos eius crimen probari potest.
224 Confrontatio fit ut testes accusato conuincant.
Forma mutata substantia quasi mutata uidetur.
Confrontatio in qua forma fieri debeat.
Testes non permittentes se scrutari, capi possunt. & ex sola resistentia puniri debent.
225 Index interrogare debet testem de causa scientie, alias testis non probat. & num. 226.
227 Sententia ferri debet cum consilio assessorum. alias est ipso iure nulla.
228 Testes an produci possint post causa conclusionem, & numero 230.
229 Reus usque ad sententiam docere potest.
230 Suspicio subornationis testium quomodo tollenda ante conclusiones, & publicationes.
231 Non articuli, seu noua indicia que dicantur, remissive.
232 Index quas examinationes facere debeat, ut testes ore proprio conuincantur, & in sermone capiantur, quando suspecti sunt.
233 Prouisio facienda est leso pro expensis factis in medicis, & medicinis, et pro operibus quibus caruit, & cariturus est.
234 Offensus, cui probatio deficit non debet de iure, nec de iudice conqueri.
235 Ordinaria uia intentata, an posse rediri ad extraordinariam superuentibus nouis indicis.
236 Exceptio opponi potest contra testem in plenario iudicio contra quem nihil opposuit reus in iudicio summario.
237 Index relaxans aliquem ubi materia non est ad hoc disposita, tenetur, & potest syndicari.
238 Index relaxans aliquem ubi materia non est ad hoc disposita, tenetur, & potest syndicari.
239 Juratoria cautio sola sufficit cum obligatione bonorum, si reus idoneus sit.
240 Actiones ex delicto descendentes, etiam lite non contestata, in bonis defuncti, transeunt ad heredes.
241 Remissio ad locum delicti fit duabus de casis.
242 Remissio non fit, nisi uisis informationibus per iudicem requisitum.
243 Casus de illo qui non habuit remitti cum tubis resonantibus, & de quodam qui fuit priuatus officio, quia remiserat clericum cum carbena in collo, remissive.
244 Remissio non fit in delictis de maiori tribunali ad minus, ubi est praeventionis.
245 Remissio de consuetudine semper fit inter subditos eidem Principi.
246 Index domicili requiritur tenetur remittere.
247 Bannitus an ubique possit puniri.
248 Remissio ad locum delicti non fit in udagabundo.
249 Domini temporales an de propria iniuria cognoscantur.
250 Huius tractatus finis.

Artic. 1.

Rocedere extraordina-
rie est auferre substantialia iudicij, iure ci-
vili introducta, ut annotauit Bartol. in extr.
ad reprimendum verbo. figura col. vnde-
cima.

Art. 2.

- 2 Quae substantialia possunt contrario statuto tolli. I. omnes populi. ff. de iust. & iure iurant. not. Bal. in l. prima, C. quomo-
do, & quando iud. & in l. ne diu. C. de pen. Vel dic quod
princeps habet arbitrium in sanguine malo hominis. ad Ro.
23. cap. l. prima, in fine. C. de summa Trinita. Vel dic quod
consuetudo curiæ Franciæ de qua meminit Specul. in titu.
de appellatione. §. nunc breuiter habet potestatem in san-
guine hominis. l. Saccularij. §. sunt quædam, ff. de extraor.
cri. uel dic quod multitudine delinquentium fuit causa or-
dinationis condendæ. Genesi capitul. sexto. Videns au-
tem Deus quod multa malitia hominum esset in ter-
ra, &c.

Art. 3.

- 3 † Non tamen tolluntur ea quæ sunt naturalia, seu gemitum
inducta naturali ratione, exemplum habes de sententia im-
peratoris

Ant. Columb. De poenis omnifar. coitus.

peratoris cassata, quia fecerat cōtra naturalem æquitatem, clem. pastor. de re iu. in §. Cæterum. ibi, quæ à iure prouenit naturali.

Art.4.

- 4 † Teneret Ioan. Andr. in cle. Sæpe. in verbo. faciendum, de verbis. signific. secundum ius pronunciari dñe. Forte facit contra l. Hodie. ff. de pœn. Item facit, quia extraordinariū non concurrit cum ordinario, maxime quando extraordinariū est contra ius commune, ut declarat Gand. in rubri. quæstione, de malef. cogn. per inqui. Item facit, quia quādo principalis causa est summaria omnes articuli in ea tractantur etiam fuit summarij. Bart. ver. consilio 74. viso statuto. Sic videtur concludendum pœnas omnes in regno esse arbitrias.

Art.5.

- 5 † Per ordinationes regias semper requiritur, quod præcedunt informationes, do. gloss. consuet. Bur. fol. 58. l. fin. C. de exhib. re.

Art.6.

- 6 † Interpretatione adiuuandum est, quando reip. utilitatē continet. ita vulneratus, ff. ad l. Aquil. c. ad hæc, extra de re script.

Art.7.

- 7 † Nisi accusatus deprehenderetur in flagranti crimen. l. si quis, & l. interdum, §. 1. ff. de fur. Nisi metus esset, do. gl. cōsue. Bitu. ti. de iuris. omn. iud. in verbo formelle. c. si cler. de senten. ex cō. lib. 6. Nisi accusatus habitaret in hospitio eiusmodi enim homines alterū pedem in staphio semper habent, Ias. in l. si fideiussor, §. final. ff. qui satid. cogan. alios causus, uide per Guilielmum in Spec. ti. de accul. s. 2. pro redditis acceptis.

Art.8.

- 8 † Hoc tamen erit periculo fisci. vel partis.
Ordinationes Ludouici regis.

Art.9.

- 9 † Pars priuata non potest accusare in Regno nisi ciuilter. Guil. Ben. in cap. Rainutius, verbo mortuo. 1. nume. 200. de testa.

Art.10.

- 10 † Per hoc cessat. §. 1. instit. de pub. iud. etiam cessat inscriptio ad poenam talionis, sentit Bar. in l. 2. & 4. post Bartol. ff. adult. quem locum accusatoris habeat procurator regu.

Art.11.

- 11 † Nisi in crimen falsi, in aut. de quæstore ver. super hoc, in §. fi. verbo, & qui colla. 6.

Art.12.

- 12 † Nisi sit collegium vel communitas. Iac. de Beluis. in sua præst. titu. de informat.

Art.13.

- 13 † Nisi ubi maritus accusaret ad perditionē dotis, c. tuç. de proc. glo. in l. quamvis, C. de adul. Guil. Ben. vbi supra verbo mortuo. num. 175.

Art.14.

- 14 † Cessat sena. cons. turp. introductum contra accusatores ab accusatione desistentes. cessat pariter titulus de abolitione generali, quia nemo necesse habet impetrare ut desistere possit ab accusat.

Art.15.

- 15 † Non potest iudex procedere absque uocatione procuratoris regis. do. gl. consue. Bu. fol. 58. c. de manifesta. ibi, quia dum accusatoris persona cōstituitur, iudicaria potest; amittitur, ff. 2. q. j.

Art.16.

- 16 † Per hoc cessat. l. congruit. ff. de officio præf. & c. 1. de off. ord. quia iudex non potest procedere motu proprio, sed loolum inquirit ad fisci denunciationem, seu accusationem. l. diuus. l. 2. ff. de cu. reo. In regno proceditur sola uia inquisitionis. Guilel. Ben. eo. verbo mortuo. num. 200. & sic extraordinariè. Bart. in extraua. ad reprimendum, verbo inquisitionem, in pria.

Art.17.

- 17 † Ibi ponit Gui. rationes quare priuatus non potest accusare, addit. quia officiariorum relationes melius audiuntur. d. l. diuus. & l. fi. C. de off. vic.

Art.18.

- 18 † Vbi crimen est atrox requiritur acerrima indagatio. l. vbi. C. de fal. maxime si fuerit Clandestinum. Bal. cōs. 77. par. 3. Ad evidentiam præmitto.

Art.19.

- 19 † Tunc vagari non oportet. l. Prætor. ff. de iniu. quia à principio magis fauendum est offendit.

Art.20.

- 20 † Iesus adeunda est. capit. tua nos, §. prima, de bo. & capitu. prælati. eo. in sexto, effectum habes, in l. prima, in fine.

&l. secunda, & 3. in §. primo, ad silcia.

Art.21.

- 21 † Oportet se recipere ad locum homicidij, quia ubi quis reperitur occisus, & ibi præsumitur occisus, & non alibi. Bartol. in l. ædiles, ff. de via publ. idem dicit de furto Angel. in oper. malef. verbo famæ, & Bartolus in l. fina. ff. de quæst.

Art.22.

- 22 † Etiam die feriato in honorem Dei. l. 2. ff. de fe. ibi. aut vt aspectu atrox iniuria eximetur. gloss. & Bar. in l. fi. C. eo. facit. l. prouinciarium. C. eo. etiam facit, quia hæc solennitates feriarum industrarum in honorem Dei, sunt inductæ iure ciuili, ut dicit Bar. in l. filius. ff. de dona. Et Spec. eo. ti. de fe. ibi valet consuetu. Fran. quæ omnib. diebus, etiam feriatis ius reddit, gl. & Bar. in l. 40. C. eo. in l. 3. C. de episc. aud. quod potest torqueri.

Art.23.

- 23 † Oportet scribere locum vulneris. Bart. in l. damni. §. Sabini, ff. de dam. infest. effectum habes vt per Bal. ad Spec. in rub. delib. concep. in mag. addit. ibi vt si intentata qualitas quæ maiorem pœnam inducit.

Art.24.

- 24 † Vulnera mortalia, & non mortalia notanda sunt. Bart. in d. l. fi. de q. quod obseruat consuetudo totius mundi. Ang. in l. fi. in rixa. ff. de sica.

Art.25.

- 25 † Nam sine negligentia vulnus mortale reddatur, vulneras tenetur de vulnerato tantum. l. Qui occidit. §. fi. ff. ad l. Aquilia. c. significavit. de homi. Bar. in trac. de percussio. ver. Si ergo non mortifere vulneratus. Bald. consil. 136. Proponitur. 2. parte.

Art.26.

- 26 † Nisi sit vulnus illatum in homine non sano bon. text. ni l. qua act. §. sed. & si qs seruum ægrotum, ff. ad l. Aqui. uel nisi coniunctio vulnerum non mortalium mortem induceret, Barto. in d. l. Si in rixa. ff. de sica. ideo caueat reus ne prium proponat.

Art.27.

- 27 † Alius effectus notatus est in d. l. si in rixa. Nam primis q. interfuerunt, & non mortaliter vulnerarunt nec ex proposto opus esset remissione, alijs si ex proposito, tenentur de vulnerato, & de auxilio simul ut puniantur eadem poena. Et alijs qui vulnerarunt mortifere opus esset gratia quæ dicitur de delicto, quod requirebat punitiō ad mortem, remissionē uero quod non requirebat, do. gl. consue. Bor. fol. 50.

Art.28.

- 28 † Præte rea ait Bart. in d. tract. de percussio. accipe chirugos, quia si dubitetur de vulnera an sit mortale, uel non, remittendum est iudicio medicorum. & corum testimonio secundum Odof. quem citat Bar. in prohœ. ff.

Art.29.

- 29 † Vbi plures non reperirentur, unus sufficeret, ut concudit Bar. in d. l. in rixa, ff. de sica.

Art.30.

- 30 † Relatio debet fieri postquam iudex commisit, & interrogauit chirugos. l. semel. C. de re mili. do. gl. consue. Bitur. tit. de iurisd. omn. iud. uers. aliter in additione.

Art.31.

- 31 † Prius inquirendum, & generaliter quis patrauit maleficiū. Guil. Bene. in uerbo mortuo. 1. num. 202. in d. c. Rai nutius, de testa.

Art.32.

- 32 † Tunc adeundi sunt uicini ut consultit Bar. in l. fin. ff. de q. ibi iudex debet mittere uicinis, nam debent scire ueritatem illius potius quam alij. l. si uicinis. C. de nup.

Art.33.

- 33 † Aut domestici. l. verba. C. de adul. l. dominus. ff. loca. l. cōfensus. §. super. C. de repu. Oldr. conf. 78. in crimen.

Art.34.

- 34 † Vel socij ipsius qui Iesus est. Bar. in l. fi. quando. in fin. C. unde ui. ibi per familiam, & socios, in rure factio delicto, nō requiritur tam stricta probatio uiolentie. Deut. 22. ca. 1. j. §. si quis in villa. ad Sylla. ff. Albe. in 2. par. sta. q. 64. Et nouissime bene practicatum fuit Tholozæ cōtra do. dech. proscripū propter homicidium in rure factum, tunc admittuntur testes inhabiles, ut docet Hypp. sing. 73. plures, quando ueritas aliter sciri non potest.

Art.35.

- 35 † Recipe omnes testes in informationib. Bal. in l. 1. C. de sum. Trin. post Old. nam iudex (qui magis scire debet an fidès adhibenda sit testib. l. 3. ff. de test.) postea habet inquirere an sit punibile. Bal. in l. data opera. C. qui accu. non poss.

Art.36.

- 36 † Testes non interrogantur an sint honesti. gloss. in capitu. cum causam, de testi.

Art.

Tractatum Tomus Vndecimus.

343

Art. 37.

37. † Si tuteire non possis, aduoces illos à quibus vis inquiritur. re. c apitu. ex parte, extra de appcl. capit. accedens. ut lit. non constat.

Art. 38.

38. † Informatio quæ sit contra communitatem est facilis, quia delictum est semper notorium. gl. in capitu. primo, de offic. ordina. secus contra priuatos. Baldus in titul. de pac. constan.

Art. 39.

39. † Doces formam informationis per inquisitionem generali. Bald. cons. 77. par. 3. ibi præmitto quod quædam sunt, q̄ non possunt contingere nisi uno modo, vt si quis reperiatur occisus gladio: quædam pluribus modis. Exempli gratia, quædam reperiatur submersus in Sagona prope Athanacum, nā potest esse quod natando, uel naufragio, vel cadendo de equo perit, vel potest esse quod ibi proiectus fuit ab inimicis, recurrentum est ad considerationes intellectus, & ire p̄ semitas, & circumstantias utrum erat consuetus se balneare necne, & utrum haberet inimicos, & quales, necne, & utrum ibi sunt latrones, nec non: talia. n. præsumuntur quales sunt homines, & plures alias considerationes de cuper siēde. Bartol. in l. final. ff. de quæstio. & in l. secunda, in princip. ff. de furt.

Art. 40.

40. † Hæc forma inquirendi approbat consuetudinem Franciæ in titulo de penit. vbi mentionem faciens de eo qui supensu reperiatur, de igne loquitur qui trib. modis inferri solet. Bal. audit lieu, primo vi diuina, seu fulmīme. & malitia humana. i. neglig. habitatoris. Et in hoc casu oportet cūcta timari. l. iud. C. de iud.

Art. 41.

41. † Exhibendum est corpus mortui testibus, s̄ p̄ c. n. eius habitus cognoscetur. l. stigmati. de fab. Et ibi Ange. de Peru. de eo q̄ reperiatur mortuus, cuius facies est deuasta. facit. ff. ad exhi. l. 5. §. si quis noxali. Herus per asinum dignoscitur. l. si Pamphilo. ff. de optio. lega.

Art. 42.

42. † Exhibitio in criminalibus habet locum ad recognoscendū. Bart. l. 2. ad exhi. C.

Art. 43.

43. † Et in eodem habitu in quo reperiatur. gloss. & Bal. in capitu. cum causam, de testibus. extra vbi dicit idem dñe furata.

Art. 44.

44. † Ut antequam ventum sit ad questionem, liquide constet de maleficio. l. 1. §. illud autem a. Sylla. ff. & fructifere p̄ Bar. in tract. testiū. ca. mortuum, ibi in maximis vero caulis vbi hominis vita pericitatur, vt si de homicidio accusetur, uel de puniendis seruis, qui non iuuerunt dominum, uel detorquentis eis pro homicidio inueniendo lege cautum est, q̄ debet constare, & liquere hominem interemptum. i. liquido apparere, & dicit glo. in c. dilecti. ibi postquam constituit de violentia, extra de foro comp. aliter cessaret maligna suspicio. l. si quis legatum, versic. cæterum. ff. de fal. l. 1. §. hæc verba. ff. ne vis. fi. ei. nam propriæ delictum est præparatio p̄ q̄. ff. de verb. signi. l. aliud est fraus, & habes in passione loā. Nullam inuenio in eo causam. Vnde dicebat Bald. in tit. de pace constan. post Innoc. quando causa, seu delictum est fundamentum iurisdictionis oportet causam esse veram, & discussam, alias iudicium est ipso iure nullum, & dicit glo. in c. discernimus. 3. q. 9. ibi quod semper liqueat de causa, et facit, quia maleficio sunt extrema duo, s. percussus, & percussio, vt not. Bald. in capitu. cum causam. de testibus. versic. cul. porro.

Art. 45.

45. † Ut etiam si accusatus confiteatur delictum puniatur: nō confessiones reorum p̄ exploratis facinoribus habere nō oportet, si nulla probatio religionem cognoscentis instruat. l. 1. §. diuus Seuerus. ff. de q. facit gloss. in c. i. de confess. extra. & Bald. in rub. eo. ad Spec. ibi, & de facto liquet, & id si autem non constet. de corpore, secus gloss. in l. final. in fine. C. de quæstion. intelligit uerbum confessiones, scilicet de factis.

Art. 46.

46. Ut etiam testes postea coram iudice sustineant de commissio maleficio: quia oportet quem de criminis confiteri, vel testibus conuinci. l. si quis. C. de episc. ibi in conuictos, seu confessos, & exponit gl. i. comprobatores per testes, & l. lege Cor. ad Syl. ff. l. qui sententiam. C. de pc. uel testibus, superari. l. 2. C. quorum appell. non recip.

Art. 47.

47. † Nam etiam informationes fiunt parte non uocara, & sic non faciunt fidem. l. si quando. C. de testib. not. Angel. in

opere malefi. in verbo fama. & Bart. in l. fi. ff. de q. & Saly. in l. fi. C. eo.

Art. 48.

48. † Nam etiam mors in istis maleficijs, ubi agitur de uita hominis, probatur per uisum, ut declarat magister juris Bart. in tract. testi. c. mortuum, ubi fortius dicit, sed, & si testis dixerit quod eum sepeliri uidit, hæc sufficere suscepit est. multo fortius si deponerent, quod uiderunt cadaver in feretro cooperatum linteis, uel pannis inuolutum, vel à tergo se uidisse, ut dicit Bart. c. seq. nam Paulus respondit q̄ per imaginem recognoscimur, in finita prædicta de uisu, ut per Bart. in d. c. mortuum. uers. sed si quis uiderit in mare, in Sagona, vel Rodanum projici corpus q̄ nunquam postea reusuma est, testis de illius morte recēt testificatur licet non uiderit mortuum, & habetur eleganter Bal. in c. cum causa. colu. 5. in prin. de testi. Item si quis uiderit quem in carcere claudi, ubi nihil erat ad uictum, & carceris custos fuerit ita q̄ eidē carcerato aliquid q̄ ipse nō uidisset inferri non potuit post aliquot dierum cursum, certum n. est post illos actus quem modico tempore uicturum, & salutis nulla indicia superesse, coadiuua hanc doctrinam per aliam Bart. in L. 2. §. si dubitetur. ff. quemadmodum testa. ape. ibi quia uidit decapitari, ut contingit alteri apud Georgium prope crucem Sabaci, & similia quæ de necessitate mortem concludunt.

Art. 49.

49. † Præterea fuga: dictum Bald. in addi. ad Spec. rit. de finia. in fin. q̄n tractat de confessione Titij confiten. se occidisse quendam, cuius nomen ignorabatur, & ipsum proiecisse in mare, vnde corpus apparere non potest, q̄ potest condēnari, si cum confessione concurrat fama. Car. ad famam Bald. resp. Bart. in d. c. mortuum. & in d. §. si dubitetur, q̄ fama procedit, vbi agitur de leui præiudicio, ut de hæc. hic autem secus, uide Aug. Arim. ad Ang. in uerbo fama. ver. adde. q̄ Gaudi. qui per alia iura recedit à Baldo, uel aliter resp. secundum Bart. in l. fi. 1. col. ff. de q. q̄ talis fama est tantum sufficiens ad inquisitionem, & hoc tenent practici, ut dicit do. Gaudi. in rub. quæ ad famam proba. ver. secundum opin. quorundam, & c. apud quos ratio exemplis comprobatur. l. 1. per tor. l. ff. de q̄ potissimum in regno, ubi his scriptis, in causis sanguinolentis non utimur, ideo bene recurrimus ad majorum exempla. l. de quib. in prin. ff. de leg. quæ exempla nobis præiudicant. Old. cons. 1. 24. in fi. quod remissio.

Art. 50.

50. † Ut minus subintremus indirectam, si aliter iudex faceret esset abusus. do. Guil. Ben. in c. Rayn. uerbo mortuo. 1. num. 348. & num. 361. uers. 2. de test. & ita docte opinatus est do. Hugo de Podio locumtenens particularis in processu filij de la Guve, dicebat enim legimus aliquos confessos occidisse; qui postea uiui reperiebantur, & dabat exemplū de quodam, & aliud in l. inde Neratius. §. fi. & l. seq. ad l. Aqui. Et aliter exemplum in l. 1. §. fi. ff. de q.

Art. 51.

51. † Per præscripta forte tenerem contra Hippol. in l. de minore. §. plurimum. colu. 1. 2. uers. & in istis criminibus tencimenti. ff. de q.

Art. 52.

52. † Sed cogita dictum Pauli. Non ignoramus cogitationes Sathanæ qui quos nequit consentiendo decipere, facit nimis alperos. s. suadendo nimiam seueritatem. §. præcepta. 23. q. 4.

Art. 53.

53. † Intellige Bald. nisi confitens esset homo male uitæ, & famæ, & habiliter potuerit projicere illud corpus in flumen: quia stabat prope mare, uel istud flumē Sagonem, uel Rhodanū in perpetrādo delicta. Et sic practicatum est Florētiae contra quodam grassatores qui prope quædam lacum habitant, & confessi multa latrocinia, & homicidia ad mortē condemnati sunt ut recitat August. Arim. post Ang. in uerbo, & uestem Cœlestem in tract. malef. Practicatum quoq; est Mediolani, ut alleg. d. gl. cōsue. Bur. fol. 58. ibi de illo malario, qui occidit dominum suum propellacum, per arrestū quoque practicatum est contra Clau. Robertum, & eius vxorem Telifices qui habitabant super Rhodanum in uico de Fagroslee, qui torturam receperunt, quia illa mulier per fenestrā inuitauerat quendam qui ex post uisus non fuit. Præterea caue à muliere quæ insidiatur in uia quasi latro, uel intellige Bald. in notorio, seu fama homicidij antiqui, ut fructifere per Ioan. And. in addi. ad Guilielm. in titul. de noto. crim. §. iam de noto. colum. 6. in fin. addi. quæ incip. ut nostrum, & eundem eo. titu. §. fama. uers. reprobatus. & uers. exceptionem, tamen adhuc formidaret iudex timoratæ conscientiæ propter exemplum Dei, qui licet omnia apud eum essent notoria, tamen dicit Gen. 18. Descendam, & uidebo utram clamorem qui uenit ad me opere compleuerint.

Ant. Columb. De controuersi criminalib.

sint, & exponit concilium generale in c. qualiter, 2. de accusacione rem, i. famam.

Art. 54.

54 † Et quæ dicta sunt antea de homicidio extende in furto, quia tu iudex debes verificare prius furtum, sicut fecit ille diligenter. Iol. 7. c. qui noluit Acham de furto condemnare, sed prius misit milites curia in domum illius, ubi cuncta repere sunt abscondita: simul argentum & aurum. Idem tenet Bar. in l. si quando. ibi certe oportet prius constare furtum factum esse. C. unde vi. & Bal. in auct. sed novo iure. C. de ser. fug. & dicit Bar. in l. si quis testib. in s. C. de test. q̄ debet fieri exhumatio corporis occisi, vt inspiciantur vulnera. & in l. contra negantem. C. ad l. Aqui. & in rub. de prob. ad Spec. ver. cui libet perito. Et dicit Ang. in opere malefi. verbo. & ueste coelestem, q̄ debet esse iudex cautus ne dānet animam, & corpus suum, sed debet destinare nuncium ad habendam informationem in loco pro ueritate, & in reperiendo furtum, ita quod appareat quæ distraxit, quæ pignorauit, & quæ pēnes eum habet.

Art. 55.

55 † Vel debes inquirere de furto eo modo quo docet Bar. in l. si quando. in fin. C. unde vi. & in l. i. §. i. ff. de furto adueniū. capo. & Spec. in tit. de furto. in fin & in tit. de pig. §. i. & Bar. in l. si quis §. an uero. ff. de eden.

Art. 56.

56 † Sic remaneat reprobata gloss. in l. inde Neratius. §. fina. ff. Aquilian. ibi alias satis erit si confiteretur occisum, & a se, &c.

Art. 57.

57 † Sufficit q̄ corpore occiso constet. Bal. in l. quoties. §. si quis. ff. de hæred. insti. ubi refert exemplum de quodam qui occiderat quandam cuius nomen ignorabatur, qui postea fuit missus ad furcas. Habes gl. ordinariam. in §. Libello rum. 2. q. 8. quam commendat Bald. in c. at si clerici. de iudicium extra, & ita se uidisse practicari attestatur. Ang. in l. i. §. inter dum. ff. si pars hæred. peta. Et bene pondera tex. in l. i. §. illud autem ad Sylla. ff.

Art. 58.

58 † Item de furto, quia sufficeret quod de iplo constaret, licet non appareat cuius res est decepta. Bald. in auct. sed novo iure. C. de serui. fugit. Et Angel. in opere maleficiorum, verbo uestem coelestem & ita uidi practicari. Ange. in alleg. §. interdum.

Art. 59.

59 † Vide Ang. Arc. in §. Quadruplici. inst. de actionibus. Inquisitionis modum contra accusatum qui aufugit, & cuius nomen ignoratur, quia est inquirendum de signis, ut quia est claudus in tali gamba uel habet talam manum aridam, & est brevis statuta, rufus, uel habet tale signum in facie, uel aliud in persona, etiam est inquirendum si estiuuenis uel sex, quia per asperulum artas probatur. Bart. in l. i. de mendi. uali. l. 12. C.

Art. 60.

60 † Informationibus non est necessarium iuramentum testimoniū per rationes. gl. in c. cum causam. de teste. vide Specul. in tit. de teste. §. j. uer. quid si idem, cum seq. Audiui super hoc arrestum.

Art. 61.

61 † Inquirendum est de qualitate. l. omne. de re mili. ff. & est delictū qualificatum, & sic magis execrabile. Saly. in l. pe. C. de sica. nam qualitas delicti punit quem magis uel minus, d. gl. in §. libel. ff. de poē. l. aut facta.

Art. 62.

62 † Inquirendum est et de die, aut nocte delicti, quia non licet uagari cum discrimine alterius. d. gl. quod satis aequum est, Bart. in l. is qui. ff. de pub. iud. uarios effectus habes, quia mortuus post triduum presumitur mortuus ex vulnere. no. C. de emend. letu. tempus plerunque est causa condemnationis ueri uel falsi. Nellus in tract. de testib. c. perfodi. de homini. Item facit quia teste interdum derogatur ex tempore, ut dicit Bartol. in tract. teste. c. Titium, & Bald. in l. Arethusa. ff. de stat. homi.

Art. 63.

63 † Aliter esset tanta incertudo quod auferretur copiam defensionis quæ ex aequitate naturali est clem. pasto. de re iu. di. nam accusatus uix posset probare negatiuam suam, uel suam alibi, ad quod probandum admittitur per ordinacionem Ludouici Regis. 12. art. 3. Adhibebitur omnis diligētia quæ ampliores informationes requirat, & c. aut per uerificationem de alibi, aut aliud factum si quod admittitur pro aut contra incarcерatum, & per tam ordinacionem dicebam quod deceret audire, & quod defensio pertinens, & admittenda esset, dicebam enim uerba formalia Ioan. An. dr. in addi. ad Specul. ti. de teste. §. l. pe. in 1. add. ibi per opti-

me possum probare directe contrarium scilicet fuisse occisum a Titio absque eo q̄ illum occiderim, et iā dato quod fuerim præsens, & dicit Spec. in titu. de probat. §. 2. in principe possum probare quod alius eum interfecit, & est meior rex. in l. i. §. fi. ff. de quæstio. ubi præses ille Vocomius Saixa humanissimus inquirendo, bene cognovit de confessione primitivi, qui confitebatur occidisse illum quem alius occiderat, sed cognoscet curia parlamenti de æquitate, uel iniustitate, præsid. ut dicit Saly. in l. absentem, in prin. C. de acc. Curia enim parlamenti proprie in regno lili est mater oppresorum, consolatio desolatorum, uia iudicium errantium, & salus omnium in ipsa recte sperantium.

Art. 64.

64 † Quod alibi probatur per absentiam in negativa. scilicet per determinationem loci & diei. l. Optimam. in fin. C. de contrah. stip. Bal. cons. 15. par. 5. & cons. 25. par. 1. no. in l. p. to. §. rei. de acq. hær. ff.

Art. 65.

65 † Tunc testes sic deponentes de alibi, seu negatiua uisu affirmata, & coarctata preferuntur alijs testibus affirmantibus, etiam dignioribus, quia stant pro reo, ut decidit gl. in c. causam clerici. 82. dist. maxime in causis sanguinolentis, ut declarat dom. Ias. in l. ut uim, in prin. ff. de iust. & iur.

Art. 66.

66 † Et quod tale argumentum supra factum de ordinatio accomodum sit proposito. Nota quæ dicit Bar. suo cons. 106. exor. statuto castri plebei, ibi casus in quibus his scriptis non utimur, bene recurrimus ad simile statutum.

Art. 67.

67 † Iam dicta de die forte procederent in crimen non reite rabili, ut homicidio secundum glo. in c. nihilominus. 3. q. 9. uel delicto recenti per doctrinam Cyn. in l. prædia. C. de fideicom. uel quando tractatur de uno delicto quod proponebitur uno loco, & tempore factum esse, vt tradit Petr. de Anch. conf. 278. exordiente, ex prædicta, & Bald. ad Spec. in rub. de teste. uers. testes variantes, &c. quia tunc non possunt concordari, vt dicit Guil. in Spec. eo. titu. §. iam uers. quid si unus cum seq.

Art. 68.

68 † Locus delicti est describendus. Bart. in l. non solum, §. si mandato. ff. de iniu. primo quo ad poenam agendam, secundo ut puniatur ubi delictum est commissum. c. inter, de pur. can. locus ad angulam non restringitur, ff. unde vi. l. i. uersi. ibi autem.

Art. 69.

69 † Etiam locus loci, Exempli gratia delictum commissum est in cambijs ante ædes bestiarum. Spec. in titul. de acc. effetum habes, quia sex differentiæ faciunt testem singularem, primo locus, &c. Bald. ad Specu. in rub. de teste. & in l. testiū C. eo, & gl. in c. nihilominus. 3. q. 9. ibi fuerūt illi testes de Su fanna reprobati, quia dixerāt quod in eadē hora & diuersis locis commissum erat adulterium, sed uerisimiliter non poterat committi in pomerio sub pruno, & sub cyno eadem hora.

Art. 70.

70 † Informatio debet fieri secrete. gl. in l. si quando. C. de testi. loan. Fab. in §. j. inst. de pub. iud. propter timorem fugaz uel subornationis, quæ subornatio tunc præsumetur, ut vult lo. And. ad Spec. ti. de teste. §. nunc. in fin. ibi propter publicationem examinationis.

Art. 71.

71 † Punietur testis dictum suum reuelans. l. qui falso. ff. de poen. Bald. in l. athletas. §. calumniator. ff. de infam. ibi. dicit proditor, ne ex istius dicto alij testes subornentur vt dicit Specul. in titu. de teste. §. sequitur, ideo iuret quod non reu alebit.

Art. 72.

72 † Testes debent dicere veritatem pro utraque parte. Bald. Saly. in l. nimis graue. C. de teste. gl. in §. in criminibus, in authen. eo. colla. 7.

Art. 73.

73 † Aliter possunt compelli. c. super, & c. peruenit. i. de teste. Roma. sing. 393. Guil. in Spec. ti. de inqui.

Art. 74.

74 † In dubio sufficeret nominare accusatum per eius nomine singulare ut ait Ame. iust. in trac. synd. in prin. & Bald. ad Spec. in rub. de libel. concep. in mag. addi. vers. 11. sed pone. ibi. de mala casa, qui fuit insignis latro.

Art. 75.

75 † Omittunt cauti iudices in processu apponere aliquam demonstrationem, ut teneatur reus allegare eius priuilegiū. Auffre. q. capel. 164.

Art. 76.

76 † Si p̄c non posset cum reuelare demonstratio Bald. con fil. 364.

Tractatum Tomus Undecimus.

344

fil.364.par.3.loquens teste de Regia Aragoniae quæ tota fuit,& in regno reatus honorem excludit.Guil.Ben.in c. Raynutius.in verbo mortuo 1.num.222.de testatione, i. mō qualitas accusati aliquando poenam auget.Laut facta. ff. de poen.

Art.77.

77. † Inquirendum est de causa maleficij, nam qui habet potestam in preparato, scilicet homicidio vel furto, habet et in conexo preparante.c.præterea.de off. dele.l.ad rem, & l ad legatum. ff. de procura.

Art.78.

78. Et hoc sit ut sciatur an dolo, vel culpa factum sit.l.uerū. ff. de furto.Fel.in c.cum causam,extra de testi.& Bald.in l. & si seuerior.C.de infamia.est enim casus declaratio, & iudex fortunarum. ff. de negoc. gest. sed. §. primo, l. secunda, initium, ff. de orig. iur. & Bald. in l. solam. C. de testi. accidentia magnam partem conferunt ad cognoscendam ueritatem.

Art.79.

79. † Debes inquirere cum quo instrumento percusserit.l. eū qui ibi in calcis iactu.C.de sica.ca. significasti.l. 2. de homine extraneo effectum habes per Bart. in tractatu de percussio. ibi non autem est uerisimile quod oceidere uoluerit q[uod] pugno calce,gleba,baculo,vel lapide paruulo percussit. & Barto.in l. §. diuus. ff. de sica.

Art.80.

80. † Etiam debes inquirere si ex interuallo vel incontinenti percusserit.l.raptore.C.de episc. & clc.

Art.81.

81. † Et quot uicibus percussum est, reiteratio inducit propositum, & deliberationē.Bald.conf.312.uilis,4.no. gl. consue. Bur.fol.49.

Art.82.

82. † Scribenda est forma auxiliij.Bart. in l. qui seruo. §. si duo. ff. de furtis.auxiliat quis quatuor modis. Primo ad ipsum crimen ordinandum. Secundo in ipso actu criminis ad ipsum perpetrādū. Tertio post crimen ad ipsum cōtinuandū. Quarto ad delinquentem euadendum:tamen punietur iste non de auxilio, sed poena.l. i. C. de his qui latro. vt dicit Bart. in l. i. C. deser. fug. quod quōdā in Gallia annullatus fuit q[uod] dā. processus quo dicebatur filiū patri, & seruum hero prece pīse:allegat etiam in l. ancillæ.co. tit. de altero processu criminali cōtra tres formatu quo dicebatur quod alter, alteri opem tulisset. Item caueas ne processus sit obscurus, nam tunc accipiendum est quod est utilius.Bart. in tract. de ordi. iu. & in l. non solum, §. sed ut probari, ibi ut a delicto excusat. ff. de ope. no. nū. Item deueniat ne processus sit incertus, nec capiat duplicita intellectum uide Hipp. latissime in rubri. de prob. fol.42. uer. scias etiam, & facit.c. in præsentia. extra de testi.

Art.83.

83. † Magna suspicio est ad informandum contra uxorem quæ racte de morte uiri in domo interfici, ut præsumatur culpabilis, exemplum tradit Par. de Put. in tract. sind. fol.159. in c.tort.

Art.84.

84. † Est etiam suspicio ad informandum contra eum qui sicut maxime solicitat ut inquirat de delicto quod ad se nullo modo spectat.Hipp. in l. unius §. seruo. per illum tex. ff. de quæst. Recitat duo exempla rei conuenientia. Paris. de Put. fol. 168. in c.tort. facit gl. in l. fulcinus. ff. de ex quib. caus. in posse. ubi ex dictis suspicio probatur, & in l. i. in fin. C. si q[uod] Imper. male. & Hiero. super Hieremiam, Verbositas persepe iudicis stomachum mouet.

Art.85.

85. † Alia est etiam suspicio contra eum qui sapientia uisitat curiam, vt audiat quid de criminis datur teste Cathone. Cōscius ipse sibi de se putat omnia dici.

Art.86.

86. † Descriptio aut inuentarium bonorum accusati, fit duabus rationib. de acc. §. sequitur. Primo, vt fisco adiudicetur. Secundo, vel ut absenti seu non cupibili tandem restituatur, uide Bart. in l. post cōtractum, circa finem. ff. de donacionibus. & Saly. in lege. i. C. de req. re. quod potest fieri ante cōtationem.

Art.87.

87. † Tunc debes facere de his publicum instrumentum. Spec. d. loco. l. si quis intra. C. de bon. præcri. forma describendi est instituta ordinata alle. l. si qui intra.

Art.88.

88. † Accusatus non dicitur bonis suis priuatus ante sententiam uide Bartol. Spec. in d. locis, & Aegidium conclusione 725. Nisi in criminis læze maiestatis in l. final. C. codem.

Art.89.

89. † Si p[ro]p[ter]e occultantur bona accusati l. si iniuria. ff. de iau. & l. final. l. de requi. re. in gl. ibi. id est, subligillo ponit ne dimicuantur.

Art.90.

90. † Tale inuentariū non potest fieri nisi per officiale in iurisdictione domini temporalis, coustu. Franc. in tit. du cas qui peul toucher, &c. Guil. Ben. in cap. Raynutius in verb. & uxorem. nu. 424. de test. do. gloss. contue. Bur. fol. 70.

Art.91.

91. † Quia dictum est supra, quod a principio inquiritur in genere, qui facit le delict, & sic forte dormit. c. qualiter. 2. de ac cul. dicit Spec. in titu. de noto. cri. §. 1. quod facta generali in quæstione uocandi sunt nominati in ea qui sunt culpabiles vel suspecti ut dicant ueritatem, & si possint se defendant, & Bart. in extra. ad reprimendum. verbo, in quæstionem. in tertia regula, q[uod] vbi cunque iudex inquirendo generaliter de malefactoribus, reperit aliquem delinquisse, potest ad speciem in quæstionem descendere.

Art.92.

92. † Eiusmodi specialis inquæstio incipit tunc quando cōmunicare oportet, ut dicit statutum. l. ne quisquam. ff. de eden. & dicit Henr. in c. i. de prob. quod ita scrutatur in parlamento.

Art.93.

93. † Intelligi. in causis ciuilis, nam in criminalibus non debet initium probationum de domo rei accusator (qui est fiscus in regno) sumere. l. de minore. §. tormenta. ff. de quæstione.

Art.94.

94. Nisi essent actus iam recepti in iudicio quishaberet apud se accusatus, ut not. in l. is apud quem. C. de eden.

Art.95.

95. Si fiscus oneraret accusatum acrius quam in informatio ne caucatur, tenetur de euidenti calumnia. Guil. Ben. in ca. Raynuriu. sin uerbo mortuo. l. num. 204. de testa. do. gl. consue. Bart. fol. 60. Auffre. d. cap. 6. facit l. diuus. la 2. in fin. ff. de cust. reo. & dicitur. Athletas. l. caluniator ver. quero, in prin. ff. de infam.

Art.96.

96. † Ad expensas, damna, & interesse ordinatio Ludouici Regis 12.art.62.

Art.97.

97. † Tunc potest capi in partē vt priuatus. l. q. fundū. §. si tutor. ubi gl. dicit, sic est in omnibus est dicēdū qui gerunt officiū. ff. pro emplo. & Bal. conf. 61. facit l. diuus. §. par. q[uod] tunc redigit ad instar priuati, & in alio col. 329. quidā. 4. par. quod licet officium vel maleficium, sed hoc non videtur verum, quia transgressor canonum non potest a dolo excusat.

Art.98.

98. † Per dictam ordinationem requiritur decretum iudicis, appellatum sententia interlocutoria. l. fi. C. de exhi. re.

Art.99.

99. † Si nihil iudici constaret nihil mandare posset. l. hoc aut. ff. ex quib. cau. l. qui accusare volunt. C. de eden. neminem si ne causa audit p[ro]tor. ff. de transact. l. cū hi §. in causa, vel oportet uenire publicum illum denunciatorem, & quod scripsit exequi. l. ostendere. d. l. diuus.

Art.100.

100. † Prius quam iudex possit accusari negligentia, requirit quod cā sit instruēta, secūdo q[uod] interpellatus fuerit no. Bart. in l. damni. §. Sabini. ff. de dam. infect. alias si māducaret excusat a p[ro]sumpta calumnia. Bart. in l. 2. §. si publico. ff. de adul.

Art.101.

101. † Ecōuerso vide Bald. in l. mancipia. C. de ser. fugi. De uno iudice quē uidit cōdēnari q[uod] retinuisse informationes lu[er]per quas nollet procedere, & dicit Bart. in tract. repre. cap. ad quintum. Tunc pete fieri tibi instrumentum denegat iustitię coram testibus aut in scriptis.

Art.102.

102. † Iudex potest seruare informationes. do. gl. consue. Bart. fol. 58. lo. Fab. in §. l. insti. de publ. iud.

Art.103.

103. † Visa informatione si uere vel ex coniecturis constet reū culpabilē iudex decernit eundē capiendū vel p[er]sonaliter ad ornandum secundū qualitatē delicti, & efficaciam iudiciorū Guil. Ben. in d. c. Ray. de testa. in uerbo mortuo. l. num. 202.

Art.104.

104. Dicit Angel. in opere malefic. in uerbo iudex, quod iudex iubet reum capi, ne verbalis citatione præcedente aufragiat.

Art.105.

105. Veli capi potest nisi cōpareat die assignata. Aufr. q. capel. 302. Item quid si aliquis citatus, & cum decreto vt dictum est.

Art.

Ant. Columb. De controuersi criminalib.

Art. 106.

- 105 † Et dicit Saly. in l. si absensem. C. de acc. iudices mittunt capiendum reum si crimen sit tale quod pena fit corporis affictiva.

Art. 107.

- 107 † Seruiens vulnerans fugientem, punietur. Bar. in auth. sed omnino. C. ne vxor pro matre vide Ang. in trac. nalc. sive verbo fama.

Art. 108.

- 108 † Delinquens praetextu mandati non excusat in graui bus. Bar. in l. non solum. §. si mandato. ff. de iniu. gl. in l. 2. C. de sepul. vio. tamen mitius possit puniri per l. seruos. C. de vi prig. in l. ad ea. ff. de reg. iur.

Art. 109.

- 109 † Spoliati, immunitati ecclesiaz debent restitu. Barto. in l. praesenti. C. de his qui ad eccl. confu. Sicu. in c. inter alia, ex tra de in munitate eccl. Sic dictum est per arrestum pro Joanne Rogerio accusato de adulterina moneta qui captus fuerat in hospitali.

Art. 110.

- 110 † Vbi non debent gaudere, officiarij eos capiunt sine a fia declaratione per ecclesiam fienda. Auffr. in clemen. 1. regu. 4. fallen. 18. de off. ordin. & vide practicam. Pap. in forma inqui. ver. ex his dicens ita eruari in Francia, Alemania, & Italia.

Art. 111.

- 111 † Tunc sufficeret executio requisitionis, allegat arrestu. Consuetudo Franciae in 3. lib. & etiam expresse tenet Saly. in auct. si quis ei. C. de adul. in fi.

Art. 112.

- 112 † Si officiarij non sint fortiores oportet dimittere accusatum curaz clericorum qui eum custodire debent, & qui non tenentur, si aufugiat, vide Oldra. post Archi. cons. 54. an fugiens.

Art. 113.

- 113 † Intellige quando officiarij erant in casu in quo debebant attrahere, & non extraxerunt, quia isti impedientes fuerunt in culpa, hanc Old. ubi supra.

Art. 114.

- 114 † Vbi posset extrahi, vel deberet custodiri, posset compeditari in ecclesia quia illa instrumenta sunt inuenta ad custodiā. Bald. in l. 2. C. de exhib. re. facit, quia ecclesia non habet territorium, nisi respectu clericorum. Auffr. d. loco vide licet clem. prima, de officio ordina. & in aucten. quomodo oport. epis. in prin. colla. j.

Art. 115.

- 115 † Vbi deberet gaudere non debet compeditari. Guid. par. q. 123.

Art. 116.

- 116 † Qui occidit premeditato consilio, non gaudet. c. j. de homi. extra. Guid. pa. d. q. do. glo. conf. Bur. fol. 57. Guil. Ben. verbo, & uxorem, num. 444. in d. c. Rayn.

Art. 117.

- 117 † Nec gaudet mandans, uel mandatarius qui occidit, vel verberat. c. 1. ibi, uel defendet, seu occulta uerit. de homic. in sexto.

Art. 118.

- 118 † Nec etiam gaudet qui post delictum ad immunitatem cum armis accedit. l. si ser. C. de his qui ad eccl. confu.

Art. 119.

- 119 † Etiam qui occidit prope immunitatem, quia tunc semper presumitur quod causa immunitatis cōsequendē hoc fecerit, vide Henr. Boh. in c. eccl. de imm. eccl.

Art. 120.

- 120 † Nisi nouis rixis in hoc loco habitis secutum fuisset homicidiam, hanc Henr. ubi sup.

Art. 121.

- 121 † Immunitatem unam offendens, ceteras offendisse dicitur. Henr. ubi supra.

Art. 122.

- 122 † Insidiatores itinerum non gaudent. cap. inter. d. immu. eccl.

Art. 123.

- 123 † Si quis deliquerit longe ab ecclesia, & dum sequeretur fugit ad ecclesiam, gaudebit, quia standum est regulare. Henr. in d. c. inter.

Art. 124.

- 124 † Non gaudebit bannitus diffinitiue, gl. in prag. tit. de in ter. ver. inde. col. 2.

Art. 125.

- 125 † Bannitus per contumaciam gaudet. d. gl. inde, casus cuenit in parlamento suo tempore.

Art. 126.

- 126 † Immunitas non est in domo episcopi. Ro. in l. pleri-

que. de in ius voc. allegat arrestu. consuetudo Fraciæ, in 4. li

Art. 127.

- 127 † De consuetudine non habet locum dinumeratio 30. pedum circa capellas quæ sunt in castris, gloss. in cap. sicut. 17. q. 4.

Art. 128.

- 128 † Ille qui occidit transiuntem per vicum, absque aliqua rixa fieri habita, non gaudebit immunitate. Guil. Ben. ubi supra allegat arrestum, in ver. & uxorem. num. 444. vide He ricum d. loco. c. inter.

Art. 129.

- 129 † L. absentem. ff. de pœn. Non habet locum in regno ubi proceditur extraordinarie.

Art. 130.

- 130 † Statuta quæ uolunt quod absens potest damnari ualeat quia d. absentem. est introducta iure ciuili. Bal. in l. j. C. quo modo, & quando iud.

Art. 131.

- 131 † Vidi arrestum curiaz conditionaliter latum contra certos nobiles reos quando capientur, sic in clem. pastor. de re iud. ibi, & si quādo ueniret in suam, & imperij fortiam mutilationis etiam capit sententiam promulgauit.

Art. 132.

- 132 † Dicit Guil. Ben. in c. Ray. de test. verb. mortuo in num. 178. ut cesset omnis dubitatio, quod nunquam uidit adiici conditionem quando capietur, sed semper uidi pure condēnari contumaciter.

Art. 133.

- 133 † Si tamen sententia esset conditionalis qñ capietur & uenerit in fortiam, ut hic Lug. fit dicit Guil. Ben. eo. vers. nu. 149. ibi tamen dubito quod hoc non seruetur. s. quia non posset reus inter intestari in regno, & latius firmat ipse d. n. 178. & sic cessat op. Bald.

Art. 134.

- 134 † Si absens condemnatus forte capiatur, iterum sup crimine audietur per l. nihil tam naturale. ff. de reg. iu. sicut prædicant Veneti, qui procedunt etiam extraordinarie, ut refert Petr. de Anch. suo cons. 139. ex uerbis.

Art. 135.

- 134 † Vel bene audietur appellando, quia in regno in criminalibus semper defertur appellationi. Auffr. q. cael. 173. gl. in pragma. sanctio. ti. de fri. appell. uerbo iniustæ. c. de priore de appellatione vbi de pena iudicis, & Petr. de Autelio in forma de acc. furti. ver. hodie defertur in appellationi per ordinaciones regias in criminalibus in duobus casib. s. vbi agitur de tortura, uel uita, aut membra mutilatione, uel de incompetencia iudicis, quia nulla in mundo pot est maior nullitas, quam illa cle. pastor. de re iud. l. proc. C. de poen. & tangitur p Bar. in extr. qui sint rebel. in verbo repellendo. & qd vltra non sit deferendū appellationi, stricte prohibet p uarias ordinationes, p quas p̄cipitur qd pficiantur processus. s. ne det mā dilatandi, & subornandi, & si iudex a quo in hoc pecare, forte iudex ad quē posset retinere processum, & pfice refacit. l. si cui. §. 2. ff. de accus. ibi non facile admittendū cū q semel calumniatus sit. vel bene audietur in casu adducto p Bar. in l. non vñ. in fi. ff. de iud. uel casu Io. And. ad Spec. tit. de hom. §. 1. ibi subdit ēt, uel in casu Bal. in l. si quis testibus in fi. C. de testi. uel bene audietur cū rescripto principis. l. diu. ui fratres. ff. de poen. l. §. fi. ff. de q. vel bene audietus petēs restitui ex iusta cā absentiaz, qd tunc nō reputaretur cōtumax imo sñia reuocabilit. l. si p̄tor. in fi. de iud. de re iud. ca. cum Bert. ff. de dam. inf. si finita. §. si forte. Bar. in d. extra ad repr. uerbo neglexerit, uel bene audietur si sñia esset nulla, qd exceptio nullitatis impedit executionē. l. si cū nulla. ff. de re iudi. cle. pastor. eo. facit. l. si accusator. b. C. de accus. l. non. C. de pla. ff. diuus. la. 2. ff. de cust. re. uel bene audietur. l. 4. §. condēnatū. ff. de re iudi. Spe. in tir. de accus. §. sequitur. vers. sed poen. & ibi lo. Andr. & Alex. in addi. ad Bar. in d. l. diuus, de cust. re.

Art. 136.

- 136 † Nā primo debet captus conuincere, & condēnatus audiari si illa persona condēnata, & si confiteatur, proceditur ad executionem, alias securus, ut dicit Bart. in extraag. ad repr. verbo, executionem, & in l. diuus. ff. de cust. reo.

Art. 137.

- 137 † Si autem neget debent iterum examinari testes in p̄sentia rei qd hic est homo qui maleficium fecit, ita dicit Barol. in l. inter. §. 1. in fin. ff. de verbor. obliga. & bene facit text. in l. rap. ibi post legitimas probationes. C. de episco. & melior in auct. qua in prouincia, ibi si tamen appareat omnino obnoxius. C. ubi de crim. agi. op. item facit, quia nō licet naegari in tanto crimine. l. prætor. ff. de iniur. licet Guilielm. in ca. Rayn. uerbo mortuo. l. num. 170. de test. dicat quod post sētentiam si capiatur non sit opus nouo processu.

Art.

Tractatum Tomus Undecimus.

345

Art. 138.

- 138 Fiscus nullas dat nec recipit expensas. l. fina. C. de fruct. & lit. exp.

Art. 139.

- 139 Expenses contumaciales (bonam, uel malam foueat contumax causam) semper debentur. l. properandum, & l. sane. C. de iud. sed curia parlamenti, reseruat hodie in criminalibus, omnes expensas incidentium diffinituè, igitur spectandum est, q. Romæ fit. l. de quibus. ff. de leg. Abiliens debet citari, clem. past. de re iud. tria citatione. l. tres. C. quomodo, & quando iu. uel citatur pro quarta de gratia. c. consuluit, de officio deleg.

Art. 140.

- 140 Iudex tempus citationis potest abbreviar. Guid. Papæ. q. 429. Guil. Ben. ubi supra uerbo mortno. l. nume. 151. argu. eorum quæ tradit Bart. in extrauaga. ad reprim. in uerb. per edictum. ibi. cum illa sit solennitas iuris ciuili.

Art. 141.

- 141 Peremptorium non est statim mittendum nisi cogat necessitas, gl. in c. de illic. 24. q. 3.

Art. 142.

- 142 Vel citandus est iuxta stilum curie in qua causa tractanda erit, Bart. in l. i. §. præsides. ff. de req. rer.

Art. 143.

- 143 Citationes sunt siendæ in locis publicis, & cōsuetis. Bar. in extrauag. ad reprim. uerbo publice glo. in c. 2. 3. q. 9. ibi. publice ad domum.

Art. 144.

- 144 Si personaliter per nūcium potest absens citari, quia forte erat in immunitate ecclesiæ, uel sciretur ubi esset non est æquum per dicta. & si faceret grauaret partem ideo per iudicem appellationis posset infingi processus, ista dicit Barto. in dict. extrauag. ad reprim. in uer. per edictum. & Guid. Pap. q. 429. alleg. Saly. in l. i. C. de re. uide Ioan. And. ad Spec. tit. acc. §. sequitur. uer. quid si bannitus. ibi uidimus de facto seruari, & procedere postea quum neciretur ubi esset, sed quum sciretur ita quod requiri potest, nonathoc iniquum, quod ille qui non est contumax bannitur, & ita dictum fuit per arresum, quia ille renouatus fuit ante alium iudicem.

Art. 145.

- 145 Quia nimis animosæ in infamiam ipsius procedebat iudex, uel quia grauauerat cum in tali articulo. Aufse. in tract. de re. c. artic. 28. Ira enim impedit animum ne possit cernere uerum.

Art. 146.

- 146 Qui nocuit primo præsumitur nocere secundo, glo. in l. Cassius. ff. de Sena. Coram iudice suspecto, quis non debet remitti. lac. de Bel. uisu in tit. de fuga reo.

Art. 147.

- 147 Sic nota quod in hoc iudicio extraordinario non tollitur iudicis recusatio, cum naturalia reseruantur. gloss. in cle. Sepe. in uer. litis contestationem. de uerb. sign. & per Bar. in l. 2. §. si publ. uer. queritur utrum cōtra. ff. de adult. & per Guil. in Spec. tit. de offi. deleg. in prin.

Art. 148.

- 148 Ad propositum dixit Barto. in extraua. ad reprimendum in verbo, & figura, & in uerbo uidebitur, quod sententia Imperatoris, qui erat solutus legibus, & qui uigore suæ potestatis tulerat sententiam, cassata extitit, eo quod citatio legitime facta non fuit, & quia contra naturalem æquitatem fecerat, additæ glossæ. in l. si accus. in glo. final. C. de acc. & Bald. in auct. si omnes. C. si minor se ab hære omisso talis qualitatis ordinis in istis extraordinarijs reddit iudicium nullum sicut in ordinarijs. Pet. de Anch. consi. 166. uisis.

Art. 149.

- 149 Et Ang. consi. 178. uisis, super inquisitione in ualida non potest ferri sententia condemnatoria, sed debet inchoari nouus processus. l. diuus. la 2. ff. de cust. reo. & Bald. in rubr. de accusatore ad Spec. ibi, exceptio ineptitudinis reddit impossibilem pronunciationem.

Art. 150.

- 150 Maxime, quando ille procedit contra absentem per contumaciam, alleg. Alexan. in l. absentem, ibi. idem si libellus esset inepitus. ff. de poen. & Hipp. de M. in sua pract. §. postquam, num. 46.

Art. 151.

- 151 Et quando tu iudex possis citare per præconem, uide fru. & ifere per Bald. in extrauagan. ad reprim. in uerb. per edictum in si. coll. 11.

Art. 152.

- 152 Antequam condemnetur absens contumax iudex debet attendere ad septem. Primo, aduertere debet iudex maleficiorum, quod recte fuerit ordo adiornamentorum ob-

seruatus, & adiornamenta debite executa. Secundo, debet certus esse quod crimen pro quo reus vocatus est, fuerit uere commissum. Exemplo, ut quia uisus est occisus. N. sed nec scitur per quem. Tertio, si liqueat iudici absentem esse de maleficio culpabilem; quia alias non posset eum condemnare. Exempli gratia. Ut quia forte constat occisum, uel vulneratum fuisse per alios qui communionem non habent cum isto contumace, immo forte ipsum exonerant, uel alias constat de eius innocentia, de qua iudex sollicite inquirere debet pro contumace, vt docet Bartol. in d. extr. ad reprim. in uerbo receptionem. & Bart. Vero. consi. 40. incip. licet in uitio. col. pen. facit l. si non defend. ff. de poe. nam contra absentem prius sunt examinandi testes. Spec. in titu. de inquisi. §. quando, uersic. quid si is, & uersi. laudarem tamen. Quarto, aduertere debet, quod reus citatus non comparens sit uoluntarie absens timore poenæ. Quia si alias coactus fuerit fugere minis inimicorum, tunc non diceretur contumax, & seq. damnari non posset. clem. pasto. ubi nota. de re iud. uide glo. in capit. si epif. 3. quæst. 2. ibi citatur ad locum in honestum, uel periculum, nec referat a quo inferatur metus l. si cum except. §. Ped. & l. metum. §. fina. ff. quod met. cau. Quinto, aduertere debet iudex ante quam pronunciet contra contumacem, q. si in eo sit aliqua qualitas delictum aggrauans, q. de illa qualitate uere constet, quia licet statutum fingat cōmacem, pro cōfesso, quo ad actum principalis criminis, puta homicidij, uel fornicationis, non tamen fingit, qualitates principales delictum aggrauantes, immo est necesse eas probare, ideo si quis citatus debito modo fuerit super parricidio, uel adulterio, responsurus, & contumax fuerit, licet condemnari de homicidio, quod sicte per contumacia confessus est, possit: tamen ut parricida, uel adulterer non condemnabitur, nisi quod occisus fuerit eius pater probetur, uel mulier illa maritata. Sexto, aduertere debet si crimen de quo absens impeditur, seu accusatur cadere possit in eius personam. Exemplo, ut quia Hispano imponitur crimen læzæ maiest. qui titulus non cadit in eum in hoc regno secundum Ioannem Fab. in §. alia. instit. de pu. iur. & haberetur in clement. past. de senten. & re iud. de tentativa Henrici Imperatoris casata, quia Robertus Rex Siciliae illud crimen committere non poterat cum Imperatori subditus non esset, quod tangit Bartol. alte more suo in titul. qui sint rebel. in gloss. rebelando, prætracta. latius inferuit Guil. Ben. in cap. Rayn. de testa. uerbo mortuo. l. num. 160. cum sequen. quem uide. Septimo, debet aduertere iudex, quod reus contumax sortiatur forum iuri/dictionis suæ, quia alias extra territorium ius diligentii impune non paretur. l. extra. ff. de iurisd. omn. iud. & est bon. glo. in c. si epif. 3. q. 2. Austr. q. capel. 164. Pet. de Anc. consi. 259. de uerbis. clemē. pastor. ubi not. de re iud. Audiui super hoc arrestum.

Art. 153.

- 153 Officialis non potest proclamare, talis citatio de iur. can. non potest fieri do. gloss. consu. Bur. fol. 70.

Art. 154.

- 154 Talem formam iuris communis, quæ habet quod contumax recuperabit sua bona ut dicit Gandy. & uide præc. Pap. in forma inq.

Art. 155.

- 155 Sententia lata contra absentem, & postea confirmata arresto, sortitur effectum suum, not. quando est arrestum non alias.

Art. 156.

- 156 Quando nomen rei dicatur receptum inter reos, tunc adiornatur reus, ita quod uirtute illius primi defectus illico, quod iudex illud adiornamentum sequens utilitatem illius primi defectus continens decernit contra absentem ut super illa petitione utilitatis primi defectus ueniat responsurus. & illam fisco, & parti adiudicari uisurus, & sic ordinat iudex super crimine procedendum, certe ex illo tempore dicitur nomen accusati sic deficiens esse receptum inter reos, & conseq. uidetur reus cecidisse ab omnibus suis exceptiobus tam iudicij declinatorij, quam dilatorij, a quibus per primum defectum fuit eo ipso exclusus, adeo, quod etiam si virtute illius secundi adiornamenti utilitatem primi defectus continentis compareret, exceptionem aliquam fori declinatoriam, aut iudicij dilatoriam opponere non posset, sed tamen per emptorias, quia semel data petitione, & a iudice acceptata, quæ in secundo adiornamento est descripta nomen rei fuit inter reos receptum, & est lis contestata, vt declinare non possit iudicium nec differre. Et si uirtute huius secundi adiornamenti utilitatē defectus cōtinētis nō cōpareat, decernit cōtra eū tertium adiornamentū, ut si illius virtute nō compareat decernitur quartum, quo debite excusat, si in Tract. Tom. xj.

Xx contu-

Ant. Columb. De controuersijs criminalib.

contumacia perseverat nec compareat habebitur crimen pro confessato, & probato de omnibus in petitione, & libelo in dicto secundo adjornamento cōtentis, ita quod ab omnibus declinatorijs, & dilatorijs ex primo defectu, & etiam peremptorijs exceptionibus, ex sequentibus defectibus declarabitur ipse contumax exclusus, nec non de crimine tam capitaliter erga fiscum, quam ciuiliter erga partem lassam, ut in petitione peritum reperietur, condemnabitur.

Art. 157.

157 De exceptione dilatoria, quae est finis non recipiendo loquitur Bar. in extr. ad reprimendum in uerbo, & figura, ibi exceptiones uero, quae magis differant, & frustant causae veritatem quam ipsam respiciant, potest iudex repellere, & gl. in cle. s̄pc. uer. dilat. de uer. sign.

Art. 158.

158 De peremptoria, quae est finis non procedendi loquitur Bar. ibidem, uer. an poterit opponi exceptio rei iudicatae, uel finitae ad impediendum processum, responde sic. quia de iure naturali est ne bis iudicetur in id ipsum, & uide eundem uerbo, uidetur. in si. facit l. præses. C. de pla. & in proposito dicit Bar. Ver. suo consi. 6. in si. se alias ita uidisse determinari p. omnes doctores Paduæ, uidel. senatus censuit. & ibi Bartol. quia est materna. ff. de accus. & capit. de his. eo. Ioan. And. in addit. ad Spec. titul. de accus. §. sequitur uidere, in addit. quae exorditur, ut intra in membro.

Art. 159.

159 Et quomodo hoc casu tu iudex debes pronunciare, uide pract. per gl. in c. 1. uerbo finita. de litis contestat. lib. 6. & modo uidi pronunciare per quandam consiliarium regium pro quadam Florentino absente iam damnato.

Art. 160.

160 Et q̄ in ea causa tunc poterat interuenire aduocatus ex eo quod delictum amplius erat impunibile, uide Hippol. sua pract. §. sequitur. num. 28. uel ad exceptiones obiciendas, no. in c. ueniens, ext. de accus.

Art. 161.

161 Procurator potest allegare causas absentiae. labens. ff. de procur.

Art. 162.

162 Faciendo iuramentum, q̄ fuit missus ad hoc allegandū. Mas. in tit. de contumacia, uer. i. ibidem contra cum, uide Bartol. in dicto extrauagan. ad reprimendum. uerbo. per editum.

Art. 163.

163 Si iudex contempnit excusationes processus est nullus, nam non uere, nec si te negligit, quod requirit, & quasi per iudicem stat quominus fiat, ut dicit Barto. in d. extr. ad reprimendum. in uersi. neglexerit, & alibi dicit Barto. cod. loco in uerbo, & figura, q̄ auferendo dilationes aufertur actoris ius suum, reo uero, aufertur defensio, quae ex æquitate naturali est. Iudex debet habere rationem uiarum, temporis, & impecdimentis, gl. in c. licet. de accus.

Art. 164.

164 In criminalibus, absens appellans, uel petens restitutionē aduersus sententiam tenetur personaliter comparere. l. i. ibi se obtulerit. C. de sic. l. i. §. Sin autem ff. an per alium cau. appell. re. id poslit, arg. l. 2. ff. de exhib. re. ibi ex uinculis causam dicat. uide Bal. in l. i. §. eum qui, in si ff. de postu. nec posset contrarium impetrare. l. fi. in fin. C. de iniur. Facit ad propositum ordinarium Ludouici Regis. XII. art. 126.

Art. 165.

165 Si admittetur procurator, processus esset nullus. late tractat Andraæas Sicut. in 8. ueniens de acc. ext. & dicit Bal. in l. data opera. C. qui accus. non poss. Quod iudex qui relinquit formam ordinationis habetur fatuus uide nu. 179.

Art. 166.

166 Accusatus absens ueniat ante finiam. deferendo indulgētiam aut gratiam recuperabit eius bona Sal. in l. cum qui. per illum rex. C. de sicut. forte pendente lite dando sufficientē cautionem. Spec. in tit. de acc. §. sequitur. uersi. sit autem annotatio. Bar. in l. post contractum, in fin. ff. de dona. & nota in l. C. de req. re. Exemplum de cho. qui per arrestum recuperauit sua officia mediante cautione pendente lite.

Art. 167.

167 Dicit Barto. in l. seruum. §. publicè. ff. de procura. quod si iudex putauerit se posse melius ueritatem criminis percipere ex præsentia rei potest semper dicere, nolo te admittere, sed uero reum principalem, ut uideam aspectu qua fronte aut trepidatione loquatur.

Art. 168.

168 Compositiones promotorum sunt ueritæ. Guil. Be. ubi supra. uerbo mortuo. i. num. 116. Guy. Papæ question. 327.

ordinatio Caroli Regis, s. articul. 2. do. gloss. consuetud. Bur. fol. 68.

Art. 169.

169 Alias recurre ad magnam curiam, Par. de Put. in tractat. synd. fo. 97. seu ad procuratorem generalem, qui nunquam se diuidit sed est ubique. Bal. consi. 39. super. i. par. 4. uide M. in ti. de testi. uersi. item. procurator domini. de stylo parlamenti potest in testem producere illum, qui fuit iniuriatus, sequitur Guil Ben. in d. c. Rayn. de test. in uerb. in extremis, nu. 21. præsertim, quando ille iniuriatus non prosequeretur damnum & declareret le prole qui non intendere, sed solus procurator pro interesse publico. adde Dec. consi. 100. in cœla inquis. coll. 6. uer. 6. & 7.

Art. 170.

170 Dicit Spec. in tit. de acc. §. i. sint in carcere ubi magnum est crimen, & stent segregati.

Art. 171.

171 In criminalibus non attenditur patris, curatoris, uel alia auctoritas. Ang. in opere maleficiorum, uerbo comparuerunt. immo est quasi ridiculuni dicere, cum eius auctoritas non possit adaptari. Item facit, quia ubi proceditur ad solam inquisitionem ueritatis (prout fit in regno) non sic personæ solennitatem inspicimus.

Art. 172.

172 Item facit: confessio minoris per tormenta, curatoris auctoritatem non requirit, cum fiat ad ueritatem habendam, cum in delictis minor censeatur maior. ff. de mino. auxiliū. §. in delictis. C. si aduer. delict. l. i. confessio autem pupilli infantis, non ualet, etiam cum auctoritate tutoris, cum nec de beat in ius uocari, ista consuluerunt Nicolaus de Maratellis, & Ioan. And. Pad. ut refert ipse Ioan. in titu. de conf. §. i. ad Spec. item facit, quia ubi proceditur extraordinarie videtur quod cesset illa. l. ciuilis, clarum. C. de auctoritate præstan.

Art. 173.

173 Item facit, nam accusatus debet per os suum respondere sine ministerio aduocati. glo. in l. 2. C. de iura. cal. maxime in his causis summarij. cle. s̄pe. ibi aduocatorum, & procuratorum: alias de facili posset ueritas occultari, glo. in d. cle. in uer. excep. de uerb. sig. & tangit Bar. in extra. ad repr. in uerb. sine strepitu.

Art. 174.

174 Item facit, quia præsentia iudicis supplet defectum curatoris. ut dicit Bald. in tit. de pa. iura. fir. Item dicit Guil. Ben. in Repr. c. Raynucius de testa. in uerbo, si absque liberis. 2. de fideli com. libit. nu. 50. non curatur patris potestas in criminalibus. Inst. de noxa. §. fi. nec minoritas, nisi in attenuando poena: in gl. in l. impunitatis. C. de pe. l. auxilium. ff. de min. de quo per Guy. Pap. q. 54 & q. 410. Et quod de stylo parlamenti nunquam datur curator minoribus nec ex hoc annullari potest processus, iudex debet accusatos facere coram se uenire. ff. de exhi. re. l. 3.

Art. 175.

175 Segregatim nec præternatim segregare eos ab iniice. 13. dat rationem. Spe. titul. de teste §. nunc, in prin. ibi si enim simul examinaretur, unus alium instrueret, & unus sciret qd alter diceret, & eius dictum sequeretur, sicutque non posset ueritas depræhendi.

Art. 176.

176 Et illico auditur. Guil. Ben. in c. Rayn. de testam. in uerbo mortuo. i. & Spe. in tit. de acc. §. i. ibi statim respondebit. l. i. C. de cust. reo. ibi statim debet quæstio fieri. & exponit gl. qd id est examinatio.

Art. 177.

177 Nam quando interrogandi habent dilationem ad respondendum s̄pē fit ut sibi consulant at fabricent suas causas, & rationes, statutum Caroli Regis. VII. art. 34.

Art. 178.

178 Si iudex faceret criminosis processum ordinarium punire, & contra eum tunc præsumeretur quod differre, & differendo dissimulare uellet, & tegere delicta quæ abundat in regno. Guid. Ben. uerbo mortuo. i. num. 202. in d. c. Rayn. de test.

Art. 179.

179 Iudex omittēs formam ordinatam fatuus est. fol. 1. Reg. c. 13. cum Samuel sic ait. Stulte egisti, nec custodisti mandata domini tui quae præcepit.

Art. 180.

180 Ante sponsiones, recolamenta, confratulations, & achara-menta non est relaxandus accusatus. l. nullus. C. de custo. reor. ibid. donec repererit cognitio celebrata discrimen. Ro man. singul. 490. accusatus, & Bald. in l. sed, & si is. ff. de in ius uoc. do. gloss. consue. Bur. fol. 61. & in consi. 17. Et sic dictum est per arrestum cōtra. Gui. qui antequam confrontationes peracte essent relaxatus est.

Art. 181.

Tractatum Tomus Vndecimus

346

Art. 181.

181 Ratio est euidens, nam aliás datur materia subornandi testes. Ordinatio Ludouici Regis. XII. art. 110 subornare n. dī qui instruit testes, quod dicāt gl. in d. c. de iudicijs. q. 3. uel forte datur materia inquirendi de nomine testimoniū, & numero illorum, per quæ omnia inducitur subornatio, extra de testi. c. intimavit. & c. constitutus. ff. de arb. l. non ex omnibus. nomina enim, & numerus testimoniū non sunt dicenda.

Art. 182.

182 Ante tales sponsiones, & confrontationes procurator non debet petere relaxationem accusati, ne de ipso dicatur sicut dicitur de impijs aduocatis, qui facultatem loquendi perdiderunt. in §. item surdus, in stit. quib. non est permis. facta. & de illo procuratore sycophanta in l. uerbum. C. de infam.

Art. 183.

183 Nec filius, nec etiam pars priuata debet esse præsens in re sponsionibus, & confrontationibus, per dictum gl. in c. primit. 2. q. 2. quæ dicit, sciant tamē partes quod quæcunq; pars temel interfuit, amo do non pōt alios testes producere super illo art. ic. & quod ita seruatur de facto. Item dicit Barto. in extraug. ad reprim. verbo, & figura. ibi sed an post didicita testificata poterunt testes producere responde non, cum sit prohibitum propter timorem subornationis. Et sic ex quadam naturali æquitate, quæ est ne alter alteri insidietur, arg. l. alij. ff. de acc. Idem tenet Gand. in rub. q. de mal. cog. per in q. ibi. quia tunc timetur de subor. & uide do. Alexan. in l. is apud. C. de eodem. Item recurre ad ordinationē Ludouici Regis XII. art. 108. ibi. luy. serala dicta confessione communique, igitur si oportet illi talem confessionem cōicare, fru stra demonstrata iterum demonstrarentur si iam fuerit præ sens in responsionibus. ff. de act. empt. & uend. l. i. in fi. Et ain syle tient. Spec. in tit. de teste. §. nūc, in prin. ibi, & sic de facto seruatur ubique, & bene, ideoque sic est tenendum, tñ hic uidi seruare contrarium in processu de pau. credo, quod male. per præscripta forte remanet inutile dictum. Guil. Ben. ubi supra in uer. mortuo nu. 205. dicentis quod si quis timeat ne procurator regius colludat cum inquisito potest ei affistere.

Art. 184.

184 Si accusatus esset contumax in respondendo. Bal. in l. ac cus. C. quia accus. non poss. quod potest torqueri sine indicijs, quia non torquetur ad punitionem, sed ut respondeat. Item de ipso, qui non vult incōtinēte respondere, vt allegat. Bart. in l. de ætate. §. quod autem. ff. de interr. act.

Art. 185.

185 In criminalib. non dantur deliberatoriæ, quia debet esse certus reus utrum velit crimen confiteri, uel negare, cum sciat se esse reum uel non, gl. est not. in c. 1. 13. q. 2. & alia glo. in cle. sæpe, in uerbo litis contest. de uer. sig.

Art. 186.

186 Dicit Hipp. in l. questionis. ff. de q. illa videtur communis conclusio quod in maleficijs iudex non debet recipere responsionem rei, nisi primo ipse reus iuret dicere veritatem.

Art. 187.

187 Probatio seu confessio est fienda iudicii in iudicio. Hipp. in l. uersi. 7. ff. eo alia non sufficit ad condemnandum, licet sufficiat ad torturam. nec habet uim plenæ probationis. Bal. in l. 2. C. de cust. reo. facit ille. rex. ibi educt. apud acta auditor. & l. diuus. ff. de cust. rela. 2. Roman. conf. & uiso. Statutum Ludouici Regis XII. artic. 108. cap. constiterit, extra de accusat.

Art. 188.

188 Iudex debet esse subtilis ad elicendam ueritatem facti. l. de minore. §. plurimum. ff. de quæst. ibi. subtilis diligentia. cap. liceat causam, de prob. ibi de singulis circumstantijs subtiliter.

Art. 189.

189 Iudex ex seipso debet formare interrogatoria, Bald. con filio 77. par. 3. Hipp. in l. 1. uersi. 7. ff. de q. ff. de test. l. 3. cap. cum causam. & cap. uenerabil. cod. Joan. And. ad Spec. cod. tit. in §. qualiter.

Art. 190.

190 A suspicissimo incipere debet, & a quo facilime posse uerum sciri iudex crediderit. l. 1. §. ff. de quæst.

Art. 191.

191 Potius a filio quam a parte. l. unius. ff. de q. potius ab uxore, more subtilis diaboli qui mulierem prius torquebat cepit.

Art. 192.

192 Inquitur de nomine accusati. Nam sæpe sit argumentum a nomine gl. in l. diuus. ff. de bonis damnatorum.

Art. 193.

193 Etiam de ætate, rigor quandoque reperatur ratione æta- tis, glo. in c. fi. extra de sente, ex c. l. hac. §. 1. ff. ad l. l. l. pec. & dē in l. & si sen. C. de inf. quod sunt multa, quæ mouere debent

judicē gratia aleuandi poenam, iuentus, senectus, inconsulta ratio, sed ultimum non practicatum fuit tempore, sed an bene uel mate nouit ille, qui nihil ignorat.

Art. 194.

194 Interrogatoria debent esse incerta, intellige quod nō sit tāta incertitudo, quod auferat defensionem reo. Bar. in ext. ad reprim. uerbo, & figura. Hipp. suo conf. 49.

Art. 195.

195 Caueas a casu relato per Par. de Put. in tracta. de sind. fo. 85. c. quidam. in fi. de quodam accusato, qui dixit iudici dum interrogabatur uelle aliqua sibi dicere ad aurem, qui randē judicem iugulauit gladio, & an iudex debeat se approximare, & audire reum ad aures, quando reus dicit, q. sibi vult ali qua dicere ad aures, uide Barto. in d. extra. ad reprimendum uerb. sine strepitu.

Art. 196.

196 Describit formam interrogandi Jacob. de Bell. pract. sua tit. de q. uer. 6. est. dicendo sic, quis fuit tecum illic tunc, eras tu solus tpe criminis commissi, uel quot eratis uel qualiter portuisti facere solus, sine adiutorio, uel qualiter fusti ausus talia facere, uel de cuius mandato l. prius. ad Sylla. ff. uel quo procurante hoc fecisti, & quantum debebas h̄re pro hoc faciendo, & a quo: uel impossibile est, q. tu posses facere solus, uel intelleximus, q. multi eratis, uel quis fuit primo incipiēs, quia multi eratis, vt dī, dic ergo quis erat tecum, & qualiter factum fuit, & cum quibus.

Art. 197.

197 Quia proceditur in regno per uiam inquisitionis ad denunciationem fisci, forte indistincte locutus criminis pōt nominatim de socijs interrogari. fa. l. diuus, la 2. ff. de cust. reo. arg. c. qm̄, & ibi gl. extra de testi. maxime qn̄ tale crimen nō committit sine locijs. arg. eorum quæ not. Sal. in l. fi. C. de ac. Item facit, quia crima vnde cunq; claruerūt puniēda sunt. 24. q. 3. c. ecce. Item melius facit, quia quod non interroget noīatū de socijs ista vñ exceptio dilatoria, & frustratoria, sed in regno in quo his scriptis in criminalib. non utimur, bene pōt iudex repellere tales exceptiones quæ magis frustrat tāx ueritatem, q. ipsam respiciant vt probatum fuit sup præterea credo quod cesset. l. fi. C. de acc. & l. 1. §. qui qm̄. ff. de q. cum simili, unde dixit notabiliter. Spec. ti. de accu. §. 1. uers. item repellitur, quod hæc exceptio, tu es locutus criminis est dilatoria.

Art. 198.

198 Nota qd̄ de consuetudine generali p carcerato nō interuenit procurator nisi ad respondendum cāx, uel inquisitio ni, uel nisi ad confitendum, & ad sñiam, nam ad confitendū requiritur præsentia carcerari, ut videatur quo vultu, qua trepidatione loquatur. Bar. in rub. de proc. in addit. ad Spec.

Art. 199.

199 Iudex debet facere scribere constantiam, & uariationem quā fecerit accusatus. l. de minore. §. plurium. ff. de q. C. modus uacillandi, qui talis est, titubatio, trepidatio, pallor, rubor, & sudor. Bar. in l. fi. ff. co. & in d. §. plurium, & in hoc iudex non parcat calamo. Ang. in tract. malef. in uer. fa. pub. Ordinatio Ludouici Regis XII. artic. 113.

Art. 200.

200 Dicit Bart. in l. fi. ff. de q. iudex suspetum interroget de circumstantijs multis, ubi stetit illa nocte, cum quo comedit, uel coenauit, ista est criminis subtilis cognitio, adde l. 2. C. ubi de crimine agi. oport. ideo cum bonis ambula, nā mores ex conuictu formantur.

Art. 201.

201 Reus ex integro audiendus est coram secūdo iudice, & mittendus ad eundem cum suis interrogationib. inclusis, & obsignatis ad cognitionem. rex. in l. diuus la 2. ff. de cust. reo.

Art. 202.

202 Per interrogationem dicitur facta litis contestatio, quia reus habet tunc negare uel fati delictum, ut supradiximus tractando de deliberatorijs, & uide Bartol. in l. is qui reus. §. princ. ff. de pub. iud. & in extraugan. ad reprim. in uerbo figura.

Art. 203.

203 Quando vulnus est mortale non est necesse quod in accusando expectemus mortem. Bald. in l. danni. §. Sabi. ff. de dam. inf.

Art. 204.

204 Dicitum est sup. quod oportet quē de crimine spōte confiteri, dū tñ de crimine confiteri, aliter interdicta est iudici p̄tā condemnādi, & ligatæ sunt sibi manus sentit Bart. in l. diuus. ff. de test. mil. naturalis est rō q. facit do. Hipp. suo cōl. §. non confundent, & c. quia si aliter dicemus, sequeret, q. quis ad libitum suum posset facere se suspēdere sicut contingit ad illo primitio seruo q. metu ad dñm reuertēdi cōfessus est oc̄idisse illū quē alias occiderat. l. 1. §. fi. ff. de q. ēt facit, q. a non audit perire uolēs. gl. in l. C. de cōfess. itē dicit egreg. pract.

Xx 2

Ant. Columb. De controuersijs criminalib.

Guil. Ben. in d.c. Rayn. in verbo mortuo, num. 349. nec sufficeret, quod accusatus confiteretur Titium occidisse, qm ex tali confessione quantumcunque sponte, & libere facta non condemnaretur, immo non torquetur pro homicidio, uel alio quocunque delicto nisi prius fuerit uerificatum delictum. i. quod Titius fuerit occisus, & sit mortuus, uel res de quibus agitur reperiantur subtracta domino, nec aliud tales confessiones, quam declarationem personae delinquentis operant, sed non probant delictum esse commissum ubi aliter non uerificatur, & ita ad unguem seruatur in parlamento curiae Fratice, ut expertus est idem Guilelmus Ben. ultra dicens, quando autem uerificatum est delictum, & apparet quod commissum fuit, ut quia Titius reperitur occisus, tunc confitens puniri potest de homicidio ex sua sola confessione absque alia probatione, quia sufficit quem de criminis confiteri, vt dictum est, sanè intelligatis, ut dicit Guil. Bene, ubi supra, uerbo mortuo, i. num. 350, quem puniri debere de delicto uerificato, nisi iudici constaret crimen fuisse ab alio commissum, quam per confitentem, quia tunc non puniretur ex sua confessione, cum, vt dictum est non audiatur perire uolens, i. non tantum, ff. de app. & vide eundem eo. uer. nu. 162. uer. 2. add. qd ista fuit opinio Iac. de Are. secuta a loa. An. in §. postremo, de confess. ad Spec. in add. quz incipit. §. fi. intellege confitentem non esse puniendum, nisi hoc mendaciter confiteretur, sperans ex tali mendacio impetrare gratiam uel utilitatem, sicut sperabat consequi filius Amalechita confitendo mendaciter Saulem interfecisse, qui loco gratia, & utilitatis reportauit mortem, quoniam ac si uerè cum interfecisset, fuit mandato David occisus, ut patet 2. Reg. c. 1. refert Guil. Ben. ubi supra uerbo mortuo, num. 351. qd ad conuincendum quoddam instrumentum, de falso, licet uerum existaret, quidam notarius qui eum receperat, ac si eum falso signasset præmio accepto tanquam falsarius abolitionem impetravit a rege, sed comperta fraude per arrestum curiae palamenti Tholosæ tanquam falsarius fuit punitus, & manus dextera amputata, licet instrumentum non falsasset, uila eius simulata confessione ex qua utilitatem reportauerat, & quz in præiudicium alterius partis fraudulenter tendebat facit. l. si is cum quo. ff. de confess. cum si. ibi alleg. in glo.

Art. 205.

205 Confessio non uerificata, nec probata per reum carcera tum non nocet ubi iudex misit nuncium ad locum confessum. Hippo. latè consi. 14. num. 18. facit. l. qui sententiam. C. de pæn.

Art. 206.

206 Nota in actu pratico de illo massario, qui fuit condutus ad locum ubi confitebatur interfecisse dominum suu do. gl. consue. But. fol. 58.

Art. 207.

207 Dicit Guilelmus Ben. post Masuer. in d.c. Rayn. uerbo mortuo, i. num. 349. qd ex consuetudine generali, & stylo huius regni non sufficit, qd delatus probatione testium fuerit superatus, nisi ore proprio sit crimen confessus, ubi agitur de ultimo suppicio, aut membra mutilatione, si factum aliter notarium non esset, qd aliqua tergiuersatione celari non possit. c. fi. de coha. cle. & mul. coadiuuia hunc stylum per tex. in aut. qua in prouincia. uersi. si tamē appareat omnino obnoxius. C. ubi de criminis agi oportet.

Art. 208.

208 Ideo dicit Guil. Ben. ubi supra, uidemus quod in causa capitali stante plena probatione quantumcunque clara ponit debet reus ad quæstionem, ut ab eius ore confessio cruatur, & ita quotidie practicatur, uide Masuer. in tit. de prob. §. idem ut delatus add. Hipp. singu. 108. alias fui, &c. ubi dicit quod talis conuictus licet nihil confiteatur per torturam, adhuc potest condemnari ad mortem, & uide And. de Iser. in ti. de pa. i.e. §. publici latrones, & nouissime bene practicatum fuit Tho. contra do. ch. qui post quæstionem fuit capite truncatus.

Art. 209.

209 Oportet quod perseveret in confessione quidquid dixit Bal. in l. 2. C. de cust. reo. quia gl. in l. 1. de confessione tenet oppositum, ibi condemnatur ergo reus si perseveret in confessione, & gl. in l. 2. C. de cust. reo. & Cum. consi. 138. hoc maxime, & not. in l. 1. C. de cust. reo. hanc partem tenet Masuer. in tit. de probatione, uersi. Item si delatus quod confessus sponte, puta sine quæstione, non statim damnandus est, quia oportet quod constet de perseverantia.

Art. 210.

210 Tunc inter responsionem, & illam perseveratiæ debet esse internalum tps. Bar. in l. 1. §. diuus Seuerus. ff. de qd. qd sunt duas confessiones eodem instanti non dñ ibi esse geminata confessio, ita Bar. in l. cū scimus. C. de agr. & c. li. 11. Ias. in l. quis. ff. de uer. obl. coh. 2. Et ut melius scias tps, recurre ad simile statutum Regis XII. art. 113. ibi, & le lendemain.

Art. 211.

211 Tunc si reuocet eius confessionem debet reddere cām reuocationis, nam uera, & expressa confessio potest usq; ad finem impugnari de errore. c. fi. de confessione. l. error. C. de iure. & facta ignom. & si uellet probare contrarium audiet. l. inde Ner. §. fi. ff. ad l. A quilibet etiam forte post sententianam. l. 1. §. fi. ff. de quæst.

Art. 212.

212 Veli si in ea confessione perseveret, audiendus si alias dicteretur oppressus. l. unius. §. cognitum. ff. de qd. & dicit glo. in cle. Sæpe in uerbo defensiones. quod legitima partis defensio tolli non potest, qui ista sunt de his quæ instruunt, & decidunt cau. & ibi, nihil igitur talis iudex omittit, per quod impediatur, uel occultetur cognitione ueritatis, & hanc practicam seruat totus mundus, ut dicit Sal. in l. 2. C. de custo. reo. Et in eo est ordinatio Lud. regis XII. art. 213. omnis adhibetur requisita diligentia, &c.

Art. 213.

213 Si talis defensio non est acceptabilis, & frustratoria, nec recipere ad probationem ut dicit illa ordinatio, &c. & est tex. in l. nouerint. uersi. iudicium. C. ut intra cer. rem. crim. quæst. 3. & nota in clem. s. p. de uerb. sign. potest iudex abbreviare dilationes, ita tamen ut probations legitimæ non pereat, hoc enim impedit causæ cognitionem, secundum Barr. in extra uag. ad rep. uerbo summarie, & eundem in uerbo sequentia.

Art. 214.

214 Et sic primo accusator probat per confessionem, uel per testes antequam reus in sua defensione audiatur, & fundata intentione actoris reus ponet exceptiones suas, & defensiones, vide Iac. Beluis. in pract. uia in tit. de quæst.

Art. 215.

215 Dicit Barr. in l. Aurel. §. idem quæsijt. ff. de lib. leg. & Hipp. plene sing. 185. confessio. &c. quod per confessionem rei cōfidentis se defendendo fecisse delictum est fundata intentio curiae, adeo qd ipso reo non probante fecisse ad sui defensionem debet se qui condemnatio.

Art. 216.

216 Præterea si reus neget delictum fecisse, dicit Guil. Bē. uerbo mor. uo. l. nu. 202. in c. Ray. dc. test. quo reaudiuntur testes, & seu eorum recoluntur depositiones, & inde acharantur, & confrontantur cum inquisito, quia unus post aliū in præsentia inquisiti, & ēt inquisitus in præsentia testis iurant dice re ueritatem, uel aliud pp. qd testimonium non debeat credi. c. inquisit. §. tertiaz. de accus. & deberet scribi respōsio utrique, & caueat inquisitus contra testes, tunc dicat quicquid dice re, uel obijcere intendit, quo facto legitur depositio testis in præsentia inquisiri, quam testis auocare tenet, uel negare, & inquisitus eam fatari, uel impagnare hanc formam, & approbat Ang. in tract. malefi. in uerbo, qui iudex, ad prob. ibi. postquam reus negauit, iudex testes repeatat, & de nouo ēt in ducat alios testes, & Hipp. sua. pract. §. nunc vidēdum. nu. 28. & Spec. in tit. de not. crim. §. iam de not. ibi quod si reus nega uerit, & possunt testes recipi.

Art. 217.

217 In examinatione testiū iudex prius dēt testes sic aduerte re, amice, falsificus testis trib. plonis est obnoxius. l. Deo &c. Cetera uide per Guil. in Spe. in ti. de teste. §. nunc. uer. in exa.

Art. 218.

218 Dicit Fel. in c. const. de rescrip. Papa non posset dispensare, qd testis in ferendo testimonium in iudicio non debeat iurare, quia hoc est de iure diuino, qd testis iuret, & ante eum conclusit Barr. in extr. ad reprim. u. et si. & sig. ibi de iure nat. & diu. hoc est tpe Moysi inductum. est ut pg credulitatem aliquis dñ iurare. Exod. ca. 22. præterea audiui, qd ex eo qui in quodam processu criminali Grapharius non posuerat in de positioni. testiū, per suum iustum concessum in sanctis, & euā gelis Dei, quidam qui fuerat condemnatus ad mortem, dūtaxat per arrestum condemnatus fuit ad fustigationem, & potuit esse rō, quia ut dicit Ange. consi. 178. uilis actis, quod pp. ineptiudinem nullus processus intelligitur factus, sed si iudex aliquam poenam vult inferre, poterit illam extraordinariam imponere, non tamen poterit imponere poenā ordinariam, quia ordō processus iam facti repugnat.

Art. 219.

219 Hoc forte limita, ut per Bartol. in l. si confessus, per illum text. ff. de custod. reor. ubi dicit, quod inordinatus processus ueram confessionem, sponte, & expresse factam non uiicit, quin ex illa possit reus condemnari, add. Panorm. in capit. Pisaniis, de restitut. spoliat. quia confessio telam non requirit iudicari. l. si debito. ff. de iudic. & aliquid per Innocen. in capitul. qualiter, la secunda, uersiū item ad predictas, &c. extra de accusatio. add. Arim. in uerbo, qui dicitus iudex, uerificul. secundo limitabat, & hoc apud Ang. de mal.

Art. 220.

Art. 220.

220 De confrontatione facta ad cortinam quando restes timent inquisitum, vide Hippol. in l. 1. circa fin. ff. de sica. ibi, & dicit quod milites tenebant eum, ibi post cortinam ligatum, & postea feci uenire dictos suos infantes, & eundem Hippo. in rub. de probat. C. uersi. & primo scias, quod licet. &c. vide tur quod talis confrontatio ad cortinam procedat, quando haberetur persona not. Exemplo patriarchae, qui non fuit deceptus in uoce Iacob, sed in manib. Esau, facit gl. in ca. test. 3. q. 9. & Iacob. aures uerba probant.

Art. 221.

221 Et quod confrontatione sit fienda in conspectu, & præsentia inquisiti. uide Barto. in l. is qui reus. ff. de pub. iud. & in extraugan. ad reprim. uerbo, & figura, quod testes debent iurare parte præsente, alias auferretur ei defensionis copia, quod repugnat naturali æquitati: facit cap. qualiter. l. 2. uersi. debet extra de accusat. nisi testes essent extra prouinciam, quia potest eorum examinatio committi. Felyn. in capit. cum causam, de testi. fallen. 3. adde in præsentia, seu uocato aliquo parente inquisiti, argu. cap. statuta. §. 1. extr. de hæret. in 6. & ita practicarunt do. iudices Auenio. hic Lug. cōtra Rol. super homicidio Dantinory.

Art. 222.

222 Per confrontationem dicitur tunc fieri publicatio testium. Bartol. in dicto extraugan. ad reprimendum uerbo, & figura, dicens, quod si nō publicarentur nō possent impugnari testes, & eorum dicta.

Art. 223.

223 Sed quid si iudex uidet, & delinquens accusat omnes testes per quos potest probari eius crimen, dicit Iacob. Butr. in au. si testis. C. de test. quod debet hoc non obstante illos recipere.

Art. 224.

224 Etiam talis confrontatione fit, ut ipsi testes accusatos convincant. l. si quis. C. de episcopis, ibi in cōuictos. & l. 2. C. quorum appellation. aussi. ut iplos cognoscant. & debet fieri talis confrontatio, uel exhibitio reorum in eadem forma in qua esse confuerunt, quia mutata forma, substantia quasi mutata uidetur, ut dicit gloss. in cap. cum causam, & ibi uide Bald. extra de test. Dicit in proposito Bartol. in l. 2. C. ad exhib. & in l. cum si exhibuissent. §. ante. ff. de public. quod testes a principio debent petere exhiberi delinquentem, uel rem ad cognoscendum, uel quod nominetur, alias nisi reus exhibeat bouem, uel asinum habebitur pro confessio, vt dicit Bal. in dicto capitul. cum causam, & dicit Bartol. in l. euictiones de cur. pub. lib. undecimo. C. quod si aliqui non se permittant scrutari, possunt capi, & ex sola resistentia, puniri debent.

Art. 225.

225 Dicit Bald. consil. 77. part. tertia, quando iudex procedit per inquisitionem contra aliquem debet interrogare testem de causa scientiae, alias testis non probat, nam cum ipse assumat officium inquirendi, debet formare interrogatoria ex seipso: concordat Barto. in extraugan ad repr. uerbo, & figura, ibi circa dicta testium puto in istis extraordinarijs, quod debeant esse talia quæ concludant, sicut in causis ordinarijs, vide Saly. in l. fina. C. de prob. & dicit dom. gloss. consuetu. Burg. fol. 39. hodie, per ord. regias iudices, tenentur testes interrogare de causa scientiae, si non interrogent dicitur potius omisla per eorum negligentiam, & ignorantiam, & quod in omni causa testis non reddens causam suæ depositionis non probat, nec ualeat talis examinatio.

Art. 226.

226 Tradit formam interrogandi testes, Bald. in l. Areth. ff. de stat. hom. ibi. & nota quod Old. per locum a natura, defendit quendam accusatum de maleficio noctis tempore commisso, nam testes deponebant de uisu, & interrogari in quo loco erant, dixerunt de loco aliquantulum remoto, & interrogari si erat ibi lumen ignis, uel candela. dixerunt, & non, uel hoc fuit probatum per alios, nam dom. Old. considerans quam illa nocte non fuerat lumen lunæ, conuicit testes, quia homines non uident de nocte, & sic teste natura eua sit accusatus.

Art. 227.

227 Ordinatio Ludouici Regis XII. art. 112. & iubet conuicare viros notabiles in processu criminalium, arg. cap. statuta. de hær. lib. 6. de Papa qui iubet iurisperitos debere ab inquisitoribus aduocari, ut eorum processibus assistant, quia legistæ sunt tractatores maleficiarum, & si aliter ferret sententiam sine consilio assessorum, sententia esset nulla ipso iure, maxime ubi ordinationes requirunt. Et ita asserit Bald. post Old. in l. si quis mihi. §. si coram. de acq. hær. st.

Art. 228.

228 Sed an post conclusionem in causa ubi ord. Regis Ludouici XII. art. 108. imponit conclusionem possunt partes pro-

ducere alios testes, tenet B. il. in l. si accusat. in fin. C. de accus. quod non, & tenet Bar. in extraugan ad reprimendum. uerbo & figura. ibi sed an in hac causa post didicita testificata potuerunt testes produci. responde non, cum sit prohibitum propriæ timorem subornationis, & sic ex quadam naturali æquitate, ne alter alteri insidietur, arg. l. alij. ff. de accus. idem tenet Gand. in rubrica, quomodo de mal. cog. per inq. & no. in auth. qui semel. C. deprob.

Art. 229.

229 Et si in omnē euentum pro reo admitteretur testes, quia agitur de re periculosa, quia etiam reus usque ad sententiam potest de errore docere. l. si de cōfessis. l. error. C. de iu. & facti ign. etiam post sententiam. l. 1. in fin. ff. de quæstio. seu per rei evidentiam. Bald. in l. si quis. in fin. C. de testi. tamen iudex debet facere quod prius iuret producens, quod dictos testes non subornauit, ita dicunt Bald. & Feltn. in cap. iurauit. extra de prob.

Art. 230.

230 Et quod amplius post didicita testificata, & conclusio-nes sumpras non possint testes recipi ad offensam rei tener expresse Saly. in l. fina. C. de quæst. circa finem lequel suyt. Fel. in c. cum clamor. extra de test. nec obstant ea quæ dicit Bart. in l. unius. §. 1. ff. de quæst. ubi vult quod publicatio tertium non obstat quin etiam ad offensam possint alij testes examinari, quia hoc procedit super nouissimis capitulis superuenientibus non autem super eisdem, & ita Bart. intelligit Sal. in d. l. si facit cap. fraternitatis, extra de testi. & cler. testib. cod. ultra Saly. dicit & hoc etiam tenet glo. notab. in cap primis. 2. quæst. i. ibi, scient partes, quod quæcunque pars semel interfuit, a modo non potest alios testes producere super illo artic. & quod ita seruatur de consuetudine. Item uel respondeo, & nisi Barto. intelligatur prout intelligit Saly. inequitabiliter erit contra morem libi contrarius, cum in d. uerbo, & figura, ut dictum est teneat oppositum. item uel respondeo quod Bart. iu d. §. 1. loquitur secundum iura communia non autem ubi imponitur cōclusio ex statuto prout loquitur Bal. in d. l. si accus. Item recurre ad simile statutum Regis Ludouici XII. art. 114. ubi interdicitur non iterato uexare accusatum absque nouis indicijs.

Art. 231.

231 Sed ut tollatur omnis suspicio subornationis ante conclusiones, & publicationes partes debent in secreto nomina re suos testes si essent absentes, seu protestari, ut dicit gl. in §. si quis. uerbo arguere. q. 2. & 3.

Art. 232.

232 Et qui dicantur noui articuli, seu noua indicia, apertius declarat pract. Papiensis in forma inquisiti. uersi. sed quia in superioribus, & per Spec. in tit. de teste. §. nunc. in fin.

Art. 233.

233 De interrogationibus strictioribus ad cautelam, puta an tempus fuerit serenum, uel nebulosum secundum qualitatem testium potest facere iudex ut testes ore proprio cōuincentur, & in sermone capiantur, quando suspecti sunt, vide Bal. in c. cum cām col. fi. extra de test. & in l. testi. C. eo. & in l. fi. in fin. eo. & Spec. in titu. de teste. §. iam, uerbi. & nota, & in §. nunc uersi. examiner.

Art. 234.

234 Pro expensis factis in medicis, & medicinis, & pro operibus quibus caruit, & cariturus est occasione iniurie, seu vulneris prouisio læsio ante omnia fienda est, uide Par. de Put. in tract. synd. fol. 100. cap. quia pluries, in princ. facit tex. in §. ob hominem uero. inst. de obl. ex quasi delict.

Art. 235.

235 Super dictum processum nihil secutum esset emolumen ti ut dicit statutum Ludouici Regis XII. art. 118. similis tex. est in c. inq. §. quæsiuistiis extra de acc. tuuc nec debet offensus de iure, nec de iudice conqueri, sed magis de sorte sua, quia non sibi deficit ius, sed probatio. l. duo sunt. ff. de test. tut.

Art. 236.

236 Sed an uia ordinaria intentata possit rediri ad extraordinariam superuenientibus nouis indicijs, satis probatum fuit supra, quod sic, tamen forte prius requireretur super hoc declaratio iudicis, per ordinationem Ludouici Regis XII. art. 108.

Art. 237.

237 Contra testem contra quem nihil opposuit reus in iudicio summario, potest opponi exceptio in plenario. Fel. in c. præsentū fm de testibus.

Art. 238.

238 Ordinatio Lud. Regis XII. art. 119. quantū laxationib. carceratorū, latis benc prouider si materia sit disposita, do. glo. consue. Bur. post Nic. Boer. fol. 61. ubi dicit quod talis relaxatio est in arbitrio iudicis, & quod ibi, requiritur finia prouisionalis, & quod si iudex relaxaret aliquem ubi materia non esset ad hoc disposita, quod teneretur, & posset sindicari.

X x 3 Sufficit

Ant. Columb. De poenitentia omnifari. coitus.

Art. 239.

- 239 Sufficit sola iuratoria cautio cum obligatione bonorum si reus sit idoneus. do. glo. consue. Bitur. in tit. de cōsue. retr. post Alex.

Art. 240.

- 240 Nota quæ dicit Ioan. Fab. in §. poen. insti. de perp. & temp. action. quod actiones ex delicto descendentes (etiam litenō contestata) de æquitate canonica (quam uidit parlamentum Parisijs obseruare) in quantum in bonis defuncti, bene transiunt.

Art. 241.

- 241 Fit remissio ad locum delicti duabus de causis, vt ceteri timeant, & vt consolentur parentes laesorum. in aucten. ut nulli iud. & C. ubi de crim. agi. opor.

Art. 242.

- 242 Si constaret captos sine causa, & iniuste, nunquam es- sent remittendi, immo per secularem, qui clericos cepit, consuerunt clargiri ne uexarentur, & ita dictim seruatur in regno. Auftr. allegat plura arresta. in tract. arrestorum, & Guil. Benen. in uerbo, & uxorem in dicto capitul. Raynun. uide gloss. in clemen. pastor. in uerbo de more, in fine. de re iudic. facit. §. illud palam, in aucten. ut cler. apud prop. episcopos. ideo consuetum est fieri antequam fiat remissio quod iudici requisito transmittantur informationes, do. gloss. consuet. But. fol. 388. Guid. Papa, quæstion. 202. quia si statim ligatus mitteretur non uisis informationibus posset informari iniuste, vt dicit Cæpol. consi. 58. Paulus Faber.

Art. 243.

- 243 Vide de illo qui non debuit remitti cum tubis resonantibus, & de quodam qui fuit priuatus officio, quia remiserat clericum cum cathena in collo. Parisi. de Put. fol. 223. remissio.

Art. 244.

- 244 De maiori tribunali ad minus ubi est præuentio non fit remissio in delictis, & ita decus fuit. do. gloss. consuetud. Bur. 389.

Art. 245.

- 245 Remissio de consuetudine semper fit inter subditos ci- dem principi, & ita obseruatur de facto inter subditos torius regni. Auftr. quæstio. capel. 320. do. gloss. consuetu. Bur. 388. Cæpol. dicto consi. 8. quia nō est scissum imperium Gallorum. Exempli gratia, De socijs Arnaudi predatoribus offi- cinarum, qui Vienna Lugdunum remissi sunt.

Art. 246.

- 246 Iudex domicilij requisitus tenetur remittere. l. 1. C. ubi de cri. agi. opor. secundum unum intellectum quem approbat Bart. licet. c. fi. de foro comp. sit contra.

Art. 247.

- 247 Anbannitus ubique possit puniri, uide Specul. in titu. de comp. iud. §. 1. uersi. sed pone quidam Lucanus, & Cæp. in d. consi. 58.

Art. 248.

- 248 In uagabundo nunquam fit remissio ad locum delicti, ita intelligitur gloss. in l. prima. C. ubi de crimin. agi oportet cum dicit. Vbi te inuenero, ibi te iudicabo, per quam glo. dicit Bartol. in l. hæres. §. Proinde. ff. de iud. quod multi ribaldi suspensi sunt, & suipenauuntur quotidie in ciuitatibus, & castris propter illam gloss. cum alicubi forum non ha- beant.

Art. 249.

- 249 Hodie domini temporales de consuetudine habent con- gnoscerre de propria iniuria, uerum est, quia alteri committunt, alias de per se non possent, uide Andr. de Iter. in titul. de prohib. feud. alienan. per Frider. in §. præterea si inter duos.

Art. 250.

- 250 Sic finis: quia cætera non possunt dari propter casuum multiplicitatem. l. neque leges. ff. de legib. Si autem aliqua mi- nus sufficienter dixerim, redarguat, ut dicit Bartol. in l. non solum. §. morte. ff. de oper. nou. nun. tamen minus bene di- cta prosunt, nam incitant alios ad pleniorum inuestigationem, ut dicit idem Bartol. in tracta. test. in prin. si autem bene laudetur dominus non enim ministrant omnes æqualiter. de consecr. distin. 4. c. non tantum.

DE RELAXATIONE CARCERA-

torum, Tractatus D. Pauli Grilandi Casti- lionis Florentini, Criminalium causa- rum Romæ auditoris.

S V M M A R I V M.

1 Relaxationum diversæ sunt species.

2 Relaxationes, qua litæ pendente fieri possint.

Vm sæpius contingat

quòd rei pro diuersis criminibus in carcere- bus deducuntur, ex quibus postea diuersi- mode relaxantur, ideo congruum mihi ui- sum fuit in hoc tractatu de relaxatione car- cerorum, & de extremis actis causarum quædam breui- ter exponere.

1 Verumtamen, quia reorum relaxationes diueritæ sunt, quarum quædam fiunt post causæ decisionem, & sic post la- tam sententiam, aliz uero fiunt lite adhuc pendente.

Relaxationum uero, quæ fiunt post litis decisionem, quæ- dam est, quæ fit per sententiæ executionem. Quædam alia est, quæ fit per gratiam ex beneficio, & indulgentia principis. alia autem relaxatio est, quæ fit per compositionem pœnæ factam cum curia aut fisco.

Alia est quæ fit propter innocentiam incarcerali, quādo plene de illius innocentia constat.

2 Relaxationum vero, quæ fiunt lite pendente, quædam est quæ fit propter fideiussorem præstitum de se representando & soluendo pœnam &c.

Quædam alia est, quæ fit licentiose, & de facto per fugam incarcerali, & ista quandoque accedit cum fractura, & uiolenta carcerum, quandoque autem clanculo absque aliqua fractura aut uiolenta.

Breuiiter igitur cuiusque relaxationis speciē declaremus.

Videndum erit primo de relaxatione illa quæ fit per sen- tentiæ, & pœnæ executionem.

Secundò de illa, q̄ fit ex beneficio, & indulgentia principis.

Tertiò de illa, quæ fit ex propria innocentia incarcerali.

Quartò, de illa quæ fit per compositionem pœnæ.

Quintò de illa quæ fit per fideiussorem præstitum de se re- presentando, & soluendo pœnam &c.

Sextò de illa, quæ est illicita quæ fit per fugam ipsius rei ut supra dictum est.

Septimò, & ultimo post præmissa breuiiter, & succinete ui- debimus, de calumnia oribus ac expensis, damnis, & in- resce.

S V M M A R I V M.

1 Executio quid sit.

2 Pœna quæ simul, & pro quibus criminibus infligi possint.

3 Executio pœnarum corporalium quare publice fieri debeat.

4 Iudices ecclesiastici sæpe utuntur carceribus perpetuis.

5 Carcer ad custodian de iure ciuili innentus est non ad pœnam.

De sententiæ, & pœnarum executione.

Quero primo quid est ista exe-

1 cutio. Respon. quòd est satisfactio quædam, quæ fit per cō- deminatum opera, & ministerio publici executoris pro sen- tentiæ iam latæ obseruatione, ut probatur in l. 4. §. ait prætor. ff. de re iudi. & l. 2. & fi. C. de custo. reo. Bald. in aucten. sed no- uo iure. C. de seruis fug. quæ necesse est quòd fiat post latam sententiam tempore rei iudicatae. Nam si antea fieret non ualeret. l. 1. C. de exec. rei iudi. ubi Bald. dicit quod in ordina- tis per essentiam rationis posterius præsupponit suum prius inesse, ut not. lo. mon. in c. si confirmationem. de ele. lib. 6.

Item uidendum esset quid sit res iudicata, & an sententia ipsa, & res iudicata sint idem uel potius diuersa.

Et quæ est differentia inter sententiam, & rem iudicatam, sed quia ista requirunt altiorem indaginem, & ampliorem ex aminationem, ideo ut breuius me expediam hic præter- mitto. uide Bartol. in l. 1. ff. de iudi. Ioan. de Imo. & Panor. in rubr. extra cod. titu. Hostien. in sum. eod. titu. in prin. ubi de-

2 signat pulchram figuram. † Quo ad materiam nostram di- co, q̄ aut pœna exequenda est corporalis ultimi supplicij uel citra mortem corporis afflixiuam, aut est deportationis siue relegationis, aut est pecuniaria, aut bonorum publicationis, licet interdum istæ possint esse simul unitæ quando sumus in atrocissimis sicut in crimen laesæ maiestatis, heresi, falsæ monetæ, raptus uirginum, & similibus. In quib. uita, bona, & fama simul pereunt. l. quisquis. C. ad l. Iul. maiestat. Ariani.

Arriani. C.de hære. cap. ad abolendam. & c. vergentis. eo. tit. l.1. & 2. C.de fal. mone. & l. unica. C.de rap. vir. & ibi Cy. Bal. & Sal. & diximus. sup. sub. l. & 3. in 4. & 10. q.
 Primo enim casu quando sumus in pænis corporalibus aut exilijs relaxatio predicta fienda est ante quam fiat execu-
 3 tio, † quia executio pænarum corporalium debet esse publi-
 ca, & in locis publicis fieri, & non in carceribus, vt unius exē-
 ple cæteri pertimescant & unius poena sit metus multorum
 l. capitalium. §. famo. & l. aut facta. §. f. ff. de pœn. & l. C.ad
 leg. iul. repetun. & no. in l. 1. ff. de iust. & iu. & in cle. 1. de pœn.
 Car. in cle. 1. in 12. & 14. not. de offi. ord. 45. dist. disciplina. 2. q.
 7. qua propter. 10. q. 1. quia lacerdotes. de coha. cler. & mulie.
 c. clericos. & de excess. præla. c. 1. cum si. eodem modo primo
 relaxandus est ante executionem, quando executio ipsa fieri
 debet per relaxationem aut deportationem, quia ad hoc vt
 sententia, & poena quæ in ea continetur sortiantur effectum
 siue executionem, necesse est, quod reus excat de carceri-
 bus, & ad loca sibi deputata submigret vt l. f. C.de cust. reo.
 & l. custodias. ff. de pub. iudi. nisi relegatio ipsi facta fuisset in
 4 carceribus, † quia reus condemnatus esset ad perpetuos car-
 ceres, quia poena læpæ vtuntur iudices ecclesiastici vt. 26. q. 5.
 si quis episcopus. & c. contra idolorum. & c. 1. de hære. lib. 6.
 & c. 1. gloss. c. excommunicamus. el. 2. de hæret. in antiq. hoc
 enim raro vel nunquam faciunt iudices seculares, quia ius
 ciuale non utitur istis pœnis carceralibus sed potius relegatio
 nis aut deportationis secundum personarum conditionem,
 & qualitatem facti. l. 3. in prin. & §. adiectio. ff. ad l. Cornel. de
 siccari. iuncta. l. si quis aliquid. §. qui abortionis. ff. de pœn. † car-
 ceres enim ius ciuale inuenit ad custodiam non autem ad
 pœnam. l. 2. & l. fin. C.de custo. reo. Aut executio ipsa fienda
 est in pecunia, vel in bonis, & isto casu reus non erit relaxan-
 dus de carceribus nisi demum sequuta solutione dictæ pœnæ
 vel saltem satisfactione, quia fisco fuerit satisfactum, aut per
 pignorum traditionem, aut per idoneum fideiussorem: adeo
 quod plene sit cautum fisco. d.l. 4. §. ait prætor. ff. de re. iudica-
 ta. l. 1. §. diuus. ff. de iur. fisci.

S V M M A R I V M .

- 1 Executio in causis criminibus an statim fieri debeat post sententiam latam.
- 2 Homicida, maleficus, ueneficus, & adulter confessi, aut testibus conuicti non audiuntur appellantes.
- 3 Appellatio nemini denegatur nisi duobus concurrentibus.
- 4 Defensiones iuris non tolluntur reo etiam in facto notorio. Confessio, & conuictio in ciuibus, an auferatur appellatio remedium.
- 5 Appellatio non admittitur in criminibus notorijs.

Secundo quæro an statim post

latam sententiam in causis criminalibus fienda sit executio uel potius expectari debeat res iudicata per lapsum. 10. dierum, ut in auc. de app. in prin. col. 4. & dic quod in causis criminalibus regulariter non fit executio pœnæ antequam sententia transeat in rem iudicatam per lapsum. 10. dierum. vt l. addic. C.de app. & l. addic. C.de epi. audi. & in auct. sed hodie. C.de app.

Quæ regula fallit qñ sumus in atrociorib. criminib & reus uoce propria spōte cōfessus esset, & testib. plene cōuictus, qā tūc post latā sñiam incōtinēti, & im̄mediate fit executio, vt l. 2. C.quo. ap. nō. reci. & d.l. f. C.de cust. reo. & l. custodias. ff. de pu. iud. imò si reus post latā sñiam incōtinēti uellet appellare nō audiret, & eius appellatio tanq calūniosa penitus reijcere tur, ira dñ in d.l. 2. C. quor. ap. & c. ubi dñ † q̄ homicida, uenefi-
 2 cus, maleficus, adulter, & is qui manifestā uiolentiā intulisse probaf, si uoce propria confessus sit sponte crimen, & testib. plene conuictus reperitur, non audif appellans. maxime in calib. & criminib. ibi expressis. Bal. aut ibi quærit, quid erit di-
 cendum in alijs minorib. criminib. extra illa quæ sunt ibi ex-
 pressa an si reus reperitur confessus, & conuictus possit inter-
 ponere appellacionem, & an sit audiendus. demum concludit, q̄ appellare non poterit, & si forsan appellauerit non erit audiendus. ita tenet gl. in d.l. 3. quā sequitur ibi Bal. licet laco. But. dixerit contrarium hac rōne, quia dicit, q̄ reus in cā ap-
 pellationis poterit cōfessionē suā reuocare. nihilominus Bal.
 hoc nō obstat renet opinionē gl. ibi, & rñdet ad rōnē lac.
 But. quia illud est verū qđ reus posset reuocare confessionē suā, qñ illā per errorē aut metu tormentorū fecisset, uel qñ te-
 stes nō clare probaret, sed aliquātulū appareret dubiū illorū dictū, tunc posset bene audiri in appellacione, & cōfessionē
 3 suā vt erroneā uel extortā metu tormentorū reuocare. † ad
 hoc igit ut tollat remedium appellādi duo principaliter requi-
 runt. primū q̄ reus sit plene testib. cōuictus qui luce elatiore
 phationē ostēdā: s̄m qđ spūte absq; aliquo impedimēto cō-
 fessus fuerit: nūtis. n. uel ip̄torū altero deficiente non denegat

appellatio vt tener gl̄n d.l. 2. & ibi Bald & alij. Quidam uero addunt tertium requiūtum ad hoc, vt tollatur remedium appellacionis, scilicet, q̄ sit unum de illis criminibus expressis in d. 2. quam uis Ba. sequutus glo. ibi teneat contrarium vt supra proxime diximus.

Limita tamen illud quod dñ in d.l. 2. non procedere quando reus vellet facere defensiones iuris, d. cens, q̄ quicquid fecit id totum fecit ad sui defensionem, vel, q̄ ille quem ipse offendit erat bannitus, & similia, quia isto cau poterit audi-
 4 tenet eleganter Bald. in d.l. 2. † quia reo ēt notorio in factō non tolluntur defensiones iuris, secundum quod singulariter voluit Inn. in c. statuimus. de offi. dele.

Quæro nunc quid in causis ciuibus, an confessio, & con-
 uictio auferatur remedium appellacionis. glo. in d.l. 2. dicit q̄ sic, q̄ auferatur ad similitudinem causarum criminalium, vt supra proxime dictum est, & illam glo. sequitur ibi Bal. quā dicit esse notabilem.

Iterum quæro, quid si reus non erat confessus, sed conuictus dum taxat cuius uigore fuit condemnatus, & post sententiam confessus fuerit crimen, an ēt iste debet excludi a remedio appellacionis, dic., aut confessus fuit in iudicio, & apud acta, & appellare non poterit ex quo confessio illa cōsonat cum veritate probationum, & censetur ac si cōfessus fuisset ante sñiam. ita dicit Bald. in d.l. 2. in 2. col. uersic. modo quæro, aut fuit confessus extra iudicium, & admittitur ad appella-
 5 landum, quia confessio extrajudicialis non facit notoriū imò nec plenam probationem ex qua lequi possit condemna-
 tio, sed bene facit indicium ad torturam l. capite quinto. §. f. ff. de adul. uide bonum tex in l. non tantum. ff. de app.

Idem ēt dicendum est in notorijs criminib. in quibus non admittitur appellatio secundum quod uoluit Abb. in c. super his. de pœn. ubi dicit, q̄ iudex in notorijs criminib. pōt mandare pœnam exequiēt absque aliqua condēnatione. & idem dicit uoluisse Inn. in c. ex parte. el. 1. de uerb. sign. uide Abb. in c. ad nostram. el. 3. de iureiur. Idem dicendum est de quibusdam interlocutorijs, quæ trahunt secum executionē sicut est illa, quæ fertur contra debitorem suspectum de fuga, ut l. sciendum. ff. qui. satida. cogan. l. si fideiussor. §. f. co-
 tit. & ibi Bar. quā em uide.

S V M M A R I V M .

- 1 Condemnato non ualente pœnam pecuniariam soluere, an possit fieri execu-
 2 tio in bonis uxoris, aut patris ipsius.
- 2 Paupertas a pœna non excusat, quia qui non potest, soluere luere debet in corpore.
- 3 Pœna quæ ex unius delicto oritur quandoque ad non peccantes extenditur.

Tertiò quæro, si condemnatus

- 1 † ad pœnam pecuniariam illam soluere non pōt pp pauper-
 2 tam, an executio inā fieri possit in bonis uxoris suz, aut patris si esset filius familias, matris, fratribus, vel aliorū de eius familia. respon q̄ non, quia pœna nō debet excedere suum auctorem. l. sanctimus. C.de pœ. qui ēt in rub. & toto tit. C.ne si pro pa. & ne vxor pro mari. uel econtra. & l. ob maritorū. eo. tit. quia nemo deberit alterius odio vel crimine damnum sentire. l. si quis in suo. §. legis. C. de inoff. testa. & l. legem. in prin. 1. respon. C. de nat. lib. & l. si pœna. & l. crimen. ff. de pœ. & l. si maritus. ff. so. ma. & l. f. ff. ad fil. & in regula nemo. de re gul. iur. lib. 6. † paupertas igitur non excusat illum a pœna, quia si nō poterit soluere pœnam in ere luet in corpore, ita dicit tex. not. in l. 1. in f. ff. de pœn. & ibi Bart. ubi singulariter limitat regulam illam de qua in l. in seruorum. ff. de pœ. quæ uide, & diximus ēt supra lib. proximo præceden. q. 7. an in cā pecuniaria. & c. & no. ēt. ff. de offi. præsi. l. illicitas. §. fina. & de iurisd. om. iud. l. si quis id quod. §. in seruos. & ft. de seruis fu-
 3 gil. quicunque. §. quod si. & C. de sepul. uiol. l. f. fi. sed contra prædicta facit. C. ad l. iul. maiesta. l. quisquis. & c. uer-
 gentis. de hære. & c. in quibusdam. de pœ. & c. cum multæ. 15. q. 8. & 1. q. 4. item peccato Israelitarum. & in c. 1. & 2. de fil. præsi. in quibus iuribus probatur † q̄ pœna, quæ oritur ex delicto unius extenditur ad alios qui nihil peccarunt. Solu. speciale est in criminib. latæ maiestatis propter criminis immanitatē, & propriet reuerentiam maiestatis principis. idem est in criminib. hærelis, & multo magis, quia hinc offenditur maiestas diuina. quæ maior est temporali. d. c. uergentis, & ibi. gloss. & capitul. accusatus. eod titul. lib. 6. uide ea quæ diximus supra libro primo, in titu. de hære. question. tercia, ubi potius annos casus in quibus vñus non delinqens punitur ex delicto alterius. & pœna unius delinquentis extenditur ad non peccantes.

Pauli Grilandi, De relaxat. carceratorum.

S V M M A R I V M.

- 1 Condemnatus ad membra mutilationem an possit puniri in membro iam debilitato.
- 2 Reo carente membro secundum statutum amputando, an possit iudex eū condemnare ad amputationem eius membra quod sibi superest.
- 3 Statutum dicit manum vel pedem absque alia specificatione amputari debere, qualiter intelligi debeat.

Quartò quæro quid si reus in-

- carceratus fuit coindemnatus ad mutilationē vnius membra, puta amputationis manus, pedis, oculi, & similiū, & haec alterum ex dictis membris debilem vel aridum, an executio pœna, si sit super membro debili, vel super ualido, tu dic, aut pœna reperitur imposta super certo membro puta manus dextra, vel pede dextero, & illa vel ille amputandus est, qualisunque sit, licet dextera sit utilis, sinistra vero inutilis, ut in auct. sed nouo iure. C. de seruis fugi. & ibi gl. no. & Bar. & Ang. & Pau. de Cast. idem dicit loā. And. in c. in pœnis. de regu. iu. in b. in mercu. vbi dicit, quod isto casu sola deformitas corporis facit pœnam. & ad hoc facit bonus tex. in l. 2. §. quod si quis. & t. seq. ff. arbo. furt. ces. & Bar. in l. hos accula. re. §. fi. ff. de accu.
- 2 Quid si reus caret illa manu, vel pede, aut oculo, qui vel quæ ex forma statuti uenit amputandus, nunquid iudex poterit condemnare ad amputationem membra illius, & superest, dic. φ non, sed debebit illum condemnare in alio membro, & est uerum, φ pœna commutari potest in alio membro ante laram finiam, non aut post. quia si reperitur nota finia super unico illo membro, & amputandum uenit ex forma statuti, aut transiuit in rem iudicatam aut non, si transiuit nesciis est, φ siat executio super illo membro, alias finia esset nulla, nec potest variare iudex postquam factus, est officio suo. I. iudex postquam ff. de reiudi. nisi hoc fieret de mandato principis. vt l. 1. C. de præci. impe. offe. & l. 1. in fin. ff. de quæsti. aut nondum transiuit in rem iudicatam, & poterit reus ab ea appellare, quia maius supplicium patetur ex amputatione illius membra, & solum est, quæ si duo essent, & interpretatio pœnarum non deber fieri in duriorem cām, sed in mitiorem vide Bal. in d. auct. sed nouo iure. in 3. col.
 - 3 Et quid si simpliciter dicatur in statuto, vel in finia amputetur sibi manus, vel pes, nec specificetur certum membrum, tunc concludunt doct. prædicti, φ in membro minus potest in fienda erit executio, quod est uerum quoniam duas habet, sed si non haberet nisi unam dic ut sup. proxime dixi, uide latius de prædictis Bal. in d. auct. sed nouo iure. & Ang. de Are. in tract. malefi. in glo. quas si non soluerit intra decem dies amputetur sibi &c.

S V M M A R I V M.

- 1 Index ecclesiasticus an possit sententiam ferre fustigationis, & mandare exequi per milites, & executores.
- 2 Index ecclesiasticus bene potest ferre sententiam ex qua non uenit principaliter sanguinis effusio licet ex postfacto, & accidentaliter sequatur.

Quintò quæro quid si pro cri-

- mine res uenit fustigādus, puta pro uno furto vel sortilegio siue alijs similibus minoribus criminibus, & sit in manibus iudicis ecclesiastici an iudex ipse poterit ferre sententiam ad fustigationem, & illam mandare exequi per milites, & executores. & uidetur dicendum, φ non, quia iudex ecclesiasticus nullam habet iurisdictionem sanguinis. ca. sententiam sanguinis. ne cleri. vel mona. sed in fustigatione, ut plurimum interuenit aliqualis sanguinis effusio, quia cutis humero crebris uerberibus tæpius percussa laceratur, & emittit sanguinem, maxime quando est longa fustigatio ut experientia docet, ergo non potest, quia incurrit irregularitate, ut ibi dicitur. tu dic quod iudex ecclesiasticus habet iurisdictionem uerberandi, & fustigandi, & sententiam suam super his potest mandare exequi absque scrupulo irregularitatis. 26. quæst. 5. contra idolorum. & 23. quæstion. quinta, circumcelliones. in fine. illa † igitur qualis qualis sanguinis effusio non consideratur, nec uenit principaliter ex sententia, sed ex post facto accedit. satis est quod in sententia clerici non interfertur talis pœna ex qua principaliter, & immediate ueniat sanguis sicut est in amputatione membra, vel alia simili pœna unde sanguis humanus immediate debeat effundi, ut dicto cap. circumcelliones. uide domin. Abba. & alios Canon. in capitulo secundo, de sortileg. Circa materiam istius executionis non me extendam ulterius, uide latius per docto. in dicta authen. sed nouo iure. & in lege capitalium. §. famo-

sos. & in l. qui ultimo ff. de pœn. & in d. l. cod. titul. & in l. sanctimus. C. eo. tit. & ibi Bald. & Ang. de Are. in d. tract. in cōmento sententiæ, super versi. quas si non soluerit, & in uersi. & ibi caput asparulis &c. Gand. in suo tract. malefi. in titu. de pœnis reo. & do. Par. de Put. in tract. syn. in titu. de executio. sententiarum. fol. 41.

S V M M A R I V M.

- 1 Iudex ex causa rationabili an possit pœnas a lege statutas augere vel minuere.
- 2 Iudex facultatem habet a lege ut pœnam pecuniariam ex causa instata possit in corporalem commutare.
- 3 Iudex pœnam uenam commutans in aliam non dicitur contra legem uenire. Iudex sententiam qua decurionem relegandum pronuncianit, mutare non potest.
- 4 Sententia est nulla contra iuris dispositionem lata.
- 5 Sententia libello seu petitione difformis est nulla. Quæstio facti est in arbitrio iudicantis, sed pœna pro' executio legis dispositioni mandatur, & numer sequen.
- 6 Statuta interpretationem declaratiuam a iure communi recipiunt.
- 7 Indices ob casus emergentes possunt transgredi leges.
- 10 Auctoritas legis aut superioris in omni iuramento censetur excepta.

Sexto non omittam hanc notabilem, q. quam bene nota, an iudex possit si aliqua iusta causa sibi videbitur pœnas certas a lege statutas augere, minuere, alterare, aut in aliam speciem commutare, & uidetur dicendum φ non, nisi hoc faceret de expresso principiis mandato, quia iudex est minister legis, & iustitiae, & non habet auctoritatem supra leges, immo debet illas ad unguē seruare, & secundum illas in omnibus causulis iudicare, non autem alterare illarum dispositionem, quia dicitur φ facti quidem quæstio arbitrio iudicis consistit, sed pœne impositio, & persecutio consistit in facultate legis. l. 1. §. 1. ver. nam siquidem ff. ad turpi. l. omnes. in princ. ff. ad muni. 2. q. 3. si quem §. notwithstanding, vbi dicitur, φ facti quidem quæstio in arbitrio est iudicantis, pœna autem persecutio non cius voluntati mandatur sed legis auctoritati reseruatur: pro quo facit tex. in l. seruos, in fi. C. ad l. l. u. de vi publ. vbi expresse dicitur, φ non licet iudici pœnam certam a lege statutā minuere, aut mollificare, & l. si operis. C. de poe. uide glo no. d. c. si quem. in ver. voluntati. In contrarium est tex. in l. & si seuerior, & ibi gloss. C. de his qui no. inf. & l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. eo. ti. & ibi glo. Bar. & alij ibi omnes concludunt, quod potest iudex pœnam certam a lege statutam in sententia sua ex iusta causa augere, minuere, vel in aliam speciem permutare.

- 2 † Ita φ vibilex irrogat pœnam pecuniariam pro aliquo crimen, iudex ipse potest imponere corporalem ex iusta causa, & hanc facultatem, & arbitrium iudex ipse habet a lege, vt quotiescumque ex qualitatibus, aut alijs circumstantijs delictum uidetur enormius aut turpius, vel ex eo imminent scandalum non modicum, vel alia simili iusta causa concurrente, lex dat arbitrium iudici, vt in sententia sua possit ex causa huiusmodi pœnas certas a lege statutas augere, minuere, vel in aliam speciem permutare, φ quidem arbitrium non solum habet quo ad pœnas principales, uerum etiam quo ad accessorias scilicet infamias, quia iudex potest dispensare cu infamia quæ reo uenit ex crimen irroganda, vt est glo. ind. l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. eo. tit. & ibi Bar. hoc dicit exp. id est Bald. & Saly. in d. l. & si seuerior. C. eo. tit. & φ tale arbitrium iudex habet a lege probatur in laut facta. §. fi. & l. hodie. ff. de poe. & d. l. & si seuerior, & d. l. quid ergo. §. pœna grauior. Et ratio istius arbitrij potest esse, quia delicta cum diuersis circumstantijs, & qualitatibus perpetrantur, ex quibus crimen ipsum quandoque fit excusabile, quandoque magis arrox, & odiosum, quas circumstantias, & qualitates omnes lex ipsa exprimere non potuit, sed quasdam expressit, ut d. l. aut facta. §. 1. cum duobus seq. ideo dedit iudici hanc facultatem, & arbitrium, ut secundum facti contingentia pœnas ipsas arbitrio suo ex causa augeret, minueret, vel mutaret. d. l. aut facta. §. fi. & d. §. pœna grauior.
- 3 † Et per hoc iudex non dicitur uenire contra legem, vel ab eius dispositione recedere, sed potius legem seruare quæ ita vult atque disponit, qd probatur etiam per illam regulam iuris quæ dicitur, φ pœna debet commensurari delicto vt l. sanctimus. C. de poe. & in c. sicut dignum, extra de homi. & c. ut clericorum, de vi. & ho. cle. & hec est uera & communis cōclusio vt supra dixi, quam tenet Bar. post gloss. in d. l. quid ergo. §. pœna grauior, & Bald. Cy. & Saly. in d. l. & si seuerior. C. eo. titu. Quæ quidem conclusio recipit nonnullas limitationes quas per oppositiones breuiter declarabo. Et primo oppono del. moris. §. iste fere. ff. de pœn. vbi dicitur φ iudex non potest aliquo modo mutare sententiam suam qua pro nun-

nuntiauit decurionem esse relegandum, quia iura id prohibent expresse, sed debet principem consulere, ut rescribat quid agendum sit in hac re, idem disponitur in l. i. §. fin. ff. de quest. & l. i. §. sin autem. ff. ad Tur. Sol. ibi iudex iam pronuntiauerat, hic non, & uerum est quod iudex postquam tulit sententiam non potest illam, & poenas in illa expressas amplius permutare, ut ibi dieitur quia semel functus fuit officio suo. l. iudex postquam. ff. de re. iu. & ideo limitatur ista conclusio habere locum antequam feratur sententia seu in ipsa sententia, non autem post sententiam, & propterea Bar. in d. l. moris. §. iste fere, reprehendit quosdam iudices qui opponunt certas clausulas in si. sententiis luarum post uerbum condemnamus &c. quod nihil ualeat.

4 Item oppo. de. l. diuus. ff. de iniur. ubi non ualeat sententia lata contra iuris dispositionem quando non fuit seruata pena iuris. Sol. ibi per errorem, & sine causa fuit alterata forma iuris, hic autem ex certa scientia, & ex causa & ratione, ut l. hodie. ff. de pena. & ita soluit Saly. istud contrarium in d. l. & si seuerior, ideo secundo limita conclusionem praedictam quod iudex ex certa scientia facit, & ex iusta causa, alias non posset. Sed quero an sit necesse quod iudex exprimat istam causam in sententia, & ideo imponit istam poenam propter talē causam specificatam? & breuiter dicas quod non: led an debeat in genere exprimere causam dicendo ex iustis causis animū nostrum mouentibus &c. Bart. in d. l. quid ergo. §. p. g. grauior, dicit quod si iudex exprimeret causam in genere non errat ut dictum est, tamen si nullam exprimit in genere nec in specie per hoc non vitiatur sententia, dummodo ex actis appareat quod fuit iusta causa quem mouit iudicem ad ita pronuntiandum, alias si nulla esset causa nec appareret ex actis, sententia posset dici nulla tanquam lata contra ius constitutio- nis, & per expressum iuris errorem ut. l. i. ff. quae sent. sine ap. reluin. & per Bar. in d. §. poena grauior.

5 † Item opp. de l. fin. C. de fidei. lib. & l. vi. fundus. ff. communi diui. & l. in seruos §. fi. C. ad leg. Iul. de vi pub. ubi dicit quod quotiescumque sententia non est conformis libello, & quod continet aliud quam petitio. nulla est, sed hic aliud habetur in pe- titione, & libello accusationis ubi petita fuit certa pena quam ius declarat in illo casu, & aliud in sententia continetur merito &c. So. dicit Sal. in d. l. & si seuerior, quod illud habet locum in causis ciuilibus non autem in criminalibus, in quibus non est necesse apponere conclusionem certae penae in libello ac culationis, sed sufficit concludi quod reus penitus a iure statutis puniatur, & iudex excedendo poenas certas ex causa dicitur legitime procedere ut supra dictum est. Iterum oppo. d. l. si operis. C. de pœ. & 2. q. 3. c. si quem §. notandum, ubi dicitur quod facti quidem quæstio in arbitrio est iudicantis, pena aut persecutio non eius uoluntati sed legis dispositioni mandatur. Sol. illud est uerum quod iudex non potest poenas iuris immutare sine causa, sed cum causa bene potest facere ut supra dictum est, & per hanc solutionem tolluntur omnia contra ria quae superius in princ. adducebantur. Postquam uidemus limitationes istius conclusionis per oppositiones praedictas videamus modo illius extensiones quae erunt multum uiles.

6 † Et prima extensio siue declaratio est, quod ista conclusio non solum habet locum in iudiciis siue causis, & poenis minoribus, & extraordinariis, sed generaliter in omnibus ordinariis, ita tenet gloss. non communiter approbata in d. l. hodie ff. de pœ. quam sequitur ibi Bar. & idem Bart. in d. l. quid ergo. §. p. g. Bald. & Saly. in d. l. & si seuerior. in 1. not. ubi expresse dicit quod iudex in sententia potest ex causa poenam ordinariam permutare.

Secundo ampliatur ista, ut habeat locum etiam in accessorijs penitus ad principalem, sicut est infamia quae ex illo crimen oritur siue infectur ultra alias penas, nam sicut iudex immutat, & dispensat poenas principales, ita etiam dispensare, & permutare potest penam infamiae, ita tenet glo. in d. l. & si seuerior, quam sequitur ibi Bal. Sal. & alij.

7 † Tertio ampliatur, ut non solum procedat istud de iure comuni, sed etiam de iure municipal, ita quod si statutum imponeat certam penam pro aliquo crimine, iudex potest illam ex causa permutare non obstante quod a principio officij iudex jurauerit seruare statuta illius luci, ita dicit expresse Saly. in d. l. & si seuerior, in 4. col. in uerbi. quero quarto. Vbi primo arguit quod non possit, quia statuta sunt stricti iuris. l. constitutionibus. ff. ad municip. & propter iuramentum quod debet ad vnguem seruari, ut in c. licet mulieres, de iure iur. li. 6. cum §. deinde quatuor fundamentis comprobatur dictum suum, & potest.

8 † Et primo quia statuta recipiunt interpretationem declarativa a iure communi. l. 2. C. de noxa. & per Bart. in l. omnes populi, in 4. q. princ. ff. de iusti. & iur.

Secundo, quia illa lex quae dat potestatem populo condendi statuta, illa eadem dat potestatem iudici poenas ex causa permutandi, aut minorandi, ut l. hodie. ff. de pena. & l. aut facta.

§. eod. titul. iuncta. l. omnes populi. ff. de iusti. & iur.

Tertio quia hoc permititur iudici ex causa, & sic in supplementum legis quae culpas, casus, ac fauores reipublicæ sigillatim excogitare non potuit, sed haec ratio habet locum etiam in statutis, quia statuentes ipsis non potuerunt omnes causas cum suis qualitatibus adhaerentibus, & circumstantiis exprimere, aut cogitare, ideo uidentur iudicis arbitrio commississe, ut penas ipsas iuxta facti contingentiam, & qualitates ex iusta causa permutare posse, d. l. hodie, & l. aut facta. §. fin. ff. de pæ.

9 † Quarto dicit quod pro ista opere facit singulare dictum Inno. in c. 1. de consti. ubi dicit quod licitum est iudici ratione causum emergentium leges transgredi. Et non obstat illud quod dicitur de iuramento, quia iudices sicut statuta, ita & leges iurant seruare, ut l. rem non nouam. C. de iudic. & in auct. ut iuriur. quod praesta. ab his &c. tamen non obstante iuriuramento possunt cum causa minorare, uel augere penas, & sic faciendo non ledunt nec transgreduntur leges, sed illas obseruant, quia sic fieri mandat, & per hoc etiam non dicitur iudex incurere perjurium.

10 † Quia in omni iuramento semper intelligitur excepta auctoritas legis, aut superioris, ut l. fi. st. qui satilda. cog. ita tenet do. Fran. Aret. in d. l. & si seuerior. & Bal. etiam in eadem l. & si seuerior, ubi dicit quod iudex non incurrit perjurium alterando poenam legis uel statuti, quando hoc facit ex causa uel cum causa cognitione, quia alterando penam legis, uel statuti iusta causa precedente illud facit lege permittente & ex potestate sibi a lege concessa, argu. d. l. hodie, & ideo dicit Archi. ibi quod in omni iuramento intelligitur semper excepta legis, & principis auctoritas. d. l. fi. ff. qui satilda. cog. Demum queri potest quid si Titius accusauit Sempronium quod intulit sibi uiolentiam cum armis, & sic remedio legis Iuliaz de vi pub. a probauit uiolentiam sine armis sibi illatam fuisse ex quo uidetur probata intentio legis Iuliaz de vi priuata, nunquid Sempronius poterit condemnari de vi priuata. prout, probatum fuit. quidam dixerunt quod sic, quia iudex potest penam minuere ea causa, quidam alij dixerunt, quod non, quia hoc non fuit deductum in iudicio a principio, vide Sali. in d. l. & si seuerior. in fi. & in l. 3. C. ad l. iul. de vi pub.

S V M M A R I V M .

- 1 Condemnatus pro heresi, uel crim. laesae maiestatis, si obtineat gratiam principis, an censeatur restitutus ad vitam, famam, dignitates, & ad bona pristina.
- 2 Principi congruit salutem populi tueri, & malis hominibus prouinciam purgare.
- 3 Indulgeo, uerbum, quid significet, & quid restituo. Restituere plus est quam indulgere,
- 4 Rescriptum in quo ponuntur uerba, indulgeo, & restituo, qualiter intellegatur.

De beneficio, & indulgentia principis.

Succedit nunc uidendum de secunda specie relaxationis, quae fit beneficio, & indulgentia principis, postquam reus largitate principis obtinuit veniam sui criminis, & culpæ, ex carcere liberatur, & fit pluribus modis, quia gratia quandoque fit stricta, quando uero originetur pinguior.

- 1 Ponamus enim quem esse damnatum aliquo ex maioribus criminibus, ut est heresis, laesae maiestatis, raptus virginis, falsæ monetæ, & similium, ex quibus de iure infertur poena mortis, perpetua infamia, & omnium bonorum publicatio, ut in c. ad abolendam. & c. uergentis. de her. & l. i. & 2. C. eo. tit. L quisquis. C. ad l. iul. maie. & l. i. C. de rap. uir. & C. de falsa moneta. si obtinuit mereri veniam ex indulgentia principis an censeatur restitutus ad uitam, famam, dignitates, & bona, uel ad uitam duntaxat? & uidetur dicendum, quod censeatur ad uitam duntaxat restitutus, ex quo restitutio siue indulgentia ipsa tendit contra publicam utilitatem, & ordinem recte iustitia. l. congruit. ff. de officiis. præsi. & ff. de his qui not. infal. furti. §. mādati. & in auct. ut nulli iud. in prīm. nemini enim magis congruit salutem populi tueri, & purgare ciuitatem malis hominibus quam ipsi principi. l. nam salutem in princ. ff. de officiis. præfe. uigil. Solu. tu dic attendenda fore diligenter uerba scripti ipsius principis, quandoque enim princeps exprimit speciem gratiarum quam reo carcerato largiri intendit, ut quia dixit, facimus tibi gratiam uitæ duntaxat, uel indulgemus tibi uitam, aut restituius te ad uitam tantum, ut tunc solius uitæ gratiam ohtinuisse dicetur, si uero dixerit, facimus tibi gratiam omnium, uel restituius te ad omnia ut in pristineras, & dicitur restitutus quo ad omnia postquam uerba rescripti claresciant, & constat expresse de principis uoluntate. arg.

Pauli Grilandi, De relaxat. carceratorum.

- at d.l. non aliter. ff. de leg. 3. & l. continuus. §. cum ita ff. de uer. obli. 2. si uero non constat in re scripto de praedictis. & nullū sit uerbum de fama, uel bonis. sed simpliciter reperitur prin- cipe in fecisse gratiam illi, & tunc diligenter attendenda sunt
3 verba re scripti. aut enim princeps uius fuit † uerbo indul- geo, aut uerbo restituo. primo casu sola criminis poena cor- poralis censetur esse remissa. l. 2. & l. si ademptis. C. de senten- pas & rest. idem probatur in l. insulam. & l. generali. eo. titul. Secundo vero casu quo ad omnia censetur esse restitutus; scilicet ad uitam, & famam. & bona in pristinum statum in quem erat ante sententiam repositus ut l. 1. & l. fi. C. eo. tit. qā tantundem restitutionis gratia tribuit quantum condemna- tionis sententia ademit. dicit tex. in d.l. fi. ex quibus habes no- tare, qā verbum restituo, habet ampliorem significatum quā uerbum indulgeo, quia per unum restituuntur omnia, per alterum vero uita duntaxat, & propterea sis cautus ut in re- scripto gratiae quam impetrare cupis pro amico incarceratedo, utaris ut uerbo restituo. non aut indulgeo, vel alio simili uerbo arido. Bar. & Bal. in l. 1. in insulam. C. eo. tit.
- 4 Sed quæro si in re scripto utrumque verbum reperitur ex- pressum scilicet uerbum indulgeo, & uerbum restituo, vt qā princeps dixerit per indulgentiam nostram te restituimus, uel per nostram restitutionem tibi indulgemus, quidnam con sequitur reus per ista uerba dic secundum. Bar. in d.l. fin. qā ad omnia censetur esse restitutus. si enim alterum ex dictis uerbis per se omnia ista comprehendit, quando non reperi- tur limitatum, multomagis, quando habet aliud adiunctum per qā non debet eius ampla significatio restringi sed potius ampliari fauore liberationis ratione adiuncti, vide Bar. in d. l. fi. & uide quæ diximus sup. lib. 1. q. 4. & 5.

S V M M A R I V M.

- 1 Reus an censetur ad omnia restitutus si princeps dicat, faciunt tibi gra- tiam.
2 Verba dubia in materia gratiofa latissime interpretari debent.

- 1 Secundo quæro quid si papa, vei imperator in re scripto suo post narrationem criminis, & sententiæ dixerit, facimus tibi gratiam, an reus censetur ad omnia restitutus scilicet ad uitam & bona. dic qā sic. text. est not. in l. 1. §. fi. & ibi Bar. ff. de q. uæst. & Bar. in l. Gallus. §. & qd. si tantum. ff. de libe. & posth. & d.l. fina. C. de sent. pat. ratio est
2 quia tverba dubia in materia gratiofa sunt latissime interpre- tanda in fauorem illius qui recipit gratiam. l. fi. ff. de consti. principum. c. si gratio se. de re. crip. lib. 6.

S V M M A R I V M.

- 1 Banniti an recuperent bona sua publicata, statuto dictante omnes Banni- tos rebannendos.
2 Banniti qui dicantur secundum communem r̄sumi loquendi.

- 1 Tertiò quæro ciuitas fecit statu- rum, qā omnes banniti rebanniantur. an banniti quorum bo- na fuerunt publicata post gratiam pēna recuperent etiam bona, & sic an illud uerbum rebannire habeat vim restitutio- nis, uel indulgentiæ. & uidetur dicendum qā habeat vim sim- plicis indulgentiæ at tento maxime communi usū loquendi, quo isti condemnati pro criminis appellantur banniti. & ecō uerbo rebanniti dicuntur qui sunt a banno praediti, & sic a poena restituti. l. 1. & l. relegatorum. ff. de interdi. & relega. cō- trarium dicendum est, qā immo istud uerbum habet vim ple- ne restitutiois, & tales rebanniti poterunt recuperare bo- na, & famam, & omnia quæ prius per sententiam perdi- deranr, & fuerant priuati per rebannitionem, igitur quis dici- tur esse restitutus. ita dicit Bar. in d.l. fina. C. de sen. pass. immo communis v̄lus loquendi magis videtur approbare hāc sen- tentiā quam præcedentem contrariam, t̄ quia communi- ter solent vocari banniti illi, qui sunt damnati etiā pēna mor- tis pro quoque graui crimine. & rebanniti dicuntur illi qui sunt restituti aduersus dictam sententiam siue bannimentū per quam siue qā priuatus fuerat uita, bonis, & fama, nā pro- prie istud uerbum bannum vulgares accipiunt pro sententiā, & propterea dicunt quem esse captum bannitum, uel habe- re bannum capitū, qui est condemnatus poena capitū. & hāc qā disputauit la. de Are. vt refert Bar. in d.l. fin. & determinauit prout sup. conclusum est, alijs ēt rōnibus de quibus ibi per- cum, uide etiam Bar. in l. Gallus. §. & quid si tam. ff. de libe. & posth. & in l. 1. §. fi. ff. de quæsti. idem Bart. in l. non solum. §. fi. ff. de procu. Bal. in d.l. fi. C. de sen. pa. idem Bal. in l. si qua pēna. ff. de his qui sunt sui uel alie. iur. & per Mod. magis copio- ſe in d.l. Gallus. §. & quid si tantum.

S V M M A R I V M.

- 1 Restitutus an recuperet bona sua tam per fiscum alienata.
2 Princeps nemini gratiam concedere dicitur cum iniuria tertij.

- 1 Quartò quæro quid si bona isti⁹ restituti fuerant per fiscum alienata, an ipse restitutus poterit bona ipsa recuperare, & a possessoribus vindicare. dic qā nō. dupli ratione, prima, quia emptores dictorum bonorum sunt bonæfidei possitores, immo uero domini, quia eme- runta fisco, qui erat uerus dominus ipsorum bonorum, & sic non datur rei uenditio contra dominum. l. 1. & l. rem. & l. offi. ff. de rei uendi. & ipsi possitores sunt veri domini di- storum bonorum. l. bene a Zenone. C. de quadr. præscr. Item 2 quia princeps faciens gratiam alicui censetur illam impar- tiri sine iniuria, & præiudicio tertij. non enim v̄l æquum qā faciendo gratiam uni uelit inferre præiudicium alteri, quia semper ista conditio subintelligitur, sine præiudicio iuris alicui. l. & si sine. §. led quod Papinianus. ff. de minor. l. qā si mi- nor. §. sc̄uela. eo. ti. & Bar. in d. l. fi.

S V M M A R I V M.

- 1 Restitutus an posse illico pretium suorum bonorum consequi a fisco.
2 Possessor bona fidei quatenus pretium rei alienata teneatur restituere.

- 1 Quintò quæro nunquid iste re- stitutus, poterit sicutem consequi pretium dictorum bonoru- a fisco. Bar. in d.l. fi. dicit qā sic, quatenus ex eo effectus fuerit fiscus locupletior, alias nō l. sed & si lege. §. item si rem. ff. de peri. hære. quia fiscus succedit loco hæredis illius damnati. l. 2. C. de bon. proscript. & l. 1. C. de bon. co. qui ante sent. mor. sib. cō. qui cum sit legitimus, & bonæfidei poss. præium rei 2 alienatæ per ipsum t̄ eatenus tenetur restituere quatenus ex eo occupietior factus fuerit, & non aliter. l. tutor. ff. ad. l. l. ul. de vi. & ideo si præium prædictum suislet a fisco furto subtra- ctum, vel alio simili casu fortuito perislet non teneretur ad illius restonem cū non sit effectus locupletior. d.l. & si rem. & præium. vide Bar. in d.l. fi. C. de sen. pas.

S V M M A R I V M.

- 1 Rebannitus per statutum an censetur ad famam restitutus.
2 Princeps, & senatus famam restituere possunt.
3 Tollere potest qui, & condere.

- 1 Sextò quæro de uno dubio qd ex præmissis iniurgit, an rebannitus per dictum statutum di- catur restitutus ad famam. & sic an ciuitas per statutum pos- sit aliquem restituere famæ & v̄l dicendum, qā non. quia re- stitutio famæ, & digniratum dicitur spectare ad principem non autem ad ciues inferiores. l. 1. §. pen. ff. de postula. ubi dī
2 qā solus t̄ princeps, & senatus restituit famam. tu dic, quod aut infamia orta fuit de iure communi, aut per statutum, qā statutū ex aliquo delicto interrogat infamiam ex quo non orie- batur de iure communi, primo casu non potest nisi per Imperatorem, vel senatum famam restitui. d.l. 1. §. pen. secundo uero casu potest ciuitas ipsa per suum decretum, vel statu- tum restituere famam, t̄ quia cuius est condere eiusdem est tollere. l. nam natura. ff. de cond. inde. & l. nihil tam naturale. ff. de re. iu. & qui habet facultatem condemnandi habet etiā absoluendi potestatem. l. 3. ff. de re iud. & Bar. in d.l. fina. C. de senten. passi. & uide quæ diximus supra in lib. 1. in tit. deha- red. in 6. quæst.

S V M M A R I V M.

- 1 Iudex cum primum innocentiam carcerati scit ipsum absoluere debet.
2 Sententia diebus feriatis ferri potest in fauorem innocentis. Examina- tio, & tortura ferri potest diebus feriatis contra latrones, famosos.
3 Sententia condemnationis ferri non debet diebus feriatis.

De absolutione innocentis.

- Expeditis duabus speciebus re- laxationum, quando constat de criminis, & est lata sententia deuenientum est modo ad tertiam relaxationis speciem, 1 quæ fit propter innocentiam. t̄ Dic igitur quod quām pri- mū iudex cognoscit innocentiam carcerati, & de illa sibi constat, debet illum quām primum absoluere, & carceribus liberare. vt l. 1. in prin. & l. final. C. de custo. reo. ubi dī quod quām-

quamprimum reus est incarcерatus statim debet questio fieri ut reus cōdemnetur, & innocens absoluatur, de his enim quos tenet carcer inclusos aut conuictos uelox pena subducat, aut innocentis diutina carceris custodia non maceret ut l.2. & fi. C.de custo, reo, ibi aut liberandos diutina carceris custodia non maceret &c. & l. custodias, & ibi Bart. ff de 2 pub.iud. t̄ ubi dicit q̄ etiam diebus feriatis potest ferri sententia in fauorem innocentis, dummodo nō sint feriae, in honorem dei secundum q̄ tenet gl. ibi, & in l. dies festos. C.de feri. Examinatio tamen, & tortura fieri potest contra magnos latrones, & proditores patriæ conspirantes cōtra multorum salutem, & in similibus maioribus criminibus quocunque tempore quadragesimali, & feriato in honorē Dei, etiam si esset dies paschalis non sit aliqua differentia dierū solennium quo ad indagandum ueritatem ipsorum maiorum criminum, ut l. prouinciarum. C.deferi. & ibi gloss. & Bar. dic ergo sic, aut quærimus de examinatione, & inquisitione ueritatis, & tunc aut sumus in maioribus, & atrocioribus criminibus, & ista fieri potest quocunque die etiam feriato in honorē Dei, & paschali, d.l. prouinciarum, aut de alijs minoribus, & illa fieri potest similiter quacunque die, etiam feriata, dummodo non sit de maioribus diebus solennibus, ut per glo. & Bal. in d.l. prouinciarum, & d.l. custodias, 3 aut quærimus de cause decisione, t̄ & tunc aut sumus in materia condemnationis, & ista sententia ferri non potest tempore feriarum etiam q̄ sint ferie messium, uel uindemiarū, sed constiro de crimine sententię, & pænę executio debet differri in tempus iuridicum. Itē est proprius casus in d.l. custodias, de pub.iud. in fi. aut sumus in absolutione innocentis, & isto casu potest ferri sententia quacunque die feriata exceptis feriis introductis in honorē Dei d.l. custodia, & ibi gloss. & Bart.

S V M M A R I V M.

- 1 Inquisitus de crimen, & ob urgentia inditia tortus, & non confessus an debeat absoluī.
- 2 Absolutionis forma qualis quando reus indicia purgauit.
- 3 Reus qui per torturam purgauit indicia, & absolvus, an possit repeti su peruenientibus nouis indicijis.
- 4 Index quo casu accusationis abolitionem facere possit, sed non diffinitive absoluere.
- 5 Innocens, & non culpabilis in quo differant.

Secundo quero solutionem hu

ius memorabilis quæst. quæ s̄epius in factō accidit. t̄ Titius reperitur inquisitus de homicidio, q̄ Sempronium de nocte occiderat, deinde examinatus negauit, sed quia indicia contra ipsum aderant urgēter, iudex deuenit ad rigorosum examen, qui in tormentis similiter eadem negatiua perseuerant et instet: adeo, q̄ iudex considerans illum fuisse satis, competenter tortum secundum qualitatem indiciorum ex tormentis illum deponi fecit, putans per illam torturā purgasse indicia quæ contra ipsum militabant, modo reus ipse instat pro absolucione, & liberatione a carceribus: quæritur quid agendum sit? quidam dixerunt quod omnino ut inno cens absoluendus erit a carceribus liberandus ex quo non fuit repertus culpabilis, quidam vero dixerunt nullatenus absoluendum fore nisi expresse constiterit ipsum esse uere innoxium, quia nemo dici potest innocens nisi quando exp̄esse constat de innocentia sua, q̄ est quando repertus est verus reus criminis, ideo dic aut plene constat de homicidio, & de uero homicida qui est alius quam ipse Titius, & isto casu si constat iudici, q̄ Titius non occidit ipse, nec fuit criminis particeps: tunc, ut verus innocens debuit diffinitive absoluī ex quo plene constat de eius innocentia, & ita intelligitur tex. in l. i. & in fi. C.de custo. reo & l. i. §. fi. ff. de qō. & l. custodias, & ibi Bart. ff. de pub.iudi. aut constat de delicto non tamē de persona delinquentis q̄ fuerit alius quam Titius, & tunc non poterit dictus Titius ut innocens diffinitive absoluī ex quo nihil probauit de innocentia sua, sed propter torturam quam sustinuit in corpore dicitur purgasse indicia quæ contra ipsum erant, & ideo isto casu debebit absoluī ab inquisitione, & processu, quia non fuit repertus culpabilis. t̄ Et ista est vera forma absolutionis quando incarcерatus purgauit indicia, & nondum repertus est verus reus quam ponit Bart. in l. fi. in princ. ff. de quæstio. & hæc dicitur quædam sententia absolucione ab obseruatione iudicij, & habetur in l. properadum. §. & si quidem. C.de iud. & ibi gl. & Bart. & Moder. Et per istam absolucionem obtinebit liberationem a carceribus iuxta terminos. l. fi. ff. de requi. reis. & l. fi. C.de custo. reo. Et nota q̄ inter istas duas absolutions est maxima differentia, quia quando constat uere de innocentia ipsius Titii, quod est quando reperitur uerus homicidi

da ut supra dixi, absolvitur diffinitive ab ipso crimen, & a tota causa, ut verus innocens, & isto casu nullus poterit amplius de obiecto crimen inquirere seu alio quouis modo contra ipsum. d.l. fin. C. de cust. reo. quia obstat curia exceptio innocentia, & rei iudicat, ut l.2. C.de except. rei iud. & l. i. C. quando prouo, non est neces. & l. si cui. §. iisdem. ff. de accu. & quod ibi not. Bart. & l. si qui adulteri, super gloss. fin. C.de adulter.

3 Secundo uero casu quando purgauit indicia per torturam ista absolucione non obstat quominus possit cōtra ipsum absolutum de nouo procedi si noua indicia superuenerint, & sic ista absolucione non parit exceptionem peremptoriā rei iudicat, sicut precedens ad crimen, uel ad indicium secundū doctrinam gl. ibi, & dat saluberrimum cōsilium iudicii in istis casibus, dicens q̄ utile est non absoluere reum diffinitive, vt innocentem quādō iudex est dubius, & hoc potest facere iudex ut ipse dicit ex iusta causa, puta si habet reum accusatum, vel inquisitum in manibus, & habet sufficientia indicia contra eum qui pluries tortus non fuit confessus, iudex poterit si instaret pro absolucione illum absoluere a processu, uel ab obseruatione iudicij, ut supra t̄ & isto casu dicit ipse q̄ iudex potest accusationis oblationem facere non autem ipsum absoluere diffinitive a crimen, uide ipsum ibi qui dicit etiam q̄ ista faciunt ad q. quādō ipse disputauit, & declarauit in l. si quis. C.ad l. Iul. maie. & hanc op̄i. tenuit etiā Pet. de Bellape. ibi nemine contradicente, uide Bart. in l. i. in prin. ff. de quæst. & supra diximus, quod refert & sequitur Ang. de Aret. in tract. male. in glo. fama pub. in fin. & Pa. de Pu. in trac. syn. in c. uiso de repetitione torturæ, in fi. fo. 125. qui tamen moderni melius declarant verba Bart. in d.l. fin. dicentes q̄ illa absolucione non erat absolucione diffinitive a crimen secundum terminos. d.l. si cui. §. iisdem, & Labsen tem. ff. de poe. sed erit diffinitiva respectu abolitionis processus, & inquisitionis inde facte, unde non impedit q̄ superuenientibus nouis indicijis noua possit formari accusatio, uel inquisitio contra eundem reum per doctrinam glo. Bald. & Saly. supra relatam, & propterea bene dixit Bart. in d.l. fin. ff. de quæst. non repertum culpabilem absoluam, t̄ & non dicit innocentem, quia hoc uerbū (innocens) præsupponit & denotat omnimodam immunitatem, & parentiam criminis & doli. d.l. absensem, & Bal. in d.l. si qui adulteri. quamuis non desinit qui subtilizādo in uia disputativa tenere uelint idem denotari per uerbum innocens, q̄ per uerbum nō culpabilis, tamen in hoc ulterius non insisto postquādō habemus opinionem claram, quæ seruanda est in decisionibus causarum, & a qua nullatenus est recedendum, ut dicit Bart. in l.2. C. de poen. iudi.. qui male iudi. & Bald. etiam ibi dicit quod iudicando nunquam recedendum est a corruzione prudenter, maxime gloss.

S V M M A R I V M.

- 1 Testes de iure non admittendi an possint admitti in causa innocentie.
- 2 Testes qui ob reuerentiam non debet examinari, si examinetur ne iudicium quidem facit. Testes alias non admittendi in probanda innocentia admittuntur.
- 3 Reus quas habet excusationes proponere potest, & per domesticos innocentiam probare. Domestici testes admittuntur in probandis his quæ domi geruntur.
- 4 Inquisitus bona conditionis, & fame, potest innocentiam suam per domesticos, & alias non admittendos probare.

Tertio quero an in causis crimi

nalibus quando agitur de probando innocentiam accusati vel inquisiti t̄ admittantur domestici, & familiares, & alijs, qui alijs de iure non solent admitti: pro cuius facilitate notitia figurabo casum. Titius reperitur inquisitus de homicidio de nocte perpetrato, vult probare innocentiam per negotiū ab impossibili coartato loco, & tempore, dicēdo quod illa nocte eadem met hora, & momento quibus Sempronius fuit occisus ipse erat in domo sua una cum uxore s̄i lijs, & alijs familiaribus suis, adeo q̄ erat impossibile q̄ corpus naturale posset esse in duobus locis diuersis eodem tempore momento, uel si uellet probare quod illamet hora non erat ipse iacebat in lecto cum uxore sua nunquid hanc distantiā a crimen, & existentiam in domo sua poterit probare per cōsanguineos aut uxorem, & per testes familiares? & uidetur dicendum quod non, quia testes huiusmodi non dicuntur legitimū testes nec legitimā probationem faciunt, cōtra quos plures dantur exceptions adeo q̄ nedum in criminalibus ubi luce clariores requiruntur probationes. l. sciant cuncti. C.de probati. c. cum oporteat de accn. §. qō. 6. epiphaniū, & est glos. in c. ueniens, de test uerum etiam in causis ciuilibus non admittuntur nec fidem faciunt, ut habetur in c. in lite

Pauli Grilandi, De relaxat. carcerorum.

- c. in literis de testi. & not. Spec. in tit. deteste. in prin. §. oppositum uer. item quod est parens. & Barto. in l. i. §. diuus. el. i. & §. 2. Antoninus. ff. de quæst. & l. maritus. in prin. co. ti. ubi dicit quod testis, qui non debuit examinari propter reverentiam, ut sunt filii, famuli, & illi in quibus habemus imperium non solum plenè probant, sed nec templete, immo nec faciunt indicium, etiam cum tortura, ut dicit d. Hippo. de Marli. in l. i. §. ad q. in prin. ff. de quæst. in contrarium ratione est veritas, quæ quotiescumque tractatur, de probando innocentiam admittuntur testes, qui alias de iure non admitterentur, præterim quando aliorum testium copia haberi non potest, vel quando veritas aliter probari non potest, ita singulariter uoluit jo. de Ana. in consl. 59. principit, innocentibus. Spec. in tit. de inquisitione. §. i. in 5. col. uer. sed nūquid. & uer. generaliter 3 ubi dicit, quod reus potest pponere eas excusationes quas habet & probare innocentiam suam per domesticos, & concubularios suos secundum, quod tenuit Goffr. in tum. uer. led quæliter. ar. Tex. 12. q. i. sint manifeste. & c. seq. 2. q. 7. cum pastoris. & in c. ueniens. de test. & no. Barto. in l. quæties. C. de naufra. lib. 11. ubi dicit quod de his, quæ domi geruntur non solum domestici admittuntur ad testimonium, verum etiam isti tanquam melius informati ceteris præferuntur, maxime quoniam essent personæ honestæ, & fide dignæ ac probatae opinionis, ut d. c. in literis. de testi. & in l. consensu & ibi Bal. C. de repud. & uide latius. d. Hippo. de Mar. in d. l. i. § ad quæst ff. de quæst. ubi latius tradit istam materiam, & dicit hanc esse puram veritatem ab omnibus doct. approbatam.
- 4 Hæc tamen limita, & declara procedere posse, quando inquisitus esset bonæ conditionis, & famæ nec solitus in sanguine immisceri, vel ire de nocte, alias si esset vir factiosus, sanguinolentus, vel quod præcesserant graues inimicitiae inter ipsum, & occisum, & quod erat solitus ire de nocte sanguinolentus, vel si fuisse vilis illa nocte exire de domo armatus, & ambulare per urbem, uel ante domum illius occisi, & similia indicia & qualitates quæ sunt proxima factio & redidunt illum valde suspectum de isto crimine, uel si fuisse repertus eius gladius sanguinolentus de recenti, uel si in hoc loco homicidij fuisse repertum de mane birretum, scutia, calciamentum, chiroteca, uel quid simile ex bonis, uel arma quædam sicut gladius, pugio pars clipei, siue rotellæ, aut aliud simile quod redderet illum ualde suspectum, non crederem isto casu quod testes prænominati facerent plenâ fidem de illius innocentia, quia illorum depositiones eliduntur siue debilitantur per superscripta indicia, nisi forsan illa purgasset per torturam. ut sup. diximus in præcedenti. q. & ita teneo pro doctrinam Bar. in l. fi. in 2. col. ff. de quæstion. uide Angel. de Aret. in suo tract. male. in glo. fama publica. in 3. col. & Par. de Put. in tracta. lyn. in c. aduertendum. l. non omnes. §. a Barbatis. ff. de re milita. & quod ibi not. Bart. cui conclusioni non obstant ea quæ sup. in contrarium adducia fuerunt, quia loquuntur in uaria pena, & condemnationis, quando agitur de probando crimine ad effectum condemnationis, & poena, quæ sunt magis odiosæ. & ideo illis casibus probationes requiruntur luce clariores. d. l. fi. & c. Epiphanius. & cap. 1. cum oporteat. nos autem loquimur in materia innocentie, & absolutionis quæ est fauorabilis d. l. absentem. ff. de pen. & cap. qualiter, & quando. de accusat & c. ueniens. de testib.

Quarto quero quid si in carcera
tus criminis delati innocens demum repetus est de cuius innocentia plene constat iudici, nihilominus passus fuit maxima damna in corpore, & in bonis, quia habuit torturam, & carcerationem satis longam, adeo quod fecit magnas expensas tam in captura quam in carceratione prædicta, an habebit aliquod remedium ad recuperandum damna, & expensas huiusmodi, & contra quem. de hoc dicetur infra eo. lib. in tit. de expen. dam, & interel.

S V M M A R I V M .

- 1 Panæ suostantum tenent, & sequuntur auctores. Homicida puniri debet, sed quod gladio non feriere gladio non debent perire.
2 Homicidium an omnibus impunitur, si tres unum aggrediantur, sed unus tantum feriat, & occidat.
3 Intra municipalia regulariter factum puniunt.
4 Ius municipale non puniit eum, qui cum occidente est aggressus, sed tantum occidit.

Quinto quero quid si Gaius,
Sen. pronius, & Meius ensibus armati agressi fuerunt Titani, solum qui ab ipso Gaius vnico, vulnere imperfectus est, an ceteri duo ab isto homicidio, vt inuocentes poterunt absolviri, ex quo constat per vnum tantum. scilicet Gaium.

- homicidium ipsum fuisse commissum, & viderur dicendū, quod sic tamen quia poena suum tantum prosequitur auctorem, qui facinus patrauit. l. sancinus. C. de poe. nec ulterius progreditur merus, quædam reperiatur delictum. & l. fi. C. de episc. aud. ubi dicitur, homicida, quod fecit semper expectet. led illi qui gladio non feriere, gladio perire non debent. vt habetur Mart. 18. c. 22. q. 7. in prin. nec debent propterea amici, consanguinei, affines, & loci, & qui fuere noxij alterius criminis luere poenas d. l. sancimus. distingue aut loquimur de pena corporali, quæ infertur in personam, aut de poena relegationis uel pecuniaria, uel alia simili. primo casu, aut homicidium fuit commissum in rixa vel quadam repetitina, & in opere uiolentia, & aggressione, aut scienter, & appensate communicato con filio, & deliberatione prohibita.
2 Primo casu nidelicet quando loquimur de pena corporali, aut homicidium fuit commissum in rixa inopinato rume, & tunc aut loquimur, de iure communi secundum terminos legis Cornelie, de sicarijs, & non tenetur de homicidio nisi ille qui percussit. ceteri uero ut innocentes ab homicidio, & a poena corporali erunt absoluendi. ut l. i. §. diuus & l. fi. in rixa. & ibi Bart. ff. ad leg. Corn. de sica. & ratio est, quia isto casu iura non presumunt alios habuisse animum occidendi. d. l. fi. in rixa. in prin. ff. uero probaretur quod omnes pariter habebant animum occidendi, & eo animo insultarunt dictum Titium omnes pariter tenentur de homicidio. licet unus tantum percussit quia in ea lege non factum ipsum consummatum sed animus principaliter consideratur, ita dicit Bar. in d. l. i. §. diuus. & d. l. fi. in rixa. & l. in leg. Corne. ff. ad leg. Corne. de sica. & l. is qui cum telo. C. eod. tit. ubi si aliquis cum telo a matre ambulauerit animo aliquem interficiendi, licet ipsum non occiderit neque tetigerit nihilominus poena istius legis tenetur.
3 Aut loquimur secundum iura municipalia, quæ regulariter puniunt factum, quia regulariter imponunt poenam illi, qui committerit homicidium, & tunc ista poena corporali non punitur nisi ille qui re ipsa homicidium perpetrauerit. ar. l. 2. ff. ad leg. aquil. in qua lege aquilia principaliter consideratur, & punitur factum. t. qui occiderit, & c. uide Bart. in d. §. diuus. & in d. l. fi. in rixa. in prin.
Secundò autem casu principali, quando animo delibera to, & communicato consilio, aut loquimur de iure communi, secundum terminos d. l. Cornel. & omnes tenentur, quia omnes dicuntur habuisse animum occidendi. ut est gl. not. & ibi Bart. & doct. in d. l. fi. in rixa. in prin. & Cy. & Bart. in d. l. is qui cum telo.
4 Aut loquimur de iure municipali, secundum statuta locorum, & non tenetur nisi qui occiderit, & realiter percussit, ratio: quia statuta ipsa puniunt factum, & non solum animum, & sic potius attenditur factum. quam animus, quamvis ex facto solo sine dolo, & animo occidendi non infertur poena corporali: in tantum, quod lata culpa isto casu non æqui paratur dolo, ut est tex. in d. l. in l. Cor. & per consequens certi qui non percusserunt a poena corporali erunt absoluendi, sed tenentur de auxilio, & tauore minori poena, vt ibi peregit idem etiam tenet Bald. in l. non ideo minus. in pen. col. in ver. iuxta hoc quæro. C. de accusa. ubi dicit quod quādo plures sunt simul in eodem loco congregati, & contra vnum quem occiderunt aut vulnerauerunt, unusquisque tenetur de eo quod fecit, non autem de eo quod alij fecerunt, licet nisi factum magis distincte probaretur, quomodo, & qualiter unus impendisset auxilium alteri, & hoc quando facta sunt distincta non cumulata, &clare probantur ut l. 2. §. si quis. ff. ui bon. rapto.

S V M M A R I V M .

- 1 Homicidium, si unico iectu factum sit, & nesciatur a quo ex tribus, an omnes debeant condemnari.
2 Probatio in causis criminalibus luce clarior esse debet.
3 Percusus si quis sit a pluribus, & moriens post aliquod tempus nesciatur, ex cuius iectu, an debeant omnes percussores puniri.
4 Occidens qui dicit ad sui defensionem occidisse, an ratione dubietatis debet absolvi.
5 Clericus de iure canonico potius irregularis quam innocens censetur in dubio.

Sexto quæro prosequendo ma
teriam, quid si non appetat, & iudici constare non potest cuius iectu, & vulnere Titius interemptus sit tamen eiusdem terminis. s. q. Titius unico tantum vulnere percussus, & interemptus fuerit, an omnes sint condemnandi, de homicidio: uel omnes propter hanc dubietatem absoluendi. dic breuiter, quod si est tanta dubietas, quod nullo modo constare potest de uero percussore, potius omnes erunt absoluendi, quam omnes vel unus

- unus eorum condemnandus ita tenet eleganter d Spec. in ti. de hom. in 2. col. ver. Pone quod quatuor, ubi dicit φ si qua tuor erant in vna domo, & unus proiecit lapidem ex fenestra, & prætereuntem occidit, si constat φ unus ex illis quatuor proiecit lapidem tamen nullo modo constare potest qnisi illorum proicerit non erunt omnes condemnandi pœna capitidis, quia certum est φ unus rātum proiecit, ergo tres sunt innocentes, nec debent unius delicto cæteri innocētes puniri per l. sancimus. C. de pœ. & l. absentem. ff. co. ti. quia tūc 2 nō deficit ius sed probatio, vt l. sunt Titij. ff. de test. tute. † quæ quidem probatio debet esse luce clarior in causis criminalibus, & maxime in his in quibus tractatur de poena corporali. sciant cuncti. C. de proba. 2. q. 8. sciant, hoc tamen limitandum est nisi omnes illi quatuor studiosè, & communicato consilio accessissent ad illam domum in eaque ingressi fuis sent eo animo, & intentione, ut dictum Titium transeuntem lapide interficerent, quia isto casu omnes pariter condemnādi erunt poena capitidis, ille qui proiecit ex facto proprio, cæteri vero de mandato tenentur, ita dicit Spec. in d. tit. de homi. uer. pone.
- 3 † Posset etiam hic inseri alia. q. quid si plures isti percusserum Titium & intulerūt sibi plura vulnerāt qui post aliud tempus reperitur mortuus, & nescitur ex quo vulnere, quia habebat plura vulnera letalia in persona sua, & a pluribus aggressoribus illata, aut scitur ex quo vulnere periret tamen nescitur a quo vulnus ipsum fuerit illatum, & quid si habebat unicum vulnus letale, cætera uero duo uel tria minora non letalia, & a pluribus illata, & morruus fuerit, an omnes teneantur de homicidio quasi omnes occiderint uel nullus ratione dubietatis, de omnibus his uide Bar. in d. l. si in rixa. in 2. & 3. col. quæ hic non insero breuitatis causa quia sunt notissima.
- 4 † Et quid si duo adinuicem se insultarunt, & eodem tempore, & quasi momento admenantes adinuicem euaginatis ensibus vnu uenit occisus ab altero, superstes vero qui occidit dicit se defendendo illud fecisse ad sui defensionem, & probari non potest quis primo, & quis secundo insultauerit an ratione istius dubietatis ille occidens debeat absoluī, vide Bar. in l. 1. §. cum arietes. ff. si quadru. pau. fe. dica, & ibi late per d. Alex. in apostil. nunquid in dubio præsumendum sit illum fecisse ad sui defensionem uel ad offensam qui prius incepit. Quæ autem diximus supra de eo qui pluribus vulneribus confoſsus mortuus est, & apparere non potest, cuius i. q. uero periclit ratione dubietatis ne in punitur poena homicidij, illud est uerum de iure ciuili quando agitur de pœna corporali, quia tunc necesse est quod adsit dolus, & luce clarior probetur. l. in lege cor. ff. de lica. & l. fi. C. de prob.
- 5 † De iure autem canonico secus esset, quia in dubio clericus potius censetur irregularis quam innocens, & propterea debet se abstineat a diuinis licet clare perpendi nō posse an i. c. uero clerici vel alterius ille perierit, vt est tex. in c. significauit, de homi. & ibi Ab. lo. de lmo. & alij canonistæ, ratio est quia illud fit fauore anime, & nullum corporis detimento infertur abstinentia, sed te immiscendo posset esse periculum, ut ibi dicitur, vide etiam Bar. in l. si ex plagijs. §. 1. ff. ad leg. aquil. Bald. & Imol. in l. cum mulier. ff. solut. matr. in d. l. semel mora. co. ti.

S V M M A R I V M.

- 1 Consanguinei homicida ipsum cum armis associantes ad locum tutum defendendo a manibus inimicorum, & curia, an censeantur participes & consciū criminis.
- 2 Associans malefactorem ad recepcionem, an censeantur associæ ad maleficiū committendum.

Septimo & vltimo silentio non

- † prætermittam hanc vltimam q. in hac materia quæ sa- pius contingit in facto, quod si plures armati consanguinei, vel amici ipsius homicida statim completo homicidio in loco commissi criminis comparuerunt ipsumque homicidæ associarunt, & reduxerunt ad locum tutum ipsum defendendo a manib. inimicorum, & curiæ, an ut participes & consciū criminis, & auxiliatores sint condemnandi, & similiter an præsumendum sit φ fuerint consciū a principio de homicidio perpetrando, & quod communicato prius consilio illud fieri mandauerint uel studiosè procul steterint, & noluerunt se discooperire nisi post factum, nō teneantur de homicidio poena capitidis uel alia poena & qua. respon. quod aut isti associantes a principio communicato consilio cum ipso homicida uenerunt eo animo, & ad illum effectum, vt occultarent se propelocum criminis, & expectarent ibi donec perficeretur, & catu quo oportaret assisterent, & tunc teneantur: ut socij uel de auxilio, aut casualiter transiunt

per illum locum invenerunt eorum consanguineum occidisse Titium: idem est si post factum auditio rumore occurserunt eorum agnati, quia non præsumitur a principio illos fuisse consciū, & non tenentur prout in simili decidit Spec. in tit. de homici. uer. pon. quod quatuor homines &c. ita dicit Saly. in l. unica in 4. col. ver. ex 6. parte, & 5. col. uersi. ex nunc transamus. C. de raptu uirg. & Bald. in l. non ideo minus. C. de acc. in 8. col. uer. quæro an associans &c. ubi me lius declarat istum articulum, † & quærit an ille qui associat ad recessum uideatur associæ ad maleficium committendum, ita quod puniri possit, ut auxiliator? & dicit quod aut quis associavit ante factum, & nulli dubium est quod teneatur: aut post factum, & tunc aut immediate facto maleficio illi apparuerunt, & associarunt malefactorem siue homicidam, & tunc certum indicium est cōtra ipsos quod fuerint dicti maleficij consciū, & participes, & ut auxiliatores tenentur: ita dicit Bal ibi qui alleg. tex. in l. si uentri. §. fi. ff. de priui. credi. & ita dicit φ tenet Alb. ibi, & Cy. in l. 1. C. de nili agge. non rump. Aut assortiunt ex interuallo, & non potuerunt puniri ut socij de auxilio, φ opem præstiterint maleficio, sed poterunt puniri quemadmodum punitur receptator. ita dicit ipse qui dicit φ Alb. & alij doc. hoc idem tenet, qua pœna teneantur receptatores uideri potest in toto lit. ff. & C. de receptato.

S V M M A R I V M.

- 1 Compositio quid sit & quotuplex.
- 2 Qualitas essentialis triplex reperitur in qualibet anima rationali.
- 3 Compositio panarum quæ dicatur, & qualiter fiat.
- 4 Compositio panarum de concordia, & communis consensu fieri debet.
- 5 Ecclesia sanguinem abborere dicitur.
- 6 Compositiones panarum absque causa rationabili non possunt fieri.
- 7 Mulieri facilius quam uiro ignoscitur. Index ueniam indigno concedens prouocat uniuersos ad similia perpetrandam.
- 8 Compositio lite pendente fieri potest, non autem post sententiam.
- 9 Pecunia quæ pro compositione soluitur, fisco solvi debet.
- 10 Infamia ex crimine quibus uerbis aboleatur in compositione. Pacis sensu cum parte uel pecunia corrumpens, ne se accuset, infamiam non euadet.
- 11 Abolitio processus, & litis extinctio per quæ uerba fiat in compositione.

De panarum compositionibus.

Sequitur nunc declaranda alia species relaxationis quæ fit per compositionem panæ factâ cum fisco aut cum curia. Et hæc est prima quæ fit lite pendente, ut supra diximus.

- 1 Primo enim quæro quid sit cōpositio, ut præcedentium ordo seruetur. Respon. sumendo hoc uerbum compositione simpliciter, & generaliter. Compositio est plurimum simpli- cium commixtio partis ad partes: quæ cadit tam in rebus sensatis, & intellectualibus quam insensatis, & materialibus, vt est gloss. not. in c. 1. de sum. trin. in uer. simplex, quæ dicit φ in diuina essentia triplex figuratur persona sub eadem tam substanciali, & subiecto, eodem modo † in qualibet anima rationali, & in una essentia naturali siue substanciali spirituali triplex reperitur qualitas essentialis, scilicet intellectus ratio, & memoria, intellectus enim est qui comparatur patri ratio id est sapientia quæ comparatur filio, & memoria quæ comparatur spiritui sancto, de his tamen ulterius non me intromitto, quia non faciunt ad materiam nostram, hæc modica dixisse uolui pro aliquali notia istius uerbi, uide glo. ibi & latius d. Fely. in c. nouit. in 2. col. de iudi.
- 3 † Redeundo ad materiam nostram quæro quid est compositione in istis terminis. Respon. Compositio est cōuenio quædam per reum cum præside facta ex causalite pendente de dubio criminis statu, de soluendo fisco certam pecuniarum summam ad effectionem redimendi vexationes litis ut probatur in l. ab accusatione. l. destitit. & l. seq. ff. ad senatus consul. turpil. & in auct. de defens. ciuit. §. quia uero, & c. fina. de transact. ubi est tex. no. Et antequam ad ulteriora procedam, note φ in hac materia duæ sunt species compositionum, una est quæ fit cum fisco vel præside quæ concernit interesse recipi. Altera uero est quæ fit cum parte offensa quæ dicitur priuata ex quo concernit interesse priuatum. l. transigere. C. de transac. & d. c. fin. co. tit. Examinemus modo singula uerba dictæ compositionis publicæ, quæ fit cum præside uel fisco. Dicitur enim primo φ conuentio quedam & c.
- 4 Nam compositione ista fienda est de concordia & communi consensu, alias si uolenter fieret diceretur potius extoratio quædam illicita. l. 1. C. si per uim uel alio modo. l. extat. ff. φ met. cau. & l. 1. & 3. & l. lex iulia repetun. ff. ad leg. Iul. repetun. & ideo iudex vel alius magistratus teneretur in syndicatu ad restitucionem parti. d. l. 1. & l. lex Iul. & Lextat. quamvis enim com-

Pauli Grilandi, De relaxat carceratorum.

compositiones iste sepius fieri consueverunt per iudices ecclesiasticos etiam vbi de crimen plene constat, maxime in criminibus & in quibus veniret imponenda pena languis, & quia commutatur in pecuniaria pena. 17.q.4. si quis diaconus, & c. seq. & hoc est quia t̄ eccl̄ia abhorret sanguinem. c. sententiam sanguinis. ne cler. vel mona. & c. in Archiepisco pab. de rapto. l. diltin. c. 1. & de exect. præla. c. ex litteris. l. distin. liquis viduam. vide Abb. & do. loan. de Imo. in d. c. si quis diaconus. 17.q.4. & propterea iudices ecclesiastici sunt faciliores in cōponendo & commutando penas quam in rigorosa sanguinis effusione per iura prædicta: sed ista non dicitur proprie compositione dispensatio & commutatio penæ, vide Abb. in d. c. ticut, & c. sententiam. Item dicitur conuenitio facta cum præside ad differentiam illius quæ fit cum parte aduersa, nam il a propriè appellatur transactio. l. transigere. C. de transact. l. fallaciter. & l. f. C. de abolit. l. destituisse & l. ab accusatio. ff. ad senatusconi. turpil.

† Ex causa ideo dictum fuit, quia compositiones huiusmodi di absq; causa rationabili fieri non possunt. l. aut facta. §. f. & l. capitalium. §. solent. ff. de pen. c. sicut dignum. de homici. in his enim compositionibus plura sunt consideranda, & primo personæ conditio, ut si aliás sit nobilis & honesta persona & in similibus excessibus aliás non incederit, vt cum eo admittatur compositione, aliás si eset turpis persona & criminibus vel assuetus, non admittitur compositione sicut non admittetur dispensatio. vt d. c. f. de trans. & l. transigere. C. eo. rit. & l. f. C. de abolit. & l. 3. in f. C. de epi. audi. Item qualitas facti, ne, sit de atrocioribus vt est crimen hereticis, læse maiestatis, & similius: item tempus, locus, intentio delinquentis, etas, quia facilius cum minore quam cum maiore componitur.

7 † Item sexus, quia mulieri facilius ignoscitur propter sexus fragilitatem quam viro, dummodo non sit mulier maligna & rixosa, & in similibus astuta, quia non erit digna principis largitate & legis benignitate. d. l. 3. in f. C. de epi. c. audi. cum enim iudex indigno veniam indulget ad prolationis contagium prouocat vniuersos, quia facilitas venie incitium tribuit delinquendi. 23. est iniusta in fin. & in c. vt clericorum. de uit. & honest. cleri. l. 1. C. de emenda. propin. Specu. in titu. de aduo. §. consequenter. in fine. de qualitatibus enim prædictis considerandis habetur in l. resipicendum. §. delinqunt. & l. aut facta. §. r. & sequenti. ff. de pen. & l. capitalium. §. solent. eo. tit. c. sicut dignum. de homici.

8 † Lite pendente, ideo dicuntur ista verba, quia post latam sententiam sero fieret compositione, quæ fieri non posset per iudicem qui semel functus fuit officio tuo. l. iudex postquam & ibi Bart. ff. de iudic. c. in litteris. & ibi Abb. & innoc. de offi. deleg fieri tamen posset post latam sententiam, principis auctoritate & decreto. l. prima. in f. ff. de quæstio. & ibi Bartol. & Moder. Antequam plene costet de crimen, ideo dictum est quia liquidato crimen ferenda est sententia, & iuxta determinationem iuris pena erit certa statuenda sive declaranda in sententia. l. secunda. & l. f. ff. de custo. reo. & l. capitalium. in principio. ff. de pen. l. prima. §. primo. uersic. nam si quidem ff. ad turpillia. nisi eidē ratio & vrgens causa aliud suaderet, quod pena iuris permutteri vel alterari deberet quod iudex facere potest, quia istud arbitrium habet a iego vt l. e supra diximus in titu. de legiti. senten. execut. quæstio. 6. sive ultima. & haberetur per Bart. & docto. in dicta. l. aut facta. §. fina. & l. quid ergo. §. poena grauior. ff. de his qui not. infamia. & alijs iuribus ibi not. ex quo, sequitur quod postquam reus fuerit confessus crimen non poterit amplius fieri ista compositione, sed debebit ferri sententia & certa pena declarari. Sequitur in themate de soluendo fisco & c. tpe cunia enim quæ soluitur pro compositione regulariter debet p. dñi f. co q. ita cōpositio succedit loco penæ. l. tenas. §. li q. de latore & §. lequen. ff. de iure fit. de iure in. ca. nonico. in foro ecclesiastico alio modo applicantur ista pecuniae compositionum, quia illarum medietas applicatur eccl̄ie; altera vero medietas distribuitur inter pauperes, nisi episcopus eset pauper, quia tunc posset illam medietatem pro suis indigentibus retinere. c. presbyteri. de pen. 17.q.3. qui subdia. conumaliā enim si iudex pecunias ipsas pro te retineret vel imburssaret, teneretur crimen peculatorius & de barataria commissa, tenereturq; illas integraliter parti restituere re cū maximo eius dedecore & ignominia. l. 1. 2. & 3. ff. ad leg. ita reperim & not. in ca. sciscitatus. de relaci. Dicitur etiam fit applicanda ad differentiam illius quæ applicatur parti quando fit priuata compositione quæ fit per transactionem. d. l. transigere. C. cod. titu. Supereft ultima particularē declarans ad effectum abolendi processum & redimendi. & c. t̄ hæc verba non absq; ministerio fuerunt apposita secundum Bart. in lis qui reus. ff. de public. iudi. & int. si reus paratus. ff. de procur. nam ex ipsis verbis euitatur infamia: quæ oritur exilio criminis quando constaret de illo & ferretur

sententia, vt latius infra dicitur in sequen. quæst. præterea si diceretur: ad effectum euitandi penam, non valeret compositione tanquam facta in fraudem filii. l. imperatores ff. de pollicita. & reus per illa verba censetur virtualiter fateri delictum, & non posset infamiam euitare. l. quoniam. ff. de his qui not. infamia. qui uero pacificatur cum parte, vel illam pecunia corruptit, nec accedat ad curiam ad illum accusandum, non euadit infamiam, nec tollitur proprietaria effectus accusationis vel inquisitionis & nihi. sibi prodest compositione quo ad curiam ac si nihil fecisset, & ita sape faciunt iudæi Romæ, quia pecunia corruptum aduersarium ne accedit ad curiam & crimen iudici deferat. nihilominus postea per exploratores secretos quos spionos vulgariter vocant solent crimina postmodum deferriri & comperta veritate actius puniuntur, & sic illarum pecuniatum expositio nihil sibi prodest. l. fin. ff. ad turpi l. fallaciter. & l. f. C. de abolit. vide Bart. in d. l. is qui reus per illa enim verba, ad effectum redimendi vexationes litis & c. nota quod per ista verba fit abolition procellus & litis extinctio, † & perdendo vexationis iudicium redimit quietem. argu. l. f. C. de feri. l. pr operandum. C. de iud. & c. fine in litibus. de dolo & contu. & nota etiam quod per compositionem huiusmodi fit abolition procellus, non tamen reus abtoluitur vt innocent per diffinitiuam sententiam. quia ad illam deueniri non potest nisi plene constituerit de illius innocentia. vt supra dictum fuit in titu. de absolutio Inno. in 2. q. & not. in l. 1. §. fina. ff. de quæstio. l. custodias. & ibi Bart. ff. de publi. iudi. vide etiam dominum Pari. de Put. in d. tuotracta. syndica. in cap. compositione. fol. 40. vbi latius ceteris hanc compositionis materia exponit.

S V M M A R I V M.

- 1 Compositio cum quibus personis fieri possit.
- 2 Crimina venie remissionem semel tantum habere possunt.
- 3 Compositiones penarum quandam gratia speciem continere videntur.
- 4 Venie facultas incentiuū tribuit delinquendi.

Secundo quæro cū quibus[†] personis fieri possit compositione. respon. q. non debet cum omnibus indifferenter fieri, sed cum illis duntaxat de qui bus speratur quod amplius in eisdem criminibus non incident & qui erroris commissi facile se emandabunt, & cum illis quoq; qui semel tantum inciderunt in crimen, non autem cum illis qui delinquendi consuetudinem contrixerunt. l. 2. in f. C. de epi. audi. vbi singulariter dicit Imperator † remissionem vniq; criminis nisi semel commissa non habeant nec in eos liberalitatis Angustæ referatur humanitas, qui impunitatem veteris admitti non emendationi potius, quam consuetudini deportauerint. & licet tex. ille loquatur in casu quo delinquens ex mera principis liberalitate ueniam consequitus fuit, nihilominus doc. ad hanc compositionis speciem frequenter accommodant, & merito, † quia compositiones huiusmodi speciem quandam gratia in se contingere dicuntur per quas primo conseruatur fama illæsa, & proprii criminis pena minuitur. in c. de traſ. 17.q.4. si diaconus. & in c. 2. de pen. c. sicut dignum. de homi. & ideo negari non potest q. quandam gratia speciem in se non continet, uide tex. not. l. 1. C. de emenda propin. ibi quos ad uitæ decora domesticæ latidis exempla non revocant, correctionis saltem medicina compellat. ad idem est tex. iuncta gl. in c. ut clericorum de ui. & ho. cleri. & Spec. in tiru. de aduo. §. & consequenter. in f. 2. 3. q. 4. est iniusta. in fine. dum dicitur cum uni iudex indigno ueniam indulget ad prolationis contagium prouocat uninerlos. † facultas enim ueniæ incetiū tribuit delinquendi. & propterea qui huiusmodi moribus corrupti sunt ab ipsius compositioni beneficio tanquam indigni merito repellendi sunt per iura prædicta.

S V M M A R I V M.

- 1 Compositio in quibus casibus, super quibus criminibus, & an in omnibus fieri possit.
- 2 Index in atrocissimis delictis principi inconsulto componere non potest.
- 3 Index quibus casibus seu causis moueri possit ad componendum, & ad penas mitigandos.

Tertio quero in quibus casibus
† & super quibus criminibus fieri possit hæc compositione, & an liceat in omnibus generaliter componere. Respon. quidam dixerunt, quod in illis casibus & criminibus in quibus reus

reus transigere potest, in eisdem quoq; ei componere licet, ita econtra vbi transactio denegatur ibi etiam compositio non permittitur, quia compositio & transactio idem sonat ut est tex. in l. ab accusatione. in princ. ff. ad turpil. & in c. fi. in prin. de transact. tu autem dic, aut loquimur de compositio- ne priuata illa. s. quæ fit cum parte offensa & quæ concernit interesse priuatum: & ista habet conformitatem & similitudinem transactio- & farendum est quod fieri potest in casibus & criminibus illis in quibus transigere licet per d. l. ab ac- cusatione, & per ea quæ notantur in d. c. fi.

Aut loquimur de compositione publica quæ fit cum fis- co vel curia, & quæ concernit interesse publicum. Et ista indistincte in omnibus criminibus fieri potest ex quo succe- dit loco pœna. d. c. fina. de transact. & c. 2. de pœnis. 17. q. 4. si quis diaco. not. Bald. & doc. in l. venia super gl. fi. C. de in ius voc. t. tu autem clarius distingue quod aut nos sumus in atrocissimis delictis vt est crimen læsa maiestatis & hæresis, raptu virginum, & similiū, & in istis iudex componere non potest nisi principe consolto & de eius expresso manda- to. l. quisquis. in prin. & l. meminisse. C. ad leg. in l. maiest & l. 1. in prin. l. lege. 12. tabul. & l. fi. ff. eo. tit. ratio est quia per istud crimen in personam ipsius principis vel sui status tranquilli- tatem machinatur, vt in d. iuribus. & l. maiestatis. ff. eo. ti. & ideo in illis non licet cōponere absq; illius sciētia & cōsētu q; principaliter Iesus reperitur, ut d. l. meminisse. & l. j. ff. eo. ti. & l. vnica. C. de raptu virg. §. pen. vbi est inhibita concordia patri puellæ raptæ cum iplo raptore. Aut sumus in alijs cri- minibus atrocioribus istis exceptis, vt est crimen assassinij, fallæ nonetæ, veneni propinationis, homicidij & similiū, & tunc aut plene constat de crimine, aut non constat plene, sed ad hanc pœmptionem vehemētes, & indicia vrgentia, primo casu non licet iudici ad compositionem iplam deuenire, sed debet prosequi causam vñq; ad finem, & certam ferre sententiam penasq; a iure statutas imponere. l. cum reis. & l. sanctimus. C. de pe. & l. fi. C. de cust. reo. quod uerum puto ni si t. iudex ex iustis & rationabilibus causis ad aliud declaran- dum moueretur, quia si aliqua iusta causa est, minoris artas ignorantia, error, casus fortuitus, aut iustus dolor, vel alia si- milis cā quæ animum iudicatis moueret ad mitigandum pœ- nas & iuris statuti rigorem, tunc ad compositionem istam deuenire posset, quippe cum pœnas certas a lege statutas ex qualitatibus & rationibus & causis supradictis minuere alle- uiare uel in alteram speciem commutare potest etiam si fe- ratur sententia, & hoc arbitrium ipse iudex habet a lege, ut supra latius diximus in titu. de executio. sent. q. 6. l. respicien- dum. §. delinquunt. & l. aut facta. §. fin. l. si quis aliquid. §. in- strumenta. & l. absentem. §. fi. ff. de pœn. l. quid ergo. §. poe- na grauior. ff. de his qui notan. infam. l. ab accusa. in princ. ff. ad senat. consul. turpil. uide tex. ualde not. in c. fi. de transact. & Specu. in titu. de præparat. iudicio. §. primo. uersicu. circa iudicem. & uersicu. cæterum. & habetur. 90. distincti. studendū. & 5. quæsti. secunda. si primates. & ibi Domi. Archidiac. 17. quæstion. 4. qui subdiaconum. ubi de multiplici compositio- ne pœnarum habetur mentio. & per canonistas in dicto ca- fina. de transactio. & in cap. 2. de pœn. & ibi Abb. Secundo ue- ro casu quando non plene constat de culpa rei, & tunc nulli dubium est quod fieri potest compositio per iudicem, cō- cordata tamen parte læsa, & ita intelligatur tex. in dicto ca- fina. de transact. & in dicto c. secundo. de pœn. & 5. quæstio. secunda. si primates. & 90. distincti. studendum 23. quæstio. 5. circumcelliones. & 22. quæstio. 4. Innocens t. alias si fieret compositio parte non concordata posset reclamare in iudi- cio & prosequi iudicium contra ipsum reum pro suo inter- esse. ita not. c. tenuit Salicer. in l. si pro fure. ff. de condi. furt. & est gl. not. & ibi Bald. & in l. venia in gloss. fina. C. de in ius uocand. duntamen compositio ipsa fiat aliqua rationabili causa & cum persona honesta quæ istud beneficium merea- tur, consideratis etiam criminum qualitatibus, & facti cir- cunctantijs, & his similibus, ut in dicto capitulo fina. in fin. de transactio. & habetur in capitul. significasti. de homi- cid. & per Bar. in d. l. respiciendum. §. delinquunt. & l. aut fa- ta. l. si quis aliquid. §. instrumenta. ff. de pœn. & Bart. in l. 3. §. diuus. & in l. si in rixa. ff. de his qui notan. infamia. t. Aut su- mus in minoribus delictis, in quibus iudex habet maius ar- bitrium, & non est dubium quod iudex potest in illis quan- docunq; deuenire ad compositionem parte maxime con- cordata, ut dicunt canon. in dicto cap. fina. de transact. & in dicto cap. secundo de pœn. & Archidia. in dicto cano. stu- dendum. 90. distincti. & 5. quæstio. 2. si primates. & per Specu. in titu. de offici. om. iudic. §. deseruit. uersi. & generaliter. & idē Specul. in titu. de præparat. iudi. §. 1. uersicu. circa iudicem, & idem etiam in titu. de treug. & pac. per totum: ubi plenius uide. Quibus sic supra conclusis non ob. tex. in c. 1. & 2. de collu. dereg. ubi not. quod licet partes ipsæ s. reus & accusa-

tor inter se cōposuerint, & concordauerint, adeo quod cri- men intentatū non prosequerentur ulterius, nihilominus iu- dex nō debet desistere, quin ad vñteriora procedat usq; ad finem, quia ibi fuit facta collusio fraudulenta inter partes ip- sis interueniente pecunia, & ad effectum fraudandi iudicij siue filiū, & propterea non tolleratur quin ea non obstate ad vñteriora in crimine procedatur. & hoc uidetur innuere tex. ibi in fi. in uers. nō ex charitate: & melius gl. in d. uers. hoc declarat, quod facta bono zelo tolerari potest, per tex. in d. c. fi. de transact. & 5. q. 2. si primatus & 90. distin. uidendū. ui- de Abb. & Io. de l. mol. in d. c. 1. & 2. de collu. dereg. & in d. tit. ff. de transact. & Spec. in d. tit. de offici. omn. iud. d. §. deseruit. §. generaliter. & per d. Fel. in rubr. de treug. & pac. & per Io. And. in add ad Spec. in tit. de præpara. iud. §. 1. uers. led qd si est iam in causa conclusum & c. vbi allegat multas cōcor- dantias & doctrinas doct. adhoc vide Bart. in l. cōgruit. ff. de offici. prælid. in fi. & Bal. in d. l. transigere. C. de transact. & idē Bal. in l. uenia. in fi. C. de ius uocand. & Ang. in auth. ut litig. iurent. §. fi. Bal. in l. qdā estimauerūt. ff. si cert pet. & in d. l. ex sti- pulacione. C. de sent. & interloc. omn. iud. & uideas etiā licet confuse loquatur in hac materia dominum Paris. de Put. in suo trac. synd. in c. cōpositio. fol. 40. & Bar. in d. l. is qui reus. ff. de pub. iud. & Panor. & canonistas in d. c. fi. de transact. & c. 2. de pœnis. cum similibus.

S V M M A R I V M .

- 1 Reus an dicatur delictum confiteri per compositionem factam cum fisco cum consensu partis læsa.
- 2 Reus componens quando delictum fateri censeatur.
- 3 Aduocati & procuratores compositionem fieri procurantes, qua debet uti cautela, ut compositio sit iusta.
- 4 Compositio priuata de famoso crimen facta cum parte irrogat infamiam.

Quarto quæro an per composi-

- 1 tion. em t factam cum curia uel fisco interueniente consensu partis læsa, reus censeatur frateri delictum, ita quod incur- rat infamiam saltem facti. Respons. aut compolitio ipsa fit mere cum præside uel iudice pro publico interesse & secun- dum illam formam traditam supra. q. 1. scilicet ad effectum euitandi incommoda litis & redimendi vexationes iudicij, & nullam incurrit infamiam isto casu, nec iuris, nec facti, quia per illa uerba nunquam uidetur fateri delictum secundum qdicit Bar. in l. infamem. ff. de pub. iud. & in l. iusiu. & ad pe- cunias. §. ait p̄tor. ff. de iur. iu. uide etiam Bart. in l. si reus para- tus. ff. de procur. ubi tradit istam cautelam quādo fit ista obla- tio per compositionem cum curijs, uide Bal. in d. l. si reus pa- ratus & in l. si seruum. §. nunc uideamus. ff. de uerbor. obli- gatio. & Bart. in l. quoniam intelligitur. ff. de his qui no. infamia.
- 2 t Aut compositio ista fit ad effectum euitandi pœnam cri- minis, & hoc exprimitur in compositione, & isto casu nullū dubium est quod reus per ista uerba censemur fateri delictū quia uidetur timere pœnam sibi inferri, quam nemo timere debet nisi ille qui est peccator & in culpa ut no. in l. i. in prin- cip. ff. de iust. & iu. & per consequens isto casu euitare non po- terit aliquam infamie notam saltem facti per quam grauat- tur eius opinio apud graues & honestos viros, uide Bar. in d. l. infamem. & d. l. quoniam.
- 3 t Et ideo sit bene caurus aduocatus, uel procurator qui ha- bet cliētulum suum incarceratum uel sub fideiussore obno- xiū, qui cupit per compositionem istā a curia & illius mo- lestijs liberari ut bene forment dictam compositionem & aduertant diligenter ad rationem siue causam compositionis quæ exprimitur, ut nullam faciant mentionem de pœna neque de crimine saltem dispositiue, sed solum assertive & sub generalibus uerbis dicēdo, quia Titius reperitur in car- ceratus siue inquisitus & sub fideiussore detentus pro tali af- ferto crimine scilicet furti, homicidij, vulneris, insultus, & similiū, ut dicitur perpetrati in persona uel in bonis Sem- pronij, ut dicunt, quod tamen esse uerum per dictum Titius ex- pressè negatur, nihilominus quia dictus Titius est pro suis negotijs grauiter occupatus, uel est de proximo recessurus ad longinas partes ibi diu moraturus. uel est debilis, in- firmus, pauper, aut aliam similem iustā causam exprimere, id circo cupiens reb. suis quiete uacare, & ab huiusmodi mole- stijs criminalis curiç & aetis judicialib. liberari, ad infra scriptā cōpositionē deuenit cū Magnifico & eccellētiss. viro Do. N. Præside, prætore, uel iudice, ut solueret centum n̄sco, & libe- retur ab omni inquisitione, & processu præsentis causæ, uide Bar. in d. l. si reus paratus, & d. l. infamem, & l. quoniam, & Spec. de offici. om. iudic. §. 6. uer. & generaliter, & in titu. de præparat. iudicio. uer. circa iudicem, & in titu. de teste. §. 1. 10. uers.

Pauli Grilandi, Derelaxat. carceratorum.

- versi. si. ubi dicit quod iudex si uiderit expedire concordiam poterit quandoque partes terrere ut deueniatur ad compositionem, uide tex. in c. fi. de transact. & in c. 2. de poen. & 17. q. 4. qui subdiaconum.
- 4 Aut nos loquimur de compositione priuata quae fit solum cum parte paciscendo cum illa, & si compositio ista fiat super etimine famoso, & reus incurrit infamiam, quia per hoc videtur fateri delictum, & iste est calus iu. d. l. quoniam. ff. de his qui not. inf. & l. athletas. §. fi. codem titu. & ibi Bart. hoc tamen limitandum puto quando ista concordia fieret priuatum, & extra iudicium ignorante iudice, & curia, sed si fieret in iudicio mediante iudice, postquam precesserat prior compositio cum curia, & fieret ad effectum eximendi reum ab ipsis vexationibus, & molestiis iudicialibus, non crederemus isto casu reus incideret in aliquam infamiam, per ea quae supra diximus in precedentem membro, uide Bar. in d. l. si reus paratus, in d. l. infamem.

S V M M A R I V M.

- 1 Compositio ansit ualida cum fisco absque partis assensu facta.
- 2 Compositio, & pecuniae fisco solute succedunt loco pena.
- 3 Compositio extra judicialiter fieri potest iudice absente, cui non praedi-
catur.

- 1 Quinto quæro an ualeat compo-
nitio facta cum fisco uel curia sine consensu partis offendit. Respon. aut nos loquimur de interesse fisci quo ad poenam criminis, & isto respectu ualeat compositio, quia semel cum fisco concordatum fuit, & satis factum, ideo non poterit isto respectu amplius molestari, argu. l. transigere. C. de transac. & l. 4. §. ait prætor. ff. de re iud. ea maxime ratione, quia compositio ipsa, & pecuniae quae soluuntur fitco mediante compositione succedunt loco poenæ. ut l. si donatæ. §. 1. ff. de donat. inter uir. & dicemus infra. q. seq. aut loquimur respectu partis, & sui interesse, & ex quo pars huic non consensit non præjudicatur sibi quo ad suum interesse, & poterit prosequi iudicium contra ipsum, sicut contra, quando compositio fit cum parte extra judicialiter absente iudice per quam non prædicatur fitco. l. quoniam. ff. de his qui notan. infam. & no. in l. transigere. C. de transac. & ibi Bartol. codem modo non debet prædicare parti quando fuit facta cum sola curia ar. l. fallaciter. & l. seq. C. de abolitio. & ideo isto casu pars poterit prosequi iudicium ratione sui interesse: sed reus tutus erit quo ad poenam, per ea quae supra diximus, si uero facta fuerit, cum vitroque scilicet fitco, & parte, & tunc tutus erit in omnibus, vt l. 1. C. de abolit.

S V M M A R I V M.

- 1 Index superuenientibus nouis indicijs an possit inquirere de crimeni super quo fuit facta compositio.
- 2 Absolutus ab inquisitione potest iterato repeti si superueniant contra eum noua indicia.
- 3 Procedi quando possit super codem crimenem iā compositio, aut abolito.

- 1 Sexto postquam reus fe-
cit t. compositionem cum curia, an iudex poterit postea si forsitan superuenerint noua indicia super eodem crimenem contra ipsum inquirere. Respon. in hoc casu repetenda est distinc-
tio, quam supra proxima q. posui, q. aut pars, & fitco si nul-
concordati fuerint, & non poterit amplius nec curia nec priuatus super dicto crimen procedere d. l. 1. & l. fallaciter. C. de aboli. & per Bald. in d. l. transigere, quia compositio, & illius solutio facta fitco succedit loco poenæ. l. si donatæ. §. 1. ff. de dona. inter ui. & vxo. idem tenet do. Par. de put. in tract. syndi. in c. an facta compositione, fol. 4. 1. in 2. colum. aut alteri istorum duntaxat fuit concordatus, & ille qui fuit extra concordiam non impeditur quo minus iudicium prosequi saltem pro suo interesse, ut supra proxime dictum est, ar. d. l. fallaciter, in princ.

- Sed contra predicta oppono de l. si cui. §. hisdem. ff. de acc. & l. fallaciter. C. de abolitio. ubi semel abolita accusatione vel inquisitione, si postea noua superuenerint indicia non impeditur iudex quominus possit de novo contra dictum reum compositum procedere, & est gl. no. in l. si quis adult. in fi. C. de adul. ubi ille t. qui semel absolutus fuit ab inquisitione, & processu, siue ab obseruatione indicij, non est tutus quo minus si postea superuenerint noua indicia curia non possit iterum contra ipsum procedere, de quo late diximus supra in titu. de abo. in q. 2. Solu. iura illa procedunt quando est facta abolitio criminis gratuita, uel quādō reus purgauit indicia per torturam, & sic quando fiscus nihil consequutus

fuit pro pænæ uel loco penæ, nos autem loquimur in casu in quo facta fuit compositio, & soluta pecunia fisco que loco pænæ succedit, vt d. l. si donatæ. §. fin. ff. de don. inter uir. & vxo. & l. senatus. §. si quis delatorem & §. le. ff. de iu. fis. & hoc quo ad interesse publicum, & fisci: quo autem ad interesse priuatum non putarem istum etiam esse tutum qui compo-
suit nisi quatenus cum parte concordauerit eo q. sua inter-
est, & quatenus concernit interesse priuatum, ut supra pro-
xime diximus, uide Bar. in d. l. si cui. §. hisdem.

Iterum oppo. d. l. 1. & l. fallaciter. C. de abolitio. ubi distin-
guitur, t. aut abolitio processus fuit impetrata a præside vel
prætore, aut a principe, primo casu non tollitur quominus
iterum possit ex principis rescripto super eodem crimen
procedi, secundo autem casu quando a principe obtinuit
abolitionem erit tutus perpetuo. Sol. ibi loquitur in simpli-
ci abolitione gratuita quae gratis fuit obtenta, hic uero in
compositione quae fit ex causa onerosa, & ideo non est bona
consequentia de uno ad alium ex quo iunt diuersa. l. fin.
C. de codicil. & l. 1. C. de impu. lucrat. descrip. li. 1. 2.

S V M M A R I V M.

- 1 Reus pro quibus criminibus relaxari possit sub fideiussoribus.
- 2 Index retinens paratum præflare fideiussorem idoneum, syndicatu conueniri potest actione iniuriarum.
Mulier honesta in leuibus delictis non debet personaliter detineri.
- 3 Mulieres impudice & in honestate etiā pro leuibus detineri possunt crimi-
nibus.
Reus non relaxatur fideiussoribus, si crimen atrox sit.
- 4 Membrorum suorum nemo est dominus.
- 5 Reus an possit relaxari fideiussoribus si pæna sit arbitraria.
- 6 Reus an possit fideiussoribus relaxari si in defecatum pena pecuniaria ef-
set imponenda corporalis. & nu. 7.
- 8 Index an possit nobilem magnæ conditionis de aliquo crimen detinere
sub cautione relaxare, donec processus fiat.
- 9 Index circa custodiam & modum detentionis reorum amplius habet ar-
bitrium.

De fideiussori bus reorum.

Supra proxime vidimus de cō-
positionibus pænarum, primam speciem relaxationis reorū quando de crimen nondum plene constat, videndum
est modo de alia specie relaxationis quae fit dum crimen est
dubium, & iudex est in actu inuestigandi ueritatem quæ fieri solet mediante fideiussore præstito pænæ reum de se repre-
sentando toties quoties fuerit requisitus, uel de non recedendo
de ex certo loco sine iudicis licentia, sicut de non excendo
de ciuitate, oppido, castro, aut palatio prætoris, & de soluen-
do penam.

- 1 Videamus t. nunc pro quibus delictis sit relaxandus reus
sub cautione prædicta. & dic aut sumus in criminibus in
quibus uenit imponenda duntaxat pæna pecuniaria, quo ca-
su aut reus fuit confessus vel plene conuictus, & non debet
relaxari, sed detineri donec soluat penam l. si confessus. ff.
de custo. reo. aut non fuit confessus neque conuictus, &
debet relaxari præstita idonea cautione de se representando vel
de non recedendo ex certo loco, vt dicit Bar. in d. l. 1. ff. de
custo. reo. ubi post laco. de arena declarat istum artic. redu-
cendo ad practicam, pro quo facit tex. in l. fi. C. eo. tit. & l. 1.
& l. si quis ff. eo. titu. in quibus iuribus in effectu disponitur
quod in criminibus illis in quibus uenit imponenda poena
pecuniaria reus debet præstito idoneo fideiussore relaxari,
& ratio est, quia pæna ipsa pariformiter satisfieri potest fisco
per fideiussorem sicut per ipsum, & principalem argu. l. deni-
que & l. sequen. ff. de iur. fis.
- 2 t. Quinimo si iudex uellet retinere eum qui est paratus præ-
stare idoneum fideiussorem possit agi contra ipsum in syn-
dicatu actione iniuriarum, ut not. Bar. in l. si uero pro con-
demnatione. §. 1. ff. qui satisda cogant.

Fallit regula ista quando reus non haberet fideiussorem
idoneum quia tunc detineri poterit secundum Bar. in d. l. 1.
ff. de custo. reo. & in d. l. si uero. §. 1.

Mulier autem honesta in causis criminalibus si crimen sit
leue vel de non atrociorib. non debet personaliter detineri
neq; incarcerari, sed fideiussoribus relaxari si habeat faculta-
tem fideiubendi, si uero non haberet fideiussorem similiter
non detinetur, sed statur sue iuratoriæ cautioni, & relaxatur
si autem crimen esset de atrocioribus, tunc non incarcera-
tur apud uiros, sed intruditur in monasterium uel assisteriū
custodienda, uel apud honestas matronas conseruatur, ita
dicit tex. no. in auc. ut nulli iudi. §. necessarium. uersi. si vero
crimen, translata in auc. uero crimen, translata in auc. novo
iure.

3 iure. C. de custo. reo. hoc tamen intellige de mulieribus honestis, & quæ honestam vitam agunt. f. mulieres vero impudicæ, & inhonestæ nō habent istud priuilegium. ita dicit Bar. in d. au&t. ut nulli iudi. d. § necessarium. uide Bal. & doct. in d. auc. nouo iure.

Quando vero crimen est atrox vel est tale de quo uenit imponenda poena corporalis, siue corporis afflictiva, isto casu non debet reus regulariter fideiussoribus relexari, sed personaliter detineri. rō est ne eludatur iudicium si postquam repertus fuisset culpabilis fugam arriperet iudicium eludetur, qm̄ huic pena corporali non pōt per alium quam per ipsum rem reum principalem satisficeri etiam si fideiussor expresse se obligasset ad poenam corporalem, & diceret velle subire poenam in corpore suo in euentum, in quem delatus curia reperiatur culpabilis, nō pōt, f. quia nemo est dñs membrorum suorum. l. liber homo. & ibi Bar. ff. ad l. Aquil. & uide Bar. in d.l. i. de custo. reo. & uide. 2 3. q. 5. de occidendis. & c. si non licet. & c. cum homo. in quibus quidem iuribus h̄, quod quando sumus in hm̄i criminibus in quib. uenit infesta pena corporalis sit distinctio personarum pro modo facultatum, dignitatis, honoris, criminis qualitate, innocentia rei, & similibus, secundum quod dicit tex. in l. i. ff. de custo. reo. & secundum ista iudex arbitrabitur an reus sit detinendus in carceribus, vel in palatio militibus custodiendus, vel fideiussoribus committendus, qui erunt fideiussores non de representando, sed de sistendo in certo loco, & non recedendo ab illo, aut in vinculis coniendi secundum quod declarat Bar. dictum illud l. a. de Are. in d.l. i. in 2. col. & sic iudex secundum qualitates, & conditiones istas arbitrabitur modum detentionis ipsius rei secundum quod considerat jurisconsultus. in d.l. i.

5 Aut sumus in criminis, ex quo uenit imponenda poena arbitraria, & isto casu an reus sit fideiussoribus relaxandus vel non. Bar. in d.l. i. ff. de custo. reo. dicit, quod aut delictum est adeo turpe, quod uerisimile est, iudicem impositurum poenam corporalem, & iudicatur sicut de poena corporali sumpli. & ideo non erit fideiussoribus relaxandus. d.l. i. ff. de custo. reo. aut uerisimile est iudicē arbitrari debere poenam esse pecuniariam, & poterit relaxari. d.l. si uero pro condonatione. §. i. ff. qui latid. cog. quia isto casu iudicatur de eo sicut de criminis pro quo uenit imponenda poena pecuniaria simpliciter. d.l. si uero. & vide Bar. in l. d. i. ff. de custo. reo. qui tamen non ita distincte loquitur.

Sed querit, quid si in defectum pñæ pecuniariæ veniret imponenda corporalis an tunc poterit sub fideiussoribus relaxari, & concludit, quod non regulariter. deinde dat modū, & cautelam quomodo possit relaxari, uide ibi per cum.

6 Bal. autem in d.l. nullus. C. de exhib. reis. aliter distinguit, & clarius ac copiosius dicens. f. Quod aut sumus in criminis ex quo uenit imponenda poena ordinaria aut extraordinaria, & arbitraria. Primo casu quando ordinaria, & determinata aut est poena corporalis aut pecuniaria, si corporalis nō erit fideiussoribus relaxandus, immo detinendus, & custodiendus in carcere. d. l. nullus. in fin. & i. si quis in ea. C. de custo. reo. & l. i. ff. eod. tit. quando autem esset confessus delictum aut legitimate coniunctus, non solum est detinendus, sed etiam in vinculis coniendi, & supponendus donec feratur sententia, & mandetur executioni. d.l. nullus. in princ. & l. si confessus. ff. eod. ti. ideo tunc non est fideiussoribus relaxandus, quia fugiendo posset illudere poenam, & iudicem simul, qm̄ non est in præte fideiussoribus soluere iudicatum, ita dicit Bal. & in d.l. nullus. Si autem est imponenda poena pecuniaria, aut reus est confessus delictum aut coniunctus, & similiter non est relaxandus, sed detinendus, & confessum condemnatus. d.l. i. & fi. C. de custo. reo. & l. si confessus. ff. eod. tit. f. Aut non confitetur sed negat, & debet fideiussoribus dimitti, qui debent promittere de præsentando illum, & de soluendo penam delicti pro quo detinetur. ut d.l. i. ff. de custo. reo. & ex hoc no. quod Bal. vult quod ille tex. in d.l. i. ff. de custo. reo. intelligat nr etiam de fideiussore præstito de se repræsentando, & soluendo poenam, licet Bar. ibi dicat, quod lex illa debet intelligi de fideiussore præstito de non separando se nec recedendo de certo loco. quæ intelligētia Bar. mihi uidetur, quod nimis restringat tex. Et ideo mihi magis placet intelligere. Etus Bal. uel dic, quæ intellegitur de utroque, ex quo tex. similiter loquitur nec magis se restringit ad unam speciem fideiussoris, quam ad alteram. immo secundum declarationem gl. in uer. fideiussoribus uidetur intelligere potius de fideiussore de præsentando secundum, quæ ipsa exemplificat s. quando crimen esset leue, sed pro leui criminis regulariter uenit imponenda poena pecuniaria, ideo fit relaxatio sub fideiussore de præsentando. ut d.l. fi. C. de exhib. reis. & l. i. ff. de custo. reo. nimis enim durum esse videretur, quæ quis detineatur in palatio uel in alio loco ex quo recedere non possit pro tam leui criminis, quia videretur detineri in carceribus, ex quo lo-

cus ille pro carcere habetur, utno. Angel. in l. secunda. C. de exhib. reis. & Paris de Put. in trac. syndica. in c. an ptas qui ali quem tenebat arrestatum. fo. 29. in materia carcerationis. uidelicet in d.l. i. ff. de custo. reo. in uersi. uel sibi. quæ hoc idem tenet. Et clarissimum hoc sentire videretur, quæ tex. loquatur de fideiussore de repræsentando dum allegat tex. in l. cum clericis. §. i. & §. ipse uero. C. de episc. & cler. qui tex. proprio loquitur de fideiussore de representando, & stando iuri, & iudicatum soluendo sub certa poena si recte inspiciatur.

Tertio uero casu quādsumus in poena arbitraria. & isto casu dicit Bal. considerandum esse criminis qualitatem, loci consuetudinem, & conditionem personæ. l. quid ergo. §. pena grauior. ff. de his qui not. infa. unde si uerisimile est, quod poena sit corporalis idem iudicatur, quod de ordinaria corporali, si uero consideratur, quæ sit pecuniaria, idem seruatur, quod in pecuniaria ordinaria.

7 E8 Post prædicta, quæro, & not. bene hāc quæstio. quæ saepius occurrit in facto, quidam nobilis vir, & magna conditionis aut diuinitatis copiosissimus, imputatur de criminis aliquo ex quo de iure communi uel ex forma statutorum venit imponenda poena corporalis. citatus cōparet. examinatus negat, iudex vult ipsum detinere donec perficiat processus, & purgantur indicia, iste replicat dicēdo, quod est paratus scipsum obligare de se repræsentando tories quoties, &c. sub poena mille duca &c. & de stando iuri, & parendo iudicato, uel dicit quæ vult præstare idoneam cautionem de se repræsentando vt sup. quæritur an iudex poterit illum relaxare sub tali fideiussione, uel propria obligatione. & uidetur dicēdum quod non, quia cum sit poena corporalis posset illudi iudicium, ut suprà proxime diximus. & no. in d.l. 2. C. de custo. reo. & l. fi. C. de requir. reis.

Contrarium tamen est, & ista est veritas quod iudex pro criminis qualitate, & magna personæ conditione pro dignitate uel innocentia poterit arbitrio suo detentionem ipsam moderari, & dictum nobilem dimittere, aut sub propria iuratoria, aut sub fideiussoris obligatione de se repræsentando uel de non discedendo ex certo loco secundum quod notat Bar. in d.l. i. ff. de custo. reo.

9 Cōcludendum est igitur, quæ iudex circa custodiā, & modum detentionis ipsorum habet magnum arbitrium a lege ut dicit jurisconsultus. in d.l. i. ff. de custo. reo. dum dicit, quæ de custodia reorum proconsul existimare solet an in carcere rem sit recipienda vel militibus tradenda aut fideiussoribus committenda vel sibi, quæ est quando fidei propriæ obligacionis ipsius rei iudex stare intendit, quod facere potest, ut dixi propter arbitrium quæ habet a lege, & hoc sit aut ex criminis leuitate aut personæ nobilitate, dignitate, uel grauitate, seu propter amplissimas facultates quibus conjecturis verisimile esse uidetur ipsum reum non fugitum nec iudicium de lustrum. ut d.l. i. & l. non omnes. §. a barbaris. ff. de re mili. & l. cum clericis. §. i. & §. seq. C. de episc. & cler. & per Bald. & Ang. in d.l. 2. C. de exhib. reis.

S V M M A R I V M.

1 Iudicis arbitrio remittitur qualiter reus custodiatur.

2 Innocens presumitur cuius nocentia non probatur.

3 Modus rei custodiendi secundum criminis qualitatē committitur iudicii.

¹ Iuxta prædicta successione quæro, quid si ille nobilis, vel dirissimus, ut supra, fuerit delatus de criminis graui ex quo uenit imponenda poena mortis, nō tamen est de atrocioribus, & dicat nolle incarcerari, sed habere palatium uel vnam cameram in ipso palatio loco carceris, & ibi per milites custodiri, uel præstare idoneas cautiones de non discedendo ex loco prædicto, donec fuerit completus processus, an iudex poterit sine scrupulo iustitiae illi complacere? & breuiter dic, quod istud remittitur arbitrio iudicis, qui bene considerare debet criminis qualitatem, personæ conditionem, & illius innocentiam uel culpam, quæ conjecturari possunt ex qualitate indiciorum. si enim uiderit indicia esse leua, uel procedere a maleuolis, & suspectis personis poterit conjecturari potius pro innocentia, quam pro criminis ipsius detenti, & propterea isto casu poterit retineri in palatio, uel in aliqua camera cum cautione vel custodia militum, & hoc est, quod dicit tex. in dicta lege pri-

² ma, uel pro innocentia personæ, & ibi glo. f. quia potius præsumendum est pro eius innocentia, quam pro culpa, quia de bono uiro bonum præsumendum est. l. non omnes. §. a barbaris. ff. de re mili. & per Bartol. in l. li cui. §. ijsdem. ff. de accusatoribus. & per Abba. & canoni. in capitulo afferte de præsumpt. si uero delatus sit magis suspectus de criminis vel, quia indicia grauius stringunt cōtra ipsum, vel quia alias Tract. Tom. xj.

Yy commi-

Pauli Grilandi, De relaxat. carcerat.

commiserit simile delictum, & similia, & tunc non debet ipsum extra carceres detinere secundum, q̄ concludit Bart. & doct. in l. i.

- 3 Pro quo facit. l. diuus. la. i. ff. co. ti. & l. i. §. si quis in ea. & l. fi. C. eod. tit. in quibus omnibus iuribus committitur iudici custodiendi modus secundum criminis qualitatem cuius arbitrium in his plurimum versatur quemadmodum in exi stentia, & grauitate indiciorum ad torturam. vt. l. i. in prin. ff. de quæst. & per Bar. in l. fi. ff. eod. tit. & diximus sup. lib. 4. in prin. & l. testium. §. tu magis. ff. de testib.

De fuga incarceratedi.

Nunc vidēdum est de fuga reo rum, & in isto titulo nigrum erit generalius rubro iuxta no tata per doc. in rubr. ff. lolu. mat. nam in processu tractabitur de fuga carceratorum, & illorum quoque qui nondum fuerunt incarceratedi.

Et quamvis plures sint fugarum species, de illa tamen reo rum fuga qui criminis occasione fugerunt hic tractandum erit. & ista est duplex, quædam, quæ sit ante incarcerationem, quædam vero, quæ sit postquam quis est intrusus ex ipsis carcerib. Videamus primo de illa, quæ sit antequa quis sit inclusus in carcerem. & pro facilitiori doctrina figurabo casum.

S V M M A R I V M.

- 1 Fuga ante incarcerationem an faciat criminis probationem. Probatio ple na an inducatur ex fuga.
2 Probatio semiplena tantum ex fuga inducitur.
3 Fuga quandoque in delictum imputatur.
4 Fuga quandoque ad probationem alterius criminis inducitur.
5 Fuga officials publici quid operetur.
6 Fuga sola non unquam in criminalibus plenam facit probationem.
7 Fuga eius, qui carceribus fractis aufugit plenam probationem facit.
8 Fugitiuus non præsumitur, qui statim sponte sua reuertitur. Latitans in domo an dicatur fugisse.
9 Reus iurans, se ueritatem dicturum, an possit de mendacio puniri si mendacium dixerit.
10 Fugiens presentiam iudicis seu non punitur.
11 Malum semper præsumitur de malo iudice.
12 Appellare præsumitur, qui ad superiorem iter aggreditur.
13 Fugiens ex camera uel palatio potestatis in quo detinebatur, pro confessio habetur. Fugitiuus an sint ad sententiam audiendam citandi.
14 Reus carceratus ostium apertum reperiens non habetur pro confessio si fugerit.
15 Fugiens de licentia custodis non habetur pro confessio. Fugiens ex carcere priuato non habetur pro confessio.
16 Carceres publici, qui sint, & qui priuati.
17 Latitans domi ne capiatur an fugisse dicatur.
18 Debitor, qui ob multa debita iam contracta fugit, si reuersus cum eis traxerit, an possit per unum ex illis ob fugam præcedentem ut suspectus capi.

Quæro primo an fuga quæ fit

- 1 ante incarcerationem † faciat probationem criminis aduersus fugientem. Titius reperiit occisus de nocte, ignoranter quis illum occiderit, & qui fuerunt eius socij aut fautores. Meuius, & Sempronius postquam dictum homicidium factum esse dicitur a ciuitate fugam arripuerunt, & nesciunt ex qua causa, quæritur an ipsa fuga probet illos esse istius criminis reos, & si non probatur plene an saltem ex dicta fuga semiplena probatio oriatur.

Respond. dixerunt quidam, q̄ ex fuga huiusmodi inducitur plena probatio ex quo fuga ipsa est maleficium. l. deser torem. §. deserter. ff. de re milit. & l. quis sit fugitiuus. §. apud labeonem. ff. de edil. edic. & l. impuberibus. ff. de suspe. tut. & ibi Bar. & idem Bar. in d. l. desertorem. | §. i.

- 2 Quidam alij dixerunt, q̄ ex fuga non inducitur plena sed tantum semiplena probatio, vt est glo. in l. admonendi. ff. de iu. iu. & gl. in l. in bonafidei. C. co. ti. c. fi. de succel. ab intesta. & c. fi. de iur. iu. & ibi per cano.

Quidam alij dixerunt, q̄ fuga de per se in causis crimina libus nullam facit probationem plenam neque semiplenam sed solum quandam suspicionem, ita q̄ fuga sola non facit indicium ad torturam. & adducunt tex. in l. unica. C. de rap. uirg. ubi dicitur, q̄ contra raptiores fugientes si postea capti fuerint post legitimas, & iuri cognitas probationes sine fori præscriptione durissimis penitus afficiantur, cum tex. ibi post fugam requirat exactissimas siue clarissimas probationes, sequitur ergo, q̄ fuga nullam facit probationem, ita tenet Saly. in d. l. unica. Circa quæ breuiter dicendum est, quia cu pio me expedire secundum, q̄ eleganter notat Bar. in d. l. ad

3 monendi. ff. de iur. iu. & in l. lege Cornelii. ff. ad silla. † q̄ quædoque fuga imputatur alicui ad delictum, & sic fuga est ipsum delictum, & tunc probata fuga probatum est delictum, & ita intelligitur tex. in d. l. 3. §. de sertore. & §. emantor. ff. de re milit. & l. quis sit fugitiuus. §. apud labeonem. ff. de edil. edic. Quandoque fuga non inducitur ut delictum principali ter, sed ad probationem alterius delicti, tunc si quidem ad probationem alterius criminis probandi sufficit sola suspicio siue est in suspecto tutor, & isto calu similier probatum est delictum, q̄ consistit in sola suspitione, & ita integratur tex. in d. l. impuberibus. in f. ff. de suspec. tut. & l. locoru. C. de omni agr. deser. lib. 12. † Quandoque fuga inducitur ad probationem alterius criminis in quo requiruntur plenæ, & ordinariæ probationes. vt. l. sciant cuncti. C. de proba. c. in literis. de testi. & c. licet clamor. co. tit. & tunc per fugam nō fit plena probatio sed nec semiplena, sed qualis, qualis præsumptio siue suspicio. vt. l. lege Cornelii. ff. ad silla. & l. i. C. de rapt. uirg. & ibi Cy. Bal. Sal. hoc idem tenent. & Bal. in l. i. in 5. col. C. de ser. fug.

Conclusio ergo regularis sit ista, q̄ quotiescumque fuga non inducitur, ut delictum principaliter, sed ad probationem alterius criminis, ad quod probandum requiruntur ordinariæ probationes. ut. l. i. C. de rap. uirg. & l. fi. C. de prob. c. in literis. de testi. & tunc fuga non facit plenam neque semiplenam probationem, sed facit quandam suspicionem. d. l. i. C. de rap. uirg. & l. in lege cornelia. ff. ad silla. & Bar. in l. fi. ff. de quæst. & per ea quæ diximus sup. & notant Moder. pract. in eorum tract mal. de quibus late memini sup. in ti. de quæst. & tortu. q. 3. in materia indiciorum.

5 Quæ quidem conclusio fallit primo in omnibus officialibus publicis siue sint officiales, qui præsunt iusticiæ, siue præsunt administrationi, ut in auet. de colla. §. super hoc. & l. 3. C. de exacto. tribu. lib. 10. quia isti si tempore syndicatus, uel quo reddere debent rationem administrationis suæ aufugerint de loco in quo officium gesserunt, illorum fuga facit semiplenam probationem regulariter. ut. d. auc. de colla. §. super hoc. & §. si quis autem. & in auc. ut iudi. sine quo. suffra. §. necessitatem, & in auc. de exhib. reis. §. si uero. etiæ quidam ita, q̄ præcedente fuga huiusmodi actor eius aduersarius non cogitur facere alias probationes de his, quæ petit, sed solo eius iuramento statut, quo iuncto cum fuga officialis inducitur plena probatio, vt in d. iuribus.

6 Quandoque uero inducitur plena probatio criminis contra reum propter odium fugæ, vt est casus in l. li apparitor. C. de coarta. lib. 12. ubi dicitur, q̄ si apparitor pendente iudicio contra ipsum tempore syndicatus siue reddendæ administrationis aufugerit, iudex debet cōtra ipsum emittere editum peremptorium, ut compareat ad se defendendum: quo non comparente poterit ferre sententiam contra ipsum et absentein, & nota q̄ ibi est casus singularis, q̄ in causa criminali fertur in iusta contra absente, & contumacem. & fuga habetur pro plena probatione: cuius contrarium disponitur de iure communi. l. absentem. ff. de pe. & l. i. & fi. ff. de requi. reis. & l. in lege Cornelii. ff. ad sille. & l. i. C. de rap. uir. cum si.

Quandoque autem non contra ipsum fugientem, sed contra alium scilicet receprante hunc fugitiuum ex fuga prædicta inducitur plena probatio. ut. l. consiliarios. C. de assilio. & ibi Bar. & l. 3. C. de exacto. tribu. lib. 10.

7 Secundo fallit in eo, qui fractis carceribus cum conspiratione aufugit, cuius fuga plenam facit probationem contra ipsum, vt. l. in eos. ff. de custo. reo. & latius declarabitur infra eod. loco suo.

Hæc ramen exceptio siue fallentia prior limitatur pluribus modis, vt nō pcedat, & primo qn̄ quis aufugit animo reuertendi, & deinde reuersus fuit sponte, quia non subiicitur pñnis prædictis, nec fuga inducit probationem contra ipsum isto casu. vt. d. l. desertorem. §. i. & ibi glo. ff. de re mili. & d. l. quis sit fugitiuus. in prin. & §. apud labeonem. & ibi Barto. ff. de edil. edic. Sed qualiter probabitur, q̄ habebat animum reuertendi, dic q̄ per testes, quia forsitan antequam fugeret declarauit animum suum eorum testibus, q̄ discedebat animo reuertendi. iuxta not. per Barto. in l. i. §. si quis ipsi prætori. ff. de oper. nou. nunt. si uero. per testes id probari non potest consideratur conditio personæ an sit nobilis, honesta, & legalis uel potius uilis, & suspecta, & secundum illius conditionem iudicare fugam, ut l. non omnes. §. a barbaris. ff. de re milit. † item attenditur an sit diuturna uel breuis absencia, quia si cito reuersus fuerit, præsumitur, q̄ aufugerit animo reuertendi, prout reuersus fuit, aut diutius stetit absens, & præsumitur, q̄ animo fugiendi, & non reuertendi recesserit d. l. desertorem. §. emantor. & ibi gl. & Bar. qui hoc bene motant. & d. l. quis sit fugitiuus. in prin. & idem tenet Bal. in l. i. in quinta col. C. de ser. fugi.

Secundò limitat, vt nō pcedat qn̄ quis aufugeret aut latitaret cautus in domo nō eudo p urbē nec apparēdo in publicū post

Tractatum Tomus Vndecimus.

354

post formata inquisitionem aut postquam curia cepit contra ipsum procedere, quia iuste timet persecutionem curiae. ita non dicit Bar. argu. illius tex. in l. i. in fin. ff. de bon. eor qui ante sent. &c. ubi dicit, q̄ fugā aut latitatio isto casu, q̄ non fieret si adhuc nulla esset formata inquisitio uel accusatio, uel antequam curia cepisset contra ipsum procedere, quia si tunc aufugeret fuga illa faceret indicium contra ipsum aut saltem induceretur suscipio, vt l. lege Cornelii. ff. ad silleia. rō est quia isto casu non ex alia cā quam propria criminis conscientia aufugisse presumitur, ita dicit Bar. in d. l. i. quam doctrinam diligenter not. quia non reperi alibi, & est magni effectus, cuius larg. dixerunt quidam. Quod reus, qui iurauit super inquisitione dicere veritatem, & postea dixit medaciū vt saluaret vitam, quia negauit oīa contenta in ea vera esse, q̄plicite potuit hoc facere, vt mortem euitaret, quia inra permittunt unicuique vitam, & sanguinem proprium, quo quis mō redimere, & non tenebitur de perjurio, vt not. in d. l. i. ff. de bon. eor. &c. vide Alex. in apost. Bar. in d. l. i. in fi. ubi dicit ita fuisse consultum per plures peritos doct. prædicta tñ intellige esse vera, qñ est crimen tale ex quo uenit imponenda poena sanguinis, vt l. transigere, & quod ibi no. glo. & Bal. C. de transact. & d. l. i. ff. de bon. eor. &c.

Tertio limitatur prædicta exceptio qñ cōstabat, q̄ quis debebat capi de facto, quia tunc licet aufugere, & euitare violentiam facti, & tunc fuga prædicta nō operatur aliquid contra ipsum, ita dicit domi. And. de lser. in constit. regu. in c. ut participatio, vt refert, & sequitur do. Par. de Put. in tract. lyn. in c. an iudex. fol. 52. in 2. col. in uol. meo.

Quarto limitatur, vt non noceat fuga qñ quis aufugit presentia in sequentis iudicis, qui cōsuevit esse multum crudelis cum subditis suis & in quo plus sequitur, quam iustitia reperiatur in esse, iste enim dicitur iustus timor, & fuga. isto casu dē esse facta ex iusta cā, ita dicit idem And. de lser. in constit. reg. in c. grandis. & c. poenam corum. & dom. Luc. de Pēna. in l. si coloni. C. de agri. & censi. lib. 12. ubi dicit, q̄ si quis timeret sequiam impij iudicis in quo nulla est iustitia, sed tota crudelitas, a uifugere ex curia in qua tenebaratur aut custodiebatur

detenus non debet haberi pro confesso, t̄ quia de malo iudice malum præsumendū est. l. si quis per impressionem. C. q̄ me. cauta. argumen. l. non omnes. §. a barbaris. ff. de re mili. pro quo facit etiam, q̄ not. Bar. in d. l. i. §. l. quis ipsi prætori. ff. de oper. no nunc. ubi dicit, q̄ ille, qui omnino aut probabiliter timeret plenitatem iudicis dubitans ne contra ipsum inuitum inseparabat, actus ille, qui fiendus erat coram iudice sufficit si fiat coram vicinis, & amicis. idem tenet Paris de Put. in d. suo tracta. syn. in d. c. an iudex. qui de numeru assert bonam caurelam officiali, cuius fuga faceret probationem contra ipsum, vt quotiescumque videret officiales syndicatores sibi inimicos, & suspectos iter arripiat ad superiorem cum protestatione, q̄ non intendit per illum recessum arripare fugam, vt fugiat iustitiam, sed accedere ad superiorem ut audiatur in causa sua iustitia sine suspitione. t̄ nam qui ac ripit iter ad superiorem videretur appellare, & accessus ille loco appellationis habetur secundum Host. in c. ut debitus. de appell. de quo Bal. dixit esse tex. in l. sed si per prætorem. §. fin. ff. ex quib. cau. maio. & aliquid per Barto. in d. l. i. §. si quis ipsi prætori. de ope. no. nun.

Sequitur nunc secunda exceptio declaranda, quando fuga fit ex carceribus, quo casu fuga facit plenam probationē, ut supra diximus: immo facit fugientem haberi pro confesso quoad crimē illud, p̄ quo detinebat. l. in eo. ff. de cust. reo. adeo, q̄ iudex poterit ferre sententiam contra fugientem ac si fuisse vere confessus in iudicio, etiam q̄ sit absens: ita sententia glo. & Bar. in d. l. in eos, ut sequatur confessionis effectus & est tex. in l. si apparitor. C. de coarta. lib. 12. q̄ not. ut dixi, quia est casus exceptus contra regulam iuris communis ut absens pro crimine damnari possit. d. l. absentem. ff. de pñ. cum simi.

Quod dictum amplia, vt procedat etiam in fugiente ex aliqua camera, vel ex palatio ptatis in quo detinebatur sub custodia. ita tenendum est argu. illius tex. d. l. in eos. quia loca ipsa siue palatium dicitur esse carcer, quando quis detinetur, in eo de mandato iudicis. ut est tex. & ibi notat doct. in l. i. ff. de custo. reo. uide Io. An. in addi. ad Spec. in tit. de prælum. §. species. uer. uolenta.

Vbi vult, q̄ etiam arrestatus in ciuitate aut palatio, pro criminis, si fugit in arresto habeatur pro confesso, vide ipsum q̄ copiose narrat istam materiam in d. addit.

Qui queritur an sit necesse dictos fugitios citare ad sententiam, quando sunt absentes. & concludit demum, q̄ non, contra quem videtur esse tex. in d. l. si apparitor. C. de coarta. lib. 12. ubi absens per fugam citandus est ad sententiam edicto peremptorio, ut infra certum terminum compareat, quo elapso, & non comparente index poterit ferre sententiam contra absensem, & hoc videatur esse magis tutum pro

sententia, ut per edictum saltem citetur, ut l. properandum. C de iudi. q̄ tenet ēr glo. in d. l. si apparitor. ide cogita.

Hæc ēt exceptio recipit nonnullas limitationes, & primo vt non procedat, quando quis esset incarcerated, pro inquisitione generali, sed solum, qñ ex speciali inquisitione, & pro certo crimen. ita singulariter, limitat Bald. d. l. eos. in consi. 230 1. li. q̄ incipit primus qōnis articulus, ubi dicit. d. l. in eos, ita debere intelligi, secundum q̄ refert loan. An. in d. addi. de qua sup.

Secundò limitatur, ut non procedat d. l. in eos, nisi fuga ipsa facta fuerit cum conspiratione prius habita in carcerib. cum socijs hoc modo habetur pro confesso, alias non vt dicit Bal. in d. consi. 230.

Tertiò limitatur, vt non procedat illa dispositio, nisi quando interuenit fractura carcerum alias si sine fractura aufugissent, quia exiuerunt per fenestras aut per ostium, ut quia inuenierunt ostium apertum, ut latius infra dicetur, non haberentur pro confessis. ita limitat Bal. in d. l. pen. in d. consi qui dicit ita tenere Guil. de Cug. in l. succurrunt. ff. ex qui. cau. maio. idem tenet Bal. in l. in bonafidei. in 9. col. C. de iure. ubi dicit etiam, q̄ fuga in carcere non probat contra, potestatem vel iudicem seu officialem.

Quartò limitatur, ut non habeat locum in eo, qui aufugit animo reuertendi, & deinde sponte reuersus fuerit, quia ille non habet pro confesso nec incurrit poenas de quibus in d. l. in eos. quomodo autem, & qualiter cognoscatur, q̄ fugiens habuerit animum reuertendi satis plene dictum fuit sup. eo. in praecedenti excep. in prima fallen.

Quarto limitatur, ut non procedat, quando fugiens inuenit ostium carceris apertum, ita notanter declaravit Ang. illum tex. in l. uerum. la. 2. ff. de estra & secundum, q̄ refert idem loā. And. in d. apo. de qua sup. uide aliam apost. ad Bar. in l. i. ff. de bo. eo. &c.

Quintò limitatur, ut non habeat locum d. l. in eos, quando q̄s aufugit de licentia custodis, quia isto casu tenebitur custos, & non ipse fugiens, ita tenuit Gui. de Cug. in l. quoties. C. de exac. trib. lib. 10. & Bal. in l. ad commentariensem. eo. ii. uide Io. And. in d. addi. & facit tex. optimus in l. consiliarios. C. de asesso.

Sexto limitatur habeat locum in eo, qui aufugit ex publicis carceribus, non aut in eo, qui ex priuatis carceribus aufugeret, ita dicit Guil. de Cug. in d. l. succurrunt. Bal. ēt ibi, secundum q̄ referunt Ias. & quidam alij Mod. in l. admonen di. super gl. in uer. fuga. ff. de iure. t̄ & nota, q̄ publici carceres non solum dñi illi qui fortib. clavibus aperiuntur, & habent perpetuos custodes, uerum ēt dici possunt carceres publici aliqua alia camera in palatio ptatis, immo totum palatiū qñ prætor vel iudex statueret alicui locum pro carcere, quia carcer publicus dñ locus ordinatione, & decreto iudicis deputatus in quo custodiatur persona sicut esset palatum ptatis, arx, uel alia domus, ut notant doct. in l. i. ff. de custo. reo. & iō si tyrannus, uel alia priuata persona caperet aliquem, & uolenter detineret, in aliqua arce, uel etiam in carcerib. qui solent esse publici, nihilominus isto casu dicuntur carceres priuati, quia destinati sunt per hominem nullam habentem iurisdictionem super homine capto. uide Bal. in d. l. succurrunt. & Bar. & doct. in l. 2. ff. de priua. carc.

Sed quero, quid si aliquis latitat, & nō appetet in publicū nec capiatur, an dicatur fugere. dic q̄ non. ita dicit Bald. in l. i. in 3. col. C de edil. actio. cui concordat dictum Bart. in l. i. in fi. ff. de bon. eor. &c. in 2. membro suā dist.

Et quid si mulier aufugit de carceribus cā euitandæ libidi uis dic, q̄ non h̄ pro confessa secundum Bal. in d. l. i. in 3. col.

Et quid si aliquis fuit accusatus, q̄ produxit falsum instrumentum, & dum contra notarium, qui de illo rogatus fuerat procedereetur de falso, notarius aufugit, an fuga notarij noceat parti: & in quo uide Ioā. And. in d. add. de qua supra.

Et no. unum, q̄ dixit gl. not. in auc. de exhi. re. §. si uero ēt quidam, ubi dixit arg. illius tex. q̄ si famulus aut seruitor aufugerit aut recesserit a domino sine licentia, q̄ omnia bona, quæ deficiunt in domo patroni, præsumuntur a dicto seruitore fugiente furto fuisse subiecta.

Post hæc, quero quid si unus aufugit, pp multa debita per ipsum contracta, quia timebat ad initiantiam creditorum in carcere, deinde reuersus cum oīb. uel maiori parte concordauit, an poterit postea per aliquem ex illis creditoribus aut per alios creditores posteriores rōne præcedentis fugę capi, ut suspectus de fuga. doct. in d. l. admonendi. in gl. magna. in uer. fuga. tenent q̄ sic, uide latius ibi, pro quo facit tex. in l. non oēs. §. a barbaris. ff. de re mili. & per hæc sum expeditus de ista materia fugę, de qua uide late per doc. maxime Mod. in d. l. admonendi. & quedam per Alex. in apost. ad Bar. in d. l. i. ff. de bon. eo qui antescn. & c. & in l. in eos. ff. de custo. reo. & loan. And. in addi. ad Spec. in tit. de præsum. §. species. uer. violenta.

Yy 2 De

Pauli Grilandi, De relaxat. carcer at.

De calumniatoribus.

Post carcerum liberationem vti

Je est videre de calumniatoribus, qui falsas vel calumniosas accusationes, aut quærelas proponunt aduersus innocentes qualiter de ipsorum calumnia cognoscatur, & quibus pænis puniendi sunt, pro cuius facilitiori notitia breuiter figurabo easum. Titius a trib. nocturno tpe insultatus fuit, & trib. vulneribus percussus, Sèpronius, qui alias ipsius Titij inimicus dicebat hoc de cæ, vel pp. alias suspitiones. captus, & incarcertus fuit, & instigante Gaio consanguineo uel amico vulnerati contra Sempronium, processum fuit in cæ et usque ad rigorolum exanim inclusus, sed quia d. Semprouius in ueritate istius criminis innocens erat instetit fortis ad oem pagonem, quem cum iudex innocentem cognosceret absoluit, & a carcerib. liberauit, nihilominus, quia in d. carcerib. per plures dies stetit inclusus, & magnas expensas fecit, & calumnia. d. Gaij precedentie se passum fuisse, vult propone re contra d. Gaij accusationem, aut quærela calunia.

S V M M A R I V M.

- 1 In iniuria carceris, & tortura passo quo subueniatur remedio aduersus calumniatorem seu delatorem eius.
- 2 Iudex reo absoluto, de accusatoris falsi consilio inquirere debet.
- 3 Calumniatorum tres sunt species.

Quæritur modo quo iure, &

qua uia succurritur huic Sempronio cōtra istum Gaium delatorem siue instigatorem. Respon. quidam dixerunt q̄ contra Gaium procedi non potest de calumnia, quia non uenit ut accusator apertus, nec se inscripsit ad pœnā talionis, & nulla facta in cæ criminali facta fuerunt noīe suo; vt l. f. C. de acc. & l. i. in prin. ff. ad Turp. & l. 2. C. qui accu. non pos. In contrarium est ueritas, q̄ imò nō solum accusator, sed & quærelæ, instigator, & solicitator cæ criminalis, siue sit publicus, siue secretus quocunque procedat tenetur de calunia, ut est tex. no. in l. i. §. incidit, & ibi gl. & Bar. ff. ad Turp. & d. l. i. in prin. 2. §. calumniari, & §. sed non utique. eo. tit. ubi dī t̄q̄ iudex reo absoluto, tunc incipit de accusatoris aut delatoris consilio querere, qua mente, & quo aīo ad accusationē processerit, & si inueneter illum calumnioso, & dolose ad accusationem ipsam processisse, sufficit, q̄ pronunciet illum calumniasse, quamuis pœnam certam non exprimat, lex tñ irrogat pœnā 3. d. §. sed non utique. uersi. nā si quidem. Et pro facilitiori notitia istius materiæ præmitto, q̄ tres sunt species calumniantū principaliter, quidam n. dī calumniator, quidam præuaricator, alius uero tergiuersator. Calumniator est, qui sciēter, & dolosè falsa crimina proponit in accusatione uel inquisitione. Præuaricator uero est, qui uera crimina dissimulat. Tergiuersator aut est, qui in uniuersum ab accusatione recedit ut not. in l. i. in prin. in uer. calumniator. ff. ad Turp. his sic præsuppositis deuenio ad quæst.

S V M M A R I V M.

- 1 Calumniator an illico presumatur quis eo ipso quod Carmen intentatum non probauit. Pœna calumniantis est supplicij similitudo.
- 2 Pœna senatus con. Tur. est in quinque auri libris fisco applicandis.
- 3 Calumniator in probatione deficiens non punitur si deferre tenebatur.
- 4 Accusans alium de crimine nō auditur, nisi cautione præfita, de lie sequenda, & expensis reficiendis in casu succumbentie.
- 5 Deficiens in probatione an teneatur de calunia si per uiam inquisitionis procedatur.
- 6 Accusans ob necessitatē officij, an puniatur de calunia si in probatione defecerit.
- 7 Denunciantes, qui tenentur, & si in probatione deficiant an puniantur.
- 8 Iudex an incidat in Turpilianum ex mero procedens officio instigante nomine si reus fuerit innocens repertus.
- 9 Iudex in dubio, præsumitur processisse zelo iustitiae, non per calumniam aut dolosè.
- 10 Accusator calumniosus in extraordinarijs puniri potest promotu iudicis.

Quero an eo ipso quod quis nō

probauit crimen, q̄ intendit, dicatur calumniasse, ita q̄ de calunia condemnari possit? quidam dixerunt, q̄ non, quia si iudex pronunciat in cæ calumnia contra accusatorem, & reliquos, dicēs, nō probasti, p̄ ista verba non dī esse condēnatus de calunia, sed potius absolutus ibi dum dicit, pepercit ei & c. si uero pronunciauerit calumniatus es, eo ipso incidit

in Turpilianum. d. §. sed non utique. uersi. nam si quidem. Sed contra prædicta facit tex. in l. i. §. i. C. de aduo. diuer. iud. ubi dicitur, q̄ eo ipso, q̄ quis defecit in probatione, dī calumniasse, & ut calumniator condemnari poterit, pœna calunia. Quæ calumniantis pœna est similitudo supplicij, ut est 3. gl. in d. l. i. C. de aduo. & c. & ibi Bar. t̄ Poena vero S. C. Turpilianni est 5. librarum auri fisco applicandarum, ut l. 3. §. f. ff. de præuaric. & ibi glo. Ad contrarium supra formatum ita responderetur, q̄ reperiuntur quædam personæ, quæ compelluntur aliqua iusta de cæ ad accusandum, quarum quædam sunt, quæ ratione sanguinis, ut uendicent necem defuncti, si- cut mater, quæ agit de morte filij ut l. mater. C. de cal. & in- fra dicitur. Itē uxor de morte uiri, & econtra, pater de mor- te filij, & econuerso. l. cal. C. eod. tit. & no. in d. l. mater, & per gl. in l. athletas §. pen. in uer. ex utraque. ff. de ijs qui not. inf. quidam sunt, qui ratione officij compelluntur ad accusandum, ut sunt tatores, curatores, & similes, ut l. 2. C. qui accu. non possit. & infra clarius dicemus, quotiescumque enim sunt huiusmodi personæ exceptæ, quæ ueniunt ad accusandum, ex quadam necessitate, ut diximus, ille excusantur a præsumpta calunia, & ideo eo ipso, q̄ non probauerint, non dieūtur calumniasse, sed potius præsumuntur errasse, & iusto er- rore ducti fuisse, nisi expresse probetur contrarium, q̄ dolo- sa, & malitiosa uenerunt ad accusandum. Et ideo in istis per sonis, quando pronunciatum fuit, non probasti, iudex peperit ei, quia iura præsumunt in eis, q̄ potius iusto errore, & iu- sta de causa moti fuerint ad accusandum quam dolosa, ut fu- pra diximus, & probatur in d. l. mater. C. de calum. & d. l. 2. C. qui accu. non possit. & ita intelligitur. tex. in d. l. i. §. sed non uti que. ad Turp. & quod ibi no. Bar. ita etiam intelligit gl. illum tex. in l. athletas. §. pen. in uer. utraque. ff. de his de qui. no. inf. q̄ tex. in d. l. i. ff. ad Turp. loquitur in personis exceptis. text. uero in d. l. i. C. de aduo. di. iud. loquitur regulariter in perso- nis priuatis, & non exceptis, in quibus procedit alia regula, q̄ eo ipso, q̄ quis non probat, videtur calumniari, & iura præ- sumunt illum calumniasse, & de calunia condemnari po- terit, nisi eidēter probauerit, q̄ aliqua iusta de cæ motus fue- rit ad accusandum, quæ possit ipsum excusare ab illa præsum- pta calunia. Et ideo bene dicit Bar. in d. l. i. in prin. ff. ad Turp. q̄ iudex debet statuere terminum huic reo, intra quem pro- betur, q̄ habuerit iustum causam agendi, intra quem nisi pro- bauerit, poterit merito de calunia condemnari, iuxta ter- minos. d. l. i. C. de aduo. & c. & ibi not. gloss. & Bartol. Ad 3. propositionum igitur quæstionis nostræ dico. Aut iste Gaius, est de personis exceptis, qui aliqua necessitate compelluntur ad accusandum, & deficiens in probatione non præsumuntur calumniator siue calumniasse, aut non erat de illis personis, & in dubio, crimen non probato præsumuntur, calumniasse, & poterit iudex sibi statuere terminum ad se purgandum ad uersus illam præsumptionem intra quem nisi se purgauerit, poterit ut calumniator condemnari, per ea, quæ supra dixi- mus, vide Bart. in d. l. i. §. incidit. & l. in senatus. §. an ad eos. ff. ad Turpil. Et ideo vt clarior habeatur notitia de præmissis, distingue sic. Aut processum fuit in causa criminis per viā accusationis uia ordinaria, & accusatus isto casu, si est inno- cens, tutus erit, & poterit iure merito vindicare omnem in- iuriam, quæ sibi inferretur in causa: quia accusator non au- ditur, nisi prius se inscribas ad pœnam talionis. ut l. fina. C. de acc. & l. i. in princ. ff. ad Turp. t̄ & nisi præstiterit, etiam id- neam cautionem de prosequendo litem usque ad finem, & in euentum succumbentia de reficiendis expensis, vt d. l. 3. C. qui accus. non pos. Et utinam ordo iste seruatetur hodie in omnibus causis criminalibus, vt isti etiam instigatores, & solicitatores ita facerent, quando proceditur per viam in- quisitionis, quia non orientur quotidie tot pauperum in- nocentium clamores, & quærelæ, qui post multa damna, & opprobria grauesque iniurias, quas s̄epius patiuntur, non cogentur mulctas tollere; & damna quamplurima in- debite sustinere, & cautiis discenter uiri maligni aliorum criminum tum falsa, tum simulata in iudicio proponere, & in alienis calamitatibus gloriari, iuxta illud Proverb. 17. capitu. malus obedit linguae iniquæ, & fallax obtinerperat labijs mē- dacibus, qui despicit pauperē exprobrat factori eius, & qui in ruina lætatur alterius, non erit impunitus, & 13. dicitur. Risus t̄ dolore miscebitur, & extrema gaudij luctus occu- pat.

Quandoque uero proceditur per viam inquisitionis, & tunc aut per modum quærelæ, & deficiens in probatione an- censeatur in dubio calumniasse, recurrentum erit ad illam distinctionem de qua supra, aut erat de personis exceptis, aut non, & dic ut supra proxime diximus. Quod autem re- neatur de calunia quando constat ipsum calumniasse, uel incidat in pœnam. S. C. Turpilianni, nemini dubium est. lege, prima. §. incidit. & ibi gloss. & in l. senatus. §. an ad eos, & ibi Bart. ff. ad Turp. & diximus similiter supra eod.

Ideam

Idem dicendum est de instigator, & illo qui solicitat in causa contra aliquem, ut illo deficiente in probatione, non euadat calumniantis poenas, ut est casus in d.l.1. §. incidit, & ibi Bar. ff. ad Turp. & in l. in senatus §. an ad eos, eo. tit. ubi proprie loquitur quoniam proceditur in criminis via extraordinaria, per inquisitionem. Aut proceditur ad instantiam fisci uel illius procuratoris, & quidam dixerunt, quod ille in dubio excusat a presumpta calunnia, pro necessitate officij sicut tutor, & alij similes, de quibus supra in d.l.2. C. qui acc. non poss. sed si appareret de illius causum dolose, & calumniouse egit, non euitabit poenas predictas, ut d.l. in senatus. §. an ad eos, & ibi Bar. ff. eo. tit. ubi loquitur est de iudice, qui tenetur de calunnia, quoniam dolose, & calumniouse agitur contra reum, ad quae faciunt notata per Bar. iu. l. si postulauerit. §. fin. ff. de adult. ubi si procurator fisci fecit torqueri seruum alienum nullam hinc cam, ex qua tortura seruus deterioratus fuit, de ibi & fiscus, & procurator tenetur ad estimationem serui ipsi domino, & ad oia damna, quae occasione predicta passus fuerit, uide ibi, & uide Gad. in tract. malefi in ti. qualiter cognoscatur malef. per denunc. & inf. proxime dicam. Quandoque proceditur ad denunciam officialis publici, prout sunt Bonon. ex forma statutorum in ciuitate officiales quidam qui dicuntur magistralis, & in qualibet capella deputatur unus, in comitatu uero sunt massarij, siue siluarij in qualibet villa siue coem, & isti tenentur denunciare curiae oia maleficia quae sunt in sua capella, uel in suo coem respectu, queritur modo si aliqua denuntiatio per officiale facta fuerit contra aliquem de crimine non uero, & sic iniusta, & mendoza, an ille denunciator teneat de calunnia, & incitat in Turpilianum, dic, aut constat de illius calunnia, & dolo, & nulli dubium est, quod tenetur, ut l. in senatus. §. an ad eos, & quod ibi not. Bar. ff. ad Turp. aut constat de illius innocentia, quia deceptus fuit seu aliqua alia iusta causa, & non tenetur, ut d.l. 1. in prin. & §. sed non utique. ff. ad Turp. aut sumus in dubio, & excusat rone officij a presumpta calunnia, quia quidquid facit, illud agit ex necessitate officij l. 2. C. qui accus. non poss. l. 2. §. si publico, quod ibi Bar. ff. de adult. & d.l. 1. §. sed non utique. secundum Bar. ibi, & Bar. in l. in senatus. §. an ad eos. in fi. eo. tit. ubi expresse ponit casum, & ita decidit, quod maxime est uerum, quando aliqua praecedebat indicia, secus si nulla, quia tunc non euitaret aliqualem infamiam facti, ut l. ob haec uerba, & quod ibi not. ff. de infra.

Quandoque aut inquisitio reperitur formata per iudicem ex mero officio, & ex illo mero officio proceditur in causa, uenire querelante vel instigante, & isto causa crimen non probato, queritur an iudex incitat in Turpilianum, & tenetur ut calumnior breviter dicas, aut constat, quod iudex processit nimis aioste, & dolose in causa, nullis uel leuisimis, & inanibus indiciis praecedentibus, & nulli dubium est, quod tenetur de calunnia, & incitat in Turpilianum, & patitur oes poenas ac si esset mere priuatus, quoniam constat de dolo ipsius, ita dicit expresse Bar. in d.l. in senatus. §. ad eos. ff. ad Turp. aut constat de eius bona iustitia, & quod ex iusta, & rationabili causa motus fuit ad inquisitionem, & processum contra inquisitum pro multa indicia, quae contra ipsum aderant, & non tenebatur de calunnia, immo presumptio iuris erit, pro eo quod mox fuerit ad litigio iustitia putata, & non pro calunnia. d.l. 2. §. si publico. ff. de adult. l. 2. C. qui accus. non poss. & l. 1. congredit. & l. obseruandum. ff. de off. prae. aut sumus in dubio, & isto casu similiter potius presumit quod pro zelo iustitia, quam dolo, & calunnia processerit in causa, & quod fecerit pro necessitate officij. d.l. 2. C. qui accus. non poss. & l. 2. §. si publico. ff. de adult. & not. Bart. in d. §. an ad eos, & Bar. & Bal. & Doct. in l. 1. C. de poena iud. qui male iud. Alex. in l. 1. ff. de iuris. oium iud. quod maxime presumendum est attenta conditione personae plius iudicis. non oes §. a Barbaris. ff. de re mil. & attenta est conditione personae inquisitoriae, & naturae causae, & attenta est qualitate indiciorum iuxta not. in l. respiciendum. §. delinquunt. ff. de poen. & l. aut facta. eo. tit. cum multis simi. Et not. in quantum diximus supra, quod calumniae poena est, similitudo supplicij criminis obiecti. d.l. 1. & ibi gl. de aduoc. duer. iud. hoc est uerum in iudiciis criminalibus ordinariis. Secus aut erit in extraordinariis, quia in illis calumniosus puniendus erit, pro motu iudicis, ita dicit gl. quam sequitur Bar. in d.l. 1. §. sed non utique, in fin. ff. ad Turp. Quo autem, & qualiter proberetur calunnia, & qualiter procedatur in causa calunniae, & quae probationes requiruntur, & multa alia circa istam materiam, vide late Bar. in d.l. 1. in prin. ff. ad Turp.

S V M M A R I V M .

- 1 Accusator quoconque nomine censetur de calunniae condemnatus ad expensas etiam damnari debet.
- 2 Condemnatio expensarum fieri debet in causis criminalibus parte petente sicut in ciuilibus.
- 3 Lude. a maleficiorum licet principaliter non possit cognoscere de causis ci-

- 4 Reus absolutus an ad sol. agere possit expensas causa calunniae omissa.

De expensis, damnis, & interessis.

Postremo videndum est quib.

modis prouideatur reo innocentia relevetur indemnissim a tot damnis, expensis, & interessis quae passus fuit in dicta incarceratione, & causa proactione usque ad finem, circa quae repetendus esset causus supra figuratus in tit. proximo praedicti, & successivae distinctiones, & membra quae ibi possumus hic inferendas essent, quae tamen causa breuitatis omitto,
 † Conclusio ergo sit ista, quod in omnibus causis in quibus accuser, delator, instigator, querelans, procurator fisci aut iudicis, qui denunciauit, uel ipsemet iudex notatur, & condemnatur de calunnia, in omnibus illis causis instantre reo innocentia poterit iudex condemnare reum calunniae in expensis, ut expresse, & non tenet Bar. in d.l. 1. in prin. in fin. commenti. ff. ad Turp. qui post quorundam Doct. op. qui tenebant contrarium illis confutatis concludit † quod in omnibus causis criminalibus siue processum fuerit per accusationem siue per inquisitionem, aut alio quouis modo fieri debet parte petente condemnatio expensarum, sicut in causis ciuilibus, de quibus dicit esse causum. in l. fin. secundum unam lect. C. de fru. lit. expen. circa quae uide latius ibi per eum. Quae quidem expensae peti poterunt, aut officio iudicis nobili humiliter implorato antequam feratur intentio absolutionis, vt unico contextu feratur super utroque, aut iure actionis intentando nouum iudicium, ut dicit Bart. in d.l. 1. in prin. ubi uide latius dicta per eum, & probat tex. in l. 3. C. qui acc. non poss. in fin. & l. interdum. §. qui furem. ff. de furt. & ibi dicit, † nota, quod licet iudex maleficiorum non possit cognoscere de causis ciuilibus, est uerum priuipaliter, incidenter tamen bene poterit cognoscere causas, quae descendunt ex criminis, sicut est restitutio rei furto substractae. Item expensas factas in causa poterit illas cognoscere, & reum in eis condemnare, & taxare, ut dicit ibi Bar. uide Barto. in l. si postulauerit. §. fin. ff. de adul. ubi dicit, quod ibi est quasi causus quod in causis criminalibus, victimi uictori condemnatur in expen. uide Innoc. in c. cum oporteat. in fin. magnae gloss. de accusa, & per Abb. & Cano. in c. calunnia, extra de poe. Sed quare an reus absolutus poterit agere ad expensas dum taxat quas fecit, & omittere causam calunniae. credo, quod non quia istae sunt causae separatae secundum quod dicit Bar. in d.l. 1. in prin. ff. ad Turp. tamen ad hoc ut possit obtinere sententiam in causa expensarum opertet, quod probetur calunnia accusatoris, qua probata iudex poterit ex officio suo ipsum punire de calunnia, ut l. 3. C. qui acc. non poss. & hoc idem uidetur esse de mente Bart. in d.l. 1. in ult. q. ff. ad Turp.

T R A C T A T U S D E B A N N I T I S,

per dom. Iacobum de Arena, editus.

S V M M A R I V M .

- 1 Bannitus quis dici possit, & cui equiparetur. Deportato uel relegato totus mundus interditur.
- 2 Bannitus ubiqueflare potest nisi in ciuitate ex qua bannitus est.
- 3 Bannitus filios in potestate retinet.
- 4 Curator filio banniti datur uti filio eius qui apud hostes est.
- 5 Bannire aliquem faciens curare debet quod bannus sit certus, alio non ualeat.
- 6 Bannum an valeat, si ita dicitur, bannus heredes titij.
- 7 Bannum tenet, si citatio facta reperiatur, quod quicunque est heres talis compareat ad se excusandum.
- 8 Citatio requiritur, ut quis in banno ponatur. Modus citandi qualis sit.
- 9 Citatio de mandato iudicis fieri debet: limit. ut ibi.
- 10 Citatio debet fieri in tali loco, quod ille se sentiat citatum.
- 11 Bannum ipso iure non ualeat, si banniti citatos esse negant.
- 12 Citatio de consuetudine ad domum sit, citatio ad domum subsidiaria est.
- 13 Praconis soli credat si dicat se citasse. Metu pana hostes a delito arcent.
- 14 Notoria multa dicuntur, que non sunt. Notorium id dicitur quod nulla tergiuersatione celari potest. Notorium quod non est per iudicem pro notorio haberi non debet.
- 15 In ius uocari nemo debet sine iudiciali praecerto.
- 16 Bannitian impune offendit possint, & nusseq.
- 17 Statuta permittentia bannitum occidi de iuris subtilitate non ualent.
- 18 Banniti cōuenti in suis defensionib. an audiantur. Iudex mitior lege esse non debet.
- 19 Mens legis, & non eius verba attendi debet.
- 20 Bannito agenti omnis audientia denegatur, quid si ab aliis conueniatur.
- 21 Hæreticus non agit, sed conuinctus se defendere potest. Excommunicatus non agit, sed se defendere potest.
- 22 Bannitus si contra aliū bannitū agit an cōuenitus bani exceptione uti possit.

Y 3 Bannitus

Iaco. de Arena, De Bannitis.

- 23 Bannitus procuratorio nomine agens an audiatur.
 24 Bannito, quod denegetur audiencia in honorem praetoris factum dicitur.
 25 Bannitus si succedat cuidam non bannito si hereditario nomine agat an banni exceptio ei obstat.
 26 Bannitus si bannito succedat an si hereditario nomine agat ei banni exceptio obstat.
 27 Banni pena uti personalis ad heredes non transit.
 28 Bannitus si non agit sed alius eius nomine, audiri non debet.
 29 Bannitus si iura sua alteri cessit an cessionarius agere possit. Et infra num. 34.
 30 Leges ludibres esse non debent, nec verbis impostra.
 31 Filii si in magistratu ius iniquum statuit ob quod ei obstat exceptio, patrata non obstat.
 32 Dolus uel factum cedentis cessionario obesse non debet. Exceptio banni persona coheret, & illam non egreditur. Actio mutata uidetur persona actionis mutata.
 33 Exceptio, quae obstat cedenti an cessionario obstat.
 35 Bannitus an ad officium eligi possit stante statuto quod bannitus consul esse non possit.
 36 Praeceptum in lege magnum est obedientiam magistratibus per subditos præstari.
 37 Bannum est, quodam multa.
 38 Res publica per magistratum representatur.
 39 Dispositio, quae ab initio iniurialis est confirmari non potest.
 40 Clausula statutis sequens per precedentiad declaratur.
 41 Maritus, qui esse prohibetur, licite sponsus fit.
 42 Veniens contra factum suum audiri non debet.
 43 Probatum semel improbatum non debet.
 44 Contractus, & dispositio deducta ad causam a qua incipere potuit, conualefit.
 45 Tria in quolibet officiali concurrere debent.
 46 Statutum uel consuetudo est quasi lex.
 47 Lex ordinaria in iurisdictionem dat.
 48 Iure suo sine culpa quis priuari non debet.
 49 Delictus uite delegantis fungitur.
 50 Quod quis sua culpa non habet, perinde est ac si haberet.

Voniam bannitorum

materia vtilis, & quotidiana est, & circa eā plurima sunt aduentia. Ideo circa illā plures qōnes subiectam, & primo quis possit bannitus dici, & cui bannitus aequaliter parcer, an deportato, an relegato, de quo tangit instit. quib. mod. ius patr. potest. soluat. s. relegati. in gl. Sed tex in l. qui cum maior. s. his demū ff. de bon. liber. hoc expresse determinat. Verum quidā dicunt, & non male, quod illa gl. nō est vera, quia maxima dissontia est inter eos, quia deportato, vel relegato totus mundus interdī excepta intula in quā 2 deporrat vel relegatur sed in bannito est econtra, & quia ubi que potestare, & habitare, excepta ciuitate ex qua exbānitur, 3 vt in auc. qua in prouincia. C. ubi de crim. agi. oport. Item bannitus filios in prāte retinet, quia certi sunt modi, quib. patr. p̄t̄ soluitur, inter quos bannū non numeratur. ergo &c. arg. l. patre furioso. de his qui sunt sui uel alie. iur. & l. obligationum fere s. placet. ff. de act. & obl. & filio talis banniti dabitur curator, tanquam filio eius qui ab hostib. capit. vt. l. muto. s. ei cuius. ff. de tut. Item sicut aduentia non querunt patri, nisi quo ad vsum fructuū, ut in auc. ut lice. mat. & auie. in prin. & s. tam is. insti. quib. mod. ius patr. potest. soluat. & l. ff. C. de senten. pass. ita, & ei qui in banno ponitur, & describitur, de spāli, & noīatim ponitur, nec sufficit quod gñaliter fiat sicut dī in exhbēdato, vt in s. noīatim instit. de exhbēdat. lib. & l. fi. s. i. de lib. & posth. sicut ēt dī in excōicatione, ut in c. 2. de offi. ord. Vnde ponens, vel poni faciens aliquem in banno, debet curare vt bannū sit certum, & banni ſuia, aliás nō ualeat, vt in s. curare, inst. de act. & C. de tent. quae sine cert. quanti. per totum. Et lege, tuto. & lege, duo sunt Titij. de test. tute. & l. interpres. de hæredi. instit. & l. quid tñ. s. Pomp. de arbitri. & l. i. de iure do. Sed si ita sit factum, tā Bannimus heredes, an ualeat quidam dicunt, quod sīc, si noīatim sit factum, arg. s. masculos. instit. de exhbēdat. liber. & l. Titius de liber. & posth. & l. i. s. noīatim. de iniust. test. & l. certū. ff. si cert. pet. & l. noīatim. de cond. & demon. Alij quod non ualeat, quia in genere, & confuse factum cum non sit designata certa persona. hic potest distingui, quia aut per acta cōstat qui sint heredes, & tunc valet bannū, & eius effectus locum habet, aut nō cōstat ex actis, & tunc seclus, arg. l. in summa. de re iudic. & d. s. Pomp. maxime si tanquam ipse, & proprio noīe experiat, & sic non facit tanquam heres, arg. l. si pater. de adop. & l. Itē eorum. s. quod cuiusq; uniuers. nomi. & s. quia vero. in auc. ut nulli ind. & c. aduersus. de immunit. ecclesi. tā Sed pone, in uenitur facta citatio, quod quicquid est heres talis comparet ad se excusandum, & ita sicut in loco hereditatis publice proclamat, au teueat bannum, dico quod sic, & ita seruat

- 8 consuetudo. tā Ad hoc aut ut quis ponatur in banno, debet legitime citari, aliás non posset legitime banniri. Modus aut citandi erit secundum locorum diuersas cōsuetudines, arg. l. uenditor. s. si constat. ff. commun. prædio. uel deficiente cōsuetudine, secundum ius cōe, & secundum ea, quae habes. l. & ad peremptorium. ff. de iudic. cū seq. & l. 2. & l. consentaneū, & aucten qui semel. C. quō, & quan. iud. & l. qui crimen. qui accuta. non poss. & l. contumacia. de re iudic. & l. absentein. 9 de pān tā Item citatio debet fieri de mandato iudicis, quia nullus debet exhiberi, nisi quem iudex mandauerit exhiberi. l. fi. C. de exhib. re. & l. quicunque. qui accus. non poss. fallit in casib. qui ponuntur in ti. quan. lice. sine iudi. uind. & l. i. de rap. uirgi. & l. interdum. s. qui furem. de fur. & l. ait prætor. s. si debitorem. quae in fraud credit. tā Item debet fieri in tali loco quod ille sentiat se citatum, vel per eum siet quominus sciat, uel ad eius notitiam perueniat, vt quia fecit ostia claudi, arg. l. uim facit. quod ui aut clam. & l. si dictum. de cuiq. nā sine cā non fuit statutum vt literæ transmittiātur ad magistratum illius loci ubi citatus degit, nisi ad hoc vt eidem citatio innotescat, vt l. i. de requi. re. alias sufficeret ad domum facta citatio, vt l. 4 s. abeisse. de dā. infec. & s. prætor. & l. scire oportet. de excūta. tut. vt. l. vt perfectius. C. de ann. excep. & l. sed neque. s. quae sent. sine appella. rer. tā Et si tales banniti negat se citatos, bannum ipso iure non valet, nisi de citatione probetur, arg. l. ea quae. C. quomodo, & quā iud. & l. de uno quoque. & l. contumacia. s. contumax. de re iudic. & l. i. s. Item cum ex d. quae senten. sine appell. re. & s. quandoque. s. i. de public. & c. qm̄ contra. de pbat. & l. i. de relat. C. & l. nec cām. de appella. & s. illud in auct. de his qui ingredi. ad appell. Assentient enim, & c. vt. l. actor. & l. ei qui. & l. alleueratio. de non nume. pecu. tā Sed consuetudo indistincte seruat, vt ad domum cum citari sufficiat, & non mirum, arg. l. ex centoria. de uerbo. signific. est enim subsidiaria ad domum facta citatio. l. i. de libe. agno. & ca. cauam. de dolo, & contumac. & l. de ea. s. fi. quib. mod. in possess. eat. tā Sed an in talibus citationibus credatur soli præconi dicenti se citasse. quidam dicunt quod sic, quia ipsi surant, suum officium bene, & legaliter exercere, & facere. unde immemores non prælumūtur & c. l. fi. C. ad leg. luli. repetund. & c. ad audientiam. de præscript. imminet enim poena falsæ relationis. l. i. s. si quis. & s. fi. s. de fal. item promouerentur ab ordine. l. 2. C. de sportul. & l. diuus. de exhib. re. metu enim poenæ homines arcentur a delicto. l. i. de iust. et iure. eti. l. C. ad l. Iuliam repetund. & maxime apparitores. l. apparitores. C. de exact. tribu. Item quod eis credatur, vñ expressum in l. magis puto. s. ne tñ. ff. de reb. eorum. & l. i. de offic. præfe. urb. solu. dic. & ei nō credit, quia uox unica reputatur, & uox unius, & c. l. iurisiur. C. de testib. Item quia nec ipsi indici crederetur. ut l. ne in arbitris. C. de arbitri. & de accus. l. ea quae. C. de decur. l. i. 2. l. i. & l. diuus. de custod. reor. Alij tñ dicunt eis esse credendum, sed non simpliciter. sed dicunt, quod aut refert notoria, & tunc ei credit, aut nō refert, & tunc ei non creditur. arg. l. ca. quidē, de accusatio. & l. si uero. s. qui pro rei. qui sat. id. cogan. & c. euidecia de rebus. Et per hoc possunt cōcordari p̄diētæ opiniones. 14 Nam multa dñr notoria, quae non sunt, si allegetur, qui notorium esse dñ illud probari, arg. l. ciues. C. de appell. & c. consuluit. de præca. Verū tñ illud proprium est notoriū, quod nulla potest tergiueratione celari. c. fi. de cohab. cler. iudex ergo præcaueat ne quod non est notorium pro notorio habeat, & secundum hoc intellige. l. ea quae. & l. qui sepulch. de sepul. uiol. Alij dñt, qđ ex qualitate, & conditione personæ ipsius referētis, ei creditur uel non creditur, arg. l. diu. de libe. leg. & l. legitimas. de legit. tut. & l. fi. de accus. & l. testamenta. de testam. tut. Alij dicunt melius, qđ aut refert de facto partis, vt talem delinquisse, aut de facto pprio sīc citasse. Primo casu nō creditur. secundo sīc. l. diu. & l. q. sepulchra. & l. ea quae. p̄ allegatis. & rō, quia in illis probatio liquida requiritur. l. fi. C. de prob. & l. ubi de falso. nisi personæ qualitas aliud suadeat, & in scđo ēt non creditur, arg. l. si cui. de accus. & l. tutor. s. qm̄ de susp. tur. Sed ad hoc procedat, qđ not. in l. 2. C. de suspect. Sed eo iure non habebitur pro citato. tā quia siue præcep. i judiciali nemo debet in ius uocari. l. i. de requir. re. i. aust. de qō. circa medium. tñ si reus uel probare cōtrariū, optime audieretur secundū formam. l. optimā. C. de cōtrah. stipulati. de quo in c. cum paratus de appell. tā Sed nunquid banniti possunt impune offendere. & quā in causis civilib. vel criminalib. conueniūt an debeat audiri. dico vt plurimū per leges municipales per misum qđ impune possint offendere, & qđ eis ius nō reddatur, sed oīno audientia denegetur, & ita solēt dicere statuta. De iure uero dico banniti offendere nō posse, quia siue cōparente relegatis, siue ēt deportatis. impune nō poterūt offendere, ga. relegatis uel deportatos nō licet occidere, cū non sit de illis casib. in quibus possunt impune occidi, vt. l. i. et 2. C. quan. lice. si. iudi. vin. & C. de deserto. per totū. imō, et quicquid in illis repe. nō debet ad bannitos trahi, arg. l. cū quidā. de libe. & posth.

Tractatum Tomus Undecimus.

356

& posth. in modo favorabiliter est interpretandum, vt l. interpreatio de pén. & l. quotiens de reb. id est b. & talis interpretatio est set ambitiosa, quia homines vita priuaret, & alijs materia de linquendi daret. In modo, quod plus est, talia statuta hoc expresse permittentia non valent de iuris subtilitate. l. 4. de decreto ab ord. fac. & l. decernimus de episc. & cler. Alij tamen dicunt, & male, quod bannitos licet impune occidere, quali sint apostatae, arg. l. quidam de pén. & l. 1. §. his quib. de leg. & apostata id est sine ciuitate, & iurisdictione, quasi ciuilia sint eis denegata, & ita consuluit Guido de Suza. & male ut dixi. Verum tamen statuta, & consuetudines ut plurimū cōtinēt expresse p̄dicta. Et tamen posito quod expresse contineant, videamus an conuenienti, in suis defensionib. audiantur, si conueniant. & quidā qđ nō, quia lex dura est seruanda, l. prospexit, ff. qui, & a quib. & l. qđ constitutum de milit. test. nam iudex non debet esse mitior lege, in auct. de iudi. §. oportet. & l. seruos. C. ad l. l. l. de vi. Itē quia talis lex municipalis simpliciter ei negat defensionē, & non distinguit ergo, &c. In contrarium vñ, quia non uerba legis dura, sed eius mens debet attendi, arg. l. quamuis de in ius uocan. & l. adigere. §. quamuis de iure patron. & l. scire. §. aliud de excus. tut. & non est de mente legis municipalis, qđ saltem in suis defensionib. non audiant. odia. n. sunt restrin- genda. l. cum quidam de libe. & posth. Dico ergo quod bā nito agenti, & item mouenti, oīs audientia denegat. & ita debet intelligi statutū. sed si ipse ab alio cōueniat vel moleste per viam. & tunc in oīb. suis defensionib. audiat. sic, & alias prohibitus agere, tñ cōuentus pōt se defendere. l. libertus de in ius uoc. & l. seruum de appellatio. & l. si non defendant. de pén. Sic et dē de hæretico, quod ipse non agit, tñ conuenitus pōt defendere se, in auct. statutus. §. credentes. C. de hæret. & in excōicato, qui licet nō agat, tñ pōt se defendere per aliū, ne quis in periculum aīz suz cōicare ei cogat, vt. c. intellexi- mus. de iudic. & c. cum inter de except. Sed pone bānitus agit contra alium bānitum an poterit uti banni exceptione, & vñ qđ non, arg. l. auxilium de mino. & l. nemo de episc. aud. & l. si quis maior. C. de transact. & c. qm̄ frustra de ulūr. Item quia nil dolosus doloso. l. qm̄ de hæret. & l. si duo de iureiur. & l. uiro. solu. matri. & contra vñ, quod sic, quia bannito agēti denegatur actio. & conuento exceptio, & isti similiter re- plicatio. l. apud celsum. §. Marcellus de except. & l. 2. ff. ne quis cum. & l. si ob turpem de cond. ob turp caus. & l. si seruum. §. lequitur de uer. obl. & est expressum in c. dilecti. de except. & ista est ueritas. Quid si bannitus agat procuratorio noīe, an admittatur. vñ quod sic, vt in §. fin. instit. de except. non. n. sibi sed domino suo dī dari audientia. l. deniq. §. fin. quod ui aut clam. & C. de his per quos agi poss. & l. 2. de administ. tut. & l. ita aut. §. gesellisse. eod. tit Hinc est, quod qui nō possit suo noīe iūsi petita uenia agere alieno tñ noīe possit agere, vt l. sed si hac §. fi. & l. quā situm de in ius uocan. & l. si procur. de doli except. nisi forte litis cā datum esset sibi damnum per l. prima. §. 2. ff. si quis iurisd. tunc enim non audietur, nisi pri- mo de bāno exire, vt l. apud Celsum. §. quā situm. & l. si pro- curator. 2. responso de except. maxime cum statutū sit odio sum, & iō arētandum. l. cum quidam de libe. & posth. & l. ser- uus de ser. exporta. qđ quidam sequuntur. Alij quod non. di- centes per oīa idem in bannito, qđ in excōicato, & iō & c. c. post cessionem de except. Item quia statutum simpliciter de negat bannito audientiam, arg. l. fin. C. de hæredi. vend. & l. si seruitus. ff. de seruit. Item quod bannito audientia denegat, vñ quod sit factum in honorem prætoris, sic & al. a. l. 1. & p. totum tit. ff. de postulan. & l. si per prætorcm. §. actor. ex qb. cau. manum. Vnde sicut in prohibitis, per illud dictum non concedit, sic nec bannito. d. l. 1. §. 2. & 3. ff. de postulan & l. nemo de procurato. Nec obstat similitudo inducta de patrono ad libertum, quia hoc est ius cōe in bannito, & in eius perso- na, vt oīum testiū ei audientia denegat, & ibi est ius spāle, & priuilegium patroni, & iō illud est restringendum, argu. l. qđ alie. §. quia vero. ff. de m. illia. rest. & l. moris. cum ibi notatis, de pénis. Sed quod interesse possit, vñ de facto obtineri, per d. l. non alie. §. quia uero. & nō ipse, sed eius dñs agere vñ, per d. l. moris. Sed an bannitus succedit cuidam nō bannito, & agit hæreditario noīe, an obstat exceptio bāni. vñ quod non, vt sic habeatur per aliū & c. argu. l. si cōem. ff. quemadmod. serui. ami. & l. arist. quā res pign. oblig. pol. & l. 1. §. 1. ad leg. l. l. de fal. & l. decurio de decurion. In contrarium vñ, quod obstat ei exceptio ēt in iure successionis, uel alio, licet postea quā sitio, arg. l. si non sortem §. si filius de cond. indeb. & l. sed l. Julia ad Macedonia. & l. & iō. rerū amo. & l. 1. de dolo. Sed quid e contra, si non bannitus succedit bannito, an si agat hæreditario noīe, obstat ei banni exceptio. vñ qđ sic, ut l. uitia de acq. poss. & l. cum hæres de diuer. & tēp. præteri. & l. si ego §. 2. de publicia. & l. fi. de pén. & l. 2. de uerbo obl. Alij dicunt, qđ non, quia bannum est contumacia partis, & in contumace iūm durat, & eo mortuo finiet, nec ad hæredes eius trālit, aīg. l. de priua del. & l. l. pœnam de pén. & l. 1. §. fi. de requi. re.

27 & l. 1. & 2. ne ex defunct. t̄ Cum ergo pœna banni sit persona lis non transit contra hæredes. l. priuile. de regul. iuris. & l. qđ dictum de pénis. & l. pecoris de seruit. rust. prædio. t̄ Sed po- ne quod bannitus ipse nō agit, sed alius ei us nō ē, an ille au- dieſ. dico quod nō. arg. l. 2. de admī. rer. ad ciuita. pertin. & l. nec apud. de hæredib. instit. & l. non idcirco. §. seruus de iud. Item quia qđ una uia prohibet, alia uia concedi non debet. l. cum hi. §. si cum de transact. & l. scire oportet de tut. & cur. dat. ab his. & l. idemq; ff. pro loco. & l. oratio de sponsa. t̄ Sed pone qđ bannitus cessit alicui iura sua, ille cessionarius vult agere, an possit. vñ quod non, quia quē obstat authori, obstat & successori, arg. l. in hoc iudicio. §. si conuenit. ff. commun. diuidun. & l. Tatio de rei uendi. Itē ne alia via ad prohibita perueniat ut supra pxime dixi, qđ esset si admitteret qđ ban- nitus statim cederet iura sua alij, & ille ageret, & sic fraudaretur lex, quā prohibet ei ius redi, qđ esse nō debet. t̄ quia le- ges non debet esse ludibres. l. si præ. or. de iudic. l. fi. §. pen. de bon. quā li. Nec impositę uerbis iūm. l. 2. C. commu. de leg. Itē pro hoc. l. 1. §. si factū. & §. si duob. ff. de collat. bono. & l. post humo. C. eo. & l. filiæ. eod. tit ubi qui repellitur ab agendo pp contumaciam conferendi non pōt alij cedere. Item per hoc quia nemo plus iuris. & c. l. traditio de acquir. rer. dom. & l. nemo de reg. iur. t̄ In contrarium vñ quod sic, quia si filius in magistratu ius iniiquū statuit, uel impetravit, pp quod ei ob- stat exceptio, tñ patri non obstat, vt l. 1. §. 1. & l. 3. §. si filius. ff. quod quisq; iur. sic a simili nec agenti ex iure cesso, donatio- nis, uel in solutum dationis, cum habeat utilem suo nō ē, vt l. si in solutum. C. de act. & oblig. & l. emptore de hæred. uēdi. per quam utilem ēt dño in directa præfertur, vt l. in cāz. & l. si procurator. ff. de procurato. t̄ Item quia dolus, uel factum cedentis, non deber huic. s. cessionario, qui bona fidē habet nocere, ut l. qui a debitore. quā in frau. credito. Item quia ex- ceptio banni cohæret persona, & illam non egreditur, arg. l. excep. tiones de except. & §. plane. initi. de iure natu. gent. & ciui. & l. 1. de const. pecū. Item quia mutata persona actoris, ipsa actio vñ mutata, arg. l. 1. de impo. luc. descrip. lib. 10. & l. cum quis de solut. Solutio, dicunt Rainer. Oldr. & quamplu res moderni, quod aur cesso est facta ex cālucratia, & tūc obstat ei exceptio per iura primo allega. aut ex cā onerosa, & tunc non, per secundo allegata, & per l. apud celsum. §. de authoris. cum seq. & l. pura. §. fi. de doli except. & arg. l. si do- naturus de cond. ob caus & l. nescienc. de re judica. t̄ Nec ob. quod dī, quod exceptio quā obstat, & c. quia illud est ve- rum in exceptionibus realibus, & rei cohærentibus. Itē non obstat, quod dī de non conferente, quia illi ipso iure denegātur actiones, & bannito non ipso iure, sed ope exceptionis. qđ est personalis, & non realis. Alij indistincte dicunt obstat ex ceptionē banni huic cessionario, quia ipse semper utitur iu- re, & adminiculo sui authoris, & iō cū sua cā suisq; vitijs & c. l. Pomp. §. cum quis de acq. poss. Nec curat an fiat cesso ex cālucratia, vel onerosa. t̄ Et fm istos dices, quod aut agit ex iure cesso, & tūc indist. quācunq; cām habet, obstat ei excep- tio banni. aut agit ex proprio iure, & actione, ut delegatio- nis, & tūc serua qđ dictū est indistincte. l. an habeat, cām lu- cratiā, uel nō. & ita pcedet prima opinio, & §. de authoris. & l. pura. §. fi. & l. cū quis de solut. & est rō, quia agens ex iure cesso, semper vñt iure authoris sui, qđ erat uitio affectum, & agēs ex iure p delationē, quā sito proprio iure, & ppria actio- ne agit. & qđ dixi cessionario obstat semper exceptionem banni, intellige sane, nisi ante bānū fuerat attendenda obliga- tio, arg. l. ex hoc dicto. §. fi. de alien. iud. mutā. cau. fac. uel nisi cesso fieret creditori ipsius bāniti, cui ante bānū fuerat op- positū. & maxime si habebat bona banniti obligata. qđ tunc haberet utilē ex sua propria pign. & ante bānū, ut l. si con- uenerit. de pign. actio. & l. nomē C. quā respign. obl. poss. & l. grege. de pign. p quod utilis non profuit pp factū uel bānū ipsius debitoris, ut d. l. 1. de alie. iud. & l. debitorē. de pign. nec pōt actio trāferri, sed cedi, vel addi, arg. l. siue. §. Itē si seruus. de except. Et ista opinio vñ iuridica. Alij tñ dicunt, qđ aut ipse bannitus cesso bona fide, & tūc nō obstat exceptio ipsi cessionario, aut in fraudē, & tūc sic, arg. l. quā a debitore. ff. quā in frau. cred. t̄ Quāero si statutū est ciuitate, qđ bannitus non possit esse cōsul, & quā dānt brevia p eligēdis officijs, Titius elegit Seiū bannitu in consule, qui Sæius de banno exiuit, & corā iudice se p̄sentauit, offerrens se paratū intrare offīm, cui obiicit Titius illā electionē nō tenuisse, & se aliū eligere uelle, an dictus Seius electus admittat ad dictū offīm. Secūdo po- sito qđ non sit admittēdus, an dictus Titius possit aliū elige- re, nō obstatē prima electione. Ad primū dico, qđ illi electo obstat illā rōnes, delicti rō. reipub. offendio, præteriti delicti manēs annotatio, legis municipalis dispō, inutilis principij p- statio, & suo congruo ipse facta obiectio, seu cōtrad. actio. Pri- mū dico, delicti rō. t̄ Nam constat magnum esse in lege p- ceptū, obedientiā, & reverentiā præstari magistratib. p. subdi- tos, vt l. ueluti de iusti. & iu. & l. 2. si quis in ius uoc. & l. si quis

35 Yy 4 ex

Iaco de Arena, De Bannitis.

ex aliena de iudic. & l. non videtur. §. qui iussu, de reg. iur. & in audi. ut om. obed. iudi. Id est de iure canonico. At enim apostolus, Estote subditi & c. solitae de majorita. & obed. & in lib. Regum. si quis no obedierit principi, & c. c. 2. qui ergo hæc legis præcepta diuina transgreditur delinquens mente 40 judicatur. l. sanctio legum de penis. 11. q. 3. qui resistit. & cap. imperat. & iō multare pot argu. l. 1. si quis in ius uoc. & l. 1. si quis iudic. non obtemper. & l. si familia. & l. si quis id quod de iuri d omn. iud. & l. de xstate. §. qui tacuit. de interrogato. act. quæ multa est extraordinaria delictorū cohæritio, vt l. aliud de uerb. sign. quum ergo vt probatum est deliquerit, rō deli- 41 eti fecit eum a ienum ab honore, & dignitate. l. ne quis. C. de dignit. l. 12. imo, quod plus est, et iam quæsito honore, & dignitate priuaretur, pp inobedientiam, vt l. 2. C. de sport. ergo multo fortius prohibetur a dignitate querenda, arg. l. qui su rem. de statu. & l. 1. §. casum. de postulat. & l. patre. de his qui sunt sui uel alie. iur. ex quo reperitur bannitus, tnam bannū est quædam multa, vt l. §. quid ergo de uen. in pici. ex quo sic meruit contraxisse existimat, quum ita exprimitur iudicialis finia. l. metu. §. quod ait. qd niet. cau. & l. dedi. §. si liber. de cond. ob cau. & c. in nostra. de renū. & l. ingenuum. de ita tu homi & l. res iudicata. de re iudica. Secundo obstat recipu 42 blicæ offendio. nam t per magistratum ipsa res publica repræsentatur. l. 1. §. ius publicum de iusti. & iu. & l. 2. §. post originē de orig. iur. & l. municipium. ad municipa. & l. municipibus de condit. & demonstr. Sed constat, quod no faciendo, id est non parendo ipsi magistratu, vñ contra eum facere, & offendere, arg. l. qui non facit. de reg. iur. & contra faciendo vñ eū offendere, ergo, & ipsam rem publica offendit, arg. l. restituēdæ. C. de aduoc. diuerso. iud. & l. si quis in hoc. de episc. & cler. & l. si familia. de iuris d. omn. iud. & l. omne delictum. §. qui pro possum. de re milita. At offendens rem publicam, ab illa honorem adipisci non debet, arg. l. nemo. de episc. aud. & l. auxiliu. de minor. & l. si per prætorem. §. actionem. ex quib. cau. manumit. & l. cum quidam. de leg. 2. & l. cum patet. §. libertis. de leg. 3. Item pp hæc offendam sit debitor reipublicæ, arg. l. si cui. de uerb. signific. ergo in illa sortiri honorem non debet, arg. l. 3. in prin. de mune. & hono & l. rescriptum. §. debitores co. tit. Tertio obstat præteriti delicti annotatio, quia licet sit a bāno absolutus, tñ reliquæ prioris delicti remanet, arg. l. quis sit fugitiuus. ft. de edil. edict. & l. palam. de ritu nupt. §. quæ in adulterio. & l. qui ea mente. de furt. & l. indulgentia. C. de abolit. igitur honorem sortiri prohibetur. 11. distin. nos consueudinam. Quartò obstat legis municipalis dispō. quū enim prohibeat bannitum esse consulem, ergo, & eligi: cum per electionē ad illud perueniat, argu. l. oratio. de spons. & l. si quis tutor. de ritu nupt. & totum illud quum quid prohibetur, & c. l. cum lex. de fideiuss. & l. si §. de utur. rei iud. imo ipsa electio expressè vñ prohibita quia per illam sit contul, arg. l. 1. de magistr. municip. & l. quidam. §. 2. de admin. tut. & l. si dece. de solutio. & l. si quis magistratus. de mune. & hono. & not. in l. priuatorum. C. de iuris. omn. iud. ergo ipsa electio quasi contra legem municipalem, & per illam prohibita ipso iure non tenebit. l. non dubium. C. de legib. maxime cum in talibus statuta ualeant, & sint seruāda, arg. l. item eorum. qd cuiusque uniuersi. nomi. & l. omnes populi. de iusti. & iu. & l. 43 non tm. de decurio. Quinto inutilis principij, & c. tnam dispō quæ ab initio est inutilis, non potest confirmari. l. 1. ff. commoda. & l. si stipuler. & l. inter stipulantem. §. sacram. de uerb. oblig. & §. in extraneis. insti. de hæredi. qualit. & differ. & l. quum filius §. seruus. de leg. 2. & tamen est simile de instituto, ad eleētum, quum tria tpa in utroque attēdatur, vt dictis legib. & l. publius. de cond. & demon. Id est in matrimonio, vt l. filiam. de senator. & l. generali. §. si. de ritu nuptia. & l. præ sens. C. de int. mat. Nec legatum, vt l. seruis. C. de lega. & §. an seruo. insti. de hæredib. initit. l. cætera de leg. 1. & l. 1. de regu. catoni. Idem est in electione, vt l. honores. §. is qui. cū seq. de decurio. & §. sed neque. & §. si quis. auc. de sanct. ep. & c. dudū & c. uenerabilem. §. hunc autem. de elect. & c. post cessionē. de probation. & l. quod ab initio. de reg. iur. Sexto, congruo tempore facta obiectio, nam ante iuramentum officij, & confirmationem factam, debet fieri exceptio contra electum, vt §. si quis autem. quomo. opor. epi. & §. si quis autem. de sanct. ep. & ipse idem pot contradicere, & excipere, cum factum fuerit contra legem, & ipso iure nullum, ut l. iubemus. §. sa- ne. de sacro lanc. eccl. & l. non dubium, de legi. & l. 1. de libe. cau. & l. quemadmodum de agrico. & c. si. & insti. quib. alie. licet in prin. & maxime ratione publicæ utilitatis, vt l. iuris gentium. §. si pacifcar. ff. de pact. econtra pro electo faciūt infra scriptæ rationes. Primo statuti considerata inspectio. Secundo in ipso principio cessans contradiction. Tertio denegata proprij actus immutatio. Quarto inutilis principij per missa confirmatio. Primo statuti considerata inspectio. nam per statutum, & eius mentem non prohibetur electio sed ipfa administratio officij, cuius uerba, & mens ut iacet est ser-

uanda. l. 1. §. remouet. de postulan. & l. 2. §. fin. de infam. & l. 1. §. si is qui nauem, de exercit. at esse consulem, est ex officio debito municipibus, ut l. 2. §. exactis. de origin. iur. quod quis facit officio ingresso, & inchoato, vt l. obseruare. §. si de offi. procons. t quod etiam declaratur per claufulam statuti subsequentem, per quam declarantur præcedentia, si obscura fuissent, vt l. sed utrum. de petitio. hæredita. cum ergo prohibeat bannitum fieri officiale, non autem eligi, non potest dici, contra statuta facta electio, nec pretendenda poena statuti. argu. l. generaliter. §. de decurioni. & l. interpretatione de pñnis. t nam qui esse maritus prohibetur, licite fit spousus l. solet. §. 1. de his, qui. no infam. & l. qui officij. & l. minorem de ritu nuptia. & l. in sponsalibus. de spons. sic a simili iste potuit eligi. & si inueniatur scriprus tempore quo debet assume re officium competens illud assumet, & exercebit. Secundo in ipso principio cessans contradiction, vt l. obligari §. penul. de aucto. tut. & l. qui d ergo de his, qui nota. infam. & l. si maritus. §. præscriptio. de adulte. & l. fina. de excusa. tut. & octaua quæst. prima. licet. 53. distin. nulli. non enim fuit in ipso tempore electionis facta contradictione quod fieri debuit, ut dicitis. l. Tertio denegata proprij actus immutatio t nanque auditio non debet ueniens contra factum suum, & si de iure non tenuerit, ut l. post mortem de adoptio. & l. per fundum de seruitut. rustico. prædio. & l. si creditoribus. C. de seruo pigno. da. & l. filios. quæ in fraud. creditor. & l. cum confiteris de reno. dona. t Nam semela te approbatum, non debet imorobare, ut l. Ponponius. de nego. gest. & l. cum mulier. solu. matrimon. & l. si uxor. §. fina. de adult. octaua, quæstion. prima dilectus. recte ergo dicetur, quod cum non existat de legitimis contradictionibus honoribus fungi non est prohibendus. l. rescripto. §. si quis. de mune. & honori. & l. final. de edi. diui Adrian tollen. quantum enim ad istum liberas ades habeo argum. l. licet competit. ff. si terui. uendi. Quartò inutilis principij, & c. t Nam contractus, & dispolitio optime cōualescit deducta ad casum a quo potuit incipere, vt C. si ma. fac. & l. 3. in princ. de contra. iudi. & etiam institutio. ut in §. genera iter in audi. ut cum de appella. cogn. item datio libertatis. ut l. 1. C. de his qui ad liberta. perueni. non possunt & l. fratres de pñnis. Item legatum. l. fina. de lega. tertio, & l. non intelligitur. §. quando autem. de iure fisc. & l. si cognatis. de reb. dub. Item datio tutoris. l. furiosus. de tut. & inst. qui tuto. da. pol. in fin. Item datio iudicis. l. cum fariosus. de iudi. Item electio ad honores. l. rescripto. §. debitores. de mune. & hon. & l. lege. de decur. & l. quod ita. de edil. edic. Quinto dico qd cum in quolibet officiali tria oporteat concurrere, & vi sit, & uires habeat, scilicet quod sumat ex ipsa electione uires, & quod habeat effectum ex ipsa confirmatione, & quod agat ex ingressu officij, vt l. prima. de offic. præsiden. & l. obseruare. §. post & l. publius de condition. & demonstrat. sicut dicitur in hæredie, ut in §. extraneis. insti. de hæredi. quæ ab intersta defer. & l. aliena. l. in extraneis. de hæredi. institu. & l. caus. §. 1. de lega. primo. Nam statutum dicit quod non possit esse consul, quod esset de electione ut probatur in l. 1. & 2. de offic. procons. ubi proconsul Romani egressus, & antequam aduenerit prouinciam, quam debet regere, potest exercere ea quæ sunt uoluntaria iurisdictionis, ex quo sequitur, quod iurisdictionem habuit, per electionem, & sic consul factus est, & sic electio quasi inhibita per statutum, fuit ipso iure nulla, nec ex postfacto confirmatur, licet postea, electus fiat habilis, & impedimentum cesset. l. final. C. qui mili. non pos ut dictu. n est. & per hoc patet, quod non obstant postea allegata pro electo, quia quo ad auctum dicitur contul, qui ex officio debito consulit, uerum antequam hoc faciat licet non actu, tamen nomine habet consulis, ut dictum est. Non obstant secundo allegata, quia procedunt, quando is qui eligitur est habitus, in quo obseruatur illud, quod si vult, & potest se excusare debet illud facere ab initio, ita loquitur, tertia qd. l. licet. Sed si est inhabilis, potest quandocunque obijci, & reclamare, vt l. 1. C. si liber aut ser. ad decu. Non obstant tertio allega. quia illa obtinet quando illud quod fit tenet ipso iure saltem naturali, quod hic non est. quia fuit contra statutum ergo & c. l. non dubium. C. de legib. & l. cum lex. de fideiuss. Nec obstat quarta ratio, quia casus contractuum, legatorum, libertatum. & similes sunt speciales contra regulam illam, quod ab initio, & c. & ideo non sunt trahendi ad consequiam. Item leges quæ loquuntur in datione tutorum, & iudicium loquuntur in oneribus, non autem in honoribus, quibus non debent perfungi indigni. l. eum qui. C. de decurio. ibi. Item illæ leges, quæ loquuntur de electione, locu habent in eo, qui erat habitus, quod non est in bannito, ut dictu est. Super secunda qd faciunt ista, eligendi a lege data cōcessio. Secundo effectus cessantis in pectio. Tertiò eligentis cessans inculpatio. Quarto inutilis actus vlla ppenditio. Quinto sine iniuria permitta variatio. Primo eligendi data cōcessio, & c. Nam statutū seu cōsuetudo quali est lex, & concedit habet.

TRACTVS

IN SIGNIS AC PRAECLARA-

rissimus editus ab ecclentissimo Iuris culto Domino Nello de sancto Geminiano, ciue Florentino, ac aduocato summe practico, super utili & necessaria, quotidiana, ac practicabili materia de Bannitis.

Præludium cum diuisione operis.

N CIUITATIBUS ITALIÆ CÓ

muniter reperiuntur statuta edita contra bannitos pro maleficio, criminis, vel delicto disponentia interdum non audiatur interdum exprimit quod possint occidi. interdum quod possunt offendere interdum quod possunt impune offendere certo omniis offensionis genere, interdum etiam offendentibus siue capientibus eos premia statuuntur, interdum solu ab honoribus uel officijs repelluntur, interdum etiam contrahere prohibentur. Quandoque etiam in ipsorum fauorem aliqua statuuntur, propter quem statuta & alia ordinamenta sepiissime, ut notissimum est, orta fuerunt, & quotidie oriuntur uarietates & diuersitatem subtilitates & ponderosæ querentes, quarum multi sparsim in commentis & extra commenta doctrinam iuris canonici & civilis, interdum bene ordinatae, interdum corruptæ, & aliquando non perfectæ, quandoque in argumentis adductæ reperiuntur, aliquando etiam occurunt. Occurruntque a nemine aut tractæ aut examinaræ. Et quia excepti agitatis frequentatissimæ, solet maior utilitas & publica & priuata resurgere, & tanto maior quanto facilius in occurrentibus necessaria nostris oculis apponuntur.

Ego Nellus de sancto Geminiano Florentinus ciuis, & solo nomine legum docto. Ad propriam & aliorum qui non multa uiderint, utilitatem, decreui ea quæ sparsim noui in unum breue uolumen redigere, non per modum pleni tractatus, quia ab alijs plene recteq; digesta quam breuius (utilitate tamen non obiecta) fieri poterit, conclusive concipiante neque per modum simplicis repertorij, quia etiam aliqua addam, & in repertis ab alijsque tractatis, & in his quæ occurrent occuruntque, dum hoc opusculum compilatione subiacebit, & aliqua inuestigando ueritatis causa conabor adiungere. Illasque decisiones quæ mihi uere uidebuntur addendo non ut pertinaciter afferam ea sic esse quæ scripsero, sed ut facilius ego & alii agentes possimus in occurrentibus necessaria reperire, & ut rectius subtiliusque intuentibus aperiatur materia emendandi, supplendi, interpretandi, & corrigendi.

Et ut huius materia opusculi clarius dignoscatur, premit tendum putauit plures esse species bannitorum, hoc nomine generaliter assumpto, de quibus tangam quæ occurunt non omnia iura & loca in quibus habentur inserendo, sed aliqua potiora ex quibus alia inueniri poterunt applicabo.

Quidam enim non propter maleficium, crimen, uel delictum sed propter morbum ne cœteros contagione inficiant banniuntur. de his habetur. C. de mendican. uali. lib. 10.

Quidam de iure communipro maleficio aliquo diffinitiue condēnantur & in banno ponuntur, siue in exilium mittuntur, quandoque perpetuum, quandoque temporale, ut habetur. C. de his qui in exi. dam. l. 1. & 2. lib. 10.

Quidam etiam aliter banniuntur, ut in auct. item nulla communitas in auc. item quæcumque. C. de episc. & cler. & ff. de pen. l. capitalium. s. in exilibus & l. Cicero. & de inter. & releg. l. relegati. de sica. l. 1. s. trans fugas. de c. dimi. l. amissione, & de capti. l. hostes. cū si. & per Guil. & Spec. de accus. s. sequitur. per Bal. C. de hered. instit. l. 1. & per Bart. in disputatione sua quæ incipit. Lucanæ ciuitatis &c.

Quidam etiam pro maleficio non diffinitiue sed contumaces adnotatis corum bonis ponuntur in banno, de quibus & ipsius banni airtute habetur. ff. de accus. l. absentem. & l. 1. de requir. reis. & ibi per Cyn. & alios in l. 1. C. cod. ti. & per Guil. in præalleg. s. sequitur. in princ.

Quandoque propter inobedientiam siue moram in ciuibus causis ponuntur. in banno, & interdum traditur forma a statutis, quandoque solum proceditur de iure communis, ut habetur. ff. de uent. inspi. l. 1. s. ex hoc rescripto. de admin. tut. l. 1. de usi. feu. cap. 1. hic finit lex Con. incipit consuetudo regni. col. 10. C. qui bon. ces. posil. l. 1. ff. si quis ius di. non obtemp. l. 1. in fi. ff. ad leg. iul. pec. l. cum eo autem. C. quomodo & quand. iudex. l. consentaneum. per Bart. in l. 1. s. & post operis. ff. de no. ope. nun. per Guil. in Spec. de primo decreto s. 2. ad fi. p. lo. And. in add. eiusdem operis sup rub. de cels. act.

Quan-

ti breue eligendi facultatem, quod concedi potest per talem legem efficaciter, ut l. nulla. & l. item eorum. ff. quod cuiusq; uniuersita. nomi. & l. non tantum. de decurion. † Item quia lex dat ordinariam iurid. l. 1. C. de emancip. libe. & l. & quia. & ibi not. de iurid. omn. iud. & in ordinariam iurisdictionem habentibus hoc seruatur, ut deficiente prima electione, iterum possint eligere, ut l. si præles. C. quomodo. & quando iudic. & l. 1. de sent. & l. 3. de sent. & l. 3. de accus. & c. cum in cū & is. de electio. Secundo effectus cessantis inspectio, quia cū lege cautū sit ut habens breue eligat, intelligitur cum effectu ut ita eligat, quod electionis fructum consequatur, & sic expiret eius potestas si electio sua ualeat & non aliter, argum. l. benignius. ff. de legib. & l. si. de constit. princ. & l. 2. s. hæc verba. ff. quod quisque iur. & l. 4. s. condemnatum. de re. iud. & l. fin. s. si. de usur. rei iudic. Tertio eligentis cessans inculpatio, quia in nulla fuit culpa, quum potuerit probabiliter ignorare dampnum, arg. l. quia difficile. de contrahend. empt. & auct. qui semel. C. quomodo & quand. iud. † & sine culpa non debet quis suo iure priuari, vt l. tuorem. s. si. de his quib. ut indi. & l. si. cum dote. s. si. maritus. solut. matrim. & l. Titia. s. qui in uita. ff. de leg. 2. & c. 2. de cōstitutioni. Quarto inutilis actus & c. argum. l. quid tamen. & l. labeo. de arbitri. & l. qui per salutem. de iure iur. & l. cum indebitum. de conditio. indeb. & l. dotis de iure dot. l. hoc conditio. de conditio. & demonstratio. & leg. sed si pupillus. s. si. in storia. de instito. auct. & l. 1. si mens. fal. mo. dix. & in l. 2. de optio. lega. Quinto sine iniuria praemissa uariatio, arg. l. si. conuenerit. de iurisdictione. omn. iudic. & l. 2. s. si. lol. matrim. & l. si. cum dote. s. co. autem tem pore. co. tit. & l. diuus. s. licet de iur. cau. & l. cum hic status. s. penitus. dedonatio. inter vir. & uxori. l. nemo de reg. iur. nam quod nulli nocet & c. in creditore. de euictio. & l. 2. s. apud. de aqua plu. arce. & C. de precib. Impera. offeren. l. rescripta. econtra quod non possit iterum eligere faciunt ista. Primo alter ius vice permitta electio. Secundo eligentis culpe commissio. Tertio semel habita functio. Quartò per electionem semel facta præclusa uariatio. Primo uice alterius & c. quid uideatur electus non ab eo sed ab ordine qui eligendi potestatem dedit. arg. not. in l. item eorum. s. si. decurionis. quod cuiusque uniuersit. nomi. & in l. unum ex familia. in princ. de leg. 2. & l. apertissimi. C. de iudic. & l. ita autem. s. gessisse. de administ. tut. per quod patet quod operatur iudici delegato cuius actus attribuitur delegati. d. l. apertissimi. & l. fin. C. qui & apud quos. † Nam delegatus uice delegantis fungitur, & non sua. l. 1. de off. eius. & l. solet de iurid. omn. iud. Sed si est similis delegato, non potest iterum eligere sicut nec delegatus pronunciare, eriam ubi sententia prima fuit nulla. l. si. ut pr oponis. & l. preses. C. quomod. & quand. iudi. & l. 4. de accus. & c. uenerabilis. de elec. Secundò eligentis culpe commissio, nam in culpa fuit male eligendo. l. nam & seruus. de neg. gess. s. si. cum seq. ff. commoda. & l. cum mandato. de minor. & l. si. pupillus. s. patui. de exercit. cuius poena est, ut propter culpam perdat potestatem eligendi, cū in eo culpabilis fiat. l. eū q. C. de procurat. & l. si. de administ. tut. & l. quod quis. de regul. iur. † nam quod quis sua culpa non habet, perinde est ac si haberet, ut auc. quod locum. C. C. de collatio. unde in casu nostro ex quo per culpā efficaciter non elit, perinde est ac si bene elegisset, arg. l. iure ciuii. de cond. & demonstr. Quod autem fuerit in culpa, pater, quia de facili potuit scire illius conditionem. l. regula. C. de iuris & facti ignoran. Tertio post electionem præclusa uariatio, argume. l. si. arbitrio. qui fatid. cog. & auc. offeratur. de lit. contest. & l. procuratores. s. 1. & l. q. in heredem. s. eligere. de tributo. actio. & in l. huiusmodi. s. stichum. de leg. 1. & l. statuliber. & l. si. hæres. de legib. ubi etiam propter errorem non utuntur eligendi facultate. Solutio, dic, quod cum in eligendo, iste alterius uice fungatur ut dictum est, præfens & momentaneum habuit officium, arg. l. pecunie. de alimen. & cib. leg. & ad eligendum ministrum uidetur deputatus argu. l. unum ex familia. in princ. de leg. tertio. Vnde si in persona electi non cadit electio, nec apud ministrum superest ius eligendi, sed apud ipsos decuriones. l. si. quis Titio. de leg. 2. maxime quia de prima tantum electione cogitatum uidetur, non de secunda. arg. l. dotis de iure dotum. & l. cum pater. s. pater. de leg. 2. & l. boue. s. hoc sermone. de uerb. obl. cum in continentem debuit eligere. l. cum quidam. de leg. 2. Ex his ergo dico, hunc eligentem in continentem potuisse eligere, & post tempus non licere, arg. l. statuliberum. de leg. 2. & l. obli. gati. s. fi. de auct. tuto.

Nello de S. Geminiano. De bannitis.

Quandoque diffinitive ponuntur in banno ex forma statutorum, quibus caletur quod in criminalibus contra absentes contumaces possit ad diffinitiuam sententiam perueniri & quod citati certo modo non comparantes habeantur pro confusis, & imponaturea poena sive in banno ponantur pro illa poena quae deberet imponi contra praesentes, & quod talia banna contra illos qui postea capti fuerunt debeant intra breve tempus executioni mandari.

De primis quidem quatuor specibus in presenti opusculo non tractabitur, nisi quatenus opus fuerit ad decisionem eorum de quibus agitur, & ad discernendam separationis rationem. Sed interpositis aliquibus de quinta specie, licet paucis ut infra patebit de his ultimis bannitis qui dicuntur banniti nostri temporis, erit huius tractatus materia principalis assumpta ex dictis Iac. de Aren. qui breuem tractatum compilauit, & plures questiones disputauit Cyn. qui super eo fundatus aliqua tractauit in d.l. C. de haered. insti. Bar. in lectura, & in sua disputatione, de qua supra, de Gan. in opere iuo de maleficijs Alb. de Roi. in ult. parte sui operis super materia statutorum, & etiam aliqualiter in alijs partibus, & lo An. in pluribus locis, & maxime in add. super d.s sequitur. in tit. de accus. neri. quid si quis. & aliorum: de quibus omnibus inferius, ut occurruunt, mentio suis debitis locis non occulabitur, ut sic quae forte ratione uiua non placerent, saltet placeant auctoritate, & etiam quae sine auctoritate aliorum dicetur facilius audacijsq; possint corrigi, & emendatione suppleri.

Ad hoc autem tractandum præmitto tale statutum de quo ultimo loco mētio facta est, scilicet q̄ cōlunax habeatur pro confessio &c. de iure ualere per l. omnes populi. de iust. & iu. cum ibi not. C. de affer. tol. l. 3. & per infinita iura quae alle. p Gujl. in d. s. se. quitur. in prin. in quibus contumax de iure cōmuni habetur pro confessio. q̄ enā tenet lo. And. in c. veritatis. de dolo & cont. & Bal. in usi. seu. in tit. de pace iur. firm. §. iniuria. ad q̄ in l. gallus. § & quid si tantum. de lib. & posth. & alleg. glo. quam dicit non esse alibi. in l. locorum. C. de omni agro deser. l. 1. ubi gl. dicit q̄ talis contumacia est ficta probatio. An aut alia statuta de quib. supra mētio facta est ualeat. uel nō, dicetur suis locis, dū de illorū effectu tractabitur.

Et ut ex divisione iuxta iuriscoliūl doctrinā materia clarius dignoscatur. Hic tractatus diuiditur in tres partes principales. quia.

Primo tractabitur de tempore usq; quo dicatur quis bannitus. Adeo q̄ contra bannum nullum restet iustitia remedium. in quo tempore examinabuntur questiones illi temporis congruentes.

In secunda parte tractatus cōtinebit tempus post perfec- tū bannum, & quousq; curabit. cum questionibus circa illud.

Tertia pars principalis erit de tempore post finem banni & questionibus circa i. lud. Et unumquodque tempus diuidetur in plures partes. Quia primum in quatuor. Secundum in tres. Tertium in duas, ut in eis patebit.

A primo igitur tempore exordium sumenti debet occurrere examen significatus huius nominis bannum sive bannitus, sive huius uerbi uel nominis uerbalis bannitio, & unde dicatur, secundum doctrinam. l. 1. ff. de iustit. & iur. & l. 1. sicer. pet. Sed q̄a in eius examine ueniunt rāgēda plura secūdo tēpori cōgruētia, & maxime dū tractabitur de his quae tales banniti perdant, illi parti talis examinatio referuatur.

Et primum tēpus expediam hoc modo, q̄a postq; in statu & sic domo bannitorum versamur, in qua nemo eorum maior est. l. apud. ff. de manu. uin. sumam principum ab eis.

Divido ergo primum ut prædixi in quatuor partes & erit prima.

De his qui possunt banniti sive in banno ponи.

Secunda de his qui bannire possunt.

Tertia de solennitatibus in banniendo requisitis.

Quarto an tali banno liceat querelare.

Et circa dicta tempora examinabuntur statuta supra in principio clara cum suis questionib. quas ut facilius contingat reperiri, unicuiq; particule præmittam distinctum titulos suarum questionum. Sunt igitur ut ad rem ueniam, prius partis primi temporis. scilicet de his qui possunt banniti sive in banno ponи, tituli questionum sive rubrice intrasci- pi.

S Y M M A R I V M.

1 Primo traditur regula generalis.

2 Questionis ex exceptione personæ inquisiti uel accusati resul- tans possit ante item contestatum opponi ad impediendum banni pro- lationem, & inferius estam de exceptione propter defensionem uel

vindiētam ex forma statuti competenti.

3 An semel bannitus possit iterum banniri.

4 An bannitus delinquens in loco a quo est bannitus possit conueniri in loco quo moratur.

5 An universitas in banno ponit.

6 An formato processu contra filios Titij nō expressis nominibus proprijs, possint ipsis filij eodem modo in banno ponи.

7 An una pars expulsa de ciuitate puta Gibelliorum, possit ex contumacia banniri ab ea quae in ciuitate remansit.

8 An ex banno dato contra aliquem, puta Titium, possint affici filij descendentes, & si possent, qui in tali banno comprehendantur.

9 Quid si bannatur filius vel latus Titij?

10 Qui filii & alij comprehendantur, an nati tantum, an nascituri tantum, an omnes.

Prima pars primi temporis.

Primo igitur quero † qui sunt

illi qui possunt uirtute statuti quod dixi valere in banno ponи. Et quidem hoc primum faci iter expeditur. omnes enim illi qui possunt ex delicto praesentes diffinitiva sententia condemnari poterunt absentes citati secundum formam statuti non comparantes tanquam confessi banniri. Ei sic secundum regulam leg. 1. ff. de prætor. stipulat. sequitur, quod omnes illi qui praesentes non possent condemnari, non poterunt banniri. Et ideo qui ex delicto non tenentur sive quae tenerentur, sed de iurisdictione inquirentis uel aliter procedentes non existunt, sive exempti sunt, non poterunt in banno ponи, ut habetur. ff. de tut. l. infans. de fal. leg. impuberem ad l. aquil. l. si putator. C. de fal. ius. leg. 2. & si aduer. delic. leg. 1. & 2. cum si. quod sine dubio verum est, si iudicii constat illos esse tales, secundum not. ff. de re iudic. l. quae situm. & l. furioso. & quod habetur per Innocent. in c. præterea. de dilat. & per doct. in l. ex quacunque. ff. si quis in ius uoc. non ie. per Cyn. in l. generaliter. C. de episcop. & cleric. per Bartol. ff. de iudic. leg. non uidetur. & ff. de iurisdict. omn. iudic. leg. cum quædam puella. Si autem non constaret illos esse tales, procederet quandoque iudicium ut dictis iuribus. & ff. fami. herc. l. cum putarem. unicis. ff. de poen. l. absentem & de iudic. l. omoem. in quo examinandum esset, an minor posset illi banno ponи: de quo Alberic. præallegatus posuit ubi supra in 79. quæst. referens opinio omnium quae habentur in l. clarum. C. de auctor. præstan. & in leg. cum & minores uos. C. si aduer. rem iudic. & in l. non eo minus. C. de procur. & in l. si tutor. C. in qui. ca. in integ. resti. non est ne. Nam aut habet curatorem & interuenit, aut non, uel non habet, ut ibi plene per Doct. in quo non in isto, quia ut prædicti a docto. ibi plene traditur.

Vnum tamen nolo omittere quod interlocutoriam quae facit statutum, ut quod contumax habeatur pro confessio patiuntur minores, ut habetur in dicti l. cum & minores. & est nota. dictum Bartol. in l. fin. eod. titul. si aduer. rem iud. per quod iam obtinui ualere iudicium usque ad fictam litis contestationem, quae inducitur ex forma statuti elapsis quinque diebus utilibus a die primæ citationis, licet pro pupillo non comparuerit tutor. cum illa iuris interlocutoriam patiat minores etiam indefensi, ut dictis iuribus.

Et tamen cautius quod iudices scientes inquisitum uel accusatum esse minorem ei curatorem constituant. institut. de cura. leg. inuiti. ut sic eo comparente teneat iudicium secundum Alber. ubi supra. Sed tunc cessabit bannum, quia il lud datur in contumacem. Et ideo cum ut dixi ualeat citation & processus iudice ignorante, & inducatur a statuto interlocutoria per quam habetur pro confessio, forte uerior est sententia, quae habet tale bannum ualere, licet subiaceat beneficio restitutionis in integrum, secundum nota. tamen in l. si minor. 25. annis. omissam. & l. auxilium. §. in delictis. ff. de mi. & per Bart. in l. 1. §. nuntiatio. de nou. oper. nunc. Et ad suppletionem & declarationem huius primæ generalis questionis, uide in addit. Specul. in titul. de primo decreto. §. sequitur. uers. sed pone. & seq. & quæ dicam infra. in l. q. 2. partis huius primi temporis.

Secundo quæro † formata inquisitione uel accusacione de crimine contra aliquem taliter quod ex sui figura procedat inquisitio uel accusatio, an ille inquisitus uel accusatus possit defendi ante item contestatam excipiendo quod etiam si uera essent contenta in processu procedi non posset, quia ille contra quem proceditur erat infans uel furiosus, uel faciet ad sui defensionem, uel ad vindictam ex forma statuti, uel qui aduersarius potuit impune offendit uirtute statuti, pura quia malpagus uel bannitus? Et videtur dicen. quod non, quia tales exceptiones tangunt meritata causæ, ergo non possunt ante item contestatam examinari. C. de probal. exceptionem.

Sed

Sed non insistendo in uerbis, contrarium credo, & ita plures seruari uidi. Vbicunque enim per exceptionem propositam in uim dilatoriae ostenditur accusantem sive inquirentem non habere ius accusandi uel inquirendi, uel illud quod est propositum non esse delictum, semper potest non ad effectum absolutionis diffinitiue sed ad impediendum processum proponi, & probari. Talis enim exceptio contestatione impedit. C. de his qui ad ecol. confu. l. si seruus; & ne quis vc. re. l. 2. & l. item apud labeonem. §. quod ait. ff. de iniur. & de adul. l. si maritus. §. præscriptiones, secundum Iaco. de Aren. & ff. de nego. gest. l. si pupilli. §. uideamus secundum Bart. in l. eleganter. §. si quis post. de condi. indebi. & de iure. l. nam & postea. in princ. & in l. absentem. in fin. ff. de pç. quod etiam sequitur Bal. in d. l. exceptionem, & sic poterit per hanc bannum impediri, & etiam per procuratorem sine dubio in minimis in quibus potest interuenire. In alijs autem restat disputatio de qua per doc. in l. reos. C. de accusa. & in l. 1. ad leg. fal. de plag & in l. seruum quoque. §. pub. de procu. & pleine per Bar. a. i. os referentem in l. pe. §. ad crimen. de publi. iu. quod tamquam extra propositum ad prelens non prosequor sed dicam infra in 2. parte secundi t. mporis. q. 14. ubi melius cadit.

Si autem de themate questionis plenius uidere uelis, nide in 3. 7. q. Alberici predicti, vbi post relationes opin. concludit exceptionem predictam posse ante liteni contest. oppo.

Vnum tamen nota quod non semper annullatur processus licet tali exceptione repulsa iudex procedat ad banni datum facta pronuntiatione quod talia debent post litem contest. referuari, & factis citationibus secundum formam statuti, ut habetur in d. l. exceptionem, & C. de dilatio. l. a. procedente, cu simi. ibus. De quo tamen in 2. q. 2. partis temporis. aliqua utilia per huius tangentur in 3. parte. Si autem inquisitus compareat, & confitetur se occidisse Titium bannitum. Ad dicatur excipere, & sic existente vero non debeat condemnari. Vide Bal. qui tenet quod si per acta archivi publici constat de banno. talis sic confitens debeat absolvi; ut in l. 1. C. de confessis. in 16. colum. uersic. iuxta hoc pone dicit statutum quod bannitus &c.

Teſtio queret. An ille qui semel positus fuit in banno possit iterum banniri? Et uidetur quod non, quia semel infamatus iterum infamari non potest. l. aut. dam. num. §. seruos, & ibi no. ff. de pœ. & in l. 2. C. ut intra certe. cri. q. ter. & ff. de his qui no. infa. l. 4. §. ait praetor. Item quia cum sit semel civitate priuatus, amplius priuati non potest. ff. de uerb. obli. l. decem. Item quia cum non sit in ciuitate citari non potest, & sic contumax effici non potest & ideo non succedit dispossitio statutu. ff. si quis cauio. l. sed actio. & l. sequent. & extra de consti. cap. 2.

Sed doc. communiter determinant contrarium. quia exco municatus iterum excommunicari potest. 47. dist. ca. quantum ibet. in §. extra. de sen. excom. c. cum pro causa, & cap. officij, de quo in c. ita quorundam, de iudicis. Item quia non deber pro pena præmium reportare. ff. de interdi. & telega. l. relegatorum. §. fi. & de neg. gest. l. siue hereditaria. Et ira determinauit Guil. in præallega. §. lequitur, de accu. ver. quid si quis, ita etiam uidetur e. sisse Dy. in d. l. 2. & ita Bar. in d. §. seruus. ita etiam Alber. prædictus, in 26. q. dicens Dy. ita tenuisse nisi sit bannitus taliter qui domicilium perdidit per l. eius §. fi. ff. ad muni. Et ad argumenta contraria non responder. Sed non obstat primo quia infamatus uno genere in famiæ, scilicet iuris non potest iterum infamari eodem genere infamia, ut dictis iuribus, sed bene potest infamari diuerso genere. pura infamatus infamia facti potest iterum infamari infamia iuris. ff. de ritu sup. l. palam questum. §. quæ in adulterio & l. fi. ff. de req. re. secundum Ray. in d. l. 2. quod etiam sequitur ibi Bal. Non obstat quod amplius priuati non possit ciuitate &c. quia aliquando imponitur pena priuati supra quam sit reperire maiorem priuationem, ut in sententia ex communicationis quæ continet priuationem ad tempus, & potest alia priuatio adiungi, ita in proposito, quia prima priuatio non extinxit habitum secundum Bal. in d. l. 2.

Sed in hoc clarius dicendum est quod aut primum bannum fuit pecuniarium, uel ad aliquod membrum, & tunc nihil nocet quin possit iterum in pecunia uel alio membro, uel ad mortem banniri. Sed si fuit bannitus ad mortem etiam iterum banniri potest. Pluribus enim modis, & causis potest mors inferri. Est tamen verum quod in pena non reiterabili, ut in morte, executio facta ex uno extinguit omnia alia bona, ut insti. qui. mo. tolli. oblig. in princ. & §. 1.

In pœna vero reiterabili non est ita, & ideo condemnatus in membris abscissione ex duabus causis, duabus uicibus passus sit executionem unius membris ex uno banno poterit peti executionem alterius, ex alio, etiam si opus sit banni alteracionem. vt d. l. 2. & quod ibi per docto. Facit. ff. de iniur. l. plus iniuriam.

Vltima vero ratio quæ est quod non uidetur posse in consumacia constitui, non obstat: pro cuius determinatione clarior quam sit illa quæ ponitur per lo. An. in add. ad dictum versi. quid si quis, & tangit Alb. ubi supra.

Aduertendum, quod aut quæstio se habet, an possit iterum banniri in eodem loco in quo bannitus fuit, & dicendum est: quod non. I. licet. §. pe. ff. nau. cau. sta. nisi in casu quo non fuisset bannitus in poena debita, quo casu an computetur prima poena in secunda, uel si prima fuisset soluta repeti possit uide not. dictum Bal. qui dixit quod non, in l. fi. C. de sideicō. libe. per glo. ibi positam, & per aliam in l. si ususfructus legatus. §. fi. ff. de vsufruct. ad quod not. etiam per cum in l. 1. & 2. C. de spor. uel nisi secundum materiam. l. senatus. ff. de acc. & quod habetur in l. quid ergo. §. pe. grauior, de his qui not. infa. scilicet an possit iterum cognosci proper adiectionem nouæ qualitatis. Quo casu etiam uide an primum bannum computetur secundo. Bal. in l. §. diximus. ff. quod mer. causa.

Aut an possit in alio loco, puta quia fuit bannitus in loco maleficij puta Bononia, inquiritur nunc in loco originis, puta Florentia, uel econtra, & iterum banniri potest. In primo enim oco non fuit punitus effectiue, & ideo non obstat dicta regula quod semel fuerit cognitum per d. l. senatus. Faciunt no. per Bar. in l. non solum. §. si mandato. ff. de iniur. & in l. sed si amici, de adul. Et de isto casu defectu citationis non potest obstat. Potest enim ibi citari, & conueniri. l. 1. & 2. C. ubi de cri. agi opor. Et ita disputando terminauit lac. de Bel. quam potuit super d. l. 1. proxime alleg. & eius effectum refert & sequitur lo. And in addi. Spec. in ti. de compe. iudi. adi. §. 1. uer. quid si uenit. Et de uerbo ad uerbum posuit, & sequitur Alb. ubi supra q. 76. quam hic causa breuitatis non infero, idem tenet Bar. in l. sepulchri. ff. de sepul. vio. ubi dicit se ita pluries iudicasse, & contuluisse, & ibi vide.

Si uero queritur an pro crimine possit iterum banniri. Dicendum puto quod aut commiserat illud crimen de quo nunc proceditur antequam fuerit bannitus, & idem potest etiam citari, & ibi conueniri, ut in dictis iuribus, & l. 1. in fine, & ibi per Bar. ff. de requiren. re.

Sivero commisit posse, tunc aut illud commisit in loco a quo bannitus erat, & idem, quia siue fit locus originis, sine aliis ratione delicti. bi. torti. ur. forum & poterit conueniri, vt d. l. 1. Nec predictis obstat quod cum inde sit bannitus non citetur ad locum sibi tutum, & per consequens non uideatur artari a citatione. vt no. ff. ad treb. l. de c. ate. Et est casus in l. 2. §. penul. in fi. si quis cau. & quod nora. per Iacob. de Are. qui dicit exitios terræ non artari ad comparandum ibi citatos l. l. Fulcinus. §. quid si latitare, & l. ad cognitionem, qui. ex cau. in pol. ea. & quod no. per gl. in c. statutu, de resc. lib. 6. & in l. 2. ff. si quis in ius uoc. non ie. & ne quis eum qui in ius vo. est vi eximat. l. sed eximendi in fi. sive cum citatione sit nulla non possit parere effectus contumacia. C. ne de sta. defunc. l. si pater, & §. no. per Bal. in l. 1. C. ne ex deli. defunc. quia aut sibi imputare debet, quia se propter delictum suum in illa necessitate posuit, & sic ei non est succurrendu. l. si fideiussor §. si necessaria. ff. qui sati da. cog. & qui. ex cau. maio. l. qui data, cum si. Aut si hæc solutio non procedit quasi satis punitus videatur propter primum bannum, vt dixit lo. And. in d. uer. quid si bannitus, cum possit contra talem suspicionem prouideri, non potest talis causa allegari. Aut enim causa ob quam citatur est talis in qua potest procurator interuenire, & potest illum mittere. ff. de mino. l. papi. exul. & sic non ob. c. ueniens, de accus. per lo. And. vbi supra proxime allegatum. Aut est talis causa in qua non potest interuenire procurator, & potest securitatem, & saluum conduitum petere qui sibi a iudice dari debet, ut plene per Barto. in l. is qui reus, de pub. iud. per illum tex. cum glo. & per Bald. in l. 1. C. de hære. & in. & dicam infra in 2. temp. parte. 2. q. 15. quæ fiditia, & securitas regulariter tollit suspicionem. Fateor tamen quod si talis securitas esset fragilis, ut ibi dicam, uel propter conditionem iudicis qui solitus est tales fidantias non seruare. l. non omnis. §. a barbaris. ff. de re mili. vel ex alia causa, ut tangit loan. And. in d. uer. quid si quis. Tunc posset habere locum dubitario de qua ibi per c. accedens, uel lite non contest & l. & qui ita §. 1. ad treb. Securius tamen credo tenendum fore quod ta is exceptio locum non habeat cum a sua culpa perfecte non punita procedat, quicquid dicat lo. And. Quousque enim pena non sit perfectè imposta punitus non dicitur. l. 1. & 2. C. de spor. & d. l. 1. senatus, & per Bar. in d. l. sepulchri. Communiter tamen huic dubio subuenitur per statuta quæ disponunt quid seruandum sit cum proceditur contra bannitos. Si autem fuit bannitus in loco domicilij ratione originis uel incolatus, & alibi nunc delinquit, & contra eum proceditur non in loco delicti, sed in loco originis uel incolatus maior est dubitatio, ut patet ex his quæ breuissime refert, & non decidit lo. And. ubi supra. Dicendum tamen est quod si ex primo banno non perdit domicilium illius

Iaco.de Arena , De Bannitis.

Ius loci a quo bannitus est, ibi poterit conueniri ut supra dictum est. & habetur per Bar. in l. adult. in princ. ff. de adult. An autem perdat ex ipso banno domicilium vel non, dicest infra in 1. tempore, parte. 1. q. 5. dum tractabitur que perdant banniti, & in q. 45. per quæ suppleas hæc ultima dicta.

4. Quarto queritur etiam circa prædicta. An bannitus delinquens in loco a quo est bannitus possit conueniri in loco in quo moratur, puta Florentinus bannitus de Luca offendit Lucanum in districtu Lucano, reperitur Senis. Queritur nunquid ibi possit accusari & conueniri & exinde banniti? dixit Guil. quod sic, cum non sit species quod Lucam reuerteretur ut ipse ponit in Spec. de comp. iudi. adi. §. 1. ad finem yet. sed pone quidam. Vbi vide, quod etiam tenuit Bar. in l. relegatorum. §. interdicere ff. de inter. & rele. per illum tex.

5. Quinto queritur an vniuersitas possit ponit in banno siue collegium aliquod. Hæc questio fuit antiquitus multū examinata. s. an possit delinquere, & puniri & qualiter. Et finaliter concluditur quod potest & delinquere, & condemnari, ut habetur in l. metum. §. animaduertendum. ff. §. me. cau. & l. sed ex dolo. §. 1. ff. de dolo. plenissime per Bart. alias ref. extem in l. aut facta. §. si. de pen. Quæ vitanda superfluitatis cā hic non inferuntur.

Aduertendum tamen quod vbi banniri potest secundū eū ibi non deber seruari forma in citationibus quæ traditur per eundem Bar. in extrauagan. ad reprimendam super verbo, citati. Quibus citationib. factis ut ipse dicit, vniuersitas cōsumax constituitur. quod debet intelligi. s. postquam post citationem potuit congregari. Ante enim non potuit cōsumax repurari. arg. ff. de libe. vni. l. 1. in si. Et ideo caueant iudices, ut congruum terminum in citatione assignent. Potest etiā iudex talē vniuersitatē contra quam procedit cogere ad creandum syndicū qui eam defendat, & ex cuius citatione facilius possit contumacia constitui scđum lac. de Are. in l. 3. ff. de fideicom. lib. & Inno. in c. romana. de tent. ex cō. quod secundum Bal intelligitur quod possit cogi ad creandum syndicū ad item tantum, ut ipse no. in l. 1. in si. quod cuiusq; vni. nomi.

Et aduerte an ex contumacia talis defensor possit in bāno ponit ad ea quæ habent in auctē. itē nulla. & in auc. iubemus, de sac. san. eccl. & in l. 1. §. si procurator. ff. si quis ius di. non obtēm. & ibi plene per doct.

6. Sexto queritur an formato processu cōtra filios. Titiū nō expressis nominib. possint ijdēm filij in bāno ponit. Et differentia huius questionis a præcedenti est manifesta, quia ibi conueniuntur plures ut uniuersi, hic ut singuli. Hæc questio ponitur per Albe. vbi supra. s. in opere statutorum parte vlti. quæstio. 48 & ibi primo allegat ad negotiū, quia quis debet nominatim exharendari. ff. de libe. & posthu. l. 2. & nominatim debet quis excommunicari. extra c. offi. ord. c. 2. & ibi in g. & l. q. 3. c. excellentissimus. ergo & banniti, alias tentatio. Lanni videatur inualida tāquam incerta. C. de ten. quæ sine cer. quan. per totum.

In contrarium quod in o. valeat. ff. de iniu. l. 4. §. nominatim. & de libe & postu. l. titius. & l. nominatim. & ff. si cer. petal. certum. Concludit quod si aliqua parte acitorum contineatur qui sint filii sive heredes, & videlicet bannum, alias non. ff. de re iudic. in summa. & l. ait prætor. §. 1. & C. de tent. quæ sine cer. quan. l. 2 & l. hac consultissima. C. qui te. fa. pos. & quod ibi no. Et subdit quod si bannitur quis uthæres quod ei agenti nomine proprio obstat banni exceptio, de quo dicam infra in 1. parte secundū de temporis. q. 71. Ad propositiū autem puto quod si ex tenore accusationis vel inquisitionis apparet de quibus filiis, sive de quibus heredibus intelligitur, & sic etiā in citatione ne reddatur incerta. l. aut qui aliter. §. 1. ff. quod vi aut c. am. valeat processus & bannum per dicta iura. Faciat not. in l. demonstratio. de condi. & demon. Et vide quæ dicam. infra in 3. parte huius primi temporis. q. vlti.

7. Septuaginta queritur an una pars expulsa de ciuitate, puta pars Ghibellina orum possit banniri ab alia quæ in ciuitate remanserit. Hæc questio formato themate quod pars intrinseca elegit potestatē post expulsionem alterius ponitur per Albe. vbi sup. q. 78. Et primo arguit quod possit in bāno ponit, quia omnis vocatus ad iudicem venire tenetur. l. 1. si quis ius di. non obtēm. Item quia contumax est in dolo. l. non potest. de reg. iur. ergo puniri potest. ff. de penis. l. absentem.

In contrarium arguit quia iusto metu absunt, & sic restituuerentur. ff. quibus ex cau. ma. l. 1. 2. & 3. ergo fortius ei dat exceptio. l. iniuitus. §. cui damus. de regu. iur. Itē quia p̄s non ē p̄s extrinsecorū, quia per eos non fuit electus, & C. de sū. trinit. & fid. cath. l. 1. & si a non comp. iudi. per totum. Item quia potestas non fuit legitime electus cū non consenserint extrinseci, in auct. de defen. ciu. §. sed interim Item quia saltem debuerat interesse electioni duę partes. l. nulli. & l. plante q. iod. cuiusq; vni. not. ergo. &c. Tenet hanc secundam partem si pars extrinseca fuit expulsa dolo vel culpa intrinseco-

rum, alias tenet primam per iura & rationes. supra allega. & adducit quod not. in l. si quis ingenuam. §. in ciuibus. ff. de capti. Sed hæc quæstio aliter est inuestiganda. Nā aut potestas quia contra expulso procedit fuit electus ante expulsionem eorum, & tunc cum proponatur cum esse iudicē illosque tēpore delicti in inquisitione siue accusatione narrati fuisse sibi subdiros, restat quod cōtra eos potest procedere quemadmodum contra singulos delinquentes. Sed an constituant in cōtinuacā propter hoc, quia ad locum sibi non tutum citari dicantur. Recurre ad ea quæ dixi, sup. q. 3. & quæ dicā statim sequēti membro. Si autem fuit electus post expulsionem dīcte partis, tūc aut fuit electus post electionarios antea factos vel virtute statuti antea facti & eius ordine seruato, & id, quia eadem ratione eorum est potestas sicut extrinsecorū. Si vero fuit electus virtute noui ordinamenti facti a parte in trinsecā, tunc recurrendum est ad quæstionem illam quæ habetur in l. omnes populi. de iust. & iure. videlicet an pars prædicta intrinseca possit condere statuta. In qua. q. Bart. in d. l. omnes populi in 2. q. 2. princip. ver. sed querero dixi, distinxit hoc modo. Quod si aliqui absunt de ciuitate voluntariè, & tunc remaneat omnis potestas in præsentes. argu. ff. de tut. & cu. dat. ab his. l. vbi absunt. & C. de decur. l. nominationum. l. 10. Si vero sunt expulsi, aut ad eos expulsoe coeperebat ius condendi statuta aut non. Si non coeperebat. v. g. quia expulsi non erant de consilio, & tunc non ob. illorum expulsoe absentia, quia illi qui remanerunt in ciuitate potuerunt statuta facere. ff. de orig. iur. l. 2. §. deinde cum essent. vbi dicitur quod ad remanentes in ciuitate remansit potestas condendi leges. Si vero coeperebant ut quia erant de consilio, & tunc aut sunt expulsi ex ista causa, & adhuc ad remanentes remaneat potestas condendi statuta, quia cum illi non obedierint ciuitati suę per iudeuot omnia iura propria sua ciuitatis, de capi. dimi. l. amissione. & sic perdiuerunt ius condendi statuta. & sic potestas remansit apud præsentēs. Si vero fuerunt expulsi sine iusta causa forte per inuidiam, & tunc licet statuta facta per remanentes seruentur forte quā um ad eos perl. per fundum. ff. de ser. vrb. præ. tamen in præiudicium expulsoe non valent, ne ex tua negligentia beneficium consequantur. ff. de tur. l. itaq; fullo. Et hanc distinctionem sequit̄ ibi Rai. in repe. quām fecit post repetitionem Bar. inducens pro confirmatione eius quod dicitur quando expulsi fuerūt eo rum culpa perdere iura ciuitatis, quod cōsentunt rebelles suę ciuitatis vt. C. de deserto. & occul. l. 1. l. 2. & sic perdūt ius cōden. si statuta l. fi. ff. de legatio. Dicit etiam vltimum dictum esse verum, quo dicitur nō valere in præiudicium expulsoe etiam si pars expulsa de ciuitate erat minor pars, cum maioris partis violentia ei nocere non debet, nisi quo ad possessionem perdūndam. ff. de acqui. pos. l. clam. possidere. §. fi. cū. l. seq. concludens quod illud statutum factum a parte intrinseca non tenere etiam quo ad præsentes in iure totius populi, sed in iure proprio eorum contentum sic vt d. l. per fundum. ar. ff. de ma. conue. l. 1. §. j. & ad l. qui maior. ff. ad mu. cū. si. Respondet quod illa locum non habet quando minor pars impeditur facto maioris. arg. de reg. iur. l. non debet alteri. & de dolo l. 1. §. non fuit. & quod vi aut clam. l. 1. §. sed artiso. Et ex his inserit quod si fuerint iuste expulsi possunt in bāno ponit, nec possunt allegari se citatos ad locum non tutum per ea quæ dixi sup. in q. 3. Si autem iniuste fuerunt expulsi, non possunt de iure banniri. Sed dubitatur qualiter possunt obuiare bāno, die quod hoc catu sine dubio poterunt syndicū confituisse ad eorum iustitiam consequendam. l. 1. l. §. 1. quod cuiusq; vni. no. & l. si quis à filio. §. si patri. secundum Lau. de ramp. & Bart. ff. deleg. licet Dy. ibi aliter dixerit. Et ibi habes per Bart. quod pars expulsa & pars intrinseca etiā separatim possunt submittere ciuitatem, quod ibi Bal. intelligit verum. nisi quo ad superioris præiudicium per not. per l. nn. in c. cum ex iniuncto. de no. oper. nun. Ad quod additum quod habetur per Host. inc. 2. de ma. & obe.

8. Octauo queritur Formatus est processus per viam acquisitionis vel inquisitionis contra Titium & Sempronium ex eo quod fecerunt seditionem in populo, & factis citationib. de Titio & Sempronio secundum formam statutorum sup. relatā, iudex posuit in bāno Titium & Sempronium & eorum filios & descendentes, eosque priuavit officijs & honori bus ciuitatis. Quæritur an valcat tale bannū. Hæc questio requireret examinationem an committens seditionem in populo & c. dicatur committere crimen læsæ maiæ. vt sic in eo & filijs locū habeat. l. quisquis. C. ad l. l. l. maie. de qua quōne dicam infra in tuo loco. parte. 1. secundi temporis. q. 15. Et præsopposito quod non, vidēdum restat an dictus iudex potuerit dictos filios sic condemnare, & quia vt dixi supra quæst. 6. ex defectu nominum propriorum sententia non potest dici nulla.

Restat uideri tum an ex alijs capitibus. Et certe dicendum est primo quod tale bannū est iniquum & contra diuinam legem,

gem, quæ se habet, vt filius patris non portet iniquitatem. Itē contra humanam, quæ se habet quod delicta suos autores teneant nec ulterius progrediantur. C. de pen. l. sancimus. & ibi concord. in gloss. Ac etiam quia ubi aliquis ex aitrius delicto punitur, non tenetur quando contra principale ob contumaciam fertur sententia. ff. de euic. l. si ideo. cū cōcor. C. de pig. l. præses. & ibi gl. per Dy. in l. i. ff. quando ex fac. tut. & per Bar. in sua dispu. de qua in l. cum filius. in princ. de ver. obli. & quod dicam infra in 1. parte secundi temporis. quæst. 33. Secundo dicendum est q̄ est nullum ipso iure pp̄ plura. Primo quia nullus est formatus processus contra tales filios, & descendentes. Et sic restat q̄ bannum & sententia essent nulla si daretur. C. de sen. l. prolatam, & de pe. l. qui sententiam. ff. de pub. iudic. l. inter accusatorem. & l. absentem de p̄e. & de iud. l. omnem. Secunda ratione esset nullum, quia non fuerunt citati explicite nec implicite. l. nam ita diuus. de adop. ff. de re iud. l. de vnoquoq;. cum l. i. qui defectus est talis q̄ etiam si ex forma statuti prohiberetur sententias latas pro maleficio dici nullas aliqua ratione vel causa, talis nullitas non diceretur exclusa: cū enim sit de iure naturali a defensione procedens non intelligitur a statuto exclusa quantumque generalibus verbis nullitatem excludat. habet in cle. pastoralis. de re iud. & per Bart. plene in extrauagan. ad reprimendum. & dicam infra in 2. tem. part. 2. q. 34. sicut nec intelligitur exclusa nullitas a carentia iurisdictionis procedens ut no. in cle. 1. de sequest. pos. & fruct. & in l. non crit. §. dato. ff. de iure iur. Et hoc quantum ad 1. partem quæstionis ex qua patet q̄ titulus. 2. quæstionis est superfluous. Sed si forte diceretur ex aliquo statuto talem sententiam valere, vide dum arbitror etiam super eo. Et primo videtur dicendum q̄ tali sententia omnes filii, & descendentes afficiantur. Filii enim in legali dispositione etiam ad ulteriores extenduntur. ff. de verb. sign. l. filii. & plene. eod. tit. l. liberorum. Et fortius hoc verum est propter verbum descendentes in themate positum q̄ usque ad decimum gradum in lege videtur extendi. l. fi. C. de suis & legi. & q̄ ibi no. & q̄ habetur in auct. de testi. fidei. §. codicilium. & §. seq. col. 9. si in lege, ergo in sententia, quia potestas vnius ad aliam adæquatur, ut no. per gl. no. in l. cum quasi. §. si plures. ff. de fideicom. l. i. Sed quia sine dubio talis dispositio est odiosa, & contra naturalem, & ciuilem rationem ut est dictum, sine dubio restringenda est. Et ideo non puto ultra nepotes extendi secundum ea quæ habentur per Cyn. in l. voluntas. in vlt. q. C. de fideicom. Et quia in voluminibus habentur, ut præmis, aliter non insisto.

No. ego quæro † stante statuto q̄ valeat tale bannū & prolatum sit contra latus & stirpes Titij qui comprehendantur in dicto banno? Ad cuius determinationem præmitto, q̄ quandoque lex siue sententia vel homo vtitur verbo. familiæ. Et tunc quos & quot comprehendat & vique ad quæ gradum habetur in aucten. de testi. §. codicilium. & §. seq. & C. de verb. sign. l. fin. & ff. de verb. sign. l. pronunciatio. §. familiæ. Aliando nomine filiorum. & de hoc habetur ubi p̄ xima. q. dictum est, & per Cy. etiā in l. libertinū. C. de interd. ma. per Bart. & alios in l. gallus. §. instituens. de li. & posth. Interdum nomine sobolis. de hoc habetur in l. fin. C. de bo dā. & ff. sol. mat. l. i. Quandoque nominatur proles. de hoc. C. de epif. & cleri. l. officiales. & l. ne diutius. C. de agri. & cēsi. l. i. i. Quandoque appellat progeniem. C. de eman. l. i. l. pe. interdū prosapiam. de hoc habef in l. si quis ex corporeo. C. de muril. l. i. i. Aliando gentem. ff. de proba. l. 2. Aliando vtitur nomine liberorum. de quo in l. cognoscere. §. liberorum. & lliberorum. ff. de verb. sig. interdum nomine posterorum ff. de iure imu. l. i. & 4. & ff. de vac. mu. l. vacatio. Quandoque nomine descendantium, de hoc in l. fi. C. de suis & le. & d. aucten. de testi. fidei. Quandoque promiscue imiscentur nomina supra dicta simpliciter. de hoc habetur in l. quod his verbis. §. fi. de lega. 3.

Si vero adiiciatur perpetuo vel in perpetuum, tunc nullatenus fit restrictio vt habetur in c. felicis. de pe. & in c. j. de schis ma. lib. 6. & habef per Iac. de Bel. in præalle. auct. de rest fidei. Quandoque fit mentio stirpis, & tunc eodem modo videtur de descendantibus debere intelligi, arg. iurium prædictoru, quasi idem sit stirps, & proles, prolapia, sloboles; siue progenies: q̄ credo verum propter pronomen, suam vel meā vel tuam. Collaterales enim non sunt stirps eius, sed ascendentes, licet omnes sint de stirpe illius descendantis. Et q̄ tunc de descendantibus intelligatur est tex. & ibi per Bal. in l. si quis in suo. in princ. C. de inoffi. testa. De genere autem & generatione vide extra de hēre. c. statutum. & c. vt commissi. lib. 6. & de p̄en. cap. vbiunque. & Bal. in l. cum acutissimi. C. de fideicom.

Et nota q̄ si banniuntur omnes homines de tali progenie, non comprehenduntur existentes in ventre, arg. l. cū inter & ibi Bal. C. de fideicom. libe. cui etiam adde q̄ ipse no. C. delibe. caus. l. vbi dicit quod bannita muliere pregnante na-

tus postea non est bannitus: licet ille tex. facit in contrarium sed dic vt ibi.

Qui autem veniant in illis verbis. & totum latus Titij est dubitandum, quia fratres sunt de eodem latere, hinc est q̄ dicitur collaterales. ff. de gradi. l. iurisconsultus. §. sunt ex latibus. Sed quia frater licet sit de latere patris, non tamen est de latere fratris, imo vñusquisque facit suum latus, sicut suam lineam vt patet ad oculum. Sic ergo sicut cōiuncti nobis ex latere nō sunt ex nostra linea. ff. de gradi. l. i. & inst. eo. in prin. licet sint ex linea aui, & proaui. vt C. de bon. mat. l. etiā secundum Bar. in consi. q̄ incipit, quia factum &c. ita non sunt de nostro latere, licet sint de latere patris vel aui nostri, quia nulla est ratio diuersitatis. Et sic in dicta condemnatione non comprehenduntur collaterales aut ex eis nati. Quod etiam ostenditur ratione. Negari non potest si diceretur per aliquos q̄ collaterales essent de latere Titij, q̄ non possit intelligi duobus modis. Vno vt intelligentur condemnati omnes qui sint de eodem latere, de quo est ipse Titius. & sic omnes a patre, siue auo descendentes. Alio modo ut intelligentur solummodo condemnati illi qui sunt de suo latere possit, siue, hoc est de eo q̄ ipse facit, & sic solum de suo non aut de latere ascendentis, sed in dubio semper debet intelligi cōdemnatione in minori significatu. l. interpretatione. & l. præses. ff. de penis. saltem in odiois in quibus etiam sententia non extenditur. l. si patronus. §. si quis cum esset. de bo. liber.

Decimò queritur † an i. i. tali condemnatione. l. filiorū lateris uel stirpis ueniant solummodo nati, an solummodo nascituri, an omnes tam nati quam nascituri. In hac quæstione breuiter me expediā. Nam aut talis sententia fertur super crimine positio in l. quisquis. C. ad l. Jul. maiest. & dic ut ibi per docto. tenet enim Cy. post Pet. q̄ cōprehenduntur solum nati postea & non ante. Aliqui tenet q̄ omnes propter specialitatem illius legis, q̄ forte uerius. Sed prius dictum sapit æquitatem. si uero fertur propter aliud crimen. Tūc aut ex processu formato contra Titium & filios eo & habente filios: de quo dixi sup. 6. q. & tūc sine dubio solum ad tunc natos: porrigitur. l. si quis in suo. §. legis. C. de inoffic. test. Processus enim non intelligitur formatus, nisi contra eos qui in rerum nam sunt, & intelliguntur citati & non alij. l. in lumma. §. fi. ff. de re iud. & ff. quæ senten. sine ap. re. l. pe. Si uero fertur ex processu solummodo formaro cōtra Titium, aut nullos tunc habebat filios, & de necessitate debet intelligi de nascituri, ut sententia aliquid operetur in casu in quo ualeat talis sententia, de leg. i. l. si quando cum si. Si uero tunc filios habebat, dicendum est, & ita pluries unā cum recolendæ memoria iuris consului, q̄ ad tunc natos tantum talis sententia porrigitur, quia verba sententiæ regulariter ad tempus præsens porrigitur, arg. l. si ita ff. de au. & arg. leg. & ibi not. per Bart. facit. l. si tibi man. §. is cuius bona. ff. nian. pro quo uide dicam infra in 2. temp. parte 1. q. 18. An publicatio bonorum banniti porrigitur ad postea quæ sita. & ad hanc decisionem faciunt quæ dixi supra. q. 8. Nec prædictæ conclusioni obstat quod not. in l. placet ff. de li. & posth. quia ibi loquitur in his quæ fauorem continent. i. fauorem testamenti conseruandi, ut ibi no. Item non obstat ff. de accu. l. 2. §. in filijs. & de pe. l. moris. §. iste fere. quia loquuntur in his quæ a patribus in filios descendunt, quæ non possunt descendere in natos post illorum priuationem, pro quo facit quod habetur in l. diuino Marco. C. de quæstio. & de iure patr. ff. l. diuini fratres.

Rubrica de his qui possunt banniri.

Expedita prima parte primi temporis, uenio ad secundam, quæ est, de his qui possunt banniri. In qua continentur quæstiones infra scriptæ.

S V M M A R I V M .

- 1 Primo ponitur doctrina generalis.
- 2 An index procedens possit factis citationibus bannire exemptum a sua iurisdictione, si nullus comparet exemptionem allegans.
- 3 An potestas vel alius officialis possit delinquentem ante tempus sue cognitionis inquisitum vel accusatum bannire si maleficium fuit occultum.
- 4 Sicutetur statuto quod de robaria commissa per annum ante non possit cognosci, an potestas possit bannire cum qui incepit derobare per annum ante, & postea continuauit robariam.
- 5 An potestas possit bannire forensem alibi furantem, sed portantem in locum iurisdictionis portantis.
- 6 An formatu processu pro pluribus maleficijs quorum aliqua sunt punibilia, aliqua non, puta quia iurisdictionem non habet possit iudex aggravare pœnam banni.
- 7 Capitanus cognovit contra occisores, potestas ruit procedere contra mādantes,

Nellus de S. Gemi. De Bannitis.

- 1 dantem, queritur an illum non comparentem posse bannire stante statuto quod de eodem maleficio siue negotio de quo unus rector posse cognoscere, alius non possit se intromittere.
- 2 Qui index possit bannire existentem in territorio Florentino, & bannitum in territorio Bononiensi & ibi hominem occidentem.
- 3 An officialis possit ponere quem in banno pro iniuria facta sibi uel super filia.
- 4 An potestas possit bannire aliquem alium officialem in officio delinquenter officio durante.
- 5 Queritur si sunt duo officiales quorum unus est generalis, alius specialis an generalis possit bannire illum qui fuit attributus speciali.

Secunda pars primi temporis.

- 1 **R**imo ergo generaliter queritur qui possunt aliquem bannire.
Ad hoc respondeatur quod de iure communi existent omnes illi qui possunt deportare seu relegare. l.i. §. deportatos. ff. de leg. 3. & no. plene per gl. insti. qui. mo. ius pa. pote. sol. §. relegati. & §. cum autem. & plenius per Guil. in l. imperium. ff. de iuris. om. iudi. Sed quia rectores ciuitatum licet & quiparentur praesidibus prouinciarum in ali quibus, ut habetur in l. fi. C. de pres. lon. temp. nullam aliam habent potestatem quam illam quam tribuunt eis statuta locorum vel suae electiones secundum lac. Bo. in l. assiduis. C. qui po. in pig. ha. & in auc. statuimus. C. de epis. & cle. & Bal. in auc. casta. C. de sac. san. cc. & Ioan. And. in addi. Specu. super rub. de syndico. Breuiter me expediens. Dico quod omnes ilii rectores quibus specifice per statutum concessum est vel ex eo quod sit concessum merum & mixtum imperium, poterunt illi loco subditos ratione domiciliij ubique delinquentes & quoscunque etiam non subditos alias infra suos limites delinquentes bannire seruata forma statuti. Et istud generale sufficiat pro hac prima.
- 2 Sed t' quarto secundo statuto cauetur quod potestas habeat arbitrium inquirendi &c. merum & mixtum imperium & omnem gladii potestatem, salvo quod non possit se intromittere de maleficijs commissis contra aliquem qui sit de loco, vnde est ipse potestas: talis a sua iurisdictione exceptus inquiritur a potestate & citatur secundum formam statuti disponentis generaliter de modo procedendi: ipse citatur vel alias proclamat secundum formam statuti, potestas vult cum bannire, queritur si facit an potuerit, & sic an valeat bannum? An vero possit per viam officij iudicis nullum declarari & cancellari non obstante alio statuto quo cauetur quod contra banna lata per potestatem non possit aliquid etiam de nullitate dici, obliuci, vel opponi. Et sic non dicatur bannitus, & per consequens in eo statutum locum non habeat, iuxta. l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud. Hac queritio subtilis est & habet plures articulos in quibus possent multa dici, sed ne prolixior sim quam promiserim: dico dictum de quo queritur non potuisse de iure banniri ex defectu potestatis bannientis, quod sic ostendo dictum statutum dicit quod potestas non possit &c. sed dictio non iuncta cum verbo potest, denotat effectum suum importari ipso iure, non autem ope exceptionis. ff. de trans. l. de his. & ibi per Bar. ff. de iudi. l. sole mus. § latrunculator. per Ioan. And. in c. i. de regu. iur. lib. 6. Ergo ipso iure in casu praedicto potestatem reddit iurisdictione carentem. Quod etiam alia ratione ostenditur. Statutum praedictum iurisdictionem modifcans est illud idem quod iurisdictionem tribuit. Ergo etiam sine decreto. i. sine eo quod ipsum statutum annullet in contrarium gesta acta per eum contra modificationem nulla sunt ipso iure de elect. c. proxima. h. 6. Ita firmat in fi. glo. no. in c. i. de iure patro. in cle. in gloduper verbo, inhibentes. erat ergo ille qui fuit bannitus ipso iure a sua potestate exceptus. Sed constat quod ubi iudex citat ipso iure exceptum a sua iurisdictione generali exceptus non tenerur comparere etiam in casu in quo sit dubium euin esse de iurisdictione, ita determinauit not. Bald. in d. l. generaliter. C. de epi. & cle. licet Cy. ibi aliter dixerit. Præterea quando quis est exceptus ope exceptionis non fit prorogatio, nec index competens efficitur nisi iudex pronunciet se iudicem competentem, secundum Bart. in l. 2. ff. si quis in ius uoc. non ie. immo plus dicit ibi lac. But. quod non sufficit pronuntiatio, nisi fiat post exceptionem propositam: iudex enim non potest auferre parti exceptionem non opposita & in iudicium non deducitam. l. duob. ff. de exce. rei iud. Hac autem decisio in dubio vera est si in processu narrant talia ex quibus appareat potestatem iurisdictionem non habuisse, vi habetur in c. præterea. de dilatio. per Innoc. p. doc. in d. l. 2. si quis in ius uoc. non ie. Si uero talia non narrantur, queritio est magis dubiabilis tamen idem est rationibus: supra scriptis. Ac etiam quia cum in ueritate iurisdictione non habuerit ex contumacia, etiam si fuisset prorogari non poterat. præteritum si per uiam inquisitionis processit, quibus ca-

sibus iurisdictione nunquam prorogatur, vt colligitur recte in iuuenti in l. 2. ff. de iudic. de quo secundo per Innoc. in ca. ad petitionem. de accu. Et de utroque per Bald. in l. 1. C. ubi de cri. agi opor. Nec ob. l. 2. si quis in ius uoc. non ie. per quam Cyn. in d. l. generaliter. contrarium dicere vir, quia licet verum esset quod teneatur comparere & suam exceptionem allegare. Non tamen potest in meritis causæ damnari, sed solummodo tanquam inobediens in non ueniendo mulctari. per l. 1. si quis ius di. non obtinet. Et ita in terminis propriis respondet & determinat Bart. in l. non uidetur. quæ est. l. 3. ff. de iud. ubi not. loquitur. Poterit ergo dictum bannum nullum declarari non obstante statuto nullitatis propositionem excludente, tum quia non intelligitur tollere illam quæ venit ab alijs statutis. l. ita nobis pudor. & ibi per doc. C. de adul. l. 1. §. denique. & ibi plene per Bar. ff. quod ui aut clam. tum etiam quia non tollit illam quæ procedit ex defectu iurisdictionis tecum dum gl. quæ reputatur singularis. in cle. i. de seq. pos. & fruc. sed habet concor. si recte intucatur tex. cum gl. in l. non erit. §. dato. ff. de iurciuran.

- 3 Tertio t' quarto statibus praedictis, viget etiam aliud statutum quo cauetur quod potestas possit cognoscere de criminibus commissis per annum retro a die introitussui officij tantum. Quidam commisit maleficium dudum ante, sed fuit occultum maleficium: contra ipsum procedit t' potestas. Queritur nunquid cum non comparentem possit bannire, & si in banno potest talem bannitum possit nullum declarari. Dicent multi hanc questionem pendere a decisione coram qua habentur. ff. si quis test. l. i. i. i. fu. l. pc & per ea quæ ibi dicuntur per doc. & in l. imper. §. hoc interdictum ff. quod ui aut clam. ubi dicere uidetur quod in maleficijs occultis non habeat locum præscriptio. Sed id dicentes non recte sentiunt, quia ut dixi. supra & dicam statim, dictum statutum concedit iurisdictionem limitatam. Et sic clarum est quod de illo maleficio cognitionem non habet. ff. mandati. l. diligenter. iusta. l. & quia. ff. de iur. om. iudi. Et quia necessitas est in processu apponi tempus maleficij ut. l. libellorum. de accu & inqui. de publi. iudi. in prin. per Dy. & lac. But. Clarum est quod comparere non tenetur, ut in iuribus supra proxima. q. alleg. quod autem continet iurisdictionem limitatam, patet, quia nulli habent tales rectores, nisi eis a statutis attributam, adeo quod ius commune eis nihil opitulatur, ut dixi supra. in 1. q. Sed dictum statutum concedit iurisdictionem de commissis per annum retro tantum, ergo &c. quinimmo sine dictione, tantum, uidetur de alijs iurisdictionem excludere. ff. de iudi. l. cum prætor. de lega. 2. l. statuliberum. §. stichum. C. de pc. cu. l. maritus, etiam si alias de iure communi diceretur iurisdictionem habuisse. ut. d. l. maritus. secundum ueram lect. & in concor. ibi in gl. alleg. Non est ergo de præscriptione tractandum, & sic illa iura nihil faciunt. Si autem dicatur non concedi iurisdictionem limitatam, sed solummodo de præscriptione tractandum esse idem etiam est dicendum, nam statutum introduceret annalem præscriptionem: sed in la succederet in locum præscriptionis. 20. annos per l. quærela. C. de fal. ergo illius naturam asumit. l. si cum. §. qui iniuriarunt. ff. si quis eau. illa autem currit etiam ignorantia. l. sicut. & l. omnes. C. de præscrip. 30. anno. & l. si quis emptionis. in fin. iuncta. absentem. ff. de pœ. ergo & hæc annalis curret etiam ignorantia. Et pro ista parte uidetur casus in d. l. pe. quod ibi tenuit Ang. quia ab ipso initio tempore commissi maleficij ortum fuit ius & actio, licet propter ignorantiam in iudicium non fuerit deductum, quod non nocet in iuditio cursus ipsius præscriptionis. l. si fundum. §. si partem. ff. quemadmo. fer. amit. Et est ratio secundum eum, quia præscriptio currit absque aliquo facto ipsius præscribentis, & est præscriptio fauorabilis, sic etiam dicitur in l. sequitur. §. si uiam. ff. de usuc. hoc idem tenere uidetur Guil. in l. si cum exceptione. §. satis. clementer. ff. quod met. cau. ubi concludit, quod ubiunque agitur de odio finiendo, omne tempus est continuum, unde omnis actio ad uindictam, & omnis accusatio habet tempus continuum si aliud non dicatur. Et sic currit ignorantia secundum Bald. qui r'dem firmat in l. genero. ff. de his qui no. inf. & idem tenet in l. fi. C. de dolo. per illam. l. & ad præal. §. hoc interdictum respondet, quod loquitur in actione quod datur ad rem familiarem non ad uindictam, & sic tempus est utile non continuum. Et ita pluries obtinui & consului, & iudicari uidi, licet etiam quandoque contrarium uiderim obseruari ob immanitatem criminis & prætextu baliz, sive auctoritatis largæ ipsi offici. li. ita seruati concessi, licet in veritatem ad id non extenderetur. Sed prædictis opponitur, quia licet ipso iure non possit cognoscere, tamen poterit uirtute restitutio in integrum quæ conceditur ob iustum ignorantiam propter clausulam generalem. l. i. in fin. ff. qui. ex cau. maio. ut habetur in l. cum filius. §. in hac. de uerbo. obli. per glo. & Barto. in l. 1. §. si quis propter. de itine. actuque priuat. & in l. ab hostibus. §. sed quod simpliciter. qui. ex cau. maio. &

Tractatum Tomus Undecimus

360

& quodum falso. autem si falso. de mino. I. emilius. C. si aduer. ven. pigno. l. 2. & per Dy. in regula. si quis in ius. li. 6. Sed hoc non obstat. quia illud in poenarum executoribus locum non habet. ff. de mino. l. auxilium. §. in delictis. & ita respondeat Ang. in d. l. pe. & sic concluditur quod dictus potestas prædictum etiam alias sibi subditum bannire non potest. & si banniuere per viam nullitatis ex carentia iurisdictionis poterit & debebit cancellari. quicquid dixerit Bar. in suo consilio quod incipit a domino Cy. contra quem etiam multi alii. tunc consulerunt. Fugimus autem has opin. si ut dictum est nemus de præscriptione non esse tractandum.

Quarto ¶ retento eodem statuto quidam dudum ante annum coepit robariam exercere. & continuauit illam in tempore cognitionis. queritur an potestas possit illum in banno ponere. stante etiam statuto quod de robaria commissa per annum ante non possit cognosci. In hac q. Albe. vbi supra. q. 96. expediuit se breuiter. dicens quod possit talem in banno ponere. quia inspicitur finis & non initium per gl. quam dicit singularem in l. mariti. §. sex mensium. in fi. gl. ff. de adul. cui tamen glo. uidetur contradicere gl. in l. vulgariter. ff. de fur. quæ dicit pro continuato adulterio vnicam debere poenam imponi. & sic videtur concludere quod vnicum sit adulterium. & sic videretur debere inspici initium & non finis. vt ibi. & quod habetur in l. ei qui. & l. inficiando. §. infans. cod. titu. dicendū tamen quantum ad propositum quod dicta determinatio Alb. vera est. & gl. d. §. sex mensium non enim est vnicum delictum continuatum. sed tot delicta quot sunt vices adulterij commissi vel quot sunt robariæ. maxime si sint factæ contra diuersas personas & ideo non dicitur cognosci de eodem maleficio. sed de alio: & hoc sufficiat ad propositum. Vbi autem esset unicum delictum continuatum. & non posset cognosci inspecto initio. an possit cognosci inspecto fine vt in eo qui teneret appensum. qui teneret possessionem quam occupavit. & in similibus exemplis. dic ut haberetur per Bar. in l. eum qui. §. in popularibus. ff. de iure. & in l. inficiando. §. infans. ff. de fur. Et uide Iaco. But. in l. 3. C. si reus uel ac. mor. tu. Nec prædictis obstat gl. in l. vulg. quia uerum est quod pro adulterio continuato pluribus temporibus imponitur vna poena. non quia sit unum delictum. sed quia poena non est reiterabilis cum sit poena mortis. ut ibi per Bar. & ideo si ex forma statuti imponeretur poena reiterabiliis. puta pecuniaria glo. illa non procederet. vt ibi per Bar.

Quinto ¶ queritur potestas Florentinus habet arbitrium contra fures. Quidam non sibi subditus furatus est aliquid in ciuitate Bononiae. & id portauit in territorium. Floren. Quæritur an potestas possit illum inquirere. & non comparentem bannire. Hæc quæstio resideret in veritate uel falsitate opin. Bar. quam posuit in l. si dominium. ff. de fur. ibi enim coludit quod sic. sicut mutatione dñi noua nascitur actio furti. vt ibi. sic mutatione territorij. & iurisdictionis non nascit actio siue accusatio furti ad vindictam publicam. arg. ff. de statu ho. l. qui furcm. Hoc idem secutus fuit ibidem Fran. de Are. dicens esse casum in l. inficiando. §. infans. co. ti. sumpto argumento de tempore ad locum secundum not. in l. uinū ff. sicer. pet. cum concor. ac etiam quia ex contractione bona in noua iurisdictione facta respublica illius loci leditur ei accusatio nascitur. l. licitatio. §. quod illicite. ff. de publican. & istam partem ut plurimum sequuntur assessores dicentes hæc opinionem sanctam. Pro qua uidetur casus in l. 1. C. de noxa. hoc modo in loco in quo commisit furtum. l. Bon. non potest puniri. Ergo debet posse puniri in loco mutata iurisdictionis. sicut ibi cum non possit puniri vna contractione. punitur alia. sed contra hanc opini. opponitur. quia si per mutationem territorij & contractionem continuatam committeretur nouum furtum ex mutatione locorum. posset etiam furti qualitas & sic ratione unius loci si ibi esset deprehensus esset fur manifestus contra. l. 3. §. fi. cum seq. ff. de fu. secundum Ang. in d. l. si dominium. ubi nititur taluare Bar. in certis casibus in quibus nihil alleg. & ideo referre non curro. Secundo quod opini. Bar. de iure non procedat. sic uidetur probari: ad hoc ut ex contractione nascatur actio furti. necesse est ut contractetur in uito dñi. l. inter omnes. §. recte. ff. de fur. sed in nouo territorio non potest fieri contractione. nisi in uito illo cui prius furtum fecit in alio territorio. sed illi ex prima contractione nata fuit actio. ergo non potest nasci ex secunda. ff. de fur. l. ei qui. Item dispositio. l. si dominium. est facta contra regulam. d. l. ei qui. ergo solum in suo casu seruanda est. nec ad consequentias trahi debet. ut l. quod uero. de legi. & l. in his. & l. ius singulare. Præterea ut dictum est ex noua contractione non datur parti actio furti. ergo nec reip. officium aliquod per ea quæ habentur in l. non solum. §. quam. ff. de iniur. & in l. cum lex. de fidei. & in l. 1. §. quod autem de aleato. & quod dicam. infra in 3. parte. 2. temporis. q. 1. Item secundum Bald. in l. si adducta. C. de fur. dictum Bar. non vñ uerum aliquibus rationibus. Primo quia si id esset uerum quod

Bar. dicit. remissio furti non deberet fieri ad locum criminis primo perpetrati. cum æque & pari ratione unus esset index. sicut aliis. sed lex dicit delinquentem debere remitti ad primitium delicti locum. ut in auct. ut nulli iudic. §. si uero quis comprehensorum. ergo &c. Secundo si licitum est argui de dñi ad iurisdonem. rō Bar. retrorquetur contra cum quia sicut ex novo dominio non oritur conditio furtiva. ut l. sed nec legatarius. ff. de condi. fur. & hñ in d. l. si adducta. Ergo ex mutatione iurisdictionis non datur noua accusatio siue noua uia extra ordinem procedendi. Tertio maleficium debet trahi ad suum principium. Et illud est inspiciendum potiusquam continuatio. ut not. in l. eum qui. §. in popularē. de iure. Præterea ex d. Bar. sequeretur quod fierent cōmutationes tot orinentur accusations. quia ex diuersis cōmutationibus insurgant diuersa facta. c. abbate. de re iudi. l. 6. Et si per totum mundum vagaretur cum re furtiva. posset de toto mundo banniri. & tot locis haberetur se representare si uellet se defendere. quod esset absurdum. ar. ff. de iudi. l. hñ absens. Rñdet tamen Bal. ibidem quod p̄dicitis non obstantibus sibi vñ æquitati satis consonum. quod fur puniatur ubi deprehenditur cum furto uel ad principalem locum delicti remittatur. maxime quia sic discurrens vñ uagabundus. ut C. ubi de cri. agi opor. l. 1. & 2. Item quia secum rem exportando prorogare videtur iurisdonem de loco ad locum. & est prorogatio iuris & de iure. unde non habet locum penitentia. Ad l. q. furem. responderet quod iurisdictione æquiparatur dominio universalis non singulari. C. ubi & apud quē. l. fi. Sed in ti. de pace iur. fit. §. iniuria dicit cum puniri per generalem dispōnem l. congruit. de offi. præsi. Mihi autem licet videantur æqua p̄dicta. suadeo tamen contrariam sententiam de iure procedere. s. quod non possit uigore nouæ contractionis ibi conueniri. non ea rōne quæ de remissione tractat. quia illa locum habet si pertatur. & quod ex eodem delicto cognoscitur. ut in §. si uero quod comprehensorum. & in auc. qua in prouincia. & in l. si cui. de accu. In proposito autem non ex primo furto. sed ex secundo cognitione emanaret. & sic remissio locus non foret. sed ex alijs rationibus. supra relatis. & maxime quia dñi non origo actio ex noua contractione. sed nec reipublice. Ad rōnes in contrarium factas rñdeo. Primo ad l. si dñi. quod aliud est dicere. ei ad quem transit dñi ex noua contractione nasci furti actionem. illā n. ante non habebat. & sic non obstat lex. ei qui. Et aliud est dicere contra illum qui mutat iurisdictionem dari furti actionem ei qui ante non habebat. vnde argum est de acquirente ad patiētem. siue de actore ad reum & sic a disparibus. Lex. qui furem. non obstat est alia rōne. quia loquitur in iure retinendo. & sic in fauorabili dispositione. ergo non est licita argumentatio ad ius de nouo quod rendum. & maxime poenale quod est odiosum. Lex etiam prima. C. de noxa. non aduersatur. quia ibi ex prima contractione non fuerat orta actio. hic secus. §. infans. nihil facit. quia licet teneatur ad ualorem hodiernum. non tamen tenet ex noua contractione. sed ex antiqua. quia unū furtum est. & sic potius facit in contrarium. Illud quod ostenditur per Bal. de vagabundo est non procedit per ea quod hñ in l. eius qui. ad muni. Fateor tñ quod si ille qui diceretur vagabundus secundum iura supra alleg. subtraheret rē Bononiae. & accederet Florētiā. siue cū re. siue sine re. posset Florentiae puniri. non ex noua contractione. sed ex antiqua. vt vagabundus p̄ no. in dictis legib. l. 1. & 2. ubi de cri. agi opor. de iud. l. hñ res absens. ad munici. l. eius qui. ff. de dam. infect. l. 4. §. 1. vbi optima gl. Cum ergo sint distincte iurisdones. concludo ibi banniri non posse. & si fuerit bannitus bannum non tenere ex carentia iurisdictionis. Et sic patet quod assessores contrarium facientes de iure non recte se fundant. defenduntur autem ex uarietate opin. per no. in l. cum prolatis. ff. de re iud. & forte ex consuetudi ne. l. nemine. ff. de leg. & l. si interpretatione.

Sed tñ queritur sexto. An ex maleficijs de quib. obstante cur si temporis vel diuersitate loci cognosci non potest. possit iudex alia maleficia de quibus cognoscere potest aggrauare & in maiori parte bannire? Cōter dñ quod sic. per Dyn. & alios in l. si cui. §. fin. ff. de acc. l. 3. circa fi. C. de epi aud. & l. seruos C. ad l. iu. de ui. & l. 1. de iure patro. Et ita cōter seruatur p̄ assessores quos Io. An. uocat iudices feroce in Specu. super rub. de fur. vbi non firmat aliquam opini. sed solum refert. Bal. tñ in auc. sed nouo iure. C. de ser. fug. firmat quod dixi. Sed quid sit de iure statuto aliter non prouidente. si statutum dicere. ut in hac ciuitate. quod de talibus maleficijs ante tempus uel in alio loco commissis non possit firmari processus. Et quicquid in contrariū fiat sit ipso iure nullum. tunc talia maleficia ad aggrauandum non possent allegari. quia eorum narratio & pro illis processus formatus nullum producunt effectum. l. si pater. ff. ne de sta. defunct. & l. accusaturus. de adul. cum si. Rectores tamen communiter seruant contrariū & in eorum animarum perniciem & contra ipsorum iumentum de obseruando statuta.

Septimo

Nelli de S. Gemini. De Bannitis.

7 Septimò t̄ quæro. Stantib. suprascriptis statutis, duo sunt rectores in ciuitate habentes eandem auctoritatem ut potestas & capitaneus. Et est aliud statutum quo cauetur de eodem maleficio siue negotio, de quo vñus rector c̄epit cognoscere mittendo copiam inquisitionis ad cameram, alius non possit se intromittere et cum adiectione nouæ qualitatis, & quicquid in contrarium fiat sit ipso iure nullum. stantibus ictis, Titius mandauit Scio, vt interficeret Gaiū, q̄ Seius eum interfecit, propter q̄ p̄tās inquisuit de homicidio, copiam misit ad cameram q̄tra Seium, & facto processu eum in banno posuit. Capitaneus deinde format inquisitionem q̄ Titium de mandato. Titius non comparet. quæris nunq̄ possit eum bannire, & si banniat an valeat bannum, an vero sit nullū? Hæc q̄ fuit hic Florentiæ de facto. & post multa fuit determinatum q̄ non potuerit banniri, & quod ratio bannum esset nullū inter alias tribus. Prima quia quicquid dixerit Bal. in §. iniuria. de pace iur. fir. mandans tenet ex homicidio pp̄ mandatum non ex mandato. ff. de iniur. l. q̄ seruo. §. fin. de fur. vbi allegat iura, & per doct. in l. non iō. C. de accus. & sic inquisitio formata q̄ Titium mandantem versatur principaliter super homicidio. l. eo tempore. in princ. ff. de peculi. l. i. C. si seruus ex. vbi patet q̄ dictio ex, denotat causam proximam, & dictio, pp̄, denotat causam remotam & ibi concor. sive de eodem maleficio incepit cognoscere de quo iam cog. ioscere c̄epit p̄tās, sive obstat statutū.

Secunda quia delictum mandantis & mandatarij est vñū & idem specie, & numero: sufficit allegare. Cyn. & eius iura in l. i. C. si reus vel accu. mor. fu. & ibi refert ita consuluisse Dy. Idem sequitur ibi Ray in addi. super Cy. allegans. l. athletas. ff. de falsis. Idem tenet Bar. ff. de accu. l. hos acculare. §. leg. l. u. per iura alleg. per Cy. & clariss in suo consi. q̄ incipit, Bernardus de tuderto. Item etiam tenuit laco. But. in l. obseruare. §. i. ff. de offi. procon. & le. & Bald. latius in d. l. non ideo.

Tertia ratio fuit sine qua etiam praedicta locum haberent quia statutum vtitur et nomine, negotij. Cōstat aut̄ sine dubio q̄ etiam non esset delictum, cuius contrarium dictū est. tamen idem esset negotium. probatur extra de ver. sig. c. forus. C. de senten. l. cum Papinianus. de nego. gel. l. Pomponius. in negotijs. cum ibi no. C. ad l. l. u. de vi. l. quoniam multa & est bonus casus. ff. de in tem ver. l. filius.

8 Octauo quæritur t̄ Sempronius existens in cōfinibus territorij Florentini balistauit contra Gaium qui erat in territorio Senen. & eum interfecit, quæritur quis possit eum bannire. Ista quæstio est antiqua. & quia in voluminibus habet faciliter per transam. Communiter enim arguitur q̄ vterq; iudex. l. Florentinus & Senensis possunt Sempronium banni re. l. iurisperitos. §. cum oriundus. ff. de excu. tut. & quod ibi no. p. glo. & habetur in §. quia plautianum. ff. de lib. agno. in l. u. Contra, pro iudice florentino facit. quia licitum est argui de tempore ad locu. n. l. vinum. si cer. pe. sed dies mortis refertur ad diem vulneris. ff. ad l. aquil. l. ait lex, & ff. de dam. infec. l. damni. §. sabini. ergo & locus mortis trahitur ad locum ex quo secura fuit. Pro indice Senensi facit q̄ inspiciat locus in quo secutus fuit effectus. l. i. §. item sciendum, el 2. ff. de aqua plu. arcen. & ibi per Ray. Primam op̄i. q̄ vñlq̄ quis que possit bannire, tenet Albe. vbi sup. q. 78. & dicit q̄ est cōis op̄i. remittens ad no. per Cy. in aust. qua in puincia. & ibi nihil dixit. Et ad lo. an. in c. in obscuris. l. 6. de reg. Sed secundā op̄i. videretur tenere Cy. post Pet. in l. i. C. vbi de pos. agi op̄o. per rationem prædictam. Sed Ray. ibi tenet ultimam per di etom. §. item sciendum. cum si. Ad rationem Pet. respondet quod diuersitas rationis inter locum & tēpus tollit argumēta, quia in præcedēti ante mortē verum fuit eum fuisse moris rere vulneratum, sed in loco inchoati delicti nullū fuit vulnus illatum. Ex quo dicit qđ si aliquod vulnus fuisse latum in loco territorij Florentini. & finaliter fuisse mortuus ab eo in territorio senensi. Posset dici veram esse op̄i. Pe. Pro ipsa ramen allegat. l. prætor, §. pe. ff. de edend. op̄i. Ray. tenet Bald. in d. l. j. vbi de pos. agi op̄o. dicens quod magis debet inspici locus in quo est patiēs q̄ locus in quo est agens. l. palam quæstum. de rit. nup. ad rationem Pet. effectiue respondet vt Ray. quicquid sit in proposita quæstione quæ locū habet si sagittans ratione originis domiciliij, vel incolatus non est dictis locis subditus, sed solum ratione delicti, de iure stricto attēris op̄i. purarem ratione dubij a quocunq; banniretur bannum valere per ea quæ habentur in l. z. ff. si quis in ius voc. no ie. & in l. si putas. C. de peti. h̄ere. Pm vnam leſt. & ita videtur tenere de iure lo. An. in addi. Spe. in tit. de rap. ver. sed pone. licet dicat de æquitate iudicis debere inter se conuenire, vel sorti committere de quo ibi vide si liber. Si aut̄ loca sunt in eadem iurisdictione sed magis punit delinquens in uno quā in alio, tunc ad inquisitionem penq; & sic banni inspiciuntur verba statuti. Nam aut puniunt sagittantem. & inspicietur locus in quo stat vulneratus secundūm Bar. in l. libellorum.

ff. de accu. quod eriam sentit Bal. in d. l. i. Sed restat dubium si sunt statuta quorum vnum punit sagittantem cum balista verlus hominem. Aliud punit vulnerantem hominem generaliter cum quacunq; re. An tunc possit pro vtroq; banniri. Et si sunt iurisditiones distincte satis dici possit quod vñus quisque iudex imponat penam pro actu factio in suo territo. Si vero sunt eiusdem iurisditionis loca restat dubium an sagittatio confundantur in vulnera sicut dicimus in insulatu, de quo in l. nunq̄ plura, sed de his duobus ultimis dicam infra in 2. temp. par. 2. q. 54 & ad qōnem principalem pro formatione processus recurre ad no. per Bar. in d. l. libellorū. & hēnt locum prædicta qñ virtuinq; est illicitum. l. iniuum, & finis. Si vero initiu est licitum vide per Bar. in l. q̄ air. §. j. in fi. ff. de adul. Si aut̄ statutum diceret qđ iudex nō posset cognoscere nisi de maleficijs suo tpe vel infra suam iuridōnem petratis, & in vno loco est factū vulnus in alio est mortuus. & sic de tpe dixit Bal. q̄ nullus poterit cognoscere, per l. vrb. §. pnoctare. de ver. sig. vt ipse scripsit in l. led & milites. §. sed ignominia. ff. de excu. tut. quod tamquā principalem materiam aliter non prolequor.

9 Nonò quæro an t̄ potestas possit bannire aliquem iniuriatum sibi vel sua familiæ. Istam quæstionem disputauit Ia. de Are. & eam refert Cy. in l. vna. C. ne quis in sua cau. & Bar. sequitur. ff. de pe. l. si quis aliquid. §. si quos comitum. Et in effectu ita concludunt q̄ aut delictum est notorium, & pōt cognoscere, quia non restat nisi poena impositio. & propterea cessat suspicio arg. l. ab executione. C. quorum app. nō rec. ci. Si vero non est notorium, tunc aut offendit principali. ter dignitas siue officiu. n. vt quia offendit officium exercendo. Et tunc potest cognoscere & punire. l. nullum. C. de testi. cum simi. Si uero offe. ditur principaliter persona, ut quia alias quām in executione officii, & tunc potest cognoscere. d. l. una. & l. senatus. ff. de offi. præsi. ubi etiam de materia. & cum hac distinctione petrtransit etiam Bal. in d. l. vna. Hac eorum distinctione vera est in iudicibus recognoscuntib. superiorē. In his aut̄ qui non recognoscunt superiorē in distinctē dicendum est posse eos cog. ioscere & punire. l. & hēc tiberius. ff. de h̄ere. insti. & in c. i. de scisma. li. 6. & eit ratio secundum Old. in cōsl. 269. quia ita diligunt singulos sicut fiscum. C. de ca. tol. l. vna. §. fi. & sic cessat suspicio. l. non so lūm. §. i. ff. de ri. nu. Item in vniuersitate habente cognitionē delictorum, quia in cā propria pōtiudicarc pp̄ cessantem suscipiōne, quia cōiter negliguntur q̄ a plurib. possidentur. C. qñ & quib. quar pars de l. z. l. i. o. & extra de resti. spo. c. cū venisset. ac ēt quia uniuersitas non iudicat ut uniuersitas, q̄ a. et quid inco. porale. & sic ei huius actus exercitiū non cōuenit arg. extra de sen. ex. c. si ciuitas. & qđ no. p. Inn. de offi. ord. c. ir refragabili. f. in Old. in cōsl. 184. Sed Bar. in d. l. una. & in l. ē receptū. ff. de iur. om. iud. intelligit illud in uniuersitate nō recognoscēt superiorē. De quo p. Inn. c. ex parte. il. decimo. d. ver. sig. Item illud qđ dñt qñ delictum est notoriū possit quilibet officiale punire. Inteligo uerū si ex forma iuris cōis uel statuti est iposita certa poena, tūc. n. cessat omnis suspicio. Si uero non est i. m. posita certa poena, sed restaret in eius arbitrio, non vñ mihi quod cesseret rō suspitionis. & ideo tunc non posset cognoscere, nisi tale arbitrium esset declaratum a consuetudine, quam seruare tenetur, ut hēt in l. athletas. §. calumniator. & l. quid ergo. §. poena grauior. ff. de his qui no. inf. & l. z. ff. de præua. & de pōl. hodie. Generaliter aut̄ pro materia qñ quis possit in sua causa cognoscere, vide q̄ habet in d. l. vna. in c. nostri. de elect. & in c. cum venisset. de iudi. secundum Bar. Sed plenius in Spe. de acto. ver. item quod in re propria auctoratur, vbi enumerantur. 19. casus in quibus qs in re propria cognoscit.

10 Decimò quæritur: t̄ Officialis commisit existens in officio aliquod maleficium potestas inquirit cōtra illum vel accusatur coram eo dum est in officio. Quæritur an non comparens constituantur in contumacia, vt sic possit banniri. De hac quæstione habetur in multis iuribus, vt parebit statim. Sed ex dictis omnium quos vidi sic concludo, qđ aut habet officium sine administratione hoc est dignitatem, & conueniri & banniri potest de quibuscunq; siue ante dignitatem si uel in dignitate cōmissis. C. vbi sena. vel cl. 2. Si uero habet officium perpetuum. & idem argu. eorum quæ habentur in l. principalibus. & l. præses. ff. si certum peta. & ita tenuit Azo in summa de actio. §. regulariter. ver. quid ergo. Idē si habet officium ad beneplacitum concedentis, quia censemur perpetuus. l. iurisperitos. ff. de excu. tut. & l. sufficit. de cōd. inde. Si aut̄ habet officium t̄ pale, aut cōuenitur ex delicto cōmisso in officio, & pōt quodcunq; habeat officium, dunt̄ accusetur corā eo q̄ sit superior. C. ad l. l. u. rep. l. iubemus. in auc. ut difte. iud. §. si. iñ. & vt iud. sine quoquo suffr. §. illud, & ff. de arb. l. nā magistratus, cum similib. Si uero conuenit ex dicto cōmissio ante officiū, & tunc aut̄ est de iudicib. majorib. q̄a habet merū & mixtū imperiū, & non pōt regulariter conueniri.

nisi. l. 2. ff. de in ius voc. l. hos accusare. de accu. de iudi. l. pars literarum, & habetur etiam in l. senatus. ff. de offi. præf. Fallit in adulterio in quo potest citari, & tenetur cauere de iudicio sibi finito officio. l. si adulterium cum incesta. §. fi. ff. de adul. Si uero est de minoribus ut sunt regulariter potestates comitatus habentes solummodo iurisdictionem, & tunc possunt de quibuscumque conneniri. ff. de in iu. l. nec magistratus. ad l. Aquilam l. quemadmodum. §. municipales. cū fi. & no. per glo. in l. si præfens. C. de epi. audi. & per Gui. in Spec. de accusa. vers. sed quid de minore. ubi allegat cōcor. & ibi uide de materia. & in ver. præcedenti. ubi etiam remittit, & per lac. de Are. in d. l. si præfus.

Sed dubitari uidi ex eo q̄ in ciuitate est ordinamentum, quod non possint discedere de potestaria sub magna poena. An tunc possit in contumacia constitui, & determinatum fuit q̄ sic, quia aut conuenitur ex delicto commisso in officio, & illud allegare non potest. C. de iude. l. iudici. & l. nullus. Aut ex commisso ante, & idem: quia intelligitur sine causa, & superioris præcepto. l. quid ergo. §. si hæres. de leg. l. l. qui seruata. de ver. obli. l. qui fi. sati. d. cop. cum si. Si autem est tale crimen in quo possit per procuratorem respondere, dicebat quidam non excusari a poena. Sed forte id uerum nisi in actib. magni præiudicij, arg. eius quod habetur in c. quæ relam. de proc. deminori. l. Papi. exuli. & quod habetur in §. ad crimen.

Vnde decimo queritur † potestas habet arbitrium generale contra omnes delinquentes propter aliquam causam. **creatur Barigellus**, & datur ei arbitrium, & ut quæstio reddatur utilior, dicitur q̄ ipse solus vel duntaxat cognoscat. Quæ situr an potestas virtute generalis arbitrij possit procedere contra Titum, qui post officium barigelli deliquit contra statum, & si non comparet possit eum bannire. Hæc quæstio est multum utilis, quotidie occurrens in ciuibus etiā, & tractatur in multis iuribus quorum ut in principio tractatus dixi omnium mentionem non faciam, sed ex illis quæ infra dicentur omnia poterunt reperiri. & primo videtur q̄ potestas non possit cognoscere, quia iurisdictione concessa uni iudici alteri denegari videtur. Casus uidetur in l. dominicis colon. C. ubi de causa si. Et uidetur tenuisse in proposto. lac. de Are. in l. quod in rerum. §. si quid post. ff. de lega. l. & ibi tangit Barto. In contrarium quod immo possit, quia per iurisdictionem concessam iudici speciali non intelligitur sublata in illo casu iurisdictione iudici generali. C. de offi. præf. vrb. l. i. & ibi tangit Bar. & uidetur casus cum glo. etiā si est dictio, taxatiua in l. fin. iuncta. l. cum a. iquis. C. ubi cau. si. & ita no. gl. in d. l. fin. Super quo multi multa dixerunt. dicit enim Bar. inter alia quæ ommitto, quod ubi apponitur dictio taxatiua excluditur iurisdictione ordinaria quæ competit ex consuetudine, ut ipse no. in l. viros. C. de diuer. offi. libro 12. q̄ dictum esset multum no. si esset uerum. Sed mihi uidetur q̄ sint contra dicta duo iura supra prox. allega. Alij vero aliter dixerunt, ut patet ex no. per Gui. in l. fi. C. de iurit. omn. iudi. per lo. And. in c. per hoc. de hære. l. 6. per Bald. in l. pluribus. ff. de proc. & in l. præcedenti. & in auc. habita. C. ne si. pro pa. ubi aliter loquitur.

Circa q̄ omissis superfluis sub correctione omnium mihi vñ sic dicendum. Quod aut iurisdictione sine imperio dividitur, ut q̄ tpe. creationis officii allius siue etiam tempore acquisitionis territorii in quo nouiter disponitur dicitur de talibus causis cognoscere potestas puta prati, & sic de aliis, & de talibus cognoscere Potestas Floretiæ, & isto casu siue sit dictio taxatiua siue non, nullus potest de iurisdictione alteri cōcessa se intromitere. l. cōsulta diuinalia. C. de test. l. ex facto. §. itē q̄ro. ff. de vul. & pup. & ibi p. Bal. per Ang. in l. Cum prætor. ff. de iudi. Si uero non diuiditur iurisdictione, sed creantur separatim unus officialis vniuersalis, alius particularis, tunc aut particularis creatur, ut superior, ut iudex appellationum. Et tunc intelligitur derogatum iudici gñali in his quæ illi maiori iudici conceduntur, ar. C. de acc. l. absentem. & ita no. per Bal. in l. si quis eum procuratorio. §. fi. ff. de proc. Si vero non creatur ut superior, tūc aut iudex specialis ordinatur principaliter fauore publice utilitatis. & tūc regularitet alius nō cognoscit. C. vbi quis de curia. vel coar. l. 2. ver. exceptis. de quo in l. magisteriæ. & l. fi. de iur. omn. iud. & ex hoc vñ q̄ si barigellus fuit creatus super eo tm̄ fauore reipublicæ, potestas de eo cognoscere non possit, quia si est fauor reipublicæ q̄ ille solus cognoscere sequitur q̄ lex siue ordinatio illius officii sic debet intelligi. ff. de hære. insti. l. fi. de iudi. l. cum prætor. ff. de legi. l. cū lex. cum si. Pone em̄, q̄ barigello est data potestas ē de facto, & sine aliqua solemnitate tales condemnandi & puniendi, ut acrius terreatuari a delinquendo. Potestas habet seruare statuta & solemnitates, certe tunc vñ in casu illo iurisdonē ademptā potestati. Si vero creatur nouus officialis priuilegio personarū q̄tra quas attribuitur: iurisdō, tunc aut priuilegium non est clau-

sum in corpore statutorum, & non tollitur iurisdō gñalis, vt ī auc. quæ in puincia. & ibi no. vbi d. cri. agi oportet. Aut clauditur in corpore statutorum id priuilegium, & tūc aut est facta cōcessio in causis publicis, aut priuatis. Primo casu nō tollitur iurisdō ordinaria potestati nisi illud exprimatur. C. in quib. c. mil. l. i. & vbi cau. sta. li. 2. Secundo casu tale priuilegiū gñale derogat iurisdōni, vr no in d. auc. qua in puincia. Si autem creatur particulariter officialis rōne causę vel loci vel collegii siue corporis, & tunc in dubio gñali iurisdōni non derogatur nisi aliud dicatur. C. vbi cau. fi. l. fi. l. cum alijs & d. l. dñicus. & l. de of. præfe. vt.

Ad prædicta examinanda si hæc distinctio non placet, vide potes. ff. de admi. tut. l. 3. §. fi. & l. si duo. de auc. tut. l. pluribus. Gui. in l. nemo. C. de iur. omn. iud. lac. de Bel. in d. l. fi. vbi cau. & Bal. in d. auc. habita. rex. in auc. de defen. ciui. §. nullam. C. de proxi. fact. scri. l. in sacris. & q̄ ibi per Bar. Bal. super rub. de vñ. seu. & C. de execu. & appar. l. 2. lib. 1. 2. Io. Monna. & Arch. in c. cum episcopus. de off. or. Lapp. in c. quia cōtingit. de reli. do. lo. And in c. pasto. de off. ordi. & in Spe. co. ti. §. i. ver. prætermisssis.

Rub. quæ solennitates requirantur in banniendo.

Srquitur uidere de tertia parte primi temporis, quæ solennitates requirantur in banniendo. & in ea examinatur infra scripti tituli quæstionum.

S V M M A R I V M.

- 1 Primo generalis quæstio quæ solennitates in genere requirantur.
- 2 Ancitatio inualida sufficiat ad dationem banni.
- 3 An sufficiat citatio ad domum.
- 4 An requirat citatio si ex forma statuti cauetur quod notorie infamatus de criminе possit de facto puniri, condemnari, & banniri.
- 5 An debeat audiri allegans causas absentia, & si non audiatnr an ualeat bannum.
- 6 Ante dies quidepojuit contra magnatem, & siut accusatus de falso, de quo ex forma statuti non potest redargui, possit citatus non comparens in banno ponii, an uero index a seipso nemine opponente debeat accusacionem reciucere.
- 7 Ex forma statuti debet post certum proclama quod dicitur bannum in processu requisitum post quod inquisitus uel accusatus in contumacia, et pro confessio constituitur, solui per comparentem reum certa dirictura siue gabella, alias non debet audiri. comparuit reus post dictum bannum negavit, & gabellam non soluit, queritur an debeat procedi contra eñ tanquam contra contumacem.
- 8 Quid si seruauit omnia requisita comparens post contumaciam, an ei incūbat onus probandi rem aliter se habere.
- 9 Si cauetur statuto, quod nullus possit banniri nisi fiat proclama, si quis velit defendere uel adesse cau. & c. siut factum proclamasi quis uelit defendere, & non siut dictum uel adesse cause. An possit in banno ponii.
- 10 An transfacto termino citationis uel banni quod facit citatus haberi pro confessio, requiratur pronuntiatio.
- 11 Si iudici constat intraterminum in citatione appositum citatum absq; probabilicaua non esse uenturum intraterminum, possit eum bannire tanquam habitum pro confessio.
- 12 Quid iuris si inquisitus, & bannitus fuit Petrus Ioannis de populo S. Laurentij, & in illo populo non erat Petrus Ioannis, sed Petrus Marti. vel erant duo Petri Ioannis.

Tertia pars primi temporis.

- 1 Primo ergo quæro generaliter † quæ solennitates in talib. bānis debeat obseruari. Bar. in hac. q. mixtim tractauit quorumcunque bannitorum materiam in l. i. C. de hære. instit. Sed ad p. positum nostrum dico quod in talibus debent seruari solennitates si traditæ vel cōsuetæ sunt seruari. ff. de legi. l. de quib. & ff. de testi. l. 3. in fi. Si vero non est data forma statuto aliquo, sed solū viget statutum de quo dixi sup. l. q̄ citatus certo modo habeatur pro confessio illa solennitate seruata, in cæteris seruari debet iuris cōmuni dispositio. l. sancimus. C. de testam. de ap. l. præcipimus. cum simil. & defu. l. iudices. Nam ubi non sit quod ex forma statuti generaliter per inquisitionem procedi possit, opus erit quod procedatur vel per uiam accusationis in omnibus, & per omnia, secundum formam. l. in causis. C. de accu. & ff. eod. titu. l. libellorum. vel per viam inquisitionis in casibus in quibus permititur secundum no. per Docto. in l. ea quideni. C. de accusatio. per Bartol. in l. secunda. §. si publico. ff. de adulter. nouissime per Angel. in l. si uacantia. C. de bon. uacan. lib. 10. & seruentur solennitates in inquisitionibus requisitæ, de quibus per Iaco. Butr. insti. de publ. iud. in priu. exceptio Pars ij. Tomus xj.

Nellusa S. Gemin. de Bannitis.

eo quod contumacia facit citatum haberi pro confessio quod etiam est de iure communi in casibus in quib. contra abientem ad diffinitiuam sententiam peruenit. Illa. n. contumacia iuris contestatione inducit. l. 2. C. ubi in rem ac. & per Bar. in extraua. ad reprimendu. in. super uerbo, cōtest. & illis seruatis poterit diffinire banniri. In qua sententia debent seruari solennitates alias de iure requisitæ. C. de sen. ex peri. reci. l. 1. & 2. & quod no. per Bar. in d. extraua. super uerbo, super dicto crimen.

Et circa hanc primam generalem. q. posset queri. An qā proceditur contra forentem delinquentem in territorio, vel contra subditum alibi delinquentem. debent, & in procedendo, & in condemnando seruari statuta iudicis procedentis an vero inquisiti uel accusati, & sic delinquentis uel loci delicti, in quibus quia sunt notissima me aliter non impedio, remittens ad no. quali per omnes in Lcunctos populos de summa. Trini. & in l. fin. ff. de iu. omnium iudi. per lo. Andr. in addi. Spec. in titu. de compe. iudi. adi. §. 1. vers. quid si conuenit super aliquo. & per Ange. in d. l. si uacantia. Communiter tamen obseruantur consuetudines locorum iudicium procedentium, & quia statuta etiam prouident regulariter huic art. finem facio.

2 Secundo ergo queri an citatio inualida inducat contumaciam, & sic possit tanquam confessus banniri, & sic inualide citatus. Ad hoc respondeo quod non, immo inualiditas citationis reddit bannum nullum secundum Bald. in l. 1. in fi. ff. si quis ius di. non obtineat. ubi allegat. l. uir bonus. ff. iu. sol. Facit et. ff. de ad. l. accusatorus. & l. si pater. C. ne de sta. de funct. & quod per ipsum Bal. generaliter dicitur in l. 1. C. ne ex delic. defunct. ubi ḡnaliter declarat actus iudiciales q. nulli sunt nullum effectum producere. Et ideo siue citatio non sit facta siue sit, & non legitime, uel etiam incerta nullū erit bannum. l. aut qui aliter. §. 1. in prin. & l. pe. in fi. ff. q. ui aut clam, & ibi per Bar. & erit adeo nullum q. non obstante statuto excludente nullitatem, nihilominus talis nullitas poterit allegari cum a iure descendat. & sic sublata non uidetur, vt in cle. pasto. de re iudi. cum ibi no. in clem. s̄epe. de uerb. signifi. & per Bald. in l. j. ff. de mil. testa. in l. filius familias. in princip. de dona. & in extraugan. ad reprimen. super uerbo, sine figura.

3 Tertio queri. An sufficiat citatio facta ad domum? Hęc quæstio fuit Ghan. & eam refert etiam Albe. ubi supra. 50. q. & primo arguit q. sufficiat l. 1. ff. de liber. agno. & quod vi aut clam. l. aut qui aliter. §. 1.

In contrarium q. non, q. a istud bannum est poena contumacie, arg. de uen. insp. l. 1. §. quid ergo. & de adm. tut. l. 1. & l. 1. si quis ius di. non obtineat. cum si. sed ignorans non potest dici contumax. loca. l. si ignorans. de act. & obli. l. ex maleficijs. & v̄ expellum. ff. quae ten. sine ap. re. l. 1. ff. item cum ex edito. Dicit de consuetudine obseruari qđ sufficiat citatio ad domum. intelligendo domum in qua habitat cum familia. l. 4. §. toties. ff. de dam. infeci. & d. l. 1. de liber. agno. & de uerbo. sig. l. in l. censoria. dummodo iplius personæ præcessit diligens inquisitio, & reperta non fuerit, quia citatio ad domum est subsidiaria, ut dictis iuribus. & in capit. causam quæ, de dol. & contu. & de eo qui mit. in pos. rei seruan. causa. c. fi. & ibi per Inn. Ad q. alle. C. de anna. excep. l. vt perfectius. Dy. aut tenebat indistincte sufficere citationem ad domum per tex. in l. scire oportet. ff. de excu. tut. q. non est uerum. q. ille tex. qui loquitur alternatiue debet intelligi secundum iura pdicta. l. non inuenio citatio personaliter. & ita tenet Bar. in d. §. toties. Si uero fuerit in iudicio puta quia proposuit dilatorias indistincte sufficit citatio ad domum, ut in auct. q. semel. C. quomo & q. iudex. & dictum est supra. dominus intelligitur etiam conducta. l. lex Cornelia. §. domum. de iniurijs. & d. l. 1. & si habitat in diuersis locis uel in diuersis parochijs. Vide gl. in clem. caulam. de elec. & Dy. & Bar. in l. qđ si dubitet. ff. de acq. hære. & d. l. 4. §. prætor. Ad apothecam autem non potest fieri citatio ut dicatur ad domum facta, ut d. §. domum. & ibi plene per Bar. Nec dicat quis pdicta iura loquuntur in ciuilibus, quia regulariter pariter proceditur in criminalibus. l. absensem. ff. de pæ. & l. inter accusatorem. ff. de pub. iud. Hęc disputatio est utilis ubi no. sunt statuta quæ sic, uel aliter prouideat. & uide Bal. in l. 1. ff. de legi. ubi arguit qđ citatio ad domum non sufficiat nisi aliter disponatur a statuto. alle. C. de decu. l. decurionib. & quod no. l. 1. §. aduersus. de openo. nun. Et istud æquius licet prius de iure uerius secundum iuris regulam supradictam.

4 Sed queri quarto t̄ statuto cauetur, quod notorie infamatus de fallitate possit de facto puniri condemnari, & banniri nulla iuris solennitate seruata. An tunc in datione banni requiratur citatio. Et uidetur quod non, quia ut dixi supra proxima quæstio. in fi. in criminalibus proceditur

eo modo quo in ciuib. sed in ciuib. uerbum de facto tollit citationem, ut habetur in l. uerum. §. ex facto. ff. de mino. ergo idem in criminalib. & uidetur notari in l. i. crux sustinum. ff. de his, qui no. infam. & hoc uidetur uoluisse Barto. in quodam suo consilio quod incipit, punctus quæstionis. In contrarium uidetur, quia per uerba quantu. in cunque latan non uidetur tolli defensio quæ est de iure naturali, immo regulariter tolli non potest. l. ut uim. ff. de iusti. & iur. C. de iur. fisc. l. defensionis facultas. libro decimo, quinimmo in brutis conceditur. l. 1. §. cum aristes ff. si qua pau. fe. di. Sed per citationem datur parti copia defensionis, ergo illa non tollitur. Citavit enim Deus Adam, & ramē potuisset eum defacto punire. Pro solutione huius qđonis aduertendum puto, quod quandoque uerbum de facto regulat capturam tantum, & tunc fateor quod non requiritur citatio. Nō enim tunc tollitur citatio, sed loco uerbalis, fit citatio personalis, quæ in multis casibus de iure permittitur. l. neque. ff. de ius voc. Et l. ait prætor. §. si debitorē de his quæ in frau. credi. per Bar. in l. consentaneum. C. quomodo & quando iudex. Non enim tunc tollitur defensio, sed perueritur, quia ubi aliás potuisset se defendere, & sic non obstant in contrarium allega. Quandoque uerbum de facto regulat cognitionem, vt quia dicitur in statuto, q. possit de facto cognosci. & tūc puto quod requiratur citatio per iura, & rationes pro hac parte allegatas, ac etiam quia cognitio non potest fieri nisi partium assertione. l. fi. C. de fruct. & li. expen. Non obft. gl. §. ex facto, quia uerum est quod tolluntur iuris solennitates, nō aut tollitur defensio vt in alijs iuribus allega. quod etiam patet, quia ubi cunque potest contra absentem procedi, iudex a seipso dēt defensiones partis asilum. l. 1. in fi. ff. de q. l. si no. defendantur. ff. de pa. Quandoque dicta uerba regulant executionem, ut q. dicitur q. possit de facto puniri. Et tunc aut adiiciuntur post omnino liquidatum crimen, & credo, q. tunc non requiratur citatio, constat enim quod nullas defensiones habet, & ita potest uerificari gloss. in d. l. etus sustinum. q. loquitur contra caprum in flagranti crimen. Et facit qđ no. per gl. in l. 2. de furt. Bal. Si uero non est omnino liquidum, sed solū iuris presumptio, q. statutū dictat quod bannitus pp. contumaciam captus de facto debeat puniri, tūc patet qđ et ei sit assignandus aliquis terminus licet possit esse breuis si aliquā defensionē haberet. l. 3. §. si ad diem. & quod ibi per lac. de Are. ff. de re mili. & facit. d. l. 1. in fi. de queri. & quod h̄ in l. fi. C. depositi. Et ideo in proposito puto quod licet quis notorie diffamerit de falsitate, nihilominus iudex debeat cum saltē semel citare ante quam possit cum in banno ponere. Ad quod faciunt q. no. in l. illicitas. §. ueritas. ff. de off. præsi. Satis. n. de facto fit si illud q. alias fieret. in 20. diebus fit in duob. uel trib. & sic sine solennitate, & temporis dilatione, ut no. in d. §. ex facto. & ita seruari feci de iure consultus dicitur statuto, q. proconsul notariorū statim quod sibi prælentetur condemnatio facta de falsitate alicuius notarij. debeat ipsum de facto abradere de matricula. debet enim citari ante quam abradatur, ut in d. §. si ad diem. & per Jacob. de Are. In proposita uero. q. si iudex ad probationem notorij secundum ea quæ habentur in l. 1. C. qui & aduer. quos. & in l. ciues. C. de app. & de accu. euidentia. cū concor. fecisset citari infamatum cum interminatione deponendo in banno, & ille non comparuisse, forte tunc facta probatione alia citatio non requireretur per not. in l. de pupillo. §. nuntiatio. ff. de nou. oper. nuncia. & in l. 2. C. de episc. aud. quasi tunc omnino dicatur crimen liquidatum, ut dixi sup.

5 Quinto queri. Potes tas inquirit contra Titium uel alter procedit, facit cum citari debita forma, Titius non coparet, sed infra terminum citationis comparet eius amicus allegans causas absentiae, puta legitimum impedimentum, morbum, uel quid simile, quem iudex debet audire secundum no. vt l. seruum quoque. §. publice. ff. de procur. etiam sine aliqua cautione de rato, vt sentit gloss. in l. exigendi. C. de procur. & apertius in l. in eo. §. nemo. de regulis iuris. queritur an teneatur eum admittere, adeo quod si eum non admittit, sed adulteriora procedit ualeat, uel no. ualeat bannum. In hac quæstio. dixit Bartol. in extraugā. ad reprim. super uerbo neglexit, quod si ille amicus obtulit se probaturum impedimentum, & iudex eum contemplat processus est nullus quasi per eum sit quo minus certus fiat, alias dicit tenere processum allegat. de appell. cap. interposita. Etidem sed non sic clare dicit. C. quomodo, & quando iudex. l. cum non eo. die. dicit tamen quod parti remanet saluum ius petendi restitucionem ex causa iustæ absentiae. C. quomo. & quan. iud. l. ab eo. & ff. de i. integ. resti. l. fina. & quod ibi no. Et sic in quæstione sit conclusio, q. si talis comparens non offert se paratu probare, tenet pcessus

cessus & admitti non debeat. Si vero se offert probatur, tunc nō possit ad vteriora procedi, & si proceditur processus est nullus. Et sic bannum nullum quod est no. Quod est verum duobus concurrentibus, uno φ allegat causas absentiæ cōsistentes in facto vt morbum, carcere, vel aliam causam absentiæ facti. Si vero allegat causas cōsistentes in iure puta aliquod priuilegium, tamen non auditur sine mandato sufficienti, aut sine cautione de rato. Ita tenuit Inn. in causa ueniens de accu. & sequitur Bald. in d.l. exigendi. & in §. publice. de pc. Si autem iudex uellet quod satisdaret de representando reum finita causa impedimenti non cogitur defensor talem satisfactionem præstare secundū no. p. Io. And. in addi. Spec. super rubrica. de defensore. & ideo si tunc ad vteriora procederet bannum nullum esset. Sed tunc opponitur, & uidetur φ non propterea bannum reddatur nullum, sed possit rescindi per beneficium restituīo is, ut uidetur causus in l. 2. C. quib. ex cau. ma. & ibi per Doct. Sed potest responderi φ illa lex loquitur qnā iudici non constitit citatum esse carceratum, uel per eum non stetit quominus sibi constaret, tunc enim processus ualeat, ut ibi. Si uero sciuit uel p. cum scitit quominus sibi constaret, tunc enim processus ualeat, ut ibi. Si uero sciuit uel per eum stetit quominus sciret processus nullus est, ut dictum est. Ad quod. ff. dc. re iudica. l. quæsitum. & l. furioso. cū ibi no. Requiritur secundō quod defensor obtulerit se paratum probare per ueras probations. l. 3. §. si ad diem. l. qui commeatus. ff. de re mili. secundū Jacob. de Are. Non autem statuto aliter disponente sufficeret iuramentum nisi secundum conditio. & qualitatem causæ, & personæ cōparentis. & c. ita intelligo φ no. per Guil. in Spe. de appell. §. breuiter. ver. quid ergo. ubi alleg. l. scire oportet. §. sufficit. ff. de excu. tut. Et probatur per l. quoties. C. de nau. libr. 11. C. de repu. auc. hodie. & l. non omnis. §. a Barbaris. de re milita. & ita concordo Guil. & Bar. qui uarie loquuntur. in l. 2. §. si quis in udicio. ff. si quis cau. Vnum non omittens quod ibi scripsit Bal. quod qui semel admissus fuit ad probandum per iuramentum, iterum non admittitur p. iuramentum, arg. in l. fi. C. de bo. aut. iud. pos. secundum intellectum lac. de Are. quem ibi sequitur Bar.

⁶ † Sexto statuto, cauetur φ testis qui depositus contra magnatem non potest redargui de falso. Titius qui depositus contra magnatem fuit de falso accusatus, & citatus nō comparuit, querit utrum dicatur contumax, & sic debeat banniri, an vero iudex habeat a seipso exceptionem opponere, & cum non bannire. Hæc. q. formatur per Bart. in l. absentem. ff. de px. & super ipso consuluit, vt patet in consil. φ incipit, A dño Cy. in vers. super quarto. Et φ communiter hæc φ scripsit in l. absentem, ac ēt quia aliqua est uariatio, quia in l. absentem ponit simpliciter contra testem fuisse processum. In consilio vero dicit φ iudex formauit inquisitionem, ut videamus an aliqua sit diuersitas, eius consilium interam de verbo ad verbū. Formata itaq; inquisitione ostēdit primo, φ ualeat processus, & sic possit cōdēni, licet. n. agens of excepitione carcat tñ pcessus ualeat in se, φ patet qa ex eo pōt legū condemnatione licet indebit. C. de condi. inde. l. 1. ff. man. l. si fideiussor. §. in omnibus, & tex. dicit expresse in c. abbate saue. vers. quoniam. de re iudi. lib. 6.

Præterea licet sit psumptio iuris, & de iure φ non dixit falsum, tñ admittit probatio in quārum p confessionem, in auc. de æquali. do. §. aliud. & ibi no. glo. super ver. si autem. scribit φ Azo. in sum. de do. ante nup. & per Cy. C. de do. ante nup. in auc. sed iam necesse. Testis aut patiendo se ponit in banno vñ cōfiteri, ergo & c. Præterea qnā primo tpe fuit actio licet aliquo casu sit extinta pōt pati quis conueniri, & condemnari de facto. ff. de exhib. l. hoc si quis. §. quantum. & de rei ven. l. si post acceptum. Sed ipse testis non comparendo uidetur pati se conueniri, & condemnari &c. & per hoc tolluntur omnes rationes quæ dicunt quod lapsus est tempus inquirendi.

At contrarium vñ φ non possit condemnari, quia iudex ēt parte non opponente, sed expresse confitente maleficium pōt, & debet defensionem eius querere. Casus est no. ff. de q. l. 1. in fi. & ff. de px. l. si uero defendant. in fi. ibi dum dicit, & si quis cognoscit, debebit de eorum innocentia querere. Facit. ff. de appell. l. non tm. & de epis. aud. l. additos. ubi inuita parte quis alle. & eam defendit. Ad idem quandocunque absente parte pōt ferri diffinitiuā sñia iudex pro eo ex suo officio perquirit ueritatem. C. quo. & qnā iud. auctea. semel. ibi, pquisita ueritate. & C. de appell. l. ampliorem. in princ. & ibi no. per gl. licet ibi dicat φ sit speciale, tamen generale est, ēt in principali non potest ferri sententia diffinitiuā. l. properā dum. §. & si quidem. §. seq. C. de iud.

Quid ergo dicemus, dico sic, qnāque liquet iudici eidē ter non esse culpabilem uel nullum delictum commissum, & tunc licet sit contumax, & habeatur pro confessio, non

tamen potest condemnari per iura supra allega. proxime.

Quid enim si elapsō termino banni iudex uiuum uides quem contumax dicitur interfecisse, certe non poterit condemnari ne plus operetur ficta confessio q̄ uera l. inde neratius. in fin. cū. l. seq & ad l. Aquil. Qnāque non constat iudice reum culpabilem, tamen constat per hanc fictam confessionem de maleficio. Sed constat q̄ reus de criminē non pōt redargui, q̄a habebat pro le psumptionem iuris, & de iure, tunc credo φ possit, & debeat eum condemnare, q̄a per confessionem poterat probari contra eum. & tunc constat, & est probatum p illam fictā confessionem, ut sup. probatū est. Et per hoc apparet φ ipse citatus debet comparere, quia iudicij poterat h̄re effectum. Non obst. φ dicitur φ tempora sunt elapsa, quia ēt tūc dico talis inquisitus poterat de cōtumacia condēnari, quia ipse accusationem non tollit ipso iure, sed parat exceptionem. l. si maritus. §. præscriptiones. ff. de adul. & C. eod. ti. l. adulter. quam exceptiōnem potest sim pliciter omittere, & non opponere. & sequitur contumacia, ut in d. §. præscriptiones. Præterea pōt pati se in bāno po ni de facto, ut dictum est. Hæc in consilio. In l. absentem. in fi. concludit sic. Concludo ergo ex omnibus prædictis, φ circa absentem qui h̄r pro confessio non pōt procedi ad condemnationem quando iudici liquet aliquid propter φ apparet illud non esse maleficiū, secus si appareret a' iquid propter φ ille pōt se tueri, maleficiū tñ est commissum. Vides ergo oib. suis coniunctis φ ita pmitrat iudicē inquirere sicut partē accusare q̄ videntur in se h̄re differentiam. Nā si iudex uidet antequā formauit inquisitionem φ testis non pōt redargui nisi præsumptione iuris, & de iure non esse maleficiū illud de quo inquirit, & sic uidet sibi non compete re ius inquirendi propter φ difficile vñ φ dicit, posuit inquisitionem tenere, licet forte secus sit in accusatione in qua iudex tantum non pōt, q̄a tñ eitis auctoritas magna est, & q̄a a potentia accnſandi iudicatur ēt potentia inquirendi, ut l. non solum. §. quamquam. ff. de iniur. Non audeo ab eius doctrina discedere p̄ferrim si ex tenore processus non constat φ ille popularis testificatus fuit contra magnatem licet in veritate sic fuerit. Tunc n̄ t̄z citatio, & per consequens indūcit confessio. l. ex quocunque. ff. si quis in ius uoc. non ierit. Quod credo uerum nisi statutum talem testem a iurisdicione iudicis eximeret pro testificatione p̄dicta. Tunc. n̄. nō teneretur cōparere, & sic non induceretur ficta confessio. & idē si statutū annullaret a' tñ q̄ fieret in contrarium per ea q̄ dixi. sup. par. proxi. q. 2. & ad illud quod de præscriptione. dixit Bart. vide quæ dicam inf. tempore. 2. parte secunda quæstio. 5.

⁷ 7 Septimo q̄rif ex forma statuti, cauetur φ in criminalibus quis debeat personaliter uel ad domum bis citari, deinde si non cōparuit debet citari per proclama siue bannū præconis cū termino trium dierū, quo termino elapsō habeatur p confessio. Si tñ vult comparere ante bannum siue ante sententiam diffini. posuit duntamen antequā compareat soluat certā quantitatē pœcunia, puta solidos. 10. alias non auditat dictante statuto hoc modo, vc 3, & si intra post terminū sibi datū in tali banno comparuerit ante condemnationē facta. & soluerit, tunc qnā post terminum uenerit cōdi gabellæ nomine solidos. 10. pro tali banno, eximāt de ipso banno nihil vterius soluendo. Et si dictos solidos. 10. non soluerit, non intelligatur esse exemptus, sed contra eū tanquā contra cōtumacem procedi debeat &c. Eo uero comparente dat certum modum procedēdi. Titius accusatus uel inquisitus positus fuit in banno. & post terminum assignatum comparuit, negauit, & satisdedit, q̄a sic patiebatur natura delicti, sed gabellam non soluit. Quæritur an iudex possit eum tanquā contumacem condemnare siue bannire. Et quid si post aliquot dies soluit. & solutio in iudicio p̄ducta fuit. Cum hæc quæstio esset de facto dicebam sic.

Primo vñ φ non possit banniri tanquā contumax, quia sufficit φ fiat solutio postea quandocunq; l. uniuersa. C. de p. c. impec. offe. Sed aduertendū φ aliquando aliquid debet fieri ante actum uel in ipso actu. & tunc si non fit, actus est nullus. l. in uniuersis. C. qui da. tut. posl. si quis mihi bona. §. ius. sum. de acquirend. hæredi. l. obligari. §. tutor. de auct. tutor. Aliquando debet fieri post actum, & tunc loquitur lex uniuersa. & ibi no. per Bar. & Bal. videndum est ergo in p̄ opo sitio an requiratur solutio gabellæ ante comparitionem an post. Et certe dicendum est quod requiritur ante comparitionem: quod esse verum dicebam, ostendi ex pluribus verbis statuti. Primo ex natura uerbi, soluerit, φ licet posset adaptari ad p̄teritum, & futurū. l. si iam facta. & l. solemus. ff. de condi. & demō. Tamē quādo ex aliquo adiūcto declarat, intelligif de p̄terito vel futuro scdm declarationē, vt no. per Bar. in l. oēs populi. & in l. 1. dchis quæ p. no. & l. nō ali-

Zz 2 ter.

Nellusa S. Gemin. de Bannitis.

ter.de leg.3.Sed ex dictione,tunc, quæ denotat extremitatem,vt.l.4.de condi,& demon.& Iecta. ff.si certum pet. ubi ad initium temporis refertur. Item ex dictione,uenerit,quæ intelligitur in futurum, patet q̄ requiritur,q̄ soluerit antequam venerit.dicit enim si quis uenerit post terminum banni,& tunc soluerit &c.& ita intelligi debent ipsa uerba, ex quibus liquet,q̄ prædixi. Et probatur in simili. in aut. de nupt.s. si vero incertum.& ibi not. super verbo,quinquen-nium.

Secundo hoc esse uerum patet,quia acceptando eius cō paritionem cum de banno eximit, procedit enim tanquam contra præsentem, sed non debet eximi nisi soluerit,& non intelligitur exemptus ergo loquitur de ante facta solutio-ne,quia alias illa verba non possent uerificari. Præterea vbi cunque verbum quod habet significatum temporis presen-tis,& futuri,si intelligitur in futurum inducit absurdum semper intelligitur in præteritum.d.l.i.de his quæ pœnæ no-sed si dicamus,q̄ sufficiat postea soluendo poterit post ne-gationem differre quousque uideat dicta testium. Et si vide-rit non probare,soluerit, si uiderit probare,non soluerit. & sic datio fideiussoris non valebit,eritque tūc iudicium eluso-rium,quod esse non debet. ff.de iudi.l.si prætor. Et quod ha-betur in §.publice. Ut igitur hoc absurdum nō contingat,& sic detur potestas reo eludendi iudicem, intelligatur in significatu præterito non in futuro. Pro ista determinatio-ne facit q̄ no.per Bar.in l.1. & fi. ff.ne quis eum qui in ius voc-est vi exi.& l.si tutor. C. in quibus cau.in integ. resti.non est necesa. ubi determinatur quod quādo solutio decimæ, vel alia solennitas requiritur ante actum, quicquid fit illo ante nō obseruato, nullum est ipso iure. Et ideo in proposito de-bet contra ipsum procedere, tanquam contumacem, quod est uerum eo bis citato. Si autem item fuisse citatus,nō te-neret bannum cum fuerit peccatum in forma statuti secun-dum Iaco.de Are.per.l.non sunt liberi. in princ. ff.de statu-homi. quod sequitur ibi Ray.& alleg.l.Iulia. §. sed & si quis. ff.ad exhi.& l.prolaram.& quod ibi bo.C.de senten.

- 8 Octauo quero † dictus reus post cōtumaciam,& sic post quana fuerat habitus pro confessio gabellam soluit,compar-uit,& negauit. Quæritur cui incumbit onus probandi. An si bi,an accusanti uel inquirenti ? Dicendum arbitror in hac. q. quod si processus fiat ex statuto relato supra prox. q. tran-sit res sine dubio,quia facta solutione exemptus intelligitur a banno,ergo & a contumacia,& confessione quæ ex illo resultat.l.fi.C.de senten.pas.cum ibino.& l.1.in fi. ff.de quæ stio.& ita semper hic prædictatur. Si uero processus fiat ex vi alterius statuti q̄ introducat ex contumacia confessionē,& de comparente post bannum ante senten. nihil dicat re-stat aliquis dubitatio, si enim contumacia confessionem introductio,sequi uiderit illam reuocanti incumbere onus probandi illam,erroneam fuisse secundum no.in l.error. C. de iur.& fac.igno.perglo.& Doct.in l.non fatetur. ff.de cō-fci.& per Guil.in Spe.de confes. §.fi.ad fi.ver.cætera. & in ca. fi.de confes.Cum si ita confessio spontaneæ,& verę confes-sioni æquiparetur per statutum,& sic idem in una q̄ in reli-qua.l.1.de leg.1. q̄ etiam uoluit Bar.in l.absentē.de pæ.& in in alio casu,vt dixi supr.q.6.hac eadem par. Sed prædictis nō obstanti.veritas est in cōtrarium q̄ ad præsens breuiter ostē ditur sic.cōtumacia,& mora judicialis idem sunt.l.& si post tres. §.si quis cā.fed mora judicialis pōt purgari usque ad sen-tentiam.l.si cum exceptione. §.hæc autem actio. ff.q̄ metus cau.ergo & talis contumacia. Purgata aut contumacia nō pōt obijici confessio quæ ex illa resultat,quia cessante substā-tia cessat qualitas. ff.de usufr.lega. l.1. Secundo quia nedum effectus priuationis ipsius defensionis inductus a contuma-cia tollatur per comparitionem ante senten. quinimmo tol-litur per comparitionem factam post senten.iudice tamen adhuc sedente pro tribunali. ff.de in integr. resti. l.diuus. Ibi enim qui alias non admitteretur ad appellandum obstante uera contumacia admittitur si comparet iudice adhuc pro tribunali sedente. Ita in proposito , qui non admitteret ad negandum post sentē.admittatur si ante illam comparet cō-tumacia non obstan.& uide quæ dicam infra statim. q. 10. & infra hoc eo. temp.par.vlt.q.2.ex quibus roboratur deci-sio supradicta.

- 9 Nono statuto † aliquo'cauetur,q̄ ante quam quis bannia-tur debeat per loca publica p̄ proclama assignari terminus trium dierum intra quem quilibet qui uelit defendere reū, vel adesse causæ possit comparecere alias nullus possit ban-niri.

Iudex procedens contra Titium fecit fieri proclama per loca publica quod quicunque uellet defendere Titium cō-pareret intra terminum trium dierum, & nihil dixit de eo q̄ uellet adesse causæ.

Quæritur an Titius possit banniri,Hanc.q. posuit Iacob.

Butr.in l.hi qui. ff. de postu. Concludens quod non potest banniri,& si detur bannum q̄ non ualeat, q̄a non omnia so-lennia seruata sunt.nam aliud est defendere, & aliud adesse cauſæ, ut ibi.& sic cum utrumque debuit exprimere si unū omisit solemnia non seruauit.Idem tenuit Alberi. vbi supra. q.98.alleg.l.fi.de in integ resti.& de itine. actuque priua. l.1. §.hoc interdiū. Facit. ff.de transal. cum hi. §.si prætor.& de procu.l.paulus.& quod dixerunt Host.Inno.& Ioā. And. in c.2.de confue.udelicet q̄ solemnia siue forma data actui debet fieri,& dicēdo exprimi,alias actus est nullus.& ad hoc Bal.in auc. qui semel.C.quomodo & qñ iud.alleg.gl. in c. 1. de mili.vassa. qui contu.est.pro hoc quod dixi sup.in fi. 7. q. & per hoc dixi in l.paulus. quod si cauetur statuto, q̄ iudex non possit p̄ inquisitionem procedere, nisi prius requisito iniuriā passo an uelit accusare,denuntiare,vel notificare, quodcunque.n.omittat non tenet processus p̄ iura prædi-cta. Aliud esset si diceretur qđ debeat citari ut compareat ipse uel alias pro eo,quia tūc licet omittat illud, uel alias pro eo.nihilominus poterit in banno ponī,quia illud a iure intelligitur,vt.l.fi.C.de proc.& no.in l.si minor.de bon.auc. iud.pos.& iō illa expressio nihil operatur. l.3.de leg. secun-dum Iac.Bu.& Bal.in d.l.fi. de procu. Dic tñ qđ intelligitur vt legitime compareat,ut.l.si unus. §. si procuratorem. ff.de iniur.Rō diuersitatis ideo est,quia primo casu statutū requirit quid diuersum,in secundo idem.aduerte quia quā-do aliquid exprimitur pro forma ēt si sit tacitum, illud dēt seruari,& dicendo exprimi secundū Host.Inn.& Io. Andr. in c.2.de consue.& in c.1.de bap.& dixit Old.consulendo,q̄ licet in dño sufficiat tacita reuocatio procuratoris, ut in c. si quem.de procu.lib.6. Non tñ sufficit in procuratore cōstī-tuto cum potentia substituendi,& reuocandi.& iō est,quia dño a lege uel ab homine nulla forma tradita est,ip̄si aut̄ p-curatori forma tradita est,ergo illa & factis,& uerbis seruā-da est,ut in c.cum dilecta.de rescrip.ut ipse rescriptis in con-sil. 133.

Aduerte ēt q̄ tacitū expressum ab eo qui poterat aliter ordinare operatur,ut ammodo tacitū locū non habeat,vt.l. talis.de leg.1. Item & si non possit tacitum tollere,tñ illud ex pressum operatur in fauorem eius pro quo disponitur. l.Ti-tia. ff.ad l.Falci.& l.4. §. si quis condēnatus. ff.de re iudi. & sic concluditur quod dictū Iaco.& Bal.non procedit, & quod nisi illud exprimitur in proclamatione non poterit in banno per no.per Bar.in d.l.3.de leg.1.

- 10 Decimo quæritan post lapsum termini qui facit reum cō-tumacē h̄i pro confessio, requiratur quod accuseretur contumacia uel fiat pronunciatio eum haberi pro confessio ante-quam perueniat ad bannum diffinitiuū. In primo dixit Bar. qđ non,quia licet in ciuilib. talis accusatio contumacia re-quiratur.l.properandū. §.i.C.de iudi. Tñ in criminalibus nō est ita, siue procedatur p̄ inquisitionē siue per accusationē, quia accusatore defuncto uel desistēte pōt iudex ad ulterio-ra procedere.C.de aboli.l.2. ff.de pub.iudi.l.pen.in princ. ita dixit in extraua.ad reprimē.super verbo,neglexerit.Cautius tñ est quod contumacia accuseretur uel q̄ per accusatōrē ab initio detur iudici potētia procedendi usq; ad fin.&c.ubi ēt sentit Bar.Super secundo vñ dicendū, q̄ requiratur pronū-ciatio quia ubicunq; contumacia inducit fictā confessionē, requiritur iudicis pronūciatio,vt habetur int.2. §. si actor. C.de iur.calum.in c.2.de confes.li.6.& in l. eius qui delato-rē. ff.de iur.filic.per Bal.in c.uassallus.si de feu.contro. ubi tra-dit ad propositum notabilē doctrinā,vc3 q̄ ubicunque ali-qui pendet a motu iudicis semper requiritur pronuncia-tio.Facit q̄ habetur in aut. hoc amplius.C.de fideiul.Possit tñ dici,vt sup. quod illa iura loquātur in ciuilib.non in crīna lib. Tūius tñ est tenere quod requiratur pronunciatio per regulam.l.inter accusatōrē.de public.iud.& de pç.l.absentē. Pōt tñ hæc pronunciatio fieri unā cum diffinitiuā. l.eius qui delatorem.& palle.& q̄ ibi per Bar. Hinc est quod cōiter in omnib.bannis dicitur habita dicti accusati uel inquisiti eius cōtumacia pro uera, & legitima confessione q̄ satis inclu-dūt dictam interlocutoriam.l.cum clericis,& quod ibi no. C.de epis.& cle.Credetem tamen etiam sine ulla expressio-ne bannum ualere, quia tacite uideretur pronuntiare sicut dicimus in l.1.C.de ordi.iud.& l.penul. ff. de his qui sunt sui uel alie.iur.& in l.quod in diem. §. si rationem. de compen-cum si.

Vndecimo quero . Stante statuto prædictō,iudici notū est quod citatus est in loco ex quo non potest in termino in citatione apposito comparere. Et ut omnis cesseret dubita-tio est ibi ex causa uoluntaria.quæritur an iudex habeat ne-cessitatem expectare lapsum termini, an uero possit statim eu-ni bannire,& fiscus uirtute statuti bona occupare. Hanc qđ-nem mouit Bal.in l.2.C.si pen.ap.mors inter.& arguit primo qđ possit dari bannū nō expectato termino, quia de necel-fario

Tractatum Tomus Undecimus.

363

satio contingentibus idem est quod de praesentibus. ff. de verb. oblig. l. cum stipulatus sim mihi a proculo. de noua. l. stipupillus. §. i. Determinauit tamen contrarium tribus rationibus.

Prima est quia verba legis requirunt tempus consummatum, ut no. in c. ubi periculum. de elect. lib. 6.

Secundo quia haberi pro confessio est poena a conditio ne incipiens, quia præcedens interlocutoria de citando non obligat unde non incipit a præcedenti obligatione. Et ideo expectandum est ultimum momentum. l. in illa stipulatio ne. §. si caendæ. de verb. oblig. Tertia quia haec poena trahit secum executionem. & ideo requiritur factum consummatum, vt in capitu. perpetuæ. de elect. libro sexto, in nouel. Ita determinatio placet. vbi enim de poena legali tractatur, qualis est facta confessio a statuto inducta propter contumaciam, ibi non sufficit esse certum, nisi ultimus terminus aduenierit, & sic ante agi non potest. Casus est de uerbo. obli. l. insulam.

Præterea ubi notatur condemnatio non sufficit confessio etiam uera, & facta in iudicio, ut habetur. ff. de his q. no. infal. i. & tunc fustium. per gloss. Bald. & alios, licet securus sit ubi nota. factum ut not. eodem titul. l. quoniam. quæ ita saluat ur.

Præterea loquitur in ciuili ubi confessus habetur p. con demnato quod non est in criminali, ut ibi per Bar. Non ergo potest iudex ante terminum bannire, ut in rationib. tatis ante versicu. præterea nec fiscus ante bannum bona incorporare, licet alias solennitas obse ruetur in bâno dato de jure communi quando annotantur bona, ut in l. i. 2. & 3. C. s. pen. ap. & in concor. ibi alleg.

Duo decimo quæro. f. Iudex furmavit inquisitionem vel ex accusatione processit contra Petrum Ioannis de populo sancti Laurentij, & in illo populo non erat Petrus Ioannis, sed Petrus Martini, vel erant duo Petri Ioannis, & sic fecit citationes, & bannum dedit. Quæritur an dare potuerit, & si dedit an valeat, Bar. in l. demonstratio. ff. de condi. & de monst. tenet quæ ualeat, & executio fieri possit, si constat quæ ille erat homo qui de maleficio fuerat inculpatus. & præterea dicit quod cauti rectores faciūt illum captum recognoscere se esse illum qui de maleficio fuit inculpatus. Et ita etiam dicit in l. inter stip. §. i. de verb. obli. & de custo. reo. l. diuus.

Credo Bar. intellexisse quando citatio fuit facta persona liter uel ad domum, & constat quod captus est ille q. fuit citatus personaliter, uel qui habitauit in domo citationis. Tunc enim citatio non fuit inualida. aut ratione erroris, aut incertitudinis per ibi norata, cum de corpore citati constaret, & per consequens requisisti, ut in iuribus ibi alleg. & l. si quis in fundi uocabulo. de leg. i. Sed si citatio fuisset facta per loca publica, uel ad ecclesiam principalem, vel ianuam Palatij rectoris, vt interdum permittunt statuta tunc puto bannum non tenere uno casu propter errorem, quia citatur Petrus Ioan. qui non est, & de corpore non constat ex aliqua circustantia. Alio casu qui non est ratione incertitudinis, vt in l. duo sunt Titij. de test. tut. & quod habetur in l. si quis seruū. §. i. inter duos. de leg. 2.

Communiter tamen rectores obseruant contrarium. Faciunt enim captum confiteri se esse illum qui deliquit, ut in sententia continetur, & qui citatus fuit, & bannum execquuntur. Et ita dicit Bald. in d. §. i. inter duos. fuisse seruū Florentiæ, quia ille qui deliquit debuit cogitare se citari, & quia talis citatio declaratur ex adjuncto. Quod potest de iure esse uerum si in citatione exprimitur causa, scilicet delinquum. Sed si simpliciter dicitur quod compareat ad defendantem se a quadam inquisitione &c. Tale bannimentum de iure non procederet. Vidi tamen secundum dictum Bal. practicari, & ita seruatur per assessores, qui si non detrahunt ueritati fauori publico deseruiunt ne in talibus fraudes committantur, & maleficia remaneant impunita. Et adde que dicam infra in secundo tempore parte secunda. q. 26. ubi tractabo an occidens illum quem putabat bannitum cum non esset excusetur a poena.

Rub. an a tali banno possit appellari, & de concordibus hunc articulum, & quando quis dicatur bannitus.

Superest ut quarta particula hu-
ius primi temporis expediatur, quæ fuit an a tali banno possit appellari, ut in alijs particulis processum est sic procedam in ista.

Primus ergo quæstionum titulus est prædictus.

S V M M A R I V M.

- 1 An a tali banno appellari possit.
- 2 Quæritur ubi licet appellare, cui incumbat onus probandi. An ipse qui fuit habitus pro confessu. An inquirenti uel accusanti.
- 3 An pendente tempore ad appellandum intelligatur sic bannitus, taliter bannitus quod in eo locum habeant statuta de bannitis loquentia.
- 4 An possit dici bannitus appellacione interposita pendente.
- 5 An pendente causa nullitatis dicatur bannitus.
- 6 An pendente causa restitutionis in integr. per uiam iustitia.
- 7 An pendente causa supplicationis.
- 8 Quid iuris si nondum est bannitus, sed notorium est cum commissione crimen.
- 9 Quid iuris si cauetur statuto quod certo modo delinquens ipso facto bannitus intelligatur.

Quarta pars primi temporis.

Rimo ergo quæro an a tali banno f. licet appellari. in hac q. in locis in quibus est statutum quod in criminalibus non possit appellari, hec quæstio est sopita, sed restat in locis in quibus statuta nihil disponunt aliud quam supra dictum est in qua. q. uidi quædam breuissime scripta in quibus sic dicitur. Primo uidetur quod non possit appellari, quia cōtumax non appellat. l. properandum. §. linea tem reus. C. de iudi. sed certe dicendum est quod appellari potest ut dicitur manifeste. C. si pen. app. mors inter. l. 3. & dic ut ibi not. & in l. properandum. §. illo. & §. linea tem reus. Certe quisquis fuerit scribens nimis breniter se expedivit. Dixi enim supra in proemio quod aliud erat bānum de quo in d. l. 3. dicitur, & aliud de quo agimus, & ideo quicquid sit in banno anno tationis bonorum &c. ad propositum nostrum arguo primo quod non possit appellari, quia sententia banni cōtinet poenam criminis, ergo non appellatur, quia nec a poena. ff. de uerb. signi. ff. si qua poena.

Secundo cū ex forma statuti talis contumax habeatur p. confessu, quod non est in eo cuius bona annotantur, vt. d. l. 3. & l. 2. eo. tit. ergo non potest appellare, semper ei obstante sua confessione q. detegit appella. frustratoriam. C. quorum appe. non recip. l. 2. & argu. de fal. l. satis aperte. & C. si ex fal. instru. l. si. cum ibi no.

Tertio q. a verus contumax nō appetat, ut in d. tit. quo-
rū app. l. 1. & d. l. pperandū. & l. ad peremptoriū. cum simili. Quarto secundū Bal. in quodā suo conf. Lex statuit cer-
tū terminū ad purgandū morā, sc̄ 3 usque ad finē. l. si cum exceptione. §. hæc aut̄ actio. ff. quod met. cā appellationis nō v̄ posse purgari. ff. de optio. lega. l. mancipiorū. de accu. l. Ti-
tia. cum concor. In contrariū quod possit appellari sic pro-
batur. Bannū est multa, ut nō gl. in l. j. §. ex hoc rescripto. ff.
de ven. inspi. ergo pōt appellari. l. & in multis. C. de appella.
Præterea a finia diffinitiuata in criminalib. pōt appellari. l.
additos. C. de episco. aud. & ff. eodem. titu. l. non tm̄. ergo
& ab isto bāno quod ex forma statuti uim habet finē diffini-
tiu. ff. de leg. l. l. cū fini. Tertio regula gñalis est pmissua,
in maiore. n. & in minore licitū est appellari, nisi quis repe-
riatur proh. bitus. l. & in maior. C. de app. & no. in l. qui re-
stituere. ff. de rei uend. & in l. creditor. §. iussus. de app. Sed
statutū hoc nō prohibet, ergo per dictā regulā poterit appelle-
lari. Quartu pro hac parte uidetur casus in l. gñaliter. §. i. C.
de reb. credi. & facit. l. cū apud. ff. iudi. sol. ubi stipulatio ob-
renō defensam, & sic ob cō: umaciā pōt purgari in cā appelle-
tionis. Pro huius. q. solutione distinguendū puto quod aut
statutū dicit cōtumacē hī pro confessu, & conuictu. & tūc
non puto posse appellari per dictā. l. 2. C. quo. app. nō recip.
Et nō obstant in q. trartū allegata, q. est casus spālis in quo
appellatio est phibita. Si uero statutū dicitat tm̄ eū hī p. cō-
fessu. Tūc aut̄ est uerus cōtumax secundū ea q. habentur, q.
hic nō repeto in iurib. superius allegatis, sc̄ 3 in l. properadū,
& l. j. quo. app. in l. ad perēptoriū. ff. de iudi. & in l. ex cōsen-
su. in fi. de app. in cle. si ante. de dol. & q. tu. & plene per Bar.
in l. fi. ff. de in inte. resti. & nō pōt appellari nō ex ui cōfessio-
nis inducte, sed ex natura uerē cōtumaciæ. Fallit hoc in duo
bus casib. Primus est si uenerit adhuc iudice pro tribunali
sedente. ff. de in integrum resti. l. diuus. Secundus si ex forma
statuti reseruatur etiam post latam sententiam aliquod tem-
pus ad purgandum morā lieue contumaciam, ut d. l. 2. C. si
pen. app. mors interue. fm unū intellecū, & ibi tāgit Bald.

Zz 3 quod

Nellusa S. Gemin. de Bannitis.

quod est no. pro limitatione iurum praedictorum. Si autem non est uerus contumax, vt regulariter est non citatus personaliter, & tunc aut iudex est ultra contumaciā examinavit testes & tanquam confessus, & conuictus non appellat, vt d.l. 2. C. quo. ap. Aut ex sola contumacia condemnauit, & poterit appellare non ea ratione quod sit mulcta, quia non est simpliciter verum, vt dicam infra in secundo tempore. quæ perdat banniti, quæ est. s. vel in q. 3. sed alijs rationibus supra tactis, & argu. d.l. 3. si pen. ap. secunduni aliam lect. Nō obstat. q. eius contumacia habeatur pro confessione, quia illam potest reuocare ratione erroris in causa appellationis, vt habetur in simili in l. creditor. §. iusl. de ap. & no. per gl. in l. 2. §. si actor. de iur. eal. & p Bart. in l. obseruare. C. quo. app. non reci. per Doc. in l. error. C. de iur. & fac. ign. & in l. 2. de erro. aduo. Dicit tamen lo. And. in c. Romana. §. sinuatem. de app. libr. 6. quod quando solum confessus appellat debet in appellatione exprimere causam, quia afferat se errasse, & confessionem reuocet, alias non auditur, q. est not. In appellatione enim a diffinitiuā regulariter causa non est inserenda de app. l. 1. in fi. Non obstat. l. si qua poena, quia hic non appellatur a poena, sed a iudicis iniquitate, quia non debet appellantem condemnare. Aliquando enim poena est certa, & in iure limitata, & ab illa non appellatur quādō cōstat aliquem illam incurrisse. Est enim tunc sententia legis, & ita loquitur l. lilla. & q. no. per Guiliū Specu. de recusa. §. fi. in fi. ver. hic no. Qnque est pena reposita in iudicis arbitrio, & tñ potest appellari. Ita no. in e. super his. de accu. in gl. super ver. arbitrium & in c. quia nos. de app. in vlti. glo. & idē si a iure imponitur certa pena. sed si certum est aliquem nō incurrisse vel dubitatur propter quod requiritur iudicis sententia, & potest appellari, ut l. & in maioribus. & ita not. Archi. & lo. And. in c. cupientes. de elect. lib. 6. & idem Arcih. in 5. q. quia suspecti, habet etiam d.l. si qua pena. alium intellectum vt ibi no. secundum quem nihil facit ad propositū. Non obstat. quia non est uera, potest enim in causa appellationis mora purgari vt no. in l. 1. circa' princi. de act. emp. An autem a dispositione statuti siue cōstitutionis possit appellari dic vt per Bar. in l. omnes populi. & in l. fi. de app. reci. & uide lo. And. in c. cum omnes. de consti. qui dicit quod sufficit contradicere.

Secundo queritur in casibus in quibus licet appellare cui incumbat onus probandi an ipsi iudicii inquirēti uel parti accusanti, an ipsi bannito appellanti contra quem est facta confessione inducta ex contumacia. Respon. consultum uidisse onus probandi incumberet iudicii uel accusatori, prout ante incumbebat si comparuisse primo, quia extinguitur pronuntiatum. l. 1. in fi. ad turp. cum simili. Et si non stat presumptio sententiae, quæ onus probandi transferat. Secundo quia contumacia est purgata quæ potest purgari etiam lata sententia, vt dictum est supra. Item ex quo non denegatur appellatione ergo nec defensio denegata uidetur quæ succedit statim appellatione præmissa. Quarto per regulam generalem quæ habetur in l. hi qui ad ciuilia. C. de app. & h̄r in §. illud. in aucten. de his qui ingre. ad app. dixit tñ Bald. post confirmationē prædictorum consiliorum, q. si contra appellantem es sent alia indicia facilius conuiceretur propter bannum, q. illud fecit cum suspectum. C. de ass. l. consiliarios. quod nō procederet si probaret se fuisse impeditum, siue habuisse iustam causam in principalicā non comprehendendi, argu. eo. quæ habent maxime per Bar. in l. fi. ff. de in integ. restitu. Pro decisione prædicta uide quæ dixi supra parte proxi. q. 8. Est. n. necesse quod dicatur aliud in uera confessione per no. in iuribus ibi alle. & aliud in ea quæ ex contumacia introducitur, vt patet manifeste ex his q. ibi dixi. Licet enim in aliquibus æquiparentur non tñ in omnibus. Statutum enim solū dicit quod possit banniri in ea pena qua posset condemnari si confessus fuisset, uel dicit quod habeatur pro confesso quod cum sit facti non habet eundem effectum quod esse confessum, dico quo ad omnia. ff. de verb. sign. l. mercis. & quod ibi no. quod est indubitate uerum siante diffinitiuam non fuit pronuntiatum cum haberi pro confesso secundum ea qdixi supra parte proxi. quest. 10. cum enim appellando a diffinitiuā intelligatur etiam ab illa interlocutoria appellatum stat regula quod in eo statu est in quo erat illa interlocutoria non facta. Et sic non dici fuisse confessus. l. 2. ff. de app. recip. cum simili. si antem fuisset ante diffinitiuam interlocutorie pronuntiatum cum haberi pro confesso, maius esset dubium, sed putarem dicendum quod aut ex forma statuti non poterat ab interlocutoria appellari, quia reseruat in appellatione a diffinitiuā. & idem. Si vero poterat appellari, & ille non appellauit transacto tempore antequam daretur diffinitiuam, vel antequam a diffinitiuā appellaretur, putarem secus esse, quia illa pronunciatio non est reuocata per appellationem a diffinitiuā. l. intra utile. ff. de mino. con-

cord. Et sic remanet quod habet contra le virtutem confessionis. Et sic licet concedi possit quod illa possit ranquam erronea reuocati, tamen ei incumbit onus probandi erroris, & sicrem aliter se habere, vt in l. error. C. de iur. & fact. igno. & alijs iuribus allegatis in præallegata quæstione octaua, nisi per iustum causam quam probaret, concederetur si bi restitutio in inte. aduerlus illam pronunciationem pno. in l. diuus. & l. fi. ff. de in inte. resti.

3 Tertio queritur tñ viro quod aliquando potest appellari, an tunc lata sententia antequam labantur decem dies intra quos potest appellari quis dicitur bannitus taliter, quod in eo locum habeant statuta de bannitis loquentia. Et primo videtur dicendū quod non, sicut enim nō potest innouari aliquid appellatione pendente ff. nil nouari appellatione pente dente. l. j. & C. de appella. l. 3. ita nec pendente tempore ad appellandum, vt no. in d.l. 1. Secundo probatur, quia idem est effectus si moritur condemnatus pendente tempore dato ad appellandum, qui pendente tempore appellationis, vt no. p. gloss. in l. ex iudiciorum. ff. de accusa. quæ reputatur singulis, sed habet concordan. in l. si quis post. ff. de testam. Sed pendente tempore appellationis quis non dicitur bannitus. l. furt. in princip. ff. de his qui no. infam. & l. prima, in fine. ff. ad turp. Ergo nec pendente tempore ad appellandum. In hac quæstione est aduertendum quod omnis effectus iuris qui producuntur a sententia non requirent facti executionem statim lata sententia sunt producti. l. furti. in principio. ff. de his qui no. infam. & l. si quis filio. §. qui autem omnes. ff. de iniusto. testam. & per Innocen. in cap. qualiter, & quando, de accusa. Illi autem effectus qui requirunt factum hominis non producuntur, nisi lapsō tempore ad appellandum. & sic postquam sententia transiuit in rem iudicatam, vt C. de exe. rei iudic. per totum quod in ciuib. verum est sine dubio, ut in iuribus supra allegatis. & de app. l. constitutiones. & de app. capit. non solum libro sexto. Sed & in criminalibus per regulam. l. absentem. de pani. & de iudi. ff. l. omnem. & propter maioritatem periculi, licet in contrarium faciant. l. non tantum. de app. ead. l. additos. C. codic. titul. & de episc. aud. l. additos. Sed respondetur quod ibi de facto siebat executio, vt ibidem per Docto. Ex quo infertur quod ad effectus priuatiuos iurium ipsius banniti statim latto banno intelligitur bannitus. Et sic post decem dies effet infamis, effet intestabilis, effet inhabilis ad certos actus, de quibus dicetur infra in secundo tempore, statim erit affectus ipsius qualitatis, non autem poterit interim offendit, quia illud factum hominis requirit. Ex quo patet quod male dixit Ghan. qui indistincte dixit cum posse offendit in rubri. de bannitis. in secunda colum. quem secutus fuit Albe. ubi supra. q. 24. dicens ita tenuisse Petr. in d.l. prima, si pend. ap. periura secundo loco allegata quæ ad alium effectum loquuntur vt prædicti. Nec prædictæ conclusioni obstat gloss. l. ex iudiciorum. & l. si quis post, quas sequitur Dy. quia nō procedunt quo ad priuationem bonorum. Illa enim statim ipso iure fit. ff. deiur. fisc. l. prima, §. an bona. Verum enim est quod est lis contesta. & condemnatus. Et sic sunt producti effectus ab illis actibus resultantes secundum Iaco. de Arc. qui alle. dictam. l. si quis filio. §. irritus. siue. §. quod si quis. quem sequitur Cyn. in l. tertia. C. si pend. app. mors inter. & Bartol. in d.l. ex iudiciorum, licet Bald. aliter dixisse uideatur in d.l. 3. mortuo bānito intra dictos decem dies de quo banno dicetur infra in ultimo tempore parte secunda. quæstione 7.

Quarto queritur tñ postquam interposita est appellatione dicatur quis bannitus adeo quod interim possit offendit, habeantque locum alia statuta de bannitis loquentia, an non. In præcedenti. quæstio. patet non esse insistendum in hac ex ibi dictis. Constat enim quod aut appellatione pronuntiatum extinguit saltem ratione præsentis status, aut suspendit ratione futuri, ut habetur in l. furti. in principio. ff. de his qui notan. infam. & l. tale pactum. §. qui prouocauit. de pactis. & in d.l. in fine. ad Turpil. cum simili. & quicquid ex prædictis operetur appellatione sequitur quod interim non dicitur bannitus, si enim extinguit pronuntiatum clarum est. si suspendit idem, quia ex conditionali dispositione interim pendente conditione ius non oritur. l. pecuniam. si certum petatur. de uerborum obligation. l. quoties cum simili. maxime in sententia quæ venit resoluenda, illa enim iudicatur potius conditionalis ab initio quā puta resoluenda, ut habetur per Bartolum in l. centesimis. §. final. de uerborum obligation. & quod habetur in l. secunda. ff. de in di. addicet. & in l. quibus diebus. §. qui idam Titio. ff. de conditione & demonstratione. talitem in legalibus dispositionibus quæ potius æquiparantur ultimis uoluntatibus quām contractibus, vt no. in l. prima. ff. de his quibus vtindi. & per Bartol. & in l. translatio. ff. de adimen.

Tractatum Tomus Undecimus.

364

adimen.lega.& ad silla l.in cognitione.& plenius in l. ita stipulatus. ff.de uerborum oblig. Et uide quæ dicam in secundo tempore parte vlim. quælt 79. Interim ergo non cense tur bannitus,& propterea non habebunt in eo locum ordinamenta de bannitis loquentia. Et ita determinauit Dyn. & post eum Bar. in l. qui a latronibus. §. 1. ff.de testa, & probat tex. secundum Dyn. & Bar. in l. 3. §. l. seruus. ff.de acquir. pos. & in d.l. l. ff. nil noua. appel. pen. ibi. Neque villam aliam iniuxiam &c. licet tamen bannum sit extinctum aut suspensum, & sic cessent effectus banni, non tamen cessant effectus resultantes ex pendentia processus, de quibus habetur. ff. de sol. l. reo. & de muneri. & no. l. reus delatus, & in concor.

¶ Quinto quæro † an bannitus agens causam nullitatis banni, & sic petens se cancellari possit pendente dicta causa virtute statuti tacti in principio proemij offendit. Dy. in hac quæne dixit quod sic in l. 3. §. l. seruus. ff. de acquir. possessio. per illum tex. vbi dicitur, quod licet seruus sit paratus subire iudicium libertatis, nihilominus interim seruus est pro quo facit. ff. de liber. causa. l. si cui. §. licet. & l. ordinata. & ita etiā tenuit Ghan. & Albe. sequitur vbi supra. q. 23. licet non bene se firmet. Bar. vero in d. §. si seruus. tenet contrarium. allega. l. cum vero. ff. de fideicom. libe. vbi ille cui debetur libertas ex fideicomisso propter spem dicitur esse in quasi possessione libertatis, ita bannitus litigans hoc modo. Item quia de hoc videtur casus in l. si quis filio. §. quod si quis. ff. de iniust. testa. vbi sententia nulla non facit damnatum irretrahibilem. Tertio quia statutum loquitur de bannito, ergo debet intelligi de rite bannito. l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud. quod intellige verum in eo quod sit causam nullitatis agitari. In ignorantie vero remittit ad no. per se in l. vltim. ff. de adul. Sed certe lex, cum vero. non facit quia ibi loquitur quando certum erat deberi libertatem. in casu autem nostro dubitatur. l. qd de pecu. & ideo potius debet presumi pro sententia, vt l. Hennius. §. Gaia. ff. de cui. & voluit Bald. in l. fina. C. qui ad liber. procla. non licet, vbi reprobat dictum Iaco. de Arc. qui dixit bannitum admitti ad dicendum de iniustitia banni praesita latitudine in l. statu liber rationem. ff. de statu liber. §. autem quod si quis loquitur in effectu concernente solum personam ipsius banniti, & sic non facit ad casum in quo tractatur de iure concernente personam alterius. Et ad §. condemnatum. respondetur quod loquitur quando de nullitate constat, propter quod Bald. in auctent. quæ supplicatio. C. de præci. impera. offerend. dicit considerari veritatem, scilicet an in se bannum sit nullum, & tunc non possit offendit, alias lic.

Ego vero aliter dicendum puto vt enim sacerdos dicetur infra in secundo tempore quilibet videtur constitutus publicus officialis, vt l. 2. C. quando lice. sine iud. vindi. & ideo sicut pendente causa nullitatis officialis non possit exequi, vt ostendam, ergo nec alius cum representans, quod autem pendente tali causa non posset fieri executio, probatur quia vbiunque execratio est irretractabilis ibi siue cognitio nullitatis requirat altiorem indaginem siue non, semper retardatur executio. alias enim non possit dicenti nullum prouideri. ita nota. per Paul. de Leaza. & alios post eum in clem. 1. de re iudi. & per Bald. in l. si feriatis. ff. de feriis. Siue igitur ad mortem siue aliter in perdonam offendererur locum habere poena. l. si quis prouocatione. C. de appell. & est verum in scienti causâ agitari. quod intellige, nisi causa nullitatis habeat calumniam evidenter pernota. in l. satis aperte. C. de fal. & per Bald. in l. ab executione. C. quo. appell. non reci. & in l. prima. C. ne in vna eademque causa lic. ter. prouo. Tuc enim excusaretur occidens, & ita potest saluari dictum Dy. & quod notauit Bald. in l. libertas. ff. de stat. homi. licet ibi aliter dixerit. Quod dictum examinabo infra tertio tempore parte prima quæstione secunda, vbi tractabo omnes quæstiones in quibus occiditur ille qui appetit bannitus licet et sediu non sit, ut quia soluit, quia clericus, quia rebannitus, & non cancellatus, ut ibi patet.

Sexto quæritur Titius fuit bannitus taliter quod de iuri rigore bannitus dicitur, petij ex iusta causa restitucionem in integrum aduersus dictum bannum per viam iustitiae quod sibi ex multis causis beneficium dari potest. l. 1. in si. Ex quibus cau. maio. & l. secunda quasi per totum. si quis cau. C. ex quibus cau. maio l. secunda. Et dictum fuit supra in pluribus quæstionibus, & maxime supra hac parte quæstio. secunda. An pendente dicta causa restitucionis interim possit offendit. Si ueram est quod dixit Guiliel. in Specul. de restitutio. in integrum. §. uidendum in principio. Clarum est quod interim a sciente causam agitari offendit non potest, quia semper impeditur executio. Tamen quia illud non est semper verum, recurrentum est ad id quod supra proxima quæstione est dictum, scilicet quod quia executio est irretractabilis eadem ratione impediatur, cum agitur per viam restitucionis qua impeditur cum agitur per viam nullitatis. ex .

tra de restituzione in integrum. capitulo audiris & de auctoritate tutorum. l. defendant. & quod ibi per Bartol. & C. de restituzione in integrum. l. una. quod Bald. dixit esse verum etiam stante statuto quo cauerit quod querela bannitorum non audiantur. Non enim uidetur bannitus qui habet integrum restitucionem. ff. de in integrum restitutio. l. non uidetur. Nec obstat quod non debet audiri, quia non intelligitur exclusus quin possit petere se a banno eximi. l. prima. §. de qua. ff. de postulando. per Cyn. & dicit esse simile in excommunicato cuius querela non auditur, nisi proponeatur contra ipsum excommunicationem, ut in cap. i. de relcip. libro 6. ut ipse notat in l. secunda, C. si reus uel accus. mor. sue. De quo etiam dicam infra secundo tempore parte ult. q. 67.

7 Septimo quæritur an idem † sit si pendeat causa per viam supplicationis, uidelice quod interim non possit offendit? Ad hoc dicendum est quod non idem, quia illa non retardat executionem, vt notatur in dicta l. 1. ff. nil noua. appella. penden. Quod credo verum nisi supplicatio in locum applicationis succederet, vt habetur in auctent. quæ supplicatio. C. de præci. impera. offerend. Pro quo facit quod dixi in duabus precedentibus quæstionibus, scilicet de executione irretractabili. argum. ff. de arbi. l. non distingueimus. §. cum quidam.

8 Octavo quæro † quis puta Titius non est bannitus, sed notorium est cum commisso maleficium p. quo imponitur poena, pro qua bannitus potest impune offendit. An habetur pro bannito, videtur quod sic, quia notorium, & sententia æquiparantur. l. emptorem. ff. de action. empti. Sed dic quod non, quia quo ad hoc extraordinarium effectum notorium, & sententia non æquiparantur. l. quicunque. C. de malefic. & ita etiam videtur probari in l. i. c. f. f. de his qui notan. inf. & ita determinauit Bald. in l. libertas. ff. de sta. ha.

9 † Nono statuto cauerit † quod percutiens aliquem cum certo genere armorum puta falcione, vel quadralecto quæ arma solebant esse in vlo, & multum exosa, ipso facto bannitus sit in banno. Quidam percussit cum falcione, & antequâ banniretur per sententiam fuit occisus, quæritur an potuerit impuni occidi tanquam bannitus. Alberic. vbi supra quæstionis 94. dicit se oblinuisse quod sic. per. l. cum quasi. §. si plures. ff. de fideicom. liber. vbi tantum operatur sententia facta a lege, quantum operatur lata ab homine. Item per decretales quæ loquuntur de canone latæ sententia. 17. quæst. 4 cap. si quis suadente. Quod tamen debeat expectari sententia siue iudicis declaratio allegat. l. 1. C. vbi cau. fisc. & quod ibi dixit, & de hereticis. cap. cum secundum. l. & plus non dicit. Pro hac secunda parte facit quod statutum permitentes offendit bannitum non habeat locum in eo qui bannitus representatur a lege. l. 2. C. de his qui ve. cta. impe. cu. ibi no. maxime cum tanquam odium, vt. l. qui exce. de condi. inde. debeat restringi non ampliari.

Pro prima parte facit quod illa verba, ipso facto, important canonem latæ sententia, quia ex his demonstratur, & non requiritur sententia, quo casu dicitur latæ sententia canon, vt no. in cap. cum esses de sta. & in cap. relatum. de iure patrona. per Ioan. Andr. in cap. 1. de sagitta. & in cap. 1. de eo qui fur. or. suscepit. per Archid. 63. distin. & saloniranç. Putarem aduertendum ad statutorum verba. l. semper. §. legem de iur. immuni. Nam si statutum quod permittit occidi bannitum simpliciter sic loquitur, tum debet habere locum in eo qui a statuto sit bannitus propter verba generalia. l. 1. §. & generaliter. de leg. præstan. l. 1. §. lex Falci. ff. ad legem Falci. cum simili. Et videtur casus cum glossa quæ secundum Bald. forte de iure ciuili non est alibi, in l. amissione. §. qui deficiunt. ff. de capi. dimi. Si vero statutum diceret quod bannitus de scriptus, & registratus possit impune offendit. Tunc non verificaretur in eo qui ipso facto intelligeretur, vel esset bannitus, quia licet efficiatur bannitus non tamen efficitur registratus, & sic non verificantur verba statuti duo requiri. l. hos accusare. §. final. de accusa. cum simili. Facit quod habetur in cap. final. de elect. libro sexto, vbi licet presentia supplet citationem, non tamen supplet aliam solennitatem quæ requiritur. & ideo actus non ualeat. Si tamen tunc statutum quod facit cum bannitum ipso facto procederet vterius, quia diceret eum etiam intelligi registratum, maius esset dubium. Putarem tamen si statutum diceret, sit ipso facto bannitus, & pro registrato habeatur, tunc esset per no. in l. mercis. de verborum significa. & in l. si maritus. §. primo, de adul. per Barro. & latius. in l. si qui pro emp. Et ideo in ista ciuitate additum fuit statuto quod banniti, & registrati possint impune offendit.

Zz 4 De

Nellusa S. Gemin. de Bannitis.

De occurrentibus post perfectum bannum ipsi bannito.

Sequitur videre de secundo tempore scilicet de occurrentibus post perfectum bannum ipso banno durante, quod tempus ut dixi in proemio diuiditur in tres partes.

Prima enim erit de his quae banniti in seipsis patiantur, & agant cum eorum appenditijs.

Secundo erit de his quae per alios fiunt in eorum praedictum.

Tertia erit de his quae fiunt in eorum fauorem, quae ideo postponitur, quia multæ questiones erant præambulæ ad ultimum tempus. Et cuilibet particulae præmittuntur, ut supra in primo tempore factum fuit, rubricæ suarum questio-num. Sunt ergo rubricæ primæ partis infra scriptæ.

S V M M A R I V M.

- 1 An ualeat statutum quo cauetur bannitum posse impune occidi. Et in ea de statuto quod facit dominus.
- 2 An valeat statutum aliud quo cauetur querelas bannitorum non debere audiiri.
- 3 Quid sit bannum & unde dicatur.
- 4 Quibus equiparentur banniti de quibus agimus.
- 5 Quæ perdant tales banniti.
- 6 An bannitus vulnerans aliquem animo occidendi debeat puniri pena statuti, an vero pena iuris communis.
- 7 Si aliquis fuit bannitus in quinquaginta pro uno crimen, in sexaginta pro alio, & ex alio processu, an dicatur bannitus a centum libris supra.
- 8 Quid iuris si ex eodem processu penis tamen distinctis fuit bannitus.
- 9 Quid ex eodem processu pro pluribus criminibus in una summa nulla facta summarum verbali distributione bann.
- 10 An bannitus tantum intelligatur in statuto loquente de bannito, & condemnato.
- 11 An banniti predicti perdant eorum bona virtute banni.
- 12 Si bannum fuit pauciniarium, an fiscus possit accipere insolutum de bonis banniti.
- 13 Si cauetur statuto quod bona delinquentis sint obligata pro pena, an tunc bannum pauciniarium possit mitti executioni contra fideiussorem datum antequam effet contumax, & bannitus.
- 14 An bannum pauciniarium possit mitti executioni contra fideiussorem antequam effet contumax, & bannitus.
- 15 An fideiussor sit liberatus si bannitus captus a iudice aufugit.
- 16 An bannitus ex eo quod fecit contra statutum dicatur bannitus ob crimen laesa maiestatis, & sic perdat bona.
- 17 An quando bannitus perdit bona perdat etiam ea quae sunt sita in alterius territorio.
- 18 An perdat solum presentia an etiam futura siue postea quæ sita.
- 19 An in casibus in quibus non perdunt bona eis existentibus in banno currit præscriptio.
- 20 An banniti perdant potestatem quam habent in filios.
- 21 An perdant potentiam faciendi statuta una cum alijs ciuibus.
- 22 An bannito domino uassallus liberetur a seruitio feudi.
- 23 An uassallo bannito feudum ueniat in confiscatione bonorum.
- 24 An emphyteosis banniti ueniat in confiscatione bonorum.
- 25 An bannito filios familias ueniat in confiscatione peculium.
- 26 An in confiscatione bonorum banniti ueniat usus fructus rei in qua bannitus erat usus fructuarius.
- 27 An bannito patre familias ueniat in confiscatione bonorum peculum filij.
- 28 An mulier bannita perdat dotem in casibus in quibus bona confiscantur.
- 29 An mulier bannita ob adulterium possit vir ad dotem conueniri.
- 30 An in confisatione bonorum banniti veniat hereditas ei tempore banni delata, sed nondum adita.
- 31 An in confisatione bonorum banniti ueniat conditionale debitum ipsi bannito.
- 32 An in tali confisatione ueniant iura patronatus.
- 33 An bannito filio, & bonis publicatis pater teneatur assignare fisco legitimam.
- 34 An dictante statuto patrem teneri assignare legitimam filio delinquenti possit pater cogi assignare bannito filio per contumaciam.
- 35 Posito quod teneatur an in tali assignatione inspiciatur tempus delitti, an accusationis, an banni.
- 36 An pater banniti tencatur dare fisco alimenta filio debita.
- 37 An bannitus perdat iura succedendi ab intestato.
- 38 Au bannitus perdat ius succedendi ex testamento.
- 39 An bannito possit fiscus auferre, ut ab indigno, illa quæ querentur bannito, & in confisatione non uenient.
- 40 An bannitus destinat esse tutor.
- 41 An destinat esse executor testamenti.
- 42 An destinat esse arbitrator.
- 43 An possit de novo eligi arbiter.
- 44 An bannitus dicatur effectus non soluendo, uel in tali statu quod uxori possit ad dotem agere.
- 45 An bannitus destinat esse ciuius ciuitatis a qua bannitus est.
- 46 An bannito possit imponi collecta.
- 47 An bannitus possit capi pro repre salijs.
- 48 An bannitus possit petere alimenta ab illis a quibus ante bannum portat impetrere.
- 49 An bannitus per uiam accusationis efficiatur infamis.
- 50 An efficiatur infamis si bannitur per uiam inquisitionis.
- 51 An notarius bannitus pro crimen famoso possit instrumenta confondere.
- 52 An bannitus possit facere testamentum.
- 53 Dictante statuto quod sententia banni habeatur perinde, ac si lata esset contra presentem, an tunc testari possit.
- 54 An ubi testari potest eius testamentum habeat effectum si capit, & occiditur pro executione banni.
- 55 Stante statu, quod bannitus ex testamento capere non possit, an bannitus sub condicione si intra certum tempus non soluerit possit hereditatem adire, & ualeat aditio eo postea non soluente intra terminum.
- 56 An bannitus de ciuitate, & comitatu intelligatur bannitus de comitatu postea acquisito.
- 57 An bannitus in una ex ciuitatibus regni siue comitatus intelligatur bannitus a toto comitatu siue regno, & ibi datur remissio pro locis, ei confederatis.
- 58 An bannitus qui non potest habitare uel stare in territorio possit per illud transire sine metu banni. Et est duplex, scilicet an locum habeat in futurum.
- 59 An exceptio banni superuenientis excludit bannitum a iudicio per eum antea inchoato.
- 60 Si bannitur filius, an talis exceptio excludat patrem qui accusauerat de iniuria facta filio.
- 61 An talis exceptio excludat tertium qui accusauerat de consensu eius qui postea est bannitus.
- 62 An stante statuto quod querela bannitorum non audiantur, bannitus possit se defendere.
- 63 An bannitus conuentus a bannito possit excipere quod bannitus non debet audiri ex forma dicti statuti.
- 64 An stante dicto statuto bannitus possit petere revocationem tenetæ.
- 65 An patiatur secundum decretum.
- 66 An possit compensationem opponere.
- 67 An in casu in quo ipse non possit, possit illam opponere eius fideiussor.
- 68 Stante dicto statuto quod querela bannitorum non audiantur, de quibus querelis intelligatur. Et an possit appellare a sententia lata contra eum.
- 69 An possit petere restitutionem in integrum.
- 70 An possit de falso accusare testes examinatos contra eum affecturum.
- 71 An possit agere contra iudicem in sindicatu qui contra talem bannitum securatum tulit iniquam sententiam.
- 72 An stante dicto statuto, bannitus sub nomine hereditario possit agere nomine proprio.
- 73 An bannitus retinens bona vel postea acquirens possit agere per procuratorem stante statuto predicto.
- 74 An bannitus possit cedere iura sua, ut sic cessionarius possit agere pro alio ut procurator.
- 75 Quid si ante bannum.
- 76 An bannitus possit agere pro alio ut procurator.
- 77 An bannitus non banniti bares repellatur agens iure hereditario.
- 78 Quid si cauetur statuto quod bannitus non possit sua bona in alium transferre, an possit facere instrumentum si ante bannum promisit illud facere.
- 79 Egit creditor banniti contra eum qui bannitus potest se defendere, & sic citare bannitum qui comparuit, quo uiso creditor vulnificare, bannitus vero vult quod procedat. Quaritur an bannitus audiatur. Et est duplex.
- 80 An bannitus qui perdit iura sua ciuitatis, perdat etiam illa pro contra etibus iam firmatis quando non perdit bona, ut beneficium garantie vel statuti dantis laudi executionem.

Prima pars secundi temporis.

Primo ergo quæro, an valeat sta-

- tutum & quo cauetur bannitum pro maleficio posse impune occidi. Hæc quæstio est multum nota, & trita, & propterea in ea non instrabo. Concludens quod cum tale statutum fiat ad publicam utilitatem, tum ut homines a delinquendo terreantur, scientes se postea posse impune occidi, tum ut maleficia non remaneant impunita. Ita vulneratus. ff. ad legem Aquil. de senten. excommu. vt fam. dicendum est tale statutum valere. Ita disputando determinauit Iaco. de Are. & tenet Io. Andr. in addi. Specul. in titu. de constit. iuxta si. & ibi vide. Hoc autem indistincte tenuit Albe. ubi supra q. 17. late referens ratione disputationis hiacinde. Et Ghao. q. 1. in mate-

materia bannitorum, & alleg.l.unicā. §. sī autem. C. de rāpro.vir. Item Bar. in l. vt uim. ff. de iūl. & iur.l. omnes populi. in 3. q. prin. & alleg. pro cāl. l. 3. ff. ad legem Corne. de sīcar. iuncta. la missione. de ca. dimi. Idem etiam dixit in l. 2. C. qn̄ vni. lice. sine iu. vin. q̄ allegatur pro casu quod etiam ibi ēnet Bald. Et licet alias dixerim istud intelligi verum quādo bannitus fuerat ex cāula ex qua ei capto debeat irrogari mors quod etiam tenuit Ray. in repetitione. l. omnes populi. & sic si ei mors irrogatur non sit contra ius vt in cap. 2. de maior. & obe. cum si. Ad rationes in contrarium factas responde vbi supra, & ad de quā dicam infra in secunda parte huuius temporis. q. 49. in qua tractabitur an bannitus offensus possit se defendere, & eadem par. q. 2. Dixit etiam Bald. quod valet statutū quo cauetur quod capiens bannitum efficiatur dominus banniti per text. in l. delationum. C. qui. ad li. procl. nō li. vt ibi per eum Ad quod facit. l. seruitū. de iur. ju. iunctis quā superius dicta sunt.

2. † Secundo quāro † an ualeat illud statutū quo cauetur quārelas bannitorum audiri non debere. Hēc quāstio statutō ita dictante facilis est. Expeditur enim in breuibus tale statutū valere. Concordat enim cum legum dispositione quē multories contumaces taliter puniunt. l. sed & si per p̄torem. §. air pr̄tor. ff. quib. cau. ma. & ibi Bar. & Bald. hoc dicunt. facit. C. de remis. pigno. l. si eo tempore. cum concor. & de re iud. l. contumacia, & idem firmat Bar. in l. cum mulier. folu. mat. perdicta iura facit. l. sancimus. C. de iudi. & si vis ad saturitatem uidere iura denegantia audientiam contumaci uide in Specul. de actore. ver. item quod fuit contumax & ibi in additio. & uide de hēreticis. capitu. Super eo. lib. 6. ff. si quid in frau. pa. l. 1. 2. §. & alias, & de his quā in frau. cre. pupillus, & de iure deliberan. l. si extraneus. Si vero statutū diceret qđ non fiat ei iustitia, dixit Inn. tale statutū non valere, quia directo disponit contra ius diuinum. de cōfici. c. quā in ecclesiārum. quod eriam sequitur Ang. in l. 4. C. pro emp. Sed si diceret quod ei ius non reddatur, puto valere statutū, qā siue iuste siue iniuste dī ius reddi, & sic potius denegatur factum quām iustitia. l. pe. ff. de iusti. & iur. & l. prima. de iuris d. omn. uidi. Si autem diceret non audiatur etiam defendendo, dicam vbi supra remisi in fin. proxim. quāst.

3. Tertio uisa ualiditate † dictorum statutorum queritur quid sit bannum, & vnde dicatur. Istam quāstionem ponit Albe. vbi supra. q. 1. & multa dicit.

Ego autem breuiter me expediā: supra. n. in. proemio dixi multiplices esse species bannitorum. & ideo non de omnibus est inculcandum vt fecerunt illi de quibus ibi dixi. Quantum ergo ad propositum attinet sto cum dicto Nico lai de Mata. de quo facit mentionem Alber. ubi proxime dixi. Quod bānum de quo agimus est quādam iudicialis sententia poenalis lata in absentem contumacem uirtute statuti. Quod ut supra dixi in proemio valet, & fieri potest Quantum autem ad alios effectus bannum quandoque aliter difinitur. Dicitur. n. qn̄que multa ut dixi supr. in prima. q. vltimā partis primi temporis. qn̄que dicitur bannitum, id est p̄clama siue cōminatio, vt qn̄ dicitur q̄ certum quid fiat, vel non fiat, publicē bannitū sub certa poena. C. cō. vel epist. per totum. & habetur in l. 4. ff. de custo. reo. Quandoque dicitur sententia annotationis bonorum, & banni. quod qualiter intelligatur h̄f in l. absentem. de poenis. & in l. 1. de requi. reis. & in concordan. quā non sequor ne extra propositum euagari contingat. Vnum tñ nolo omittere quod dixit Alberi. vbi sup. quod si proclamatur aliquid non debere fieri sub pena banni. & alia quantitas non exprimitur in banno, si per statutū, uel consuetudinem aliter non declaratur quod intelligetur poena soldorum sexaginta per tex. cum glo. in Lōbar. in titu. de exercitalibus libro 1. l. quicunque. quod eset not. si eset verum. Sed non credo, nisi forte in casu quo banniretur unumquemque debere ire in exercitum, uel contra inimicos sub poena banni ut ibi, & eodem volumine lib. 3. & in tit. de his qui ad patriam defendēdam ire neglexerint. l. 1. & 2. In alijs proclamationibus, comminationibus, siue bannis non experimentibus certam quantitatē puto dicē dum si aliter declarari non potest intelligi secundum arbitrium proclamari facientis. ff. si quis ius dicen. non obtem. l. 1. & de pe. l. hodie. cum si. Et uide quā dicam infra parte sequenti huius temporis. q. 63. & hoc de prima parte quāstionis videlicet quid sit bannum.

Vnde aurem dicatur bānum, bannire, siue bannitio multi multa dixerē. Sciendum tamen qđ in antiquis legib. istud uocabulum non inuenit. Sed glosa, & iura nouissima allegata in proemio de eo faciunt mentionem. & dicitur secundum Nico. de Matta. Bannum a banderia, id est paruo uexil lo. quod est publicum militare signum. ex quo dicit quod bannum est publica dictio, id est interdictio ab honoribus, & officijs, & statutis ciuitatis. Vnde secundum eum dicitur

bannio Titium, id est contra Titium publicē procedo. Sed istud potest verificari in bannimentis in quibus assignantur termini ad comparendum non autem in diffinitiuis, quia illa sine vexillo, & bannimento publice proferuntur. & ideo dicunt alij vt colligitur ex no. per Dy. in l. reos. C. de accusa. per Bal. in l. 1. de hēredi. instituen. qn̄d cum sit adiuentum ad similitudinem excommunicatiōis per quam in foro ecclasticō quis ejicitur extra communionem ecclesiaz, & inde dicitur excommunicatus, & uocatur acrimonia, id est a gremio ecclesiaz separatio, vt. C. de sacrosanc. eccl. l. placet. in fine. ita per bannum in foro ciuili extra communionem seculariorum beneficiorum quis ponit. Ad quam similitudinem allegauerunt in vsl. feud. hic finis lex corra. & incipiūt consuetu. re. §. 1. ex quo secundum Cy. idem est bannire, id est extra beneficia bannientis ponere. Sed istud etiam generaliter non est verum, quia ex solo banuo non semper ponitur quis extra beneficia, vt patet ex his quā in ferius dicunt, & maxime. q. sequen. & sequen. Et ideo, quia disputatio nominum est pertinacibus relinquenda vt. l. 2. C. de constit. pecu. In hoc non amplius insisto, maxime quia talia ad beneplacitum fuerint adiuenta. Bannum. n. qn̄que significat proclamationem id est citationem cum assignatione termini ad comparendum in iudicio. Quandoque significat pōnam quā apposita est in proclamate contra aliquid facientibus uel non facientibus, ut dicta. l. Lombardia. Quandoq; significat ipsa in lenitētiā diffinitiūam siue qn̄ sit ex forma inris communis. Quandoque sit ex forma statutorum ut in iurib. supra in proemio allegatis. Quandoq; non significat pōnam sed p̄mū, vt quia mittitur bannum quod quicunque inierit exercitum habeat. 20. solidos pro die, uel qđ aliud. & tunc nō potest dici de bono itur ad malum, immo de bono ad bonum. In superfluis itaque, & paruē aut forte nullius utilitatis non insistens cum in talibus vulgi opinio. omni significatiūi p̄feratur. l. cum de lanionis §. asinam. ff. de fun. inst. l. librorum. §. quid ergo. uer. quod tñ cassius. de lega. 3. de suppei. lega. l. Labeo. cum si. Concludo quod nō potest in genere recte dici unde dicitur, & quid sit bannum. Quantum autem ad propositum attinet, dico ut supra dixi. Et ita se habet communis usus loquendi. Quando. n. quis petit. uel habet lenitētiā p̄dictam, dicit da mihi, uel ego habeo bannum Titij. Et sic stat uera diffinitio supradicta quod etiam confirmabit ex his quā ita dicam in seq. quāst. Si aliter uidere uelis recurre ad loca superius allegata. Et quōd dixit Ange. in sua disputatione, quā incipit duo fecerunt &c.

4. Quarto quāro † quibus æquiparantur banniti de quibus agimus? Ita fuit quāstio gl. in §. relegati. iustitu. quibus modis ius pat. pot. folu. & demum per multos agitata, ut habetur per Cyn. in l. 1. de hēredi. instituen. per Io. Andr. in addi. Spec. in ti. de celsio. actio. §. 1. vers. illud etiam quāritur per Alber. ubi supra. q. 13. per Bald. in d. l. 1. per Angel. in disputatione sua de qua dixi in fine proximē quāstionis, & ante cū fuerat disputata per Bar. ut patet in vulgari eius disputatione quā incipit, statuto Lucanæ ciuitatis &c. Quā qā cōmuniter habent hic non repetam, sed succinētē tāgam, quā meo iudicio sunt ad nostrum propositum necessaria. Concludit. n. Bar. post multa quōd non æquiparant deportatis, non relegatis, non excommunicatis in omnibus, licet in ali quibus cuilibet æquiparent: & sic de uno ad alium non est licita argumentatio. l. fi. ff. de calum. sed dicit eos esse hostes, & transfugas suā ciuitatis, quod ostendit primo ab effectu. Illi. n. sunt transfugē qui ab his sub quorum imperio sunt desistunt, & in numero hostium se conferunt. la missione. §. qui deficiunt. ff. de capi. dimi. Sed exbannitus ideo ponit in banno, qā inobedientis est his sub quorum iurisdictione fuit siue est, & sic confert se in numero aliorum bannitorum, id est hostium ciuitatis suā, ergo potest propriē dici trāsfuga. Sed ista prima ratio non est uera. Non. n. bannitū propter inobedientiam, sed propter confessionem resultantem ex contumacia, & sic propter delictum, ut ipse idem Bar. dicit in l. omne. ff. de re mili. Et dicam infra in secunda par. huius temporis. q. 59. Item quia necesse eset quod conferret se ad alios bannitos, ut dī in transfuga, quod non est uerum. Secundo probat ipse etiam ab effectu, licitum est impune occidi transfugam. ff. ad legem Cornel. de sica. l. 3. §. fina. & sic bannitum, ergo &c. Ista etiam ratio non est uniformis. Ad substantiam. n. & esse banniti non requiritur, q̄ possit impune occidi, quia non sequitur, quis est bannitus, ergo potest occidi, nisi alio statuto disponatur ut dicetur infra in pluribus questionibus, & maxime in fine huius, & infra in sequenti part. q. 55. & habetur per Doc. in locis supradictis. ubi ergo hēc non disponit statutū hēc ratio nihil ualeret. Probat ipse tertio, quālibet ciuitas potest habere suos hostes si eis bellum indixit. l. si quis ingenuam. §. fi. de capt. & no. eo. ti. l. hostes. Sed talibus bannitis ciuitas bellum indixit permittēdo

Nellusa S. Gemin. de Bannitis.

do eos occidi impune, ergo sunt hostes ciuitatis. Hac etiam ratio non est uniformis ut prædicti.

Addit ipse aliam rationem, quia quando subditus repugnat domino potest dici hostis. I. si seruus. C. de his qui ad ecclesi. confu. sed bannitus rebellat se ergo potest dici hostis. Ista ratio etiam non procedit. Nam sequetur quod omnis delinquens esset hostis. repugnat. n. legib. suæ ciuitatis, & tamen non iudicatur hostis, immo quandoque acriter, quandoque leniter, quandoque mitissime punitur, & non ut hostis. I. aut facta per totum. ff. de poenit. labientem. in fin. ff. co. ti. Sicque non concluditur quod banniti de quibus agitur possint ubi uersaliter hostibus equiparari. Possunt. n. quandoque impune offendit, & quandoque non. Et tamen sunt banniti.

Præterea pone quod statuto caueatur offendentem bannitum puniri in medietate poenæ, erit ne tunc hostis? certe non. etiam secundum Bar. & tamen bannitus erit. Nulli ergo prædictorum equiparantur. quod etiam tenuit Bal. in dicta. l. de hæred. inst. ubi multos refert. ubi vide si amplius videre cupis. & ideo restat quod sit quoddam genus de personæ sub nomine bannitorum, & ita ut dixi supra. q. proxima vulgariter appellantur. & est tale genus stricti iuris, adeo quicquid expresse in statutis quorum uirtute banniti sunt non dicitur, illud intelligatur omisum. I. quicquid astringendæ de verbo obliga. secundum Bald. de quo tamen infra in sequentibus questionibus aliqua tractabuntur. Vbi ergo sit solum statutum quod contumax habeatur pro confesso, & possit in banno poniri pro ea poena quæ imponeretur presenti. bannitus tunc nec exilibus siue bannitis de iure communis, nec deportatis, relegatis, excommunicatis, aut hostibus poterit comparari. Si vero sint alia statuta de quibus supermaxime in proemio dictum est, satis tolerabiliter dici posset eos hostibus comparari, de quo dicam infra dum tractabo de receptione bannitorum parte tertia huius temporis, & sic patet quod dicta gl. §. relegati non est vera. Dicit tamen Angel. vbi supra quædam verba quæ quia pulchra sunt, hic placet interere.

Quod quidam sunt banniti imperialis culminis, vel Apostolicæ sanctitatis, & quia perdunt ea quæ sunt iuris ciuilis, & per consequens bona, possunt equiparari deportatis. Et de isto genere bannitorum loquitur tex. C. de episcop. & cler. auth. item nulla communitas. & auc. item quæcunque. & iura quæ ibi allegantur: quidam vero sunt banniti ab infiore non habente potestatem deportandi, nec priuandi subditos beneficio iuris ciuilis, quoniam talia non sunt imperij eorum. & tunc si bona eorum publicantur, bellum tamè eis non indicitur, & equiparatur vere deportatis, quia sicut deportati perdunt ea quæ sunt iuris ciuilis, nec tamen eis bellum indicitur. ff. de re iudi. l. si viatum, & de pro non script. l. si in metallum. & in C. de incel. nu. circa princ. Sed banniti tales perdunt bona, & beneficia ciuitatis suæ, & tamen non possunt offendendi. Sed hoc non procedit quod equiparentur deportatis, quia deportatis interdicitur omnis locus excepta insula in qua deportatus est: bannitus autem talis potest stare in omni loco excepta insula in qua deportatus est: bannitus aut talis potest stare in oī loco excepto loco a quo est bannitus. Si aut haberent potestatem deportandi, dicit tunc bannitos tales vere equiparari deportatis, & testari non posse, & patria perdere, ut ibi p. cum. Quod est multum periculorum in terris quæ habent ex concessione iure Vicariatus, vel imperij, & habent insulas, ideo non credo verū esse eos in banno ponit seruata forma statuti. Et sic virtute statutorum non virutate iuris communis, quod etiam patet ex his quæ inferius dicentur in particularibus questionibus. Ista tamen disputatio parui est effectus, ut infra patet. Et ideo in ea amplius non intendo.

Quinto tamen quæ generaliter perdant banniti nostri tipis. In hoc multi multa dixerunt inclinando leges de alijs bannitis loquentes, ut refert Bal. in d. l. i. de hære. instituen. Bar. autem in dicta disputatione referens Iaco. de Are. in l. ex facto. ff. ad Trebel. cōcludit eos perdere oīa iura suæ ciuitatis pro suo commodo facientia. Ea autem quæ suum incommodū concernunt, nullatenus ei relaxantur, pro quo facit, quæ non debent de poena præmium reportare. Iura aut gentium, & iura cōia minime perdunt rationibus, & iur. ibi per eum allegatis. Bal. tamen in d. l. i. dixit quod si est bannitus ex tali de icto ex quo de iure cōi deberet deportari, tunc perdit in territorio suæ ciuitatis non solū illius ciuitatis iura, sed etiam iura ciuilia, & nihil allegat, nisi quod hoc ideo est, quia poena adiecta in banno succedit loco deportationis.

Ego autem sto cum op. Bar. quæ est communis quod in territorio suæ ciuitatis non perdat iuris communis dispositionem. ad quæ facit dictum Cyn. in l. reos. de accus. de quo dixi sup. in 3. quæst. huius partis, quæ bannire nū aliud est nisi extra beneficia banniētis ponere. Ac etiam quia non secū

dum ius cōe punitur, sed secundum formam statuti. Item quæ non est verum quæ illa poena succedit loco deportationis, ut patet ex nota in l. i. §. deportatos. de leg. 3. & l. si quis filio ex hæredato. §. hi autem. & §. irritum. de iniusto testamē. Ergo est per se alia pena loco poenæ extingit. Et sic suum assumunt vigorem non autem antiquum. l. qui id quod. ff. de bona. cau. mor. & quod habetur in l. si eum. §. qui iniuriarum. si quis cau. Dico etiam quod perdit dispositionem iuris cōmunis in sui fauorem, si illius loci statuta aduersarētur: sūt enim legibus p̄ualentia, ut l. omnes populi, & sic in sui odiū disponētia, ergo illa non perdit ut dictum est supra. Retinet ergo iura gentium. l. si tibi mandauero. §. is cuius bona. ff. man. Item iura ciuilia Romanorum siue in sui odiū, & hoc indistincte, siue in sui fauorem disponant, nisi hoc secundo easu a statuto iura cōia sint correcta. Tunc enim in territorio suæ ciuitatis ius illud cōe in sui fauorem allegare non poterit. Item ligatur statutis suæ ciuitatis in sui odiū disponentibus, sicut ligaretur non bannitus secundum ea quæ habentur in l. cūctos populos. de summa tri. & ideo omnia statuta priuatiua porrigentia effectum suum extra territoriū secundum ibi no. per Doc. locum habebunt in talibus bannitis quocunque vadant, fauorabilia autem statuta, nec ibi, nec alibi poterunt allegare, quia illa omnino perdidérunt, ut in iuribus supra alle. & vide. l. amissione. §. qui deficiunt. & l. tutelas. ff. de ca. dimi. ex hoc fundan. multæ terminantur questiones, ut infra patebit.

6 Sexto quæro tamen de iure communi, pro vulnere est poena mortis. C. ad leg. Corne. de sica. l. is qui cum telo. ff. co. l. i. ex forma statuti pena est poenaria. Bannitus in ciuitate, vel territorio a quo est bannitus vulnerauit aliquem in animo occidendi, & non occidit, quæritur quæ pena debeat puniri. & ut quæ pena corporali quæ perdit iura statutorum ut supra: sic quantum ad cum remanet iuris communis dispositio. Contrarium determinat Bald. ff. solu. matr. l. cum mulier. quæ statutum recessit a pena iuris communis, & pena statuti est loco illius. l. qui cum vno. §. q. post. ff. de re milit. nec dicitur hoc statutū esse beneficium siue statutum, quæ poenæ minorationem vel alterationem inducat arg. C. de his q. not. inf. l. & seuer. or. cū simi. In penis ergo maioribus includuntur banniti secundum eum sicut alii non eorum fauore, sed natura legis quæ est generalis, & qualiter omnes ligat: hoc potest esse verum si processus est simpliciter formatus. Tunc enim secundum illius tenorem debet formari sententia. l. cum fundus. ff. communi diui. de accu. l. senatus. cum sua materia. Si vero est formatus tanquam contra bannitum, forte non pro cedit dictum Bal. quia in veritate statutum ei non opitulatur, sed fīm ius cōe tractari debet ut supra. Ipse. n. ab ipso statuto exemptus est, ut. §. qui deficiunt. Sed pro Bald. facit quia & forensis secundum statutū punire, & non secundum ius cōe. Sed respondeatur quæ ille forensis nūquam perdidit statutum, sed bannitus illud perdidit. Ideo forte verum est quæ dixi, quia tamen processus communiter formatur simpliciter omessa banni qualitate Bal. op. est in vsu.

7 Septimo quæro tamen statuta prædicta dicunt quod bannitus a centum libris supra possit offendit &c. Titius pro furto fuit bannitus in quinquaginta, deinde pro vulnere, vel alio maleficio ex alio processu fuit bannitus in octuaginta, quod fieri potest ut dixi supra in tempore. l. par. q. 3. An in eo habebunt locū statuta prædicta. Bart. dicit quod non, quia quinquaginta, & octuaginta non sunt centum triginta. l. vbi fidei usq. ff. de solu. & ibi per eum. & in l. 2. §. i. de con. insti. & quod habetur in l. quoties in stipulationibus. ff. de verb. obli. & sic non est bannitus a centum libris supra. Ita etiam tennit Bald. & dicit ita fuisse consultum per Ioā. Pagla. in §. hæc autem tria in proemio fforum.

8 Octavo quæritur tamen Titius fuit in eodem processu inquisitus distincte pro pluribus percussionibus, & demum fuit bannitus hoc modo in libris. 200. vc 3 in quinquaginta pro percussione in brachio. In vigintiquinque pro percussione in pectori. & in 60. pro percussione in facie. An dicetur comprehendere in statuto prædicto. Bar. in l. Lucius. §. q. habebat. ff. ad Treb. dixit quod non, quia perinde haec si ab initio summas se paratim excelsis est per l. adiles. §. si. cum gl. sua. ff. dc. edi. edi. & d. §. q. habebat. Et idem dicit per dicta intra in d. d. l. vbi. & facit. ff. de iuris d. omn. iudic. l. si idem cum eodem. in principio.

In contrarium tamen facit ff. de appella. l. si q. separatin. §. i. & ibi tangit Bar. & non respondeat. ubi dicitur quæ plures summae diuersarum specierum eadem actione petitum cumulate considerantur. Dicunt quidam quod dictum Bar. procedit, quæ illæ summae imponuntur pro maleficis quibus agitur diversis actionibus numero, alias oculum habet lex. si qui separatim. Et ideo secundum eos si dicta penæ imponerentur ex eodem statuto locum non habet dictum Bar. quia sit cumulatio ut ibi secus si imponantur per diuersa statuta. Tunc n. de.

Tractatum Tomus Undecimus.

366

debentur diuersis actionibus numero, & ideo non fieret cumulatio.

Sed credo simpliciter dictum Bart. verius per iura p̄dicasive imponantur ex eodem statuto siue ex diuersis. Ad inducendum n.odium nunquam sit cumulatio, vt d.l. si idē. non obstat lex, si qui separatim: quia ibi inducitur cumulatio ad fauorem, vt ibi patet: intelligo aut̄ verum esse quod dixi qñ imponuntur poenæ pro maleficijs separatis. Secus si imponantur pro vno maleficio habente plures qualitates. l. nunquam plura. st. de priua. deli. l. quide criminis. C. de accusa. de quo dic vt ibi infra. q. proxima.

9. Circa idem q̄rō nono t̄ formato processu de pluribus separatis maleficijs pro quorum quolibet est ex forma statuti poena minor centum libris. ludex in simul, & semel nulla facta distributione cōdemnat in tota summa, puta in ducētis, vel trecentis. Quāritur an intelligentur plura banna, an vnum. t̄m. H̄ac qō est subtilis, & pendeta notatis in l. scire debemus. ff. de verb. obli. & in l. cum eiusdem. & l. cōdiles aiunt. in fi. de edil. edic. & l. qđ si vno. de actio. emp.

Mihi tñ sic v̄ dicendum qđ aut̄ maleficia sunt separata. i. diuersis tēporibus facta. Et tunc cum cumulatio fiat respectu diuersorum, & ad diuersos fines, sc̄z pro vno quoq; fiat solutio, & dicentur tot condemnationes, & tot banna quot sunt percussionses. l. scire debemus. præalle. & l. falsa. in fin. & de condi. & demon. maxime qñ in inquisitione est apposita illa clausula, super quib. oībus singulis &c. Quia tñ possunt et ad voluntatem agentis v̄nū considerari, vt not. in l. & si vno. & in l. in commodato. s̄. duabus. ff. commo. poterit talē bannitum offendens adsui beneficium, & excusationē allegare, & vnicū diceb̄ bannum vt ibi. Si vero sunt facta eodē t̄pe, tunc sine dubio vñica est condemnatio, vt l. qm̄ multa. C. ad legem Iul. de vi. & ff. de adulte. l. denunciaſſe. s̄. quid tñ. cum ibi no. & per Bar. in l. hos accusare. s̄. lege Iulia. de accusatio. Cōiter teneat qđ saltē ad excusationē offendentis q̄ videt vnam summam excedentē centum dicat vnum bannum. Quo aut̄ ad alios effectus, sc̄z an beat audiri in iudicio, vel non, & sic de similib. potest esse dubitatio supra dicta quā nullo modo esse poterit si pro percusione poena est arbitraria. l. r. C. si plures una sen. cum ibino.

10. t̄ Decimo q̄rō t̄ statuto loquitur de bannito, & condemnato qđ possit impune offendere. Habet ne locum in banno tñ, vel condemnato tñ. Dicit Bal. qđ non, q̄a requiritur v̄t unque copulatiue. ff. de cond. insti. l. si h̄redi plures. cum simi. ita no. in l. q̄ duos. ff. de in ius vo. Qđ credo verū, nisi p̄baretur qđ t̄pe statuti confecti cōis v̄lus loquendi fuerit qđ bannū vocare potius condēnatio, q̄a tunc illa dictio, & v̄t pot ius adiecta ex plenitudine locutionis quā vt denotaret utriusq; concursum fm̄ no. in l. eas. de condi. & demon. & quod h̄r in l. r. de iust. & iur. Facit quod habetur in l. r. de infam. & uide quod habetur in l. legatis. de leg. 3. & per Dyn. in c. generi. de reg. iur. lib. 6.

11. Vnde decimo q̄rō t̄ viso in quibus bannitis locū habeant statuta. An bannitus in personam perdat bona ut sic dicantur confiscata, & loquor de bonis quā tunc habebat. In hac quæſtio. Gui. in Spe. de instru. edi. s̄. compendio ſæ. uersi. qđ de bannito. uiderur concludere quod non si est bannitus ex leui causa, secus si ex graui. Tunc enim æquiparatur deportatio, & iō p̄dit bona. Facit fm̄ eum. ff. de his q̄ no. infa. l. quid ergo. s̄. fi. & alleg. no. in s̄. relegati. insti. quib. mod. ius pa. po. sol. Sed ibi glo. loquitur de eo cui expresse bona sunt adempta. Meo iudicio q̄ h̄c requirit altiorē indaginem. Primo enim uidendum est an de iure cōi damnatio ad mortem perdat corū bona. In quo non intēdo disputare, de hoc h̄r in aucten. bona damnatorū. C. de bo. dam. & ibi glo. & Cyn. & p. gl. & Bar. ff. eod. ti. l. r. Et concludit qđ in casibus in quibus de iure antiquo expresse disponebatur de adēptione bonorum, & p̄ se principaliter non in consequentiā alterius poenæ, lura antiqua non corrigitur, sed bona etiam tunc publicentur. Vbi uero tacite uenibant in publicatione, & in consequentiā alterius poenæ iura antiqua corrigitur, quia tunc bona non publicantur excepto criminis læſæ mnicstatis, ut in d. auct. bona. & C. ad legē. l. lul. maieſta. l. quisquis. & de criminis h̄resis, ut in auct. Gazaros. C. de h̄reticis. Nunc ad propositum, qñ quis bannitur ex forma statuti, non loquor de eo cuius bona fuerint adnotata de quo h̄r in l. r. de requir. re. cum concordan. Aut per statutum disponitur aliquid circa bona, & illud seruandum est, aut nihil disponitur. Et tunc aut bannitur ex crīne pp qđ de iure cōi bona non auferebātur, & illa non p̄dit. Nec obstat qđ superiuat, quia hoc est de facto non ex vi sñx, damnatur. n. ad mortē, adeo qđ si caperetur nō superueret, & pp ea quantū ad bona idē est ac si morruus esset quia illa fiscus occupare non p̄t. dicta auc. bona. Si uero bannitur ex cā pp quam bona de iure auferebantur, & tunc illa p̄dit per eandem rō-

nem & auct. Qđ est uerū si illud in sñia banni exprimitur, alias non sunt. . . stricti iuris, & ideo non extenduntur banna. l. quicquid. de uerbo. oblig. & l. si patronus testa. s̄. si quis cum esset. de bo. lib. Ita firmat Bal. in l. Gallus. s̄. & quid sit m. ff. de libe. & posth. & in c. j. de pace tenē. colla. 10. & ita etiā consultum fuit, & obseruatū in hac cūitate in magnis cauſis, pp quod ordinatū est qđ rectores bannientes, & cōdemnantes debeat sub poena expresse confiscale bona. Perdunt ergo banniti bona si in eorū bannis fiat mentio alias non nisi in l. quisquis. & l. fin. ad l. lul. maie. & uide quædicam infra ultimo tempore par. 2. q. 9.

12. Duodecimo antequam t̄ueniam ad examinationem effetus bonorum adēptionis quæro aliqua. Titius ex maleficio fuit bannitus in milles de quo non beat eximi, nisi condemnationem soluerit. Titius non soluit, sed exular, siccapi non potest, an fiscus possit de suis bonis accipere in solutum usque ad concurrentem quantitatē. Et uidetur primo quod sic, quia cum sit lata sñia, & ualida, ergo mereatur executionem, & poterit mandari executioni officio iudicis maleficiorum, quia idem iudex qui pronuntiauit debet exequi. C. de bon. dam. l. si quis intra. In contrarium uideatur quia hic uidetur esse debitor alternatiuus, uidelicet qđ aut sit in banno, aut condemnationem soluat. Et certum est quod in alternatiuus est electio debitoris. ff. de eo quod cer. loc. l. 3. Præterea cum paret banno satisfacere uidetur, satis factio. n. hic in non satisfaciendo contingit. ergo si satisfacere uidetur, non potest ad aliud compelli. ff. de conditio. ob cau. l. dedi. in princip. ex hoc sequitur quod si moreretur in banno, execuſio non posset fieri cōtra h̄redes. Verba sunt Bal. in d. auc. bona damnatorum.

Sed meo iudicio non sic leuiter est agendum, quia h̄c q̄stio pendet ab eo. An bona delinquentis sint tacite obligata pro delicto ipsi fisco, quod uidetur, licet pro illa obligatione creditoribus non præferatur. C. de pen. fīca. credi. prædi. l. r. & ibi no. & in l. rescriptum. in prin. ff. de pac. licet ut plurimū in contrarium allegetur & male. & istud tenuit Dy. in l. quod placuit. ff. de iure fil. Sed Bar. eo. tit. l. aufertur. s̄. fiscus tenet fiscum non h̄re tantam hypothecam alias. n. indistincte reuocarentur alienata post delictum, qđ est falso. l. si quis post hac. C. de bon. dam. & l. post q̄ctum. de dona. pro hoc facit, quia ante sñiam poena non debetur iure obligationis ut ipse idē dixit in l. in fraudem, in prin. ff. de iure filci. & in l. fi. de iniur. ergo bona non possunt esse obligata. & istud credo uerum qđ sic ostēdo. Obligatio realis p̄supponit psonalem. l. fideiūſſor obliga. in prin. de fideiūſſo. Sed p̄ delicto quis nō est psonaliter obligatus ante sñiam de iniur. l. non solum. s̄. l. & pbatur insti. de pu. iudi. in princ. & s̄. pen. ergo &c. Non obstat. l. r. s̄. bestias. & qđ ibino. ff. de postulan. & in l. rescriptum. ff. de pac. ubi gl. uidentur uelle, qđ delinquens se obliget ex consensu ad poenam. Quia aduentendum est qđ quatenus delinquens potest ciuiliter conueniri d̄ large obligatus, non tñ ciuiliter, sed naturaliter tñ, & ideo non p̄t agi cōtra eum ut h̄r in d. l. non solum cum simi. Quatenus autē criminaliter agitur id est ad p̄enam applicandam fisco nullo modo est obligatus, & ita determinat Bar. in extra. ad reprimendum. s̄uper uerbo, meretur. Post sñiam aut̄ condemnationem diffinitiūam, non dico banni, bene potest agi contra ipsum tanquam contra debitorem pp quasi contractum factum in iudicio. l. 3. s̄. idem scribit. ff. de pecu. secundū Bar. in conf. quod incipit, statuto communis Tuderti, de quo dicā hoc eodem t̄pe parte ultima. q. 17. licet tñ sit per sñiam obligatus non tñ eius bona sunt obligata, quia iure cautum non reperitur. Sic itaq; concludit qđ tale bannum nō potest in bonis executioni mandari. Sententia aut̄ condemnationis secundum Bald. bene poterit executioni mandari, ut ipse no. in l. cunctos populos. ult. q. Cuius dicta sic debent intelligi alias sibi inuicem contraria uiderentur.

13. Sed q̄rō tertio decimo t̄ pone qđ statuto cauetur d̄ bona sint obligata pro maleficio, & pro certis maleficijs impunitur poena p̄cuniaria. An tunc bannum poterit mitti executioni in bonis. Dic qđ aut bona detinebanſ p̄ tertū ante bannum, & non poterit mitti executioni in talibus bonis, quia sñia lata per contumaciam uon p̄ciūdūcat tertio, cui alias p̄iudicare lata ē p̄ presentem ut h̄r. ff. de ciūtio. l. si ideo. & C. de pigno. l. si p̄ses, & qđ ibi no. per Bar. in l. si superatus. ff. de pign. ubi omnino uide, facit quod h̄r in l. r. & 2. C. qñ ex fac. tuto. & plene per Bar. in l. cum filius in prin. de uer. obli. Siaut cēpit possidere post latum bannum, tunc poterit contra ipsum mitti bannum executioni, ut dictis iuribus. & l. p̄ses. & l. si superatus. & l. si mater. s̄. fi. de excep. rei iudi. cum si. miliibus. & in simili consuluit Dyn. in q. cons. quod refert & ampliat Io. And. in addi. Spec. ti. de tcste. s̄. nnnc tractemus in addi. magna. ubi omnino uide quia no. loquitur. & intellige secundum nota. per Bar. in l. a diuo pio. s̄. si super rebus. de

rc

Nellusa S. Gemin. de Bannitis.

re iudi. & in l.; C. de pigno. vbi declaratur, quod tangit Cy. in l. una. C. de alie. iudiciorum cau. fac. Si autem possidetur ab eo, iunc dic ut habetur in l. adino pio. §. 1. de re iudi. cum ibi nut.

14 Quarto decimo circa idem bannum & pecuniarium etiam quod inquisitus de delicto ex quo pena pecuniaria ueniebat imponenda, & sic in accusato, promisit ante litem contestam se representare potestati ad omnem eis requisitionem, & dedit fideiussorem qui promisit eum representare, aut confirmationem soluere, deinde index principalem contumacem in banno posuit secundum formam statuti in pena pecuniaria a statuto disposita. Quæritur an tale bannum possit contra fideiussorem executioni mandari. Dices tu haec quod si formatur in multis locis. Sed quia diuersimode reperiuntur formata omissis superfluis per viam distinctionum partim dicendo, partim remittendo, hunc articulum declarabo. Quandoque enim fideiussor promisit simpliciter de iudicio fisti. Et tunc qualiter teneatur habetur in l. grec. §. & post litem. fi. de fideiussore. & in l. sancimus. C. cod. titul. & dic ut ibi & cod. ti. l. pe. Quæque promittit representare reum. & tunc aut sub certa pena ut habetur in l. 2. in fine. ff. qui sat. id. cogan. & si non representat potest ad illam penam extra ordinem conueniri, id est iudicis officio contra ipsum proceditur no. in l. si quis reum. ff. de custo. reo. Si uero promittit soluere iudicatum, tunc potest executiue conueniri ut h[ab]et p[ro] Bar. in l. fi. C. de u[er]o. rei iudi. & in l. 1. ff. iudi. solu. per Iac. Butrig. & Bal. in l. 2. §. 1. ff. qui sat. id. cogan. & h[ab]et in Spe. de executio. sen. ten. §. sequit[ur] uers. quid si finia. Et iō in proposita quoniam teneat eum plentare, & si non representat, cogit soluere quod in banno continet per iura predicta. Itē determinat Bar. in l. si q[uod] reū. pallegata. Et clarius in bannito determinat Guil. in Spec. de accu. §. sequit[ur]. vers. item quæritur eccl. ubi omnino uide. si aut simpliciter promisit representare ad voluntatem iudicis. Tunc teneat et post finiam non ad condemnationem, quia illam non promisit, sed ad penam extraordinariam quā iudex ei imponere vellit p[ro] inobedientiam, ut dicta. l. si quis reum. & ita firmat Guil. in d. §. sequit[ur]. uers. porro. An aut excusat propter bannum uide in l. si decessit. ff. qui sat. id. cogan. Et plene in d. §. item quæritur.

Et unum no. quod quando post condemnationem quis simpliciter fideiubet, non videtur fideiubere de representando, sed soluendo. Et iō sine dubio tunc p[ro] cam superuenientem in persona condemnati ab obligatione non exoneraatur, ut l. si vero. in prin. ff. qui sat. id. cogan. quod principium sic intelligo, ut ibi plene dixi.

15 Quinto decimo quæro & bannitus pro quo fideiussor erat obligatus peruenit in fortiam iudicis deinde aufugit. Quæritur an fideiussor amplius teueatur. lo. And. in vers. itē queritur, allegato supra in fi. proxime quoniam cōcludit quod amplius non teneatur. Et ibi allegat, plura iura. quod in d. l. si quis reū. ff. de custo. reo. intelligit amplius uerum esse, nisi promisisset representare eum toties quoties iudicii placuerit. Tunc n. dicit per primam præsentationem non liberari, sed per secundam. ff. de leg. 3. l. fidei commissa. §. si quis decem. & ad l. ueluti. §. h[ab]et uox. ff. de eden. respondet quod iō intelligitur toties quoties opus est, quia p[ro] nouam editionem non inducitur nouū grauamen. At in proposito per reiteratam representationem semper inducit grauamen nouum ideo liberatur per secundam ut in §. si quis decem.

Credo quod dictum Angel. possit procedere post sententiam interueniente fideiussore de representando. Sed si promisisset ante latam sententiam dicta verba importent toties quoties opus erit, quia sic est de natura iudicij. & sic debent intelligi. l. si uno. ff. loca. & l. si sti pulatus. de vsu. & l. damni infecti quidam. in prin. ff. de dam. infect. cum simili. & ideo vsque ad finiam semper tenetur ut d. l. ueluti. §. h[ab]et uox. Sed post finiam semper facta representatione, uel eo semel capto fideiussor amplius non tenetur per iura per lo. And. allegata. Nec obstant uerba toties quoties, quia intelliguntur ut dixi. & quia uerbum placuerit importat arbitrium boni uiri. l. thais. §. sorore. ff. de fidei com. lib. qui nunquam arbitratur ex culpa siue negligentia iudicis fideiussorem prægrauari. l. sancimus. C. de pecu.

An autem talis fideiussor mortuo bannito liberetur inf. in vlt. tempore par. 2. q. 6. dicetur.

Visis p[ro]dictis cōferentib. ad easum in quo bannit in non pdunt bona, rediens ad casum in quo perdūt de quo dictū fuit supra. q. 40. Quæro. 16. An tunc uerū sit quod illa procedat si aut bannitus ex eo quod tractauit q[ua]tra partē Guelfam, uel q[ua] statum ciuitatis, siue q[ua] patriā oppugnauit, ut dicatur cōmissio criminis laesae maiestatis. & propterea perdat ipso iure, vt. l. quisquis. & l. fi. C. ad legem Iul. maiestatis. & dixi ubi sup. proxime in fi. quoniam. & primo videtur quod sic quia oppugnat patrem, uel cōtra illā tractans committit crimen laesae maiestatis.

iestatis, ut dicit tex. cum gl. in l. fallaciter. C. de aboli.

Secundo ēt v[er] probari per tex. in l. 1. ff. ad leg. Iul. maiestatis.

Tertio conscius turbationis ciuitatis sua, uel alterius delicti cōmisi, in ciuitate sua punitur ut participes ex sola scientia. l. utrū. ff. ad l. Pompo. de parrici. & quod ibi no. per Doc. sicut si contra principē sciret quid moliri. C. ad leg. Iul. maiestatis. d. l. quisquis. & sicut damnati illo criminis perdunt bona, ita & isto damnati. Pro hac parte faciunt. ff. de captiuis. l. no. dubito. & C. de epis. audi. l. 3.

In contrarium tñ est ueritas, q[ua] illi dicuntur cōmittere crimen laesae maiestatis, qui cōtra principem, uel cōtra eos q[ui] iuxta eius latus sunt, uel cōtra rē publicam Romanorū moliuntur ut d. l. quisquis. & l. 4. in fi. ff. ad leg. Iul. pecu. & non q[ui] contra alias ciuitates moliuntur, p[ro]batur in d. l. fallaciter. in fin. ubi criminis laesae maiestatis, & criminis oppugnatē patrię ponuntur ut species differentes. & est gl. ordinaria q[ui] hoc tenet in l. 1. ff. ad leg. Iul. maiestatis. p[ro]le. Et hoc modū intelliguntur iura in cōtra rīus allegata q[ui] per modū a spāli faciunt pro hac parte. Ciuitates n. aliq[ue] ab urbe iura priuatorū funguntur. l. eū qui uectigal. ff. de uerb. signi. & istud maxime uerū est q[ui] non de subuertēdā patria tractatur sed de mutuis dissensionib. & partizitatib. l. 1. §. hisdē rēporib. ff. de origi. iur. & l. si quis ingenuā §. in ciuib. ff. de cap. & sic uidi permagnæ auctoritatis uiror. consultū qui in contrarium allegatis rēfidebant ut dicā in fra, quod ēt tenuit tunc Bal. consulēdo ex eo q[ui] a titulus talis criminis est seditionis nō perduellionis, uel maiestatis. quod sic probauit. Duplex est maiestas, diuina, & humana. C. de hæreti. auēten. Gazaros. Itē humana est triplex sc̄ 3 imperatoris ut insti. in proemio. sc̄ 3 imperatoriā maiestatis &c. Regis. C. ut nemo priuatus. ti. regiā maiestatis &c. Item populi Romani. ut. d. l. 1. ad leg. Iul. maiestatis. Dicit. n. maiestas p[ro]toris. ff. de iust. & iur. l. pen. & de iurisdi. omn. iudi. l. si familia. Partis. n. Guelfarū, uel Gebellinā, nulla dī esse maiestas. H[ab]et. n. sunt duæ sectæ solū approbatæ p[ro] locis in quib. sunt ut no. per Bar. in l. si q[uod] a filio. §. si parti. de leg. j. & per lo. And. in c. statutū. §. 1. de re scrip. li. 6. H[ab]et namq[ue] nomina ab iniuria, int[er]dia, & discordiis orta nō illustrantur supremo nomine maiestatis. Ciuitates ēt q[ui] maximē nō gaudent tanto nomine cū redigantur ad instar priuatorum. ut dicta. l. cum qui uectigal. quod probatur secundum cum in d. glo. l. i. & in §. in ciuib. & hoc tenet exp[re]sse Barto. in extrauaganti. henri. qui fint rebellis super verb. rebellando. Non obstant contraria. & primo nō oītat. l. fallaciter. in fine. ubi glo. dicit quod oppugnare patriam armis est species criminis laesae maiestatis. quia illud non ēst nisi de patria principaliter, & immediate populo romano, uel principi subdita. Tunc enim contra principem arma sumuntur, qui enim auriculū tangit. & c. l. vulgare. ff. de fur. uel aliter illa glossa. in rellexit de communī patria, scilicet romanorum, uel quādō quis contra propriam patriam molitur ut subtrahatur de manibus seu potestate principis seu rei publicæ romanorum. & ita v[er] sentire gl. inspectis iuribus quæ alleg. Nec obstat quod p[ro]pter solam scientiam puniantur, quia non propria ut criminis laesae maiestatis ut dictum est, est igitur seditionis criminis, ut patet ex titulo rum diuersitate. C. de sedi. & ad l. iul. maiestatis. C. de codicilli. l. si idē & ita intelliguntur iura superiora allegata. lex. n. tertia de epis. aud. loquitur de dño. i. principe, & lex. non dubito, l. 3 dicat quod populus haberet maiestatem, non tam sequitur, quod cōmitēs cōtra illū populū incidat in criminis legis Iuliæ maiestatis. & ita in hac ciuitate plures fuit obseruatū. Nō obstat. ēt alia statuta quib. cauef[er]t populū huius ciuitatis h[ab]et in oība iura fisci, quia aliud est fiscus & aliud res publica Romanorū ut habetur in l. 1. C. de iur. fisc. lib. 10. Puto tñ q[ui] si principales officiales ciuitatis puta priores, uel antiani, & similes qui essent a principe constituti uicarii eius in omnibus, & per omnia, & tunc non haberent locū prædicta per dictā. l. quisquis. Contra eos. n. qui ad latus principis esse censentur fit molitio, & arma sumuntur. & iō non sic de facili, & leuiter, sed acriter puniuntur qui cōtra statū sacrolancti. catholice partis Guelfarū moluntur, cum. n. a summo Pontifice nomine. Et ideo cū sancta, & catholica nūcupatur, eius debet gaudere præsidijs. Nec minus maiestatis habere dici debet quādō ipse prætor, pro quo uide quæ habentur per Bar. in d. gl. super uerbo, repellendo, ubi tractat de committenti bus contra ecclesiam, & statum eius.

Decimo septimo quæro & an q[ui] banniti perdunt bona perdant solummodo ea quæ habent in territorio bannitatis. An etiam ea quæ alibi extra illud territoriū sita sūt. H[ab]et quæstio in q[ua]demnato habetur tractata per multos. & quia est subtilis, & magnæ utilitatis, libet ī ea forte p[ro]ter promissū in principio aliqualiter insistere. & primo Iaco. de Arc. monuit eā in l. fi. §. 1. ff. de publica. & ibi arguit per illū tex. quod non ueniāt in confiscatione existentia in alterius territorio. & ad idē allegat. l. cū unus. §. fi. ff. de bo. quæst. iu. pos. & de in-

Tractatum Tomus Vndecimus.

367

ter. & re. l. i. §. seq. In contrarium quod oīa ueniāt: allegat, quia in loco in quo quis sortitur forum, conuenit idē p rebus etiam alibi sitis, ar. C. de prāscrip. 10. vel 20. an. l. fina. & vbi in rem ac. l. vlti. & nihil amplius dicit. & sic uidetur concludere quod omnia perdant secundum doctrinam glo. in l. qui filium. §. sabinus. ff. ad Treb. Idem tenuit Ric. malum. Dicens omnia quāri ciuitati publicanti, ut refert Iō. Andr. eius disputationem abbreviando in c. cum fm. de hāre. lib. 6. Ad idem, scilicet quod omnia perdant. Gui. de Cu. in l. fi. ff. de capi. dimi. & in l. procurator. §. si plures. ff. de tribu. allegat primo, quia ille qui condemnat habet onus, ergo debet habere emolumenntum, de reg. iur. l. secundum naturam. & ad hoc allegat plura iura.

Secundo quia debet inspici persona, & illam sequuntur bona. l. fideicommissum. §. tractatum. ff. de iudi. Ad idem allegat. l. i. §. si ex fundo. de hāre. insti. Non. n. fit ibi bonorū diuisio, sed oīa habet solus noīatus, ita & locus in publicatione bonorum noīatus solus habeat omnia facit. ff. de reb. eo. l. magis puto. §. illud. Concludit tñ utroque quod una queque ciuitas habebit bona in suo comitatu existentia, habet enim talis damnatio quasi naturam successionis ab intestato, in qua omnes pares in gradu sunt admittēti. in auct. de hāre. ab int. §. pe. fiat ergo diuisio fm territoria. arg. ff. de tu. & cu. da. ab his. l. pupillo. Sic etiam diuiditur peculium. ff. de pecu. l. hinc q̄ritur. §. fin. & de tribu. l. procurator. §. sed si duos. Pro hoc quod de milite dicitur, scz qđ habet diuersos successores, quia hēt diuersa patrimonia. ff. de mil. test. l. i. ita & hic, quia licet quo ad cōdemnationem sit unum patrimonium, tñ quantum ad confiscationem diuersa p̄imonia iudicantur, ar. C. de exac. tribu. l. diuina domus. & ff. de censi. l. forma. §. si quis agrū. Pro hoc C. de bo. uacan. l. 3. & de inof. f. testa. l. posthumus. §. si quis ex his. & l. si non mortis. §. fin. & in d. §. si plures. respondet ad ḡtraria, quia non debet habere bona neque p̄sonam, nisi quatenus sunt sub iurisdōne sua ar. ff. de adqui. re. do. l. inter eos. Ad regulam, secundam naturam: respondet quōd lucrum non debet esse intentio, sed ut delinquentes terreantur, ut in auc. bona damnatorum.

Tertia fuit op̄i. Nic. de Mata. in sua disputatione, q̄ incipit. Quidam inculpatus. quam ponit quasi de uerbo ad verbū, & sequitur Albe. in q̄ōnibus statutorum par. 2. q. 234. & quam etiam refert Iō. And. in addi. Spec. in tit. de accu. §. sequit. ver. qđ si aliquis suarū additionū. vers. fōelicis. & ibi post multas allegationes ad partē qđ non pdant bona alibi sita distinguit qđ aut ille qui iudicat hēt iurisdōnem a iure cōi, & secundū ipsum ius cōe, & eius ordinem pōnam imponit, & tunc publicatio bonorū, & oīs nota q̄ p̄sonam sequitur scdm iuris ordinem, extendit ēt extra territorium. Incorpōratio aut fiet p̄ officiales illius territorij in quo sunt bona p̄ l. a diuo pio. §. i. ff. de re iudi. & l. cū unus. §. pen. de' bon. uacā. l. si qñ. inducendo eā ut ibi declaratur pp qđ Iō. And. remittit ad notata p̄ se in d. c. cum scdm. Si vero publicatio fit uirtute iuris municipalis qđ iurisdōnem dat uel pōnam statuit vel facit utrumq, & tunc publicatio non extendit extra illa bona q̄ sunt de iurisdictione, & potestate illius legis municipalis. per. l. 3. ff. de offi. pr̄esi. & de tuto. & cur. da. ab his. l. ante pe. & ibi concor. & de offic. pr̄fe. vrb. l. fin. cum fi. & C. qui da. tu. pos. l. neque.

Quarta fuit op̄i. Bar. in l. cūtōs populos. in vlt. q. ubi post relationem uerborum dicti Nico. de Mata. cōcludit primo qđ ciuitas non pōt publicare bona de iure cōi pp. delictū, ut. C. de bo. vacan. l. i. lib. 10. & ibi no. Item qđ ciuitas de iure cōi non habet merum imperium, & cognitionē delictorū grauiorū. C. de defen. ciuita. l. defensor. Ciuitates itaq; Italię illā iurisdōnem exercētes, & q̄ bona delinquētiū sibi publicant hoc faciunt uel ex priuilegio sibi concessio p̄ principe, uel ex consuetudine antiqua, q̄ uim habet priuilegij constituti. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aquæ quoti. & xsti. & l. i. in fi. de aqua plu. arcen. Et ita dicit gl. in auc. de defenso. ciui. §. ius iurādum. in fi. magna gl. & sic q̄ habēt hodie iura fiscalia possunt dici procuratores in rem suam. Na iurib. fiscalibus vtuntur ad suam utilitatem ex concessionē tacita vel expressa, ut dictum est.

Ethoc p̄missio ad qōnem p̄positam concludi qđ aut iurisdictiones sunt separatae, sed bursa fiscalis est vna in effectu in vtroq; loco, & tunc aut publicatio fit de iure cōi, & bona vtriusq; loci erunt publicata, vt. l. si qñ. C. de bo. uacan. & fiet executio p̄ officiale illius loci in quo sunt bona, ut dicta. l. a diuo pio. §. i. cum alijs iurio. allegatis. sup. & ponit exemplū in hoīe dānato habente bona in Ducatu, & Marchia Anconitana. Si nero publicatio fit scdm cōstitutiones spāles, uel statuta spālia. Tunc aut illa iura spālia sunt in vtroq; loco vbi sunt oīa bona: exēplum plures iudices sunt deputati ab uno rege p̄ diuersa territoria sui regni, unus eorū publicat bona

scdm regalē constōnem. & tunc oīa bona q̄ essent in regno essent publicata, cadē rōnc, & p̄ eadē iura. Si vero dicta iura spālia sunt diuersa, & non cōia ad utrunque locū. exēplū. in Marchia sunt quādā constōnes quā non sunt in ducatu, & tunc talis publicatio non extendit ad bona quā sunt extra locū ad quē extēdit cōstitutio. l. fi. de iurisd. om. iudi. de cōsti. c. vt aīatum. l. 6. & l. neque. C. qui da. tu. po. cum si. si vero iurisdōnes sunt distinctæ, & ēt bursæ fiscales. & tunc aut publicatio fit de iure spāli, & non extendit ad bona alibi sita. Si vero publicatio fit de iure cōi, & tunc extendit ad bona ēt alibi sita. Quālibet tñ ciuitas habebit bona in suo territōrio sita ut dicebat Guliel. de Cug. qđ sic pbat. Quālibet ciuitas d̄ procuratrix fisci, ut dictū est, sed si eset procura. fisci. & ad fisci utilitatē, & ad eius officiū spectaret acceptio, & in corporatio dictorū bonorū in fiscū, ergo nunc ad eū pertinet, & ad eius utilitatē: allegat calum. l. fi. ff. de aucto. tuto. & extra de for. comp. c. postulasti. nec placet sibi distinct. An iudex habeat iurisdōnem a lege municipali, qā non curat vnde iurisdōnem habeat, sed attendit solū, an pronunciet super eo quod de iure cōi dispositum est. An vero de nouo disponat, remittens ad norata p̄ se in septima. q. ea. lege.

Hēc qđ fuit de facto tpe quo in ciuitate lanuā erat regius gubernator q̄ fecit decapitari dñm Gabriele Mariā ab oīm dñm ciuitatis Pilarū, & eius bona publicauit. Volebat. n. qđ in publicatione ueniret certa bona dicti dñi Gabrielis, quā dictebātur esse in hac ciuitate Florentiā. & cum pro ea exētēda essem in ciuitate lanuā, ad partem negatiuam plu ra dicebam. & vt eorum & huius decisionis ueritas clarius dignoscatur membra diuisionis Bartol. particulariter reas sumo.

Et qđem primum mēbrum, & sedm usque ad vers. Si uero dicta iura spālia exclusiue. In quib. duob. concludit omnia bona in publicatione uenire, puto uerissima, sicut in confis catione de iure cōi omnia quāruntur fisco gnali, ita eadem rōne omnia posita in dñio superioris illius iudicis confis catis quāri debent superiori. arg. de admi. tut. l. si duo cum si. & ista duo mēbra nō poterant ad propositum allegari, quia omnino erant, & sunt distincta dominia, & fiscales bursæ.

Tertiū ēt mēbrum positum in d. ver. Siue dicta, usque ad illum vers. Si uero & interdictiones. & est uerum. Actus. n. agentium nō operantur ultra agentiū intentionem. l. non oīs. si cer. pe. & sic iudex qui fundat se super constōne suę iuridōnis non intendit progredi ultra quām ipsa constō extē datur. ff. ad municipa. l. libertus. §. pe. cum si. & similiter hoc non faciebat: pro gubernatore regio, sed contra eum.

Quartū membrum qñ iurisdōnes, & bursæ fiscales sunt distinctæ, & publicatio fit de iure spāli. ēt uerum est scz quod non extendit ad bona alibi sita. non. n. spālium fit extēsio. l. ius singulare. & l. qđ uero q̄tra. ff. de legi. Qđ ēt tenuit Ray. qā statutum qđ loquitur dē publicatione bonorum, non intelligitur, nisi de bonis in suo territorio sitis. C. de edific. priua. l. an in totū. cum si. ut ipse Ray. scripsit in d. l. cunctos populos. in fi. nbi formauit solum qōnem qñ ex forma statuti publicant bona. & hoc mēbrum similiter contra gubernatorū regium faciebat.

Vltrimū uero membrum dum concludit omnia bona publicari, sed unamquamque ciuitatem hēc bona in suo territorio sita, non v̄ mihi p̄ omnia uerum. Aduerte tñ cōiter in materia confis cationis apponi solēt uerba sonātia in cameram fiscalem eius qui condēnat siue illius cuius officialis est. Quomodo ergo ex hac sñia poterit se fundare ciuitas alia habens camerā diuersam, non. n. poterit extēdere verba sñia ad suam cameram. Tum quia id uon dicit sentētia. l. quicquid astrin. de uerb. obli. Tum quia extēdi nō possunt. l. si patronus testō. §. si quis cum eset. ff. de ope. libe. & si dicatur p̄ dicta locum habent qñ simpliciter confiscauit bona quo casu intelligitur scdm qđ iura uolunt ut d. l. libertus. §. pe. r̄ndetur qđ alteri per alterum quāri non potest. l. si pulatio ista. §. alteri. de verb. obli. neque iste est casus specialis in quo possit ut de le patet.

Et iō ex his & alijs quā inf. patebunt in hoc vlt. art. sic distinguo. Qđ gn̄que licet ciuitatum sint distincte iurisdōnes & cameræ, in sentētia confis cationis fertur ab illo qui habet iurisdictionē a superiore utriusque ciuitatis non in temporalib. quia a dictum est sup. sed in spiritualib. ut in inquisitore hāreticæ prauitatis confisante bona hāretici. & de hoc ui de Ioā. And. in d. c. cum secundum. & adde quod dictur per Gui. in l. fi. C. de hāredi. decu. ubi ponit cui applicentur bona clerici dānati per ep̄m de criminē, de quo laicus perderet bona. & ēt uide quod no. Iō. And. in addi. Spe. in ti. de feud. §. pe. ad fi. in magna addi. ubi traxta. q. cui applicentur bona feudalia quā clericus condemnatus ab ep̄o tenebat a laico in diocesi ep̄i. Vide multa pulchra circa materiam confis cationis bonorum quā habuit licet decurtauerit ab Oldra. ut patet

Nellusa S. Gemin. de Bannitis.

- patet in suis quæstionib. q. 17. vbi si vis satiari plene de hoc art. omnino uide.
- Qn ferē ab illo qui habet iurisdōnem solam a ciuitate a qua est officialis constitutus vel a dño illius ciuitatis, & ponit in banno hominem habentem ibi bona, & in alijs ciuitatibus, & tue quātum spectat ad ciuitatem condemnantem siue loquuntur in condemnato, siue in bannito, nunquam ciuitas illa pōt h̄c bona sita in alterius ciuitatis territorio, qm̄ confessio iurisdōnis extra illud non extendit ut in iur. supra allegatis phac parte. Quantū vero spectat ad ciuitatem aliā q̄ non condemnauit, Bal. in d.l. cūctos populos in vlt. q. meo iudicio satis notabiliter loquitur, sed nō plene, dicit. n. qd̄ si status psonaz mutatur, adeo qd̄ non pōt h̄c proprietatem bonorū. Et tunc ciuitas q̄ non cōdēnauit occupat bona nō iure confiscationis sibi facta, q̄a facta non est, sed ut uacantia vt. d. l. cū vñus. f. pe. & qd̄ no. Inn. in d.c. postulaſti. Si uero status non mutatur, sed remanet talis qd̄ adhuc pōt h̄c bona. & tūc illa retinebat dānatus. Pōt. n. f. m. cū diuidi effectus sñia confiscationis. l. si cum milit. f. i. qui. ex cauſ. & ad l. Fal. l. in rōne. f. cū quidā. sed non est veram qd̄ diuidatur, imo, vt dixi sup. non intelligitur confiscare, nisi existentia in suo territorio, & suę camerę, aut per expressionē, aut p̄ tacitū intelle&um, licet ipse Bal. arguendo aliter tetigerit in l. propter litē. f. licet. ff. de excu. tut. & id dico latius aperiēdo veritatē huius vlt. art. qd̄ aut loquitur in cōdemnato facta executione, & sine dubio ciuitas q̄ non condemnauit, non poterit h̄c bona suo territorio sita iure cōfiscationis, qualitercunq; lata sit sñia per ea quā dixi sup. sed q̄a ille fuit effectus seruus poenaz. vt. l. q. vlt. de pæ. & si nō poterit h̄c h̄redem, occupare poterit vt vacātia, & sic verificatur quod dixit Bal. Si uero loquimur in bannito, tūc quia conclusum est sup. quod non perdit ea quā sunt de iure ciuili, & gentium, & sic pōt retinere bona vt ēt infra dicetur distinguendū est, quod aut talis bannitus erat oriundus ciuitatis confiscentis, & ibi deliquerit, tunc ciuitas alia habens bona in suo territorio ei auferre aliquo iure non poterit, & ita verificatur secundum dictum Bald. & no. Nullo enim iure potest se fundare ut patet ex iam dictis. Si uero in ciuitate in qua fuit bannitus nullum aliud habebat domicilium, sed solum fuit sortitus forum propter delictum, sed erat oriundus uel incola alterius ciuitatis, in qua ēt habebat bona. Et tunc ciuitas illa non ex vi sñia alterius ciuitatis, sed iure suo poterit contra illum procedere, & bona sui territorij siue camerę confiscare per no. in l. i. C. ubi de cri. agi opor. & in l. 2. & ff. de inter. & reie. l. legatorū. c. interdicere. & ex his patet quod dictus Regius gubernator nō poterat consequi dicta bona. & sic finaliter eo de ciuitate lannaz expulso fuit postea per Iauenses terminatum.
- 18 † Decimo octavo quæritur † qn bannitorum bona publicantur. An ueniant in tali publicatione bona p̄sentia tñ an ēt futura. Istam qnem tetigit gl. in l. 1. f. de bo. dam. in fin. gl. magnaz, & non decidit, sed eam videtur decidere in l. non ad ea. ff. de condi. & demon. l. qd̄ nō ueniant futura. Idē tenerunt Dy. Guil. & Old. in l. si qua pena. ff. de his qui sunt sui uel ali. iur. & idem tenuit disputando Nico. Mata. quem refert & sequitur Io. Andr. de accu. in p̄allega. f. sequitur. ver. quid si aliquis in suarum addi. alias allegato. ver. felicis. & in t. de accu. & ibi allegat iura quā uidere potes. & p̄fertim allegat pro casu. l. si tibi mandauero. f. is cuius bona. ff. man. quod intellige secundum unam lecturam. Idem etiā tenuit Albe. ubi sup. q. 13. Tenuit ēt Bar. in l. certa forma. C. de iur. f. lib. 10. ubi respōdet ad Larriani. C. de h̄ere. In quo quia est commune aliter non prolequor. Sufficere. n. debet tex. f. is cuius. & gl. di. & t. l. non ad ea.
- 19 Decimouono. † Viso quod non perdunt bona immo, & qn perdunt non perdūt postea quæsita. Quæritur an eis existentib. in banno currat pro retentis uel acquisitis p̄scrip̄tio. Iste articulus est disputabilis, tā ne exeam propositum videtur mihi breuiter concludendū quod aut ex forma statuti nihil disponitur, quod audiri non debeat. Aut disponitur vt s̄epius tactum est. Primo casu aut non potuit procuratorem dimittere, & dimisit, sed mortuus est, & non currit p̄scriptio. Aut potuit dimittere & non dimisit, & currit p̄scriptio, vt h̄ec probantur ex no. in l. i. C. de resti. mili. in l. Papianus exuli. ff. de mino. & quod per Innoc. in cap. quærelam. de procu.
- Secundo casu uidetur dicendū p̄scriptionem non eurre. C. de anna. exce. l. i. in f. cum concor. quod forte uerum est n̄ si sit bannitus. p̄cuniariter, & aliud soluere possit, sed contumax existat. ff. de in t̄c resti. l. non uidetur, & de reg. iur. l. qui pōt. cum si. Nec p̄dictis obstat quod leipsum uideatur in tali casu posuisse. l. si fidicius. f. si necessaria. ff. qui fa
- tis. cog. quia illud non fuit ad hoc ordinatum, sicut dictimus in muliere prægnante ex adulterio in l. 2. f. si quis non propter. ff. si quis cau. & quod dicam infra parte proxima, quæst. 45.
- 20 † Vigesimo quæro † Titius habebat filios in p̄tāte, fuit bānitus ad mortē. an filij efficiātur sui iuris, & sic perdant patriam p̄tātem. Hæc qd̄ facilis est. Cum. n. dictū sit sup. in quatra. q. huius partis quod non perdunt ea quā sunt iuris ciuilis per statuta sui loci non correcti, patet quod talem potestate non perdunt. Est. n. de iure Romano. l. nā ciuium. ff. de hisq; sunt sui uel alie. iur. & ideo dixit Bal. in l. Gallus. f. & quid si tñ. & d. l. i. C. de h̄ere. insti. quod filio talis banniti nō datur tutor, sed datur curator ad instar eius cuius pater est in hostium p̄tātem. l. muto. f. ei cuius. ff. de tute. licet de hoc ipse idē dubirauerit in auc. incestas. C. de incest. nup. Item eadem rōne qud̄ licet filius talis banniti sit legitimæ ætatis, tñ testari non poterit impediēte patria p̄tāte. l. qui in p̄tāte. ff. de testa. & alle. l. ac. de Are. in suo tract. & in l. ex facto ad Trebel. Nec p̄dictis obstat auc. deince. nup. f. si nero contigerit. ubi filij exēunt p̄tātem patris banniti, quia loquitur de exilib. siue bannitis de iure cōi qui perdunt ea quā sunt iuris ciuilis, de quib. in hoc tracta. non dicitur ut dixi sup. in proc. licet ibi Ang. a communi opi. discedens aliter dixerit, & bene.
- Vigesimo primo quæro † an tales banniti perdant potestate cōficiendi statuta nna cū alijs ciuib. Aduertendum rā quod Ba. in l. oēs populi. in 7. q. j. q. princ. ad propositum loquitur hoc mō. Se p̄timo quæro nunquid excōicati, & interdicti possint facere statuta. & dico quod nō ut extra de immu. ecc. i. c. aduersos. f. quia uero, nec facta reconualescunt impedimento cessante sine noua confirmatione ut co. ti. c. j. & arg. ff. de leg. 3. l. 1. f. si filius. & de bonor. pos. secundū tabu. l. qui ex liberis. f. restitutio. Idem credo de bānitis imperij. vt. 10. colla. de statu. contra liber. eccl. t. j. cum. n. non obediunt principi perdunt ea quā iuris ciuilis sunt de cap. dimi. l. amissione. Sed statuta condere est iuris ciuilis ut in l. oēs populi. ergo ex his uerbis patet quod Bar. sensit eos non perdere potentia conficiendi statuta, maxime quia in sua dispu. dixit eos non æquiparari excōicatis, sed Ray. ibi dixit idē esse de bānitis de propria patria, æquiparās eos excommunicatis, remittens ad plene nota. per se in l. i. C. de h̄ered. insti. Quod communiter non tenetur, & ego non tenui sup. hac par. q. 4. Et ideo dicendum puto quod in hac. q. debeat considerari, an desinat esse ciuis, an non. Primo casu non possit facere statuta. Secundo casu uero sic per ea quā dicta sūt sup. An autem desinat esse ciuis dicam hac eadem parte q. 49.
- 21 Vigesimo secūdo quæritur fan bannito dño uassallus libe. retur a teruitio feudi. Hæc quæstio mouetur per gl. in c. j. in prin. in v. lib. feud. hic finit lex Co. & inci. consue. reg. & ibi Et per Bal. & determinat ibi gl. post plures allegationes quod uassallus non liberetur, & quod non sit extincta fidelitas, sed suspensa, inter quā longa est differētia, ut no. ff. de uer. o. bli. l. 2. f. ex his. & l. inter stip. f. sacrā. Bal. aut̄ ibi dicit quod glo. non est uera, quia bānū habet uim diffinitiuz. & ideo non atēditur quod possit restituī quia, illud a solo principe potest fieri. l. apud Iul. f. si. de leg. j. & de fideicom. liber. l. ergo. f. si is Pro hoc. C. de sentē. pas. l. f. Credo quod aut bānū est pecuniariū, & quia quo usq; differat soluere durat, & nō ultra. & solutio pōt separari. l. cura. f. deficientiū. f. de mune. & ho. & C. arbi. tu. l. si defunctus. dicatur potius suspensa fidelitas q̄ exticta. & iō nō possit alienare interim l. tunc non renēat ei p̄stare seruitū cū hostis reputet. Si uero bānū est perlonga tūc aut est bānitus de loco uel ex cā, in quo uel ex qua solitum est rebanniri bannitos in integrumq; restitui. & tūc idē quia illud quod solitum est fieri, l. t. a solo principe bene potest considerari ut colligitur ex no. in l. f. C. de sen. pas. & est tex. d. l. apud Iul. f. si uero nō est solitum aliquem rebā uiri tunc uerum credo quod dixit Bal. quia censetur esse perpetuum, & non attedditur quod a solo principe fieri potest, & non est solitum fieri, vt. l. seruus. C. de pæ. & d. f. si.
- Vigesimotertio quæritur vassallus fuit baunitus taliter qd̄ eius bona ueniunt confisca. An feudū ueniat in cōfiscatione. An uero ad dñm reuertatur. Guliel. in Spec. de feu. f. qm̄. uer. 10. multum late examinavit hunc art. & finaliter cōclusit feudum cōfiscari, non ad dñm reuerti per iura ibi per cum alleg. & ita tenuit Ghan. & ēt Alberi. ut p̄z in suis qnibus statutorū par. 2. q. 2. 50. Sed Bar. in l. si finita. f. si de uectigalib. de dam. infec. tennit contrarium, vcz quod ad dñm reuertatur, uel ad agnatos. alle. 10. colla. si val. feu. ca. j. & si de feu. fue. contro. c. l. uassallus culpam, & de eo qui inter. fra. dñi sui. c. i. & de prohi. feud. alie. c. imperiale. f. illud. ad d. l. si quis in tantam. C. unde vi. & quod ibi per Rayn. & Cy. respondet quod uerū est feudatium priuari, non tamē applicari offensio, iēd ad dominum reuertitur, & ibi per eam plene

plene vide. Idem est sed in alio casu, scilicet quod non est publicatus bona clericis qui tenebat feudum a laico de quo tetigit supra. 17. quod tenuit Oldr. ut pater in suis quoniam. q. 17. quod oia refert lo. And. in d. ver. qm. & hinc per Albe. vbi sup. proxime. q. 251. Sed quod ibi fiunt multae rationes huic quoniam generali non congruentes non insisto. Sed omisso multis quod in predictis locis videre potes concludo aliter quod predicti conculserint qui simpliciter formaerunt quoniam in vassallo condonato, & bonis publicatis. Non aut loquimur in feudo de sua natura in heredem extraneum non transmissibili, & sine dubio quod non procedit. Ea. n. quod non transirent in heredem extraneum in publicatione non uenient. l. i. & quod ibi non propter gl. & Doc. C. de bo. lib. Bal. indistincte dixit feudum non uenire in publicatione bonorum. & idem dixit palle. c. imperiale. in suis conclusionib. Item ad hoc ut procedat quod est necesse ponit quod vassallus superuiait cōdemnatus. Si enim esset mortuus cum tale ius morte extingueretur non fiscus, vt l. vxor patrui. C. de leg. cū si. sed agnatus, non iure successionis, sed sanguinis admittetur: sufficiat allegari no. p Doc. in l. liberti libertate. C. de ope. lib. & p Bar. ff. cōti. l. iur. iur. q. si liberi. ubi ergo feudum uel ex consuetudine uel ex ipsius constitutione est transitorum in heredem extraneum posset quod procedere. & tunc putarem non admitti fiscum propter iura in locis predictis allegatis. Sed aut admittit dām aut illos qui admittit debent tali feudatario excluso de quibus. in l. eum. ff. de inter. & releg. Puto tamen advertendum quod si feudum erat extra locum a quo bannitus est illud in publicatione certe non veniat ut dictum est sup. q. 17. Si tamen seruitium sit pristinum in loco a quo est bannitus, tunc uon virtute conficationis sed propter non pristinum seruitium vassallus admitteret, ut in tit. quibus in nod. feu. amit. Si vero feudum est in loco a quo est bannitus seruitium aut alibi est pristinum, tunc vassallus bannitus non potest feudum quod a teruitiū pristinum potest. & si pristinum seruitium, fiscus non ius feudi. sed commoditatē quae inde percipitur durante feudo forte poterit occupare arg. ff. de peri. & commo. rei uend. l. necessaria. q. fi. & solu. mat. l. ususfructu. 24. cum simi. ¶ Vigesimoquarto quod est bannitus cuius bona sunt cōfiscata, habebat fundum in emphyteosim. An tale ius est in phy. pdat, & neniat in conficatione. Guil. ubi sup. prox. q. sci licet in ti. de feud. q. qm. versi. 40. dicit idem quod in feudo. Sed Bar. in d. q. si de uectigalib. concludit aliter v. c. quod aut talis te nebat emphyteosim ab ecclesia, & ecclesia potest a fisco indubitanter repetere, in auc. de alic. & emphy. q. i. colla. 9. Si vero tenebatur priuato, & tunc si erat talis emphyteosis siue forte ex natura conventionis transiret in extraneum heredem, & tunc transiret in fiscum qui hinc usque heres. l. 3. C. ad l. l. u. de vi. Si vero ad extraneum heredem non transiret nec in fiscum, vt. ff. de bo. dam. l. i. ubi dicit esse gl. no. de hoc. de hoc. Dñs autem illum reperiet tanquam indebita alienatam & hanc differentiationem emphy. ecclesie, & priuati ponit Cy. in l. fi. C. de iur. emphy. & cit gl. in l. i. C. de fun. pa. lib. 1. t.

Mihi autem ut haec uerba Bar. in vlt. membro queritatem implicare. Si non transit in fiscum ergo dominus non habet fundum propter quod possit in indebita alienatam reuocare, & iō forte dici potest quod postquam bannitus uiuit, & emphyteosis non transit in fiscum dominus nullatenus possit ad se iure directi domini tanquam alienatam indebita reducere, quia nullo modo alienata est: possit tamen fiscus quo usque bannitus uiuit commoditatem talis utilis domini recipere, & hinc facta solutione debiti canonis, quod abinde supra commoditas, & fructus dñi. ff. familiæreris. l. fundus. sol. matr. l. fructus. p. d. l. ususfructu. & alia allegata sup. p. xi. q. Mortuo autem deinde bannito ad dominum reuertit. l. lex uectigal. ff. de pig. & ita potest intelligi quod non. Bal. C. de bon. lib. ubi dicit solummodo de emphyteosi ecclesie non confiscanda.

Vigesimoquinto quod est an bannito filiofamilias, & bonis publicatis ueniat in publicatione peculium quod habebat. In hac. q. dixit Bar. quod non in l. si finita. q. si de uectigalibus. de dam. in fe. siue sit profectitum siue castrense siue aduentitium. l. si filius. C. de bo. proler. & no. per glo. in l. i. ff. cōti.

Et ad rationes ibi factas in quodrum r̄det. Sed meo iudicio eius decisio uera est in peculio profectitio. Illud. n. non est proprium & uere filij cum illius non habeat administrationē. l. t. q. filii aut. C. de bo. q. lib. & iō sicut non potest alienare querendo minus potest delinquendo. & ad dictum Cy. post lac. de Are. in l. si quis in tantam C. vnde vi. & ad iura. & ad rationes factas in quodrum, r̄det ut per Bar. ubi sup. nec oblit. quod non. p. Guil. in Spec. de statu mona. ver. 5. quod est, quod si illud dictum uerum est loquitur in eo quod intrauit religionē non aut in cōdemnatio. Pro quo est uide quod non. Bal. in l. 3. C. q. bo. ced. pol. Sed in peculio castrensi meo iudicio eius decisio non procedit. Est. n. illud filij, & in eo haber plenam administrationē, & partem famili. reputat. ff. ad Maced. l. 2. ergo nihil oblit. quin in publicationem bonorum tuorum contineat. Non ob. l. si filius.

q. a. lo. juīt f. in sua i. pa. f. in q. peculium illud non transibat in heredem, sed p. occupabat iure peculij, & iō in publicatione non ueniebat l. i. C. de bo. lib. Hodie uero in illo filius habet patrem heredem, & sic iure hereditario potest in aliū transire, ut hinc in l. si infant. C. de iur. deli. & in auc. de hereditate. q. ab intellectu. def. & sic subiecta est ratione pp. quā non ueniebat in cōfiscatione. & sic non oblit. q. Bar. nec est oblit. q. pp. delictum filiū p. non pdat dotem. C. de repu. auc. cōtra si filij. Et no. eo. t. l. cōsensu. & p. Dy. in l. 2. q. qd. si in patris. ff. solu. matr. ga licet in ea habet heredem ut l. auus. de pac. do. & plene p. cōudem in l. post dotem. & l. nupta. ff. solu. mat. non tamen est filiū sicut filij est Castrense peculium. Est. n. dotis actio cōis patris, & filiū, q. potest in parte consolidari, ut eo. t. l. 2. q. 1. & q. uoluntate. & ibi plene. Præterea in auc. cōtra si filij. non trātā de publicatione dotis. Sed an illā pdat pp. eius adulterium, ut sic remaneat poenes virum, & sic non facit ad p. positum. Sic ergo conclusio quod Castrense peculium ueniat in publicatione bonorum filiū. & ita reperio tenuisse Ange. in l. si filius. ff. de dam. in fe. & addit ratione quod alias confisca. tio bonorum filiū nihil operaretur, quod esse non debet. l. si quando ff. de leg. 1.

¶ Econuerso. 26. quāritur an bannito patre, & bonis eius publicatis ueniat in publicatione peculium quod habebat filius. circa hoc uide Bar. in palle. q. si de uectigalibus. expedit se unico uerbo v. c. loquendo in condemnato quod non publicet peculium, alle ff. de mino. l. 3. q. sed utru. Certe peculium castrense nullatenus debet intelligi publicatum siue loquamus in patre condemnato, siue in bannito, quia illud filij est, & a se habet non a patre ut dictum est sup. prox. q. & ideo delictū patris ei nocere non debet. C. ne fil. pro pat. per totum. & ff. de iur. patro. l. diu. fratres. cum simil. Peculium vero profectitum licet sit p̄num, tamen ex benignitate constitutionis diu. p. i. non publicat. vt in q. sed utrum. ad. l. 1. q. merito. ff. quan. ac. de pecu. est anna. Rn. ut per Bar. in d. q. si de uectigalib. Quare rālio est clara, v. c. q. licet fiscus teneatur ut successor p̄fis, tamen recuperat id quod soluit a filio poenes quem remanet peculium. sed Bal. intelligit quod ibi loquitur qd. ex condemnatione siue banno filius esticitur sui iuris, quia tunc definit esse peculium, & iō publicatur ut ipse no. in l. diximus. q. si p̄f. ff. de excu. tu. Scd primum uerius p. d. q. sed utru. Fortius ergo non debet publicari aduentitium certe pater in illo habeat usumfructum, quia filij est ipsum peculium. l. cū oportet. C. de bo. q. lib. Et si loquimur in patre condemnato taliter quod usumfructus extinguatur, certum est. Si vero non extinguitur ut in bannito qui ut dixi sup. non potest patrī ptātem. maius est dubium p. d. l. ususfructu. fol. ma. cum cōcor. 27. de quo dicā statim in seq. q. ¶ Quare ergo. 27. t. Titius inter alia habebat usumfructum in fundo, fuit bannitus, & eius bona fuerunt cōfiscata. An dictus ususfructus ueniat in bonorum publicatione. Istam. q. mouet Bar. in l. si postulauerit. q. iubet. ff. de adul. & se non firmat, sed remittit ad no. per se in l. si finita. q. si de uectigalib. ff. de dam. in fe. ubi in eo nihil dicit de usumfructu in l. si quis in tantam. C. unde vi. v. in simili dicere quod publicetur commoditas per l. ususfructu. ff. solu. matr. Vidi in quodam Bar. in l. si quis posthac. C. de bono. qd. ipse dicit se uidelicet seruari ut publicetur per dictum. q. iubet. ver. sed si ususfructus. alle. et. l. statius. q. fin. de iure fisc. cui concordat. l. cū pater. q. hereditatem. de leg. 2. Angel. in l. eorum. ff. de dam. in fe. tenet commoditatem publicari, & ipsam durare uiuēte p̄f. l. lex uectigali. de pig. Bal. in l. i. C. de bo. libe. dicit usumfructum non uenire in publicatione bonorum sed perire. vt. l. corruptionē. de usu. Bartholo. de Saly. in d. l. si quis post hac. ver. si quid est in ususfructu. peculij aduentitij, dicit quod aut publicatio bonorum facta est ex cā ppter quā p̄fia p̄fis est desperita, & tunc ususfructus redit ad proprietatem, quia cessat cā pp. quam p̄f. concedit scilicet patria potestus, & administratio legitima, vt. C. de bo. q. libe. l. cū oportet. q. cum autem, & p. hoc quod non. gl. 4. in fi. in l. fi. C. de sen. pas. & ibi p. Cy. in 6. q. aut p̄fia p̄fis, & administratio legitima durat, & tunc v. qd. publicetur quasi nondum uenit tps. consolidandi. Per predicta iura dicit ipse in quodrum facit quod consolidatur, & ad filium reuertatur, quia si filio conceditur peculium profectitum ut est dictum quod est plus, quia dominum erat poenes patrem quāto magis ususfructus rei cuius p̄prietates est filij. arg. dc. fac. san. eccl. auc. multo magis. Itē quia hūc usumfructum siue eius proprietatem p̄f. h̄z a lege usque ad tempus. sed cōmoditates concessae ad tps. ex legali dispositione ei cuius bona publicant, non vult lex ad fiscum spectare. ut in d. l. si quis posthac. in uer. dos. est. Non oblit. cōtraria, quia in eis delatio, & commoditas processit ab hoīe nō a lege, & sic alia est differentia inter dilationem datā ab hoīe uel a legi. ff. de compensa. l. si cum militi. subdit tamen ibi cogitandū est. Et ad predicta īnderi posse quod peculium profectitum non erat in administratione p̄fis, & quod lex, si quis posthac. loquitur in ciuiliter mortuo, & sic filij sunt a potestate liberati.

Videtur

Nellusa S. Gemin. de Bannitis.

Videtur ergo etiam ipse cōcludere usumfruc. publicari eo modo, quod dictum est sup.

Sed mihi vē dicendum qđ in mortuo locum habet qđ dixit Bal. in d.l. i. de bo.lib. In bannito. aut̄ aut loquimur in fructuā iō regulari, & publicatus intelligatur ususfructus, id est cōmoditas p̄ dicta iura. Aut in p̄c q̄ habet usumfructum a lege pp̄ priam potestatem. & tunc aut ei remiserat usumfructum f.m formam legis, cum oportet. & si autem de bo. quæ libe. & fīcus nihil possit petere, sicut nec possunt hæredes quorū locū fīcus tenet vi. l. 3. ad l. lul. de vi. Si uero ei non remisit tunc aut bannitur taliter quod non pdit patriam p̄tatem, & tunc oīs commoditas transeat in fīcum p̄ iura p̄dicta. Aut perdit patriam p̄tatem, quod qā sit dixi supra in 20. q. & tunc eatenus transeat ad fīcum quatenus remanceret p̄enes patrem filio patriam potestatem exēunte, scilicet medietas. vt in d.l. cum oportet. §. cum autē m., ex quib. omnia p̄dicta ad consonantiam reducuntur.

28 Vigesimo octavo q̄ritur t̄ vxor Titij fuit bannita, & eius bona confisca fuērunt. An intelligetur dos quam dederat Titio-publicata. Quæstio hæc h̄ in l. quinque legib. ff. de bo. dam. & ibi est contentio inter gl. & Dy. dixit. n. Dyn. qđ aut maritus fecit p̄ctū de lucranda dote, aut non. Primo casu non publicatur dos damnatæ mulieris nisi in quinq. calib. ibi positis, sc̄z qā damnatur pro criminis læz̄ maiestatis, uel per. l. lul. de vi pub. uel pp̄ parricidum, uel pp̄ beneficium, uel per. l. Corne. de sica. Secundo casu dixit indistincte publi cari. ff. solut. matr. l. si constante. §. fi. gl. autem tenuit dotem indistincte non publicari nisi in dictis quinque casibus. Et hoc tenet Iac. de Are. in d.l. quinque legibus. Quod est uerū qā damnatur constante matrimonio tune ubicunque publicantur bona, etiam dos eius intelligitur publicata, vt. d.l. si constante. §. fi. & ita communiter tenetur.

29 Sed quæro. 29. t̄ An si uxor Titij banniatur ob adulteriū, maritus siue eius hæredes eo post bannum p̄mortuo uxori possent p̄ illam ad dote conueniri. Hæc qō est ualde dubitabilis, cū in fuerim de facto cōsultus cōsiderauit hāc qōnem pēdere a duob. ¶ Primo an uxor pp̄ adulteriū pdat dote.

Secūdo si perdit, an hæres viri possit obijcere de adulterio. Et quidem circa primū dicendum est qđ sic ut probatur in auc. ut lic. ma. & auic. §. quia vero. & no. C. de rei uxo. ac. §. ta ceat. l. 3. gl. notet q̄trium, & non bene in l. rei iudicat. §. fi. sol. matr. & hoc indubitanter uerum est qñ non solum cōmittit adulteriū, sed ēta uiro discedit fornicationis cā, vt extra de do. inter vir. & vxo. c. plerunque. ¶ Sed circa secūdū maius est dubiū. Vr. n. cōis. op. q̄ licet uir possit obijcere de adulterio, non tamen possit hoc facere hæres eius. l. fi. C. de adul. & p̄ Bar. & Bal. in d. §. i. & p̄ Guil. in Specul. de excep. sup. dicto ver. l. t̄ q̄rit, & de dona. inter vir. & vxo. §. i. ver. qđ si mulier & utrobiique lo. And. v̄ firmare op. in gl. in §. taceat. quā sequunt alii ut iā dixi. & p̄ hac op. v̄ casus in l. fi. C. de re. do na. in rōne lui. & ff. q. & a qui. l. sed & si maritus in fi. f. m Ray. in l. 1. §. fi. ff. ad lilla. Dixi tñ tunc in casu de quo q̄rebat contra riam lñlām verā fore, sic distingueſ. Qđ aut adulteriū est in cognitu uiro, & tunc sicut uir potuisse obijcere vxori, qñ sc̄sset, ita & possit hæres. ff. de reg. iur. l. hæredē. & l. hæreditas. Pro hoc qđ h̄ in l. tororem. C. de his qui. ut indi. & de fidēicō. l. fideicōmissum. Necesse tñ est qđ accuset & probet vt in d. §. q̄a vero. p̄ alleg. sc̄dm Bar. in l. miles. §. fi. socer. ff. de adul. Bal. in dicit non esse necesse accusari, sed p̄t excipiendo, uel ciuiliter agēdo consequi lucrū dotis, vt scriptis in l. cum mulier solu. mat. ubi uide. Si uero adulteriū uxoris est notū uiro, tūc aut uir eū accusauit, & hæres prosequi p̄t cām saltē quo ad effectū pdendē dotis. C. si reus uel accu mor. fu. per totū. Idē si n̄ accusauit sed accusare instituit. uel non fuit tñ tps inter scientiā adulteriū, & mortem qđ accusare potuerit. Cum. n. hæres repellat ex eo qđ uir uideatur remisisse iniuriā ut in iurib. p̄dictis maxime in l. fi. de adul. In casib. p̄dictis cessat talis rō. Ergo stat r̄la, quod ius competēs uiro trāht in hæredē. Si uero nec accusauit nec accusare potuit tūc aut retinuit uxorē post sc̄lam sicut prius. & tunc uera sit op. gl. & Doc. de qb. sup. Cum. n. ipse mores approbauerit, hæres reprobare non p̄t, sicut nec ipse, qđ intellexit lo. esse ue rū si agere uelit q̄tra uxorem, secus si uelit excipere, ut ipse no. 32. q. 6. c. 1. & tenuit Bal. ubi sup. qđ ego nō firmo. p̄ nūc.

Si vero ipsam in domo nō tenuit, tunc aut eiecit eā ppria auctoritate. & dic vt h̄ in l. consensu. C. de repu. & plene per Host. in summa de adul. §. qua p̄œna. ver. sed nūquid hoc fieri. Si aut̄ eā non expulit sed ipla a uiro discessit fornicatio nis cā. Tūc aut̄ crimē non est notoriū, & idē qđ sup. aut crimē est notoriū, & tunc cū nulla requiratur lñlā ipso iure uitute notoriū dote amisiſ, ut firmat gl. in c. fi. extra de adul. & lo. 30. q. 5. nosſe. in gl. ult. & 18. q. 1. idolatria. Qđ alibi intelligit esse uerū in calu quo cū adulterio publice morē. 29. q. 2. c. cuius rei cā. & 22. q. 1. c. 1. & ex his patet qñ uxor bannita pp̄ adulteriū perdat dote. In casib. aut̄ in qb. non perderet,

an obſtāte alio statuto q̄ banniti non audiant, possit per se vel p̄aliū recuperare, dicā inf. in q. 73. dū tractabo an possit iu ra cedere. Trigesimo q̄ro t̄ bānito cuius bona cōſſcant erat tpe banni delata hæreditas quā nōdū adiuerat. Quid erit de hæreditate illa, ueniat ne in confiſcatione. Istam qōnē ui di de facto in qua fuit determinatū qđ non ueniret in cōfificatione, & inter alias rōnib. infraſcriptis Primo qa l. 3 ex cōfificatione, oīa bona, & iura q̄sita in fīscū transeat ipſo iure vt in successorē p̄l. 3. C. ad leg. lul. de ui. ff. de iur. fīc. l. 1. §. an bona Nōtū reperit qđ transeat iura q̄rendi, imō potius d̄ dici n̄ q̄ri sicut dicimus in patre & dño. C. de hære. insti. l. cū propoſas. & de acq. hære. l. is qui hæres. Secūdo per ea q̄ scribit Bar. in l. is p̄t. ff. co. ti. in vlt. oppo. in ver. expediti. ubi ſic loquitur. & per hēc dico quod iſtud ius adeundi non quærit alteri, vt sup. dixi de filio, ſeruo, & monacho. & iō dicūt iura quod regulariter hæreditas nō adita nō tranſmittit. l. una. §. in nouissimo. C. de cad. tol. hæc Bar. Si igitur in hæredē ſal tē extraneum tale ius nō trālit, ergo nec in fīcum bonis pu blicatis, ut no. p. gl. & Doct. in l. 1. C. de bo. libe. Tertio ſic pro batur, ius adeudi nō est pp̄rie ius ſed qđā facultas. ff. ad leg. Falci. l. p̄tia rerū, & h̄ in l. l. 3. de iur. deli. ergo nō uenit in publicatione bonorū, maxime qa ſi eſſet ius n̄ censēt ius in bo nis ſed extra bona, vt. d. l. p̄tia rerū, ergo in gñali ſuorū bonorū trālatiōe nō uenit, & ita in ſimiſi-determinauit Bal. in l. 1. C. q. admi. ad bo. poſ. po. in ver. quo ad vlt. Vbi ēt assignat pl̄ares alias rōnes q̄ faciūt ad p̄p̄ositū, & iſtud puto uerius quā id qđ ſcripsit Cy. in Lti. q̄s mihi bona. §. ſi q̄s plene. ff. de acq. hære. Vbi diſtinguit an bānitus ſit intra tps iuris deliberādi, an poſt: qđ ēt ibi tenuerant Pet. & Iac. de rauen. Illa. n. distin ctio nō p̄t cadere in fīſco q̄ eſt ſimplē bonorū ſuccessor nō hæres. tū quia bānitus uiuēs h̄cēdē hēre nō p̄t. l. 2. de hē re. uel ac. uē. tū quia nec mortuus q̄a fuerat effectus ſeruuſ p̄œna. l. qui vlt. de p̄e. l. 3 in q̄busdā ſp̄aliter diſpoſiſis talis ſu ccessio ad iſtar hæredis traſtetur. l. 1. ad l. lul. de vi. & no. p. gl. & Bar. in l. inter eos. §. fi. de fideiu. Itē illa diſtin ctio nō cadret in bānito qui ēt poſt annū adire p̄t. Itē nec in ſuo i quo ceſſant. l. qm. & l. ſi auia. de iur. delib. & iō uera. eſt p̄clusio p̄dieta qđ talis hæreditas nullo calu fīſco q̄ratur, qđ in d. §. ſi quis plane. tenuit gl. & eā ſequit ibi Ray. reprobās Iac. de rau. & id tenuit ibi Nico. de Neapo. Nec p̄dictis obſt. qđ poſtea adeudi ſingit hæres a die mortis defuncti, & ſic tpe con fiscatiōis, ut. l. hæres qñque. ff. de acqui. hære. quia talis ſiſtio hoc calu nō attēdit, vt p̄z ex his q̄ ibi no. p. gl. & Bar. Caute la tñ daf qđ talis bānitus repudiet in q̄cordia cū illo ad quē eo repudiātē deuoluſt de quo ſit uſ cōqueri nō p̄t, vt. l. q̄ aut̄ in prin. de his q̄ in frau. cred. Trigesimo primo. t̄ Bānito debēbat aliqd ex q̄ctū vel ex vlt. volūtate ſub condōne, q̄ poſt bānū, & publicationē bonorū purificata eſt, q̄rit an illud ius trāſeat in fīſcu. l. ſta. q. meo iudicio non reperit bene determi nata. tex. n. in l. ſi cōſtāte. §. fi. ff. ſolu. mat. f. m vnū intellectū fa cit qđ ſic. Ad id fortius de pac. dot. l. inter ſocerū. §. fi. In q̄tra riū ſaciſ. l. quoſies. in fi. ff. de noua. Et iſtā partē q̄ nō ueniat in cōfificatione, l. 3 Alb. in materia ſtatutorū. q. 265. loquens in ſubſtitutione. & allegat. l. ſubſtitutio. ff. de acq. rer. do. Bar. in d. l. ſi cōſtāte. i. fi. arguit p̄ & q̄: in l. quoſies. de noua. v̄ tenete qđ in cōfificatione nō ueniat. & ibi Ang. clarius idē t̄, d. icē ſibi eſſe calu qđ in cōfificatione bonorū nō ueniat iura cō ditionalia, & idē firmat in l. tutoris. C. ad leg. lul. de vi. & alle gat gl. q̄ hoc dicit in l. nō ad ea. ff. de cōdi. & demō. Bal. in l. 1. C. de bo. libe. ſe nō firmat ſed allegat p̄ & contra diſta iura. Mihi aut̄ v̄ qđ diſta iura loquant in diuerſis casib. Nā. l. quo ties loquit̄ in dānato q̄ ueniebat ſub condōne obligādus, & iō cū tpe obligationis nō reperireſ p̄ſona habiliſ ad obligādū ſe, ſaliē ex cōtractu iuris ciuilis nō fuit purificata obligatiō, & ſic fīſcu ex p̄ſona damnati teneri non potuit. Et vide iura q̄ allegabo in vlt. tempore par. 2. q. 6. lex aūt, inter ſocerū. §. fi. loquit̄ econtraria qñ per ſit uſt damnata cui de bebat quæri, & iō ibi videtur calu q̄ iura conditionalia ue nire in publicationē bonorū. Sed puto cōtrariū per gl. in d. l. non ad ea, & per ea quæ dixi ſup. q. prox. & q. 18. ad. l. inter ſocerū. §. fi. respon. quod ibi ius fuit natuſ ſuſiue cōtra vi rum, & ſic illa actio erat in terū natura. Aut ergo ille p̄ ſue rat deportatus, & licet ei queſita fuſſet, tñ fīſcu eo poſtea na turaliter morruo ageret, vt. l. 2. C. de bon. dā. Aut ſtatiu ſuit mortuus, & fīſcu ageret nō iure cōfificationis ſed iure occupa tionis bonorū vacantiū quicquid ibi dicat gl. & iſtud nō po test habere locū in bānito, qui vt inf. dicetur hac eadē par. q. 1. potest habere hæredem in poſtea quæſitū.

Trigesimo ſecundo quæro t̄ an banniti p̄dicti quorū bo na publicant̄ perdant iura patronatus. hēc. q. bimembriſ eſt, & ideo dico aut loquimur in iure patronatus libertoſ de quo. ff. de iur. patro. p̄ totū. & tūc ſerua quod d̄ in l. 1. C. de bo. lib. In his. n. quæ tranſeunt in hæredem extraneum p̄iuat bānitus, & tranſeunt in fīſcu. In alijs aut̄ remaneſ p̄tronus, vt ibi. Si vero loquimur in iure patrona. ecclesiariū ſciendum

sciendum, q̄ glo. mouet, & non determinat. l. i. q. 7. filii. Sed glo. in cle. pastoralis. de re iud. super uerbo subiecta, videtur tenere, q̄ tale ius in fiscum non transeat. & hoc tenet Arch. iud. c. filii. & est verum. Nam licet transeat in heredem extraneum, vt no. in cle. si plures. de iure pat & 16. q. 7. considerandum tamen, quia illud ius laicus habet ab ecclesia statutum siue sententia confiscantis illi non potest auferre. de iure patro. c. 1. & 3. & istud indistincte tenet Bal. in d. l. 1. de bo. libe. & hæc pars placuit Aut de But. in d. cle. pastoralis reprobata op. Bar. Brixien. ia d. c. filii. vt in d. cle. plene per eum, q̄ intelligit verum siue principaliter veniat publicatio bonorum siue accessorie ad delictum, quia super spiritualib. nec principaliter nec secundario iudicat laicus. extra de ordin. cogni. c. suam. Dixit tamen ibi no. quod hoc est verum quando publicatio fit virtute statuti. Tunc enim hoc non potest facere statutum. de constitu. c. ecclesia sanctæ Mariæ. sed si publicatio fieret de iure communi dicit, quod licet ex cōfiscatione facta per iudicem secularem non perderet ius patronatus, posset tamen episcopus declarare delictum, & illud ius confidare fisco ecclesiæ. Et erit effectus, q̄ ius patronatus extinguetur, & illa ecclesia remanebit libera sub episcopi p̄tate. Allegat quod no. Arch. in d. c. considerandum. Quod ultimū videtur mihi non tolerabile. Non enim habet episcopus cognitionem criminum ciuilium in laicum. Item cum semel in illo loco sit cognitum amplius cognosci non potest. l. licet. §. pen. ff. nau. cau. sta. & ideo hoc ultimum maxime canonicis relinquatur.

Trigesimotertio queritur † an bannito filiofamilias & bonis eius publicatis pater teneatur tradere fisco legitimam. Respondeo, q̄ non, quia viuo patre filius vere nullum ius habet in legitima vt habetur. ff. de lib. legal. l. post emancipationem, & per Bar. in l. fi. ff. de lib. agno. & in l. fi. C. de pac. & habetur in auc. si qua mulier. C. de fac. san. eccl. Et si diceretur illa iura loquuntur in alijs quibus non debetur de necessitate legitima, sed legitima est debita, vt l. cum ratio. de bon. dā. & q̄ no. in l. 2. C. de iur. & fac. igno. Responderetur, q̄ etiam nō obstat, quia deberetur sub conditione, si præmoriatur pater. & ideo in publicatione non venit, vt dixi sup. q. 30. & 29. Pro hoc videtur casus. in l. & si condemnatus. ff. de noxali, quæ ad hoc allegatur. Facit etiam. l. si qua poena. de his qui sunt sui uel alie. iur. & ita determinat Guil. ubi refert op. in Spe. de sen. execu. §. sequitur. uersi. si filius fami. ubi uide per Ray. in d. l. si qua. licet tamen ita sit de iure, sunt in aliquibus partibus Italæ statuta contra hoc disponentia, quæ suis locis seruanda sunt, vt l. omnes populi. de iust. & iur.

Trigesimoquarto querero † stante statuto, q̄ pater teneatur assignare fisco legitimam pro filio delinquente, filius fuit ex coniunctu bannitus, & eius bona fuerunt publicata, queritur atq̄ pater teneatur fisco legitimam dicti filij assignare, Dyn. & Rayn. dixerunt, q̄ non. l. 1. ff. quando ex fac. tu. per illum tex. ad idem. l. 1. C. de iur. fi. secundum secundam lecturam. & idem tenuit Albe. in q. statutorū. q. 258. & alleg. l. 1. de in lit. iur. cum concor. Idem tenuit Bar. disputando, & effectum disputationis posuit in lec. in l. cum filius. in princ. de uerb. obl. & allegat ultra prædicta primo. l. ciuius qui delator. ff. de iur. fi. ubi facta confessio ex contumacia introducta nō egreditur personam contumacis. Allegat etiam. l. qui repudiantis. in fi. de inoffi. testa. l. de cuius. l. si ideo. C. de pigne. l. præses. In quibus haberur, q̄ ubi alias sententia lata contra unum præjudicat alteri, non habet locum quando fertur ex contumacia etiam illo scientie. Allegat etiam no. per Cyn. in simili in l. si quando. C. unde ui. de qua ibi plene uide ibi examinat quando statutum aliter loqueretur, quæ cum per eū plene declarantur aliter non prosequor. Vnum not. q̄ dictū statutum loquens in patre non habet locum in suo secundum Dyn. & Ray. in Illege Iulia. §. hoc capite. per illum tex. ff. de rit. nup.

Trigesimoquinto queritur † pone q̄ statutum taliter loquatur, q̄ pater etiam pro filio bannito nedum aliter coniecto, & condemnato teneat ut assignare fisco legitimam, Cōtingit q̄ filius deliquerit in calen. Januar. Acculatur in calen. Martij bannitur in calē. Augusti, interim augetur, & minuitur legitima queritur, quod tempus debeat inspici. An delicti. An accusationis. An sententia, queritio est subtilis, & fuit ab olim disputata per Ia. Vincentinum ut refert Albe. in questionibus statutorum. 259. q. & ibi arguit ad utranque parte multum diffusæ, sed tangam aliqua, & breuiter.

Primo arguit, quod in inspiciatur tps delicti. l. 1. in fi. ff. de pe.

Secundò, quia executio debetur iure obligationis, ergo inspicitur tempus delicti quo insurgit obligatio. l. fundum Cor. de noua. iuncta. l. omnem. de iudi.

Tertiò, quia patrimonium habebat certam formam a tpe delicti, ergo illud tempus inspicitur. l. 2. in fin. ad. l. aquil. C. de impos. lucr. descri. l. 1. in fi. cum simi. Ad idem adducit. l. iniuriarū testimoniū. de iniur. de sc̄r. cor. l. dol. §. fi. de iud. l. si filius.

Secundò arguit, q̄ inspiciatur tempus accusationis. Primo ad obligandum patrem requiritur scriptura, quia ante nō tenetur quam sit coniunctus filius. l. libertus. §. 1. ad muaic. C. de decur. l. 1. lib. 10. sed in ea requiritur scriptura. C. de accus. l. in causis. & ff. cod. tit. l. libellorum. ergo illud tps inspicitur. C. de fi. instr. l. contractus. Secundo ad idem pater tenetur ut fideiussor filij. l. cum filius. in prin. de uerb. obli. cum concor. sed mora principalis nocet fideiussori, & tempus moræ inspicitur. l. mora. de uer. obli. sicc. pe. l. uinum. quæ mora contrahitur per interpellationem. ff. de usu. mora. ergo &c.

Tertiò quia administrationem bonorum perdit ille qui propter delictum tenetur accusatione porrecta non ante. l. aufertur. §. in reatu. ff. de iur. fi. & ff. de bon. dam. l. cum ratio. & sic pater, quod ante accusationem non debet inspici estimatio sed accusationis tempore. & ita videtur tenuisse glo. secundum eum. in l. chyographis. in fi. ff. de adm. tu. licet uideatur tenere contrarium in l. ex iudiciorum. de accu. Ter tio principaliter arguit, q̄ inspiciatur tempus sententia. Probat primo. ff. de rei uen. l. si hominem. §. iulianus. de edē. l. ubi de triti. l. pen. & l. 3. §. in hac. ff. commo.

Secundò probat a natura contrariorum. l. fi. in fi. de leg. 3. Sed si bona tempore sententia reperiantur sine culpa diminuta illorum non fiet estimatio, quia pater tenetur respectu certorum bonorum. l. si ex legati causa. de uer. obli. C. de iur. emphy. l. 1. & de leg. 1. l. titiæ textores. cum sim.

Tertiò, quia obligatio alicuius ex mora alterius non crescit de in lit. iur. l. 1. cum concor. licet ergo estimatio facies maior ante sententiam illud non attenditur in patris præiudicium, qui in nulla fuit mora ante sententiam. l. lecta. si cer. pe. & pro hac parte allegat casum in l. post contractum. ff. de dona. & C. de bon. dam. l. si quis post hac. Finaliter soluendo determina, q̄ aut bona patris tempore sententia reperiuntur aucta aut diminuta primo casu sententia tps est inspiciendū quasi illud augmentum non bonis patris sed filij aduenierit. l. in suis. de lib. & posth. & quasi a filio in fiscum deueniat occultato uno actu. de dona. inter vir. & uxo. l. 3. in fi. & quia tēpore sententia cēsetur mortuus, quo casu succedit fiscus in omne ius suum. C. add. iul. de ui. l. 3. pro so. l. uerum. §. fi. cum sim. Profista parte allegat casum. ff. de testa. l. eius qui. §. 1. ad argumenta in contrarium facta respōdent. Primo ad primū quod inspiciatur tempus delicti respondet illud uerum in re certa, & speciali, non in patrimonio q̄ est uniuersitas. allegat de peti. hære. l. 4. & l. si quo casu. de pecu. l. quæsitum. & l. quo tics. non ob. secundum, q̄ a primo. idio &c. quia quædam est forma naturalis, & in illa loquuntur iura in contrarium allegata. Quædā est forma accidentalis, & in illa inspicit tps sūic. vt. d. l. quæsitū. Non ob. tertiu argm̄, quia oīa illa iura loquuntur q̄n tractat de estimatione rei in qua delictū est cōmissum, & sic nō faciūt ad propositū. Nō ob. quartū, quia nō ex scriptura pater obligat, imo ex delicto filij q̄ declarat p sūiam unde sūia nō dñ nouo obligat sed obligationē declarat. l. adeo. §. cū quis. de acq. re. do. cū fi. Præterea argm̄ nō concludit, q̄a ubi obligatio ex scriptura ori, non orit ante q̄ illa sit pfecta, & coniuncta, vt. d. l. cōtractus. ergo in pposito requirit sūia ante q̄ res nō dñ perfecta, ut. l. 1. de re iud. Non ob. quintū, q̄a hic nullā est dare morā ante sūiam quo ad bona, q̄a ante illā a nullo petunt. Nō ob. ultimū q̄ sit interdicta administrationis, q̄a illud nō impedit augmētū. Scđo casu q̄n bona sunt diminuta cōcludit, q̄ aut p̄ter factū patris, aut pp factū eius. Primo casu puta q̄a casu fortuito mortua sunt aialia, & tūc saltem ope exceptionis liberat, ar. d. l. l. C. de iu. emph. & in auc. de equa do. §. quia uero. Scđo casu cōcludit p̄em nō teneri nisi ad bona, q̄ erāt tpe sūia, q̄a cū sit dñs rerū suarū, administrationē nō perdit, nec ab ea culpa est exigēda, licet pp deli. Et filius ad certā pēnā teneat. l. 3. §. 1. solu. ma. & qui & a q. l. quæsitū. Qđ dicit verū nisi fuerit in lata culpa, quia illa æquiparāt dolo. ff. deposit. l. qđ nerua. nō aut fuit in lata culpa si lciē ter alienauit, & in cām necessarii puta in alimētis, &c. ff. fam. her. l. alienationes. de in rē uer. l. 1. §. j. d. sol. l. reo. In dubio aut aut alienauit tpe quo potuit suspicari de fisco. Et tūc v̄ dolo facere aliās nō. ff. de pcc. l. summa cū rōne. q. & a qui. l. si ma ritus. in fi. cū si. ad. l. post contractū. r̄ndet ut ibi p lac. de Are. & alios. Credo decisionē uerā maxime q̄n statutū obligat patrē pro filio cōdēnato, q̄a expresse ad illud se refert. l. si ita. ff. de aur. & ar. le. Et ex p̄dictis patet, q̄ si tpe delicti pater habebat quatuor filios, tpe sūia h̄t quinq; legitima erit s̄mis. Et q̄ si habebat qnq; , & tpe sūia unus erat mortuus, leg. tima erit tertia fm no ī l. cū q̄rit, & auc. nouissima. C. de inoff. test.

Vidi supra q̄one. 33. qđ † pater nullo existente statuto non tenet dare fisco legitimā filij banniti. Quæro. 36. An saltē teneatur ei dare illud, qđ tenet dare filio pro alimentis. Ita qđ v̄ magis dubitabilis, quia istud est filio debitū. l. si quis a libe ris. p totū. ff. de libe. agno. Sed dic qđ non, secup. Guil. in Spe. de execu. sen. §. sequit. uersi. quid si filius, ubi plene vide. Probatur etiam ex his, quæ dixi sup. in q. 18. ubi etiam uide.

Nellus de S. Gemi. De Bannitis.

- 37 Trigesimo septimo, queritur † an bannitus perdat ius succedendi ab intestato. In hoc communiter dicitur, quod aut vult succedere de iure communi, & potest, quia iura ciuilia non perdit ut dictum est. sup. in s. q. Aut vult succedere de speciali iure statutorum ciuitatis a qua est bannitus, puta quae ciuitum dicit, & magnati praeferantur cognatis, uel masculus foemina, & non potest, quia perdit iura suæ ciuitatis, vt ibidem dictum est. Et in hoc concordant omnes uno excepto ex his quos uideram scilicet Bartho. de Saly. in sua disputatione, ubi non probat id, & dicit, & ideo sequor communem opini. Barto. in dicta disputatione Guil. Dyn. & Cy. & aliorum in l. si qua pena. ff. de his qui sunt sui uel alii. iur. & Bald. in l. i. C. de hære. insti.
- Primum autem membrum verum est, quando ius commune secundum quod uellet succedere non est correctum a statutis suæ ciuitatis a qua bannitus est, puta, quia est cognatus proximior vult excludere agnatum vltiorum ex forma iuris communis, dico, & non potest, quia ut dictum est. in q. præallegata statuta in sui odium disponentia non tolluntur per bannum sed solum disponentia in sui fauorem, & ideo si ipse est agnatus, & ex forma statuti vult excludere proximorem cognatum uel sororem a successione fratris vel patris non potest per predicta. De quo etiam per Bart. in l. i. §. filium. ff. de contratab. & in l. i. §. si pater. ff. de coniun. cum eman. lib. eius. & in l. i. in fi. ad tertul.
- 38 Trigesimo octavo queritur † an possit succedere, ex testamento? omnis superfluis, haec quæstio pender a præmissis, & maxime in dicta quæst. quinta, tractatur. per Cyn. in l. i. de hære. insti. & habetur in l. i. C. de requiri. rer. Sed conclusio Bart. in dicta disputatione, quem sequuntur omnes, quod aut testamentum est ualidum de iure ciuili nullo statutorum auxilio requisito, & potest hæres institui, & hereditatem adibit, & fisco non quareatur, quia non perdit ea quæ sunt de iure ciuili, ut dictum est. Si vero testamentum non tenet de iure ciuili sed solum ex forma statuti, vt puta, quia factum coram duobus testibus vt Venetijs, uel per filium fa. ex forma statuti, tunc ipso iure capere non poterit, sed remanebit uenientibus ab intestato coniunctis uel substitutis. C. de cad. tollen. l. i. §. i. & 2. & habetur in d. l. i. C. de hæredi. insti.
- 39 Postquam uidimus † quod bannitus etiam cuius bona publicantur potest acquirere bona, & quod in publicatione non ueniunt. 39. queritur. An saltem possit fiscus ei talia bona auferre vt ab indigno per regulam. l. Lucius. ff. de iur. fisc. Bart. sub dubio forte. in l. i. de hære. insti. dicit, & sic, sed ibi dicit Bald. quod non, quia nemo est indignus nisi in casibus expressis a iure. Et quod quis sit in tali casu debet prodari per allegantem. ff. de proba. l. ab ea parte, quod est uerum, nisi a statuto aliud disponatur. Potest enim agrauare penas contumacium. l. sed si per prætorem. ff. sed si dum. ff. qui. ex cau. ma. & ff. de pen. l. relegati. cum simi.
- 40 Vterius & sic. 40. queritur † bannitus erat tutor cuiusdam pupilli, aut leg. timus, aut datius, aut testamentarius, queritur an perdat tutelam. Bar. in l. sine hæredc. §. fina. ff. de admitt. videtur dicere, quod aut perdit bona, & tunc perdat tutelam, alias non per no. in d. §. relegati. Albe. autem ubi supra scilicet in parte ult. quæst. i. 4 dixit, quod aut perdit ciuitatem, & tunc desinat esse tutor. Aut non, & tunc tutor remaneat.
- Ad primum allegat, insti. qui. me. tu. fin. §. sed, & capit. C. qui pe. tut. l. in locum quando tu. ha. l. licet. & quod ibi not. & quod not. per Azo. in sum. cod. tit. §. quid si decesserit, & quia talis bannitus uidetur reputari pro mortuo. l. si necem. §. si deputata. ff. de bon. libe. & de tutel. & l. si quis autor. & quod ibi not.
- Ad secundum allegat de condic. & demon. l. interdicit. & quod ibi not.
- Puto dicendum, quod si ei non erat decreta administratio a modo ei decernenda non sit, etiam si esset testamentarius. ff. de confir. tut. l. in confirmando. cum ibi not. Si autem erat ei decreta cum ad sui odium remaneat tutor ut dicam inf. 44. q. non finitur tutela, quin teneatur actione tutelæ etiam pro contingentibus post bannum per ea quæ ibi dicam. Poterit tamen a tutela remoueri, arg. ff. de sol. l. si cum Corne. & l. cū quis. ff. de tut. & ratio. distra. l. si tutor re pu. Quæ intelligo si est bannitus a loco in quo habet tutelam gerere. Si autem banniatur ab alio loco tunc putarem posse sustineri distinctione Bar. an perdat bona, an non, & an habeat bona aliqua in loco in quo tutelam gerat, quæ in confiscazione non ueniant de quo dixi sup. q. 17. Vbi autem dixi tutelam non perdere. Nō obstat, quod efficiatur infamis interdum ex banio, ut dicam inf. in q. 48. quia propter infamiam non repellitur a tutela. l. i. §. sed est æquissimum. & §. fi. ff. de postu. & per Azo. in summa de infa. ex prædictis paret, quod ubi tutela finitur devenerit ad legitimum ubi non finitur sed remouetur ut suspectus peruenitur ad datum. Et idem si esset bannitus ad tēpus ut haec probantur in d. l. licet. in l. i. & 2. ff. de legi. tut. & in l. si quis sub conditione. cum ibi not. ff. de testa. tut.
- 41 Quadragesimo primo queritur † an desinat esse executor testamenti dixit Rayn. & non, quia illud est merum factum, vt ipse not. in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Trebel. quod intelligit Bal. uerum quærum ad actus nudi ministerij, scilicet ad electionem uel declarationem aliquam faciendam, vt ipse not. in l. id & pauperibus. C. de eplico. & cle. & idem quod Ray. dicit, Alber. ubi supra scilicet in parte bannitorum. q. 91. & allegat not. in l. si uictum. ff. de re iudi. Hoc etiam uidetur sentire Bartol. in l. cum pater. §. hæreditatem. de legat. 2. ubi dicitur quod excommunicatus potest eligere. Aduertendum tamen puto, quod si in executione deberent aliqui citari secundum ea, quæ habentur in l. si quis arbitratus de uerb. oblig. & in l. theopompus. de do. prælega. & ille non moraretur in loco in quo debet fieri citatio, & executio, non posset executionem facere. l. si dies. §. si cum arbitrus cum ibi no. ff. de arbit. & sic licet de iure executor esse non desinat, tamen si ad locum non accederet effectiue executione priuaretur. Si autem nulla citatio requiritur credo uera esse, quæ dicta sunt sup. per Ray. & Bal.
- 42 Quadragesimo secundo queritur † an desinat esse arbitrator. Bartol. quod non in dicto §. hæreditatem, & l. cum pater. de leg. 2. per eadem iura. Idem Albe. ubi supra remisi proxima. q. allegat. l. iudæi. C. de iudæi. licet in contrarium allegat. l. uerba. & l. quod attinet de regul. iur. & non respondet, sed dic quod non obstat. ut patet ex his, quæ dicta sunt supra, quæst. 5.
- 43 Quadragesimo tertio queritur, † an possit esse arbiter Guil. in Spec. de arbi. §. differt. uersi. quid de bannito dixit, & sic si bona eius publicata non sunt ar. ff. de testi. l. i. alias securus not. in §. relegati. & in l. sine hæredc. §. final. ff. de admin. tuto. & idem Guid. de Suza. in l. pedius. ff. de arbi. Tu dic, quod, quia nunquam æquiparatur deportato siue perdat bona siue non ut dixi. sup. quæst. 4. semper poterit eligi in arbitrium etiam si sit infamis, ut dicta l. pedius. Quod Angel. in sua disputatione de qua ibi in quinta quæst. mentionem feci. dixit esse uerum nisi quando compromissum fieret in eum secundum formam statuti suæ ciuitatis per ea, quæ dixi, ubi plene uide in d. s. q.
- 44 Quadragesimo quarto queritur, † Titius satis diues sumptuoxorem, & ab ea recepit dotem cum promissionibus consuetis, deinde bannitus est. Quæritur an uxor possit petere sibi dotem consignari per. l. si constante uel per. l. ubi ad hæc. ff. solut. matr. & C. de iur. dot. uel per. §. illud. in auc. de equa. dot. colum. 7. in hac quæstione post alias alle. circa id cui æquiparetur bannitus. Bartol. in l. si constante in quinta. q. primæ quæstionis concludit, quod si omnia bona publicantur, nulla est dubitatio. Potest enim tunc petere per remedium. l. si constate. Idem etiam dicit si pars bonorum est publicata. l. si marito. cod. titul. Si uero retinet omnia bona sed exulare cogitur, tunc quia cepit ut male substantia sua potest petere consignationem per. d. §. illud. quod etiam uideatur tenere Guil. in Spec. de dona. inter vir. & uxor. §. ult. uersi. quid si vir. & glo. & Bald. in l. 2. ff. solut. matr. in princ. Sed hoc ultimum intelligo in bannito personaliter uel in tanta quantitate, quod dici possit eum male cepisse. l. propter item. de excu. tu. Si uero sit bannitus in parua quantitate puta in 200. libris, & habet magnam substancialiam, tunc licet non soluat uel quia non vult, uel quia est absens ignorat, non puto, tale quid considerandum, argumen. ff. de in integ. rest. l. scio. cum ibi not. In his enim, quæ sunt contra regularem dispositiōnem de minimis non curamus ut ibi plene habetur. Dic tamen quod ubi petat consignationem tenetur viru alere ex frumentis dotalibus ut habetur ubi sup.
- Sed tunc dunitatur an ipsa uxor cogatur cum sequi si vult quod ipsa uadat cum eo quo uadit. In quo Alber. cum Odo fred. disputando tenuit, quod non, arg. ff. de annu. leg. l. mzuia. §. fi. & sequitur Bal. in l. si cum dotem. §. si maritus. sol. mat. Qd intelligo uerum nisi possit ita honeste uiuere cum eo quo vult eam ducere sicut in priori loco per ea quæ habentur in §. transgrediamur. in l. si cum dotem. de oper. liber. l. ficut. & in l. 2. ff. de rit. nup.
- 45 Quadragesimo quinto queritur, † an bannitus talis desinat esse ciuius sue ciuitatis a qua bannitus est. Bartol. in l. fina. ff. de leg. per illum tex. dicit quod sic, si est talis exbannitus, quod possit offendere impune, dicitur hostis sue ciuitatis, vt l. ammissione. §. qui deficiunt. ff. de cap. dimin. & idem dicit si est talis, qui sit prohibitus receptari ar. eius quod dicitur de eo cui est interdictum aquæ, & igni. Et ideo dixit Bald. in lege, sed, & milites. §. sed ignominia. ff. de excusat. tuto. quod si sit proclama, quod quilibet teneatur ire ad exercitum sub certa pena, non comprehenditur bannitus, quia non est ciuis, quæ non est bona ratio, ut infra diceretur. Dicitur tamen in se uerum est, quia non intelligitur de hostibus.
- Sed pro declaratione huius quæstionis est sciendum, quod Vgolinius de fontana Parmensis disputauit quæstionem

questionem in his terminis. Quidam Mediolanensis fuit bannitus de Mediolano, iuit ad habitandum in ciuitate Vercellis, ubi erat statutum, quod offendens Mediolanensem puniatur in centum. Quidam combussit domum huius banniti de Mediolano quam habebat Vercellis: quae siuit an talis offendens dicatur offendisse Mediolanensem, ut sic non poena incendiarij de iure communi de qua in l. data opera. C. qui acc. non possit centum librarum virtute dicti statuti, tamen ue- niat puniendus, & eam retulit Alb. ubi sup. q. 66. Et quia instat plurimū in eo cui æquipare bannitus de quo fuit dictū. sup. q. 4. Non instabo in suis allegationibus, & concludit, quod offendens non possit uti beneficio dicti statuti, quia ad hoc ut dicatur Mediolanensis non sufficit sola origo sed requiri- tur, quod sibi non sit inter dictum domicilium alleg. de uerbo. sign. l. prouinciales, & reprobat glo. ibi positam quæ incipit duntaxat, quia secundum eam nulla fuisse dubitatio illius. l. per. l. 2. & l. incola. ff. ad muni. quam dicit determinare quæ- stionem intelligendo ipsam prout iacet. Pro hoc allegat. co- tit. l. municeps. & l. munus. in sin. ff. de uerb. sign. de adop. l. in adoptionem. & de inco. l. ciues. lib. 10. & sic in effectu con- cordat cum Bartol. in aliquo, in alio autem tenet contra- riū. Sufficit enim ad effectum perdendi ciuitatem, quod ibi stare non possit. Puto in hac. q. generali an perdat ciuita- tem dicendum ut dictum est, sup. in q. 5. maxime videlicet, quod quantum pertinet ad sui fauorem perdat ciuitatem, quā tum vero ad sui odium illam non perdit maxime si est ciuis origine, sunt enim de iure gentium dist. nōtāgentes, & sic ci- uiuitates ordinate. ff. de ius. etiū. l. ex hoc iare, quod supra con- clusum est, talis bannitos non perdere. Et ideo puto in pro- posita speciali quæstione tenendum, quod si talis Mediolanensis bannitus erat effectus incola Vercellis, uera sit decisio. supra dicta, quia statutum odiosum non habet locum in tali mix- to. per not. in l. 2. de uerb. obl. Si autem non erat incola Ver- cellis, puto talem offendentem potuisse vti beneficio dicti sta- tuti, quia ille sui odio remansit Mediolanensis, licet non sui fauore ut in iuribus in contrarium allegatis. Et uide, quæ di- cam in duabus proximis quæstionibus.

Viso quod ad sui odium bannitus remanet ciuis. Quæro quadragesimo sexto. † An possit in loco a quo est bannitus collectari, ut sic ad munera teneatur. Videtur enim quod sic, postquam subditus remanet. l. rescripto. §. fina. ff. de mun. & ho. cum sim. Sed dic secundum Bar. & alios. in l. inter quos. §. damni. ff. de dam. infec. quod aut perdit bona, quia in fiscum transferunt, & tunc non potest collectari. Habet enim fiscus res pro quibus imponebatur collecta, ergo soluere bon tene- tur sicut nec emphyteuta cogitur soluere canonē si res em- phyteutica ad dominum peruenit. l. 2. C. de iur. emphy. Si uero in fiscum bona non peruererūt cum sit capax obligatio- nis passione. l. tutelas. circa fin. ff. de capi. dimi. potest collecta- ri, licet fructus ex suis rebus sua culpa non percipiat, at. eius, quod habetur, in l. 1. C. de natu. lib. & l. damnum, quod quis. de regul. iur. facit. ff. ad muni. l. incola. Iam primum membrum debet intelligi, & ita credendum est doctores intellectissime pro bonis quæ habebat tempore banni. Pro bonis autem quæ postea quæsisset sine dubio collectari posset, quia ut dictum est sup. proxi. q. ciuis siue incola remanet, ergo & c. ut. d. l. rescripto. in fi. Et hoc uerum si il a bona nouiter acquisita sunt in ter- ritorio suæ ciuitatis a qua bannitus est. Si autem alibi sita sunt dubium est, quod generaliter in alijs non bannitis examinatur, videlicet an in loco domicilij possit, quis collectari pro bonis alibi sitis. de quo per Bart. in l. 1. C. de mulie. & in quo lo- co. & in d. l. rescr. pto. in fi. in quo communiter dicitur, quod sic etiam si alibi domicilium acquisierit, vt habetur in add. Spe. in rit. de censi. §. nunc dicendum. uersi. sed pone regimen. ubi lo. And refert decisionem quam habuit ab O! dr. licet eū nō nominet, ut patet in eius consilijs. consi. 171. licet autem te- neatur ad onera patrimonialia, ad personalia non tenetur, ut in §. qui deficiunt. secundum Bald. in l. sed, & milites. §. sed ignominia. ff. de excu. tu. quod etiam eadem ratione verum erit in muneribus mixtis, vt si dicatur, quod quilibet vadat cum equo. Vide sup. in prin. primæ quæstionis.

Quadragesimo septimo quæro † an talis Bannitus possit capi pro represalijs concessis contra ciuitatem suam, & eius ciues. l. sta. q. multa requireret, quæ huic tractatu non con- veniunt. Et ideo ac etiam, quia habetur tractatus Bartol. qui communiter habetur, breuiter me expediens, & addens alii- quia his, quæ in hac quæstione dixit Bart. in l. prouinciales. ff. de uerb. sign. ubi conclusit capi non posse rationibus, & iuri- bus allegatis. Concludo, quod aut erat bannitus tempore quo iustitia fuit denegata. Et sic tempore quo fuit commissa cau- sa concedendi represalias, & capi non potest, ut ibi per Bart. quod intelligo si bona perdidit, & munera non subeat. Siau tem munera subibat, tunc puto idem, quod in sequenti mē- bro per ea, quæ not. Bartol in tractat. represaliarum. in 6. q. principali. quæst. secunda. Si autem tunc non erat bannitus

contra ipsum poterunt exerceri, quia ciuis est ad sui odium, ut dictum fuit supra proximis quæstionibus, & quia non debet ex poena præmij reportare. l. siue hæreditaria. ff. de ne- got. gest. Cætera uide ubi sup. & per loan. And. in ca. 1. de in- iur. & dam. da. lib. 6. & in mercurialibus, in cap. non debet. de regn. iur. eo. lib.

48. Quadragesimo octavo quæro. † an bannitus possit petere alimenta ab illis a quibus ante bannum ali debet, & an illi alere teneantur. tex. uidentur, quod sic, in l. mutus. §. manente. ff. de jur. do. Et ita tenet Bartol in uxore, quod debeat alere uirum bannitum. in l. si constante. in prin. ff. lolut. matrimon. & in fi- lio, quod debeat alere patrem bannitum. in l. si quis a liberis. §. 1. ff. de lib. agno. alle. in auc. de incest. nup. §. si uero contigerit: & ibi not. in gloss. quæ dicit, quod alei eum mittendo sibi necessaria, in auc. ut cum de appella. cog. §. si uero unum de prædictis. & idem tenet Ray. in patre, quod teneatur alere filium bannitum per. dict. §. si uero. & ut ipse not. in l. si quis a liberis uer. sic. utrum. In contrarium facit, quia cū sit hostis ciuitatis licitum est, cuique etiam filio cum occidere. ff. de relig. l. mi- nime, ergo potest ei alimenra denegare. ff. de lib. agno. l. nece- re. & ad. l. cor. de sica. l. nihil.

Præterea contra prædicta, & pro hac parte, uidetur hodie casus in decima collatio. de pac. tenen. & eius uiola. capitul. primo, ubi Bald. dicit filium non debere alere patrem banni- sum. & hoc ibi esse introductum de nouo. & idem dicit Angel. in bannito, qui si effectus hostis ciuitatis suæ. alias dicit primam partem ueram in præalle. §. si uero. de incest. nupt. unde sumitur auc. incestas. C. deinceps. nup. Sed ego sto in pri- ma op. licet enim bannitus sit, nihilominus pater est, vt di- cit text. in dicto §. si uero. pro. hoc. ff. de c. dimin. l. eas obli- gationes. & l. legatum. & de his, quæ pro non scrip. ha. l. si in me- tallum. cum sim. Non obstante. l. minime, quia lex illa loquitur in patre contra patriam ueniente. & sic in faciendo contra ip- sam delinquentem, licet ergo alias deliquerit, & uenire ne- glexerit, propter quod patria cum hostem iudicauerit, non ta- men licet filio eum interficere si contra patriam non uenit de quo dicam infra parte proxi. huius temporis. q. 10. nō ob. c. 1. de pace tenen. quia ibi ponitur casus specialis, qui ad con- sequentias trahi non debet. l. ius singulare. & l. quod vero co- mra. ff. de legi. Pro hoc, quia filius tenetur alere patrem ex cō- municatum, ut habetur in c. sacris. de sent. exco. immo. etiam hæreticum. ut no. 86. distin. non satis. & ibi firmat Archid. & Host. in sum. de temp. ord. & pro hoc facit, quod habetur in l. quicunq. uno. §. fi. ff. de re mil. & ibi Ray. dixit per illum text. quod filio existente in religione licet illam exire pro alendo pa- trem. ad quod etiam allegat Thomam de aqua. ut ipse dicit in d. uer. utrum.

49. Quadragesimonono quæritur. † An tales banniti perdant famam, & sic an efficiantur infames. Et hæc quæstio in gene- re sic formata consistit in pluribus.

Primò in causa scilicet ex qua causa sit dñnatus. Si enim est damnatus extra causas famosas, de quibus habetur in l. 1. de infam. sine dubio non erit infamis, & ideo si damnatur propter delictum a statuto introductum qualitercumque sit processum siue per accusationem siue per inquisitionem non erit infamis. Et est ratio, quia condemnatus est per con- dictiōem ex statuto, ut l. 1. de cond. ex lege. ergo non est in- famis. ff. de act. & obli. l. cessat. & ita refert Bartol. consuluisse Dyn. in consi. quod incipit, Ser. Ioannes de Castro de rute. Quod est uerum si delictum a statuto introductum non efficitur publicum. Si autem fieret publicum secundum no. per eum in l. 1. ff. de publi. iudi. cum tunc esset damnatus publico iudi- cio per uiani accusationis infamis erit, vt. dict. l. 1. ff. de his qui not. infam. secundum eundem Bartol. in l. infamen. de pu- bli. iudi.

Secundò si consistit in modo procedendi scilicet an pro- cessum fuerit contra eum pro criminis de iure communi in famam irrogante per viam accusationis, an per viam inqui- sitionis. & quia si uerum esset, quod bannitus per viam accusa- tionis non esset infamis non esset necesse an per viam inqui- sitionis bannitus sit infamis examinari. & ideo incipiā ab hoc, an bannitus pro criminis de iure communi famoso ex processu facto per viam accusationis sit infamis: & primo ui- detur, quod non, quia damnatus per contumaciam non est infa- mis, vt no. gl. in l. 1. C. de mo. mulctan. per quam quidem do- ctores antiqui sic dixerunt, vt refert Guil. in Spec. de ten. & his, quæ ipsam sc. §. 1. uer. quid de istis. & Bar. in l. i. c. ictus fustiū. ff. de his, qui not. infam. & adducit, quod quia grauantur ultra legē, cum ex iolla contumacia habeantur pro confessis, dicatur eum infamia dispensatum, vt in §. poena grauior. Iac. autem Bu- tri. ut refert Bartol. in d. l. ictus. disputando tenuit contrarium, quia cum ex forma statuti habeatur pro confessio. Ergo oēs leges loquentes de confessione vera trahunt ad hanc fictam, arg. l. 1. C. de rei ux. ac & f. ad. l. Falc. l. 1. §. lex Falcidia. sed ue- re confessus esset infamis, vt no. glo. in d. l. ictus. Ergo, & si te-

Aaa 2 con-

Nellus de S. Gemin. De Bannitis.

.confessus.sed Bartol.ibi tenet contrarium. Primo, quia ex sola confessione, quis non infamatur, qui verba edicti non loquuntur de confessione, sed de condemnato, vt.l.i.co.tit. non habent locum in confessio, in criminalibus, confessus non habetur pro condemnato. ff. de custo. reo. l. si confessus. Secundo quia ille, qui damnatur per medium personam procuratoris non est infamis, vt.l.furti. §. qui alieno. cod. ti. & tamen confessio procuratoris fingitur confessio domini. Pro hoc quia grauatur ultra legem, vt sup. dictum est, nechui ratio ni obicit, si dicatur, ipse grauatur solum in processu, ergo intelligitur cum infamia dispensatum. ut habetur in l. dictus fuisse, quia immo secundum eum grauatur circa probations. ergo in condemnatione. Quod intelligit esse uerum nisi sit facta executio, & talis, quæ ex genere pæna irrogat infamiam, vt in d. l. dictus fuisse, & ita etiam consuluit. Addens qd talis bannitus dicatur potius damnatus ex contumacia, quam ex eo, qd deliquerit. l. qui repudiantis, in fi. & l. Papinius. §. meminisse. ff. de inoffic. testam. & sic non sit infamis, vt patet in eius consilio, qd incipit. Quæritur, & in dubium resuocatur an franchinus, &c. Et hanc partem tenuit Bald. in l. i. C. de hære. insti. & assignat debilem rationem, de qua non euro, maxime cum aliquid in contrarium faciens non, respō deat, & quia alibi, vt dicam inf. tenet contrarium.

Aduertendum, quod super eodem facto super quo Bart. consuluit, consulerunt contrarium magnæ scientiæ viri lo. Cald. de Bononia, & Nico. de Neapo. Primo præmittentes, quod ubi, quis condemnatus est, ex contumacia pro criminis famoso sine dubio infamis est, infamia facti, vt no. in l. fi. C. de requir. rer. & per Azo. in summa cod. titu. quæ infamia repellit a dignitatibus officijs, & honoribus. C. de digni. l. 2. lib. 1. 2. ff. de lena l. cassius. 32. distin. laici. 81. distin. tantis Daniel. de accu. cap. omnipotens. dc 1 est. cap. præterea. cum sim. quæ loquuntur de infamia facti, & quod not. Dyn. in regula pen. lib. 6 omiserunt allegare gloss. ff. de infam. l. 1. & C. cod. tituli. nulla. Quod autem etiam sit infamis infamia iuris sic ostendunt. Statutum prædictum, qd facit contumacem haberi pro confessio alterat formam procedendi contra contumacem, & nouam formam probationis contra delinquenter inducit, quia vult contumacem haberi pro confessio, nullo ergo alio statuto cauetur, qd condemnatus modo, & forma prædictis sit infamis, ergo restat, qd damnatus est de criminis famoso, & sic infamis, quia sic verba prætoris loquuntur in dicta l. 1. nec obſt. quod contra contumacem nova forma inducatur cum de iure bona deberent annotari. l. prima. ff. de requir. rer. quia responderetur, qd nouus modus procedendi effet. qd infidem ex condemnatione non alterat ff. de publi. iudi. l. ordo, qd esse verum probauerunt ēt per deductionem ad absurdum. Cū enim quasi omnes modi procedendi sint alterati, vt patet per l. 1. & 2. C. ut intra cert. temp. & per l. final. C. de accu. & C. qui accu. non pos. l. qui crimen. si diceretur propter alterationem processus, & ordinis celiare infamiam, nunquam aliquo publico iudicio damnatus. esset infamis, qd esset absurdum. Non obſt. qd grauetur in probationibus, quia grauatur, in processu non in sententia. Hanc etiam partem tenet Albe. Pap. ut refert Guil. in præal. uer. quid de istis. ubi allegat rationem absurditatis prædictam. & ad l. 1. C. de mod. mulc. responderet, qd loquitur in illis qui damnantur ex criminis famoso, & non ordinarie, sed extra ordinem imponitur multa applicanda fisco: hanc etiam partem tenet Bald. reférens disputationem Iacob. de Bur. in repe. l. cñm mulier. ff. solut. matr. & ibi ultra prædicta alle. l. fina. ubi pu. edu. de. ubi secundum eum dicitur, qd sententia lata contra absensem infamat. Et hanc partem ueram credo non ex ui confessionis, quia confessus non est infamis, nisi confiteatur transigēdo, ut l. quoniam. de infa. & nisi fuerit confessus in iudicio aliquid, qd a seipso sine sententia infamat, ut habetur. in d. l. 1. de his qui no. infam. qd non dixit Bar. in d. l. infamem. de publi. iudi. facit. l. furti. §. 1. ff. de his, qd not. infa. quæ intelligo de infamia iuris. Infamiam enim facti incurrit, quis ex sola confessione secundum Inn. in c. per inquisitionem. de elect. sed ex ui sententiæ: est enim damnatus famoso criminis ergo, &c. ut d. l. 1. & est casus in d. l. ordo. Hoc esse uerum sic ostendo de iure communi et iam ubi pçna imponitur ultra relegationem, sunt certi casus in quibus damnantur absentes, & in eos contumaces fertur sententia. l. in lege Cornelius. uer. & quid de hoc. ad l. Corn. de sica. C. de pénis. l. ne diu. & in extraua. qui sint rebelles. Dicemus ne illis in casibus absentes damnatos non esse infames. Certe non per generalem regulam, dictæ. l. 1. de his, qui no. infa. ad rationes Bar. ex prædictis patet responsum præterquam ad rationem factam per. §. qui alieno, quæ nihil facit, nam l. 1. co. tit. in speciebus, de quibus loquitur. §. qui alieno. loquitur in eo quod condemnatur su nomine, sed procurator est ille, qui condemnatur & non est dominus. ergo dominus non est infamis. Procurator etiam non infamatur, quia non suo no

mine damnatur. Ibi ergo licet confessio procuratoris dicatur confessio domini, non tamen damnatur dominus, ut l. 1. de senten. In proposita autem quæstione damnatur ipse accusatus, ergo uerificatis in eo uerbis legis is est infamis est. ut d. l. 1. §. lex. falci. cum sim. Bannitus ergo per uiam accusacionis infamis est etiam infamia iuris, si bannitus est ex causa de jure famola. Et si aliquis diceret facilior esset via fugienda infamiam non comparendo, & postea condemnatus siue bannum soluendo, quam illa uia, quæ datur in l. si reus. de procu. ad l. 1. C. de modo mulc. & ad suam gloss. respondetur vt supra. Vel responde quod ibi loquitur de bannitis secundum l. 1. de requir. re. qui non habentur pro confessis, & non sunt diffinitiue damnati, sed interlocutorie, & sic non infamantur. l. quid ergo. §. quan. um. ft. de infa. & ita intelligebat illam Odra. ut refert Ray. C. de suspe. tut. l. fina. in addi. super Cyn. Ad rationem ultimam Barto. per. l. qui repudiantis. respondere quod illud est uerum quantum ad præiudicium tertij. Quantum vero ad suum idem operatur facta confessio per contumaciam introducta, quod operetur vera. sed Bar. met. qui in suo consilio, quod incipit, a domino Cy. de Bononia, dixit quod talis facta confessio ita ualidat inordinatū processum sicut vera per. l. si confessus. ff. de custo. reo.; & adde quæ dicam inf. in q. 53.

Sed iuxta prædicta quinquagesimo queritur. † An idem sit si bannitur per uiam inquisitionis. In hoc primo gloss. in l. 3. §. præterea. ff. de suspe. tut. tenet quod damnatus ex inquisitione non est infamis, quod etiam tenuit ibi Dyn. & ita etiam consuluit per. l. 1. C. si tut. non gesl. Idem etiam no. per gloss. in l. fina. C. de suspe. tut. & Cyn. ibi, idem tenet Guil. in prædicto uersi. quid de istis. allega. sup. prox. q. refert opinio. & licet non uideatur eligere tamen ex ordine referendi uidetur tenere contrarium. Nam si dicemus non infamari, sequetur quod nullus hodie esset infamis. Cum ordo sit mutatus, ut ff. de pén. l. hodie. & d. l. ordo. de publi. iud. quæ fuit op. Alber. Papien. Idem etiam tenuerunt Oldrad. & And. de Pisis. Primo eadem ratione. Secundo, quia debet attendi causa propter quam sit remotio. & ideo sequitur, quod aliquando infamatur. ff. de suspe. tuto. l. hæc enim. Item & tertio per. l. dictus. de his, qui notan. infa. ubi proceditur extra ordinem, & tamen infamatur. Quartò quia mitius agitur cum homine non ministro legis, quam cum ministro legis, ut l. celsus. ff. de arbi. sed accusator non est minister. Etiamen, quis infamatur per accusationem, damnatus ergo fortius si damnatur per inquisitionem, & sic per causam agitatem cum legis ministrō. & Et sic tenebat glo. prædictam esse ueram quando remotio fit ex causa non infamatoria ad l. 1. C. si tutor non gesl. Responde, qd ibi non fuerat remotus, sed alias adjunctus. Rayn. autem in d. §. præterea. in suis reportationibus, tenet glo. & idem l. fina. & in §. præterea. dicit se consuluisse notarium damnatum de falso ex inquisitione non esse infamem, sequendo Dy. in l. cessat. ff. de action. & obligatio. Sed ad contraria non responderet. In additionibus autem super Cyn. in d. l. ult. primo refert rationem Oldr. & deinde responderet, ad l. ho: enim responderet, quod ibi non infamat sententia, sed genus pénæ. Ad l. ordo. responderet, qd ibi non mutatur substantia, quia remanet accusatio, sed mutantur certæ qualitates, quod secus est, quando per inquisitionem proceditur. Ad rationem responderet, quod utrobiq; inspicitur sententia ex quod debet infamia irrogari. l. athletas. §. fina. de his qui no. infa. Et concludit gl. prædictam saluari posse, dixit tamen se consuluisse secundum opin. Oldr. cuius contrarium dixit in d. §. præterea. ubi in ultimis reportationibus dixit expresse non est infamem ex inquisitione damnatum, fundamentum faciens quia iudex, qui inquirit fundat se ex statuto, & sic conditione ex lege, ergo non est infamis, ut d. l. cessat, quæ ratio etiam si uera esset, non est universalis per not. in l. 2. §. si publico. ff. de adulte. Bald. in d. l. fina. de suspec. tuto. simpliciter refert glo. Bar. not. in l. infamem. concludit, qd vbi iudex inquirit viri ut arbitrij sibi concessi aliter, quam ex vi publici iudicij. Exemplum in l. nullum. C. de testi. & tūc damnatus non sit infamis. Damnauit enim, quia aures iudicis offendit non lege cornelia, de falsis. Non ergo damnatur publico iudicio nec aliquo criminis de contentis in l. 1. ergo non est infamis, ut dicta l. infamem. Si uero inquirit directo super publico iudicio, & sic inquisitio succedit in locum directe accusationis, & tunc damnatus est infamis allega. l. athletas. §. calumniator. ubi est speciale in parte, quod non infamatur, ergo in alijs inducitur infamia. Itē, quia ei conuenient uerba dictæ legis.

Est enim damnatus famoso iudicio, ergo & c. maxime, quia inquisitio succedit in locum accusationis, lege secunda §. si publico. de adulter. & idem sequitur, ibi Angel. hanc partem credo de iure ueriorem: tum, quia cum statutum deferat potentiam inquirendi per uerba ad iudicem relata, non oritur condicō ex statuto, sed iudicis officium nobile

Tractatum Tomus Vndecimus.

37 I

nobile per not. in l. soror. C. de collatio. & per doctor. maxime Bart. in l. i. de condi. ex lege. At etiam quia in omnibus præterquam inscriptione inquisitio succedit in locum accusationis, hinc est quod dicitur postquam inquisitio est effecta remedium ordinarium non tolli, per superuenientem accusatio. vt habetur per Bartol. in §. si publico. & in l. si maritus. §. primo, cod. tit. Sic ergo conclusio, quod damnatus ex criminis famoso. siue per viam accusationis etiam ex contumacia, quæ habetur pro confessione, bannitus efficitur infamis infamia iuris, quod etiam tenuerunt Ioan. Calder. & Nico. de neap. de quibus dixi supra prima quæstione respondentes ad l. i. si tutor non ges. duobus modis. Vno, quod speciale est in patrono. Alio quod loquatur quando iudex inquirit ex eo, quod tutor coram eo deliquerit. Et sic aures suas offendit; argum. d. l. nullum. & sic effectiuè in hoc concordauerunt cum Bar.

51 Quinquagesimo primo queritur. † Titius notarius fuit bannitus pro famoso criminis an possit instrumenta confidere. Si teneretur opin. Bartol. quod bannitus non esset infamis hæc quæstio esset lopita. Nulla enim ratione uidetur dicendum, quod non posset, cum uiuens notarius ex officio non ex auctoritate remaneret. Sed quia supra dixi eum esse infamem restat quæstio quam in condemnato format Bart. in l. eadem. §. hac. l. ff. ad leg. iul. repetun. In quo etiam consuluit, vt patet in consilio, quod incipit. Set Ioannes de Castro, de Rute. Cuius verba, quia sunt latiora, quam ea, quæ posuit in l. eadem. hic inserere curauit. Dicit enim, quod tali infamia iure officium notarii non est interdictum. immo potest instrumenta confidere.

Probatur primo per l. si aliquid. C. de suscep. & Archidia. lib. 10. ubi expresse dicitur, quod non potest exercere officium illud in quo deliquerit. Aliud autem officium exercere non potest prohibitum.

Secundò probatur per l. si quis ex argen. §. 1. de eden. ubi ille, qui est alias humilis, & deploratus, edit rationes, & fidem faciunt. Et glo. quæ est ibi, quæ non dicit not. non credi &c. quando deliquerit in officio quod fuit in proposito, ergo &c.

Tertiò probatur. Certum est, quod heretici sunt infamies ipso iure vt. C. de hereti. auc. gazaros, & no. C. de suim. trini. l. i. in fin. Sed constat, quod officium tabellionatus inter dicitur heretico demum si per annum steterit, in excommunicatione, vt. C. de hereti. aucto. credentes. Ex quo colligitur, quod infamis potest confidere instrumenta, vt in heretico ante annum. Item speciale est, in heretico post annum, ergo &c. Et illud ideo, quia licet sit infamis non tamen deliquerit in officio.

Quartò probatur per similitudinem iudicis ordinarij. Nam licet sit infamis, tamen gesta coram eo ualent, nec contra eum potest opponi talis exceptio, nisi forte in officio deliquerit, & propterea fuit eo priuatus. ff. de senato. l. 2. de iudi. Lcum prætor. ad legem iul. repetun. l. eadem. §. hac lege. Et hoc not. expresse per Innocen. in capi. cum luper abbas. in gloss. magna. in uersicul. in ordinarijs uero. de offic. ordin. ita in proposito licet sit infamis non tamen est ex delicto commissio in officio, & ab officio non est remotus. Et sic ualent gesta per eum. Plus etiam tener Specu, quod etiam si falsum instrumentum fecerit non vitiantur alia instrumenta per eum facta nisi per sententiam ab officio sit remotus, de instrum. edit. §. restat. uersi. quid si tabellio.

Quinto restat vt respondeatur quibusdam oppositionib. ex quibus ista decisio apparebit clarior. Primo infamis non potest esse testis, ergo nec instrumenta facere. l. domitius. de testamen. Respondeo, quod hoc argumentum non procedit. Nam quædam repellunt a testimonio, quæ non repellunt a confectione instrumenti, ut in patre, & filio emancipato, qui non possunt inuicem testificari. C. de testi. l. parentes. Tamen pater pro eo filio, & econuerso potest publicum instrumentum confidere. l. impuberem. ff. de fal. & not. per Dyn. in l. quod dicimus. de auto tuto. Et est ratio, quia instrumentum non niritur sola auctoritate notarii, sed ibi sunt etiam testes. Testimonium autem niritur sola auctoritate testis. Facit, quod not. in d. l. parentes. Præterea hic notarius iurauit primo officium, quam esset infamis, & postea fuit rogatus, sed si testis prius iurauit, & postea efficitur infamis, deinde depositit, forte ualeat eius dictum, quia tempus iuramenti debet in spici vt. l. si quando. C. de testi. Facit, quod no. in Spec. de teste. §. primo, uer. quid si testis. ergo in pposito debet ualere instrumentum. Item posset obici, quod infamia repellit a dignitate. C. de digni lib. 2. & l. quoties, & ibi no. quod ipso iure repellit, ergo hic ab officio notarii. Sed respondeo quod hoc officium notarii non est dignitas, sed munus quoddam ita not. C. qui milita. non pot. l. fina. in primis glo. lib. 10. Facit eodem lib. de decurio. l. uniuersis. & quod ibi not. & eodem lib. si seruus aut liber ad decurio. offi. alpi. l. 2. fateor tamen, quod

sunt quidam notarii, qui habent dignitatem, vt notarius sacri palati. C. de manda. prin. l. i. Si non est dignitas ergo infamia non repellit institutum excep. §. fina. & sic partes sua sponte posunt eum assumere in notarium, sicut in arbitrium. ff. de arbi. l. pedius. præterea non est uerum, quod infamia repellat a dignitate ipso iure nisi in quibusdam grauibus delictis, ut no. per Innoc. de excess. prælat. c. inter dilectos. & de illis debet intelligi glo. in d. l. quoties.

Hæc in consilio. Sed in d. l. eadem. dicit hoc esse uerum, maxime quando officium notarii publice exercuit per tempora positum, quod esset infamis per l. barbarius. & per id quod no. in Spe. de leg. §. excipitur. uersi. item, quod est periurus, & infamis, quod in dicto consilio dixit not. per gloss. in auc. de tabel. §. pen. in glo. quæ incipit, hic est argu. in fin. gloss. & per Guil. in præallega. uer. quid si tabellio. in §. restat. de instru. edi. dicit etiam in d. l. eadem. idem esse siue deliquerit in officio tabellionatus siue extra per dictas rationes, licet Innoc. dicit contrarium. in c. fraternitatis de hære. secundum eum.

Est ergo conclusio sua, quod notarius infamis non perdat officium notarii nisi illud officium habeat dignitatem uel nisi sit publicum officium, puta notarii ad bacum iuris, ipse addidit in l. eadem. per no. in l. 3. §. miles. de his qui no. infamis.

Hæc quæstio est mihi ualde dubia. paris enim potentiae sunt instrumentum, & testes. l. in exercendis. de fide instrum. Sed testimonio testis infamis non creditur, ergo instrumento, quod est testimonium notarii infamis credi non debet. Nec ualeat responsio, quod testis testificetur altera parte inuita. Notarius uero a partibus assumatur, quia illud uerum quando aliter constaret eum tuisse a partibus assumptum. Si autem non constat a iudeo nisi ex ipsius instrumenti inspectione, vt quia dixit publicauit, vel rogatus fui secundum Bart. in l. sciendum. de uerb. oblig. vbi allegat iura. non est alia ratio, quam sit in teste. Præterea negari non potest tabellionatum esse officium publicum, vt l. generali. C. de tabel. ergo a tali officio debet remoueri, quia infamibus publica officia inter dicuntur, vt d. l. miles. Huic tamen rationi supra respondum est, licet tamen sit dubitabilis adeo, quod tutius sit aliud adhibere ad confectionem instrumentorum, tamen auctoritatibus prædictorum, & aliorum de quibus infra dicetur in hærens. Concludo quod aut notarius est damnatus siue bannitus ex criminis extra officium notarie commissio, & ualeat ab eo instrumenta confecta tam vetera, quam noua per rationes supra tactas. Officia autem norariæ extra publicationem instrumentorum pertinentia si sunt habentia dignitatem, vel sunt publica exercere non potest. Si uero est damnatus uel bannitus ex dicto commissio in officio notarie, pura, quia fecit instrumentum falsum. Tunc quicquid dixerit Bart. in d. l. si aliquid. & Bald. in l. si quis ex argentarijs. §. 1. aut est simpliciter damnatus, & valent instrumenta per eum postea confecta, arg. l. 3. §. quæsitum. ff. de suspec. tuto. donec ex auctoratus siue priuatus non fuerit, vt d. l. si aliquis. Et ita loquitur dictum Innocen. in cap. fraternitatis. & tenet Odofred. in dicta. l. si quis ex argentarijs. §. primo, & ita reperitur alia uice Bartol. consuluisse. intelligitur autem ex auctorari si illud expresse dicitur in sententia. Si autem pronuntiatur, quod debet abrudi de matricula, tunc non dicitur ex auctoratus donec abradatur secundum Bartol. in dicto. §. miles, quod intelligo nisi in sententia dictum fuerit, quod ex tunc habeatur pro raso secundum no. per eundem in l. empator. §. Lucius. ff. de pact. Duo tamen notanda sunt, quod etiam rasus de matricula, & priuatus pro instrumentis antea confectis subditus est ei cui ante rasuram subditus erat. ff. de edē. l. prætor. §. is etiam, & ibi per Bald. qui allegat no. in l. hædem. ff. de ope. liber.

Secundum, quod si talis priuatio est incognita ualent eius instrumenta postea confecta per dictam glo. notabi. in au& de tabel. §. penul. & ex prædictis patet quod ubique infamia eum repellit, ubique sit talis bannitus, talis infamia suum operatur effectum, licet quo ad alia non semper priuatus uirtute banni in omni loco priuatus intelligatur, de quo dic ut habetur in addi. Specu. in saepius alleg. §. sequitur. uersi. quid si quis. de accusation. in suarum additio. præalleg. uer. felicis. & aliqua dicta fuerint supra hac eadem parte. q. 17. & adde, quod no. Bal. in l. 2. C. de manu. uin.

Viso an possit instrumenta confidere. Quæritur quinque. 52 gelimo secundo, ut an bannitus possit facere testamentum. & sic an ex banno perdat testamenti factionem quam ante habebat. In hac quæstione Albe gallioti, in tit. de testam. uersi. pone quod bannitus dixit quod aut erat bannitus ex causa ob quam debebat deportari, aut ob aliam.

Primo casu non possit testari.

Secundo sic arguo ff. de his, qui notarii infamis. l. quid ergo. §. final. iuncta glo. lega prima. C. de crimin. stel. Et idem tenet Guil. in Specu. de instrum. edi. §. compendiosæ. uer. quid

Aaa 3 de

Nelli de S. Gemini. De Bannitis.

de bannito. Dyn. vero ut refert Bar. in l. eius qui. ff. de testa dixi, quod aut perdebat bona, aut non, ut primo calu non posset testari, secundo sic per not. in sepiissimꝫ allegat. §. relegati. ipie autem Bartol. ibi, & in disputatione sua sa- pius allegata, conclusit, quod aut vult testari, secundum sta- tuta suꝫ ciuitatis a qua bannitus est, & non potest, quia illa iura perdidit, ut supra dictum est, aut secundum ius commu- ne, & testari potest, quia ius illud non perdidit. Allegat etiam Iaco. de Arc. in l. ex facto. §. ex facto ad Treb. & ita commu- niter tenerur, & uide eriam Bal. in l. de hæredi. instit. & ad- de, quæ dicam in duabus seq. quæst.

53 Sed circa idem quæro. Quinquagesimotertio loco. † Sta- tuto caueretur, quod contumax habeatur pro cōfesso, & pos- sit condemnari ac si esset prælens, & confessus, & sententia in eo lata habeatur perinde ac si lata esset in præsentem. An tunc talis bannitus poterit testari, & videtur, quod non, quā- do bannitur ad mortem. Si enim esset lata in præsente in sta- tum efficeretur seruus pœna. l. qui ultimo. ff. de pæ. & l. si quis filio ex hæredato. §. irritum. & §. seq. ff. de iniust. test. Et sic nō posse testari, ut ibi etiam si aufugeret, ut habetur per Bartol. in l. cunctos populos. C. de sum. trini. & per Bal. in l. 1. de hæ- redi. instituen. Ergo nec nunc tali æquiparatione facta a sta- tuto. l. 1. de legat. l. Sed Bald. in d. l. 1. de hæredi. instituen. iuxta finem. in uer. sed quid si statutum determinat contrarium, quia talis dispositio non operatur nisi respectu corum, quæ continentur in condemnatione sive banno. Nam cum con- tumacia sit cauta confessionis, & sic ex uno supposito infe- ratur aliud ualde diuersum ab ipso. ergo hæc est fictio, quæ non operatur nisi effectus expressos alege introducente fi- ctionem, ut C. de fide instrum. l. 3. & l. final. & ff. de iur. fisc. l. 2. §. diuus. & l. eius, qui delatorem. restringitur ergo confessio facta solum quo ad effectum contumaciae de cuius natura, est non perimere nisi quatenus lex perimit uel iudex dispo- nit, ut no. ff. si quis ius dicen. non obtemp. l. 1. §. final. sed eius salua pace dicta iura nihil faciunt. Loquuntur enim, quando lex specialiter disponit contumaciam puniendo, tūc enim ultra pœnam, in l. expressam contumacia grauari nō potest, at in proposito statutum prædictum disponit ulterius, scilicet generaliter statuendo, quod sententia habeatur perinde ac si lata esset contra præsente. ergo perinde est ac si parti- culariter omnes effectus sententiae latæ in præsitem expri- meret. l. omnes. C. de præscrip. trinigra annor. l. si duo. de ad- ministr. tuto. cum similibus. & d. l. 1. de lega. l. Erit ergo tunc bannitus seruus pœna, quia sic esset præsentialiter condem- natus. Regu. ariter enim dictio (perinde) ad omnes qualitates refertur. l. a filio. §. pater. de alimen. lega. nisi esset aliud statu- tum quod tales generalitatem restringeret, ut l. sacrilegij. §. is autem. & ibi co. accordat. ff. ad legem lul. pecul. & ita in si- mili. concordit Bartol. in l. 1. in princip. ff. de recep. quod ma- xime verum est, quia in his, quæ sunt iuris, ut quem esse ci- uem. quem esse seruum, & similibus, verbum, habeatur, a sta- tuto introductum inducit veritatem non fictionem secun- dum notat. in l. maritus §. legis. ff. de adulte. & latius. in l. si is qui pro emptore. Intelligitur ergo tunc seruus pœna. & sic te- stari non poterit. Aut ergo statutum simpliciter disponit, quod posset condemnari, & in banno ponit ac si per confes- sionem de maleficio constaret, & non efficitur seruus pœna. Nec obstat si dicatur lex, qui ultimo. loquitur in damnatio ad mortem. Ergo, & bannitus, qui ad mortem damnatus est erit seruus pœna, quia in eo verificantur verba legis sicut dixi supra in quæst. 48. ciuca uerificationem verborum. l. 1. de his, qui notan. infam. quia non est ita. Bannitus enim non est damnatus ad mortem nisi peruerterit in fortiam communis. & ideo ex solo banno non uerificantur dispositio legis, qui ultimo.

Si uero statutum æquiparat sententiam banni sententiae la- tæ in præsentem, dicendum est, ut supra, effici seruum pœna. Pro qua decisione facit, quod etiam secundum Bald. dicam statim in seq. quæst.

54 Quinquagesimoquarto pur circa idem quæro. † An in ca- su, quod bannitus potest testari, quod si moritur ante quam capiatur a iudice, & fiat executio habet effectum testamentum. Si capiatur, & bannum mittitur executioni, quia inter- ficitur, an tunc testamentum irritetur. Si dicimus ex senten- tia non effici seruum, sine dubio ipsa executio seruum non faciat, cum enim ipsa executio nō dicatur facta, nisi eo mor- tuo, ergo liber mortuus est, per no. in l. fi. C. de cond. insti. & de manumis. testa l. qui duos. Non enim scio iure cau- rum, quod ipsa executio effectum seruitutis inducat, sed ipsa cō- demnatio, ut d. l. qui ultimo. cum concordantijs. & l. si quis filio ex hæredato. §. pen. ibi non cum assumptus, est & c. ff. de iniust. testam. en. Contrarium tamen determinat Bald. in l. eius qui. ff. de testam. per not. in l. 1. §. exigit. ff. de bono poss. secundum tabu. & latius in l. 1. C. de hære. insti. in uersic. sed

nunquid isti exbanniti, quia eo ipso quod capiuntur serui ef- ficiuntur, & efficientur serui pœna non capientium. ff. de cap. l. mulier inops. Quod credo verum. & est ratio, quia tūc uerificantur uerba conditionis apposite in sententia, quia in fortiam peruenit, & sic tunc dicitur damnatus ad mor- tem. & per conseq̄ens uerificantur uerba. l. qui ultimo. præ- allegata. & facit clemen. pastoralis de re iudic. ubi ponit talis forma, & quod not. per lac. de bel. in disputatione, quam posuit in l. 1. C. ubi de crimi. agi opor.

Quinquagesimoquinto quæro. † Statuto etiam ultra præ- dicta cauetur, quod bannitus in persona non possit capere hæreditatem ex testamento uel ab intestate. Titius fuit bannitus in mille. Et si quo tempore in fortiam communis. per- uenerit & dicta mille intra decem dies tunc proxime sequo- tes non soluerit, ex tunc debeat decaptrari, fuit dictus Titius interim institutus, & hæreditatem adiuit. Quæritur in gene- re an tenuerit dicta aditio an non, & sic deueniat ad con- iunctos substitutos uel ab intestato venientes testatori. In hac quæstione Bald. in l. prima. de hæredi. instituen. sic dicit. & uidetur, quod non tenuerit aditio cum ei sic implicitus ita tuus condemnationis personalis. ff. si ex noxali cau. aga. l. fina. In contrarium uidetur, quia in his, quæ ex tempore initium sumunt secundum illud tempus iudicamus ff. de testamen- mili. l. Titius. §. pen. l. prima. de noxa. l. in delictis. §. si extra- neus. Solu. uidetur dicendum, quod ex euentu pendeat. Nam aut non uenit in fortiam communis, uel uenit, & sol- uit, & tunc cum effectu residebat hæres. Aut uenit, & non soluit, sic decapitatus est, & tunc retro singatur non succe- sisse, quia conditiones, quæ implentur per negationem esse singuntur retro, argumen. ff. de manumis. testamen. l. nera- tius. l. sed verius videtur, quod ualeat medio tempore fa- ctum inspecta eius conditione tunc uigenti, argu. not. ff. de his qui notan. infam. l. furti. §. primo. & de statu. libe. l. statu li- beria cæteris. in princip. Hanc decisione credo ueram. Non enim erat damnatus in persona ante capturam, ut dictum est. ergo non uendicauit sibi locum statutum tempore de- late hæreditatis, pro hoc, quia conditionem non recipit. l. cum qui. §. final. ff. de acquir. hæred. Facit ff. de stipul. seruo. l. iufruct. & l. si minor de ser. expor. & quod pro illa- rum solutione habetur. in l. si filius. in princ. ff. de uerborum obligat.

56 Quinquagesimosextò quæritur, † Sempronius fuit ban- nitus de ciuitate Florentia, & eius comitatu. Et eo tempore ciuitas Pisarum non erat florentinorum, & ideo ibi habi- tabat: ciuitas illa fuit effecta de comitatu Florentia. Quari- tur an ibi possit habitare. An uero dicatur etiam ab illa ciu- tate bannitus. Et quod possit ibi habitare facit, quod d. ctum est supra quæstione decima octaua, scilicet an in confi- catione bonorum ueniant futura, ubi dictum fuit, quod non. Item facit, quia sententia intelligitur lata de comitatu præ- senti non de futuro. l. si ita. ff. de aur. & argen. lega. Verba enim sententiae non extenduntur. l. si patronus testamento. §. si quis cum esset. ff. de bon. lib.

In contrarium facit, quia augmentum assumit naturam eius, quod adiungitur, & illius iuris fit. l. etiam. C. de iure dot & ita referente Cyn. in dicta l. etiam determinauit Ricar. malumb. pro quo adducit. l. pupillus. §. territorium. de uerb. signification. & l. quoties. §. fina. de administ. tuto. cum multis simil. Finaliter distinguit remittens ad Guil. in l. si conue- nerit. §. si nuda. ff. de pignor. acc. quod aut locus adiunctus est ita unitus, ut sub una consuetudine sit, & tunc non possit ibi stare. Aut non est ita adiunctus, ut una consuetudine uiuat. Et tunc possit ibi habitare. l. scio. §. tyranno. ff. de fundo in- struc. Et quia res transit cum sua causa, ut dicto. §. si nuda. Certè si recte intueatur quæstio Cyn. sic habet, an statuto di- stance, quod bannitus non possit stare postea in loco post bannum effecto de districtu. Quæ quæstio meo iudicio pa- rum haber dubitationis, quia supponitur locum esse effec- tum de districtu, & ideo cum statutum semper loquatur ibi habitare non poterit. l. arriani. C. de hæreticis. Est enim ban- nitus, & ille locus est de districtu. & sic comueniunt verba er- go eius dispositio locum habet, cum mens in nullo discre- pet. l. prima. §. si is qui nauem. ff. de exerci. cum simi. Sed diffi- cultas est in dignoscendo, quando locus sit factus de distri- ctu, ut sic sub statuto comprehendatur. In quo sciendum est quod territoria diuersimode iudicantur, & nominantur. Quandoque enim appellatur prouincia, ut Tuscia, Lombar- dia. & simil. C. de offic. rec. prouin. per totum. & ff. de offic. præsid. l. 3. & l. illicitas. §. qui vniuersitas. ff. de offic. præsiden. Et ista possunt uniri, & diuidi. Quo calu videndum esset, an bannitus in una facta vniione esset bannitus ex alia. Et tunc crederem inspicienda esse unionis verba. Et de his vniione & separatione habetur in lege, si ead. ff. de assessor. & extra in- capitul. primo, ne lede uacan. & C. de metropo. beti. l. prima. & ibi

Tractatum Tomus Undecimus

372

& ibi per Bartol. Quandoque vero non dicitur prouincia, sed territorium alicuius. Et istud nomen potest plures prouincias continere, ubicunque enim potest terrere, territorium eius dicitur, lege pupillus. §. territorium. ff. de uerborum significatio. & tunc si statutum loquitur quod non possit stare in territorio, licet non sit locus eiusdem prouinciae, si tamen ibi dominus, vel ciuitas statuens habet ius terrendi, ibi stare non poterit, ut supra. Quandoque territorium vnius non distinguitur simpliciter per nomen territorij, sed per alia nomina significatur in statuto. Interdum enim df. q̄ non possit stare intra terminos: de hoc dic, vt l. curiales. C. de decu. lib. 10. Interdum, quod non possit stare intra pertinentias, & tunc contineantur, uide extra de resti. lpo. §. cum ad se dem. & de fide instrum. §. inter dilectos. Quandoque appellatur curia, & tunc multis modis sumitur. Aliquando enim sumitur pro loco in quo ius redditur. l. pen. ff. de iust. & iur. Quāque pro parte ciuitatis, ut l. 2. in prin. ff. de orig. iur. Quandoque sumitur pro personis, vt in curia romana.

Est enim secundum Oldr. consi. 2. 12. corpus repräsentatum & multorum maiorum congregatiōe collectum. ff. de fiduciis. l. mortuo. ibi sicut municipalis curia. qui, ex cau. maio. l. ergo. in fi. de quo corpore loquitur. l. rerū mixtur. ff. de usu cap. & de iud. l. proponebatur, secundum eum. Quandoque pro territorio siue comitatū alicuius ciuitatis, vel castri, vt in c. 1. de capi. qui cur. uend. colla. 10. & tunc similiter inspici debet dispositio super qua tale uerbum profertur. Bannitus. n. de curia iudicis non intelligeret bannitus nisi de loco in quo ius redditur. & eodem modo si ciuitas esset distincta per curias, ut d. l. 2. de origin. iur. bannitus ab unius curiae iudice, ut non posset stare in curia sua, non intelligeretur bannitus ab alijs curijs. Aliquando vero appellatur dioceſis, & de hoc in c. significante & c. rodu. phus. de reciprip. Quandoque nominatur comitatus & hoc habetur. C. quādo impera. inter pu. & ui. l. 1. in auct. qua in prouincia. C. ubi de crimi. agi oport. & 23. q. 8. c. si uobis. Interdum dicitur districtus. 10. collat. quib. mo. seu. amir. c. 1. in cle. ne Romani. de elect. insti. de actio §. rursus. & not. per glo. 94. dist. c. prouinciae. & in c. vi animarū. de constitut. lib. 6. & C. ubi de pos. agi oportet. l. 1. & differunt hēc duo ultima nomina secundum Bal. quia comitatus, dicitur quando non habet separatum iudicatum, districtus qn̄ habet separatum iudicatum sicut dicimus in colonijs, quæ non erant sub preſide, licet essent de prouincia sed habebant diuersum iudicem, ita dicit ipse. in l. 1. §. cum vrbem. ff. de off. præfe. urb. Cuius contrarium videtur tenere glo. in l. 1. ff. de censib. ubi dicitur coloniam, & comitatum idem esse & allegat. l. eius §. si quis. ff. ad municipia. Sed male dicit illa glo. Nam secundum, quod ibi no. Iaco. de Are. & bene, colonia erat iudicata per se non subiacens præſidi vel procontuli in cuius prouincia erat, sed habebat proprium iudicem, vt correctorem, vel comitem de quibus fit mentio in l. ex omnib. ff. de offic. præſid. & in auc. ut iudi. sine quoquo suffrag. §. hēc antem, col. 2. est ergo diuersi significatus districtus a comita tu. l. si idem. C. de codicil. & magis subiacet comitatus quam districtus secundum Bal. licet glo. aliter dixerit in d. c. prouinciae. & ideo, qui ex forma statuti siue banni non poterit stare in comitatu poterit stare in districtu, sed non eccl̄uerso, arg. ff. de interdic & relega. l. relegatorum. § fin. cum sim. Sed aduertendum q̄ ista nomina apposita territorio ponuntur ad bene placitum. Interdum namque efficitur territorium certum de comitatu, & tamen regitur diuersis legibus, & iudicibus: interdum regitur eisdem legibus, sed diuersis iudicibus. Quandoque etiam eisdem legibus, & iudicibus. & propterea in proposita quæſtione debemus intpicere cōmūnem vñum loquendi in loco statuentium l. labeo. de supellecti. lega. l. librorum. §. quid ergo. de lega. 3. l. lugurij. de uerbo. sign. ſica. cum sim. Si igitur statutum loquitur, quod bannitus nō poterit stare in comitatu, & ciuitas Pisarum sit effecta de comitatu ex forma statutorum florentinorum, licet reseruata sint sua statuta, banniti de ciuitate Florentiae, & eius comitatu ibi habitare, non poterunt per dictam. l. arriani. Ad quod faciunt not. per loā. And. in addit. Spec. de treug & pace. super rubr. Non obstant in contrarium allegata, quia illa iura loquuntur in verbis ſententiæ, quæ non trahuntur ad futura. Sed quæſtio nostra loquitur in statuto, quod ſemper loquit, vt ibi, & habetur in l. 1. ff. de cond. ex leg. per doct. Si uero statutum nihil diceret, sed bannum tantum banniret eum a ciuitate, & comitatu, crederem non intelligi nisi de comitatu, qui tunc erat per prædicta iura. & l. 3. de offic. præſi. & l. fin. de iurisdi. omnium iud. Et q̄ notatur per Bart. in l. certa fo. ma. C. de iure ſif. lib. 10. & per id q̄ dictum fuit ſupra hac eadem parte. 18. q. Et ex his patet, quod non expedit examinari articulum illum an locus acquisitus in dubio regatur legibus loci acquirentis an suis proprijs. Sed de eo uide in d. §. si nuda. per Guil. & Bar & per Guil. & Cyn. in l. de quibus. ff. de legib. Quibus adde, quæ dixit Bart. in tractatu tiberiadis in 2. libro,

dum exponit verbum nullius.

Quinquagesimoſepimo. quæritur. † An bannitus in una exciuitatibus regni ſiuē ciuitatis intelligatur bannitus a toto comitatū ſiuē regno. Iſtam quæſtionem mouet gloss. in 10. collatio. hic finit lex Cor. & incipit confuerudo regni in princ. in glo. 1. in fine. Et uidetur inclinare in opī. quod non, quia inferior non potest dicere legem superiori. Sed Alberi. ubi. sup. q. 85. allegat eam ad partem contrariam. & ibi dicit per illam glo. quod bannitus intelligitur a toto comitatu. sed Bal. ibi illud intelligit ſi qualitas delicti illud patitur ſecundū glo. in §. relegati. instit. qui. modis ius patrię potest. ſolui.

Sed tu dic, & melius ſecundum Andr. de Iſernia ibidem, quod aut ille, qui bannuit habebat imperium a ſuperiore, & tunc dicitur bannitus a ſuperiore. l. §. omnia. C. de uete. iur. enuclean. & ft. de offi. præſid. l. 1. in fin. Aut habebat imperium aliunde, & tunc ſecus. l. nam magistratus. ff. de arbi. ad Trebellia. l. ille a quo §. tempeſtuum. Exemplum pone: Si locus a quo est bannitus in tubmiſſione reſeruauit ſibi ſua ſtatura ſecundum nota in l. ſi conuenierit. §. ſi nuda. ft. de pi- gnorati. aetio. quod eft uerum niſi uel ex forma ſubmiſſio- nis uel ex ordinatione ſuperioris aliud aetum ſit, ut l. omnes populi. Ad q̄ facit, q̄ dicam in ciuitatibus conſideratis inſra parte proxima quæſt. 36.

Quinquagesimoethao quæritur. † Paſto vel ſtatuto caue- tur, q̄ bannitus non potest habitare vel stare in certo loco, aliaſ poſſet ibi capi, & decapitari, & q̄ puniantur vicini, qui eum ibi ſtare vel habitare permiferint. quidam poſtea banni- tū tranſiens per prædictum locum uolens ad aliū locum non prohibitum accedere, bibens, & comedens in quadam caupona captus fuit a familia. Quæritur an poſſit decaptari, & an vicini ueniant puniendi? Hēc. q. habet duas dubitati- ones. Vna eft quantum ad id, q̄ tangit de pacto, an in eo co- prehendatur prædictus, qui fuit poſtea bannitus. Circa, q̄ poſſent multa dici. maximē per not. per Bar. in l. ſi ita. ff. de auro. & argen. leg. per Cyn. in l. non modus. C. de ſerui. & aqua. & per no. in l. ſi ſeruitus. ff. de ſerui. urban. prædio. Omissa tamē ſuperfluitate, attenta opinio. Pet. & Cyn. in d. l. ſi ita. Conciu- do conuentione prædictam ſi non eft viciliudinaria non habere locum in poſtea bannitis. Non enim potuit ab ini- to cogitari numerus bannitorum in futurum, ergo de illis non intelligitur. vt d. l. non modus. & l. damni. §. ſi is qui. ft. de dam. infec. & ſic non obſtat. d. l. ſi ſeruitus. quæ facit in con- trarium, quia aut ibi poſterat cogitari de quantitate futura- rum fenestrarum. aut poſtea factæ ſubrogantur loco priorū ſecundum Iac. de Are. quorum nullum locum, habet in pro- poſito. Nec obſtar, quod not. per loan. And. in additio. Spe. Super rubri. de treuga, & pace. Vbi dicit, quod facta pax pro- fe, & ſubditis intelligit etiam pro poſtea effectis per di- clam. l. ſi ſeruitus. & l. ſi quis filiabus. ff. de testamen. tuto. & de priuileg. capit. quia circa. & cap. cum capella. rum, quia loqui- tur in fauorabilibus, & ſic extendendis. quæſtio noſtra in odiosis, & muniuentibus libertatem loci conuentionati, & ſic restringendis, vt in regula. odiā. de regul. iur. libro. 6. tum etiam, quia ibi conuentio erat uiciliudinaria, & reciproca. Hic autem vt prædicti erat ex una parte tantum. Si autem ta- lis conuentio erat reciproca, puto etiam ad futuros banni- tos trahi. argum. not. in l. prima. C. de paſt. & de transfaſtion. l. fideicomislo. & quod habetur per Bartol. in proœmio codicis. & in l. ambitioſa. ff. de decret. ab ordi. facien. in quæſtione illa de ſtatuto cogente partes ad compromiſum. Sint ergo cauitalia pacientes, vt aut per nomina vniuerſalia contrahant, quo caſu etiam de futuris videtur intelligi. ff. de fun. instrumen. l. penult. & de lega. ſecundo. l. peculium. cum ſimil. Aut expreſſe de futuris disponant ſi eorum intentionis eft uelle, quod ad futuros conuentio extendatur.

Alia dubitatio eft, an comprehenſus in conuentione dica- tur ibi ſtare, uel habitare ad effectus, de quibus quæritur. In qua etiam poſſent multa dici vt patet in quæſtionibus Guid. de Suza quem etiam refert Ghan. in opere ſuo in parte, qua tractat de bannitis. Sed concludendum eft, quod non, quia ſic tranſiens non dicitur habitare. l. hæres absens. §. 1. cum ibi not. ff. de iudi. C. ubi de crimin. agi oport. l. 2. ff. ad munici- pa. l. eius qui. §. 1. cum ibi not. Item non dicitur ibi ſtare. C. de verbos. ſignificatio. l. 1. & 2. de lega. tertio. l. quæſtitum. §. 1. de hæredi. instituen. l. ex facto. §. rerum. Faciunt not. per. Petr. & Bartol. C. ubi in rem action. l. final. Facit etiam. ft. de re milit. l. 3. §. emansor. & l. final. & quod not. in capit. ſi poſ- quam. de election. in glo. & ita punitur. Et vide catum. in l. ſi quis poſt hac cum gloſſ. ſua. C. de edific. priua. & ita ſentit Odof in l. penult. ff. de ſerui. exportan. & dictum Guil. ubi ſu- pra ſub litera. S. & allegat. l. Titius. de ſerui. exportan. Ita etiam tenuit Alberic. ubi ſupra de bannitis. quæſtio. octaua, ubi allegat iura. & ita iam de facto ſeruari uidi. Non ergo poterit de capitari, ſed debet relaxari. & ſic uicini puniti non poſſunt.

Aaa 4 Quin-

Nellus de S. Gemi. De Bannitis.

59 Quinquagesimono nono sequens t̄ materiam eorum, quæ banniti de quibus agimus perdant, & quæ non, statibus statutis de quibus sup. & maxime statuto, quod banniti non audiuntur in ciuili uel criminali. Quæro Titius accusauit Sempronium, de quodam maleficio, & eum fecit citari, penden te hoc processu Titius fuit bannitus ob maleficium. & id eo Sempronius ab eo antea accusatus opponit exceptionem q̄ obstante banno non debet audiri. quærit an obster exceptione ut sic perdat potentiam prosequendi iudicium, q̄ iam inchoauerat? Hæc quidem q̄o tangitur per Dy. & Bart qui cunq; nō bene refert. in l. vranius. ff. de fidei. sed melius cum refert Io. And. in addi. Spec. super rubr. de accusat. in ult. q. & quia op̄i sunt contraria, & antiquorum, & moderenorum. vt patet etiam ex no. per Bal. in l. i. & l. neganda. C. qui accusat. non pos. & in l. cum mulier. ff. solu. mat. ubi dicit Cyn. consuluisse non obstat exceptionem per. l. s. qui reus. de publ. iud. sine repetitione omnium, quæ scripta sunt uidi, concludo, quod aliquando statutum dicit, quod bannitus non admittatur ad accusandum. Et tunc p̄t prosequi accusationem datam ante bannum. Damnati enim non prohibentur inchoatas prosequi accusationes. ff. de publ. iudi. præalleg. l. s. qui reus. & d. l. neganda, & ita tenuit Dyn. in d. l. vranius. & Bar. ibidem latius, qui responderet ad contraria licet referat statutum in alia forma & ibi uide. & Ioā. And. ubi supra. est enim certum, q̄ hodie non accusat, sed prosequitur accusationem. & ideo in eo uerba dicti statuti non uerificantur. l. hos accusare. §. ff. de accus. & ideo dicit Dyn. in d. l. vranius. & post eum Ioā. And. ubi supra, q̄ debet sibi dari securitas ut possit accusatio nem prosequi.

Quandoque statutum dicat, quod quærelæ bannitorum non recipiantur, & ideo meo iudicio, quia statutum no. receptionem quærelæ. Quærela autem recepta erat ante, ergo statutum sibi locum non uendicat. Prosequitur ergo iudex ad petitionem eius, q̄ quærimoniā iam receptam non aut nouam recipit. l. in delictis. §. si extraneus. ff. de nox. cum sim. & per iura superioris allegata tenet Dy. in hoc contrarium dixerit, & non bene in l. post finitam. de suspe. tuto. per. l. illam, & per l. vranius. & per. l. 3. §. quia plautianum. de liber. agno. quibus respōde. ut per Bar. in d. l. vranius. Loquuntur enim q̄n superuenit defectus in, cā si. quo casu locum habet regula. l. quia in eum. ff. ad l. aquil. non autem q̄n superuenit in persona defectus de novo faciendi, & his duobus casibus loquitur Dy. qui ut dixi contrarius reperitur. Quandoque dictat statutum quod quærelæ bannitorum non audiuntur. Et idē secundum Bar. in d. l. vranius. per dicta iura, quod credo verum, quia quærela siue quærimonia sumitur pro accusacione. l. quærela. C. de fal. Et ideo si postea a iudice perat pcedi contra accusatum non tñ de eo conqueritur cum iam conquestus sit. Et sic nouam quærimoniā siue quærelam non facit. & ideo uerba statuti non conueniunt.

Aliquando aut̄ dictat statutum quod bannitus non audiatur, uel quod non fiat ei ius. & hoc casu decisiones prædictæ non procedunt. Certum est enim, quod in quacunque parte iudicij dñe accusator audiri, & ei ius fieri. ff. si quis ius dic. non obtem. l. i. §. i. cum si. & ideo cum reperiatur bannitus q̄n petit citari reum, vel q̄n vult inducere testes, uel alias actus facere, debet ei audiencentia denegari, & ius non fieri, quia qualitas impeditiua, tunc adest. ff. de sta. homi. l. & seruorum. §. i. de peculi. l. quoties. §. pen. quod iussu. l. 2. in fi. de m. l. testam. l. Titius. & d. §. si extraneus. Hæc enim exceptio, tu non debes audiri, tibi non debet ius fieri, potest etiam post litem contestatam opponi secundum Iac. But. in l. adulteram. C. de adul. & dicam inf. parte tertia huius temporis. q. 4. non obstat. l. s. qui reus. & l. neganda, quia ibi uerba non sunt concepta ad impediendum audiencentiam aut iuris redditionem, sed ipsam accusationem, vt patet. in d. l. s. qui reus. & quia hoc est, satis clarum, & commune aliter non insisto. Concludens, q̄ hoc casu ēt iudex ex officio procedere non poterit. l. si seruus. C. de his qui ad eccl. consu. l. i. §. quod aut. ff. de alea. per Iac. de Are. in l. ad Trebel. & alijs iuribus, de quo dicam. inf. in ter tia parte huius temporis. q. o. i. & ibi etiam vide aliqua circa quæstionem præmissam: & ex his habes an & q̄n obster exceptione banni superuenientis, & quando non, & adde quæ dicam statim. q. 61.

60 Sexagesimo quæro si prædicta locum habent quando su peruenit bannum in persona accusatoris. Sed pone, pater accusabar de iniuria facta filio pendente processu filius fuit ex aliquo maleficio bannitus. An in his casibus in quibus exceptio banni obstareret filio accusanti secundum dicta sup. obster etiam patri. Albe. ubi sup. q. 4. 2. refert Iac. But. tenuisse filio ante accusationem bannito patrem non excludi per. l. 3. §. si filius. ff. quod quisque iur. sed ipse Albe. tenet contrarium eo casu per. l. lex Cornelii. de iniu. de quo dicitur inf. hoc eo. tempore. parte. 2. q. 47. & tangam statim: in proposita. q. fuit determinatum, q̄ patri obster exceptione banni superuenienti.

tis in persona filij plurib. rationibus. Prima quia quod filius, per se non potest, non potest etiam per alium. l. si deportari seruo. de leg. 3. & quod not. in l. antistius. ff. de acquir. hæred. Secunda, quia pater prosequitur principaliter iniuriam filij secundario suam. Sicut ergo repelleretur filius, & sic debet repelli pater. l. labeo. de usu. l. si is qui duos. de lib. lega. Tertia, quia inspicitur, quod principaliter agitur, non quod perco sequentiam. ff. de auto. ruto. l. i. de dona. inter vir. & uxor. l. 3. Facit. ff. de his qui. ut indi. l. post legatum. §. filius. cum sua gl. ad idem per rationem econuerio l. diu. fratres. cum ibi no. ff. de iure patr. Quinto inducebatur lex procu. ad exhib. §. i. ff. rem rat. ha. iuncto. ff. de iniu. l. sed si unius. §. p̄tior ait, quia poenæ impositio est iniuriæ satisfactione. ergo pater agens pro satisfactione iniuriæ filij repellitur ne filio satisfaciat.

Allegabatur sexto filium esse hostem ciuitatis, vt in C. q̄ deficiunt. & quod supra dictum, est hac parte. q. 4. & ideo sicut christianus non potest interuenire in iudicio pro heretico ueli iudeo contra Christianum, ut in auc. credentes. C. de hereti. Ita nec ciuis pro hoste contra ciuem. Ad gallegabatur pro singularitate. l. post liminum. §. filius. ff. de cap. Vbi dicitur, q̄ sicut hostis perdit patriam, ita perdit patrem, de hoc tanien dicetur infra parte secunda huius temporis. q. 10. Pro hac parte facit, quia illi dicitur ius redi ad cuius commodum redditur. l. i. §. in propria. ff. quando appe. Sed pater agit ad commodum filij, ergo, &c. Hanc decisionem credo ueram si pater accusauit de iniuria facta filio. Si autem ex forma accusationis appareret eum accusasse de iniuria facta sibi patri per personam filij. per. l. i. §. usque adeo. ff. de iniu. & per not. per Bar. in l. ambitiosa. ff. de decre. ab ordi. fa. tunc non procederet decisio prædicta: ex libello enim qui attenditur, ut. l. cum quidam puella. de iuri. omn. iudic. apparet, q̄ de sua non de filij iniuria satisfactionem quærit, cuius iniuriæ actio fuit orra tali tempore, quod agere poterat, quia filius bannitus non erat. & sic ei postea filius auferre non potuit. ff. de iniu. l. si quis seruum. l. contrarium. §. si filius. ff. de pac. & d. §. si filius, q̄ quisque iur. Quod declarat per ea, quæ dicam inf. tertia parte huius temp. q. 47. dum tractabo an bannito ob iniuriam facta filio sufficiat pax habita a parte, ubi declarabuntur hic dicta. uide etiam, quod dicam in seq. particula, ubi supra remisi.

Sexagesimo primo circa idem quæro f Statuto cauetur, q̄ etiam de publico crimine nullus possit accusare sine consensu eius contra, quem delictum commissum est, uel eius proximioris consanguinei. Contingit, q̄ Titius vulnerauit Seijum. Sempronius de consensu Seij accusauit Titium, deinde ante litem contestaram, Seij fuit ob maleficium bannitus. Quæritur an Sempronio obster exceptione banni? Hæc quæstio fuit olim disputata per Lamber. de ramp. cuius uerba omnia refert Alber. ubi supra quæstion. 82. & eius effectum ponit Ioā. Andr. in addit. Spec. super rub. de accus. & omnes concludunt, q̄ non obster exceptione rationibus ibi per eos allegatis præsertim per. l. s. qui reus. de publi. iud. & quia de iure communi cum maleficium esset publicum, & sic, quilibet suo iure remansit legitimus accusator, & ideo postea per factum Seij tale ius sibi tolli non potuit, ut in regula, quod nostrum, & in l. sed, & si in conditione. §. solemus. ff. de hære. instit. Ad. l. si cum dotem. §. eo autem tempore. ff. solut. matrimon. quæ ibi in contrarium fortiter allegabatur, responderet quod, nō iō ibi excluditur pater, quia filia patiatur capitatis diminutionem, sed ideo, quia in eam ius consolidatur, & a parte remouetur, quod non est in proposito. Considera quod istud ius accusandi non diceretur auferri per factum Seij banniti, sed propter dispositionem statuti, q̄ potest generaliter statuendo sine dubio auferre alteri ius quæsum, ut habetur in l. Antiochenium. ff. de pr. i. cred. & plene in l. toties. ff. de polli. & sic cessat potissima ratio decisionis prædictæ. quæst. Lex is, qui reus, non aliter facit quam, si prædictum fuerit in 59. quæstion. & ideo forte dicendum est, ut ibi dixi. Licet enim de iure communi tale maleficium sit publicum, tamen a statuto est qualificatum. & ideo puto in terminis Lamber. qui proposuit statuto caueri, quod quærimoniæ bannitorum non audiuntur, & damna eis illata nō emendentur, ueram esse decisionem prædictam. Tempore enim quo fuit illata iniuria non erat bannitus. Et sic non uerificantur uerba statuti, ut. l. in delictis. §. si extraneus. ff. de noxa. cum simi. ubi sup. alle. Præterea tempore, quo fuit audita quærimonia similiter bannitus non erat. Sed si statutum diceret simpliciter, q̄ bannitus non audiatur. forte securus esset per ea, quæ dixi supra, maxime si statutum illud, diceret. nullus accusans audiatur sine consensu offensi.

Tunc enim cum offensus per se non posset, ergo non posset alteri consentire, vt dixi supra q. prox. saltem quia nō repellitur offensus ex eo quod de iure non habeat perfectū ius, sed sui odio, quia bannitus ab illius iuris exercitio excluditur. & sic stat regula. l. si fundus. ff. de pign. & quod nor. per Bar.

Bar. ibi & in l. fi. C. de pac. Finaliter licet passus sit dubius, cū lex excludens bannitum sit facta in fauorem reipublicæ. vt l. 2. C. quando lice. sine iu. vin. & sic sit extendenda, vt l. hoc modo ff. de condi. & demon. puto tib correctione cuiusq; dicendum, q; ubi ipse bannitus admittetur non obstante exceptione banni superuenientis, admittitur eius consensu accusans, aliás non. Pro quo uide quod dixi in dicta. lib. q. Vnum subdo quod in dicta. q. non tangitur, quod si accusatet cum consensu proximioris consanguinei superueniente banno in persona vulnerati non obstarerit. t. exceptio l. si pater in fi. de manu. vin.

62 Sexagesimo secundo queritur. t. An stante statuto prædicto quo cauetur querelas bannitorum audiri non debere, bannitus in iudicio vocatus ut reus, possit se defendere? qui dam cuius nomen ignoratur, arguit primo quod non possit se defendere, quia in exceptionibus & defensionibus quis ē actor. ff. de excep. l. 1. C. eo. tit. l. siquidē. ff. de proba. l. quoties. §. qui dolum. Sed certum est ex bannitum non posse agere, ergo nec excipere & se rueri. Ad idem Albe. vbi supra q. li. allegat quod statutū indistincte loquitur, ergo indistincte seruandum etiam quamuis durum sit. ff. de publi. l. de pretio. ff. qui & a qui. l. pspexit. de testa. mili. l. quod cōstitutus, & quia iudex non debet esse major lege, in auc. de iud. l. oportet. C. ne sanc. bap. rei. l. fi. adl. l. ul. de ui. l. seruus. vterque tamen prædictorum determinat contrarium. Primus q; a qui non pot agere ergo nec excipere. quia multa consequuntur a qui ex cipiendo quæ agendo consequi non possunt. C. etiam ob chyro. pc. l. 1. ff. de pig. l. 1. in princ. adl. l. falc. l. 1. §. id quod Adducit etiam simile in minore qui non potest agere cōi diui tamen si conueniatur potest se defendere, & prædiorū. fit diuisio. C. de prædi. min. l. inter omnes. Et hoc ideo, quia indicium redditur in initium. ff. de verbo. obl. l. inter. §. 1.

Et adducit pro hac op. casum in aut. credentes. C. de hæreti. Secundus alle. etiam l. si non defendatur. ff. de pe. & ff. de noxa. l. quotiens ff. de in ius voc. l. libertus. & extra de iud. ca. intelleximus. & de excep. c. cum inter. vbi excommunicato non denegatur defensio. Hinc est secundum cum quod dicitur diabolo non denegari defensionem. & sic concludit potius inspici mentem statuti quam uerba. ff. de iure patr. l. adi gare. §. quamuis. Dixit tamen primus quod licet possit te defendere, non tamen poterit suum auctorem reconvenire p. not. in d. c. cum inter. Prædicta quæstio procedit statuto sui pliciter dicente, vt sup. & est uera decilio prædicta, excipiens enim non proprie, sed improprie actor est, vt nota in. l. in exceptionibus. ff. de proba. Licet igitur tali statuto intelligatur prohibitus ab agendo. de quo dictū fuit sup. in 2. q. huius partis. non tamen intelligetur prohibitus ab excipiendo & se defendendo, & ita refert Bal. in l. 1. C. de hæred. inst. tenuis se lac de Are. in l. ex facto. ad trebel. & allegat Bal. ultra prædicta. ff. quibus ex cau. ma. l. si cum mili. & clem. pastoralis. de re iud. vbi videtur casus. Primus tamen de quo supra dicebat turus esse quod per procuratorem se defendet per d. c. in telleximus. Sed Bal. in d. l. 1. dicit id verum & necessarium si est causa in qua procurator admittitur, aliás sibi dabitur securitas, vt l. Papinianus exuli. ff. de mino. & ff. de iudi. l. is qui reus.

Et aduertendū q; prædicta procedunt quando fundat suam defensionem a iure communi. Si autem fundat ipsam a statuto, dicunt quidam cum non admitti, quia illius statuti perdidit beneficium, vt refert Bal. in l. si libertus a patrono. ff. de in ius voc. Quod puto verum si conuenit pro gestis post bannum per ea quæ dicta sunt supra hac eadem parte qōne. 5. Si autem conueniatur pro antea gestis, dic ut dicam in ulti. tempore parte vlt. q. 15. & plenius infra hac parte. q. pc. Quando autem statutum vltierius procederet etiam tolen do defensionem quid juris sit, dicam in sequenti parte huius tempor. q. 2.

63 Sexagesimotertiò. t. Stante dicto statuto simpliciter loquente, ut supra, bannitus agit contra bannitum, bannitus cōuentus excipit q; non debet audiri. Quæstio hæc nō est multum dubia. bannitus enim excipiens se defendit. Igitur cum non comprehendit statutum, vt dictum est (supra prox. q. Nec obſt. si dicatur nil potest obijcere iudex iudæo & c. vt l. in arena. C. de inoffi. testam. & quod not. in l. 3. §. item diu us. ff. de testi. ergo nec bannitus bannito, quia illud procedere posset quando ex solo banno qualitas allegata inducetur. Nullus enim tunc posset alteri impingere, puta infamiam, sed hæc qualitas quod bannitus non audiatur non ex vi banni, sed ex uia statuti quod comprehendit agentem tam non excipientem ut dictum est supra & hæc tenuit per alias rationes lac. de Are. ut refert Bart. in l. cū mulier. ff. sol. mat. & Ajbe. ubi supra. q. 5. dixi enim quod bannito datur defensio non aut alterius impugnatio. ff. de accul. l. seruos. pro quo Bar. dicit nideri calum in c. dilecti. de excep. & licet excipiens certe de lucro, quo calu exceptio dolii solet repli

catio & doli l. apud cel. um §. marcellus. ff. de do. excep. & l. viro. sol. mat. & d. l. cum mulier. Tñ id non procedit quando exceptio non opponitur ad merita cauæ, sed ad personam ea ratione saltem, quia eo iuso q; bannitus citat bannitū ad iud. tium facit eum habilem, sed ipse citatus nō habilitat acto rem fin. Innoc. in c. cum inter. de excep. & uide plenius per Bar. in d. cum mulier. dixerunt tñ quidam vt refert Bal. in l. libertus a patrō. de in ius. v. o. prædicta procedere vbi bannitus excipiens fundat exceptionem de iure cōmuni, secus si de iute municipi, quia illam perdidit. Ipse tamē ibi tenet not. per lac. de Are. in d. l. cum mulier, & l. seruos, & in l. qmā Alexandrum. C. de adul. & sic tenet quod possit excipere; qd est verum, vt dictum est. Quia statutum intelligitur reseruare defensionem quocumque iure procedat, dum tamen ante non sit sublatum beneficium, vt sic non obſt quod dixi supra prox. q. Pro hoc eriā facit, quia in pari causa potior est conditio excipientis. ff. de condi. ob tur. cau. l. 1. & de reg. iur. l. fauorabiliores. Id autem quod dictum est sup. ex citatio ne ab auctore facta legitimari personā rei, procedit qñ citatur nominativi & simpliciter. Si aut̄ citaretur limitate vt ueniret ad contradicendum quicquid de iure possit non intelligeretur in omnibus legitimata persona, vt dicam vbi statim remittam. Item si citaretur vt veniret ad contradicendum si sua putauerit interesse, vel fuerit facta citatio generalis de omnibus qui sua putauerint interesse, non vñ tunc legitimata persona. argu. c. veniens. de testi. secundum Balb. vbi su pra qui pro his citandi formis remittit ad not. p. Inn. in d. c. di lecti. Hoc ultimum de citatione generali puto uerissimum, sed aliud dictum, si sua putauerit &c. est mihi dubitabile. Et potius inclino in partem Inn. quia illa conditio, si sua putauerit interesse, non ad qualitatem personæ refertur, sed ad cauæ qualitatem secundum not. in c. super his. de accu. & in l. nisi. ff. de pac. & ideo personæ legitimatem nō qualifica t. l. in delictis. §. si extraneus. ff. de noxa. cum li. Redditur aut̄ quæstio magis dubia quando statutum tolleret defensionē de qua dicam in seq. parte huius temporis. q. 6.

Sexagesimoquarto quæriuntur t. an data tenuta alicui in bonis banniti, stante statuto quod ut dictum est sup. proximis quæstionibus defensionem non tollit, dictus bannitus possit petere dictæ tenutę reuocationem. Pro huius quæstionis expeditione præmitendum est q; quandoque concedit tenuta de iure cōi parte citata secundum not. in l. pro perandum. §. finiūt reus. C. de iud. in l. si quis emp. §. 2. C. de præscrip. 30. anno. l. consentaneum. C. quomo. & quando iudi. & plene in l. si finita §. Julianus. ff. de dam. infe. & isto casu sine dubio intra tempora sibi data ad reuocationē possessio nis dicitur reus sicut primo, ut dictis iuribus. & propterea dicitur se defendere, sicutque sibi non ob. statutum prædictum, sed ad reuocationem admittitur. quandoq; conceditur tenuta ex forma statuti parte non citata, ut quia ipsi instrumento aut sententia traditur virtus executionis de facto sine citatione, de cuius statuti uirute generaliter dictum fuit supra primo tempore parte. 3. q. 4. & isto casu remanet dubitatio an talem tenutam petens reuocari dicitur actor uel reus. q; examinatur in excommunicato in ca. cum inter. de excep. & etiam in eo & bannito per doct. in l. de pu pillo §. qui remissionem. & §. si procur. ff. de noui oper. nun. In quo multi pura dixerunt quæ in voluminibus reperiunt, sed omisis superfluis sciendum q; quādoq; etiam ex forma statuti proceditur vltierius virtute dictæ tenutę, quia sit præceptum tenentibus quod euacuent & disgonberent bona iuxta tenorem statuti Florentini, vel etiam si de iure cōi siue statuto peteretur secundum decretum siue insolutum datio de quo dicam in seq. q. Quandoque vltierius nō proceditur, sed inimissus in tenutam illa vtitur. & quandoque lucratur fructus & habet alia beneficia quæ habentur vel in statutis vel simpliciter de iure cōi per no. in l. 2. §. verba. & §. si quis omissum. ne uis fiat ei. & in l. prætor. §. quod de fructibus. de bo. auto. iud. pos. & ideo ad propositum dicēdum est quod aut comparet ad reuocationem tenutæ postquam nihil factum est, & maxime quando incipit ab eius nullitate, & dicitur actor non reus. l. de pupillo. §. qui opus. ff. de nou. ope. nū. per Bar. in §. si procurator. per Inno. licet confuse loquatur in c. sane. de offi. deleg. & firmat Bal. in c. 1. de rescrip. lib. 6. si alias bene percepi illum transcurrēns. Non obstat huic l. nō cogendum. §. si ff. de proc. quia ibi solummodo quo ad vnu effectum dicitur reus, quo ad omnia alia dicitur actor, & ibi no. in glo. & ideo hoc calu cum veniat non prouocatus, & sic actor non audietur statuto ei obstante. Si vero post tenutam aliud actum est. Puta præceptum de euacuando, & tūc cum veniat prouocatus, & principaliter occasione præcepti dicitur reus. & sic se defendere & audiri debet, non obstante statuto, vt quod haberetur in d. §. qui pro remis. & §. si procurator. ex norabili doctrina Barro. & quod not. per Bal. in l. dissamari. C. de inge. & ma. Debent ergo illi qui ex ali qua

Nellus de S. Gemin. De Bannitis.

qua causa non admittuntur agentes, caute comparere ut nō principaliter compareant occasione tenet, aut principaliter illam nullam dicant vel reuocari perant, sed principaliter compareant occasione citationis vel præcepti, & sic cōprehendantur esse rei non auctores. Sunt tñ quædam iudicia in quibus quilibet est actor & reus, vt in his tribus. ff. de iudi & in illis inspicietur etiam qui fuerit provocator, vt ibi, & l. inter o. nnes. C. de prædi. mino. Prouocator enim principaliter actor est, & ideo non admittetur, licet secundario sit reus, & econuerso prouocatus est reus, principaliter, licet secundario sit actor, & sic inspeccio q̄ principaliter agitur nō repellitur.

65 Sexagesimoquinto queritur † an bannitum possit perueniri ad fīm decretum? Ita qō tangitur per gl. quæ videtur velle quod non, in l. ad cognitionem. ff. qui. ex cau. in pot. ea. & ibi idem concludit Bar. s. quod non possit, nisi finito banno. Nec obſt. quod poena non solletribuere immunitatem. ff. de neg. gest. l. fine hæreditaria. quia illud verū directo, sed per quandam consequentiam sic. ff. de suspe. tut. l. decreto. Sed lac. de Are. dixit imo q̄ possit perueniri ad fīm decretū quia cum possit se defendere per procuratorem, si non facit dicitur esse in contumacia, vt l. Papinianus exuli. de mino. Aduerte quod de iure cōi. fīm veram op̄i. vt possit ad secundum decretum perueniri requiritur latitatio. l. fulcinius. §. 2. ff. qui. ex cau. in pot. ea & quod h̄ per ipsum lac. de Are. in lignorare. C. de resti. mi. & ideo v̄r verior op̄i. Bar. quia licet possit procuratorem mittere, non tñ dīlatitare si non facit nisi dicas quod quia non speratur rebanwiri sit cā iusta proper quam ex sola contumacia detur secundum decretum, vt l. si minor. de bo. auto. iudi. pos. secundum Fran. de Are.

Sed dic quod aut iam ante bannum latitauerat, & sic fundatum erat iudicium, licet postea banniatur, nihilominus poterit contra eum dari secundum decretū per ea quæ not. in l. pluribus. §. & si placeat. de verbo. obli. & l. parte furioso. de his qui sunt sui vel alie. iur. Si vero fuit ante banni: us, tūc aut statutum est in loco quod secundum decretum dari possit ex sola contumacia, & clarum est q̄ tunc poterit ad illud perueniri q̄ bannitū p̄ prædicta, & istud est quod sensit Bart. in d. l. ad cognitionem. vbi dicit quod in talibus hodie probatum est per statuta. Si vero statutum nihil disponit, tunc satis dici potest verum esse dictum Fran. de Are. per d. l. si minor. si ex qualitate banni & conditione personæ, aliud præsumetur, puta si quantitas esset parua & bannitus absens cēt diues. arg. ff. de iudi. l. si longius. Tertius tñ est eo casu quo nō speratur exire de banno quod detur curator bonis per l. ab hostibus. & quod ibi not. qui. ex cau. ma. Et perueniat ad diffinituam & ad eius executionem secundum doctrinam. l. a diuino pio. ff. de re iudi. quasi per to. um.

66 Sexagesimo sexto queritur † Tertiū bannitus conuenit a suo creditore, opponit ei exceptionem compensationis, an possit hanc qōnem dispu: uit lac. de Are. s. stante dicto statuto de quo proximis qōnibus dictum est, & eam de verbo ad verbum refert Albe. vbi supra q. 102. & primo arguit ad negatiuam, compensatione est eius, quod in iuicem debetur contributio. l. i. de compen. sed si bannito aliquid deberetur si ageret obstatet exceptio. extra de iudi. c. intelleximus. & in vsl. feu. hic finit lex cor. & incipit consue. re. c. i. & arg. ff. qui. ex cau. ma. l. sed & si per prætorem. §. sed & si dū. ergo & nūc cum vult sibi deb: tum allegare & per consequens cōtribue re repelli debet exceptione, q̄ cū possit esse t̄pali & perpetua censenda est perpetua ff. de condi. inde. l. sufficit. Secundo ille qui pōt exceptione submoueri non dī creditor. ff. de verbo. sign. l. creditores. & de reg. iur. l. nihil interest. Cum igitur possit banni exceptione repelli, ergo creditor dici non dēt. ff. de compen. l. quicūque. fol. ma. l. insu. am. §. pe. Tertio licet bannitus fidere teneatur, tñ eius petitioni nullus tenetur respondere. C. de hære. auct. credentes. de iud. c. intelleximus. de exce. c. cum inter. led in cōpensatione versatur petitio. ff. rē ra. hab ergo & c. Quarto quia illud qd̄ dīrecto prohibet per ob: iquum concedi non debet. ff. de translac. l. cum hi. §. si cum lis. & de tut. & cura. da. ab his. l. scire oportet. In cōtrarium arguit quod possit compensare. Primo quia sibi cōceditur esse in iudicio per modum rei, vt in iuribus supra alleg. ergo omnia quæ reis permitta sunt sibi concessa vñr. de iuridi. o. n. iud. l. 2. & sic defendendo pōt compensare, qd̄ facere pōt quicunque reus. de compen. per totum. Princeps enim ei concedendo quod tanq̄ reus possit esse in iudicio omnia quæ reo competunt p̄ milisse videtur. l. quidam consulebat. de re iud. iūcta. l. defensionis facultas. C. de iur. fis. lib. 10 Secundo quia compensatione ab homine opposita ipso iure fit per legem. C. de compensa. l. fi. & l. si constat. & in iur. de act. §. in bonæ fidei. ergo compensando non petit, seu per legem facta compensatione parata vtitur defensione. argu. ff. acq. re. do. l. adeo. §. cum quis. Tertio licet bannitus perere nō possit; tamen naturaliter latem sibi debetur. ff. de cond. inde.

1. si poenæ causa. licet ergo debitum non naturale peti nō possit. ff. de pac. l. i. & liuris gentium. §. led cum nulla. tamen pōt compensari. ff. de compen. l. etiam. & de don. l. hoc iure. §. pe. cum si. Sæpe enim quis consequitur cōpeniando quod nō consequeretur agendo. ff. fol. mat. l. si filio. & de compen. l. si cum filio. Quarto ille qui compensat solvit. ff. qui pot. in pig. hab. l. si debitor. & ff. de statu lib. l. si peculium. §. de illo. Sacerdo vult soluere compensando audiri debet. Quinto prouocato permittitur id quod alias non permittetur. ff. de bo. lib. l. qui cum maior. §. si libertus. de in ius vocā. l. libertus. de iudi. l. qui non coguntur. & l. 2. §. sed n̄ agatur. & C de senten. l. cum Papinianus. Finaliter soluendo tenuit primam partē. l. bannitū compensare non posse per supra allegata. & p. no. in c. cum inter. Subdens duplē esse defensionem. Vnam quæ habet metam solius defensionis siue exclusionis. Et hæc conceditur bannito, vt l. seruos. ff. de accu. cū simili. alia quæ habet naturam actionis, & impugnationis, vt compensatio, & hæc ei denegatur, vt in d. c. cum inter. Et idem effectiue in excōica: o concludit Bar. in d. l. amplius. Credo hanc decisionem veram nisi bannitus probaret le ante bannum etiam extra iudicium compensasse, tunc. n. cum ipso iure debitum fuerit sublatum secundum no. in d. i. si constat. & ff. e. tit. l. si quid a fideiussore. per Bar. & gl. non dicitur impugnare, sed ostendere agenti ius non competere quod ei non est interdictum, vt sup. & dicam infra partē seq. q. 2. Aut ergo de nouo compensationem opponit. Et non admittitur, quia dī petere vel agere. Aut alias oppositam allegat. & tunc admittitur, quia dī exclusiū. Aduerte tamē quia si alias oppositum in iudicio haberet necesse probare, quod iudex illam approbauerit. l. quod in diem. §. si rōnem. ff. co. tit. secundum Iaco. de But. in d. l. si quid. quod non habet necesse docere si allegabat oppositum extra iudicium secundum Bar. co. tit. super rub. & probatur eo tit l. verum. & ibi dixi.

67 Luxta prædicta queritur sexagesimo septimo † si conuenit fideiussor banniti an possit opponere exceptionem compensationis eius quod agens debet ipsi bannito, sicut al. as possit si non esset bannitus, vt d. l. si quid a fideiussore. de compen. lac. de Are. dī. putauit & eius verba refert Albe. vbi sup. proxi. q. dictum est. l. in q. 92. 2. par. Et primo arguit quod nō possit pluribus rationibus.

Primo q̄ representat personam principalis. insti. de publi. §. fin ergo iisdem rationibus repellitur quibus principalis, vt in regu a, si quis in ius. ib. 6. & l. nemo plus iuris.

Secundo q̄a fideiussor dī rei defensor. de pac. l. hæredi. §. nos autem. & l. cum filius. de uerbo. oblig. ergo vicem eius subire dicitur. & sic q̄ obstat reo obstat sibi. de procu. l. sed hæ. §. defendere.

Tertio quia id q̄ noceret reo nocet fideiuss. vt est in patre & filio qui sunt reus & fideiuss. vt l. i. de decu & l. cum filius. de verbo. oblig.

Quarto quia rō quare fideiussor opposit compensationē ex persona rei est, quia quod a fideiussore petitur a reo peti. & ideo sicut male petitur a reo, ergo & male peti a fideiuss. l. verum. ff. de compē. Sed ista ratio cessat in proposito, quia reus non opponeret, & licet bene peteretur, ergo &c. l. quod dictum. ff. de pac.

Quinto quia iā reus consequeretur per fideiuss. q̄ per se nō potest quod lex non vult. ff. de contrah. emp. l. non licet. & C. de hære. insti l. neque per se.

Sexto quia non potest prouideri per compensationem fideiussori quin prouideatur reo. & ideo rōne medietatis prohibetur ff. si quis cau. l. si duo. de dam. infec. l. si finita. §. ex hoc editio cu. n. l.

Septimo quia pars vitiosa trahit ad se non uitiosam. l. pedius. ff. de arbi. de aqua quoti. & zesti. l. i. §. item queritur.

Octavo quia vbi est quod prodest, & quod nocet inspicie, quod nocet ff. ad silla l. 3. §. fi.

Nono quia mora rei nocet fideiuss. ff. de ver. obli. l. mora. In contrarium quod imo compensare possit, arguit primo per iura inducta pro parte principalis. supra proxi. q.

Secundo per regulam l. cius. C. de compen. & ff. co. tit. l. si quid a fideiuss.

Tertio quia illud quod fideiussor habet apud se de bonis debitoris, id soluere potest & liberatur. de peti. hære. l. si quid sponsor. §. i. de pecu. hinc queritur §. fi. & l. quoties. §. vlti.

Quarto quia quæcumq; defensio competit fideiussori ex quocunque facto rei etiam ex quo reo non competit. ff. de pac. l. si quis cau. l. sed & si quis. vbi licet reus remiserit exceptionem pacti, & sic ipse opponere non possit, tñ poterit opponere fideiuss. de edil. edic. l. queritur. §. si venditor. & de pac. l. cum in eo.

Quinto quia quod vni est inutile alteri prodest. de fideiuss. l. cum is. cum si.

Sexto quia ratio quare fideiussoria durat principali non existente, vt l. 2. de lui. pigno. est quia principalis ipso iure nō est

est extincta, sed rō quare bannitus compensationem nō opponit, non perimit ipso iure debitum, sed quia ei banni replicatio opponitur, & ideo cum facultas opponendi compensationem non sit exticta durabit in persona fideiussoris sibi personali principalis exceptionem non obstante.

Septimo quia quandoque quis per alium consequitur q̄ per se non potest. l. & per iuriū. §. si fideiussori. st. de accep. & C. de tempo. in integ. resti. l. pertendē.

Octauo quia ratione connexitatis vtile trahit ad se inutile. ff. de sta. hom. l. Imperator. ff. de pe. l. pr̄gnantis. & de libe. leg. Lquis duos. cum si.

Nono quia poena rei non debet ad fideiussorem transire. C. de poenis. l. lancimus. & sol. mat. l. si maritus. nec obſt. st. qd̄ quisque iur. l. 3. §. si is. vt ibi not. Vel quia ibi est spāle, vt fideiussori admatur facultas excipiendi in poenam illius editi quod alias non posset effectum sortiri. Cum reus in sua persona non posset de facili conueniri. Et ideo saltem per medium fideiussorem conuenitur, sed in casu nro poenis alijs subiacent banniti quae possent eis interrogari, vel quia illud editum afficit ius agendi & excipiendi, ideo omnibus nocet. l. ea lege. §. hoc autem. sed bannum afficit solam banniti personam.

Vltimo quia fideiussor certat de damno vitado, ideo ei favendum est. C. de codicil. l. fi. cum si.

Solutio primo dici posse quod aut principalis est soluendo & non possit opponere compensationē alias sic. ar. si mens. fal. mo. dixe. l. 3. §. 1. de admin. tut. l. fi. C. ad Velleian. aust. siue tunc. & de leg. l. l. si cui. in fi. Finaliter concludit indistincte dictum fideiussorem posse opponere exceptionem compensationis debiti compensabilis non obstante banno ipsius principalis, quia sibi fideiussori est permisum a iure quod possit soluere de bonis principalis. ff. manda. l. si procurator. §. si ignorantes. sed qui compenlat soluit, vt dictum est sup. ergo. &c. Exceptio autē banni non obstat fideiussori onerosam causā habenti. de do. excep. l. apud celsum. §. si cum legitima. Nec obstat quod videatur ad principalem reuerti, ea. l. §. apud iul. quia vt dictum est supra magis fideiussori quam geo succurrunt, & apud eum remanere intelligitur. Pro qua materia finaliter Alberi. remittit ad no. per Dy. in regula, si quis in ius. lib. 6. Hæc decisio vera est. Cui adde quæ dixi supra prox. q. in fin.

Sexagesimo octavo † stante dicto statuto, quod querelæ banniorum non audiatur, queritur de quibus querelis intelligatur. & si est lata sententia ē bannitum, an audiatur appellā. Albe. vbi supra q. 21. & q. 193. refert quosdam tenuisse quod intelligatur de querelis extraordinarijs, & quæ per iudicis officium explicantur. de iure patro. l. 1. & ibi sic uidetur tenere Ray. & l. diui. §. mandatis. & de his qui sunt sui vel alie. iur. l. 2. & de offi. prefec. vrbl. l. 1. §. cum patronus. & ibi etiā tāgit Ray. Sed ipse Albe. determinat quod imo intelligitur de omnibus etiam si expediantur per libellum. C. vt omnes tāciui, quām crimi. accu. l. 1. circa prin. de anna. excep. l. ut perse. & ius. C. de fal. l. querela. extra de elect. c. quorundam. & de iasti. cap. ex frequentibus. & verum dicit. Libellus enim appellatur ēt querela, vt colligitur ex gl. c. quia præsulatus. l. q. 3.

Ad secundam partem quæstionis, an possit appellare, arguit primo quod non, quia appellatio est querela, ergo non debet audiri. quod dicit querela, querela probatur ex tex. cum glo. in l. si ab arbitrio. ff. qui satiſda. cog. determinat contrariū quia appellatio est species defensionis. & defensio non denegatur bannito, vt in e. cum inter. de excep. & dicit esse expressum in c. 1. de rescrip. lib. 6. Fateor hanc decisionem veram si in cā in qua fuit contra eum lata sīna erat reus se defendens. Tunc enim cum sit reus in causa appellationis sicut in cā principali secundum veram op. de qua in l. hi qui ad ciuitā. C. de appella. Iisdem rationibus auditur in causa appellatiōnis quibus in prima, de quibus dixi sup. 62. quælio. Si autem erat actor in prima cum nunc sit actor sicut prius residet quæstio in hoc, an possit talis exceptio ex banno resul tans opponi in causa appellationis. De qua quæstione vide quæ dicam j. parte tertia huius temporis. q. 3. & q. 4. vbi con cludam quod possit opponi, & sic appellans non debet audiri. Si tamen interim eximetur a banno audiri debet secundum Bald. in l. per hanc. C. de temp. appell. in 8. col. & pro primo membro huius solutionis vide quæ dicā in seq. & seq. quæstionibus.

Nono & sexagesimo quæro † stante dicto statuto an bannitus petens restitutio in integrum audiatur. Albe. vbi supra q. 4. 1. sc. in brevibus expedit dicens videri primo quod audiatur, quasi restitutio sit species defensionis. & quasi remissionem petere videatur, & sic dicatur fungi partibus defensoris & non actoris ff. de no. oper. nun. l. de pupillo. §. qui remissionem. Sed dicit tenendum contrarium, quia petens restitutio sequitur forum aduersarij. C. vbi & apud quē. l. 2. & remittit ad ibi no. per ic.

Aduertendum puto quod aliqui restitutio petitur aduersus bannum. & de hac vt dixi sup. tempore primo parte vlt. q. 6. Aliqui petitur principaliter per viam officij iudicis. & qā agere dī puto veram esse decisionem prædictam. l. 1. in prin. ff. de eden. cum ibi not. Si vero petitur incidenter per viam exceptionis, tunc cum reus sit audiri debet sicut in suis alijs defensionibus audiretur, quod examina. vt habetur. in l. nam & postea. §. si minor. ff. de iure iur. Aliqui vero petitur restitu tio aduersus sīnam, & tunc aut erat actor, & habuit sīnam ē se & non debet audiri. Aut erat reus & tunc aut perit se resti tui ad appellandum fm quod h̄ in l diuus. & l. fi. ff. de in integ. restitu. & puto eum debere audiri. l. ad rem mobilem. & l. ad legatum. ff. de proc. iunctis quæ dixi supra proxi. q. si ve ro petit restitutio aduersus totam causam non puto au diri debere, quia in veritate actor est non reus. Nec mihi placet ratio Albe, quia etiam petens restitutio potest illam petere coram suo iudice, pura si esset ille qui sīnam quæ petitur rescindi executioni demandaret. & probatur in d. l. 2. p. quam iudicari vidi, q̄ si laudum fuit latum inter clericum & laicum & contra laicum laicus volens dicere laudum nullū, debet adire iudicem secularem, tum quia est superior eius qui tulit, tum quia esset iudex executionis. C. de arbit. l. cum antea. Ad quod faciunt not. per Guil. in l. cum hi. §. vult igit omnino de tractat. & per Bar. ca. l. §. eam transactionem. & in §. arbitrorum.

Septuagesimo † viso quod non obstante dicto statuto potest le defendere, vt maxime dictum fuit sup. q. 62.

Quæro bannitus fuit accusatus, fuit a iudice securatus. & paruit & negavit maleficium, testes fuerunt examinati contra eum & probauerunt, accusat testes de falso, an ei obſtē bāni exceptio. Hanc qōnē refert lo. an. in additio. Specu. in tit. de accu. §. sequi. in sua additione magna, iuxta fi. in versic. gradum septiniū. dicens fuisse disputatū per Frauc. de mata. & ibi post allegat ad utrāque partem, concludit soluendo, qd̄ aut accusat aduersariū quod corrupt & produxit testes falsos, & admittetur ad talē accusationē, quia hoc ē proprie defendere. ff. de excep. rei iud. l. diuus C. si ex fal. instru. per totum. & C. qui accusa. non pos. l. 1. Si autē accusat testes uel alios testimonia corruptores dicit non admitti, quia iste nō defendit, sed accusat. Ergo itant uerba statuti prohibentis. l. quicquid astringend. de uerb. obli. Item quia accusatus pēdente sua accusatione non accusat. l. neganda. C. qui accusa. non pos. & l. is qui reus. de publi. iudi. Subdit tamen ipse Io. Andr. quod prædictæ ll. secundum eum non probant id ad q̄ allegantur, non. n. loquitur de illo qui impune pōt offendit, & cuius quærelē non audiuntur, dicens quod canon se expediret per decre. cum inter. de excep. vc; quod excipiens de falso audiretur & hoc est pprie defendere, accusans non, quia illud est quærelari uel agere, nec perit iustitia, quia intentum suum consequitur per exceptionem & sine onere. de proba. c. licet. de excep. c. cum yenerabilis. Et remittit ad no. per se eodem opere in titu. de iudi. delega. §. restat. uērsi. quid si in statuto. & ibi tractat, an accusatio falsorum testimoniū proposita sibi in causa sua accusationis, quasi dicere uelit, si prodesset accusatio diceretur defensio, alias non, de quo articulo ibi uide, & in l. 1. qui accu. non pos. Alber. autem ubi supra. q. 88. refert qōnē prædictam fuisse disputatam per quendam doct. de Mezabatibus, quem dicit conclusisse talē bannitum admitti siue per viam exceptionis opposit de falso, siue per viam accusationis, dicens statutū prædictū permittens offendit nō intelligi in tali offensione quæ fiat in forma iudicij, argu. ff. de transac. l. qui cum tutor. & etiam tanquam odiosum debere restringi, & quod non debet excludere viam accusandi falsarios contra quos omnia iura clamant. de appell. c. cordi. in fin. libro 6. subdit quod origo causa inspici deberet. ff. de don. l. qui id quod. & quod cum eo. l. si filius. Origo autem in proposito est, quod bānitus est reus ergo & c. vt in l. de pupillo. §. qui remissionem de oper. no. nuntia. & sic concludit etiam ipse Alberi. quod etiā per viam accusationis contra testes audiatur. Credo quod vbi possit sibi prouidere alias, quām per accusationem testimoniū vera sit prima op. dicitur. n. tunc potius impugnator. facit ff. de probat. l. circa. & quod ibi no. Si autem sibi alias prouidere non posset, quia ex forna statuti non possit de falso cognosci, nisi per viam accusationis, puto cum admitti etiā ad accusandum ipsos testes. Videtur enim sibi permisum esse i. lud line quo ad sui defensionem peruenire nō posset. l. ad rem mobilem. & l. ad legatum de procur. & hoc puto verum si non potest accusare inductorem, vt quia est talis qui accusari non potest, vel quia est iudex qui inquirit. Satis enim aperte patet q̄ suam defensionem prosequitur, non autem principaliter alterius offensionem. Ad quod bene facit q̄ habetur per Bal. in l. diffamari. C. de inge. manu. vbi concludit quod ille diffamatus dicitur reus, licet prius ue nit ad iudicium. Si autem statutum diceret quod non audiatur

Nellus de S. Gemi. De Bannitis.

datur etiam defendendo dicam vbi remisi sup. 62.q. in fin.
Retento themate in proxima.q.formato iudex contra ta
lēm bā: nūtum tulit iniquam sententiam. Quæritur. Septua
71. gesimo primo, tān durante banno bannitus possit contra di
rectum iudicem agere in syndicatu. Quæstio hæc etiam tracta
tur nād. ver gradum lepimum.allegato.sup.prox.q.in prin.
& ibi pro parte negativa allegatur, vt sñia conueniat verbis
statuti. de flumi l.1. §.non autem.in princ.ff.de admini. tut.
cum enim talis offendit potuerit, & ei ius siue ratio reddi nō
debuerit, legis auctoritate factum damnum sine iniuria dici
non potest. C.qñ h.c. sine iud.vindi.l.1.& 2.& de adul.l. graci
eus. & fortius q̄ licet in personam, licet in rem, cum quel
libet minima pœna persona sit maior quacunque reali.l.in
seruorum ff.de pœnis.Nec data securitas respicit hunc casū
sed illum solum pp quem erat bannitus. Et id tantum h̄ p
expresso.ff.si cer.pet.l.cum quid.& l.seruitutes. de lervi. & ge
neralitas securitatis restringitur ad cogitata. ff. de transacti.l.
cum aquil.& l. qui cum tut oribus. facit.l. nō est verisimile. ff.
quod met.cau.& de præcip.c. quia verisimile. & impunit si
hi qui non appellavit quia sententiæ consensisse videatur. de
re iud.c. quod ad cōsultationem. & C. de appl.hj qui ad ciui.
His non obstantibus toluit contrariū, securitas enim suspen
dit effectum banni, & sic hoc est quod ad sñiam daram for
tius ad dandam sed non bannitus iustæ securatus, vt sic fauo
rabile securitatis, verbum non restringatur. & quod sit fauo
rabile. facit. ff. de statu.bom.l.2. §.1.& insti.cod § fin. & quod
sit extendendum patet. ff. de consti princi.l.2.& C. de bo.va
can.l.2. & generalis securitas generaliter intelligenda .ff. de
publ.l.de pretio. & extra de priu il.c. quia circa. Item si q̄ cum
possit ferri iniqua sñia ad quid citaretur vel securaretur, cer
te superuacue contra. l. si prætor. ff. de iudi.contra.l.1.ad mu
nici. & l.1.C. de thesau. & ad quid grauatur in expensis ve
niendi. & litis. & aduocatorum, & in alijs contingentibus p
pter quæ expediebat potius non si curari. ff. de lega.2. & l. qui
solidum. §. etiam iudi. sol. iam tamen. §. in hac & quia bene
ficio iuuari debuit non decipi. ex de commo.c.1. ff. cod.l.in
commodato. §. sicut in fina. Nec obstat tempus securitatis
esse perpetuum & nulli diminutioni subiectum. in auct. cō
stitu. quæ de dig. §. illud ad quod facit lex, necessarios. §. 2. ad
Sillania. C. de his qui. vt indig.l. minoribus. Finaliter pro alijs
rōnibus & pro responsionibus ad contraria remittit ad au
torem qui fuit dominus Nicolaus Capocij. de vrbe, qui sic
soluebat contraria. Primo quod verba statuti locum habet
securitatem non data, alias non, vt patet in l. cōventionem. ff.
de pact. de legal.l. fi. ff. de dolo.l.1. §. non fuit. quæ leges volunt
hosti securitatem dari & datam seruari, & non seruantē pu
ni: i. & per hoc iudicet alijs rōnibus ad rōnem quod videatur
consensisse non appellando: iudicet, quod ibi non est verus p
tentus, sed fictus arg. de verbo. oblig.l. inter stipulantem. §. 1.
Præterea etiam dato quod esset verus, esset cum parte, ergo
sibi non præiudicat cum iudice. l. si vnuus. §. ante omnia. ff. de
pactis. Nec obster quod negligentia in uno preiudicat sibi in
alio quando agitur de eo. C. de his qui a non domi. ma. l. fin.
ff. de pec.l. quæ situm §. si anna. & de solu.l. stichum. & sic pro
pter negligentiam commissam contra partem repelletur,
ab agendo contra partem, vt C. de appell. auct. hodie. ego &
contra iudicem agendo repellatur, quia illa regula secundū
cum vera est, cum sunt duo remedii, quorum vnu est prin
cipale aliud accessorium. Tunc enim negligentia circa prin
cipale extenditur ad accessorium, sed in proposito erat duo
remedii principaliter competentia, quo casu negligentia in
uno præiudicat in alio.l.idem si res. ff. de alie. iudi. mutan. cā
fact. & l. si emancipata. C. qui admitt. ad bono. potest po. iun
cta præcedenti rōne, facit optime d. §. si annua. vult enim qđ
exceptio competens contra vnum non obster contra a ium
si exceptionis ratio ad alium non extenditur. Hæc decisio sa
pit æquitatem & habet iuris rōnem, quia cum iudex tenea
tur cum conseruare indemnum, vt dicam infra, patet quod
non dicitur effectuē agere, sed se defendere, & sic nō debet
repelli, vt supra prox. q. dictum est. & est etiam not. maxime
propter tria. Primo propter id quod dicit securitatem data
durare etiam tempore syndicatus.

In hoc tamen aduentum quod potest esse verum si fue
rit data pro eo tempore quo durabit qđ siue causa. Tunc n.
non intelligetur finita donec syndicatus duraret, tenetur em
iudex ad omne interesse, &c. l. si iudex. de var. & extraor. cog.
& sic ad soluendum condemnationem pro eo, & ppea quo
usque hoc sit expeditum causa durare dicitur. Si autem con
cessio fuisset temporalis nō haberet locum quod dictum ē.
Posset tamen tunc procurator mittere si causa patere, alias
nouam securitatem petere, vt dictum fuit in primo tempo
re parte. l. q. 3. Secundo notandum est pp id quod dixit Hostiē,
esse securitatem dandam, & daram seruari debere. De hoc di
cam in seq. parte huius temporis. q. 15. Tertio propter id qđ
voluit exclusum ab appellando excludi a potentia agendi

iudicem in syndicatu: facit quod habetur in l. 1. §. 1. ff. quod
quisque iur. de quo aliquid ibi per Bar. & in d.l. item si reus
plenus in disputatione sua quæ incipit, iudex propter im
prudentiam. vbi etiam tractat, an iudex possit conueniri ap
pellatione pendente, & ibi determinat q̄ nō cum ceteris limi
tationibus ibi positis per cum. Bald. tamen in l. si filius. ff. de
iudi. eo. casu dixit quod licet non possit agi ad totale interes
se, tamen potest agi, vt condemnetur ad conseruationem in
deminitatis arg. ff. de stat. liber. l. statu libero ratione. & l. ahe
nis. §. 1. de aqua plu. arcen. Pro quo etiam vide quod ipso no
in l. nouissime. ff. quod fal. tur. auto. est etiam no. pro lo. dicta
tum. l. C. de his qui a non do. ma. l. fin. & l. item si res. vbi tra
ctatur an negligēria in uno prejudicet in alio, de quo dic vt
ibi. & in l. 3. ff. vi bo. rap. per Bar. & vide. C. quod met. cau. l. 3.

72. Septuagesimo secundo queritur tān dictum fuit sup. part..
1. tēporis. quæstio. 6. quod quis potest banniri sub nomine
hæreditario, ant tunc stante dicto statuto quod querellæ ban
nitorum non audiantur. si bannitus sub nomine proprio re
pellatur ab agendo dicti statuti virtute.

In hac q. Albe. vbi supra q. 33. primo arguit quod nō. ff. de
adop.l. si pater. §. qui duos. & C. de dol.l. 1. In contrarium di
xit esse casum in c. aduerius. §. fi. de immu. eccl. sed certe c. il
iud nō multum facit. dicit enim, tentatio excōicationis lata
contra iudicem ligat etiam in officio successorem. At in p
posito agens nomine proprio centetur alius ab hærede. igit
non videtur q̄ sibi præiudicer. arg. ff. de his quib. vt indi. in
torem. ibi discreta enim sunt iura quamvis plura in eandem
personam devenerint. Puto tamen decisionē veram per no
in l. fi. C. de euict. licet enim quis teneatur de euictione vi h̄
res principalis venditoris, tamen agens nomine proprio re
pellitur, licet secus si quando teneatur ut hæres fideiustoris,
vt ibi, quæ lex non est alibi.

Et ideo ad propositum subtilius considerando. Aut quis est
bannitus sub nomine hæreditario ex delicto tñ vel cā p cū
commisso, vel commissa, sed forte ex ignorantia proprii no
minis, i. a latum est bannum, & tunc sine dubio agens no
mine proprio repellitur, arg. l. si quis in fundi vocabulo. de c
ga 1. c. cum alijs alleg. vbi supra. Aut forte ex forma statuti fuit
bannitus ob causam defuncti, puta ob debitum non solutū,
& taliter quod in statuto prædicto comprehendatur, & tuc
potest habere locum distinctio. d.l. fi. quia aut erat hæres f
ideiustoris, aut principalis vt ibi. Quid autem econuerso, vi
de quæ dicam infra q. 5. 2. in hac eadem parte. Ad l. turem
patet responsio. quia loquitur quādo nulla representatio ca
dit in scipsum, vt ibi. & l. polla. C. de his qui ibus ut indig.

73. Septuagesimo tertio queritur, tān bannitus qui vigore
dicti statuti repe. litur ab agendo, possit saltē per procura
torem agere? & videatur quod sic. quia quod per me non pos
sim per aliū possum, arg. ff. de in ius voc. l. quæ sitū de privi
cre. l. 1. §. si quis de transacti.l. & post rem. §. fi. & melius in l. an
tistius. in fi. ff. de acqui. hære contrarium vidi determinatum
quia licet possit procuratorem re. inquere. l. Papinianus. de
mino. non tamen poterit per illum agere, quia ipse idem ban
nitus agere videatur. Ita autem. §. gessisse. ff. de admini. tu. Itē
quia fraus fieret legi de persona ad personam. ff. de leg. l. con
tra legem. & ad mace. l. sed lul. & ita etiam refert Alber. vbi
supra q. 62 tenuisse lac de Are. ad quod alleg. etiam de admi
re. ad ci. perti. l. 1. §. 2. de spon. l. oratio. & de tut. & cur. da. ab
his. l. scire oportet. cum si. Ethoc est clarum alijs, frustratoria
eset denegato iuris vel audientiæ. l. 1. §. vñus de proc. non er
go potest per se vel alium agere stante statuto prædicto, &
ita verificatur q̄ dixit Guil. in Spec. de procu. §. ratione quo
que constituentis. ver. 1. vbi autem eset solummodo bann
itus bonis non confiscatis & dictis statutis non urgentib. non
prohiberetur procurator constituere, vt in iure supra in
contrarium alleg. secundum lo. An. in addi. Spe. in tit. de cessio
actio. §. 1. ver. illud etiam.

Vito quod bannitus non potest agere per procuratorem
74. quæro septuagesimoquarto, tān possit iura sua alteri cede
re, & sic cessionarius non repellatur. Hæc quæstio a multis
tractata reperitur, & quia quotidiana est libet aliquantulum
insistere. Primo enim lac. de Are. ff. de noua. l. doli mali. te
nuit indistincte quod non. & sic exceptio banni cessionario
obstare. l. in his. §. non debeo. & l. quod ipsi. de reg. iuris. Ad
dictam. l. doli respondet quod loquitur in delegatione. Ad
contrarium allegabat Dyn. l. si cum dotem. §. si patri ff. solu
mat. vbi pro patre deportato agit filia, sed ille tex. nihil facit,
quia ibi agit filia iure suo & nomine tuo, non iure vel nomi
ne patris, vt cod. tit. l. 2. §. 1. & l. voluntate. Ipse tamen Dyn. in
d. l. doli. & in regula, si quis in ius. distinxit. An fiat cessio ex cā
lucrativa & obstar et exceptio, an ex cā onerosa & non obstar.
l. apud celsum. §. de auctoris. & §. si quis autem. & §. si cum
legitima ff. de doli excep. Alb. de ghan. dicebat q̄ aut retinet
bona & valet celsio. Aut publicant & non valet cessio. ff. de c
dict. l. 2. & l. actione §. publicatione. §. pro loc. cum si. Aliqui
vt

et refert Guil. in Spec. de cess. actio. §. 1. ver. illud eritā querit. dicebant indistincte obstatre except. ff. ad Velleian. l. fi. A. iij. vt ibidem refert, dicebant quod aut sit cessio ex causa necessaria, & non obstat exceptio aut ex causa voluntaria & obstat. Hac enim non ambulant paribus, passibus. ff. de dam. infec. l. cum postulassem. de re. corum qui sub tut. vel cu. l. 3. §. 1. & de re iudic. l. fi. & refert Ioan. And. ibi, in addi. magna. Frid. de scal. disputando tenuisse cessionem indistincte valere & cessionarum etiam ex causa voluntaria & lucrativa agere posse. Ipse autem Ioan. And. ibi remittit ad notata per se in c. 1. de iure patro. l. 6. & super gl. penul. & relatis op. tactis in Spe. ubi supra tenet indistincte agenti non obstat exceptionem si cessionarius banniti cum bona publicata non erant agit suo nomine per iura ibi alleg. in glo. quae probant quod vitium personale ad successorem non transit. ff. de diuer. & temp. prescrip. l. an vitium. & C. de acq. posses. l. vitia. & extra qui mat. accus. poss. c. cum in tua. dicens considerandum esse, an virtutem insit personae & rei, & in re furtiva quando possideretur a fure. An rei tantum ut quando possideretur a bona fidei possessor. & tunc transit vitium in singularem successorem. Inst. de v. suc. §. furtive. An tangit actionem & personam, ut quando dolus interuenit in contractu. & tunc dicit procedere distinctionem causae lucrativae, & non lucrativae, ut in §. de aud. & §. si cum legitima. Vbi autem tangit personam tantum ut in casu nostro, tunc ad successorem non transit, ut supra ad l. 3. §. quod autem. ff. quod quisque iur. & de colla. bo. l. cū emancipati. Responderet quod ibi elatio erat inficta actioni, non autem personae tantum, ut in casu nostro, subdens etiam de successore vniuersali, ut dicam infra in vlt. temp. Bar. autem in d. §. si cum leg. tima. tenet op. Dy. per illa iura. & idem videtur dicere in d. l. doli tangens aliqua de narratis sup. in dis. Ioan. And. Sed Bald. in l. 3. §. si filius. ff. quod quisque iur. dicit quod aut bannum sequitur cessionem. & non obstat exceptio de quo dicam statim in q. seq. aut praecedit cessionem, & tunc aut ex persona statuti potest opponi exceptio actioni, aut personae. Primo casu excludit cessionarius. Secundo casu distinguit an habeant causam lucrativam, & repelluntur, an onerosam & non repelluntur. Et sic ibi effectiue loquitur op. Dy. Sed in l. p. diuersas. C. manda. dicit quod aut est bannito interdictus ipse actus agendi & tunc aut cedit ex causa lucrativa, & non valet: aut ex onerosa, & valet cessione, dum tamen cessionarius agat utili. Si vero bona essent confiscata, ideo non valeret cessione, quia cederet iura fisci non sua. ff. de cap. diminu. l. tutelas. Itē si poneres quod esset ei sola mansio interdicta, tunc non est dubium quod potest cedere, ut l. Papinianus exuli. & ideo ibi dicit quod exititij de terris suis pñt iura cedere & alienare, quia est eis interdicta mansio, sed secus esset si expresse eius interdicta alienatio. allegat pro singulari text. in l. de pollicitationibus. ff. de polli. Idem tamen Bal. altius hanc materiam tractans in quadam sua disputatione quae incipit. Statuto cauctur quod fenerator dicit quod aliquando iniquitas inept actioni & agenti. aliquando agenti & non actioni, aliquando neutri. De primo ponit exemplum in eo qui inducit aliquem per dolum, ut sibi promitteret, & deinde actionem cessit.

Et isto casu dicit repellere cessionariū nulla facta distinctione, quia actio eius cessa est. Nec potest tunc dici quod vitium purgetur per cessionem. Exceptio enim reo competens sibi in uno auferri non potest, ut not. in d. c. si cum legitima. & arg. ff. de pact. l. fi. mand. l. si mandauero tibi. in princ. Exceptio ergo doli commissi circa actionem cessam obstat cessionario ex quacunque causa. d. l. in his. §. non debet. & l. quod ipsi. quod intelligit verum quando actio est infecto propter dolum proximum, & immediatum, secus si esset vitium in quodam perambulo, exemplum: dolo induxi scriptum hereditatem ad recipiendum hereditatem quam ego ab intestato adiui, & cessit actionem hereditariam in qua nullum erat. Et ideo non ob. cessionario exceptio ut d. §. sed cum legitima. & §. seq. Secundo casu quando inept vitium agenti & non actioni, ut in excōicato & bannito. Primo videtur tenere op. Io. prædictam quod vbi cessione non sit simulata indistincte non ob. exceptio cessionario non sequens distinctionem Dy. & Bar. quin statutū videtur suspendere actionem ad tempus, id est donec duret bannū vel excōicatio. & idem debet operari temporalis suspensio pendente tempore quod operatur exclusio perpetua. de condi. inde. l. sufficit. & d. l. si tibi manda. in princ. & hec ratio ita concluderet contra agentem ex causa onerosa, sicut contra agentem ex causa lucrativa. Finaliter tamen videtur tenere op. Dy. & Bar. quia causa onerosa est favorabilior lucrativa. ff. de his quae in frau. cre. l. fi. §. 2. & no. inst. de act. §. si quis in fraudem. quod dicit esse verum, nisi illa cessione ex causa lucrativa fiat ex necessitate, ut quia heres excōicatus vel bannitus cessit legatario actionem legati nominis. Sed isto casu non est dubium, quia legatarius etiam sine cessione, ageret. l. ex legato nominis. C. de leg. Sit ergo in hac materia conclusio quod aut bona sunt publicata, & non valet cessione iuriū an-

tiquorum. Aut non sunt publicata, vel sunt, sed ceduntur iura postea quæ sita. & tunc aut bannitus cesserat ante bannū & dicam in seq. q. Aut cedit post bannum. Tunc aut cedit ex necessitate, ut quia cedit tideiussori, quia ei soluit vel ex alia causa necessaria, & tunc similiter non obstat exceptio per ea quae allegata sunt supra in prin. q. si autem sit cessio voluntaria, aut sit ex causa lucrativa, & ob. exceptio aut ex causa onerosa, & non ob. agendo utili actione nomine suo, nisi probet in fraudem factam. C. man. l. pc. cum si. Si autem ageret directa nomine cedentis obstat exceptio per ea quae hic dicta sunt, & sup. prox. q.

Prædicta autem locum habent in cessione iurium. In cessione vero siue in translatione dominij dicit Bal. d. l. si cū dom. §. si præter. quod non repellit, quia imediata causa agentis. s. dominum est sine vitio. gl. est ordinaria secundum cum in d. l. si cum legitima, non intelligas quando simpliciter ceditur rei vendicatio, quia tuas erit idem q. supra secundum no. in tit. de cessio. ac. §. ex præmissis. ver. Item quod si mihi vbi videatur maxime in addi. lo. And. quid operetur cessio rei vendite, quibus adde. l. si eius. & quod ibi not. ff. ad trebel.

Succesiue, septuagesimoquinto qro † quid iuris quando cessio præcessit bannum, an tunc cessionario agenti post bannū obstat exceptio. Bal. in l. 4. §. si filius. st. q. quisque iur. dicit quod non obstat exceptio, q. quidam dicunt procedere secundum dist. quae habetur in l. post contractum. ff. de don. quod esset verum in casu in quo ex forma statuti alienatio & cessio redderetur nulla ipso iure, quia tunc cessionarius repelleretur quasiagens sine actione. l. si pupilli. §. videamus. deneg. gest. & l. non putavit. §. non quæquis. ff. de contratab. & idem si ex alia causa esset cessio nulla secundum not. in l. ab Anastasio. & l. per diuersas. C. manda. & l. fina. C. ne li. po. Si autem cessio habet sua substantialia, & statutum non annulat eam cum necessaria sit revocatoria quando facta esset in fraudem, cessionarius non posset repellere a debitore opponente ex iure fisci. l. his consequēt. §. 1. famili. hercif. & l. 2. si ageret vestig & quod ibi nota. & l. si cum seruū. per Cyn. C. de ser. fugi. per Bar. in l. 1. ff. de except. rei iud. non ergo obstat exceptio banni superuenientis quod est certum si agat utili. Sed dubium esset an sibi obstat agenti directa, rōne cedentis q. l. qui stipendia. cum ibi no. de procu. & per ea quae dicta sunt sup. 73. q. Puto tamen quod etiam tunc non ob. exceptio, q. talis directæ exercitum transit sine aliquo vitio, arg. ff. de deser. expor. l. si minor. & q. not. in l. plurib. §. & si placeat. per Dyn. & Bar. de verb. obli. & hoc ideo quia agit in rem suam cessionarius. Facit C. de dona. l. illam. & quod habetur in l. si quidē per doct. C. de act. & oblig.

Septuagesimo sexto queritur, † viso quod p. alium aliquem agere potest & aliquando non, an possit pro alio procuratio nomine agere. Puta Titius fuit factus procurator a Sempronio non bannito, an repellatur virtute dicti statuti quod banniti non audiantur. hæc questio examinatur per Alberi. ubi sup. q. 62. Cuius verbaliter hinc inserere propter questionis utilitatem & aliqua pulchra dicta Dicit enim primo uideretur q. audiatur & non obstat exceptio arg. inst. de except. §. fin. Item quia non dicitur hic audiētia dari uel ius fieri, sed ei cuius est procurator, quia dicitur dominus agere per procuratorem st. quod ui aut ui clam. l. denique. §. fi. & l. seq. & ff. de p. cur. l. a. & secundum hanc determinationem intelligitur. l. nō solum. §. pe. st. de iniur. & ad hoc. arg. ff. de do. except. l. si procurator. in princ. nisi occasione ipsius litis datum foret sibi bannum quod fieri potest de iure, ut ff. si quis ius di. non ob. l. 3. §. 2. tunc enim non audiretur nisi primo exiret de banno, ut ff. de dol. except. l. apud celsum. §. queſitum. & l. si procurator 2. rñ. & quod alias admitti debeat. & statutum est odiosum, & ideo restringendum, ut ff. de libe. & posth. l. cum quidam. & ita in hac q. quidam sentiunt. & pro hoc. ff. de in ius voc. l. queſitum. Alij dicunt bannitum etiam pro alio non admitti ad instar excōicati. ut extra de prob. c. post cessionem. Itē quia statutum indistincte dicit non dari audientiam banniti nec distinguitur an agat proprio nomine uel alieno, ergo indistincte intelligi debet. ff. de seru. urb. l. si seruitus. cum concur. Item quia quod ei non detur audiētia inducitum est in honorem prætoris sicut & edictum. de postulando quod p. hiber certas personas postulare. ff. de postu. l. 1. qui. ex cau. ma. l. sed & si prætorem. §. sed & si dum. ideo sicut nullo modo concediut postulare ei cui ab edito denegat, ita & hic. Item bannitus qui pro se non admittitur multominus admittitur pro alio. nec ob. similitudo. ff. de postu. l. 1. §. j. & 2. & C. cod. tit. l. nemo. nec ob. q. arguit de patrono ad bannitum quia q. bannitus non audiatur est de iure municipalis, q. ē cōmunc ius ipsius ciuitatis, q. aut libertus non uocet in ius patronum. sine venia est priuilegium ipsius patroni. in aucten. de non alic. §. si vero. dc testa. mili. l. cius. & pro ista parte bene facit. ff. de pe. l. mors. circa princ. De facto obtinuit q. pro alio audiatur, maxime per Iquæsum. de in ius uoc. & quia alte-

Nelli de S. Gemini. De Bannitis.

alterius odio a' ins grauari nō debet C. de inoffi. test. l. si quis in suo, & quia bannitus non videtur agere vel audiri, sed do minus qui per alium agere videatur. vt in d. l. mors no. lac. de sare. & istam partem puto veram. Ad q̄ facit ultra prædicta, quia filius famil. in iudicio esse non potest & intelligitur suo nomine, vt l. f. s. necessitate. st. de bo. que lib. pōt enim esse p̄ curator. de procu. c. qui generaliter lib. 6. licet glo. aliter dicitur in d. s. necessitate. non obſt. c. post cessionem. de prob. quia loquitur in excommunicato qui perdit perceptionem sacramentorum, & cōmunionem fidelium. de except. c. 2. de sent. exco. p. c. que bannitus non perdit, ut certum est. & sic de vno ad alium non arguit secundum Bar. in sua disputatio ne, in ver. 1. est uidendum, & dictum fuit supra hac eadē parte. q. 4. Aduertendum tamen quod hoc est verum quando agit nomine alieno, & ad alterius utilitatē. Si autem ageret nomine alieno, & ad sui utilitatem, securus esset, ut pura, quia esset procurator in rem suam. l. 1. s. in propria. si quando appel. non sit. & C. de procu. l. qui stipendia. Si autem statutum diceret q̄ non audiatur, in aliquo suo iure non haberet qō dubitationem. l. 1. s. vñus. C. de procu. l. nihil. & l. neque. & l. quis. Prædicta vera si fuit factus procurator post bannum, si autem fuisset antea constitutus repeleatur non virtute statuti, sed quia præsumetur reuocatus propter mutationē status, vt l. si cum cornelius, & l. cū quis st. de sol. cum ibi not, & p̄c Bar. in h. post litem. st. de procu.

Dicatum fuit. supra hac eadem parte. q. 37. q̄ bannitus pōt ab intestato succedere de iure communi. Modo Septuagesi 77 quo septimo queritur. t̄ bannitus succedit Titio non bannito stante dicto statuto q̄ banniti non audiantur, dictus bannitus adit hæreditatem, & vt h̄res Titij agit contra Sempronium an ei obſter exceptio banni? Alb. vbi supra q. 49. arguit primū q̄ non ob. exceptio, vt consequatur ex persona alterius q̄ per te habere non possit. st. que res pig. ob. latisto. & de fal. 1. s. 1. determinat contrarium, & ita dicit. suis obſtem, vt sic sibi obſter exceptio in iure postea queritur. st. de 2 di. inde. l. si non tortem. s. si filius. ad. maced. l. sed Iulia. s. 1. rem. amo. l. & ideo. & C. de bo. mat. l. 1. In contrarium facit. st. de except. l. modestinus. vbi habetur q̄ agenti iure hæreditario non opponitur exceptio ex persona propria. & idem probatur in l. quidam cum filium. versi. quare st. de verb. oblig. Putto tamen dictum Alb. verum quia exceptio banni est exceptio, que respicit personam & in illa tantum verificatur si p̄ suo iure agit, vt supra. q. prox. qualitercumque ergo ius suum sit, & ex quacunque causa verificantur verba statuti. Et ideo etiam ex iure hæreditario agens repellitur cum vnicum sit effectum patrimonium. st. de priu. l. cre. l. pater, & de vulg. & pupill. l. sed & plures. s. si filio. l. modestinus. & l. quidam cum filium. loquuntur in exceptione reali. s. rei iudicata in qua inspiciuntur non solum persona, sed causa. l. cum queritur. & l. si mater. s. eandem & l. & an eandem. st. de except. rei iudi. Et ideo licet illeg nomine proprio succubuit, postea vt h̄res alterius agat, & sic est diuersa causa cessat regula illius except. quia licet dici possit eadem persona, in auct. de iur. iur. a mo. p̄f. s. t. nouitamen concurrit identitas cause. Et sic sibi nō obſt. exceptio. Quod est verum nisi veniendo iure hæreditatio yeniret ad impugnationem sui facti proprii. & a' le facti. Typc. enim si agat iure hæreditario obſtat sibi exceptio ex persona propria. vt d. s. si filius. & d. l. sed iul. s. 1. de quo tamen articulo scilicet in genere au agenti iure hæreditario obſt. exceptio ex persona propria, vide in d. l. modestinus. per Bar. & quod ibi not. in l. post legatum. s. st. his. de his quibus ut inq. & vide quod not. in Specu. de sen. & his que ipsi sunt se. s. s. ver. quid si procurator. vide etiam quod habet in l. f. C. de cui. Econuerso vero agēti iure p̄tōrō an ob. exceptio ex persona eius cuius est h̄res etiam banni, examinabitur. inf. in ultimo tempore par. 2. q. 4.

78 Septuagesimo octavo queritur t̄ bannitus ex forma statuti non potest sua bona in alium transferre. Quidam vñdit vel aliter alienavit quādam sua bona & promisit exinde ad yō. iunctam emitoris facere instrumentum cum clausulis consuetus, dcinde antequam faceret instrumentum bannitus fuit & taliter quod in statuto continetur. Queritur an possit facere instrumentum p̄dictum, & valeat non obstantibus banno & statuto pro huius questionis decisione sciendū est quod Richar. de sal. disputauit questionem in terminis infra scriptis, Lege prohibetur partialitatis causa relegatum aliquid transferre v. l. alienare de lu. Relegatus dicta causa ante relegationē dederat & locauerat pro decem annos rem ad francandum in quinquennio pro quingentis, hoc acto quod sub pena teneatur locator & dator in termino p̄dicto francant, facere instrumentum venditionis. Queritur quid iuris de p̄fectione contractus & poena, & post multas prolixas rōnes primo ad affirmatiuam, secundo ad negatiuam, soluit hoc modo. Pro parte affirmativa quod possit facere instrumentum, & si non facit p̄na committatur. Primo propter verbū dederat, de cuius na-

tura, & significatione est dominium transferre. ff. de condit. obſt. cau. l. f. de verb. obli. l. ubi autem. s. f. insti. de actio. s. sic itaque. Secundo pp copulam, & dum subiicit thema & loca uerat, de cuius copula natura & significatu est ponere dūera & augere præcedentia. ff. de leg. 3. l. ea tamen adiectio, & no. super rub. ff. de iur. & fac. igno. Tertio per l. sub conditio ne. st. de sol. vbi rei uel pecuniae date transit dominium immediate. Quarto per propriam significacionem huius dictio, ad, quae est vt inducat modum, sed rei duxit uel modo ab initio transit dñnum. l. necessario. s. si pendente. de pericu. & cōmo. rei uendi. & no. C. cod. titu. l. 1. Quinto perl. sicut s. inter dum. & l. cum vendere. ff. loca. Sexto quia res fuit cōlūmata, ergo videatur tunc transisse dominū. ff. loca. l. in nau. & locatio tuos notissimos terminos excedere. argu. ff. depositi. l. lucius. Nec obſtar quod rei suae non teneat conductio. st. locati. l. qui rem. & l. ad probationem. & ff. depositi. l. qui rem. & de regu. iur. l. neque pignus in f. cum simi. quia illud uerum est ab ignorantie uel etiam scientie respectu dominij. Seda scientie respectu positionis, que nō est sua sic, ut patet expressio. ff. de acq. pos. l. si rem aliquam, sed posse illi sic locata non transierat. C. de præsc. 30. anno. l. male agitur. ergo a loci te eius respectu conductio tenebat, dominium atem sine positione bene potuit transire per l. si fundum. de fund. vel pōt diciquod conductio rei pleno iure propriè non tenet, sed hic non est pleno iure propria conductientis, argu. si ff. quod metus cau. ad. metum. s. uolenti. C. de donatio. que sub mō. l. 1. C. quod metus cau. l. 3. cum si. Septimo per ne. l. bum ad frā candum de cuius significatione op̄ scire esse francare, id est liberare. quasi dicat quod transiit dominium, sed non francum. Pro parte autem negatiua etiam pro solutione adducitne videatur laicis quādam iniquitas, ut in f. no. glo. C. de transactio. l. si maior. Secundo quia hoc esse duplex improprietas. secundum quod rei locata transierit dominium, & tā naturam locationis. ff. loca. l. non solet. & quod. cōdem in omnino rei proprietate teneret locatio contraria. neque pignus. cum similibus supra al. egatis. sed duplex improprietas in eo admitti non debet. C. de dotis promissi. l. 1. cum similibus. l. 1. manda. l. si uero non re. secundo uel tertio responso. ff. de cōdi. & demonstratio. l. si mulieri & Titio. Tertio quia unum de copulatis transit ad naturam alterius ff. de fund. instruci. l. scī. s. gaio. Sed hæc copula dederat & locauerat, ergo datio trahitur ad naturam locationis, ut sic dominum non uā seat, ut est clarum. ff. locati. l. 4. ubi uide calus ibi dedisset uē, & arg. eo. tit. l. si uno in prin. Quarto quia si aliud sumere uēt esset contrarietas & incompatibilitas cōtra i. Titij. ff. de cōdi. insti. Quidam quia quod dupli iure potest summi in dubio dēt intelligi, prout caret uitio. ff. de legibus. l. in ambiguo & pro socio. l. merito. ubi praesumitur quis facere iure licito & non illicito, sed ubi a tempore locationis transiit dominium non possit dari pensio propriè a modo nisi de p. etio quod ad terminum est soluendum, & sic induceretur in contractum usurarum officium, & reprobatum, ut habetur. C. d. usur. auct. ad hoc. & in auct. de eccl. titu. s. 1. & solet not. C. de summa trinita. l. 1. nisi dices quod non uenirent ratione fructum & interesse, sed ceriē hoc non posset, cum ille sit in morte ratione dilationis sibi data, ut l. lecta. si certum pet. & fructus inde percipiat quia dominium transierit. Sexto per l. quār. s. f. ff. loca. ubi rei astimata locata non transiit dominium si est species, sed periculum transit, & non est emptio, sed quasi emptio. Nec obſt. l. in nau. quia ibi loquitur de conductore operarum qui potest transferre dominium rei in qua opera debet p̄stari, si detur ad pondus vel numerum ut reddatur non idem in specie, sed in genere, quod cum dato recipiat functionem uel aliter, ut ibi not. quod non est in proposito, & uidetur equior & uerior per d. s. f. Finaliter soluendo derisiue dicit, ego utor tali distinct. quod aut cōstat quod ab initio transferre uoluit, aut quod noluit, quia in cōtractibus inspicitur magis uoluntas quam herba. l. etiam. C. de iur. dō. cum si. Aut est dubium, & tunc aut uendebat, sed paciū apponitur, ut donec pretium soluat certa mercede conductum habeat, & obtineat prima pars. s. affirmatiua per d. l. sicut. & l. cum uenderem. Aut ab initio locabat, sed cum pacto quod francari deberet, ut in casu nostro, & tunc obtinet alia pars. s. negatiua quasi translatio uel alienatio facta non fuerit ab ini: io, sed debeat fieri demum cum erit facta francatio. sed tunc uenit ad inhabilitatem, ergo si recte uideatur fuisse in casu nostro non ob. l. sub conditione, quia ibi solutio fiebat pure, sed effectui & cessioni in solutum adjictebatur cōdītio. hic autem locatio fuit pura, & eius natura nō erat translatabilis dominij, ut sup. ibi ergo transit dominium hic non, sed ius locationis, ut ibi.

Vides ergo quod ubi ab initio ex contractus transiit dominium non obstante statuto poterit instrumentum facere, & si nō facit in poenam incidit. Vbi autem non transit dominium, ius est, obstante statuto, nec ob. q̄ illa uideatur alienatio necessaria

cessaria & sic statuto non comprehendatur. de contrahen.
emp. l. fistu. as. §. i. de re eo. l. magis puto. §. sed si tempore. &
C. quando decre. op. non est. l. i. quia haec res ex forma statu-
tari est reducta ad impossibilitatem. ff. ad le. rho. de fact. l. si
vehenda. §. idem iur. & loca. l. insulam. Secundum ergo dist.
predicatam in terminis in princi. q. propositis. Aut fuerat trans-
latum dominium, vt quia uendens receperat pretium uel fi-
dem de eo. ff. de contrahen. emp. l. q. uendidi. C. de re. uen.
l. inciule. & q. utrobius habetur, & in l. procurator. §. sed
si mercem. ff. de tribut. & l. quidam fundum. ff. de in rem ver.
& sine dubio non obstante statuto poterit instrumentum
facere, quia tunc non alienat, & sic non habent locum verba
statuti. si uero dominium non fuit translatum, secus esset. Sed
haec pars secunda est mihi dubia cum sit alienatio necessa-
ria per dicta iura, & l. alienationis. ff. fa. her. nisi dicas quod illa
promissio presumatur in fraudem statuti facta q. est veru
concurrentibus his quae habentur in l. post contratum. ff. de
do. in l. si ventri. §. si de pri. cre. & C. de bo. dam. l. si quis post
hac. Licet autem haec decisio conferat ad materiam, tamen
magis placet per ea quae dicta sunt supra circa cognitione
contraq. an sit uenitio an locatio, & quid importent illa
verba ad francandum. Pro qua tamen materia recurrente
est ad latius & clarius no. per Bar. in dispu. sua quae incipit, pu-
blicanus. quae saltem in effectu habetur in l. cotem. §. qui
maximos. ff. de publ. Sunt & not. supra dicta pro materia. l.
qui rem. C. loca. & si rem aliquam. ff. de acquir. poss. de quo
ibi per Bart.

79 Septuagesimonono. † Stante dicto statuto q. bannitus
non audiat in aliquo suo iure quod ostensum est non tolle-
re defensionem vt hac ea parte. q. 62. Quæritur Titius agit.
Sempronium bannitus, dat libellum, & facit eum citari.
Sempronius bannitus comparuit, & suas exceptiones oppo-
suit, quibus visis Titius agens vult a lite tantum desistere. sed
Sempronius vult quod procedat per auct. qui semel. C. quo.
& quan. iu. & per not. in l. edita. C. de eden. An audiat bani-
tus quasi uideat impugnare & agere. Dicit Iac. de ra. in l. si li-
bertus. ff. de in ius. voc. quod bannitus auditur quia dicitur
se defendere. Albo. vbi supra q. 60. idem sequitur dicens me-
lius probari eo. ti. de in ius voc. l. libertus a patrono. & extra
de re scrip. c. r. lib. 6.

Certe meo iudicio haec q. paruam habet dubitationem.
fm enim. not. ex dict. l. edita. & auct. qui semel. semper con-
tentus auctore negligente reus est. & tō siue differat aduersa-
rius ut l. properandum. §. & si quidem. de iudi. siue renuntiet
taliter q. sibi non liccat fm no. in dictis iuribus, & in l. post q.
liti. C. de pact. semper bannitus ut reus audiendus est. Faciūt
ea quae dicta sunt supra hac parte. q. 68. 19. & 70. Si autem bani-
tus illo non agente vellet quod iudex pronuntiaret exce-
ptionem sibi competere per not. in l. si finita. §. eleganter. ff.
de dam. infec. ff. de fidei. l. si contendat. de lib. leg. l. aurelius.
§. centum. & C. qui bo. ce. pos. l. 3. forte non audiretur, tum
quia prouocans est non prouocatus, ut dictum fuit supra q.
64. tamen quia implorando officium iudicis interuenit in iu-
dicio, ut dictis iuribus, non autem excipiendo, & sic tenetur
libellum offerre, & per consequens auctor est ut habetur in l.
1. ff. de eden. & per Bar. ff. de iuri. om. iud. l. 1.

80 Circa eandem materiam. 80. quæritur † stante statuto q.
laudum habeat executionem paratam, & similiter instru-
tum guarentigie habens certum terminum. Titius habens
in istum guarentigie vel laudum contra Sempronium habet
executionem, ante illam factam bannitus est, bonis eius
non publicatis. dictum fuit. q. 5. q. perdit beneficia statutorum
sue ciuitatis. An nullo modo disponente bannitus audiiri
non debere, poterit pone per procuratorem virtute dictorum
iurium incipere ab executione secundum formam dictorum
statutorum. Haec quæstio est disputabilis, sed omissa disputa-
tione ne prolixior sim quam promiserim succincte me expe-
diat. Præmitens primo q. de iure coi talia non habent pa-
ratam executionem. C. de execu. rei iur. l. 1. ff. de suspect. tu. l.
3. §. tutor. sed a iure statutorum tale traditur beneficium
vt habetur in laudo. in l. 1. C. de arbit. & quod ibi per doct. in
guarentigia habetur per Iac. de Arc. in l. cum quasi. §. si plu-
res. ff. de fidei. lib. ubi gl. fin. secundum eum dicit q. illud q. fa-
cit finia facit legis potestas, ex quo ipse ibi dicit q. sicut finia
habet executionem, ita instrumentum guarentigie: hoc etiā
sequitur Cy. in l. una. de confes. Bar. tangit. in l. proinde. in fi.
ad l. aquil. in l. 1. de eden. in l. 1. ju. sol. & in l. 2. C. de sen. quae si-
ne cer. quant. beneficium ergo executionis traditum guar-
tigie no. est de iure coi, sed de iure statutario. Item præmit
q. non est beneficium quod de necessitate tradatur illi instru-
mento ex quo natum est, sed potest etiam sine illo beneficio
in exercitum alias iudicium deduci. l. intra dies. cum ibi no.
ff. de iudi. & in c. de iudi. Res enim iudicata habens execu-
tionem a iure communi per no. in l. a diuino pio. per totū, &
C. de execu. rei iudi. potest per uiam actionis etiam iniudi-

ciuum deduci, licet possit per officium iudicis etiam intenta-
ri. C. de arbit. l. cum antea. C. de reb. credi. l. auctori. l. miles. §. iu-
dicati. ff. de re iudi. cm. not. per Bar. in d. l. intra dies. Sic ergo
est in instrumento guarentigie & laudo, vt etiā patet ex not.
in l. plane per Bar. ff. quod cum. fal. tu. auto. vbi patet per pres-
criptionem remanere ipsum ius ordinarie agendi. Præmit
to etiam quod donec illud in istum fuerit executioni manda-
tum non dicitur facta executio, ut habetur plene & not. per
Bar. in l. is qui. ff. quib. ex cau. ma. Ex his inferitur quod cu. res
reducta sit ad casum a quo non potest accipere & simus in re
non perfecta virtutem ipse contractus, utl. quia in eum. ff. ad
leg. aquil. & de fidei. l. uranius. & per Dy. & Bar. in l. plurib.
§. si placeat. de verb. oblig. Pro qua decisione facit quod in
his quae respiciunt ordinem iudicij inspicitur iudicij locus, vt
habetur in l. 1. C. quem. sc. ap. & plene per doc. in l. cu. & os popu-
los. de sum. trin. ergo & tempus iudicij. arg. l. vinum. si cer-
pet. & ff. de trit. l. in hac. Ex hoc satis colligitur ex no. per Bar.
in extra ag. qui sint ribelles. super verbo, rebellando. Si autem
executio suisset ante bannum facta etiam secundum quod
Bar. intelligit factam esse in d. l. is qui. nullatenus propter bani-
num uitaretur, vt d. §. & si placeat. Item si instrumentum es-
set factum taliter quod valeret de iure statutario, & non de
iure communi non uitaretur ex banno superuenienti, quia
iam perfectum erat, & quia quo ad solennitatem actus inspi-
citur tempus ipsius actus confecti sicut locus, vt in iurib. præ-
dictis, sicut est in si. no. per Bal. in d. l. cunctos populos. iuxta fi-
dum tractat de solennitate probatoria ipsius actus. licet autem
in prædictis ipse bannitus perdat beneficium statutorum, no
tamen idem debet esse in herede. de quo dicam in ult. temp.
parte. 2. q. 15.

Rubrica de his quae per alios fiunt in præiu-
dicio bannitorum.

Supereft expedita prima parte

huius secundi temporis, vt ad secundam perueniat, quae vt
ex diuisione in prin. huius temporis posita patet, tractare de
bet de his quae per alios fiunt in præiudicium bannitorum: &
vt ordine præmisso procedatur. Præmitto primo rubricas fi-
ue titulos quoniam quae in hac parte examinare continget.

S V M M A R I U M.

- 1 An subripiens re bannito possit ab eo ad restitucionem rei conueniri.
- 2 An ualeat statutum quod excludit bannitum etiam a defensione.
- 3 Si bannitus non potest opponere exceptionem præscriptionis, an illam possit eius fideiussor opponere.
- 4 An conreus debendi conuentus a creditore post terminum præscript. repellatur ab excipiendo de præscriptione ex eo quod intra terminum præscriptionis bannitus fuit eius conreus. Et sic sit interrupta præscrip-
tio etiam contra non bannitum. Et sic in hac examinatur an ualeat statutum minuens tempus præscriptionis & materia l. f. C. de duo. reis.
- 5 An si agatur contra bannitum qui non potest se defendere & taliter quod ex narratis apparet præscriptionem esse decursam iudex a seipso possit de præscriptione obijcere & agentem repellere, & in hac latisse-
me examinatur uirtus præscriptionis.
- 6 An stante dicto statuto bannitus agens contra bannitum possit contra exceptionem quod non debet audi, rireplicare quod ille non potest excipere.
- 7 An stante statuto quod bannitus possit impune offendere, possit impune occidi.
- 8 An bannitus nondum registratus dum registrabatur potuerit offendere & etante statuto bannitum & registratum possit impune offendere.
- 9 Si fuit registratus & fuit sumptum bannum legitime, deinde causaliter registrum fuit combustum, an possit impune offendere ostendo sumpto.
- 10 An bannitus qui potest impune occidi possit occidi impune a filio, natali, seruo, uel liberto.
- 11 An occidens bannitum auctoritate statuti peccet in foro conscientia.
- 12 An excusat occidens bannitum ad instantiam inimicorum eius & pro pecunia.
- 13 Quid iuri si uolens occidere bannitum intravit per muros ciuitatis & eum occidit.
- 14 Si accusatur occidens bannitum an possit per procuratorem opponere quod occidens erat bannitus.
- 15 An bannitus possit impune occidi pendente securitate sibi data libere veniendi &c. Et in ea plene tractatur de materia securitatis.
- 16 An bannitus qui pendente securitate non potest offendere perdat illud be-
neficium si committit graue maleficium, & sic possit impune occidi.
- 17 Si cauetur statuto quod capiens bannitum habeat centum a communis,
an debeat habere si ille captus habeat securitatem.
- 18 An premium quod datur capienti bannitum debeat diuidi inter eum & fiscum.
- 19 An capiens bannitum debeat habere expensas quas fecit in capiendo.
- 20 Si sunt plures capientes bannitum an debeat eum unicum premium inter emnes an plura.

21 Stante

Nellus de S. Gemin. De Bannitis.

- 21 Stante statuto quod dat quinquaginta capiēti bannitum in pecunia, & centum capienti bannitum in persona, bannitus in mille, quæsi non soluerit intra mensem intelligebatur bannitus in persona, fuit intra mensem captus & præsentatus, deinde clapsus est mensis & nō soluit. Quæritur quod premium debeatur capienti.
- 22 An potestas qui ignoranter capit exbannitum debeat habere præmiū quod datur bannitum capienti.
- 23 Vno statuto cauetur quod capiens exbannitum habeat centum, alio statuto cauetur quod homines de villa teneantur trahere ad rumorem, & capere malefactores & exbannitos. Quidam iuit ad capiendum Titum sciens eum bannitum, & cum Titus fugeret eleuauit rumorem propter quod homines de villa insecuti sunt eum, & illum ceperunt queritur an alicui præmium debeatur.
- 24 Stante eodem statuto Titus sciens Gaium bannitum ignorans tamen statutum capiit Gaium & potestati præsentauit, queritur an debeat habere premium.
- 25 An sit necesse probare quod occidens bannitum sciebat illum esse bannitum.
- 26 An occidens unum quem credebat esse Titum Ioannis bannitum, & erat alius homo excusatetur propter statutum, vel non, & qualiter puniatur.
- 27 An universitate bannita quilibet de universitate offendiposse.
- 28 An liceat occidere bannitum captum a familia potestatis.
- 29 An priuatus accipiens bannitum in alterius territorio præmetur virtute unius statuti, an uero puniatur uirtute alterius statuti.
- 30 Quid in officiali capiente bannitum extra territorium, an possit execu-
tio nem facere, an uero teneatur eum relaxare.
- 31 Quid si talis bannitus indebet capi a priuato uel a familia in manibus capientis occidatur.
- 32 An quis possit occidere bannitum in manibus priuati qui cum licite ce-
perat uirtute statuti eum premiantis.
- 33 An captus in confinio territorij duarum ciuitatum, ita quod dubium sit in quo territorio captus sit, poterit iuste capi uel non, siue a priuato siue ab officiali.
- 34 An contra bannitum licite captum possit fieri execu-
tio sine novo pro-
cessu.
- 35 Quid si uno statuto cauetur quod ante quam bannum detur debeat quis ci-
tarri certo modo, alio statuto uel eodem infra cauetur quod banniti pro
homicidio capti, statim sit execu-
tio, etiam si solenitas statuti non sit seruata, an non facta citatione dicto modo debeat bannum executioni mā-
dari.
- 36 An bannitus ex una ciuitate captus in alia illa confederata possit sibi ius
stificari secundum tenorem banni.
- 37 An index laicus debeat tractare tanquam bannitum laicum bannitum
ab episcopo.
- 38 An retinens bannitum in priuato carcere excusatetur a pœna uirtute sta-
tuti permittentis offendere bannitum.
- 39 An statutum prædictum quod permittit occidi bannitum habeat locum
in femina bannita.
- 40 Si cauetur statuto quod uiri bannitarum debent expelli de ciuitate, an
e contrario uxor banniti sit expellenda.
- 41 Cauetur statuto quod familia banniti expellatur de ciuitate an sit expel-
lenda uxor.
- 42 An statutum disponens quod filij bannitorum expellantur de ciuitate co-
prehendat filias.
- 43 An stante tali statuto comprehendantur non legitimi.
- 44 An tale statutum locum habeat in filiis matris bannite.
- 45 A interficiens bannitam prægnantem sit excusatus uirtute statuti per-
mittentis occidi bannitum.
- 46 An committens adulterium uel stuprum cum bannita per uim ueniat pu-
niepus, & quid si uoluntarie.
- 47 An in uxore banniti non bannitam possit uirtute dicti statuti licite com-
mitti adulterium, & sic non possit accusari vel inquire.
- 48 An repertus cum armis prohibitus reddiens ab occidendo bannitum pu-
nitur uirtute statuti prohibentis talia arma portari.
- 49 An volens occidere bannitum possit bannito aliter euadere non ualente
impune occidi.
- 50 An bannitus pro homicidio propter quod insurrexit rumor in ciuitate cō-
tra honorem & statutum ciuitatis possit offendere virtute statuti acrius per-
mittentis offendere bannitum, qui facit contra honorem & statutum ciuitatis quam alios bannitos.
- 51 Dictate statuto quod bannitus pro amputatione membra possit occidi. An
bannitus pro amputatione digitii comprehendatur in dicto statuto, &
ibi de alijs membris. & de membro arido.
- 52 Quando quis dicatur bannitus pro cicatrice ut sic statutum de eo loquēs
verificetur.
- 53 Quando quis dicatur bannitus pro percusione sanguinolenta.
- 54 An bannitus pro eo quod insultauit & percusit possit offendere tanquam
bannitus pro insultu & etiam pro percusione. Et examinatur an insultus confundatur in percusione.
- 55 An bannitus prædictus possit impune in rebus offendere puta si comburi
eius domus.
- 56 An Bononiensis occidens Florentia bannitum de Florentia, possit prota-
li occidere Bononiae conueniri, & in ea etiam examinari.
- 57 Quod ubique offenditur bannitus de Florentia offendens non potest
- 58 An Bononiensis occidens in ecclesia commitatus Florentia florentinum
bannitum de Florentia possit puniri Bononia, ac si illum occidisset ex-
tra territorium Florentinum.
- 59 An citatus in causa ciuili non comparens, & propter inobedientiam con-
demnatur & bannitus si, dicatur bannitus pro maleficio ut sic in colo-
cum habeant statuta predicta & possit offendere, & ibi inseritur quid
ius si iudex in tali banno adiecit quod possit impune offendere.
- 60 An condemnatus in contumaciam pro criminis dicatur pro maleficio bā-
nitus.
- 61 An bannitus in ere & persona captus a iudice possit decapitari.
- 62 Si quis fuit simpliciter bannitus in amputatione membra, de quo membro
intelligatur.
- 63 Quidiuris si fuit simpliciter positus in banno.
- 64 An bannitus uscaptus post 20. annos a die lati banni possit tradi execu-
tioni.
- 65 Stante statuto quod damna data a bannitis debeant emendari per uicinos
uel proximiorem communitatem, uel villam, cuius dicatur uicinus, &
qua villa dicatur proximior.
- 66 Bannitus fuit quis in mille quas si soluere non poterit intelligatur banni-
tus in personam. Quæritur, quando dicatur non posse soluere. & in ea
designificatu uerbi, potest, & de natura termini, cuisque, multum ple-
ne tractabitur.

Secunda pars secundi temporis.

Rimo igitur quæro ^{Ti-} tius ab
stulit rem aliquam bannito. Stante statuto q̄ bannitus non audiatur, an possit a bannito
ad restitutionem illius rei conueneriri, & ui-
detur q̄ sic, nam & relegatus bona sua reti-
nerit. si de interdic. & rele. l. i. de bo. eo. qui mor. sibi consci. l.
2. in fi. sic & bannitus quando non publicantur, ergo uidetur
q̄ agere possit. Facit ad hoc. ff. de bo. pos. l. edicto. S. rei capita-
lis. C. si pen. ap. mors inter. l. 2. pro hoc quia appellatione bo-
norū continentur iura. l. bonorum. & l. subsignia. um. § bo-
na. de verbo. sig. Si ergo retinet bona, ergo & iura. & sic actio-
nes, & per consequens earum exercitium, alias frustratoria
esse iuris illius reseruatio siue retentio. Sed contrarium est
uetū ad instar excommunicati qui agere non potest. de of-
fic. ordi. c. 2. de iudi. c. intelleximus. Quod quidam dixerunt
esse verum etiam de iure cōi circumscripto statuto prædicto
de quo tangam infra hac eadem parte. q. 65. quo lego non
credo per rationes prædictas. & pertex. in l. si tibi. §. is cuius.
ff. man. Statutum ergo est illud quod licet non tollat actionē
tamen tollit illius exercitium, & si dicit quod non audiat ut
quo usque fuerit in banno clarum est quid iuris. Si uero di-
cit indistincte dicam infra in 3. temp. par. 2 q. 8. Sed & si tit-
liud statutum quod dicit bannitum prædictum posse a q̄ no-
cunq; offendere impune, res clara est quo casu quid iuris sit di-
cam infra in 2. parte huius temporis, dum tractabo an de tali
subtractione iudex possit inquirere. q. 1.

2 Secundo quia dictum t̄ est supra parte proxi. q. 62. q̄ statu-
tum simpliciter denegans auditiam non excudit defensio-
nem. Quæro si in statuto dicatur q̄ non audiatur in aliquo
suo iure etiam defendendo, an valeat tale statutum, & vide-
tur q̄ non, quia leges debet esse iuste. l. 3. ff. de leg. sed iniustū
est q̄ quis non possit se defendere. l. vt uim de iusti. & iu. Præ-
terea defensio est de iure naturali. l. 1. §. cum arietes. ff. si qua-
pau. fe. di. quod ius tolli non potest. d. l. ut uim. & not. in l. pa-
ctum. ff. de pact. in gl. ma. & est tex. in cle. pastoralis. de re iud.
In contrarium q̄ imo valeat & tolli possit v̄ pbari, primo
quia contumaci pōt. auditia denegari. l. sed & si per præ-
torem. §. sed & si dum. ff. qui. ex cau. ma. & ratione contuma-
ciæ clauditur reo iudicij aditus. C. de iudi. l. sanci. C. de iure fi-
sci. l. defensionis facultas. l. 10. hinc est q̄ ille qui fuit con-
traxi in se defendendo non auditur post terminum. in l. vi. ff.
de fer. & ita tenet Dy. in l. fi. ff. de custo. reo. & ideo cum ban-
num detur propter contumaciam uidetur valere statutum.
& sic aliud est in banno quam in excidato. Nec mirū quia
deteriori loco sunt bāniti qui possunt impune offendere. Bar.
in hoc artic. in l. cum mulier. sol. mat. tenuit primam partem
distinguendo q̄ quædam est defensio uoluntaria, vt quando
quis vuln comparere ad defendendū aliquem, & illa pōt tolli
per statutum. Quædam est defensio necessaria, vt qñ quis ad
iudicium citatur, ista non potest tolli: allegat no. per lnn. in
c. cum inter. de excep. & idē dicit in d. l. defensionis facultas.
ibi tamen limitat prædicta vera in defensione iuris. In de-
fensione vero facti dicit valere statutum, de qua facti defen-
sione dicam infra hac eadem parte. q. 49. dū tractabo an ban-
nitus offendens possit se defendere. Sed Bal. in d. l. cum mulier.
concludit q̄ quædam est defensio in qua bannitus nihil po-
nit sed simpliciter negat, & ista non potest auferri. C. de edē.
Lqui accutare. Quinimo nec de iure intelligitur, quia nō est
pro-

prię defensio. l. si quidem. C. de excep. & ibi per eum, quædā est in qua aliquid ponit ad meram defensionem, & tunc aut talis exceptio est de iure gentium, vt si excipiat le fecisse ad suam defensionem, & talis exceptio non potest respui. l. ut vim. de iust. & iu. Si vero exceptio oritur de iure ciuili, vt exceptio præscriptio rei iu. & si. Et tunc stante tali statuto bannitus non debet audiri, quia ciuilis ratio ciuilia iura tollere potest, naturalia non, vt in §. sed naturalia iura. insti. de iu. na. gē. & ciui. & in §. cas. ff. de capi. dimi. Quandoque id φ ponitnō sedit ad meram defensionem, sed ad impugnationem. & ista potest tolli per statutum. l. quoniam Alexādrum C. de adul. & l. seruos. C. de accu. Simile in dolo cui non datur beneficium cessionis, sed bene datur beneficiū diuisionis, quia tenet macte ad defensionem. l. l. §. nunc tractemus. ff. de tute. & ratio. distractio. equidem hæc verba pulchra sunt, sed credo īdistincte ualere tale statutum per l. omnes populi. nō obſt. φ defensio sit de iure naturali, quia verum est, & licet sine iusta causa tolli non possit, vt in iuribus sup. allega. tamen ex ea tolli pot. C. de bo. dam. per totū, & ita firmat lnn. in c. quæ in eccl. de const. & sentit gl. in l. l. ff. de consti. prin. nec video zōne diversitatis inter defensionē facti, & iuris, cū defensio iuris sit minoris præiudicij quam facti, vt l. in seruorum de ppa. & tamen defensio facti, tolli potest ex catu secundum Bar. in l. facultas. per l. 1. & 2. C. quado li sine iudi. vin. ex quo sequitur, φ non procedat illud quod Bald. dicit per l. ut uim. dicam tamen ubi sup. remisi. Siue ergo sit defensio iuris, siue facti, quæ tollitur per statutum, cum ex causa iusta fiat. l. in pēnam mulieri, & inobedientiæ per tale statutum sublata est ipsi bannito. Illud autem, φ dixit Bal. defensionem consisten tem in mera negatione non tolli, verum puto, quia cum pro ceditur contra eum, & citatur ut item contestetur, illa autē sit negando aut confitendo, vt l. 2. C. de iur. calum. immo regulariter negando, & sic cūm habilis fiat ex tenore ipsius citationis, quæ est vt veniat ad se excusandum præsertim in criminalibus, a dictæ citationis auctoritate decipi non debet. l. secunda, C. de his qui veāta & idem quod Bal. tenuerat lac. But. an l. ubi pactum. C. de transact. & Alberi. ubi sup. q. 40. repetam aliqua circa hoc inf. in q. 5:

3 Tertiò quæro bannitus † erat debitor Titij, & fideiussorē dederat, creditor differt petere tanto tempore, quod lapsa est præscriptio, si agit contra bannitum stante supradicto statuto bannitus non poterit excipere per not. sup. proxī q. & in d. l. ubi pactum, agit contra fideiussorem, poterit ne fideiussor de præscriptione opponere? hanc quæstio. disputauit lac. de Are. ut refert Bald. in l. cum mulier. sol. mat. & ibi sic loquit. Primo videtur, φ fideiussor non possit opponere. l. 3. §. si is pro quo. ff. quod quisque iu. ubi principali excluso a potentia excipiendi propter imperia. inqui iuris a se factam, excluditur, etiam fideiussor, dicit contrarium fuisse determinatum per lac. de Are. prædictum. In hac enim exceptione, & omni alia quam non potest opponere reus opponit fideiussor etiā nascentem ex persona rei, quia fideiussor non habet causam detractiūam, & ideo dolus principalis ei non ob. l. apud celsum. §. de auctoris. de do. except. Item sicut exceptio personalis, quæ iuuat non transit ad fideiussorem. vt l. nisi. de pact. Ita contra odium personale transire non debet. l. 1. de cōsti. prin. & sic non capit per capacem l. si qui duos. de libe. leg. Ad. §. si is pro quo. responderet φ ibi dolus nascentē exceptionem reddebat inuallidam, hic vero reddebat inhabilem personam excipientis, & sic concludebat φ interdum est vitiū in materia propter personam: primo casu vitium est reale, secundo personale. Interdum est vitium personale propter personam, & locum, quod dictum est. sup.

In hac quæstione considerandum arbitror quod si ante bannum decursa erat præscriptio, decisio prædicta uera sit. Non enim potuit principalis ex facto suo auferre fideiussori exceptionem iam quæsatam. l. fi. ff. de pac. quod forte verum est nisi probaretur fideiussorem delicto cōsensisse vel fuisse participantem ibi. & in d. §. si is pro quo. φ intelligo si fundaret suā exceptionem ex persona rei ut ibi, alias non vt statim dicā. Si vero præscriptio est decursa post bannum consideranda sunt plura. Primum an præscriptio dicatur decursa ex forma statuti, φ abbreviet iuris communis præscriptionem, puto. quia reducit trigennalem ad decennalem vel quinquennalem, de quo dicam statim in seq. q. Et hoc casu, quia vt dictum est sup. parte proxima. q. 5. banniti perdunt beneficia statutorum suarē ciuitatis, considerari oportet, φ contra eum est interrupta sicut contra fideiussorem. Quam. q. formauit lo. An. in addi. Spec. super rubrica de fideiussi. in fi. & ibi uidetur concludere φ sic, dum dicit tenendum φ haberet in l. fina. C. de du. re. quæ vult, φ interruptio facta contra vnum ex duobus reis prolit contra alium. Sed id non est verum, quia præscriptio interrupta contra principalem non interrupitur contra fideiussorem. Tex. est secundum unam lec. in l. cum quis. §. si quis pro reo. ff. de solu. & ibi per Bar. & per Cya. in d. l. fi.

licet glo. contrarium dixerit, & non bene in l. 1. §. fi. ff. de eo per quem fa. erit, & in l. fideiussor. §. fina. ff. man. l. isto ergo causa licet principalis sit bannitus, & per eum non sit actioni præscriptum, tamen erit præscriptum per fideiussorem. In eo enim remaneat illa dispositio statuti loquens de debitorc, quia eius appellatione continentur secundum not. per Bart. in l. 1. si cer. per. Nec prodeſſe potest hic curius præscriptionis ipsi principali etiam si ei audientia de defensione restitueretur, puta quia solueret, si dicimus, ut supra, quo ad eum fuisse interruptam præscriptionem, de quo dicetur in seq. q. uel et si rebanniret. ff. de pact. l. fideiussores. & d. §. si quis pro reo. Si vero præscriptio est decursa post bannum de iure cōmuni, tunc potest habere locum op̄. lac. de qua dictum est. Cum enim ille bannitus notorie sit absens, exceptio ordinis a fideiussore non potest opponi. l. fina. si cer. peta. & in l. decē. de uerb. obl. & C. de fideiussi. auct. prælente, & sic necesse est deuenire ad exceptionem præscriptionis. & sic uera est decisio prædicta. Opponit enim fideiussor exceptionem præscriptionis ex persona sua non ex persona principalis banniti. & ideo non potest contra ipsum ex illius persona aliquid replicari, φ secus est in d. §. si is pro quo. Ibi enim opponebat fideiussor exceptionem ex persona ipsius principalis. Et ideo si post bannum fuisset quæstra exceptio ipsi bannito, p̄nta pati de non petendo, & ex eius persona transiit in fideiussorem secundum ea quæ habentur in l. 2. de excep. forte non posset illam opponere fideiussor, quia nata fuit cum illo obstatu replicationis audiendæ denegat etiam in defendendo. & sic cum illa qualitate transiit in fideiussorem, vt d. §. si is pro quo. sicut dicimus in exceptione compensationis quæ opponitur contra procuratorem in rem suam, secundum veram decisionem doct. in l. eius. C. de compen. & in l. si quis in rem. ff. de procur. & Dyn. in regula, si quis in ius. lib. 6.

Sed iuxta prædicta, quarto quæritur quid in correo banniti. Statuto pone cauetur, φ cui liber debito præscribatur spatio quinque annorum, pendente quinquennio unus ex correis debendi propter suum delictum est bannitus. lapsus quinquennio agit creditor contra aliud non bannitum, opponit res conventionem de præscriptione statutaria, replicat creditor, quod propter bannum illa fuit interrupta in correto. quia perdidit beneficium statuti, ergo intelligitur interrupta contra aliud correum per l. fi. C. de dud. reis. Hæc quæstio habet duos articulos. Unus est an ualeat tale statutum. Alius est positio quod ualeat, de qua interruptione loquatur l. fina. præalleg. Circa primum, quia parum haberur in voluminibus, liber sub breuitate referre sententiam Bal. qui huc articulum disputauit, & incipit quæstio. Statuto cauetur quæfenerator &c. & ibi primo arguit quod non ualeat statutum, dicitur quædam sententia siue decretum. C. de legi. l. fina. ff. quod cuiusque uni no. l. item eorum. §. si decuriones. & de decre. ab or. fa. l. ambitio la. Sed sententa continens, ne quis soluat quod debet non ualeat, quia in se habet uitium intollerabile. ff. de excu. tut. l. qui testamento, ergo idem in statuto. Secundo statutum non potest facere, φ malæfidei possessio præscribat: in malæfidei possessore. de regu. iur. lib. 6. Sed qui recipit mutuum vel aliter se fecit debitorem scit se debere, ergo est malæfidei sicut ille, qui tenet reliqua ex administratione. ff. de nego. gest. l. Pomponius la. 2. antep. respons. & ff. man. l. dolus. ergo non præscribit. Tertio probatur, ex mundo naturali, naturalis oritur obligatio, sed naturalis obligatio non potest tolli per statutum cum sit de iure ciu. & illa de iure naturali. insti. de iur. natur. gen. & ciui. §. sed naturalia. ff. quod quisque iur. l. 3. §. penul. de neg. gesto. l. at qui natura. in prin. & idem in omni contractu qui fit ex consensu. l. 1. de pac. & de reg. iur. l. cum amplius. §. is natura debet. Si ergo est naturalis obligatio, ergo non soluens peccat, ergo non debet valere statutum cum inducat peccatum, perfidiam, & malam fidem, φ patet per suum contrarium. ff. man. l. si fideiussor. §. fin. & depo. l. bonafides. Quarto dispositio præscriptionis ideo ualeat, quia continet iustitiam positivam ut no. ff. de postulan. l. 1. §. pueritiam. Sed istud statutum uidetur contine re a perram iniquitatem, & nullam habet causam. ergo non ualeat. de constit. c. quæ in ecclesiis. l. fina. C. si contra ius ueluti. pub. & ibi per Cyn. per Hostien. & loā. And. in c. cum P. tabellio. de fide instru. & ideo contra excipientem ex tali statuto debet obstat replicatio doli. ff. de doli except. l. 1. in fine. Quinto statuta auferentia ius, & actionem alteri. ex nulla iuxta causa non ualent, quia sunt contra iustitiam naturalem. Ceterum enim est illam iustitiam naturalem debere seruari. ff. de exc. tuto. l. scire oportet. §. sufficit. & ad eam tanq ad legem nature recurri debet ut ibi patet & confirmat, quia non tenet scriptum principalis. C. de præ. impe. ofce. l. quæties. ergo nec statutum inferioris, & ita uidetur tenere Bart. in l. oēs populi. in 3. quæst. prin. circa prin. Ad partem uero cōtrariam arguit, lex ratione morē potest moroso audientiam denegare. C. de iudic. l. sanctimus. Item potest configere.

Nelli a S. Gemini. De Bannitis.

re tempus ad agendum. & sine dubio valet, quia si id potius iudex. C. qui accu. nō pot. t. s. ea. ff. de acc. l. cum in tua. ff. qui sa. co. l. de die. secundum lac. But. ibi, ergo multo fortius ipsa lex. nam assignatio termini ad agendum monet creditorem ut agat intra terminum sicut terminus assignatus ad soluendum monet debitorem, vt soluat intra terminum. C. de contra. & com. stip. l. magnam. Per lapsum ergo termini peremptoriis, quia oē terminus a lege prefixus est peremptorius preclusa est agendi copia. ff. de excu. tu. l. scire oportet. s. conseq̄ens. Vnde si statutum diceret, monemus oēs creditores, q̄ agant intra quinquennium scientes, q̄ decetere non audiretur, valeret statutū. Ita ergo valeat si simpliciter dicit, q̄ post quinquennium non audiantur, quia terminus includit monitionē. Facit quod no. Inn. extra de præbē. c. extirpandæ. Nec potius ob hoc ecclesia audiri, cum debeat seruare inter laicos eorum statuta no. ff. de post. l. ex ea. Præterea qui contra se præscribitur renuntiare vñ. ff. de neg. gest. l. si ego. de dā. infec. l. prætor. in prin. C. de præscr. long. temp. auct. malſidei. Secundo idē sic probatur. Sicut ius cōc se habet generaliter, ita se habet ius municipale localiter. vt l. oēs populi. & l. de quib. Sed ius cōc inuenit præscrip. & valet ēt si rō reddi non possit. vt in l. non omnium. ff. de legi. Immo adeo valet ut secundum quosdam actionem tollit ipso iure, uel saltem tollere possit si velit. C. de præscrip. 30. ann. l. omnes. & l. sicut. & ēt possit tollere naturalem obligationem si velit, sicut, & dominium. ff. rem rat. habe. l. fi. Tertio statutum habet uim pacti. ut no. ff. de legi. sed in ea. & C. de decre. decur. super. rub. ff. de pac. l. nō impossibile. & de reg. iur. l. nec ex prætorio. sed per pactū potius præfigi metu agendi, ergo &c. Accedit ff. de uerbo. obl. l. obligationum fere. s. placet. de solu. l. cum mihi deceam. & qđ no. de leg. l. l. nemo pot. Quarto statutum disponit respectu iudicij, quod patet dū dicit, non audiatur. ff. de procur. l. mutus. s. poena. Omnia autem iudicia sunt de iure ciui. ut not. insti. de obli. in prin. ergo. &c. Ex prædictis tenet hāc partem, quod valet statutum, & ibi tractat multa notabilia in materia. c. nouit. de iud. circa debitum præscriptum, quæ si libet ibi uide, hic vero non infero, quia non faciunt ad materiam nostram. In fine autem respondet ad argumēta facta in contrarium hoc modo, quia primo nō oblit. prima ratio, quia plus potest statutū quam sententia simplex, ut no. in l. l. s. pen. ff. de fer. Non oblit. secundum argumentum, quia debitor non dī in dolo cum possidet quod suū est. l. 2. s. appellata. si cer. peta. & no. de immu. eccl. c. quia plerique. Item, quia præscriptio fingit retro, & omnia purgat. C. de usu. l. eos. in prin. & dicit Bar. dixisse, q̄ non requiritur bona fides, nisi ubi requirit possessio præscribentis de usuca. l. sequitur. s. si uiam. q̄ sibi dieit non placere, in quo non insisto, quia extra propositum, & quia etiam ipse Bald. sibi ipsi contradicit. Non oblit. tertium quia fatendum, quod non tollitur naturalis, sed effectus eius eliditur. ff. de compensa. l. quæcunqne. Non oblit. quartum, quia statutum hoc non debet dici iniquum cum in se habeat causam motiuam, quæ solet probari ex proemio. ff. ad maled. l. l. s. fi. de hæredi. insti. per Bart. in l. ambitiosa. non oblit. quintum arg. quia non est contra iustitiam naturalem. Et iō certum est quod statutum in suis beneficijs, quæ adinuenit post præscriptionem præfingere etiam pupillis, & ecclesijs, extra de testib. c. constitutus. Valet ergo statutum prædictū, quod etiam tenuit idem Bald. in d. s. pueritiam. & in d. cap. si quis per triginta. si de feu. fue. controuer. & præscriptionem inducit etiam si per alia verba loqueretur, puta quia diceret, lapsus quinquennio creditor non auditur, vt ibidem, scilicet in prædicta quæstione concludit. allegat. l. properandū. C. de indic. iuncta. l. mariti lenocinium. s. quinquennium. & l. miles. s. 60. & l. si maritus. s. præscript. ff. de adult. C. de inof. testa. l. si quis filium. s. fi. cum si. & istud est verius quam id quod dicit Bar. in l. omnes populi. ut patet ex prædictis.

Et ideo restat secundum dubium in quo videtur dicendū, q̄ coreus illam exceptionem non possit opponere. Interrupcio enim facta est in persona conrei banniti, ergo iuuat creditorem contra alium conreū. ut l. fi. C. de duo. reis. quæ generaliter loquitur in omni mō interruptionis. Mihi tamē videtur durum, q̄ lex illa locum habeat hoc casu. nam loquitur de interruptione per l. illam, cogatis. ut patet in fi. illius. l. ergo ad istum non extenditur. ut l. iubemus, in fi. ad Trebe. Intelligo igitur. lillam interruptione præscriptionis præcedente per modos inductos a iure ciui. & in qua factum creditoris uel debitoris ad id principaliter ordinatum interuenierit super ipso credito, uel debito. nō autem intelligam illam habere ocum in interruptione a statuto introducta simpliciter aliquo prædictorum non interueniente, ne in exorbitantibus a iure cōi fiat extensio. ff. de legi. l. quod non cōtra. Possum etiam dicere q̄ hoc casu non sit præscriptio interrupta, licet decursa sit, quia in debitore, qui non est bannitus locum habet statutū. l. s. si is qui nauem. ff. de exceptio. ac etiam virtute alterius con rei, qui non est bannitus in totum decur-

sa dicatur, vt sic incapax capiat per capacem. l. si is qui duc. ff. de lib. seg. facit. l. qui communem. ff. quemadmodum feruit. amit. Licet autem sit decursa præscriptio, & possit per contractum non bannitum opponi, non tamen opponi per bannitum non ex defectu præscriptionis cursus, sed ex uitio suz personæ, quæ ad eam proponendam audiri nō debet ex forma statuti. l. qui ex libe. s. testamento. ff. de secun. tab.

Quinto circa idem statutum quæro. † Agit creditor contra bannitum, & proponit in libello tempus contra eti debitum, & taliter, q̄ iudex uidet præscriptionē esso decursam. An possit a leipso agentem repellere. Dicit quis, hāc quæstio est sopia per Iaco. de But. & Bar. qui tenuerunt quod ubi parti non competit ius agendi, iudex ex officio non possit cognoscere. l. non solum. s. quamquam ff. de iniur. & in alijs iuribus de quibus infra parte 3. huius temporis. q. l. ergo econuerso ubipars non potest excipere, non possit iudex ex officio repellere. ff. de excep. l. l. sed certe illa decisio de quadam supra non adaptatur ad propositum, loquitur enim in criminali, ac etiam quando iudex vult assumere locum actoris, & sic impugnatoris: hic autem vult assumere locum rei, & defensoris, cui magis fauetur. l. arrianus. de actio. & oblig. & ideo pro huius articuli decisione. Primo uidendum est an præscriptio tollat ipso iure actionem, & ex eo peruenitur ad propositam questionem. Circa quod sciendum est, q̄ gl. in l. si cum. ff. qui iniuriatum. s. si quis cau. dicit, q̄ præscriptio inducit liberationem ope exceptionis. ut ea. l. si cum. in prin. non autem ipso iure. ex qua uidetur, q̄ nō tollatur actio sed paretur exceptio.

Item glo. ubique dicit q̄ præscriptio non tollit naturalem obligationem, vt l. at qui natura. in prin. de neg. gest. l. si quis pro eo. C. de præscriptio. 30. anno. l. cum notissimi. in prin. & ff. rem ra. habe. l. fina. Dyn. uero. in d. l. final. dicit q̄ licet non tollatur naturalis, tamen tollitur omnis effectus, quod se quitur Cyn. in l. cum quis. de iur. & fac. igno. in 7. q. sed Guil. de Cun. in l. 3. s. fina. ff. q̄ quisque iur. dicit q̄ immo remanet naturalis cum suis effectibus, & sic solutum repeti non possit ubi per illum tex. principaliter mouetur. Guil. autem in Spe. de præscript. s. l. uers. l. refert opiniones, & nihil firmat. At Bartol. in d. l. fina. rem ra. hab. concludit, q̄ quando quis liberatur tempore ex conuentione, vt quia voluit esse obligatus usque ad certum tempus, & non ultra, & tunc tollitur naturalis ex ui pacti. l. cum qui ita. s. qui ita. de uerbor. obiiga. sed remanet ciuilis, sicut remanet quando per pactū expressum tollitur naturalis. l. si unus. s. pactus. ff. de pac. Quādoque quis liberatur tempore, quia tenetur actione temporali, & tollitur tunc ciuilis tantum, & remanet naturalis. d. l. at qui natura. in princ. & quād ibi not. Quandoque vero quis tenetur actione personali perpetua licet liberatur præscriptione. 30. uel 40. anno. tunc dicit liberari a ciuili, & remanere naturalem quam ius ciuile tollere non potest, ut in s. sed naturalia. tollitur tamen omnis effectus ipsius obligationis. l. sicut l. omnes. & l. cum notissimi. de præscript. 30. anno. Ad. l. si quis postquam responderet vt ibi per eum, quod ēt tenuerunt ultramont. ut refert Cyn. in l. fina. C. quib. ex cau. maio. Cuius membra per ordinem videamus. & primum eius dictum communiter tenent omnes, scilicet q̄ ex conuentione obligatus ad tempus post tempus liberatur a naturali non ciuili, quod est verum nisi mora præcesserit, vt per Ba d. in d. l. at qui natura, nullo enim modo liberatur ille, ergo qui non est in mora post tempus in conuentione appositum tenetur ciuiliter tantum nō naturaliter, quād Ang. in d. l. fina. sub dubio forte limitabat dicens non habere locum in stipulationibas prætorijs per l. fideiussor. C. de fideiuss. sumpto arg. a tex. ibi qui dicit, liberari, quod non habet rationem. Non ob. ille tex. quia intelligitur secundum l. obligationum fere. s. placet. de ac. & ob. l. ut liberetur ope exceptionis, & probari videtur tex. in d. l. si cum. in prin. & per gl. in s. qui iniuriatum. Puto tamen hoc primum membrū nō habere locum in obligato per sententiam, puta quia iudex condemnauit Titium ad soluendum certum quid usque ad certum tempus, hoc enim casu post illud tempus ex sententia nulla remanet obligatio. Cum enim sententia sit aetus ciuilis. tacite concludens post tempus non teneri. ff. de postulan. l. imperator tolli debet omnis obligatio, quia per illum actum fuerat introducta. ut in s. pactus ne peteret. & q̄ habetur in l. julianum verum debitorem. ff. de condi. indebi. & si dicatur hoc nihil releuat, quia remanet obligatio primitiva. l. nepoti. ff. de fun. instr. l. l. C. de iudi. & ibi no. Respondeatur q̄ immo utile esse potest quando primitiva obligatio, aut non probatur, aut nō probari potest, vt quia testes mori sunt, & perditæ sunt depositiones antiquæ. Concluditur ergo circa hoc q̄ præscriptio conuentionalis non præcedet mora tollat naturalem obligationem remanente ciuili, secus si præcedat mora, puta quia promisi tibi dare stichum uolens teneri usque ad pascha. si enim ante pascha fui in

fui in mora sine dubio adueniente pascha non liberor iure aliquo sicut nec liberor morte. l. si ex legati cā. & l. quod te si certum p̄t. obligatus autem ex sua v̄que ad tempus finito t̄pe penitus liberatur, & ideo in primo calu non tollitur actio ipso iure, quia potest cum ciuili remanere, vt habetur in d. s. pactus ne peteret in secundo sic vt habetur in d. l. Iulianus. Circa secundum quando quis tenetur actione de sui natura temporali, q̄ est ubiunque lex adiuveniens actionem illi actioni tempus donit communiter tenetur, q̄ dixit Bar. scilicet q̄ remaneat naturalis, & tollatur ciuilis, vt d. l. at qui natura. licet Bal. in l. omnes. de pr̄scri. 30. ann. tenuerit idem q̄ in seq. membro, q̄ lege non probat. & responsio quam ibi facit ad. l. at qui natura. nihil valet ut ibi patet, & ideo referre non curio. Credo tñ in hoc secundo dicendū, q̄ aut illa actio inuenitur a lege propter contractum vt redhibitoria, & quāto minoris, & vera sit decisio pr̄dicta, q̄ remaneat naturalis, inest enim tunc ipsa naturalis procedens a consensu partium, quia contrahendo partes videntur velle se subiucere. illius contractus dispositioni etiam extra id, q̄ expresse agut. l. si is qui. ff. commo. & de eo, q̄ cer. lo. l. in bona fidei. & insti. de obli. quæ ex con. §. 1. quam naturalem ius ciuile non tollit. & isto casu verum sit remanere actionem sed obstat exceptionem per. d. l. si eum. in prin. & q̄ no. gl. in d. s. qui iniuriarum. Aut datur a lege propter delictum, & tūc finito t̄pe quo illa actio durat ipso iure liberatur, & actio tollitur, probatur in actione iniuriarum in. l. si non conuiti, in fin. de iniur. ubi tex. dicit finito anno conueniri non potes, quæ verba secundum omnes important effectum suum ipso iure. l. de his. & ibi per Bar. ff. de transact. per Io. An. in reg. 1. lib. 6. & ita intelligo quod dixit Bal. in d. l. at qui natura. scilicet odiosam actionem temporalem tolli ipso iure. & allegat tex. in l. vnus. §. sed si ante. ff. de iniur. licet ibi Angel. dicat, q̄ tollatur ope exceptionis per. §. placet, quod debet intelligi ut dixi. supra, & adde quæ dixi sup. parte. 1. huius temporis. q. 11. & hoc de secundo. Quo autem ad tertium, scilicet quando actio est sui natura perpetua. vt. l. 2. de consti. pecu. & pr̄scribitur ei per spatium. 30. uel 40. anno. per. ll. sicut cum notissimi. & oēs. Credo verum esse, q̄ dixit Bart. s. q̄ tollatur omnis effectus illius naturalis quæ remanet, licet Ang. in d. l. si. tenuerit op. Guil. improprians tex. in dictis iuribus. s. ut dum dicunt sit plenissima munitione securus, intelligatur scilicet ope exceptionis, q̄ nō est bene dictum, illa enim est plena securitas non plenissima sicut in simili dicimus in. l. ait pretor. §. permittitur. ff. de mino. & C. si aduer. solu. l. 1. sicut ergo solutio ne cui similis est pr̄scriptio tollitur actio, vt insti. qui. mod. tol. oblig. §. 1. ita & hac pr̄scriptione tollatur. Nec oblit. d. l. si eum. in prin. & aia iura d. gestorum, quæ videntur veille q̄ nūquam t̄pe tollatur actio ipso iure, quia in hac pr̄scriptio ne non loquuntur. Talis enim pr̄scriptio illis temporibus fuit incognita ut. ff. quib. ex cau. maio. l. iul. ad leg. aquil. l. ita vulneratus. Et in cor. auc. vt ecclesia Roma. in princ. & licet hoc sit verum in pr̄scriptione legali. 30. uel 40. ann. q̄ etiam tenuit Bald. in l. omnes, tamen in pr̄scriptione statutaria illam abbreviante aduertendum est ad verba statuti qualiter sint concepta. Nam si sunt concepta, q̄ actioni pr̄scribatur certo tempore, vel q̄ lapso t̄pe creditor sit priuatus iure suo. & tunc locum habet quod sup. dictum est. Si autem statutū diceret elapsō decennio vel alio tempore creditor non audiatur, tūc nulla tolleretur obligatio, sed pr̄cluderetur via agendi. & hoc casu licet non audiretur in foro ciuili, tamen audiatur in foro ecclesiastico per uiam denuntiationis ecclesiastica secundum Inn. in c. nouit. de iudi. & Bart. in l. sequitur. §. si uiam. de usu. & Bald. in c. si quis per triginta. si de feu. fuc. contro. ubi dicit, q̄ illud verum nisi in statuto allegatur aliqua causa propter quām audientiam denegari, per. c. q̄ clericis. de fo. compe dicit etiam ibi, q̄ si statutum diceret, q̄ elapsō certo tempore creditor intelligatur fecisse patrum de non petendo vel per acceptilationem liberasse, tūc tolletur naturalis saltem in effectu. Si vero statutum diceret, q̄ elapsō certo tempore omnis obligatio, & actio sit extinta, dixit idem Bal. tolli actionem ipso iure per. l. benc a zeno ne C. de pr̄scrip. & ibi vide, q̄ an sit verum examino, nisi a reo petatur declaratio t̄pis, & procedit libellus, & iudicium adeo, q̄ etiam si non probetur de tempore debiti, si tamen probatur debitum actor obtinere de secundum nota. in l. si ex multis. C. de anna. excep. l. ob carmē. in si. de testi. extra de si. instr. c. cum Ioannes. de pig. l. cum tabernam. dum tamen probetur ante litera contest. debitum sub fuisse quod debet intelligi secundum no. in l. non potest. ff. de iudi. & ff. de pig. actio. l. si rem. §. fin. Si autem reus petet declarationē ut sciat an vellit cedere vel contendere, tunc erit necesse exprimere argumen. eius q̄ no. in l. si in rem. in si. ff. de rei uen. & d. l. fin. de anna. except. Vbi igitur non est expressum t̄ps obligatio nis in libello, vera est opin. Bar. sine dubio statut enim libel lanti quo ad iudicij processum. l. cū quēdam pucilla. ff. de iur.

om. iud. Sed si est expressum tempus, aut actor est in casu in quo pr̄scriptio tollit ei ipso iure actionem, & tunc iudex nedum possit immo. debet ipsum a iure repellere sicut in si. dicitur per gl. in §. pactus ne peteret. & in l. ubi pactum. C. de transact. & utrobique per Bar. & alios, & per ipsum in. l. cum qui ita. §. qui ita. de uerbo. oblig. Facit q̄ no. in l. 1. de assel. Et isto casu sit uera opinio Bald. Si uero tollit ipso iure actionem sed parat exceptionem, quod quando sit dictum est supra, & tunc non possit iudex a seipso illam oponere. Non enim potest regulariter de facto supplere. ff. de damn. infec. l. 4. §. hoc autem. & de offi. pr̄sid. l. illicitas. §. ueritas. cum sim. expr̄di & tis igitur liquido ad expeditionem in principio propositae questionis infertur, quod aut in libello agentis contra bannum non narratur cum esse bannitū: & locum habeat sine dubio distinctio supradicta. Si vero narratur illum esse bannum, tunc est magis dubium per ea, quæ dicta sunt supra, in principio questionis. Vbi enim parti ius non competit, iudex a sciplo non imparitur officium etiam in excipiendo. l. pomponius. §. rati. & l. ita demum. C. de procur. Puta tamen iudicem posse talem libellū rei scire, & lacerare siue ipsum non admittere periura sup. allegat. & ff. de bon. liber. l. qui cum maior. §. si patris. & q̄ scripsit Rayn. propriæ in bannito in l. si extraneus. ff. de iur. do. & in d. l. si seruus. C. de his, qui ad eccl. config. per illum tex. Nec tunc dicitur partes rei assumere, sed suum officium facere. Tunc enim dicitur assumere partem rei, quando ius actoris est fundatum sed elidi potest ab exceptione fundata in persona rei. l. militis codicil lis. §. 1. de mi. te. l. qui ex liberis. §. testamento. de secundum tabulis. Quando autem ius actoris non est fundatum vt, quia apparet illi ipso iure actionem non competere, non dicitur partes rei assumere illum a iudicii lumine repellendo. l. 1. §. 1. ff. si pais hæredita. peta. & l. si pupilli. §. uideamus. de neg. gest. Nec pr̄dictis oblit. quod dicitur etiam in pr̄scriptione triginta annorū obstat exceptionem pr̄scriptionis, quia non est proprie exceptio, imo dicitur facti uel intentionis sicut alibi dicitur in. l. si unus. §. & generaliter. fl. de pac. & ita dixit Bal. in l. omnes. Puto autem pr̄dictam decisionem procedere re quando ex libello apparet ex pr̄scriptione iuris communis actionem non competere. Si autem illud apparet ex pr̄scriptione statutaria, tunc aut apparet illam fuisse decursam ante bannū, & idem, quia iam ius fuerat fundatum, & actio fuerat extinta. & sic pr̄scriptio suum operata fuerat e. ff. etum, licque non reuiscit ex banno. l. qui res. §. aream. ff. de sol. & l. inter stipulantem. §. sacram. de uerb. obli. & quod habetur cod. ti. l. pluribus §. & si pl. ceat. & quod dixi sup. parte proxi. q. ult. Sed si apparet decursam esse post bannum tunc non possit illam opponere, quia aut ex bāno fuit interrupta pr̄scriptio vt in questionibus pr̄cedētibus tactum est, & clarum, aut non fuit interrupta, & illud beneficiū bannitus non habet vt superius dictum est, & maxime parte proxima. question. 5. Et sic non constat iudici agentem non habere actionem.

Tertio etiam circa idem statutū

¶ quod bannitus non audiatur agendo vel defendendo, bannitus agit contra bannitum. Excipit reus bannitus quod actor est bannitus, & agere non potest, replicat actor, q̄ ille non potest excipere, quia bannitus. Quæritur quid iuris &c. hanc questionem disputauit laco. But. & finaliter determinauit, q̄ reus bannitus non potest excipere, & iudex de facto non potest suppelleret, & sic procedat iudicium, & ita refert Bar. in l. cum mulier. ff. sol. mat. & etiam Alberi. ubi supra q. 5. instat tamen Bar. in l. cum mulier. contra decisionem pr̄dictam hoc modo, quia sicut denegatum est, reo excipere, ita denegatum est actori replicare. unde sicut uideretur denegatum reo ne excludat actionem, ergo ea ratione qua dicas, q̄ procedit actio, quia denegatur exceptio, dici debet quod procedat exceptio, quia denegatur replicatio.

Sed respondet quod non valet replicatio, quia non venit ad excludendum sed ad detegendum, q̄ exceptio sit nulla vel persona inhabilis, sed certe idem dicit reus. Nam exceptio uenit ad declarandum inhabitatem actoris, vnde uidetur, quod iudex semel reperiatur, q̄ nec reus possit exciperet nec actor agere, cum non debeat concedere plus actori quam reo, ut in regula, non debet. & sic nō procedit iudicium. hæc Bar. qui vt uides leuiter pertransit. Qua propter Bal. ibidem latius examinavit, & finaliter tenuit opin. laco. de But. idest, quia actio est ius. institu. de action. in princ. & istud ius non est sublatum agenti. licet ergo ex forma statuti impediatur juris exercitum, non tamen impeditur ipsa actionis existentia. Habet ergo suum ius fundatum quod non est in excipiente. facit de execu. tuto. l. cum ostēdimus. secundum eum. & sic concludit quod sic uerum iudicium contradictem. dē manu. te. l. qui habebat. §. fina. & extra de except. c. cum ecclesiast. ita

Bbb 2 hic

Nelli a S. Gemi. De Bannitis.

hic bannitus actor vincat, quia excipiens non est legitimus excipiens.

Pro ista opinione facit, q̄ actor erat de dāno, reus de lucro & sic potius fauetur actori quām reo. l. apud celum. §. marcellus. de doli exceptio. & q̄ habetur in d.l. cum mulier. & in l. uero. co. ti. hoc esse uerum sic subtiliter ostenditur, dictum statutum, q̄ dictat bannitum non debere audiri, nullam tollit obligationē, vt dictum est supra proxima. q. sed exceptionem parat aduersario, vnde quoque illa non opponitur procedit iudicium de quo dicam inf. in 3. parte huius temporis. q. 3. dum tractabo an ualeat sententia lata pro bannito. Bannitus ergo postea veniens reperit ius actoris fundatum, & sic reperit se inhabilem ad excipiendum ex forma statuti, ergo repellitur. Nec obstat, q̄ eius citatione dicatur eius persona legitimata, vt dixi supra parte proxima. q. 63. per no. per Iac. de Are. in d.l. cum mulier. & per Inno. in c. cum inter. de excep. quia forte id verum esset quo ad alias exceptiones si simpliciter ad opponendum citaretur, nō autem quo ad exceptionem banni, quia legitimatio rei non debet intelligi facta ex citatione actoris ut eius personam legitimet. facit C. de sol. l. inquisitio. cum sim. Stenus ergo, & si multum sit indubitabilis hæc decisio cum determinatione Iac. But. quod procedit iudicium. Pro quo, facit. ff. de uerb. obligat. l. si titius in ratione sui. Clarius autem procederet decisio si citaretur ad contradicēdum quicquid posset, vt dixi in quæstione prædicta. Intelligit tanien Bald. decisionem prædictam in d. l. cū mulier. fore veram nisi statutum ulterius procederet, puta, quia denegaret iudicii iurisdictionem in causis bannitorum. Tunc enim ex defectu iurisdictionis iudicis non possit iudicium subiri. l. filius. §. si quis ex his. ff. de inoffi. test. cum sim. secundum eum ibi, sed in l. si creditoribus. C. de seruo pign. da. ma. tenet partem rei. Sed tene, quod dictum est supralicit sine dubio nō pertranscat. Pro qua decisione facit quod in principio fauetur actori. ut not. in cap. cum ad sedem. de resti. spo.

7 Examinatis quæstionibus concernentibus statutum, q̄ bannitus non audiatur, &c. descendendo ad examen quæstionū concernentium, hanc secūdam partem huius temporis quo ad aliud statutum, q̄ permittit bannitos ostendi.

Et quæro ex ordine statuto. Stante statuto, quod bannitus pro maleficio a centum libris supra possit impune offendere. Titius. B. taliter bannitum interficit. quæritur an excusatetur, an vero veniat puniendus. Egid. de foscara. antiquitus disputando tenuit, q̄ peniat puniendus, quia illa verba, q̄ possit offendere ad modicam offendam referuntur. arg. ff. de seruit. rust. prædio. l. duas. & C. de inoffi. testam. l. cum te ex filia in orbitate. Sed Ioan. And. in addi. Spec. in tit. de constit. u. ad finem. dicit Mat. de san. diputasse hanc. q. loluisse quod de æquitate bannitum ex delicto ex quo veniebat imponenda minor poena quām mortis, non posset impune occidi, alias sic. ff. de bon. dam. l. 1. & 2. & 55. dist. c. 1. & 2.

De rigore autem, quia cōis interpretatio a qua discederet non debemus, vt l. si de interpretatione, est in contrariū. Dicit indistincte tenendum. B. impune occidi potuisse. verbum enim offendit: etiā occisionem includi, & sic propter contumaciam non capitale fit capitale, & venit plus in executionem, quām in sententia principali. l. capitaliū. §. in exilibus. ff. de capt. & facit secundum eum extra, de excess. prælat. c. ex literis. in fi. & idem tenet Gā. in fi. lui operis. Sed Ray. in l. 3. §. fina. de ali. lega. tenet, q̄ si erat bannitus ad mortem potuerit impune offendere. l. fina. de bon. eorum qui mor. Alberi. ubi supra refert Odo. indistincte tenuisse impune occidi potuisse, & ita fuisset seruatum Bononiae, & Brixiae in curia domini Fride. de scal. & in 18. q. refert opinionem, & fundatur super iuribus prædictis, & quia auctoritate publica fit id, q̄ publice creditur posse fieri, ergo excusat. l. 2. C. de his qui ueni. æta. impe. Bar. in d. §. fi. dicit indistincte. B. occidi potuisse per illum tex. & per. c. fi. de homi. lib. 6. & per. l. testamento centurio. ff. de manu. testa. Et idem tenet consulendo vt patet in eius cōf. io, q̄ incipit. Statuto Castrilebis cauetur &c. & addit. l. filia in orbitate. quæ fuerat vt sup. in contrarium allegata. C. de inoffi. testa. & eo. ti. l. si maritus. hæc quæstio est ponderosa, & ideo aliqualiter instabo, & arguo primo, q̄ nō potuerit impune occidi. patiēs offendere, ita se habet ad offendere uolentem sicut creditor generis ad creditorem, sed tūc non durissimum sed leuissimum est in obligatione de pig. l. obligatione generali. & man. l. fideiussorem, & sic non ad mortem, sed leuiter offendere poterit.

Secundo potestas gladij ademptiua vitæ non uenit in generali concessione. l. fin. C. de male. & mat. & ff. de offic. eius cui mand. est iuri. d. l. 1. Tertiò, quia non debet esse maior poena quām culpa. inst. de iniur. §. poena. & notatur in §. poena gravior. Quarto, quia qui occiditur non dicitur offendere, sed extingui. Aliud enim est luminibus nocere, aliud totum obscurare sive excēdere. ff. de seruit. urban. præd. l. binas. Quinto

posse offendere est poena sine dubio. Sed cum ista poena sit generalis, & indeterminata relinquitur arbitrio boni viri. l. 1. §. effractores. ff. de effracto. & ibi habetur, quod non debet arbitrari ad mortem. In contrarium, statutum permittit offenditionem cum vulnere, & hoc non debet negari, sed vulnus non potest sic temperari ut mortem non inferat. cap. ultimo de homi. lib. 6. ergo &c.

Secundo permisso antecedenti perimititur consequens. l. 2. de iuris. omnium iudic. Hinc est, quod patri cui permittebatur filium vulnerare permittebatur occidere. l. in suis. de lib. & posthumis.

Tertiò impetus ad mortem potest alium morti tradere lege permittente. l. 1. §. si appetitus. ff. ad silla. & ad legē aquil. l. sed si quemcunque de verborum obligatio. l. qui seruum. l. quid ergo. §. hæres de leg. primo. Et hoc ideo est, quia offenditorum est offendere. l. ut uim. de iustitia, & iur. & sic talis regula trahitur etiam ad mortem.

Quarto tale statutum est factum ob publicam utilitatem. C. quando licet sine iudi. uendi. ergo large interpretandum. de conditio. & demonstratio. l. hoc modo. facit. C. ad leg. l. ul. repetun. l. 1. & de alea. l. 1. §. quod autem. Et ista pars communiter tenetur, & ita seruatur. Contraria autem loquuntur in his in quibus proceditur ordine iuris non autem in his, quæ extra ordinem fiunt in quibus licet augere poenam. l. decurcionum. C. de poenis. Nec est uerum quod mortuus non dicitur offensus, immo dicitur grauissima iniuria affectus. l. 1. C. de eunuch. & ibi no. & in l. 1. C. de seditionis. & ita consultuit Bald. & ita seruatur.

8 Octauo queritur, dictat statutum † quod bannitus, & registratus in certo l. bro possit impune offendere. Titius fuit bannitus dum reg. strabatur in dicto libro fuit ab aliquo interfactus an interficiens ueniat puniendus. Alb. ubi sup. q. 101. dicit sic, & uidetur, q̄ dictus bannitus patiatur poenas bannitorum per legem. ff. de iuris. om. iudic. si quis id quod. §. quod si dūm præponitur. Sed recte intuenti potest adduci in contrarium. Ibi enim dicitur hoc non esse ex uerbis edicti sed ex mente. In statutis autem non est tecendendum a uerbis, ergo, &c. Dicit pendere a quæstione illa, an in statutis habeat locum interpretatio, quæstio est notissima, & tractata in l. omnes populi.

Mihi autem vñ, q̄ dictus occidens veniat puniendus. Illud enim uerba (registratus) denotat rem perfectam. Quousq; ergo non fuerit perfectè registratus habet locum statutum per illum tex. & per. l. 1. in fi. ff. q̄ quisque iuris. & quod habetur in l. uerbum erit. ff. de uerbo. signili. facit. C. ad silla. l. cum Sillanus. ubi dicitur, q̄ nihil uidetur actum donec aliquid restat agendum. Et hanc partem tenuit Iac. But. in d. l. si quis id quod. Pro hoc etiam, quia de contractibus ad de icta licta est argumentatio. l. omnem. de iudicijs, sed qui contrahit cum alio debet se de conditionibus illius informare. l. qui cū alio de reg. iuris. ergo, & qui in alium delinquit. nec. d. l. si id quod facit in contrarium, quia paria sunt tollere factum, & impedit, quod id non fiat. l. in iure ciuili. de regul. iuris. Est ergo verum quod cum non esset registratus non habet locum statutum.

9 Nono poñe, quod fuit registratus † in dicto libro, ex eodem libro fuit extractum exemplū sumptum bannum, deinde ex casu registrum fuit consumptum, puta quia archiuus est combustus. Titius habens sumptum interfecit talem bannitum. Quæritur an ueniat puniendus. In hac quæstione quæ me tempore de facto occurrit ex eo, quia combusta fuit camera auctorum ciuitatis Pilarū tempore expulsionis Gabrieli mariæ, multa allegata fuerunt maxime circa materiam auct. si quis in aliquo documento. C. de eden si quis vellet posset totam sumptu tractare materiam.

Sed conclusiue procedam, dicens q̄ aut sumptum fuit factum cum solennitatibus requisitis, & taliter quod probet in ea contenta secundum not. in dicta auct. si quis in aliquo & in l. sicut. & l. emancipatione. C. de fid. instrumen. & tunc potuerit impune offendere. Habetur enim tunc plena fides, q̄ ille fuerit registratus, & sic quod in eo uerificabantur uerba statuti. Item dictum sumptum habetur loco ipsius primi registri, vt in dictis iuribus. & l. si donatæ. §. 1. ff. de donat. inter uirum, & uxorem. cum concor. facit. ff. de lega secundo l. cum filius. §. hæres. & C. quando, & qui. quar. pars deb. l. 2. Si uero sumptum non habebat solennitates tales ex quibus ei daretur fides in iudicio. Tunc aut ille, qui offendit sciebat archiuum, & registrum esse combustum, & tunc non excusat, nisi aliter probet ueritatem secundum not. in dictis. l. sicut. & l. emancipatione. Si uero ignorabat excusat. vt diceretur infra in ultimo tempore, parte. 1. quæstion. 2. ubi trahitur, an occidens bannitum rebannitum, & non cancellatum excusatetur.

Decimo

10. Decimo viso quod bannitus † ut supra potest impune occidi. Quæritur an pater bannitus possit occidi a filio, dominus a seruo, vasallo vel liberto. Dy. in filio dicebat ꝑ non in l. si adulterium cum incestu. §. liberto. ff. de adul. & ad idem allegat in auc. de incestis nupt. §. i. de obsequis. l. pen. ad quam partem etiam allegabat Bar. ff. de iur. do. l. mutus. §. manente. Et hanc partem tenuit Albe. in 6. q. ubi sup. ēt in liberto & seruo. dicit Bar. ind. §. liberto. fuisse determinatum contrarium. & dicit esse verum, quia pater taliter bannitus efficitur hostis, & sic etiam perdit filiationem. postliminium. §. filius. ff. de capti. & dicit esse casum in l. minime. st. de religio. sed Albe. ad illum respondet quod est speciale in patre veniente contra patriam. Fran. autem de arc. in d. §. liberto. dixit, quod decisio Bartoli fuit potius humana quam iuridica, ex eo quod filius captus erat. Non enim perdit pater ea, quæ sunt de iure communi: dictum fuit sup. parte præcedenti. q. 5. & ideo non perdit filiationem.

Pro hac parte facit ꝑ dicam infra parte sequenti. q. 53. ubi dicitur quod hæc indehinc, ꝑ possit offendere non comprehendit fratrem. Faciunt ēt ea, quæ dixi sup. parte proxima. q. 47. An filius cogatur alere patrem bannitum. Puto tamen in parte dicendum, ꝑ aut ueniebat contra bannum in territorio, & sic contra patriam, & tunc possit occidi per d. l. minime, aut non, & tunc non potuerit occidi per alia iura. In seruo, & liberto forte alia decisio vera est, quia non habet locum rationes de quibus in alijs quæstionibus allegatis continetur, quæ quæstio locum habet in seruo quādō non fuerit publicatus. In vassallo autem uide, quæ dixi supra parte proxima. q. 22.

11. Undecimo quæro. An occidens † bannirum impune ex forma statuti peccet in foro conscientie. Albe. ubi sup. q. 19. dicit sic. lo. tenet ꝑ nō. 3. 2. q. c. inter hæc. Dicit tamen se audiisse dici a religiosis, communiter teneri contrarium, quia talis occidens facit auctoritate legis, & sicut legis minister, & executor. vnde sicut iudex puniendo, & occidendo male factorem secundum formam legis non peccat, imò meret. vt. 23. q. 5. quasi per totam. & maxime capi. reos. ita, & iste qui facit auctoritate legis, & ob vindictam, & utilitatem publicam. & subdit, quod credit hanc op. ueriorem si solus zelus vindictæ, & publicæ utilitatis eum mouisset. Secus si id faceret liuore, & delectatione effundendi sanguinem humānum, tunc enim peccaret mortaliter. Pro quo remittit ad summam Ray. dist. ultra princip. & uer. sequē. & dicit ꝑ quatuor modis potest intelligi dicta causa. 23. q. 4. c. ult. facit, ꝑ dicitur infra hoc eodem tempore, & hac parte. q. 48. Hoc tamen relinquo dominis theologis.

12. Duodecimo quæritur † aliqui occiderunt B. bannitum: fuerunt capti, & contra eos probatum fuit, quod occiderunt eum ad instantiam inimicorum ipsius volentium facere priuatam vindictam, & ꝑ ex hoc ab ipsis inimicis banniti haberunt florenos centum ut eum occiderent nunquid erūt impuniti. & videtur quod non: nam sicut legis minister occiderent, nunquid erunt impuniti. & videtur, quod non nam sicut legis minister occidenā malefactorem licite facit si facit non odio nec malo zelo, sed cum compassione. 23. quæst. 4. c. vindictam, & per totam ipsam quæstionem. Cum ergo isti non fecerint zelo iustitiae sed priuatæ vindictæ, non possunt dici legis ministri, sed ultiores alienæ vindictæ. & per consequens non sunt excusati per statutum. Item per leges, quæ delicta puniunt non debet delictis via aperiri. C. de indi. vid. l. 2. ne vnde iura nascuntur. inde nascantur iniuriæ. C. vnde vi. l. meminerint. Sed si intelligeremus statutū in casu proposito nonne ex statuto aperietur via ꝑ est contra iura. C. de iude. l. nullus. & 23. q. 4. per totam. Item aperiretur via ad trucidandum homines per pecuniam, quod est detestabile crimen, ut extra de homi. c. 1. lib. 6. ergo tales non excusantur per statutum, nec est verisimile statutorios sic intellexisse. Item videtur probari tali ratione, illud quod fit licite si fit gratis efficitur illicitum & videtur esse delictum si fiat recepta pecunia. ff. de recepta l. 1. in fin. & ad leg. l. l. repetun. per totum. & maxime in l. fi. §. fina. ibi. Qui enim ab hominē &c. Sic erit in proposito. & pro hoc facit illud generale, quod multa gratis licent, quæ non licent pecunia accepta. l. 1. cum sim. pro hoc. ff. de bon. libe. si necem. §. si quis, & ꝑ no de nego. gest. l. si pupilli. §. si Titij. & de condi. ob tur. cau. am l. 4. §. si tibi iudicium, licet forte ista opin. non sit mala de stricto iure, tamen, quia verba statuti sunt indistincta, & generalia, & generaliter concedentia bannitum quomodo cunque interfici. Vidi seruari, & statutum intelligi, & interpretari, ꝑ qualiter cunque sit interfectus bannitus etiam per pecuniam excusentur occisores virtute statuti, licet non excusentur a peccato, ut dixi sup. proxima. q. verba sunt Albe. ubi supra. q. 30. Credo decisionem veram, licet enim ille qui tenetur face re gratis accipiendo pecuniam pro illo turpiter faciat ut in iuribus prædictis, non tamen panitur pro eo, & facit illud, ꝑ

facere tenebarur, sed solum ex eo, ꝑ pecuniam recipit ut patet in iudice, non enim punitur ex eo, ꝑ iuste iudicavit, sed quia pecuniam accepit, ut haberur. C. de pena iu. qui ma. iu. per totum. Item aliud est, ꝑ quis teneatur aliquid facere gratus, & tunc accipiendo pecuniam turpiter facit ut dictis iuribus. Et aliud quod quis possit facere si vult non tamen teneatur ut in proposito, tunc enim non turpiter accipit pro faciendo illud quod gratis facere poterat, ut patet in dicto. §. si tibi iudicium. Et ideo credo etiam de stricto iure decisionem prædictam veram esse. ff. qui, & a qui. ma. lib. non fi. l. prospexit. cum sim. Puto tamen hoc verum si illi, qui mandauerint, poterant illud per seipso licite facere. Si autem ipsi non potuerint, tunc puto illos non excusari cum non iure suo, sed mandato aliorum fecerint l. multum. cum ibi no. C. si quis all. uel sibi. & in materiam l. non ideo. C. de accu. Exemplum quidam erat bannitus de Flore ita, Florentinus ubique cum occidat F. orientis excusat ut a statuto, de mandato Bononiensis interficit Florentinum illum bannitum Bononiae. Dico quod forte poterit Florentis conueniri petea, quæ dicta sunt, quia non fecit iure licito sed illico, facit. ff. de furt. l. si quis in seruitute ad quod possent multa iura allegari. Pro quo ultimo dicto uide quod dicā. inf. hac eadem parte q. 55. & 56.

Sed circa idem decimotertio † quæro quidam uolens interficere bannitum existentem in castro non intrauit per portam sed per muros, & illum occidit. An veniat puniendus. Et si venit puniendus de quo puniatur. Et primo uidet, ꝑ puniatur ex eo, quod per muros intrauit, propter præcisam dispositionem. l. ult. ff. de rer. diui. & maxime, quia licet ei licet interficere bannitum, non tamen illud erat necessarium præambulum, propter quod id videatur fuisse permisum. l. ad rem mobilem. & l. ad legatum. ff. de procura. cum si. Poterat enim per portas ingredi, & sic licito modo eum offende re. & sic non uidetur facere ad propositum decisio domini Tho. de Azo. de qua dicam. inf. hac eadem parte. q. 47.

In contrarium tamen facere videtur, quia fortasse portas ingrediendo id facere non potuerit, ut quia ille prælensisset, & sibi causisset. Item quia interest re i pub. ut malefici vulnerentur. l. ita vulneratus. ad l. aquil. Et sic per omnem modum videtur fuisse permisum. Facit ff. de aur. & argen lega. l. & si non sit. §. perueniamus. cum sim. facit etiam, quia consideratur illud propter quod aliquid fit non illud quod fit. ff. ad l. aquil. l. illud ff. defur. l. uerum cum sim. & ad l. ult. de rerum diui. respondeatur eam loqui nisi ex aliqua alia licita causa id permisum esse uideatur, quasi omnis lex quanquam præcisa sit ab alia distinguatur. l. vtrum ff. de peti. hære. & l. non est nouum. de legi. cum ibi nora. & quod habetur. ff. de ius uoc. l. quamuis. maxime quando illius occisio intrando per portas fieri non potuerit. l. l. C. de ope. liber. ff. de offic. consu. l. l. facit C. de pec. l. decurionum, & quando ibi nos. Hæc quæstio est mihi dubitabilis multa, quia introitus per muros non est necessarium argumentum ad inferendū mos tem bannito. Et ideo puto dicendum, quod non de occidione banniti sed de ascensione per muros ueniat puniendus, uon tamen de maleficio doloso. Cum enim daret operam rei licite, non debet de dolo sed de cupa puniri, sicut dicitur in l. si adulterium cum incestu. §. l. de adul. & de iniur. l. item apud labeonem. §. si quis uirgines, & eod. tit. l. si cum seruo. faciunt no. per Cyn. in l. l. ff. quod quisque iu. per Bald. & alios in l. diuus. ff. de sica. & quæ dicam inf. hac eadem parte. quæst. 48. & sic remaneat in arbitrio iudicis, sicut etiam alias dicit Cyn. in d. l. fi. de re. diui. pœnam illius. l. esse arbitrariam, quæ ad mortem non debet. arbitrii ut habetur. in l. l. §. cf. fructores. ff. de effraeto.

Decimoquarto viso, quod bannitus

14. virtute dicti statuti potest impune occidi. Accusatur occidens. Quæro an exceptio, quod interfectus erat bannitus possit per procuratorem allegari. Quæstio hæc habetur in uoluntibus. in cap. ueniens. de accu. cod. titu. l. reos. ff. de pup. in l. pen. §. ad crimen. Et ideo in ea parum instabo. Scendum tamen, quod facit. But. disputando tenuit, quod ubique exceptio venit examinanda seorsum a criminis semper admittitur procurator ad illius propositionem. l. l. & l. præses. C. ad leg. Falc de plagia. & per multa alia iura. Sed Iacob. de Bel. disputando determinat contrariuni ratione præjudicij, quod fieret ipsi causæ criminali in qua procurator non interuenit, ut in §. ad crimen. Ad iura Iaco. de Burr. respondit, quod ibi unum iudicium non parabat alteri præjudicium. Cyn. autem in dicta l. res. se. quens Iaco de Arc. concludit, quod aut bannum est notorium, adeo, quod non requirit extrinsecas probatiores sed solum producto banno apparet talem exceptionem obstat, & tunc admittit procurator. arg. l. l. C. qui, & aduer. quos. Si autem non est notoriu m obstat exceptionem prædictam sed est dubium, tunc non

Bbb 3 admit-

Nellus de S.Gemin. De Bannitis.

admittitur procurator. & hanc conclusionem per diuersa verba sequitur Bar. in d. §. ad crimen. Bald. in l. reos. post longam examinationem, & relationem oīum opī. cōcludit q̄ aut statutum loquitur taliter, q̄ exceptio potest opponi iurisdictio ni, & tunc admittitur procurator, aliās non per d. §. ad crimen. & per l. i. an per alium eau. ap. Communiter tenemus, q̄ talis exceptio notoria possit opponi per procuratorem, p̄ iura sup̄ allegata, & quod opposita litis contestationem impedit de quo per lo. in addi. Spec. in tit. de accu. §. sequitur. uersi. quid si bannitus. ubi refert disputationem lac. de Are. de qua per Cy. & Bal. in d. l. reos. Immo plus dicimus, q̄ sine aliquo mandato tertius admittitur ad producendum bannum. Quo productio iudex vltierius non potest procedere. est enim hoc fauor publicus contra bannitos. & iudici constat illud de quo procedebat non esse delictum. Ita firmant Bar. in l. ubi pactum. C. de trans. & Bal. ibi, & allegat. l. i. §. i. ne quis eum qui in ius uoc. & c. ubi ēt tangit. Si uero bannum non sit notorium, puta quia non concordat qualitates siue demonstrationes mortui in processu nominati cum demonstrationibus banni, & sic est necesse fieri probationes de idētate, tunc procurator non admittitur secundum Iacobum de bel. s̄ep̄issime seruari viderim contrarium per rationes Iaco. de butrio, quod puto uerius productio enim banno habente aliquam concordantiam cum demonstrationib. mortui non disputatur de delicto, sed de liquidatione notoriij. & ideo admitti debet, argumento. C. qui, & aduer. quos. l. i. & l. ad rem mobilem & l. ad leg. ff. de procurato. pro hoc facit, quia iudex, qui ex inspectione banni iam producti in suspicione innocentiae adducitur, debet a scipso ipsam innocentia liquidare. l. si non defendantur. ff. de pe. cum concor. Fateor tamen, quod si demonstrationes essent multum uarie, q̄ tūc non adductus in dubitationē, sed potius in oppositum procuratorem posset repellere, & quemcunque comparentem excepto ipso occisore, arg. l. scias aperte. C. de fal. cum si. Et hēc puto veriora quā ea, q̄ dixit Bal. in l. i. C. quo. & quan. iud. ubi uide si libert.

15 Decimoquinto quāritur an t̄ bannitus cui erat concessa licentia libere ueniendi, &c. Quā vulgariter appellatur bulletinus siue saluus conductus, possit durante tali securitate interim occidi impune. In hac q. primo videndum est in genere de huius securitatis materia, & primo an dari possit. Secundo a quo. Tertiō an data sit ieruanda. & in his, quia non est huius tractatus materia principalis, breuiter, & conclusio procedam. & circa primum dico, q̄ dari potest vt patet in omnibus iurib. in quibus de tali securitate tractatur, in auc. de man. prin. §. sed neque homi. ubi glo. aliter dixit. sed iufra, respondebo. l. in contentionum. ff. de pa. et. in l. Papinianus exuli. de mino. in l. is qui reus. de publi. iud. ad. l. Iul. ma. l. i. de sepu. ui. l. utimur. cum alijs iuribus, quā infra allegabunt. Ad secundum respondeo, q̄ aut loquimur de securitate perpetua, & illa non potest dari nisi a principe, uel habente in loco ius principis. l. relegati. ff. de pe. Si uero loquimur de temporali, & illa dari potest non solum a principe uel lege, vt l. fi. ff. de leg. sed etiam a ducebelli, vt d. l. cōventionum de pa. & ibi no. Item potest dari a iudice sed causa cognita aliās non vt dictis iuribus habetur. Item ab alijs quibus ex forma statutacite, uel expresse conceditur per Bar. ff. de decr. ab. or. fac. l. fi.

Quo ad tertium est aduertendum, q̄ aut securitas fuit data hosti priuato, & illam seruare non cogitur. l. i. §. non fuit. ff. de dolo. aut fuit data a persona publica. & tunc secundum Guīl. in d. §. nō fuit. deber seruari fides, & securitas, nisi sit data homicidis, & alijs, qui de ecclesia, & loco exempto retrahi possunt ut d. §. sed neque, & q̄ ibi no. Cyn. uero post Pet. in l. præenti. C. de his, qui ad eccl. confu. tener indistincte tales securitates seruari debere. sed Bal. in d. §. non fuit. concludit securitatē datam a superiore seruandam esse indistincte. Si uero est data a iudice, aut causa cognita, & idem per no. in l. is qui reus. de publi. iudi. Si vero sine causā cognitione tunc dicit etiam non valere per l. relegati. & sic seruari non debet. & ita apparet debere intelligi, q̄ dicitur per Ioā. And. in ti. de accu. §. sequitur, in s̄ep̄issime allegato uer. quid si quis bannitos. in suarum addi. 2. q. nec prædictis ob. §. sed neque, quia non loquitur de securitate differente, sed de securitate immunitatem præstante, ut ibi patet. Si quis autem plenius de hac securitate uidere velit, recurrat ad not. per scribentes in d. §. sed neque. & per Barto. in l. i. ad l. Iul. ma. & latissime per Alb. ubi sup. q. 48. ubi refert ad literam uerba Old. in disputatione quā incipit, Potestas Paduæ. Secundo principaliter ad propositam quāstuidendum est, quid talis securitas contineat. Aut enim continet, q̄ libere, & secure omni, & quocunque impedimento cessante possit uenire, &c. Aut simpliciter, q̄ possit uenire, & stare omni officialium publicorum impedimento ceslante. Primo enim modo non potest concedi nisi a principe, uel cum repræsentante. Secundo nō po-

test concedi etiam ab inferioribus vt pater ex prædictis. Nūc ad propositam. q. Aut securitas fuit concessa secundo mōdo, & sine dubio occidens bannitum taliter securatum non tenetur. securatio. n. non comprehendit talē, licet publica auctoritate faciat, vt dicetur infra questionibus. 45. & 48. Non enim facit vt persona publica licet securatus auctoritate sed vt priuatus, & sic in securitate non comprehenditur. Item quia talis publica intelligitur secundum communem vīsum loquendi. l. cum delanionis. §. asinam. ff. de fun. instru. l. librorum. §. q̄ tamen. de leg. 3. cum sim. Constat autem secundum communem opī. q̄ etiam si faceret, vt publica persona, non tamen officialis publicus appellatur, non ergo pro eo intelligitur concessa securitas. l. si unus. §. ante omnia. ff. de pac. & de uer. obl. l. stipulatio ista. in prin. & l. quicquid astringendæ. cum si. Si uero fuit concessa primo modo, & sic a principe uel eum representante. Et tunc aut interficiens ignorabat securitatem prædictam. Et dic ut dicam in tertio tpe parte. t. q. 2. ubi tractabitur de occidente rebannito non cancellato. Si uero sciebat securitatem prædictam, tunc puto eum puniri posse. Talis enim suspensio ad tempus idem debet operari, q̄ liberatio in perpetuum. Dico quo ad illud tempus. l. sufficit de cond. inde. & l. si tibi mandauero. in prin. ff. mand. Item idem debet operari, q̄ appellatio. arg. l. nō posſunt. ff. de legi. & q̄ no. Inn. in c. ad hoc. de app. Non ob. l. i. §. merito. & §. si quis a principe. ff. ne quid in loc. pub. ubi concessio facta a principe non tollit ius priuato quāstūm, quia illud uerum in dubio vbi verba ad illud se expresse non extendunt, vbi autem verba sunt ita prægnantia, q̄ ad illud ius extendantur, illud etiam tollunt saltē quando non est ex facto illius priuati quāstūm, ut habetur in c. in nostra. de iniu. & damn. da. Pro quo uide, quā dicam in 3. parte huius temporis. qō. 76. Communiter rāmen cum, quia tales securitates non dantur a principe sed ab inferioribus. Item quia sunt limitatē, & referuntur ad personas officialium, dicimus, q̄ talis securatus etiam a scīte securitatem possit impune occidi. & ita plures seruari uidi.

16 Decimo sexto quāro t̄ q̄ talis bannitus taliter securatus, q̄ impune occidi nō potest, & cum capiens præmium aliquod non consequitur, vt dicam in seq. q. commisit pendentē securitate aliquod graue maleficium, puta aliquē vulnerauit uel interfecit, an perdat beneficium securitatē. Ista. q. est disputabilis, tamen in breuibus me expediam, & v̄r q̄ non, quia delinquens punitur in eo in quo deliquit, & non ultra. ff. ad. Fal. l. paulus. & l. beneficio. & ff. de his qui. ut in l. rescriptum. ubi circa rem subtractam tantum perditur falcidia nō quo ad alia.

Præterea securitas nullam habet conditionem sed est temporalis, & pura. ergo nullo casu potest effici conditionalis. l. quicquid astringendæ. de uerb. obl. Pro hoc ff. com. l. in commendo. §. sicut.

Sed puto de iure contrarium uerum esse. Certum est q̄ si ne securitate in loco in quo deliquit licite esse non potuerit. Ergo ibidem delinquendo suo abutit priuilegio, ergo illo priuatus est. C. de iude. l. iudæos. & l. nullus. & 64. dist. ubi. cum concord. Nec uerum est, q̄ saluus conductus siue seenritas sit pura, imò habet tacitam conditionē. s. si concedenti illā non inferat offensio. l. qui seruū. de ver. obl. l. quid ergo. §. si h̄ares. de leg. i. Et est casus in l. quāro. §. inter locatorē. ff. de loc. Intelligitur ergo, q̄ non poslit offendit nīg ipse offensionis cām præbeat. facit. ff. de ver. obl. l. quidā cū filiū. & qd ibi per doc. Constat autem rempublicam, & ipsum concedentē lēdi ostēndiq; si aliquis offendit. l. si quis in genuam. §. in ciui libus. ff. de captiuis. & l. ita vulneratus. ad leg. aquil. Et sic intelligitur reuocata securitas. facit. ff. de solu. l. si cū cornelius. & l. cum quis. cū si. Nec obstat prædictis. l. paulus. l. beneficio & l. rescriptū. quia hic qui deliquit non solū deliquit in illum quem offendit sed ēt in ipsum concedentem securitatē, & sic non punit v̄tra q̄ deliquerit. Præterea hodie illa iura sunt correcta vt in auc. de hæredi. & fal. §. fancimus. fm Rayn. & Bar. in d. l. rescriptum. Concludendo ergo quod poterit impune offendit, & illum capiens habebit præmiū a statuto ordinatum, q̄ maxime uerum est si nulla cā interueniente de uno tale maſſicium parum post securitatem concessam cōmisit, præsumitur. n. dolose illam securitatem impetrasse. l. si ventri. §. fi. ff. de priu. credi. & sic ei iuuare non deber. ff. ad maced. l. sed jul. §. proinde. cum si. Prædicta uera nisi ad sui defensionem fecerit tunc enim siue facere potuerit siue non, de quo dicam infra. q. 48. non intelligitur saluum conductū rupisse. ff. de fur. l. verum. Et licet tunc non excusatetur quin puniatur poena ordinata ex delicto per eum commisso non m̄ poterit ex primo banno detineri quia contra securitatem cū fuerit prouocatus fecisse non intelligitur. Facit quod habetur. C. de calumniato. l. 2. cum concor.

Decimo septimo et circa bannitū securatū statuto cauet qd capiēs bannitū

nium debitum habere centum a communi. Quidam capie bannitum habentem securitatem palem, queritur an debet habere centum. Hanc q. disputavit antiquitus do. Thom. de Azogni. & incipit. q. præsupposito q. banniti. & ut quæstio subtilior redderetur addidit themati, alio statuto caueri, q. verba statuti debeant intelligi secundum propriam significationem absque aliquo extrinseco intellectu. Ad affirmatiuā arguit q. bannum non tollitur per affidationem per regulā. l. prout quisque de solut. Secundo a iusto errore capientis. l. ff. pro suo. cum si. Tertio quia temporalis mutatio rei natu ram non alterat. l. ex facto. q. rerum. ff. de hære inst. cū cōcor. Quarto, a certitudine temporalis in securatione adiecti. Ta le enim obligationem non suspendit vt. l. cedere diē. de verb. sig. cum si. ergo nec bannum. & sic nec extinc̄io nec suspēsio p̄m̄um denegant. Quinto arguit a fidantia non effectua uel plena, sed temporali. & sic non perfecta securatione. & propterea nullum debet effectum parere. l. s. q. fi. de uerb. obl. cum si. Soluit pro partenegativa primo æquiparando fidantiam appellationi per. l. non possunt. ff. de leg. Secundo quia non est bannitus cum effectu secundum q. debent verba intelligi. l. in fi. ff. quod quisque iur. cum concor. Tertio per regulam, cum principalis, & regulam, accessorium. Securitas enim operatur circa personam affidati. ergo intelligit operari circa p̄m̄um capientis, q. est accessorium. Quarto ratione cessante, quæ fuit ut malefactores puniātur. l. ita vul neratus. ff. ad. l. aquil. sed iste capius propter fidantiam puniri non poterit. igitur cessat p̄m̄um. l. adigere. q. quamuis. de iute pat. C. de epis. & cle. l. generaliter. Quinto ab incom passibili, quia non potest eodem tempore, & loco dici bannitus, & non bannitus. C. de fur. l. t. cum simil. Sed si darentur centum huic capienti indicaretur, vt de bannito, quod non est uerum, quia affidatus igitur, & c̄t. sed ista ratio non concludit, quia pur bannitus est licet bannitus affidatus.

Non enim ex hoc intelligitur ad tēpus rebannitus per no. in l. fi. C. de senten. pas. Subdit, q. quia debitor est ille a quo in uito potest extorqueri. de uerb. signi l. debitor. & ille proprie dicitur debitor. & ideo bannitus securatus, quia interim in uitio non potest exigi non proprie dicitur bannitus, ergo statutum sibi non locum uendicat, quia verba debent proprie intelligi, licet autem prædictæ rationes sint persuasive, illi tñ quæ facta est a ratione cessante inhæret. Et ad contraria respōder, q. uerum est eum interim esse bannitus sed non cum effectu. Ac etiam propter cessantem rationem dicit non esse illum de quo loquitur statutum, & uerum dicit etiam igno rante ut dicam infra hoc eodem tempore, & parte. q. 23. & duabus sequētibus. & n. tertio tempore parte prima. q. 3. poterit tamen tunc repeter expensas quas fecisit in capiendo. l. mulier inops. de cap. & quod dicam infra hac eadem parte. quæst. 19.

Decimo octavo queritur t̄ utru m̄ p̄m̄um, q. datur capienti bannitum debet diuidi inter eum, & fisco, & vide tur quod sic vt uidetur probari. ff. ad. fille. l. Cornelia. in fi. ibi tangit Ray. post Dyn. la contrarium est ueritas vt not. in l. si quis id quod. in prin. ff. de iuris. omni. iud. & ad. d. l. Corn. in fin. respōdet. q. ibi speciale, q. etiani tenuit laco. de Are. insti. de ac. q. p̄nales. & idem breuissime referendo tantummodo Dy. dixit Alb. ubi supra. q. 47. Hæc decisio debet intelligi quando statuto cauetur. q. p̄m̄um detur capienti de bonis banni tui. Si enim diceret statutum q. detur de bonis communis fru stratoria, esset quæstio, an filio debetur dimidia. ff. de sol. l. l. qui sic esset enim potius nugatio quædā ut. l. si quis a filio, & q. ibi not de leg. l. Si ergo statutum dicat q. capiens bannitum debet habere centum de bonis banniti. nihil debet da re fisco, quia intelligitur, q. totū applicetur. Ita enim dictat statutum a quo decipi nō debet. l. 2. C. de his qui uet. xta. imp. Nec i. la iura aliquid faciunt. Loquuntur enim de poena que debetur a contrafaciente, & dubitatur an debetur agēti, an fisco, de quo dic ut dictis iur. & plenius in. l. agraria. ff. de termin. mo. quæ limita nisi poena imponatur pro interesse lessi. Tunc enim ei in totum applicatur quocunque iure agatur. l. in eum. iuncta. l. quiq. ff. de in ius uoc. Facit. C. de leg. l. pen. Quæstio autem prædicta loquitur de premio, q. datur facien ti. id, q. a statuto permittitur, & ideo tanquam a separatis nō est licita argumentatio. l. fi. de calum. cum sim.

Decimonono queritur. t̄ Titius in capiendo Gaium bannitum fecit expensas. An debet illas repetere a communi. Dixit Bal. q. sic per. l. mulier inops. ff. de captiuis. ut ipse no. in c. 1. in princip. hic finit lex Cor. & incipit consue. re. q. siue du bio uerum est quando ex forma statuti nihil datur capienti. Si autem aliquid datur, tunc dubium est, an illud in expensis imputetur. In quo puto dicendum, quod aut datur pro premio aut simpliciter. Si pro p̄m̄io potest etiam petere expensas ar. ff. de cond. & demon. l. quibus diebus. q. dominus. Si simpliciter tunc non possit expensas petere nisi excederet

quantitatē datam a statuto. Tunc enim posset id residuum petere, facit q. habetur. ff. ui bon. rap. l. i. cum ibi notaris. de condi. inde. l. eleganter. q. si quis post. de transact. l. & post rem cum simi.

20 Vigesimo t̄ pone statuto cauetur, q. qui ceperit, & præsenta uerit bannitum potest statu debeat habere centum a cōi, plures receperunt bannitum, & illum captum cōmuni præsentauerunt, queritur an debeat habere quilibet cētum, an oēs unica centum, & videtur, q. quilibet debeat habere centum per. l. qui filiabus. q. si quis ita. de le. l. & insti. de lib. agno. succ. q. si plures. Dicit Alb. ubi sup. q. 104. q. hæc quæst. potest decidi sicut decidit quæstio de pluribus intratribus simul castrū, & remittit ad no ad. q. discipulii. n. proœmio. ff. Illa quæstio ponitur per Bar. in l. hoc articulo. ff. de hære. insti. Et determinat q. inspiciēda suntuerba statuti, an loquatur per uerbum uniuersale siue collectiuum, an per distributiuum. Primo casu omnes habeant una centum. Secundo quilibet habeat cētum per. d. l. qui filiabus. in fi. Credo q. hoc sit verum, si tamē appareret factam fuisse fraudē, vt, quia multi ceperunt unū ad quem capiendum sufficiebant pauci, non puto omnibus deberi, sed solum illis principalibus in capiendo. Nec enim uerisimile est, q. fīcus uoluerit iactare pecunias. l. cum de indebito. q. i. de prob. & se in infinitum obligasse. l. qui bona. q. ult. de dam. inf. Et ita in pluribus ponentibus vexillum & c. terminauit Pet. & post eum Ray. in d. q. discipuli. Pro qua determinatione facit ex. in d. l. qui filiabus. q. i. in fi. Quæ autem sint dictiones collectiū, & quæ distributiū uide in d. l. hoc articulo.

21 Vigesimoprimo queritur t̄ statuto cauetur quod qui ceperit bannitum, in pecunia debeat habere quinquaginta. Qui autem ceperit bannitum in persona debeat habere centum. Titius bannitur in mille, & si non soluerit intra mensem, intelligeretur bannitus in persona, fuit intra mensem captus, & præsentatus, & deinde elapsus est mensis, & non soluit. Quæritur, q. p̄m̄um debeat capienti. Quæstionem istam iub terminis quod bannitus erat in centuī, & si caperetur, & intra mensem a die quo in fortiam communis venerit nō soluerit deberet decapitari, disputauit Odof. ut refert Alber. ut supra q. 76. & multum copiose al. egat. Primo q. debeat habere centum a communi publica utilitate ad. l. aquil. l. ita vulneratus. de male. & mal. fi. quæ forius insultit quanto ad maius pretium inuitabuntur homines ad capiendum de leg. 2. l. cum pater. q. i. ad fi. de annu. leg. l. scio. in fi. i. responso. Secundo a consideratione effectus consecuti, qui in iure attendit. l. in fin. quod quisque iuri. sed effectus est secutus, quia condemnatio pecuniaria conuersa est in personalem. fi. q. met. cau. l. si cum exceptione q. hæc autē actio. Ergo iste effectus debet considerari. ff. de act. emp. l. i. & C. eo. l. si traditio. Tertio a duplicitate rationum. duę enim rationes scilicet trans fusio tentiæ pecuniariæ in corporalem, & ipsa executio ninc̄nt unam scilicet uerbalem conditionalem in pecunia. C. de edi. diu. adri. tol. l. fi. & extra de treu. & pac. e. licet. Quar to a purificatione conditionis que retro trahitur. l. potior. in prin. qui pot. in pig. hab. Et sic purificata cōdemnatione personali retro dicitur captus bannitus in persona. ff. de usufr. l. sed, & si aliquid. q. interdum. de solu. l. i. cum simil. Quinto a purificatione præsentationis capti ad iudicem. de fur. l. inter dum. q. qui fin. de cond. ob. eau. l. pen. sed ipsi sufficeret in quacunque parte iudicij ius superuenire. l. non potest. de iud. & l. si rem. q. si. de pig. a. & io. de pecu. l. quæsitum. cum sim. ergo, & ipsi præsentatori sufficere debet. Sexto a natura trans fusionis, quæ est ab initio facta, postea trans fusione unicus actus censeatur. ff. quando dies leg. ce. l. si. cum p̄finitione. l. si poenam & l. i. ff. quando di. le. ce. l. i. q. item si ita. ad. l. Falc. ad. l. aquil. l. si vulnerato seruo. cū si. Arguit secundo q. utrum que p̄m̄um consequi debeat. Primo quia tale p̄m̄um cum sit beneficium debet latissime interpretari, de cōst. prin. l. fi. Secundo a similitudine periculorum, quæ versantur in capiendo. l. si seruus. de his qui ad eccl. confu. C. ad. l. iul. de ui. l. qm̄. ad legem acqui. l. quemadmodum. in fi. Et sic debet esse multitudo p̄m̄iorum. de iure im. l. semper. q. negotiatores. Tertio quia cum sit dubium quod p̄m̄um debeat, debet fieri interpretatio contra fiscū. ff. de iur. fis. l. non puto. Quarto a pluralitate condemnationum. pendente. n. conditione utroque mō condemnatus erat. l. i. q. biduum. ff. qn̄ ap. sit. ergo ēt debet esse pluralitas p̄m̄iorum. de ap. cum in una. ad turpil. l. i. q. si plura. de ope. no. nun. l. de pupillo. q. si pluribus. Tertio principaliter arguit quod debeat habere solummodo quinquaginta. Prima quia ubi obligatio pendet ex pluribus conditionib. a prima purificatur, & amplius non cōmititur. iud. sol. l. cū quærebat. de uer. obl. l. si ita quis stipulatus. Sed obligatio ad primum pendet a præsentatione banniti pecuniariæ uel personaliter, ergo purificat a prima p̄ficatione q. erat pecuniaria. Scđo quia p̄m̄um debet ipsi actui p̄ficationis, ergo illud t̄ps attendit non inspecto q. postea aliū

Nelli de S. Gemini. De Bannitis.

de deueniat. vt.d.l.si pœnum.de rei ven.l.non ideo.&l.si quis
hac lege.ad sil.l. i. §. i.cum multis si.Terrio quando facto ali
cuius aliquid consequendum est nō sufficit id fieri facto stul
ti:ia vel negligentia.l. 2. ff.de cond.& demon.de bon.poss.l. i.
§. semel.cum multis concord. Quod autem præsentatus pu
niatur personaliter,contingit sua culpa,& negligentia , quia
non soluit.ff.de fidicicom.lib.l.si quis in sua.ad si.de rei uedi.
l.ex diuerso. §.petitor.cum simi. Et sic fisci obligationem nō
auget de fideicom.l. fi.cum simi. Quartò quia sicut, q semel
meum est amplius meum fieri non posse.l. 3. §. ex plurimis.
de acqui.poss.inst.de le. §. si cui.cum simi. Ita semel præsenta
tus amplius præsentari non intelligitur,sicut nec ex assidua
contrafactione non nascitur nouum furtum.de fur.l. ei qui.
Et sic attenta præsentatione prima qua fuit condemnatus
pecuniariiter non attenditur alia,nec id quod postea occasio
naliter venit.de pecu.l.co tpe.Quinto commune cui sit præ
sentatio unicum bannum recipit de pac.l.rescriptum. §. si pa
sto.cum simi.Ergo unicum præmium debet.de cond.&
demon.l.plautius. & in dubijs debetur minimum de reg. iur.
semper in obscuris,& l.semper. ff.de uer. obl. ergo &c. Sextò
quia ab initio pecuniaria obligatio ex quasi contractu orta
est.l. 3.idem scripsit ff.de pecu.& de tute.& ra dist.l. defensor.
Item deinde non soluta pecunia etiam ex quasi contractu
orta est obligatio ad personam, ijsdem iur. ergo prima non
est nouata.l. fi.C.de noua.secundum veram op. Et sic est in
electione fisci pro qua obligatione soluere veit.l. si quis a
socio.pro socio. cum sim.Vltimo,quia a primordio tituli fit
denominatio.C.de test.manti.l.fi. Et ideo a prima cōdemna
tione debet ipsa præsentatio considerari. Et sic debet habere
pro præmio quinquaginta tantum. Finaliter dixit soluendo
quod da:n tenuisse,& ita suisce quandoque iudicatum,q præ
sentans debeat consequi maius præmium per allegata supra
pro illa parte. Dixit tamen uerius esse quinquaginta tantum
deberi per iura pro ista parte allegata, pro qua decisione ad
ducit de leg. 2.l.Sempronius proculo de lega.l. plane. §. sed si
nō corpus.de probatio.l. qui in quinquaginta. Vbi in dubio debet
vnum,& minus. Ad contraria respōdet, ad primum quod ēt
alibi quām præmijs, quis debet inuitari ad fauorem patriæ.
de ventre in possess.mitten.l. i. §. si ea.cum simi:ibus . Ad se
cundum , q in ipsa præsentatione dicitur factum consum
matum. Ad tertium quod duærationes hic non currunt cir
ca idem, ut in secunda ratione pro hac parte facta. Ad quar
tum respondet, q quia soluere , & non soluere est conditio
potestatiua retro non trahitur vt.l. i. qui potio.in pigno. ha
beant. licet securus sit in casualibus ut.l. potior. eodem titul. Ad
quintum respondet, q præsentatio debet unico iure censem
ri.l.eum qui ædes.de usucapio. Ad sextum respondet quod il
la iura loquuntur in legato quod pendet a mera uoluntate
testatoris. Et ideo quomodounque appareat deberi secun
dum.habetur perinde ac si illud tātum fuisse legatum, quia
sic de eius uoluntate apparent. Sed in cau nostro iudex post
sententiam habet potestatem. ff.de regul. iur.l. iudex. & sic
una transfunditur in aliam . sed in utraque perseverat licet
utriusque commodum consequi non possit. Si hæc videre
extensæ uelis , uide ibi supra ubi scribit hoc per sex colum
nas. Pro ista parte faciunt duo. Primum q condamnatione pe
cuniaria non transfunditur in personalem , nec illius fit no
tuatio secundum notata per Bartol.in l. 2. ff.de publ. iudi.per
Baldum in.l.magnam in fin.C.de contrahenda , & committ.
stipulatio.licet ipse Bar.aliter tetigerit arguendo in.l.cū duo
bus. §. idem respondet. ff. pro socio . Secundo quia qualitas
adiecta uerbo,semper intelligitur secundum tempus uerbi.
l.in delictis. §. si extraneus. ff.de noxa. Et sicut tempore præ
sentationis in utroque themate reperiatur bannitus in pecu
nia non in persona,verbum bannitum intelligitur secundū
tempus uerbi,cepit,sue præsentauerit. Et sic debentur so
lummodo quinquaginta Faciunt not. per Bar.in l. ex facto
in prin.de vulg.& pupil. Et ideo vt subditur ubi sup.in fin. si
bannum conuerteretur , quia bannitus esset in persona sal
uæ, q si intra mensem a die capturæ solueret mille illum ca
piens deberet habere centum, quia tempore præsentationis
bannitus erat in personam. Ad quod alle. idem Odofred. de
uerb. obliga.l. ita stipulatus.de re.iud.l.miles. §. decem. & d.l.
si pec. 2. respō. & l. i. §. item si ita is.ad.l.fal. Et ista decisio vide
facilius prima,quia cum solutio pecuniæ sit in hoc casu in
conditione non est in obligatione.ut l. si quis sub conditio
ne. ff. si quis omis.cau.test. Et ideo tanquam conditio potesta
tiue uoluntaria retro non trahitur. Sed in præcedenti uide
batur necessaria,quia erat in conditione , & ideo retro trahi
uidebatur cōditio licet esset potestatiua ut l. i. qui pot.in pig.
hab.& l.titius,quæ res pig.ob.pos. sed responde quod solum
modo solutio esset illa,quæ retrotrahitur,quæ in obligatio
ne non erat.& sic non obstat decisioni suprascriptæ. Et nota
bene titulū quæstionis, quia hic terminus non currebat a la
ta finia sed captura. Et sic patet quod iudex uolebat intelligi

interim bannitum.& sic non sunt hæc contraria his, quæ d
cam hoc eodem tempore parte ult.q. 79. ubi uide.

Vigesimosecundo † stante statuto quod, qui ceperit bāni
tum debeat habere certum premiū,ptas illius loci cepit que
dam ut malefactorem, quem ignorabat esse bānitum, cum
post capturam reperiat enim esse bannitum. vult præmium
a cōi,querit an debeat illud hæc.Hanc qōnem formauit Bar.
in l. 3. §. utrum. ff.ad sil.& determinauit , q non debeat habe
re.& idem Bal. tenuit ibi.& in l.genero. ff.de his qui not.infā.
Et mouentur pluribus rationibus. Prima quia ptas suo lala
rio debet esse contentus , quia illud habet pro exercitio sui
officij.in aust. iusu. q præ. ab his.& in aust. scriptum exem
plar. §. sicut. Secundo quia ipse ptas non cepit sponte sed ex
necessitate sui officij, q est purgare prouincia malis homini
bus.l.congruit. ff.de off.præsi.ergo præmium consequi non
debet ut.d. §. utrum.& de acq.re.do.l. 3. §. si seruus.Tertio, ga
illud gratis facere tenetur,ergo præmium capiendo turpiter
faceret.l. i. de cond. ob tur.cau.bene facit tex.in l. qui sine. ff. d
neg.gest.Quartò,quia cepit eum non vt exbannitum , & sic
statuti conditionem non adimpleuit , ignorabat enim cum
bannitum,ergo,&c.l. 2. de cond.& demon.& d. §. utrum.Ad
de,quæ dicam in duabus.q.post sequentem.

Vigesimotertio † stante dicto statuto uiget illud statutū,
quo cauetur, q homines de villa teneātur trahere ad rumo
rem,& capere malefactores,& exbannitos. Quidam iuit ad
capiendum ex bannitum,& cum exbannitus fugeret, cleua
uit rumorem propter quod homines de villa insecuri sunt
eum,& illum ceperunt. Quæritur an alicui præmium debea
tur.Bar.in l. 3. §. utrum.ad sil.dicit quod non. Primo non ho
mines de villa,quia incitati non sponte sed coacti illum cepe
runt vt ibi.Ille etiam , qui insecurus fuit habere non debet,
quia ipsum non cepit.facit quod habetur.in l. si barsatorem.
C.de sideiu.cum concor.facit. ff.de acquisend.rer.domin.l.
in laqueum.

Vigesimoquarto † stante codem statuto, Scius sciens Ti
tium bannitum,ignorans autem statutum prædictum pr
mians capientem,cepit Titium,& potestari eum præsentavit
quæritur an possit petere præmium.Dices tu ex dictis supra
proximis.q.hæc.q.est decisā quod non , quia ad impediend
lucrum sua ignorantia potest contra eum allegari , vt.d.l.si
is. §. si seruus.de acqui.rer.dom.sed non est sic. aliud enī m̄ est,
ignorare illum esse bannitum , & aliud est ignorare statutū
præmians capientem.Primo casu locum habent , quæ dicta
sunt supra,secundo casu talis ignorantia nō nocet. Commo
dum enim a statuto datum quæritur etiam ignorantia statutū
argum.C.de decu.l.penul.libro. 10. & ita determinauit
Bartol.in l. omnes populi.de iusti.& iur.in quæstion. 5. princi
pali in pr. n.

Vigesimoquinto † dictum est supra , quod occidens ban
nitum qui potest impune offendere poenam nō meretur. Quæ
ritur an sit necesse,quod probetur occidentem sciuisse illum
fuisse bannitum.Bar.in l.genero. ff.de his qui no.infam.& in
l.inter omnes. §. recte.de fur.dicit , q non quia quantum ad
incommodum ignorantis talis ignorantia alteri nō pro
dest, sed stare debeat ueritati ut. d. l. genero.& d. §. recte.de
cri.expli.hæredi.l.fi.insti.de oblig.quæ ex deliq.na. §. placuit.
& ita communiter tenerit.

Vigesimosexto † Gaius sciebat Titium Ioannis esse banni
tum,uidens alium quem putabat esse Titium Ioannis , & in
ueritate non erat oçcidit illum.

Quæritur an statuto permittente occidi bannitum excusa
tur.Itam quæstionem formauit Fran.de Are.in l. cum seruo
ff.de iniur.& arguit quod excusat , & in nullo puniatur ar
gum.d l. cum seruo.& eod.ti.l. illud. §. fina. Non enim cogi
tauit delinquere. sed putauit se licite agere.dicit enim non
teneri dedolo, sed puniri potest secundum modum culpe
argum.l. scientiam. §. qui cum aliter.ad.l.aquil. Aduertendū
q aut habuit iustum causam sic credendi,puta quia sic publi
ce tenebatur, q ille esset Titius Ioan. & tunc in nullo puni
tur argum. ff.ad maced.l. 3. & C.eod. l. Zenodorus.cum sim.
si autem non tenebatur publice , sed ex aliqua causa motus
fuit ad sic credendum,& tunc non sit in dolo.nō potest cor
nelia.de sicarijs conueniri.l.in lege. ff.ad l. Corn. de sicar.Sed
vt dictū est pro modo culpæ aut latæ aut leuioris poterit puni
ri ut lupra Quæ autem sint tales culpæ habetur in l. quod
nerua. ff. deposi. An autem hoc casu leuisima culpa puni
ri possit cum dabat operam ex aspectu rei licitæ recurre ad
not.ad.l.aut facta. §. delinquent. ff.de pæn. & in l. i. ff. de legi
per docto.

Vigesimoseptimo quæro super
dicto statuto quod bannitus possit impune offendere . Quæ
dam uniuersitas fuit bannita de quo dixi supra in primo tē
pore parte.l. quæst. 5. An quilibet de illa uniuersitate poterit
impune offendere . non insistendo in verbis dicendum est qd
non,

nōn, quia nullus singulariter ut ipse est bannitus ut habetur in l. in tantū. §. qui in vniuersitatis. ff. de re. di. & de in ius voc. l. sed si hac. §. qui manumiititur. & quod habetur per Bar. in l. 3. ff. de re iud.

28 Vigesimo octavo † bannitus captus erat a familia potestatis. Titius illum videns in manibus familie interfecit. Quæratur an potuerit impune facere. Istā. q. formauit Dy. in l. in laqueum. ff. de acq. re. do. & ibi etiam ponit Bar. sed latius ponit in l. 3. §. transfugas. ff. ad l. cor. de siccari. & refert Iaco. de Arc. etiam disputatē quod etiam dicit Ioan. And. eius determinationem effectiue referens in addi. Spe. in tit. de accu. §. sequitur ver. quid si quis bannitus circa prin. magni ad. di. Et ideo posset cū ea sola decisione transire remittēdo ēt ad not. per Alb. ubi sup. q. 65. quia tamen aliqua pulchra dicuntur per Iac. de Arc. & alias eius disputatione latius quam referat Io. An. tamen quam breuius potero his subijcam ēt cum aliorum dictis. Arguit enim primo ad affirmatiuam p̄ poterit impune occidere. Primo a verbis legis, quæ & si dura sunt seruanda sunt. l. prospexit. ff. qui & a qui. & l. quod constitutum. de mili. testa. Secundo quia lex non distinguit bannitum captum a non capto, ergo & c. ff. de publ. l. de pretio. Ter tio quia cum adhuc duret bannum debet durare effectus. C. de infec. pe. celi. l. 1. de feri. l. nullo. addebat Dyn. quia captio non facit desinere eum esse bannitum. arg. ad hoc. C. de decu. l. 2. Quarto propter incertitudinem, quia licet captus eset non tamen certum erat quod poenam pataretur, poterat enim fugere l. si apparitor. C. de appa. l. 12. & de ac. re. do. l. 3. §. illud. & de incen. rui. nau. l. pedius. Quinto deprehensum in facinore licet occidere ei, cui si alias non licet. C. de sica. l. is qui. ff. de verb. oblig. l. qui seruum. de lega. l. quid ergo. §. si hec res. ergo fortius istum deprehensem quem ante licebat occidere, sic p̄cum sit factum lege permittente poenam non meretur. l. grachus. C. de adul. Adduxi etiam Dyn. ad hāc par tem. l. in laqueum de acqui. re. do. vbi dī p̄feram illaqueata possim apprehendere, quia multa possunt accidere propter quæ a laquo euadat. Ad hanc partem etiam adducit Bald. in l. libertas. ff. de stat. hom. p̄non interest reipublice a quo occidatur duntamen occidatur. l. cum seruus. ff. de ver. obl. Itē quia cum quilibet a statuto habeat potestate occidendi, nō habet necesse a iudice impetrare. l. quæ sub conditione. §. fin. de condi. insti.

In contrarium alleg. Dy. l. carceri. & l. fin. in §. fi. de custo. reo. vbi dicitur capite quod punitur qui carceratum interficit, captus autem dicitur carceratus ut l. qui neque. ff. de verb. sig. Dicebat tamen illis l. respōderi posse quia hic erat certum bannitum illum debere mori, ibi non. sed subdebat p̄ alia ratione dici pōt ralem interficientem puniri, quia nō licet alicui provincialium aliquem e manibus officialium cripere. in aust. vt omnes obe. in prouin. §. eripiant. Iac. vero ad hanc partem adducebat statutum intelligi debere in eo cui per iudicem poena imponi non pōt arg. C. de judi. l. nullus. sed hic captus erat in potestate iudicis arg. ff. de do. l. qui faxum. & sic puniri poterat. Item quia alias licet autoritate legis occidere resistentem, cui non resistentem a cōtrario nō licet occidere. C. de his qui ad ec. confu. l. si seruus. ita. & hic non licet bannitum non resistentem, immo iudici obedientem interficere. Præterea hic erat in custodia reipub. ergo debet reseruari ut torqueatur. C. de epis. audi. l. raptore. & vt saluus sit debito suppicio. ff. de qō. l. questionis. & de cu. reo. l. 1. de male & mal. fi. alleg. Bal. pro hac parte. l. additos. C. de epis. audien. ubi dicitur p̄ priuatus non potest impedire iudicis executionem. Item addebat rationē, iudex est executor ordinarius, iste priuatus extraordinarius executor. Sed ubi locum habet remedium ordinarium cessat extraordinariū. ff. de mino. l. in causæ. Soluit Iac. quæstionem pro hac parte per iura prædicta, ac etiam quia lex permittit hostem occidi l. 3. §. fi. de sica. Et tamen postquam captus est occidi non pōt ut insti. de iure perso. §. 1. de statu homi. l. 3. §. serui. Et facit. ff. ad laquil. l. sed & si quecunque. Item quia causa propter quā poterat a quolibet occidi, l. defectus publice vindicta cessat in proposito ergo. & c. l. quod dictum. de pact. Ad contraria respondet. Primo ad uerba staruti, quia intelligitur alio non interueniente quod impedit. Similiter tutor, & legatarius possunt esse testes, hoc intelligitur nisi aliud impedit. ff. de testa. l. qui testamento. in princ. & de obsequijs. l. Titius. sic & alias in l. non erit. §. dato. de iure iur. & l. tutor. Item, quia ubi ubi lex non distinguit. l. vna. C. de inof. dona. Facit lex ut gratiam. §. sed & si lege. de mune. & hono. Non ergo factū est lege permittente, immo vetante. & sic quasi omnia argumēta tolluntur. Addit etiam si quis dixerit hoc ius occidendi cōpetere reipubl. & cuiilibet alij insolidum, sicut alias dicitur in l. si tui. §. iisdem. de accu. locum habuit præoccupatio. ff. de procu. l. pluribus. Plus dicit & notabiliter. quod si codeam tpe concurreret respublica & priuatus deberet respublica præferri. aut tanquam ille cuius dico & competit. C. de nouati.

3. Aut quia eius voluntas equior est, quia cōtinet viā iuris & iustitiae ordinariam argu. ff. de re iudi. l. inter pares. & C. qui bo. ce. pos. l. fi. Addit rationem quod potentia offensionis p̄cedit propter contumaciam quæ eius pœnam aggrauat vt. relegati. §. de poenis. Illa autem contumacia est finita posse est in manibus familie. s. quo ad hunc effectum vt a quo cunque possit occidi. Remaneat ergo solum pœna primi delicti ob quod bannitus est. Adducit simile de feris bestijs, quæ licet a quo cunque capi possint, non tamen possunt capi cum sunt in manibus alicuius. ff. de acq. re. do. l. 3. in fin. Et hanc partem tenet Cy. in d. libertas. & Bar. in d. §. transfugas. addens quod illi qui veniunt de necessitate ad ciuitatem dicuntur habere securitatem a lege. l. 2. §. legatis. ff. de iudi. & ft. de leg. l. fi. Sic ēt dicimus in testibus vt ea l. 2. §. si quis. & sic concludit quod ille quod dicitur a familia de necessitate venit. & sic dī habere securitatem a lege. Ideo illum occideus incidit in l. iuliā maie. arg. ff. ad iul. maie. l. 1. & ibi eiā hoc sequitur Ang. Credo quod verum est eum non potuisse occidi in manibus familie. & quod illum occidens teneatur pœna legis cornelia de sica. p. d. §. transfugas. Sed non puto quod teneatur pœna legis iul. maie. tum quia iure nō cauetur de securitate legis nisi in certis casibus inter quos iste non reperitur. Tum et quia poenæ non debent extendi ff. de pe. l. interpretatione. & l. si preses. ac etiam quia in ciuitatibus alijs ab urbe tali pœna locus non ē vt dictum fuit supra parte prima huius temporis. q. 15. & hoc locum habent quando iuste captus erat. si vero iniuste, vide infra quæstione. 31.

29 Vigesimonono † Statuto cauetur p̄ capiens bannitum debeat habere cēnū a cōi altero p̄g punitur vadēs in alterius territorium ad aliquem capiendum. Titius bannitus de Florentia vbi est statutum erat in territorio Florentino. Sempronius voluit eum ibi capere, ille vero aufugit in territorium bononiense & ibi ad dicto Sempronio eum in sequente captus fuit. Quæratur an potuerit capi & sic Sēptonius debeat puniri virtute alterius statuti Ioan. And. in. d. tit. de accu. §. sequitur. ver. quid si quis, in suarum additi. ver. elegans Old. qd. refert Ol. dii putando terminasse Titium capi non potuisse, & sic Sempronium puniendum. Allegat primo pro casu l. quis sit fugitiuus. §. idem Cecilius. ff. de edil. ed. Et ibi declarat qualiter inducatur ponendo ibi casum sed nimis prolixus quod in glo. latis appetet, & confirmat hoc dictum. quod ex iure loci non debebat alium locum ingredi. Allegat. ft. ad mace. l. si filius. §. fi. Adducit etiam l. qui cum maior primo responso. de bonis lib. Item quia conditio existens in fuga potest ad eius commodum variari. l. si quis in seruitute. de fur. Sic ergo cum intrauit territorium bon. factus est liber. deducit etiam no in l. talis scriptura de leg. l. in vlt. gl. & p̄ verba secūdi statuti sunt clara, ergo seruanda. l. non aliter. de leg. 3. & qā limitatio locorum est certa & sic nulla restat iuris q. l. ancillæ. C. de fur. Et dicit non prodesse licitum principium, quia propter mixturam inspicitur id quod nocet vt no. de reg. cato. l. 1. & ibi concor. Acetiā quia effectus secutus est in loco p̄hibitio. Et ideo a princ. licito legem non assumit. Allegat. ff. si serui. vend. l. sicuti. §. arist. & ad l. aquil. l. quemadmodum. in princ. Et sic cessat perceptio rei altero prius illam apprehēdente. ff. de acqui. re. do. l. in laqueum, & l. naturalem. §. illud. Item quia pacificantur excessus in loco & excessus in modo, inst. de acq. §. huic autem. sed excessus in modo punitur vt. l. 1. C. vnde vi. ergo & excessus in loco. facit. ff. de adul. l. si aduterium cum incestu. §. imperatore, vbi punitur qui plus fecit quam debuerit. Et sic concludit ralem capientem puniri. Qā etiam sentit Bar. in d. §. idem cecilius. Hanc disputationem si integrum videre velis recurre ad Alb. vbi supra. q. 77. Vnum nolo omittere quod ipse Old. dixit quod cum alicui conceditur facultas limitata, ille qui excedit limites, non facit sibi concessum, sed aliud. ff. ad Trebel. l. sed si ante. quemadmodum serui. amit. si communem. §. 1. manda. diligenter. de re eorum qui sub tut. vel cur. l. si pupillorum. §. si prætor. Sed ad capiendum bannitum sunt limitati per statutum. scilicet intra territorium. Qui ergo excedit, aliud facit, & sic p̄hibitum. & ideo quantuncunque bonus effectus secutus sit nihilominus puni. C. de neg. gest. l. fi. Et ideo venit a premio repellendus quia eadem non potest esse causa pœnae & premij de neg. gest. l. siue hereditaria. ex hoc ultimo colligo quod quo ad præmium assignatum capienti bannitum generale statutum restrigis ad hūc locum statuentis, licet quo ad eum iationem pœnae talis restrictio non fiat vt dicam infra. q. 46. & ratio potest esse diuersitas lucri & damni argum. l. fi. C. de codicil.

30 Trigesimo † Pone supra proxime dictum est de priuato capiente extra territorium. Officialis Florētus putauicarius alium coepit bannitum de Florentia in territorio bononiensi. Quæratur an possit contra illum executionem facere, an vero teneat eum relaxare & pristinę libertati restituere. Hac qd videt fortior precedentem, quia nullum præsupponit statutum

Nelli a S. Gemi. De Bannitis.

num disponens contrarium, sed eadem nihilominus debet esse decisio. Et si ponis quod bannitus a principio non esset in territorio Florētino sed in bononiēsi. & inde extractus fuerit, res est clarior, nō enim fregit fines banni, & per consequēs capi non potuit ita dicit lac. But. in auct. iudex. C. de epis. audi. Et ita etiam determinauit Fran. de Are. in l. quis sit fugitiuus §. idem cecilius. per illum tex. & per no. in l. a diuo pio. §. 1. do re iud. & in l. addilos. C. de epis. audi. per l. extra territorium. de iur. om. iud. Est enim tunc officialis existens in alterius territorio ad instar priuati. l. 2. ff. de offi. procu. & le. secundum Bald. in d. l. additos. & ex his patet q̄ tanquam spoliatus sua libertate ante omnia restituēdus est. l. si quis ad se fundum. C. ad l. iul. de ui. si per vim vel alio modo. l. 2. Et videtur expresse calus in l. si quis liberum ff. de proba. & facit de liber. cau. l. liberis. §. fi. & de acq. re. do. l. nemo. probatur etiam per l. ple- rique. ff. de in ius vocan. probatur etiam ex ui uerborum sententiæ banni quæ regulariter se habent, si venerit in fortia. &c. Ille autem qui in fortiam hoc est in locum subditū vio- lenter ducitur non dicitur venire vt l. qui neque. ff. de ver. si- gni. secundum 3. lect. debet igitur relaxari & pristinæ libertati restitui, etiam si fuerit ab initio in loco Florentinorum, & deinde fugiens captus fuerit in territorio Bononiensi ut in themate dictum est per iura & rationes sup. prox. q. facte.

31 Trigesimoprimo † queritur, visum est sup. proximis q̄. φ nec a priuato nec ab officiali publico bānitus potest capi extra territorium. An talis sic indebitè captus in manibus de- tinentis possit impune occidi. Dices tu q̄ hæc quæstio est su- perflua quia supra 38. q. determinatum est captum non pos- se occidi, & inter alias rationes fuit allegata ratio præuentio- nis per l. pluribus. de procu. quæ videtur habere locū in omni casu. Item cum sit in manibus familiæ, siue iustæ, siue iniuste, eripi non debet in auct. vt omnes obed. iu. prouin. §. cri- pian. Qui tex. generaliter loquitur.

Sed pro clariori decisione separandi sunt termini quæstio- nis, & ideo primo quæro an captus indebitè a familia possit impune eripi de manibus eius. Bar. in l. eximendi. §. 1. ne quis cum qui in ius voc. est vi exi. non determinat sed arguit quod semper eximens puniatur. C. de male. l. fi. de h̄is qui latro. l. 1. & d. §. cripiant. Angel. vero eo. tit. l. 1. no. dicit quod aut cap- tura non tenet ex defectu iurisdōnis, vel quia nullam habet iurisdōnem, vel quia si uix iurisdōnis terminos excessit. & tūc licite eximitur de manibus familiæ. Alle. l. prohibitum. C. de iur. fi. l. 10. Si autem iurisdictionem habebat licet iniuste eū caperit quia tunc restitutio non est fienda de facto sed iuris ordine per remedium appellationis secundum l. inn. de offi. dele. c. si quando. Ad quod etiam allegat. d. l. fi. de male. & l. quorū. de exacto. tribu. lib. l. 10. Item ubi captura esset iniuste respectu ritus & ordinis eximens etiam debet puniri vt d. l. sed eximendi. §. 1. & l. si per alium. §. 1. cod. tit. Ex hac de- cisione infertur q̄ in casu proposito tolluntur omnes ratio- nes facta in dicta 28. q. pro ea parte quæ occidi non potuerit. Et restent factæ in contrarium q̄ occidi potuerit. non n. haber locum φ sibi in carcere, vel q̄ sit facta præuentio, vel q̄ debeat res publica perferti, quia omnia iura ibi allegata intel- liguntur in actu qui de iure valcat. Alij enim actus. si de iu- re nulli quantum ad effectus prædictos nullum possunt esse. Quia in dūcere. l. si pater. C. ne de sta. defun. l. accusatur. ff. de adul. de re iud. l. 3. §. condonatum. Facit quod habetur in l. §. pecuniari. §. pe. ff. de condi. ob causam. vbi ille qui est in actu relaxationis non reputatur carceratus. Ex his patet φ minus deberet puniri qui interfecit bannitum in manib. eius qui cepit eum ex iusta territorium contra formam, & tenore statuti. Fortior enim est nullus actus factus contra legē quā illo qui est factus præter legem l. si non sortem. in princ. ff. de condi. & l. cum lex. de fidei. & ibi per Bar. & per doct. in l. non dubium. C. de legi. Intelligo autem decisionem prædictam fore vetam, si ille qui interfecit occidisset etiam in impune etiam in loco a quo extractus est. Si autem ibi non occidisset impune secundum ea quæ dicam. infra. 5., & 56. q. non dicetur eum licitum licere occidisse, quia prælu- mitur mortuus in loco a quo inuitus iniuste extractus est vt l. qui. neque. de verb. sig. sup. q. prox. alleg. Et ideo licet tunc non puniatur in loco in quo occidit, tamen puniret in loco a quo extractus fuit si ibi ratione domicilij cōueniri pos- set. vt l. 1. & 2. C. de cri. agi. op. or.

32 Trigesimo secundo † quæro. quidam in loco licito virtute statuti præmiantis capientem bannitum. cäperat Titium bannitum, & ad potestatem ducebatur. Sempronius eū in suis manibus interemit, queritur an impune facere potuerit. Di- cit quis hæc quæstio est terminata per no. supra quæstio. 28. ff. q̄ non est enim minister legis vt l. 2. C. quando lic. siue iud. um. & sic locum habet præuentio licet aliquæ rationes ibi factæ non adaptentur. Sed in contrarium arguitur & uidetur quod immo potuerit occidi per iura & rationes ibi pro hac parte allegata, ac etiam quia vnumquodque remedium est

extraordinarium, scilicet captura & occiso de facto facta, nullus enim iure ordinarii iurisdictionis facit sed extra ordi- nem, ergo vnum non excludit alium. l. si cum exceptione. §. cum q. ff. φ metus causa not. l. fi. C. si mi se maiorem dixerit & in l. 1. C. de alie. iudi. quinimo cum remedium occisionis plenius subueniet reipublicæ quam captura illud preferri debet ut habetur in l. fi. C. si aduer. rem iud. & in l. in cautæ. fi. de mino. & plene in l. in provinciali. ff. de no. oper. nun. Nec ob- stat præventionis ratio per l. pluribus. de proc. cu. simi. q̄ illud verum quando circa idem fit præventio. Operatur. u. circa idem non diuersa vt l. si pluribus. de leg. l. capiens enim præjudicavit ius capiendi, & ducendi, & sic premium conse- quendi. Ergo non intelligitur abstulisse viam alteri illū occi- dendi sine premio, quia iunt d'uerita. Et sic de uno ad aliud non infertur. ff. de cakum. l. fi. Si quis teneret istam partem p. l. naturalem. §. il. ud. & l. in laqueum. ff. de acq. re. do. Respon- deret ad id q̄ diceretur eum non potuisse auferre ius quæsi- tum, vel quærendum illi capienti in casu quo representasset per l. stichum. §. si de nouo. cum si φ licet teneret ei cui exe- mit ad suum interest scilicet ad quantitatem quam conseq. debebat per l. sed eximendi. §. 1. ne quis eum qui in ius voc. per l. 3. C. de exac. trib. & quod dixit Bal. in al. abditos. C. de epis. audi. Non tamen lege corneia teneretur. Et ista pars est equior. Certum enim est cum occidisse bannitum qui non erat captus a familia, vel in publico carcere. Nec certum erat de manibus eius qui caperat non euallrum. Et sic fauorabi- lius sit reipu. est in casu certi quæsi in dubij. Sufficit enim reipu. φ ille moriatur. l. gallus. §. si cius de liber. & posthu. Si autem non erat bannitus ad mortem, vel ad membrum sed in pecunia, non solum teneretur capienti, sed etiam reipub. vt d. l. 3. de exac. trib. & alijs iur. superius alle. prædicta quidē non procederent quo ad obligationem occidentis, si ille bā- nitus erat in manibus eius qui caperat, eualus si ille nō oc- cidisset. Tunc enim in nullo tenetur quia captus dici nō pot. ff. de integ. resti. l. non videtur. cum si.

33 Trigesimo tertio † Circa prædicta instans quæro. Quidam cäpit bannitum in confinibus duarum ciuitatum, adeo φ est dubium an cäperit in confinio ciuitatis a qua bannitus erat, quod multis modis pot contingere, queritur an fuerit iuste captus siue a primato siue a familia. Credo φ hæc q̄ de beat terminari sicut terminatur quoad cognitionem. Dicit enim quod si in tali loco committitur maleficium vtraq; ci- uitatis habet cognitionem ergo executionem. l. a diuo pio. cu ibi notaris. ff. de re iud. Quod autem vtraque ciuitas habeat cognitionem probatur per tex. in l. iuris peritos. §. cum oriū dus. ff. de excu. tut. & l. siue contra. §. quia plau. ianum. de lib. agno. & quod dictum fuit supra. parte. 2. prin. item. q. 8 Pro hoc quia cum sint duo quorum vnum prodest & aliud no- cet, nec appetet quod id φ prodest sit potentius altero. inspi- citur id quod nocet ff. ad fil. l. si quis in graui. §. fi. cum cōcor. Et idem purò si certum esset in quo loco captus fuisset. puta quia vnum pedem tenebat in uno territorio, aliū in alio, vel sedebat super lapide positio pro confinio. Est enim locus cō- munis. Et sic intelligitur captus in proprio territorio ad fil. l. 1. §. domini. cum simili. quod maxime v̄rū est quando pars capitis. i. ipsum caput existeret in parte capientis l. cum in di- uersis. ff. de reli. & de fur. l. vulgare. cum simil. Si aut dormie- do caderet vel pereniret in territorium a quo bannitus est, non v̄ quod capi potuerit, nisi expetrectus ibi permanerit argu. ff. ad l. aqui. si seruus seruum. §. si fornicarius, φ intel- lig. vt ibi nisi potuerit verisimiliter calum illum cogitare. Fa- cit ff. locati. l. si quis domum. §. 1. & ad l. aquili. l. item mela. in princ.

34 Trigesimo quarto † officialis licite quoque respectu cäpit bannitum de quo agimus. Vult facere executionem sine nouo processu, queritur an possit. Istam. q. ponit Guil. in Spec. in fepūlme al. e. §. sequitur. ver. sed pone. in tit. de ac- cu. Et ibi dicit quod non potest de iure communi. Et idem ibi sequitur loan. And. referens disputationem Guido. de su- za. qui idem de iure tenuit licet consuetudine dixerit seruari contrarium. idem dixit Dyn. de iure, & dixit esse casum qui alibi non reperitur in l. diuus. ff. de custo. reo. Idem dicit Cy. in l. im. puberibus. §. item si quis ff. de suspe. tut. per candem l. diuus. vbi Bar. idem dicit in bannitis secundum formam. l. 1. de requi. re. Sed in bannitis de quibus agimus qui cōdemnā- tur ex quo habentur pro confessis, dicit statim quod capiū- tur sine nouo processu possè fieri executionem secundum formam bāni; pro quo est glo. in l. pe. eo. tit. quæ vult, quod facta confessio cōquiparcē verē. Hoc idem tenuit Odof. secun- dum Albe. vbi sup. q̄. 53. vbi refert alirs opinione. Et quia loquuntur in bannitis alijs quæ de quibus agimus non refe- ro, si libet ibi vide quia plene refert. Est ergo verum φ bānū prædictum potest sine nouo processu executioni mandari, φ est verum siue capiat ab illo officiali qui in it. inianī vel eius successore qui idem cōfert siue ab alio cōficiem iurisdi- ctionem.

cionem habente, puta quia capitaneus capit bannitū a potestare, vel econuerso secundum Bar. in l. a diuo pio. §. 1. ff de re iud. vbi vide. Et vide quæ dicam statim in 36. q. Dicit tamē idem Bar. q̄ iudices antequam exequantur, faciunt q̄ talis bannitus recognoscit se esse illum, qui fuit bannitus, de quo sup. in primo tempore parte. 3. q. vlti. Prouidetur tamen cōter per statuta circa talem executionem. Et ideo id seruandum vt l. omnes populi. Vbi vero non essent statuta permittentia eum condemnari vt confessum & bannitus fuisset tā quam habitus a iudice propter eius fugam, & contumaciā pro confessō posset captus suam innocentiam probare. Et ēt aduersa rius suus crīmen. per l. petendē. C. si temp. in integrū resti. Eūam si tempus cognitionis esset elatium vt no. dicit Ioan. And. in præalle. ver. Sed pone q̄ ex causa p̄dicta: non prosequior. Intelligo tamen id verum q̄ possit probare innocentiam in omni casu in quo fuga non haberetur, p̄ plena probatione. Tunc autem quando haberetur pro plena probatione secus esset. Et ita intelligo quod nota. per Ray. in dicta. l. diuus. de quo etiam dixit Odof. secundum Albe. vbi supra. Quādo aut̄ fuga faciat probationem vide per doct. in l. impuberibus. ff. de suspec tut. per Bar. in l. lege cornelia. ff. ad fillan. & in l. admonendi. de iure iur.

55 Trigesimoquinto † pone statuto cauetur quod licet habeatur pro confessō, tamen antequam bannū detur debeat accusatus, vel inquisitus certo modo citari. Alio statuto, vel eodem simili cauetur quod bāniti pro homicidio capti statim fiat executio etiam si solennitas non sit seruata, quærit non facta citatione dicto mō an debeat bannū executioni mandari. Ista quæstio fuit antiquitus disputata vt refert Albe. ubi supra q. 71. vbi latissime arguit sed succincte referam. Et primo quod debeat fieri executio. Statutū quod de executione dicit allegat cām vt maleficia nō remaneant impunita, ergo videtur derogari principio statuti, ff. de test. ut l. si hæreditas. §. 1. & l. testamento. & quia ultima derogant prioribus in ultimis voluntatibus. de leg. 1. l. si mihi & tibi. § in lega. cum si. Et in pactis ut l. pacta nouissima. C. de pact. ergo idem in statutis. Item quia pro solennitate banni p̄sumitur de uerb. oblig. l. sciendum. de probat. c. in p̄sentiā. & ideo sententia non est ventilanda, sed exequenda. C. de execu. rei judi. per totum. Item quia si tollitur a statuto solennitas ipsius banni quod est maius, ergo tollitur solēnitas citationis quæ est niplus arg. ff. de publ. l. si, ergo. §. idem agit. In contraria allegat quia finis statuti directo videtur contradicere, vnde ergo neutrum seruandum de reg. iur. l. vbi repugnativa. & C. de fide. instru. l. scripturæ. Et sic debet stari iuri communī secundum quod bannū est nullum. C. & ff. de requiri. re. quo. & quando iu. l. 2. & l. tres denunciationes. de sententiā l. pro latam. Item quia prima pars statuti continet iustitiam, & concordat cum iure communi. ff. de in ius vocan. per totum. C. de anna. excep. l. vt perfectius. & de dam. infec. ff. l. 3. §. toties Ultima vero pars quæ loquitur de executione est ius, & ideo principium debet seruari, & non finis; argum. ff. de liber. & posthu. l. cum quidam. nec potest dici quod finis corrigat principium, quia hoc non est in statutis, cum eodem tempore vires sumant secundum op. multorum. C. de testate. l. 2. magis ergo finis iniquus restringitur ab equo principe. Item recte intellecto statuto finis non contradicit principio, quia principium loquitur de solennitate seruāda in modo citandi bannū & sententiam. & sic principium statuti seruandum. Et ita determinat bannū non tenuisse & executioni mandari non debere obstante nullitate, maxime per uitiam rationem supra factam, & per fauorem qui in duobus debetur reo vt in regula, fauorabiliores. Ut vides disputationis locutus est in casu quo idem sit statutum, qui est minus dubitabilis non enim est verisimile quod statuētes voluerint statim se corriger. l. non ad ea. ff. de condi. & demōn. Item cum possit ad diuersam solennitatem referri finis ut supr. nō debet intelligi referri finis ad supra dictam solennitatem illā corrigendo. l. talis scripture. in fi. ff. de leg. 1. & quod ibi not. Interna quia clausula p̄cedens est fortioris naturæ ad determinationem sequentium quām sit sequens ad determinatio nem p̄cedentium. l. filium. ff. quando d. le. ce. Et not. in l. quisquis. de lega. 3. sic itaque licet in probatione banni non fuerit seruata solennitas, puta quia non fuit lectum, vel quia non sedendo fuit prolatum vt l. 2. C. de sen. experi. reci. Si tamen citatio de qua sup. fuerit secundum modum a statuto traditum facta tale bannū executioni mittetur secundum finem statuti. Si autem omnia solennia fuerint obseruata in probatione banni, sed non fuit facta illa citatio secundū modum statuti, minime mitretur executioni secundum ipsius statuti principium. Si autem tempora cognitionum largiantur poterit de nouo cognosci. l. si vt proponis. C. quomodo & quando iud. ff. de accu. l. libellorum. §. sed si aliud. Si tempora non largiantur debet libere relaxari. l. accusaturus. ff. de adul. Si autem diuersis statutis talia disponantur res uidetur

36

habere maiorem dubitationem. Si tamen sunt diuersa statuta in eodem volumine & eodem tēpore approbata quasi omnia p̄allegata locum habent. Et idem est q̄ supra dictū est per not. in d. l. 2. de testi. tut. per Cyn. & plene per Bar. in l. omnes populi. dum tractat de statutis contrarijs. Sed & si post primum statutum sit noua reformatio idem erit, tum quia legum correctio est uitanda, sine correctione lex noua potest aliquid operari. l. si quando. C. de inof. test. & de appell. l. p̄cipimus. cum simi. & vnius cum alia concordatio facta. C. de inof. do. l. vna. de petitio. hære. l. vtrum. cum similibus, tum quia noua generalia & trunca restringitur & declaratur ab antiqua lege l. non est nouum. & l. nā & poite riores. ff. de legi. & quod habetur in l. sciendum. ff. qui satis. co gen. & in auct. offeratur. C. delitis contesta. & vtrōbique per gl. & docto. tum etiam quia solennitas illius citationis intelligitur in l. repetita. ff. de coniun cū emanc. liber. eius l. nihil & plene per Roffre. in 45. q. per Bar. in l. p̄t. §. eritque differentia. ff. vi bo. rap. Et per Ioan. And. antiquam p̄dictam diputationem referentem in addi. Spec. in tit. de sc. n. execu. §. postremo. verli. 16. Quæ quia in voluminibus habentur, hic non infero.

Sexto & trigesimo. † Duę ciuitates erant confederate, puta Florentina ciuitas cum ciuitate Senarum, Titius fuit bannitus de Florentia. dum habitaret Senis, sicut ibi captus per protestatem qui volebat cum decapitare secundum Banni tenorem. Quæritur an posset. Dicebant quidam quod sic, per tex. l. non dubito. ff. de cap. Bar. autem ibi determinat legē illam hoc non dicere. Sed quod potest ita statutum fieri in vna ciuitate ex confederatis, quod delinquens in alia posset ibi puniri, scilicet in altera quæ statuit. Et ideo in proposito si ex forma confederationis quæ potest fieri cum pactis parib. & maioribus, & minoribus cum libertate tamen populorū vt in d. l. non dubito. quod quando sit habetur per Bar. in l. si. ff. de colle. illicitis. illud diceretur, vel in ciuitate Senarum est statutum, vel etiam in ciuitate Florentiæ, forte eadem rōne per generalitatem illius legis posset ibi talis capti fieri executio. de quo etiā per eum & Bal. in l. cunctos populos. C. de sum. trini. & ita debet intelligi quod sensit in l. a diuo. §. 1. de re iudi. alleg. l. non dubito. Pro quo etiam vide dictū Bar. in extraug. qui sint trebel. v̄que ad ver. de pœna autem. Vbi dicit q̄ in dubio talis confederatio videtur fieri equali federare per d. l. non dubito. Et ideo si actum est q̄ inuicem se trahent ut ciues in ciuibus & criminalibus, intelligitur vt vna contra aliam leges grauiores non imponat quam tunc esent quia in societate inspiciunt tempus sociorum tempore initia societatis. ff. pro socio. l. socius socio. & fa. hercif. l. hæredes. §. non tantum.

37 Trigesimo septimo † pone q̄ episcopus secundum formā suæ constitutionis pro crimine spiritali in quo habet iurisdictionem inter alia contra laicum vt in c. fi. de foro compē. lib. 6. & de iudi. c. decernim. posuit Titium in banno. Quæritur an iudex secularis debeat illum tanquam bannitum tractare, & eius sententiam executioni mandare. Bart. in l. diuus. ff. de custo. reo. in condemnato ab inquisitore tener quod non, sed quod potest de novo processum facere & de delicto cognoscere. Alle. in auct. de san. epi. §. si vero crimen. colū. 9. & Guil. in l. magistratibus. ff. de iur. om. iud. Quia ista q. est de materia canonica, eis est relinquenda. l. consulta diuinalia. C. de test. Quantum tamen attinet ad q. propositam de bānito ab episcopo, videtur casus in contrarium in cap. 1. de offi. ordi. de quo dic vt ibi maxime per Inno. Quantū vero ad sententiam latam ab inquisitore v̄ etiam esse contrarium eius qđ ipse Bar. dicit ut habetur in c. inquisitionis officium. de hæreditate. lib. 6. Lexucro, diuus. non facit, quia loquitur in damnatis ab illis qui iurisdictionem non habebant. Si autem habuissent iurisdictionem aliud esset vt l. non dubium. eo. tit. Secundum ergo p̄dicta appetit regulariter tenēdum quod bannitus ab ecclesia debeat tractari vt bannitus etiam a priuatis siue laicis de quo in d. c. j. Et ideo forte verū est q̄ ita simpliciter statuto in utilitatem interficiens, bannitus occidens talem bannitum non debet puniri. Consideranda tamen esent & constitutio episcopi, verba banni, & etiam ipsius statuti. ff. de iur. immu. l. semper.

Iuxta p̄dicta trigesimo octavo † quærit. Quidam cāpit bannitum, eum ad iudicem non duxit sed in priuato carcere tenuit, quia in sua domo reculit, an veniat puniendus. de premio non est dubium, quia illud non consequatur nisi iudici repræsentet et etiam si statutum simpliciter p̄miat capiētem. l. 3. 4. & l. interdum. §. qui furem. ff. de fur. & C. de rap. vir. l. vna. sed dubium est, an incidat in pœnam priuati carcere? ad cuius q̄ determinationem aduentendum puto q̄ secundum Bar. in l. capite quinto. ff. de adul. Quidam priuati sunt qui habent ius capiendi & detinendi, ut dominus feruū & pater filium. l. 1. & 2. de pat. pote. ff. liber. hom. exhib. l. 3. §. 1. & 2. Et iste sine dubio pœnam priuati carceris carcerando filios

Nelli de S.Gemini. De Bannitis.

filios, vel seruos, non incurunt, tangitur in d.l.i. de priuat. car. Quidam sunt qui nullum habent ius capiendi neque detinendi. Et in istis est aduertendum ob quam causam aliquē capiunt. Si enim capiunt, vulnerant, & occidunt in continēti inspici debet solum illud delictum propter q̄ capiebant. ff. ad l.aquil. illud. Sed si ex interuallo occiderent, tunc tenerentur de vtroque & de priuato carcere & occiso. I. nunquam plura. ff. de priua. delic. Et iste non est casus noster. Quidam sunt qui habent ius capiendi. Et isti ita demum videntur cōmittere in poenam priuati carceris si vltra. 20. horas captum detinerant ut d.l.c. 5. Et ideo dixit ibi Bar. q̄ si quis capi falsatorem moneret per l.i.C. de fal. mo. vel furem secundum forsan. I. itaque. ff. ad l.aquil. & l. si quis in seruitute. circa finē. ff. de fur. vel debitorem suum fugientem perl. ait prætor. §. si debitorem. ff. de his quæ in frau. credi. Et idem in quolibet qui potest capi propria auctoritate de quibus vide Specu. de accusatore §. 1. circa princ. & detinerent vltra. 20. horas incideret in poenam priuati carceris. Ex quibus videretur cōcludi quod postquam est data licentia capiendi bannitum, si eū caput detinuerit vltra. 20. horas incidat in poenam priuati carceris per d. capite quinto. Pater enim potest adulterum occidere sicut quilibet bannitum. I. patri. cod. it. Et tamen si cum detinet per 20. horas punitur. Ergo & capiēs bannitum sic detinens. Sed aduertendum q̄ marito, vel patri non licet indistincte occidere adulterum sed cum distinctione & incōnenti ut eod. tit. l. q̄ ait. & l. marito. Et ideo succedit dispositio. l. capite quinto. Bannitum autem quis potest indistincte offendere, & occidere. Ergo lex illa nihil facit. Et sic in nullā poenam viderur incidere is de quo queritur. maxime quia quem potest occidere fortius potest contumelij afficere. I. nec in eam. eo tit. quod etiam ostendi videtur quia talis detentio est ostensio etiam in personam secundum Inno. in c. nuper de senten. excom. Ergo est licita ex forma statuti per missentis eum impune offendendi. Et ita tenuit Albe. vbi supra q. 95. Id autem q̄ dicitur in d.l.c. 5. de 20 horis debet intelligi ibi & vbiunque illa dispositio locum haberet, nisi ex aliqua causa iudici alter videatur arg. ff. si quis caui. 2. quasi p̄ totū. Si autem postea dimittit vide quæ dicam infra par. prox. q. vigesima octaua in fin.

39 Trigesimonono † stante statuto prædicto q̄ bannitus possit impune offendendi. Titius occidit Bertam bannitam. querit an excusatetur a poena uirute statuti. Guid. de Su. in quæstionibus statutorum sub litera P. format quæstionem. Et arguit pro & contra: finaliter determinat q̄ sic, quia in dispositionibus legalibus siue odiosis siue fauorabilibus platio masculini, comprehendit fœmininum. ff. de verbo. sig. l. 1. & concor. Ibi positis, & adiura in contrarium facientia respondet q̄ loquuntur in dispositione hominis siue testatoris. Et satis bene loquitur in materia. Hæc decisio vera est per notata per Cy. in l. quicunque. C. de ser. fu. & l. si quis in tantam C. vnde vi. Illi enim nomini bannitus, conuenit terminus communis marii & fœminæ, scilicet homo. Et ita si in plurali loquitur statutum, & ideo locum habet etiam in fœmina maxime existente eadem ratione sed ibi not. Et per Dy. in l. 1. ff. de ver. sig. & ibi etiam per Bar. sed latius in l. 1. §. verba. ff. de pecu.

40 Quadragesimo quæritur. Alio statuto cauetur q̄ viri bannitarum debent expelli de cinitate. An conquerio vxor banni ti erit expellenda. Hanc q̄ formauit Bal. in l. quicunque. C. de ser. fug. & determinauit, q̄ non, quia odium irrationaliter non debet extendi. C. de secun. nup. l. fi. ff. de contratabu l. 3. § si emancipatus.

Aduerte quia decisio præsentis q̄onis non habet cum ista communicationem: hic enim non aptatur terminus communis, s. homo. Item fœmininum non dominatur ab eodem nomine, sed diuerso, quia masculinum dicitur vir, fœmininum dicitur vxor.

Sed contra prædictam decisionem videtur, quia dispositio in uno ex correlatiis sicut sunt vir & vxor trahitur ad alium ut l. fi. ff. de acceptilla. cum concord. & C. de cupref. ex lu. damascē. l. 1. li. 10. & C. de indi. vidui. l. 1. & ibi per Bar. Sed respondeo quod illud verum ex eodem actu non ex diuerso. & ideo licet ex banno vxoris expellatur vir, non tam ex banno viri debet expelli vxor saltem quia diuersa ratio est. Non enim potest vxor detinere virum a delinquendo sicut vir uxorem l. 1. §. quæ onerandę. ff. qua. rerum actio non da. & quod not. in l. si uxorem. de condi. inser. cum limi.

41 Circa idem cauetur statuto latius † quod familia banniti debeat expelli de ciuitate. Quæritur c. 41. An per hoc erit expellenda vxor. Albe. vbi supra. 1. 10. q. dicit Oldr. tenuisse qd̄ non, quia nulla lege cauetur q̄ vxor sit de familia viri, & remittit ad no. per se in l. pronuntio. §. familiæ. de verb. sig. Sed est in hac q. aliter considerandum. Dicatum enim statutū posset duobus modis intelligi. Vno modo q̄ familia viri sumatur pro rota eius agnatione sicut dicimus in l. 1. ad sillā. & d. l. pronuntatio. Alio modo vt intelligat pro simplici familia

ipsius viri, cuius ipse est caput, vt eadem l. & in l. fi. C. de ver. sig. Et quia statutum est odiosum & contra naturalem rationem quod unus prematur delictis alterius, debet sine dubio intelligi in mitiorem & sic in secundam partem ff. de poenis l. si præses. Et quod dictum fuit supra in primo tempore. parte. 1. 8. & 9. q. Et ideo videndum est an dicatur de talis viri familia. & videtur quod sic per tex. in d. l. pronuntatio. §. familiæ. vbi Dy. dixit ad literam contrarium eius quod dicit Alb. dixit enim quod si banniat vir, & familia sua, intelligatur bannita vxor. Pro hoc quia qualiterem conditionis viri vxor trahit ab eo. ff. de senato. l. fœminæ. hic est quod dicitur popularis nupta magnati efficitur magnas. & conquerio magnas nupta populari, dicitur popularis secundum Bald. in d. l. fœminæ. & Fran. de Are. in d. l. fi. C. de verb. sig. Pro hoc vt tex. in d. l. 1. ad fi. iuncto. §. si vir qualitercumque in princ. expontur nomen domus. ibi enim dicitur quod viri & vxoris vna est domus. Pro hoc l. fi. C. de incolis. & l. mulieres. C. de dig. & quod vir & vxor dicuntur vna caro. & si inter eos communicatio diuini, & humani. iuris ff. de ritu. nup. l. 2. Et videtur velle Bal. in d. l. fœminæ. vbi concludit q̄ vxor dicit propriæ de familia viri.

In contrarium facit q̄ scripsit Bar. in d. l. fi. C. de uer. sign. ubi dixit q̄ uxor non dicitur propriæ de familia viri sed improprie & largo modo. & ideo non continetur in statuto. licet prima pars pro qua allegati de iure sit uerior, quia nō solum uxor quæ astringitur tot uinculis ipsi uiro, quinimo & servi de eius familia sunt. Tamen ex benigna interpretatione debet intelligi quod uxor non intelligitur quantum ad hoc de eius familia. In poenam enim semper fit benigna interpretatio. ut l. interpretatione. & d. l. si præses de poenam. Quod intelligo uerum, nisi ex cōuulgi opinione uigenti statuti confit. Et tempore uel ex interpretatione postea debite facta a iud probaretur l. labeo. ff. de suppeli. & l. cum de clanioris. §. alia de fund. instru. cum si. & ff. de legi. l. de quibus. & l. si de interpretatione. Et ita in simili determinauit Cy. in l. qui in adoptionem. ff. de adop.

41 Quadragesimo secundo queritur. † An statuto dictante quod filii bannitorum expellantur de ciuitate comprehendatur filia. Alber. ubi supra. q. 6. §. refert Iaco. de Arc. tenuisse q̄ non in l. 1. §. 1. ff. de ue. it. in pos. mitten. uoluit allegare. §. 10. tis. ubi patet quod ex hæredato filio qui nascetur, quia p̄t nasci filia mititur uenter in possessionem. Ex quo inferitur quod filia non intelligitur ex hæredato. alias enim uenter in possessione non mitteretur per illum titulum ut ibi. & ibi p̄ prie la. induxit ad propositum: & hoc ideo quia sicut ibi odio est irrationaliter. ut l. si quis in suo. §. legis. C. de inof. test. iō non comprehenditur filia. Ita & in filiis bannitorum, quia it rationabile ē quod ex delicto patris premantur filij, ut l. san cimus C. de pénis. cum concor. & ita sequitur ipse Alb sed p̄ alia uerba. Bar. ibi aliter uſ dicere per no. in l. si quis in tantam C. unde uſ. sed ibi post nomen (si quis) cadit terminus communis ut dixi supra 39. & 40.

Notandum ergo est quod ubi de odio irrationaliter tractatur dispositio facta de filiis non comprehendit filias, in quo non iusto, quia est fauorabilis decisio. Pro quo uide in remissionibus quas dedi, ubi supra. Subdit etiam ibi Alb. quod si tempore statuti pater bannitus erat mortuus, quod etiam malefici eius filij non expellatur, quia non sunt filii banniti, allegat. ff. de senato. l. emancipatum. §. item labeo. qui tex. facit in contrarium. uide quæ dicam infra in ultimo tempore, parte 2. q. 13. & 14.

42 Quadragesimo tertio queritur. † Stante dicto statuto de expellendis filiis bannitorum, an comprehendantur filii nō legitimi. Hæc quæstio potest in se habere duo capita. Primū an continentur filii naturales qui nati sunt ex concubinale gitima, quibus propriæ conuenit nuncupatio bastardorum ut not. ff. de concubi. super rub. de reg. iur. l. quoties idem sermo. & in l. fi. C. de natu. li. in aust. incesta. C. de ince. nup. Secundum an continentur alii illegitimi nati qui diuersis non minibus nuncupantur, ut habeat in c. nisi cum pridem de renun. sed communiter dñr spuri. s. ex quo cunque damnatio coitu nati, in aust. qui. mo. na. effi. sui. §. fi. Quo ad primum ut primo dicendum quod sic. ff. de in ius uoc. l. parentes. & quod no. cle. 1. de baptis. In contrarium. C. de adul. l. 3. & l. fi. lium. ff. de his qui sunt sui uel alie. iuris. Dixit Gui. quod aut statutum fundat super ratione naturali, & continent naturales, ut in primis iuribus, aut super ciuili & non continent ita soluit contrarium in d. l. parentes. Sed Bar. ibi soluit aliter. Quod aut tractat de fauore & habet locum lex, parentes, aut de odio, & habet locum contrarium. Cy. uero soluit secundum Guil. sed addit in secundo membro quod aut statutū continent odium, & uerum dicit Guil. aut fauorem, & continet in statuto quantuncunque fundat super ciuili rōne, ut ipse not. in l. quisquis. C. ad l. iul. maie. & in l. libertinum. C. de inter. ma. Secundum hæc uideretur dicendum quod naturales

les filij tali statuto non comprehendantur, tum propter so. Bar. tum propter dictum. Cy. Sed considera quod dispositio legis, parentes. videtur odiosa saltē quo ad filios. ff. de ius voc. l. quinque. §. prætor ait. Ergo uidetur quod saltē pro illa parte deberet restringi, vt no. in l. 2. C. de ius vocā. & ibi per Bal. etiam in statutis. Sed responde quod cum sit in materia correlatiuorum non posset restringi ex parte filiorum quin restringeretur ex parte parentum. Et ideo favor eorum pro quo illa dispositio fuit facta præualet vt extendatur. l. qui exceptionum. ff. de condi. inde. Remaneat ergo conclusio, quod vbi lex mouetur naturali ratione, contineantur naturales. Vbi ciuili aut tractatur de odio, & non comprehendantur; aut de fauore & non comprehendantur. Et ideo in proposito cum contra rationem naturalem, imo & diuinam sit quod filius propter patris iniquitatem prematur, non potest dici statutum naturali ratione confessum. Et ideo restat quod tanquam odiosum naturales non contineat, quod etiam post disputationem tenuit Bald. in d. l. quisquis. vbi vide. Et ex ista decisione patet quod examinatio secundi est superflua. An veniant spuri qui filiorum appellatione non continentur, in auct. qui. mo. na. effi. sui. §. fin. Et est ext. expressus. ff. de ritu. nup. l. leg. iul. §. nec distinguitur. & ibi etiam per Cy. in fi. in addi. Et ideo non insisto. licet gl. quæ in quantum hoc dicat non tenetur, videatur dixisse, quod licet non contineantur appellatione filiorum in sui fauore, tamen continentur in sui odium. in cle. 1. de baptis. Non ergo in tali statuto comprehenduntur nisi legitimi filii & naturales. Nisi ex communi vsu loquendi aliud diceretur, vt in l. labeo. de suppelle. cum concor. Et propterea communiter prouident statuta quod etiam tales interdum comprehendantur. An autem comprehendantur legitimi tantum non examino, maxime quia illi non sunt in vsu. vide ad materiam quod habetur per Bar. in l. si ita quis. §. 1. de leg. 1. & per doc. in l. generaliter. §. cum autem. de insti. & substi. & in d. l. filii. de his qui sunt sui vel alie. iur.

44 Quadragesimoquarto tamen queritur, dictum fuit sup. q. 39. quod in tali statuto premente bannitos continentur etiam bannita. Sed queritur an stante dicto statuto quod filii bannitorū expellantur debeat expelli filii mulieris bannite, dicitur quod gl. in l. quisquis. ad l. iul. maie. determinat quod sic. Et ita post reprobationem eorum qui reprehendunt gl. tenet ibi Pe. & sequitur Bald. licet dicat quod in statutis odiosis appellatione patris comprehendat mater. Ibi enim dicitur quisquis. &c. Et sic ponitur terminurus cōs. Et ideo in proposito cum dictū sit in d. q. 39. quod istud nomen bannitorum adiungitur cū termino communi, & sic comprehendit foemina. Sequit̄ consequi. iue quod in tali statuto contineantur etiam earū filii. Et istud apud me supposito prius est satis clarum. Si aliter videre cupis ibi vide.

45 Viso quod in statutis editis contra bannitos continentur foeminae queritur quadragesimo, tamen bannita prægnans possit virtute statuti impune occidi. Ista questio est subtilis. & ideo arguo. Et primo ad negatiuam. Et sic quod occidēs debat puniri. Statuta patiuntur interpretationem passiue restrictiuam a iure communi. l. si serui vestri. C. de noxa. l. fin. §. in computatione. de iure deli. in gl. Modo sic ex forma statuti permittentis bannitum posse impune occidi, quilibet videatur quodam modo constitutus officialis publicus. l. 1. & 2. C. quando. l. sine iudi. vin. Bart. in l. a diuo pio. §. 1. de re iud. Bal. in l. amissione. §. qui deficiunt. ff. de capi. dimi. Fran. de Arc. in l. quis sit fugitiuus. §. idem cecilius. de edil. edict. Colligitur etiam ex no. per glo. & Bal. in l. accusationis. C. quod me. ca. sed publicus officialis in mulierem pregnantem non potest facere executionem. ff. de pœnisl. prægnantis. & in l. imperator Adrianus. ff. de statu. hom. Ergo nec priuatus qui auctoritate publica facit. Secundo hoc probatur licet mulier sit bannita, tamen partus qui est in utero non est bannitus. l. seruorum. §. 1. de sta. ho. & ibi per Bal. Sed occidendo matrem occiditur etiam partus. vt plurimum & regulariter. Ergo occidens non deberet esse immunis a poena, quia quando de permisso necessario peruenitur ad prohibitum, non potest fieri id quod alias permisum erat. ne per vnam viam concordat quod per aliam prohibet l. scire oportet. §. oportet. de legi. ruto. l. 1. in fi. de aucto. ruto. Tertio si quis occidit duos, quorum unus erat bannitus alter non, licet pro morte banniti non puniatur, tamen debet puniri pro morte non banniti. Et istud est clarum per l. 1. adl. corne. de sica. Sed quantum ad fauorem sui partus habetur prō nato, vt l. qui in utero. ff. de statu. hom. Suus autem fauor est vt mater viuat, vt sic educari possit ergo censebitur occidisse natum & sic non bannitum. Ergo punitur. Quarto quando duo sunt quorū unus est capax alius incapax. Incapax capit propter capacem. l. si is qui duos. ff. de libe. le. Ergo hic mater incapax securitatis est capax propter partum capacem. facit. ff. quemad. seruit. ami. l. si communem. In contrarium quod immo occidens pu-

niri non debet probatur primo sic. Quando permisum & prohibitum non poslunt separari permisum trahit ad se prohibitum, vt d. l. si is qui duos. Ergo & hic hoc permisum, sci licet occisio matris tanquam potentius trahere debet ad se prohibitum. Secundo pater potest occidere filiam in adulterio deprehensam. ff. de adul. l. §. ait. & si facit non punitur, nec distinguitur an sit prægnans vel non. Ergo ita in proposito. Sicut enim ibi pater facit de facto iuris auctoritate, ita & hic priuatus. Statutum enim non distinguit sicut lex, ergo nec nos distinguimus. de pub. l. de pretio. Nec ob. l. si serui nostri: iuncta. l. prægnantis, quia illa loquitur in iudice qui cum deliberate debet iudicare, & iuris ordine seruato ad differentiam astringitur, hic autem de facto facere potest, ergo iuris ordo non attenditur. ff. de condi. & demon. l. m̄cuius. & de his qui no. inf. l. quod ergo. §. sicut autem. & ita in parte determinauerunt Guil. & Cy. post eum, in d. l. imperator. ergo eodem modo idem dicimur in eo cui licet bannitum occidere. Hac etiam partem tenuit ibi Bald. sed dixit ibi cogita, an sit verū. Si consideramus vnam rationem Guil. quod ideo pater possit, quia irrato animo parci debet, ut in l. quod ait. hoc cessaret in proposito, nisi dices occidentem fuisse primo offensum vel eius patrem vel filium. & quod dicta mulieri obuiasset, & sic ex proposito non fecisset, sed dolore, & ita motus ad talē auctū deuenisset. Hac decisio Bald. non est mihi tua, licet pro eo faciat quod prægnans capta seruatur in carcerib. & sic est verisimile quod poenam debito tempore luet. In casu autem nostro non est sic cum vagari possit. Puto tamē in hac. q. sic posse distingui quod aut dicta mulier erat manifeste prægnans, & tunc aut occisor qui occidit eam erit talis ad quem secundum mundum spectabat vindicta offensionis propter quam bannita fuerat, licet alias sibi a statuto permitta non esset. aut non erit talis. Primo casu aut occidit eam, non ex proposito, sed quia ei fortuito obuiavit, & locū habeat decisio prædicta per iura & rationes Guil. non enim potuit iustum temperare dolorem, & sic virtute banni & statuti veniat excusandus. Secundo casu non possit ipsam occidere per rationes supra factas. Non ob. quod de facto fiat non iuris ordine, quia etiam in his in quibus extraordinariē proceditur aliquāis ordinis dispositio seruanda est, vt habetur in cle. s̄p̄z. de verb. signi. & per Bar. in extraua. ad reprimendam. Scit enim scire debet quod non solum bannitam, sed etiam non bannitam creaturam interficit, & sic puniri debet per iura prædicta. Si vero manifeste prægnans non apparebat, tunc aut probatur occidentem sciuisse prægnantem & punitur alias non. l. pe. ff. de adul. & quod not. plene p. Ioan. And. in regula quod quicquid li. 6. & dicam infra in viti. tempore par. 1. q. 2. Quā autem dicta sunt in fauore prægnantis, intellige locum habere siue sit nupta vel prægnans ex viro, vt habetur in l. miles. §. quapropter. ff. de adul. siue sit prægnans ex adulterio vel alio illicito coitu, vt habetur in si. per Gui. lac. de Bel. Cy. Bar. & Bal. in l. 2. §. si non pp. ff. si quis cau.

46 Postquam de muliere bannita aliqua diximus prosequendo materiam eandem. **Quadragesimo sexto quarto.** Titius Bertam bannitam non prægnantem non occidit, sed cum ea adulterium vel stuprum inuita vel volēte commisit, an veniat puniendus. Si dicimus eam fuisse libere volentem, nulla ei violentia siue offensio facta est, vt C. de transac. l. cū donationis. ff. de iniur. l. 3. & l. 1. §. vīque adeo. quod qualiter intelligatur examinant ibi Dy. & Bar. & Dy. in regula scienti. lib. 6. Si uiolenter ei iniuria & offensio facta est, & sic in primo casu debet posse puniri de adulterio, quia in bannitam licita est offensio. Alia autem quae in offensione non cadunt siue determinationi relinquuntur. l. si cum dotem. ff. sol. ma. cum si. Iuris autem determinatio est quod adulterium etiam cōsentiente marito commissum punitur. l. 2. §. j. & si publico. ff. de adul. Secundo casu non uidetur posse puniri, quia quem licet occidere, licet cōtumelijs afficere. l. nec in ea. ff. de adul. Et ideo si ipsa accusaret non audiretur uirtute dicti statuti. Nec mirum quod magis puniatur qui minus delinquit, contra. l. quod seruus. ff. quod ui aut clam. quia uno casu ostendit bannitum & sic habet beneficium statuti, alio non, & sic uera statuti non uerificantur. l. si quis in seruitute. ff. de fur. & de leg. 3. l. non aliter. cum si. Prædicta quidem uera, si habeatur consideratio solummodo ad iniuriā siue ad offensam factam marito uel patri propter quam cuilibet iure suo licitū est accusare. ff. de iniur. l. 1. §. usque adeo. de adul. l. 2. §. marito. & §. si simul. cum se. & C. de adul. l. iure mariti. maius esset dubium. Puto tamen quod postquam in eo qui principaliiter offenditur ipsum statutum non reputat offensam, quin immo nec delictum ut dicam infra proxima parte q. 1. & sic non reperitur principalis offensio, non reperiatur etiam secundaria. Requiritur enim subiectum. Lipsia iniuria quae hic uirtute statuti esse non dicitur, ergo agi non potest, aut per patrem, aut per maritum. Nec obit. dictus §. usque adeo. & §. fi. ubi dicitur, quod licet filia agere non possit tamen agit pater uel

Nellia S. Gemin. De Bannitis.

vel maritus, quia ibi loquitur quando filia vel vxor voluntate sua exclusis se a suo iure quæ non potest patri vel marito præjudicare, nec vterius extenditur exclusio. l. si unus. §. ante omnia. ff. de pact. & l. si quis seruum de iure iurant. & ibi concor. hic autem non ipsa filia vel vxor a tali iure se exclusit, sed ipsum statutum quod fortius operatur. Multa enim per legem fieri possunt quæ non possunt fieri per pactum sive per partes, vt habetur in l. ius publicum. ff. de pactis. Nec obstat, quod dicitur quod potest per legem fieri potest etiā per pactum, vt no. in rub. C. de decre. dec. lib. 10. quia illud verum quando pactum sit ab illis qui poterant legem facere, tunc enim talia conuertuntur, vt ibi, & h̄t in l. ciuitas. ff. si cer. pe. Non autem habet locum in illis qui non possunt legem facere, vt d. l. ius publicum. & no. in l. non impossibile. eo. iii. per do. Et quod h̄c decisio procedat, probatur: ex quo cūque maleficio factō cōtra vnum lēditur tota cognatio. l. lex cornelia. ff. de iniur. Et tamen pro morte banniti vel alia offensione facta sibi qui iura cognitionis non perdidit, vt l. iuxta sanguinis. de reg. iur. Et dictum fuit supra in parte præcedenti. q. 4. nullus agit vt dicam, vbi lupra ergo nec nunc. Cōcludatur itaque quod si bannita voluntariē carnali cognitioni consensit, poterit pater & maritus de adulterio vel s. pro accusare. Statutum enim hoc calu sibi locum non vēdīcat. Si autem per vim cognita est, nullus agere potest, quia sibi locum vendicat statutum quod permit. ut impune offendit posse, nec obstat. q. dixi supra in parte præcedenti huius temporis q. 40. quia ibi loquitur quando ab initio tēpore offensionis filius non erat bannitus, & ibi testig. nec obstat. l. 3. §. si filius. ff. quod quisque iuris. quia loquitur quando oritur ius, sed ob. excep. vt ea. l. fi. hie autem nullum oritur ius, vt dicam in d. q. 1. Et sic non est vera decisio Iaco. But. de qua refert Alber. vbi supra. q. 42. Et ista decisio de stricto iure vterior est meo vīsu quam decisio Bal. qui in l. fi. C. si contra ius vel vili, pū. tenuit contrarium per c. & si Christus. de iure iurant. quia illud c. potius facit contra eum, cum pariter disponat de homicidio furto & adulterio. Duo autem propria secundum ipsum ibidem permittuntur contra bannitum talem, ergo & tertium, quia si permittitur homicidiu quod est maius delictum adulterio. 33. q. 2. si quod verius. ergo & ipsum adulterium quod est minus. C. de sa. san. ecc. auct. multo magis cū si. Non obstat ratio sua videlicet quod homicidium & furtu quandoq; permittuntur in cle. 1 de homini. & de fur. c. 3. Adulterium vero nunquam quia aliud est a statuto fieri adumbratum, quo casu militaret dictum suum. & aliud est poenam remittit. actu remanente illicito vt patet ex no. in hac eadem parte. q. 49. secundum Ioan. de ligna. quo casu locum habet quod dixi. Statutum enim poenam remittit & agit & agere intelligitur quantum potest & vt potest etiam diuersimode, vt no. in l. si quis maior. C. de transact. Pēna autem adulterij quo a. huius fori legibus subdita est. l. si adulterium cum in cestu. §. 1. ff. ad l. i. i. de adulterio facit quod habetur in l. 1. ff. de iur. & iur. ergo & statutis, vt l. omnes populi. Nec mirū, quia etiam aliquando iure canonum adulterium non punitur licet remaneat illicitum iure poli, vt d. c. si quod verius. & ibi not. Facit 23. q. 2. c. tolerandi. Et hoc casu non habet locum. q. 14. hac eadem parte quia sopia est in d. canone, q. peccat iure poli: facit lex, si quis in seruitute de fur. Tu tamen lector tene q. placet. An autem ex tali violenta cognitione resultet regu ariter accusatio adulterij non examino, quia non conuenit ad propositum, remittens ad l. si vxor. §. si quis plāne. & l. uim paſſam. in princ. ff. de adul. & l. 1. §. remanet. ff. de postula.

47 Quadragesimo septimo. t pone econuerso vir erat bannitus vxor non bannita, ipsa commisit adulterium. Quæritur an de tali adulterio possit fieri accusatio vel inquisitio, quia vbi supra proxima. q. remisi ad primam. q. partis sequentis, tractabitur plene quando iudex possit vel non possit inquirere, vbi pars non potest accusare. hic breuiter de hac. q. me expeditam. Et dico aduentendum q. aut maritus accusat iure mariti vel iudex respectu illius iuris inquirit. Pura eo tempore quo nullus accusare potest præter maritum, vt l. iure mariti. C. de adul. cum concor. Et tunc non possit per ea quæ dicam vbi supra. Si autem accusat alius puta pater vel extraneus iure communi. Et tunc possit cognosci. Adulterium enim lege humana est prohibitum. ff. de adulte. l. 1. imo & diuina iuxta illud Leuitici. c. 18. Non mechaberis & c. Adeo quod licet maritus consentiat, & sibi nulla fiat iniuria, tamen cognitione adulterij competit. l. 2. §. lenocinij. & §. si publico. ff. de adulteris. Licet igitur maritus repellatur, non tamen repelluntur alii vt ibi. ergo nec iudex qui iure aliorum inquirit. De separatis enim habentibus diuersam rationem non fit illatio. l. finia. l. ff. de calumnia. & l. si maritus. §. si negauerit. ff. de adul. cū si. Et ideo in hac ciuitate in qua est statutum q. iudex nō possit inquirere, nisi in quistio prius iniuriam passo an velit accusare vel notificare. Et si requisitus dixerit quod non, tunc

possit inquirere, debet iudex bene aduertere. Si enim inquirit bannitum maritum. Et eo respondente quod nou vult accusare, & iudex inquirit, non procedit inquisitio. iure enim mariti cognoscit quod non potest. facit regula, si quis in ius lib. 6. cum no. insti. de pub. iun. in princ. Requirat ergo patrem vel alios sibi proximos, & tunc poterit inquirere. Exclusus enim iure uno non intelligitur exclusus ab alio. l. filius. de inoffi. testa. l. si filius. de ope. l. l. §. nunc vidēdum. de success. edic. cum similibus, quæ decisio utilis est ad multa. Ad quam vide in mercur. super regula frustia in 3. q.

Quadragesimo octavo. t pone itante statuto q. bannitus possit impune offendit. extat aliud statutum quo cauetur q. nul. us possit portare arma offendibilia. Et repertus cum illis puniatur certa poena. Quidam cum armis porrari prohibitis interfecit bannitum, & reuolens domum fuit inuentus cū armis prædictis. Quæritur de duobus, primo an puniatur pena homicidij, secundo an saltēt in poenam portantis arma prohibita. Sed quia ex decisione tec̄di clare infertur ad decisionem primi, circa illud primum non instabo. Et est sciendum q. dominus Thomas de azoguidis de bonon. disputauit hanc q. multum prolixe. Sed quam brevius potero decurrabo suā referens intentionem. Et primo ad affirmatiū quod puniatur arguit multis modis. Primo a ratione separatorum, quia de uno ad reliquum non arguit. l. Papinia nus ex ali de mino. delatio autem atmorum est separata ab homicid. Ergo licet homicidium sit licitum, non est licita armorum delatio. Secundo in his quæ factisunt uno posito nō sequitur aliud. l. non hoc. C. unde cognā. Sed occidere & arma deferre sunt diuersa & facti, ergo licet permitatur occasio, non infertur ad permissionem alterius. Tertio quia facilius fuisse concedenti virtus que statutum illud exprimere in statuto de inuento cum armis. Ergo si non expressit intelligitur vt iacet, vt in §. ne autem. C. de cadu. tollen. Quarto vbi eadem ratio idem ius la. titio. de verb. oblig. sed causa & ratio statuti prohibentis arma portari est ne committantur maleficia. Ergo locum habet in proposito, quia cum ipsis poterat maleficia committere. Quinto a verbis & mente statuti quibus stari conuenit. l. non aliter. de lega. 3. & l. 1. §. si is qui nauem de exerci. Sed verba & mens statuti sunt vt occidens bannitum excusat, portare arma prohibita inuentus condamnetur, ergo & c. Sexto quia in generali concessione nō veniunt ea, quæ quis non esset specialiter concessurus. l. generali. ff. de pig. Sed quia ex delatione armorum oriuntur lites. C. vt usus armorum inscio & c. non est verissime quod princeps vel statuēs in specie concessisset portationem armorum. l. æquissimum. de vñfru. Ergo non venit in generali permissione bannitum offendendi posse. Septimo contrariorum eadē est disciplina, l. & si contra. de vul. & pupill. l. dchis qui sunt sui vel alie. iur. sed si prædictus fuisse inuentus ante occisionem banniti cum armis prohibitis veniret puniendus, ut patet ex statuto, ergo & in eius contrario catu cum redit ab occidendo. Octavo concessio larga intelligitur, dum tamen alij statutis quā minus potest offendatur. C. de inoff. testa. l. si quando. ergo concessio offensionis sive occisionis banniti, debet in ell. g. saluo alio statuto de inuento prohibita arma portare. Nono in his quæ sunt de genere permissionum ut in matrimonij habet locum limitatio, dum tamen fiat secundum ordinem aliorum iuriū, ut patet in matrimonio quod generaliter est permisum. l. 1. de iusti. & iur. & tamen intelligitur modo alias non prohibito. C. de inter. ma. per torum. permissione ergo huius homicidij debet intelligi alias quā cum armis portari prohibitis. Decimo aguit a defectu seruatæ formæ. & alle. multa iura & inter alia l. quod ait. de adulte. ad l. aquil. l. itaque adl. corne. de sica. l. furē. Undecimo probat, quia statutum non puni portantem arma, sed inuenitum cum illis. Sed iste est inuentus cum armis, ergo licet esset permisum illa portare ut bannitum occideret, non tamen eximeret se a pena inventionis, quæ omnino sunt diuersa. Arguit etiam aliter a generalibus, sed non curo, determinat contrarium. l. qd nō veniat puniendus pro delatione armorum. Ex quo etiam determinat quod nec pp occisionem, & allegat multas rōnes. Ego autem assūmam illas quæ mihi uidentur ad causam facere & alias omittam & succincte concludam. Primo ergo probat suam decisionem in uno permisso omnia uidentur permissa ex quibus facilis pueniatur ad permisum argum. de acq. hære. ff. nec his. & l. illud. sed cum armis potest occidi bannitus facilis, quod est permisum, ergo uidetur permisum illa ob id posse portari. Secundo ad remotionem generis remouetur quælibet eius species. de fun. instru. l. fundi. & C. ne fi. rem quam uen. l. 1. & 2. Sed occidens bannitum remouetur generaliter a pena ergo & a quocunque speciali. Si ergo puniretur pena delationis armorum non esset a pena remotus. Tertio propter naturam contrariorum, uno prohibito prohibetur omne illud quod uenit ex eo vel ob id. l. non dubium. C. de legi. ergo eccl uero

uerso, uno permisso permittitur omne illud quod uenit ex eo vel ob id, sed occiso bannito sequitur reportatio armorum ergo id videtur esse permisum. Quarto a maiori, quia permittitur occiso quod est maius, ergo delatio armorum ob illam causam quod est minus, lege nec in ea ff. de adulterijs. Quinta quia beneficium principis debet late interpretari. l. finali. de consti. princip. Et sic cum reddatur immunis ab homicidio. ergo & a qualibet eius parte, & sic a delatione armorum. Sexto quia sicut vna lex declarat aliam. l. nō est nouum. & l. nam & posteriores ff. de leg. & quod not. in l. scientiam. ff. qui latifida. cogan. ita vnum statutum debet aliud declarare. l. omnes populi. & l. ius ciuile. ff. de iusti. & iur. & iō statutum q̄ nō permittit arma portari determinatur p̄ aliud q̄ permittit bannitum occidi. l. vt intelligatur nisi portarent causa occidendi bannitum. Septimo a natura accessorij ad principale, quia permisla est occiso q̄ est principale, ergo & delatio armorum, maxime quia interest reipublica ut male factores puniantur, & sic per omnem modum. l. ita vulneratus. ff. ad l. aquil. inducit. l. & si non sint. §. perueniamus. ff. de auro & argen. lega. cum si. Ultimo inducit. l. illud. §. si. cum si. ff. ad l. aquil. l. vt considereretur ipsum propter q̄ fit aliquid nō ipsum q̄ fit. Et ista est melior ratio quam fecerit vna cū illa q̄ vnum statutum declaratur ab alio. Si enim quis caperet arma, & occideret hominem & caperetur, non puniretur, nisi de occiso, quia in illo confunditur omne praembulum, vt l. nunquam plura. ita & in proposito, quia homicidium q̄ est permisum trahit ad se delationem armorum. Sit ergo conclusio q̄ quia statutum de inuento cum armis generale restringitur & declaratur ab alio, vt dictis iuribus. & auct. offerratur. C. de litis contest. vnum confunditur in alio, vt dictus inuentus cum armis puniri non debeat. faciunt pro hoc no. per Bar. in l. quæsitum. §. penul. ff. de fund. instruct. Et hanc decisionem intelligo veram si non est magnum interuallum inter occisiouem banniti & inuentionem cum armis, argu. l. contractus. C. de fide instru. cum si. Hoc autem an sit longū interuallum vel non secundum locorum distantiam & facti qualitatem iudicis arbitrio relinquatur, argu. l. in fin. de iure deli. cum si. Ex quibus etiam patet qđ id qđ dī de inuen- to in reditu, haberet locum etiā in eo qui repertus eset in cundo ad illum occidendum si iudici de eo constaret per easdem rationes.

Vnum tamen nota quod dictante statuto vt supra nō suf- ficeret ad pœnam exigendam sola inuentio nisi fuisset etiam apprehensus. vt l. si Barsatorem. C. de fidei. & ibi per Bar. & in l. 1. ff. de acq pos. per Cy. C. eo. tit. licet.

49
Nono & quadragesimo. † Sempronius volens interficere Titium bannitum eum fuit insultatus, Titius aliter mortem vitare non valens occidit Sempronium. Quæritur an illud licite facere potuerit cum fecerit se defendendo per l. vt vim. ff. de iusti. & iur. & ad l. aquil. l. scientiam. §. qui cum aliter. & C. vnde vi. l. 1. Quia hæc quæst. tangitur per doc. in d. l. vt vim possem cum corum determinatione sentire. Sed vt determinatio reddatur utilior, arguam breuibus rationibus ad partes, deinde decidam. Primo ergo ad affirmatiuam arguo. bā. niti, de quibus agimus non perdunt naturalia siue gentium iura, vt dictum fuit supra parte proxima q. 5. Sed de iure naturali est talis defensio permisla vt dictis iuribus. & l. 1. §. cū arietes. ff. si qua. pau. fe. dica. ergo id facere licuit. Secundo licet statuto dicatur q̄ non audiatur agendo vel defendendo illud intelligitur in iudicio, q̄ aut de facto nō possit se defendere, illud statutū non dicit, nec ēt aliuddictas q̄ possit impune offendere. ergo ultra id qđ in eis cōtineatur non deberet extendi. ff. ad munici. l. constitutionibus. & l. quicquid astrin- genda. de ver. obli. Tertio dicta defensio est naturalis, & cū presupponatur eum aliter mortem vitare non potuisse est necessaria, ergo tolli non potuit, imo non intelligitur tolli p̄ statutum, vt in cle. pastoralis. de re iu. & quod no. lnn. in c. cū inter. de exc. Quarto pater & maritus possunt occidere adulterum. vt l. patri. & l. q̄ ait. ff. de adul. & l. nec timorem. quod me. causa. tamen adulter propter metū talis mortis aliquid promittendo potest agere actione, quod me. cau. vt d. l. nec timorem. ergo patet quod poterat se defendere, si enim nō potuisset se defendere omnis missio deberet esse licita, quia non posset dici iniustus metus illatus. eo. titu. l. similiter in princi. iuncta. l. qui in carcerem. Quinto lex generaliter dicit, quod cuiuscunquelicetum est redimere sanguinem suum. l. 1. ff. de bo. co. qui mor. & no. in l. transigere. de transact. C. & qualitercūq;. & sic generaliter loquitur in personis & in modo ergo etiam istum comprehendit. l. 1. §. generaliter. ff. de lega. præstan. Pro hac parte possent multa dici, sed pro nunc hæc sufficiant.

In contrarium quod immo veniat puniendus & sic ad negariuam arguitur. Primo quādo alicui infertur iusta iniuria, tunc non licet illam propulsare, vt no. in l. vt vim. præalleg. tunc enim non dicitur iniuria. institu. de iniurijs. in princ. Sed

volens occidere bannitum licite faciebat virtute statuti, ergo non fuit licita offensio contra eum. Et pro ista rōne alle. Bar. ff. ad l. aquil. l. 4. Secundo videatur casus in l. 2. C. quando lic. sine iu. vin. & ibi tentit gloss. secundū Bart. q̄ determinat in d. l. vt vim. Tertio allegatur ei iam pro casu. l. l. seruus. C. de his qui ad eccle. confu. Quarto probatur ratione sic, virtute dicti statuti priuatus agit auctoritate publica, & videtur constitutus publicus officialis, vt dixi supra in hac parte. q. 45. ergo ei non potest fieri resistentia. C. de iur. fisci. l. prohibitura. l. 10. & l. deuotum. de metha. e. lib. & ff. de rē vend. l. qui restituere. cum enim succedat loco iudicis, sequitur q̄ talis resistentia non est iusta. 24. q. 5. c. non est nostrum. Pro hac parte facit decisio domini Thomæ de azogui. in publica disputatione in qua per multas rationes, & maxime ne offendens vel volens offendere, siue occidere legis auctoritate decipiatur. l. 2. C. de his qui ve. cta. impe. & per iura prædicta determinauit patrem volentem occidere adulterum inuenitum cum filia non potuisse impune occidi ab adultero aliter morte vitare non valente. ad quod ultra prædicta all. l. 1. C. de exac. trib. & C. de deser. l. 2. l. 1. & l. quoniam. C. ad l. iu. de ui. & incipit eius disputatio. Pater adulterum inuenitum cum filia. ut tamen ipse ibi dicit, ille casus est magis dubitabilis, quia non permittitur indistincte occidere adulterum, sed tunc de munis etiam filiam occidit. l. quod ait. & l. patri. & ideo cū non cōst. an iure licito faciat magis est dubitandum, ad qđ facit. d. l. nec timorem, licet tamē ipse non dicat si. iam pater filiam occidit, et minus esset quæstio dubitabilis, quia amplius de licito iure dubitari non posset. Sit ergo conclusio q̄ talis bannitus nō potuit impune facere, & sic debeat puniri. Qualiter autem puniri debeat dicam infra postquam responsum fuerit rationibus suprascriptis in contrariū factis. Quibus sic respondeatur. non obſt. prima ratio, quia illud quod dicitur bannitum non perdere iura gentium vel naturalia, est verum nisi a statuto aliud expresse vel tacite disponatur, vt d. l. 2. quando lic. sine iu. iuncta. l. omnes populi & dixi supra hac eadem parte q. 2 vbi dixi defensione in facti tolli posse. ex iuris causa subſtente. Non obſt. q̄ statutum non extendatur, quia ipsum extendit lex virtute necessariæ consequentiæ. l. si ita stipulatus fuerit per te. de uer. obli. l. lex iu. de fun. doct. & plene per doc. in l. omnes populi. Si enim offensio fit per statuta licita, ergo sequitur necessario q̄ defensio est illicita, & sic illud statutum disponere intelligitur. Et sic responsum est ad tria priora. Ad quartum argumentum respondet tribus modis. Primo quod intelligat illa quādo illicite pote rat occidi, vt quia non incontinenti vel sine filia, alias secus, vt l. accusationis. C. quod met. cau. Secundo q̄ licet posset occidere non tamen potuit propter id aliquid recipere. de condi. ob tur. cau. l. 2. Tertio quia ibi loqui in eo qui non sit effectus hostis reipublicæ, & ideo non vt ministro legis erat permisum, sed ut priuato ubi nota. Priores tamen sunt generiores, & melius faciunt ad propositum propter determinationem domini Thomæ præfati. Sed illa iura non multum faciunt ad nostrum propositum, quia hic indistincte permittit occidi, & sic semper constat quod est iusta offensio, ibi non sic, & sic non proceditur a pari. Ultimum arg. non obſt. quia licitum est redimere sanguinem, non tamen alium offendendo, aut enim eius sanguinē iniuste effundi uolebat, & tunc omnimodice redimere, ut in l. ut vim. Aut iuste & tunc aut sine alterius sanguinis effusione redimere volebat & idem ut in iuribus in contrarium alleg. aut cum alterius effusione, & dicendum est quod non, ut d. c. nō est nostrum. facit tex. in ratione sui in l. assiduis. C. qui po. in pign. ha. cum enim in hoc conflictu conseruatione sanguinū agatur, magis fauetur sanguini iuste agentis quam eius qui iniuste egit. Io autem de lig. in tract. de bello in. 4. art. versi. 8. concludit quod aliquando lex permittit aliquid, quia nullo iure prohibetur. 31. q. 1. hac ratione aliquando permittit aliquid cōtra constitutiones humanas ut contrahere olim in quinto gradu. 35. q. 3. c. quodam. Aliquando & sic tertio modo permittit actum tolerando, non quia. alias illicitum, sed actum non punit, vt dicit tex. 4. di. c. denique. & 33. q. 1. si quid verius. Ex quibus infert quod si statutum permitteret tolerando & p̄ nam remittendo actu remanente illico, tunc liceat bannito se defendere. Si uero permittit positivē faciendo de actu illico licitum, tunc non possit se defendere, quia legis ministerio offenditur quæ iurisdictionem tribuit l. & quia de iuris omn. iud. & sic effectu concludit eum in proposito puniendum. Licet autem dictus bannitus aggressorem occides veniat puniendus ex tali homicidio propter quod posset iterum banniri ut dixi in primo tempore parte. l. q. 3. Non tamen etiam secundum prædictum do. Tho. debet puniri de homicidio doloso, sed culposo tātum, ar. C. ad l. cor. de sica. l. 1. cum ibi no. ff. ad l. aquil. l. si putator. & insti. cod. tit. §. si ite putator. & ita etiam in eo qui excessit modum defensionis tenuit lo. An. in addi. Spe. in rub. de homi. per legem. l. corn. de

Nelli de S. Gemi. De Bannitis.

de līcar. & d.l. i. alle. etiam c. olim. de resti. spo. & ita dicit fuisse
teruasum, ita etiam dicit Bal. in c. si quis sua. 10. colum. de pa.
ciur. sit. & alle. lo. An. in c. significauit de pe. & remis. & ita in
hac ciuitate iudicatu fuit in eo qui vt defenderet siue vindi
cāret fratre iecūdū formam statuti iam percussum cum lapi
de illum qui percussit interfecit. Fuit enim punitus de excesso
si non de homicidio non enim incontinenti expirauit, sed
ex post facto. & sic non contradicit ei quod dicam in fine
proxima, q.

Sed aduentandum quia illo casu & in casu Ioan. And. ih
cita erat defensio vel offensio ad vindictam, vt dixi, sed cum
moderatione, & sic dabat operam rei licite. In casu autem
nostro dabat operam rei licite, quia verberatio aliqua causa
defensionis, non erat licita. & sic videtur fuisse in dolo per
no. per Cyn. in l. i. ff. quod quisque iur. & per Bar. & alios in l.
diuus. ff. ad l. corne. de līca. Et ideo forte hoc casu non habe
bit locum decisio ultimo dicta, sed puniri debet lege Cor
nelia cum sciret se impune offendere posse Pro quo videtur ca
sus in d.l. 2. C. quando lic. sine iud. vind. Pro quo vide quod
habetur in c. sicut dignum. de homic.

50. Quinquagesimo loco, quia vt supra dictum fuit in pro
mio in hac materia statuta diuersimode loquuntur mutatis
in aliquibus terminis statutorum. Ponitur statuto caueri q
bannitus pro eo quod fecit contra statutum ciuitatis possit
impune occidi; bannitus vero pro membris. abscissione
vel pro cicatrice vel pro percussione sanguinolenta possit
excepta morte qualiterunque offendere in duplum. Bannitus
autem pro insultu non possit, nisi manibus vacuis offendere.
Ex hoc statuto oriuntur varij & diuersi tituli questionum
& ideo incipiendo a prima parte. Quare Titius fuit bannitus
ad mortem ex eo, & pro eo quod super platea communis
interfecit hominem propter quod insurrexerit rumor, quæ
omnia fuerunt contra honorem & statutum communis Flo
rentiæ, vt in banno dicebatur, deum fuit a Sempronio in
terfectus, an impune occidi potuerit. Hæc quæstio subtilis ē
& habet duos passus. Primus an dicatur bannitus ex eo q
fecerat contra statutum. Et videtur q sic, quia verba inquisitio
nis siue processus ita se habent, & illud continent, ergo eis
stari oportet. l. cum quædam puella. de iurisd. omn. iud. præ
fertim omnia in inquisitione contenta intelligi tur fuisse cō
fessus, & sic confessioni stādūm. l. in eos. & l. fi. ff. de cust. reo.
Sed non insistendo in superfluitate verborum veritas est in
contrarium. debent enim verba dicti statuti intelligi de eo q
principaliter fecerit contra statutum uon aūt de eo qui secun
dario. proprius enim significatus est in his quæ per prius signi
ficantur nō in his quæ per posterius. l. qui liberis. s. hæc ver
ba. ff. de uulga. & pupill. substitu. Et sic debent intelligi in sta
tutis: hoc esse verum, patet ex regula generali quæ est, vt sta
tuta recipiant passiuam interpretationem iuris communis
lege secunda. C. de noxa. & nota in l. i. iurandum, & ad pe
cuniæ. s. fina. ff. de iure iurand. & C. de iur. deli. l. fi. s. in cōpu
tatione. Sed dispositio iuris communis super aliquo simpli
citer facta intelligitur quando illud principaliter fit, nō quā
do secundario vt ostendam, ergo & ira in statutis: quod de
beat intelligi. principaliter probatur in multis iuribus, in
lege prima. s. huius studij. ff. de iust. & iu. & ibi tāgit lac. But.
ff. de in integr. restitu. l. non solum in fin. & quod ibi nota. per
glo. & Guiliel. si cer. pe. l. si quis nec causam. & quod ibi per
Iaco. But. De quo dicam infra parte prox. q. sexta. Et pro
hac decisione est tex. optimus in l. prima. s. merito. ff. depo. &
ibi per Bal. deciditur hæc quæstio per illum tex. probatur ēt
in l. si quis ingenuam. s. in ciuitib. ff. de capti. & optimis fa
cti tex. in l. famosi. ff. ad l. iul. ma. in. s. hoc tamen crimen. Ex
quibus ita særissime extitit iudicatum. Non ob. narratio fa
cta in accusatione siue inquisitione, quia aut intelligitur nō
principaliter, sed secundario, vt sic in cōformat se cum iuris
communis dispositione. l. lucius. s. pe. ff. ad municip. cum si.
& non habet obstat. Aut aliter intelligitur, & illud uihil re
leuat, aut accusatorem, aut iudicem. l. i. s. accusationem. ff.
ad tur. & C. de senten. l. si ex stipulatione, quinimo nec con
fessio. l. confessionibus. ff. de inter. a. & l. ornementorū. ff. de
au. & at. leg.

Sed contra predicta videntur facere no. per Bar. in l. ambi
tiosa. ff. de decie. ab ord. fa. vbi dicit quod secundum ordinē
intellectus vterque leditur principaliter. s. priuatus & respu
blica. Sed non obstat. quia aut illud loquitur in fauorabilibus
dispositionibus, & non in odiosis, & in regula odie. li. 6. Aut
si verum est q ledatur, vt dicit, non tamen leditur circa statū
aliás diceremus esse omne maleficiū circa statū reipu
blicæ. Offenditur enim illa, & ideo eius interest, vt maleficia
punianur. lira vulneratus. ff. ad l. aquil. & ramen certissimum
est quod regulariter nō dicuntur committere contra sta
tū ciuitatis regularia maleficia committentes, vt furta, ho
micidia, & similia. & est tex. in d. s. hoc tamen crimen. Non
ergo defenditur Sempronius a prima parte statuti. Et ideo

restat secūdus passus siue articulus. s. an defendat ex interpre
tatione, siue extensione. Et primo videtur dicendū quod sic
quia tale statutum quod banniti possint impune offendere est
factum fauore reipublicæ. ergo deberet extendi. l. 2. s. exercitū.
& ibi gl. ff. de his qui no. j. Idem si nō sit mere fauorable rei
publicæ, sed partim odiosum ipsi bannito, iuxta no. in l. 2. C.
de in ius vocan. Idē si sit penitus odiosum, quia ēt in pñenalib.
proceditur de similibus ad similia vt no. in l. si pigore. s. si
post distractam. ff. de pig. ac. & in l. athletas. s. calumnia. ff.
de infa. & co. tit. l. quid ergo. s. poena grauior.

In contrarium q imo non eximantur a poena homicidij
per dictum statutum. Nam aut ipsum statutum dñ in totum
odiosum & poenale, & non debet extendi, vt no. glo. in l. pen.
ff. de in ius voc. & l. furti. s. si. de his qui no. infa. & in regula
odia. Aut dicetur partim fauorable & partim odiosum, &
quatenus continet odium. respectu bannitorum non exi
dit, sed restringet, vt h̄ in d. l. 2. C. de in ius voc. & s. f. cod. n. l.
sed si hæc s. patronum & quod h̄ in l. cum hi. s. qui transigit
de transact. & in l. 3. C. quod me. cau.

Circa hunc articulum multa dici possent. Sed quia essent
extra propositum me in brevibus expediati. Concludens di
quum statutum exorbitans a iure communi non extendi, ni
si quatenus absurditatem contineret si non extenderetur. s.
de pe. hæc. l. si a domino. s. si pñdo. de excus. l. l. c. r. oport
et. cū si. & hoc per regulā generalē. quæ. h̄ in. auct. quas ad
C. de sac. san. ecc. & plene in l. omnes populi. Statutū ergo p
missum eximit a poena offendentem eriam ad mortem ban
nitum, pro eo quod fecerit contra statutum. Iste non erat de il
lis, ergo non continetur in statuto. Et enim non conuenient
verba ergo nec dispositio legis l. hos acculare. s. f. ff. de accu
cum si. Item eximit offendentem bannitos pro cicatrice &c.
& certo modo. De bannitis autem pro homicidio nihil dicit
ergo remanent in iuris communis dispositione. l. commo
dissimile. ff. de lib. & post. l. si cū dotem. ff. sol. ma. Sicque impu
ne occidi non possunt. Quia tamen absurdum est quod bā
niti pro minori delicto possent offendere, & banniti pro mai
ori non, con. rad. non solum. ff. de noxa. Puto dicendum q la
les banniti possent offendere, prout possunt banniti pro cicatri
ce & delibitatione &c. Arg. eorum quæ nota in l. tale padū.
s. ff. de pa. & quod no. in auct. de coll. s. vi prohibemus. vbi
perditio membra equiparatur perditioni vi: c: h̄ ēt in l. impe
rium. de iurisd. om. iud. per Bar. in l. 2. de pub. iu. per Bald. in l.
C. de accu. Et erit utile in proposito, quia cum ipsum possit
excepta morte qualiterunque offendere non punietur de
homicidio simpliciter sed de excessu, vt dictum fuit sup. pro
xi. q. quod intelligo verum si ex verberationibus vel vulneri
bus non statim expiraret. Tunc enim non præmitur illum
voluisse occidere, sed quatenus libi permittebatur offendere.
Si autem animosè ei tot vulnera intulisset quod eum statim
fecerat expirari, volens de eius morte certificari, tunc non
puto eu. n modo aliquo defendi ab homicidij poena, appa
ret enim quod aliud quād quod libi permittebatur facere
voluit, extra de homi. c. significati. ad l. cor. de līca. l. j. & ideo
non tanquam modum exceedens, sed tāquam omnino aliud
permisum faciens punietur. l. diligenter. ff. mand. In incertis
non certis locus est conjecturis. l. continuus. s. cum ita de
verb. obli.

Circa idem statutum alia insurget quæstio. Et ideo quin
quagesimo primo quæro. † An bannitus pro amputatione
membrorum, ut sicut ille possit offendere, ita bannitus pro amputa
tione digitii. Hæc q est vulgaris, & in multis iurib. tractat. Pri
mo. n. tex. cum glo. & ibi doc. cōiter in l. non sunt liberi. ff. de
sta. ho. tenet quod digitus non sit membrum, sed officiū mē
bri, & ita dicit ibi Bar. le consuluisse. all. l. idem officiū. ff. de
edi. edic. ad idem alle. Rich. de sali. eo. tit. l. quæritur. s. si quis
igitur. ad l. aquil. l. inde neratus. s. idem iul. & de le. 2. l. pecu
liū s. quadrigæ. & C. de ser. fug. auct. sed nouo iure. Nec ob. q
videat abscondere partē mēbri, & sic sit idē ius qđ in toto mē
bro. vt l. quæ de tota. ff. de rei vend. quia illud verū vbi est ea
dē ratio. ar. d. l. imperium. & quod ibi h̄, sed hic non est eadē
rō, quia statutū ponderat facti atrocitatem, vt ex se patet, ita
dicit Bal. in d. l. nō sunt liberi. Bar. uero in l. 2. ff. de pub. iu.
m ultū no. dicit quod propriè loquēdo digitus non est mem
brū, proprie. n. est corporis pars. Mēbrū. n. dñ a metior me
tiris, largo aut modo dñ membrū quēlibet particula corpo
ris, sicut in domo quilibet lapis dñ pars domus, vt no. in l. cū
qui ædes. ff. de usuc. licet. habeat proprie suas partes per di
stinctionē officiorū seu ministeriorū, vt salam, cameram, co
quinā & c. l. s. finita. s. ex hoc editio. ff. de dam. infec. & iō cū
statutū debeat proprie intelligi, talis non dñ bannitus, p mē
bri abscissionē siue amputatione, & sic nō continet in statu
to. quod dicit esse uerum, nisi ex uerbis statuti aliud colliga. Puta si dicit, si quis absconderit alicui membrū ei simile mem
brū abscondat. Si. n. absconderit alicui digitum similis digitus ei
abscindet per relationem qualitatis arg. l. non unquā. ff. ad tec
& ide m

& idem refert & sequitur Bal. in d. auc. sed nouo iure. Et ad-
dit q̄ si extraheret dentem, dabit alium dentem sicut dici-
mus in poena talionis. & alleg. quod no. insti. de iniur. §. poe-
na. Subdens quod ea quæ non proprie dicuntur membra
possunt diminuto vocabulo appellari membrula, quia non
est aliquis digitus in manu qui officium proprium non ha-
beat, ut docet experientia. Iple tamen Bald. in l. recos. C. de
accu. in 2. colum. dicit quod omne id quod habet in corpore
re nostro propriam, & distinctam operationē est membrū,
vnde oculus cuius proprium est uidere, auris cuius p̄priū
est audire, nasus cuius proprium est odorare, lingua cuius p̄
pria est operatio gustare, manus cuius propria operatio est
tāgere, pes cuius propria operatio est ambulare sine dubio
membra sunt per se potentia in proprias, & distinctas opera-
tiones. & alle. partem iurium superius alleg. extra de corpo.
viti. per totum. & ex prædictis patere dicit q̄ membra gene-
rationis sunt membra quæ habent proprias, & distinctas o-
perationes, immo secundum eum dicuntur esse mēbra ual-
de nobilia, & per quæ saluat species humana dicens, q̄ mu-
tilans illa punitur tanquam immunis naturę eo modo quo
puniretur si occiderit. l. 3. ff ad l. Corne. de sica. & subdit ibi
quod quia barba est pars formalis corporis amputans bar-
bam dicitur amputare membrum. argum. l. in rem. §. i. ff. de
rei vend. quod nota. & addit quæ ipse no. in l. data opera. C.
qui accus. non pos. vbi dicit quod mamillæ mulierum sunt
membra, sed non mammillæ hominis, & nihil allega. Prædi-
cta quidem intelligenda sunt in membro habente suam vir-
tutem sive operationem, si autē esset aridum dubitatur an
veniat appellatione membra. Gui. & Ray. in l. sed & si pupil-
lus. §. procribere. ff. de instito. tenent per illum tex. quod sic,
& alle. l. 3. §. 2. ff ar. fur. c. Bald. in d. l. non sunt liberi. dicit cō-
trarium, alle. no. in l. vitem. ff. arbo. fur. ce. ubi tangit laco de
Aret. & hoc verius puto. statutum dicit, si quis debilitauerit
membrum sive manum &c. Ea enim quæ non habent sen-
sum sive vigorem debilitari non possunt. l. decem. de verbo.
obli. cum si. Si autem statutum non referret se ad lensum aut
officium ipsius membra, & tunc credo ueram decisionem
Gui. & Ray. ut puta quia statutum dicit, si quis offenderit ali-
cui oculum, licet enim obcuratus sit sive obcæcarus, sit ra-
men ita cæcarus cum corpore est unitus, & ideo paritur effo-
ditionem. & idem si statutum diceret si quis amputauerit a-
licui manum, & ita uidetur tex. in d. l. vitem. quæ est lex. 2. §.
1. ver. ideo facit l. amissi nauis. cum ibi no. ff ad l. tho. de ia.
Quod forte potest dici esse uerum si manus uel oculus a ca-
su aridi facti sunt. Si autem a natura sic produci suissent tūc
secus esse uidetur. Cum non habuerint primordium uerita-
tis, vt. d. l. vitem. §. si quis ex seminario facit l. cum filius. §. ha-
res. de leg. 2. & fateor prædicta procedere in statutis quæ in-
telliguntur, ut iacent, si autem in tentia continetur qd̄
alicui deberet amputari manus, tunc non uidetur satisfieri
sententia, nisi amputetur vires, & non arida. Illa enim intel-
ligitur ut poenam afferat. ff. de poen. & C. per totum, quæ nō
esset si uerificaretur in manu arida, & ita intelligatur q̄ dici
solet in d. auc. sed nouo iure. C. de fer. fug. Conseruari ta-
men suis determinatum refert, & sequitur Ioan. Andre. in
regula in poenis. lib. 6. in mercu. dicit enim illud esse uerum
membrum, & ualere ad decorum. i. q. i. c. sicut urgeri. & sic
poenam continet; pro quo facit l. si de interpretatione. & l.
præses. ff. de poen. Quæ decisio potius fundatur equitate quæ
iuris rigore, ut ibi patet. Quæ equitas cessaret si proper deli-
ctum cum manu ualida commissum sic damnatus exis-
tet. tunc enim ex collatione processus declaretur sententiam
debere intelligi de manu quæ delinquit, & sic ualida, argum.
ff. sd Treb. l. nonnunquam. & quod dictum fuit supra circa
princip. q. Bald. vero in l. i. C. qui accu. non pos. in si. tenet sim-
pli cit quod manus non habens aliquod officium non di-
catur membrum. alle. Aristotelem in j. de anima. & in 4. Me-
tha. ad fi. Ex his colligitur ad propositam. q. An bannitus pro
amputatione digiti dicatur bannitus pro amputatione mē-
bri. & dicitur quod non. quod intellige nisi ex vulgi opinio-
ne aliud dicaretur. l. labco. de suppeli. le. de uerbo. significat.
Lafenus. cum si. Item colligitur quando quis dicatur banni-
tus pro amputatione membra.

Sed incidenter queritur an saltē dicatur membrum
debilitare ille qui amputat digitum. Bald. in d. l. non sunt libe-
ri. dixit quod sic, & patere dixit in effectu, lēsa enim est mem-
bri operatio. Et idem videtur uelle Bartol. in d. l. secunda, de
publ. iud. dicens quod tunc uidetur debilitatum membrum
quando eius officium aliqualiter impeditur, alleg. d. l. idem
offilius. & idem Iacob. Butri. dicens considerandum esse q̄s
digitus sit amputatus, ut ipse scripsit in d. l. non sunt liberi.
quod Franc. de Arc. in l. & quantum. de edil. edic. intelligit
verum, duntamen ad minima officia non trahatur per. l. i. s.
sed i. c. e. d. u. n. co. i. u. Probat ut decisiō prædicta, quia illud

quod est debilitatum non est sanum, vt ibi, & eodem titul. l.
offilius. & ideo ubiunque dicitur quod propter id quo q̄s
caret non est infirmus, & sic remanet sanus, sequitur quod
non est debilitatus per locum a consequenti destructo. Ec-
ideo dicitur quod qui caret dente uel testiculo non dicitur
debilitatus nec membro mutilatus. l. Pomponius. & l. cui
dens. eodem titul. debet etiam intelligi hoc in debilitatiōe
perpetuo remansura, vt dicam infra proxim. quæstion. Et ex
his prædictis puto quod hoc an sit debilitatum membrum
vel non remaneat in arbitrio iudicantis qui debet com-
mitere iudicio peritorum, ut in iuribus infra proxim. quæstio.
alle. n̄i ex facti evidētia appareat notoria debilitatiō. l. si
quis irruptione. fini. regu. Quid enim si uni scriptori, uni
pictori, vni præsbytero, uidelicet in totum amputati po-
licem qui reponi non potest. certe. uidet illius manus officiū
sere priuatum nedum debilitatum. Et ideo tunc re existen-
te clara medicis commissionem nō faciet. Facit de cle. egro.
capitu. præsbyterum. & de cor. viti. capitu. primo, secundo
& tertio, & d. l. quantum. & quod no. in l. inde Neratius. §. idē
lul. §. ad l. Aquil. si autem digitus non est p̄enitus remotus,
sed os est fractum uel inclusum, sed non tam iter quod secun-
dum peritiam medicorum curari non possit, recurrendum
erit tunc ad commissionem secundum q̄ dicam inf. proxi.
q. Sed si uidet modicam scissuram factam esse, tunc a scipio
iudicabit imponendam esse p̄enam simplicis vulneris, vt d.
§. sed sciendum, et l. vulneris. ff. de iniu.

Stante eodem statuto ^{supra quinquagesi-}
^{ma. quæstio. delcri-}
52 pro. Scquitur quinquagesimo secundo t̄ uidere quando quis
dicatur bannitus pro cicatrice, ut sic excepta morte qualiter
cunque offendit possit. Iste articulus est subtilis, & pulcher,
& quotidie uersatur in practica, & proterea deberet late exa-
minari, vt tamen non aliter quam promiserim euagari con-
tingat, quam breuius potero quæ per alios, & per me in-
uestigari uidi, his subijciam, ut habeatur notitia ueritatis.
Aut saltē ad illa inuestiganda detur materia iuxta
posse.

Ad cuius articuli doctrinam sciendum est, quod quibus
cunque statutis exaggerantibus sive aggrauantibus p̄enas,
ut in proposito punientibus acrius facientes. vuln. a. s. cum
cicatricibus quam sine, non intelligitur hoc nomen, ita rudi-
ter ut iacere uidetur. Cicatrix enim ē corporis deformatio,
ita dicit tex. in l. locum. §. primo. ff. de usufruct. ibi. Nec cor-
pus cicatricibus deformetur. Sed intelligitur de tali defor-
matione quæ sit in apparenti parte corporis, sitque ibi ppe-
tuu remansura: sic enim in exaggeratiis talia considerantur,
ut probatur. ff. de iniu. l. prætor. §. atrox. & l. vulneris magni-
tudo. ff. de poen. l. aut facta. p. totam. probatur apertius in l. fi.
§. quoties. ff. de edil. edic. & extra de cor. uiti. cap. 2. ubi in his
quæ non sunt, levius effectus perpetuitas morbi considera-
tur. eius enim morbi quod est in via salutis non habetur cō-
sideratio. l. quæritur. §. idem air. eodem titu. & dicitur esse in
via salutis quando propter diligentem curam. Casus. n. cue-
niens ex effectu curationis morbi malitię nō ascribitur, sed
ægri culpæ uel ignauia. l. qui occidit. §. fina. ff. ad l. Aquilia. &
quod habetur. C. de emen. propin. l. i. & per Barto. in l. fin. ff.
de sica. Et ad sic intelligendum statutum astringit nos uiua
ratio. Antenam que perfectam curam ex quolibet vulnere
in facie illato uel operatur facies, & deformatur. Item in cō-
solidato vulnere semper certo tempore remanet quoddam
vestigium sive quedam effigies quæ demonstratuisse vul-
nus, de illa enim non intelligitur statutum alias superfluum
foret, cum ut dixi ex quolibet vulnere id sequatur. Intelligi-
tur ergo statutum de cicatrice perpetuo remansura. Pro
qua determinatione facit quod verbā legis sine tempotis
determinatione prolata ad tempus perpetuum intelliguntur.
ff. de excusa. tutorum. C. de poen. l. seruus. ff. de bon. au-
to. iud. possit. l. in uehditione. §. primo. Item de ea deforma-
tione intelligitur per quam corpus deformatur in appa-
renti laco corporis, quod etiam probatur, quia potest esse
effigies deformatans corpus, & tamen non diceretur cicatrix
probatur in d. l. quæritur. §. final. de edi. edict. & in l. final. ff.
de his qui deie. uel eff. ubi ponitur disiunctua inter cicatri-
cem, & deformationem. & sic patet quod non omnis de-
formitas dicitur cicatrix, per illas enim interdum digno-
scitur homo. l. stigma. C. de fabri. libro vndecimo, ubi ui-
de not. dictum. Bartolus l. prima, in fine. ff. de seruis. fugiti.
ubi text. not. facit differentiam inter notam, & cicatri-
cem. Licet enim appellatione notæ contineatur cicatrix.
non tamen econuerso appellatione cicatricis continetur
nota, ut ibi patet. intelligi etiam debet statutum de ea ci-
catrice, quæ ex vulnere perpetuo remansura sit habita dili-
genti cura, quia semper verba maxime statuti debet intelli-
gi ut inspiciat causa p̄xima, & nō remota. ff. qd̄ me. cau. l. me.

Pars ij. Tom. xj.

Ccc tum.

Nellia S. Gemin. de Bannitis.

tum. §. sed licet uerum, quia talis cognitione non pertinet ad iudicem iuristarum quando casus occurrit, debet fieri commisso medicis qui iurati referat an ex vulnere sit perpetuo remansura cicatrix. l. semel. C. de re mi. lib. 12. l. 1. §. 1. ff. de vē. inspi. & in proemio. fforum. §. prim. de sta. ho. l. septimo mense. extra de homi. c. significasti. cum si. Si ergo facta commissione seruata forma medici iurati referunt ex vulnere remansuram perpetuo cicatricem, & sequitur condemnatio. tūc dicetur quis pro cicatrice damnatus. Si autem inquisitus uel accusatus non comparuit, & propterea seruata forma statutum nulla facta commissione contumax fuit habitus pro confesso, & deinde damnatus siue in banno positus est aduertendum. Nam aut accusatio siue inquisitio simpliciter dixit vulnus fuisse factum cum cicatrice. Aut adiecit uerba perpetuo remansura. Primo casu non dicetur bannitus pro cicatrice, prout requirit statutum, quia cum possit intelligi de temporali, & perpetua, in dubio intelligitur de temporali. ff. de pç. l. li. p̄ræses. Vide tamen quod dicam infra ad fin. q. ubi declarabitur hoc dictum. Secundo casu aut narratur vulnus fuisse in apparenti parte corporis, & intelligetur condemnatus siue bannitus pro cicatrice. nullus enim appetet error, & ideo confessioni statur. l. in eos. & l. fin. de custo. reo. Aut in parte occulta, & non habebit locum staturum, vt patet ex premissis. Puto tamen quod cum hæc subtilis investigatione non cadat in mente siue discretione idiotarum, sicut dicitur in simili in l. quid si nepotes. ff. de testa. tut. quod offendens bannitum pro vulnere cum cicatrice, aut est immunitus, ut sup. aut mitius propter talem errorem puniri debet. l. si adulterium cum incestu. §. 1. ff. de adul.

Vnum etiam circa praedicta notandum est quod nō semper statut relationi medicorum, sed potest per facti evidentiā probari contrarium secundum quod dixit Gui. de Suza in d. proemio. fforum. & refert & sequitur Ioan. Andr. in addi. Spec. in tit. de homi. ver. 1. ubi de tali commissione aliqua dicuntur.

Et quia hæc materia ut dixi supra pertinet magis ad iudicium medicorum quam legistarum. Hic inseram Traçatellum quandam quem super materia occurrente composuit eximius artium, & medicinæ doctor magister Christoforar Georgij de Florentia mihi pater reverendus cuius tenor hic sequitur.

Quia iudicium de cicatricibus, & uestigis poenes inexpertos in scientia medicinæ a recto tramite ueritatis multum est dissonans. Idcirco me ipsum cupiens ac etiam eos aliqualiter declarare, hanc brevē summulam connoratam ex auctoritatibus Hypocratis, Galeni, & Auicennæ, sic sufficienter compilavi. Resecans igitur uerba superflua. Scindum est quod prefati auctores per cicatricem intelligunt concavam superficiem, & callosam ex consolidatis ulceribus uel vulneribus derelictam, a quibus alicuius sensibilis partis spermatici membra deperditio facta fuit. cuius concavitatis causa est deperditio sola maxime autem cutis grossæ uel ossis. Sunt autem spermatica membra, quibus in principio generationis pro materia semen subiicitur, & sibi in colore simulantur, sicut sunt ossa, nervi, venæ, pániculi, cartilagine, & cutis grossa. Hæc autem membra si ab eis aliqd sensibile deperdatur per viam primæ intentionis consolidari non possunt sicut carniformia inēbra, q̄ vera unione possunt absque vila concavitate coniugi. Supradictorum uerborum inīla maxime contrahitur ex dictis Hypocratis ac commentatoris eiusdem sexta particula amorphismorum dicit. Vulnera quæcunque annua fiunt aut longum tempus habent, est necesse os emitti, & cicatricem concavam remanere. Idem expresse ponunt eadem particula illo amorphismo. Quoddo incisum fuerit os, aut cartilago, aut nervus nec crescit nec conglutinatur subaudi sicut primo erat. Enucleatur etiam similis intellectus pluribus auctoritatibus Galleni in tertio de ingenio sanitatis. 2. c. sic dicentis. Vnde quædā aliquando harum intentionum monstrat aliquid incurabile fore sicut concavum vulnus quod non solum carnem amissit sed etiam ossa. Impossibile enim est hanc concavitatem oportune repleri, vulnus tamen poterit consolidari &c. & in eo. lib. c. 4. sic dicit. Cōcaua enim carne uice eius quod amiserunt replenda sunt. Carnis autem materia sanguis est. Ea vero quibus nihil carnis deest, necesse est consolidari, & sanari, cutis tamen eius causa extitit. Carne quidem, & pinguis sine amissa possumus ea restaurare sicut ea quæ amputata fuerant, cutim autem reddere non possumus, unde ingenitum est, q̄ uice cutis faciendum sit q̄ carnis regimē existat. cutim enim restaurare impossibile est. Supple & similiter alia spermatica membra restaurari est impossibile cum aliquid sensibile deperditur, maxime in ætate perfecta, sed loco partis deperditæ aliquid reponitur incomplete quod

a præexistentibus diversificatur in genere. Non autem sc̄uenit carniformibus membris. supradictæ igitur impossibilitatis restaurationis in spermaticis membris triplex est causa. Prima ipsorum durities, unde extendi non possunt. Secunda humiditatis, & roris paucitas quæ loco partis deperditæ debet subito reponi seu partes disiunctas coniungere. Tertia virtutis generatiæ sed assimilatiæ debilitas q̄ multum in eis deficit per respectum ad carniformia membra; ossa difficultis solidantur cum inter ea sint duriora debilia, ac etiam minus de humiditate participant. Supradictis sententijs etiam est conforme quod ponit ab Auicenna lib. 1. fen. 4. c. de medicationibus solutionis cōtinuitatis cum dicit. Impossibile enim est vt restauretur os & propriæ corporibus consistentium nisi secundū hunc modum, quoniam nullo modo redibit ad continuatatem &c. & statim in eod. c. subdit. Si uero illud quod perditum est tantum fuerit cutis necesse erit ut cicatricem inducat &c. Consonat etiā qđ ipsem Auicenna ponit lib. 4. fen. 10. tracta. 1. & ca. 1. cum dicit. Dico ergo quod nos conamur in quibusdam membris quorum cōtinuitas est soluta, vt redeat eorum continuitas sicut fuit, & illud sicut in carne, & conamur in quibusdam eorum, ut remanet contractus eorum cum consecratione, licet non redeat ipsorum continuitas, & illud in oslibus &c. supple & in alijs membris spermaticis. Ex quibus clare patet quod tunc remanet vera cicatrix cum aliqua pars sensibilis spermatici membra deperditur, maxime cutis uel ossis. Post autem tam parua quantitas ipsorum deperdi quod non sequetur exinde cicatrix.

Nunc autem de uestigio aduertendum, quod nihil aliud est uestigium, nisi signum ex carniformibus cōsolidatis vulneribus derelictum, a quibus nihil sensibile spermatici membra fuit amissum. dicuntur autem talia vulnera per viam primæ intentionis uniri etiam si sint magna sicuti clare ponit Auicenna. libro 4. fen. 4. tracta. 1. ca. de cura uniuersali carniformium vulnerum, cum dicit. & si fuerit scilicet solutio continuitatis, ita ut ne concurrant extremitates eius. quoniam sunt rotundæ elongatæ, aut diversæ figuræ, aut iam destructa est ex eo caro pauca non plurima, tunc eius cura est fututa, & prohibitio aggregationis humiditatis in ead. & statim post subdit. Et si fuerit profunda, scilicet solutio contiguitatis, & magna, tunc strictræ etiam facit eam adhærere multoties post quam adhærentiam siue consolidationem completam non remanet cicatrix, sed supradictum uestigium de quo uestigio maxime mentionem facit Auicen. libro 4. fen. 4. tracta. j. cap. de medicinis consolidantium & sigillatiuis, dum dicit. Quod si non auferatur illud, s. quod caro superfluit procul dubio sit uestigium vleris superius cute. Potest autem esse uestigium si in apparenti membro fuerit ipsum manifeste vituperans sicut quamplurimum euénit post consolidata vulnera quæ solum in carne fuerunt, quibus vt coniungerentur necessaria fuit futura, ac etiam ligatura. De istis autem uestigijs facit Auicen. capitulum. libro 4. fen. 4. viii. tracta. &c. & sic dicit rubric. capituli. Eradicatio. i. modus curationis, uestigium vlerum, & vulnerum. Simili modo etiam ipse met Auicen. fen. 7. quarti. Cum de decoratione loquitur seu vituperatū partium correptione facit appropriatum capitulum uestigij vlerum, & variolarum. & dicit eius capituli rub. de vesti. vlece. & vario. Ex quibus satis patet quod uestigium potest esse vituperas, ac etiam quomodo aliquod magnum uestigium existens in membro patentí plus ipsum vituperabit quam aliqua parua cicatrix in eodem existens, sicut de facto euénit in vulnere magno in facie facto a quo nulla fit deperditio spermatici membra, tamen propter eius magnitudinem, & labiorum distantiam indiguit futura, & ligatura, vt labia coniungerentur, vnde remanet apprens uestigium ipsam faciem manifeste vituperas, quæ vituperatio non sequetur in aliquo paruo vulnere etiam in facie facto a quo facta erit abscisio cutis, uel alterius partis spermatici membra. Ex quibus concludendo colligitur quod quandoque uerum est dicere, facies est uituperata per apprens uestigium, & tamen uituperate non est per cicatricem, & quæ plurimum etiam euénit econuerso. Simili modo etiam esse potest quod nec erit uituperata ex uno paruo uestigio nec etiam ex una parua cicatrice. vnde ad hoc vt facies, seu aliquod membrum apprens uituperatum existat requiritur, ut tantum facta lesio in superficie dictorum membrorum seu di minutio in ipsorum quantitate quod oculo, corporali videatur a longo talis concavitas seu uestigium derelictum. Ac etiam est necesse q̄ in illismet partibus sit uera egritudo difformans faciem in superficie seu in quantitate uel et in figura fm iudicū peritorū in scientia medicinæ. Qñ aut vituperatio sit ex uestigio aut cicatrice nō bene potest à lôge discerni, sed ex ppinque piro medico d̄relinquo. Vnū est vltimo vle-

viterius aduertendum quod quanto vera vestigia plus elongantur in tempore, & veterascunt tanto plus corriguntur solum ex operatioe naturæ, nec ita possunt discerni sicut in eorum principio. Oppositum autem evenit in cicatricibus veris cuius causam speculare uolentibus pro nunc dimitto, licet ex supradictis latis leuiter possint haberi. Sic igitur hic siam dictis impono subiiciens me correctioni, &c. Christoforus. Ex his itaque colligitur, q̄ cicatrix uera non potest esse quin sit perpetuo remansura, & quia ut ex iuribus supr. alle. appareat quod etiam interdum intelligitur cicatrix aliter quam intelligunt medici plurimum in statutis adjicetur p̄ perpetuo remansura, & ideo id quod supra dixi, processu formato simpliciter cicatrice non intelligi bannitum pro ea quae sit perpetuo remansura. Debet intelligi uerum si in statuto illa verba perpetuo remansura persistunt per not. in l. tertia, §. docere. ff. vi bo. rap. & in ca. pro humani. de ho. libro sexto. Et idem si statutum diceret per apparentem cicatricē, quia tunc intelligetur bannitus pro non apparenti, quod esse potest, ut supra, & ideo verba statuti sunt ponderanda. In hac. n. ciuitate statutum disponit de vulnerante cum uituperatione in facie per apparentem cicatricem vel per uestigium vel alio vocabulo medicinę, quod tamen ut patet ex predictis intelligitur de uituperatione perpetuo remansura. & ideo multoties ignorantes admirantur de relationibus medicorum referentium non esse cicatricem aut non esse uestigium. Scu notam cum uituperatione faciei perpetuo remansura ut sepias in magnis iuxta vulgarem sermonem marginib. iudicatum uidi, quia sic praecepsit relatio medicorum. Sed ut ex predictis liquet nulla est admiratio facienda.

Ex codē constituto infertur se. Quī quage
 53 simateria t. quæstio formanda ad percussionem sanguinolente percussionis, ut sic comprehendatur quādo pro illa q̄s bannitus intelligatur. & ideo pro ipsius declaratione quæro. Quidam fuit inquisitus ex eo quod cū cultello acuto apio ad frangendum panem percussit Gaium in personam una percussione ex qua sanguis exiuit, an ex forma dicti statuti supra quinquagesima, q̄. relati possit impune offendit. In quæstione ista consuluit Bart. Sed in statuto super quo consuluit erant etiam alia verba, videlicet quod percussor vulnus fecerit. & in eo consilio sic dixit. Et videtur quod non potuerit offendit, quia statutum requirit, q̄ fuerit bannitus pro percussione sanguinolēta, & quod percussor vulnus fecerit, ergo &c. Econuerso dicitur quod possit impune offendit, quia ad positionem percussionis sanguinolentę cum cultello, necessario sequitur vulnus, cum vulnus sit scissio continuitatis. In q̄. præmissa facit dubium, quia vulnus dicitur sicutis scindatur. l. si seruus seruum. §. rupisse. ff. ad l. Aquil. sed sanguis possit exire de corpore absque eo q̄ cutis scindatur. l. per poros, maximē ubi cutis est tenuis, ut de naso, & parte interiori vel gingivis. Item dicitur qđ Christus sudauit sudore sanguinco, Lue. 22. Credo tñ qđ in proposita. q̄. ex uerbis cōdēnationis satis colligat, q̄ vulnus fuerit factum. Qđ appetet ex tribus. Primo quia cum cultello acuto. Secundo q̄a ex percussione sanguis exiuit. Tertio quia in personam. Primum est clarum quia si percussio fit cum cultello acuto intelligit factum vulnus. Cu' tellus enim est res apta ad scindendum. ff. de fur. l. pugno. §. 2. ad l. l. l. de vi pugn. pc. §. telorum. & de verb. sigl. l. armorum, & appetet expresse de cultello seu gladio, cum quo Petrus abscidit auriculam seruo principis sacerdotum. Matt. 26. ca. & Mar. 14. & rex. in l. ant. damnum. in princ. de pc. dicit gladium esse aptum ad scindendum. Aliud q̄a dī in personā ēt probatur, q̄a non significat in superficie vel in pannis, sed inter personā fīm significatum huius dictio- nis in l. i. §. in corpus. ff. de his qui deie. vel eff. & de flu. l. i. §. in flumine. Sed si cultellus in personam mittatur necessario sequit̄ scissio cutis, ut probat̄ in l. fi. ff. de his qui deie. vel eff. si bene inspiciatur. hoc ēt probatur rōne. sicut. n. ignis appositus stipule de necessitate comburit. ff. ad l. Aquili. l. si seruus seruū. §. hæc aut̄ actio. & §. seq. ita gladius percussus in personam dc necessitate scindit, q̄a utrumque est instrumentū agens si appropinquef materia: Ex alio q̄ fuit secundum dū dicitur qđ ex percussione sanguis exiuit, etiam colligit̄. No. Et q̄ dixit ex percussione, & sic significat locum ex quo. l. non dubiū. C. delegi. l. codem tempore. ff. de pecu. l. prima, §. ex incendio. ff. de incen. rui. nauf. sed si q̄s dixerit sanguinem exisse per poros absque cutis scissione, tunc non exiuisset ex percussione, sed ex alio loco propter percusionem. Et sic uerba sententia non verificarent̄. hoc vñ expresse probari extra de sen. excom. c. cum illorum. ver. Nos autem. vbi percussio cū sanguinis effusione dicitur difficult̄, & enormis, q̄ non esset, nisi esset ex vulnere. ff. de iniur. l. vulneris magnitudo. Et sic concludit q̄ p̄dictus bannitus fuit, quia percuslit, & vulnus fecit, & sanguis exiuit. & sic potuit impune offendit.

di. hæc Bar. Ex quib. uerbis patet quod in proposita quæstio ne quando statutum non exprimit de vulnere, restat minor dubitatio. Proponitur enim ex tali percussione sanguinem exiuisse. & licet posse exsse ita parvus sanguis, q̄ a iure non estimaret. l. i. §. deinde. ff. de edi. edi. Tamen q̄a in inquisitio ne dicitur contra formam iuris, non intelligit de parua effusione sed de magna. iuxta no. p. Cyn in l. si non conuicti. C. de iniur. & l. nec exemplum. C. de Falc. Nec obstat. si præses. ff. de p̄ee. q̄a ibi vtraque vis erat punibilis, sed una plus altera. hic aut̄ vno modo esset punibilis alio non, & ideo intelligitur secundum modum punibilem, ut procedat libellus, & pcessus. Nec obstat. no. in l. non solum. §. sed ut probari. ff. de noui op̄e. nunc. quia aut̄ procedente libello, & processu, q̄a pcedit, ut ibi ēt no. & obligit in l. cum actum. ff. de nego. gest. & in l. matrem. C. de prob. per l. si q̄s intentione ambigua. de iudi. Sequit̄ probatio per testes, & locum habet absolutio, nisi probatio clare concludat, ut in c. in presentia. de prob. & ita intelligit qđ nota in §. sed ut probari. Aut sequitur per cōfessionem ueram uel fictam. & tunc sequi debet condemnatio, q̄a illa intelligit secundum libellata, ut l. si confessus. ff. de cust. reo. & l. 2. §. q̄ si actor. C. de iur. cal. cum si. Item patet ex p̄dictis qđ si suisset condemnatus ex eo q̄ manu vacua percussit Titum in facie, & q̄ sanguis exiuit de naso vel de gingivis non diceretur condemnatus ex percussione sanguinolenta secundum Bar. Sed in hoc non sto cum eo. Verba enim denotant causam proximam uel non fm naturam rei cui adiungunt, ut in iuribus supr. alle. adeo q̄ interdum una dictio ponitur pro alia. ut l. eas causas. de condi. & demonst. quinimmo, & dictio, ex. ponit pro, propter, l. prætor. §. quod de fructib. ff. debo. aut. iud. pos. Impossibile autem est nisi q̄s haberet sanguinem in manu q̄ ex ip̄sa percussione sanguis exeat. Intelligit ergo dictum statutum simpliciter loquēs de condemnato, ex, uel pro percussione sanguinolenta, quādo propter percussione sanguis exiit ex persona, intelligit autem quod incontinenti sanguis exinit. tunc enim intelligit ex percussione. Si autem ipsa percussio fecerit tumorem pp̄ quod postea fuerit necessē ad illius curam q̄ medicus puge rect uel incideret, & tunc sanguis exiuerit non dicitur tunc condemnatus ex vel pro percussione sanguinolenta. Exiuit enim propriæ, & impropriæ sanguis propter percussionem, & sic non habet locū statutum, ut in iuribus supr. alle. Et idē erit in spintura pp̄ quam spintus cecidit, & percussit, & sanguis exiuit secundum Bal. in l. de pecorib. C. ad l. Aqui. & in l. si familia. ff. de iur. omn. iudi. Vbi ergo tales dictiones possunt proprie intelligi proprie intelliguntur aliās impropriæ etiā in statutis, ut habetur in l. Labeo. de luppel. leg. & in l. omnes populi. de iust. & iur. per Doc. vt tñ tollantur tales dubitaciones, communiter in accusationibus, & inquisitionibus ponuntur illa verba, cum maxima sanguinis effusione, per ea q̄ habentur in d. cap. cum illorum. & in d. l. vulneris magnitudo. & in d. §. deinde. ubi gloss. facit mentionem de vulnusculo.

54 **Quinquagesimoquarto.** Titius fuit bannitus p̄ eo quod iusuit, & percussit Gaium cum uno bastone ligni quo erat armatus, duabus percusionibus in renibus sine sanguinis effusione. & demum cum lignum fractum fuerit vel ceciderit in terram percussit ipsum pluribus percusionibus vacuis. Quæritur an viso dicto statuto de quo dictum est supra. quæstione 50. veniat in aliquo puniendus. Et primo uidetur quod non. nam p̄dictum statutum dicit qđ bannitus pro percussione sine sanguine possit offendit in duplex. Constat autem quod dictum statutum licet loquatur in singulari verificaretur etiam in plurali, ut sic. Bannitus pro vna percussione potest offendit cum quatuor, & sic de singulis. ff. de liber. ho. exhi. l. 3. & ff. quod fals. tut. aut. l. prima, §. itē hoc edictum. & quod habetur in l. agraria. ff. de termi. mon. Sed Titius fuit bannitus pro duabus percusionibus, ergo potest offendiculum quatuor. Item ut patet ex themate inquisitionis fuit bannitus pro insultu, & sic potuit offendit manibus vacuis & quia sic dicit statutum quod cum inquisitione, & banno, concordat. l. non aliter. ff. de leg. tertio, cum similib.

Pro huius autem quæstionis decisione aduertendum est ad plura. Primo enim videri oportet quid sit insultus. Secundo an confundat in alijs delictis illum secutis. Tertio vbi cōfundatur an valeat fententia quæ poenam insultus cum poena alterius delicti non confundit, ut quando ex forma statuti pro insultu imponitur certa poena, puta librarum quinquaginta, & pro percussione imponitur p̄na centum vel maior secundum qualitatem ipsius percussionis. Et his viis patet quæstionis præmissæ decisio. Quo ad primum sciendum quod circa materiam istam iura varie loquuntur, & etiam gl. Interdum enim quem contra alium irruentē ius

Ccc 2 vocat

Nellia S. Gemin. de Bannitis.

uocat insultantem. C. de iude. l. fin. quandoque aggressorē. l. is qui aggressorem. C. ad l. Cornelius sica. & sic dicitur in l. qui de crīmine. C. de accu. Quandoque uocat appetentem, & sic patientem uocat appetitum. l. & si percussor. §. si appetitus. ff. ad sille. quod ibi gloss. exponit id est inuasus, & sic quā que dicitur inuasor. C. vnde vi. l. inuasor. Quandoque etiam patiens dicitur insultatus. l. item apud Labeonem. s. penulti. ff. de iniur. Et hinc descendit nomen verbale quod uocatur insultus. & in hoc dixit Bart. in l. respiciendum. §. delinquēt. ff. de poen. quod insultus est in alium saltus allega. d. l. is q. aggressorem. & l. prima. §. cum arietes. ff. si quadru. pau. fe. dica. sed in §. cū arietes. dicit quod insultus est mortio de loco ad locum; & in §. delinquunt. concludit quod si existens tecū in itinere uel mensa aut in alio loco deueni tecun ad fixā, non dicitur insultum facere, sed potius proditionē fecisse, ar. C. de dilat. l. prima, libro 11. Ex prædictis uidetur aliquatis contrarietas insurgere. Si enim insultus est in alium saltus non uerificatur in eo qui sine saltu in alium siue contra aliū se mouet de loco ad locum, cuius contrarium dixit Barto. in d. §. cum arietes. Sed aduertendum quia primo modo dicitur secundum allusionem uocabuli. Secundo modo secundum diffinitionem. & ideo si quis insultando aliquem facit in eum saltum, facit insultum secundum allusionem, & Et secundum diffinitionem, quia mouet se de loco ad locum, & facit in alium saltum facit. ff. ad l. Aquilia. §. que in admodum. §. si nauis. Si vero sine saltu mouendo se de loco ad locum uadit uersus alium tunc dicitur insultum facere secundum diffinitionem tantum, & tamen puniri potest de insultu, quia diffinitio præualet allusioni quando sunt cōtrarie aliās ab utraque argui licet, ut habetur. ff. si certum peta. l. secunda. §. appellata. de tut. l. prima, de testa. l. prima, & in l. prima, de acqui. pos. per Doc. maxime per Bart. dicitur etiam interdum facere impetum, vt d. §. delinquunt. sed tunc aliter puni. ut ibi habetur. & hoc de insultu contra personam. Quandoque etiam dicitur fieri insultus siue assaltus ad domum siue ad castrum, vt 10. colla. quibus mod. seu. ami. §. si similiter. & ibi dicit Bal. quod tunc dicitur factus assaltus quādo appropinquat se tantum domui uel castro, quod potest projicere iaculum, & expugnare. Ut tamen omnis celler du bietas consuerunt communiter accusantes, & inquirentes ponere in accusatione, & inquisitione omnia dicta uerba, quia dicunt B. deliberate, & appensate mouendo se de loco ad locum fecit insultum impetum, & aggressuram cōtra. C. & c. quā ex abundantia ponuotur, ut patet ex prædictis, ex quibus expeditum est primum quando quis dicatur insultum facere. & tunc sine dubio si aliud non sequitur ultra insultum, pena insultus imponi potest. Si vero sequitur aliquid, ut quia percutit, vulnerat, uel occidit. dicit glo. quod de insultu non sit punitio, sed cum delicto confunditur secuto, ut no. in l. qui de crīmine. C. de accu. per. l. illud. ff. ad l. Aquilia. & idem ibi Barto. Et ita determinarunt primo Dy. sic consu lendo, secundo Franc. acc. disputando. & Gui. etiam de su. vt patet in suis quæstio. uersi. sed pone de facto. q. statutum est quod si quis pugno, & se. & idem tenuit Albe. Gan. in Mar garita. in ver. Sed pone statutum est Mutina. in ti. de acc. & idem Guil. in Specu. de sen. §. secundo, versicu. sed ponelicet enim sint, cum sint separata diuersa de iusta. ff. ad l. Aquiliā. l. secunda, & l. si seruus seruum. §. tertio capit. tamen si coniugantur dicuntur unum esse delictum. s. vulneris uel mortis l. illud præal. §. si. alleg. etiam de act. & obli. l. qui seruum. in prin. & C. ad l. l. ul. de vi. l. quoniam, multa Bar. autem in l. nū quam plura, ff. de priua. del. ic. limitat hoc dictum nisi ex insultu imponeretur maior poena quam ex percussione. Tūc enim quatenus excedit non confunditur. argum. l. generaliter. & l. hæres a debito. §. quod si hic seruus. ff. de fideiu. §. ibi reprehendit Angel. tenens indistincte gloss. sed non bene reprehendit, quia siue unum sit principale, & alterum accessoriū, siue utrumque principale, siue unum, præparatoriū ad aliud quod est uerius non potest dici quod pena unius tollatur a pena alterius, nisi ex uero confusionis natura autē confusionis est ut eatus confundatur, & comp̄pletur quatenus concurrunt, & non ultra. l. prima, C. si cer. peta. ad l. Fal. l. licet. cum simi. Et ideo si ex insultu cum armis quis veniret puniendus in centum, ex percussione manu uacua in quinquaginta. Insultans cum armis, & percutiens manu uacua punitur in centum facta confusione solum de quinquaginta in percussione, alias sequeretur quod in tantum puniret insultans cum armis, & percutiens q̄ esset absurdum. l. non solum. ff. de nox. Dico ergo quod insultus ad castrū siue ad domum punitur ut supr. Insultus in personā aut est solus, & solus punitur. Aut securum fuit aliud. Et tunc aut est maior poena insultus quam delicti secuti, & non confunditur in totum sed quatenus concurrunt. Aut est eadem poena delicti cum poena insultus uel maior, & pena insultus confunditur,

& de delicto damoatur, non de insultu. Fallit in uassallo insulante dominum, vt d. §. similiter. & ibi per Bal. Prædicta intellige si intet insultum, & percussionem non fuit medius actus extraneus. si autem fuit actus extraneus, puta quia insultasse. Et cum ille retro cessisset uel arma extraieret insultas redit domum, & arma sumpsit, deinde reuersus est & vulnerauit. Tunc enim de primo insultu, & de vulnere punitur secundum Ioan. And. ita addi. Spec. super rub. de homic. ubi vide. Et hæc de secundo. Ad tertium breuiter dicendū est, quod cum sententia tunc sit contra ius partis ualere debet. l. 2. §. 1. ff. quā sen. sinc. ap. rescin. si ex tenore sententia non apparet quid pro insultu, & quid pro uincere siue percusione imposuerit. si autem condemnauit distinctim in tantum p insultu, & in tantum pro percusione dicti potest sententiam non tenere, quia non intelligitur cognoscere de insultu p dicta iura. Et si non valet sententia. l. de qua re. ff. de iudi. & C. de sen. l. prolatam, nisi in processu siue inquisitione vel accusatione essent illa verba, super quibus omnib. & singulis &c. de quibus per Bald. in l. 1. C. de proba. Tunc enim valeret licet est iniqua. & ex prædictis infertur ad decisionem supra formatæ quætionis quod ubi bannito non fuit imposita pena insultus sed percusione, offendens cum modo prædicto puniatur de offensionib. factis manibus uacuis, quia in illis excessit in modum, & sic puniri debet de excessu. ut dictum fuit, supra. q. 49. & etiam l. Si uero fuit et imposita pena etiā pro insultu, & taliter quod ualeat condemnatio. & in nullo puniri debet, quia potuit utroque modo offendere. Si autem bannum fuisse nullum, dixi supra in primo tempore parte. 3. q. 9.

55 **Quinquagesimoquinto** stante statuto generali ꝑ a centum libris supra possint impune offendendi. Titius immisit ignem in domum Sempronij banniti, & eam combusit, uel in rebus suis aliter damnum dedit uel ei abstulit. Quartatur an veniat puniendus. in hac quæstione me breuiter expediā. Nam licet gl. dixerit quod bona bannitorum sint extra custodiā, & a quoconque possint destrui, & deuastari in titu. hic finit lex Cor. & incipit consuetudo regni. in prin. & tangitur in c. 1. §. si quis alium, de pace tenet. & de milit. vasal. c. 1. Tamen illud est uerum de iure communi, nec causum reperitur. Est ergo potentia offendendi bannitum a statuto proueniens. Dominia enim rerum & cornu uitio, & defensio de iuregentium est, vt l. ex. hoc iure. ff. de iust. & iu. ergo illam banniti de quibus agimus non perdunt, ut dictum fuit supra in hoc secundo tempore part. 1. q. 4. Et ideo inscripta sunt verba statuti. l. semper. §. legem. ff. de iur. immuni. quā cum stricti iuri sint. l. constitutionibus. ff. ad munici. extendi non debent, vt in auct. quas actio. in l. quicquid astrigendā. Aut ergo statutum dicit, quod possint offendendi qualitercumque vel simpliciter, quod idem est, quia indefinita. quipollit vniuersali. l. si seruitus. ff. de serui. vrb. & poterū offendendi in persona & rebus. l. 1. §. & generaliter. ff. de lega. præstat. cum simi. Aut dicit quod possint in personam offendendi. Et tunc non poterit offendendi in rebus a persona separatis. Et idem si statutum respectuaret offensionem ad offensam factam per bannitum, tunc enim talis pmitteretur qualis fuit illa ob quam bannitus est. l. non unquam. ff. ad Treb. & qd dictum fuit supra hac eadem parte. q. 51. & hæc sunt de mente Bartol. in l. licitatio. §. quod licitite. ff. de publi. Et ibi uide quando dicatur fieri offensio in personam. Sed dicit quis tu dixisti quod si quis potest offendendi ex forma statuti in personam, non potest offendendi in rebus a persona separatis. Itud videtur falsum, quia cui permittitur quod est maius uideretur permitte quod est minus, ut patet in argum. a maiori. C. de sacrosanct. eccl. auct. multomagis. & extra de electio. capit. cum in cunctis. Quælibet autem minima pena corporalis est maior quacunque magna poecunaria vt. l. in seruorum. ff. de pen. Ergo tuum dictum non procedit. Sed resp. quod hoc procedit vi. verborum statuti quā aliquid debent operari. si enim simpliciter dicerent posse offendendi, comprehendenter offensionem in personis, & rebus. Siergo dicunt in personam operantur restrictionem, quia aliud operari non possunt. l. si quando. C. de inoffic. testame. cum simi. Præterea statutum odiosum non extendit etiam per majoritatem rationis, vt habetur in aucten. quas actiones. de sacrosanct. eccl. Et uide quā dicam infra in ult. tempo. parte prima. q. 12. vide etiam quā dicam infra parte proxima. quāst. 60.

Nunc ex prædictis statutis particularibus queram de aliquibus pur circa hanc partem generaliter ad materiam facientibus. Et ideo quinquagesimo sexto dictum est sapissime q̄ bannitus de una ciuitate, puta in Florētia, non pdit ea q̄ luntius ciuilis. Item nec ca q̄ sunt iurisgentium, nisi aliud dicat. Et etiam

etiam si diceretur illud non intelligitur extra territorium. l. f. ff. de iur. omn. iud. quo ad personas non subditas. pone qd Bononien. in ciuitate vel comitatu Florentino occidit bannum de Florentia. Quem si Bononiæ occideret puniretur. quia illuc statutum se non extendit. Quæritur an possit Bononiæ. & sic in loco suæ originis conueniri per l. & 2. C. vbi de cri. agi. opor. aut Romæ per l. Roma. ad munici. Hæc quæstio residet in hoc an occidens bannum qui potest impune offendere dicatur delinquere. nam si ibi delinquere dicitur. I. alii quæ dilatoria exceptio de tali delicto cognosci non posset. I. tollere qd alibi cognosci possit. l. decurionum. & ibi no. C. de his qd no. inf. Sed uritas est qd non dicitur delinquere. facit Et lege primitere. ergo &c. l. Gracchus. C. de adul. facit. C. de his qd ad ec. confu. l. si seruus. & l. 2. ne qd vela. re. & qd non sit delictum firmat Bal. post glo. in l. 1. §. 1. ff. ne quis cum qui in ius voc. est vi exi. Et idem in simili tenent in l. cunctos populos. prope si. in vers. viso & Bartol. in l. ubi pactum. Et dixi supra hac eadem parte. q. 14. & dicam latius infra in seq. parte huius temporis. q. 1. Cum ergo in loco actus facti ex eo actu non tenetur. ergo nec in loco originis. inspicitur enim in cō tractibus quantum ad ipsius actus solennia. & validitatem. & obligationem inde insurgentem locus in quo fit. l. si fundus. §. 1. ff. de euictio. ergo idem in delictis. l. omne ff. de iudic. Faciunt no. per Bart. in l. 2. ff. de eo quod cert. loc. dū reprobat illam gloss. & quod no. per eum & alios in l. cunctos populos. & in d. l. final. de iuri dict. omnium iudic. Si autem aut Bono. aut alibi extra territorium florētinorū occideret. vbi occideret. & Et Bono. posset conueniri giura predicta.

57 Sed tunc econuerso. † Quinquagesimo sexto. primo qritur an florentinus occidens bannum de Florentia Bononiæ vel alibi. extra territorium florentinum possit virtute dictarum. l. 1. & 2. ubi de cri. agi. opor. conueniri Florentia. Et uidetur quod sic. quia in loco in quo occidit possit tanquam delinquens conueniri. & sic ibi delictum commisit. vt supra proxim. q. dictum est. ergo succedit regula dictorum iurium. Sed dic contrarium. quia quantum ad municipium florentinum illa poena personalis comitatur eum quoque vadat secundum Doct. in d. l. cunctos populos. & ibi in specie. ira determinauit Bald. in Aretino occidente Aretinum bannum in territorio florentino. non enim attenditur secundum eum territorium. sed solum an secundum locum conventionis sit licitum uel permisum. l. non solum. §. & qui. & l. propter litem. ff. de excu. tutor. Et dicit esse casum in l. 3. §. transfugas. ff. de sica. & ita seruat.

58 Quinquagesimo octavo circa idem qd Bonon. occidit florentinum bannum de Florentia in quadam ecclesia posita in comitatu florentino. an poterit Bononiæ conueniri ac si eum in territorio florentino occidisset. Et uidetur quod sic. quia ecclesia non subiacet seculari potestate. ergo &c. in auct. quo. opor. epis. in prin. & insti. de re. di. §. nullius. & ff. ne in lo. sacr. l. secunda. Sed contrarium est verum. est enim ecclesia in territorio florentino. in aucten. de man. princ. §. sed neque. infi. §. Non ost. quod non sit sub protectione iudicis secularis. quia uerum est specialiter. sed bene est sub quadam generalitate propter hoc. quia adhæret territorio iudicis secularis. argum. ff. de contrahē emp. l. in modis. & l. si id quod in fi. de peri. & com. rei uen. & C. de episcopo. & cler. in l. si quis in hoc genus. & sic non dicitur extra territorium fieri secundum Guil. in l. plerique. de in ius voc. & sequitur Bal. & tñet Bar. in l. cunctos populos. alle. co. tit. l. 2. & C. de adul. auct. si quis. Si non sit extra territorium ergo locum habet quod dixi sup. proxi. q. Et istud uerius quam id quod ipse Bal. dixisse uidetur in d. l. cunctos popu. in ver. viso. alle. sup. proxi. q.

59 Quinquagesimo nono quæritur. An ciuijli non comparens. & propter inobedientiam condemnatus. & bannitus fisco dicatur bannitus pro maleficio. vt sic in eum locum habeant statuta prædicta. & possit offendere. Et uidetur quod sic. quia contumacia est delictum. l. omne delictum. ff. de remili. Item quia vbiunque negligentia ordinatur ad contemptum illa facta dicitur qd ad contemptum partis. p. 3 in l. sed & si alia. & ibi no. ff. de cōst. pecu. qd ad cōtemptū iudicis probatur in l. de cōtate. §. q. tacuit. cum gl. sua. ff. de interro. auct. Facit qd habetur in c. quanto. de sentē. excō. & in c. dilecto. & qd no. per Guil. in l. metum. §. sed licet. ff. qd met. cau. in q. illa. An puniat tanquam occidens si potuit iuuare. qd omnem. qd ab alio necabatur & non feci. quando enim dicitur eum teneri non dicitur teneri ex negligentia. sed ex facto. ut ibi patet. & in l. necare. ff. de lib. agno. de quo etiam in l. culpa caret ff. de reg. iur. per Guil. in Spec. de leg. §. iuxta. ver. quid si potui. & per Doct. in l. vt uim. ff. de iust. & iur. Si

ergo talis negligentia reputatur factum. ergo pro maleficio damnatus est. quia pro malefacto.

In hac materia aduentum est qd Bar. in l. aut facta. in prin. ff. de pœn. distinguunt malefactum a maledicto secundum propriam significationem. Et ideo dicit ibi quod damnatus pro verbis iniuriosis non dicitur damnatus pro maleficio cum uerba debeant proprie intelligi maxime in istis odiosis. l. interpretatione. ff. de pœn. & in d. l. omne. dicit quod talis non est damnatus pro maleficio sic diceus. Omnis ex bannitus exbannitur propter contumaciam. l. 1. ff. de requi. re. Statuta ergo quæ dicunt qd bannitus pro maleficio possit impune offendere. volunt requirete qd causa illa propter quam cibatur sit maleficium. Et ideo si quis fuit citatus in causa pœuniaria uel pro testimonio ferendo. & fuit contumax. & bannitus. non dicitur bannitus pro maleficio. Sed si quis fuerit citatus pro aliquo maleficio. & fuerit ob contumaciam bannitus dicitur bannitus pro maleficio. licet fuerit contumax. Ex cuius dictis ibi. & in l. aut facta. concluditur. qd aut statutum loquitur per nomen criminis siue delicti. & habet locum in quoque siue sit crimen in faciendo. siue in negligendo. siue in dicendo per no. in l. 1. & 2. C. si aduer. delic. & d. l. omne. Si uero loquatur per nomen maleficij. vt quia dicit de bannito pro maleficio. vt in themate quæstionis dictum est. tunc non uerificantur in bannito pro negligentia. alias pro uerbis iniuriosis uel pro malo consilio.

Sed aduentum quod vt sapientis dictum est statuta intelliguntur secundum cōtem vsum loquendi. Sed communis usus loquendi est ut condemnatus pro uerbis iniuriosis sit condemnatus pro maleficio. & hoc puto uerius ubi de communi usu appareret. alias uerum puto qd dixit Bar. Nec predictæ conclusioni obstant iura supra in contrarium alle. quia uerum est quod ibi dicitur secundum largam. & propriam significationem. quæ non uerificantur in statutis nisi usus communis loquendi aliud inducat. vt l. Labeo. de supp. leg. cum concord. & si plene hanc quæstionem cum iuribus ad eam allegatis videre uelis. scias qd ipsam disputauit Mar. de fano. de qua habetur per Cy. super rub. C. de cri. stel. & in Alb. de Ghan. in 4. & 5. col. & in Alb. 22. q. in materia bannitorum vbi concluditur pro maleficio. non intelligi bannitum. & ibi est ponunt quid iuris si in sententia banni iudex apposuit qd possit impune offendere. & dicunt qd tunc quasi iudex declarauerit illum esse bannitum pro maleficio. & iusserit offendere. offendens excusat per l. furti. §. qui iussu. ff. de his qui no. inf. & l. non uidetur. §. qui iussu. de regu. iur. Sed hæc de cilio non est uera quia ad iudicem non pertinet. & quia de hoc nulla facta fuit cognitio. ff. de iudi. de qua re. & l. prolatam. C. de sent. De hoc habetur ff. de cust. reo. l. si quis reum. nec excusat offendens quasi iussu iudicis fecerit. quia uerbum. pōt. iussum non importat. l. sap. ff. de offic. præsi. & l. j. C. quomo. & quan. iu. nisi forte fuisse descriptus in libro bannitorum pro maleficio in quo seruata solennitate tradita a statuto describitur solum nomen banniticum eius poena. De quo dic ut dicam in fr. in ultimo tempore parte prima quæstio. 2.

60 Sexagesimo quæritur † sup. in rub. qritur. An bannitus pro criminis i. contumaciam dicatur bannitus pro maleficio. & quia decisum est sup. proxi. q. per no. per Bart. in l. omne delictum. de re mili. aliter non prosequor. sed dic ut sup.

Sexagesimo primo quæritur. † Titius pro maleficio fuit bannitus in ere & persona. deinde fuit caprus a iudice qui vult. eum de capitare. quæritur an possit. dicit Bald. in l. data opera. C. qui accu. no. pos. sic uidetur qd pena personæ intelligatur in suo potiori significatu i de poena mortis. vt no in auc. de armis. §. oportet. & hoc si causa meretur tantam penam. nam ex genere cause metendum est genus penæ argum. ff. ad Turpil. l. prima. §. primo. Vel dic quod iudex qui profert uerba illa poterit interpretari. & declarare cum illa uerba sint generalia. argum. ff. de ap. l. ab executori. Et ideo iudices qui dant bannum in hauere. & persona. Item qui recommendant pro hauere. & persona. possunt postea declarare ante quam sint functi officio. argum. ff. de excu. tuto. l. si duas. Diffinitiuu uero sententia debet intelligi in mitiore partem. ff. de pœn. l. si præses. & no. in l. secunda. C. quæ res uend. non pos. Credo uerum quod dicit de recommendatione. Quod autem dicit de sententia. puto esse uerum si ex forma statuti appareat quæ pena personæ imponi debeat pro maleficio pro quo fuit talis caprus baunitus. tunc enim illa intelligitur imposta per nota. in §. pena grauior. Si uero poterat imponi maior. & minor. intelligitur tunc imposta minora pena per dictam. l. si præses. Si uero erat in eius arbitrio. ipso inhaerendum uerbis. quæ sic de consuetudine interpretatur. vt importent mortem per not. in d. §. pena grauior. & l.

Nelia S. Gemin. de Bannitis.

athletas. §. calumniator. eadem titulo. & in l. hodie. ff. dc poen.

62 Sexagesimo secundo † Titius fuit bannitus in amputatione membra alio non expresso, fuit deinde ad tempus captus a iudice qui vult contra eum facere executionem. queritur in quo membro possit executionem facere. & præsupposita declaracione quæ dicantur membra, ut dictum fuit supra hac eadem parte. quæstio. §. i. videretur primo dicendum, q̄ intelligatur de eo q̄ minus diminuit, quia semper defertur ad minus, vt in l. si præses. de pe. Sed Ba'd. in l. data opera. C. qui accus. non pos. dixit q̄ intelligitur bannitus in amputatione manus. alle. auc. vt nul. iud. §. penul. cum gloss. sua. quod indubio credo verum nisi ex relatione delicti commissi, & aliqui statuti, aliud colligatur, puta quia amputauit alicui pedem vel auriculam. & cauetur statuto quod amputanti membrum simile membrum amputetur. Tunc enim secundum naturam inquisitionis, uel accusationis regulabitur ipsa sententia banni, ad l. nonnunquam. ff. ad Trebellia. & quod no. per Bartol. in l. secunda, de publ. iud. & quod dixi supra in d. §. i. quæst.

63 Sed pone sexagesimotertio tquod in sententia banni nihil fuit expressum, sed simpliciter fuit in banno positus, in quo intelligitur bannitus, an in persona, an in membro, an in pecunia. Istam quæstio. tetigi supra in prima parte huius temporis. quæst. 3. in ver. vnum tamen. & ideo hic nō multū instabo concludens quod aut loquimur in banno. i. comminatione aliqua quæ sit puta per præconem aliquod facientibus, vel non facientibus. & dic vt ibi dixi. Aut in bâno lato contra contumacem ex forma statuti. Et tūc in hac ciuitate in qua antequam feratur sententia banni diffinitius per præconem sit bannum comminatorium in quo exprimitur poena quæ ei imponetur si non venerit, parua est dubitatio, quia ex tali comminatione declaratur postea ipsa simplex sententia banni. l. Titia. §. idem respondit. de verbo. obli. l. pacta nouissima. C. de pac. proprie in l. ait prætor. §. i. de re iud. & habetur in l. hæc sententia. C. de senten. quæ si ne cert. quan. cum concord. Ex actis enim incertitudo sententia declaratur. Nec illa verba nec plus, & minus arbitrio rectoris quæ in banni proclamatè ponuntur aliquid operatur. l. pe. C. de con. insti. & in l. i. §. i. ff. de hære. insti. & quod habetur in l. admonendi. ff. de iure iuran. Si vero talis solennitas siue expressio non præcedit, sed simpliciter formato processu iunt cirationes post quas citatus habetur pro confessio. Aut ex delicto est ex forma statuti imposta certa poena, & tunc illa in banno videatur expressa. l. 4. §. si ex cōuentione cū ibi no. ff. de re iudic. & quod habetur in iuribus supradictis. Etidem si est arbitaria poena, & ex consuetudine est declaratum arbitrium secundum quod habetur in l. quid ergo. §. p̄na grauior. & in l. athletas. §. calumniator. de his qui no. infam. Sicut enim lex tale bannum declarat, vt dixi supra & ēt in d. q. 3. vbi allegauit iura, ita & consuetudo. l. de quibus. ff. de legi. & quod habetur in l. si finita. in princip. ff. de dam. infec. & in l. dedit. qui satisd. cogit. & in l. ita stipulatus. de uerborum obliga. Si vero nulla esset ex consuetudine facta declaratio, putarem tale bannum non valere tanquam incertum, & q̄ nulla ratione certificari posset, vt in § curare. insti. de act. iuncta. l. omnem. ff. de iud. quod forte non procederet si inquisitio esset formata super crimine. Ex quo secundū formam iuris communis deberet in exilium poni. Tūc enim ita importaret ipsa sententia, q̄ exul esset effectus. & ita inteligo quod habetur per gloss. & Bal. in cap. i. hic finit lex Corrad. & incipiunt consue. regni. Et quid importet talis pena habetur iu iurib. allega. sup. in proemio circa ipsam diuisionem bannitorum.

64 Sexagesimoquarto queritur. † Titius fuit bannitus secundū qđ communiter fertur bannum in persona vel membro, stetit a die lati banni vel annos 30. quib. ad locum ex quo erat bannitus non accessit. & elapsis annis 30. illuc accedens captus est. An iudex potest facere executionem. Videretur enim qđ non, quia sicut cuicunque actioni etiam ex sententia prescribitur spacio. 30. anno. vt. l. omnes. & l. sicut. C. de prescri. 30. an. ita & in proposito etiam si dicatur solum iudicis officiū ortum fuisse, vt dicta. l. sicut. iuncta. l. omnem. de iud. quinimmo, & minori tempore prescribi videtur, vt l. quærela. C. de Fal. Dic contrarium secundum Bal. in l. data opera. C. qui ac cu. non pos. quia cum esset bannitus si quo tempore peruererit in fortiam, &c. non cucurrit præscriptio antequam in fortiam venerit. l. i. in fin. C. de an. excep. & in l. cum notissimi. §. in his. C. de prescrip. 30. ann. quod etiam dicit esse uerū si pure, & simpliciter bannitus esset in pecunia, quia cum sit malefidei non prescribit, ytno. 16. q. 3. cap. per singulas. Vide

ibi cum in repeti. sua, vbi etiam dicit, quod sicut post 30. annos bannum habet effectum, ita si est ab initio nullum euā post 30. anno. potest nullum dici, de quibus omnibus ibi vide.

65 Sexagesimoquinto † pone statuto cauetur qnod si bannitus. dānum dederit debeat capi per vicinos. & si non fuerit captus datum datum emendetur per communitatē siue villa propinquorem. Ex hoc statuto insurgit triplex dubitatio. Prima q̄ dicant vicini. Secunda quæ communitas siue villa dicat propinquior, siue qualiter debeat mensurari, an a territorio an ab edificijs. Tertia qd iuris sit qñ amb̄ communitates siue villæ pariter sunt propinquæ. Quo ad primū q̄ in voluminib. habetur, parum instabo. Ille. n. quantum ad propositum dicit vicinus q̄ exaudire vocē clamantis pōt. l. i. §. codem aut̄ recto. ff. ad sille. nisi ex communi vsu loquendi aliud appareret. ff. de verb. sign. l. vt alphenus. intelligendo de voce communi non altiore vel depreſſiore. ff. de hære. insti. l. suis quoque. §. puto. & l. continuus. §. cum ita. de verborum obligatio. Et secundum communem naturalem cursum tempor um. l. prima. §. ripa. ff. de flumi. secundum Bar. in l. si tertius. ff. de aqua plu. arcen. Vbi vide de vicinitate personarum. & ēt Bal. in l. si vicinis. C. denu. de vicinitate autem castrorū, & ciuitatum dicitur etiam per eundem Bar. in l. 4. §. si tam vicinum. ff. de dam. infe. qualiter autem intelligatur. q̄ bannitus delinquens capi debeat per vicinos. Vide in cōl. Bar. q̄ incipit, Charissime isti nostri Nucerini. q̄ effectiū posuit in l. i. §. occisorū. ff. ad sille. debet enim intelligi si posunt. Quid enim si aliquis bannitus venit in villam cum tanta gente cui villa non potuisse resistere, certe non tenent. Facit. C. de epis. au. l. abditos. Item quid si deliquit clam, certe tenent vicini. ad sille. l. §. si maritus. Itē quid si fuit factum maleficium in loco ex quo statim transiit in locum ad quem accedere nō poterant, certe non tenent, vt in §. occisorum & de acq. red. l. naturalem. cum alijs iurib. vbi supra per eum alle. Vnū circa hoc no. q̄ si statuto cauet q̄ bannum debeat notificari corā duob. vicinis banniti, interligi debet de vicinis prædio urbano non rustico. ar. ff. fin. reg. l. sed si riuus. & ibi p Rayn. Ad secundū aduertendū qđ vera rō statuti inducentis emēdā fieri a communitate siue villa propinquore, sumit a negligēntia hominum non curātum ne damna fiant, & si fiant non capientiū. Ex hoc sequit q̄ non teritrio sed hominib. talis culpa impingi pōt, & sic illa cōitas siue villa cuius domus sunt magis propinquæ loco commissi delicti dicetur p̄ pinquior. l. adigere. §. quamuis. de iurepa. cum si. Quod erā probatur, quia statutum astringit communitatē magis p̄ pinquam, ergo intelligitur de hominibus qui cōitatem representant. de colleg. illi. l. sodales. & l. i. & ff. quod cuiusque vni no. Tertio fīm no. in §. si tam vicinum. Ciuitas castrum vel villa dicitur magis propinqua vel magis uicina fm arbitrium iudicis, nisi in casibus a iure expressis. Certum autē est quod iudex non arbitrabitur uicinitatem nisi a potentia succurrendi vel aliter prouidendi. vt in §. occisorum. & cod. ii. l. 3. §. ignoscitur. & C. eo. l. fina. Et q̄ ita sit colligitur ex no. per Bar. in d. l. si tertius. Sed uiso q̄ consideratur propinquitas ab edificijs non a territorio dubitatur qualiter fieri debeat mēsuratio. & in hoc Bart. in tract. de insula. figura decima, q̄ incipit, his quo ad finem &c. sic loquitur q̄ mēsurator debet incipere ab illa parte loci quæ propinquior est loco mensuando. unde in castro erit clarum, in uilla potest dubitari, q̄a domus sunt. sparse, secundum quod si esset aliqua domus q̄ distaret multum ab alijs, illa nō dicetur de uicinia maxime si inde uox exaudiens non potest ut in §. codem autem recto. & dixi in l. si tertius. de aqua plu. arcen. Et subdit ibi aduerte dum esse quod lex dicat mille passus debere mensuraria continentibus edificijs, ut. l. mille passus. de uerborum significatio. Hoc tamen casu debeat inchoari ab ipso muro ciuitatis, uel castri, uel ab ipso loco ubi terminatur uilla.

Tu aduerte q̄ ibi loquitur in alio statuto non faciente ad propositum. & etiam puto quod debeat fieri mensuratio ab ipsis edificijs in quib. homines habitant non autem a muro. Quid enim si unum castrum ex una parte totum est inhabitatum, ex alia habet edificia, certe ab illis ratione prædicta fieri debet mensuratio. Puto etiam eadem ratione quod licet ubi alijs ad alios effectus debeat fieri mensuratio per viam rectam, & non per tortuosam. l. eos. in fine. ff. de Falcidia. & non per aera, quandoque secundum te&a per Bartolum. in l. prima. ff. si quis cau. Tamen hoc casu fieri mensuratio potius per aera quam per viam cum exauditio uocis sit illa quæ inducit hoc, uel per viam tortam, si est proximior per illam loco commissi maleficij. Unde cunque enim succurri potest mensuratio fieri debet. Sic enim dicitur ratio conjecturata ipsius statuti quæ regulat

lat dispositionem, vi in d.l. qd dictum. cū si. Et hoc de secundo. Quo aut ad tertium recurrendū est ad ea q̄ tanguntur in Spe. de rapto. ver sed pone. Vbi finaliter in simili concludit quod pro quantitate patrimonij locorum fiet diuisio. ff. de censi. l. cum posseſſor. C. de nauſt. lib. i. l. fi. ff. de incen- rui. & nau. l. pedius. Et dicit ibi Ioan. And. q̄ idem tener Dy. in l. ne quid. de incen. rui. & nau. & ita etiam ibi refert Barto. & non decidit remittens ad no. per se in l. 4. s. actor. de re iudi. Vbi querit qd in delictis uniuersitatis. & remittit ad no. per se in l. ne quid. & sic ut uides non uidetur decidere hunc articulum. sed puto q̄ cum inspiciatur causa propter quam imponuit collecta, vt ipse idem dicit. Et causa sit propter personarum negligentiam, debeat imponi per capita sicut quando ponitur ut mittantur homines in exercitum per ea dem iura. Et uidetur casus in l. 2. & l. nauis. §. cum autem. ff. ad l. Rhod. de iac.

Sexagesimo sexto quæro statuto caue ficialis communis Florētia qui cōperit bannitum, in persona vel membro debeat incontinenti lapsis tribus dieb. post capturam facere executionem secundum tenorem bauni sub certa poena puta librarum mille. Potestas ciuitatis Pistorij quæ est de comitatu Florentia, & recepit potestatem a ciuitate Florentia cepit Titium bannitum ab officiali cōis Florētia, in hac forma, v. c. 3 in mille florenis, quos si soluere nō poterit amputet sibi caput, quærit an debeat incontinenti lapsis tribus diebus nulla facta solutione facere ipsum de capitari, & si non facit incidat in pœnam. Hęc quæstio subtilis est & habet plura dubia. Primum an potestas ciuitatis Pistorij comprehendatur in d. statuto. Secundo posito quod comprehendatur quando dicatur Titium soluere non posse, & sic possit fieri executio in personam. Tertium quando incipiāt currere tres dies, an ab ipsa captura, & sic de momento ad momentum, an vero post diem ipsius capturæ. Quartum an posito quod non faciat executionem, nisi post mensem incidit in pœnam statuti, etiam si ex qualitate officij a dicto statuto intelligatur astrictus.

At ad primum rediens respondeo quod si in ciuitate Pistorij esset statutum quod traderet formam executioni fieri de bannitis, & esset conditum uel approbatum auctoritate superioris secundum ea quæ habentur in l. omnes populisti statutum de quo agitur eum nō comprehēdit. Non enim potestas ciuitatis Pistorij a populo florentino transmisus est officialis communis Florētia, sed ibi pro communi Florentia constitutus, ut probat tex. ff. de interro. act. l. uoluit. §. 1. ubi praesides prouinciarum non vocatur magistratus populi Romani, nec ab eo essent constituti, sed ponuntur ut species differentes Pro quo etiam facit quod habetur in l. 1. §. quibus. ff. quod cuiusque vni. no. & q̄ no. per Cyn. post lacob. de Arc. C. etiam per prou. l. 1. & ita in hac ciuitate existit in similibus iudicatum. Ex quo patet quod dictum statutum quod loquitur de officiali communis non verificatur ex vi uerborum vel sententia in officiali prædicto qui est officialis pro communi. ff. solu. matr. l. si vero. §. de viro. cum si. Si vero nullum statutum haberetur Pistorij aliter disponēs, tunc licet non comprehendetur ex vi interpretationis, & dispositionis quæ est ut loca subdita regantur legibus superioris, vi habetur in omnes populi per Barto. & lic tunc tenet illud statutum obseruare. & vide quædixi supra eo. tempore par. 1. q. 16. Posito ergo qd simus in casu in quo teneatur obseruare statutum, uidendum est secundum. l. quādo dicatur uerificari conditio banni. l. quod Titius soluerenon posse. Et in hoc videri oportet significatum, & importantia uerbi, potest. Pro quo sciendum quod dictum uerbum quādo ponit in oratione principaliter, & per se. Quandoque ponitur incidenter, & conditionaliter, ut in proposito themate. Primo casu aut ponitur negatiū, & tunc importat necessitatem præcisam, & ipsi uare eradicat potentiam. ff. de leg. 1. l. neto. potest. ff. de sur. l. non potest. & in ca. 1. de re. iu. lib. 6. ibi per lo. And. probatur etiam in l. solemus. §. La truiculator. ff. de iudi. & in l. de his. & ibi etiam per Bar. ff. de transa. Per quod multe quæstiones quotidie terminantur, & in hoc tractatu, plures mentio facta erit. Si autem ponitur affirmativa, tunc aut in ultima uoluntate. Et quandoque in ducit necessitatem. & quandoque non habita distinctione, an referatur ad grauatum an ad honoratum. ut habetur in l. peto. in prin. ff. de leg. 2. & no. ff. de offic. præsi. l. sape. Aut in contractibus legibus uel reſcriptis. & tunc non importat necesseſtatem præcisam, sed causatiua, ut habet de primo in l. si tibi mandauero. §. fina. ff. man. De secundo in l. Gallus. in prin. ff. de lib. & posthu. & ibi per Bar. Et de eidem, & de tertio in d. l. sape. Quæ uia intelligit Bal. esse uera nisi uerbum potest aut possit, ponat pro forma. Dat exemplum, ut si statutū dicit quod potestas possit inquirere decretis maleficijs. Tūc

enim dicit importare neceſſe teatrem ut ſic teneat inquirere, quod ſi non facit de negligentia puniaſt, vi ipſe no. in d. l. Gallus. in prin. alle. iu ar. ea quæ no. in l. 1. C. de deſer. lib. 12. Sed videtur etiam quod tunc ſit neceſſitas cauſatiua ſi non vult in pœnam incurre.

Secundo caſu principaliter, quando uerbum potest ponit incidenter, & conditionaliter. Aduertendum est primo qd triplex eſt potentia hominis, ut habeat in l. 1. ff. de iniust. testa. & de uerbi. signi. l. nepos proculo. Pro quo uide Inno. in cap. ſciscitatus, extra de reſcri. Item quod aliud eſt potētia. aliud eſt deduciō potētia in actum. l. inter illam. de uerbi. signi. & infra patet.

Quibus præmissis sciendum eſt quod Bar. & post eū Bal. in d. l. 1. ſic diſtinguunt. q̄ aut uerbum potest imponit abſolute in orōne, ut quia non refert ad actum certæ pſone, & tunc intelligit, ut denoter potentiam naturæ, ut d. l. prima, & l. cum in ſecondo, eo. ti. & quod habet in l. continuus. §. illud. de verb. obli. c. n. ibino. Aut potius in oratione refert ad actum certæ personæ aut non. Primo caſu aut ille ad quē refert ex hac potentia vult agere, & requiriſt potentia cum actu. l. 3. §. si quis ſic accepit. ff. de stat libe. ubi eſt notabilis caſus. Aut vult ab alio conueniri, & ſufficit quod habeat potentiam deducendi in actum ut l. nepos proculo. de uerbor. signi. Secundo caſu. l. quando actus explicandus non continet commodum certæ personæ. Et tunc ſufficit potentia de ducenti in actum illius ſpecialis personæ ad quam refert, adeo quod non ſufficeret poſſibilitas naturæ, ut l. inter illā de verb. signi. Quod eſt uerum niſi addat dicitio postquam, q̄a tunc requiriſt potentia cum actu, ut d. l. inter illam. ſecundum aliam eſt. Et ex p̄dictis videretur dicendum ad propositum cum potentia ſolutionis referatur ad actum certæ personæ. l. filii cui ſolui debet, & nolit agere, ſed uelit ab alio conueniri, ſufficiat quod ſoluere poſit. l. habeat potentiam ſoluendi, licet ad actum non deducat, ut d. l. nepos. Sed non ſic eſt, nam ſi recte eſt consideras p̄dicta loquuntur quando uerbum potest ponit in oratione incidenter affirmatiue. Sed in themate quæſtionis noſtra ponitur negatiū, ergo non eſt eadem diſpositio, ut habetur in l. quod Seruius. ff. de condi. ob eau. Sed tunc recurrentum eſt an doctrinam Bar. no. quam ponit in l. ſuus quoque. ff. de hære. inſti. in §. ſed & ſi filio. dicitur enim quis deſinere poſſe, & ſic non poſſe multis modis. Quandoque ex perſona eius qui debet aliquid facere. quandoque ex tempore ex quo fieri debet. Quandoque ex poſona eius in quem fieri debet. Primo caſu habet locum diſtinctio. l. ſuus quoque. Aut eſt conditio potestatiua q̄ pōt impleri ultimo uitæ ſpiritu, & nō deſinat poſſe, niſi cū eſt in articulo mortis, ut ibi, & quod habetur in l. fi. ff. de condi. inſti. Secundo caſu quando ex ipſe dicit quod deſinat poſſe fieri qn lapsus eſt tempus illi actui limitatum ſive ab homine ſive a lege. ff. de hære. inſti. l. ſed ſi in condōne, & de verb. obli. in illa. cum ſimi. Sed an ipſe intelligatur adiectum ſaltē a lege. Dicit ibi Bar. quod quandoque adiicitur talis diſpositio in ultima uolunta. Et tunc aut adiicitur institutioni hæredis, & nullum tempus intelligitur limitatum. & ideo expectatur tempus mortis, niſi per iudicem aliud instituitur, ut ibi, & l. ſi quis inſtituatur. eo. ti. Aut adiicitur legato, & tunc habet tempus limitatum ſcilicet quod impleatur cum, primum potest. l. hæc conditio. ff. de conditio. & demonstr. & no. in d. l. ſi quis inſtituatur. Quādoque adiicitur in diſpositione inter uiuos. & tunc aut incipit a p̄cedenti diſpositione, & tunc intelligit tempus limitatum, ſcilicet quo ad q̄ ſuerit conſtitutus in mora. Si uero incipit a p̄cedenti conſitione, & tunc requiritur quod deſinat poſſe fieri, & hæc probantur in l. ita ſtipulatus. de uerborum obliga. Ex quibus Bar. interfert ad propositam quæſtionem dicens cogitandum an ſententia æquiparetur vlt. volun. an contrahib. & ſic inſolutum dimittit.

Ex p̄dictis tamen colligitur quod ſi ſententiam æquiparas. vlt. volun. cum non ſit uniuersalis diſpositio, ſed particularis, & ſic æquiparet legato, dicatur non poſſuſſe ſoluere. ſi cum ſciuit ſe ſic bannitum ualens ſoluere non ſoluuit, ut d. l. hæc conditio. Si æquiparas contra etui cum cōperit a p̄cedenti diſpositione non intelligit ſoluere non poſſe, niſi cū fuerit de ſoluendo requisitus, & ſic neceſſe ſit ſibi terminū aliquem assignari, argumen. ff. de ſolu. l. tantum. & l. quod dicimus. Quid ergo dicendum. Baldus in d. l. ſuus quoque. dicit quod iudex poſterit assignare terminum ſuo arbitrio, argumen. ff. de iure deliberan. in l. prima, in fine. Et ſic ſecundum hæc determinationem non haberet ſeruare dictum statutum officialis, de quo ſupra. Sed deberet assignare dicto bannito terminum ad ſoluendum. Ceterum hoc non videtur expeditem, quia in calu thematis propositi nullus terminus fuit appositus in banno. & ſic potius videtur cadere in tertio calu, quando ex ma-

Nellia S. Gemin. de Bannitis.

teria ex qua fieri debet. In quo mēbro Bar. vbi sup. sic dixit, quod aliquādō materia ex qua sumitur stricte. Exemplum in l. quod seruius. de condi. ob cau. & tunc illa materia disoluta definit posse fieri, vt ibi, & in auc. cui reliquum. C. de indi. vidui. Si uero materia ex qua est generalissima, vt si dicatur. Si decem dederit in genere &c. Tunc ex parte materiæ non dicitur definere posse, quia genus perire non potest, vt l. incendium. si cert. peta. & l. in ratione. §. incert. ad leg. Falc. Ex quibus videtur dicendum in proposito quod cōdemnatio capitis nūquam ante mortis articulum posset habere locum, quia respectu pœcunia nūquam defineret posse soluere. Quartum vero membrum scilicet quando pender potentia a persona eius in qua debet impleri non facit ad propositum, sed dic vt per Bartol. in d.l. suis quoque. Per hoc igitur nondum expeditus est casus noster, tum quia omnia debent redigi ad suum intellectum, vt sic res potius sortiat effectum quam nō. l. i. in fi. ff. quod quisque iuris, & quia sententia æquiparetur aut contractui, aut ultimæ uoluntati secundum benignorem intellectum secundum Bartol. in l. centesimis. in fin. de uerbo. obli. & dicam infra parte proxima hoc eo. tempore quæst. 79. Dico qđ q̄ aut in sententia banni fuit adiectum tempus, & tunc lapsu tempore intelligi tur soluere non potuisse, & ex tunc purificata fuit condemnatio personalis. Si autem nullum fuit adiectum tempus, tunc non habet locum dictum statutum, sed debebit officialis ei assignare terminum ad soluendum ad similitudinem contractuum vt sic constituatur in mora, qui non debet esse minor dierum. i. o. arg. eorum quæ habentur in l. si debito ri. ff. de iud. iunctis. quæ habentur in l. prima, in fin. ff. de iur. delib. & per hoc sit expeditum secundum. Intelligitur ergo statutum prædictum in eo qui tempore capturæ erat bannitus in persona uel membro. l. in delictis. §. si extraneus. ff. de noxali. Sitamen aliud statutum non est lapsu tempore sibi assignato ad soluendum, & nulla facta solutione succedit dispositio statuti, vt incontinenti post tres dies beat facere executionem. l. non possunt. ff. de legi. cum simili. Sed restat tertia dubitatio quando currat dictus terminus, & in hoc examinari oportet. An in dubio terminus currat de moīto ad momentum, an vero a die acti, vt sic dies termini nō computetur in termino. Circa quod Doct. varie loquuntur in iuribus quæ infra allegantur. Sed aduertēdum puto quod quandoque terminus assignatur sine aliqua præpositione, puta quia dicitur habeat pro termino ad executionem sententiæ siue banni tres dies. Quandoque assignatur cū aliqua præpositione, a, vel, ex, vt quia dicitur a tali uel ex tali acti, vel a tali siue ex tali die habeat terminum trium dierum. Ali quando cum præpositione. infra, vel intra, vel ante tres dies. Ali quando assignatur cum dictione, post vt in themate nostro dictum est. Primo casu quando simpliciter assignantur certi dies pro termino. Sciendum est triplicem esse diem. qđam enim dicitur dies naturalis. s. 24. horarum, & iste incipie qñq; ab ortu solis, qñque ab occasu, qñque a meridiis. f. m. diueritatem gentium, more autem Romano incipit a media nocte, & media nocte finit, ut hæc habentur in l. more. ff. de fer. Quidam est dies artificialis, & iste incipit in manœ, ut ibi no. q̄ intelligitur. i. ab ortu solis, & durat usque ad occasum, vt habetur in l. i. C. de custo. reo. per Bart. in l. aut facta. §. tempus. ff. de poenis. per Ioan. Andr. in c. i. de homic. Est & alius dies qui uocatur dies emergens qui est quando computatur de momento ad momentum ut habetur in d. l. more. & ibi per Jacob. Butr. & alios. Et cum hæc ultima appellatio non sit communis, vt de se patet, intelligam statutum prædictum intelligi de tribus diebus, aut naturalibus, aut artificialibus, quod effectiue in idem recidit. & sic nō computabitur de momento ad momentum. & sic dies capturæ nō computabitur in termino, vt sic tunc nullo uerbo ad alium significatum inducente intelligatur secundum communē uūm loquendi. l. anniculus. deuerborum signific. cum simili. & habetur per Jacob. Butri. & Bartol. in l. prima, ff. si quis cau. qui allegant. l. eum qui cal. in princip. de uerborum obligatio. per Jacob. de Arc. in l. prima, §. dies. ff. de libe. agnoscē. & etiam aibi habetur, ut infra patebit. & hoc credo uerius ratione prædicta quād id quod dixit Ioan. Andr. in capitu. super eo. secundo, de appella. ubi dixit in dubio tempus cōputandum de momento ad momentum, qnōd etiam uoluerunt alij, ut infra dicam, sed debet intelligi, ut infra dicetur.

Sed tunc dubitatur an dicti dies sint utiles, an continui. Er tex. inf. d. §. dies. facit quod sint continui. In contrarium facit tex. in l. secunda. §. dies. ff. quis ord. in bonorum possesso. ser. & in l. prima. §. dies. ff. quando app. sit. per quæ iura credo quod intelligatur de utilibus saltem quo ad actum de quo agitur. Cum enim beat expediri in forma, iudici saltem quo ad initium debent esse utiles, ut in iuribus, secundo. lo-

co allegatis. Vtiles intelligo secundum naturam criminis. lium, & actus executionis. l. si uno. ff. loca. cum similibus, & ideo si quis esset bannitus ex tali causa ex qua etiam quæcumque die fieri posset execratio secundum quod habetur in l. præsides. C. de fer. nulla esset ratio quare differri posset.

Et pro materia temporis utilis continui, & partim continui. uide quod habetur in l. i. ff. de diuer. & tempo. præscr. & extra de concil. præb. c. 2. & c. quia diuersitatem, & de resti. in inte. c. i. in clem.

Secundo casu quando assignatur tempus cum propositione, a, uel, ex, uel, ab. Et isto casu dicunt communiter Docto. quod dies termini non computatur in termino. Et sic est hoc casu dies capturæ non computabitur in termino tria dierum. l. ratio. §. fin. ff. de actio. emp. & itano. in Specul. de dila. §. i. versicu. sed pone. & per Ioan. Andr. in ca. statutum. de præben. lib. 6. per Iaco. & Bartol. in d.l. prima, si quis cau. Nec obit. l. prima. §. dies. de lib. agnoscē. & de adul. l. pater. §. fin. ubi text. dicunt quod dies computantur ex die diuortij: quia ibi contingit, ex eo, quia in alia parte dictum fuerat. pus currere post diuortium, & sic una particula restringit, & declaratur ab alia. l. si seruus plurium. §. fin. de lega. j. & C. fami. hercisc. l. quoties. cum simili.

Prædicta quidem uera si tales dictiones apponuntur temporis. Si uero apponuntur actui, ut quia dicatur a ca-ura uel ex captura, & sic de similibus, tunc computabitur in termino dies capturæ, & procedet de momento ad momentum. l. i. §. biduum. & §. dies, quando app. sit. & C. de tempo. app. auēten. hodie. & idem si apponitur dictio demonstrativa extremitatis temporis vel initij, vt si dicatur habeas terminum inde uel hinc ad sex dies. Tunc enim similiter computantur de momento ad momentum. l. 3. §. minorem. ff. de miuō. & per Docto. in d.l. i. si quis cau. & istud puto uerius quam id quod dixit Iacob. Butr. ibidem qui generaliter dixit computari tempus de momento ad momentum siue dilatio statuatur ab homine siue a lege siue detur dilatio dierū siue in dies siue ad dies, siue intra dies.

Ex prædictis enim & ex his quæ inferius dicent patet quod illud non est simpliciter uerum, nec ll. per eum allegata de quibus supra mentio facta fuit aliter probant quād sup. dictum sit, & ut dixi supra sic debet intelligi, & saluari dictum Io. Andr. in d.c. super eo. 2. de appella. licet Bald. aliter dixit in aliquibus in l. eos. §. sinautem. C. de app. ubi alle. prædicta, & alia iura, ubi uide si liber.

Et quia natura dictarum dictiorum separatiuarum quandoque est diuersa, & pro prædictorum declaratione necessarium est id sciri, pro dictione, a, recurreat no. in l. a. caligato. C. de nup. & in d.l. ratio. §. fin. de act. emp. ff. de flumi. l. pe. i. dist. ante triennium. 16. q. 3. placuit. ff. de excu. tuto. l. i. §. qui autem de rescrip. c. dilectus. l. i. & 2. ff. de sen. a. l. fi. §. fina. C. de aduo. diuer. iudi. l. post duos. & C. de ero. mil. an. l. iubemus. Ex quib. patet qđ quandoque ponitur exclusiue, quandoque que inclusiue, ut ēt habetur in multis alijs iuribus. Ponitur etiam aliquando causatiæ. 23. q. 8. coniuges. Interdum assument naturam aliarum dictiorum, quandoque enim ponitur pro. ex. 15. q. 3. inter cætera. & ca. item si de rebus. Quandoque pro. per. ff. de leg. l. l. seruo legato. §. i. & sol. matr. l. si socer. §. i. & uide ēt quod habetur in c. abbate. de re iudi. lib. 6. De dictione, ab, simpliciter posita quæ separationem depositat, habes. ff. de duo. reb. l. si ex duob. in prin. ff. de euic. l. si rem. §. si de hære. insti. l. seruum. §. hæreditas. ff. ad l. Falc. l. hæreditate. & no. extra de app. c. super eo. 4. q. 6. c. quisquis. 35. d. i. ab isto. ff. de mino. l. emilius. C. de lepul. vio. auēten. sed nec. ubi ponitur exclusiue. Quandoque etiam ponitur inclusiue in auc. ut ab illu. & qui super eos sunt, in rubro, & nigro. Si uero iūgitur cum alijs dictioribus, ut quia dicitur ab hinc qualiter intelligatur vt. C. de sac. san. eccl. placet. Intelligitur. n. ab hoc tempore in antea. Si autem adiicitur ante intelligitur. i. ab hinc retro. ff. de iudic. l. proponebatur. Si autem dicitur ab hoc uide de origi. in l. 2. §. post hunc.

Tertio principali casu quando dicitur infra vel intra tres dies dixit Iac. de bel. in d.l. i. quod terminus computatur de momento ad momentum, & sic dies prima. l. termini & ultima cōputant in termino ut d.l. 2. §. quod in sententijs. ff. qđ app. sit. Sed hoc nō v̄ verum per ea quæ dixi sup. in primo casu. Non obſt. §. qđ in lñijs. ff. qñ app. sit quia ibi ideo est, quia dī a sñic recitatione intra. 10. dies de quo ibi. & de re iudi. c. quo ad consulta. Dies tñ tertius uel decimus qualiterque fiat cōputatio erit in termino, & illa dī actus fieri poterit, vt no. in c. frequens. de resti. spo. li. 6. in gl. quia dies. que allegat iura, ubi tamē computatur de momento ad momētū necesse est cōstare de hora, qñ sit in ultima die, vt sic appearat factū esse intra tps fm. io. An. no. id differētē in addi. lpe. in tit. de instr. cdi. §. 2. ver. post indicione. De natura autem harum

harum dictionum. si intra & infra vide de infra in l. Pomponius in neg. de nego. ge. st. ubi ponitur pro, interdum uel interim, quia dicitur intra moras. Item denotat extremitatem. ff. si cer. peta. l. non omnis. & non dicitur quis esse in mora, nisi lapsus illo die, ut cum dicitur intra decem dies dabo. ff. de verb. obli. l. quicquid astringendae. §. si ita stipulatus. Quandoque tamen ponitur pro circa. ff. de iur. si. c. l. ultima, & ad positionem nostrum dictio, intra ponitur inclusiue, ff. de verb. signifi. l. si quis sic dixerit. de contahen. emp. l. qde sacra. §. si quis intra. de offi. præf. vrba. l. r. in initio. & de act. emp. l. fundus. & l. quæro. Dictio uero infra eodem modo denotat extremitatem, vt. d. l. non omnis. licet quandoque id non faciat. ff. de succel. edic. l. Item ponitur inclusiue insti. de gradi. in princ. & ff. de act. emp. l. in uenditione. & uide extra de aucto. ri. & vñpal. c. i. & c. ex tuarum. & idem in dictione, ante, de quo. ff. de verbo. obli. l. qui ita. & l. si stipulatus fuero. & l. qui ante. licet aliter uideatur ponit in l. anniculus. de uerbo. sign. Sed responde per no. per Barto. in l. 2. si cer. peta. & alijs pluribus locis.

Quarto autem principali casu qñ assignatur terminus cū dictione, post: Dixit Guil. in Spe. de citatio. §. vito. versicu. pe. quod dies dati termini non computatur in termino etiani si dicatur post citationem, & similia. Sed verius dicendum est quod aut dictio, post, ad iudicetur diei uel tempore. Et tunc nō computatur de momento ad momētum, licet dies dati termini non computetur in termino. ponitur enim exclusiue. ff. de minori. l. emilius. & de uerborum signi. l. anniculus. & l. si quis sic. facit. ff. de legi. 3. l. post diem, ponitur tamen causa necessitatis inclusiue, ut quia alias non essent decem dies, ni si ille dies computaretur, ut dicit gloss. 23. q. 4. c. uindicta, & allegat. 76. distinc. scire. sed. c. ea uindicta. illud non probat, vt statim dicam. Si vero adiudicetur auctui, vt quia dicat post citationem uel post publicationem testium. & simi. tunc computatur de momento ad momentum. l. i. §. dies. ff. de liber. agnos. & dicta. l. pater. §. final. de adulte. cum simi. & ideo ad propositum dum dicitur post capturam, intelliguntur tres dies de momento ad momentum, dum tamen intelligatur post capturam perfectam. id est postquam ad ipsum officialem ductus fuerit, & sciuerit ductum esse. l. laqueum. ff. de acquiren. rerum domi. l. si barsatorem. C. de fideiustoribus per Cy. in l. licet. C. de acqui possesso. & per Bart. in l. i. ff. co. tit. Non enim currit terminus ei antequam sciuerit. l. genere de his qui notan. inf. cum similibus. quinimmo nec antequam executionem facere possit, argumen. ff. de statu libe. l. §. si quis hæredi. & l. si in diem. de conditio. & demonstra. cum sim. Ultima dubitatio fuit, an elapsis tribus diebus si non facit executionem incidat in poenam statuti, & dicendum est quod non, quia licet teneatur illum terminum servare ad similitudinem eius qui capit simpliciter bannitum ad mortem. l. in testamento. ff. de condit. & demonstra non tamen incidit in poenam statuti, vt ibi & l. multa. in eodem titu. Sed si differt ultra debitum teneatur per titu. ut diff. iud.

Not. tamen quod licet non faciat sic repente lapsus tri- duo non pœna punitur, ex causa enim dictio, incontinenti, & sic similes recipiunt temporis interualla, ut probatur in iu- xibus infrascriptis. primo in uerbo, confessim. in l. ita stipula- tus de uerbo. obli. l. i. C. de compen. depo. l. pen. C. vnde ui. l. momentane. iuncta. l. i. ff. de pœnu leg. l. qui procuratorem dat. ff. de procu. in uerbo, continuo. de uerborum obli. l. si stipulatus sum dam. cum gloss. sua. de arbi. l. licet. & l. 3. §. in ad- mittenda. ubi glo. ff. de acqui. posse. In dictione, statim. solu- matr. l. diuortio. §. ex contrario. In dictione, incontinenti, & mixtione in prædictis. l. i. §. item si ita. ff. ad leg. Falcid. in cap. quia propter. de elect. denon nu. pecu. cap. i. gloss. in clem. l. de offi. delega. Inno. in cap. fi. de præsump. Bartol. in l. cum pecuniam. ff. de noua. C. que. bo. pos. l. fin. & ff. si cer. peta. l. i. Et uide in Spec. de dispu. aduo. §. post hæc. versi. item clau- sula.

Rubricæ quæstionum tertiaræ partis secundi tem- poris, uidelicet de his quæ fiunt in fa- uorem bannitorum.

Post expeditionem secundæ par-
tis secundi temporis, restat, ut ad tertiam eiusdem tempo-
ris. particulari ueniamus, & ideo aliarum partium ordi-
nem sequens præmittam rubricas siue titulos quæstionum
quæ in ea uerabuntur. Deinde ad illarum examinationem
particulariter descendetur. Sunt ergo huius partis rubric.
quæ sequuntur.

S V M M A R I V M.

- 1 An iudex possit inquirere de offensione facta bannito de qua ipse accu- sare non potest.
- 2 An formato processu de offensa facta bannito proficit ad utilitatem pro- cessus, si postea bannitus soluit uel a banno eximitur.
- 3 An ualeat sententia lata pro banno contra debitorem qui banni exceptio nem non opposuit.
- 4 Incidenter quando talis banni exceptio possit opponi.
- 5 Si cauetur statuto quod bannitus non possit ad sui utilitatem contrahere, an ualeat pacium de inquilino non expellendo.
- 6 An ualeat ordinamentum factum in fauorem banniti, st̄te statuto quod nihil possit proponi in consilio in fauorem bannitorum.
- 7 An bannitus pluribus bannis presentans bannitum nirtute statuti dispo- nenitis eum cx banniri debere, debeat ab omnibus bannis rebanniri.
- 8 An stante statuto quod bannitus presentans bannitum rebanniatur si est bannitus de pari uel minori criminis. An presentans bannitum pro homicidio facto cum armis debeat rebanniri a banno sibi dato pro ho- micidio facto cum ueneno.
- 9 An statutum factum in fauorem bannitorum certum quid soluentium porrigitur ad bannitos carceratos.
- 10 An tale statutum trahatur ad postea bannitos.
- 11 Stante statuto quod banniti rebanniantur soluendo. 5. solidos pro libra, fit aliud quo cauetur quod banniti rebanniantur soluendo medietate banni, an bannitus ante confessionem secundi statuti habeat beneficium primi statuti an non,
- 12 An generale statutum in fauorem bannitorum comprehendat bannitos pro falsitate.
- 13 An petens se rebanniri uirtute statuti soluendo certum quid habeat be- neficium secundi statuti post uenditionem talis introitus, et est prolixus titulus questionis.
- 14 Si statuto cauetur quod falsatores moneta, & robatores stratarum non possint rebanniri etiam habita pace. Et fit aliud generale statutum quod omnes banniti habita pace debeant rebanniri, an comprehendat falsa- rios, & robatores.
- 15 An in securitate data uenientibus ad nundinas comprehendantur banni- ti.
- 16 An data generali securitate, quod nullus possit capi pro debito bannitus pro maleficio possit uti dicta securitate.
- 17 An securitas ualida concessa bannito intelligatur concepta etiam pro re deundo.
- 18 An intelligatur pro una uice tantum.
- 19 An illi qui non potest rebanniri, possit dari securitas ad annos cen- tum.
- 20 An receptans bannitum ignorans cum bannitum puniatur pena rece- ptantis.
- 21 An consanguineus receptans bannitum scienter puniatur pena sta- tuti.
- 22 An uxor receptans virum bannitum incidat in panam receptantium bannitos.
- 23 An receptans in domo extra uillam posita incidat in panam statuti pu- nientis receptantem in castris uel uillis.
- 24 An ille qui scienter pluribus diebus receptavit bannitum, postea eū pro- didit, & curia presentauit debat puniri uel premari.
- 25 Si uicinia est condemnata ex eo quod in illa unus recuperauit bannitum. an possit agere contra receptantem.
- 26 Stante statuto quod nullus possit dare bannito auxilium, consilium, uel fauorem. An aduocans pro eo incidat in panam statuti.
- 27 An incidat in panam allegans pro eo causas absentie.
- 28 An incidat in panam si pro eo testimonium dicit. & quid si cum capit deinde relaxat.
- 29 Aliquis eximit captum de manibus familia. An teneatur ut eximens, et an etiam vt prestat auxilium uel fauorem.
- 30 Posito statuto quod pacis beneficium aperiat bannito si uiam ad eum reban- nieundum. An bannitus pro crimen adulterij possit habere tale be- neficium.
- 31 A quo debeat haberri pax de adulterio ut ei profit statutum.
- 32 An minor possit facere pacem de morte patris, ut ex ea bannitus ta- lis statuti beneficium con sequatur. & in hac inferuntur duo se- quentes.
- 33 Si non potest. An posit tutor. vel curator. & an posse peti restitu- tio.
- 34 An talis pax requirat iudicis decretum, ut bannito profit.
- 35 An si requiratur pacem fieri ab herede occisi sufficiat bannito quod illa babeat a filio non expresso nomine hereditario. & in hac subditur.
- 36 An ex tali pace uideatur adire etiam si aliquid recipiat
- 37 An bannitus debeat cancellari habita pace pro generali procuratore cum libera.
- 38 An sufficiat bannito si habeat pacem sine scriptura.
- 39 An sufficiat si bannitus habet pacem ab uno ex pluribus heredi- bus.
- 40 An sufficiat pax habita ab occiso dictante statuto simpliciter bannitum debere rebanniri si pacem habuerit.

Quid

Nellia S. Gemin. de Bannitis.

- 41 Quid si statutum dicit quod rebanniatur si habuerit pacem ab herede occisi. An sufficiat babita ab ipso vulnerato.
- 42 Ex forma statuti requiritur, quod de pace constet per publicum instrumentum, & de pace constat per instrumentum, sed de additione hereditatis constat per testes. An sufficiat.
- 43 An sufficiat pacem fuisse factam absente bannito intra terminum statuti.
- 44 An sufficiat quod bannitus ratificet post pacem receptam intra tempus suo nomine, & inest.
- 45 An sufficiat quod nomine offensi uel heredis alius fecerit bannito pacem intra tempus.
- 46 An stante dicto statuto bannitus ex eo quod blasphemauit Deum possit habere beneficium pacis.
- 47 An stante eodem statuto sufficiat bannito si habeat pacem a patre offensi.
- 48 An stante dicto statuto succedens heredi offensi possit sibi ipsi pacem redire, ut habeat beneficium statuti.
- 49 Quid iuris si statutum simpliciter dicit de offenso, & nil dicit de herede. & quid si moritur sine herede.
- 50 Si universitas est bannita, an requiratur, quod fiat pax singulis de universitate, & quod singuli soluantur.
- 51 An offendens illum cum quo pacem fecit tempore quo erat bannitus incidat in penam pacis ipsi bannito offenso.
- 52 Quid iuris si post pacem bannitus fuit.
- 53 Quid iuris in casibus praedictis si facientes pacem erant fratres.
- 54 Ex quo tempore computetur decennium cuius cursus requiritur antequam bannitus possit rebanni, an a tempore datibanni an a fine primi.
- 55 An sindicus teneatur denunciare offendentem bannitum.
- 56 An universitas talem offendentem non capiens incidat in penam non capientis malefactorem.
- 57 An bannito possit solui durante banno.
- 58 Stante certo statuto quo panis puniri debeat afo ciās bannitum cum eo contrahens, & in domo recinens.
- 59 An attentans rebellare castrum ad actum proximum perueniebat, inde bannitus comprehendatur in statuto praedicto loquente de bannito ob rebellionem castris.
- 60 Si uno statuto cauetur, quod banniti possint impune offendere altero cauetur, quod non possint offendere infesto S. Ioannis Bapti. & per octo dies post, an offendens bannitum in bonis incidat in penam secundi statuti.
- 61 Bannitus de Florentia fuit absumptus Bono ad honores. Quaritur an possit illud officium exercere.
- 62 An valeant gesta per bannitum electum ad officium uerante statuto.
- 63 An dictante statuto quod banniti non possint eligi ad officia, bannitus possit esse ambassiator orator siue legatus.
- 64 Qui sunt illi qui possint bannitum rebanni.
- 65 An potestas ciuitatis possit rebanni.
- 66 An quis possit coram potestate petere quod pronuntietur se non esse illum de quo dicitur bannum. & an sufficiat si potestas declarat, & qui in tali causa sint citandi.
- 67 Qui possint petere quod bannitus rebanniatur.
- 68 An cancellatio banni per uiam iustitia possit peti per procuratorem.
- 69 Quis possit petere, quod sibi debetur scriptura banni.
- 70 Qui dat curatorem minori bannito.
- 71 Qui det tutorem, uel curatorem filio banniti in alio loco existenti.
- 72 Si quis est bannitus pluribus bannis, an sufficiat una absolutio.
- 73 Ut possit ab solui ab uno banno tantum.
- 74 Statutum factum est quod certi banniti rebanniantur, & habeantur pro cancellariis. Quaritur an requiratur cancellatio de facto.
- 75 An cancellatio totius condemnationis sive banni virtute unius reformationis restringatur ad illos de quibus loquitur reformatio.
- 76 An ex forma statuti bannitus pro debito possit de banno eximti ad voluntatem creditoris.
- 77 An talis bannitus pro debito offerens stare iuri debeat cancellari dicente statuto quod eximatur de banno si fuerit in concordia cum creditore.
- 78 An stante statuto quod nullus bannitus rebanniatur nisi soluerit certam quantitatem canierat Apost. Facto postea contrario statuto, bannitus qui vult rebanniatur illam quantitatem soluere.
- 79 An bannitus sit liberatus a banno eo ipso quod fecit illud propter quod ex forma statuti intelligitur rebannitus, an vero requiratur declaratio, & est bimembris, quia primo tractatur quando in banno dicuntur, salvo quod si sic fecerit &c.
- 80 An debeat cancellari a banno de mille integris, si soluit intra decem dies cum beneficio quarti ex forma statuti.
- 81 An potestas qui ultimis 15 diebus non potest quem eximendum esse, & quid de officialibus qui prohibent rebanni ex bannitos, an saltum possint ordinare qualiter debent rebanni etiam aliquid detrahebendo solenitatibus in rebanniendo antea requisitis.
- 82 Anstantibus certis statutis capitaneus qui proposuit aliquem rebannitum, & fuit ordinatum ut proposuit, intelligatur priuatus officio capita. Et sic non ualeat ordinamentum, an uero ualeat.
- 83 Si cauetur statuto quod bannitus in certa quantitate incidat in panam capitum si petierit se ab aliquo in officium admitti, an ignorans /e esse bannitum excusat, uel an perdas in eius rebannitione generaliter ordinatum.
- 84 An bannitus receptus in ciuitate, et trahitus longo tempore ut ciuius etiam in officijs intelligatur rebannitus. & an sententia lata contra offendenti illum posfit retractari.
- 85 An bannitus Vicetia, & registratus Padua uirtute unius statuti Paduani, praesentans bannitum Paduae, debuerit rebanni uirtute alterius statuti Paduani, de praesentante bannitum loquentis. Et in ea tractatur plene de virtute successionis, & accessionis unius rei ad aliam.

Tertia pars secundi temporis.

Ositis ergo tertiae partis questionum titulis. Capio primam q̄ fuit istis. I. bannitus qui ex forma statuti non debet audiri in ciuili, vel criminali, fuit offensus a Titio. Iudex non ad alicuius instatiam sed ex suo officio inquirit contra Titem, queritur an possit. Hæc questio est antiqua, & in multis locis tractatur. Fuitque per Jacob. de Are. & Jacob. Butriga. disputata, quod effectiue refert Bartol. in l. cum lex ff. de fini. eius. & in l. non solum. §. quamquam. ff. de iniur. & l. prima. ff. ad Trebel. & nouissime posuit Angel. in l. si vacantia. C. de bo. vac. libr. decimo. Ad finem eius quod ibi scripsit faciens mentionem de op. aliorum & suam ponit notabilem conclusionem, quam ego hic interram additis, & mutatis aliquibus in muriloquio nō instando. Sciendum ergo est ut patet ex multis questionib. supra formatis quod circa hunc effectum statuta varie loquuntur. Aliquando enim dicunt quod bannitus possit impune offendere. Quandoque quod bannitorum querelæ nō audiantur. Interdum quod audiantur agendo, vel defendendo, & quandoque quod non fiat eis ius vel non redditur. Aliquando non simpliciter excluduntur, sed ad tempus denegatur audieutia, puta quousque in banno fuerint, vel soluere distulerint, de quorum virtute verborum, scilicet an ipso iure actionem tollant, an non, tangetur inferius, & ideo ut hæc questio omnia complectatur, dicendum patet quod aut statutum simpliciter dicit quod possit impune offendere. & tunc iudex minime possit inquirere, quia id non est maleficium vt dixi supra parte proxim. questione 61. & sic vnicuique præcluditur via. l. si seruus. C. de his qui ad ec. confu. & l. secunda, ne quis vela. oc. & ista pars est satis clara. Excluditur enim tūc iudex ex eo, quia id de quo agitur nō est delictum. Si tamen in inquisitione non narratur. offensum fuisse bannitum, tenet inquisitio, & processus. l. cū putarem. ff. famili. herciscun. & l. cum quædam de iurisdi. omn. iudic. & necesse est quod opponatur, & iudici probetur exceprio banni quæ est litis finitæ. & ad processum potest opponi etiam per alium quam inquisitum vt dixi supra parte proxim. quest. 14. Omnis enim exceptio per quam ostendit acusantem non habere ius accusandi, uel inquirentem non haberet ius inquirendi ante litē contesta. opponi potest secundum no. doctrinam Bartol. in l. nam & postea ff. de iure iurian. & in l. eleganter. §. si quis post. ff. de condi. in debi. & dixi supra in proximo tempore parte prima, quest. secunda. Si vero statutum dicit aliter, vt quod non auditur, vel non fiat eis ius. & similiter questio est magis dubialis quia licet pars non possit accusare tamen iudex ex officio potest inquirere. ff. si tu. non gel. l. prima. C. de cal. l. prima, & ibi no. & in l. querela. C. de fal. & ita tenuit Iac. de Aretin. & secutus fuit Ray. scilicet quod possit cognoscere ad utilitatem fisci non banniti, argumen. l. licitatio. §. non illicite. ff. de public. vt ipse scribit in l. prima, §. quod autem de alea. & in l. falsi. C. de fal. vbi etiam Cy. tanget.

In contrarium tamen est veritas, quia vbi præclusa est via parti ibi est iudicij l. non solum. §. quamquam. ff. de iniur. & ibi bonus tex. in l. prima, §. quod autem. ff. de alea. ubi melior. l. prætor. §. præterea. ff. de iniur. & ibi per. Jacob. de Are. & per Bartol. in iuribus supra dictis, & Jacob. & Bal. in l. prima. ff. de his qui sunt sui vel alieni. iur. Nec huic & precedenti membro ob. l. decurjones. C. de infam. vbi Jacob. Butriga. & Bald. aliter videtur velle, quia ibi a lege nō fuerat offensio reddita impunita, vel simpliciter audientia de negata, sed fuit exclusum certum genus poenæ, & ideo alia potuit imponi, & maleficium factum pronuntiari fuisse, & pro-

propterea si statutum diceret quod offendens bannitū non posset personaliter puniri, vel nō posset puniri maiori poena librarum mille, non excluderetur cognitio pro minori poena. Casus est ibi. & de se patet. l. cum prætor. ff. de iudic. & de legi. l. cum lex. cum simi. Diuersa. n. sunt tollere delictum, & tollere certam poenam, platus prosequitur Bald. in l. cum mulier, in fin. repetitionis. ff. sol. matrimo. Nec prædictis ob. l. querela, quia illa gl. non est uera per. l. Pomponius. s. tali. ff. de procur. & l. ita demum. C. cod. & ita dicit Ange. quod eo audiente reprobabat Barto. illam gloss. Bald. etiam in d. l. prima, de his qui sunt sui vel ali. iur. Respondebat quod illud procederet quando ex post facto non ab initio tollitur ius accusandi ut per præscriptionem, Iesus si ab initio. Sed prima responsio est communior. Si vero statutum dicit quod non audiatur donec fuerit in banno, vel quod qui non soluerit collectas non audiatur in ciuili, uel criminali donec distulerit solueret. Dicitidem Angel. ubi supra quod tunc iudex a seipso poterit inquirere per. d. l. i. C. de cal. & l. i. ff. si tut. non ges.

Hic tamen aduertendum puto quod si iudici ex forma statuti datur potentia inquirendi, requisito tamē prius iniuriam passo an uelit accusare. Quo respondente quod non, iudex possit inquire, & aliter uon. Tunc decisio prædicta non procedit. Cum enim succeedat in locum partis, coiure quod pars habet vti potest, & non alio, vt in regula, si qd in ius. lib. 6. præsertim quia lex siue statutum uolens requiri iniuriam passum debet intelligi de habili ad accusandum. l. i. C. de sacrosanct. ecclie. & l. vt gradatim. s. sed si lege. de mu. & hono. cum simi. aliter enim termini statuti verificari non possunt, & sic non potest succedere inquirendi potentia. l. Ita autem. in princip. ff. de administra. ruto. cum simi. disputando tenuit Raynu. quando statutum dat potentiam iudici inquirendi prius tamen accusatione recepta. & ibi allegat multa iura. & inter alia quod no. in l. plane. ff. quod cum fal. tuto. & ff. de acquirend. possession. l. Pomponius. s. cum quis. & incipit eius disputatio. Lege municipalis cauetur. Accedant quæ dixi supra parte prima, huius temporis. 59. & 60. question. Si autem simpliciter datur potentia inquirendi, forte eius dictum verum est. Non enim redditur quod sit in eum impunitum. Nec in totum denegatur audiencia propter quod iuris nativitas sit impedita, sed qualificate denegatur ad tempus. Cum ergo illud sit maleficium ex eo oritur ab initio duplex ius. Vnum parti ad accusandum, & ab isto pars ipsa excluditur donec distulerit soluere, vel donec fuerit in banno. Aliud iudici ad inquirendum. & ab isto non reperitur index exclusus, ergo remanet sibi saluum ius suum. l. si unus. s. ante omnia. ff. de pac. & f. lat. ostendunt. d. l. prima, de calum. & l. prima, si cu. non ges. & facit quod no. in l. prima. C. qui accu. non pos. & d. l. decuriones, in ratione sui.

Prædicta quidem intelligo in offensa facta tempore quo quis erit malpagus. Si autem ei fiat offensio ante cessationem solutionis, sed antequam iudex inquirat labitur tempus, & efficitur malpagus. Dicit tunc Bal. in d. l. cum mulier. quod tunc iudex potest inquire, quia tam erat fisco ius quod neglegentia illius tollere non potest, allega. nos. in l. querela. C. de Fal. & l. final. ff. de pact. quod habetur. l. 2. s. & si in patris. ff. solu. matri. & licet tunc ipse excludat exceptione personali, vt. l. penultim. C. q. accu. non pos. tamen nō excluditur iudex secundum eum, quod intelligo nili ad potentiam inquirendi requiratur requisitio iniuriam passi secundum ea quæ supra dixi. Quo casu etiam sufficiet si requisitio esset facta ante cessationem solutionis, & sic eo tempore quo non erat malpagus, vt in iurib. per Bal. allegat.

Sed tunc secundo circa idem quæro t̄ stante statuto quod bannitus non audiatur etiam in criminali quo usque distulerit solvere condemnationem, vel quo usque steterit in banno, & id disponente in non soluente collectas, bannitus, vel malpagus fuit offensus accusauit de offensione sibi facta, vel iudex eo requisito an veller accusare, respondentem quod non, formauit inquisitionem, fuit opposita exceptio, & probata secundum no. in l. hoc iure. ff. de uerborum obligatio. per Bartol. post quod bannitus fuit rebannitus, uel ipse aut malpagus soluit, & iudici productio facta fuit. Quæritur an ex eodem processu possit ad vteriora procedi. An uero requiretur nouus processus. Hæc quæstio est magni effectus. Pone enim quod tempore solutionis, uel exemptionis a banno, tempora cognitionis sunt decursa, quæ non erant tempore accusationis uel inquisitionis, & sic dicatur locum esse. l. accusaturus. ff. de adulter. & in ea varie consuli, & indicari uidi.

Meo tamen parvo iudicio huius quæstionis virtus stat in eo an acta facta cum bannito in eius fauorem valeat, vel

non. De quo dicam statim in seqnent. quæstio. Si enim non valerent per solutionem, uel exemptionem, ab anno superuenientem non validarentur vt in regula, quod ab initio. de regul. iur. & C. qui da. tu. posl. in vniuersis. & ff. de ser. expor. l. si minor. cum simi. præsertim quando lapsus esset tempus cognitionis, quia tunc fictio attractua operari non posset. l. bonorum. ff. rem ra. habe. Si vero acta ualent videtur contrarium verum esse. Quando enim tenet iudicium licet agens ius non habeat agendi. l. cum putarem. ff. fam. herciscun. Si postea superuenit ius sequi debet condemnatoria. l. si rem. s. ff. de pigno. act. & secundum hæc secundam partem plures iudicari uidi per ibi no. & l. si mandauero tibi. ff. manda. Illa tamen iura prima facie non videantur adaptari ad ppositum, quia loquuntur quando ius superuenit ex causa de pterito, & sic retro trahitur, quod hic non videtur esse, ergo &c. l. non potest. ff. de iudi.

Aduertendum tamen puto, quod etiam si acta teneant debeat considerari qualiter a banno eximatur. Nam aut eximitur quod soluit, & puto ueram esse conclusionem prædictam, superuenit enim pudente iudicio replicatio contra exceptionem exceptio excluditur. l. his oneribus. s. auctis. ff. de vaca. mu. & quod ple. no. per Bartol. in l. prima, ff. de excep. facit. ff. de pecul. l. queritum. in princip. vbi bonus tex. ad ppositum. Si vero fuit exemptus a banno per viam gratiæ ut quia fuit rebannitus, non puto procedere conclusionem prædictam. Cum enim opposita exceptione esset opponenti ius quælitum ut pronuntiaretur procedendum non esse, vel absoluere ab obseruatione iudicij quod regulariter id est in effetu, per not. in s. final. insti. de diuer. & tempo. præscrip. per illam rebannitionem tolli non intelligitur ut in capitu. quamuis. de rescrip. libro sexto, & quod no. in l. Gallus. s. & quid si tantum. de liber. & posthum. & in l. final. C. de sen. pas. Nec habet locum hæc ratio in calu quo eximitur qd soluit, tum quia illa exceptio cum hac qualitate opponebatur, & sic per illam non poterat tolli soluendi facultas q considerari debebat, vt. l. si quis domum. s. primo. ff. loc. num si quod non erat in absolutione per viam gratiæ. apud l. l. in fin. de leg. l. tum quia vna exceptio sit per viam iustitiæ, alia per viam gratiæ, & sic prima pinguis succurrat quam secunda ut no. in l. anti. C. ad uelle. cum si. Facit quod no. per Inn. in c. ueniens. de fil. præsby. cum simi. & uide quæ dicam inf. in ult. tempo. par. l. q. 4. & 5.

3 Pro declaratione præcedentis quæst. Tertio quæro t̄ bannitus non debet audiri ex forma statuti, egit in iudicio contra suum debitorem, non fuit sibi opposita exceptio bannii, & ideo pro bannito fuit lata sententia. Quæritur an ualeat. In hoc articulo Iacob. de Are. dixit primo uideri quod acta ualeant, & sic sententia argum. l. extat. ff. quod metus cau. & quod ibi no. & C. de iuri. s. omnium iudic. l. in criminali. debet enim intelligi tale statutum quo cauetur ius non reddi, uel non debere audiri, exceptione, scilicet opposita, allega. ff. ad Trebellia. l. prima, s. sublata. Ipse terminauit contrarium, scilicet qd ipso iure non ualeant acta pro bannito, quia in suis fauoribus habetur tanquam mortuus. Item quia omnis iurisdictio, & omnia iudicia sunt de iure ciuili ut no. instit. de obliga. in princip. Constat autem tale ius non competere deportato ergo nec bannito, quod Bald. in l. scire oportet. s. consequens, de excusa. tutorum. dixit eundem tenuisse argumen. illius. s. & in l. prima, C. de hæredi. institu. dixit esse uerum, quia a quo remouetur genus remouetur quilibet eius species. l. si causa cognita. C. de transac. sed eum non debet reddi ius in genere, ergo nec sententia quæ est in specie. Io. autem Andri. in addi. Specul. in titul. de senten. & ex his quæ ipsam se. s. iuxta. uersic. Item est nulla ratione litigiorum refert laco. aliter tenuisse, uidelicet qd aut fuit expressus error ut si dixerit condemno. Titium Gaius bannito aut non. Primo casu dixit sententiam nullam. l. prima, s. item cū contra sacras. ff. quæ sen. sine appell. re. C. quando prouo. non est ne. l. secunda, & secunda, quæstione 6. s. diffinitiuam. Secundo dixit quod aut fuit opposita exceptio aut non, si fuit opposita aut iudex iudicauit ex contemptu iuris quasi illa exceptio nulla esset, & tunc idem argumen. ff. de ser. l. prima, & secunda. Aut quia exceptionem non habuit pro probata, uel bannum existimauit non rite datum. ff. de re iudic. l. quarta, s. condemnatum, uel illum reputauit de damno exemptu, & dixit ualere sententiam. ff. de re iudic. l. cum prolatis. C. de fide instrumento. l. final. ff. de compend. l. quod in diem. s. si ratione. dixit que hoc sciri posse ex qualitate disceptationis factæ super exceptione. ff. de iure iurian. l. final. Secundo casu quando exceptio non fuit opposita, dixit sententiam nullam, quia contra formam statuti, & sic contra legem. ff. de lega. l. contra legem. & l. non dubium. C. eodem. Item quia in casu isto defecit persona actoris, ergo iudicium nullum. de uerborum significa. cap. forum. s. in omni. Paria enim sunt non

Nellia S. Gemin. de Bannitis.

non est, vel esse sed in habilem. ff. q. cuius veni. no. l. i. §. final. Et ad Velle. quāmuis. §. si cum est. Allegat etiam quia patr. sunt denegari alicui potentiam agendi suore sua personae ut in minore sine tute & c. & denegari odio sua personae ut in bannito, vt contrariae eadem sit disciplina. ff. de leg. tertia. l. final. sed in primo casu iudicium est nullum. C. qui le. per. l. prima, & secunda, & si aduer. rem iudi. l. cum & minores vos. Ergo, & isto casu, & fortius vt regula odia. li. pro. sexto, & in hoc residet ibi loan. Andr. Iacob. autem Butrin. l. adulteram. C. de aduerte. uidetur uel e quod quo usq; ration opponatur exceptio ualeant acta, & ab inde in antea nō & idem sentit Barto. in l. eleganter. §. si quis post. de condit. l. de. per. c. pia. de excep. lib. 6. Idem etiam loan. Andr. in c. statutum. de rescri. lib. 6. in gl. super uers. nec audiantur simpliciter, dixit quando alicui denegatur audientia ualere iudicium. si non opponatur exceptio. Et idem dixit Ang. cum allegans. in l. 4. C. pro emperore.

Mihi ex predictis non uideretur quod hæc quæstio sit bene sopita. Aliud enim est habere legitimam personam standi in iudicio, sed non habere ius agendi. quo casu teneri iudicium, vt. ff. fam. l. herciscund. l. cum putarem. iuncta. l. si pupil. §. videamus. ff. de nego. gest. Et aliud est habere ius agendi sed non habere legitimam personam standi in iudicio. de hoc. C. qui le. per. l. per no. Aliud etiam similiter esse debet quæ utrumque concurrit. l. quod quis non habeat legitimam personam nec ius agendi sumpto argumento a coniunctione quæ fortius operatur quam in separatis. l. qui fundum. §. si tu ex parte. ff. ad legem Falc. l. qui patri. ff. de acqui. hæredi. cum sim. & etiam a maiori. de elec. c. cum in cunctis cum simili. Ad propositum itaque rediens dico quod banniti de iure communi de quibus non agimus sunt illi qui quandoque perdunt iura ciuilia ut patet ex his quæ tacta fuerunt in premio. Banniti vero nostri temporis de quibus est quæstio illi non perdunt ut dictum fuit supra parte prima huius temporis. q. 5. sed perdunt iura statutorum sua ciuitatis a qua banniti sunt. Aut igitur ualerent acta solummodo de iure statutario, vt puta quia ex forma statuti citatus contumax habetur elapsi tempore pro contestante. & quod propterea auctor suam intentionem probare, & peruenire ad distinctiuam, quod de iure ciuili non est permisum. l. properandum. C. de iudic. & isto casu indistincte puto non tenere sententiam. Cum enim perdidere talis bannitus ius suorum statutorum, non dicitur habuisse ius agendi eo modo quo egit. Item nec legitimam personam standi in iudicio propter statutum, quia audiri non debet, & sic omnino iudicium nullum vt in iur. ante dictis. Facit. ff. qui satisd. cognit. l. secunda. §. primo, & l. quoties. cum simili. Facit etiam ratio Iacob. de Aren. facta per argumen. a contrarijs hoc modo, quia sicut in eo qui fauore sui remouetur a iudicio tenet sententia lata contra cum, & non pro eo. & potest adduci argumentum similitudinis per contrarium vt not. glos. C. de pigno. l. sicut. & ff. quibus mod. vslfr. amit. l. scut. Si vero sententia potest sustentari de iure communi, ut quæ reus comparuit, & fuit item contestatus, & seruata fuerunt talia quæ facerent ualere sententiam in quocunque vt. l. prolatam. C. de sent. & l. secunda, de sen. ex peric. reci.

Aduertendum puto ad distinctionem Iacob. de qua supra. Ad cuius primum membrum faciunt no. per Innocen. in capit. præterea. de dilat. & per Bartol. in l. secunda, ff. si quis in ius vocat. non ie. Addens quod idem esse tibi per relationem ad acta expressus error diceretur in sententia conzineri secundum distinctionem quæ habetur in l. prima, C. de erro. cal. per Doctores, & maxime per Bartol. & quod tam git Baid. in l. libertorum. C. de testi. Ad aliud membrum quando iudex contempnit exceptionem, addi no. per Bal. in d. l. secunda, ff. si quis in ius uocat. non ie. ubi dicit quod quando iudex opposita exceptione ad processum ex abrupto ad ulteriora procedit non tenet iudicium. Allega. de iudi. capit. exhibita. Tertium membrum quando exceptionem non habuit pro probata, verum puto, nisi pars obtulisset se paratam probare, & iudex non admisisset per ea quæ habentur extra de app. capit. interposita. & capit. ex parte. Ultimum vero membrum quo dixit sententiam nullam quando exceptione non fuit opposita est mihi valde dubium quando scilicet potest de iure communi ualere pro non bannito, videtur enim potius lata contra ius litigatoris quam legis ut d. l. secunda, §. primo, quæ sen. sine ap. re. Si enim intelligamus quod requiratur oppositio exceptionis ut satis colligitur ex no. in iuribus supra allega. illa non oppositio debet tenere iudicium. l. si accusatoribus. C. qui accus. non pos. cum ibi no. & per Bartol. in l. hos accusare. §. leg. Iulia. de accu. Ad hoc quod not. Innocen. in capit. post cessionem de proba. & habetur in capit. pia. de excep. libro sexto. Diccam ergo sententiam quæ de iure communi ualere potest

hoc casu ualidam esse etiam in sui fauorem latam. Nec uerum puto quod illa uerba (non audiantur) reddant extra ius statutorum cius personam inhabilem penitus ad iudicium. Potest enim etiam ubi prohibetur defensio in iudicio interessere, negando, ut dictum est supra in parte praecedentis huius temporis. quæstione secunda, quod non potest facere minor sine curatore vt in iuribus supra dictis. Non ergo est bona comparatio eius cuius persona est inhabilitata ad iudicium, & eius cui ex forma statuti audientia denegatur, & hanc partem tenuit Abba. ubi supra quæstione 56. post multarum opin. relations concludit tenere sententiam, ubi videlicet liber. Hoc etiam sentit Bal. in l. per hanc. C. de temp. ap. in sexta colum. versic. Item pone exemplum. vbi dixit quod talis exceptio banni non potest opponi in causa appellatiois, quod est mirandum.

Sed aduerte quia illud uerum quando statutum specialiter loquitur in potestate. Si autem simpliciter dicit quod bannitus non audiatur. Credo illud dictum non procedere pereat quæ dicam in sequen. quæffio. Facit tamen etiam contradicendum Bald. quod no. per Bartol. in l. secunda, ff. ad Tert. Sed responderet quod ibi loquitur quando iudices sunt pares. Datum Bald quando unus est superior, scilicet iudex appellationis, quo cau dictum in minore non extenditur ad superiori; sed non transit sine dubio. Posset tamen, & fortendo male dici sententiam talem esse nullam eo casu quo iudex sciret illum esse bannitum. & sic scienter faceret contra statutum argumen. eorum quæ habentur in l. quæstium. & l. f. r. o. l. ff. de re iudica. per locum a contrarijs. De quo dictum est supra.

Quia in casibus in quibus teneret sententia posset dispatriari in illius executione posset ante non oppositam bani exceptione. Tu non debes audiri: debeat opponi In quo aduentum quod ubi talis exceptio redderet iudicium retro nullum, sine dubio potest opponi quandocumque. C. de iudi. l. l. c. et. Semper enim dicitur opponi in initio cum acta non tenent, per Innocen. in fin. extra de rescrip. capitul. Super literis. Si uero non redderet iudicium retro nullum. Dicendum etiam est quod semper potest opponi. id est in quacumque parte iudicii. Semper enim infertur nouum grauamen sille at ditur, ergo licet non tollat acta præterita tollit tamen futura ut in capit. pia. de excep. libro sexto, ita tenet Bartol. in l. eleganter. §. si quis post. ff. de condit. indebi. Idem Iaco. Butr. in l. adulteram. C. de adul. proprie in bannito. Sic etiam dicimus in exceptione citationis ad locum non tutum vt not. Archidia. tertia quæstione nona, hortamur. & Vinc. extra de resdri. cap. dilectus. el secundo. & Compostel. eodem titu. capitu. nonnulli. Pro quo uide quod habetur in Specul. de citta. §. primo, versic. quid si reus. & est adeo hoc verum quod etiam post conclusionem in causa opponi potest, dum enim auctor petit sententiam, petit sibi ius reddi, & sic audiri. l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de damno infec. & quod not. in l. ad peregrinatorum. ff. de iudic. & in l. properandum. §. si autem reus. C. de iudic. & sic ad illum actum opponi potest. Nec obstat si dicatur iudex etiam nemine petente tempore ferendæ sententia potest a seipso sententiam ferre ut habetur in l. properandum, qui a quando pars non potest petere, ipse ferre non potest, vt dictum fuit in hac parte. quæstione prima. Nec obstat predictis quod no. per Cyn. in Lalia. C. de his qui. ut indi. ubi dixit post conclusionem non posse fieri illud, quod posset fieri post sententiam, quia illud uerum nisi iuris suæ statuti uerba contrarium patiantur. l. non aliter. de legatis tertio, cum simili. Poterit etiam opponi dicta exceptio post sententiam, non ut sententiam quæ alias ualeret reddat nullam, sed ut executionem impedit, ut habetur in simili post Docto. in l. prima. C. de iur. & fact. ignoran. & ita determinavit Gui. de Suza. in suis quæstionibus statutorum sublitera S. Cum talis exceptio sit anomala. allega. l. ordo. & l. si ut proponis. C. de exce. rei iudica. in quibus probatur quod in executione sententia ius redditur, quod a statuto denegatur, & ita refert & sequitur loan. Andr. in addit. Specul. in titul. de sen. excommunicatio. §. final. versic. 14. & etiam ita tenuisse uideretur Alberic. ubi supra quæ stione 56. ubi multa alia dicit ut dixi supra proxim. Nec predictis opponi potest quod patiente item contestari uideatur renuntiasse, ut in l. ita de mun. C. de procurat. & l. Pomponius. §. rati. ff. cod. quia dato quod uerum esse uideretur renuntiasse illi exceptioni quæ tunc sibi ad illum actum competebat, & ideo postea cum aliis actus fieri petitur potest tunc opponi, quasi sit alia exceptio tunc orta. non autem quasi sit illa cui renuntiasse dicitur secundum no. per Iaco. But. in d. l. adulteram. Ad quod facit. l. 2. C. de confor. eiusdem lit. cum ibi no. & uide quæ dixi sup. proxim. q.

Quinto queritur tuis an ualeat sententia pro bannito, an valeat pactum. Pone enim quod statuto cauetur, quod bannitus

nitus non possit ad utilitatem contrahere, Titius locavit Se-
io domum ad certum tempus, deinde fuit bannitus, & de-
mum uenidit illam domum Gaio eo pacto quod empator
pateretur Scium habitare domum usque ad finem termini.
Quæritur an istud pactum valeat. Hanc. q. format loan. An-
dr. in addi. Spec. in titu. de sen. & his quæ ipsam sequuntur. §.
iusta. ver. Item est nulla ratione litigorum. suarum additio-
num, ver. viso. & quod ualeat arguit a differētia nominis, &
pacti. de pac. l. conuentione a dispositiōne statutorum stricti
iuris. l. quicquid astringendæ. de verborum obli. ab absurdō
quod esset si puniretur inquilinus qui non deliquit. C. de pç.
l. lancimus. & quod statutum ponderat utilitatem banniti
de qua hiç non agitur, sed de damno uitando. l. fina. C. de co-
di. determinat contrarium distinguendo quod si bona sunt
confiscata pactum nō tenet ut superfluum siue superuacuū.
l. si. ff. de iur. si. Si nil fuit confiscatum dixit non tenere pactū
quia bannito proueniret utilitas si non posset inquilinus ex
pelli, qui expulsus haberet regressum contra ipsum cui bo-
na remanserunt. l. si merces. §. l. ff. loc. Si vero certa quota bo-
norum fuit publicata, & certa non. C. ad l. Iul. de vi. l. secunda,
tunc idem iuris in parte quo ad partem, q. in toto quo ad
totum. de re. uen. l. quæ de toro. & ibi uide. & si pleniū uide-
re cupis, uide in Albe. ubi supra. quæstione 44. Secundū mē-
brum est mihi dubium quando ex illo pacto quereretur a-
ctio inquiline puta ex forma statuti, uel per l. pen. C. ad ex-
hi. tunc. n. esset principaliter factum in utilitatem inquilini. &
sic non haberet locum statutum ut dicam in quæstione le-
quen.

Ex quo de statutis impedientibus fauorem bannitorum
mentio facta est. Quæro sexto † statuto cauetur quod ni-
hil possit proponi in consilio in fauorem bannitorum, & si
proponatur, & fiat, non valeat. factum est statutum quod bā-
nitus capiens alium bannitum rebanniatur, quæritur an va-
leat dictum statutum. Quæstio hæc habet duo puncta.
Vnum an tale statutum dicatur continere fauorem bāni-
torum, & hoc dixit Jacob. Butriga. quod non, quia tale statutum
est factum in fauorem reipublicæ ut malefactores punian-
tur. l. ita vulneratus. ff. ad legem Aquilia. & l. secunda. C. quā-
do lic. sine iudi. vin. Nec oblit. quod redundet etiam in fau-
rem banniti capientis, quia illud non attenditur. l. qui exce-
ptionem. de condi. indebi. & quod no. in l. rogasti. ff. si cer. pe-
ta. & l. si quis nec causam. eodem titul. & ita ibi terminatur
per Jacob. & Bartol. quod etiam sequitur Bald. Faciunt om-
nia iura quæ allega. supra parte proxima. l. quæstio. Secundus
articulus est an regimina habentia arbitrium in negotijs ci-
uitatis potuerint illud statutum facere. & dixit Bartol. quod
sic. l. non omnes. §. final. ff. de re mili. per illum tex. & ibi dixit
quod tale statutum fieri non potest per potestatem, & capi-
taneum ad quos non spectat parcere condemnatis. l. prima,
in fin. ff. de quæstio. & vide quod dicam inf. hac eadem par-
te. 64. & seq.

Septimo quæro † circa dictum statutum Titius bannitus
pluribus bannis, quod fieri potest, ut dixi supra in primo tem-
pore parte prima, quæstione tertia, cepit alium bannitum,
& curiæ præsentauit, quæritur an rebanniiri debeat ab omni-
bus, aut ex diuersis factis, & tunc ab uno tantum argum. ff.
ad Tur. l. prima, §. si plura. & l. de pupillo. §. si pluribus. ff. de no-
ui. oper. nuncia. Et idem sequitur ibi Bal. & subdit quod ele-
ctio a quo velit cancellari erit fisci, quia debitor est. l. plerum-
que. in fine. ff. de iure dom. remittens circa id ultimum. de
electio. ad no. per se in l. quicunque. C. de seru. fugi. Alberic.
autem ubi supra quæstione 98. refert simpliciter dictum La-
cob. de Aren. quod etiam dicit tenuisse Oldrad. & allega. ul-
tra prædicta. ff. ad Turpil. l. in senatus. & de adul. l. uim passa.
§. qui duos. Puto quod aliter sit considerandum, uidelicet
quia dictum statutum fit ob fauorem publicum, & ideo ab
illo debeat regulari tanquam a sua causa. l. quod dictum. ff. de
pac. & ideo puto si bannitus captus, & præsentatus erat ban-
nitus pluribus bannis ex diuersis factis, quod tunc bannitus
cum capiens debeat rebanniiri ex pluribus bannis ex diuer-
sis factis impositis ut supra. Si uero captus erat bannitus ex
uno tunc ex qualitate illius cognoscetur a quo capiens eum
debeat rebanniiri argumato. ff. de compensi. si ambo. cum
similibus.

O&tauo quæro † stante statuto prædicto quod præsentans
bannitum rebanniatur si est bannitus de pari, uel minori cri-
mine. Titius bannitus pro homicidio facto cum ueneno,
& sic pro ueneficio præsentauit captum Gaium bannitum
pro simplici homicidio cum armis facto, quæritur an de-
beat rebanniiri? Alberic. supra quæstione 99. in terminis dicit
quod nō, quia plus est hominem ueneno extinguere quam
occidere gladio. C. de malefi. & mal. prima. Ad quod etiam
allega. in Lombar. de homicidijs. l. fina. vult allegare de hoc
liberorum homi. libr. sexto. Sicque cum sit bannitus de ma-

jori criminis rebanniiri non debet. Idem dixit in alijs termi-
nis Jacob. Butriga. in d. l. prima, uidelicet si statuto cauetur,
quod de homicidio possit cognosci intra tres menses quod
post intra annos 20. poterit cognosci de ueneficio, ut ibi per
eum. Fateor quod est diuersum crimen ut dicit Jacob. sed hoc
nostro casu non nocet, quia sufficit quod sit par, uel minus
licet diuersum. Item fateor quod regulariter maius est deli-
ctum ueneficiū quam simplex homicidium, sed casualiter
potest esse contrarium. & ideo puto dicendum quod secun-
dum qualitates talibus criminiis inhærente s iudicabitur
unū aut minus, aut par, aut maius altero. ff. de poe. l. aut facta
per totam legem.

9 Nono ponit quod factum est † statutum validum, quod
omnes banniti debeat cancellari de banno soluendo certa
quantita. taxata a statuto secundum banni quantitatē. Qui
dam erant banniti, & carcerati, quæritur an tale statutū por-
rigatur ad eos. Hanc quæstio. format Barto. in l. domitianus.
ff. ad Turp. per quam. l. Dyn. dixit q. non, quod etiam tetigit
Bartol. arguendo. l. secunda, de custd. reo. per illum text. sed
in d. l. domitianus. concludit q. aut dispositio est taliter facta
quod in totum eximat bannum a banno ut in prædicto sta-
tuto, & tunc comprehendit etiam carceratos propter eius
generalitatem, & quia sic est in speciali abolitione quæ deli-
ctum extinguit ut l. mulier. ad Tur. & C. de abo. l. prima, &
p. batur cod. titu. l. fi. circa princ. Si uero non eximit totaliter a
banno, sed illud differt, ut si est facta reformatio, q. banniti
habeant securitatem durante guerra, & tunc portigatur ad
carceratos sicut dicitur in generali abolitione, quæ in totū
non tollit crimen cum ab eodem iutra certum tempus re-
peti, possit vt. l. si quis repetere, & l. ant priuatim. §. final. ff. ad
Tur. & ideo carceratus nō relaxatur, ut d. l. domitianus. For-
tius thema disputauit Franc. acc. Videlicet statuto cauetur
quod omnes condemnari pro maleficio possint redire sol-
uendo certam quantita. & conclusit illud ad tunc carcerato-
res extendi, alle. ff. de lib. leg. l. non solum. §. liberatio. ubi libe-
ratio debitori legata valet ante quam debitum sit exactum. p.
q. patet quod captio, uel detentio personæ non impedit le-
gatum liberationis durante debito, id est solutione non fa-
cta. Adduxit etiam q. liberatio est fauorabilis, & sic amplian-
da. l. Arrianns. de act. & obl. Item quia est beneficium, & sic
large sumendum de consti. princip. l. beneficium. Item quia
carcer non est ad poenam. de poenis. cap. quamus. libro sex-
to. Ita refert loan. Andr. in addi. Spec. in titu. de ob. & sol. su-
per rub. in pe. quæst. suarum addi. versic. disputanit. & ibi cō-
tra decisionem Franc. acc. inducit detenti præsumuntur sol-
uere, q. non sic, de non derentis speratur, & ideo ab illis reci-
pitur totum, a non detentis modicum. Item quia illud uer-
bum redire positū in themate uidetur notare bannitos non
detentos. In illis enim non speratur reditus. Item quia de cō-
demnationibus maleficiorum loquitur quæ puniri publice
interest ut in c. famæ. de sent. excom. & ibi concor. Et subdit
q. pia est solutio sup, dicta tenenda sit. & dicit ad contraria
responderi posse, q. illa u' tima ratio est communis omnib.
condemnatis. & sic non restringit generalitatem.

Ad 2. rationem de verbo redire dicit dare redditum ad li-
bertatem eundi cum familijs suis &c. ad libertatem man-
sionis. Nam etiam in non carceratis se occultantibus in certis
locis ciuitatis talis est redditus. Ad primā dicit ex multis ap-
parere posse longe minus posse contribuire carceratos qua-
fugitios. Ex his patet q. illa decisio non fuit sibi uisa multū
tuta. Credo tamen illam ueram per ea quæ dicta sunt supra
maxime per Bartol. & quia æqua est, & fauorabilis. Illud enim
uerbum redire, sic absolute positum nihil obuiat, quia po-
test intelligi ad pristinam conditionem, & libertatem. Du-
bium autem faceret si diceret statutum possint redire ad ci-
uitatem. Videtur enim tunc ad carceratos non extendi, ga-
uidetur loqui de his quibus talis qualitas potest inhærente. l.
fina. §. cui dulcia. de uino. lega. & l. hos accusare. §. omnibus.
de accu. & l. nam q. liquidæ. §. fin. de pen. leg. cum si. Ad iura
& rationes in contrarium facientes responderetur tunc q.
uerba statuti illam dispositionem restringunt. l. i. §. si is qui
nauem. ff. de exerc. cum si.

10 Circa idem statutum decimo † quæritur
in bānitis post statutum, an uerificetur tantum in illis q. tē.
pote statuti banniti erant. Formatur quæstio in hac materia
diuersimode in l. cum lex. ff. de legib. & dixit ibi Bartol. q. si
statuto cauetur q. quilibet bannitus in pœcunia, soluendo
quinque pro centenario debeat rebanniiri. Et arguit q. po-
stea delinquens, & bānitus habeat illud beneficium, quia de
natua legis est dare formam futuris. C. de legi. l. leges. detec-
minat contrarium per d. l. cum lex. & l. secundā. C. de abol.
gene. Et est ratio, ne detur materia delinquendi. & sic nō ob-
stat d. l. leges. Odo. uero ibidem format. q. statuto cauetur, q.
si quis

Nellia S. Gemin. de Bannitis.

Si quis commiserit homicidium, si pacem habuerit cum hæc redi occisi possit exire de banno. Prima die Ianuarij potestas iurat seruare statuta intra quæ est dæcum statutum. **Intra octo dies aliquis commisit homicidium, & tempore dæti potestatis habet pacem cum hæredibus occisi, & dicit quod non potest extrahi de banno, quia potestas iurauit prima die Ianuarij sic, quicunque commisit maleficium. & ideo cum concedit de præteritis in futurum negat, ut d.l. cum lex. & d.l. secunda, de gene. abo. declarat hoc Cyn. q. Odof. dixit, q. si sequens potestas illud statutum iure poterit tunc extrahi de banno, quia verificantur uerba statuti q. Odof. non dixit ibi nec in l. de gen. abo. Sed puto Cyn. ex eo tacite collegisse. Dicit tamen idem Cyn. q. hoc ultimum non est expeditum, quia statutum nouas uires nō reasumit per nouum iuramentum per no. per Dy. in l. neque. C. de testa. tut. Sed debet attendi quibus verbis statutum loquatur. An sint uerba de futuro. An implicita, quibus casibus statutum trahitur ad futura. l. cum tale. q. pen. cum sua gl. de cond. & demonstr. Si de præterito dicit etiam uideri dicendum, q. futura delicta continentur, quia uerba legis siue statuti præterita respiciunt, & futura. l. prim. de cond. ex le. & ibi not. Bald. in d.l. cum lex. dicit quod aut statutum est prolatum cum determinatione certi temporis, vel certi casus, & ad illud non extenditur. Si vero est omnino indefinitum trahitur etiam ad futura. Sed in l. leges. ubi male refert Cyn. dicit q. opin. Cyn. haberet locum in dispositione indifferenti. l. illicias. in princ. de offic. præsid. Secus quando ratio præteriti, & futuri discrepant quæ tunc interpretamur legem intensu & quo, & benigno, nō vt det causam delinquendi.**

Iudicio autem meo ipsi non declarant hunc articulum qui non est paruè importantia, & ideo aliter dico quia quan doque ratione vel causa aliqua sit una reformatio in statutorum corpore non clausa. & ista secundum causam, uel rationem declaratur ut contineat, vel non contineat bannitos in futurum. Ab illa enim dispositio restringitur ampliatur, & declaratur. l. fi. de hæred. insti. l. hæc actio. de cal. per Bart. pleine in l. ambitiosa. de decret. ab or. fa. Si vero nulla est causa ex qua colligi possit intentio statuentium, tunc idem quod in simplici statuto in quo sic dicendum quod aut statutum loquitur expresse in futurum, ut quia dicit quicunque bannie tur, & tunc non est dubium, quia ad futuros tantum, etiam si esset lex dura. l. prospexit. ff. qui & a quib. Aut in præteritis vt quia dicit statutum, quicunque bannitus fuit, & tunc solam de præteritis intelligitur, vt d.l. cum lex. aut statutum loquitur dubie, ut quia dicit quicunque bannitus fuerit q. pot intelligi in præteritis & futuris vt. l. si iam facta. & l. solemus. de cond. & demonstr. & in l. i. de his quæ pro no. scrip. hab. & tunc puto dicendum, q. aut statutum est talis naturæ, q. maleficium reddat penitus impunitum, vt in exemplo Odo fr. dum dixit de statuto disponente quod bannitus habita pace cancelletur. & tunc non trahatur ad futuros bannitos. l. ex maleficio commissio post statutum, quia talia uerba q. possunt habere utrue significatum restringunt a ratione prædicta vt haberur in d.l. i. & per Bart. in l. omnes populi. Bannitos autem postea ex maleficio iam commisso bene comprehendenter, quia in illo non est aliqua ratio quæ restrin gere debeat regulari significatum verborum statuti. & eadem ratione comprehendit etiam eos ante bannitos q. tam tempore statuti pacem non habuerunt sed habuerunt postea secundum Bald. in l. cum in secundo, de iniu. test. argum. gl. ibi posit. Si vero statutum non reddit maleficium penitus impunitum, sed condemnationem mitigat, tunc esse sante illa ratione locum habebit etiam in futurum vt d.l. prima. de cond. ex leg. & l. Arriani. C. de hæred. & ideo in exemplo Bartol. cuius dictio non procedit ut patet ex prædictis.

Vndecimo ^t stante statuto quod banniti rebanniantur soluendo. s. solidos pro libra fit aliud statutum quo cauetur quod banniti rebanniantur soluendo medietatem banni queritur quid soluere debeat ille qui tempore confectionis secundi statuti erat bannitus in mille. An secundum primum solidos quinque pro libra. An vero quingentos libras secundum tenorem secundi statuti. Cum hæc quæstio esset Padua determinatū fuit quod soluere debeat medietatem secundum tenorem ultimi statuti, quia illud non dat formam futuris bannitis, sed futuris exemptionibus bannitorum, & sic futuris liberationib. ubi debet seruari lex noua. C. de usur. l. eos. & l. sequen. ut refert Cyn. in l. leges. C. de leg. Sed Alb. ubi sfp. q. 54. addit idem referendo latius quam Cyn. rationem, quia sicut lex noua loquens siue dans formam probationib. locum habet etiam in præteritis obligationib. C. de testi. l. testium. ita & hoc statutum locum habeat cum loquitur de dissolutione præteritæ obligationis siue præteriti banni. Nec obstat. in auc. hæc cō-

stitutio interpretatur &c. ubi dicitur quod non habet locu nisi in futuris ingredientibus monasterium per quem text. dicit quosdam contrarium tenuisse, quia ibi expresse dicit q. habeat tantum in futuris. & ita dicit intelligi per Azo. in sum. illius ti. hæc constitutio &c. Idem etiam tenet Bal. in d. l. leges. Nec obstat. q. ex primo statuto esset ius quæsitum illi bannito tempore secundi, & sic non videatur ei auferre debere. l. 2. q. merito, & q. si quis a prin. ne quid in loc. publ. propter quod quidam contrarium dicebant, quia illud ius erat quæsitum ex merito beneficio statuti. & ideo potuit revocari. l. q. semel. de decre. ab or. fa. Ita ratio Bal. non multum vrget quia aliud est dicere, an potuerit tolli tale ius. & certum est quod sic, nisi translat in contractum vt habetur in d.l. q. semel. & in c. in nostra. de iniu. & dam. da. & aliud est dicere an tollere voluerit, quo casu succedat. q. supradicta. Dico igitur quod aut ante confectionem statuti secundi quis bannitus uenerat ad soluendum, & aliquid fecit proprius q. dici posset statutum translatum secum in contractum secundum no. ibi & in l. tertia. q. emancipatus. ff. de col. bo. & runc a secundo statuto non comprehendatur, sed posset soluere secundum tenorem primi: si uero nihil fecerat uera sit decisio ante dicta. In qua aduerte quia quæstio formatur in bannitis de præterito, & sic in nullo est superflua. Aut contradicit his quæ supra proxim. q. dicta sunt.

Duodecimo ^t circa idem statutum quo cauetur bannitos debere eximi de banno certam quantitatem soluendo. Quæritur an bannitus pro falsitate habeat beneficium dicti statuti. Vel pone q. statutum dicebat q. banniti carcerati deberent relaxari certa quantitate soluta. Communiter dicitur q. non per l. fallaciter. q. primo. C. de abo. & l. Lucius. ff. ad Tur. & ibi Bart. nisi appareat statuentes aliud sensisse. l. si docueris. C. de fal. Decisio prædicta vera est, potest autem ex pluribus de uoluntate statuentium apparere, puta si alii non erant carcerati uel erant tres, quorum duo erant banniti pro falsitate. tunc enim cum alter rectus sermo pluralis numeri uerificari non poslit ad illos porrigitur argum. ff. ad Treb. l. fi. Guil. tamen in Spec. de abo. & purg. q. primo. in ver. item no. Intelligit illam. l. Luc. quod ibi non erat nomine accusati receptum inter eos. & ideo cum accusatori non esset necessaria abolitio ad illum non refert subdens quod etiam ad crimen falsi alias extenditur per d.l. si docueris. Sed primum dictum est cōmunius, & ita tenetur.

Sed pro hoc sciendum est, quod non intelligetur bannitus pro fallitate nili qui bannitus fuerit pro falso punito aliquo ex capitibus legis Corneliz de fal. ut habetur per Bar. in l. quid sit falso. ff. de fal. & C. eod. ti. l. nec exemplum. Adeo quod etiam bannitus per constitutiones principum ratum positas in titu. de fal. non intelligetur bannitus de falso. & ideo vt illos comprehendenderet, statutum Florentinum dispositum excipiendo a beneficijs non solum condemnatos pro falsitate sed etiam pro falsoamento, quod est interpretatum in punitis per principum constitutiones. & ita potest etiam responderi ad d.l. si docueris.

Décimotertio ^t sciendum est q. Iac. Butt. dispuit talem. q. statuto cauebatur qui intelligeretur bannitus pro graui criminis, & qui pro leui. & inter bannitos pro graui maleficio ponebat bannitos pro insultu cum armis animo occidendi. Huius statuti tempore commune uenit Titio ius percipiendi a quolibet bannito vel banniendo pro graui maleficio qui uoluerit cancellari solidos. 20. & solidos 10. a bannito pro leni maleficio. Facta tali uenditione factum est nouum statutum declarans q. dicantur banniti pro graui maleficio, & qui pro leui; & inter bannitos pro leui criminis siue maleficio ponit bannitos pro insultu cum armis animo occidendi. cuius statuti tempore uenditione durante quidam fuit bannitus pro insultu cum armis animo occidendi, & petit se cancellari de banno soluendo condemnationem. Quæritur quid soluere debeat dicto emptori. An secundum tempus secundi statuti. & sic an no. 20. an vero. 10. & in d. dispu. effusive allegavit pro veraque parte, quas allegationes hic non inferam, sed ponam substantiam decisionis quæ fuit quod soluere teneretur secundum primum statutum.

Et antequam ueniam ad rationes suas aduertendum est q. q. i. i. non haber communionem cum ista, quia in illa nullus factus fuit cum aliquo. Item hic fuit facta mentio de futuris bannitis non ad impunitatem maleficij, sed potius ad grauamen. Probauit suam decisionem inter alias his rationibus. Prima, quia attento tempore contractus, dictum maleficium ex forma statuti erat inter grauia numeratum pp. q. in d. q. facta relatione ad statutum intelligit nominatum. Vbicunque enim in una scriptura sub indeterminatum aliquid prolatum refert ad aliam, quæ continet determinatum,

rum, & certum intelligitur expresse, & omni certitudine possum in scriptura quæ se ad illam refert. ff. de re iudica. l. ait prætor. de verbis. oblig. l. vbi autem. §. quod vere. C. de sen. quæ sine cer. quan. l. 2. ff. ad Trebel. l. si quis priore. insti. quib. mod. test. infir. §. sed & si quis. Sed cum scriptura statuti ueteris contineret, & numeraret grauia crimina ad ipsum statutum uenditionis scriptura se referat. habetur perinde ac si omnia grauia crimina in ipso contractu uenditionis nominatum numerata fuissent, ut dictis iuribus. Secundo ex eo quod non obstante secundo statuto crimen de quo tractatum est manet sicut erat graue vere simpliciter, & naturaliter. Cum hæc. scilicet graue procedat a causa immutabili. Cum iure diuino, & humano delicta distinguitur ex animo delinquentis, & secundum illum aggrauatur. Vnde dicitur in iure diuino, quod qui venerit ad concupiscentiam iam mechatus est in corde suo. Item & ius humanum insultum cum armis animo occidendi punit ut homicidium consummatum. C. ad L. Corne. de sica. l. 1. Cum ergo ex iure diuino, & humano tales delictum est graue, non potuit al. municipalis superueniente in sui ueritate mutari ut in §. sed naturalia. insti. de iu. natu. & ciui. licet ex statuto potuerit poena impositio alterari. Hinc est quod dicitur pro leui criminis magna poena. & pro graui parua, quasi mutatio poenæ non faciat crimen esse leue, uel graue. C. de lib. & eo. l. l. si manumissus. & de hære. l. omnes. Licet ergo statutum respectu ad ius municipale sit immutatum. Tamen in ueritate illud maleficium remaner graue, & sic in ipso uenditionis contractu continetur, quia emens, & uendens intelliguntur se retulisse ad ueram, & naturalem grauitatem non ad fictam, & ciuilem. l. pen. C. de his qui ve. eti. impe. & l. si ita quis. §. si cui. & l. cum pater. §. hereditatem. de lega. 2. Tertio quia factum non potest a l. zolli. sed ipsa uenditio facta fuit, & ius quæsumum emptori secundum primum statutum, ergo non potuit illud ius a statuto latere. de contrahen. emp. l. æpe. §. si. de condi. ob cau. l. 3. §. fin. & qui. mo. vsufr. ami. l. sicut. §. fin. & de aqua plu. arc. l. in concedendo. cum si.

Addunt ultimo quod regulariter leges nouæ ad præterita non trahuntur. scilicet ad regulandum contractum præteritum, & ius quod ultimum in aliquo aduersatur. l. 1. decisiq. Sed responso patet, quia hoc erat ius quæsumum ex contractu. maxime oneroso: ibi ex simplici dispositione statuti. præterea statutum nouum hic nihil dicit de cancellatione, ibi secus, & ideo uera est decisi supra dicta, quasi statutum secundum factum uideatur sine diminutione iur. 3. tertii, id est ipsius emptoris. ff. de priu. cre. l. anthoniem. & l. 2. §. merito. & §. si quis. a principe. ne quid in loco pub. & ista est melior ratio quæ secunda, quam tamen no. & uide pro ipsius declaratione, quæ habentur in l. leuia. ff. de accu.

14 Decimoquarto Quæro statuto cauetur quod falsarij, & robatores stratarum bannitum non possint cancellari de banno posito etiam quod habeant pacem ab offensis. Postea factum est aliud statutum quo cauerur, quod omnes banniti possint cancellari de banno habita pace ab offensis. Soluendo unum solidum pro libra condemnationis. Quæritur nūquid falsarij, & robatores possint cancellari uirtute secundi statuti, & uidetur quod sic, uia primum statutum tollitur per secundum. insti. qui. mo. tef. infir. §. posteriore. Dyn. determinavit contrarium, quia etiam noua statuta distinguuntur, & limitantur per priora argumen. de leg. 1. l. talis scriptura. Itē quia statutum specialiter præcedens derogat generi de ali. & ci. leg. l. libertis. de verb. obl. l. dol. clausula. de poen. l. sanctio legum. & de leg. 3. l. uxorem. §. felicissimo. & ita scribit in d. l. talis scriptura. & cum ibi sequitur Ray. Pro qua decisione facit. l. non est nouum. & l. sed & posteriores. ff. de leg. & quod ibi per Guil. & alios; & in l. sciendum. ff. qui satisd. cogant. & de lit. contesta. auct. offeratur. Ad quod facit quod not. p. glo. super uerbo, quinquenium. in auct. de nup. §. si uero incertum. & ita etiam tenet solummodo referens Dy. Albe. ubi supra. q. 57. Hanc decisi. tenet Bald. quando in secundo statuto nihil esset additum de solutione unius solidi pro libra. Sed propter illam additionem dicit se dubitate, quia primū statutum disponit solummodo respectu pacis habitæ. sed secundum disponit mixtum respectu pacis, & solutionis. Vnde non est ista cancellario gratuita sicut erat prima. Statutum ergo secundum loquitur generaliter in uno casu, & antiquum specialiter in alio, ergo speciale non derogat generali argu. ad s. l. si quis in graui. §. hi quoque. de annu. leg. l. Titia. §. qui marco.

Quantum ad falsarios retena determinatione præcedens. 1. 2. q. non est dubium secundum statutum non extedi per d. l. Lucius. nisi aliud appareat.

Quantum ad robatores stratarum uerum credo opin. Bald. & præterea dicam non obstante primo statuto dictu-

bannitum pro roboria habita pace ab offensi soluendo solidum unum pro libra posse cancellari uirtute secundi statuti. Non. n. semper speciale derogat generali uel qualificat, siue restringit ut habetur plene per Bar. in l. quæsumum. §. pen. ff. de fund. instru. Additio enim, uel detractio inducit rei diuerlitatem, & cessat regu. d. l. dol. cum si. Facit etiā quod prima dispositione simplex est odiosa, ergo de simplici loquens non uerificatur in mixto. l. mariti Lenocinium. §. hoc quinquenium. & l. uim passam. §. præscriptione de adulto. & quod not. per Bar. in l. 2. in prin. ff. de verb. obli.

15 Decimoquinto quæritur. data est securitas omnibus uenientibus ad nundinas siue ad festum sancti Ioannis Baptiste duratura per octo dies. Quæritur an banniti libere, & secure venire possint. Dixit Barto. quod non in l. 1. ff. ad l. Iul. ma. per. l. 1. C. de nun. quæ dicit quod quicunque uadit ad nundinas non debet inquietari. & tamen non habet locum in hostib. ciuitatis. l. mercatores. C. de commer. & merc. Banniti autem qui possunt impune offendit sunt hostes, ut l. amissione. §. qui deficiunt. ff. de capi. dimi. & dictum fuit sup. in 2. parte huius temporis. q. 15. & ex hac decisione Bar. pater quod banniti qui non possent de dicta securitate generaliter data uenire, quia illi non essent hostes, & sic cessare. q. l. 1. C. de nundi. cum d. l. mercatores.

Ex dictis supra proxima quæstione in surgit. Decimasexta quæstio. In qua consuluit Bar. Statuto cauetur, quod si quis fuerit citatus ad se excusandum ab accusatione, uel inquisitione, & comparuerit illa die, uel sequenti, non possit capi pro aliquo debito, & si captus fuerit debeat relaxari. Contigit quod Petrus qui in certa quantitate erat pro maleficio bannitus fuit citatus ad se excusandum a noua accusatione, uel inquisitione, qui comparuit, & post excusationem eadem die, fuit captus probanno, fuit q. an de iure capit potuerit? & in d. cons. arguit primo quod sic, quia illa securitas debet intelligi præterquam pro maleficio. C. de his qui ad eccl. cons. l. 2. cum glo. sua in auc. de pa. in prin. §. neque autem. Secundo securitas data a iure in domo sua, ut l. plerique. ff. de in ius uocan. & de reg. iur. l. nemo. de domo, non intelligitur pro maleficio. ut ibi. Tertio quia talis securitas non extenditur ad debita publica in auc. de man. prin. §. publicorū. & sic dictum statutum debeat limitari. l. ut gradatim. §. sed si lege de munc. & ho. Quarto quia statutum debet intelligi secundum propriam significationem. l. non aliter. de le. 3. l. 1. §. si is qui nauem. ff. de exerc. sed debitor, & creditor proprie est quando quis alienam fidem sequitur. ff. si cei. petr. l. j. sed in maleficio ex eo nullum est debitum quod quis sit alterius fidem secutus, ergo &c. Determinauit cōtrarium, quia post sententiam non dicitur quis conueniri ex maleficio sed ex quasi contractu. l. 3. §. idem scribit. ff. de pecu. hinc est quod dictum lex quando agitur de criminis ad aliquem condemnandum debet agi coram præside, quia dicitur causa criminalis sed facta condemnatione tunc ageretur coram procuratore Cæsar, qui est iudex inter fiscum, & priuatum, & sic est causa civilis non criminalis. C. ubi cau. fit. l. j. & 2. & per hoc patet responsum ad primam, & secundam rationes, quia loquuntur, quando quis capit pro maleficio inuestigando, & puniendo, & sic quod maleficium est proxima causa. capturæ est ipse priuatus contractus qui sententia celebratur. Vnde sicut sententia lata per iudicem pro priuato non potest exequi capiendo, ita nec lata pro fisco. Præterea ciuitas utitur iure priuati. l. simile. ff. ad muni. C. de iu. rei publ. l. 2. libr. 12. sed ad petitionem priuati capi non posset pro sibi debito. ergo nec ad petitionem communis. Tertio appellatio debiti refertur ad omne debitum siue sit ex contractu, siue ex delicto. l. Græce. §. sed si ex delicto. ff. de fideius. de verb. signi. l. si cui. sed statutum dicit simpliciter, quod non possit capi pro debito ergo &c. Et per hoc patet responsum ad rationem quartam quia ibi loquitur secundum allusionem uocabuli, argum. not. in l. 1. ff. de tu. Adduxit vlt. l. 2. §. legatis. ff. de iu. & de accus. l. hos accusare. circa prin. Non obstat alia in cōtrariū alle. quia illa erat securitas uoluntaria hæc vero necessaria. Credo Bar. consuluisse, in casu in quo non habeatur statutum, quod banniti possint impune offendit, uel si est statutum in illo non comprehendatur talis bannitus, alias cum tunc esset hostis rei public. talis securitas eum non comprehendenderet, ut dictum est supra proxim. q. Nec potest fieri differentia inter voluntariam, & necessariam, tum quia itio ad nundinas etiā quandoque potest esse necessaria ut patet ex sequen. & tamen generaliter dixit bannitum non contineri, item quia per expressam concessionem securitatis poterat, & debebat sibi prouideri ut pluries dictum est per no. plene per Bartol. in l. is qui reus. de pub. iudi. & per id quod dixi supra in parte secunda huius temporis. q. 15. Vbi ergo talis bannitus non repudatur

Nellia S. Gemin. de Bannitis.

tatur hostis potest procedere dictum Barto. pro quo allego casum in l. prima. C. adl. l. ut. ambi. ex predictis etiam patet quod ubi aliquo casu de maleficio possit iterum cognosci per nos. in l. senatus. C. de accu. & in l. secunda. C. de ipso. & in l. min. non haberet locum predicta decisio. Tunc enim potest deficiere pro maleficio puniendo non pro quantitate bani. & cedarent rationes Bar. de quib. sup. & propterea tales bani debent esse multum cauti.

- 28 Quæritur 17. & 18. t. in casu in quo securitas p. videlicet, & securitatem defendet, an concessa pro ueniendo intelligatur concessa pro redeundo. gloss facit quod sic in l. vltim. ff. de sepultur. vio. & ibi Bartol. idem dicit. Non enim intelligitur secure uenire, qui secure discedere non posset. l. scendum. §. primo. ff. de legi. ad Trebel. l. de astate. Et idem tenet in l. quarta. ff. de pen. Communiter tamen causa tollendi dubitationem apponitur etiam standi, & recedendi, immo etiam apponitur tempus. Sed circa hoc queritur an talis securitas intelligitur pro una vice tantum. De hoc dic ut per Bartol. in l. prima. ff. ad l. Iulia. ma. & ibi scripta intelligo quando securitas non habet tempus, tunc enim illud verum quod intelligitur pro una vice tantum. si uero habet tempus, quo cōcedens durare uoluit illam non finitur. licet bannitus reuerteretur ad locum extra dominium concedentis, quia ex temporis appositione colligitur contraria uoluntas concedentis. L. non aliter. de leg. 3. cnm si.

- Factum est statutum quod banniti p. uerba, & homicidio in perpetuum non possint rebanniri, & quod non possint receptari sub graui pena. Nullusque eis dare possit auxilium, uel fauorem. Banniti uero pro alijs maleficijs possint rebanniri clapsis duobus annis a die lati banni si habuerint pacem ab offenso, uel eius hærede, quo casu soluendo certam quantitatem exinantrur de banno. Ex hoc statuto varie oriuntur quæstiones. Primo ergo, & sic ex ordine. 19. queritur. t. An bannito pro virio sodomitico, pro robaria uel homicidio qui non potest in perpetuum rebanniri, possit dari securitas pro annis centum, dicto statuto non obstante. Facit ad hanc quæstionem quod sic. gloss. in l. codicillis. §. instituta. ff. de legat. secunda, sed illa glo. non est uera. Et ideo dicitur, quod talis securitas non potest concedi ne dum ad annos centum per. l. final. C. de sacrosanct. eccl. sed ne longe tempore. l. cum hæres. in princi. ff. de statu liber. ibi habetur in quibusdam lec. per Bartol. & est ueritas quia per indirectum est bannum iuribus euacuare. l. 1. §. quæ onerandæ. ff. qua. re. act. non da. faciunt no. per Bar. in l. ambitiosa circa regulâ negatiuâ de decre. ab ordi. faciē.

- 20 Vigesimo t. loco circa idem statutum ad partem p. habite receptionis. Quæritur Titius receptauit Gaium bannitum pro homicidio ignorans eū esse bannitum, an incidat in penam receptantis. Dic breuiter, quod dictum statutum sic generaliter loquens intelligitur secundum ius commune. l. 2. C. de noxa. & not. in l. final. §. in computatione. e. C. de iure delib. Ius autem commune non puni ignorantem sed solummodo scientem, uel scire debet, ut habetur in l. 2. §. non enim. ff. de incen. rui. & nau. in l. metrodorum. ff. de pen. & not. per gloss. & Bartol. in l. 1. ff. de recep. ubi gloss. dicit p. sciens presumitur si in conuincione notorium erat illum esse bannitum, p. est not. & idem not. in simili in l. si tutor. C. de peri. tut. & idem si eius bannum publice proscriptum erat ut no. in l. final. ff. de decre. ab ordi. fac. & si latius uidere uelis vide Albe. de Ghan. in parte bannitorum quæstione quæ incipit. Alia est quæstion. Dixerunt tamen quidam predicta vera si bannitus erat persona nota licet bannum ignoraretur. Si autem erat persona incognita receptanti, dicebant, p. tenebatur cum debuerit explorare suam conditionem ut. l. seruos. C. de agri. & cen. nisi esset hospitator qui explorare non tenetur conditionem hospitum. l. prima. in l. 1. ff. sur. aduer. nau. quod non tenuit Barto. sed dicit indistincte non tenere receptantem ignoranter, adeo qd nisi scientia in accusatione aponatur semper ueniat absoluendus. de quo per eum in l. 2. C. in quib. cau. coloni do. & c. libro 11. scientes ergo, uel scire debentes illum bannitum si receptant puniuntur, nec est necesse, p. sciant causam banni, uel eius qualitatem. Postquam n. sciunt bannitum inuestigare debent an sit de prohibitis receptari. & ita intelligit quod no. per Bar. in l. 1. C. de colo. illi. eo. lib.

- 21 Vigesimo primo queritur. t. An consanguineus banniri scienter cum receptans incidat in penam statuti. Barto. in l. 2. de recep. quæ uideatur dicere quod non, dicit, p. aut est talis bannitus qui potest occidi ex forma statuti. Et tunc qd hostis ciuitatis, sicut eum perdit ciuitas ita eum potest agnati, & cognati. l. post liminum. §. filius. ff. de capt. Et quod ipse dixit in l. si adulterium cum incestu. §. liberto. ff. de adul.

Si vero non potest impune occidi, & sic non est hostis tunc aut statutum imponit certam, & determinatam penam, & illa pena esset imponenda propter generalitatem statuti. Non obstat. d. l. 2. qd loquitur de iure communis qd est limitata certa pena, posset tñ index si ueller uti arbitrio per legem sibi concessio. l. qnid ergo. §. pena grauior. ff. de his qui not. i. fam. & sic causa cognita posset minuere penam. & sic secundum Bar. impositio penæ limitare facit ut dictum statutum a iure communi non restringatur, p. est mirandum, maxime quando sunt tales coniuncti quibus non solum ei uilia nota sed naturalia conueniunt ut in patre matre, & econuerso, qd nomina propter bannum non perduntur. Et uide qd dixi supra in prima par. huius temporis. q. 20. & ideo credo potius iudicis arbitrio relinquendum ut etiam cum sit certa pena locum habeat ex causa. d. l. 2. per no. in l. hodie. de pax. & in s. pena grauior. & in l. athletas. §. calumniator. cod. tit. licet. a. de iure non esset pena determinata ut. l. hodie. tamen a consuetudine determinata dicitur ut ibi not. & sic utroque calu statutum determinetur a d. l. 2. Dixit ex causa quia si sine aliqua iusta causa receptaret locum haberet opinio Bart. l. aut facta p. tota. ff. de pen. & l. respiciendum. §. delinquit cod. xii.

- 22 Vigesimo secundo t. queritur quid in uxo re. an incidat in penam statuti, ii. receptat virum bannitum. Guil. in Spec. de donat. inter virum & uxorum. §. fi. vers. quid si vir est in banno. dicit p. uxor banniti, & etiam excommunicati contrahit cum eo non obstante banno, uel excommunicatione alle. l. 1. quæstio. 3. c. quoniam. de senten. ercom. c. inter alia. & sic uideatur concludere, p. sine pena possit eum receptare. facit. ff. de adul. l. uim passam. §. muliere. Nec obstat quod vir sit hostis ciuitatis, quia statutum vires matrimonij soluere non potest cum sit de iure diuino secundum Frâ. de Are. in d. l. 2. & idem. Et tenuit Albe. ubi sup. q. 7. al. l. j. C. de repu. & qd uxor debet sequi infortuniu uiri. l. li. cum dotem. §. sinautem. solu. mat.

- 23 Vigesimo tertio t. pone p. statuto. cauetur, p. banniti non possint receptari in caltris, vel uillis sub certa pena. Titius de uilla sancti Martini quæ habet domos contiguas excepta una domo quæ dicitur per miliare a Burgo uille est tamen in agris siue in confinibus uilla predictæ receptauit quædam bannitum scienter in dicta domo. Quæritur an incidat in penam statuti. Dicit enim Titius se non teneri, quia non receptauit in castro, vel uilla, sed in agro inter quæ est differentia, ut. l. 1. ff. ad l. Iulia. de vi publi. & cum statutum sit stricti iuris, & penale debet restringi. ff. de penis. L. interpretatione. Contrarium tenuit Albe. ubi sup. q. 102. per identitatem rationis, & rei publicæ fauorem. Ad quod alleg. l. 1. §. 1. C. de fal. mo. & de hære. l. q. cunque. §. quod si fecerit quod est uerum, quia villa secundum nostrum usum non constituit ex uallo uel fossa, sed ex ipsis domibus, & agris. Et ideo licet non sint domus coniunctæ nihilominus uillam constituunt. Pro quo uide plene per Bar. in cons. quod incipit. Quæritur utrum iurisdictio. & in l. 1. ff. de dain. inf. & plenius in extrauagan. qui sint rebellis. super uerbo Lombardæ. In quibus declarat quid sit villa, castrum, ciuitas, prouincia &c. Et ad propositum melius in tracta. de insula. 15. figura quæ incipit. His quo ad finem & c. ubi sic loquitur. Villa dicitur fm propriam significationem a uallo. hoc est ciuitas quæ non cingitur muro, sed vallo fm Hugitionem. Sed in usu nostro villa appellatur quædam uicinia plurium habitantium siue aliquod municipium siue aliqua municeps qd proprieloquendo appellatur uicinia. & ita accipit gl. in l. ex iure. ff. de iusti. & iur. Et sic qd fm cōem usum d3 intelligi statutū de qub dixi p3, p. receptator tenet. An aut p. eo tenere uicinia recurrēdū est ad no. p. Barto. in l. 1. §. eo. aut techo ad fil. & in l. si tertius. de aqua plu. ar. & in d. l. fi. ubi ponit qualiter uilla debeat mensurari. de quo dixi sup. cod. temp. par. 2. q. 9.

- 24 Vigesimo quarto t. Titius receptauit in loco prohibito Gaiu bannitū pluri bus dico. Deinde eū pdijt. cepit. n. eū, & p̄tā siue eius curie p̄sentauit. qd si uel beat puniri ut receptator. An p̄miari ut capiēs, & p̄sentās. Hæc qd fuit A lb. ubi sup. q. 68. & qd p̄ uniaē arguit, qd semel delinquit qd sufficit ad leg. l. ul. mai. l. fin. de arbi. l. si duo. §. fi. qb. ex cau. in pos. ea t. l. hæc aut. l. rh. & qd inspici p̄ps quo eū recepit uariatio nō admissa. l. disp̄latorē. l. fi. ff. de solu. Et qd in delictis n̄ est locus penitentiae de sur. l. qd ea mēte. & de edili. edi. qd sit futigiuus. §. i. & qd incōstātia reprobabat de procurator. l. in cāz. Et qd maleficium nō d3 remanere impunitū ad l. A quid. ita vulneratus. In q̄trium arguit, p. exculari d3 ex quo p̄enituit obediēs fuit, & pdijt arg. de in integr. resti. l. pe. qd satisfactione se liberauit a delicto. C. ne tur. uel cu. l. j. & de cri. stel. l. 1. & qd r̄ariter p̄enitētia p̄dest in criminib. C. d. apost. l. hi. q. d. hære. l. manicheis. dixit finaliter, p. ut audiuit Bono. fuit determinatū eū puniri dēre pena statu.

Tractatum Tomus Undecimus.

393

25 Si contra φ fecit receprando per iura supra inducta, ipse tamen dixit pēnā mittigari debere, arg. de man. prin. §. sed quia delinquentes, & plu. §. illius tit. pro quo. C. de his qui se defe. lib. 10. & ff. de iure fī. l. deferre. Nec prædictis ob. φ per pænitentiam tollatur delictum, vt extra de test. c. testimonium, & de pēni. & re. in decre. per totum. quia illud verum iure poli, non iure fori, & in hoc residet. Sed tu dic φ aut constat, φ ab initio retinuit eum aīo receprandi, & postea mutato propo. siro deliberauit eum iudici præsentare. Et veram credo deci. sionem prædictam. s. φ puniatur ex receptione. in delictis n. consummatis non habet locum pænitentia, vt in iuri sup. al. legatis. Licet autē puniatur ex receptione nihilominus præ. miari debet ex pæsentatione, sunt enim actus diuersi. Vnus enim est receptatio de qua punitur, & aliis præsentatio, de qua præmiatur. Et sic non ob. φ ex eodem actu consequat pēnam, & præmium, vt. l. si chæreditaria. ff. de neg. gest. quia immo ex diuersis sicut dicimus in l. 1. ff. de his qui. vt indi. & per Dy. in regula, φ ob gratiam. li. 6. & φ no. per eum, & Ray. in l. decreto. ff. de suspe. tu. Si uero hoc non constat tunc non pu. to eum puniri, sed solum mō præmiari, præsumit eū receptas se, & tenuisse vt eum curiæ præsentaret, ar. ff. ad maced. l. sed iul. §. proinde, & φ ibi per doc. & in l. maced. C. eo. nisi probe tur aliquid pp φ talis præsumptio excludatur, quia vna præ. sumptio tollit aliam. l. diuus. ff. de in integ. resti. Puta φ tunc præsentauit eum curiæ, φ ei aliquis minatus fuerat, φ eū ac. cularet vel aliquid simile. ar. no. in l. fulcinius. §. quid sit latita. re. ff. quib. ex cau. in pos. ea. & quod habetur plene per Dy. & Bar. in l. post contractum. ff. de donat.

26 Vigesimoquinto queritur † quidam in villa receptauit bē. nitum pp φ ex forma statuti tota vniuersitas villæ fuit con. demnata. An agere possit contra illum receptorum. Alber. ubi. sup. q. 69. dicit, φ sic, & allegat quod non reperitur. Tu autē dic φ aut villa fuit condemnata ex eo, φ non cepit illū. bannitum, & tunc contra illum receptorum agere nō pos. sit. Condemnatur. n. ex suo facto. i. non facto. s. vniuersitatis, quo casu contra alium non agit. l. ēt. §. pen. ff. de peti. hære. & φ no. in. l. si quis dolo. §. i. in ult. gl. in fi. ff. de re iu. & ar. ff. mā. l. si procuratorem. §. si ignorantes. ver. si hi qui. ager tñ ad ratā condemnationis secundum no. in l. 4. §. actor. ff. co. ti. ubi per Bar. Si vero fuit condemnata ex eo, φ ille receptauit, & sic ex facto receptorum. Ettūc pōt agere contra illum. ar. ff. de ver. ob. l. 2. §. fi. & φ ibi per Iac. de Are. l. nam, & seruus. in prin. ff. de neg. gest. nau. cau. sta. l. licet. §. fi. de his qui deie. uel effu. l. si vero. §. cum autem, & de euic. l. si plus. §. i. & C. de exact. trib. l. missi opinatores. lib. 10.

Vigesimosexto. † Stante statuto prædicto, φ nullus possit dare bannitis auxi. ium, vel fauoren̄ sub certa pœna. Quæro an in cā ciuili vel criminali talis banniti, quis possit aduocare pro bannito, an non, quasi dicatur ei dare auxilium vel fauorem. Antiqua qō est, vt patet in Albe. ubi. sup. q. 33. Bar. in l. quisquis. C. ad l. iul. maie. viderut velle φ talis aduocatio vel etiā procuratio facit eum incidere in pēnam per illum rex. & ad participationem quæ fit cum excommunicato. Re. spondet, quod illa est medicinalis. Istud bānum est mortale. Sed in l. in fur. § ope. ff. de fur notabilius loquitur præmitiens φ quando prohibetur auxilium simpliciter non habito respectu ad actum intelligitur multum late, pro quo ibet adiu. torio siue mutuetur pecunia, siue per iter associetur. l. 1. C. de his qui latro. quod ēt tenuit Albe. q. 35. siue quid aliud fiat φ ad eius utilitatem pertinet allegat. ff. ad. l. iul. maie. l. 4. post prin. hoc præmisso ad propositum concludit, φ qñ que auxiliū præbetur sciente superiorē per viam iustitiae, vt quia pe. titur pronunciari bannum nullum, vel perit ut cassari allegā. do aliquam iustitiae cām, puta per. l. 1. in fi. ff. de qō. & pone φ succumbit. Et non vñ aduocatus præstare auxilium vel fauor. secundum Inn. in c. soler. de lanten. excōi. in gl. mag. Qñ que per viam gratiæ vt implorando simplicem misericordiā, vt si procuro φ aliquis rebanniantur. Et hoc est licitum regulariter, & non sit contra statutum. l. si fuerit. ff. de re. dub. l. in metallum. ff. de pēn. Fallit in eo qui esset damnatus siue bā. nitus pro crimen laſe maiestatis, pro quo nō licet supplicare, vt d. l. quisquis. Quandoque præstatur auxilium in iudicio superiore ignorante, vt mutuando pecuniam vel quid aliud vt supra. & tunc puniſ aduocans vel procurans, vt. d. l. 4. Sed ex his verbis Bar. non deciditur qō supra posita, qñ in alia cā fuit aduocatus vel procurator banniti in aliqua cā separata ab anno, & tunc aut illam cām pōt agere, vt quia se defendit non exēlusa defensione a statuto, vel quis agit bonis non publicatis non prohibita audientia a statuto. l. si tibi mādauero. §. is cuius bona. ff. man. & tunc non habet locum statutū, ga. dat ei auxilium, & fauorem in re licita ar. ff. de iurisd. om. iud. l. 1. & de procu. l. 1. §. usus. & l. ad rem mobilem. & l. ad legatū. eo. ti. Si enim permittitur ei iudicium ergo cum suis qualita. ribus, vt. d. §. usus in procuratore, & in aduocato in. l. 1. §. ait prætor. de postu. Et φ dicam statim. q. 28. Si vero non permit-

titur ei agitatio talis cāx, puto tamē procuratorem vel aduo. catum. si sciunt eum bannitum teneri de auxilio per. d. l. : q. l. quis. Si vero agit cām banni aut obtinuit. & clarum est, φ nō debet puniri ut sup. Aut succubuit, & tunc aut cā erat dubita bilis, & non punitur. Aut erat manifeste friuola siue iniusta, & debet puniri. ar. eius, φ dicimus de eo, qui recurrit aduersus laudum, & succumbit, quia si habebat iustum cām credē. dī se iuste petere, & excusat a pœna, alias non vt hæc habētur in l. tres fratres. ff. de pactis. & per Io. An. in addi. Spe. in ti. de arb. §. sequitur. uersi. quid si compromissum.

27 Vigesimo septimo † pone. Inquiritur vel ex accusatione p. ceditur contra Titum bannitum cui non pōt ex forma præ. missi statuti præstari auxilium vel fauor. quidam cōparet co. ram iudice, & allegat illum esse absentem ex aliqua cā. Quæ. ritur an incidat in pœnam statuti? Guido de Suz. in qōnibus statutorum sub litera. S. in statuto dicēte quod nullus possit bannitum defendere, tenet quod in pēnam incidat, quia talis allegatio est defensio, vt in omnibus legib. dicentib. absente defendi. In contrarium allegat Albe. vbi sup. q. 33. φ dictum statutum videatur loqui de auxilio extrajudiciali. C. de his q. latro. l. 2. extra de homi. c. sicut dignum. §. fi. & ibi per Inn. de schism. c. 1. li. 6. item quia speciale vñ in l. quisquis. ergo in alijs contrarium debet seruari. ff. ad mun. l. 1. Sed pro decisione Guil. allegat, quia ita occidit quis lingua sicut factō. quinqua. gesima dist. si quis uiduam. Et quia, clamore, & ploratu dicit quis auxilium præstate. ff. ad sil. l. 2. §. potuisse. & §. seq. finaliter concludit, φ in pœnam non incidat. Sed si recte aduertatur loquitur in aduocato allegante cās cāz. de quo dixi sup. proxima. q. Puto tamen φ dictum eius ueruna sit per. l. seruū quoque. §. publice. de procu. vbi patet φ talis allegans non dī agere cām propriam siue absentis sed pub. icam. Præterea fa. cit in iudicio sciente iudice. ergo &c. vt dictū est supra proxima. q. & facit quod no. in l. in eo. §. nemo. de reg. iur. Et intelli. go hoc verum in themate quod proposui. in calu aut Guil. de Suz. forte procedit dictum suum, quia statutum prohibet defensionē iudiciale, φ patet, quia eius thema dicit φ ban. nito non fiat ius, φ nulli permittratur, & φ possit ipsum defen. dere. l. fi. ff. de iust. & iur. & intellige de allegante causas absen. tiaz in facto consistentes. Pro quo vide quæ dixi in primo tem. poe. 3. q. 5.

28 Vigesimo octavo † circa idem statutum quæro, an ille, qui tulit testimonium pro tali bannito, dicatur ei contra statu. tum præstasse auxilium, & fauorem. Bart. in l. post legatum. §. his vero. ff. de his qui. vt indig. dicit quod sic si præstitit testi. monium sponte, secus si coactus per illum tex. cum gl. Hoc intelligo, vtdixi sup. proxime, scilicet in. q. 26. quando cā per bannitum agitata nō erat ei permitta, sed forte admissus fue. rat non opposita exceptione: vel, quia nō comparuit aduersarius. Si autē ei fuisset permitta locum habet φ ibi dixi. prohi. bitio enim generaliter auxilij intelligit, nisi in casu legitimo. l. 1. §. denique. ff. quod ui aut clam. & C. de adul. l. ita pudor.

Si autem quis cepit bannitum uolens ducere ad curiam, & deinde cum relaxauit. Dicit Ray. in. l. 1. §. unusquisque. de ser. fugi. quod aut relaxauit eum gratis, & nō punitur ut opē præstans vt ibi. Aut per pecuniam, & tunc punitur, arg. l. 2. de receptato. quod forte verū est non existente statuto, φ pos. sit impune offendit, alias forte non procedit per ea, quæ dixi supta parte proxima. q. 1. & q. 3. 8.

29 Vigesimonono queritur, † an ille qui eximit bannitum ca. ptum de manibus familiæ, qui vt dictum fuit supra parte pro. xima huius tpis. q. 32. tenetur fisco ad soluendum condemna. tionem per. l. ad commentariensem. & per. l. quisquis. ibi alle. ga. tenetur etiam vt præstans auxilium vel fauorem. In hac qōne possent multa dici. conclusiue tamen tenendum quod vtraque pœna teneatur cum ex diuersis factis orientur, vna quia eximit, alia quia auxilium dedit. itē quia una ciuilis, vt. ff. si quis cum qui in ius vo. est ui exi. per totum. alia crimi. nis. l. fi. de fur. Pro quo vide. ff. de fur. l. nunquam plura. & in l. qm. C. ad l. iul. de ui. ff. de pēnis. l. sanctio legum. & φ hñ in. l. 2. §. qui aduersus. ff. de postu. & C. quando ciui. ac. præiud. crimin. l. 1.

Ex prædicto statuto de quo dictum est in q. 19. vbi de pa. cies beneficio ponitur, insurgunt multæ quæstiones. Et ideo. **30** quæro. † An tale beneficium cōpetat bannito pro adul. terio. Et dubium facit, quia super crimen adulterij non li. ciet transligi nec pacisci. C. de transac. l. transigere, immo regu. lariter non licet transligi a contumace secundum Bart. in di. spuratione sua quæ incipit Lucanæ ciuitatis in fin. sed hic fu. it contumax, ergo &c. Sed in simili articulo Barto. consuluit contrarium dicens. φ quædam est transactio, quæ fit de re dubia, & lite incerta. & illa fit ad impietum processum ne amplius super tali crimen procedatur. Et istud non potest fieri super crimen adulterij, nec ēt pacto. Quædam est pax, & concordia per quam rancor, qui est, in aīo iniuriati reci. tur. nec φ hoc processus impeditur, licet pēna minuā ex for.

Tract Tom. xj.

Nelli a S.Gemin. De Bannitis.

m1 statuti. Et ista pax est permisca in omni iuris officio ut inst. de iniur. & de pact. l. i. & l. si tibi. & quædam. Et quod de adulterio possit fieri pax est tex. expressus. C. de adult. auc. sed hodie, & in corpore vnde sumitur, vbi dicitur maritum per adulterium uxoris posse reconciliare eam sibi, quod nil est aliud, nisi pacem facere. Aduertendum est quod ille tex. loquitur de remissione, quæ sit uxori, non de illa, quæ sit adultero, quæ vñ prohibita. l. 2. §. lenocinij. ff. de adu. paria enim videntur ab initio contentire, & postea adulterium admittere. Pariter enim punitur retinens uxorem in adulterio reprehensione, & ipsam alij adulteran. vt ibi. & l. mariti lenocinium. in prin. Retinendo tñ op. Bar. dic. qd. lex, transigere, & iura sup. allegata loquuntur ante sñiam latam cõtra adulterum, post aut sententiam latam in cõadulterij licitum est transigi super pçna. ff. de pac. l. iure gentium. §. si paciscar. & §. ite si experiar. l. in Bar. in d. l. transigere. & in l. quid ergo. §. poena grauior. de his qui no. inf. Et sic non ob. contraria. Et sic cõcluditur qd statutum prædictum locum habet et in bannito pro adulterio.

31 Sed circa idem. 3. l. dubitatur t̄ a quo pax de adulterio haberi debeat vt locum habeat beneficium statuti. Dicit Bar. in præallega. consi. quod incipit. Pote statu terra rochæ. quod sufficit hñ pacem a marito. ipse. n. est ille cui principaliter interfert iniuria vindicanda. ff. de adul. l. 2. §. fin. & C. de adulte. l. quamvis adulterij. cum muliere aut non cadit pax cum non possit dici ei illatam iniuriam, quia in uolentem factum est. Præterea ipsa non potest conqueri accusando, quia socia criminis. C. de lib. cau. l. si filium. l. 4. q. 3. Nemini. ergo ab ea non requiritur remissio, quia non est iniuria persecutio. de iure del. l. ait prætor. Præterea prohibitiones factæ contra adulterum non prædicant mulieri. l. denuncia. l. ff. de adulte. Et sic cum mulier non confiteretur se adulteram vel non dicit se iniuria passam, non est ab ea requirenda pax, quia videretur confite ri. l. adulteram. l. qm. ff. de his qui no. inf. Sed in contra. facit. C. de rap. vir. l. i. & in auct. de rap. mul. & quod no. Dy. in regula scienti, in primo contrario. l. 6. sed illud verum in muliere rapta, secus in simplici adulterio. hñ Bar. Non intelligas per hoc ultimum qd statutum non habeat locum in raptore, sed intellige, qd tunc requireretur pax et a rapta, quia ei principaliiter iniuria facta est.

32 Trigesimo secundo t̄ in quo examinabo. 33. & 34 qñones. **33** t̄ Quæro bannitus in statuto prædicto comprehensus habuit pacem a filio eius, quem offendit, postea mortui, minore tñ, & sine iudicis decreto. Quæritur an habeat beneficium statuti. Hæc qd multas habet partes. Prima est, an ipse minor est pupillus possit de morte patris pacem facere. Secunda si potest an requiratur auctoritas tutoris. Tertia si non requiritur, an possit petere restonem in integrum. Et erit alia qd circa, quæ dicit Bal. in l. i. C. de in. resti. mi. quod sic. Et si habet tutorem pupillus cum eius aucto. si non habet cum auctoritate iudicis supplementis, tutoris defectum. Et si adulter habet curatorem cum eius auctoritate. & idem dicit in prodigo subdæs quod non potest petere restitutionem in integrum, quia non intelligitur lædi, qui pacem facit. Ad primum, & secundum allegat no. l. creditor. §. i. ff. man. Sed aduerte, quia prædicta latius examinantur in Spec. & suis additionib. in tit. de homi. uer. illud aut. & ibi refert prius op. Albe. galeoti in ti. de acc. §. pen. qui post allegationes hincinde concludit, qd aut pupillo aliquid datum fuit, & tunc ualeat. l. præses. C. de trans. Si non est datum, idem, quia interest minoris sumptibus, & litib. non vexari. ff. de mino. l. minoribus. & de iniur. l. sed si vnius. §. si filio. nam, & ciuitas pacem feruans commendatur. ff. de cens. l. i. Deinde subdit op. Vbert. d. bobio, quæ fuit, vt infans nullo modo possit. ff. de pact. l. i. si autem excessit infantiam. dicit requiri tutoris auctoritatem, & iudicis decretum.

Videamus ergo per ordinem articulos supra tactos. Primus articulus sit de infante. & in hoc oës concordant, qd non, nec solus, nec cum tutori. l. i. ff. de pact. & de noua. l. i. cum si. Secundus articulus est an tunc solus tutor possit pacem facere ut sic sufficiat bannito. In hoc fuerunt opiniones. Sed cõis op. fe haberet quod aut homicida est incognitus, vt quia dubitatur, an ille cui pacem reddit commiserit homicidium patris uel non, & tunc potest, ut l. præses. C. de trans. & iō dixit lo. And. ubi supra referens dictum Guid. quod cautela est facere pacem, uel recipere, tanquam illi uel ille qui dicitur inculpatus. Si vero est certum. & tunc aut interest pupilli, puta pp periculum sua personæ. & tunc potest tutor facere, vt l. i. §. sed non nullus. de tute. & rō distra. alias non, quia talis remissio. & c. l. interdū. §. qui tutelam. ff. de fur. & ista fuit op. lac. de Bu. quā ibi sequitur Bal. Sed aduertendum puto, quia hec qd alio non dato ita debet esse sopia. de iure. n. cõi nulla potest fieri vindicta. l. 4. §. eum qui. ff. de vi. & ui. arma & l. vt vim. Sententia de homicidio lata est, ergo amplius non potest accusari. l. licet. §. pen. nau. cau. sta. & ideo nihil vñ remittere, sed potius iure reipub. uti. & ideo faciliter defendi potest talem pacem ualere. Sed dubium facit qd ex forma statuti est permisca uindiæ.

Tunc enim vñ illud ius donari. & ideo tunc tenenda est opt. Iac. de But. qd possit si est ei periculosa inimicitia alias non. Sed considera quod tutor est eudentem damnosam hæreditatem infanti delatam solus repudiare non potest sine consanguineorum infantis consilio, vt no. ff. de auct. tut. l. si ad pupilum. & l. is potest ff. de acqui. hære. & in l. tutor. de bo. pos. & in l. i. §. si tutor. ff. de succel. edic. & in l. eius est nolle. At de re. iur. ubi glo. no. loquitur. quin immo secundum Azo. in d. l. tutor requiritur est iudicis auctoritas, quod ibi loquitur Bar. & Bal. in l. bonorum. C. qui admit. ad bon. pos. Cum ergo hoc casu sit expresse alienare, & illud facere quod quantum ad mandanam uitam verecundum est, puto solius tutoris non sufficiere pacem, sed requiri consilium coniunctorum secundum. l. magis puto §. ne passim. de rebus eorum, & iudicis decretum per sup. dicta. Id autem qd cautelam esse fieri, ut ei qui dicitur inculpatus non prodesset ab beneficium statuti, quia requirit pacem fieri de contentis in banno in quo contrinetur, qd fecit. & sic conseilus intelligitur. & si tunc non esset satisfactum statuto per no. & maxime per Bar. in l. i. §. i. ff. de dolo. & l. i. ff. si qua. pau. fe. di. & quod scripsit in consilio, quod incipit quidam Matthæus super verbis illis enuntiatius, vt dñ. &c. quæ dicit tanquam dubitativa sumi non tanquam affirmativa. Pro quo uidetur tex. in l. si in uenditione. in fi. ff. commu. præd. Tertius articulus sit de pupillo cum tutori, & adulto cum curatore. & in hoc concordat omnes, qd sic, ut supra dictum est. Sed an tunc requiratur iudicis decretum. quidam, quod sic, vt in prædicto uersi. illud autem. Bald. autem contra quod non requiratur iudicis decretum, quia nihil alienat. & quia in executionibus penarum non subuenitur minori ff. de mino. l. auxilium. & quia non dñ damnum pati. de sepul. uio. l. se pulchri. vt ipse scribit in l. i. ff. de pac. Sed vt dixi sup. id potest esse verum suspecto iure cõunitm, secundum quod actio iniuriarum remitteretur. non enim dñ esse in bonis. & propteræ dici solet, quod dicitur hæreditas adiri, vt dicam. inf. in q. 36. inspectis vero statutis vindictam permittentibus maior est dubitatio, licet enim tale ius non dicatur in bonis, vt l. cum emancipatus. ff. de col. bon. & in l. sed si vnius. §. si ante. de iniur. tamen alienatio dicitur sicut in repudiatione hæreditatis in qua ante aditionem nullum ius dicitur in nobis esse, vt l. prætia rerum. ff. ad. l. fal. Qui tamen in casu nostro loquimur de effectu pacis ad cancellationem fiendam non gratum, sed aliquo soluto, & sic pur in aliquo punitur, satis patet verum esse iudicis decretum non requiri, vt d. l. præses. Cautela tamen est vt eius auctoritate fiat, vt omne duobium remoueatur, vt in d. ver. illue autem.

Vltimus articulus sit, an possit peri resto in integrum vt sic interim pax non dicatur firmiter facta. In hoc dicit laco. de Are. in d. l. i. C. de in. resti. mi. qd non, quia in executionibus penarum, &c. vt l. auxilium, & quia non est lesus, qui voluit fugere inimicitias. de vñf. l. generali. §. i. in prin. & idem vt dixi sup. tenet ibi Bal. & in d. l. i. de pac. & sic propter hoc non retardabitur cancellatus maxime cum in talibus non inspiciatur quod evenire potest de iure speciali. l. 4. circa princ. ff. de fideico m. liber. & per Bar. plene in l. inter stipulat. §. sacram de verb. obl. ex prædictis itaque pater qualiter requiratur pax quando filius mortui passi iniuriam est minor. & patent expedite. 32, 33. & 34. q.

Quæro ergo trigesimo quinto t̄ circa idem. Filius occisi maior ut sic celiat aliae dubitationes fecit simpliciter pacem de iniuria facta patri cum remansisset patri. An hoc sufficit ad cancellationem in banni, posito, qd pax sit specialis de contentis in sententia banni. In cuius decisione primo videndum est an statutum prædictum, qd loquitur de hæredite, intelligatur de filio, & descendente. An vero etiam de extraneo. Si enim primo non intelligitur non vñ, qd sit necessaria hæreditatis adiutoria. ff. de oper. liber. l. vt iure iur. §. si liberi. cum ibi notaris. & ita voluit Bar. in l. damni. §. fabini. ff. de damn. infec. vbi dixit tale ius non competere iure hæreditario. qd secus est si intelligitur generaliter quocunque. l. 3. §. si quis hæredi. ff. de sta. libe. & l. qui hæredi. ff. de cond. & demon. Et quod debeat intelligi de filiis uideretur probari, quia idem iudicatur de remissione iuris, qd de ipso iure. l. manumissiones. ff. de iust. & iur. & quod no. in l. de tutela. C. de in integr. rest. mi. sed ipsum ius vindicandi non transit in hæredem. l. iniuriarum actio. §. i. de iniur. ergo debet intelligi. id est de filio. l. lex factio. §. fina. ff. ad treb. & qd habetur per Bar. in l. gallus. §. etiam si parere. de lib. & posth. & ita dixit Bar. in l. si filius qui patri. de vulg. & pup. vbi dixit quod sufficiebat pax habita a filio etiam, qui abstinerit, propter beneficium suitatis, quæ operatur ad communum filii. Et idem tenet ibi Bal. quia nomen hæredis præfertur ratione naturali. Ex quo si uerum esset sequereur, qd non sufficeret pax habita ab eo, qui adiuisset filio abstinençie puta, qui non esset de descendantibus.

Quantum ad me passus est dubitabilis pp naturam in materia super qua profertur tale nomen, sed pp materiam fauorabilem

Item communis interpretatio se habet quod intelligatur de quoque vniuersali successore. l. sciendum. de uerb. sign. & ita tenet Bal. contra Bar. in l. 2. C. de libe. & eo. li. & et Bar. in l. eadem. §. cato. de uerb. obl. ut dicitur inf. q. 39. Non ob. quod ius vindicandi non sit transitorium, quia immo transitorium est de sui natura lite contest. vt ibi cuni concord. de quo art. vide in. §. etiam. per Bar. & Bald. & per doc. in l. antiquas. C. de usufru. & in l. In annalib. C. de lega requiritur ergo quod ad verificationem statuti quod sit heres ideo &c.

36 Trigesimo sexto videtur tamen ex tali pace dicatur adihereditatem. Albo. ubi. sup. q. 9. tenuit quod sic, si aliquid recipit, quia illud datur contemplatione mortis art. ff. ad tre. l. 1. de li. & posth. in suis. Communis vero op. se habet in contrarium. l. pro herede. §. fi. & ibi per Bar. ff. de acq. herere. & et per alios. & in l. quæsum. ff. de se. uio. facit. l. eum qui. Car. tute. de his qui et. uel deie. l. si uero. §. herere. actio. & ita determinauit Odof. ut refert Guid. de Suz. qui idem tenuit in suis. q. sub litera S. Quod intellexit idem Odof. in d. §. herere. actio. nullo existente statuto. Sed ubi sit dictum, statutum tribuens pacis beneficium, dixit eum intelligi adire hereditatem. & nil allegat. & idem sequitur Cy. in d. l. cum qui. quod non credo verum, nisi in instrumento pacis dicatur, quod feci pacem ut ille consequeretur beneficium cancellationis. Tunc enim intelligitur adire, quia alias habere non posset beneficium ar. d. l. pro herede. §. Papinianus. & l. illud. co. ti. ita debet intelligi. d. Odofre. Simplex ergo instrumentum pacis habite ab eo qui potest heres esse non dat beneficium cancellationis, nisi de aditione tunc facta aliter appareat. Vide tamen quod dicam infra hac eadem parte. q. 47. ad fi.

37 Trigesimo septimo tamen queritur procurator Titij offensi cum generali, & libera administratione fecit bannito pacem de contentis in banno, queritur an virtute dictæ pacis bannitus possit pp dictum statutum certum quid soluendo cancellari. & ut quod sic, quia tutor potest. l. præses. C. de trans. ergo, & procu. cuim liberal. l. procur. cui liber. ff. de procu. In contrarium est veritas, quia aut non venit in mandato hominis eo quod non consistit in administratione patrimonij, vt. l. nec mulierem. C. de manu. uin. aut si uenit requiritur speciale mādarum. ff. de procu. l. mandato ext. de arbitri. cap. per tuas. & de trans. c. contingit. & ff. de pac. l. nam, & nocere. & ita not. in Spec. de treug. & pa. ver. hoc quoque no. & de procu. §. ratione igitur sui. uersi. 22. Et ita seruatur.

38 Trigesimo octavo tamen queritur an sufficiat haberi pacem verbis vel factis sine scriptura. Puta quia probat bannitus quod offensus, vel eius heres habens eius cognitionem bibit secū, vel cepit eum per manū, & similia. & videtur quod sic, quia per tales actus alio non dato intelligitur fieri pax, & remissio iniuriarum. Facit quod notatur in l. 1. ff. de pac. & inst. de iniur. §. fi. & ff. co. ti. l. non solum. hoc autem probatur, quia non reperitur hic casus inter illos in quibus requiritur scriptura de quibus habetur per Dy. in suo tractatello. per Guid. in Spe. de instr. xdi. §. restat. uer. sed si unus. per gl. in c. 1. de cen. lib. 6. & probatur ex no. in l. 3. §. pen. ff. de adiumento. le. per Bar. in l. 1. ff. de pac. Et videtur casus in l. in ipsius. C. fami. hercif. Et ibi per Guido. & hoc verum licet Gui. in Spe. in ti. de homi. uersi. illud in duobus uerbis. videatur sensisse contrarium per. c. patrum. de uer. sig. quod non ob. ut ibi no. in gl. Quia tamē facilius possent fieri fraudes cōiter per statuta prouidetur quod de tali pace debeat constare per publicum instrumentum. & tunc dicit Bal. quod producens tale instrumentum non debet detineri sed statim relaxari. ff. de in ius uoc. l. neque. in fi.

39 Trigesimonono tamen queritur an sufficiat bannito si habet pacem ab uno ex pluribus heredib. occisi siue aliter offensi. Quæstio herere in diuersis titulis q. onum ad idem tendentium reperitur diuersimode terminata. & licet in voluminibus habeatur. tamen pro contrarietate determinationis opus est, vt aliqualiter insistatur. Et ideo sciendum quod ista q. fuit de facto Bononiae, & ibi Osber. de Cremona determinauit talem pacem ab uno habitam non sufficere per tex. l. 1. §. denuncia ri. in fi. de libe. agno. Item quia indefinita æquipollit vniuersali. de le. 2. l. pluribus. Sed Old. tunc tenuit contrarium, quia statutum supra relatum dicit ab herede, ergo sufficit ab uno cum heres sit. Item quia vindicare necem defuncti est quid indiuiduum, ergo competit cuilibet heredum insolidum. ff. fami. hercif. cun. l. heredes. §. antea. & de serui. rust. l. via. §. fin. Nec ob. lex si ff. communia præd. quia ibi ius illud indiuiduum respicit corpus hereditarium, ideo ibi requiritur consensus omnium, sed in proposito tale ius non respicit quid hereditarium, ergo sufficit uoluntas unius. & ita dicit Cy. in d. §. denunciari. fuisse Padua determinatum. Bar. autem in l. eadem. §. cato. de uer. obl. dicit quod licet in indiuiduis apud quemlibet heredum sit ius insolidum, tamen est sine effectu nisi certi consentiant. de serui. rust. prædio. l. itinere, & quod licet in uitoribus apud quemlibet sit insolidum ius actiones exercendi, non tamen sic in iure per quod tutela finitur. l. cla-

rum. C. de auct. præstan. & ideo in proposito cum extingueretur ius vindicandi non debet tenere pax ab uno habita, nisi cæteri consentiant, quod etiam apparere dicit ex eo quod statutum dicit, ab herede & sic de eo, qui ex auct. id est in totu heres est. l. si defensor. §. 1. de interrog. auct. Ac etiam quia heres pro parte non representat defunctum, nisi pro illa parte. C. de rei uen. l. cum a matre, pro alia enim habetur ut extranens ut ibi. & no. de præto. stip. l. 2. §. fina. ff. de quo statuto non cogitauit. Finaliter tamen concludit standum maiori parti heredum intelligendo maiorem partem pro numero personarum, & vniuersarum, & vbi sint pares standum esse dignioribus, & sic pacem facientibus. de pac. l. & suum. §. fina. & l. maiorem. in prin. & C. qui bon. ced. pol. l. fina. reputans iniquum esse, quod unus. solus, qui forte esset unus tristis possit pacem facere. Contra. l. si vnu. §. si filio. uersi. sed interdum. ff. de iniur. quam sententiam dixit æquitatem consonare. Bal. uero in hac quæstione multum variauit. Nam in l. communis libertus. ff. de in ius uoc. sequitur opin. Cyn. quia cum non agatur de pecuniario commodo penes unumque hoc ius faciebat pacis consistit insolidum, sed non sic ubi agitur de pecuniario commodo. & ita responderet ad not. in l. 2. C. de liber. & eod. libe. ubi allegatur lex, si quis hac lege. §. final. ff. qui & a qui. ma. li. non fuerit. Sed in l. 1. ff. de pact. dicit, quod aut tractamus de pace ad effectum tollendi processum inchoatum. & tunc si ille qui inchoauit remittit satis est. l. per fundum. ff. communia prædi. Aut ad effectum tollendi sententiam latam. & tunc secus est. Et sic tenet directe contrarium, dicens veram esse opin. Osber. & subdit, quod opinio Bartol. de maiori parte loquens non potest esse uera, quia illud uerum reguliter, quando aliiquid competit pluribus collegialiter, id est, ut vniuersis, secus si singulariter. Tunc enim cōtradictio vnius qui utitur iure suo liberationem excludit secundum lnuoc. de maio. & obe. cap. humilis. Imp. icat ergo ibi contrarietatem, quod pax unius sufficit, & non maioris partis. sed debet intelligi, quod pax unius sufficiat alijs non contradicentibus. Si uero aliquis contradicat nedū habita ab uno, sed nec a maiori parte sufficiat in l. aut. 2. C. de libe. & eo. li. ubi dicit Old. uacillasse: quod non est verum. cum semper dixerit inspici verba statuti, an loquatur in singulari an in plurali. post relatā oīum op. concludit, quod aut ius indiuisibile accedit rei cōi. & tunc rei cōis habet naturā, & melior est cōditio prohibētis. & plus ualeat prohibitio unius quam multorum cōsensus. vt d. l. fi. cōia p̄di. & ibi concor. Aut tale ius stat p se. & tunc aut attēdit ad p̄cipiē dū aliquod cōmodū. Et tunc oīs debent requiri, sed si discordat p̄fērēt maior pars vt. l. maiorem, & quod non p Bar. in l. heredes. §. peto. ff. ad treb. Aut tale ius tendit ad uindictā & tunc p̄fērēt magis idoneus, & cuius magis interest. de sepulchro vio. l. 3. §. si ad plures. & l. sepulchri. Aut tendit ad remissionē vindictē. & idē quia fauorabilior est liberatio quam uindicta, & quia agit de publica uindicta quam res publica remittit, nec possunt p̄tendere cohæredes aliquam lēsionē, quia nihil agunt nisi ut officiat. ff. de rei uendi. l. in fundo. itē quia illa uerba. Si pacem habuit & c. non conferunt aliquid heredib. quod possit extingui, quia verba conditionalia non disponunt, sed facultatē denotant. ff. si quis omis. cau. test. l. si quis sub conditione. Et sic celare dicit oīa contraria quæ loquuntur de plurib. ius habentibus. Concludens quod si statutū loquitur p uerba singulare numeri sufficiat pax facta ab uno ex heredib. qui sit honesta persona, & eam fecerit bona fide. Nam & ius diuuum ad hoc hortatur offensum. ut no. de his qui no. infa. l. furti. §. patet. Ang. uero eius frater faciens de eo mentionē in d. §. cato. dicit de rigore iuris op. prædictā, & et Bar. non posse procedere, sed verā esse op. Ober. per iura p eum allegata, gain iurib. singulorum non habet locū lex, quod maior, nisi in causib. l. maiorem. & l. consi. de cur. fu. De humanitate autē dicit veram esse op. Bar. ut stetur maiori parti secundum eius distinctionem, dum in maiori parte non cōputet foemina, quae ad eā ius uindicandi non pertinet. ut no. p glo. in usi. feu. in ti. q feu. da pos. uer. hoc autē no. Dicit etē quod si in numero minoris est unus cōsors occisi, & alij essent extranei, uox illius cōsortis esset oīb. alijs p̄ferēda. ff. de acc. l. si cui. §. 1. & l. si plures. Vides ergo in hac. q. que, & quā sit diuersitas op. Sed saluo iudicio cuiuslibet melius, & subtilius intuetis mihi vñ aliter esse dicendum. Nam quāque ius uindicandi incipit a persona offensi, quandoq; incipit a persona heredis. Primo casu vt si statutū dicit, quod nullus possit rebanniri, nisi habuerit pacem ab offenso uel eius herere. Et isto casu ius siēdē pacis quo ad statuti beneficiū incipiat, & ortū habeat in persona offensi, & ex eius p̄sona trāseat in heredē, puto verū esse de iure non sufficere pacem habita ab uno, quin immo nec a maiore parte, cū ab herede requireat p̄ respectū defuncti. Et sic p̄ representationē dicta uerba non uerificantur, nisi in his qui totū cū representant. l. cū a matre, superius allegata Pro parte. n. p̄ qua non est heres cōletur extrancus. Et sic hoc casu sit uera op.

Ddd 2 Osber.

Nelli a S. Gemini. De Bannitis.

Osber. p iura p eū allegata. & p.d.l.si quis hac l. s. fi. in quib. jurib. ius apud quemlibet est indiuiduum. vt.l.carmelia pia. de iur. pa. Et tñ omnes requiruntur. Secundo casu puta cum statutum dicit occidens decapitetur, nisi habuerit pacē ab hærede occisi. Et sic soluni fundatur ius in persona hæredis non respectuatum ad ius defuncti. Et ista fuit quæstio propria Oiber. O.d. & Cy. Et hoc casu puto considerandum duplex vindictæ genus. Vnum ius vidicandi ex forma statuti quod datur hæredib. mortui propria auctoritate. Aliud ius accusandi, vt per iudicem punias vel bannia ur, & bannitum offendendi, quod datur cuiilibet ex forma statuti. Quo ad pri mum ius quod datur solummodo ex ipso facto homicidij ēt nullo secuto processu, & quia unicuique competit insolidū, licet vnu pacem faciat non propterea præjudicat alijs quin possint vindicare, & offendere, nec ēt si maior pars pacem faceret. Ille enim qui pacem non fecit tale ius vindicādi auctoritate propria nō perdit, vt d.l.fi. communia prædio. & l.clarum. de aucto. pre. cum si. Et est verum quod in iure competenti pluribus vt singulis dispositio. l. q. maior. ad muni. locū non habet nisi calibus specialibus de quib. iste non est. Quo vero ad secundum ius vindicandi per viam iudicij, & sic accusandi, & faciendi puniri per iudicem, & ēt bannitum propria auctoritate offendēdi virtute statuti permittēti a quo cunque offendit, q. ius est publicum, & in quocūque residet & in persona qualibet, vt. ff. de publi. iudi. per totum. Puto verum esse dictum Old. s. quod statutum, q. loquitur in singuli locum habeat si vnu hæredum pacem facit. Cum enim statutum sic loquatur in singula sufficit pax habita ab uno. l. non aliter. de le. 3. l. j. l. si is qui nauem. de exerci. cum s. m. Nec ob. q. præjudicetur alijs, quia sic in iure publico siue plurib. siue omnibus competenti contingit, vt l. si plures. ff. de acc. & nau. caup. stabu. l. licet s. pen. Si enim vnu accusat, & nulla interueniente collusione accusatus absoluatur, ceteris ius accusandi sublatum est. Item si agitur cā nullitatis, uel cancellationis vel exemptionis a banno sufficit q. citetur respubli ca siue ipsam representantes, non aut est necesse q. singuli de uniuersitate citentur, vt h̄f plene per Bar. in extraua. ad reprehendendum. super verbo citata. & si ad petitionem vnius cancellationis tale ius offendendi omnibus perit. Et hoc casu verificantur verba Bal. in d.l. i. ff. de pac. Nec ob. l. clarum. & l. fi. communia prædi. cum si. quia loquuntur in iure priuato cōpetenti cuiilibet iure publico. & sic in eo potuit statuēs dispone quicquid uoluit. de iniur. & da. da. c. in nostra. & ff. de priu. cre. l. anthoniensem. cum si. cum plene no. per Bart. in l. toties. ff. de pollici. Hoc tamen casu verum est, q. sicut vbi accusans præsumieretur collusisse non habeat locum absolucionis vt h̄f in tit. de præuari. per totum. Ita & tunc non habeat locum talis beneficium statuti quando persona vnius hæredis, quæ pacem fecit est uilis uel prauæ conditionis, vt sic statutum a iuris regulis ordinetur ar. l. sed vnius. s. l. filio. de iniu. Nec ob. si dicatur rō prædicta locum habet ēt in primo membro, & tamen dicas diuerlam esse ceteram, quia vt dixi a diversitate verborum diuersa cognoscitur intentio. l. labeo. de supel. le. In illa autem quæstione, & sic in primo membro verba statuti fundata sunt in iure competenti offendit. & de eius persona in personas hæredum. hic in iure ipsorum hæredum non respectuato ad defuncti personam, & sic diuersa colligitur censura. l. si idem. C. de codi. Nec etiam ob. quod per hoc dicatur alij perdere ius uindicandi propria auctoritate, quia non est uerum vt dicam infra in tertio tempore parte. 1. q. 10. dum tractabo, an contra rebannitum possit fieri vindicta permissa ex forma statuti contra offendentem.

40 . Quadragesimo t̄ circa eandem pacis materiam pone statuto simpliciter caueri, q. bannitus rebaniatur si habuerit pacem, an sufficiat sibi pax habita ab occiso. Pone enim quod erat capitalis poena pro vulnere facta aī occidendi, vt sic ante mortem potuerit in banno poni secundum no. per Bar. in l. damni. s. fabini. de dam. infe. & in Spe. de accusatore. s. uiso. uer. sed pone. & ēt in ti. de inquisitione, uersi. pone q. habuit pacem antequam esset bannitus. In hac. q. primo videndum est an occisus possit liberare occisorem, in quo Bar. in d. s. fabini. dixit primo vñ q. non, quia homicidium non pōt remitti. l. diuus. ff. ad sil. & ibi no. & iō dicit q. debet poni statutum in his terminis, q. qui occidit occidat, sed si habuerit pacem minus puniatur. Et arguit q. vñ facta pax de occiso. vt in s. fabini cum oīb. iuribus ibi allegatis. In contrarium arguit de. l. ita vulneratus. & l. qui occidit. ff. ad. l. aquil. & subdit q. secundum Guido de Suz. tutius est fieri pacē de vulnere, & de omni eo, q. ex vulnere sequi pōt. & allegat Gui. in d. uer. sed pone. vbi latius per lo. An. & deinde relato d. Iac. de Are. concludit, q. aut est certum de mente contrahentium & stare debe mus certo. l. i. s. si conuenerit. ff. depositi, aut non constat. & tunc ille remisit actionem iniuriarum, & nō vñ remissa actio de homicidio. l. si duo patroni. s. Iulianus. de iurei. aut remisit iniuriam, tūc aut vulnus erat mortale. & oīa vñ remissa, vt

in s. fabini. cum si. Aut nō erat prima facie mortale. & mors non vñ remissa, vt. l. si vulnerato. ff. ad. l. aquil. quia de ea nō vñ cogitatum, vt. l. qui cum tutorib. ff. de transla. & intelligo hoc q. vere erat mortale. Si aut ex cā mors fuisset secura non iniunis ualeret pax, vt. d.l. qui occidit. ex quib. patet q. concludit, q. quis possit reddere pacē de morte sui ipsius, & pro sit homicidæ. non ob. l. diuus. ad sil. quia illud verum de iure cōide quo dic vt ibi, & per Bar. l. si maritus. s. si negauerit. ff. de adu. Ad propositum ergo dictante statuto simpliciter vt proposui de bannito, dico quod si erat bannitus tpe quo pacem habuit. & pax fuit taliter composita. q. cōprehendit. ēt de morte, & debet cancellari, si statutū requirit, q. aliquid soluat sine dubio, quia non ppea est immunis sed initius tenet. Id si simpliciter dicit statutum cancellandum esse ex beneficio pacis, quia lex. diuus. cum glo. habet locum antelatam sñiam non post vt dñ per doc. in l. transfigere. C. de trans. & dixi supra hac eadem par. q. 30. Sed si non cōprehenderet mortem non habet beneficium. Si vero non erat tunc bannitus nō vñ ei p. desit beneficium pacis, quia bannitus nō habuit pacē. & licet non uerificantur uerba statuti. l. in delictis s. si extraneus. ff. d. no. & l. Titius. ff. de mili. te. & q. ibi per doc. Nec ei vñ suffice re aditio hære. per q. vñ ratificari oīa gesta per defunctum, vt dicam in seq. q. quia illa trahitur retro cum illis qualitatibus cum quib. facta fuit, & sic tali qui bannitus non erat ut in regula. rati. l. 6. cum si & in l. eius qui. ff. si certum pet. Nisi ergo illam habuit ab hærede non vñ q. possit cancellari. Sed aduerte q. istud ultimū posset esse uerum si statutū diceret si pax bannito &c. Tunc n. requirit q. sit bannitus tpe quo fit pax. Sed in proposito dictum fuit statuto caueri eum debe recancellari si pacem habuit. & sic significat ēt rps præteritum, v. l. si iam facta. & l. solemus. ff. de cond. & demon. & q. no. per Bar. in l. oēs populi ff. de iusti. & iu. dum tractat de significatu uerbi q. pōt esse præteritum, & futurum. Nec ob. q. leges siue statuta non trahantur ad præteritum, quia verū est quantum ad præteritos bannitos &c. q. declara vt dixi su pra hac eadem parte. q. 10. ubi pro hoc ultimo omnino uide.

41 Sed pone. 41. t̄ statuto caueri, q. bannitus, qui habuerit pacem ab hærede occisi debeat cancellari, &c. Et sic sufficiat siue habuerit ante bannū siue post. Titius qui vulnerauit ad mortē Gaiū, habuit pacē ab eo vulnerato ēt de morte. Aut tacite ut dictum est. sup. prox. q. aut expresse. an sibi sufficiat hæc pax. Bar. in præal. s. fabin. arguit primo q. sic, quia qui hæc a defuncto, habet ab hærede. ff. de prob. l. pacē. & vñ expressum. ff. de exc. tu. l. athlet. q. dat remissionem. credit contrariū cū hoc fauore hæredis sit inductum, & sic non pōt testator remittere. C. ut in posse. l. pe. & q. ibi no. & quia ex hoc quis inuitaret ad delinquendum cum vulneratus expectans de p ximo mortē faciliter pacē faceret. adducit ad sui decisionē q. h̄mōi iniurię persecutio non cōpetit iure hæreditario. ar. ff. de sepul. uio. l. quæsitum. & l. pro hærede. s. fi. de acq. hære. Sed Bar. in l. 2. C. de lib. & eo. li. allegans pro hac parte q. statutū loquif de hærede non testatore. & sic in eo locum non habet. s. l. matr. l. si uero. s. de uiro. determinat contrarium, quia statutū, q. loquimur de hærede considerat personam de functi prout representatur ab hærede secundum met Bar. in inl. eadē. s. cato. de uer. obl. sed fortior virtus est in representato q. in representante arg. C. de iure deli. l. cū aliquis. item quia hæres renē hære ratū factū defuncti. C. fa. herc. l. in ipsius & l. si ergo. s. i. de iur. do. Et iō hoc casu voluntas hæredis nō debet requiri. ff. de ser. expor. l. 3. Patet ēt hoc fm eū naturali rōne, quia quicquid est cā cāx est cā causati. ff. man. l. hæredē. sed defunctus est cā cāx. i. hæredis. ff. de le. 2. l. codicillis. s. pe. ergo est cā causati. i. pacis, & sic pax ab eo dependet. Et si pōt p. aliū, ergo per scipsum, & multo forius arg. ff. de min. l. q. si minor. s. l. caeuia. Nec ob. l. i. C. de usuf. & l. scire ut in posse. alle per Bar. in contrarium, quia illa cautio p̄stat hæredi vt dñ, & sic recipit cā tanquā quilibet proprietarius non tanquam hæres, hic uero tanquā hæres, & defunctā representans facit. Credo hanc op. Bal. ueram, & fauorabiliē Non ob. q. statutū loquitur de hærede, quia cum de homicidio loquatur habuit respectum ad id q. frequentius accidit. s. quod plurimum interficiuntur incontinenti, & sic pacem reddere nō possunt. Si ergo aliter contingit idem est per identitatem rōnis. ff. de legi. nam ad ea. & q. no. in l. tale pactum. s. fi. de pac.

Aduertendū in est, q. bannitus debet ostēdere aditionem hæreditatis, alias non dicere habita ad hærede. l. 3. s. si quis hæredi. ff. de statuli. & l. qui hæredi. de condi. & demon. Et ideo si huius decederet sine hærede secundum no. in l. fi. ff. de insti. & l. sine hærede. in prin. de admi. tut. & l. postquam. ur. leg. no. C. Pura quia facta diligenti inuestigatione, & excusione secundum formam. l. pen. C. ad Treb. non repertetur, qui hæres esse veller forte sibi pax habita a defuncto non prodesset. Faciunt no. per Bartol. & Bald. in l. i. C. de aeti. & obli. quod & si subtile sit, tamen non sapit æquitatem, & forte etiam non est uerum, quia si dicimus sufficere pacem habitanū a defun-

Tractatum Tomus Vndecimus

395

defuncto de eius hæredis persona nō est curandū , quinimo si a diū hæreditas qō remaneret clara.cū adēdū oīa gesta defunctum ratificare dicat ut dictū est supra proxima.q. & probatur.C.de libe.caū.l. si ab eo.nisi in his,quæ in fraudē ipsius hæredis gesta essent secundū no.in l.2.C.de his,quæ in frau. pa.Concludatur itaque pro parte fauorabili, quod ēt tunc sufficiat pax habita a defuncto licet iutius sit additionem hæreditatis ostendere.Vide tamen,quæ dicam infra. q.49.

Quæro † circa idem.42.Dictum statutum requirit, quod de pace habita ab hærede constet per publicum instrumentum.de pace constat per instrūm̄ taliter quod aditio non inducitur secundum ea, quæ dixi sup q.36.sed de illa probatur p̄ testes.Quæritur an beneficium pacis pro sit bannito ut possit cancellari.Iac.Bu.disputauit.q.in simili.de qua doc.ponunt in l.certi conditio. §.q.m. ff.si cer.pet.& conclusit quod licet per testes non possit probari ex forma statuti debitum ultra centum solidorum.Si probatur per instrūm̄ promissio indēni tatis vel interesse per testes poterit probari de quantitate dānival interesse,quia statutum loquitur de pace nō de aditio ne.Secundo quia verum est, q̄ non est facta probatio per testes, sed per testes,& instrūm̄, & sic confessum est unū mixtū ergo statutum in eo locum sibi non vēdicat. per no. in l.2.de uerb. obl.Sed ista rō ad propositum nō adaptatur,quia illud statutum est prohibitium, scilicet quando non possit probari per testes.Istud affirmatiuum quod debeat constare p̄ publicum instrumentum.Et cum istud sit fauorable debet habere locum in mixtis,vt no.per Bar.in d.l.2.

Sed attende,quod iū effectu istud statutum est prohibitium, id est, quod pax non possit probari per testes sicut dicimus in negatiua.l.f.i.in prin.de dol. excep.& in l.inter stipulantem.in prin.de verb. obl.Et ideo argm̄ prædictum facit ad propositum, scilicet quod dictum statutum non habeat locum in hoc mixto. Et sic possit aditio probari per testes . Pro hac decisione allegatur tex.dicti. §.q.m. cum gl. sua,nam tex. ibi dicit. quod ille contractus mutui sit re,& uerbis.& gl. exponit,id est uerbis interueniente re.sic in proposito ista probatio pacis sit per instrūm̄ interuenientib. testib. quod hoc facit, quod vbi alteratur natura probationis super aliquo , vt quia dī,quod infamis admittatur ad probandum simoniam vel adulterium. Illa alteratio non extenditur ad circunstan tias.de simo.c.per tuas,& per Bart.in l.in qōnibus.ff.ad l.jul. mai.& per Bal.in auc.si dicatur.C.de testi.ita in proposito cū ista forma probationis derut super pace non trahitur ad cir cunstantias.Et sic aditio poterit probari per instrūm̄.quod es se uerum ostenditur,hæres non pōt esse nisi post mortem de reg.iur.l.hæreditas.de vul.& pup.l.2. §.1.De morte aut̄ regulariter non fit instrūm̄ maxime in occiso secundum not. per Bar.in l.in senatum.ff.ad turpil.& C.de prob.l.fin.& C.ad.l. aquil.l.contra negantem.Si enim intelligitur quod mors nō posset probari per testes, statutū quasi de nihilo seruiret qñ daret beneficium pacis habitę ab hærede. Intelligitur ergo quod ipsa pax probetur per instrūm̄.Circunstantia vero po terunt probari per testes.ad q̄ ēt facit quod h̄r in iurib.supra proxime allegatis.In quibus dī per contrarium, quod licet maleficium non probetur per instrūm̄, tamen circumstantia maleficijs bene probantur per instrūm̄,vt pura adulteriu pro batur per testes.Matrimonium pōt probari per instrumentum.& sic de sim.vi ibi & per Bal.in l.optimam.C.de contra hen.& commi.stip. Et intelligo prædicta procedere statuto dictante,vt supra. Si vero statutum diceret, quod in cā cancellationis non admittatur probatio per testes secus esset, quia tunc haberet locum in quo libet articulo cā arg ff.de transa.l.cum hi secundum Bar.in fi.in l. solet.de ali. & ci.leg. & Bal.in l.2.de iureiu.Puto tamen quod ēt tunc poterit probari mors, & filiationo. alias redderetur statuti dispō inutilis. Cum enim statutum det beneficium pacis habitę ab hæ rede,& dicat quod in cā cancellationis non admittatur proba tio per testes,debet intelligi super his, quæ possunt probari per instrumenta ut super pace,super traditione, super matrimonio. Sed in his, quæ regulariter non possunt probari nisi per testes,vt de morte,& filiatione uel parentela statutū non intelligitur.l.ita aut̄.in prin.cum si. ff.de admin.tuto. & ne iuris dispositio reddatur inutilis.l.talis scripture. in fi. & l.si qn. de leg. i. & l.Titia. §.item responso. i. de uerb. obl.

Quadragesimotertio † pone statutum dans bannito bene ficium pacis restringit se ad certum tps, pura quia dicit dum tamen pax facta sit intra sex mentes a die lati banni. Ex hoc statuto possint oriri multe quæstiones. & subtilis inuestig ator a seipso poterit reperire. Quarū ad præsens duas rātum gratia breuitatis attingam. Prima erit an pax possit fieri absenti. & sic an sufficiat pacem fuisse factam absente bannito intraterminum statuti,quam q̄.x̄tio.format Bal.in l.2.C.de libe.& co.lib.& ibi primo allegar quod non per.l.si cum cor nelius.de solu. In contrarium allegat quod sic, quia libera tio potest fieri absenti,ut no.ff.de libe.lc. l. non solum. §.si li

berationis verba. Concludit quod pax perfunctoria qualis sit in foro penitentiali potest fieri inter absentes.ut no. insti. de iniur. §.fin. pax uero solentiniis no n pōt fieri, nisi interueniente præsentia uel organo iuxta no.C. de sacrosan.eccle.l. illud,& de actio.& ob.l.consentu. Et demum arguit contra rium de.l.labeo.ff.de iureiu.& non soluit.led Bart.in d. §.led liberationis.respondet, quod ibi interuenit nuncius uel epi stola.In hac qōne considerandum puto quod interdum pax est necessaria hincinde,quia ex omni parte sunt facta iniurię & tunc talis pax est de natura pacti,vt.l.1 ff.de pac.& sicut pa xum non potest fieri inter absentes,ut ibi.ita nec pax. Si ue ro pax requiritur solum ab una parte,quia ex altera parte tā. tum fuit illata iniuria,tunc non requiritur promissio seu cō cordia , sed solummodo requiritur simplex remissio facta a passo ei,qui intulit,secundum Guil.in Speculato.de treug.& pa.uersi. Item si ex altera . Et ideo cum ex forma statuti re quiratur pax secūdo modo,id est remissio iniurię ab offensō uel eius hærede.dicendum est in hoc articulo illud quod in remissione dicitur siue in liberatione in qua gl. sunt contrarie.Nam gl.in l.idem in duobus.ff.de pac.& in l.Pomponius scribit de nego.gest.tenent quod non valet.in § si libera tionis verba.Tenet gl. q̄ ualeat,led ueritas est secundū doct. quod aut̄ fit remissio absenti simpliciter. & tunc non valet, vt in iuribus supra allegatis,Aut̄ fit remissio alicui recipien ti pro absente, & tunc valet vt in iuribus supra allegatis. & ubi aliās quæritur actio si cedatur,& non aliās ut notatur in l.huius.de leg..Hoc casu quæritur exceptio ipso iure.l.resc. §.si ft.de pac.& per Bar.vbi supra, & in l.tale pactum. Et hæc de prima.

Secunda quæstio,& sic. † 44.est an ad beneficium statuti obtinendum sufficiat,quod talis remissio facta absenti recipi enti pro bannito fuerit facta ante tempus , licet ratificatio fuerit facta post tempus.Dixit Bal.in l.1.ff.de pac. quod non sufficit. ff.de app.recil.1.rem ra.ha.l.bonorū , & quod no. per Inn.in c.cum in tua qui ma.accu.pos. Quod vt patet ex his, quæ ibi dixit, & ex his, quæ dixi supra proxima.q.debēt intelligi in pace facta tecūdū primum modum per quem requiritur hincinde promissio.Sola uero remissio ex altera parte,quæ etiam pax dicitur,vt supra proxima quæstionē di xi, potest quandocunque ratificari,quia illud ilū quæritur si bi ignorantia,& ratificatio requiritur non vt quæratur,led vt perdatur, sicut dicimus in legato.l.cum pater. §. surdo.ff.de leg.2.& de cond.inst.l.si quis ita. Sic itaque vbi apparēt duo banniti de offendionibus hincinde factis , & tractaretur de utriusque cancellationep.az requirif reciproca, & in forma solenni.Si autem unitim fuisse illata offendio,vel de vnius tm̄ cancellatione tractaretur sufficere pacem factam extraneo recipienti pro bannito. q̄ maxime uerum est si est notarius recipientis per no.per Guil.& doct.in l.non aliter.de ado. rem pupil. sal fo.l. non quasi.de magi. conue. l. 1. §.ex:git.& per Bar.ff.de verb. ob.l.stipulatio ita. §.si quis insulam. Quinim mo etiam si fiat sacerdoti recipienti nomine bānitil.1. §.ius publicum.ff.de iusti. & iure.iuncta. d. l. non aliter secundum Guid.de Suz.consulendo.Et sic debet restringi,& declarari, q̄ dixi secundum Bal.sup.proxima.q.Pro quo vide, q̄ scrip sit Bar.in l.non solum. §.i. ff.de iniur. quæ debent intelligi pro cedere, aut cum instrumento,aut sine,vt dixi sup. 38.q.

Si autem econuerio ,& sic. 45. † si aliquis nomine offendit pacem faceret bannito , & offendit post terminum ratifica ret,absque dubio bannitus beneficium statuti non haberet, vt d.l.bonorū .cum ibi no.& sic sit expedita.45.q.

Quadragesimosexto. † circa eandem materiam cauetur statuto,quod omnes banniti rebanniantur soluendo quartam partem condemnationis, dum modo nullus possit rebanniri,nisi habuerit pacem ab offenso vel ciushærede. Tius fuit positus in banno ex eo q̄ blasphemauit deum.

Quæritur an possit habere beneficium statuti? In hac quæ stione consuluit Bartol. & incipit consilium. Minister frātrum de penitentia, in quo dixit tales bannitum habere posse beneficium statuti,quia aut pacem ab offenso. blasphemando enim Deus principaliter offenditur. Sed nos vide mus,q̄ Imperator ei qui ipsum blasphemat facit pacem , & remissionem de iure statuo,& scripto. C.si quis imp.ma.di.ze.l.1.ergo magis deus,cuius proprium est misereri , & par cere.Ethoc est,quia in epistola,inter claras. C.de epi. & cler. dicitur, q̄ ecclēsia nūquām claudit gremium redeūtibus. & alibi.Veniam petentib. damus. C.de hæreti.l.manicheos. in fi.Vnde sine dubio sola confessione & remissione simpli cies sacerdotis dicitur talis habere pacem ab offenso.Aut si dicemus cum non habere pacem cum non reperiatur offensus,qui possit pacem facere.tunc dicendum est,q̄ illa clausule.Nullus tm̄,&c.non pōt referri ad istos terminos in quibus nullus offenditur,led ideo punitur,quia contra bonos mo res.Facit quasi verba illius clausule ad istos terminos adapta ri non possint ar,ff.de admi.tut.l.ita autē.in prin.& §.i.facit

Ddd 3 ff.de

Nelli a S. Gemi. De Bannitis.

ff. de posth. l. i. §. deinde. & quod ibi no. s. ꝑ clausula vltimo posita refertur ad ea ad, quæ commode referri pōt. secundū hoc hic bannitus remanet in præcedenti parte in dispositio- ne statuti. Ad ꝑ facit collatio illorum verborū, vel eius hæ- rede, quæ ad deum offendit adaptari non possunt ar. ff. de vino le. l. f. §. cui dulcia. & l. qui non militabat. §. Lucio. de hæ- re. in sti. Et faciunt quæ dicam. inf. in fi. 48. q. Nec ob. ꝑ dixi su- pra 40. qō. iuxta fi. quia ibi statutum habebat vnicam par- tem tantum dispositiuam, hic vero dispositiuam, & limita- tiuam.

47 Quadragesimo septimo † stante eodem statuto, Titius fuit bannitus pro iniuria facta filio Gaij, habuit pacem a Gaio do- bito tpe. Quæritur an ei pro sit dicta pax? In hoc Bar. breuiter dixit quod sic, nisi pater sit uilis persona. l. sed si unius. §. si fi- lio. ff. de iniu. per illum tex. ꝑ est intelligitur siue sit in præte si- ue emancipatus secundum gl. insti. de iniu. §. itaque. quā gl. tenuit Dy. & sequitur Cy. in l. si non conuiri. C. de iniurijs in q. 4. Sed Iac. de Are. & Old. dicunt, ꝑ remissio quam pater fa- cit de iniuria facta filio nocet ipsi filio viuo patre, eo autem mortuo non. l. 2. §. cæterum. ff. sol. ma. & sic secundum Fran. de arc. in §. filio. hæc. q. non est expedita. Ang. aūt ibidem dixit op. Bar. ueram si statutum loquitur in rem. puta, quia dicit cancelletur si habuit pacem. Habet enim tunc ab eo qui fa- cere potuit. Si uero statutum dicit si habuit pacem ab offe- so, uel eius hærede, dicit dictum Bar. non procedere, quia fi- lius est ille, qui est offensus. l. lex cornelia. §. illud. eo. ti.

Subtilius aduertendum puto, ꝑ in iuribus suprà allegatis, agitur de actione priuata remittenda non de poena publica. Et ideo forte illa iura non probant id ad quod allegantur. Pro Bartol. tamen facit. l. in personam. §. i. de pac. & quod ibi not.

Et ideo mihi vñ sic dicendum, ꝑ postquam ciuitas statuēs remittit poenam sibi applicandam sub prætextu pacis habitę ab offenso, quod illa pax debeat pcedere ab illo cui ius pri- uatum competebat arg. l. eius est nolle. de re. iur. & l. is pōt. de acqui. hære. & quod hr in l. iure gentium. §. si pacifcar. ff. de pac. & ideo aut bannitus fuerat quis ex iniuria facta filio per quam competit actio prætoria patri, quia non pro verbera- tione, pulsatione, vel domus filij introitu. Et tunc sit vera op. Bar. illa enim actio patri competit, & non filio. & principaliter dī pater offensus sicut filius, ita intelligo. l. i. §. usque adeo. de iniu. & l. sed si unius. §. filio. & l. in personā. & ꝑ dixit Bar. in l. ambitiosa. circa prin. Sufficit enim tunc pax habita a pa- tre etiam emancipati, nisi pater respectu filij sit uilis persona vt ibi. Si uero fuit bannitus pro offensione manu facta uel introitu domus filij, vt supra. Pro quibus iniurijs competit filio ciuilis ex lege cornelia iniuriarum actio, vt. l. lex corn. in prin. & §. illud. & tunc sit vera opinio Ang. tunc enim filius est principaliter iniuriatus, quia pulsatus vel verberatus. ꝑ factum non potest principaliter ad patrem trahi. l. in bello. §. factæ. de capti. l. nec utilem. ff. qui. ex cau. ma. Et sic non suf- ficit, q̄ria patri actionis prædictæ exercitium competit, vt di- xit gl. in §. illud. quia nomine filij exercet non suo uel exerce actionem filij non suam. Et sic utroque modo non est ille de quo statutum loquitur. l. si uero. §. de uiro. sol. ma. siue di- cēamus statutum intelligi de offenso principaliter siue de eo in quo actio radicatur. Vnum tamen posset esse verum, ꝑ si esset bannitus ꝑ filij mortem, pater esset ille qui ex morte filij principaliter offenditur. Et tunc posset reddere pacem ēt si non sit hæres filij per dicta iura. & sic potest limitari, ꝑ di- xisup. in q. 35. ut ibi tetigi in fi. An autem sufficiat pax habita a domino pro iniuria facta seruo, pro iniuria facta uxori a marito & si. Vide per Bar. in l. i. §. usque adeo. de iniu. verbi. idem ait. & per Cyn. in d. l. si non conuiri. quæ etiam per præ- dicta possunt declarari.

Stante dicto statuto dante beneficium bannito si habeat pa- cem ab offenso vel eius hærede de qua constat publico in- strumento, interueniente pacis osculo vel non. Contingit ca- sus, ꝑ bannitus successit hæredi offensi, & fecit fieri publicū iuistrumentum a notario qualiter ipse vt hæres offensi sibi ipsi proprio nomine pacem faciebat de offensionibus pro qui- bus bannitus fuerat. Quæritur an habeat beneficium pacis, & sic debeat cancellari. 48. † Ista qō fuit de facto Bononiæ, & eam disputauit do. Bartolucius de prætis solemnis doctor. Et dixit qōnem habere duo dubia. Primum qñ statutum si- ue prouisio dicit sine osculo. Secundum qñ cum osculo. Ad primum qñ statutum dicit sine osculo, arguit ad negatiuam. Primo a uerbis statuti a quib. recedendum non est. l. consti- ad muni. l. i. §. si is qui nauem de exerci. Ipsa aūt ydē re- quirere actum duorum, dum dicunt, habita pace ab offenso uel eius hærede. ff. de pac. l. i. §. pactum. l. ille a quo. §. tem- ptiuum. ff. ad treb. cum multis si. Cum ergo hic non sit actus duorum, ergo non habet beneficium. Secundo quia ubi q̄s habet actionem contra tutorem, cum non possit sustinere uicem duorum datur curator ad litem. de tute. l. qui habet.

C. de in li. dan. tu. per totum. Tertio à natura extinctionis & operatur adiutorio hoc mō ius retinendi in banno, id est ipsa di- scordia vñ extinta per successionem siou debitor succedit creditoru uel econuerso, de solu. l. stichum. §. aditio. C. de pac. l. debitori. de neg. gest. l. si ab eo. cum si. Si ergo est extinta di- scordia, non pōt habere locum statutum. Ad affirmatiuam arguit sic. In actib. uoluntarijs quis utrū uice duorum ar. ff. de offi. præsi. l. i. & 2. de offi. præsi. l. præles. de adop. l. si co. i. sul. de sti. ter. l. i. §. si cūis. Sed actus pacis est uoluntarius. ergo &c. Secundo quia tutor sibi ipsi auctorat emendo bona fide uel soluendo. C. de contrahen. emp. l. cum ipse. & ft. eo. ti. l. fistu- las. §. qui fundum. Item quis sibi ipsi parcit. ff. de edil. edic. l. cū aūt. ergo sibi dat pacem. Præterea quis dat sibi uicem. l. plane quod cuiusque uni. no. ergo & pacem. Pro hac parte addu- cit argm̄, de tanquam, quia iste bannitus non fecit ut ipse sed tanquam hæres, unde alius sibi non ipse sibi vñ pacem facere de adop. l. si pater. §. qui duos. cum si. allegat ad hanc partem multa iura. l. f. C. ubi & apud quem. l. filius. de inoffic. testa. & p multa alia soluit ualere pacem. & prodeesse sibi per prædicta. Ad contraria respondit, quia licet requiratur actus duorum hic adest, quia est actus banniti, & hæredis. Nam non facit sibi pacem ut ipse sed ut hæres. Non ob. quod ius discordie sit extintum, quia fareror quo ad se nō. quo ad ius cōc, sicut in simili not. in l. frater a fratre. & de duo. re. l. f. & de fidei. l. Luranius.

Præterea dixit non uideri effectualiter extintum. l. si ei. §. si is cui. de euic. uera est eius decisio pro qua Albe. in opere statutorum. q. 263. breuiter dicit qō. fuisse disputatam, & ita determinatum fuisse per dictam. l. filius. dixit melius facere. l. statu. libera. §. si filius. ff. de statu. & cundem. §. allegat Ray. idē tenens. in d. l. filius.

Secundum dubium, qñ statutum requirit pacis osculum non fuit prosecutus, dices illud esse magis dubitabile, sed pōt dici idem quasi illud requiratur ubi interuenire pōt, alias nō sicut dī in pupillo constitente domiciliū in quo requirit animus quia intelligitur quando constituitur ab eo qui ha- bet aūm siue cognitionē, alias non requiritur aūs, argumēto. C. de emancip. libero. l. pen. fm. Bart. in l. placet. ff. ad mu- nic. Et sicut dicimus in renunciatione quæ debet fieri in ma- nibus superioris, quia intelligitur quando potest, alias non requiritur, ut Papa renunciante papatui, vt no. in c. l. de re- nuncia. l. 6. sicut etiam in matrimonio quod requirit uerba, quia intelligitur quando fit ab eis qui loqui possunt, alias nō vt c. tuæ de sponsa. Et facit quod habetu r in l. i. §. lex falci. ff. ad. l. fal. & quod dixi supra. q. 46. Præterea secundum morem aliquarum partium etiam hic potest interuenire pacis oscu- lum, scilicet osculando sibi ipsi manum &c. Potest ergo ipse bannitus ut hæres offensi, sibi ut bānito qui offendit pacem reddere, ꝑ est notandum.

49 Sed pone quadragesimonono. † statuto cauetur bannitum debere rebanniri habita pace ab offenso, & nihil di- cit de hærede, an sufficiet pax habita ab hære. Albe. in qōni- bus statutorum. q. 264. formauit qōnem hoc mō. Statuto ca- uetur quod quis non exeat de banno sine voluntate offensi, & nihil dicit de hærede. Quæritur si offensus moritur sine hærede, an possit de banno exire. Et dixit quod sic. argu. C. si man. ita fue. l. i. & quia post mortem velle non potest. C. de sacrosan. eccl. l. i. Et pro hoc bene facit secundū eum. ff. loc. l. 4. & extra de rescriptis. cap. si gratiosq. lib. 6. cum ibi no. per Arch. & Io. An. de offi. deleg. c. si delegatus. cod. lib. & quod no. C. de contrahenda empt. l. fin. Idem putat si statutum lo- queretur de hærede, & offensus decederet sine hærede. Dixit et Odof. tenuisse, ꝑ cessante omni statuto bannitus non pos- sit eximi de banno sine licentia offensi, per l. si manmisi. C. de liber. & eo. lib. & C. de epil. & cleri. auct. Item nulla cō- munitas. Si recte consideras termini sunt omnino diuersi. Aliud enim est dicere quod bannitus rebanniti habita pace ab offenso. Et isto casu puto, ꝑ sufficiat pax habita ab hære- de in auct. de iure. a mo. præst. §. i. cum concord. Est enim statutum fauorabile, ergo sic debet intelligi. l. illud. C. de fac. sanct. eccl. & quod no. per Bar. in l. si constante. sol. nia. in l. q. Et isto casu si moritur sine hærede non habebit beneficium statuti, vt dixi sup. q. 41. Non enim habuit a defuncto, nec ab hærede. Et sic non possunt verificari verba statuti. l. hos accu- sare. §. si ff. de acc. cum si. Non tamen sequeretur ꝑ de banno per aliam viam exire non possit et si uerum esset ultimū di- tum Odof. per ea quæ dixi prox. q. in fi. Et aliud est dicere qđ quis non possit exire de banno sine voluntate offensi. Quo casu locum habere non pōt quod dixit Alb. per iurap. cū allegata. Sed recurre ad plene no. per Bar. in l. centesimis. §. fi. ff. de uerb. obl. Vbi patet quod aliud est requiri auct. uolun- tam, & aliud cessare voluntatē. Illud aūt quod dixit statuto nō disponēte aliquid bannitū nō posse eximi de bāno sine vo- lūtate offensi, mihi nō placet, q̄a aut vult eximi de bāno p̄viā iustitia putat soluēdo 2dēnationē, & clarū est, qđ volūtas nō requiritur

requiritur cum debeat illam fisco, inst. quib. mod. tol. obl. in princ. & §. 1. Aut per uiam gratiae, & idem quia fiscus potest suum remittere et ibidem. Fateor tamen quod ex illa remissione non tolleretur ius ipsius offensi, ut d. l. si manumissus, pro quo tamen vide, quae dicam inf. insult. temp. par. 1. q. 10. Vbi tractabo an per restitutionem a banno tollatur ius quæsumum tertio.

50 Quinquagesimo quarto † dixi supra in primo tpe parte. 1. q. 5. quod uniuersitas quandoque banniri potest. Pone quod uniuersitas fuit bannita, & quod dictat statutum, quod banniti debeant cancellari soluendo certum quid si pacem habuerint ab offensis. Quæritur an cuius ibet de uniuersitate debeat fieri pax, & an quilibet debeat quætitatem taxatam soluere? Alb. de Ghan. in opere suo in rubrica de bannitis. uers. item quid si. quem sequitur Alb. ubi sup. q. 10. tenet quod cum facit tñ unum factum sufficiat pacem reddi syndico, & quod soluatur tantum unica quantitas. allegat. ff. quod cuiusque uniuers. no. l. 2. ibi, non erit hoc dicendum quasi a plurib. &c. & ff. de fidei. l. mortuo. Ita quæstio est facilis statuto simpli citer dicente de bannitis. Sed magis esset dubitabilis si statutum diceret, quod quilibet persona bannita &c. Idem tamē putarem, scilicet quod haberet beneficium statuti, quia etiā appellatione personæ comprehēditur vniuersitas. Casus est in l. 1. C. de iuris. om. iud. licet Inn. dixerit contrarium in. c. graue. de sententia excommunic. ubi dixit quod si facio Titum procuratorem contra omnes homines, nō erit procurator contra uniuersitatem, quia id est nomen iuris, quod etiam non sequitur Bal. in l. sed si hac. §. qui manumittitur. ff. de in ius uocan. per. l. metum. §. animaduertendum. ff. quod me. caufa. Item quia unica sufficeret solutio, vt d. §. qui manumittit. & l. in tantum. §. uniuersitatis. de re. diui. & quod dixi supra parte proxima huius temporis. q. 26.

51 Postquam in materia pacis versamur circa idem 51. quæsto. t. bannitus ex eo quod Titum interfecit vel percussit fecit pacem cum quodam alio suo inimico, uel cum eodem Titio non existente statuto, quod debeat cancellari, & in ea pace fuerunt factæ promissiones de inuicem non offendendo. deinde ille, qui pacem fecit sub prætextu statuti quo permittitur bannitum posse impune offendere, uerberauit dictum bannitum cum quo pacem fecit vel aliter, offendit. Quæritur an inciderit in poenam rumpentis pacem statuti quod imponit maiorem quam promissionis factæ in pace. Hanc. q. disputauit Barto. quæ est vulgaris, & incipit, Lucanæ ciuitatis &c. & communiter habetur. & ideo breuiter me expediam. Concludens vnà cum eo quod nec in poenam statuti incidit, nec in poenam conuentionalē. De poena statuti est clarum, quia illud ius perdidit bannitus, vt dictum est in prima parte huius temporis. q. 4. De conuentionali probatur, quia talis penalis stipulatio fuit nulla tanquam adiecta contra illud, quod erat inductum publica utilitate, vt l. 2. C. quādo lic. uni. sine iu. uin. juncta. l. iure gentium. §. si paciscar. ff. de pac. item quia licuit ei rumpere fidem datam. Host. ut dixi supra in parte præcedenti. q. 15. per. l. 1. §. non fuit. ff. de dolo. Tertio, quia cum publico iure vindictam prosequatur, ut dixi supra eadē parte præcedenti. q. 4. illud ius remansisse non videtur. facit. ff. de inof. testa. l. filius de bo. liber. l. si filius. De quo dic plene ubi supra quod sequitur Bal. in multis locis in §. item si paciscar. in d. l. 2. qn li. sine iudi. uin. ubi ēt Bar. ponit. Sed in l. 1. ff. de pac. referēdo op̄i. aliquid addit. dicit enim decisionem veram in bannitis, qui sunt extra protectionem scilicet qui possunt impune offendere. De quib. dixit Bar. & addit rōnem, quia ius offendendi est introductum in odium bannitorum ergo ei renunciari non potest, vt no. in l. 2. C. ne fi. do. den in l. si diuersa. C. de trā fac. in l. ius publicum. ff. de pacis. Et siue propter publicā utilitatem siue propter odium bannitorum, sit introductum renunciari non potuit. In bannitis, qui ex forma statutorum non possent offendere dicunt, quod offendenti imponitur poena iuris cōis non statuti, quia illud perdit bannitus, nisi poena statuti sit minor. Tunc enim illa imponitur non quod illud beneficium capiat bannitus, sed quia offendens est illius beneficij capax. ff. ad. l. falc. l. cum dotem. istud dictum credo verum si ex forma statuti diceretur, quod bannitis non fiat ius secundum formam statuti. Si autē nullum est statutum quod contra bannitos loquacē nihil perdunt, nisi illud, quod in banno continet ēt secundum Bal. in l. 1. C. de h̄c. inst. & dixi sup. in 1. parte huius temporis. q. 3. Subdit ēt in d. l. 1. quod si pax esset iurata, talis bannitus offendens deberet puniri si accusaretur, quia tunc pax valeret iure diuino, & humano. Licet autē posset accusari non tamen posset contra eum inquiri, quia res publica nō est offensa quia voluit eum offendere posse. & sic ei non sit iniuria. credo quod istud dictum in foro ciuili non seruaret, quia si ponimus tale pactum contra publicam utilitatem factū esse contra bonos mores, tale iurū nullius esset momenti ēt de iure canonico, ut in regula, non est obligatoriū. & idē si dicitur alia rōne nullum ipso iure, vt d. l. non dubium. Posset

autem forsitan in foro ecclesiastico conueniri, quod canonistis relinquo.

Sit ergo cōclusio in hac qōne. licet aliqui aliter dicent, vt refert Bal. in d. l. 1. C. de h̄c. inst. & Alb. ubi sup. q. 29. ubi dicit Odof. disputando sic tenuisse per. l. qui seruū. de uerb. obl. quod in bannitis de quib. qō loquitur, talis offendens illum, qui erat bannitus tpe pacis, ut in themate ponitur non dī pacem rumpere, & sic nec poena statuti nec conuentionali poena tenetur, quod limita ut dicam statim in 2. q. Et procedūt prædicta quando statutum permittit generaliter offendere bannitum. Sed si permitteret occidi bannitum inimicum secus est, vt. l. 1. §. fi. de adimen. leg. secundū Bal. in l. reos. C. de acc.

52 Quinquagesimo secundo quæritur † prædicta qō loquitur quā erat bannitus tpe pacis ille qui post pacem fuit offensus. Quid ergo si fuit postea bannitus. Hęc qō minus habet dubij. eam tñ disputauit Iac. de bel. quam potuit. C. ut intra cer. tē. l. 1. & eius determinationem, sed decurtagem refert lo. And. in regula frustra. l. 6. in 4. q. quā fuit cū distinctione, scilicet an perderet bona an non. De qua ibi licet Bal. aliter illam referat in l. 1. §. non fuit. ff. de dolo. Sed Old. qui ēt ipsam disputauit, tenuit simpliciter talē offendentem in poenam nō incideret siue perdidit bona siue non. Sufficit. n. quod uirtute statuti possit impune offendere. & sic pp publicam utilitatem super uenientem priuata, & conuentionalis lex rumpit. ff. ad sil. & l. si quis in graui. §. utrum. Secundo, quia per legis auctoritatem superuenientem causatam delicto non solum tollit lex cōis, sed ēt priuata siue conuentionalis. ff. de leg. 1. l. quid ergo. §. si h̄eres. de uerb. obl. l. qui seruum. ubi And. Zaf. dicebat esse calum. Item quia v̄ esse diuersus homo ab illo, qui erat tpe stipulationis. ad T. re. l. ex facto. §. ex facto. & ita firmat lo. And. in d. regula frustra. & sequitur Bal. in d. §. non fuit. & in l. iuris gentium. §. item si paciscar. & Bar. ubi sup. & in prædictis iuribus. Siue igitur fuerit bannitus tēpore pacis siue postea, nulla poena committitur. & ita seruatur. Vide tamē quædicam inf. proxima. q.

53 Quinquagesimo tertio quæritur, † duo ciues fratres habentes casta, quæ recognoscēbant a sua ciuitate, habebant ad inuicem guerram, peruereruntque ad pacem. & promiserit unus alterum non offendere sub certa poena, pro quib. certi ciues hinc inde fideiūssores extiterunt. demum. unus ex istis fratribus commisit graue maleficium pp quod fuit bannitus. & sic ex forma statuti poterat impune offendere. Alter frater ei bannito caltrum abstulit? Hanc questionem disputauit Egidius de foscaris, & altius exordiuit succincte tangens aliqua de materia bannitorum, quæ Bar. in dicta sua disputatione latius fuit prosecutus. & post argumenta pro, & contra, conclusit quod, quia offensa permissa trahitur ad modicā offendam. de ser. urb. prædio. l. duas. & C. de inoffi. test. l. filia in orbitate. offensa autē bonorum facta contra fratrem reputat grauis. Ita quod pp hoc conceditur ex hereditatio in auc. de nupt. §. ingratitudinem. Ac etiam considerato, quod ei bona non sunt adempta. & quia hoc casu indefinita non æquipollit uniuersali, quia non cōprehendit in fratrem stipulationē penalem fuisse commissam. hoc maxime per tex. l. ex sūia. de testa. tu. vbi test. dicit non admittendam excusationem quæ ex iure publico recipit, qm promisisse videbatur. Sed aduentum ad dicta sup. in proximis duabus qōnibus ex quibus colligitur, quod hęc decisio non est uera. Non ob. l. ex sūia, quia loquitur in iure priuato cui renunciare poterat. hic in iure publico. Prætereat, ibi loquitur in eo qui sciebat sibi competere, hic ignorabat. & ideo nō intelligitur remittere. l. si quis tutor. de iure p̄a. quæ contrariatur dicta. l. ex ientitia. Sed est hęc decisio Egidij not. pro eo, quod noluit in generali siue inde finita promissione offendendi comprehendendi fratrem, quod est contra decisionem Bar. in l. si adulterium. §. liberto. ff. de adulte. de qua dixi supra iu. secunda parte huius temporis. q. 10. & istam puto veriorem, quia secundum quod dixit Egidius indefinita æquipollit uniuersali, si in quolibet est eadem ratio secundum Dyn. in l. si pluribus. de leg. 1. sed non est eadem ratio in fratre quæ in extraneo, vt de se patet: ergo &c. Pro disputante ēt facit, quia indefinita æquipollit uniuersali de æquitate. l. si seruitus. ff. de serui. urba. prædi. In fratre autē quod possit alterum fratrem offendere non est æquitas, immo repellitur etiam per uiam iuris, vt. l. si magnum. C. qui accu. non pos. Concluditur ergo quod decisiones de quibus in duabus proximis questionibus uerē sunt in extraneis non in fratribus, quod alij non tangunt, & est not. & æquitati consonum. attentis maxime his, quæ dixi in d. q. 10. quibus hęc adde. & illa hic etiam videas.

Materia pacis quo ad presentem tractatum sic taliter expedita ad alia accedens.

54 Quinquagesimo quarto quæro. † Statuto caueretur, quod qui stetit in banno per decenniū soluta certa quantitate debeat cancellari. Titius fuit bannitus pro uno maleficio, deinde ad duos annos fuit bannitus pro alio, quod fieri

D d 4 potest.

Nellia S. Gemin. De Bannitis.

potest, ut sepius dixi, elapsō decennio soluit, & petit se cancellari a primo, & cancellatus est, elapsis deinde duobus annis vult cancellari a secundo. dicitur sibi, quod non potest, quia debet stare decem annis post finem primi banni, quæritur quid iuris. Istam questionem in interdictis domibus vicinis maleficio formauit Guido de Suza. in q. statu. mihi charta. 5.2. col. & ibi plene relatis omnibus concludit fuisse determinatum, qd aut enim domini domorum erant; prætres tempore secundi maleficij, & currit quinquennium post finem primi: aut non, & currit a die interdicti etiam durante tempore primi. ex qua decisione ad propositum infertur, qd cum secundum bannum datur ex proprio delicto decennium currat a tempore finiti primi. Bar. autem in confinato in l. in senatus. ff. ad turpil. dicens fuisse alias plures disputationes, post alleg. concludit, qd aut statutum simpliciter loquitur, vt dixi, ponendo annos decem, vt genus, & tunc secundum decennium curat a tempore primi finiti, vt sic illi temporis non imputetur, nisi illud bannum, ar. l. seruus, qui in testamento. §. i. de stat. libe. & sic in proposta questione non beat cancellari. Si vero illud tempus decennij apponitur ut species, pura quia statutum dicit, quod stet in banno per decennium a dielati banni. Tunc finitis dictis duobus annis deberet cancellari, quia tunc illud tempus ponitur ut species, sic intelligatur de illo quod statim sequitur, & nō de alio. vt. l. si usufr. mihi in biennium. ff. de usufruc. lega. species enim non duplicatur. l. Lucius. §. impuberem. de leg. 2. Silatius vide uelis, ibi uide.

55 Quinquagesimoquinto, † Incipiam de aliquibus generalibus ad hanc materiam spectantibus. & primo statuto caueatur, qd syndicus vniuersitque uillæ debeat denunciare omnia maleficia commissa in confinibus uillæ, inf. certum ipsi sub certa poena. Titius bannitus fuit offensus in villa, vult qd syndicus denunciet potestati. syndicus dicit se non teneri, quia ex forma statuti potest impune offendii, quæritur an transacto tempore intra qd debet denunciari ipse non denuncians inciderit poenam. Item est statutum, qd homines de villa teneantur trahere ad rumorem, & capere malefactores sub poena. homines de villa non ceperunt talem offenditē bannitum, quæritur an villa incidat in poenam statuti, & sic est quinquagesimasexta questio.

56 Determinationes harum duarum questionum sunt contraria, quia in prima syndicus non denuncians tenetur ad penam. l. fi. §. diuus. ff. de publ. & ibi per Bar. Sed illa non capies talem offendentem in poenam non incidit. ff. ad sil. l. 3. §. si maritus. & qd ibi per Dyn. & Bar. & est ratio diversitatis, quia denunciatio, quæ fit a syndico fit ad cognoscendum an illud sit maleficium uel non, quæ cognitione ad eum non spectat, sed ad iudicem, ar. ff. de no. op. n. n. l. de pupillo. §. nieminis se. uer. quoties, & ita disputando tenuit Thom. de Azo. & incepit eius disputatio. Duo sunt statuta. & pro ratione allegat, quia denuncians est merus executor. & ideo non habet ulterius querere. l. i. §. sane. ff. de offi. præfe. urb. & de custo. reo. l. diuus. Captio autem fit ad executionem, immo est pars ipsius executionis. Vnde si liquet executionem nō debere fieri, villa non exequens non tenetur. & ita firmat Bart. in iur. supra dictis. Facit. ff. ad turpil. l. i. §. i. ubi etiam tangitur. Facit etiam, quia captus in flagranti crimine potest sine processu puniri, ut habetur in l. i. catus fustium. ff. de his qui no. infam. & ideo ipsa capture dicitur fieri ad punishmentem non ad cognitionem, merito non cogitur villa ipsum capere, maxime cū pro eo, qd scit non esse maleficium, non debeat se exponere periculo, qd alijs subire deberet. vt d. §. si maritus. iuncta. l. §. potuisse. co. ti.

57 Quinquagesimo septimo † quæritur, quidam debitor Titij in centum. Titius fuit bannitus. hoc non obstante debitor ei soluit. quæritur an fuerit liberatus. dixit Bart. Simpliciter, qd non. in. l. fi. de requir. rer. per illum tex. ad. l. reo. de solu. responderet, qd ibi loquitur in reo comparente non in contumace. Sed puto. aliter dicendum, qd aut bona erant confisca. & uerum dicit Bart. ibi enim loquitur ih bannito de iure communi cuius bona erant adnotata aut adnotari debebāt per. l. i. co. tit. Si uero bona non erant publicata non uide rationem quare ei solui non possit alio non dato. & ideo liberatur debitor soluens creditori. insti. qui. mo. tol. oblig. in prin. & §. i.

58 Quinquagesimo octavo, † Sciendum est qd Rayn. disputauit questionem habentem duo membra, quorum unum hic ponam. Aliud ponam in ult. temp. cum de filijs banniti mortui loquatatur Statuto cauetur, qd bannitus ob rebellionem castri sit in perpetuum priuatus omni commodo ciuitatis, & definit esse ciuis, & qd nullus cum eo contrahat sub poena librarum mille. Item qd nullus audeat cum sociare uel in domo tenere. Titius contraxit cum tali bannito ob rebellionem eum associavit, & in domo retinuit, quæritur an ueniat puniendus in mille tamum, an in tribus milibus, uel quib. penis.

Et arguit hinc inde multum late, sed succincte referam multis truncatis. Et qd una poena puniatur, facit, quia una lex plura habens capitula unica censetur censuta. l. etiam. §. ex causa, ff. de mino. de uerb. obl. l. qd dicitur.

Præterea etiam si plures leges intelligeretur punitus una non puniretur alia. l. senatus. de accu. Secundo separatorum separata, ratio est. l. fi. de calum. Sed contractus, & delicta sunt separata. igitur poena imposta contractui non intelligitur apposita delicto. l. associationi, & retentioni in domo, & sic in mille tantum puniatur. Tertio arguit a uerbis claris. l. non aliter. de lega. 3. dicens illa uerba clara ex quibus obscuritas non resultat, sed statutum solum contrahenti poenam imponit. Ergo: arguit quarto ab actus potestate, quia poena non potest esse sine lege, sed lex potest esse sine poena. l. si qua poena. de uerb. sign. ergo non requiritur suppletio ad legem, & sic unica pena puniatur alijs non suppletis. Quinto a sufficiencia unicæ poenæ in uno delicto. l. sancimus. C. de penis. Sed hic est unum delictum, quia fecit contra statutum, ut. l. contra legem. ergo, & c. Sexto. arguit a legis simplicitate, quæ in associando, & retinendo simpliciter loquitur. ergo poena non suppletur. l. i. §. s. in autem. ff. ad turpil. In contrarium arguit alijs sex rationibus. Et prima est a potentia legis repetitua per dictiōnem. Item. kin repetendis. de leg. 3. cum sim. Secunda a pluralitate delictorum ad. l. aqui. l. illud. §. fi. & sic plures penæ. l. nunquam plura. de priua. delict. Tertia ab exclusione immunitatis poenæ, quia qd fit ad poenam non operatur immunitatem. l. siue hereditaria, de neg. gest. Et ideo prima pars ponens poenam non arguit reliquis in partibus immunitatem. Quarta a proportione legalis, specialis, & generalis, quia sic se habet generalis ad generalem, sic speciales ad specialem. ff. de test. l. 3. §. fina. & C. de ædifi. priua. l. an in totum. cum sim & de admi. tut. l. si duo. Sed qd in lege communis, & generali in principio dicitur. intelligitur in fine repetitum. l. regula. §. pen. ff. de fa. & iu. igno. Insti. ad. l. aqui. §. hoc tamen capite. de eden. l. si quis ex argentarijs. §. si initium tabularum. ergo idem in hoc statuto speciali. & sic in alijs capitulis etiam pena mille intelligitur repetita. Quinta, arguita grauitatis diuersitate delictorum, & contractuum, quia grauius debet puniri delinquens, quam contrahens. l. in actionibus. de in item iuram. l. non dubium. C. de legi. Sed in hoc statuto punitur contrahens, ergo fortius delinquens. l. associationis & retinens. Sexta, a durante qualitate causæ prohibitu, qd sic ostendit. Post delictum durat etiam uirtus legis. penalis, quia illa perpetua. C. de diuer tescr. l. fallo. ergo licet semel contrafecerit, & in poenam inciderit, nihilominus durante lege contrafaciendo iterum in poenam incidit. Soluit quod imponi debet pena mille tantum determinata, quia contraxit. In alijs autem non imponetur determinata pena mille. Quod duabus probat rationibus, quia illa pena est contrarius commune. l. si tibi. §. is cuius. ff. manda. de penis. l. quidam in fi. ergo non trahiur ad alia. l. quod vero. ff. de legi. & quia impositio. penæ est odiola, ergo restringenda, ut in regula odiosa & sic non habet locum repetitio. allegat. l. talis scriptura. in fi. de leg. i. Sed pro associatione, & retentione in domo puniatur extra ordinem per. ti. de recepta. cum ibi no. & quia ex prædictis satis patet responsum ad contraria non in isto, sed remitto ad no. in d. l. nunquam plura. & in l. senatus.

Et nota hanc decisionem, quæ vult, qd licet in statuto imponatur in principio vni delicto certa poena, illa tamen non intelligitur in alijs capitulis inducentibus alia delicta repentina, sed remanet in arbitrio iudicis. Pro quo vide quod habetur per Bar. in l. 3. §. eritque differentia. ff. ui bon. rap. & in d. talis scriptura. de leg. i.

Quinquagesimonouo † circa dictum statutum quæritur. Quidam attentauit rebellare castrum, & ad actum proximum peruenit. & sic contra eum processum fuit, & in banno fuit positus. Titius cum eo contraxit. Quæritur an incidat in poenam contrahentis cum bannito ob rebellionem castrum vel pro rebellione. & videtur, qd sic. l. si quis non dicam rapere. cum materia sua. C. de epis. & cler. Sed dic contrarium, quia aliud est rebellionem fecisse, aliud attentasse. l. fi. ff. de re. diu. & l. & seruorum. ff. de statu homi. & l. aliud. de uerb. sign. Rebellio enim denotat rem perfectam. l. i. in fi. ff. qd quisque iuris. Per hoc qd no. Cyn. in l. is qui cum telo. C. ad. l. Corne. de sica. ubi dicit, qd statutum, qd est factum contra occidentem non habet locum in eo, qui attentauit occidere, licet punitus fuerit eadem poena. Non ob. l. si quis non dicam cum si. quia licet puniatur attentans sicut faciens in atrocioribus, non tamen punitur eadem lege, quia non est idem factum. l. in lege. ff. ad. l. Corn. de sciar. l. aut facta. §. cumentus. ff. de penis. & uide in Spe. de accusatore. §. i. uer. quid si primo. De rebellione autem in genere uel de rebellionibus, vide Bar. in l. respiciendum. §. delinquunt. ff. de penis. & latius in extra uagan. qui sint rebelles. super uerbo, rebellare. & super uerbo, rebellando.

Sexagesimo

60 Sexagesimo quæritur † statuto cauetur ꝑ bannitus possit 65 impunc offendit. Altero statuto cauetur quod non possint offendere banniti in festo sancti Ioannis, quidam offendit bannum in rebus in festo sancti Ioannis Baptiste. Quæritur an in cedit in poenam statuti. Vel pone quod non est nisi secundum statutum. Quæritur an puniatur de iure communis an ex forma statuti. Albe. vbi supra q. 111. dicit suisse determinatum ꝑ solum poena iuris communis, & quod poena statuti locum haberet in offensione personali non in reali. Allegat p. hoc. l. i. §. hæc autem verba. ff. de his qui deic. vel effu. Sed dices tu hoc est contra ea quæ dicta sunt supra parte proxima. q. 55. vbi dicitur ꝑ statutum intelligitur de quacunque offensione quod etiam dixit Bar. in l. licitatio. §. quod illicit. de publica. Sed responde quod ibi loquitur in statuto affirmatio, ꝑ tā quam factum in fauorem reipublicæ & quorūcunque offendentium debet large intelligi. ff. de cond. & demon. l. hoc genus. Istud vero fuit factum in fauorem bannitorum quibus non debetur tantus fauor, & ideo restringitur. Cum igitur negatiue loquatur restringitur ad offensionem personalem vthic. vel dic quod ibi tractatur de statuto absolente a poena, ergo extenditur, hic de condemnante ergo restringitur, vt in regula fauorabiliore. l. 6.

61 Sexagesimo primo quæro, † an bannitus de Florentia possit Bononiæ exercere officium ad quod ibi fuit electus. Ista fuit quæstio Albe. qui allegat ubi supra ead. q. quod sic. ff. de ori. iull. l. 2. §. exactis. & in proemio sforum. §. hæc autem tria. & C. de epis. audi. l. mathematicos. Allegat in contrariū, quia sunt infames saltem infamia facti, quæ eos concomitat vbi que sicut lepra leprosum, ut no. in l. frater a fratre. Pro hoc de postu. l. ex ea. C. de digni. l. neque. de reg. iur. c. infamibus. l. 6. Ei dicitur quod vidit seruari primam partem nisi esset in loco subdito eidem domino. Quo ad primum vide quæ dixi si pra in prima parte huius temporis. q. 48. vbi plene tractavi an sit infamis. Quo ad secundum vide quæ dixi ea par. 17. quæstio.

62 Sexagesimo secundo. † Statuto cauetur qđ bannitus non possit esse de cōsilio ciuitatis. & qđ si fuerit assumptus quicquid factum fuerit non valeat, bannitus fuit electus ad consilium & interfuit & officium exercuit, quæritur an sit remouendus, & an valeant gesta. Hæc quæstio fuit Gui. de suza. & ponitur in l. nominationes. C. de appell. & eius effectus referit per Iohan. And. in tit. de accu. §. sequitur ver. quid si quis bannitus. suarum additionū. ver. cum tractauerimus, qui tenuit ꝑ debeat ab officio remoueri per dictam. l. nominationes. & de appell. l. si constat. & quia factum contra legem. l. nō dubium. C. de legibus. Nec obſt. ꝑ geserit officium, quia etiam tutor post gestionem remouetur. l. hæc enim. §. fi. de suspect. tu. dixit tamen per eum gesta valere per l. barbarius. de offic. præto. de testa. l. 1. de senten. l. si. arbitri. cum si. Si latius videre vis, reccurre ad notata per doct. in l. barbarius. Primum procedit nisi bannitus fuisset admissus in consilio tali modo qđ cum eo videre posset dispensatum, le cundum. l. quidam consulebat. de re iudi. ad quod faciunt no. per Bar. in l. si is qui ꝑ emptore. in eo qui in consilio fuit admissus ut ciuis & c. Secundum intelligo verum præterquā in gestis in sui fauorem, qđ in eo cessat ignorantia quæ facit gesta valere, vt dictis iurib. nisi etiam ipse ignorasset secundum quod dicam inf. hac eadem parte. q. vlti.

63 Sexagesimo tertio. † Stante statuto quod bannitus nō possit eligi ad officia, quæritur an possit esse ambasador sive legatus. dicit Alb. vbi sup. q. 87. quod nō, quia illud officiū. & c. C. qui. ex cau. ma l. 1. Probatur etiam in l. legatus. ff. de legat. & in alijs iuribus.

Cum amodo sequatur tertium tempus quod erit post finitu in bannum, expedit, vt ad ea quæ illud finiunt accedamus, propter ꝑ quoram de pluribus. s. qui possint rebanniare, qui possint tales rebannitionem petere, & de forma circa eius petitionem & expeditionem. Et incipiens a primo.

64 Sexagesimo quarto quæro † qui sunt illi qui possunt bannitos rebanniare, ut sic effe & iuc bannum dicatur extinctum. Bart. in l. relegati. ff. de poenis. dicit per illum textum, ꝑ solus princeps potest hoc facere. ꝑ intelligit de bannitis a ciuitatis bus sub illo principe existentibus. & ideo bannitus in comitatu non potest rebanniiri nisi ab ipsa ciuitate cuiuslibet comitatus. In ciuitatis autem quæ non recognoscunt principē uel ex pace constantiæ, uel ex cōsuetudine, potest illud facere consilium ciuitatis ꝑ totum populum representat. l. aliud. §. refertur. ff. de reg. iur. & ꝑ nota. C. quæ sit longa construct. l. 2. & ita tenuit Raymun. in l. 1. §. si consulto. ff. de secund. tabu. per l. nihil tam naturale. de reg. iur. & idem in alijs quibus ipsum consilium commisit. Poteſt enim statuta facere. ut l. omnes populi. ergo & c. l. prohibere. §. plane. ff. quod vi aut clam. de quo vide per Bar. in l. ambitiosa. Et ibi an talis potestas veniat in generali concessione arbitrij super bono statu ciuitatis.

Sexagesimoquinto quæritur † an potestas ciuitatis possit rebanniare. Gui. de suza. in suis quætionibus sub litera. S. terminauit quod sic quod facit ex eo quod bannius malefacto res, facit capi. per l. non omnes. §. fi. ff. de re mili. & ad Velleia. l. 1. & 2. §. verba. & C. in quis. cau. scr. pro præ. li. ac. l. 1. nisi statutum aliter se haberet. vt l. omnes populi. Et idem tenuit Gā. vt refert etiam Albe. vbi supra quæstio. 66. Et allegat ad idē. l. si quis in graui. §. utrum. ad silla. & C. qui. ad liber. procla. nō licet l. 2.

Bar. etiam indistinctione tenuit contrarium, ut tetigi sup. hac eadem parte. q. 6. in fi. per tex. in fi. ff. de quæstio. Pro qua parte Albe. prædictus allegat. C. de transactio. l. præses. l. dist. c. 1. 2. & 3. ff. de poen. l. diui. & l. relegati. Et dicit uidetur expreſſe probari in l. prohibere. §. plane. ff. ꝑ ui aut clam. Et hanc opinionem dicit tenuisse Hugo. de fontana. Ipse uero cōcludit ꝑ prima opinio est vera, nō existente statuto ꝑ vetet bannitos de banno eximi. Siautem talē sit statutū, tenet opinionem secundā. Hæc sua opinio parum sapit, quia quando est statutum, potestas qui iuravit illud eruare non potest contra facere. Et si dicas potest ex causa. vt l. fi. qui satid. cogan. Responde detur quod tunc esse vel non esse statutum nihil releuat. vt de se patet. Putò autem in hoc. sic dicēdum, ꝑ aut statutum in ciuitate dat formam rebannitioni. & illa seruanda est. l. cū hi. §. si prætor. ff. de transactio. Si vero statutum formam nō tradit & potestas est electus cum mero & mixto imperio aliquo non excepto. & poterit pro rebannitione banniti legē facere seruata formam quam seruare debet in statuto condēnando, sc̄z uocatis proceribus & c. secundum quod traditur per glo. Cy. & Bar. in l. 1. ff. ꝑ quisque iuris. & etiam per Bart. in l. omnes populi. q. 1. & hoc modo potest saluari dictum affirmatiuum. Guid. cum dicto tamen Albe. quia si esset statutum in contrarium licet illud posset tolli a populo non tamē potest tolli a potestate, quia non potest contra illud quod a concedente sibi auctoritatem est ordinatum. C. de offi. præfec. preto. l. normam. & ff. man. l. si hominem. & ita intelligo quod no. prædict. in d. l. 1. quod etiam voluit Bart. in l. ambitionis. licet de p̄tate non loquatur. Si vero vult facere per se ipsum, aut per viam gratiæ sive legis, & non potest, vt d. l. 1. in fin. de quæstio. & ꝑ per Bar. no. in d. l. omnes populi. Si vero per aliquam viam iustitiae, vt per viam restitutionis in integrū ex iuxta causa. Vel per viam cognitionis ordinariæ vt dicam in seq. Et tūc potest, quia sub iurisdictione sive arbitrio generali talia continētur. l. absentem. C. de accu. & in titu. de resti. in integ. Dicit etiam Ray. ꝑ si ex forma statuti potestas potest differre bānum ad tempus, & illud distulit. quod citius successor potest illam dilationem reuocare, arg. ff. de pigno. l. ꝑ ait. & ibi per eum, quod mihi nō est clarum nisi intelligatur secundum not. in l. fi. ff. de poenis.

65 Sexagesimo sexto quæro. † Titius comparuit coram potestate dicens Titium fuisse bannitum, & dicitur per multos quod ipse est ille qui continetur in banno. Ipse autem dicit se non esse illum de quo dicit bannum. Quæro an id possit petere, & iudex sic declarare, & si potest qui sint ci tandi. In hoc primo qualiter hoc posset contingere, vide supra in 1. tē pore parte. 3. q. vltima. Et etiam vide quæ dixi supra parte p. xima. q. 26. Et dic ꝑ sic, arg. C. de inge. & manu. l. diffamari. ff. ad munici. l. de iure. & ita in simili determinat Bart. in consti. qui sint rebelles. in gl. super verbo, rebellando. versi. circa pri. tum quæritur. Ad quod facit quod etiā ipse tetigit in l. vbi. cūque. §. interdum. ff. de ven. in pos. mit. Debet autem citare regimina ciuitatis, secundum not. per Bar. in consti. præced. super verbo citata. quæ punctualiter obseruatur. Poterit ergo causa cognita declarare illum non esse illum de quo in banno dicitur. Et ita iam seruari uidi. Faciunt not. per Bar. in d. l. demonstratio. de cond. & demon. in l. inter stipula. de verbo. oblig. & in l. diuus. de custo. reo. de quo dixi in parte præceden. q. 34.

Viso ergo qui sint illi qui possunt rebanniare. Quæro sexagesimo septimo † qui sint illi qui possunt petere, vt bānitus, rebanniatur? Dicunt quidam ꝑ aut petitur remissio post bāni executionem. Et tunc extraneus petere non potest, sed afñis sic, allegant. ff. de pēnis. l. in metallum. Si vero petitur ante executionem tunc potest quilibet. ff. de appella. l. non tantum. Mihi autem non videtur quod illa iura faciant ad propositum, lex enim, nō tantum. Loquitur in appellatione eius qui poenæ seruus est l. qui vltimo. ff. de poenis. cum ibi not. & ideo aliter dicendum puto ꝑ aut petitur remissio banni per viam gratiæ, & vnuſquisque potest illam petere. & si concedatur ab habentem potestarem valet remissio. Nihil enim obstat. l. 1. §. vſus. ff. de procura. quinimo motu proprio fieri posset. Si vero petitur per viam iustitiae, tunc puto quod ipse posset petere, vel per viam appellationis, vel nullitatis, vel per viam supplicationis, vel in integrum restitutionis.

De quibus modis aliqua dixi supra in 1. tempore parte vti. in pluribus particulari. quætionibus. Ac etiam quia uelit probare

Nelli a S. Gemini. De Bannitis.

probare se seruasse illud quod secundum reformationem, cum a banno exiuit. puta seruisse in exercitu & si. licet. n. alias sit ei audientia denegata non tamen in talibus denegat. iuxta not. per l. nno. in c. cum inter. de excep. & in c. intellexi mus. de iudi. & plures dictum est.

- 68 Sed tunc sexagesimo octavo queritur † an talis petitio possit fieri per procuratorem? Et vñ quod sic, quia si per se ergo per procuratorem l. filius familias. de procu. ff. qui pet. tu. l. 2. cum si. Non enim disputatur, de criminis. sed solum de processu, colligitur ex no. per Inn. in c. dudum de elec. & sic admitti debet procurator. C. ad l. fa de pla. l. 1. & l. præs.

In contrarium videtur quod non possit quia in causa appellationis venit causa nullitatis, & tamen non potest intervenire procurator. Primum patet in l. si expressum. de appell. & quando prouo. non est ne l. 1. secundum probatur in l. an. per alium causa appell. Dicit Bald. quod vbi directe vel indirecte cognoscitur de criminis non potest procurator intervenire, alias sic. & ita dicit teruari, vt ipse scribit in l. reos. C. de accu. iuxta fi. quod verum est. & ira seruamus. & habet locum quod dictum est in bannito a relegatione sup. Si autem fuisset bannitus in poena pecuniaria. tunc sine dubio potest per procuratorem petere. Nec habet obstat. quod bannitus non audiatur ex forma statuti in ciuili agendo vel defendendo. & sic videatur tractari de poena personali vt l. hi qui sanctam. C. de apost. quia quedam sunt poenæ afflictiæ, & de illis loquitur material. reos. cum concor. Quædam sunt penæ exclusiæ, vt ex pena predicta. & in illis potest procurator intervenire secundum Iac. in d. 1. hi qui. Præterea illa poena haberet locum post bannum decursum non ante secundum Bald. in l. seruum quoque. §. publice. de procu.

Aduerte tamē, quia in tali causa etiam vbi de remissione tractatur debet esse speciale mandatum secundum Guili. in Spec. de procu. §. 1. ver. sed nunquid media. & Bald. in d. §. in publice. & per Bar. & lo. But. l. non solū. §. fi. ff. de procu. ubi bonus tex. Facit ad propositum optimè. l. Poinponius . de procu. & quod dixit Bar. in contilio quod incipit. In causa Vannigerij. vbi per aliam legem consuluit in petitione relaxatio nis a captura personæ etiam pro causa pecuniaria requiri speciale mandatum. ex quo pater & per talem viam petendi remissionem a banno in iudicio non admitteretur coniuncta persona sine mandato. l. pa. ri. & l. illud. ff. de min. & per doc. in l. sed & hæc. in princ. de procura.

- 69 Sexagesimono. † Viso & quilibet potest per uiam gratiarum remissionem bani petere. Quæro quia supplicatio deber formari certa. l. vt responsum. C. de transact. & C. ut li. pen. l. 2. quomodo poterit extraneus hoc facere cum scriptura bani ad eum non pertineat. & sic non poterit petere sibi edi. ff. de eden. l. quædam. §. per inere. dic, & scriptura banni est publica, & ideo debet ædi cuicunque petenti, maxime quando bannitus potest a quo eunque offendii, quia vniuersi que interest. ff. de postu. l. ex ea. secundum Bar. in l. 2. §. diuus. ff. de iure fisci.

- 70 Septuagesimo quæro † minor reperitur in banno, non habet curatorem, vult ipsum curatorem petere, vt possit prouider de sua cancellatione vel de alijs suis negotijs, quæritur quis dabit ei curatorem. An iudex loci a quo exulat. An iudex loci in quo permanet? Gui. de suza. enim l. 1. C. vbi tuto. vel cura. pe. dicit quod propter necessitatē licet illud & alias non licebat. ff. de of. con. l. vna. & ibi concor. sed in proposito propter personæ periculum imminent necessitas cum illucire non possit sine vi. & discrimine. & ideo ille iudex sub quo degit curatorem dabit. Facit ff. de inter. & rete. l. relegatorum §. interdicere. & ad muni. l. filij. §. re lega. & l. cius qui. §. fin. & ita sequitur Ioan. And. in addi. Spe. in tit. de cura. in princ. Ratio decisionis prædictæ locum habet vbi sit bannitus pro persona vel membro, vel tanta quantitate quæ secundum statum suum sit maior pars sua substantiæ, vt l. propter item. ff. de excu. tu. Sed vbi esset parua quantitas, secundum sui quantitatem. iuxta not. in auct. præterea. C. vnde vir & uxor. talis ratio cessaret. & sic non haberet locum dispositio. l. & dictu. ff. de pa. niti esset statutu & impune posset offendii, quia tunc talis timor dispositionem prædictam inducit, ut ubi sup.

- 71 Septuagesimo primo † bannitus expulsus de ciuitate Florentiæ cum tota sua prole, mortuus est in ciuitate Bononiæ vel alibi relieto filio impubere qui habebat omnia bona sua Florentiæ, qui non habet tutorem testamentarium vel legatum, & indiget tutore: queritur quomodo & per quem iudicem ubi consulatur. Istam q. disputauit Osber. de Cremona & eam refert Alb. ubi supra. q. 90. In qua prolixe procedit siccincte referam substantialia. & q. pupillus sit omni auxilio destitutus. arguit, quia sunt plures species tutelarum regulariter, testamentaria, legitima, & dativa. Primis duabus cestantibus locus est tertia. C. & ff. in l. insti. in materia tutelarū & ab ordine titulorum. Sed duæ primæ cessant, & tertia locus non est ut probabo, ergo &c. Probat autem, quia certa

sunt loca, ubi possunt peti tutores & dari, scilicet locus originis & domiciliij, & ibi innuitur, taliter a sufficienti partiū emeratione, sed ibi non potest dari obstante statuto, ergo &c. quia paria sunt non posse fieri de facto uel de iure. l. 1. §. q. si nemo. ff. q. cuiusque uniuers. no. cum si. Item quia iste non est de iurisdictione illius iudicis. ergo ei dare non potest. ff. de tu. & cur. da. ab his. l. ius dandi iunctis no. in §. relegati. insti. qui mo. ius pa. po. sol. Item cum non habeat voluntatem cu. æquiparetur furioso cum non possit ire ad imperatorem uel Romam, maxime propter expensas & distantiam itineris, & quia non potest sibi constituere domicilium. Item quia non potest dici fugitiuus, uidetur omni auxilio destitutus. Allegat ad prædicta per ordinem de acquiren. hæredi. l. si pupil. si cer. pet. l. certi condic. §. quoniam. de polli. si quis rem. §. uoto. de tuto. & cur. dan. ab his. l. pupillo. de seru. expor. lege. Titius.

In contrarium arguitur, primo quia pupillus potest suam conditionem facere meliorem etiam sine tutori. insti. de au. tut. in princ. in puncto dicitur & indiget tute, ergo debet petere posse. de iur. om. iudic. l. 2. cum si. Secundo si cum tute litigat potest petere curatorem. de tute. l. qui habet. si. pupillus. & ille potest dari quocunque loco & tempore, ut ibi, ergo &c. Tertio quia potest impetrare iudicem. C. quando imper. inter pupil. & uid. l. d. l. 1. Quarto quia impetrare potest ius annulorum. ff. de excu. tut. l. cum ex oratione. Quinto, q. iurat & obligatur. ff. de oper. lib. l. ut iur. iu. & de lib. cau. l. fin. Sexto, quia fit miles. C. qui. testa. fa. pos. l. si. & per consequē. nouum contrahit domicilium. C. ubi mi. causa. Septimo, quia contrahit sponsalia fit. de sponsa. in l. in spōsalibus. Octauo, quia petit in iudicio alimenta a tutori. ff. ubi pupil. edu. de l. fin. Nono, quia implet & impedit conditionem. ff. de cond. & demon. l. cōditionibus pupillus. Decimo, quia ad tutores petendos Romanum uadit. C. de neg. gest. l. 2. Undecimo quia propter necessitatem cessat iuris dispositio. de offici. consul. l. 1. & ideo propter necessitatem non iudex dat tute. de tu. & cu. da. ab his. l. ubi absunt. Duodecimo, licet datio tuto. ris fit mixti imperij tamen favore pupilli delegatur, ut no. ff. de iur. om. iud. l. 1. Decimo tertio, quia propter necessitatem interuenit pupillus in iudicio momentaneæ possessionis. C. qui le. per. l. fin. Decimoquarto, quia potest perdere domicilium propter deportationem. ff. de tute. l. si deportati. sed deportati & relegari potest. ergo sortitur domicilium propter deportationem. ad mu. l. fin. §. relegati. & l. cius. §. fin. Decimoquinto, quia consentit manumissioni per quam efficit ciuius & incola. ff. ad muni. l. 1. ergo concluditur, q. in loco in quo degit potest sibi tutor dari. Soluendo tenuit pupillo consuli posse altero de duob. modis, uel per translationem facultatis ad alium locum, uel per electionem domicili. fm Azo. in sum, ubi pe. tu. licet Hug. aliter dixerit in constit. domicili. de tu. & cu. da. ab his. l. 1. quia tamen translatio facultatis est difficultis residet in constitutione domicili, & quod possit tibi constitueri domicilium probat. domicilium enim patris de necessitate non sequitur. ff. ad muni. l. assumptio. §. 1. & l. filij. l. libe. §. patris. vbi expressum & eligere possit ubi uel. & patet, quia non reperitur ei prohibiti ergo permisum ff. de proba. l. ab ea parte. & ideo arrogatur de consilio propinquorum. ff. de adop. l. 2. propter quod sortitur domicili. ff. ad munici. l. 1. subdit se credere cum petere posse a iudice Bononiae. C. qui admi. ad bo. pos. l. fi. dicit etiam & episcopus loci unde est expulsus posset sibi dare in defectum iudicis secularis. C. de epis. audi. l. i. præses. & l. fi. de anna. excep. l. ut perfectius. & ad contraria dicit faciliter patere responsum. Inserui hanc propter duo. Primo propter particularia quæ tangit fieri posse per pupillum sine tutori. Vide tamen quæ habentur in l. 1. ff. de noua. Secundo propter hoc ultimum dictum, per q. patet quod uacante prætate ubi solus sit qui possit dare tute, poterit recurri ad epm. & credo debere intelligi si decuriones non dant illum, possunt enim ut l. ubi absunt. de tu. & cu. da. ab his. Proeo autem quod dictum est supra pupillum sibi constitueri domicilium. uide Bart. ff. ad muni. l. placet. & quod dixi. supra. iuxta fin. 44. q. hæc eadem parte. & pro principali materia. q. uide in l. pupillo. de tut. & cur. da. ab his. & l. legitimos. in princ. ff. de legi. tu. ubi plene. Sed pone in q. q. talis pupillus haberet bona alibi non in domicilio originis a quo exulat, sed in alio in quo nullum habet domicilium, quis dabit ei tute. Dixit tunc Bar. dari tute. per iudicem originis, & illam dationem extendit ad bona alibi sita, allegat. l. propter item. §. licet. ff. de excu. tu. & l. magis puto. §. illud. de re. eo. reprobata glo. non solum. §. q. testamento de excu. tu. & in l. legitimos. dicit q. talis tutor poterit administrare sine auctoritate iudicis loci in quo sunt bona sita, si non habet contradictem, alias illius iudicis requiritur interuenitus, ut ibi per eum. Intelligunt quidam id verum quando iudex originis simpliciter dat tute. Si autem exprimeret se dare euam ad bona alibi sita, dicunt non valere

valere dationem quo ad illa bona. Quædam enim tacitè veniunt quæ expresse nocent. I. nonnunquam. de cond. & dem. cum si. & ita soluunt gl. d. §. qui testamēto. In proposita igit. q. sit cautus iudex ut simpliciter det pupillo tutorem non expresse quod extra suam iurisdictionem se intromittat. I. f. de iuri. om. iud.

Hęc de præambulis ad absolutiones a banno. sed septuagesimo secundo quæro. † Titius erat bannitus pluribus bannis & fieri potest, vt sapienter dictum est maxime primo tempore parte. j. an sufficiat sibi vna absolutio, an vero habet necessitas plures absolutiones habere? Dicit Cy. in l. si libertā. C. d. nup. q. aut talia banna descendunt ex eodem facto, & tunc sufficit vna. Si vero ex diuersis factis descendunt plures absolutiones requiriuntur, allegat. ff. ad turpil. l. i. §. si plura. de nouo. Oper. nunc l. de pupillo. §. si pluribus. Quādo ex eodem facto descendunt, dixit Bar. esse posse, ut quia iudex inquirit, venit syndicus, & denuntiat, superuenit pars & accusat super omnibus, iudex fert sententiam contra Titium contumacem, de quo per eum in d. §. si pluribus. Sed Ray. in d. l. si libertam. dicit q. etiam si ex diuersis factis descendunt sufficit vna absolutione si omnes causæ in absolutione exprimantur, allegat. no. extra de senten. ex commu. c. cum pro causa. & ita etiam tenet lac. de Arc. in d. l. si libertam. Sed Bar. elegantius more suo in hac materia distinxit in d. §. si pluribus. quod aut quis petit se absolvi a iudice ex mera iustitia propter aliquā cām, & tunc vna absolucione generalis nō porrigitur nisi ad causas expressas in petitio. l. licet. C. de iud. & de arbi. l. de rebus. Quādoque petitur vera absolucione ex mera gratia, vt a principe vel a populo secundum ea quæ dixi supra. in q. 6. tunc si fuit absolucione generalis sine aliqua partis petitione vel etiā præcedere petitione generali, & sufficit & porrigitur ad omnes causas, quia princeps vel populus videtur hoc fecisse ex certa scientia. C. de aboli. l. 2. Sed si petens alias causas expressas adiecta clausula generali. & tunc fuit tacita aliqua cā gravior expressis. & tunc est verisimile concedentem si sciuisset non fuisse concessurū. & ideo tunc erit nulla super toto, arg. C. si cōtra eius vel vtili publ. l. præscriptione. extra de rescrip. c. super literis. & facit clemen. non potest. de procu. Si vero fit absolucione a patre ad cuius petitionem fuit datum bannū, de quo dicam inf. q. 76. & tunc sine dubio sufficit vna absolucione generalis. l. empator. §. lucius. ff. de pac. & de noua. l. f. ni si fieret ex causa transactionis, quia tunc refertur ad ea de quibus erat lis. C. de transact. l. si de certa. & l. age. & l. sub prætextu. & hoc communiter tenent omnes.

73 Septuagesimo tertio quæritur econtra. † An ex pluribus ex bannitus possit absoluui ab uno tantum? Bar. in d. §. si pluribus. proxime allegato dicit q. si bannū & remanet est tale, q. facit eum perdere iura ciuitatis sue secundum ea quæ dixi in l. quidam. de penit. & melius dictum fuit supra in prima parte huius r. p. q. 5. & tunc in eū non potest cadere absolucione ab uno, quia absolucione est redditio beneficiorum ciuitatis. Sed postea cū ab alio banno absoluēt prima absolucione confirmabitur. arg. ff. cōia prædi. l. fin. Si vero bannum quod remanet non facit eum hostem ciuitatis nil obstat quin vnum possit tolli alio remanente. l. f. C. qui. mod. ping. vel hypo. sol. & l. si quidem. C. de transact. Ista decisio in primo membro est periculosa. Si enim ante liberationem ab alio banno caperetur possit fieri executio secundum eum quod est iniuriam. & ideo dixit Ange. in d. §. si pluribus. q. imo etiam vbi aliud remanens facit eum hostem ciuitatis prodest vna tali alio remanente: nihil allegat. Facit de regu. iur. secundum naturam. & de solut. prout quisque. Sicut enim separate datur, vt dixi supra. in primo tempore parte. i. q. 3. ita possunt separate tolli.

74 Septuagesimo quarto † In ciuitate ordinatum est quod banni in pecunia rebanniantur, & quod habentur pro cancellatis, quæritur an eo ipso q. sic ordinatum est sint rebanniti absque eo quod de facto cancellentur? Dicit Bar. in l. empator. §. lucius. ff. de pac. q. aut in reformatione dicitur q. debeat remaneri. & tunc nisi de facto rebanniantur rebanniti nō erūt. C. de solutio. l. inductus. & quod ibi nota. & ff. de peri. hæred. l. si quis libertatem. Aut dicitur quod habeantur pro rebanniti, & tunc absque cancellatione de facto rebanniti intelliguntur per dictum. §. lucius. & de adimen. lega. l. nihil. quod sequitur ibi Bald. & allegat. ff. de legatis. i. log. huiusmodi. §. si cui ita.

Sed prædictis opponitur q. aliud est haberis pro cancellato aliud esse cancellatum. de ver. sig. l. mercis. & q. ibi no. Sed illud verum in his quæ sunt facti. In his autem quæ sunt iuris alia verba important veritatem. l. si maritus. §. legis. & quod ibi per Bar. ff. de adult. & plenius in l. si is qui pro emptore de usuca. Si tamen vis quod in eorum fauore plenius disponatur, facias q. reformatio dicitur q. habeantur & sint rebanniti & cancellati & pro legitime cancellaris. Hoc tamen intellige secundū ea quæ dicam infra in sequenti tempore

parte. i. quæstio. 2. & etiam i.

Sed circa idem. Septuagesimo quinto quæritur. † tres erat banniti in eadem sententia, virtute reformationis duo debent cancellari. Notarius afferens se facere virtute reformationis cancellauit omnes, cum deberet tantum duos cancellare, quæritur an tertius de quo non dicat reformatio dicitur a banno liberatus siue exemptus, dic q. non, quia cancellatio restringitur a causa siue cancellationis. l. cancellauerat. ff. de his quæ in testa delen. Et ibi per Barto. in terminis. Et idem dicendum est si unus habens plura banna deberet ex aliquibus cancellari, & fuerit ex omnibus cancellatus eadem ratione. Vide tamen quæ dicam inf. in q. supra proxime allegata.

76 Septuagesimo sexto. † Statutum est in ciuitate q. ad petitionem creditoris, possit debitor non comparens p. debito nō soluto condemnari in certa quantitate soluenda fisco secundum debiti quantitatem. & in dicta quantitate banni. Titius debitor ad petitionem creditoris fuit bannitus. An ad id dicti creditoris petitionem debeat de banno eximi & cancellari. Dicit Guil. in l. fin. de offi. procu. cōsa. quod nō. per illum tex. & pertinet. l. 2. in f. C. de lib. & eo. li. Sed Bar. in l. i. §. & post operis. ff. de no. oper. nun. uni tex. facit in contrarium. Dixit quod quandoque bannum continet aliquid redditum solum fauore creditoris, vt puta quod non audiat ad ius nisi soluat. & tunc potest tolli simplici conuentione, arg. illius tex. sicut potest tolli res iudicata, arg. l. 4. §. si ex cōuentione. de re iudi. & C. de execu. rei. iur. l. 2. Quandoque cōtinet aliquid penale præcise, ut si non soluerit usque ad Kal. soluat tatum fisco nomine poenę, vel sit priuatus officijs. &c. Et tunc postquam incidit in bannum non potest tolli partiū conuentione, quia alteri est ius quæsumum, vt l. iuris gen. §. si pacifcar. de pac. Sed si in bannum nō incidit, sed adhuc est intra terminum banni ex sola partium voluntate potest terminus prorogari, & adueniente termino prorogato, incidit in bannum nisi soluat, quia prorogatio intelligitur facta cū omnibus suis qualitatibus. ff. de iud. l. 2. §. si iudex. & uide latius ibi per cum. Nunc ad propositum, cum in terminis præsumatur bannum esse decursum, constat quod illud ad voluntatem creditoris cancellari non potest.

In hac tamen ciuitate est statutum quod etiam post bannum & decursum terminum possit tolli intra certum terminum, quod hic seruandum est.

Aduertendum tamen ad illud quod dixit Barto. quod ubi adhuc durat terminus banni possit fieri prorogatio, & quod adueniente secundo termino si non soluerit in poenam appositam in primo termino incidit, quia hoc nō videtur bene tantum. Nam ex rati sententia quasi contrahit l. 2. §. licet de pecul. sed in poenis conventionalibus poena adiecta in primo termino non videtur saltem effectiue repetita in termino prorogato. l. stipulatus sim mihi a proculo. de verb. obli. & quod ibi no. Præterea talis sententia est conditionalis, & ideo non debet committi nisi proprie existat conditio sub qua fuit concepta. ff. iudi. sol. l. si sine. & l. cum apud. Et ideo forte illud eius dictum in hac parte non procedit. & aut in nullam poenam incidit, aut incidit in illam adueniente primo termino. pro cuius declaratione vide quæ dicam in q. 2.

77 Septuagesimo septimo quæro † circa prædicta, dictat statutum quod talis bannitus ad petitionem creditoris debeat eximi de banno absque eo quod soluat cōmuni si fuerit in concordia cum creditore dictus: bannitus comparuit coram iude, & fecit citari creditorem, obtulitque se paratum stare iuri cum eo. Quæritur an debeat cancellari? Albe. vbi supra. q. 1. 2. dixit quod sic, quia cum ex illis verbis statuti fiat relatio ad concordiam creditoris, intelligitur facta arbitrium. Constabat autem illud debere intelligi de arbitrio boni viri. l. hęc venditio. ff. de contrahen. emp. ff. pro socio. l. si societatem. de fideicommiss. l. l. thais. §. forore. & l. labeo. l. si libertus iurauerit. Nullus autē bonus vir arbitrabitur creditorem nolentem stare iuri vt recto arbitrio, sic habeatur, per inde ac si esset in concordia, vt dictis iuribus. Facit ff. de condi. & demon. l. iure ciuili, licet ipse non sic declareret. Sed aduerte, quia aut banniatur, quia non soluit debitum liquidum contra quod non poterat opponi exceptio. & tunc nō puto decisionē p̄dictā p̄cedere. Rectum enim arbitrium est nolle pro liquido debito litigare. l. quidam estimauerunt. ff. si cer. pe. Si autem fuit bannitus pro debito contra quod si comparuisset, potuisset exceptionem opponere & tunc si cōpareat dicens se paratum stare iuri. & tunc aut est talis persona de qua non obstante prima contumacia nulla est suspicio, sed quia diues est & soluendo, creditur q. soluet. & sic succumbet, & sufficiat talis oblatio, arg. l. si pecunie. in f. ff. vt in pos. le. quæ etiam facit ad p̄imum membrum. Si vero restat suspicio inducta propter contumaciam, & isto casu non potest cum debere eximi de banno nisi ducat secum fideiussor qui promittat soluere iudicatum, argu. ff. qui sati. co. l. fideiussor.

Nelli a S.Gemin. De Bannitis.

jussor. §.fi.l.3. §.fin.ff.de sta.libet. Si vero pro parte est liquidum pro parte nō, pro parte liquida debet soluere, pro alia potest litigare secundum sup.di&am distinctionem. l. quidam estimancerunt. si cer.pet. Pro quo vide no tex.in l.statu liber rationem. ff.de stat u hb.

Sed pone q̄ fuerit bannitus ad'peritionem multorum creditorum simul. & in eadem accusatione gentiū. An debeat cancellari si fuerit in concordia cum maiore parte creditorum dicente statuto quod cancelletur si fuerit in concordia cum suis creditoribus. In hoc aduertendum, q̄ quandoque actus in quo requiritur concordia refertur ad plures, ut vniuersos. & tunc dicit Bal. in l.nulli. per illum tex. cum gl. q̄ Friderichus tenuit sufficere quod duæ partes faciant. Sed in l.1.de pac. dicit quod sufficit maior pars, quia in illa residet collegium. st.ad muni. l. quod maior. Sed in l.& suum. §.fi.dicit contrarium, q̄ debet intelligi, vt dicam statim. Intellico hæc sua dicta q̄ requiritur quod duæ partes collegij sint præsentes dum tamē maior pars præsentium faciat. Ad hoc quod habetur in c. ea noscitur. de his quæ si. a præla. sine consen.c. Quandoque vero refertur ad plures ut singulos, ut in casu nostro. & tunc puto quod sufficiat quod sit in concordia cum maiore parte creditorem secundum formam. l. & seruum. §.hodie. & l.maiorem. videlicet quod illi sint citati, & sit seruata illa forma, alias securus. eo.ti.l.rescriptum. & sic loquitur dictum Bald. in §.fin.

Et aduertendum quod licet non consentiant eodem tempore, si tamen omnes consentiant separatim dicunt esse secum in concordia. l.fin.commu.prædio.secundum.Bal.in d. l.1.de pac. ff.

78 Septuagesimo octavo. ¶ Statutum erat in ciuitate quod nullus bannitus posset rebanniri nisi soluatur prius certa quantitas cameræ apostolicæ. & si securus fieret non intelligeretur rebannitus. deinde in illa eadem ciuitate illud statutum fuit per nouum statutum annullatum. Quæritur an bannitus qui postea rebannitur teneatur illam quantitatem soluere, adeo quod si non soluit rebannitio non valcat? Hanc. q.mo uet Bald. in l.fi. ff.de pac. & dicit quod fuit defacto Florentiq & quod vidit in ea ita bene alleg. ri sicut vñquam viderit in aliqua qđone. & dicit fuisse determinatum secundum statutum non valere. & sic secundum illam determinationem dicta quantitas solui deberer.

Sed aduerte quia si vera est decisio supra dicta. in q. 76. q̄ antequam ius sit quæsum possit per cōventionem tolli filio. Decisio prædicta procedere non videtur. Pro quo facit. l. qui romæ. §.flavius hermes. de verb. ob. & ff.de ser. expor. l.1. per quæ iura dixit ibi Bar. quod si donauit tibi rem hoc acto qđ post mortem tuam perueniat ad quandam ecclesiam, illam cōventionem de ecclesia potero reuocare. licet ex tali parte ipso iure queratur ius ecclesiæ. l. quoties. C. de dona. quæ sub modo. In quo tamen moderni variant: sed illius disputacione omisla quæ est extra rem nostram rediens ad propositionem in quo multa dici possent inclino in hanc sententiam, qđ aut talis bannitus erat rebannitus ante reuocationem illius statuti, & tunc cum iam esset ius quæsum cameræ apostoli cæ illud tolli non potuit per statutum. per d. l. fin. de pac. cū si Cum illud ius camera apostolica ad suum commodum esser habitura, non ad commodum statuentium, tunc enim secus esset. l. in cause. in fin. ff.de procul. cum si. & soluere tenebitur illam quantitatem alias de iure cancellari non poterit. Nec obstat quod habetur extra de iniur. & dam. da. c. in nostra. quia aliud est quod superior inferiori ius ex superioris prouisione quæsum de quo ibi. & aliud quod inferior, vel per id facere possit. l. ille a quo. §.tempestuum. ff. ad treb. cū si. Si vero fuit rebannitus post reuocationem statuti cum illud ius nondum esset quæsum. & sic potuit reuocari, vt in §. flavius. soluere non tenetur.

79 Septuagesimonono. ¶ Titius erat bannitus cum saluo q̄ si faceret certum quid esset exemptus a banno, vel erat bannitus simpliciter. sed facta fuit lex quod omnes banniti debent rebanniri qui seruirent duobus mensib. in exercitu suis sumptibus, vel dicebatur quod essent a banno libera: i. Titius fecit illud q̄ erat in saluo vel seruuit in exercitu, quæritur an statutum dicatur liberatus a banno, vel requiratur iudicis declaratio. Ut patet hæc questio est duplex. Constat enim quod index potest in sua sententia apponere verba illa, saluo quod infra dicam &c. vt no. in l.labeo. §.1. ff. famili. hær. Item quod licet nō debeat ferre sententiam conditionalem, tñ lata sub conditione valet l.2. §. biduum. ff. quando app. sit. Et ideo vindendū est an statutum dicatur rebannitus. Hoc pender ab eo ante an dicta sententia sit conditionalis. Et videtur qđ non sit conditionalis, vt no. per gl. in l. obligationum ferre. §. conditio. ff. de acti. & oblig. quod maxime verum est si illa verba apposuit post verbum, bannimus. tunc enim non videtur quod alii quid postea addere poruerit, vt l.iudex postea. ff. de reiudic. Et sic tunc certum sit. cum esse bannitum. & hoc tenuit

Bar. in dicta l.iudex. & in l. r. ad turpil. & in l.moris. de penit.

In contrarium quod imo sit conditionalis, & quod integrum non dicatur bannitus. & sic nulla declaratio requiratur probatur sic. Aut dicta sententia quo ad bannitationem habuit verba suspensiua, & tunc clarū ē quod est cōditionalis siue æquiparetur contra. qui siue ultimæ voluntati. l. 1. cum ibi no. ff. de in diem addic. Si vero non habuit verba suspensiua. & idem, quia licet in contraria bus, tunc actus sit purus, & veniat sub conditione resoluendus, vt ibi. Tamen in ultimis voluntatibus secus est, quia semper est conditionalis dispositio. l. de quibus diebus. §. quidam titio. de condi. & dem. & l. legatum pure. de adim. leg. cum si. Constat autem sententiam æquiparari ultimis voluntatibus. l. non est mirum. ff. de pig. act. l. si ita fuerit. de manu. resta. Et quod no. per Gui. in l. si cum. §. qui iniuriarum ff. si quis. cau. & per Bar. in l. centesimis. in fin. de ver. obli. saltem hoc ca u quando hic est. benignior interpretatio, vt in c. si delegatus iudex. de offi delega. li. 6. Nec ob. q̄ in sententia quasi contra. ut l. 3. §. idem scribit. de pecul. qui omisso examine, an illud sit uerum reo nunquam comparere in iudicio. aliud est contractus, & aliud est quasi contractus. & sic de uno ad alium regulatur argumentario non procedit, ut in proposito patet ex. l. ex maleficijs. §. hæres. de act. & ob. & l.apud iul. in fi. qui. ex cau. in pos. ca. & quod ibi per Bar. Non obst. gl. §. conditio. quia illa gl. non est uera, ut scribit Inn. in c. præterea. extra de appell. Nec obst. l.iudex postea. & q̄ per illam dixit Bar. quia aut illa uerba sunt apposita in principio vt quando dixit, saluo quod in fra dicam, & tunc lex illa nō ob. vt in d. gl. §. 1. in l. item labeo. qua videtur calus. ff. de consti. pc. l. quidam. Aut fuerunt apposita post verbum, bannimus. & idem, donec enī sententia non habeatur pro expedita per iudicem illa lata non dicitur. C. de fide intr. l. contractus. in fi. quicquid ergo continet in illa ante illam clausulam quæ semper apponitur lata data. & c. inesse dicitur ipsi sententiae. si cer. pet. l. lecta. secundū Ange. in d. l.iudex. In hoc v̄ timo non enim nō ocer talis præposte ratio. quia cum sint omnia in eodem aetu, intelliguntur secundum ordinem iuris, vt ipse idem Bar. dixit in illo libello peto cogi & condemnari in l. 1. C. quando prouo. non est nec. & in l. cum prolatis de re jud. & cum de mente iudicis constet talis ordo non attenditur de solu. l. non enim. & qđ Bar. scripsit in l. 2. §. prius. de vulg. & pupi. l. Intelligitur ergo d. l.iudex. postea quando index apposuit aliquid postquam habuit sententiam pro expedita. & ideo si la verba aperiuntur post illam clausulam lata data &c. uera esset Bar. decisio alias non procedit. & hæc de prima. De quo etiam terigi in 1. temp. 6. q. 4. & vide quæ dixi vbi hoc declaratur in 2. temp. par. 2. q. 2. 1. in fi.

Quo autem ad aliam scilicet quando post bannum perfetum sit reformatio &c. an requiratur declaratio non multum laborabo, licet multa dici possent. Concludo enim qđ aut ipsa reformatio dicit q̄ extunc q̄ seruiet, ipso iure siue ipso facto sit liberatus a banno. & tunc postquam seruierit quantum est in se erit non bannitus, adeo q̄ si agat & ei opponatur exceptio banni vel ad honores eligatur & si. probando id fecisse non repelletur a iudicio vel a dignitate. Ita enim important illa verba ipso iure siue ipso facto etiam in condemnando. vt dixi, & ibi allegauit iura in primo tempore. part. vtri. q. vlti. & habetur eriam in ca. l. de rescriptis. li. 6. & C. de leg. l. non dubiuim. Valebit ergo eius testamentum q̄ faciat secundum formam statutorum sua ciuitatis, quod ante non valuerit. Poterit etiam succedere secundum illa, quod ante non fecisset, & sic de singu. Quantum autem ad alios vt si ante declarationem, vel cancellationem offenderetur. Dicam infra in vltimo tempore. parte. 1. q. 2. Si vero illa verba non apponuntur sed simpliciter dicitur, vt in themate questionis dictum est. Videretur cum non esse rebannitum, nisi sequatur declaratio. quod id factum fuerit secundum doc. dom. Inno. in c. bon. de era. & qualita. Pro quo facit quod habetur in l. eius qui delatorem si. de iure sit. & iu. l. 2. §. q̄ si actor. de iure. calū. & quod scribit Bald. in c. si vasalus. 10. colla. si de feud. fue. conrrouer. vbi ponuntur causas in quibus declaratoria requiritur, sed illis responderetur quod loquuntur in priuatione iuris. & sic in re odiosa, hic in executione poenæ. Et sic acquisitione absolucionis & re favorabili. Sed per supra allegata primum dictum videtur verius, ante enim quam sit facta declaratio quod id factum fuerit secundum doctrinam Inno. in certum est an sic factum sit, & ideo id certum esse debet. l. iā hoc iure & l. ita stipularis. de verb. oblig. Facit. l. 1. C. qui & aduer. quos. & q̄ retigi vbi supra. Nec obstat quod lex sit s̄c per certa. l. cum quidam. §. quod dicitur. ff. de acqui. hær. quia illud verum quantum ad sententiam legis, vt dictū est. supra quo ad sententiam hominis, quæ hic requiritur non est ita, vt ibi. & in l. antiqui. ff. si pars hær. pe. Si ergo talis qui seruuit in exercitu vel quid aliud fecit habet tria tempora. vñ postquam tertiuuit ante declarationem, & hoc tempore quo ad omnes

Tractatum Tomus Vndecimus.

399

omnes & omniastantibus verbis vt supra repeto ipsum bannitum. Nec obstat quod no. per Ioan. And. in regula, quod q̄s lib.6. vbi dicitur capitulum, non dubium de sen. excom. per quod fundatur dictum Inno. loqui in sententia medicinali, quæ difficilis tollitur quam mortalis, quia eius dictum loquitur in soluente id quod continetur in banno. & sic naturæ ordinariæ ipsius banni satisfacit. insti. quib. mod. tol. obli. in princ. & §. i. merito declaratio non requiritur. sed hic loquimur in eo qui aliud pro alio facit, quo casu non ita contingit liberatio ipso iure sicut quando soluitur. idem. l. si cum fundum. ff. de paet. & quod habetur in l. solutum. §. solutum. ff. de pigno. actio. Fateor tamen quod si caperetur talis exceptio impedit executionem, & probato se feruiisse secundum formam statuti relaxari & cancellari deberet, quia saltē ope exceptionis fiscus excluditur ut dictum est. Aliud tempus habet post declarationem ante cancellationem. Et quo ad se est rebannitus, quo ad alios dicam vbi supra. Aliud post cancellationem. & tunc quo ad omnia est rebannitus, vt dixi sup. q. 64.

80 Octagesimo pone. † Titius fuit bannitus in mille soluenda intra mensem sine diminutione, cum esset statutū quod dat beneficium quarti, id est quod possint solui tres partes cōdemnationis tantum si sit solutio intra decem dies a die latere sententiae. Titius sic bannitus soluit tres partes, & a toto fuit de libris omnib. cancellatus. Quæritur an dicatur legitime cancellatus, vt sic elapsō mente amplius non dicatur bannitus. Ita quæstio fuit hic de facto. & consultum fuit per totum collegium fuisse licite cancellatum. Ita enim verba, sine diminutione, apposita in sententia beneficium statuti auferre non potuerunt. l. nemo potest de lega. i. Præterea quādo aliquid debet solui, & de voluntate eius cui solui debet fit remissio, intelligitur impleta conditio solutionis etiam ad pñnae cuitationem. ff. de solu. l. solutionis, & ibi per Bar. Facit. ff. de verb. obli. l. in executione. §. fi. allegabatur casus in l. 3. §. ait prætor. iuncto. §. soluisse. ff. de reg. iur. Nec obstat. l. meius. de condi. & demon. vbi dicitur q̄ implementum debet fieri in forma specifica, quod de voluntate eius cui debet fieri implementum etiam in conditionibus potest solutionis alterari. Casus est secundum vnam lect. in l. filium quem habentem. C. fami. hercif. l. iure ciuili. de condi. & demon. cum si. Pro ista determinatione docatum in l. iusurandum a debitore. ff. de iurciuran. quod not. per Barto. in l. abeo. quæ sequitur illam.

81 Octagesimoprimo loquitur. † Dictat statutum quod potestas vltimis quindecim diebus sui officij non possit aliquem eximere de banno. Potestas vltimis quindecim diebus pronunciaerit Titium bannitum esse eximendum de banno. Quæritur an talis pronuntiatio valeat, & quod operetur. Formatur hæc quæstio per doct. & maxime per Bal. in l. j. C. si aducet. l. & concluditur per eos q̄ valeat talis pronuntiatio. Sicut enim aliud est bona publicare, & aliud pronuntiare bona esse publicanda. ff. pro socio. l. cum duobus. §. idem respōdet. & quod ibi no. item sicut aliud est deportare, aliud pronunciare deportandum l. i. §. deportatos. de le. 3. l. si quis filio exhæredato. §. eius qui ff. de iniur.

Item sicut aliud est mittere quem in possessione, & aliud est pronuntiare immittendum, vt no. in l. cognitio. §. vt bonorum. ff. de offi. eius cui mand. est iuris. Item sicut aliud est restituere, & aliud pronuntiare restituendum. l. fi. vbi & apud quem. Item sicut aliud est exequi sententiam, & aliud pronuntiare illam exequendam, vt habetur in l. ab executione. C. quorum appell. non rec. Ita aliud est eximere de banno, & aliud pronuntiare eximendum esse, & ideo statutum quod debet stricte intelligi. constitutiones. ad munici. loquens in eximente non habet locum in pronuntiante eximendum. l. fin. de calum. & l. si vero. §. de viro. ff. solu. mat. cum si. Valebit ergo pronuntiatio, sed tunc demum habebit effectum si successor illam exequatur. l. iure nostro. ff. de test. tut. & ideo interim tractabitur vt bannitus, & poterit impune offendere cundum Bal. in d. l. i. Non obstat. l. procurator. C. vbi cau. fis. vbi dicitur quod sicut procurator fisci non potest exigere poenam, ita non potest pronunciare exigendam, quia ibi loquitur quando non potest ex parentia iurisdictionis. Hic autem non carebat iurisdictione, sed ex exercitio ipsius. Nulla. n. priuato iurisdictionis inducitur, sed solummodo exercitiū impeditur, quod patet, quia posset cognoscere illis quindecim diebus, quod ibi non poterat procurator, vt ibi patet in fin. glo. quæ ponit ibi casum, & ibi etiam dixi. ex quibus inferitur quod si certis officialibus habentibus largam auctoritatem a populo super bono statu est interdiuum quod non possint rebannire bannitos, poterunt tamen ordinare qualiter debeant rebanniri banniti aliquid pro bono statu facientes. etiam de irahendo solenitatibus antiquis per not. in l. oēs populi. & per dicta iura. & ideo si postea secundum per eos ordinata illi rebanniuntur erunt leg. time rebanniti. Facit q̄

no. per Ioan. And. in c. 2. de offi. vic. in notabi. & ita plures fuit obseruatum. quando scilicet ex iusta causa id fecerunt. ff. mand. l. hominem. Nec obstat q̄ non possunt mutare regima ciuitatis per quamcumque latam auctoritatem eis concessam, vt no. per Bar. in d. l. ambitiosa. quia nō, pro mutatione, sed pro illius status regimine & saluatione a toto populo dicitur fuisse statutum. l. item eorum. §. si decuriones. ff. quod cuiusque vniuer.

82 Octagesimo secundo. † Statuto condito a toto populo, & communis, videatur q̄ per cōsilium ciuitatis nihil possit firmari nisi prius per capitancum proponatur. Iu illo alio statuto cauetur quod si capitaneus proponat de aliquo pro homicidio bannito cancellando de banno ipso iure desinat esse capitaneus. Cōtingit quod qui erat capitaneus proposuit de aliquo bannito pro homicidio cancellando de banno, & concilium confirmauit. Quæritur an ipsa reformatio in cuius propositione qui erat capitaneus deliquit vitietur. Hanc quæstionem disputauit Iac. But. Et arguit latissime quod nō vitietur. ego vero vt in alijs referam aliqua, rescando plura. Primo ergo arguit sic. Tempore inchoatæ propositionis capitaneus qui proposuit erat capitancus, licet ergo postea definat debet inspici tempus initij. de neg. gest. l. pomponius. ff. pro socio. l. si id quod §. si filius. non ergo nocet mutatio conditionis. Secundo quando res utiliter inchoatur, licet postea inutilis fiat tota utilis iudicatur. ff. de neg. gest. l. sed an vltro. ff. manda. l. qui mutuam. §. fi. cum si. Tertio quia tempus consummationis trahitur ad tempus inchoationis. l. si filius de verb. oblig. cum concord. Quarto quia res dijudicatur secundum id q̄ potentius operatur. l. quæritur. ff. de statu. hom. & de acqui. re do. l. quicquid. §. paries. Sed principium fuit potentius fine. l. i. de ordi. iud. ergo iudicatur secundum illud. facit in auct. quo. opor. in prin. Quinto ex ordine delictum præced. t. poenam. C. de poenis. l. lancimus. Sed propositio est de lictum, poena est priuatio capitanei. & sic quando deliquerit quia proposuit erat capitaneus. ergo tenuit propositio, & sic valcat reformatio. Arguit etiam a generali natura dispositiois ut effectus consideretur, vt id quod in conditione est nō sit in obligatione. l. i. §. item si ita. ff. ad legem falcid. ex natura poenalis dispositiois quæ actum non annullat. l. fina. ff. de diuor. quod penalis dispositio requirit effectum. l. i. in fi. ff. qđ quisque iuris. & quod in fauore & odio concurrentibus inspicitur fauor. l. cum quidam. ff. de lib. & posthu. cum si.

In contrarium arguit, quando lex puniens delictum referatur ad tempus non consummatū punitur delinquens ex solo principio. Si vero ad tempus perfectum & consummatū, spectatur perfectio. C. de ser. fug. l. j. de iuris. om. iud. l. si quis id quod ibi. qđ si dum proponeretur. & quod quisque iur. l. i. in fin. Sed in nostra q. fit relatio ad tempus inchoatum dum dicit, si capitaneus proponat, ergo eo ipso qđ cœpit propone re definit esse capitaneus. Et sic non est uerum capitaneum proposuisse, sed inchoasse. ergo ex ipsa lege ipso facto insurrexit poena. l. quid ergo. §. cum autem. ff. de his qui no. inf. & l. quamvis. §. si cum essem. ff. ad Vellei. ex quo infertur quod non ualet reformatio, quia quando ex aliquo actu expectatur effectus ante consummationem non potest effectus insurgere, nec cepisse prodest. ff. de acqui. rerum domi. l. natura lem. §. illud. de testa. C. l. ex imperfecto. de le. 3. l. fidei. §. i. cū si. Secundo arguit quia res sumit esse per formam, & forma per consummationē. ad legem falcī. l. si is qui. §. quædam. ad exib. l. iul. §. quantum. uel §. sed & si quis. sed ante propositio nem propositio non habet esse nec formam. Ergo non fuit facta a capitaneo, & sic non ualet. l. cum sillā. C. ad sil. Tertiatur quod per multa iura ostendentia quod quando ab initio est habilitas si pendente explemento superueniat inhabilitas actus uitiatur. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui u. alien. iur. l. inter stipu. §. lacram de uerborum obliga. & C. de testamen. l. furiosum. cum si. Quarto cum multis temporib. requiritur aliqua conditio personæ, si hoc tempore illa conditio desistit actus uitiatur. l. si alienum. §. si extraneis. de hære. instiuen. cum si. Ergo & uitietur. Quinto probat sic. Quādo sic se habent duo, ut effectus surgat ex eo quod per prius fit, si erit concursus eorum, non erit uitium, alias sic. l. cū hic status. §. si ambo. de donatio. inter uirum & uxorem. Sed reformatio in proposito debeat sumere effectum a duobus propositione capitanei, & deliberatione consilij. Et per prius ex eo quod capitaneus proponeret. Si ergo antequam opponat delijt esse capitaneus ergo delijt concursus, & sic erit uitium. Inducit sexto. q. de pu. n. cōto. ut quando non appareat qđ præcedat & quod sequatur potius inducatur totius uitiatio. ff. de rebus dub. l. si fuerit. & l. sed & si. de testamen. tute. l. duo sunt Titij. Sed hic non appetat quod prius fuerit an proposicio, an priuatio. ergo totum uitiari debet. Induxit etiam q̄ ex eodem facto sequitur poena & premium. de nego. gesto. l. siue hæreditaria. item quia duorum contrariorum non dicitur esse eadem ratio. de capi. dimin. l. 2. §. nemo. & pro to. cōcio.

Nelli a S. Gemi. De Bannitis.

cio. l. de illo. Item q[uod] factum l. prohibente ualere non potest l. non dubium. ff. de leg. Inducit generale quod inutile per se alij non potest ut h[ab]itare in operari. de serui. rusti. l. qui habet. Adducit etiam l. cum pater. s. liberis. de leg. 2. l. iubemus. s. sa ne. de sac. sanec. eccl. in aut. de nō alie. s. quia vero lenones vbi actus ex quo quis priuat non valet. Finaliter cōsuluit re formationem non tenere maxime tali argumento, quādam effectum expectant a iure, quia sunt iuris & de iure. Quādā effectum non expectant, quia ius eis non asistit nec de iure sunt. In primis expectatur perfectio, & quo ad consummationem actus, & quo ac iuris effectu. Et sic inchoata tantum vel etiam terminata sine iuris assistentia nihil sunt. l. hac consultissima s. ex imperfecto. C. de testa. de fide instru. l. contra etus. in fin. cum si.

In secundis quandoque expectatur consummatio, vt quia lex de eo loquens est preteriti & perfecti temporis, quod exigit rem perfectam: & vbi delictum est de leuioribus non finit rem inchoatam esse consummata, & ita perfectio quā exigitur ex natura verbi non suppletur a fictione iuris. d. l. i. in fin. q[uod] quisque iuris quandoque non expectatur consummatio. Aut quia lex de eo loquens non est sub tali verbo, sed præsentis vel præteriti imperfecti concepcion, vt l. si fugitum. C. de ser. fugiti. Et probatur hec differentia in l. si quis id q[uod] s. q[uod] si dum proponeretur. & in d. l. si fugitiui. in solutione contrarij. de l. post liminij. s. trans fugax. de capti. & postli. reuer. Aut quia est de atrocioribus in quibus inchoata finguntur a lege consummata. l. si quis non dicam rapere. de epilco. & cleric. cum in eis effectus & assistentia non accedit. l. cum qui. C. de adul. Cum ergo in proposito sint duæ leges quarum una est prodita ad delictum, & poenam, scilicet illa quā capraneū proponentem punit & priuat officio. vt in hac cum pro at sit per verbum præsentis temporis & preteriti imperfecti, apparet quod ante consummatam propositionem fuit delictū vt d. l. si fugitui. & l. si quis id quod. Ergo & poena iurgens sine hominis facto, vt d. s. cum autem est eriam alia lex quā ditponit de reformatione ex qua appetet quod reformatio de homicida bannito cancellando non fuit talis, vi debuit. Est enim de his quā a iure ciuili & municipal i expectant & sor tiuntur effectum. de iustitia & de iure. l. ius ciuile. & l. omnes populi. ergo inchoata & non perfecta quo ad effectum iuris habentur pro infectis, vbi ergo inchoata propositione capitaneus deliquit latius fuit quo ad poenam priuationis. & sic tempore quo finiuit propositionem non erat capitaneus & sic quantum ad legem quā de forma reformationis loquitur, nihil actum debet intelligi. Finaliter respondet ad cōtraria, & quia patet ex distinctione prædicta non insisto. Vides ergo quod talis non intelligetur rebannitus, & sic non potest cancellari. Vt tamen ista dubitatio tollatur solent apponere in consilio. & si ad actum propositionis peruenierit vel proponere, cetero ipso facto priuat us intelligitur, de qua doctrina, vide in l. filius fam. s. diui. de leg. 1. per Bar. per alios & maxime Bald. in l. ea lege. C. de condi. ob cau. & etiam per Bar. in l. si ita quis. s. ea lege de verb. oblig. & de quæstio ne prædicta in dictis iuribus pauca tanguntur. ex decisione prædicta colligitur triplex materia. Vna quando actus capiatus habeatur pro consummato. de qua in iuribus supra alleg. Et vide quod not. Bar. in l. si quis. s. quib. ex cau. ma vbi tractat quando executio facta dicatur. Secunda quando debet inspici initium vel finis. De hoc vide in l. 3. s. scio. ff. de mino. & ibi latius. Tertia est de natura verbi præsentis preteriti imperfecti, & verbi præteriti perfecti. de qua habetur in iuribus superius allegatis, maxime in d. l. i. q[uod] quisque iuris & no. q[uod] in hac disputatione Iac. But. ostendit se fuisse doctorē subtilissimum. & vide quā not. per doct. in l. aretusa. ff. de statu homini. & tangit Bar. in l. si post mortem. in fin. princ. de leg. 1.

83 Octuaginta tercia quæstio partis erit. † Fuit factum ordinamentum quod omnes banniti communis existentes in territorio ducis Mediolani, qui illud territorium exiuerint intra duos menses, & iuerint ad seruendum communi in exercitu suis sumptibus per quatuor menses debeat reban niri. Qui vero non exiuerint intelligentur rebelles & in perpetuum de banno exire non possint. & omnia eorum bona intelligentur elapsis dictis duobus mensibus confiscata. Titius existens & habitans in ciuitate Papla fuit Florentiæ inquisitus, & fuerant factæ citationes secundum formam statuti. Et cum nullus copareret iudex posuerat eum in banno, & inter alios bannitos communis extiterat registratus, quæ omnia, Titius ignorabat. Elapsis duobus mensibus in exercitu communis fuit facta reassigatio bannitorum ibi seruientium. & cum non esset inuentus Titius eius bona fuerunt in corporata. Ipse autem id audiens discessit de territorio ducis & in exercitum venit. Quæritur an inciderit in poenam rebellionis & confiscaionis bonorum &c. An vero seruies per quatuor menses debeat reban niri? Ista quæstio habet

duo mēbra principalia. Primū est an dictum bannū potuerit dari contra illū ignorantē. Secundū posito quod dari potuerit, an cuius ignorantia sibi proficit. & hoc erit etiam duplex. s. an excusatur, a poena, & sic excusatur seruens habeat statutū beneficium, & sic debeat cancellari. Quo ad primum recurre ad ea quæ dixi in primo tempore parte tertia, q. 3. ex quibus patet quod aliquando potest dari, & aliquando non, si ergo in casu nostro bannum fuisse inualidum, quæstio nō procederet, quia non esset bannitus. l. 4. s. condemnatum. de re iudicata. Oportet ergo presupponi bannum validum. Ex quo restat secunda dubitatio. & licet dubitabiles passus sint, tamen concludendum est quod non incidet in poenas supra dictas. Certum enim est quod statuta poenalia non ligant ignorantes. l. s. ff. de decre. ab ordi. faci. extra de constit. c. cognoscentes. per Archid. no. 16. distin. c. quod dictis. etiā si talis reformatio fuisse per ciuitatem publice bannita, ve no. in d. c. cognoscentes. id enim quod in ciuitate est notoriū ligat ibi habentes, non autem existentes extra prouinciam, & ita intelligitur quod habetur in l. li tutor. C. de peri cu. tuto. & in l. 2. C. de recepi. ex ira qui matri. accu. posl. c. cū i improbat. secundum Roftr. vt refert Archi. vbi stipula in l. optimam. C. de contrahen. & commit. stipu. & ibi notanter dicit q[uod] illud quod dicitur sufficere q[uod] quis sit voce preconia citatus. Intelligitur quando preco mittitur per totam ciuitatem quo casu dicit neminem excusari. facit auc. qui semel. C. quomodo & quando iudex. & quod ibi per Iac. But. Nec obstat si dicatur, statutum est precisum, & lapsi fuerint duo menses antequam exiret, ergo in poenam incidit, cum stricte debeat intelligi l. constitutionibus. ad municipiū. etiam si durum sit. l. prospexit. ff. qui & a quibus. quia ille terminus non currit, nisi a die sententiæ, etiam si dicatur de proxime futuris. Debet enim subaudiri a dic scientiæ secundum Bar. in consi. quod incipit, Domine Iacobæ. & c. allegat. l. 3. s. si qs hæredi. ff. de statu. lib. & l. si in diem. ff. de condi. & demo. Sed in hoc Francisc. de aretio in l. si cui. ff. de leg. 1. dicit notanter, quod aut dispositio demonstrauit initium temporis, pura quia dixit, hinc adduos menses. Et tunc aut pars ignorauit impedimento iuris. & non cedit tempus nisi a die scientiæ. l. si quis in graui. s. vlti. ff. ad sil. & facit. l. scimus. s. donec. de iure deliberan. secundum eum. Poteſt ponи exemplum in proposito, vt quia fuit ordinatum quod dicta reformatio non posset propalari inde ad certum tempus. Si vero ignorauit, impedimento facti, vt quia non fuit ei notificatum. Et isto casu tempus sic limitatum currit ignorantia, quia currit ab ini tio demonstrato, vt eadem. l. si cui. & l. qui duos. s. j. de manu mis. testa. secundum eum. Pro quo vide not. tex. cum gl. in l. qui filio impuberi. s. 1. ff. de hæred. instituend. & idem dixit Bar. in consil. quod incipit. Quæritur utrum elapsi & c. & allegauit. l. placet. C. de sac. san. eccl. & l. iubemus nulli. o. titu. quæ fuerunt verba Iaco. But. Qui vitra prædicta contulendo allegauit auc. hodie. de appella. & de mino. l. emilius. Puto ra men quod hoc casu poterit restituui ex iusta ignorantia. l. j. in fin. quibus ex cau. maior. & q[uod] vi aut clam. .temper. s. hoc in terdicto. scilicet ad remissionem poenæ. Si vero non demon strauit initium, quia non dixit hinc, sed dixit intra mensim simpliciter. vel dixit intra duos menses proxime venturos, & tunc intelligitur scilicet, a die scientiæ, argumen. C. de appell. aut. hodie. & quod ibi not. & de statu libe. l. 3. s. si quis hæ redi, quia antequam ieiati non videtur posse petere. l. annus. de calum. Plus enim dixit Oldra. in consi. 138. quod non simpliciter currit a die scientiæ, sed cum potest actus ille in exercitu, deduci. ff. de iure dotium. l. tali. & dicto. s. si quis hæredi. & dicta. l. si in diem. quod est valde no. & vtile ad multa. ex qua distinctione colligitur decisio supra dicta in specie thetate q[uod] in poenam non inciderit. Pro quo facit. ff. de administra. tut. l. quidam decedens. s. fi. & de his qui no. inf. l. genero. & sic restat videndum an si seruit per quatuor menses coi debeat rebanniri. Ista quæstio ē fortior, q[uod] licet in poenis euitandis excusat ignorantia, & similiter in grauaminibus, vt dictum est supra, tamen in lucris non est ita. l. si is. s. si seruus. de acqui ren. rerum domi. & q[uod] dixi supra hoc eodem tempore, parte 2. q. 22. & 224. Magis enim succurrit primo quam secundo. l. fi. C. de condi. Ita quia dicta supra locum habent in eo qui ignorat ordinamentum, hic autem præsupponitur q[uod] ignoret se esse in ordinamento comprehensum. & sic signaret qualitatem suæ personæ quæ non solet tribuere beneficium. l. tametsi ff. ad macedo. l. fi. ff. pro suo. & sic videatur concludi debere, quod licet excusat in poena quocunque ignorauerit. Si tamen intra duos menses a die scientiæ seruierit vt supra, non tamen debet premi um cancellationis conse qui per iura prædicta. Quod verum erit si illi quatuor menses fuerint electi, vt tempus speciale, pura in obsidione aliquius loci, propter quam cautam illa reformatio facta fuerit, tunc enim cum amplius illud speciale tempus non pos sit suppleri. ff. de usufruct. leg. l. si usufruct. mihi in biennium. reban-

rebanniri non debet. Si vero illud tempus fuerit adiectum, ingenere, puta quia si considerauerit statutum de quounque tempore durante guerra, tunc debeat rebanniri per iusta predicta quae omni modo ignorantis tempus currere non permitiuntur. Nec ob quod dictum fuit supra per §. si seruus, quia aut qui tempore quo seruisset eomuni ignorasset se esse bannitum, & sic non ut bannitus seruisset, & tunc non deberet rebanniri ut ibi, & l. 2. de condi. & demonstra. ff. Sed si tempus quo seruit scit se bannum, & ut bannitus seruit, cum ei ignorantis tempus generaliter traditum non cucereretur, ut supra est ostensum habere debebit statuti beneficium quod est latissime interpretandum. ff. de consti. prin. l. fin. cum si.

Post operis expeditionem superuenit mihi notitia duarum questionum Oldra. quas per alios tactas aut relatas non inueni, quae licet alibi decentius ante locatae fuissent, tamen cum de fauoribus bannitorum etiam tractent, & quia fuisset plurima quotarum mutatio necessaria, hoc loco quasi opertune locantur, & prima est in qua consuluit. & ideo . 84. queritur.

¶ Titius fuit bannitus pro proditione ciuitatis propter ex forma statuti ipse, & filii erant banniti. Post bannum Titius suscepit filium nomine Gaium, qui Gaius parte mortuo reuersus fuit ad ciuitatem de qua pater fuerat bannitus. & ibi stetit longo tempore sicut ciuis existens de consilio, equum tenens & omnia alia faciens, quae alij ciues faciunt. & dum ista sic se haberent venit ad rixam cum Sempronio, de qua rixa facta est pax coram potestate ciuitatis, post quam pax Sempronius eum interfecit, & aufugit. Potestas fecit eum citari. & quia non venit ex vigore arbitrij qd habebat banniuit eum. Nunc coram successore potestatis predicti petitur reuocari predicta sententia banni lati contra Sempronium, & dicitur quod licitum fuit ei impune occidere dictum Gaium, quia bannitus erat ex forma statuti, de quo supra mentio facta est. Quæritur an possit dicta sententia, reuocari.

Et primo videtur quod non ex vigore publice auctoritatis, quia ipse Gaius habebatur ut alij ciues. Ne ergo sub ei us pretestu decipiatur idem debet de ipso sicut de alijs ciuibus iudicari. arg. C. de his qui ve. et. imp. l. 1. & cum communem cum alijs vitam duceret eandem sentire debet in legibus disciplinam, ut tex. ibi legitur, extra de statu. mona. c. recolentes. & cum eadem pericula experiretur, iura quoque eadem sibi vendicare debet. ff. de bono. posse. ex testa. mili. l. vna. circa princ. & cum par simili que militia sit, iustum videatur eidem priuilegijs gloriari. C. de prox. sacra. lat. & rerum priua. l. iubemus.

Secundo facilius poena remittitur quam priuilegium auferatur, eo quod vnum est fauoris & gratiae, alterum vero supplicij & poenae. ff. de consti. prin. l. beneficium. de lib. & posth. l. cum quidam. de poenis. l. interpretatione. Sed habitus in communi contrarius veritati tollit priuilegium ff. ad maced. l. si quis patrem. & loca. & cond. l. si quis ignorans. Imo etiam aliquando facit cesare ius commune. ff. de iniur. l. item apud. §. si quis virginem. de iure fis. l. sed & si accepto. ergo multo fortius tollit poenam siue supplicium ex banno inflatum.

Tertio sicut subsistentia veritatis actum aliquem reddit il licitum, ita & opinio communis quamquam sit veritati contraria, sicut ergo si vere bannitus non fuisset licitum occidere, sic nec quando vere erat bannitus communis opinione in contrarium se habente, ut probatur aperte. ff. de acqui. hære. l. cum quidam. in ver. quod si ipse. & in eo. titu. l. ventre. & ibi not.

Quarto nonne regula communis est quod error publicus facit ius, ut institu. de testa. §. testes. ff. de offic. præto. l. barbarius. C. de testa. l. 1. ff. de suppeli. legal. 3. in fin. Faciat ergo hoc casu error publicus, quo credebatur filius Titii non bannitus, ius scilicet fauorabile, tam benignum scilicet ut impune occidi non possit, sicut nec alij ciues, talis namque error immutat aliquando statu alicuius. Nam de seruo ciuilium actuum non capace liberum facit. & actum ciuilium capacem ut ad literam legitur. C. de lati. liber. tol. l. vna. §. sed & qui domin. sic ergo hic de bannito faciat non bannitum. Dico ergo ego Oldra. de ponte. de laud. ll. doctor salua semper veritate, quod successor potestatis dictam sententiam reuocare non poterit. & hoc preter iam dicta tripli ratione. & prima si aliquis pulset legatum hostium, traditur hostibus ut seruus eorum fiat. ff. de legatio. l. vlti. Pone ergo qd talis pullans & hostibus traditus reuertitur ad nos, si non recipitur a nobis, non recuperat iura ciuitatis postliminiij iure. si vero recipitur ea recuperat. Sic ergo in proposito cum hic bannitus rediens receptus fuit, & in omnibus tractatus ut ciuis iura aliorum ciuium habeat, ut legitur. ff. de capti. & postli. reuer. l. 3. §. fi. Secunda est talis. Talis bannitus non potest censi, deterioris conditionis quam hostis, imo hostis proprie dici

tur. ff. de capi. dimi. l. amissione. §. qui deficiunt. & ad legem corne. de sica. l. 3. §. vltim. & de re milit. l. proditores. Tamen si ei pax sit promissa seruada est. 23 q. 1. noli. & 2. q. 4. innocēs. & qui non seruat capite puniendus est. ff. de re milit. l. vlt. §. fi. licet ergo potuisse occidi ex forma statuti, non tamen per eum qui cum eo pacem fecerat. Tertio & ultimo dato qd sententia banni fuisset iniqua, fuit tamen contra ius litigatoris tantum lata. & sic non posset successor eam rescindere. C. de senten. rescindi non possel. 1. & quando pro. non est ne cess. 1. etiam si hoc statutum quod faciebat eum bannitum fuerit coram banniente allegatum, quia propter probabiles dubitationes superiores & alias non putauit causam illo statuto iuuari. ff. de re iud. l. prætes. & l. cum prolatis. vbi est causa. Hæc Oldra.

Si recte consideras ipse proposuit talem filium etiam postea natū ex verbis ipsius statuti ex sua persona intelligi bannitum, imo esse bannitum. & sic non contradicit his quae dixi supra primo tempore parte prima. q. vlti. nec quae dicam infra in vlti. tempo. parte secunda. q. 10. 4. Id autem qd dixit cum qui pacem fecerat non potuisse impune occidere bannitū non est per omnia contrarium ei quod ipse in sua disputazione qui incipit, Titius fecit pacem non obstante pace potuisse offendere bannitum, quia in hoc themate erat bannitus tempore pacis, in illo fuit bannitus postea. In hoc tamen recurre ad ea quae dixi supra hac eadem parte questionibus 51. 52. & 53. & ex hac decisione collige duo notanda. Primū quod per actus publicos quos bannitus facit intelligitur rebanniri. Secundo quod sententia lata contra offendentem bannitum valet. Quo ad primum aduertere quod id potest esse verum, nisi quando ad actum rebannitionis requiruntur aliæ solennitates, tunc enim illis non seruatis in publicis actibus sicut non valeret expressa rebannitio, ita non valeret tertia. l. qui ad certum. ff. loca. Puto tamen quod licet non intelligatur rebannitus nihilominus offendere non poterit. Illud enim statutum tolli potest alia solemnitate ab alio statuto requisita, vt in materia. l. omnes populi. & l. si quis in principio testamenti. de legatis. 3. Licet ergo tunc non intelligatur rebannitus, non tamen poterit offendere, cum qualitas hostis sub lata sit per eius receptionem ad actus publicos de qua supra. Si autem actus publici fierent coram toto populo ad parliamentum vocato, ut sit in introitu dominorum & priorum & etiam in introitu vexillorum societatis in ciuitate Florentia, dicerem tunc intelligi rebannitum Gaium, de quo supra. Præsumeretur enim scilicet populum omnia quae suis legibus continentur, & sic contra illas in totum dispensare. C. de testa. l. omnium. & l. quidam consulebat. ff. de re iudica. & quod habetur in d. l. si quis in principio testamenti. Vis. n. cō munis & publici erroris inducta a populo qui potest maxime per viam parlamenti, facta a consiliis quae illum representant, ut l. aliud. §. refertur. & ibi. no. ff. de reg. iur. & C. quae sit lo. consu. c. super rub. reuocare. & sic faciendo intelligitur reuocare, ut habetur in l. 2. C. de decre. decu. & quod not. in l. ita tamen. in princip. ff. ad trebel. iuncta. l. de quibus. in fi. cū sua materia. ff. de leg. secundum quam intelligitur hæc decisione, ut patet ex themate. & ita fuit in legibus siue statutis locutus de confortibus episcopi Florentini, iudicatum per collegium Florentinum.

Quo ad secundum vide quæ dixi supra hac eadem parte. q. 3. Et considera qd hic non fuisset lata sententia ad petitionem banniti agentis, sed alterius accusantis, vel ipsius iudicis inquirentis pro iniuria facta bannito, & in processu non expresso, licet fuerit exceptum. Id autem qd ultimo dicitur tale bannum reuocari non posse, tempera per ea quae dixi in primo tempore, parte vlti. q.

85 Altera quæstio & sic. 85. sub t hoc themate formata erat. Duo sunt statuta in ciuitate Padua. Vno quo cauet quod quicunque fuerit bannitus de maleficio presentando alium bannitum de simili maleficio libereatur & eximatur a banno. Alio quod quicunque fuerit bannitus de maleficio in ciuitate Vicentia intra octo dies banniat, & in libro bannitorum ponatur in ciuitate Padua eisdem modis & conditionibus & formis quibus bannitus fuerit in ciuitate Vicentia. Accidit qd Titius commisit maleficium in ciuitate Vicentia, & de maleficio est ibi bannitus est similiter in ciuitate Padua repetitis verbis secundi statuti in ipso banno. Qui Titius bannitus presentat Padua alium bannitum de simili maleficio, & vult liberari a banno ciuitatis Padua virtute primi statuti, licet hoc non posset in ciuitate Vicentia. Quæritur an hoc possit de iure petere, & sic an debeat liberari. Et dicta Oldra in hac q. multum diffuse prosecutus, sed multis omissionibus & maxime responsionibus ad argumenta facta hincinde referam truncatè eius intentionem, & primo ad negatiā, quando unus locus adjicitur alteri, naturam eius cui adjicitur assumit, argu. ff. de publ. l. si ergo. §. si tamen. de vnufruct. l. si Titio. §. 1. & de pac. do. l. inter locerū. §. cum inter. Sed ciuitas

Nelli a S. Gemini. De Bannitis.

nitas Paduæ adjicitur Vicentiaæ a qua per prius Titius erat bannitus arg. s. de senato. l. pen. & exerc. l. si cum. §. i. ergo ex loco Vicentiaæ vbi non liberatur debet iudicari.

Secundo sic. bannum Paduæ fuit datum propter bannum Vicentiaæ, & licet fuerit ex interuallo propter necessitatem apparentem, tamen intelligitur simul datum. argu. s. i. si pars hæred. p. et. l. antiqui. de mili. testa. quæ rebaratur de hære. insti. hæredes palam. §. i. ergo licet tollatur secundum durat primum, quia talium quorū vnum propter aliud est, ad emptū virtute permanentis perdurat. s. de libe. & posth. l. si ita. §. j. & arg. ff. ad carbo. l. 3. §. ibidem.

Tertio sententia est lex. ff. de iusti. & iur. l. pe. & appetit ex equiparatione ad ultimam voluntatem. ff. de manu. l. seruus. de pig. act. l. nō est mirū. i. cito in auc. de nup. §. disponat. Sed ex diuersitate locoru effectus leg. s. non variatur. C. de v. suc. transl. vlt. & de temp. in integ. resti. l. fi. ergo nec effectus sententiaæ. & ideo sicut Vicentiaæ nō liberaretur, ita nec Paduæ, facit. ff. de postu. l. ex ea. & quod ibi no.

Quarto quia bannum translatum non debet immutari ex loco ad quem est translatum. C. de his qui in prio. cre. lo. suc. l. i. de noua. l. aliam. de adimen. lega. l. legatum. cum si. Et sic remanente qualitate banni ex loco Vicentiaæ eximi non poterit.

Quintum, bannum latum Paduæ dicitur ortum Vicentiaæ ff. quod vi aut clam. lege. nam origo. ergo sequitur quod in exemptione ille locus attenditur. ff. de euic. l. si fundus. de v. fr. l. i. ergo quia Vicentiaæ non liberatur, ita nec Paduæ.

Sexto dicta banna sunt eiusdem formæ, ergo & eiusdem substantia. ff. ad exhiben. l. iuli. §. sed & si quis. s. de auro & argen. leg. l. scia. & de verb. signi. l. mulier. §. i. & sic esse debent eiusdem vitæ. ad legem falcid. l. qui quadrinventa. §. quod ergo. & de serui. rusti. prædi. l. vna est via. bannum Vicentiaæ durat & viuit, ergo & Paduæ. & maxime quia fortior est actus obligationem conseruans quam extingueens. C. de duob. re. l. fi.

Vltimo ab adæquatione facta de bannis, & sic eiusdem vitæ debent esse. C. de inoffi. dona. l. si.

In contrarium arguit septem alijs rationibus quas similiter decurtabo.

Primo a natura superaddit. quæ est ut suis conditionibus & qualitatibus proprijs indicetur. C. si plu. vna sent. l. i. & 2. & ff. mandato. l. si mandato. §. paulus. de consti. pecu. l. item illa. §. i. bannum vero Paduæ superadditur banno Vicentiaæ. ergo debet suis qualitatibus iudicari, & sic Titius liberari debet.

Secundo obligatio ex banno & eius dissolutio sunt diuersa, quidmo & contraria, ergo dispositio super uno non trahi ead aliud. l. si vero. §. de viro. tol. mat. & si a pa. quis fue. manu. l. pa. er. cum si. & sic dissolutio quæ sit Paduæ remanet in suo statuto. l. omnes populi.

Tertio licet plures leges prodeant a diuersis circa easdem personas etiam eundem effectum dirigentes, non tamē sunt eiusdem vitæ, sed vnaqueque durat fin naturam suam insitam producenti, ut paret in bonorum possessione de iure prætorio & aditione de iure ciuili, insti. de bo. pos. §. aliquando. de bo pos. secundum tabu. l. hi qui. & C. de iure delibe. l. licet. & qui adm. ad bono. pos. l. 2. & de succel. edic. l. i. §. largius. cu si. In proposito ergo bannum Vicentiaæ duret perpetuo, Paduæ tollatur præsentatione alterius banniti.

Quarto extensio vnius loci ad alium intelligitur fin quid non quo ad omnia. C. de sac. san. eccl. l. omni. de præ. vrb. constant. l. i. tit. i. o. & no. de legi. l. princeps. Sic ergo & tunc extensio banni de Vicentia ad Paduam fiat fin quid, ne vno verbo statutum Paduæ videatur tollere suas leges proprias. C. de inoffi. testa. l. si quando. & extra de sepul. c. certificari.

Quinto poena debet esse proportionata delicto. C. de epis. cleri. l. si quemquam de hære. l. quicunque. prolixitas in dura- tione dicitur magnitudo poenæ. de poe. l. aut damnum. §. inter eos plus autem est delinquere in aliquem immediate. ad leg. iulia. maiest. l. iul. & de capti. & postli. re. l. si quis ingenua. Sed si bannum datum Paduæ pro delicto commisso Paduæ tollitur præsentatione, & sic minus durat, fortius tolli debet aliud datum propter delictum commissum Vicentiaæ, quia quo ad ciuitatem Paduæ longe minus delictum est.

Sexto variatio loci, plerunque inducit diuersitatem quo ad exemptionem ab onere. ff. de excu. tu. l. sed milites. §. igno- mini. ff. de re milit. l. milites. §. missionum. & patet. C. qui nu- libe. l. i. non ergo mirum si diuersimode eximitur quis a banno Paduæ quam Vicentiaæ.

Septimò redhibitoria & quanto minoris ab eodem inducuntur sunt scilicet a prætore, ff. de edi. edic. l. i. §. i. & l. quod si no- lit. §. si plures. & l. ædiles. & aliquando utriusque idem est effec- tus ff. de edili. edic. l. bouem. §. a. i. quando. & sententia lata su- per vna parit exceptionem rei iudi. in alia. ff. de excep. rei iudi. l. si is qui hæres. §. i. Sed vna tollitur banno. Alia sex mē- sibus. de edili. edic. l. sciendum. §. fi. Ergo fortius in proposito cum non ab eo. sed a diuersis banna procedant.

His rationibus factis, licet prolixius facit ipse Old. respon- siones ad utriusque partis argumenta. Et illis positis conclu- dit ut sequitur.

His sic decursis subijcio solutionem quæ mihi verior esse videtur. Et credo simpliciter dicente statuto quod qui est bannitus Vicentiaæ banniatur & Paduæ. Et sic sit factum isto ca- su q. presentando aliū bannitum liberaretur a banno ciuitatis Paduæ secundum formam primi statuti superiorius allegati. Et hæc per allegata pro hac parte, & maximie, quia quando unipropter delictum non in se, sed in aliud commisum co- petit actio, ita q. etiam nihilominus competit principali. Et sic utique vnaqueque actio suam legem habet, & suum pro prium sortitur effectum, & suum dissoluendi modum & fa- ciliorem principali: sicut si fiat iniuria filio competit actio fi- lii & patri. ff. de procura. l. non solum. §. si parer. & de iniuri. l. pater. cum simi. & non erit eadem existimatio utriusq; actio- nis, sed vnaqueq; habebit propriam secundum condonem eius personæ cui competit: sic dico quod & si propter male- ficium & in uno loco commissum, in duabus locis quis banniatur unumquodq; bannum fin naturam loci sui proprij judicabitur. §. de iniuri. l. seruo. §. ulti. & l. seq. Et quia identitas & unitas sui ex qua diuersæ poenæ lequuntur non arguunt identitatem durationis in poenis, sicut in sua relegationis ad tempus habet enim in se pœnam quam uerbum sonat, scilicet relegationem & aliam scilicet remotionem ab ordine decurionatus amissi. ff. de decurio. l. 2. Et ad tempus ab ordine decurionum redditus est inhabilis ad honorem, & tamē finito tempore principalis poenæ id est amotionis ab ordine non finitur inhabilitas ad nouos honores, sed tanto tempore expectat quanto fuit in poena. ff. ad munici. l. ordine. & de curio. l. ad tempus. ex quibus appetit q. poena accessoria non cōmensuratur ex tempore principalis, sed habet per se propria. l. legem secundum quam finitur & durat.

Verum quia in themate nostro in statuto fuit ultra processum, & dictum quod banniatur eisdem modis & conditionibus &c. Contrarium credo de stricto iure propter vir- tutem predictorum. modus namque dicitur a moderor moderaris, & dicitur moderamentum siue temperamentum rei cui adjicitur. ff. ad legem falcid. l. i. & insti. eo. in princi & ff. de dona. cau. mortis. l. q. conditionis & ibi no & de seruit. l. seruitutes. §. modus. Temperamentum uero obliga- tionis duo respicit, scilicet ius creditoris, & eius quod po- test solui respectu debitoris, & hoc uult dicere de actio. & obligatio. obligationi. fere. §. modus. Posito enim ibi obligationis modo per eum per exemplum alternatiq; obli- gationis, statim subdit rationem quare illa obligatio dicitur sub modo. Nam alterius solutio & cæt. Et sic mo- deratur solutio respectu creditoris. Cum igitur debeat esse idem modus banni in dati ciuitate Paduæ, qui est banni- tati in ciuitate Vicentiaæ, oportet idem esse in petitione & solu- tione, sed in ciuitate Vicentiaæ non est presentatio banni in solutione, ergo nec Paduæ. Item hoc nomen (coditio) inter dum dicit obligationis suspensionem per adiectionem. vel subiectum alicuius extrinseci executi. ff. de condi & demon. l. legatum. & l. aliquando. de uerb. oblig. l. interdum. & de uerb. lig. l. cedere. Interdum dicit ius personæ competens siue presentem statum alicuius rei. ff. de procura. l. ignorantis de reg. iur. l. non solum. & l. melior. & de testa. manu. l. me- uia. De primo modo intelligendi cum dicit suspensionem non ut statutum debere intelligi eo quod appellatio eius non est secundum legem. ff. quando appellan. sit l. i. §. biduum. & verbum habens duas significations prolatum a lege, eam signi- ficationem assumit que est secundum legem. non eam quæ preter. C. de insti. & substitutio. l. generaliter & de oper. libe. l. q. libertinus. §. fi. ergo fin ultimū modū. Itaq; equa debet es- set condō banni in ciuitate Paduæ cū banniō in ciuitate Vi- centiaæ, sed hoc non esset si se posset liberare Paduæ per repre- sentationē banni, cum Vicentiaæ hoc non possit, imo esset melior conditio Paduæ quā Vicentia, scilicet est melior conditio domini quo ignorantia seruus delinquit, quia liberatur dādo eum pro noxa. quā eius quo sciente delinquit, quia necesse habet dānū emendare. ff. de noxa. l. si plurim seruus delin- querit & de v. fr. l. cū fructuarius. & l. seq. Præterea sicut fa- cultas, & difficultas dissolutionis obligationis facit obliga- tionem esse melioris conditionis, uel deterioris, ita fa- cultas dissolutionis banni facit alicubi bannum cē melioris cō- dōnis alibi deterioris. Sed hoc nō dēt esse in proposito, imo dēt esse eiusdem condōnis utrobiq; ut ex statuto appetet, ergo dēt esse par & eadē dissolutio in utrobiq;. Prædicta probant. ff. de fidei. l. græcē. §. idē iul. & de in diē addic. l. ubi aut. §. fin. & l. seq. & sic intelligit statutū de condōnibus extinctiis, ut eadē sit condō extinctua banni in utroque loco, ut no. ff. de serui. l. 4. sic & seruus qui intolerabiliter afficitur a dño debet bonis cōdōnibus vendi non suspensiis, sed extinctiis, ita. & q. contractus non dissoluat per redditū serui addominum, sic nec

Tractatum Tomus Undecimus.

401

nec per redditum banniti ad ciuitatem, ut institu. de his qui sunt sui, uel alien. iur. sed & maior. & si quereretur an si talis bannitus presentaretur per alium in ciuitate Paduæ praesentans haberet beneficium præsentationis ex forma statuti primi. Crederem quod sic, quia negari non potest cum esse bannitum ciuitatis Paduæ, quemque fuit ratione banniendi. Et ad hoc possunt diuersimode superiora deduci, & potissimum hoc dicerem per. l. 3. de interdic. & reg. l. relegatorum. s. interdicere. cum. s. sequen. & in s. si quis ibi uel pluribus prouincijs &c. & de capti. & postli. re. l. non dubito. Hæc Oldr.

Vt ergo vides ex solu. prædicta cum dist. latis patet respōsum ad ratiōes unicuique parti distinctim aduersantes, qua propter illas non curauit referte.

Sed mihi primū membrum decisionis est dubium, quia cum statutum Paduæ semper loquatur, & bannitus Vincētiæ remaneat Vincentiæ bannitus restat primum statutum, ut sicutiam post cancellationem debeat banniri, & registra xi. C. de hæreti. l. Arriani. Nec sufficiat prima descriptio cum non durauerit. l. si pro parte. s. ver. s. ff. de in rem ver. & q̄ habetur per Bar. in l. sicut. s. superuacuum. ff. quib. mod. pig. vel hypot. sol. Videtur ergo uerius, q̄ utroque casu talis bannitus alium bannitum præsentans non exiniatur a banno, & q̄ statutum primū intelligatur de bannitis tñ in ciuitate Paduæ, & nō de alijs, ut sic unum statutū declaretur ab altero. ff. de peti. hære. l. vtrū cum si. Quia tñ auctoritas tanti viri ampla est, nō audeo ab eius decisione discedere, eo casu quo statutum tantum disponit, q̄ bannitus Vincentiæ banniatur Paduæ. Semel enim fuit bannitus, ergo &c. per not. in l. qui duo. s. fi. ff. arbi. cum si. Verum quia ratio facta ad partem negotiām, & etiam ad affirmatiām non concordant ex prædictis. Et quia etiam circa illas solutio, & distinctione eiusdem utilis est ad multa, & maxime ad materiam. l. 3. s. hæc actio. ff. si quis te. li. eſ. iuſ. fu. Ac etiam ad conuentiones quæ ſepe fiunt inter communitates, & statuta quæ quotidie fiunt q̄ banniti in uno loco intelligantur banniti in alio, & sic de simili. Solutiōem quam ponit ad dictam primam rationem hic ad literam inseram, prout facit. Dicebat. n. q̄ non ob. pri- mū arg. Nam aut fit ſuccellio aut accessio. Si tucceſſio, tunc id quodd succedit est eiusdem conditionis & cauſe ſicut id cui succedit. ff. de condi. & demon. l. filiæ. & de don. in ter vir. & vxor. l. si donatæ. s. sponsus. niſi diuersitas æquitatis inter vtrunque diuerſitatem inducat. ff. de fun. do. l. cum in fundo. s. si fundus. Fit enim restitutio rei immobilis dotalis statim, quia cum per. l. Iuliā. sit inhibita alienatio ipsius. ff. de fun. do. per totum, & maxime in l. lex Iul. & C. de fun. do. l. r. & 2. Facile poterit eius restitutio fieri. Pecunia uero cum facile expendantur, & consumantur. ff. de lega. 3. l. si chorus. s. 1. immo adhuc quando in dote datur res mobilis, & se mo- uens cum alienari poſſit. C. de fer. pi. da. ma. l. fi. ff. de manu. l. feruum. fo. ma. l. doralem. & not. inſtit. qui. ali. lic. vel non. in prin. non ſic eſt facilis restitutio iuxta illud. non. n. eſt ſemper facilis noīs c̄mprio cum numeratio totius debiti non ſit in expedito. ff. de fideiu. l. si dubitet. in princ. & ideo ad restitu- tionem eius datur annus. C. dc rei vxo. ac. s. exactio. Ad ſimi- litudinem eius quodd dicitur inſtitu. de offic. iud. s. 1. cum si.

Si uero ſit accessio aut eſt accessio plonæ, aut rei, aut actionis. Primo caſu accedens habet easdem conditiones cum eo cui accedit, niſi contrarium exprimatur. ff. de verb. obli. l. vlt. s. fi. ff. de publi. l. si ego. s. qnōd cām. cum si. sup. alle. primo ar- gu. Et eſt rō, quia non vñ quid non uni incidi, ſed magis anti- quum augeri. ff. de iur. do. l. 4. & intelligo hic accessionē con- cretam quæ cohæret primæ quasi ſit vñum cum prima. ff. de dam. inf. l. hoc amplius. s. de his. ver. ita demū. vel q̄ cohæret quasi accessorium principali, ve ut ornatus ornato. ff. de au- ro. & arg. l. cū aurū. s. vlt. & l. & ſi nō ſint. s. pueniamus. vel ut unius complexu eiusdem universitatis utrumque pariter concludentis. ff. deleg. l. Græce. & l. ſi legato. & de lega. 3. l. peculium. in prin.

Si aut ſit omnino discreta accessio, tunc ſecus. arg. ff. de dā. inf. l. dāni. s. ſi is q̄ vicinas, & eſt rō, q̄ a separatorum separata debet eſſe rō. C. de dona. inter vir. & uxor. l. ſi maritus. & ibi no. & ff. ad carbo. l. de bonis. in prin. niſi & modus illā accel- fionē inducens aliquā tacitā repetitionē prior induceret. de leg. 3. l. in. repetēdis. Tertio caſu aut eſt accessio q̄ deuolutio nuncupat, & tunc aut fit hominis facto putatio nouatione, & p- duntur priuilegia primæ. ff. de noua. l. aliam. aut per legem, & tunc obtinet lex diuortio. & qd ibi no. in l. ſinaurem. s. 1. ff. de neg. gest. & l. qd debitori. de dona. cau. mor. Si aut ſit uera ac- ceſſio q̄ d̄ eſſe cū primæ ſubſtenti accedit ſecunda. ff. de re iud. l. 4. ſi ex conuentione. tūc qd erat in prima deducitur in ſecundam ei accedentem, nec plus, nec minus loco re tem- pore uel cauſa. ff. ut le. no. ca. l. 1. s. bellissime. & s. ſub condi- tione. & ſic aſſumit naturam primæ, ſed non accidens. l. item veniunt. s. cum prædiximus. & ibi no. ff. de peti. hære. vnaquæ que tamen habet ſuum proprium tempus. undeli prima c-

rat temporalis non ſe uit, q̄ ſecunda ſit talis. ff. de conſtit. pecu. l. item illa. s. adiicitur. & de leg. l. ſi creditor. in 2. respōſo. Fallit quando ſecunda adiicitur primæ non ad nouā principalem obligationem contrahendam, ſed ad dandam executionem, & exitum iam contractæ, qualis eſt stipulatio de iudicio ſisti: tunc. n. prima extincta de cuius executione, & ex- uitu tractabitur, & illa quæ dabat uiam perueniendi ad ex- uitum ex conſequentia tollitur, & ſic loquitur. l. ſi eum. s. qui iniuriarum. ff. ſi quis cau. & ſic debet exponi ibi, qui tales ſti- pulaciones pp̄ rem ipsam darentur, id eſt pp̄ ipsum principale quod poterat ipſa actione peti, & eius petitio facilius, & solidius perducatur ad fi. Ad hoc facit. ff. de ſerui. ruſti. præd. l. 3. s. vlt. & quemadmo. ſerui. amit. l. Labeo. ſecundum unam lectionem. & de libe. l. p̄tio. cum ſi. Oldt.

An autem oīa prædicta procedant, & maxime quæ ad l. 1. & 2. C. ſi plures una ſenten. & alijs iur. vnde in prima ratione ad partem affirmatiām. alle. non responderet, non examino, quia extra materiam principalem. Sed ſi libet uide Doct. in d. s. qui iniuriarum. & in s. q̄ d̄. & Barto. in d. s. hæc actio.

Rubrica de quæſtionibus occurrentibus post fini- tum bannum, aliter quā per mortem.

Reſtat poſtremo ut tertium, &
vltimum tempus attingatur. Cuius materia eſt de contingē- tibus poſt finitum bannum. Et quia bannum finitum ēaque remanente uita, qñque per mortem. In duas particulas diuidā tps istud. Prima. n. erit de quæſtionib. occurrentib. poſt finitū bannū aliter q̄ per mortem. Secunda erit de occurrentib. poſt mortem banniti. & q̄ more aliarum partiū hæc vlt. expediet. Præmitto rubri. qōnum, quæ in 1. par. ueniūt agitādæ q̄ ſūt.

S V M M A R. I V M.

- 1 An dato termino mensis ad ſoluendum omnibus bannitis, Titius infra illum menſem potuerit offendī, facta deinde ſolutione intra menſem illum.
- 2 An rebannitus, & non cancellatus poſſit impune offendī in qua mul- tæ quæſtiones ſimile inſeruntur. Et hic quando bannum eſt nullum, pue- quando clericus bannitū a iudice ſeculari.
- 3 Quid econtrario de eo qui offendit bannitum cancellatū ſed nō legitime.
- 4 An ſimpliſter rebannitus dicatur in integrum reſtitutus.
- 5 An reſtitutus recuperet etiam alienata per fiſcum.
- 6 Si non recuperat alienata an recuperet a fiſco pratiū eorum.
- 7 An recuperet fructus præceptos a fiſco ex bonis que reſtituuntur.
- 8 An reſtitu:io taliter fieri poſſit quod ad alienata trabatur.
- 9 An rebānitus recuperet partē quæſitā hæredib. occisi ex forma ſtatuti.
- 10 An ex rebānitiōe tollatur ius vindicādi qū eſitū alicui ex forma ſtatuti.
- 11 An rebannitus intelligatur reſtitutus etiam aduersus condemnationem factam de bannito damnum paſſo.
- 12 An rebannitus poſſit agere pro robaria ſibi facta tempore banniſante certo ſtatuto in themate illius quæſtionis narrato.
- 13 An agere poſſit pro contrāctu quem facit tempore banni.
- 14 An tempore banni bannitus deceptus ultra dimidiam iuſli pratiſ ſtanee ſtatuto, quodd non poſſet ad ſuſ utilitatem contrahere, exemptus a bāno agere poſſit per l. 2. de refiſ. uen.
- 15 An rebannitus poſſit teſtificari, & alios actus facere qui infamib⁹ ſunt interdicti, & in hac trahatur quis poſſit fama reſtituere.
- 16 Si bannitus infamis iurauerit tempore banni, & poſtequam fuit rebannitus depoſuit, quid iuris. ſ. an ualeat eius dictum.
- 17 An rebannitus poſſit admitti ad honores ciuitatis.
- 18 Si eligitur uel imbuſatur ad officiam prohibitum tempore banni, & poſtequam extrahitur de banno an ſuſ habiliſ, & ibi etiam ſequens.
- 19 De eo qui ante bannum fuit imbuſatus, & extractus poſt rebannitionē: in precedenti.
- 20 An exemptus a banno poſſit ratificare quæ geſſit tempore banni etiam ſi ſint inualida.
- 21 An exemptus de banno poſſit a ſuſ antiquis creditoribus conueniri.
- 22 An poſſit agere contra ſuos debitores qui poſtquam fuit in banno ante re bannitionem ſoluerunt communi.
- 23 An rebannitus ex eo quia ante terminum banni occidit rebellem prohibeatur habere officia prohibita bannit is rebannitus.

Prima pars tertij temporis.

Rima igitur. q. ſaſta fuit in fauore bannito- rū ſiue recipu. reformatio qd bannitū ſoluētes intra menſem certam quantitatē intellige- rentur a bāno exēpti. pēdēte diēto mense Gaius bā- nitus fuit offensus a Sempronio, deinde poſt offensionem, & ante lapſum dicti mēſis Gaius ſoluit, qritur an Sempronius veniat puniēdus. & vñ quod non, quia tpe offensionis bannitū erat, ergo potuit ex forma ſtatuti impune offendī. l. 4. s. q̄- demnatū. ff. de re iudica. Ad quod poſſent multa allegari ſed cā breuitatis omitti. Et etiam quia ſciendū eſt ab olim hanc qōnem fuit ſiue disputatam, ut refert lo. And. in addi. Spec. in ſepiū alle. ti. de accu. s. ſequitur. ver. qd ſi quis ſuarum additionum. ver. eſt ſciēdū. Et ibi dicit quod diſputator determi- Pars ii. Tom. xj.

Ecc nauit

Nellia S. Gemin. de Bannitis.

nauit Semproniu[m] puniendum, & duas rationes assignat. Prima est quia aut beneficium trahitur ad tempus solutionis. aut econtra solutio ad tempus beneficij. ex primo remaneat delictum impunitum, ex secundo uenit puniendum, ergo praejudicium est secundum cum publica utilitas exigat maleficia puniti de sen. excom. c. ut famæ. & ibi cōcor. Inducit secundo legē sufficit. de cōdi. inde. Equiparatur enim conditio em superuenientem ad actum purum ei, q[ui] a principio fuisse annexa. Sed certum est q[ui]d si ab initio bannitus sic fuisse q[ui]d soluendo intra mensem i[m]m a banno esset exēptus interim non potuisse impune offendere, ergo nec hoc casu. Adhuc qui prima rō nihil facit, quia c. ut famæ. cū con cor. loquitur in delictis. sed plures dictum est, q[ui] illud q[ui] sit lege permittente non est delictum. l. si seruus. C. de his qui ad ec. conf. & no. in l. i. & per Bal. ff. ne quis cū qui in ius uoc. est ui exi. Præterea ibi concorrunt interpretatio delicti, & interpretatio excludens delictum. Secunda assumitur. l. merito. ff pro socio. de pœn. l. interpretatione. Tertia etiam rō pōr tolli ex eo q[ui] hic non est conditio adiecta. sed terminus certus positus solutioni qui interim obligacionem non extinguit sicut faceret conditio, ut ibi no. l. in l. sufficit. & sic cum interim esset bannitus potuit impune offendere. p[ro] hoc. ff. ad sen. li. l. sub conditione. & l. 4. §. sed & marcellus. de in diem addic. & idē puto subtilius aduertendum retenta tamē de cisione prædicta, & sic vbiunque post actū pfectum apponitur suspensio illa non reddit actum conditionalē, q[ui] se cū est q[ui] ab initio habet suspensionem. l. 2. ff. de in diem addi. cum ibi no. Et istud uerum in contractibus, sed in ultimis uoluntatibus secus est, quia semper actus redditur cōditionalis. ff. de adi. le. l. legatum pute. & de condi. & demō. l. qui bus diebus. §. quidam Titio. & dixi sup. par. p[ro]ce. q. 78. Sed regula traditur q[ui] ubi inter contractus, & ultimas uoluntates est differentia legis, dispositio ad aptatur ad dispositiōem ultime uoluntatis. l. i. C. de his qui. ut indi. & ibi no. per glo. & Bar. ff. ad fil. l. in cognitione. & de adi. le. l. transactio. & latius in l. ita stipulatus. de verb. oblig. Sic ergo in proposito facta æquiparatione ad ultimas uoluntates dicetur interim non bannitus: & sic Sempronius ueniet puniendus, pro hoc quia facta prorogatione termini interim executio fieri non pōt. l. 4. §. l. ex conuentione. de re iudi. facit. ff. si cer. peta. l. pecuniam. cum ibi no. & hoc uerū si assignatur terminus omnib. bannitiis uel aliquib. spāliter enumeratis, & offensus sit de illis. Si uero fuerint ordinati certi officiales qui haberent reuidere qui banniti debeant h[ab]ere tale beneficium, puta quia in ordinamento d[omi]ni, q[ui] illi banniti qui fuerint declarati intra mensem ab officialib. turris possent intra mensem a die declarationis soluere taxatā quantitatē &c. Puto isto casu ante declarationem posse impune offendere, quia præsens status non tendit de sua natura ad exclusionem banni, & idē non inspicitur, q[ui] eueniē pōt, sed post declarationem facta, secus est: tendit. n. tunc p[ro]sens status ad exclusionem bāni cū iam tolendi beneficium datum sit, & idē hoc casu offendere non pōt aliā sic ut in dictis iurib. probatur. faciunt no. in §. sacram. per Bar. & melius quæ subtiliter t[er]cispit in l. Julian. uerum debitorem. ff. de condi. inde. in vlt. op. Aduertat ergo in multum ad uerba deliberationis qui talē bannitum vult of fndere, & consideret, q[ui] in dubio cautius est abstinere. & prædicta uera in sciēte legem. In ignorantie autem uide quæ dicam statim in seq. q.

2 Secundo q[ui]ro t[er]cū est sup. pxime de offenso ante solutionē. Sed q[ui]ro quid si soluerit intra t[er]ps uel aliter fuerat rebānitus, sed non fuerat cancellatus. An offendens eum puniat? Ista est antiqua. q. & formatur diversimode q[uod]q[ue] in offendente bannitu, cuius bannū est ipso iure nullū. ut in clericō incedente ut laicus, bānito, & occiso, de qua facit mētio[n]ē Alb. de Gandino, in ti. de bannitus. in 6. col. & ibi refert p[ro] multos fuisse determinatū talē offendere potuisse, q[ui] lo. Andr. late examinat referens disputationē Egidiij Cremon. & Nic. de Mata. in regula, q[ui] quis. li. 11. & in soluēte cancellato. Idē lo. And. refert disputationē Viannissi, & eius determinatiōne in addi. Spe. sup. rub. de obli. & sol. in fi. suarū additionū. Iac. Butr. posuit in l. de ætate. §. ex cā. ff. de inter. ac. & ibi etiā Ray. Iac. de Are. in l. i. §. si oēs ff. de uen. in spī. In bannito nō legitimate posuit Dy. in l. pe. ff. de adul. & ibi Bar. & in l. genero de his qui no. infā. Quæ oīa iura faciunt q[ui]d offendēs excusetur a descriptione banni ēt ab initio in ualidis iure validi ab initio, & liblati. sed nō cancellari, & sic eū occidēs non ueniat puniēdus. & vt patere pōt letori in locis p[ro]dictis oēs cōcor dant. q[ui] se ēt p[ro]dicta puniat, quia cancellatio de facto non est illa q[ui] cū faciat rebannitu, vt dixi supr. par. pxima. q. 75. Et ita intelligitur q[ui] no. in s[ecundu]s alle. addi. in versic. quid si quis. in ver. addi. q[ui] incipit quartū mēbrū. euauerat. n. virtus banni, & sic cū non esset bannitus cessat statutū. In ignorantie uero cōcludunt ēt oēs q[ui] non teneatur p[ro]na legis Corneliaz, quia illa requirit dolum, & habet locū ēt in lata culpa. l. in Cor-

nelia ff. ad l. Cotne. de sica. An aut in aliquo p[ro]niantur uaria uerunt do. in aliquo. dixit. n. Egidius q[ui] nullatenus punitur cū ignorans in illa fuerit culpa. ff. loca. l. si ignorans. & in c. 2. de consti. lib. 6. sed Nico. Mata. latius declarans dixit q[ui] aut erat p[ro]sona offendēs in qua eadebat iustus error; aut nō, ut primo casu nō teneatur secūdo sic, q[ui] refer lo. And. in d. ca. q[ui] quis. Bar. vero in d. l. pe. quia debuit diligētius inuestigare an bānum fuerit rite datū q[ui] punitur de homicidio culposo. ff. vi. bo. ra. l. 2. §. hac actione. & d. lege Corne. maxime cū error iuris sit lata culpa. l. libertorū. §. notantur. ff. de his qui no. infā. p[ro] hoc alle. quia cū alio cōtrahens debet se informare de condōnibus eius ff. de reg. iur. l. qui cū alio. multo fortius qui alium interficit. de reg. iur. l. qui in alterius. Ioan. Andt. in eo qui soluit, sed non fuit cancellatus, tenet occisō nō puniti de dolo, sed iudicis arbitrio fm facti qualitatem. ff. de l. c. l. 1. §. sed si clausa. & alia iura alle. in d. rub. & de ob. & lolu.

Veritas ergo est q[ui] ubi ei pōt imputari culpa ēt ignorans pōt extraordinaria p[ro]na imponi, alias non. Et ideo si elaplo t[er]pe appellandi nulla cā agitatur ēt nullitatis, sed nō rite bannitus registratus est inter alios bannitos, & ita bannitus creditur. certe nullo mō erit puniendus cū occidēs, p[ro]luminur. n. p[ro] sententia. l. Herennius. §. Gaia. de usur. Similiter si bannitus non uenisset ad soluendū, sed alius pro eo soluisset, & occidens non fuisse ibi t[er]pe solutionis, & dū ueniret inuenire illū qui erat bannitus uenientē ad ciuitatē, & illum occideret. certe in nulla culpa esse pōt. Si uero publice diceretur bānum fuisse nullum uel facta esset reformatio in fauorem aliquorum quod soluerent, & publica esset reformatio, cene tunc debuisset inuestigare, an id q[ui] de nullitate dicitur verū sit. & an esset de illis qui soluissent alias est in culpa. & sic tūc op[er]i. Bat. uerificaſ, nō tñ intelligas q[ui] semp[er] pariter puniat, sed p[ro] mō culpę. vt. l. aut facta. §. delinquūt. ff. de p[ro]e. Adeo q[ui] dubitatur an p[ro]leui culpa possit crinaliter puniri „de quo ibi per Bar. & p[ro] eū & alios in l. ff. de legi. In dubio aut maxime vbi est statutū q[ui] ille intelligef bannitus q[ui] reperit descriptus in certo libro alio nō p[ro]batu non pōt talis occidēs extra ordinē ēt puniri. C. de adul. l. Grachus. & d. §. ex cā. & uide etiā quod scribit Bal. in l. huiusmodi. §. si cui. ita. ff. de leg. l.

3 Sed tertio q[ui]ro in casu cōuerso. t[er] T. rite bānitus fuit cācl latuſ sed nō legitime. G. cū interfecit. q[ui]t nunquid puniat tanquā occidēs non bānitu, an excusetur a p[ro]na quasi in ueritate bānitus existeret. Certe non insistendo dicendū est, q[ui] excusat, & nō puniat. l. non fm. & ibi p[ro] Ray. de do. intern. & vxo. ff. facit. l. quoties. ff. qui satiſd. cogan. cum si. Actus. q[ui] nullus est, nullū p[ro]ducit effectū, & p[ro]aria sui. t. nō fieri, & fieri, sed nō legitime, ut ibi, ita ēt t[er] Bar. in cap. 1. in prin. hic si. lex Cor. & inci. cōsue. re. & alle. lo. And. in c. ueniēs. de accu. & est uerū ēt si occidēs purauerit illū rite cancellatum. exculatur enim a poena, licet non admittatur ad p[ro]mīum, ut dixi sup. in 2. tenip. par. 2. in q. 23. 24. & 25.

4 Quarto q[ui]ritur t[er] Titius bānitus fuit p[ro] reformationem simpliciter rebānitus uel a banno exemptus & deinde cancellatus, an dicatur recepisce solū indulgentiā, an uero fuerit in integrū restitutus. Et ut uideatur importantia. q[ui] sciendū est q[ui] differentia inter indulgentiam, & restitutiōem. nā ubi siū exiſſet p[ro]tātem patris, puta si statutū ita dicaret, q[ui] a alias bāniti de qb. agimus illam non perdunt, ut dixi in 1. par. secundi temporis. q. 21. Et tunc si aliq[ue] consequitur simpliciter in indulgentiā illā nō recuperat, l. in sulā. C. de sen. pas. Q[ui]q[ue] tñ cōsequitur qs indulgentiam non simpliciter, sed cum aliquo adiūcto. Et tūc eatenus ceterat indulgentiā quatenus illud adiunctū importat, vt eo. ti. l. si p[ro]. Si aut qs restituitur d[omi]nū econtra, q[ui] si conceditur simpliciter restitutio omnia restituta vñr, eo. ti. l. i. sed si cū limitatiōe eatenus restringitur quatenus operatur limitatio. eo. ti. l. 3. q[ui]que tñ cōcedit indulgentia & restitutio, & tūc omnia complectuntur. nisi aīud sit cōfessum, eo. ti. l. h. & ibi p[ro] Bar. ad q[ui]nem ergo an rebanitio importet restitutio uel simplicem indulgentiā rediens dico q[ui] lac. But. referēs Bar. in d. l. fi. disputauit hāc q[ui]nem, & tenuit in dubio importari restitutiōem. motus principaliter p[ro] duas rōnes. Prima ga dispositio sup. p[ro]paratorio porrigitur ad illud cuius est p[ro]paratoriū. ff. de contrahē. emp. l. clauibus. & C. de dona. l. i. ad q[ui] facit. ff. de his q[ui] in te. delen. l. cancellauerat. fm Bar. Sed cancellatio siue rebānitus est p[ro]paratoriū ad restitutiōem, ergo &c. Secunda, beneficia debent latissime interpretari. ff. de consti. princ. l. si. pro qua decisione dicit Bar. estē casum in l. i. in fin. ff. de quæstio. & ita etiam sentit Cy. in d. l. si. si aliter uidere cupis, uide ibi p[ro] Mōderniores.

Viso ergo quod intelligitur restitutus, quæritur quinto, t[er] an talis restitutus siue rebānitus recuperet, omnia bona etiā alienata p[ro] fiscū. de bonis nō alienatis clarū est. l. i. & l. fi. C. de sent. pas. Sed in alienatis est q[ui]o, & cōis conclusio est ut ad illa talis restitutio nō porrigitur, q[ui] pbatur fm Bar. in d. l. fi. Primo ga q[ui] emit a fisco nullo mō pōt inq[ui]tar. l. bene a Zc. none.

done. C. de quadri. præscr. Secundo quia idem debet esse in qualibet ciuitate. constat. n. q post publicationem fiscus legitime tenuit illa bona tanquam hæres. l. 3. C. ad l. Iul. de vi. sed qui emit a tali nō potest inquietari. ff. de peri. hære. l. sed & l. s. item rem. & pro hac parte alleg. in l. Gallus. §. & quid sit tantum. de libe. polt. quæ dicit quod restitutio non trahit ad ius quæsitum. Tertio facit. ff. de minor. §. Scuola. ubi diflicius conceditur restitutio post alienationem quam ante. & quod habetur in l. fi. C. de repu. hære.

Sed tunc sexto queritur † an recuperet a fisco præmium bonorum alienatorum? dixit Bar. q. sic, quia potest recuperare a fisco illud in quo est factus locupletior per d. §. item si re sed aduentum quod ille. §. loquitur in eo qui suo iure cōmuni uendicat, & sic non facit ad illum qui iure specialisibi restituto nititur contra restituentem. Præterea aduentum, illud dictum posset esse verum in expressa ad pristinū statum restitutio, sed in simplici rebannitione, licet intelligatur restitutio, ut sup. dictum est. forte non est verum, nisi quo ad illa de quibus in ipsa rebannitione continetur. Docto. tamē communiter sequuntur dictum Barto. sed hic non servatur.

Septimo circa idem qro † uiso q. talis rebannitus recuperat bona non alienata, an recuperabit etiam fructus interim a fisco perceptos, quidam quod non, per auct. idem de nestorian. C. de hære. Contrarium uidi iudicari pp naturam restitutio, quæ est in pristinum statum repositio. Non obstat. illa auct. quia non loquitur in restitutio, sed in noua cōcessione. Præterea loquitur in dispositione limitata non in simplici, & larga. Et ideo dici potest, q. aut per reformationem bannitus expresse restituitur in statum pristinum. & tūc recuperet fructus: aut simpliciter rebannitur, & tunc secus, ut in d. auc. idem de nestorian.

Octavo queritur † dictum est sup. quod restitutio banni ti non trahitur ad bona alienata, queritur an possit taliter fieri quod ad illa trahatur? dic qd aut rebannitio fit solū ad utilitatem bannientis, & non pōt. Aut ad utilitatem publicam, & tunc pōt, q. eo calu pōt auferre ius alteri quæsitū. l. Lucius. ff. de euic. l. item si uerberatum. §. ff. de rei vend. uenitor. §. si constat. ff. commu. præd. & ita firmat Bar. in l. quæcumque. C. de fide instrum. & iure hastæ fil. lib. 10. & uide quæ dicam statim in seq. q.

Nono queritur † dictum est sup. q. recuperat bona nō alienata, & alienata non, sed pone statuto cauetur quod bona homicidæ applicentur fisco pro mediate, & pro alia mediate hæredib. occisi. Titius bannitus fm formā statuti fuit robannitus, qrit nūquid talis rebannitio q. est restitutio, ut sup. in q. 4. trahatur ēt ad partē qslitam hæredibus occisi. Dicit Cy. in d. §. & quid si tantum. quod non, q. restitutio non trahit ad non integra, ut ibi, & l. fi. C. de sen. pas. dicit tñ quod de consuetudine non seruatur. Alb. ubi sup. q. 45. dicit idem. l. qd non trahitur ad illa bona. alle. ultra p̄dicta. l. ei qui soludo. ff. de hære. insti. & l. q. simon. §. Scuola. ff. de mino. & l. fi. C. de repu. hære. & ibi ēt dicit, q. non recuperat officiū, vel honores, alijs assignatos, de quo dicā inf. 17. q. Bal. ēt in d. §. & qd si tñ. tenet qd ad dicta bona talis restitutio non trahatur, maxime si ante rebannitionē bona fuerint hæredibus occisi assignata, & facta fuit executio, q. non p̄sumitur rebanniæ res siue principem habuisse aīum lēdendi ius tertij. l. 2. §. merito. & §. si qsa principe. ff. ne qd in loco pu. Sed ibi ulterius qrit Cy. an statutum siue reformatio possit hoc facere. Et dicit qd fuit Padua determinatum quod non. & nihil alle. sed Bal. alle. no. in l. 1. in fi. ff. de doli excep. & de polli. l. toties. & qd no. in l. fi. C. si contra ius uel vti. pu. qd intelligo nisi pp publicam utilitatem illud fieret. Cum enim hæredes occisi haberint a statutis illius ciuitatis, videtur quod ex tali causa eis tolli non possit. de iniur. & dam. dat. c. in nostra.

Dicimo statuto cauetur † quod quicunq; fuerit offensus possit le vindicare faciendo vindictam cōpetentē, & qd hæres occisi possit occidere occisorem. Titius ob homicidiū Gaij fuit bannitus. deinde ad certū tempus fuit rebannitus, queritur an tollatur tale ius uindicandi. Et primo videtur q. non, quia per restitutio non tollitur ius quæsitum. Secundo ut sup. dictum est in 5. q. Et uidetur casus in ca. quam uis. de rescrip. lib. 6. In contrarium uidetur probari per. l. siue patronus. ff. de iure patro. & l. sed si hac. §. patronum. a contrario sensu. ff. de in ius voc. Vidi dum studebam ut scholaris in hac ciuitate quæstionem hæc de facto, & uidi in ea subtiliter allegari. Et finaliter determinatum fuit tale ius nō tolli per iura primo loco alle.

Sed aduentum ulterius quod quoddam est ius quod queritur ex banno iuncto statuto, ut quod bannitus possit impune offendere, & istud ius tollitur per rebannitionem per c. in nra sud. proxime alle. de iniur. & dam. da. & dictis. l. siue patronus. §. patrōum. Quoddam autē est ius qd qritur nō ex banno, sed ex delicto tm, ut in iure uindicandi. de quo sup. & illud

non tollitur p restitutio. Nec mirū q. restitutio fit aduersus bannū. & sic est limitata, nō ergo tollit ius p bānum qslitū ex ipso maleficio ut dictū est sup. in q. 4. facie de mino. l. q. si minor. §. restitutio. Reponit. n. eū in eo statu in quo erat siue banno. & sic non trahitur ad anterius tempus. & ideo puto, q. cum tale ius queratur ex forma statuti, & maxime contra ius cōcē, si rebannitio esset facta per uiam restitutio, & taliter q fieret etiam aduersus delictum reponendo eum in loco in quo esset si non delinquisset, tale ius etiam tolleretur per ea quæ dicta sunt sup. duabus proximis quæstionibus.

Vndecimo queritur. † Ex inquisitione fuit bannitus Titius ex eo q. hostiliter uenit contra patriam, in recōpenationē damnorū datorum dāna passis simpliciter ex contumacia condēnatus. Deinde ob publicā cx cā pacis utilitatē motu proprio fuit aduersus bannū, & oīa in illo cōtēta restitutus, & sic eius bannū registrū fuit cancellatū, an poslit a dictiis dānū passis conueniri, an vero intelligat liberatus? Hæc qō est subtilis. & habet duos passus p̄cipales. Primus est an potuerit sic dānari p̄supposito, q. statuto non dicas aliter q. dictum fuit sup. in prin. tracta. Secundus est an si tener condemnationē facta prodamnum passis, illa intelligitur remissa.

Circa primū fuerunt ab olim opī. Cyn. n. & alij usque ad sua t̄patenerunt, q. non potuerit fieri talis condēnatio, q. in codē p̄cessu non pōt uenire cā ciuilis, & criminis. Ita no. p̄ eū in l. si qsa se fundū. C. ad l. Iul. de ui. ubi ēt gl. & idem. t̄z ibi Ray. alle. ff. de publi. iud. l. interdū. idē tenet Bald. nisi in easu qn dānatus habet p̄enes se rēsubtractā. l. interdū. §. qui furē. ff. de tur. & ut ipse no. in l. 4. C. unde ui. Host. aūt in ca. ad nra. de iure. & in c. cum oportet. de accu. & ibi Inno. tēnent contrariū. siue n. p̄ uia inquisitionis siue p̄ uiam accusatiōnis p̄cedatur, dicū talē condēnationē fieri posse. Hoc ēt tenet Guil. in criminib. extraor. vt ipse sc̄ipit in l. 1. C. si quis ali. test. prohi. Sed ipse id ē indistincte dixit id uerum esse in l. qd ergo. §. p̄ena grauior. ff. de his q. no. inf. qd tenet Iac. Butr. verū qn ex eadē lege tenetur inquisitus criminaliter, & ciuiliter, alias non, & ita dixit concordati iura, ut scripsit in l. 1. C. qn ciui. ac. cri. piu. Bal. ēt in l. obseruare. §. proficiisci. ff. de offi. procon. & le. v̄l se qui opin. Inn. & Host. Bar. autē indistincte tenet iudicē criminaliū ex codē processu posse utrāque penā. l. criminalē, & ciuilē imponere, & alle. C. q. met. cau. l. qd cuitādi. ff. de calū. l. pc. de extraor. cog. l. medicus. & d. §. q. furē. & ibi p̄ eū. & in l. 1. in fi. ad Turpil. alle. ēt l. 4. §. si dicātur. ff. fi. regū. & est casus fm unā lec. in §. p̄ena grauior. ad l. interdū. alle. p̄ Ray. r̄det q̄ loquitur qn utrumq; iudicē principaliter intentatur, quo calu iudex criminalium de ciuili nō cognoscit. l. solemus. §. latrunculator. ff. de iudic. & hæc pars semp fuit mihi uisa vera, & equior, maxime ubi p̄ statuta ḡnaliter p̄mittitur iudicib. maleficiorū p̄ inquisitiōnē p̄cedere p̄ no. insti. de pub. iudi. in prin. p̄ Iaco. But. & per Bar. in l. 2. §. si publico. de adul. Tenuit igitur in proposito di cta condēnatio, q. cū habeatur pro confessio, & possit condemnari, perinde ac si cōparuisset, & confessus fuisset, nulla est rō quin ēt in damnis tenere debeat condēnatio, nisi diceatur qd esset nulla pp incertitudine p̄ ti. C. de sen. q̄ sine cer. quant. Sed r̄detur p̄ l. 1. & q̄ ibi no. C. de sen. q̄ pro eo q̄ interest. & in l. 1. de eden. & in l. 2. iudi. sol. Faciunt ēt quæ no. in l. certi condicō. in prin. & in d. l. 2. de sen. quæ sine certa quantita.

Venio ad fm. s. an dictū ius p̄ talē rebannitionē dicas remissum. & primo ad affirmatiū: uerba restitutio cōprehendūt oīa contenta in condēnatione, & bāno, sed in eo cōtinetur condēnatio dānorū, ergo illa intelligitur remissa. l. nō aliter. de leg. 3. & l. prospexit. ff. qui & a qui. cum simi. Secundo qd talis liberatio fuit tollere ius de iniur. ca. in nostra. & quod ibi per Inn. Tertio q. ob publicam utilitatem, ergo & c. l. qeunque. cū ibi no. C. de fi. instru. & iure hastæ fissa. libr. 10. & dictū fuit sup. q. 8. Quarto quia de natura restitutio est tollere ius ēt priuati. l. C. de sen. pas. & l. fi. & quod ibi no. co. ti. saltem qn qslitum est ex illo actu aduersus quem fit restitutio. l. siue patronus de iure patro. & dixi supra quæstionē 10. Quinto a natura dispositionis factæ motu proprio q̄ latius debet extendi, ut sic ius tertij contineat. l. si qn. C. de bo. vac. scdm unū intellectū quē sequitur Cy. in l. fi. ff. de consti. prin. in lec. maxime qn fit ex certa scientia. l. quidam consule bāt. ff. de re iud. & l. sed si hac. §. patronum. de in ius uoc. saltē qn statuens est de negotio informatus, ut h̄ in c. pastoralis. §. p̄terea. de off. dele. q̄ vñr vera ēt si talis particula nō fuerit cā cellata p̄ no. p̄ Bar. in l. empator. §. Lucius. de pac. & qd dixi supra in par. præce. q. 7. 4. ¶ Pro parte vero negativa faciūt primo, quia pars remittēs qēm iniuriam ex maleficio nō intelligitur remittere dāna. l. sed si unius. §. si ante. de iniur. & ibi q. Dy. & Bar. & Bal. in l. si unius. §. & generaliter. de pac. ergo nec superior cuius factum interpretatur a patre factum. l. 2. C. d. præto. pig. & C. de euil. l. si ob cām. Secundo quia dispō super publico iure nō trahitur ad priuatum, tanquam sp̄s differens,

Ecc 3 d.l.

Nelli a S. Gemi. De Bannitis.

d. i. vnuſ. ſ. item ſi p. a. c. iſ. car. adeo q. ſi mixtum fiat vc. 3 ſuper vno & ſuper alio non. Ergo & hic ſumpto argumento a co- tratiis. & l. ſi contra de vulgari. & pupilia. cum fiscus in dubio vti velit iure priuati. C. de peti. h. e. r. l. i.

Tertio quia licet princeps ſuam poenam remittat, tamen ius priuato quæſitū ex delicto non tollit. l. 2. C. de in ius voc. & ibi concor. ex uno ibi Bar. & Bal. dicunt q. conuentiones factæ per rectores marchiæ, cum duce ducatus, non intelliguntur remittere poenas partibus debitas.

Quarto quia talis reformatio dicitur rescriptum. l. 2. C. de legi. ergo reſtrīgi debet, vt ius terri non laedat. l. 2. ſ. merito. & ſ. ſi quis a principe ne quid non publico. Et in hanc ſecundam partem inclino per rōnes prædictas, quod maxime poterit apparere ex narratis ante liberationē. l. fi. ff. de h. re. iſt. & q. habetur per Bar. in l. ambitioſa. de decre. ab ord. faci. Licet enim ob pacem, ob publicam utilitatem & legem generalem ſtatuendo poſſit princeps & eius iura obtinens ius priuato quæſitum tollere, vt in iuribus in contrarium alle gatis, non tamen in dubio intelligitur id facere voluisse ut in iuribus ſup. pro hac parte allegatis, & C. de emāncip. lib. l. nec auus. & no. in l. fi. ff. de conſti. prine. & in l. om̄es. C. ſi contra ius vel vi. pu. ſicque non ex defectu potestatis, ſed volūtatis ad tale ius non porrigatur. Facit. ff. de mili. teſt. l. in fraudem, juncta. l. c. it. Id q. dixi de motu proprio non probatur leg. Præterea verum eſſe quo ad ius concedentis nō quo ad ius priuati. Concluditur ergo quod dicta reſtitutio condenmationem factam damnū paſſis tollere non v̄r, q. ſine dubio ve rum eſt ſi agere velient damnū paſſi actione in factū primi tū per l. qui nomine. ff. de faſ. per tit. vi. bo. rap. vel per tit. vi. vi. Licet enim tolleretur ius et ſuia quæſitum, primum tū q. remanit. vt l. nepoti. de fun. instru. & quod h̄ in l. l. C. de iu diſiſ. non diceretur ſublatum per p̄dicta. & l. ſi vnuſ. ſ. ante oīa. de pa. cum ſi. & q. dixi ſup. q. 10. p̄dicta vera in reſtitutio ne q. fit per viā gratiæ. Facta vero per uiā iuſtiæ tolleret oīa iura q̄ſita ex illo actu aduersus quem fit reſtitutio. ff. q. ſi mi nor. ſ. reſtitutio. ff. de min. & l. l. C. de repu. quæ ſi. in iudic.

42 Duodecimo quæritur. t̄ dictum eſt ſup. quod bannitus & rebannitus p̄t a priuato conueniri. Sed quæritur econuerſa tempore banni facta fuit robaria ipſi bannito an nunc reban nitus agere poſſit ſtante ſtatuto; quo prohibetur fieri rōne bannito pro maleſicio; niſi pro maleſicio vel membra muſi tione. Dixit l. o. And. in ſe p̄iſſime allegato ver. quid ſi quis. in ſ. ſequitur in tit. de accu. ſuarum additionum. ver. h̄ alia lac. de Arc. q. lac. idem diſputauit hanc quæſitionem & ibi aliqua refert. Et primo allegat ad negatiuam. ff. de aleato. l. l. Item quia regulariter prohibita caſualiter licet. C. de com. & mer ca. l. 2. & de homi. c. 2. & 3. & pluribus alijs iuribus ibi allegatis. Et ideo vbi talia permittuntur nō eſt locus querelæ. C. de adul. l. graccus. Pro hoc facit generalis conſuetudo, quæ ha bet bannitos talia pati, in viſib. feu. de mi. val. qui contu. fu. c. j. in fi. & in tit. hic finit lex corn. in prin. Item quia conſuetudo facit licitum, q. alias eſſet de ſe illicitum. 32. q. 4. c. obiſciuntur & communia prædio. l. venditor. ſ. ſi conſtat. Nec ob. ex emp̄tio a banno, cum a principio nata non fuerit actio. iſt. de noxa. ſ. ſi ſeruus. & ff. de fur. l. ſerui & filij. In cōtrarium arguit q. poſſit, quia ſtatutum videtur debere reſtrīgi ad iniuriā personalē propter exceptionem, quam fecit de homicidio vel muſi tione. ff. de pen. l. c. l. nam q. liquidæ. ſ. ſin. & poſſitio verborum ſtatuti eſt attendenda. de poſt. l. l. ſ. ait p̄t. nec ſunt exaggeranda quædant certum modum. ff. de decurio. l. generaliter. ſ. imperator. Item quia res non delinquunt ſed homines, in aut. de man. princ. ſ. oportet. Illis ergo rebus laſio inferri non debet. Sed ad hoc reſpondeſur quia ille qui non obtemperat ius dicenti. videtur diſfidatus vt hostis. ff. de cap. dimi. l. ſ. ſ. l. & C. de his qui ad ecc. confu. l. ſi ſeruus. Et ille qui eſt diſfidatus in personam fortius eſt diſfidatus in re bus. ff. de capi. & poſtli. reuer. l. ſ. ſ. in pace. & l. hostes. & de pe nis. l. in ſeruorum. tenet quod agere non poſſit: allegat. C. de epif. & cle. l. fi. ſ. pen. extra de hæretic. cap. vergentis. C. qui ad liber. procla. non lice. l. l. de poe. cum filius. de man. teſt. l. Aſto. Nec ob. quod hodie contraſter, & ſic poſſit cōueniri per d. l. ſerui & filij. & C. de noxa. l. l. quia loquuntur quando ini tium illicitum, hic vero fuit initium licitum. C. de vſu. trans. l. vna. ſ. hic tantummodo. & de vſu. ſequitur. ſ. de illo. ff. ſi p̄dicta latius videre velis recure ad Alb. vbi ſup. in 2. q. & in 89. vbi refert illam diſputationem de qua facit mentionem l. o. And vbi ſup. de verbo ad verbū. Considera tamen quod hæc decisio loquitur in ſtatuto quo cauetur ius vel rationem nō fieri bannito & ſic indiſtincte. & ideo vera eſt decisio quia ab initio nullum ius oritur, cum factum licitum, fuerit. Si vero verba ſtatuti diceret quod bannitus poſſit offendere in perſona ſecus eſſet per ea quæ dixi ſup. par. 2. ſecundi tempo. q. 55. & idē ſi diceret quod nū reddatur eis ius quo uſq; ſuerint in bā no per ea quæ dixi ſup. parte p̄cedenti q. 1. & no. bene de cisionem p̄dictam quod illa exceptio niſiho pro micidio

vel muſi tione non reſtrīgit generalē regulā ad personales offenſiones, ſed remanet in ceteris generalis dispositio: q. v̄r. q. generali in princ. ff. de vſu. & l. quæſitum. ſ. idem reſpo det domo. ff. de fun. instr. & quod d. l. nam quod liquidæ. ſ. ſi. Sed reſpondeſur quod hoc contingit propter naturam maiori tatis rationis per d. l. in ſeruorum. quod eſt no.

13 Eodem loco t̄ icilicet in d. ver. h̄ formaliter alia quæſtio ſuper eo ſtatuto. l. an exemptus a banno agat ex contractu quem tempore banni fecit. & ioi etiam vbi ſup. proxime di xi. determinatur quod poſſit, quia licet alias ex commiſſis in bannitum & eius res non agat a banno exemptus ex contra etu tamen reſte aget. allegat. ff. de pecu. l. quam tuberonis. ſ. ſin. & l. ſed ſi damnum. in prin. Item quia ex ui banninon fuit impedita origo actionis quæ eſt de iure gentium. ff. de pac. l. iuregen. Igitur fides eſt ſeruanda. C. de pacis l. debitiori. & ho ſti. & rebelli. in auc. de manda. in prin. ſ. ſed neque. & 23. quæ ſtione prima. ſed noli.

Vides quod quæſtio p̄cedens habet terminos ſecundū 14 quos bannitus poſterat contrahere. Sed. 1. 4. t̄ pone v̄r ponebat Gui. de ſuz. in ſuis quæſtionibus ſtatutorū ſub litera. l. ver ſus finem. ſtatuto cauetur quod bāniti & eorum petitiones pro eis factæ non audiantur, nec damna ſeu iniuriæ eis factæ & illatae in rebus ſuis emendentur. Item quod contrahere nō poſſint per ſe vel alium ad ſuam utilitatē: contingit q. Titius poſitus fuit in banno, & dum erat in banno vendidit quædā ſua bona, quia non fuerunt confiſcata, & in ipla venditione fuit deceptus ultra dimidiā iuſti preuij. Scio quod durante banno non poſterat agere propter principium ſtaturi. Quærit an exemptus a banno agere poſſit per l. l. C. de reſci. ven. & eandē. q. diſputauit Thomas de piperata quam ponit Albe. vbi ſup. q. 44. & videtur quod agere poſſit, quia durante of ficio non poſteſ officialis contrahere, & tamen finito officio agere poſteſ ex eo contructu. ff. de contrahen. emp. l. non li cet. & C. de contra. iudi. l. vna. Idem prohatur per princ. iſt. de nup. ſecundū Gui. p̄dictum. Sed contrarium tenuit di cus Tho. qui ſi licet dañificari in delictis fortius in cōtra ſtu. & dicit videri expreſſum iſt. de exhaſte. li. in princ. ſed Lamber. de rampo. ſecundū l. o. And. in addi. Sp. in tit. de emp. & uend. ſ. nunc diſcendum reſtaſ. ſuper uer. ubi autem, aliter tenuit. Dixit enim quod ex primo capite ſtatuti nō im pedit agere, quia non eſt bannitus. Ex ſecundo etiam non impeditur quia licet regulariter appellatione dañni intelli gatur omnis diminutio patrimonij. ff. de dañ. infec. l. 2. tamē appellatione dañi datu. uel facti continetur dañum interueniens culpa nel facto hominis delinquentis ut patet in dāno legis aquilię, quia actio illa non competit in dāno pro cedente ex contractu. ff. ad l. aquil. l. ſi ſeruus ſcrāum. ſ. in quī lex. & ſ. rupiſſe.

Tertium etiam capitulum ab ipſo initio ſibi non obſtar, quia hic contraſtit ad dañum non utilitatē. & ſic cōclu dit quod agere poſſit. Sed meo iudicio hoc ultimū non mul tum ſtrigit; Negari enim nequit quin contractus cōptoris & uenditionis de ſuia natura ſit contractus continens vtriū que partis utilitatē. & ſic talis contractus in ſtatuto contine tur. l. non aliter. de lega. 3. Sed dato q. contractus ſit nullus ni hilominus agere poſterit. Aut enim aduersarius excipiet de nullitate contractus, & coget reſtituere rē uel p̄tū recipere illo rē ſuā uendicāte. l. cōptor. ff. de rei uē. Aut dicit contractū uali dum, & tunc nulla reſtaſ ratio quare agere non poſſit per di cēam. l. 2.

15 Decimoquinto quæritur t̄ bannitus qui erat infamis ſe cundum ea q̄ dixi in ſecundo ſep. par. 1. q. quinqueſima, & ēt in p̄cedenti fuit rebannitus, & cācellatus, reuersus in ciuitate. uult teſtificari uel alios actus facere qui infamibus nō competunt. Quæritur nunquid poſſit. In hac. q. eſt primo uidendū quis poſſit aduersus infamia reſtituere. Et de papa, Im peratore, ſenatuque non dubitatur. l. l. ſ. de qua. ff. de poſtul. per lnn. in c. cū Tab. de re iudi. & per Bar. in l. infamē. ff. de pub. iud. & vtrobiq; de collegio cardinalium & regib. Sed du biū eſt in ciuitatib. de quibus agit, in quo Bar. in l. infamē. dixit q. licet olim non poſſent, tñ cū hodie ciuitates Italię ma xime in Tuſcia nō recognoscāt superiorē, & ſic habet liberū populu & merū & mixtū imperiū. habet in ſuo populo tan tā poſteſtā quantū imperator in uniueroſo. ff. de capti. l. ho ſtes. & ſic concludit quod poſſit infamia tollere. ſed in d. ſ. de qua. dixit, quod aut infamia irrogat de iure cōi, aut per ſtatutū. Si per ſtatutū quælibet ciuitas p̄t illā tollere. de reg. iur. l. nihil tam naturale. Si de iure cōi, aut ciuitas recognoscit ſuperiorē, & nō p̄t, aliā ſic, ut d. l. ho ſtes. Imo. uero l. fi. C. de ſen. pal. dicit ſimpliciter quod aut infamia infertur ex forma ſtatuti uel ex processu habitu fm formā ſtatuti, & tūc p̄t p̄ ſtatutū infamia reſtitui, alias nō. ēigit inter p̄dicta aliqua ſed parua ueritas. In effectu. n. 2. cludit q. ſi aliquis dānatus ex for ma ſtatuti eſt infamis, ciuitas illa p̄t infamiam tollere. Si ue ro eſet infamis de iure cōmuni, tunc aut ciuitas recogno ſco. ſic

seit superiorē, & non pōt, alias sic, & ita effectū tenuit. Ia. de But. in sua disputatione vt refert Alb. vbi sup. q. 71. vbi illā disputationē refert. Vide et Bal. in l. cū mulier. It. sol. matr. in sua repetitione. Sed aduerte quod fundamētū Bar. qui vult quod qñ nō recognoscit superiorē ciuitas restituat famam vnde cunq; infamia sit incuria, est pp præscriptionē p. no. in Imperiū. de iur. om. iu. Sed hoc est summe dubiū, maxime in his q̄ sunt de referuatis princ. in quibus præscriptio aliqua locū nō habet. C. de præsc. 30. and. competit. extra de præsc. c. cū nobis. & no. per gl. in c. i. de cle. egrō. li. 6. Et iō sorte tūc verius est q̄ eo casu nō possit infamiam irrogatā de iure cōi tollere. eius tñ op̄i seruatur cōiter in talibus ciuitatibus, sed disputatione vt illis est in locis illp̄ciuitati non subditis. In quibus infamia cū cōmitatur vt l. ex ea. de postu. tunc. si ab alijs p̄terquā ciuitate a qua bānitus est restitutus non habebitur forte pro alio quā infame, & ita tenuit Ray. in d. l. fi. C. de sen. pas. reprobando Bar. & ex p̄dictis sequit quod talis bānitus quē de infamē esē vbi sup. in prin. huius. q. a bāno exemptus & sic restitutus a talibus actib. non repellēt, sed clarius est dīcendū quod aut fuit rebannitus & cancellatus per uiam iustizie, aut per viam gratiæ. Primo casu aut q̄a iniuste fuerat rebānitus, & qualiter cunq; infamiam fuerit incursus aduersus illā restituitur. vt d. s. de qua. aut fuit cancellatus quia soluit. & tūc nisi a statuto aliter prouideatur, famā non recupera. arg. l. cancellauerat. de his q̄ in te. delen. secundum Bar. in l. non solum. s. fin. ff. de procu. Si vero fuit cancellatus per viam gratiæ, tunc intelligitur sublata infamia per d. l. cancellauerat. secundum Iac. de But. & Bar. in d. s. fi. & sicut tunc a talibus actibus non repellatur.

Hoc puto verum nisi fuerit bānitus ex tali cā quā a se ip̄a infamet sine sententia. ut l. i. de his qui no. infam.

Tunc. n. cum restituatur solū aduersus bānū. restat factū, & sic infamia non tollit. vt d. l. cancellauerat. Idem ēt puto si rebannitus soluendo certā quantitatē, quia tunc non cancellatur ex eo quia restituatur, sed q̄a soluit quātitatē diminutā. & sic ex vi solutionis diminutæ pœne. Nec ob. s. pœna grauior. quia illa dispositio habet locum ante cōdēnationē perfectam seu in ipsa cōdemnatione, & sic ante incuriam infamiam. & ideo non trahitur ad casum post condemnationem cōtingentem. l. q̄ vero. ff. de legi. Facit quod h̄f ia. l. trāsigere. de trans. per docto. præterea non habet locum quādo fit diminutio pecuniariæ p̄to pecuniaria vt ibi. & in l. & si sc̄uerior. C. de infam. Et vide quā dicam statim in seq.

16 Decimotexto bānitus t̄ infamis tempore quo bānitus erat fuit productus in testem & iurauit, deinde fuit restitutus taliter quod exiuit infamiam. & dictum suum depositit. Quāritur an valeat eius dictum. Albe. vbi sup. quāst. 77. dicit quod sic, allegat. ff. ad carbo. l. 3. s. duæ cauile. Sed cōtrariū v̄r esse verum, quia dictū testis trahitur ad t̄ps iuramenti. ut l. si qñ. C. de testi. & l. iureiur. Et ideo dixit Bar. in cons. q̄ incipit, Ser Ioannes de castro dirutæ. Quod si tempore iuramenti testis non erat infamis sed postea fuit effectus infamis antequā deponeret, q̄ valeat eius dictum: cuius contrariū v̄r velle in in d. s. duæ cause, vbi dicit q̄ si testis mutauit suam conditionem pp suum delictum, q̄ inspicitur t̄ps redditi testimonij. vt ibi. pōt dici q̄ aut testis mutat conditionem in melius, aut in deterius. & tunc habeat locū distinctio Bar. sed in hoc me non extendeo remittens ad notata in iuribus prædictis. & in l. damni. s. sabini. ff. de dam. infec. & per Guili. in spe de teste. s. 1. ver. quid si testis. & vide et q̄ h̄f in l. j. de test. & in c. j. si testes pa. esse desierit. 10. col. & aduerte q̄ dictum Aib. esset verum si omnino tolleretur infamia. Si aut̄ remanaret infamia facti tunc putarem hoc casu omnino dictum eius non valere, licet enim alijs dicatur testem infamem de facto non repelli a testimonio, sed ei dari minorem fidem vt d̄r in d. s. duæ cā. & in l. cunctos populos. vbi declaratur quod dicitur in l. cassius. de lenato. tamen hoc casu quando tempore iumenti erat infamis de iure, & tempore depositionis tantū infamia facti verificari potest gl. dīct. l. cassius. Cum enim non valeat dictum testis sine iurō. vt l. iniu. & illo tempore erat infamis de iure non est depositio talis testis simpliciter infamis infamia facti. Vnum tamen nota quod si testis infamis de facto deponit & habet contestem notę auctoritatis eius dicto stat & creditur sicut si non haberet aliquam infamiam, quia suppletur per dictum contestis arg. ff. de eden. l. si quis ex arb. s. 1. & ibi per Iac. But. & Bal. & per eundem Bal. in d. l. 1. C. de test. an autem remaneat infamia facti vel non, tangam statim in sequen. q.

27 Decimoseptimo quāto t̄ an talis bānitus rebannitus pos sit admitti ad honores ciuitatis, & procedit h̄c quāsto vbi statutum aliter non prouideat. Bar. simpliciter dixit q̄ sic, in l. qui. s. si in metallum. ff. de mu. & ho. Sed aduertendum q̄ si dicimus eum intelligi restitutum aduersus infamiam iuris, restare infamiam facti per l. honori. ff. de obseq. Decisio præd. q̄a habebis locū in honoribus non habentibus dignita-

tem. Ab illis autem qui haberent dignitatē talis infamia cū repelleret. l. 2. C. de pig. & no. ff. de his qui. no. infam. in rub. & knul' am. C. co. titu. Si dicamus etiam aduersus illam restitutum indistincte ad quoslibet honores admitteretur. & ideo puto quod si restitutio concernit solum bannum cum remā neat cōfessio nō intelligitur ab infamia facti reuellatus, alias secus. hoc tamen credo reponendum esse in arbitrio indicantis qui examinet an cōi reputatione teneatur cum commissi se delictum ob quod fuit bannitus, vt primo casu locum habeat distinctio honoris cum dignitate ab alio sine dignitate. Secundo vero casu distincte admittatur nisi ex rebannitione aliud statuatur vt dixi sup. q. 4. & quod dixi rebannitum addmitti ad honores, & sic ad officia, intellige dum tamen alijs assignata non recupereret, iuxta no. in l. gallus. s. & quid si tantum. de liber. & posthu. & tetigi sup. q. 9. & pbatur ex his que not. in l. quid ergo. s. pœna grauior. de his qui not. infam. in fin. glo. magnæ. Si autem officium q̄ perdidisset vacans esset illud recuperaret. l. q̄ si minor. s. restitutio. de mi. & no. in d. s. pœna grauior.

18 Decimoctauo quāritur t̄ dato quod rebannitus aduersus omnem infamiam restituatur, vel quod de hoc non dubiteretur, vt quia officium non habeat dignitatem. quidā fuit scrutinatus & imburſatus tempore quo erat bannitus, extra hitur autem de marsupio postquam rebannitus est, quāritur an possit ad dictum officium admitti, ut refert loan. And. in ſepiſſime allegato. s. ſequitur. ver. quod si quis in tit. de accusatio. hæc quālitio fuit disputata per dominum Iac. de But. in electo a rebannito ante t̄ps iuramenti extante statuto q̄ nullus bannitus possit esse cōſul vel in aliquo officio. & ibi post plura argumenta de quibus ibi videre pōt facta ad parē affirmatiuam, concludit negatiue ipsum t̄le officium acceptare non posse: dicens tria in officiali ponderanda, electionem, confirmationem, & exercitium officij. Probat autem quia 2ſul vel proconsul habet hoc nomen etiam pr̄squā sit egreditus urbem, & antequam ad prouinciam ſibi decretam perueniat. l. pen. de off. procon. coadiuuat per l. i. C. de magistra. muni. lib. 12. & ff. de mune. & hono. l. si quis magistratus. vbi nomen magistratus habet ex electione dato quod refusat. & ff. de admi. tut. l. quidam. s. fi. Item cum eſſet prohibitus esse in officio, ergo cum eligi prohibitum erat cum per electionem perueniatur ad illud. ff. de ſponsa. l. oratio. Adducit illud generale quod vno prohibito dicatur prohibitum omne id per quod perueniatur ad illud. ff. de fidei. l. cum lex. C. de natura. l. l. fi. cum ſi. Ex quibus dicit concludi ēt electionem fuisse ſtatutum, nec per habilitatem ſuperuenientem potuisse conualeſcere. Quod eriam respondendo ad quēdam obiecta ſequitur ibi Io. An. quia ſufficit q̄ ab initio talis exceptio poterat eſſe perpetua. l. ſufficit. de condi. inde adducit ēt ad diſtam decisionem de ele. cum in cūctis. s. inferiora. & ibi per eum. Concludit itaque q̄ talis rebannitus ad dictum officiu non admittitur. pro quo facit de ser. expor. l. si minor. & C. qui da. tut. pos. l. in vniuersiſ. Alb. autem vbi ſupra q. 91. vbi diſt. ſuſe quāſtione ponit, dicit fuſſe disputationem Iaco. de Are. vt ſup. concludit, & ita etiam dicit Bald. ſuper rub. C. de condi. ob tur. cap. vbi videre potes. Et alleg. etiam ff. de pen. l. fratres.

Sed puto aduertendum ad q. nostram. An ex forma ordinamenti ſuper scrutinio talis bānitus fuerit prohibitus ſcrutinari, & ſic eligi. Et tunc ſit vera etiam in casu nostro decisio prædicta. Si autem vnuſquisque etiam inhabilis pōtuiſſet ſcrutinari cum ex forma illius ſcrutinij non deberet tunc fieri exactio, ſed inde ad tempus, putarem tunc poſte talem rebannitum dictum officium acceptare, quaſi tunc fuerit facta imburſatio quādo habilis reperitur per relationem ad illud tempus l. in tempus. de hære. insti. cum ſi.

Casum vero eius qui fuit imburſatus tempore quo non erat bānitus, & demum fuit bānitus & poſte rebannitus, & deinde exactus.

19 Et ſic ſit quāſtio. 19. t̄ non aliter prosequor quia clara videtur decisio quod poſſit acceptare & exercere cum media tempora nocere non ſoleant. l. ſed & ſi in conditione. s. ſolemus. ff. de hære. insti. cum ibi no. & quod tangit per Bal. ſu per prædicta rubrica de condi. ob tur. cauſam.

20 Vigelimo quāritur t̄ bānitus in iudicio egit aliqua modo quo non valuerunt, de quo dixi ſupra parte precedenti. quāſtione 3. Fuit deinde exemptus de banno, ratificat omnia illa anteagēſta, an valeant tanquam tunc tempore ratificationis geſta. istam. q. tangit Alberi. vbi ſupra. q. 46. & primo arguit quod ſic argum. ff. de iniu. te. l. ſi quis filio exhaeredato. s. irritū. & de leg. 3. l. i. in princ. & s. deportatos. C. de his qui non poſt ad liber. perue. l. i. & ff. de pœnis. l. fratres. Sed dicit priora iuraloqui in testamento quod ſolum dependet a voluntate testantis. Alijs leges loquuntur in libertate, cuius fauore multa ſunt. 2tra ius introducta. ff. de fideic. liber. l. generali. ver. s. ſi quis ſruo. ad l. falcid. l. pœnales. s. vltimo. Sed quod

Ecc 3 non

Nelli a S. Gemini. De Bannitis.

son ualeat arguit per generalem regulam, quę ab initio &c.
& quia non fuit initiatum cum persona legitima. C. qui leg.
per l. 2. & qui da. tut. pos. l. vniuersis. fin iliter intra illum arti-
culum, an valeant acta uel non; de quo dic vt dixi ubi supra.
Sed ad qōnem propositam quę est quando acta nō tenent:
dic ratihabitionem nihil operari vt dictis iur. & quod habe-
tur. l. i. C. qui pro sua iur. etiam si omnia acta repeterentur in
eodem instanti per utramq; partem secundum no. in l. om-
nium. & l. in causæ ff. de procu. quia illa doctrina locum ha-
bet, quando acta valebant sed spirabat iudicium. hic uero
nulla erant, si tamen partes essent in concordia & darentur
sententia ualeret vt conuentio non vt sententia, vt habetur.
l. 2. C. communia vtri. iu. de quo in l. si cōuenerit. ff. de re iud.
& in l. i. C. de iur. om. iud.

21. Vigesimoprimo queritur † an bannitus rebannitus tenca-
tur creditorib. quos ante bannum habebat. Qō hæc leuis est.
& ideo breuiter per transactam. Nam aut recuperauit bona
sua per restōnem & habuit, & potest a creditorib. conueniri
C. de sent. pas. l. si deportationis, & ff. eo. ut. l. 3. in fine. aut nō
habuit quia noluit. Fuit enim ad ea restitutus sed ea capere
neglexerit & conueniri potest. ff. de sen. pas. l. 2. Aut ea non re-
habuit quia restitutio ad ea non fuit porrecta secundum ea
quę dixi sup. 4. & 5. quęstionib. & non tenerunt nec ab illis cō-
ueniri potest, sicut nec ante poterat. l. tutelas. §. fi. ff. de cap. di-
mi. & d. l. 2. de sen. pas. in principio.

22. Vigesimosecundo queritur † an talis rebannitus possit
agere contra debitores qui interim dum esset in banno sol-
uerunt cōi. Hæc qō est ita vulgata quod in ea non esset insta-
dum, formauerunt. n. cā Dy. in l. creditor. ff. sol. & multi alij
ibi & alibi vt refert Gui. in spe. de obli. & sol. §. nunc aliqua.
ver. illud queritur. Ac etiam multi eandem qōnem disputa-
uerunt vt refert ibi loā. An. in addi. qui effectiue ponit om-
nium intentionem. Si ergo latius videre vis ibi vide. & Bar.
in d. l. creditor. qui ibi sic concludit, quod aut res publica ha-
bebat bona illius creditoris banniti obligata sibi ex aliqua iu-
sta causa; & tunc non est dubium qđ solutione facta reipu-
blicę debitor liberatur. l. non ne. C. que res pig. ob. po. Si uero
habebat illa obligata, tunc aut bona illius creditoris banni-
ti erant publicata ex aliqua iusta causa, & idem: fiscus. n. h̄r
loco h̄eredis. l. si debitori deportato. ff. de fidei. & l. tut. C.
ad l. iul. de ui. Si uero bona non erant publicata vel erāt, sed
iniuste. & tunc aut res publica exigit iniuriam debitoris aut
creditoris banniti, aut simpliciter exigit non debita contem-
platione ad iniuriam alicuius. Primo casu est periculum de-
bitoris vt l. creditor. in pri. Secundo casu est periculum cre-
ditoris. l. si merces. §. cu. p̄. ff. loca. & l. pe. in. prin. ff. sol. ma. &
l. Paulo calimacho in fi. ff. de leg. 3. & l. liberto. §. lucius. de an.
le. Tertio casu quando exigit exactura cuiuscunque fuisse.
tunc erat species debita, aut quantitas. Si species est periculum
creditoris, sed quātitas est periculum debitoris. l. lectos.
& l. se. de peri. & con. ei. vcn. ibi gl. Ad idē l. fi. in fi. ff. de pig.
ac. facit. ff. de euic. l. lucius. de rei ven. l. idem si verberatum.
§. i. Hæc Bar. in d. l. creditor.

Videamus & nunc particulariter an omnia vera sint. Di-
xit ergo primo qđ si fiscus habet bona obligata, debitor ban-
ni soluens liberatur. per l. nomen. Istud membrum est ve-
rissimum, sed dubitatur an requiratur excusio. & idem Bar.
in l. si conuenerit. de pig. ac dixit quod non. Sed Cy. tenet cō-
trarium in d. l. nomen quem sequitur Bar. in l. 2. C. quando
fi. vel priua. & latius ponit in l. h̄eredem mariti. C. de h̄are.
ac. per l. i. C. de conue. fi. lib. 10. Sed credo op̄. Bar. veriorem
non per suam rationem quia concluderet qđ auc. hic si debi-
tor. C. de pig. non haberet locum quando possessor haberet
causam lucrativam, quod est contra generalitatē illius auc.
sed per rationem Guil. qui idem tenuit scilicet quia illa auc.
est correctiva & loquitur in possessore pignoris, ergo non
habet locum in proposito. l. fin. C. de acu. & obli. Nec ob l. i.
C. de conue. fisc. deb. quia loquitur quando conuenitur ter-
tius qui promisit seruare indemnum creditorem qui est al-
terius debitor. de quo dic vt ibi. Vbi ergo bona banniti erāt
obligata fisco, & sic sine excusione perueniri poterat ad
nomina: debitor banniti fisco soluens non potest a tali rebā-
nito conueniri. Si autem fuisse debitor ad conseruationē
indemnitatis secus esset excusione non facta. vt d. l. 1.

Secundū membrum est quando bona erant publicata iu-
ste, & istud nō haberet dubitationem, ammodo enim fisci de-
bitor est. l. i. §. an bona, de iure fisc. & ideo soluendo liberatur
C. de noua. l. 3. & hoc certe verum est si soluisset exactus, si
vero non instigatus sed sponte soluisset, putans illum reban-
niti debere sine restitutione bonorum quę aliquam habuiſ-
sent innouationem, forte tunc non esset liberatus arg. l. i. §.
idem iunio. ff. de quęstio. & l. & qui data. qui. ex cau. mat. cū
si. nisi excusaretur, quia soluisset in poenam non incideret. l.
item illa. cum ibi no. ff. de consti. pecu.

Tertiū dictum. l. qđ bona non sunt cōfiscata, uel sunt iniu-

stè & fiscus exigit iniuriā debitoris nō est mihi usq; qua; ex-
peditū in ea parte, qua cōfiscatio facta erat sed iniuste. Nam
tunc aut fiscus volēs iniuriā debitoris sexgit simpliciter nō
allegata cōfiscatione, & credo dictū Bar. verū, aut allegavit cō-
firmationē & eius p̄textu exigit a debitore, & tūc aut ex in-
justitia cōfiscationis poterat opponere debitor & non oppo-
suit, & nō v̄ verum dictū Bar. arg. ff. man. & l. si fidei. quasi
p totā. Aut opposuit, & tūc cū sibi facta fuerit iniustitia ban-
nito postea rebānito imputare non pōt. ff. de euic. l. si per im-
prudentiā. Si vero de cōfiscatione iniusta non poterat oppo-
nere, pūta ex forma statuti. vel qđ s̄nīa cōfiscationis valebat,
licet esset iniusta. & tunc v̄ mihi durum quod non liberebatur
cum a causa banniti processerit eius ex actio, licet in tui per-
nitiem & odiū facta fuerit, per no. in l. pen. ff. lol. mat. per oēs
doc. & ēt p Bar. qui ibi tenet contra gl. l. si merces. §. culpæ. &
qđ id p Bar. dixit de cōfiscatione iniusta debeat sic intel-
ligi facit l. ad eos. & quod ibi no. ff. commo.

Aliud membrum distinctionis est qđ fuit coactus soluere
iniuriam banniti, quo casu dicit Bar. eū liberari. vt in §. culpæ
& alijs iurib. sup. allegatis. Istud puto verum quecunq; op̄.
teneatur in §. culpæ. Ded. t enim causam cōmittendo id pro-
pter quod bannitus fuit & non parēdo iudici, & sic sua cul-
pa p̄cessit.

Sed aduerte quia forte hoc erit verum nisi bannum fuisset
latum contra absentem & ignorantem non culpabilem
secundum ea quę dixi sup. parte proxima q. antepe. in prin.
& propterea fuisset postea restitutus. Tunc enim cum in eū
nulla fuisset culpa cessat ratio facta per §. culpæ.

Vltimum membrum est quādo simpliciter exigit non ad
iniuriam a lieuius, & istud subdiuidit, quia aut debitum est
in specie. & dixit periculum esse creditoris, aut in quantitate
& esse periculum debitoris. Dicunt quidam vt Angel. in d. l.
creditor. qđ primum verum nisi debitor ante bannum fuerit
in mora. Secundum est verū nisi creditor a lias fuerit in mo-
ra recipiendi. l. qui decem. in principio. de solu. & intelligit
qđ mora fuit ad illum casum ordinata, alias secus. arg. ff. ad
l. rhod. de iac. l. si vehenda. §. adem iuris. P̄rædicta omnia quę
dixi debito rem non morosum nō accusari, debet intelligi ni-
si virtute ordinamenti p̄enal facta qđ cum in specie vel in ge-
nere contra oēs debitor bannitorum soluerit. Tunc n. sem-
per excusat & liberatur. l. fin. §. 1. ff. quod me. causa. & l. i. §.
quę oneranda. ff. de qua re ac. non da. secundum Bar. in d. l.
creditor. in prin. in fin. eius quod ibi scribit.

Vltimo & vigesimotertio † circa hanc partem quęro sta-
tutū dictat ille qui fuerit ex bannitus elaplo termino banni
non possit esse de prioribus & si fuerit rebannitus. Alio statu-
to cauerit qđ qui interficerit aliquem rebellē sit exemptus
vel eximatur a banno oī quod incurrit, vel incurrire pos-
set pp̄ p̄terita delicta. Contingit quod Titius post bannū si
bi datū inf. terminū banni tñ interfecit quandam. rebellem
propier quod habuit bñficiū. exemptionis a banno. Quārit
an possit esse de prioribus statuto p̄dicto non obstante. &
v̄ quod sic, quia nunquā fuit exbannitus, qđ durante termi-
no superuenit causa qđ bannū perfectū extingueret. Ergo im-
pedit bannū incurrire. Sed certe cū hæc cā tendat directo ad
liberationē nec de banno possit exire vel eximi nisi ille qui il-
lud incurrit in eo puncto quo terminus bāni currerit est bā-
nius exēptus, & sic verū est eū fuisse exbānitū, ut l. si sub jdi-
tione. ff. de sol. cū si. Secus si statutū decetere redderet perlo-
nā inhabiliē ad exbāniendū per ea qđ dicta sunt. Hac Bar. in l.
inter stipulātē. §. lacrā. ff. de ver. obl. Ang. vero ibi tenet §. iū
quia illud verbum (posset) est p̄teritum imperfectū. Vnde
impedit bannū incurri quasi circunducto edicto banni per
statutum quod relaxat necessitudinem comparendi. ff. de iu-
di. l. & post editū. §. circunducto. & hæc differunt inter se
obligationem dissolui & illā impediri ne j̄hatur. C. si cer. pe.
l. fi & inf. & l. dece. Nullo ergo tēpore ipse se inueniret banni-
tum & per consequēns nec rebannitum vñ esse poterit de
priorib. Subdit tñ quod si contingat in puncto quo quis oc-
cidat rebellē ipsum occisorem ex alio maleficio banniti,
& statutum non loquatur de exbannientis sed exbānitū nō
gaudebit talis occisor bñficiostaruti. Dicit. n. esse casum secū-
dum lac. de But. in l. quis id quod ff. de iur. om. iud. §. quod si
dum propōneretur. stante statuto vt retulit Bar.

Ego sto cum Ang. cum. n. ipsum statutum eximat occidē
tem rebellē a banno quod nōdū latum fuisse propter male-
ficiū p̄teritum, appareat quod nō intellexit de illa vera exē-
ptione qđ requirit oī bānum p̄cedere. Voluit enim quod
banniretur vt patet ex verbis eius & iō cum exemplū non
dum bānū & sic impedit ortū eius, impeditat ēt ipsum
effectum. vt in §. lacrā. Cum ergo tempore termini repe-
riat se inhabiliē ad banniendum sine dubio non dicetur ban-
nitus rebānitus, sed nō bānitus. Talis n. terminus resolutius
octo dicitur portius importare condōnem quam diem cer-
tum fm ea quę dixi sup. parte proximā. qđ. & ideo cum illo
tempore

tempore reperiatur se inhabilem non erit dare punctum in quo reperiatur bannitus, & sic nec rebannitus. I. quoties. in fin ff. de nouari. Poterit ergo esse de prioribus non obstante statuto. Pro eo aditem quod ultimo dixit Ange. per ver. q. si dum proponeretur. Vide quae dixi sup. par. proxima. 72. q. & vide Bar. in l. si post mortem. in princ. de lega. i. vbi dicit quod inspicitur causa fauorabilior. & sic pro parte quam tenui.

Rubricæ de questionibus occurrentibus post mortem ipsius banniti.

Nouissime restat secunda pars

huius ultimi temporis quæ est de questionibus occurrentib. post mortem ipsius banniti, & ideo ut illa expediatur aliarū partium more præmitto rubricas questionum in ea agitandarum, quæ sunt.

S V M M A R I V M.

- 1 An testamentum factum a bannito tempore banni secundum formam statutorum valeat eo mortuo postquam fuit rebannitus.
- 2 An corpus banni mortui in banno possit sepeliri in ciuitate a. qua erat bannitus.
- 3 An interficiens bannitum & postea auferens bona quæ habebat super se possit puniri de robaria & furto.
- 4 Ce contingit bannum non finiri morte, heres banniti non bannitus an repellatur exceptione banni uirtute statuti.
- 5 An regulariter bannum pecuniarium possit exigi ad hereditib. banniti.
- 6 Au contra fiduciis forem possit fieri executio mortuo banniti.
- 7 An mortuo bannito cuius bona fuerunt confiscata sed non incorporata fiscus possit illa hereditibus banniti auferre.
- 8 An heres banniti possit agere pro robaria facta viuente bannito præsup. posito certo statuto, & quid de mortuo.
- 9 Si pater tenet ex forma statuti assignare partem filio bannito, an possit cogi illo filio bannito mortuo.
- 10 Si pater bannito ex forma statuti fiscus diuisit bona patriscum filio. An filius postea habitus a bannito post mortem banniti possit aliquid petere.
- 11 Si pater assignauit partem filio bannito & postea habitus alium filium. An filius secundus possit aliquid petere a fisco.
- 12 An filii banniti ob rebellionem castri mortuo patre redigentes castrum ad obedientiam intelligantur refilit uti stante certo statuto.
- 13 Si cauetur statuto quod uxores bannitorum perpetuo sint bannite: An duret efflus banni marito bannito mortuo.
- 14 Si cauetur statuto quod filii bannitorum expellantur de ciuitate. An debent expelli mortuo parte bannito.
- 15 An heres banniti possit uti contractibus factis per bannito cum beneficio statutorum ciuitatis a qua bannitus erat.
- 16 An bannita uniuersitate duret bannum illis qui tunc erant de uniuersitate mortuis.

Secunda pars tertij temporis.

Rimo igitur quæro existēs Titius
t in banno fecit testm fm ordinamenta suæ
ciuitatis pura corā quinq; testib. q. dictum
est eum perdidisse sup. in 2. temp. part. i. q. 5.
Et sic istud testm nō valere eadē par. q. 5 i. de
inde fuit rebannitus, & demū alio testō nō
conditio mortuus est. Quærif an valeant in eo disposita. Si
quis vellet hāc q. disputare, hēret necesse videre. q. q. tāgīt in
c. quāquā. de vñris li 6. s. An testm vñririj factū sine cautioe
recōualecat eo postea cauēte. de qua ibi per lo. An. per Bar.
in l. filius. de testa. & latius in l. filio p̄terito. de iniu. test. p̄ Bal.
in l. vniuersa. C. de præ. impe. offe. Verū q. mihi vñ clarū tale
testm de quo agimus ab initio fuisse nullū ex vitio personæ
a suo delicto procedēte, & sic ex vitio intrinseco fm op̄i. om̄
niū nō pōt ex postfacto qualescere, dēt. n. testator ēt habilis
ad sic testandū t̄p̄ testamēti & mortis. l. 2. ff. de testa. & l. fili⁹
& ff. de ho. possec. tab. l. i. q. exigit. vbi bona gl. & per Cy. in l. 3.
q. sed si filius. de le. 3. in addi. vbi ēt Ray. sic format terminis.
Nec me trahit q. fuerit inhabilis ad testādū fm ius ciuile, q.
fm illud non fuit testatus, sed fm statutū fm quod inhabilis
erat. & q. iuris in roto idē in parte. l. q. de tota. de rei vend. i. Et
ex notatis in dictis iurib. apparet q. si ante bānū fecisset testm
cū solēnitate statuti, & deinde bānū fuisse & demū rebānū
tus tale testm valeret, cū mediū t̄ps non attēdatur vt dictis
iuribus. Vide tñ quæ habentur in l. q. ex liberis. q. testō. de bo.
pos. fm ta quæ in proposito nō vident̄ habere locū cū talis
rebannitus intelligatur restitutus vt dixi in parte præceden-
ti q. 4. Ad qđ ea quæ no. per gl. in d. q. exigit. Ex dicto ergo te-
stō de quo quæsumus est agi non pōt nisi ex eo fuerint insti-
tuti tales qui de iure cōi faciunt tale testm valere l. hac con-
sultissima. q. ex imperfecto. & q. si quis aut. C. de test. vel nili in

testō facto corā quinq; testibus vt exemplificavi esset appo-
sita clausula codicillaris. Tunc n. & iure fideicōmissi, & lega-
ti valerent in eo disposita. l. ex ea. q. 1. de test. & l. posthumus.
q. 1. de inius testa. & de test. mili. l. quærebatur. ad treb. l. si pa-
tronii. q. ultimo. & plene Bart. in l. i. ff. de iure codic. Prædicta
vera nisi illud testamentum confirmasset &c. Pro quo vide
iura quæ allegavi sup. parte præcedenti. q. 20.

2 Secundo t̄ quæritur an corpus banniti qui mortuus est
durante banno possit sepeliri in territorio a quo bannitus
erat in l. 2. de cada. puni. per illum tex. dicit quod non. Et p
hoc quod dicitur de excōicato ut eius corpus non ponatur
in ecclesiastica sepultura ut in clem. i. de sepultu. cū concor.

3 Tertio Ex forma statuti t̄ bannitus poterat impune offendē-
di in persona & bonis. Titius interfecit bannitum. & postea
cum derobauit, hoc est res quæ inuenit pœnes cum absti-
lit & in suos vñs conuerit. Quæritan licite facere potuerit,
tex. vñ quod sic. ff. de sepul. vñ. l. sepulchra. iuncta determina-
tione præcedenti dixit Fran. de Are. Dic contrariū quia cum
fit mortuus bona amplius non sunt sua. Item nec pōt offendē-
& ideo non verificantur verba statuti. Nec ob. l. 2. ff. de ca-
da. & quod dictū fuit sup. proxi. q. quia illud est verum quan-
tum ad corpus banniti, nō autem quo ad bona. Ita determi-
nat in d. l. sepulchra. allegat quæ habētur per Cy. in l. i. q. fi. C.
si reus vel accusa. mor. fue. Et dicit quod Cyn. refert ita fuis-
se determinatum.

Aduerte quia Alb. vbi sup. q. 93. format qōnem in eo qui
interfecit bannitum qui poterat impune offendēdi, & eum ex
interualllo postea derobauit. & allegat quod non puniatur
qa cū ille fuerit hostis ciuitatis. l. amissione. q. qui deficiūt.
non debet iuuari legum beneficio, de vñris c. quia frustra.
Item allegat effectue dictam. l. sepulchra. & l. 2. de cada. duni.
Allegat in contrarium, quia post mortem non pōt dici ban-
nitus: mors enim omnia soluit. ergo non pōt dici quod ipse
bānitus fuerit offensus. in auc. de nup. q. deinceps. Facit quod
no. in l. eius qui in prouinciam. ff. si cer. pet. Item quia non est
homo sed cadauer de condic. inde. l. seruo manumisso. ut ibi
no. Allegat pro hoc. C. si pen. appell. mors interue. per totum,
& si reus vel accu. mor. fu. per totum. Item quia ille qui dero-
bauit porius vñ spoliasse hæreditatem quā defunctū. de in-
iur. l. i. q. quoties. Item quia quando alicui conceditur quod
alium occidat intelligitur in flagranti criminе. ut l. quod ait
de adulto. Et dicit quod pro hac parte dicitur fuisse determi-
natum Pistorij, & derobatorem fuisse bannitum de robato-
ria, filiis occisi eum accusantibus quasi robaria fuerit cōmis-
sa de rebus hæreditarijs ad ipsos filios pertinentib. Dicit pri-
mam partem sibi videri leuorem, etiam vbi statutum non
excusaret spoliantem, quia robaria exigit vim per sonorū illatā
quod hic non fuit. Item quia licet dominium translatum fue-
rit in suum hæredem tamen possessio non transit nisi fuerit
apprehenso. ff. de acq. pos. l. cum hæredes. ex qui eau. ma. l. cū
miles. fatetur in quod ciuiliter possit peti restitutio rerum
ablatarum per iura prædicta. Si consideres qōnem & termi-
nos non vñr vñiformes. Nāaliud est derobare. & isto casu
credo talem non posse puniri. Omnia. n. in ipsum viuum il-
lata dicuntur. Quinimo potius dī facta occisio propter ro-
bariā quam econuerso. Et sic non ueniat puniendus. l. lecta
si cer. pet. l. si in rixa. de sica. C. ad l. iul. de ui. l. qm. & ff. de fur.
verum. Id enim quod fit incontinenti non vñ factum postea.
Immo illud ad continuum tempus redigitur, vt haberet in
l. quoties. q. si quis ita. ff. de hær. in l. & in l. fructus. ff. sol. mat.
per Dy. & Bar. videtur enim eodem conflictu bannitum de-
robare & occidisse. & sic in partem absolucionam fiat inter-
pretatio. l. eum actum. de neg. gest. C. de probatio. l. matrem
de no. oper. nunc. l. non solum. q. sed vt probari. Aliud est oc-
cidere, & ex interualllo. l. ad actus extraneos facta collatione
secundum l. contractus. in fi. C. de fi. instru. de verbo. oblig. l.
continuus de duo. re. l. reos. cum derobare. Tunc enim suc-
cedunt rationes prædictæ factæ ut teneatur, & non excuse-
tur a statuto. Sed aduertendum quod non tenetur de roba-
ria, quia illa requirit vim vt. ff. vi. bo. rap. per totum. quæ hic
non potuit esse vt dixit Alb. Et hoc respetu bene dixit illos
non potuisse condemnari, quia fuerat intentatum crimen
quod non resultabit ex accusatione. l. liberorum. q. quod si li-
belli. de accu. l. 3. q. docere. ff. ui. bo. rap. cum simili. Dicendum
ergo est quod aut incontinenti spoliant occisores ipsum bā-
nū & non puniantur: aut ex interualllo vt sup. & tunc ve-
niant puniendi, quo autem iure vide in l. rei hæreditarij. ff.
de fur. & C. co. tit. l. si abducta.

Quarto statuto cauetur t̄ quod bannitus non audiatur in
ciuili vel criminali. & q. bannum pecuniarium possit exigi
ab hereditib. banniti. Titius bannitus in pecunia reliquit hære-
dē Gaiū qui adiuit hæreditatē. Agit deinde in iudicio Gaius
contra aliquem: opponitur sibi exceptio quod nō debet au-
diri, q. a bannitus cū sit heres banniti, quæritur quid juris. Re-
cordor q. de hac q. feci mentionē sup. in 2. temp. par. prima.

Ecc 4 in

Nelli a S. Gemin. De Bannitis.

In fi. 73. questionis, in qua est casus conuersus quando bannitus successit non bannito. & dixit Alb. ubi sup. qd ubi agit iure hæreditatio ut obstat exceptionem de regul. iur. l. in his. §. nō debeo. & C. de acq. pos. vitia rerū. cū si. Dixit alios tenuisse ḡriū, quia bannū est poena contumacij, vt ex superiorib. patet, vnde nō transit ad hæredes sed morte criminosi finit. ff. de priua. deli. l. fi. de requi. re. l. i. §. i. C. de delic. defun. l. Vna. sicut nec trālit privilegium. C. de re. iu. l. priuilegia. & de pa. l. id. §. personale. f. m. la. de arc. & dicit qd vidit ita seruari, si statutū simpliciter iacet qd bannū possit exigi ab hæredibus. decisio clara est. Est n. talis exceptio qd non audiat mere personalis, & iō nō transit in hæredē. Si aut in statuto diceretur qd hæres intelligatur bannitus, & vt bannitus possit conueniri, aliud esset dicēdū. Nā aut diceret qd intelligeret bannitus, cū il. iud verbū denotaret fictionē. ff. de reli. l. offa. in fi. & no. in l. hæres qnq; ff. de acq. hær. statutū quod dicit denegari audiētiā bannitus, nisi aliter loqueretur, nō verificaretur in tali hære de. l. 3. §. hæc verba. ff. de neg. gest. & qd no. in l. merces. de ver. sig. Si aut statutū transmittēs bannū ad hæredē diceret quod hæres intelligatur cē & vt bannitus, vel alias diceretur qd bani tus vel habitus pro bannito nō audiatur, videretur dicēdū ei obstat exceptionē per no. per Bar. in l. si is qd p. emptore. ff. de v. sc. & in l. si maritus. §. legis. ff. de adul. vide tñ quæ dixi in 2. rem. par. vlt. q. 74. si vero agit nomine proprio quando sub nomine hæreditario est bannitus sibi obstat exceptio se cundum ea quæ dixi. in d. 72. q. vbi uide.

5 Quinto pone quod bannitus in pecunia mortuus est reli catis hæredibus quod fieri pōt vt dixi su. in 2. temp. par. q. 52. Qui hæredes adiuerunt hæreditatē, queritur an dictum bannum possit ab' eis exigi. Alb. vbi. sup. q. 26. refert Ghan. Et primo allegat quod teueantur, quia tale bannū est sñia diffinitiua & pecuniaria, & in ea quasi cōtrahitur. l. i. in fi. si quis ius di. non obtēm. & l. 3. §. idem scribit de peculio. & sic transit in hæredes. de act. & obl. l. ex contrachib. refert ipsum Ghan. tenuisse ḡriū. C. ex deli. defun. l. una. ff. si quis omis. cau. te. l. si quis sub cōditione. l. i. in fi. si quis ius di. non obtēm. licet. n. vulgariter actiones transeant ad hæredes qn sunt ex contra ctu vel quasi, tñ fallit hoc casu. de act. & obl. l. in honorarijs, & ibi ēt refert sic tenuisse Dy. per l. ex iudiciorū. in fi ff de pub. iudicijs. Subdit aut distingui posse quod aut in bāno dictū ē quod nō possit exire nisi soluat cētū. & dicatur tūc hæredes non teneri per l. si qs sub cōdōne. si qs omis. cau. testa. Si aut dictū est condemnō vel multo eū in tantū puta mille libris tunc dixit hæredes teneri per ea quæ no. in d. l. i. in fin. ff. si qs ius di. nō obtēm. Bal. aut in d. l. vna. C. ex deli. defun. dicit Bar. tenuisse contrarium in d. l. ex iudiciorū. & ad materiam tan git aliqua subtilia, ibi vide. Et concludit quod quando ex for ma statuti bannū non requirit aliam sñiam ut in casu nō te neantur hæredes alias non per no. in d. l. i. in fin. & ibi dicit quod idē est in condemnatione pecuniaria quod in cōfiscatiōne bōnorū. ipse tñ Bal. in auc. bona damnatorū. dixit qd ta le bannū non mandatur executioni contra hæredes, vt dixi in 2. temp. par. i. q. 12. Et hoc credo verum: cū. n. hoc sit exorbi tans a iure cōi & contra absentē feratur diffinitiua sñia, nul latenus ad consequentia trahi debet. l. quod vero. ff. deleg. & nullo modo sñia debet extendi. l. si patronus testō. §. si quis cum eset. ff. de bo. lib. quod est verū nisi statutū dicerei qd bannum habet effectum sicut sñia lata contra p̄sentem per l. primam. deleg. i. cum si. Non igitur mandabitur bannum executioni contra hæredes nisi aliter appareat de mēte statuti, vt dixi sup. prox. q. Item nec contra bona vt dixi in dicta. i. 2. q. nisi statutū diceretur qd illa esset obligata. Tunc. n. licet eset extincta principalis ex post facto siue persona is, ni hilominus durat hypothecaria. l. intelligere. C. de lulti. pig. & l. cum notissimi, de p̄scr. tri. an. per Dy. de fideiū. Nec p̄dictis obſt. quod dixit Bar. in dicta. l. ex iudiciorum. quia loquitur in sententia confiunctionis bonorum vt dicam statim in quæstione secunda.

6 Sexto Titius dedit fideiūssorem iudici de se representando & de soluendo omaem condemnationem & bannum, deinde fuit inquisitus, non cōpā uit seruata forma statuti habitus pro confessio fuit bannitus in mille. dictum est sup. proxima. q. quod non pōt talis sñia mandari executioni nec cōtra hæredem nec in bonis. An mortuo bannito poterit fideiūssor conueniri. Et videtur quod non, quia liberato principali liberatur fideiūssor. l. fideiūssor. in prin. de fideiū. de solu. l. modestinus. cum ibi no. Contrarium puto, quia tenetur ex sua obligatione quæ vna cum banū mandatur contra ipsum, executioni sñi plura no. per Iac. & Guil. in l. 2. qui sa tis. cog. & ideo licet bannitus moriatur, non tamen contingit liberatio sed eius psona in obligatione eximitur, & p. p̄terea remanet fideiūssoris obliga. ff. de fideiū. l. vrannius. §. sed cunrduo, & probatur. eo. tit. l. vbi cunque. quæ lex sic pōt exemplificari, qd est verū siue habeat bannitus hæredes siue non cum enim moriatur post perfectam obligationem: fi-

deiūssoris obligatio non extinguitur. l. sine hærede in princ. ff. de admī. tut. licet securus sit quando sine hærede ante puris catam obligationem decedit l. postquam. in prin. ut le. no. c. In cuius legis intellectu uariauit Bar. vt patet ex his quæ dixit ibi. & in l. sine hærede. & in l. i. §. idem pomponius. ff. de posī vbi bona gl. in quo non insisto, quia nō est materia nra. Poteſt ergo fideiūssor exigi non obſtare morte banniti. Alb. tamē vbi sup. q. 43. referens Ghan. qd cauti iudices ante quā procedant ad dationem banni faciunt requiri fideiūssorem quod repræsenter principalem, qd si non facit eum cōdēnat. Pro quo vide quæ habentur in l. si quis reum. ff. de custo. reo.

7 Septimo Pone t̄ Titius fuit bannitus in persona & omnia eius bona fuerunt confiscata, antequam fiscus ea in corpora ret, mortuus est Titius relictis hæredibus. Quæritur an fiscus possit virtute dictē sententiā auferre eis bona quæ fuerant confiscata. Dy. in l. ex iudiciorum. de publ. iudic. dixit quod non, quia illa lex requirit l. litis contestationem & sñiam, quæ in propolito casu non sunt, igitur &c. Bart. autem ibi tenuit ḡtrariū, quia sufficit condēnationē esse securā. Ideo. n. ibi ponitur de litis contestatione, quia regulariter sine illa nō pōt fieri cōdēnatio: quod pater, quia ubi pōena imponitur a lege ipso iure sine cōdēnatione illa transit ad hæredem. vt l. com missa. ff. de publi. requirit ergo illa quod pōena incēperit cū defuncto, quod fit regulariter lite const. & lata sñia. Sed si ponemus casum in quo non requireretur cōtestatio, sufficit sñia. Idē si reperiatur casus in quo non requiritur sñia nec l. litis contestatio, ut in casib. in quibus pōna ipso iure infligitur vt dictum est. Et hanc partē ut dixi sup. q. 5. tenet Bald. in d. l. vna. C. ex delic. defunc. Et istud uerū. & ita seruatur licet aliter ipse dixerit l. 3. si pen. app. mors inter. De quo tetigi in l. temp. par. ulti. q. 3. ad fi. Non ob. quæ dixi in dicta. 5. q. quia ibi non fuit lata sñia quo ad bona. Et ideo ibi erat necessaria extensio quæ non sit ut ibi dixi. hic vero nulla extensio requiratur, sed sufficit ipsā sñiam seruari. l. non aliter. deleg. 2. cū si.

Aduerte quia cum sñia lata contra defunctum eo uiuentे litis contest. transit in hæredē ut dicti iuri bus, si per statutū inducitur quod contumacia habeatur pro litis cōtest. nihil erit dubij quin codem modo mandetur cōtra hæredem executioni. l. i. §. lex falci. ff. ad l. falci. Si uero nō simpli citer permetteret damnavi absentem, locum habet sopradicta distincō. Quicquid aut sit de iure in hac ciuitate seruatur quod bannum pecuniariū non mandetur executioni qd hæredes.

8 Octavo queritur t̄ bannito fuit facta roba ria qui mortuus est. Quæritur an eius hæres agere possit, & quid si ipse bannitus viuens aliquid mutauit. Io. An. in addi. Spec. in sepius allegato. §. sequitur. uer. quid si quis. in tit. de accu. ad fin. suarū addi. refert hanc q. fuisse antiquitus disputatā per Iac de Are. & deinde reassumptam per d. Nico. cappocium de urbe. q totam de uerbo ad uerbum posuit Alb. ubi sup. q. 89. quæ incipit, Nicolaus. & dixit Io. An. succinētē qd hæres banniti pro rapina furto uel damno dato tpe banni agere non pōt. cum nulla actio competet tanquam hosti licite passo p̄dicta, cū bonus sit dolus quem quis machinat in hostē. de dolo. l. j. §. 1. & nemo plus commodi relinquit hæredi quām ipse habebat ut de reg iur. l. in his & l. nemo plus. Ad hoc ut ista decisione procedat oportet p̄supponi talia statuta ex quibus tollatur ortus actionis ip̄si bannito. quod qn sit dixi in 2. temp. par. u. t. q. 1. Si aut poneres ei natam fuisse actionem licet nō haberet exercitium obstante banno locū haberet qd statim dicam de mutuo. In quo in ijsdem locis terminatur quod hæres agere possit. Cū. n. tenuerit ḡtractus ut l. si tibi. §. is cuius. ff. man. & sic rō fuerit bannito quæ sita sed p̄p bannū obstatet sibi exceptio, quia illa exceptio est personalis s. personam repellens, nō aut actionis æquitatē respuens, contra hæredem non transit. ut. l. exceptions quæ person. ff. de exce. & de acq. hær. l. pau. in fin. & ad mu. l. libertus. §. patris. Item abolitio nomine banniti per mortem & pōna & ex nomine banni extracta censetur abolita. C. de fer. l. a. nullo. & de infir. p. celi. l. j. quod etiam uerum est nō eset statutū quod cō tractui repugnet & taliter qd actionis natuitati resistat. ff. de fideiū. l. cum lex. cū si. Et uide quæ dixi sup. par. prox. huius temporis. q. 12. & 13. & quod dicam inf. q. 15. si autem latius v. dñe cupis vide ubi sup.

9 Nonon pone ex forma t̄ statuti pater tenetur assignare partē filio bannito p̄putata psona patris in numero filiorū, p uno capite, q pars destruāt & destruēta remaneat cōi. Quærif an filiofamilias bannito s̄ in tenore illius statuti. & demū mortuo partē illā teneatur pater assignare cū in bāno fuerit exp̄sum quod bona destrueretur, & destruēta & publicata remaneat in cōi. Hāc qōnem dixit Io. And. ubi sup. proxime dixi suarū additionū uer. duas nūc qōnes, fui sse disputatā per Lāber. de rampo. quem dicit determinasse obiectū mortis filij banniti obstat fisco, & quod ex uerbis banni non suit sufficien ter facta bonorū adēptio his rationib. Petatio de destructionis, & publicationis est cōtra formā iuris salē in eo quod de destructione

fructio ne dī de contrahē. emp. l. senatus. Et de publicatione patet. C. de bo. dā. aut. bona dāna. Itē est contra ius qđ ex de licto filij procedat in res patris. C. ne filius pro pat. per totū. Item quod cogit pater filio dare partē. C. de eman. li. l. fi. Itē apertius est contra ius qđ filiofa. delinquentē casu quo erāt publi canda bona delinquentis, tñ non publicat castrense peculium filij, sed remanebit illæsum apud patrē. C. de bon. dā. L. si filius. Et hic qđ peius est agitur de publicatione rerū pater naram ex delicto filij. & his rōnib. dicit esse distinguendū vt tot legum contrarietates vitent. Et dicit qđ si reus decedit ante accusationē pendente iudicio perevit acta, & crimen cū poena extinguit. C. si reus vel acc. mor. fue. l. 1. & 2. & ff. de publi. iud. l. publica accus. & l. defuncto. Si aut̄ accusatus morit̄ lata sñia condemnatoria, & appellatio pendente tunc distinguit̄ an expresse bona fuerint adēpta vel non, vt. C. si pēd. app. mors interue. l. 3. & si reus uel acc. mor. fue. l. fi. Si aut̄ decedat accusator accusatione pendente ēt perevit acta, sed daē ceteris licentia repetendi reū intra certos dies. ff. de accu. lli bellorum. in fi. Si moritur post latam sñiam appellatio pendente acta ēt pereunt, de quo remittit ad notaria in. d. l. publi ca. & l. fi. C. si reus vel acc. & subdit, qđ casus de quo agit non adaptatur nec sub primo, nec sub secundo artic. sed sub tertio. Et intellige, qđ tertium uocat, qñ moritur reus lata sñia. Sed aduerte, quia nec sub illo, quia in themate non propontitur fuisse appellatum, aut esse intra tpa appellandi. de quo dixi in primo tpe, parte vlt. q. 3. & iō subdit, quod per sñiam banni non fuit facta expresa bonorū ademptio, quia dictū fuit, quod bona sua destruerentur, &c. Debeat aut̄ dicere, qđ pater designaret sibi, &c. vt in statuto appetat. Illa. n. verba, bona sua, non cadunt in filiumf. Cum bonorum appellatio, alia sit civilis, alia naturalis. Civilis designat bona fide possessa ex empto vel aliter, licet sint aliena. Naturalis cū possidemus quæ nři dñi sunt. de uerb. sign. l. bonorum. in prin. & §. in bonis. at in filiis. neutra istarum cadit. ff. de acqui. pot. l. possessio quoq. §. qui in aliena & eo. ti. l. quicquid, hinc dicit esse qđ in hypothecaria probandum est rem fuisse in bonis. i. in dominio debitoris, nec sufficit possess. Et in hoc dicit differe a saluiano interdicto. ff. de pign. l. 1. §. cum pr̄dium. & l. & quæ nondum. §. qđ dī. Ex quib. concludit, qđ cum sit perē ptum crimen, & bona expresse adempta nō fuerint, pater nō tenetur designare partem. Et in hoc remanet ēt ipse iō. An. Ex quib. uerbis h̄r, qđ si sñia fuisse recte lata fm formā statutorum non obstante filij morte deberet qđ patrem executio ni mandari. de quo uide, quæ dixi sup. part. 1. 2. tempo. q. 33. quod facit pro his, quæ dixi. sup. qōne. 7. Nota ex hac decisi. plura. Primum qđ inepta verba sñiae ad aptitudinem non referunt̄. & sic ineptitudo sñiae vitiat illam sicut libellum. Vide in l. in summa. ff. de re iud. Secundum quod ubi bona debet pro delicto publicari licet fiat condemnatio de delicto, non tñ venit publicatio bonorū nisi expresse dicatur in sñia. Pro quo vide quæ h̄r in d. l. 3. si pendente appella. & quæ dixi supra in 2. tpe, par. 1. q. 11. ubi de hoc mentionē feci. Tertiū qđ pronomen suum prolatum in sñia non refertur nisi ad dominium. de quo vide per Bar. in l. quintus. §. argento. ff. de au. & ar. leg. & in rub. de no. ope. nun. & ibi remissiones. Quarto qđ in hypothecaria nō sufficit probatio possessionis, hoc declarata ut h̄r per Cy. in l. cum res. C. de pig. per Bar. in l. rem alienam. de pig. act. ff. Quintum, quod in saluiano secus, de quo. C. de salui. inter. l. 1. Decisio pr̄dicta æqua fuit. Tñ cum oīa verba statuti sint apposita in sñia, excepto, quod dixit sua, & non patris & c. satis vñ dura decisio, cum in circumstantijs declaratur, quod iudex intellexit sua, id est sibi hoc castru a patre debita arg. ff. si cert. pet. l. si & me & Titū. & ibi concordat. iunctis quæ not. in l. sed, & si priori. §. item si iurauero. ff. de jure iur. & in l. 1. C. de usufr. ergo idem in sñia. l. ut fundus. cōdi. & l. fin. C. de fideic. lib. Sed responde, qđ ille est improprius significatus, sñiae aut̄ uerba non impropriatur. vt. C. quā. plu. vna sen. l. 1. & l. paulus respondet. ff. de re iud. & per Bar. eo. ti. l. miles. §. decem. nisi expresse retulerint ad libellum. l. fi. de sent. quæ sine cer. quan. & per Bart. in d. l. 1. si plu. una senten. Et iō in casu, pposito cū inquisitio siue accusatio fuisse apte formata, & sñia ad illam se retulisset, dicta uerba impropriarentur, & locus esset decisioni contrariæ, vt patet ex pmissis.

Decimo pone ex forma statuti † cauetur qđ patre bannito personaliter bona eius diuidantur inter fiscum, & filios banni pro rata, Titius fuit bannitus tpequo habebat vnicum filium, p̄g quod fiscus diuisit pro dimidia bona banniti cum eius filio, uxor sequuta est virum bannitum, & ex eo peperit filiū, mortuo deinde banniro filius secundo loco natus vult petere a fisco, & fratre partem suā. Quæritur nunquid possit. Io. An. in d. uerbi. duas. allegato in prin. proxime pr̄cedentis qōnis refert hanc. q. fuisse disputatam per Iac. de tēnca. & ponit eius determinationem quæ est talis, qđ cum fuerit bannitus ex ea cā qua debuit deportari, cum bānum deportationi successerit. ff. si quis cau. l. si cum. §. qui iniuriarum. & de infa.

l. quid ergo. §. ult. & sic desit habere filios in p̄tāte. in sti. qui. mo. ius pa. po. sol. §. cū aūr. Iste filius conceptus, & natus post bannum nec a cōi nec a fratre aliquid poterit petere. Nam cōe cōm repellit pet. l. 2. de sen. pas. & de accle. l. ex iudiciorū. Purabat tñ qđ si cōe non apprehendit bona licet illa deuastauerit, poterit ille ingredi possessionem illius partis, ac ēt illā vendicare ab iniuste deridente. allegat ad pr̄dicta. ff. fa. her. l. Luc. de inof. test. l. mater. & si frater vellet h̄rē partem in bo nis deuastaris posset cōferendo partem quam habuit de cōcepto post bannum. Dicit Iō. An. se iō dixisse, quia si prius cōceptus fuisset, licet postea natus quo ad partem fratris dicendum vñ contrarium per. l. qui in vtero. ff. de sta. ho. Fatetur tñ quod si relegatus fuisset uel minori poena bannitus, cum te neat tūc filios in p̄tāte, natus postea succederet cum alijs ex testō, & ab intestato. dē inter. & rele. l. 3. & 4. & inst. qui. mod. ius pa. po. sol. §. relegati. Ad quod homo bonus postea reassū mens. q. adduxit. l. si totas. C. de inoff. do. & l. si unquam. de re uoc. don. Et ibi subdit quo iure partem perat a fratrib. siue a fratre, de quo ibi. Si tenes quod dixi in 2. tpe. par. 1. q. 3. & q. 20. scilicet bannum non succedit loco deportationis, & qđ bannitus non perdit p̄tātem filiorum. Prima decisio non procedit. & iō tractandum est de secunda. Et aduerte, qđ si statutum dicat qđ fiscus teneatur diuidere cum filiis pro rata. Quæstio de qua dixi locum habet ēt quo ad partem fisci. Si vero simpliciter loquitur, & sic ipse diuidi am h̄rē debeat. ff. de usufr. accr. l. si quis titio. & quod no. in l. fi. C. de imp. & a. subl. Quo ad eius partem non pōt̄ est qđ. sed ēt tunc qđ debet h̄rē pro rata, puro quod inspiciatur tps sñia. arg. ff. de aur. & arg. leg. l. si ita. cum si & ff. de iud. l. non pōt̄ quo casu remanebit qđ, & ēt in alio solū de parte fratri vel fratrib. assignata, & assignatis. Quibus casibus credo superuenienti filio deberi portio nem iuam cōdictione ex dicto statuto, vel per conditionem dictarum legum, si totas. vel, si vnquā. quasi illa sit tacita donatio siue filiis assignatio patiendo se in banno poni sciendo se esse taliter condemnandum. ff. de postulan. l. 1. §. bestias. & quod ibi no. Facit de leg. l. seruo legato. §. si testator. cū sim. Si tenemus illis filiis statutū assignare partē priuādo patrē domino eorum bonorum. Si aut̄ tenemus patri restare domini um, haberet suo iure vt h̄rēs vna cum illis, quia illud ius non perdit bannitus vt dixi in secundo tpe, parte prima, & multis qōnibus, & maxime in quinquagesima prima.

Ex his, quæ dixi supra. l. inspici tps sñia patet decisio qōnis.

11. l. Si pater ex forma statuti tenetur assignare filio bannito legitimam dandam fisco, tunc enim filius postea non poterit aliquid petere a fisco, quod maxime verum est, quia pēnes patrem remansit integra legitima filij postea nati, per ea quæ habentur in l. 1. C. de inoff. do.

12. Duodecimo secundum ea quæ † promisi supra in secundo tpe parte ult. q. 58. restat ut secunda pars qōnis Ray. de qua ibi dixi, hoc loco inseratur. Thēma enim erat quod cauebat statuto quod banniti p̄g rebellionem alicuius castrī, & eorum descendentes ab omni ciuitatis commodo, & honore perpetuo sint exclusi, nec pro ciuibus habeātur, nisi dictū castrum in fortiam ciuitatis redegerint &c. Titius ob castrī rebellionem fuit condemnatus, id est bannitus. Et demum eo mortuo, filij eius illud castrum in fortiam ciuitatis redegerunt. Quæritur an a poena dicti statuti debeāt relaxari. Et d. Ray. septem rōnibus multum diffuse, & ordinate arguit ad affirmatiuam, scilicet, quod filij beneficio statuti gaudeāt, & relaxari debeant a pēnis pr̄dictis. Quas iuxta posse trūcabo vt in aliis factum est. Primā fundat ab identitate personarū, scilicet patris, & filij. C. de impub. & alijs substōni l. fi. Et iō si. eut patri redigēti castrū competebat beneficium statuti, ergo & filiis qui idē censemuntur. Constat. n. personæ concessum beneficium locum h̄rē ēt persona pr̄sentata. l. minor. §. qm. & l. sed & h̄c. §. defendere. de procu. & pro socio. l. uerū. §. j. Secundum fundat ab evitanda absurditate, quod argm̄ est ualidum in iure. l. scire oportet. §. aliud. de excu. tut. & allegat ad hoc multa iura. Sed patrī qui deliquit redigēti castrū cōceditur beneficium, ergo absurdum esset si non competere filiis qui non deliquerunt. ff. de nox. l. non solum. & l. seruū. ff. quod vi aut clam. Ne ergo hoc contingat absurdum, dicamus filiis competere statuti beneficium. Tertiam a benignitate in dubijs pr̄ferenda, dicens illud dubium quod oīb. non liquet. l. quod labeo. ad carb. cum si. Sed an filij habeant beneficium vel non, est oīb. clarum, ergo in hoc dubio sumenda est benignior interpretatio vt h̄rē dñr. de his, quæ in testām. dclen. l. proxime. de re. du. l. si fuerit. cum si. Quartam a poena rum acerbitate restringenda. constat enim, qđ non esse ciue, & non habere honores est magna poena adeo qđ dī capitalis poena. de leg. 3. l. 1. §. deportatos. de pē. l. 2. & l. capitalium &c. Si poena ergo restringendo est. l. h̄c enim. de excu. tut. & de re. iu. l. factum. §. fin. cum si. & sic vt restringatur filii euident poenam castrum in fortiam redigendo. Quintam sumit ab equitate hoc suadente, quam probat, quia cuilibet suadet.

Nelli a S.Gemi. De Bannitis.

re æquitas, q̄ non delinquens facilius eximatur a poena. l. faneimus. C. de pe. Equitas aut præfertur rigor. l. 2. §. item va-
r. st. de aqua plu. arc. C. de iudi. l. placuit. Ergo æquitate sua
dente tibi qui non peccauerunt redigentes castrum debent
eximia dicta poena. Sexta a paritate iuris seruanda in parib.
caſib. led itatutum in vno seruat in ſimilib. loci corpus. §. si
fundas. si ferui. uen. l. 2. C. si vnuſ ex plu. & l. non poſſunt de
legi. Sed in imposiſione poenæ pater, & filii iudicant pares ut
patet in ſtatuto ergo eodem mō in ipſius poenæ remiſſione.
Septima fundat ab indēnitate ciuitatis in qua multa dicit,
ted iſte effectus, remiſſio poenæ fit per indēnitatem ciuitatis
qua ſequit ex redigentia caſtri in eius fortiam, ergo a quo cu-
que redig. & ſequi debet effectus remiſſionis. l. fi. C. si man. ita
ſue. al. ff. de manu. l. 4. §. nihil. cum ſi. Ultimo pro hac parte al-
legat q̄ filii tenent ex quali maleſicio. Titius ex vero maleſicio.
l. 2. & 3. ff. de his, qui deie. uel effu. & ſic facilius conſequi
debent hoc beneficium q̄ pater. dicit facere, q̄ not. in l. fin. §.
quorum. ff. nau. cau. ſta. & inſti. de obli. ex quaſi. delic. §. fi. Itē
q̄ pater, & filii rōne eiusdem poenæ dicunt conſortes, ergo q̄
ſtatuit in vno trahit ad aliū. l. ſi cōem. ff. quemad. ſer. amit. &
C. de nup. l. pe. Ad negatiuam ſimiliter arguit ſex rōnibus.
Primam fundat ab eo q̄ vnius in cluſio alterius a beneficio
conſequit ex cluſio. q̄ probat per. l. cum prætor. ff. de iudi. de
cond. & demon. l. cum ira. & C. de procur l. maritus. ſed ſta: u
tum dat beneficium ipſi patri rebelli. Ergo non cōpetit filiis,
quia tñ ualeſ denegatio tacita quantu expressa. ff. ſi cer. pet. l.
cum quid. cum ſi. Secundam ſumit ab eo q̄ prouisio beneficij
personalis facta uni ad aliū non eſt extēdēda. de aqua quo.
& x̄ti. l. 1. §. permittitur. de censi. l. forma. §. quāquam. de iu.
immu. l. 1. Sed ubi alicui quid ſpecialiter cōcedit, illud perſo-
nale beneficium appellaſt. inſt. de iu. natu. §. ſed quod principi. de
confi. prin. l. 1. in fi. cum ſi. ergo diſtum beneficium cōceſſum
bannitis ad filios non extendit. Tertiām facit ab eo q̄ vnius
caſus exceptio in nō exceptis eſt regulæ cōfirmatio. in auc.
de nō alie. §. ut aut. col. 2 de fun. instr. l. quæſitum. §. idē respō-
dit domo. & quod no. de reg. iu. l. 1. Sed conſtat vbi procedit
regula v̄is affirmatua, & ſequit diſtio (nisi) inducit exceptio
a regula. ff. ſi quis cau. l. eū. §. qui iniuriarū. C. de trātac. l. aſtio
ne. ext. de reg. iu. c. peccatum. l. 6. de mu. nu. te. l. titia. §. fi. Sed i
proposito procedit regula v̄is quod banniti, &c. & ſequitur
exceptio nisi, &c. Ergo ſicut regula loquit in bannitis ſic de-
bet intelligi exceptio ut diſtis iurib. & ſic qñ ipſi banniti redi-
gunt caſtrum in fortiam habeat locū beneficium aliās non.
Quartam ſumit ab omissione huius caſus facta per ſtatuen-
tem. In legib. n. mu. ni. cu. p. quæ ſunt ſtricti iuris. id demum
intelligitur ſiue in cluſit, q̄ in verbis exprimit, & nō ultra.
arg. ff. de verb. obl. l. quicquid de exer. l. 1. §. ſi is qui nauē. Et
iō caſus omissus pro omisſo debet h̄ri. ff. ſol. ma. l. ſi cuin doṭe
in prin. de libe. & poſth. l. co. modiſſime. & iō cum de filiis in
exceptione nulla ſiat mentio, ergo tanq̄ omiſſi remanent in
regula ſupradicta, & ſic non habet beneficium. Quintam ar-
guit ab euitanda verbo. ſu legiſ offendione. l. non dubiū. C. d
legib. ff. co. ti. l. contra legē & l. fraus. led ſi uolumus. q̄ filii q̄
non co. continent in verbis legiſ habeant beneficium legiſ eius
verba offendimus, ergo facere non debemus. Sextam facit a
remotione cāx ipſius beneficij. Ceſſante. n. cā conſeſſionis
ceſſat illud beneficium. l. gñaliter. C. de epifc. & cler. l. cum pa-
ter. §. dulciſſimis. de leg. 2. in fi. de don. l. 1. §. ſexum. de poſtu. Il
la aut dī finalis, quæ colligitur ex uerbis legiſ ff. de admini-
tu. l. 3. §. 1. & l. ita aut. in prin. & de flum. l. 1. non aut. oē. Et d
adult. l. patri. cum. l. leq. Sed ex verbis diſtiſtati colligit qđ
iō conceditur beneficium, vt bannitus redigendo caſtrū in
fortiam purget infamiam. Sed iſta rō ceſſat in filiis, ergo nō
habebunt beneficium. Finaliter ſoluit, quod filii Titij nō ha-
beant tale beneficium. hiſ uerbis, quia ubi quelex impo-
nit poenam filiis ob delictum patris v̄i inponere pp. prælum
prionē culpa. & malitia quæ a patre deſcendit in filios. l. quiſ-
quis. C. ad iegem. l. u. m. aie. Si ergo pater bannitus non redu-
xit caſtrum in fortiam ciuitatis non purgauit contumaciā,
& culpa ſuā, durat ergo poſt mortē eius prælumptio culpa
patris, quæ deſcendit in filios. Ergo non debent euitare hanc
poenam redigendo caſtrum in fortiam ciuitatis, quia pañitē-
tia unius non purgat aliū. l. edicto. §. h̄redes. ff. de in. fili. Mu-
l. t. n. diſſert purgatio patris a purgatione filij. C. de reb. cre.
l. gñaliter. Ad quod de publ. iud. l. is qui ieuſ. & rō legiſ, quæ
eit in l. ſi pena. ff. de poenis. Præterea pater iſtorū iam fuit pp
delictum damnatus, & ſic eius filij delictū eius nō purgabūt,
vt. l. ex iudiciorum. cum mā ſua. de accuſat. Præterea lex ipſa
perſonaliter ſcripta fuit niſi bannitus redegereſt &c. Ergo nō
debet trahi ad aliū. l. aut qui aliter. §. 1. ff. quod vi aut clam.

Respondet ad contraria multū diſſule, led breuiſſime referā,
quia aliquid boni dicit. Ad primam de identitate personarū
respondet id verum qñ per oīa eſt repreſentata, quæ hic nō
eit, cum filij non ſint banniti, & quia ipſi purgant delictū pa-
tris ſicut ipſe pater, alle. de ſolu. inter artifices. & alia iura. Ad

secundā respondet quia non eſt eadem rō ut ſup. quia patet
purgat contumaciā filij non. Ad tertiam respondet, quia
hēc uerba ſunt clara cum loquiſ de bannitis, & c. l. cōtinuus.
§. cum ita. de verb. obl. Et eodem mō responderet ad quartam.
Nō ob. §. de æquitate, quia locū habet ubi equitas eſt ſcripta.
At h̄ic eſt ſcriptus rigor, ergo ille ſeruādus. C. de legi. l. 1. & q̄
ibi no. Non ob. 6. rō, quia habet locū in eo in quo ſunt pares.
non aut in eo in quo ſunt diſpares, ſed h̄ic non ſunt pares ut
diſtum eſt, quia bannitus purgat delictū, ipſi non. Non ob. 7.
rō, quia illa rō locum habet qñ plures eſt obligati ad in-
to reſſe, ſed h̄ic erat obligati ad merā poenā, quare, & c. l. adeo. &
ibi no. de iuriſ. ſom iud. Ad alia iura reſpōdet, quia noīatio fa-
cta de bannitis tollit contrarium. & multa dicit, & inter alia,
q̄ rō facta, quia ſunt conſortes, locū habet in iure indiuiduo
aliās non. C. ſi una eademq; cau. in integ. reſtit. po. l. 1. Quia ut
dixi in procēmo h̄ic antiqua non poſſunt h̄ri correcta, nō
pōt percipi qualiter loqueretur ſtatutū. Ex una. n. rōne fa-
cta ſup. l. tertia ſumit ſiue colligitur, q̄ ſtatutū non dicebat
expreſſe de bannitis ſed ſimpliciter niſi redigerint &c. Ex de-
cīſione aut, & reſpoſionib. ad contraria colligitur, quod de
bannitis expreſſe dicebat. & iō h̄ic decisio v̄ mihi tuta. Si. n.
ſtatutū loquitur ſimpliciter in exceptione, niſi redegerint
caſtrum in fortiam &c. v̄ per eadem iura exceptionem de-
bere intelligi in illis de quib. præcedebat regula, ſed regula
erat de bannitis ergo &c. Et ſic meo iudicio cocludit, quod
aut ſtatutū loquitur ſingulariter ut quia dicit bannitus pro
rebellione, & eius descendentes, &c. Et ſubdit niſi bannitus
redegerit caſtrum, &c. Et hoc caſu ſit vera decisio ſupradicta.
l. ſi uero. §. de uiro. ff. ſo. ma. cum ſi. Si uero loquitur in p. ura
li, & idē ſi dicit niſi banniti, &c. Si uero ſimp̄t dicat, ut in the-
mate dixi, puto decisionem contrariam verā eſſe per rōnes
in contrarium allegatas, ſiue earum partem. & quia pluralis
fermo ſoluitur in singularitates. l. falſa. §. fi. de cōd. & de mō.
& ibi concor. & ſic intel igitur q̄ eatenus habent beneficium
quatenus redegerint: ſi oēs oēs, ſi aliqui aliqui. l. ſtichum, qui
meus erit. de leg. 1. quod intellige ſi alii fuerint relifentes, vel
non contentientes. l. ita aut. §. gesiſſe. de admi. tut. & hoc ſi fili
banniti h̄reditatem non adeunt. Si aut illi ſe immiſcent,
dubiū eſt leuius quāſitunc videatur in eos transmiſſe ius
conditionis implendę. l. 2. C. de pact. inter empto & uendito.
cum ibi no. & per Bar. in l. ſi decem cū petiero. de verb. obl.
Niſi dicas quod in diſpōnibus legalib. id locum non habeat
per ea, quæ dixi ſup hoc eodem tpe. par. l. q. 1. Vnum ſi con-
cludo, quod, quia h̄ic lex eſt fauorabilis, & utilis reipublicæ
ut inuitentur filii ad redigēdū caſtrū in fortia ciuitatis debet
larga interpretatione iuuari, ut ſic filii prædicti gaudeant in
dabio ſtatuti beneficio. l. hoc genus. ff. de cond. & demon. &
l. 1. ff. ſol. mat. Nec miretur quis de decit. Ray. quia ut ſcriptum
reperi, haned iſputatione n fecit tpe iuuentutis. i. non tant
perfectionis quātē poſtea fuit. fecit. n. ipſam an. 1327 & mor-
tuus eſt eodem. M. anno. 358.

Decimotertio pone t ſtatuto cauetur, q̄ vxores bannito-
rum perperuo ſint banniti. Titius bannitus præmortuus eſt
vxori. Queritur an uxor prædicta intelligatur bannita, an ue-
ro bannum intelligatur extinctum, lac. de Are. in l. Titia ſe-
rio. §. uſuras. de leg. 2. dī ſit non durare bannum, quia illud ver-
bum, perperuo, intelligitur quandiu manerit uxor, ar. illius.
tex. ſed ipſa modo non eſt uxor. l. quintus. de don. inter vir.
& uxo. & ff. de au. & arg. le. l. qui tibi. ſicut in ſimiſi, aliās acci-
pitur illud perperuo. ad caro. l. ideoque. & l. de bonis. §. 1. &
de cap. di. l. 2. §. fin. Sic et dī q̄ quis ſit perperuo excōicatus. ſ.
quandiu non purgauerit contumaciā. l. q. 1. c. reperiunt. Itē
& alia rōne, quia imposta eſt poena ſub noīe appellatio, q̄
ſtatutū dicit vxores, ergo finito noīe ſiuitur, & poena, ſicut &
finito noīe agnationis. finiuntur tutelæ, quæ deferuntur ut
agnato. ff. de capi. di. l. tutela. pro. hoc. C. de infir. pe. cōeli. l. 1. §.
1. ff. de adul. l. adulter diem ſuū. & de contra tab. l. ſi emancipa-
tus. §. fi. fidem ſequitur ibi Ray. alleg. ultra la. ff. de cond. ob-
cau. l. ſi ſeruies. de ver. ob. l. cōtinuus. §. illud. de poſtulā. l. cui
eotū. §. affinitatis. de annu. eg. l. annua. §. 1. de cōd. & de mō.
l. filio. & de ſtip ſeruo. l. cōis ſeruus. & ff. pro ſocio. l. 1. & q̄ ibi
no. circa ſignificat illius diſtioni perperuo. alle. et q̄ no. p
Pe. C. de iud. l. properandum. §. ſinautem & c. & 11. q. l. idem et
tenet ibi Bal. & niſi alleg. facit et. ff. de diuor. l. fi. ait lex. & ad
muni. l. fi. §. idē reſcriplerunt mulierem. in contrarium tñ fa-
cit. ff. de ſena. l. ſeminæ. & l. filij. §. uidua. ad muni. C. de bo. ma.
l. 3. Sed respondeo. q̄ verū eſt, q̄ quo ad fauorem dī durare
niſi moniū, non quo ad odiū. Et uide plene in d. §. uidua. Bar.
aut in. §. uſuras. dieebat ſimpliciter, q̄ ſtatuto diſponente vxo-
res rebelliū non poſſe ſtare in ciuitate. Illud non h̄re locū ui-
ro mortuo, quia finita eſt cā odij, ut d. §. affinitatis. Sed habet
illa qñ minus dubij, quia non dī perperuo, & idem probatur
in l. fi. C. qui ad lib. pro. non poſ. & ibi per Bal. & p. prædicta dī
q̄ ſtatuta præmētia uxores ceſſantiū nō habent locū ſi rema-
nent uidux. Nec ob. q̄ alibi dī, q̄ ſuſſit noīe demonstratio
demon.

Q V A E S T I O . 1.

demonstrari secundum tps dispositionis. l. si cognatis. ff. de re. du. l. peto. & fratre. ff. de leg. 2. quia illud verū fīm Frā. de Aret. nisi demōstratio sit loco cāx finalis vt in pposito, qđ est no. 14. Decimoquarto t statuto caue, q̄ filii bannitorū debeat expelli de ciuitate, tpe facti statuti, bānitus h̄is filios erat mortuus. An debebunt filij de ciuitate expelli. Alb. vbi. sup. q. 65. dixit q̄ non, quia non sunt filii banniti l. emācipatum. §. 1. de sena. Et forte idem erit si erat viuus tpe statuti. Nālicet ab initio ligatus fuerit a statuto tñ postq̄ executio nō est facta cū amodo qñ expellere non esset filius banniti nō excludit a statuto, debet enim intelligi fīm tps expulsionis. l. in delictis. §. si extraneus. ff. de nox. de mili. test. l. Tit. cum si. Faciunt que dixi sup. proxi. q. Et vide. sup. in 2. tempore. parte. 2. q. 42.

15. Decimoquinto queritur t An hāres banniti possit vti cō tractib. factis cū beneficio statutorū ciuitatis a qua bannitus erat de ipso banno tetigi. sup. in 2. tpe. par. 1. q. 79. Erō quia il la conferunt ad decisionem huius paucis contentus ero. Nā aut inſtrm quo hāres vult vti consecutum fuit ante bannum cū beneficio, & solennitate statutorū, & isto casu hāres banniti illo inſtrō cum oīb. beneficijs statutorum uti poterit. Valuit. n. ab initio, licet ipse bannitus pp bannum executionem statutariā derpidisse. Erat. n. exceptio personalis, quam dixi in hāredem non transire. l. exceptiones, quæ perlonæ. ff. de exce. Et vide in hac cadēparte qōnib. 4. & 8. Si vero fuit cōfectum tpe banni. Et tunc aut taliter, q̄ valebat de iure cōi, & tunc pōt hāres vti illo inſtrō cum qualitatib. iuris cōis, nō aut cum qualitatib. statutorum, quia illę ab initio fuerunt habite pro non appositis. Et sic cum bannitus ius illud non habet tanquā non natum in hāredem non transmisit vt in regula, nemo plus. & in l. in his. §. non debo. & l. hāredem. de reg. iu. cum si. Si uero fuit consecutum cum solennitatib. statutorum tñ, & taliter, q̄ de iure cōi non valebat, & tūc cum ipsum inſtrm nullum fuerit, ad hāredem nihil trāsit vt dictis iurib. & eadem. q. & decisio locum haberet qñ bannum finietur cancellatione. An ipse bānitus exemplus a bāno agere possit. pro qua decisione uidē regulā iuris, q̄ ab initio. lib. 6.

16. Decimosexto & ultimo queritur t uniuersitas quādā putata villæ, vel alicuius collegij fuit bannita fīm ea quæ dixi in 1. temp. par. 1. q. 5. per multos annos stetit ciuitas banniens, qui bus condemnationem non exigit, deinde mortuis oīb. qui tunc erant de illa uniuersitate vult bannum exigere. dicunt illi de uniuersitate quod bannū fuit extinctum per mortem eorum, qui tunc erāt. Querif quid iuris. Bar. in l. fi C. de colle. illie. per not. in l. eis. §. fi. ad mu. & in l. sicut. ff. quod cuiusque uni. no. dicit q̄ oīb. mortuis collegium est dissolutū: ex quo sequit q̄ bannum est finitum, & sic nō posset a successorib. exigi. aduerte quia istud esset verum, si ante oīm mortē nullus aliis fuisset in collegio substitutus. Tunc. n. uerum est qđ dissoluta est uniuersitas per mortem oīm, & sic bannum extinctum. Et licet alij postea vel ex concessione superioris, vel propria auctoritate constituerint ibi collegium, vel uniuersitatem, non tñ illud est antiquum collegium, vel illa anti qua uniuersitas, sed est noua, & ab ea bannum exigi non poterit, arg. ff. de solu. l. qui res. §. aream. & l. inter stipulatē. §. sacram. ff. de uerb. obl. & q̄ ibi tangitur per Bar. Si aut, vt plenumque contingit, uno mortuo, alias subrogatur, & sic de singulis, licet oēs illi qui tpe banni viuebant, mortui sint, tñ cādem est uniuersitas vt dictis iuribus. & ff. de vñfr. l. uetus est qō. in fi. cum l. seq. & ff. de iud. l. proponebatur. & iō poterunt ad bannum cōueniri secundū ea, quæ hñr in l. 4. §. actor. ff. de re iud. per Bar. Quid aut iuris in excōicatione fāgit Bar. & remittit ad ea quæ hñr in. c. grauem. de sen. excōim. ubi nihil dicit, sed examinatur an uniuersitas possit examinari, sed ad propositum faciunt, quæ habentur vt ipse alleg. in. c. si ad. ueris & consules, de immu. eccl. quod canonistis relinquet. Huic opūculo finem faciens 19. mensis Iulij, currentibus annis. 1423. oculis cunctorum subijcio, vt si quid boni fuerit in eo, oīum conditiori gratia referantur, & vt ea quæ minus bene composita fuerint, nō aspera sed benigna correctione cōmendent. Ad laudē, & gloriā omnipotētis Dei & sanctorū Anto. & Cathar. patronorū meorū, & totius cōlestis curiæ.

TRAGTATVS OCTAVIANO velpelli, De Tregua, & Pace.

S V M M A R I V M.

- 1 Pax quotplex fit.
- 2 Pax interna, quæ sit, eiusque definitio.
- 3 Pax externa, repertor.
- 4 Pax externa, definitio.
- 5 Pax, unde dicitur.
- 6 Inuiri. se facile negligit, quis sit, sibi majora & Deo, remissione.

Alexander III. duobus tñ capitibus (quæ ex Latet. Concilio scripta reliquit; t. de treug. & pa.) Canonitis, & maxime Guil. in Spec. Host. in summa. Abb. & Felv. sub eo. ti. in eadem materia, latiore folio, scribēdi ansam præstitit. Sed quia nāra hac tēpetate, adeo succreuit hoīum malitia; vt cum Lucano dicere possimus, *Nusquam tuta fides.* Operæ pretium duxi, ex multis qōnibus, quæ quotidie in foro versantur a maiorib. nřis, uel omisis, vel summis tñ labijs (vt in adagio est) degustatis; libellum (quem tractatum uocāt) sub titulo de Pace, Indutijs, & Promissionib. de non offendēdo, depromere: Et breuib. antequam ad definitionem deueniamus, videndum est, quotplex sit pax: & duplē esse respondendum est: Vnam quidē, & priorē internam a Deo, qui est Deus pacis. Elay. 9. nřis cordib insitam: de qua Matt. 5. Beati pacifici, quia filii Dei uocabuntur. & quæ dī Christi pax. vt Io. 14. Pacem nēam do vobis; nō quō mundus dat, ego do vobis: quā & Pau. Rom. 1. Romanis oprat: ibi, ḡra vobis, & pax. & c. 5. iustificati ergo ex fide, pacem habentes ad Deum; p Xpm. & Isa. 3. 2. sedebit populus in pulcritudine pacis. Quæ & sic definiri pōt; q̄ sit conscientia, tranquillitas, & gaudiū, gratulantis, sibi condonata esse peccata. ut docet Ioā. Fct. d. c. 1. Altera autē pax, est ab hoīb. inuenit; sicut & bellum. c. Ius gentium. 1. dist. de qua Pau. Ro. 1. 2. ibi, cum oīb. (si fieri pōt) pacem habentes: Quamprimum oīum, Theseum Athenis introduxit. testaf Plin. natur. hist. lib. 7. c. 36. Quæ & externa dici pōt: lo. Fer. sup. quia aīorū conciliatio, exterioribus, nēpe amplexu, osculo, & alijs signis demonstrat: Bal. l. 1. nu. 5. l. 2. ff. de paet. Quæ a Gof. in summa de treu. & pa definitur, q̄ sit discordiæ finis: sed quia id ēt morte contingere posset; sat congrua definitio non vñ: Bar. conf. 200. ait esse pacum quo discordiæ, scū belli fit finis. d. l. 1. a qua definitione oīno dissentit Ray. Corsus. tract. repacificationum. c. 4. dicens, repacificationem esse duarum partium discordiū unionem: & Ant. Posseui. de pertinē. ad hono. l. 2. dum definit pacem, esse aīorū conciliationem; saluo (quarenus fieri pōt) vtriusque partis honore: cuius definitio, quia hodie in eiūmodi reconciliationib. plurimum paciscentium honori consulit; mihi magis arridet: diciturq; a pactione. Bal. d. l. 1. 2. no. Et hanc secundam pacem, qui priorem habet, facile seruat: quia facile neglit iniurias; qui scit maiori sibi a Deo remissa fore: vt in proposito dicit lo. Fer. d. c. 1. ad Rom. uersi. & pax. Et de hac secūda (priore Theologis relicta) verba facturi sumus: his tñ qōnibus omisis, quæ honorem faciētum pacem respiciūt: tamquam ad iudiciale forum nō pertinentibus: & a Pari. Pu. Alc. tract de sing. certa. Mutio Iustinop. Fausto, Posseui. Ray. supra, alijsque monomachistis, satis superque discussis.

S V M M A R I V M.

1 Pax priuilegia, quæ sint.

Q V A E S T I O . 2.

Quæ autem sint priuilegia, quæ pācē in iuitu, lex indulgere solerit; quia nostri non est instituti, extra propositam messem uagari: sat erit indicasse Barbariam cōs. 1. col. pen. in 3. Corset. tract. de priu. pa. & Alcia. lib. 1. de ver. sign. ex bono quoque. fol. mihi 29. ciuimodi specialia, pleno cornu enumerantēs.

S V M M A R I V M.

1 Pacem inire, an quis cogatur.

2 Fratri se reconciliare negantes, ab ecclesiā congressu repelluntur.

3 Prætoris est officium, lites imminuere.

4 Papa, uel Princeps, an ad pacem compellere possit.

5 Pax non est uera, nisi spontanea.

6 Pacem habere, uoluntatis est, bellum necessitatis.

7 Honor nemini dandus.

8 Honor si lēdatur, nec Principi parēndum.

9 Honor uita preferitur.

10 Quietū publicā consulendum.

11 Principis interēst, populos habere pacificos.

12 Uilitati publicā plurima priuilegia tribuuntur.

13 Induicias facere, an quis cogatur.

Q V A E S T I O . 3.

Inde queritur an quis ad pacem ineundam cogi possit: & Bart. in l. congruit, num. quarto. ff. de offic. præsid. ex illō text. arguere uidetur, q̄ tam singulares personæ a Prætore, quam Ciuitates, & Provinciæ Præsides, ob bonum publicum, ne dum hortari, sed & cogi possint: Sed profecto ex uerbis tex. hoc elici non potest. Quinimmò dum dicit ibi Vlpia: q̄ congruit Præsidū eu-rarē ut pacata sit prouincia, hoc remedium adhibet; ut lo- hīcē

Octauiani velpelli, De Treug. & pac.

licitè agat, quòd malis hominibus, prouincia careat; & infacionis animaduertat; non autem ut ad pacem eos compellat: allegat etiam text. in l. si ususfructus. §. si interduos; al. as. l. æquissimum. ff. de usus. sed ibi nullum verbum de pace, qua animi rancor obliteratur; sed de ciuilium altercationum compositione: & tex. in §. deinde in auth. de mandat. princip. quæ (si recte perpendatur) ad rem non facit. Idem est docuisse uidetur in l. furti. §. qui iussu. ff. de his qui not. inf. si quies turbaretur; non aliter: allegando eosdemniet text. Abb. rubr. de treu. & pac. ciuilem fuit sententia, nempe, ut tam Iudex laecularis respectu subditorum; quam ecclesiasticus respectu clericorum, ratione peccati, ut eius verbis uerar. ad pacem cogere possint, adducit cap. si quis contristatus, & cap. placuit. ex distin. quæ respectu ecclesiasticæ censuræ tantum, procedunt; ut fratri suo (iuxta euangelicam doctrinam) se reconciliare negantes, etiam ab ecclesiæ congreßu, iusta excommunicatione (ut aiunt uerba tex.) repellantur: quod & perfuctorie probat consil. 108. num. 2. in 2. Sicut & prius adnotauerat Castren. l. quidam æstimauerunt, num. 4. ff. si cert. pera. ex illo Iuliani responso quo traditum est, ad Prætoris officium pertinere lites diminuere, quod ad casum nostrum non facit: & in d. §. qui iussu, ubi, in priuatis loquendo, dicit runc coactio[n]i locum fore, cum inimicitia, Reipub. scandalum asterret. allegat. l. si quis ingenuam. §. in ciuilibus. ff. de cap. & post. re. q. eius intentione minime probat.

Contrarium sensisse uidetur, Bald. in l. 1. §. quies. ff. de officiis generaliter loquendo, quod ad pacem quis debet suaderi, non cogi: quod & probasse uidetur Alex. ad Bar. d. l. æquissimum: & respondit in terminis Marti. consil. 98. fidem faciens de communi, aduer. Bar. supra, nu. 8. & Clar. in prat. §. n. q. 18. in fi. Pet. a Plaz. epit. delic. c. 7. Immo & ipse met Bar. qui alibi aliter tenuit; in d. l. æquissimum, non ausus est tenere, q. iudex ad pacem sicut ad trans. cogere possit. dicēs id altiore in dignem expostulare: & cum eadem sñia (in priuatis loquendo) transit Bal. in l. expostulatione. C. de sent. Sed in l. cum affirmes. C. de libe. eam probare vñ limitatio[n]em; quæ a plerisq; supra tradita fuit; nempe (vt eius verbis utr. nisi guerra Reip. præjudicium afferre posset: quæ cum eadem declaratione, sequuntur Feli. rub. de treug. & pa. nu. 7. & Catal. trac. de lindi. nu. 25. cum allegantes, & in duab. ciuitatibus, Principe ita iubente Mart. Laud. tracta. de confœd. prin. q. 12. allegans Bal. uice Bar. d. l. cogruit. Sic & in Papa. Imper. vel supremis iudicib. tm. non alijs; probat las. d. l. quidam. nu. 4. motus ex can. cum inter R. seniorem, de elect. led & ibi nō de pace, sed de bonorum tm. compositione tractat. Sic & tā dem in Papa, q. uniuersitates. & inferiores Principes ad pacem possit compellere. scribit Barto. a Capua super constit. regni. tit. de cultu pacis: allegando dd. c. p̄cipimus, & c. prolatum, quæ in foro ecclesiæ tm. procedere dictum fuit. & c. attendendum. 19. dist. errore calami, sub 17. q. 4. quod ad rem nō facit. Vnde in tanta scribentiū uarietate, putarim ita cōcludendū, q. nec uniuersitates, nec singulares personæ, ad pacem ineundam, & a Principe cogi possint: quia nō est vera pax, nisi spontaneitate Tho. 2. 2. q. 29. 1. mem. & sponte fieri non dñ, quod ex libero mentis arbitrio non proficiuntur. c. 1. 1. q. 1. 1. unde pacem h̄c voluntaris est, bellum verò necessitatis: vt dicebat Aug. ad Bonif. & h̄c in ea noli. 23. q. 1. & iō hortandi sunt hoīes non cogendi: ex dictis Bal. d. §. quies in eiusmodi enim reconciliationibus, duo sunt p̄cipua; unum respectu Dei, nempe vt ex corde non ficto, fiat iniuriatum remissio:

7 vt Mar. 1 1. Matth. 6. alterum respectu honoris: qui teste Salō. Prouer. §. nemini dandus, nec quidem patri, ut in proposito ex Aristotelis sñia, tradit. Posseui. tract. de hon. li. 1. fo. 42 pro cuius conseruatione, nec ēt Princi parendū, vt probat Mūtius Iustin. l. 1. de duel. ca. 2 1. quia super eo nul' um quidē ius haber, vt ostendere conatur Posseui. sup. fol. 301. Co. se, uēs igitur est, vt, cum de iniuriæ remissione, ex corde facienda, træctetur, qua in Euangelica doctrina, hoīes nil durius experti sunt; & de honoris iactura; q. vitæ nedum æquiperatur. l. iusta ff. de manumis. uin. led & p̄fertur; ut adnotat Monomachi ff. sup. & cum nec legi, nec naturali rōne, contrarium lat. re. & probet; ad pacem neminem cogi posse dicamus. Limitat tm. h̄c conclusio, vt a tot. partū sñia, temere non recedamus, qñ ex odio inter uniuersitates, uel particulares personas concipit; maximum atq; evidens damnū Reip. uel ciuitatis trā-

20 quillitati uero similiter immininet; satisq; cautionib. de non offendendo, indutijs, armorum depositione, & similibus, publica quietura non fore: Tunc. n. arbitror, partes. & a Principe, & a Præside ad pacem compellendas; non quidem p̄cile, ita, ut a detentione, uel carceribus, nisi facta pace, non liberentur; sed per indirectū; principaliotes, & magis suspectos & ciuitate, ciuimodi p̄textū eiicio, uel relegado, sub poenis, & cautionib. quæ Principis, uel Præsidis prudentiæ relinquuntur. & sic Bar. d. l. congruit. Bal. d. l. cum affirmes. Fely. & ceteros, force interpretandos, idemque postea sensisse reperi-

11. Iod. Brug. enchiri. re. crimi. tit. de pa. compo. cap. 145. num. 4. Limitatur ēt, vt non procedat, qñ pax saluo utriusque partis honore, fieri posset; tunc. n. ēt evidenti scandali periculo nō imminentis, Princeps cuius interest populos h̄c pacificos, discordes, nedum hortari, sed & modis de quib. lup. per indicum cogere p̄t; cum de honoris p̄t. iudicio non tractet; & facilis sit odij dissidijq; depositio. & h̄c limitationes ob bouum publicum sustineri posse videntur. Scimus. n. utilitatipublicæ, q. plura privilegia indulgeri; & eius fauore quandoq; a regulis iuris recedi. l. de pupl. §. si quis riuos. ff. de noui ope. nunc. vt fusi adnotaueret Bald. l. 1. C. de h̄c. uel aet. uen. Ro. l. si uero. §. de quiro. ff. sol. mat. Alciat. li. 1. de uer. sign. uer. ex bono. & Aymo de antiq. temp. 4. par. §. minus. circa nu. 6. Minus dubij est in indutijs (quas treugam uocant) cū enim ad tps. fiant; nec de odij remissione, nec honoris iactura, tractetur, certius est, uniuersitates, & singulaires personas ab iis qui sibi p̄t. cogi posse; vt tps. inter uallo, pax pertractari, & discordiæ componi commode possint. ut Abba. Felyn. Capua. & plerique alij supra recte censuerunt.

S V M M A R I V M .

- 1 Mandatum speciale ad pacem, an requiratur.
2 Administratio libera, in mandato; ad bona, non ad honorem pertinet.
3 Mandato generali, non continentur, qua speciatim demandari solent.

Q V A E S T I O . 4.

- 1 Insuper queritur an ad pacem faciendam, speciale mandatum requiratur, & requiri respondet. l. mandato. ff. de proc. quæ in transact. procedit, & in pace probant Guil. in Spec. ti. de treu. & pa. §. 1. num. 4. & Nel. tract. de ban. 3. par. 2. temp. q. 37. Martin. de Laude tracta. de confœd. prin. q. 59. q. & uerum puto, ēt si procuratorum cum libera administratione traditum constet: Villa. pand. in repet. l. 22. c. 66. Libera namque administratio, ad bona, ad censem, nō ad honorem pertinet, vt in manumissione docet tex. in l. nec mulierem. C. de uind. liber. & licet tex. in c. qui ad agendum. §. procurator. de procur. in 6. contrarium decernere videat; ibi ex verbo, pacifici, illū in pacto, non in pace, de qua agimus, accipiendo puto. ut ēt sc̄ntire vñ Anch. ibi. col. 2. qui ponit particularē q̄oniam de pace, quam frustra poneret, si sub uerbo pacifici, canon de pace inteligeretur. & ipse ēt postilo. And. cum ea transit sñia, ut speciale mandarum requirat: ea enim, quæ non nisi spāli iussionē demandari solent; mandato verbis quantumuis gñalibus concepto, non continentur: vt adnotant scrib. sup. & expressis verbis Alc. li. 1. de uerb. sign. uersi. exceptis igitur. fol. mihi 9. q. si in procuratorio aliquos casus similes, & eiusdem naturæ promiscue specificatos, cū gñali clausula proponamus; ēt ad pacem extēdi cōpertū est. vt probat tex. s̄pē dictus, quē ita interpretantur Lap. & Anch. §.

S V M M A R I V M .

- 1 Mandatum ad pacem, an mandantis morte expiret.
2 Mandatum morte fenit, etiam quid subdit ecclesiæ fauor.
3 Matrimonium a procuratore revocato, an valeat.

Q V A E S T I O . 5.

- 1 Huius & illa subiecti p̄t qđ; an eiusmodi mādata, morte mandantis euangelicā: & spāli pacis priuilegio adhuc vires h̄c censuit Corset. tract. de priu. pa. uers. 93. nu. 28. alleg. Guiliel sup. tit. de homi. uersi. sed pone. nu. 6. qui recte persens, hoc non dicit: sed q. pax a vulnerato ablenti, & pro eo stipulanti facta, ēt eo mortuo, rara h̄i p̄t, & nimis rūm, quia recipi uulnerati, res integrā non erat, ut ipse met. Guiliel arguit ibi nu. 7. & pro affirmatiua concludit ēt Mar. sing. 44. incip. mandatum, & plerique alij Moderniores, allegantes Bal. in addi. ad Spec. sup. Sed illa additio non est Bald. neque lo. And. ita ut eorum autoritati quidquam sit tribuendum: & allegatus tex. in l. 2. ff. ad Silla. loquitur in dominio, qui testō seruos de eius morte exculpauit. & in l. s̄verō remunrandi. §. fi. ff. manda. in actu, qui post mortem mandatis erat perficiendus, quæ quidem quantum ad rem nřam pertinet, prudens lector arbitrabit. Ego a regulā temere recedendum non puto. §. pen. Inst. manda. quum adductæ leges non probent; rō non suadeat, nec autoritas vrgeat, & licet pacis fauore plurima specialia aduersus iuris cōdis regulas inducta sci: hoc ad consequentiā trahi posse non video, quin immo constat ēt ecclesiæ fauore, Ep̄i mandarum eo mortuo, lice ēt cōtestata, extingui. Cle. fi. de procur. & non ualere matrimonium 3 a reuocato procuratore contrafactum, ēt q. intimatione nō fuit subsequuta. c. fi. ubi loā. And. de procur. in 6. cum his quæ congerit las. l. more. nu. 17. ff. de iuris d. om. iud.

S V M M A R I V M .

- 1 Pax in testamento an fieri posset.
2 Actio iniuriarum, sola dissimulatione aboictur.

Q V A E S T I O . 6.

- 1 Insuper queri solet, an pax in testō, sicut & in contrahibus fieri possit, in qua q. Bald. l. 1. nu. 5. ff. de pac. satis perfuctorieloquutus est, allegando tex. in l. 2. & fi. ff. ad Treb. qui ad rem nou

Tractatum Tomus Undecimus.

407

- non facit. & se remittendo gloss. in f. ff. Inst. de iniu. quæ non
2 in pace dæ qua agimus, sed in remissione actionis iniuriarū
in testō facta, procedit, & nimirum quia ea actio, sola dissolu-
latione aboletur, ut sonant uerba tex. ibi quidquid dicat Bos.
tract. crim. tit. de pace. num. 20. sed & præsens qō ex sequentū
dissoluitur.

S V M M A R I V M.

- 1 Pax, an absentifaci possit.
- 2 Pax in testamento facta, testatore reconualescere, an procedat.
- 3 Pax an ualeat si extraneus pro absente stipuletur.
- 4 Absentia & defectum, an iuramentum in pace suppletur.
- 5 Iuramentum, juris pub. defectum non supplet.
- 6 Iuramentum, tacitam habet conditionem si pars acceptet.

Q V A E S T I O. 7.

- 1 An autem pax absenti facta, proce-
dat? D.
cōi voto, non valere testant; nisi nuncius, epistola, Notarius,
vel alia publica persona intersit, quæ absensis noīc stipulet: ex Bart. in l. debitor. 2. ff. de arb. & in l. 1. ff. de iu. fi. & probat Bal. in l. 2. nu. 4. C. de liber. & eo. liber. dicens, q̄ ea quæ in poe-
nitentiali foro fieri consuevit, ualet; altera vero, quā ipse sole-
nem appellat, minime: nisi organo mediante. cuī quib. trans-
fuere But. c. fi. de confess. Alex. ad Bar. l. non solum. §. iniuria-
rum. ff. de iniu. & Nel. tract. de banni. 3. par. 2. temp. qō. 43. &
est latis vulgata cōclusio, de qua ēt Corset. de priui. pa. nu. 27.
- 2 Vnde est, vt nuda pax in testō facta, testatore reconualescen-
te, bannito non opituletur, quod & ad præcedentem qōnem
pertinet. Idemq; si ēt extraneus, alieno noīc stipulatus sit, nā
cessione, & ratificatione re adhuc integra sequura, valet sti-
pulatio. Bar. l. stipulatio ista. §. alteri. de uerb. obl. Alexan. &
Möder. adden. cōsi. 13. nu. 12. in prin. Dec. l. quo tutela. in fi. ff.
4 de reg. iu. Et idem si iurūm accesserit, vulg. gloss. in c. quoties
cordis oculus. 1. q. 7. quia iusurandum Deo præstitum v̄f. c.
debitores. de iureiu. quem absensis præsentiam supplere di-
cunt, & pro absente acceptare l. properandum. §. sin aūt. uer.
Dei præsentia. C. de iud. & operatur ac si ille cui promittitur
esser præsens. Bal. rub. C. res inter ali. ac. A ncha. consi. 20. pro
solutione dubiorum, ēt si nemo pro absente acceptet, vt fu-
suis congerunt Alex. consi. 185. nume. 6. in 6. & 207. nu. 2. in 7.
Rom. Alex. las. d. §. alteri. & Inst. de inutili stip. §. cod. Sed ho-
rum inīa sic rudi (ut aiunt) minerua, percepia, satis tuta non
v̄f. ex his quæ tradunt Bal. c. cū contingat. §. concl. de iureiu.
Fab. §. si quis alij. Inst. de inut. stip. Ant. Baue. de effec. iur. nu.
24. & Moderni adden. ad Alex. dd. consi. 185. & 207. nec mirū
quia quum lex certos modos requirat, quib. tertio ius acqui-
ratur, puta partis præsentiam, uel notarij stipulationem, iuři
virtus sufficere non v̄f, nisi modi illi obseruantur. ut in simili
dicebat Alex. consi. 28. in 3. Fel. c. cum super. de offi. del. cg.
& Ale. consi. 9. nu. 13. li. 9. suadet, quia iusurandum, juris pu-
blici defectum, non supplet. l. ius publicum. ff. de pac. ut non
longe a calu nō scripsit Ang. auth. de iureiu. a moriē præsti.
Sali. las. auth. sacram. puberum. C. si aduer. uendi. Geor. Nat.
et quamuis. de pact. in 6. & Alc. consi. 8. nu. 16. eo. li. iuxta recē-
tiorem impressionem. Certior esset hæc conclusio, si suppo-
namus ratificationem, seu acceptationem pacis, re integrā
factam fuisse, quæ ab initio nuda, & inualida fuisse non v̄f,
ex quo eius obseruantia iusurādi religione Deo Opt. Max.
promissa fuit. d. c. debitores, prout in pace penitus extranco
pro tertio facta, iam diximus, qui eiusmodi iurūm pro absente
acceptasse v̄f, eo casu, quo deinde absens acceptet. l. certum.
§. si quis absente ff. de confess. ut post Rui. consi. 180. nu. 12. in
prin. Dec. consi. 43. 2. in fi. Cagn. l. fi. nu. 273. C. de pac. respondit
- 6 Alcia. cōsi. 28. nu. 8. & 97. nu. 4. li. 8. habet enim iurūm tacitam
conditionē ex natura actus uidelicet si absens acceptet. arg.
l. fi. C. de non nu. pec. ut expreſſus uerbis scripsit Alc. d. conu.
28. & consi. 30. nu. 19. eo. lib.

S V M M A R I V M.

- 1 Pater an pro filio, pacem facere possit.
- 2 Filius, an inuito patre pacificatur.
- 3 Pater, quando iniuriarum actionem remittat.
- 4 Injurie ex corde dimittendæ.
- 5 Honori filiorum, parentes derogare non possunt.
- 6 Filiij in concernantibus honorem, parentibus obedire non tenentur.

Q V A E S T I O. 8.

- 1 Inde ex quotidie in dubium refricatur. An pater pro fi-
lio, pacis foedus inire possit? & Bar. in l. sed si unius.
§. filiofa. fi. de iniu. quem sequuntur Alex. & Albe. ibi, per illū

- tex. indistincte pro affirmativa respondit, quod non dicit pro
statuto pp pacem oœnam remittente. & in l. Luc. ff. sol. mat.
nisi in pater uilis esset persona respectu filii, ut d. §. filiof. nu. 3.
uel iniuriarum inferens, coniunctus per tex. d. l. Luc. qui recte
perpensus Bar. intentionē non probat, ut sensit ēt Cōm. ibi,
cum quo Bar. in oib transiisse v̄f. las. l. in personam. per illū
tex. ff. de pac. quē legit sub l. contra iuris. §. si filius. nu. 15. alle-
gatus ēt ab Alc. consi. 13. in 5. ita ut filius pacē facere nō pos-
sit inuito patre, Pater vero ēt ipso repugnante. Catal. de sind.
nu. 128. decisi. Delph. 677. Boer. decisi. 120. Bol. ti. de pa. num.
16. Per. a Plaz. epit. delic. c. 6. nu. 19. Clar. li. 5. sent. §. fi. q. 58. qui
in recte perpenſi, in remissione actionis iniuriarū, & nō in pa-
ce loquunt: Ange. d. §. filiofa. distinguendo, an statuti uerba,
simp̄lē pacē requirant, uel ab offensō, ut primo casu pater, se-
cundō filius, pacifici possit, tandem Bart. sequi v̄f, sed rex. in' d. §.
filiof. in quo le fundat Bar. loquit̄ i actione iniuriarū. q̄ patri
cōperit, si p̄sens est, si abest, filio, nisi parens sit uilis, ut sup. qd
Pet. a Plaz. & Clar. sensere, non aūt in pace, in qua rancor, &
iniuria remittit. Vnde nescio quō ad statuta pœnam pp odij
remissione, & sic ob bonū publicū minuentia, legis. uerba tra-
hi potuerint. Sat cautius in remissione actionis iniuriarū, lo-
quutus v̄f Guil. in Spe. rubr. de iniu. nu. 12. dum dicit patrē re-
mittere posse actio. in iniu. prætoriā, quæ est qñ iniuria puniē ex
edicto, ut declarat Cy. in l. si non conuicij. nu. 5. C. de iniu. qui
in ea q̄ ex lege Corn. descendit dubitat, cā vero quē ex crimi-
ne publico minime posse contendit, ex tex. in l. inter liberas.
§. filius. ff. de adult. ubi ex diui Hadr. rescripto. probat filiūfa.
Et inuito patre, de adult. accusare posse, & id pp in diuersam
Inīam Azo. ti. de iniu. §. daf. & Host. nissod. col. 3. transiueret.
Vnde concludendum v̄f in hac. q. satis male ab antiquiorib.
discussa, vt fateſ Fran. Arc. d. §. filiof. q̄ aut sumus in actio. in-
iuriarū, quæ ex edicto p̄toris descendit, & eiusmodi leui. pp
quæ filii honor non lzdit, prout in dānis datis in bonis filii, &
simi. & patrem ēt inuito filio, remittere posse, & pacē, id est cō-
cordiam (ut aiunt) facere. Aut in actione iniuriarū, quæ ext.
Corn. uel publico criminē procedit, & actionis exercitium,
ipso viuente impedire filio posse, non aūt remittere, arg. l. 2. §.
cæterū. ff. sol. mat. & nihilominus filiū agere posse, nec caue-
re debere, rē ratiā patrē habiturū, ut dicebat Vlpiā. l. lex Cor.
§. illud. ff. de iniur. quia sibi principaliter nō patri facta est in-
iuria, vt declarat Alc. l. cum filiusfa. nu. 30. ff. si cert. pet. rancor
rem aūt, & odiū, quod ex offensa sibi facta gerit filius, dimit-
tere, & de eo pacē facere, ad ipsum non pertinere. & ita licet
non ita clare sensisse v̄f ēt Nel. sup. q. 47. & nouiss. Arius Pin. l.
1. par. 3. nu. 105. C. de bon. mat. & rō suader. nā quū eiusmodi
in iniu. ex corde sint dimittendæ, ut h̄ Matth. 5. & statuta in
delictis pacem requirant, ut scādalis obuiā cāf, & pacat̄ sint
republicæ, teste las. in §. Cato. nu. 59. de uer. obl. filiorum uo-
luntas exquirenda est, v̄i ēt sensisse v̄f Guil. sup. & nimirum,
5 quia parentes filiorum honori quidquam detrahere nō pos-
sunt, nec filii in concerntib. honore, parentibus obedire
tenent. ut probat ex tex. in al. eg. l. inter liberas. §. filius. & cōi
uoto docent Monomachista oēs. & maxime. Possent. tract.
de honore, li. 1. fol. 42. prout & in subditō, respectu Principis,
superius dictum fuit. Quod est clariss, si lex municipalis nō
simpliciter pacem requirat, sed ab offensō, quia filius princi-
paliter offensus dicitur. d. l. lex Corne. §. illud. & in proposito
dicebat Ang. d. §. filiof.

S V M M A R I V M.

- 1 Filius ab offensam non dicitur proditor, si pacem a patre factam, rālam
non habuit.

Q V A E S T I O. 9.

- 1 Ethīn C inacunte, filijs qui nō ratificavit contravenient
proditor pacis que violator, nō dicatur, licet aduerlus patrē,
qui pro filijs promisit, conuentionalis pœna committat. Ex
his quæ scribunt Cor. consi. 26. in prin. Parisi. 109. in princ. &
his quæ in inferius latiore folio deducuntur.

S V M M A R I V M.

- 1 Filius, patre inuito, an pacem faciat.

- 2 Euangelio magis quam patri parentium.

Q V A E S T I O. 10.

- 1 Sic & ijsdem rōnib. filius ēt inuito patre, (quō ad ipsum at-
tinet) de offensione sibi facta, pacē inire pōt, & ēt quia
magis Euangelio parentium, (quod iniurias dimitti iubet, &
cum omnibus (si fieri potest) pacem habere, quam parenti-
bus; Matth. 5. Rom. 12.)

S V M M A R I V M.

- 1 Filius qui ab hereditate se abstinuit, an pacis facienda ius competat, uel
extraneo heredi.
- 2 Filius habet ius agnationis inseparabile.

inuria.

Octauiani velpelli, De Trecug.& pac.

- 3 Inuria prosequit, baredis ariacire non competit.
- 4 Accusandi ius, ad proximiorum sanguinis pertinet.
- 5 Hares verbū, ab de uniuersali successore accipiatur.
- 6 Haredis appellatio, in materia differenti, an profilio capiatur.
- 7 Scandala obuiam eundem.

Q V A E S T I O . 11.

- Quid autem** si municipalī lege caueatur, q̄ ho-
mīcīdī ad patriam restituī nō pos-
sint; nū prius ab hāredib⁹ occisorum pacem habuerint:
1 prout cōiteria Italia obseruatur: An filio qui ab hāreditate
le abstinuit; uel potius extraneo hāredi faciundā pacis ius
competat? hāc q. in arenā potuit Bar. in l. si filius qui patri
nū. 8. ff. de vulg. & pup. quem sequuntur sunt Bal. lmo. Com-
men. Alex. las. qui de communi testatur, num. 21. Crot. Rui.
vulg. f. Caro. primus. num. 150. secundus. 122. Riminal. l. qui
se patris. nu. 82. C. vñ. lib. Boer. deci. 121. & Dec. c. in p̄slen-
tia. num. 63. de proba. tenentes ius illud ad filium pertinere:
ca potissimum ratione, quia ex subiecta materia statutū de
hārede sanguinis, non honorum interpretatur, nam licet si
2 lius non sit hāres in effectu, habet tñ ius agnationis insepara-
bile, & ins uindicta, vt dicebat Bald. supta in calce legis, ipsi
que propensior est dolor. l. 2. f. ff. de adul. c. nō estimamus.
23. q. 2. qui paterni corporis est portio. l. cum scimus. f. f. C.
de agri. & censib. 13. & una caro cum patre. f. hac auctori-
tate. 35. dist. Suader ēt qā iniuriæ p̄secutio hāreditario iure
4 non cōpetit. teste Bar. in l. dñi. f. labini. ff. de dam. infc. &
proximior sanguinis in accusandi munere, alijs cōf. p̄ferendus. l.
si uero. f. hāc actio. ff. de his qui deiccer. uel effu. cum his q̄
fusius tradit Pet. a Plaza. l. epit. deli. c. 45. num. 3.

Contrarium docuit Nel. d. rac. de ban. 3. par. 2. temp. q. 3. 5.
licet casum dubium fateatur: ex cōi interpretatione, q̄ ver-
bū, hāres, de uniuersali successore intelligatur. l. cōdum. de
verb. sig. & ciustem sñiæ fuisse assert Bal. l. 2. C. de libe. & co-
rum libe. q de hoc nullū uerbū, imò cōtrariū tentit. nu. 3. dū
dicit, q̄ pacē facere, hāreditario iure nō cōpetit. & in l. seq.
6 q̄ in materia differenti nomē hāredis p̄ filio ponitur: allegat
ēt Bart. sibi cōtrariū in f. Cato. sed p̄ eo, nec qdē syllabam di-
cit. Verū est Aretinū, & Alc. d. l. si filius. aduersus Bar. & com-
munē sensisse, nisi simpliciter de pace habēda, lex loquatur,
reseruata tñ filiis iniuriarū actione. Sed non id p̄ a priorē
sñia recedendū puto; q̄ dñ dixerit Alcia. p̄ceptor meus,
(cūlū opinionū, obseruātissimus esse soleo) qui sciam ea po-
tissimum statuētes rōne motos, ut quieti publicæ. & priuatæ
consilierēti, ne dū homicidī ad patriā proximioribus nō pa-
7 tis restituerētur; scādali p̄beretur occasio: aduersus. l. æquis-
simū. ff. de usuf. cum vulg. & hanc rōnem uidi postea cuam
la perpendisse, in l. cum filiosa. num. 100. de leg. 1.

S V M M A R I V M .

- 1 Monasterium pro filio monacho, an pacem faciat.
- 2 Monasterium habetur loco filij.
- 3 Monachis uindicandi ius non competit.

Q V A S T I O . 12.

- Sed si** vnicus filius sit hāres, isq; capacē religionē ingre-
diatur; iuxta auth. ingrelī. C. de sacros. cccl. nun-
1 quid a monasterio pacē h̄fē sufficiat? & cessantib. filiis, alijs
que cohāredib. latis esse putarim, quū monasteriū sit loco
2 filij, uerusq; hāres. Fel. Dec. & Modernio. c. in p̄slen. de p-
ba. & statuti uerba de hārede loquēta; ex eorū proprietate
hoc sonēt: quā facere q̄ monasterio p̄sunt, detrectare nō de-
3 bent: a quib. pax, alijs quotidie p̄dicanda est: & quib. uindicā-
di ius non competit. gl. c. fraternitas. 12. q. 2.

S V M M A R I V M .

- 1 Abbas an de homicidio in monachum pacem faciat; uel filius.
- 2 Inuria defuncto facta, extraneum hāredem non respicit.
- 3 Clericorum armæ, lacrime, & orationes.

Q V A E S T I O . 13.

- Magis dubia** est inter maiores nřos alteratio,
an monacho occiso, qui filiū legi
timū ante monachatū susceperebat; ius faciundā pacis ad Ab-
batē, uel filiū p̄tineat: quā nouissimè discutit Iul. Clar. l. 5. se-
tē. f. q. 68. vers. ulterius qro. nu. 25. dicēs, p̄ filio Fede. de Se-
cōsulū sisse; cons. 174. & Boe. de cōi testari; deci. 121. quibus ēt
Petr. a Plaza. epi. lib. 1. c. 42. nu. 15. multa congerens; adstipula-
tur. Sed Fed. loquitur in poena quā a statuto hāredib. occisi
applicatur, sicut etiam & Boe. & Plaza.

Pro monasterio aut̄ allegat Alcia. l. 4. f. Cato. num. 17. 5. ff. de
verb. obl. quo cū ipse, ēt transire vñ; si occasione monasterij,
& non eius p̄sonæ, offensio facta proponatur. quod & prius
perpendisse uideatur Boe. sup. nu. 9. ver. quid dicendum.

Ego aut̄ sic distinguēdum putarē; q̄ si de poena hāredib. oc-
cisi applicāda tractetur; monasteriū capax admittatur: pro-
ut & Fed. in terminis disputando, concludit cons. 35. aduer-
sus ea, quā postea d. cons. 174. respondisse constat,

Si vero de pace ab hāredib⁹ obtinenda; monasterium
a patre, uel filio occisi excludatur; siue occasione monaste-

rij, siue aliter monachus fuerit interēptus: quia iniuria defua
q̄o facta, extraneū hāredē non respicit. l. 1. ff. de iuiu. ut fu-
sius docuere Fely. & Paris. c. in p̄slen. de proba. & Plaza.
d. c. 42. nu. 18. alias municipali legi satisfactum non foret: q̄
ut inimicitæ extinguantur, pacem requirit; si a monasterio
3 (cuius arma lacrymæ, & orationes esse debent.) ca. conue-
nior. 23. q. 8. pax exquireretur: patre uel filijs, qui in s̄culo
remanserunt, penitus neglectis, ut supra, m̄ pluries repetiſ-
se, memini.

S V M M A R I V M .

- 1 Masculo, & femina hāredib⁹, an satis sit pacem habere a masculo.
- 2 Femina, an uindicandi ius habeat.
- 3 Vindicta extrajudicialis, non judicialis a statuto perpenditur.
- 4 Femina ad uindicātam prona.
- 5 Feminarum scientia in ueneficijs praeuult.
- 6 Femina uiris insidiosores..

Q V A E S T I O . 14.

- Quid autem** si masculus, & foemina hāredes re-
periant: An a masculo tñ pacē h̄fē
sufficiat. Bal. l. cum inter ueteres. C. de fideicō. li. & int. Tertia.
prima. f. Lucius. 2. de leg. 2. & rectē ppensus in c. 1. f. & quia
nu. 14. qui sc̄u. da. pos. licet in q̄trarium allegari soleat; cōclu-
dit, sat esse, q̄ masculus pacē faciat; ac si ius uindicandi in fœ-
mina non cōsideraretur: qd & pbare vñ Ang. l. phārede. f.
f. ff. de acq. hāre. Pa. l. 4. f. Cato. nu. 9. de uerb. obli. transēdo
cū Ang. ibi & gl. d. f. & quia. Ias. l. cū filiosam. nu. 100. de leg.
2. Dec. c. in p̄slen. nu. 63. de proba. cum his quē congerit
Tiraq. l. l. connubi. nu. 58.

In diuersam lñiam allegatur Ang. l. unica. C. de his qui se de-
ferunt, li. 10. qui de hoc nullū uerbū: item & Feli. c. cū opor-
teat. de accu. qui tñ nō figit pedes; & inter utramq; uolat. Ro-
ma. & Alex. in d. f. & d. f. Cato, & post eos Ale. Barba. Al-
cia. num. 199. Boe. deci. 131. Anto. Gome. c. 3. delic. num. 65.
Pet. a Plaza. epit. delic. c. 4. nu. 11. re pbantes gl. in d. f. & quia-
tāquā ius uindicādi ita foemini sicut & masculis cōpetat. l.
sororē. C. de his qui. vt indi. & Bol. in pra. ti. de pa. num. 8.

Ego in hoc opinionū anfrātu, mihi ipsi non satisfacio, ni
si cū hac distinctione, q̄ aut foemina, hāres cū masculo, in-
stituta, est filia; vel aliter cōsanguinea occisi; & tūc ēt ab ipsa,
pax necessariō requiratur: tū quia vt s. alijs dixi, uerbōrū vis

- 3 ita suadet, tum ēt q̄ statuētes verosimiliter, potius ad vindicā-
tā extrajudicalē, q̄ iudicalē res p̄exerunt: vt ppndit Ias. d. l.
cū filiosa. gl. 13. pprijs manib. fēminæ facere nō soleat; nō est
tñ, q̄ homicidā p̄s, vel fñs ad p̄iam restitutū uidentes, san-
guinis ardore, atq; ira p̄citat, alios cōsanguineos masculos
- 4 ad vindicandum excitare uel pecunia, uindicā fieri māda-
ri nō queāt: suaptē. n. natura, mulieres uindicā appetunt: te-
ste Iuuuale laty. 16. ibi. Vindicta, Nemo magis gaudet q̄ fē-
mina. & qd ferro assēqui nequeunt, ueneno p̄ficiunt: scribit
namq; Plin. natura. histo. l. 25. c. 2. fēminarū sc̄iā i ueneficijs
p̄ualere. & Aristo. l. 9. aīalium, fēminas, uiris insidiosores esse.

Aut fēmina hāres instituta; nō est cōsanguinea; & sat esse.
a solo masculo pacē requiri: & in hanc sñiam sum pñior, q̄
Bal. Ias. Dec. sup. simp̄l in fēmina loquunt: nulla cōsanguini-
tatis mētione habita: l3 ex rōne quā allegat, q̄ ius uindicādi
fēminab. non cōpetat, sanguinis iura nō ppndat: quā quidē
hac in specie principalius attendi debent. quod & sc̄issimē vi-
detur lo. Camp. tract. de do. q. 49. num. 2.

S V M M A R I V M .

- 1 Vxor hāredis pax, an exigatur.

- 2 Vxor una caro cum marito.

Q V A E S T I O . 15.

- Et idem** in vxore hārede, ut sup. a marito, homicide
ministerio, separata; quo cū a!Deo coniun-
cta fuerat, & q̄ in pprium corpus offensia vñ; ex quo erat vna
2 caro cum marito, & pp magnum amorē quo ad inuicē af-
ficiunt. l. 1. f. C. de adul. c. gaudemus. f. quia uerō. de dia. or.
Gene. 2. & iux. illiud Propertij. l. 4. Omnis amor magnus, sed
apertē in coniuge mai. or.

S V M M A R I V M .

- 1 Spurij an ceſtantib. filijs legitimis, & naturalib. ac hāredib. pacē faciāt.
- 2 Spurij a iure ciuili incogniti, ut coniunctorū appellatione non conti-
neantur, nec familię appellatione.
- 3 Spurij in cautione pro se & filijs, non comprehenduntur.
- 4 Spurij statuto de compromissis, inter coniunctos, non alligantur.
- 6 Spurij de matricidio ius accusandi competit.

Q V A E S T I O . 16.

- 1 **Inde** & quārī pōt, an cessantib. filijs legitimis, & natura-
lib. uel hāredib. ut sup. spurij ad pacē faciendā, alirs
2 cognatis pr̄ferātur. & quia a iure ciuili sunt incogniti, ita
ut nec coniunctorū appellatione comprehendant. Bald. l.
id qd pauperib. C. de epis. & cle. nec de familia, uel agna-
tione dicuntur. Bar. l. p̄nuntiatio. f. familia. f. de uerb. sign. fa-
cile est p̄ negatiua rñdere: prout & Iodo. Brugē. in Enchi.
lerum critici. c. 146. nu. 12. suadet, q̄a qui p̄ se & filijs de nou-
offen-

offendendo cauere tenet, p spurijs non obligatur. Dy. Bald. l. ex patre. s. nolo. ff. de leg. 2. Alex. l. ex facto. s. si quis rogatus. num. 48. ff. ad Trebe. & q. cum coniunctis cōpromittere cogit, quoad spurius tutus erit. Alex. cōf. 60. in 6. quidquid in naturalibus respondiderit Fulg. cons. 109. de quibus omnibus infra. q. 84.

Contrariū autē receptius esse assuerant Petr. Bellus. de re mili. fol. 139. nu. 64. & Iul. Cla. li. lxiārum. s. fi. q. 58. vers. scias pūt. Sed hoc, matre occisa tū admittendū putarem; quia p matricidio ob certitudinem, ipsis accusandi ius competit. l. si spurius. l. hac parte. ff. vn. cognit. Bal. l. quis quis. C. ad l. Iuliā maius. Imo. Alex. d. l. ex pacto. dummodo legitimī filij non extēnt; & ex damnato coitu non procedant teste Petr. a. Plaz. ep. deli. c. 41. num. 29.

S V M M A R I V M.

2 Spurij pater, an de ipsius morte pacificatur.

Q V A E S T I O . 17.

1 Sicut è conuerso eadem rōne pater de morte spurijs pēcē facere non potest; quam his casibus, solus prīceps condonabit, lodo. sup.

S V M M A R I V M.

1 Tutor vel pupillus cum eius autoritate, an pacem incant.

2 Pupillus doli capax, sine tuteore an pacem faciat.

3 Curator patris furiosi, an ad faciendam pacem admittatur.

4 Injuriam inultam relinquere, an dedecus sit; personarum qualitate pen- sandum.

Q V A E S T I O . 18.

1 Successione dubitat, An tutor, vel pupillus cū tutoris auctoritate, de morte patris; pacis fœdus inire possint: Guiliel. in Spec. i. de homi. s. 1. nu. 6. satis confusè, eam probare vñ sñiam, q. pupillus, cū tutoris auctoritate possit: & post eū Bal. l. iusurandi. ff. de iure. & in l. 1. C. de in iuste. resti. mi. nu. 4. quē sequit ibi addēs Barbat. Abb. cons. 108. in 2. q. rñdit ualere pacē a solo pupillo doli capace cum iuso; virtute auth. sacram. pub. cui adstipula & Ias. l. pa- ciūm curatoris. nu. 5. saken tutoris auctoritate intercedent; & cū his ēt in tuteore simpliciter, transit Bos. trac. crimi. titu. de pac. n. um. 14.

3 Et ēt in curatore furiosi patris, pro filio respondit Alci. con. fil. 42. lib. 5.

Sed Bal. post Iaco. Butr. d. l. pacē in tuteore, loquēdo, q̄trium sentit: nisi pupillo pacē facere se expediāt: puta q. inimicus sit potēs, possirque uerosimiliter ei, in persona uel bonis, nouā noxiā superaddere, non autē cū attenta pupilli qualitate, dedecus foret inuiriā inultā remittere. l. miles. s. locer. ff. de adul. quē sequuti sunt Pa. Albe. Alex. l. af Sal. nu. 3. & Dec. nu. 7. Cur. l. u. nu. 17. Anch. c. qui ad agendū de procu. in' 6. Petr. a. plaz. ep. delic. cap 45. nume. 8. & hoc receptius esse, asserit Alex. d. l. pacē. Alci. d. cons. 42. fatebitur tu. prem eo ca- su remittere non debere, sed factam remissionem ualere.

Sed cū Bal. & sequacib. ēt ipse transeo; tū respēctu poenæ cōventionalis, quā pupillus in stipulatione ex cōi. stylo promisit; & quā Bal. & Saly. in d. l. pacē. & Bald. d. l. i. iurādi. plurimū ppndunt; & legalis, q. grauior est, ut dixi inf. q. 51. & etiā non stipulata appolita cēnsetur: Tū ēt q. eiusmodi pacis q. Atius, lōgē maioris sunt pensi, q. fundi alienatio, in qua, ne minor decipiatur, lex tā prouide se gessit; qppē q. pacē faciens, aliam inferis, corpus poenæ, bona fisco, & honorē infamia, in questione cōuentū deuinat: Nec pacē petēti, graue uideatur, pupilli pubertatē expectare; q. in parēti necc, tam p̄cepit fuit; & pupilli aetati ac dāno nō pepercit, q. cōfudit atis cōfusè senserint Nel. de banni. 3. par. 2. tempo. q. 32. & Iul. Cla. in pra. s. fi. q. 58. num. 27.

S V M M A R I V M.

1 Pax an ab omnibus, uel maiore parte hæredum, habenda sit.

2 Maior pars quæ dicatur.

3 L. quod maior. ff. ad muni. in iurib. singulorum non procedit.

Q V A E S T I O . 19.

1 Sic & se offert vulgaris illa qō: An ab oīb. vel maiore hæredū parte, pacē h̄re sufficiat; in qua post Osber. Oldr. & Cy. tandem Bar. in s. Cato. nu. 33. uoluit satis esse, q. a maiori parte habere, fauore pacis. l. qđ maior. ff. ad munic. quē declarando ēt quō maior pars intelligatur, sequitur Castrē. 12. nu. 6. C. de libe. & corūliberi. Crot. nu. 151. Buttigel. 175. Bclo. 198. d. s. Cato. Pet. a. plaz. li. i. epi. deli. c. 46. num. 6. & 7. q. dicit cōtrariā senen. iuri consonam, sed rigidā; Emanu. Soa rez, thesau. recep. sent. nu. 103. Ale. cons. 134. li. 5. dicens opin. Bar. magis cōem & æquorem. Sed ea crebrior est sñia, q. ab omnib. requiratur, q. in iurib. singulorū. l. qđ maior. locum non habet, q. in casib. spālib. tūn̄ procedit, vt post Bal. Raphal. Rom. & alios probat Fel. c. cū oēs. nu. 27. de consti. qui de cōmuni testat; Nel. tract. de banni. 3. par. 2. tēp. nut 39. Ial. d. s. Ca. 10. nu. 57. q. referthac in spē quinq; opinones, quas operæ n̄ est p̄cium translatare. Ripa. nu. 103. Sac. Iu. nu. 273. & noui. simile Alci. nu. 11. in trac. stipul. & i. lectu. 172. & in l. in Iu. di-

cens hanc receptionē, de verbo. signi. Did. li. j. resol. c. 13. nu. 39. Iu. Cla. in praxi. s. fi. q. 58. nu. 34. uer. 1. frequenter.

S V M M A R I V M.

1 Statutum de pace ab herede obtinenda; etiam de hereditib. intelligitur.

2 Indeterminata loquēdo plurali significationi æquipollet.

Q V A E S T I O . 20.

1 Idemque si in singulari numero statutū de hærede loquatur, ut tradūt allegati Doctores, & maximē Ias. & Alcia. sup. q. a. indeterminata pronunciatio, plurali significationi æquipollet. l. si plurib. ff. de lega. 2. est que hæc opinio uerior; & q. statuti mēti īseruit, vc3 ut lēdali oīcasio auferat, q. hæredū parte tūn̄ assentiēre, potius cresceret, qdquid dixerit Bald. l. 2. nu. 2. C. de libe. & corūlib. & l. 1. ff. de pac. & post terga tot sapientum lodo. Brug. in Enchir. crim. tū. de pa. num. 11.

S V M M A R I V M.

1 Vulnerati letaliter pax, an proſit.

2 Morti proximi faciles in dimittendo.

3 Inuiriā dimittenda, vt & nohia a Deo peccata dimittantur.

Q V A E S T I O . 21.

1 Sed an satis sit, pacem a mortifere vulnerato obtinuisse. Bar. in l. damni. s. Sabini. nu. 2. ff. de dam. infe. conclu- dete videtur, q. si statutū simpliciter de pace habēda, loqua- tur, sufficiat, si uero de pace ab hæreditib. consequenda, secus. Bal. l. 2. nu. 3. C. de lib. & corūlib. ēt relata Bart. opinione, in diuersam iuit sñiam, vc3, q. ēt statuto de hærede loquente, pax a defuncto proſit, quem tandem lequitur ibi Castrē. nu. 7. & Nel. trac. de banni. 3. par. 2. temp. q. 41.

Sed a. Bart. sñia, ego temerē non recederē, q. statuti uerbis magis cōgruit; de hæreditib. comminiscētis, & quā cōem dicit Roma. d. s. Sabini. & Cro. rep. s. Cato. in l. 4. nu. 161. de verbo. obli. & cōsequēdine obseruari. Alcia. d. cōf. 234. & ēt men- ti legis inseruit, q. (vt toties repetij) in hac materia de pace habēda, pro cācellatione bāni, & restitutione ad patriā, ad pacādos hæredū, & consanguineorum animos, & scandala tollenda, lata ēt, vltra q. sciunt omnes, quām facile morti proximi, ut & ipsis a Dño dimittatur, alijs dimittat. iuxta p̄ce p̄tū Christi, Mat̄h. 6. quod & perpendunt Bar. & Alcia. supra. Accedit, q. a statuta, cū modi, pēnā, seu poenæ cācellationē pp pacem remittentia, ius cōe offendunt. gl. in c. ad aposto. de re iudi. in 6. Bal. l. diuus. ff. ad Sylla. & ideo temerē suos ex tra limites, nō extendēda. l. qdquid astringēdā. de uerb. obli.

S V M M A R I V M.

1 Vulnerati pro vulnere, an satis sit si mors subsequatur.

Q V A E S T I O . 22.

1 Ex qua, & altera emanat qō. An in casu quo a vulne fuerit subsequuta; & ea tandē crebrior vñ sentētia, q. nō; nisi & de vulnere, & de his q. ex vulnere seq̄ possent, dictū fuerit, vt sequēdo Guiliel. de Suza. probat Bar. Albe. Castr. Imol. d. l. dāni. s. Sabini. & Nel. sup. q. 40. vel mō aliquo deprehēdi pos- sit, q. pacēcētes & mortis casum p̄cogitauerint. l. 1. s. si cōue- nerit. ff. de depo. prout si vulnus esset letale, uerosimiliterque de morte suspicaretur, ex rōne tex. in d. s. Sabini, ut fusius p̄bat & congerit Pet. a. Plaz. epi. deli. li. j. c. 1. 2. col. fi. & Anton. de Padi. l. in l. transigere. nu. 27. C. de transla.

S V M M A R I V M.

1 Filio occiso, an pax a p̄dō sufficiat.

2 Fratres, an cum patre ad pacem concurrant.

3 Fratres, an filii sint p̄diligendi.

4 Pater una, & eadē persona, cum filio.

5 Exempla magni amoris parentum in filios.

Q V A E S T I O . 24.

1 An autem filio occiso, pax a patre habita, ēt q. nō sit hæres, sufficiat? Nel. de banni. 3. par. 2. tēpo. q. 47. q. sic; obiter tñ, & nulla rōne uel authoritate reddita trāscundo, qđ & rñdit Alci. cons. 105. Tom. 2. lib. 5. si tñ sit hæres; tanquā a proximiore hærede, allegat Iac. Bal. Sali. l. pacē curatoris. C. de pac. sed hoc facile admitti nō posset statuto pacē ab hæreditib. requirent; si hæredes puta fratres (iuxta terminos auth. defuncto. C. ad Tertu.) superestinent: ad quos & sanguinis & hæreditario iure extra judicialis, & iudi- cialis uindicta, p̄tinet: fratres. n. tāquā eodē sanguine geniti, & prius cogniti q. filii, ēt filii in amore p̄ponēdi, si Vale. Ma- ximo credamus, d. pie. uerius fratres; li. 5. c. 5. qđ saltē admittēdū est, ut fateamur ēt a fratrib. si cū patre hæredes sint, pacē requiri, & ēt rōne scandali uitādi, de quo sup. q. 20. ita ut a fra- trib. hæreditib. & a patre etiā q. ab hæreditate abstinuisset, 4 pax requirat: tāquā hærede sanguinis, & q. cū filio una, & ea dem erat caro, & p̄fona. l. isti. q. dē. ff. qđ. n. p. reteſ filiorū mortē, adeo qñq. legi tūlisse, ut ēt sibi ipsis mor- 5 ēt consciuerint, ut de Gordiano Impera. primo eius noīs, tradit Iul. Capitoli. q. audita filij morte, laqueo se suspedit, & d. eo q. Caro. II. tēp. ut filii a morte liberaret, se id crīmē falso p̄etrasse. scellus ē, d. quo Iser. c. j. s. publ. de pace tene.

S V M.

Octauianivelpelli, De Treug. & pac.

S V M M A R I V M.

- 1 Muliere occiso, patre, marito. & filiis existentibus, quae pax exquiratur.
- 2 Pater pro filiis minoribus, uel absentibus, an pacem faciat.

Q V A E S T I O . 24.

1 Quid autem muliere occisa, patre, marito, & filiis existentibus, an in terminis statuti de quo sup. satis sit ab uno in pacem obtinere. Catal. trac. de sindica. q. 128. dicit pacem prodesset, a quo cunq; eorum habebatur, in patre, & marito loquendo: nec q. i. quam allegat ex quo ita esse, plauderi possim; Vnde putarim ego pacem ab omnibus copulariè requiri pp unitatem consonarum, & maximum offendit, q. patri, & marito, filiis irrogatur: & ex rōne statuti sup. toties repetita. q. 20. & 21. declarando q. pater pro filiis minoribus, uel absentibus pacisci possit, prout fusi s. q. dictum fuit.

S V M M A R I V M.

- 1 Vxor si a marito occidatur, an pater, filii, uel fratres pacem ineant.
- 2 Reuerentia presumitur in filio uersus patrem.

Q V A E S T I O . 25.

1 Idemque dicendum si a marito vxor occidatur; ita & patre, filiis, uel fratribus; vt pater pro se & filiis ipsius, possit eo modo, quo sup. proximè dictum fuit, pacem facere: cōes aut̄ filii minores, sine iudicis decreto, minime; pp reuerentiam quā patri filios lex habuisse presumit. l. r. q. oneranda, ff. qua. re. ac. non datur. ex qua, pax potius extorta videtur; quam quod sponte processerit: quod & sentit Bol. aliter tamen concludendo, tracta. crimi. tit. de pa. nu. 21.

S V M M A R I V M.

- 1 Blasfemanti, an profit pax a parocho habita: si pena propter pacem minatur.
- 2 Pena temporalis, & penitentie effectus, ad diuersa tendunt.
- 3 Blasphematio, iure authenticorum, pena mortis imponitur.
- 4 Blasfemus Dux, iussu Dei, ab exercitu lapidatus.
- 5 Blasfemus, quia in Deum peccat: propitiatorem habet neminem.

Q V A E S T I O . 26.

Successione (pacis effectus prosequendo) q̄rī pōt, an municipalī lege pēnā, seu pēnā partē, pp pacē remittēte; pslit pax Deū blasphemati; ita vt peccatum, parocho, vel ep̄o, confiando, & ab eis absolutionē obtinendo; tanquam a Deo pacē habuerit; statutū beneficiū p̄fرعا tur: Bar. cons. 167. inci. minister fratrū de Obsruantia: p̄ affirmatiua r̄ndit: quē sequuntur Anch. & Ana c. fi. de maledi. Fely. c. de his. nu. 5. de accu. Nel. de banni. 3. par. 2. temp. q. 46. Ferra. cau. 25. Dec. cons. 137. num. 3. & Bol. trac. crimi. tit. de pa. num. 28.

Ego tñ nunquam adduci potui, ut crederē, hāc suāam, quam magis cōiter DD. sequūtur, iure optimo subsistere; p̄t nec et in cotidiana praxi, obseruari uidi: q̄ effectus pēnā ipsalis, & pēnātētē, tēdū ad diuersa: & nnus cū altero nō cōfundit. gl. d. c. de his, de accu. nec p̄bari uideo, & absolutio in pēnitētiali foro facta, p̄ oīa eundē effētū operetur; quē facta in judiciali: & reperi postea Bal. i. i. i. u. r. d. ff. de iure i. & in l. accusationē C. de his q. accu. non pol. nu. 6. & Catal. de sind. nu. 131. a Bar. dissentiētēs; l. obiter p̄transcant: Crediderim igitur, uerius cōcludi posse, statutū uerba calum hunc nō cōprehendere; & blasphemantes, statutū beneficio nō gaudere: qđ & sentit Flo. l. 2. C. de reb. cred. & in odiū blasphematiū facilē admittēdū in quos nedū statuta oīa aīadueritūt; sed ius ciuile, et pēna mortis: auth. ut non luxu. q̄tra natu. lex canonū. c. 2. de maledi. & diuina: vt h̄r Num. c. 4. & Leuit. c. 24. vbi Dux blasphemus iussu Dei extra castra ab uniuerso exercitu fuit lapidatus: & vt h̄r 1. Reg. 1. Si peccauerit uir in vi rū, placari ei pōt Deus: Si autem in Dominum, quis orabit, p̄ eo de quo plenu cornu Boe. deci. 301. & Iodo. Brug. in Enchir. crimi. q̄ grauissimum.

S V M M A R I V M.

- 1 Delicti presumptio, an ex pace uel transactione insurgeat.
- 2 Transfigens super criminē, an pro confessō habeatur.
- 3 Transaction non fit nisi aliquo dato, uel promisso.
- 4 Instrumentum concordia producens; delictum fateri uidetur.
- 5 Cautele ad faciendum pacem, ne delictum arguatur.
- 6 Concordia quod gratis fiat, uel non, an differat.
- 7 Transfigens in casibus permisſis, an crimen fateri videatur.
- 8 Indicium semiplenum quid sit.

Q V A E S T I O . 27.

1 Subsequitur & alia quotidiana qō; an ex pace vel transactione sup criminē; insurgat d̄icti probatio, uel saltē indicium ad torurā sufficiens; q̄ (quid quid dicāt DD.) pēnes me adhuc nō est latis digesta. Nā Bar. in l. trāsigere. C. de trāsat. simpliciter dicit, trāsigentē sup criminē, p̄ confessō h̄r: quē & ibi sequitur Bal. si interuenit pecunia: qđ Idem est dicere, qđ Bar. q̄ a trāsactio nō fit, nisi aliquo dato: vt notatur d. l. trāsigere. nec longē abest Salic. nu. 25. d̄cēs, secus esse in pacto gratuito: & Ias. nu. 20. in trāsacte super delictis, in qb. non est licita trāsactio; ita vt dānari possit;

secus in alijs: vt Alex. ibi; ex quō lege p̄mittēte trāsagit. Bal. 1. 4 furti. q̄. p̄actus. ff. de infā. dicēs & producēs instrū cōcordia, vt fateri delictū; & h̄r pro confessō, si interuenit pecunia: secus si gratis: quem & sequitur Catald. de sindi. num. 126.

Idē Bal. c. 1. q̄. iniuria. nu. 15. de pace iur. fir. dissentire v̄l, loquēs de ep̄o, q̄ confessus est promisſe centū Petro; vt cum de morte patris, nō accularet; q̄ ea trāsactio, cū fama uel alio indicio, ad tort. indicium non faciat, q̄ (dicit ip̄se) potuit id fecisse aīo redimēdā uxationis. ¶ Sic & Bru. trac. de indi. 4. 5 q. 1. par. v̄l sequi Bal. d. q̄. p̄actus; dās aliquas cauteles, faciēdi pacē ne noceat, quas Ias. quoque tradidit. d. l. trāsigere. Care. in praxi. l. obseruare. nu. 125. alios referendo, concludit q̄ si 6 gratis fiat cōcordia, non faciat indicium si recepta pecunia fa 7 ciat. ¶ Blan. repe. l. fi. ff. de q. nu. 306. q̄ transigēs in casib. a le- ge p̄missis, nō uideatur fateri crimē; nec ex eo indicium ad tor tu. insurgat: in casib. aīt ueritis, tacita oriatur cōfessio: cum quo trāsire v̄l lul. Cla. li. 5. sentē. s. fi. ver. pax. nu. 27. q̄ de cōite stātū. Sic. & Nouel. tra. ad defen. nu. 120. trāsire v̄l cū Bal. d. q̄. p̄actus. & Bos. in praxi tit. de pace. nu. 23. cū Bal. d. q̄. iniuria. & plerique alij. quos prudēs omitto. Ex quorū dictis, ea cōbrior elicitor inīa, q̄ nunquam aliqd oriatur indicium, uel p̄batio, nisi cū in casib. ueritis, pecunia interueniēt, fit trāsactio: cū qb. & ip̄se trāsigo in 1. q. capite; vt transigēs in casib. illicitis, p̄ confessio habeatur: vt cōi voto adnotant gl. & scribētes oēs. d. l. trāsigere. Sed q̄ in casib. p̄missis, siue simus in transa- & tione, siue pace; indicium ad tor. non oriatur; facile dissentio: galz p̄mittratur transactio in criminib. in qb. ingeritur pēna sanguinis: prout in terminis. d. l. trāsigere; vt virētūr pēna d. legis; negare tñ nō pōt, qn transigētis, uel pacificētis opinio apnd p̄bos uiros, & iustitiae ministros, grauetur: & qn ea cōcordia, indicet aduersus cū, ita vt aquile supponi possit; ne frustrā facta uideatur: semiplenū. n. indicium, nil aliud est, q̄ p̄suptio boni uiri aīum mouēs, ad aliquid credendū. l. cum p̄batio. C. d. prob. Bal. rub. C. co. & minus est q̄ semiplena p̄batio. Bar. l. 2. ff. de excu. tut. ¶ Cōcludo igitur trāsactionē in ueritis casib. & pacē sup certo delicto factā: ad condēnationē sufficere: in illicitis verò, & in gñali pace, in qua ad spēs nō sic deueniū, indicium ad torturā sufficiēs facere; qđ vlt. si pacē p̄cedat diffamatio, magis p̄barē: qđ & sensisse v̄l, i. lotis tamen manibus transcendo, Iod. Brug. in Enchir. tit. de pa. nu. 9. & pluries in factō seruatū uidi.

S V M M A R I V M.

- 1 Pecunia interueniente, an pax ualeat.
- 2 Dimittite, & dimittetur uobis.
- 3 Sanguinem proprium uendere, turpe est.

Q V A E S T I O . 28.

1 Dubitatū ēt qñq; fuit, an pax, pecunia interueniēt, facta; valeat: & Bar. l. athletas. q̄. fi. & l. furti. q̄. p̄actus. ff. de infā. scribit, nō licere pro pace pecuniā dare, ante cōdēnationē; postea verò fortē lic. Bal. l. fi. ff. de Qdi. ob turp. cau. dicit, licere pecuniā recipere, pro emēdatione cōtumeliz, sed nō pro remissione rācoris: ut eius uerbis utar: Pau. de Cast. d. q̄. p̄actus, sentire v̄l, eiusmodi pacē, quoad minuēdā statutū pēna prodesse. Putarim ego in his verborum ambagib. licere distinguendū; q̄ aut q̄rimus an liceat dare pēcuniā ante condēnationē; & nō licere, respectu pēnā, & p̄sumptiois aduersus ipsum insurgētis, q̄ delictū cōmisrit; de quo in p̄cedēti. q. Aut, an liceat pēcuniā recipere, respectu actionis iniuriarū, & dānorū, & interesse, & cōtumeliz remittēdorū; iuxta dictū Bal. sup. & similiter licere in casib. qb. p̄atio seu trāsactio p̄mittit; Aut, respectu rācoris, & passionis aī, & nō liocere; neq; in foro poli; q̄ a d̄f in Euāgelio Matt. 6. dimittite, & dimittetur uobis: q̄ remissio gratis, & amore Dei, q̄ gratis quotidie nobis peccata cōdonat, Roma. 4. neq; in foro honoris: vēdere. n. cius sanguinem, pēnes graues, & honorificos uiros, turpe, & dedecorosum est.

Sed nihilominus oīb. hisce casib. respectu obseruātiz, & beneficij statutū, pēna ob pacē minuētis, ualere; qđ tacitē p̄mittere v̄l, in quibus cunq; casib. ēt alias phibitis, propter publicam utilitatem, & inimicitias tollandas, pacē fieri.

S V M M A R I V M.

- 1 Interesse, & damna, an pace facta, remissa cōseantur.
- 2 Iniuria, duas parat actiones.

Q V A E S T I O . 29.

1 An aīt pace simpliciter facta, interesse, & dāna remissa cēfēant. Docto. sine cōtrouersia ēt qñ dictū fuit, q̄ remittebat oīs iniuria, aiunt, nihilosecius repeti posse: vt ex antiquorib. Guiliel. ad Spec. ti. de accu. q. 1. ver. quid si vulnératus, nu. 10. Dy. Bal. l. si tibi. q̄. qđ. ff. de pac. Io. And. Abb. ca. nřa. p̄ illū tex. de iniur. & dā. da. & ex recētiorib. Alex. consil. 168. in 2. Ias. l. 1. nu. 16. ff. co. Io. dc Ami. conf. 88. Did. li. 3. reso. c. 10. Plaz. epit. delic. c. 6. nu. 40. Sylu. Aldobrā. q̄. fi. Insti. d̄ in iu & passim alij. Nec mirū, quia ex iniuria duæ actiones oriuntur; vna ad pēnam, altera ad rem. vnde remissa una, altera vti non prohibemur. l. si pro furto. q̄. furti. ff. de condi. fur.

S U M -

Tractatum Tomus Undecimus

409

S V M M A R I V M.

- 1 Fideiussiones de non offendendo, an pace tollantur.
- 2 Conuentioni priori, derogatu non uidetur, nisi expressim de hoc caueatur.
- 3 Fideiussiones de non offendendo, cum pace compatibiles.
- 4 Nemo solus, satis sapit.

Q V A E S T I O. 30.

- 1 Dubitari ēt qñq; cōtingit; An pax subsequuta, ener uet fideiussiones de non offendendo, ēt quoad partem pœnæ, q; fisco solet applicari, si facta sit Curiæ agentib. non assentientib. Et memini dōctorem multi noīs, in auditorio Illustrissimi Vrbini Ducis, me cōtradicente, ita assuerasse: allegando Ang. §.f. Inst. de iniu. qui meo iudicio ad rumbum non facit. Vidi postmodū ita a Collegio Mace ratensi consultum fuisse: per tex. in l. Valeria. ff. de præt. stipul. ubi præles qui ante trienniū caueri iusserat, si postea in lögū tps caueri præceperit, a priore stipulatione recessisse vñ. Sed tot excellentissimorū virorū pace, tex. rite perpensus, eorum intentionē nō probat: quia q; pñs in lögius tps caueri faciat, non est actū facere primo cōtrariū, nec illi derogare, sed potius confirmare, & prouisionem ampliare, & sic loquit Dec. quē ipsi allegat cons. 464. nu. 5. Putarim igit̄, fideiussiones nō tolli fisco cui est ius quæsitū, & prætore cuius est prouisio, & cui facta fuit promissio, non consentientib. & nimirū quia, priori conuentioni derogatu non vñ, nisi expressim de hoc caueat. f. C. de noua. Bar. cōs. 72. ex facto: maxime quia pax & fideiussiones de non offendendo, sunt ad inuicē cōpactibilia, nec vnū repugnat alteri. Inconclusa ergo mihi vñ con clusio, q; nedū pace simpliciter inter partes facta. sed ēt cum expressa fideiussionē pñltarū derogatione; agentib. pro curia non assentientib. respectu curiæ, non submoueantur. Licet mihi qui in hoc municipē h̄c nescio, Plerique & omnis senis inia, ī milite Plaut. obijci possit, nēpc q; nemo solus satis sapit.

S V M M A R I V M.

- 1 Pax pro se, filijs, & consanguineis, an futuros comprehendat.
- 2 Seruitus ne luminibus officiatur, etiam ad futura lumina porrigitur.
- 3 Carthaginenses, an fædus Romanis violauerit, ob bellū Sanguntinis po fleo in socios adscitis illatum.

Q V A E S T I O. 31.

- 1 Subiectitur & alia frequens qō; An pax pro se, filijs, consanguineis, affinib. & adhærentib. facta; filios, & cōsanguineos nondū natos, & futuros affines, & adhærentes cōprehēdat: in qua lo. And. in addi. ad Spec. rub. de treu. & pa. tenet pro affirmatiua, loquēdo in pax pro se, & subditis, qui postea se pacifcentib. dediderunt, dicens ita iudicatū fuisse: quē sequutus est Castr. l. qui ædificiū.
- 2 alias l. seruitus. nu. 5. ff. de seru. urb. ex ui illius tex. ubi seruitus ne luminibus officiatur, ēt ad futura lumina porrigitur. & Alex. cons. 178. nu. 14. in 2. Bru. trac. de augu. 5. q. prin. nu. 1. & Ferret. cons. 167. nu. 14. Sed tñ idem Alex. in addi. ad Bar. in l. damni, prima. §. si is qui ædes. in pe. addi. ff. de dam. infec. referit lo. An. & Pau. sup. & remittit nos ad ea quæ Bar. & ipse pōst cū, dixerunt in l. si conuenerit. 2. §. si nuda. ff. de pign. act. ubi nihil in terminis, & sic qñē indiscussam reliquit. si cur & lat. l. si stip. fuerim. §. cum stipulamur. nu. 8. ff. de uerb. obl. qui allegat in contrarium Bal. in c. inquisitioni. de app. Sed rite perpensus, nu. 8. loquit in adhærentib. & socijs, non aūt in filijs, & nepotib. de quib. verosimiliter cogitari potuit. Crebrior igit̄ vñ lo. An. sña, tam in filijs, & consanguineis, q; in socijs: q; probat Alc. l. uerbū erit. de uer. sig. & de cōi testat. exemplo eius quod ait Titius Liuius Deca. 3. li. 1. circa prin.
- 3 qui in ea controuersia, An Carthaginenses foederi pro se & socijs, cum Romanis, Luctatio Cos. inito; contrauenisse dici possent; quia Saguntinis, quos postea Romani in socios adsciuerunt; bellum intulere; aduersus Carthaginenses respondit, & ita in cā Senogallien. iudicauit, fuitq; meum iudiciū cōprobatur, & nimirum, quia alias pacile faci fraudi fieri posset, nouos affines, q; iniuriā inultā nō relinqueret, acquirēdo.

S V M M A R I V M.

- 1 Pax simpliciter facta, an adhærentes comprehendat.
- 2 Adhærentes proprie qui dicantur.
- 3 Principi si pax fiat, eius Consiliarij quoque facta dicitur.

Q V A E S T I O. 32.

- 1 Sed an pax simpliciter facta, ad adhærentes extendatur, Ang. in l. q; religiosis. ff. de rei uen. dicit tunc extendi, quum pacifcens, ab ilque adhærentib. stare non pōt: quem & sequutus est Mart. Laud. tract de confede. princ. q. 35. Cuius sñiam sequi non possum, si diqñionē (adhærentes) proprie capiamus, q; amicos spōre adhærentes, nrasve partes fauētes, cōpletebitur: & nō eos qui sanguinis affinitate, vel obediētia, nobis suppetias afferre tenent. c. ad ap̄līcā. uersi. & quia, de sen. & re iud. in 6. cū his q; tradit Ang. §. économi. in auth. de alie. emph. quidquid dicat Fel. ī rub. de treu. & pa. nu. 18. allegādo Bar. & Bal. in l. 1. C. si rector prouin. in alijs terminis loquētes.
- 2 Illud non differeor, q; pax Principi facta, ipsius Consiliarij quoque facta censem. Bal. in Marg. in uer. liberatio: non quia adhærentium appellatione cōtineantur, sed q; sunt de Prin-

cipis familia, & de illis, sine quibus Princeps stare non pōt, vt dicebat Ang. sup.

S V M M A R I V M.

- 1 Pax pro se, & consanguineis, an eos contineat, qui a materna linea procedunt.
- 2 Feminibus, an vindicta ius competit.
- 3 Masculinum in pñndibus, an feminum comprehendat.
- 4 Femina non comprehendit statuto, quod quis proferto suspendatur.
- 5 Vindicta extra judicialis, ēt a coniunctis latere materno, timeri potest.
- 6 Masculinum in materia indifferenti, feminum concipit.
- 7 Coniunctorum, proximorum, & propinquorum appellatione, utraque linea, & uterque sexus continetur.

Q V A E S T I O. 33.

- 1 An aūt pax pro se, & cōsanguineis, eos qui a materna linea procedūt, cōtineat: Dec. cōs. 53. nu. 5. subscrībe do se cōsilio, in mā induciarū (quas treugā appellat) sentit p negatiua, ea rōne q; ius vindictæ foeminis nō cōpetat: iux. gl. 3. in c. 1. §. hoc aūt notandū de his qui seu. da. pos. & quia masculinū in pñnalib. foemininū nō cōprehendat, in mā differenti: 4 prout in statuto, q; quis pro furto suspendat, rñdit Alex. cōs. 5. 135 in 1. Sed ipse in diuersam sñiam tendo, quia extra judicialis vindicta, ita a coniunctis ex latere materno, sicut paterno timeri pōt, sanguinis. n. ardor, & iracūdīz calor ēt in ipsis ope rari pōt, ut in proposito dixi. sup. q. 1. 4. Et quum sñius in mā differenti, q; candē habet rōnem, masculinū, foemininū concipit, Bar. Alc. l. 1. de uerb. sign. cū his q; late concessit Cur. sen. consi. 9. qđ et clarissim vñ, quia coniunctorum, propinquorum, & proximorum appellatione, ex proprietate sermonis, nedum ultraquelinea, sed & uterque sexus, continetur. teste Ant. de Butr. consi. 9. & Alex. 115. nu. 10. in 2. & tradunt doctores rub. de consan. & affi. & l. cū quidam. §. quod dñ. ff. de acq. h̄ered.

S V M M A R I V M:

- 1 Pax, & promissio de non offendendo, pro se, & consanguineis, an eos qui pari gradu sunt, comprehendat.
- 2 Mixtum in odiosis, simplicium appellatione non continetur. & num. 15.
- 3 Mixtum in pñnalibus, sub simplicibus non comprehendit.
- 4 Affectionis paritas, dolis presumptionem excludit.
- 5 Testis utriusque parti coniunctus, admittitur.
- 6 Sanguinis coniunctio, multum operatur.
- 7 Tutor aduersus consanguineos, pupillam defendere non tenetur.
- 8 Prohibitio de non alloquendo excommunicatos, cōsanguineos nō complettetur.
- 9 Hermaphroditus eius sexus dicitur, in quo præualeat.
- 10 Hermaphroditus, si in masculino sexu incalescit, statuto quod flentib. masculis, continetur.
- 11 Naturale, an accidentaliter preferatur.
- 12 Vinculum duplicitas posterior, an singulari priori præpollet.
- 13 Affectionis ratio, semper habenda.
- 14 Amicitia, an necessitudini anteponenda.
- 15 Commune, quod meum dicitur, est, per interpretationem.
- 16 Argumentum ualeat ab absurdī sequela.
- 17 Absurditatis uitanda causa, & a propria significacione receditur.

Q V A E S T I O. 34.

- 1 Dubitatum ēt scio, an pax, & promissio de nō offendendo pro se, consanguineis, & a finib. informa, eos qui pari gradu utriq; parti attinent cōprehendat, & res pñlsum est, nō cōtinere: tāquam calus sit mixtus, & iō in promissione non cōprehensus. l. uim passam. §. pñcr. iuncta gl. in uer. præscr. ff. ad l. l. u. de adul. Bar. l. stipulationū. de uer. obl. & quia in odiosis, simplicium appellatione mixta non continentur. ut docent Bar. Castr. Ro. l. 1. & cæteri. l. 3. ff. de uer. obl. Cor. consi. 63. litera. O, in 2. Rui. 287 in 1. Cep. 19. nu. 6. & qñ mixtū est inseparabile crebrius, & uerius est fate tur. Alc. l. 3. de uer. sig. nu. 60. cum seq. & multò magis ubi de poena agitur, uerosimileq; est de calu mixto a partib. nō cōgitatū: ut in terminis q. nñx tradit Vinc. Hercul. d. l. 2. col. 7. in prin. quem referunt & sequuntur Grat. consi. 114. in 2. & Soc iun. 103. in 3. nec mirū quia sanguinis coniunctio, & affectionis paritas, oēm dolū, & sinistram suspicionem excludit. l. nō folium. ff. de ritu nupt. Inde est ut testis utriusque parti coniunctus, qui alias repelleretur, ad initiatum. Bar. l. qui testamento. ff. de testam. & Soc. c. cum oporteat. de accusa. constat enim sanguinis coniunctionem, multum operari, & coniunctos a generali promissione, pro exceptis haberi. l. humanitatis. C. de excus. tut ubi tutor, qui pupillum defendere promisit, aduersus consanguineos ipsum tueri ex propria persona non cogitur. c. inter. de lenti. excommu. ubi prohibitio simplex de non alloquendo excommunicatos, sanguine cōiunctos non alligat, cum his quæ fusius congerit Alcia. de uer. sign. lib. 1. uer. item propter affinitatem.
- 2 Sed quid si dispari gradu iungantur, & plerique dissentire uidentur. l. queritur. ff. de stat. homin. ubi Vlpian.
- 3 Hermaphroditum eius sexus comparandum existimat, in eo quo præualeret: & ideo responsum extat consue Tract. Tom. xj.

Fff tudine

Octauiani velpelli , De Treug. & pac.

10 studine existente, q̄ masculi in feudo, fœminis præferantur: Her maphroditum, si in masculino sexu magis incalcat, admitti: & cum hac in ſuā, Grat. & Soci. transiūſſe videntur. Verūm hac in ſpecie, quidquid ipſi adſeuerten, ego pot. us perpendē dum puto, an cōſanguineus affectione vel factione (vt aiūt) magis vni q̄ alteri adhæreat, q̄ gradu, & ſanguine: quia multo tñies contingit, q̄ plaxiore gradu coniunctus; affectione, & lequela propinquior ē ſupereret: & eas partes lequāt, quas proximior non ſequit. Vnde ſi ſtipulationis cām, & rōnem ſpectemus; magis ex affectione, q̄ ex graduum dinumeratione, cōmouebimur. vt ēt perpendisse vñ (ſummiſ tñ labijs degulando) Paris. consi. 114. nu. 21. uer. præterea. li. 4. qua quidem affectione, ſeu factione ceſſante, verius, & æquius eſſe vñ, q̄ utriusque partis consanguinei, in gñali ſtipulatione non continentur: vt ēt ex Alc. deprehendi vñ. ſup. nu. 61. Suader ēt ga, ſi gradus prioritatē, hac in ſpecie attenderemus, in qua conſanguinei, & affines noīantur, tricæ penè inextricabiles, coti die inſurgerent: Quid. n. ſi quis, uni ex conſanguineis pacificēribus ſit cōſanguineus in tertio vel in quarto; & alteri affinis in ſecundo? Vel ſi uni ſit conſanguineus in primo; & alteri conſanguineus, & affinis in ſecundo? An naturale in posterio regradu pferatur, accidentalis in priore? & an vinculorū du-
 12 plicitas nempe conſanguinitatis, & affinitatis in posteriore, vñico, ſed ſanguinis in proximiore ſpoileat? & ſimilibus; in quib. (vt i adagio eſt) Delio naratore opus eſtet. Sequi ergo verius, & æquius fore, vt nō gradus proximitatem, ſed ſequelam, & factionem tñ in eiusmodi poenalib. attendamus: aſte-
 13 ctionis. n. rō ſemper habenda eſt. l. cū ſeruus extero. ff. de leg. 1. quod & ſentilie vñ Guil. in Spec. ti. de treu. & pa. nu. 6. ut ēt in materia differenti, q̄ plurib. exemplis probat Tiraq. tra. & de poe. tempe. cā. 21. Vbi ēt ex Platonis, & Solonis legib. pro-
 14 batur, plerumq; amicitiam, neceſſitudini anteponendam: q̄ prudens omittit: ne alienis (vt aiūt) racemis, vindemiā mihi comparafte videar. Huc ēt pertinet, quia in pñalib. & ſtrictē interpretandis, mixtum ſub ſimplicib. non contineat: & q̄ de uno magis ſit particeps. c. ſtatutum. de elec. in 6. vbi decretu q̄ poſſidens parochiale, intra annū ad ſacerdotiū promouetur; alioquin ſit priuatus; quū ſit poenale, poſſidentem parochiale collegiatam non comprchēdit: ut proprie in terminis nñis probat Soc. d. consi. 103. nu. 6. uerſic. præterea, alle-
 15 gando Rui. d. consi. 114. nu. 7. Quæ ſuā certior redderetur, ſi ſtipulationi pronomen eius, additum proponeremus: quia promittens pro ſe, & eius conſanguineis; pro ſuis tñ conſanguineis i. qui non forent ēt alterius partis conſanguinei, pro-
 16 miſiſſe censerunt: ui uerborū, & cōi loquendi vñ ſic ſuadenti bus: Quod. n. cōe eſt, meum dicat; eſt per interpretationē. & large loquendo, & non iuxta verbī proprietatē, vt poſt anti- quorū terga, tradunt Dec. in l. quod nñm. ff. de reg. nu. & Alc. in pñatione. de uerb. ſign. li. 1. quod eo magis eſt dicēdum; qñ in eadem ſtipulatione, quilibet pro ſuis promittit; ne videant in utraque ſtipulatione contrineri, quo caſu ualde absurdum ſequeretur, nempe ut cōis cōſanguineus, paci ſeu promiſſi ni de non offendendo, contraueniret, ſiue unā, ſiue alteram
 17 partē offendere, quod non eſt dicendum, Icimus. n. ualere argm̄ ēt ex absurdī ſequela. l. nam absurdum. ff. de ope. libe. & cā absurditatis evitandæ, fas eſt ēt a propria ſignificatione recedere, ex Bar. in l. oēs pop. 6. q. prin. & congeſtis a Dec. c. cū inter. nu. 7. de excep. Idque ēt clarius eſtet, ſi in ſtipulatione di- Etum forer, pro ſe, & eius conſanguineis ex parte vna; & pro ſe, & conſanguineis eius ex parte altera. vñ enim, q̄ ea verba cōem ſanguinis coniunctionē, quæ nullo iure ciuili dirimi pōt, penitus excludant. vulg. l. iura ſanguinis. His ēt accedit periculi ceſſantis rō, nempe q̄ credendum nō eſt, q̄ ex oſtenſione in conſanguineū facienda, & fere proprij ſanguinis ef- fulione, uelit quis eā iniuriā vindicare, quā conſanguinei cō ſanguineus, ſibi intulerat, & exiſtimationi ipſius iam læz̄ no- uam notam ſuperaddere. & iuxta illud Horat.
 Incidere in Scyllam cupiens vitare Charybdim.
 Et ita ex facto consultus respondi, & Romæ obtinui, licet ſo- lus hāc ſuā tueri nitars; poſſitq; mihi meritō græcorū illud ſymbolon obijci, eis avñp, ſuā dēſāmp, id eſt unus vir, nullus vir.

S V M M A R I V M.

- 1 Affines in ſecundo affinitatis genere, an ſub pace pro affinib. cōtineātur.
- 2 Affinitatis primo generi, quoties per copulam, persona additur; contra- bitur affinitas in ſecundo gradu.
- 3 Affinitas quando morte diſoluatur.
- 4 Affinitate ſolita, an ſtatutum de compromiſſis procedat.
- 5 Nouercalis amor.

Q V A E S T I O . 35.

- 1 An aūt affines in ſecundo affinitatis genere contenti, in eiusmodi promiſſionib. comprehendantur, ab alijs adhuc diſcūlum non vidi, memini tñ, me pro affirmatiua Se nogalliae judicialē, in marito priuignæ, & mea ſuā ſuit con- firmata. Icimus. n. quotiescunq; primo affinitatis generi per copulā persona additur; affinitatē in ſecundo gradu cōtrahi:

vt docet gl. cōiter recepta, in c nō debet de cōſan. & affi. quæ dat exemplū in marito uxoris olim fratris mei qđ uinculū li- cethodie iure Pontificio, respectu m̄rimoniij ſit ſublatū. d.c. nō debet, & tradit. Io. And. in arbo. in prin. 6. quā ad alios eſſe & tu ciuiles, aliud dicendū eſt, nec ab eiusmodi ſuā licet rigo rē pferat, his concurrentib. quæ in dicto caſu concurrebat re cederē, & primō, q̄ persona purā priuigna (quæ ſecundo affi- nitatis generi cām p̄buit) uiuat, ga morte ipius ſoluitur affi- nitas, ut in testimonio reddēdo tradūt glo. & Ang. in l. ſed &

- 4 hoc. in uer. ſuccurrentū. ff. de re iud. & in ſtatuto, de cōpro- miffis. Bar. Bal. l. cui corū, ſ. affinitatis. ff. de poſtul. Caſtreñ. l. rei iudicat. ſ. ſocero. ff. ſol. mat. & proprie in promiſſione d̄ nō offendēdo, Caccialu. repeti. l. oēs pop. ff. de iuſt. & iur. Se- cundō, q̄ inter promittentē, & eiusmodi affinē in ſecundo af- finitatis genere, ſit amicitia, & neceſſitudo talis, ex quib. di- gnoſci poſſit, eos ad inuicē pro cōiuicē, ſeu artinentib. hfi, quia ſolēt plerunq; uitricus & priuigna. priuignus, & nouer- ca. mutuo ſe odio profequi, ut inde in adagio ſit, nouercalis 5 amicit. ac per antiphralim de odio intelſino, intelligatur, ut ni miruni dixerit Poeta ille, primo Metamor.

Lurida terribiles, miscent aconita nouercæ.

Quæ omnia prudēs iudex, ex animi eius religione, perpēder.

S V M M A R I V M.

- 1 Bannitus, an poſſit impune offendit, priore pace non obſtante.

- 2 Bannitus, ciuitatis hostis efficitur.

- 3 Vindicta publica, priuatorum pacto tolli non poſteſt.

Q V A E S T I O . 36.

1 Nec illa omitte: da eſt qđ. An pace facta cū inimico, ipſo effecto bannito, & ſtatuto existēt, q̄ poſſit im- pune offendit, uel q̄ teneat q̄libet eū offendere, (put ex bullis 4. & 5. Pii, poſt alios) dicat fracta, & quē ſtonali pñaz locus ſit, in qua licet Iaf. in l. de uerb. obl. qui ſeruū. nu. 5. dicat pro affi- matiua Bononiæ determinatum fuiffe, quia bannitus ex ſuo contractu & prouiſione ſecuritatem habebat. Nihilominus crebrior eſt in diuerlum ſuā, quam probauere Bar. Bald. l. C. qñ lic. ſe ſine iud. uind. & conf. 221. in 2. in anti. Oldr. Alex. Are. Iaf. d. l. qui ſeruū, qui de cōi testantur. Nel. tract. de ban. 2. par. 2. temp. q. 5. 1. & plerique alij, quos ipſi latiore folio cōgel ſerunt, ēt iuſto de nō offendēdo nō obſtāte, quia ſe offendio- 2 nis, Bānitus effeſtus eſt hostis ciuitatis; & alia persona, diuer- 3 ſa a prima, & noua offendendi cā emerit, ſbānum. Et quia publica vindicta, priuatorum pacto tolli non poſteſt, ut auer- Bar. Iaf. & Nel. ſupra.

S V M M A R I V M.

- 1 Bannito, an pax ſit ſeruanda.

- 2 Utilitas publica, an uindictam permittat, pace non obſtante.

- 3 Hostem decipere, an priuato liceat.

- 4 Fides etiam hosti ſeruanda.

- 5 Banniti publici hostes.

- 6 Republica priuatorum pñctionibus damnum pati non debet.

- 7 Bannitus capi poſteſt, pace non obſtante.

- 8 Bannitus ſante pace, an in foro honoris capere liceat.

- 9 Bannitus capiens iuſſu iudicis, an excuſetur.

Q V A E S T I O . 37.

1 Maior difficultas, ſi pax cum bannito facta proponat, in qua Bar. ſupra concludit pacē non rūpi, & poenā nō cōmitti, quū offendit pñ publicā utilitatē pñmitat, quæ priuatorum pacto tolli non poſteſt. l. ius pub. ff. de pac. & idem probatur in l. 1. ſ. non fuit. ff. de don per ter. ibi, vbi h̄i licere priuato hostē decipere, & q. 1. inci. ſtatuto Lucanæ ciuitatis. quem tandem poſt Oldr. ſequuntur Bal. l. iurisgentiū. ſ. ſed pacifcar. 2. & 3. leſt. ff. de pac. & in d. l. 1. ſ. non fuit, dices ita Florentiæ ſeruari uideſſe. & in l. data opera. nu. 33. C. de ac- cus. Ang. Imol. Alex. d. l. qui ſeruum. de uer. obl. Nel. ſup. q. 52. allegans Iaf. And. in reg. fruſtra. de reg. iur. in 6. & Cor. consi. 217. in fi. lib. 1.

Contrarium diſputando tenuit Iac. de Belui. & Ray. in l. 1. C. ut inſra certum temp. Bal. l. 1. C. quando lic. respectu pñz conuentionalis dubitare uideſt, & in rub. de treu. & pac. di- cit pacem ēt bannito, obſeruandam, quia fides ēt hosti non 4 eſt uiolanda. l. quod debetur ff. de caſtr. pec. Iaf. d. l. qui ſeruū. nu. 5. concludit offendentem bannitum, poena publica non iueneri, ſed conuentionali, quæ parti applicetur, ad qua in ſe uoluit, & potuit obligare.

Sed prior ſuā nedum crebrior, ſed & uerior mihi vñ. ſup- 5 poſito ut ſup. q̄ banniti impune offendipoffint, cum enim publici hostes dicantur, non licet priuatis cum ipſis pacis ini- re foedus, quia laſd publica utilitas, quæ eſt q̄ banniti offendit, & dantur, & nō clipeo pacis priuatorū tueant. nec debet Res- priuatorū pñctionib. dānū pati, ut probat ex diſtinctione la- beo. d. ſ. ſed ſi pacifcar, & ubi nō tenet, pax nec poena in ea cō- 7 tēta ualere pōt. iurib. vulg. Sicut & licere poſt pacē, bānū ca- pi facere, & q̄ ſe ipsum exequere ſuā, ſolicitare, cui. n. qđ eſt plus pñmitit, multo magis qđ eſt minus cōcedit. vulg. reg. cui. 8 plus. Aliud ſuā in foro honoris cēſendū, i quo bonus ille dolus, q̄ licet hostes decipere, de quo in d. ſ. nō fuit, nō cōſiderat sed

Tractatum Tomus Undecimus.

410

sed q̄ fides sit in uiolata, & promissio nō offendēdi pura, simplex, & illibata. Fateor tñ, q̄ eiusmodi bānitos iudice iubēre, persequeret, & occideret, p̄nes graues, & probos viros, excusat̄ superioris. n. iussus iustum exculcationē p̄bet. l. Lucius. ff. de euic. Dec. l. non videtur. §. qui iussu. ff. de reg. iur.

S V M M A R I V M .

- 1 Filij uel uxori si offendantur, an paci simpliciter facta controuentū dicat.
- 2 Inuria filio, uel uxori facta, ad patrē, & maritū facte non uere pertinet.
- 3 Inuriā patimur, nedum per nos uetipos, sed etiam per liberos.
- 4 Offendere in personā m. an dicatur qui liberos offendit.
- 5 Filii uel uxorem offendens, an promissione de non offendēdo cōtrauenērit.
- 6 Pax adomussum seruanda.

Q V A E S T I O . 38.

1 An aut̄ pace simpliciter cum Titio facta, cōtrauentū dicat, & poena cōmissa si eius filii, vel uxori offendant. l. And. in reg. fruстр. de reg. iur. in 6. in mercu. negatiue respōdit; quē sequutus est Ang. l. si ita stipul. 4. §. grisogonus. d. ver. obl. 2 & Arc. l. 2. §. 1. ff. l. ol. matr. & consi. 130. nam iniuria uxori, vel filio illata, ad maritū uel patrē pertinere vñ, nō vere, sed facte, sed in cōsequentiā. l. aut qui aliter. §. fin. ubi Bar. ff. quod vi 3 aut clā: & licet vxor, mariti priuilegio gaudeat; aliud tñ in p̄nalib. c. ḥdia. de reg. iur. in 6. & ita in specie n̄a post longā dī scusione affirmat Pet. a Plaz. lib. 1. ep̄it. delic. c. 6. num. 29. Sed in cōtrariam s̄niām, frequentius itum est: vt sentiūt Dy. Bar. nu. 10. lmo. Raph. Pau. d. §. grisogonus; ex rōne quam al legant; q̄ factae sunt personæ, per quas iniuriā patimur; vt exp̄esse in vxore. ibi Are. sibi contrarius, & Ias. nu. 52. Dec. l. 3. nu. 10. C. de in ius uoc. Calca. consi. 119. nu. 6. Luc. de Pen. nuncupatim in uxore. l. q. 20. C. de pub. l. t. lib. 12. & in uxore, & filiis Alc. l. si quis nec cām. nu. 40. ff. si cer. pet. & Tiraq. de leg. coanubia. l. 15. nu. 55. & 65. quia filium, uel uxore offendens; dī uere patrem, uel maritum offendere, quia sunt vnū corpus. & vna caro. l. fin. C. de impu. & aliis, qui & pōt p̄prio noīe, iniuriarum actione agere, quia dicit tex. in §. patit. l. Inst. 4 de iniur. patitur quis iniuriā, non solum per lemetiplum; sed ēt per liberos suos, quos in p̄tāte habet, & per uxore suā. Suadet quia poena q̄ uasallo imponit, si quid fecerit aduersus Dominum, procedit ēt in faciente contra Domini filiū: Bar. Bar. l. 1. §. domini. ff. ad Syll. cum his quā fusiūs congerit Tiraq. l. si unquam. in prin. nu. 22. C. de reuo. dona. Limita tñ si p̄missum esset non offendere in personā, vt docet Tiraq. supra nu. 65. allegando Alc. in vulg. §. Cato. de uerb. obl. qd & factetur Are. d. §. grisogonus. Sed hoc verum puto in promissione de non offendendo, & poena cōventionali; non aut̄ respectu pacis, quā nihilominus rupra dicere, & actionis iniuriarum, in qua maritus propriam iniuriā pati dī. l. iuiuriarum. C. de iniur. Quod si p̄missio de non offendēdo simpliciter facta fuerit, amplius liberandum; potiusque ne gatiuā s̄niā adhærerem, quia ibide poena tñ, nō de pacis vio latione tractat, q̄ adamulim obseruāda est, & in his terminis loquitur Pet. & Plaz. & plerique alij contrarium tenentes.

S V M M A R I V M .

- 1 Filius offendens enī, quo cūs, pater pacem, uel cautiones habebat, an pa ci, uel promiss. controuenisse dicatur.
- 2 Contrariorum eadem disciplina.
- 3 Pater magis terretur in filio quām in senectipso.
- 4 Amor descendit, non ascendit.
- 5 Ratione cessante, ceſſat legis dispositio.
- 6 Argumentum a ratione cessante.

Q V A E S T I O . 39.

1 Sed quid ei diuerso si filius cum patre paciscentē, vel cau tiones de non offendendo habentem offendat? & ne contractus claudicet, uel quis passiue & nō actiue in promis siōne contineat, utq; contrariorum eadē sit disciplina iurib. vulgatis: respondendum videtur pacem & cautiones uiolari. Cuius tñ contrarium mihi magis arridet, rōnib. de quib. sup̄a, & inf. ti. de p̄mil. de nō off. q. 81. nec miruīn, quia ratio quare filium offendens, pacem cum patre initam uiolat, est 3 quia ut dixi sup. ipsi iniuriarum actio competit. Insuper quia pater ex territōne in personā filij, magis quām in propriā commouetur, vulg. l. isti quidē ff. quod met. cau. quia magis operatur patris amor in filium, q̄ filij in patrem, qui facilius 4 descendit, quām ascendat. & pater est caput familiæ non fi lius, quārōnes in specie n̄a penitus cessant, & iō cessare debet legis dispositio, si argumento a ratione cessante vti uelis. l. 1. ff. de legi. tu. l. adigere §. quamuis. ff. de iu. patr. & etiā quia Pax diligentius seruanda est, ut sup. q. proxima.

S V M M A R I V M .

- 1 Frater si offendatur, an pax simpliciter facta, sit uiolata.
- 2 Iniuriarum aūtio, fratri non competit.
- 3 Iniuria facta uni ex domo, ceteris quoque facta censetur.
- 4 Amor in fratres.

Q V A E S T I O . 40.

1 Quid aut̄ in fratre? doctores prædicti oēs uno ore cō cordant; ex offensione sibi facta, pacem non rū pi, quia nec etiam fratri competit iniuriarum actio, quum

frater non sit de personis enumeraatis. in l. 1. & seq. ff. de inita & quia ille dicitur proprie offensus, ad quem proprio noīe eiusmodi aūtio pertinet, teste Dy Bar. lmo. Alex. d. §. grisogonus. & probat Bal. c. 1. §. similiter. qui. mo. seu. amit. Quod respectu cōventionalis p̄œnæ dubio procul procedit, quo ve 3 rō ad pacem vñ subliſtendum, quia offensio facta uni de domo, ceteris quoq; facta vñ. arg. l. 1. ubi Bal. nu. 1 & 6. C. si qua cunquē p̄ad. pōt. & sentit Ias. l. d. §. grisogonus. nu. 52. in l. de pup. §. si quis ipsi. nu. 13. de nou. ope. nun. & in l. 1. nu. 7. C. de 4 indi. uid. tol. quod pro singu. tradit. Mars. 331. & præcipue in fratrib. dicendum. vñ. cara. n. uxor, dulces liberi, iucundi ami ci, sed his oībus in amore fratres præponēdi, quos priusquā illos, cognouimus, si Val. Max. credamus de piet. in fratre. c. 5. lib. 5. & pleraque exempla ibi adducta testatur. Sed diffiteri non pōt quin eiusmodi offensio sit improppia, & in cōsequētiā, quo casu quum in p̄œnalib. uerlemur, contrarium asse uerādum vñ, & sic q̄ poena respectu vñius imposta, ad offensam in consequentiā facta, nō extendatur, ut in terminis docet Anch. c. sciant cuncti. in l. not. de elect. & recte perpēsus Feli. c. eccl. S. Mariæ. de consti. nu. 128. allegādo Anch. sup. & dum subdit ibi, intellige q̄ non appetit de alia cā, q̄ de illa de qua fuit pax in ira, ita ut concludendum sit, tunc pacem rumpi, q̄ constat q̄ nō ex noua, & superuenienti cā, sed ex eadem super qua facta fuit pax in paciscentis contemptū, & inuidiā, subsequuta est offensio. quidquid dixerint Mars. & Ias. sup. Anch. minus fideliter allegando. Fateor tñ, q̄ greuabitur offendentis opinio, penes graues uiros, ac si paci cōtrauererit, nisi de noua, & superuenienti offendēdi cā doctū fuerit.

S V M M A R I V M .

- 1 Comes si offendatur, an paci sit controuentum.
- 2 Inuria socio itineris facta, socio quoque facta censetur.
- 3 Insultans comitem meum, me aggredi uidetur.
- 4 Cobitantem mecum offendens, an me offendisse dicatur.
- 5 Pénalis stipulatio stricte accipienda.
- 6 Socius jocum insultatum, defendere potest.

Q V A E S T I O . 41.

1 Sed an pax inter Titium, & Seium inita, rumpatur, si Titius comitem Seij secum in itinere, vel deambulatio ne existente, offendit? gl. in l. item apud labeonem. §. si quis virgines. in ver. eorū. ff. de iniur. arg. tex. ibi vñ sentire pro affirmatiua, tamquā iniuria itineris socio facta, comiti illara dicat; Bar. l. si quis in seruit. ff. de fur. nam & qui aggredit illū qui mihi comes est, me aggredi vñ. l. qm̄ multa facinora. C. ad l. Iul. de ui pub. Ideoq; mihi licet, ipsum defendere, teste Gād. ti. de defen. a reo faci. nu. 3. post Bar. in l. ut uim. quē sequunt. Dec. & Moder. ff. de iusti. & iur. & nuncupatim tradunt Alex. & Arc. in l. si ita stipulatus. 2. ff. de uer. obl. & addens ad Abb. c. cum sit gnale. nu. 28. de for. comp. Et in offendente cohabitantem mecum. Fel. c. repellant. nu. 6. de accus. Blan. rep. l. fin. nu. 165. ff. de quāt. allegantes Bal. l. 1. uers. 6. operat familiaritas. C. de epis. & cle. Quod cēleo tūc procedere; si domi habitationis fiat offensio, ut ex p̄dictis colligit, alias securi, nec vñ. rū est Bal. ab eis allegatū, de hoc vñlū uerbū facere. Imò in fo ro honoris, comiti maximo dedecoriad scriberet, qui alterū comitē nō adiuuaret, ut monomachistæ profitent: Amicus enim fratri nō postponēdus, ut apud Homerū Odysseæ. l. 8. & hoc respectu pacis, & sic ut Titius pacis violator dicere, indubitate puto; Quo aut̄ ad pœnā cōventionalē, quia sti pulatio pœnalis proprie, & stricte est accipiēda, non temere dubitauerim, quia istiusmodi offensio, dī facta in cōsequētiā, & impropriæ facta, vt in p̄cedenti q̄. dictū fuit. Illud nō diffitor, q̄ eiusmodi insultus socio factus p̄staret saltem nouā, & probabilem cām ad percutiendū citra p̄missionis cōtra uentionē. l. aut̄ facta. §. cā. ff. de p̄. scimus. n. licere socio locū defendere. Ias. Deci. & ceteri vulga. l. ut uim. ff. de iust. & iur.

S V M M A R I V M .

- 1 Socius Titij, qui cum Seio pacem habebat, si Titius controueniat, an pacis violator dicatur.
- 2 Parricida dans opem, an l. pomp. de parrici. teneatur.
- 3 Qualitas inherētis personæ principalis, an pāna augeat in auxiliū p̄stāte.

Q V A E S T I O . 42.

1 Subsequenter quæritur, An pacis violatores dicātur, qui in societate Titij fuerunt, Seium (quo cum Titius pacem habebat) vulnerando, loan. And. in addi. ad Spe. tit. de treu. & da. nu. 5. iu. uer. portauerat, quosdā antiquiores allegādo, sentire vñ eos de pace fracta teneri. & nō solū si pacis vñtā habebant, uerum etiam si ignorabant. l. vtrū. ff. ad l. p̄p. & patrici. vbi dans opem parricidae, eadem pœna puniatur. & probasse videtur Guiliel. a Cun. l. denunciamus. nu. 43.

Fft 2 de

Octauiani velpelli, De Treug. & pac.

de his qui ad eccl. confu. & Diploaratius ad Bar. in d. l. utrū.
 3. & in l. is qui opem. ff. de fur. de qualitate inhærente personæ
 principalis tpc delicti, vt poenam augcat, & in auxiliū præstan-
 te. q. op. cōi er recepta vr. teste Salic. l. unic. nu. 26. C. de rapt.
 viii. Non in admittendum puto, q. ēt nulla habita pacis no-
 titia, teneantur ex his quæ tradit Conrad. in prax. fol. 350. nu. 6.
 & Iul. Clar. §. fi. q. 90. qui de cōi testantur. Sicut & animaduer-
 tendum, eos poena legali vel statutaria, & non conventiona-
 li quoque obligari: vt proxima. q. dictum fuit.

S V M M A R I V M .

1. Adulterio, stupro, vel furto, an uioletur pax, vel cautio de nō offendēdo.
2. Animus, non factum, in delictis inspicitur.
3. Furum realis, non personalis offensa.
4. Actus, ubi ad plura delicta habere potest, in dubio in deliquentis odium
capitur.
5. Mitius agitur, ubi de irrationali odio tractatur.

Q V A E S T I O . 43.

Dubitatum insuper quandoq;
 fuit; Nunquid ex adulterio, stupro vel furto, paci vel promis-
 sione de non offendendo, vis fiat: in qua quidē. q. Barto. post
 Guil. de Suz. in l. verū 2. nu. 3. ff. de fur. loquens in pace; cēs
 pacē non uiolari, ex quo nō aīo iniuriādi, sed libidinis ardo-
 re adulteriū, & lucrandi aīo, furta, perpetrari solēt: argu. tex.
 3. Ibi, q. aīus, & nō factū in delictis inspici debet: & idē probasc
 vr. lo. An. in merc. c. frustra. de reg. iu. in 6. Pa. a. c. in l. licitatio.
 §. quod illicite. nu. 4. ff. de publ. & uect. in furto, dicēs, furū es
 se realē nō psona ē offendam: ex illo tex. & l. qui seruū. nu. 3.
 in adulterio. ff. de uer. obl. le quif Alex. ad Bart. d. l. uerū. & in
 induitijs siue treuga, ex facto cōsultus, respōdit cōl. 13. in 2.
 in raptu ē percussionib. adhibitis, ut facilius mulier abduce-
 ref. allegat. Ro. l. semel mora. de uer. ob. cōl. 193. & 258. & pas-
 sim cōprobat Cor. cōl. 5. 1. littera C. colu. 2. in 1. 42. littera D.
 col. 1. in 2. & 44. col. 4. littera R. in furto & adulterio lib. 4 &
 hāc receptionē fateſiñiam Aug. Ariminē. ad Ang. trac de ma-
 leſi. uer. che hai adulterato. nu. 60. & pro suis oīb. in pace fu-
 sius Carrer. §. circa quartum. nu. 178. in prax. Sed in diuersam
 pleriq; trāſuere; & maxime Fab. in l. denunciamus. C. de his
 qui ad eccl. confu. Aret. l. si ita stipul. §. grisogonus. de uer.
 obl. Anch. c. si clericos. in fi. de senten. excō. in 6. Augu. sup. &
 moder. adden. ad Alex. d. consi. 13. Ego aut̄ a cōi non rece-
 dendo, eam declarandam putarim, dummodo uerisimilibus
 argumentis, constaret furum & adulterium odio & contē-
 ptu commissa non fuisse; ita vt in dubio aduersus furem, &
 adulterum sit præsumendum, qui offendam intulerunt: lac.
 de Are Bar. d. §. quod illicite, & qui rei improbae operam de-
 derunt: vbi enim actus ad plura delicta se habere potest, in
 4. d. linquentis odium, aduersus ipsum durior capitul interpretatio: Dy. reg. in obscuris. de reg. iu. vt speciatim adnotauere
 Ang. & Alex. d. l. verum. quod tamen in principalibus verius
 5. est, in alijs enī. in pace vel promissione comprehenis, ubi
 de irrationali odio tractatur, amplius deliberandum: ex
 doctr. Bar. d. §. quod illicite. nu. 5.

Illud non omittam, q. si de raptu in nolentem, vel violen-
 tia, tam respectu fornicationis, quam furti tractetur; respon-
 sum Alex. minime verum cēfco, pp iniuriām, & offendam,
 quæ rapia & violentiam paſſe, etiam in personam fieri vide-
 tur. ex his quæ docent Bar. & Caſtr. d. §. quod illicite: quod &
 prius sentit ad. iens ad Alex. sup. quidquid ore nimis patulo
 dixerint Alex. & Carrer. superius alle.

S V M M A R I V M .

1. Offensa si leuis sit, an paci vis fiat.

Q V A E S T I O . 44.

An autem ex leui offensa, puta
 ex solo insultu cum armis, absque fugatione, vel (vt aiunt)
 admenatione, vel etiam his omnibus interuenientibus, pa-
 ci uis fiat, dixi infra tract. de promis. de non offens. q. 101.

S V M M A R I V M .

1. Causa noua quando excusat a pacis fractione.
2. Causa, in maleſicijs perpenditur.
3. Causa superueniens, a contrauenitione & transactione excusat.
4. Promissio de non offendendo intelligitur rebus sic stantibus.
5. Promissio generalis de non offendendo, subsequentem causam non com-
pleteſtitur,
6. Causa noua allegatio, Pontificijs decretis sublata.
7. Motus proprij, super noua causa moderatio.

Q V A E S T I O . 45.

Nec ab re vulgaris illa quæſtio
 subneſtitur, An qui noua, & iuperuenienti cā offendit, pacē
 violasse dicatur: in qua Bar. in l. aut facta. §. cā. ff. de pœ. nega-
 tiuam ſiñiam probauit: ex verbis Claud. Saturnini, dicentis
 2. ibi, in maleſicijs, cā plurimum fore considerandam: sicut
 3. nec transactioni, vel sententiæ quis contravenire dī, si ex no-
 ua & superuenienti causa controuentum proponamus. l. cū

quaritur. cum duab. seq. ff. de excepi. rei iud. si de certa; C. de
 4. tran. & quia pax & promissiones eiustmodi de non offendendo, interpretantur rebus sic stantibus, & aliqua cā minime
 subsequente. l. quæro. §. inter locatorein. cum vulga. ff. loca.
 quam ſiñiam communia uoto, probarunt omnes; & maxime
 Bal. l. semel mora. ff. sol. mat. c. l. de pace tenen. Anto. de But.
 lmo. c. cum in ter. de renun. ex eo text. dicentes, generalem
 5. promissionem de non offendendo ex cā de præſenti, & de
 præterito, & non ex superuenienti, interpretandum. Alex. ad
 Bar. d. §. aut facta. in l. semel mora. ff. sol. ma. & consi. 19. in t.
 & 1. 5. in 4. qui de communi testatur; Rom. consi. 183. respon-
 dēdo pro eo cui hircinum opprobrium improperatū fuit:
 lal. l. qui seruum. de uerb. obli. & l. quid ergo. §. si hæres. ff. de
 leg. Marsi. consi. 76. nu. 30. 119. num. 2. 122. nu. 18. & ſin. 503.
 Seſel. Dec. Alc. l. cum proponas. 2. C. de pac. Tir. q. l. boues. §.
 hoc sermone. de uer. ſig. Soc. lu. consi. 103. lib. 3. Grat. 103. in
 primo. & 73 in 2. Patiſi. 164. in fi. in 4. & alij paſſim; quos hac
 in ſpecie, opera non est precium recenſere.

Et hoc Quiritum iure, & in terris Imperij certissimū est;
 sed in terris Eccletiæ, videlicet in Vmbria, Marchia, & vrbe
 Roma, inter constitutiones Picenij (quas in locis prædictis
 iussit obſeruari Pau. 3. 1. lib. bullarum fol. 16.) extat motus p-
 prius lul. 2. q. in instantia appellationis, noua cā allegari non
 possit: forte qa quū i prima instatia deducta nō fuerit, aliqua
 falsitatis ſuſpicio ſuboriaſ. Qui motus proprius postmodū
 anno 1514. ēta Leone X. fuit cōprobatus: & inde anno 1521.
 p̄ſus reuocatus: & nuper a Pio 4. 1565. alius motus p̄prius
 in uniuersa ecclesiastica ditione, emanatus, q. noua cā allega-
 ri, & allegata cuiq; ſuſfragari nō poſſit: loquētā in treuga, q.
 in pace, & postmodū a Pio V. 1566. moderatio ſequuta eſt:
 qua, p̄cipiales aliquē ex cōrehēlis offendē. to. & cōrehēli
 aliquē ex principalibus; nouā cām gñaliter allegare prohibe-
 tur unde allegare uolenti, prius a Pontifice facu. tas, & com-
 missio, vt vocant, exquirenda eſt.

S V M M A R I V M .

1. Iuramentū percutientis, an probet quod ex noua cā, nō antiqua percusſerit.
2. Iuramentum probat ea quæ ab animo dependent.
3. Iuramentum homicidij, an probet quod occidendi aīo non percuſſerit.
4. Iuramentum purgationis quid.
5. Animus occidendi abſuſe ostendunt coniectura.
6. Animus p̄ceptoris quod nō iniuriandi caſa, discipulū percusſerit, iure-
mento probatur.
7. Purgatio canonica, an a iuramento purgationis differat.
8. Testes compurgatoriū quando adhibeantur.

Q V A E S T I O . 46.

Sed si de cā nō cōſtet; An offendentis iuſo credendū, q.
 ex noua, & nō antiqua percusſerit. Ale. d. cōl. 19. nu. 2.
 in primo, affirmatiue respōdit, ex vulg. reg. q. in his, q. ab aīo
 2. alicuius depēdēt, cius dicto ſtarī debeat: d. qua in §. alia, alia
 ſed iſtē. Iuſt. de act. ſicut & homicidij iuſiurādo, ſtandū pbat.
 3. q. occidēdī aīo nō percusſerit, ex gl. in l. 1. C. ad l. Cor. de Sic.
 quā ſingularēdāt Bal. c. bonæ 2. de poſtul. p̄ſla. & Romal. in
 illa. ff. de ver. obl. & nuncupatim hac in ſpecie Mars. §. diligē-
 ter. nu. 44 & nu. 100 in prac. & Arno. ſing. 44. & cau. 1. & Ri-
 minal. consi. 2. nu. 6. Quod Cāp. consi. 4. 1. nu. 5. d. gl. allegādo,
 iurīn purgationis appellat. Verūm mihi penitus cogitātī, nō
 vr. dd. gl. ita gñaliter accipiēdas: ſed cū quādā vrgēt conie-
 ñat, q. offendens veterē cām nō respexerit: de quib. paulo inſe-
 riſus tractabit. Tūc. n. ad expurgandā offendētis cōſcientiā, p-
 probationes minus plenas ēt iurīn adiuuabit: ſicut, & q. quis oc-
 cideſi aīo nō vulnerauerit: vltra conieqturas, q. ex affinitate,
 personarū qualitate, armorū genere, percussionis loco, & cā
 colligunt. ex tex. l. 1. §. diuus. ubi Bar. Sal. Mars. ff. de Sic. iurīn
 percuſtis probationes ſupplebit, vt recte perpenſa docet gl.
 in d. l. 1. C. de Sic. eiusmodi iuſm purgationis appellādo: Bar.
 Imaritus. nu. 4. versi ſi verō contrarijs. ff. de quæſt. & melius
 in l. ſed & ſi quæcunq;. §. ſi magister ff. ad l. aquil. in magistro
 ludilitterarij diltcipulum percutiente; q. ēt purgatorio iuſo
 prober, q. non aīo iniuriā inſerendi, ſed ex correctionis cā
 percusſerit. fulius Iaſ. d. §. ſed iſtē. nu. 88. & Cāph. consi. 3. 5. de
 quo iuſo commiſſiūnēt ēt Ang. traſt. de maleſic. uersi, falſa-
 rio. nu. 50. Cāph. d. consi. 4. 1. Calcag. 109. nu. 9. Blan. repet. l. fin.
 nu. 64. ff. de quæſt. & Iodo. Brug. Enchiri. re. crimi. ti. de purg.
 can. quæ canonica expurgatio a iuſo, de quo ſup. aliqualiter
 diſſerte vr. ſuāmque formā habet, quum infamatus a crimi-
 ne, ſe immunem prætendit, & iurat, & cōpurgatorios testes,
 8. ſe credere illum verūm iurasse aſſuerantes adducit; quam
 formam tradunt Guiliel. in Spe. tit. de abolitione. §. nunc de
 purgatione dicamus, Alci. in prax. eo. ti. in fi. eo. c. cōſtitutus.
 & c. accepimus. de purg. cano. & Simancas traſta. de hærc. c.
 5. quæ in iuramento de quo ſup. & in ſupplendo probatio-
 nes eorum, quæ in animo coniſtunt, non eſt neceſſaria.

S V M M A R I V M .

1. Offensio an ex antiqua, uel recenti caſa, facta preſumatur.
2. Causa offendendi, ex circumſtantij perpenditur.
3. Temporis diuurnitas, offensionis obliuionem arguit.

Qualitas

Tractatum Tomus Vndecimus

411

4 Qualitas personarum in discussione cause attenditur.

5 Reconciliatio arguit nouam causam.

6 Offendens non presumitur, quod iterum offendere uoluerit.

Q V A E S T I O . 47.

Sed & adhuc in ambiguo versamur, an offendio, ex antiqua vel recenti causa facta presumatur: in quo Hypo. si. 503. l. i. S. fi. ff. de qd. §. aggredior. in pra. n. 85. & rub. de fidei. nu. 151. multa more suo allegando, sentire vñ offendentem in dubio ex cā superuenta, & nō veteri, & sic exlicita, & non illicita, vt pena evitetur, motum presumi: quem plerique in hoc sensu sequunt: credentes eiusmodi interpretationem fore faciendam etiam qd de noua cā non constet.

Verū si maiorū nostrorū scripta penitus perpendamus, ea oīa sunt intelligenda, quū de utraque cā antiqua, & noua, legitime constat: tunc. n. in dubio, ut ea capiat psumptio, qua poenā effugiamus: ex recētiore, magis qd veteri, offendio nē factā psumemus: non aut qd noua, si nō apparcat, psumatur, & doctrina Bal. cōiter recepta. in l. si prædium. C. de edil. ac. nu. 17. quam singularem dicunt Alex. & Ial. l. qui seruū. ff. de verb. ob. Alex. l. semel mora. ff. sol. mat. cons. 19. in 1. & 215. in 4. Rom. d. cōf. 183. in fi. Dec. 406. Paris. 165. nu. 26. in 4. Ruy. 10. in 4. Grat. d. cons. 73. Ceph. 35. & alijs passim.

2 Perscrutandus est insuper, hac in specie, animi offendit motus, ex offendæ & actuum qualitate, & proportionabilitate leuentis offendæ ad priorem, ut si occasione vulneris, vel homicidij, pax sit facta, vel promissiones de non offendendo præstata, pro pugno vel leui percusione subsequuta, nō cēcā percusiens antiquā offenditam vindicare voluisse, qd bene sciebat ex leu iore offenditione, se absolvitur nō fore.

3 Idemque si ex superuenienti causa leui, & quæ vix ad iracundiam prouocare poterat, & verbis vel pugno dilui: atrox valnus plurelve percussionses infligantur, vel homicidium perpetretur, vero enim propius est, vt ad prioris grauis offendæ vindictam, eiusmodi offenditiones factas dijudicemus, ex doctrina Bald. d. l. si prædium. Nisi tamen alij coniecture,

3 vel longus temporis cursus, ex quo offenditionis obliuio præsumatur, aliud nobis suadeant, quod & perpendisse videntur Alex. dicto consi. 115. & Soc. iun. consi. 103. in tertio.

4 Inter quas nec personarum qualitas negligenda est, vt magis pro vili, quam pro honori incumbente, si de promissionis fractura, & magis pro nobili, & honorem profitente, quam pro vili. si de pace tractetur, magis que pro comprehēsio, quā pro principali præsumamus, ex doctrina Bart. alias allegata in l. licitatio. §. qd illicite. in fi. ff. de publica. & uecti.

5 Sicut & potius pro noua causa respondendum est, si post pacem actus sociales, & reconciliatio familiaris, & extrinseca proberetur, ex his quæ docet Bal. in l. athletæ. §. dat remissio nem. ff. de excu. ut. per tex. in §. fi. Inst. de iniur.

6 Illud omittendum non censeo, qd facilius pro eo qui offendendo prioribus cautionibus cauiam dedit, quam pro eo qui offendit fuit (quod ad nouam causam pertinet) præsumitur, quia qui iam offendit, qd postea uelit ueterem iniuriam refricare, in dubio non est præsumendum.

Hæc tamen omnia plurimum iudicis arbitrio relinquuntur, qui ex his & similibus coniecturis, quas breuitati studio prudens omittit, quæ nam causa inspici debeat, arbitrabitur, & in dubio in humaniorem partem inclinabit. vt in terminis scripsit Ale. consi. 19. nu. 2 in 1. & in simili Alc. trac. de præl. reg. 3. pscr. 39. post Abb. in c. afferte gladiū. de psump.

S V M M A R I V M .

1 Causa qualis esse debeat, ut a pacis, induciarum, vel promissionibus de nō offendendo fractione, excusat.

2 Causa debet esse prouocans, & probabilis.

3 Causa, qua non est prouocans, non est causa.

4 Titulus habetur pro non titulo, si sit inabilis.

5 Menstruus, herba iniuriosa satis diluit.

6 Verba uerbis diluuntur.

7 Causa, an debeat esse iusta.

8 Causa, qua ex ludo vel ebrietate processit, an excusat.

9 Causa iniusta, colorata, & temeraria, quod excusat, quomodo intelligendū.

10 Causa magis probabilis, ad excusandum in pace requiritur.

11 Causa noua facilis cum de pace agitur, præsumitur.

Q V A E S T I O . 48.

1 Quæ autem causa satis sit ad excusandum a pacis vel promissionis de non offendendo fractura, ultra ea quæ scripsi supra. quæstio. 44. & infra titul. de promis. de non offendendo. q. 101. Hyp. consi. 119. respondit quamlibet causam, quantumvis leuem, iniustum, & coloratam excusare: allegat Alex. consi. 19. in 1. Ial. l. qui seruum. ff. de uerb. obl. & alios de quib. ibi: & vulgarem illā reg. qd qlibet cā ēt iniusta, & colorata, excusat a dolo, & a pena. l. plagij. C. ad l. Fla. de plagi. quē quotidie, qui reorum partes tuerint, adducunt.

Sed mihi penitus cogitanti, quaslibet causas temerè admittendas non videtur: qd quæ sint probabiles, prouocantes, & quæ percutientem ad iracundiam uero similiter mo-

3 uere poruerint: causa enim, quæ est prouocans, prō non causa habetur; sicut & titulus pro non titulo, si sit inabilis. l. nec ullam. §. 1. ff. de peti. hære. & ira causam, nostra in specie, considerat Alex. consi. 115. num. 4. in 4. ibi & postea superueniat noua aliqua causa aliquem ad offendendum prouocans; & Corn. consi. 51. in 1. litera H. ibi, quum itaque dictus Blasius fuerit prouocatus &c. & verosimilitudinem causæ, vt supra perpendendam fore Ceph. consi. 35. in 1. alijs facile foret rixandi aniam querere; & inde mendicatis, & procuratis causis, a poena ruptæ pacis, uel tideiussionis se excusare: Et ideo dum Fisci partest uerter, obtinui Vrbini, percutientem ad dicta poena non excusari, in quem iniuriosum verbum prolatuſa fuerat; si post mentionem, etiam vulnus superaddidit; quū enim mentiri respōdisset, 'honorū suo satis prospexerat: teste

6 Ial. in l. ut uim. ff. de iusti. & iur. num. 36: Nempe quia omnis iniuria quæ verbis sit; verbis quoque diluitur. l. nihil tam naturale. ff. de reg. iur. Et si quæ uerbalis iniuria facta fuerat, quæ ad offendendum causam, præbere potuisset; ex sequuta mentione, sublata erat & honos verbalē iniuriā proferentis, penes pbos viros, Iesus remanebat. l. 1. ff. de his qui no. inf. ut in simili dicebat Alcia. consi. 1. col. 4. inserto in trac. de duello.

7 Illud palam est; non requiri, qd causa sit iusta, id est, qd sit a lege sic probata, vt licita fuerit vulneratio vel occisio: vt in l. gracchus. C. de adul. & simil. Sed satis est, vt eiusmodi sit, quæ percutientem ad iracundiam, quæ etiam in probo viro caderre possit, monere potuerit: vt supra. ex his quæ scribit Bald. consi. 57. in 1. alijs 195. in 2. in nouis; incip. laudare uos. col. 3. ubi probat etiam eam causam, quæ ex ludo vel ebrietate processit, satis esse; & ex Alex. d. consi. 19. de eo qui grauiter perculserat, pecutientem eius bouem, damnum dantem; quem accusare debuerat: Et licet hæc a delicti poena non excusentur, non sequitur, quin a conventionali, seu pacis poena excusationē præbeant: quū cōter offendit, non ex antiqua iniuria, sed ex noua, quæ offendit culpa processit, securam fuisse.

9 Nec iusta passim abutenda est dicta regula, qd quælibet causa, etiam iniusta, temeraria, & colorata (vt aiunt) excusat a poena; de qua Bal. Soc. Ial. l. Lunica. ff. si quis ius dicen. non obtemp. quia in dclitiis non procedit; & quando quis ea facit, quæ expressæ sunt contra bonos mores, & vtroque iure prohibita, tunc enim iniusta causa quæcumquam non excusat: & quem in dolo fuisse præsumit: vt declarant post alios Cur. Lun. l. si quis id quod. num. 42. ff. de iuris. om. iud. & Gomes. reg. de impet. benefi. uiuen. q. 3. ita d. l. si plagij. interpretantes.

10 Illud non difficit, qd magis probabis, & prouocans requiri causa, ad excusandum pacem habētem, vt honori eius consultum sit; ne pacis fractior, & proditor dicatur, quā nō offendere cauerit; Vt e diuerso ēt dici posse uideat, in pace, qd rancoris, & qdij finis est, facilius nouam cām præsumēdam, qd in ciuismodi de non offendendo promissionibus, & induitijs, propter quas, non id pp inimicitia & rancor aboletur.

S V M M A R I V M .

1 Credulitas inanis a pacis fractura an excusat.

2 Vindicta transuersalis, nec, quidem brutis conuenit.

Q V A E S T I O . 49.

Ex quib. satis dubium redditur

Parisij responsum consi. 165. in 4. qd Titius audiens eius consanguineum a Seio, quo cum pacem, pro se & cōsanguineis habebat, vulneratum, pacem violasse dicatur, si alium Seij consanguineum perculsit; ea credulitate morus, quæ a fide digno processit, & nouam offendendi causam tribuit, licet inanis fuisset credulitas, & falsus rumor; allegat congesta in similia Feli. c. licet eli. de simo. & Lap. decision. centesima. & profecto in casu illo, in quo non is qui vulnerasse dicebatur, sed alijs offendit fuit, ipse contrarium iudicassit, vindictæ

2 enim quæ transuersales uocant, nec quidem a brutis animalibus perpetrantur, nempe quia in illis, nec iracundia calor, nec sanguinis commotio potest operari. l. quidquid calore. ff. de regu. iur. Vltra qd etiam aduersus eum, quem vulnerasse rumor esset, qui pacis foedore deuinctus est, nimis credulus esse non debet; ex Vlpia. in l. 1. ff. de eo per quem fac. erit &c. Itaque nisi fama seu rumor esset vehemens, vel a duobus vel uno non vulgaris, sed spectatæ fidei, & de visu testantis eiusmodi credulitas procederet, extaretque cum eo, qui vulneratus vel occisus diceretur, maxime sanguinis coniunctio, quæ primum vel secundum gradum non excederet, in pacis fractione, in re tam ardua, temere credulum non excusarem.

S V M M A R I V M .

1 Aggressor si non appetet, an pacis fractio sit locus.

Q V A E S T I O . 50.

Sed an a pacis violatione, satis ex
cusari debent, qui ad inuicem digladiari reperti sunt, si quis aggressor fuerit, non constet, quæstio est quæ altiorem indaginē requirit, de qua dixi inf. tit. de promis. de nō offend. q. vlt.

Eff. 3 S V M

Octauiani velpelli, De Treug. & pace.

S V M M A R I V M .

- 1 Pena pacem violantis.
- 2 Homini, hominem insidiari, nephas.
- 3 Pax, & securitas differtur.
- 4 Securitatem frangens, qua pena puniatur.
- 5 Induciarum publicarum violatores, quomodo plectantur.
- 6 Miles qui iniussu Imperatoris, commilitonem ad singularem ceream pro vocat, quomodo puniatur.
- 7 Patri propter pacem bannito, alimenta non debentur.
- 8 Pacis violatoribus, quae pena ex constit. Marchia, & decretis Porcius, imponatur.
- 9 Libra legalis apud Romanos qualiter erat: Et qualiter leges de libra loquuntur, accipiuntur.
- 10 Verbis in potiore significatu capienda.

Q V A E S T I O . 5 1 .

Quæ autem pena pacis violato-

ribus iure nostro imponatur; ostendit Friderici Priani constitutio. tit. de pac. ten. cap. 1. occidenti, capitalem; vulneranti, amputationis manus, fustibus percutienti, barbam vel crines expilanti, decem librarum, manu vacua, quinque poenam imponens, extat & alia subsequens. tit. de pac. iur. fix. cap. 1. §. si quis verò usu temerario, ciuitati centum, opido. triconta: Ducibus, Marchionibus, & Comitibus quinquaginta, capitaneis uiginti, & inferioribus trium librarum auri poenam præscribens.

Sed poenæ d. § si quis verò mihi procedere videntur, in pace iuramento firmata, quam cum omnibus iure naturæ, & euangelico, habere debemus. §. iuris præcepta. Insti. de iure natu. Pau. Roman. 12. cuim enim natura inter nos cognationis quoddam genus instituerit, hominem homini insidiari, nephas est. ut uim de iust. & iure, & quam etiam nullæ iniurias præcesserunt, non autem in ea quæ post iniurias, iure gentium fuit introducta, quæ, & reconciliatio appellari solet: In qua, siue inter ciuitates, siue inter singulares personas facta sit; siue ab Imperatore indicatur, prioris constitutionis poenæ locum habent, tit. de pac. ten. ut ibi docet Bal. in prin. Barto. l. 1. num. 6. ff. ad l. 1. Iul. mai. eit. sentit uiolatorem pacis in Iul. mai. incidere; per tex. ibi, sed loquitur in pace publica, quam ciuitates adiuicem faciunt; Vel dicamus eum male interpretari uebum securitatis, de quo in tex. dum dicit, hæc lex potest intelligi in securitate, hoc est quando duæ ciuitates faciunt pacem: quia aliud est securitas, aliud pax, prior enim temporalis est, absque odij dimissione, secunda verò perpetua cum rancoris extinctione, telle Pau. Iure cons. in l. postliminium. §. indutias. ff. de capti. & postlim. reu. Etd. l. 1. procedere videntur in securitate data a pop. Roman. unde in ciuitatibus superiori recognocentibus, tam grauis poena non esset infligenda, sed extraordinaria; attenta personarum qualitate, ex his quæ scribit Guid. Papæ. q. 418. de rumpente saluaguardiam (ut aiunt) francigenæ, & ita intelligendum est.

4 Ioan. Fab. in l. denunciamus. C. de his qui ad eccl. confunduntur. dicit, quæ securitatem frangeus. l. Iulia. mai. punitur. de quo, et Steph. Aufr. ad Capel. Tolo. quæst. 489. quibus & ad stipulari videtur Bonifac. Vitel. tractat. de malefic. titu. de treug. numero quinto, & Ioan. Brug. titu. de pac. ac induti. uolatio.

Illud in confessione est, authoratos milites, qui publicas indutias temere violarent, vel publicæ pacis turbatores existerent, ut qui iniussu Imperatoris sui, commilitonem ad singulare certamen pro uocarent, capitali poena puniendos. l. final. §. miles. ff. de re mili. uel saltē d. constitu. Frideri. de pa. tenen. uiginti libris auri plecterentur, ut in proposito scribit Alcia. consi. post tract. de singu. certa. colum. 2.

7 Alia insuper poena pacis violatoribus imponitur, quia licet patri etiam bannito filius alimenta debeat exhibere, seclusus tamen si propter violatam pacem sit exul. ca. 1. §. si quis hominem. de pa. tenen. quod & probat Alcia. lib. 1. de uerb. sign. fol. mihi 29. Extant etiam maiores poenæ, publicæ pacis violatoribus impositæ, libro consti. Marchia 4. rub. 43. in antiquis, pro locis ubi seruantur, & etiam eorum receptacilibus, etiam quæ pax, siue indutæ inter priuatos factæ forent, ex bullis Pij 4. & 5. in tota ditione ecclesiastica locum habentibus.

9 Et quia in dd. constitutionibus Imperialibus de penâ libra rum, mentio facta fuit, in priore quidem simpliciter, & in sequenti de libris auri, sciendum, olim apud Roman. prout & hoc die pñnes nos, legalem libram duodecim vncijs constare, & vncia in ex dragmis octo, ita ut septuaginta duo aurei tunc temporis libram constituerent, & ex nostris libras sex & nona ginta, ut haberetur ex Demetrio Alabaldo titul. de ponde. & meniu. ex Gomes reg. de ualo. exprimere in impetr. benefi. q. 9.

& nouissime ex Couarru. tract. numisma. c. 4. & ita libra auri de qua supra capienda est; Prior vero quæ simpliciter profertur, non de libra ponderali, sed de numerali expendenda videatur, eiusdem valoris quo stater, & mina videlicet quatuor dragmarum auri, & sic quatuor nostratrum aureorum ut tradunt Georg. agric. de ponde. & mensu. Bude. de auct. lib. 4. Et de hac libra tensisse Arcadi. um & Honorium. C. de cupres. ex luco Daph. lib. 11. (quantum uis de libra auri fiat mentio) uoluere Moderniores Galli. tracta. de contract. q. 100. uum. 780. & Gomes. supra ex proportione poenæ, & premij de quibus ibi, quum non sit uerosimile, quæ pro plantatione unius cupressus, filius libram auri, id est septuaginta duos aureos dare voluerit, & vendenti, uel ementi cupressum, poenam quinque librarium auri, id est tricentorum, & sexaginta aureorum imponere, sed longe minorem.

Verum eadem ratio suaderet, libras de quibus in priore constitutione simpliciter Imperator committit; de libris auri, quarum septuaginta duæ facerent libram, accipendas: quia non est uerosimile, quæ pacem violenti, cum barba explicatione, quinque librarium numeralium, & sic viginti nostrum aureorum tantum, poenam imponere cogita uerit, alias data proportione poenæ ad delictum; Imperatore loquente, de libris imperialibus intelligerem, ut haberetur titu. de pac. consta. cap. in causis, tunc enim verba in dubio in potiori significatu fore accipienda. l. 1. §. qui in perpetuum s. si ager vectig. uel emphycu. pet. l. quætitur. s. de sta. homi.

S V M M A R I V M .

- 1 Pena pacem violantis, aiure communi imposta, an ex conventionali sublata censatur,
- 2 Pena diversæ sunt nativitate, an etiam impositione uel exequitione concurrant.
- 3 Pena canonica an statutorum in criminibus mixtis, si stat. maior est.
- 4 Legis conditio, qui potest, siem non habet, nec quidens habet abroganda.

Q V A E S T I O . 5 2 .

1 An autem violati foederis pena, communi iure imposta; ex ea quæ in instrumento scripta reperitur, sublata censatur, maxima fuit inter maiores nostros alteratio: ita ut Cyn. in l. qui sepulcra. C. de sepul. uiol. nu. 3. negatiuam magis communem affirmet, sequitur B. t. l. 1. uerbi. quero. ff. ui bon. rapt. nisi nominatum dictum sit, legi, conventionali poena abrogari, vel præsumptiones aliud suadeant, quod & prius senserat Dy. ibi. & in l. fin. ff. de noua adducens pro præsumptione, quando municipalis lege caueretur quæ vbi poena statuto non exprimeretur, foret ad ius commune recurrentum Sali. d. l. qui sepulcra. nu. 6. & 7. dubium habens animum huc atque illuc impellitur, non negando in. 2. quæ licet diuersæ poenæ nativitate concurrant, secus tamen in petitione, & exequitione. Abb. post glo. Inn. & Bur. in c. de causis. nu. 13. & seq. Bart. sententiam pro vera, & communi contendit, nisi extaret coniecturæ, de quibus sup. Cepol. consi. 14 nisi statutum subsequens, minorum poenam imponeret, ut ibi numeri 5. uel vna lex vni, altera alteri, applicaret, ut ibi numeri 6.

3 Sed in diuersam sententiam transiuerere Bald. l. data opera nu. 20. C. qui accu. non possunt, & in d. l. qui sepulcra. & aut. sed nouo iure. C. de ter. fug. Castr. l. 1. §. dixerit. num. 5. dicens, ita in practica obseruari. Ang. in auth. de sanctis epil. §. ff. & in § quadrupli. col. 8. Insti. de act. Albe prima par. stat. q. 8. subdens sic lanuæ disputatum, & resolutum fuisse. Cors. consi. 114. littera. B. in 1. Dec. d. c. de causis. nu. 28. Marli. in praxi. §. queritur. nu. 5. & consi. 61. Gram. 35. num. 56. dicens, quæ ita mundus obseruat, & respo idit in terminis Alcia. con. 55. 3 tom. 1. lib. 1. & lib. priore impressione 453. de communis fidem faciens, & in poena canonica, ut tollatur statuto quando statuti poena est maior, uel saltē non est minor, etiam in criminibus mixtis, ut licet poena excommunicationis, quæ cognoscitibus moniales imponitur. cap. uirginibus. ubi gl. & Arch. 27. quæst. 1. sublata censatur, si quis statuti poena sit punitus. cap. felicis. ubi. Lap. & Gemi. de poe. & c. 1. co. ti. in 6. & ita in Umbria, Piceno, & Romandiola quotidie obseruat scio.

Putarim tamen hoc (in specie nostra loquendo) in poenâ conventionalibus, quas pacientes eorum in arbitrio, Prætore absente adscribi faciunt, non procedere, pñnes quos licet condenda legis, ita & abroganda nulla est potestas, reg. cuius est de regi. iur. in 6. & quia facere non possunt, quin poenæ a lege impositæ locum habent, arg. l. nemo potest cum virtute legi. 3.

Tractatum Tomus Undecimus

413

S V M M A R I V M.

- 1 Ratificatio pacis, si a consanguineis non sit facta, an sequuta interim contrauentione, pena committatur.
- 2 Ratificatio re non integra nihil operatur.
- 3 Ratificatio re non integra nihil operatur.
- 4 Iuramentum, facit actum ualere omni meliori modo.
- 5 Verba cum effectu in promis. de ratificari faciendo quid operetur.
- 6 Clauſula, alias de suo &c. quid operetur.
- 7 Moram, quando diluat difficultas.

Q V A E S T I O . 53.

Nec ea negligenda est quæſtio,

quæ quotidie in foro veriatur, & a maioriſ. noſtriſ ſummiſ
1 (vt aiunt labijs) deguſtaſtā eſt: An pace pro ſe & cōſanguineiſ
facta, ſi vnuſ ex comprehenſiſ antequam ratū habeat, offen-
datur; poenæ fractæ pacis ſit locuſ: in qua Dyn. in l. ſi vxor. ſi
quiſ plane uxorem ff. de adul. negatiuam amplexuſ eſt, et ra-
tificatione offensiſ ſubsequuſ; tamquam reſ ampliuſ nō ſit
2 integra, & ad actuū commiſſum non porrigatur: allegant
Cy. cum eo. in l. fi. q. i. num. 5. C. ad maced. qui nihil ad rum-
buſ item & Bart. d. ſi quiſ. nu. 4. qui tamen pro opin. Dy.
non ſigit pedes. Bal. d. l. fi. nu. 2. Dy. ſequutuſ eſt: quia, dicit ip-
ſe, offensiſ ante ratificationem, nō erat adhuc in pace actua
liter, ſed potentialiter comprehenſuſ: cum quibus tranſire
v̄r et Sal. d. l. fi. in prin. uer. ex hiſ inſertur. Barbat. in addiſ. ad
Bar. d. ſi quiſ. & poſt eum Dec. l. contraetus. nu. 16. ff. de reg.
iu. & consi. 226. num. 7. 53. i. nu. 10. Cur. iun. consi. 52. nu. Soci.
iun. consi. 103. num. 15. in 3. defendendo Petrum Corbolum
Vrbineſtem: & Bol. in praet. crim. tit. de pa. nu. 27. allegando
Bar. ſupra, qui, vt iam diſtum eſt, nihil firmat.

In diuersam ſententiam tendiſte vide: ur. Caſtreñ. in l. bono
rum. uu. 5. ff. rem rat. habe. aduersuſ Dyn. ex eo ꝑ ratificandi
potestate pendente nihil innouari debebat; niſi ad ratifican-
dum terminuſ assignatnſ fuſſet: & Cor. consi. 40. in 2. qui ex
facto respondit poenam aduersuſ promiſſentem cōmitti
Et ꝑ de rato ſit promiſſum, & ratificatio nō fuerit ſubsequu-
ita; ſi interpellatio ad ratificandum non p̄ceſſit, quæ in pro-
missionib⁹ facti affirmatiui, neceſſariò requiritur. l. ſi ſtipu-
ſeſſim. de uerb. obl. ex Alc. consi. 145. in 5. uel ſi pars offensiſ
quoque, in ratificandi mora extiterit. arg. l. uiro atque uxore.
ff. ſol. mat.

Memini me alias, dum fiscis ſtaſus Vrbini patronus, eius par-
teſuerer; hac diſtinctione, eiuſmodi non factæ ratificatio-
niſ exceptionem pluriſ refelliſſe: ꝑ aut pax pro ſe, & con-
ſanguineiſ, ſimpliciter inita eſt; & promiſſum ꝑ conſanguineiſ
pacem obſeruant ſub poena; & nihil de ratificatione
dictuſ, & tunc poenam ſiue conuentionaliſ, ſiue prætoriā
aduersuſ promiſſentem cōmitti; qui uoluit, & potuit pro
alijs obligari: iux. consi. Cor. ſupra, ex quauiſ parte fiat con-
trauentio: ſentit Par. ſi. 164. num. 19. in 4. ibi non ſimpli-
citer pro omnibus, &c. quod iure canonuſ, & iuramento
3 accedente clarum eſt: quod facit actum ualere omni melio-
ri modo: vulg. l. cum pater ſi. filijs de leg. 2. unde intelligūtur
paciſſentes ſe curatuſos, ꝑ conſanguineiſ pacem ratam ha-
berent: Bal. Ab. Fel. c. ex reſcripto. de iu. iur. & docent ſcibe-
ntes, max. Rom. Alex. Iaſ. l. ſtipulatio iſta. ff. de uer. obl. Soc. cōſ.
26. in 3. Par. ſi. 109. nu. 11. in primo, & 16. nu. 119. in 2. niſi ta-
xen pax ab eis ratificata fuerit, quia tunc conuentionaliſ &
legalibus poenis ratum habentes tenerentur: & promiſſens
conuentionaliſ tantum: cui tamen aduersuſ eos, qui ratum
habuere; & contraenerunt, poenæ reperito concederetur,
vt infra q. 61. Aut loquimur respectu promiſſentium tantuſ,
videlicet ut iſi pro poena conueniri & conuenire poſſint, &
legalibus poenis ſubiſſiantur; & tunc non factæ ratificatio-
niſ exceptio, quæ promiſſa non fuſſet, inanis eſt: ut respondit
Goz. consi. 3. nu. 16. qui ſic declarat doctrinam Barto. in d. l. ſi
vxor. ſi quiſ. ff. de adul. Hyp. Rimin, inter consi. crim. diuer.
consi. 134. num. 17. tomo. 1. & eſt niſi clara conclusio, icet
viderim pleroque multi nominis aduocatos; eiuſmodi ex-
ceptionis chipeo, ceu meduseo, reorum partes iueri uoluſſe.

Aut promiſſum fuſſet, ira facere & curare, ꝑ conſanguineiſ
ratificarent: abſque temporis p̄ſuſiſiōne: & tunc ſi promi-
tens, ſibi poſſibilitaſ fecit, & ſequatur contrauentio, inter cō-
prehendens, qui ratum non habuerunt, vel quia unus ex com-
prehendens, alterum ex principalibus promiſſentibus offen-
dat; poenam non committi: vt communi voto adſiſmant
Bar. consi. 236. inci. Martinus, & in l. in illa ſtipu. ff. de uerbo.
oblig quem ibi moderniores ſequuntur: Iaſ. l. ſtipulatio iſta.
eo. tit. nu. 10. But. Abb. c. gemma de ſponsa. Fed. Senen. consi.
122. Aret. 143. Dec. l. imposſibilum. ff. de regu. iur. consi. 313.
& alij paſſim.

Videur tamen ꝑ ad intereſſe teneatur; niſi diligentiā in

ratificari faciendo adhibuiſſe conſtet: ex hiſ quæ docet Bal.
c. domino guerram ſi ad hæc. tit. hic finit lex Cor. Soc. cōſi.
133. in primo. Curt. iun. 74. Gozad. 27. Ripa. ſi. Cato. num. 59.
Et nulla interpellatione p̄cedente, ex quo ad ratificationē
curandam ſe obligatum ſciebat, & conſequenter in mora
verſari: teſte Alex. consi. 127. in 5. & 157. nu. 2. in 6. & Ay. 64.
in prin.

Sed in diuersam ſententiam tendit Déc. consi. 2. l. quod te-
ſi cer. peta. & plerique quos allegat: quem probare videtur
Alci. consi. 145. in 5. uolentes abſque interpellatione, moram
non committi: nec conſequenter poenam.

Quos ipſe, ſi ſequuta ſit offenſio; ꝑ promittens priuſ ratifi-
cationem commode curare poſtulerit, ſequi non ſoleo: prout
& ſentit Cor. consi. 248. littera F. uer. accidit in 4. nec Dec. &
Alci. reſte perpenſi hac in ſpecie contradicunt.

Verū non procedit dicta conclusio, cum poſt promiſſio
nem de ratificatione curanda, fuit addita vox cum effeſtu,
vt in Italia crebrius fieri videmus: quæ indicat actum eſſe, vt
omnino reſ efficiatur: ut probare videtur Alcia. d. l. quod
te. uer. in poeſtate tua. num. 10. ex tex. in l. ſi non mortis. ſi
quiſ. ff. de inoffi. testam. quidquid dixerint Are. consi. 143. &
Dec. d. l. imposſibilum. num. 6. ea verba de uera, & non ficta
diligentia interpretantes: quos ſequi non poſſum, Alcia. p̄cep-
toris mei authoritate negleſta: pro qua etiam adducere
confueui tex. in ſi. ſi quis alium Inſtit. de inutil ſtip. ibi, quod
ſi eſteſſum ſe vt Titiuſ dareſ, ſpoſonderit, obligauit.

Et idem ſi ſuperaddita ſit clauſula, alias de ſuo &c. ex quo
volnit, & poſuit pro alijs obligari, ut ſupra.

Sicut, & obligatur qui ſimpliciter conſanguineorum ra-
tificationem promiſit: ſcire enim debuit te id promittere,
quod in ſua facultate non erat: vnde actum videtur ne diſſi-
cultas excuſet; prout nec qui aliū in iudicio p̄ſentare pro-
mitit, non excuſatur. l. ſancim. C. de fideiūſſ. cum hiſ que
ſuſius congerit Alc. ſup.

S V M M A R I V M.

- 1 Ratificatio pacis, ſi a fratre promiſſa fuerit, ſub poena, quum fratres maio-
res fuerint, an uno maiore effecto, ratificare nolente, poena committatur,
antequam cæteri maiores fiant.
- 2 Dicſio, uterque, vtriusque concurſum requiriſt.
- 3 Testator non p̄ſumitur extraneum propriuſ ſoboli p̄ferre uoluſſe.
- 4 Pluralis loquutio, quandoque ſeparatim accipitur.
- 5 Absurdum neſequatur, uerba coniunctiue, & diſiunctiue capiuntur.

Q V A E S T I O . 54.

Quandoque etiam dubitari cō-
tingit, An fratre de morte patris paciſſente, & ſe curaturum
promiſſente, quod fratres ipsiſus, maiores facti, ratificarent
ſub poena; expectari debeat, quod omnes ad ætatem legitimi-
mam perueniant; vel priorer enuente, poena statim commit-
tatur. Alber. in l. cum quidam. C. de impub. & alijs ſubſt. cen-
ſuit non priuſ committi, quām omnes maiores facti, ratifi-
care detrectauerint: ex illo tex. qui reſte perpenſi, hoc non
2 probat: Tum ex vi verbi colleſtui, uterque, quod mortis
utriuſque concurſum requiriſt. l. Lucius. ſi. Gaio. ff. ad Treb.
l. ſi hæredem plures. ff. de conditio. inſtit. rum ex mente testa-
toris, qui filiis ſubſtituens, ſi uterque impubes deceſſerit; co-
gitatiſſe p̄ſumitur ut primo decedenti, frater in eius portio-
ne ſuccederet, nec extraneum, propriuſ ſoboli p̄ſerre uoluſſe:
iuxta Sabini ſententiam, a Iuſtini. relata, & vulga. do-
ctor Bartol. in l. quidam teſtamento. de vu'ga. & pupiſ. Secuſ
igitur in caſu noſtro, in quo nulla diſtio vniuersaliſ appoſita
proponitur, & ubi de filiorum fauore non tractatur, allegat
etiam l. quamuis. codem titul. quæ a re noſtra nimium de-
uiat; Itaque me municipem non habebit, niſi cum uniuersa
lem diſtio ſuperadditam ſupponeremus, nam ea pro-
miſſio, licet pluriſ ſit, pro eo oportet accipi, atque ſi ſepara-
tim de quolibet fratre facta fuſſet, vt expreſſis uerbiſ dice-
bat Paul. l. falſa demonstratio. ſi quiſ. ff. de condition & de-
monſt. & adnotant DD. in l. ſi plures. C. de cond. inſtit. quod
& probare videtur. Iaſon. l. 4. ſi. Cato. numero 56. de uerbor.
obliga.

Accedit, quia alijs ſequeretur inconueniens, quod maior
factus, interim in pace non comprehenſus, homicidam of-
fenderet, contra bonum publicum, & contrahentium men-
tem, eſt ne ſequatur absurdum, & inconueniens, & ne ad-
uersuſ paciſſentium mentes camus, ea fit interpretatio, vt
uerba dubia diſiunctiue, & coniunctiue capiantur. ex hiſ
qnae tradit. Bal. d. l. pen. & Caſtre. consi. 200. uila ſupraſcripta.
num. 3. in anti.

Fff 5 S V M

Octauiani velpelli, De Treug. & pace.

S V M M A R I V M.

- 1 Pax sub conditione, quod bannitus intra certum tempus, vel absque pacis licentia ad patriam redire non possit, aut ualeat.
- 2 Condicio contra alios naturam reiicitur.
- 3 Benefacere etiam illis ex Euangilio tenemur, qui oderunt nos.

Q V A E S T I O. 55.

- 1 Sed quid si pax ea conditione facta proponatur, qd bannitus intra certum tempus, vel absq; offensi licentia ciuitatem ingredi non possit? quod in statu Vrbini, vt plurimum fieri consuevit: An eiusmodi pactio valeat, & uidetur pacem valere, & conditionem tanquam contractus naturam reiiciendam. l. i. §. pen. ff. depo. l. cum præcario. ff. de præca. præsertim quia etiam lex euangelica repugnat ibi, & benefacite illis, qui oderunt uos. Matth. 5. non. n. benefacimus, sed male, & si ipsos a patria exules teneamus. Insuper quia ea condicio videretur impedire Principis beneficium, & gratiam subsequutani; & ita respondit Alcia. consi. 134. tom. 2. lib. 5.

Putarim tamen istiusmodi conditionem, breui tempore duraturam, a Principe non aspernenda; ne offensus, qui alias pacem non fecisset; & conditionem valere crediderat; tanquam pax exaduerso non fuerit obseruata; ad vindictam pro uocetur. l. qui fidem. ff. de transa.

Sicut, & pacem recipientem in foro honoris non excusari, quinimmo eius opinionem penes probos viros grauari; si a fide, & promissione desciscat; quibus offensus ad pacem faciendam allectus est.

S V M M A R I V M.

- 1 Verba stipulationis in contractu pacis an large, vel proprie capiantur.
- 2 In penalibus, propriissima fit interpretatio.
- 3 Pacis fauore, ualeat pactum quo inter hostes dirrepta, remittantur, etiam in damnum tertij.
- 4 Statuta panalia licet publicam utilitatem respiciant, tamen strixte accipiuntur.
- 5 Pax in dubio quod non sit fracta, indicandum est.

Q V A E S T I O. 56.

- 1 Huc quoq; necessario pertinet,

An in pacis contractu, stipulationis verba, large vel proprie sint accipienda, & quum simus in penalibus, videtur qd propriissima fieri debeat interpretatio. c. inter dilectos. de fide instrum. c. ex literis. cum vulg. de prob.

Sed quidquid sit in stipulatione de non offendendo, fauore pacis, dubitauere Grat. consi. 114. in 2. & Socin. iunio. 103. in 3.

- 1 Verum pacis fauorem tunc demum operari censeo; quū de eius celebratione tractatur, & id propter responsum scio
- 3 valere foedus, quo hinc atque inde inter hostes dirrepta remittantur; etiam in eorum damnum quibus ablata sunt; ex Bal. & Ang. in l. bene a Zenone. C. de quadr. præscrip. & sim. de quibus Barb. consi. l. in 3. Cor. set. tract de priuile. pa. & Alc. 4. lib. 1. de uer. sign. ex bono quoque: non autem postea, quum de pacis fractione tractatur: prout dicimus in statutis delicta punientibus: quæ licet publicam respiciant utilitatem, & ob id extendenda uideantur; tamen in delinquentis odium strixte intelliguntur: ut docent Bal. l. fi. C. de interdi. matri. & Socin. l. 1. num. 10. de uerb. obl. Immo pacis fauore ea in dubio fieri deberet interpretatio; vt adhuc esset integra; ob bonum publicum, & quietem conseruandam; nō autem fracta: quo casu & scandali, & tumultus imminet periculum: ex not. in l. cum proponas. 2. C. de pac. & ita in pace præsupponit Cor. consi. 40. li. 2. in prin.

S V M M A R I V M.

- 1 Pax, si inter plures in solidum facta sit; sequuta offensa in persona unius ex una parte; ab uno vel pluribus ex altera, quomodo competit pœna exælio.
- 2 Corripi, plures non dicuntur; quando ex diuersitas in re.
- 3 Plures, in dubio viriliter promississe censemur.
- 4 Repetitio ei conceditur, qui alienam præstat culpam.

Q V A E S T I O. 57.

- 1 Nec frequens illa quæstio omitenda est: An pace inter plures in solidum facta, cum pro-

missione de non offendendo sub pœna; sequuta offensa in persona vnius ex una parte, ab uno vel pluribus ex alia, cui libet & contra quemlibet in solidum competat actio: Bar. fi. num. 2. ff. de duo. re. negatiuam amplexus est, quia nō sunt omnes correi actiue, & passiuæ, quum in eiusmodi stipulatio-

- 2 ne extet diuersitas in re, & sic in personam offensi; Idemque formalibus uerbis tradit in aut h. hoc ita. nu. 15. C. eod. quem sequutus est Castren. l. si id quod. num. 4. ff. cod. nempe quia (vt ipse ait) alia est offensa quæ fit vno ab uno, alia quæ fit alij ab alio. Ang. Imol. Alex. d. l. fi. & in addi. ad Bar. d. l. si id quod Ang. Rom. lat. vulg. §. Cato. num. 54. & Rui. post eos. num. 55.

- 3 Cor. consi. 18. in fi. in 2. 167. in 3. 247. in fi. in 4. concludens, qd ex pluribus in dubio quilibet pro eius facto promisso censemur.

Ethoc absque controversia procedit; cum ex verbis stipulationis, non constat pacem inter plures tanquam inter duo corpora, duas ve partes, & factiones collectine, factam fuisse: quod pluribus exemplis ostendit Alex. consi. 16. in 4. ubi respondit eo casu quemlibet ex parte, pro virili tantum age re, & conuenit; ita ut inter omnes, æqualis fiat distributio: cui & ad stipulari videtur Parisi. consi. 160. lib. 4.

- 4 Arbitrortamen consocios simul promittentes, si contraventioni non consenserint, aduersus cōtrafacentem, quod soluerunt repetere posse: nam quotiescumque alienam culpm quis præstat, æquissimum est ei succurri, ut a delinquente repeat, quod eius causa præstiterit. l. 2. §. item si in facto, ubi scriben. & præstiterit Alc. num. 4. ff. de uerb. obl. quod, & inferius tractabitur.

S V M M A R I V M.

- 1 Pax si pro hereditibus etiam facta sit, an omnes heredes, vel offensus tantum, in solidam pœnam agat? & recepta videtur Bar. sententia, in d. §. Cato. q. 6. num. 30. qd offensus integrum pœnam petere possit, tanquam stipulatio pro se, & hereditibns ab ipsius persona iicipiat, & individuum contineat, quam probauere Castren. l. 2. §. item si in facto. ff. de uerb. obl. Ang. Rom. lat. nu. 54. d. §. Cato. Cor. consi. 18. in fi. in 2. dicens, in iudicando a Bar. non esse recedendum, licet disputatione aliter sensisse fatentur; cum Imo. Commen. & Alc. d. §. Cato. & idem. consi. 167. in 3. cum quibus etiam Zaf. traxiit d. §. Cato. uer. solus ager. nu. 5.

S V M M A R I V M.

- 1 Heres si offendat, an ad integrum pœnam vel pro hereditaria portione cum hereditibus teneatur.
- 2 Litium circuitus evitandus.

Q V A E S T I O. 59.

- 1 Maior superest difficultas: An è diuerso offendens ad totam pœnam vel ipse, & alij cohæredes pro hereditarijs tantum portionibus teneantur, & crebrior est omnino sūta, pœnam ab omnibus pro hereditarijs portionibus committi. d. §. Cato ubi Bar. q. 6. num. 32. & lat. num. 54. tanquam eiusmodi pœnalis stipulatio in rem censemur, & ex parte heredum promissoris, sit ad heredes transitoria.

Pro contraria sententia strenue pugnauit Alcia. d. l. 2. §. itē si in facto. & d. §. Cato. uer. quodammodo. num. 5. & uer. solus. num. 13. in tract. de stipul. diuid. & indiui. ut uno ex hereditibns contraueniente, omnes in solidum teneantur, ita ut solidam pœnam ab hoc, vel ab alio herede possit exigiri. quod probare conatur ex tex. d. §. Cato. ibi, solus tenebitur, tanquam quilibet heredum pro principali habetur propter heredis adiectionem: quo casu uidetur actum, ut stipulatio ab eius persona incipiat, & hanc ueroiem dicit, licet in contrarium frequentius itum esse facetur.

Sed Zaf. post eius terga, omnino ipsius fundamenta diuclere conatur pro communi contendens, a qua forte pro cōcordia tunc recedi posset, quum aduersus offendentem tantum ageretur: ut tunc etiam solida pœna peti possit, quum certum sit cohæredes pro portionibus hereditarijs conuentios; a contraueniente, soluti possit repetere ex Bar. nu. 32. & zaf. sup. ut evitetur litium circuitus. iuribus vulg.

Illud autem pro comperto haberi debet; (quidquid sit in conuena-

Tractatum Tomus Vndecimus

414

conventionali poena) cohæredes, qui in contrafaciendo paci nullum ministerium, nullamue culpam præstitere, alijs poenis legalibus vel banni mentalibus, præsertim defectionis fidei vel honoris, non teneri: prout in similibus questionibus plures (uperius reperitum) fuit.

S V M M A R I V M.

- 1 Hæredes simul cum offendente, aut in promissione de non offendente in solidum, vel pro portionibus hæreditarij conueniantur.
- 2 Stipulationes de non offendendo, sunt iuris prætorij.
- 3 Claudicatio contractus in dubio non permittitur.
- 4 Noxa caput sequitur.
- 5 Pœna authorem persequi debet.

Q V A E S T I O . 60.

- 1 An autem quæ proximè in pace cōclusa fuerunt, vt cohæredes offendentis pportionibus hæreditarij iuxta communem, vel insolidum, prout placuit Alcia. conueniantur, in cautionibus de non offendendo procedant: Ias. post Roma. d. §. Cato. nu. 55. sentit negatiue tanquam ciusmodi stipulationes sint iuris prætorij, in quibus etiam individui si unus de hæredibus contraueniat solus in pœnam incidit, pro parte sua, alios vero propter prætoriam æquitatem non teneri: allegat tex. in l. pœnæ. §. Julianus. st. ad l. falc. & Bar. d. §. Cato. q. 2. nu. 23.
- 2 Qui recte perpensi non dicunt contrafacentem pro hæreditaria portione tantum teneri, sed ad solidā pœnā prout, & clarius docent Bar. d. §. Iul. num. 3. & Alexan. post eū: alias sequeretur & alter ex promittentibus vnum ex hæredibus offendendo, integrum pœnam solueret, & si ab uno ex eis offenderetur pro tertia vel quarta tantum iuxta hæreditariam portionem, pœna committeretur, ex quo & contraria clausis claudicatio, & absurditas præter stipulantum mentem oriatur: quod non est admittendum. Clem. 2. de magi. Aequius erit igitur, in hisce prætorijs stipulationibus, cohæredes qui promissione non contrauenerunt, nedium non insolidum, sed nec pro hæreditarij portionibus posse conueniri;
- 3 noxa (vt prouerbio dicitur) caput sequente: vr. qui solus promissione contrauenit, solus quoque promissam pœnam penitentia: quæ (vt vulgo dicitur) suos authores sequi debet. l. sancimus. C. d. pœn. quidquid sit in hæredibus pacifcentium, seu inducias facientium, & quidquid in contrarium Ialo. scribit.

S V M M A R I V M.

- 1 Pace pro se & consanguineis facta, cui & aduersus quem competitat actio.
- 2 Ignorantes obligare non possumus.

Q V A E S T I O . 61.

- 1 Sed si quis in pace vel cautione de non offendendo, pro se & consanguineis absentibus promittat (prout in Umbria & Piceno communiter fieri cōsuevit) cui & aduersus quem contrafactione sequuta, competitat actio: & ex iam dictis ciusmodi quæstio facile dissolui potest; nempe vt principales, qui pro alijs se obligauerunt, a quocumque & in quemcumque sit contrauentum respectu conuenientialis pœnæ, conueniantur, & conueniant: quū ipsos ignorantes obligare non potuerint: iuribus vulg. & hoc iure nostro nullam sapit dubietatem.
- 2 Solent tamen prudentes principes, posteaquam hodie ad cuitanda scandalum, coguntur homines etiam pro consanguineis inuitis vel ignorantibus, promittere; publico programmata declarare, & consanguinei facta sibi de qualitate obligationis intimatione, si contrafecerint, pro indemnitatibus conservacione, principali perinde teneantur; ac si tolemniter promisissent: quod ab Illustrissimis dominis meis in Duca-tu Vrbini, prouide factum non ignoro.

S V M M A R I V M.

- 1 Ratificatione ab absentibus sequita, an adhuc aduersus principale vel ratum habentes, pœna fiat exactio.
- 2 Ratificatio mandato æquiparetur, etiam in speciale mandatum requirentibus.
- 3 Ratihabitio quando retrotrahatur.

Q V A E S T I O . 62.

- 1 Maior suebit difficultas, quum pacem promissionem consanguinei postea ratam habuerunt; in qua distingendum videtur; & ratificatio fieri deberet, & ea sublequatu, ipsis & contra ipsos, actionem ad pœnam competere: ac si ab initio paci inducis vel promissioni de non offendendo interuenissent; vel principales etiam eorum nomine, & mandato præcedente promisissent: ratificatio enim (vt vulgo dicitur) etiam in speciale mandatum requirentibus, mandato æquiparetur. c. fin de iurciuran. in 6. gl. l. perinde. §. si procurator. in ver. absente. ff. ad l. Aquil. cum his quæ fusiū gerunt Angel. l. licet. C. de iudi. Alex. cons. 78. nu. 19. 146. nu. 3. in v. 133. nu. 6. in 6. Dec. 281. & l. semper qui non prohibet. ff. de re jud.

Nisi tamen principalis primò, & consanguinei non offendent sub pœna, promisisset: & vterius etiam sub pœna & ratam promissionem habituri forent: sequuta namque ratificatione, non ideo magis a priori promissione, tanquam fiduciostores liberarentur: salua tamen sibi actione ad repetendum: de quo etiam supra. q. 59. mentionem fecimus.

- 2 Aut de ratificatione nihil dictum; & nihilominus principali instantे subsequuta est: & tunc autem præsente parte, & acceptante, & idem respondendum videtur: ex his quæ proximedista fuere, & ex quo sumus in casu, in quo ratihabitio retrotrahitur. & singit ratihabentis consensum, priori obligationi interueniente: vt congerunt Alex. d. cons. 78. num. 20. Feli. c. sicut quis. de simo. & Deci. l. quod in initio. ff. de regu. iur. Aut parte absente, & etiam notificatione facta, tacente; & nō videtur quoad pœnam a principali obligatione recessu: quamuis etiam aduersus ratificantes, notario stipulante, cōpellatio, vulg. doc. Bar. in d. l. 1. ff. de iu. fi.

S V M M A R I V M.

- 1 Pace a pluribus ex una parte, pro se & cuilibet eorum consanguineis & affinibz, inita, si unus contrauenerit, quomodo pœna exigatur.
- 2 Pœna conventionalis, pro contrafactione alterius soluta, an possit repeti.

Q V A E S T I O . 63.

- 1 Nec minus frequensea est dubitatio; quum plures ex utraq; parte pacem ineunt. vel non offendere promittunt, pro se & cuilibet eorum consanguineis & affinibz, in forma eadem stipulatione, & verborum contextu; An sequuta contrauentione ab uno ipsorum, seu eorum consanguineo; ab uno, vel eorum quolibet pœna exigi possit. Et videtur quemlibet pro virili agere & conueniri posse: ex quo quilibet pars, pro uno corpore designatur: & clarius ex instrumenti verbis perpendi potest; vbi dici cōsuevit tales ex una parte &c. sub tali pœna parti obseruant applicanda &c.

Quod si in diuersis instrumentis, & stipulationibus pax & promissio facta sit, aliud deliberandum: quia quilibet pro eius offenditione tenetur: nisi tamen ab uno & pariter attinentibus offendio facta proponatur, eo enim casu ab uno tantum, vel ab omnibus promittentibus in viriles fiet exactio.

- 2 Quod si ab uno ex affinibz sequatur contrauentione: qui alijs promittentibus non attineat: vel ab uno ex consanguineis magis yni, quā alij coniuncto; tunc licet obligatio eadē sit verborum serie contexta; tamen respectu diuersitatis cāc correj. non videntur: & quilibet pro eius affine, vel magis consanguineo conueniendus est: ita vt nec pax respectu aliorū rupta censeatur: cum quilibet pro magis attinentibus promisso videatur: quo sibi maiorem obedientiam & promissio-nis obseruantiam verosimiliter præstituros credebat, & ita in ciuitate Sorø aduersus fiscum causa ardua respondi ex his quæ collegi ex dictis Bar. & Angel. in l. fi. 6. q. ff. de duobus re. & in repe. auth. hoc ita. q. 13. C. co. & ex Alex. cōs. 1. 16. in 4. & Cor. consi. 40. in 2. & 248. in 4. licet satis confusè loquantur.

Et prædicta respectu primi casus super quo r̄ndit Alex. d. cons. 1. 16. sic puto intelligenda, vt nihilominus uiritim solutes, ex parte offendentis, ab ipso, cuius culpa conuenti fuere, solutum repetere possint.

Et q̄ si nihil in pacis contrafactione commeruerint, quid quid sit respectu pœnæ conventionalis, pacis fractores appellari non debent: ut alibi s̄pē in similibus, dictum scio.

S V M M A R I V M.

- 1 Interesse propter vulnus, an pœna conventionali soluta debeatur.
- 2 Pœna

Octauiani velpelli, De Inducijis.

- 2 Poena conuentionalis, an iure Pontificio, & salua conscientia etiam ultraquam interfit, exigatur.
 3 Poena, quum ratione contemptus debetur, etiam ultraquam interfit exigatur.

Q V A E S T I O . 64.

- Nec ea negligenda est questio,**
 An conuentionali poena parti soluta, quia paci vel promissioni de non offendendo sit contrauentum; propter vulnera & medelas interesse quoque peti possit: quæ ab ea. q. penderet videtur. An poena conuentionalis ultra partis interesse, ure Pontificio, & tuta conscientia exigi possit: in qua adhuc controvexit, maiores nostri, & in qua Hosti. But Imo. c dilecti. de arbi. Soci. in conf. 153. in 1. & plerique alij negatiæ amplexi sunt: Quibus contradixere Innoc. Abb. c. tuam. de poe. Abb. Ancha. d. c. dilecti. Roma. conf. 510. (quod frequenter allegatur) Cor. 153. in 1. & in 2. in 3. Paris. 34. in 1. Rip. 9. in 2. quorum sententia crebrior videtur: & nostra in specie certior est, quia poena ex delicto debetur: Abb. d. c. dilecti. & in c. 1. vbi Fel. de constit. licet non omnino assentire videatur, & clarius Barba. conf. 45. ver. ite quia dicta poena imponitur. col. 8. lib. 4. & quia poena ratione contemptus potius, quam interesse apposita censeretur: ex his quæ tradit Decit. l. cum proponas. 2. in fin. C. de pact.

S V M M A R I V M .

- 1 Pax ab uno ex corrixantibus producta, an alijs etiam contumacibus proficit.
 2 Verba flatuti, in exorbitantibus proprie intelligenda.
 3 Index nihil petenti, nihil impartiatur.

Q V A S T I O . 65.

- An autem pax ab uno ex corri-**
 xantibus producta, proposit alteri contumaci, silex municipalis pacem habenti poenam minuat: Cataldi. tract. de sind. num. 127. prodestle affirmavit ex tex. in l. & 2. C. si unus ex pluri. appella. Cui ego assentire non possum, quia poenæ diminutio quæ ea lege fit, est aduersus ius commune: vt ait Bald. l. diuus. ff. ad Silla. & id propter cius verba q. proprie in producente, seu a procuratore produci faciente, & legis beneficiū implorante percipienda sunt, iuribus vulg.

Nihilque afferunt incommodi. d. l. 1. & 2. quia q. appellatio vnius, quorum causa erat communis, & eadem omniū defensio alijs proposit, nimirum; ne ex uno & eodem facto; & ubi eadem est absolutionis ratio, diuersæ appareant sententiæ; nempe absolucionaria & condemnatoria, vt tex. verba, & Bar. Bal. & Castren. ibi clare docent. q. autem pro eodem factu plures eadem intentia damnatur, sed unus maiore quantitate, quia contumax fuerit, nec confessionis aut pacis beneficium sibi impariari petierit: non est in conueniens: & sibi non iudici culpæ adscribendum est: qui (vt vulgo aiunt,) nihil pertinenti nihil imparitur.

S V M M A R I V M .

- 1 Pax & reconciliatio quomodo probentur.
 2 Exterioribus, animi intentio dignoscitur.
 3 Concordia, ex manuum iunctione, antiquitus designabatur.
 4 Testes & instrumenta, eandem vim habere solent.
 5 Pax inter illos casus non adscribitur: qui necessario scripturam requirunt.

Q V A E S T I O . 66.

- Quæritur tandem quomodo pax**
 probetur: & si de reconciliatione tractemus; verum est ex salutatione, ex amplexu, ex osculo, vel manuum iunctione probari: iuxta illud, & dexteram ingere dextræ: hisce enim exterioribus, animatum, & conscientiæ pacata fore dignoscimus: vulg. §. pauionum. vbi glo. Insti. de re diu. Bald. l. 1. num. 5. ff. 3 de pac. licuti ex manuum iunctione antiqui Imperatores concordiam designabant: vt in numismatæ æreo, & argenteo, Nerua, penes me videtur est: & ita Bald. in l. filia quem. ff. de lib. & post. & in l. in ipsius. ex illo tex. C. fam. hercili. & Ale. ad Barto. in l. non solum. §. iniuriarum. in ver. oppo. q. non sufficiat. ff. de iniur. adnotauere.

Si vero de probanda pace, qua statuti, vel rescripti beneficio potiamur; statuti verba perpendenda sunt; quæ si de pa-

- ce producta loquantur; necessario pacem quæ in scriptis fæta sit requirunt: alias ea quæ testibus constaret, non exclude retrit; si eandem uim habent testes & instrumenta: vulg. l. in exercendis. C. de fi. instru. maxime quia pax inter illos causus non adnumeratur: quæ necessario scripturam requirunt: vt in terminis reperi pollea Catal. tract. de sindi. q. 90. Curia tamen, pacem nisi instrumento probetur, admittere non consuevit: vt de senatu Mediolanensi fidem facit lul. Clar. in praxi. in §. fi. q. 58. ver. pe & ita in curia Vrbini, Marchiæ, Pe. rufi, & Romæ seruari scio.

D E I N D U C I S .

S V M M A R I V M .

- 1 Inducie idem quod tregua, uoce barbara.
 2 Inducie quid.
 3 Inducie unde dicantur.
 4 Induciarum inuentor.

Q V A E S T I O . 67.

- Equitur modo vt ali-**
 quæ circa indutiarum materiæ (quas vulgo voce barbara tregua vocant) ultra ea quæ superstitio. tit. de pact. continentur; particularius traitemus: & primo.

Quid sint indutiae, quas Pau. Iuriscon. in l. postliminium. §. 2 indutiae. fl. de capiti. & post limi. reuer. sic brevibus definiuit:
 „ Indutiae sunt cum in breue, & in praefens tempus conuenient, ne inuicem se lacecerent: quem leequiti fuere Hosti. in tum. „ de treu. & fa. & Archi. c. illi. 24. q. 3. dicentes treugam esse lecuritatem personis, & rebus, ad tempus praestitam; discordia nondum finita. quam & Abb. rub. eo. licet minus propriæ, fore pacem ad tempus factam, definiuit.
 3 Dictæ sunt antem indutiae, q. in certam diem a pugnando otium præbeant: ut apud Cice. lib. 1. offi. vel (vt Gellio placuit) lib. 1. c. 25. a tribus dictationibus. Inde, vii. iam: q. lapsi indutiarum tempore, deinceps omnia belli iure vti ja peragan tur: ac si per quendam coitum & copulam, nomen indutiarum connexum sit: cui ad stipulari necesse est, si dictio indutiae litera. t. & non c. scribi debet: vt nouissime probat Aldus Manu. tun. li. ratio. ortogra. littera. l. licet plerique reclament quia non induciam singulari numero, sed inducias dicamus quarum Lycaon inuictor fuit si Plinio creditus li. 7. natura. histo. c. 36.

S V M M A R I V M .

- 1 Indutias facere quis possit.
 2 Pacem facere ad quem spectet.
 3 Auliducis Romani, fædus restitutum.
 4 Indutiae inter priuatos, an consistant.

Q V A E S T I O . 68.

- Sed quis indutias facere potest?**
 & si de priuatis tractemus: respondendum est, prout in pace diximus supra. q. 1. ad hunc tamen effectum, vt comprehensorum detrimentum alligentur: Si vero de publicis; constat belli Imperatorem, seu ducem ad breue tamen tempus, sicut, & belligerandi, ita & indutandi potestatem habere, vt docuere Bar. & Ange. in l. conuentionum. ff. de pact. licet si ad longum tempus fiant, sicut & in pace senatus Pop. Roma: & sic domini belli autoritas exquirenda sit, argu. l. mandato generali. ff. de procu. exemplo fedelis ab Aulo exercitus Roma. Duce, cum Inghurra contracti; quod Roma. populus, quia ipso inscio factum fuerit, rescindi mandauit, ut apud Saltuum in Ingur. de quo etiam Preposi. c. ius militare. in ver. nexus. dist. 1. & ita Pau. a Ca. in d. l. conuentionum. intelligentius est, vt videlicet de indutis non paucis diebus, sed aliquo tempore duraturis loquatur.

Illud non diffiteor. q. quernadmodum bellum inter priuatos, eosve qui illud indicendi authoritatem non habent, esse non potest. c. 2. 2. 3. q. 2. Ita etiam treuga inter priuatas personas propriæ consistere non dicitur, si credimus Imol. c. 1. nu. 9. de treug. & pa. & Alex. d. l. conuentionu: quia tamen in plerisque locis Italiae vsu veniunt, & ob bonum publicum fieri tolerantur, de his saltet abusus loquendo, diffiremus.

S V M .

Tractatum Tomus Undecimus.

415

S V M M A R I V M.

1 Indutias facere an quis cogi possit.

Q V A E S T I O . 69.

1 Et si queratur an & quomodo quis ad indu-
tias incendias cogendos sit dixi
supra titu.de pa.q.3.num.13.ver.minus dubij.

S V M M A R I V M.

1 Indutorum violator, qua pena puniatur.

2 Pacis turbator quomodo plectatur.

Q V A E S T I O . 70.

1 Qua autem poena indutiarum

uiiator puniatur. Marti. tract. de conf. princ. q.32. testatur, ipsum poena decem librarum auri puniendum. ex tex. in c. 1. q. si quis uero temerario ausu. titu. de pa. iu. fir.

Sed tex. loquitur in pace, de qua in d. tit. & de qua sup. tit de pace. q.5.1.

Putarim ego, poenam si in publicis simus indutijs, Principis; sic in priuatis, etiam iudicis arbitrio relinquenda, attenta personarum qualitate, & euentu qui inde sequutus sit, si enim ex indutiarum violatione publicæ pacis, quæ forte co tempore tractabatur, resultet turbatio; poena ultimi suppli- ci foret imponenda. l. fi. ff. de re mili. si parum aut nihil scandali sit ortum, minor poena: & prout Principis aut iudicis re ligioni videbitur ut in simili probasse videtur Guiliel. a Cun- tracta. de securi. num. 32. & Iod. Brug. Enchitid. crim. c. 108.

S V M M A R I V M.

1 Argumentum de indutijs ad pacem an valeat.

2 Indutie, an magis naturam sapient belli, vel pacis.

Q V A E S T I O . 71.

1 Et inde constat de indutijs ad pa-

cem, & econuerso, argumentum non procedere, quia indu- eiæ magis bello, quam paci cōparantur. c. 1. §. vasalli. vbi Bal. num. 67. tit. de paet. constan. quod etiam ex diffinitione vtri- usque palam est. & id propter animaduertendum est, vt quæ devno a maioribus nostris scribuntur, ad alterum temere non protrahamus.

S V M M A R I V M.

1 Causa noua, an excusat in indutijs sicut in pace.

2 Pax perpetuo, indutie ad tempus.

3 Patri, & non marito, cur lex filiam adulteram occidere permittat.

4 Creditores quando propria autoritate pignoris posse accipiunt.

5 Frangenti fidem fides frangatur eidem.

6 Fides semel fracta ab una parte, ab altera franginon dicitur.

7 Fides etiam hosti seruanda.

8 Offensus, indutijs durantibus, honoris iacturam non patitur.

Q V A E S T I O . 72.

1 Quo fit ut adhuc controuerterat.

2 D. An quemadmodum in pace noua causa ex violatione pacis excusat, ita & in indutijs. In qua specie pro negativa primipilus adduci solet Vinc. Hyspa. c. 1. de treu. & pa. Archi. c. illi qui. 24. q. 3. But. c. peruenit. de iur. iutan. lo. And. ad Spe. Bal. rub. eo. tit. Ange. Imol. l. si ex legati causa, de verb. oblig. idem Ang. Raph. Castr. n. 4. l. qui seruum. eo. tit. Soci. cō s. 26. sed rectius 262. inci. in causa magnifici Petri Medicis. li. 2. Fel. d. c. 1. num. 6. Iaf. l. cum proponas. 2. num. 6. C. de pact. qui nedum de consuetudine, sed etiam de iure testatur. Mar. tin. Laud. tract. de confede. prin. q. 16. dicens speciale esse in treuga, & licet frangas mihi, tamen tibi fidem frangere non licet, p. omnes ea diuersitatis ratione inter pacem & indutias, 2. q. pax perpetuo sit duratura, indutiae vero ad tempus. quo lapsu possit quis iniuriam sibi illatam retiare, pro quorum sententia etiam alia ratio adduci posse videtur, quia in pace rancor omnis & iniuria remittitur; quod non sit in treuga: & id propter arctiore vinculo fuit opus quum prouiores es- sent homines ad arma, & indutiarum fractionem quam pa- cies argui. tex. huc in ea. §. fin. ff. de adul. ubi lex permituit pa-

3 tri. & non marito, filiam in adulterio deprehensam interfice- re, quia maritus forte zelotypus, & qui quotidianis nuptijs gauderet ad occidendum proclivior fuistet, quæ pater: pro quo lex nimium præsumit, & pro hac scio D. Pet. Aldobr- dinum seniorem clarissimum consuluisse.

In diuersam tamen fententiam transiueré Abb. d. ca. 1. de treug. & pa. Imol. c. 3. de iure iuran. Ange. Imo. Alex. Arct. d. l. qui seruum. Alex. l. semel mora. solu. mat. l. qui in insulam de verbo. oblig. & d. l. cum proponas. Cor. cons. 42. in 2. licet cō fil. 2. 17. litera. C. in 1. casum adhuc dubium afferuerit. Dec. d. l. cum proponas. & cons. 31. nu. 8. Par. 1. 165. in 4. Mant. 1. 69. Beninten. dec. 65. & pro communi probant Viui. lib. 1. op. num. 12. & Soarez thesau. com. opin. ver. pax. nu. 63. pro qua etiam scio. D. Hormanon. der. Francis. de Pepis. Victor. de Soderinis. & Anto. de Strozzis. Flor. et. & plerosq; alios respondisse. Et respondendo Arct. rationi Pau. de Cast. d. l. q. seruum. dicit eam non esse perpetuam, id est generaliter ve- ram nempe quia major forte assertur vindictæ commodi- tas treuga tempore, quam postea, argum. l. quæ situm. ff. de pigno. quo motus Bar. l. creditores. C. cod. affirmat credito- res propria authoritate, virtute pacti etiam pendente dilata- tione, pignoris possessionem nancisci posse. quando iusta subest causa, & periculum in mora.

Vnde in tanta maiorum nostrorum altercatione, cum Cor. d. cons. 219. animus meus adhuc in dubio versatur, qd- quid Moderniores de communi testentur: cuius contrariū etiam ipse Deci. d. l. cum proponas. nu. 7. innuere videtur, & quum. DD. varie (ne dicam, confusè) loquantur; quibusdam indutiarum fractionem præsupponentibus; vt sic frangenti fidem, fides frangatur eidem. d. l. cum proponas. aliis nouam tantum offendendi causam præmittentibus, Putarim ego opinionum anfractus, hoc distinctionis foedere conciliādos & aut de priuatis, aut de publicis indutijs loquimur, & prio re casu, aut talis durante treuga præcessit offensio, qua vere fracta est, & tunc liceat offenso, incontinenti & ex interual- lo, iniuriam vindicare, siue indutiarum, fidei vice fractura; quæ iam ab altera parte fracta, amplius frangi non dicitur, ex his quæ tradunt scriben. omnes ex illo tex. in d. l. cum proponas, & dicam infra. nec quempiam teneri ad indutiarum finem expectādum; quem pars ipsa contraueniendo, iam absolvit & etiam quia interea tēpotis, posset offenditor vel abesse, vel se diligentius custodire, vt dicebat Arc. sup.

Aut aduersarius fidem non freget; sed nouam tantū cām præstuit; qua pars ad ipsum personaliter offendendum & vindicandum, merito fuit prouocata; & tunc fidem frange- re non licere, quæ etiam hosti (vt vulgo dicitur) seruanda est. L. 1. ff. de consti. pecu. nec facile violanda est, quum possit iniuriam passus infra modicum tempus, completis indutijs se vlcisci, vel quum ipsis durantibus facta sit, ipsam etiam abs- que honoris labore missare, quod Monomachistæ omnes fatebuntur.

Posteriore autem casu quū de publicis indutijs, inter pri- cipes vel ciuitates agitur, hoc amplius in aduersione fore vi- detur, & quantumvis & publicas, & priuatorum offendio- nes, ex pacto comprehendant, non tamen ex particularium contrafactione rumpantur, ne priuatorum resideat arbitrio fœderi publico vim facere, & arma hinc atque hinc demissa, mouere, arg. l. priuatorum. C. de iuris. om. iud. Nisi ergo Prin ceps. vel ciuitas id malefacti consciij, condignam coercionē detrectauerint, ita ut rarum habuisse delictum, dissimulatio ne uideri possint, ex his quæ scripsit Arct. cons. 165. vers. circa primum, vel quum prohibere potuissent, id facere negle- xerunt; iuxta congesta a Dyn. & Cagn. reg. culpa. de reg. iur. in 6. indutias ruptas non censeo.

Nec ediuerso licere, sine fidei naufragio, dilatione pendē te, vindictam sumere, & bellum (quod dormiebat) excitare.

Quæ distinctione si peritioribus non arridebit, satis erit saltem

ad eos prouocandum, vt feliciori diplomate, aliam proba- biliorem adducant.

D E P R O M I S S I O N I B V S

de non offendendo,

S V M M A R I V M.

1 Promissio de non offendendo, est tertium genus, a pace, & indutijs diffe- rentis.

2 Argumentum de indutijs & pace, ad promissionem de non offendendo nō est perpetuum.

3 Promissionis de non offendendo definitio.

4 An etiam ex officio tantum, prestanta sit.

Q V A E

Octavia velpelli, De promiss. de non offend.

Q V A E S T I O . 73.

Osteaquam de pace,

- & induitij tractauimus superest ut etiam de promiss. de non offendendo particularius loquamus: Quæ quidem promissio est tertium genus a pace & induitij in pluribus dīstantiæ enim sponte fiunt, ut dixi sup. hæc 2 vero etiam ambabus partibus intūris, si prætori videantur præstantur: ut infra. & id propter de vna ad aliam, argumentum non est perpetuum: ex his quæ fusiū cōgerit Paris. cōs. r65.lib.4.post terga. DD.in l. emel mora. ff. sol. mat. & in l. cū proponas. 2. C. de pact.
- 3 Quæ sic definiti potest. Promissio de non offendendo est legitimū præsidium, quod iustitienti, iniuriam sibi iifferri, ad ipsius instantiam, vel ex officio præsidis; ne parties ad arma & rixam procedant, præstari solet, probatur prior pars ex rescripto Martia. Impe. ad populum in l. denunciamus C. de his qui ad eccle. confu. secunda in l. vnufructu. ff. de vnufruct. & in l. illicitas. §. 1. ff. de offi. psl. a qua nec dissensit Bar.
- 4 d. §. 1. Vnde nimis fruola est eorum sententia, credentium q̄ iolummodo ad partis instantiam præstanda sit:

S V M M A R I V M .

- 1 Promissio de non offendendo, quando peti posset.
2 Causa cognitio in promiss. de non offendendo, procedere debet.
3 Mina pro cautionib. de non offendendo exigendis, an sufficiant.
4 Saguntini dum Romæ de auxilio consuluntur, funditus delentur.

Q V A E S T I O . 74.

- 1 Quando autem a parte peti possit, videtur ex ipsa definitione declarari, nempe quādō iustus vel probabilis est offenditionis timor, aut suspicio: Vnde Bar. supra censuit causæ cognitionem præcedere debere: cui ad diderunt Albe. & Sali. d.l. denunciaimus. Alex. l. qui bona. §. si quis. ff. de dam. infect. consl. 78. num. 25. in v. Felyn. rub. de de treu. & pa. laf. li super pol. num. 6. C. de transact. Paris. cōs. 168. in 4 qui de communi testatur. Pet. a Plaz. epit. delict. cap. 7. & plerique alij, causam iustam debere præcedere; ita ut ēt mina non sufficiant; nisi & probetur minante solitum minas exequutioni demādere: scimus enim promissiones eiusmodi maxime poenales. c. odia. de reg. iur. & ne dum familiā, sed & alienam comprehendentes (ut hodie fere in tota Italia præstari solent) valde onerosas, & periculosas fore; & quā plures familias peccatum dedisse. l. 2. §. si dubitatur. ff. de iudi graue est enim ut vnu ex delicto alterius prægrauet. ut ait tex. c. si hæres. 3. q. 3. & hac in specie Pet. de Ancha. consl. 52. inci. pro clariori.

- 2 Sed ut verum est aliqualem cause cognitionem præcede re debere: ut ait Bar. d. §. 1. sic & non adeo exacte exquirenda est; ut dum super hoc controvèrtitur, timens offendatur: ut Saguntinis contingit; qui dum Romæ de auxilio suppeditādo consulebatur; funditus deleti sunt: sufficere ergo arbitror veritatem in metum & suspicionem; statim iudicis officio ppendenda in: quod & sensere DD. Tholos. q. 489. ita ut etiam perentis iuramē: o. (sit tamen vero similitudine foueatur) de minis sibi illatis, credi possint; ut docuit Guiliel. a Cun. d. l. denunciaimus. num. 15. sitque materia hæc tota prudentis iudicis arbitrio relinquenda: quod & sensit Sali. supra. Nec ab re, quia si prætes ex officio nemine petente, partibusve in uitio, id munus explere potest; publica utilitate suadere: ut pacata & quieta sit Respub. i. l. æquissimum. ff. de vnufruct. & dixi supra, ad perentis instantiam, qualiquali causæ cognitionem præcedente, multò magis, & ita passim obseruantur.

S V M M A R I V M .

- 1 Promiss. de non offendendo, an ab eo qui timori causam dedit, exigi pos sit.
2 Legis beneficium frustra implorat, qui in legem commisit.
3 Afflictio afflictio non superaddenda.

Q V A E S T I O . 75.

- 1 An autem & qui timori causā præstitit, exaudiiri debeat, puta quia temere & non prouocans, aliquem facto vel verbis offenderit. Et licet plerique nō gauerint. quorum cominiscitur in hac quæst. Feli. rub. de de treug. & pa. octaua declaratione. num. 22. ne qui in legem cō

misit, legis beneficio perfruatur. vulga. cap. quia frustra. defensur.

Nihilominus ea receptione videtur sententia, quæ pro affirmativa concludit: quam probauere Bar. Alex. in l. qui bona. §. si quis iuxta. ff. de dam. infc. & Steph. & aufre. ad dd. daci. Tholos. q. 439. Rip. rub. de iudic. quia commitens in legem ab ipsius legis ministris, & non a priuatis puniendus est. tot. tit. C. vt ne mi. lice. te sine iudi. auct. viodi. &

Non tamē inficiatur, quin aduersus offenditum pro causa exigenda mitius sit agendum; ne afflictio superaddatur, 3 vt in terminis scribit Ancha. consl. 52. quid enim si diues pauperem, si nobilis ignobilem, præter rem offendit? animaduertere enim debet prætor, ne plus sibi officiat cautionis dura exactio, quam iam illata offendit, quod & ex inf. diceadis innotescet.

S V M M A R I V M .

- 1 Promissio de non offendendo, an cum fideiussore præstari debet.
2 Fideiussores in pronus. de non offendendo, quandoque exacte nimis exiguntur.

Q V A E S T I O . 76.

- 1 Sed an eiusmodi promissiones, cum fid. iussore præstari debeant; Guiliel. d. l. denunciaimus. num. 21. quem sequuntur Bar. d. l. ilicitas. §. ne potentiores. nu. 4. & Sali. d. l. denunciaimus. nu. 2. in eam tendunt sententia ut nuda cautio sufficiat, cum hypotheca bonorum: ut declarat Sali. supra, si idoneæ existent facultates; alias q̄ etiam fideiussor exigidus sit.

Feli. vero d. rub. de treug. nu. 1. §. aliter distinguunt; nempe ut si ex præsidis officio exigatur; nuda cautio sufficiat, si ad partis instantiam etiam fideiussor accedat: ex gl. in cap. ex transmissa. & cap. litteras. de rest. spol. a quo nec recedere videtur Pet. a Plaz. epit. delict. d. c. 7. nu. 2.

Vrui mihi magis arridet Guiliel. Bar. & Sali. distinctione, tanquam iustior & æquior: quid enim si maius versatur scadali periculū, quum ex officio iudex cautiones exquirat, quā quum pars sibi timens, expostulat: pro qua idem Pet. allegat Montal. d. c. litteras. in gl. in ver. securitas.

Sed, quidquid iure optimum decretum sit; in Vmbria & Piceno, fideiussores quamcumque diues sit promissor, in 2 differentur & quandoque exacte nimis, exiguntur, ita ut plerunque offendit, quibus fideiussores reperi re difficile est; solū vertant; & in desperationem adacti, le ad improbos, & facinorosos homines conuertant; quod ne facile fiat, superioris distinctionis obseruantia, maxime in offendit, absq; causa, de quibus supra obuiam iri possit.

S V M M A R I V M .

- 1 Cauere coactus, quid si fideiussorem non reperiatur?
2 Cautius agendum, ubi persona vergit periculum.
3 Cautio iuratoria, quandoque admittenda.
4 Præsidi bono congruit provinciam malis hominibus expurgare.
5 Militaris custodia quando decernitur, ne quis offendatur.

Q V A E S T I O . 77.

- 1 Vnde & hoc quotidie in controuersiam venit: Quid si cauere coactus, fideiussorem, etiam diligenter adhibita, nō reperiatur? forte quia pauper, forensis rixolus, vel grauiter offendit; ita ut verosimiliter suspicatur possit, se promissionem non obseruatrum: & generaliter concludi solet, cautionem iuratoriam cum bonorum obligatione, satis esse: allegatur Bald. l. omnes. §. in hac vrbe. C. de episco. & cler. ex illo tex. qui minime probat: & Bald. & Castren. authen. cui relictum. C. de indic. vidui. tol. & cum eis transit laf. l. sanctimus. num. 3. ver. 6. limita. C. de verb. sig. qui tamen in specie nostra, ubi persona periculum uergit, & sic cautius est agendum, non loquuntur. In qua tamen Pet. a Plaz. s̄e alleg. d. c. 7. nu. 9. idem probare uidetur.

Verum & hoc iudicis religioni relinquendum putarem, quiccum paupere, forensi, vel offendit, qui tamen vindicare non minitaretur, mirius agere posset, iuratoriam cautionem, 3 vel fideiussorem etiam non omnino idoneum cum ea (facta possibilidiligentia) admittendo. At ubi cum temere offendit, vel eo qui rixæ causam præstis, ageretur, vel cum scandalis aspergito; durius versari deberet, eiusmodi hominū genus, in carceribus detinendo; iuratorię cautionis fragilitatem (ubi idoneas non haberent facultates) spernendo: prout etiam in ciuili negotio, propter malos mores cautele debent.

Tractatum Tomus Undecimus

415

debentis, ait Ias. cautio. C. de procur. & tandem a ciuitate, exilium vel relegationem indicendo: congruit enim bono & graui Præsidi curare, vt pacata & quieta sit Respublica; solite agendo, vt malis hominibus expurgetur: ut dicebat Vlpia. lib. 6. de offi procon. qua dutirie & rigore, quandoque eorum animos, etiam ad pacem, & honeste viuendum deflere posset.

Quod si fieri non contingit, & adhuc vigeat verosimilis offense timor, & suspicio: debet Præses militarem custodiæ decernere; etiam concussores expensis, si sibi videatur: ex his quæ scribit Alcia. l. si super possessione. C. de transact. & arma ferendi, armatosque secum ducendi, licentiam imparati. l. f. C. de erga mili. anno. ut in specie scribit Sali. d. l. de nunciauimus. nu. 3.

S V M M A R I V M.

- 1 Promissio de non offendendo, an perpetuo, vel ad tempus praeficitur.
- 2 Arbitrium Praesidis, in fideiussionibus præstandis latum.
- 3 Iniuriarum obliuio, regulariter ex longi temporis lapsu presumitur.

Q V A E S T I O . 78.

Insuper queri solet, an promissiones eiusmodi, ppetuo vel ad tempus præstari debeant; in qua quidem q. Guil. d. l. denūciamus nu. 7. quos Ang. Imo. l. : ff. de dam. infect. & ceteri cōi uoto sequuntur; hoc iudicis arbitrio relinquunt; reiecta op. loā. Fab. d. l. denūciamus, eas pperuas esse dicentis; cū gbus ēt trā suuere Fel. d. rub. de treug. & pa. nu. 16. & Aufr. ad decis. Thol. q. 489. Rip. rub. de dam. infec. nu. 23. de cōi fidem faciens.

Qui in Ang. Imo. & Castren. l. pen. ff. de præto. stipu. aiunt arbitrium ultra decem annos non porrigit ex illo tex. in ver. longum tps, quibus etiam Felin. & Aufr. assentire videtur.

Sed vbi in ðrium non extat curiarū stylus; quo vel durante ptoris officio, vel simpliciter, & in perpetuum, cautiones dari solēt (a quo si nisi graui cā recedēdū puto) arbitrij habeas

2 restringendas non arbitror; quominus ples ad ppetuo fide iubendū, iuxta personarū, & facti qualitatē. arctaret. Quid. n. si capitalis inimicitia extaret; nēpc ex homicidio in filij, vel patris personā perpetrato? quo casu ex longo tps curriculo, non ita facile prout in alijs casibus, iniuriarū præsumit obliuio: vulg. l. peregre. ff. de acqui. re dom. & profecto dece ret cautiones perpetuas, nō tiales fore. Nec me mouet tex. d. l. pen. quia dū ibi dī, q. præses q. ante in trienniū caueri ius serat, postea in longum tps caueri præcepit; non id propter negatur quin & perpetuo saltim a principio; caueri facere potuisset: & cum hac sententia postmodum vidi etiam Rip. rub. ff. de dam. infec. transiisse.

S V M M A R I V M.

- 1 Contractus in promissione de non offendendo, an possit claudicare.
- 2 Arbitrū an cogi possit sententiam dicere, si unus ex compromittentib. pœnam promiserit; alter non.
- 3 Pœna maior, quando ad minorem redigatur, si dispariter sit promissa.
- 4 Promissio de non offendendo, an valeat, donec e diverso sit præsta.
- 5 Aequalitas in contractibus seruanda.
- 6 Contractus, cum pupillo claudicat.
- 7 Contractus ecclesia vel Principe claudicat.
- 8 Contractus pronis. de non offendendo, inter virū & uxorem claudicare potest.
- 9 Contractus promissio de non offendendo, vbi ex una parte nullus subest timor claudicatio permittitur.
- 10 Contractus claudicatio, in promissione de non offendendo inter diuitem, & pauperem admittitur.
- 11 Cautiones dicuntur dispare, quando diues & pauper aequalē pœnam promittunt.
- 12 Causa magna, & modica, dicitur iuxta personarum qualitatem.
- 13 Contractus dicitur simul tractus.
- 14 Pœnaliter in compromissio ab una parte tantum promissa sit, ualeat nibi loscius sententia.
- 15 Arbitri interest, eius sententiam non impugnari.

Q V A E S T I O . 79.

Ne comittenda est ea quæstio, quæ quotidie in foro versatur: An contractus promissio eiusmodi, claudicare possint, puta quia uous promisit non offendere, alter non; vel sub pœna ducentorū; alter vero cētū: In qua quidē, vñ negatiue rñdendū: ex rescripto Vlpia. l. 13. ad ædictū: de quo in l. litigantes. §. idē l. l. ff. de arbi. vbi refert 2 Iul. scripsisse; non cogendū arbitriū sñiam dicere, si alter pœna: in promiserit, alter non: & inde est q. Guil. in Spe. co. tit. §.

3 sequitur, nu. 47. ver sed circa hoc quæro; censuit maiore pœnam ad minorē redigendā, si dispariter sit promissa: vt seruet æqualitas: quem sequit Ale. ad Bar. in l. si quis. §. si de meis. ff. cod. titu. Ita vt apud criminalistas, passim rumor increbuit nō valere promissionē de non offendēdo simpliciter ab uno præstitā, donec & alter quoq; præstiterit: ea vulgari rōne; ne cōtractus claudicare videat. §. vulg. l. quæro. inter loca torē. ff. loca. & l. l. ff. de rescin. vendi. clamitant namq; oēs in contractib. æqualitatē seruandā: vt ēt in specie nra, probare videtur Bal. cons. 57. in 1. aliás 195. in 2. incip. laudare uos: & Deci. 43. l. nu. 10. obiter tamen & perfunditorie loquentes; & plerique ex recentioribus ita credidere.

Quibus tñ ego & consulendo, & iudicado, ad stipulari nūquā potui: generaliter admittens, in quamplurib. casibus, ne dum ex partium consensu: sed etiam lege sic suadente, vel Præside sic ex cā, iubente, cōtractus in æqualitatē admitti.

6 Quid. n. si cū pupillo contrahatur? quo casu qui cum ipsis absq; tutoris autoritate contrahūt, obligant: at iuicē pupilli nō obligantur; verba tex. in §. i. Insti. de auth. tut. & cura. Quid si cū ecclesia? Quid si cu Principe? c. i. vbi Fel. de prob. 7 Et quid (in specie nra) si vxora marito caueri petat, quē ipsa verosimiliter non sit offensura? generaliter ubi ex una parte nullus sit timor, nullave dubita: io: vulg. reg. uani timoris. ff. de reg. iu. in quib. casib. claudicationē tolerari sensere. Cast. l. qui bona. §. si qs 2. ff. de dam. infec. & Fel. rub. de treug. nu. 20. Quid si ex cauere debētib. unus sit diues, cui ducentorū aureorū amissio, minoris sit detrimenti, quā alteri pauperi quadraginta? & constat dictas impares cautiones, nihilose cius nedū expressa cā, sed ēt simpliciter p̄stitas, ualere: si mō Iudici. ex dictis causis, vel alijs similibus, ita videatur: aliās nimis fragilis esset diuinitis cautio, si solutis quadraginta tātū iuxta pauperis promissionē possit illū offendere. Quinimo disparez ex forent cautiones, quæ æqua. i. quātitate, inter diuinitē, & inopē præstarenf, ex quo, tanti esse diuiniti cētum quanti pauperi decē: prout in simili in iufo suppletorio perpenditur: quod in causis magnis denegatur: vulg. l. admonēdi. aiūt. n. maiores nri, causam modicę & magnę quātitatis dici, iuxta personarū qualitatē: vt pauperis respectu, cā decē libraru sit magna; diuinitis vero modica quinquaginta, & centū, teste Bar. d. l. admonēdi. nu. 54. & in l. sed & si suscepit. §. i. vbi etiam Ang. ff. de iud.

Suadet ēt quia quā quis iubente iudice, de non offendendo absentē cauerit, & ut plurimum inuitus; proprie non dī cōtrahere: contractus. n. dicit simul tractus; & ubi simultaneus consensus interuenit, ἀλλα οὐ μόνον. hoc est negotium, qđ cum alio inimus.

Et ubi mutua, ultro citroq; oris obligatio: gl. Bald. Porci. §. f. Insti. de oblig. Et ideo nimirum, si cum fisco, vel Prætori de non offendendo promittitur; quis cum altera parte cōtrahere non dicitur.

Nec me mouet tex. in alleg. l. litigatores. §. idem Iul. quæ potius, idem & si spreta, præcedenti uersiculo iuchoare debet; quia ex eo q. scribas Iul. non cogendū arbitriū sñiam dicere, si alter poenam promiserit, alter non; inferri non uideo, q. si arbiter sñiam protulerit, non ualeat sñia, tanquam compromissum, ubi poena ab una parte taarum promissa fuerit, non ualuerit: ut comprobat Bar. sequendo op. loā. gl. §. si de meis. Id enim arbitri fauore, inductum est, cuius interest eius sñiam non impugnari: quod facilius euenerit, si pēna ab una tantum parte stipuletur: quo respectu, ait Vlpia. d. l. uer. proinde, plenum non esse compromissum: cōsequitur ergo tex. in quo Moderniores se fundant, & Guil. decisio, de qua supra casu, nostro applicari non potuisset.

S V M M A R I V M.

- 1 Pax quam partes pro se & consanguineis obseruare promiserunt, an sit violata, quia alter ex pacientibus, consanguineum alterius offenderit.
- 2 Consanguinei an actiue, & non pauciue comprehendendi possint.
- 3 In pœnalibus a verborum proprietate non recedendum.
- 4 In pœnalibus omissum pro omisso habetur.

Q V A E S T I O . 80.

Vnde ex ijsdem rationibus, & plique alijs proximis diebus consului, in causa Barbarensi, quæ Romæ decidēda uerrebatur, q. pax quā pro se, & cōsanguineis obseruare promiserūt, nō erat violata ex eo q. alter ex pacientibus consanguineum alterius offenderat, maxime quia de ui uerborum consanguinei actiue, & non pauciue cōprehendi uidebantur, & quia principalium respectu, nulla extab promissionum disparitas, quū uterque eadē uerborum serie eodemq; uinculo, devincti essent: in his. n. quæ stricti iuris sunt, prout in pœnalib. temere a uerborū proprietate nō rece-

Octauia velpelli, De promiss. de non offend.

- 4 recedimus. vulg. & non aliter &c. & omisso pro omisso h̄. I. si cū dōtem. ff. sol. mat. ut in pacis contractu, ait Bal. cons. 5. 7. in 1. alias 195. in 2. aepius allegato. col. 3. quod & in promissio nibus de non offendendo, ita conceptis obseruandum.

S V M M A R I V M.

- 2 Cautione ab una parte simpliciter praestita, si interim sequatur offensio, an pro ea parte, pena committatur.
2 Pēna quandoque debetur ratione contemptus.
3 Protestatio quod cautio non valeat, donec ab altera quoq; parte praestitur, an admitti debeat.

Q V A S T I O. 81.

* Huc quoque pertinet & sequēs

qō: quid si data cautione ab una parte simpliciter, & ab alijs protestatione q̄ non valeat, donec ēt ab altera fuerit praestita; (qua pleriq; consultius agentes utilolent) interim sequat̄ offensio & vulgo aiunt, promissioni contrauenitum non esse tamquam promissione corresponditua non sequuta, pro non scripta videatur: ne claudicatio & disparitas sequatur; de quibus supra.

- Verum ego ex præmissis, semper in diuersam suāam tene di: debet. n. qui Prætori non offendere promisit: fidem seruare, nec magistratus dignitatem, ira pro nihilo habere; vt homines promittat, & cras contraueniat. scimus. n. eius inodi possunt ēt rōne contemptus committi; ex his quā docent Bal. I. si defuncto. C. locati. & Deci. I. cum proponas. 2. in fi. C. de pa. Itaq; nisi promittens prouocatus, offenderit, vel ex noua causa, de qua sup. tit. de pa. q. 47. exactiōne pēna locum arbitror, ac si poena vtrinque in stipulationem deductas sit.
- 3 Illud nec prætereo, q̄ Præses protestationē prædictam pōt, immo & debet negligere, nullatenusq; admittere, vt delictis obuietur, & ligatas interim vna pars habeat manus, donec & altera colligetur.

Vnde merito Illustrissimi Principes nostri Vrbinenses, publico programmata, decreuerunt, vt facta requisitione de cauendo sub poena, cautiones sub eadem pēna pro prælitis habeantur, quod ad evitanda scandalū, ceterorum quoque Principum facere munus esset.

S V M M A R I V M.

- 1 Promissio de non offendendo, an sit contrauentum si filius offendatur, vel offendat.

Q V A E S T I O. 82.

- 1 SiC & alia peregrina quæstio definiri potest, an promissio de non offendendo (simpliciter) dicatur contrauentum, si filius offendatur, & an ēd iuerso si filius offendat, quā sup. tit. de pa. q. 39. explicatae fuerunt.

S V M M A R I V M.

- 2 Promissio de non offendendo, an etiam pro filiis & consanguineis, ac familiaribus præstandat.
2 Stilus Vmbriae & Piceni, vt quis etiam pro consanguineis & affinibus promittat.

Q V A E S T I O. 83.

- 1 An autem eiusmodi cautio nedum pro se, sed & pro filiis, familiaribus, & consanguineis præstari debeat, Guil. a Cun. in sepæ d.l. denunciamus. nu. 24. dicit quæmpā cogi posse ne dum q̄ per se vel alium non offendet; sed etiā pro illis, qui sunt de eius familia. Bar. d.l. illicitas. §. ne potentiores, ff. de officiis. p̄. nu. 5. concludit, vt ēt pro familiarib. & cōplicibus teneatur. Sal. i. d.l. denunciamus. nu. 2. loquit̄ de filiis, familiarib. & sibi subiectis. Fel. rub. de treu. nu. 18. ver. qui timet; cū Bar. transire vñ. nempe vt ēt familiares & cōplices in promissione cōprehendant: allegans Bal. in l. i. nu. 3. C. de epi. & cle. cui adstipulari vñ Pet. a Plaz epiti. delic. c. 7. num. 8. quosdā alios ex recentiorib. allegando: adducunt oēs. l. i. & l. qui insulā, ff. loca. & sic se habet cōis Vmbriae & Piceni stilus. ita vt nedū filij & cōsanguinei, sed ēt affines vsq; in tertiu gradum iure canonico computandum comprehendantur.

Sed circūscripto stilo, iure optimo cautū reperio, vt q̄s p̄ alijs, q̄ filiis alijsq; quos q̄s sub p̄tate habeat ad onus istud adeo graue & extraordinariū cogi debeat; vulg. rub. & tit. C. ne filij pro pa. & c. scimus enim q̄ plerunque (vt ait Poeta)

Filius ante diem patrios inquirit in annos.

Et quod fratrum quoque gratia rara est.

Vnde q̄ quis cauere cogat pro his filiis qui sacris paternis, non subiecti, & pro alijs consanguineis, q̄ sub p̄tate vel gubernio ipsius non versantur, qui qñque in solam pro-

mittentiū iuvādiam, contraueniant, nimis grāte & in h̄ manum videatur. Nec me mouet tex. in alleg. l. i. quia nihil ad rumbum. nec in l. qui insulam. §. colonus, quæ loquitur seruo qui est sub potestate, & familia.

Nec contradicit Bald. a Fel. allegatus. d.l. i. nu. 3. quia logatur in pace, ad quam nemo cogit, vt alibi dixi: & p̄ verbū debet, dicens q̄ pacem faciens, debet promittere pro familiis & adhærentibus, si vult esse fideis. quæ verba potius decentiam, quam necessitatem important. Vnde q̄ quis pro alijs, quā pro filijs & descendētibus, quos sub p̄tate habet; promittere cogatur iuri consonū non censeo, & ideo Salic. sup. filijs & familiarib. sibi subiectis tantū loquutus: est idēq; sensisse videntur Abb. c. i. de reit. spol. Cur. Sen. cons. 41. Rip. l. i. nu. 15. ff. de dam. infec. Animaduertant igitur prudentes Prælides, vt etiam stilo in contrarium suadente, in eiusmodi promissionibus, pro alijs præstandis, vel aliorum culpa exigēdis, mitius agant, quum extra juris cōis orbitam vagentur.

S V M M A R I V M.

- 1 Pater an pro spūtio cauere cogendus sit: vel si pro filijs simpliciter cauerit si spūtius contraueniat, teneatur.
3 Spūtij filiorum appellatione non continentur.
3 Spūtij non sunt filij nominandi.
4 Spūtij coniunctorum appellatione non comprehenduntur: nec cum tis (quoad patrem) ulla datur cognatio.
5 Spūtij iure ciuili incogniti.
6 Spūtins non continentur statuto, quod pater pro filio condemnationem solere teneatur.
7 Spūtius an comprehendatur in statuto, quod pater pro filio damnum respondere cogatur.

Q V A E S T I O. 84.

- 1 Et ex his quā sup. digesta sunt, alia quoque diffiniri pōt qō: An pater pro filio spūtio cauere cogatur: vel si p̄ filijs simpliciter cauerit, ex offensione a spūtio facta, teneat in qua cōi voto maiores nři, negatiue r̄ndere, & p̄sertim Dy. Ray. Bal. l. cū pater. §. volo. de leg. 2. Ale. l. ex facto. §. si quis rogatus. nu. 48. ff. ad. Trebel. & cōf. 60. nu. 13. in 2. quia ait Bal. §. volo. filiorum imō & liberorum appellatione, spūtij non continentur. auth. qui. mo. natu effi. sui. & quia spūtij filij nō sunt nominandi. auth. ex complexu. C. de incest. nsp. ita ut nec cōiunctorum appellatione, veniant, nec cū illis sit, quoad patrē coniunctio, aut cognatio, vt voluere Dy. cons. 15. Bal. l. id quod pauperib. C. de epi. & cle. Alex. d. cons. 60. nu. 9. Ti. raq. consue. pīct. de retract. ligne. § j. gl. 8. nu. 5. tamquam cuius liure incogniti. Suader, quia statutū, quo pater pro filio cōdenationē soluere cogat, de filio spūtio nō intelligit: ex Bal. in l. ḡaliter. §. cum aut. nu. 5. C. de insti. & substi. & in l. i. nu. 4. C. de succē. edic. quia (vt ipse ait) fieret interpretatio extēsiua, ultra definitionē & significationē vocabuli. l. filiū definimus. de his q̄ sunt sui vel alie. iu. seq̄tur Salii. ibi. I. mo. d. §. si q̄s rogatus. Alb. l. par. stat. q. 49. & in statuto, q̄ pater dānū a filio datū, reficere teneatur. Io. And. in addi. ad Spe. rub. qui filij sint leg. & Alex. d. cons. 60. nu. 41. & alijs passim: quibus & quē præcedenti. q. dicta sunt, adstipulantur.

Putarim tamen iudicis arbitrio relinquendum, an in cautionibus præstandis pater pro eo cogendus foret, cuius munus esset sciscitari an pater ipsum domi aleret, & ceu filium tractaret, an alios legitimos & naturales h̄eret ad quos proprie uindicta pertineret, & patris ac spūtij mores, & cause qualitatē perpendere, & ex his & similibūs ita agere, vt pater in eiusmodi exorbitantibus, præter rem non grauetur, scandalisque obuiam caretur. Audiui enim a plerique filios spūtios desiderari, ut uindictę, sine census obliguritione, cōmodius possent perpetrari.

S V M M A R I V M.

- 1 Naturales an in promissione de non offendendo pro se & filiis comprehendantur, & an pater pro eis cogi possit.
2 Naturalis, proprie qui dicantur.
3 Naturales, non dicitur proprie filius in pēnalibus.
4 Naturalis, an statuto continetur quod pater pro filijs cōdenationem soluere debeat.
5 Naturalis an in emphyteusi, pro se & filiis comprehendatur.
6 Naturales ciuili iure, filij nominantur.
7 Naturales pro legitimis, & naturalibus habentur, in his que naturali in re perucniunt.
8 Naturales, ad accusandum de morte matris admittuntur.
9 Naturales filiorum appellatione continentur quum eadem militat ratio, quā in legitimo.

Q V A E.

Tractatum Tomus Undecimus

416

Q V A E S T I O . 85.

- 1 Major profecto in filijs, propri natu-
ralibus; verat
dubitatio neimpe an in promissione pro filijs contineantur;
vel pro eis quoque pater promittere cogi possit; de his lo-
quendo, qui ex cōcubina nascuntur, diu domi in habitu cō-
cubinæ, & (vt aiunt) affectione maritali retenta; & quæ sit vni-
ca: de qua Guil. in Spec. in tit. de success. ab intest. §. 1. ver. nūc
de naturalib. Alex. cons. 60. nu. 8. & Caccial. repert. l. si qua illu-
stris. C. ad orphi. Alc. trac. de præf. reg. 3. præf. v. In qua quidē
qōne Cy. d. l. cum pater. §. volo. ff. de leg. 2. negatiuam ample-
xus est: & post eum Fel. c. in præsentia. nu. 36. de proba. & fa-
cit quia filius naturalis, non dicitur vere & proprie filius. d. l.
filium. ff. qui sunt sui, vel alie. maxime in poenalibus: vt in sta-
tutis docet Abb. d. c. in præsentia, & in statuto q̄ pater pro fi-
lio condemnationē soluere teneatur. lmo. l. Lucius. 2. §. fin.
5 de leg. 2. Alb. d. q. 49. 1. par. stat. & q̄ in emphyteusi ecclesiasti-
ca pro se & filijs non contineantur. Bal. lmo. d. §. fin. Abb. Fel.
nu. 42. d. c. in præsentia.

Sed quidquid sit, quum de naturalium fauore, aliisq; simi-
libus tractatur; in specie nostra autoritate Cyn. & Fel. non
obstante, subsisterem; si filij naturales (prout de spurijs dixi)
sub patris gubernio viuerēt; ipsi enim ciuili lege filij nomi-
natur; nec omnino spernuntur. eo. tit. C. de natu. lib. & quū
sint natura filij, & ex paterno semine concepti; prout legit. &
naturales, verosimile est ex offensa patri facta, pariformiter
iporum sanguinem circa cor ebullire; & manus ad vindictā
conferere. in his. n. quē naturalia sunt, naturales pro legitimis
& naturalibus habentur: vt ait Barb. in addit. ad Bal. d. l. gene-
raliter. §. cum autem. nu. 5. Guil. a Cun. l. parentes. ff. de in ius
voc. Tiraq. de retract. Ligna. gl. 6. §. 1. nu. 5. Ideo Bar. l. 1. nu. 3.
ff. de accu. probat, naturales de morte patris ad accusandum
admitti: & generalis regula tradi solet; q̄ vbi eadem militat
ratio in naturali quæ in legitimo, filiorum appellatione cō-
tineantur. l. quisquis. C. ad leg. l. l. maiest. Abb. Fel. num. 33. d.
cap. in præsentia.

S V M M A R I V M .

- 1 Promissio, de non offendendo, an ad vxorem passiu porrigatur.

Q V A E S T I O . 86.

- 2 Sed an simpliciter præstata, ad vxorē
porrigatur; ita vt vxorem offendens, contrauenisse dicatur:
& negatiue respondendum arbitror: quidquid in pace deli-
beraudum sit, ex his quæ scripsi. sup. tit. de pa. q. 38.

S V M M A R I V M .

- 1 Cautio simpliciter præstata, an hæredes comprebendat.
- 2 Hæres dicitur eadem persona cum defuncto.
- 3 Promittens simpliciter, pro hæredibus quoque promittere censetur.
- 4 Hæres Titij in instrumento nominatus videtur, Titio nominato.
- 5 In penalibus a uerborum proprietate non recedimus.
- 6 Hæredis persona, filie eadem dicitur, non vere.
- 7 Dic̄io quodammodo improprietatem designat.
- 8 Hæres eadem persona cum defuncto non dicitur, quum uerba proprie-
ca piuntur.

Q V A E S T I O . 87.

- 1 An vero cautio, vt supra, simpliciter præstata,
hæredes eorum quoque cō-
prehendat: videretur affirmatiue concludendum, quia hæ-
res est quodammodo eadē persona cum defuncto: vulg. §. 1.
3 in auth. de iure iur. a mor. præsti. & qui pro se simpliciter p-
mittit, pro hæredibus quoque promissione censet. si gl. Bar. l.
sic. de ver. oblig. & nominato Titio in instrumento, hæres
eius etiam nominatus videtur: ex Bald. in l. 1. C. quo. lega.
cum similibus.

Sed hac in specie contrarium respondentum; quia sumus
5 in penalibus, in quibus a verborum proprietate non rece-
ditur: omissumque pro omisso h̄. l. si cum dotem. ff. sol. mat.
6 Alia. n. proprie loquendo & vere, est persona defuncti; alia
& ficta, & repræsentativa est persona hæredis. Ideo tex. d. §.
1. vtitur verbo quodammodo; quod impro prietatem desi-
gnat. l. in suis. ff. de lib. & posth. & in simili congerit. l. l. 1. §.
sed & si mihi. nu. 3. de verb. obl. Et q̄ in materia, in qua pro-
prie, & non per interpretationem percipi debent; hæres eadē
persona non censeatur post aliorum terga docet Dec. l. hæ-
redem. ff. de reg. iur. & in quæstione nostra Are. vulg. §. Cat. & l. si stipular. fuero. de verbos. obligat. & Pet. a Plaz. epist. de-

lict. lib. primo cap. 6. nume. 29. versicu. hinc etiam.

S V M M A R I V M .

- 1 Promissio de non offendendo, pro se & hæredibus si fiat, an cohæredes pro
hæreditariis portionibus, vel insolidum teneantur.

Q V A E S T I O . 88.

- 1 Quid autem si promissio pro se
& hæredibus facta sit: an cohæredes offendentis, pro hæredi-
tariis portionibus, vel insolidum teneantur: maxima contro-
uersia iuris est quæstio, (in qua vt in adagio est) Delio natato
re opus esset. videto quæ dixi sup. tit. de pa. q. 60.

S V M M A R I V M .

- 1 Cautiones de non offendendo in uno territorio præstata, si in alio sit con-
trauentum, an exigantur.
- 2 Ius dicenti extra territorium, impune non paretur.
- 3 Iudicis decretum, ultra territorium non extendit.
- 4 Postulare prohibitus in una prouincia, in alia non prohibetur.
- 5 Statutum quod unus pro altero tencatur, in delinquente extra territorium
non procedit.
- 6 Repræsaliæ, latine clarigationes appellantur.
- 7 Statutum ubilans patrem pro filio delinquente, non procedit si extra
territorium delinquat.
- 8 Statuti natura est, ut extra territorium uires non porrigitur.
- 9 Prohibitio respiciens personā tantum, non bona, etiam extra territorium
porrigitur.

Q V A E S T I O . 89.

- 1 Nec ab requari potest, An cautiones
vnus prouinciæ præstata, si in alieno territorio sit contraeu-
tum; exigi possint; Guil. a Cun. in saepē allegata. l. denuncia-
mus. nu. 38. ver. sed quæro qualiter. C. de his qui ad eccl. cō-
fu. negatiuam probauit: ex tex. in l. fi. ff. de iurii. omn. iud. vbi
2 extra territorium ius dicenti. impune non paretur: Sed ibi ni-
mirum, quia non debuit iude x, extra iurisdictionem ius di-
cere: quod non est in casu, de quo supra, in quo cautiones,
coram competenti iudice præstata, fuerūt: allegat ēt tex. in l.
cum vnu. §. si qui. ff. de bon. alias, de reb. auth. judic. pos. vbi
simplex iudicis decretum, ultra eius territorium non exten-
3 ditur: Sed ni facit, quia i. respectu bonoru quē suat intra ter-
ritorium extra quod iurisdictione non extendit: adducit ēt.
4 l. ex causa. ff. de postul. vbi prohibitus postulare in vna pro-
uincia, in alia nō prohibetur. Sed ibi prohibitio respectu cer-
tæ causæ, ab ipse culpa & infamia postulantis, facta fuit: quæ
5 ad rem nostram sat commode trahi non possunt; Suader ēt
quia lex municipalis, q̄ vnu pro altero teneatur; in delin-
quentे extra territorium, non procedit: ut in statuto Floren-
6 tino scripsit Bar. tract. repræsaliarum (quas latine clarigati-
ones appellamus) 4. par. 1. q. principa. & in filio si patrem obli-
7 gat p legitima. Bal. l. 1. q. 3. C. ne fil. pro pa. Soc. l. modestinus.
ff. de excep. ias. §. actiones. nu. 85. Insti. de act. quibus adstipu-
latur Dec. cons. 3. 59. quia eiusmodi statuta sunt odiosa, & sic
8 (ut vulgo dicitur) restringenda. Sed nimirum, quia natura sta-
tuti est, ut extra municipium uires non habeat, quod in pro-
missione non est dicendum. Et ideo pro affirmatiua respon-
derem, quia prohibitio respiciens personam tantum nō bo-
9 na, prohibiti personam sic afficit, ut quocunque ierit, etiam
extra territorium, prohibitus censeatur: ex doctrina Bald. in
l. cunctos popu. q. 6. & his quæ congerunt Alex. cons. 41. in v.
Ias. 59. in Henri. Boic. tract. lim. par. 3. art. 2. num. 2. 1. Mar. l. fin.
num. 132. ff. de iuris. om. iud. & alij passim: alijs facile eiusmo
di promissionibus, fraus strueretur, si extra territorium im-
pune respectu cautionum, aduersus promissiones iri posset.

S V M M A R I V M .

- 1 Offensa quid sit.
- 2 Offensa an dicatur, si ex ea pena non infertur.

Q V A E S T I O . 90.

- 1 Et quia de offenditionibus, quib. cau-
lantur, passim comminiscimur, quæsi posset quid sit offendita,
Barto. in l. licitatio. §. quod illicite. nu. 4. ff. de publi. ita definit,
Offensa est quidquid aliquem ad iracundiam prouocat, &
probat ex extrauagan. Frider. tit. de pa. const. in princip. sub-
dens, ita tamen vt prouocanti alege uel ab homine, pena in-
ferri

Octauia. velpelli, De promiss. de non offend.

ferri possit, allegat. I. testamento. 4. ff. de manumi. adduci sollet etiā tex. l. qui maritum. I. filia in orbitate. ff de inoff test. Sed ipse met Bar. in l. 1. ff. de his quivit indi. quo cum transire videtur Alex. ait offendam fieri posse, et q̄ ex ea quis p̄cet. nā nō mereat: ex tex. vbi libertus quasi indignus, legato caset: quia post mortē dñi eum quasi illicite mercis negotiato rem, detulerat: qui non iō probat defuncti memoriam offendit, si licita fuit accusatio, prout lex ostendit; subdens quis & p̄tāmū meruerit. & iō Bar. in l. si ita stip. §. grisogonus, in fi. priori definitioni assentit: quā ēt probaucere Anch. c. si clericos, in fi. de sen. excō. in 6. & Cor. cons. 5. i. n. 1. & receptione v̄r̄ hac iu species in qua pp offendam de graui poena exigēda, plerunḡ tractatur, vt declarat Bar. l. cum re. C. de inoff. testa. etiam ad ea quā dixerat, in d. §. licitatio, se referens.

S V M M A R I V M .

- 1 Promissio de nō offendendo, an ex offensione verbalē contrauentū dicatur.
- 2 Offensio personalis, & in personam, quonodo differant.
- 3 Dic̄o in inherentiam (vt aiunt) significat.
- 4 Verba strictius accipiuntur, quum odium est irrationabile.
- 5 Honor uita charior.
- 6 Verba iuxta proferentis qualitatem, accipiuntur.
- 7 Verba iuxta qualitatem personae, ad quam diriguntur, sc̄apienda.
- 8 Dic̄o in, in materia promis. de non offendendo personae tactum requirit.
- 9 Verba promis. de non offendendo mitius interpretantur, quum de irrationabili odio trattatur.
- 10 Promissio de non offendendo personaliter, vel in personam, an ex verbali offensa contrauentum dicatur.
- 11 Insultans cum armis, & admenatione, vel in sequitione, an dicatur personaliter offendere.
- 12 Vestes scindens, an dicatur personaliter offendere.
- 13 Equum freno retinens, an personaliter offendat.
- 14 Auferens equum, uel stem pileū e manu uel capite, an personaliter offendere dicatur.
- 15 Projiciens iaculum, pugionem, saxum, an personaliter offendat.
- 16 Archibusium uel b. uel sc̄iam exonerās, an dicatur personaliter offendere.
- 17 Promissio de non offendendo in personam, si persona non tangitur, an contrauentum dicatur.
- 18 Verba stipu. strictius interpretantur in promissione de non offendendo, p̄ consanguineis.

Q V A E S T I O . 91.

- 1 An autem ex offensa, que verbis fiat, eius modi cautionibus contrauentum dicatur; perplexa est quæstio, & adhuc male digesta: in qua si rem acu (vt aiunt) non tetigero; saltem, q̄ alij rectius, & apertius loquantur, occasionē p̄stabo. Guil. a Cun. in s̄epe repetita. l. denūciamus. nu. 38. C. de his qui ad eccle. confu. loquens in securitate, concludit eam solis verbis nō rumpi; nisi ēt quis fecerit quidquid potuerit, vt facto impleret (vt eius verbis utar) nu. 40. Sed quibus verbis p̄st: a sit securitas, non explicat. Iod. Brug. Enchi. crimi. c. 107. ait pacem seu (securitate) in verbis non infringi sed facto: sed loquitur in pace seu securitate publica, quam decens est, ex priuata personae verbali iniuria, non ita facile violari: vnde nodus iste distinctionū discrimine soluendus est. Bar. d. l. licitatio. §. q̄ illicite. ff. de publ. his verbis hoc negotium dirimit aut promissum est simpliciter non offendere; & poena cōmittitur, ex qualibet offensa, qua poena ueniat imponēda: vt supra, aut nō offendere in personā, & tūc, quædā offendio nullo mō sit in personā, vt furtū, & adulteriū, quædā in psonā, large & loquendo; vt qn̄ sit uiolentia, rē e manib. auferendo, q̄dam in personā stricte, qn̄ tangitur persona, vel res psonae cohaerēs; quædā strictius, qn̄ in ipsum corpus vel circa ea q̄ sunt inseparabilia a corpore sit offensio. & his duobus modis offensio accipitur, qn̄ agitur de poena & odio rationabili ex proprio delicto: quod & probare v̄r̄ in l. 1. §. hoc edictū. nu. 5. de nou. oper. nunc. Guil. & Bal. l. si qua per calumniam, in princip. C. de epis. & cle. faciunt differentiam inter offendam p̄ sonalem, q̄ continet verba iniuriosa; & vestīū scissionē, licet psona non tangatur; & offendam in psonā, qua personae tangit. Requirit: Bal. cōs. incip. Insultus & admenatio; qd̄ p̄nes me habeo, & vt pleriq; aiūt impressum nō reperitur; r̄ndit, p̄ verba iniuriosa insultū, & admenationē, in personā offendam non fieri sed circa personā: quia dictio, in sui natura inherentia, & trāsit in aliū, significat. Idēq; sentire v̄r̄ in rub. sol. mat. dicens q̄ si dictio in, psonē iūgaf n̄ denotat psonę adhären- tiā, sed in ipsā psonā: & iō iniuriā factā nō dici, nisi eā sentiat subdens q̄ nulla verbalis iniuria in personā dī; sed violentia. Anch. d. c. si clericos, in fi. de sent. excō. in 6. distinctioni Bar. adhāre v̄r̄: dicēs q̄ quis offendere dī, siue quis violentas manus in aliquā iniiciat; siue furto quid subtrahat, vel cū uxore adulteriū cōmittat. In psonā autē li large loquamus, si quis intendat principaliter circa res, secundario circa personā, ut in violentia: si stricte qn̄ tenetur persona, vel res cohaerens psonę ut in c. si q̄ suadēte diabolo. 17. q. 4. si strictius quando fit in ipsum corpus; vel circa ea quā sunt inseparabilia, a

- 4 corpore, vt circa pilos, & capillos, in qua significatione capi dicit cum odium est irrationabile.

Castrē. d. l. licitatio, nu. 4. aliter distinguit; nēpe vt offendio personalis fiat duob. modis: qn̄que; mere in personam, vt ex verbis, vel percussione. Item propter rem licet in personā vt in violentia vel vi expulsiua; & q̄ verba promissione accipiātur de prima quā est mere in personam.

Alex. ad Bar. d. §. quod illicite, transire v̄r̄ cū Bal. d. l. si qua per calūniam: quos sequitur ēt Deci. cons. 406. vbi respondit ex insultu, quem personaliter offendit, non in personam.

Firma. in reper. in ver. insultus, & verbo offendere, ait insultum iniuriam personalem non dici, nec in personam.

Barba. cons. 1. nu. 12. in 4. consuluit ex insultu cum adnatione, promissione de non offendendo contrauenit.

Itaque in tanta scribentiū varietate, sic distinguendū putui, q̄ aut sumus in ḡnali promissione de non offendendo, & nedū in facta, sed ēt verba iniuriosa satis esē, vt quis contravenisse dicit, grauia tñ; q̄ poenā mereantur: vt supra: & q̄ honori labē inferant: quod ēt iudicantis arbitrio, ex personarū qualitate residet: multum namque interest, q̄ verba in uiles, & tenuioris fortunā homines, proferantur; An aduersus nobiles, vel milites, & honoris p̄fessores quibus honor vita sit charior vul. l. l. l. ff. si quis omis. c. test. Sicut ē diuerso quod ab ignaro & rudi, seu uerborum uim ignorante, procedant: uerba enim iuxta proferentis qualitatem, interpretar. l. fact. §. si quis rogatus. ff. ad Tteb. & iuxta qualitatem p̄ sonę ad quam diriguntur. l. plenum. §. equitij. de v̄lu & habi. & vulgo dicitur ex personis dicta ponderantur: ut fulius docet Alcia. rub. de verb. signi.

E in hac promis. ēt furtū & adulteriū contineri vident: vt ait Bar. d. §. licitatio. Cor. cons. 44. in 4. licet Castren. post Bar. & pleriq; alij repugnat, nisi evidentissimis argumentis apparet furtū & adulteriū non ex priore odio, & cōtēptu, sed ne cessitate, & libidinis ardore p̄petrata: de qb. su. tit. de pa. q. 3.

Aut persona iter nō offendere, promissum ē; & tūc quāvis verba iniuriosa large loq̄ndo, personalē iniuriā afferant: ut aiūt scriben. (up nihilominus, in hac specie poenali & odio) in qua v̄r̄ promittē saltē ex cōiloquēdi usū, se ad offendas, q̄ nedū honori, sed & personae fiū restrinxisse, (stricte & magis propriè vero accipiēdo) uerius v̄r̄, uerbales iniurias nō cōtineri: sed in insultū cū armis, cū in sequitione, vel (vt vulgo dī) cū admenatione, uestīū scissionē, uiolentiā occasione, rei iaculationē, laxi proiectionē, archiperforati, quē archibusium uocat) seu balistā exonerationē, & similia, in qb. tñ persona nō percutiat, uel tāgatur; q̄ offendē oēs, licet personales dicātur, nō tñ in personā, q̄ a dictio in, in specie n̄fa p̄sonę tactū & intrinsecitatē regrit, ut utar uerbis Bal. d. rub. sol. mat. & d. cons. inci. insultus. Etiō si promissione restrictio in personā facta proponatur ciuiusmodi oīa excludit; & offendas q̄ mere in personā fiū, & q̄bus persona tāgitur, uel percutitur, & tñri: ut ex cōmuni sensu supra allegatorum, elici posse uidetur.

9 Quod si de irrationabili (ut uocat) odio, tractetur, nēpe q̄ p̄ter iuris cōis dispositionē, q̄s inuitus, vel de facto, uel cōsuetudine ēt pro cōsanguineis, promittere coactus fuerit; & p̄quentione ab eis facta, citra ullā ipsius culpā grauef, z̄quiū est, ut uerba ēt strictius accipientur, ut utar uerbis Bar. d. §. licitatio. nu. 5. & Anch. d. c. si clericos, quo casu sub uerbis nō offendere, uerbales iniuriae nō cōprehenderentur, & sub uerbis nō offendere, personaliter, eētātū offendē cōtineretur, q̄ tactu uiolento personę uel percussione, fieri contingerent.

Vnde ex p̄missis, p̄cedētēs, & his similes quæstiones, his conclusionib. facile dissolui possunt. Videlicet.

xcj. Promissio de non offendendo generaliter, seu simpliciter p̄st̄ta, etiam uerbales iniurias, graue, tamen, arbitrio, iudicis complectitur.

xcij. 10 Promissio de non offendendo personaliter, uel in personam, offendas quā uerbis fiunt, non continent.

xciij. 11 Insultans cum armis, cum in sequitione, uel admenatione, dicitur personaliter offendere.

xciii. 12 Vestes scindens, licet personam non tangat dicitur, personaliter offendere.

xcv. 13 Ephypnia, seu freno, equum retinens, licet & quietatem non percutiat, dicitur personaliter offendere.

xcvi. 14 Auferens equum, uestem, pileum & similia e manu uel capite alicuius personaliter offendit.

xcvij. 15 Projiciens iaculum, pugionem; saxum, aduersus aliquem, personaliter dicitur offendere.

xcviii. 16 Archibusium, seu balistā, exonerans contra aliquem personaliter offendit.

xcix. 17 Promissio de non offendendo in personā, nisi persona percutiat, uel tangatur contrauentum non dicitur.

c. 18 In promissione de non offendendo, quā etiam consanguineis, pro quibus de iure quis promittere non tenebat, continet: stipulationis poenāis uerba, ut cuicet p̄sona, magis proprie & strictius interpretantur.

S V M M A R I V M .

Tractatum Tom. XI.

S V M M A R I V M.

417

Q V A E S T I O C I I .

- 1 Offensa leuis, an promissio de non offendendo vim faciat.
- 2 Percussio saxe sine sanguine, an cautionibus contraveniat.
- 3 Offesa appellatione an leuis veniat.
- 4 Fideicommissum ex leui offensa, reuocatum non censetur.
- 5 Rapiens armis et manibus eius, quo cum pacem habebat, an pacis fractio censetur.
- 6 Offensa ex ictu cubiti an pacem rumpat.
- 7 Insultus cum admenatione, an cautiones frangat.
- 8 Insultus cum armis, & persecutione, an cautionibus contraveniat.
- 9 Archibusum dirigens aduersus eum, quem non offendere promisit, cum exoneratione rotet tantum, an contraveniat.
- 10 Nocendi potentia ad actum deducta idem operatur, quod ipse actus.
- 11 Offensa leuis, ex personarum qualitate perpendenda.

Q V A E S T I O C I .

- 1 An autem lex leui offensa, promissio de non offendendo contrauentum dicatur, & exactio pœnæ sit locus; frequens est questio, in qua Hypol. Marci. consilio 80. in predicto numero 32. offesa appellatione, leuis non venit, allegat l. si quis, §. fina. ff. de adimen. lega. Verum text. non ait offendere nomine leue non contineri, sed ex leui offensa, fideicommissum reuocatum non censeri, que nedum facto, sed etiam verbis, in ea specie inferri potest, alle. etiam Bal. cons. 8. in j. alias 195. in 2. incip. laudare uos, quod dicat ob leuem offensam pacem non uiolari. Qui nedum hoc non sentit, quinimmo in diuersam sententiam tendit: dum numero 6. scribit ex graui suspitione, nisi in actu sit deducta, pacem non rumpi, quasi uelit quod si suspicio in actu deducatur, aliquid sit dicendum: Adduci posse viderur Cor. consilio 44. in 4. in uirapiente concam et manibus eius, quo cum pacem habebat: sed alio modo clientem excusare, uideatur, nempe ex noua causa, quia alias male consuluisse, & praesertim in pace, ut inferius seq. q. dicitur, & dixi supra. q. 95. numero 14. Allegari solet etiam in proposito Paris. consilio 165. numero 14. in 4. dicens ex percussione, siue ictu cubiti (quam vigationem appellant) pacem non rumpi, sed & ipse d. consilio Hyp. eiusque nugis innititur, possentq; ab eo dicta procedere, si absq; dolo processerit, ut sentit nu. 13.

Adduci solet et in eadē specie Grat. cōs. 73. in 2. qui recte perperatus, contrarium de diametro respōdit, ut patet ibi, numero 5. subdens, quod pœna sub conditione promissa, si quis offenderit, ex proprietate etiam in minimo uerificatur. Et admirum quia promissio, & cautiones eiusmodi exiguntur ut omnis delinquendi, tollatur occasio, l. in fundo, de rei uenidi. & satis ex actum non foret, si percussions etiam leues, ex quibus ad grauiores plerunque deuenitur, in promissionibus non comprehendenterentur.

Vnde cum essem Illustrissimi & Excellentissimi. Duxis Vrbini, fisci patronus, pluries ex facto respondi, & obtinui, & maxime Vrbini, ex insultu cum armis, cum ictu sine percussione quem admenationem uocat, inducij seu promissionibus de non offendendo contraveniri: ex his quæ post Bar. Bal. & Cast. in terminis scripsit Barb. cōs. 1. nu. 12. in 4. per tex. in Lapud. Labconem. ff. de iniu.

Sicut & in prouincia Montis Feretrij, ex insultu fugando, & in sequendo fugientem.

Et Pitauri ex insultu cum archibusio, cum sola rote exoneratio, quia his omnibus casibus, fecit insultans quantum in se fuit, & nocendi potentia ad actu ipsum deducta est, ut in proposito Bal. in alleg. consi. dicebat.

Non tamen procedit hæc conclusio, quando promissum fuit, in personam non offendere, ex uirationis in qua denotat corporis tactum, vt et Bart. in d. 5. quod illicite, & his quæ in specie scripsit Deci. consilio 406. & dixi supra questio ne. 99.

Verum in his omnibus, personarum qualitates plurimum perpendendas arbitror, & ex his offensas levitatem, uel grauitatem dijudicandam.

Sicur & an de irrationali odio tractetur, ut pura quod eos fuerint cogente promittens, pro offensa a coniuncto, uel adhaerente facta, tenetur, ut a Barto. supra, nume. 6. quem communiter alii sequuntur, animaduersum uidentur, ut dixi supra, q. precedenti.

S V M M A R I V M.

- 1 Pax, an ex solo insultu, cum armorum euaginatione rumpatur.
- 2 Pax, maiorem requirit obseruantiam, quam promissio de non offendendo.

Sed quid in pace dicendum, anex solo sultu, cum armorum euagatione, rupta dicatur? & Paris. d. consilio 165. numero 22. in 4. & Grat. d. consilio 73. numero 5. in 2. affirmatiue senserunt. Et admirum quia maiorem obseruantiam exigit pax, ex cuius violatione fidei ac honoris sit naufragium, quam ex contrauentione promis. de non offendendo, in qua non honoris, sed bonorum iactura uersatur: Liul. st. si quis om. ca. testa.

Et hoc respectu pœna legalis, & vt insultantis opinio penes probos viros grauetur, certum puto, respectu uero conventionalis, seu Prætoriae, quæ strictius interpretatur, aliud forte deliberandum, ex his, quæ superius tractavi, & maxime quæ sponse. 91.

S V M M A R I V M.

- 1 Promissio de non offendendo vel paci, nunquid contravenire dicatur, qui cum offendit, qui prius licet ex interuallo, contraveniat.
- 2 Offensus pro promissione de non offendendo ex noua iniuria repercutere presumitur.
- 3 Clausula ratio manente pacto in promis. de non offendendo, quid operatur.
- 4 Pœna in cautionibus de non offendendo adscripta, quando in totum, uel in parte fisco debetur, an offenso ex interuallo repercutere licet.
- 5 Pœna una, & eadem, nunquid possit diuerso iure censi.
- 6 Fisco semper obseruat.
- 7 Pacientes si iniucem communis consensu digladianerint, respectu fisci pœnam committent.
- 8 Offendens prior, non potest ex eo contractu agere, cui ipse contravenit.
- 9 Clausula ratio manente pacto, in eius favorem qui non obseruant non operatur.

Q V A E S T I O C III .

Nec ea satiſ frequens omittenda est quæstio, An postea quæ ab una parte promissio de non offendendo, uel paci, contrauentum est, possit altera etiam ex interuallo repercutere, & iniuriam retaliare, sine conventionalis, seu Prætoriae pœna metu, in qua omnia consensu admissum uidetur, ut non dicatur ab eo promissio, vel pax uiolata, qui ab aduersario preoccupatus fuit, argum. l. semel mora, ubi Alexan. sol. ma. 2 ex quo enim altera pars promissio prior contravenit, ex noua iniuria postremum facinus, potius orium interpretandū est, l. aut facta. §. caus. i. vbi Bar. ff. de pg. vi post Io. And. in add. Spec. rub. de treu. & pa. cōs. i. uoto traniuere, gl. Bar. Bal. Caltr. l. qui fidem, ff. de transac. Bar. Caltr. Alexan. las. Dec. Claud. Alcia. l. cum proponas. 2. C. de pac. & in terminis Ro. na. consil. 155. & 258. & de communi testantur Alexan. consilio 215. 3 in 4. Cor. 42. in 2. Paris. 164. in 4. Ceph. 35. in 1. & plerique ex recentioribus, etiam q. sublit clausula ratio manente pacto. & quæ pœna roties committatur &c. quam aiunt tantum in obleruanus fauorem operari; vt in specie Alex. d. consil. 115: nu. 7. vt si semel offendens, iterum & ex interuallo veterem iniuriam, nouo facinore recrudescat.

Verum hæc omnia respectu pœnæ quæ parti sit stipulata, absq; controversia procedunt, sed quo ad pœnā, quæ fisco pœnissa sit, amplius deliberandum, & quod idem sit concludendum, probare videtur Roma. d. consil. 155. & 258. & Cor. cōs. 51. in 1. & 157. in 3.

Sed recte intuenti hæria sententia, probabilior uidetur, nem pevit pro ea parte, quæ ad fiscum pertinet, oīno pœnæ locus esse debeat, stante clausula ratio manente pacto, &c. cuius vini & verba, quæ generalia sunt, si perpendamus, utique non alia est facienda interpretatio, nisi vt a quo cunque, & quotiescumque ex interuallo, fiat offensio, pœna committatur, a quibus verbis, non aliter est tecendum, nisi cum de contraria stipulantem mente, liquido constet; vulg. l. non aliter. At facile credendum est, fisci agentes, qui partes ad eiusmodi cautiones coegerunt, non aliud prospexile, nisi ut eo modo caueretur, vt quoad promissionem fisco factam, numquam absque pœnæ incursu contraveniri posset: ne uno tā lequato delicto scirei pars offensa, antequam sibi manus iterum ligaretur, tu to, & absque promissæ pœnæ metu, posse vindictam surcare, & publicam quietem perturbare, cui quidē prætor satis non prospexisset, si ita clausula illam interpretetur, vt primo contraveniente, alius impune contravenire possit, quia maius subest periculum, vt pars offensa vindictam querat, quæ ut semel offendens veterem velit iniuriā refricare, & potius interpretandum est, quod prætor, vbi maius erat periculum, cautius prospicere voluerit vulg. iuribus.

Nec aduersari Ro. d. cōs. cēclimo quaque simo quinto, q. Tract. Tom. xi. Ggg loqui.

Octauia. Vulpel. de treu. & pace.

Loquitur in poena in compromisso apposita : quo casu nullus subest scandali timor, & Reipub. minimum interest contractum obseruari; sicut in allegato consilio 258. quia sua in specie, non aderat clausula quæ poena toties &c. quæ respectu fisci plurimum operatur ut supra & promissionem, quæ alias sequuta prima contrafactione evanisset, sustinere uidetur.

Nec me mouet Cor. d. consilio 51. in 1. & 157. in 3. quia, veniam dictum sit, sine ratione, & sine lege loquitur.

1. Nec obiectatur prout alias mihi obiectum fuit, quod cum una, & eadem poena missa, si non debet diuerso iure censi, vulg. l. cum qui ædes, de usufructu, & consequenter fieri interpretatio; ut respectu partis (cui fides non fuit seruata) non sit commissa; respectu vero fisci sic; quia non est inconveniens quod parti non obseruant, non debeatur, fisco vero qui semper obseruat debeatur: ut in simili probat Barto. quem sequuntur Are. & Nouel. & vt demus instantiam patet, quia si duo promiserunt fisco se ad inuicem non offendere, sub poena centum, pro dimidia fisco, & pro alia parti applicandorum, & concorditer digladiauerint, fidem fregisse dicentur; & quo ad fiscum attinet, poenam soluere tenentur, licet ad inuicem propter mutuam obseruantiam, fiat compensatio, ac poenæ exactio impediatur, ut aiunt Doctores, d.l. cum proponas, & inferius dicetur. Nec scribentes in d.l. qui fidem, & in l. cum proponas, & alibi supra, recte persensi, aliud sentiunt, quia omnes loquuntur in promissione ad inuicem inter partes facta, & poena partibus applicanda, nullam de fisco mentione facientes; ideo Bal. d. l. qui fidem, prima & secunda ledū. ex rationibus, quas allegat semper loquitur quo ad partes, & idē in l. cum proponas, dum dicit primo offendens non potest ex eo contractu agere, quem prior fregit; & Castren. post eū dicens, quod ex contractu quem quis impugnat, se iuuare nō potest. Ias. Deci. Alcia. semper loquuntur quando poena est ad inuicem missa, ubi declarat Alcia. in 5. notab. quantū sit ad eius fauorem, qui non obseruauit clausulam non operari, & ita iuident verba Alexand. d. consilio 115. numero 8. & Cepha. consilio 37. & quod in his terminis tantum loquantur scriben. supra, pater ex legibus quas allegant; nempe in d.l. qui fidem, & l. cum proponas, quarum ratio est, ut qui venit aduersus promissionem, vel contractum, non possit postmodum se in eo fundare, ne eo iuuetur, quod ipsemet impugnare ausus est; quæ ratio in fisco cessat, qui nunquam impugnauit, & cui promissio facta, merito debet obseruari; ut pluribus exemplis comprobat Alcia. d.l. cum proponas, in princip. & ita Eugubij, aduersus præstantissimos Doctores obtinui.

S V M M A R I V M.

1. Contumacia offendentis respectu poenæ, nunquid principali præiudicium afferat.
2. Sententia contra principalem, an aduersus fideiussorem exequi possit.
3. Contumacia filii an patri noceat, si statuto pro eo obligetur.
4. Confessio etiis, eius personam non egreditur.
5. Contumacia filii probationes fisci coadiuvat.

Q V A E S T I O C IIII,

1. **Sicut** nec alia frequentior prætereunda est; An contumacia offendentis, respectu poenæ in promissione de non offendendo, in pace, vel inducijs contenta, si desinit aliquæ delicti probationes, principali præiudicet. In qua communis uoto, solet negatiue responderi, ex his quæ scribunt Guiliel. in Specu. titu. de exeq. senten. S. sequitur Barto. l. eius qui delatorem, nume. 5. ff. de iu. fi. allegans tex. in l. 2. S. diuus Hadrianus, cod. titu. & ex rub. & nigro, C. res inter alios ac. & quia (quidquid sit in fideiussore iudicij) sententia contra principalem, aduersus fideiussorem, contractus, exequi nō potest Barto. l. j. ff. iud. sol. ita ut contra fideiussorem, opus sit nouo processu probatione, & sententia prout respondit Comm. consilio 32. incip. inculpatus, & etiam in facta filii, confessione stante iustitio, quod pater pro filij delicto teneatur, disputauit Barto, vulga. disput. statuto Lucanæ ciuitatis, & in l. quū filius, de verbo, obliga. quem frequenti calculo ceteri sequuntur, & maxime Soci, dicens ita Florentinos, & Senenses aduocatos consuluisse Bal. l. j. S. si procurator, ff. si quis iux. non obtempe. & nimis quia facta vnius confessio, confitentis personam egredi non debet. dicta l. eius qui delatorem, immo nec vera, argumen. l. cum queritur, ff. de excep. rei iudi. & ita in terminis respondit Cor. consil. s 1. li. 3. etiam vera confessione principalis apparente.
2. Quod liniandum videtur tunc procedere, quum principa-

lis soluendo non esset, ne alterius contumacia, quandoque pusillanimitate, quandoque dolo procedens, faciuntori præiudicium afferat, quod si soluendo foret, ita ut faciuntori aduersus principalis bona, pro idenitate daretur regressus, aliud statuendum, ex quo finale periculum, ad principalem, qui soluendo est pertinet, & sic cessat præiudicij ratio, quam D. supra animaduertunt, ut in simili probat. ut videtur Bal. l. 1. nume. 5. ver. præterea, & Alcia. post eum numero 20. in fin. uer. sed quid, si lege municipum, ff. si cert. pet. & Albe. 1. par. statu. q. 180. Sed adhuc subsisto per litium sumptus, & anfractus, quibus pro indemnitate agendo, vexaretur, quod & sensibile uidetur Bal. supra. & uerius puro. Illud tamen non difficit quin leuiores probationes sufficiant, ita ut principalib. contumacia, maxime filij, & coniunctorum, fisci probationes plurimum coadiuvent; ut in simili Alex. consilio 65. numero 10. in 1. Gramma. decis. 11. numero 14. & 42. numero 13. & consil. 57. numero 20.

S V M M A R I V M.

1. Ius accrescendi, an in pari, quæ fisco & parti stipulata est: locum beat.
2. Fiscus integrum poenam exigere potest, & dare parti.
3. Ius accrescendi in contractibus non procedit.
4. Fiscus in pari, lucratuum causam habet.
5. Fiscus licet similis, quo intumescere, omnia membra languescunt.

Q V A E S T I O C V.

1. **Hanc etiam** (vt omnem moucam lapidem) prætereire non potui; An si pars, promissio de non offendendo poenam negligat; fiscus, cui alter portio ex stipulatione notarij applicata est, utique posse consequi, uel e diuerso, & propter coniunctionem, affirmatiue concludendum videtur, vulg. l. re cōiuncti, cum simili. & ita aduersus Bal. scripsisse constat Ias. l. re cōiuncti. numero 10. 219.
2. Suaderet etiam quia fiscus, integrum poenam exigere potest & parti cui poenæ portio applicatur, tradere, ut aiunt Bar. l. C. de vēd. rei fil. l. 10. Bal. l. j. C. ne fil. uel priua. & Rimi. l. sig. maior, in fi. C. de transac.
3. Sed contrarium æquius, & probabilius uidetur, ex generali regula, quod ius accrescendi, in contractibus non procedit l. si mihi & Titio, de verb. oblig. cum ibi no. & in l. unica, C. quando non peten. par. & in specie uoluit Bal. l. arbiter in centum, ff. de arbi. & ita rite perpenitus sensit etiam Ias. supra, licet intellectu Bal. in d.l. arbiter repugnet, quia non id propter fallentia ab iplo traditæ, quod in poenis ius accrescendi locum non habeat, contradicit, & in hanc sententiam tetedit etiam Alcia. d.l. re cōiuncti.
4. Nec aliter obseruatim scio, debent enim veri Principes, qui in poenis lucratuum causam habent, ex Dy. et Bar. vulg. l. non puro, ff. de iu. fi. et Negulan. trac. de pign. 4. mcm. 2. par. numero 115. portione quæ fisco stipulata est, esse contenti; eius quod Traianus perspè dicere solebat memores, nempe fiscum licet similem fore, quo intumescente, cuncta membra extenuantur.

S V M M A R I V M.

1. Aggressor si non apparcat ex duobus inuicem digladiantibus, an respectu fisci, pari in pace, vel stipulatione de non offendendo premissi sit locus.
2. Agens ad pari docere debet pro eius parte impleuisse.
3. Rei illicta quando quis operam dare dicatur.
4. Honor vita præponitur.

Q V A E S T I O C VI.

1. **Postremo illa etiam** quæstio p̄dictis affuerint digladiantes reperti fuerint, nec constet de aggressore, possit fiscus ad poenam qua se non offendere promiserunt, vel in pacis contractu stipulatam agere? In qua Scio præclarissimos viros negatiue respondisse, ex Doct. glo. et Barto. in l. j. S. cōarctates, ff. si quadru. paup. feci. dic. Uare enim potest quod alter esset insultatus, daretque operam rei licite. l. scientiam, S. cum stramenta, ff. ad. l. Aquil. et ex his quæ fusi. congerit Alcia. tract. de præl. reg. 3. præl. 36. et ita in principali articulo probat Tiraq. tract. de p̄. temp. cau. sexaginta.

Sed ea certior est sententia, quod nisi saltum probabilibus conjecturis, aggressor apparcat, de quibus pleno cornu Alci supra respectu poenæ prætoriz, quæ fisco missa, est uterque debeat, quia gl. et Bar. si recte perpendant, loquuntur quo ad penā con-

conventionalem, quæ parti, & non fisco venit: applicanda: ut parer dius dicit ibi Bartol. Quid si duo pacem fecerunt, & le inuicem percusserunt, an alter alteri, de pace rupta tecum natura si non constat quis primo ruperit. &c. & sic loquitur quo ad partis interesse, quæ quum non appareat, quod pro eius parte adimpleuerit merito ex hoc tu pœnam petere potest, et ita sentiunt Bald. d. S. cum arietes, d. l. sciætiam, S. cum stramæta & in l. vt uim de iust. & iu. Ana. c. significasti, & de hom. Ang. tract. de male. ver. & dictus Titius se defendendo. col. x. ver. quæ rit gl. & Arimin. postea, & nimis quia si non constat de aggressore, sed de rixa ad inuicem facta, sequitur quod ambo rei illicite operam dabant: vt probatur ex ver. Bald. d. S. cū stramenta, vbi declarando qñ quis dicatur rei illicite operā dare dicit: Vnde si duo se percusserūt, licet de aggressore si appareat, vterq; punietur, quem est sequitur Cor. cons. 274. litera V. l. j. & si secus diccremus, possent duo, qui se non offendere promiscent, ex composito remotis (ut aiunt) arbitris, ad inuicem dimicare, absque meo pœnae, quam fisco in euentum offensio[n]is promiserunt; & sic prætoris prouisionē facile eludere: & effet absurdum: & publicæ quieti h[ab]ituum: & ita in specie nostra declarare vñ Cagno. in l. si quis maior, au. 94. C. de trasc. sicque ego in ducati Auditorio Vrbinen. dū fisci illustrissimi Ducis partes tueror, obtinui, & plures iudicau. .

Non tamen negauerim quin quo ad pacem attinet, quæ, quæ fideistagum, seu' prodicorem non appellari: si saltem probabilibus argumentis de aggressore non liqueret, tum quia de honoris iactura tractatur, qui caucunque pœnæ pecuniariz, immo & nitr, præponitur, vulg. l. iul. ff. si quis om. causa facta. tum quia principaliter de partis interesse tractatur, cui fides fuit præstata, quæ forte paci pariter contraveniendo, in pari dolo versata est. Luiro atque uxore, ff. sol. mat.

F I N I S.

NICOLAI MORONI G V A L D E N S I S L C C L A R I S S I M I.

Tractatus de treuqua & pace.

H A C S E C V N D A E D I T I O N E A B
authore ipso diligentissime recognitus, & ultra
medietatem subtilissimis propositioni-
bus locupletatus.

S V M M A R I V M.

- 1 Honor omnis Deo debetur.
- 2 Iesus Benedictus, an effet in utero Sacratissimo Virginis tempore Di-
gestorum.
- 3 Exordium a Deo sumendum.
- 4 Deus uniuersi operis causa efficiens. x. 6.
- 5 Deus lux est, dans concipere veritatem.
- 6 Intellectus hominis tanto magis profundit de affluentia diuina bonitatis.
quanto cogitatum suum apponit, ad bonum publicum.
- 7 Intellectus quare homini datus.
- 8 Omnis agens agit propter finem.
- 9 Finis nobilior ipsi qua sunt aq; finem.
- 10 Causa finalis prior dicitur in intentione, quia nihil prius in intellectu quod
non prius fuerit in sc̄fus.
- 11 Ordinata ad finem secundum naturam finis regulantur.
- 12 Finis principium ostendit, qd; eius finis malus, cines præordinatio dolosa.
- 13 Causa proxima inspicitur si est naturalis.
- 14 Vnusquisque generat tale quale ipsum est.
- 15 Forma est origo in quolibet determinato reperitur.
- 16 Prinatio sit cum sua causa.

Q V A E S T I O P R I M A.

Via Iustissime. tomis honor
proper magnam gloriam suam, vnde au-
getur interpretatio, l. Titia, in fi. ff. de aut.
& arg. lega. Bald. in procem. decre. in princ.
quem text. ad illud obseruavit Luc. de Pen-
in l. vnica, C. de castr. omnium palat. pe-
cul. libr. 12. qd; Christus Benedictus tempore sforum non
erat adhuc in utero sacratissime, & immaculata virginis, col.
antepen. & Cagno. in procem. sforum nume. 19. declarat Caf
3. sed. de gl. mundi 4. parte confid. 53. fol. 100. Et ideo a D. o. su-

mendum est exordium, quæ difficulter bono peraguntur exi-
tu, quæ malo sunt inchoata principio, j. q. 1. ca. cum Paulus
Anch. cons. 2. o. col. 2. presupponitur, & quia destructio antea
cedenti sequitur destruictio consequentis. Bald. in c. j. & q. 2.
4. sub num. 12. de his qui seu dare possit. t. Deus enim Benedictus
vniuersi operis est principium effectuum, cui omne laude
5. dignum attribui debet in auth. de hered. & fal. t. Et est prima
6. causa efficiens, quæ secundum Arist. in omni narratione de-
bet esse superior, & dicitur per gratia infusionem causa effi-
ciens. Bald. in princ. ff. vet. t. Lux est in eo, & tenebra non sunt
7. ro. Bald. in proce. feud. in princ. dat cordi conciperet veritatē.
cogitare æquitatem, linguaque ordinatum motum dulcens
8. melodiā, memoriam diu gratam: t. & intellectus hominis
9. tanto magis præsumit de affluentia diuinae bonitatis, quanto
cogitatum suum apponit ad bonum publicum. Nam cū ip-
se intellectus sit ens diuīnum, t. arbitratur ideo homini datus
10. ad anima p[er]fectionem, & ad quandam cum alijs commu-
nionem, qui quanto communior, eo diuinior, vt ait Bald. in
d. procem. feud. & bonum dicitur subiectum in qualibet con-
sideratione, politica, & morali. Bald. in procem. decret. Grego-
rius, in fi. sub nu. 35. Et postquam diximus Deum benedictū
esse causam efficientem, t. & omne q[ui] quis agit sit propter si-
nem, ideo iustum est a fine cuncta metiri, cum t. melior sit his
11. quæ sunt ad finem, l. & si non synt, S. perueniamus, ff. de au-
ro & arg. leg. Aym. consi. 137. & 281. col. 2. in prin. & hoc pro-
cedit vbi finis non est fatalis, l. sed an vltro, S. his autem, ff.
12. de neg. g. Bald. in rub. de dilat. in fi. Ideo de causa finali, t. quæ
prima dicitur in intentione, quum nihil sit in mente, quin prius
fuerit in sensu, icilicet composito, & si quidem ex diuersis re-
sultet idem mentis conceptus, illa est vera propoundingio, quia
quæ non prosunt singula, multa iuuat. Bald. in c. cum causam,
13. nu. 4. de testi. & quæ ordinantur ad finem secundum naturā
finis regulantur, Loratio, ff. de spons. Bald. cons. 379. in v. re-
tentis, & 105. in t. verba, col. fi. vbi dicta in prioribus in poste-
14. rioribus repetita c[on]sentur, & finis ostendit principium, &
cuius finis malus, eius præordinatio dolosa, l. si qui, C. de adul-
Bal. cons. 250. in 1. in q. & alias originalis forma inspicitur,
15. t. & omne quod deciditur per medium lapit naturam medij
si illud medium est naturale & non instrumentale simpliciter,
vnde insertum facit pompa suæ speciei, non primæ radicis,
l. id quod, de do. quod aut a fine & sic ab euentu procedat &
summatum arguuntur procedit in causis proximis præ-
16. dentibus, non remotis, & maxime in pœnalibus, vt declarat
Bal. cons. 136. proponitur, in 2. in fi. & facit etiam tex. in l. in
ratione, S. si filio, ad l. fal quod no. ad iudican. an vulnus sit
lethal, quia a proximis non remotis causis argumentum su-
17. mīt, & ex lege naturæ tale ipsum generat quale ipsum est, &
in hoc Deus secundat naturam humanam, vt per successuam
sobolem costruetur. Bald. cons. 389. consuetudo, col. 1. in 2.
18. & forma t. & origo quæ a natura ducitur in quolibet deriu-
to reperitur, & deriuatio fit cum sua causa, habitu, & dispo-
sitione sicut aqua ducta per transiens: emanatio enim non
est intercisa, sed extensa per virtutem extensiā, & influxū
generationis tale quale est ipsum generans, & est tex. in l. fin.
C. de naturalibus lib. Bald. cons. 267. ad cuiusdēam. in 1. sub nu.
19. 12. Causa igitur nostri tractatus est bonum publicum, quod
triplici consideratione reperitur, vt Bald. in rub. de iusti. & iu-
re, & ex hoc bono publico cōsulere, quod debet hominum
animos ad h[ab]ec peragenda excitare; quia in istis hominum vi-
ta regulatur. Anch. cons. 88. col. 1. præmissa. Et in hac prima
& secunda parte, de iuramento fide, treuga, & pace, in tertia
autem parte de primo comite iuramenti, id est veritate, & in
quibus præualet veritas, & opinio.

S V M M A R I V M.

- 1 Materia formam precedit.
- 2 Materia dicitur apta nata suscipere formam. i. lumen.
- 3 Materia indifferens quid sit.
- 4 Causarum cognitiones habentur diffuse apud Cagnolum.
- 5 Causa constitutiva & iustificativa quia sit.

Q V A E S T I O H.

- 1 Alla causa est materialis, t. quæ sui natura formam præce-
dit, & dicitur in potentia ad formam, l. quæ situm. S.
illud, ff. de leg. 3. de qua Bald. in proce. n. it. vet. 2. lect. 1. col. t. &
dicitur apta nata suscipere formam, id est lumen per ordi-
nem, & dicitur prior actu per generationem, t. & vocatur
materia indifferens, quæ circa dicta hominum, gesta, fa-
cta versatur, t. de quibus per Cagno. in procem. ff. vet.
& hic sensim quæstiones colliguntur, causamque constituti-
vam & iustificatiuam t. declarata Bald. consilio 21. processus
in l. fi.

Tract. Tom. xi.

Nicolai Moroni de fide treu. & pace.

S V M M A R I V M .

- 1 Causa formalis dicitur formale principium, effectuum, & completum,
- 2 Causa formalis est que dat esse rei, & rem in esse conservat, & nu. 4.
- 3 Ordo a quo reliquit, ordinantis prouidentia remouetur, sensum aperi, & plaudet veritati.

Q V A E S T I O I I L

- 1 Erit & alia causa formalis, & dñ ordo nostri tractatus, tq
dñ formale principium effectuum, & completiuū,
- 2 & erit ordo formatus & situatio. Bal.in citato loco, t qui or-
do re in esse cōseruat. l.moribus, §. prius, de vul. & pup. tnam
a quo ordo reiicitur, ordinantis prouidentia remouetur, l. qui
Romæ, §. Flavius, ff. de ver. obl. Bal.in l.j. §. ius naturale, ff. do
iust. & iu. tdat esse rei & perfectionē, l. si is qui quadraginta,
§. quædam, ff. ad l.Fal. & operi nomen imponit. l. iuri gen. in
prin. de pac. Bal.in c. cum tanto, nu. 28. de cōsue. & ordo sensu
aperit, applaudet veritati intellectus, l. quoties, de vſu. Bal.cōs.
33. 9. in 3. amplius. col. 2. ideo qui vult volare ad sūmam sine
processu dñ sine pennis, & allegationibus ad terram collisus
frangere crura. Bal.conſ. 34. in 1. super.

S V M M A R I V M .

- 2 Qui vult consequens, & sum necarum antecedens rule.
- 3 Principia noscenda, ut sciamus quid rei.
- 3 Error modicus in principio, m. ximius in fine.
- 4 Finis non nisi per principia cognoscitur, & ex eo interpretatur & se deno-
minatio, & a materia, & forma.
- 5 Initium iniustum totum temporis processum decolorat.
- 6 Dato impossibili principio non sequitur effectus.
- 7 Ordine substantiali subuerso impossibile est ad ulteriora procedere.
- 8 A primordio tituli posterior formatur euentus.
- 9 Ordines certos qui deserit Letos non habet exitus.
- 10 Concretum trahitur ad dispositum.
- 11 Principium malum difficile est bonem habere exitum.
- 12 Artes non nouit perfecte qui non nouit principium.
- 13 Principium dicitur de esse principiati.
- 14 Principium ostendit finem tam formalem quam temporalem.
- 15 Delicti principium in spolio, non continuatio inspicitur.
- 16 Principii defectus dicitur carentia substantia, & ex eo corruis edificium,
& dicitur fundamentum super arena.
- 17 Sublatofundamento omnia corrunt.
- 18 Religio quid sit.
- 19 Religio a religando, quia vni Deo anima unde se peccato abruperat, reli-
gitur.
- 20 Nomen effectui consonat.
- 21 Ethimologia resolutur in proprium rei effectum 26. 27. 28.
- 22 Verborum natura illa proprie dicitur quam ratio, & significatio recti
sermonis inducit.
- 23 Significatio trahitur per rei naturam substantialem.
- 24 Verba tunc notabiliter accipiuntur quando notabiliter interpretantur.
- 25 Habitus ab actu denominatur.
- 26 Exponens & expositum dantur per deriuaciones.
- 27 Argumentum ab effectu & a posteriori sumitur.
- 28 Formam non dicitur habere quod non habet operationem.
- 29 Operatio nos inducit ad cognitionem formalium qualitatum, & omne di-
citur tale quale ab effectu perpenditur. 30.
- 30 Natura cedit effectui.
- 31 Religio stricte sumptu dicitur erga Deum benedictum.

Q V A E S T I O I I I I .

- 1 Cum de consequenti t perfecta non habeatur scientia
nisi ex antecedenti cognitione: t & qui vult scire
qd rei, oportet nosse principia in quib. nemo det errare. Bal.
in l.j. ff. de iust. & iu. col. j. lo. cū fundamētū proponēdarū qō-
num sit religio, circa quā iūm, fides, & pax versatur, & plu-
res qōnes ab his dependentes. Ideo de principio esset dñm,
t alias modicus error in principio, maximus fieret in fine; t cū
posterior a prioribus cognoscatur, & ab ordine principij fi-
nis interpretetur. Ay. cōl. 9. nu. 32. Tiraq. in retrac. gl. 7. nu. 45.
fol. 28. t Et iniustū initiū totū processū t pīs decolorat, Bal.
conſ. 116. Amplius, li. 5. ver. 11. arguo. Ay. cōl. 290. col. 6. & seq.
& a fine fit denominatio. l. cuius, de reg. iur. Bal.conſ. 272. in j.
super, col. 2. in prin. & a cā materiali & formalī, vt col. j. & da
to impossibili principio, impossibile vī & sequat effectus, l. si
minor. de ser. expor. Bal.conſ. 57. punctus, in v. sub nu. 2. & ubi
non est principium subuerso t ordine substantiali impossibile
est ad ulteriora procedere, Bal. 2. 21. in v. col. j. pcessus, de quo
Neuz. in Sylua nup. li. j. non est nubē. fol. v. sub nu. 8. & de
cognitione primā cause id ē nu. 199. cum multis seq. & radi-
ce existente vitiola totum erit vitiolum Bal.conſ. 29. in f. ca

- 8 sus in r. t Et a primordio tituli posterior formatur exentus.
1. C.de imponen. lucr. descri. li. xi. Cur. Sen. coas. 73. sub nu. 14.
- 9 Bal. in c. conquerente. nu. 8. de rest. spo. tibi qui certos ordines
- 10 deterit, latos non habet exitus: t & concretum trahitur addi-
spositum Bal. in c. cum M. Ferr. sub nu. x. de consti. t Et princi-
pium malum difficillimum est bonum habere exitum 1. q. 1.
- 11 c. cum Paul. Anch. consi. 82. nu. 4. t Et perfecte non dñ nosse
- 12 artem, qui non nouit principia. Bal. in l.j. dc iust. & iu. t cum
principium dicatur de esse principiati, & pars totius, Old. cōf.
- 13 xj. item ostendit finem t tam formalem quam t palem. Bal. 2.
- 14 392. locatio, in v. & 272. in j. et in spolio t quoad delictū prin-
cipium non continuatio inspicitur, consi. 217. col. 2. in 2. uel
ba, et de principio inspicio in retra. ubi Tiraq. §. j. gl. 8. fol.
- 15 38. nu. 25. t Et eius defectus dñ carentia substantia: quia ex ea
corruit edificium, et sine eo dicitur edificium super arena, fluminum,
§. virtutem, ff. de dam. infec. Bal. in c. ad hēc, col. 2. nu.
- 16 11. de post. præl. t Et sublatofundamēto, et principio oia tol-
luntur. Cast. cons. 366. li. j. super 1. Et quia principaliter de reli-
gione non sumus tractaturi, tideo quid sit religio tradit Aug
de Ciuit. Dei. li. 2. c. 1. et c. 4. et lo. Ferus in libello examinis nō
ordinan. et fīm diuum Iacobū in suis epistolis, religio vera, &
immaculata, et reliqua. & diuus Tho. in 2. li. secundæ paris,
q. 3. 1. t et dicta est a religando, quia aīa vni Deo, unde se pe-
cato abruperat, reconciliatione, et perpetuo seruitio religit;
- 17 Aug. de spiritu et anima. c. 61. Luc. de Pen. in l. quiddam, Cde
decur. li. x. col. 2. t Et nomen effectui consonat, l. a nullo, Cde
fer. et §. aliud, Inst. de don. 1. 3. q. j. c. si cupis, vbi gl. l. 1. ff. de off.
- 18 prefect. vrb. Bal. in cita. cont. 272. in j. tuper. et illa t propria et
natura verborum, quam rō et significatio recti sermonis in-
ducit, quia significatio t trahit per rei nām substantialē, sine
qua intellectus ab intelligibili remouetur. l. Plautius, ff. de auto
et arg. leg. l. Labco, ff. de suppelle & tili legata, §. idem, l. si quis si-
lium, in fi. de li. leg. et tūc verba t notabiliter, accipiuntur qd
notabiliter interpretantur, l. nepos, ff. de uerb. sig. Bal. 26. 3. 16. i
j. Rex Romanorum, nu. 7. de quo argumento ab etymologia
24 Neuiz. in d. Sylua nup. li. j. nu. 168. t Et etymologia resolutur
id proprium rei effectū. Bal. in §. si quis Manso, in fi. de cōtr. inue. t Et ei
inuest. t Et habitus ab actu denominatur, arg. l. j. dc of. prefec.
vrb. Et dñ significatio intellectus dictioni attributus ab intel-
lectu, l. Tugurij, ff. de verb. sig. Bal. in c. Rodulf. col. j. de res eccl
rei congruit necessarię, ar. l. interdicto, ff. de aq. quotid. et cī-
ua. Et app̄lat veritas, §. j. in Auth. dc defens. ciui. in prin. Et dñ
expositio a ui hocis, et p̄dominio, t quia exponēs, et expositū
27 dantur per deriuaciones, et voces, et t hec proprie dñ etymolo-
gia, l. 2. §. appellata, ff. li. cer. pc. Et dñ resolutio vocis in proprie-
28 rei effectū, Bal. in §. si quis Manso, in fi. de cōtr. inue. t Et ei
hoc sumirur argū ab effectu, et a posteriori, qd effectus da-
cām cognosci, Bal. in l. iuri. secundā lec. ff. de iust. et iur. Bal. in
29 c. dudum, nu. 16. de elect. et in c. 1. de iu. j. nu. 9. & non dñ t hec
30 formā, qd non habet operationē, quia operatio est illa t qd
inducit ad cognitionē formalium qualitatum, et etiā forme
substantialis, fīm Arist. Bal. cons. 21. processus, sub nu. 4. in j. et
oē dñ t ale qualcāb effectu perpendit, et nā cedit effectui, &
31 effectus t p̄ dominio vnit naturā, et de effectu. Tiraq. in trac.
gl. 8. sub nu. 28. §. 1. Bal. cons. 343. superj. & de arg. a cauīa fina-
li, & ab effectu Neuiz. li. nu. 199. cū seq. et nu. 215. et effectus
cām ostendit, l. si olei, ff. lo. Ale. cons. 39. in 4. Natta, consi. 100.
nu. 17. et procedit vbi effectus prouenit a proximis causis Bal.
32 cons. 139. proponitur, in 2. dicimus j. t Et hēc religio proprie-
sumpta dñ erga Deum benedictum, l. veluti, ff. de iust. et iur. qd
explicite tradidit dñs noīter, et successiue Petrus apostolū
ōium summus, et caput, glo. in l. j. in verb. Petrum, C. de sum.
Tri. Et hēc affect vitā eternā. Sed de hac non est intentione
noīt̄ tractare, sed de his quē circa hominum statū veriant.

S V M M A R I V M .

- 2 Religio dicitur inter virum, & uxorem.
- 2 Religio ex duplice vita spirituali, & carnali.
- 3 Miltiū duo genera.
- 4 Bellum ad tuendam religionem moueri potest, & dicitur Romanum: sō
mōne. 6.
- 5 Bellum contra imperatorem hereticum, & alios potest indici a papa.
- 6 Bello a papa iuste indicto, subsidium de communī petere potest, nec ali-
quis ab eo reperitur immunis.
- 7 Vasalli imperatoris schismati, & heretici a iuramento fidelitatis ab-
soluntur.
- 8 Intellectus ad dictum Christi. Conuerte gladium tuum in sagittam.
- 9 Papa non sine causa gladium portat.
- 10 Prelati an res ecclesiæ gladio defendere possint.
- 11 Unitas obnoxium est si desit, sic perniciōsum si non desit mali.
- 12 Gladiū potestas quare commissa est, ut in malefactores ira Dei existat.
- 13 Deus impiorum flagellatione placatur & res publica recipit statum.
- 14 Pax ex quibus causis impeditur.

Tractatum Tomus XI.

419

- 5 Penitenti concedenda nisi offeso sit satisfactum.
6 Pro corporaliter indicta non tollitur conditio furtiva.

Q V A E S T I O V.

Secundo modo religio, variis modis, &

- 1 ab Azo de sum. Tri. & dñ inter vir. & vxo. & appellatur honestas, & intra annū luctus seruare tenetur Gui. de Sanct. in l. si qua mulier, C. ad Tert. poniturq; pro obseruātia, & amore, & regulari professione, c. si. de reg. multisq; modis capiā a Pan. 2 & Dec. in c. eccl. S. Sanctæ Mariæ de consti. fin. qua Sacrosancta religione agitur de vita spirituali, & carnali, c. nisi, §. pen. de re 3 nun. & in ea duo sunt militum genera ecclesiæ, s. & seculi. l. dist. c. clericū. verum pontificium omnium est præcipuum, al terum regale, vno eodemq; principio vtrunq; procedēs in Auth. quo. opor. epis. §. item temporalis, Genes. c. i. vbi Deus benedictus fecit duo luminaria, qui locus ita interpretatur, in c. solis, de maio. & obe. Old. consi. 180. q. col. 2. & Couar. æta te nostra eximius, & præstantissimus iuris consultus, in reg. pec catum, §. 9. fo. 13. o. † Pro qua religione tuenda papa potest bellum indicere, & multas adhuc causas mouendi bellum recēsunt, Luc. in l. vni. C. ut vſus arm. lib. 1. 2. Bald. consi. 432. in v. ad bellum. & ibi h̄r de causis mouendi bellum, & in bello ex cā supposita autoritate ius dicentis sufficit scientia cum verita te concurrens, Bal. consi. 389. in 2. col. fi. consuetudo, & iustissima causa bellū est, quod ad præfens contra infideles immi net, quod indicium fuit per Pium quintum papam, ac principes Christianos, & potest papa indicere cruciatam, indulgētiā plenariam accendentib. concedere, cuius plenariæ peccatorum remissionis fiunt participes qui ad subuentiōnē ipsius Terræ Sanctæ de bonis suis congrue ministrare t, aut qui iux ta facultates suas ad tam piām opus milites destinaret. Old. consi. 70. Couar. post c. quamuis, de pac. in 6. par. 4. sol. 345. & Q. imperatorem schismaticum, & hæreticum ecclesiæ libertatē ſuprantē, & h̄i infideles, & de multiplico bello, Bal. post c. olim ex literis. de rescr. † Et ex his causis papa iuste indicit super indicta Luc. in l. vni. C. de superind. li. x. & rōne publicæ vtilitatis de cōi subsidium petere potest, nec aliquis reperitur immunis. Old. consi. 204. circa. col. 2. in prin. & fi. Doct. in l. ex rōto, vbi Ias. Rip. Crot. & alij. de leg. 1. Aym. Q. 294. vſ. 5. Rol. consi. 76. in 2. num. 24. & an ad ista teneatur qui gaudet immunitate ob numerum filiorū. Guid. Pap. q. 401. Natta consi. 66. 7 in j. 537. in 3. Rol. consi. 87. in 2. nu. 11. Et uassalli imperatoris schismati, & hæretici a iufo fidelitatis absoluuntur. c. nos sanctorum. xv. q. 6. 23. q. 3. c. Maximus. Ioan. de Plat. in l. vni, C. vt arm. vſus. Et contra infideles bellum dñ. Romanū Lūc. in l. deuotissimas. C. de met. li. 12. Et de bello iusto, vel illicito idem de Pe. in l. vni, C. vt rusti. ad nullum obseq. lib. xj. Couar. d. reg. peccatum, §. 9. 2. parte, & §. 10. Et licet dominus dixit Petro, conuerte gladium tuum in vaginam. † Matthēi 26. ad Rom. 12. non tñi uoluit alteri esse superfluū. Old. Q. 180. q. col. 3. Et imperium non abstulit, sed duas potestates necessarias esse significauit, & eas papam habere declarat gl. in c. nouit, de iud. Old. consi. 83. col. 1. & 2. Q. 69. an fuerit, & in c. cām quæ. qui filij sint leg. Anch. c. 1. col. 7. de const. Luper. de regno Na. in 2. par. nu. 36. Bar. in l. 2. de requi. reis. Iac. in trac. de ñci. art. 8. Bellā. de ma. & ob. in c. nouit, nu. 9. Aug. de Ano. in ti. de potest. eccl. q. 76. art. j. & q. 39. art. 1. Dec. in d. c. nouit. ad idē in c. j. de hom. in c. per uenerabilem, qui filij sint le. † & Apostol. ait, q̄ nō sine cā gladiū portat. Old. d. consi. 83. an episcopus. 10 Dei enim minister est vindicta in iram ei qui malum agit, & propterea prælati res ecclesiæ gladio defendere possunt 15. q. 6. c. authoritate. Inn. in c. olim, de resti. spo. & pro manutentio ne, & conseruatione rerum ecclesiæ licitum est procurare 11 defensionem † quia Gregorius in moralibus ait, sicut obnoxium est, si vnitatis desit, sic perniciōsum est, si non desit malis peruersos quippe vnitatis corroborat, dum concordant, & tāto magis incorrigibilis, quanto vnanimes facit. Et ideo Paulus si se phariseum dixit, diuīsio facta est inter phariseos, & sa duceos, & liberationem adeptus, & ibi dicit gl. q̄ sicut vnitatis honorum est utilis, sic malorum semper nocua. & Esaiē h̄r, dissolute colligationes impietatis, et fasciculos deprimentes. Old. consi. 71. incip. Nunquid gladiusque temporalis assumitur vbi spiritualis non timet, c. vrgentis, de hær. nā ferro abscindenda sunt vulnera, quæ fomentorū nō suscipiunt disciplinam 16. q. j. c. in canonibus, Bal. cōl. 382. in 1. dicit lex. Old. consi. 62. inc. circa. col. fi. Bal. post c. olim ex literis, col. 1. in fi. de rescr. Et volentes dirigere toruosa virgam, plicant illam p̄ ñriū, & hoc non nisi igne fieri potest, & primum utēdum est verbis c. nouit, de iud. † et vbi non sufficit uirtutis ingeniu valet armorum præsidium atque tutela, ut temporalis corrpiat quem nō corrigit disciplina, et in malefactores et maxi-

- 13 me hæreticos ira Dei existat, † quia Deus benedictus impiorum flagellatione placatur, qua cessante flagellum perfida gentium ad vindictam nostram excitatum inducit, & si diuinę vltionis sceleratorum iracundia fuerit actione commota, belli pestis interimit quos delinquentes ad restitutinē viā Dei præcepta non reuocant Gre. 23. q. 4. c. ii quos. Luc. col. 6. ver. primum, C. pub. let. li. 1. 2. & l. j. col. 17. C. de desert. hiisque necat̄is respublika recipit statum, l. 2. §. milium. de orig. iur. & ideo ex nimia venia datur incētium delinquendi. Luc. in l. 1. apparitor. C. de Cohart. lib. 1. 2. Et sine paucorum sceleratorum interitu vix i regno pax peruenire potest, ut probat. 23. q. 5. c. quis. n. † Et 26. causas ex q. b. pax impedit edocuit Luc. in l. vni. † Et vbi de criminis non est satisfactum offenso, aut remissione transactū potius vindicta in criminis est exercenda quæ animum satiare possit offensi, quam remissio extendenda. Luc. in l. j. C. de desert. li. 1. 2. col. 20. post uer. 5. queritur. Gram. Vot. 35. Plectendo enim & ignoscendo bene agit, ut vita hominū corrigatur. 24. q. 5. prodest. Bal. consi. 389. in 2. consuetudo. col. 3. & vindicta alieno malo animum pascit. 23. q. 5. de accidentis, nec per poenā corporaliter indictā tollitur dñio conditio furtiva ad rem recuperandam, quia simili concurrunt, cum ad diuersa tendant. Bal. consi. 23. presupposito. in j. col. fi. sed vbi per poenam purgatum est delictum, de cætero puniri non debet. Bal. consi. 31. in 4. considerandū; q̄ quidē pax ex vnitate ab vno capite papa seruaf. Old. 26. 9. col. 3. & seq. inc. eleganter, & si quo casu gladius t̄paliis p̄lati inhibetur, est in signum patientiæ. Luc. in rub. C. de gladiat. li. 11. spiritualis uero quod est verbum Dei ex ore domini nostri Iesu Christi accipitur Luc. in citato loco.

S V M M A R I V M.

- 2 *Iuramentum species religionis est.*
2 *Institutio dicitur sacratissima virtus.*
3 *Iuramenti formæ renunciari non potest.*
4 *Iuramento nullum vinculum dicitur esse præstantius, redditus acum irreuocabilem nullum, & vbi non timetur, iudices possunt adiri seculares, et vbi possit sine absoluzione contraveniri.*
5 *Absolutio a iuramento an laico committi potest.*
6 *Judicandi actus individuus sapitque naturam individui, nec plures iudicare poterit & super toto iudicandum. 7.*
8 *Tenuta ex causa partim vera partim falsa an sustineatur*
9 *Vtile per inutile an vitiatur et mixtura p̄sonæ inhabilis an vitiatur. 8. et 10.*

Q V A E S T I O VI.

- 1 **Allia** species religionis dñ. iūrm, l. neque, i. prin. ff. de fidei com. lib. c. & si Chrillus. de iure iur. Alex. in l. si donatio, C. de col. & dñ. sacrm, quasi mentein sacrans ad ea quæ munera cā facere tenetur, vt ex ipsa munera obseruātia mētem in Deum dirigat. i. iustitia, quæ virtus dñ. sacratissima, & p̄pe iūrm est pars iustitiae, quæ inter septem virtutes ordine preferit Luc. in l. j. C. de Metrop. Beryt. li. 1. 2. & honoratissima dñ. Aris. i. metaphy. & apud gētes, Dei uinculū, & iuris diuini Ay. Q. 241. nu. 12. formāq; inducit nec per ius ciuile tolli pōt, quia ex eo Deo obligat. Abb. in cū ūtingat. de iure iu. l. j. C. si aduer. vēd. l. 2. C. de indi. vidui. tol. de quo late Fortuni. de vlt. fi. nu. 232. & seq. & iō cassatis statutis n̄ extēdit ad iurata Ber trā. consi. 231. in 3. & thuiuc renunciari nō pōt Gomes in c. j. nu. 58. de rescr. li. 6. & Cic. li. 1. offi. ait nullum vinculum iūro præstantius, quo papa ligatur, & tamen est s. ius. c. j. de prob. vbi Dec. & in c. nouit. de iud. Comes in d. c. i. nu. 141. de const. in 6. & actus dñ. duorū. And. Sic. nu. 57. Dec. in c. j. de const. iō durū est a iurisurandi religione recedere. l. nō erit, §. diuus, de iure iu. l. que sub conditione, de cōd. inst. & absolutio ad iudicē ecclesiasticū pertinet, c. per uenerabilem. de elec. in fi. Soc. cons. 115. in fi. li. j. Pau. consi. 196. super j. li. 2. & eiusdem dñ. esse cognitio, nec quis h̄i iūrm venire pōt d. c. cū contingat, q̄ procedit in casib. in quib. necessarium est adiūcōtōrem, alias ūueniri poterit licet sit per iur. And. in c. semel. de reg. iur. Pau. Q. 339. li. j. sub nu. 9. & x. † nec layco nec bigamo cōmitti pōt, c. decernimus, de arb. nec cadit in gñali cōmissione, nec simul layco & clericō committitur, c. cum super abbatia. de off. del. 6 † quia actus iudicandi est individuus, in quo vtile per inutile vitiatur, l. i. hoc iudicio, ff. fam. ercif. l. apud Trebatū, ff. de aq. quot. & procedit ē respectu rerum super quib. in totū dēt iudicare, alias arbitrium nullū erit, & pariter sapientis consiliū l. eleganter, §. si post, ff. de cond. ind. l. Qui tñ. de arb. Bal. consi. 481. vertēte. in 1. i. fi. nu. 7. 9. nec plures iudicare poterit. l. qua lem, in fi. e. t. Bal. Q. 229. in 2. verba, vbi arbitratus nā n̄ sapit in individui nec per modum reservationis id agere possunt. d. cōl. 481. in fi. & 416. verba. i. qd qñ capla diuīda cōtinet. Ro. Q. 198. col. fi. i. casu, vbi voluit p̄ parte reputari ūniam validā. Tiraq. de retrac. ti. in fi. ante nu. 143. Et mixtura p̄sonæ prohibite reddit actu frustatoriū, c. cū terra, c. Massana. de elec. idem te Tract. Tom. xi. Ggg 3 . nuta

Nicolai Moroni de fide treu. & pace.

nuta ex causa partim vera & partim falsa sustinetur, l. Seiæ. ff. de fun. instr. Pau. de Ca. consil. 203. quantum. col. 2. li. 2. & sūia lata ex falsa cā nō valet, & vitiatur. Cor. col. 4. consil. 14. vol. 3. 9 & dicemus in 3. Tom. & qñ finibile adiicitur ad diminuēdū jus alterius college, vtile per inutile vitiatur, l. Pædius, ff. de arb. Bal. consil. 475. in j. quædam. nu. 7. Tiraq. in retrac. gl. 2. §. 1. nu. 102. fol. 1 20. & qñ ab inutile ab ipso principio est separarum, aut separabile, aut neutrum. d. consil. col. si. & addc q̄ mixtura f person. e inhabilis reddit actum frustrariorum vbi scien ter admittitur inhabilis, alias ex ignorantia sustinebitur. Ro. cōs. 506. col. pe. & dixi in xv. effectu veritatis in alio Tractatu.

S V M M A R I V M .

- 1 Difinitio difficultis est periculosa.
- 2 Difinitio dicitur conuertibilis propositionis substantiam, ac propriam rei qualitatem comprecessens.
- 3 Expositio multiplex parit obscuritatem, & eius veritas ignoratur, & ratio subtilis.
- 4 Intellectus agens non illuminat.
- 5 Veritas ex multiplice expositione ignoratur.
- 6 Aequiuoci effectus.
- 7 Generalitas fugienda.

Q V A E S T I O VII.

- 1 Difficile ac periculosum est veram dari diffinitio-
- 2 nem, l. omnis, de reg. iur. t̄df diffinitio. cōne-
- 3 tibilis propositionis, substantiam ac propriam rei qualitatem cō-
- 4 plectēs. Bal. in procem. decr. Rex pacificus. in fi. Secundo, quia
- 5 variè afferuntur iuri diffinitio. Bal. in l. 3. de iure. Io. a Syl.
- 6 in eo. trac. 1. parte, nu. 5. Et multiplex intellectus parit obscu-
- 7 ritatem, cum f intellectus agens non illuminet. Bal. consil. 415.
- 8 li. 1. peccata venia. col. 2. & in ver. impress. vnde ait Boer. t̄ q̄ mul-
- 9 tipliciter exponitur, eius veritas ignoratur. l. ita fidei. ff. de iur.
- 10 fide. Bal. consil. 218. in 3. peccata. col. 2. & identitas rōnis cōfundit
- 11 intellectum. Bal. in procem. ff. ver. nu. 1 3. Ay. consil. 9. nu. 33. Ti-
- 12 raq. in iure 1. 17. q. fol. 3 17. Et quia multipliciter dicitur æqui-
- 13 uocum, id est q̄ dubium est, & non recte diffinitur. Abb. in rub.
- 14 de re iud. l. duo sunt Titij, de test. tut. t̄ Et rōne æquiuoci cita-
- 15 tio. condemnatio vitiatur. Bal. in c. quoniam Abb. de offi. de.
- 16 in fi. Bal. consil. 343. col. 1. in 1. examinādū, vbi ait generalitatē
- 17 s̄ fugandam tanquam nebula de oculis nostri intellectus.

S V M M A R I V M .

- 1 Iuramenti forma & eius reprobatio.
- 2 Superstitionem omne etiam de iure, ff. reprobatum.
- 3 Iurans per Deos alienos, an ad eius tenetur obseruantiam.
- 4 Forma iurisurandi apud antiquos patres.
- 5 Iuramentum terrificum super altare S. Antonij.

Q V A E S T I O VIII.

- 1 Iuramenti t̄ variè formulæ antiquius obseruabant, vt per lunonem, per principis salutem, q̄ omnia reprobata sunt. l. quæ sub conditione, ff. de cond. insti.
- 2 l. qui per salutem. ff. de iure. l. si duo, in fi. co. tit. nisi vbi per
- 3 creaturam Deus honoraretur: nam respectu diuini numinis ita iuratur, non erit, l. non erit, ff. de iur. quia quicquid institutum est per hominem ad colendum Deum sicut creaturam, est reprobatum & superstitionem, 26. q. 2. per totum, & tot. titu.
- 4 de sortileg. t̄ Quæ quidem superstitione de iure sforuni est reprobata, l. s. idem Julianus, ff. de q̄dil. edict. l. si quis aliquid, ff. de poen. vbi numen appellat superstitionem. Et quo modo se habeat superstitione. Luc. in l. omnes, quæ est xlii. C. de decur. li. x. & qui virtute dæmoni credunt aliqd boni fieri posse sunt heretici & apostatae. 26. q. fi. nō obseruetur. Bal. 26. 95. r. a. in 1. nu. 2. & qui superstitione numinis alios terret, punitur poenitentia de quibus per Clar. in lib. sententiariū. v. q. 83. ver. puniūtur. sed melius deciditur per tex. in l. si quis, de poenit. prout pena illius legis in curia Maceraten. executioni demandandam purtau, q̄ quendam qui sub sanctis. inquisitionis officio cuidam clericu terrorē adeo incusserat, vt fateretur se debitorē in magna pecuniarum summa, vt bona & patrimonium saluum redde ret: & lucri faceret, & q̄a vbi q̄dus est ipso iure nullus, neq; na scitur obligatio ex eo, & vbi sit in finibus q̄dus, quia fraus nō ordinata ad crimen committendum, sed ad nulliter q̄dus dum, nullo damno sequuto, non est punibilis. Bal. consil. 15. in 3. l. ad evidētiā, t̄ & nephas est per Deos iurare alienos, idē in l. quoties, C. de digni. col. 8. ver. itē per Deos alienos. Alius mos fuit iurisurandi apud antiquos patres. t̄ Viuit Deus viuit aīa mea. gl. in sum. c. 1. 22. q. 1. Hierem. 4. vel faciat mihi Deus, in veritate ego uiuo, ad Ro. c. j. ad Corin. c. 1 5. & d. c. & si Christus. Tho. 2. 2. q. 8. art. j. Fcl. in rubr. de iure. c. dilecti. de maio. & obe. & varios modos edocuit. Io. a Sylua in trac. de iure. ad idem testis est mihi conscientia mea, hoc dico corā Deo, 22. q. j. c. si peccatum. Et per membra dñi nostri Iesu Christi iure prohibitum est, Bal. in l. j. C. l. quis imper. maled. l. si quis

nu. x. C. qui accus. poss. vide Ias. in l. prætor, §. iure. iure. 5 t̄ Alio modo plerisque in locis iurari confuerit super altare, S. Antonij, quod iuramentum terrificum appellatur, l. genera liter, C. de iure. 2 2. q. j. c. habemus. Bal. in c. j. §. item sacramēta, de pace iur. fir. nu. 4. & c. j. de noua for. fidel. col. i. Ay. consil. 198. sed ego semper in iudicijs homī iusiurandi formulam vi tandem putau, & plures iurisurandi species enumerat Ma- rā. in ordine iud. parte 6. & iurare per Deum & Euangelia id est, §. item sacramenta, de pac. iur. fir.

S V M M A R I V M .

- 1 Iuramentum in requirat tactum scripturarum.
- 2 Iuramentum per fidem, detraxamque datam contrabitur.
- 3 Dextra signum est pacis.
- 4 Iurisurandi virie formulæ.
- 5 Iuramentum dicitur quod quis per fidem afferit.
- 6 Verbum, credo, in positionibus est expressum veritatis. & nu. 8.
- 7 Recusans respondere positionibus habentur pro confessio.
- 8 Confessio ad positiones quando reuocari possit.
- 9 Testes per verbum, credo, deponentes reprobantur.
- 10 Promittens sub verbo principis, dicitur iurasse.
- 11 Iuramentum non extenditur.
- 12 Iuramentum relatiuum quo ad effectum per iurum non sufficit.

Q V A E S T I O IX.

- 1 Iuramentum t̄ non requirit regulariter tactū scri- pturarum, nec sacrifici euangelij. Bal. in c. j. de pace iur. fir. Mat. sing. 415. nisi ad terrorem, nec imaginum. 2 2. q. 2. c. 2. Fallit in oī iurō solemni, vt in iuro mi- noris, gl. cle. 1. de hær. Pau. in l. prætor ait, §. iurari. de iur. Affl. in d. §. item sacramenta, de pace iur. fir. Item per fidem datum
- 2 t̄ de manu ad manum, c. ad aures, q̄ me. cau. vbi Abb. & c. cū tempore. de arb. Luc. in l. uni. C. pub. let. col. 1 1. ver. antiquitus
- 3 & dextra t̄ est signum pacis. Luc. l. vni. C. de aq. du. lib. 12. Af- flist. in citato ti. de pac. iur. & c. & varia iurisurandi formulas
- 4 t̄ edocuit Luc. in l. fi. C. de vend. reb. ciuit. col. 3. li. 1 1. Bal. inci. de no. for. fide. ubi ait circa hoc consuetudinem esse seruan- dam, Bal. d. §. item sacramenta, nu. 4. Cagno. in l. si quis maior.
- 5 nu. 103. C. de trans. & iuramentum dicitur id quod quis per fidem afferit, Abb. in c. quærelā, de iur. gl. in d. c. ad aures, Luc. l. fi. lo. a Sylua in tract. de iur. in 1. parte, q. pen. Gallia. l. j. ff. de verb. oblig. Ias. in l. 3. §. iurari. de iur. & per verbū t̄ credo, vbi non credo, vbi positioni responderet. c. j. de confess. in 6. & re- cusans respondere, t̄ habetur pro confessio. Bal. d. l. 2. §. auctor. C. de iuram. calum. Perus. in c. si post. de confess. in 6. & hic ver-
- 8 bum, credo, d̄f expressiū veritatis. t̄ Spe. in ti. deposit. §. 6. Bal. in l. in lege, ad l. Fal. Cor. cōs. 186. col. j. in 3. licet. Hęc confessio
- 9 finicontinenti, & non docto de errore, & de illo docto, ex in- teruallo sit reuocabilis, Gabriel. conclu. 6. de cōfessis. Secus in
- 10 depositionibus testium, quia per verbum credo, t̄ eorū dictū reprobatur, gl. in l. testium. C. de test. Cur. l. un. conti. 19. nu. 12.
- 11 Et vbi sub verbo principis quid promittitur, iurū t̄ importat. Neuiz. consil. 68. nu. 49. polt Ias. in d. l. si quis maior. Sunt tū qui existimant simpliciter cōtrahi nō posse, per d. c. & si Christus. & c. iurabūt, 22. q. j. & c. ego, eo. ti. & in Auth. de nrā. prin. §. sed neque Bar. in l. qui iurasse, ff. de iur. §. 1. in fi. Abb. Ful. Rom. in l. 1. de verb. obl. & comprobatur per c. pen. de iur. vbi ex solo
- 12 consensu iuramentū t̄ p̄stūtū nō expendit, cū verbā sit necessaria, clericus enim iurauit seruare statuta, quo casu ad statutum subsequutum non extenditur, nisi denuo iurū re- petat, & ex illo tex. nota, q̄ vbi verbis t̄ opus est, quo ad iū effictum, & per iūrium, non sufficit ad aliud iurū relatio.

S V M M A R I V M .

- 1 Iuramentum quo ad efficaciam transit in heredes, secus quo ad fideli- tam & per iūrium, & nu. 2.
- 3 Iuramentum est species seruitutis personalis.
- 4 Iuramenti firmatas transitoria,
- 5 Iuramentum non digreditur ab anima iurantis.
- 6 Iuramentum vinculum spirituale est.

Q V A E S T I O X.

- 1 Hinc sequitur, q̄ iūrū pro se & heredibus, bene vale quoad t̄ efficaciā, vt edocuit Gales. 2. part. i. q. per to tam, vide tñ Vestrū cū addi. li. 7. de app. & eius pro. seq. ver. amplius, & ideo obligatio in forma cameræ t̄ heredes trālit,
- 2 non aut quo ad per iūrium & fidelitatē, quia species d̄ ser uitutis t̄ personalis. Bal. in c. veritatis. in fi. de iur. & in authen. sacramenta, C. si aduer. ven. vbi Pau. Cor. consil. 102. in 4. Guid. papæ. q. 4. 14. Dec. consil. 63. 8. Soc. consil. 38. in 3. Gram. consil. 100. nu. 8. Fel. in c. 1. de iur. Gomes. in §. a. t̄ iones, Inst. de act. Cepol. consil. 8. & xxx. & consil. ciui. 66. Soc. consil. 4. in 3. Ale. cōs. 7. in 6. vol. Calca. consil. 35. col. pe. Afflic. super conti. regu. fol. 181. nec minus extinguitur virtus iuramenti quo ad eius fit mitatem, ideo nec ab herede p̄ contraueniri, Bal. cōs. 398.

quo

Tractatum Tom. XI.

420

q̄lo in j.Pau.conf.306.in 2.quanquā.licet in eo non sit neces
4 sari relaxatio.Sub nu. 3. Et sic + firmitas est quo ad hæredes
5 transitoria,& iūfīm nō digreditur + ab anima iurantis. Bal.
6 conf.347.in 1.lmperator, & hæres licet succedat in re iurata,
+ non autem in vinculo incomunicabili, & spirituali, de-
clarat Gabriel.conf.6.de iure iur.

S V M M A R I V M.

- 1 *Iuramentum an habeat exequitionem paratam.*
- 2 *Apoch. ex conuentione partium an possit habere virtutem iuramenti.*
- 3 *Iuramentum relatiuum an habeat vim iurati instrumentum.*
- 4 *Iuramentum an in prorogatione censeatur repetitum.*
- 5 *Consensus qui colligitur ex facto dicitur limitatus, & non extenditur.*
- 6 *Exequum mandantem an obtineant scriptura priuata, quæ ex partum conuentione habent virtutem camerale obligationis.*

Q V A E S T I O X L.

EX hoc in praxi inferri potest, quod licet iūfīm habeat exc
quutionem paratam.Bar. Bal. in d. l. 2. de iur. Roma. in
rub. de arb. col. 26. Io. de Ana. conf. 2 1. nu. 2 1. euenit pleriq;
inter mercatores adinuicē se obligantes, & adiiciunt apochā
+ obtrinere velle uim instī iurati: quo casu & virtutem nō ob
tinebit, nec ex ea impeditur remedium.l. 2. C. de rescin. vend.
quia iūfīm + relatiū vim non obtinet instī iurati.Abb. Ant.
in c. ab excōicato. nu. 2 3. de rescrip. Soc. cōf. 99. in 5. nu. 3. l. Gal
lus, vbi Ias. §. idem credendum. de li. & posth. Catel. Cotta in
memo. dictum iūfīm. Tiraq. in ll. con. gl. 7. n. 1 2 0. Plat. in l. fi. C.
de vend. rebus ciuit. li. 1 1. Couar. in relect. ad. c. quamuis. in pri
mæ partis initio, fol. v. nu. 6. accedit, quia + in prorogatione nō
centetur repetitum iūfīm, licet varia op̄i referat Gabriel. in 2
clus. 2. de dila. idem quo ad terminos l. qui ad certū, ff. loc. quia
consensu + qui ex facto colligitur, dī magis limitatus, & tac
titus, & non extenditur. Dec. in c. cum super, de off. del. Bal. in c.
j. §. cum aut̄, col. 2. de contro. inuest. Aym. conf. 3 1 3. nu. 3. Li
cet Galesius aliud referat in secūda parte obliga. in forma ca
meræ. nu. 7. idem in ti. de iūstr. q. 2. in prin. vbi voluit + detur
exequio virtute priuatarum scripturarū, in quib. debitores
se obligant in forma cameræ, & ita seruari in Curia Anconi
tana, vbi ita iudicauit, licet forsitan de iure ḥrīum dici posset ex
relatis doctissime per prudentissimum iurisconsultū Strachā
in trac. de assecurat. gl. 37. & ipse refert etiam Galesius in citato
loco, & per Vestriū in citato loco supra. q. x.

S V M M A R I V M.

- 1 *Nolle non dicitur qui non potest, nec potest dici nolle qui non unquam
velle incepit. nu. 2.*
- 2 *Initia que non habuerunt non possunt pati privationes.*
- 3 *Condicio non dicitur deficere quæ non incipit.*
- 4 *Iuramentum in his qui loqui non possunt prestatur si gno.*
- 5 *Subscriptio a viris imperitis per signū + idē operatur q̄ vera subscriptio.*

Q V A E S T I O X I L.

Limitatur id, q̄ diximus, q̄ sine verbis iūfīm nō præ
statur procedere in personis, quæ loqui
1 possunt, + alias non dicentur nolle, qui non possunt. l. pater
Seuerinam, ff. de cond. & dem. nec potest dici nolle, qui nunq;
2 velle + incepit. l. Titio, eo. ti. Et quæ non habuerunt initia, nō
3 possunt dici pati priuationes. Pau. de Cast. conf. 394. l. 1. inc. vi
4 den. col. fi. bene verum est, q̄ interdum dī deficere + conditio,
quæ nunquam incepit Dec. conf. 2 2 7. l. vni, §. & cum triplici,
C. de cad. tol. l. 1. C. de ind. vid. l. nam sub cōditione, §. post, ff. de
iniust. rup. l. 3. §. desinere, ff. vsufr. quemad. ca. c. t. de eo qui sibi
vel hæsus, facit c. quāuis, de præb. in 6. c. fi. de ver. sig. l. qui vēt.
ff. delven. insp. l. ab ext̄dati, §. fi. de leg. l. l. fi. C. de cōd. init. Dec.
conf. 23 4 Alc. conf. 41. nu. 1 1. Tom. 3. li. 9. Et quō hæc ḥritas
procedat, ab eodem declaratur conf. 46. nu. 2 4. codenī loco.
5 At redeundo ad nostram qōnem, + dic q̄ in his, qui loqui nō
possunt, signa sufficiūt. Ale. in l. 1. de verb. obl. & de cōi Crot.
col. 4. q. 9. Alc. li. j. paterg. col. 2. Io. a Sayl. in citato trac. j. pat. 2.
6 q̄. + Et subscriptio facta a viris imperitis per signū + tūm ope
ratur, quantū vera subscriptio. lo. de Ana. conf. 1 5. nu. 6.

S V M M A R I V M.

- 1 *Iuramentum in feudalibus tactum scripturarum requiri.*
- 2 *Iurans se maiorem, an restituatur, fallit. 3.*
- 3 *A solleus a iuramento debet de iure suo docere.*
- 4 *Sciens minorem cum quis co. iurabit, licet iuret se maiorem, non relev. s.*
- 5 *Declaratio l. si alterius, C. si aduer. venit.*

Q V A E S T I O X I I I.

- 1 **Quod** supra dictum est, tūm non expōscere tactū scri
pturarum, limitatur non procedere in inuestitu.
2 ris feudalib. Bal. in ti. q̄ tit inuest. §. 2. nu. 4. + Et per iūfīm cor
3 poraliter præstitum v̄f tublatum beneficium in integr. rest. + &
hoc nisi dolo aduersarij inductus sit ad iuran. Affil. Decis. 2 93.
declarat Cur. lun. conf. 1 1 6. nu. 4. iūfīm. n. illum maiorem re
præsentat. Ale. conf. 27. li. 1. Deci. conf. 31. nu. 4. idem Cur. conf
4 47. col. fi. Casian. conf. 2 8. vbi de cōi attitatur. + Et ēt q̄ absolu
tionem a iūfīm obtinuerit, debet de iure suo docere. Bello 2 5.
5 18. Fran. Mar. decis. 674. + Item nō procedit vbi aduersarius iūfī
ret illum maiorem, quia iūfīm non opitulatur, Pau. de Cast.
conf. 5 3. vīsis. li. 2. col. 3. & conf. 475. col. 3. ad primam. Affil.
6 decis. 3 93. & pro declaratione l. si alterius. C. si mi. tē mai. Cur. d. conf. 1 1 9. deceptis enim non decipientibus iura subue
niunt, l. 2. ad Vellecia. in fi.

S V M M A R I V M.

- 1 *Iuramentum in actu confirmatorio requirit tactum scripturarum. 2.*
- 3 *Idem in conuentionali.*

Q V A E S T I O X I I I I .

- 1 **Secundo** + limitatur non procedere in casibus a iure
apponitur vel validandum, iuxta terminos auth. sacramēta
puberum, C. si aduer. ven. quia actus scripturarum erit neces
sarius. Bal. in d. c. & si Christus, Bar. Bal. Sal. Ias. in d. auth. sa
cramēta, l. j. eo. ti. Fely. in c. fraternitatis, de testibus. nu. 2 3. &
add. ad Bal. in d. l. 1. Luc. in l. 3. C. de vend. rebus ciuit. li. 1 1. Cas
2 san. conf. 7. nu. 1 8. + Tertio in iūfīm cōfirmatorio ḥctus, vt in do
natione inter vir. & ux. Bar. Alex. in l. Seius & Augerius, ad
leg. fal. Abb. in c. donatio. de do. inter virum. Pau. de Cast. conf.
7 5. lib. 2. notā. col. 2. Bar. in l. si quis pro eo, de fidei usl. Ale. cōf.
5 9. lib. 1. Couar. in relec. super c. quāuis, de pac. in 6. §. 1. fol. 76.
& seq. secunda parte. Fely. in c. fraternitatis, Cassa. alleg. cōf. 7.
3 nu. 1 8. + Quarto in iūfīm conuentionali, quia super euāgelicis
scripturis erit præstand Bal. d. c. & si Christus, Luc. in d. l. 3. col.
3. Affil. §. item sacramenta. de pac. iur. fir.

S V M M A R I V M.

- 1 *Iuramentum in testibus requirit tactum scripturarum.*
- 2 *Veritas quid est.*
- 3 *Solemnitas iuramenti an presumatur.*
- 4 *Iuramentum per aduocatum quomodo praſandum.*
- 5 *Iurant clericis super scripturis, episcopus supra peccus.*

Q V A E S T I O X V .

- 1 **Quinto** fallit in iūfīm testis, + quia super scripturis est
præstan. c. vt circa, de testib. Fel. in d. c. fraterni
2 tatis, & in reperto. in ver. testis dēt iurare, quia veritas dī noti
tia rei per iūfīm, & officium testis dī esse publicum, quia ver
itatem tuetur quē dī res sacratissima. Bal. in rub. de test. cog. in
princ. Nec sufficeret testi per animam iurare, sed super San
ctis sacrificiis Euangeliis, Matth. de Affil. in const. reg. de per
iurio nu. x. & ante depositionem iurandum est, Spe. in ti. de te
stib. q. lv. Guid. Pap. q. 3 5. + & in dubio congruo loco & tpe cē
setur iurasse, arg. l. prætor, §. sed vt probari, ff. de no. op. nū. vbi
Ias. & in l. admonen. nu. 2 3 0. & variis modis iūfī, Tiraq. de pr
scrip. gl. 8. num. 99. At vbi testes de consensu partium depone
rent, non esset necessarium. l. Theopompus, de dot. prel. Ro.
4 conf. 20. viso puncto, col. 2. Idem in iūfī per aduocatū + pr
æstato, Affil. de pace iur. fir. §. item sacramenta, in const. reg. de p
5 stan. iur. ab aduo. Sexto limitatur, in clericis + qui super euā
geliis iurare debent. Guid. Pap. q. 6 1 5. nisi aliter se haberet q
fuctudo. At episcopus supra peccus, c. episcopus, de elec. in 6.
Deci. Thol. vbi Auſt. 1 6 1. vbi declaratur. Soc. in c. in tuis, de te
stib. Fran. Mar. Deci. 3 7 7. & de iuramento prælatorum, Bal. in c.
ex literis, de iure iur.

S V M M A R I V M.

- 1 *Fidei catholicae illustres effectus.*
- 2 *Ad fidem seruandam etiam natura perfingitur.*
- 3 *Os quod mentitur occidit animam.*
- 4 *Iuramentum an impediat remedium. l. 2. C. de rescin.*
- 5 *Fides non idem non est quod pollicitatio.*
- 6 *Fides & iuramentum differunt ex nominarum diuerſitate.*
- 7 *Fidei violator an priuetur beneficio.*
- 8 *Periurus non dicitur aduersus illum qui pacta non seruauit.*
- 9 *Periurus & fidei violator punitur.*
- 10 *Fidei non seruata defertur iuramentum in lites.*
- 11 *Periurus vt dicatur incidisse in p̄n. m. l. si quis maior. necessarium est
probasse a. implementum, item debet de dolo constare. nu. 1 2.*
- 12 *Procurator q. si p̄ce. formam mandati explicit negocium tenetur.*
- 13 *Secreta reuelatio qualiter puni tur.*
- 14 *Preditorum p̄n.*
- 15 *Periurus p̄n.*

Nicelai Moroni de fide treu. & pace.

Q V A E S T I O XVI.

Reperitur & alia species religionis, quæ fides appellatur, non loquor de fide catholica & cuius sunt effectus adeo illustres, ut enumerari nequeant. Luc. in l. probatorias, C. de diuers. offi. lib. i. 2. sed de illa quæ ad naturam pertinet, & ab ea vniuersalis hominis status dependet, & ad illam concernandam natura ipsa perstringimur. Bald. in l. 2. C. de seruit. & valde proxima est iuramento, eiusque sapit naturam, glo. in d. c. ad aures, & c. si eo. de arb. Afflct. Decis. 389. Aymon consi. 13. nume. i. Bertrand. consi. 2. lib. i. nume. 50. 2. q. 5. iuramenti, vbi os quod mentitur & occidit animam. Abb. in c. debitores, colum. 2. de iur. c. clericus, eodem titu. Cic. lib. 3. offi. de fortitud. Bal. in c. ex literis. de conitit. ibi, si de præstata. i. iurament. Cagno. in l. si quis maior. nu. 101. C. de trans. declarat Fely. in ca. 2. de sponsi. & apud Cagnol. habetur, an & iuramentum impedit remedium. l. 2. C. de reicind. vend. quod, secundum communem, impedit voluit Gabriel. vti ex certa scientia est appositum, conclu. i. num. 78. de emp. & vendi. li. 3. & ibi latissime declarat, & Menoch. consi. i. nu. 360. licet in enormissima læsione aliter senserit Rota Romana per Cassad. decisi. i. de empt. & vendi. Couar. li. 2. variarum c. 4. nu. 5. Neuiz. consi. 21. & nu. 5. & 22. colum. pen. Abb. consi. 81. nu. 52. & quod dictum est de fide & non procedit in pollicitatione, Ripa in rubr. de verb. obl.

6 Aduertendum est, quia fides & iuramentum differunt & ex nominum diuersitate, ex quo substantia differre dieuntur. l. si idem, C. de condi. Dec. consi. 275. sub nume. 8. Fely. post Abb. in c. quærelam, de iur. vbi habetur & an fidei violator priuetur beneficio. Rebus de varijs mod. vacat. nume. 112. Rot. decisi. i. de iur. in antiq. alias. 137. & decisi. i. de pac. in eisdem, vbi tenuerunt quod non, Cagno. d. l. si quis maior, nu. 100. vide Aufre. ad decisi. Tho. 17. Bernar. Diaz. in sua praxi. in ver. periurus. nō 8 tñ periurus dicetur & aduersus illum qui fidē non seruauit. Ro lan. consi. 57. nu. 20. in 1. & Menoch. consi. 85. nu. 74. & periurus & fidei violator punitur. Ripa in c. ex parte. nu. 5. de rescri. 9 & fidei & violatores stellionatus crīc tenent, & infames reddūt l. felicissimam, ff. de ijs qui a non do. Ay. consi. 192. nume. 19. Aret. las. & alii quos retinet Afflct. in consti. regni, de periurio exornat materiam istam insignis modernus Plot. in l. si quan do. nume. 679. concludens ob fidem non seruatam iuramen tum in litem deferendum. Alex. las. d. l. si quis maior. Paris de Puteo de duello. Guid. Pap. consi. 31. las. consi. 91. in 3. las. in §. item quia, vbi Gomes, de act. inst. & vt periurus & dieatur incidisse in poenam. l. si quis maior, oportet vt probetur ex aduerso impleuisse promissa, Rolan. consi. 67. nu. 17. 18. in 1. item debet constare & dolo incidisse in periurium. Alexan. l. si. ff. qui lat. cog. Gabriel, conclu. i. de trans. nu. 52. & in dubio pronunciāduni est non incidisse in poenam. d. l. si quis maior. Rolan. d. consi. 57. nu. 3. Grat. consi. 121. col. 3. Gabriel. d. loco in fin. Menoch. d. consi. 48. nume. 75. Idem in procuratore, qui præter formam mandati negotium explicat & quod teneatur. las. in l. post dotem, nume. 77. tol. matr. item secreta & reuelans puni tur. l. omne. §. exploratores, de re mil. l. 1. C. de sylent. libr. 11. vbi Lucas, & proditores appellari Mar. consi. 1. vbi habetur de poenis aduersus proditores. Veronen. consi. 39. nu. 4. volēs ab officio remoueri, & alibi diximus.

S V M M A R I V M .

- 1 Fidem fallere graue est.
- 2 Pacta seruare iuris est nitore & secundum dict. men rationis.
- 3 Procurator qui emit nomine proprio, & alieno tenebatur, fidem rumpere dicitur.
- 4 Fidem qui perdidit nihil vterius perdere potest.
- 5 Fides dicitur fundamentum iustitiae, & sub ea lex & iustitia continetur. 9.
- 6 Fidei præstatio parit naturalem obligationem.
- 7 Ius canonicum de substantia fidei tantum curat.
- 8 Iuramentum parit naturalem obligationem.
- 10 Deceptus sub confidentia agit de dolo.
- 11 Error circa bona fortuna non vitiat matrimonium.
- 12 Mendacium & subreptio non vitiat matrimonium, secus in gradu prohibito, & legatum sub falsa qualitate an vitietur.
- 13 Deceptio a sacerculo succurrerit actione de dolo.
- 14 Pactum in matrimonio de succendo quomodo de iure subsistat.
- 15 Pactum de successione primi geniti an validum sit.
- 16 Dolosa affirmatio & persuasio rescindenda. 17. 18. 19.
- 20 Pœnitentia an sit locus in delictis, & in actione non penalii a principio.
- 21 Promittens ducere aliquam in uxorem non seruans an puniatur.
- 22 Sacer dolo versatus an iuuetur beneficio. l. pe. de iure do.
- 23 Pater an prætextu inopie possū datem misere, declaratur.

- 24 Inopia non prodest nisi probetur quod non sua culpa.
- 25 Cauendum est a nimio effuso sermone in dotib. constitutendis.
- 26 Verba enunciatiua in dotibus an probent.

Q V A E S T I O XVII.

- 1 At receptui canendo, graue & est fidem fallere, l. j. de constit. pecu. c. i. de dolo, quid enim fidei humanæ tantum congruit quam pacta seruare? & dicitur iuris & naturæ, l. 2. vbi Bald. sc. de seruit. & secundum dictamen rationis. Paris. in citato loco, & de fide rupta teneat qui nomine proprio emit & virtute manu dati emere tenebat nomine alieno, l. 1. C. de dolo, Dec. in c. 1. de prob. Ro. consi. 3. 52. Cic. li. 2. offi. de fortitu. Ay. c. 241. Bal. consi. 370 in 3. verba, vbi habetur quod possit procurator domi no prajudicare. & qui fidem perdit & nihil vterius perdere potest, ablata est enim ab eo omnium bonorum & verborum authoritas, l. 2. C. de pond. auri. lib. 11. vbi Luc. & fides dicitur & fundementum iustitiae. Luc. in l. quoties, C. eo. Cassan. de glo. mundi, 5. parte, 13. consi. fideique præstatio & parit naturalem obligationem. c. 1. de sum. Tri. in qua de iuris apicibus non disputatur, quia tñ canonicum de substantia fidei tatum curat, Bald. consi. 114. super 1. in v. & secundum ipsum iuram non parit naturalem obligationem, & Cic. in lib. offic. ait homines reddi signiores ob fidem non seruatam, vt in authen. vt lib. de cætero, §. sed hoc similiter, & vbi non est fides, non est iustitia, quia sub casu & iustitia continetur, §. festinas, in auth. de man. princ. Hinc, sub confidentia deceptus agit de dolo, & Aym. consi. 192. nume. 15. Dec. in l. paetum, nu. 10. C. de pact. voluit dari actionem ad interesse, Menoch. declarat consi. 92. nu. 21. & 51. licet vbi error versatur circa qualita tem matrimonij consensus remanet saluus & matrimonij non vitiat, idem vbi error vel deceptio reperitur circa bona fortunę, quod non vitietur, Bal. in l. cum Archimedoram, C. vt in poss. leg. glo. & Abb. in c. cum dilectus, quod met. cau. Bal. in rubr. de iud. glo. in l. a. diuo, de ritu nuptiar. Cur. iunia l. interpositas, C. de trans. Prepo. in c. cum apostolica. de sponsi. vbi mendacium & subreptio & non vitiat matrimonium, Co uar. in lib. j. de sponsi. c. 3. fol. 56. secus in errore in gradu prohibito, Bal. consi. 439. super 1. in v. & ibi habetur, an reliquā alii cui inserta falla qualitate vitietur. At hoc casu & marito sic deceptio circa qualitates patrimonij aduersus sacerorum consultum reperitur per actionem de dolo, & Ay. consi. 191. nume. 15. Tiraq. de iure primoge. q. 6. nume. 20. l. quod in vēditione. ff. de harr. act. Cic. lib. 3. offic. in cap. nihil est vtile quod ab iniusto & malitia proficiuntur, & secundum Alci. in consi. 56. Tom. 3. lib. 8. procedit in obligatione quæ fit per sacerorum derelinquentio bona post mortem ex causa matrimonij, & pariter valere pactum in matrimonio quod primogenitus succedat, Tiraq. d. q. 6. nume. 11. & seq. Licet hanc op. improbet, etiam idem d. nume. 20. & 25. vide Barto. consi. 112. & Paul. consi. 190. in 1. & Alci. quod pactum de successione primogeniti non valeat, consi. 30. nu. 8. Tom. 3. lib. 9. at bene de dividendo post mortem. Oldra. consi. 136. Iaso. in l. stipulatio hoc modo. de verb. obl. Alex. consi. 83. in 2. 68. in 5. Dec. consi. 216. nume. 225. & de dolosa affirmatione. Fely. in c. si autem de prescript. Alexan. consi. 242. lib. 6. Bal. in c. cum Ioannes. col. fi. de fide instrumento. Lucas in l. agentes. C. de agen. in rebus. lib. x. Plotus in l. si quando, numero 360. & de proxeneta dolose affirmante, quod teneatur, Alc. consi. 152. Tom. 2. li. 5. & aduersus dolosam persuasionem. Ay. d. consi. 192. sub nu. 12. 13. & ideo pmissio facta sub dolosa aduersarij assertione rescinditur. l. 2. ff. quando actio de pecul. Alci. consi. 9. Tom. 3. li. 8. ad idem consi. 9. codem lib. & de falsa assertione affirmatis fundi seminatum, quod tenetur præstare illud secundum arturas solitas. Alci. consi. 119. Tom. 3. lib. 8. sed ad unum aduent. quia licet regulariter in delictis non sit locus pœnitentie ex relatis a Claro. q. 60. in li. v. sent. ver. Fui quandoque interrogatus, tamen tu potes ex intentione Bar. in l. qui ea mente, deflarare verum esse in actione a primordio penali, secus in actione ab initio non penali, quia pœnitentia liberatur, vt in l. metum, §. fi. & me. ca. l. fi. §. iusto. ff. c. l. si publicanus, ff. de publi. & facit quod habetur a Bal. consi. 15. ad evidentiam, in 1. & ita in eo qui dolosa persuasione ac mericulosa induxit clericum ad sibi faciem promittere certam bonorum portionem stante re integra, pœnitentia & reuocatione promissionis sibi factæ, votabam in Curia Maceratensi esse locum pœnitentiae.
- 21 Adden. est an puniendus sit ille qui promisit ducere uxorem, & pactum non seruavit. Bal. consi. 194. in 3. incipiam.
- 22 Nec sacer dolo versatus poterit se tueri & beneficio. l. pen. de iur. do. Aufr. Decisi. Thol. 258. & minus in opere nisi doceat se noui sui & culpa in illam incidisse. Bald. quem citat Tiraq. in l. si

Tractatum Tomus XI.

421

1. si vñquam C. de reuo. do. in ver. bona, nu. 5. & ita obtinui se
mel contra quendam clericum, qui dotauit filiam spuriam,
24 & volebat sub pretestu inopie dñtem minuere, & defeccerat
in suo salutari, in probando se non sui culpa in opem euasisse
25 immo probabatur clericum litigiosum fore, & causidicum,
ideo caueant se iactantes in matrimonio ne dum nimio ef-
fuso sermone se iactant in promptum incident periculum. l.
26 si. C. de dot. promissio & verba enunciatiua in dotibus, tinter
alios prolati an probent. Pau. consi. 304. in 2. super 1.

S V M M A R I V M.

- 1 Procuratores habentes mandatum cum libera non possunt ledere enormiter.
2 Arbitrium habens iure alieno intelligitur de æquitate arbitrii.
3 Validum & plenum quid significent.
4 Arbitrium plenum cum dominii translatione intelligitur de libera voluntate.
5 Procurator vel minister quantumcunque cum libera tenetur redder rationem.
6 Generale mandatum quid significet remissio.
7 Mandatum habens generale incognita non remittit.

Q V A E S T I O XVIII.

- 1 Fidem fallere adeo graue est quod procuratores habentes mandatum cum libera non possunt principales enormiter ledere, l. creditor, §. Lucius, ff. mand. glo. in l. 1. de offi. procur. Cæf. Bal. c. cum in iure, de offic. dele. nu. 9. Ale. Ias. in l. si sic. de leg. 1. Rebus. in concord. Fran. de colla. fol. 389. Quia arbitrium habens iure alieno intelligitur de æquitate arbitrij. t. Bal. in consi. 383. quando super facto, in 3. etiam si ple 2 num. i. validum, & omnia necessaria comprehendens t cui n 3 hil desit, & tunc plenum absolutum significat t vbi sit dominij translatio, l. in re mandata, ff. mand. & hoc forsitan pacto possent hodie procedere donationes quæ sunt, a litigantibus ut a lite recedant, secus si procuratori officiali vel ministro, quia de æquo arbitrium eiusdem fidem sequutus, intelligitur, 5 quia t & culpæ & negligentiae, etiam quod liberam habeat, reddere tenetur rationem, l. a procuratore, C. mand. nec enim dissipando, donando, id procurator ex bona fide gerit, d. §. Lucci, idem si habeat generale, quod verbum t qualem habeat significationem latissime explicavit, Bal. d. consi. nec minus ita liberam habentes possunt incognita remittere, quia 7 transactio & arbitramentum t restringitur ad illam speciem sup qua controvressia vertebatur, l. si de certa, C. de transactio idem Bal. consi. 417. in facto. in v.

S V M M A R I V M.

- 1 Donatio, sequuta retro donatione super lite, compromissum & laudum dicuntur.
2 Denominatio, a fine sumenda.
3 Principi ordine & finis sumitur interpretatio.
4 Talia subiecta qualia sunt prædicata.
5 Contractus ab effectu nominatur. 8. 10.
6 Effectus stat in conclusione.
7 Natura verborum potius quam rerum proprianda.
9 Testamentum sub nomine contractus coram septem testibus testamentum erit.
11 Sententia super calculo non transit in iudicatum.
12 Error calculi, sepius reperi potest, fallit. 13. 14.
15 Error debet esse evidens, & qualiter probetur. 18.
16 Calculatoribus sine iuramento non creditur.

Q V A E S T I O XIX.

- Quatenus supra diximus, quod liberum arbitriū cū translatione dominij operatur vt absolu tam de rebus illis velut suis habeat dispositionē, iuxta l. in re mandata, inferendo ad arbitros compromissarios qui hodie donatarij appellantur, declaratur non procedere vbi sequuta t foret retro donatio, quia compromissum; non donationem facere voluisse dicuntur, a fine enim denominatio, t est sumenda, ex iam dictis supra in 4. q. & ex ordine principijs t finis, & c 3 t interpretatur, & talia sunt subiecta qualia t sunt prædicata, Ay. consi. 9. nu. 32. & 149. nu. 4. 293. col. pen. & l. insulam, ff. de p scri. verbis, quia ab effectu contractus t denominatur. Gomes. q. 3. de Trier. pol. & materia cōis attrahit ad se quandam sermonis interpretationem. Bal. consi. 218. petita. col. 1. in 3. & naturæ actus adaptari debet, consi. 357. in 3. interposito, quia etiæ 6 actus stat in conclusionibus, & conclusio t exitus & determinatio totius orationis, & potius natura verborum quam

- 7 rerum impropriāda, nec voces tollunt propriam t actus potest. tia. consi. 102. col. 3. in eodem. nu. 5. omnis, Roma. consi. 509. 8 vbi ab effectu denominatio est sumenda, t Dec. cōs. 160. 164. 305. 412. Patr. consi. 1. 2. in 2. 2. in 4. Dec. in l. si pascenda, nu. x. C. de pac. idem in testamento sub nomine p̄ctus celebrato coram septem testibus, t Ias. in l. non testamentum, C. de testam. Ay. consi. 186. 276. nu. 15. 293. nu. x. Dec. in consi. 164. Affl. dec. 219. nu. 2. conferunt relata ab Ol. tr. consi. 45. in narratione, in fi. & qualitas p̄ctus non ex nominis similitudine, sed ab effectu t fieri debet, l. Lucius. ff. depos. & quæ ordinantur ad finē secundum naturam finis regulantur, Bal. consi. 105. verba, in 1. & veritas rerum nō mutat, a denominatione, §. 32. gl. j. nu. 34. fol. 671. cum seq. ideo veritas actorum errore non vitiat. l. 1. C. quæ sent. sine appella. l. assumptio. ff. ad muni l. si forte, ff. de Castren. pecu. & propterea sententia super calculo t non facit transitum in iudicatum, Ana. vbi Bo. o. consi. 6. & sepius 12 potest reuideri t ex relatis a Rolando, consi. 49. in 1. & plurimes potest calculatori. Ias. in l. 1. C. de errore cal. Menoch. cōs. 22. nu. 13 10. nisi super errore fuerit iudicatu Ias. d. l. j. Pau. consi. 110. in 14 casu. in 2. fallit si in sententia error f esset expressus Ana. vbi Bo. lo. d. consi. 6. potest bene per eundem iudicem reuideri. Alex. 15 consi. 79. in 2. & ad hoc vt de errore in sententia cōstet, t opus est quod sit patens, d. consi. 79. & calculatoribus sine iuramento nō creditur, Ale. consi. 64. in 6. & ibi in add. & errorē per sp̄cū cuius probationibus esse detegen. Menoch. casu. 309. in fi. De arbitri. iudi.

S V M M A R I V M.

- 1 Gestæ per procuratorem arbitrio iudicis corriguntur.
2 Intentio constituentis procuratorem est vincere.
3 Procuratores non possunt gratiam facere.
4 Procuratores prælati an possint facere renouationes, & remittere calicem perceptione census.
5 Dolus ostenditur ex enormissima lassione.
6 Pater an possit super bonis filii transfigere:
7 Fraus a procuratore aliena esse debet.
8 Compromittens dicitur facere tamquam in anim. l. ratione.
9 Verba quantumcunque prægnantia sub confidencia prolixa dicuntur.
10 Reductio ad arbitrium boni iuri nulli cautela impeditur.
11 Remedium l. 2. C. de rescin. ven. an habeat locum in transactione.

Q V A E S T I O XX.

- Hinc data potestate alteri transfigendi ex eudenti calumnia rescindi transactionem. Ex iam dictis in 18. q. per l. in summa, de cond. ind. & gesta per procuratorem t arbitrio iudicis corrigi, & reformari, quod per procuratorem præter sp̄cū gestū est, Bal. consi. 381. in j. concessio, & liberalitas & gratiola remissio domino reseruatur, qui enim id mandat 2 non id agunt vt iactent suum, t sed magis intentio eorū est vt vinctant ex naturali ratione, l. in ratione, §. cum quidam, ad l. fal. quia id potuissent principales sine alieno dispendio facere Bal. consi. 187. in causa, col. 2. in 2. & consi. 383. quādo in 3. spe rānt enim partes per viam concordia maiorem partem consequi, non autem quod procuratores iniquitate, aut animi leuitate, aut propria voluntate ducantur, etiam quod principales se in manibus procuratorum posuissent. quod omni casu arbitrium boni iuri significat non autem quod possint gratiā facere t solum enim ad principales, non ad ministros pertinet. l. cum hij. §. prætor, de trans. l. i. libertus, ff. de op. lib. Bal. in c. sa ne, col. i. de renun. l. prohibere, §. plane, ff. quod vi aut clam, l. contra iuris, ff. de pac. l. filius fami. ff. de don. l. si quis delegauerit, vbi Bar. ff. de no. Bertr. consi. 154. in 3. nu. 11. & 156. nu. 2. l. præses, C. de trans. l. pactum curatoris, C. de pac. posset bene p 4 curator t plati facere renouationes solitas, licet sapiat quo dammodo alienationem. Bal. cōs. 158. in v. factum. Et potest recipiendo canonem remittere caducitatē, & ex enormissima lassione, ostenditur faqum procuratoris t dololum. l. si procurator, ff. de doli except. l. nulla, C. de ijs quibus vt ind. Bal. c. olim, de causa pos. tale enim mādatum ad verisimilia restrin gitur. l. Qui peculij, de pecu. l. si pater. ff. de iis que in fraud. ideo 6 transactio facta t a patre super bonis filij tenet, si caute & honeste transactum est cum decreto. Bal. consi. 448. in 1. Quæritur. in fi. vide pro declaratione Couar. c. 8. lib. . in tracta. varia rum, omnis enim fraus t a procuratore debet esse aliena, & pptercea non facit incidere dominum in poenam, Bal. cōs. 110. decreto. col. 11. Doct. l. j. ff. quod quisque iuri. etiam quod fo ret promissum de rato, quia tenebitur procurator vbi dolus adest, Bal. consi. 102. omnis, in 3. quia vbi quis compromittit 8 dicitur facere tamquam in animal rationale, nō autem in nō viēti ratione naturali col. 2. & partium intētio in compromisso nō est donare, quia nō deueniret ad arbitratorem, si talis esset intētio, idem cōs. 380. præmitto, ideo quod cōtra sp̄cū factum

Nicolai Moroni de fide treu. & pace.

factum est reformari debet, idem cons. 3. cōcessio. in 1. nec
cenſendum est pponendo ſe in mentibus procuratorum vo-
luerit ſe præcipitare Bal. cons. 19. Verba. in j. & in fortiorib.
terminis in principe, cuius proprium est liberalitas. Old. cōſ.
159. ex praesenti. col. 2. in fi. Conferunt relata per Paris. cons. li.
li. i. verba. n. quantūcunque prægnantia ſub confidentia pro-
lata cenſentur, ideo ſuccurrendū. Ay. cons. 262. col. fi. Dec. cōſ.
430. Bertran. cons. 71. Tom. 3. nu. x. & nulla cautela reperitur
ad impediēdam reduktionem ad arbitrium boni viri aduer-
ſus enormiſſimam lēſionem. Dec. cons. 11. 39. 533. 585. in c.
ad hēc, de app. ad captam enim benevolentia ita effuso utun-
tur ſermone, Guid. Pap. q. 439. Ferat. Caut. 8. Boer. dec. 284. nu.
18. Alex. & ibi addit. cons. 176. in 7. Bal. cons. 102. in 3. omnis.
Ay. cons. 142. nu. 30. Caffad. decif. de emp. & vend. Gabriel. li.
2. de arb. conclu. 3. per totam fere, vbi multa colliguntur de-
clarations. Rolan. cōſ. nu. 95. & seq. in j. & post multos quos
refert Menoch. cons. j. nu. 348. cum seq. & transactionem, &
remedium, l. 2. C. de rēſcind. ven. habet locum etiam in trans-
actione, tibi lēſio eſt in maxima quantitate, vt Gabriel. de
empt. & vend. conclu. j. nu. 68. cum ſequentibus. & in trans-
actione fraudem committi, l. j. ſ. vtrū, ff. ſi quis in fraud. patro.
Bal. c. j. de contro. inter domi. & yafal.

S V M M A R I V M.

- 1 Quod quis facit per alium, & per ſe ipſum.
- 2 Nil refert a quo, & per quem fiat.
- 3 Factum per alium prodeſt ad conſeruationem iuris realis.

Q V A E S T I O X X I .

1 **A lius** t̄ fidei effectus eſt singularis, quod quis potest per
ſe, & per alium, vbi non eſt eleſta industria perso-
næ, c. quod quis, de regu. iur. in 6. loan. de Plat. in l. nullus. C. de
2 decur. lib. 1. o. cui accedit, nihil refert a quo & per quem fiat.
l. cum ſeruus, vbi Bar. ff. de verb. ob. & ibi laſ. quod pcedit vbi
facti eſſentia cōſideratur. l. procurator, ſ. ſi procurator, ff. mā-
da. ideo ad conſeruationem iuris realis factum nomi. ne meo
mihi prodeſt, l. ſoluen. ff. de neg. gest. l. quæ utiliter. & l. lex ve-
tigal. ff. de pign. laſ. in l. 2. nu. 68. C. de iure emph. Pau. de Cas.
in consi. 105. l. 2. & hoc procedit vbi totum ſoluitur, ſecus p
parte, quæ ſibi in diuisione cōtingit, quia tota res cadit in cō
miffum. l. cōi. ff. commu. diuid. Alex. consi. 7. in 5. vo. Affliet. in
Decif. 153. & omnes ad ſoluendum teneri. ideo optimum ef-
fect in diuisione facienda habere domini voluntatem, ne tota
eaderet in commiffum. Alb. in dicta l. communi, bene verum
eſt, quod fratri demerito conſeruatur propter fratrem bene-
meritum, feudum. Bal. in c. j. ſ. propria, de prohi. feu. alie. Cor-
ſe. in ſing. in ver. communitas, & adiſiū conſeruatur. Aym.
cons. 204. nu. 19. item quo ad retentionem factum alterius p
deſt. l. vſum, ff. quem. ſer. ami. l. arborum, ff. de vſufr. l. forma, de
censi. Et ar. de re ad personā, & ex vno auctu iurisdictionis uni-
uersum ius reprēſentatur, Rom. cons. 291. col. 3. Ay. cons. 124.
Ripa reſpoſo. 1. Si in commu. cauſa. Ay. cons. 55. col. 2.

S V M M A R I V M.

- 1 Quedam poſſum per me, quæ per alium non poſſum.
- 2 Sensualeſ paſſiones & flagella non explicantur per alium.
- 3 Procurator an admittatur, vbi pēna corporis afflixtia in defectum pecu-
niaria adnectitur.
- 4 Occationatum principali ſubiicitur.
- 5 Tale non dicitur quod potest contingere tale.
- 6 Veniens ex accidenti non venit ex contractu.

Q V A E S T I O X X I I .

1 **A lia** ſumitur regula, q̄ t̄ quædā poſſum per me, q̄ p̄ aliū
liter inserta, vt purgare ſe a crimine, & in hoc versatur indu-
ſtria personæ, l. j. & l. pen. ſ. ad crimen, ff. de publ. iudi. l. j. ff. de
hiis qui veni. & tatis. & in addi. ad Dyn. in reg. potest, in 6. Fel. in
c. mēminimus, de accus. Dec. consi. 468. in fi. Ay. cons. 220. nu.
2 t̄ quia hæ ſunt ſenſualeſ paſſiones & flagella, ideo per aliū
explicari non poſſunt, Bal. cons. 217. ego puto. l. 3. & Gabriel.
conclu. 9. de crimi. Boff. in ti. an in criminis. iud. quis interue-
nire poſſ. Coēpol. cons. 47. t̄ Ampliatur & vbi veniret imponē
da poena corporis afflixtia in defectum ſolutionis, quia cor-
poralis dicitur poena. Bar. l. 2. 2. q. C. de publ. iudi. Cyn. & Bal. in
l. reos, C. de accus. Ang. Imol. in d. ſ. ad crimen. Angel. in d. l. 2.
Gerat. ſing. 63. Fel. in d. c. mēminimus. de accus. in d. c. inter cæ-
teras, nu. 7. de reſcr. At ſunt qui contrarium ſentiant, t̄ quia pē
na corporalis eſt occationatum, & principali ſubiicitur. l. fori
ff. de auctio. diuſer. iud. l. incendij, ff. de incē. rui. Alb. de Rol. q. 77.

parte vltima, vbi argumentatur pro vtraque, & q̄ remaneat
pecuniaria facit l. j. C. de in lit. iur. quā varie interpretat. Bart.
in d. l. 2. Bal. in l. ſi qua, C. qui accus. pos. Marſ. de fidei uſl. Rub.
77. nu. 91. Ro. consi. 507. in caſu, facit quod voluit Oldr. consi.
102. factum, & vbi cōtractus incidit alteri, & eſt exequitorius
præcedentis, principalis, non incidēs in ſpicitur, l. uxori. ſ. agri
plagā, de leg. 3. ideo vbi de contractu eſt ſolueada gabella nō
debebit vbi iuſſu teſtatoris venditur ex cauſa legati nec ex ea
permutationis, licet venditionis verbum ſit latiſſimum. Bal.
consi. 433. alias 440. ſecundum ea. in 5. & quando attendat,
cauſa principalis, non incidēs, vt puta ſi ob defectum ſolutio-
nis pecuniaria efficiatur corporalis, Gabrie. i. conclu. 9. nu. 13.
cum seq. li. 7. de crimi. Ceph. consi. 141. in 4. Iaſ. in l. ſi quis nec
5 causam. ff. ſi cer. pet. declarat Decif. Pædemon. 18. t̄ non enim
id tale dici debet, quod tale cōtingere pōt, ſed ex eo quod ex
Bar. in l. 1. de cuſt. reo. & hēc adiectio corporalis habet ſe ſicut
uſura ad ſortem, quæ venit ex mora. l. lecta. ff. ſi cer. pe. l. centū,
6 ff. de eo qui cert. loco, t̄ & quod venit ex accidenti, non dicit
venire ex contractu. d. l. j. de in lit. iur. Bal. in c. ex literis, de con-
ſtitu. nu. 26. Soc. in c. veniens, de accus.

S V M M A R I V M.

- 1 Nuncius an per alium explicet actus relationis.
- 2 Quid in articulo citationis.
- 3 Nuncius non citat, ſed intimat.

Q V A E S T I O X X I I I .

1 **I ſta** proxima regula ampliatur procedere in t̄ nuncijs pu-
blicis, quibus articulus citationis reperitur cōmissus,
quia actum relationis per alium minime facere poterunt. Pe-
2 ruf. in d. c. cum parati. in fi. de appellat. t̄ Et vbi uiua voce cita-
ri debet eidem creditur, lecus ſi realiter, quia non niſi cum li-
teris fides adhibetur, Peruf. d. c. nu. xxx. quia de primo actu nō
curamus, dummodo effectum habeamus, argu. l. ſi mulier, ff.
ad trebel. l. ſi mater, C. de iſti. & ſubſti. nec notario de cōmiſſione ſibi facta creditur. arg. l. 1. C. de mand. princ. l. mīſſi. op-
natores. C. de exact. tribut. lib. x. Bal. consi. 63. in quinto ſolum
etiam ſi tenorem commissionis non citata parte inſereret.
Abb. in c. abbate. de verb. ſig. col. 2. Bertran. consi. 4. lib. 2. col. j.
At citationis articulum commiſſum per alium poterit expli-
care. arg. l. j. ff. de offi. consi. l. j. C. de ſport. quia non eſt auctus in
3 diſtriſſiſ ex hiis quæ habetur in c. j. de offi. deleg. & t̄ nuncius
dicitur tantum intimare, & id explicare poterit ratione gene-
ralis commissionis, ſecus in reali in qua mandatum dicitur ei
ſe neceſſarum. Pau. de Cast. consi. 254. videtur dicen. lib. 2. Pe-
rus. in d. c. cum parati, & eius dicto ſtandum erit donec probe-
tur contrarium. Bart. consi. xxvij. Tom. j.

S V M M A R I V M.

- 1 Donatio ex cauſa ingratitudinis per ſucceſſorem an reuocetur, an proce-
dat in pura, vel remuneratoria donatione. 2.
- 3 Donatio per ſucceſſorem propter ingratitudinem poſt mortem commiſſa
non reuocatur.
- 4 Priuatio non eſt prior habitu.
- 5 Priuatio referenda eſt ad id quod erat actu, non habitu.
- 6 Remiſſum non dicitur non ortum.
- 7 Priuationes non patiuntur quæ non habuerunt initium & pax an faciat in
dicum ad torturam.
- 8 Ens & non ens conuertibilia.
- 9 Aſſirmationes & priuationes principiorum ſunt.
- 10 Reuocatio an fiat ab herede ignorante ingratitudinem donatarii, ut quia
fuit effectus furiosus.
- 11 Declaratio facti alteri donando an ſufficiat.
- 12 Voluntas declaratoria minus ſolūcmnis an ſufficiat.
- 13 Actus nullus an operetur ademptionem.
- 14 Voluntas nulla quando tollat alteram voluntatem.
- 15 L. ſi de rebus eorum declaratio.
- 16 Testamenti reuocatio simplex cū minori numero testium an ſufficiat.

Q V A E S T I O X X I I I I .

1 **A m pliatur** regula. q. 22. in iure reuocandi donatio
nem t̄ causa ingratitudinis, quæ per
principalem omiſſa per ſucceſſore minime uſcitarū poterit,
l. ſi. C. de reuo. do. idem in accusationib. ad vindictam, Cor. 2. l.
x. in j. idē in adulterio. Bal. consi. ccxxij. quandoque in ij. quod
2 procedit in donatione pura, non remuneratoria, l. ſi pater,
de do. nec minus in donatione ſimpliciter facta, etiam ſi do-
nās putaret ſe remunerari a donatario, erit locus reuocatio-
ni Bar. l. 3. de condi. ob. cau. Rom. consi. 293. cum addit.
3 Nec minus procedit, & ſic limitatur in iniuria t̄ poſt morte
com-

commisla, quia hæres retinere poterit legatum. Bal. cons. 446.
 4 in 2. si dixi, & sic poterit hæres obiectum date ingratitudinis,
 5 nec prior daretur priuatio quam habitus. † Bal. cons. 342. super
 eo. in 2. Pau. cons. 394. in 1. Alc. qui ita declarat, cōsi. 39. Tom:
 6 3. lib. 9. & cons. 41. 43. 46. quia priuatio referēda † est ad id q̄
 erat in actu, non habitu. Bal. cons. 18. nobilis. in 3. ad idē Paul.
 7 cons. 147. in 2. reuocatur, quia non potest † dici remissum nō
 adh. ic ortum, cum non dicantur pati priuationes, quæ non
 8 habuerunt initia, fvt in add. ad Bal. in rub. de cōtō. inuest. &
 9 ideo ex pace resultat iudicium ad torturam, vt declarat Clari-
 10 us. q. 21. ver. pax, & in d. rub. habetur quod duo sunt propor-
 11 tionabilia, ens & non ens, & ista † sunt conuertibilia & equi-
 12 pollentia. l. nec codicillum. C. de codi. affirmations & priua-
 13 tiones sunt principiorum † itē d. regula † nō procedit in igno-
 14 rante, item, vbi donator post donationem esset effectus furio-
 15 sus, quia adhuc locus esset declarationi caducitatis. Cor. cōl.
 16 224. in 2. Tiraq. i. l. si vnq. i verbo liberos, nu. 72. C. de reuo. do.
 & mām ista latissime explicat Gabriel. de cri. cōl. 35. libr. vii.
 17 Aduerten. tamen est sufficit q̄ donatorem saltē † facto de-
 18 clarasse rem donatam alteri concedendo. Aret. cons. 284. tri-
 19 plici, imo etiam in minus solemini voluntate. Ro. cons. 494.
 vbi hæredis indignitas declarari potest in minus solemini vo-
 luntate. l. fi. de reb. eorum, Cur. iun. cons. 72. nu. 10. Ay. consi.
 20 293. col. fi. & ex actu nullo sequitur ademptio. † Bal. in ca. ad
 aures. col. 1. de rescrip. Are. cons. 150. col. fi. & voluntas testato-
 21 ris probatur ex actu inualido, dummodo non sit defectus for-
 22 mā substantialis. Berous consi. 1. nu. 19. in 2. Doc. in l. si post di-
 23 uisionem, C. de iur. & facti, ex minus alias solemini voluntate
 24 non oritur obligatio naturalis, et quod sit scriptum manu
 testatoris, at non leđum testamentū, Dec. con. 97. 3 17. licet ex
 25 eo mens ostendatur. auth. quod sine, C. de testi. l. fi. C. fa. erc. &
 tex. in l. fi. de re. cor. † procedit in voluntate ex nulla ex defectu
 26 solemitatis. Ro. cons. 179. secus ratione voluntatis. Rui. consi. 1.
 nu. 9. in 3. Bar. in Lhac cōsultissima. §. interfecto. C. de testa. &
 27 inutilis ademptio nō perimit institutionē, secus legatum. Bal.
 consi. 413. alias. 419. in v. vbi declarat, videatur etiam. Bal. cōl.
 28 204. in 1. testator.

16 Ideo reuocatio † testamenti simpliciter facta: nullo modo tollit primum testamentuin. Bal. Cor. Alex. in l. Sancimus, C. de testa. Cor. consi. 39. nu. 3. in 1. Alex. consi. 104. in 2. consi. 30.
 nu. 5. in 3. Duran. caus. 3. de mutatione test. nu. 2. Bert. consi. 12.
 nu. 11. in 5. Dec. consi. 582. nu. 1. Cagno. in l. nihil tam naturale, de reg. iur. communis est, per Soc. iuni. in rub. de acq. poss.
 nu. 240. Secus si dixerit quod uult decidere intestatus. Clarus
 in tradi. in ti. de test. q. 92. Couar. in rub. de test. sub nu. 21. uers.
 6. conclusio, & isto casu dicitur defectus volūtatis. Calca. cōl.
 18. nu. 8. & 9. ubi non sicut dictum quod vult intestatus decede-
 re, quia necessarium est ut hæc reuocatio habeat eandā figu-
 ram, Bal. consi. 154. ad euidētiā, in v. nu. 1. & maxime ubi idē
 numerus testium non est in hac reuocatione adhibitus, qui
 sunt in primo testamento secundum quod declarant Doct.
 in auth. hoc inter liberos, C. de testam.

S V M M A R I V M.

- 1 Alienationis stante prohibitione ius reuocandi ad hæredes an transcat,
 & an procedat ante contrauentionem.
 2 Beneficium consequimur ex alterius persona, quod ex propria non habe-
 mus.
 3 Alienari prohibita an durante vita grauati transcat in fiscum.
- Q V A E S T I O X X V .
- Quarto limitatur, d. reg. 22. non procedere vbi prohi-
 1 bitio facta esset de non alienando, quo cau-
 sa ius † reuocandi transit ad hæredes, vel ad alterum cuius fa-
 uore prohibito facta reperitur. l. cum pater, §. libertis, de leg.
 2. l. pen. §. fratre, eo. ti. Pau. consi. 238. videtur dicendū. in 2. vbi
 licet ante contrauentionem ius non transmittatur, at p̄venti-
 3 onē sequuta secus est, quia ad hæredes transmittitur, etiam
 principali cuius fausta est tacente, l. cum quis, ff. de le. 2.
 4 qñquidē † multa ex alterius persona nobis concedūt. l. Arist.
 ff. quæ res pig. l. si post mortē, ff. de bon. pos. con. ta. Mod. in l. si
 emancipati, C. de colla. ideo in grauato † per fideicommissum,
 5 ex quo tacita prohibito alienationis inducitur, durante vita
 grauati confiscantur bona. Clarus q. 78. ver. item quæro, l. Sta-
 tius. §. Cornelio. ff. de iu. fis. Alc. cōl. 211. Tom. 3. li. 9. alias. 783.
 in testō. Alex. cons. 32. in 1. licet secus velit in prohibitione
 alienationis, at in fiscum conditionale fideicommissum non
 transfit. Ro. cons. 247. & ibi in addi. & vbi bona grauati trāscēt
 cum onere restituendi, poterit fiscus detrahere adueniente ca-
 su fideicommissi, Trebellianicam & legitimam, vt per Clarū
 in citato loco, sed bene transeunt, iura conditionalia ex con-
 tractu, ex relatis a Rom. & ibi in addit. consi. 247. primo. Grā-

consi. 7. Menoch. cons. 101. nu. 26. eandem op̄i. q̄ bona grauati transcat in fiscum, etiam prohibita alienari, idem Alc. d. cons. 211. To. 3. li. 9. sed Clarus in simplici fideicommissi in ca-
 su mortis firmat non censeri prohibitam confilcati omnem in vita grauari, & hanc eandem refert & sequitur Rolan. q. 98. in 2. nu. x. & 16. & 19. & ista est vera resolutio in praxi, nō
 tñveniunt bona emphyteutica, quia ad hæredes extraneos non transeunt, ideo nec ad fiscum. Rol. d. cons. nu. 17. vbi de
 communi.

S V M M A R I V M.

- 1 Alienationis expressa: prohibito impedit confisicationem.
 2 Publicatis bonis patris, non tamen legitimis filii publicatur.
 3 Publicatio legitime filii non procedit ubi ex eo adsunt nepotes.
 4 Alienatione prohibita sine consensu curatoris, an illa que ex delicto.
 5 Alienationis prohibito cum fideicommisso impedit confisicationem, secus
 in simplici prohibitione fauore prohibiti.
 6 Fideicommisso & alienationis prohibitione stante, nec ab ignorantibus fa-
 cta, valet.

Q V A E S T I O X X VI .

Quatenus dictum est ex tacita prohibitione durate

- 1 Limitatur non procedere † vbi cum fideicommisso cōcurrit alienationis expressa prohibito, quia confisatio, etiam durate vita grauati impeditur. Bar. in l. Imperator, ff. de fideic. liberta. & cōis est Soc. iun. cōl. 77. li. 2. nu. 15. Rubeus consi. 98. 154. nu. 2. Gram. decis. 105. nu. 31. Rolan. d. cons. 78. Ruy. consi. 25. in 5. quia stante dupli prohibitione, etiā in casu permisso dicetur prohibita. Soc. consi. 49. in i. Cur. sen. consi. 66. Durā. de art. test. de variis p̄cept. cau. fi. Ias. consi. 153. in 4. Soc. iun. 49. in 3. quod limitatur ex relatis a Bello. consi. 83. voluit a eo hæredibus posse aliena sic per fiscum reuocari, nu. 30. licet se-
 2 cus videatur velle. Bal. consi. 118. in 5. casus. Natta consi. 528. in 3. quod Soc. iun. consi. 34. in 3. nu. 8. declarat procedere qñ in fauorem alterius quam prohibiti est inducta prohibito alie-
 3 nationis, & hanc eandem conclusionē pro cōi sequitur Soc. iun. q. 49. in 3. & in l. filius familias, §. diui. de leg. 1. nu. 39. Rol. consi. 56. in primo, latissime cōprobavit hēc omnia, Gabriel. conclus. 24. de cri. li. 7. & Riminal. consi. 136. p̄ totum. Boss. de bonorum publi. nu. 38. & publicatis † bonis patris impedi-
 4 ri confisicationem, quo ad legitimam filii. Rol. d. consi. 97. nu. 38. in 2. & filiof delinqüente non publicari legitimam stante ex eo nepote, Bal. in l. si qua, de his qui sunt sui vel alien. iur. Rui. consi. 3. lib. 5.

- Et hæc limitatio declaratur non procedere si facta esset, p-
 5 prohibito de non alienādo sine consensu curatoris, quia adhuc alienatio ex delicto non censetur esse prohibita ex relatis per Nattam cōl. 528. quia fauore prohibiti, sed an prohibita alie-
 natione, ne bona transcat in fiscum dicatur prohibita alie-
 6 natio quæ † venit ex delicto. Soc. iun. in d. §. diui. de leg. 1. nu. 8. & consi. 48. in 3. Natta in consi. 528. & Cur. iun. consi. 120. veri. aggredior. videtur uelle pro communi, q̄ vbi concurrit prohibito alienationis, & fideicommissum, quod fiscus † exclu-
 datur, & latius explicat hanc in materiam Soc. iu. in cōl. 49. in 3. secus vbi fauore tñ prohibiti alienare esset prohibito facta, confisatio non excluderetur, ex relatis ab Ale. cōl. 13. in j. q. a delinquendo oēm amittit fauorem, Natta. d. consi. 528. nu. 18. Boss. de publ. bonorum. nu. 41. vbi late hanc in materiam decla-
 rat, & Rol. consi. 81. in 2. nu. 21. & 31. vbi de communi. & Rui. consi. 23. in v. limitatur tñ nō procedere qñ pater propter mi-
 norem etatem filiorum prohibuisset, quia impediretur pu-
 blicatio bonorum, ex relatis a Dec. cōl. 142. nu. 27. & seq. Rui. consi. 24. & Clarus. d. q. 28. & Boss. d. nu. 41. quo casu secūdum Doc. valet respectu legitimæ.

- Et concurrente fideicommisso, & expressa p̄hibitione alie-
 7 nationis, non valeret etiam si ab ignorantibus fieret † pp dupli-
 cem prohibitionem. Rol. d. q. 98. nu. 19. Gratus, qui p̄tates ci-
 tat. q. 91. nu. 13. & 14. in 1. Dec. † Pedemō. 74. in fi. Rolan. q. 7.
 nu. 76. in 3. alias non, sic cōcurrente dupli prohibitione alie-
 natione ignoranter facta non poterit reuocari. Bar. in l. quidam
 filium, ff. ad Trebell. Pau. consi. 301. in 2. prædicta, et 44. in eo.
 Alex. consi. 3. & 136. in 3. Dec. in l. pe. ff. li. cer. pe. Roland. d. cōl.
 81. in 2. & Dec. Pede. 73. & an ignorantia vnijs utriusque sit
 necessaria. Roland. d. consi. 81. in 2. in prin. & o. nunc proximis
 citati Docto.

S V M M A R I V M.

- 1 Precium loco rei succedit in uniuersalibus.
 2 Fideicommissarius agit contr. i. hec cōdem non contra emp̄torem.
 3 Interitus rei fideicommissu subiicit an liberet devitorem.
 4 Grauatus an possit obucere turpitudinem testatoris.

Q V A E -

Nicolai Moroni de fide treu. & pace.

Q V A E S T I O X X V I I .

Supra conclusum extitit, quod fideicommissio rebus subiectis alienatione ignoranter facta valet alienatio: tu autem dic quod isto casu premium loco rei succedit, & fideicommissarius non potest agere contra emptorem, sed contra hæredes grauati ad premium, ex relatis ab Ay. cons. 77. nu. 18. & isto casu premium succedit loco rei. Alex. d. cōs. 3. l. imperator, la. 2. ff. de leg. 2. quia tractamus de vniuersalib. B. al. cons. 135. pater. in 1. & cons. 112. in eodem, queritur. col. 2. Ay. cons. 20. o. nu. 3. Alex. cons. 66. Tom. 3. li. 9. qui declarat procedere vbi constat q̄ ex codē precio rēs empta est, & hereditario nomine, alioquin ad premium, non ad rem restituēdam tenetur, vt Clarius explicat Capr. cons. 88. in fi. Alc. 2. 67. To. 3. li. 9. & nu. 20. & interitus isto casu non liberat debitorum, nisi species pereat, vel genus subalternū, genus autem intellectuale perire non potest. l. quantitate. ff. ad l. Falc. l. in naue, ff. lo. & maxime vbi ad utilitatem grauati cōuerlē sūt. l. mulier, §. si hæres, ff. ad Treb. Bald. d. cons. 156. nec grauatus obiliicere potest turpitudinem testatoris. l. creditoribus, C. de ser. comm. Bal. in d. loco, & quod turpitudo propria allegari possit, procedit tantum in duob. casib. Primo, quando per partem aduersam est detesta, item vbi est confessata, Vero-nea. cons. 5. Franc. col. pen.

S V M M A R I V M .

1. Fideicommissarius an insubsidium agat contra emptorem singularē successorem, qui cōtra possessores rerum emptarum ex precio rerum hereditarum. 2. 3.
4. Ius agendi contra singulares successores non transit in iure excipendi.
5. Sententia lata contra venditorem an noceat singulari successori.
6. Sententia licet non noceat, facit presumptionem.
7. Probatio facta contra testatorem an noceat legatario.
8. Ius acceptandi donationem an transeat ad hæredes.

Q V A E S T I O X X V I I I .

Quatenus s. diximus, premium loco rei in vniuersalib. & res loco rei, & data ignorantia valere rei fideicommissio subiecta alienationem. Fallit in subsidiū, quo casu agi potest Tertiis possessores & singulares successores. l. plane, ff. de leg. j. Pau. cons. 64. Clarum, in 2. col. 2. Sed hoc verum erit si uelit agere & emptores bonorum fidei commissio subiectorum. Secus & emptores rerum, t̄ quae emptæ fuerunt ex pecuniis redactis ex rebus fideicommissio subiectis, quia & istos singulares successores actio non dabitur, t̄ idem Pau. cons. 450. in fi. ad primum. li. 1. & licet ius agendi & singulares successores non transeat, secus in iure excipendi. l. si tibi. §. pactum, ff. de pac. l. etiam, §. si rem, ff. de iure dot. l. si tertius, ubi Bar. §. si quis prius, ff. de aq. pluui. arcenda. l. in venditione, vbi gl. ff. de contrah. emp. & l. in hoc, §. inter, ff. cōmuni diuid. Rom. cons. 311. col. 1. Boer. in decis. 43. Ana. vbi Bologni. cons. 20. Alc. cons. 3. illa conclusio, nu. 16. Tom. 3. li. 9. sed an in ea aduersus venditorem lata noceat singulari successori. Rom. d. cons. 311. nu. 5. Cur. sen. cons. 62. Afflit. decis. 391. in causa comitis. Alex. in l. sape, de re iud. nu. 125. Dec. d. const. amen melius declarat. cons. 187. q̄ procedat vbi tertius fuit citatus, & in cons. 700. & cons. 564. nu. 8. sed finia facit t̄ saltem presumptionem. Alc. de presumpt. reg. 3. presumpt. 7. 32. nu. 9. & an probationibus factis aduersus Testatorem, noceat legatario. Arc. cons. 36. Soc. cōs. 11. in 3. Alc. 2. 86. col. 1. Tom. 3. li. 9. id in pignoratitia, l. grege. §. 2. vbi gl. de pign. 8. act. quid in iure acceptandi donationem, quae ad hæredes an transeat. l. quoties de dona. Signo. cons. 78. Alc. in cons. 151. To. 2. li. 5. vbi voluit ius acceptandi donationem transire ad hæredes, sed an donatione facta q̄ post certū ipsi fiat ecclesiæ sit locus revocationi, Gabriel, conc. 6. de do. & ius acceptandi donationem transmitti ad hæredes re integra, Cor. 2. 2. in 3. Pau. 2. 197. in 2. secus re in aliud translata. Rub. cons. 132. in fi. & Menoch. post Alc. quem referit 2. 92. nu. 75.

S V M M A R I V M .

1. Modo non adimpleto, an hæres reclamare possit.
2. Ingratitudo committitur ob pœna non seruata.
3. Modus quando faciat conditionem, quod erit ubi testator non alias erat relitterus, uel in reliquo ad pias causas. 4. uel ubi adiicitur substitutus. 5.
6. Modus uel conditio quando cognoscitur.
7. Pactum modificatum contractus ipsum infirmat.
8. Dictione pro, quid significet.
9. Causa finalis & impulsus ad implementum an necessarium.
10. Causa a principe apposita an finalis sit.
11. Causa probemiales an finales sint.
12. Modus defectus an resolutat donationem.
13. More purgatio an in adimplendo modo admittatur.

14. Monitio an necessaria ut annuletur modalis donatio.
15. Interpellatio necessaria ad faciendum incidere in pœnam. 17.
16. Modus adimplendus per viam conclusionis.
18. Pœna priuationis non est ad hæredes transitoria.
19. Modus vbi causa finalis.
20. Monitio non est necessaria vbi lex malum prohibet.

Q V A E S T I O X X I X .

Hæc t̄ que diximus, q̄ hæres causam ingratitudinis suscitare non potest, quam principalis non agnouit, p̄cedit etiam in donatione modalis, quia si viuente donatore modus nō est adimpletus, hæres eius reclamare non poterit, quia tale ius causam concernit ingratitudinis. Bal. cons. 18. in 1. inc. notissimum, t̄ volens ingratitudinem committi vbi p̄dā seruata non fuerunt, ad idem Ay. cons. 59. Bal. & Saly. in 3. in l. f. C. de reuo. do. t̄ voluerunt modum facere cōditionem. Bal. cons. 2. 50. in 3. inc. si tibi dedi, voluit eū denegare, qui deficit in modo adimplendo. Are. cons. 7. col. 9. & ubi appareret quod donator vel testator non erant alias relicturi, vel in te 4. licto ad pias causas p̄sumit modus finalis. Bal. cons. 19. in 2. Pepus, col. 2. vel cum modus substantia inseritur, super 5. qua fundatur, & tibi habetur, quod si ordo est quod prius ex quotioni mandetur dispository principale, quam onus facit 6. modum, sed si ordo est conuersus facit cōditionem ut cum dico, lego centuīn cum nauis ex Asia venerit, cōsensus deest nisi nauis venerit, l. non solum, ff. de action. & obligatione p̄suideri potest, quia non est in potestate cauentis adimplere, & omne pactum modificationem contractus ipsum informat, t̄ idem in verbis taxatiuis. l. si cui, de fer. expor. l. f. C. de pac. inter emp. & ven. Bal. cons. 44. in v. col. 2. nu. 7. Secundum, & ibi habetur de dictione prot̄que si apponitur cause finali, adimpleri deberat, aut impulsuæ, & nō est necessarium, aut dubitatur, & vbi gratia recipientis apponitur, vel tertius sonc, & d̄ impulsuæ, & non est necessarium implementum 9. ut in d. cons. col. 1. & que sit cā finalis t̄ vel impulsuæ, declarant, Abb. & Fely. in c. solite, de maio. & ob. Perus. in c. cū cefante, de ap. & causa a principe appositat p̄sumit modus finalis. Bal. cons. 35. s. p̄mittendum. in j. Old. cons. 2. 24. iste. col. 3. in fi. & in exordiis q̄n causæ probemiales cōfiantur finales, 11. t̄ Rebuf. in for. mandati apostolici. fol. 35. vbi voluit verbalia, morum honestas, &c. quæ in literis papæ non apponuntur conditionaliter, quæ de consuetudine apponuntur, nō indicere conditionem: Rip. responso. 35. in lib. 1. responsorum & dici impulsuā causam, gl. l. 2. in l. f. de do. quia ad ornatum de stilo apponi solet, quia velle dubitare an dignus vel indignus sit quem elegit papa, instar est sacrilegij, l. 2. C. de cri. sacrilegi, nisi esset illiteratus, c. fi. de cōtate & quali. Rebuf. in citato loco 12. & modo non adimpleto donationē, q̄ declaratur. q. 62. t̄ & ipso iure resolutam, voluit Pau. cons. 360. in fi. li. 2. circa finē. 13. Bal. cons. 2. 12. li. 2. inc. ad evidentiam. t̄ Et mora impediri purgationem, Bertr. cons. 74. & 63. in 3. vol. vbi ipso iure resoluta determinat, & an purgatio more isto casu admittatur, in l. f. q. 38. cum seq. C. de reuo. do. vbi Ripa. t̄ Sunt tamen qui voluerunt monitionem necessariam, & interpellationem, ut donatarius cedat ob modum non impletum, Cor. 2. 20. & 208. li. 1. col. pe. Aret. cons. 150. per l. si pœnam, C. quando dies leg. ced. Av. cons. 59. col. fi. quia vbi pœna est omissioni apposita sine die, interpellatio erit necessaria, Tiraq. in gl. in ver. reuelatur, C. de reuo. do. nu. 261. Paris. cōs. 19. nu. 191. li. 2. t̄ Et vbi ex mora quis incidit in pœnam, quod sit necessaria interpellatio: secus si ex delicto, Alci. cōs. 93. li. 9. Tom. 3. Bal. cōs. 12. 16. in 2. ad evidentiam. t̄ Quia modus adimplendus est per viam compulsionis, non exclusionis, quia si non adimplet, excludit quis ab initio odio dicitur, l. qui tundunt, ff. de j̄hē. empt. l. f. §. emptor, C. de relin. vēd. Bal. in c. dudum, nu. 27. de elect. 17. t̄ Et vbi agitur ad pœnam priuationis, monitione esse necessariam. Aym. cons. 64. col. 1. & 192. sub nu. 17. & 46. li. 1. & 272. sub nu. 10. Cor. cons. 102. & 163. li. 2. Gozad. cons. 7. col. 18. 2. Paris. cons. 34. in 1. vol. t̄ quia pœna priuationis non est in hæredes transitoria, l. eius qui delatorē, ff. de iur. fisc. t̄ Et quid vbi modus est finalis, Cor. d. cons. 102. Aym. cons. 59. nu. 8. & vbi lex prohibet malum monitio non est necessaria. Luc. 6. C. de num. lib. xlj.

S V M M A R I V M .

1. Alimentorum causa habet bona tacite hypothecata.
2. Personalis obligatio etiam respectu rerum non transit.
3. Taxationis uel demonstrationis causa ubi quid dicetur fieri.
4. Promissio de soluendo annuatim de redditibus an sit personalis.
5. Obligatio alimentorum realis est.
6. Intellectus. l. 2. de alim. leg.
7. Alimentorum appellatione que continantur.
8. Mater quanto animo donandi alimenta dicatur præsiare.
9. Alimentorum estimatio an uarictur tempore.
10. Argumentum ex diminutionem a recipi ent que t. mōre uariantur.
11. Alimentorum præstatio facta est ex an uarictur.

12. Alimen-

Tractatum Tomus XI.

423

- 12 Alimentorum causa Hypotheca sine rerum demonstratione inducit.
- 13 Alimentorum onus transire cum rebus.
- 14 Alimenta debentur super rebus fideicommissariis, & ibi, quod fiscus habet bona secundum contrahentis tacite obligata.
- 15 Privilegiorum concursus.
- 16 Alimentorum causa nincum fiscum.
- 17 Verba legislatoris determinativa exequutiva enunciatiua, an disponant. 18.
- 19 Ius accrescendi an locum habeat in alimentis, in quotidianis distributionibus, & donibus

Q V A E S T I O XXX.

HIC commode querendū est, an bona donata sub mō, quia donatarius alimenta præstare promisit, tacite remaneant hypothecata, & Durand. dominus meus honor. ingenij ac doctrinæ perspicacis, ac valde eximius etate nrā iuris consultus in caut. 17.de hæred. instit. tenuit q̄ sic, dominumque meum arbitror recte loquutum etiam in alimētis debitibus quicquid secus uoluit Couar. in c. Raynutius, c. 8. scđz partis nu. 14. §. 6. fol. 178. declarans, l. 2. ff. de alim. leg. citam a domino meo, procedere in bonis ad alimenta designatis, ad idem ultra ipsum gl. in l. prætor, §. li. vni, ff. de translat. Paul. consi. 33. li. 1. nu. 16. & 363. nouissime in eo. At tu dic verum esse dici speciale in alimentis, licet enim prouisio personalis non astringat singularem successorem l. fi. in fi. ff. de contrahen. emp. l. j. §. hæres, ff. ad Trebell. l. si fideicommissū §. tractum, ff. de iudi. etiam si respectu rei p̄cta esset obligatio l. cum hæreditas, ff. ad Treb. quicquid secus senserit. Ang. in l. q̄ceptis, de acq. hære. quem redarguit, Ro. cōsi. 417. facit, l. Caius. junct. gl. & l. liberto, ff. de annu. le. Sed non mirum in his; q̄a causa demonstrationis, non taxationis facta est designationis, & maxime, in diversis orationibus, & causa demonstrationis facta etiam designationis in d. l. fi. voluit Bal. in c. j. de no. feud. §. j. t̄ secus in eadem oratione consi. 63. i. 4. quædam, & cognosci potest vbi cā taxationis vel demonstrationis est facta designationis ex relatis a Goz. post Rot. q̄ citat in cons. 83. col. 2. declarat Pau. consi. 33. li. j. inci. viso punto col. j. & 417. q̄ an. u. vbi licet de redditibus alicuius castrī annuatim aliquid soluere promidum sit, non ex hoc castrī impeditur alienatio, d. l. fi. nec ex recognitione auctorum de re censuali possunt possessores conueniri, nisi post recognitionem fuerit res per 30 annos, possessa, Ro. consi. 127. inci. posito, Bertr. consi. j. nu. xvii. in 3. uol. Et in alimentis bona tacite dici hypothecata aduertit Pau. d. consil. 33. §. nu. xvij. vbi specialissimum determinat Ro. consi. 388. in ci. in casu, t̄ideo successores tenētur, d. l. 3. & l. libertis, §. ab hæreditibus in gl. in ver. peruerterunt, et q̄ de rebus, vnde alimenta debeantur, nulla sit facta demonstrationis, tacitam super bonis orihi hypothecam. Pau. cōsi. 80. inc. quia supralcriptum li. j. post Cy. d. l. alimenta, C. de neg. ge. & consi. 367. incip. sup co. lib. j. col. j. per rex. in l. annua, ff. de annuis leg. ibi vestiaria vel cibaria debentur successoribus, & nulla ibi habetur bonorum designationis. imo in d. consi. 80. loquitur in alimentis debitibus simili ex officio iudicis, & ideo ad successorē trāsit obligatio, quia realis creditur, l. debitorem, C. de pign. l. si conuenerit, §. nuda de pign. act. Ro. consi. 417. in fi. & hypothecaria dicitur auatoria, l. cum venditor, de cuius l. pignoris, ff. de pigno. & prius excusio p̄ principalem erit facienda, auth. hac ita, C. de pig. nisi q̄a notorie esset non soluendo. Alimentaque deberi ex frumentis bonorum, si sufficiunt. Imperator, ff. ad Treb. Bal. consi. 237. in j. Titius, & vsufructu ac alimentis relictis alteri de vsu fructu t̄deberi, ad quæ non solum hæres, sed legatarius tenet, l. fi. ff. de vsufructu leg. Bald. consi. 239. in j. col. j. testator. & appellatione alimentorum quæ veniant. Rolan. consi. 22. in j. & q̄si mater in filium animo donandi impendere censeatur, t̄ Bal. consi. j. in 5. viso, sub n. 1. 6. quid de patre, consil. 363. in 3. verba & alimentorum illa dicitur esse cā, q̄ vbi per tempora sunt praestanda, ita tempore caritatis sicut fertilitatis sunt debita, t̄ si minus valer, ex relatis a Bal. consi. 407. super. in 5. & alimentorum præstatio facta est, cuius sumptus tempore variatur, quæ enim non habent certam quantitatē t̄ ab accidenti recipiunt augmentum & diminutionem, l. mutuum, ff. si cert. pet. & subtilitate t̄ intrinseca attenditur, d. consi. 407. & alimenta debentur super rebus fideicommissariis, Bal. consi. 50. in 5. Viso. & redeudo ad alimentorum obligationem. t̄ Nec in d. l. 2. de alimē. l. c. diceretur speciale in alimentis, si super certis rebus essent reliqua, quia idem esset in alijs præstationibus, l. codicillis, §. insituto, ff. de leg. 2. Bar. in l. si fundus, ff. de annuis. l. Cremens. fin. 45. l. aso. in authen. sacramenta pubicum, C. l. aduer. vendi. nu. 26. Pau. consi. cvi. li. j. coluni. pen. sub nume 6. Alc. consi. 20. To. 3. lib. 9. Paul. consi. 333. inci. viro punto, lib. j. Rom. consi. 588. Paul. consi. 464. inc. nouissime. codē lib. Rom. consi. 508. inci. p̄ sens, itaq; vt sic speciale in alimētis, necessario fateri oportet tacitam orihi hypothecam sine via bonorum designatione

- 13 vnde præsentur, l. a filio, ff. de alimen. leg. ubi onus alimento rum ad hæredes transit absque eo q̄ bona sunt demontrata. gl. in d. l. alimenta, in versiculo teatri, & in versu illis libertis, nec in d. l. 2. de alim. leg. aliqua bonorum designatione erat necessario facienda, quia alias ex sola causa legati oriebatur causa hypotheca Lvni, §. i. oib. C. comatu. de leg. Vnde q̄n Couar. redarguit dominum nacum, q̄ in d. l. 2. ideo tacita oriebatur hypotheca, quia super certis rebus erant legata alimenta si id verum esset, nullum speciale in alimentis reperiatur, & Paul. & Roma. & alii supine loquuti forent, cum super aliis præstationibus idem determinaretur, idem Pau. consi. citat, 80. col. 1. li. 1. idem in alimentis debitus uxori. Affl. decis. x. nu. 3. t̄ Et id specialissimum in alimentis demonstratur, quia si vbi quis contrahit cum fisco. bona fisco tacite remanet hypothecata, l. simile, ff. ad muni. l. eum qui de verb. signi. & si causa alimentorum vincit fiscum, vt dicit d. l. 2. dicitur magis priuilegiata q̄ fiscus, arg. l. de accessione, ff. de diu. & temp. ad idem q̄ fiscus habeat bona tacite hypothecata, l. auferunt §. fiscus, ff. de iur. fisc. gl. cōis in l. certū, C. quib. mod. pig. & ar. d. simile & d. l. eum qui, & Rom. d. consi. 508. quod procedit secundum Clarum cōiter, q. 78. in fi. lata snia in li. suarum, quanto magis causa alimentorum habebit bona tacite hypothecata, ar. l. 2. & l. fi. ff. ex quib. cau. ma. de qua priuilegiatorū t̄materia q̄n concurrent Bal. in auth. habita C. ne filius pro patr. Rom. consi. 585. Alex. consi. 55. in v. vol. Barb. consi. 15. & 138. in 3. vol. Cor. consi. 140. li. j. Soc. in l. j. §. per seruuni, ff. de acq. pos. Fel. & Dec. in c. i. præsentia de prob. & in c. dilecti, de iud. in fi. Dec. in auth. qui rem C. de sacrosan. eccl. & cōl. 1. 47. Et quod in hoc singulari casu vincatur fiscus facit, d. l. 2. ibi, & licet ad fiscum bona fuerint deuoluta, ex quibus alimenta debeantur, præstanta sunt, sicut ad quemlibet successorem transiſſent, vnde in hac cā magis alimenta, t̄ quam fiscus reperiantur priuilegiata, & illa verba, & licet ad fiscum bona & c. sunt uerba legislatoris, non testatoris, & sic uerba determinatiua, & iuris iam collati exequutiua, ar. l. cum q̄s uxori, ff. de dot. præl. & prælupponit pro claro ius hypothecæ arg. l. 2. & 3. C. de pacl. inter emp. Old. in simili, consi. 23. l. c. paclum. col. 3. l. prætor, ff. de col. bo. in prin. qualis veliti juris ministeriū ostendere, quod debeantur ex bonis ad instar fisci, quia tacitam secum p̄tentium super bonis habet hypothecam, & sic cā alimentorum vincit fiscum, ergo posteriorē dī causam habere, et dī habere tacitam hypothecā sicut fiscus. & intentio iureconsulti fuit in d. l. 2. causam alimentorum superare fiscum, ad quem transcunt bona, & semper dī habere bona tacite hypothecata, & iō onus dī reale, l. denique, ff. de iure fisc. Bertr. consi. 247. in 3. uol. d. l. si quis a liberis, §. si ita scriptū, vbi Bar. & Paul. ff. de lib. ag. et ibi Bal. et Sal. in l. non omni, C. de admi. tut. t̄et ēt q̄ d. verba essent iuris consulti enunciatiua, et non iuris collati exequutiua, tamen disponunt Dec. l. j. nu. 9. C. q̄n non per part. peten. acce. Rom. consi. 79. et in alimentis pluribus personis relictis non est locus iuri accrescendi, t̄quia nemo duos stomachos habet Bal. i. c. bone, de cle. in fi. nec legatum h̄mōi est multiplicabile, consi. 342. in 3. et pro ista alias 344. sicut nec species recipit multiplicationē, idē q̄l. 79. dāuāti, in 2. quid in quotidianis distributionibus, et donibus pluribus puellis coniunctim relictis, an sit locus iuri accrescendi. Bal. consi. 174. in 1. facimus.
- 14
- 15
- 16
- 17
- 18
- 19

S U M M A R Y M.

- 1 Sententia declaratoria super pactis non seruatis vel ingratitudine necessaria est.
- 2 Casus qui trahent secum exequutionem.
- 3 Exequutio ante declarationem suspenditur.
- 4 Declarationia in pœnis, quæ ipso iure infliguntur, necessaria est.
- 5 Ingratitudo abolevit reconciliationem.
- 6 Donatione ob ingratus linens revocata an per reconciliationem constitetur: vel expressa requiratur revocationis prioris revocationis.

Q V A E S T I O XXXI.

- 1 **Q**uia diximus ipso iure donationem revocari propter ingratitudinem, vel per pacta non seruata, declaratur procedere, sententia de super declaratoria sequuta, quia non est aliquis de casibus de quibus per Goines. in c. 2. nu. 4. de consti. in 6. qui secum exequutionem trahant, l. is cuius, ff. de leg. r. t̄vt in excommunicatione Abb. & Fel. in c. ex tenore, de sent. excom. Tiraq. in glo. in ver. revertatur nu. 3 16. Dec. consi. 317. & in l. i. C. de secund. nup. in v. no. Anch. consi. 291. t̄ interim omnis exequutio suspeditur, quia a quo ad realem exequutionem tacto opus est c. i. de hom. Rip. in c. sepe. nu. 101. de ret. spol. t̄ declaratoriam in pœnis ipso iure infligendis, l. a. & Cagno. in l. i. quis maior, C. de trā. Fel. in e. Rodulfus, de relc. c. 2. §. irrefragabili, & §. cæterum, de off. ord.
- 2
- 3
- 4

Caiad

Nicolai Moroni de fide treu. & pace.

Cassad. decis. 2. lo. Ay. cons. 121. Dec. cons. 146. Bal. cons. 301.
eo. ij. proponit, in i. & col. 3. & in publicatione honorū decla-
ratoriam esse necessariā. Bal. cons. 426. in 1. præmittendum, c.
pro humāni, dc homic. in 6. licet sūia capitalis quo ad infamiam & alios effectus secum trahat exequutionē. Bal. consi.
433. considerandum. in 2. ēt q̄ bona sint inuentariata. Io. in l.
si Vacantia. C. de bo. Vacan. li. x. de qua mā multa cumulan-
t a Gabriel. concl. 12. de criminalib. Limitatur in casib. de qb.
per Bar. in l. cōmissa. ff. de publicia. & ad iniuriam per dona-
tariū in donatorem illatam abolēdam optimū remediū est,
q̄ donatarius curet recipi ad mēsam donatoris, t̄q̄ ex hoc
sequitur tacita reuo. t̄ Et vbi ex cā ingratitudinis donator re-
cōcuerit an expresa ḥ̄ria dispositio sit necessaria ad reuoca-
tionem abolēdam, Iai. in l. filio quem pater, ff. de li. & post.
& q̄ per salutationē dicatur remissa iniuria. Aufr. ad decis.
Thol. cxxvii. uide Gerat. in sing. 3. Alex. consi. 159. in 3. uolu.
Alc. consi. 152. Tom. 3. li. 9

S V M M A R I V M .

- 1 Declaratoria super caducitatē an iudicis vel partis sufficiat & an super factō tantum.
- 2 Declaratoria super auocatoria possessionis an necessaria sit.
- 3 Perpetuum dicitur sine præfitione temporis.
- 4 Inuestituram non petens dicitur renunciare.

Q V A E S T I O X X X I I .

Sed quid super iure caducitatē, an iudicis declaratoria re-
quirat; vñ satis esse volūtātē dñi declaratīs ipsā caduci-
tatē, Bar. in l. 2. nu. 2. C. de iur. emph. C. cōf. 25. Cur. iun. cons.
149. sub nu. 3. Paris. consi. 108. nu. 33. li. 1. Soc. iun. cons. 111. li.
2. nu. 9. R. o. 25. 87. in 1. r. u. 5. & seq. & Cor. 25. 165. in 2. vol. vo-
lēs, satis dñin declarasse, alteri concedendo, Ale. 25. 6. li. 3. sub
nu. 22. ubi de magis cōi attestatur, Dec. 25. 146. nu. 8. Cassad.
decis. 2. lo. Mar. in rub. de fal. nu. 47. Bal. cons. 301. li. 1. Corras.
ēt quo ad fructus a die caducitatē debitos, in l. 2. 5. no. C. de
iur. emph. Rot. autem, Bono. decis. 37. ñ̄riū tenuit Ay. 25. 112.
nu. 8. & 9. an detur actio hmōi ñ̄ tertium possessorē. i. succe-
sorem Bertr. consi. 3. ver. ad quartum in 3. vol. t̄ At q̄ sup auo-
catione saltem possessionis sufficiat declaratoria, Affl. decis.
97. vbi ita ait definitum. Pau. quem citat Soc. iun. d. cons. 111.
nu. 13. & 14. li. 2. Tiraq. in gl. in ver. reuertatur nu. 318. Roncha
gallus perspicui ingenij iureconsultus, in l. 2. nume. 34. de
duobus reis, & super priuatione feudi, quod necessaria sit de-
claratoria, Luc. in l. cum allegatis, C. de re milit. lib. 12. & Grā-
ma. decis. 105. nu. 14. et quo ad possessionis auocationem, nu.
55. Capit. decis. 162. nu. 15. Paris. consi. 101. li. 1. Roma. cōf. 122.
quo ad primum, Alex. consi. 103. li. 1. Ferre. consi. 31. nu. 9.
Cur. iun. consi. 149. Dec. consi. 185. sub nu. 9. Ay. consi. 212. col.
1. Et quando dolo vel delicto caducitas inducitur, quod sit ne-
cessaria Bal. in c. quā in ecclesiarum de const. col. pe. Paris. d.
consi. 101. nu. 117. et quo ad auocationem possessionis Gi-
gas de poenit. crim. lēse maiest. c. 23. Bar. in l. Imperator, ff. de
iur. fil. Igneus in l. necessitas ad Sylla. Et declaratio auocatio-
nis possessionis dicitur cautam perpetuam habere, quia sit
sine temporis præfinitione, l. iurisperitos, S. oriūdus, de excus.
tut. Pau. de Cast. consi. 205. li. 1. Cur. iun. consi. 149. Ias. in l. suffi-
ci. de cond. indeb. Dec. 25. 472. Tiraq. in retrac. S. j. gl. j. nu. 39. et
in ver. liberos suscepit, nu. 172. in l. si vñquam, De reuo. do.
Ronch. in d. l. 2. q̄ declaratoria requiratur de magis cōi, nu.
32. t̄ & vbi quis inuestituram intra tempus præfixum non pe-
tit dicitur renunciare, quia contemnit Bal. consi. 456. Andreas
in 1. Rolan. consi. 18 in 1.

S V M M A R I V M .

- 1 Sententia declaratoria in rebelle an necessaria sit.
- 2 Capto in fragrantia an liceat se defendere.
- 3 Resistentes officialibus principis hostes sunt.
- 4 Privatio sine culpa non indicanda.
- 5 Notorium non indiget declaratione.
- 6 Sensus vbi habemus, cessat infirmitas intellectus.
- 7 Oculorum inspectio dicitur firma rei certudo, & rei evidentia dicitur no-
torium, siue notitia exhibens oculis insipientium, non celari potest ci-
uitas supra mōtē posita nec scēcia pro rostris, & superat oēm p̄bōnē.
- 8 Sensus non sentit obiectum remotum nisi per credulitatem.
- 9 Supplantatio qua deceptus fuit Patriarcha an fuerit licita.
- 10 Notorium factū permanentis, & dicitur iuris exequatio.
- 11 Praxis procedendi contra repertum in fraganti.
- 12 H̄eres non teneat ex delicto defuncti.
- 13 Pēna ad h̄eredes non transitorię.
- 14 Publicatio bonorum non fit contra h̄eredes, nisi in criminib. exceptis.
- 15 Pactum personale quomodo cognoscatur.
- 16 Quā transitoria non sunt, si adhārent transitorię transirent.

Q V A E S T I O X X X I I I .

Idem quod declaratoria ñ̄ rebelle sit necessaria, t̄ ēt
q̄ ex aſſis de eius cofessione ñ̄staret Bal. in c. quē
in ecclesiarū de const. col. antep. l. si confessus. ff. de dueb. reis,
I. amissione, S. qui deficiunt, vbi gl. ff. de cap. dimi. Bal. consi. 93.

in nouis lib. 3. Cuma. consi. 171. Calca. consi. 52. Cor. consi. 96.
in 4. 3. 12. li. 1. Paris. d. consi. 1. li. 1. Gra. decis. 105. nu. 15. & 56. &
licet in notoriis iuris ordo non seruetur, l. j. vbi Luc. C. de de-
sert. & occul. lib. xij. col. fi. vbi h̄r, t̄ an liceat inuenio in fragra-
ti telo se defendere necapiatur. Vide etiam Ferret. con. 31. nu.
12. & seq. t̄ Et resistentes dicuntur hostes, l. hostes, ff. de capt. &
post. Cor. consi. 31. 2. lib. j. col. pe. lo. de Plat. in l. si desertores, C.
de deser. li. 12. ubi uoluit interfici posse. Luc. l. vni, C. publ. leti-
ver. cum vero, col. 24. Quid autem vbi statutum uult pro dam-
nato haber. Cor. cōf. 209. sub nu. 1. li. j. & consi. 12. col. 3. Soc.
consi. 22. li. j. Paris. d. consi. cōf. nu. 18. Ias. consi. 2. 1. in 3. vol. Paris.
d. consi. i. Cor. consi. 46. in 4. uol. Cur. Seni. cōf. 20. nu. 12. & 30.
licet idem uelit necessariam esse declaratoriam super delicto
quia verbum habeatur, denotat fictionem Bal. in l. ingenū
C. de ingen. & ma. Cor. 28. 28. in 4. vol. Rom. consi. 462. Crem.
sing. 44. Secus si dixerit, it & habeatur, l. j. in fi. ff. q̄ quifq; iur.
Barb. in rub. de fi. instr. col. 8. & consi. 13. col. fi. l. 1. Tiraq. dgl.
1. ver. reuertatur, nu. 221. & quia super delicto non debet q̄s
puniri sine certa culpa indicenda per iudicem partiū suorū
nō per dñm ipsum, quia iudex in cā propria esse nō pōt. Bal.
consi. 9. factū, in 1. col. 2. & 3. t̄ Verū est, q̄ in notoriis nō est
necessaria alia sūia, ut in notorio factū permanentis, in quib.
non cadit ignorantia, quia vbi habemus sensum, t̄ querere
adminicula est infirmitas intellectus fm Auer. quæta refert
Bal. in c. firmiter de sum. tri. & Ay. consi. 204. col. 2. Quia oculi
lorum perspectio t̄ est firma certitudo, l. si irruptione, ff. fi. reg.
Soc. consi. 2. li. j. Grā. decis. cv. nu. 55. & 56. & qui negligit sensum
dñ infirmus intellectu Bal. in l. filiū, ff. de iis qui sunt sui,
in c. cum in retrac. de elec. & consi. 382. in 5. nu. xv. Pau. cōf. 141.
in 2. Bal. in c. cum venisset de iud. c. cum causam, de iura ca-
lum. ad idem Bal. consi. 382. in q. nu. 15. & rei evidentia dñ noto-
rium, siue notitia de plano exhibens oculis inspiciētū, &
celari non potest, gl. in l. 1. C. qui & adver. quos. nec ciuitas.
montem posita, nec candelabru s. mentam, nec scriptura p-
rostris Bal. consi. 21. processus in 5. l. 2. ff. de orig. iur. & oculo-
rum inspectio dñ firma certitudo, & non æget probationē,
Bal. consi. 226. in 1. primum, & superat oēm probationē. Old.
consi. 329. has allegationes. Secus interposito aliquo sensibili
immediato tactus non sentit obiectum a tactu remotum
8 satione clara, t̄ sed per solam credulitatem, & ista non est pro-
prietatio, si mediante aspero sensus sentit leuem aliquā
qualitatē non cognoscit proprietate sed per credulitatem. l. i.
de ven. intpi. vnde Patriarcha deceptus fuit, l. h̄redes palam,
de test. Bal. consi. 34. col. pen. in fi. statuto, & col. fi. in 5. & hac
9 deceptio non fuit de iure licita, sed diuina miseratione &
evidentia Bal. consi. 277. in quadam, in 2. & multa circa noto-
rium cumulauit Claras q. 9. in li. sūiarum, quinto. Et quō no-
torium accipiat idem de dupli notorio Bal. in c. statuimus
de offi. deleg. Calc. consi. 52. sub nu. 8. & consi. 68. col. 2. idem in
infamia quā ipso iure & exequatione priuat. Pau. in cōf. 180.
10 li. 1. nu. 9. vbi uidendus est. t̄ Nec mirū in notoriis, quia nō dñ
sūia sed iuris exequutio Ro. consi. 24. in fi. inc. in proposita,
quid autē in infamia factū quā ipso iure ad dignitatē repellit?
11 Oi. cōf. 292. col. pe. inc. an negotio. t̄ Et proximū procedendi
ſeu in fraganti repertum edocuit Affl. in const. reg. de his
qui seu. dar. non poss. nu. 27. Grā. decis. 36. nu. 60. & deprehe-
sus in fraganti dñ conuictus Dec. in c. Cum non ab hoīe, de
iud. nu. 54. & in l. si fugitiui, de seru. fug. 3. no. & de modo pu-
niendi notorium delictum Paris. consi. 90. nu. 8. & seq. vol. 4 &
plerique casus recēsentur a Fel. d. c. Rodulfus, col. 24. Marti-
rubr. de fals. nu. 41. gl. vbi Bar. Bal. Alex. Dec. & Clau. in l. 3. &
q̄ ait, ff. q̄ qui que iur. Ronch. latissime in d. l. 2. nu. 42. de duo
bus reis. Et quo casu opinio verificari potest, q̄ non sit need-
12 saria declaratoria non procedit t̄ h̄redes, quia si ñ̄ principale
non fuit formata inquisitio, non poterit t̄ h̄redes p-
cedi, t̄ quia pēna ad h̄redes non sunt transitorię. l. quod dixi
mus, in fi. ff. quod merc. cau. & in rub. C. ne fi. pro patre, Paris.
consi. 155. li. 4. in fi. l. 1. & l. si defunctis, C. si reus vel accusi. l. 2.
C. si penden. app. l. eorū, ubi Bar. C. de iur. fi. li. x. & ibi lo. de
Plat. Clarus q. 5. j. in sua praxi. Et bona delinquentis nō publi-
catur nisi reus condemnatus fuerit & in criminib. exceptus.
At quid vbi confitatio, ipso iure committitur an post mor-
tem poterit fieri declaratio & executio? Cur. Sen. cōf. 59. col.
7. dux. Soc. iun. consi. 69. li. 1. & pro consi. Curtij iudicatu ait.
13 Ronch. d. l. ii. nu. 4. 1. licet ipse triū sentierit. t̄ Sed quid in ciui-
libus caulis dic quandoque persona pacto adiicitur, non vt
pactum personale, sed vt demōstrebitur persona cum qua
fit l. iuris gen. S. pactum personale, ff. de pac. t̄ Et quā non sunt transito-
ria, dum adhārent transitorię efficiuntur transitoria, l. Stichus,
ff. de stat. li. 1. in modicis, ff. de contr. emp. Pau. consi. 414. lib.
j. incip. in facto, numero 16. item vbi verbis exequutnis per-
sona est adiecta dicitur pactum personale Bar. in l. niū, C. de
pac. Bar. d. l. qui in futuro, ff. ea. ti. Bertran. consi. cclxxvii. lib.
ij. nume. ij.

S V M .

S V M M A R I V M.

- 1 *Confiscatio non extenditur ad futura.*
- 2 *Fideicommissum conditionale non transit ad heredes.*
- 3 *Argumentum ab effectu in iure est probabile.*
- 4 *Qualis actio procedit ab aliquo, tale id ipsum quo producit.*
- 5 *Effectus causam ostendit & oë dicitur tale quale ab effectu perpenditur.*

Q V A E S T I O X X X I I I .

- 1 **Sed** hic commode dñm est an bona futura veniat in q̄fis catione? & v̄r q̄ non. l. si mandauero, s̄. is cuius, ff. māda. Bal. cōf. 6. in 2. fm tu pro plena declaracione vide Menoch. cons. 101. nu. 24. cū multis seq. Clarus, q. 78. ver. sed hic quero. Alex. li. 1. cons. 19. in fi. & 23. & 75. Cur. Sen. cons. 59. col. 7. De ci. d. l. 3. ff. q̄ quisq; iur. & cons. 44. col. pe. n. 65. & seq. inter p̄l. 2. crimi. diuer. cons. c. li. 1. Dec. cons. 43. 8. t̄r. ec fideicōmissum 2ditionale ad fiscum transferri. Ro. 2. 24. 7. li. j. Pau. 2. 3. 19. li. in ci. primū. & 2. 2. inc. cōmissio. col. 1. li. 2. Io. de Pla. in l. certa for ma. C. de iur. fisc. li. x. Hęc tñ opinio redditur dubitabilis ex au thoritate, l. 2. C. de bo. proscri. vbi quæsita post deportationē veniunt p̄fiscanda, & ubi rebellis morit in rebellione, declarat Pau. cons. 2. 12. col. fi. li. 2. inc. omisso. Et in 2dēnato qui ci vitatem & libertatem amisit, q̄ veniant futura in confis catione, Pau. cons. 43. 8. li. j. inc. de iure. & cōf. 56. inc. super 1. col. 2. & ad d. l. 2. varijs accōmodantur intellectus, & Pau. d. 2. 21. 2. yfuelle loqui in crīe lelæ maiestatis, sed si volvamus ab eff ectu cognoscere cām, poterit ēt in minori crīe intelligi, quia 3 p̄çna deportationis ex minori dicto irrogatur, t̄ & argū ab eff ectu in iure d̄r probabile, quia effectus suæ cāz dēt cōmē surari, l. cancellauerat. ff. de hiis quæ test. delen. Pau. de Cas. 2. 83. li. 2. col. pe. & quæ cōueniunt effectui dicūtur simp̄l̄ p̄ueni re. Pau. 2. 468. nu. 17. li. 2. facit reg. cuius eff ect. de reg. iu. Old. 4 cons. 108. col. 2. t̄ Et qualis actio procedit ab alio tale id ipsū q̄ producit idem. Old. cons. cl. col. 2. & cognoscitur cā Bal. l. 1. ff. de iust. & iur. secunda lec. & in c. dudū. dc. elec. nu. 16. & 1 c. j. 5 de iu. nu. 9. & quia effectus facit cognoscere causam. vt s. q. 4.

S V M M A R I V M.

- 1 *Positionib. cū iufo respōdere recusans, vel nō r̄ndens, pro cōfesso habetur.*
- 2 *Denegans iurare, pro cōfesso habetur.*
- 3 *Positionibus per procuratorem non est respondendum, fallit in simplici persona, & an simpliciter respondendum.*
- 4 *Positionib. ad iudicis præceptum non respondens, est pro cōfesso.*
- 5 *Citatio facienda est ad allegandā causam quare non habeatur pro cōfesso.*
- 6 *Respondere recusans super factō defuncti, sive alieno, dato termino ad de liberandum, an habeatur pro cōfesso quid sit nuncii.*
- 7 *Declaratoria ut pro cōfesso habeatur, an necessaria sit.*
- 8 *Declaratoria an sufficiat super factō.*
- 9 *Index, super factō, non lex pronunciat.*
- 10 *Declaratoria sequuta an sit locus purgationi moræ.*
- 11 *Positionibus non respondens an possit causam recusationis iustificare, in causa appellationis.*
- 12 *Appellatio an detur & pronuncia, quod habeatur pro cōfesso.*

Q V A E S T I O X X X V .

- 1 **I** tē & alio casu declaratoria erit necessaria, vbi q̄s cū iufo positionib. r̄fidere recusavit, vel simp̄l̄ tenuit, qui oī casu pro cōfesso habebitur. Iac. de S. Georg. Richar. Bal. in l. 2. S. quod si actor, C. de iur. cal. Perus. in c. si post, de confel. in 6. col. 1. & 2. & hoc nū factum esset de longinquo. Anc. cōf. 416. Are. cons. 147. col. 3. Luc. in l. locorum, C. de oī agt. deser. 2 li. 1. t̄ vbi denegans iurare de calumnia in r̄fissione ad positio nes h̄r pro cōfesso. col. pe. Bal. cons. 2. 5. 7. inc. Titius emit. li. 3. licet possit in cā appellationis iustificare, alias si non iustifi cetur cām recusationis, succumbit in ea. vt Bal. d. loco. & dēt p se. t̄ non per procuratorem r̄fidere, quia a persona non rec editur deci. Pedemon. 1. 1. nisi esset persona simplex. Menoch. de arb. iudi. cau. 1. 93. nu. 4. Maran. de posit. nu. 16. & simp̄l̄ est r̄fidendum, & q̄aq; iudex qualificate concedit, idem casu. 2. 51. & absenti mittuntur sumptibus r̄fidere debētis. casu. 2. 28. Ma ran. d. loco & recusans respondere reintegra p̄t moram pur gare. decis. Pedem. v. nu. 4. t̄ procedit q̄n ad iudicis præceptum 5 non respōdit Guid. Pap. 2. 7. t̄ Et necessarium erit citare ad al legandam cām quare non debeat haberri pro cōfesso. Bart. i Limpuberib. ff. de suspect. tut. Ale. 2. 2. 1. 2. li. 6. nu. 1. 1. & in addi. ad Arc. in S. sciendū de excu. tut. & vbi ad iudicis præceptū nō 6 r̄fidet q̄ habeatur pro cōfesso siue super factō defuncti, t̄ si ue alieno, dato termino ad deliberandum. Bal. cons. 2. 25. in 1. q. dummo sit pertinens, q̄ qualitercumque causæ adminicu letur. Rol. cons. 3. 4. nu. 8. in 3. ēt ex leui cā, & iufim credulitatis idem q̄ veritas operatur. Maran. d. loco. sed ex cā excusatur. 7 Bal. cons. 3. 14. in 2. statuto. secus si nuncii Guid. Pap. d. 2. 7. t̄ Et licet necessaria sit declaratoria, tñ satis dicetur declaratū, vbi iudex interloquitur expresse recusante r̄fidere Bar. in l. eius qui delatorem. ff. de iure fisc. Domi. in c. 1. de cōst. in 6. Fel. in c. Rō 8 dulsius. ver. sed q̄ declara. nu. 64. de rescr. t̄ Et satis est declara tio super factō, vt pro cōfesso habeatur. Doc̄o. in l. si vero, s̄. qui pro rei, ff. qui satis, cog. Mar. in rubr. ad l. Cor. de sal. nu.

38. qua ex facto ius oritur, l. si ex plagiis, s̄. in cliuo. ff. ad l. Aq. & omne ius deducendum est in iudicio, l. extat, s̄. quisquis. ff. q̄ met. cau. gl. in l. in criminali, C. de iur. om. iudi. & in auth. q̄ semel, C. quomo. & q̄n iud. li. iubemus, s̄. & cōeconomus. C. de sac san. Ias. in l. de pupillo, s̄. qui opus, ff. de noui ope. nunc. lex. n. 9 non pronunciat super factō, t̄ sed iudex. l. i. s̄. calumniatorib. ff. ad turpi. l. mora, ff. de vsur. Bar. d. l. eius qui delatorē. Bald. in c. i. s̄. si cū filia, q̄. mo. feu. amit. vbi q̄n q̄s ipso iure cadit a reb. suis, nō est ferēda sn̄a super amissione, sed super declaratione amissionis. Ale. ad Bar. i. d. l. imperator, de iu. fi. Fel. d. c. Rodul fus, & in c. 2. 2. no. de spons. & in poenis ipso iure impositis sa tis est declarare, euensis casum amissionis, c. licet, de p̄bēn. Mart. in rub. de fal. nu. 2. 4. 30. 3. 4. 7. Cagno. in d. l. si quis maior C. de trans. nu. 1. 8. Tiraq. de reuo. do. in ver. reuertatur, nu. 3. 18. 10 t̄ Et in declaratione vt s̄. sequuta non erit locus purgationi moræ, quia res non dicetur integra. Bal. d. c. dudū. de ele. Dec. cons. 1. 3. 8. col. 2. sed hoc p̄det ab illa resolutione, an purga tio moræ admittat de iure canonico. t̄ At reo, qui recusauit respondere & ex eo h̄f pro confessio, consultum est, vt iustificetur cām recusationis in iudicio appellationis Pau. de Cast. 2. 141. Visu quadam col. 1. li. 1. Bal. cons. 2. 5. 7. in 1. Titius in fi. & 12 a pronuncia t̄p̄ habeatur pro confessio Bald. cons. 2. 69. quidē in 1. licet dubitet at uoluit transire in iudicatum.

S V M M A R I V M.

- 1 *Confessionis beneficium vbi amittitur.*
- 2 *Moræ purgatio non admittitur exequitione facta a lege.*
- 3 *Moræ purgatio andetur in termino legis et declaratoria sequuta iureque alteri quæsito, sub nu. 6.*
- 4 *Verba, ipso facto, ipso iure, quid importent.*
- 5 *Pæna ubi ipso iure imponitur, an contra h̄redes.*
- 6 *Declaratoria in pænis ipso iure infligendis.*
- 7 *Periurus licet ipso iure beneficio priuetur declaratoria est necessaria, & interim habet titulum coloratum.*
- 8 *Pæne indulgentia conceditur ut fiscus ab onere probandi relectetur.*
- 9 *Actum faciens ex necessitate an sit præmia dignus.*
- 10 *Gratiam non dicitur facere qui naturali ratione generatur.*
- 11 *Gratia non dicitur debitum ex honestate.*
- 12 *Beneficium non impedit qui debitum solvit.*
- 13 *Gratia non dicitur ex pacto, idem ex reverendia.*
- 14 *Caritatius non dicitur quis in necessitatibus, & debitum uiruale per soluitur. 1. 5.*
- 16 *Remuneratio non est taxata a iure natura.*
- 17 *Compromissum dicitur necessarium, voluntarie factum, si ad id a statuo compelli poterat.*
- 18 *Paria sunt compelli, vel compelli posse.*
- 19 *Confessio an profit post negationem.*
- 20 *Beneficium extinctum non reniūscit.*
- 21 *Penitentialis locus non est in consumatis, idem vbi delictum trahit secund exequitionem, quid durante termino, quid vbi actor non fit fatigatus in probationibus. 2. 2. 2. 3.*
- 24 *Negans subtrahenti comparatur.*

Q V A E S T I O X X X V I .

- 1 **S**equitur tan in pænis, quæ ipso iure infliguntur, h̄c at locum beneficium confessionis, q̄n statutū p̄enali sponte consentienti indulget, & v̄r q̄ non quis statutū t̄sci esse incipiunt, l. imperator, ff. de iure ns. Bal. in l. ea lege, C. de cond. indeb. t̄ quia exequutio legis d̄r esse ipso iure, iō moræ purgatio non admittitur. Bal. cons. 5. 9. 9. li. 4. col. 3. inc. Visu fm ver. impress. Roma. cons. 4. 2. 7. inc. in proposito. col. 2. Fely. in c. de hoc. de Simo. nu. 7. & in termino legis vel statuti q̄ non detur purgatio moræ. l. facta, s̄. si quis, ff. ad trebel. l. in pe cuniariis, ff. de seris. Gabriel. conclu. 4. nu. 5. de excep. deci. Pe dem. deci. 70. nu. 5. 6. 65. & Gabriel. conc. 9. de solut. nu. 1. 8. Bal. in c. in nomine de teit. declarat Barb. de cōpromi. q. 9. nu. 79. Bal. 3. 4. cons. inc. statuto, ideo cauti officiales bannimentis cōfuecunt apponere illa verba ipso facto ipso iure, t̄ de qua clausula. Tiraq. in gl. in ver. reuertatur in l. si. vnquam. C. de re uoc. dona. Roma. d. cons. 4. 2. 7. volens. d. clausulam latè sūitæ di ci exequutoriā, & vbi a deit. dicta clausula, licet morte rei cri mina abstergantur l. i. & 2. C. si reus vel accu. c. admonēdi. 3. 2. q. 2. c. cum clausulam, de sen. exc. t̄ vbi tñ ipso iure imponitur p̄ h̄redes in iudicio deduci p̄t. c. cum f. n. de h̄re. in 6. gl. in 1. 4. ff. q̄ quisque iur. Bal. in tract. de dote 2. par. nu. 2. 5. Couar. i epito. secundæ partis c. 6. de spon. nu. 6. vide Tiraq. in gl. ver. re uertatur nu. 2. 4. 1. & tractus rei ipso iure confitatae dicūtur ff. sc. Couar. in d. loco. sub nu. 7. At mihi h̄c opinio satis dura es se v̄r, ut diximus in pænis ipso iure infligendus, t̄ in quibus ad hoc necessariam esse declaratoriā super factō. Rip. c. s̄. pe. nu. 2. 0. 1. de rest. spol. Doc. in c. 1. in 3. no. de iud. Fel. in c. Rodultus, s̄. irrefragabili, de of. ord. Bal. cons. 3. 0. 1. p̄ponit in 1. vbi subtiliter explicat lo. de Pla. in l. si vacantia, C. de bo. vacā. li. x. & ēt q̄ ipso iure transiit, adhuc necessaria erit declaratoria, li cet iure parti quæsito nō sit locus purgationi moræ. decis. Pe dem. v. nu. 4. & supra per Gabrie. cōclu. 4. de excep. & super de claratoria

Nicolai Moroni de fide treu. & pace.

claratoria in peccatis idē conclu. 12. de crimi. & quo ad factū exequutionē in c. 2. de rescr. in 9. Gomes. q. x. nu. 41. de triē. pol. t̄ vbi licet periurus ipso iure sit priuatus beneficio, ante inī declaratiōnē dī h̄c titulum coloratum, iō de facto puni-
ti non debet, licet delinquens ita non possit ture in anima-
judicia beneficiū retinere Fel. in c. inquisitioni, de accus. col.
1. pp. malam fidē; ex quo fruēus a die cōmissi criminis dicūt
elle fiscī. l. t̄ vbi Pau. de Cast. C. de his quibus ut indig. Ale. las.
Cōwar. d. trac. ep̄itomē secundā partis, §. 8. nu. 7. & seq. fol. 93.
8 de spon. t̄ Et poenā huiusmodi indulgentia vel remissio cōce-
la creditur, vt fiscus ab onere probandi releu. Bar. in d. l. cius
qui dekatorē, ff. de iure fisc. & ante oīa de delicto p̄statore opor.
9 t̄ et. Ay. d. 2. 1. 60. RoL. cōl. 6. in 2. col. 1. t̄ Sed quid in notoriis q̄
tergiversari non possunt? t̄ dī in q̄ cum faciantur ex necessi-
tate, p̄remio digni redditū ar. l. no. illi. ne. ff. p̄ falsūt. Dec.
10 conf. 178. Bal. cons. 475. loan. in 4. immo t̄ gratiā non dī face-
re, qui nālī rōne tenet l. Titius. ff. de obseq. li. Bal. in c. 1. de di-
lat. t̄ Cur. Sen. cons. 57. & ex honestate debūū, non dī gratia.
Bal. in c. bonā mem. de post. præl. col. 1. & ubi obligatio est iu-
ris publici exequutio nihil dī h̄c gratiarum, l. proxime. ff. de
tit. nu. non. q. impendit beneficiū, qui debitū toluit. l. unū, ff.
de le. 2. Bal. in c. postulati de elec. Bal. cōl. 1. 1. li. 2. inc. degñali
13 Bal. cons. 3. 36. licet in 4. c. 1. de allo. n. 18. nec gratia t̄ dī qua ve-
nit ex pacto, & gellum ex uerēcundia dī auctum ex necessita-
te ar. l. fil. us. ff. ad Maced. iō p̄ciosz vestes datā uxori nō la-
piunt donationem. Anch. 2. 181. & in necessitatibus quisquā
14 non dī t̄ charitatuū l. neq; legatū. ff. dc opt. leg. Bal. in c. con-
quistus de off. ord. nu. 5. Bal. 2. 501. inc. verba Papz. li. v. Dec.
15 cons. 5. 97. & in necessitatibus t̄ debituū nālē persoluitur l. sed
si. §. consiluit de pe. h̄er. Luc. l. 1. C. de improdūra. col. 2. li. x. q̄
oīa mēlius quam alter declarat. Ro. cōl. 5. 00. nu. x. vbi uoluit
16 remunerationem t̄ non esse taxatam a iure nālī, neq; aliqua
rōne intellectus, ideo deducere voluntatem ipsius remunera-
tionis ad necessitatē & obligationem non est fīm iustitiā nx-
leū, nec ex iustitiā debito, nec amicitiē, ex quo ē volūtaria,
& obligationis antidoralis, xv, effēctus enumerat Aquen.
n. l. ex hoc iure, ff. de iusti. & iur. Cag. in reg. donari. de reg. iur.
Bar. cons. 2. 05. li. 2. col. 2. Cum igitur in notoriis rei dicātur ex
necessitate fateri, ideo p̄mium non merentur, cū oīo ad
id conuincendi esent. Bal. cons. 445. inc. loan. fīm ver. impref.
17 li. 4. ver. sed ista & compromissum dī necessarium, et q̄ uolū-
tatie sit factum, cum partes inuitā trahi posseint. Qui a paria
18 sunt esse cōpulsū, vel timeri ne cōpellantur, Dec. cōl. 1. 78.
col. fi. Anch. con. 1. 59. col. pe. Bertr. cons. 1. nu. 1. 23. Tom. 1. &
cons. 3. 9. nu. 4. co. vol. sed iquid in h̄eretico, an ante receptas
probationes admittatur ad veniam iuxta c. ad abolendā. de
h̄ere. Bertr. cons. 2. 2. in 3. vōl. & fīm hanc postremam op̄. pro-
cedit confessio t̄ si erit qualificata, vt puta, ad sui defensionē
Fel. in c. de hoc de limo. nu. 8. vbi pro resolutione videatur.
19 t̄ Et post negationem nō proderit confessio ad penā mitiga-
tionem l. ideo negantem. ff. ad l. Aq. l. 2. C. de fut. Bal. & Rom.
in l. cum qui, ff. de iureiu. Bal. in c. dudum de elec. col. 3. nu. 8.
& quantum ad coniequendum p̄tinuum confessionis & c. j.
§ porro. nu. 1. quā fuit pri. cau. benef. ami. & q̄. traētatur de
penā augenda intelligit de ea, in qua persecuerat, sed si nōdū li-
quidato negotio fateur, vitat datum, at non consequit p̄-
mium. Anch. in c. & si Christus, de iureiu. t̄ Quia beneficiū te-
mel extinctum non reuiniscit l. li dubitatur, ff. si ex nox. cā.
Tiraq. causa celiāt. 1. par. nu. 45. & causa de penā.

Cum in consumatis non sit locus p̄enitentiaz siue verbo,
siue factō, l. qui ea mente de tur. Nata. cons. 1. 5. 5. col. 1. in fi. nō
enim. licet officiū publicū decipere, l. 1. §. non fuit, ff. de dclo,
l. debuit, ff. de infam. & q̄. delictū secum trahit exequutionē
non est locus p̄enitentiaz, l. si. C. loc. 1. 3. §. ff. aut, ff. q̄ quisquis
jur. Bal. cons. 3. 4. in 5. l. statutum. col. 2. ver. præterea nisi adhuc
terminus duraret, quia locus eset p̄enitentiaz, l. qui fundum, ff.
de 2. emp. Bal. in cit. cons. nu. 1. 2. & ad penām vitandam sufficit
q̄ actor non fuerit fatigatus in probationibus. nu. 9. in ceteris
in foro conscientiaz ex bono & æquo moram purgari, l. si ser-
uum, ff. sequitur, de verb. ob. 1. 8. q. 2. fraternalitatis, cum vul. quā
oīa, q̄ non sit locus p̄enitentiaz, declarant procedere in actio-
nib. ab initio p̄enalibus, alias locum esse p̄enitentiaz. Bar. d. l.
qui ea mente. l. inerit, ff. q̄ met. cau. §. si. & l. si iusto. c. ti. l.
Publicanus, de publ. l. arbitro, ff. de dolo & redeundo ad id q̄
non sit locus p̄enitentiaz in negāt. rō est. Quia beneficia mē-
daçib. euacuantur, d. l. si dubitetur, §. 1. & auth. qui 2. C. de nō
nu. pec. Et negans similis dī subrahenti, l. h̄ereditatū. t̄ ad le.
falc. Bal. in c. 1. §. item vasallus, col. 2. de 2. inue. & 2. negantes
jud. multa per Gabriel. cpncl. 5. de. acq. pol. Item an p̄dictum
beneficium confessionis cōpetat sumptis informationib. Gu-
liel. de Bened. in trac. de homi. col. fi. post c. Raynu. de test. sed
bene ante receptas probationes Bal. in c. 1. quā fuit pri. cā bñ.
am. § porro, led quid de negante & demum fatente in formā
eis: Bal. citato loco nu. 1. 2. Luc. l. 1. C. de his q̄ sedeser. li. x. col. j.

vbi in ellihit nullo examine p̄cedente Bald. §. porro, nu-
me, 11. argum. l. mancipiorum, st. de opt. leg. facit cons. Berr.
cons. 2. 2. lib. 2. col. 2.

S V M M A R I V M.

- 1 Quedam per alium possum, quae per me non possum.
- 2 Restitutio in integrum prodest consorti.
- 3 Fendum nocens ex persona innoxii conservatur.
- 4 Beneficium quis habet ex persona alterius non sua.
- 5 In p̄enā uitanda sufficit quod concurrat persona permissa.
- 6 Dignius ad se trahit minus dignum.
- 7 Laicus beneficio cl̄rī se tuerit.
- 8 Filius beneficio præteriti contratabilat, & exclusus vocatur ex persona inclusi. 1. 3.
- 9 Index ecclesiasticus est iudex Laici delinquentis cum clericō.
- 10 Atēus inutilis quando tendit ad diminuendum ius college, an validum suum.
- 11 Utile per inutile vbi vitetur.
- 12 Regula, quod non valeat ut ago.
- 13 Appellans consequitur ex persona appellati quod non habet ex sua.
- 14 Appellantis diligentia quando proficit appellato.

Q V A E S T I O X X X V I I .

- 1 Alia sumitur regula q̄ quædam per alium possum, nō
aut per me. l. qualitū, ff. de in ius voc. l. aduersus, §.
tutorē, ff. de inof. test. Ro. cons. 401. inc. in casu nu. 3. & rōne
adiuncti inhabilis redditus habilis. Gomes. in c. statutū. nu. 113.
& seq. de rescr. in 6. gl. & Bar. in l. imperator, la 2. ff. de sta. hom.
- 2 t̄ Hinc in individuis restitutio concessa minori prodest maio-
ri, a qua ex propria persona erat exclusus, l. 1. C. si in commu-
ni, ead. causa. Bal. in c. i. quib. mod. seu. ami. t̄ vbi ex persona in
noxiī feudum conservatur ar. l. illud & l. post mortem, ff. dēp-
taa. Fel. in c. i. de præscr. las. Dec. & Cagno. in l. si emancipau.
- 3 C. de colla. nu. 102. & seq. t̄ & ibi quis ex persona alterius cōse-
quitur, q̄ ex sua h̄c non potest Bal. cons. 1. 40. in 2. casu dedi-
rat vbi pp. vitium meū sum prohibitus, & ad uitandam p̄p̄z
- 5 t̄ vbi concurrit persona prohibita cum non prohibita p̄mis-
ta int̄spicitur, l. si is qui, ff. de vulg. & pupil. Bal. cōs. 449. in v. nu.
6 §2. & dignius t̄ trahit ad se minus dignum, & plenius minus ple-
nu. l. nō solum, ff. de vñsc. Ade. cōl. 1. 2. 1. in v. Tiraq. in iureq. li.
3. par. limi. 2. 2. & maior gauder beneficio minoris. Paris. cons.
8. 5. col. 5. in 4. ad idem Rip. in rub. de iud. vbi dignius ad se mi-
nus dignum trahit. declarat Afl. deci. 218. Mars. sing. 180. Di-
dacus in l. prac. nu. 2. q. 34. las. cons. 2. 38. in 2. Arc. cons. 2. 5. inc.
- 7 pro themate, t̄ s. Laicus beneficio clericī prohibere potestne
super muro cōi. cōficitur. Rip. cons. 1. 30. li. 2. col. fi. t̄ & ideo si
lius in institutus beneficio p̄terit q̄ tabulat. Ay. 2. 2. & Laicus
- 9 in individuis beneficio clericī ponitur, col. 1. & iudex t̄ ecclē-
siasticus est iudex laici delinquentis cum clericō. Fel. c. de p̄p̄z
scr. Soc. in c. 2. ie mut. pet. Boer. decis. 308. Castan. cons. 1. nu.
47. & seq. Roma. cons. 1. 95. incip. in casu. col. 2.
- 10 Adurete t̄n. q̄ q̄. aetus inutilis tendit ad diminutionē iuris
collegaz, vt in iudicio Layco adiecto clericō in cā ecclēsē.
Bal. cons. 475. in 1. quidā. col. fi. nu. 7. & ibi nō declaratio regule
- 11 Utile per inutile, t̄ q̄. vitetur, & regulæ li non valet, t̄ vi ago,
&c. Et in notabili casu successionis Ro. cons. 3. 99. col. pe. t̄ vbi
- 13 inclusus ex persona inclusi, & votati admitti, & indigni pp.
dignos suffitentantur, l. si is qui duos, ff. de l. leg. Bal. in c. cū Viat-
toniensis de elec. in fi. & conditio diuidua coniuncta indiui-
duç, tota fit indiuidua, l. si ita fuerit. ff. de manu. test. Soc. cons.
- 14 107. nu. 1. 2. in 4. t̄ rem appellatus consequitur ex persona ap-
pellantis, q̄ prohibet ex sua ar. l. petendaz, C. de t̄p. in integ. re-
sti. Perus. i. c. si duob. col. 2. de app. Boer. decis. 247. sub nu. 11.
Fel. in c. significauerūt de excep. co. 2. Peru. in c. s̄p̄e. nu. 2. de
- 15 ap. t̄ diligētia vnius alteri prodest, idem in correlatiis. Go-
mes. de triē. pol. q. 3. 0. in fi. Ay. 2. 0. nu. 10. Gabriel. 2. 3. dell.
& 2. 10. nōbus ad idē, q̄ appellatus nitēs appellationi appellātis
impedit exequutionē. Perus. Dec. in c. si duob. de ap. dūm
intra decendū adh̄serit. Vestrius, & ibi in add. li. 7. c. 1. nu. 10.
Sed hāc q̄nē putarē nō p̄cedere vbi appellatus in aliq. b.
effet. q̄s, & quiq. q̄a ex p̄lona applātis nō posset exequun-
tē retradare. Peru. i. c. sp̄li. §. porro, de ap. Vest. li. 7. c. 3. nu. 19.

Idem q̄nē adesset obligatio in forma cameræ nec dati appel-
lationē t̄ super liquidatione, si non datur super negotio p̄i-
cipali, quo ad affectum suspensiū. Galles. de liquid. q. 20. & li-
cer ab excessu super liquidatione facta cause expressione in
genere videatur admittenda appellatio, ex tradit. a Vestriis,
c. li. 7. nu. 6. cū seq. at q̄ si expressio cāz non concernit totū ac-
gociū, nō suspēdit in torū. Abb. in c. quo ad 2. ultionē. nu. 3.
de re iu. et ibi Fel. & ita ī ciuitate Anconę ī īēl determinau.

S V M M A R I V M.

- 1 Immunitas an sociio profit.
- 2 Ius accrescendi an locum habeat in contractibus lucrativis.
- 3 Ius accrescendi quare non habeat locum in contractibus, quis tacitū q̄ il-
vbi communī pecunia est acquisitum feudum.
- 4 Mulier vñfructuaria consequitur ab extraneo vñfructu, a filiis nō
ro alimenta.

Tractatuum Tom.XI.

425

- 5 *Mater respectu filiorum ex primo matrimonio binuba consequitur ius suum fructum, respectu filiorum ex alio, proprietatem.*
 6 *Substitutio in filio, intelligitur si decesserit sine filiis.*

Q V A E S T I O XXXVIII.

Hæc proximæ regula non procedit in immunitatibus, quia socius nec frater non præstat vacationem fratri nec socio, a publicis muneric. Io. de Pla. in l. f. C. de hono. & mun. non cont. inter patrem & filium, li. x. Tiraq. §. 26. gl. v. nu. 3. t. vide Ale. in add. consi. 122. lib. 4. & qñq; quis impeditur in obtinendo, sed p. cōjunctionem admittitur vnius eiusdem cauſe unitum & complexum, renorem & locum t. ius accrescendi, vt in & non lucratius, l. fundus, ille, ff. de & h. empt. licet alias t. in & non sit locus iuri accrescendi, Bald. consi. 301. nu. 12. in 1. Ron. l. eandem, nu. 128. cum multis seq. quia ius tacitum dicitur, l. apud Iul. ad Treb. cum vul. ad idem Bal. & Affl. in c. i. de benef. fratris, ubi in feudo acquisito de cōi pecunia locus est iuri accrescendi. t. r. mulier v. l. usfructua ria relata cōsequitur alimenta fauore filiorum, & ab extra-neo insegrum v. l. usfructum; & sic extraneus ex persona filiorum non cōsequitur aliquod beneficium, Bal. consi. 317. inci. factum proponitur, l. 2. colu. 2. idē vbi locus esset institutioni extraneum, consi. 120. inc. Nico. lib. 3. & uiuentib. filiis v. l. usfructum non deberi, secus illis mortuis, Pau. de Cast. cōsi. 417. ad primum, col. 1. & 460. dubium, col. 2. lib. 2. 18. inc. q. vxor lib. 1. Ale. pro cōi. cōsi. 57. in 3. lib. vbi in addi. dec. Tho. vbi Au. fr. 262. Paris. consi. 21. in 2. col. 1. 94. nu. 44. in fi. 96. nu. 31. in eodem, Soc. iun. consi. 85. in 1. nu. 21. Goza. cōsi. 99. Rui. consi. 17. nu. 13. in 2. 34. in eodem, & 26. in v. nu. 3. Rol. consi. 74. in 2. nu. x. Gabriel, concl. 1. & latius, 2. de v. l. usfr. per totum, & sic respe. Quod diuersarum personarum hoc statutū reperitur, diuersusq; succedēdi modus seruatur, t. iō m̄ binuba respectu filiorum eiusdem matrimonii succedit in v. l. usfructu, respectu autem filiorum ex alio matrimonio in plena proprietate, l. f. emin., Sillud, C. de secun. nup. & Auth. si quis, C. e. ti. vbi Bal. & Mod. in l. generaliter, C. e. Boe. deci. 175. t. ad idem in fideic. iniuncto filio & extraneo, in persona filii intelligitur si decesserit sine filiis, secus in extraneo, l. generaliter, §. cum autem, C. de inst. subli. vbi Dec. nu. 105. & Soc. in l. hæredes mei, ff. ad Trebe. §. cum ita, & haec dicitur esse interpretatio, de qua gl. in l. & iō, ff. de leg. senat.

S V M M A R I V M.

- 1 *Beneficium habeo ex persona alterius etiam illo invito.*
 2 *Inclusus erabit ad se exclusus.*

Q V A E S T I O XXXIX.

Præmissa principalis regula, quis potest per aliū q. nō per se, ampliat ut pcedat t. in vito eo cuius beneficiis q. admittitur, l. qui post mortem, ff. de & tab. Dec. 1. posthumo, C. e. Bal. in c. j. an agnati vel filii defu. & in c. ex & q. dñe. col. si. de rest. sp. Ro. 25. 24. Pau. de Cast. consi. 323. inci. iu. per lib. 1. & beneficium huiusmodi venale & semel apertum ex persona pteriti auferri nō posse, Ro. d. 25. 24. t. & inclusum trahere ad se exclusum, Bar. in l. j. ff. de coniung. cum eman. lib. Bal. in d. l. quicunque, C. de ser. fug.

S V M M A R I V M.

- 1 *Mater succedit ex persona sororis, vel fratris.*
 2 *Collegium Perusinum super consi. Ang. cx.*

Q V A E S T I O XL.

Hinc infert, t. q. stante statuto q. patruus matrem exclu- dat stantibus matre, fratre, vel sorore; m̄ ex perso- na sororis vel fratris cōsequetur, q. ex sua persona h̄c nō p̄t, t. & ita consuluit collegiū Perusinum q. s. maximis lumina- ribus illuxit, & hodie resulget, per Ang. Q. l. 210. inci. nomine, Bal. & Ale. in l. illam, C. de colla. & in k. f. C. ad Tert. vbi Cor. & 25. 291. in 4. vol. & consi. 82. & cōsi. 90. in 3. vol. Pau. de Cas. consi. 449. inci. viis, li. j. lal. cōsi. 130. in j. vol. Alex. con. 80. li. 1. & consi. 97. lib. 2. & consi. 36. lib. 6. & consi. 241. lib. 7. Bru. in 6. art. nu. 128. q. stant. mat. Dec. consi. 71. & consi. 369. & cōsi. 625. Paris. consi. 54. lib. 2. & consi. 47. lib. 3. Ruy. consi. 89. lib. 2. & cōsi. 110. in 3. lib. & consi. xix. in eodem.

S V M M A R I V M.

- 1 *Dotato beneficio non dotata succedit.*

Q V A E S T I O XLI.

Secundo infert, q. t. dotata beneficio nō dotatae admit- tit, Capr. 25. 39. & 26. 59. & 26. 137. Ay. 26. 42. col. 2. & consi. 288. col. pe. Soc. iun. consi. 30. lib. 1. Cor. consi. x.

- in 3. vol. & idem, Cor. in d. l. f. ad Tert. quicquid senserit Ruy. in consi. 39. in 3. vol. & l. Gal. §. & quid si un. ff. pe. li. & posthu.

S V M M A R I V M.

- 1 *Soror admittitur ex persona matris.*

Q V A E S T I O XLII.

Tertio infertur, q. stante statuto sororis exclusio, ex superexistens fratris, superlite matre soror cu. matre admittetur. Bart. in l. j. §. qui habebat, de cond. & demō Bal. in l. si quis filium, de inoffi. test. & in d. l. quicunque, Alex. in d. l. illam, Bru. in citato loco, Cor. d. consi. 342. in 1. & 98. in 2. consi. 179. in j. vol. Soc. consi. 202. ver. secundus casus, lib. 2. Ruy. consi. xix. in 3. vol. & consi. 169. col. pen. & consi. 39.

S V M M A R I V M.

- 1 *Anus maternus exclusus a patruo beneficio cuius admittitur.*

Q V A E S T I O XLIII.

Quarto infertur q. auus maternus exclusus a patruo beneficio cuius maternæ non exclusa admitti- tur, Bald. in d. l. quicunque, Ale. in d. l. illam, & di. consi. 141. in vlti. vol. Dec. consi. 71. & consi. 149. & consi. 389. & consi. 625. & Cor. d. consi. 342. in j.

S V M M A R I V M.

- 1 *Mater ex persona sororis ius successionis sibi conseruat.*

Q V A E S T I O XLIV.

Quinto infertur q. si patruus excludat matrem stante sorore utrinque cōiuncta, t. m̄ ex persona so- ris ius successionis sibi conseruat, Soc. consi. 207. col. ii. li. 2. De ci. d. consi. 71. Soc. iun. consi. 4. lib. i. Gra. ciii. lib. i. & auunculus beneficio materterē succedit, Cor. consi. cclxxi. in 4. vol.

S V M M A R I V M.

- 1 *Persona quæ beneficio alterius admittitur, pro parte admittitur.*

- 2 *Persona quæ uenit alterius beneficio non venit ubi medio tempore est extinta: ratio affertur.*

Q V A E S T I O XLV.

Sexto infertur q. si persona quæ alterius beneficio ad- mittitur, pro parte admittitur; vt m̄ sororis bñfici- cio, Cor. consi. 317. in 4. volu. Auth. defuncto, C. ad Tert. Are. consi. 158. lal. d. consi. 130. Ale. consi. cxli. lib. 7. Cor. d. consilio cclxxi. Dec. consi. 271. Dec. dictis consiliis, 71. 189. & cōsi. 629. Et probatur hæc conclusio per tex. in l. 2. §. si sit agnatus, ff. ad Tert. vbi soror cognata succedens quia a matre excluditur, q. a tñ in totum nō excluditur, se i patrē retinet, ideo partē i pedit in alienas familia existentē, ne matri ex senatus consilio ve- nienti sit impedimento, quo minus secum concurrant; p. n. non potest negare se a sorore excludi, quia erat in aliena fa- milia adoptiuus, & soror t. quam cognata patrem excludit,

- 2 & vbi quis t. venit beneficio alterius, non uenit, si medio tem- pore est extinctus, quia moriente primo, ius deriuatum in radice est præcismum, l. proinde, ff. ad l. Aq. t. receptum, ff. cōi. di- uid. Bal. consi. 389. consuetudo, col. si. in 2.

S V M M A R I V M.

- 1 *Qui vincit patrem in parte, vincit auum in totum.*

- 2 *Mater quæ vincit sororem in parte, vincit patruum in totum.*

- 3 *Exclusus ab eo qui habet potentius ius, & non intrat locum suum, non impedit alium quin suum exclusorem excludat.*

- 4 *Quando unus concurrit cum alio non dicitur intrare locum eius.*

- 5 *Locum alterius quando quis dicitur intrare & nu. 6. & 7.*

- 8 *Admissus ad partem alterius beneficio, an excludat alium.*

- 9 *Paria sunt non extare & non succedere.*

Q V A E S T I O XLVI.

Septimo ex præmissis infertur secundum Bal. in Au- then. defuncto, C. ad Tert. valere istam cō-

sequentiam, frater t. vincit patrem in parte quia cum suo ad- mittitur, ergo vincit auum in totum, sic in casu collegii Peru- sini, t. vide pro declaratione regulæ Gabriel, conclu. 4. de suc- cessio. ab intestato. & mater vincit sororem in parte, quia cu. ea concurrit, ergo vincit patruum in totum, Bar. in l. j. §. pe. de Q. a. t. vbi exclusus ab eo, q. h̄c potenterius ius & nō intrat locum suum, nō impedit aliū quin suum exclusorem excludat, vt i ver. qñq; nō luc- Tractatuum Tom.XI. Hhh cedit

Nicolai Moroni de fide treu. & pace.

cedit, ut puta, mater excludit a patruo, quia haec poterius ius, at patruus non est de his personis quae intrat locum sororis, sed si soror non impedit matrem, quin excludat patruum sororis exclusorem. Iohannes ad invicem facient sibi partem, mater quae insolidum patruum preferit, impedit ne patruus sorori preferatur. Et quoniam unus cum alio vocatur, non dicitur locum eius intrare, cum ille locum suum retenet, dicitur. Si sit consanguinea, & mater quem in patrem soror rem excludit, non intrat locum eius. Nec minus, qui propinquorum est excludens remotiorum locum eius dicitur intrare, quia suum locum retinet, iohannes loco non ager alterius. Idem vbi duo sunt in pari gradu, quia inter se sunt alii qualitatem alterius preferatur, non per hoc intrat locum suum, ut in dicitur. Si sit agnatus, vbi prius matrem excludit, non intrat locum eius, quia utrumque est in pari gradu duum. Idem quoniam unus alteri non pertinet in totum, quia locum suum retenet retenta propria portione, ut in dicitur. Si sit consanguinea, vbi inter se sunt alii qualitatem alterius preferatur, non intrat locum sororis, Soc. in consil. 28. in 4. vol. in fine. Sic in casu collegii Perusini; quia unus admittitur ad partem beneficio alterius, vbi prius mater vincit sororem in parte, iohannes vincit patruum in totum; quia si in parte soror non admitteretur, non faceret partem ad matris beneficium, & vbi soror sibi predilectus non potest, non dicitur alii obesse, l. huiusmodi, S. Titio, ff. de leg. 2. l. repudiantis, ff. de acq. hæc. Cor. consil. 5. citat. 276. li. 4. R. consil. 399. in fine. Quia in iure paria sunt non extare, & non succedere, Pau. 2. li. 1. inc. in p. 1. De ci. consil. 296. & consil. 283. Br. arti. 12. nu. 11. 5. inc. p. stat. mas. Ti. 1. S. nepos, ff. si quis a parente fuerit maius. & gl. i. d. l. aequissimum, ver. & editio, ideo non potest dici locum remotiorum ingredi.

S V M M A R I V M.

1. *Aius beneficio patris ad successionem nepotis admittitur.*
2. *Declaratio ad l. equissimum. ff. ad Tert.*

Q V A E S T I O X L V I I .

Octauo tamen inferit ex lege aequissimum ad Tertium. vbi autem a matre exclusus, qui preferit fratri matrem excludit, assequitur ut est matri preferatur; & sic auus beneficio patris assequitur id quod sine ipso haec non posset. Sed aduerteretur est, quia id non videtur assequi beneficio patris, ut sentit Barne. nec ex eo quod sit potentior; nec quasi sit in eadem linea, ut sentit Alci. li. 6. Paradox. 2. c. sed quia ipse solus potest regere ad causam intestati reducere, quia auus veluti manumissor haec primum locum in successionem nepotis, l. 1. S. nepos, ff. si quis a parente fuerit maius. & gl. i. d. l. aequissimum, ver. & editio, ideo non potest dici locum remotiorum ingredi.

S V M M A R I V M.

1. *Mater ex persona filie admittitur.*

Q V A E S T I O X L V I I I .

Nono inferit ex dicitur. 2. S. si sit consanguinea, ff. ad sena. 2. Tertium. vbi prius succedit quia a matre excludit, quia tamen in totum non excludit, sed partem retinet; iohannes patrem in aliena familiam existente impedit, ne matre ex senatusconsulto venienti sit impedimentum, quo minus secundum concurat, Auct. c. 28. ver. ex quo, tamen sic mater a filia adiuuatur, ut aduertit, Bru. art. 7. nu. 136. incipit. quod stant. mas.

S V M M A R I V M.

1. *Frater vincit patrem in parte, ergo auum in totum.*

Q V A E S T I O X L I X .

Decimo valet ista sententia. Bal. i. l. fi. C. ad Tertium. frater vincit patrem in parte, ergo vincit auum in totum, quod prius vincebat, & ibi Sal. & ibidem declarat idem Bal. & Bar. in l. 1. S. pe. nu. 6. de probab. Bal. in l. si quis filium, de inof. test. & in l. quicunquem, nu. xi. C. de seruis fugitiuis.

S V M M A R I V M.

1. *Patruus vocatus a statuto an preferatur matri & auia.*
2. *Agnatus excludit ad sui beneficium, & venit ex capi inclusuio, & n. 3.*
3. *Exclusio duob. mod. procedit, obstatue, & deturbative & num. 5. & 6.*
4. *Patruus excludens sororem an dicatur locum eius intrare.*
5. *Duo vincula magis stringunt.*

Q V A E S T I O L .

At sunt qui in hac matre aliter dicunt, quod vbi sunt tres personae, non se invicem excludentes, quod agnatus vel patruus vocatus a statuto preferit non solum matrem, sed et sorori & ami-

te, de quibus mentio non habet in statuto, Cor. consil. 276. col. 2. lib. 4. Alb. Bru. quem citat addi. ad Al. l. consil. 141. lib. 7. licet triam magis veram testetur, ad idem, Bald. in l. fin. & l. si defunctus, C. ad Tertium. Pau. de Cast. l. illam, nu. 9. de colla. & ibi Dec. & loquitur de agnato, matre, & cognatis, quod tamen ex persona matris non admittuntur; & perinde est ac si statutum de amita loqueretur. Ang. consil. 261. Ruy. in l. Gal. nu. 43. 147. S. & quid si tamen delib. & post. Anc. consil. 334. vbi agnato superstite matrem excludit, & eo ipso admittere videtur agnatum, Bar. d. l. fi. ad Tert. tamen & ob sui beneficium det excludere, Cor. d. l. consil. 271. ad triam iniam ultra, addi. vide Alex. consil. 97. in 2. Capr. consil. 48. Ruy. consil. 47. in 3. vol. Sequitur quod agnatus excludit amitam, ergo amita non succedit, tamen quia agnatus venit ex capite inclusuio; & quatenus in uno loco includitur, oes alii excluduntur, & admittit, & loco matris succedit; iohannes amitam excludit. Quod secundum dictum esse circa terminos filii collegii Perusini, quia vbi soror concurrebit cum matre, perinde ac me obtinet primum locum, & ideo locus sororis non reperitur vacuus, sicut est in amita quae est gradu remotioris; & adepto loco matris non inuenit alium locum aequalis, neque gradum. Et ad intellectum aduertendum est, quia duabus modis quis alium excludit, uno modo obstatue, ne quis veniat in locum suum; secundo modo aliud deturbando seu de loco suo deliciendo. Primo modo non dicitur quis locum alterius intrare, ut putatur in hostio domus meae, aliumque; ingredi non permitto, & isto casu non dico de loco meo exire, sed alium me deturbat depongo. Sic in casu nostro, ille qui prior est, impedit remotorem, quo casu locum remotioris non dicitur intrare, quia stante gradu prioritatis non est aperta via secundo, & vltiori gradu; & sic agnatus cum esset prior, quia pater erat adoptiva familia, non ei opus erat locum alterius ingredi, Con. l. fi. nu. x. ad Tert. Secundo casu predictum, vbi quis admittit ius quiescitum, quod est ubi remotior priuat illum, qui prior est, ut in d. S. si sit agnatus, vbi agnatus habebat ius quiescitum de iure coi, & mater ex senatusconsulto, quod erat posterior, illi preferatur; iohannes eius dicitur intrare. Bar. in d. S. pe. de probab. allegat. d. l. aequissimum. quod ut diximus non probat, ut in 8. diximus illatione, & in d. S. si sit agnatus, arg. de matre ad agnatum; quia alias de agnato ad patrem, vel de patre ad matrem, non probat. Et pro hac autoritate facit, & authoritate, de concess. præbend. in d. S. vbi mater dicitur succedere ex persona agnati, l. ex persona, C. de temp. & integ. rest. l. si patroni, S. qui fideicommissariam, ff. ad Tert. l. ex persona, ff. de fidei. quis Aret. in consil. 158. aliter; tamen unde cum agnatus loco eius repellere, secus in casu collegii Perusini; quia in successione sororis vel alterius similis mater & altera soror dicuntur esse in pari gradu, est quod est alii qualitatem patruus preferatur sorori, non ex hoc dicetur locum eius intrare, d. S. si sit agnatus, quam matrem melius quam alius declarat. Soci. in c. 28. col. fi. lib. 4. Sed adhuc aduerte, quia adimetur locum alterius, non dicitur eius locum intrare, l. aequissimum, vbi mater admittit aucto ius prius quiescitum, & non intrat locum eius, & a patre excluditur; quod declaratur non procedere quod dupli iure succedit, iuxta terminos, d. l. aequissimum. vbi auus tanquam manumissor habet primum locum, mater autem depellit auum de illo loco; sed non intrat locum eius, quia in locum aui manumissor nepotis intrat pater, qui est in pari gradu cum matre; sed pater alio respectu potior reperitur, quia intrat tamquam filius manumissor, cui desertur hereditas manumissi nepotis, remoto de medio aucto manumisore; & sic prius una via ingreditur locum aui, & alia via est in pari gradu cum matre, & alio respectu tamquam filius manumissor, & duo vincula magis stringunt, Auth. itaque, C. com. de success. c. i. de treu. & p. cum alle. ab Ay. consil. 201. nu. 18. 42. Facit, S. Sancius, in Auth. de alic. & emp. Soc. consil. 49. vol. 1. Ias. consil. 143. nu. x. vol. 4. Ay. consil. 43. & in successionibus duplicitatem vinculi presentandam, Bal. consil. 188. in institutione, in 1. Paris. consil. 63. & Cur. lun. consil. 22. Quia duo vincula superant unum, Pau. 2. li. 275. in 1. super. col. 3. licet referat opiniones, & in iure accrescendi; quod duplicitas preferatur, Bal. consil. 446. in 4. proponitur, & 112. considerata, in codice, Ias. in l. re coniuncti, de leg. 3. & ex duplicitate vinculis mater impeditur ingredi locum aui, & quia prius aucto representat, ibi patrem ex editio prætoris induci, s. ex editio quo manumissor filii vocantur in locum ipsius manumissoris, ut ibi Accursius.

S V M M A R I V M.

1. *Paria non extare, & non succedere.*
2. *Masculus exclusus facto testatoris non impedit reintroductionem.*
3. *Masculus admittitur feminarum beneficio.*
4. *Fortius ius in causa, quam causato.*
5. *Non potest plus esse virtutis in causa, quam causato.*
6. *Causa cause causati, & causa prima in secunda representatur. 7.*
8. *Causa proxima spiegandi, & subtilissime ab auctore declaratur.*

8 Insertum

- 9 *Insertum* facit poma sua speciei.
10 Causa absorta, omne ius absorbetur in materia.
11 Causa secunda agit virtute primæ cause.
12 Derivatio presupponit virutem derivantis.
13 Generatio ex imperfetto non producit perfectum.
14 Cause imperfecte non generant.
15 Masculi excludunt ubi succedunt.
16 Si vincere vincentem te, eo magis te, declaratur.
17 Omnis qui cum alio admittitur, alio sibi viam aperiens, admittitur si-
cut ille qui viam aperit.
18 Proutus legi illi professe debet in cuius favorem facta est.
19 Reintegrationi locus est, etiam stante agnato.
20 Agnatus vendere potest ius obstatuum.

Q V A E S T I O L I .

Ex p̄missis interfici, q̄ stante statuto t̄p̄aliter fœminarū exclusiō, q̄ donec supersunt masculi vsque in tertium gradum h̄liae fœminę excludantur, vel deficiente agnatione reintegrentur decedente patre cum filio & filiabus, si quidē deceperit filiis reliq̄is extraneis h̄eredibus, excluso masculo, qui supererit stipitis domus, Sorores huius testatoris possunt petere reintegrationē, ēt superstite masculo de agnatione vel stipite domus licet excluso facto testatoris. Quia licet agnat⁹ masculus supersit, non obstat fœminis ad reintegrationē pe-
tendam, nisi sit h̄eres. † quia in iure paria sunt non extare, & non succedere, l. i. §. illud, ff. de bon. pos. trab. Cor. consi. 6. t. in 4. Bru. tract. q̄ stant. masc. x. arti. 4. q. 2. memb. nu. 38. & arti.
2 12. 7. q. nu. 109. & 111. † & loquitur q̄n factō testatoris reperiē exclusus, ad idem Dec. consi. 296. sub nu. 2. & consi. 383. Paul. consi. 196. li. i. incip. in punc̄to, Tiraq. in gl. in ver. liberos, nu.
3 89. † & nō solum fœminam exclusiō, imo agnatū benefi-
cio amit̄ exclusa & aliarum reintegrari. Alc. cōsī. 3. Tom. 3.
lib. 9. Rō aut̄ esse potest, quia vbi agnatus est cā inclusionis,
4 & exclusionis, ergo ipse succedere debet. † Fortius est. n. ius metiendum, in cā, q̄ in cāto, Pau. consi. 129. inci. h̄ereditas, in
f. lib. j. & consi. 190. nouiter, nu. 3. & consi. 166. inc. nulli, lib. j.
causamq; attendi non causatum. Alex. consi. 215. nu. v. li. v. q. a
in causatum potentia influit, l. Publius, ff. de cond. & demon.
5 Bal. de schism. nu. 15. post rub. C. si quis aliq. test. prohi. † & qc-
quid est causa cause, est, cā cāti, l. manumissiones, ff. de iusti. &
iur. & absonū est, plus esse in cā posteriori, q̄ priori, l. peto, §.
predium, de leg. a. Ang. consi. cx. a. et usq; consequetus a prima
causa regulatur, & gubernat. exornat Ay. in tra. progenteo,
nu. 412. & seq. & 59. & seq. Imo non potest plus esse virtutis in
6 causato † q̄ in cā, quæ venit ab influenti potentia, c. i. §. hoc
quoque, qui seu. dare pos. & cā prima sp in secunda repræsen-
7 tatur † Bal. consi. 389. in 2. consuetudo: & interdum causa pro-
xima spectatur, quia omne q̄ deciditur per medium † sa-
pit naturam illius medii, si illud medium est naturale, non in
8 st̄iale simpliciter, quia per medium specificatur & naturatur,
9 Bal. in d. loco. col. i. & ideo insertum † facit poma suę speciei,
non radicis, & absorta causa absorbetur omneius cātum, &
10 cosumpta materia, & materiatum, l. & an eandem, §. actio-
nes, ff. de reiud. Bal. consi. 187. in 1. super, nu. 3. & cā † secunda
11 agit effectum suum virtutę primę cause, l. id q̄. de do. l. j. C. de
12 impo. Lucr. descr. lib. 22. & omnist̄ deriuatio præsupponit vir-
tutem deriuatiuam, sine qua nulla est deriuatio, l. 2. ff. de stip.
13 Ser. & virtutes imperfectæ non generant perfectum eiusdem
14 speciei, Bal. consi. 387. in regno in 2. nec orbat̄ causa † & im-
perfectæ generant, Aris. 2. de ani. Bal. d. loco col. 2. & causa pri-
ma sp representatur in secunda in qua influit, quia per semi-
nalem rationē tamdiu durat in suo esse quamdiu fructus ei⁹
reperiatur in esse, Bal. d. consi. 389. col. fi. consuetudo, in 2. Acce-
dit pp vnum, & vbi duo pp vnum, utrobius tñ vnum, Bal.
Bal. in c. pastoralis, col. pe. de app. & de post. præl. in c. j. nu. 7.
& vbi duo vel tria pp vnum, ibi tñ vnum, Pau. de Cast. conf.
154. lib. 2. nu. 3. & consi. 117. nu. x. inci. super primo. facit Auth.
multo magis, C. de sacros. Ay. ex verisimili mente, co nsī. 274.
15 super nu. x. † Cōprobatur, quia masculi co demum excludūt,
vbi luccedunt sine statutum stet obstatue, q̄ est vbi disponit
q̄ stantibus masculis fœminæ non succedant; vel inclusiō,
vbi masculos præfert fœminis, & omni casu dispositionem
inducit, Bru. in tra alleg. art. 6. nu. 126. & 13. arti. c. in priu. Soc. i.
consi. 207. lib. 2. sub nu. 8. Cor. consi. 61. lib. 4. statutum exclu-
sionis operetur effectum, vbi masculus succedit, Cor. q̄si. 206.
nu. 4. lib. 3. & consi. 82. in 4. Et ex hoc masculos dici vocatos,
Dec. consi. 584. nu. 5. & consi. 546. & illis non succendentib. ex-
clusionem non operari, a sortiori vbi statutum habet caput 1.
clusiuum, Corn. consi. 314. li. 4. & consi. x. nu. x. lib. 3. ēt q̄ facto
masculi ultimo loco decedentis agnatus, vel masculus, & fœ-
minæ sint exclusæ ex cā testati, q̄ reintegratio ad bona pater-
na vel auita ab intestato detur, Bru. art. 12. versi. 6. quer. nu. 9.
& ait istam esse æquiorem, op. Cor. consi. 314. in 4. vol. sub nu.
6 & 2. li. 206. in 3. vol. Tiraq. de iure primo, q. 5. §. n. 34. & maxi.
vbi masculus stat obstatue & inclusiō, quo casu non aliter

amitarum vel fēminarum impeditur reintegratio, q̄ vbi agnatus a statuto vocatus succedit, Cor. consi. 12. lib. 1. Quia agnatus vincit p̄ se, non p̄ alium, Bal. in l. si quis filiuū, in li. de inossi. test. Corn. consi. 98. lib. 2. nu. 13. vbi respondit ad obiectū q̄ dari potest, Paris. consi. 62. nu. 4. lib. 3. vbi ait non satis esse fieri hæredem particularem; & ad idem q̄ non excludat nisi ad sui cōmodum, Dec. in l. illam, nu. 44. C de colla. Ruy. in d.l.

16 Gal. §. & quid si tñ. & Bru. in citatis locis. † Nec extraneus hæres institutus nisi potest illa reg. l. de accessionibus, ff. de diuer. & temp. præsc. quia hæres institutus vincit agnatum masculū; cūm extraneus hæres institutus nō possit facere fundū in superexistētia masculi ad exclusionem reintegrationis fēminarum, quasi linea non sit defecta, qui extraneus non est de his per sonis que subrogentur loco agnati exclusi, vt diximus & Soc. consi. 28. nu. 14. in 4. & 20. lib. 2. col. 3. Aret. consi. 27. Old. consi. 198. col. 2. extraneus enim non habet causā ab agnato masculo, & masculus non excludit nisi ad sui beneficium; ad l. de accessionibus, de qua memit Paris. consi. 47. nu. 18 in 3. vol. non procedit, vbi illa ratio quæ reperitur in agnato, non reperitur in eo qui vincit agnatum, Fel. in c. pastoralis, de q̄si. ord. Bar. in d.l. de accessionibus, Old. d consi. 198 col. 2 Itē non procedit vbi causæ vincendi sunt diuersæ. Cag in reg. non debet de reg. iur. nu. 14. Item non procedit in materia successio- nis, Cur. lun. cōsi. 49. nu. 9. item nec in statutis anormalis, Gra. consi. 20. vol. 2. & nouiss. multas ad d. regulam affert declara- tiones, Gabriel concl. 4. de successione ab intestato. Nec obicit quantum fēminæ nō possunt agere ad hæreditatem patris vel aui, cum per aditionem sit confusa, quia bonorum separōne im- petrare potuerunt, Anch. cōsi. 210. & ita si habet cōis op̄i. Alb. Bru. arti. x. in 5. nu. v. q. uu. 56. Et isto casu aperta via fœminis vel amitis crederem agnatum beneficio amitarum ad aui hæ- ditatem vocandum, l. i. ff. de coniunct. cum emā lib. §. si prætor, in transiōne ad l. si filius, §. cum quis, ff. de leg. i. vbi sola superexi- stētia facit deficere fideicommissum, & in ea doctrina h̄i q̄ excluso filio per exhæredationem non impedit alium succe- dere, ad idem Bal. in l. quicunq.; C. de fer. fuz. Cor. consi. x. sub nu. 7. Pau. in citatis locis, Ay. cōsi. 288. Ois. n. qui cum alio ad- mittitur alio sibi via aperiente admittitur pariter, sicut ille q̄ siam aperit, Old. consi. 213. inc. ite. n q̄ admitti. Et forsitan tentari posset fœminis viam aperientibus in totum, agnatō ma- sculum exclusum factō testatoris ultimo loco deceđētis sine masculis admittendum, ar. l. amicissim. nos, ff. de excu. tut. ga. p- uisio legis illi prodeat. cuius gratia facta eit, Bal. consi. 61. in 1. Ser Lappus, Tiraq. in ver. liberos, nu. cv. reuo. dona. † Quia hac

18 via sibi aperita ipse oībus reperitur esse potentior, cu. n. in sta- tuto slet obstatue, inclusiue, & amitiæ excludunt extraneum per anormalam reintegrationis successionem. At extraneus non agnatum, licet habeat causam testati, quia via hac reinte- grationis aperta non tractatur de hæreditate proximi agnati,

19 sed aui qui ab intestato deceſſit, quo casu locus est reintegra- tioni, Alc. consi. 4. Tom. 3. lib. 9. & consi. 31. Et agnatus mai- culus ius obstatuum poterit vendere, & cui veii gratificari, Pau consi. 323. col. 3 in l. j. Cor. consi. lxi. in 4. Bald. in Auth. de funtus, C. ad Tertu. Bru. ar. x. nu. 35. & in simili art. 6. nu. 137.

S V M M A I R V M

- 1 Quod possum per me, & per alium, & qui possunt per se cum rebus ire,
& per alium possunt.
 - 2 Substitutus seruit periculo substituentis.
 - 3 Represalii contra universitatem quare indicantur.
 - 4 Presentans malefactorem liberatur.
 - 5 Conductofisci remanet pro secundo conductore obligatus.

Q V A E S T I O L I I

- A**lia succet reg. t̄ q̄ quādā per me possumi, & p̄ alium, l. si
quismihi, n. de optio. leg. Ideo qui potest ire p̄ se cū
rebus, poterit & resper nunciū mittere, & qui non potest do
minum prohibere, nec nuncium, l. Offa, s. de reli. & rump. fu
nc. Bal. in consi. 408. in v. cōcessiōs, l. ita fuit, de manu. test. alias,
414 & exempla innumera afferri posſunt, & præcipue in ca
ſu singulari, l. ad similitudinem, C. de epif. aud. vbi Bal. t̄ & sub
ſtitutus, qui pro me feruit, dī dericulo meo feruire, lo de Pla.
in l. nullus, C. de dōcūt. lib. xi. l. o. & Luc. in l. agentes, C. de præ
po. agen in reb. lib. xii. Ro. consi. 297. vbi in operariis loquitur.
3 t̄ Hinc ḡ vniuersitatē repreſtaliz indicunturob non admini
ſtratam iuſtiām, quia officialem eligendo, vel ſuaſtituendo
ſuo periculo facere dī, l. 2. ff. ſi mens. fal. mo. dix. Ro. consi. 338.
in caſu. At vniuersitas liberaretur iudicem exhibēdo, l. j. § q̄
nouissime, ff. de pub. Idē in p̄ſentātē maleſaſtorē, q̄ liberetur,
Batd. consi. 203. in j. 2. præſuppoſito, ſubſtituentē de omiſſis te
4 neri, l. ex facto, ff. de neg. gett. l. j. C. de peri. no. li. x. idē in eo qui
5 2ducit rē a t̄pductore fici, q̄a prim⁹ p̄ ſecūdo remanet obliga
t⁹, l. 2. C. d̄ fu. recip. li. xii. Sed ubi ſubſtituēs h̄fet i facultatib. ſub
ſtiture n̄ tenet. lo. i. d. l. null⁹, & l. agētes, ſ. citatis, & ibi 2morat
q̄u pro filio pater de gestis in officio tenetur, l. j. C. de filiisfa.

Nicolai Moroni de fide treug. & pace.

& quem. pater pro illis, li. xi. Boe. deci. 231. nu. 7. & regula maxime opere procedit in contractibus, qui consensu perficiuntur, i. consentiu, ff. de aq. & oblig.

S V M M A R I V M.

- 1 Seruens per substitutum an gaudet immunitate.
- 2 Substitutus in exercitu an gaudet exaectione hostica.
- 3 Substitutus proprio dicitur a princiali.
- 4 Vicelegatus quis dicitur.
- 5 Vicelegatus Papa non revocatur a legato.
- 6 Gubernator quis dicitur, & locumtenens, & an delegare possint.
- 7 Locumtenentis authoritas.

Q V AE S T O L III.

- 1 Regula t' precedes, q' per me possum, & per alium, am pliatur vt eo casu quo per alium quis seruire potest eodem priuilegio substitutus potiat, quo gauderet si per alium non seruaret. Vnde insert, t' q' Baro. qui, vadit ad exercitum si reperiatur priuilegiatus, prout in militibus legi ornariis cogit, & per aliū seruaret in exercitu gaudebit illimet in immunitatibus, quib. potiretur si per alium non seruaret, l. si lius, ff. de leg. l. vicarius, e. ti. l. nauicularij, C. de mu. & ho. l. ne mine, §. ne autem, C. de decur. li. x. l. 2. C. de comit. re mi. li. 1. vbi lo. de Pla. & idem in auditoribus, l. eos, C. de prin. agen. in reb. li. xii. iō & in exercitu per substitutū seruaret. Bal. cōl. 483.
- 2 in j. magnisic. t' Et vbi quis substituitur ab vniuersitate vt in Vice rectore, d' q'que ordinarius, l. 2. C. de offi. eius qui vicem alter. gerit, & lo. de Pla. in citatis locis, & l. decernimus, C. de aq. du. li. 1. 2. t' & ille propri d' Vicelegatus, qui a Papa substituitur; t' & hic a legato minime revocabitur, c. 2. de offi. dele ga. Fran. Mar. decis. 3. 1. 6. t' & qui creatura papa d' gubernator, & vbi est perpetuus potest in moderate donare, Ana. vbi Bol. 2. 81. col. 2. & Roma. consi. l. idem in praefecto vbi exactor tributorum donare p' ac pauperi remittere, Tiraq. in ver. donatione largitus, nu. 95. in l. si vnuquā, C. de reuo, do. Addē. eit, q' ille qui a Papa creat, vna persona cum eo reputatur, c. i. de off. vicarii, & c. fi. & inter comites primi ordinis, l. j. C. de comi. qui prouinc. reg. vbi Luc. & oēs debent illi reuerentiam, Rot. tit. de eo qui vicem altetius gerit. idem in locumtenente praefati vel pr̄sidis qui cius agit personam, l. i. C. de offi. vica. Cass. de gl. mun. par. 7. Quid. 10. & 20. cum relat. a Dec. in c. qm. Abb. de offi. de lega. nu. 83. cum aliis, in d. c. & de t' locumtenente creato hoīs vel legis autoritate, Bart. l. 2. C. co. ille aut q' creat a Vicario non habet iutisdonem nisi in casibus relatis a Paris. consi. 80. in 4. q' notandum est causa & occasione praecedentia, ut cognoscatur quis sit vere locumtenens.
- 3 S V M M A R I V M
- 4 Promittens factum an possit per alium explicare.
- 5 Differentia maxima est inter artifices.
- 6 Fides ubi uersatur, dicitur electa persona industria.
- 7 Episcopus per alium, que sunt ordinis, non explicat.

Q V AE S T O L IIII.

- 1 Hæc proxima regula limitatur non procedere in industrialibus, l. inter artifices, ff. de solut. Bar. & Iaf. in l. si sic stipulatus, nu. 19. ff. de verb. obl. c. fi. de offi. deleg. l. ubi Doct. latissime, ff. de offi. eius cui mandat. est iurisd. Ideo faber cementarius uel pictor t' promittens facere domum, vel picturā, uel factum quod non est in rerum nā, non poterit per aliū explicare, l. 2. §. ne autem, C. de cad. toll. Idem vbi negotiū est indeterminatum, Bal. d. §. ne autem, & Aymo consi. 305. Me no. q. 68. n. 13. in arb. iud. Qnja maxima iter artifices t' h' d'ria, & in dubio personæ censeatur electa industria, l. per long. in fi. ff. de leg. 3. l. in fideicommissaria, in fi. co. ti. Luc. de pen. in di. l. nullus, C. de decur. lib. x. Fely. in d. c. qm. §. is autem de offi. del.
- 2 t' rēdem ubi fides esset electa, quia industria versaretur, quæ aī d' accidentia, ideo non trāsmittitur, l. cius, ff. de curat. fur. Bal. in c. in omni. de testi. nisi actus explicaretur de consensu. illi, cuius fauore erat electa dicta industria, Bal. i. d. c. in omni. nu. 60. & consensus debet adesse exp̄ressus. t' Vnde quæ sunt ordinis, eps per alium, q' per se ipsum, expedire non potest, ut ecclesiæ consecratio, ordinum collatio, sancti olei consecratio, & similia, Luc. de pen. in l. 2. C. de re mil. l. 2. l. idem in cōdōne, quæ per hæredem adimpleri non potest, l. a. testatore, ff. de cōdi. & demon. nec societas ad hæredes transit, in l. i. C. qui test. facere, pos. & 67. casus, in d. l. c. 2. enumerantur a Luc. qui principi reseruati reperiuntur, nec potestas conferendi beneficia subdelegatur. quia industria dicitur electa, Paris. consi. 80. co lu. fi. in 4.
- 3 S V M M A R I V M.
- 4 Compromissum sub nomine dignitatis non transit.
- 5 Successor in beneficio quando ad debitum teneatur.
- 6 Inseparabilia non transmissibilita, licet impetrari possint.
- 7 Fides dicitur animi accidentia personæ cohærens, ideo non transit. 18.
- 8 Fides causa forma, & non transit.
- 9 Cohærentia in dividuis non transeunt.

- 7 Personæ notitia facit ut non transeant delegata, idem in singulari affectione.
- 8 Interpretatio illa sumenda que rei aptior est.
- 9 Arbitrium non habet certum finem.
- 10 Hominum forma diuersæ.
- 11 Opiniones hominum varie.
- 12 Animi motus dissonantes, ideo committi nequeunt.
- 13 A personis in compromissis non receditur.
- 14 Iuri accrescendi locus non est in arbitriis.
- 15 Arbitrium pendens a voluntate est actus hominis.
- 16 Animi motum unusquisque sequitur in dependentibus ab animo.
- 17 Intellectuales forma non transeunt.
- 18 Qualitas non est sine subiecto.
- 19 Materiatum a materia dependet.
- 20 Persona dicitur subiectum, dignitas qualitas.
- 21 Episcopi legalitas semper presumpta.
- 22 Animi passiones coherent personæ.
- 23 Virtutes non transeunt.
- 24 Personæ vel dignitatis ubi sit habendus respectus.

Q V AE S T O L V.

- Regu.** q. 53. Limitatur primo non procedere i arbitrio, & compromisso, qnæ sub nomine dignitatis non transcurrunt, t' Barto. Ang. lmo. in l. qui liberis, §. hæc verba, ff. de vulg. & pup. & de cōi testatur, Dec. in c. qm. Abb. nu. 87. de of. deleg. Bal. c. j. §. Marchio, qui seu. da. pos. deci. Thol. vbi Afr. 70. vbi adhuc h' q' successor t' in bñficio pro debito prædecesso ris teneatur. Quia personæ industria d' electa. vt Dec. in l. more maiorum, nu. 52. ff. de iurisd. omn. iud. Bal. in l. pe. ff. de arb. Bol. consi. 6. & inseparabilia non transeunt t' licet impetrabili a. s. t. Ratio autem huius limitationis multiplex afferri potest, quia fides t' aī d' accidentia, & personæ cohæret, & in cohærentibus personæ q' fit per alium non d' fieri, cum verietur circa distinienda negocia, q' ingenium electū respicit, d. l. iter artifices, & nā huius officii non est q' transeat ad successores vel hæredes, quia virtutibus aī & corporis exercetur, Bal. con. 159. in 3. super eo. & fides t' d' causa formæ, quia suo arbitrio & singulari industria d' formam, & a persona non receditur, quia quæ indiuiduis cohærent t' non sunt cōicabilia, l. Sti chus, de leg. 3. & finitur cū persona, sicut ubi aīa, a corpore se paratur, l. quæ situm, §. vi. ff. de preca. Bal. in c. in præsentia, nu. 12. de prob. vbi quæ non descendunt in hæredē cū persona si niuntur, licet aīa non q' sumetur sicut corpus, q' vetusta te con terit sensibili sp' remanēte, i. aīa, cum suis potentius abstractis, vnde succedit, q' diabolus nos tentat, ideo dicit Bal. in c. inter dilectos, nu. 13. q' qui de alio seculo dubitant sunt bestiæ, i. si ne aliquo intellectu. Sed hæc proxima limitatio iudicio meo non procedit vbi personæ t' notitia non h' quia non ad personam, sed dignitatem d' habitum esse respectum, l. qui habebat, vbi Soc. ff. de rebus dub. quia & personæ principi vt plurimum sunt incognitæ, d. l. qui habebat, Bal. consi. 2. 17. in 3. ego puto Paulus, consi. 357. in j. ddm. & personæ contemplatio inducit ex singulari affectione, Bal. consi. 194. in 2. præmissis, laf. in l. more maior. nu. 65. de iur. om. Menoch. q. 60. num. 25. in arb. iud. At propter notitiam personam esse contemplatam, Anc. consi. 130. col. 2. pro & 2. lo. de Ana. consi. 19. col. 3. & i istis illa est sumēda iterpratio q' rei de qua agit sit 2gruen tior, & magis verisimilis, Meno. de arb. iud. 68. q. nu. 12. Alia ra tio huius primæ limitationis afferri p' in compromissis, q' d' non transeat in successore dignitatis, quia, vt dicebant, arbitriū, non h' t' cerū finē demonstrōnem a natura: sicut. n. diuersæ t' sunt hominum formæ ita in aīo maiores t' exitūt varietates, vt Cic. lib. j. offi. l. si vnu, ff. de arb. l. quia poterat, ff. ad Treb. & aī motus, t' dissonantes, iō 2mitti nequeunt, Bal. i. c. si pro debilitate, col. 3. de offi. deleg. & in t' compromissis a personis non receditur, l. fi. C. de 2h. emp. Doct. in l. si quis arbitratu, de verb. obl. nec in arbitrijs locus iuri t' acerescendi, c. duobus, de re iud. nu. 6. quia arbitrium penderit a voluntate, & est actus hominis, nō dignitatis, & rei anima, & uerba p' prie sunt accipienda, Bal. in j. 2. ff. ver. §. hæc erūt, & ex eo q' in dependentibus ab aīo vnuquisque seḡt aī sui motū, t' Bal. in c. causam quæ, in fi. de re iudi. Tertia rō p' afferri intellectua les formæ non transeunt t' de subiecto in tubiectum p'p industria, sic electam, lun. in c. fi. de offi. deleg. & arbitrium d' inser tum personæ, l. in compromissis, ff. de arb. & tides quæ d' aī accidentia transmitti non p' & hoc casu dignitas sine perso na nihil agit, l. cuius bonis, ff. de curat. furio, l. Tutelæ, ff. de tut. sicut qualitas. t' sine subiecto else non potest, l. 2. fi. de vnu. ff. stipulationes non diuiduntur, ff. de verborum oblig. & mate riū dependet t' a materia, Bal. in rub. de pac. nu. 6. & in pro posito, subiectum t' d' persona qualitas autem dignitas, arg. l. si arbiter, ff. de arb. ideo promotus ad dignitatē, ut eps, archi eps, quorum t' legalitas & industria semper est præsumpta, l. vni. C. de offi. præfect. præt. & in aut. de test. §. Scimus, illud mi sterium non potest alteri explicādum committi, q' industria digni-

Tractatum Tom.XI.

4.27

- 23 dignitates imo pro dignitate constitutus est, ar.l.cum vnuis, de
aliment.l.resp.& aī f passiones personæ inhærent.Bald. consi.
123.Reueren.in v. & virtutes quæ descendunt a lumbis nřis
24 circumscrip̄to h̄ditiarum facultatum iure f non transeunt
in posteros,Bal.consi.2 17.in 3.ego puto, col.2. ad idem Bal.φ
quæ sunt fidei non transeant,consi.1 21.in 3.a capi.vbi qñ per
sona est causa iuimediata, persona, non dignitas attenditur,
25 f idem vbi competit dignitati principaliter, sed dignitas in-
format subiectum,& sine persona nihil agit,& ibi declaratur
optime,vbi pr̄positio nominis proprii vel dignitatis at-
tendatur,nu.6.& 7.

S V M M A R I V M.

- 1 Nomen appellatum quando causa demonstrationis sit appositum.
2 Nomen appellatum an dicatur contemplatum ubi persona notæ sunt.
3 Nominis appellatini propositio an attēdatur ubi ex coniecturis contra-
rium suadetur.
4 Scriptura a mente exordium sumit.
5 Sensus verbis praferendus.
6 Dispositio an realis vel personalis sit, quomodo cognoscitur.
7 Rem publicam regens agit virtute sibi attributa, & dicitur virtus orga-
nica.
9 Dignitas obtinet vicem personæ.
10 In locatione an continetur ea quæ in iocundo aduentu principis preste-
ri consueuerunt.
11 Industrialia, & quæ fidei sunt, non transeunt.

Q V A E S T O L V I .

- 1 Hæc prima & principalis limitatio, procedit ēt φ esset p-
positum nomen appellatum, quia cāf demonstrō
nis appositum censemur, Ro.2fi.343.ex proposito,n.9.& 11.&
pp certæ psonæ reuertenā, ac proprii subiecti, l.fideic.§.inter-
dum,ff.deleg.3.Bald.in alleg.2fi.2 17.ego,in 3.& hoc qñ notæ
2 f sunt personæ.ad idē Rip.refp.3.col.2. de iure nat. & accidēs
ponitur pro subiecto,Bal.in c.ad audientiā,nu.j.de p̄fsc. Rip.
d.loco,nu.v.& nominis appellatiui propositio non attendit
3 f vbi ex coniecturis 2riū suadetur, Anc. consi. 3 27. discurrit,
Ro.d.2fi.3 63.n.4.& p̄pea dī finiri fmi varias interpretationes
4 mentali 2siderōne inspecta.quia scriptura a mēte sumit f ex-
ordiū,l.iurisgen.§.prætori,ff.de pac.i.q.j.manifestum,l.2.de p-
stii.p̄ec.1.3.C.de lib.præ.& ut aī corpori, ita sensus verbis est p-
ferēdus,f3 8.di.sedulo,Luc.l.i.C.deo ffi.pr̄f.ut col.4.li.x.l.fi.ff.
ad exhib.l.fi quis ita,in fi.ff.de test.tut.Pau.2fi.3 32. Vito testa.
6 co.in 2.Alex.2fi.76.in 4.& dispslitio f sit realis, & i rem scripta,
viden.est an loquatur de successoribus; & aduerte φ qui regit
republicā nihil agit per se, sed virtute dignitatis collat̄ ab
7 ipsa republica, & dī virtus organiā & iō dispositio an sit trā-
sitoria,cognoscitur ex forma dignitate,& autoritate 2cedē-
tis,f & ex ipsa republica representata,quæ non moritur,Bald.
consi.1 59.super col.2.in 3.Ad idē, φ nomen dignitatis sit loco
demonstrōnis,& in ll.referre vī , an nomine proprio, an ea
demonstrōne quæ vic nominis proprii fungat aliquid demō-
stretr, l.certum,ff.si cer.pe.l.nominatim, ff.de li. & post.Old.
consi.1 00.in exequatione. Accedit, quia dignitas vicem obti-
net personę,l.nominatio,ff.de no.l.si vero,ff.de leg.2.l.in eo,
in fi.de acq.rer. do.Old.consi.2 83.circa p̄fens,col.2.& mul-
tum refert an sit contemplata persona,l.1.fi.si quid i frau. pa.
§.pe.& ibi h̄ vnum notandum, an in locatione fructūnum cō-
10 tineant ea quæ in iocundo principis aduentu p̄fstarsit& sueuec-
rūt,l.Seiz,§.medico,de an.leg.ad idem Pau.2fi.1 70.in 1.Dec.
in c.inter cœtera,de app.Gomes,de trien.posq.3 7.Old.consi.
127.Dec.consi.632.nu.x.Bart.consi.202.in 3.Ias.l.diuortio,§.
si ipsi in anno,ff.solut.ma.& iō multum interest, an fides, vel
industria,uel dignitas sit contemplata,cum illa f quæ fidei &
11 industria sunt non transeunt,Bal.d.consi.1 21.in 3.& ibi decla-
rat q̄ si authoritas cum persona finiatur. Licet alias multū re-
ferat nominis proprii uel appellatiui p̄positio.Dec.consilio
3 82.Ruy.consi.1 63.nu.9.in 2.

V M M A I R V M.

- 1 Verbum (sic procedas) personalitatem significat.
2 Verba personalia ex fide procedunt.

Q V A E S T O L V I I .

- 1 Secundo limiaiat nō pcedere vbi in 2promissiōdictū
est,tu pcedas,Bal.in c.fi.de offi.deleg.idē vbi
additū est pnomē,ipse.Bal.consi.3 04. in v.quia psonalissima
diō est,l.filius,§.ditui de leg.1.Rol.2fi.55.in 3.nu.29.Alc.2fi.
62.Tom.2.li.6.alias,3 94.& consi.1.T o.4.li.6.non est dubium.
2 & qñ verba sunt personalia f ex fide procedunt,Bal.d.consi.
121.a capite,nu.8.in 3.

S V M M A R I V M.

- 1 Ordinarius succedit in causa.
2 Indicandi munus est annexum iurisdictioni.

- 3 Iurisdictionis non pendet ab animi motu sed ex actis.
4 Iudicium cert. & habet formam.
5 Iurisdictionis fortior illa que competit iure proprio.
6 Privilegium facilis tollitur quam ius commune.
7 Privilēgium quod habemus iure proprio.
8 Industria quomodo cognoscatur.
9 Visitatores hodie non possunt per substitutum exercere.

Q V A E S T O L V I I I .

- Tertio** declaratur,& limitatur,d.reg non procedere in
delegato,& relatis copiose a Meno.d.q.68.sec⁹
1 in ordinario,Dec.in d.more,n.x.& 14.Ias.de iut.om.quia ftrā
2 sit cācepta in successore,quia iudicandi munus iurisdictioni an-
nexum dī,& sic offi,& iurisdō nō pendet ab aī motu , sed ex
3 actis f & probatis,& per quemcunq; sapientem discerni pos-
sunt, & idē forsū dīm est ubi arbiter prout de iure est ele-
ctus,secus in arbitratore, quia quālibet leuis occasio sufficit.
4 Bal.in c.humilis,ve maio.& obe,quia iudicium fcentā habet
formam.Bal.in c.apostolica , sub nu.4.de offi deleg.fallit vbi
p̄positū est nomē propriū,ex relat.per Dec.d.c. qñ,Abb.
nu.1 4.& Dec.in alio notabili casu declarat,Qfi.3 32 nu. 3.Ruy.
consi.1 63.nu.9.in 2.& in ordinario non mitum si ad successo-
rem fit trāslatio,quia dī h̄se iurisdōne iure proprio,& fortior
5 illa dī,quæ f competitor iure proprio,Old.2fi. si. Bal.2fi.48,iā
1.statuto,& facilis tollitur priuilegiū,l.eius qui,ff.de teit.mi.
6 & potentius f est ius cōe q̄ priuilegiū,Old.consi.2 68.1.col.11.
Pau.consi.440.in 1.& Bal.consi.485. statuto, in 1.& ibi ēt h̄f
7 f fortius dī priuilegiū q̄ habemus nostra prouidētia,q̄ alie-
na,iō commissio facta Vicario nō transit in successore,Dec.
d.c.qm Abb.nu.61.item de 2.empt.Bal.d.consi.1 21.& an ele-
8 fta sit industria psonat cognoscitur ex forma mandati,& ex
magnitudine negocii,sunt.n.negocia ita magna,quæ non per
fectis iniungi consueuerunt,l.inter claras,C.de sum.Tri.vnde
9 reformatores f ac visitatores epi hodie deputati per Sanctif.
P.N.Grego.XIII.per se ipsos visitare tenentur,Bal.d. cōl.1 21.
Ias.d.l.more,Ay.consi.3 03.& idēm in deputato ad opus p̄specta-
tis,Bald.consi.3 9.in v.Viso.& in artuis industriam electam p̄-
ut in visitationib.pr̄missis,Menoc.q.88.nu. 13. dc arb.

S V M M A R I V M.

- 1 Concursus plurium vbi necessarius sit.
2 Duo vbi necessaria pluralitas non parit singularitatem.
3 Arbitrus vnuis non potest alterum preuenire supplantando.
4 Festinatio p̄ceps non est digna p̄xio.
5 Supplantatio quando dicitur, & vbi licita.8.
6 Creditor in exigendo an alium p̄uenire possit, & an primus possit pe-
cuniā a secundo exactam vendicare, & an detur renocatoria. 13.
7 Supplantatio in creditis ex causa lucrativa admittur. 9 secus ex causa
onerosa.x.& tractans de danno p̄freatur. 14.
11 Dilatoria landatur,festinatio propter ea dinnatur.
12 Diligentia laus, uigilare licitum est.
15 Gratificationi quando locus sit debitori.
16 Index delegata an collega vices suas demandet.

Q V A E S T O L I X .

- Quarto** loco limitatur vbi factū plurib. est commissū,
quia ab oīb.est expediēdum,alias hominis vel
1 legis intentio non suppletur f vbi omnium concursus est ne-
cessarius,ar.l.1. §.sed si plures,ff.de exercit.l.sed si pupillus,§.2-
2 demnatus,de inst.l.Titium,de admi. tut. l.itē fundum,§.si ea,
ff.mand.& in aut.vt sacras ius.Quia vbi f duo ad vnam dispo-
sitionem sunt necessaria pluralitas non parit singularitatem,
l.falsa,§.si quis,de cond.& demon.φ non procedit in odiosis.
Ana.vbi Bolo.consi.2 2.& an fauore aī Bal.consi. 2 29.in 2.
verba,col.2.& p̄dicta procedunt ī duobus arbitris, l.Pedi,
ff.de arb.l.item,§.si plures,ff.eo.l.si tres,e.ti.nec vnuis potest al-
3 teruni arbitrorum supplantando p̄ueniret aliis potestare
4 arbitrandi auferendo, quia p̄ceps festinatio non est digna
4 p̄xio,f1.edicto,§.Cum ante ff.de iu.fil.l.2.§.si forte,ff.de ad-
Tert.l.cum scruns,de acq.hære.l.si maritus,§.1. de adult.& dī
supplantatio,Bal.in c.oblata,sublate,sub nu.3.de appell.Oldr.
5 2fi.3 06.3 07.φ qñ f & vbi licita sit supplantatio,Bal.i 2fi.277.
in 2.in quadā,vbi declarat illud Gede.20.& 3 7.& an creditori
6 licitu sit aliū in exigendo p̄uenire , & vī φ sic,ēt φ si posle-
rior,primūq; creditorē nō possit vendicare pecunia per vī p̄-
sumptā,ex relata,Gra.post Cesareas Vecis.q. 1.& in debit's ex
cā lucrativa φ sit locus supplantationi,& p̄fventioni, Alex.
7 2fi.1 35.in v.Cag.in duob.hfdib. tgb,p̄ virili dēt,nu.103.l.2.C.
de pac.inter emp.& loq̄ in iure redimendi, & Tiraq.in tract.
8 fo.mihi,8 52.nu.3 7.declarat, Bar.hāc mām p̄occupationis f
l.in lege,vbi, Ale.ad 1.Fal.gi.in l.inter eos, de re iu.l.verū. si. p̄
fo.Ronc.in l.reos,n.64.de duob.reis,Cagno.in l.si a frater,dc
Tra&.Tom.xj. H̄h 3 cond.

Nicolai Moroni de fide treu. & pace.

cond.ind.& in prætendentibus causam † lucratuam, meliore
eis causam preoccupantis, Bal.consi.84.in 3.præmittendum.

- Secus ex causa onerata, Pau.cōsi.179.in 2.col.j.facit, l.si nō
expedire rit, §. si pupillus, ff.de bonis aut iu. & comendatur in
terdum dilatio, ut in l.bonorum, de bonorum pos.l, sciz dum.
de vſuca.l.cum de indebito, ff.de prob.vt in consulendo peri-
tores, & in talib.melius est differet quam præcipitare, l.cum
quasi. §.eleganter, ff.de fidei.lib.l.prætor, ff.de vac.munerum,
Old.consi.42.eorum, vbi ait non esse dignam præmio præcipi-
tem festinationem, & propterea supplatatio damnatur, at &
in plerisque festinatio comendatur. † Luc.in l.ijs tñmō,C.de
Cur.pub.lib.11.& diligentia in multis laudabilis, l.si nō expe-
dierit, §. si pupillus, ff.de bonis.aut iu.l.in summa de pec.in fi.
& licitum est vigilare pro suo procurando comodo , l.pupil-
lus, ff.de iis quæ in fraud.l qui autem, e.ti.Bar.d.l:reos, & Gra.
in citato loco, nu.4.& reuocatoriam non concedendam, tñi
si in sublidium 3 alium creditorem, Pau.d.cōsi.179.col.j.ver.
potuerunt, in 2.licet tractans de damno preferatur tractanti
præueniret in lucro captando Bar.& Alex.in d.l.in lege, Pau.
in l qui hominem, ff.de sol.Bar.& Pau.in d.l.reos, 8.q.Cag.d.
l.frater, nu.193.& de hac præoccupatione, Tiraq.de iure 1.q.
17.nu.4.Alex.consi.135.in v.Pau. in l.si toto, de leg.1.Ron.d.
l.reos, & l.eandem, nu. 64.51.l.si ex duobus , nu. 51.immo &
debitori datum est † vt possit alteri gratificari, l.si quis seruos,
§.inter duos, deleg.1.& gratificatio nālem & antidoralem in-
ducit obligationem, Abb.c.post electionem, de concess.præb.
& in quibus locus sit gratificationi, Alex.in l.si Titius, de ver.
obl.Bar.l.si vt certo, §.q vero.como.Rom.sing. 698.Rebus.in
concord.Fran.de Colla.fo.3 86.& in ea non est locus variatio-
ni, Anc.consi.214.Fran.gl.in c.causam, de ele&l.serui electio-
nem, deleg.1.diligentiamq; comendari, l.vni.C.de mend.vali.
l.diligenter, C.de aq.pu.vbi Luc, lib.12.

Sed.hæc quarta declaratio nō vī procedere in duobus iudi-
cibus delegatis, † quia alter suo collegæ potest suas vices dele-
gare, vt per Dec.in c.quamuis, de offi.deleg.alias vnuſ sine al-
tero causam expedire non posset, c.vno delegatorum, de offi.
del.& multa habentur a Decio,in c.prudentiam,e.ti.

S V M M A R I V M .

- 1 Officium prædicandi non transmittitur.
2 Prudentia & virtutes non sunt ex radice..
3 Prædicare populo magnam requirit industria.
4 Prædicatur non minus moribus, quam verbis.
5 Vitæ sanctitas arguit prædicationis effectum.
6 Exemplis magis, quam verbis prædicatur.
7 Exempla maiorum incitamenta virtutum .
8 Culpa vehementer trahit in exemplum.
9 Facta dicuntur verbis fortiora.
10 Factum tacitum.
11 Intellectuales formæ non trahunt de subiecto in subiectum.
12 Beneficia curata quæ sunt.

Q V A E S T I O L X .

- 1 **Tertio** d.reg.limitatur non procedere in officio prædi-
cationis quod dī officium intellectus speculati-
ui & practici, & differt ab intellectu, claritate, & speculatione,
& est proprium episcopi munus, & ad eius ordinariam perti-
net iurisdictionem; cœteri vero prout sunt regulares, fratres
prædicatores, & alij fratres ex potestate, ex priuilegio concessa
per sanctam sedem apostolicam, c.inter coetera.de off.ord.
& confirmat sacratissima synodus Tridentina, sess.v.c. 2.& dī
de annexis curæ animarum, glo.cle.dudum, de sepul. Gomes.
de Idio.q.1.nec prælati aduersus vniuersitates possunt allega-
re longissimi temporis cursum, dicentes ab vniuersitatibus p-
uideri consueuisse, d.cle.dudum, de sepul.Rip.rñlo, 1. de con-
suet.Bald.in c.quia plerique, de offi.ord.
2 † Comprobatur, quia prudentia, & virtutes non sunt ex ra-
dice, sed ex animi accidentia, d.l.cuius bonis, c.grandi de sup-
pl.neg.in 6.† & prædicare populo magnam requirit industriæ
3 & maximi est ponderis in ecclesia sancta Dei tum propter
subiectum quod est verbum Dei, & hominem requirit exper-
tum, Gomes. d. q. 1.tum pp animarum salutem, quæ cœteris
rebus est ante ponenda, l.tancimus, C.de sacros.cccl.centum,
C.de annon.ciuil.lib.11.vbi Luc.col.3.vnde in his non nudū
ministeriū, sed fides dī electa, ar.l.in omnibus causis, ff.de reg.
jur.l.si conuenerit, ff.de posl.l.vnum, § pen.ff.de leg.3.Bald.cōs.
2 17.lib.3.incip.ego puto.
4 † Accedit quia minus moribus, quam verbis prædicatur.
5 † & sanctitas vitæ arguit prædicationis effectum, Bald. l.vni,
6 C.de cad.tol.Arist.11.pol.c.11.ait † magis nos exemplis, quæ
verbis proficere, Ay.consi.204.nu.63.Grego.in dialo. ait non-
nulli quos ad amorem patriæ cœlestis plus exemplam quæ præ-

dicamenta succedunt Luc.in l.exemplo,C.de decur. lib. x. &
prius dñs noster benedictus nobis relinquens exemplum ca-
pit facere, quam docere; quia vita pastoris debet esse discipu-
lorum, 2.q.7.c.pastoris,c.nemo,81.dist. † & exempla maiorū
7 incitamenta & sombra virtutum sunt, quorum exempla præ-
judicant, l.si cohortalis, vbi Luc.C.de cohors.lib.12.Old.con-
si.2 28.inci.¶ frates, co.fi. & tot mortibus digni sunt quor per
ditionis ad subditos exempla transmittunt, 11.q.3.c.præcipue-
dicuntur enim speculatori prælati, & præidentes, 21.dist.ca-
cleros, salteræ, sic & alii rectores, & episcopi sunt loco aposto-
lorum, ut declaratur, in c.in nouo.21.dist.Rom.consi.fi.nu.6.
dicuntur super intendentis, d.c.cleros, & aliis præbent exem-
pla tanquam arietes gregi, 7.q.1.c.sciscitatis, Pau.de Cast.con-
si.403.lib.i.in prin sunt debitores canonum regulas obserua-
re, 9.q.3.c.custodes, 24.q.3.c.cum quibus, Roma.d.consi.3 25.
possunt tanquam inutiles amoueri, idem in d.loco, quia nul-
lum, & inutile, cōparantur, Ay.consi.9.nu.6.Dec.declarat in
l.mandatum, de offi.eius cui mandat Dei gratia habemus vi-
tam sanctissimi pastoris, summique capitum moribus optimis,
summisque exemplis refert. & omnes alii ciuidem vestigia
lustrari debent.

- 8 Et tñm prælati bonorum exemplum dare tenentur, † quia il-
lorum culpa trahit in exemplum, Luc.d.l.exemplo, & facta
9 plurimum ab ignorantibus ponderantur, † quia facta sunt ia-
terdum verbis tortiora, l.si tñm, §.qui dicit, de ædilic.edi.Dec.in
c.dilecti, de app.secundo no.Ay.consi.203.nu.13.l.de quibus,
ff.de ll.Luc.l.1.C.de his qui spon.mu.col.fi.Ay.consi.6 nu.29.
101.Dec.consi.206.Dec.Cag.in l.non vult de reg.iu.& proprie-
rea malum exemplum est punibile, Anc.consi.24 in fi.l.si qs,
§.abortionis, ff.de poenis, ¶ Iou.Hier. ait de nostro grege pali-
di & quasi huius seculi peregrini licet sermonem taceant habi-
tu loquuntur.

10 † Id autem q̄ diximus q̄ facta sunt fortiora verbis, quomo-
do procedat, videatur inf.

- 11 Ultimo intellectuales † formæ non transeunt de subiecto
in subiectum, & concionari populo dicitur intellectus specu-
latiui & practici, & differt ab intellectu, claritate, & speculatio-
ne, Bal.in c.apostolica, nu.4.de offi.deleg.& ad curam anima-
rum pertinet, Pau.ad Timo.c.3.& seq.& in catechis.fo.9.& in
sacra&thinstissimo concilio Tridē.23.sess.de refor. c.i. Sanctissime
igitur super residentia fuit exequutum per Sanctissimum D.
N.Pium, pariterque confirmatum, ¶ omnes Curatos, de qua
residentia ultra Docto.in tract.de residen. pulcherima, refert,
Luc.in rub.de litto.& itin.custo.lib.12.Ferr.cōsi.32.& in ea dī
electa industria personæ; & industria vnius non est alterius,
l.si non sortem, §.libertus, ff.de cōdict.indeb.ideo non admit-
tit substitutus, l.nemo,l.secūda, ff.de duobus reis, c.is cuius,
de offi.deleg.& cura animarū consistit in exercitio; & est ars
artium, c.cum sit, de æta.& qualita.Rebus.in praxi.in versi-
densatio de non residendo, nu.20. quia in duobus pariter be-
neficiis deseruire non pōt, l.fi.C.de assis.iuxta illud, qui binos
lepores vna se stabitur hora, qñiq;, qñiq; carebit viroq;, & ne-
mo corporaliter nisi in vno loco residere potest; & multas ra-
tiones adducit. Bald.in c.dudum. de elect.l.diem functo, vbi
Dec.col.1.ff.de offic.assis.

- 12 † Et quæ dicantur curata beneficia Gome.de idio.q.2.Dec.
in c.ad aures, descrip.Ferr.consi.112.Rebus.de literis gra. &
iust.in tit.de stat.benefi.num.22.& stricte secundum ipsum dī
potestas ligandi & soluendi. Officiumque curati circa multa
versatur, vt instruere circa articulos fidei.c.ut quisquis, de vita
& honesta.cle.Roma.cōsi.326.incip.circa, col.1.& idem Re-
bus.in concorda.Fran.de collat.fo.431. vbi declarat quæ dica-
tur ecclesia Parochialis, Old.consi.67.vbi hñ an penes archi-
diaconum vel collegium resideat cura, & circa potestatem li-
gandi & soluendi, & multa alia.

Et an plebania, quæ solum habet onus baptizandi, exigat
residentiam. Io.de Imo.in c.2.de bapti. & ibi Zabar. videntur
tenere partem negarium, & Dec.d.c.ad aures, & monentur
illa ratione, quia mulier & laici sunt capaces, c.constat, de cō-
secat.dist.4.30.q.1.c.ad limina, & in c.in nona. 17.q.7.concor-
dat Rebus.in d.loco, fo.431.

Sed hæc ratio sine dubio forsitan procederet, ubi ad pleba-
num nudum ministerium baptizandi tantum speraret, sed v-
bi circa articulos fidei instruere teneretur, & alia gerere, quæ
industriam concernerent, & maxime ubi adulti ad Sanctissi-
mum sacramentum baptismi veniunt, aliud dicendum est,
quia illos docere oportet, ut in cathecumeno.

Et licet in pluribus super residentia ex legitima causa dis-
pensetur de quibus, d.l. less.23.de refor.c.1.at ex hoc residentia
non definit esse necessaria, & ita in casu singulari de quo per
Abb.in c.quanto de consuet. col.pe.quia ius speciale non est
ad vniuersum trahendum, cum exceptio confirmet regulam
in casibus non exceptuatis, Dec.& Cagno.latissime in reg.pri-
ma.de reg.iur.

S V M .

S V M M A R I V M.

- 1 *Industria non sub delegatur.*
- 2 *Conscientia dicitur animi passio saluatur ex iudicio nullo sub nu.3.*
- 3 *Motus animi sunt dissonantes.*
- 4 *Exequitor in forma dignum an subdeleget.*
- 5 *Conscientie ubi quid committitur, an sit necessaria citatio.*
- 6 *In commissis conscientia non disputatur de apicibus.*
- 7 *Ratio de commissis conscientiae quomodo.*

Q V A E S T I O L X I .

- 1 **Sexto** d.regula limitatur vbi Papa mandat alicuius cō-scentiam onerando, quia isto casu dī electa t̄ industria psonę, Bal.i l.nulli, C.de ep. & cle.n.4. Men.q. 68. de ar. iu.nu. 8. & non est conscientia nisi a Deo cognita. Bal. p. 111. in 1. quidam. ad idem Fel.in c.qm. §.is aut. de offic. deleg. nu.2. & 7. vbi declarat, non procedere qñ verba nō sonarent in motionē t̄ conscientia dī aī passio suggerēs bona, & mala dissuadens, cuius solus Deus est scūtator. Bal. cōsi. 111. quidam. in j.col. fi. A na.consi. 34. vbi h̄ qñ omissa conscientiae rescindātur, & quia conscientia melius noscunt periti q̄ imperiti, cū sciant discernere inter lepram & lepram, iō scientia vnius nō est alterius, & p̄ ea substitutus non admittitur, Bal.in titu. de no. feu. §.fi. in fi. t̄ aī. n.motus qui fm maiorem cognitionē regulātur sunt dissonantes, & velle suum cuiq; est, nec voto vivit vno. l.sicut. ff. de arb. l. quia poterat, ff. ad Treb. Bal.in c. si pro debilitate, de offic. dele. & qñ debeat quis se regulare sup conscientiae commissis, Alc.consi. 53. Tom. 3. li. 9. vbi solennia iuris non sunt seruanda in procedendo, & sufficit q̄ ēt habeat voluntatem minus l̄imā, Bal.in c. ne innitaris, de 2l. quia ex actu inutili p̄ba voluntas testatoris, l. fi. ff. de reb. eorum, Cur. in. consi. 72. nu. x. col. pe. Ay. consi. 293. col. fi. declarat Bal.in c. ad aures, de ref. col. 1. l. mandatā. vbi Dec. de offic. eius cui mā. est. juris. & de commissis conscientiae non est reddenda rō per sensum corporis. Bal.in §. si qnis māsum. si de inuest. inter do. & val. oriatur, n. 1. iō vbi p̄cēnitēta iniungitur salutaris ab ep̄o, & neminem ledit, pro eius adimplemento pr̄sumitur, & eius iuō standū erit. Bal. & Fel.in c. testimonium, nu.36. de testi. & ita obseruari vide corama Reuer. Antistite. Hiero. Manello ep̄o Nuc. dño meo Colen. & in patuis non est quārēdū. Bal.in l. 2. nu. 3. C.de reb. cred. Idem vbi negotium nō h̄t certam formam, quia personae industria v̄ electa, l. fi. de diuer. & tēp. pr̄sc. Bal.in c. si pro debilitate, nu. 14. de offic. de leg. Meno. d.q. 68. nu. 13. iō pluralitas non resoluitur in singularitatem, vbi pro forma requirebat, l. Pedijs, §. in seruum, ff. de arb. cō seq. l. sicut trib. ff. de re iud. Bald. consi. 123. inc. Reuerendiss. lib. v. Ias. in l. quicunq;. C.de proc. n̄isi tale foret aegocium, q̄ nullā peritiā exigeret. t̄ Idem in exequoriali in forma dignum, super quo papa conscientiam onerat delegati, Ko. deci. 18. alias 443. quæ incipit sicut dubitatum, in nouis; t̄ nec de commissis conscientiae necessaria est citatio, sed sufficit qđ p̄bō iudici concludat, ex quo commissio dī conscientialis. Lap. alle. 61. inci. Circa Io. de Ana. c. 2. de iura. calu. Bal. in l. 2. C. de fideic. & dī remissum ad veritatē, Fel. in c. 1. nu. 53. de p̄st. Bal. c. fi. sub nu. 6. & quia t̄ veritas magis cognoscitur a peritis q̄ imperitis, iō nō datur substitutus t̄ qñ redenda sit rō de commissis conscientiae. Anc. consi. 436. incip. nec de secretis, nu. 3.

S V M M A R I V M.

- 1 *Industria in his quæ sunt maximi ponderis an electa censeatur.*
- 2 *Successorem non habent quæ fidei sunt.*
- 3 *Tutela, commissaria, officia, & dignitates ad successorem non transiunt.*

Q V A E S T O L X I I .

- 1 **Septimo** d. regu. limitatur, vt nō procedat in his quæ sunt maximi ponderis t̄ quia fides per ministerium dī electa. gl. & lmo. in c. fi. de offic. ord. Dec. in c. 1. de offic. leg. Cor. in consi. 157. in 4. vol. sub nu. 7. vt est custodia alicuius fortititij, Ias. l. 3. C. de iud. Ay. consi. 303. sub nu. 3. vbi plura recessit: in quib. personæ. industria dī electa. Par. consi. 47. lib. j. nu. 87. Fel. in d. c. qm. nu. 8. d. is aut. de offic. deleg. vbi certe personæ ministerium committit. Bal. consi. 52. in literis, in quin. quia negocia quæ aī distinctione gerūtur, in quib. singularis requiritur personæ industria, sunt aī quædam passiones, & iō non sunt delegabilia. Bal. d. conc. 417. inc. Reuerendissimus, li. 2. alias. 123. in 5. t̄ iō commissaria, & officia, vbi eligitur fides, & si t̄ voluntates defunctorum morte finiuntur. d. §. ne aut. C. de ca. toll. fideicōmissa, §. si sic. ff. de leg. 3. t̄ idē in officio tabel lionatus q̄ ad h̄des non transmittitur, quia non h̄f successione, sed ordinatione, electione, uel priuilegio, sicut imperiū & alia dignitates contimilier, c. venerabi. de elect. Io. de Pla. in generali. C. de tabu. li. x. col. 2. At bene notiorū rogationes ad h̄des transeunt, ad quorum petitionem alteri notario iu-

dicis authoritate committunt; vt in publicā formā redigant, c. cū. P. tabellio, de fi. instr. l. 3 viuens non posset alteri committere, sed per se h̄fēt publicare, vr in Auth. de tabe. §. sed nos, & Io. de Pla. in citato lo. & vbi de h̄fēt sit mentio, nō dici electā personæ industriam. Rol. consi. 23. nu. 17. in 1. Fel. nu. 40. in c. i pr̄sentia, de prob. quia quæ sunt tidei nō habent successorē. Bar. in l. si stipulat⁹, de ver. obl. Idem in iuō. Ro. consi. 290. l. 1. in l. si qñ, vbi Plo. C. vnde vi. nu. 6. 19. 620. Dec. in l. edita, C. de eden. Paris. consi. 75. nu. 36. in 1. vbi aliter declarat Ay. 2l. 187. col. fi. Rol. consi. 52. i. 3. n. 6. licet vbi verisimilis est notitia quo ad damni declarōnē ad h̄fēt trāscat. Did. post. c. q̄uis, in 6. De pact. par. 2. nu. 6. & tu vide etiam pro Meno. de arb. iu. d. q. 68. nu. 26. cum multis, seq. & nu. 31.

S V M M A R I V M.

- 1 *Stipendiū solutio an possit fieri per substitutum.*
- 2 *Fraud. uites principem in solutione stipendiū quomodo puniantur.*

Q V A E S T I O L X I I I .

- 1 **Octauo** limitatur ut non procedat in solutione stipendiū dī t̄ quæ per substitutum fieri nō potest, l. hāc. C. de ergo. mili. ann. lib. 12. vbi lo. de Pla. & Luc. & in l. ad probatorias, C. de diuer. offic. lib. 12. Fel. in c. qm. §. is aut. de offic. deleg. Pau. de Cast. consi. 228. li. 2. col. 1. inc. quāritur. Nec sufficit p̄fessio de receptis, quia aliud est fateri recipisse, aliud recipere. Bar. l. 2. ff. si cer. pe. l. nō abstulit, ff. de nouatio, Pau. de Ca. d. consi. 228. sub nu. 4. quia confessio de receptis ipsius administratoris non obest reipublicæ nec tertio, idē in consi. 337. inc. si prima. lib. 2. & cōsi. 86. & id factū est ad fraudes evitandas, & de solutione stipendiī est q̄ficienda scriptura q̄tinens solutionē factā tam de decē principib. numerorū, q̄ vniuersusque scholæ militum testificantum erogatorē soluissē manu dextera vnicuiq; militum recipientium stipendum in pr̄sentia & sub obtutib. ipso. Luc. de Pe. in lege p̄ hāc. C. de nu. a. etua. 2. li. 12. co. 5. t̄ & fraudātes principē prout fere ḡtingit q̄ cēturio. & capitanci assērunt plures milites nu. h̄re q̄ habeant, tenent ad quadruplū. l. agentes, & l. excellentia, & ibi Luc. de Pen. & Io. de Pla. C. de ergo. mil. an. li. 12. & pariter illi thesaurarij, & agentes Cardinalium qui pecuniā ex publico æterio recipiūt reb. transuehēdis asserentes se decē mulos ḡduxisse dū pauciores p̄ducūt, pp̄ istam fraudē ad quadruplū tenētur, Io. de Plat. d. l. placet, C. de excu. mun. li. x. idem in iudicibus, qui patiunt aliquem vltra ordinarias indictiones exigere, vel vbi vnum p̄ alio submittunt, vt sunt quos vulgus nominat, li. pastauolā. vt in l. 2. C. de cursu pub. & Ang. lib. 12. & lo. de Pla. l. 2. C. de de curio. lib. x. & idē in l. excellentia, vbi Luc. de Pen. C. de ergo. mil. anno. facit etiam, l. illicitas, §. ne potentiores, ff. de offici p̄li.

S V M M A R I V M.

- 1 *Administrator magni patrimonij tenetur de omisis per substitutum.*

Q V A E S T I O L X I I I I .

- 1 **Nono** limitatur non procedere in administratore t̄ magni patrimonii, quia non excusatur vbi substitutus eius nō reparauit, lo. de Pla. in l. 2. C. de cond. in horr. pub. Rip. de pest. in ti. de remed. ad vber. conser. nu. 15. & seq.

S V M M A R I V M.

- 1 *Mandatum visitationis mor. asterij non potest substituto committi.*
- 2 *Nudum ministerium vel factū an per substitutum explicetur.*

Q V A E S T I O L X V .

- 1 **Decimo** limitatur nō procedere in eo, qui babet mā. datum vt personaliter visitet t̄ monasteriū, quia non explicatur per substitutum, Fel. in d. c. qm. §. is autē, de offici. deleg. vel ubi factū per alium explicari non pōt, nu. 11. t̄ & quædam in faciēdo consistunt, facientisq; induitriam recipiunt & personis inhērēt, nec per alios expediri poterūt, d. l. vni. §. si vero talis, & d. l. inter artifices, & c. qm. apostolica, de offici. deleg. Doct. in l. j. ff. de offici. eius cui man. est iuris. Quædam vero factū exequitionem recipiunt, & h̄c per quemcunque expediri possunt dum mō factū p̄cepti concepius sequat, l. cū seruus, fi. de ver. obl. l. si puellā, C. si māci. ita fuerit alienat.

Et sub primo genere continentur arbitria. l. si quis arbitra. ff. de verb. obl. Old. consi. 42. incip. cōrum, in quibus per alium factū, interpretationem hominis, vel legis nō implēt. l. si ita fuerit libertas, fi. de manuif. l. pen. in princ. ff. de cond. & demonstratio.

Nicolai Moroni de fide treu. & pace.

V M M A R I V M.

¶ Geminatio verborum arguit industriam.

Q V A E S T I O L X V I .

¶ **Vndecimo** Limitatur non procedere vbi verba effent geminata, † quia personæ industria dicitur electa. c. fi. de offic. deleg. Corne. consi. 67. in 1. volu. tit. 2. & de effectu geminationis, vide Fely. in d. c. fin. Tiraq. in gl. in versi. reueretur, nu. 41. & variis in locis.

S V M M A R I V M.

- 1 Naturaliter inserta per alium non explicantur.
- 2 Naturaliter insertum dicitur de principiis inseparabilibus.
- 3 Complexio vnicuique dicitur propria, & incommunicabilis.
- 4 Mandans adulterium committi, an de adulterio teneatur.

Q V A E S T I O L X V I I .

¶ **Duodecimo** Limitatur in actib. nāliter† insertis, quia non possunt per alium explicari, † iō dico naturaliter, quia est de principijs inseparabilibus, inter quæ connumeratur desideriū videndi. Bald. in Au th. ingressi, nu. 15. C. de sacro. eccl. Bal. in alle. §. ne autem; † & exemplificat ī eo, q̄ Deus benedictus vnicuiq; ppriam dedit cōplexionem, quam alteri cōicari impossibile reputatur; iō per alium quis non bibit, non comedit; idem in dependētib. ab aīo, quia per alium minime expediuntur, l. q̄ curatore, aīs Paulus, & l. qui aliena, ff. de acq. h̄er. l. non solum, §. morte. de no. op. nu. ubi Bart. ver. his pr̄missis; & quæ dependent ab animo non possunt per procuratorem expediri, Alc. consi. 2. 5. nu. 2. 1. To. 2. lib. 6. Et vbi dī perte facias, per alium faciendo nō dī proprie facere, l. si ita fuerit, ff. de manu. test. aut non est dictum per te facias, & actum p̄sideramus prout ab aliquo procedit, & non sit proprie sed per interpretationem., l. i. §. quoties, ff. de vi & vi ar. Aut p̄sideramus actum prout fit ī aliquē, & tunc proprie dī fieri. c. mulieres, de sen. exc. dum tñi non requirat actum intrinsecum. Bal. in c. 1. §. si q̄nis decesserit. si de feu. fue. tr. inter do. & agna. vaf. Intrinsicum dico. l. corporis proprij, vt est adulterium, Bald. d. c. si quis decesserit; nec n. is q̄ mandat, committit adulterium, quia adulterium proprium corp̄ maculat, & a se ī se ipsum fit turpitudo, licet in alium extendat. Bal. in c. audita. nu. v. de rest. sp. & d. l. 1. §. quoties, lo. 4. de Pla. in l. nullus, C. de pecu. li. 1. † & qui mandat adulterari non dī vere facere, quia actus est a corpore separatus, immo nec sicut per alium facit; quia lex non potest actum corporalem, cui inest passio, in alium actum sensibile corpus transferre seu transportare. Bal. in c. causam, quæ de elect. Couar. in c. quamuis, de pac. in 6. 4. par. nume. 77. quia lex non singit su. per impossibili. l. filiū, ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. & Doc. in l. si is qui pro emptore. ff. de vñca. & p̄pea non pōt ratifica ri adulterium, vt inf. pro xi. Bal. At bene quo ad ciuiles effēctū maculādo committitur. Domi. in c. sciant cuncti. de elect. in 6. Bald. in l. non ideo. in x. q. C. qui. accu. nō pos. & secundū eū puniri poterit ipse mandans, de ordine & consi. eadem p̄gna, Bal. in cita. l. nume. 23.

S V M M A R I V M.

- 1 Disciplin. is addiscere potentia naturalis est.
- 2 Virtutes per exercitium recipiunt incrementum, frequentia actuum facit innescere veritatem.
- 3 Habitus fiunt ex similibus.
- 4 Scientia dicitur habitus animæ ex difficii acquisibilis.
- 5 Scientia nisi longo tempore non acquiritur.
- 6 Ars longa, vita brevis.
- 7 Reprobatus quia ī doctus, adhuc talis esse presumitur, nisi longeum tempus intercesserit.
- 8 Dispositum non inducitur in animo sine actibus.
- 9 Dispositio immediate habitum p̄cedit, & dicitur quidem quoddā principium habitus, & ignorare non est habitus. sed a natura. & actus aetiorum non agit nisi agente & paciente dispositio.
- 10 Semel malus semper presumitur malus fallit. nu. 11.
- 11 Juuenes circa virtutes se debent exercere.
- 12 Virtutis laus in exercitatione.
- 13 Scientia non in est ī natura, & non facit artem, sed disponit.
- 14 IESVS Benedictus aterni patris sapientia.
- 15 Cum sapientibus conuersandum.
- 16 Mores a coniuncto formantur.
- 17 Scientia ex conuersatione presumitur.
- 18 Scientia donationis ex cohabitatione presumitur.
- 19 Mores mali cohēcendi sunt, alias altera natura efficitur, quæ animi vi-

tia subministrat.
¶ Quæ relinquuntur in morbo, post crīsim faciunt subversionem.

Q V A E S T I O L X V I I I .

¶ **Decimotertio** limitatur in addiscendo † disciplinas, quia hoc p̄sistit ī quadam potentia nāliter inscr̄a, ut ī reg. pōt quis p̄ aliū. de reg. iu. in 6. Fel. in c. firmiter, nu. 8. de sum. Tri. Tullius in li. Tuscu. Arist. 1. me- tha. l. apud Iulia. ff. de fideic. li. Cassa. de gl. mūdi. x. p. par. p̄sid. 4. q̄ † per exercitū recipit incrementū, l. legatū, §. ornatricib. & l. Stychus. ff. de leg. 3. & Arist. in lib. æthi. † ait q̄ ex similib. actib. fiunt habitus diuus Tho. secunda secundæ q. 49. & frequentia actuum facit innescere veritatem. Bal. consi. 465. in 4. v. sis. & scientia † dī habitus animæ, de difficii acquisibilis, & acquisi- tus de officiali mobilis, vnde † nos longo tēpore addiscere o- portet. vt Hippocra. in aphor. quia in doctrina adipiscenda vix longissima vita sufficit, quia breuis est & ars longa. Bald. cōsi. 412. in 1. verba hinc ab ep̄o clericus nō promouendus ad sacerdotium vel beneficium lemel reprobat, quia indoctus, adhuc hodietalis p̄sumitur ī qualitatib. affirmatiuis, nisi spa- tiū longi tēporis interuenerit. Bald. d. cōsi. 52. in literis, in v. quia † dispositum non inducitur in animo, sine actib. nisi loqua- mur de potentia prima, quæ non est dispositio, quia dispositio immediate habitum p̄cedit, & est quadam principium habitus. Bal. consi. 412. in 2. Verba, & p̄pea de dispositione p̄- stare debet, & ignorare non est vitium. Sed a natura, consi. 44. in 2. in fi. iste l. Stychus, de leg. 3. & actus actiuorum non agit nisi in agente & paciente benedisposito, vt l. 2. ff. de sta. homi. Arist. 2. de anima. Pau. consi. 3. 9. in 1. dico. nu. 7. † & ideo ma- lus sp̄ p̄sumitur in his quæ cursu temporis non mutantur, c. teitimonium. de testi. Arch. consi. 4. 15. incip. primum, quæ re- gula quomodo procedat, declarat vltra Dyn. in d. regu. semel. Bal. consi. 459. lib. 4. incip. visa d. col. fi. & Anch. ait procedere ea p̄sumptione, quæ est in animis, & in eodē genere, l. qui- tus, ff. de senat. Marsi. consi. 77. nu. 2. & sing. 74. declarat. Fel. in c. cum in iure, de offic. deleg. & in c. eam te. de rescri. Cassa. p̄. 50. Fely. in c. cum deputati, de iud. Rom. consi. 235. incip. vt p̄- missa. l. s. in l. si prius, ff. de nou. op. nu. & l. in arena, ff. de inof. test. Item non procedit in delictis quæ per naturam mutant, Bart. in d. l. Cassa. Fely. d. c. cum in iure. Alc. de p̄sumpt. reg. 2. p̄sumpt. 3. ideo iuuenes ab adolescentia circa virtutes, de- bēnt versari, † & beatus ille qui portauerit iugum ab adolo- scētia sua, † quia virtutis laus in exercitatione consistit. Cic. lib. 1. offi. l. munerum, §. mixta, de mu. & hono. & cum labore acquiritur scientia, Neuiz. li. v. in Sylua. nu. 51. † & ab hac exer- citatione nunquam est desistendum. Luc. l. milites, C. de re mi. lib. 1. 2. † vbi animi exercitium valde commendat, quia sci- tia non inest a natura quæ non facit artem, sed disponit ad ar- tem, Bald. ca. dudum, nu. 4. de p̄sumpt. & c. ex studiis. Solus. n. dominus nōst̄ Iesu benedictus nouit omnia, quæ sunt pa- tris, ideo iudæi mirabantur, q̄ tam sapienter disputaret cum literas non didicerit, quia ignorabant, vnde uenerit, & q̄ est e- tertiī patris sapientia, & eadem dicitur notitia patris, & filij. Io. 1. 4. Tho. secunda secundæ q. 1. ad ostia. Pau. ad Heb. c. j. ad Colosien. 2.

16 Vnde cum sapientibus conuersandum, † quia sicut ab exer- citatione, ita a coniunctis mores † formantur, l. si choartalis, C. de cohart. lib. x. Bald. consi. 95. in 1. regu. inuicem † conuer- santes p̄sumuntur inuicem scire mores, & condōnem, l. dñs, ff. lo. l. consensu, §. Super. C. de repud. idem † ex cohabitatione. Bald. consi. 3. 92. anno. col. 2. lib. j. & ignorantia coniecturis, vt ibi per illum, probatur. & in donatione facta absentis; & habi- tanti in eadem domo, & de scientia, & consensu Rolan. consi. 18. in 1. nu. 40. & consi. 2. 7. in 2. num. 27. & propter verbum, de- dit, scientiam, & presentiam induci. Bald. consi. 4. 2. in ciuitate. in 1. Ruy. consi. 5. 1. num. 17. in 1. & ad propositum redeundo, mali mores † cohēcendi sunt, ne transeat in delinquendi consuetudinem, & efficiantur quodammodo altera natura, qua animi vitia subministrantur. Bald. consi. 1. 76. Cecilia, in j. col. 2. quia quæ relinquuntur in morbis post crīsim subversio- nem facere consueverunt. † Bald. consi. 3. 26. Rex. col. 3. in 1.

S V M M A R I V M.

- 1 Exempla mala cohēcenda.
- 2 Mores reformandi mali.
- 3 Vestium abusus refrenari per episcopum potest.
- 4 Opes ex quibus seruantur.
- 5 Ornatus mulierum superfluus est ad complacendum hominibus, & de- mony.
- 6 Fucationis confutatio.
- 7 Larvationes prohiberi possunt.
- 8 Vestibus mulieribus utens qualiter puniendus, & diaconali.

Q V A E.

Q V A E S T I O L X I X .

Hinc mala exempla ^{tcoercenda sunt, l.} si quis aliquod, §. aborti-
uis de pœnis. vnde superiores possunt ac debent edicta facere
2 super moribus reformandis & abusibus coercendis, ne sub-
diti vestibus nimis laclius & superfluis vtantur, & id maxi-
3 me ad episcopum pertinet, vt animarum saluti consulatur,
vt per lac. Rebuf. in titu. C. de maiuma. Neuiz. in Sylua nupt.
fol. 8o. Bal. in proœ. decret. Rex pacificus, Alb. de Ros. q. 197. in
secunda parte stat. quia reipublicæ nocet, l. exemplo, C. de pro-
ba. & in Auth. de referen. Sacri Palat. in princ. & ne subditi re-
bus suis male vtatur, l. 2. ff. de ijs qui sunt sui, at l. cuius de ver-
borum obligati. & prohiberi possunt etiam vti fictis vestibus
Bar. l. prima, de fonte. Boer. ad Denum in reg. certum. in 6. lac.
Rebuf. in l. fortissimis, C. de mi. vest. li. 12. Circa duo enim attē-
4 dendum t ex cura enim & mensura queruntur & seruantur
opes, & ex sobrietate & veste bona præseruatur vita. Luc. in ru-
bri. C. de mili. vestium, cano. & ad idem circa vestium prohibi-
tionem. Ioa. de Pla. in l. 1. C. nulli licere. in frenis, li. 1. & quia
5 tin mulieribus superstitionis ornatus non est ad placendum
tantum hominibus, sed dæmonibus scruiendum, c. fucare. de
6 consec. di. 5. quid, n. abominabilib. quam faciem t adulterino
colore fucare quo os abominabili fetore corrumptitur, quid
vanius crines plectere, Cæsarium planare, genas tingere, tinge
re faciem, & producere supercilia, 'de quibus meminit Luc.
d. l. vni, C. nulli licere, li. 1. ad idem Bal. in c. iurauit, de proba.
7 & rōne mali exempli possunt laruantest puniri, & maxime
cum vestibus mulierum, & econtra, & si quis schemate diaco-
nati vteret, puniri, §. fi. de san. epi. C. & corpo. & exilij pçna erit
8 plectedus. t c. cum deco. de vi. & ho. § iniuria. inst. eo. & in aut.
sed nec curialem, C. de episc. & cle. 'Bo nus Curt. in tra. de nob.
3. parte. nu. 156. & mulier vtens, d. vestibus est anathema, ca. si
quis. 3. 1. di. l. nestis, l. mulierib. de aur. & arg. & a testimonio ar-
cendos. Doc. d. auth. curialem, C. de epi. & cle. Ray. in l. inter ve-
stem. de aur. & arg. & per plac. in epito. delicto.

S V M M A R I V M .

- 9 Procurator ad rendendum constitutus, an substituat quid ad iudicia.
- 10 Actor quomodo constituendus.
- 11 Procurator in rem suam quando substituat.
- 12 Procurator ad negocia an substituat.

Q V A E S T I O L X X .

Decimoquarto limitatur ^{in t. procuratore} _{ad vendendū,}
quia per substitutum vendere, non poterit, l. in usucapione, ff.
de diuer. & temp. præscrip. Bal. in ru. extra de proc. nu. 42. Bart.
l. 1. 2. lec. de offi. procu. Cæf. col. antep. Idem in procuratore ad
iudicia. Bar. in prox. loco, quia ante li. contest. aliū substituere
non poterit, cum sit non effectus dominus litis, l. quisquis, C.
de proc. l. ab exequitore, C. de app. idem in tutor, qui ante li.
10 cont. non debet procuratore creare, t at ipsi minores cum iu-
dicis authoritate & tutore actorem constituere, l. neq., C. de
proc. l. actor, C. eo. ti. alias gesta per talem non habentem ad
id legitimum mandatum non valent. Pau. de Cas. consil. 414.
inc. vi. lib. 2. nec minus sententia contra pupillum, l. si tutor,
C. in quib. cau. Pau. de Ca. in citato loco, & actor ex probabi-
li cā erit constituendus, l. actor, C. rem rat. hab. nec minus iudi-
cium gestū, cum minore sine curatore. Betr. consil. 99. Tho. 3.
11 t At id q̄ de procuratore diximus non procedit, vbi ad id ex-
pressum haberet mandatum, vel esset in rem suā vel ad nego-
cia, q̄a qñcunq; substituere poterit sine speciali cōmissione, l.
nullo, C. de proc. l. si procurator, ff. man. Pau. de Ca. consil. 118. in
ci. q̄ dictum, col. 2. li. 1. & id facere poterit sine speciali cōmis-
sione, l. 1. §. magistrū, ff. de exercit. nisi aliud suo iudicio habe-
ret expedire, q̄a c̄ensem tur electa personæ industria, vel vbi ne-
gociū expediendum certam formam non haberet Pau. de Ca.
in d. consil. 118. col. 2. sub nu. 1. Idem in iufo calumniæ Aufr. ad
dec. Tho. 234. t Sed vbi in procuratore esset electa industria,
nec post contestationem alius posset substitui. Ias. d. l. quisquis
C. de proc. Par. consil. 47. lib. 1. vide Bal. in ru. de proc. in fin. nec
ambasciator alium quam filium substituere.

S V M M A R I M .

- 1 Consensus adhibendus ex forma statuti non potest per alium præstari.
- 2 Consensus in donatione causa mortis per filium familias an ex post facto
posit interuire. item an per literas præstari possit, item an per ban-
nitum. 3.

- 4 Authoritas & decretum ex post facto interponitur cum actorum repeti-
tione.
- 5 Consensus adhibendus ex forma statuti formalis.
- 6 Forma effectus indiuidus.
- 7 Forma ante, non post adimplenda.
- 8 Consensus subsequens ad integrandam personam alicuius an per alium sup-
pleatur.

Q V A E S T I O L X X I .

Decimoquinto limitatur ^{in contraatu mulierum, vel mi-}
2 rum consensus consanguineorum requiritur, t idem in dona-
tione causa mortis per filium fami. facienda, quia per alium
pater contentire nō poterit. Bal. l. 1. ultima charta post prin. C.
qui admi. Ang. in l. Titius, ff. quib. mo. pig. vel Hyppo. Dec. in c.
3 parati. de app. t nec locus erit ratificationi Peru. num. 4. at pa-
4 tter filio in eadem uoluntate persecrante posset ex post facto
consensum præstare. t Bar. in l. si quis mihi, §. iussum, t. de acq.
hære. Pa. de Cast. consil. 439. inci. quantum, col. 1. li. 2. & poterit
consentire, vt donec etiam fratri. Old. consil. 26. At Cre. fin. 69.
post Bal. in l. si uxor, C. de con. inser. videtur velle trium, q̄ nō
sit locus ratificationi. sed Paulus loquitur in filio in eadē vo-
luntate persecrante, & an consensus per literas præstari pos-
sit, & per bannitum, vbi ex forma statuti est necessarius. Bald.
consil. 54. in quinto statuto. & inter absentes præstari posse, l. 1.
de aut. præst. idem consil. 201. in prouincia. in 1. vbi videatur &
an per procutatorem, & inter absentes, vbi voluit expectados
non esse, iudicemque partes absentium supplere, colum. pen.
& ex post facto, cum actorum repetitione posse suppleri, cōsil.
475. quidam. in 1. videlicet vbi reproductio fit ab utraque par-
te. t Consensus autem consanguineorum ideo adhibendus
est, quia formalis. Tiraq. gloss. 6. in ll. connu. formaque dicitur
6 t indiuidua, l. si is, §. quædam, ff. ad l. Fal. vbi Alex. 2. no. Bart. in
l. stipulationes non diuiduntur in 3. q. vbi Ias. nu. 5. ff. de verbo
rum obliga. Bal. in c. cum adeo de ref. nu. 3. Soc. iun. consil. 37.
nu. 13. in 2. uol. & forma in integritate consistit, l. hære. lcs. §.
idem iuris, ff. sam. her. Ale. consil. 10. li. 8. Thom. 3. nu. 3. & vñ-
quodque ens consistit, per formam & materiam. Cassa. consil.
7 1. nu. 26. ver. venio, & t forma ante non post est adimplenda, l.
vñuersa. de prec. imp. offer. Bar. in l. actuarios, C. de act. lib. 12.
8 Bal. in c. 2. de feud. sine culpa non amitt. quia t consensus subse-
quens vitium non tollit præpoterionis, sed bene supplet
defectum singularis personæ & duplicitem formam, declarat
Bal. in c. quia de ele. Et vbi consentus adhibendus est ad aliciu-
ius personam integrandam per alium expediri non poterit.
9 Tiraq. d. gl. 6. nu. 20. t idem in consensu solennitatis, nu. 25. & in
10 donatione facta per filium fam. gl. 7. nu. 9. t & consensus mari-
ti adhibendus de præsente intelligitur. Bald. consil. 488. in 1. se-
quens.

S V M M A R I V M .

- 1 Professio an possit fieri per substitutum.
- 2 Adoptio & legitimatio per alium fieri non potest. Fallit tamen nu. 3.

Q V A E S T I O L X X I I .

Decimosexto ^{t per substitutum fieri non potest,}
2 & organum a corpore separatum,
2 Bal. in l. vni, C. de cadu. tol. t idem in adoptione & legitimatio-
ne, quia q̄ fit per procuratorem, df fieri per fictionē. Tiraq. gl.
6. nu. 27. in ll. connu. & vna fictio per aliam explicari non con-
uenit, l. si qñ, C. de inof. te. l. post mortē, ff. de ado. l. 1. C. de dor.
promis. Fel. in ca. cum M. Fer. de conf. Bal. in c. dilectus de ord.
cog. l. videmus, C. de eman. li. l. omnis, C. de his qui veni. ætar.
3 impe. Bal. d. l. post mortem. t Fallit vbi comes haberet in facul-
tibus legitimandi absentem. Pau. de Cast. consil. 22. li. 2. nu. 3.
& sufficit subsequi ratificationem Barto. & cæteri Doct. in d.
l. Gallus, §. forsan, ff. de lib. & posth. Bal. consil. 306. in quinto p-
ponitur. & 204. in 2. vel per patrem porrigi preces, idem Pau.
de Ca. consil. 27. inc. dicendum col. 2. li. cod.

S V M M A R I V M .

- 1 Absolutio ab excommunicatione non potest per alium expediri.
- 2 Vouere an quis posse per alium, & pœnitentiam explicare.
- 3 Compatriotas an contrahatur per procuratorem.
- 4 Iuramentum an sit transitorium ad heredes.

Q V A E S T I O L X X I I I .

Decimoseptimo limitatur ^{vbi in actu}
_{exercendi cer-}

Nicolai Moroni de fide treu. & pacc.

certa esset somra præfixa, ut in absolutione ab excōicatione quæ per manus impositionem & pœnitentiam confertur, iō per substitutum, nisi in casu necessitatis, impetrari nō poterit, c. quem penitet, i. di. Ab. Fel. post Barb. consl. 7. in 3. Aufr. dec. Thol. q. 56. in prin. Ipn. in c. desideras de sen. exc. at bene y sen tentiā pronunciari poterit iniuste excōicatum, Arch. 11. q. 3. i. 2. c. cum aliquis, Bal. in c. antep. col. fi. de app. t& an vouere per aliū atq; pœnitentia explicari possit, Luc. in l. si quis, C. quando 3. & quibus 4. pars col. 2. li. 12. t& quid de compaternitate eodē loco, Aufr. ad dec. Tho. q. 157. Idē in iuño φ desertur a parte, 4. t̄ quia h̄ eredes iurare non poterunt, quia iuñm non est transitorium, Bal. i. generaliter, C. de rebus cre. t. ait in fi. de iureiu. q̄a deferens illius approbavit conscientiam, & alia d̄ esse sciēta testatoris super factō, alia h̄ ereditis, d. l. cuius, de cur. fur. Ro. cōsl. 290. col. si. in prin. fecus si desertur a iudice. Et licet iuñm sit personale quantum ad periuriū vinculum, Cassad. dec. 2. de iu reiu. Pari. consl. 75. in 3. fecus quo ad efficaciā, q̄a personā lē nō d̄, vt edocuit Gailesius in tra. de Obl. in forma Cameræ fol. 37. Ale. consl. 77. in 3. vol. Cor. consl. 112. in 4. vol. & consl. 287. Iaf. consl. 76. & Dec. cōsl. 639. Par. consl. 54. in 1. vol. & consl. 16. col. 24. in 2. vol. Soc. iun. consl. 67. in 2. vol. Gram. consl. ciui. 100. col. 8. inc. nec opus erit absolutione, Ale. consl. 129. in 6. vol. & consl. 151. in 7. vol. Ruy. consl. 107. in 1. Rot. Neap. 381.

S V M M A R I V M.

- 1 Exequitor an per alium expediat.
- 2 In penalibus non receditur a persona.
- 3 Exequitor potest dire sub exequitorem ubi certæ personæ specificantur
Et an præsens beat esse in factō vel satis sit ratificatio.
- 4 Exequitor hominis non sub delegat, fecus legis.
- 5 Exequitor datus sub nomine dignitatis an subde eget.
- 6 Voluntatis probatio vbi ex actu nullo.

Q V A E S T I O LXXXIII.

Decimo octavo limitatur ^{vbi testator arbitrio exequitoris aliquid committit, q̄a per alium minime explicari poterit. t̄ d. l. inter artifices. Bal. in l. nulli, C. de epis. & cler. quia per se ipsum exequi tenetur, c. significa. de præb. c. is cui. de offi. dele. Vnde electio puellarum nuptui tradendarum non dēt al teri demandari, Bar. in l. procuratore, §. r. ff. man. t& in pœnis a persona non receditur, l. mulcta, ff. de cond. & demon. l. i. ff. de his qui pēn. no. Bar. consl. 100. inc. Gualdi & Pau. de Ca. cōsl. 3. 45. 7. inci. ecclesia lib. 2. & cōsl. 221. inci. antc̄q̄. Et hoc procedit vbi exequitori non est in specie determinata nominatio, Frā. in c. statutum, §. assessorē de rescrip. in 6. ex quo km ipsum d̄ electa personæ industria, nec ratihabitio sufficit. idem Bald. in l. epistolam, C. de epi. & cle. Domini de Ro. dec. 18. alias, 445. de cōces. præb. in nou. industria enim hoc casu dicetur electa, Cor. consl. 3. lib. 2. nu. 9. At certis personis demonstratis quibus legatum est, industriam non dici electam, Fran. d. §. assessorē, & d. c. is cui. de offi. del. li. 6. idē vbi ad factum est obligatus, quæ omnia declarat Fel. in d. c. qm̄, de off. del. in §. is autem videlicet 4. in exequitorē hominis. t̄ Et hic hominis exequitor tenetur reddere rationem distributionum videlicet in excessu cōcīetia boni viri rōne naturali bene informatæ, vt declarat Ioan. de Imo. in d. cle. 1. col. 5. de iure pat. Doct. in d. §. assessorē, & seruanda est voluntas testatoris, quæ probatur etiam ex minus soleanni dispositione, & in foro conscientiæ seruāda est, & ad id h̄ eres compelli potest. Alc. cōsl. 53. li. 9. nu. 12. To. 3. ad idē l. fi. ff. de reb. corum, Cur. iun. consl. 72. nu. 10. Ay. consl. 293. Are. 150. in fi. Cur. declarat, d. nume. 10. procedere, vbi actus nullus poterat geri sub illa forma, & qm̄ ex actu nullo sequat ademptio Bal. in c. ad aures de rescr. col. 1. idem in offic. simplicis ministri q̄ ad h̄ eredes non transcat. Old. consl. 3. 16. breues t̄ quia pro dignitate constitutus erat electus, ideo committi non potest, l. cum vñus secundo responso, ff. de adi. leg. ad idem t̄ quod ex actu nullo probetur voluntas vbi non est formæ defectus Bero. consl. 1. nu. 19. in 2. idem quando est nullum quia non legitum Dec. consl. 97. Iaf. consl. 8. in 3. Ruy. consl. 1. in 3. & tex. in l. si citata procedit nullitate ex defactu solemnitatis. Ro. consl. 379. nu. xj. & inutilis ademptio q̄ vitiet. Bal. 26. 204. in 1. testat,}

S V M M A R I V M.

- 1 Feudatarius an possit seruire per substitutum.
- 2 Adiutorius an seruat per substitutum.
- 3 Substitutus an gaudeat priuilegiis substituentis.
- 4 Feudum an in iuto domino alienetur, & an substitutus admittatur.
- 5 Industria an dicatur electa ubi concessio facta est heredibus.

- 6 Filias an admittatur in officio prioratus.
- 7 Munera hereditario iure an debeantur.

Q V A E S T I O LXXV.

Decimono limitatur

^{in feudis, in quibus non admittitur substi}
1 tutus in casu de quō Old. consl. 270. in q. col. pe. in fi. & vbi q̄ pacatam sibi elegit familiā, ar. l. cum unus de ali. & cib. lega.
2 secundo responso, Old. consl. 178. inc. factum tale, col. 2. idem in aduocato qui feudū habet, quia non nisi in causis necessariis per substitutū seruire poterit, l. nullus, C. de decu. li. x. Are. in anno. in l. nemo, ff. de duob. reist & gaudere illis met immunitatibus, Bar. in l. decernimus, C. de aq. du. & ad eadem onera teneri, Bar. in l. filius, ff. de legationibus ; & de substituente, an gaudeat illis immunitatibus, lo. de Plat. d. l. nullus, & l. 2. C. de committ. rei mili. lib. xij. & ibi h̄ de eo qui seruit in exercitu substitutum. t̄ Hinc f. eudum domino in iuto alienari non pōt, q̄a iuñm & confidentia d̄ esse diuersorum, l. generaliter, C. de reb. cred. nec d̄ idem consilium, l. quia poterat, ff. ad Tre. Bal. in ca. inter dilectos, col. 3. de fid. instr. in fin. H̄ec proxima procedens limitatio declaratur adhuc non procedere in casu necessitatis vel superuenientis dignitatis, l. quisquis, C. de episco. & cleri. oan. de Plat. d. l. nullus, colum. fi. in prin. vbi eleganter declarat. idem si sit mulier, quæ ex consuetudine succedit i suo do, quia & per substitutum seruire poterit, capi. significavit de rescriptis, Spec. in titu. de feud. §. qui vero versicu. vigesimoprimo queritur, quia qualitas seruitiorum potius quam sexus & personæ attenditur, Bal. in l. quoties, C. de suis & le. t̄ idem vbi mentio in concessione feudi h̄ erendum habetur, quia non dicitur electa industria. Cur. Sen. consl. 61. col. 2. quia de nudo ministerio cogitatum esse cēsentur, nō de industria. l. Mævius, ff. de cond. & demon. & nil refert quid ex æquipollentibus fiat l. mulier, ff. ad Treb. l. si mater, C. de institu. & subst. & alias id est implicite, quod explicite fieri, l. fi. ff. de noxal. idem ubi forma per æquipollens adimpletur, Pau. de Cast. consl. 53. li. j. in fi. incip. statutum, Bar. in l. amplius, ff. rem rat. hab. Bal. in c. ad nostram nu. 5. de iureiu. vbi quando cogitatum est de effectu procedit quod proxime diximus. Et vbi admittitur substitutus domino acceptus esse debet Bal. in c. firmiter de prohib. feud. alie. per Fed. Bene verum est quoa in plerisq; filius loco patris seruire potest, Rom. l. i. ff. de ius voc. Goz. consl. 1. nu. 24. & in officio ambasciatoris ægrotantis Feli. in c. j. de magist. Mar. l. j. C. de rap. virg. & sing. 160. Tiraq. in l. si vnquam in procem. in prin. in trac. de nobis. q. 2. lo. de Plat. in l. in filijs, C. de decur. li. x. vbi habetur de pluribus priuilegijs quæ ad filios transeunt t̄ & de officio prioratus, ar. l. sciendum, §. legati, vicarios, ff. de legatio. Bal. in rub. ff. de prob. nu. 39. Io. Ceph. consl. 13. nu. 39. licet in officijs non detur successio: nec enim honores & t̄ munera h̄ ereditario iure debentur. Luc. l. vnicuiq; col. C. de pxi. Sacr. Scri. li. 1. sed sinceritate & fide debentur officia, l. i. vbi Luc. C. quem ciui. mun. lib. 10.

S V M M A R I V M.

- 1 Clericus eff. lus an feudum amittit.
- 2 Præbendas duas an quis habere possit, quid in duobus beneficiis sub eadem tello, an episcopus dispenset. 6.
- 3 Honore auctō causa iuris non mutatur.
- 4 Voces habens duplicitas an ambabus vti possit.
- 5 Distributiones quotidiana loco alimentorum sunt.
- 7 Nomine si priueris, nec rem habere mereris.
- 8 Mutato status rei, & ipsam mutari oportet.
- 9 Emens ab ecclesia an sit immunis.
- 10 Quod ob reuerentiam conceditur non egreditur personata.
- 11 Minus valet res onerata.

Q V A E S T I O LXXVI.

Vigesimo dicta principalis limitatio declaratur non procedere vbi feudū datum esset sub obtētu militiæ secularis, & propterea domino iniqua conditio affectur, sicut receptum est in emphyteusi ecclesiæ, Bal. in c. i. de mi. vasal. & quando seruitum per alium explicari consuevit quia durat feudum, & non amittitur, vbi t̄ clericus efficiē feudatarius, idem Bal. in c. j. §. qui clericus si de feu. fuerit contro. inter do. & agna. & milites gaudente non perdunt statutum neque feudum sed propter honestatem seruient per substitutum, d. l. nullus, C. de decur. lib. x. & l. neminem, t̄ qua licet honor actus sit, cedula juris non est mutata, l. falsa, §. i. ff. de cond. & demonstr. Et qui habet voces duplicates utroque officio fungitur, t̄ c. pastoralis, de conce. præb. Bal. consl. 335. in 6. & pro

Tractatum Tom.XI.

430

- 5 pro isti, quid in quotidianis distributionibus, quæ loco alimētorū succedunt, c. i. de cle. non resi. in 6. q. alimenta non nisi se mel deberent, l. Titia, §. qui Marco, vbi Bar. ff. de annuis le. l. cū quo, C. de le. & an possit h̄c duas præbendas annexas, Ioā. de 6 Pla. in l. r. l. eis, C. qui mili. pos. li. 10. idē dispensatio fad duo beneficia, non procedit sub eodem teſto, quia hoc magis effet odiosum, & in materia dispensationis non procedit argumētum de casu ad casum. Fel. in c. postulasti, nu. 9. de rescr. l. aſ. l. fi. ff. de const. prin. & per adeptionē vltimi vacat primum, ēt sub eodem teſto. nec episcopus di pensare pōt, Reb. in cōcor. Frā. fol. 485. licet secus velit Fel. in eo qui habet principalem ecclesiam. & in illa Capellam, c. ex parte. il. 2. eo. ti. & quatenus sup. dictū extitit q. honore au&t, cā iuris nō mutatur, secus si cā iuris ex eorum cōditionibus effet mutata; nā digressio ad op̄ positā qualitatē h̄c suppositū vitiare, q. exigebat eiusdē qua litatis permanētiā, l. tutelas, ff. de capi. dimi. & Bal. nu. 7. de mi. 7 vas. si enim nomine priueris, nec rē habere mereris, d. l. tute las. Soc. conf. 2 13. li. 1. Barb. in c. translato de conf. gl. & Alb. in l. dēcēnīmus, C. de sacr. lanc. eccl. q. verū est, si nomen signifi cēt substātiā vel qualitatē inesse subiecto, l. Lucius, ff. de fideic. li. l. tale paſtū, ff. de pac. in fi. vñ si enio ab ecclesia q. est immu nis, mutato rei statu, †& rei priuilegium mutari oportet, l. l. C. de impo. lucra. & q. ob reuerentiā debetur, non egreditur p. sonā, l. eleganter, ff. fol. ma. Natt. cōf. 311. nu. 6. quid autem vbi emit ab ecclesia q. eius sumptibus rector transportare pmisit, dic ad pedagiū non teneri, ar. l. nauem, C. loc. Bal. conf. 3 1. ita tuto, in 1. col. fi. quia tanto minus emeret ecclesia si ad c̄ſet istud, ar. l. si venditor, ff. de ser. expo. Bal. in citato, conf. sub nu. 2. Tiraq. in retrætu. in præf. nu. 21. cum seq. secus si nomē sim plicē demōstrationē significet, l. si cognatis, ff. de reb. dub. † idē vbi feudū effet pecunia emptū, Cur. Sen. conf. 48. nu. † Idē vbi feudum effet paternū vel a vitum, vel antiquū, quia ad h̄redes dicitur esse transitorium, Old. conf. 270. q. col. fi.

S V M M A R I V M.

- 1 Immunitas ob merita an sit realis vel personalis, & an ob numerū filiorū extendatur, & an cesset ceſtantibus filiis.
 2 Priuilegium in causa reali descriptum.
 3 Concessio ob merita irreuocabilis, & transitoria, 9. 10.
 4 Immunitas non debet esse indiscrēta.
 5 Stipulatio vbi sibi & h̄redibus facta dicitur.
 6 Dic̄tio, sibi, non arctat.
 7 Oratio personalis conſtruitur cum verbo principali.
 8 Orationes coniuncta per copulam identitatem significant.
 9 Caſerum ob merita concessum transit ad h̄redes.

*

Q V A E S T I O L X X V I I .

- Vigesimo primo** limitatur vbi feudū daf obme rita, quia concessio realis effe dicitur, ad q. via late circa immunitates. Alc. conf. 7. To. 1. li. 4. † & qñ concessio realis vel personalis effe censeat. Bar. in 1. p̄f. ff. de ter. leg. Anc. cōf. 327. Ro. cōf. 503. sub nu. 7. 10. de Pla in l. sordidorum, C. de excu. mun. li. 11. Bal. conf. 112. de generali li. 12, vbi declaratur qñ priuilegiū descriptum in cā reali dicitur, Bal. cōf. 389. in prīn. in 2. Cagno. in l. omnibus caulis, ff. de re. iu. Bal. & alij latissime in l. beneficiū, ff. de const. prin. in q. bus locis habebis hāc materiā latissime digestā, & singula mē bra hic inferere, effet procedere quodammodo in infinitum.
 3 † Adde tamen q. irreuocabilis dī 2cessio immunitatis ob me rita, nec sufficit clausula non obſt. Bertr. conf. 154. To. 3. col. 2. & 3. & conf. 157. nume. 8. l. si pater, ff. de dona. in gl. fi. Bar. in l. si mihi, ff. de dolo, Rolan. conf. 13. nu. 28. in 3. & dī beneficiū, uñ late est interpretādū, conf. eo. nu. 44. nec reuocabile est. Tiraq. in l. si unquam, C. de reuo. do. in uer. donatione nu. 14. Cra ue. de antiq. 5. par. nu. 5. 4. & conf. 135. nu. 5. Goza. confil. 5. nu. 23. Menoch. cōf. 2. nu. 139. & seq. quia ista efficacior dī, l. li q̄, S. 1. ff. ad Syl. Bal. conf. 404. alias. 410. quāritnr, in 5. dummodo immunitas non sit indiscrēta col. pe. & personalitas in mente consistit, conf. 15. in 1. uerba. & qui sibi † & Titio stipulat successoribus prouidere dicitur, quia dicitio, sibi, non arctat, & oratio personalis † constituitur cum uerbo principali non exequiuuo, l. si paſtū, de prob. & dictio, sibi, dicitur fundamenti non arctatiua, l. Quęcunq. de act. & obl. l. cum, de uer. obl. & significat principiū, non terminū, & reddit orationem perfectā subiecto & prædicamēto, & maxime ubi ex sequenti bus realitas ostenditur, quia orationes coniunctæ per copulā idem patitatis non dī ueritatis sibi mutuant significatum, Bal. fi. 354. in 1. forma, & ieq. ubi habetur modus cognoscendi realia & personalia beneficia. † Ideo caſtrū ob merita cōcessum transit ad h̄redes. Fulg. conf. 225. Cag. in d. reg. † ubi habetur etiam de immunitate concessa ob numerum n̄liorum, quæ

- 11 non cessat, i. j. ceſſante uno uel pluribus filijs, † Bald. conf. 17. in 1. uerba. & fm magis commu. Rol. conf. 52. nu. 99. in 2. dum modo, semel extent, nu. 48.

S V M M A R I V M.

- 1 Contractus ex conuentione legem accipiunt.

Q V A E S T I O L X X V I I I .

Vigesimo secundo limitatur, non p. ubi substitutus effet approbatus ab ipso stipulatore, l. j. §. crit, fi. de pos. Ronc. in d. l. nemo, ff. de duobus reis. Fel. in c. j. de summa Tr. & fid. catho.

S V M M A R I V M.

- 1 Factum qui explicandum pro alio promisit, an proprium dicatur.
 2 Factum de quo supra dicitur idem iuris interpretatione.
 3 Declaratio ad reg. qui non facit, ff. de reg. iur.

Q V A E S T I O L X X I X .

Vigesimo tertio limitatur, non procedere in duobus

- 1 reis qui factum aliquod explicandū promittunt; quia nō alicnum, sed propriū factum promisisse censentur, q. ad ipsorum curā & diligentiam pertinet, ut alter faciat; & ubi is, cuius factū est promisum non adimpler, subintrat loco interessē & pēnē ueluti factū proprium, Bar. in l. eadem dicemus, §. Cat. 2. in 9. opp. ff. de uerb. obl. Par. conf. cx. nu. 78. li. j. & † pp. stipulatoris uoluntatē non diuersum, sed idē factū reputatur nō tñ proprie, quia in ueritate dī diuersum a principaliat q. a tenet ad explicandū factū principale iuris interpretatione cre ditur idē esse, q. principalis, Par. d. conf. nu. 53. † & licet qui nō facit q. facere dēt, dicatur facere, l. q. nō facit dēt. iu. ubi Dec. & Lu. de Pen. in l. oēs, C. de dec. li. x. & iiii facit, & peccat, q. facit, q. facere non dēt, quantum qui facit quod facere non dēt, at id. improprie dī, d. l. qui non facit, Tiraq. in tra. de pēn. cau. fa. 44. num. 13. 17. & 69. Et quando promisit operas fideiūſor, quasi poponit principalis & alias quæſiones, uide Ronch. in d. l. nemo de duobus rcis.

S V M M A R I V M.

- 1 Doct̄or an per substitutum legere possit.
 2 Substitutus cuins qualitatis effe debet.
 3 Experientię effectus. & facit artem.
 4 Accidentalia non p̄fūmuntur & possunt adesse, & abesse.
 5 Substitutus an retineat locum eius, cui dicitur substitutus.
 6 Substitutus an admittatur vbi promissum est factū propriis manibus explicandum.

Q V A E S T I O L X X X .

- Vigesimo quarto limitatur**, int̄ Doct̄o re qui per substitutum legere non potest, Cy Bal. Saly. in d. §. ne autem, C. de cad. tol. Brix. q. 70. Fel. in c. i. de const. l. fideicommissa, §. fi. ff. de leg. 3. Quæ limitato quinque modis declaratur a Ronch. 2. in d. l. nemo, & alijs de quibus per eum, ff. de duob. reis, † Et si quo casu admittitur, dēt effe eiusdē conditionis, & experientię, ac professionis, nec sufficit scientia, nīl adsit experientia & artis peritia, l. t. ff. de decre. ab ord. fac. loan. de Plat. in l. nullus, C. 3. de decur. lib. x. Corn. conf. 2 57. li. 4. nu. 6. † quia scientia ad cognitionem, experientia ad exercitiū dī effe necessaria, Cic. lib. j. off. & facit artem, Bal. conf. 136. proponit. in 2. & multa experimenta cognitio veritatis insequitur, Bald. c. 1 sub nu. 23. de pbce tenen. c. j. de ele. in 6. & ait philosophi, natura potentenī, ars facilem, v̄lus promptum reddit artificem, & ideo experientia commendatur, l. certi, C. de iud. Neuiz in Sylua nuptiali, l. 3. nu. 7. & omnis virtutis laus in exercitatione constitit, & propter experientia scientia comparatur, Luc. de Pen. in l. agen tes, col. 3. C. de agent. in reb. li. xii & sublitutus a bono viro p. bandus est, l. si quis ex corpore, C. de murile. & ginet li. xi † Nec peritia, qualitas, veluti sensus, & discretio præsumuntur: q. a. animi dicitur accidentalis nec naturaliter inest; & facti est, & adesse, & abesse p̄t præter subiecti corruptionē, Cur. iud. cōf. cix. nu. 4. qualitas enim non facit specificā differētiā, l. i. vbi Bart. ff. de act. & obl. Gomei. in c. i. nu. 78. de cont. in 6. & de accidentibus naturaliter interitus, Bal. in c. dudum nu. 3 de presumpt. vbi velut præsumi fecus si non naturaliter, vt effe celeritam, & scienc.

Nicolai Moroni de fide treu. & pace.

& scientia pollere, quia natura non facit artem, sed ad artē disponit, vt ibi per Bal. & scientiam & experientiam non p̄ix sumi, q̄a facti sunt, l. in bello, §. facti, ff. de capti. & postli. reu er. 5 & l. quicunq; ff. de publicia. † Et vbi in lectura substitutus admittitur, retinet locum substituentis, l. comperimus, C. de px. sacri. scri. Ronch. in loco citato nu. 36. lo. de Pla. in d. l. compē- 6 rimus. † Quid autem in artifice qui opus manibus proprijs ex plicare promisi: gl. in c. cum dilecta. de ref. l. ad probatorias, C. de diuer. offi. & app. li. 1. Fel. in c. fi. §. is autem. de of. or. Ias. in l. si id q̄ nu. 27. de iur. om. iud. idem, in statutis respicientibus qualitatē personæ, quia minime tenetur si per alium facit, l. 3. §. si procurator, ff. q̄ quisque iur. Bal. auth. habita, C. ne fil. p̄ patre, col. 8. vbi statutum infligens poenam ingredienti locū aliquem, non habet locum in mandante, q̄ materialia latissime explicat Gabriel. concl. i. de cri. & minus in nuncio mittē- te, l. q̄ s̄ape, §. si amico. de contr. emp. l. i. §. ait prætor, ff. de vi & vi at. vbi statutum respicit propriam personam, ca. si quis, in ver. capere. de offi. ord. in 6. Bal. c. i. §. iniuria. de pace iur. fit. Ias. l. i. §. adipiscimur. de acq. po. Alb. q. 55. 3. parte, stat. Carer. in §. homicidium, nu. 59.

S V M M A R I V M.

- 1 Syndicus non potest per substitutum exercere.
- 2 Syndicus in quibus possit per procuratorem comparere & ubi citandus.

Q V A E S T I O LXXXI.

1 Vigesimoquinto limitatur, non procedere in officio syndicatus: † quia per alium exerceri nō poterit, l. muncrum, §. defensores, ff. de mu. & hon. Bal. cons. 459. proponitur, li. 2. quia officium huiusmodi di mere d̄f esse personale, † & in quibus syndicus possit compare sine speciali mādato, vide Aust. ad deci. Tho. 55. & vbi citandus. Bal. cons. 223. sub nu. 3. in 1. pr̄supposito.

S V M M A R I V M.

- 1 Correctio canonica ad domum & contra substitutum fieri non potest.

Q V A E S T I O LXXXII.

1 Vigesimosexto limitatur non procedere in correctione canonica, † q̄a nec substituto nec domui fieri poterit, quia morū respicit correctio- nem c. i. de vi. & hon. cle.

S V M M A R I V M.

- 1 Ius primogeniture ad hæredes non transit.

Q V A E S T I O LXXXIII.

1 Vigesimoseptimo limitatur non procedere in iure primogenitura, † q̄ ad hæredes, non transit Oldr. consil. 224. colum. 3. vide p. Dec. consil. 443. & clarius per Tiraq. de iure primoge. q. 40.

S V M M A R I V M.

- 1 Vindicta an per alios exerceri possit.
- 2 Filius de mandato patris an possit facere vindictam.

Q V A E S T I O LXXXIII.

1 Vigesimooctavo limitatur non procedere in vindicta, † q̄ quis per se legitimo iure exercere p̄t gl. in l. si seruus hæredi, ff. de statulib. gl. in l. cum fundum, ff. de vi & vi arm. Bal. in l. officium, C. cōm. diui. nu. 8. & idem Bal. in add. c. i. §. si quis iniuria col. fi. de pace iur. fir. vbi ēt h̄f, q̄ statutum imponens pro homicidio penam contemptibile non valet, c. i. de immu eccl. & in c. ad nostrā, Fel. in c. quā in ecclesiā de cont. Marſ. de raptu, virg. nu. 6. Ti- raq. in prin. l. si vnq; C. de reuo. don. nu. 16. in prin. & Marſ. fin. 418. Bal. in l. accusationis, C. q̄ met. cau. idem in iure concessio- ex legis humānitate vel æquitate, q̄ in alium cedi non poslit, 2. C. de reli. & sump. fun. Ro. consil. 484 inc. hoc q̄ vicinus, & lo- quitur in iure vindicandi concessum marito, vnae vindicta p̄ alium non p̄t exerceri idē in iure vicinitatis, Rom. consil. 484. cum add. † At hēc 24. limitatio non procedit in filio, per quem iniuria vindicari, summiq; p̄t vltio. Ro. in citato consil. Tira. nu. 16. q̄ procedit vbi iuslū patris vindicauerit, Rol. consil. 34. nu. 27. in 2 sed filij in atrocioribus non debent obedire paren- tibus, l. liber homo vbi gl. ad l. Aqui. l. ad ea de re. iu. Clarus, q. 60. Castan. de gl. mundi, 1. parte cōsid. 16. in fi. Dec. cōsil. 535. Menoch. casu, 354. fol. 33. num. 41. licet in delictis factum filij non dicatur factum patris, Dec. in l. fi. C. dc imp. & alijs subst. Ripa in l. generaliter, C. de reuo. don. Bal. in l. Gracchus, C. de adul. Sed Fortunius de ultimo fi. nume. 140, tenuit non posse patrem committere filio vindictam; at si commissa foret, ex- cusearetur filius a poena ordinaria iuxta terminos, l. Gracchus C. de adu. sed nullo pacllo poterit se excusare quando filia est

pragnans, idem Fort. d. loco nu. 41. Placa. ep. deli. li. 1. C. 36. au. 22. Menoch. dc arb. iud. q. 90. nu.

S V M M A R I V M.

- 1 Clerici ad synodum personaliter accedere tenentur.
- 2 Compere quilibet potest per procuratorem.

Q V A E S T I O LXXXV.

1 Vigesimonono limitatur in curatis, qui perso- naliter ad ynodum accedere te- nentur de singulis rationem reddituri, c. super his de maio. & ob. vbi Io. An. Abb. Imo. in tertio no. per tex. vbi cano. in ca. qñ. 3. 8. di. & personaliter se p̄sentare, c. pastoralis de reiu. gl. c. r. de confess. idem vbi citati sunt, vt personaliter accedant gl. 2 si. de his quæ fiunt a prælat. † & præterquam in casibus exce- ptis, quilibet per procuratorem poterit comparere, Imo. d. c. sup Fran. de Cur. in l. admonendi, col. 22. ff. de iure iur. l. q̄ dr. ff. dc iurepa. Abb. in c. bonaz, il 2. dc ele. Barb. in c. Raynatius de test. col. 54. Herman Boych. de syno. epis. 2. part. nu. 43. c. pe. vbi Ab ba. de iur. cal. Doct. in c. r. de iud. in 6.

S V M M A R I V M.

- 1 Decretum an possit per procuratorem impetrari.
- 2 Decretum non existente vera & probabili causa non potest interponi.
- 3 Decretum ob falsam causam nullum redditur, & proban.
- 4 Minorī de causa non creditur.
- 5 Causa non habetur pro subsistente, vbi est necessaria.
- 6 Causa vbi est, fundamentum, debet esse vera.
- 7 Causa nominatim exprimend⁹.
- 8 Decretum, detexta falsitate cause rescinditur.
- 9 Causa non satis est subesse, nisi exprimatur.
- 10 Decretum, si non apparet de causa, dicitur notorie iniustum.

Q V A E S T I O LXXXVI.

Trigesimo limitatur in decreto super alienatione ierum minorum q̄ perf. procuratorem impetrari non poterit, de quo per Bal. in l. in minorum, C. de præd. mi Gomes, q. dc an. pos. 65. Nec decretum huiusmodi su- 2 per alienationibus interponit p̄t, nisi vera & probabili cau- sa existente, l. i. ff. de rebus eorum. C. de præd. mi. Gomes, q. dc an. pos. 65. Nec decretum huiusmodi super alienationibus in- terponit p̄t, nisi vera & probabili cā existente, l. j. ff. de reb. corum. Ruy. consil. 41. nu. 16. & consil. 46. num. 10. & consil. 170. nu. 10. in 1. & 175. nu. 5. Gram. dec. 15. Rol. consil. 99. in j. Ferra. 3 cau. 60. & ob falsam cām vitiatur. † Paris. consil. 89. nu. 59. in 1. Bal. consil. 386. in 1. proponitur, Ay. cōl. 26. in fi. 188. nu. 8. Dec. consil. 408. Soc. iun. consil. 48. nu. 42. & consil. 128. nu. 121. in 1. Menoch. consil. 91. nu. 49. & causam ad victoriam necessariā probandam. Ang. consil. 25. Ale. in l. si ita, §. Grisogonus. de verbo. obl. Bertr. consil. 121. in 3.

- 4 Nec minorī cām asserenti creditur. Pau. consil. 38. in 2. Bar. in l. si forte de Cast. pec. Dec. consil. 120. col. 2. & c. cum inter. de exce. facit, l. fed si hac, §. prætor, ff. de in ius voc. Ro. consil. 208. 5 Dec. in l. si donatione, C. de col. nec sufficit p̄t pro subsistente habeatur, Dec. consil. 307. col. 3. Aret. in insti. in §. semel, quibus 6 ex causis manumit. non licet, & vbi cāt est fundamentum, dēt esse vera & expreila, Bal. in §. immeeriais, nu. 4. de pace const. & nominatim causā fuit exprimenda; l. i. C. de præd. curia. vbi lac. Rebus Cassan. de gl. mundi 6. par. cōl. 24. in fi. alias decre- tum nullum erit, l. Seiæ. egreſſe, ff. de tu. & cura. Cor. consil. 101. in 3. Ro. consil. 483. nu. xj. alias dubitatur, Pau. consil. 392. vt at- tingamus, li. j. Old. consil. 257. col. antep. factum, & quandocun- 8 queſveritatē in p̄trium appatente, decretum cādit veritati, l. si putas, C. de pet. hære. & præterim in habentibus ius obuium, l. Qui testiñ, ff. de prob. l. cum quis decedens, §. fi. deleg. 3. Oldr. consil. 260. q̄ vniō, ideo erronea scriptura vitiatur, & peritas subrogatur, l. cum pater, §. imperfecta, de le. 2. l. error, C. de tes. Bal. consil. 117. in 1. Verba in fi. ad idē, q̄ de cā debeat constare, Old. consil. 326. 328. col. 3. q̄ articuli; nec satis est causam sub- 9 fe nisi exprimatur. † Pari. consil. 68. in 4. & alienatio facta ex fal- sa cā non poterit iustificari ex vera, nec reparasi, Pau. cōl. 74. col. fi. in j. & 231. vbi qñ in decreto de cā non constat, dē neto- rie iniustū, Dec. in c. qñ. 2. nu. 150. 151. de prob. & in c. nomi- 19 de iu. col. 6. & ex parte factum in totum redditur factum. Bal. consil. 223. in 2. proponitur.

S V M M A R I V M.

- 1 Notario de causa afferenti: non creditur nisi in factis suis ad suum offi- cium.

Tractatum Tomus XI.

431

- 1 Prelato de causa non creditur alienationis.
- 2 Principi an de causa credatur.
- 3 Papa creditur attestanti de causa, & de ingratitudine contra se commissa, 5.
- 4 Papa dispensat super iis que sunt de iure positivo sine causa.
- 5 Coniuges ante obtentam dispensationem licite recedunt a sponsalibus, & promissione.

QV AE S T I O LXXXVII.

Hæc trigesima limitatio amplia-

- 1 tur, vt nec notario de causa afferenti creditur. Pau.d.consi.3.8. in 3. & 48. Ro.Bono.deci.2. nisi super spectantibus ad suum officium, l.si publicanus, §.de rebus, ff.de pub.
- 2 Item ampliatur, vt nec prælato de causa attestanti. Pau.consi.3.42. considerandum, nu.13. & 20. in 1. Imo. c. 1. de rebus ecclesiæ non alienand. Pau.consi.74. in 1. in eodem in facto.
- 3 Nec principi de causa afferent, tibi quid sine causa fieri non potest. Ay.de antiqui. parte 9. num. 5. & consi.4.8. & 24.1. col.2. in fi. & 293. nu.4. & an in principe causa presumatur, latissime per Gabriel.conclu.3. fol.3. so de iure quæsito non tol. Fallit tamen in papat pro cuius causa presumitur. Bal.consi.3.28. in 1. col.3. Gram.dec.1.5. & maxime quando in causa propria testatur, & de ingratitudine contra ipsum communis, & iusta causa
- 5 tibi ipso papa dicitur ipsa liberalitas, & certa scientia. Bald.consi.3.33. in 1. ad intelligentiam, nu.2. idem Gabriel.conclusi.2. de probat. vbi latissime & super iis que sunt de iure positivo, &
- 6 in gradu de iure diuino non prohibito sine causa dispensare posse, Bald.consi.4.77. queritur, in 1. Paris.consi.68. in 4. nume. 410. & ideo coniuges ante obtentam dispensationem licite recedunt a matrimonio, vel sponsalibus, que sub conditione contrahuantur. Bald.d.consi.

S V M M A R I V M.

- 1 Iudici de causa non creditur.
- 2 Alienationis formula rerum ecclesiæ.
- 3 Alienatio rerum ecclesiæ sine confessu papa fieri non potest.
- 4 Alienationis ratificatio qualiter facienda.
- 5 Alienationis causa multiplex, & est evidens utilitas, 6. vbi res melior emitur, 7. quid pro reparatione ecclesiæ & an in ea impensum censeatur. 8.
- 9 Locatio ad nouem annos rei ecclesiæ an valida.
- 10 Longum tempus qualiter sumatur.
- 11 Alienationis causa probabilis vbi plus imponderetur reducenda rem ad culturam, quam fructus portarent.
- 12 Prælatus an possit ratificare contractum nullum, sed ecclesia utilem.

QV AE S T I O LXXXVIII.

Ampliatur vt nec iudici credatur

- 1 Ruy.consi.46. nu.10. & 147. nu.8. & 175. in 1. & 98. in 4. & maxime supra alienatione rerum ecclesiæ, cuius formulam t desribit Specula.in titu. eo. §. lequitur versi. Scias. Pau. in consil. 3.8. in 2. luper. Aufre.ad dec. Thol.77.98. Guid. pap. q. 149.150.
- 3 152. & 155. & 157. & 194. & semper cum licentia papæ, t vel potestatem habentis, Gomez.de breuibus, & plures solemnitates edocuit. Soc.in consi. 15. in 1. & ex post facto cum repetitio
- 4 ne omnium actorum fieri potest. t Bald.consi.475. in 1. col.2. quidam, nu.3.
- 5 Causa alienationis multiplex reperitur, t uidens utilitas, Corneus.consi.1.81. in 2. Dec.consi.142. & in c. que in ecclesiæ de const. & de varijs solemnitatibus obseruandis, Couar.in tracta.variarum,c.17.lib.2. fol.619. Gomes.d.tract.de breuibus, numero 23. & evidens utilitas ostenditur. a Pau. consil. 3.37. in j. probandumque est precium conuersum in utilitatem, ecclesiæ, vt melior ematur, Pau.consi.43.6. in j. colum. j. quid vbi ecclæsia egebat reparatione t nunquid reparata censeatur ex re alienata. Pau.consi.3.37. in j. & sterilitatem Bald.consi.1.96. in j. Abbas. & 3.92. locatio in v. Pau.consil.4. circa. in j. vbi de comuni & causas necessarias. & ad nouennium t locatio fieri potest. regulariter sine causa Roland.consil.xv. in j. colum. j. nec longum tempus t Couar.d.lib.variarum, ca.xvj. Dec.cdl.204. Boer.deci.23.4. & regulariter prohibitam esse, Bald.consi.3.92. locatio. in quinto. Ruy.consil.xvij. in 1. nu.5. & longum tempus qualiter t accipiat, & alia cā alienationis probabilis vbi plus impenderetur t reducendo rem ad culturam, quam redditus portarent Bal.consi.1.59. in j. Abbas Pau.consi.4. in i. vbi ad decem annos voluit esse longum tempus, & locatio de nouen-

- 10 in nouennium ad longum tempus. Alexand.consil.104. in 3. quid vbi ecclesia non potest restituere viles expensas. Bald.consil.475. quidam in fi. nu.9. in j.
- 12 Sed bene poterit prælatus contractum nullum utilem ecclesiæ ratificare. Gabri.concl.j.de rer.alie.

S V M M A R I V M.

- 1 Emphyteusis res quanta esse presumatur.
- 2 Probato certe partie dominio, totius dominus esse creditur.
- 3 Emphyteutæ incumbit onus probandi, existente directo domino in quasi possessione percipiendi census.

QV AE S T I O LXXXIX.

At quia plerunque disputari contigit an stan-

- 1 bus pluribus solutionibus tota res censeatur emphyteutica, vel q non constet ex inuestitura de certa quota rei, quo casu tota res censualis vel emphyteutica creditur. Rip. responso, i. de restitutio. spoliato. Aym.consil.217. numero xii. Boer.deci. 50. numero xvii. Dec.consil. cxlv. quia certæ partis dominio tprobato, totius dominus, quis esse presumitur, l. vxori, ff. de lega. 3. l.graui, ff. de leg. 2. Pau.consi.cx. in 2. in causa, & Boer. in consue. fol. xl. & cui onus incambat probandi, dic, existente domino directo in quasi possessione recipiendi censum, emphyteutam t vel censuarium tenere ad probandum, secundum Boer. in cit. consue. & ex eo quia ratione incertitudinis appellatione partis venit totum. Pau.consi.43.0. in 1. col. pen. si queritur, Bal. autem in consi.cix. ad sciendum. in q. recurrit ad alias coniecturas. & Nat.consi.3. nu. x. li. i.

S V M M A R I V M.

- 1 Causa necessaria an presumatur.
- 2 Alienatio rei inculta redditæ fertilioris, & reuersæ ad ecclesiam an fieri possit.
- 3 Alienationis causa an revocari possit a successore.
- 4 Cessante causa dispensationis cessat dispensatio.
- 5 Alienabilis, semper alienabilis, non procedit videlicet quod semper daret.
- 6 Prælatus non potest dare nisi solitas in emphyteusim.
- 7 Causæ alienandi multiplices.
- 8 Alienationes prodigaliter factæ in fideicommissis iuxta aut. res que an alias impediunt.

QV AE S T I O CX.

Sed an necessaria causa presumatur

- 1 tur. t Pau.consil.clxxxiv. in i. queritur. secundum vet. videtur q sic, cum relatis pro communi concurrente longæuo temporis cursu. a Gabri.concl.i. de præsum. nu.3. cum multis seq. vbi declarat.
- 2 Sed antres inculta, vbi redditæ est fertilior, ad ecclesiam ex aliqua causa redeundo, de novo possit sine iuris solemnibus alienari? In. in c. insuper de rebus ecclesiæ non alic. videtur vel le q non, nisi primæux cōcessionis causa duraret, quia adhuc inculta remaneret. Bertran.consil.2.57. in 2. num.8. nec pro minori centu cōcedi posset, alias successor t revocare posset. id vbi de mensa est effecta, quod idem author declarat, quia celsus
- 3 4 sante causa dispensationis t debet cessare dispensatio, vt per Ti raquel. causa cess. & illo calu quando res meliorata rediit ad ecclesiam, illa regula, quod res temel alienabilis sit effecta
- 5 semper alienabilis t non procedit videlicet quod semper duret, ex iā dictis, nec prælatus de novo potest infeudare t vel dare in emphyteusim nisi solitas, Bald.consil.4.57. in 1. Reuerendus. Alexan.consil.2.4. in 2. Affiliat. in const. regni. deferiis, & salariis numero.8.5. Rot. Bono. decisio. 13 numero 8. & quatuor
- 7 talienandi causas recensuit. Bald.consil.3.78. factum in 3. & sex. Pau.consil.3.37. in 1. prima parte, ex quibus & causas non cessarias declarat Bald.consil.20. in secunda, quid & ibi habet tnr, an alienationes prodigaliter factæ impediunt secundas alienationes, & loquitur de rebus fideicommissis subiectis de cōsilio. Pedemon. centesimas ex agesimo octaua, fraudulēta alicatio deprehenditur.

S V M M A R I V M.

- 1 Causa an ex antiquitate temporis in alienatione presumatur, & admittit probationem in contrarium nu. 4.
- 2 Alienationis solemnitas non presumentur, & cessat vbi ex actis constat de veritate.

3 Pre-

Nicolai Moroni de fide treug. & pace.

- 3 Presumptio cedit veritati.
- 5 Faſti euidentia ſuperat omnem probationem.
- 6 Solemnitas ex antiquitate non praefumitur, ubi agitur de graui praeſu-
cio.
- 7 Titulus rbi apparet inutilis, de praefumto non curandum.
- 8 Semel falſum ſemper originalis ſui retinet predicationem.
- 9 Cauſa ubi de neceſſitate requiritur, non habetur pro ſubſiſtente, 10.
- 11 Decretum ex falſa cauſa non ſuſtinetur ex vera & dicitur deſectus iuſti-
tiae, nu. 12.

Q V A E S T I O X C I .

Quatenus ſupra proxime diximus. Cauſam ex antiquitate temporis praeflu-

- 1 mi, t. ar. l. poſt mortem, dē adop. l. filius. de pet. hære. Dec. consi. 36. 409. Ferret. comi. 142. nu. 9. Aym. de ant. q. tem. 3. parte, nu. 25. & per Gab. in cit. concl. j. de praefum. Hæc tamen praefum
- 2 ptio t̄ceſſat vbi ex actis apparet nullam solemnitatem adhi-
- 3 tam, & de non cauſa, quia praefumptio cedit veritati. Ay. cona-
fi. 3. 13. co. pe. Quia paria ſunt non eſſe, & non apparet, l. duo
ſunt Titij, ff. de teſt. tu. l. ſi fuerit, ff. de reb. dub. l. qui tabularum
ff. de fur. l. precibus, ff. de prob. l. argentarius, ſ. non autem, ff. de
edendo, Ay. consi. 290. col. an. ep. Ro. consi. 2. nu. 127. & seq. in
- 4 j. & admittit probationem in contrarium, & quando t̄ ex in-
ſtrumento non apparet de contensu directi domini, non praefum-
tur ex antiquitate t̄pis, quia facti euidentia ſuperat om-
- 5 nem praefumtionem, ad idem Nat. cōſi. 269. col. fi. & 266. nu. 8.
Itē non procedit, d. praefumptio ex antiquitate t̄pis, vbi agit
- 6 t̄ de graui praeſudicio. Nat. consi. 162. in 1. laſ. l. 1. C. qui admi. &
coni. 176. in 2. 148. in 4. Ay. consi. 190. nu. 6. & Nat. d. cōſi. 266.
- 7 in 2. nu. 8. & vbi conſtat de titu. inutiliſ non eſt recurrendum
ad titulum praefumptum. Parif. consi. 101. nu. 3. in 1. Ale. consi.
- 8 1. in 4. quia praefumptio cedit veritati & ſemel falſum t̄ ſemper
originalis ſui retinet predicationem, l. 1. C. de impo. lucra. deſcri.
Old. q. fi. 181. de authoritate, & opinio cedit veritati. l. 1. vbi Lu.
C. de nauf. li. 10. idem, q. vbi agitur de graui praeſudicio pro an-
tiquitate non praefumi. Ay. de ant. fol. 25. nu. 22. Pedemon. dec.
6. nu. 4. & seq. licet Dec. cōſi. 407. aliter ſentiat quæ omnia ſunt
notatu valde digna.

Confirmatur, quia, vt ſupra conſlusum, ſuit, cum cauſa de
necessitate t̄ requiratur. Magis puto, ff. de reb. eor. nec ſine illa
decretnm ſuſtineatur. Pau. consi. 428. in 1. col. 3. nu. 7. & 8. Bal.
Iat. in 1. cum hii. in fin. de transac. Pau. consi. 38. in 2. Dec. consi.
556. nu. 3. & 1. 2. nu. 36. de edend. l. de alimentis, C. de trant. laſ.
in 1. ſed ſi hac, ſ. p̄t. or. ff. de in ius vo. Parif. consi. 89. nu. 58. & 99.
nu. 8. in 1. Pau. consi. 432. in 1. ſtatutū nec cā dēt haberi p̄ ſuſti-
tente, vñt decretum ex falſa cā d̄ nullum, nec pro illo p̄ ſuſti-
tut, niſi conſtet formam iuris eſſe ſeruatam, Bal. consi. 84. col.
11 1. in 2. & collatio ex falſa cā non ſuſtinetur ex vera, c. ex parte
aſtenſis, de conceſ. p̄t. l. is apud quē. de acq. hær. ar. l. q. ab ini-
tio, ff. de te. iu. Bal. consi. 122. in 3. vtrum, d. proceſſus, col. 1. in
prin. & in fine, & d̄ deſeſtus iuſtitia, & q̄nq; deſecta veri-
tate, t̄ veritati, non decreto ſtabitur, l. ſi quis filium, ſ. ſi quis de-
cōtratab. Old. cōſi. 257. faſtum, col. an. ep. ad idē ēt vera cā ſub-
ſiſtente ex cā nulla redi nullū, Pau. consi. 201. viſiſis, in 1. q. a vbi
cā eſt de ſubſtātia, falſa cā virtutis diſpoſitionē, Bar. in 1. tētō. de
cond. & demō. Fel. in c. q. ſuper de fid. iuſt. & q. potuit noluit,
& q. voluit adiimplere nequiuſit, l. multū, C. ſiqs alt. vel ſibi &
verba inuenta ſunt, vt voluntatem exprimant loquentis, l. La-
beo. de ſuppel. leg.

S V M M A R I V M .

- 1 Ab arbitrio receditur mortuo arbitro, vbi ſubſtantiale remittitur.
- 2 A personis an recedatur in ultimis voluntatibus.
- 3 Induſtria dicitur electa vbi iudicium variabile eſt per iudicium diuerſorum.
- 4 Animus in quo ſubſtantia conſiftit non tranſmittitur.
- 5 Induſtriale an ſit teſtes recipere.
- 6 Arbitrius non poſteſt animi ſui moṭu committere.
- 7 Arbitrium dependet a voluntate, & dicitur rei animatē.
- 8 Arbitrium non tranſit ad h̄redes.
- 9 Faſti quæ ſunt non tranſeunt.
- 10 Fructus percepti pendente arbitrio, illo non ſequunt, reſtituendi ſunt.

Q V A E S T I O X C I I .

- 1 Trigesimoprimo limitatur non proce-
dere in ca-
ſu, l. fi. C. de contr. emp. vbi ſubſtantiale remittit ad arbitriū ali-
cuſus, q. a arbitratore mortuo, a pſona recedit, Bal. ibidē, Dec.
cōſi. 404. nu. 14. laſ. in 1. ſiqs arbitratu de ver. ob. Ro. cōſi. 502. in

- casu. ad idē, Bal. cōſi. clxxxiii. p̄cēſſo. in 1. & ibi h̄r quid dicē
dū in vltimis voluntatib. & 229. col. 2. in 2. ad idē, q. non rece-
datur a persona. Ange. in 1. ſi quis arbitratu de verb. obligatio.
- 2 & hoc t̄ procedit quod valeat remiſſio de certo precio decla-
rādo, vbi certa pſona eſt demōſtrata, l. ſi merces, lo. Cep. 2. x.
Rō eſſe p̄t, q. vbi electa eſt induſtria personæ, illa mortua,
ad alterū non recurrit, l. cū hii, ſ. p̄t. or. ff. de iu. & Menoch. q.
- 3 68. de ar. iu. q. a id q. variabile eſt q. iudicium diuerſoru, teleſta
d̄ induſtria, nec cōmitti p̄t, l. 1. C. de ſen. q. pro eo, q. animus
- 4 in quo ſubſtantia conſiftit non tranſmittit, t̄ Bal. consi. 296. in
- 5 primo, Ioan. ideo recipere teſtes eſt qd induſtriale tñniſi q̄ ſi reci-
perentur ſup capitulis formatis, fm. Bal. in d. loco, iu. q. com.
- 6 promiſſum ſit personale, arbiter non p̄t animi ſui moṭum
committere, Bal. c. cauſam quæ de re iu.
- 7 Itē quia arbitrium t̄ dependet a voluntate, & d̄ actus homi
minis & rei animatæ, & verba proprieſt ſunt accipienda, Bal. in
1. const. ff. v̄t. ſ. h̄r autem : & multa refert Menoch. consi.
93. & d. q. 68.
- 8 t̄ Nec minus t̄ tranſit ad h̄rdes, quia in ſaſto conſiftit, l. de in
tela de teſt. tu. ēt q. per ſe & h̄rde. compromiſtū eſt p̄-
miſſum, q. a verbū promiſit, refertur ad verbū cōpromiſſu,
& eſt ſenſus, q. ſi arbiter declarabit congruo loco & ipse, ipſe
h̄rdes ad obſeruantia teneat, non q. poſt mortē ſieri poſſit
declaratio, l. q. libertus, ſ. poſthumus, fl. de oper. li. l. bonorum,
ff. rem rat. Bal. consi. 457. Vanninus. in 3. col. fi. & quæ faci ſunt
- 9 ad h̄rdes non tranſeunt, t̄ l. fi. de ver. ob. ſ. j. ſecus ſi cōperatiore
p̄tus, Bal. cōſi. 93. in 1. in quodā, tum quia h̄c variabiliſ ſunt
iudicio diuerſoru, t̄ u. q. compromiſa ſunt personalia & ex
eo q. animi moṭus cōmitti non poſſunt. Bal. cōſi. 296. lo. in
- 10 1. & iu. morte expirat, & fructus t̄ interim percepti, vel reſtitu-
di ſunt precio non declarato, vel ſorti imputādi, l. necessario,
ſ. q. ſi p̄dente de pericu. & cōmo. rei ven. Pau. consi. 196. in 2.
super j. col. pen. ver. p̄t. terca.

S V M M A R I V M .

- 1 Arbitrio commiſſo vni vel pluribus, alio, vel pluribus mortuis, vel ab
ſentibus fauore p̄iç cauſe vnuſ poſteſt arbitrari.

Q V A E S T I O X C I I I .

- 1 Limitatur tamen nō pcedere fauore animi, et q. pluribus ſimul cōmiſſu
ſum ſuerit; quo caſu arbitrio pluribus commiſſo, t̄ uno vel plu-
ribus mortuis, vel absentibus, vel recuſantibus, arbitriū fau-
re animi penes alterū remanet, Bal. elegāter, Q. 229. in 2. ver.
col. 2. & ex hoc ſequit limitatio ad plura iura, de quibus, q. 60.

S V M M A R I V M .

- 1 Arbitrium quanto tempore duret, vbi late per totam q. opiniones reſi-
runtur,
- 2 Tempus arbitrij quando incipiat currere.
- 3 Contradiſtio neceſſaria eſt in iuribus negatiuſ, ut prescribatur, ſicut in
iuribus meri facultatis.
- 4 Libero arbitrio non preſcribitur.

Q V A E S T I O X C I I I I .

- 1 Quatenus ſupra dictum extitit arbitra-
tore mortuo ſi
eſſe a persona recedendu. Idē pcedit ēt lapsu tpe ad arbitran-
dū ſed dubiū erit quanto tpe duret arbitriū, & Bal. in d. l. fi. C.
de ſ. h. emp. voluit annalē eſſe facultatē h̄rdes, l. ſi quis arbitra-
tu, vbi Doct. de ver. ob. l. multa, ff. de cond. & demon. Bal. in c.
ide lege Corra. vbi ait ex æquitate anno finiri, & annum inci-
pere a die quo arbiter potuit, non cōpromiſſi Bolog.
ad Ana. consi. 19. Pau. cōſi. 469 in i. p̄aſſi. t̄ dū. Ale. consi. 34. in
i Bertran. cōſi. cx. in 3. col. i. & Bal. quantū duret cōpromiſſum
in c. Quintauallis. de iur. idē Bal. cōſi. 150. vcrba, in 5. in arbitrio
voluit durare triennio, a die litis q̄teſtationis, & ſi data eſt po-
teſtas procedendi ſine iuris ordine, pperuo, ſed fm Bar. per ip-
ſum citatū in l. fi. C. eom. de leg. voluit triennio potestatē finiri,
Spe. inclinare v̄ ſi p̄petuū, in ti. de ar. ſed i. cōſi. 470. Van-
ninus. in 5. voluit anno finiri, & in cōſi. 147. Orta, in 2. tub. nu. 1.
ſed arbitriū a lege datū anno terminari, cōſi. 463. q̄ ſi ſi in i.
laſ. in d. l. ſiqs arbitratu, nu. 2. & in ſ. ſiqs, C. cōm. del. vbi decla-
rat pcedere in vlti. voluntatib. Pau. vt refert laſ. voluit triennio
durare, Bal. in c. i. ſ. inter pares, de le. Corra. voluit arbitriū eſſe
iudicis, Ab. d. c. Quintauallis, voluit durare tāto tpe quāto do-
rat actio, nu. 37. Bal. in cōſi. 64. in 3. nūqd, voluit arbitriū ſi Bar.
vltra annū extēdi, ad idē laſ. o. l. nu. 34. & Goza. cōſi. 100. nu. 14.
mouētur p̄ teſt. in l. viā, ff. de pu. iu. ſed ibi loq̄t in iurib. negati-
uſ, ſi in q̄ib. neceſſaria eſt contradicſio, vt preſcribatur. Bello
nus, cōſi. i. col. pe & fi. ſicut in iuribus meri facultatis, Dec. cōſi.
clxiii. Balb. de p̄t. 5. par. prin. q. 2. nec libero t̄ arbitrio p̄t. Ay.
cōſi. cxi. nu. 22. B4lb. de p̄t. 7. part. q. i. ver. 3. ſed hic agitur ad iuris
pprii cōſeruationem, Bar. l. i. ff. de cond. ex lege Alc. aūt. consi.

205. repe. consi. 124. Tom 2. lib. 5. secundum primam impressionem, voluit durare perpetuo, maxime in compromisso voluntario, quia compromissum est mandatum, ad idem Bald. consi. 493. præsupposita, in 4. loquens secundum iuris communis determinationem, per l. sed si compromissum de arb. & super lite idem determinat in statuto patris meæ Gualdi tu autem ultra predictos videas per Menoch. quæstio 22. in arbitriis iud.

S V M M A R I V M.

- 1 A persona in arbitrio receditur, ubi remissio super accidentibus facta est, ut si apparuerit emphyteuticus, fiat diminutio arbitrio Titij.
- 2 Aestimatio rei emphyteutica fit de consuetudine minoris.
- 3 Aestimatio minoris erit ratione oneris.

Q V A E S T I O X C V .

Limitatio de qua supra in 92. q. declarat procedere, ut ibi

dicitur, quod super aliquo substantiali ipsius contractus est facta remissio, secundum super accidentalibus contractus, ut putatur, vendendo fundum pro centum, & si apparuit emphyteuticus, quod fiat diminutio arbitrio Titij, quo mortuo, ad iudicem erit recurrente dum, Dec. consi. 404. colum. fi. Pau. consi. 11. libro primo, viso, & ibi in additio. Cor. consi. 50. in primo, Ferret. consi. 154. col. penul. Ro. consi. 502. Menoch. latissime, d. q. 22. de arb. iud. & 2 consi. 1. & isto casu bonus vir secundum consuetudinem arbitrabitur rem emphyteuticam tertio minoris valorem testatur Bald. consi. 153. in 3. q. dictus, col. fi. & ratione oneris minus valere, Tiraq. in retractu conuentu nume. 21. cum seq. & fol. 800. sed idem Bald. in consi. 163. quæritur, in 1. aliter sensit. & ratione oneris minus aestimari, Bald. consi. 182. locata, in 1. & tertio minoris vidi sepe sepius aestimari per genitorem mitem, & plures in praxi seruari.

S V M M A R I V M.

- 1 Declaratione dotis remissa ad arbitrium Titij, receditur a persona.
- 2 Precio certo statuto, eoque pluri quod ex arbitrio Titij iudicabitur, non receditur a persona.
- 3 Dote remissa ad arbitrium boni viri super pluri receditur.
- 4 Priuilegium competens doti, & eius augumento.
- 5 Augumentum dicitur esse ipsa dos.
- 6 A persona receditur ubi arbitrium remissum per relationem ad aliud.
- 7 Industria electa dicitur quando arbitrium iudicio diuersorum variabile est.
- 8 Arbitria animi passiones.
- 9 Dos certa dicitur in filia, quia non minor legitima.

Q V A E S T I O X C V I L

Secundo d. limitatio de qua in 92. decla ratur non pce-

2 derecubvi certitudo remissa est ad arbitrium Titij, & est talis, quæ si esset omisla, non vitiaret, sed arbitrio iudicis declaratio esset facienda, ubi tertius non declarat, declaratio facienda erit secundum facultates permittentis, & cōditionem & qualitatem personarum, l. cum post, § gener. de iur. dō. Affl. dec. 337. de do. pro. & favore dotis recedendum a persona voluit Bald. nouel. de priui. dot. parte, 6. priui. 9. Ceph. consi. 156. nu. 34. in 1. Neuiz. consi. 45. nu. 26. 21. cum relat. a Menoch. consi. 93. & q. 68. in arb. iud. nu. 69. Cor. consi. 260. in 1. Ripa. in l. scita si palatus, nu. 35. quia priuilegium & competit doti, t. datur eius augumento, l. si proprietati, ff. de iur. do. l. inter, §. cum inter. de pac. dot. Ru. consi. 151. nu. 1. & 156. nu. 2. Cast. consi. 11. nu. 3. in primo & augumentum ipsa dos principalis esse censetur, Bel. consi. 47. numero 5. Neuiz. in sylua nup. numero 97. & consi. 76. Ay. consi. 191. nu. 2. Ceph. d. consi. 156. nu. 25. in 2. & consi. 177. nu. 26. cum seq. Rol. de lucro dot. q. 100. Ruy. consi. 14. in 1. & est tex. in d. §. cum inter. de iur. dot. l. 4. c. ti. & cum augumentum sit de substantia, ideo receditur a persona, & recurritur ad arbitrium boni viri, Menoch. consi. 93.

Idem dicendum est vbi aliquid est certum per relationem ad aliud, d. q. 68. quia relatio facit rem certam & expressam, Tiraq. in l. con. gl. 7. nu. 182. & est natura veritatis, nu. 96. de qua materia vide per eundum authorem, & an procedat in his quæ sunt de forma, & in alijs, non mirum si non receditur a persona, quia arbitrium dicitur aetus hominis, & voluntas vnius non est alterius, Bald. l. 1. in prima const. ff. ver. & iudicia tunc dicitur electa, quando aliquid variabile est per iudicium diuersorum, & iudicium ab animo pender, & animus non transmittitur, Bald. consi. 56. in 1. lo. & fides ipsius arbitrii dicitur, Cor.

consi. 157. in 4. Ay. consi. 503. nu. 3. Bal. consi. 52. in literis in 5. & hæc arbitria sunt animi passiones, ideo variantur, Bal. cōsi. 43. in 5. Reuerendissimus, & propterea morte finitur, l. vni, §. ne autem, C. de cad. tol.

Ideo, cum dos sit certa, quia non potest esse minor legitima 9 tvt magis communiter mille in locis, de iure communi concludunt Doct. ne sit in potestate patris fraudare indirecte filia legitima, ne via fraudibus aperiatur, l. in fundo, de rei vend. c. porro, de diuor. l. cum hij. §. sed cum his de trāf. Bal. cōsi. 393. col. fi. locatio in 9. Ripa responso, 1. de secund. nupt. l. 2. §. hæc autem, C. de cadu. tol. & cum congruitas dotis, vel habendo respectum ad facultates, vel ad qualitatem personarum vel ad legitimam quæ est quota bonorum sit certa, ideo non est variabile arbitrium & propterea a persona recedendum esse videtur, vt Castrensis cōsi. 11. Viso, li. 1. quid in accessorijs. Pa. consi. 3. nu. 3. in 1. licer, Bal. consi. 102. mulierem in 4. voluerit dotem variabilem.

Idem vbi promittitur qd tertius debet, quia relatio habenda est ad primum debitum, l. fi. ff. de no. Ro. consi. 502. & Menoch. d. casu. 68. nu. 47.

S V M M A R I V M.

- 1 A persona receditur ubi in damno remaneret.
- 2 Lucrum non datur cum alterius iactura.

Q V A E S T I O X C V I L

Tertio d. limitatione non procedit, vbi alter ex contrahentib.

1 in damno remaneret, t Barto. in l. si merees, loc. Soc. in d. l. si qd arbitratu, & consi. 44. in 1. Paris. consi. 30. in 1. 106. in 4. Cur. iu. 2 consi. 36. quia non debet quis cum aliena iactura lucrari. Menoch. d. q. 68. nu. 4. & consi. 93.

S V M M A R I V M.

- 1 A persona de iure Pontificio receditur.

Q V A E S T I O X C V I I I

3 Quarto non procedit de iure Pontificio qd continuo declaratori poterit, Soc. d. l. si quis arbitratu, nu. 28. Ruy. consi. 142 in 4. nu. 3. Affl. d. dec. 334. num. 10. idem vbi ab incertitudine non vi tatur dispositio, Alex. in lita stipulatus, num. 28. Soc. & Ias. in d. l. si quis arbitratu.

S V A M M A R I V M.

- 1 Ab arbitrio & persona receditur ubi alter fuit in causa, ut non arbitratur.

Q V A E S T I O X C I X .

Quinto declaratur non procedere vbi alter ex contrahen-

2 tibus fuit in causa ne fieret declaratio, t Bar. & Ias. d. l. si quis arbitratu, idem in legato, l. iure ciuili, de cond. & demon. vbi cōditio habetur pro impieta, Dec. in l. j. C. de inst. & subst. l. iure ciuili, de re. iu. & cōsi. 629 in fi. Ruy. consi. clxvii. nu. xij. in 1. Cagn. in l. q. quis, de re. iu. Gram. deci. cij. nu. cix, cetera prosequere cum Menoch. copiose in d. q. 68.

S V M M A R I V M.

- 1 Arbitrium circa diem solutionis non dicitur circa substantialia.
- 2 Declaratio de bonis soluendis post mortem viri ad heredes transit.
- 3 Optio a iure creditoris cōpetens in alternatiis transit ad heredes, nec tempore extinguitur.

Q V A E S T I O C.

Item hæc principalis limitatio de- clatur non procedere, vbi venditio facta esset pro certo ad arbitrium precio soluendo iuxta temporis determinationem ad tertij arbitrium declarandum; Cum dies non sit de substantia, sed pars contractus respectu exactionis, l. ex his verbis, ff. quando dies leg. ced. l. si ita stipulatus la. gra. ff. de verbo. oblig. Bald. d. c. Quinta uallis sub name. x. licet alias diuersitas diei inducat diuersitatem in substantia, & aliud sit facere uno die, & aliud in diuerso, Barto. in l. is qui teus, ff. de pub. iudi. l. denun- cias,

Nicolai Moroni de fide treu. & pace.

ciasse, §. quid tamen, ff. de adul. Alc. consi. 100. Tom. 3. li. 9. nu.
 2 11. Idem vbi maritus dedit facultatem soluēti de bonis suis
 vxori ad arbitrium tertij, qd adhuc post mortem declaratio
 fieri poterit. Pau. de Cast. consi. 469. lib. r. In fi. incip. præmitten
 3 dum ver. quantum ad tertium. Item alio modo declaratur,
 vbi alicui competit ius eligendi iure creditoris, circa res vel tē
 pora alternative promissas, quia hæc potestas transit ad hæ
 redes, nec cursu temporis vel anni finitur. Bal. in d.c. Quinta
 uallis nu. 11. ver. aduerte.

S V M M A R I V M.

1 Arbitrandi potestas pluribus concessa non expirat per mortem
 unius.

Q V A E S T I O C I .

2 Hæc vigesima septima limitatio declarat, tetiam non proce
 dere in duobus commissariis ad piam causam deputatis; quia
 altero moriente penes alterum integrum consolidatur arbit
 trium, c. ultimo de test. in 6. l. cum magistratus, C. quando pro
 uo. non est nec. vbi Bal. Sed Pau. de Ca. consi. 2 18. incip. ad pri
 mum li. 2. æquius arbitratur, vt volūtas testatoris seruet, alias
 subrogari, qui cum superstite habeat iudicare. Idem declarat
 per Ioan. de Ana. vbi Bolo. consi. 19. vbi remissione facta de p
 cio in alterum ex contrahentibus, preciumque reperiretur
 penes venditorem, quo calu an fructus emptor lacretur, de
 clarant in citato consilio.

S V M M A R I V M.

- 1 Fides species religionis est, ideo colenda.
- 2 Fidem fallere, graue.
- 3 Fides ex liga cum inimicis facta non seruatur.
- 4 Fides in Principe fulget.
- 5 Pro fide seruanda communia iura relaxantur & licitum est transgredi leges.
- 6 Fides dicitur obseruatio promissorum.
- 7 Papa fidem seruare tenetur.
- 8 Fidem vel pacem violans ubique locorum puniri potest.
- 9 Remissio in delictis quando locus sit.
- 10 Hosti fides seruanda, & in Duce belli, nu. 12. limitatur, 16.
- 11 Fidei violatores proditores sunt.
- 12 Fides & iuramentum parificantur, declaratur, nu. 14. 15. 16.
- 13 Fides an seruanda, vt se a carceribus liberet.
- 14 Fides an reo seruanda, a iudice.
- 15 Confessio extorta revocanda, & quomodo ex illa confessione punien
dus sit.
- 16 Hæreticis fides non seruando.
- 17 Fidei fructus.
- 18 Pacifici status turbator pena ultimi supplicij plectendus.
- 19 Privilegia pacis.
- 20 Pax an cum Barbaris sit habenda, & cum quibus habenda.
- 21 Signa pacis.
- 22 Premium pro pace recipiens infamis est.
- 23 Pax concordia, træguia.
- 24 Pax testamento fit.
- 25 Iniuria quando tempore censeatur remissa.
- 26 Pax ex quibus causetur, & ex quibus impediatur, 31.

Q V A E S T I O C I I .

1 Supra in principio & seq. diximus fidem
 gionis, ex quo sumitur summopere esse colédam l. si id quod
 de condit. indebi. prima dist. ca. ius naturale. Pau. consi. 3 17.
 2 lib. 1. viso. Oldr. consi. 69. consuevit. graueque & est fidem fran
 gere. Anan. consi. 8. vnde ligam & faciendo cum inimicis fides
 3 non seruatur, & nil est quod magis in principe præfulgeat & q
 recta fides episto. inter claras de sum. Trini. imo grauius est in
 principe. Menoch. consi. 1. nu. 327. Rolan. consi. 1. in 2. nume.
 30. & sequen. vnde ob fidem seruandam communia iura re
 laxantur. & Roma. consi. 322. num. 13. & licitum est leges tran
 gredi. glo. in c. placuit, 90. di. Alcia. consi. 1 31. Tom. 2. lib. 5. nu.
 6 7. & fides dicitur obseruatio promissorum, vel æquipollens,
 Bald. in c. quæ in ecclesiistarum. de const. ideo papa omnium su
 premus & ad fidem seruandam astringitur, de honestate hone
 stas enim principem ligat. Bal. consi. 371. verba in 3. Pau. consi.
 420. videtur lib. 1. Aym. consi. 241. lib. nu. 19. de prob. vbi Doc.
 in c. 1. Bal. consi. 24. in 2. Rolan. consi. 1. nu. 33. & 3 17. viso. ho
 stique fidei in seruandam. Bar. in l. 1. §. non fuit, ff. de dolo. Iaso.
 in proœm. seu. sub nu. 28. Aym. consi. 6. nume. 81. & in Ducc

8 belli. Barto. in d. §. non fuit. Corn. consi. 175. lib. 1. & fidei vi
 latores pditores iunt, & criminis stellionatus puniri possunt
 9 Aym. consi. 192. nu. 16. & ubique locorum a iudice originis
 violans fidem puniri potest, quia forum sortitur ratione con
 tractus, l. contraxisse, ff. de actionibus, & obliga. alias de com
 missis extra locum iurisdictionis. Mart. sing. 576. & in delictis
 10 in ijs qui non subsunt vni principi non esse locum remissio
 ni. Thol. & ibi Aufr. q. 2 19. Paris. consi. 15 9. 169. in 4. Boer. dec.
 270. vbi declarat, & non posse inquirere. Gram. dec. 26. Bol. de
 for. comp. in fi. de qua materia remissionis. Clarus, q. 38. in pra
 xi. cri. in li. sententiarum 5.

Limitatur tamen procedere vbi bellum est iustum, quo ca
 su etiam & priuato fides seruanda est. l. conuentionum, ff. de
 pact. Dec. in l. ea est natura, de regu. iur. Alci. in libello de sing.
 cert. c. 43. contra Bar. in d. l. conuentionum. de pac. quod secus
 voluit Zaf. in lib. Apologiz ad Io. Achium, fol. 12. & seq. se
 12 cus si fides data esset per Duces belli. Cor. c. 175. in 1. Bal.
 in l. pacisci, ff. de pac. l. postliminij ius, ff. de cap. & postli. reuer.
 13 §. capitius, & ex eo quia fides & iuramentum & parificantur,
 cap. ad aures. de eo quod metus causa. Et iuramentum sine in
 teritu salutis æternæ seruandum est ad vnguem, cap. cum dile
 ctus. de eo quod met. cau. cap. si vero, de iure iurari. & quod in
 vno statuit, in alio sanctum existimat, l. si quis persuase
 rit. de fur. l. quod vero, de legibus, licet hoc non procedat in
 foro judiciali, cap. quamuis, ca. licet de iur. in 6. l. pacium cum
 gl. de colla. Abbas in c. j. de despon. impu. & alia dicitur fides,
 quæ sub iuramento præstat, vel sub memoria Dei & San
 torum eius, & sub famæ & honoris obligatione, licet quo ad
 obligationem non differant. Abbas in c. ad aures, de eo quod
 met. cau. cum Zaf. d. li. fol. 14.

16 Secundo limitatur vbi hostis esset crudelis. & Bal. consi. 358.
 in 2. licet. & ibi habetur latroni spolia restituenda esse, nisi in
 iudicio sit coniunctus, idem consi. 410. in causa. sub. nume. 3. &
 17 licere rumpere pro se a carceribus liberando. Neui. in Syl
 ua nuptia. li. 4. nu. 133.
 18 Sed quid in iudice qui reo veniam promisit si fateatur. & Lu
 ca. in 1. 2. C. de ponde. auri. col. j. & 2. Fel. in c. afferte. de præsum
 ptio. Dec. in l. ea natura, vbi Cagno. Gomes. in c. j. nu. cxiii. de
 const. nu. 6. Bal. in l. j. C. de sum. Tri. & fide cath. Plot. in l. si quā
 do. C. vnde vi. num. 678. Couar. in traq. variarum, li. j. C. 2. sub
 nu. 16. Dec. & Cag. d. l. ea est natura. de regu. iur. Sed reus ani
 maduertat pro vitanda condemnatione quod confessionem
 19 & sic extortam renocet, quia ex ea non poterit condemnari.
 Paris de Pu. in c. de tortura, versicu. sequitur quotidiana, alias
 si in illa perseveraret, damnandus erit, maxime vbi in Re
 publicæ perniciem tenderet illam seruari, cap. vt famæ. de senten
 tia, excommunicat. ita vulneratus, ad legem Aqui. & hoc si de cri
 mine constat, §. nec autem de mand. princip. Fortunius Gar
 tia in d. l. conuentionum. de pact. & vbi in illa cōfessione reus
 non perleuerat, ordinaria poena minime plectendum esse, sed
 ex arbitrio. Fortunius. d. l. conuentionum.

Terio limitatur hoc procedere in hæreticis, quibus fides
 20 non est seruanda. & Barto. in q. Lucana, & in multis alijs, Luc.
 in l. si. C. de pond. auri. Dec. in d. l. ea est natura. Tho. 2. 2. q. 70.
 ar. j. Menoch. consi. 100. nu. 188.

Et de fructibus fidei, & signis pacis, turbatoresque fidei &
 21 pacis acerrime puniendos. & Luc. in l. vni. C. pub. l. et. col. 13.
 versicu. de iure vero, vbi poena ultimi supplicij plectendos vo
 22 luit, idem pacifici status turbatores, Clarus, quæstio. 68. in 5.
 seditio. & Luca in l. vnic. C. pub. l. et. & Affl. de pace. te
 uen. in glo. in verbo capitalem, & receptator violatoris pacis
 eadem poena puniri, & hoc per cohabitationem, vel contu
 bernium, secus in receptione momentanea, idem Affl.
 in cap. si clericus. si de feu. fuerit contro. inter domi. & agna &
 in §. iudices. nume. 65. de pace iuramen. firman. & multa de iu
 re fieri non possunt, & propter pacem permittuntur. Bal. con
 si. ccxiii. nobilis. in 3. si & que non trahitur retro ad impa
 sibilitia, fallit propter pacem, glo. in l. talis scriptura, de leg. pri
 mo. Bald. in capit. innotuit. de iud. & pax principum respicit
 publicam utilitatem. Calca. consi. 52. numero xvij. & de pace
 23 & eius laudibus. Cassa. de glo. mundi quinta parte, 16. consi.
 & Corlettus de potesta regia, 34. priuilegia pacis recensuit, &
 Aym. consi. 64. vbi bona priuatorum auferri possunt ex di & a
 causa.

24 Et an cum Barbaris & Turcis sit pax habenda ponitur late
 in disput. post deci. Ped. quæ incip. in hac disputatione in fin.
 nu. xix. & bellum contra ipsos indicendum. Couar. in regula
 peccatum. §. x. & xi. vbi etiam an liceat eos derobare. Bal. con
 si. cxi. in 4. super primo & cum hæreticis, sacrilegis, schismati
 cis, idolatris, nec cum tyrannis, & multos alios recensuit. Affl.
 cum quibus pax non sit habenda, in rub. de pace iuramen. fir
 num. 4. non quod homines sint odio habendi, sed ipsorum pec
 cara, 86. dislin. cap. 2. & in Auth. de mand. princip. §. non per
 mittas, nec istis fidem seruandam. Menoch. consi. 100. nume.
 188.

188. & contra infideles, licet et clericis de licentia papaz, pro defensione fidei, Bal. consi. 439. ad bellum. in 5. c. igitur, 23. q. 8. nec pax cum proditoribus populi Romani hostibus, & sic Turcis, regulariter haberi potest. Luc. d. l. vni-ver. circa tertium, col. 4. C. pub. lat.

Et signa pacis, & remissio iniuriarum ex pluribus colligitur glo. in §. fi. de iniu. vt puta, risu, ludo, communi mensa cum iniuriante, & praesertim meritis praecedentibus, l. in ipsius, C. fami. ercit. l. fina. C. si quis aliquem testa. prohi. item aequo animo alloquitio, at. 1. q. 7. cap. didici, 22. q. 1. omne. & p. dexterę dationem, quia ita antiquitus datus dexteris pax contrahebat, i. Mach. 6. Ioan. Nad. c. functa. de elec. in 6. vbi ait quod dextera est testis & signum pacis. Affili. & §. iniuria. de pace iuramē. firmam. num. 120. Luc. in l. prima, C. de aquę du. lib. 10. item 2-mixtione, potus sumptuose, glo. Bal. Angel. §. fin. Instit. de iniu. Ias. in l. j. de pac. item per osculum, q. dñe charitatis & amicitiae consensus, capitulo Adrianus. in fin. 63. distinctione glo. in capitulo apostolicae, de re iudic. in 6. per conuersationem Pla ca. c. 6. nu. 43. & Cla. §. iniuria ver. item tollitur. Item per confabulationem, & alloquitionem, item p. literas amicabiles, vel nuncium, vel epistolam, l. j. ver. qui me. ad l. Iul. maiest. gl. in c. vbi, §. nulli, ac. ele. in 6. vbi Anch. item precibus exoratus, l. q. cetu. de via pub. vel per satisfactionis receptione, l. q. si vnuus, §. si tibi decem, §. 1. de pac. Imo Ias. in l. 1. sub nu. 16. de pac. ad-huc voluit, q. si recepta sit pecunia p. remissione iniuriarum, actio nem supereesse super damnis & interesse occasione vulneris, licet recipiens premium pro pace incunda. & reddatur infamis, vt dixi infra, & pax dicitur discordia ultimus finis, perpetua & in uiolabilis cordia, treugua & vero dñe securitas praestita psonis & rebus ad tempus, nondum finita. Bald. in rub. de treug. & pace concordia vero dñe terminus ultionis, & osculum pacis non datur in concordia, & qui facit concordiam de poena postea manu alter se vendicando, non dñe rumpere pacem, item testamēto pax fieri potest, Bal. in c. cum antiquitas. de testamētis, itē & iniuriam per annum tacens, censeretur remittere, glo. communis, l. 2. C. de const. pecu. & §. 1. Inst. de perpe. & temp. actio. & glo. 2. §. sed & lex. Inst. de iniu. Iacob. But. Azo. nu. 26. in summa de iniu. at Odof. Pet. Cy. Bald. Sal. Ang. Fab. Mars. in d. l. lex Cornelia. de iniu. tenuerunt triginta annis durare, ex l. sicut, C. de præscriptio. 30. ac prior sententia, q. anno tollatur, quo ad actionem criminalem, secus ciuilem, qua est perpetua. Cla. in §. iniuria, versicu. tollitur. libro sententiarum, 5. Et sex sunt que pacem causant, t. prima est iustitia & reverentia a minore praestita maiori, singula officia quibuscumque singillatim commissa, conturbat enim corporis ordinem totum qui non suo officio contentus surripit alienum. Luc. in l. quicunq;, C. de exact. tribu. lib. 12. 4. vbi superiores charitatem exhibet subdit, 5. aequalitas, 6. unitas, vius principis, 7. patientia, 8. ex ordine, Luc. in l. 1. C. vt dign. ordo ser.

Impedientes autem pacem sunt, 26. cause, quae enumerantur a Luca, d. l. vnicā, nu. 15. & 16. C. pub. lati. & ab Affili. in cōsti. regni pacis cultū, & de differentia inter pacem & concordiam. Ferret. de ferijs, nu. 45.

Et in pace facta inter principes cum remissione iniuriarum, intelligitur solum de iniuriis illatis dum fuit cum hoste, Boe. dec. 38. Rol. consi. 1. nu. 117. cum seq. in 3.

S V M M A R I V M.

x

- 1 Fides a lege praestita seruanda,
- 2 Fidei præstatio, & per Deum, & Euangelia sacra dicitur.
- 3 Fidelitatis commendatio.
- 4 Fugiens ad Ecclesiam tutus est, & ideo sub fide recedens restitueruntur.
- 5 Ecclesia gaudet immunitate, & eius circuitus.
- 6 Ecclesia circuitus, & eius immunitas, & domus clerici.
- 7 Captus de facto relaxandus est, idem in nulliter carcerato.
- 8 Passus in ecclesia circuitu qualiter metiantur.
- 9 Delinquens in ecclesia non gaudet eius immunitatei

Q V A E S T I O . C I I L

Primo ampliatur vbi lex dat fidē, q. est ne nascat iniuriarum occasio vñ iura nascuntur, Lu. in l. 2. C. de pond. auri, li. 10. col. 1. in fi. & maxime in milite, & tantum est si promissio sit sub fide, quantum si per Deum iurare tur, vel per sacra Dei Euangelia. t. Ang. Lud. ras. in l. 3. §. iurari, fi. de iniu. & C. p. commendat fidelitatem in trac. de imp. cli. ver. pro imperatore Cassa. de gl. mundi, 9. parte. q. 41.

Hinc fugientes ad sacras aedes sunt securi, nec inde sunt extrahendi. t. ne Sanctis iniuria fieret, l. 2. C. de his qui ad eccl. nec ab alio q. eō extrahi poterunt dat iudici seculari, sed no-

poterit puniri, Rolan. consi. 9. ru. 21. in 2. & Cy. in l. in præsen-
ti, voluit q. si sub fide a loco sacro recessit reus t. sit restituendus, Faber. §. hoc tpe. rnst. de his qui sunt sui vel alie. ju. Placa. libro primo epito. deli. & c. 37. numero 10. ad idem, 17. quæstio-
ne, 4. capi. reum, cum sequen. non enim minor reverentia debetur loco vbi diuinus cultus celebratur, Pſal. decet sanctu-
do domum tuam. & sanctificavit tabernaculum suum altissi-
mus, & eadem immunitate gaudet eius circuitus, Rom. con-
fi. 22. 7. spectabilis, vbi ecclesia t. maiorgaudet immunitate, 40.
minor, 30. passuum, & pariter cimiterium, & domus clericorum
etiam cum ecclesia, & in omnibus istis locis de facto captus
t. de facto debet relaxari, Bald. in l. ob maritorum, C. ne vxor
pro mari. l. minor, dc cuius. Barto. in quæst. incipiente Lepus
& per Gabriel. de restitutio. spoliato. conclu. prima numero
8 20. vbi nulliter carceratus t. relaxandus non oblitante, l. fina-
li, quod met. cau. vbi capture nulla potest confirmari, Rol.
consi. 41. in primo numero 39. 40. & 41. Pau. consi. 472. in pri-
mo, numero 12. Rolan. cōsi. quinto. in 2. numero 7. 18. & 21.
Roman. consi. 158. & Dec. in capitu. ex ratione de appellatio-
colum. fi. & ita declaratur a Bar. d. q. Lucana, & Gabriel. in al-
legato loco, vbi vis interuenit compulsa & cum violentia
pp. priuatione propriæ libertatis. Mantua. consi. 60. nu. 14. Old.
consi. 154. Rebus de immu. eccl. fol. 322. Coar. in trac. variarū
9 c. 20. fol. 65. & qualiter t. passus in ecclesiæ circuitu metiantur,
Old. cōsi. 55. consuevit, ex quo dignoscitur per quantū spaciū
iuxta ecclesiā possit ædificari, & Docto. plures in hac materia
10 afferunt in locis citatis declarationes, & ab hac ecclesiæ t. im-
munitate reperi omni iure destitutus qui in ecclesia delique-
rit. Pau. consi. 45. viso in 3. item publicus latro, notorius popu-
lator, Ro. d. consi. 227. Old. cōsi. 154. idem in enormibus crimi-
nibus, consi. 54. q. laycus, idem in raptore virginum, Mantua. d.
consi. 60. multa cumulauit Rolan. consi. 24. in 2. licet Pau. d.
consi. 459. dicat per desuetudinem ab iis privilegium huius-
modi, explicat Clarus latissime, q. 30. in praxi. crimi. in li. quin-
to senten.

S V M M A R I V M.

- 1 Fides legis auctoritate praestita venit seruanda.
- 2 Altus ordinanti non exequenti attribuitur.
- 3 Denominatio dicitur fieri a priori.
- 4 Causa remota quando spectanda.
- 5 Venenans carceratum ne suspendatur qua pena afficiendus sit.
- 6 Venenare non licet reum mortis.
- 7 Vendentes mala medicamenta qua pena puniantur.
- 8 Custos carceris sub cuius fide carcerati committuntur qualiter punia-
tur si denegat alimenta, & de custode.
- 9 Carceratus rediens securus est.
- 10 Bannitus in manibus curia offendit non potest.

Q V A E S T I O . C I I I I .

Secundo ampliatur

vt fides seruanda sit vbi auctoritate, l. conventionū, de pac. quia aetus legi ordinanti, non exequenti, attribuit, & magis dicitur facere qui ordinat q. qui exequitur, Bal. in ca. ex literis, de rescript. vbi denomina-
tio t. fieri a priori, l. qui liberis, §. hæc verba, de vulg. & pupi.
3 & cā remota inspicienda est t. vbi est suudamentum causæ p-
ximæ, scens si alterius naturæ, l. si mulier, ff. ter. amo. & hoc est q. dicunt Doct. causam proximam attendendam, ad idem, q. aetus ordinanti, non exequenti attribuatur, Ay. consi. 122. nu-
mero 3. & consi. 272. col. 2. & 275. col. 2.
5 Hinc consanguineus venenans carceratum ne suspendat-
tenetur crimen parricidij, vel aliter, secundum Boer. decil. 2. 15.
numero 4. & de poena venenantis, vel saltē preparantis,
6 t. vel attentantis, Clarus in §. homicidium, nec minus reum
mortis licet veneno necare, Carrerius, §. homicidij, numero
cj. Ale. consi. 145. Bal. in l. Grac. de adul. Afflic. in const. magna
noxia, Bal. in l. nemo, C. de sum. Tri. Bal. & Saly. in l. cū fratre,
de his quib. vt ind. quamvis Bal. in l. Grac. C. de adul. aliter sen-
serit, & de pena venenum dantis, vide clarū, in §. homicidiū,
7 d. prax. ver. punitur. Et aduersus vendentes medicamenta ma-
la in publico, ex quo fidem l. aduersus publicā, teneri l. Cor. de si-
ca. l. 3. C. de sica. vbi Mars. Pla. c. 20. li. i. Epi. deli.
Secundo inferitur, q. custos carceris sub eius fide carcerati
8 cōmittuntur, si alimēta denegauerit, tenetur, Bal. in l. de pe-
rib. C. ad l. Aqui. & aduersus custodes carcerum vide per clarū
q. 46. ver. l. cias, & plures cautiones edocuit custodes carcerum,
Lnc. l. cum s̄pē, de erogat mili anno. li. 12. col. pen. & carcera-
9 tus redeundo t. hæc legis securitatē, Bal. in l. fi. C. de male. &
Matth. Bar. in l. 3. C. de sica. Alb. q. 36. 2. parte starutorum.
10 Tertio bānit in manib. curiæ t. p. impunc offendi, Bar. l. 3. trāsf. C. de sica. cla. l. d. §. homicidiū, ver. q. 40. t. Bar. l. l. laqueū
Traç. Tom. Xj. iii. de

Nicolai Moroni de fide treug. & pace.

de acq. ret. do. l. ciu. s. dem. §. trans fugas, ff. de sica l. lege Iulia. ad. l. Iul. de vi priua. Fel. in c. cum iuramento, de hom. Bal. in l. liber tates, ff. de sta. hom. Mars. in 150. l. i. de sica. & §. aggredior, nu. 24. in prax. cri.

Item vbi ad supplicium duceretur, Bar. in l. cuiusque, ad le. Julianam maie. Bal. in l. addit. os. C. de epi. audi. Mars. d. §. aggredior, nu. 40. nec in manibus curia impune interfici potest. Menoch. de arb. iu. q. 90. nu. 53 & 54.

S V M M A R I V M.

- 1 Bannitus qui vult docere de innocentia, non est offendendus.
- 2 Innocentia cum gaudio expectanda.
- 3 Hosti publico non est fides seruanda, fallit vbi de innocentia vult docere.
- 4 Salum conductum violans qua pena teneatur, & de criminis legi maiestatis, 10. Et per epistolam principis concessus habet vim legis, 11.
- 5 Custodia carceris cum pudicitia obseruanda, alias punibilis.
- 6 Dux belli dat saluum conductum eundi & redeundi, 7.
- 8 Salum conductum solus princeps concedit, & ex casu etiam inferior, 9 & 13.
- 12 Bannitus tolleratus non offendendus.
- 14 Occidens habentem saluum conductum, punitur, nec excusat ex Crassa ignorantia, qua habet vim scientia.
- 15 Ignorantia Crassa similis est pinguedini.
- 16 Occidens toleratum puniendus est.
- 17 Bannitus de proximo re banniendus offendi non potest, idem interposita appellatione, 18.
- 19 Homicidium prohibitum, ideo delinquens ultra quam crederet, puniatur.
- 20 Causa iniusta, nec minor, excusat in prohibitis.
- 21 Praecepis & credulus non excusat.
- 22 Credens probabili viro excusat.
- 23 Dolus presumitur in prohibitis.
- 24 Bannitus occidere voluntatis, non necessitatis est.
- 25 Marito an liteat occidere adulterum, & qua pena sit afficiendus.
- 26 Vxor vagabunda an licite possit interfici.
- 27 In dubiis ab homicidio abstinentur, & tertiaria via eligenda.
- 28 Peccatum in dubiis presumendum, fauore anime.
- 29 Homines iusti a licitis abstinent.
- 30 Sententia illa vitanda ex qua malum succedere potest.
- 31 Fides praeter legis autoritatem an seruanda sit.

Q V A E S T I O C V.

Tertio ampliatur, in bannito, qui vel

- 1 sua innocentia docere, t. q. non est offendendus, quia interim pena non tollit, at bene differit donec de criminis liqueat, iō pendente termino nihil est innouandum, Fel. in c. q. in ecclesia- rū, col. 2. de const. q. innocentia potius t. c. gaudio est expectan da, q. iniuria p. i. quēda, l. absentem, ff. de p. Luc. in l. vi. C. pub. lati. col. 2. & licet hosti publico fides seruanda non sit, l. pacisci, vbi Bal. ff. de pac. Dec. & Cagno. in l. ea natura, de reg. iu. ff.
- 3 t. non procedit vbi vult de innocentia docere, & violantes te- nentur criminis legi maiestatis, t. Boe. q. 179. & vide per Meno. de arb. iu. casu, 337. & 346.
- 5 Idem in carceris custodia, quæcum pudicitia est obseruan da, & illam violans puniit pena, de qua Boer. dec. 317. Meno. casu 292. iudicis arbitrio puniri, l. i. ad l. iul. maie. & t. a. autho ritatis est legis securitas t. q. Dux belli p. o. cum hoste pacisci & securitatem dare, Bal. in l. conventionum, de pa. quod in eun dot & redendo intelligitur, l. i. C. de nauic. li. i. o. Guid. pa. q. 418.
- 8 nu. 4. Mar. Lau. in tra. de confed. prin. & a solo princ. t. l. relegati, ff. de p. Bal. in §. sacra. de pace iura. fir. Cla. q. 31. ver. sed hic q. ro. Pau. cons. 422. quia suo, in l. Sal. in l. cū indulgentiā, C. de sen. passis, l. i. in fi. ff. de q. Bald. in c. accedens, nu. 3. vt lite non contest. volens posse t. i. in inferior ex alia c. cōcedere, & secu ritas h. c. non est violanda, l. fi. ff. de le. Bal. cons. 490. in l. ponitur, nec dē: quis decipi, dum sub literis principis confidit. Et vbi sub epistola principis reperitur saluus conductus cōcessus vim legi h. et, l. i. ff. de const. prin. & contravenientem puniendum Pau. d. cōl. 422. nu. 36. Gui. pa. d. q. 418. Et Boer. d. dec. 179. nec t. ab alio q. a principe restitui posset, t. si i. carceribus de sua doceret innocentia Bar. in l. infamem, ff. de pub. iu. Rub. in consi. 50. Rui. consi. 21. nu. 2. li. 4.
- 12 Idem vbi tolleraretur, t. Sal. in l. nullus, C. de iud. Dec. cōsi. 327. quia toleratus h. pro non bannito. Goz. cōsi. 61. fides cū seruāda est, Mar. de Lau. d. tra. de cōfed. prin. nu. 19. Petrus Ad. ue. in ver. a. & t. ex p. a. & t. Mars. consi. 9. nu. 25. Bald. in l. i. C. de sum. Tri. Menoc. q. 90. nu. 56. cum seq. de arb. iud.
- 33 Idem vbi ad ips data esset securitas t. iudicen, q. sit seruanda, Bal. in citato loco, nu. 1. i. Bar. in l. i. qui reus, de pub. iu. Ca-

gno. & De: in l. ea est. natura, & reg. iu. Afflict. dec. 4. Pau. Cat. con. i. 423. nu. 3. 36. in l. Bal. d. l. reos, nu. 43. C. q. acc. possunt, Ro. in l. si vero, §. de viro fal. 32. ff. l. o. ma. Bal. in §. sacramenta, de pacciura. fir. Alb. 4. parte statu, q. 39. Nouel. in regu. 48. ver. iudex, Meno. de arb. iud. q. 81. nu. 10. & q. 92. nu. 10. & ita secund mihi contigit in ciuitate Esculana, dum cuidam bannito saluum conductum dedi, ut atrociora detergerem facinora, & caput fuit a Curia Capitanci, at Magnificus & Eccellētissimus D. Remulus de Valentibus illius ciuitatis preses dignissimus relaxandū mandauit, & obseruari voluit securitatem per me datam, & practicauit etiam sub eodem p. zlide totius prouinciae Marchia, dum ibidem locum tenens essem.

Idem dicendum est in occidente habentem saluum conditum, t. vel toleratum, nec potest le ex Crassa ignorantia excusare, quia h. v. sc̄tiz, Gomez. c. 2. de cost. in 6. nu. 54. Alb. de Rosa. q. 73. in 3. parte, facit l. q. te, ff. si cer. peta. per l. i. de con. indeb. Tiraq. in tetra. § 35. nu. 34. cum sequen. glo. 4. Ro. con. si. 424. circa princip. & h. c. ignorantia t. limilis d. pinguedini, Bald. in c. ab excommunicato, De rescr. & dicitur in facto proprio, quia pingues homines parum vident, idem in occidente toleratum t. Fel. in cap. quæ in ecclesiarum, de const. num. 9. in 4; catu, Ale. consi. 51. col. fin. lib. 2. Mars. in §. aggredior, nu. in 28. & sing. 28. 77. Alex. consi. 8. in 6. ias. in l. omnes populi, de iust. & iur. versicu. quarto limitatur, Mars. consi. 10. num. 26. & cōsi. 177. Carre. in §. circa, nu. 217. Ceph. consi. 35. nu. 20. & occidēt habentem saluum conductum punitur, ut homicida, & idem securitatis violator, Menoch. q. 90. nu. 60. de arb. iu.

Idem vbi bannitus ēt de proximo rebāniendus esset, quia occidi non possit, Bald. in l. i. §. serui, ad Syll. Cœpol. consi. 39. Mars. consi. 10. 66. 94. & in prax. §. aggredior, nu. 27. & sin. 106. Carre. numero 215. in §. homicidium, idem quando bannitus pro non bannito reputabatur, Ang. in l. si duo, de acq. h. z. Bald. in d. §. aggredior, nu. 34. & in l. i. nu. 11. ff. de sica.

18 Idem interpolata appellatione, t. & lite pendente super bāno, Barto. & las. possideri, §. si seruus, de acq. possessione, Car. d. §. homicidium, numero 22. Bal. in authen. quæ supplicatio, C. de precibus imp. offeren. Ball. i. de appell. col. fin. Placa lib. 1. ep. delict. capitulo 36. numero 15. Menoch. q. 90. numero 58. de arbitris iud.

Et ratio in præmissis esse potest, quia occidendo bannitu s. t. opera datur rei illicitæ, vnde non excusat t. delinquendo ultra quam crederet, l. eum qui, §. iniuriarum, ff. de iniur. Pau. consilio centesimononagesimonono, libro primo, & in l. i. natura prohibitis t. causa iniusta & rumor non excusat, capitulo final. de homicidio in sexto, in t. enim tanti ponderis p. ceps & credulus esse non debuit, Decius consilio 487. num. 22. roduodecimo, licet in aliis t. probabili viro credendo excusat tur, l. ecunda §. iurari, vbi las. de iure iurando, Alciat. reg. 3. p. 23. sumpt. triginta, & in his quæ sunt t. degenera. prohibitorum dolus presumitur, l. si non conuicij, ff. de iniur. & omne maleficium iniuste factum creditur, l. prima, C. de sicarijs, capitulo primo de præsump. qui enim vult bannitum occidere, cū id sciat omni iure prohibitum, quia lex non imponit necessitatem, sed dat facultatem, ut in adultero, l. i. adulterij, ff. de adulterijs, Paul. consilio ducentesimo septuagesimo septimo, coluna secunda, libro secundo in causa. Socin. iun. consilio 34. lib. secundo numero nono. Neuiz. in Sylua nup. libro primo, no. est nubendum, numero octuagesimo quinto, cum multis se quen. vbi viro licet adulterum occidere, t. alias Cachinaretur adeundo iudicem, & licet ab ordinaria poena forsan, ex hoc excusarerur, propter iustum dolorem, at bene extra ordinem multandus, Socy. in citato consilio Afflict. in const. regni, de poena in adul. depræhen. lib. tertio folio 135. Et multa per Pla cam in epitome deli. et. capitulo 36. numero 51. cum sequent. & idem t. vbi vxor vagabunda reperiatur, Gomez. in capitulu mulieres, de iud. Tiraquel. de poenis, causa prima, numero tertio, & in legibus connub. l. 13. crederem tamē in perplexis ab homicidio tutius esse abstinere, q. a. in dubiis t. tertiaria via est eligenda, 13. di. c. i. & 2. Bal. cons. 410. in c. sub nu. 5. in 2. l. adopti. us, ff. de ritu nupt. Et hoc propter animam, quia vbi dubium est t. an sit peccatum, credendū est esse peccatum, c. j. de scr. in fi. facit, §. vxor Inst. de nup. iusti enim homine t. a. licitis abstinent, 27. quæstionē secunda sunt quidam, 34. quæst. 4. Christiano, quanto magis ab homicidiis omni iute prohibitis, & s. nia peccato, de qua materia late Placa. libro primo, capitulo 36. numero 12. cum multis seq. licet secus annuat Menoc. de ar. bi. iu. quæst. 90. nu. 6. at si quis t. præter legis autoritatem dat fi dem, seruare potest, non tamen tenetur, Luc. d. l. i. supracitat. col. i. in fine, C. de pond. auri illat. lib. xi. Menoch. calu 383. de arb. iud.

S V M.

Tractatum Tom. XI.

434

S V M M A R I V M.

- 1 Saluus conductus seruandus, limitatur non procedere in occultis.
- 2 Item ex causa pecuniaria, non extenditur ad delictum, nec ad debitum ex maleficio, & nec ad debitum eameral.
- 3 Delinquens excipitur a gratia.
- 4 Beneficium cessionis quando denegetur.
- 5 Saluus conductus non prodest in futuris nec dari potest a minore, dum a maiore fuit condemnatus.
- 6 Dolus futurus remitti non potest.
- 7 Saluus conductus occultus non prodest.
- 8 Gratia non opitulatur in occultis, nec presumitur.
- 9 Pax afferenti non creditur.
- 10 Princeps solum cassat condemnationes.
- 11 Iudici de gratia non creditur.
- 12 Pax in actis registranda.
- 13 Gratia si sit concessa habita pace, de illa debet constare.
- 14 Indicis cognitione opus est super pace & gratia.
- 15 Cancellatio non valet non citato procuratore fischi.
- 16 Super gratia est pronunciandum, & quoties super uno vel aliud denuntiatur.
- 17 Iudicis pronuncia opus est ubi eget cognitione causa.
- 18 Clausula, si tibi constituerit, facit gratiam conditionalem, ideo pronuncia, & quis iniuste cancellatus dicitur ubi non apparet de causa.

Q V A E S T I O C V I .

Quatenus diximus supra saluum cōdū-

- 1 esse, & limitatur non procedere et in occultis criminibus quia super illis non censetur dispensatum. Bal. cons. 490. ponitur. in 1. col. 2. & ex causa pecuniaria non extenditur ad delictum. Bal. cons. 400. q. Iacobus. in 1. l. 2. C. de his qui ad ecclesiast. q. 4 delinquens a gratia excipitur. l. Licius, §. Lucius. de le. 2. nec ad debitum camcrale, d. cons. 400. Pau. cons. 423. quia scio in 1. & in istis casibus non admittitur beneficium cessionis. Rebus. To. 2. de literis dila.
- 2 Secundo limitatur et, ut saluus conductus sibi non propositi futuris delictis. Dec. in l. contra factus de reg. iu. & cons. 178. vbi dolus futurus remitti non potest, l. cum lex, ff. de leg. Ro. in l. 3. §. si quis seruum de acq. possessio. quia rebus sic stantibus intelligitur, l. si. qui satisd. cog. Dec. cons. 335. & 352. nec condemnato a maiori potest dari saluus conductus a minore. Atfl. de cil. 4. Menoch. cons. 100. nu. 227.
- 3 Tertio limitatur, ut non procedat quia habet saluum conduximus, & sed occultum, quia ex figura banni offendens excusat. Bal. cons. 401. in 1. ad evidentiam, et si habeat gratiam, & non ostendatur excusandus erit. Bar. Ias. Ale. in l. 4. morte. de dama. inf. Cla. in prax. in §. homicidium. ver. li. & quid si bannitus. Menoch. q. 90. nu. 34. de arb. iu. Bald. cons. 402. in 4. Hec quæst. Mars. sin. 77. 372. 374. 340. Dec. in auth. Cassia. C. de sacrol. eccl. Goza. cons. 6. nu. 5. & 61. Dec. in l. qui in alterius. de reg. iur. C. ph. cons. 35. col. 5. in j. quia & indulgentia nunquam presumit nisi probetur, l. 3. de adi. l. Bal. cons. 402. in j. coniungimus. nec creditur. & pacem adesse, nu. 5. nec alius q. princeps castigare potest. Affl. dec. 4. & deci. Pede. cj. Lucas copiole in l. j. C. de ser. lib. xii. & ibi habetur abunde de causis relaxantibus poenas, & q. Menoch. q. 90. nu. 24. & q. 92. nu. 5. de arb. iu. nec minus iudici ereditur nisi probetur principis mandatum, l. j. C. de man. princ. l. si quis inficiatus. de p. & in actis pax registranda est, l. pen. ad Treb. Bal. d. cons. 402. vbi habetur de gratia cōcessa habita pace, & quæ non aliter efficitur nisi de illa constet, & de super cognitio est necessaria, & iudici liquere debet, & inter loquutoria opus est, l. hoc autem, ff. ex quibus cau. in possess. l. multum. de condi. & demonst. nec veritas sufficit sine probatione, nec cancellationis valer non citato procuratore fischi. quia iudicis assertio factum partis non probat, l. cum hi, §. prætor. de transact. nec ei creditur nisi ostendat instrumentum cancellationis & gratia. Ias. l. non solum §. morte, de no. ope. nun. Sotin. iun. cons. 58. in j. num. xii. Mars. cons. 51. nu. 72. in j. Carre. in ti. de hom. nu. 209. & cancellationis instrumentum est ostendendum, Menoch. q. 90. nu. 34. Cla. li. 5 senten. §. homicidium, ver. sed quid si bannitus, quia figura banni ad illum excusandum idem q. veritas operatur, nu. 36. etiam q. bannum sit nullum, Bal. cons. 401. ad evidentiam. in j. & cum & gratia est conditionalis, super ea est pronunciandum, l. qui sub conditione de cond. & demonst. & quoties ex aliquo ordine peruenit ad aliud, super illo pronunciandum est, l. i. §. prætor, ff. de ope. no. nun. vel saltē ex actis liquere dēt. Bal. d. cons. 402. & vbi cau. se cognitione opus est, iudicis & get pronunciatione & interloquitione, l. q. statu, ff. de p. Bal. cōs. 21. processus, in 5. col. l. in medio. idem vbi adeſt clausula (si tibi constituerit) & ideo

- 21 cancellatio facta ab eo qui ius non habet, non valet. Bald. d. cons. 402. nu. 2. Ruy. cons. 49. nu. 8 in 4. & potest impune integrari, Bal. in c. j. in prin. His finitur lex Corra. C. q. cōs. 7. Mars. sing. 340. & S. aggredior, nu. 5. & in l. j. nu. 71. de lica. & dī etiam iniuste cancellatus vbi nō apparet de causa cancellationis. Bal. in c. cum super de re iu. Mars. cons. 55. nu. 5. Carrer. de homi nu. 202. Nellus de banni. prima par. 3. temporis. & Bald. cons. 9. nu. 2 in 3. Bal. in l. Labeo ad fin. de pa. Pau. in l. si de eo, ff. de acquiren. possessio, ad idem Menoch. latissim. quæst. 90. de arb. iud.

S V M M A R I V M.

- 1 Pax a seruanda declara. nu. 2.
- 2 Conuentio intelligitur rebus sic stantibus, idem in iuramento, 4.
- 3 Hostium salus non procuranda.
- 4 Hostiles beluas mactare sacrificium est.
- 5 Pax cum bannito quantum ad pénam publicam non valet.
- 6 Patria priuatorum punibile non potest effici impunibile
- 7 Bannitus, non ad p̄mū consequendum, sed zelo iustitiae inerficiens, & an tutus sit in foro conscientie.
- 8 Bannitum occidere impunibile, non licitum.
- 9 Factio non sufficit conditionem implere ad consequendum p̄mū.
- 10 Bannitum capiens an recuperet expensas.
- 11 Concessum ob merita non datur nisi ex certa scientia agatur.
- 12 Veritas, & ubi opinio attenditur.
- 13 Certa scientia necessaria in his que aguntur animi destinatione.
- 14 Offendens ignoranter personam qualificatam, non tenetur ob qualitatē, & hostes interfici necessarium.
- 15 Republica que tenetur capere malefactorem, liberatur etiam si sponte cōpareat.
- 16 Republica liberatur exhibendo malefactorem.
- 17 Pena ut vitetur, sufficit esse bannitum.
- 18 Veritas ad pénam vitandi p̄mū praedicta opinioni.
- 19 Occidere cui licet, & offendere licitum est.
- 20 Bannitum extra territorium an liceat impune occidere.
- 21 Fides laudentibus diuinam maiestatem non seruanda.

Q V A E S T I O C V I I .

Ampliatui ut fides sit seruanda bannito ſeruanda bannito
ſeruanda bannito ſeruanda bannito
ſeruanda bannito ſeruanda bannito

- 1 Sed hoc, non ut procederet, vbi post pacem efficeretur bannitus. Ale. in l. insulā, ff. de verb. ob. & vbi proditor patriæ esset effactus, Alb. q. 28. in vlt. par. statuto, quia qualiter conuentio rebus sic stantibus intelligitur, t. q. teruus. nō de cond. ob cau. & ad id iūm̄ restringitur, t. c. 2. de lar. Tira. in l. svnq. C. de reuo. 5. do. in prin. nu. 16. quia hostium talus non est procuranda, l. 3. §. transfuga. de sica. Bal. cons. 51. anno. li. 2. col. 3. nu. 2. & 264. q. feruore. in 3. vbi ait, conuenit hostiles beluas mactare, & fit sacrificium creature dum creature vniuersili cōsultur. ad idē. Bal. extra de sum. Tri. in rubr. vbi voluit, q. si facta est pax cum bannito ante, quantum ad publicam pénam non valet pāctū, quia pactis priuatorū crimen punibile non potest effici impunibile, & secus quo ad pénā parti applicandā, si aut post pacem est effici bannitus, non gaudet beneficio pacis. q. 1 p. x rebus, sic stantibus intelligitur, Paris de Pu dece mili. li. 9. q. 9. Alb. in l. conuentionum, ff. de pa. remittens se ad l. p̄xenti, C. de his qui ad eccl. confu. Mars. sin. 353.
- 2 Sed hæc oīa procedunt vbi zelo iustitiae interficeretur. t. Lu. de Pen. in l. vni. C. pub. lāti. col. 24. v. r. dicas li. 12. Ceph. cōs. 35. nu. 21. licet in dubio bono animo perpetratum, presumatur, nu. 22. & an teneatur, tenetur in foro conscientie. Pla. in epi. deli. li. j. c. 30. nu. 21. Lu. vbi sup. col. 23. ver. 2. casu. Fely. in c. q. in eccliarū. de const. nu. 16. & an statuto iuu. etur, Roma. in l. si qs in graui. §. vtrū. ad Syl. n. 3. Pau. Par. c. dilecli. nu. 15. de exc. Bar. in l. nulla. C. de dil. li. x. Carre. de ho. nu. 228. & ēt q. ze lo iustitiae fieret offensio, adhuc non efficit licita, sed impunitilis, & vbi non zelo iustitiae offenditur, p̄mū non p̄sequit. Bal. in l. si qs hæredē, & ibi in add. C. de inst. & subst. imo q. ob propriū intereste bannitū interficit nō consequtur p̄mū, & punit, vide Meno. de ar. iu. q. 90. nu. 48. i. ēt in eo q. bannitū ad defensam interficit, Bar. in l. nulla macula, C. de dela. lib. x. Bal. in l. 2. C. de ope. li. & in d. add. ad Bal. in d. l. si qs hæredē, & ibi Dec. Bar. in l. inter oēs. §. recte nu. 41. ff. de sur. Mars. in l. 1. n. 69 ff. de sica. & cons. 55. Carre. in §. homicidium. nu. 202. & 101. Nellus de banni. 2. par. lecūdi temporis. q. 22. 24. Dec. oēl. 327. Cor. 1. 2. in 4. Ale. 114. nu. 4. in 1. & cons. 35. in 4. idem.

- 3 Et rō esse p̄t, q. a ad p̄mū q̄m̄ factō non sufficit p̄ditionē adimplere, l. 2. ff. de cond. & demonstr. Pla. in l. i. C. de delat. li. Tract. Tom. XL iii 2 10. x

Nicolai Moroni de fide treu. & pace.

10. & hoc modo procedunt ea quæ habentur a Fel. in ca. quæ in ecclesiarij. de const. & Paris de Put. de remili. li. 10. nu. 14. declarat Menoch. casu. 285. de arbi. jud. & an capiens bannitū recuperet, expensas, videlicet additiones ad Bald. in cap. 1. hic fini. lex. feuer.

Secunda ratio esse potest, quia quæcumque ob merita ceduntur, nisi ex certa scientia, & voluntate agantur, præmiū non merentur. si quis in graui. ff. ad Syl. 1. 2. §. mater. ad Tert. Bald. consil. 42. 8. in 5. præmittendum, alias. 43. 4. & in dependen- tibus ab animo & a vera essentia terminorum requiritur veritas & certitudo, l. nec nos de cap. & post. in dependentibus a veritate sola veritas in dependentibus ab animo essentia potius quam veritas, l. 3. §. subtilius. de cond. ob. cau. Bald. consil. 392. anno. in primo, quia tēa quæ animi destinatione geruntur non nisi ex certa scientia perfici possunt, Bald. consil. 328. in 1. ad evidentiā. Et video statuti contra percutientem militem vel magnatem, q. ignoranter offendit, non incipiit poenam, l. si quis ignorans, vbi Bar. Bal. Ale. Alb. Ang. ff. loc. sed tūnq. percutientis priuatum, l. item apud §. l. quis virginis, vbi Alb. dē iniur. & iufo probatur, nec refert unde bannitus, l. 3. de offi. præli. Dyn. in l. cum seruus. de verborum obligation. & interest Reipublicæ hostes publicos interfici, l. trans fugas. de sica. & Respublica quæcunque bannitum vel malefactorem exhibere, excusatutus est, l. 2. ff. si quis cau. Bald. consil. 250. nu. 3. in 1. in quæstione, at bene ad poenam vitandam sufficit illū esse bannitum, quia in hoc præualet veritas. Cor. consil. 122. in 4. & 327. in eodem. Gomes. c. 2. nu. 37. de const. Ay. consil. 88. nu. 2. l. 3. de cri. expi. ha- re. Pau. consil. 199. in 1. licet Bald. consil. 402. in 1. colligamus col. 2. Menoch. de arb. iud. q. 90. nume. 20. cum sequen. & cui licet offendere, licet est occidere, Bar. & alij in l. 3. §. fi. ff. de ali. leg. Ale. & Iaf. in l. in suis de lib. & posth. Bar. consil. 118. Alb. prima parte statu. q. 5. & 8. Ale. q. 167. in 3. & in l. vni. C. de rap. virg. p. Mars. nu. 37. Carrer. de homi. nu. 208 idem in proxime reban- niendo. l. quamvis de inoffi. test. vbi Iaf. l. si qua, C. de sacro san, eccl. Mars. l. 1. num. 74. C. de rapt. virg. Menoch. quæst. 90. de ar- bit. iudi. num. 29. Sed extra territorium non licet interficere, tēa a domino illius puniri posset. Ancha. in cap. canonum statura. de constit. cle. pastoralis de re iudica. Barto. in l. 1. C. de hæred. instituen. Nellus q. 56. 57. Fely. in d. ca. quæ in ecclesiarij. colum. 3. & 8. Iaf. in l. omnes populi de iusti. & iur. in quinta li- mitatione, Mars. in praxi. criminali in yltima, quæstio. nu. 23. & Soc. in l. 1. num. 13. de acqui. possess. nec minus extra territoriū poterit conueniri. Cagno. l. 1. num. 76. versic. ne diutius, de ori- iur.

Item fallit, vt nec hæreticis, nec turcis, & alijs qui diuinam lēdunt maiestatem fides sit seruanda. Plac. epi. deli. c. 37. in fi. Diuus Ambro. lib. j. officio. c. 29. diuus Tho. 2. 2. q. 40. ar. 3. Menoch. consil. 100. nu. 188. cum seq.

S V M M A R I V M .

- 1 Bannito an liceat offendere non bannitum.
- 2 Correlatiuorum uniformis natura, & per se stare non possunt, & sunt compatibiles contractus, uno tacentे alterum tacere oportet, 3.
- 3 Contrahentium pares debent esse coditiones, nisi ex propria conuentio- ne, 5.
- 4 Pax de retrouendendo ex una parte consistit.
- 5 Correlatiuorum declaratio non procedit in conuentionali obligatione. 8.
- 6 Emptor patitur unam legem, venditor alteram.
- 7 Non bannitus legis autoritate offendit bannitum, non econtra.
- 8 Iuris exequitio non meretur penam.
- 9 Lex conuentionalis bono publico tollitur.
- 10 Bannitum occidere non est offendio.
- 11 Bannitus capax est obligacionis.
- 12 Hosti fides obligatoria prestat non potest.
- 13 Voluntas mala cohibenda,
- 14 Bannitus quo ad incommoda remanet irretitus.
- 15 Ius publicæ vindictæ tendit in bannitum.
- 16 Auxilium legis frustra implorat qui in legem committit.
- 17 Bannitus non eximetur anexu obligationis pacis.
- 18 Nullitas non allegatur nisi ab eo in cuius fauorem inducta est.
- 19 Contractus claudicare possunt.
- 20 Bannitus punitur se defendendo, si deliquit, & dicitur rumpere pa- cementum.
- 21 Sceleratis prestare patrocinium, legibus & naturæ contrarium.
- 22 Repertus in fraganti, talis se defendendo interfici potest.
- 23 Honor non est seruandus illi qui se in profundum malorum deduxit.

- 27 Congregatio ad bonum finem facta non punibilis, si malum sequatur.
- 28 Defensio an tolli possit statuto.

Q V A E S T I O C V I I I .

Vidimus supra an pax per bannitum.

- 1 patur, nunc videndum est, an eodem modo liceat bannito non bannitum offendere sine ylo pacis fratet discrimine, q. dicet dum esse videbatur, q. correlatiuorum eadem & uniformis dicitur esse natura, l. fi. ff. de accep. & contractus correlationē habentes per se stare minime possunt. Bald. in c. nihil. de ele. fi. 3. C. de indi. vidui. tollen. contractus enim huiusmodi debent esse compatibles, l. Julianus. §. empator. de aet. emp. Bald. in termis nivalibus proximis, consil. 195. in 2. laudare, copiose declarant Gabri. consil. 3. de legibus. & const. & correspondi uorum eadem dicitur esse natura, & uno tacentē alterum conticere oportet l. ex causa. de mi. l. cum empator. de rescip. venditio, l. clemens in prin. de hæred. insti. Abb. consil. 61. num. 2. lib. 2. Fede. de Sen. consil. 337. colum. 3. paresque contrahentium voluntates esse debere, l. si cum dies. de arb. Roman. consil. 295. colum. fi. l. cum pro pecunia. de rescind. vend. nisi id actum sit, vt una tantum persona obligetur, l. si de rescind. vend. Sal. in l. Julianus. §. si quis a pupillo. de aet. emp. gl. Bar. in l. si conuenerit. de pac. id ex post facto si agitur, vt ex una tamen parte resoluat, Alc. consil. 77. To. 3. li. 8. Cagn. in pacto de retrouen. l. 2. nu. 132. C. de pac. 6 inter emp. & nu. 177. & correcto uno correlatio alterum re manet illatum, l. fi. C. de indi. vidui. tol. Bald. consil. 453. in 1. versi. 2. quæro quia in nomine,

At bannitus in istis non poterit facere fundamentum, q. argumentum non procedit data diuersitatis ratione, vt argumentum contra correlatiuorum declarat, Bald. in auth. q. Iemel. C. quo modo & quando iudex. Fel. in c. nulli. de iud. Bald. consil. 6. nu. 5. factum, vbi ait disparitatem cognosci, ex genere poenae, ex factu diuerso formalis, & fin. Gab. i. citata Qcl. 3. de legib. & jst.

Nec inconveniens est quod quis uno respectu remaneat ligatus & alter vero exemptus, vt materiam explicat Cur. len. cō- fil. 50. nu. 8. & in poena conuentionali, quod non sit eadem rō Dec. in c. translato, 2. leatu. col. fi. de const. ideo empator in con- uentionali obligatione, t̄ potest pati unam legem, venditor vero aliam, nam extrema diuersas recipiunt pactiones, fauores, & odia, Bald. consil. 160. lib. 1. facta. Pau. in punto, consil. 426. quod isti. colum. penu lib. 1. Gabriel. id. conclu. 3. de legibus & const. num. 39.

- 7 Rationes autem diuerfitatis multiplices afferri possunt, q. quidem non bannitus legis autoritate bannitum offendere potest, ideo eius offendio non est punibilis, l. Gracchus. de adulter. & per Menoch. quæst. 90. numero 4. quia iuris exequitio non meretur, l. iniuriarum, §. primo, de iniu. l. si in proponis, C. de exhib. reis, & hostes cum quibus pacem habemus occidere possumus, l. non dubito, ff. de capt. & postlimi reuer. & propter bonum publicum, quod in maleficiorum animaduersione versatur, lex conuentionalis & priuata tollitur, Luc. in dicta, l. vni. & ibi Oldrad. & versicu. vigesimo octavo, quo erit, & occidere bannitum non est offendio, & vbi non est offendio non est poena, Barto. in quæst. Lucanæ, col. quinta, vbi poenalis obligatio ex parte non banniti offendens bannitum, non ex eo committitur, quod bannitus non sit capax huiusmodi conuentionalis obligationis, tēa capax est, sed defectus procedit ex parte non banniti, qui promittit, & eius quod promittitur, Barto. in d. quæstio. Lucanæ, versicu. ad quæstionem, colum. 6. Nellus de banni. in tercia parte secū di temporis, quæstio. 50. Gozad. consil. 5. 1. quia hosti fides obligatoria praestari non potest. Corn. consil. 175. in primo Pau. cō fil. 255. num. 6. li. j. Alex. Iaf. in l. qui seruum, de verbo. obliga & passiuem non censeri comprehensum bannitum, Ceph. d. cō fil. 9. Bar. in l. vt vim, & ibi Dec. de iu. & iu. Ruy. consil. 4. in 5. id est si adesse iufrm. Iaf. in l. conuenzionū. de pa. Meno. d. consil. 100. nu. 149. Accedit, q. a mala volfras t̄ cohibēda est, & debilitā q. nocitura sunt, & ex hoc bannitis adimit potestas delinquenti, & ciuibus cōsulit, vt in pace viuat. Anc. cōs. 439. nu. x. premitēdū, & inductū est p. quiete publica tuēda, Bald. in l. 1. C. q. liceat se sine iu. l. accusationis, C. q. me. cā. l. si vnu, §. si paci car. de pac. l. cōventionū ubi Iaf. c. t. l. qui seruū. col. fi. de verb. obl. & bannitū t̄ quo ad incommoda irretitū remanere. Ro. 2. fil. 73. circa prin. q. a ius publicæ vindictæ tendit in odiū bannitorū, ergo fauore operari non dēt, & hæc prouisio non est excedenda ultra id ad q. est ordinata, l. q. de bonis, ad l. Fal. & frustra lega auxiliū implorat qui in legē cōmittit, t̄l. siue hæreditaria, ff. de nego. gest. l. relegatorum, de inter. & releg. Nec bannitus ex eo t̄ qnod euālit, ipse a nexus pacis, & ciuīs fiduciis liberantur, l. prima, vbi Bald. & Pau. C. de fideiust. vt dice mus in sequenti quæstione. Confirmatur, tēa hæc nullitas obli-

Tractatum Tomus XI.

435

obligationis inducit est ad sautorē ciuiis nō banniti cōtra bāni
tum, vnde s̄ non bannitum, & ciuiis voluntate, allegari nō
potest, l. non eo minus, C. de proba. Pau. consi. 295. in 2. & nul-
lum dici quantum ad com modum banniti. Pau. consi. 116. li.
1. viso compromissio, col. i. Tiraq. glo. 8. num. 95. in legibus cō-
nub. Barto. d. q. Lucanæ. Gra. consi. 43. li. 2. l. quidam, §. si hæres.
de le. j. l. licitatio, §. q illicite. de pub. vnde aereū est facere fun-
damentum in correlatiis, & contactus t̄ etiam iussu iudicis
claudeare posse. Fely. in rub. de treu. & pace. Bald. in c. r. qualiter
Domi. proprie, feu. priue. Bal. l. bona, §. si quis, de damno
inf. Nec mirandum est de diuersa iuris determinatione, quia
bannitus casum in sua persona contingentem imputare libi
debet, l. item Mela. ad l. Aquil. si merces, §. culpa loc. & banni
tum puniendum esfetiam si se defendendo ciuem offende-
ret. Mar. in §. aggredior, num. 75. & si aggressorem interficeret,
pacem dici rupisse. Gra. consi. 14. num. 16. & 20. li. 1. l. licita-
tio. de pub. Bald. & Dec. in l. vt vim. de iust. & iur. Pau. d. consi.
25. lib. 1. per totum viso. vbi pulcherrima annotari possunt,
& Bald. in ti. hic finitur lex Federici, voluit non licere procul-
pare aggressorem sub nome. 6. per l. si seruus, C. de his qui ad
eccl. confu. quia sceleratis p̄stare patrocinium legibus &
naturæ est contrarium, l. fina. C. ne sacr. bap. l. omnes, C. defen-
ciui. Dec. in d. l. vt vim, col. 2. Vnde inuentum t̄ in fraganti deli-
cto t̄ telis se defendendū m impune licet interficere, Luca. de
Pen. in l. 2. C. de ser. & ocul. lib. 12. col. si. & ad probādum ma-
nifestum delictum sufficit q̄ in delicto publice sit deprehen-
sus, vel coram magno hominum cetu, l. ea quidem, C. de acc.
Bal. consi. 17. in 1. factum. Luc. in l. vnica, C. pub. lat. sub uer.
26. ibi cum vero dubium & occidi posse, Ioannes. de Pla. in d.
l. si desertores, C. de deser. Bald. in cap. literis. de resti. spo. ibi, oc-
cidi possunt dum sunt in perieuerantia delicti, neque enim
honor seruandus est ei⁹ qui se in profundum malorum dedu-
xit, l. senatoris, ff. de ritu nupt. Luc. in l. 3. C. eod. titu. Ferret. con-
filio 3. l. nu. 1. 2. & 13. Et hæc allegabam semel in patria naea p̄
defensione plurium, qui quendam in si fraganti & notorio de-
licto interficerant, dum se armis ac telis defendebant, & tue-
bantur, & de cætero non fuerunt molestati, nec minus vniuer-
sitas aliqua poena veniebat plectenda, etiam q̄ factum esset
ip̄sius, quia ad prosequendos malefactores iustum initium ha-
buit, & licet postea aliqui deliquerint, ipsa tamen cōgregatio
non fuit mala, & cā principalis est t̄ consideranda. Bal. cōl. 319.
in 2. decreto. & in prax. ita obtinui.

Nec mirum est, quia in plerisque casibus t̄ defensio quæ est
iuris naturæ a statuio tolli potest. Ang. in l. si sic. de le. r. j. & ibi
Ale. Alb. in l. curia mulier. nu. 1. 2. fol. ma. Dec. in d. l. vt vim nu.
3. facit, l. milites agrum. §. irruens. de re mili. l. si seruus de his q̄
ad eccl. Fely. in c. dilecti. nu. 7. de exc.
Et hoc procedit maxime in casu nostro vbi offendio cōce-
ditur a statuto, Pau. in l. j. de iust. & iure, §. iusgentium. nu. 1. fe-
cūs si offenditionem impunitam relinqueret, Mar. in §. aggredior. nu. 78. Et hoc modo declarari potest id quod ex aduerso
voluit. Bal. in l. j. nu. 5. r. C. vnde vi. & d. l. vt vim. num. 3. Car. cle.
j. de hom. nu. 3. 2. Bal. in c. a nobis. de exce. & Fel. in c. dilect. co-
ti. & Ferret. in ti. de ferijs. nu. 91. q̄ procedant vbi offendio re-
linquitur impunita, & ita declariatur a Placa. li. 1. c. 38. in epi.
deli. fol. 46. declarat Mar. in 352.

S V M M A R I V M.

t̄

- 1 Fideiussor banniti propter bannum non liberatur.
- 2 Fideiussor an pro deportato accedere possit.
- 3 Conditiones momentaneas satis est semel extitisse.
- 4 Factum non dicitur quod non durat factum.
- 5 Annotatio bonorum non inducit probationem.
- 6 Publicatio bonorum eget declaratione, & possessionis acquisitione.
- 7 Annotatio bonorum plurium delinquentium simul possidentium unica facienda.
- 8 Species non recipiunt multiplicationem.
- 9 Suis non operatur nisi suo volente.
- 10 Fideiussor non liberatur status mutatione, 16.
- 11 Fideiussor an liberetur sequuto banno.
- 12 Fideiussor qui potest impetrare saluum conductum non liberatur ab ob-
ligatione facta.
- 13 Impetrabilia a principe impossibilia non iudicantur.
- 14 Impedimentum summa ope remouendum.
- 15 Princeps non censetur velle præiudicare iustitiae fundatæ in prima con-
ventione.
- 17 Mors cœsilis an comparetur naturali.
- 18 Lex sed si quis, ff. si quis cau. quomodo procedat.

~

~

~

~

~

Q V A E S T I O C I X .

Quod diximus ex banniti contraven-
tione pacé

dici ruptā dū ad eius sautorē. 3. ciuē obligatio non consistit.
1 Ampliatur procedere ēt quo ad fideiussorem t̄ q̄ fideiussor
res banniti pp bannum non liberantur Pau. in l. capit. de fi-
deiussor. Bal. in l. si vero qui satisd. cog. & l. i. C. de fideiussor & seq-
tur Marant. nu. 124. in l. is potest. de acq. hær.

Nec obstat quatenus obligatio deuenit ad cū casum a quo
incipere non potest, l. inter stipulantem, §. sacram. de verbis.
2 oblig. & pro deportato nō videtur q̄ fideiussor accedere pos-
sit, quia obligatio cum sit consumata, d. regula non procedit.
l. pluribus, §. placeat, de verbo. obliga. Ias. in d. §. sacram. Tiraq.
causa cessan. lim. 12. & in regula factum, vbi Dyn. de reg. iu. in
6. Oldra. consi. 5. 8. quidam. & sufficit quod semel constituit, §. si
3 quis debitori. in fi. de le. & sic in cōditionibus momentaneis,
quæ semel extitisse satis est, etiam q̄ non duret, l. antepen. C.
de inst. & subst. l. Arethusa. ff. de statu homin. Bald. in cōsil. 57.
in 2. & licet alias dici soleat, non dici factum nisi duret factū,
4 t̄ Bald. consi. 142. in 2. quidam, col. j & 2. nu. 207. vbi sufficit se-
mel conditionem impletari.

Nec obstat quatenus dici possit, sequuto banno fideiussor.
res liberatos, l. debitori. de fideiussor. Mar. in ru. eodem nu. 346. l.
in frandem, §. principalis de iur. fisc. Alb. de Rosa. q. 28. in vlti.
par. sta.

Quia aut habendus est respectus ad annotationem bono-
rum t̄ & non dicetur p̄nūciatio, vnuſ. n. iudex fert iententiam,
alter vero exequitur. Ioa. de Pla. in l. si vacantia, C. de bo. va.
li. x. etiam q̄ bona ip̄so iure ad fīcum transeat, non m̄ pos-
fessio, t̄ loanne. de Ana. vbi Bolo. consi. 75. Ias. l. j. nu. 39. de le.
j. & etiam q̄ ip̄so iure fieret translatio, adhuc esfet necessaria
declaratoria. Ioannes. de Pla. d. l. t̄i vacantia. Et ad vnum p̄s
des prouinciarum animaduertere debent, prout & t̄ p̄ius ob-
seruauit in prouincia Marchiæ dum eilem locum tenēs iub
illustri D. Remulo de Valentibus p̄sidié dignissimo, ad comi-
7 pescendam scribarum auaritiam, q̄ vnicat annotatio bono-
rum sufficit contra plures possidentes in communi simul de-
linquentes, quia t̄ species non recipiunt multiplicationem. Bal.
consi. 28. in 2. factum. nu. j & conticabile non est nisi vnum.
consi. 79. in 2. Dauante, sub num. e. 5. Et intelligitur fīco volen-
te, t̄ in simili in suo hærede. §. qui sepulchri, eo. i. secus in ben's
fīco incorporatis, quia fideiussor liberatur, Alb. d. q. Pau. d. l.
si debitori, Cagn. in l. ea sola. de regu. iur. Gram. conti. 52. sicut
10 quādo debitori t̄ cedit creditor p̄ persolam, enim status mu-
tationem non liberatur. Bald. in l. si vero qui satisd. cogant.
vbi ex eo non redditur impossibilis obligatio, & licet fideiussor
11 sit interdictum turare t̄ & facere, & cum bannito conuer-
sari, & ex hoc fideiussores liberari, l. sed si quis, st. t̄i quis cau.
& maxime, quia bannitus mortuo co. n. pacatur. tamē ex hoc
12 non redditur impossibilis obligatio, t̄ cum saluus conductus
ex causa pacis concedi soleat, & de facili impetrari posse t̄, vt
13 scandalis occurritur, & quæ per principem t̄ concedi solent
impossibilia non iudicantur. Iai. in l. apud Iulianum, §. cōlat,
de le. I. Pau. consi. 423. nume. 35. lib. j. licet huic fundamento
responderi possit, actum vt de p̄xenti iudicandum, l. conti-
nuus, §. cum quis, ff. de verb. obliga. & satis est q̄ facto iudicis
obligatio sit reddita impossibilis, t̄. merces, §. culpa, ff. loca. &
14 pro impedimento t̄ remouendo summa ope intendum est
l. fin. ff. de pigno. act. quia princeps dicitur iustiūx plenus, nec
15 verissimile est quod voluerit p̄xudicare iustiūx t̄ fundatæ in
præcedenti conventione. Bald. conilio 395. in secundo pro
Donino. alias 435. in eodem, vbi clare demonstrat, quan-
tum ad status mutationem, an liberetur fideiussor, volens
quod quando tale factum est quod propter status mutationem
16 t̄ debitor adimplere non possit, liberatur fideiussor, & ait
intelligentiam p̄missorum addendum est, quod mors cui
17 lis comparatur t̄ naturali, nisi in casibus a iure expressis.
Rot. decisio. decimaqua arta alias 491. in nouis & l. se. l. si quis,
ff. si quis cau. procedit t̄ in cautionibus de iudicio siti, que
ideo deportatione extinguitur, quia deportatus in iudicio
esse non potest, l. relegati ad tempus, ff. de inter iud. & reig. it.
secus in cautione de non offendendo, qui i. licet alias cu-
18 bannito sit prohibitum conuersari, taliter amēta impedimen-
tum de facili remouetur, & non erat ad hoc ordinatum.

Paul. in dicta, l. si debitori referens Doctor. ait quod si non
transiissent bona in fīcum, potuisset cuam pro depo-
rato accedere fideiussor, vnde super hoc cogitandum
erit.

S V M M A R I V M.

- 1 Fidem non seruat qui archana reuelat.
- 2 Secreta reuelans falsi pena tenetur, quid in secretis principis, nec manife-
sta. 3.
- 4 Secreta reuelans proditor est. 10.

Tract. Tom. XL.

Iii 3 5 Secreta

Nicolai Moronide fide treug. & pace.

- 5 Secreta credentia reuelans punitur.
- 6 Secretum quid sit.
- 7 Secretum an reuelandum, furtum ad literas monitoriales an detegendum.
- 8 Secretum sub confidentia confessionis an reuelandum.
- 9 Aſſessor qui ſententiā ferendam indicat an teneatur.
- 11 Permittens tranſire gentem inimicam proditor eſt.
- 12 Fraus fraude pellenda.
- 13 Tractatum an duplicitum liteat facere.
- 14 Fallens ne fallatur prudentia utitur.
- 15 Dolus bonus quando dicitur.
- 16 Iudex an cauillationibus uti poſſit, ut delictum detegat.
- 17 Dolo non utitur qui ſuum conſequitur.

Q V A E S T I O C X .

Quinto ampliatur vt fidem non dica tur ſerua-

- 1 reſqui arcana reuelat, l. qui tabulas, ff. ad leg. Aquil. & reuelas
- 2 tpeña falsi tenet, l. ſea ſi quis, §. viri. de pen. l. i. ſi cui. de falsis. Marſ. consi. i. nu. 8. & seq. & ſecreta principis reuelans punitur poena, l. ſi id q̄ de poenis. Et hoc modo procedit, l. i. C. de mā. princ. declarat Old. in confi. 254. colum. pen. ad idem l. 3. ff. de arb. prodi enim † & maniſtari aliena ſecreta aliqui non debet, l. mercatoribus, C. de mercatoribus, l. quęcunq; C. de ope pub. Genes. 42. l. litibus, C. de agri. & eensi. lib. 10. Et proditione valde proximum eſt aduersarios nostros quos indigere nobis expedit noſtris inſtruere telis l. 2. C. quę res expor. non debent neque. n. luſtit oculos habere caſtos, ſed linguam, 6. q. i. c. ex merito. ideo fraudem committit arcana reuelans, 5. quęſt. i. ſi qui ambulat. & reuelans remouetur fab officio credetię. Bal. in ti. de pace conſi. §. credentias, & in c. i. ſub nume. 16. quibus modis feu. ami. Marſ. consi. i. nu. i. & ſecretum dici multipliciter secundum. Bal. consi. 438. ad euidentiā, li. 5. nu. 4. Sed an ad iuſum literarum monitorialium ſecretum † aliquis reuelare teneatur, ut puta, furtum, delictum? Foler. in pra. cr. can. & Me noch. de arb. in. caſu, 355.
- 3 Sed vbi habet q̄s aliquod ſub confeſſionis confidentia, † & reuelat, & aperit, impune id fieri minime poterit. Aufr. ad de ci. Thol. 240. quid erit vbi amico ſub confidentia ſecretū aperit, omnis enim apertura prohibita eſt, l. ſi quis in graui, ff. ad Syl. & aſſessor qui ſniam ferendam indicat tenetur iniuriarū actione, l. item apud. ſ. itē ait, ff. de iniu. l. qui explican. de ac. & proditor t̄d reuelans ſecreta l. omne, §. exploratores, ff. de remil. l. i. in ff. ad l. lul. maiest. l. athletas, §. calumniant. de infa. & de illo qui permittit tranſire gentē inimicam. Bal. alle. c. i. nu. 16. Ferret. consi. 3. i. & de ſecretis reuelandis vide Luc. in l. 6. C. de dila. li. 12. & in rub. C. de ſilen. li. x. Hac tñ non procedunt vbi fraudē fraude quis pelleret vellet, l. cum pater, §. Titio. de lega. 2. l. at qui natura, §. qui me, ff. de neg. geſt. ideo requiſitus de proditione t̄poterit facere tractatū duplicatū. Lup. c. p. veſtras, §. 19. de don. inter vi. & vxo. Luc. l. vni, C. vt arm. vſus. li. 1. ver. 14 vtrum in bello. quia qui fallit, † ne fallatur, vtitur prudentia, l. ſi. C. de auri pond. li. 12. Bal. consi. 142. in 1. dominantib. Tiraq. in retra. in præfa. nu. 61. & bonus dolus dřt̄nu. 72. Neuiz. in li. 4. nu. 431. in Sylua nupt. l. i. ſ. non ſuit de dolo, l. conuentioň vbi Fortu. de pa. Hinc iudex t̄pōt vti cauillationibus, ut crime detegat, c. afferte. de preſum. c. cum. n. volebat, 22. q. 2. Marſ. fin gu. 201. & id non eſt fraudare, imo damnū iniquū a ſe repelle re, & prudentię, non dolo aſribendū, l. cum p̄f, §. Titio. de le. 2. Bal. consi. citato 142. Ang. in l. pe. de vſur. l. vi. ſ. fi. ff. de dolo, vbi Bal. 2. l. c̄tu. firmans dolū non t̄comittere qui ſuū per dolū conſequutus eſt. Arch. in c. non ſane. col. 2. 14. q. 5. ca. dominus, 24. q. 2. & iuxta illud poeticū, dolus an virtus in hoſte q̄s requirat, & dolos bonus appellatur. Cor. consi. 52. in hac. li. 2. & Plac. li. j. c. 37. fol. 639.

S V M M A R I V M .

- 1 Pax facta ſuper vulnere an procedat ſequata morte.
- 2 Heredes pacem ſeruare tenentur.
- 3 Principium quando habet conſequiam ad finem, idem iudicanus de principio quod de fine, vbi declaratur.
- 4 Mors quando ex vulnere dicatur ſequata.
- 5 Actus ultimus quando cauſatur a primo primus inſpicitur.
- 6 In conditionibus tempus conditionis inſpicitur, & finis ad principium trahitur.
- 7 Potentia virtus.
- 8 Belli, nocendique potentia, eſt idem quod bellum.
- 9 Treugue tempus ut bellum iudicatur.
- 10 Appellatio a grauamine comminato datur.
- 11 Actus non dicitur ſpontaneus, ſi ad id compelli poterat.
- 12 Compromiſſum dicitur neceſſarium vbi ad id compelli poterat.

- 13 Potentia deducibilis ad actum actus eſt.
- 14 Molendini appellatione molē paratē an veniant.
- 15 Potentia ante quam ad actum deducatur conditioni comparatur.
- 16 Pena actum consumatum requirit.
- 17 Potentia idem quod actus in favorabilibus.
- 18 Pax morte ſequuta an dicatur facta.
- 19 Non mortifere vulneratus, ſequuta morte, an pax valeat.

Q V A E S T I O C X I .

- Sexto ampliatur vt pax & fides ſeruanda ſuper vulnere. & morta ſequuta.** Bal. in l. 2. ff. de li. & corū li. Bal. ad Spe. in ti. de acc. col. 1. ver. pax facta. Et ſic v̄f q̄ pax initi possit ante mortē, l. diuus, ff. ad Syl. Mart. ſing. 46. Bal. in l. q̄ occidi. ad leg. Aqui. Affli. de pace iuram. firmā. ſ. iniuria au. 2 cxv. & h̄redes ſeruare tenentur Alc. consi. 134. To. 2 lib. 5. & hoc procedere v̄b vbi quis mortifere vulneratus reperitur, q̄ 3 tq̄n principium h̄et neceſſarium q̄niam ad finem, ideam iudicamus de principio q̄ de fine, l. damni, §. Sabinus, ff. de dam. in fe. vbi Bar. declaratur a Gomes regula, 8. in fi de imp. bene va. can. p̄ obi. & procedit fm Raph. Fulg. conf. 2 16. & Ro. dec. 47. de cōſeſ. prab. in potētia & neceſſitate p̄r̄cīla, & q̄n finis prin cipio ſubalterna, & econuerſo, declaratur ēt a Bal. cōſl. 254. in q. in 4. & q̄n ſubordinatur alteri ordini naturali, totū prime causae, & ſic principio, aſcribiſt, vt idem in valde proxinis ter minis, q̄n quis ex vulnere dicatur t̄deceſſiſſe, idem Bal. cōſl. 237. ad euidentiam in 2. vol. col. 2. & in consi. 311. in 4. ſed Christi nomine, & in confi. 443. Cecchus. in 3. ideam q̄n ultimus actus 5 cauſā a primo, primus, † & non secundus inſpicitur, & q̄n per modum exequutionis venit ad actum p̄r̄cedentem. Anch. 6 fil. 28. rationes. col. 2. & in conditionibus ſt̄tendit t̄ps condi tionis appoſitæ, & finis trahitur ad principium, l. potioi. ff. qui pot. in pign. habeantur. Old. consi. 73. quāritur in 1. col. & potē 7 tia eſt tantæ virtutis t̄q̄ non verum facit haberi pro vero. Bal. 8 in c. cum cām. de prob. & belli nocendi potētia t̄dem operat q̄ bellum. Anch. consi. 88. pr̄missa, et q̄ cesſet bellū, & t̄pus 9 treugue, q̄ dubium eſt t̄inter pacem & bellum, vt bellum iudicatur, & propterea iſto t̄pe fit diminutio gabellarum, iō 2 10 grauamine comminato datur t̄appellatio. Anch. d. consi. 38. c. cum ceſſante, de app. q̄ Pau. declarat procedere in commi natione iudicati, consi. 121. lib. 2. nec dicitur aetus spontane 11 faſlus, ſi ad id compelli poterat. t̄ Bald. consi. 314. ſed quia ve ritas in 3. Rolan. consi. 2. nu. 73. ideo actus factus voluntarie, vbi poterat compelli, dicitur factus ex neceſſitate, l. quod no nūlīm, ff. quod falſo tuto. Anch. consilio 159. vbi compro misum dicitur neceſſarium t̄vbi a ſtatuto poterat compelli, licet voluntarie ſaſtum ſit. Dec. consi. clxvij. vt dixi ſupra & 13 potentia ad actum t̄deducibilis aetus eſt, l. quāſtum, §. il lud, ff. de lega. tertio. l. abeſſe, l. qui mittuntur, ff. ex quibus cauſis ma l. penultima, de teſtamen. mili. Mant. consilio cxlij. nu mero 39. & consilio ducentesimoquiuquagēimo, numero de cimo, ideo appellatione molendini veniunt molē paratē. 14 t̄ Bal. consilio centesimoſeptimo, cogitau. in tertio quod procedit onere iam incēpto. Barto. in l. cōteria, de lega. primo Tiraquel. in retract. §. primo gloss. ſeptima fol. centeſimoquat to, & deci. Tholo. ccclxxxvij. ibi Aufre. alias potentia ante quā deducatur in actum affiſſilatur conditioni, vnde interim 15 t̄non naſcitur obligatio, l. prima, de conditio. & demonstrat in fin. l. Arethusa, de ſtatu hominum. ideo nec leui ſuſpicio in actum non deducit rumpitur pax, argum. capitu. primo. ſ. ſi quis enim. in quibus cauſis ſeudum amittatur, Bald. diſco consilio centeſimononagesimoquinto, numero ſexto, quia 16 pœna requirit actum conſumatum. t̄ capitu. perpetue. de ele cito. in Nouel. niſi ſit adiecio facta p̄r̄ſenti, & futuro da no. Bald. dicto. consilio centeſimononagesimoquinto, nu mero decimotertio, & traſtus futuri temporis non ſpectat ad 17 iudicem. niſi nominatiſt. t̄lge. caueatur, l. j. ff. de vſuſr. Bald. diſco 195. col. ſi. & in favorabilibus potētia idem q̄ actus ope ratur. Bald. diſco 298. in 4. inter. ad idem quod pax t̄morte ſequata dicatur facta, Albe. Pau. Ange. in traſta. maleſic. in versicul. comparent. de quo vide Boer. q. 323. num. 5. Plac. epi. delict. c. xii. fol. 200. licet Gandinus in titulo de maleſiciſ, numero. xvi. quem reſerſt D. An. de Padel. in l. traſfigere, nu. 28 de traſt. & per Cla. q. 58. versicu. vnum tamen ſcias, vbi de communi attestatur, in contrarium Bossi. de pace, num. xiii. conſerunt re lata a Tiraq. in legibus connubia. glo. 2. nu. 29. & 30. & h̄c po 19 ſterior ſententia t̄forſan procedere poſſet vbi ad mortem nō foret vulneratus, quia de illa non cencetur cogitatum, l. i. vul nerato, ff. ad leg. Aqui. l. cum Aquiliana, eod. titu. de traſta. l. g. cum tutoribus. de traſta. l. tres fratres de pact. ubi Doct. l. cum mater. de inoffic. teſtamen. & annuit text. in d. ſ. Sabini. vbi ex iudicio peritorum vulnus ſecundum illorum peritiam cōſt letale.

Sed

Sed cautius est pacem componere non solum super vulnera, sed etiam morte sequuta, ex Doctorum sententia, in d. S. Sabina. Plao in d. epi. delict. c. 12. in si.

Sed mihi magis placet quod pax non recipiat neque die neque conditionem, ex eo quia si non licet aliquam conditionem adiungere, ex qua rancor remaneat, quia dicetur contra substantiam, ergo pace facta de vulnera, & de morte dicitur facta, & qd est magis animz favorabilis, & pax debet ex charitate procedere, ideo nihil remanere debet, Anch. consi. 75. Alc. T. o. 2. li. 5. Pla. li. i. c. 7. fol. 114. in epi. delict. & charitas in diuidua est, omnia, n. suffert, nunquam excidit, omnia substituit. Pau. ad Corint epi. 1.

S V M M A R I V M.

- 2 Fides ac pax seruanda ubi ex owni parte seruatur.
- 2 Iuramentum recipit conditionem, si fides seruetur.
- 3 Poenam non meretur faciens actum a lege permisum.
- 4 Poenam solvit primo loco contraveniens.
- 5 Pax non rumpitur ex noua causa, secne ex veteri.

Q V A E S T I O C X I I .

Supra conclusum fuit, fidem esse seruan-
dam, pacemque cu-
stodiendam. Diuus Tho. 2. 2. q. 29.

1 Limitatur primo vbi fides ex omni parte seruatur. Bald. in c. sicut. col. 2. de iur. Doc. in l. cum proponas. C. de pact. qd ampliatur etiam stante iuro. Gozad. consi. 31. nu. 5. Ruy. cōl. 136. col. 3. ver. quo ad aliud. in 5. & 158. vol. r. quia iuramentum habet tacitas conditiones, tsi iurante fides obseruabitnr, c. quē admodum de iur. & late Rolā. consi. 57. vol. 1. nu. 22. cum seq. & circa idem, licet frangere fidem, secus circa diuersum Ruy. consi. 201. in 5. num. 5. & poenam non meretur qui facit actū tā lege permisum, l. Gracchus, C. de adul. d. l. cum proponas. imo secundo loco contraveniens cogi potest ad poenam contra illam, contra quem primo loco contravenit. t. Alex. in l. si mora, ff. solut. matri. Bald. in l. 2. 5. cum arietes, ff. si quadrup. pauperi.

Hinc notabiliter insertur, pacem ex noua cā non rumpi, l. postlimaij, S. induciz, ff. de ca. & postli. Bar. in l. licitatio. de publi. in Laut. facta, S. causēde fur. Bal. in c. 1. de treugua & pace, C. peruenit. de iureiu. las. Clau. de Scyse. Dec. nu. 17. Cut. Rim. Alc. d. l. cum proponas. Sociu l. si mulieri. de cond. & demon. Bal. consi. 195. laudare. in 2. Ale. cōf. 19. li. j. Bal. in l. semel mora & ibi etiam Ale. ff. solu. matri. & consi. 115. nu. 3. in 4. Cor. consi. 167. in 3. quia pax dētrumpi vbi ex veteri cā sequitur offendio. Cor. consi. 51. in 1. col. 1. Paris. cōf. 164. in 4. Soc. iun. consi. 103. in 3. Gra. consi. 114. li. 2. Ro. consi. 258. Ripa in l. qui Romz. S. duo fratres. nu. 77. de verbō. oblig. & communis est, vt per Dec. consi. 380. vbi de cōl. nu. 2. Mars. sing. 503. & in tub. de fideiuss. nu. 251. Cor. de priui. pacis. sub tra. de potest. regia, li. 6. c. an si inter duos. Mart. de. Laud. de confeder. pacis, nume. 16. Nouel. in praxi. ad offendam. nu. 3. circa finem. & per Mandosi. ad Ro. consi. 183.

S V M M A R I V M.

- 2 Noua causa iniusta an excusat.
- 2 Rixa & locus an excusat.
- 3 Noua causa presumitur, probatur per unum testim. per famam.
- 4 Noua causa excusat, vbi ex ea appetet contravenientum.
- 5 Causam veterem qui allegat, probare debet.
- 6 Extensio in penalibus non facienda.
- 7 Promittens non offendere in persona, non procedit in insultu in vestibus.
- 8 Factum ex quo deprehendatur noua causa probanda.
- 9 Non entia nulla qualitates, de non ente non est sensatio.
- 10 Presumptio non oritur ex presumptione.
- 11 Statutum quod stetit iuramento damnum passi, intelligitur dummodo confiter de damno.
- 12 Habilitas ex alio capite semper presupponenda.
- 13 Causa noua que sunt.
- 14 Causa veteri presumitur offendio.
- 15 Causa noua a pena conuentionali, non delicti, excusat.

Q V A E S T I O C X I I I .

Ampliatur præcedens resolutio,

1 qd noua cā ēt iniusta excusat. Ale. consi. 119. in 1. & cōf. 114. in 4. Bal. d. consi. 195. laudare. in 2. vbi. nu. 4. exemplificat in rixa & loco. t. las. in l. qui seruum. de ver. obli. Cur. iun. consi. 19.

col. 1. 3. & consi. 3. sub num. 8. Ioan. de Ania. consi. 27. num. 2. 6. Dec. consi. 331. Guid. pap. dec. 301. Ay. consi. 233. las. in d. l. si sernum, & l. senium, C. de te. Mars. cōl. 19. Gra. cōl. 114. in 1. Soc. iun. consi. 103. in 3. nu. 10. Tiraq. de pœnis. cā. 43. Mars. sin. Soc. Ceph. consi. 35. in 1. & cām iniustā excusat, & vbi & qd, multa congeruntur eleganter a Gabrielio concl. 8. de cri. Nouam que cām præsumi. t. Ruy. conti. 10. in 2. ēt per vnum testē, per famam. las. d. l. seruum. Ro. consi. 183. col. fi. Paris. cōl. 165. nu. 26. 28. in 4. dummodo appareat, tēx antecedenti cā factum, vt testatur Mandosi. ad Ro. supra cit. in additio. Dec. d. consi. 531. & Ale. in citatis. consil. & Mars. d. sin. 503. Bal. in l. si prædium, 5. C. de ædili. act. Fely. in ca. peruenit, nu. 5. de iur. & qui dici tēx veteri, probare dēt Grat. consi. 73. nu. 19. in 2. Paris. consil. 168. in 4. referens Riminaldum Soc. iun. d. consi. 103. & Dec. consi. 6. 406. volens, in si. in pœnalibus non fieri interpretationē extē siuam, vñ promittens non offendere in personam, non verifi cabitur tā in insultu, nec in vestibus, corpore non tacto, & probari oportere ex veteri. Ale. d. l. semel, Gra. consil. 3. nu. 3. in 2. 8. Aduerte tā quia ista præsumptio fundata esse dēt sup aliquo facto ex quo oriri possit præsumptio, quia circa, facta ius non fingit, l. denique, ff. ex quib. cau. maio. Bar. & las. in l. si is qd de vñ. quia non entium nullæ sunt qualitates, & demonstraciones, l. eius qui, ff. si cer. pe. & de non ente nō fit sensatio. Bal. & Ale. in d. l. semel, & ita declarat Gabri. in li. cōl. 1. concl. 8. concl. li. 7. cri. nu. 62 & 66. non enim vt a pace discedatur nouæ cause sunt configendæ, at. l. si forte, de castr. pec.

At si secus diceremus, primo psumeretur factum, & ex fa-
10. Et noua cā, & sic præsumptio oriretur ex præsumptione, qd. l. seruum filij de le. 1. Bal. l. j. C. de his qui ante aper. tab. Nat. cōfi. 35. lmo. consi. 43. nu. 5. ideo factum aliquod adesse dēt ex quo possit noua cā deprehendi. Cep. d. consi. 35. nu. 9. in j. Paris. consi. clxv. in 4. idē in damno dato, tā quo standū est damnū passi iuñō, quia dēt prius constare dānum datum. Dec. conti. 410. nu. 7. Mars. sin. 33. 8. quia quoties disputatur de aliquo, & sic de præsumptione nouæ cause, semper habilitas tēx alio capite dēt præsupponi, videlicet qd aliquod pactum adsit. Aym. consi. 307. num. 2.

13. Et inter has nouas causas exemplificatur in bouis percusione. Ale. consi. xix. in j. idem in diffamatione mentita. Mantua, consi. clxix. Soc. iun. consi. cvii. in 3. alias semper ex veteri causa censeretur sequuta offendio, Pau. in l. qui seruum. de ver. obl. Bar. in l. aut facta, S. ex cā. de pe. Ruy. consi. xlj. in j. nu. 8. Cēph. ph. d. consi. 35. Boer. dec. 65. Par. cōf. clxv. licet hoc noua cā a pena conuentionali, nō delicti, excusat. Corn. consi. l. j. in j. col. 3.

S V M M A R I V M.

- 1 Noua causa excusat in his que sunt de genere prohibitorum.
- 2 Ignorantia iuris diuini & naturalis non excusat.
- 3 Rumor & fama non excusat ab homicidio.
- 4 Dolus in prohibitis presumatur.
- 5 In dubiis tutius est abstinere.
- 6 Culpa est non cogitare non vanum esse rumorem.
- 7 Causa iniusta excusat vbi sumus in genere permissorum.
- 8 Adulterium non potest aliqua causa excusari.
- 9 Error nominis appellativi non excusat.
- 10 Ius diuinum indispensabile.
- 11 Excusatio contra ius diuinum & naturæ non admittitur.
- 12 Incestus nuptias Clandestina contrahens an excusat.
- 13 Dicō consentis in foro conscientia statut.
- 14 Bona fides vñus ex coniugibus reddit filium legitimum.

Q V A E S T I O C X I I I .

Limitatur id quod proxime dictū ē, noua

1 cā ēt iniusta excusat, nō pcedere de his quā sunt de genere prohibitorū, & in se mala. lnn. in c. sane. de offi. del. Bal. in l. de qbus. de legib. las. in l. iurari. de iur. Ale. de præsum. regula 3. præsum. 30. nu. 6. Cur. Sen. cōf. 55. & in phibitis de iure diuino & naturali, error non excusat, nec a iure cuiuslibet statutario, Gab. d. li. concl. 8. nu. 74. cū multis seq. Lu. l. ḡ generaliter, C. de tab. li. x. Cicel. li. 3. officiorū. iō in phibitis psumimus id qd deterius est. Bal. 2. 410. in 2. col. fi. in cā Par. cōf. 68. in 4. n. 378. licet Pa. velit in legali pena iustā causam excusat. consi. 317. in 1.

3. Vñ non vñ excusandus qui ex rumore vel fama ad homicidio aliud prohibitū committendū de facili labit, qd tā his qd sunt de genere prohibitorum dolus psumitur, c. j. de præsum. Mars. conti. 85. nu. 6. Vanus. n. esse non dēt. Par. d. cōf. 166. n. 9. 5. Imo in re dubia tutius est abstine, l. adoptiuus. de ritu au. Bal. consi. 410. in cā. in 2. col. 2. Gab. cōf. 2. de cri. li. 7. nu. 4. & in 6. culpa tēperif qui nō cogitauit rumore vel fama potuisse esse falsam. Ale. consi. 103. nu. 13. li. j. Dec. consi. 487. Bar. in l. fin. de 7. adulce. Ceph. consi. 35. num. 5. & tunc qualibet causa tēexcusat, quando actus qui geritur est de genere permissorum. Anch.

Nicolai Moroni de fide treu. & pace.

consi. 391.nu.5.col.2.quia quæ sunt de genere prohibitorum
 delicta esse creduntur,l.si non conuicij.C.de iniu. Marf.conf.
 83.nu.6.& in his dolus præsumitur.Gabriel.concl.2.libr.7.de
 crimi.nu.61.& ita declarantur multa adducta a Tiraquel. de
 8 pœnis.causi,43.Vnde adulterans t̄ mulierem præter figuram
 matrimonij.non potest se aliqua causa tueri, quia circa natu-
 9 ralia error non excusat,sicut nec in nomine t̄ appellatio, l.si
 quis in fundi vocabulo.de leg.i.l.patronus, S.libertus.de le.3.
 l.penul.de reb.dub.l.pediculis,S.argento.de aur.& arg.lega.&
 10 ius t̄ diuinum est indispensabile.Oldra.consi.2&4.num.2.illa.
 & contra ius naturale & diuinum nulla admittitur excusatio
 11 t̄ vt in Lycenia.de in ius vocan.Ro.conf.506.& Gabriel.d.loco.
 12 nec pariter excusatio est admittenda in contrahentibus,t̄ in-
 ceſtas nuptias Clandestinæ.Rom.conf.500.Fel.in c.consuluit
 de offi.del.Tiraq.in retract.ti.2.in præfat.nu.14. quia non ca-
 rent iſpicio Clandestinæ gesta.Ro.conf.54.vbi Mandos.
 13 & in foio t̄ conscientiæ habitur eius dicto ad illum excusandu-
 dum.Ro.conf.506.nu.11.secus si palam & in faciem ecclesiæ
 Bar.in l.si adulterium.de adul.quid si,erraretur circa ius positiuum.Pau.in conf.297.in 1. puto vbi voluit excusati mulicem,vnde bona fides vnius ex coiugib.t̄ facit filios legitimos.
 14 Pau.conf.3 54.videtur,col.fin.& ignorantia tunc præsumitur
 vbi seruata sunt solemnitates sacri Concilij.Bello.conf.74.&
 ex solenni benedictione & alijs,30.quæst.5.aliter c.noſtrates,
 & quando dicatur in faciem ecclesiæ contractum.Oldra.con-
 fi.256.clemens.

S V M M A R I V M .

- 1 Noua causa non cognita non excusat.
- 2 Voluntas bona an excusat.
- 3 Præsumptio non est quod quis velit rumpere pacem.
- 4 Præsumptiones urgentiores necessariae contra legis præumptionem.
- 5 Fama bona multum operatur.
- 6 Noua causa ex modicitate temporis an præsumatur.

Q V A E S T I O C X V .

Limitatur adhuc quod dicta cā excusante contraventionē, q̄ sibi facere licet et p̄ dictam causam contraventionis, ut dixi supra alias bona voluntas omnia reatum t̄ excludit, quia intentio viuificat opus, sicut anima corpus Bal.conf.410.li.2.in cā,& oportet etiam probare, q̄ si illa causa non fuisset, non ita fecisset, arg.l qui cum uno de re mili.

Sed hęc noua cā non operatur nec præsumitur ad tertij p̄ iudicium.Dec.conf.380.l qui cum alio.de regu.iu.nec præsumendum est in dubio q̄ quis daret operā rupturæ t̄ pacis, & vbi lex aliqd non præsumit,urgentiores præsumptiones t̄ requiruntur.Ay.conf.119.in fi.Dec.in l.2.C. qui test.facere possit.& confi.175.nu.5.Ceph.d.conf.35.nu.12.& Bald.in l.si prædium.volumen contemplati debere iustum,ex quo deprehendetur cā qua motus est,& in dubio minor pena eligenda.Ale.d.l.semel.Ro.29.ta Bono.dec.6.& bona fama multum operatur,t̄ Bald.conf.259.in 4.quia licet uno maleficio denigretur,Bal.d.cōf.410.6 in 2.in cā,& noua cā stante temporis modicitate t̄ non præsumitur,secus si prior offensa esset longissimi temporis,Alex.conf.115.nu.6.

S V M M A R I V M .

- 1 Noua causa prouocatio ad iram.
- 2 Non a causa dicatur vbi pena non meretur.
- 3 Culpe princeps dicitur a quo incepit malitia.
- 4 Statutum loquens de turbante statum,intelligitur principaliter.
- 5 Dispositio secundum quid non operatur simpliciter.

Q V A E S T I O C X V I .

Diximus alias nouam causam dici prouocationem ad iram.Bar.in l.j.de his quibus vt indig.licet pœnam non mereatur,
 2 t̄ quia adhuc offensa dicitur,l.testō Centurio.de manu.test.q̄ a ad excusandum dī prouocatio ad iram, ēt q̄ non sit punibilis,prouocatio dī,Bar.in l.i.de inof.test.Pau.conf.255.in 1.vi so.Ay.conf.2.nu.12.Cor.conf.51.nu.6.in 1.Ite princeps t̄ culpa dī a quo malitia incepit Bal.in ti.hic finitur lex in vīb.feu.Ay.conf.319.col.pen.causa principalis attenditur.statutum
 4 loquens de turbante statum,intelligit principaliter.Grā.no.19.Bar.in l.si quis seruo.de sur.Bal.in l.i.de in lit.iuran.& dispositio loquens secundum quid nō operatur simpliciter t̄ nec in diffinito.Bal.conf.51.general. nu.6.& magis quis ex odio

proprio censemur damnificasse,q̄ alieno,capit. deci. 140.nu.13.Boss.de cri.lata mai.e.nu.35.Rol.conf.j.in 3.nu.39.

S V M M A R I V M .

- 1 Dispositio loquens de treugua,an in pace locum habeti.
- 2 Noua causa an excusat in treugua.
- 3 Confuetudo seruanda,quia tex.
- 4 Pactum expressum quod licet rumpere treuguan,non valet.
- 5 Pena frangentium pacem,vel treuguan.
- 6 Pacis violator quis.
- 7 Treugua quare ex noua causa non fit violanda.
- 8 Compensatio in criminali non admittenda.
- 9 Dolus cum dolo compensandus.
- 10 Vxor peccat adulterando,& vir; & non datur compensatio,fallit in la cro dotis,eodem modo vbi mores comprobasset vxoris.
- 11 Iuramentum facit ut Deus sit quodammodo in treugua medius.
- 12 Pactum expressum,quod licet,a treugua recedere,illictum.
- 13 Fisco ius quæsum in treugua stipulatione a partibus non auferue.
- 14 Compensatio quo ad interesse an admittenda.

Q V A E S T I O C X V I I .

Redeundo ad Id quod supra diximus, ex noua causa pacem non dici ruptam.

Lititatur non procedere in treugua , licet alias dispositio loquens de pace,ad treugam extendatur,t̄ Præpos.med.in tu.de pace iura.sirman.c.i.

- 2 Et hęc opinio,q̄ noua cā non excusat in treugua,fuit originaliter Vincentij.in c.j.de treu.& pa.Angel.imo.Pau.Raph.Cuma.Ale.in l.si ex legati cā de verb.obl.las in l qui seruum,cāti.& in l.cū proponas,C.de pac.& confi.170.in 1. posl loa An.ad Spe.de treug.& pa:An.de Bu.in c.1.de iur.& in c.dudu.co.ti.Bal.in proce Greg.j.& seq.col.Deci.in c.3stitutus.de res vbi de cōi.Et in d.l.cū proponas Cor 2.19.in 3.Soc.in 2.16.& 262.in cā.li.2.Fel.in c.j.de treu.& pa.& hęc opinio de coa seruidine seruanda est,q̄ at lex dī,S.vltimio Insti de satisda post q̄ maiorū exempla præjudicant,l.si choartalis,vbi Luc.C.de choar.li xi.nec valet pactū t̄ expressum q̄ licet rumpere fodus treugue,Bal.in auth.sacra.puberū,C.si aduer.ver.Corse de pri.pa.pri.97.Et de pena frangentiū pacē t̄ vel treugua,Lu.in l.vnica,C.de pub.lætit.li.12.ver.10.quærit,& 23.ibi solue violator,& capitaliter pacē violantes,non solū pecunialiter Afli.de pa.iur.fir.S.iudices nu.65.per l.si.de re mi.& violator pacis,dī adhuc ille q̄ aliquę jpoliat de re stabili.idē in S.quicunque de pa.xen.nu.13.& de pena frangentiū pacem,Lu.in l.vni ca,C.pub.lætit.ver.x.quæritur,& ver.23.Auf.ad dec.Tho.deci.284.vbi remissiue habetur de pena frangentis pacem & treu.Ratio aut̄ quare ex noua cā trcuguam non licet rumpere,
- 7 t̄ est,q̄ a licet mihi facias proutiōne,non tñ ex eo debeo aliqd p̄ te moliri,cum tibi fidem promiserim,23.q.1.c.noli.33.q.5.c. q̄ Deo.at bene me defendere possum,& is qui primo rupit treugam damnari poterit,non aut̄ q̄ alter fecit in recompenſationem mutui criminis t̄ cōicare,l.li vxor,S.iudex,ff.de adu.9 l.2.S qui hoc dicit.eod.titu.Quia licet dolus t̄ cum dolo compenſetur l.si duo,de dolo,l.damni,S.quoties,de dam.infest.l.viro,sol.ma.Cagno.in l.cum par.ff.de re.iur.q̄ regulam exoriat,Bald.in c.nobis nu.4.de excep. ideo si vxor t̄ adulteratur,& vir peccat adulterando,non datur compensatio,secus quo ad lucrum dotis,l.cum mulier,solu.ma.Pa.cōf.402.hęc mulier li.1.& eodemmodo vbi mores vxoris comprobasset,can-dem post adulteriū cognoscendo,Bal.cōf.302.in 3.& 182.q̄ citatur in additionib.ad Pau.

11 Comprobatur,quia in treugua iuramentum interponi solet,& medius quodammodo dī Deus,ideo licet primus i treugue fracturā labatur,alter fidem seruare tenetur,yt ait Apo-stol.ad Cor.pacem habete.Et Matthai.5.Beatī pacifici quo-niam filii Dei vocabūtur.de quo diuus Tho.2.2.q.25.& ad Co-rin.Deus pacis sit vobiscum,quasi dicat q̄ Deus non sit cū il-lis qui pacē hęre nolunt,nec quidem expresse t̄ concedi p̄ oīt a pacis contractu recedatur.Bal.in l.cum a socero,ff.sol.mat.Ias.in l.2.co.ti.Lu.in ca.per vestras,S.63.nu.42.de don. quia si-cut nec fiscus parti,ita nec econtra ius auferri a fisco, potest t̄ gl.in l.2.ff.ad Syl.& Lu.in citato loco si igitur expresse recede-re non licet,ergo nec tacite l qui ad cerrū,ff.loc.At hęc oīa in telligenda sunt vbi non sunt correspōdiua obligationes ,d.c. q̄ od Deo.33.quæst.5.vbi quælibet promissio valida semper fuit respectu Dei , at vbi hinc inde esset poena,non esset alie-num dicere admittendam compensationem t̄ quo ad interes-ſe partim,vt dicemus inferius,& ideo cogitandum.

S V M .

Tractatum Tom. XI.

437

S V M M A R I V M.

- 1 Communis opinio ex Doctorum autoritate.
- 2 Offensio dicitur ubi voluntaria.
- 3 Offensio facta ad honorem tuendum, noua causa dicitur.
- 4 Conuentio non dicitur ex noua causa.
- 5 Doltores faciunt sicut aues, vnuas post aliam volant.
- 6 Opus Dolorum leui ratione fulcita non attendenda.
- 7 Opinionum flante confictu bonum est habere indicem propitium, quia locus dicitur gratificationi.
- 8 Gratificationi ubi locus in probationibus.
- 9 Princeps in arduis consulendus.
- 10 Index in dubiis quomodo debeat se regulare.
- 11 Iudicis arbitrium in quantitate, non in diuerso genere.
- 12 Arbitrium iudicis tribus de causis datur, & illud secundum ius regulare debet.
- 13 Arbitrium iudicis latum est in procedendo.
- 14 Iudicis arbitrium non exercendum sine causa cognitione, & de iusto intelligitur, 28.
- 15 Appellatio datur ab arbitrio iudicis.
- 16 Minares levius torquendi, & cautela seruanda cum illis.
- 17 Index quomodo debet circa penas indicendas se regulare.
- 18 Arbitrium an extēdere possit ad bonorum omnium publicationem, & an ad perpetuum carcerem, nū 30. & ad tritemes.
- 19 Pena mitigatio quomodo facienda est ex arbitrio iudicis.
- 20 Arbitrium non cadit ubi non est delictum.
- 21 Index cum causa dispensat super penas, & super quibus potest compositionem admittere.
- 22 Penarum digressio de una ad aliam ubi fiat.
- 23 Pro iudice in arbitratis presumitur.
- 24 Penarum commutatio ubi fit.
- 25 Index in arbitrariis usque ad sententiam varia.
- 26 Delicta carnis leuius vindicanda.
- 27 Index de facto non supplet.
- 28 Pena arbitria incerta.
- 29 Pena non declarata an supplenda per legem.
- 30 Statutum loquens de pena corporali, an ad bona trahatur.
- 31 Iudicis arbitrium in testibus dependentibus plus & minus quomodo debet se regularare.
- 32 Index in arbitrariis an suam possit sequi consequentiam.
- 33 Leua additum grani illud facit magis graue.
- 34 Mentes horum scribi non possunt.
- 35 Crimen ubi incertum, pena iudicis arbitrio terminandum.
- 36 Index impediens alium ne veniat ad sacramentum baptissimi quomodo puniendas.
- 37 Arbitrium non in peccatis, sed exequitione versatur, non decidendo, sed cognoscendo.
- 38 Casus nosus arbitrio iudicis terminatur.
- 39 Arbitrio iudicis terminantur quae nequeunt secundum regulas iuris explicitari.
- 40 Arbitrium secundum publicum, non proprium.
- 41 Index an penam falsi minuere possit.
- 42 Arbitrium nullo precedente dolo an ad penam corporalem extendatur, & an de extraordinaria ad corporalem.
- 43 Opinio illa quae non habet legem potest vitari.
- 44 Paria sunt esse contra, vel sine lege.
- 45 Dispensatio super perpetratum, non perpetrando delicto concedenda.
- 46 Compositio penarum super perpetratio, non perpetrando, quod nota contra officiales damvorum datorum.
- 47 Dispositum secundum quid non operatur simpliciter, nec indissimile.
- 48 Potentia ultra actum an deducatur.
- 49 Terminii correlatiuise generant & corrumpunt.
- 50 Temporis lapsus non facit licitum illicitum.
- 51 Treugua non est vinculum iniquitatis, nec sue ea potest maleficiorum creare authoritas.
- 52 In delinquendo licentia nec directo nec indirecto dari potest.
- 53 Dispensatio super perpetratum, non perpetrando delicto concedenda.
- 54 Compositio penarum super perpetratio, non perpetrando, quod nota contra officiales damvorum datorum.
- 55 Dispositum secundum quid non operatur simpliciter, nec indissimile.
- 56 Potentia ultra actum an deducatur.
- 57 Terminii correlatiuise generant & corrumpunt.
- 58 Terminii contrarii unius alium tollit, sed non se inuicem ponunt.
- 59 Temporis lapsus non habet dispositionem.
- 60 Temporis lapsus non habet dispositionem.
- 61 Terminii separati an se generent & corrumpant.
- 62 Duo quando nulla societate iunguntur, unum non sequitur alterum, neque priuatius.
- 63 Inclusio unius quando sit alterius exclusio.
- 64 Terminii restrictiui natura est quod quicquid non excipit ponitur.
- 65 Renuntiare dicitur territorio qui termino non paruit.
- 66 Terminii contrarii seu separati an se inuicem corrumpant.
- 67 Temporis lapsus non habet dispositionem.
- 68 Terminii distinctus quid operetur.
- 69 Concessum certis personis ceteris denegatur.
- 70 Habitus non resultat ex actibus priuatiis.
- 71 Tempus adiectum determinabilis solum illud determinat.
- 72 Limitatio an ampliet dispositum.
- 73 Pronostico facta determinato modo terminos suos non excedit.

74 Preclusio circa unum incompatibile unum aliud excludat.

75 Tempus remotum seu coniunctione de formalis predicatione sibi inuicem contradicunt, ergo uno limitato modo concessio aliud dicitur esse negatum.

76 Concessum ad tempus post tempus dicitur esse negatum.

QVÆSTIO CXVII.

Contrariam opinionem, quod

- treuga ad instar pacis ex noua causa non reputatur, quamplu res graues viri tenuerunt quorum authoritas & communem facere videtur, l.i. ff. de offi. quest. Imo. Alexan. Aret. in l.q. seruum, & ibi etiam Ias. de verborum obligatio. Bald. in consilio 195. laudare, colum. fina. in 2. Fel. in capitu. peruenit, in 3. & 4. colum de iure iuri. cap. Petrus. de homi. cap. significavit, de iu. Alexand. Ioannes Petrus de Monte Sperello, Claud. de Seyfello, & pro communi Dec. in l. cum proponas, C. de pact. Alexander. in l. semel mora, solu. matt. & in l. insulam. de verborum obliga. Corne. consi. 42. colum. 3. lib. & consi. 51. libro 1. & consilio 44. & 244. in 4. & 167. in 3. & 217. in 2. Alexan. consilio 113. in 2. & consilio 116. & 155. in 4. Marsi. consilio 9. nu. 48. & 51. & consilio 83. & 122. numero 10. & in 5. aggredior, numero 87. & singu. 33. Corne. de priuileg. part. 117. considera. & 18. quest. Afflict. decisito. 206. Capella. Tholo. 489. Tiraq. in l. boues. & hoc sermonem de verborum signifi. Paris. consilio 164. 168. in 4. Barto. in l. quæro. & inter locatorem, ff. loca. Gra. consi. 105. in 1. Soc. l. un. consi. 103. in 3. Benint. deci. 65. Corne. consilio 248. in 4. & 83. Ruy. consilio cxi. in 2. Aymo consilio 264. numero 6. Lupez. in cap. per vestras, §. xix. numero 141. de donat. inter virum, Dec. in cap. constitutus, de appellat. & consi. 53. Ceph. consi. 35. Mantua. consi. 169. viso proreliu, & semper debet intelligi & de offensa vera & voluntaria, nō facta ad defensionem honoris vel personæ, vt est in mentita supra illata, & sicut contra iuramentum & transactionem non dicitur, veniret ubi venit ex noua causa, l. si statris, de tracta. l. i. de iure iuri. l. cum quæritur, de re iud. ita ex dicta causa & ex iniuria sibi etiam verbis & illata, l. itam apud Labeonem, §. ait prætor, dè iniur. & experientia super hoc dicitur optima rerum magistra, & efficacissima, argumen. cap. quam sit. de elec. in 6. & hanc partem contra Vincentium post Claud. d. l. cum proponas, sequitur Clau. 47. yersi. sed hic incidenter.
- 5 Vnde ex numero tot Docto. hec crebitur opinio est repudenda, Dec. consi. 48. Gomes. super regula Canc. in reg. 2. in prohem. reg. can. Neuiz. lib. v. in sylva nup. & opinio Vincentij quæ ex consuetudine prouenit, contingit ex Doctorum concursu, qui sicut aues & vna post aliam volant, Dec. consi. 494. Gomes. d. loco, versicu. quarta pro ista, ideo hæc opinio preualeat, Dec. capitu. 1. de constitutu. numero 28. Neuiz. in sylva nupt. fo. 48. & opinio Docto. leui ratione & fulcita non attendenda, Alexand. consi. 28. volu. 6. Docto. in cap. ne innitaris, de const.
- 6 & stante opinionum conflictu & bonum est habere indicem propitium, Dec. d. cap. i. colum. fina. quia poterit cui velit congratulari, gl. in cap. venerabilis. de elec. lat. in l. prolatis, de re iudica. & in conflictu opinionum casum esse pro amico, & & in probationibus quando sit locus gratificationi, Bald. consi. 42. in j. vertente, colum. 2. & in arduis, de poen. & in dubiis quomodo debeat se regulare & Gomes. capit. j. numero 59. de iud. Tiraq. de poenis in princip. de prefat. & in quantitate potest se poenas aggrauare, non in diuerso genere, Bald. in l. si post tres, ff. si quis caut. Pau. consilio 236. libro secundo, viso, colo. j. Cla. §. 83. versicu. p̄terea, si statutum, Bald. consilio 59 in j. licet, in fi. ad idem Bald. capit. j. quibus ex caulis seu. amitt. vbi arbitrium tribus de causis & datur, exaggeratione poenæ propter terribiles casus l. aut facta. de poenis, & debet regulare illud secundum ius commune, l. i. de iure deliberan. nisi quo ad modum procedendi, ex relatis a Claro. quest. 3. 1. versicu. arbitrio. nec ex eo causæ & cognitio dicitur remissâ, quia quæ iudicantis arbitrio conceduntur, de iusto intelligitur, ideo appellatur ab eo, & Barto. in l. si qua poena de verborum signific. Pau. in l. quid ergo, §. poena grauior, ff. de his qui notant. infas. & Cagno. in l. vii, ff. si quis ius dicen. numero 21. Cla. quest. 83. versicu. scias, nec vñque ad mortem extēdere post arbitrii, Marant. dispu. 3. & hoc ubi poena minorari petuit est. Alex. in l. & si seuerior, quibus ex caus. infamia minoresque & leviori torturæ subiici. Marsi. post Bart. in l. de minore, de questionibus, & ideo iudices caute agere debent ad hoc, ut si minores confiteantur in tortura eorum confessio subtilincatur, quod dent curatores, Marsi. in l. statu liberuni. de questionibus, & in rub. de fideiusti. l. qui cedem de Sica. & circa poenarū irrogatio nē & remissionem, quomodo debeat iudex se regulare, & Placa. 32. & 33. libro p̄t. no. & penarum mitigationem propter incognitam hominum voluntatem, & alius, Bald. in l. si post tres, si quis caut.
- 19 Nec ex suo & arbitrio potest vniuersa bona confiscare. Bal. in c.

Nicolai Moroni de fide treu. & pace.

In e. de pace tenenda, nume. 24. Rolan. consi. 27. in 2. Bald. l. j.
 C. ne sine iusu. & Maran. disp. 3. sub numero 3. & vbi poena
 20 tmitiganda est, reduci debet ad dimidiam ordinarię, Bertac.
 de Gabell. septima parte. numero vigesimo. glo. in dicto capi.
 de causis, & Bald. int. quicunque, C. de seru. fug. vbi Dec. ait qd
 mitior imponenda. & Menoch. de arbi. iud. quæst. 85. & consi.
 21 73. numero 8. & vbi non est delictum t non cadit arbitrium,
 22 etiam super poenis potestas dispensandi intelligitur cum cau-
 sa. Pau. consi. 348. in 1. colum. 2. notandum, & ibi habetur de
 iudicibus qui in arbitrariis possunt poenas componere, nō in
 grauioribus, q a iure determinatis, Guido Pap. quæstio. 208.
 Austr. ad deci. Thol. 274. & in arbitrariis t pro iudice præsumi-
 tur, Bald. consilio 36. in 4. tria. vide per Cla. quæst. 82. in praxi.
 cri. Menoch. quæst. 96. de arb. iudi. vbi ex iusta causa potest iu-
 dex minorare poenas, & cum causæ expressione, alias non or-
 dinarius nec delegatus remittere nec minorare posset, vide
 multas causas minorandi poenas per Luc. de penna, & in qb.
 iudex dispensare possit, l. i. C. de desert. libro 12. per totum, &
 24 vbi genus pñz qualitat non conuenit, tibi sit digressio de or-
 dinaria ad extraordinariam, prout gradui culpæ conuenit.
 25 Item t ratione subiacentis materiæ & personæ fit mutatio,
 Bald. consilio centesimo quarantesimo quarto. præsupposito.
 26 libro primo, & variare t potest usque ad sententiam, Bald. in
 27 cap. præterea, numero 13. de appellat. & in delictis carnis t mi-
 tius agendum, capi. at si clerici de iud. & quando aliquid iudi-
 cantis arbitrio remittitur t debet fieri cum causæ cognitione.
 28 l. cum hi. §. causa. de transact. Coepo. consi. crimi. 57. colum. 2.
 29 & iudex de facto non t suppleri, l. age. de transact. idem Coepo.
 consi. 59. vñus. colum. 2. & an ad perpetuum t carcerem pos-
 30 sit iudicium & arbitrium extendere, Bald. in consi. 443. in 3.
 Cecchus, & an ad triremes, Grammat. decisio. 25. & 43. nume-
 ro xv. & loquitur in homicidio, quod demonstratur ex pro-
 bationibus minus plenis, & a poena uitium abstinendum
 31 Aymo consilio decimo octavo. & poena arbitraria t incerta
 dicitur ante delarationem, nec poena non declarata supple-
 32 da est per legis interpretationem & t sit utum vbi loquitur de
 33 poena corporali non trahitur ad bona, t multa alia tradit
 Bald. consi. 59. in 1. licet, in fi. & in eo quod arbitratum est pe-
 des figere debemus, & maxime ad exaggerationem poenarii
 34 dicto consi. in fi. & in testibus deponentibus plus vel minus
 34 t quomodo debeat iudex se regulare, Bald. consilio 270. colu-
 2. ad evidentiam, Do&o. omnes, in l. i. §. 1. de verborum obli.
 & circa hoc videatur quod iudex possit sequi suam conscienciam,
 & vbi cetera solemniter gesta sunt stabitur iudici ali-
 quid in conscientia t afferenti, & id consonum esse videtur
 35 ex qualitate personatum, & comitantis, etiam leuibus, & le-
 36 ue t additum graui facit illud magis graue, & metes homini
 37 in pergamo scribit non possunt, Bald. consilio 310. aut in 1.
 & vbi certi sumus de crimine, licet poena sit incerta, t iudicis
 38 arbitrio terminatur, l. i. de effraet. Bald. consilio 135. iudicis,
 in 1. vbi habetur de poena irroganda contra iudeum impedi-
 39 tem alium ne veniat ad sacramentum t baptismum, & arbitriū,
 40 non in poenis, sed in exequitione, t nō indecidendo, sed co-
 gnoscendo, l. i. §. calumniatoribus, ff. ad Turpi. nisi nouus ca-
 ſus emerget, l. i. §. 1. de effraet. Bald. in cap. Rodulphus, colum.
 fina. de rescrip. & cap. 1. de consti. quia liberum arbitrium erit
 41 statuendi ei qui cognoscit, t & quæ nequeunt secundum regu-
 42 las iuris explicari, t iudicis arbitrio referuntur, Bald. cap. fina. de
 rescrip. colum. 2. numero 6. & arbitrium, secundum publicū
 43 t non proprium. Marsi. consilio vigesimo. numero lv. & ideo
 44 iudex potest poenam falsi minuere, & extra ordinem t puni-
 re, vbi dolus deficit, d. l. & si severior. & ibi Areti. ff. ex quibus
 cau. inf. irroga. & an ad poenam corporalem nullo præcedē-
 te dolo possit arbitrari, Barto. in l. respiciendum, de poe. & an
 45 poenam t extraordinariam ad pñnam corporalem extende-
 re possit, glo. in §. in summa. Inst. de priuat. delict. Alciat. cōsi.
 24. Tom. 2. lib. 7.
 Et redeundo ad propositam materiam, cum opinio Vincē
 46 tii non habeat pro se legem, t potest contra illam iecture iudi-
 47 ri. Ias. in l. illam. C. de colla. quia paria sunt t contra, vel sine.
 l. Gomes. quæsti. 48. de anna. poss. & in non expressis a lege de
 48 bermus procedere t de similibus ad similia. l. non potest, de le-
 gibus. Pau. consilio 166. colum. 2. nulli. libro 1. Bald. in ca. quæ
 sit princip. cau. benefi. amit. §. porro, nu. 7. nisi vbi pñna inter-
 ponetur habito respectu ad priuilegium alicuius personæ,
 ut per Bald. idem.
 Nec ratio differentiæ quam plerique ex nostris opinionib.
 Vincentii sectantes magnificiunt, est vera, vbi aiunt actum
 videri quod lapsu tempore treugæ licita t sit offendio, quasi
 49 beneficium tempore excludatur, Pau. di. l. qui seruum, & ibi
 Ias. ff. de verborum obliga. & in d. l. cum proponas, C. de pact.
 Ias. consi. 170. in 2. licet ascribatur. Soc. consi. 26. Dux Ianuen-
 sium. quod non reperitur. & pro ista ratione facit, l. statulibe-
 rum, §. Stichus, de leg. 3.

50 Quia responderetur, quod bellum t est illicitum, & offensi-
 dicitur illicita, & tune non est dicendum quod per lapsum te-
 51 poris fiat licitum t quod est illicitum, ne treugæ dicatur in-
 uenta tamquam vinculum iniquitatis, 22. quæstio. 4. inter cor-
 tera, & ad iniquum trahatur compendium contra l. fina. de y.
 sucap. pro empt. Pau. consilio centesimo sexagesimo. ad pri-
 52 t maleficiorum crescat authoritas, contra l. primam, C. de pri-
 ui. tcholast. libro decimo. in fi. 93. distinct. peruenit, il secundo.
 53 in fi. 1. quæst. 7. cap. exigunt. & quia licentia t in delinquendo
 directo dari non potest, nec parcere ei qui nondum deliquerit,
 l. si reo, §. si reo. de fidei. ideo super homicidio perpetrato,
 54 t non super perpetrando dispensatur. cap. at si clerici, de iudic.
 Bald. consilio 432. in v. bellum, alias, 439. & de poenis præteri-
 55 tis, non futuris compositio admittenda. t Bald. consilio 95. in
 v. proponitur quod cōsilium notandum est cōtra Notarios
 damnorum datorum, qui admittunt compositionem super
 poenis damnorum datorum ante damnum & illatam paupe-
 riem, alias inducta ad vaum effectum operarentur contra-
 rium. Luc. in l. vni. Cod. publi. l. tit. versicu. queritur etiam li.
 duodecimo.
 56 Et ex eo quia t dispositum secundum quid non operare
 simpliciter, nec indefinite, l. si is qui ducenta, §. virum, de reb.
 57 dub. & vbi potentia t determinato modo in actum deduci-
 tur, ultra actum non extenditur, l. commodissime, ff. de liber.
 & posth. Bal. in consi. 51. de generali, col. 2.
 Secundo modo respondetur reasiliendo, Bald. in prohe.
 decret. Rex pacificus, numero decimo octavo. quod quidam
 58 sunt termini correlati t vt pater & filius, & illi se generant
 & corruptunt, vt si pater est, ergo filius, l. i. C. de cap. & post.
 reuer. quidam termini sunt contrarii, & tunc vñus tollitur al-
 59 terum, sed non scinicum t ponunt, quia potest esse priuatu.
 60 t Quidam sunt termini separati, & isti nec se generant, t nee
 61 corruptunt, l. si domus, ff. de seru. fugi. vrba. præd. l. si vñus, ff.
 de pact. & quæ non se contingunt nisi per quandam depende-
 tiam & colligantiam, priuatio vñus non est alterius, Bald. in
 capitu. cum venisset, de restitu. spolia. sub nume. 3. & quando
 62 t duo nulla societate iunguntur, vñum non sequitur alterum,
 neque positivæ, vt commode dici possit, se
 paratorum separata debet esse ratio, Oldra. consilio centesi-
 63 mo sepiuagelimo sexto. colum. fina. factum. & quando t in-
 clusio vñus sit exclusio alterius, Bald. consilio ducentesimo
 quinto. præmissis, libro quarto. colum. 2. sub numero 1. quidam
 sunt termini restrictivi, quorum natura est, quod quicquid nō
 64 excipitur t ponatur, l. quæstum, §. illud, ff. de fund. instru. Bald.
 consilio 480. quidam numero duodecimo. alias, 495. & renun-
 65 ciare dicitur termino qui termino t non paruit. Bald. consi.
 466. in 1. Andreas, colum. 2. Roland. consilio decimo octavo.
 in 1. colum. 2. siue igitur in casu nostro sint termini contrarii,
 66 siue separati nunquam actum t esse videtur, vt post tempus
 rumpi possit, cum non sequitor generatio, neque corruptio
 ex alterius positione.
 67 Accedit quia lapsus termini pro se non habet dispositio-
 68 nem, & sic hic terminus distinctus nil disponit, quia t prohibi-
 bitio ad tempus non inducit eius contrarium, l. Titia. de ma-
 numiss. testam. Oldra. consilio ducentesimo uigesimo octavo.
 quod fratres, colum. 2. & maxime in prohibitis, licet quando
 69 certis personis quid couceditur, ut immunitatibus, t cocteris
 dicatur negatum, l. vacatio. de mune. & hono. Tiraq. in retr.
 & §. 1. glo. 8. numero trentesimo octavo. & ex auctibus t pri-
 70 uatis non resultat habitus, l. ex facto. de hæredib. insti. nec affi-
 matio. d. l. Titia, §. fina. Pau. cōsilio centesimo sexagesimo. cō-
 siderandum in 2. sub numero secundo. declarat Ruy. consi.
 quarantesimo primo. in j. sub numero octavo. & tempus, adie-
 71 ctum determinabili, solum illud determinat ad cuius deter-
 minationem est appositorum, l. qui fundum, ff. de contrahen.
 emp. l. ex his, C. quando dies leg. ced. Bald. cap. primo. §. vasalli,
 72 qui tempo. de pa. constan. & limitatio non ampliat t suam dis-
 positionem, l. generalis, §. vxori. de vsufru. legat. Bald. consilio
 73 357. not. in fi. v. & prouisio facta determinato modo t suos ter-
 minos non excedit, siue sit hominis, siue legis, nec accipit fini-
 tionem, seu alterius temporis subrogationem, & prouisio cir-
 74 ca vñum t de incompatibilibus, aliud non includit, sed exclu-
 dit, & tempus coniunctum seu lemotum t de formalis predi-
 catione sibi inuicem contradicunt, ergo uno limitato modo
 concessio aliud dicitur denegatum, Bald. consilio quinque-
 simo primo. de generali. in quinto. & hoc est illud quod dici-
 76 tur, quod concessum t ad tempus, post tempus dicatur esse
 prohibitum, & ibi vide quales effectus ex prohibitione seu
 permissione legis inducantur, quæ omnia sunt notata, & rela-
 tu digna, volu. que recensere quia conferunt ad multorum
 intellectum.

Tractatum Tomus XI.

438

S V M M A R I V M .

- 77 Pax & treugua sunt per se correspondia, & compatibiles.
 78 Correspondiūrum uno posito vel remoto alterum ponitur, & rebus sic stantibus intelliguntur.
 79 Lex non iuuat eum qui fēdus rumpit.
 80 Offensio non dicitur cum quis iuste facit, sed quando quis iniuste patitur.
 81 Causa finalis ubi ab extremorum relatione inducitur, illa cessate cessat treugua.
 82 Pēnārum conventionalium natura est, ut petens ostendat implementum ex parte sua.
 83 Probatio liquida in pēnalibus.
 84 Pēnārum non seruans non potest facere in eo fundāmentum.
 85 Exceptio implementi non sequuti dicitur litis finit. s.
 86 Purgatio morae iuramento impeditur.
 87 Exceptio implementi non sequuti facit alētūm corruere, nec solutione pēne liberatur, nec auditur lite cepta.
 88 Frustra petit qui quod debet non impedit.
 89 Implementi defectus inficit possessorum, & litis ingressum, et exceptio implementi nunquam dicitur exclusa, nec excusat implementum, & non opponitur nisi ab eo cuius interest, & iudex de facto supplet, & multa circa hac.
 90 Omittere est facere, & omissione contrauenit.
 91 Filius omittens defendere patrem homicida est.
 92 Contrauentione primi secundus non incidit in pēnam, & non dicitur principium motus sed motus agitatus.
 93 Cautio de non offendendo ad defensam principaliter, secundario ad offendam.
 94 Interpretatio illa dicitur congrua quæ ineſt necessario.
 95 De mente contrahentium dicitur quocunque prodest.
 96 Implementi facilitas incentiu[m] contrahendi.
 97 Sapientum animi ad ea adaptantur quæ faciliora sunt per viam implemen[t]i.
 98 Interpretatio illa sumenda quæ habet plurimum rationis.
 99 Ratio loquitur in cordibus nostris, & regulat & regit.
 100 Intepres pastorum omnium communis utilitas.
 101 Lumen nullum mias intellec[t]u.[].
 102 Conuentio quilibet ad suam causam referenda.
 103 Causa magis quam factum intuenda. 33.
 104 Veritas non consistit in verbis, sed mente, & sensu, nō superficie, sed medulla, non in sermonum foliis, sed radice.
 105 Mēs talis qualia verba in ore, causa facti magis quam factorum, promissio ex causa antecedenti, nec intelligitur latē ubi factō proprio effuditur quispiam.
 106 Factum proprium in promissione non includitur.

Q V A E S T I O C X I X .

Ratio autem tam in treugua quam
 77 **in pace, quod ex noua causa non rumpantur, quia pax & treugua**
de per se ambe sunt correspondia, & comparabiles. I. fina. de
 accep. l. vltima. C. de indic. vidui. Bald. consilio centesimo no
 nagesimo quinto. laudare, colum. fin. & uno posito vel remo
 78 to & alterum ponitur vel remouetur. Bart. in l. cum inter sub
 numero octauo. de excep. & h[ec] correspondia obligationes
 intelliguntur rebus sic stantibus, & altero fidē seruante, vt in
 dicto §. inter locatorem, Paul. consilio 412. columna 1. libro
 primo.

Quia breue Rolan. d. consilio primo. in 2. num. centesimo
 quinquagesimo nono.
 79 Nec enim & fauendus est qui rūpit fēdus, & lex non iuuat
 cum qui incidit in legem, dicto §. inter locatorem, l. auxiliū,
 80 §. in delictis, de mi. & non dicitur offendere & qui aliquid iu
 ste facit, sed ille qui patitur iniuste dicitur offendisse, Bald. di
 cito consilio cētesimo nonagesimo quinto. sub numero octauo.
 & vbi ab extremorum & relatione inducitur causa finalis,
 81 ea cessante cessat treugua, l. si Instituta. ff. de linosficio testa
 mento, l. cum mota, l. si maior, C. de transact. & Bald. dicto lo
 co. sub numero decimoquarto. & h[ec] est natura pēnarum
 82 conventionalium, & vt nisi petens ex parte sua debitum pro
 bret implementum, a pēna petitione repellatur, Bald. in ca
 pitu. primo. qualiter. domi. propriet. seu. priueretur quia & liqui
 83 da debet esse probatio, ut pēna peti possit, columna secun
 facit, quod l. fernus, de cōdi, ob cau, l. lulianus, §. offerri, de act.
 empt. l. alumnæ, §. Seic, de alimen. & cib. lega. l. clemens, de h[ec]
 redibus insti. Aymo consilio 230. columna 1. & 2. & 238. col
 umna 3. 248. columna quarta. & pactum non seruan[t] non
 potest in eo facere fundamen[t]ū, Bald. in d. rub. in s. glo. & Ab
 bas in cap. quemadmodum, de iur. & in reg. ex eo de regu. iu.
 in 6. ad idem Alexand. dicto consilio centesimo decimo. no-

- 85 no. libro primocolumna secunda. in fi. & exceptio & implemen
 ti nou sequuti dicitur litis finit[er], & maxime itante iuramen
 to, quo casu moræ & purgatio impeditur, l. si quis maior, C. de
 transact. vt latius declarat Gabriel, conclu. i. de transact. in li
 bro conclusio. Rip. in l. fina. C. de reuoca. donat. numero 12.
 Cepha. consilio vigesimo quinto. in 1. ad i. leui de exceptione
 87 implementi & quæ facit cuncta corruere, Soc. consilio septua
 gelimo septimo. libro primo. numero qu. irātesim. secundo.
 Aret. consilio decimo. quarto. numero decimooctauo. nec sol
 uendo pœnam liberatur, Barto. l. cum pater, §. libertus, de leg.
 secun. vide adhuc Aymo consilio ducentesimo quarantelimo
 octauo. columna 3. & frustra & perit debitum qui qnod debet
 non impedit. Pau. consilio 10. quia frustra, libro secun. lo. nec
 audiri debet post iudicium inchoatum. Aymo consilio cente
 simo nonagesimo secundo. numero decimoo sexto. Rolan. cō
 silio 57. nu. 17.

Et cępto iudicio locum non esse purgationi morę, idem
 consilio 216. numero vigesimo secundo. columna pen in fine.
 & implementi defectus inficit possessorum, Aymo consilio du
 cētesimo nonagesimonono. columna 3. & litis igressim, l. as.
 89 in §. actionum, numero 38. de act. & huius & exceptio nun
 quam dicitur exclusa. Roman. consilio ducentesimo quadra
 gesimo quarto. pro evidentia. Aymo consilio centesimo uige
 simo septimo. numero decimoo quarto. Quia venit ex eodem
 fonte conventionis. Dec. cap. ex parte. de officio delega. consi.
 356. 119. pro tenui. 446. Aymo consilio cli. Corn. consilio du
 centesimononagēsimō septimo. in 3. & differt exequitionē,
 Corn. consilio septuagesimonono. numero decimoseptimo.
 libro primo. & omnibus aliis exceptionibus reieciis a statu, i
 ita nunquam dicitur exclusa. Aymo consilio ducentesimo
 quarantelimo octauo. Rolan. consilio 52. numero 32. libro 1.
 nec aliquod excusat impedimentum. Ball. in l. vltima, C. com
 mo. Rolan. dicto consilio numero vigesimo secundo. Rub. consi.
 30. Gozad. consilio 99 numero quarantelimo quinto. Soc. cō
 silio ducentesimo septuagesimo tertio. columna secunda. in
 secun. Ay. consilio centesimo quinquagesimopri. no. num.
 8. & sequen.

Sed h[ec] exceptio non potest opponi nisi ab eo cuius inter
 est. Alexand. consilio centesimo vigesimo septimo. in 7. Dec.
 consi. 45 2. nu. x.

Sicut in nullitate, vt Tiraq. in legibus connubia. glo. 8. nu.
 94. cum seq. & istam exceptionē iudex supplet ex officio. Ro.
 dicto consilio ducentesimo quadragesimo quarto. & Ay. cōs.
 151. sub nu. x.

Si igitur propterea factum quod consilit in omissendo,
 90 quia omittere & est facere, l. qui non facit de reg. iur. & ibi De
 ci. & Cagno. & gio. in l. adigere, de iure patro Tiraq. de premis
 causa 44. numero 13. & 17. Luc. l. omnes, C. de desurio. libro
 10. & l. vni. C. publi. latit. velicu. 18. quanto magis propter cō
 trauationem, quæ proprie dicitur factum, pēna incurritur,
 l. si mora. ff. solut. mat. matrimonio. Aymo consilio 300. numero
 91 3. cum vulg. & ideo negligens & filius patrem adiuvare parti
 cidiū reus est. l. vtrum, de partici. Vero. consilio 59. columna 4.
 quia dicitur facere ei iniuriam. Neuiz. in Syl. nup. lib. 1. non est
 nubendum.

92 Ideo data contrauatione primi, & secundus non incidit
 in pēnam conventionalē, l. siue apud. C. de transact. l. si in
 stituta, C. de inofficio testamento. & pēna a secundo con
 traudente non committitur, l. si duo. de arb. §. si vero Barto.
 in l. cum pater, §. libertus, de legat. secundo. & l. qui fidem, de
 transact. pro qua facit, dicto §. si quis maior, de bonis libe. ibi,
 cognoscendum esse si vlcit[er] voluit prouocatus, & ite non di
 citur principium motus vel mouentis agiratum, sea motum
 a primo offendore, l. mancipia §. si. C. de ser. fug. l. si quis seruū,
 C. de fur.

Nec mirum est si secundo offendens non incidit in aliqua
 93 pēnam, quia & treugua vel cautiones de non offendēdo prin
 cipaliter fiunt ad detensionem parandam, sed incidenter ad
 viam offensionis, quia ubi vnum a reliquo separari non po
 test, totum dicitur esse permisum, etiam de iure diuino, l. ut
 vim, de iult. & iur. l. scientiam, §. si quis cum aliter, ff. ad legem
 Acqui. & ista dicitur congrua interpretation, quæ semper & di
 citur iess[er] de necessitate, & verisimilitudine, vel ipsius rei na
 turā, l. inter sacerdotum, §. cum inter. de pac. Docto. in l. sorte, ff.
 95 pro sacer. & id dicitur de mente contrahentium & quod vtriq[ue]
 parti prodest, & nemini est oneratum, l. cum Stichus, ff. de so
 lut. quia & facilis implendi incentiu[m] dat pacificēdo, & ad
 96 ea quæ faciliora sunt per viam implementi sapientum & ani
 mi ordinantur, l. diuortio, de nego. gest. & illa interpretatio
 98 sumenda est quæ habet plurimum humanitatis, & quam dis
 cretio naturalis, quæ polus est omnis virtutis & nobis insinuat
 99 & sic mutua ratio, quæ loquitur in cordibus nostris regulat
 & regit conditiones, l. in condonibus, de conditio. & demon.

&

Nicolai Moroni de fide treug. & pace.

100 & optima pactorum + interpres utilitas & causa finalis, qā
101 omne + quod monetur tēdit ad bonum naturaliter quod om
nes apperunt, & non reperitur maius lumen in rerum natu
ra quam intelle&us, Bald. consilio 343. examinat. in 1. confir
102 matur, quia + quilibet conuentio ad causam suam restringi
tur, l. at si quis, §. plerique, de religio. & sumpt. funerum, l. can
cellauerat, de his quā testa. delen. l. cum tale, §. falsam, de con
dit. & de monstra. & dicto §. libertus, Bald. & Sal. in l. fina. ad se
nat. consul. Mace. l. fina. C. de nau. fēno. Ale. consil. centesimo
decimotertio. nu. 7. semper qā inspiciēdum cur aliquid fiat, l.
tale. §. fina. de pacē. Aymo consilio trecentesimo decimono
no. numero septimo. l. cum hi, §. causa, de transact. l. cum pa
103 ter, §. dulcissimis, de lega. secūdo. cauamque magis + quam fa
cium spectandam, Aymo pro genero numero centesimo no
nagesimo. no secundo. quia veritas non in verbis solum, sed in
104 te & tensu, consistit non in sermonem foliis, sed radice, i. q.
j. Marchio. Anch. consilio ducentesimo octuagesimo primo.
ad idem in fi. & talis mens in corde, quale verbum in ore, a
lias dici sōlet. Bal. consilio centesimo sexagesimo. no. facta in pri
105 mo causamque facti, + magis que ipsum factum spectandum, l.
verum, de fut. Aymo consilio septuagesimo quinto. numero
decimoquinto. & consilio decimoquinto. numero nono. fa
cit, l. id quod de donat. Bald. in Authen. ex testamento. C. de
secund. nup. Dec. consilio quarantesimo octauo. columnna pe
verticu. sexto & ultimo & promissio censetur facta ex cau
antecedentii. argumen. l. triticum, de verborum obligatio. &
in pace non veniunt ea de quibus nō est cogitatum l. cum A
quiliiana, de transact. l. secunda. de contrahē. empt. Bal. dicto
consilio 155. columnna secunda. item si promitto te nō offen
106 dere, & facto tuo te offendō non incurritur poena, quia + in
promissione factum proprium includitur, l. vni, Cod. de his
quā pēna. nom. Barto. in dicto §. inter locatorem, Baldus ca
pitulo primo de pace tenenda. & facit l. cum mater, de inoffi
ciose testamento. Ioannes Andre. capitu. fina. de iure iurand.
Pau. d. l. qui seruum, de verborum obligatio. Roma. in l. fēmel
ff. solu. matrimonio. Barto. in l. quid eigo, §. hāres, ff. de. lega. j.
Joann. Andr. ad Specula. de treuga & pace Alexand. incita
to consilio 19. Roman. consilio 183. Ripa de priui. contractis.
tempo. pēt.

S V M M A R I V M .

- 108 Conuentio qualibet rebus sic stātibus intelligitur, & tacitum habet in
telle&tum, nisi culpa eius intercedat. 109. 118. vbi, nisi status obliga
tionis mutetur.
110 Monachus professus, si aliter regulam reformari cōtingat, an teneatur
seruare.
111 Regula claustral is an de nouo indici possit.
112 Immunitas quando ex superuenienti lāsione reuocetur.
113 Priuilegium quod capit esse captiuū rescindit.
114 Immunitas causam belli non continet, maxime contra infideles.
115 Immunitas non prodest in necessitatibus sanctissimae sedis apostolice.
116 Bellum contra infideles dicitur Romanum.
117 Contrauenire non dicitur quis ex noua causa.
118 Prouisio non extendit ad casus inopinatos.
119 Fides non violandi ex eo quod violata sit.
120 Compensatio in delicto non admittenda. 125.
121 Dolus cum dolo an compensetur.
122 Vir cum vi an compensetur.
123 Vir peccat adulterando, licet vxor adulterata sit.
124 Treuga vel pax obseruanda propter iuramentum.
125 Fidem non licet frangere quia prius violata sit.
126 Promissum non implere, ad quod promissor sine tenetur obligatione, a
liud malum inferre, quod non facere obligatus est.
127 Fides per contrarium sensum non potest rumpi.
128 Temporis lapsus non habet dispositionem.
129 Pax seruanda per viam compulsionis, non exolutionis.
130 Delicta a contrario sensu non permittenda.
131 Prohibitio non inducit eius contrarium.
132 Tempus adiectum determinabilis oīl illud determinat.
133 Temporis lapsus non excludit ab explicatione actus, sed facit incidere
in ptenam negligentia.
134 Lapsus temporis excludit ab accusando.
135 Promissio quo ad Deum non evacuat.
136 Infamis contra infamem an admittatur.

†

Q V A E S T I O C X X .

Alia ratio afferri consueuit, quod
108 ex noua causa non ruinpatur, quia quilibet + conuentio in-

telligitur rebus sic stātibus, Cic. libro primo off. incipit. in
cidunt tempora. etiam stante iuramento. Alexand. consilio
32. numero nono. libro secundo. Tiraq. in legibus conni. glo.
1. parte 13. numero 42. Socin. iun. consilio septuagesimo septi
mo. numero centesimo quadragesimo tertio. in 1. Bald. in ai
leg. capitu. cum inter, de renunciat. Deci. consilio trecentesimo
trigesimo quinto. Tiraq. in l. vi. vñquam, C de reuocan. do
nat. numero centesimo sexagesimo primito. l. ex factō. ff.
de vulga. & pupilla. Boer. decisi. 204. numero vigesimo primo.
& sub locatione retinū vniuersaliū non continetur quæ post
locationem accesserunt, Bald. consilio 370. Magnifica. libro
primo. & promissio tacitum habet intellectum, nisi culpa ei
109 + cui fuit facta promissio intercedat, Roman. consilio cente
simo octuagesimo septimo. Felyn. in capitu. peruenit, il secō
do. numero quinto. ideo professus, + si aliter regulam refor
110 mari contingat, seruare non tenetur, Oldrad. consilio nona
gesimo sexto. Luc. l. secunda. Cod. de rem. libro duodecimo.
l. prima. Cod. de commea. libro duodecimo. columna secun
da. & sequen. vbi circa hoc colligere poteris mirabiles casus
111 ex quibus arctior regula monialibus + legitimo iure indici
tur, etiā claustral is, prout actum fuit & quidem saluberrime
tempore Sanctiss. D.N. Pij. V.

Hinc tēpestate nostra, in qua tot super indicia subsidia tri
112 buta superuenierunt + quasi ex superuenienti lāsione reuoc
canda sunt, & rebus sic stātibus intelligenda, capitu. dilecti. ca
suggestum, de decisio. cap. quid sic nouale de verborum signi
Pau. consilio 317. libro primo. in fi. vīlo Aymo consilio ducē
tesimo, nonagesimo quarto. columna secunda. versicu. incip.
in fauorem, rescinditque priuilegium quod cōepit esse + ca
113 ptiofūl l. ex factō. de vulgar. & pupilla. Oldra. consilio nona
gesimo septimo. factum tale. columna secunda. Crot. consilio
64. numero 4. Roland. consilio primo. numero ccn. esimo se
xagesimo quarto. centesimo septuagesimo tertio. in 2. Aymo
consilio nonagesimo quinto. columna quarta. Dec. cōsi. 335.
colum. 2.

114 Et immunitates causam + belli non complectuntur, ma
xime contra infideles, Thom. Parpal. in l. placet, Co. de sacro
sanct. eccl. columna fina. Cyn. Abb. Soc. l. f. Ruy. Crot. in l. si
ex toro, de leg. i. Cōpo. in caut. 30. vbi de communi, alias, 80.
Plo. in l. si quando, Codice vnde vi. folio xi. numero septimo.
& sequen. Alciat. consilio decimosexto. libro quarto. tom. l.
Roland. consilio quinto. numero vigesimo sexto. in 1. &
numero 35. vbi declaratur, 42. & 51. & consilio nonagesimo
sexto. numero 32. & in necessitatibus + imminentibus Eccle
115 sia Romanæ propter guerram. ad idem Plat. in l. 2. C. quibus,
muncm. lice. te excu. lib. x. & l. cum te. C. quemad. ciuilia mu
ne. lib. x. & maxime pro catholica fide tuenda, vt Cephal. con
silio 154. numero 3. & 22. & bellum dicitur Romanum + con
116 tra infideles, ut supra dixi late Couar. post cap. quamuis, de pa
ct. in 6. in repert. 4. parte, numero xix. & qui subueniunt in hu
iusmodi necessitatibus indulgentiam consequuntur plena
riam peccatorum, ut idem author refert, iudeo omnes alacri
animō debemus necessaria ministrare.

Vnde ex p̄missis infertur, ex noua causa non dici quēm
117 piam + contrauenire, l. si de certa, C. de transact. l. si quis ita,
de verborum obliga. Bald. in dicto capitu. 1. de treug. & pace
Barto. in l. verum, ff. de fut. quia omnis conuentio semper in
118 telligitur + dummodo obligationis status non mutetur, l. in
sulani infra biennium. de verborum obligatio. & ad inopina
119 tos + casus non porrigitur prouisio generalis argu. l. Officiis
de leg. 3. & semper ad presentem statum est habendus respe
ctus, Bal. in consi. 112. in 2. de generali.

At si quis vellet Vincentii opinionem tueri, his omnibus
commode respondere posset, quod vbi res vel factum in obli
gatione reperitur, tunc p̄missa procedunt, u sit aufertur
mihi feendum tibi non seruam, cap. peruenit, de fideiust. capi
quamuis, ff. ad Turpi. l. si quis in venditione, §. si quis empator,
de contrahē. empt. & ex defēctu causæ finalis desit esse fe
dum. Ana. Bolo. consilio 6. & secundum opinionem Vincen
tii, Archid. 24. quæstio. 3. ille ait, quod si cum aliquo feci treu
120 guam, + illam fregit, non tamen ex eo debeo illam viola
re, xi. quæst. 3. inter verba, in fi. & licet tu comburas domum
121 meam, non tamen & contra te similiter agere debeo + cō
tra te parem reflecti iniuriam, cum tibi fidem promissi. 23. q.
1. noli.

Sed solum me defendere, & sic qui primo pacem fregit, al
ter in recompensationem mutui criminis communicare, l. vx
or, §. si iudex, de adulter. l. secunda. §. qui hoc. eodem titu. &
122 licet dolus + cum dolo compensetur, non tamen vis + cum
123 vi. l. quis ad se fundum, Cod. ad legem Iuliam de ui. publii. & li
124 cet vxor adulterata sit, + & vir peccet adulterando, 32. q. 5. c.
125 j. & quando circa iniurias + admittatur compensatio. Placa
lib. 1. epi. c2p. 1. nume. 2. fo. 34. cum enim hinc inde de seruā
da

Tractatum Tom.XI.

439

da pace vel treuqua fides interuenit, ob Dei reverentiam, qd
ob iuramentum medius t quodammodo fideiussor interue-
nit, licet alter in pacis fracturam vel treuquæ prolabatur, fidic
seruare tenetur, 33. quæstio. v. quod Deo, quia quo ad pacis
obscurantiam sine vlo pacto tenebatur. Apost.ad Corinthios
pacem habete, & sic non est illa ratio, quod liceat fidem fr
127 gere violanti, t quia bellum & offensam agere nō licet, quā-
vis nulla super hoc obligatio præcessisset. aliud enim est pro-
missum non implere, ad quod promissor sine vlla speciali o-
bligatione tenetur, aliud malum inferre, quod nō facere om-
ni iure paciscens t absque vlla promissione obligatus est. &
129 per contrarium sensum, fidem frangere t & violare non li-
cet, nec permittendum est. ex iam dictis quia lapsus t tempo-
ris non inducit dispositionem, ut diximus supra, ergo nec rei,
argumento de tempore ad rem, lege secunda, de condi. inser.
Nec ista obligatio reciproca est conditionalis, quia ad pacem
& treuquam seruandam potest quis compelli per viam com-
pulsionis, t non exclusionis, lege fina §. emptor, ff. de rel. cind.
132 vendit, quia delicta t a contrario sensu permitti non debent.
facit quod voluit Bald. in cap. dudum, sub numero vigesimo-
septimo. de elect. & prohibitio t non inducit eius contrariū,
l. Titia, de manumis. testa. Oldra, consilio ducentesimo uigesi-
mo & auo. quod fratres, & ideo duobus existentibus contra-
rijs, quod minus contrariatur inspicitur, Bald. consilio ducen-
tesimo uigesimotertio. in primo. numero quarto. primo sta-
tuto.

Fallit tamen, vbi contra illum qui treuquam fregit, posset
indici bellum. Luc. de penna, in d.l. vnicā, colum. xxxi. sub ver-
sico. in contrario est quod notat Archid. in versic. queritur,
dum tamen non faciat liuore inimicitæ, sed iustitiae feruore,
quia p̄mum & indulgentiam consequeretur, secundū ea
quæ supra diximus.

Item pro p̄missis facit, quia siue isti termini cōtrarij, siue
separati ad inuicem, se non corrumptunt, ad idem Bald. cap. j.
234 §. 30. annis, vbi tempus adiectum t determinabili solum il-
lud determinat, & non aliud, & lapsus temporis p̄fixi non
235 excludit quempiam t ab explicatione actus, sed facit incidere
in poenam negligentie, l. secun. ut omnes iud. Bal. in l. properā
dum de iud. Dec. in c. de causis, de offi. deleg. numero octa. Ro-
ma. consilio 427. in fi. & cccxv. quo ad primum, Fely. in c. pe-
colum. v. versicu. secundo limitatur, de iud. Ripa in l. admonē
di, de iureiu. Marsi. singu. 583. Lapsus termini, post medium li-
236 cet lapsus termini remoueat t ab accusando, Oldra, consilio
3. colum. j. cum causa, vnde si ambo non seruant in laqueum
237 incident, quia licet quo ad hominem evacuetur t promissio,
tamen quo ad Deum ambo rei iudicandi sunt, & quo ad p̄-
238 cessum t infamis cum infamie non admittit, n̄c probat.
cap. testimonium, de test. Affl. in const. regnij de pac. fractor,
& recep. numero 46. Barto. & las. in l. in arena, de inoffi. testa.
Dec. consi. cli. col. 2. & ista dicta sunt excolendi ingenii gratia,
circa rationem, quod liceat fidem frangere frangenti.

S V M M A R I V M.

- 139 Vincentij opinio fundata est in regulis iuris.
- 140 Opinio illa præuult quæ habet minus captionis.
- 141 Cautiones renouantur primis manentibus.
- 142 Renouatio primis manentibus eadem cum prima.
- 143 Perpetuum esse vel fieri posse, paria.
- 144 Tempora continuantur virtute naturali.
- 145 Unitas dicitur rcontinuati consensus.
- 146 Tempus prorogatum coniungitur cum primo, & fit idem.
- 147 Dubia exclusionis causa pendente vim habet perpetua.
- 148 Ratio quando uniformis.
- 149 Lex viuit in ratione.
- 150 Sermonis vis est pro iudicio intellectus.
- 151 Lingua cedit cordi, & mentis iugo iuncta consistunt.
- 152 Ratio dicitur anima legis, verba corpus, & fundamentum intellectus,
- 153 Mens radix.
- 155 Ratione expressa ab illa non recedendum.
- 156 Ratio quando adiiciatur post legis promulgationem.
- 157 Ratio interpretativa prudentum si cessat, non cessat ratio genera-
lis.
- 158 Ratio dicitur virtus interna, & veluti genus quod de singulis predica-
tur.
- 159 Paria sunt venire ex lege, vel mente, & verbis legis.
- 160 Interpretatio comprehensa quando dicatur.
- 161 Pactorum realitas consistit in ratione.
- 162 Rationis differentia constituit differentiam aduersariam, & dicitur dif-
ferentia terrenorum subjectorum predicatione eiusdem rationis.
- 163 Ratio dicitur mens, & muta non loquitur in cordibus, nu. & centesimo
xage simoquarto.

- 165 Utilitas causa finalis.
- 166 Omne quod mouetur naturaliter tendit ad bonum.
- 167 Verborum vera natura quam ratio recti sermonis includit.
- 168 Significatio trahitur per rei naturam substantialem, sine qua intellectus
ab intelligibili remouetur.
- 169 Ratione vivere est homini.
- 170 Homo magis dicitur intellectus quam sensus.
- 171 Similitudo est in paribus terminis, & non ubi est diuersa ratio, & de se
mili idem iudicium.
- 172 Consuetudo stricti iuris, & est facti, & non extenditur extra locū, 173.
175. 176. 179.
- 174 Factum tacitum, & tacitum ex coniecturis, & non extenditur, & nu-
centesimo septuagesimo sexto.
- 178 Consuetudo tantum habet de potentia quantum de actu.
- 180 Leges variantur tempore, vide Bald. consilio clix. in tertio super colum.
septima.
- 181 Dispositiones mundi mutantur, & in mundo nil perpetuum.
- 182 Tempus causa corruptionis.
- 183 Mundus quasi motus.
- 184 Factum per tempora distributum an recipiat variationem tempore.
- 185 Argumentum & diminutionem que non habent, certam naturam reci-
piunt.
- 186 Obligatus cum quis est ad factum, eius sumptus uariantur tempore.
- 187 Alimenta an varientur tempore.
- 189 Opiniones hominum sequuntur corpora, que veterascunt & pereunt et
mutantur, 192.
- 190 Rerum vicissitudo & hominum.
- 191 Motus sunt dissonantes.
- 193 Rotavariauit sapientia.
- 194 Sapientis est mutare consilium.
- 195 Index an debeat mutare opinionem erroneam.
- 196 Mutationes frequentes, & intellectus hominis peregrinus, & maria-
tur.
- 197 Intellectus hominis ad instar solis, qui vadit redit & non m-
tur.
- 198 Statuta uariantur tempore.
- 199 Lex in tempore debet deseruire.

Q V A E S T I O C X X L

Ex alio comprobatur opinio cō-

- tra Vincentium, quia fundata est in reguliurist communis,
- 139 l. cum proponas, cap. de transact. & in dicto §. inter locatorē,
ideo ab hac non uidetur recedendum, Deci. consilio 481. nu.
- 140 duodecimo. & minus videtur habere captionis, ideo p̄ma
let, argu. l. fina. C. de apo. Ancha. consilio 339. columnā fina.
numero nono. & ex eo hæc opinio contra Vincentium vide
tur præualere, quia passim fideiūssiones de non offendendo ho-
- 141 die primis manentibus renouantur, & propterea cum i. ter
142 mino manente renouentur, exēdem cum primis t esse viden-
tūr, l. sed si manente, ff. de p̄ca. Dec. in cap. de causis, de offi.
deleg. Couar. late in cap. quamuis, de pac. in 6. in primæ partis
initio, numero quinto & 6. cum seq. Gabriel. de dila. conclu. 2.
- 143 & paria sunt quid esse t perpetuum, vel perpetuum heri pos-
se, l. sufficit, ff. de cond. indeb. Aufre. ad decisio. Tholo. 380. de-
claratur a Barto. in l. his qui in potestate, ff. de hiis qui sui vel
alieni iuris. Dec. consilio 472. Tiraq. in retract. §. 2. glos. prima,
numero 29.
- 144 Quia tempora t continuantur virtute naturali, l. cum sti-
pulatus, de verborum obligatio. & vnum & idem esse viderur
- 145 ratione cōtinuati consensus in mente, t l. iurisgentium, §. qui
nimmo, de pac. Bald. consilio 392. locatio, in v. & omne tem-
pus quod prorogatur, coniungitur tāquam termino a quo,
- 146 & per accessionem fit idem, d.l. sed si manente, & dubia exclu-
147 sionis causa pendente vim habet perpetua t exclusionis, d.l.
suffici, de cond. indeb. Bal. consilio centesimo octagesimo-
septimo. columnā secunda. super. numero secundo. libro pri-
mo. & cum hodie t ex iis treuqua reddatur perpetua, ratio v-
triusque dicitur vniuersis, l. illud, ad l. Aq. Fely. in cap. significa-
uit, de iud. Corserus de pace. 18. quæsito. numero 36. ergo vni-
uersis debet dici, dispositio, & cessante ratione diuersitatis in
ter treuquam & pacem, debet cessare contraria & diuersa dis-
positio, l. fina. de rit. nupt. l. milites agrum, de test. mi. l. adigere,
149 de iure patro. quia t lex viuit in ratione, Bald. l. cum mulier,
150 ff. solu. matrimo. & vis sermonis t est pro iudicio intellectus,
Bald. consilio ducentesimo decimo octavo. in 3. columnā j. pe-
- 151 tita. & lingua cedit cordi, & sub mentis t iugo cuncta consi-
stunt, tanquam sub suo originali, Bald. cap. multum, de rescr.
- 152 columnā prima. & ratio dicitur anima legis, t verba aurem
corpus, & eius superficies, Paris. consilio decimo sexto. in 3. So-
153 ci. l. cum consilio 16. in primo. vbi aut, t quod mens est radix, &
ratio

Nicolai Moroni de fide treu. & pace.

154 ratio dicitur fundamentum intellectus. Bal. c. & si Christus,
 155 col. fina. de iure iuram. & ubi ratio est expressa, nunquam ab
 illa receditur, secus t̄ si ratio addatur post legis promulgatio-
 156 nem, vt ratio adiecta etiam ad legem veterem, quia si cessat
 ratio interpretativa prudentem, non cessat lex, quia sufficit
 ratio generalis in omnibus quae sunt de iustitia positiva, quia
 157 ita placuit legis conditoris, Bald. d. cap. Cr̄stus, & ibi habetur
 de ratione scripta. Tiraq. causa cessant, per totum, l. si vñquā,
 C. de reuoc. donat. in verū libertis, numero 3. 8. & seq. ratio le-
 158 gis dicitur, vt virtus interna, & veluti genus quod de singulis
 predicatur speciebus, ideo scrupula est, Bald. in Auth. post tres
 fratres, C. de legi. hæred. Pau. consilio clxxv, casus praesens, nu-
 4. libro. j. lat. consilio lxiii. columnā 4. in 3. & Bald. d. cap. & si
 159 Christus, in sū & paria sunt venire ex verbis seu mente legis,
 & isto casu dicitur interpretatio comprehensiva seu intelle-
 160 ctiva, t̄ Tira. in dicto loco, numero clv. facit l. nominis, & rei,
 de verborum significati. iis solis, C. de reuocan. dona. & reali-
 161 tis & personalitas t̄ pacorum consistit in mente, & mens ra-
 tione probatur, l. iuris gentium, §. pacorum, ff. de pac. Bald. cō-
 162 sil. cxv. in j. verba, colu. 2. & differentia t̄ rationis constituit spe-
 ciem aduersariam, Bald. in cap. inter coeteras, colum. fina. de
 rescript. & dicitur differentia terminorum subiectorum præ-
 dicamento eiusdem rationis, constituens eandem similitudinē.
 163 nem, l. quod Nerua, ff. depo. & ratio mens t̄ dicitur, Bald. c. ap.
 164 post translationem, numero 4. de renun. & mutua t̄ ratio illa
 est quae loquitur in cordibus nostris, & omnia regulat. l. in cō-
 165 dñib. de cond. & demonst. & pariter utilitas & causa fina
 166 lis, quia, omne quod mogetur t̄ naturaliter tendit ad bonū.
 167 Bald. consilio 343. examinan. in j. colu. j. & illa t̄ est vera natu-
 ra verborum quam ratio recti sermonis includit, quia signifi-
 168 catio t̄ trahit per rei naturam substantialem, sine qua in-
 tellectus ab intelligibili remouetur, Bald. consilio 326. rex Ro-
 169 ma. in j. colu. 3. & vivere t̄ ratione est vivere hominis, & ho-
 170 mo magis est, intellectus quam sensus Bald. consilio ccxvii,
 in 3. perita, & similitudo est in paribus terminis eadem ratio
 ne æquitatis, & non dicuntur similia quorum diuersa est ra-
 171 tio, t̄ de similibus idem iudicium, Felyn. & alij in cap. transla-
 to, de const. Corse. in singu. suo in versicu. extensio, Barba. cō-
 silio vlti. j. volu. & consilio xi. & licet opinio Vincentij suis tē-
 poribus recepta fuisse, procedit de cōsuetudine Hispaniæ, de
 172 qua nihil ad nos, quia consuetudo t̄ dicitur esse stricti iuris,
 173 quia resultat ex facto t̄ quod dicitur tacitum, l. de quibus, ff.
 de ll. ibi, an rebus iplis vel facto ver. sed tacito consensu, & om-
 174 ne tacitum dicitur esse ex coiecturis, t̄ l. licet imperator, ff. de
 leg. j. Bald. in d. cap. inter coeteras, de rescrip. numero 9. & ta-
 175 tum t̄ non extenditur sicut expressum t̄ & ideo ad alia loca
 176 non porrigitur, Aymo consilio cxxi. numero xxi. & tantum
 177 t̄ habet consuetudo de potentia, quantum de actu. Bald. ca-
 178 j. de feu. cogni. numero 9. & extensionem t̄ non recipit. Pau. cō-
 silio 412 in j. in fi. quia Bald. c. j. qui feu. dare possunt, Natt. cōs.
 46 in j. Paris, consilio 86. in 4. numero 13. & consuetudo dici-
 179 tur localis, t̄ & an Doctoride cōsuetudine testanti credatur,
 Bald. in l. consentaneum, C. quomodo & quando iudex Ale.
 in l. post dote, s. solut. mat. l. s. d. l. de quibus, Roch. de Cur.
 in cap. fina. de consue. l. s. in l. 2. §. mutui, ff. si cer. pe. & Dec. cō-
 si. clxv. clxxxvii. ccccvii. ccccclxxii. Duran. cau. 3. s. de subtil. decla-
 r. diffus. Aymo pro genero, numero 476.
 Nec alienum erit quod illis temporibus Vincentij opinio
 180 non seruetur, t̄ quia leges temporum varietate variantur, l.
 2. §. sed quia, C. de vet. iue. enuc. & secundum philoso. disposi-
 181 tiones mundi de Coelo & mundo mutatae sunt, & t̄ nihil sub
 Sole perpetuum, secundum ipsum, & causa corruptionis, 3.
 182 phyllicorum tempus t̄ est Bald. consilio 428. sub numero 8.
 183 in j. que: itur, & mundus dici potest quasi motus t̄ vide, quae
 refert Callan. de glo. mundi parte, consi. xviii. & xii. 12. par-
 te. consi. 36. versicu. ius naturale, & factum per tempora di-
 184 stributum recipit temporis permissionem, far. l. cōtinuus, §.
 illud, de verborum obliga. quia quae non habent certam quā
 185 titatem & naturam t̄ recipiunt argumentum & diminutio-
 nem, Bald. consilio 405. in 3. ad evidentiā ab accidenti, &
 186 extrinseca bonitas non attenditur, & obligatus ad factū t̄ ei
 sumptus tempore variatur, l. suo vietu, ff. de op. lib. & sic vides
 187 & iura & estimationes variari, t̄ Bald. consilio 401. super in
 video qui tenetur ad alimenta, cum tempore nō varientur,
 & angusto & fertili tempore pariformiter sunt præstanta, vñ
 de psalmo habeatur, dies diei ruat verbum, nox nocti idicat
 scientiam, & l. diui. de iure patro. Cagno. l. 2. fo. 148. colum. 1.
 189 C. de pa. interemp. t̄ & opinione hominum corpora sequū
 tur, quae tempore vererascunt, & pereunt, & sicut hominum,
 190 t̄ ita rerum necessitudo, d. §. sed quia, ita opinionū, cum mo-
 tus t̄ sint dissonantes, iuxta illud, velle sui cuique est, nec voto
 191 vicitur uno, t̄ mille hominum species & rerum discolor vs,
 192 glo. in l. Barbarius, de offic. præt. versicu. multo magis, l. quia
 poterat ad Trebe. l. 2. versicu. iis latis, q̄c orig. iuris, vbi Cagno,

& hoc secundum naturam, item vñus, §. si duobus, ff. de arb.
 193 hinc t̄ Rota sepius variauit, Gomes. de Ana. pos. quæstio 67.
 Aymo consilio 195. numero 4. Dec. consilio 494. Gomes. dic.
 194 loco quæst. 4 lapidariisque t̄ dicitur, consilium in melius mu-
 tare, Bald. capit. publicato, de elect. & iudeo qui semel tenuit
 195 t̄ vnam opinionem erroneam, nisi se emendauerit, increpā-
 dus, non puniendus est, Bald. cap. ne innitaris, de const. accedit
 illud Aristo. Ethi. j. vbi ait, frequentes mutationes accidere
 196 in vita humana, & in 3. de ani. ait intellectus t̄ hominis pera-
 grinus est, & non utique uniformis, & temporum varietate sā
 per nititur varias edere formas, d. t̄ sed quia, & Cic. libro j. of-
 ficiorum ait, sāpe incidere tempora quae maxime videntur di-
 gna homine iusto, eique quem bonum virum dicimus com-
 mutantur sicutque contraria, & Bald. in prohem. decret. ait,
 197 quod intellectus hominis t̄ est ad instar solis, qui vadit, redit,
 198 & nunquam moritur, sed suis viribus occultatur. ideo t̄ statu-
 ta tēpore variantur, & leges, l. pater Seuerina, §. hæc verba, de
 cond. & demonstra. Soc. consilio 6. in j. sub numero 2. Pau. cō-
 199 silio 410. facto, numero 3. libro 1. quia lex t̄ debet in tempo-
 re deserire, cap. fraternitatis, 2. 4. distin. & cap. erit, 4. dist. Bald.
 vni, C. de cadu. tollen. Cassan. de glo. mun. 18. consid. parte 12.
 versi. 2. ius naturale, quae omnia intelligas, circa hominum di-
 spositiones & statuta, non circa diuina, in quibus veritas ver-
 satur, quae est immutabilis propositio, ut diximus infra &
 manet in æternum, cum dominus profide nostra & ecclesia
 in qua non est macula oravit.

S V M M A R I V M.

- 1 Nouam causam author noue causa non allegat.
- 2 Lex non circumuenienda, nec eludenda.
- 3 Inuria sibi infertur, ubi culpa sua contingit.
- 4 Damnum ab inimicis tuis mihi illatum teneris resarcire.
- 5 Culpa in faciendo grauior.
- 6 Culpa est non cogitare quod euenerire potest.
- 7 Culpa ubi ad rīam dicitur ordinata.
- 8 In pœnam contrictus ille incidit cuius factō dissoluitur.
- 9 Culpa in damni emendatione consideranda.
- 10 Factum illius considerandum qui causam dedit.
- 11 Author aggressor presumitur.
- 12 Factum pro culpa reputatur, etiam quod culpa caret.
- 13 Beneficium concessum ex causa inimicitie non procedit quando sui causa
prouenit.
- 14 Damnum quod quis sibi infert sibi imputet.
- 15 Culpa ad casum ordiuat. sibi imputanda.
- 16 Culpa levissima ubi punienda tanto mpgis in lata.
- 17 Damnum datum criminaliter punitur.
- 18 Author fracturæ pacis tenetur de rato, & quomodo.
- 19 Author fracturæ pacis tenetur de occiso, etiam quod igoretur.
- 20 Author sceleratior est quan qui prosequitur.
- 21 Pax intelligi debet de non contratenendo in casu lito.
- 22 Præparatio ad offendendum excusat aduersarium, si se præparat ad id,
ne vis sibi fiat.
- 23 Autor qui primo aggreditur, de omnibus d. amnis tenetur. 27. & con-
uersatio cum inimico, & cum cucurbita percussio.
- 24 Noua causa ad iram provocatio. 26.
- 25 Author culpe dicitur a quo militia incepit.
- 27 Compensatio id maleficiis non admittitur.
- 28 Author qui fuit prima causa non dicitur defendere, quia substantia dicitur
malii operis.
- 29 Defensio circa tria versatur.
- 30 Defendens dicitur pati magis quam agere.
- 31 Author non nititur contractu quem ipse impugnauit.
- 32 Vianon aperienda ruptura pacis.
- 33 Mulier potest sibi impetrare cautionem de non offendendo a viro, &
si non sufficiat teneatur cautio rōndire.
- 34 Authoris causam fracturæ dedisse dicuntur.
- 35 Finis principium ostendit.

C V A E S T I O C X X I L

Data igitur pacis & treuguæ par- tate, & quod ex noua causa treuga non dicatur & rupta.

- 1 Limitatur t̄ non procedere vbi author qui fuit noua causa pacem vel treuguam rupit, quia nouam causam allegare non poterit, ne ex sua fallacia p̄mum consequatur, & ne
2 homini t̄ licitum sit legem eludere, arg. l. qui testim. de proba.
l. cum quis, §. Titilia, de leg. 3. l. arbitrio. ibi, ne lex circuueriat,
de dol. l. 3. §. j. de iur. c. j. §. si quid de Carb. c. l. n. e in p̄te
de arb. l. si idem, de iuris. om. iu. Pau. 26. cxv. li. j. super i. col. 2. l. j.
d. dolii excep. l. si merces, §. culpe, loc. l. qui bona, §. si q̄s, i. t. de
dam.

Tractatum Tomus XI.

440

dam.infel.sicue hæreditari, ff.de neg.gest. 1.2. ff.qñ de pecu.est
an. Pau.consi. 372.lib.2.col.pe.sub nub nu.6.quia nō pōt ini
putari aduersario,cum suo factō deuenitum fuerit ad fractū
ram treuge,& author v̄ qui nouam causam dedit,Marsi.sic
gu.403.& libi quodamō iniuriam inferridē vbi sua culpa cō
tingit,l.veteres;ff.de iti.a&tque priua.l.habitate, in fi.ff.loc.
4 Qui potest facere,ff.co. ideo dānum mihi tua culpa h̄ēs
relatcire teneris,l.2.5 in factō,ff.de verb.obl.l.dedi. de cōd.ob
eau.l.hæredes,§.certe,ft.fami.hæt.idem in damnato ab inimi
cis,Ro.consi.172.l.s̄ merces,§.culpe,lo.Ruy.consi.147. in 1.nu.
3.& consi.23.in j.nu.v.idem in damno dato, l. is.cum quo,ff.
com.d.l.in iis,vbi Bar.sol.mat.Bal.consi.61.in ista col.3.lib.2.
& incipiens rixam, si offendatur nō rūpit pax vel treugua,
Alex.consi.96.in 6.Marli.ing.337.pars, consi.165.in 4.& maxi
5 me vbi culpa in faciēdo consistit,at.l.is cuius. §.denique vbi
Bar.ff.de vſuf.Bar.l qui bona,§.inter,de dam.infel.Alex.consi.
6 50.in 1.7 culpa est non cogitare quid euenire potest,Ay.con
7 si.97.col.2.Paris.consi.164.in 4.in fi.& culpa ad triam dī ordi
nata,ad l.1.5.sed scire,de act.em Ay.consi.319.ver. nō obstat
q̄ dī, nu.21. & ille dī incidere in pœnam h̄ētus t̄ cuius factō
3 dissoluitur,Bald in l.semel,ff.solu.mat.in fi.l.3.ff. de iis quibus
vt indi.conferunt relata a Lup.c.p veſtras, §.70.fo.122.de do.
9 & præcipue t̄ ad dāni emendationē,in quo lolum culpa i
ferentis dī estē in consideratione,Lquemadmodum , §.si na
vis,ad l.Acq.Goza consi.27.per totum fere,& author rumo
ris & concitationis punitur,& de delicto Bal.con si.467.infus
tu,in 2. & plurimum considerandum est factum illius t̄ qui
10 causam dedit.Paris.consi.4.in j.nu.6.Ale.consi.84.in 6.Ro.co
8.436.tu sc̄is,Berta.in tra.de Gabellis,Anch.consi.414.loā.de
Ana.consi.34.Ias.l.i.C.de inst.& sublīt.Dec.c.inter,in 6.not.
de excep.Ay.consi.95.nu.8.Cor.consi.23.128.in 2.Are.consi.
11 132.lo.de Ami.consi.4.nu.2.vbi aggressor t̄ author præsumi
tur,& alias factū pro culpa reputatur,ēt q̄ culpa carcat,t̄ Rī
pa,de pest.priui.2,Cor.consi.23. n 2.Bal.c.2.5.hæc,depaciu
fir.& Cor.consi.12.in 4.Soc.consi.156. in 2.Ruy.consi.23.nu.
5.& consi.65.nu.3.& 85.nu.4.& 147.in j.& 59.nu.13. in 4.Pa
ris.consi.40.in j.nu.6.Nec t̄ beneficium concessum alicui ex
causa inimicitie,non procedit vbi culpa sua h̄ēta est,Bar.l.cū
intabulis,§.fi.de iis quibus ut indi.Ias.l.filiam,C.de inoffi test.
24 gl.c.fi.de ap.& dānum t̄ q̄ quis sibi infert sibi imputet,l. qui
fidem,de trans.l.si ex legati,l.si seruum de verb.obl.l.vēditor,
cupi seq. ff.de peri.& commo.de pigno.act.l.maritus,§.si vir,
sol.mat.Bru.in tra&t.da dimi.conclu.12.6.conclu. prin. n.68
25 vbi culpa præcedens ordinatur ad casum,& sibi debet impu
tari,d.l.sicue hæreditaria de neg.gest. Bal.in c.que in ecclesia.
26 rūm,nu.18.de const. idem ēt vbi culpa leuissima t̄ dānum
contigerit,quæ punibilis est,l.si vſusfructus,§.si præteritis, de
vſusfr. l.si seruus,§.si quis verbo forniciari⁹,ad l.Acq.l.domo, de
leg.i.Bar.d.l.φ Nerua,depo.Affl.in const.regni, de cland.ma
lef.Dec.c.cognoscentes,nu.12.ver.4.conclusio.de cōst.& hoc
vbi consistit in faciendo,secus in omittendo,Bal.l.data ope
ra,C qui acc.non poss.Gra.decil.46.Rolā.consi.64. in 3.nu.4.
& seq.tanto magis lata culpa crīaliter punitur,imo datur le
gis Aquiliz actio de pauperie,ut in dāmo dato t̄ q̄ crīaliter
puniatur,gl.est sing.in l.fi.ff.de priuat.del.Bal.consi.144.lib.1.
statuto præsupposito.Cor.consi.19.sub nu.xi.in 3. q̄ est notā
dām.Hæcque principalis limitatio cōfirmari potest ex dedu
ctis a Paris.consi.164.in 4.& vltra ipsum, quis dedit causam
33 fracturæ pacis deueniendo t̄ ad verba altercatoria,vel forsitan
iniuriosa,ob quæ deuenitur ad fracturam pacis,uel treugue,
tenetur.de toto,non inspecto proposito volūtatis,argi.l.si ser
nus,§.intulam,ad l.Aqui.imo tenetur de officio, t̄ licet igno
retur occisor,Bal.in Lq̄m,C.de vi pub.Rolā.consi.63.nu.3.
20 in 2.author.n.t̄ scelerōr est quā qui psequitur,Bal.consi.369.
quæritur,in j.loquitur i frāctura treugue,seu pacis,& per sim
plicem actum verbī, seu promissionē,neurra pars,i telligitur
rumpere cōfederōnē, quia pactum debet intelligi in casu de
iure licito,& possibili,t̄ videlicet ad decisionem vel iuxta pro
pulsionem,tale.n.pactum i ure naturali & commoni soue
tur,iō pœnale non est,quia tendit ad decisionem,& cū t̄ vna
pars facit iniuriam,uel se p̄parat ad faciendum,licitum est
alteri parti capere consilium & auxilium ne sibi vis fiat,l.fi.
C.de offi.proc.Cafsl.illicitas,§.ne potentiores,de offi. presby.
23 & iō t̄ prorumpere dī qui prior aggreditur, qui conuersatur
cum inimico,Sal.in l.liberi,C.de inoff.test.Fel.in c.cum opor
teat,de accu.in c.repellantur,eo.tit.& cucurbita, pugno, vel
vel pallium tangendo,Paris.d.consi.63.in 4.& percussio bo
nis,Alex.d.consi.d.consi.cxxv.lib.4.Mant.consi.169, in j.Soc.
iun.consi.103.in 3.item conuicium , Gra.decil.37.& qui dat
causam,Bald.consi.369.& sufficit potentia actū proxima ut
rumpēs pacem excusat.Fel.in rub.de treugua & pace in fi.
& euaginatio.enlis,Dec.& Cagno.in l.quo tutela,§.vi factū,
de regu.iur.Alex.consi.99.in 3.& consi.48.in 4.Cēpo.cōsi.28.
& seq.itē solitus delinqüere auctor creditur,Marsi.singu.217.

item & multas coniecturas cumulauit Carte: in §.circa num.
138.vſque ad nu.130.minans, Marsi.consi.41.Gra.consi.29.
& Carr.nu.139.vbi 5 & Menoch.casu 363.in arb.iud.lmo of
24 fensio,& sic noua cā,& dī prouocatio ad iram t̄ Bar.in l.lici
ratio.§.φ illicite,ff.de publi.Paris di.consi.165.Cor.coſi.51.
in j.Ay.consi.319.sub nu.21.verſi.non obstat,Alex.cōsi.115.
25 in 5.& Arist.ait φ princeps culpæ dī a quo incepit malitia,
Bald:quem refert,Ay.consi.2.nu.12.& in ti.Hic finit lex,Fe
de.s j.sub nu.v.Cēpo.consi.18.nu.8.Bald.consi.143.super q̄
lib.2.vbi dicit,non incipit qui ira aliquid facit, sed qui ad irā
26 prouocat,t̄ & ibi dicit Bal.φ nō sequitur.si vnum malescit,er
go alter potest malefacere,& peius dicere,quo ad pœnam fil
27 calem,quia t̄ vterque pro maleficio & maledicto tenetur,ni
si vnum fieret ad offendam , alterum ad defensam cū mode
ramine debito,ut idem Bal.sub nu.1.ad idem Veron.21.47.
28 & author tenetur t̄ omnib.dānnis,Boe.dec.261.nu.2.Mat
si.sing.103.Ruy.cōsi.36 in v.nu.xi.in fi. nec dī defendere i&ū
replicando'qui fuit prima causa delict.,sed substantia mali o
peris,Bal.consi.287.in 3.& consi.212.vilis, in 4. in sing.& ibi
h̄ēt multa notatu digna de defensione,φ circa tria versat t̄ vi
29 de Couaru.§.vnico,de homi.& φ qui te defendit dicit potius
30 pati quā facere.& de euaginante ensem , φ dicatur inceptor,
Marsi.in l.1.C.de rapt.vir,nu.82.Dec.678.col.j.Bossi.in titu.de
homi.nu.88.Gra.consi.55.Grat.consi.114.li.2.nu.20.nec t̄ au
31 & tor nouæ causæ niti potest p̄du quē ipse impugnauit,l.edē,
C.lo.l.habitate, C.e.ti. & pensionem nou petit qui condu
ctorem expulit,Bal.consi.131.casus.col. fi.& consi.176.Cec
chus,& hæc procedere vñt,ne sub affetata cā atq; procura
32 t̄ de facili aperiretur via rupturæ treugue,uel pacis,sed alio
respectu ad obuiandum maleficiis mulier potest impetrare
33 cautionem t̄ de non offendendo a viro a quo recessit,ēt si sui
culpa recesserit,Bal.in citato consi.176.Neuiz.in Sylu 1 nupt.
lib.2.nu.41.Gerra.no.65.Paris.consi.168.Rolan.consi.27.in 3.
34 & si nō sufficiat cautionem reddere,t̄ nou tenetur redire,Ge
rar.d.sing.ad idem Fel.in rub.de treugua & pace, R̄pa in rub.
de dā.infel.Alex.in l qui bona,§.si quis iuxta de dam.infel.nec
mirum si primo calu noua cā non potest allegari, ne ex sua
fallacia comodum consequatur,l.itaque defur.Tiraq.in re
tra.parte j.igl.18.nu.xx.& rationem int̄ primū & fm ca
sum refer,Fel.in rub.de Treugua & pace, col.pe. in fi.licet vi
ro leuis castigatio sit permitta, Abb.di.c. quemadmodum.de
iureiu.Alex.consi.56.in 3.Paris.consi.in 4.Ex præmissis infert,
35 negari nō posse, authores rixæ nō dedisse causam ruptæ treu
guæ t̄ vel pacis iō offendione sequitur illis imputari debet,l.2.
ff.si quis cau.l.i.φ aries.ft.si quadrup.pau.quia vbi finis est ma
lis præordinatio dī dolosa,l.si qui,C.de adult.& finis demon
36 strat principium,l.reprehendenda,C.de inst. Bal.consi.382.in
3.q̄rēt.col.i & ea quez ad finem ordinantur , secundum na
turam finis regulantur, fm Neui.in Sylua nup.in 5 citato lo.

S V M M A R I V M .

- 1 Author non e cause tenetur de toto .
- 2 Ire prouocatio iusta causa dicitur,dummodo de facili non posset removi
ri,sub nu.5.
- 3 Noua causa dicitur vbi pena meretur.
- 4 Offensa an dicatur vbi non est punibilis.
- 5 Captus a curia, si se defendendo interficiatur, impunitam erit.
- 6 Fraudibus obuiandum.
- 7 Legis oratio non circumvenienda.
- 8 Licitum fieri non potest quod sub compendio illicitum est.
- 9 Actus in fraudem legis, nullus ipso iare, secus hominus, nu.11.
- 10 Affetata causa non sufficit :
- 11 Durius agitur cum fraudatore legis quam hominis, & gravis peccat,
numero 13.
- 12 Nullitas an penam meretur.
- 13 Nullitas an cum alia concurrit, & quando nullitas sit pena.
- 14 Resignans literas favoribiles an puniatur.
- 15 Pena specialis an tollat generalem.

Q V A E S T O C X X I I .

- 1 **Qatenus** diximus 5 nouæ causæ auctorem teneri de
toto, t̄ ut ex iam dictis cōstat per iræ prouo
cationem, φ procedit ubi iusta cā iræ præcedit, alias simplex
- 2 calor non excusat Ale.4.consi.115.Dicit in l.quicquid de re
gu.iu.Paris.consi.64.in 4.Alex.consi.19 in 1.Marsi.singu.503.
Tu autem clarius hic procedere vbi illa noua causa pœnā
meretur,Cor.consi.51.in j.nu.6.Ay.consi.319.Ruy.consi.43.
nu.19.in 4.quia t̄ vbi initium est illicitum, illud attenditur, vt
- 3 idem Ay.sub n.21.ver.nec obstat.Marsi.d.sing.503.licet,Pau.
- 4 in consi.255.in j.col. 2. dicat offendam dici ēt t̄ q̄ non sit pu
nibilis,l.i.ft.de his quibus ut idig.vbi Bar.ait φ si captus a curia
5 se defendat, t̄ potest licite interfici, nec punibile est homici
diū,

Nicolai Moroni de fide treu. & pacc.

dium huiusmodi, l. si seru^o, C. de his qui ad ecclesias sub nu. 5. nec omnis prouocatio relevat, vbi d^r faciliter remunerari poterat, arg. l. Pluminum, l. 2. ff. de noxa. quia non omnis causa excusat, Ceph. consi. 38. nu. 25. in 1.

Vltimo si aliter dicceremus, pax nobis de vento seruiret, & vnicuique ex contahentibus integrum esset nouam causā fingere, & de facili ad pacis fracturā laberetur impune, fraudibus autem & malitiis t^h hominum obviandum est, c. porro, 6 de diuōr. l. in fondo, ff. de rei uend. l. fraus, ff. de li. vel legis t^h rō est circumuenienda, l. cum hij. §. sed cum his, ff. de trantia. Bal. consi. 391. locatio, col. fi. in §. nec licitum fieri potest t^q sub §. 7 pendio non est licitum, l. nomen, §. i. ff. de leg. 3. l. libertus, ff. de iure pat. Verone. consi. 40. sub nu. x. & actus t^h in frudem legis nullus est ipso iure, hominis vero ope exceptionis, reuocatur, Ruy. consi. 125. in 2. & ibi h^f. qn^t turpitudo allegari possit, 8 & affectata causa non sufficit t^h l. Quē omnia, ff. de procu. A. lex. consi. 86. in 2. Tiraq. in retrā. §. 35. glo. 4. nu. 37. & hoc aðū creditur, ne legis ratio contemnatur, t^l. 2. §. h^c autē, C. de iu. cal. Ripa r^{is}lo, i. fo. cxv. de secun. nup. l. data, C. de dona. & du. 9 riū agitur cum legis fraudatore t^h quam hominis, l. arbitro, §. p. ff. de dolo, l. libertus, ff. de iure pat. Bal. l. post tres, ff. si quis cauit, & durius peccat qui fraudat legis interpretationē ad idē, Bald. consi. 9. in j. sub nu. 1. factum, col. j. in si vbi durius peccat 10 qui venit t^h contra verba legis, & conficta æquitas c. Imperia leui de prohib. seu. alien. per Federi. & d^r bene cantare & male ruspere, d. consi. & factum in fraudem h^r pro non factos. l. h^res, §. quod in frudem, de cond. & demonst. & non sortitur effectum, l. non dubium, C. de li. Bal. consi. 161. quidam, in 1. Ripa responso, i. fo. cxv. de secun. nup. licet poenam legalem mercatur, quia pro actu t^h nullo poena irrogatur, Ay. consilio 11 191. col. ante p. vbi bigamia ex actu nullo p̄hitur, & vbi actus sui natura est prohibitus, & illicitus ex actu nullo poena imponitur, l. nemo, vbi Pau. C. de sacros. eccl. in l. cum qui, C. de adul. Dec. in c. ex tenore col. 3. de rescr. & consi. 166. Bal. in d. l. nemo, volens poenam nullitatis cum aliæt concurtere posse, l. s. in l. non dubium, C. de li. Bal. & Dec. in c. cognoscentes, de const. Ripa responso, 3. de iureg. fo. 46. Auftr. ad decis. Thol. 12 234. 239. Ay. de antiq. 4. par. nu. 14. fo. 131. & poenam dici nullitatem, Ruy. consi. 70. in j. nu. 3. q. declaratur nō procedere vbi annullatur actus t^h regulas iuris, vt ex defectu solennitatis, quia tūc d^r defectus, Bal. c. super literis de rescr. Bal. d. l. nemo, Idem si annuletur ad fauorem alicuius, secus si actus annulleatur rōne culpe, non prouidentia vide Dec. d. c. cognoscentes, Perus. in c. si de elec. in 6. Alex. in l. Turpia. de leg. 1. ad idem Bal. consi. xv. in 1. vbi, qn^t h^r est ipso iure nullus, & res stant in finibus h^r est non habet locum crimen stellionatus. ad cui dēriam. Hinc, resignans t^l literas sibi fauorabiles v^r, vltra id q. nullum effectum fortiantur, puniendus, Bal. in c. olim de off. del. licet h^r sentiat, Ro. consi. 356. Cor. consi. 257. in 4. Fal. lit. in qn^t lex imponeret poenam specialem, quia t^h licet actus h^r legē lit nullus, t^h spālis tollit generalem penā nullitatis, De ci. in c. caulis, col. 6. versi. & prædicta conclusio de offi. dele. q. dupli poena non debet quis puniri, Luc. l. nemo, C. de curs. pub. l. 3. C. exac. trib. lib. 1. 2.

S V M M A R I V M .

- 1 Prouocatus defendendo se non dicitur rumpere treuam, sed solum in excessu, non in pena conventionali delicti, venit puniendus.
- 2 Tēna pacis violata tenetur non probans nouam causam.
- 3 Pacis qualitas an grauet delictum.
- 4 Pacis violatores quando ad utramque penam teneantur.
- 5 Penarum cumulatio vbi admittenda.
- 6 Penna grauior dicitur legem & iudicem contemnendo.
- 7 Penarum concursus admittitur quatenus plus in una quam altera reperitur.
- 8 Penna municipalis tollit penam iuris communis.
- 9 Statutum magis speciale ieruandum & loci magis quam prouinciae.
- 10 Statutum præualet generali constitutioni Marchig, & magis priuilegium minus priuilegiato, & magis priuilegiū dicitur rōne persone.
- 11 Ex speciali merito receditur, a statuto.
- 12 Penna una ad alteram respectu quando concurrant.
- 13 Penarum concursus datur ubi diuersimode applicatur.
- 14 Penna legalis quando cum conventionali concurrat.
- 15 Interesse partis qua:do totaliter debetur.
- 16 Vit una electa altera non perimitur, cum utraque ad vindictam tēdat.
- 17 Actio ciuilis datur ad p^g.am consequendam pecuniariam, & ad expensas.
- 18 Inuriarum actione agi potest, etiam interesse recuperato.
- 19 Interesse non venit vbi ad defendendum quid actuū est.
- 20 Actio ad interesse quanto tempore duret, quid in actione iniuriarū, nu. 2 l.
- 21 Interesse consideratur secundum tempus vite.
- 22 Interesse hominis debilitati & citatricis an habendum.
- 23 Homo liber non recipit aslimationem.

- 25 Mulieris deformitas aslimentanda.
- 26 Cicatrix in animali aslimentanda.
- 27 Interesse taxatio quomodo facienda.
- 28 Taxatio interesse, & praxis in eo.
- 29 Expensarum appellatione an veniant damna.
- 30 Remissione facta coram sacerdote an denovo suscitari possit.
- 31 Confiteens peccata sacerdoti solum vindictam remittere dicitur, & sacerdos est persona publica.
- 32 Remissio non pertinet ab ius accusandi, & quomodo christiano facies da. 33.
- 34 Restrictio vbi fiat ad exemplis.

Q V A E S T I O C X X I I I .

Secunda regula q. pro parte prouocati nō dī par vel treuua rupta t^h vbi ex noua cā incontinenti sequitur offendit, quia vim vi repellere licet c. dilecto, de sen. excom. in 6. 23. q. 3. inferēdum, quo casu de toto maleficio nō tenetur. Sed solum in excessu, nec quo ad poenam conuentionalē, sed fisco aplicandam, poena delicti, non distractus, l. quanto, §. inter locatorem, ff. loca. Corn. consi. 51. col. 2. in j. & poena t^h pacis violata & iniuriam inferentis puniri, Affide pace iur. fit. §. iniuria, nu. v.

3 Et equalitas pacis t^h agrauat delictum, arg. l. cum p^r, §. liber tus, ff. de leg. 2. Bal. in prohem. decret. nu. 3. Boer. decis. 237. & i excessu tenetur, & ad utramque penam, & legalem, & conuentionalem, qn^t pacis violatores teneantur, t^l Luc. in d. l. vni, uer. 4 queritur, C. pub. lat. & poena delicti, damnorum, & pacis violata teneri voluit, in d. §. iniuria, nu. 2. & de materia cumulationis penarum t^h Afflict. de pace iur. fit. t^l iniuria, nu. 2. Bar. in l. fideicomissa, §. si quis cētū, de leg. 3. l. i. ff. si fam. fur. Dy. in reg nullus, in 6. l. sanctio, ff. de prēbē. Bar. in l. Mēuius, §. duo bus, ff. de leg. 3. quia t^h grauius d^r deliquisse, legem & iudicem contemndo, l. si familia, ff. de iuris omn. iu. Alb. 2. par. sta. 7 q. 2 & quatenus t^h plus in una quam in altera reperitur, exigit posse, & vbi concursus admittatur, Bar. in d. l. sanctio. Et quādo poena iuris communis cum municipali concourt, Afflit. de pace tenen. nu. 56.

8 At tu dic, poenam municipalem tollere penam iuris t^h munis, l. sepulchra de sepul. vio. lo. de Ami. consi. 138. nu. IV. Ay. consi. 137. nu. 5. Clarus de communi, §. 85. ver. debet, cum seq. & ibi h^r de poenis alternatiue impositis, q. iudicis sit deo. & magis speciale statutum seruari, t^h Dec. consi. 222. Bal. consi. 382. colu. ante p. in 5. in q. & consi. 250. in q. num. 12. in 9 j. & 78. duo in eodē. item speciale statutum t^h loci magis quā prouinciale. Bal. consi. cci. in prouincia in eodem. & loquitur in statuto Fabrianensi, q. præualet constitutioni Marchig, & magis priuilegium min^r priuilegiato, magis que priuilegium dici ratione persone, Bal. conti. 223. j. sub nu. 1. in j. Dec. in c. in presentia, de prob. Bal. consi. 491. Petrus in j. Et propterea 11 ex speciali merito receditur a dispositione statuti, t^h consi. 53. in 2. ad idem qn^t vbi adsunt specialia statuta cessent constitutions, Pau. consi. 129. in primo statuta, & 39. in 2. in casu, in si. Roma. consi. 217. præfens, Soc. consi. 7. in j.

22 Sed limitatur h^c dispositio, ut non procedeat vbi una p^r na t^h ad aliam respectine imponitur, quia cum omnibus suis qualitatibus intelligit illius poenæ ad quam fit relatio, Bar. in l. Mēuius, §. duobus, ff. dele. 2. Affl. in §. iniuria, nu. 4. 5. de pace iur. firman.

Secundo limitatur, non procedere ubi utraque poena diuersi

13 mode applicatur, t^h quia utraque exigetur, Bar. in l. i. §. dixit, de pub. Veron. consi. 14. & videndum erit, an ex ea inducatur nouatio, ex iis quā dicemus in finali, q. & de poena legali &

14 conventionali t^h an sit eadem, voluit q. vbi legalis in conu-

15 tionali deducitur, eadem dicatur, vbi est eiusdem formē, l. si

16 ita qn^t de verb. obl. Bald. consi. 436. in 1. col. 2. queritur.

Redeundo ad id quod diximus de pena delicti non distra-

17 ctus, t^h at quantum ad interesse partis totaliter tenetur t^h v-

18 na via electa altera perimitur, cum utraque ad vindictam ten-

19 dat, §. in summa, insti. de iniur. l. prætor adixit, §. posse, ff. c. t.

20 & ciuilis t^h datur ad poenam consequendam Barto. Ang. Cyn.

l. si non conuicii, C. e. t. Pla. in d. §. pena, autem e. t. l. §. i. nu.

21 51. de act. Bar. in l. iniuriarum, ff. de iniur. & ad damna expen-

22 ses & interesse, l. s. in §. ex maleficiis, nu. 37. de act. Abb. & Fe-

23 ly. in c. postulasti, de iud. Bar. in l. interdum, §. qui furem, ff. de

24 fur. l. qui nomine, C. de fal. Afflict. in §. iniuria, §. cit. & hoc quā

25 agitur primo ad restitutionē damni pro iniuria, qn^t nō denegatur actio pro iniuria vindicanda, ut de communi te-

26 statut. Affl. d. loco, sub nu. xi. & ad interesse & damna actionē

27 competere, Rolan. consi. 39. in 2. Couar. in libro 2. variarum,

28 c. 2. nu. 7. Ay. consi. cxix. & Plo. in l. si qn^t. C. vnde vi. num. 694.

29 696. 698. nisi factū esset ad necessariam defensam, nu. 300.

30 & Duran. caut. 34. tit. 6. de test. Decif. Tholo. 122. fallit vbi ple-

31 nissima eslet facta remissio, Bal. in c. j. §. iniuria, & ibi, Afflict.

de

Tractatum Tomus XI.

441

de pace iur. fir. Bal. Alexan. & Ias. in l. si tibi, §. quædam, ff. de pac. Clarus, in §. iniuria, ver. scire debes, in l. sententiarum §.
 20 & hæc actio ad 30. annos extenditur, Cyn. Bal. Saly. Angel. Fab. in l. lex Cornelia, de iniur. per l. sicut, C. de præscript. xxx. ann. & interest partis † variis figuris & causis metiri oportet, vt si erat cursor, vel alio officio fungebatur, l. ex hac, C. si qua dru. pau. l. qua actione, ad l. Aquil. l. fi. C. de iis qui deie. & hæc re spectus quanto tpeuixisset fm dispositione, l. hæreditatem, ff. ad l. Fal. Marf. fin. 157. & cōf. 115. Capi. dec. 333. Carer, in pra eti. criminali, §. homicidium, numero 378. c. rixati. de iniur. etiam si reus ad mortem damnatus esset, §. iudex, de oblig. quæ ex quasi delict. nasc. & debilitato membro certa annua quantitas est statuenda. Paris de Put. de scindi. fo. 200. versicu. quia plures. Sed cicatricis non est habenda consideratio, quia liber homo non recipit estimationem, dicta l. ex hac, l. 2. §. corporum, ad l. Rhod. de ja. et. l. fi. ff. de iis qui deiec. Rom. cons. 278. & mulieris deformitas ex cicatrice bene est considerabilis, dum non ita de facili hæpiti tradi posset ex relatis a Pla. ca. li. j. cap. 3. num. 36. Idem dicendum est in animali Bruto, † cicatrix sit spectanda, l. si seruus plurimum, §. posse, ad l. Aquil. Didacus d. loco, & damnorum huiusmodi taxatio fit ad certam quætitatem, salua iudicis taxatione. l. videamus, de in lit. iur. glo. in c. si canonici, vbi Fran. de offic. ordin. in 6. & contra tñsiurantem non detegitur periurium, quamvis per iudicem aliter taxatio fieri extiterit iuratū, alio modo fit taxatio, q. a iudex delicti qualitate inspecta taxat, & actor iuxta quantitatem taxatam iurat. Bar. in l. si quando, C. vnde vi, & erit habē da. adhuc ratio illius temporis quo in lecto iacuerit. d. c. rixati. & expensarum & damnorum, quia tñexpensarum appellatio ne non ueniunt damna. Bald. in l. 1. C. unde ui. Boer. decif. 52. Plac. li. 1. ca. 9. nume. 150. & seq. fol. 97. & una actione sublata altera remanet. Bald. l. si tibi, & ibi Alexan. nu. 1. & c. j. de pace iur. firm. Plac. d. loco, fol. 103. & an vbi coram sacerdote tñre missio facta, possit denuo in foro judiciali reficari. Io. And. ad Specul. titu. de fid. instrum. §. nunc vero. refert quam plures opinio prima fuit Hugo qui uoluit, quod si id fecit causa moris, agere dénum poterit, si liberatus fuerit, secus si simpliciter remisit. l. 1. ad Sylla.
 Secunda fuit opinio Tancredi, volentis remittentem de cætero agere non posse in foro judiciali, quia sacerdos est persona publica, per quam absenti queritur. l. 1. §. publice. ff. de iust. & iure. c. parrochiano, de sepul. idem in remittente usuras in infirmitate, quia post reconualescientia non repetit. Bar. & l. in d. §. quædam, & simpliciter cōfitēs peccata sacerdoti remittit
 31 tñvindictā, non ius accusandi. Bal. in l. nō solū. de iniu. Bal. in l. diuus. ad Syl. & sic ex corde quo ad rancor, & ista op. magis placet Afflict. §. iniuria. de pace iura. fir. & ibi Bal. nu. 7. quia tremissio non pertinet ad ius accusandi. Feli. in c. de iis. colum. fin. de accusat. Ias. l. huiusmodi, §. adeo, de leg. 1. Alexan. & Ias. d. §. quædam, & iniuriam passus tñquando dicatur ex corde remittere rancorem, Tom. 2. 2. quæstio. 25. artic. 8. & hanc receptionem sententiarum fatetur Pla. in d. trac. c. 6. fol. 114. sub nu. 41. Duran. cau. 34. de deleg.
 Ad vnum aduerte in d. c. rixati, quia videtur ponere ministerium facti licet exemplum demonstret, tactuque subiiciat. l. 2. de præscrip. verb. l. sed cum magis, de grad. & de exēplis, Luc. in l. exemplo. lib. 10. C. de decurio. Pau. consil. 251. in 1. Dec. cōf. 502. & vbi tñab exemplis fiat restrictio Ay. pro genero, nu. 22. Dec. l. cognitio, de of. eius. & exemplis non iudicandum, l. ne mo. C. de senten. Ang. l. item veniunt, §. ceterum. de pet. hæredita. l. milites, vbi Doc. de mi. test. l. 1. §. codem. ad Sylla. l. nam imperator, de H. l. apud Iul. ad Trebel. l. 1. C. quæ sit long. consuet. idem in curia magni parlamenti prout nos Rotam Roma. sequimur. Reb. in concor. Fran. fol. 13. ver. 23.

S V M M A R I V M .

- 1 Dolus quo ad fiscum cum dolo non compensatur.
- 2 Compensatio quo ad pñnam effingendam non admittitur.
- 3 Separatiorum non fit illatio.
- 4 Delictum in faciendo non compensatur cum debito in omittendo.
- 5 Dolus culpa præponderat.
- 6 Compensatio pñnarum diuersarum specierum non admittitur.
- 7 Inconvenientia non sunt multiplicanda.
- 8 Contra fiscum nulla dicitur culpa relatio.
- 9 Offendens ex interuello dicitur exceedere moderamen, offensus minus potens non dicitur exceedere moderamen.
- 10 Aggredivs qui erat ita potest pugno sicut aggressus ene an dicatur exce dere.
- 11 Compensatio quo ad particulare interesse an admittenda.

Q V A E S T I O C X X V .

Id quod diximus quod prouocatus offendes non dicitur rumpere pacem,

Limitatur non procedere ex interuello, quoniam ambo puniendi sunt, quia dolus tñ quo ad fiscum cum dolo non cōpensatur, et si delictum ad idem tenderet. Bal. in l. cū mulier, la 2. ff. sol. m. a. col. 2. uer. oppono. Quantum enim ad pñnam extingendum non admittitur compensatio, vt in 12. op. l. si paci scar, de pac. Bar. in l. 1. ff. de iniur. Bal. in l. si creditoribus. C. de mand. prin. Ang. in l. qui cætu. §. nascent. ad l. iul. de vi pub. qui nimmo tñ ex separatis non infertur de uno ad aliud, & pariter vbi secundum delictum tñ præponderat primo, idem vbi vñū delictū cōsistit in faciendo, alterū vero in omittendo, tñ primū enim grauius est. l. si mora, ff. solu. mat. idem vbi duplex esset delictum, l. vni. C. de rapt. vir. l. qui sepulchra, ff. de lepul. vio. & dolus præponderat tñ culpæ. Pau. cōf. 255. Viso, in r. ver. ad secū dum. sub nu. 7. item non tñ admittitur compensatio vbi pñenæ sunt diuersarum specierum. Alexan. consil. 77. in 3. col. 3. quia inconvenientia non sunt multiplicanda. Bal. in alleg. l. mulier. col. 10. ver. de tertio dubio, quia contra fiscum nulla dicitur relatio culpæ, sicut contra delinquentes, colum. 11. & maxime vbi adest clausula, rato manente pacto, ex relat. a Coeph. consil. 37. nu. 3. 2. quia ex interuello tñ offendens dicitur exceedere moderamen. l. 3. §. igitur, ff. de vi ar. Couar. in repet. ad c. quam uis, de pac. in 6. 4. parte. fol. 366. nume. 33. & ubi aggrediens ita erat potens pugno sicut aggressus ene illo se defendere poterit, nec dicetur (secundum ipsum) exceedere moderamen, quatum autem ad priuatum tñ interesse, vbi appetet de primo percussore, vult Bal. admittendam compensationem, l. quem admodum, §. si nauis, ad l. Aquil.

S V M M A R I V M .

- 1 Pñna pacis fratre non tenetur secundus offendens, vbi totaliter per pri mun pax est resoluta.
- 2 Offendens secundo loco excusatür a pñna conuentionali.
- 3 Pñna per primum commissa per secundum non committitur.
- 4 Non entium nullæ sunt qualitates, & non ens non cadit in sensum.
- 5 Non entis reseratio nihil est.
- 6 Dispositio non cadit nisi in suscipientem materiam.
- 7 Causa absorea, & causatum absorbetur.
- 8 Pñna adiecta in pace, intelligitur respectu primæ offensæ.
- 9 Secundus offendens non potest dici quod fecerit ex causa primæ, nec tene tur pñna conuentionali.
- 10 Secunda offensio nullum afferit præiudicium fisco, nec vitat pñnam legem ex secunda contravenzione.
- 11 Contravenio loco pñna solutæ, & ideo pñnam non petit. r. 2.
- 13 Pace ab omnibus violata, neuter petet pñnam.
- 14 Pñna ab illo petitur qui non offendit.
- 15 Pñnam petens vacare debet omni culpa.
- 16 Correspectuorum natura.
- 17 Sapientum animi ad ea adaptantur quæ faciliora sunt per viam imple menti.
- 18 Mulier que committit adulterium illo tempore quo tenebat concubinam maritus non amittit dotem.

Q V A E S T I O C X X VI .

Quatenus diximus supra quod ex interuello offendes

- 1 pñna conuentionali tenetur. Limitatur non procedere vbi primus prouocans cum prouocatione totum contra delictum pacis resoluisset, vt quia grauem intulisset iniuriam, quia isto casu secundus offendens, sine ullo discrimine a pñna conuentionali excusatetur, tñ quia non potest dici secundum rupisse pacem, quæ non inuenitur, tñcum per primum tota sit resoluta. Bal. in d. l. semel. in fi. Rom. consil. 155. præmissum, in fi. l. nā sub conditione, §. post defectum, ff. de iniust rup. Doc. Bald. in citata l. cum proponas. Gramma. consilio 11. Dec. consil. 380. per totum. Paris. consilio 165. in 4. nume. 6. & 30. & noua hæc causa dicitur. Alex. consil. 115. in 4. Barto. in l. cum pater. §. li bertus, de leg. 2. & quia non entium nullæ sunt qualitates & demonstrationes, & non ens non cadit in sensum, & de nō ente non fit sensatio. Bal. in d. l. mulier, col. 15. l. siue apud, C. de trans. l. si instituta, de inof. test. & reseratio tñ de non ente, & vbi est impossibilis, nihil valer, & l. terminato, C. de fruct. & lit. expen. Bal. consil. 100. egregie, in 1. & compositio & dispositio cadere non potest tñli in suscipientem materiam. l. subiectum, vnde inane est decretum quod in mortuum infertur, l. si decesserit, ff. qui lat. cog. l. vni. §. triplici, C. de cad. tol. Bal. cōf. 408. in 1. quidam, nu. 4. & absorta causa absorbetur tñ causatū. in materia Bal. consil. 187. in 1. sub nu. 3. super quicquid secus cē serit Viuius in lib. com. op. 224. qui cōfutatur a Soarez. in vet. pacem, in libra eodem.
- 2 Ideo per secundum contravenientem non cōmittitur. d. l. Tract. Tom. xj. K K K si duo

Nicolai Moroni de fide treu. & pace.

si duo, de arb. d. l. cum pater, §. libertus, Bald. d. l. qui fidem, de
transf. & 2. lec. Dec. d. l. cum proponas, nume. 10. Cor. consil.
§ 1. in j. Cagno. in l. cum par. §. 2. de reg. iur. ratio est, quia poe-
na adiecta in promissione intelligitur, respectu primæ offen-
se super qua pax est sequuta, d. l. si duo, Tiraq. in l. boues, §.
hoc sermone, num. 68. de uerbo. sig. quia secundus offendens
† non potest dici, quod fecerit ex causa primæua, & antece-
denti, nec dici potest contrauenire, cum poena non reperiatur,
Bal. in c. t. de pace tenet. & secundo offendens non tenet
ad aliquam poenam conuentionalem, Grat. consil. 44. in 2. nu-
me 21. & 14. sed quo ad fiscum, nullum ex secunda contra-
uentione afferri præjudicium quo ad poenam primi offendē-
tis. † si qui reus, de publi. Bald. in d. l. mulier, & Cor. d. consil.
§ 1. in t. nec transactio, nec pax impedit fiscum, quod non
agit contra primum delinquentem. Luc. d. l. vni. uer. 14. queri-
tur, C. publ. lær. Bar. consil. 165. Alexan. & Ias. d. l. si tibi, §. quædā,
& Doc. d. l. si unus, §. paetus. Corset. in sing. in uer. poena, qui
ait procedere in delictis in committendo, secus in ommitten-
do, Cœpol. consil. 58. Alexan. consil. 14. in 3. 24. in 1. & agit etiā
secundum poena legali, quia offendere ex eo non dicitur es-
se licitum, Bal. consilio 488. proponitur, in 4. l. 1. C. unde ui, at
quantum ad intereste partis secundo loco contrauenientis §
11 primum nullo modo petere poterit, q̄a hæc contravenientia di-
citur loco, poenæ quæ a secundo contra primum intligitur,
& secundus isto casu omni fauore censemur indignus, qui le-
gem contemnit, l. auxilium, de min. in fi. Bal. d. l. cum mulier,
colum. 10. ver. arguo sic, facit l. arenam, C. de inoffi. test. glo. l.
in l. quoniam, C. de hære. Dec. in consil. 151. sub nume. 22. nec
12 secus offendens poenam petere poterit, Dec. consilio 381. &
in dicta l. cum proponas, & in cap. peruenit, de iur. Gramma.
consil. 11. & ideo vbi pax ab omnibus uiolatur, †neuter ab al.
14 tero poenam petere poterit, quia ille agit qui non offendit, l.
cum par. §. ille, ff. de reg. iur. & poenam petens debet omni cul-
pa vacare, †l. quæro, §. inter locatorem, ff. loc. & l. cum pater,
§. libertus, de leg. 2. & est in ipsius optione, vel poenam petere,
vel paæta seruare. Pau. consil. 70. in t. nume. 26. & hoc procedit
ratione correlationis & correspiciue obligatio, per l. fin.
ff. de accep. Bal. in c. cum inter, sub nume. 8. de elec. l. petens,
nume. 42. C. de pac. & in c. t. qualiter dominus propriet. feud.
priuetur, nume. 10. & quia sapientum animi ad illa adaptatur
17 quæ faciliora sunt, per uiam implementi, Bal. consil. 343. in
1. examinandum, & in culpis correlatiis consuevit admitti
compensatio, Bal. in d. l. mulier, colum. 8. uer. de tertio. undesi
mulier committit adulterium eo tempore quo vir † tenebat
concubinam, non priuatuer dote, Mars. sing. 234. & consil. 58.
nume. 11.

S V M M A R I V M .

- 1 Clauses(rato manente pacto) non operatur ad fauorem primi contra-
uenientis.
- 2 Clauses predicta ad fauorem fisci contra utrumque operatur, nu. 4.
- 3 Clauses predicta per quod uices operetur, item an operetur exactio-
nem plurium paenarum, §. 6.
- 4 Clauses, rato manente pacto, quid operetur.
- 5 Clauses, toties quoties, quid operetur in compromissis, & aliis supra nu-
me. 4.
- 6 Præmium non debet quis consequi ex delicto.
- 7 Clauses predicta non operatur ad fauorem contravenientis, sed obser-
uantis. 12.
- 8 Nemo nititur eo quod ipse impugnat.
- 9 Contraueniens primus non potest dare obiectum non adimplementi.
- 10 Quod tibi non uis alteri non facias.
- 11 Iuramentum habet vim clauses rato manente.
- 12 Clauses, rato manente, apposita super renunciatione vel datione, an ope-
retur loco totius interesse.
- 13 Solutio an sit loco implementi, & an optretur ad fauorem contra-
uenientis.
- 14 Solutio an loco implementi quo ad fiscum sit.
- 15 Fiscus non continetur sub dispositione l. cum proponas,
- 16 Conuentio particularium non obest tertio nec fisco.

Q V A E S T I O CXXVII.

1. Ampliatur hæc proxima limitatio etiā si adesset clau-
sula(rato manente pacto) quia stante prima contrauentione
ad fauorem primi contravenientis non operatur, quia ex pri-
ma ūentione resoluta reperitur. Ale. d. l. lemeli, gl. in l. 2. C. de
iur. emph. c. potuit, loc. l. eleganter, ff. de dolo, Anch. consil. 141.
super predicto, colum. 1. Bal. & ali in d. l. cum proponas, & d.
l. qui fidē, C. & fi. de transa. Rip. in l. fi. q. 83. C. de reuo do. Cor.
consil. 51. in 1. Grat. consil. 44. in 2. nu. 15. vbi pro cōmuni Alex.
consil. 115. in 4. Fran. Mar. decis. 413. Grat. consil. 66. in 1. nu. 2.
Affic. decis. 20. Alex. consil. 32. col. fi. in 1. Fel. in c. peruenit,

2 il secundo, de iur. Cœp. consil. 35. vbi voluit ad fauorem fisci,
nu. 26. contra utrumque partem operari in 1. & plures uices
3 operari, † Tiraq. in l. boues, §. hoc sermone, de verb. sign. Cœp.
consil. 24. Paris. consil. 165. in 4. Mars. sing. 472. 337 idem in clau-
4 sula (toties quoties) Gabriel. conclu. xv. de crimi. Paris. dictio
5 loco col. 1. Ias. consil. 30. in j. Ale. in l. qui bona, §. fi. de dam. in
6 fec. Mars. §. quoniam, nu. 19. & in rub. de fidei. q. 9. & d. §. hoc
7 sermone, Tiraq. nu. 78. idem in clausula rato manente. Dec.
8 consil. 448. & quid in compromissis Tiraq. d. loco. Dec. consil.
22. Affl. decis. 465. Rom. consil. 510. nu. 21. seq.
9 Et hoc actum est ne quis tex delicto præmium consequa-
10 tur, ideo dd. clausula ad fauorem contravenientis non ope-
rantur, l. Lucius, de leg. 2. l. qui bona, §. si quis, de dam. inf. d. l.
siue, de negatis, nec illa nisi potest auctoritate quam impugna-
re nixus est, † d. l. qui fidē, de transa. l. pater, §. libertus, de leg. 2.
12 Pau. consil. 70. in 1. nu. 22. at bene, d. clausula operantur ad fa-
uore obseruantis, Dy. & Bar. in d. l. cū pater, §. libertus, de leg.
2. Pau. consil. 116. nu. 6. in 1. nec primus poterit dare obiectum
13 non adimplementi † cum ipse prior contravenierit, Cor. consil.
313. in 1. Alexan. consil. 32. in 2. & in d. l. semel, Ripa responsa
3. de trans. Affl. decis. 22. Rom. d. consil. 15. 324. Tiraq. in ll. con-
nub. glo. 1. parte 13. nu. 42. & quia scriptum est, quod tibi non
14 uis alteri ne feceris, l. tatas, C. de rescin. ven. Bal. consil. 326. tu
Romanorum, in 1. col. 2. sub nume. 4. Roma. d. consil. 244 &
communis est, quod secundo offendens non tenetur, ex re-
lat. a Claro, q. 47. uer. sed quoniam, addendum est etiam, quod
15 clausula, quandocumque, † habet vim dictæ clausula, rato ma-
nente, &c. Tiraq. in retract. gl. 2. per totū, §. i. Mars. d. sing. 472
idem in iuramento, l. si quis maior, vbi Cagno. nu. 71. de trā.
Dec. d. l. cum proponas, Ias. in l. rescriptum, ff. de pac. Ias. consil.
16 9. in 1. Soc. consil. 24. in 2. & dicta clausula apposita super dila-
tatione vel pacto loco est totius interesse, l. fi. ff. de præ. lip. Bal.
in l. si duos, de arb. & in tm̄ hæc vera sunt, quod si primus o-
traueniens uellet poenam soluere, quæ loco est adimplementi,
17 doc. Ias. in d. l. cum proponas, in fi. C. de pac. nec ex hoc ad
priorem actionem possit redire, Bal. in d. l. semel, in fi. Com.
consil. 167. in tertia, quia ad fauorem contravenientis nō ope-
ratur, vt Doc. omnes in d. l. qui fidem, Rip. in l. fi. C. de reuo-
do. nu. 33. Fel. in c. peruenit, in secundo, de iur. & maxime of-
18 pena fisco applicatur loco contemptus, † non loco interest
Cor. contil. 167. Gram. decis. 95. in causa magna, & quantum
ad fiscum contractus semper remanet validus, Paris. col. 165.
19 in 4. & fiscus non continetur sub dispositione l. cum proponas, Ias. l. si vnus, §. ante omnia, de pac. Ruy. consil. 209. in t. nu.
20 25. quia conuentio particularium nō obest fisco, quoad pa-
tes iudicium dicitur ciuale, quo ad fiscum criminale, Bar. l. 3.
C. de sepul. vio. Dec. in rubr. de iud.

S V M M A R I V M .

- 1 Offendens secundo loco resoluta, a primo conuentionali obligatione, nu.
tenetur conuentionali pana, & an illam petere possit.
- 2 Clauses, toties quoties, in fideiussore de representando quid operetur.
- 3 Fideiussor non tenetur nisi monitione precedente, xi.
- 4 Fideiussor qui ex omni causa representare tenetur, quando sit obligatus.
- 5 Causa declaratio ad inuicem spectat in fideiussore de representando, 6.
- 6 Fideiussor tenetur ubi carceratus fuit principalis ex causa ex qua fuit
promissum.
- 7 Custos tenetur de fuga carcerati, & qualiter tenetur.
- 8 Carcerationis remedium dicitur magis esse securum.
- 9 Prouisio specialis facit cessare generali.
- 10 Contra fideiussorem, sine aliquo processu fit exequitio.
- 11 Fideiussor an liberetur reo condemnato.
- 12 Factum iudicis relevat fideiussorem, etiam si sit iustum.
- 13 Factum iudicis pro culpa reputatur, sicut culpa careat.
- 14 Fideiussor liberatur ubi reo carcerato protestatus fuit quod non debet
relaxari, & quod non intendit ultra representare.
- 15 Fideiussor ex causa vulneris an sequuta morte tenetur.

Q V A E S T I O CXXVIII.

1 Dicitum est supra, q̄ secūdus offendens tr̄cio
uētione, excusatetur offendendo, a conuentionali obligatione,
ampliatur ut petere possit rem & poenam, Bar. in d. l. qui fidē,
de trans. & d. l. cum proponas, idē in clausula (toties quoties)
quæ & factum pæna repetitionem operatur, ideo fideiussor
de representando post suam adhuc representare tenetur, l.
quod si absit, §. si quid, de ædi. Crem. sing. 11. Mars. in rub. de fi-
deiuss. nu. 140. Bar. in l. si qui reum, de req. reis, l. 1. §. toties, ff. li-
fam. ful. l. si alienum, de lip. ser. Mars. in l. si vnus, §. cognitu-
rum. de qq. Roman. Pau. & Alexand. in l. si finita, §. si de vec-
galibus, de damno infecto, Soc. in l. 2. ff. qui sat. cog. Alex. col.
145. nu. 26. Tiraq. in d. §. hoc sermone, de verb. sign. nu. 46. Fol.
ler.

Ver. in praxi crimi de fideiuss. numero. 26. Boss. in titu. de carce. fid. Affl. decis. 130. Dec. l. i. C. de len. quæ pro eo quod interest. & ibi Rebus. Ias. consilio 30. in 1. Alexand. d. consi. 45. nume. 3. & d. clausulam (tories quoties) late declarat Gabriel. concl. 15. de crimi. & quando quis promisit habere ratum, de facto contraueniens an incidat in poenam, Guid. pap. decis. 367. Bar. l. metum, §. voienti, quod mer. cau. Corset. in sing. in verbo pœna, vbi tenet quod non nisi dictum sit, gratum, ratum, & firmum, Rebus. in concor. fol. 39. ver. rata.

At iudex non aliter ad condemnationem deuenire poterit nisi monitione precedente, etiam si dies ad repræsentandum esset apposita, f. si poeum, ff. quand. dies leg. Ias. in l. si ita stipulatus, la grande, de verbo oblig. Pau. consilio 100. videatur, in 2. Doc. & Ang. in d. l. si finita. Rom. in rubr. de arb. Ias. in l. si ex duobus, nume. 19. de iur. & consi. 30. lib. 1. Nellus de bani. q. 15.

Addendum est etiam, quod vbi in omni casu repræsentare teneatur prout fideiussiones ita passim concipiuntur, nullo modo excusabitur ex relat. ab Aym. consi. 45. numero v. Bald. consilio 482. in 3. punctus, nec generalis promissio huiusmodi recipit restrictionem, vt idem author declarat consil. 272. sub numero 3. & 5. & ulti. & circa causa declarationem ad iudicem erit recurrentum, quia haec fideiussio est prætoria, & ideo eiusdem dicitur esse cognitionis, Bal. in l. qui crimen: numero 10. C. qui accus. Foller. in praxi. nume. 25. Rom. consi. 193. negari, in prin. Gramma. decis. 95. col. 2. Affl. deci. 13. o. nu. me. 7. Bal. consi. 4. in 5. quidam, l. cum damni, §. qui damni, ff. de dam. infect.

Nec mirum sit in decis. Affl. & fideiussores remanent libe rati, quia tex eadem causa fuerat & carceratus ex qua erat obli gatus vt ipse in s. aduertit, & Boss. in citato loco, numero 39. tum quia iudici satis ac super consultum est aduersus custode Are. cōsi. 73. Bal. cōsi. 32. præsens, in 3. vbi uoluit & puniri idēptate supplicii, & custodem teneri ad repræsentandum, idem con filio 177. in ista, in secunda, & multa de hoc habetur per Clarū q. 68. ver. custos. & contra custodem præsumptio est maxima. Alci. præsum. xv. reg. 3. Luc. in l. s. p. C. de ergo. mi. an. & per carcere custodiam magis dicitur esse consultum, f. quia ma gis dicitur exuberās remedium, & prouisio specialis f. facit ces fare prouisionem magis generalem, ar. l. fi. de pac. conuen. Bel lo. consilio 22. Gomes de infir. resig. q. 35. Luc. in l. si quis decu rso. C. de decur. lib. x. quod declaratur a Gabriel. concl. 8. de regu. iuris.

At practici officiales non aliter deueniunt ad condemna tionem, nisi fideiussoribus prius requisitis vt reum repræsentant, & contra fideiussorem sine novo processu exequi potest, vt in titu. de carcer. per Boss. Clarus, q. 46. & iatis erit require re reum, vt per Boss. in titulo de iatisdat. sed vbi reus est & condemnatus, fideiussor remanet liberatus, Alexand. in l. si vero, qui sat. cog. & de communi testatur. Alb. de Ros. ultima parte statu. q. 63. & Clarus, d. q. 46. ver. quero, quia factio iudicis dic tur f. euallis irrepræsentabilis, & licet alias tactum iudicis di catur iustum, tamen pro culpa reputatur, f. etiam quod culpa careat, l. si merces, §. culpx, ff. lo. Cor. consi. 12. licet in 4. & 23. in 2. Rip. de priui. contract. causa pesti. numero 93. Alex. 168. in 2. & multa cumulavit inter l. interpretes iuris consult. æta te nostra eximius, D. Raynal. de Rodulphi, cui se subscriptis D. Tobias Nonius in Gymnasio Perusino, duo luminaria vndique fulgentissima, & etiam ibi habetur nostra subscriptio inter consi. cri. diuersi. 163. cum duobus seq. Cepha. consi. 187. in 2. volens idem esse in proxime banniendo, propter difficultatem quæ excusat in promissione facti alieni. Marata dispu. 7. Ceph. consi. 164. numero 25. sed iuramentum tandem obli gat, Rolan. consilio 6. nu. 33. in 1. Paris. consilio 109. in 1. numero 11. 23. 33. & consi. 110. nu. 17. & 76. in 3. & 16. in 2. & 82. nu. 52. in 2.

At vt fideiussor liberetur, remedium est, vt protestetur f. dū reus carceratus reperitur, quod non intendit ipsum amplius repræsentare, Affl. decis. 130. & in constit. regni de iis qui fideiuss. dare poss. & Foller. in praxi. crimi. & an fideiussione præ stita ex causa vulneris, f. morte sequuta, reus sit repræsentans, Foller. d. praxi. fol. 483. nu. 202. Luc. d. l. si quis decurio, col. 2. C. de decur. lib. 12.

S V M M A R I V M.

- 1 Persona extrinsecus in pace non intelligitur.
- 2 Persona & certa rei determinatio personam non egreditur.
- 3 Argumentum de causis ad personas.
- 4 Oratio discretiva non extenditur.
- 5 Promissio de non offendendo intelligitur cum stipulatione.
- 6 Promissio de non offendendo certo loco extenditur.
- 7 Poena conventionalis parti queritur.
- 8 Poena legalis fisco queritur.

- 9 Poena non imponitur nisi in expressis.
- 10 Illicitum non omne punibile, sed quod lex statuit.
- 11 Pœnam si quis delicto incidit, non consorti, sed domino debetur.
- 12 Ius accrescendi non habet locum in pœnis.
- 13 Legatum factum tutoribus, si unus spernit, an alteri accrescat.
- 14 Feudum propter delictum domino, non agnatis applicatur.
- 15 Reipublice an queratur per personam publicam.
- 16 Poena consequitua contractus patri queritur.
- 17 Poena dupli applicatur cuiusplum, & an legalis cum conventionali con currat.
- 18 Poena statuti an deroget poena iuris communis.
- 19 L. i. intellectus, ff. de iure fisci.
- 20 Stipulatio facti est.
- 21 Poena applicatur parti, ubi pœno quis redditur indignus, quid ubi delicto.
- 22 Poena per officiale fisco queritur.
- 23 Poena lege m. testatis cui debentur.
- 24 Poena fisco propter fomentum iudicium debetur.
- 25 A pace non receditur in preiudicium fisci.
- 26 Poena legalis deducta in pactum ualida.
- 27 Pactum nudum coherence contractus producit actionem.

Q V A E S T I O C X X I X .

Diximus supra de poena conventionali

- 1 plicanda, quia f. in contrâtibus persona extrinsecus non intel ligitur. l. si ita, §. Grisogonus, de verborum obli. vbi Bart. & ibi Ias. nume. 5. 2. 3. & l. arbiter, de arbi. Anch. consi. 1. Barto. in l. agraria, de termi. amo. Bald. in capitulo quæ in ecclesi. arum, de constit. Soc. iun. consi. 3. in 3. Dec. in l. factum, §. in pœnali bus, ff. de regul. iur. Aym. consi. 205. colum. 7. Ripa in rubr. de iud. num. 15. Quia f. scit certæ quantitatis determinatio, ita certæ personæ, nec quantitatem nec personam egreditur. Bal. consi. 55. anno. in 2. sub nume. 2. argumento de causis ad personas,
- 2 f. cap. tuam, de ord. cogni. Bald. d. l. loco colum. penult. & finali, & ex eo quod discretiva oratio non extenditur, f. & expre sum facit cessare tacitum. l. fin. C. de pac. conuen. & promissio f. de non offendendo, cum stipulatione intelligitur. Soc. regula 48 t. nec extra locum extenditur in stipulatione cōpræhen sum ubi certo loco nō offendere pmissum est. f. Dec. & Cag. l. domo, ff. de regulis iur. Barto. in l. si maritus, ff. de adult. Alb. in l. pen. ff. de iis qui deie. l. quo minus ff. de flumi. & f. poena co nventionalis parti queritur. d. l. fi. ff. de litig. Bal. consi. 301. in 1. nu. 13. proponitur, Pau. in l. non impossibile. vbi uidendus est.
- 3 ff. de pac. at ubi a lege inducitur, fisco queritur d. l. agraria, ff. de ter. anio. Bal. consi. 378. num. x. Sali. in 5. Doct. in d. l. q. na
- 4 ior. C. de trâsa. Gabriel. concl. 16. de crimi. nec poena f. nisi in casibus a iure expressis imponitur. Dec. in rubr. de offic. deleg.
- 5 10 quia non omne illicitum est punibile, f. sed quod lex statuit esse delictum, l. at si quis, §. diuus, de infam. Bal. consi. 15. ad euidentiam, in primo, numero 1. & vbi f. quis propter delictum
- 6 incidit in poenam, non consorti, sed domino res applicatur,
- 7 f. nec locus est iuri accrescendi, idem in duobus tutoribus, qui bus legatum coniunctim relictum est, quia ubi f. unus tutelam spernit, remanet pœnes heredem, l. Nesennius, ff. de excus tuorum. Bal. consi. 301. in primo proponitur, num. 14. domino q;
- 8 14 non agnatis f. applicari, pro receptioni tentativa, Rôla consi. nu. 10. in 3. imo nec respub. potest per personam tibi non sub ditam querere, f. Barto. in d. §. Grisogonus, Bald. in l. i. colum. pen. C. per quas personas mouentur omnes per l. i. ff. de iure fisc. ubi Ange. Abb. Bart. Et in l. nec ei, §. eoru. n. ff. de ado. Cor. consi. 211. quamquam, in 3. & 20. serie, in 2. Bal. cōsi. 195. laudare, in 2. Ang. consi. 290. circumscripta. Boer. decis. 284. in s. quia poena huiusmodi dicitur consequitua contractus, Bal. in rubr. de consti. nume. xxij. & d. c. quæ in ecclesi. arum, sub nu
- 9 16 me. 26. ideo parti f. venit applicanda, etiam si per nomina, sim
- 17 plum, & dupli, esset apposita, quia applicatur f. cuiusplum, l. fi. ff. de relig. & sump. fun. Gabriel. q. 6. de crimi. num. xii. & pœna legalis cū conventionali cōcurrunt, Abb. xxii. q. ii. par. stat. Luc. in l. nemo, C. de Cur. publ. lib. 12. colum. 2. & poena legalis ex contractu cui applicetur, Cagn. d. l. si quis maior, nu. 157. cum sequen.

Licet secus in poena statutaria quando venit derogative f. vel statuto imponitur poena corporalis, secus ubi cum nullitate est apposita, vt ait Bald. consilio 250. in questione j. numero xij.

Sed q. poena fisco ex h. c. priuati debeatur, uoluit Rebus Tomo 3. de arb. & est tex. in l. i. de iure fisc. in pœna fisco §. lu priuato deberi. f. licet Bal. in cōsi. 114 super primo. in verbo illa poenā, in d. l. debitam per stipulationē, sed hic intellectus diai natius est, cū stipulatio sit facti, & facta nō præsumatur. f. & prior opinio ex alio, q. ubi alijs efficit indigno pacto, & pœna f. parti applicat, aut lege, & cū delicto, & fisco querit, Bal. in super literis, sub nu. 17. de rei. Gabriel. 2cl. 16. nu. 6. de cri. ad Tract. Tom. xj.

Nicolai Moroni de fide treu. & pace.

- 22 idem Dec.in rubr.de iud.nu.x.& per officiales fisci + indistin.
Quæ queri obligationem Bal.d.consl.114,& Doct.in d.l.1.C.p
quas personas,& in criminis latæ maiestatis fisco regno pœna
23 iuxerit non domine feudi.Guid.papæ,q.131.Natta.consl.590.
580.item ratione iudicij,& propter eius somentum fisco de-
24 bitam dicit Ripa in rubr.de damn.infesto,in fi.Pau.in d.l.im
possibile,ubi ipse distinguit.

25 Nec expreſſe recedi potest a pacet in preiudicium fisci, Bartol. i l. qui Romæ, S. Flavius, ff. de uerborum obligationib. &
ibi Aret.colum.4.Lup.in c.per uestras, fol.90.numero 63, do-
do.inter vir. & de poena legali pacis fractæ habetur in l.hac
edictali, de pace iura.firm.Luc.in l.uni,versic.10.quæritur,C.
publ.læt. Cagnol. in l.id quod nostrum, de regulis juris, nec
minus tollitur reconciliatione, ex deductis, sed inter principa-
les non debetur sine stipulatione, ar.d.l. non est impossibile,
de pac.

26 Addendum est etiam, quod ubi poena legalis deducitur in
pacto, producit actionem & condicione in ex lege, Barto. l.
1.ad l.Falc.lat.in l.si donatus, de condi. ob cau.& ex pacto
agi coherentia contractus, l.lecta, si certum petatur, Bald.cō
filio 445.in primo.Titius,colum.fin,nec ratione noui vincu-
li dicetur esse superfluum,arg.l.creditor, ff. qui pot.in pig.l.le
gitima,ff.de pac.l.inter socerum. de pac.do. & ratione coh-
rentia contractus, quo ad contrahentes ex nudo pacto agi
ad poenam,Bal.cōs.445.Titius,in fi.& ratione iudicij,arg.l.Om-
neu,de iud.las.& Doct.in rubr.de verb. obl.

S V M M A R I V M .

- 1 Poena fisco ex contractu priuati non deberi sine stipulatione.
2 Priuatus si eius interest fisco querit obligationem.
3 Jus canonicum in terris ecclesiæ seruatur.
4 Juramentum non debet continere perfidiam.
5 Mendacium non debet esse in verbis.
6 Difficulitas an excusat a periurio.
7 Notario creditur dum stipulatur nomine camerae.

Q V A E S T I O CXXX.

- 1 Quatenus diximus supra fisco poenam ex contractu
priuati non deberi, sed mediante stipulatione, l.2.ff.tem rat.
Old.consl.30.factū,col.2.l.iis verbis,ff.de adop.Cor.consl.50.
in j.numero 3.Bal.consl.238,in 5, licet sint diuersæ, Decius
consl.407.nu.12.& 586.col.3.
2 Ampliatur siue sit notarius siue alius priuatus cuius inter-
sit hanc stipulationem ualidam, refert multa Tyraq. in prohe-
retract.numc.40.& hanc stipulationem in pace ualere, quia
stipulantis interest pacem seruari, idem fisco debitam, las.&
Doct.l.stipulatio ista, S.alteri, de uerborum oblig. Paris.consl.
12.numero 23.& sequen.in 2.Dec.consl.5 86 407.post Corn.
d.consl.50,in primo.Roma.consl.513.Alex.consl.31.in
2.Paris.consl.82.in primo,107,in 3.num. 51.Bal.consl.114.in
3.super priuato, & 238.in eodem, & maxime in terris ecclæ-
sis, in quibus tū canonum seruatur, & solum de substan-
tia fidei promissæ curatur, Roma.consl.441. num.7, præsens,
quia sicut in iuramento non debet esse perfidia, ita nec in ver-
bis mendaciū 22.q.v.capl.iuramenti, & ubi quis promittit fa-
ctum alienum quando teneatur, tui de Roman.consl.510.&
6 an excusat a periurio propter difficultatem, Maran.dispu.
7.nu.10.& ibi uidetur tenere quod excusat.
7 Et notario attestantis stipulatum nomine camerae, cre-
ditur, l.si quis decurio, C.de fal, & ubi actio est popularis, fisc-
co quaritur, gl l.1.de popu.act. Abb.in cap. cum te, de accus.
Paris de Put.c.an sit unius, finium regund. Abb.& Fel.in rub.
de iud.Hier.de Mont.de finibus,c.36.

S V M M A R I V M .

- 8 Stipulatio notarii vel alterius ad favorem camerae an valida sit.
9 Camera vicem sustinet personæ.
10 Camera ex obligatione principis remanet obligata, quod declaratur.
11 Fiscus ex delicto principis tenetur, idem vbi factus est locupletior, idem
vbi deliquit circa formam contractus.5.7.
12 Camera & fiscus nunquam moriuntur.
13 Obligandi omnis potestas descendit a iure.
14 Ex prohibitiis non surgit ius nisi contra delinquentem.
15 Camera duplex.
16 Publicatio bonorum in loco delicti vel condemnationis.
17 Fiscus corpus inanimatum est, consensum non habens.
18 Gabellarum venditiones non nisi cum fisco fiant.
19 Stipulatio in cuius persona facienda, & concepta in dubio credatur.
20 Verbum promittentes &c quid significet.
21 Stipulatio notarii, vbi sunt uiciuiles ex publico an valeat.

- 17 Notarius an babeat auctoritatem acceptandi pollicitationem:
18 Stipulatio per verbum, promittentes, dicitur presumpia.22.
19 Diccio, perinde, quid significet, & verbum habetur, & vbi sit ueritas ex
pressum.
20 Similitudo non ponit idem patitatem.
21 Presumpta stipulatio recipit probationem contraria.
22 Poena in dubio parti applicatur, nisi in legali.
23 Poena clericis rumpente pacem cui applicetur.
24 Expressum magis privilegiorum quam tacitum, & tacitum non extendi-
tur.21.
25 Tacitum & presumpsum non extenditur ultra verborum limites.
26 Potentia tacita ultra actus non extenditur.29.
27 Actus non extenditur ultra voluntatis limites.
28 Actus non extenditur ultra quam gerantur non extenduntur.
29 Tacitus intellectus non extenditur.32.
30 Consensus tacitus non se ulcerius extendit, nisi quatenus in eo perfice-
retur.
31 Actus per modum agendi potentiores, quam nuda patientia.
32 Extensio non sit in penalibus.
33 Subauditum non intelligitur in penalibus.
34 Ius commune satis est Lodi in uno.40.
35 Presumptiones non inferunt nisi quatenus de necessitate inferunt.
36 Privilegium personale non egreditur personam.
37 Duplicitas defectus mulsum operatur.
38 Alienationis probibicio legis & hominis mulsum operatur.
39 Dispensatio circa duplicitatem defectum non admittenda, 44. Et ma-
nus omittens uiciatur, secus si duas exprimat, & non adsit nisi una.
40 Absolucione una a pluribus iuramentis & hanc quando sufficiat.
41 Argumentum de tempore ad locum.
42 Tempus unum non operatur effectus diuersos.
43 Tacitum ex tacio non oritur.
44 Fictione non oritur ex fictione.5.1.
45 Legitimatione per subsequens matrimonium expressione debet concirem-
jentum.
46 Consuetudo tacitum & non extendatur, & personam egreditur, & ta-
cum habet de actu quatenus de potentia, & extensionem exca-
piat.54.
47 Participi natura.5.7. & quando disponit.5.8.5.9.
48 Relatum sine copula an restringat.
49 Paci contraveniens lege, pacto, sit indignus, ideo poena sua que-
ritur.
50 Simplex naturam mixti vel magis potentis quando assumat.

Q V A E S T I O CXXXI

- Supra dictum fuit stipulationem notarii ut
priuati ualere ad fauorem
camerae quæ uicem personæ sustinet, Pau.consl.106.in pri-
mo,colum.2.circa.Dec.consil.404.numc.2. ideo camera
tex contractu principis, cum obligationes sint perpetue, re-
manet obligata, dummodo monarchia regni non diminua-
tur. unde fiscus ex facto principi tenetur, ubi effectus mai-
ore eff locupletior ex eius delicto, Dec.consil.404. sub ob-
iecto, 10. vel ubi officialis deliquit ad commodum officii, quo
cau successor tenetur, decit. Tholos. 70. idem ubi principi
delinquit circa formam contractus, & dolus uenit purgan-
dus per actionem ex codem contractu, quia camera & fiscus
nunquam moritur, l.uni,S.fin. ff. si quis ius id non obtinet. Secus si
princeps delinquit in committendo, quia fiscus neque camera
remanet obligata, quia delictum non pedit ex regni administra-
tione, & omnis potestas aliud obligandi a iure descendit, & ex
prohibitiis non surgit ius nisi contra delinquentem, uel eius uni-
uersalem successorem, qui iuris successor appellatur, l. quedam
S. is autem, de edend. cum relat.Bal.consil.271.casus, in pri-
mo. & camera fisci duplex, uniuersalis, & singularis, & an pa-
blicatio facienda sit ubi cōdemnatus, uel ubi bona sita sunt.
11. Idic in utroque loco respectu bonorum faciendam esse, ex re-
latis pro communi a Claro, q.78.in lib. sententiæ 5. in re-
bus autem mobilibus in illo loco ubi destinatæ sunt fallit ubi
pot delictum translatæ reperiantur, quia etiam quod animo
perpetuæ translationis remaneat affectæ, & ideo a iudice ubi
res illæ a principio reperiebantur vendicatur, l. si. ff. de req. res
Bal.consl.346.super 1.in 4.

- 12 Et nota quod fiscus non dicitur corpus inanimatum conser-
sum per se non habens, sed simpliciter representans Bal.cō-
sil.363.in primo queritur, & uenit gabbellarū non pos-
sunt fieri nisi cum fisco qui cameram repræsentat.
Supra diximus stipulationem factam ad fauorem camerae
per notarium vel priuatum ualere, declaratur vbi uerba dire-
cta sunt ad presentem, secus si ad tertium, quod latissime expli-
catur a Couar.secundæ partis relect. S. quartus, in c. quamvis
de pac.in 6. & lib.1.Variatum,cap.14. numero 13.Bald.con-
silio 113.super primo,in 5.Pau.consil.171.in secundo, in ca-
su,colum.2. ubi voluit nil referre.
14 At bene in dubio censi conceperam, & in perso-
nam

nam stipulatoris, secundum Raph. Paul. & Ias. l. ita stipulatus, in §: Grisogonus, numero 28. de ver. obl. Rom. consilio 44¹ colum. 2.

Hinc vbi partes deueniunt ad pacem, & promittunt illam seruare, & non contrauenire sub pena cameræ applicanda, licet verbum promittunt in scripturam publicam redatum importet stipulationem, §. si ita scriptum, inst. de inut. stip. & Doct. communiter in rubr. de verbo. oblig. Bald. consilio 476. factum tale. l. i. non tamen semper stipulatio nota tñ valet vbi reperiuntur deputati ex publico † ad locandum vel vendendum, quia notarius non habet auctoritatem pollicitationem recipiendum, sed solum scribendi, ideo in † absētia officialium deputatorum non valet pollicitatio, Bal. cons. 7. in §. factum.

Hec tamen stipulatio per verbum promittens &c. dicetur presumpta, † eo quia in d. §. si ita scriptum sunt illa verba, per inde habetur, quæ † dictio non per omnia significat, l. si deferente, ff. quibus modis pig. l. cum qui, ff. de iniur. l. si quis metallum, ff. de mun. & hono. l. vnum ex familia, ff. de leg. l. i. l. sacrilegij, ad le. l. pecul. & uerbum, habetur, fictionem significat, gloss. in cap. tanta, qui filii sunt leg. Bal. in l. ingenuum, C. de ingenuis & manu. Roma. sing. 636. Cremen. singul. 34. li certioridum sit expressuum ueritatis, Corn. consil. 104. in primo. quod procedere videtur in ijs quæ iuris sunt, Bal. in c. bona memoriz, de appell. ubi de uerbo intelligitur, Cor. consil. 281. in 4. Bal. in cap. contingit, sub numero 3. de restitu. spol. & dicitur similitudinaria, ergo † non ponit idem p̄titatem, l. i. ff. de arbitri. & presumptam † hanc uoluit glo. in l. C. de contrahen. stip. adducens d. §. si ita scriptum, ad idem tex. in §. si. de fidei. ibi, uideri omnia solemniter acta, & ideo hæc presumptio admittit probationem in contrarium, glo. in d. l. i. C. de contra. stip. ar. l. sciendum, de verbo. oblig. & ibi Ias. & de facili posset ostendi contrarium, quia ut plurimum † notarius concepit instrumentum cum illo uerbo, promittentes &c. nulla p̄cedent stipulatione, & ubi non appetet cui applicetur, † parti applicari, Paul. d. l. non est impossibile, de pac. l. fina. de litig. Bar. in l. illa. in institutio, de hæred. inst. nisi esset pena legalis, quæ fitco debetur, Bar. in d. l. agraria, de ter. amo. cum supra deducit, & clericis vbi rumpit pacem, cui applicetur, Old. consil. 17. Thema. col. fi.

Nec hæc nostra consideratio inutilis erit, quia voluntas ex pressa dicitur esse magis priuilegiata quam tacita, & præsumpta. Soc. consilio 51. in quarto. numero 27. & tacitum & presumptum nō extendit † sicut expressum, ultra verborum limites, clem. s̄p̄ce, in ver. partibus, de verbo. signif. vbi gl. Abb. in ca. si quis contra, de foro compet. colum. 13. ver. sed cum p̄dicta, & in c. quoniam contra, col. fi. de probat. & eatus quatenus se actus extendunt, ex quibus tacita † vel presumpta resultat voluntas, debet extendi, † Felin. in c. cum accessisset, sub numero 43. de consti. colum. 13. versiculo 2. limita. Dec. in ca. cum super, de offic. deleg. & in l. i. in 4. not. C. qui admi. & in rubri. de consti. colum. 1. in fi. & consil. 426. sub nume. 19. Tiraq. in l. con. glof. 7. nume. 10. Ias. in l. quæ dotis, ff. sol. matrimo. volūtas enim tacita, quæ ex actibus colligitur, nō extendit ultra illos actus, † nec minus actus nostri voluntatii ultra quam gerantur, extenduntur Bald. consilio 482. in primo. 5. parte deci. Pedem. 99. numero 16. l. fi. C. ne vxor, pro mari. l. i. §. l. u. ff. de itinere & tuque priuat. Pau. consilio 305. visis, numero 1. libr. 1. & 349. in fin. actus enim qui geruntur ex voluntate † expressa fauorabiliores sunt, de facili extenduntur, arg. l. soluitur, ff. quibus mo. pig. vel hypoth. Pau. consilio 316. primum, sub numero 8. in primo, et quod tacitus intellectus non † extendatur, l. Titia. §. idem respondit, de verbor. oblig. & consenius tacitus nihil ulterius operatur nisi quatenus in eo pericueretur l. voluntarie, ff. de excu. tuto. Pau. consilio 65. viso, in primo. Alex. consilio 33. in primo. Natt. consilio 77. colum. penul. & actus † qui se habent per modum agendi potentiores sunt, quam nuda patientia, c. olim, de resti. spol. Natt. consil. 100. nume. 12. idem in societate consil. 482. 1. colum. 1. & maxime in poenibus in quibus non sit extensio, l. cum quidē, ff. de libe. & posth. l. fin. de calum. l. Papinianus exuli, de minorib. et in duobus † odiosis non debemus aliquod subauditum intelligere, l. si ita stipulatus fuero, §. Grisogonus, ff. de verbor. oblig. Oldr. consilio 325. colum. 2. Thema. & maxime secundum ipsum, vbi in duobus iuditur ius commune, † l. i. C. de dot. pro. & runquam faltem admittitur extensio ad casum impropriū Ceph. consil. 14. num. 26. † & presumptions ulterius non operantur nisi quatenus verba de necessitate inferunt. Bar. in l. Titium, & Mævium. de adimen. tutor, §. altero. Alciat. consil. 79. To. 3. li. 8. Bal. consil. 187. in tertio proposito, vbi priuilegium personale nō † egreditur personas, l. amicissimos, §. Lucius, ff. de admi. tuto.

Alias in hac stipulatione, sic presumpta sub isto verbo, promittentes &c. plures subauditentur & concurrent presum-

ptiones, videlicet in stipulatione precedens, & subsequens interrogatio & responsio, quæ facti sunt, item prælumeretur cōcepta in persona stipulatoris, & satis est quod vnum effectum operetur, † gl. magna in ver. consequuntur, ibi, & ius finibus. Pau. consilio 348. Viso, in 2. sub numero 3. Old. consilio 325. duplicitas enim vinculi, † & sic defectus multū operatur, aut. Hoc ita, C. commu. de suc. idem in prohibitione alienationis legit & hominis, Rolan. consil. 7. numero 77. in 3. Aym. consilio 201. numero 18. consilio 6. numero 59. Rolan. consilio 3. numero 49. cum seq. in 3. vbi voluit super pluralitate defēctuā non admittendam in testibus dispensationē, † Gozad. consil. 3. 5. nume. 15. Aym. consil. 6. nu. 56. & 54. nec iuramentū sanat duos defectus, Cassa. consilio 7. nume. 26. Bello. consil. 4. nec absolutio a iuramento circa pluralitem iuramenti operatur, nec vna absolutio a multiplici excommunicatione, nec vna sufficit abolutio a multiplici bāno Rolan. consil. 3. Neuiz. consil. 22. Aym. consil. 341. Paris. consil. 43. nu. 18. & consil. 96. nu. 93. in 1. Menoch. consil. 24. num. 15. & difficilius rumpitur & duplice vinculo ligatur, l. fi. §. si vero, ff. de adop. Rom. consil. 194. col. 1. in proposita, & 326. in praesenti. & ibi Mando. in ad di. Alc. Tom. 1. lib. 1. consil. 1. 9. Dec. consil. 189. numero 11. nec minus dispensatio ad duplicitatem † defectuū extendit. Dec. in c. cum in cunctis, col. 1. de elect. consilio 338. in 1. doc. l. 2. de verb. obli. Bal. consil. 490. in 1. ponitur quia exprimens vnam inabilitatem omnissimam non comprehendit, at bene dispēfatio super duobus defectibus comprehendit, vnu † Bal. d. consilio col. fi. & 399. in 2. Bal. & lat. in l. beneficium, ff. de consti. prin. l. si quando, C. de inoffi. tel. & arg. de tempore ad locum, † quia sicut vnum tempus non potest diuersos effectus operari, circa duos actus, quorum vnu venit ad alterum successiue l. fi. C. qui admitti. l. cum qui, C. de inof. tel. Roma. consil. 228. pro plena, numero 10. ita in casu nostro satis est effectum stipulationis operari, id est interrogationis, & responsonis, non autem quod in persona alterius concepta censeatur. cōterūt relata ab Old. consil. 325. Thema. Tiraq. in retract. glo. vni. nume. 31. fol. 304. nec minus conueniens est quod tacitum ex ta cito oriatur, nec ex presumptione † presumptio, l. seruum filij. de lega. 1. Bald. in l. 2. C. de q̄iis qui ante apert. tab. Natta. consil. 358. nu. 32. Imolens. consil. 43. nu. 66. nec fictio † ex fictione. Bal. in §. filia, de succel. feu. vbi ex tacitis † sponsalibus non sequitur matrimonium, sed aliis opus est solēnitatibus, vt per subsequens matrimonium fiat legitimatio, & necessaria sunt instrumenta, ex relatis a Menoch. consil. 1. 6. nu. 13. vbi pro communi, nec fictio † ex fictione oritur, Ruy. consilio 75. lib. 1. sub numero 5.

Sed hoc, quod tacitum non extendatur, ex uno solo, redditur dubium, ex eo † quod consuetudo ex facto oritur, & est tacitum, vt subtiliter probatur, in l. de quibus, ff. de ll. at consuetudo extenditur ad actus similes, † gl. in l. i. C. quæ sit longa consuetudo, licet personam non egrediatur, Bal. consil. 183. propolito, in 3. Oldr. consil. 237. perspectis, Felin. in c. auditis, de prescrip. & tantum dicitur habere de actu quantum de potentia, † Bal. in capit. 1. de feud. cogni. numero 9. & extensionem non recipere. Pau. consilio 412. in 1. in fi. numero 8. Bal. in c. 1. qui feu. dare pos. nu. 21. Nat. consil. 46. in j. Paris. consil. 86. in 4. num. 12. & in alio, circa conceptionem huiusmodi stipulationis aduentendum est, quia notarii † subiiciunt illa verba, sub pena cameræ applicanda, & c. quia verba huiusmodi nō sunt exequutiua, & in persona fisci concepta, quia participiū applicād. a. resolutur. i. quæ applicabitur. Alexan. consil. 129. in 1. Aym. consilio 293. numero 5. ex quo uidendum erit, an ex contraventione huiusmodi pena sit applicanda, † cum relativum sine copula sit restrictiue, Bar. in l. ea tamen adiectio, ff. de leg. 1. doc. in l. omnes populi, ff. de iust. & iure, & l. j. C. de summa Trinit. nec alias applicabitur quam si erit applicāda, quod secundum omnes, erit stipulatione formaliter concepta, ar. l. si sic, ff. de leg. j. l. locus, ff. de acq. pos. Calcan. consilio 49. Old. consil. 164. Bal. Clarius. consil. 114. in v. super j. præterea natura participiū est conditionem denotare, † Barto. in l. stichus, de leg. j. vnde non inducit dispositionem l. in ementis, C. de contrahen. empt. Barto. l. j. ff. de cond. & demon. & maxime, vbi participium concipitur sine verbo, quo casu non inducit necessitatē nec obligat. Purpur. in rubr. de edendo, nisi diceremus id non procedere ubi participium exequutioni adiicitur, quo casu disponit Barto. l. j. uer. 7. principaliter, de condi. & demon. & interdum necessitatē importat, Pau. consil. 303. super j. col. j. in j. vel nisi dicamus quod contraueniens p̄cipi p̄cto lege, & cum delicto efficiatur indignus; Bald. d. capit. super literis, sub numero xvij. de rescript. & tunc si quando † lege efficitur indignus fisco poena queritur, eo magis quando lege & p̄cto, cum delicto, fisco sit applicanda, quia poena conuentionalis, quæ est apposita ubi cum delicto efficitur in dignus, videtur participare magis de poena legali, quam conuentionali, quia dispositio le-

Nicolai Moroni de fide treu. & pace.

galla dicitur magis potens, ideo trahit ad se minus potens, l. queritur, de stat. hom. Bal. consilio 433. statutum. in 2, & assu-
mit naturam illius t̄ cum quo maiorem habet conniven-
tiā. Bal. in rubr. de suc. seu. nume. 6 ideo quādo forma a mix-
to capitū in parte resoluta suam perdit esentiam, quia sim-
plex detruitur a forma mixta. Bald. consilio 121, a capite, in
3. sub numero 7. vnde cum delinquens dicatur quasi contra
here, de obli. quae ex quali delict. nascuntur, & sit etiam obli-
gatio ex lege, & pena conventionalis sit apposita super deli-
cto, quod uicitur habere tacitam voluntatem, quae est, dum
delinquit dicatur delicti & poenæ legalis naturam assumere,
quae notanda sed ad tollendum omnes difficultates, cūq; no-
tarii solemnem conficiant stipulationem, & hoc casu dicetur
reipublicæ consūlū, & sic tranquillitat, & paci cūq; inter
est, vt in pace viuatur licet in statu ecclesiastico hęc difficultas
cesset, cum prouisum sit apostolico decreto, vt omnes poenæ
huiusmodi fisco sine stipulatione querantur.

S V M M A R I V M.

- 1 Ratificatione an opus sit in pace.
- 2 Pax ante ratificationem an dicatur rumpi.
- 3 Actio an queratur sine cessione.
- 4 Ratificatio non trahitur retro ad præiudicium tertii.
- 5 Fiscus non reperitur priuilegiatus, nisi in expressis.
- 6 Ratificatio facta inducitur, & facta sunt verbis fortiora.
- 7 Ratificatio ex scientia inducitur, scientia ex simultanea habitatione.

Q V A E S T I O CXXXII.

Modo necessarium

erit videre an ratifica-
tione opus sit in pace.
1 t̄ & Dec. consilio 226, numero 7. Bar. in l. si vxor, §. pen. fi. de
adult. ait, quod si facta pace ante ratificationem sequatur per
complices, vel alios in pace comprehenso, offensio, nō com-
mittitur pena, t̄ ut post Bal. & multos alios refert Paris. consi.
78. col. fi. in 1. & 12. in 2. nu. 110. & 12. nume. 17. in 4. & 82. in 1.
Mar. sing. 337. Cur. Sen. consi. 52. nume. 12. idem in donatione
Dec. consi. 441. & in l. contractus, nume. 13. & 17. de reg. iur.
& Cagno. nu. 25. & in reg. inuitio, & l. si quod, & l. si librarius,
eo. titu. & l. 2. C. de pac. inter emp. & an utilis sine cessione quae
rataturante ratificationem. Soc. consi. 126 in 2. col. 2, idem q
anter ratificationem non quaeratur. Rubeus, consi. 113. Bertr.
consilio 1. numero 16. in 2. & 116. nu. xv. & consi. 3. nume. 22.
Hinc, si quis pro se & complicibus pacem fecit, quorum unus
ante ratificationem offensus est, sequens ratificatio non tra-
hitur tretro in præiudicium tertii, gl. in l. obseruare, §. post hęc,
vbi Bal. subtiliter exornat, de oī. proconcl. Dec. & Cango. in
locis citatis, & in l. semper, nu. 15, 16, 18. & infra tempus habi-
le necessariam esse ratificationem, Dec. consilio 220. 246.
Alex. consi. 135. in 2. Tiraq. in tetrac. §. i. gl. x. nume. 85. & in iu-
re consti. parte 3. limi. xxx. Paris. consi. 144. in 4. Goza. consi. 14.
nume. 8. consi. 31. nu. 9 Grat. consi. 36. num. 33. in 1. Bal. in l. fin.
C. ad Maced. Pau. consi. 171. in 2. & 195. in 1. Rolan. consi. 19.
in 1. Clarus de do. q. 12. 13. Alc. in c. cum contingat, nume. 333.
de dona, Gomes de non tollendo iure quæ. tuper reg. canc.
Paris. consi. 77. in 1. Plo. in l. si quādo, C. Vnde vi. nu. 12. in prin.
Pau. consi. 171. in 2. Abb. consi. 86. in 1. Agt. de Bar. in ca. cum
venisset. de rest. spol. & in c. accedens, de prob. Bar. in l. stip. ista,
§. alteri, de verb. ob. Soc. consi. 1. in 4. Dec. cons. 247. 432. num.
26. 464. cum multis à Cephalo relatis, cōsi. 33. nu. 1. Natura, con-
silio 189. & in proximioribus terminis Soc. lu. consi. 103. in
3. Paris. consilio 13. in 4. 75. in 1. idem in pia causa Dec. d. l. sem-
per, de reg. iut. Grat. d. consi. 12. in 1. & 36. & ius acceptandi ad
hæredes an transeat, l. li ego, §. si res, de iut. Pau. consi. 195.
in 2. idem in donatione, Alc. consi. 119. Tom. 3. lib. 9. Cagno. in
l. quo tutela, §. ne pacificendi, de reg. iut. volens ius quæsumum
ex stipulatione, sed reuocabiliter Tiraq. de iure consti. tertia
parte limi. 30.

5 Nec fiscus in hoc priuilegiatus reperitur l. item ueniunt,
§. priuatorum, de pei, hæred, ideo doctrina Barto. in l. de iure
fisci debet intelligi sequuta ratificatione Paris. consil. 77. in 1.
Contrariam sententiam, quod non sit necessaria ratifica-
tio, t̄ nec minus locus sit reuocationi Soc. iun. consilio 118. nu-
me. 15. in 2. Paris. consi. 14. in 1. nu. 28. Dec. consi. 229. Rub. cōsi.
127. Guid. pap. q. 46.

Sed hic videndum erit quomodo inducatur ratificatio
7 t̄ Dec. in rubr. de pac. consi. 58. voluit ex scientia Ruy. consilio
174. in 3. Roland. consilio 4. numero 28. in 1. & 16. numero
40. Bald. consilio 392. in 1. anno, & 422. in ciuitate, in codem,
& facto induci ratificationem, ex ijs quae dixi supra in alia qō
pe, & ex cohabitatione scientiam indicari, Rolan. d. consi. 19.
nume. 39. & 40.

S V M M A R I V M.

- 1 Procurator an tenetur nomine proprio, si fecit pacem pro alio,

- 2 Procurator contrahens sine mandato, ipse remanet obligatus, idem ubi ad ipsum pecunia deuenit. 3. & sub nume. 13. idem ubi & pro hereditate se obligavit.
- 3 Nominis proprii prepositio an aliquid referat in obligatione procuratoris.
- 4 Procurator nomine an dicatur contrahens rbi de officio sit mentio in obligacione, & reuocatio est intimanda.
- 5 Procurator super causa aliena contrahens alieno nomine contrahere dicitur.
- 6 Institutio in ultero citroque obligatoriis non remanet obligatus, quid in negotiis gestore, nu. 8.
- 7 Factum filii & institutoris patrem obligat.
- 8 Procurator si in persona sua concepit obligationem, tenetur.
- 9 Procurator quando fecit mentionem officii an teneatur.
- 10 Procurator nomine alieno non tenetur, si constat de mandato.
- 11 Institutoris & procuratori differentia, & an factor nomine proprietur.
- 12 Procurator in iudiciis non remanet obligatus.
- 13 Tutor an teneatur nomine proprio.
- 14 Procurator in Romana curia ad expensas tenetur, & mandatum spide in 48. casibus necessarium.
- 15 Mandatum ad ineundam pacem morte non expirat.

Q V A E S T I O CXXXIII.

Superest videre, an procurator vel alius na-
tius nomine pacem contraxit, finito officio remanet obli-
gatus, & ubi certum est de mandato, finique mandati nō ei-
gressus, exacto officio, mandantem, non ipsum obligatum re-
manere Paris. consilio 78. in 1.

Et hoc procedit, ubi nomine officij contraxit Bartolin. l.
§. nunciatio, de no. ope, nunc. secus si procuratorio nomine
idem in procuratore habetur generalē mandatum, vi ibi
Crot. numero 41.

Aut non constat de mandato, & ipse procurator remanet
obligatus. l. meū, ff. de inst. Pau. in l. si pupilli, §. 2. nu. 2. de neg.
ges. per l. eum qui, ff. si cer. peta. etiam quod procuratorio no-

mine egerit Bal. in l. multum, numero 4. C. si quis alteri velibi. Ang. in l. Plautius, de procur. vbi uoluit quod si non obti-
dit mandatum, ipse remanet obligatus. Dec. in l. si institutor,
ff. si cert. pet. col. fi. declarans Ange in l. 4. ff. de re iud. reman-
re procuratorem obligatum, t̄ ubi ad ipsum pecunia deuenit.
Ronch. in l. eandem, numero 172. de duobus reis. Soc. consilio
183. num. 7. in 1. & idem Ronch. nu. 272. ita quod necessarium
sit esse procuratorem, ad hoc ut dñs teneat, Bal. in l. si quis ser-
uo sub n. 2. ff. q̄ cū eo, Ang. in l. procurator q̄ p euicione, de p.

Aut constat q̄ Titius t̄ nomine proprio obligavit, sed in
fine subdit aliqua uerba, ex quibus deprehendit q̄ nomine aliis
no, vel super re ad alium spectante ēxit, & ito casu Dec. consi-
lio. sub nu. 4. ait multum referre, an nomen propriū prius sit
expressum, vel nomine officij, & Bar. in l. qui mihi donatum, de
donat. edocuit quando ēhatur nomine proprio, vel nomine
officij, col. fi. & Boer. decis. 173. sub nu. 6. sed illam differen-
tiā, an ut præpositū nomen propriū, vel appellativum, da-
nauit, & bene in d. decis. & Bar. in l. cum post mortē, §. 2. ver.

4 Venio ad fm. ff. de admi. tut. ait, t̄ præposito nominis proprii
non referre ubi ēhitur super re ad pupillū pertinēte, & q̄.
Etus habet plures particulas, si in una sit mentio de officio, in
ceteris repetita censetur, Bar. in l. qui seruū, ff. de verb. ob. & in
§. Grisogonus, col. fi. Bal. in l. pcursor q̄ pro euicione de p.
per l. Lucius, de fidicō. lib. Bar. in l. codicillis, §. fi. ff. dē an. leg.
Bar. in aut. ep locū, C. si secundo nup. sed hoc v̄r̄tex. in l. ita
quis, de verb. ob. & Bar. declarat in d. §. Grisogonus, col. p. ead
idē, q̄ ubi in una parte sit mentio de officio, in ceteris rema-
neat qualificatus, t̄ Bar. d. l. qui post mortem, §. tutcr, ff. quod
cum eo, Ruy. consilio 94. numero 7. in 1.

Idem in re ad alium pertinente, quod procuratario nomi-
ne censeatur ēhitum, t̄ Bar. in d. l. si post mortem, ver. 2. casu, l.
fi. ff. quando ex facto tut. Crot. in l. 1. §. nunciatio, ff. de no. op.
nunc. idem dicendum putarim ubi ille cum quo contractū
est scit secum ēhētem procuratorem, Bar. in d. l. qui mihi do-
nat, col. pen. & Crot. in citato loco, numero 47.

Adden. est, quod ubi nomine officij se obligavit, noīe pro-
prio non tenetur, Bar. d. §. nunciatio, nec refert an dicatur, p
tali, vel nomine talis, Pau. in l. si pupilli, ff. de neg. ges. & ibi An-
ge. col. 2. & Bal. in l. si venditor, C. si tut. & d. l. procurator qui
pro euicione, 2. lec. in fi, vbi idem Ange. idem ubi literę sunt
offensae. Ange. d. l. si pupilli, neq̄ reuocatio tener nili sequitur
intimatione, ut in resignatione beneficij, Barb. consilio 48. in
4. Rebut. de concor. Franc. folio 113. col. 1.

Aut sumus in contractibus ultra citroque obligatoriis,
7 & tunc t̄ si loquimur de institore, & isto casu n̄ illatenus
remanet obligatus, & ito procedit tex. um gl. ii, l. si man-
pis,

Tractatum Tom. XI.

444

p.ij. ff. de inst. & loquitur Sylua, cons. 8. quia nomine officij dicitur contrahere Bart. Ang. & Paul. d. l. si pupilli. Soc. in consi. 154. in 2. R. pa in 1. 4. col. 3. ff. de re iud. Natta, consi. 461. declarat Affl. decisi. 8. 2.

Aut sumas in factore vel negociorum gestore, & tunc ipsum quoque remanere obligatum traduertit Pau. & Dec. in 1. si institorem. Ronch. in 1. eandem, numero 137. & Dec. in consi. 510. in fi. Quia in initio ad dominum solum censetur habitus respectus, & factum institutoris dominum obligare, filius patrem tradidit paritur illum sic negociarri. Affl. decisi. 308. Paris. vbi copiose, consi. 93. in 1. & pro facto institutoris teneri dominum vbi præposuit, & eius nomine contraxit, Menoch. consi. 98. nu. 74. Ruynus, consi. 157. in 5.

Aut constat quod erat procurator, & officii habetur mentio, sed obligatio de soluendo reperitur concepta in persona propria, & tunc utrumque, & dominum, & procuratorem teneri uoluit Bal. in 1. si literas, C. manda. l. si quis multum, C. si quis alt. vel sibi sub. num. 8. Ang. in 1. si pupilli, §. 2. sub num. 5. & ibi Bar. & Alb. & Bal. Soc. lun. consi. 27. in 2. nume. 9. Immo & si procuratorio nomine contraxisset, utrumque obligatum animum habuisse censendum est, ut Abb. in d. l. si pupilli, & quando vadit cum mandato, & in persona sua obligacionem concepit adhuc teneri. Paul. determinat in dicto loco, & maxime ubi te solutum promisit, post mortem, §. 2. uero sic erant autem, glo. in 1. stipulatio ista de verb. ob. Natt. consi. 261. nume. 11. & Boer. d. decisi. 73. sub numero 6. Cor. consilio 6. numero 6. lib. 2. Boer. q. 80. sed vbi de legitimo mandato cōstat, & procurator nec de euictione tenetur, & idem in tutori quod non teneatur. Menoch. consi. 58. nu. 58. & in iudicis luf ficit produci ante exclusionem productionis Bal. in 1. falsus, C. de fur.

Idem vbi dominus absens est, quod procurator obligetur, Pau. in 1. §. exercitorem, de exercit. & allegat, l. eum qui, ff. si cert. peta. & ita tenuit Soc. qui multos casus prosequitur, cōsi. 154. col. fi. uer. 6. Ronch. d. nume. 173. licet Dec. in d. l. si institutorem, si cert. peta. videatur uelle hanc resolutionem esse dubium ipse tamen loquitur in institore, cum quo maxima est differētia & unius negotii non dicitur institutor, Bar. d. l. si institutorem. Gram. consi. ciui. 17.

Secus in factore, uel alio particulari negotiorum gestore, vt ipse Dec. aduertit in ver. non obstat ratio Pauli, & Ronch. d. nu. 172. & Affl. d. decisi. & Paris. consi. 93. in 1.

Idem vbi procuratori est aliud quæcumq; Ang. in d. l. si procurator pro euictione, & Soc. d. consi. 154. licet Sylua in consi. 2. reddat dubiam, & Roncha. in dictis locis, uide per Bartol. in d. l. qui mihi donatum, de dona. Bald. in rubr. C. de contraemptione.

Idem quod procurator dicatur se obligasse quando & hec redes obligavit Soc. in d. consi. & Gramm. consi. ciui. 17. Bal. in 1. ei qui quod cum eo, ubi enim habetur mentio successorum dicitur obligatio in rem scripta Bal. consi. 159. super in 3. Ias. l. 1. de const. prin. Rebuff. in concord. Fran. de col. fol. 243. Quid ubi obligatio principalis nomine non subsisteret? dic nec in persona procuratoris, ualidam remanere, Rom. consi. 132. Ias. in 1. non dubium. C. de ll. unde si procurator promisit de rato, & dominus non tenetur, nec procurator remanet obligatus, l. ius iur. §. procurator, vbi Alexand. & Doclo. de iure iurian.

Aut loquimur in iudiciis, & solus dominus tenetur 1. Plau. tius, ff. & de procur. Bar. al. & Ang. in d. l. procurator pro euictione Natt. consi. 64. 1.

In officijs uero & authoritate publicis utilitate priuatis, non teneri tutores, Boer. d. decisi. 80. cu relatis copiose a Menoch. consi. 58. & Soc. 154. nisi nomine proprio se obligasset, quod declarat Gabrie. de rerum alie. conclu. 2.

At in Romana Curia per domino absente ac expensas remanet obligatus procurator, vt & per Vestrum libr. 3. in praxi iud. in annos. nu. 8. Boer. decisi. 15. & 48. casus enumerantur a Rebuff. in concord. Fran. de Regu. ad prelatum non facien. fol. 99. usque ad fol. 106.

Ad vnum ultra præmissa aduertendum est, & quia mandatum ad pacem incundam morte non expirat, Ias. & Dec. in 1. eius qui. §. placebat, ff. si cer. pet. Mars. sing. 54. Gabriel, q. 2. de procur. nu. 39.

S V M M A R I V M.

1 Filii vel uxoris offensione an pax rumpatur.

2 Pater dicitur si & offensus, idem in uiro nu. 4.

3 Stipulationes stricte intelligenda.

4 Hæres quomodo in pace continetur.

5 Hereditum appellatione primus continetur.

6 Pace facta pro se & heredibus, uno offenso contra omnes committitur pena.

7 Privilegium patrii concessum an ad filios extenditur.

- 9 Filius & uxoris retinente priuilegium participatiue.
- 10 Postulare probibitus coram preside, quid coram delegato.
- 11 Uxor offendens an incidat in penam offendentis virum.
- 12 Statutum loquens in patre seu uiro non procedit in filio vel uxore.
- 13 Uxorem offendens fidei virum offendit, nec uxor uenit herum appellatione.
- 14 Uxor vel filio offense patris & viro competit.
- 15 Iniuria illata filio vel uxori respectu finis patri & viro dicitur illata.
- 16 Uxor una caro cum viro.
- 17 Pax an dicatur rumpi per offensionem factam filio, vel uxori.
- 18 Filius dicitur pupilla oculi paterni.
- 19 Iniuria facta monacho an dicatur facta monasterio vel patri.
- 20 Monasterio an competit actio iniuriarum.
- 21 Pecunia d. ita pro pace, cui queratur patri, an monasterio.
- 22 Priuilegium concessum viro an ad uxorem extendatur.
- 23 Uxor an ex persona viri uite torturam.
- 24 Pax an rumpatur ex offensione facta uxori uel filio.
- 25 Pax an rumpatur per famulos, & an ex offensione consanguineorum.

Q V A E S T I O CXXXIII.

Sed an offenso filio uel uxore alterius ex pacifice tibus dicas rupta pax: & Tiraq. late disputat in ll. cōnu. gl. 2. nu. 23. usque ad nu. 57. & lo. And. 2. in reg. iur. uidetur tenere quod non, quia si & fidei, nou vere, dicit offendus principalis, Leuni qui, in fi. ft. de iniur. Aret. in 1. 2. ff. sol. mat. Dec. in 1. quoties, ff. de reg. iur. Quia stipulationes sunt stricte. Intelligendz. l. constitutiones, ff. ad muni. l. quod uero de ll. 1. 3. §. hæc verba, de neg. gelt. & cum patet filium, uxor vi rum fidei representet, stipulatio poenalis ad illam non exten ditur, l. 4. §. Cato, de verb. obli. vbi Bar. & ibi Ripa nu. 98. quia prouisio ista est finalis.

Confirmatur, quia hæres repræsentat personam defuncti priuatiq. Dec. consi. 445. non transmissiue, ideo in stipulatio ne de non offendendo non dicitur contineri Are. in d. §. Cato. col. antep. & l. si stipulatus fuerit, co. 1. & ubi pro heredibus es sit promissum, non nisi de primo herede hæc promissio intelligeretur, quia in materia non transitoria de primo intelli gitur. & Cagno in 1. qui per successorem de reg. iur. Alex. consi. 95. in 6. Bal. in 1. si. & ibi Ias. C. de hered. in 1. Bal. in 1. multa, de cōd. & de Dec. cōf. 81. Cor. cōf. 179. in 3. Tiraq. i. §. hoc sermo ne, nu. 32. & 75. secus si de herede mentio facta foret, q. a facta pace pro te & heredibus, & pluribus reliquis decessit si unus offendatur, poena contra omnes insolidum committitur & ex relat. a Ripa in d. §. Cato, nu. 39. & seq. licet Alc. nu. 186. Claud. num. 38. de communi in contrarium testetur.

Accedit id, quod uoluit Are. in consi. 130. consultissimi De ci. & Alcia. in 1. j. ff. de in ius vocan. & consi. 101. Alexandriæ, l. 8 more de iuris. om. iud. quia non uidetur & par ratio priuilegii concessi patri, & ad filios extendatur, Lex moris, §. iste, de poenis, l. 1. C. qua ætate, nec stipulationis, quæ est stricti iuris, sicut 9 statuti, quod si animaduertit in offendente potestate et non plebentur æquali poena offendentes filios potestatis, Bal. in 1. j. C. si rector prouin. quia vxor & filii dignitatem obtinent par ticipatiue, & in consequentiā, non principaliter, ut in pro 10 hibito postulare coram preside, & non dicitur coram eiusde mato cui in consequentiā communicatur, Bar. in 1. quod pri cipi, de leg. 2. l. j. de offi. pratid. quia fortius cōf. dicitur, §. si va sallus, ubi Bal. de impub. idem in dignitate uicarij qui dicitur adhuc idem cum episcopo habere tribunal, l. j. vbi Bar. ff. quis & a quo, c. j. de consue. in 6. & Dec. in ca. quoniam Abbas, de 11 offi. del. & dignitas vxoris dicitur & ob mariti reuerentiam, c. si quis suadente, 17. q. 4. c. j. de cleri. coniu. in 6. vbi lo. And. Doc. in ca. 2. de foro compet. vbi Fely. & Rip. in 1. fi. C. de reuo. d. vbi loquuntur in uxore clerici in minoribus constituti, & cōiugati, & cum non sit eadem ratio viri & uxoris, ideo pena vel municipalis uel conuentionalis statuta in offendente uitu non procedit in offendente uxore, c. quod Dei, de stat. mo. c. canonica, de sent. excom. l. lul. §. hoc caput, de rit. nup. quiz 12 dignitas & uxoris non est principalis, sed in consequentiā, & statutum & stipulatio intelliguntur in casu vero, l. quod uero ff. de ll. 1. cōstitutione, ad muni. l. 3. ff. de neg. gelt. & hæc vir uel pater dicitur offensus, & Aret. in 1. 2. fol. mat. Leuni qui, de iniur. Rol. consi. 24. nu. 39. in 1. & uxor non uenit rerum appella tione, ar. l. in pecudum, de vsl. et in poenibus non sit exten sio. Rom. consi. 150.

Cotriam op. quod per offensionem uxoris dicitur rumpi treuqua & uel pax, patet, quia nomine proprio cōpetit actio ut post Bar. quæ refert Bal. in §. si & quib. mq. seu. ami. & Are. si bi. prius in d. §. Grisogonus, et offensā patri dici illata ex eo p actio poenalis eidē cōpetit, & in Bar. in 1. am. bitiosa, de dect. ab ordi. facie, & iniuria facta p̄i dicitur facta filio, Luc. in 1. cum scimus, C. de agri. & cens. lib. x. col. 5. illamq; remittit. Ciarus, q. 5. 8. ver. quæro nunquid. & licet prioritate naturæ nlio facta dicatur, & in consequentiū patri, tamen respectu finis, & vi delicit.

Tract. Tom. xj.

Nicolai Moroni de fide treug. & pace.

delicet intentionis delinquentis, uterque principaliter dicitur iniuriatus, quo i. intelligendam est, nisi prouiso mentionem faceret de iniuria personali, quia casum fictum non comprehendit.

Hanc eandem conclusionem, quod propter iniuriam factam uxori, & filio, & viro, & patri, facta dicatur, & sic pax dicatur rupta. Alci. in l. 4. §. Cato, in 7. q. Bart. conferunt relata a Tiraq. glo. 2. nume. 67. in ll. con. & ex eo, quia uiro actio nomine proprio competit. l. v. §. cum qui, de iniur. l. eum qui nupta. S. iniuria, vbi Bar. de iniur. Affl. §. iniuria, numero 46. de pace iur. fir. & quoniam una caro, vt dixi infra q. 134. & Arc. consu. 16. 121. & §. 1. inst. de nup. idem in filio t̄quod una caro cum patre dicatur, quod ciuili modo procedit, vt in seq. q. dicetur, & 17. magis pater timet de filio quam de le ipso, l. isti quidem, ff. p. met. cau. Soci. iun. consi. 77. nume. 17. 38. in 1. & consi. 59. num. 13. conferunt relata a Paris. consi. 64. in 433. in 1. nume. 67. & 22. & 23. in eodem. Mar. sing. 643. Ronch. in Lid, quod, de duo bus reis. l. eum qui nocenter, de iniur. Crot. in d. §. Cato, num. 39. Mar. consi. 1. nu. 17. 18. Ias. in fortioribus terminis in l. 1. C. de induit. l. 1. ff. de no. ope. Soc. in l. mulieri, de condit. & dem. Mar. de indeiuss. nume. 23. l. Bar. & Alexan. in d. §. Grisogonus, & hanc conclusionem sequerer vbi nō superuerit alia causa, quae ex eadem causa dicetur pax violata, Imo. in c. secundo, de renun. Iac. nouel. in praxi crimi. in ultima parte, Bal. l. i. §. domi ni, ff. ad Sil. & in l. 1. C. si re & prouin. & ex eo, t̄quia qui tangit filium meum dicitur tagere pupillam oculi mei. Luc. in Lvni, C. publ. ijet. versiculo 20. & Bald. in aut. habita, C. ne filius pro patre.

19. Hinc iniuria facta monacho dicitur facta monasterio, Bar. in l. præses, C. de trans. Abb. in c. parochianus, c. non dubium, c. cum contingat, de senten. excommu. Bal. in l. qui accusare, C. qui accus. non pos. Alex. ad Bar. in l. 1. §. filiofam. de iniur. & experitur actione iniuriarum, c. cum detideres, de sen. excom. 20. sed ant pecunia soluta pro monacho interfetto, patri, vel monasterio debeatur, Rom. cons. 460. voluit. monasterio vel Abbatie deberi, Dœc. in c. in præsentia. nume. 17. de prob. & de cōmuni testatur Alci. in d. §. Cato. Vide Boer. deci. 12. 1. numero 9.

Teneas tamen primam partem, cum qua concordat Plac. in epit. deli. & in c. 6. fol. 90. refert Clarus. q. 58. in li. crimi. ver. vi terius quero.

Accedit, quia priuilegium clericis concessum non extensum ad uxores, t̄Cyn. in l. vlti. de iniur. l. medicos, C. de profesi. & med. lib. x. l. eos, vbi Ioan. de Plat. C. de fabricen. l. sacris scribiis, C. de prox. fact. l. vlti. C. de petui. scho. l. fi. C. de prin. agen. in rebus, & an propter priuilegium viri uitiet torturam 23. vxor. l. loan. de Pla. in l. mulieres, C. de dignit.

Ideo stante opere confliquo Placa respondendo omnibus obiectis in loco citato, fol. 95. iub dubio reliquit q.

Sed mihi magis placet, quod si offendat vxor, vel filius ex 24. eadē causa, quod pax dicatur rupta, idē in alijs t̄cōsanguineis, Tiraq. de poenis, causa 51. nouel. d. praxi. nume. 39. 79. & maxime respectu finis, Aret. in d. §. Grisogonus, & quanto magis vbi simultaneè habitarent, Bar. in l. 1. C. de epit. & cler. c. repellantur, de accus. Blanc. de indi. q. 165. & ne fraus de persona ad personam fiat, & in vindicta transuersali, quero arrocius esse videtur ex forma constitutionum, & Motus proprii sanctissimi D. N. papæ.

Sed an affocians principalem dicatur pacem sumperem, 25. Crot. nume. 34. in §. Cato, quid si per famulos principalium qui in rixa interuenierunt, an pax rumpi dicatur, Cor. de priu. pacis, nume. 28. 8. 2. Nouellus allegat tract. nume. 81. Bal. in Lobseruare, de offi. procons. Bar. l. j. §. si familiz. de publ.

S P M M A R I Y M.

1. Pater si pacem facit pro se & filiis ante ratificationem filij non obligatur, quid in patre 2.
2. Prter promittens pro filio, factum proprium dicitur promittere 4.
3. Filius una caro cum patre.
4. Vxor una caro cum viro.
5. Pater remittit iniuriam factam limitatur 34. 12.
6. Aestimatum patris adestimatum filij.
7. Securitas data patri, & filio data censetur.
8. Filius in officiis an cum patre concurrat.
9. Pater an obliget filium ad religionem.

Q V A E S T I O CXXXV.

Quatenus supra diximus in q. præcedenti, quod ex officione filij vel uxoris dicit rupta pax, vel treugua.

Ampliatur procedere vbi duo principales per se & filiorū nomine pacem inierint, & filii principalium se ostenderint,

1. anter ratificationem, t̄quia quantum ad obligandos principes quo ad poenalem conuentionem, cum teneantur curare & facere iuxta conuentionis formam, nulla opus erit ratificatione, Dec. consi. 53. 1. in fi. Mar. consi. 9. nu. 48. Cor. consi. 40. in secundo. Mar. in §. aggredior. & sing. 53. 1. 653. 397. Gozad. consi. 3. 1. nu. 16. & seq. at bene quo ad obligandos ipsos filios, t̄ quorum nomine pax inita reperitur, ratificatione opus erit Ang. consi. 75. Pau. consi. 171. in secundo in casu, Dec. d. consi. 53. 1. 226. 247. nume. 5. Cur. iun. cōsi. 52. nu. 15. Afflic. deci. 300. Parit. consi. 78. nu. 49. in primo. Soc. iun. d. consi. 103. Ale. in L quod meo; ff. de acq. pos. & principales lege conuentionali tenet. Par. consi. 109. in primo, col. 9. Mar. sing. 327. Ratio est, quia principales promittēdo de rato factum propriū dicuntur t̄ p̄misſe, Cor. consi. 26. li. 1. col. pe. & pf. 2. Pau. consi. 350. dicta emendatio. col. 2. in secundo. & maxime in promissione facta 4. pro filio, vt ibi Pau. licet factum filij t̄ dicatur factum patris, & sic principalis, Cor. consi. 35. in tertio. ad quod principalis tenetur, Maran. dispu. 7. Cor. d. consi. 40. in secundo. & in filiis præcipue qui dicuntur una caro t̄cum patre, l. i. de iniur. Mar. consi. 8. 2. nu. 9. quod Bal. in c. quæ in ecclesiariū, sub au. 42. declarat ciuili modo procedere, de cōst. & de vxore quod 6. una caro cum viro dicatur, t̄ Pau. consi. 164. in 2. col. 3. in præse. ti. Tiraq. in ll. con. glo. 2. nu. 57. Goz. consi. 7. nume. 29. Mar. de raptu vir. l. i. Luc. l. icimus, C. de agri. & cens. li. x. ideo vt in pre. 7. cedenti diximus, iniuriam factam filio pater remittit, Aufad deci. Tholos. 24. Boer. deci. 120. Maran. de ord. iud. 6. parte nume. 67. & sequen. Luc. d. l. scimus, Clarus d. q. 58. in lib. sententiarum 5. ver. quæro nunquid. quod verum est virum unam carnem cum uxore quo ad sobolem procreandam, Are. consi. 8. 121. 25. stimulatumque patris dicitur filii. Ias. l. sciendum, qui fat. co. 9. & securitas data patri, & filio data censetur. Io. de Platea, l. i. C. de mun. & hono. l. i. x. & ibi habetur quando filius concurredit in officiis cū patre, & iniuria filij dicitur patris, l. i. lex Cor. C. de iniur. Ias. in l. vni, C. de ind. uiduit. tol. & pro fame licet illum alienare. l. i. C. de patribus qui filios distrax. §. si pupillus, l. ii. si venditor, de in diecas adiect. & an possit obligare ad religionem, l. ne diutius, C. de agr. & cen. l. host. in §. sed utrum, de reg. iur.

Limitatur non procedere in iniuria a consanguineo facta, item in iniuria violati thorii, quia pater remittere nō pot. Bar. in l. qui incest. §. fin. de ui pub. Bar. & ibi Ale. in l. inter liberas, §. filius fam. de adul. Bal. Nouell. de dote, 4. parte, ver. 30. priuilegium. Placa d. loco. ver. alias catus, fol. 90.

S P M M A R I Y M.

1. Pacis contractus an correspiciens sit.
2. Correspiciens ratio dicitur uniformis. 4. vbi remissione.
3. Ratificare recusans eius commodo priuatur.

Q V A E S T I O CXXXVI.

1. Id quod dictum est patrem principalem quoad poenam conventionalem ex facto filij obligari, quia factū propriū dicitur. Limitatur non procedere vbi alter filius nominatum se a pace exemerit, Dec. consi. 53. 1. nu. x. quia vbi est principalis offensus reperitur exceptus, non tenetur, quia iniquum est t̄cō alios haberet obligatos, ipse vero reperiatur exceptus, Bal. cōs. 195. laudare. in 2. quia cōtractus pacis t̄ df̄ correspiciens, & correspiciens uniformis debet esse ratio, & ad positio nem & remotionem unius sequitur positio & remotione alterius, t̄ Bal. in c. nihil. nu. 7. de elec. Alc. consi. 73. Tom. 3. li. 8. & il 3. le qui recusat, t̄ eius commodo priuari debet, c. 1. §. porro, que fuit prima causa benef. am. Ana. ubi Bolo. cōs. 7. & hac & multa alia allegabam in quadam causa Firmana corā in e. versete contra filium in ciuitate nobili Firmana, & argumētū a correlatiuist vbi procedat vide per Gabri. concl. 3. de ll. & consi.

S P M M A R I Y M.

1. Mandatum speciale in pace incunda necessarium.
2. Mandatum generale non sufficit, & anciani iniuriam uniuersitatis non remittunt.
3. Syndicus non remittit iniuriam.
4. Prelatus an iniuriam ecclesie factam remittat.
5. Monacho interfetto, an filius ante monachatum, vel abbas remittat.
6. Procurator cum libera an possit facere pacem.

Q V A E S T I O CXXXVII.

1. Hinc infertur, quod ad pacem incundam, mandatum speciale requiritur, nec sufficit generale, t̄ unde anciani iniuriam factam vniueritati non remittunt, Bal. in c. j. §. in iniuria, de pace iu. fir. nu. 6. & ciuitati actionē cōpetere, Affl. nu. 54. Bar. & Doc. i. l. præses, C. de trans. nec minus hoc syndicus t̄ facere potest, quia donatio istis nō est p̄missa, quia est dilapidare

Tractatum Tomus XI.

445

dare, l. s. ff. de tuto & cura, l. prohibere, s. plane, ff. quod si aut
claim, etiam si haberent libera administrationem l. manda-
to generali, ff. de proe. Bar. in l. iuriur. S. defensor, de jur. Ale-
in l. præses, lupa cit. Natt. consi. 641.

4 Sed an prælatus finiuriæ ecclesiæ factam remittat sine con-
sensu capituli. Placa, quem citat Clarus d. q. 58. versicu. præ-
terea quæro, tenet pro communii, quod non, & monacho in
5 terfeclio, qui filium ante monachatum suscepit reliquit an-
dus remissionis sit ecclesiæ uel filij, Clarus pro communii, ver-
uiterius quæro, quid de tutori, idem in uer. an tutor, & posse
pro communii. lode Ana. consi. 88. Soarez. in l. recep. op. iu-
ver. pacem.

6 Idem de procuratore, cuncta libera, uersi. sed an procurator,
Barto. in l. conuentum. de pac. & in capit. 1. de iug. & pa-
ce. vbi not.

S P M M A R I Y M.

- 8 Pater, vbi prohibere potuit filium & non fecit, dum paci contraveniebat,
et reraque patra tenetur.
- 2 Promittens non facere, tenetur curare ne fiat.
- 3 Obuiare delicto vbi quis tenetur.
- 4 Culpa leuis quando punibilis.
- 5 Culpa cuius culpa reus aufugit an tenetur.
- 6 Rector tenetur pro culpa officialis qui illum proposuit.
- 7 Universitas, si ad illam aliquid peruenit, tenetur pro delicto officialis.
- 8 Facto aut verbis voluntas declaratur.
- 9 Ratificatio ex sua scientia inducitur.
- 10 Presentia colligitur ex verbo, dedit.
- 11 Dominus tenetur pro maleficio commisso in suo territorio, vbi prohibere
potuit.
- 12 Consensus quadruplex negligentie, cooperationis, auctoritatis, consilii.
- 13 Universitas malefactorem exhibendo liberatur.
- 14 Gubernator quando tenetur pro facto famuli, & tenetur vbi contra for-
mam statuti famulum retinuit, etiam si deliquis extra officium 15. ac
non tenetur vbi infra superioris recipit officiales nu. 16.
- 17 Dominus tenetur pro facto officialis delinquentis circa ministerium cui
propositus est, & familiaris quis dicatur & an ex communii habita-
tione.
- 18 Gubernator per obligationibus officialis non tenetur.
- 19 Dominus quando pro facto serui tenetur.
- 20 Negligentia in re dominica vel patria potestatis punibilis.
- 21 Scientia ut in custode ponderatur in universitate.
- 22 Maritus tenetur pro delicto uxoris quam secum duxit in officiis.
- 23 Index omittens obuiare delictis, tenetur.
- 24 Negligentia voluntati comparatur.
- 25 Negligentia, pigritia, contemptus, complicitus, idem oculorum commis-
saria.
- 26 Tollerantia facit ut quid dicatur debitum eo modo quo potest:
- 27 Facto seruari quadam sufficiunt.
- 28 Observantia de facto an faciat ut debitum dicatur.
- 29 Inutilis ademptio an leg. utrum perimit.
- 30 Sinagoga toleratur, non approbatur.
- 31 Princeps vbi quid mandat de facto seruari, an sit seruandum.
- 32 Oculorum commissaria, ignavia, in quibus casibus sit punibilis.
- 33 Paria sunt legem violare, vel. violenti consentire.
- 34 Promittens non offendere tenetur curare ne ab aliis officiis afferatur.
- 35 Culpa pro dolo reputatur.
- 36 Diligentia mater uirtutum, negligentia eruditio nauerca.
- 37 Negligentia peccatum mortale.
- 38 Non caret scrupulo societas occulta q. desin manifesto facinori obuiare.
- 39 Irregularitas quando ob negligentiam committatur.
- 40 Index desinens obuiare reus efficitur criminis.
- 41 Præstatus non obuians data occasione irregularitatem incurrit.
- 42 Negligentia in universitate & aliis punibilis in successiis delictis, alias
dicitur factum de voluntate prohibere valentis 43. & vbi datur occa-
sio, & pro iis quibus possum imperare.
- 44 Universitas vbi deliquit primo instigatores puniuntur.
- 45 Ratificatio an inducatur ex leticia.

Q V A E S T I O CXXXVIII.

Ampliatur patrem non solum teneri pe-
li ubi prohibere potuit filium contrauenientem, & no fecit,
1 sed legali, dum offendebat filium alterius pacientis, arg.
corum quæ habentur a l. in l. in illa, ff. de verb. obl. & Dec.
in reg. culpa caret. & ibi Cagno. de reg. iur. & qui tenetur no
2 facere, & sic non offendere, tenetur adhuc facere, vt no fiat
ab illo occasione sumpta, Bal. consi. 495. nume. 8. in 5. quædā
& quando quis in delicto obuiate & tenetur Menoch. casu
355. in arb. iud. & consi. 98. nu. 66. cum seq. & pater tenet casti-
gare filium & seruum idem casu 364.

- 4 Hinc uidemus in custode leuem culpam punibilem l. 2.
ff. de effract. loan. de Anan. vbi Bolo. consi. 1. & carceris custo
5 dem, cuius culpa carceratus aufugit puniendum † Gram. uot.
29. Boer. deci. 717. vbi extra ordinem plectenduni. Menoch.
casu 302.
- 6 Item dominus tenetur pro culpa officialis & in eo in quo
deputatus reperitur, l. 1. S. si familia, ff. si fam. fur. fecis. dicat.
Luideamus, s. loc. Anan. ubi Bolo. consi. 71. & maxime quan-
do prohibere potuit, l. 1. 2. & 3. S. dominus, de nox. l. fluminū,
S. quamquam, de dam. inf. in fi. l. si fundus. ff. lo. Paul. consi. 423.
7 nu. 1. 2. in primo. ubi uniuersitas tenetur pro maleficio com-
missio, vbi aliquid ad illam peruenit, & sic est effecta locuple-
tior, quia non refert factio aut verbis uoluntas depræhenda-
tur † Bar. in l. aut facta, s. si de poenis, Natt. consi. 493. l. Paulus,
ff. rem rat. Dec. consi. 506. 452. Aym. consi. 204. num. 6. & nu.
29. & sola scientia inducit ratificationem Cor. consi. 248. in
quarto. & ex communii habitatione. Rol. consi. 16. nume. 34.
40. in primo. Bal. consi. 302. anno. in primo, & prætentia signi-
ficatur in donatione per verbum dedit consi. 422. in eodem,
in ciuitate, nec referre uidetur, sciuerit, uel passa fuerit, l. si au-
tem, S. plures, de aq. plu. ar. ideo dominus tenetur ac delicto
in suo territorio commisso, vbi prohibere potuit & non fe-
cit, Pau. in cit. con. nume. 11. & quadruplex reperitur consen-
sus species. † Negligentia, auctoritatis, cooperationis, & con-
sili. l. placet, vbi la. de Plat. C. de excu. mu. li. 10.
Sed tu declara, quod uniuersitas malefactorem exhibedo
13 liberatur, etiam si sponte compareat, Bal. consi. 203. in principio
præsupposito. colum. fin. Roma. consi. 338. Ferratius caut. 50.
& ultra prædicta, dic etiam quod Gubernator uel officialis
in syndicatu tenetur pro facto famuli delinquentis circa mi-
nisterium cui præpositus est, Bal. consi. 385. casus, & 203. in pri-
mo præsupposito, num. 3. & 222. in secundo hæc qualatio Ro-
ma. in consil. 338. in proposito. Luc. in l. 2. C. de nume. libr. 12.
Ias. in l. si quis in conscribendo, de pac. Dec. l. 1. ff. quod quisq;
iur. in c. sepe. nu. 16. de ap. Mar. in l. nihil intereat, de sica. num.
5. & consi. 115. numero 24. & consilio 131. numero 47. & te-
neri etiam si extra officium deliquerit † vbi officiales contra-
formam statuti, uel superioris ordinem retinentur, Bal. consi.
385. supra citati, & quatenus ex forma statuti tenerentur pro
debito, intelligeretur de contracto tempore officii, Rom. consi.
15. Aym. consi. 3. ver. 8.
- 14 Vnde gubernatores qui baroncellos de mandato superio-
rum recipiunt, pro facto ipsorum, & officialium non tenen-
tar, quia iussus superioris mandantis recipi excusat, ad idem,
quod domini teneantur pro facto serui delinquentis circa mi-
nisterium cui præpositus reperitur, † Goz. consi. 63. nume 14.
Gram. deci. 3. & circa incendium, Menoch. consil. 53. nume.
9. & per Bal. consi. 385. casus in primo. & ibi uoluit familia-
res dici quos quis secum habet, secus si scortum habitarent,
etiam si sint stipendiati, si non sunt de corpore familiæ, colum.
fi. nec ex habitatione, tenerur nisi delictum illius nomine sit
commisso, Pau. consi. 403. in primo, nu. 29.
- 15 Fallit tamen vbi iniuste officiales agerent, & gubernator aut
16 præses non resisteret, l. f. C. ne sacr. bapt. l. q. q. n. am., C. de ap-
pella. & in obligationibus nullo modo teneri, d. consi. 203. sed
sequissimum, etiam electores teneri, Bal. consi. 385. & quando
17 † dominus pro seruo teneatur. Dec. in l. seruus. C. de pac. Paris.
consi. supra citat. & Affl. d. deci. 308. & contentus, & ne-
gligentia pcedit in re dominica vel patriæ potestatis, ut Doc.
20 in citat. locis, & Cur. Sen. consi. 41. Scientiaque ponderatur,
vt in custode, & seruo qui domino non fuerint auxiliati, in
universitate, quæ ad emendam teneretur, Rom. consi. 7. Luc.
de pen. in rubr. C. de lict. & iu. cult. lib. 12. & maritus tenerur p
21 delicto uxoris, quam secum duxit in officio, quia in culpa es-
se dicitur, gl. in l. obseruare, ff. de offi. procon.
- 22 Hinc, iudex qui delictis obuiare potuit, & non fecit. & om-
mittit animaduertere in facinorosos homines, licet souere
& approbare, l. 2. C. de merc. l. si quis ad declinandum, C. de
23 epi. & cler. & quia negligentia voluntati comparatur, † 11. q.
3. c. fi. & de lo. c. ab eo. vbi glo. de appell. in 6. l. mancipia. C. de
ser. fug. l. eos, s. fi. de appell. Plac. l. 1. c. 28. sub nume. 3. in epiph.
delict.
- 24 Idem in negligentia, contemptu, & pigritia, quia lentes,
negligens dicitur facere, & hoc casu dolus, negligentia oculi
lorum commissaria, pari passu ambulant, & uenialis dicitur
consensus judicis tacitus, qui receptis pecuniis oculis clausis
pertransit, l. si quos, C. de mono. l. 1. C. quando pro. no est nec.
25 lo. & Luc. l. 1. C. de salt. re domi. l. 1. 2. ideo tolerantia facit ut
quid dicatur debitum eo modo quo potest gl. in l. qui habe-
bat, ff. de manu test. sufficiunt enim quædam de facto seruari
ac si validum foret, gl. in l. testa, ff. si cer. pet. Paul. consi. 295. in
secundo nume. 8. si dicta, at quædam de facto seruari debent
licet de facto non teneant, l. quidam filium, ff. de verb. obl. l.
seruos, ff. de alimena. leg. Bal. consi. 49. sub nume. 2. in 5. testa-
tor.

Nicolai Moroni de fide treu. & pace.

tor. Ideo pluribus fratribus commilitonibus, si unus captiuus efficiatur, communis sumptu erit redimendus, & præda diuidenda, & hic error communis facit ius propter communem
 28 tde facto obseruantiam, licet de facto fieri, dato quod de iure non tenet obligatio l. legatum, ff. de captiuis & postlimi, quer. Bal. consl. 204. in primo testator. & ibi habetur, quod
 29 inutilis t ademptio legatum perimit, ad idem ecclesia tolere, t non approbat synagogam & Hebreworum ritus, Bal. consil. 316. Quia in primo dummodo aliquid non fiat in dedecus & opprobrium catholicæ fidei, 23. q. 4. s. & 6. & per totum eadem causa. quæstio, ultima citata in d. consl. 316. & vbi prin
 30 pceps mandat aliquid de facto seruari, t custodiendum est, Abb. in capitulo cunctos, de sum. Tri. Cassan. de gl. mund. fol.
 119. ver. 12. in secunda parte.
 31 Ad idem, ignaviam, oculorum t connuentiam appellat imperator in l. quisquis, C. quorum appell. de qua oculorum 2. niuentia Luc. in l. ne dintius, C. de num. lib. 12. colum. 2. & qui bus casibus connuentia oculorum puniatur, & tacitus consensu idem in l. per illiricum, C. de coh. lib. 12. facit capitu. circumcelliones, 23. q. 6. & in l. fi. C. de ergo. mi. an. lib. 12. colum. 2. vbi idem Luc. quia paria, sunt legem violare, vel violati consentire, t l. fi. C. de aquæduct. lib. 11. ille enim qui non offendere promisit, non solum tenetur offensam, non inferre,
 34 t sed curare ne ab aliis inferarur, glo. l. in lege, ff. lo. Luc. in l. iu-
 35 dicibus li. 12. C. de curs. publ. & sic culpat pro dolo & pro deli-
 quo reputatur, vbi ad id ordinata erat Kol. cōf. 30. in 3. nu. 27.
 nā diligentia dñs mater virtutū, negligētia vero eruditionis no-
 36 uerca, t & semper in vitium sonat. lo. post Arch. in c. 2. de reb.
 eccl. nō alie. Luc. l. 2. C. de mend. valid. Cassa. de glo. mundi 11.
 37 pat. cōf. 29. & negligentia est peccatum, mortale t ca. ea quæ, de offi. arch. & ex ea incurritur irregularitas. 86. distin. pasce. Bal. in l. de pecoribus ad l. Aquil. Fel. in c. cū non ab homine, de iudi-
 diciis l. omne. de re mi. 11. q. 3. c. non solum, 13. q. 2. aurum, &
 38 non caret scrupulo societatis occultat qui deiit manifesto fa-
 cinori obuiare, 86. distin. error. Mars. consl. 86. uum. 5. ca. sicut;
 de homicid. & propter omissionem, ubi irregularitas incurra-
 39 tur t Couar. in c. quamvis de pac. in 6. in ti. de homi. in initio
 40 secundæ elect. & ubi iudex obuiare potest, & omittit t rebus ef-
 ficitur criminis l. illicitas, §. ueritas, ff. de off. præsi. l. nullus, C.
 de sum. Trini. Mar. consl. 136. & hoc in iudice qui dolose & 2.
 sulto desit obuiare. Ang. l. 1. C. de Nili agge non rumpen. Ca-
 gno. in reg. iur. Fel. in c. quantæ. cap. i. de off. deleg. idem in p̄ræ-
 latot t quia non obuiat. ca. j. cap. ea quæ. eod. titu. Anch. cap. cle-
 rici, de vita & honesta. cleri. irregularitas, contrahitur. Nic. de
 Plum. de irregu. reg. 20. 21. Couar. in locis citatis, & hoc vbi si-
 ne uitæ discrimine obuiare potest. Holt. in ca. solet, de senten-
 excommu. Bal. in l. 1. C. de ser. fug. cap. 2. de vita & hone. Fel. in
 d. c. j. de offi. deleg.
 Sed hæc omnia procedere crederem quod ex negligentia
 quis teneatur, in successu, secus in momentaneis delictis,
 42 t quia semper spectandum est, an prohibedi occasio & faci-
 tas offeratur. Cur. Sen. consl. 41. sub nume. 7. deci. Pedem, 22. Grammat. consl. 31. Alexan. in l. pupillo, §. si quis ipsi, de no-
 ope. nunciat. las. in l. ciuitas, ff. si cer. pet. Menoch. consl. 98. nu-
 me. 73. & consl. 53. nu. 14. & 15. In succeluis enim cum prohi-
 bici possit dicitur factum de uoluntate prohibere valentis, &
 43 omittentis. ideo t præsides possunt cogere aq. obuiandum de
 lictis, sub poenis, & multis Paul. consl. 22. 2. quia scio in primo
 Cagnol. in d. reg. culpa caret, & ad scandalum uitanda latissimum
 habere arbitrium l. congruit, de offi. præsid. & ex eo potest pro-
 uinciam interdicere. Fel. in cap. j. de treug. & pace, Ripa in Ru-
 bri. de dam. infec. in fi. Affl. t. in const. regni, in prohem. num.
 38. quia delictum dicitur populi. Anch. in ca. venient. j. no. de
 iure. & vbi deliquit uniuersitas, primo instigatores sunt cor-
 poraliter puniendi, t vniuersitas in pecunia, & emenda pecu-
 niaria solet concedi, vt Ciuitas æquetur solo l. quicunque, vbi
 Rebuff. C. de decurio. libro 12. & in rubr. de mu. patri. li. co.
 Et redundo ad id quod supra diximus, dominus pro fami-
 lia, pater profiliis quibus imperare possunt tenentur, iuxta
 Bar. in l. i. §. si familiam, ff. de publ. Cur. Sen. d. consl. 41. & Dec.
 & Cagnol. in reg. culpa caret, de regu. iur. & ubi resistentia cō-
 grua offertur, negligentiam puniri Old. consilio 325. circa co-
 lum. 2. Bar. in l. intiendo, §. infans, de fur. Pau. consl. 90. in 5. vi
 fo. Tiraq. de poen. causa 44. nu. 70.
 45 Sed vbi quis t gaudet de maleficio, an dicatur ratificare Bald. in l. obseruare, de offic. procons. Natta consilio 493. nu-
 mero 11. vbi uoluit quod non, quia ratificatio ut teneat duo
 sunt necessaria, quod sit gestum nomine meo, & quod codic
 interratum habuerim.

S V M M A R I V M .

1. Vniveritas pro delicto subditum non tenetur vbi ob multitudinem
 prob. bere non potuit. 3.

- 2. Vniveritas tolerans malefactores qualiter teneatur, & quid vbi effectur locupletior, & tollerat. 4.
- 3. Campanæ pulsatio non sufficit ad puniendam uniuersitatem, nisi præcedat deliberatum consilium.
- 4. Vniveritas delinquens non corporali, pena punitur, sed solo aquatur eius terra.
- 5. Vniveritas non tenetur pro delicto syndici.
- 6. Mandarum non dicitur illicita continere.
- 7. Vniveritas compelli potest ad cauendum prose & subditis.
- 8. Vniveritas habet regressum contra decuriones.
- 9. Electores officialium quando teneantur remissive.

Q V A E S T I O CXXXIX.

Quatenus supra dictum est, vniuer-
 tate vbi obuiare poruit & non fecit.

- 1. Limitatur non procedere quando ob multitudinem t prohibere non potuit Anch. consilio 15. Are. consl. 16. numero 8. at bene teneatur vniueritas vbi tolerat malefactores t in alieno territorio derobantes, & in proprio se protegentes, scie te & paciente uniuersitate, quia non referit facto aut verbis se quatur voluntatis declaratio Bart. in l. aut facta, §. fin. de poenis & in d. consl. 158. quod procedit ubi vniueritas prohibet & resistere poruit Natt. d. consilio 493. at bene teneatur vt dixi su-
 4. præfubi effecta est locupletior Barto. in d. l. aut facta, Anch. d. consl. Ruyn. consilio 12. in primo, Barb. 13. t. in 3. las. in l. de pa-
 pillo, §. si quis, de ope. no. nuncia. Natt. d. consl. 495. Bal. consl.
 491. in tres. numero 4. lib. 5. alias 506. quia re ipla dicitur geri negocium meum, l. si pupilli, §. pen. de neg. gest. Menoch. con-
 silio 98. numero 43. idem ubi tolerat, & non animaduertit, Ang. consl. 493. numero 13. Paul. consilio 423. quia scio in pri-
 mo per totum, Dee. in l. seruus, de pactis, las. in l. in illa, de verb.
 oblig. Paris. conf. 13. 4. in 4. Anch. conf. 158. nu. 12. Et ex quibus
 5. ratificatio inducatur t Decis. Neap. 176. nec solum campanæ pulsatio ad puniendam uniuersitatem sufficit, nisi præcessere deliberatum consilium, quia tunc contra singulares personas est inquirendum, quod non in successu, de momentaneo delicto procedit Anch. d. consilio 158. laut facta, §. nonnulla quam de poenis. Luc. in l. 3. C. de exact. & exequu. Fel. in capit. cum omnibus, & ibi Dee. de const. lai. in §. poenales, nu. 26. inft.
 6. de act. & vbi deliquit vniueritas soler non corporali poena puniri, sed solo aquari Rebuff. l. quicunque, C. de decurio. lib. x. & in l. j. C. de mune. patrimo, at instigatores primo loco cor-
 poraliter puniuntur. Rebuff. in concord. Fran. fol. 442. & qua-
 do dicatur habere ratum Capi. deci. 176.
- 7. Et de delicto syndici vniueritas non tenetur Old. d. con-
 silio 493. quia generaliter mandato non veniunt illicita, l. si pa-
 ter, de his in sua. l. si procurator, de condi. indeb. Bal. in l. si pro-
 curator, ff. si quis iusdi. & propterea uniuersitas cōpelli pot-
 9. ad cauendum pro subditis t de non offendendo. Paris. d. consl.
 58. in 4. at bene uniuersitas habet regrellum contra decurio-
 10. nes t qui non obuiauerunt, l. j. de magi. conue. Bald. in titu. de
 11. pa. Cons. §. libellariæ, uersi. ab uniuersitate & electores t pu-
 blicæ administrationis pro electis teneantur. Plat. l. j. C. de pe-
 ri. nomi. lib. xj.

S V M M A R I V M .

- 1. Obligatus quando quis est ad factum negligentia pro culpa reputatur.
- 2. Obligatus quando quis est ad iurandum, & faciendum, sola culpa suf-
 ficit.
- 3. Qui in fide non est mecum, dicitur esse contra me.
- 4. Offendere dicitur inimicum in re dominica vel patria possestat, vbi cri-
 pe potuit inimicum, & non fecit.
- 5. Voluntas cohibenda, & debilitanda que nocitura sunt.
- 6. Omittens obuiare dicitur facere.
- 7. Posse quis dicitur, ubi de iure vel honeste potest, item cum honore, 8.
 & 19.
- 9. Duo sunt rerum intentionalium quibus effectus consistit, voluntas &
 potestas.
- 10. Potestas voluntas & modus oës actus humanos, canoniz. 12. 13.
- 11. Potestas anime instrumentum cuiuscunque rei principium.
- 14. Condicio turpis non dicitur potestatua.
- 15. Modum ordinatum qui non obseruat finem non consequitur.
- 16. Ordine destruendo & ordinatum destrui operiet.
- 17. Impossible quatuor modis dicitur, de iure, de facto, contra naturam, &
 bonos mores.
- 18. Posse vbi quis dicitur.
- 19. Remedium extraordinarium dicitur speciale.
- 20. Impossible reputatur quod sine principiis licentia fieri non potest.
- 21. Obligatio contra factum principis non tenet.
- 22. Recusatio causum fortiorum an procedat vbi præconit factus principis.

- 23 *Caritas vbi non est, non dicitur iustitia, & qui non est mecum in pace, contraria est.*
 24 *Iuramentum de non ueniendo ad pacem, non tenet, & qualiter puniatur sic iurans.*

Q V A E S T I O CXL.

Id quod diximus. vniuersitatem teneri, vel dominum, vel patrem in omittendo.

- 1 Ampliatur procedere siue dolose, siue culposē omittant, quia vbi quis ad factū reperitur obligatus, negligētia, pro factō reputatur, & sic qui tenerit ad defensam, & non defensam, Cagno.d.Reg.culpa caret, & promittens curare & facere, solam culpam sufficere, ea, suscepsum, de homi. gl.d.l.in lege, loca. qui enim in fide non est mecum, contra me est, l. celico larum, C.de Iudæis, Bal.consilio 311. in 3. in ista q. licet hoc procedere videatur propter formam fidelitatis, quia cum va- fallus teneatur protegere, ergo non offendere, vt ibi Bald. & pro dolo vt diximus reputatur, quia ad principalem pacis cō- tem spectet ne in aliquo ius vel corpus laedatur fieri patiatur, l. videamus, ff.eodem titu, alias ubi eripete potuit ne re domi- nice vel patrie potestatis dicitur offendere, 83. dist. in princip. sed quid vbi dolus est necessarius, vide in cap. si quis suadente, 5 17.q.4. & voluntas cohibenda, & debilitanda quæ nocitura sunt, laudabile & pium, 23.q.3. si quis solicitudinem, Anchæ, d.consilio 158.numero 12.13.14. & consilio 439.numero 10. 6 & omissi obuiare dicitur facere, 86.dist. capit. facientis, & dicitur posset vbi de iure vel honeste potest, Bal. consi.363. in 1. præmittendum, col.j.cle.potest, de verb.sig. Roland.con- filio 54. in 3.
 7 Item posse dicimus quod cum honore possumus & com- mode Fel.in c.postulaſti, de rescrip. Capi. decisi. 130. numero 98. Roma.consilio 364. & Boet. ait duo sunt frerum intentio malum in quibus effectus consistit, potestas, & voluntas, Bal. consi.326. Rex Romanorum, colum.2. in 1. & Arist. ait, qua- tuor esse necessaria, id a quo dep̄det actio, illud in quod actio terminatur, voluntas, & tempus, Bal. autem in d.consilio 326. & Roland.consilio 11. numero 15. in 3. tria aiunt esse quæ om- 10 nes hūm.anos actus canonizant, potestas, voluntas, & mo- dus, & potestas dicitur in anima a Platonicis animæ instrum- 11 rum, & Ploti. Aenead.1. lib.3. & sicut ad animam se habet voluntas, ita ad voluntatem potentia, alias dicitur deficien- 12 tia, quæ & potentia dicitur cuiuscunque esse actus principium, & potestas dicitur legitime posse, quia possumus t̄ quod de 13 iure non possumus, & propterea conditio turpis non dicitur 14 potestatua, glo. & Bar.in l.1. de mendi. valit.lib.12. C.vnde vbi 15 quis non scrutat ordinatum modum, debitum non consequi- 16 tur finem, quia t̄destructio ordine, & ordinatum destrui necel- fariūm est, Neuiz.in Sylva nup.li.1. sub nu.8. & seq.fol.7. & im- 17 possibile dicitur quatuor modis, de iure, de facto, & contra na- turam & bonos mores, Bal.consilio 474. in 2. ad evidentiam, 18 & quando quis posse dicitur, t̄ Fel.c.1. de sente.excommu.ca. 1. de offi.del.Cag.reg.culpa caret, supra citata, nec dicitur pos- se quod per extraordinarium remedium potest, quia extraor- 19 dinarium remedium dicitur speciale, l.soler. de offi.proc.ca. pastoralis, de causa pos. & propriet.c.semel, de re iudic.l.apud 20 Iul.de leg.1. ideo quod sine principiis licentia fieri potest, dici- 21 tur impossibile, Bal.in c.innotuit, numero 10. de ele&c.ca. cum non ab homine, in fi.de iud.& dicitur casus fortuitus, Aym.cō- silio 294. nume. 14. licet & hoc plures declarationes recipiat, & non potest quis se obligare contra factū principis, Bald. consi.395. in 2. Aym.consi.253. num. 1.95. nu.5. vbi renuncia- 22 rō calum fortitorum non comprehendit casum qui ex fa- cto & plenitudine potestatis principiis descendit, Menoch.cōl. 27. nume.19. cum sequent ad idem, quod contra honestatem impossibile dicatur, Cagno.ia l.semp, de reg. iur.
 23 Accedit, quia claritas vbi non est non potest esse iustitia, nec fides, 24.q.1.c.vbi sana, ergo nec pax, quæ ex fide & chari- tate consistit, qui enim non est cum eo qui per oscurum & iu- ramentum obseruare promisit, dicitur esse contra ipsum. Lnc. de pen.in l.vni, C. publ.læt.versic.18. queritur, vbi vide pro de- claratione regulæ, culpa caret,

Vnde iuramentum non valet de non ueniendo ad pacem
 24 quia si contra chartatæ, quam dominus noster Benedictus tantopere commendauit, & ita iuranti poenitentia est iniun- genda salutaris, in ver. x. queritur, vbi Lc.d.l.vni, & delictum in faciente an procedat in negligente. Tiraq.ca.44.de poen. nu.70. vbi voluit negli gentiam punibilem,

S V M M A R I V M.

- 1 Obuiare ille tenetur qui solitus erat similibus occurrebat.
 2 Impo. enīa iuris vel facti excusat & negligentia.

3 Pusillanimis ex negligētia non obuiando non tenetur.

4 Rixam qui non potest prohibere non dicitur negligere.

5 Pater & dominus qui non possunt obuiare, acclamare tenentur, alias non corrigens tenetur, sub nu.1.

Q V A E S T I O CXLII.

Id quod diximus. patrem vel dominum qui neglexerunt obuiare ruptu

- 1 ræ pacis poena legali teneri, declaratur procedere vbi erat talis conditionis, quod solebat alios a similibus eripere violen- tiis, & non fecit, qua ex eo odium & malitia sequitur manife- stum, & isto casu propter osculum & iuramentum dicuntur violasse, glo. in d.l.in lege. Pau.d.consi.423. quia scio, Dec.in l. seruus, C.de pac.Cur.Sen.d.consi.41. & dominus qui non cor- rigit errantem famulum puniri debet, Afl.d.dec.5. Ruy.con- sil.21.numero 1.in 4.

At vbi prohibere non potuit ex impotentia iugis vel facti, 2 vel in momentaneis, non tenetur ex supra relatis l. 2. §. si q. in iudicio, ff.si quis cau.l.si vehenda, ad l.Rhod.de iact.l.scire, §. sufficit, de excus. tut. & de iuris impotentia habetur in l. ne- pos Proculo, vbi Alci.de verb. sig.l.1. ff. de his quæ poenæ no. Pau.in d.consi.nu.34.

- 3 Sed pusillanimis alienæ rixæ nō assuetus se immiscere nō tenetur, etiam de assistentia, nec ex ea dicetur dedisse operam maleficio, Bal.in l.1.numero 6. & 11. ff.de ser.fugi. Paul conti. 335. Visa,in 2. ubi qui rixam prohibere non potuit, non dicit dedisse t̄causam vel fauorem, & ibi habetur, an assistentia ad maleficiorum ordinata sit punibilis, de quo vide Clarum, q. 90. in fi.in lib.sententiarum quinto.

At isto casu pater vel dominus qui facto alicui obuiare nō potuerit acclamare tenentur, Cur.d.consi.41. & Pau.d.consi. 423. Cagno.in d.reg. culpa caret, & Clarus, q. 86. & vbi fecit quicquid potuit excusabitur, l.illa stipulatio, de verb. obl.Pau. d.consi.col.pen.ver.aut enim. & sufficit fecisse quod consuetum est, l.si prius, §. recte, de fideiuss.ar.l.vel vniuersorum, ff.de pig.act.co tamē casu teatetur vbi locupletior euaserit.

S V M M A R I V M.

1 Negligentia patris & domini non punibilis, vbi pro filio absente pro- misit, & ante tempus quo potuit intimare fuerit contraven- tum.

2 Negligentia imputatur vbi transit tempus quo notificari potuit.

3 Appellationis commissio impetrata illo tempore quo non habetur noti- tia sententiae, nulla est.

4 Appellatio a futuro grauamine nulla est, & commissionis impe- tratio.

5 Dies data supplicationis, non brevis attenditur.

6 Tempus presentationis, non data, & attenditur in re scriptis iustitiae.

7 Affactata ignorantia non prodest.

8 Non obuians rupturæ pacis an in dubio teneatur, & an teneatur legali & conventionali pena, 9. & corporali. 10.

11 Defensioni non potest renunciari.

Q V A E S T I O CXLII.

Vnde ex præmissis infertur, quod ha-

- 1 ce pro se & consanguineis, t̄ si unus in longinquis partibus commorans alterum in pace compræhensum offendat, ex ea dem causa inimicitia, non tenebitur, neque principalis, neq; is pro quo pax facta est, quia non habuit facultatem nunciādi & prohibendi. l.t.§.occisorum, ad Sil. Pau.d.consilio 423. ver.an dicatur, Rom.consi.481.præsentis, lub numero 8. & cō- sil.7. Visis, bene verum est quod imputari posset, si prolixum,

2 tempus pertransisset, quo intimare potuisse, t̄ ca.exposuit, de dolo & p. Paris.consi.57.nu.21. in 4. Gomes, de non veris no.

3 obit, idem in appellatione, quia si imputatur commissio co- ram papa eo tempore quo non habetur verisimilis notitia sententiae, dicitur nulla, quia nec papa, nec cancellaria ad il- lam videt habuisse respectum, Rot.deci. 2. de except.in not. quanto magis a futuro grauamine. Perus.in cap.vt debitus, de

4 appell. ca.super eo, nec persequorio t̄dabitur nisi super expres- sis, Rot.deci.44. in ant.Pau.consi.94. in 1. sub numero 3. cum relat. ab Aym.consi.273. numero 6. Aegid. Bellam. conclus. 100. Staphyleus de commiss.literarum init. fol. 128. ver. non

5 datur, numero 2. & 3. & dies data t̄ supplicationis, non bre- vis, attenditur. Gomes, de insit. resign. reg. 18. licet quo ad exer- citium & iurisdictionis præventionem, tempus t̄ presentatio- nis attendatur Perus.d.c.vt debitus.

6 Nec prodest in utroque casu ignorantia affectata, Dec.con- silio 160. Grammat. decisi. 103. numero 36. quia scientia comparatur. Tiraq.in retractu, §.35. glo. iiiij. numero 27. 28. cum seq.

Nicolai Moroni de fide treug: & pace.

- 7 seq. & quilibet terprofumit scire id quod ad suum speciat officium, l. fi. de alimen. leg.
 8 Sed quid in dubio, an non occurrent rupturaz pacis in cuius patrxfumatur. Vid. Luc. d. l. vni, ver. 18. ubi uidet uelle quod sic, quia non sufficit abstinere a malo nisi fiat bonum, i.e. restaatur offendenti, quaz omnia procedunt occasione patris uel dominice potestatis.
 Data igitur obuiandi potestate, & quod non sit pusillanimes, vtraq; & legali & conuentionali poena teneri. terlas. in d. l. in illa, & ciuiliter teneri uoluit, Roman, consilio 15, non autem criminaliter, idem consilio 11. Dec. in rub, in j. lec, sub numero 4. de consti. Fel. in c. legebatur, de maiori. & ob. las. in l. non impossibile, de pac. non autem corporaliter, ter idem Rom. consilio 487. in calu l. j. §. familiæ, de publ. Fel. in c. cum venissent, de test. Mars. in §. examinan. numero 12. in praxi cri. & consilio 16. nume, 27 glo. in l. obseruare, de offi. procō. las. in d. §. Grisogonus, nu. 52. Ale. nu. 21. Couar. in li. uariarū, 12. c. 8. nu. 7. nec minus defensionibus renunciari potest. Boet, decisi. 262. Dec. in l. ncc ex prætorio, de reg. iur.

S V M M A R I V M.

- 1 Pater promittendo factum filii an dicatur proprium promittere,
- 2 Factum filii in delictis non dicatur patris.
- 3 Delictum filii non est communicabilis materia cum delicto patris.
- 4 Genitura ius in suo deriuato reperitur.
- 5 Filius splendor patris.
- 6 Filius & pater quomodo dicantur una caro.
- 7 Quod est de massa non dicitur realiter distinctum a toto.
- 8 Propago dicitur eadem cum vite etiam illa extinta.
- 9 Caro & sanguis quæ a medullis nascitur dicitur habere substantiam transmissionem.
- 10 Portio patris transfunditur in procreatione filij.
- 11 Pater dat formam, mater materiam.
- 12 L. fi. de impub. & aliis, intellectus.
- 13 Pater & filius una persona.

Q V A E S T I O CXLIII.

- Diximus supra**, patrem non tenere poena corporali pro filio; Ratio esse potest, quia pater promittendo factum filij non dicitur absolu te factum proprium promittere, immo factum diuersum a principali, at quia tendit ad explicandum factum principale, hec promissio idem quod principale dicitur continere; Cagno. in reg. qui non facit, de reg. iur. sed impropre, & in delictis uerba proprie sunt accipienda, at in delictis factum filii non dicitur factum patris, terl. fi. C. de impu. & aliis, vbi Dec. & clarius explicat Ripa in l. generaliter, numero 61. C. de reuo can. do. l. i. C. de filiisfa. & quem. pater pro illis teneatur, & rō assertur subtilis, quare pro delicto filii nō teneatur, quia delictum filij non est communicabilis materia, ter nec dicitur inseparabiliter connexum cum delicto filij, & e contra, immo omnino separabile, & agimus hic de forma distincta hominis ad hominem, ideo diuersa quod non est in iure genituz, ter qua forma & origo quaz a radice ducit in quolibet deriuato reperit, terl. in ratione, §. si filio, ff. ad l. fal. & uis naturæ eiusq; dignitas dicitur unū & idem inseparabiliter cōnexa, sicut sol, & splendor, & filius dicitur splendor gloria patris sui, & figura substantiaz. ter & ex radice patris dicitur vna caro cum illo, sicut nos dicimur vna caro cum Adam, ter tanquam a quadam massa deriuati, & quod est de massa non dicitur realiter ab illa distinctum, l. fi. C. de imp. & alijs, & hoc procedit in materia communicabili, & si cut ex eadem uite dicitur vritis & propago, ita pater & filius. ideo sicut ter caro & sanguis quaz a medullis nascitur & ossib. dicitur habere substantiam transmissionem, ter que deriuatio est priuilegiata, & sit cum sua causa, habitu, & dispositio ne, sic aqua ducta pertransiens emanatio enim non est intercisa, sed extensa per uirtutem extensuam, & influxum generationis, tale quale est ipsum generans, Bal. consil. 386. in 2. in 2. colum. in regno, in fi. quia ter portio patris transfusa est in procreationem filij, l. cum scimus, C. de agri. & cens. lib. 11. & dicitur portio paterni corporis, quaz portio licet sit transfusa in nouum hominem propter nouam & diuersam animam, negari tamen non potest quin remâserit vera caro, pater enim (secundum naturales) præbet formam, ter mater materiam, & forma dat esse rei, non tamen capias hic formam pro anima quia loquor solum de corporis procreatione, quia animam solus Deus benedictus infundit, & licet residuum corporis quod apud genitorem remansit temporis cursu consumatur & extinguatur, videlicet caro, hæc tamen portiuncula quæ in filii procreatione fuit infusa, non est extinta, sed aucta, ideo quo ad corpus potest dici caro patris, licet propter nouam

animam a Deo benedicto creatam & intusam nouus homo dicatur, & sicut vbi ex uite nouus ramus propagatur, deinde uetus uitis desiccatur, non propter ea noua propago & ramus desiccatur, quia nouam emisit radicem, l. adeo, in fi. ff. de acq. re. do. & ter in eadem dicitur uitis cum illa unde processit, licet propter nouam radicem seu alimenum, dicitur noua arbor, sic filius istis respectibus dicitur nouus homo, animal vero respectu substantiaz corporeaz, licet respectu rationis, & animaz Deo infusaz dicitur diuersus homio, Pau. cōsil. 164. in praesenti, colum. 3. numero 9. 10. in 2. Hæcque deseruunt ad infinita, & pro intellectu, terl. fi. C. de impub. & aliis, & ad regulam quod filius dicitur ter vna persona cum patre,

S V M M A R I V M.

- 1 Factum patris dicitur factum filii, & e contra, ubi eius mandato quid facit.
- 2 Persona extrinsecus in poena legali non intelligitur.
- 3 Patris quod licet non licet filio sine eius iussu.
- 4 Patris iussus an excusat filium occidentem sororem in adulterio.
- 5 Factum filii non dicitur factum patris ad poenam indicendam.
- 6 Associans rumpentem pacem quomodo puniatur.

Q V A E S T I O CXLIV.

Quatenus supra diximus, quod factum patris vel domini proprie, limitatur & declaratur ter non procedere ubi mandato patris uel domini aliquid exequetur, ita declarat subtiliter Kuy. consil. 23. in 1. col. fin. alias in pace quo ad poenam legalem extrinsecus ter persona non intelligitur, vt Dyn. & alii in alleg. §. Grisogonus, & lo. in d. reg. quia frustra, Bal. l. i. C. si quacunque præd. po. Ronch. in l. si id quod, numero 29. de duobus reis. Rip. in §. Cato, nu. 95. de uerb. obl. ideo quod licet patri, non licet filio sine eius iussu, Bal. in l. Gracchus, C. de adul. l. patri, C. codem, Tiraq. in prin. l. si vnquam, C. de reuo. nu. 16. & loquitur in interficie. ter sororem in adulterio deprehensam iussu patris. Si igitur ad excusandum factum filii nō dicitur factum patris, minus ad poenam indicendam, reg. odia, de reg. iur. in 6. licet iussus patris in leuibus ter excusat, Menoch. casu 354. nu. 41. in arb. iuddi. Etum est de eo quia obuiatur desit, modo quid de associante rumpentem pacem qua poena puniatur, ter vide Ale. in d. §. Gu. logonus, de ver. obl. Crot. in §. Cato. nu. 59. 2. lcc.

S V M M A R I V M.

- 1 Filius si offendit filium alterius ex pacientibus an pax uioletur. §.
- 2 Stipulationis penalis uerba odiosa.
- 3 Penalitatem obligatio respectu finis fauorabilis.
- 4 Personæ nec casus non expressi in pace continentur.
- 5 Exceptio Senatusconsulti Macedoniani odiosa, ideo non extendenda.
- 6 Pactum pro se & herede suo creditur pro descendentibus.
- 7 Pactorum natura in heredes transitoria
- 8 Stipulatio sibi facta transit, quia dictio(sibi) dicitur fundamenti, non eratamenti.
- 9 Orationes coniunctæ per copulam identitatis, non diuersitatis sibi mutant significatum.
- 10 Persona coniunctæ an in pace continentur.

Q V A E S T I O CXLV.

Offertur quæstio an quando promisum est non contrauenire per se uel per alium ter ipsius nomine sub poena in sacris constitutionibus contenta, quod si unius filius filium alterius ex pacientibus offendit, non tenetur poena pacis fractæ, quia uerba stipulationis sunt stricti iuris, l. quicquod astringendæ, de verb. obl. & l. Triticum, & ideo ex natura poenali & stipulationis odiosa reputatur. Anch. consilio 52. Cor. 2. consilio 167. in 3. Barto. in d. §. illicitas. tum quia ter contra ius est ut unus pro alio teneatur, Ale. consilio 42. in 1. Dec. consil. 325. 359. 491. licet respectu finis ter fauorabilis dici possit, ut maleficiis occurratur Dec. in l. venia, de in ius vocan. Cag. in l. in omnibus, de reg. iur. & quia nec casus nec personæ in hac stipulatione comprehensa continentur, Barto. in d. §. Grisogonus, Spe. in ti. de arb. ver. sed nūquid, & de treuga & pace, c. vni uer. arg. contra.

Licet secus voluerit Lucas quando filius offenditur ab altero ex pacientibus, terl. vni, C. publ. let. numero 5455. quæ reddit valde dubiam Placa in epit. delict. libro 1. capit. 6. per totum sere, licet de communis testetur, quod per offensionem filii

filii dicitur pax rupta, contra quam adducit tex. in 1. sed si patet familias, ss. ad senat. conf. Maced. §. non solum, vbi t̄ exceptio Macedoniani personam non egreditur, cum sit odiosa.
At Luc. in d.l.vni. numero 55. vult quod is qui sibi prouidet, & heredi suo dicatur prouidendo cōsulere, t̄l. si pactum, de prob. Tiraq. gl. 9. §. i. numero 48. & seq. in rētract. & sub numero 49. & ea natura dicitur esse pactorum ut ad heredes trā seant. Bal. consilio 112. in 2. de generali, ibi habetur de imunitatibus, etiam quod pro se concepta esset stipulatio, q̄a stipulatio sibi facta non arctat, quia dictio (sibi) est dictio fundamenti, non arctamenti, & significat principium, non terminum, t̄ & reddit orationem perfectam subiecto & praedicatorio, & maxime, vbi sequentia uerba aliquam realitatem praeserrent, & essent per copulam coniunctæ, quia idemptitatis t̄ non diuersitatis sibi mutuant significatum, Bal. consilio 354. item forma, in 1. & concursus copulatorum in connexis necessariis, Neuiz. in syl. fol. 110. numero 208. Immo & sibi & personæ coniunctæ in pace prouidere voluisse cēsendum est, in cuius offensione ipse pacificens censetur offensus, quia t̄ perdit honorem suum quando honor coniuncti sui ex iniuria violatur, & interest nostra alios præter nos iniuriari, l. non solum, §. ex quibus, de iniuriis.

S V M M A R I V M.

- 1 Quantitat̄ certa determinatio illam non excedit.
- 2 Numerus singularis non parit pluralitatem.
- 3 Statutum prohibens equos extrahi sub pena, an procedat in uno,
- 4 Promissio nomine proprio alieno non tenetur.
- 5 Personæ singulares pacem non rumpunt,

Q V A E S T I O CXLVI.

Diximus supra, quod in pace extrinseca persona non intelligitur, & ad id facit, quia sicut certæ quantitat̄ determinatio non facit ultra fideiussores teneri, ita nec personæ, l. fideiussores, §. Aurelio, de fideiis. & una persona expressa in numero singulari de pluribus non intelligitur, t̄l. Julius Phæbus, ad Trebel. quod t̄ nō semper verum est, unde statutū prohibens extrahi equos verificatur in uno, Luc. in l. nemo, C. de Cur. pub. lib. 12. col. 2. & ubi proprio nomine promissum est, alieno nomine nō tenetur, t̄l. 2. §. si filius, ad muni. Bal. consilio 55. anno, in 2. col. 3. in si. nec in pace, veniunt casus de quibus non est cogitatum, nisi essent similes expressis, l. fin. §. 4. de vino triti. Bal. consilio 195. laudare, in 2. nec singulares personæ pacem rumpere possunt, licet eius delicta tempore pacis reddantur grauiora, colum. 4. sub numero 8. & quæ speciali sermone eximuntur in generali non includuntur, & casus omissus habetur pro omisso l. si stipulatus fuero, de verb. obl. Paris. consilio 72. numero 67. in 4. & consilio 21. numero 56.

S V M M A R I V M.

- 1 Copula (&) non copulat per se principaliter, sed per modum accidentis.
- 2 Copulorum concursus quando dicitur necessarius.
- 3 Facilitas implendi incentiuum dat contrahendi.
- 4 Sapientum animi ad ea adaptantur quæ faciliora sunt per viam implementi.
- 5 Homo animal rationale, & mouetur rationibus.
- 6 Interpretatio illa sumenda quæ habet plurimum humanitatis.
- 7 Naturalis discretio plus virtutis.
- 8 Ratio mutua loquitur in nostris cordibus.
- 9 Dispositio unius ad aliud cum qualitate illius ad quod fit relatio dicitur esse dispositum. 19.
- 10 Qualitas de subiecto disponit tanquam modus rei adiacens.
- 11 Qualitas quando dicitur de substantia.
- 12 Pax facta, non expressa qualitate, an vitietur.
- 13 Gratia a principe non expressa qualitate vitiatur, ratio afferatur.
- 14 Principis animus ad ignorata non trahitur.
- 15 Pater vel dominus tenetur ubi ipsorum nomine est contrauentum.
- 16 Dictio (pro se) an comprehendat filium. 18.
- 17 Factum filii iussu patris dicitur factum patris.
- 18 Pater non potest se pro filio obligare ad penam corporis afflictionem, sc. cus ad pecuniariam. 31.
- 19 Oratio coniuncta in precedentib⁹ idem est in relatio sequenti.
- 20 Effectus facit cognoscere causam, & de arguento ab effectu, & locum esse demonstratum, causa commensurari, & multa.

Q V A E S T I O CXLVII.

Quid autem vbi promissum fuit, pacem habere ratam & firmam, per se, vel

aliros ipsius nomine, & non contrauenire, dic quod ista copula (&) non copulat per se principaliter, sed per modum accidentis respectu ad unam speciem, uidelicet non contravenire per se, vel per alios ipsorum nomine, i. principaliter contrahentiū n. i. mandantium, & tunc concursus copulatorum fest necessarius, l. is qui ducenta, §. vtrum, & de reb. dub. & ibi Soc. l. i. vbi Doc. ff. de iust. & iure. Felin. in capitulo ex parte, de rescrip. Roma. consilio 104. colum. 2. Reuerendę, Cor. consil. 129. in 2. Alc. in Læpe, de verb. sign. Neuiz. d. fol. 110. Pau. consilio 7. super 1. in 2. colum. 1. & vbi factio vel mandato foret contrauentum, pœnam committi. Pau. consilio 423. sub numero 26. in 1. & clarus sub numero 23. & in hoc verba sunt diligenter obleruāda, l. fideiussores, §. pro Aurelio, ff. de fideiis. & stipulatio pro alio intelligitur ipsorum principalium nomine.

Accedit, quia facilitas implendi, quia facilis potest propagationem nomine proprio initam implere quā alieno, t̄ in centiuum dat pacificandi, Bal. consilio 343. in 1. examinadum, & consilio 55. anno, in 2. & vbi minus onerosum est, sic promittenti, quia sapientum animi ad ea adaptantur, quæ faciliora sunt per viam implementi, l. diuorium, ff. de nego. gest. & idem Bal. d. consilio 343. loquitur in causa pacis, quia homo dicitur rationale, & mouetur pluribus rationibus, & t̄ illa interpretatio sumenda est quæ plus habet humanitatis, t̄ quā discretio naturalis, quæ polus est omnis virtutis nobis insinuat, & sic mutua ratio est illa quæ in cordibus nostris loquitur, & regula & regit conditiones, l. in conditionibus, ff. de condi. & demon. Bal. in citato consil.

Accedit, quia vbi unum respectu ad aliud disponitum cum qualitate illius ad quod fit relatio dicitur esse dispositum, t̄l. 1. ff. ii. fa. fur. fecis. Pau. consilio 419. in 2. dubitatio, quia qualitas disponit de subiecto tamquam modus adiacens rei t̄ Bal. in cap. licet. sub numero 22. de prob. & quoties lex ponderat qualita tem, qualitas dicitur non solum de subiecta t̄ probationum, sed facta. Bal. consilio 447. in 5. ad evidentiam. colum. 1. licet habita pace non facta mentione qualitatis dicatur qualitas tamquam accessoria remissa t̄ Rom. consilio 449. inquiritur, quia ipsi facientes pacem sunt de qualitate certificati, ex iis q̄ voluit Bal. consilio 378. uidetur, in 4. licet secas elset in remissione, a principe facta, t̄ vt per Bossi. de remissione sola clem. numero 38. & seq. & qualitate quæ aggrauat delictum omnissa, quæ reddit difficiorem concedentem, uitiat. las. in l. nec dannosa, C. de præcibus imp. offer. Marli. in l. pen. numero 69. de qq. & principis animus ad ignorata nō trahitur, & ideo pater vel alius qui promisit t̄ non contravenire per se vel per aliū ipsorum nomine, eo demum tenetur ubi probaretur pro parte fisci, quod paterno vel dominico nomine fuerit contrauentum, ar. l. prætor, §. docers. de vi bonorum rapt. Cur. Sen. consilio 17. numero 10. Roma. consilio 110. & illa dictio (pro se) intelligitur. l. pro principali, facit tex. iun. & gl. in aut. hodie, C. derrepud. licet Bal. in consilio 189. creditor, in 2. uelit quod dictio (pro se) comprehendat etiam filium, sed ll. non probat. & ex eo t̄ quia proprius filio contraveniente non datur factum patris immo omnino diuersum ex iam dictis supra, l. i. §. de cœcile, de vi & ui arm. Dec. consilio 604. fecit tamen in facto filij, t̄ quia eius ius ius factum patris reputatur, vt supra ad idē, φ dictio (pro se) pro principali intelligatur, Luc. l. 2. C. de delat. li. x. t̄ & illud per alios, intelligitur cum illa qualitate ipsorum principalium nomine, Cor. l. fi. ff. de rebus dub. quia qualifica tie ut venit ad præcedentia. Paul. consilio 14. dubium, libr. 2. in 2.

Et ēt si subesset illa clausula (sub poena in sacris constitutis contenta) relatio facienda elset ad omnia præcedentia qualificatiue, alias absurdum & impossibile sequeretur, quod pater pacificens pro factō filii obligaret se ad pœnam corporis afflictionem, t̄ contra, l. liber homo, ad l. Aq. Cor. consilio 17. sub numero 3. in 3. & supra diximus, licet ad pecuniaria obligari possit, t̄ glo. in l. obleruare, de offi. procon. Roma. consilio 15. & ibi in add. ideo ne impossibile & absurdum hoc sequatur, modo quo supra relatio facienda est, l. talis, vbi lat. deleg. i. l. i. C. de lib. præt. Fel. in c. causam que. nu. 20. 24. de prob. Pau. 25. 12. in 2. sub nu. 2. Ale. consilio 1. in 2. Corn. consilio 43. 48. in 3. Cap. dec. 108.

Ad idem, quod certæ personæ determinatio, quantitat̄, & quantitatem & personam nō egrediatur, l. sancimus. C. de pen. Tiraq. in rētract. glo. 18. §. i. numero 67. & qui promisit proprio nomine, factum alienum non continet, quia illa qualitas qualificat, l. fi. §. i. cui, de uino tri. oleo, & licet quando in præcedentibus coniuncta oratio teperitur, idem est in relatio sequenti, t̄ quod in antecedenti, l. hoc legatū, de leg. 3. Bal. in consilio 490. quidam, in 5. alias, 495. numero 15. et sic oratio, igitur illa hypotheca (vt dialectici dicunt) præcedens, quo ad membra sua, anima recipit intellectum, per id quod subditur.

Con

Nicolai Moroni de fide treu. & pace.

Confirmatur, quia poena delicto est commensuranda, ea, scilicet, §. illud. De poenis, in sexto. Si igitur poena publicatio ris & cōfiscationis bonorum & corporis atfictiua debet in telligi ubi per se uel per alium ipsorum principalium nomine, i. mandato, quod est effectus, facit cognoscere causam, 33 † Bal. l.i.de iure, 2.lec. & ad causę cognitionem sufficit cognoscere effectum, & dicitur secundū illum locum esse de monitratiū, cum causa ab effectu reguletur, l. cācellauerat, ff. de iis quae in test.del. Pau.consil. 59.numero 3.in 2.punctū, & licet argumentari ab effectu tamquam a parte integrali, quae mentem arguit disponentis, l. fi. ff. de act. & obl. Bal. in ca. cum contingat, sub numero 28.de iure iur. & causę debet cō mensurari, l. ita autem, de admī. tu. Pau. consilio 83. lib. nume ro 7.in 2.præsens, & ab effectu contractus nomen sumit, l. in sulam, de præscript. uer. l. si uno, ff. lo. l. Lucius, de dona, cau. mot. Bal. in rub. C. de iur. emph. & nomen effectui non corre spondens nihil operatur, l. sed si possessoria, §. si iurauero, de iure iuri. l. Si tibi, ff. si cert. pet. & effectus potentior trahit ad se minus potentem, ar. l. non solunt, §. fin. ff. de usuca. l. i. §. quod si rem, ff. depo. cum relat. a Neuiz. in Syl. folio 108, numer o 203.lib. j.

S V M M A R I V M.

- 1 Interpellatio si sit necessaria ad faciendum ratificare, quid in promissione facti affirmatiui. 3.
- 2 Promissor facti an statim sine interpellatione teneatur, & ad quid tenetur. 9.
- 3 Interpellatio non est necessaria ubi malum prohibetur.
- 4 Culpae in faciendo, non in omissiendo consideratur.
- 5 Interpellatio necessaria est ad faciendum incidere in p̄nam, secus ad interesse. 7.
- 6 Pena propter non factum idest non sequitur ratificationem an com mittatur.
- 7 Scientia ex cohabitatione præsumitur.
- 8 Intimatio domi non sufficit ubi certum est non adesse domi.
- 9 Ratificatio an ex scientia inducatur, item an exceptione intimatio nis. 13.

Q V A E S T I O C X L V I I I .

Sed occurrit differere, an pater teneat quod eius filij non offendant, uel ratificant, absque eo quod a patre fuerit interpellatus, & uidetur ad penam sequuta cō trauentione teneri, l. i. ff. de constit. pecu. & dicemus inferius, 2 quia in obligationibus facti de curando & faciendo † statim promissor facere tenetur, ut post Bald. Alexand. Arc. Cur. iun. Goza. las. & alios, refert Aym. consilio 246. quod uerum pu to, ubi agitur ad interesse, ut idem author in consilio 192. sub numero 17. Ripa, in §. Cato, numero 59. de uerbo. obl. Paris. consilio 109. in 1. & 272. licet secus senserit Dec. consilio 2. Alc. Tom. 2. libr. 5. consilio 145. ubi loquitur in promissione 3 de representando, & sic facti affirmatiui, † vnde interpellatio & nunciatio incitatoria est necessaria, cum fide molestia, ut post Bartolom in §. morte, l. non solum, ff. de noui operis nunciatione, & in l. quod te, versiculo uenio ad ultimum. si certum peratur. Alciat. consilio 78. Tomo 3. libro 8. & monitionem necessariam non esse ubi aliquod malum pro 4 habetur nisi quo ad poenam infligendæ exequutionē, vt grauius delinquens puniatur, Luc. in 1. 2. C. de num. idem in delicto, vt si quis percussit clericum puniatur tali poena, Alexand. in l. ita stipulatus, la grande, de verbo. oblig. Card. consilio 5. Bal. in l. post tres, si quis cau. & in auth. hoc amplius, C. de fideic. l. j. §. in cogitione, ad Sylla. Gramma. decis. 104. secus in facto ne gatiuo numero 23.

Contrarium tamen, quod sit necessaria interpellatio, facit l. si uehenda, ff. ad leg. Rhod. de iac. l. 2. ff. si quis cau. l. cum ha res, §. Stichum, de stat. lib. l. si uno, §. cum quidam, loca. Marsin 5 rubr. de fideiuss. numero 158. Et culpa in faciendo, † non in omissendo ponderatur, l. pen. §. nauem, ff. lo. & qui ex æquitate tenetur, non nisi propter moram tenetur, l. continuus, §. illud, ff. de verborum obligatione, ideo in poenalibus necella ria est interpellatio vt quis in illam incidat. Aret. consilio 72. 6. Aym. consilio 64. numero 2. 272. numero x. 246. colum. 1. Soc. consilio 153. in primo. Gozad. consilio 27. Paris. consilio 7 34. in primo. secus ubi agitur ad interesse, ex iā dictis, & Ay. d. consilio 64. 246. ideo crederem quod ubi uellet age ad pe 8 nam propter non factum idest omissam ratificationem, & si ne interpellatione agi non posset, at sequuta contrauentio ne, data pacis scientia, puniendum quo ad poenam pacis frater, uidelicet promissor, ex relatis post Cor. quem citat Paris. consilio 109. numero 37. in primo, quia non solum tenetur

- 9 ad faciendum ratificare, † sed ad curandum & faciendum ne contraveniant ii pro quibus uirtute iuramentum promissum est, vt Paris. d. consi. & negligentia pro facto reputatur, & scientia præsumitur ex cohabitatione, † Rolan. consi. 19. numero 38. & sequ. nec sufficit intimatio domi ubi certum erat ibi non adesse, ex relat. a Tiraq. gloss. 2. numero 27. in retract. facit l. 4. vbi Doct. de dam. infecto, & data scientia, si non contradicit, † q̄a sumus in prejucialibus, censetur improbare. Corn. consilio 248. numero 6. in 4. Paris. d. consi. 109. alias recipiens, intimationem, non contradicens, censetur ratificare. † Dec. consilio 63 2. l. filium, ubi Doc. ad Mace. Dec. in c. cum M. Ferrariensis, de const.

S V M M A R I V M.

- 1 Pax inter plures sine solidi 'promissione quomodo teneantur. 8.
- 2 Pax facta pro se, an pro adhærentibus censetur facta.
- 3 Complicium appellatione qui veniant.
- 4 Familiarium appellatione qui veniant.
- 5 Familiæ appellatione qui ueniant.
- 6 Adhærentium appellatione, qui continentur, & an veniant futu ri. 7.
- 9 Pace facta pro se & parte sua, qui comprehendantur.
- 10 Pax continet adhærentes quando alias effet frustratoria.
- 11 Pace facta cum pluribus cum solidi promissione, quomodo teneantur.
- 12 Personæ appellatione uenit mulier, non tamen universitas, nisi ratio subiecta materie aliud suadeat.

Q V A E S T I O C X L I X .

Allia quæstio determinanda offit, an ta

- 1 Et pax cum promissione de non offendendo, nulla duoru reorum uel solidi habita mentione, & tunc unumquenque agere posse pro offensione sibi illata, quia quisquis censetur ibi consulere voluisse, l. stipulatio ista, §. alteri, de verbor. obliga. & persona extrinsecus non intelligitur d. §. Grilogonus, ubi nominib. propriis stipulatio est concepta, §. & quis per alium de inutil. stip. l. magis, de lol. & dictum fuit in præcedenti bus.

- 2 Sed an pace facta pro se, & pro adhærentibus facta censetur, & uidetur quod sic, ex iis quae habentur in capit. 1. de pos. stipul. præl. loan. And. in capit. apol. olicæ, de re iudi. in 6. Angel. in l. que religionis, de rei uendicatio. Barba. in consilio 91. Pau. in 4. colum. Curt. Sen. consilio 56. Rip. de damno infecto, in rubric. numero 13. licet loquatur in rege, cuius diuersa est ratio a priuato, cum non nisi per alios facere confuet:

- 3 Et complices dicuntur iſt qui sunt ad malum. Paris. consil. 168. in 4. in fi. & ibi de familiarib. & domesticis, Soc. iu. consil. 135. in 2. Felin in capit. olim, de accu. & qui familiares dicuntur Gomes de imp. benef. per obitum, q. 13. Affl. in constit. Reg. de defens. impo. & qui eas impo. pos. nu. 19. volēs q̄ fami

- 5 lię app̄lone veniant ascēdentes, descēdentes, & iſ qui habitant in eadem domo, familiarium autem appellatione, & iſ secundum illum dicuntur qui non habitant in eadem domo, sed omni die sunt ad seruitia domini in & extra domum, dominum pro maiori parte anni associando, & de complicibus ad hærentibus vide Tiraq. in retract. §. j. in glo. 9. nume. 23. 4. Carr. in §. homicidium, numer. 14. Dec. in l. bonorum, C. qui admittunt adhærentes adhærentis mei † ex iis quae habentur a Gomes. d. reg. 1. 4. Soc. iu. consilio 134. in 3. Affl. decisi. 307. nec uenient futuri. Bal. capit. inquisitioni, de appell. sed las. in l. si stipulatus, §. cum stipulamur, tenuit contrarium, cuius auctoritatem veram crederem ubi sub nomine collecti-

- 7 uo † pro subditis pax facta esset, quia recipiunt augmentum & diminutionem, Oldr. consilio 121. Menoch. consilio 97. numero 14.

At Gomes. in reg. 14. de impetr. benef. per obitum fami. volunt pacem non extendi ad adhærentes, & facit, quia † adhærentes sunt diuisibilis a principali, vnde illum non comitantur, Oldr. consil. 121. ad primum, quod dixi procedere posse in priuatis, secus in principe, qui bellum non nisi per complices & adhærentes facere consuevit. Fallit ubi facta esset pax pro

- 9 se & tota parte sua Alexan. in l. si finita, §. si de uel ligibus, de damno infest. & facit in principe, quod comprehendantur adhærentes, quia pax non procederet sine adhærentibus
- 10 † ff. de arb. l. aduer. l. refectum, §. si per fundum, commun. præd. conferunt relata ad Bartol. in l. si conuenerit, §. si nuda de pigno. actio. Alcia. consilio 35. Tomo 1. libro 3. numero 23. & idem putarem procedere in priuato, vbi alias non pro deset.

Et

Tractatum Tom. XI.

448

Et facti pace cum pluribus sub pena cum solidi promis.
1 si ne, tan ex persona vnius committatur cuilibet ex offensis,
Bar.determinat hanc q.in l.f. de duobus reis.in 2.q.Corn.cō-
sil.248.in 4.Pau.& Ronch.d.l.fin.Angel. in l. si id quod, cod.ti.
Pap.in forma libelli, ideo plures & quilibet in solidum age-
re possent.Alexan.ad Bar.d.l.f.Marsi.sing.237.& Ronch. d.l.
si id quod, nu.27.36.Corn.consi.167. in 3.Alexan.Ang.de pe-
rig.Soc.Sen.& iun.Ias.Ruy.in §.Cato,& ibi Alc.Corse.de pri-
ui.pacis,verū.76.Nouel.in ultima parte in praxi.crimi.nu.36.
& pro declaratione uide Ronch.in d.l. eandem.nu.30.

Quid vbi promissum est non offendere aliquam personam
12 de vna factione, dic venire etiam mulieres,Bal.in l.quicq.,
colu.3.C.de ser.fug.Soc.consi.57.casus.1.volum.Dec.in reg.
feminæ,de reg.iur.non tamen venit vniuersitas,c.Romana,
de sent.exco.in 6.auct.quæcumque, vbi Bal. C.de epis. & cler.
Alex.consi.116.in 2.Rom.consi.436.quod in dubiū,nisi aliter
ratio subiectæ materiæ suadeat,Rebus.in cōcor.Fran.sol.236.

S V M M A R I V M.

1 Pace inita sub nomine collectivo, quanto do pena ex contrauentione com-
mittatur.

Q V A E S T I O C L.

Sed quid vbi pax inita est inter duas factio-
nes tanquam inter duo cor-
pora collectiva, & iuxta l.Titia,l.interdum,de hæred.inst.l.si
quis Titio,de vsufru.accrecen.Ias.in l qui filiabus. §.si quis,de
leg.1.Paul.consil.28.in primo,uiso.ubi nominati plures sub
nomine collectivo in vna voce continentur, idem vbi ab una
al terci parti est promissum, vt Alexan.consil.115.in 4.l.liber
homo,§.Titius,ubi Ang.& l.Titius fundi, l.interdum,de hæ-
red.inst.Cor.consi.248.in 3.versi non obstat in 4. & 218.in 2.&
tunc inter omnes de vna factione distributio erit facienda, &
offendens poterit a quolibet de parte contraria offendere, Boni
fa.in ti.de pace,col.3.versi.si plures,Ronch.in l. si id quod, in
fi.de duobus reis.nu.43.

S V M M A R I V M.

1 Principalis ad quem negocium spectat ad omnia conueniendas est.
2 Contraueniens unus ab omnibus conueniri potest cuius occasione mole-
stantur.
3 Stipulationes tot sunt quot personæ sub nomine collectivo continentur.

Q V A E S T O C L I .

Quid vbi sunt plures ex una parte pacis cen-
nit?Ang.post Bar.quem refert in l.si teruus, §.si plures, ff.si qd
cau.uoluit aduersus offensorem ipsum dandam actionem,
quia ubi propria duorum reorum est constitutio & negotiū
ad unum pertinet , ille solus ante omnia conueniendus est,
¶ & alii habent loco fideiussoris, & possunt se tueri excep-
tione discussionis,Bar.in l.reos,de duob. reis,Tiraq.in retrac.
§.31.glo.vni.nu.8.9.& ibi Ronchag.d.l.& Bar.uoluit,quod si
vnus de una factione cogitur soluere propter contrauentio-
nem vnius, omnes habent actionem aduersus illum qui intu-
lit iniuriam,vt no.Doct.in l.2. §.item in facto, de verbo. obl.
vbi etiam Iac.de Aret.
Videtur tamen,quod tot sint stipulationes quot sunt per-
sonæ compræhensæ,etiam sub nomine collectivo,ar.l.si cho-
rus,de leg.3.l.scire,de verb.obl.& in stipulatione & iuscuiuslibet
stipulatoris creditur esse deductum,ut unusquisq; debeat
penam consequi,Pau.l.2. §.in fratres,de verb. oblig.Bar.in §.
Cato.nu.31.Soc.in fi.Rip.num.99.ar. l.in legge Falcidia.ad l.
Fal.quod latius refert Ronch.in d.l.si id quod, sub nu.38,vbi
videas pro resolutione.

S V M M A R I V M.

1 Promittens pro se & consanguineis an habeat consanguineos obligatos.
2 Negligens in reperiendo fugituum an illum habeat obligatum.
3 Consanguineus pro consanguineo non tenetur.
4 Pater & dominus an pro familiæ fideiubere teneantur.
5 Vniuersitas an posse subditos prohibere.
6 Consanguineus liberans solutione consanguineum, an illum habeat obli-
gatum.
7 Promittens factum alienum, suo facto tenetur, & dicitur factum pro-
prium.
8 Promittens aliquem defendere ad quid teneatur.

Q V A E S T O C L I I .

Sed quid vbi sunt duo rei, & unus promittit
pro se, & consanguineis non

offendere? dicendum est non habere consanguineos obliga-
tos, nec aduersus istos penæ per lequitionem, facit l.si man-
cipium,C.de ser.fug.vbi negligens in reperiendo seruum nō
habet illum obligatum, & quia consanguineus pro consan-
guineo non teatur, nec pro aliis, nisi ut supra diximus,
ratione patris vel dominice potestatis, fex relat. etiam a Ri-
pa in Rub.de damno in se.nu.4. & in vniuersitate, fquæ potest
subditos prohibere Paris.consil.168.in 4.& Dec.& Cag.d.Reg.
culpa caret,ff.de reg iur.

Limitatur non procedere vbi consanguineum vel alium
6 pro quo promisit obligatum liberaret, & quia contra ipsum
repetitio daret eius quod ex hac soluit occasione, l.missi opini-
atores,C.de exact.trib.Rom.d.consi.508.col.2.l.2. §.item in
facto,vbi Iac.de Aren.de verb. obl.

Ratio,quia promittens factum alienum ex hoc facto dici-
7 tur soluisse & quod promissum fuit, §.si quis alium,inst.de inut-
stip.& factum promissoris intrat loco interesse & penæ Bar.
in 9.op.in §.Cato,Paris.consil.110.nu.78.in primo, & licet fa-
ctum videatur diuersum a principali, approbatione, tamen
stipulatoris non diuersum, sed idem factum censebitur. Paris.
nu.35.nec contra tertium regresum habebit,l. si plures, la 2.
ff.de admi.tut. §.nunc tractemus, de tut.& rat.Cy.& Bar.in l.j.
de duobus reis,l.Modestinus, de solu. & promittens aliquem
defendere, & bene tractare, non potest prohibere, nec mole-
stare,Bald.consil.396.in 1.quæritur.

8 Idem in universitate quæ malefactorem capere neglexit,
quia contra illius bona nullum habebit regresum. Rom.d.
consi.508.licet aliter videatur sentire Alc.consil.3.8.Tom.2.li.
6.in fractore pacis, quia alij socij habent regresum contra
ipsum.

S V M M A R I V M.

- 1 Promittens pro se & consanguineis non habet consanguineum obligatum.
2 Pater an imputet filio, quod soluit occasione fideiussionis de non offendendo.
3 Legitime quod soluit pater tunc imputatur, ubi loco est taciti fideiussori.

Q V A E S T O C L I I I .

Idem in eo qui coactus fuit fideiubere p-
neis de non offendendo,quia & in casu contrauentionis non
2 videtur habere offensorem obligatum. Vnde pater & qui pro
se & filii promisit non offendere, si filius contrauenit, & ip-
se.Soluit penam conuentionalem,filio ad legitimam nō im-
putat,quia tunc imputare potest & ubi loco est taciti fideiussori.
Bal.in auct.ex testamento, num.13.C.de col.l.vni.C.ne fil.
pro patr.Paris.consil.109.col.1.in primo, quia tunc pater filii
tanquam principalem liberaret, sed vbi nulla præcedit obli-
gatio,non potest dici loco taciti fideiussori, §.fideiussori.inst.de fi-
deiussori.2.ff qui satisda.cogan.& hanc differentiam annota-
uit Alex.in l.stipulationum, §.stipulatio,ff.de verb. obl.

S V M M A R I V M.

- 1 Promittens pro aliis virtute sacra constitutionis, vel statuti, an regresum habeat contra illos.
2 Statutum quod unus pro alio teneatur valet.
3 Captus pro represaliis recuperat ab eo cuius gratia captus fuit.
4 Damnum datum ab inimicis tuis mibi resarcire teneris, ex quo in praxi
infertur ad pulcherrimum casum. §.
6 In pari culpa melior dicitur conditio rei quam actoris.
7 Culpa æqualis demonstratio.
8 Actio nascitur ex statuto.
9 Pater solvens pro filio condemnato, repetit, idem & pro carcerato.
10 Solutio & fideiussio parificantur.
11 Pater dicitur soluere necessitate, etiam si sponte facit vbi ad id compelle
poterat.
12 Pater non ultra necessitatem censetur se obligare.
13 Necessarius actus ubi dicatur.
14 Potentia sufficit, licet ad actum non deducatur.
15 Compromissum dicitur necessarium, etiam sponte factum, vbi ad id nece-
ssario poterant virgeri.
16 Compulso principis excusat emptorem.
17 Pater quando imputet ad legitimam filio.
18 Pater obligatur pro gestis a filio decurione.
19 Pater quanto teneatur pro filio negotiato.
20 Pater an in dubio de peculio filii soluere censetur, & anteneatur si deli-
quit circa ministerium cui est prepositus.

Q V A E S T O C L I I I I .

Sed quid ubi pater vel alter consanguineus, virtu-
te statuti, vel sacrarum constitucio-
1 num promittere coactus fuit & aliud dicendum esset, Bart.l.2.
nu.

Nicolai Moroni de fide treu. & pace.

nu.23. §.item in facto, de verb. oblig. nec de viribus statuti, φ
 3 vnuſt pro alio tencatur, verendum est. Doc. l. cum filioſam. de
 verbo. oblig. Ias. in l. si quis, C. de inoffi. testa. Alex. in l. ſepe, de
 re iud. num. 1. 2. & confi. 42. in primo, Fel. c. 2. de conſti. & Bar,
 d. §. in facto. voluit quod captus pro reprefaliis recuperat ab
 3 eo cuius cauſe indictæ reperiuntur, † Bar. in l. Nescennius. de ne
 go. gest. Ale. conf. 49 nu. 6. in primo, Ruy. cōſi. 108. nu. 5. & hoc
 quando iuste indictæ ſunt, alias ſi iniuste, ad conimodum
 debitoris, recidere non conuenit in iniuriam, l. ſi per imprudē
 etiam, de enīct. l. pen. ff. ſolu. mat. l. exceptione, de fideiſ. l. 2. vbi
 Bal. ff. quod met. cauſa, l. ſi te bonis, C. de iur. delib. l. fi. C. de cō.
 empt. Oldrad. confi. 2. 8. Ale. cōſi. 147. in ſecundo, l. poſſessor,
 de cauſa Roma. confi. 172. in proposito, colum. 1. Boli. in traſ.
 de Mercede, nu. 92. Bal. confi. 417. in primo quidam, idem dā.
 4 no. dato ab inimicis tuis, quia mihi refarcire teneris, † Bal. cōſi.
 65. in ſecundo. Rom. confi. 172. in proposito, col. 1. & diximus
 ſupra, & ex p̄miffis alias in ciuitate Aneona respondebam
 merces ablatas de commissione Serenifſimi Domini Ioannis
 Austriae contra quendam Nautam loco mercium Leuantinorum
 Hebraeorum, quas de facili in mari leuare non po
 terat propter commercium, ſtante iuſtissimo bello inter dictū
 5. Nautam potuſſe retinere merces Leuantinorum loco mercium
 ſuarum ablatarum ab Inuiſtissimo & Serenifſimo Au
 ſtriae confederationis Duce, quia nullam contra Nautam in
 ferre declarauit iniuriam, Bal. d. confi. 417. in primo, & Bal. cōſi.
 458. in ſecundo, col. 2. quod dominus, & ubi culpa adhuc adſet
 ſit Leuantinis, & Nauta secundum Bal. in d. confi. 417. in pri
 mo, de teſtior cauſa erit auctor, & ita in facto reſpondebam in
 cauſa oram me uertente, & culpa virtuſque verti uidebatur,
 7 quæ in faciendo & recipiendo cōſtibat, † quæ eſt in transmit
 tendo & recipiendo merces veritas, l. ſi is cuius, §. denique. de
 viuſt. Bar. in l. qui bona, §. inter. de dām infedē. Alex. cōſi. 50.
 in primo, & culpa etiam vertebar, quia ambo cogitare po
 terant quod de facili paſſimque contingebat, Aym. confi. 97.
 col. 1. Parif. confi. 164. in 4. in fi. Bal. d. confi. 61. in 2.

Redeundo ad id quod ſupra diximus in 'principio', quod
 8 vbi extat ſtatutum quod ſic compellit ad fideiubendum, cō
 petit condicō ex lege, vel a ctio in factum, Bar. l. 1. ff. de cond.
 ex lege, & officium iudicis nullam p̄aſſupponit obligationē,
 at ex ſtatuto naſcitur a ctio, l. ſtatuaſ, ff. de acq. rerū do. l. ſi Bar
 ſatorem, de fideiſ. & ſicut quando pro filio condemnedato, &
 9 carcerato, & obligato, pater fideiubet, † repetit, l. ſi negocia. ff.
 de neg. gest. Bal. in l. fi. C. famili. hercif. Pau. confi. 23. o. col. 2. Soc.
 confi. 29. quos citat Cagno. in d. reg. inuit. de reg. iur.

Idem vbi uitute ſtatuti tenetur pro filio, l. ſtatuaſ. ſupra ci
 10 ta. & fideiūſſo & ſolutio parificantur, † l. fi. C. ad l. Fal. Ay. cōſi.
 175. Gomes, q. 1. 2. de trien. poſſ. Tiraq. in retrac. §. fi. nu. 41. & ſi
 daretur repetitio vbi uitute ſtatuti compellitur, quanto ma
 21 gis debet dari retentio † ſi pro filio ſoluit, l. cui damus, de reg.
 iur. etiam ſi pater ſponte promiſſet, dum ad id compelli po
 ſet uitute ſtatuti, quia adhuc dicitur ex neceſſitate facere, l. qđ
 nouiſſime, ff. φ. falſ. tut. Bal. confi. 351. ſub nu. 8. in 5. Ioannes, &
 22 non ultra, quam ſit neceſſarium cenſetur ſe obligaſſe. l. dam
 ni, §. is qui, de dam. infec. Bal. confi. 411. in facto. Dec. cōſi. 178.
 23 & quando a ctus dicatur neceſſarius, declarat Cor. in au. p̄c
 terea, C. unde vir. & ux. Bal. in l. magis, §. ſi pupillus, de rebus
 corum, Ang. confi. 243. & facit, quia vbi pater a ctum neceſſarium
 exequitur, vel ſoluendo, uel fideiubendo, filium releuat
 l. ſi pupilli, §. ſi procurator, & §. Titij ſeruum. de nego. gest. ſuf
 24 ficit enim potentia, † licet ad a ctum non deueniatur, ideo cō
 25 ſanguinei, dicuntur facere compromiſſum coacte, licet nul
 lus iuſſas iudicis p̄aſſedat vbi exſt ſtatutum compulſiūm.
 Anch. confi. 159. rationes. Bertran. confi. 64. in primo, col. 2.
 26 & ſi quis ſit compulſus a principe emere † bona alicuius, talis
 compulſio excuſat emptorem, Nic. de Neap. in d. l. quod no
 uifſſime Cassan. de glo. mund. 5. parte confi. 24. uersi. 94. & pa
 27 ter ſiue ex uoluntate ſiue neceſſitate ſoluat, ad legitimam im
 putat, ſi velit. Rip. in l. in quartam, nu. 1. 83. ad l. Fal. poſt Bart. in
 l. Stichus. de pecu. leg. licet ibi loquatur in filio condemnedato,
 pro quo pater promiſerat. Bal. in auth. quod locum, C. de col.
 Lup. in c. per veſtras, nu. 3. de don. inter virum. idem ubi pater
 a ctum uilem gereret. Afflic. in confi. reg. ne fil. pro patre, idem
 in cauſa l. 1. C. de decurionib. 10. vbi pater obligatur pro gestis p
 28 filium decurionem, † & dicitur fideiūſſor indemnitatis, & ibi
 10. de Pla. Boer. deci. 221. nu. 7. cum ſeq. Affl. deci. 308. vbi habe
 29 tur quando pater pro filio negociatore teneatur. † Parif. confi.
 93. in j. Sed quid in dubio, an qñ filius peculiū habet, de pe
 20 culio videatur ſoluisse, † Aufre. deci. Thol. 121. & an ſuper pe
 culio ſit faciēda executio. deci. 2. vbi Autr. at pater, tenetur
 21 vbi filius deliquit circa ministerium cui eſt p̄aſſitus. † l. j. ſi
 familiæ, de publ. Rom. confi. 74. licet in generali mandato nō
 includatur mandatum ad delinquendum. ll. vulg.

S V M M A R I V M.

1 Pax quomodo rumpatur.

- 2 Caution de non offendendo an censeatur Juper bonis & personis preſita.
- 3 Caution conventionalis respectum habet ad precedentia, & primam offensam.
- 4 Intentio contrahentium eſt generare quietem et pacem circa bona & perſonas, non corrumpere. 6.
- 5 Generatio vnius corruptio alterius.
- 7 Habitū priuati cognoscitur, nec includitur in diſpoſitione negatiua. 8.
- 9 Priuatio habitui proportionanda.
- 10 Pax in duabus vniuersitatibus quomodo dicatur rumpi.

Q V A E S T I O C L V .

Necessario vldendum erit, quomodo
 1 pax rumpatur, † & interdum precedit iniuria tam realis,
 quam verbalis, ideo per cautionem de non offendendo pro
 2 uideri ſolet, quo cauſuſ ſiue in bonis, ſiue in persona ſequatur
 offensio, pax vel treugua dicitur rupta. Bar. in l. licitatio, §.
 quod illicite, de publ. Parif. confi. 165. in 4. nu. 8. quia cauſio cō
 3 uentionalis respectum & relationem habet ad primam off
 ensam, & contrahentium intentionem, quæ eſt generare
 quietem & pacem circa personas, & bona, non autem corrup
 4 pereſt. 2. ff. de auto. tu. l. Antiocheniū, ff. de priu. cre. & gene
 5 ratio unius corruptio eſt alterius. † Bal. confi. 396. punctus, q. in
 6 4. in fi. quia prima intentio eſt generare nō corrumpere, & ex
 7 habitu cognoscitur priuatio, & econtra, & ſe habet correlati
 ue, † l. quod in rerum, ff. de leg. 1. Bal. in c. bono, il. 2. de elect. &
 8 habitus non includitur in diſpoſitione negatiua. † ex facto. ff.
 de hæt. inst. Soc. confi. 30 in primo. & habitus. i. concordia que
 eſt ſuper rebus, & personis, ſuper rebus & personis eſt priu
 9 portionari, † ſicut precium rei, l. Lucius, ff. de exerci. Bal. confi.
 261. in primo. ſub nu. 8. & ideo videtur quod ſequuta ſimul of
 fenſio realis & personalis, ſimul duabus poenis teneatur. Bal.
 d. confi. 387. proponit, in quarto ſecus ſi ex interuello, quia
 cum per primam offencionem ſit rupta pax, & nō eſt, rumpi
 non poterit. Bal. in d. confi. per l. nā ſub conditione, ff. de iniuit
 rup. ad idem, φ. ad contrahentium intentionem, ſit recurre
 dum, & φ. offencionis debeat habitui proportionari, & eſte re
 10 troſimilis liti, † alias pax non dicatur rupta in duabus vniuer
 sitatibus, & referet ad lites eiusdem generis, quia cauſa etiū
 intuenda, Bal. confi. 195. laudare. in 2.

S V M M A R I V M.

- 1 Pax vel treugua non rumpitur dato iusto initio, praxis.
- 2 Delictum occidentaliter, non ad id ordinatum, non punitur pena con
 ventionali.
- 3 Causa originalis infla attenditur.
- 4 Congregations qualiter illicite reputentur.
- 5 Priuata persona contra priuatam personam non cenſetur agere occaſione
 reciprocu.
- 6 Gens ex quo personis ſiat.

Q V A E S T I O C L VI .

Ex p̄miffis ſiue inſertur, quod nō ſemper ex
 1 fenſione pax vel treugua rūpit, † vnde dato iusto initio ad
 capiendum malefactorem, ſicut ſemel in patria mea repon
 debam, vbi nonnulli rustici de Fabriano, accedētes ad terri
 torium ipſius ut extra animalia reducerent fuerunt nonnulli ca
 pi, ideo etiam quod vniuersitas capi feciſſet, φ. non probaba
 2 tur nihilominus non poterat dici pax vel treugua † rupta, li
 cetur adhuc aliqui occidentaliter deliquerint, quia hoc non eſt
 considerabile, ſed cauſa iniusta p̄dæ, & iusta cauſa capture
 3 ſattenditur. Bal. confi. 319. decretò, in 2. & φ. per ſe non licet, li
 cetur accidentaliter. Bal. in d. confi. 195. nu. 12. in 2. ad idē initium
 eſſet considerandū. Bal. confi. 410. in 2. in cauſa, ſub nu. 5. Rol.
 confi. xj. in 3. nu. 61. & in talibus congregatiōnib. puniēdis, vel
 4 nō punitiſſis debet confideari qualitas personarū & cauſa,
 quia ex personis dicta penſamus, & quando inimicitia vel cā
 5 eſt priuata, non p̄aſſumendum eſt id fieri contra principem
 vel aliā vniuerſitatem, ſed vt priuatus a priuato ſe defendat.
 6 Bal. confi. 262. in 2. Decretum, & quoq̄ personē faciā gentē.
 Bal. d. confi. 319. decretō, in fi. &c.

S V M M A R I V M.

- 1 Intentio contrahentium ſemper ſpetſtand.
- 2 Adulerans filiā eius cum quo pacem habet, cauſa libidinis monetur.
- 3 Libidinis & amoris cauſa p̄aſſa alleſianda, ratio aſſertur.
- 4 Caueſt.

- 4 Causa origo, non accidens intuendum.
- 5 Intentio ad suam causam referenda.
- 6 Scire tunc arbitramur ubi prima principia scimus.
- 7 Adulterii non est compensatio.
- 8 Fratres nati ex diuisis concubinis non seruant ius cognationis.

QV AE S T I O CLVII.

Diximus: in praecedenti, relationem sp habendam ad hentium intentionem, inde inferit po

- 1 test, qd adulterans filiam illius cum quo pax inerat, quia non agitur id ex primaria inimicitate, sed solum libidinis lapsu,
- 2 non dicetur pax erupta. Alex. consi. 13. in 2. Corne. consi. 51. in 1. Mantua. consi. 169. colum. 3. Rom. consi. 183. 258. Ale. & Ias. in 1. qui seruum, de verb. obli. Alex. consi. 155. in & ex eo
- 3 qd quia libidinis lapsus iusta causa dñ ad pœnam minorandam, ex relat. a Tiraq. in tra. de pœnis, causa, 56. nu. 81. cum seq. Old. consi. 210. Marli. consi. 2. Clarus lib. v. sent. q. 60. Menoc. casu. 328. in arb. iud. & ex eo quia naturalis inclinatio inducit hominem. ad libidinis, appetitum. Neuz. in sylua nup. lib. j. nu. 202. Tiraq. in 1. si vñquain, in gl. in ver. donatione largitus, nu. 62. de reu. do. & origo cause, non accidens intuendum, nu.
- 4 202. prout est libido, qua cœlatur dñ hoie aīali ad ita peccandum. Accedit, quia intentio quilibet ad suam causam est referenda, t Bar. in d. § quod illicite. at. l. si pater, §. Libertus, de leg. 2. Ang. in l. si cum exceptione, §. satis, ff. quod me. causa,
- 5 quia tunc arbitramur rem scire qd primas causas, t & prima principia cognoscimus, ut Ias. in l. in suis, C. de lib. & pot. Neui. z. in sylua nup. lib. 1. nu. 199. & Bal. in c. clerici, de vi. & hon.
- 6 cle. ait, qd vbi quis adulteratur vxorem alterius, t & offensus vxorem primi adulterantis, genus vindictæ huiusmodi esse illicitum, quia aliū quā offensum tangit, & iniquior lex redideretur si id permitteret. at. l. si ex facto. ff. de vulg. & pupil. & adulteriū grauissima iniuria reputatur. l. codicillis, §. patre, de leg. 2. Io. And. in c. frustra. de reg. iur. & multa edocuit Clarus in §. adulterium, & Plac. lib. 1. c. 41. fo. 719. nu. 36. vnde fratres propter odium legum aduersis concubinis nati, non dicuntur ius cognationis habere. t vt post Spe. de. suc. ab inte. in §. 1. ver. quid de natis, nu. 19. Bar. in Aut. quibus mo. nat. effi. leg.

S V M M A I R V M.

- 1 Adulterio feudo priuat, & an vindictam provocat.
- 2 Tale qui facit, vel causa sit quod siat t. le paria sunt.
- 3 Obligatio nascitur extra id quod agitur.
- 4 Adulterium vñquam permisum.
- 5 Adulterii uon admittitur transactio.
- 6 Adulterii actio competit patri, ubi commissum est in filium, secus in rum, quia viro competit.
- 7 Vir vna caro cum vxore quoad carnis procreationem.
- 8 Priuilegia ex persona viri que competant vxori.
- 9 Vir caput mulieris.
- 10 Adulterium gignit capitalem iniuriam.
- 11 Adulterium difficilem gignit exitum in impunitate.
- 12 Nuptie hostiles non tollerande.
- 13 Adulterium grauissima iniuria propter scandalosæ diffamations.
- 14 Stuprum, etiam voluntarium, puniendum.
- 15 Pena raptus non vitatur propter matrimonium, nec pena deosculacionis.
- 16 Lenocinio an rumpatur pax, & pena lenocini.
- 17 Furto an pax rumpatur.

QV AE S T O CLVIII.

Id quod diximus, ex adulterio pacem nō rumpit, ista resolutio varijs telis vulnerati potest, ex relat. a Luc. in d. l. vñj. ver. 25. Bal. in c. 3. quib. mo. seu. ami. ubi voluit adulterio t seudo priuari, quia ad vindictam prouocat (idem in furto) in c. j. 1. in fi. de pace tenet. & facit qd hñ Gozad. consi. 31. nu. 13. quia qui facit tale, vel cā est qd fiat tale, idem esse vñ t. l. quo minus de flumi. Bal. in c. pasto ralis, nu. 16. de of. deleg. §. quia vero, & extit id qd agitur nascitur obligatio. t c. 1. de despon. imp. l. si. ff. commo. Ias. in l. qd ergo, §. h̄eres, nu. 4. de leg. j. licet secus ibi Goz. determinet. Accedit, quia si quo casu offensio reperitur prohibita, nunq tū adulterium. t Bal. in l. fi. C. si 5 ius. & hanc opinionem indubitate credere vbi pax vel treuqua sequitur eslet ex acti. impudicis, ex iis qd in pcedētib. diximus, & maxime in patre cui actio cōpetit noīc proprio. l. qd ait de adul. super quo admittitur trā saction. t ex relat. a Claro, in q. 58. licet ipse ītrium viderat sexuari. ad idē Pla. c. 41. in epit. delict. in fi. tu aut declarata, patri qd petere actionē p adulterio pmissio in filia, secus in nurū, t qd nec pñ hāc iniuriā remittere posset. Bar. in l. qd ince. ff. de vi pu. Marli. 582. Pla. li. i. c. 6. sub nu. 22. qd viro noīc pñrō actio cōpetit, qd vxor vna caro dñ cū viro t quo ad carnis pcreationē, Arc. 2. 1. Tiraq. in ll. con. gl. 2. 0. 67. c. lunt q. 22. c. qñ. 3.

- q. 1. Genes. 2. 30. q. 4. sciscitatus, c. si quis, de cognata. spiriti. Bal. cōf. 100. nu. 5. pñsiderato. Rol. 2. 1. 2. a. 41. & multa t priuilegia cōpetere vxori ex persona viri. Pla. c. 6. nu. 24. in epit. del. Ferret. 9 2. 1. 67. & vir dñ t caput mulieris & caput dñ offendit offensis mēbris, c. vulgaris, de pñnit. dif. 1. & peruerstor iuris mariti dñ qui eius vxore sciens cognoscit. Bal. consi. 176. in 1. Cecilia, ex quo inimicitia surgit capitalis, & radicalis, col. 2. & ibi describuntur cause t ex quib. uit cogitur pñstare cautionē de non offendēdo. Adulterium. n. difficultem exitum reddit in nuptiis. 11 c. si. qui sunt. despon. nec rapiens t ut illā vxore ducat impunit euadit, qd a princeps nō dēt pati nuptias fieri hostilis more. 12 t l. s. f. dñ facultas, C. de rap. vir. & ex eo quia grauis iniuria adulterium & fornicatio reputatur pp scandalosæ diffamations, t pp pudicitæ interpolatores, ex quibus matrimonia impediuntur, iō stuprans, ēt volēte mulierē, punibilis est. Clars. i. §. ruptus, & ibi hñ, an pp matrimonium t sequutum vietut pœna raptus, vel deosculantis, & ultra illum vide Vero nen. consi. 57. Gramma. consi. 48. Et semel in quadam cœula Nursina respōdebam, fiduciōnem pñstam t de non offendendo ob actus impudicos dici ruptā ob deosculacionem sequitam, ēt qd solum promissum eslet non offendere, licet non defessent graues viri ītrium tenentes. Quid autem in lenocinio 16 t Luc. in l. vñj. C. pub. l. et. ver. 25. idem qd rumpatur tenere vñ, & de pœna lenocinij. Luc. in l. j. C. de l. pñct. Clarus. q. 60. ver. le nones, & lenam mulieris honestæ sequuta copula, puniri pœna fuitigationis pro prima vice, pro secunda truncatione nasi. 17 Affl. in const. regni de leuo. nu. 2. Quid in furto t dic ad suscaulam & intentionem referendā, Bar. d. l. qnod illicite. Ang. l. si cum exceptione, §. satis, ff. qd me cau. ut s. diximus, licet & inimicus sit noster qui nostra bona tollit. c. itē quis. vbi Bal. de ret. spol. Rebus. in concor. Fran. fo. 23.

S V M M A I R V M.

- 1 Pax, iniuria personali pñcedente ex eadem causa, rumpitur.
- 2 Corruptio vñius generatio alterius.
- 3 Commisso vñi fa cœla alteri dicitur denegata.
- 4 Substantia indivisibilis.
- 5 Jurisdictione vñi concessa an dempta censeatur alteri.
- 6 Prohibitio in certis casib. quando in alijs dicitur denegata.
- 7 Pax ex offensione fratriis an dicitur.
- 8 Frater, profratre non est idoneus testis.

QV AE S T I O CLIX.

Quandoque pñcedit iniuria tñ personalis t & quia sunt relatiue appolita, & qd de uno pñdicatur affirmatiue de alio negatiue, Bar. in d. §. Cato. & corruptio t vñius est gñrō alterius, Bal. 2. 1. 2. 53. in v. vñs. vbi declarat qd cōmissione t vñi facta ab altero censeatur adempta, & vbi in cœteris, confirmatio inducatur, 389 in 3. duo: vnde si quis cōmunicat alicui id qd sit substantia a se illud non adimit, quia indivisibilis est. t Cästan. de glo. mundi. fo. 63. 1. parte. j. cons. & in materia cōcibili, & in jurisdictione eoncessat vñi qd a te non dicatur adempta. Bal. consi. 326. in v. col. fi. Plat. in 2. de repub. & cumulariue nō priuatiue dici concessam. Bal. cōsi. 383. col. 2. in 2. vñs. Fel. in c. excommunicamus, de hæret. Deci. consi. 3. nu. xi. lib. 2. Fel. in c. pastoralis, c. cœterum, de re. iud. Fer. consi. 142. Are. consi. 101. Rom. 393. & ibi in add. Bru. consi. 7. col. pc. 47. col. 3. Gram. voto. & post casareas decit. respon. 4. nu. 3. & sp in cōcessionibus huiusmodi intelligitur, salua suprema auctori. Bal. in l. qui se patris, C. vnde lib. Affl. in c. i. Quæ sunt regalia. Anch. consi. 264. Rol. consi. 80. nu. 5. in 2. Et vbi prohibito est in cœtis t calibis, in cœteris permisso inducatur, Bal. in c. 1. de vñu palij. c. ad honorem, e. ii. Ias. in l. s. pñc. errorē, de iur. om. iud. Bal. in c. auditis, sub nu. 3. de elect. ubi declarat t quando generatio vñius sit alterius corruptio. Bal. in c. olim, nu. 11. de rescr. & qd pñria simul concurrant, Bald. c. auditis, de pñscrip. sub nu. 11. vnde Bar. d. §. quod illicite. & d. §. Grisogonus, voluit per offensionem fratriis non dici pacem ruptam, t Bal. c. 1. quibus mod. feu. amit. Alex. consi. 119. in 2. quia diversæ sunt personæ, licet Tiraq. de pœnis, cau. 51. 76. secus voluerit. & Marli. sing. 331. vide Bal. d. consi. 193. Gram. consi. 12. nu. 17. led II. adductæ a Tiraq. procedunt quo ad ferendum te stimonim, quia fratres t idonei non reputatur, Marli. consi. 26. Paris. consi. 55. nu. 36. & 58. nu. 15. & 59. nu. 26. & 152. in 4. Rol. consi. 24. in j. num. 41. Gram. decis. 48. Aymon. consi. 99. Menoch. casu. 262. in fi. & consi. 24. nu. 42.

S V M M A I R V M.

- 1 Pax an rumpatur accusatione, quid in cautione de' non offendendo. s..
- 2 Parcimonia pñsto.

Nicolai Moroni de fide treu. & pace.

3 Reducendo inimicum ad calamitatem.

4 Falsi; accusationibus.

Q V A E S T I O C L X .

- 1 Accusatione liuore vindictæ proposita † pa-
cem rumpi. Lu.in d.l.vni
ca.ver. 19. quæritur. idem in patrocinio odio † illum cū quo
2 pax inerat præstito; secus si necessitate officij, vt in d.loco, l.2.
C.de dela.li. 1. o. vbi idem Luc.Alb.in l.post legatum . de ijs q-
bus vt indi. S.aduocatū. Tiraq.in terra. S.1. gl.9..nu. 126. Fab.in
3 S.si tutor. Inst.de inof.test.Meno.cōl.58.qd vbi inimicū ad ca-
lamitatē reduxit, d.l.vni.vbi. Luc.ver. 21. quidq; in falsis accusa-
4 tionib.dic idem, & tenet calumnia; secus in cautione † de nō
5 offendēdo. Alz.cōl.1 13.in.1.Ferret de ferijs.nu.95.185.189.

S V M M A R I V M .

- 1 Defensio in rebus qualiter admittenda, & cum moderamine, 2. & modū
excedens quo puniatur.
3 Moderamen circa tria versatur.
4 Aggressor an se defendens occidi possit.
5 Defensio pro rebus, amicis, vicinis, admittenda, etiam aliis conuocatis.
6 Defensio rerū an fieri possit de iure canonico sine incurſu irregularitatis.
7 Conuiciū inferenti an aliud obici possit, vel iniuria personatis.
8 Conuiciū utile reipublicæ an punibile sit.
9 Iniuriam inferens an possit se retractare.
10 Defectus alienos detegi inhumanum.
11 Conuiciū obiectum in iudicio an punibile sit.
12 Conuiciorum non datur compensatio, & uterque puniatur, & maior culpa
præponderat.
13 Aestimatio iniuriarum quomodo facienda.
14 Menta quando punibilis.
15 Iniuriarum non datur compensatio.
16 Iniuria verbis illata armis non repellenda, sed mitius puniatur.

Q V A E S T I O C L X I .

Qnandoque prouocatus

- rerū præceden- te controuer-
1 sia damnum duntaxat reb.inferebat & tunc vbi q; res proprias
cum moderamine defendit, nō tenet, l.3. S.ex plagijs.ad l.Aq.
l.furē, ff.de sic.l.1.C.vnde vi. c.2.de hom.quia & rerū defendio
dī iuris natura; Cic.li.1.of.& secundus sanguis.las.in l.vt vim,
2 de iust. & iure.Are,conf.3.1. at vbi modus in defendēdo exce-
deretur, pēna effet mitigatione.Lu.in l.errat,C.de consti. pec.li.
11. & qd modus excedit, non pro toto, sed pro excessu puniā.
Alz.cōl.78.col.2.in 1. & 109.Mars.in S.aggreḍior,nu. 63.cum
seq. & 58.Affl.dec.206.Clarus in S.homicidiū, ver.excusat, &
ver.hæc aut, & ver.scias per totū fere, S.homicidiū, & arbitrio
iudicis modum excedens puniatur, non ordinaria pēna.Meno.
de arb.iu.casu. 277.278.

- 3 Moderamen aut circa tria versatur, † videlicet, modū, cau-
sam, & tps.Couar.post rele.ad c. q; quis.de pac.in 6.fol. 366.Alc.
cōl.132.To.2.li.5.nu.36.Bal.in c.clerici.de vita & ho. cle.Ioā.
4 de Amicis,cōl.77.nu.9. & vbi aliter res defendi nō pñit, † et ag-
gressor occidi pñt & immunē esse a pēna irregularitatis, ad-
dē. est ēt, qd fur diuinus occidi pñt si se telo defendit, idē si vis
turbutiu alicui inferat, & pro officij,dignitatis, & amici de-
fensione, & licere ēt, ad id amicos † cōuocare, & ex interuallo,
6 vt per Plac.li.1.c.2.8.& ibi habetur.irregularitatem † contrahi
de iure canonico.
Ex quo, vbi unus infert cōuiciū, alter vero personalem in-
7 iuriā, vel econtra, ambo tenentur, † si ex interuallo, seu incō-
tinenti succedat, nisi quis conuiciū obiceret quod reipubli-
8 cæ † scire expediret, l.cum q; ff.de iniu.sive culpa, sive sine cul-
pa succedat, vt leprosus, Old.conf.5.3.consuevit Ro.cōl.96.su-
per eo. Plac.li.1.c.1.in epi.deli.Menoc.conf.41.nu.31. Clarus in
S.iniuria, ver.itē quæro, Couar.in li.variarū, c.11.nu.6. & nu.j.
& hoc sive in iudicio, sive ext.Rip.l.fi.C.de revo.don.sed si vt
propriæ libidini satisfaciat, & non iustitia ardore conuiciatus
est, puniri poterit, l.iustissime,C.si rector. sed quō animo intu-
lerit spectandum erit.Menoch.d.conf.nu.31.Plac.li.1.c.1.fol.
15.ver. & primo cum sequē.licet vbi verum dixit se retractare
9 † nō teneatur, vt aquid Couar.nu.7.vbi S.alias & pēna regia te-
netur. Plac.d.c.1.li.1.col.1.fol.17.

- 10 At valde inhumanum est nostros detegi † defēctus, l.2. C.
qd & quib.4.pars, vbi Doc.li.11. & 2 euangelicū documentū,
si peccauerit in te frater tuus, vt Couar.d.loco,nu.6.at vbi i iu-
11 dicio obiicit, & probat, & non est punibile, l.siquidē, C.de in-
iur.Clarus in S.iniuria, ver.itē quæro. in li.sñiārum, 5. & qd iu-
cē cōuicia obiicit circa diuersa, & tunc cuilibet iniuriarum
actio cōpetit. Affl.in conf.reg.in fu.de violen. & qd in violē-
tiis † admittatur compensatio.Pau.conf. 309.prius, col.pen.
in 1. & maior culpa præponderat minori, & in faciendo præ-
ponderat in omittendo, Rcb.in l.vni,C.de sen. quæ pro eo q

- interest, nu.373. secus si idem factum concerneret, vt si mihi
obiicis iniuriā, & ego dico tu mentiris, qd non est punibilis,
cū relatis.a Menoch.conf.41.nu.10. & ita proclamata intelligenda sunt phibentia mentitā, Alc.recip.248.288.103. & Menoc:vbi S.nn.2 3. & qd punibilita sunt. Auf ad dec.Thol. 127. &
13 qualiter iniuriarū estimatio fieri debeat. † Bossi in prax.cri.in
14 infertur, existiman.esse addē qd vbi prohibetur mentita † puni-
bilis erit ēt si dictum esset saluo honore tuo.Menoc. conf.41.
nu.32.Plac.d.loco,nu.11.ver.ex prædicta.

Ad vnum aduertēdū, qd vbi unus fallum crīmē indicat, alter
15 psonalē iniuriā cōpenatio non est admittiāda. † Are.conf.34.
16 Ro.Bono.decis.8.quia iniuria illata verbis armis nō est repel-
lendā, licet verbis, vt S.refelli possit, l.3.vbī gl. ff.de vi & vi arat
si secus fecerit mitius puniā. Ang.in l.si adulteriū cum inceſtu
S.imperatores, ff.de adul. Ang.in tra.malefi. In ver.verba con-
tumeliosa & ibi Aug.& in ver.Titus se defenden.Cur.Sen.con-
fi.20.col.15.Boer.dec.169.nu.2.Pau.conf.276.in cau.Cum.cō-
fi.134.Ale.119.nu.4.in 7. & cōf.3.in 2.Mars.nu.26.conf.25.qd
iusto affectus dolore iniuriā propulsat, d.S.imperatores, Abb.
in c.dilecti, de except.Mars.conf.127.nu.8. & in S.qm̄, nu.6.in
prax.& quia puocatus mitius puniā, vt p clarū, S.iniuria ve-
quero ēt, & ibi etiam habetur an calor iracundia excuset &c.

S V M M A R I V M .

- 1 Defensio rerū incontinenti datur, & vbi ex interuallo, 2.
3 Differentia inter vim verbis vel personis illatam.
4 Possessio quando perditur, & quando dicatur recuperari incontinenti,
6 Turbare non dicitur damnum inferens, & quo modis fiat. 7.
8 Coloni qui domini mandato obtemperant non dicuntur vim inferre sed
vbi sciunt rem ad alium pertinere.
9 Leuissima culpa non puniatur criminaliter.
10 Locator non excusat vbi ignorat rerū fines, item vbi prohibere pñt
lonū, & non fecit.
11 Colonus facta denunciatione tenetur, item si est vicinus. 15.16.
12 Turbatus dicitur qui priorem habet titulum.
13 Possessionis prioritā vbi presumatur.
14 Dolus in turbativa necessarius.
17 Mandans quando mandatarius modū excedit vbi teneatur.
18 Dominus mandans operatio non tenetur turbativa vbi locus non est lat-
eratus.
19 Operarū locatores excusat bono viro credentes.
20 Possessor antiquior obtinet in turbativa, quid in possessione titulate, 21.
22 Turbare quis dicitur, & dolus necessarius, 25.
23 Possessor potest impetrare cautionē ne offendatur in bonis arbitrio iudicii,
24. & arbitriū est iudicii, & terror sufficit, 26.
28 Potentia & actus virtus.
29 Compensatio vbi in delictis & culpis admittatur.

Q V A E S T I O C L X I I .

- 1 Quatenus diximus defensionem rerum dan-
dam esse, procedit inco-
2 tinenti, l.3.S.igī, ff.de vi & vi ar. & ex interuallo vbi iudicis co-
pia non differtur, Alc.conf.132.col.2.To.2.li.5.1.si aliis, S.be-
llissime, ff. vi, l.ait prætor, S.debitor, ff.de ijs quæ in frau.cre-
ad idē, c.significasti.de ho. & prouocans puniā secus in prouo-
3 cato, qd vim vi repellere licet, cle.j.de ho. & differētia est inter
vim illatā verbis, & personis, ex prima.n.perdit naturalis poi-
4 fessio, & ciuilis retinetur.vnde deieciū † redeundo dñ potius
defendere ciuilē, qd vim inferre circa naturale, quæ ab alio oc-
cupata reperitur, l. qui per possessionem de vi & vi ar. ar. l. qui
ad nundinas, de acq.poss. & qd incontinenti recuperari dici.
5 † Menoc.casu, 11.voluit duobus modis.primo ante qd ad extra-
neos aq;us diuertatur.Secondo cum primum potuit, & arbit-
rio iudicis relinquentur de quo late scribit Doctissime mo-
re suo.Menoc.in tra. recup.primo remedio.
6 Et addendū est † qd nō turbare qui dñnum infert. Pau.co-
si.57.in cā.in 2.ne cōde turbativa tenet, qd notandū est ad decla-
rationē statutorū, & proclamatū, & quot modis tui batio pos-
7 fessionis inferatur, † Menoc.copiosissime & eleganter expli-
cat in tractatu retinendæ, & in repertorio in verbo turbare,
vbi loca colligere abunde poteris, & turbatio adhuc inducit
vbi negatur aduerſariū possidere, Rol.conf.9.nu.2.1.in 3.
8 Ad vnu tñ quotidianū attendendū, qd laboratores q faciunt
dñi mandato † dñi vini infere nisi sciāt rē ad aliū prænere,
Rol.cōl.54.in j.nō tñ ob leuissimā culpā puniri pñt crialiter.
9 † Bal.cōl.3.14.in 1.casus.nisi escent vicini, cōl.144.in 1.p̄sup.l.si
ita.de fund.instr.l.2.l dominus, loc.l.1.C.ubi de ratioci.non ta-
men excusat locator qui tenetur rerū fines scire, l.si consti-
tit, ff.finum reg.l.fi. ff.pro tuo, l.duo fratres, ff.de acq.hære,&
10 ubi locator prohibere pñt dñnum dantem, & non facit, tie-
netur ad totale interesse Nat.conf.443.nu.2.qd ubi facta est
11 denūciatio. † Rol.d.cōl.Ruy.aūt.2.122.in 4.n.12.voluit affi-
denū.

Tractatum Tomus XI.

450

denunciatum, nisi aliter de iure suo doceatur. Et ille dī turbatas qui titulum habet priorem cū licentia ingrediendi. † Bal. consi. 5. 8. quidam, idem vbi adeat cīa constituti, ut ibi hī, & qñ prioritas † possessionis prēsumatur quā descendit a tituli puritate, & dolus in turbante est necessarius. Bal. consi. 82. in 5. vi sis. item turbantist intentio, l. duo. ff. uti. poss. nisi esset vicinus, quia vt dicimus facta vicini prēsumeretur scire, † Bal. d. consi. 14. in j. prēsupposito, quo casu nec coloni excusantur, Rol. in citato loco, nu. 3. & declarat Gabriel. istud de vicini sciētia concl. v. de prēsum. Et h̄eres diceretur turbari vbi impediret, ingredi volens autoritate testatoris, idem consi. 493. qm̄, in 2. & ibi Bal. declarat qñ turbans scire factum per notificatio nem † sibi factam, nec excusantur in reali operarii modū excedentes, at bene mandans, secus in personali, quia mandās t̄ non excusabitur, gladius, n. magis obedit corpori q̄ anima, & alia aliis mortifera esse solent. & mors atrocitati vulnerū est connexa, & inseparabilis, ideo q̄ nocet inspicitur, quia dolus causam prēcedit, alias secus, l. qui posthumos, ff. ad Sylla. vt per Bal. consi. 144. s̄ cira. in j. prēsupposito, & iō in turbatiua secus est, quia ille dī turbare qui habet turbandi intentio nem, & h̄ec quā s̄ diximus. procedunt vbi mandatum fuit percuti auctu, ex quo mors sequi potest, vt vulnerā secus si sui nā ex mandato sequi non solet, ut alapa vel simili mandatū fuit percuti, ex relata Claro, q. 89. ver. pone lib. s̄n̄iarum. v. Itē ex alio mandans excusaretur, vbi de loco certitudinaliter nō mandasset, † quia quā iuri conueniunt mandasse censemendum est, l. cum p̄. ff. de iis quā in frau. i. si procurator, ff. de cōd. ind. Bal. cōsi. 144. in fi. Et operarum locatores excusantur bono vi ro credentes † & pp̄ rusticitatē & vbi operas locat pro vno die, quia maius t̄ps poneretur in inuestigando fines agri, quā operando, l. inter quos, §. si dñs, de dam. infe. & in accusatione deturbatiua † ille obtinet qui probat possessionem antiquio rem, ex relat. a docti. Meno. in remed. adlpil. 3. nu. 725. q̄ tu declara, nisi possessio, lunior esset titulata, qui titulus debet p̄bari ante antiquorem possessionem, alias si postea fuerit, que situs non prodesset, † Ruy. consi. 53. lib. 4. Rol. consi. 9. num. 36. in 3. Rebus. in concor. Fran. de Annat. fo. 759. ubi declarat. q̄s debeat obtinere in possessorio plures casus recolendo. Itē & vim inferre dī, qui non seminare, colere, nec fructus collige repermittit. † Bal. d. consi. 144. & 426. in 5. in addi. ad Pau. consi. 57. & ut de turbatiua agatur, dolus est necessarius, dī. consi. 144. & turbare dī qui totum vel partem cōtendit q̄ ego possedeo, Alex. consi. 135. in v. Bal. in l. ordinarii, C. de rei ven. c. au dita. de restspo. & vbi possideo † implorare possum officium iudicis ne quis ne molester, & inferat iniuriam, nec accedat ad possessionem, l. fi. ff. de offi. procu. c̄s. Bal. consi. 337. in v. sta tutum, Guid. Pa. dec. 219. alias ambitioſa decreta. non valent, l. si per vim, l. meminerint, C. vnde vi, & potest impetrare n c̄ bonis offendatur, Doct. in l. si super. de transa. vbi Iaf. Bar. in l. illicitas, §. ne potentiores, de offi. pr̄sid. & potest fieri poena lis indicio. Ale. in l. de pupillo, §. meminisse, de no. op. nunci. Cur. consi. 61. Auſt. ad deci. Tho. 389. Ripa in rub. de dam. infe. l. denunciamus, de iis qui ad eccl. config. C. glo. in l. ſape, C. de erog. mi. an. li. xi. Bar. l. i. C. quibus colo. cau. dom. acc. Marsi. l. i. nu. 47. de qq. Bar. & Alex. in l. qui bona, §. qui damni, de dā. infe. Alex. consi. 157. in 4. & arbitrio iudicis hanc cautionem dandam, † Paris. d. consi. nu. 3. & cum causē cognitione cogere posse ad satisfi. nu. 6. & 10. vbi de cōi. Marsi. in d. l. i. §. prēte rea, nu. 7. i. de qq. Nec turbare dī † transundo per agrum via deuastata, gl. c. omnes, in fi. j. dist. Et ad hanc cautionem. impe trandum sufficit terror armorum, † l. possessionem, ff. de vi & vi. arm. Marsi. consi. 21. & de potentia & auctu Gab. conclu. 12. de prēsump. quia n casu nostro idem operatur potentia, qđ auctus, † dummo habens in habitu deueniat ad aliqua signa ex quibus tenet potentiam ad auctu velle deducere, & sp̄ in continenti dari defensionem, at ex interuallo poena incurritur, l. quemad. ff. si ex nox. causa, l. si quis in tantam, C. vnde vi. & facta hinc inde estimatione compensationem admittendam, l. fi. C. de comp. §. sed quia Inst. de auct. Bal. c. super, de ord. cogn. ait violentiis non admitten. compensationem, quo ad rerum corpora, secus quo ad personales prēstationes, & inter esse, l. ambo, de com. Ab. c. pe. de adul. nec minus quod ad pœnam filio inferendam, de quo vide Bal. in c. nobis, de except. Fel. in c. 3. loco. de pr̄lump. Rot. Bononi. s̄ cirata. & dolus culpa pr̄ponderat, lata leui. Bal. d. c. a nobis, & in paria causa dete rior erit cauia actoris, vt supra diximus.

S V M M A R I V M.

1 Inuria verbalis reijci potest, & quando limit. 2. 3.

4 Inuria grauior realis quam verbalis.

5 Facere, plus quam dicere, ideo promissio non offendit. de facto non veri ficiatur in verbali, 7. 1. 1.

6 Factum tacitum, & non extenditur.

7 Inuria realis & verbalis differunt, & in scriptis dicitur verbalis, g.

10 Inuria fit incorticē & ironice loquendo.

11 Defensio an detur in verbali iniuria.

12 Malefacta binc inde punienda.

13 Compensatio non admittitur in violentijs.

14 L. Qui natu maior, §. libertus, de bon. lib. declaratio:

15 Inuriā sustinendam, secundum legem Domini.

Q V A E S T I O C L X I I I .

Diximus supra, iniuriā verbalem incontinenti rei ci posse ar. l. qui natu maior. de bo. lib. cons.

18. nu. 1. quia † si realis, ita verbalis incontinenti rei ci potest test. l. si ex Plagijs, §. Tabernarius, ad l. Aq. cle. j. de homi. Bald.

45. in j. statuto. Boer. decis. 169. nisi probet pars ex supra rela tis dixisse uerum, † vt supra diximus, Gra. consi. 35. nu. 13. quia tunc non est punibilis. Sed hanc resolutionem procedere de

claratur, si incontinenti † secus ex interuallo, l. idem. §. cum quis, de vi & vi arma. & ex interuallo quomodo accipiatur, Fel. in c. vigilanti, de pr̄scrip. l. lecta, ff. si cert. pet. Ad vnum tñ aduertendum, q̄ grauior dī iniuria realis quam verbalis, † ar.

1. l. si tñ, §. quid sit, ff. de ædi. edi. Dec. in c. dilect. de appell. Luc. l. r. C. de iis qui spont. mun. sub Ay. consi. 204. col. 2. maioresque hēt arrogantiam facere q̄ dicere. Bal. in consi. 143. in 2. super.

sub nu. 4. & plus est facere quā dicere, l. natura, C. de test. l. codicillis, §. Veteranus, de test. mil. licet factum simpliciter dica tur tacitum. † & ultra limites facti non extendatur, Dec. in ca.

dilect. §. cit. d. c. cum super, de off. del. Fel. in c. cum accessissent, de const. ver. 2. limita. Dec. consi. 416. Tiraq. in ll. con. glo. 7. nu. 506. Paris. consi. 86. nu. xi. in 4. ideo promittentes aliquem de facto tñ non offendere, non verificatur † in iniuria verbali,

7 Alex. consi. 113. nu. 4. in 2. quia inter se valde differunt, l. j. de iniur. iniuria, n. aut fit re † aut verbo, fit re, cum manus in cor

pus infertur, l. item apud Labconem, §. verberasse, de iniur. l. v. §. inter, e. ti. confertur relata a Bar. in l. j. §. hēc autem, ff. de iis

9 qui deceat, & iniuria in scriptis dī verbalis, † Ro. consi. 178. & fit ēt absenti. l. item apud Labconem, §. conuicij, de iniur. & iniuria fit ēt si in cortice non demonstratur, vt bonum vi

10 rum ironice appellando † Neuiz. in Syl. nup. lib. 4. nu. 76. Soc. cōsi. 6. in 1. dū in interiori vult illum cornutum appellare. Pla.

li. j. c. j. ad idē, q̄ sit plus facere q̄ dicere, † Bal. i. tub. C. qui admi.

11 & in tra. per Tiraq. in fi. n. 76. & est tex. in l. famosi, ad l. Iul. ma.

Ay. consi. 6. nu. 71. Nec valet argim̄ tenetur de reali, ergo uer balii, quia in plus se hēt prima quā secunda, quia non est bona sequela, depositarius tenetur de dolo & lata culpa, ergo de leui, Dec. in reg. culpa caret, de reg. iur. At tu aduerte, impossibile esse dari defensionem in uerbalis iniuria † nisi per solā ne

gatiuam, & possum dicere, tu mentiris, ut s̄ diximus, non au tem aliud reflecti delictum, Al. consi. 6. Tom. 2. li. 5. nu. 17. quia

primum ad offensionem, fm. in contumeliam conuertitur, Fel. in c. peruenit, sub nu. 7. col. 3. de iur. & vterque ratione pu blici & priuati interesse conueniri possunt, l. quemadmodū, ad l. Aq. l. qui vas. de fur. quia, si vnu malefacit, nō debet alter

13 malefacere, & vtrumque puniēduni, † Bal. consi. 143. in 2. sub

nu. 1. super. & in culpis non datur compensatio. Ferrat. caut.

39. c. 2. 14. dist. & in violentijs, ut diximus; compensatio nō est

14 admittenda, † Pau. d. consi. 399. priusquam, in j. Affl. in constit.

Regni de violen. Rot. Bono. deci. & p̄pea vterq; tenetur, Spec. de acc. ver. sed tu vide. in vlti. concl. l. vel neganda, C. qui accu

nisi vbi recipic̄ expediret delictum propalari, Old. consi.

53. confuevit. Nec obſt. l. qui natu maior, §. libertus, ff. de bon.

lib. quia loquitur in judiciali accusatione, † pariterq; exequu

tione, vt aduertit gl. ibi, obiecit & probavit delictum, Old. rad.

consi. 53. at tuendi honoris cā licet se defendere, l. scientiam,

in fi. ad l. Aq. Ipsum coram iudice reconueniendo, ut aduertit gl. Bene verum est, q̄ fm legem Dñi debemus iniuriā sustine

16 re & in legem perfectionem ingredi, Dñi nostri Benedicti ve

stigia lustrantes, dum alapa percussus dixit, cur me percutis, Ioā. 18. & iuxta illud mihi vindictam & ego retribuam. & si quis percutierit te in maxillam, pr̄bē & alteram, 23. q. 1. §. 1. 2. q. 3.

illa Placa multa. refert pro iniurijs sufferendis, c. v. num. 1. in c.

pit. deli. & iuxta illud. & qui inquirebant mala mihi loquuti sunt nativitates, &c.

S V M M A R I V M.

1 Irradiā calore dictum an punibile sit, & ex eo potest peti abolitio & excedendo moderamen mitius punitur, 2. & nu. 7.

3 Ira que sūnt non sūnt per electionem.

4 Iram compescere virtus est.

5 Intellectus, l. famosi, ad l. Iul. maie.

6 Facere grauius est quam dicere.

8 Inuria est maledicere contra principem.

9 Auxiliū gradus tres, relative.

10 Ira committens delictum leuius puniendus.

11 Commotio & obstinata ira quomodo differant.

Tract. Tom. xi.

LII 2

12 Aggrē-

Nico.Moroni de fide treu. & pace.

- 12 Aggressor si offenditur aufugiendo mitius aggressus punitur.
 13 Detractores extra ordinem puniendos.
 14 Libellū famosum faciens quomodo punitur, quid in egente, nō lacerato.
 15 Libellū famosum faciens intestabilis, nec ferr potest testimonium, &
 de bonis eius est satisfacendum relevanti.
 16 L. quicquid calore, declaratur & limitatur.
 17 Homo plus cogitat & dicit quam exequatur.
 18 Voluntas bona reatum excludit.
 19 Intentio viuiscat opus.
 20 Detrahere iniquitas est, & maxime contra superiores.

QV AE S T I O CL X I I I .

- Supra** diximus, emissum calore iracundia non esse pu-
 nibile, L. quicquid de reg. iur. l. famosi, ad l. l. l. mai-
 1 vnde & calor iracundia sufficiens est ad abolitionem impetrant
 2 dā, poenamq; molliendam, & exercendo moderament miti-
 punitur, Boe. deci. 168. in j. nu. 19. & seq. quia quæ sunt per irā
 non dicuntur fieri per electionem, & Arist. zeth. 3. Tiraq. de pos-
 3 nis, causa j. at quanta sit virtus iracundiam compescere, tēdo
 4 euit Placa. c. i. fo. 45. 67. exempla innumera adducens, & licet
 emissum calore iracundia non sit de facili ad poenam trahē
 5 dum, tēd. l. famosi, Deci. consi. 256. col. 2. in f. Boff. de iniur. nu.
 6 34. Rol. consi. xi. nu. 81. in 3. tu dic q; ibi uoluit solum ostende
 re iniuriam facti non extendi ad iniuriam verbalem, quia, vt
 7 dictum est, grauius est facto quam verbis offendere, & non tēd
 ille tex. multam dimittit verbalem invictam, nec ibi negatur
 8 saltem extra ordinem puniendam & esse, Bal. consi. 194. in 1.
 col. 2. in cā per legem, quantitatem, C. qui bo. ced. imo atrox
 iniuria dī principi maledicere & Menoc. in arb. iud. casu, 377.
 9 & ibi hī maledicos extra ordinē pleōtendos, licet mitius pu-
 niatur q; fit aīo irato, Bal. cōsi. 492. in j. dī vbi de crīe in rixa
 10 commisso, & ibi hī de tribus gradibus auxiliis, tēptimum val-
 de remotum, vt schalas prāstanto. Secundū dum stat armata,
 tertium dum lētaliter vulnerat. & ad idem q; leuius vē-
 11 dicetur crimen irato aīo commissum, & Neuiz. in Sylua nup.
 li. j. nu. 85. & dīram ponit Bald. inter commotionem & obsti-
 12 natam iram, & consi. 143. iii. 2. super. in f. Alex. consi. 76. in j.
 Aret. consi. 80. Fel. in c. dilecti. de excep. Mars. sing. 626. & hoc
 vbi iniuria reuocari potest, Fel. in c. dilecti, Ferrat. caut. 39. &
 irati aīus ad deteriora prouocatur, Luc. Rub. C. de leg. Hinc
 vbi aggressor abagressio percutitur & aufugiendo mitius pu-
 13 nitur, & si in fuga interficeret, Pau. consi. 277. nu. 15. in 2.
 Auf. ad deci. Tho. 49. Marsi. consi. 7. nu. 41. Aret. consi. 34. Tira.
 causa, j. de poenis, nu. 9. cum seq. Ex p̄missis adhuc infertur,
 14 detractores extra ordinem puniendos, & Meno. casu, 377. Lu.
 l. 2. de delat. li. x. Afflict. dec. 265. nu. 62. & deci. 307. sub nu. 26.
 & libellū faciens famosum, si ex eo irrogetur infamia & pu-
 15 nitur, l. i. C. de famo. lib. Clarus, §. 68. ver. libellū, & punitur
 adhuc ille qui vidit, & legit, & non lacerauit, nec habet testi-
 16 factionem & actiuant, nec testimonium ferre potest, Lob. car.
 men de test. & reuclanti facius huiusmodi de bonis rei pre-
 cium soluen. est. l. lex Cornelii, ff. de iniur. Pla. lib. epit. delic.
 c. 3. in f. Item l. quicquid calore non procedit in iis quæ cum
 17 maturitate fieri debent, quia correctionem non admittunt,
 l. quia, ff. de arb. l. actorum, ff. de re iu. Old. cōsi. 184. pater, col.
 4. & procedit in actibus qui certos non habēt limites datos,
 & non cum deliberatione, sed, ex iracundia proueniunt, & i-
 stis lubricum linguæ locum sibi vendicat, & qua mente qd
 18 fiat obseruandum, l. pe. ff. ad exhiben. quia plus sape cogitat
 quis & dicit quam exequatur, & Bal. consi. 410. in cā, co. 2. in f.
 19 in 2. & bona voluntas reatum omne excludit, quia intentio
 viuiscat opus, aīa corpus, & a maledictis abstinentium est,
 & quia detrahere est maxima iniquitas, & præcipue aduersus
 superiores, qui mordere possunt, l. a. consi. 167. in 4. Ay. consi.
 20 309. nu. 3. & peius & ob loquutores & detractores sunt quam
 latrones, Anch. consi. 328. super nu. 3.

S V M M A R I V M .

- 1 Contraueniens primus, non secundus, ad pēnam tenetur.
 2 Pēna per secundum non committitur primo contraueniente.
 3 Non entum nullæ aemonstrationes, & qualitates, & de non ente non
 fit sensatio.
 4 Nullum non dicitur habere rei imaginem.
 5 Super non ente non fit fundamentum.
 6 Fisco nullum generatur prauidicium quo ad primam contrauentionem.
 7 Secundus contraueniens non potest petere pēnam.
 8 Impugnans actum non potest in eo facere fundamentum.
 9 Priuilegiorum prætextu maleficiorum non debet crescere auctoritas.
 10 Delinquentis non dicitur melior conditio.
 11 Reatus omnem honorem excludit.

QV AE S T I O CLXV .

- 1 Qui primus paci ūuenit, ille solus de pace rupta tenetur,
 & quæ per primum resoluta de coetero rumpi nō pot.

- 1 Facit l. slue apud, C. de transa. l. si Insti. ff. de inoff. test. & pē-
 2 na & per fm ūuenientem nō committitur, at. l. si duo, de arb.
 Bar. in l. cum p̄f. §. libertus, deleg. 2. Imo. & Raph. in l. qui ser-
 uum, de verb. obl. l. qui fidem, de transa. Pau. in alle. l. cum pro-
 ponas, Paris. consi. 165. in 4. & facit, d. §. libertus, quia non en-
 tiūm nullæ sunt demonstrationes, neque qualitates, & de
 non ente non fit sensatio, Bal. in l. semel, ff. sol. mat. nec ratifi-
 catio consumpta conciliat, l. si. ff. rem rat. Bal. cōsi. cv. in j. ver-
 4 ba, & q; nullum est & non dī rei imaginem hīc, l. vni. C. de de-
 lat. li. xi. nec super non ente fundam fieri potest, & consi. 333.
 5 in 3. amplius, & pēca secundus non ex antecedenti. sed sequē-
 ti dī offendere. & hēc est noua cā, l. si de certa, de trans. Bart.
 in l. verum, de fur. Ampliatur respectu & fisci, quia quo ad pē-
 6 nam quælitam nullum dī fieri præiudicium respectu prima
 7 offensionis & per offensionem secūdi. l. 2. ff. de adul. & in reg.
 non debet de reg. iur. quia nihil est q; cum fisco, qui nihil cō-
 misit compensetur. Bene verum est, q; secundus ūueniens nō
 8 posset petere pēnam a primo, & quia eius ūuentio succedit lo-
 co poenæ sibi a primo soluendæ, quam solutionem cum ipse
 impugnauit, non posset in illa de coetero facere fundam, quia
 9 agens pro parte & implere debet, & adimplementum proba-
 re, l. ædiles, in f. de ædi. edi. Dec. consi. 380. Paris. consi. 164. in 4.
 nu. 24. & edictis quæ contempst non iuuatur, Bal. in c. an. sit,
 10 de ap. per c. constitutus, de pēca. Ro. d. l. semel, ne sub pretermi-
 priuilegii maleficiarum crescat auctoritas, & l. 2. C. de priuile-
 schola. li. x. Old. consi. 46. quia nemo delinquens facit condi-
 11 tionem suam meliorem, l. non fraudantur, §. nemo, ff. de iure
 fisi. ex literis, de dolo & cont. & reatus & omnem honorem
 excludit, l. i. C. ubi senat. & Bal. in cit. l. semel, & ibi Alex.

S V M M A R I V M .

- 1 Contraueniens primus ad pēnam tenetur.
 2 Solutio pēna an sit loco implementi.
 3 Pēna solutio dicitur relaxatio obligationis. 5.
 4 Clauſula (rato manente) facit ut petatur res & pēna.
 5 Offensus potest recusare pēna solutionem.
 6 Offensus potest petere pēnam, vel contrauenire.
 7 Præmium ex eo quod quis impugnat non consequitur.
 8 Solutio pēna loco adimplementi est.
 9 Gratia principis non obest parti, qua ante concordanda est, 21.
 10 Pēnarum dimiutio principi reseruanda.
 11 Officiales non nisi ex causa diminuere pēnas possunt.
 12 Priuatus concurrit cum remissione pēna.
 13 Offenso satisfaciendum.
 14 Vindicta potius in criminis exercenda, quam remissio extendenda.
 15 Index etiam nemine petente debet ad interessē condemnare.
 16 Deus placatur flagellatione impiorum.
 17 Crimen impunitum ad ultionem non refertur.
 18 Clauſula, habita pace, apponenda.
 19 Fur non relaxandus parte non concordata.
 20 Infamis est qui pro remittenda iniuria sibi illata præcium recipit.
 21 Pace sequuta, bona dominis sunt relaxanda.

QV AE S T I O CLVI .

- Quatenus** diximus, q; ūueniens primus ad penam
 tenetur, non secundus limitatur & vbi pri-
 mus soluisset pēnā, quia eius solutio loco est adimplementi,
 Dec. cōsi. 370. col. 2. Pau. Alex. & Dec. d. l. cum proponas. l. Bal.
 1. 2. C. de iur. emph. Bal. in l. iuris. §. quinimo, co. 7. de pac. Ale.
 consi. 13. 2. in 4. & ideo offendi primus non poterit, licet Alex.
 in l. semel. l. a. & Deci. in d. l. cum proponas, aliter senserint, &
 tanquam obseruans primus agere poterit q; fm ūtrauenien-
 3 tem & frustā ad pēnam laborat qui rem consequutus est,
 Bal. consi. 382. in q. in 5. nu. 8. & aliquid vñ de obligatione
 relaxasse, poenam recipiendo, vel partern, Bal. consi. 13. 1. in j. ca-
 su. Paul. d. l. cum proponas, ait q; stante clā (rato manente)
 4 potest peti res & pēna, & Bal. d. l. nu. 7. consi. 167. in 3. Ceph. di-
 consi. 35. Are. autem in consi. 14. ait, procedere ubi pēna spon-
 5 te recepta est. & at si quis pacem seruat, poterit recusare so-
 lutionem & in hoc delectum hīc. & Bal. d. l. ubi. nu. 5. de tran-
 6 sa. Dec. consi. 380. ne præmium consequatur & ex eo q; impu-
 gnauit, l. si stipulatus, ff. de fidei. l. cum p̄f. §. libertus, de leg. 2.
 Cor. in l. si cōuenierit, de iuris. om. iud. & consi. 167. in 3. & quo
 9 ad fiscum & solutio nō dī loco ad implementi. Nec per gra-
 tiā a principe factā cēsēt pēna remissa q; venit parti applicāda.
 10 & Bar. & Bal. in l. uni. de in ius voc. Gra. consi. 34. nu. 2. cum re-
 lat. Meno. q. 96. in arb. iud. nec magistratus supēriore recogno-
 11 scentes possunt remittere & vel minuere, Clarus lib. sententia-
 tū, q. 83. Nec mulēta taxatæ a principe possunt remitti sibi, ni
 si ī Gallia p̄ magnā curiā, l. illicitas, §. f. d. of. p̄f. Bar. i. l. qd ergo
 §. pēnagrauior. d. if. l. & si scuerior, C. e. g. i. l. o. ēs, C. d. an. & trib.
 li. x. Gu. Pa. dec. 206. Auf. dec. 206. Rebuff. in ph. p̄cor. Fran. fol.

Tractatum Tomus XI.

451

10. ver. x. ex cā: & ibi h̄ q̄ multā suprema curia indicere possit. & in l. aliud ejusfraus, de verb. sig. ex cā tñ † fieri diminutio poterit, vt ibi Clarus, & Tiraq. de pœ. q 96. per totum & dixi s̄ & priuatus debet cum pœnæ remissione † concurrere, alias dñ quis grauatus, c. cum desideras, c. illorum, de sen. excō. Anch. cōsi. 161. nu. 2. & vbi offenso non est satisfactum, † potius vindicta in criōsum est exercenda, quam remissio extendenda, 23. q. i. si illic. & satisfactio pp rempublicam læsam est iniungenda † Luc. l. vni. C. de deser. ver. & e. & iudex debet ad interessē partis condemnare, † nemine petente, Bal. c. ad nostrā, de iur. l. latrunculator, §. qui furem, de fur. Bar. in l. obseruare, §. proficisci, de offi. procons. Rolā, consi. 30. nu. 8. in 2. & Deus Benedictus impiorum flagellatione placatur, † quo cessante flagellum perfidiarum gentium ad vindictā excitatum inducitur, 23. q. 5. c. 2. & impunitum crimēt ad delictum seu ultionē refertur: iō sp in rescriptis consuevit apponi clausula illa † (habita pace) concordata parte. Gra. voto, 35. deci. Pedem. 138. nu. xi. idem in fure † qui nō est relaxādū nisi parte concordata, alias iudex in solidum tenebitur, l. interdum, §. si furē, de fur. Aufre. ad decis. Tho. 22. Imo ante pœnæ solutio pars recordanda est, §. oportet, in Auth. de manda. prin. Bal. in l. cōtinetur, de rest. in inte. Barto. in l. ambitiosa, de decre. ab ordi. Doct. in c. i. de pace tenen. Ad vnum tñ aduerte, † quia infamis redditur qui pro iniuria illata precium recipit, quia pax ex charitate, non precio debet procederē, Luc. d. l. vni. ver. 10. item offensus, C. pub. l. et. colu. x. Aufr. decis. 127. licet interesse non sit denegandū, Bar. in l. cum tibi, §. quædam, de pac. Fely. in c. de coetero, de test. Luc. d. loco ver. 28. quæretur. Bene verū est, † q̄ pace sequuta bona primis dominis sunt relaxanda, Rol. consi. 1. nu. 114. in 3.

S V M M A I R V M.

- 1 Pax ubi dubium est a quo sit rupta, quis teneatur.
- 3 Innocens ex incertitudine quis non condemnatur.
- 3 Innocens notoriū impune relaxandus.
- 4 Seueritatis gloria non affectanda.
- 5 Index sequi debet veritatem cum temperamento benignitatis.
- 6 Salomonis iudicium in c. Afferte, De presump. quale fuerit.

QV AE S T I O CLXVII.

Succedit declarare, ubi dubium est quis prior pacem ruperit † quo casu neuter pœnali iudicio tenetur, Bar. in l. i. §. cum aries, si quad. paup. Pau. & Imo. d. l. qui seruum, de verb. obl. & in l. semel, ff. sol. mat. Bald. donsi. 195. in 2. & in c. peruenit, de iur. Alex. nu. 9. & ibi l. al. de cōi, in l. si seruū, §. sequitur, de ver. obli. Fel. in c. 2. de iur. c. capitulum, de rescr. c. dilecti, nu. 23. de except. Tiraq. in tra. iuris primog. q. 17. nu. 16. Dec. consi. 380. Paris. consi. 165. in 4. Cor. consi. 51. in j. Rō esle vñ, nec ex incertitudine † innocens damnetur, quia innocentia relaxandus est † Bal. consi. 67. in 2. in fi. Dñs, & ubi notoriæ constat, nec ab illo sportulæ sunt recipiēdæ, quia scriptum est in sacra pagina, munera super innocentem non acceperis, quia cui nō licet ultra taxatam summam petere, nec ēt a sponte dantibus licet recipere, ex relatis a Io. de Pla. in l. j. C. de strat. licet glo. in cle. 1. de cens. & cle. j. de imm. eccl. Òriū innuant. Tu vide relata a Menoc. casu. 142. in arbit. iud. nu. 39, & in toto fere casu. Innocens igitur relaxandus, † nec seueritatis gloria affectanda, ut hodie multi iudices literarum ignari gloriam aucupātes, se terribiles ostendunt. Quinimo iudex in grauioribus † causis seueritatem legum cum aliquo benignitatis temperamento subsequi debet, l. recipiendum, ff. de penis. nec ex præsumptionibus, quis damnandus es, & licet Salomō ex violenta præsumptione matri iussit filium restituī, † non tamen subripientem de plagio damnauit.

S V M M A R I V M.

- 1 Pœna nec parti nec fisco debentur ubi constat de prioritate fractura pacis.
- 2 Fiscus in casu dubio non est privilegiatus, & utitur iure priuati.
- 3 Author tenetur in dubio de ruptura pacis, & quis dicitur.
- 4 Qualitas probanda ab eo qui vult agere.
- 5 Lex non subuenit in legem committenti.
- 6 Pœnam delicti non probata prioritate fractura pacis fisco deberi.
- 7 Fiscus habet fundatam intentionem quo ad pœnam delicti.
- 8 Qualitas que habet de subiecto disponere, t. in quam modus adiacens rei, probanda, & ius ex qualitate, non factō nascitur. 4.

QV AE S T I O CLXVIII.

Ampliatur præcedens resolutio, q̄ procedat non neuter in dubiis teneatur, seu fisco, † ex traditis per Corac.

consi. 51. in j. Bal. l. j. C. vnde vi. Alex. in l. si seruum, §. sequitur, 2 de verb. obl. Ratio esle potest, quia fiscus † in casu dubio non reperitur priuilegiatus, sed utitur iure priuati, & ita procedit tex. in l. non puto, de iure fisci, quia in casibus tantū expressis ut in priuilegio, in nō expressis, iure priuati, & sic cōi, l. fiscus, l. non possunt, l. in summa. cum multis legib. & l. quod placuit, ff. de iure fis. glo. in l. item veniat, ff. de pet. h̄ ered. Deci. consi. 531. in fi. ar. l. in fraudem, de testa. mil in fi. Marti. in rubr. de prob. nu. 418. 42. quicquid, Doct. d. l. non pato, aliter de clarant, & Alc. reg. 3. præsumpt. 41. Sed Fely. in c. j. de treu. & pa. circa hanc, q. reliquit cogitandum. At hæc resolutio non procedit vbi constat de auctore rupra pacis fut multa dixim⁹ supra & per Meno. casu, 363. et q̄ leuis sit offensa, ipse auctor tenetur, Bal. in l. i. C. vnde vi. Dec. consi. 678. 459. 469. vide Claram in lib. sententiarum, 5. q. 60. & quis sit auctor h̄ s. Rō est in pœna conuentionali, quia pars que vult agere ad pœnam † debet probare fundam suæ intentionis, §. fracture, pacis, c. super iis, de accu'que necessario debet concludere, l. auctor, ff. de prob. l. qui fidem, de transa. & d. l. cum proponas, C. de pac. q. 5 lex non subuenit † committenti in legem, l. qui bona, §. si q̄s iusta de damno inse. & ille agit qui legis conuentionem non putauit, §. non quævis, de òta. & odio la legis beneficio, excludent, c. alma, de sen. exc. l. l. ucius, §. huius, de leg. 2. Anc. in cōsi. 160. in fi. prælupponitur. Hæc tamen omnia procedunt quo ad ipsas partes, at † quo ad fiscum, quo ad naturalem pœnam delicti, non admittitur compensatio, l. 2. §. qui hæc, l. t. extra-neus, de adul. cum relat. a Bald. in d. l. semel, quia fiscus habet fundatam intentionem suam † respectu naturalis delicti, nō accidentis, prout est pacis, & ita, q̄ quo ad interesse partium, solum procedat, non quo ad pœnam fisco occasione delicti debitam, Clarus, d. q. 60. Menoc. d. Casu, 163. qui resp. u. re-publicæ, & sic fisci, non sit compensatio, Boer. d. deci. 237.

8 Quia qui se fundat in qualitate illam probare debet, † cum qualitas quæ habet de subiecto disponere, uel patrocinari, vel mouere iudicentem, tanquam modus adiacens rei est probāda, c. licet causam, ubi Bal. nu. 21. de prob. & d. l. substantia, ut idē, in c. scires, de testib. & qualitate nō probata reū absoluēdū, Gra. post Cæsareas decis. consi. 1. nu. 7. nec ad pœnam agi posse occasione pacis, & sic qualitatis, Soc. consi. 55. in j. Bar. in l. j. §. quod autem, ff. ne quid in loco pub. Gra. conf. 42. in j. quia ex qualitate, non simplici facto ius nascitur, l. diuus, ff. de re iud. Bald. consi. 394. in 2. in causa, col. j. ad idem Emanuel, de recep. senten. in ver. qualitas.

S V M M A R I V M.

- 1 Pœna in persona unius an ad alterum contrahensem repetita dicatur.
- 2 Pœna in correlatiis repetita creditur, dic in legali, non conuentionali. 6. Ø 14.
- 3 Contumacia non extenditur.
- 4 Pœna non extenditur de tempore ad tempus, nec de persona ad personā.
- 5 Cautio de non offendendo ab iniuris præstanta.
- 7 Cautio de non offendendo recusari potest, altera recusante parte x.
- 8 Cautio de non offendendo ex iusta causa præstanta.
- 9 Conuentio non debet esse capiosa.
- 11 Correlatiorum & correspondiutorum natura uniformis.
- 12 Pacem de redimendo an extendatur vt emptor compelli possit.
- 13 Statutum loquens de viro non procedit in uxore, idem in adultero.
- 14 Aequalitas in contractibus ubi seruanda.
- 15 Monstrum dicitur esse omne quod claudicat.

QV AE S T I O CLXIX.

Sed nunquid poena adiecta in persona unius ex persona alterius repetita, Bal. in c. j. qualiter prōpr. seu do. pri. tenuit q̄ non ad idem Barto. fm opinionem. Ioannis, in l. si de meis, de arb. & fm Bald. sub num. 2. procedit in pœna † conuentionali, secus in legali, l. C. de cupress. lib. 12. facit, l. sed si interpellatur, §. si altera, ff. de arb. Nat. consi. 375. in 2. sub num. 6. exornat, Gabr. lib. 6. de legib. & const. concl. 3. nu. 39. Dec. cōsi. 697. licet præmissa non adducat, nec contumacia ultra extenditur quā sit commissa; l. rescriptum, ff. de ijs quib. ut indi. Old. consi. 12. q. 6. col. fi. ex præmissa ratione, l. fideiustores magistratum, de fideiust. nec de tempore ad tempus † l. epistola, de pac. l. si cum omnibus, C. de lo. nec de re ad rē, nec de persona ad personam, vul. §. Grisogonus, Doct. in l. vinum, si cer. pet. l. miles, de test. mi. quia hæc cautio stricte est interpretāda, Bar. in l. licitatio, ff. de pub. Anch. consi. 53. & iō odiolum est patre pro filio teneri, Dec. consi. 394. l. vni. C. ne filius pro patre, & maxime in pœna exigenda, Soc. consi. 17. in 3. Tiraq. in re tra. gl. 18. §. j. nu. 67. licet in occurribus maleficiis fauorable dicatur, Cag. in l. in oib. de reg. iur. ad idem quod in conuentionali pœna nō dicat correspondiua, Bal. Q. si. 195. laudare, 12. Tract. Tom. xj. Lll 3 Attende

Nicolai Moroni de fide treu. & pace.

5 Attende tñ, t quia ad cautionem de non offendendo par-
 tes inuitæ trahuntur, l.s. in l.si super, C.de transact. Aufr.deci.
 6 489. licet s. n ipsum t alter recusare possit, nisi aduersarius ca-
 ueat, & ad id t offo iudicis compelli poterit, di. S. illicitas, ubi
 Bart. & Ripa in rub.de dain.inse. & hoc procedit vbi iusta cā
 8 subest iumoris, t Doct.d. S. illicitas, Bald. & Fely. in rub.de treu.
 & pace, deci. Tholo. 489. & Affl. 140. Paris.consi. 168. causæ
 enim multiplices considerari posse ex relatis a Placa li. 1.epi.
 delict.c. 7. in fi. qd affirmat fieri cum causæ cognitione, & Ri-
 pa. d.rub.de dam.inse. Menoë. casu, 140. cum seq. reas lump sit
 9 Hercu. Perus. de caut. non offend. c. j. sed vna pars non pōt
 inuita compelli altera æque caueat, quia in ðctib. æqualitas
 est seruanda, l.s. cum dies, S. arbiter, de arbi. & l.s. de meis, eo.
 10 ti. & l.cum pro pecunia, de solu. l.fi. de accep. l.s. cum emptor.
 de rescin. ven. quia conuentio non debet esse captiosa, Rom.
 11 confi. 295. in princ. & ðtentum voluntates debent esse pa-
 res, & correspondi orum naturam uniformem, l.fi. de indic. vi-
 du. tollen. l.cum emptor, de rescin. ven. Ay. consi. 23. Alex. cō-
 si. 111. in 3. Cor. consi. 145. nu. 1. lib. 4. Tiraq. in 1. etra. ad fi. Cur.
 sen. consi. xi. nu. 9. & consi. 6. & 5. nu. 8. & 10. de Ami. consi. 95.
 151. & v. num. 18. & Cag. cōsi. 177. & 132. C. de pa. & inter em.
 12 pacum, adiectum in fauorem t vendoris ad retrovendēdū
 extendi ad emptorem, ut possit adhuc cogi ad redimendum,
 concordat, Ro. consi. 27. & consi. 182. videas per Menoch.ca-
 su 37. in arbitra. iud. licet, Cag. 132. alias sentire videatur, nec
 mirum est, quia in conuentionali obligatione non habet. Lo-
 cum correlatiuorum natura, ex traditis a Gabrieli, in citata
 14 conclusio. Et ideo t statutum loquens de viro non procedit
 in vxore, Bal. in l. 1. C. de in ius voc. idem in l. cum te, C. vxor p
 mari. & consi. 6. in versi. factum in fi vbi statutum loquens de
 adultero nō procedit in adultera p p rationē diuersitatis, quā
 affert, Rom. sing. 607. Aret. consi. 107. in fi. Alex. consi. 106. in
 3. num. 15. vbi de æqualitate seruanda t sed iura quæ volun-
 14 tæ, seruari intelligenda sunt in casibus in quibus lo-
 quuntur, quia nec hoc semper captiosum est & iniquum re-
 putatur, glo. in l. 1. de resc. vend. Ful. & Sal. in l. lullianus, & ibi
 glo. S. si a pupillo, de act. empt. glo. & Bar. in l. si conuenerit, ff.
 de pa. & t perfecto ðctu ex una parte consistere obligatio-
 nē, Alc. consi. 77. lib. 8. & ðria procedunt in captiosa conuen-
 15 tione, Cag. d. l. si conuenerit, nu. 132. & 172. & licet parilitas
 rationum nō debeat claudicare, quia omne qd claudicat mo-
 strum est, arg. l. si a vim, de pericu. & commo. Bal. in c. quæ in
 ecclesiasticis, nu. 22. de cons. quia hominum cōuentiones for-
 man recipiunt, l. j. S. si cōueniat, ff. depos. Fulg. & Sal. d. l. Iulia-
 nus, S. si quis a pupillo, de actio. emp. Alc. d. consi. 77. tom. 3.
 libro 8.

S V M M A R I V M.

- 1 Cautio de non offendendo ex una tantum parte consistit.
- 2 Cautio de non offendendo, si ab altera parte non caueatur, non est presta-
da.
- 3 Cautio de non offendendo ex causa prestanda.
- 4 Index facit penalem indictionem ubi differtur cautio.
- 5 Multæ indictione quomodo facienda.
- 6 Factum quod nunquam factum est impossibile est quod sit factum.
- 7 Cautio de non offendendo sine pena arbitraria erit.
- 8 Cautio de non offendendo impetrari potest ab eo qui causam dedit etiæ
pro familiaribus & adhærentibus.
- 9 Familia appellatione qui comprehendantur.

Q V A E S T I O CLXXX.

Et in poenis tñ legalibus in vtroq; ex correlatiis poenam
 censi repetitam, iō multi decipuntur qui arbitrantur
 3 non tenere fideiussionem t de non offendendo nisi ab altera
 persona caueatur, quia hæc collatio intelligitur in poenis le-
 galibus o. de Ami. consi. v. Bal. c. j. qualiter propriet. seu. priu.
 Cur. sen. consi. xi. & per Gabriel. conclu. 3. de legib. & const. li
 2 cet inuitus t ad compelli nō possit, nisi ex aduerso t caue-
 tur, Aufr. d. deci. 489. in fi. & ad id compelli non potest quis
 3 nisi habita aliquali informatione, t & eius arbitrio remittit,
 & an & qd cautio sit idonea, Cur. sen. 2. l. 6. t. Pla. d. l. i. c. 67. i-
 epitho. deli. & Menoch. in citatis locis, non tñ ad pacem incun-
 dam compelli potest, Menoc. consi. 98. licet secus ad cautionē.
 4 Rol. consi. 3. in 2. 33. At ubi partes t in longum protrahit p-
 missionem de non offendendo, iudex potest facere poenalem
 indictionem, Auf. ad d. deci. Tho. 419. quo casu ðueniens tene-
 tur de contemptu iudicis, l. cum postulasset, de dam. inse. Pa-
 risi. consi. 165. in 4. quia ad iudicem spectat scandalis occurre-
 re, Cag. & Dec. in l. non est singulis, de reg. iur. Capiti. deci. 141.
 Gra. deci. 104. Carre. in l. obseruare, nu. lxx. in fi. & circa mul-
 5 tam indicandam t cautela est ut nō ad primam citationem
 infertur, ur per Dec. in l. j. si quis ius dicen. non obtemp. Fel. &
 Ripa in c. i. de iud. non tñ tenetur ad poenam treugua & fide-
 iussionis fracta, l. Lucius, de dolo, l. si quis vi. de acq. possit. qui
 actionem, de reg. iur. Pau. consi. 4. 22. pro confirmatione, lib. j.

6 col. 2. & 3. quia t factum. Quod nunq; fuit factum impossibi-
 le est per iudicem fieri, l. bello, S. facta, de cap. & postili. reuer-
 7 At vbi promissum est sine poena non offendere, t dic arbitra-
 riā poenam indicandam, Alb. d. l. illicitas, Aufr. d. deci. 489.
 & ex qualitate delicti poenam arbitrandam, Dec. in c. de cau-
 sis, de offi. dele. & c. ex literis, de const. & l. qui iurisdictioni, de
 iuri. om. iud. Et posse hanc cautionem impetrari t ab eo qui
 causam dedit, & si culpa petentis id contigerit, Bar. l. in qui bo-
 na, S. si quis iusta, de dam. inse. Fel. c. 1. de treu. & pace. Capella
 Tho. deci. S. cit. l. s. in l. si super de transa. Marsi. in S. præterea,
 nu. 89. vide Bal. in l. qui p̄, C. qui bo. ce. l. si seruus, qd cum co. l.
 8 fi. C. de edict. diui. Adria. & pro se, t familiari bus, & adhæren-
 tibus, c. ad apostolicam, ver. ad hærentes, de re iu. Pla. d. c. 7. sub
 nu. 8 lib. i. & qui sunt familiares, h̄r a Fel. in d. rub. de treug. &
 9 pa. & familie. appellatione veniūt oēs q sunt in seruitio. Ro.
 consi. 420. & ibi in add. Paris. consi. 52. nu. c. j. in 3. & 22. in eo-
 dem, & 51. vol. 2. nec venit frater non cohabitans, l. pronun-
 ciatio, S. familiae, de verb. sign. vbi Alci. vxoremq; C. de mi. fal-
 lit in odiosis. latissime hanc materiam explicauit, Gabriel. cō-
 cl. x. l. i. de testib. & ibi videbis qui nam familiae. & familiari
 veniant appellatione.

S V M M A R I V M.

- 1 Nona causa non excusat inter aequaliter principales, secus cum cōduc-
tibus.
- 2 Obligatio ex causa propria presumitur, & necessaria, 7.
- 3 Dispositiones ad ea adaptantur quæ faciliora sunt per viam implementi.
- 4 Promissio de non offendendo intelligitur respectu primæ causa, & adiu-
tum p̄s presens resurit.
- 5 Accidens non mutat substantiam.
- 6 Presentia celeriora sunt ad informandum.
- 8 Pax ex causa inimicitie principalis.
- 9 Cautio de non offendendo comprehendit quod est sub inimicitia.
- 10 Causa naturalis spellanda.
- 11 Contra naturalem rationem quod reperitur remordet conscientiam.

Q V A E S T I O CLXXI.

1 Et quatenus s. fm vnam opinionem diximus nouā cām
 t non excusat a poena fracturæ, treugua, limitandum
 est non procedere inter aequaliter principales, secus inter ad-
 hærentes, Bal. in l. si prædium, C. de ædilit. a. & Alex. in d. l. semel,
 2 & in addi. ad Bar. in d. l. aut facta, de poe. nec credendum est q
 2 principales voluerint t se obligare, nisi quatenus ex propria
 cā descendenter, arg. l. si cum aurum de solu. l. cum de indebito
 3 de probat. & quia hominum cōuentiones t ad. ea adaptantur
 quæ faciliora sunt per viam implementi, ut dixi s. & quia q
 4 promissio de non offendendo intelligitur, t respectu prima
 causa, l. debitor, in fi. ad Treb. l. si quis damnum. S. quod tar-
 5 tum. ff. Locat. & ad tempus presens fertur omne quod sim-
 6 plicer contrahitur, & accidens t augmentalis non mutat
 substantiam & formam. presentia t enim celeriora sunt ad
 informandum. Bald. consi. 407. in v. super facto. Ay. consi. 11.
 7 num. v. vbi in dubio censetur quis se uoluisse obligare in cau-
 sa necessaria t etiam si ad id non foret coactus, quia timor
 sufficit coactionis, l. quod l. nouissime, ff. quod fal. tur. Deci.
 consi. 178. & ex cā necessaria, Ay. 2. l. 106. nu. 8. & consi. 149. nu.
 12. & promissio generaliter facta ita restringitur, l. quentona
 lib. de verb. obl. nec ulterius extenditur qd necessitas vrgeat, gl.
 in l. in prætoriis, de prat. stipu. l. non solum, S. morte, de no. op.
 nun. & extra necessaria non extēdit obligatio, l. Fluminum,
 S. vitium, ff. e. Alc. consi. 39. tom. 2. in 6. in fi. non aut ad aliam
 cām ex qua pro adhærentibus non poterat vrgeri, arg. l. 2. C.
 ne fili. pro parte, & l. 1. C. de filiis sam. & quemad. p̄ pro iis
 ten. ad idem Ay. consi. 22. 1. nu. 12. & hoc est qd voluit, Bal. in l.
 si prædium, qd ponit, q. de eo. qui pro adhærentibus promisit
 de nō offendēdo occasioneguerræ, ad idem qd occasione ini-
 8 micitia t principalis videatur facta pax vel treugua, d. l. verū,
 9 de fur. nō aut inter se, qd t qd nō subiicit materiæ belli nō p̄t
 net in treugua. & ibi Alc. & iō ad primuā cām relatio facien-
 da est, Ay. 2. l. 161. nu. 9. itē ad cām t naturalē, l. q. h̄r, de tut. Ti.
 10 raq. in l. si vñquā, ver. dñatione, largitus, nu. 62. de reu. do. De-
 ci. in c. inter cetera de appell. Neuiz. in syl. nup. nu. 199. vbi de
 11 causis lati⁹ h̄r, Ay. 2. l. 3. 18. co. 2. & vix t aliquid qd naturalē rō-
 nē reperit, qd nō remordeat, p̄siciētiā, Bal. 2. l. 3. 8. 1. j. Dñs, & 3. l.
 Regno. col. 2. in 2. & ibi Bald. late deducit argm̄ in natura.

S V M M A R I V M.

- 1 Leui offensa pax non rumpitur.
- 2 Minimo danno a locatione non receditur.
- 3 Pax & treugua ex leui offensa non frangitur.
- 4 iniuria personalis quando dicitur.

Tractatum Tomus XI.

452

- 5 Percussoris appellatione an veniat verbalis.
- 6 Verbis iniuriosis non contrahitur crimen lese maiestatis.
- 7 Iniuria fit re uel verbis.
- 8 Iniuria verbalis fit si contumeliosa protulerit.
- 9 Iniuria ex facto, re contrahitur, declaratur.
- 10 Leuatio manuum an punibilis.
- 11 Pugno dicitur pulsari, an dicatur grauis iniuria.
- 12 Insultus an pena committatur.
- 13 Ingressus domum animo furandi punitur, licet furtum non commiserit.
- 14 Affectus sepe punitur non sequito effectu.

Q V A E S T O CLXXXII.

Supra dictum est ex variis causis rerumq; figuris pacem rumpi, & cautionem de non offendendo. Limita tadhuc non procedere in leui offensa, Bal. cōsi. i 65. laudare, in 2. hinc a locatione † ob minimum damnum non recedit, sed offō iudicis pensio minuitur, Bal. consi. 434. pactum, in 1. minus in leui offensa, consi. 80. 103. nu. 12. Paris. consi. 165. in 4. Ana. consi. 7. Lap. allegato, consi. 76. Bal. in l. si praeium, C. de ædilit. act. Marli. sing. 276. Bal. in c. curia illorum, de sen. exc. c. cum adeo, de res. licet Marli. sing. 337. in si. post Ang. l. si cū exceptione, §. satis voluerit per metus illationē & leue & graue crimne ex persona loco tempore dimetitur, Bald. 2 si. 412. in 4. incip. & ita dico. Vnde ex percussione facta cum cubito seu vrtata non dī rupta treugua nec pax, † licet personalis dicatur iniuria, l. licitatio, §. quod illicite, de publ. Anc. in c. nup de sen. exc. & personalis dicitur vbi persona tangitur, † vel aliquid ei cohærens, l. i. & 2. de iniur. Alex. consi. 36. in j. & percussionis appellatione, † multi volunt venire et verbalē iniuriā, Bar. in l. aut facta, de poe. at Petrus Diaz. in praxi. crim. c. 60. 2 si. sensit, & facit φ. voluit, Ay. consi. 6. col. j. volens ex verbis iniuriosis non ɔhi erimen læse maiest. † & Pla. c. j. lib. i. at secus si facto. Iniuria, n. † aut fit verbis, aut re, l. si non conuicij, C. deinu. Leū qui nocentem, l. item apud. e. ti. Verbis ɔhit, † si contumeliosa verba protulerit, l. i. §. iniuriā, de iniu. §. iniuria Inst. c. ti. Et si absenti, d. §. apud Labeonem, Pla. c. j. lib. i. fo. 12. nu. 2. & 3. & potest esse iniuria verbalis ita grauis ut corporaliter puniatur, Bal. in c. cum te, de re iud. Facto & re iniuria ɔhit, † ut in l. lex Corne. C. de iniur. ob eam rem φ repulsatum, verberatum, domum suam vi introitum esse dicat, §. sed lex Cornelias, Inst. de iniu. item is qui ɔ aliquem manus leuauit, † d. l. item apud, §. pulsatus, vbi si pulsatus non est, sed aduersus eum manus leuatæ sunt, vtili iniuriarū actione teneatur, & ibi Bar. Bal. Ang. & iō dī vere re factam percussionem, & cum Ang. concordat, Marli. in l. si is qui cum telo. n. 18. de Sica. Iaf. in l. j. §. hac verba. φ quisque iu. Boe. consi. 4. Soc. cōsi. 168. in j. cum relatis, a Placa. c. 6. lib. j. col. 1. & 2. Corn. cōsi. 51. in j. Afflict. in §. iniuria, nu. 2 2. de pa. iu. fir. Et pugno, † quis pulsari, l. 3. §. itē apud e. ti. & tactu corporis iniuria infertur, Imo. i d. l. item apud Labeonem, §. si quis, e. ti. iō insultu poena ɔmit titur, Cor. d. consi. li. quia facto dī offendere cum in alium salutis resultet, Bar. in l. respiciendum, §. delinquunt, de poe. Bal. c. 1. §. fir, quibus mod. feu. amit. & ad idem Dec. consi. 406. Marli. consi. 83. nu. 6. vbi † per insultum ad domum voluit dici pacem ruptam, & per hostii fracturam ac si persona suisset offensa, nu. 2 2. Bart. in l. qui fallam, de fal. Fely. in c. i. de præsum, ideo ingressus domum animo furandi punitur, licet nō sursum commiserit, l. faccularij, de extraord. crimi. Marli. d. consi. 83. & infert solo metu dici pacem ruptam, & per exonerōnē archibugij, idem consi. 21. nu. 2 9. l. is qui cum telo, C. ad l. Cor. de Sic. Et ira iudicau. i Nobili Ciuitate Firmana, & in plerisq; casibus punitur affectus, † licet non sequatur effectus, d. consi. nu. 2 2. Dōct. in l. i. φ quisque iu. Ale. consi. 140. in 2. Cor. consi. 262. in j. Fel. de conatu. Gra. consi. 8. 3 6. addi. ad Alex. consi. xv. in l. Menoc. casu, 360. in arb. iud.

S V M M A I R V M.

- 1 Modicorum vbi est consideratio habenda.
- 2 Statutum puniens verberantem, non procedit cum pugnis.
- 3 Dittio (enim) quid significet.
- 4 Aliud trahere, aliud percutere.
- 5 Pluralitas delicti ubi consideratur.
- 6 Pugnus non dicitur damnum.
- 7 Vestium scissio non dicitur offensio.
- 8 Iniuria potest esse sine laesione.
- 9 Atrox iniuria variis causis designatur, & ex loci reputatione, & ratione loci, personarum dignitatis, nu. 9.
- 10 Iniuria facta pluribus grauis reputatur.
- 11 Iniuria atrox pugno ubi oculus offenderetur.
- 12 Animus occidendi qualiter colligitur.
- 13 Iniuriarum verbalium repetitio an pena repetatur.
- 14 Atrocius delictum ferro quam lapide.
- 15 Alapa cedens officialem pena mortis tenetur.
- 16 Dentibus mordere an veniat appellatione percussionis.
- 17 Iniuria magna & parua ex reputatione iudicatur.

Q V A E S T O CLXXXIII.

Quod de pugno diximus, q; non dicatur grauis iniuria, Iaf. in l. prætor, de in ius voc. Lapus. alleg. 76. vbi percussio in clericum si est illata cu pugno, absurio ab epo imperati potest iuxta c. peruenit, de ten. exc. & ex eo q; nō dicatur cautio fracta, Dec. consi. 406. & in c. cum adeo, de retor. 1. vbi † de modicis multa hāt. l. seruus, §. rupisse, ad l. Aq. & maxime q; facto no offendere promissum ext. tū, Bal. in c. i. §. in iuriā, de pa. iu. fir. Iaf. in l. 2. §. prætor, de in ius voc. & statutum † puniens verberantem, non procedit cum pugnis, Marli. sin gu. 535. vbi appellatur abusua: percussio, & offensio dī illa q; damnum intert, d. §. rupisse. Et q; promissum est non offende re in personam, † dī dītio, (in) denotat coherētiam, in poenālibus, §. si nācūm sit in corpore, l. i. ff. de his qui deic item a. liud cit aliquem per mantellum trahere, † aliud percutere, & si quis est, † factus per mantellum extra Ecclesiam & pugnus, non nisi vna pena percutiens tenetur, † qui pluralitas delictorum tunc dī vbi actus ad vnam speciem delicti non terminatur, secus vbi ad unum finem. quia ubi dico pp vnum vtrobiique tūn vnum, Bald. d. §. iniuria, nu. xi. Et adde q; pugnus † non dī damnum, Flo. d. l. i. & scissio vestium † non est offensio, quia persona non nocet, l. i. §. prætor, de in ius voc. Et per tactum vestis non committitur vapullatio, & iuriū, c. nuper de sen. exc. vbi Anch. Gui. Pap. q. 138 Bal. in l. si quis per c. dum niaq; C. de epis. & cle. & q; offensio dicatur in persona, Veron. consi. v. casus, & iniuria personalis que non laedit pugnā differre ab ea de qua in ti. de for. fid. ibi, q; recipias in pugnā aliquam laesionē uel iniuriā, & sic patet esse † posse iniuriā vel contumeliam sine laesione, Anch. d. c. nuper, & crimen leue ex leuitate poenæ, vide Bal. consi. 3 88. in 4. si princeps. Limitatur tū id φ dictum est, pugnum nou esse grauem iniuriā, nisi ratiocini dignitatis personarū aliud suadeat, q; & inter iniurias gradus grauitatis reperit, d. l. prætor, di. l. sed & si & l. lex Cornelias, de iniu. & in §. iniuria, e. ti. Boer. dec. 188. Aret. consi. 34. Old. consi. i 59. Ex praesenti. Et grauius iniuria dī facta a plurib. Boe. dec. 163. Placa. c. 6. l. i. nu. 3. & exemplificat in theatro, in foro, coram prætorerve iudice.

Item limitatur non procedere vbi ex loco iniuria atrox reputaretur, ut per Affli. in const. reg. de transa. col. fi.

Item limitatur ubi oculus offenderetur † l. prætor, cum ll. seq. ff. de iniu. & pecussio manu vacua dolo facta punibilis est. Bal. in l. actione, ad l. Aq. Afflict. de pace iur. fir. nu. 88. 4. not. post Bald. voluit teneri pena homicidii illo sequoto, licet seclus uoluerit, Marli. consi. 7. & seq. & animus non occidendi si arma haberet † & percuterit pugno, uel baculo, d. consi. 67. nu. 17. Fel. in c. signi. de homic. Menoc. casu, 361. nu. 6. & in extraorxinariis puniri potest affectus, Bal. cōsi. cx. ex decreto, i j. secus si cum gladio, quia gladius magis corpori, quam gladio obsequitur, ideo inspicitur quod nocet, Bal. consi. i 44. præsupposito, in j. col. 2. quia non est in potestate hominis vulnerare, & occidere ex relatis a Menoch. q. 90. numero 32. & ex quibus animus deliberatus occidendi colligatur. idē casu, 39.

Quid autem vbi eodem impetu plures iniuras verbales protulerit, dic † vna pena puniri, idem in reali, vide Boerius consi. 4. Soc. consi. 62. j. vol. Plac. li. i. c. j. nu. 18. cum seq. Bal. cōsi. 48. super unitate, in 3. ubi de surto & receptione, idē de propagatione rumoris & offensione, q; s. rumort. erat ad id principaliiter ordinatus, & occasionaliter aliquem iterfecit vel vulnerauit, idem Bal. consi. 4 59. insultu, in 2. & atrox iniuria quæ nam sit declarat, Menoch. casu, 263. & Clarus declarat, in §. iniuria, in lib. sententiarum quinto. & grauius delictum dī cum ferro, quā lapide, vel baculo, † c. significasti, de homi. l. i. §. sed si clavi. ff. de lica. Bal. consi. 425. in v. præsupposito, alias, 431. grauius corā magistratu. Pla. in citatis locis. Parisi. cōsi. 167. nu. xi. in 4. Marli. sing. 549. & alapa cedens officialem pena mortis tenetur, Rol. consi. 48. 1. 2. l. af. in l. qui iurisdictioni, de iuris omn. iud. nu. 3. Marli. in l. vius, §. cognitum, de quæstionib. nu. 7. & dentibus mordere † nou venit percussionis appellatione, Bald. consi. 160. in 4.

Et parua † uel magna iniuria ex reputatione iudicanda, Afflict. in const. Reg. de transa. col. fi. & respectu personarum, Old. d. consi. 189. ex praesenti.

S V M M A R I V M.

- 1 Causa viles duorum aureorum.
- 2 Modicum vulnusculum non dicitur vulnus.
- 3 Laesio modica non dicitur laesio.
- 4 Fraudis modicitas non dicitur fraus.
- 5 Inimicitia modica non dicitur inimicitia.
- 6 Ratio naturalis in homine creditur, alias bestia esset.
- 7 Animi impetus momentanei parum durat.
- 8 Odium contra naturam est, ideo non creditur.
- 9 Crimen paruum & magnum quale dicitur.
- 10 Minima transgressio non attenditur.
- 11 Verba ciuili modo interpretanda.
- 12 Vocabula non curanda.

Nicolai Moroni de fide treug. & pace.

- 13 Beneficium minus competenter non dicitur beneficiatus.
 14 Mora paucentium animalia animus diei non considerabilis.
 15 Interloquutoria modice ledens an grauamen inferat.
 16 Vnitas ex modico interuello non consideratur.
 17 Bonae fides in paruis erronea non nocet.
 18 Dolus modicus non est dolus.
 19 Priuata scriptura in modicis cum iuramento statut.
 20 Restitutio in modicis non datur.
 21 Læsio ultra dimidiam quando dicitur.
 22 Syndicatus non datur in modicis.
 23 Inuria leuis uel atrox aspectu iudicatur.
 24 Causa magna quando dicitur.

Q V A E S T I O CL XXIII.

- Hinc** cā vilis dī, duorum aureorum. Bertran. consi. 302. in 2. Pau. consi. 305. in 2. dubium in fi. & fm qualita tem personarum, Bal. consi. 397. punctus, col. 2. in 3. & modi cum t vulnusculum nō dī vulnus, l. 1. §. perinde, de adi. edi. l. 3. fi. §. si vero, ff. de rebus eo. Alex. consi. 100. in 9. & 104. in 1. nu. 7. & modicat læsio non dī læsio, Bal. in c. cum adeo. De rescri. 4. Et modicatas t fraudis præsumptionem excludit, l. cum hi. §. modus, de transact. Oldr. consi. 162. Them a. Et de vulnusculo, q̄ non sit vulnus, facit, tex. in §. 1. in Authen. de defenso. ciui. 5. Bal. in l. sed si hac, §. pe. de in ius voc. & modicat inimicitia nō dī inimicitia, & ex leuibus causis nō dī durare, quia nō hēt somentum, neque originem, cum ex aī leuitate procedat, l. j. 6. ff. si quis princi. maled. Et hoc dictat rō nālis, t quæ in homine esse creditur, alias bestia est, Auth. de mona in princ ut aī in 7. ipetus t momentanei parum durant, Bald. consi. 176. Cæcilia, 8. & odium t q̄ est t naturam non præsumitur, Bald. consi. 178. 9. in 1. nu. 3. præsupposito. Et crimen t paruum & magnum, Tir. in l. si vñquam, C. de reuoc. versi. oīa vel aliquā partem, Bar. in l. Lævia, C. de accu. Afflict. in const. regni de transact. gl. in 10. c. tantē, de excess. præl. paruamq; t transgressionem non esse punibile, l. quis, in fi. de cond. & demo. Pau. consi. 277. in 1. quātum, læuemq; cām non attendendā. Cor. consi. 27. in 3. l. scio, de in inte. rest. alias nimium dura' esset interpretatio, & verba civili mōt sunt interpretāda, nō amare, l. id q̄ de do. inter vir. §. j. l. nepos Proculo, l. fi. de verb. sig. Et si verba esēt vñia, l. ob ligatione, de pigno. Old. consi. 109. Nico. & de vocabulis t nō curandum, dum mō verba sint æquipollentia, Bal. consi. 344. 13. super in 5. Vnde minus competenter t beneficiat' nō dī beneficiatus, Bal. c. Rodulfus, de rescr. c. si proponente, de re iu. et mora vnius diei in territorio alieno herbas palcentium non est considerabilis. t Iudicemq; per interloquutionem t modi cum interuallū inter expressionem vnius voti t ad alterum nō impedit vñanimitatē, cōitarē, & si multaneitatē, Old. cōf. 155. q̄ de forma. & Arist. ait q̄ qui parum transgreditur nō v. tuperatur, & defectus solutionis modicæ summa non vitiat, 17. Iaf. in l. in executione, de verb. obl. bona fides in parnis erro nea non nocet, qui bona fides cum damno aliquo compēsa tur, d. l. quamvis exornatur hæc materia a Bru. in tra. q̄ stantib. bus masculis, art. 9. nu. 95. & t. q. Tiraq. in l. s̄pe, dēre iud. Bal. 18. in l. j. C. si adult. so. & in modicis non est t dolus, Ay. consi. 75. num. 16. Dec. in c. super literis, nu. 17. de rescript. Ay. consi. 56. num. 46. & consi. 46. nu. 12. Old. consi. 34. qd. & pp modicū non est ab utili prouisione, recedendum, arg. l. Stichi, de do. l. 19. si proprietarius, de dam. inf. & in modicis t statut priuatæ scri piuræ cum iuño, gl. cōiter recepta, l. fi. §. in computatione, de iure delib. Plo. Modernus quidem insigniis, in l. l. qñ, C. vñ. vi num. 388. parumq; & nihil æquiparari, c. licet causam, ver. nul lam, de probat. Bar. consi. 54. in 4. Iaf. in l. sciendum, nu. x. qui satid. cog. Ger. sing. 19. Marti. sing. 236. Cor. sing. 93. Bald. in l. Barbaricum, C. quæ res expor. poss. Ro. sing. 394. Cor. consi. 29. in 3. Bald. in l. r. C. de his quæ p. n. o. m. l. minoribus, C. de his q. bus ut indig. & pro modica t læsione non datur restitutio d. 20. l. scio, Bal. in d. c. cum adeo, Alex. consi. 104. in 1. Iaf. consi. 63. l. j. nu. 3. Dec. in c. maioribus, de præben. Et. consi. 474. Gra. consi. 4. in 1. licet secus in d. c. senserit, Dec. vide Bru. in tra. q̄ stantib. mas. fo. 78. vbi de modica & enormi læsione, & quo læsio t vñtra dimidiā consideretur, exemplificat Cag. in l. 2. de rescr. vñ. ut puta si res valens decem pro quatuor vendatur, nu. 137. Co 22. uar. q. 14. lib. 2. variarum. Et minimis non syndicatur t officia lis, Bal. in l. cum te, de re iu. arg. l. si oleum, de dolo, l. quicunq; de fer. fug. & de lævibus non curandum, c. pro illorum de sen. exc. Barb. consi. 74. in 4. quia qui parum transgreditur non v. tuperatur, l. qui seru. fugi. Alex. consi. 104. in 1. Dec. d. c. de appellationibus. Sicutus de minimis, ver. 68. 88. Et iniuria lævis uel 23. atrox t ex aspectu iudicatur, l. eadem oratione, vbi Bar. de ser. qñ de minimis sit curandum, Rota Bono. decis. 16. iudicatu, 24. decis. 67. & causa magna t dī centum aureorum, laf. in l. admonendi, col. 34. de iureiu. Bal. l. 2. de poena iud. & an in alienatione rei ecclesiasticæ parua requiratur solemnitas necessaria, Ang. de malefi. in verbo incendiario, & ibi addi. & sufficit ad excusationem ex forma statuti paruam dorem constitutam,

Rol. consi. 14. nu. 12. & 38. in 3. leuisque solennitas omittit an vilici, Ruy. consi. 22. in 2. 137. in 161. nu. 30. 22. in 1.

S V M M A R I V M.

- 1 Minima consideranda.
 2 Paruum dicitur a quo magnus pendet affectus.
 3 Deficiens in solutione canonis in numero considerabile.
 4 Datio in solutum vittatur ex modico errore.
 5 Modicum fermentum totam massam corruptit.
 6 Leuis causa attendenda.
 7 Modicum considerabile.
 8 Paruum & magnum an faciant differentiam specificam.
 9 Medium laudabilius, quād extrema.

Q V A E S T I O CL XXV.

- Sed** & miuima aliqui summa consideratione digna, t & modicum mendacium soluen factum denigrat, Bal. inc. 2. si proponente, de rescri. & paruum dī a quo magnus t effēt dependet, Auth. qui rem, C. de sacrofanct. eccl. & non solu. 3. re nummum t nomine canonis, Bal. d. c. cum adeo, Soc. iun. in cōsi. 3. 7. lib. 2. nu. 12. & datio t in solutum vitiatur ex modico errore, l. si non sortem, §. si centum, ff. de cond. ind. Pau. consilio 255. lib. 2. nu. 5. prouidentia, & modicum fermentum t totam massam corruptit & consi. 5. 4. casus. num. 5. in 1. c. qualiter, de 6. ele. vbi Bal. & consi. 125. in 1. tres, leuemque easam t antecedendam, Corn. consi. 29. in 3. & modicum considerabile, t ga ex modico impedimento secundus annus conceditur, Old. 8. si. 177. incip. casus. Et paruum & magnum t an faciant distinctionem, ad propositum, Corn. consi. 29. in 3. 77. in 3. 38. in 1. & plus & minus in tempore an faciant differentiam specificam, l. pf. §. fi. de Castren. pec. Gomes. c. i. nu. 78. de const. in 6. l. s. post Bart. in l. nu. 67. de acq. pos. & modici & magni extrema sunt 9. vitiosa, medium t laudabilius, Bal. consi. 180. in 2. ad cuiusdēl.

S V M M A R I V M.

- 1 In pace utrobique coniuncti non continentur.
 2 Casus mixtus sub simplicibus non continetur.
 3 Causus mixtus si magis de uno participat dicitur simplex, & magis inunctus attenditur.
 4 Appellatio rōne connexitatis admittenda, ubi alias non admittentur.
 5 Pater non tenetur ad legitimam pro filio, ubi alterum filium interficit.
 6 Afflictio non addenda afflictio.
 7 Testis ex causa paris affectionis non repellitur.
 8 Consanguineus utrinque coniunctus cauere non cogitur.

Q V A E S T I O CL XXVI.

- Facta pace pro se** & consanguineis, non continentur utrinque cōiuncti,
 1 quia sub odiosis in simplicibus non continetur causus mixtus,
 2 t Barto. Docto. Hercu. in l. 2. de verb. obl. Ro. consi. 294. Hæc confessio. Bart. & Alex. in l. certi condō, ff. si cer. pc. §. qm. Ale. consi. 96. in 2. 83. 2. nu. 17. in 8. 140. in v. Dec. consi. 213. Albe. de Rosat. in j. parte stat. q. 79. vbi refert pulcherrimū casum, Ruy. consi. 187. in 1. 43. in 3. Gra. 14. in 2. Soc. iun. cōsi. 103. in 3. Ve. ron. consi. xix. Ray. consi. 187. & consi. 14. in 1. Dec. consi. 333. Tiraq. in ll. connubia. glo. v. nu. 71. Pau. consi. 378. in 1. Idem vbi causus simplex participat de vno magis q̄ de altero, casu mixtum non comprehendit, Ro. consi. 498. nu. 6. qui de simplici magis dī participare, l. cum quæritur de statu homin. quia dis. spolitio mixti assumit naturam illius cum quo maiorem hēt conuentientiam, Bald. in rub. de successio. seu. & qñ forma & origo a mixto sumitur, eo in parte soluto suam perdit essentiam, Bald. consi. 121. a capite in 3. lub. nu. 7. Paris. consi. 164. in 4. magis coniunctus attenditur, arg. Auth. itaque, C. commun. de successio. Tiraq. in retr. §. 30. glo. j. nu. 3. Soc. iun. d. cōsi. 103. & dignius ad se trahit minus dignum, l. quæritur, de stat. hom. Bald. consi. 23. 7. & in 3. & 4. 3. statuto in 2. Caslad. decis. v. de res. crip. Bald. c. quanto, de iud. Luc. l. mulieres, C. de inco. & vbi q̄ do. lib. x. & ubi precium præponderat rei permutterat permutteratio dī, Soc. consi. 4. in 4. Rol. consi. 5. 0. num. 46. in 3. fallit ēt q̄b essemus i materia fauorabili, qñ. n. causæ sunt multiplicatæ, quarum vna appellationem concedit, altera respnit, ab vtra que appellabitur, t Bal. consi. 141. in 1. præmissis.

Et ex præmissa quæstione principali alias dicebam in iure respondeo, patrem t non teneri ad legitimam pro filio qui alterum filium & sic fratrem interfecit, argumen. l. non solū de ritu nup. quia pater æqualiter reperitur offensus, l. quāquā, C. qui testa. face. poss. & ex eo, quia filii æqualiter a patre diliguntur, l. in filii, C. de decur. libro decimo. & quia afflictio nō est

Tractatum Tomus XI.

453

- 9 est addenda affliti toll. vulg. & Rol. consi. 56. in j. & sicut cau-
7 sa patris affectionis non repellit testem, t. l. non solum de ritu
nup. l. qui testamento, vbi Bar. C. qui testa. face. poss. Fel. in ca.
olim, de accu. idem in testibus vtrinque coniunctis, A.y. consi. 297. col. 2. Menoch. casu, 190. nu. xii. de arb. iud. & isto casu
8 consanguineus t. vtrinque coniunctis non poterit compelli
ad cauendum, nec minus consanguinei inimici, quia nō est
conueniēs quod de facto inimici teneatur, ar. l. merces, §. cul-
pa locati.

S V M M A R I V M.

- 1 Minores an in pace continantur.
2 Maior, i. 8. ann. habet legitimam personam pacis ineundē & est aptus
bello, excusat a delicto in omittendo, secus in committendo.
3 Infans cum curatore an pacem faciat.
4 Restitutio in integrum an detur aduersus pacem.
5 Minor non restituitur aduersus utiliter gesta.
6 Inimicus quomodo diligendus.
7 Rancor animi omnino dimitendus.
8 Pax non intelligitur quo ad interesse.
9 Minor faciendo pacem rem gerit utilem, Item non excusat a peccato,
& tenetur ad restitutionem.
10 Minor necessitate salutis pacem facere tenetur.
11 Minor ad restitutionem alieni tenetur.
12 Anima cunctis rebus est preponenda.
13 Actas minor an attendatur tempore contractus, vel contraventionis.

Q V A E S T I O CLXXVII.

- 1 Sed quid in minoribus, t. ddm v̄ non contineri, Cor. cō
si. 167. in. 3. At maiores, xviii. annorum t. legitimā vñit
h̄c personā pacem ineūdi, l. hac edictali, §. j. de pa. iur. fir. Luc.
in l. vni. C. pub. l. et. versi. exequitur, Afflīct. de pa. iu. fir. gl. j. nu.
9. & in multis causis actas minor, xx. annorum legitima repu-
tatur, Gomes. c. si annū, de const. in 9. & dicta actas ad bellum
apta, imo actatē pupillarem egressum militem esse posse',
l. si. de test. mil. at benc minor xviii. anno. excusat a delicto in
omittendo, Tiraq. de p. c. d. 44. nu. 45. Menoch. de arb. iu. casu,
3 29. & consi. 103. nu. 45. At minor, videlicet infans t. pacem
facere minime pōt, nec ēt cum tute, q̄ materiam latius ex-
pli cat, Cla. in q. 58. libro s̄niarum v. ver. quāero, an tutor, secus
in maiore infante, qui cum tutoris autoritate pacem face-
re potest, dummodo iudicis decretum cum autoritate tutoris
interueniat, vel curatoris, alle. Bal. & Sal. licet aliter seruari te-
stetur in Ducatu Mediolani, idem Cla. in loco citato, & illud
de tute dicit procedere in tute generali, non speciali, quo
4 casu nō datur in integrum restitutio. t. Bal. Sal. l. et. Deci. sub
nu. 7. in l. pactum, C. de pac. Bal. in d. c. de pa. iu. si. quia ex pace
nullum sentit detrimentum, Auf. ad deci. Tolo. 53. Rebus. To
mo. 2. de rest. n. 23. quia utiliter negocia gesit, Luc. l. vni. C. pu-
bl. l. et. sub ver. 13. quāritur, Bal. consi. 3. in 1. quidam vbi nō
5 datur restitutio t. minori utiliter negocia gerenti animaſue,
6 cum t. lastem vñi dilectione inimicum diligere debemus, ut
diximus s̄. Tho. 2. 2. q. 2 5. ait. 8. Floren. 4. parte. ti. 6. c. 4. immo et
ei benefacere, iuxta mandatum Dñi, & aī rancorem ēt non
7 petitū tenetur dimittere, ex necessitate salutis, Caie. 2. 2. q. 71.
art. & alloqui inimicum quis non tenetur vbi ex eo scandalū
sequi posset, vt post Caie. refert Placa epi. delict. fo. 105. secus
8 quo ad interesse t. ad ius accusandi, Cou. in tra. variarum, c. x.
li. 2. fo. 5 28. Afflīct. de pa. iur. fir. glo. i. nu. 7. Bal. & Doc. in l. si tibi,
de pac. ideo cautela est, ut in d̄ctu pacis remittatur oē damnū
& interesse in iudicio vel extra. Bar. in d. l. si tibi, §. quādam ad
lias ad interesse dabatur restitutio, Afflīct. in c. iniuria, de pa. iur.
fir. nu. 1 27. Nec mirum est si minor pacem ineūdo rem vñlē,
9 imo necessariam exercet, t. quia minor non excusat a pec-
cato non diligendo inimicum, c. j. & 2. de delict. puerorum, &
pacem faciendo obsequitur legi Euangelice, quā necessitate
10 salutis nos ad id ad stringit, & pacem nobis mandat, t. q̄ dñs
post sacratissimam resurrectionem ostendit, pax vobis. & in
sermone Ioannis in coena tantopere comendauit, & iussit,
& pro transgressoribus exorauit. Et minor t. adhuc ad restitu-
tionem alieni tenetur, l. 2. ff. como. l. 1. §. in pupillum, de pign.
Pau. consi. 161. lib. i. nu. 3. ad primum, ne iuris occasio ad ini-
quum trahatur compendium, l. si. ff. pro emp. l. si. de adul. l. dā-
ni, §. stipulatio, de dam. infeſt. & licet multi negēt pacem per
pupillum fieri posse, l. si. in l. reprehendenda, C. de iust. & subl.
Neuiz. in tra. syl. nup. c. i. sed horum opinio est q̄ legem Dñi, et
iducit peccatum, & est de necessitate salutis, salutifera, & pia,
12 & t. si actus pro rebus seculi conseruandis a qualibet disposi-
tione censetur exemptus, ut sunt alienationes, & similes, quā
13 ponenda, & an t. minor actas tempore contractus vel contra-
ventionis attendatur, Cor. consi. 167. in 3.

S V M M A R I V M..

- 1 Affinitas morte vxoris dissoluitur.
2 Statutum artēans ad compromissum non procedit affinitate dissoluta,

- idem quod testimonium perhibendum, quod non prohibetur.
3 Affinitas durat morte sequita quo ad matrimonii impedimentum.
4 Affines futuri in pace non continentur.

Q V A E S T I O CLXXVIII.

Quia plerunque euēnit φ fideiūssiones dantur pro se, cō
sanguineis & affinibus de non offendendo, uel nō
euēniendo, sciendum est morte vxoris nexum obligationis

- 2 huiusmodi t. quo ad affines dissoluti. Caccialup. in l. oēs popu-
li, de iust. & iur. & sub dispositione statuti affines huiusmodi
non contineri, Alc. consi. 207. in 6. nu. 7. quia v̄ obligationē
huiusmodi deuenisse ad illum casum a quo incipere non po-
test, Pau. consi. 80. lib. 2. vbi statutum t. artēans affines ad com-
promissum, non procedit, affinitate dissoluta, Bal. in l. affinitatis,
C. commun. de successio. Corn. consi. 76. in 1. idem in testi-
monio perhibentur, ex relatis copiose a Gabr. q. 5. de testibus
3 licet duret quo ad matrimonij impedimentum t. quia dūrat
affinitas per mortem dissoluta, glo. in l. affinitatis, §. cui corū,
de lib. & posthum. glo. in l. sed hoc ita, de re iud. Pau. in l. non
tantum, co. titu. declarat Bar. in l. 2. §. affinitas, de posth. u. & af-
finitas regulariter pr̄sumitur etiā φ matrimonium palam
suerit contractum, ex relat. a Ruy. consi. 14. in 3. Nec minus in
4 ppace veniunt t. futuri affines, quia rebus sic stantibus intelligi-
tūr quālibet obligatio, & ad incognitos nō trahit, l. si qs.,
§. quāsitum, si ff. quis caut. l. qui cum tutoribus, de transfa. Ay.
consi. 9. Dec. consi. 5 26. 5 52. 698. & Ay. consi. 128.

S V M M A R I V M.

- 1 Masculinum in pace an contineat fæmininum.

Q V A E S T I O CLXXIX.

Pace concepta sub genere masculino t. fæmine
continentur, quia materia est int-
differens, Marsi. consi. 80. nume. 19. & ideo cum vñique sexui-
cōueniat masculinum concipit fæminum, ex relatis a Tiraq.
in retrat. glo. 9. num. 2 18. reassumpsit copiose Gabriel. in con-
clu. 6. de verborum sig.

S V M M A R I V M.

- 1 Posthumi an in pace continantur.
2 Promissio presentia concernit, non futura.
3 Verba presentis temporis in contractibus ad futura non trahuntur.
4 Verbum indefinitum aē futuros porrigitur.
5 Verbum collectuum futuros continet.
6 Subditorum appellatione continentur futuri.
7 Vniuersalia augumentum & diminutionem recipiunt, secus particularia.
8 Consanguinei & affines incogniti non comprehenduntur in promissione.
9 Obligationis status ubi mutatur, futura non continentur.
10 Consanguinei & affines futuri non continentur.
11 Pax an transitoria sit.
12 Realis, an personalis credatur esse concessio.
13 Immunitas an realis, uel personalis sit.
14 Expressio certa persona an reddat personale privilegium.

Q V A E S T I O CLXXX.

Sed quid dicendum est de posthumis, an
in pace cōtineantur,

- 1 t. & v̄ dicendum φ non, in c. in quisitionis, de appellat. quia
promissio quālibet rebus sic stantibus intelligitur. & pr̄sēria
2 t. cōcernit, non futura, argum. l. si ita, de au. & argen. lega.
Tiraq. in retrat. numero 17. glo. 2. §. 14. quia uerba pr̄sēntis
3 temporis in contralibis ad futurum non trahuntur, t. l. si si
pulatus, fuerim, §. cum stipulamur, ff. de verborum obligatio.
& ibi Pau. & l. si numero 8. Angelus consi. 261. punctus, Cor.
consi. 304. in 3. & idem voluit Ferret. in ti. de seriis, nume. 62.
& doctrina Bald. procedit ubi sub nomine filiorum pax con-
4 cepta reperitur, & sic sub nomine indistinto, secus t. autem
quādoce cepta esset sub nomine collectivo, ut pro se & sub
5 ditis, quo casu futuri comprehenduntur. t. & ita nouissime
declarat Meno. consi. 9. nu. 133. cum multis seq.
6 Nec mirum est t. si subditorum appellatione futuri conti-
neantur, quia vniuersale verbum est, & vniuersalia recipiunt
7 augumentum & diminutionem, futl. item veniunt, ff. de pet.
hāredi. gl. in l. si quis, pro eo. de fideiūsto. Bal. in l. quoties, C. de
petit. hāred. Ripa responso, 3. de dona. inter virum & vxo. fol.
67. Bal. consi. 1 2. de generali, in 2. col. 2. l. cum proponebatur
de iud. l. 1. quod cuiusque vni. Secus in particularibus, Alc. cō-
si. 1 43. com. 2. lib. v. ad idem, Bald. consi. 1 35. in 1. & 1 12. Alcia.
Tract. Tom. xi. L 11 5 confi.

Nicolai Moroni de fide treu. & pace.

consi.66.tom.3.li.9. Ceph.consi.281.in 2. Capra,in consil.4.8. Dec.in reg.in omnibus,de regu.iu.col.pe. Nec minus t̄ in hac dispositione continentur affines,vel consanguinei,quos quis ignorat h̄c,argu.l. qui cum tutoribus,C.de transa.l.cum hi,l. de his,eo.ti.l.tres fratres,de pact.l.cum m̄,ff.de inoff,test.l.Rutilia,ff.de q̄h.emp.Bal.in conti.112.sub nu.3,in 2.de generali, 9 vbi t̄ q̄n mutatur itatus obligationis, futura non continent, & q̄n ad præsentes h̄i respeçtus, q̄ futuri posthumū non contineantur,Bald.consi.1.4.punctus in 3. Secus autem q̄n probabilit̄ dubitaretur,an ad præsentia vel futura & ibi per eum, 10 nec minus consanguinei t̄ v̄cl aliaes,futuri, l. ita de au.& ar. vbi Bar.Alex.consi.42.in j.Tiraq.in retract.§.14.glo.2. nu.17, nisi aliter verba concepta forent,l.sit quis,§.quælitum,qui sa- 11 tild.coga.Dec.consi.552.Ay, consi.91. Vnde t̄ ex qualitate personarū pax efficitur transitoria, 12 sicut ex eadē qualitate t̄ realis vel personalis præsumitur es se concessio,Bal.consi.112.de generali, lib. 2. Luc. in l.j.C.de priuileg.corum qui sacro palat.Anc.consi.3 2 7. discurrevit,Ias. in d.l.sit stipulatus,fuerim,de verb.obl.vbi refert, Doct.Q̄riam 13 tenentes,& an t̄ immunitas censeatur realis , vel personalis, 14 Alex.consi.101.in j.Natta consi.cxviii.& 301.& expressio t̄cer t̄ personæ cum qua q̄hitur non reddit priuilegium persona le,q̄n subiectum est transitorium , Bal.consi.303.ad cvidetiā, & idē appellatioñ filiorū veniunt nepotes .

S V M M A R I V M.

- 1 Spurii an in pace contineantur, & an de domo dicantur.
- 2 Spurii in fauorabilib⁹ non veniunt appellatione coniunctorum. Quid in materia indifferenti. 3.
- 4 Spurius in odiosis uenit appellatione coniunctorum.
- 5 Spurii non gaudent priuilegio filiationis.
- 6 Spurii quo ad incommoda veniunt appellatione filiorum & nō dicuntur agnati,neque cognati.

Q V A E S T I O C L X X X I .

1 **Quid** in spurii,an in pace q̄tineant. t̄ & Bal.in 261. 267. ad evidentiā,in j. & 261.441.in 3.ad evidentiā,Al be,de Ros.v. parte,sta.q.138.voluit non dici de domo , & nō 2 venire appellatione coniuctorū t̄ vbi agitur de fauoribus nō 3 q̄tineri,secus in odiosis,præterq̄ in mā indifferentiā in qua so la desideratu; affectio naturalis,& an suorum appellatione 4 vehiat,Ale.261.lx.2.vol.prout v̄r in materia pacis militat rō naturalis affectionis & charitatis,vt Bal. d.conti.441.Fallit vt 5 diximus,in odiosis , quia tunc spurius q̄tinet filiorū appella- 6 tione,t̄io patrē offendēs filius d̄t,Bal.in c.per tuas, de proba. Fort.de vl.f.1.nu.1vi.Anc.cōsi.389.ubi in fauoribus non dñt de domo,Bal.in l.quisquis,C.ad l.Iul.mai.l.cum acutissimi,C.de fideico.Bal.c.naturalis,s̄ de seu.fue.2tro.in ter do. & agn.Bal. 7 consi.481.statuto,in 3.ubi quo ad iuris cōis imitationem , & & in priuilegiis fauorabilib⁹ non q̄tinentur spurii. ad idē q̄ 8 filii illegitimi t̄ non gaudent priuilegio filiationis, Cor.consi. 90.in 4 non dñr de agnatione,Ana consi.46. nu.12.Gra.not. vot 4.Tira.multa colligit de nobis.art.29.& 40.& ar.25.& quo 9 ad incommoda t̄ filiorum appellatione spurios q̄tineri,Bar. in l.de tutela,de cap.dicinu.las.in §.poenales,Inſt. Io.de plat. in 1.de impo.lucrat.descrip.Ang.consi.30.Caffa.de glo.mun- di,par.xi.261.xv.Tiraq.in retr.§.j.glo.8.nu.4.cum seq.nec spu- 10 rii agnati neque cognati dicuntur,Ay.consi.138.in Naturali, consi.3 1. & n:ulta istorum incommoda refert , Neuiz.in syl. nup.lib.3.nu.14.& 15.

S V M M A R I V M.

- 1 Contumacia principalis an afficiat fideiussores .
- 2 Ficta confessio. & condemnatio non egreditur personam .
- 3 Fideiussores pacis,non, nisi legitimate probata ruptura pacis,conueniuntur.
- 4 Probatio contumacialis dicitur priuilegiata.
- 5 Probatio priuilegiata non egreditur personam,nec presumptiva .
- 6 Contumacia ubi maior,ibi maior pena .
- 7 Probatio contumacialis non nisi contra solum, non contra tertium adiuititur.
- 8 Contumacia principalis non probat contra mandantem .
- 9 Ex prohibitis non surgit ius, nisi contra delinquentem .

Q V A E S T I O C L X X X I I .

1 **Quotidie** disputat t̄ an contumacia principalis affi- ciat fideiussorem;& Doct.cōiter in l.filius fa. ff.de verb.obl.determinat q̄ non,Maran.in speculo de ord. Aer.octauum membrum,sub ti.de satid.nu.14.post Cor.in 261.281.in 3.vol.Ro.consi.3 2 9.quia t̄ ficta confessio & sequuta 2 demnatio nō egreditur personam nec causam, ut post mul- 3 tos quos refert, tradit Rol.a Valle.261.94. nu.22. 25. cum seq.

subdēs fm Bar.in consi.1 97.in 3.vol.u.nu.2,pro cōi,q̄ fiduci- sores in instiō pacis ad penam perurgéri non possunt, nisi co- stet pacē legitime ruptā, & Bossius in ti.de publicat.bonoru, nu.56.Alc.consi.2 5.tom.3.li.8.Cor,consi.281,& 42.lib. 2. Fel. in c.cum Bertold.de re iu. Hinc est q̄ feudatariis p̄demnari 3 in contumaciā t̄ non obest filiis, nec minus ficta cōfessio in iu- dicio,ut idē Rol.in citato consi.94.Aufr,deci.Thol.2.rō affer- 4 ri pōt,quia probatio contumacialis d̄r priuilegiata , & iuris 5 spālis,& personā non egreditur,t̄ Bar.in d.l.filiusfa.Bossi.in d. ti.de pub.bon.d.nu.56.Marsl. consi.5 2.nec causam nec terminum transcendit,l.rescriptum,de his quibus vt indig.Old.cōs. xv,licet fm ipsum suspicionē inducat, & ibi h̄f, q̄ vbi maior 6 t̄ contumacia,major d̄r esse pena,in Auth.de exhiben. reis,§.i vero,l.agrorum,C.de oī agro deser.iō probatio hæc cōtuma- 7 cialis non admittitur, nisi t̄o eū qui suīt in dolo,Dec.cōs.410, non autē d̄ alterum qui ex alieno delicto tenerur, Alc.consi. 8 2,tom.j. lib.j. in fi. & contumacia principalis t̄ non probat̄ mandantem,Bal.consi.2 59.verba, in j.quia omnis potestas a- nimo obligandi a iure descendit,& ex prohibitiō non surgit 9 ius,d̄ delinquentē; & eius successorem vniuersalem.idem in consi.3 51.in l.casus,sub nu.v.& ex eo quia ficta probationē personam nec terminos egrediatur,ex hisq; diximus supra.

S V M M A R I V M.

- 1 Paater an teneatur pro filio condemnato ad legitimam :
- 2 Statutum arctans patrem ad legitimam,intelligitur in casu uero.
- 3 Sententia contumacialis non interrogat infamiam.
- 4 Contumacia cum aliis conjecturis an noceat patri.
- 5 Presumptiones an simul coniungantur,6.16.
- 6 Presumptiones a iure approbatæ an plene probent.
- 7 Presumptiones approbatæ que sunt 12.
- 8 Presumptiones approbatæ que sunt 12.
- 9 Adulterium an probetur presumptionibus.
- 10 Argumentum a communiter accidentibus quando probabile , & quid operetur, i 1.
- 11 Legitima probatio arbitria iudicis remittitur.
- 12 Index potest animi motum mouere ex argumentis.
- 13 Testis de visu alius de fama an plene probent.
- 14 Duo testes de fama an faciant semiplenam.
- 15 Index instruitur in capitali sententia proferenda.
- 16 Innocens non damnandus.

Q V A E S T I O C L X X X I I I .

1 **Hinc** contumaciā ad legitimam ēt stāte statuto. Do- 2 sto.in l.filiusfa.vbi Ro. Alc.reg.3.præsump.22. Alc. consi.84.in 3.Nouellus i par.de banni.Marsl.sing.4.Fel. in c.cum Bertold. de re iud.Cor.consi.42.li.2.quia statutū arctans patrem ad li- 3 mam t̄ non procedit nisi in casu vero,Boe.q.79. nu.4. Marsl. sing.4.Ro.consi.1 54.nu.5.& statutum arctans consanguinei ad redimendum bona,intelligitur in casu vero , & vbi est sol uendo,l.si feruus depositus,ver.quid sit h̄c,ff.de noxalib.non autē in casu fieri,& intelligitur quo ad delictum,non autē quo ad poenā aggrauantem,l.aut facta,de poenis, Anch.consi. 4 408.nu.5.Pau.consi.447.super hoc lib. i. determinans s̄niam contumacialem t̄ non interrogare infamiam, seu fugam non in- 5 ducre veram probationem, sed suspicionem, Oldr.consi.65. col.j.hic agitur,quia statutum debet intelligi i casu uero,Ro- 6 lan.a Valle in consi.29.nu.28.& 29.in 3. licet statutum posset disponere q̄ p̄t pro contumacia filii teneatur,ut post Fely. & Doct.quos refert,Bertran.consi.13.& 127.in 3. Sed hæc illatio principalis, q̄ contumacialis s̄nia non afficiat patrē,ex intē tione,Pau.de Cast.que refert,licet mēdoce, Go- 7 zā.consi.3 1.ver.6.declaratur.non procedere vbi cum contumacia p̄currunt t̄ aliis presumptiones, & piecūre. At hæc Caltr. opinio q̄ citant Goz.& Fel.in d.c.cum Bertold.non reperitur sub citato nu.& sub dubio relinquitur a Fel.sub nu.28. At se- 8 tentia Pau.confirmari posse v̄r,quia presumptiones multa i- terdum probant,l.f. C.de arbi.tut.l.antiqua, C. ad Velleia.& dñr violentæ probations,l.si tutor,&c.de peri.tut.l.licet Impa- 9 tor,deleg.j.imo t̄ plures presumptiones simul coniunguntur. l.infra,iung.glo.C.de prob.Ro.consi.7.nu.3.cum additionibus ad cundē,Dec.consi.1 46.Ay.consi.55.73.& 158.imo facilius coniungunt plures presumptiones q̄ probations,& vnu testis cū p̄- 10 sumptione t̄ & fama cum aliis presumptionibus, ex relatis a Gab.conclu.j.nu.60.de probat.& per Menoch.de arb.iud.ca- 11 su 115.vbi voluit presumptiones t̄ iure approbatas facere ple- nam probationem,& probatas presumptiones exemplificat 12 t̄ in probatione filiationis,tractatus,& habitus,& fama,in p- 13 probatione finium,& exemplificari potest i adulterio t̄ quod lex p̄fumit dum dum solus cum sola reperitur,c.literis,c.3.lo- 14 co. de probat.c.præterea,de testibus,Bal.in l.sue de proba d̄r presumptione violentæ,c.afferte,de p̄fum. Mattheli. no.119. Rebuf.in cōcordantis,Franciæ. in rub.de reg. ad prælat.nomini- facien.fo.2 20.in versic.13.& enumerat viginti species proba- 15 tionis,& fama publica probatur,c.plerunque de donatio.in- ter vir.& vxo.l. cōsensu,C.de repud.Dec.consi.576. nu.x.Boe. q.277.

Tractatum Tom.XI.

445

- q. 277. nu. 9. Alc. resp. 25. i. fi. & Ay. cōf. 295. nu. 24. q. fm ipsum
nu. 21. pcedit dum agitur ciuiliter, nisi esset psumptio appro-
bata a iure, vt qñ reperiret in locis absconditis, secus in locis
publicis, vt declarat Menoch. cōf. 31. nu. 25.

Et redeundo ad dictum Pauli citatum per Goz. & Fel. q. su-
per numero non reperiens, conferunt relata ab eodē in cōsi.
10 143. viso, col. 2. Itē tex cōiter accidentib. resultat probatio præ-
sumptiuā, l. neq; Natales, C. de prob. exornat Neuiz. in Sylua
11 nup. li. 1. nu. 116. cum seq. q. argm̄t transfeſt bonus probandi in
aduersariū. Ro. fin. 397. Mars. fin. 1. Gab. cōcl. 16. nu. 5. de psum-
ad idē gl. in l. cū allegas, de viſu. l. in ciuile, C. de fur. de quib. præ-
sumptionib. an & qñ cōcludant, & sint a iure approbatæ, Ro.
cum additionib. ad ipsum, cōf. 97. Alc. de psum. reg. 1. pr̄sum.
12 2. & 3. itē licet lex ad legitimam probationem duos testes ad
minus exposcat, non tñ ita ruditer intelligēdum est, vt p alias
legitimas probationes, q. per directū vel indirectū pñt animū
iudicis mouere, probari non possit, & an sic legitime probatū
13 fad arbitriū iudicis relinquitur, in quo nulla certa regula tra-
di pōt, Barth. Soc. in cons. 187. 2. vol. Cor. cōsi. 4. 1. vol. & iudex
14 pōt animi sui motū argumentis & psumptionib. informare
c. præterea de testib. & vbi reperierit sufficienter probatū, sn̄iam
ferre ex argumentis, quæ rei aptiora sunt, l. ob carmen, in fi. de
testib. c. licet de prob. Pau. cons. 380. iudex in principio, iō stante
fuga, & fama, & alijs psumptionib. vñ q. pater vel fideiussor
condemnari possint, ar. l. 3. ibi, tu magis. de testib. conferunt re-
lata ab eodē in cōsi. 424. ad confirmationē. in 1. iō vnius testis
15 tde viſu, alij de fama an cōcludenter probent, Mars. sing. 116.
nu. 16. Cla. q. 53. §. fi. ver. hinc infertur, & de coniunctione im-
perfectarum probationū, Gab. cōc. j. de prob. Old. cōf. 118. Ro.
cons. 9. 1. in fi. cōf. 73. 285. 5. 7. 272. & fama dēt versari circa res
veras, vel veritatē proximas, ex relatis a Meno. casu, 89. de arb.
16 iu. & duottestes de fama faciunt semiplenā probationē, Abb.
in c. vniens. de testib. in his & sup his q. sunt difficilis pbatio-
nis Dec. in c. i. nu. 13. de ap. Ar̄t qui capitalē prolaturus est sen-
tentia, temperamentū hoc teneat, vt non prius capitalem in
quempiam proferat, q. rei cōfessione, vel certa sup. hoc inter-
rogatorū dispositionē vix existat, vt obiectū flagitiū vix ne-
gare sufficiat, l. q. sn̄iam. de pte. nec quispiam ex indicijs, et in-
dubitatis, ad mortē damnari pōt. præcedente renunciatione
defensionum. Rol. cons. 11. nu. 15. li. 3. prout hoc allegabam in
cā cuiusdā decapitati ob raptū cum psumpta violentia, &
18 ybi de lanocētia t̄cōstat, nec absens damnari pōt. Mars. 25. 60.

S V M M A R I V M.

- 1 *Probatio contumacialis dicitur specialis & privilegiata, & tertio non obest.*
 - 2 *Probatio debet esse super uno de quinque sensibus.*
 - 3 *Probatio presumptiva non sufficit ubi a statuto requiritur, & maxime in penalibus.*
 - 4 *Statutum requirens dotationem in filia, dos debet esse vera.*
 - 5 *Contumacia cum absentia non dicitur vera probatio.*
 - 6 *Bannum in contumaciam pro multa habetur.*
 - 7 *Probatio vera ubi nece ssaria, non sufficit presumptiva.*
 - 8 *Pena ordinaria non imponitur ex indicio.*

Q V A E S T O CLXXXIII.

Sed hæc Pauli opinio citata a Felyn. & Goz.non caret scrupulo,q[ue] probatio h[ec] tumacialis d[icitur] iuris specialis,& priuilegiatæ probationes à ter tium nullatenus admittuntur,Cor.consl.329.sub nu. 8.in l.l. 3.C.de fide inst.li.10.Bertach. in repert. in verbo præsumptio. Gram.dec.67.nu.15.Bal.in c.j.S.cum aūt, de contr.inue. in pe. q.in c.t.S.conuenticula de pace iur.fir. & dñr h[ec] probationes irregulares,q[ue] sunt à ius cōc, cum probatio d[icitur] esse de vno de quinq; sensib.corporis,Bal.in ru.de prob.& in p[ro]enalib.lig- da probatio requiritur,& maxime in ruptura pacis.Dec.d.cō si.53 1.& 452.vñ ad p[ro]enē incursionē coniecturæ nō sufficiūt. Dec.in ru.de proba.ver.2.conclu.nu.163.& l.in p[ro]enalib. de rc. iu.& in conf.292.& adhuc dici præsumptiuātprobationē, ēt q[ue] plures coniecturæ concurrerent,col.fi.ver.postremo,num. 169.idem in vno teste cum fama,Bossi.de conui.nu. 24.Iaf.in l.admonendi.nu.163.vide per Clarum,q.63.ver si tu scis, in li. 5.lentent.S.fi.& maxime vbi venit imponendā poena corporalis, Grat.consl.47.nu.7.in 2.idē vbi ex forma contraetus ve- ra probatio requiritur,Bal.d.c.j.S.conuenticula. de pace iura. Bar.l.j.in fi.C.de sen.quæ pro eo q[ue] interest.c.fi. q[ue] me. cau.vbi Henr.Boyh.Bar.in l.cōcubinā.in fi.de le.3.Ambro.de Vigna, in c.salubriter,nu.158.de vñl.Fel.in c.vltmo.de sen.exc.pap.in forma libelli.in aetione reali.in verbo Florensis.Iaf. in S. fi.ad Port. Inst.de ver.obl.Reb.in l.vnica,C.de sen.quæ pro eo q[ue] in terest,fol.112.nu.95.in verbo subtiliter.ad idem,q[ue] vbi ex for- ma statuti probatio requireretut,l.fi. ff.de his qui vent. nomi. l.3.de neg.ge.īō statutum requirens dotationem in filia, tve- r. dotaatio ēst necessaria nec sufficit præsumptua.Natta cons.

- 5 58 i. & contumaciæ addendū est ēt, q̄ contumacia f̄ cum ab-
 sentia non dī vera probatio, l. diuus, de cust. reot. Pau. cōf. 467.
 in 1. col. 1. super hoc, nec ex ea irrogat infamia, Bart. in l. i. cōfus
 fustium, ff. de infā. l. non solum; S. fi. de prob. & in consil. incip.
 6 Ioannes, q̄ a t̄ bannū in contumacia pro multa h̄d, d. cōf. 467.
 col. 2. & sicut multa infamiam non irrogat, l. i. C. de mō mul-
 tā, nec sūnia lara occasione banni pariter minus irrogat, l. i. C.
 de requir. reis.
 7 Accedit, q̄ a t̄ vbi necessaria est vera probatio, nō sufficit pri-
 uilegiata, l. cum de indebito. de prob. & illud dī legitime pba-
 tum q̄ testib. probatur omni exceptione maiorib. Rota deci.
 261. si qs dicat. in nouis, Mars. cons. 2. nu. 5. i. idē in crimen ha-
 resis, an violenta præsumptione sit damnandus. Old. cōf. 210.
 8 regularis, & ex probationibus & indiciis, f̄t indubitatis, non
 imponēdam pēnā ordinariam. Mars. cōf. 7. nu. 36 secus forsā
 in pecuniarijs. Fel. i. d. c. afferte. de p̄sum. & cla. q. 63. vers. tu scis.

 S V M M A R I V M .
 1 Sententia lata ex præsumptionibus non transit in iudicatum, idem ex
 consilio sapientis, 2.
 2 Sententia iniusta valida dicitur.
 3 Sententia lata in uno iudicio, facit ius in alio.
 4 Sententia dicitur ubi constat de notoria iniustitia, & impeditur exequu-
 tio.
 5 Notoria nullitas non dicitur exclusa.
 6 Acta faciunt veritatem probatam.
 7 Sententia licet lapsu anni habeatur pro veritate, verum est quantum ad
 effectum, non essentialiter.
 8 Veritas dicitur realis essentia & immutabilis, & semper permanet in
 eodam statu, 9. ubi ficta concurrūt, dicitur minus inexpugnabilis. 10.
 11 Imprudentia non mutat veritatem.
 12 Veritas rerum, constantia, & fortitudo, nec factis hominum conuelliatur.
 13 Veritas dicitur incommutabilis propositio.
 14 Veritas habetur pro veritate quantum ad effectum, non essentialiter.
 15 Res iudicata rescinditur ubi quis patitur disputari de viribus rei iudi-
 cate.
 16 Appellatione remota, non dicitur flante notorio grauamine.
 17 Motus proprius non censetur velle perimere defensiones ex eodem pro-
 cessu resultantes.
 18 Injustitia detecta, veritas non amittitur.
 19 Præsumptio cedit veritati.
 20 Associans homicidam post delictum non appensate commissum non pu-
 nitur pena ordinaria.

QV AE STIO CLXXXV.

Expræmissis etiam infertur, ^{snia} lata ^{et} ex
præsumptionib. priuilegiatis non transit in rei iudicatā. Fely.
in c. postulasti, de prob. l. in l. admonendi, col. 19. de iureiur.
Mars. d. consi. 7. nu. 38. Alc. consi. 27. To. 2. li. 6. nu. 5. Natta. consi.
44. nu. 6. in 2. & qn̄ snia non transit in rē iudicatā, non est
petenda retractatio, a principe, d. consi. nu. 35. idē in snia lata
ex consilio sapientis, Ro. cons. 228. in fi. Maran. in prax. iudi. 6.
parte, nu. 138. cum seq. Mars. in prax. in §. ordine, nu. 2. licet sen.
tentia iniusta valida dicatur. † Ro. cons. 228. nu. 11. ver. vltimo,
q̄a snia lata in vno iudicio facit ius, & q̄ succumbit præsumit
hrc malā causam, l. Hærennius, ff. de euīt. l. si seruus plurium,
§. 2. de le. 1. l. si patroni. in fi. ad Trebel. & snia lata in vno iudi.
cio facit vt semiplena probatio sufficiat in alio. Alcia. consi.
44. li. 3. To. 9. nu. 61.

4. Et ex præmissis inferri pōt, an stante motu proprio. Santissimi
mi Dñi Papæ, q̄ lapto anno in contumaciā cōdemnati, & sic
ex probatione priuilegiata non debeant audiri, vbi constat de
notoria iniustitia, vel offertur probatio notoria super innocē
tia, & t̄dicendū est q̄ si notoria iniustitia ex actis resultat, s̄nia
condēnatoria d̄r nulla, Old. in cons. 106. Rota deci. 3. de exce.
in nouis, Ias. in l. 1. C. dc errore calcu. Affli. dec. 39. Boer. dec. 47.
5. Ioan. de Amicis consl. 26. & ibi impeditur ēt exequutio trium
conformiū, Ripa in l. 4. S. condemnatū. de re iu. nu. 30. Dec Pe
demon. deci. 24. nu. 34. Bertr. consl. 25 o. in 2. nu. 16. Rol. consl.
76. nu. 6. in 1. Gab. concl. 10. in ti. de sen. concl. 7. cum seq. vbi vi
deri pāt. Alc. consl. 26. To. 2. li. 6. Ruy. cōsl. 46. in 1. col. fi. & 131.
in 4. & 27. in 5. Pari. consl. 48. in 3. & Fel. in c. cum Bertol. de re
5 iu & notoriā nullitatem tñnunḡ dici exclusam, Aret. consl. 68.
Cur. sen. consl. 104. Calca. consl. 118. Peru. in c. dilecto. de appe.
Dec. in c. qm̄ contra de prob. Vantius in ti. quis possit dicere de
nullitate, numero 35. & 44. Gramm. decis. 45. quia acta faciūt
6 t̄veritatem probatam, ad idem Cēpha. consl. 4. lib. 2. Maran.
de ord. iud. 6. pat. nu. 154. Rol. consl. 6. nu. 37. & seq. in 3. & con-
sl. 76. nu. 28. in 1. & isto calu vbi de notoria iniustitia appetet
non obſt. aliquod decretū sup exequutione lñic, & non pce-
duant relata a claro. q. 14. in li. sen. 5. ver. quzro nunc.

Ncr

Nicolai Moroni de fide treug. & pace.

7 **Noe mirum est, qā sñia licet pro veritate habeatur, pp lap-**
 sum anni, id verum est quantum ad esse & cum, non essentiali-
 8 ter, quia & veritas dñ realis essentia, & immutabilis rei, vt post
 diuum Aug. & Arch. declarat Alc. cons. 495. Bal. in l. data ope-
 9 ra, nu. 33. C. qui acc. non pot. & temp̄ in eodem statu perma-
 net, Bal. cons. 89. D. Tho. li. 1. & si. tanta corrunt, veritas aut̄ per-
 manet, Bal. cons. 399. de princ. col. fi. in 5. & dñ murus inexpu-
 10 gnabilis, t Bal. in l. scire, de legib. & in c. 2. de prob. & fallax im-
 11 prudentia t non potest veritatis altitudinē immurare, l. sed an-
 vltro, §. fi. de neg. ge. qā veritas nihil aliud est nisi ipsa rerū cō-
 12 stantia & firmitudo, vt notat Bal. cōs. 343. examinandus, col.
 3. in 1. & iō obumbrari non pot, & licet quantū ad ipsum as-
 sumē mutetur factis tñ hominum non conuellitur, Bal. in
 13 c. quæ in ecclesiarum, nu. 16. de const. vñ dñ, & t̄ in commutabi-
 lis præpositio in re vel de re qā prædicatur, Bal. in c. contingit,
 de rest. spo. & facit tex. in l. si forte, ff. de castrē. pec. rō aut̄ p̄mis-
 14 torū esse pot, vt s. p̄missimus, qā licet sñia habeatur pro ve-
 ritate, id verū quantū ad effectū, non essentialiter Bal. c. pen.
 15 de prob. Rolan. cons. 6. nu. 17. in 3. Vñtex cōfessione partis, &
 vbi pars patitur disputari de virib. rei iudicatæ, rescinditur. Fel.
 in c. iter ceteras, & in d.c. cum Bertol. de re iu. las. in l. 1. de ope.
 16 no. nun. & remota tappellatione quacunq;, non intelligitur
 vbi q̄s manifeste grauat, Dec. cons. 49. num. 2. Cur. iun. in cōs.
 17 104. nec motus t proprius cense t velle perimere aefensiones
 resultantes ex codē processu. Ay. cōs. 2 1. nu. 5. Ruy. cōs. 1. col.
 18 1. in 4. & detecta t iniustitia & errore veritas non amittit, l. as-
 sumptio, ff. ad muni. & quia Nat. cons. 44. voluit condemnata
 t posse suam innocentia offendere, vbi ad manus curia deue-
 nerit, et q̄ sit confessus & conuictus, qā ex probationib. priui
 legiatis non trāsit in re iudicatam quo ad retractationem, &
 multa habentur a claro, q. 76. in l. sñiarum 5. §. fi. & rō esse po-
 test, quia & cōtumacia & sñia dñs priuilegiata probationes,
 & p̄sumptiæ, & p̄sumptio cedit t veritati, l. continuus, §. il
 lud, ff. de verb. ob. Ay. cons. 6. nu. 70. & cōs. 3 5. nu. 5. & cōs. 246.
 Et ex his in curia Maceratensi fuit fm vorum meum miti-
 gata pena cuiusdam qui fuerat capitaliter cōdemnatus ex eo
 20 quia post inopinatum homicidium, homicidiam associatus
 fuit, t̄ non præcedente consilio vel tractatu, non obſt. lapsu an-
 ni, cum de p̄missis ex processu constaret, ex relatis a Paris. 2
 si. 13 2. nu. 35. in 4. Mars. in §. constante, nu. 19. in prax. cri. prati.
 Corra. nu. 2. & 3. idē Mars. in d. §. constante nu. 49. Dec. in c. qā
 quæstū, de offi. del. & ex relatis a Meno. de ar. iu. casu 349. nu.
 6. & 16. & 22. & 24. Boe. deci. 164. nu. 4. Cassan. cons. 58. nu. 52.
 & cl. d. q. 90. Menoc. de ar. iu. casu 350. qā necessariū erat istū
 carceratū ad fuisse delicto animo committendi homicidium,
 Rimi. cons. 13 1. circa primū secus aut̄ si ad alium finē, et illi-
 gitū, Carre. in prax. cri. in §. homicidium, nu. 54.

S V M M A R I V M.

- 3 P̄sumptiones indubitate ad cōdemnationem sufficiunt in pecuniariis, non tamen ad penam ordinariam, 2. & an sufficient ad diffinitiā, 3.
- 4 P̄sumptiones quando coniungantur in non infligendis penis corporalibus, nu. 6.
- 5 P̄sumptionibus non est quis corporaliter damnandus.
- 7 P̄sumptiones a iure approbatæ loco plenarum probationum. & exemplificantur ab auctore.
- 8 P̄sumptiones licet in aliquibus casibus sint loco plene probationis, nō tamen ad uniuersum trahenda sunt.
- 9 Probatio qua dicatur legitima.
- 10 Penna ordinaria non imponēda nisi ex legitimis probationibus, & testes sub obtutibus deponere debent, 11.
- 12 Seueritatis gloria non affectanda.
- 13 Index debet seueritatem cum aliquo temperamento benignitatis subse- qui.

Q V A E S T I O C III.

- ### Diximus, quod probationes priuilegia sunt tertio, & quatenus opinio Pauli citati, a Goz. & Fely.
- 1 reperiretur vera, crederet, procedere t̄ in p̄sumptionib. indubitate, & in pecuniariis causis, Pau. cons. 299. in 2. vīsa inquisitio ne, & Mars. cons. 7. nu. 36. & Fel. in d. c. afferte, cum relatis sup.
 - 2 in præcedenti q. At t̄ ex istis non posse imponi penam ordinariā, Mars. d. cons. 7. & 96. nu. 10. cū seq. & Gram. dec. 42. & Dec.
 - 3 in cons. 175. sub nu. 8. & qñtex p̄sumptionib. possit ad diffinitiū perueniri, Mars. cons. 15. nu. 29. & sing. 388. & plures p̄sumptionum species coniungi quando quælibet est perfecta
 - 4 t̄ ex suo genere, Alc. cons. 11. & cons. 19. in 4. Bertr. cons. 288.
 - 5 in secundo & vbi aliquis est corporaliter puniēdus t̄ probatio nes luce meridiana clariores requiruntur. Ana. vbi Bolog. cōs. 49. Old. cons. 142. viso, Dec. in rub. de prob. idem in excōica

tione probanda, & qualificatis probationib. Fel. & Dec. in c. 6 tato loco, nec duo iunguntur in infligendis penis corporalibus, ad faciendam plenam probationem, l. fi. C. de poe. Berte, cons. 288. in 2. & licet in aliquibus casibus coniecturæ admittantur, procedit t̄ quia in illis coniecturæ legitime probatæ reputantur, Ale. Cro. & Ripa in l. si. constante, ff. sol. mat. Dec. d. rub. col. pen. Mars. d. cons. 7. Fel. d. ca. afferte. Pau. d. cons. 199. Bal. d. l. siue possidetis, de prob. Rota bono. dec. 67. in 3. dubio Fel. in c. sicut de simonia in princ. & ideo in l. licet imperator, de leg. j. in qua coniecturæ ultima voluntas probatur. in l. fi. de in litem iuran. in qua lex præsumit contra tutorem non conscientem inuentarium bona subtraxisse, l. nō omnes, §. a Bar baris, ff. de re mili. procedit in sui natura, difficultimæ probatio nis, Dcc. in cons. 133. in fi. idem in a. & tib. collegialib. & adulterijs, Fel. in c. præterea de test. Mars. cons. 1. nu. 47. Dec. cōs. 577. imo imperfectæ probationes iunguntur, Soc. iun. cons. 32. nu. 12. in 2. Paris. cons. 54. num. 6. in 4. & 57. Meno. cons. 3 1. nu. 19. & aliis sui natura difficultimæ probationis, Mars. cōs. 73. Ale. cons. 64. Alc. reg. 1. præsump. 47. Ay. consil. 161. Plot. in l. si. qñ C. vñ vi. nu. 147. Et licet in aliquibus casib. præsumptiones sint t̄ loco plenæ probationis, Mars. cons. 31. non tñ ad vniuersum trahendū est, & maxime vbi qualificata probatio, & contra tertium requiritur, glo. in l. cum de indebito, ff. de proba. quia 9 illud dñ legitimæ probatum q̄ testib. omni exceptione ma- jorib. dñ probatum. Rota dec. 261. si quis dicat in nouis Mars. cons. 2. nu. 51. & t̄ reus vt poena ordinaria damnari possit, di- strictissimis & luce meridiana clarioribus probationibus de- bet esse coniunctus. Mant. cons. 63. nu. 15. in 2. & per testes qui 11 in facto interfuerint, & sub obtutibus t̄ dicant maleficium ef- fe commissum, l. vnius, §. testes, de quæst. l. per hanc, §. scient, C. de errog. mili. auno li. 1. 2. & in Auth. de testib. in §. lancimus debent esse testes integræ opinionis, l. testib. C. eodem, & ma- xime in corporalibus, Meno. casu, 179. & cons. 82. nu. 4. & ius dicens illud aduertere dēt, q̄ integros fructus homo pertule- rit, l. quæstum, de testib. & ideo infamis reicitur, l. Cassius de sena. l. ex eo, C. de principib. agenti, in rebus, vbi Lucas lib. 1. 12 Nec seueritatis gloria est affectanda, quinimo iudex dñi 13 grauiorib. causis seueritatē legum cum aliquo t̄ benignitatis peramento subsequi Lrespiciendum, ff. de poe.

S V M M A R I V M.

- 1 Pax facta cum pacto quod offendens non possit transire ante domum of- fensit an teneat.
- 2 Iudex ad tollenda scandala potest alicui præcipere ne transeat ante do- mum inimici.
- 3 Sequestrari potest vbi non constat quis possideat.
- 4 Probans semiplene obtinet in summario possessorio.

Q V A E S T I O C L X X X V I I L

Quia plerunque euenit quod pax sub va-
 rijs cōcipitur pa-
 ctionibus, ne offendens possit ante domum offensi transire,
 r huiusmodi pactiones tanq̄ contra pacis substatiā, q̄ est ani-
 mi rancore deponere, nou duritiem retinere, non valent. An-
 cha. cons. 75. viso nec fideiussores tenentur, Mars. consil. 12. nu. 7. nec pactiones huiusmodi principis beneficiū impediunt
 Alc. cons. 34. Tom. 2. lib. 5. Plac. c. 7. in epi. deli. fol. 114.

- 2 At bene ad tollenda scandala t̄ p̄t iudex alicui præcipere ne transeat ante domū inimici, Bar. in l. j. ff. de off. p̄t. gl. in l. q̄ iussit, ff. de reiud. & ibi Ale. Bar. in l. fin. C. de collegiis illiciti Neuiz. in Sylua nup. li. 1. fol. 5. nu. 8. i. post Lancel. in l. pactum. curatoris, de pac. Fel. in tu. de treug. & pace, Luc. in l. 1. col. 4. C. pub. lætit. lal. in l. quidā extimauerunt, ff. de reb. cred. qñ conti-
 3 tio est sup possessione, q̄a vbi non constat q̄s possideat, seque- strari p̄t. Ex relatis copiose a Plo. in l. si. qñ, nu. 107. cum seq. C. vñ vi. Menoc. in tra. recupe. j. remed. num. 3 19. cum multis seq. licet cautela detur, q̄ summarium possessorium proponatur, in quo ille obtinebit qui semiplene probat possessionem
 4 t̄ vt per Plot. numero 113. cum sequen. & Couar. in libro pra-
 cticarum, capitulo decimo septimo in quo iudicio non est dis-
 putandum de viribus petitorij, vt per Plot. in dicto loco, de
 quo etiam per Menoch. in tractat. recuperandum in prælu-
 dijs, numero trigesimo secundo, & numero 24. & cui parti pos-
 sit & debeat in istis iudex adhærere, secundum arbitrium suū,
 Reb. in concor. Fran. fol. 749. & Menoch. in tra. retinen. reme-
 3. nu. 718. Ruy. consil. 53. in 4. Rolan. consil. 9. in 3. nu. 36. vbi an-
 tiquior præfertur iuniori cum ti. post quæsto.

S V M M A R I V M.

- 1 Treugua an duret in officio refirmato.
- 2 Officium refirmatum an idem dicatur.

Tractatuum Tomus XI.

455

- 3 Officium praetoris quantum duret.
- 4 Officium praeficia quantum duret.
- 5 Fideiussores non tenentur in officio refirmato.
- 6 Arbitrium finitur finito officio.
- 7 Treugua tempus decenni constitui potest.
- 8 Officium prorogatum dicitur manente primo termino.
- 9 Prorogatione facta noua nascitur obligatio.
- 10 Tempus prorogatum quando sit idem cum primo termino.
- 11 Prorogatio vera quando dicatur.
- 12 Principium ostendit finem formalem.
- 13 Tempora continuantur in naturali virtute.
- 14 Tempus prorogatum non potest esse maius prime.
- 15 Finito officio dicitur renouatio.
- 16 Terminus prorogatus an sit idem vere vel ficte.
- 17 Pena in prorogatione non dicitur repetita.
- 18 Iuramentum an repetitum dicatur.

Q V A E S T I O C L X X V I I I .

- 1 Treugua † non durat in officio refirmato, qā officium prorogatum dī esse diuersum † Fel. in c. de causis. vbi Dec. de officio dele. Par. de Put. in tra. de scindicar. in verbo refirmatus. Gomez. q. 31. de trien. possesso. Auf. ad Dec. Thol. 281. Bal. Nouellus quē. refert Cor. in cons. 92. in 1. & quantū † officium praetoris daret l. f. ff. de pēn. & dī esse annum. Inst. de perpe. & tempo. a. in prim. officium aut̄ præsidis prouincia vī biennale, & plus, arbitrio principis. Alc. consi. 54. To. 3. li. 8. Vñ fideiussores nō tenentur in officio refirmato, qā prorogatio nō operatur quo ad tertiu, l. si cun. Hermes, ff. loca. Bald. consi. 410. alias, 416. caus. in 5. quia † finito officio finit atbitriū, nec dī ambulare p tribunal iudicis refirmati Cor. consi. 92. in 2. Bar. in Lillieitas, §. ne potentiores, ff. de offi. præsi. Ripa in rub. de dam. inf. Ang. in l. qui bona, in si. ff. de dam. inf. Fel. in c. de treu. & pa. bñi verū est, qā iudex ex personarū & rerum qualitate poterit decēnium † constituere. Ang. & Imo. ff. de præt. stipu. Placa. in ca. 4. epito. delict. cum relatis copiose per Meno. casu. 141. de ar. iu. deci. Tho. 489. Ripa. d. ru. de dam. inf. nu. 24. Paris. consi. 165. in 4. qā oīa procedunt termino cautioni non præfixo, alias expira ret finito officio, & addendū est, qā officium † prorogatu dicit manente primo termino, nisi corā diuerso iudice procederet, vel officij forma mutare, Bal. consi. 51. generali. in 5. nu. 4. bene verū est, qā ex noua prorogatione noua nascit obligatio, Bal. consi. 475. quidā, in 1. & vbi substātiale qd adiicitur, & cū nouari vī, nu. 3. idem vbi cā mutatur consi. 128. in 2. nu. 2. Gab. concl. 2. de dila. nu. 25. factum naturaq; prorogationis, est qā omne tps qā prorogatur termino a quo † substātiuo actus p accessionē fiat vnum & idē l. sed si manente, ff. præca. & tunc vera dī prorogatio vbi est eiusdē formē & naturā. i. qui de præb. in 6. & vbi esset eiusdē qualitatis, oportet sumi longum tps ab ipso initio, qā principiū ostendit finem formale & temporalē, iō ad actum originalem est recurrentū, Bal. consi. 291. locationi 5. temporaq; continuantur † in naturali virtute, nec tps prorogatum pōt esse maius primo termino. † Bal. consi. 1. s. citato, & ibi hñ differentia inter prorogationē & cōfirmationem, & prorogatio fit manente primo termino, Fel. & Dec. i. c. de causis. de offi. del. & consi. 497. Ruy. consi. 169. in 1. nu. 5. Gab. concl. 2. de dila. & † finito officio dī renouatio, Bald. in l. si a te. de pac. inter empt. & vend. Dec. in c. personæ. de app. Tiraq. §. j. 1. gl. 4. & licet idem terminus prorogatus † videatur idē cū termīno primo prorogato, dī tñ idem per fictionē, qā dī virtus ī forma motiua, non effectiua Bal. in c. r. num. 23. de iu. & in prorogationē pēnam non censeri repetitā, Bal. in l. pe. §. vxor. sol. ma. Couar. late in c. quis. de pac. in 6. in initio primæ partis, Gabri. latissime de dila. conc. 2. nu. 9. & 10. & seq. & tan iufm repetitum censeatur, idē nu. 11. & seq. vbi vī velle fm cōem repetitum censeri, & † tertium pēnam non censeri repetitā, late idē Gabriel. & concl. nu. 24.

S V M M A R I V M .

- 1 Cautiones de non offendendo an pacem finiantur, & an nouatio expresse sit necessaria facta pace.
- 2 Pax finis discordia & perpetua.
- 3 Nouatio ex rebus pacis inducitur et per secundum tempus plus continens, 4.
- 5 Nouatio inducitur mutato uno substanciali,
- 6 Vbi duo propter vnum, utroque tantum unum.
- 7 Contractus principialis, non incident, attenditur.
- 8 Iudex an possit nouare cautiones in præiudicium fisca.
- 9 Cautiones ab arbitrio iudicis pendent.
- 10 Multa an possit alterari.
- 11 Nouatio non inducitur priori forma retenta, sed indicijs & presumptiō nibus, 12.

- 13 Donatio causa mortis propter adiunctionem fit inter viuos.
- 14 Mutata forma & formatum vitiatur.
- 15 Additione an inducatur nouatio.
- 16 Cautiones auctoritate iudicis præstite an possint sine illo aboleri.

Q V A E S T I O C L X X X I X .

Treugua, & cautiones de non offendendo

- 1 ce finit, † qā pax est perpetua, & longius ips contineat, iō ex eo dī sublata. Bar. in l. Valerianus, ff. de prætorijs stipula. vbi Ale. nec expressa nouatio requiritur, qā ips in unaquaque non est vniiforme. Bal. in l. fi. C. de noua. & in cons. 28. factum tale p. ponitur. in 2. & † pax dī ultimus discordie finis, & perpetua, &
- 3 in uiolabilis concordia, Bal. in ru. de treu. & pa. & nouatio ex nouis pactis inducitur, d. l. Valerianus. iō per pēnam legalem non inducitur nouatio, Bal. consi. 324. inter cetera. in 2. in fin. at bñ ex nouis pactis cēsetur recessum a veteri obligatione. Bal. conf. 202. ad cūdientiā, col. fi. in 2. & † nouatio inducitur per se cundā plus continentē, & hoc qñ idem sunt principales, si au tem ipsi principales in prima nō forent, in 2. repetiti nō foret. quo ad illū, fideiussoris immutata obligatio, & agi posset ex prima aliud est. n. mutatio, aliud nouæ causæ additio, i. n. ipso iure liberat, 2. vero ope exceptionis, Bal. consi. 454. in 2. quo ad punctū, idē qñ obligatio venit ad executionem primæ, alterato mōtqā mutato vno substanciali extremo in alterū, tūc nō est idē. Bal. consi. 440. fm in 5. secus vbi vñus veniret si implici ter ad executionē alterius, qā † vbi duo pp vnum, utrobiq; tam vñus. Hinc contractus alteri incidentis principalis attendit
- 7 † nec iudex pōt nouare fideiussiones in præiudicium fisca, † qā 8 a iudice non mutat, aliud, vbi Alc. de ver. sig. l. non abstulit, C. de noua. l. præses, C. de transa. l. prohibere, §. plane. ff. q. vi aut clam. Bal. consi. 66. in 1. proponitur nu. 3.
- 9 Sed vñq; hñ cautiones pendeant ab arbitrio iudicis. Barto. & Ripa in l. q. iussit. de re iudi. nu. 46. iō quo ad ipsum non vñ facere transitū in iudicatu, Soc. in l. legata. de cond. & demon.
- 10 Dec. in l. precib. C. de impub. qaf & mulcta alterari pōt, & l. q. crimen. C. qui acc. non pos. vbi Bal. Ripa in respon. 1. de requiri, voluit esse diffinitiuā. Itē licet nouatio non præsumat, d. l. fi. hoc verū est priori forma retenta, alias tacita nouatio inducitur, l. cum plutes, ff. loc. d. l. Valerianus, Dec. consi. 464. & conlecturis nouationem probari. † Ale. consi. 13. in 2. Cur. Sen. consi. 6. Ay. consi. 167. nu. 11. & 12. Bar. in l. pacta nouissime. de pac. Accedit stipulationi prætoriæ nihil adiici pōt quin efficiatur conuentionalis l. in conuentionalib. de ver. obl. & iō † donatio cā mortis pp adiunctionē efficitur inter viuos, l. vbi de don.
- 14 & mutata forma vitiatur formatū, † Bal. in c. de causis, col. 2. de of. del. Ay. consi. 167. nu. 12. & qñ detrahitur de substancia Bald.
- 15 & las in l. 1. C. qñ non peten. par. & † vbi aliquid additur vel de trahitur nouatio inducitur, l. ius ciuile. de iust. & iu. Menoc. consi. 35. nu. 8. & 27. cum seq. fm ipsum in minimis verificatur itē quia duo implicarentur diuersa, & esset ḥdicio contra, l. iudicatu. de exc. l. cum qui. de vsu. quia treugua est temporalis, pax aut̄ perpetua, contra ea qā hñ ab Old. consi. 172. in fi. col. 2. licet iudex sequuta pace posset huic cautioni tps præfigere, ex relatis a Ripa in d. ru. de dam. inf. & Fel. d. ru. de treu. & pa. imo tūr qā vbi cautiones præstite sunt auctoritate iudicis, nō pāt partiū conuentione aboleri, ex relatis ab Hercu. c. 9. de cautione, de non offen. licet contrariū videatur de consuetudine seruari, Vñ sicut per treuguam paci finis imponitur, vt per titulū de pa. iura. firm. & in l. in bello, de capt. & postli. reuer. ita nō huic libro, qā pax sit semp nobiscū, & ad vitā perducat eternā.

F I N I S .

S I N G V L A R I A

Q V E A S T I O N V M C R I M I .

S V B P R O P R I O S T I T U L O S ,

D I G E S T A , E T R E D A C T A P E R F R A N C .

Casonum Iurisconsultum.

S V M M A R I V M .

- 1 Accusare quilibet potest, qui non prohibetur, & qui sint prohibiti.
- 2 Frater non admittitur contra fratrem, nisi suam. suorum ve iniuriam prosequatur.
- 3 Maritus nō potest accusare uxorem de adulterio, si ipse de adulterio, vel lenocinio conuincatur, hodie tamen hoc corrigitur.
- 4 Maritus, & pater uxoris post quadraginta dies accusare prohibentur, multaque ob alias causas ab uxoris accusatione repellitur.
- 5 Accusare volentes, debent id sine mora facere.

6 ca-

Fran. Gafon. quæstio crimin.

- 6 Calumnia suspectio ab accusando repellit.
- 7 Personæ qua ab accusando arcentur.
- 8 Index potest procedere ex officio super accusatione proposita accusatore defensente.
- 9 Accusare in crimine priuato quis non potest. nisi sua intersit, vel pena fisco sit applicanda.
- 10 Accusatus an possit accusatorem suum accusare.
- 11 Prohibetur accusare, nisi sit fide dignus.
- 12 Minor 25. annis accusare prohibetur.

Qui accusare possunt, vel non. Cap. I.

Regulariter t̄qlibet pōt accusare, q̄ hibent accusare, alij pp sexū, vt mulier pp fragilitate sexus, vel ætate, vt pupillus, nisi suā vel suorū, psequant iniuriā, & nisi i criminelæ maie. annone, & suspecti tutoris & pro testō patris. Alij pp sacrū. Alij pp delictū propriū, vt ifames, vel qui nummos acceperūt ob accusandū, vel non accusandū. Frater non admittit contra fratrem, nisi suā, vel suorum iniuriā psequatur, l. qui accusare, ff. de acc. & ibi glo. & gl. in ru. C. eo. vbi multi enumerātur casus.

3 Maritus non pōt accuare vxorē suā de adul. si ipse maritus de adul. siue lenocinio ante conuincatur, p vulgatā regulam dolus cum dolo compensantur, l. si vxor, §. index, ff. de adul. vi de Gand. in ti. q. accusare pos. Et cū prædictis auctoritatibus ad uocati consueuerunt defendere mulieris, vel penam diminuere, Sed aduerte, q̄ supradicta lex (licet, Gan. nihil dicat) hodie est corredita per Auc. vt nulli iud. §. adul. col. 8. Maiorū p̄hibetur accusare vxorē suā de adulterio post dies 40. & pater vxoris est repellit, liure mariti, C. ad l. Iul. de adul. item repellit maritus accusare vxorē suā de adul. si primo repudiauit eam, & mox approbavit mores eius, l. si vxor, ff. de adul. q̄ no. pro muliere. Qui accusare volūt, debent sine mora accusare: aliter. n. pp tarditatē iudex p̄sumet pro reo, p quo ēt reo orietur indicū fm. lal. §. fuerat, Inst. de act. præterea pp suspicionē calumnia, q̄s repellit ab accusando, itē qui p̄pacē fecerunt de vulnib. sibi illatis, itē qui semel destiterunt ab accusatione simili. ter repellūt, prout no. in ru. C. eo. in prædictis fm. calib. iudex procedet ex officio, quia iudex, producta accusatione, pōt ex officio suo prosequi, & facere ea, q̄ accusator facere posset, p ut dicetur in c. seq. in crimine t̄ priuato regulariter q̄s non admittit ad accusandū, nisi cuius intereat, & nisi delictū sit tale, ex quo veniret pena applicanda fisco, no. in rub. ff. de pop. a. d. accusatus ar̄t possit accusare accusatorem suum q̄ritur per scribentes, & adhuc sub iudice lis est. no. per Bart. Bald. Ang. lmo. in l. is, qui reus, ff. de pu. iu. Sed in hoc casu animaduertendum est, & distinguendū: qñ accusatus accusat accusatorem suum de maiori, & tunc, aut de tali crimine, q̄ si esset verū, crimē contra se obiectū non esset verū, & tunc audiebat, & plus tūc supersedebitur sup primo, donec fm. fuerit discussum, & ex euentu causæ procedet super primo, vel non. Aut non opponit tale crimē, sed aliud, & priuum, & fm. delictum p̄nt esse, & tunc super vtraq; accusatione pcedet, & dilicitur. Limita si talis accusatus accusans accusatorem suū, vt s. non expectauerit nomen suū recipi inter reos, siue iudicē cōmisiſſe contra se citationē, q̄a tūc pp tarditatē accusandi p̄sumit facere oīa diffrēndi primā accusationē, no. in l. q. accusare, ff. de ac. Gan. in ti. qui p̄nt accusare, & qui non, in ver. sed ego formabo talem q̄ōnem pauperis prohibetur accusare nisi sit fidelis, l. nonnulli de acc. Minor viginti annis similiter prohibetur, sicut testificari. Sed fm. Bart. potest, l. accusare, ff. de acc.

S V M M A R I V M.

- 1 Accusari quæ personæ possint, & que non.
- 2 Mortui quando possint accusari, & quando non.
- 3 Appellatione pendente si reus moriatur, an accusatio extinguatur.
- 4 Operarij conducti ad laborandum in alieno loco accusari non possunt, nisi per dominum eis fuerit protestatum, vel nisi sint ei loco, de quo agitur, vicini.
- 5 Clerici per laycos accusari non possunt, quumuis sint prima tonsura, hodie tamen secunda est.
- 6 Sacerdotes committentes delicta facinorosa, seu atrocia possunt accusari & puniri per iudicem laycum.
- 7 Accusatus ab aliquo de uno crimine non potest de eodem ab alio accusari, nisi primus accusator decesserit, vel procedere impediatur.
- 8 Intellectus, l. libellorum, ff. de accusatio.
- 9 Accusari non potest, quis post lapsum viginti annorum fallit hic in casibus hic positis.
- 10 Accusandi post mortem ius durat per quinquennium.

Qui accusare pos. infra quod tempus. Ca. II.

Ccusari possunt tam mares, q̄ semina, & demum oēs, nūl sint a iure excepti, l. 2. C. de reis exhib. Accusari p̄nt mortui: quia mortuo reo oīis criminatio extinguitur, fallit tū in criminis maie. Repetundarum, peculatus, & Hærescos quib. casibus pp enormitatē delicti accusatio de iā mortuo recipitur, l. iudiciorū, ff. de acc. itē fallit, si accusatus sibi morte concuerit, Vel ēt, si post litē contestaram, Vel postq; fuerit in scelere deprehēsus mortuus fuerit, no. in supradicta iudiciorū. Quid autē accusato cōvicto, & condēnato, si ab illa condemnatione appellatum fuerit, & pendente appellatione moriat? Rēdient scribētes, criminatio extingui quoad crimē, sed quo ad bona appellationē perficiendā esse, si in illa sua bona erant adempta, Gand. in §. Sed 4 poneti eo. Accusari non p̄nt operarij conducti ad laborandum in alieno loco, sed conductentes accusari dēnt: fallit tū, si talib. operarijs fuerit protestatū per dīm loci, vel si operarijs fuerint vicini loci, de quo agit, tali. n. casu p̄sumuntur scire locū esse alienū, no. per Imo. & alios scribētes, l. de pupillo, ff. de ope. nou. nun. clericis p̄ laycum non p̄nt accusari, quis sint primæ tonsuræ fm. Do. de San. Ge. in c. cum in nonnulla, de ac cu. vbi dicit p̄petuo notandū contra iudices laycos: sed priuilegiū tale clericorū primæ tonsuræ in desuetudinē abit, & p iudices laycos hoc t̄pē p̄nnunt, & talis obseruantia defendi protest per suasmet leges, vt in c. clericis si in tonsura, extra de vi. & ho. cle. Hoc amplius sacerdotes cōmittētes delicta facinora, vt. puta, rapiū virginū, & alia similia delicta atrocia p̄nt accusari, & puniri p iudicē laycum, l. 2. & ibi glo. & Cyn. C. de ijs, qui ad eccl. confug. & rō est, quia ecclesia odit, & repellit tales delinquentes, c. 12. Exo. ibi. Siquis in insidiatus fuerit ab altari meo repellat. Accusatus ab aliquo de uno crimine non pōt de eo dē ab alio accusari, nisi primus accusator decesserit, vel impenedia procedere. nā tunc admittit accusator de eodē, l. libello, ff. de acc. Sed multi intelligunt accusatōrē admitti ad p̄sequendū accusationē, non aut ad institūdā de nouo, & hoc quia accusatus non dēt de eodem crimine plures vexari, l. licet, §. f. ff. Nau. Stabu. itē qui iudex succedit loco accusatoris, p̄t. n. prosequi, & ea facere q̄ accusator facere potuisset,

- 8 Bar. in l. j. ff. de pub. iu. Sed quoties pp ineptitudinē, aut aliam malā formam processus formati condō secundi accusatoris foret facta deterior, tali casu licet transcendere ad alia accusationē, & ita intelligitur supradicta, l. libellorum, Accusari q̄s non potest post lapsum annorum 20. l. quare, C. de Fal. Fallit tū in partu supposito. item qñ falsis medicamentis partum impediuit. item in criminis lāsæ maiest. item Hærescos, & peculatus l. si cum eo, ff. de poen. & l. iudicij, ff. de acc.

Item in stupro admisso per vim in masculo, siue foemina lmariti, §. per quinquennium, ff. ad legem Corneliam de sicar.

Dicendum est hoc titu. prædictis casibus posse accusari delinquentes etiam post mortem.

- 10 Sed tale ius accusandi post mortem durat per quinquennium, l. qui Manich. C. de hær. Et ibi glo.

S V M M A R I V M.

- 1 Accusatus quid sit.
- 2 Accusatione non præcedente quis regulariter non punitur, nec contra eum proceditur, nisi in certis casibus, in quibus, proceditur officio iudicis.
- 3 Inquisitio est de iure diuino.
- 4 Accusatio non admittitur, nisi constet de delicto, nisi in certis casibus.
- 5 Contumax ex dispositione statuti non habebitur pro confessio, quoties iudici non constiterit de delicto.
- 6 Libellus est per accusatorem edendus, hodie talis per Italianam accusatio fit simpliciter.
- 7 Accusatio quid continere debeat.
- 8 Dies an exprimendus sit in accusatione.
- 9 Accusator petere non debet reum puniri certa pena, sed sufficit, quod peccat eum puniri secundum formam iuris, & statutorum.
- 10 Civiliter, & criminaliter an eodem libello agi possit.
- 11 Accusari an plures possint in uno libello de eodem delicto.
- 12 Accusari an unus possit in uno libello de pluribus delictis.
- 13 Accusari quis ex eodem delicto simul, & semel diuersis legibus nequit.
- 14 Accusari quis quando possit de pluribus eodem libello.
- 15 Libello eodem potest agi contra producentem falsos testes, & contra falsarios testes.
- 16 Accusator debet subscribere accusationem ad penam talionis, & an bēdie hac subscriptio habeat locum.
- 18 Calumniosus accusator arbitrio iudicis punitur, & in eadem sententia, qua absoluitur reus.

19 Ac-

- 29 Accusationem per calumniam fuisse institutam quomodo cognoscitur.
 30 Accusatione pendente reus ad honores non admittitur, & propter atrocitatem delicti concurrente infamia sit suspensio beneficij, & officij, donec causa finiatur.

De accusatione sine libello. Cap. III.

- S**tractaturis de accusatione nota dicitur esse vis, ac diffinit. illi sequendo ordinem iurisconsulti in l.j.ff.de cōtra-hen.emp. & in l.j.ff.de furtis. Accusatio est aliquem reum criminis deferre, l.libellorum, ibi reum deferre, ff.co. Et regulariter tamen sine accusatione non proceditur ad criminis cognitionē, nisi in quibusdam casib. in quibus proceditur officio iudicis, l.z.ff de adul. Hodie vero in quibuscunq; delictis (dummodo grauibus) proceditur p inquisitionem, ne pp defectum accusatoris delicta remaneant impunita. Hoc amplius dico, q; inquisitio est de iure diuino, prout dicetur in ti. de inquisitione. 4 Accusatio non admittit, nisi constet de delicto; nisi in catib. 5 de quib. dicendum est in tracta. meo de tormētis, c.2. Et non tamen vbi statuta illustr. Venetorum disponunt contumacē h̄ri pro confessio, seu non auditio, non habebunt locum, quoties iudicii non constiterit de delicto: quia officium suum est ante omnia querere de delicto, postea de reo, l.z.C.de iu. calſu. & ibi Bar. l.raptor, C.de epis. & cle. vbi fortius probatur reum conuincit de delicto. Libellus est edendus per accusatorem, licet auerſimode cōcipiatur, l.f. C. qui acc. non pos. Sed hodie per totā Italiam accusatio fit simpliciter, & ita obseruat, Gan. in ti. qualiter fiat accusatio. Sed talis accusatio continere dicitur nomen accusatoris, & accusati, crimen commissum, q; qua persona, quo loco, quo anno, & quo mense, & quo die. Fallit tamen in crim. fal. Verū fuit Spe. in §.2. de acc. non est necesse apponi dictum, neque horā: Alij tamen post eū dixerunt, q; si accusator scit, aut verisimiliter scire potest diē, tūc teneat exprimere, & si dies, aut aliud tempore necessariū obmissum fuerit in libello, poterit postea pbaſi, & conualidabit libellus. Sed si de alio loco, & tpe ultra positū in libello, fuerit pbatū, an reus absoluī dēat ab obseruatione iudicij. dicetur in c.5. Cautela accusator, ne petat reū puniri certa pena, q; sufficit accusatori petere reū puniri fm formā iuris, & statutorū, l.j. ff. ad Turp. & ibi Bar. Si autē accusator expresserit penā in libello, q; non cōuenit, reiçit libellus p̄ ratiōne inceptitudinē, sicuti pp alia omissionē modi, & formae substantiae. Sed alij cōtradicunt, quia supplet p̄ iudicē tali defectui, no. in c. examinata de iu. & rō redi potest, q; vbi alijs actus non est necessarius, licet fiat, & inepte, pp hoc non vitiat processus, & in hoc differt a causis culib. In multis casib. in qb. expressio causa necessaria non est, vt in libello, sūna, & similib. si exprimat cā, & inepta vitiat, eo q; p̄sumptio q; erat p̄ prædictis cā non expressa tollit p̄ expressionē, & sic plus nocet inepta locutio q; taciturnitas, vide quā no. p Doc. in l. quā dubita. tollen. ff. de re. iu.] Sed tamen agi ciuiliter, & criat in eodē libello, siue accusatione cōtra aliquē possit. Rident scribentes q; no, ni si agat de re familiari, vt furti, vel de talib. exhibēdis, vel interdicto. Vñ vi, vel cri. fal. & c. Sed vna intenta, & finita, altera poterit intentari, vt no. inst. ad l. Aqui. §. li. At nunquid plures possint accusari in vna accusatione, siue libello? Rident scribentes, posse de eodē delicto, vt C. si re. vel acc. mortuus fuerit. Sed de diuersis delictis no, nisi suā, vel suorū iniuriā psequātur, & no aliter, l.cū rōnib. vbi no. p scribentes, C.co. fallit l. adul. vbi plures rei acc. non posse licet de incestu acc. possint, l. res, C.co. Sed nūq; dñvñ solū possim accusare in vno libello de diuersis delictis? Rident, posse, sed delicta sunt clare specificāda, & sigillatim, vt accusatus certificet, vt in c. vt circa. extra de elec. Sed p̄ eodē delicto non potest alius acc. diuersis legib. simul, & semel, rō redi potest, q; no dēt bis puniri, siue affici dupli poena pro eodē delicto, c. at si clerici, ext. de iu. & i. lenatus, ff. de acc. Circa p̄dicta tamen aduertendū, aliquē posse acc. de plurib. delictis solo libello, si dicta delicta simul veniūt puniēda vna, & eadē lege, atq; si deli. veniūt puniē. diuersis, legi. tūc. n. diuer. & plurib. libellis accusari oportet, l. non est nouū, ff. de acti. em. Accusari tamen potest a plurib. eodē libello, si interest illorū, si autē no interest magis idoneip̄ orū p̄ iudicē eligi dēt, l. licet, §. ff. nau. caup. stabu. verū hochēt locū a principio, aliter psequendum est, l. si plures, ff. de acc. libello eodē, siue inquisitione eadē potest agi contra p̄iucētē falsos testes, & cōtta falsarios testes l. hos acc. ff. de acc. postremo tamen accusator dēt subscribere libellū, siue accusationē ad penā talionis, l.libellorū, ff. eo. Sed hodie hanc subscriptio est sublata rōnib. dictis p̄ Bar. in d.l. Sed quoties ex presso apparet de calumnia accusatoris potest puniri arbitrio iudicis, & in eadē sūna, qua absoluitur reus: Verū tutius erit, q; reus admonescatur, vt se defendat occasione calūniæ, fm Bart. in l. athleras, ff. de fal. Et difficultas est cognoscere, q; tamen p̄ calūniā accusavit, dicet. i. c.5. Nota, & limitat regulā q; liceat, &

accusatione pendente, accusatus non admittit ad honores, & per atrocitatē delicti cōcurrente infamia sit suspensio beneficij, & officij donec cā finiatur. Inn. in c.1. de acc. li.6.

S V M M A R I V M.

- 1 Testes examinantur citato reo, & existente contradicitore, alias repetuntur, & an hodie id obseruetur.
- 2 Index debet examinare, & interrogare testes, perinde ac si reus contradicitor aedeset.
- 3 Testes semel examinati non debet iterum super eodem examinari, & qd si iterum examinati contrarium primo deposuerint utrum delictum valeat.
- 4 Testis unum dicens extra iudicium, cōtrarium vero in iudicio, an de falso puniatur.
- 5 Testes in criminalibus nunquid debeant esse omni exceptione maiores.

Quando, & quomodo accusator probare debet. Cap. IIII.

- R**oducta accusatione, deuenit examinationē, & testes examinātur citato ipso reo, & existente contradicitore, vt possit dare sua interrogatoria, & si fuerint examinati testes si citato reo, iterū examinabūt: & iudices, q; examināt testes reo non citato, errant, fm opinionē Sal. in l.f. C. de ques. Ang. in verb. fama pub. ver. qro. Hyp. in l. ff. de qst. Aduerte, q; Stylus Italiæ est in contrariū, & testes examinantur absq; citatione partis, & testes non examināt iterū, put examinari non dñt. Et hēc consuetudo examinādi absq; citatione rei utilis est in puniēndis delinquētib. qm̄ citati, aut fugiūt, aut testes corrūpunt. Et licet oēs scribentes dicāt testes examinari dñe reo citato, vt sup. attī hēc consuetudo defendit, nec est de iure nouū: q; qñ pcedit in criminalib. ex argumentis, & indicis, eo casu testes examinari absq; citatione partis possunt, tex. est in c. j. de hom. li.6. & ibi scribētes. Sed in hactenua materia aduertant iudices, q; dēnt examinare, & interrogare testes, perinde ac si reus contradicitor foret: cum iudex teneat ex seipso facere debita interrogatoria, sicuti dictū est in tra. meo de tor. in ca. de non torquēdo reo p indicia, ni si plene pbat, & qm̄ pbat. Et testes semel examinati no dñt iterū examinari sup. eodē, q; si testis semel examinat, cū iūro deposuerit, si iterū examineat, & cōtrariū, seu qd diuersum dependent, neutrū dicendū valebit. Bar. in l. eos, C. de fal. imō plus tenuit Bar. q; si testis dixerit vñ ext. iudicū, cōtrariū vero in iudicio, puniē de falso. Sed hēc opinio est reprobata p oēs scribentes: q; licet testis aliter iudicō, ac extr. iudicū dicat no vñ mētiri. Nūgdtāut testes debeat esse oī exceptione maiores, dñtū est in tra. meo de indicis per vñsum vnius testis.

S V M M A R I V M.

- 1 Accusatore non probante reus absolvitur, & quid si probatum sit de diuerso, quam positus sit in libello, an reus absoluatur, vel puniatur de eo quod probatum est.
- 2 Accusator deficiens in probatione, an eo ipso calumniari videatur.
- 3 Calumniosus accusator, ante litem contestatam ab accusatione deficiens an posse puniri? & quidde accusante per modum exceptionis.
- 4 Occidens eum, quem tempore illator vulnerum, bannitum fuisse afferit, utrum si in processu non appareat an ante, vel post vulnera fuerit bannitus, pro vulneribus sit condemnandus.
- 5 Probatio semiplena relevat accusatorem a calunnia, nisi reus contrariū plene prebet.

De accusatore non probante, seu per calumniam accusante. Cap. V.

- A**cusatore non pbat, reus venit ab alio loco, & tpe ultra positū in libello fuerit pbatū, an reus absoluī debeat ab obseruatione iudicij, an vero dēat condemnari de eo, q; pbatū est? & fuit Bar. absoluī dēt reus ab obseruatione iudicij, & de novo poterit accusari vide eū in l. pe. C. de pri. Alij dixerūt posse condemnari de eo, q; pbatū est, ne delicta remaneat impunita, l. si a reo, ff. de fidei. In hoc distinguendum est ēxistimō, videlicet, si accusator accusauerit de facto proprio, seu de facto, quod non ignorat, pp q; reus passus est graues expērias, seu carcerē, tunc dico reū absoluī debere ab obseruatione iudicij, & posse de novo accusari, fm Doc. Bar. q; dicto casu accusator vñ accusasse potius per iniuria, q; ius: si vero reus non fuerit passus grauiores expērias.

Fran. Calon. quæstio. crimin.

expetas, ut supra, & accusator potuit ignorare factum: tunc dico posse condemnari de eo, q̄ fuerit pbatum ultra positū ī libello. Nungd. accusator deficiēt in probōne eo ipso calumniari videat: & vñ, q̄ sic, fm Spe. in ti. de acc. nu. 24. Sed hēc opinio non placet, q̄a pōt cōtingere, q̄ iusto errore accusauerit, Bar. in l. athleta, §. calūniator, ff. de inf. square ī hoc stādum est conscientia iudicis, q̄ cōsiderabit, qua mente ad accusationē accusator processerit, & si in euidēti calūnia reperiet eū, legitima poena afficiet, l. 1. ff. ad Turp. Et s̄tq̄s p calūniā accus. licet ante lit. contest, desistat, poterit tñ puniri, licet multi teneant cōtrariū p regulā, q̄ qui accusat, & subito desistit, nō vñ accusare: Sed dic posse puniri, q̄a iā iniuria est illata accusato, vt s̄. in dictis iurib. Sed si q̄s accusauerit p modū exceptiones, licet expressie apparet de calūnia, non poterit tñ cōdēnari, q̄a ignoscitur ille, q̄ puocatus est, dicet in seq. c. Quid si accuso te, tñ vulnerasti Titiū de mense Nouemb. & pbatum est sed excipitur, q̄ Titius fuit bannitus de dicto mense, & fin. leges cōtra exiles pōt impune offendit? vertit in dubiū, q̄a in processu nō apparet, an ante, vel post vulnera fuerit bannitus. Nungd pro vulnerib. venias condēnandus. Et licet opiniones, & autoritates sint vtrinq;, dico te accusatū absolui dērē q̄a in delictis pbatēs in cōdēnādo dēnt necessario cōcludere. Ang. in ver. de anno p̄senti, nu. 6. vbi vtrinq; allegat. postremo notandum est tñ semiplena probō relevat accusatōrē a calūnia, n̄i reus cōtrariū plene probet. Bal. in l. fi. C. de prob.

S V M M A R I V M .

- 1 Accusatio per modum exceptionis quando habeat locum, & per quē in ducatur.
- 2 Accusatus excipiens contra accusantem de crimine, & petens illum de eo condemnari, videtur accusare, & super ea, tanquam super accusatio ne procedendum erit, & in hoc accusationis substantialia erunt obser uanda.
- 3 Accusatus non potest opponere crimen in modum exceptionis lite con testata.
- 4 Accusatione per exceptionē proposita contra quē prius procedendū fit ad capturā, an contra accusatōrē, vel accusatum excipientem.
- 5 Exceptio accusatoria in quibus ab accusatione differat.
- 6 Excipiens de crimine, & non probans, an puniatur, ut calūniosus accusatōrē.
- 7 Prouocato ignoscitur.
- 8 Pēna tallionis hodie sublata est, & quare.

&

De modo accusandi per exceptionem. Cap. VI.

St & alijs modus accusandi p exceptionē, p quē pcedit, & cognoscit de maleficio ultra supradictū modum. l. qm̄, C. ad l. l. l. de adul. quo casu q̄si que crīa obijciunt per accusatū via exceptionis, qñq; cōtra produ cētes falsa, vel suspecta insīra, siue testēs, & similia: & tūc aīad uertēdū, & distinguēdū est, videlicet, si accusatus excipit cōtra accusatōrē solū ad repellēdū eūdē accusatōrē ab accusatione sua, siue ad derogandū fidei testū, siue fidei insīforū: tūc tales exceptiones non h̄it vim accusationis p regulā, q̄ excipit non accusat, l. rescriptū, ff. de mu. & ho. Si vero crīmēt fuerit obiectū p accu. non solū p exceptionē, sed et̄ fuerit petitū, q̄ accusatōrē cōdēnet, tūc accusatus non solū excipere, verū accusare vñ, & tali casu p iudicē, pcedet tanq̄ sup accu. l. vna, ff. vi bo. rap. l. 2. ff. de tab. exhib. Et notandū est, q̄ in tali casu dēt, & tenet excipiens ponere locū, annū, & menīem, cōmissi delicti perinde, ac in accu. Bar. in l. 1. ff. de exc. & est rō, q̄ excipit accusare vñ, vt s̄. Limita p̄dicti, tñ li. cont. accusatus non pōt op ponere crīmē in modū exceptionis, l. 1. §. extraneis, ff. de adul.

4 & q̄a plerunq; cōtingit in factō, q̄ pposita superscripta exceptione in modū accusationis incertus est iudex cōtra quē pcedere dēat ad capturā, & tali casu si pēna corporalis venit ī. ponēda pp grauitatē, & qualitatē delicti accusatus, & accusatōr carcerabunt, vt veri cognoscat de delinquēte. nec relaxabunt, nisi cognito delicto: & est rō, q̄a in tali casu vtraq; pars est accusata. Si vero nō erit pēna corporalis imponēda iudex relaxari p̄mittet, datis tñ fideiuss. vide Cy. l. fi. C. de acc. Quid si isti relaxari nō paruerint toro, & iudici, q̄o pcedet. diceit J. in ti. de captura, & carcere. postremo animaduertēdū est, q̄ exceptio. dicta, & pposita mō, quo s̄. pro accusatione h̄r, sed tñ differt tñ ab accusatione, de qua in tit. pced. q̄a tñ crīmē obiectū accusatori p modū, & viā exceptionis nō pba, non pcedit q̄ ipsum excipientē ad aliq̄ pēna, vt puta de calūnia, siue ī alijs pēnis, in qb. pcedit cōtra accusantes de calūnia cōuictos. Et rō diuerlitatis reddi pōt, q̄a parcit accusato, q̄ puocat̄ est, 7 ignoscit, tñ illi, q̄ puocatus est, l. si adulteriū, §. imperatores, ff. ad l. lu. de adul. vñ accusatus p excep. accusans excusat̄, quia quo quis mō licet sanguinē propriū redimere. [Sed hoc tñ &

et tñ Romanorum, vt mēbrum pro membro deberet sublata fuit pēna tallionis, ea rōne q̄ nemo est dñs membrorū suorum in hoc actu accusandi, put no. p Dec. in l. imperiū, col. 4. ff. de iu. om. iu. p Moder. in l. iu. beneficij. ff. de reg. iu.

S V M M A R I V M .

- 1 Denunciator est ad instar accusatoris, fallit in his, qui ratione officij ad id tenentur.
- 2 Denunciare quis teneat maleficium commissionem in cōfinibus duarum villarum.
- 3 Iuratus tenet denunciare delictum finito officio suo, de quo non habuit ante notitiam.
- 4 Chyrurgi, siue Syndici, qui tenet vulnera denunciare, an leues percussions denunciare teneantur, vel eos qui cū vnguis offuderint.
- 5 Denunciates malitiose non aggrauantes delictum, tenentur de falso.
- 6 Denunciates aliquem qui non deliquit, an, et quando excusentur.
- 7 Denunciates ratione officij, an ad expensas teneantur.
- 8 Denunciabitibus officialibus, quando, & in quibus casibus credatur.
- 9 Denunciare qui tenetur sub pēna, an excusentur si accusator p̄uenierit.
- 10 Iurati an teneantur denunciare delicta, quae de iure non sunt punienda.
- 11 Denunciants an possit recipi in testem.
- 12 Denunciants, an consequatur beneficium statuti præmium proponentis indicanti delictum, vel accusatori.
- 13 Absolutus a denūcia, an perinde fit, ac si absolutus foret ab accusatione.
- 14 Denunciatione facta per saltuariū, non dicetur de delicto constare.
- 15 Denunciatio sola non facit aliquam probationem, vel indicium, sed tantum sufficit ad inquirendum.
- 16 Denunciants, an teneat edere libellum, sicut accusator.
- 17 Denunciatio quando sapiat accusationem, vel instigationem.
- 18 Iurati, qui tenentur denunciare, etiam casus fortuitos notorie impunibiles denunciare debent.

De denunciatione.

Cap. VII.

Ictum est supra de accusatione, hic videndū est denūcia tionē, per q̄ iudices procedunt, l. ea quidē, Cde accusatiōnib. Denunciator est ad instar accusatoris & dēt assistere denūciatiōni, sicut accusator accusationi sus. Fallit tñ in officialib. & iuratis, & seu Marigis villarū, & alijs plonis, q̄ per statuta locorū, seu p leges principū tenentur denūciare: tali. n. casu iudex pcedit ex officio, vt in supradicta. l. eā dē. Si delictū tñ cōmittet in cōfinib. duarū villarū, iurati vñ ulq; villæ tenentur denunciare, l. 1. C. vbi de cri. agi oport. iurati tñ tenet finito officio suo denunciare delictū, de quo nō habuit an notitiae l. nā, & si seruus, ff. de neg. ge. Chyrurgi, siue syndici villarū, qui tenet vulnera, nō tenet denunciare leues percussions, nec et̄ denunciare eos, q̄ offendit cū vnguis. cū tales offendentes nō incurrit pēna statutorum prohibentiū offendere cum armis. Ang. in l. armatos, ff. de vi pub. idē in l. pignore, §. qui furem, ff. de sur. p̄dicti iurati si denunciauerint delicta, & nō aggrauauerint contra veritatē malitiose, siue certa pecunia, siue ad suggestionē alius, tenentur de falso, Bal. in l. duob. §. fi. ff. de iure. idē et̄ habebit locum ī eo, q̄ induxit ad denūciādum inique aliquod maleficium æqualiter punietur de falso, l. lex Cor. §. fi. ff. de fal. & ibi Bar. Syndici denunciantes tñ aliquē deliquisse, q̄ tñ nō deliquit, excusantur, si crediderunt psonis qb. q̄libet alius credit, aliter puniuntur, siue saltē cōdēnabuntur in expēsib, Bart. in l. athletas, §. fi. ff. de inf. p̄dicti tñ aut̄ oēs q̄ p̄ officiū denūciante non tenet ad alias expēsas, Bar. in ru. de off. assē. C. sed si p̄dicti assistent denūciatiōni sus cōdēnabuntur in expēsib q̄a tūc fugiuntur offō accusatōrē, & non denūciātis, cum ta lib. sufficiat denunciare iū. Supradictis officialib. regulariter nō creditur si crīmē est graue, haliter sic, dūmō denūciēt de visu. Bar. ī l. diuus, ff. de cu. reo. iurati, q̄ tñ tenet denūciare delicta sub certa pēna, nō excusant̄ a pēna, licet alius p̄uenierit accusatōrē. Et rō esse pōt q̄ iterest reip. qñi pōt cōtingere, q̄ p̄ accusatōrē leuiter accusarentur, l. 2. ad Tertu. itēt tenentur denūciare delicta, q̄ non spectat ad ipsos iuratos cognoscere, sed ad iudices, & ipsi iurati possent sc̄mp se excusare. p̄dicta multi limitant non hēc locum in delicto notorie non punibili, vt puta, in occiso, q̄ erat bannitus, & erat notorium. Ang. in l. ne quis, C. vt nemo priua. sed dic, vt s̄. dictum est. Denunciās regulariter tñ nō pōt recipi ī testē, imo ipse dēt testēs idoneos p̄duce, licet nō teneat assistere, l. diuus. §. denūcia. ff. de q. potest tñ recipi ī testē, qñ iudex pcedit, non ad denūciā, sed pcedit p̄ inquisitionē, & sic cauti assēsores p̄uidēt, q̄ quādō non habent alios testēs procedunt per inquisitionē, & examinant̄ tales deputatos ad denunciandum, & tali casu creditur p̄dictis, vide Bar. in d. l. diuus.

- 12 Si per statutū tñ datur præmium indicanti delictum, an de nunciants possit consequi beneficium talis statuti perinde, ac si

Tractatum Tomus XI.

457

si accusare dic, q̄ sic idem ēt tene, q̄ si statutū daret p̄miū accu-
satori, q̄ h̄ret locū i denūciacione. Ang. i l. diuus, ff. de cu. reo.
Et rō redi p̄t, q̄ interest Reip. vt quāto citi⁹ possit, manifestē
delinquētes l. eū, q. ff. de iniu. Deinde ēt alia rō redi p̄t q̄ idē
effēctus quo ad dilationē p̄enę, seq̄t ex denūciacione, q̄ sequit
ex denūciacione, q̄ sequit ex accusatione, l. q̄ sepulchrū, ff. de
sc̄p. vio. Absolutus ſta denūcia, p̄ inde est, ac li absolutus foret
ab accusatione, licet multi tenuerit cōtrariū, q̄ zque deducit,
& pcedit cōtra reū p̄ denūciatē, ſicut p̄ accusatorē, iſi ēt plus
dāt, q̄ iudex absoluēdo a denūcia, dēt dicere denūciacionem
minus bene delatā, ad hoc allegat̄ tex. i l. diuus. S. alle. Tene tñ,
vt in principio dc̄m est, niſi nō legitime fuſſet p̄ceſſum, p̄t
S. dīctū est de abſoluto ab accusatione. Denūciatioſ facta per
ſaltuariū ſue iuratiū, ſue aſr ad hoc deputatiū de aliquo ma-
leſicio p̄ dictā denūciacionē, nō diceſt cōſtare iudici delictum
effe cōmiffum, quē admodū de delicto aſi oia cōſtare dēt iudi-
ci p̄t S. dīctū est ſub ti. accusationis. Itaq; iudex dēt ſe iſforma-
re de male. Ulta talē denūciacionē, q̄ vt ſi ſuſſicit. An. de Bu.
i c. veſtra de coh. cle. & mul. Denūciatioſ ēt ſola nō facit aliq̄
pbōnē, vel indiciū, niſi i leuib. Bar. i l. diuus, ff. de cuſt. reo. De
nūciatio de q̄ ſe eſtiſuſſiciēs idiciū ad iſquirēdū, Bar. i d. l. diu⁹,
Denūciā ſtāo tenet edere libellū, ſicut accusator, q̄ a denū-
ciat expedite agere v̄i, c. nouit in fi. ex de iu. Intellige tñ p̄dicta
h̄fe locū i pſonis denūciantib. vigore ſtatutorū, ſue p̄luerudi-
ni, q̄ ēt vt ſi non tenet affiſſere denūciacioni ſuꝝ, & intuitu,
& rōne talib. pſonarū diſſert denūciat. ab accusatione noſe,
et effēctu, ſecus aut̄ in alijs denūciantib. q̄ a tūc † denūciatio
plus ſapit accusationē, ſue iſtigationē, q̄ inquisitionē, & tali
casu tales denūciātes p̄fit in expēſis cōdēnari, vt ſi. & inſ. diceſt
ſub ti. inſtigationis. iurati villarū, † q̄ tenet denūciare maleſicia,
tenet ēt denūciare caſus fortuitos, q̄ a an ſit punibile, vel ne
ſpectat ad iudicē cognolcere Ang. in verb. cōtra Gaiū ho. Ex-
tēde qđ licet, maleſicia effent impuuita etiam pp̄ aliqd ſtu-
rū ſeucōſuetudinē, attiſ tenet denūciare, fallit tñ fm̄ Ang. in-
l. ne q̄s, C. vt nemo pri. quādo territoriū effet occiſum effe. bā-
nitū, q̄ p̄ ſtatutū. offendi p̄t impune.

S V M M A R I V M.

- 2 Index quando, & quibus praeſentibus ad inquisitionem procedat.
- 2 Claſſula, ſepe & ſepius, & c. quare in inquisitione ponatur.
- 3 Index licet cognoscat aliquod delictum, tamen non procedet, niſi prece-
dat ſuper eo clamor, & diſſamatio.
- 4 Inquisitione formari non debet niſi pro grauioribus criminibus.
- 5 Iudex indebitē inquirens teneri ad omnes expēſas, & intereffe partis
indebitē vexata.
- 6 Inquisitione loco libelli ſuccedit, & eſt remeđium in defētū accusationis.
- 7 Inquisitione formari non potest poſt lapsum annorum viginti, nec etiam
accusatio admittitur.
- 8 Statutum prohibens accusatorē, videtur & p̄hibere iudicem inquirit̄.
- 9 Inquisitione quotuplex ſit. & que dicatur generalis.
- 10 Iudici ante omnia conſtare debet de delicto.
- 11 Inquisitione quid continere debeat, & an idem quod accusatio.
- 12 Inquisitione in quibus diſſert ab accusatione.
- 13 Statutum tribuens beneficium inquisitioni an extendatur ad accusa-
tionem, & econtra.
- 14 Testes poſt didicita teſtificata in inquisitione ex officio formata recipi-
tur, ſecus in accusatione.
- 15 Inquisitione falta aliquo iſtigante ſepit accusationem, unde iſtigator
ad expēſas condemnatur, ſi inquisitione abſoluuntur.
- 16 Minor 25. annis pro accusatore regulariter examinari non potest, ſecus
in inquisitione.
- 17 Testes non idonei in inquisitione admittuntur ſecus in accusatione.
- 18 Inquisitione pendente ſi ſuperueniat accusator quando audiatur.
- 19 Accusator ſuperueniens quando a iudice inquirenre repellatur.
- 20 Inquisitione au formari poſſit per iudicem originis contra ſubditum pro de-
lictis conſimilis extra territorium.

De inquisitione. Cap. VIII.

Vpra dictum est & diuerso mō accusēdi
ſupererit videre, quo pacto
deficiēt accusatore p̄ purgandis ciuitatib. malis
hoib. p iudices pcedat, imprimis ſc̄dū eſt, q̄ tunc
iudex ad inquisitionē pcedit, cū clamor validus ad eū puenit,
& a pſonis honestis, & nō ſuſpetis, & ſepe, & ſepius. Qua de-
reſt in inquisitione ponūt illa verba. ſepe & ſepius. Ang. i ver.
nō ſemel, & h̄c ſunt de iure diuino, vt ibi Descēdā inq̄t De⁹
& videbo ſi clamor, q̄ venit ad me, opeř pſecit. Et dixit omni
potē. Deus descēdā, & videbo, tanq̄ iudex alioq̄ n̄ tāq̄ Deo oia
certa explorata, & i conspeclu ſunt. Vnde elicit, qđ licet, iudex
cognouerit aliqd delictū, nō tamē pcedet, niſi pcedant
ſuper ea clamor, & diſſamatio, vt ſi. iuxta ēt dictū euāgelicū,
anulic q̄ ſe acculat. Et ſic intell̄ p̄dicta ſuia euāgelica, vt nō

prohibeat inquisitionē ſimpliſter. Sed quādo non p̄ceſſit cla-
mor, licet dicta ſuia per Gand. & alios ſcribentes in princ. ſuia
practicæ aliter intelligat Caueant ēt iudices, vt non, tñiſi p̄d
grauiib. criminib. inquirāt: nō n. eſt inquirēdū de leuib. q̄ a tuā
magis inquirūt marſupia q̄ oeliſta. Deus perdat iudices au-
tos. Et taleſ iudices indebitē inquirentes renēt ad oēs expēſas, &
intereffe partis indebitē vexata, & maximæ quādo appa-
ret de culpa iudicū, l. filius fam. ff. de ju. inquisitione loco libellit
ſuccedit, & inq ſitio eſt remeđium in defētū accusationis, ne de
licta remaneat impunita. Inn. in t. ſup literis de ref. Iudex nō
inquiret poſt lapsum annorum viginti, quo elapsu q̄s nō admit-
titur ad accusandū, ſicut dc̄m eſt ſi. † Quare ſtatutū p̄hibēs ac-
cusatorē, v̄f ēt p̄hibere iudicē inquirēt, l. nō ſolū, in ſ. q̄q. if.
de iniu inquisitione duplex ſit, vna generalis, alia ſpecialis gene-
ralis diuidit i quatuor, primo cū p̄tot inquirit quo ad delicta,
& pſonas, videlicet, ſi ſunt aliq̄ p̄ena digni in ſua p̄uincia. Alia
ēt ḡnlis quoad pſonas, ſpālis ad delicta, videlicet, q̄ ſi delictū
effet notoriū, ſed ignorat̄ delinquēt. Tertia generalis ad delicta,
ſpālis ad pſonas, videlicet, q̄ ſi syndici inquirunt cōtra piātem,
& familiā. Quarta eſt ḡnialis q̄ tra pſonas, videlicet, cū inquirit
cōtra ciuitatē, ſpālis eſt cōtra delicta & pſonas. Supradicta pro
bāt, l. cōgruit, ff. de of p̄ſu. c. p̄ inquisitionē de acc. l. aliud, ff. de
re iu. iudici ante oia ſtāo conſtare dēt de delicto, ſicut dc̄m eſt in c.
de accusatione, & ſolēnitas, q̄ requiriſt in ea regrit̄ & in inq-
ſitione, licet in aliqbus fallat, & ſi. dicetur. inquisitione dēt con-
tinere certū ſp̄s, & locū, prout de accusatione dc̄m eſt. Nō vi-
tiaſ pp̄ aliq̄ falsam adiectionē, vt puta cognomē, dummodo
aliq̄ demonstrationes ſint verz, nota. in l. in ijs, ff. de h̄er. insti-
tū inquisitione ſit diſſert ab accusatione, q̄ ſi ſit ex mero officio, & eſt
magis fauorabilis. Vñ ſtatutum, t̄tribuens beneficium inquiſi-
tioni, nō extēdit ad accusationē, econtra vero ſic. gl. in c. i fi-
dei, de h̄er. inquisitione diſſert ēt in formando p̄ceſſu, quoniā
iſpost didicita teſtificata p̄fit recipi teſtes, in accusationē nō vti-
que. intelligo p̄dicta i inquisitione facta ex officio tñi, ſecus
vbi inquirit aliquo pmouēte, no. in au&. qui ſemel, C. de teſt.
15 Et rō eſt, quia inquisitione ſit aliquo pmouente, ſue iſtigā-
te ſapit potius accusationē, & tales pſonaz cōdēnāntur in ex-
pēſis ſi inquisitus ſuerit abſolutus. Bal. in l. obſeruare, ff. de off.
procon. Iō daſt cautela ne tales iſtigatores ſmant ſe, noſiare i
actis. Minor 25. ann. r̄r p̄ accusatore examinari nō p̄t, ſecus
in inquisitione, quo caſu ēt teſtes ſtāo idonei admittunt, q̄ in
accusatione nō admittere. Bal. in l. ſ. C. de ſum. Tri. & fid. ca-
tho. Et rō eſt p̄t, q̄ teſtes examinati ex officio nō p̄ſumunt
falso deponere, qm̄ ſi ſarent iſtigatione. Limita tñi dc̄m Bal. ut
tra. meo de indicij per viſum vniuſi teſtis. Itē p̄ena legis muta-
ri p̄t, ſecus in accusatione, l. non ſolum, ſ. q̄q. ff. de iniu. Inq ſi-
tione p̄dētē ſi ſupueniat accusator, audietur quādo cumq;
ante ſuia, q̄ p̄ accusationē ceſſat inquisitione, & acta facta iu-
dice inquirente valebunt in accusatione, quia tendūt ad vnuſ
ſinē. Aſſezores aut̄ intimare poſſunt h̄dib. occisi, ſi intendūt
aliquo ſuo iure vti, quib. exiſtēt. in mora inquisitione, p̄cedet,
& accusator non audietur. Lita ēt p̄dicta, q̄ inquifit̄ repellet ac-
cusatorē ſupueniēt, ſi certus erit de colluſione, ſue de ſuari-
catione, no. in l. ſ. ff. de li. ho. ex hib. itē repellet accusatorē, q̄ ſi
eſt negligens fallit tamē fm̄ aliquos, quādo ſuā, vel ſuorū pro-
sequitur iniuria, l. ſ. ſi. de adul. Quid ſi interficiſt nō habue-
rit h̄dib. iudex proclaimari curabit, ſiq̄ ſi ſuſſicit, ſtāo
do terminum accusare volentib. Sed aduerte, q̄ cōſulit̄ iudi-
cē prius inquirere, q̄ proclaimare, & hoc pp̄ periculum collu-
ſionis accusatoris cum accusato. Itē pp̄ negligentia, q̄a tarde
examinare poſſet teſtes, qui teſtes interim facile corruſi poſ-
ſent. Pau. de Ca. conf. 24. vol. 1. poſtremo † q̄ritur an inquisitione
formari poſſit per iudicē originis cōtra ſubditum pro delictis
cōmiffis, ext. territorium? Reſpōdetur vtrinq; eſſe magnas au-
toritates, & cōem op̄i reputat, q̄ iudex originis poſſit forma-
re inquisitionem, & punire. Sc̄dm tamen, ſtatuta loci delicti.
Ang. in ver. h̄ac eſt quādam inquisitione.

S V M M A R I V M.

- 1 Index quando ad capturam procedere poſſit.
- 2 Relaxatio rei capi quando ſtāo fieri debeat, abſque expēſis nō ex-
petat ſententia.
- 3 Captura rei, an & quando fieri poſſit ſine auſoritate iudicē.
- 4 Repertus in flagranti criminē poſt eſt a quačque capi, ſed non detinor,
niſi per viginti horae.
- 5 Commissio rectoris de capiendo aliquo, duras etiam in tempore ſuſſi-
foris ſi facta fuerit cum cauſa cognitione.
- 6 Capi poſt in ecclēſia reue propter atrox delictum, & quid in alijs de-
lictis.
- 7 Capiſſus pro leui criminē pro quo non ingeritur pena ſanguinis relaxer-
dehet fideiſſoribus, alijs in index tenetur in ſyndicatu.
- 8 Carcer eſt species tormenti.
- 9 Fideiſſores nō ſunt recipiendī vbi pena corporalis, eſt bāni ingeritur.

10 Mem-

Fran. Cason. quæstio. crimin.

- 10 Membrorum suorum nemo est dominus.
- 11 Relaxari fideiū saceribus quibus casibus reus minime debet, licet pena corporalis non ingeratur.
- 12 Relaxatus cum fideiū saceribus non idoneis potest iterum capi, & cogitur idoneo fideiū liberare, nec fideiū sacerdos ob talē capturā liberantur.
- 13 Capi se a familiā non permittens, si occidatur, homicidium erit impunum, fallit quando quis capitur pro delicto ciuilis.
- 14 Familia an reum se descendētem in pene possit accidere.
- 15 Capti gaudent priuilegio miserabilitiū personarum.
- 16 Carceratus si est pauper, & egenus dēt ab eo ali, qui cū detineri fecit.
- 17 Carceratus an possit citari ad aliquem actum, Et an contrahere possit, saltem cura ea, qui illum fecit carcerare, ad hoc ut se liberet.
- 18 Carceratus iuste pro rōna debito, vel delicto, potest recomendarī pro alio.
- 19 Captus a iudice incompetenti debet transmitti ad suum iudicē, & ius non tenere et stare processu formato per iudicem transmittentem.
- 20 Bannitus captus a familia, non potest ab ea impune occidi.
- 21 Carceratus frangens carcere, & fugiens habetur pro confessa, si confessus de delicto.
- 22 Carceratus iniuste potest ex carcere fugere, & resistentes custodes impune offendere, & occidere.
- 23 Carceratio dicitur iniusta quando per iudicem non fuit seruatus iuris ordo in capiendo.
- 24 Custodes auēntur, si carceratus pro delicto e carcere aufugiat.

De captura & carcere. Cap. IX.

Regulariter non procedit ad capturam tunc ipdijs, procedit tñ pot habita aliquali informatione. pot ēt incipi a captura, qñ periculū est; ne reus fugiat, vel qñ reperit i crīe, & in supradictis non expectat, qñ cōstet de delicto. Verū tñ reus non deliquerit, relaxari dēt statim, & absq; expēlis, si ex officio captus fuerit, non expectata aliqua sīnia. l. 2. C. de exhib. re. Sal. in l. nullus, C. eo. Sine iudicis & auctoritate nō mo capiat, fallit in falsatore monetā, de sertore militiā, latro ne publico, agrorū depopulatore, fur, virginū raptore, no. l. vni, C. de rap. vit. itē tñ repertus in flagranti criminē pot capi, vt s. a qualibet persona, capti tñ supradicti nō pñt detineri, nisi per spaciū horarū viginti, ita qñ spaciū dēt ad iudicē mitti. Bar, cū gl. in c. 5. ff. de adul. Commissio rectorum tñ de capiendo aliquē, durat ēt in tps successorū, si talis cōmissio fuerit facta cū causaz cognitione. Ang. in l. fndū, ff. de acq. pos. pp atrox deli. Atū tñ detinēt reus in ecclesia, c. 21. Exod. l. 2. C. de ijs, q. ad eccl. 2. su. Et ibi Cy. & Bar. Pro alijs vero crīb. detineri nō pñt in ecclesia cimiterio, & hoc ampliū i hospitali ab Epō cōsacrato. Bal. in l. sigs ad ecclesiā, C. de epi. & cle. sed de hoc vlti mo dubitat. captus tñ p leui crīe, p quo non ingerit pēna sanguinis, relaxatur, fideiū secus si aliqua pēna corporalis ingerat, & si iudex nō relaxabit, vbi nō ingerit pēna corporis tenetur in syndica tw, & est rō, qñ carcer est spēs tormenti. Bar. in l. li vero, ff. q. fisd. cog. & in l. 1. ff. de cust. reo. Et aduerterēt est, qñ fideiū sacerdos vbi ingerit pēna corporalis aut banni, non dēt recipi p iudices, ga licet, fideiū sacerdos expresse se obligassent ad pēnā corporalē, sive bāni, p p talē obligationē non possent puniri, & est rō, qñ nemo tñ dñs membrorū suorū, liber homo, & ibi Bar. ff. ad. l. A. q. præterea no. q. sunt casus, in qb. licet nō ingeratur pēna corporalis, re tñ nō relaxat. primo qñ tñ reus aufugit de carcere, ats pdit priuilegiū fm Ang. i verb. fama publica: Sed æquitas est in cōtrariū dūmō idonee fideiū liberare. Scđo, qñ re & principio recusavit fideiū liberare. Tertio, si 2 fit spēte delictū.

- Quarto, si repertus est in flagranti criminē, sive cū armis. De pōdīctis, & alijs, vide Hipp. in S. attingam in prin. Sed hodie pōdīcta sunt ad libitum iudicantū. Captus si relaxabitur cū fiduciū sacerdotib, non idoneis, poterit iterū capi, & cogerit idonee fideiū liberare. Bal. in l. j. ff. sigs ius voc. nec pp capturā rei principali liberantur fideiū sacerdotib, Bar. in l. si hēres a debitore, ff. de fideiū. Et rō est, qñ licet sit deuentū ad capturā, non tñ est satiū faciū, respicitur, n. ad ipsam satisfactionē tanq cām finalē, quamobrē fideiū sacerdotib capi potuerunt. Si quis se defendendo tñ permittit capi a familia, prætoris, qñ ipsum iuste capere pēt si tercias a familia, homicidiū tale erit imputū, licet multi tenuerint cōtrariū. Pau. de Cast. in cōf. nu. 194. incip. Vito lu pradičlo punēt, lac. Bu. in l. 2. C. de ijs, qui latro. Supradicta limita non hēre locū, quādo qñ capturā p debito ciuilis. itē limita, qñ i cā crīali oportet, qñ liquido cōstet in processu cōtra reū, vt S. interfectum Ang. in l. sigs virginē, ff. de iniu. caueant̄ iūq; iudices, nē delinquētes capi. current cū periculo vitæ, nisi liquidō cōstet cōtra iplos delinquentes, aliter puniunt in syndicatu. Capti gaudent priuilegio miserabilitiū personarū, & legatum factū carceratis dēt ad pias causas. Bal. in l. li id, & C. de fac. san. ecc. Quare iudex tenetur visitare, & curare carceratos, & si carceratus est pauper, qñ nō possit se sustentare, ille, qñ carcerari fecit, dēt cū alere, no. in l. 3. & Liudices, C. de epif. aud. carceratus tñ non pot capi ad aliquē actum, & processus formatus est ipso iure nullus. itē rō contra hēre nō potest. Bal. in l. vnic. C. de cōf. Aliqui ponunt cautelā, ridiculam tamen, videlicet qñ carcerati extrahantur de carcere, cū custodia tamen officia liū, & tali casu volunt. carceratos posse contrahere. Carceratus pot cōtrahere cū illo, qñ fecit carcerare, dummodo sit rite, & debite carceratus, & est rō, qñ aliter se liberare nō posset, l. q. i carcere, ff. qñ me. ca. Aduerte qñ multi tenēt, qñ carceratus possit citari. Hipp. in S. attiugam, vbi multa allegat. Et distinguo, qñ si carceratus est diues, & potēs, qñ possit citati, aliter nō. tex. cōf. cum gl. in l. 2. C. ex quib. cau. ma. carceratos pro vno tñ debito, pot recomendarī pro alio, sicuti carceratus pro vno debito recomendarī pro alio, licet sint multæ opiniones in cōtrariū, Hipp. in S. diligenter. Si carceratus fuerit quis indebito, nō poterit recomendarī pro elio debito. Alex. in consi. 158. Captus tñ a iudice non cōpetenti, debet transmitti ad suū iudicem, & iudex, ad quem transmittitur, non tenetur stare processu formato p iudicem transmittentem. Si exul captus est a familia prætoris, qñ quis statuta locorum disponat, bannitos tñ posse impune offendere, & occidi, nou poterit tamen ab ipsa familia impune occidi pp reuerentiā magistratus, & religionem iudicandi. Carceratus tñ fugiens de carcere hēre p cōfesso, & p procedi cōtra eū tanq cōfessum delictū, pro quo fuit captus, qñ no. pp ali quas leges disponentes absentes nō posse diffinitiue exulari, nādīctæ leges nō habebūt locū in capto fugiente, l. qui i carcerem, ff. qñ me. cau. Limita tamen pōdicta si cōstet de delicto, l. raptor. C. de epi. & cle. item limita, si reus fugit frātis carceribus, aliter. n. si aperto carcere. item quādo tñ carceratio est iusta, nā quādo est in iusta, licet reo fugere, & adeo illcita est fuga qñ licet custodes impune offendere, & occidere. Bart. in l. p. hibitum, C. de iu. fīl. Et carceratio tñ uē dēt iniusta, quādo p iudicem non fuit seruatus iuris ordo in capiendo. Si carceratus tñ pro aliue debito aufugerit de carcerib. an custodes teneantur? Respondeo qñ quando capture est iniusta nō tenentur iniusta est ipso iure nulla. idem dic de potestate. Bal. in l. obseruare, S. proficisci, ff. de of. procon. & in l. si bonz fidei, ff. de rīven. vbi de multis, & similib. quæstio. quæritur.

F I N I S.

Registrum,

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z

A a B b C c D d E e F f G g H h I i K K L l M m N n O o P p Q q R r S s T t V v X x Y y Z z

A a a B b b C c c D d d E e e F f f G g g H h h I i i K K K L l l

Omnis sunt quaterniones præter L l l, Quinternionem.

